

R. 1024

MICHAELIS
ET TMÜLLERI,

PHIL. ET MED. D.

OPERUM OMNIUM

TOMUS PRIMUS.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36.

MICHAELIS
ET TMÜLLERI.

PHIL. ET MED. D.

OPERUM OMNIUM

TOMUS PRIMUS.

R. 1024

MICHAELIS ETTMÜLLERI,

PHIL. ET MED. D.

HUIUSQUE IN ILLUSTRISSIMA UNIVERSITATE
Lipsiensi Profess. Publ. & Practici, dum viveret, longè
felicissimi & celeberrimi,

OPERUM OMNIUM MEDICO-PHISICORUM

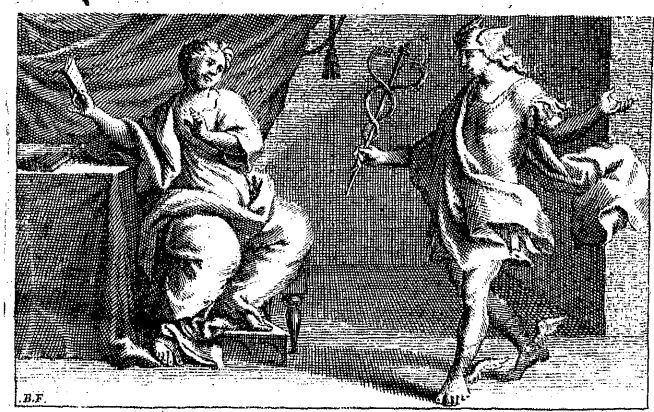
EDITIO NOVISSIMA:

CÆTERIS OMNIBUS TUM CORRECTIOR,
- tum auctior, tum verò facilior.

Operis & studio PETRI CHAVVIN Medicine Doctoris Collegio Lugdunensi aggregati.

Quantum verò reliquis locupletior sit præfens editio, patet ex Præfatione
post Epistolam nuncupatoriam.

TOMUS PRIMUS.

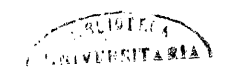

LUGDUNI.

Sumptib. THOMÆ AMAVLRY, in vico
Mercatorio, sub signo Mercurij.

M. DC. LXXX.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

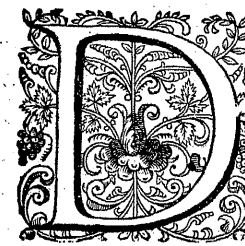

CLARISSIMO VIRO D.D.
CLAUDIO HEDOIN,
MED. DOCT. SOLERTISSIMO,
practico felicissimo, Colleg. Lugdunensi
Profess. aggregato, Amico suavissimo.

PETRVS CHAVVIN M.D. in eodem Colleg. profess. aggregatus.

ETHPATEIN.

DVÆ res ETTMVLLERI Doctoris Medici opera omnia de novo Edita tibi sistere me jubent, VIR CLARISSIME, gratus animus & æquitas, cum enim quod auctoritate tuâ & consilio à me susceptum est, totum illud tuum esse oportet, tum Medici, si quis unquam fuerit, felicissimi labores & Vigilias non alteri quã tibi Medico pariter felicissimo offerri decuit. Scilicet ei memorem animum non testificer à quo tam multa in me paterna redundarunt officia, cujus consiliis non solum illud debeo quod in Collegium Lugdunense totius Europæ longè celeberrimũ adscriptus fuerim, sed quod multò illustrius mihi videtur, quia socium me tibi fieri voluisti. Iam verò cui convenit viva medici Imago quæ passim in ETTMVLLERI Libris spirat nisi tibi, qui quod verbis ille expressit, idem factis ita refers, ut totus in te, hoc est viro verè Medico delineando, fuisse videatur. Est sanè unde mihi gratuler, quod in viro paterni in me animi, Medici simul omnibus numeris absoluti exēplar repererim. Hic patere VIR CHARISSIME, tecũ agi sine fuce, quod tua te celat moderatio, illud alios celari posse frustra existimas, nemo non agnoscit in te virtutes omnes tũ insitas tum acquisitas quascunq; ars ea requirit, quæ à Deo optimo maximo concessa fuit hominibus ad hominũ solatium, quorũ compagi primi parentis malitia sexcentas calamitates addixit. Qui norunt quibus gradibus ad supremum Medices practicæ fastigium ascendisti, illis quam benigna in te fuerit natura compertum & persuasum est: coëtaneos tuos dico, quorum in liberalioribus illis disciplinis quibus teneriores, animæ imbui solent; magister potius quam æqualis videbare. At cum seriò arti ad quam natus fueras animum ad junxisti tuum, in exercitationibus publicis, tum Monspelij ut Doctoris insulã donareris, tum Lugduni, ut collegij jus adipiscerere, tantum doctrinæ & ingenij decus præ te tulisti, ut illic AGVENAVTII, cui par in medicina nemo extitit, hinc GVILLELMINII viri planè illustrissimi, amicitiam & patrocinium tibi demerueris; de quibus tam piè etiamnum loqueris

Epistola dedicatoria:

queris ut talem filij charitatem erga tales parentes non possim satis admirari; qualem nimirum in discipulis suis HIPPOCRATES ille sapientissimus desideravit quidem, haud scio an invenerit. Hos habuisti institutores & magistros, quid felicius? BARBEYRATIOS habuisti condiscipulos, quid auspiciatus? Quotquot ab eo tempore effluerunt anni, illos tu sine intermissione, ne unius quidem momenti dispendio totos medicinae consecravisti, quid constantius? Nemini ergo mirum accidat, quod illa in arte progressus feceris quam maximos, à cujus amplexu nullis rerum gravissimarum momentis, nullis voluptatum illecebris, non alea, non comessationibus, avelli unquam potuisti. Tanta est morborum varietas, tanta unius alicujus affectionis differentia, ut tot sint Protei quot affectus, accedit tam longa auxiliorum universorum series, tam multae singulorum facies, ut operosum illud negotium Nestoreos annos requirere videatur. Tu miram vitae producendae & contrahendae artis artem invenisti, tam tumdem temporis studio medico apponens, quantum aliis occupationibus, somno, atque honestis etiam delectationibus, suffuratus fuisti. Qui optimè differit & optimè dividit medicus est optimus ait HIPPOCRATES, quis planius de re medica unquam differuit, quis multiformes affectuum species diligentius explanavit, non multa sed apta loqueris, non sonantiora sed necessaria eligis, morbum à morbo, à Pharmaco pharmacum, ab aegro aegrum ita distinguis, ut non alia ratione, aequè citò, tutò & jucundè, se sanari potuisse qui vis facile intelligat. Ergo quae nunc securus frueris existimatione & illa quidem maxima, ea est fructus industriae tuae honestissimus, quae te patriciis & plebeis simul acceptum adversus invidorum, quotquot futuri sunt tela, sartum & tectum semper praestitura est. Quae laus eò magis tua est quod eam neque ambitione, neque adulatione, neque technis occultioribus, pepereris, quae misero mortalium fato efficiunt, ut longe major sit circulatorum numerus, quam medicorum.

Ecquis eximias tuas dotes attentè contemplatus, si modo sit rerum aequus aestimator, continuò non exclamet, tibi tali medico, medicum opus longè excellentissimum deberi; mihi què tantò majorem incubuisse necessitatem tuum ETTMULLERO patrociniū conciliandi, quantò propius mihi licebat virtutes tuas intueri. At multò magis mea iis probabitur ratio, quos antiqua tua fides quotidie in admirationem rapit, cum in medico vident animum verè Christianum. Hinc remotà omni aulicorum astutiā, hominum quorundam selectissimorum in te amor & gratia manavit, quos ingenij sagacitas, eruditio singularis, morum probitas nota, nobilitas purior, honores denique eminentissimi supra ceteros evehunt & commendat. Haec etsi vera sunt, aequus non legis VIR CLARISSIME, nec ab aliis legi passus esses si ante iudicio tuo permissa fuissent quam publico, sed pluris apud me utilitas mortalium & patronorum cōmunium auctoritas eā in re fuit, quam pudor tuus. Quid plura: sic sum animo, ab omni praedicio immunis, ut sentio ita dico, & propensā meā in te voluntate suavissime abreptus quod tibi debeo vestigal illud solvo, vale.

Lugduni tertio nonas Novembris anni R. S. H. M. DCLXXXIX.

PRÆFA

PRÆFATIO AD LECTOREM.

HX quo tempore vir illustrissimus magnus ille BACONUS de VERULAMIO Anglorum Cancellarius docere cepit, Physicam factis magis quam verbis contineri, historiae naturalis recenter inventa, antiquas & receptissimas quasque medicorum hypotheses ita antecesserunt, ut (si practitorum observationes exceperis, quarum, praeterquam quae ab HIPPOCRATE traditae sunt, paucæ admodum accuratius descriptae videntur) meritò dixeris, majorem in illa arte progressum hoc saeculo, quam tot elapsis ab ejus origine retrò annis factum fuisse. Cum ingeniosissimi quique, quotquot nuperrimis temporibus exiterunt, si quid in Physicâ certi esset, atque adeo in medicinâ, non aliâ ratione, illud posse erui persuasum haberent, eam ediscendi methodum mordicis tenere, cui cum praeclearae, tum utiles illae cognitiones deberentur, quas CARTESIUS primus veræ philosophiæ inventor, quas doctissimus ille GASSENDI, quas nobilissimus eques ROBERTUS BOILE, vir in philosophando impiger, quas denique vir subactissimi ingenii D. REGIS gallus Analyticus, in orbem universum invexere. Nam si quid in anatomiâ, si quid in chymiâ, apud Anglos, Batavos, Danos, Italos, Francos, cæterasque Europæ gentes de novo repertum in lucem prodit, si quamplurimæ ubique constitutæ sunt academias, & illæ quidem celeberrimæ quæ rerum naturalium notitiam amplificare certatim student, id magnis illis viris acceptum referendum est.

Ergo hæc ætate, quæ nostra est felicitas, in melius mutata fuit medicinae facies, & tota ejus ratio in eo posita consistit, ut medici si quo pollent iudicio, eo utantur, non neglectâ experimentorum quæ in hunc diem facta sunt consideratione. Hinc eximia illa artis specimina orta sunt, quæ VVILLISI, quæ SYLVII DELEBOE, clara illa medicinae lumina ediderunt, hinc medicinae corpus hoc integrum profectum est, in quo nihil sane desideraretur, si auctor quem mors invida nobis præripuit, manum, ut aiunt ultimam ipsi admovisset. Hoc opus licet posthumum, ita tamen doctissimis quibusque acceptum fuit, ut bis paucis mensibus, cum in quarto, tum in folio editum fuerit. Quibus editionibus tertia hæc accedit, non deterioris ut spero, quam priores duæ, futura conditionis.

Iuxta exemplar Francofurti ad Mænum anni 1688. novissima hæc editio emendata atque impressa fuit, relicto exemplari in quarto, ut pote quod prius operâ & studio viri amplissimi GEORGII FRANCI medici longè peritissimi typis mandatam, posteriore accuratius atque auctius videri debuit: quod tamen multis vocibus Germanicis & characteribus Chymicis refertum, magnam pariebat legentibus molestiam. Verum vir Clarus D THOMAS AMAULRY Bibliopola Lugdunensis diligentissimus, qui nulli rei pepercit, quò opus hoc Luculentius evaderet nec non aliis Gentibus aequè ac Germanis utile, cum super eâ se sententiam meam rogavisset, auctor sui ut voces Germanicæ Latinè redderentur, atque amovis notis Chymicis propria earumdem interpretatio substitueretur: quod utrumque quam potui accuratissimè confeci. Sed nequid alienæ laudi invidere videar, cum signa illa chymica mihi multum facefferent negotii, adfuit Vir amicissimus & honestissimus D. CASSERUS, CASSERI viri pariter mihi cum junctissimi filius, medicinae doctor idemque Pharmacopola Lugdunensis in Chymia Versatissimus, qui me de interpretandis illis characteribus anxium mirificè sublevavit.

Mihi porrò exemplar illud Francofurtense examinanti visum fuit, altero Tomo tres omnino commentarios, praeter Pyrotechniam rationalem contineri, unum in materiam medicam SCHRODERI, alterum in ejusdem & MORELLI methodum de componendis formulis, tertium denique in egregiam LUDOVICI Pharmacopœam, meque lectorum utilitati & commòdo consultum irè, si commentariis singulis singulorum auctorum oratio apponeretur, servato quem ETTMULLERUS ipse instituerat ordine. Communicato cum Prædicto D. AMAULRY consilio, is totam arbitrio meo rem permisit, addens se omnia sua utilitati publicæ posthabere. Ergo dislorum trium auctorum orationem juxta ETTMULLERI, commentarium collocatam reperire licet, quemadmodum omnia ab ipso examinata sunt, quod in causâ fuit cur priores duo auctores promiscuè fuerint positi.

ã 2 Quod

Præfatio ad Lectorem.

Quod AD MORELLUM spectat à BLASIO editum elegi non omisso commentario, qui formulis de unoquoque remedio componendo præfixus nunquam non invenitur. Commentarius ille charetere italico impressus, literas habet locis respondentes. Cum autem SCHRODERI & MORELLI loca quædam intacta, ab ETTMULLERO relicta essent, sub hujus commentariorum finem capita prætermissa adjeci. VVOLFFGANGI VVEDELLII in præfationem LUDOVICI & caput primum de selectu remediorum commentarium pariter suo loco ponendum curavi, qui ut ab ETTMULLERI commentario distingueretur, illum charetere italico appositis literulis, hunc Romano adjectis numeris excudi jussi.

Duas ETTMULLERI observationes in Ephemeris Lipsienfibus anni 1682. repertas, unam de Crinonibus seu Comedonibus infantum, alteram de Sironibus, simul cum effigie suâ editas, priori Tomo subjunxi.

Mirum fortasse videbitur, quod institutiones medicas & juxta Exemplar Inquarto & Infolio descripserim; sed mirari desinet quisquis intellexerit, in institutionibus Inquarto multa reperiri quæ in Infolio requiruntur, primum scilicet caput de medicinæ natura, secundum de principiis corporum naturalium, tractatum & analysin de urinis in semiotice, aliæque aliis in capitibus sparsa. Consultus Bibliopola an institutiones Inquarto integras, an earum tantum appendicem typis mandari mallet, nequid publicæ commoditati detraheretur, Vir ille animo vere liberali, in compendium eas redigi noluit, nullâ majoris sumptus habitâ ratione.

Institutionibus Infolio Exemplaris Francofurtensis subjacent annotationes. practicæ in multis harum locos, quas suis locis charetere italico distinctas restitui.

Quod indices spectat, tractatum & capitum utriusque Tomo suis præfigitur, rerum autem & verborum indicem, utriusque Tomi finis habet proprium, Germanico qui unicus est, multo locupletiolem.

Itaque confido, Lector Benevole, te hanc ETTMULLERI editionem, Hoc est corpus medicinæ completum, æquo animo acceptum ire, quod quemadmodum SENNERTI opera juxta antiquorum hypotheses, ita juxta recentiores erit tibi instar omnium: & me cum præclare agi puto, quod laborem mihi quidem durum & molestum, Medicis vero omnibus utilem perfecerim. Vale.

B.C.D

B. C. D.

LECTORI HONORATISSIMO

S. P. D.

GEORGIUS FRANCUS.

VI LIBERORVM & LIBRORVM eundem esse statum & fatum dixerit, abs ratione forte non dixerit. In vulgus quippe patet, (immo vel è brutis cognoscenda esset,) admirabilis illa *visosopia*, qua Parentes in fetus feruntur suos, adeo ut omnem moveant lapidem, pro eorum vita, salute, cura atque educatione: nec curas curant, nec insomnes fugiunt noctes, nec pericula reformidant, nec labores etiam fastidiosissimos averfantur, saltim ut liberis suis opitulentur, sibi que male esse probè perferunt, modo illis bene sit. Quid enim dulcius hominum generi à natura datum est, quàm sui cuique liberi, adeoque à natura ipsa tributum est, ut ii, qui procreati essent, à procreatoribus amarentur, consentiente Romulidum disertissimo.

Vbi verò Parentes in censum Libitinæ præcipiti fato veniunt, tunc miselli orphani omnibus adversis, miserrimis que miseriis exponuntur, immo de salute, forte & haut raro de vita eorum, quam Parentes tanto molimine promovissent, (siquidem magna est vis humanitatis!) planè actum esset, nisi vel Magistratus nobili officio, vel Cognatorum consanguinitate, vel aliorum Cordatorum benignitate & commiseratione ipsis patrocinium offerretur, & tutela, sive parentela quædam; hacque honorum Tutorum vel Curatorum providentia Parentum vices supplerentur, quo tandem DEO & Patriæ Proximoque possint esse utiles.

Pari ratione comparatum est cum LIBRIS, quorum conditores maximam habent curam, & cum solitudine nocturna diurna que manu versant exemplaria docta, unguetque rodunt, & pulpita pulfant, ut fetus ingenii sui cultiores in publicum dimittant, in Reip. Literariæ salutem & emolumentum.

Vbi autem fatalis imminet hora, (siquidem rectè NASO ita:

*Fata manent omnes omnes expectat avarus
Portitor, & turba vix satis una ratis.
Tendimus huc omnes, metam properamus ad unam,
Omnia sub leges mors vocat astra suas.)*

Vitæque stamen Auctoris studiosi & eruditi rumpitur, una tenelli fetus vel plane pereunt, vel in alienas delabuntur manus. Sicuti quoque Is comminuit vitrum, Midas rodit fabam, Ips vitium gemmas enecat, Cis frumentis nocet, Sis vestibus inhiat, Frips ligna exedit; ita Blatræ Tineæque de tanto Cerebri politioris Palladio triumphum agunt, quando ipsis in prædâ cedit, adeo ut nec à pluviis, nec à muribus sint satis tutæ chartulæ pupillæ.

Ab injuriis ergo talibus masculè haud rarò vindicantur aliorum cordatorum ope & solitudine, qui manum posthumo tali obstetricem admovent, & in Reip. literariæ salutem, DEI gloriam, & Auctoris immortale monumentum protrahunt in dias luminis auras. Sed veluti TULLIUS conjectat Parentes illos omnium fortunatissimos, si, antequam moriantur, filios videant promotos: siquidem, eodem rectè censente, nihil nobis natura jucundius, nihil carius esse voluit, nihil dignius, in quo omnis nostra diligentia indulgentiaque consumatur. Quare dum habemus liberos parvos, & incertum est, quam longa nostrum cuique vita futura sit, consulere vivi ac prospicere debemus, ut illorum solitudo & pueritia quam firmissimo præsidio munita sit. Pariter & nos LIBROS illos longe nitidissimos credimus, quos Parens &

Auctor

PRÆFATIO

Auctor ipse ita emancipat, ut ultimam illis imponat manum, cum inter aliorum obstetricia raro lithiviam faustam experiantur, & nemo tam affabrè penetrare poterit, quo olim Auctor ipse collimaverat.

Hinc Chirurgorum Germanorum Antistes præclarus *Gnilb.* FABRITIUS, quem vulgo à patria HILDANUM cognominant, *Cent. IV. Obs. 2.* ad Gasp. HOFMANN. scribit: RARO SCRIPTA POSTHUMA MENTEM AUCTORIS RECTE ASSEQUUNTUR. Hocque ibidem comprobatur Chirurgiâ Magni rei Anatomicae Restitutoris A. VESALII, quam PROSPER BORGARUCCIUS edidit, in qua nonnulla, quæ VESALIUS propter immaturam mortem perficere non potuerat, ipse BORGARUCCIUS ex aliis Auctoribus decerpit, & Chirurgiæ VESALII de verbo ad verbum inferuit, donec tandem perfectum compilavit opus. Conf. Eiusd. FABRII *tr. de Gangrena & sphacelo cap. XVII.* Qui idem fatum metuit in posthumis insignis Professoris ADRIANI SPIGELII (vulgo) Vraustlaviensis, emissis in publicum Venetiis A.C. 1627.

Et hoc est, quod Rempublicam Medicam inter alios etiam malè habet, & de quo illa illi maxime indolefcit, quod Viro Doctissimo, & Ingenii fertilissimo Medico DN. D. MICHAELI ETTMULLERO, Lipsia-Misnico, Medic. & Phil. D. Illiusque Prof. Publ. in Illustrissima Electorali Lipsiensi, uti celeberrimo, ita Practico longè felicissimo, & LEOPOLDINO IMPERIALIS Acad. Natur. Curios. jam ab anno M. DC. LXX. Collegæ splendidissimo *tr. de man- cina*, & longiori vita longe dignissimo, non licuerit per Parcæ non parentis inclementiam elegantissimis ingenii sui fetibus unâ omnibus manum, ultimam imponere, & in Theatrum Asclepiadæum producere.

Prodierunt quidem varæ curiosæ Diss. Medicæ se vivo, in quibus vel ipse Respondentis, vel quod potissimum, Præsidis sustinuit maximo cum Auditorii applausu vices, ita, ut ex ungue saltem, quod in parcemia est, leonem generosum facile cognoscas. Sunt autem, prout partim in Cl. LIPENII *Biblioth. Real-Med. f. 69. a. 209. a. 428. b. 458. b. 474. b.* Præstantiss. *Cornel. à BEUGHEN in Bibliogr. Medico Phys. p. m. 82.* & Excell. D. D. G. A. MERCKLIN. *in Lindenio Renov. p. m. 815.* allegantur, partim penes me in Museo meo asservantur seqq.

- I. De CORALLIORVM TINCTVRA, Præside D. D. Mart. Lips. d. 15. Sept. 1665. in 4.
- II. De MORSV VIPERÆ, Disp. Inaug. pro Lic. Præside D. D. Sigism. Rupert. & Pro. Cancell. D. D. Paul. Ammanno, teste Programm. Lips. d. 17. Augusti 1666. in 4.
- III. De CHIRVRGIA INFVSORIA, pro Loco, Respond. Georg. Frid. Stirio, Lipsiæ d. 30. Octobr. 1668. in 4.
- IV. MEDICINA HIPPOCRATIS CHYMICA, disp. loco publice proposita, Respond. Henrico V Varnatio, Lips. m. Octobr. 1670. in 4. (in octav. ponit C. à Beughem, p. m. 82.) de in Lugduni Batav. 1671. in 12.
- V. De DOLORE HYPOCHONDRIACO, vulgo, sed falso, putato SPLENETICO, Autore Respond. Emmanuel Blum, Lips. d. 4. Maij 1671. Recusa ibid. 1683. in 4.
- VI. De BALNEIS MEDICIS ARTIFICIALIBVS, Respond. Theophilo Mullero, Lips. d. 6. Sept. 1672. in 4.
- VII. VALETVDINARIVM INFANTILE, Respond. Georg. Heintke, Lips. m. Majo 1675. in 4.
- VIII. Abstrusum RESPIRATIONIS HVMANÆ negocium, exfulante famosa VACVI fuga, Autore Respond. Zacharia Lipsiæ d. 7. April. 1676. in 4.
- IX. De EPILEPSIA, Autore Respond. Godofredo VVeinlig, Lipsiæ d. 16. Iun. 1676. in 4.
- X. PARVA MAGNORVM MORBORVM INITIA, Autore Resp. Maximil. Preuss. Lips. d. 13. Octobr. 1676.
- XI. De SVFFOCATIONE HYPOCHONDRIACA, Resp. Troppanniger Lips. 1676. in 4.
- XII. De TEMVLENTIA. Disp. Inaug. Autore Resp. M. Ioh. Frid. Ittig, Lips. d. 3. Octobr. 1678. in 4.
- XIII. De CEREBRO ORCÆ, vulgari supposititia larva SPERMATIS CETI, de velato, Lips. Respond. Adam. Sigism. Scholzio d. 27. Octobr. 1678. in 4.
- XIV. De OPII VIRTUTE DIAPHORETICA Respond. Ioh. Acoluth, Lips. d. 11. Iulij 1679. in 4. & Ienæ ap. Ioh. Bielckium 1682. in 4. teste Mercklino.
- XV. De vero VSV, & fero ABVSV. PRÆCIPITANTIVM, Respond. M. Ioh. VVilh. Paulii Lips. d. 1. Iul. 1681. in 4.
- XVI. De CORPVLENTIA NIMIA, Autore Resp. Georg. Melch. VVidemann. Lips. d. 19. Augusti 1681. in 4.
- XVII. Idea PRÆSCRIBENDARVM FORMVLARVM, Respond. Ioh. Matth. Lips. d. 8. Dec. 1682. in 4.

Et si quæ forte sint alia.

Optandum

GEORGII FRANCI.

* Oportundum vel maximè fuisset, si reliquis doctissimis inletematibus orbi erudito Ipsemet superstes gratificari & velificari potuisset. Prodierunt quidem post Eius beatam *ἀναλυσην* seqq.

- I. MICHAELIS ETTMULLERI, Phil. & Med. D. & Prof. Publ. Lips. Chymia Rationalis & Experimentalis Curiosa, cura ac sumptibus Ioh. Chrystophorii Aufffeldii, Med. D. Lugduni Batav. 1684. in 4.
- II. MEDICVS THEORIA ET PRAXI Generali instructus, h. e. Fundamenta Medicinæ, vera, olim à D. Michaeli Etmullero, Medico & Practico Lips. celeberrimo, Prof. Publ. privatim tradita, luci publicæ nunc primum donata, Francofurti & Lipsiæ, sumptibus Michaelis Güntheri 1685. in
- III. MICHAELIS ETTMULLERI, Phil. & Med. D. & quondam in Acad. Lipsiensi prof. Publ. celeberrimi opera omnia Theoretica & Practica, in quibus universa Praxis Medica exhibetur; accedit Chirurgia Medica, ut & Methodus Consultatoria &c. Lugduni 1685. in 4.

Verum quid de Chymia Rationali & Experimentalis curiosa dicta senserit Excell. DN. D. Günth. Chrystoph. SCHELHAMMER VS, in Illma Iulia, quæ Helmæstadij est, Professor Celeberr. in *Additament. ad Incomparabilis Herm. CONRINGII Introduct. Med. c. XI. n. VI. ** p. m. 385.* his verbis expressit: ETTMULLERI *Chymia post mortem ejus nuper à quodam lucri captatore publicata est, nefario tamen ausu, cum non sit dubium, multa, si vixisset, Celeberrimum Auctorem fuisse emendaturum, expuncturum, immutaturum, quæ non sine ipsius ignominia nunc publice leguntur. Et AVCTOR Præfat. ad Lect. in B. ETTMULLERI Medicum Theoria & Praxi Generali instructum 1685. cum Privileg. ELECT. SAXON.:* (3. b. ait: *Scito tamen Chymiam Etmullerianam publicæ luci nuperrimè editam fuisse, quæ quidem nomen Tanti Viri gerat, vix tamen mereatur, ut pro vero Chymici hujus egregij habeatur labore, cum Alterius forsitan exceptus, auditusque Discursus, olim à Viro beato habitus, astimandus veniat.* In genere vero Acutissimi DN. LIPSIENSES ipsi in *Actis Erudit. m. lul. MDCLXXXV. p. m. 341. seq. de illis ita: Neque dubitandum est, profectura ab illo scripta publicæ fuisse seculo, & splendore illo, quo se Medica hodie scientia effert, dignissima, si vitam Illi Divinum Numen prorogasset. Sic enim secum Vir prudentissimus constituerat, non nisi profectiore ætate ad libros componendos animum applicare, & comparare interim subsidia, quæ experientia diuturnior, Auctorumque plurium lectio subministrant. Quo major eos, qui Etmullero nostro familiariter usi fuerunt, cepit admiratio, quando eodem fere tempore diversis locis edita conspexerant memorata superius opera, Etmulleri nomen præferentia: ut Vidua etiam ac Heredes Etmulleriani, fama Beati Viri consulturi, necessitatem sibi impostam censuerint, publico programme, scripta illa supposititia esse, certè luci publicæ nunquam à B. Autore destinata fuisse, declarandi. Atque id quidem, nullo licet momento, deprehendent facile omnes, quibus, per volutare libros hosce visum fuerit, contineri eis non nisi discursus maximam partem extemporales, nec caute semper ab Auditoribus exceptos, sed hiulco verborum concursu & autologis fædos, quos qui tribuere Etmullero velit, tamquam opus ea methodo curaque, ut in publicum prodire posset, elaboratum, navis in Beati Clarissimi que Viri manes foret injurius. Ceterum sicut hanc ipsam ob causam argumentum librorum horum uberius recensere super sedemus; ita speramus futurum, ut quod in se Vidua ac Heredes receperunt, ex Schedis Etmulleri, à Viro quodam in Arte Medica maxime excellenti revidendis, edantur, aliquando Opera ejus limatiora, & fama Beati Auctoris convenientia.*

Et utinam huic Voto Eruditorum esset hæcenus satisfactum, qui avidissime illa nitidissima expetiverunt scripta.

His igitur denuò gratificaturus *Præclarissimus* atque *Integerrimus* DN. IOH. DAVID ZVNNER VS, Civis ac Bibliopola Francofurti ad Mœnum Primarius, non intermisit ap. Beatissimi Etmulleri Heredes honoratissimos inquirere de MS. correctiore, quod tamen ipsi (ceu ad me perscripsit) oblato etiam æquo pretio, tradere nesciverunt.

Ne igitur ulterius hi ladaubiles labores retardarentur, suo ære alium MS. librum 8. voll. in 4. Præstantissimus DN. ZVNNER VS comparavit, & ut in publicum protraheret, cum videret passim esse mancum, verba transposita, loca Auctorum non semper accuratè allegata (siquidem hoc admodum familiare est, ut id, quod non conceptis ad calamum Auditoribus dicitur verbis, sæpenumero vitiosè admodum concipiatur, & non rarè contra bonam Auctoris mentem & intentionem conscribatur, quod & mihi & aliis factum memini ut proprium foetum nævis Amanuensium tam mirè deturpatum, vel minimè, vel difficillimè agnovimus: me circa principium hyemis modo elapsæ rogare cœpit, ut curam hujus libri MS. in me susciperem, & à dictis nævis, quantum pote vindicare. Quod onus, utur grave, eoque gravius, quod in alienis laboribus, lubens tandem in me recepi. Verum cum & laborum academicorum, & ægrorum aliarumque occupationum cumulus hinc inde moram injicerent, in laboris partes prece mea pertraxi duos Viros Doctissimos, nempe Nobil. atque Exc. DN. IOH. IACOBVM MARTINI, med. D. & olim Sereniss. DN. ELECT. PALAT. gloriosiss. mem. Medicum Ord. in Nosocomio militari, Acad. Leopoldino-Imper. Natur. Curios. Collegam d. PLATONEM II. & Amicum nostrum honorandum, necnon Nobiliss. atque experientiss. DN. CONRAD. SIGISM. EBARHAT, med. D. & Pract. Francofurt. Egregium, Fautorem & Amicum

PRÆFATIO GEORGII FRANCI.

cum dilectissimum; qui mecum verba textus fideliter percurrerent, Amanuensis *παρορμητικῶς* κατὰ δύναμιν καὶ κρισίῳ corrigerent, loca Auctorum restituerent, in ipso vero textu nihil quidquam temerè mutarent. Videbamus enim multa quidem (nisi omnia,) non esse limata, sed sæpissime per discursum saltem effusa, & non ad obrussam exactioris Bibliographi semper examinata, quæ dein imperfecta ab Auditoribus imperite consarcinata, tandem in tantum excreverunt Volumen.

Ne autem de Rep. universa Medica benè meritissimi fœtus, ob multos naves non planè tenebris condemnaremus, maluimus illos (non certè Patris culpa tales, quamvis Cordatissimus Vir, ut homo, nihil humani à se alienum reputaverit, quin immo sæpe rerum diversitas intentionis aciem abrumpit, teste FLORO,) ita producere, tamquam *ψυξία* è lautiore mensa, in terram delapsa & collecta, ita ut cautiore (sicuti MARO ex ENNII stercore collegit aurum,) ex iis possint adhuc famem sedare, & multa egregia artis levamina ex iisdem depromere. Siquidem tam in Theoria, quam in Praxi se Virum præstitit acutissimus noster ETTMULLERVS, dum instar apis florilegæ sedulo ex optimis quibusq; Auctoribus & studiose congeffit quidquid rarum quidquid utile & jucundum esset tam medico, quam Ægro. Cum que utilissimus IOH. SCHODERVS, & accuratissimus DANIEL LYDOVICI elegantissimis suis laboribus multum hætenus profuerint; plura certè impostero proderunt Ope, genio & ingenio ETTMULLERIANO. Adeoque fœtui suo satis amplum reliquit patrimonium, nempe memoriam Nominis sui cui cum TYLLIO l. 2. Epist. 16 ad Famil.

Penes TE jam, CORDATE LECTOR, est iudicium, an adeò malè fecerimus laceras pagellas, instar membrorum Virbij, passim collegisse. Fruere illis interim, & Beati Viri, DEO carissimi, ac de proximo & arte nostra benè meritissimi, Manibus benè precare, nobisque Tuum exoptatissimum conserva favorem. Benè Valè PP. HEIDELBERGÆ, VI. April. MDCCXXCVIII.

GEORGIUS FRANCUS

D. Prof. Primar. Vniversit. Pro-Cancellarius,
Aliquot S. R. I. ELECT. & PRINCIPP. &
Archiater.

Sequuntur

Sequuntur

ELOGIA
CELEBERRIMORVM
VIRORVM,

Quibus benevolè macltare voluerunt Magna merita

MAGNI ETTMULLERI.

Illustres DNN. COLLECT. Auctorum Erudit. Lips. Mens.

Iul. A.C.M.DC.LXXXV. p.m. 341. seq.

O avidius excepta à multis opera hæc fuisse non dubitamus, quæ sub ETTMULLERI nostri nomine nuper divulgata sunt, quanto majorem is, dum viveret, æstimationem famamque sibi comparavit. Vtique enim Vir fuit solidissimè, non arte tantum Medica, quam theoria & opere profitebatur, sed scientiis omnibus, quæ illi adjumento sunt, aut ornamento, doctus, mira que semper ac felicissima dexteritate, & in erudienda studiosa Medicinæ juventute, & in experimentis, quibus hæc disciplina magno hoc tempore cum fructu excolitur capiendis, & in exercenda medendi arte, ægrisque ad salutem reducendis usus. Vndè non Lipsiæ tantum nostræ, cui studia sua operamque consecraverat, sed orbi literato dolendum, vivis hunc Virum in ipso ætatis flore, (animum enim trigésimum nonum non excessit, die 26. Maij Ann. 1644. natus, denatus d. 13. Marr. An. C. 1683.) immaturo fato ereptum.

Magnificus Dn. D. IOH. IACOB. VVEPFERVS, Magnus ille
Archiater, Patronus & Amicus Opt. Max.

In Eruditissima sua Cicutæ Aquat. Histor. & noxis, Cap. VII.

p. m. 78. inquit:

Quamobrem Exc. D. SENNERT. de Consens. & Dissens. cap. XVI. ingenuè fatetur, non solum ex qualitibus primis humorum differentiam & causam satis explicari posse; sed specialius & per propiores qualitates determinandam esse, quod in progressu orationis, seu Manufactore, seu Monitore HIPPOCR. secundum hæc principia nervose præstat: ut & Exc. D. BRUNO, dogmat. General. Med. p. 2. c. 7. 8. & 9. Item CL. VVILH. THEN. RHYNE in meditt. int. 24. de prisc. Med. & Exc. D. ETTMULLER Disput. in eund. text. qui videantur, ceu hujus assertionis Illustratores Eximii.

Excell. DN. D. IOH. DOLÆVS, Consil. & Archiat Hassiac. Amicus
noster suaviss. in Encyclopæd. Med. l. 1. c. 3. p. m. 55. b.

Inter Chirurgica commendamus hic cum Expertissimo ETTMULLERO variorum liquorum volatilium, aliorumque infusionem: sed cum id fusè prælaudatus Vir retulerit in Disp. de Chirurgia Infusoria, ejus lectionem Lectori Curioso suademus; malumus enim eò ipsam remittere, quam in transcribendo tempus terere.

Idem Ibid. c. 14. §. 11. p. 70. 61. a.

Sic & Experientiss. Dn. Ettmullerus, Prof. Lipsiæ Celeberrimus nostram annoravit historiam in disp. de morfu Viperæ.

Idem

ELOGIA B. ETTMULLERI.

- Idem Ibid. c.v. §. 10. p.m. 81.a.
Sicut acida eorum impressionem impediunt, annotante nobiscum Nob. ETTMULLERO.*
Idem Ibid. c.vi. §. 15. p.m. 94.b.
Transfusio sanguinis, & infusio Opiatorum in venas hominum salutifera & extrema nobis anchora erit, de quibus *Alter* HELMONTIUS, Nob. Dn. ETTMULLERUS in disp. aurea de Chirurgia Infusor. plura differit.
Idem Ibid. c.viii. §. 19. p.m. 117.
Infusionem liquorum, salium volatilium aliorumque pro re nata, annuente Nobilissimo ETTMULLERO.
Idem Ibid. c.ix. §. 16. p.m. 136.
Quod experientia edoctus approbat Expertissimus, & propitio famæ calculo ditissimus ETTMULLERUS in suo Valetudinar. Infantili.
Idem Ibid. c.x. p.m. 157.
Quot & summopere commendat ETTMULLERUS, Amicus noster colendissimus.
Idem Ibid. c.xii. §. 2. p. 182.a.
Id & confirmat Excell. Dn. MICH. ETTMULLERUS in Eleganti Disputatione, cui titulus: Parva magnorum Morborum Initia.
Idem Ibid. §. 9. p. 185.b.
Prout CL. ETTMULLERUS differit ingeniosè.
Idem Ibid. §. ult. p.m. 195.a.
Teste Nobiliss. ETTMULLERO in Disp. elegantiss. nuper ab ipso nobis in literis missa de Virtute Opii diaphoretica.
Idem ib. c.xvi. §. 19. p. 227.
Infusionem medicamentorum volatilium, acidum corrigentium, & sanguinem citissime dissolventium, in primis spermatis ceti, convenienti menstruo dissoluti, in venas ægrotorum cum Nobiliss. ETTMULLERO magnificimus, &c.
Id. l. 2. c. 11. §. 10. p.m. 255.b.
Quod probat Excellentiss. ETTMULLER Amicus noster observantissimus in Chirurgia sua Infusor.
Id. ib. paullo post.
Prelaudatus Medicus aliud experimentum in eundem finem instituit.
Idem ib. p. 256.b.
Quale exemplum Nob. ETTMULLERUS Patris observavit.
Id. ib. p.m. 270.a.
Hisce nihil proficientibus commendat Nob. ETTMULLER in Chirurgia Infusor. &c.
Idem ib. c. 111. §. 10. p.m. 279.b.
Conf. BONET. Anat. Pract. Nob. ETTMULLER. alioq; Nobiliss. & expertos Viros.
Idem ib. §. 19. p.m. 290.b.
Hisce omnibus nihil proficientibus, quid velut cum Excell. ETTMULLERO confugere ad Infusionem? Possunt injici ex mente Nobiliss. prelaudati Viri liquores volatiles salini.
Idem ib. c. 14. §. 10. p. 297.b.
Prout illud eleganter annotavit Excell. ETTMULLERUS.
Idem ib. p. 313.
Testatur Exper. Vir D. ETTMULLERUS in *disp. de Opii Vi diaphor.*
Idem ib. p.m. 315.
Infundatur ergo ex præscripto *Magni* ETTMULLERI Essentia ex Vulnerariis.
Idem ib. c. v. §. 10. p.m. 323.a.
Quod fermentum radicum esse Exc. ETTMULLERUS jam in ovi puncto saliente, &c.
Et paullo post.
Omnino mihi cum sæpius prænominato N. ETTMULLERO persuadeo.
Idem ib. c. vi. §. 10. p.m. 344.a.
Cum Nobil. ETTMULLERO auctaer statuimus.
Idem ib. §. 19. p. 352.a.
Sic & Infusionem cum Nobiliss. ETTMULLERO, Amico nostro colendissimo, non quidem contemnimus.
Idem ib. c. vii. §. 10. p.m. 361.a.
De qua re admodum egregiè differit Celeberrimus Dn. ETTMULLERUS in Colleg. MS. Chymico.
Idem ib. 11. c. 1. §. 18. p.m. 386.
Hæc ipsa illis absorbentibus dextrè adjungenda sunt, quemadmodum annotavit Experientiss. Dn. ETTMULLERUS, piæ memoriæ, seriore Libitina dignissimus in Disp. de præcip. usu & abusu.
Idem ib. c. vii. §. 10. p.m. 461.
De quo colore vid. ETTMULLERI Valetud. Infantil. §. 21. ubi docte hæc elaborata videbis.
Idem ib. c. ix. §. 12. p.m. 500.

PER GEOR. FRANCVM.

- Elegantem locum habet acutissimus noster ETTMULLERUS, Amicus, dum viveret, observantissimus in Elegantissima Disputatione de Opii vi diaphoretica.
Vt taceam alia plura adhuc luca.
Curiosissimus Senex Dn. D. IOH. MATTH. FABER, Sereniss. Duc. Vvurtemberg. Consil. & Archiat. Acad. Leopoldino-Imperial. Collegad. PLATO 1. Reip. Heilbron. Phys. Sen. & Prim.
Fautor & Amicus fraterno amore æstimatissimus, in suavissimis suis ad me Heilbronna d. VI. Febr. 1681. ita:
Celeber. ETTMULLERI omnia non me vidisse arbitror; quæ vero mihi obtigerunt, sane eximia sunt.
Solertissimus Naturæ Indagator, Dn. D. IOH. IAC. HARDERVS, Med. Phil. D. illiusque PP. in Alma Basilea Celeberr. Sereniss. Dn. Marchion. Baden. Archiat. & Acad. Leopoldino-Imperial. Nat. Cur. Colleg.
Fautor, Collega & Amicus æstimatiss. In Curioso suo Apiario habet seqq.
In Schol. ad Obs. Anatomico-Pract. XXXII. p.m. 145.
Præclare sane hanc in rem Excellentiss. ETTMULLERUS c. de Febri maligna.
Idem Ibid.
Meminit qq. CL. DD. LVDOVICI, & paullo post pergit:
Quo certè supra laudatorum Virorum sententia de massa humoralis in statu temerè non agitata, egregie stabilitur.
Idem ib. p.m. 146.
Vid. ETTMULLER. Prax. de Affect. soporol.
Idem Obs. XXXIII. in Schol. p.m. 150.
Quandoque ejusdem motus impeditus malum idem producit, ceu eruditè notat Celeberr. ETTMULLERUS, de fetu.
Id. Obs. XXXIX. in Schol. p.m. 176.
In malo hereditario Spirituum certo modo vitiatorum, & in crasi sua deficientium erratum suspicatur Clariss. ETTMULLERUS.
Idem ib. p.m. 177.
In hunc usque diem sospes vivit, ut ejus (Tinct. ex Sulf. Antim.) efficaciam Clariss. ETTMULLERUS alique Chymici præstantissimi non immerito laudent.
Idem Obs. XLI. in Schol. p.m. 186.
Elegans omninò est hanc in rem Celeberr. ETTMULLERI monitum.
Idem ib. p.m. 187.
Virum novi, inquit supra laudatus ETTMULLERUS.
Idem Obs. XLII. in Schol. p.m. 190.
Equidem, si erravit Helmontius, uti non male opinatur Clariss. ETTMULLERUS.
Idem Obs. XLIII. in Schol. p.m. 192.
Vnde salivatio hæc procedat, docet Excel. ETTMULLERUS Pyrotechn. Ration. l. 1. sect. 17.
Idem Obs. LXX. in Schol. p.m. 275.
Ita *Laudatus* ETTMULLERUS §. 16. de virtute Opii Diaphoret.
Ib. Abs. LXXII. in Schol. p.m. 280.
Atque in hydropibus partialibus illud admittit Celeberr. ETTMULLERUS.
Idem Abs. LXXIX. in Schol. p.m. 307.
Opinaturque Celeberr. ETTMULLERUS ipsorum vim non in Substant. volat. vel fixa, &c.
Idem Abs. C. in Schol. p.m. 374.
Infantium affectus multiplices eruditè enuclearunt cum Celeberr. SYLVIVS, tum Excellentiss. ETTMULLERVS, Valetud. Infantil.
Idem ib. p.m. 375.
Deindè vero malo in crudescente, fomite profundius impacto, motibus convulsivis affligi ceperunt per intervalla, usque paulatim ingravescentibus, à quibus tamen exhibitio Sulf. Antim. ETTMULLERI liberati fuerunt, utpote quo viscidum ejusmodi eradicatum, vomituque hinc copiose & ad stuporem adstantium ejectum fuit, ut merito ejus usum prudenti Medico tutum & citum commendare possimus.
Excell. Dn. D. SCHELHAMMERVS in Additament. ad H. CONRINGI Introduct. cap. XI. n. vi. * p.m. 285.
Sane isti Duo viri (Ioh. MICHAELIS, Lipsiensis, & Guern. ROLFINGIUS, Ienensis Professor.) quicquid deinceps in Germania Chymicorum eruditorum emicuit, videntur nobis peperisse. Ex utriusque autem discipulis Bini maximè celebres evasere, palmamque ceteris dubiam reddidere omnibus: Lipsiæ scilicet ETTMULLERUS, &c.
Idem ib. ad cap. 11. n. xi. * p.m. 61.
Doctissimus ETTMULLER.

Præcell.

ELOGIA B. ETTMULLERI PER GEORG. FRANCVM.

Præcell. Dn. D. NATHANAEL SFORTIA; vel clariùs Nobiliff. Dn. THEOD. ZVINGERUS
Med. & P.P. Basil. Cl. Collega & Amicus honorandus.

Idem lib. cit. p.m. 7. 95. 125. 134. 164. 237. seq. 246. 253. 274. 284. 341. hunc nostrum
ETTULLERUM laudat.

Nobiliff. Dn. IOH. HELER. IUNGKEN, Med. Electoral. Palat. Ord. in Mosbach, Amicus
nofter dilectiffimus.

In Medico præf. feculo accomod. part. 2. sect. 2. c. 1. p.m. 769. & c. 2. p.m. 794. seq. 796. 800.
819. 834. 837. & passim utitur testimonio Illustris ETTMULLERI.

Cl. Dn. D. IOH. CHRISTOPH. AUSSFELDUS in Præfat. ad Lect. B. Etmull. Chymia
Rational. præfixa ait:

Hæc sunt viri Nobiliffimi, MICHAELIS ETTMULLERI Med. D. ac Prof. Publ. Lipsien-
fis, Practici feliciffimi, ac orbi literato fufficienter cogniti, viri candore; amore erga proxi-
mum, ac ob variarum rerum noticiam sane celeberrimi, nec satis laudandi, Præceptoris olim
mei, jam beati, scripta ac communicata fideliffima ac eruditiffima.

Nob. Dn. AUCTOR Præfat. ad Lect. præfixæ Operibus ETTMULLER. Lugduni 1685. in 4.
Quanto studio, quanta industria, quamque accurately ac limato iudicio omnia sua Scripta
Clariff. Vir Michael Etmullerus, Professor, dum viveret, Lipsienfis Academia Celeberrimus, ela-
boraverit, & conscripserit, multa prostant testimonia: Meum non est, nec possum, ne-
que temporis angustia permittit, pluribus hic explicare. Edidit Clariffimus hic Vir suo tem-
pore fuffeptive quoddam tractatulos, *Disputationum* nomine, qui, quam primum ad erudi-
torum manus perveniebant, multis statim encomiis ornabantur; plurima vero & opti-
ma ejus Scripta in paucorum manibus erant, & adhuc sunt, quamvis à multis, qui pro
comperito habebant, varia illorum à nonnullis fervari, anxie desiderabantur. Sic multi
sunt, qui ejus Collegia MS. ut vocant, magno pretio describenda curassent, si modo
ab eorum possessoribus sollicitis precibus illa impetrare potuissent. Sunt alij quamplurimi,
quos spes alit, nilque magis exoptant, quam ut *Doctiffimi hujus Viri prelo digniffima* Scripta
tandem aliquando in lucem prodeant, & ab illo tempore, quo aliquoties in Catalogis libro-
rum semestralibus nundinalibus eorum mentio facta est, dici non potest, quanto desiderio
multi illa quæ siverint & expectaverint, licet inanis spes, conceptam multorum opinionem
usque dum fefellerit.

INDEX

INDEX AVCTORVM

<p>A Abatius.
Acerra Philologica.
Acta medica Hassniensia.
Aetius.
Aginera.
Agerius.
Agricola.
Agrippa.
Albertus Magnus.
Albinus.
Aldes.
Aldinus.
Aldrovandus.
Allioth.
Alpinus.
Alstedius.
Amatus Lusitanus.
Ambrosinus.
Amthor.
Ammannus.
Ammelungius.
Anonymi Scriptores.
Histoire de singularit. natur. d'q
Angleter.
De motu musculorum.
Exercitatio de Omento, pingue-
dine & adipos ductibus &c.
De guerison des fievres par le
quinquina.
Apuleus.
Arantius.
Aræus.
Aretæus.
Argenterius.
Arianus.
Aristarchus.
Aristoteles.
Arnicaus.
Aromatarius (Joseph de)
Asellius.
Athenæus.
Averrhoes.
Augenius.
Augurellus.
Augustinus.
Avicenna.
Ayterus.
B Accius.
Bakius.
Baco de Verulamio.
Ballonius.
Baldwinus.
Barbatus.
Barberte.
Barclaius.
Baromus.
Baronius.
Bartholetus.
Bartholinus.
Bartolus.
Basilius Magnus.
Bauhinus.
Bauschius.
Bayle.
Beccher.
Becke.
Beckerus.
Beguinus.</p> | <p>Fincius.
Bellinus.
Benedictus.
Benivenius.
Bierling.
Billichius.
Billus.
Blegny.
Blochvizijs.
Boetius de boodt.)
Bogdanius.
Bohn.
Bonettus.
Bontius.
Bootius.
Borellus.
Borrichius.
Boulton.
Bourdelotius.
Bourgefe. (Ludov. de)
Boyle.
Brahe (Henricus à)
Brahe (Tycho de)
Branchinus.
Braun.
Brendelius.
Brosse (Guido de la)
Brunnerus.
Bruno.
Brussus.
Buchnerus.
Burgavius.
Burthi.
Burserus.
Busbequius
Cælius Rhodiginus.
Cæsalpinus.
Calceolarius.
Caneparius.
Capiavaccius.
Cardilucius.
Cardanus.
Carpus.
Carrichterius.
Cartesius.
Castellus.
Casserius Placentinus.
Castro (Rodericus à)
Castro (Petrus)
Cartierius.
Celsus.
Chambre. (Monf. de la)
Charleton.
Charras.
Chicotius.
Chiffet.
Cicero.
Clauderus.
Claudinus.
Claudius de la Courvée.
Clodius.
Clusius.
Codronchius.
Coiter.
Colle.
Collumbus.
Comæus.
Conerding.</p> | <p>Conimbricenses.
Conrefingius.
Consentinus. (Cornelius)
Constant (Paulus & Jacobus)
Copernicus.
Corbejus.
Cordus.
Cornarius.
Comerus.
Corcesius.)
Costa. (Christophorus à)
Crollius.
Cruca. (Vincentius Alfarius à)
Crügenerus Kriügenerus.
Crusius.
Cunradus. Kunrath.
Cunzius.
Curzius.
Cusanus.
D Ariottus.
Davifonius.
Deckers.
Democritus.
Deodatus.
Dethardingius.
Deusingius.
Diemerbroeck.
Dæinheim.
Diocles.
Dioscorides.
Dodonæus.
Doringius.
Donatus.
Dornæus.
Dornorellius.
Drayvizijs.
Drebellius.
Drëincousius.
Dunus.
Durastantes.
Dygbæus.
E Ichstadius
Ellenbergius.
Elsholzius.
Ens Entius.
Encelius.
Epicurus.
Erasistratus.
Erastus.
Erbenius.
Ercærus.
Everhardus.
Eugalenus.
Eustachius.
Ezlerus.
F Aber (Joh.) Lynceus
Faber (Petrus Johannes) &c.
Fabricius ab Aquapendente.
Falcoburgius.
Fallopis.
Faventinus.
Febure. (Le)
Fehr.
Ferdinandus.
Fernelius.
Ferrus.
Ficinus.
Fienus.</p> |
|--|---|---|

FORTUNA

Index Auctorum.

Floravanta
Fischer
Flud à Fluctibus
Forcius
Fogelius
Folius
Fonre (Lælius à)
Fonseca.
Fontanus
Forestus
Forge (de la)
Fracastatus
Frabefarius
Francisci, (Erasmus.)
Francus.
Freitagius.
Froelichius
Fuchsius.
Gabelchoferus
Galenus
Galilæus
Ganzius
Garenzier.
Garzias ab Horto.
Gassendus.
Gatinaria.
Geigerus.
Gemma.
Gesnerus.
Glandorpius.
Glauberus.
Glissonius.
Goclenius.
Gœdardius.
Gordonius.
Gorthaus.
Graaf (de)
Grand (Le)
Grafeccius.
Gregorius Nazianzenus.
Greifius.
Greifelius.
Grembs.
Grevv.
Grimaldi.
Grillingius.
Guarini.
Guarinius Guarini.
Guericke (Otto de)
Guibertus.
Hafenrefferus.
Hanemannus.
Hartmannus.
Harvaus.
Hauptmannus.
Heer, Henricus ab)
Heerbord.
Heilbrunnenses Medici.
Helidæus Paduanus.
Helmont.
Helvetius.
Hemsterhuys.
Herbenius.
Highmorus.
Hildanus.
Hildesheimius.
Hillerus.
Hippocrates.
Hirnheimius.
Hobbes.
Hobcken.
Hodiernus.
Hœchstetterus.
Hœferus.

Hogelande (Cornelius ab)
Hoffmanni.
Hollandus (Isaacus)
Hollerius.
Holtehof.
Holtzius.
Hook.
Hornius (Georg)
Horne, (Johan von)
Hornungius.
Horstius, Gregorius)
Horstius (Johan Daniel)
Huardus (Janus)
Hummelbergius)
Hafon Fratensis.
Hessenius.
Joel.
Johannius.
Jonstonus.
Jordanus.
Josephus.
Jungius
Karrichterus.
Kecxermannus.
Keglerus.
Kellæus.
Keplerus.
Kerkringius.
Kergerus.
Kesslerus.
Kircherus.
Klobius.
Knœfelius.
Kornerus.
Kotzack.
Kriegerus.
Kunraht.
Kyperus.
Lactantius.
Lambzvetder.
Lamoniere.
Langelott.
Langius (Christian)
Langius (Johann)
Laurentbergius.
Laurentius.
Leichnerus.
Lemery.
Leo (Dominicus)
Leonardus.
Levinus Lemnius.
Libavius.
Licetus.
Lidelius.
Lindanus.
Linns.
Linschottus.
Lipius.
Livius.
Lobelius.
Lobertus.
Locatellus.
Lœselius.
Lomnius.
Lonicerus.
Loffius.
Lotichius.
Lover.
Luca (Jean)
Lodovicus
Luja
Linæus (Joh. Faber)
Lyserus.

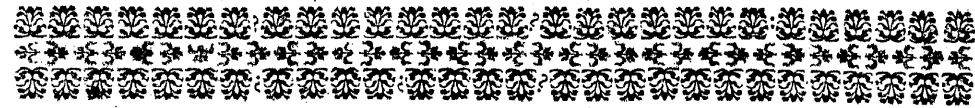
M Acaſius
Magatus (Cæſar)
Magnenus
Major
Malpighius
Mandesloh
Marianus
Martini (Matheus)
Marchettis
Marcus Marci
Maſius
Mathæus
Mathiolus
Maur o cordatus
Maxvellus
Mayovv
Mazetta
Meara
Meckeranus (Jobus.)
Meierus
Meibomius
Meiſſonerius
Mercurus
Mercurialis Hieronimus
Mercurialis (Scipio)
Merette
Merſenus
Meyer (Martin)
Michaelis
Mindererus
Minſicht (Adrianus)
Miscellanea Academiae, N.C.
Mœbius
Moglinus.
Mœnichen (Henricus à)
Mollenbroccius
Monardes
Monginot
Montagnana
Morellus.
Morphofius
Morus
Muſa
Mylius
Myrepluſ
Myrthinus.
N Anzelius
Nardus
Nander
Nedham
Nepos (Cornelius)
Nerus
Nesterus
Nettelbach
Neuhof
Neuhufius
Neucranzius
Niemannus
Nierenbergius
Nitner
Nuyſement
O Læus Magnus
Olearius
Oribaſius.
Ortelius
Ovidius
Abſt (Michael)
P Palmarius
Panarollus
Pancirollus
Papinius
Paracellus

Paræus.
Paſchalius
Patinus.
Pauli (Simon)
Pauli (Jacob Henrich)
Pavv.
Pechlin
Pecquetus.
Pedemontanus (Alexius)
Penotus
Perrault
Pertruccius
Petrazus
Peucerus.
Pitzerus.
Pharmacopœa Auguſtana
Philaletha
Photius
Piens
Pigray
Pineus
Piſo
Placotomus.
Placerus
Plautus
Plempius.
Plinius
Plutharchus
Polemannus
Poppius
Poterius
Prætus
Prævotius
Primerofius
Prixius
Pythagoras
Quintilianus
Q Quercetanus.
R Aicus
Rallius
Ranchinus
Rarray
Redi
Regius
Reiher
Reis (Gaſpar à)
Reiſnerus
Renealmus
Renodæus
Reuſnerus
Rhodiginus (Cælius)
Rhodius
Rhumelius
Ricciolus
Rickeman
Riolanus
Riverius
Rochas
Rohault
Rolfincius
Rondeletius
Ronſeus
Roſa Anglica
Roſencruzerus
Rothman
Rucbeckius
Rudius (Eufthachius)

Index Auctorum.

Rulandus
Ruyſch
S Aar
Sachs.
Sala
Salmaſius.
Salmuth
Sanctorius
Sanchez
Sarpa (Paulus)
Savanarola
Savona
Scaliger
Scapula
Schacchius
Schenckius { Johannes
Theodorus
Scherzerus
Schillingius
Schlegelius.
Schlizerus
Schmidius
Schmuck
Schneider
Schœckius
Scholzius.
Schortus
Schola Salernitana
Schœnbörnerus
Schroch xius
Schroderus
Schuyt
Schvvenckfeldius.
Scriptores Chirurgiæ inſuſoria.
Sculterus
Sebizius
Segerus
Sendivogius
Seneca
Sennertus
Senguerdus
Septalius
Severinus
Sinclarus
Smetius
Snebergius
Solenander
Sperlingus
Spigelius
Spontonus
Starckey
Staricius
Steno
Stephanus
Stetterus
Stockerus
Strobelbergerus
Struppius
Suchten (Alexander von)
Sulzbergerus
Svvalvve
Svammerdam
Sdenham
Sylvius, Franciscus de le boe
Sylvius, Jacobus
Sylvaticus

Symon
T Ackenius
Tackius
Tattinghof
Teleſius (Bernhardius)
Tenzelius
Terentius (Johannes)
Terentius
Theatrum Chymicum
Theodorus Tabernamontanus
Theophrastus
Thiermeier
Tholdius
Thomaſius.
Thonerus
Thruſton
Tilemannus
Tornerus
Torricellus
Trallianus
Transacta Anglica
Tremellius
Trincavellus
Trollius
Tulpus
Tymæus à Guldenklee
V Alentini (Michael Bernh.)
Valerius Maximus
Valleriola
Varandæus
Varro
Velthufius
Verbezius
Vefalius
Veslingius
Vidus Vidius
Vigenerius.
Villa nova (Arnoldus à)
Virgilius
W Alæus
Wallis
Walſmid
Warthonus
Wedelius
Weinrichius
Weinſlerus
Welſchius
Vvandelinus
Vvepfferus
Vvickerus
Vvigandus
Vvillifius
Vvinclerus
Vvirdigius.
Vvittichius
Vvormius
Vvärz
Ximenez (Rodericus,)
Z Achias Zacutus Luſitan.
Zapatha
Zaffius
Zecchius
Ziegler
Zvvingerus
Zvvolfferus

INDEX CAPITVM

INSTITVT. MEDIC. IVXTA

EDITIONEM IN QVARTO

PHYSIOLOGIA.

CAP. I. D E medicinæ natura.	pag. 1
CAP. II. De principiis corporum naturalium.	3
CAP. III. De corpore humano ejusque principio vitali.	10
CAP. IV. De nutritione & auctione.	13
CAP. V. De appetitu animali, seu fame, siti.	16
CAP. VI. De alimentorum masticatione & deglutitione.	17
CAP. VII. De chylicatione.	18
CAP. VIII. De chyli in intestinis alteratione & fecum separatione.	20
CAP. IX. De chyli secreti per intestina transcolatione & ad alias partes distributione.	21
CAP. X. De chyli in sanguinem conversione, sanguinisque fermentatione.	22
CAP. XI. De sanguinis ad quasvis partes corporis distributione distributivæ usû.	25
CAP. XII. De pulmonum & respirationis usu.	27
CAP. XIII. De Ufû Lienis.	29
CAP. XIV. De hepatis officio & Bilis generatione.	30
CAP. XV. De seri superflui salibus abundantibus in prægnanti per renes exclusione.	32
CAP. XVI. De motu sanguinis ad glandulas, Lymphæque ortu & natura.	33
CAP. XVII. De motu sanguinis ad corporis circumferentiam, factaque ibidem insensibili transpiratione.	33
CAP. XVIII. De sanguinis ad cerebrum motu spirituumque animalium generatione & officio.	*
CAP. XIX. De sensibus externis in genere.	36
CAP. XX. De sensibus externis in specie.	38
CAP. XXI. De sensibus internis.	43
CAP. XXII. De motu partium.	44
CAP. XXIII. De sanguinis motu ad Testes, seminisque generatione.	46
CAP. XXIV. De conceptione fetusque formatione.	48
CAP. XXV. De Vita fetus & nutritione in utero.	49
CAP. XXVI. De partu.	50

Præcepta Pathologica cum diagnosticis & prognosticis.

CAP. I. D E sanitate & morbo hujusque subjecto.	52
CAP. II. De differentiis morborum.	53
CAP. III. De causis morborum.	60
CAP. IV. De signis morborum.	67

Præcepta hygienæ & Therapeutica.

CAP. I. D E ratione conservandi sanitatem per præcepta hygienæ.	77
CAP. II. De methodo medendi.	77
CAP. III. De auxiliis.	79

CAP. IV. De plethoræ diminutione.	85
CAP. V. De cachochymia corrigenda & per purgationem Tollenda.	91
CAP. VI. De Urinæ excretionem.	99
CAP. VII. De sudoris evacuatione.	100
CAP. VIII. De salivatione universali & particularibus evacuationibus.	102
CAP. IX. De symptomatum urgentium remotione.	104

INSTITUT. MEDIC.

IVXTA EDITIONEM IN FOLIO

PHYSIOLOGIA.

CAP. I. D E principio vitali corporis animalis.	7
CAP. II. De nutritione & auctione.	5
CAP. III. De ciborum masticatione & deglutitione.	9
CAP. IV. De chylicatione.	10
CAP. V. De fecum alvinarum ex chylo separatione & chymi utilis per intestina transcolatione.	13
CAP. VI. De chyli secreti & transcolati ad ceteras partes imprimis sanguificationis motu.	15
CAP. VII. De chyli in sanguinem conversione, sanguinisque fermentatione.	17
CAP. IX. De sanguinis ad reliquas partes distributione, distributivæ usû.	19
CAP. X. De pulmonum & respirationis usu.	21
CAP. XI. De usu lienis.	24
CAP. XII. De hepatis officio & bilis generatione.	25
CAP. XIII. De seri superflui salibus abundantibus imprægnati per renes exclusione.	26
CAP. XIV. De motu sanguinis ad glandulas, Lymphæque ortu & natura.	27
CAP. XV. De sanguinis motu ad corporis circumferentiam factaque ibi insensibili transpiratione.	29
CAP. XVI. De sanguinis ad cerebrum motu, spirituumque animalium generatione & officio.	30
CAP. XVII. De sensibus externis in genere.	31
CAP. XVIII. De sensibus externis in specie.	32
CAP. XIX. De sensibus internis.	38
CAP. XX. De motu partium.	40
CAP. XXI. De sanguinis motu ad testes feminis generatione.	41
CAP. XXII. De conceptione fetusque formatione.	43
CAP. XXIII. De vita fetus & nutritione in utero.	44
CAP. XXIV. De Partu.	45

PATHOLOGIA.

CAP. I. D E sanitate, morbo, hujus subjecto & differentiis.	47
CAP. II. De febribus.	186

Index Caputum.

CAP. II. De causis morborum remotioribus seu rebus sex non naturalibus.	53
CAP. III. De causis morborum internis.	56

SEMIOTICE.

CAP. I. D E natura signorum in genere.	62
CAP. II. De urinis.	63
CAP. III. De pulsibus.	63
CAP. IV. De signis quibusdam prognosticis.	64

THERAPEVTICE.

CAP. I. D E methodo medendi & medicamento.	65
CAP. II. De morborum archealium curatione.	67
CAP. III. De plethoræ diminutione.	70
CAP. IV. De purgatione.	72
CAP. V. De urinæ provocatione.	80
CAP. VI. De sudoris evacuatione.	81
CAP. VII. De symptomatum urgentia.	83

PARS I.

Collegium practicum de morbis humani corporis in genere.

CAP. I. P rologus.	85
CAP. II. De fame læsa.	85
CAP. III. De masticatione læsa.	94
CAP. IV. De deglutitione læsa.	99
CAP. V. De chylicæ læsionibus.	100
CAP. VI. De assumptorum retentionis in stomacho læsione.	103
CAP. VII. De dolore stomachi seu cardialgia.	109
CAP. VIII. De chyliæ sæcibus alvini secretionem læsa.	112
CAP. IX. De contentorum in intestinis expulsionem læsa.	113
CAP. X. De variis intestinorum doloribus.	136
CAP. XI. De situ intestinorum mutato.	244
CAP. XII. De chyli distributione læsa.	148
CAP. XIII. De chyli sanguificatione, sanguinisque fermentatione læsa.	154
CAP. XIV. De aëris inspiratione læsa.	156
CAP. XV. De vitii expirationis læsæ, seu de læsione expirationis aëris.	172
CAP. XVI. De cordis & arteriarum Pulsu Vitiato.	179
CAP. XVII. De febribus.	186

PARS II.

Collegii practici.

CAP. I. D E nutritione partium læsa.	239
CAP. II. De sanguinis ex partibus refluxu læso & inde orta inflammatione tam in genere quam in specie.	269
CAP. III. De urinæ secretionem in renibus læsa.	312
CAP. IV. De urinæ excretionem læsa.	326
CAP. V. De lymphæ separationem in glandulis vitiata, indeque ortis catharris in genere & in specie.	334
CAP. VI. De lymphæ motu impedito, indeque orto hydrope in genere & in specie.	345
CAP. VII. De spirituum animalium generationem vitiatam indeque sensus motusque læsionibus, & I. de Vigilis & somno nimis.	356
CAP. VIII. De spirituum insensuum organum agitationem inordinatam seu præternaturalem, indeque orta vertigine.	364
CAP. IX. De spirituum animalium inordinato & vitiato motu in organa motus, indeque orta convulsione & epilepsia.	368

CAP. X. De spirituum motu & influxu abolito indeque orta apoplexia.	380
CAP. XI. De læsionibus sensuum externorum imprimis de læso tactu indeque orto dolore in genere & in specie.	392
CAP. XII. De læsionibus auditus.	407
CAP. XIII. De visus læsionibus.	410
CAP. XIV. De olfactus & gustus læsionibus.	415
CAP. XV. De operationum rationalium defectu & in specie de læsione memoriæ.	417
CAP. XVI. De deliriis in genere & in specie.	419
CAP. Ultimium. Quod ipsum est quasi appendix practicus, exhibens duos affectus complicatissimos, nempe malum hypochondriacum & scorbutum.	437

Collegium practicum speciale de morbis virorum, mulierum & Infantum.

AFFECTVS VIRORVM.

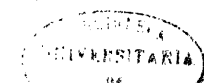
CAP. I. D E seminis generatione læsa.	450
CAP. II. De læsa seminis retentione & excretionem.	455
CAP. III. De læsa penis erectione.	460

MORBI MULIERVM.

CAP. I. D E menstrui fluxus vitii.	465
CAP. II. De Virginitate læsa & appetitu veneris vitiato.	478
CAP. III. De affectibus totius, qui feminis ex vitio uteri contingere dicuntur.	482
CAP. IV. De viri admissione læsa.	491
CAP. V. De conceptione læsa.	493
CAP. VI. De formatione fetus læsæ indeque orta mola.	499
CAP. VII. De regimine gravidarum.	501
CAP. VIII. De læsione Partus.	507
CAP. IX. De regimine Puerperarum.	517
CAP. X. De lactis & lactantiis vitii.	525
Morbi Infantum.	531
Chirurgia medica.	546

COLLEGIUM CONSULTATORIUM.

P rologomena.	595
CASUS I. De apæfia.	595
CAS. II. Inflatio stomachi cum asthmate, & cardialgia.	596
CAS. III. De Pica à scabie retropulsa.	596
CAS. IV. De cholera biliosa.	597
CAS. V. De chylicatione læsa ex cruditate nidorosa.	698
CAS. VI. De cardialgia seu spasmo orificii superioris ventriculi à fungis.	598
CAS. VII. De catarrho Epidemio.	599
CAS. VIII. De dysenteria.	600
CAS. IX. De colica convulsiva.	601
CAS. X. De diarrhæa biliosa.	602
CAS. XI. Chlorosis incipiens.	602
CAS. XII. De cholica humerosa hypochondriaca à pedum refrigeratione suscitata.	603
CAS. XIII. Hæmorrhoides cecæ dolentes.	603
CAS. XIV. De catharro suffocativo.	604
CAS. XV. De Tussi ferina humida.	605
CAS. XVI. De hernia cum passione hysterica.	606
CAS. XVII. De asthmate convulsivo.	606
CAS. XVIII. Subluxatio verberarum dorsaliū.	607
CAS. XIX. Febris tertiana intermitrens.	607
CAS. XX. Febris ardens benigna ex iracundia.	608
CAS. XXI. Febris continua Lymphatica juxta Sylviū.	609

Index Capitum.

CAS. XXII. Febris hectica lenta similis ob abscessum in mezentorio.	610
CAS. XXIII. Febris maligna petechialis.	610
CAS. XXIV. De variolis collectanea.	611
CAS. XXV. Febris lactea.	612
CAS. XXVI. Pleuritis vera.	613
CAS. XXVII. Cachexia cum scabie.	613
CAS. XXVIII. De phthisi.	614
CAS. XXIX. De hæmoptisi.	615
CAS. XXX. Straguria occasione podagræ curatæ.	615
CAS. XXXI. De hæmorrhagia uteri.	616
CAS. XXXII. De nephretico dolore.	617
CAS. XXXIII. De lochiorum retentione cum urinæ suppressione & doloribus post partum.	618
CAS. XXXIV. De gonorrhæa virulenta cum tumore testis.	619
CAS. XXXV. De epilepsia.	620
CAS. XXXVI. De apoplexia.	621
CAS. XXXVII. Delirium melancholicum hypochondriacum.	622
CAS. XXXVIII. De arthritide vaga scorbutica.	623

Dissertationes academica Dissertatio prima de medicina hypocratis.

CHYMICA.

CAP. I. P roëmium.	1
CAP. I. Q ualitatum elementarium hypocratica correctio.	1
CAP. II. Facultatum salinarum hypocratica assertio.	3
CAP. III. Facultatum hypocraticarum ad hygienem & Therapeuticam applicatio.	6

DISSERTATIO II.

De abstracto respirationis humana negotio, exulante famosa vacui fuga.

CAP. I. P roëmium.	11
CAP. I. R espirationis <i>συναπνοσύνη</i> , nec non <i>παραπνοσύνη</i> succintè adumbrat.	12
CAP. II. Peculiarem sciagraphiam principiorum omnium respirationis actus universè constituentium delineat.	13
CAP. III. Thoracis structuram in respiratione præprensam attendendam ejusdemque motum inculcat.	14
CAP. IV. Intricatum musculorum Thoracem in respiratione moventium doctrinam sedulo perquirat atque elucidat.	15
CAP. V. Genuinum diaphragmatis in respiratione motum hujusque causas penitus discussas exhibet.	16
CAP. VI. Pulmonis structuram atque motum in respiratione perscrutat.	20
CAP. VII. Aëris, tanquam respirationis materiæ, indolem ac modum ex neotericorum experimentalium doctrinâ declarat, nec non vacui fictum fugam perscrutat.	22
CAP. VIII. Loca ad quæ aër in respirantibus hominibus pertingit, diligenter investigat.	27
CAP. IX. Problema harveanum doctis omnibus propositum enodando, ferus in utero Respirationem discutit, diluitque.	31
CAP. X. Respirationis humanæ usus tum minus principales, tum principalissimum, ad vivere quippe simpliciter necessarium, ac ne aliquor quidem minutis, nisi cum mortis periculo adimendum, plenius prosequitur simulque concatenato <i>παραπνοσύνη</i> atque causatum nexu arduum illud atque bimbrem Problema sedulo dilucidat: Cur scilicet animalia, tam ob aëris inspirati cohibitorum presen-	

tiam, quam in machina boyliana propter eisdem aëris exantlationem, paucis minutis moribunda evadant.	35
CAP. XI. Epimetron unicum de chylopoia & agrytopoia.	45

DISSERTATIO III.

De parvis magnorum morborum initiis.

Exordium.	46
Tractatio ipsa.	47

DISSERTATIO IV.

De Epilepsia.
 57 |

DISSERTATIO V.

De Temulentia,
 64 |

DISSERTATIO VI.

De malo hypochondiaco,
 70 |

DISSERTATIO VII.

De dolore hypochondriaco vulgo sed falso putato splenetico.

CAP. I. P roëmium.	74
CAP. I. H istoriam doloris hypochondriaci recenset.	74
CAP. II. Subjectum doloris hypochondriaci declarat.	75
CAP. III. Causas doloris hypochondriaci materiales & formales scrutatur.	77
CAP. IV. Signa diagnostica & prognostica proponit.	79
CAP. V. Medendi rationem doloris hypochondriaci docet.	82

DISSERTATIO VIII.

De corpulentia nimia.

CAP. I. P roëmium.	84
CAP. I. P athologicum.	84
ART. I. Naturam & subjectum corpulentie nimie declarat.	84
ART. II. Causam corpulentie nimie proximam scrutatur.	87
ART. III. Causas remotas indagat.	89
CAP. II. Therapeuticum.	
ART. I. Signa prognostica exhibet.	91
ART. II. Methodum medendi præscribit.	91
ART. III. Fontem diætericum aperit.	92
ART. IV. Remedia è fonte pharmaceutico haurit.	94
ART. V. Fontem chirurgicum libat.	95

DISSERTATIO IX.

De morsu Viperæ.

CAP. I. P roëmium.	97
CAP. I. T heoreticum.	97
PUNCT. I. Morsum viperæ esse venenosum asserit.	97
PUNCT. II. Authorum de veneni viperini naturâ sententiam perpendit.	98
PUNCT. III. Viperam mortuam nullo modo esse venenatam affirmat.	101
PUNCT. IV. Viperam totam esse alexiteriam, nec nisi laceffitam esse venenatam aut venenosè quæquam lædere, ostendit.	102
PUNCT. V. Viperam irritatam & ad iram provocatam concepto furore morsum inferre venenatum declarat.	

Index Rerum.

clarat.	103
CAP. II. Practicum.	106
PUNCT. I. Signa morsus viperini & diagnostica & prognostica pertrastat.	106
PUNCT. II. Methodum medendi morsui viperæ præscribit.	107

DISSERTATIO X.

De valetudinario Infantili.

CAP. I. P roëmium.	109
CAP. I. H istoriam nutritionis infantum morborumque eorum tunc temporis frequentium recenset.	109
CAP. II. Originem morborum infantilium declarat.	110
CAP. III. Præservacionem & curationem morborum infantilium docet.	120

DISSERTATIO XI.

De præscriptione formularum in genere.

CAP. I.	127
CAP. II. De præscriptione formularum in specie.	132
CLASSIS I. Pulveres & iidem subordinatas fumulas sistit.	132
CLASS. II. Pilulas exhibet.	136
CLASS. III. Misturas varias depromit.	137
CLASS. IV. Infusa & decocta comprehendit.	142
CLASS. V. Inunctiones varias comprehendit.	154

DISSERTATIO XII.

De usu & abusu præcipitantium.

CAP. I. P roëmium.	158
CAP. I. H istoricæ præcipitantium Remediorum in medicinam introductionem, eorundem abundantiam & scopum recenset.	158
CAP. II. Theoreticæ præcipitantium naturam, usum & operandi modum evolvit.	161
CAP. III. Practicæ præcipitantium legitimam administrandi methodum exponit.	168

DISSERTATIO XIII.

De virtute opii diaphoretica.

CAP. I. D e virtute opii in partes contentas considerat.	186
THES. Opium quasvis excretiones sistit præter sudorem, idque nec in partes solidas, nec in partes fluidas agendo, sed saltem spirituum animalium impetum retinendo.	186
CAP. II. Vim opii sudoriferam explicat.	188
THES. Opium per accidens, mediante largiori pororum hiatus, sudoris profluvium promovet.	188
CAP. III. Dubia non nulla diluit.	194
THES. Opium subinde vomitum provocat, secesum & urinam promovet, lochiorum fluxum adjuvare, sudores suppressere, crises minus impedire observatur, &c.	194

DISSERTATIO XIV.

De examine coraliorum Tincturæ.

CAP. I. P roëmium.	199
CAP. I. T heoreticum.	199

DISSERTATIO V.

De Cerebro orca, vulgari supposititia spermatis ceti larva develatio.

CAP. I. P roëmium.	207
CAP. I. H istoria spermatis Ceti Physica.	207

CAP. II. Usus spermatis Ceti medicus.	210
---------------------------------------	-----

DISSERTATIO XVI.

De chirurgia infusoria.

CAP. I. P roëmium.	214
CAP. I. H istoriam chirurgiæ infusoriæ enarrat.	214
CAP. II. Præsupponendorum consideracionem continet.	218
CAP. III. Conclusionum de chirurgia infusoriæ usu explicatio.	221
CONCLUS. I. Chirurgia infusoria legitime administrata per se semper est utilis, interdum etiam necessaria, sed debito tempore applicanda est.	221
CONCLUS. II. Liquor infundendus pro vario scopo est variandus, præ cæteris tamen salinus volatilis temperatus seu oleosus videtur utilis, & hinc opiat.	223
CONCLUS. III. In affectibus subitaneis hincque per acutis vel promptius auxiliari posse videtur infusione V.G. in syncope, & cordis palpitatione, apoplexia, vertigine tenebrosa, & epileptico insultu graviore.	225
CONCLUS. IV. Ad sanguinis debitam fermentationem restituendam apprime conducit infusio.	226
CONCLUS. V. Atrociori affectionis hypochondriacæ, & hysteriæ, ut & asthmatis convulsivi paroxismo infusoria chirurgia est succutendum.	227
CONCLUS. VI. Chronici morbi, qui cachexiarum veniunt nomine profunde radicati, & aliis vel non vel difficulter cedentes medicamentis, salutarem ex infusione expectant medelam quibus & Phthisis amœstenda videtur.	228
CONCLUS. VII. In febris peracutis cum inflammationibus itemque malignis, melius est infusionem experiri, quam ægrum ceu deploratum relinquere.	231
CONCLUS. VIII. In morbis hæreditariis frustraneam esse chirurgiam infusoriam arbitror, ut & in arthritide & nephritide.	232
CONCLUS. IX. In mulieribus gravidis periculosa ad modum est infusio, in infantibus vero recens natis difficilis, imo inutilis.	232

DISSERTATIO XVII.

De medicis balneis artificialibus.

CAP. I. P roëmium.	233
CAP. I. S ECT. I. De nomine.	233
SECT. II. De re ipsa balneorumque differentiis.	233
CAP. II. S ECT. I. De balneis siccis.	234
SECT. II. De balneis non siccis, seu de lotionibus.	236
CAP. III. S ECT. I. De utendi modo.	236
SECT. II. De horum balneorum utilitate & usu.	238

DISSERTATIO XVIII.

De singularibus.
 240 |

OBSERVATIO MEDICA I.

De Crinonibus seu de Gomedonibus infantum.
 348 |

OBSERVATIO MEDICA II.

De Sironibus.
 349 |

PRIVILEGE DV ROT TRES-CHRESTIEN.

OVIS PAR LA GRACE DE DIEV ROI DE FRANCE ET DE NAVARRE. A nos amez & feaux conseillers les gens tenans nos Cours de Parlement, Maistres des requêtes ordinaires de nostre Hotel, Prevost de Paris, Baillifs, Seneschaux, leurs Lieutenans Civils & tous autres nos Officiers & justiciers qu'il appartiendra, salut; Notre bien Amé THOMAS AMAVLRY Marchand libraire de nostre ville de Lyon, Nous a fait remonter qu'il a en main un livre intitulé MICHAELIS ETTMULLERI Philosophici & Medici Doctoris, & Quondam in Academia Lipsiensi Professoris publici celeberrimi opera omnia Theoretica & practica. In quibus Univerſa Praxis medica sive omnium, totius humani corporis morborum Dilucida descriptio &c. Lequel étant fort utile au public, il desireroit l'imprimer: il nous a tres humblement fait suplier luy en octroyer nos Lettres sur ce nécessaires. A CÉS CAUSES, voulant favorablement traiter ledit exposant, Nous luy avons permis & octroyé, permettons & octroyons par ces presentes d'imprimer, ou faire imprimer ledit livre par tel Libraire ou Imprimeur, en tel volume marge caractere & autant de fois que bon luy semblera pendant le temps de douze années consecutives, à commencer du jour qu'il sera achevé d'imprimer, iceluy vendre & distribuer par tout nostre Royaume: faisons deffence à tous Libraires Imprimeurs, & autres d'imprimer, faire imprimer vendre & distribuer ledit livre sous quelque pretexte que ce soit, même d'impression Estrangere & autrement, sans le contentement dudit exposant ou de ses ayant cause, sur peine de confiscation des exemplaires contrefaits, trois mille livres damande applicable un tiers à Nous, un tiers à l'hospital general des lieux, & l'autre tiers au dit exposant, & de tous dépens dommages interet, à la charge d'en mettre deux exemplaires en nostre bibliotheque publique, un autre en nostre cabinet des livres de nostre chasteau du Louvre, & un en celle de nostre tres cher & feal Chevalier Chancelier de France. Le sieur Boucherat cōme aussi de faire imprimer ledit livre sur de bon papier & en beaux caractères suivant les Reglemens sur ce intervenus: que l'impression s'en fera dans nostre Royaume & non ailleurs, & de faire enregistrer ces presentes sur le Registre de la Communauté des Marchands Libraires & Imprimeurs de nostre bonne ville de Paris: le tout à peine de nullité des presentes, du contenu desquelles, vous Mandons & enjoignons faire jouir l'exposant & ses ayans cause pleinement & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens au contraire: voulons qu'en mettant au commencement ou à la fin dudit livre l'extrait des presentes elles soient tenues pour deuement signifiées, & qu'aux copies collationées par l'un de nos amez & faux Conseiller, Secretaire foy soit ajoutée comme à l'original, Mandons Au premier nostre Huissier ou Sergent faire pour l'exécution des presentes toutes significacions defenses saisies & autres actes requis & nécessaires, sans demander autre permission CAR TEL est nostre plaisir. Donné à Versailles le vingt-un jour d'Aoust l'an de grace mil six cens quatre vingt sept. Et de nostre regne le quarante cinquième.

PAR LE ROY EN SON CONSEIL.

JVNQVIERES.

Registré sur le Livre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris le 23. jour d'Aoust 1687. suiuant l'arrest du Parlement du huitième Avril 1653. Celuy du Conseil Privé du Roy du 27. Avril 1665. Et l'Edit de sa Maj sté donné à Versailles au mois d'Aoust 1686. I. B. Coignard Syndic.

Achevé d'imprimer pour la première fois le 5. Novembre 1689.

Les Exemplaires ont esté fournis.

A. B. C. MICHAELIS

B. C. D.

MICHAELIS ETTMULLERI
INSTITUTIONES MEDICÆ

IUXTA EDITIONEM IN QUARTO.

CAPUT PRIMUM.

DE MEDICINÆ NATURA.

§. 1.

EDICINÆ primordia sunt ab EXPERIENTIA, hanc introduxit NECESSITAS, tam in morbis internis, quam externis; ibi nata primitus fuerunt Præcepta Diætica, hinc Chirurgicalia.

§. 2. Crescentibus vero morbis per Experimenta varia ad Medicamenta itum; hinc Egri primitus in compitis publicis expositi fuerunt, ut à prætereuntibus experimenta quædam colligantur pro morbo: Postmodum etiam in adytis Temporum Deorum Medicorum fuerunt sepositi, ut vel per insomnia, vel per Sacerdotum Oracula, ut plurimum simulata, nempe per experientias collectas remedia & sanationes discerent; hinc curas peractas, earumque remedia tabulis votivis in Templis Deorum postmodum suspenderent.

§. 3. PRIMUM quod attinet INVENTOREM MEDICINÆ, magna est scriptorum varietas, haud injuria forsitan dixeris, ubinam terrarum illam aliquâ ex parte fuisse, nusquam verò integram. Præ cæteris apud ÆGYPTIOS floruit, hinc ad GRÆCOS transit, PROMETHÆUS ab antiquissimis primus inventor haberet, cujus nomine ΝΟΑΧΗΣ intelligitur. Ægyptii HERMETI primas deferunt, qui fuit Chamus, aut saltem illius Filius Mizraim. Græci APOLLINI hunc honorem tribuerunt, hujus Filius Æsculapius imprimis celebris, cui & Templum erecta, ejusque simulachro, barba, pileo, baculo nodoso, serpente, noctua, cane, gallo, insignito, dotes Medici insinuarunt. Æsculapio quinque filie, duo Filii fuerunt, alter Machaon, qui genuit Nicomachum, Medicum, à quo successivè descendit Aristoteles; Alter Podalirius, qui celebrem habuit Scholam medicam in Caria Urbe, Scyron, ex qua tres Coloniae Medicæ deductæ sunt, Rhodia, Cnidia, & Coa.

§. 4. Iactis ita per experimenta fundamentis, rationes sensim investigari cæperunt in tribus istis scholis, quarum tamen semper celeberrima fuit; ceu in qua etiâ claruit Medicus, Hippocrates primus. Hic genuit Heraclidem, Patrem Hippocratis Magni, nati Anno Mundi 3500. ante Christum 450. Continuata serie ab Æsculapio, à quo fuit decimus octavus, ortum habuit

Tom. I.

à Parentibus, cum ea jam mille ferè annis in Gentè Æsculapida stetit. Auxit hæc Artem tabulis agrorum votivis, ex Incendio Templi Æsculapii surreptis, & in unum volumen digestis, quæ omnia propriis observationibus confirmavit. Claruit tempore belli Peloponnesiaci, sub Dario Longemanno, in curanda Peste, præsertim celebris, mortuus est Larisæ, in Thessalia, cum esset annorum 109. Coætaneum habuit Democritum Abderitanum. Scripta, quæ hodie nomine Hippocratis circumferuntur; non sunt omnia genuina, nec unius Autoris, & sanè jam Galeni ætate à quibusdam dubitatum fuit.

§. 5. Hippocrates reliquit filios duos, Theſsalum & Draconem; Ille genuit Hippocratem tertium. Post Hippocratem ejus Gener, Polybius, Scholam suscepit, hunc secutus est Diocles Carystius, & permansit Medicina in posteris Hippocratis hæreditaria quasi possessione ad annos pene 200. duravitque Doctrina Hippocratis fere usque ad Tempora Pompeji Magni, quò tempore Asclepiades ab Hippocratis Doctrinâ deflectere cæpit ad sectam Methodicam, unde debitus Medicinæ splendor usque ad Galeni tempora ferè evanuit.

§. 6. Interca ALEXANDRI MAGNI tempore floruit Aristoteles, cui σύχρονος fuit Theophrastus Eresius ex Insula Lesbo oriundus. Successit huic Erasistratus, notus ex curâ Antiochi filii Seleuci huic coætaneus, vel paulò inferior fuit Herophilus Chalcædonicus, qui 700. humana subiecta secuit, & etiam quædam, ut referunt, viva.

§. 7. Post Aristotelis tempora multis in locis Philosophia & Medicina magis cæpit efflorescere. in specie Alexandria, Ægyptii studio Ptolomæi Philadelphi; Hinc tempore POMPEJI MAGNI Asclepiades ex Bithynia oriundus Methodicam sectam instituit, Pompejo familiaris. Hujus discipulus primarius fuit Themison Laodicæus, in formanda secta Methodica celebris. donec postmodum tempore Neronis Imperatoris Theſſalus Trallianus, hujus Methodicæ Sectæ fere Princeps existeret.

§. 8. In hæc tempora, nempe fere in ætatem Augusti Imperatoris incidit Cornelius Celsus, Jureconsultus, sed simul medicus, ob elegantem stilum, quibusdam latinus Hippocrates, vel medicorum Cicero dicitur; sed ex aliis corrasit, quæ scripsit, fere Methodicus esse videtur.

2

videtur.

videtur, unde & Heurnius pluris ejus latinitate quam medicinam facit.

§. 9. NERONIS Archiater fuit Andromachus senior, Cretensis, cui primam Theriacam compositionem debemus, nam sub VESPA SIANO vixit Andromachus Junior, cui coaetaneus fuit Plinius Novocomensis, autor historiae mundi.

§. 10. Interea libri Hippocratis fortunam variam passi, imprimis incendiis Bibliothecarum, unde sub Adriano Imperatore, ab Arthemodoro Capitone & ejus cognato Dioscoride, Alexandrinis, collecti & digesti sunt, quibus supervenit Galenus, qui quantum in se fuit, sub Antoninis Imperatoribus, Hippocraticam Medicinam restaurare amissis fuit. Natus est Galenus Anno Christi 136. Patria fuit Pergamum, Asiae oppidum, Imperatori Antonino admodum gratus valetudini filii ejus, Aurelii Commodi praefectus fuit. Postquam Imperator Severus cum in Aulam rediit, in summo habuit honore, mortuus tandem anno aetatis 70.

§. 11. Caeterum post devastatas Athenas, Alexandriam & Tharsum, post seculum VI. & tempora Justiniani, ut omnes bonae literae, ita in genere omnis Medicina in Oriente & Occidente concidit, quin potius post frequentes Barbarorum in ista loca excursions, tandem ad Saracenos, & Arabes Studium Literarum & Medicinae pervenit. Nam a seculo IX. ad XIII. per 400. annos, Medicina saltem apud Arabes in Asia, Africa, & Hispania floruit. Factum hoc fuit ope Calivarum in Aegypto, in specie Alexandriae studia restaurantium, quod etiam factum Marocco in Tunetani Regni Oppido in quo ALMONSOR ET MAHOMET Reges, studia & Bibliothecas egregias introduxerunt, unde & Mauri, postquam ex Hispania Gothos & Vandalos ejecissent, istud Regnum occuparunt, & Cordubae ac Hispali Academias extruxerunt.

§. 12. Sed cum Barbari Graecarum literarum non aequae essent gnari, non mirum etiam, puros Graecorum v. g. Hippocratis, fontes impuris Arabum lacunis fuisse inquinatos. Hos inter seculo X. floruit Rhafes, scripsit opus ingens, quod continens dicitur, in quo omnium fere antecessorum commentaria collegit. Ad medium seculi XI. floruit Joannes, filius Serapionis, Autor Libri de simplicibus; item Haly Abbas. Hoc ipso seculo fere anno 1047. Natus est Avicenna patria Corraeus, adeoque in Persia vixit, Aulae adnotus, potius studia amavit, & Alexandriae ac Cordubae iidem operam dedit, primusque rem Graecis ipsis intentatam aggressus est, integram Artem Medicam in unum Systema redigere conatus. Coaevus ipsi fere fuit Avenzoar, item hoc ipso seculo XII. floruit Averroes, Cordubensis Patria, Commentator dictus, Theoreticus non Practicus, maximus Aristotelicus, disputax, ambitiosus, aliorum reprehensor. Declinante seculo XII. vixit Joannes Mesue, Damascenus, qui vulgo Evangelista Pharmacoporum dicitur.

§. 13. Sub Barbaris ita & Saracenis abscondita fuit Medicina, donec currente seculo XIII. Itali imprimis, linguarum puritatem, & hinc studia denuo revocare ceperunt. Hoc seculo scilicet Schola Salernitana originem cepit. Vixit fere sub idem tempus Albertus Magnus, item Drufianus, plusquam commentator dictus, sicut in fine hujus & initio sequentis seculi Petrus de Apono, conciliator dictus, viguit. His postmodum ad nostra usque tempora innumerabilis fori medicorum copia subsecuta fuit, in specie seculo XIV. dum ubique fundarentur Academiae. In his omnibus Medicina Hippocratica professi, sed ex Galeno & Avicenna explicata fuit. Fundamentis rerum naturalium ex Aristotele saltem haustis, Galli quidem ex Galeno, Hispani ex Avicenna & Arabibus, Itali ex utrisque Hippocratem explicant, vel potius lacerant.

§. 14. Ex modo dictis pariter & experientia, clarum est, quod dicit Helmont. in Praefat. de Febr. A temporibus Hippocratis medicinam steterit, & non perfectissimam quod satis probabile usque ad praesens seculum XVII. in quo per Anatomiam & Chymiam, ac in specie per experientiam

naturalia, deinde medicina incepit. Ratio propter quam medicina steterit sine incremento, est

1. Crebrior literarum sub Barbaris, ac ita & medicinae mutatio, & fortuna, unde vix ad perfectionem majorem pervenire potuit.
2. Quod superiorum seculorum medici, unice occupati fuerunt in scripturam Graecorum & Arabum versione, & inani dilucidatione, de ulteriori progressu, ne meditando quidem; Unde succrevit infausa ista, & quasi jurata veterum veneratio.
3. Quod neglecta Hippocratica Methodo, nempe per observationes ulterius progrediendi praemature medicina mutila in corpus Systematicum, instar cujusdam disciplinae redacta fuerit.
4. Quod Aristoteles, eisque Dogmata, seu fundamentum scientiae naturalis a Galeno in scholas medicorum, pessimo consilio introductus fuerit.
5. Quod Pyrotechnia, seu primum Philosophiae & Medicinae experimentalis medium neglecta, aut plane ignorata fuerit.

§. 15. Revera ergo Philosophiae naturalis, & medicinae nihil accessit, praeterquam, quod a Chymicis factum fuit; equidem Chymia antiquissima est doctrina veterum, & differt ista a moderna: Illa consistit in inquisitione medicinae universalis ad metalla & corpora humana, adeoque in mysterio lapidis Philosophorum unice fuit occupata, ob id, quam maxime occultata fuit semper habita. Primi Aegyptii, hinc Arabes, eam coluerunt, sed semper sub silentii sigillo fuit occultata.

§. 16. Ex his tamen, qui ultimis his seculis medicinae aggressi sunt, a sordibus non nihil repurgare, & pyrotechniam medentes excitare; primus fere fuit Basiliius Valentini, Monachus Benedictinus, currente seculo XIV. fere vivens. Hunc postero seculo insecutus est Theophrastus Paracelsus, sicut hoc ipso seculo, ulterius veterum excutere studuit Joannes Baptista van Helmont, nobilis Belgae.

§. 17. Medicina ergo, cum sit Ars, quae corpus humanum vivens, quatenus sanabile est, seu, quatenus ejus sanitas praesens conservanda, absens vero restituenda, tractat; Erit ratione etiam objecti & finis omnium nobilissima.

§. 18. Cui nihil detrahit, quod dicatur Ars conjecturalis, quas enim adhibet conjecturas, non sunt temerariae, seu sine fundamento, atque rebus pure constat contingentibus, quae nihil aliud sunt, quam pura ignorantiae & vanae persuasiones; Sed conjecturae, quibus innititur medicus, sunt circumspectae & fundatae experientiae, & hinc deductis conclusionibus rationalibus; Versanturque circa res apparenter quidem; ob promiscuas intermitentes circumstantias contingentes; in se tamen necessariam coherentiam causarum naturalium cum effectibus habentes, adeoque verae scientiae proximae sunt.

§. 19. Est scilicet unicuique homini Ideosyncrasia, ob quam universales non aequae in omnibus formari possunt conclusiones, quin eae, quae ut plurimum verae sunt, in individualibus locum necessariae consequentiae obtinent; Accedit, & scientia naturalis adhuc in pluribus defectuosa, cui tamen revera subalternata est medicina, unde ratione fundamenti in naturalibus, & ratione objecti in individuis humanis conjecturis necessarii in medicina utendum.

§. 20. Fundamentum conjecturarum non debent esse, sola experimenta, sola enim haec subinde temeraria aut nociva sunt & EMPIRICORUM SECTAM constituunt. Non sola rationes, haec enim sine experientiae sunt caecae, & admodum erroneae, ac SECTAM DOGMATICAM GALENICAM constituunt. Nec Analogismus, seu in pluribus morbis eadem communitates, hoc enim METHODICAM facit; Sed experientia & ratio simul fundamentum sunt conjecturarum medicarum, dum memoria & iudicio instructus medicus, alias observata suo aegrotanti individuo, tam quoad Theoriam, quam praxin applicat. Unde haec duo, experientia & ratio fundamentum medicinae constituunt, &

& pro experimentis observandis, binis oculis, sinistro, Pyrotechnia, & dextro, Anatomia, instructa est, unde & SPAGYRICO-DOGMATICA HODIERNA SECTA praeceteris nobilissima est.

§. 21. Sunt autem Medicina, pro Artium naturas tres partes principales.

1. Finem propositum ut consideret Pathologia, quae sanitatis, & huic oppositorum morborum scrutatur naturam, uti
2. In subjecto per Physiologiam probe cognito, eundem intentum obtinet, ita ut
3. Per legitima media eam, vel integram stabiliat in Hygiene, vel labefactam in Therapeutica restituat.

Semiotica est bipartita, nam Diagnostica ad PATHOLOGIAM, Prognostica ad THERAPEUTICAM pertinet, cum Medicus practicus prospecta morborum ratione ex Pathologia, eosdem subinde etiam abditos in aegro cognoscere & perspicere possit, & praeterea sub curatione therapeutica simul praecognoscere, au curabilis, an vero incurabilis morbus sit.

§. 22. Ministrae Partes Medicinae sunt HYGIENI quidem Ars Culinaria, & huic cognatae, Pistoria, Cerevisaria, &c. THERAPEUTICAE vero Pharmaceutica & Chirurgica, quarum illa omnium simplicium ex tribus regnis exactam cognitionem; Haec Anatomiae crebrius praesupponit exercitium.

CAPUT II.

DE PRINCIPIIS CORPORUM NATURALIUM.

§. 1. **D**Ua in universum corporum naturalium sunt cause seu principia essendi.

1. Efficiens seu agens, MOTUS.
2. Materia seu patiens, MATERIA.

§. 2. FORMA enim nihil differt a materia & efficiente, sed potius ex mutua horum relatione & respectu resultat, seu aliquod tertium; Aut enim est ipsum corporis efficiens internum, intimè illud constituens, indeque constitutum conservans, adeoque proprietatum ac operationum radix existit; aut saltem immediatè forma resultat in materia ex hujus per efficiens modificatione. Illo conceptu nil aliud est, quam inter plures materiae, idem concretum constituentes partes, mutuo sibi subordinatas, primaria & motu caeteras dirigente instructa; Hoc vero conceptu, nil aliud est, quam multiplex materiae concreti ex minimis, diversimode modificatae textura, secundum proprietates illarum Mathematico-Mechanicas, seu Quantitativas.

§. 3. Circa materiam consideratur

1. Materia ipsius essentia in genere, & generales ejus affectiones, tam absolutae, quam respectivae.
2. Materia in specie, prout corpora sic dicta mista in nostro Globo Terraqueo constituit.

§. 4. MATERIA nomine nil aliud intelligitur, quam substantia in longum, latum & profundum extensa, eaque solida & impenetrabilis. Non ergo extensio, quam Mathematici considerant, & quae non nisi in subjecto extenso concipi potest, sed ipsum ens per se subsistens, & extensum & impenetrabile, licet summo divisibile materiae rationem formalem, unde caetera attributa derivantur, constituunt. Differunt ergo in hoc corpus Mathematicum & Physicum, & dantur in natura minima, seu, ultra quorum divisionem progredi nescit natura.

Nempe in hoc Gassendi (seu Renovata Epicuri Philosophia) sententia differt a sententia Cartesii, quod Gassendus materiam praeter extensionem, etiam impenetrabilem statuat, adeoque non in finitum divisibilem, quin tandem ad particulas minutissimas seu atomos deveniatur. Cartesius vero materiae naturam simpliciter in extensione positam statuit, adeoque in infinitum divisibilem. Sed hoc ipso corpus Physicum cum Mathematico confundit, imò spaci vacui a materia nullam differentiam reddere potest. Vid. hic omnium optime Lamii tract. de Principiis rerum, qui omnium optime hypotheses physicas Peripateticas & Cartesianas restituit, Gassendi vero Physicam Epicuram restauravit.

Tom. I.

§. 5. Materia haec sub generali hoc conceptu, ut primo sub creationis tempore producta; ita ex eadem omnia corpora mundum hunc sensibilem & cognoscibilem constituentia, enata fuerunt. Commune etiam adhuc subjectum existit cujusvis generationis, corruptionis & alterationis corporum. Quo sensu non incommode Aristotelis materia prima, vitando Scholasticorum inania deliria, vocari possit.

§. 6. Materia haec cum sit unica, ipsa ex se tantum insigni ac multiplici corporum varietati non sufficit, quin potius per motum disponatur ad corpora distincta constituenda. Prima enim, quam in materia a motu factam concipere possumus, mutatio, est ejus divisio in multas distinctas particulas, quae omnes ex materiae natura magnitudinem & hinc figuram propriam obtinebunt; Unde haec tria accidentia particularum, motus, (prout subjective in mobili consideratur,) vel quies. Magnitudo & Figura, primarii modi ad affectiones materiae, & hinc corporum erunt. Quod si particulae haec seu ad invicem collectae considerantur, sequitur exinde, quod habeant omnes certum situm, respectu quasi eorum horizonis, & simul certum ad se invicem ordinem, secundum quem sunt locatae. Quod si plures tales particulae unitae, in certam massam, corpus dictam, tunc ab illarum magnitudine, figura, situ, ordine, motu, vel quiete, certa ac determinata corporis oritur plus minus porosa, vel solida textura. Et haec sunt affectiones, seu modi materiae, ejusque particularum seu corpusculorum absolutae.

§. 7. Nam & caeterae omnes respectivae corporum ad materiae affectiones, seu modi, quas unum corpus in relatione ad aliud corpus obtinet, ab istis absolutis primam originem ducunt: Omnes enim tam primam quam secundam aut tertiam vel occultas qualitates dictae, materialiter & fundamentaliter ab illis absolutis affectionibus particularum, & hinc nata specifica concretorum textura, nascuntur; v. g. quatenus organa corporis humani ita sunt constructa, ut aliis corporibus certas impressiones, a nobis, earumque perceptio variis nominibus appellatur, Calor, Odor, Glabrities, &c. & vulgo ex nostro concipiendi modo tanquam realia entia, & qualitates distinctae in corporibus concipiuntur, cum tamen sint saltem effectus, & consequentia texturae, & primariorum istarum corpusculorum affectionum. Unde & rectius haec secundariae, seu respectivae corporum affectiones, seu modi vocantur.

§. 8. Ex particulis talibus, quas quotidiana multiplex experientia ostendit, esse minimas, adeo sua modo veterum atomos, qualibet Corpora coalescere solent, tam simplicia sic dicta, quam composita, & haec tam homogena, quam heterogena, adeo ut ex minimis ejusdem materiae particulis, totius hujus universi constent corpora.

§. 9. Saltem dubium est, an probabilior, in triplicem particularum differentiam, nempe materiae subtilis, Globulorum, & crassiorum Ramentorum, ista divisio facta fuerit secundum Cartesium; An vero in particulas admodum multiformes in omnem tam ordinatarum, quam inordinatarum figurarum differentiam eadem divisio fuerit, quae veterum, Democriti & Epicuri, & suo modo Modernorum Anglorum est hypothesis. Vid. Boyle. Orig. form. Item introduct. ad qualit. particul.

§. 10. Ex materia ita divisa, in multas, vel indefinitas vel definitas particulas, totus mundus, seu ordinatum istud Systema majorum istorum globosorum corporum, cum expansa aetherea mole, in qua natant quasi, productus est, adeo, ut Stellae, in genere, a nostro Globo Terraqueo-Aereo materiam proximam non habere videantur, ut ut quaedam plus de natura ignea, alia Terraquea, &c. Idque diversimode participare videantur quod fere manifestum evadit, si analogiam lunae cum nostro Globo, solis cum igneis corporibus conferamus.

a ij §. 11. Jam

§. 11. Jam speciatim in Globo nostro Terr.-aque-aereo duplex materiam se offert textura, ex qua corpora constant; *Vel enim simplex est & uniformis, per totum in minimis*, & constituit corpora simplicia, indeque in se ingenerabilia, & incorruptibilia, adeoque non transmutabilia, sed quæ saltem matrices sunt maximam partem, magnaue receptacula cæterorum corporum compositorum, suntque **AER**, **AQUA**, **TERRA**, abstrahendo, an & **Aër** & **Terra** ex **Aqua** primitus producta sint.

§. 12. *Vel eadem materia est composita*, seu quæ ex diversis secundum quantitativas rationes in minimis particulis immediate est contexta, unde & corpora emergunt composita; hinc ratione difformitatis minimorum mutabilia, indeque generabilia, corruptibilia, & alterabilia, alia nomine & mista, sive perfecte sive imperfecte talia fuerint appellata; abstrahendo an immediate ex primis materiæ divisæ particulis, enata fuerint, adeoque primò mista sint, an verò mediatè ex particulis jam dudum mistis, adeoque secundò mista sint. Et illa perfecta mista vel in toto pariter ac omnibus sui quoad sensum partibus eodem penitus modo secundum omnia attributa se habent, vocanturque **Homogenea**, vel deformiter se habent, dicunturque **heterogenea**. *De mistis primo & secundo talibus confer. Magneus Democrit. Revivisc. p. 285. &c.*

§. 13. **Materia illa composita omnium corporum sub triplici regno comprehensorum cum immediate consistet, & componatur ex differentibus minimis particulis, aliis materialia Principia, item elementa distinctis, dubium est,**

1. Quoniam sint ista Principia minima, seu elementa, ex quibus qualibet corpora sublimaria, nunc mediatè, idque crebrius nunc immediate, idque rarius concreverunt, seu an certo numero definiantur.
2. An illa minima Principia formaliter ita præexistant, adeo ut sint prima & ultima, h. e. ex quibus primis componantur corpora & in quæ eadem seu ultimum terminum resolvuntur, qualiter v. g. sal alcali & calx arenæ existant, ex quibus vitrum componit Artificer. An vero non ita præexistant, sed sub corporum constructione ab efficiente ex alia formaliter materia mutata elaborentur, v. g. ignis corporum materiam concretando immutat, dum salia fixa item olea ex eis formantur.

Triplex corporum naturalium status, respectu principiorum nostrorum naturalium, seu elementorum est considerandus

1. Compositionis, seu dum fiunt.
 2. Constitutionis, seu dum facta & infecta sunt.
 3. Resolutionis, seu dum iterum intereunt ac corrumpuntur.
- Tres hi status à variis mutationibus particularum elementarum misti & multiplici textura, quas ab efficiente motu recipiunt, oriuntur, ita ut, quæ materialiter sint eadem, formaliter tamen diversimode differant, v. g. Farina & fermentum & aqua idem sunt, materialiter cum pane inde confecto, formaliter & hic ab istis multum differunt propter mutationes texture particularum, quas sub fermentatione in panificio susceperunt.

- Quæritur ergo
1. Quoniam sint illa mistorum principia materialia seu elementa compositionis prima, & quibus non dantur priora, ex quibus illa coalescunt; Et quæ sint ista ultima, in quæ tandem resolvantur, cum quod primum in compositione, ultimum sit in resolutione: Et quoniam sint, an unum, v. g. aqua, an vero plura; & si hoc, an numero definita, v. g. IV. Elementa Peripateticorum, an vero numero indefinita, v. g. Atomæ Epicureorum, aut Particulæ tertii elementi Cartesii.
 2. Quod, & quoniam sint illa elementa constitutionis ex quibus proxime constat & coalescit ipsum mistum; si quidem raro ex particulis elementaribus corpus quoddam concreverit, sed mediantibus pluribus mutationibus plurimorum elementorum & molecularum inde genitarum mista concreverunt.
 3. An, quæ sub compositione & resolutione concreti se offerunt principia materialia, ista semper præexistenter ita formaliter, an vero saltem materialiter.

§. 14. Quoad primum quæsitum, nempe, *quoad principia compositionis prima, & resolutionis ultima*, seu remota ac mediatæ utriusque status, notum est assertum veterum Peripateticorum IV. elementa vulgo nota, pro principijs corporum materialibus proponendum,

ita, ut ex illis ita præexistentibus, & componantur corpora, & hinc conditiones materiales obtineant, & etiam in illa tandem resolvantur. Cujus tamen hypotheseis varietatem sufficienter & Boyle Chym. Sceptic. & Beck Princip. Rerum natural. & Helmont in tract. Complex. & Méstien. Element. Figment. refutaverunt.

§. 15. Sed illa ipsa Peripateticorum elementa ex modo dictis materiæ particulis constant, sed homogeneis, si nempe in sua simplicitate considerentur, v. g. **AQUA** constat particulis oblongis rotundis, cylindraceis, plicabilibus, subtilibus, inlata exilium anguillarum, quæ sibi invicem superimpositæ & agitata, aquam fluidam mutato situ intertextæ glaciem, variato motu recto in circulearem ab igne vapores constituunt.

§. 16. **TERRA** constare videtur particulis minutis sibi undique æqualibus, forsan cubicis, aut rotundis, ponderosis, fixis nec in aqua solubilibus, nec in igne liquabilibus.

§. 17. **AER** particulis videtur constare tenuibus, agilibus, plicabilibus, adeo ut vel sponte, vel motu caloris adjunctæ se explicent, & dilatent proprio elatere, vel frigore se stringant, aut vi etiam externa facile cogantur in se, & complicantur.

§. 18. **IGNIS** nil minus est, quàm tale corpus, quale vulgo fingitur, est enim tantum actus dissolutionis corporum sulphureorum ab igne tanquam per menstruum dissolutivum & calefactorum, non secus ac aqua fortis, aliaque menstrua acris operantur super dissolubilia, v. g. Mars, Venus, Jupiter. In illo ergo dissolutionis actu erumpentes & volantes particule ante concretæ, ignis appellantur. Calor & Lumen vero sunt duo effectus inseparabiles dictæ solutionis.

Dux sunt ignis proprietates essentielles, quibus positis, ignis ponitur, remota vero collitur. Nempe: Calor & Lux, illud acido concentratissimo effervescentiæ motu cum terreo collidente, oritur; Hoc verò quid sit, & in quo consistat, res adhuc intricata. Sunt qui subtilissimum sui generis materiam lucem esse non inepte judicant, quæ in suo coactu sub pinguis schemate fere delitescat, quo vero soluto illa sui juris facta morum lucis undique diffundat; hanc materiam quidem ignem purissimum, sed improprie appellant. Utraque substantia simul in motum concitata, dat ignem, nam lignam putridam lucet quia tamen deficit Lux, non potest dici ignitum, oleum vitrioli, item calx viva in aqua communi imp. nre estuans, quia tamen deficit Lux, nullus ibidem adest, dici potest ignis. In carbone vero & flamma, est utrumque adeoque formalis ignis.

§. 19. **Fumus** & **flamma** aperte sunt res eadem, *fumus est flamma extincta, flamma est fumus incensus*; Differentia saltem est in certa materiæ ejusdem modificati. ne, dum eadem materia resoluta in minima, & Aëri largiter permitta constituit flammam, quæ minus resoluta, & quasi crassius implicata fumum constituit. Calor vero qualiscumque consistit solummodo in agili, vehementi ac celerrima particularum minutarum, pinguium, acidarum, seu sulphurearum motione, qua ratione v. g. spir. vitrioli affusus mart. intensum calorem producit.

§. 20. Notum ulterius est, Chymicorum quale fuerit effectum, qui *tria Principia, seu elementa corporum activa, sal, sulphur, mercurium & duo passiva aquam & terram* statuerunt: Sed ut raceam, male à modernis post Paracelsi, in *Theoria naturæ minus, quàm Præi Medica Empyrica, & adhuc requisitis sublimioribus Arcanis versati*, ætatem, ex illius instinctu illa Tria quibusvis corporibus naturalibus mistis tribuere, quæ sapientiores veteres Philosophi Chymici saltem Metallis adscripserunt, horum nullitatem sufficienter Boyle Chymist. Scept. Helmont, Tract. Tria Chym. Princip. &c. rejecerunt, aut in Regno Minerali, præsertim Becherus eadem sub triplici terræ nomine, nempe terræ seu lapidis fusilis, loco salis, terræ pinguis loco sulphuris, & terræ volat. seu alcalina loco mercurii clarius & distinctius demonstravit.

§. 21. **Quoad secundum quæsitum**, equidem innumerabilis est minutarum particularum, ex quibus

quibus coalescunt corpora, differentia, unde & tam singularis ac multiplex in textura corporum, hinc proprietatibus & operationibus differentia emergit, sive ex ipsarum minutiarum distinctis mechanicis proprietatibus illæ oriatur, sive ex aliquot minutiarum firmissimo coactu, & inde novis ex textura mutua acquisitis modificationibus eadem dependeat, quæ deinde mutua associatione aliam corporum varietatem constituere possunt; quam innumerabilem diversitatem & olim Democritus sub atomorum infinitate, & hodie Cartesius in multiplicibus suis ramentis majoribus sufficienter insinuat, scilicet principia proxima materialia, & constitutionis mistorum sunt varietate mollaculæ minimæ successivis mutationibus ex aliis prioribus coalescentes, & vi principii seminalis, sub generatione corporum per motum varium coagmentatæ.

§. 22. Nihilominus tamen, si non inconcinna Analogia per artificem, ignem, confirmati, rem hanc aliquo modo illustrare volumus, certè quinquenario numero generalis minutiarum istarum corpora hujus Globi composita contextentur, varietas in genere circumscripti posse videtur; Nempe dum asseramus, reperiri in compositis, particulas acidas, alcalinas, pingues, aqueas, terreas: Harum sanè varietas, secundum proprietates mechanicas, (utpote à quibus omnis earum vis & potentia dependet) ac variata sapissimè proportio, quin & numerus, dum non in omni corpore omnia quinque præcise inesse probabile sit, &c. omnem istum corporum quocumque modo mistorum exercitum insignem materialiter constituit.

§. 23. Quoad **TERTIUM QUÆSITUM**, sanè moderni non pauci ostendere nituntur nec prima nec ultima illa esse corporum Principia seu Elementa, sed esse saltem principiatæ, quæ nempe nunc immediate, idque rarius, nunc mediatè, idque frequentius ex **AQUA** oriuntur, & in hanc ultimo resolvantur: Dum v. gr. Vegetabilia immediate ex aqua nascuntur & nutriuntur, ex quibus animalia constant, & ita hæc quoque ex aqua, mediatè, sicut illa quoque vegetabilia, eorumque immediatæ producta materialia, tandem in aquam redeunt, hac in aliud prius vel posterius immutabili.

§. 24. Certè dum particule salinæ, sulphureæ, forsan & terree non reperiantur, præterquam in corporibus compositis per sua semina productis, non autem in simplicibus, nisi quantum de illis plus minus resolutis participant, sequi videtur, non tam primogeneas esse particulas illas, quàm secundogeneas; per semina sub materiæ proximæ in corpus speciale transmutatione productas, adeoque non tam sunt corporum principia materialia, quàm principiatæ, ex materia, proximè quæ seminis actioni subest pronata, unde non tam materia componens, quàm constituens corpus, illa particule dicendæ erunt, & non tam in corporibus constituendis, quàm constitutis observabiles sunt.

§. 25. Et hanc subsistentiam corporum ex aqua per motum, confirmat præsertim Analysis, seu ultimata corporum in aquam, etiam quæ aquæ maxime reluctantur, reductio, v. gr. pinguedo animalium, & oleum vegetabilium, attributa habent toto genere aquæ contraria, & tamen maximam partem, si non tota, tandem per alcali per crebriorem aëri expositionem, in aquam transeunt. Si ergo Substantia aquæ summè contraria in aquam denuò abit, & ita ex aqua ultimato constat, quidni de aliis facilius longè subsumptio erit. Pertinet huc Syncrismus, qua mediante ex aqua fit terra, secundum experientiam Boyle *Tractat. de Orig. Form.* si adeoque substantia maxime aliena ut terra ex aqua formata, quidni etiam alia minus ab illa abluentes.

§. 26. Adeo, ut ab efficiente, v. gr. Opifice seu Reo-lore seminali, vel immediatè ex aqua, vel mediatè

ex illa jam aliam larvam cujusdam concreti induta sub corporum compositione, illæ minutæ materiales orientur, quæ ipsæ materialiter per syncrismum, diacrisim, & metacrisim, seu metastasin, corpora sub generatione componant, sub corruptione destruant, sub alteratione immutant. Quin & ratione texture sub mutuo coactu & specialis motus ac quietis in minimis, omnium qualitatum, præsertim manifestarum, primarum, secundarum & tertiatarum formales causæ existant & origine; ac tandem mutui nexus & texture seminalis fatiscencia post plures alterationes in aquam tan seu redeant elementarem.

§. 27. Has verò inter particulas primatarum revera obtinent salinæ, & harum amicitiales focii sulphureæ, minus aqua & terra eminent, unde doctrina salium & sulphurum probè consideranda venit pro constitutione corporum & phænomenorum eorum ventilatione rite cognoscenda.

Salia constant particulis rigidis, acris, penetrantibus, indeque quasi scindentibus & pungentibus, adeoque lingue respectu lapidis, promptè in aquis solubilibus seu ipsi unibilibus. Sunt vel acida, vel urinosæ, vel alcalia, quæ duo invicem effervescentendo dant tertia salia seu entia.

§. 28. Porro Corpora composita vel homogenea vel heterogenea sunt. Hæc ex pluribus corporibus distinctis, miro tamen ordine invicem subordinatis, certo nexu & artificioso coactu plus minus composita observantur, ita ut machinæ cujusdam polydadalæ faciem perquam concinnè representent, quæ etiam, prout ita constructa est secundum mechanicas conditiones & proprietates moveri solet, unde & tam variæ operationes inde resultant, quales vegetabilia & animalia exhibere solent, v. gr. *Corpora animalium sunt Machinæ hydraulico-pneumaticæ, quæ per sanguinis & spirituum contentorum motum varias actiones edunt*, & per corporum externorum in organa sensuum actiones, ratione horum determinatæ structuræ certas passionis & motiones suscipiant, quæ sensus vocantur.

In his ergo corporibus heterogeneis tria considerantur.

1. **Materia** ex qua partes mechanicæ coaluerunt, tam remota, quàm propinqua, tam similis quàm dissimilatis.
2. **Ipsæ partes**, earundem structura mechanicæ, formalis compositio, nexus, & respectu totius machinæ distinctus usus.
3. **Motus partium & principium movens** illius machinæ, ratione cuius speciatim vivere dicitur.

M O T U S.

§. 1. **Præsupposita Natura & Essentia Motus** tam interni seu spontanei, aut naturalis, quàm extrinsecus communicati seu non naturalis, in ejus applicatione ad materiam, seu agentis ad patiens, tria sunt consideranda.

1. **Qualis Motus** in natura locum obtinent.
2. **Quotnam sit mobile**.
3. **Principium movens**, & unde motus tam in genere quàm in specie dependeat.

§. 2. **Motus omnis** in natura tantum est localis.

§. 3. Observatur autem saltem duplex, gravitatis & impulsus, sed his revera etiam tertius, nempe **Motus restitutionis** seu elasticus, quæ corpus in pristinam figuram spontè sua se componit, aut restituere plus minus nititur. Fir equidem ut sub conatu isto, seu nixu elastico corpora vicina plus minus impellantur, tamen ipse Elater à superveniente vicinorum impulsu probè distinguendus venit. Imò impulsus præ aliis omnibus & universalior & prior ferè esse videtur, cum in materie contiguitate quemlibet partium ejus motum, necessario

cessario aliarum impulsus, in spatio seu loco insequi debeat. Levitas positiva seu proprie dicta est nulla, nec attractio nisi mechanica ferè ab arte inducta & tamen hæc vix sine impulsu videtur fieri. Universalior autem longè est Motus impulsus, quam gravitatis, quia hic saltem una linea deorsum ad centrum fertur, ille verò ad qualvis positionem differentias sese extendit: Quin etiam impulsus ad totius mundi systema, gravitas verò ad globulorum illius systematis particularia corpora saltem se extendit.

§. 4. Obtinere hæc tam in naturalibus quam artificialibus, adeoque universaliter; tam in simplicibus, quam mixtis & his tam perfecte quam imperfectè talibus: Hinc quilibet Motus dilatationis, & constrictionis, motus quilibet elastici, item fermentationes, putrefactiones, motu saltem locali eoque ut plurimum pulsu peragi videntur.

§. 5. Ipsa corporum per semina formatio per motum localem fieri videtur, cum enim formatio nil nisi positionem partis extra partem certamque materiam secundum tres dimensiones situationem insinuet, hoc ipso omnis corporum formatio non nisi motu locali fieri potest, eoque impulsus.

§. 6. Materiam per semina in corpora alia transmutatio, aqua in plantam, hujus in lac & carnem, etiam saltem motu locali fieri videtur, & ex eo probabile redditur quod corporis resolutivè ultima pariter & intermedia, qua transmutatio & nexus, seu crasis seminalis tollitur, itidem per motum localem saltem accidat, sicut hoc in putrefactionibus, combustionibus, solutionibus, &c. manifestum est; ut taceam motum in minimis alium haud conceptibilem esse.

§. 7. Operationes vegetabiles in nutritione, acretionne & feminificatione non nisi pulsu materiam certo, hincque dependente coalitu cum aliis, adeoque quiete fieri videtur, cum & geniti & nutriti concreti dissolutione non nisi motu locali, eoque primario pulsionis peragi videatur.

§. 8. Operationes animalium, sive sensuum, sive motuum respiciunt, locali pulsionis impetu peraguntur. Externi sensus in motu ab objecto externo impresso, adeoque pulsu consistunt, seu, ut aliis dicunt, tactu; Interni verò non nisi in spirituum animalium vario, utur determinato motu consistunt, qui undecunque derivetur, vix nisi pulsionis aut elasticitatis aut simili modo peragi videtur: Localis animalium motus impetu spirituum, hinc fibrarum motu unico peragitur.

§. 9. Mobile seu subiectum, quod movetur est simpliciter materia, quæ pure passivè se habet ad motum, utur per accidens propriæ extensionis ac impenetrabilitatis ratione, motum ipsum subinde plus minus determinat, unde & hujus in omni motu habenda est ratio, scilicet conditiones hujus, & proprietates tam generales, quam speciales simul subinde determinant diversimodè motum, unde non tantum errores interdum in Operationibus naturæ, per accidens emergunt, sed etiam aliis modis subinde diversimodè effectus variant.

§. 10. Fundamentum determinationis motus à materia facta est ejus.

1. Soliditas seu impenetrabilitas.
2. Extensio seu Quantitas, & hinc nata figuræ in corpore moto specialis ratio. Illud quidem primario, hoc secundario; scilicet, verissimum est illud *DEVS semper geometrizat, & Deus omnia mensurâ, numero & pondere fecit*. Leges scilicet quantitativas in materia fundavit, & fundatas conservat, & hinc subinde motus determinatur & modificatur.

§. 11. *Motus localis* iste, quo materia, & ex hac concreta feruntur corpora est vel generâlis, imaginum mundi corporum, vel specialis, unius alteriusque saltem particularis corporis, seu motus localis, quo fe-

runtur corpora vel respectu totius mundi systematis ejusque Globulorum consideratur, vel respectu saltem corporum in nostro Globo Terr-Aque-Aereo.

§. 12. Ille, universi qui sit respectu, est circularis, fundatur primariò in sole saltem & simpliciter circa centrum mobile; dependet inde reliquorum corporum globosorum universi motus in circulum, dum illius gyro cætera circum rapiuntur corpora, & hoc sibi ad-juncta alia in circulum una movent.

§. 13. Speciatim in nostro Globo Terr-Aque-Aereo motus annuus, diurnus, & hujus motu lunæ tam mens-truus, quam trepidationis ab isto solis motu non inconcinne derivantur, dum illius rapidissimus igneus motus circularis, seu undique in orbem abiens fluidum cœlum, seu expansum æthereum in motum simul concitat, hoc in eo natantes globos agitatur, qui similiter circumrapiuntur, &c.

§. 14. Respectu verò corporum nostri Globi particularium omnis motus est vel totius cujusdam corporis molis, junctim, vel minutarum particularum seorsim cujusdam corporis sive plures sive pauciores, sive omnes motu isto ciantur. Ille externus seu progressivus, hic internus, seu intestinus dicitur, v. gr. Glacies aqueas particulas habet in quiete, hæc si moveantur ex uno loco in alterum, est motus totius molis, minimis immotis persistens; Si verò illa in loco tepido liquecat, in aquam fluidam, sit istud saltem per motum minimorum, intestinum ob id dictum: Et à tali minimorum intestino motu omnes fluiditates, ebullitiones, liquefactiones, putrefactiones, fermentationes, &c. oriuntur, speciatim, si corporibus heterogeneis accidat talis motus, fermentatio, item putrefactio dicitur.

Iner motus intestinus primatum ducunt fermentationes & putrefactiones, quæ uti in genere sunt à movente extrinsecus impellente, nempe vel materia subtili, vel igne, ita in specie motum hunc instrumentaliter perficiunt, particule acidæ & urinosæ, quæ & hæc naturæ mechanica sunt instrumenta, medianibus quibus omnes istæ mutationes, quæ sub fermentatione & putrefactione contingunt, perficiuntur. Fermentatio quidem sit dominante acido, & in novam texturam cum urinosæ & pinguis, aliisque particulis coalescente, unde in omni fermentatione nova textura mutatio accidit; In putrefactione vero enervatum acidum, faciscit pingue & emergit urinosum, seu Alcalinum, hinc soluta penitus missione particularum textura concreti successivè penitus aboletur. Hinc scilicet omnia fermentantia ad aciditatem plus minus sensibilem inclinant, & laudem repetitis vicibus rectè accidunt: E contra verò putrefactes res copiosum sal vol. urinosum suggerunt, utur ante putrefactionem paucum vel nullum vestigium. Hinc ea, quæ acidi modum cohibent, fermentationes etiam fiunt, è contra quæ istud enervant atque insingunt ad rei putrefactionem disponunt.

§. 15. Movens ergo est vel impellens, vel gravitans, vel tendens, seu elastica vi restituens; ab his duobus dependet tertium, nempe impellens visibiliter: Qui enim motori primo, vel simpliciter tali, vel respectivè ita dicto, tribuitur impulsus, seu motuum primus, insensibilis à priori, ac indivisibilis existit. De origine & natura gravitationis nulla jam consideratio. Nondum scilicet adeo planè constat, an principium ejus in corpore gravi, an verò in ambiente, an verò in centro, ad quod tendit, quærendum sit; Non fecus ac vis elastica seu extensio perquam obscura, an impetui materiam subtilis externo, an verò particularum conformationi ac texture internæ adscribenda sit.

§. 16. Omne impellens est externum, cum materia nullum tale internum motus habeat principium, id est, omnis motus, (saltem originaliter & excitativè) fit ab alio gravitante & tendente, dubium est adhuc, an vera originaliter ab externo saltem principio dependeat. Nempe omnium motuum prima origo seu excitatio videtur esse semper ab externo, utur determinatio motus specialis, ejusque variatio, & diversi inde effectus sint, à vi motiva interna, v. gr. ballistarum & arcuum tenstrarum motus insignis; Excitativè est ab

externo,

externo, quod vim elasticam vel exercet, vel primitus movet, insequens verò impetus & distincta motus ratio ab interna speciali materialia arcus structura & conformatione est: Sic in seminibus vis motus prima est à seminum excitatore externo, calore ambientis, utur specialis motus ab internis feminis principis naturalibus, & legibus particularibus dependeat & dirigitur.

§. 17. Materia ergo ex se cum sit pure passiva, motum aliunde acquirat, necesse est, Motor ergo seu movens est vel primum, vel secundum; Illud simpliciter movens hoc est movens & mobile simul. *Primus Motor materia est DEUS T.O.M. qui & primitus omnipotenti FIAT, Materiam ejusque particulas movit, sed etiam motum ipsi semel impressum conservat*, quæ conservatio fit per certas motuum rationes, quasi leges fixas, ultra aut citra quas natura agere nescit.

§. 18. Cæterum uti materia omnis primitus à DEO creata est, quam augmentare ex nihilo, seu ex non materia, aut imminuere ex materia in nihilum, sit ultra Naturæ & Artis vires, Soli Omnipotentis Divinæ concessum. Ita quæstio est, unde efficiens naturæ seu motu, an hic omnis à DEO primitus impressus, & omnis adhuc eodem vigore perduret, an verò motui semel materiam introducto, nunc addatur quippiam, nunc verò detrahatur. Sane non inconcinna videtur Carthesii sententia, omnem motum in principio & progressu creationis semel fuisse materiam impressum, eumque adhuc durare, & eodem tenere, mutatis saltem subiectis ad finem usque duraturum: Quod si non præcisè de gravitationis, (utur & de hoc verum videatur assertum) saltem de impulsu motu asserendum videtur, utur de gravitatione non difficile sit idem asserere, cum leve absolute corpus non detur. Major vel minor autem corporum gravitas ex materiam suo modo gravis majori vel minori compressione & condensatione, adeoque gravis materiam coactione oriri videtur, unde etiam augmentum gravitatis.

§. 19. Certè par omnino materiam ac motus est ratio, nec ulla diversitatis apparentia, quare materiam non verò motui sui limites præscripti sunt. Dein universæ naturæ immutabilis ordo, indeque ejus perennis conservatio, in hoc fundata videtur, quod nempe agens motus cum patiente materia æquali semper & correspondente proportionem subsistant, nam si certum circulus & Orbis ipsius conservatio peragitur.

§. 20. Saltem dubium est, cum motus per se nullam habeat extra materiale subiectum propriam subsistentiam, cui materiam portioni, cum motus & quies se mutuo excipiant, motum primariò indiderit; hoc est, *Quisnam Motor secundus existat*; Hic res ferè concidere videtur, an cum Carthesio materiam subtili hunc ipsum impressum dicas, seu subiecto primario, An verò cum Chymicis Spiritui Universo, sive saltem Hermetico hunc impressum dicas, nisi quod materiam subtilis hypothetis universalior, magisque ad opera naturæ artisque mechanicè explicanda accommodata videatur, spiritus mundi verò ad rerum generabilium & corruptibilium vicissitudines explicandas accommodatior videatur.

§. 21. De spiritu mundi ex Chymicorum hypothese notandum, quod ab Astris undique sparsus, præsertim à sole per universum mundi systema diffusus, *Influit* hinc dictus, qui in corporibus quibusvis primi efficientis & formæ rationem obtinens *Influit* dicitur; Hic ab illo dependet in fieri. Ille ab hoc in determinari. Spiritus influit omnibus corporibus communis, specificatur in uno quoque corpore à spiritu infuso, in qua Specificatione vis rerum seminalis consistit, & per *Ideas Helmontii* perficitur.

§. 22. Præ cæteris SOL, radix omnis motus, tam in universo, quam particularibus corporibus esse videtur, nam & hujus materiam subtilis continuatus impetus, & spiritus Universi continuata ubivis diffusio

& regeneratio, & in antiquum obaas retrocessio, ex illo solis motu perenni radicitus oriri videtur.

§. 23. Adeoque *Movens secundum sunt certa materia portiones à DEO mota*, in quibus tam universales quam particulares motuum leges seu rationes fundatæ ab ipso sunt, & à quibus etiam adhuc exercentur; *Eritque hoc Movens secundum, vel universale*, respectu tam universi mundi systematis, quam respectu globi terrestri speciatim, vel SOL, vel ab eo mota materia subtilis, aut derivatus mundi spiritus; vel *particulare*, semen speciatim dictum, idque præsertim pro corporibus generationi ac corruptioni obnoxii in natura conservandis.

§. 24. Nempe sicut universum mundi systema, per ordinatos globorum in specie & genere motus, in principio universi creati à DEO statuminatos, conservatur adhuc, & speciatim per Solis motum, seu primum Motorem dirigitur, unde & cæterorum globorum motus, & speciatim in nostro telluris globo præter diurnum & annum motum, temporum, anni, vicissitudines exsurgunt, &c. Unde corporum in universo non generabilium nec corruptibilium perennitas conservatur. Ita particulares motuum leges DEUS T.O.M. sancivit corporibus generabilibus, & corruptibilibus; quibus me sub generatione fiunt; generata verò illis ordinatis ac regularis motibus subsistunt, seu perdurant quibusque deficientibus denudè corrumpuntur, & hæc determinatæ motuum leges illis partibus materiam infixæ sunt, quæ semina vulgò appellari solent.

§. 25. Leges hæc motuum particulares, in quibusvis seminalis consistit, à priori sunt inexplicabiles, utpote quæ immediatè à DEO sub creatione emanarunt. Ideas has vocat Helmont, idque itidem à posteriori, quatenus simili modo se habent, atque idea in grava per imaginationem concepta, quæ in generatione fœtus tantum valet, atque idem præstat, quod illa seminalis Idea; Et tamen hæc ipsa imaginativa gravidæ Idea non nisi per certum motum localem, spirituum beneficio productam operari, concipi, aut statui potest. A priori etiam leges illæ vocari possunt Ideæ, quia sunt characteres; & quasi imagines Idearum Divinarum sub rerum creatione, ad quos normam, ut per motum prius creata sunt corpora, quælibet, etiam generabilia & corruptibilia, ita illorum motuum impressa certa vestigia quibusdam materiam particularis ideas seminales; & unde semina constituunt, Seminum (* Jergo vis saltem in speciali sub rerum creatione lancito motu consistit, tam quoad materiam transmutationem, quam ejus conformationem, & corporis geniti conservacionem.

(* Scilicet in semine, seu movente particulari duo actus singulariter attendendi sunt.

1. Materiam in tale corpus mutatio, v. g. aqua in graminem absinthium, & riticum, &c.
2. Materiam transmutatæ mechanica conformatio, dum aliam figuram, & structuram seu formam extrinsecam habet absinthium, &c. huc etiam similitudo fœtuum cum parentibus pertinet, prius illud à fermento, hoc posterius ab Idea perficitur; Utroque à principio seminali, cui seu subiecto primario inheret, hoc est à spiritu infuso, seu sale naturæ universalis aut spiritu universalis infuso in particulari quodam corpore specialiter determinato, quod vi fermentativa transmutatur, & alteratur materiam vi ideali, eandem figurat simili modo, atque v. gr. Artifex qui campanas fabricat.

§. 26. Leges hæc motuum speciales nullo sensu à priori patent; ob id etiam penitus imperferutabiles sunt, cum autem omnis motus hæret in certa quadam materia, per quam ille se exferat, cum ex se nullam habeat subsistentiam, etiam in corporis illius, quod semen vulgò dicitur nucleo intimo, sensibus, ob exilitatem ferè imperferutabili resider, adeoque in minima corporis seminalis particula, quam Helmont. Fermentum vocare afolet, ob idque verum semen 2800 Pars sui corporis metitò dicitur. Ferè

Verè tamen observatur in principio sulphureo, seu oleoso, materialiter has leges primario delitescere, sic vis seminalis metallorum à sulphure plus minus excocto perfectius vel imperfectius, nobiliorem vel ignobiliorem cogens mercurium, latet abscondita. In vegetabilibus sulphuris tantillum est, seu ignis scintilla, ut vocant, in qua vis seminalis residet. In animalibus Gas sulphureum resolutum, seu spiritus infusus ex sanguine oleoso salino genitus est nucleus seminum, in quo determinatæ istæ seminalium motuum leges sunt fundatæ.

§. 27 Sed quomodo speciatim sub rerum generatione vel materia transmutetur, v. gr. aqua in vegetabilibus in plantam, florem, &c. vel transmutata conformetur, v. g. Filius in similitudinem Patris determinari nullo modo potest.

§. 28. Caterum, ut sub corporum corruptione plures successivè observantur motus ad plenariam usque rei destructionem, ita etiam in corporum generatione plures successivè motus fieri, planum est. Principales ergo motus, primariique, ut instinctu & potestate seminali peraguntur, ita ceteri, & quasi secundarii etiam per alia instrumenta naturæ, magis Generalia, v. g. per motus acidi & alcali, & inde notas coagulationes, præcipitationes, &c. quin fiat & ab his tam in generatione, quam constitutione aut corruptione peragantur, nullum est dubium.

§. 29. Nam, ut nutritio est continuata generatio, & tamen in hac ipsa alia naturæ instrumenta simul multum præstant, ita pariter in ipsa generatione omnino probabile est.

§. 30. Et ut ad seminum fecundarum productionem præfata tam generalia, quam specialia naturæ instrumenta multum conferre solent, id est, tam generales motus & materiæ leges, quam speciatim acido & alcali effectus, uti etiam ad seminum productorem in statu fecundo conservationem, illa ipsa multum tribuunt, sicut ad eorum destructionem etiam conferre possunt, & ipsam ex seminibus productionem seu generationem multum promovenr, tam quoad formam quam nutritum; Ita illa ipsa per semina jam producta sui ipsius & proprii motus ratione, plures operationes multum promovere, etiam eas plus minus impedire posse, nullum est dubium.

§. 31. Præter tamen istas motus, qua talis, leges, tam universales quam particulares, ulterius leges istæ motus determinatrices, de quibus supra §. 9. 10. quæ ratione materiæ observandæ sunt, & in omni motu, præsertim particulari semper præsupponendæ, æque etiam vel universales sunt quibusvis corporibus, quatenus materialia sunt, communes vel particulares, mixtis corporibus secundum certas particulas propriæ, v. gr. universa illæ simpliciter in materiæ impenetrabilitate & determinata figura fundantur, locumque habent in mechanicis pariter ac artificialibus: Hæ verò particulares speciatim ratione hujus vel illius figuræ, aut texturæ, harum & illarum particularum in hoc illo corpore considerantur, universali ex regula, v. gr. pila aut radius luminis corpori solido aut opaco allisa resiliunt ad determinatos angulos & determinatam distantiam; Particulari verò ex regula acidum agit in alcali, utrumque obtundit, & quasi inviscat pingue, &c. quæ ipsæ conditiones determinantes generales semper in quibusvis specialibus motibus probè attendendæ & præsupponendæ sunt, nam hæc illas non possunt mutare, bene autem has illæ.

§. 32. Adeoque seminalia corpora, eorumque motus, hujusque directrices leges, seu idæe particulares sunt, ita minus particularibus & magis universalibus motus legibus, & ipsis universalibus motibus determinationibus nil derogat; sed has potius præsupponunt, adeo ut ab his generalioribus specialiores seminum motus simul promoveantur, interdum plus minus variètur: Hinc enim non rarò istæ aberrationes sub

generationibus, item augmentationibus corporum.

FORMA ET QUALITAS.

§. 1. Forma non est aliquid reale à materia distinctum, sed est ipsa materiæ essentia quantitativa prout concipitur, ut terminata certo modo, adeoque diversimodè modificata. *Forma ergo saltem est materia à motu modificatio multiplex.*

§. 2. Pro varietate autem formarum melius dignoscenda, distinguenda sunt corpora; nempe corpora sunt vel simplicia, vel composita, seu mixta, & hæc vel homogœna, vel heterogœna.

1. In simplicibus forma est, concursus modorum, seu affectionum absolutarum vel primariarum materiæ, speciatim materiæ figuratio, h. e. quantitatis Materiæ certa specificatio, seu determinatio, à quibus junctim sumptis tale corpus emergit, v. gr. aqua.

2. In compositis homogœnis, forma est materiæ secundum minima mutuo cœrentia texturæ specialis, ex minimorum secundum absolutas materiæ affectiones variantium certa unione & sociatione vel coactione dependens, unde nunc propria, nunc communia attributa emergunt. Cum verò in his compositis plures particule invicem cœrent, quæ inter, quoad determinatam figuratorem & texturam, non levis est subordinatio, fit ut istud, à quo texturæ reliquorum ferè dependet, quodque adeo primariè agentis à corporis texturæ specialis, adeoque Esse, Distingui & Operari ejus dependet, locum obtinet, etiam specialiter formæ nomine subinde veniat, ut ut simul materialiter cum reliquis concretum constituat, v. gr. sulphur figens in auro, acidum nitri vel salis commun. quod cum alcali fixo dat nitrum vel sal scilicet acidum informat alcali.

§. 3. In compositis heterogœnis, quia hæc sunt saltem certæ machinæ, consistit horum forma in partium heterogœnearum tam fluidarum quam solidarum mutua coactione, proportionate & proportionata adaptatione ac ad se invicem certo respectu, ratione cujus certis motibus obeundis, indeque distinctis attributis fundendis apta sunt nata: Talia sunt plantæ & animalia; constituit sanè hæc corpora simpliciter unio & coactio, indeque motus varii in circulo ad mutuam conservationem conspirantes, sed quoniam in talibus machinis particule dantur liquidæ, à quibus integræ machinæ motus & integritas primariò dependet, ut ut ipsæ etiam vicissim ex machinæ vigore conserventur; item quoniam hæc ipsæ certo modo concentratæ vim habent novam machinam componendi, & eam specialiter movendi, adeoque torri & Esse, & Distingui, & operari tribuant, ob id hæc particule speciatim pro forma regente habentur, qualis in vegetabilibus est pingue seminale, cum succo nutritivo hinc inde diffusum, in animalibus verò idem pingue seminale in spiritum resolutum.

§. 4. Materiæ itaque hæc modificatio specialis, dat Esse speciale corpori, eadem speciali illà modificatione distinguitur ab aliis corporibus non ita modificatis. Illa ipsa modificatio, sive sit simplex in certa magnitudine figuratio, sive sit composita texturæ, sive sit partium plurium multiplex adaptatio, tamen est fundamentum actionum & operationum omnium, tam quæ habet corpus, si materia modificata in seipsa, quam quæ ipsa habet in alia respectivè corpora.

§. 5. Operationum istarum fundamentum, seu prima Origo aut Causa, vulgò dicuntur qualitates, seu per qualitates corpora operari dicuntur. Erunt ergo hæc qualitates nil aliud, quam modificatio eadem materiæ, prout illa respectu nostri & organorum nostrorum, vel respectu ad alia corpora considerantur, unde

quot

quot sic operationes diversæ observantur, tot diversæ denominationes oriuntur, hinc in nostro conceptu diversæ entia mox finguntur, quæ tamen non realia, sed modalia saltem existunt, h. e. respectivi: vi sunt unius materiæ ad aliam materiam collati modi, seu non sunt aliquid à corporum texturæ & modificatione distinctum, sed illa ipsa, prout in respectu, ad alia corpora, tam in hæc agere, quam ab his pati potest, v. g. vis seu facultas seu qualitas, activitas referendi seram in clave non differt ab ejus materia, seu corpore, sed est saltem ejus figuratio, quæ prout in se considerata, est forma, quæ ferrum est clavis; ita considerata eadem respectivè, nempe in relatione ad hanc vel istam seram est qualitas activa aperiendi. Propterea ne multiplicentur Conceptus & Entia, loco Qualitatis, proprietates tales Rerum *Attributa* potius appellati solent.

§. 6. Hinc materiæ modificatio cum sit fundamentum & formæ & qualitatum, fit ut forma subinde dicatur vel interna, (substantialis) & externa, (accidentalis.) Formæ attributa sunt magis essentialia, quedam magis accidentalialia, ibi ad prædicamenta, hic ad prædicabilia magis respectus habetur.

§. 7. Accidentalis forma simpliciter est attributorum complexus. Substantialis verò est ipsa corporis propria & specialis texturæ, unde omnia ista attributa primam originem ducunt, huic attributa quedam seu affectiones corporum quedam ipsi corpori sunt essentialia magis, seu modo quarto propria, illa scilicet quæ immediatè ex texturæ rei speciali fluunt, alia verò sunt magis accidentalialia, seu plus minus cum aliis corporibus communia, & fluunt ex generali texturæ corporis cum aliis corporibus similiter contextis convenientia. Adeoque materiæ texturæ specialis dat formam corporis, ex hac verò texturæ resultantibus affectionibus & attributa tam absoluta quam respectiva sunt qualitates.

§. 8. Unde ulterius, attributa essentialia generationem & corruptionem. Accidentalia verò alterationem saltem texturæ immediatè sequuntur, v. g. fixitas, ponderositas summa, cum summa ductilitate sunt propria auri in quarto modo, adeoque ejus sunt affectiones essentialia quibus positus, ponitur, remotis ex corpore, removeretur aurum. Alit flavedo, liquefacilitas, ponderositas metallica, candescencia, fluor in igne, consistentia in frigido, sunt accidentalialia attributa; Illa ex texturæ auri specialis, ab illius igne, adeoque à forma substantiali immediatè fluunt, hæc verò ex texturæ auri, quatenus in multis generaliter cum aliis metallis convenit; alias illa essentialis modificatio, nempe formæ, hæc accidentalialis modificatio, nempe attributorum seu qualitatum origo dicuntur.

§. 9. Nempe quoad originem Qualitatum sciedum, quod materia & motus cum ludant universam mundi scenam, & ex materia per motum omnia corpora oriuntur, & ex his duobus, omnes corporum affectiones explicandæ erunt, tam generales pluribus corporibus communes, quam speciales quibusdam saltem propria. Nempe omnes globi nostri constituentium corporum Qualitates sunt nil aliud, quam materiæ ejusque minimarum particularum modificationes per motum factæ, quatenus materiæ minimæ particule per determinatam figuram, magnitudinem, situm, ordinem, motum vel quietem habent, quam mutuo coalitu certam corporis texturam secundum illas modificationes primitivas constituunt, huic enim omnes tam absolutæ quam respectivæ corporum qualitates dependent, nempe formaliter in modificatione materiæ, fundamentaliter & subjectivè in materia modificata, & efficienter in motu modificante. In quantum ergo modificatio & texturæ materiæ in pluribus corporibus coincidunt, seu conveniunt, eatenus generales & pluribus corporibus communes, qualitates primæ, secundæ & tertiæ oriuntur; in quantum verò in specialibus corporibus, specialis eorum

Tom. I.

à seminali principio variat texturæ, etiam speciales seu propriæ quorundam corporum tam absolute quam respectivæ oriuntur affectiones seu qualitates seu attributa.

§. 10. Adeoque modificatio materiæ, prout in se absolute consideratur, formam corporis certi constituit, prout verò consideratur respectivè in ordine, vel ad alia corpora, vel speciatim ad organa sensus nostri, vel ad utrumque simul, varia attributa, & conceptus ac denominationes exinde emergunt, quæ à nobis pro qualitatibus distinctis realibus vanè habentur; v. gr. particularum minutissimarum speciosa texturæ, constituit formaliter corpus aurum speciale, texturæ hæc, prout respectu ignis, aurum fixum admodum fusile, respectu duri corporis, maleabile, summè ductile, respectu aquæ Regiæ solubile, respectu aquæ fortis non solubile, respectu mercurii amalgamabile, &c. reddidit, eatenus auri fixitas, ductilitas, fluiditas, solubilitas tribuitur, cum revera aurum in se sit ens seu corpus unum, & saltem particule variæ minutim contextæ, quæ texturæ faciunt, ut aurum respectu ad alia corpora habito, tot varios conceptus nobis sistat, quæ attributa ejus à nobis ceu tot entitates distinctæ sumuntur, ac qualitates dicuntur, cū tamen revera idem sint cum materiæ auri modificatione secundum minima, seu horum in certa figura, situ, ordine, magnitudine, per motum mirabilis coalescentia & texturæ, quæ texturæ, & corpus constituit speciale, & tam multiplicium qualitatum origo est, quæ non absoluta, sed respectiva sunt entia, non re ipsa, sed conceptu à corpore auri distincta; Immediatè ex auri texturæ essentiali, mediatè ex minimorum figurâ, magnitudine, situ, ordine, quiete, pro tali corpore determinatis & specificatis originem ducunt.

§. 11. Omnis tamen modificationis fundamentum est quantitas seu extensio substantiæ materialis, & ejusdem impenetrabilitas, ex quibus per motum omnis ista tam immediatè, quam mediatè modificatio resultat.

§. 12. Tandem pro dictorum meliori dilucidatione observetur, quod semina & ova sint automata, quæ sine motu, (*Sind Ubrmerkt, die nicht geben, oder nicht aufgezogen sind.*) Externum Movens est calor, elaterem, spiritum impetum facientem excitans, & ad motum provocans. Hinc vita viventium consistere dicitur in unione animæ & corporis, hoc est, in adaptatione concinna & ordinata elateris, seu spiræ cum reliquis partibus automatæ. Sequitur inde in automatæ motus, in corpore vivente actiones vitales. Est adeoque corporum viventium ceu heterogœnearum, forma, nexus continuus partium liquidarum cum solidis, agentium, seu moventium cum organis, unde sequuntur motus & operationes vitales & animales. Consistit ergo vita formaliter in unione animæ, seu spiritus ceu elateris, cum materia plus minus organica, unde immediatè sequuntur operationes vitales & animales. Sed & res fluxa cum sit vita fundamentaliter consistit in sanguine, unde quotidie vis movens elateris restituitur & redintegratur, seu spiritus, hoc est animæ vegetativa & integra conservatur.

§. 13. Ars nihil potest supra naturam, nam quicquid est in arte, est à natura. In arte saltem est motus & materia, utrumque habet à natura. Leges motus naturæ immutabiles non mutare, vix nisi per alios naturæ motus variare potest Materiam ejusque attributa quantitativa & ipsa immutabilia nullo modo alterare potest. Ubique habet corpora à natura constructa, quarum texturam accidentaliter, secundum proprietates materiæ per motum variare, vel essentialiter per certos naturæ motus materiæ texturæ contrarios, destrueret valet. Natura semina producit & sola ex iis corpora format, hos motus ars non nihil adjuvare, per motus naturæ acceleratos, vel variare formaliter perficere nequit. Adeoque nil nisi agētia naturæ motum patientibus, materiæ applicat Ars; Unde omnes

b

Operationes

Operationes Artis fundamentaliter sunt naturæ, formaliter saltem, quatenus ab artifice externo applicatio multiplex contingit, vocatur operatio artificialis.

§. 14. Subordinatio ex hæcenus dictis patet scientiarum Physicæ & Mathematicæ, cum eorum practica artificiali mechanica: Si quidem DEUS & Natura ubique geometrizarant. Scilicet Physica materiam, corpus, mathematicis formam illius, nempe determinationem & modificationem quantitativam suggerit; mechanica verò efficiens, seu motum declarat, per quem in materia forma est operativa. Hæc ad corpus humanum si applicemus, Anatomie mechanicam corporis, ejusque partium structuram organicam, & inde motus determinationem; Chymia, formalem molecularum materię configurationem considerat, adeoque fluidas & similes solidas, anatomie organicas nobis declarat.

CAPUT III.

DE CORPORE HUMANO EJUSQUE PRINCIPIO VITALI.

§. 1. SUBJECTUM MEDICINÆ est Corpus humanum vivens, quatenus sanabile. Corpus ipsum non secus ac omnium reliquorum animalium est machina quædam ex variis organis pro multiplicibus actionibus artificiosè constructa.

§. 2. Considerandæ sunt hujus machinæ, (1.) Materia, (2.) Partes, & (3.) Operationum principium.

§. 3. MATERIA omnium corporis partium, ex quâ eadem omnes constant sunt quinque istæ minutæ corpuseculorum, quæ mutua sua textura, & partem ipsam, & temperamentum, etiam ejus elementale constituunt. Sunt autem PARTES OMNES in triplici differentia, nempe sunt vel continentis vel contentæ, vel impetum facientes. Inter Continentes eminet imprimis chylus, seu lac, & sanguis, liquores corporis primarii & primogeni, ex quibus vegetabilium nutritivo succo omnes partes solidæ seu continentis constanter, quæ hujus materiæ proximæ ratione itidem in sanguineas & spermaticas seu nerveas, immediatè nempe ex chylo oriundas, subdividuntur.

§. 4. Textura ista particularum ratione quinque materiæ absolutorum, seu primariorum, uti formaliter partes constituit quilibet, ita eadem radix est, unde tam multi modi respectivi & secundarii, seu qualitates tam primæ, quàm secundæ & tertiæ emergunt, qualitatum debita proportio, & participiæ Symmetria, Temperamentum dicitur, idque elementale quatenus scilicet, pro texturæ illius ratione, humidæ vel sicæ partes, duræ vel molles, glabræ vel asperæ, albæ vel nigre, fluidæ vel solidæ, subtiles vel crassæ, lapidæ vel inspidæ, aliisque quàm plurimis modis, sensibus nostris apparent.

§. 5. Porro Partes ipsæ solidæ considerationem ulterius subeunt, vel ratione materiæ proximæ, ex qua constant, vel ratione conformationis organicæ qua mediante certis usibus inserviunt. Ratione materiæ, omnes Partes sunt vel similes, seu ejusdem naturæ & essentia, vel dissimiles, quarum partes integrales distinctæ naturæ & essentia. Ratione vero conformationis secundum triplicem quantitatis dimensionem sunt, vel organicæ vel inorganicæ. Illæ, quæ certam, secundum longum, latum & profundum habent figuratorem, mediante quâ certis quibusdam usibus inserviunt, respectu quorum partes quædam principales, quædam Minutæ dici solent.

§. 6. Partes hæc omnes invicem unitæ constituunt sua unione machinam Hydraulicam-Pneumaticam corporis humani; Quæ machina animalis, dum in motu est, diversimodè vivere dicitur, ita ut Vita formaliter in hujus machina motu seu aëuatione consistat. Quod si omnes isti motus penitus cessent, ita ut irrevocabi-

les sint, mortua esse dicitur. Quod si redè & debitè omnes istos motus peragit, ad quos per se apta nata est, sana dicitur, nam *sanitas est vitæ integritas*; Sin verò perversè aut vitiosè movetur, dicitur ægotare, nam *Mortuus est vitæ labefactio*.

§. 7. PRINCIPIMUM illud INTERNUM, quod aëtuat & movet hanc machinam, Vitale ab effectu appellatur, quod etiam speciali nomine ANIMA dicitur, non est aliqua substantia immaterialis, quia (1.) in quibusdam est divisibile, (2.) aliàs esset indestructibile, (3.) In non rationalibus est planè inconceptibile seu in intelligibile.

§. 8. Revera ergo principium hoc vitale erit materiale; toti vitæ coextensum, & propter actionum varietatem, omnibus partibus ac organis intimè præsens simulque ob earundem celeritatem, vehementiam & diuturnitatem, summè activum. Quæ, & alia similia attributa non conveniunt, præter quam subtilissimæ cuidam ac volatillimæ ac mobilissimæ materiæ, ob id à Medicis analogicè licet, SPIRITUS appellatur; quo ipso nihil aliud intelligitur quam sanguis in subtilissimam substantiam resolutus & exactè volatilisatus in præcordiis, tam per continuam sanguinis fermentationem, quam non intermissam aëris inspirationem, ex quo loco pro aëuatione, seu motu torius machinæ corporeæ ulterius cum sanguine distribuitur.

§. 9. Scilicet vita non est in partibus solidis, quoniam hæc saltem ab alio vitales dicuntur, & quælibet earum operationes, ab alio principio movente nascuntur, unde in partibus fluidis seu contentis vitale principium investigandum erit. Sicut itaque in vegetabilibus principium vitale consistit in succo eorum aquæ humoroso, plus minus resinoso, qui constituit eorum sanguinem; ita in animalibus, etiam in sanguine principium vitale esse solet. Quoniam verò sanguis ipse pro operationibus quibuslibet non sufficit, sed propter operationes sensus & motus, volatilior substantia requiritur, ob id sanguis in spiritum resolutus, seu volatilisatus h. e. spiritus sic dictus vitæ principium existit. In his ergo principiis moventibus considerandus duplex motus.

1. Intestinalis fluidorum qua talium, proprius.

2. Radiativus, seu localis ad quem imprimis pertinet motus spirituum elasticus, sicuti huc etiam facit motus sanguinis circularis. Ex his patet vitæ animalis fundamentaliter consistere in sanguine, Unde spiritus in fieri, esse, & suo modo, operari dependent formaliter verò in spiritu isto volat. ejus formatione, seu intima corporeæ machinæ penetratione, hujusque vario inde excitato motu, quo posteriori dependet præsertim gradus vitæ, dum hæc est vel perfecta, vel imperfecta, item vel occulta, vel manifesta. Vid. Pechlinus tract. de aëris & alimenti defectu.

§. 10. Vitæ radicem, & operationum vitalium principium hunc spiritum esse, docent ova animalium, quæ spiritu hoc à calore externo excitato in corpora animata efformantur; è contra, in quibus hic spiritus patris deficit, infœcunda sunt, & subventanea aliàs dicuntur, nec ullo motu in motus vitales animantur, sed potius corrumpuntur. Dein vim vitalem in hoc spiritu consistere ex eo apparet, quod ejus motu aut in corpus influxu, quocumque modo intercepto, non sine periculo quælibet actiones vitales & animales evanescent. Hinc in Syncopizantibus in momento universum corpus mortui instar languet; hinc in suspensis, constructis caroditibus, in momento omnis facultas princeps cerebri perit.

§. 11. Spiritus hi inter alias proprietates, præter vim elasticam, & summè expansivam, etiam non incommode hanc obtinent, quod lucidi seu luminosi dicantur, non quidem instar quos cujusdam igneæ & ardentis, sed luci isti, quæ in cicindelæ observantur, similes sint. Sunt essentia unus, nomine tamen distincti, qui,

De corpore humano ejusque principio vitali. II

qui dum in massa sanguinea micant & gliscunt, vitales dicuntur, dum verò in cerebro & nervis liberiori radio se expandunt, animales appellantur, sicuti hi ipsi dum ova fecundant, genitales dici solent, & hoc, ratione essentia.

§. 12. Cum ergo tam subtilis sit materia spirituum, ut hi luminis instar se ferè habeant, difficile erit præcisè determinare, cujus sint naturæ materialis, unde etiam ob suam spirituositatem & activitatem de natura Gas esse dicuntur Helmontio, *Tractat. Complexionum Elementarium signum*, §. 42. Pro natura tamen sanguinis, seu Materiæ ex qua, *Gas hoc spirituosum natura salino-oleosa, seu sulphurea volat. esse videtur*, quod per fermentationem, & aëris resolutionem geniturum, celerimà agitatione totum corpus penetrat, ac istud animat.

§. 23. Spiritus hic, dum tam sanguinis vehiculo per arterias in totum corpus distribuitur, quàm ex cerebro per nervos undique dispergitur, ac in motu continuo consistit, SPIRITUS INFLUUS dicitur; Qui, dum sub generatione & nutritione ex parte solidis partibus unitur, iisque intimè associatur, SPIRITUS INSITUS appellatur.

§. 14. Dari spiritum insitum præter influum, tam ex generatione quàm ex nutritione & conservatione confirmatur. Nam dum spiritus sub generationis negotio, materiam in ossa, in carnes coagulat, simul ex parte in coaguli confortium rapitur, & ita insitum dictum constituit. Confirmat hoc nutritio, seu continuata generatio. Nam in omni parte solida respiciatur.

1. Ad ipsam conformationem mechanicam, usui organico inservientem.

2. Ad ipsam materiam Partis, ejusque texturam in minimis materialem. Sed præter hæc, consideranda venit in partibus quædam vis, seu facultas à quâ nutrimentum, per impulsum sub sanguinis circulo appositum, assimilatur præcisè in talem substantiam, & agglutinatur, quæ vis nec ex conformatione nec ex texturæ partis potest determinari, sed potius, sicut prima partium constitutio à motu & vi seminali, spiritus perficitur, ita quoque ab eodem in parte præsentem, ista nutritio adhuc peragitur, Nempe sub nutritione dum spiritus in fluxu nutrimentum, tam chylolum quàm sanguinem in partem substantiam coagulat, sub hoc coagulationis actu non omnis sed ex parte concretum materialiter abit, sed in eo concentratur, adeoque spiritum insitum, seu balsamum partium, seu calidum innatum, seu munitiam partis constituit. Est ergo essentia unus idemque spiritus insitus & influus, nempe idem, qui in partibus est influus & in generatione semen fecundat, est in filiis insitus maximam partem. Idem qui nunc in sanguine fluctuat; & per nervos undique radiat, sui sub nutritione partis, coagulatione illi inseritur; Hinc. Insitio spiritu fatiscente, vel deficiente, textura misti vitalis solvitur, gangræna in viventibus, in mortuis putredo supervenit. Unde, quia hic spiritus partis conservativus rectè balsamum partium, ipse verò naturæ balsamicæ dicitur, cui negotio aptissima est constitutio ejus salina volat. oleosa, Sustainatur hic insitus volatili suâ substantia, aliàs partim resolvablem, partim à causis externis corruptibilem, à spiritu influo, mediante hujus materiali præsentia, & continuo supplemento, unde etiam insiti ratione, influum vim & operationes vitales optime recipiunt partes solidæ seu continentis.

§. 15. Præter primam partium generationem, & hinc subsequentem nutritionem, & balsamicam conservationem, spiritus insiti in partibus præsentiam ulterius comprobant, non tantum morbi quilibet hæreditarii à parentibus rectè quædam parti implantati,

Tom. I.

dum Pater Podagricus, aut Phthificus generat filium ad idem malum dispositum; sed etiam particulares quædam à parentibus communicatæ Idiosyncrasia, dum v. gr. Mulieris cruri sinistro ex matris appetitu, impressus fuit piscis, hinc quoties edit pisces, acutissimos illo in loco dolores percipit. Aut dum motus peritodum subit; nempe specialis talium determinatæ cuidam parti implantatio, eaque à principio vitali primitus facta, & postmodum per integrum vitæ cursum adeo fixè impressa, omnino persuadet, illud vitale principium quodammodo parti infixum esse.

§. 16. Ex hoc, spiritus insitio nempe, etiam explicanda venit differentia corporum naturaliter ultimo senio, vel longo morbo extinctorum, ab iis corporibus, quæ violenter interimuntur: ut v. gr. Manus longa tabe interempti cadaveris tollit excrescentias corporis, sarcomata & maculas fœtus, non autem ejus, quod violenter interimitur, sicuti hoc præter Helmont. confirmant *Acta Philof. Anglicæ, Part. 1. p. 156.* Quod Uterina ex cranio suspensa vel rota fracti, crescens; tam singulares habeat virtutes sistendi sanguinem, ac epilepsiam curandi, unde etiam basin unguenti Magnetiæ constituit, Vid. *Helmont. Tract. Magnetiæ Vuln. cura*, §. 51. Quod corpus violenter interemptum ad præsentiam occisoris, certis in casibus sanguinem stillat, si longo morbo, vel ultimo senio interit homo, sublato spiritu influo, insimul evanescit spiritus partium insitus, secus ac fit in iis, qui violenta encantantur morte, nam sublatis influentibus spiritibus, materialiter quidem restat insitus, seu partibus optime fermentatus, sed omni formali vitæ activitate destitutus, à quo tamen plura mortuorum mirabilia dependent.

§. 17. Hæc ipsa manu quasi nos ducunt ad actiones sympatheticas & curationes magneticas, quarum omnium fundamentum est simpliciter spiritus hic vitalis, nunc insitus quacunquæ ratione cum solidis partibus earumve effluvis, à toto separatus; nunc influus, per sanguinem, lac effluvia, vel alia excreta (quibus inest participatio totius, mutuusque cum toto consensus extra concretum naturale) à toto se junctus. INSITUS quidem ratione, dum cutis capitis pilosa vulnere ablata; eadem mutationes subit, quas reliqua cutis pilosa in capite relicta. Vid. *Bartholin. cent. 1. Hist. Annæ Thom. 41.* Quod nasus insititius ad mortem bajuli putrescat; de quo Vid. *Digby. in tract. de Sympathia. item Helmont. de Magnet. Vuln. Cur. §. 23.* Quod lardum sui affricu cures vertucas, teste *Bacone de verulamio Sylvar. cent. 10. Epist. 997.* Ratione Insitui verò, quod sanguis linteus exceptus, pulvere sympathetico vitrioli adpersus sanet abiens vulnus; Quod lac à matre in prunas emulsum, lac in uberibus deficiente faciat; Quod linteum sanguine menstruo nimis fluente irrigatum, in ignem coniectum, sanguinem sistat, autore *Panarollo in faciculo Arcanorum.*

§. 18. Supra diximus, sanguinem tam per proprium fermentativum motum, quàm per continuatam aëris inspirationem, attenuationem, ac hinc volatilisationem originem constituere spirituum nostrorum vitalium. Jam verò propter crasin ejus salinam volatiliem, oleosam & quasi nitro-sulphuream, fieri vix potest, quin attenuatio ac resolutio ista cum insigni ejus excalescentia & aëuatione contingat, unde postmodum calor per totam corporis machinam se diffundat, pro operationum quarumcunque facilitatione.

§. 19. Pro operationibus saltem melius perficiendis calor requiritur, qui non formaliter operando, sed excitando motum spirituum, & quasi vim elasticam promovendo, qualvis operationes protuptiores reddat; Hinc calore deficiente, v. gr. in ovo formato, in semine vegetatio, plus minus deficiunt; Eodem cessante, torpent sensus, morulque organicus, ut in animalibus quibusdam hyemali tempore patet, non secus ac in plantis.

b ij

§. 20. Excitatur primitus in sanguine calor (*) ejusdem tamen in universum corpus distributio, à spiritu influo & sanguine simul pendet. Excitatur in sanguine, ratione ejus texture sulphureo oleosæ, mediante ejus attenuatione, & in volatilis spiritus resolutione. Sed excitari ex eo spiritus hoc ipso, non tantum ipsi simul calent, sed etiam motu suo ex parte, sanguinis motum & incallescenciam conservant, & subinde intendunt. Ad utrumque ergo, & spiritum & sanguinem in calore animalium respiciendum; ad sanguinem quidem, ut subjectum primum, (***) Spiritum autem, ut secundarium. Sed ut in pluribus naturæ operationibus est circulus, ita etiam hic talis observandus, adeoque mutuo spirituum impetus sanguinis calorem, & sanguinis calor spirituum calorem conferunt & excitant. Quantum spiritus valeant in promovendo corporis calore, ostendunt Syncopizantes, mox toti frigidi, sicuti sanguinis fervorem ipse contactus ejus, & febrilis non raro exæstuatō com-monstrant.

(*) Calorem efficienter dependere à spiritu impetu probatur.

1. Quod optata calorem tam naturalem, quam febrilem soleant infringere, quatenus figendo spirituum impetum infranant.
2. Patet ex syncope.
3. In pudore rubet & æstuat facies, in terrore pallor, & frigitur extrema, in ira incallescimus, &c. omnia ex modificatione motus in spiritu & hinc in sanguine.
4. Genituræ emissio tam multum calorem naturalem infingit ob spiritus copiosos simul exeretos.

(***) Subjectum caloris, esse sanguinem, cujus particulae acidæ cum aliis urinosi ac terreis vehementius collisæ, ætus sensum fibrillis partium solidarum imprimant, probatur.

1. Quia caloris gradus est intensior, quam qui spiritibus ob raritatem substantiæ cominodè attribui queat.
2. Sub motu corporis intensius incallescimus propter motum sanguinis localem auctum, & consequenter intellectum celeritorem, adeoque & acidi oculi vehementiorem motum.
3. Dum ad sudorem spontaneum componimur, intensior calor in nobis percipitur, ob sanguinis motum intellectum & progressivum auctum.
4. Cor est fons omnis caloris in corpore mediante sanguine, hinc loca inde remotiora, aut minus sanguine irrorata minus calent; est autem cor fons caloris, quia sanguis ex aère inspirato in corde & pulmonibus intensius fermentativo motu agitur, adeoque etiam intensius incallescit.

§. 21. De sanguificatione, sanguinis spiritualescentia, & spirituum ac sanguinis incallescencia, contraversæ sunt connexæ, ratione nempe causæ & fiendi modi. Nam, quoad causam efficientem in genere, Auctores vel cordi, vel sanguini ipsi primum tribuunt. Quoad fiendi verò modum, vel per veram incensio-nem, vel per intensam exæstuationem calefcere illum statuunt. Qui **CORDI**, vel *singulare fermentum* istarum alterationum effectivum in corde statuunt, ut Helmont & Backius. Vel *flammulam quandam vitalem* jugiter in sinistro cordis ventriculo gliscentem præsupponunt, quæ sanguine ceu pabulo sustentetur, & à qua sanguis continuo incalescat; contra quod Byolyncium pluribus disputat Needham de format. fœtus, cap. 6. Qui verò cor ceu musculum saltem considerant, **SANGUINI** primas deferunt, & hi ipsi *vel sanguinem sulphur* ab inspirato aère, nitroso incensum, incallescere & spiritualescere asserunt, uti *VV. Illis de Anima Brutorum* cap. 2. Vel *ipsum sanguinem particulis fermentescibilibus rursus ab inspirato aère nitroso attenuatum & resolutum ex particularum sulphureo-salinarum sanguinis, & nitrosarum aëris inspirati motu, & fermentativa turgescencia, in calescenciam istam concipere; qualis est hypothesis Mayovv. de Nitro* cap. 8. Sed qualiscumque harum opinionum eligatur, sive ab alio incendi, sive effervescendo plus minus sanguinem

incallescere, velis, semper calorem ipsum in Acido volatili celeritè moto consistere manifestum evadit.

1. Quod hic omnis caloris spontanei origo in genere sit per experientiam.
2. Quod omnis qui in igne est calor, ab acido oriatur, quod effectus, ut pondus, item fomenta ignis, quæ quo magis de acido participant, eo intensiorem calorem inducant, confirmant.
3. Quod, quæ effervescendo aut fermentando spontè incalescunt, habent ab acido. Calx viva æstuat ex acido cum alcali aqueo congregiente. Fænum congestum incallescere ex acido, sit manifestum ex eo, quod & flammam interdum concipiat, & quod superveniente putrefactione, sub quâ fatiscit acidum, omnis calor pereat.

§. 22. Non ergo præcisè animalium vita consistat in calido seu calore, cum, quam plurima sint frigida, & ipsa animalia calida suas habeant vicissitudines, ut in senibus gelidis, cachecticis atque similibus notissimum est. Est ergo calor saltem consequens quoddam necessarium vitæ in animalibus calidis.

§. 23. Nam animalium duplex observanda est varietas, alia sunt calida, alia frigida. Confer. *Peccellius Tract. de aëris & alimenti defectu*, p. 53. *VV. Illis de Anima brutorum*, p. 13. 22. 26. Talia sunt, v. gr. Echinus. Item anguis. *Vid. Act. Med. Hist. Vol. 2. §. 6 p. 15.* Testudo in *Actis Societat. Regia. Vol. 1. p. 404. 690.* Adeo, ut etiam sanguis ejus admodum frigidus sit, non secus ac piscium, &c. Fundamentum diversitatis consistit in sanguine, aut huic analogo succo nutritio; hinc, in quibus sulphureus est, ac pinguior, simulque acido salior, in talibus sulphur ejus attenuatum, &c. ab aère resolutum, mediante motu intensiore, concurrente sanguinis volatilis sale, non potest non intensum calorem concipere, unde caloris sensibilis per totam corporis machinam cum spiritibus distributio, & perceptio. In illis verò aquatilibus insectis, ranis, serpentibus, &c. minus sulphureis, sed potius salinis nitrosi, seu urinosi, aut temperatis, sanguinis, vel succi nutritii sit resolutio & volatilizatio, sine ulla tali, aut saltem minimè sensibili incallescencia.

§. 24. Unde etiam illorum calidorum animalium vis vitalis longè facilius destructibilis & dissipabilis est, quia spiritus & ipsi calidiores ac elastici, summe dissipabiles existunt secus ac frigidorum, quorum spiritus minus ferventes, ac subtiles existunt, simulque subjecto seu materia nonnihil viscidiori irretiti, non adeo facile dissipabiles existunt, quin post corpora discissa, portiones divise motum ac sensum subinde retineant.

§. 25. Hac ipsa, quæ de calidis & frigidis animalibus dicta sunt, manu nos ducunt ad contemplationem temperamenti vitalis in sanguine ex spiritibus influentibus fundati. Nempè optimè hoc definire videtur *Marcus Marci in Philosph. Ver. restit. part. 2. sect. 4. p. 133.* per temperamentum non primas qualitates, aut harum Symmetriam intelligi, verum constitutionem cujusque radicalem, ex qua veluti effectus procedunt dictæ qualitates, cujus potissima vis in sanguine, qui est proximum subjectum animæ ac primum vivens, cujus gratia universum corpus videtur factum, vitamque ex eo participare; Humidum verò radicale, aut sanguis est, ut vulgè *Harveus*, aut certe in eo radicatur, & corpus sanguine destitutum confestim frigeret, nihilque in eo manet de temperamento. Sed & sanguis ex se calidus, extra venas mox refrigeratur, unaque cum vita, quàm ex alio principio habet, suum temperamentum exiit.

§. 26. Temperamentum hoc vitale, prout elementari contrahitur, consistit formaliter in certa calidi & frigidi, ceu vitæ consequentium temperatura, seu in acidi vitalis cum alcali nutriente certâ proportionem & harmonia; Unde caliditatis ab illo, humidi

humiditatis ab hoc, ceu nutrimento, illiusque debito subiecto, certa proportio, seu temperatura per vitam durabilis. Formaliter ergo in calidi & humidum moderamine, fundamentaliter in humorum & spirituum constitutione seminali seu radicali, instrumentaliter in acidi volatili & alcali volat. mutua temperatura temperamentum vitale consistit.

§. 27. Scilicet sanguis, dum motu fermentativo in corpore agitur & adjumento aëris simul volatilizatur & spiritualescit, varias sub his alterationibus acquirat proprietates novas, ipsi non adeo genuinas, ratione nempe caloris plus minus intensi, ratione item majoris vel minoris sub nutritione humectationis, &c. à quibus proprietatibus seu qualitatibus temperamentum totius corporis vitale dictum (quæ cum vita perfecta saltem præsens esse solet) dependet. Fundamentum hujus temperamenti vitalis est constitutio sanguinis radicalis, seu primogena, à femine orta, unde cæteræ ejus proprietates successive emergunt. Præsupponit autem hoc temperamentum vitale, ipsum elementale materialiter in sanguine, prout enim elementalis crasis radicalis ex femine nata variat, etiam alterationes vitales & proprietates supervenientes variant; qualis enim sanguis, talis spiritus, quales hi, talis constitutio vitalis & proprietates cæteræ totius corporis.

§. 28. Innumerabilis equidem temperamentorum est varietas, non tantum ratione, individuorum, sed etiam climatum, vitæ generis, Diætæ, Ætatis, &c. variantium, adeo ut arbitrarius sit quaternio temperamentorum ab antiquis, fundamento IV. qualitatum superstructus. Interim tamen cum generalis hic considerandi modus non penitus omni usu in Theoria & Praxi medica destitutus sit, ob id quatenio iste temperamentorum ita quodammodo defendi potest, quatenus nempe temperamenta earumque differentiæ considerandæ sint, & ratione primorum duorum corporis contentorum, Chyli & sanguinis, & ratione duorum principalium naturæ instrumentorum, acidi & alcali. Horum ratione Cholericum & Melancholicum, illorum vero sanguineum & Phlegmaticum temperamentum originem habet; Sed cum alcali proprie passivum quàm activum sit respectu acidi, potius acidum, vel volat. sulphureum, vel fixum terreum temperamenti Cholericum & Melancholicum fundamentum erit.

§. 29. Nempè quorum sanguis, & consequenter reliqui succi plus de sale volat. oleoso potius acido volat. sulphureo participant, & ad uberius fellis incrementum magis dispositus est, Cholericus, biliosus, ab habitu corporis inde emergente calidi, siccis, macris, &c. ratione vero spirituum ex tali sanguine genitorum, Activi, Agiles, Inconstantes, Itacundi, &c. dicuntur.

§. 30. Quorum vero sanguis & consequenter succi reliqui, minus respectivè de hac substantia participant, sed potius in quibus densior, spissior, minusque resolvable eadem existit, qui effectus sunt ab acido fixiori, macro, & quasi terreo, utur occulto magis oriundi, unde & tam in succis primarium viarum, quàm lymphæ, aliisque majora acidi vestigia deprehenduntur, hinc melancholici, frigidi, siccis, duri, & ratione spirituum ex tali sanguine natorum, tardi, mediatundi, graves esse solent.

§. 31. Quorum sanguis, utroque extremo magis temperatus, adeoque volatili seu subtili oleo utriusque probe intermixto, quasi dulcificatus est, hi speciatim sanguinei, calidi, humidi, compulenti, seu carnosissimi, & ratione spirituum jucundi, hilares, ingeniosi, & comes existere solent.

§. 32. Quorum magis temperatus sanguis ab uberiore chylo dulci, & probe digesto pinguiori existit, tales phlegmatici, humidi, frigidi, obesi, tardi, & ratione spirituum, minus volatili, nonnihil in genit obtusi, tardioris, in actionibus torpidi deprehenduntur, &

Phlegmatici dicuntur; quod eo magis obtinet, si Chylus aquosior fuerit, unde uberior lymphæ emergit copia, indeque major phlegmatis abundantia.

§. 33. Omnia hæc hæc hactenus considerata, Homo cum brutis habet communia. *Ipsi soli propria est ANIMA RATIONALIS*, substantia revera spiritiosa, immortalis & immaterialis, cum corpore hominis animalis nihil habens commercii, & ab œconomia animalis ejusque functionibus plane exclusa, solius intellectus & voluntatis operationes immateriales seu inorganicas, sibi proprias, peragens. Ex unione tamen ejus cum corpore animalis sensuum præsupponit Ministeria & exercitia in intelligendo ut occasione certarum motionum in spiritibus animalibus sibi formet conceptus & phantasmata, unde in intelligendo, pro horum exorbitantiis, interdum & ipsa oberrat; sicut è contra pro voluntatis imperio certum spiritibus istis animalibus motum interdum tribuere & quasi imperare valet.

§. 34. Hac anima cum careant bruta, etiam nullam proprie dictam habebunt cognitionem, id est, non cognoscunt bruta, quod, & quid sentiant, nisi & eadem ipsa rationalia reddere velis.

CAPUT IV.

DE NUTRITIONE ET AUCTIONE.

§. 1. In Machina nostra corporea hydraulico-Pneumatica sanguis & spiritus principii moventis seu activi locum obtinent, partes vero solidæ sunt subiecta passiva, quæ ab istis in motum concitantur, ac ab illis in esse, fieri, & operari revera dependunt.

§. 2. Operationes omnes hujus machinæ respiciunt vel conservationem in individuo, vel in specie. Illæ directæ sunt ad esse vitale simpliciter, vel ad esse animale, unde ad tria generalia capita omnes corporis operationes, seu functiones rediguntur, nempe ad vitales, animales & generales.

§. 3. Vitales actiones ed sunt directæ, ut corpus & conservetur & roboretur in suo vigore vitali, omnesque partes solidæ, pro obeundis promptius vel melius operationibus organicis, debitam assequantur magis itodinem; Adeoque nutritionem & augmentationem speciatim & principaliter respiciunt. Considerabimus ergo harum. (1.) Necessitatem. (2.) Finem. (3.) Materiam. (4.) Formam. (5.) Subjectum. (6.) Modum seu Actum. (7.) Efficientem. (8.) Functiones ministras. (9.) Gradus. (10.) Durationem.

§. 4. Cum enim principia corporis activa, nempe humores & spiritus sint in perpetuo motu; tam intestino quàm locali, adeoque continuam patiantur partium alterationem, partium jacturam necesse est, ut horum redintegratione vigor vitalis & restauretur, & quantum possibile, exaltetur in quo nutritionis finis consistit.

§. 5. Nam spiritus continuo sub actionum exercitio subtilitate sua evanescent & dissipantur, in quorum supplementum sanguis ex parte ingreditur, cujus massa præterea quoque in partibus solidis, nunc in earum substantiam perfecte convertitur, nunc vero Ros nutritivus ex ejus massa in partes solidas dispersus, posteaquam irrorationis & humectationis nutritivæ defunctus est officio, successive attenuatus per poros corporis totius insensibiliter transmittitur, ut taceam ipsas partes massæ sanguinæ effectas per crebriores circulationes, & continuatam fermentationem attenuatas & resolutas copiose tam sub expiratione, quam sub transpiratione exhalantes; adeoque ut totum corpus in continuo est fluxu quoad omnes partes sui, ita etiam totum chylo corpus nutriendum erit.

§. 6. Jacturæ hæc non leves sunt, nam perspiratio

insensibilis sola solet esse lōge plenior, quā omnes sensibiles simul unitæ. Et sola exspiratio per os facta unica die ad semilibram circiter ascendere solet. Si cibus & potus unius diei sit ponderis lb. 8. Transpiratio insensibilis ascendere solet ad lb. 5. circiter. Imō pluribus unica die naturali per insensibilem transpirationem tantum evacuat, quantum per alvum 15. dierum spatium; Sicut hæc & alia curiosa in statera dimensus est *sanctorius sanctorii in Med. Statica*, quæ impensæ omnes ex mass. sang. seu primo fonte emanant.

§. 7. Sanguinea massa ergo nutritionis respectu, in continuo uti restorationis, sic perditionis est motu, adeo, ut quilibet nostrum saltem in ætate consistente tantum sanguinis transpiret, quantum sibi ex alimentis quotidie fabricet, sive hoc fiat mediate, sive immediate, nisi pauco tempore immensum corpora tumerent. Et autem hæc absumptio & perspiratio, ita ut nullæ feces, nullumve caput mortuum residuum sit, quoties enim aliquid cruoris, aut exinde derivati succi nutritii in extremo corporis ineptum sit, aut non sensum disponitur, ut totum fiat volatile, & transpirabile, eo ipso tumores, apostemata, scirrhii, affectus cutanei, scabies, &c. in promptu sunt, sicut in partibus internis, si hoc eveniat earum inflammationes, hinc febres, nervorum varia pathemata originem ducunt.

§. 8. Omnimoda talis sine capitis mortui remanentia transpiratio & absumptio non est solius caloris opus, quoniam calor, præsertim si viva flammâ non fuerit accensus, universum omnia humida mista exsiccat in topium & Carbonem, adeoque nec ablque residui remanentia, unde etiam sanguis à vivo detractus tam leni calore quam forti igne tractatus, parte aquosore & volatiliore exhalata, crassamentum vel cineres reliquit satis copiosos. Accedit, quod calor corporis non oriatur ab igne seu flammâ libera, sed revera clausa, jam vero ignis nihil potest in totum assumere si res sit in loco clauso; sic v. g. Carbores in vase clauso, etiam fortissimo igni expositi, nec in cinerem abibunt, sed post plures nutritionis, in posteriori vero finis augmentationis consistit) alimentum assumendorum imminet necessitas, quibus restaurantur partes assumptæ, in quo consistit nutritio, & augmentantur partes solidæ pro aptitudine ad functiones promptiori, in quo consistit augmentatio. **Objectum ergo nutritionis & augmentationis remotum sunt alimenta ingesta, propinquum Chylus.** **Forma** est alimentorum cum partibus alendis unio, seu ut alias vocant, perfecta hujus cum illis assimilatio.

§. 9. Placet ergo hoc negotium, præcipue Hypothesis Helmontii, quam proposuit *tract. imago fermenti impregnat massam semine, item Blas humanum*. Et ita se habet. Scilicet disponitur sanguinea massa ad omnimodam sui diaphoresin tam immediatam, dum ejus partes sensim effertæ reddite neque spirituaſcentiæ neque irrorationi nutritivæ amplius sufficiunt; quàm mediatam, dum ex ipsa undique distributus ros nutritivus partium solidarum totius, tandem ita distillatur, partim per continuatam fermentationis motum, partim per aeris continuo inspirati adjuvamentum.

§. 10. Fermentationis enim medio ita pederentim attenuatur ac resolvitur Cror in vasis, & ros ejus nutritivus in solidis partibus à fermentis particularibus seu spiritu insito, ut tandem fatiscente ejus textura & mistura feri facie tandem capitis mortui totus exhalet; quod negotium per mechanicam cerevisiæ illustrat *Helmont. tract. 1. imago fermenti. §. 2.*

§. 11. Accedit simul aer, qui uti multa volatilifiat, quæ aliis igne tractata fixa evaderent; ita continuo inspiratus, rursus exspiratus & transpiratus universa animalium corpora permeat, & volatilifationis illius ac resolutionis totalis sanguinis & succi nutritii causa adjuvans primaria existit, simulque vi elastica ipsum transpirationis motum admodum promovet; Aeris enim hujus ratione sub maximis frigidibus, aëreque purissimo sumus edaciores, sudamus tamen minus; cum pauca ac duriore fecessu. Item navigans in Mari duplo plus edit minusque excrementi laxat se

ipso in terra degentem. Itaque si fortius edimus, minusque dejicimus sequitur necessario plus distillari ex corpore, quod est dicere aërem puriorem boreæ, & marinum facere ad diaphoresin corporis, sive disponere cruorem ad sui perspirationem insensibilem! Sic salia fixa in aëre resolvuntur in elementalem, & candelæ materiæ sub inflammatione ab aëre in aquam resolvitur.

§. 12. Hisce accedens calor, æstusque corporis internus, motu suo continuo uberiorem & promptiorem simul, istam transpirationem nonnihil reddit.

§. 13. Cæterum pro varietate Sexus, Ætatis & Vitæ generis varia est quantitas istius absumptionis nutritivi, nam v. g. viri plus mulieribus, adolescentibus infantibus, laboriosis desidiosis perspirant de sanguine & rore nutritio, unde non raro qui sub laboribus erant macilentis, dum ab his cessant, sunt succulenti & pingues. Fundamentum hujus diversitatis in crassi sanguinis, ejusque fermentatione aucta vel diminuta existit, in illa enim sanguis est acrior vel asperior, minus aptus pro Nutritione, volatilior, hinc calidior & aptior inde transpirationi cujus contrarium in hac evenit; Hinc ursi, hystrices, Mures montani, similiaque animalia per totum dormientes supersunt sine alimento, & tamen pinguescunt, cujus ratio est, quoniam eorum sanguis ex voracitate prægressæ æstatis abundat Chylo paulum crudiore, nondum ipsi assimilato, unde dum somni tempore hic chylus sensim sensimque mutatur in sanguinem, partem de eo ob defectum volatilitatis debite exspirat, sed potius ceu roscidus & spermaticus liquor, copiosus in partibus solidis congeritur, accedente imprimis quiete continua, qua sanguis tardius movetur, temperatius fermentatur, hinc minus respirationem urget, indeque calor blandior existit, quæ causæ istius phænomeni originem explicant.

§. 14. Defectus ergo hi, quos patitur corpus, ut refarciatur, indeque vigor vitalis restauretur, simul quoque corpus ad legitimam perveniat magnitudinem, (in quorum priori finis nutritionis, in posteriori vero finis augmentationis consistit) alimentum assumendorum imminet necessitas, quibus restaurantur partes assumptæ, in quo consistit nutritio, & augmentantur partes solidæ pro aptitudine ad functiones promptiori, in quo consistit augmentatio. **Objectum ergo nutritionis & augmentationis remotum sunt alimenta ingesta, propinquum Chylus.** **Forma** est alimentorum cum partibus alendis unio, seu ut alias vocant, perfecta hujus cum illis assimilatio.

§. 15. **Subjctum** ergo quod nutritur est totum corpus animale, secundum triplicem suarum partium differentiam, cum hæc omnes conservandæ per nutrimentum veniunt.

§. 16. **Materia** seu **Objectum**, quod partes nutrit est vel proxima vel remota. *Remota* sunt alimenta assumpta quæ cibi potusque nomine in genere veniunt. *Proxima* vero sunt Chylus & sanguis, in quos mutata digestionis beneficio, fuerunt alimenta, nempe Chylo nutritur sanguis, & sanguine restauratur & conservatur spiritus vitalis, seu sanguine Chylo & nutriuntur partes solidæ, illo quidem sanguine, hoc vero spermaticæ seu nerveæ dictæ.

§. 17. *Forma nutritionis* consistit in unione seu assimilatione alimenti cum partibus corporis alendis quibusvis ut harum restaurentur jacturæ. Jam vero in specie triplex quoad unionem hujus cum partibus solidis, ratione nutritionis est differentia, aut enim plus assimilatur corpori quam eidem decedit, adeoque corpus nutritur & augetur simul, aut æquale nutrimentum cum eo quod absumitur, refarciatur, sicque corpus in eodem statu permanet, vel minus nutrimenti accedit, quàm absumitur, unde nutritur, ita ut simul plus minus decreſcat. Media illa species proprie dicta mutatio est, prima vero ista juncta cum

auctione,

auctione, tertia vero seu ultima improprissime dicitur nutritio.

§. 18. Diversitas autem quoad hanc nutritionis formam, seu modum intercedit, quatenus partes spirituosæ & humorosæ perfectæ plus minus alimenti unione & assimilatione per totam vitam gaudent; partes vero solidæ saltem per annos accretionis. Nempe ex partibus solidis qua talibus nihil absumitur, sed quoad solidam sui substantiam eadem semper manent. Nutrimentum ergo ex mass. sang. sub forma humoris roridi & mucilaginosi solidis partibus undique distribuitur & pro augmento per coagulationis modum perfecta assimilatur & agglutinatur. Non potest enim non agglutinatus humor & assimilatus, augmentare partem molem secundum omnes dimensiones, ita ut in solidis partibus nutritio sit inchoata auctio, & auctio perfecta nutritio. Fit nempe assimilatio & fortis nutritivi agglutinatio tantum sub accretione adolescentiæ, non autem deinceps amplius, quorsum namque ossi assimilaretur nutrimentum in robore, duritie, siccitate, si ossa amplius incrementum non capiant; idem de cæteris partibus est judicium. Cessante vero accretione, consequenter etiam cessat perfecta assimilatio; aut saltem agglutinatio, quia potius ex massa sanguinea ros mucilaginosus in singula membra distribuitur, ut ita eadem humectet, & motui, aliisque functionibus aptiora reddat. Tandem vero ros hic nutritivus insensibiliter per poros cutis transvolat, nec per se quicquam solidi recrementi relinquit. Hinc non tantum nutritivæ restorationis continua oritur necessitas, sed etiam defectu istius succi nutritivi tandem rugæ seniles, ex evacuatis subcutaneis spatiosis, indeque fibrarum cutanearum contractiones superveniunt.

§. 19. Attenuatur quidem corpus etiam crassissimum sub febrium ardentium ardore, omnique pinguedo evanescere videtur, quæ ab acrioribus succis attenuatur & adjuncto calori intensiori liqueſcit, non vero instar sebi à flammula lychnii depalescit, sed liquefacta est in humorem, resoluta à vasis cum sanguine resorbetur, & nunc sub forma urinæ copiosioris, cui olei aliquantulum subinde in summitate supernatat, aut diarrhææ colliquativæ, aut sudoris copiosi, foras sensim amandatur. Non est enim proprie pinguedo è partium solidarum numero, quin potius per accidens ex abundantia succi nutritii Chyloſi post augmentationis annos membranis adherere, & sensim affixa coagulari, pro earum, vel humectatione, vel partium subjacentium blando foru videatur; Unde nec propriam circumscriptam continet figuram, & nunc augetur nunc diminuitur, adeoque medium inter partes fluidas & solidas obtinet.

§. 20. Quoad hanc autem partium solidarum perfectam nutritionem, seu augmentationem, tres actus considerandi sunt, nempe.

1. Nutrimenti appositio.
2. Appositi in substantiam partis conversio, seu assimilatio, &
3. Nutrimenti ita assimilati firma cum parte unio seu agglutinatio.

Appositio sit simpliciter per secretionem mechanicam, fundatam in proportionem pororum partis nutriendæ cum figuris particularum substantiæ nutritivæ, ita quidem ut mass. sang. dum qualvis partes permeat, certæ ejus particulæ insinuent se in illas partes seu membra, quorum pori, ac meatus, eorumque magnitudines ita figuratæ sint, ut certas sanguinis particulas in se recipiant, reliquis particulis ejusdem massæ præterfluentibus, ita ut unaquæque pars non nisi suis similibus alatur, ac augetur, v. g. nerveæ chyloſis, seu lacteis, sanguinæ sanguinis, &c.

§. 21. P. ætiores actus assimilationis & agglutinationis, sine quidem distincti, tempore vero simul con-

si sunt in nutrimenti à spiritu animali influo coagulatione, fermenti instar ipsum nutrimentum imprægnat, alterat, & successive cæteræ partium substantiæ, ratione texturæ certo modo mutata adherere facit; sub quo actu ipsemet nutrimento se insinuat, & ita insitum spiritum constituit. Nempe, sicut spiritus vini sanguinem, serum sanguinis, albumen & vitellum ovi coagulat, & in aliam consistentiam crassiorem & glutinosiorem permutat; ita simili ratione animalis spiritus sub nutritione se habere videntur. An vero hoc fiat ratione occulti cujusdam acidi, nutrimentum alcalino-oleosum coagulantis, in medio relinquo.

§. 22. Efficiens hoc spiritum esse animale influum ex eo manifestum est, quod in Paralyſi membrum affectum ex illorum denegato influxu marcescat. Conferatur etiam id, quod habet *Charleton in exercit. 10. §. 3. p. m. 201.* Confer etiam *obſerv. Hildan. Cent. 1. obſerv. 4.* de Atrophia brachii ex globulo auri intruso, propter consensum nervorum eveniente, adeo, ut omnia ex ea quæ erudite *VVillifus tract. Anatom. cerebri cap. 20.* de succo nervorum nutritio, efficiens ratione in nutritione obrinente; differit, meliori jure spiritui animali applicanda sit. Nempe spiritus animalis in nutritione parili se fere habet ratione, ac spiritus Genitalis Maris, secundantis & actuantis materiam ovi muliebri.

§. 23. Nutritio per totum vitæ cursum durat, augmentatio vero tantum per determinantes ætatis annos. Ratio deficientis tandem augmentationis est, quod renitentibus ossium duritie, ligamentorum robore, fibrarum tenacitate, & pororum angustia, extensione, dilatatione ulteriores, & ita alimenti uberioris receptioni, retentionique inepti, (quod è citius contingit, quo minus succulentum est corpus) cessat tandem augmentatio ordinario naturæ cursu. Præternaturaliter vero contingit nonnumquam, ut vel distentis membranis, lacertis, fibris, aut dilatatis poris, &c. copiosius recipiatur alimentum, retineatur, & tandem assimilatur in præternaturales excrescentias, quales sunt v. g. Calli ossium ex fracturis, nodi tendinum, cicatrices vulnerum, Sarcomata herniæ carnosæ; lienes magni, &c. quæ augmenta præternaturalia etiam sub incerta & varia figura pro causarum antecedentium fortuito insultu & partium diversa latione conspiciuntur.

§. 24. Nutritioni & autioni, seu principibus, multæ quatuor ministras facultates adhuc adjungunt, Attractricem, Retentricem, Concoctricem & Expultricem. Sed non necesse est Entia præter necessitatem multiplicare, videmus nempe nullam esse in partibus attractionem, sed motum omnem fieri per pulsionem, cui sufficiunt fibræ partium circulares, quæ à spiritu animali contractæ, angustando spatium continens, rem contentam ulterius protrudunt, quod ipsum etiam de quacunque expulsionem certum est. Retentrici satisfaciunt tonus partium, h. e. legitima, secundum fibras eorum nerveas cæteris particulis visus componentibus intertextas, structura, harumque à spiritu animali facta tensio. Fibræ enim nerveæ, debite extensæ & efformatæ in membranas cavitatem efformando, sufficientem continent, contractæ verò cavitatem arctando, expellunt, laxatæ verò cavitatem, nimis augendo, plus, quam par est, recipiunt, diutiusque retinent. Concoctrici tandem sufficiunt fermenta & fermentationes, in omni coctione & digestionem, imprimis Chyli & sanguinis obviæ, quæ alimenta assumpta & distributa alterant, & pro miranda, sua vi omnino immutant, pro varia sui constitutione, nunc naturaliter eadem vitando. *Vid. Charleton in Oeconom. animal. exercit. 7. §. 7.*

§. 25. Sunt alii adhuc, qui pro certorum humorum è massa sanguinea separatione v. g. Salivæ, urinæ, &c. adhuc aliam in partibus facultatem somniant, Secretivam

tricem scilicet; sed structura partium fecerentium mechanica huic negotio pulchre satisfacit. Sunt namque ratione texturæ suorum pororum, meatuum in magnitudine, figura, &c. ita conformata, ut instar cribrorum, vel filtrorum aut instar spongiarum, id, quod ex præterfluente liquore ipsis porulis congruum est, imbibant, & per certa vasa aliò transmittant, id vero, quod congruum est, præterlabi sinant. Quod si p. n. ex vitiatibus digestionibus mass. sang. excrementis heterogeneis inficiatur, hæc ipsa beneficio fermentationis à reliquis particulis, instar secum separantur, & humiditati ferofæ involuta, nunc per urinas, nunc per sudores excluduntur, uti in febribus v. g. evenire solet.

CAPUT V.

DE APPETITU ANIMALI
SEU FAME ET SITI.

§. 1. **A**sumimus alimenta, ut nutriamur & crescimus, stimulat ad hoc per appetitum, qui est desiderium cibi potusque, animalibus proprium, & appetitus quidem cibi, *Fames*, appetitus vero potus, *Sitis* compellatur.

§. 2. *Fames* non oritur à suctione venarum in stomacho, nec à calore ventriculi cum v. g. in febribus ardentissimis appetitus extremè sit prostratus; sed à subtili spirituoso acido in ventriculo, præsertim tunica ejus crustosa. Hinc omnia, quæ acidum hoc volatile destruant, seu ejus vim obtundunt, v. g. Alcalia, martialia, pinguis, & oleosa, famem etiam imminuunt, aucto vero, vel intensius reddito illo acido, minus subinde appetitus emergit, sicuti aliquali Analogia, acida assumpta subinde appetitum stimulare assolent.

§. 3. Acidum hoc volatile in ventriculo vacuo contracto, halitu & odore suo acido blande styptico, latera ventriculi, specialiter vero *Orificium ejus sinistrum seu proximum Famia subiectum* rodit, pungit & vellicat, unde oritur quædam molestiæ vel læsionis sensatio, qua excitatur appetitus animalis ad desiderium alimentorum. Distinguitur *Fames naturalis* ab animali, *Naturalis* enim est punctio & rosio ista orificii ventriculi sinistri à spiritu acido volatili facta. *Animalis* vero est perceptio seu sensatio istius molestiæ, & inde natus affectus desiderii alimentorum.

§. 4. Pro varietate hujus acidi, ejusque alia atque alia dispositione variat etiam noster appetitus, dum unus hunc appetit cibum, alius alium. Ex hujus succi diversitate in diversis animalium speciebus, diversa animalium fit *fames*, dum quædam solum vegetabilibus, quædam tantum carnibus vescuntur, dum felis escit mures, canis ossa. Ex hoc acido alterato, v. g. per imprægnationem, aut mensum suppressionem depravatus subinde surgit appetitus *Pica* dictus, dum cretam, carbones, capillos, appetunt mulierculæ; Sed quomodo hoc fiat, determinare arduum est. *Sunt*, qui à certo stomachi temperamento, *sunt*, qui à certo constitutionis, seu missionis modo istius acidi escurini, *sunt*, qui à certis ideis, spirituum stomachi impressis deducunt, sed tamen ubique rem difficultatis plenam relinquunt. Hoc certum est, respiciendum semper esse constitutionem istius acidi, quæ cum sit varia, tam in singulis animalium speciebus, quam in singulis specierum individuis variè appetitum determinat, adeo, ut appetantur tantummodo ea, quæ ipsi sunt appropriata, id est, in qua tanquam convenientia objecta suæ activitatis solvendo potest operari. Sic enim v. g. Cretæ vel calcis vel cinerum appetitus & esus, alias per se non est naturalis, unde etiam assumpta talia solent nocere, in virginibus tamen vel gravidis *Pica* laborantibus, ex vitiatio isto ventriculi acido, avide appetuntur, & sine incommo-

do digeruntur. Consuetudine imprimis acidi hujus crasis, seu constitutio mutatur, unde etiam consuetæ crebrius appetere, facilius digerere solemus, quam insuetæ, licet meliora.

§. 5. Cæterum, quoad certorum ciborum aversionis singularis causam, tam vi imaginationis, stomacho ejusque spiritui insito, certum quasi characterem interdum hereditarium imprimens, quam læsionis ab assumpto quodam stomacho inducitur, remanens in spiritu insito certus character seu memoria, imprimis considerandæ sunt. Hinc enim natus est puer per totam vitam abhorrens à pane, ob matris tædium, ex denegato ipsi pane nimis desiderato, abortum, teste *Schooto in Physica Curios. lib. 3. c. 27. p. 533.* Non minus, quam Infans per totam vitam à fele abhorret, ob terrorem matri gravidæ ex subito felis in eam insultu abortum, unde & hereditario jure in integras familias talis antipathia non raro propagatur, cujus antipathia, hincque interdum abortæ Syncopes primus insultus circa orificium stomachi percipitur. Calem non pauci averfantur, quod matres vel nutrices denudò gravidæ factæ, mammas præbeant infanti, unde lactis à gravidatione iterata in horum stomachis caseatio, hinc noxæ, & ita per vitam aversatio casei. Sic observavi virginem assumentem purgans, vehementius cinnamomi mixtura larvatum, ad longum tempus à cinnamomo penitus abhorruisse.

§. 6. Hæc de *Fame*, nunc ad *Sitim*. (*) Alimenta solida assumpta in stomacho, à dicto fermento acido avidè excipiuntur & comminuntur, quæ ut ed melius ab eo subigantur, cum saliva haud melius agant, quàm dissoluta, humore aquoso dilui necessum habent, quo sine natura sitim excitat, quæ humidi aquei appetitus est, hanc cibi cum acido stomachali uniti & in salsum paulatim degenerantes, inducunt. Hinc nempe esuriens stomachus nec sitiet, nec sitiens esuriet, & homo à cibo sumpto semper naturaliter bibere gestit.

* Finis sitis primarius est, ut assumantur alimenta potulenta ab animalibus, ut seu vehiculum inserviant tam alimentis in corpus distribuendis, quam excrementis extra corpus exciendis.

§. 7. Oritur ergo sitis à vellicatione molesta sinistri stomachi orificii, facta ab acrimonia salis, tam proprie dicta tali, quam salis plus minus urinosa; quæ salia acria pungunt & vellicat peculiari impressione, & rodunt orificium stomachi superius, unde pro eorum dilutione & absterione urgetur liquidum simplex aqueum; Unde prout acriora, vel temperatiora, prout magis vel minus oleosa, & quasi biliosa, adeoque plus minus viscida fuerint ista salia etiam magis vel minus inténditur sitis.

§. 8. Haber ergo sitis causam positivam non minus quàm *fames*, nec solum defectum salivæ, aut faucium ariditatem vel gulæ aut asperæ arteriæ sic citarem utur lymphæ cujuscumque, præsertim salivæ, in dictis locis defectus, aut dictarum partium nimia exstuatio juncta, multum adjuvent ad sitim intensiorem reddendam, quatenus nec eluuntur salia acria, continuata illius deglutitione, nec fauces debite humectantur, quarum Siccitas ob Membranæ illarum cum stomachi interiore tunica continuitatem, sitis pathema sensilius omnino & gravior reddit.

§. 9. Confirmant hæc omnia, quæ sitim concitant, ut sunt omnia salia assumpta, item acria salia vel urinosa, aromatica, sale volatili oleoso plus minus acri imprægnata, hinc alimenta nimis salita, haleces, item piperata, zingiberata, ordinariè sitim magis intensam reddunt; Non secus ac vegetabilia acria sale volatili acerrimo, semicaustico imprægnata, ut sunt Scammoniata, Esulina ordinariè sitim insignem successivè solent inducere. Saliva item vitiosa salis, tam fauces vellicando, quam deglutita stomachum afficiendo sitim intensam excitat, ut in hydroicis, diabeti-

diabeticis, quibusdam Scorbuticis, &c. obvium est; Non secus ac Cruditas nidorosa in stomacho defectu acidi nata, sitim excitare solet, hinc in febribus, præsertim ardentibus dum deficit acidum fermentativum, & quælibet assumpta, in nidorem corrumpuntur, sitis continua, subinde clamosa suboriri solet, ne aqueis quidem restinguibilis, quia talia causam proximam non sufficienter corrigant, cum in tali stomacho alcalifatur quasi materia febrilis, ut loquitur *Helmont*. Et sane quo magis activum est stomachi acidum, ed minus urgere potest sitis, quò minus verò potens hoc extirret, ed intensior torquere solet sticulisitas.

§. 10. Ea, quæ sitim sedant, idem testantur, aquosa & potulenta salia acia imbibendo, diluendo, abstergendo, sitim levant, præ cæteris omnibus acida potentissima sitiendum sunt solamina, hinc unicus vini haustus plus sitim sistere solet quàm dimidia cerevisie mensura, præ cæteris in febribus hoc obtinet, in quibus nil magis sitim tollit, quàm acida, quatenus hæc nidorosa acria, quasi alcalifata in stomacho corrigunt, præcipitant & in aliud esse transmutant. Sic Scorbuticorum sitim nil melius tollit quàm lactis ejusque Seri potus, demulcens & obrundens acrioris salis imperum. At equidem in leviori malo oris ablutiones, ac gargarisationes ejus sitim quidem subinde fallunt, non autem revera tollunt.

CAPUT VI.

DE ALIMENTORUM MASTICATIONE
& Deglutitione.

§. 1. **C**ompulsi famis stimulis, assumimus alimenta, quæ in ore primam subeunt alterationem, & ad meliorem digestionem, necessarium præparationem postulant, idque Masticationis beneficio.

§. 2. *Masticatio est Ciborum solidorum* plus minus duriorum inter dentes, beneficio motus maxillæ inferioris, adjuvantibus tum lingua, tum labiis, *agitatio*, quæ assumpta solida subtiliter comminuntur, cum saliva permiscetur, & ita ad digestionem subeundam præparantur.

§. 3. *Finis Masticationis* est præparatio Ciborum ad suscipiendam faciliorem stomachi digestionem, hanc acquirunt partim, dum comminuntur, partim dum saliva permiscetur.

§. 4. Salivæ intima cum alimentis commistio summe etiam necessaria est, quia eadem penetrando resolvit salia, in alimentis recondita, liquefacit, & vi sua fermentativa ad futuram fermentationem melius disponit, quatenus faciliat hoc modo fermenti ventriculi ingressum in alimenta, quatenus suo modo alterat fermenti crasin, ita, ut saliva præster alimentis digestionis inchoamentum, ventriculi vero fermento, ejus complementum; Præter quos usus saliva alimentis permista insigniter etiam saporum perceptiones promovere solet.

§. 5. Hanc penetrativam & aliqualem fermentativam salivæ vim, confirmat.

1. Panis biscoctus probe masticatus, & ita largiter saliva imprægnatus, farinaceam massam instar communis fermenti fermentat.
2. In fructuum succulentorum conditura, mulierculæ accent infantes ne lambendo cochlearia, aliquid salivæ condituris permiscetur, quæ alias facillime fermentarent & acefcerent, quod idem *Cerevisiæ* coctores studiose observant.
3. Per salivam inquinatam, mediante ejus vi fermentativa, nunc per communia pocula, nunc per oscula sæpius morbi communicantur, quod, ut de scorbuto, aliisque inveteratis observetur.
4. Facit huc quod saliva sanorum salina sua vi non inelegans sit cosmeticum, ac plurimis morbis ex-

Tom. I.

ternis egregie conducatur, v. g. Impetiginibus, &c. unde & canes lambendo suo vulnera sanantur.

§. 6. *Origo salivæ*, seu ejusdem lymphæ est à glandulis istis admodum copiosis, in & extra os confitis, in genere stomachicæ dictis, quæ tamen omnes ad tria genera, ad Maxillares nempe, ubi & Parotides intelliguntur; ac Palatinas & Sublinguales rediguntur, quibus etiam Tonsillæ suo modo addi possunt. Hæc glandula ex arteriis per minutissimos ramulos in iis dispersis instar spongiarum emulgent liquorem limpium ferofum, salinum, & ut quibusdam placet occulte acidulum; quibus ex nervis insignibus accedere videtur spiritus animalis volat. & hic liquor per vasa excretoria in os delatus salivam constituit. *Vid. Steno de Glandulis Oris. V. Bartholus & Adenographia. pag. 21.*

§. 7. *Usus salivæ* in genere est

1. Continuo deglutita abstergere, stomachum, ejusque nimias eluere sordes, quibus remotis potentior erit acidi fermentativi stimulus & effectus.
2. Cum cibis permista disponit eos ad faciliorem fermentationem.
3. Ulterius continuo deglutita adjuvare suo modo prædictam fermentationem. Secundarii usus sunt. (1.) Humectare linguam pro celeriori motu. (2.) Lubricare fauces & gulam pro faciliiori deglutitione. (3.) Molestiam quasi sticulisofam removere faucium ablutione. (4.) Saporum perceptionem promovere particularum sapidarum dissolutione.

§. 8. Cibum in ore ita præparatus, ultietis distribuitur ad ventriculum, quæ actio Deglutio dicitur, fitque dum linguae beneficio ad gulæ partem superiorem, ejusque expansam cavitatem, Pharynx dictam, cibum protrusus, imprimis à Sphinctere se angustante promovetur, & ocellula laryngis rimula deorsum pellitur, quæ pulso per fibras nerveas Oesophagi tunicas investientes, motuque peristaltico se successive contrahentes, continuatur, donec Cibum in ventriculum ingeratur, ita ut actio hæc, Musculorum & fibrarum nervearum beneficio peracta, in principio spontanea seu animalis, in progressu verò naturalis dicenda sit.

§. 9. Fit sæpius in morbis, ut liquida optime possint deglutiri non solida, id quod fit ob vitium gulæ, in specie ob ejus Angustiam, vel tumorem, aut quaecumque simile vitium. Contrarium accidit nonnunquam, ut solida deglutiri possint, non vero liquida, quæ hausta, subito cum suffocationis metu per nares & os redeunt; Vitium hic est in Larynge, ob Epiglottidem non perfecte laryngis rimulam claudentem, quæ à solidis quidem deprimitur, liquida vero, dum in Laryngem penetrare inchoant, ex suffocationis aut doloris sensu cum impetu regurgitant, & qua data porta per os & nares profluunt, qualem casum etiam ex duritie ossis Epiglottidis non rite claudentis laryngem accidere asserit *Barberr. in Anatom. Pract. cap. 4. Part. 3. p. 259.* quò etiam facit Pharyngis Paralysis, unde deglutitio solidorum deficiens, liquidorum vero integra.

§. 10. Cornigera animalia, quæ ut plurimum superiori dentium ordine carent, & ob id convenienter masticare non possunt, natura quadrupli instruxit ventriculo, ut ventriculus primus, seu innominatus, Reticulum, Omasus & Abomasus. In his ergo ex primo ventriculo cibum maceratus quasi, & mollior redditus per validarum fibrarum constrictionem sursum in os repellitur ibique denuò molitur, quod Ruminatio dicitur; molitus ad Omasum pellitur & in Abomaso tandem perficitur. Aves ex eadem causa duos habent ventriculos, ingluviem & ventriculum proprie sic dictum. Ingluvies compressa humiditatem quasi salivalem fuggerat, mediante quæ quicquid solidum est in ingluvie prius emollitur & maceratur, & vel denuò pullis pro alimento evomitur, vel ad ventriculum perfectum pro perfecta digestionem transmittitur. *Vid. Horsk. lib. 4. obs. 9. Barthol. cent. 5. hist. 16. de hominibus ruminantibus.*

CAPUT VII.

DE CHYLIFICATIONE.

§. 1. **A** Limenta assumpta & deglutita in ventriculo ingeruntur, ingesta in liquorem pulsatam, cuius praeferentia similem, qui chylus appellatur, transmutantur, quae actio ob id Chylificatio dicitur, ratione modi quidem à veteribus coctio, & in specie elixatio, à modernis vero fermentatio nominatur. Et est Chylificatio alimentorum in ventriculo à fermento, beneficio suscitata fermentationis in liquorem pulsatam, quoad sensum homogeneum transmutatio.

§. 2. Primum efficiens hujus actionis, non est calor, quia

(1.) Pisces sine calore sensili fati voraces, satilique concoquentes sunt

(2.) Canes ossa assumant, & Gallinae vitri frustula, teste Helmont tractat. Pylorus Reclor. §. 28. quod calori impossibile.

(3.) Caloris actio est univoca, jam vero Chylus pro varietate animalium toto differt genere, licet uno eodemque alantur nutrimento, & quaedam ab uno animali digeruntur, quod non fit ab altero, v. g. dum Turtur helleborum optime digerit, & canis vitrum antimonii sine evomitione, dum alius est Chylus in cane, alius in Homine, eodem licet pane nutritus sit, hinc & alia excrementa, quod solius caloris opus non est.

(4.) In febribus, uti calor multum est auctus, ut appetitus est prostratus, ita & coctio, aut abolita omnino, aut multum deprivata. Interim non negandum adjuvare calorem insigniter in nobis Chylificationem, non secus ut calor ambiens, quascunque digestiones & fermentationes promovet artificiales; ita & naturaliter excitat tam in plantis quam animalibus. Qui calor tam est ipsius ventriculi ceu Olla, quam partium vicinarum quam ipsorum alimentorum etiam, plus minus calide assumptorum.

§. 3. Non hic dilabendum ad facultatem quandam Chimericam seu *χυλοποιητικήν*, cum hujus nulla sit necessitas, nullaque explicatio conveniens, quomodo ad hoc opus concurrat. Ad haec processit laboriosa Chemicorum industria, ut & ipsi per menstrua subacida, volatilia moderati caloris beneficio, Chylum quendam artificialem naturali quodammodo analogum producerint, de quo confer. Tachen. Hipporat. Chemic. cap. 13.

§. 4. Dicamus ergo, inesse, ventriculo fermentum acidum spirituosum seu volatile, quod cibum masticatum, & salivali menstruo probe subactum, potius plus minus dilutum, incidit, penetrat, & dissolvit, & talem in assumptis alimentis motum intestinum seu genuinam fermentationem excitat, mediante qua & volatilifatur, eadem, & simul fermenti istius specifico appropriam, tali subiecto vitali textura & qualitate, sed ut vocant specifico vitali caractere insigniuntur, qua medianre, huic, & non aliis subiectis chylus conveniens emergit, & qua deficiente, nec assimilatio cum sanguine, nec commoda nutritio fieri potest, sed morborum ubique sparguntur semina. Fermento huic acidum volatili occurrunt in alimentis similiter salia vol. de urinosorum natura, quibus omnia edulia, tam vegetabilia, quam animalia insigniter sunt impraegnata, quorum ope fermentationis opus est melius & convenientius abluatur, donec exacte alimenta subacta in succum, nunc subacidum, nunc vero salsum volat: tali subiecto appropriatum transmutentur, inque perfectum sic abeant Chylum.

§. 5. Fermentum ergo illud acidum volat. duplici mutare circa digestionis negotium fungitur in stomacho.

(1.) Quasi menstruum penetrat ac intire pervadit & dissolvit alimenta, quae exinde acescunt, sicque particulas alimentorum à se invicem separat & salia abscondita in apertum producit.

(2.) Volatili aciditate cum particulis alimentorum, praesertim salinis, fermentationem inchoat, & absolvit, eaque volatilifatur, & in speciem naturam transmutatur; hinc suo modo menstruum fermentativum appellari potest. Hinc ea quae sunt dura, aut quae volatili sale sunt maxima ex parte orbata, ut sunt vel alimenta exsiccata, vel fumo indurata, vel sale condita, difficulter concoquuntur, quia dura difficiliter dissolvuntur, caetera vero ob salis volatilis defectum fermentationem promoventis difficillime fermentantur; Unde in subsidium cum prioribus assumimus acida, ut acetum, spiritus vini, cinnamomum, sinapi, &c.

§. 6. Concurrere talem circa Cibos fermentationem, praeter enarratas circumstantias, ulterius evincunt;

(1.) Insignis alteratio & permutatio, quam Cibi vel alimenta in ventriculo subeunt, vix verò alios transmutationum modos, vel autores habemus in rerum natura, quam fermentationes, vel fermenta.

(2.) Spiritus ex alimentis sunt elaborandi, quod sine fermentatione, quae concreta attenuantur, & ad volatilisationem plus minus disponuntur, est impossibile, & licet illi demum in Corde perficiantur, debitam tamen praesupponunt fermentationem in stomacho, cum chylus, dum non rite fermentando spiritusascit in ventriculo, nec debite in spiritus abeat in corde, ut ex Cachecticis, hypochondriacis, aliisque stomacho male habentibus, constat.

(3.) Alimento insunt partes nobis utiles, & inutiles, illae ergo, ceu homogeneae conjungendae, haec vero, ceu heterogeneae separandae, quod melius fieri nequit, nisi per fermentationem, in qua mistum ita recludi solet, ut faeces secedant, vel saltem facile separabiles sint.

(4.) Ex praesentia omnium ad fermentationem requisitorum, & Chylificationem, non inepte pro hac sententia concludunt Sylv. Disput. Med. 1.

(5.) Alimenta fermentescibilia, quo magis talia, eo magis dum chylificatiorem subeunt, corpus instant, ructus & flatus emittunt, quod omnino motum fermentativum ostendit, unde etiam turgescentia quaedam plus minus intensa à passu circa stomachi regionem ordinario sentitur.

§. 7. Neesse autem, ut ulterius de acido stomachi fermento, quod sit, stabilianus sententiam.

(1.) Ostendit hoc ferè, quod lac assumptum intra horulae spatium vomitu rejectum, aut etiam citius acidulum deprehendatur, hinc dicit Helmont, quod omnia assumpta etiam dulcia, ut saccharum, Mel mox in stomacho acescant.

(2.) Ad haec martialia remedia assumpta ructus nidorosos inducunt, sicuti similem nidore exhalar ferunt, cum extra corpus spiritus acidus affunditur.

(3.) Hinc pariter omnia ea, quae acidum hoc fermentativum infringere valent, & appetitum deficiunt, & coctionem aut impediunt, aut tollunt, aut etiam difficilliores reddunt, uti sunt corpora aquea, aequalia, oleosa & similia.

(4.) In Lienteriis & Dysenteris, item Diarrhaeis, in quibus penitus & deficit appetitus, & plane ventriculi digestio cessat, si superveniat ructus acidus, bonus judicatur ab Hippocrate scilicet. 6. §. 1. innuit enim fermenti restiturationem.

(5.) Panis etiam est cibus, cujus nunquam nos capit fastidium,

fastidium, cum omnibus cibis istum permisceamus, ejus appetitum quoque agrotantes ultimo ad mittimus, & primum denuo recuperamus, inest nempe Pani Spiritus acidus fermento stomachali amicus.

(6.) In animalibus etiam illis, in quibus acidum exsuperat, assumpta veluti ab acido corrosa deprehenduntur. Hinc strutio - camelum frustra ferri nondum totaliter digesta, ano rejecisse, quae in vitriolum arrosa apparere, testis est Kircherus. Acidum hoc in avibus potens, est adeo saepe, ut argilla, cretam, lapillos devorare, pro illius saturatione cogantur, terras enim illas imbibere acidum notum est.

(7.) Eo insuper tempore, quo cibos consiciunt, si secentur ventriculi animantium istorum, summè acutos penetrantes, acidulos eructare spiritus deprehendimus, qui oculos nareque vehementer feriant, uti hoc illustrat Thomas Cornelius Constantinus in *Progymnasmat. 6. p. 227. de Nutritione.*

(8.) Denique acida, Succus Citri, Omphacium, digestionem restaurant, esurina hinc audiunt, nam similia similibus conservantur, unde similis est vel causa digestionis, vel digestio ipsa, quae à simili restauratur.

§. 8. Sed ad praeternaturales causas confugiunt acidi fermentativi Osiores, & acida ista in stomacho reperibilia, aut vomitu rejecta alimenta corrupta fuisse statuunt; Sed, ut praeteream ea, quae in stomacho corrumpuntur, unde quaelo lac assumptum intra horam corrumpitur, & in nidorem degeneraret; haec enim ratione Cibi omnes non digererentur sed corrumpentur, cum in stomacho ordinario omnes acescant. Dein cum volucres, quorum tam potens est acidum stomachi, Gas illud acre eructent, cur committi hic fallaciam non causet ut causet asserunt? Dum verò urgent, non esse aperiendos ventriculos animalium dum cibos consiciunt, quia acidus liquor tunc reperibilis ex assumptis sit, sciant, in vacuo ventriculo vix reperiri adeo sensilia acidi vestigia, quia tunc inspiratio fermenti fere cessat, quod in specie, occasione alimentorum ingestorum copiosius eo derivatur; Adeoque eo tempore, quo Cibaria consiciuntur, aperiendos esse ventriculos, ut acidos odores naribus percipiantur, supra ex Constantino monuimus.

§. 9. Observandum autem hic, maximam esse fermenti hujus digestivi in animalibus varietatem, quae libet scilicet animalium species specifica sua habet fermenta, in acido tamen plus minus symbolizantia; unde coquit una species hoc, quod alia absque laesione fere nequit. Imo in singulis animalium individuis pro circumstantiarum varietate insignis ejus est diversitas, sic v. g. in homine, ratione aetatis, sexus, alimentorum, status sani vel aegri, maxima in sapore, acrimonia, volatilitate, aliisque ejus proprietatibus est diversitas, quod nulli videri potest admirabile, qui mirabilem salium varietatem ex alia atque alia, tam inter se, quam cum aliis particulis commistione oriundam, indeque multiformes resultantem proprietates, & agendi varietates considerant, unde fermentum hoc nunc erit magis acidum, nunc acido salsum, nunc singulari acrimonia praeditum, nunc alio quodam singulari sapore insignitum.

§. 10. Fermentum hoc in copiosa fluidi corporis seu succi menstrualis substantia in stomacho non existit, sed inspirari saltem illud eidem sub alimentorum imprimis digestionem, adeoque parva & à priori insensibili mole ibidem, praesertim circa parietes rugosas in esse, recte statuitur ab Helmontio. Nempe, ut simili aliquo negotium huc intelligibilis reddatur, res parilis ferè atque in cada aceri evenit, aquam etiam simplicem, aut pluviale solo suo odore fermentativo impraegnate, & ita in acetum transmutante, nempe in cada illo, ejusque asseribus, non nisi fracedo quaedam, vel acor, quo-

Tom. I.

inodocunque vocites, sicut imbibitus, qui similem mutationem effectivè & realiter inducit, sola saltem odoris quasi sui inspiratione; Atque hac de causa fermenta haec vitalia Helmont, sub nomine odoris, vel cujusdam quantitatis, vel fracedinis explicare solet. Nec proinde etiam similem effervescentiam, motumque fermentationis fermentum hoc excitat, prout illa in panis, vel vini confectio ordinario solent; vis tamen illa seu odor aut fracedo, cum sese corporeum ad instar fermentorum, imò multo magis adhuc in minima etiam transmutati, qualitate sua se explicet, fermenti nomen accepit ab Helmontio, retinetque. Unde in suis non coagulum in ventriculo, seu ipse ventriculus exsiccatus & depuratus pro separatione casei à lacte sumi solet. Vid. *acta Hassn.* loco supra citato.

§. 11. Quoad originem hujus fermenti digestivi, ferrè quorundam opinio, Innatum hoc esse substantiae stomachi, in eoq; subinde restaurati & renovari, Quod tamen minus placet, cum digestio & appetitus, quandoque abeant & redeant, v. g. in febribus, unde non ipsius stomachi fermentum illud proprium esse, patet. Nec tamen origo est ex Splene, ut autumat Helmont, cum Canes sine splene, adhuc sint egregie voraces, & laudabiliter digerant, sed potius videtur fermentum illud digestivum oriri ex lymphâ certâ perunicam intimam glandulosam ventriculi pedere in transmutante, cui, vel vehiculo appropriato, se jungit spiritus animalis volat: ex nervis insignioribus, & copiosis ad stomachum derivatus. Quae sententia praesertim est Joannis Majorovii tract. de motu musculorum. cap. 5. p. 55. ita ut primario fermentum oriatur ex spiritibus animalibus per nervorum ductus in membranas ventriculi depositis, & ibidem speciali lymphâ, membranae glandulosae sociatis, & quibus utriusque per vasa excretoria glandularum in ventriculi cavitatem ingestis inspiratis, liquor ejus fermentativus componitur. Hinc acidum fermenti ex lymphâ ista originem ducit, vis autem specialis fermentativa, & vitalis ista Chyli alteratio à spiritu isto animalis primario dependent. Hinc est, quod accepto ricti nuntio subito omnis pereat appetitus, antea salvis, & quod ab assumptis mox gravetur stomachus, ac à gravi terrore & iracundia mox comedere, sanitati maxime aversetur. Ex imaginatione cibus mox horridus & nauseosus, & hinc difficillime digestio redditur, quibus conferantur argumenta à Majorovii adducta, nempe, si quis post pastum mox studiis incumbat, ita ut spiritus animales in Cerebro detineantur, digestionis munus ob spirituum animalium defectum non rite perficitur. Sub ingestione ergo alimentorum irritato stomacho spirantur copiosiores spiritus animales, qui excipiuntur uberiori lymphâ per glandulas simul excreta, à quibus junctis penetrantur alimenta, & ita ad fermentationem Chylificatoriam perducuntur.

§. 12. Sunt non pauci, qui reliquias alimentorum acidas in rugis stomachi contracti resistentes pro fermento agnosunt, & hac ratione, eas, fermento in panificio comparate assolent. Sed minus concinna haec ipsa videtur hypothesis, nam alimenta, eorumque reliquiae, aut à se ipsis, aut ab alio acorem fermentativum contrahunt, si ab alio; de hoc redit quaestio, quid & quale hoc sit? & sic ad peculiare acidum fermentum tandem pervenitur; Si verò à se ipsis, quaeritur, unde & quomodo acor hic emergat? Unde enim est quod in febribus, appetitu deficiente, & digestionem cessante alimenta ingesta, acorem non contrahant, quin in his nidorem, acori contrarium concipiant. Unde est, quod absente acido in stomacho quaelibet ingesta corrumpantur, & putrilagine inquinantur, ceu in calido, humido loco, & non acescunt; è contra praesente fermento acido, cujus indicium vel ructus acidi spirituosus, vel appetitus naturaliter stimulans citra talis corruptionem aut nidorem praesentia alimenta digerantur, à quo ita ingesta alimenta, si sponte sua, eorumque reliquiae acorem contra here debeant, ante illam sui acescentiam à putredine praeser-

vanur & defenduntur. Præter has reliquias saliva etiam vel pro principio vel pro componente saltem fermenti digestivi habetur. Sed hæc parum ad fermenti constitutionem conferre videtur, cum simplici huic liquori lymphatico vis talis alterativa singularis minime convenire queat. Si quidem, dum mutantur cibi in Chylum, non nuda saltem alteratio, aut permutatio est, sed Chylus novo, ac vitali, & tali individuo specifico Characterè insignitur. Potius ergo mentui loco saliva alimentis sub masticatione permisceri, & sub digestionè continua degluti solet, ut macerata ita alimenta ed commodius digerantur.

§. 13. Fermentatione ergo alimenta chylicantur, unum interim citius, quàm alterum in Chylum transmutatur, illo, quod jam in Chylum abiit, ad intestina per pylorum descendente, parte cruda in ventriculo remanente, pro ulteriori digestionè. Simul enim ac deglutita sunt alimenta, stomachi utrumque os arte clauditur, per fibras nerveas circulares, à quibus sphincteris instar, orificia arctant; unde saltem per orificium sinistrum, superius, amplum, inferius arctum facile aliquid admittitur, nihil vero, ne flatus quidem, nisi cum impetu, emittitur, ut in ructibus patet. Reliquæ, corpus ventriculi constituentes fibræ & membranæ, stomachum moderate ita stringunt, ut cibus ubique comprehendatur, non autem nimis comprimatur, nec tamen proprio pondere in fundo fluctuet, sed spatium conveniens habeat pro fermentationis & turgescentiæ motu, donec pars cocta reliquis superantans, pylorum laxet, & ad sui stimulationem stimulet, è cuius apertura reliquis ventriculi fibris se modice stringentibus, Chylus ad intestina dilabatur.

§. 14. Omnia interim per fermentationem inter se agitantur, & confunduntur, non ergo scrupulose adeo certus ciborum assumendorum observandus est ordo, cum non ea, quæ ingestæ fuere modo, si tuerentur, sed à potu etiam invicem permisceantur, nisi interdum à voracioribus cibos solidos parum manducantibus, aut parvo, nullove potu utentibus, situm istum ad tempus fervent. Adde, quod cibi posterius ingestis, propiores sunt ad exitum, utpote cum utrumque orificium ejus sit altitudinis, fundo in medio desidente.

§. 15. Chylus ita confectus, liquor est moderate albicans & fere lacteus, præsertim in genere humano, quem colorem ipsi subacida fermenti digestivi vis conciliavit; præcipitando quasi pinguedinem alimentorum sulphuream, unde talis color emergit nec fecus ac acidum quodlibet solutionibus pinguium vel sulphureorum per alcalia factis affusum, lacteum liquorem emergere facit. Quod enim sub digestionè prima pingues & sulphureæ particule exaltentur, & emergant, videtur manifestum ex quadrupedibus, quæ etiam ex gramine, feno, lac, butyrum, adeoque pinguedine turgida eliciant, ratione cuius olei, seu pinguedinis sulphureæ, ab acido alteratæ, nec perfectè cum vehiculo aqueo unitæ, color talis albidus, lactis & chyli & emergere solet.

§. 16. Tempus quo negotium hoc absolvitur, est varium, quæ varietas dependet

1. A cibis, qui nunc sunt vel facilioris, vel difficilioris digestionis, nunc appetiti, nunc inappetiti, nunc consueti, vel insueti.
2. A fermento, quod nunc fortius vel debilius, nunc spirituosius, vel minus tale, nunc cibis magis appropriatum, vel roinus; huc & ætatis ratio pertinet.
3. A ventriculo, qui nunc strictus, vel laxus, & pituita vel alienis humoribus vacuus, vel plenus, sensibilis vel insensibilis, &c.
4. A tempore, quod nunc diurnum vel nocturnum, hinc corpus vel movetur, vel quiescit, vel sedet, vel jacet.

3. Ab animi affectibus, qui coctionem vel promoveant, vel imminuunt aut turbant. In genere tamen probabile videtur coctionem absolvi in nobis intra vj. horas diurno tempore, & intra vij. vel viij. horas, nocturno. ita ut interdum citius, sed noctu perfectius contingat Chylificatio.

CAPUT VIII.

CHYLI IN INTESTINIS ALTERATIONE ET FOECUM SEPARATIONE.

§. 1. Chylus ex alimentis productus naturaliter observatur falsus, subacidus, interdum subdulcis, nonnihil viscidus ut plurimum albicans, raro alterius coloris, pro assumptorum nempe varietate, fermentique conditione; Est uno verbo instar pulvis dilutionis, vel instar lactis pauld crassioris, in quo, licet quoad sensum homogeneæ, resident tamen adhuc partes heterogeneæ, excrementitiæ, & quasi caseosæ, in intestinis separandæ, quo à purioribus, corporis æconomia conservetur, nec ab impuriorebus lædatur. Quin etiam ipse Chylus, ut pro ulterioribus usibus tam in sanguinis redintegratione, quàm nutritione ed melius sufficiat, debitam ac ultimam sui perfectionem in intestino duodeno acquirit.

§. 2. Quoc ergo ulteriorem Chyli in intestinis perfectionem attinet, dependet hæc ipsa à ballamo bilis. Quoad verò recrementorum feculentorum separationem, dependet hæc à bile & succo Pancreatico simul; Ita fit per modum condituræ, hæc per modum præcipitationis. In intestino duodeno ergo haud longè à Pyloro, chylo obvia fit bilis per vasa cholodocha excreta, ipsique exacte permiscetur; Illa vero cum consistet sale volat, temperato, copioso oleoso, cum aquæ s. q. dilutis invicem, chylum hæc intime penetrat, ejus crassitiam insigniter attenuat, eumque sic mobiliorem & fluidiorem reddit. Sin hic simul non nihil sit acidus, acorè ejus sui conjunctione in falsum volat, simul transmutat, cum enim, quodcumque acidum manifestum, si sensile corpori extra stomachum sit inimicum, mox tali chylo occurrit bilis in duodeno, quæ sale urinoso & oleoso, acidum hoc egregie temperat, ipsumque chylum fermentativo motu alterat.

§. 3. Primus hic fuit usus, ob quem Chylo permiscetur bilis. Secundus, isque admodum probabilis est, communicare chylo pro sanguificatione prima dispositionem, beneficio olei seu sulphuris sui tingentis, quod in se rubini instar nitet, in bile autem flavescit instar rubicundæ auri tincturæ, sub corpore flavescente absconditæ. In chylo inchoata hæc pro sanguificatione tinctura est invisibilis cum tam ab ipso chylo acido, quàm admixto Pancreatis succo obtundatur, cum non rarum sit in Chimia liquores sanguine rubicundiores, affusione acidi, albescere & lactescere, ut in lacte sulphuris notissimum. Vitiato ergo bilis sulphure morbi ex deficiente hæmatosi orti, v. g. Icteri, hydrops, Cachexiæ, fædi virginum colores, &c. in promptu sunt, de quo videatur *Tackius in Chrysoygonia animalis & Minerali*.

§. 4. Tertius, quem bilis chylo præstat, usus est, quod eū vi sua balsamica, ratione sulphureæ, seu oleosæ cum salinis particulis concentratæ naturæ à corruptione & putredine quacunq; labet, hinc & verminatione præservet, quam facile enim corpus, ejusque humores in putredinem dilabuntur, notissimum est, & in specie Chylus ob assumpta tam animalia quàm vegetabilia facile putrescentia & verminantia verminibus admodum est obnoxius. Necessè est ergo, ut ipsi, & eo mediante, reliquo corpori, ejusque partibus aliquod remedium præservativum admisceatur, jam vero bilis tam interno, quàm externo usu, vermibus, seu putredinis inseparabilibus comitibus est inimicissima, unde etiam quædiu in intestina dilabitur, naturaliter cõstituta, nulli unquam

anquam generabuntur lumbrici, cum ex obstructo ejus meatu, subito iidem propullulant; notum etiam est, quælibet pinguis sulphurea, cum sale volat. plus minus concentrata, indeque acria, penetrantia plus minus amaricantia, &c. balsamica dici, ob vim putredinem corporum animalium arcendi, cujus naturæ & texturæ etiam bilis observatur. Adeoque in viventibus, bilis est id, quod mortuus est aloe, myrræ hæve, quamlibet nempe arcet corruptelam; & simplicia amaricantia, absinthium, centaarium minus, rhubarbarum, & vermes in quocunque loco necant, & sanguinis, ex deficiente vel vitiata bile, defectibus medentur, bili scilicet in sua natura symbolizantes.

§. 5. Præter hanc perfectionem, quam Chylus in intestinis à bile recipit, ulterius separationem patitur feculentiarum à nutritivo chymo, quæ fit mediante quadam præcipitatione quasi caseosæ partes, seu nutritiles à nutritivo cremore segregandæ sunt. Præcipitatio hæc & separatio in intestinis fit beneficio bilis & succi pancreatici, quibus ita disponitur chylus, ut & recrementa feculenta ex eo recedant, & subtilior laudabiliorque ejus pars in vasa lactea commodius transcolari possit. Fit autem non omnimoda secretio contenti à continente, sed crassiores tantum & viscidiores separantur feces, reliquis chymi partibus cum liquoris præcipitantis maxima portione se jungentibus & ita amice coeuntibus.

§. 6. Modus separationis hic consistit in eo, quod nempe bilis, dum diluit, penetrat & temperat chylum, cum ea in homine simul, pauld inferius verò in aliis quibusdam animalibus permisceatur succus ex pancreate ad intestina delatus, qui sæpius repertus est acidulus, interdum falsus, raro insipidus, alteriusve saporis; de quo vid. *Graaff. in tract. de succo Pancreatico, item Sylvius disput. 2.* Hic ergo succus dilutum & fluidiorem à bile factum chylum etiam subintrat, & aciditate, vel faldesine sua quodammodo styptica crassiores chyli partes separat, eaque quasi blandè coagulando spontè fecedere facit, cum isque sese partim verò cum chymo laudabili à bile perfectò in unum corpus abit, ad sanguineam massam ablegandam.

§. 7. Hanc ab his duobus succis, fecum separationem confirmant ii, qui calicaco laborant affectu, item Ictero, in quibus ex horum ductu obstructio, impedito liquorum transitu, feces chylosæ excrentur, prout ergo naturaliter vel præternaturaliter constituti sunt hi ipsi succi, bona vel mala etiam fit chyli alteratio & excrementorum separatio, unde plurimorum morborum primæ exsurgunt origines.

§. 8. Hæc ipsa omnia, tam Chylificatio, si ritè se habuerit, talis fecum separatotum emergit consistentia, ut sub debita fluiditate in tenuibus, & sub moderata liquida crassitie in crassis intestinis successivè ad rectum usque perveniat, & per ejusdem os excludantur. Fit itaque hæc excretio fecum non præcisè ob stimulum à bile inditum, nam quicquid hæc tribuit, saltem majorem fecibus fluiditatem conciliando præstat, quæ aliàs ab acido tam stomachi, quàm pancreatici sub spissiore consistentia quasi condensata, difficulter per intestina moverentur, ut in hypochondriacis, v. gr. patet, in quibus acidum dominatur, bilis autem vel vitiosa, vel defectuosa est. Non autem stimulari intestina à bile feces aliquomodo inscientie, & ex eo evadit manifestum, quod feces alvi non sint acres stimulantæ, sed vel insipidæ, vel subdulces, aquosæ, quoniam bilis, si aliquis subit amaror, partim ab acido chyli, partim ab acido pancreatico, plus minus manifestis, vel occultis, temperatur, ita ut omnia ista invicem mista in falsum moderatum, vel subdulce inspidum abeant. Nempè & clysteres emollientes, sine illa acrimonia, solummodo sua fluiditate intestino recto incumbentes, idem stimulant pro fecum exclusione; Sicut etiam urina solummodo vesicam distendendo

sine acrimonia excretionem urget, & per consentiam viciniam, alvum subinde stimulat; aliàs etiam quælibet assumpta modò fluidas reddunt feces, alvum refoveratam servant.

§. 9. Hi duo liquores, bilis & Succus Pancreaticus, præter dictos usus etiam motu suo per intestina pituitam seu mucum intestinorum, patieribus adhaerentem, colligunt, attenuant, & incidunt, & sic cum eo partim per ordinarios ductus sanguini infunduntur, partim verò pel alvum exonerantur. Est autem mucus ille nihil aliud, quam spissior pauld chyli secreti pars, dum ejus tenuiores portiones per intestinorum foramina transcolantur, relicta, quæ oblinendo intestina, ab illorum succorum acrimonia eadem defendit, & lubricando eadem chyli, fecumque motum faciliorem reddit.

CAP. IX.

CHYLI SECRETI PER INTESTINA TRANSCOLATIONE & AD ALIAS PARTES DISTRIBUTIONE.

§. 1. Separatus ita in duas partes chylus, subtilior Sejus tenuior ac fluidior pars per poros intestinorum in figuratos seu conformatos, ut cremorem hunc lacteum solummodo admittant, crassiores verò partes istis poris non proportionatas, imò etiam flatus & ærem excludant, in vasa lactea induit, leniterque ab iisdem quasi absorbetur, restitente ejus parte pauld viscidior sub specie mucii, pars verò crassa motu intestinorum peristaltico ablegatur, ubi sub forma stercorum excluduntur, dum in recto intestino constituta molestia aliquali & fluido pondere, idem ad sui excretionem stimulant, quæ tanto est major, quo feces sunt fluidiores, aut magis flatulentæ, tantò minores quo eadem crassiores.

§. 2. Motus autem Chyli ex intestinis & reliquis partibus, quo modo & per quæ fiat vasa semper admodum controversum fuit, unde etiam tanta dubia de Organo sanguificationis, & nutrimento partium oborta fuerunt. Veteres Galeni sectatores ex intestinis attrahi à venis Mesaraicis chylum statuerunt, & ad hepar transvehi in cruorem, & spiritum naturalem elaborandum, inde & facultatem naturalem in hepate collocarunt, & simul contrarium chyli & sanguinis motum in Mesaraicis fecerunt. Juvenis verò postmodum annor 1626. die 23. Julii à Casparo Asellio, Ticinensi venis lacteis à colore & proprietatibus contenti liquoris sic dictis, per has ad hepar motum chyli omnis promoveri creditum fuit, de quo vid. *tract. Asellii de venis lacteis, item Valæus in Epistol. de chyli & sanguinis motu*.

§. 3. Cum autem *Johannes Pecquetus Dyghens*, anno 1650. trium annorum observatione confirmatus, suum noviter inventum, receptaculum commune in brutis, una cum ductu thoracico, ex eo ad venas axillares usque protenso, divulgasset, & *Bartholinus* loco illius brutorum receptaculi, glândulas suas lumbares in homine demonstrasset, creditum omnino fuit duplicem esse chyli motum, partem nempe esse chyli crassioris ad hepar per lacteas circa venam portæ sursum tendentes, partem verò tenuiorem, ad chyli receptaculum per reliquas lacteas deferri, ex quo per ductum thoracicum in rannum axillarem sinistrum infundantur, ut cum sanguine per venas redeunte ad cor miratur, imò in mulieribus lacteas quasdam, licet nondum visas, à lacteo thoracico ad mammas, lactis chylosam materiam deferre, probabiliter statutum fuit, & ex iis etiam serosam materiam ad renes transferri sub urinæ forma post partum excrentendum.

§. 4. Sedulitas Anatomicorum tandem usque ed processit, ut à *Bartholino*, *Ruydbekio Svecico*, & *Fouli-vio Anglo*, ferè eodem tempore, licet diversis in locis

circa annum 1651. & 1652. vasa lymphatica inventa fuerint, qua occasione simul observatum fuit, vasa ex Mesenterio ad hepar protensa, non esse lactea, sed lymphatica serosam materiam ex hepate eductant, (sicut omnia reliqua lymphatica per viscera & artus dispersa, ex circumferentia corporis ad truncum thoracicum, & tandem ad cor, seu commune centrum, liquorum contentum revehant,) unde nihil chyli ad hepar convehi, sed omnem receptaculo communi & tandem cordi, infundi assertum, indeque cor sanguificationis Organon unicum proclamatum fuit, hepatis exequis in sanguificationis negotio à *Bartholino* celebratis. Quae opinio communi Medicorum applausu, paucissimis, imò ferè nullis apertè renuentibus recepta fuit.

§. 5. Lugebat hepar suam cladem, dum novæ ex insperato ipsi feruntur suppetiæ à *Ludovico Bilsio Nobili Flandro*, qui à tenera adolescentiæ 13. annorum ætate, usque ad senectutem ingruentem Anatomie operam dando, præter artificiosam cadaverum condituram & incruentam earum sectionem, anno 1660. se invenisse divulgat, quod alimenta in chylum transmutata, præter separationem inutilis ab utili in intestinis, ratione vasorum lacteorum & mesaraicorum dividantur, ita, ut in communiter sic dicta lactea, pars subtilis tenuiorque instar roris per angustos meatus transfuderet, & ad receptaculum commune transferatur, unde per vasa (communiter dicta lymphatica, ab ipso verò ob liquorum contentum, vasa rosifera appellata) sursum partim in cor & reliquas partes, partim verò deorsum, uno verbo in omnia membra deferatur, crassior verò ejus succi pars propriè chylus dicta in vasa mesaraica sanguifera ex intestinis ingrediatur ad hepar amandanda, pro suscipiendo ibidem sanguinis rudimento, quod absolvatur tandem in corde; ita ut Bilsius non tantum hepar antea sepultum de novo resuscitet, & venarum mesaraicarum minus devehendo chylo denudè renovet, sed etiam rorem suum ab aliis lympham appellatum, in vasis rosiferis ex centro, hoc est receptaculo ad circumferentiam corporis quaquaversus moveri asserat, quod omnibus, qui de lymphaticis mentionem fecerunt, omnino contrariatur. Commentatores ejus pro materia salivæ, urinæ, synoviarum, lactis, nutrimenti foetus, rorem eundem venditant, uti videre est in *Deusing. Epistol. ad Bartholin. de Hepatis resurrectione*, item in *appendice Exercit. de Nutrimenti Corporis elaboratione*. Zastus etiam Medicus Amstelodam. hæc Bilsii asserta peculiari scripto belgico, sextuplici Helmontii digestioni accommodavit. Sed hanc Bilsii opinionem refutatam vide, præter omnes alios Anatomicos, à *Jacobo Henrico Pauli in Anatom. Anatomie Bilsiana*, & à *Ruyfch. in tract. de Vasculis vasorum lymphaticorum*.

§. 6. Ex his quid verum sit, statueret, res difficilis videtur, probabilis tamen est sententia, chylum ex intestinis in vasa lactea exprimi, id quod autopsia evincit; à lacteis per mesenterii glandulas, successivè ad receptaculum commune, (quod in homine non constituunt glandulæ lumbaræ Bartholinianæ, hæc enim vicariæ sunt magnæ istius mesentericæ glandulæ brutorum, sed præfatum receptaculum in homine etiam membranosum instar istius, quod in brutis reperitur, observavit non tantum *Ruybeck in Tap. Anatom. sed etiam Diemerbroeck in sua anatome p. 87.* Receptaculum hoc bis in homine.) devehit, ibique cum lymphâ ex inferioribus ramis ascendente permisceri, dilui & sic ulterius continuato pulsionis motu per ductum thoracicum, in venam axillarem sinistram infundi, ibique cum lymphâ ex superioribus ramis descendente, denudè permisceri, tandemque in cordis dextrum ventriculum cum sanguine unâ influere.

§. 7. An verò præterea Chyli aliqua portio ad hepar quoque perveniat, nondum sufficienter probatum est, & an hoc per ramulos quosdam lacteos, an verò per veterum venas mesaraicas fiat, valde adhuc dubium

est. Liquor Bilsii gryseus vitro fuso similis in venis mesaraicis, nemini, licet experientia sæpius facta fuerit, nisi ipsi soli apparuit. Sunt, qui colorem & odorem croci copiosius assumpti in liquore post pastum è venis mesaraicis hausto, sentiri asserunt. Sunt, qui ex purgantibus propinatis liquorem ex venis mesaraicis brevi post haustum purgare dicunt, sed neutrum sufficienter constat. Moderni nonnulli, resuscitationi hepatis faventes, experimenta quædam de motu chyli ad hepar promere promiserunt, quæ ipsa adhuc expectamus.

§. 8. Cæterum aquosiores assumptorum partes in primis quoque viis ex chylo secerni, & antequam ille cum sanguine permiscetur, si parari, cita potulentorum in bibonibus, ferè ut assumpta sunt, sub urinæ specie, excretio persuadet, ut & Diabetes, acidularum potatio, assumptorum cum urinæ cita excretio, odor urinæ violaceus ex therebinth. croceus ex comesto croco, color sanguineus ex succo rubiæ, &c. Sed per quas vias cita hæc excretio pertingat, obscurum est. Probabile videtur, chylum copiosum per vasa lactea in mesenterio ad glandulas delatum, ibi partim secretionem quandam utilis ab inutili aquosa materia, & quod hæc postea ceu serum chyli per vasa sui generis ad partes urinarias amandetur. Hinc recedè urget *Helmont.* dicendo, *discite urinam potus, ab urinâ cruoris secernere*, quasi nempe illa in mesenterio à chylo, hæc in renibus à sanguine separatur, de qua urinâ potus & chyli *Vid. Deusing. Dissert. de Alimentorum depuratione p. 146.* Confer. simul quoad mirabilia urinæ excreta, *Bartholin. Cent. 1. hist. Anatom. 68. item Miscellan. Acad. Nat. Curios. Annus 11. p. 4. 248. 266. 401.*

§. 9. Lac non generari ex sanguine, sed ex succo paulò viliori & mitiori, scilicet chylo, vel materia chylosa, probatum vid. in *Deusing. Dissert. de lacte. item in Charleton. Oeconom. Animal. Exercit. 3. de Galaxia p. 27. item in Thoma Cornelio Constantino Progygnasmi. 6. Schneidero lib. 3. de Catarhis cap. 3. &c.* Et fecerunt per os, item per placentiam Uterinam nutriri succo hujusmodi chylosa, ex quo primitus similiter conceptus materia concrevit. *Vid. Exercit. Hervæi de generatione Animalium. Deusing. de Genesi Microcosmi. Claudii de la Courve Tract. de nutritione foetus in utero.* Sed an hæc chyli portiones per vasa lactea, vel his similia, nondum tamen cognita ad has partes deferantur, an verò ex chylo cum sanguine permixto nondum subacto, sed adhuc crudo & copioso sero diluto ad has partes delato in iis separatur à reliqua massa, quæ modernorum plurimum est sententia, adhuc disputatur. Reverta tamen chylus cum sanguine, ut undique per univèrsum corpus rapitur, ita ante ejus assimilationem, quæ tardius subinde evenit, & lactis, & nutrimenti foetus, & genituræ seu seminis masculini materia existit, & mediantibus partibus glandulosis ex semine separatus, lac, semen, &c. constituit.

CAPUT X.

DE CHYLI IN SANGUINEM CONVERSIONE, sanguinisque fermentatione.

§. 1. Chylus lymphæ permixtus in axillarem venam sinistram per ductum chyloferum thoracicum infunditur, ibique cum sanguine permiscetur, ab eo resolvitur, & subigitur, ejusque motu in cordis auriculam dextram, dextrumque cordis ventriculum illabitur, ex quo per pulmones in cordis ventriculum sinistram pellitur, ex quo per arteriam magnam, seu aortam per totum corpus, tam sursum, quam deorsum ulterius movetur.

§. 2. Dum ita movetur chylus cum sanguine confusus, sensim sensimque subigitur, successivè permiscetur, alteratur; & tandem successu temporis in sanguinem

De Chyli in sanguinem conversione. 23

guinem similiter mutatur, quæ mutatio *Sanguificatio* dicitur. In hoc negotio sanguificationis cor ipse nexa vasa se habent purè passivè, & nihil quam locum aut spatium his liquoribus pro motu concedunt. Est enim sanguificatio actio non organica, sed tantum simularis, consistens in assimilatione chyli cum sanguine, hoc est, *Sanguificatio fit motu intestino, seu fermentativo particularum*, in quo consistit actio simularis, non verò fit motu locali, sensili, ad quem organisatio partium requiritur, in quo consistit actio organica. Hinc & ipsum cor non secus ac reliquæ partes suam vitalitatem, calorem, motum, activitatem debet tantum spiritibus, & sanguini per vasa coronaria sanguifera & nervos in cor distributis, quibus deficientibus, & ipsum languet, ac deficit adeo, ut nec syncope sit cordis affectio, sed tantum spirituum & massæ sanguinæ.

§. 3. Cor ergo, ceu musculus, motuque adeo locali instrumentum in corporis nostri machina hydraulica, antiæ vices gerit, inque eum sinem formatum est, ut sanguinem venis exceptum, in arterias, & inde in totum corpus, vibrante motu transmittat, ita ut ejus actio simpliciter sit sanguinis ex venis in arterias transfusio.

§. 4. Transfusio hæc sanguinis fit imprimis mediante sinistro cordis ventriculo, qui propriè cor est, cujus appendix saltem est dexter, ut structura eorum, cordisque fabrica demonstrant. Hic enim dexter propter pulmones saltem fabricatus est, ut eodem rectius & commodius ab hoc, (pro subeunda maximè necessaria ad vitam alteratione, & ad sanguificationem perfectam dispositione) fiat sanguinis pulsio, & per hos ad sinistram ventriculum seu cor primarium, promotio; Unde & animalia ea, quibus pulmones obtinent, duplici etiam cordis ventriculo gaudent.

§. 5. Transmutationem Chyli in sanguinem fieri per elixationem à calore cordis innato veterum fuit hypothesis; Cum qua Modernorum congruit sententia, sanguinem repetito cursu ad cor delatum à flammula vitali, seu biolychnio, in ejus sinistro sinu flammante, rarefieri, incalescere & quasi accendi, & ita chylum permixtum simul attenuari, resolvi, subigi & alterari, & ita in sanguinem mutari. Sed cum hæc sententia ex dictis supra de principio vitali per se corrumpat, illorum videtur proberi tradiderunt, de qua etiam ferè non amplius dubitatur.

§. 6. Cæterum dubium occurrit, an sanguis solus in se habeat vim fermentando assimilandi chylum, quatenus spiritu vitali imprægnatus est, & fermentativis particulis copiose tutget, cum quibus chylus beneficis continui motus & agitationis massæ sanguinæ per vasa & viscera delatus per minima miscetur, subigatur, & uniat, donec perfectè assimilatur ex ratione, atque multum vino confusum, fermentando in vinum abit, aut vinum in aceto aciescit. Cujus opinionis sunt *Charleton in Oeconomia animal. Exercit. 4. item Glyssonius in Anatomie hepatis c. 35. Needham de formato foetu, cap. 13. de biolychnio.* An verò in cordis sinibus aliquid sit principium hujus transmutationis primariè effectivum, hoc est, certum quoddam fermentum à quo sanguis per venas effluens de novo quasi vivificetur & chylus simul alteretur, donec successivè in sanguinem abeat. Cujus sententiæ patroni sunt *Backius de Corde. Helmont. subinde, speciatim Tractat. Blas humanum. Item Sextuplex digestio, & Willis Tract. de Fermentatione & Febribus.*

§. 7. Cum priori opinione congruit ferè Sylvii sententia, qui ex lymphâ acidula, cum sanguine per venas axillares descendente, & ex bile cum sanguine per truncum venæ cavæ ascendente talem, ob contrarietatem acidæ ex lymphâ, cum sale utinosa, ex bile in cordis sinibus, effervescentiam oriri vult, quæ sanguis non tantummodo incalescat, accendatur, & spiritueat, sed chylus etiam simul transmutetur. Hæc

autè hypothesis plurimis premitur difficultatibus, nam 1. Iste bilis motus sursum omnino est incertus & dubius, 2. Lympha non est adeo insigniter acida, nec sanguis ascendens adeo biliosus, ut tam impetiosa ex his fieri possit effervescentia; Sumè enim omnia in corpore nostro temperata, imprimis si 3. Cum sanguine miscantur, qui liquor istorum succorum suppositam acrimoniam non leviter mitigabit.

§. 8. Fermentum peculiare non esse in corde, ex eo probabile fit, quia

1. Nude & simpliciter tantum asseritur, nulla verò, vel probabilis ratione adstruitur,
2. Alterationes istæ, quas sanguis in præcordiis videtur pati, ex aëris inspirati activitate & permixtione perspicuè magis explicari poterunt, id quod & experimento *Lovveri* patescit. *Vid. Lovverus tract. de corde. p. 174.* Dum sanguis in vena pulmonali idem cum sanguine ex sinistro cordis ventriculo in arteriam transeunte observatur. Et sanè ista de peculiari sanguinem alterante fermento hypothesis enata videtur primitus ex eo, quod non satis ad vim aëris inspirati, & inde sanguini inductam alterationem respexerint.
3. Brevis ista mora sanguinis in corde non videtur congrua alterationi à fermento inducendæ.
4. Origo, Natura, operandi modus istius fermenti penitus incognita sunt, ut eodem perinde esse videtur, sive nescire nos sanguificationis efficiens & modum dicamus, sive à fermento peculiari eum fieri differamus.

§. 9. Probabilius ergo videtur, sanguinem ipsum vitali spiritu imprægnatū, chylum in sanguinem mutari, Nā 1. Dum in motu fermentativo existit, & præsertim ab aëre inspirato novo impetu ad fermentationem instruitur, materiam sibi in radice similem, facillimè fermentativam, sub actione assimilabit, seu in sui naturam transmutabit, instar vini, infusum successivè multum assimilant.

(2.) Chylus ipse fermentativus, & adhuc quasi muftaceus est, partim à fermentatione, ex acido stomachi suscepta, partim à bile permixta, inde facile fermentando alterabitur ulterius, & à bile prædispositur in rubedinem exaltabitur, adeo, ut quælibet succorum in corpore fermentationes sint saltem continuationes fermentationis in stomacho inchoatæ.

(3.) Chylus pederentim sub crebrioribus circulationibus, & ita per continuatam cum sanguine subactionem tandem in sanguinem abit, id quod persuadet, successivè eū à sanguine subigi & alterari.

§. 10. Chylus ergo instillatur sanguini in vena subclavia, seu axillari sinistra, ibique cum copioso ad cavæ truncum properante sanguine, blandè adhuc fermentante confunditur, ab eo attenuatur, solvitur, & subigitur, cum eo copiosè ex utroque cave truncum ad cordis dextrum ventriculum dextrum, in quo nil præterea alteratus, in pulmones expellitur. In his sanguinis massa ex aëre, hujusque sale seu spiritu nitro-aëreo (de quo vid. *Majovæ tract. de sale nitri & spiritu nitro-aëreo*.) penetrantia ejus subeunte insigniter ex illius vi elastica rarefcit, novoque quasi fermento inspirato, tota ejus in pulmonibus præfens massa turgescit, inflatur, & intensiorem concipit fermentationem, quatenus particulæ ejus massam constituentes motu intestino insigniter aucto, agitantur mutuo & commoventur. Imprimis particulis sulphureis seu oleosis, (sub quarum regimine non tantum ocellat latent acidæ, sed etiam temperantur alcalinæ particulæ) ab aëris sale dissolutis, & rarefactis, acidæ & utinosæ particulæ in se invicem concitatus agere, mutuisque cursibus se subigere, & isto motu cum particulis oleosis rarefactis insignem incalescentiam toti massæ conciliare solent. Quæ ipsa sanguinis in pulmonibus inchoatæ alterationes, conti-

nuantur, dum in sinistram cordis promovetur ventriculorum, exque eo per arteriam magnam in universum corpus, quamdiu nempe ab aere suscepta alteratio persistit in eodem. Sanguificatur chylus à sanguine per motum fermentationis, in qua spiritus vitalis ratione virtutis imprimis elasticæ, ferè primarii agentis obtinet vices, qui & ipse primitus in conceptione sanguinem ex apta materia per similem motum emergere facit, sed etiam fluiditatem sanguinis continuam conservat. Aër inspiratus est quasi fermentum, aut saltem adjuvans necessarium externum, additum motum fermentativum, sanguinem attenuando & imprimis pingues ejus particulas dissolvendo, continuè restaurat, & ita conservat. Instrumenta mediantibus quibus fermentativus motus imprimis continuatur, sunt acidum & urinosum, volatilia, à pingui temperata.

§. 11. Aër nempe inspiratus tam ratione virtutis elasticæ quam ratione salis sui nitro aërei, agit in sanguinem, & speciatim posterioris ratione, resturam hujus salino-oleosam, seu sulphuream dissolvit, ac ita compagem sanguinis laxat, unde non tantum particulae sulphureæ, seu oleosæ rarefactæ, intensioris agitantur, sed etiam delitescencia sub oleoso hoc tegmine salia, sui juris facta, concitatori motu in se invicem agunt, quo ipso intensiori concreti adeo pinguis motu, adjuvante spiritu nitro-aëreo, calor intensus excitatur, partes quadam attenuantur, & volatilifantur, & omnis ista alteratio absolvitur, unde & sanguinis perfectio, & redintegratio, & consequenter hominis vita dependet.

§. 12. Chylus autem portiones unâ cum sanguine sub isto fermentationis motu ulterius attenuantur, subiguntur, intimè particulis sanguinis homogeneis, pingues pinguibus, salinae salinis, permiscuntur, & simul in textura sua ita alterantur, ut & ipsa tandem sed successivè sanguini perfectiè assimilantur.

§. 13. Hæc dum ita fiunt, sanguinis venenosi color obsecutus & ferè nigricans exaltatur, & in tincturam elegantem coccineam intenditur, ab aère inspirato, rarefactante, & attenuante sanguinem, ut experimento Lovveriano patet præsertim ab ejus sale nitri, aëreo, cum alijs nitri solutio sanguinis recenti permixta, elegantissimam tincturam coccineam ipsi cõcilit. Rubedo sanguinis materialiter ex salium volatilium cum oleosis particulis intima penetratione, & exacta subactione originem trahit, qua ratione salia volat. & spiritus animalium urinosi etiam limpidissima tractu temporis tamen rubicundum colorem acquirunt, idque eò magis, si cum spiritu vini rectificata fuerint, non secus ad alcalia tam fixa, quam volatilia, dum in sulphura mineralia agunt, rubedinem exhibent. Ipse chylus jam de sulphure seu oleo bilis participat, adeoque prædispositus jam est, ut subactus cum sanguine ex particularum salinarum cum sulphureis concursu eò promptius ruborem induat; Nam bilis ratione facilius sanguini unitur, promptiusque ab eodem subigitur, siquidem ejusdem transmutatio in sanguine multum facilitatur.

§. 14. Hoc modo continuatur quidem in sanguine vitæ scena; semel in formatione corporis incepta, sed quoad primam sanguinis generationem, observandum est, quod aura seminalis seu spiritus genitalis, uti primitus totum conceptum, seu ovum sæcundat; & in eodem generationem & formationem partium quarumcunque absolvit, per motum quem rudimento fœtus communicat, excitatus & adjutus calore, & fortu incubationis, ita & hujus medio ipsum sanguinem primitus suo modo producere evidens est. Scilicet dum spiritus hic in puncto saliente primo se manifestat, particulas subtiliores liquoris seminalis, seu colliquamenti, in & circa præfatum punctum saliens agitare, & in circulum movere incipit, quo motu præfatus liquor, accedente ambiente calore, rarefcit, attenuatur, & aliqualem fermentationem concipit, donec repetitis circuitibus ex propriæ texturæ materialis ra-

tionem, & dispositionem, talem liquorem rubicundum abeat, in tenui membranula totum colliquamentum ambiente, primò apparentem, qui sanguinem primogenium constituit, quique novo materiæ æquè prædispositæ impulsu & repetito motu & continuata agitatione minimorum fermentativa simili ratione, continuè multiplicatur, & augmentatur ad perfecti usque fœtus exclusionem, quâ facta, ultimum sui complementum & debitam perfectionem aeris inspirati medio demum consequitur.

§. 15. Dum hæc fiunt in sanguine partes ejus tenuiores & subtiliores salino-volat. oleosæ à crassiorum liberatæ compedibus se extricant, magisque adjuvamento aeris volatilifantur & attenuantur, & ita in veros abeunt spiritus vitales cum sanguine, seu nobilior ejus pars in universum corpus distribuendos.

§. 16. Cæterum hæc tam sanguinis fermentatio, quam chyli transmutatio, ut ritè perficiatur, tam ab ipsius sanguinis, quam etiam debita chyli crassi & constitutione plurimum dependet: Hac enim vitata, & vitatur sanguinis fermentatio, & chyli legitima assimilatio. Craeseos nomine nil aliud, quam textura mutua ac naturalis unio & cohesio particularum salinarum cum oleosis, massam sanguineam componendum intelligitur, ita quidem, ut oleum seu sulphur, seu vinculum mixtionis, salia verò seu agentia primaria consideranda veniunt.

§. 17. Sanguinis, quod attinet crasin, ex semine primitus natam, si ejus liquor sit ritè coctus & volatilifatus, & instar vini generosi ad maturitatem evectus, tunc debito modo fermentescit, & spiritus nascit, in corde & pulmonibus, & æquabilem, blandumque calorem per totum corpus diffundit. Sin verò ex vitata ejus crassi vitiosè fermentet, varii morbi, speciatim quodvis febrim genus mox corpus affligunt. Dependet hæc sanguinis crasis & constitutio imprimis à duplici illo sale, urinoso & acido, volatilibus, quæ legitime proportionata, & alijs particulis intermixta, & oleosis temperata æquabilem & blandam conservant fermentationem. Sin verò vel unum excedat activitatem alterius, vel unum aut ambo sint vitiosè depravata, læditur periculosè sanguinis fermentatio; urinoso enim sale excedente sanguinea massa dissolvitur, & fatiscit, hinc defectu spiritus elasticæ vires resolvuntur; acido vero excedente eadem coagulatur, & grumescit, non spiritus nascit, & tardè fermentatur. Sin depraventur, quod innumeris fieri potest modis, ut peregrinos acquirant sapores, depravatur vitalis fermentatio, unde scorbutus, lues venerea, cachexia, malum hypochondriacum, &c. Præsentiam autem salium horum in sanguine confirmat, non saltem sanguinis excreta, v.g. urina sudor, insensibilis transpiratio, quæ omnia falso, adeoque ex acido & urinoso composito sapore prædita sunt, sed etiam ipsa sanguinis, addito sale fixo instar salis ammoniaci destillatio, de quibus cõferatur *Tachnius in Hippocr. Chemic. cap. 12.* nec aliter fieri potest, quin ex acido stomachi manifestissimo, cum alimentis assumptis multum alcali volatilis possidentibus emergat chylus plus minus salis, & consequenter sanguis ipse exinde salis generetur, hoc est ex acido & urinoso composito, sufficienti oleo temperatus. Crasis sanguinis est vel primogenæ, vel adventitiæ, illa à principiis seminalibus dependet, quæ per adventitiæ, ratione usus varij, tam rerum naturalium, quam nonnaturalium, diversimodè subinde alteratur, ut de prima seminali crasi semper plus minus conservet. Sic, v.g. sanguis qui est juvenis & senis, in eodem subiecto multum variant, propter sex res naturales, &c. tamen mores juvenum suo modo adhuc observantur in iisdem senibus, qui mores sequuntur sanguinis crasin, & inde natam corporis temperiem. Illustrari potest per mutationes, quæ in vino Rhenano & Hispanico, item Gallico invicem collatis observabiles sunt, in quibus de essentiali crasi seu seminali, semper plus minus superest, ut per adventiti-

titias alterationes in crasi adventitiæ multum variare soleant.

§. 18. Hæc vero Sanguinis Dispositio, præter Sex Res Nonnaturalis dependet imprimis à chylo, prout hic à primis viis ipsi transmittitur, qui naturaliter Sanguis volat, debita bilis pro sanguificatione, tinctura imprægnatus esse debet. Quod si sit non ritè digestus, sed vel crudus, acidus & viscidus, non ritè fermentabitur cum Sanguine, sed in liquamen crudum viscidum abit, indeque Sanguinis ista corruptio quæ ab acido abundanti aut vitioso oritur, unde Morbi Chronici, ut plurimum emergunt; vel crudus, nidorosus sit, dum corrumpitur à Ventriculo in quoddam liquamen flavum ex dulci amaricans & nauseosum abit, &c. unde corruptæ Sanguinis Massæ, depravatæ istæ exsurgunt fermentationes, quæ vulgo à Bile, tanquam à Sale volatili. Oleoso vitato originem ducunt, id quod tamen minus vero consonum videtur, quo febres acutæ etiam spectant. Viscera equidem reliqua, Lien, hepar, testes, in utroque Sexu tribuunt suam quoque partem, pro Sanguinis statu aut naturali, aut præternaturali, sed horum Succum ut plurimum à Sanguine vel chylo corrupto primitus sunt depravati, unde ad istos duos liquores in Corporis regimine principales præsertim respiciendum est.

§. 19. Cæterum Chylus unico per pulmones, Cor, & reliquum Corpus circuitu in Sanguinem abire acquirit, propter brevem moram, quæ vix sufficiens est ad tantam transmutationem; hinc evenit, quod si cani saginata post quatuor vel quinque horas à pastu Sanguis detrahitur, hic refrigeratus, chyli lactescens ingentem copiam coagulo Cruori supernatantem exhibeat. Sin vero jejunum animal, aut plures horas impastum simili modo tractaveris, nihil chyli in cruore apparet, sed serum nudum aquosum supernabit, quod tamen coagulatum, dare solet gelatinam lacteam, nunc, aquosiorè, nunc minus copiosam, prout plus vel minus chyli in partium nutritione & Sanguinis assimilatione fuit assumptum. Vid. *Lovverum in Vindictis Bilis. p. 44. item Tract. de Corde p. 227. & 229* Pertinet hæc Gelatina ista albicans, quæ vene sectione emisso Sanguini humano non raro supernatat, & vulgo pituita vocari solet, revera tamen chylus est nondum perfecte assimilatus. Hinc & tot prostant observationes Sanguinis albi instar lactis ex Vena secta emissi, etiam in sanis hominibus, ob chylum nondum ritè transmutatum. Vid. *Rhodius Cent. 1. Observ. 36. item Cent. 3. observ. 32. Borallus Cent. 2. observ. 25. Bartholin. Cent. 1. hist. Anat. 17.* Imò ipsæ Sanguinis fibræ rubicundæ apparentes, revera albicant, & chyli videntur proles. Confer. *Knaëfelius in Methodo Medendi Febres Epidem. p. 55.*

§. 20. Sicut ergo Naturæ Imitatrix Chymia sæpius repetitis digestionibus & circulationibus suum opus tandem perficit, ita ut Naturæ per crebriores circulationes Chylum tandem sanguificet. Variatio tamen hic observanda non minor quam in Chylificatione.

1. Ratione ætatis.
2. Ratione ipsius in sanguine fermentationis, quæ nunc vehementior, ut in juvenibus, & naturaliter constitutis, nunc debilior, vel in senibus ut morbo diuturno laborantibus.
3. Ratione generis vitæ, qui laborant citius, qui sedent, tardius sanguificantur.
4. Temporis anni, vere & æstate celerior, Autumno & hieme tardior est sanguificatio.
5. Ipsius Chyli, qui prout laudabilis, vel minus erit constitutus, etiam celerius, vel tardius in sanguinem abit.
6. Accedunt animi effectus, seu pathemata, quæ variè ut agant Massam Sanguineam, ita & fermentationem ejus; hincque chyli transmutationem vel tardant, vel accelerant.

§. 21. Massa ergo Sanguinea pro Vegetatione Corporis & sustentatione partium Sanguinearum & Spermatis.

carum per vasa rapta tam chylo constat, quam sanguine proprie sic dicto, qui ex illo nempe Chylo restauratur & conservatur pro continua Spirituum generatione, &c. Ex Chylo ergo in se homogenco univoca fermentationis actione, quid aliud quam homogencus Sanguis generabitur. Fallum ergo est, quatuor humoribus omnino inter se differentibus, Quatuor Elementis, & his superstructis quatuor qualitatibus primis, & quatuor Temperamentis analogis constare Sanguinem; Nam differentes istæ partes in quas separatur Massa Sanguinea Venæ sectione emissa, post sui coagulationem non actu insunt Sanguini, sed partim ab alteratione per Aërem inducta fiunt, unde Sanguinis floridus Color in superficie, quousque scilicet Aère penetrare valet, partim ex Sanguinis emissi oriuntur corruptione, unde reliqua Massa nigricans & obscura; quæ luculento experimento confirmantur à *Lovvero Tract. de Corde. p. 175. & 178. Eraccassat. in Epist. de Cerebro p. 377.* Vanæ ergo sunt omnes ex sanguine emisso prædicationes, & judicia, Sanguis enim licet in se homogencus, & per totum similis, in unoquoque tamen homine peculiarem & singularem suam habet crasin, ex radicali seu seminali ejus constitutione, & sub generationis primordis facta mixtione oriundam, à qua omni temperamentorum ut vocant diversitas, & idiosyncrasia quam plurimè dependent; quæ Sanguinis constitutio, & inde orta attributa in colore & consistencia, &c. unicuique propria, cum à nemine à priori cognosci possit, sane, nec de Sanguine, Venæ sectione emisso, an multum vel parum à statu naturali declinet, judicari potest; Imprimis cum brevi post ob corruptionem & putredinem notam extravasatus ei, qui in vasis adhuc fluctuat, omnino fiat dissimilis.

§. 22. Chylus legitime & naturaliter constitutus totus abire in Sanguinem aptus natus est, in sanis, quod si vero hoc non contingat, sed vel proprio, vel sanguinis vitio depravetur, partes ejus excrementitiæ per fermentationem separantur à partibus reliquis, & quasi præcipitantur, seroque imbibitæ, & ab eo absorptæ, partim per poros cutis, mediante Sudore, partim verò per Urinaria vias excrementur, quod in sanorum Urinis claris, & optime alias constitutis circa fundum subsidere solet, quales Urinæ in sanis, præsertim mediæ ætatis, vel non, vel raro, dum nempe crapulis indulgent, conspiciuntur; in Senibus vero & morbois sæpius tales observantur.

C A P. XI.

DE SANGUIS AD QUASVIS PARTES CORPORIS DISTRIBUTIONE DISTRIBUTIQUE USU.

§. 1. Sanguis in Pulmonibus & Corde fermentatus & rarefactus cor in specie sic dictum, h. e. sinistram ejus ventriculum distendit, qui se contrahit, & liquorem contentum extra se expellit, qui in arterias irrupit & hinc in totum corpus distribuitur, usque in minutas arteriolas, seu capillaria vasa, ex quibus intrat capillaria Venarum, partim immediate per minutas anastomoses, partim mediate per substantiam, seu porulos partium, per quæ ad majores truncos abit, unde in Cor refunditur; Qui motus, cum sit in circulum, autoribus, Harvæo Anglo, & Conringo Germano, inventus, dicitur circularis, cujus centrum est Cor, peripheriam vero constituunt arteriæ, quæ ex Corde exportant, & in Cor reportant, hinc ubique arterias respondent venæ, & contra, Cerebri cortice & Hepate tantum excepto. Nam arteriolarum copiosissimis Cerebri respondent Sinus in dura Matre exculpi, & venis jugularibus internis continui; Venis vero hepatis ex venâ cava respondent venæ portæ, arteriarum vices in importando sustinentes. Confer. de hoc circulari motu, *VValæus in Epist. de Chyli & Sanguinis Motu. Charleton. in Oeconom. Animal. Exercit. 6. Harvæus de Motu Sanguinis, Conring de Generatione & Motu Sanguinis.*

§. 2. Motus hic pulsatorius omnes motus veri habet conditiones.

(1.) Movens est Cor. (2.) Mobile est Sanguis. (3.) Terminus à Quo, in arteriis quidem est Cor, in venis verò Partes Corporis. (4.) Terminus ad Quem, in arteriis sunt Partes Corporis, in Venis est Cor. (5.) Adest etiam certum tempus, in quo fit pulsus, duplici constat motu hic Pulsus Cordis & articularum. *Primus* est verus & proprie dictus, qui est contractio sive *Systole*. *Secundus* improprie dicitur, qui est dilatatio sive *Diastole*. Illo, agunt hæ partes, dum se contrahunt, in hoc verò patiuntur, dum dilatantur; Cor quidem ex sanguinis expansione, arteriæ verò ex ejus impetuosa irruptione. Inter utrumque motum interest etiam Quies necessaria, licet non adeo sensilis, *Perisystole* dicta. *Confer. Pecklin. de Corde* §. 12. ubi eleganter demonstrat, Cor in diastole se non pure passive habere, sed simplici restitutione Musculi eam fieri, nec à Sanguine irruente solum, sed revera in diastole etiam nixum quandam activum Cordis, mediante quo dilatatio simul fiat.

§. 3. Cor ergo à Sanguine per auriculas illapso, & dilatato, expanditur, quâ expansione fibræ ejus extensæ irritantur, h. e. læsionis quodam, seu nimis distensionis sensu afficiuntur, quâ occasione fortior per nervos Spirituum Animalium accidit Impetus, quo ipso istæ fibræ musculosæ contrahuntur, quâ contractione corpus ac basis Cordis movetur, motu aliquomodo quasi turbinis contorto, unde parenchymate crassescente angustantur Ventriculi, donec expulsiōne ista facta, Spiritus ab isto motu cessant, unde Cor flaccidum redditum, denuo subsistet, & illabentem Sanguinem recipit. Est autem Cor revera Musculus & musculorum in Modum movetur, ut jam olim statuit *Hippocrates*, & noviter id confirmavit *Lowverm Tract. de Corde*.

§. 4. Cor, dum se instar Musculi contrahit, cum impetu Sanguis rarefactus exprimitur in arterias, quarum tunica crassa & nervea ab impellente isto Sanguine violenter, & cum impetu dilatatur, simulque, qui in ea est Sanguis, ulterius pellitur, ex qua pulsione Sanguinis pulsus dilatatorius omnium articularum in toto corpore contingit: Quia autem isto impulsu dilatata, fibræ suis circulanibus nervis iterum se contrahunt, sanguinem eas dilatantem in venas propellunt, donec novo Sanguinis impulsu denuo dilatentur. Dependet ergo Arteriarum Motus à solo Cordis impulsu, & hinc facta Sanguinis irruptione, dilatantur enim, quia implentur, Anatomem articularum exactam, & inde dependentem Motus rationem *Vid. in Villisij Pharmaceut. Rational. p. m. 280.*

§. 5. Non pullant autem Venæ, quia.

1. Sanguis non tanto impetu in eas irruit, nam vasa capillaria & pori parium angustii ejus impetum retinent.

2. Earum tunicæ sunt molles, & facile cedunt secus ac in arteriis.

3. Movetur Sanguis ex vasis minoribus ad majora, unde cū habeat sæper amplius spatium, tam impetuosa tunicarum distensio sensum remittit.

4. Sanguis non est adeo tenuis, subtilis, & æstivans, ut in arteriis, unde blandius movetur. Vena cava tamen circa inferiorem partem Cor ut plurimum solet pulsare, quod observavit *VValens in Epist. de Motu Sanguinis*. idque ob fibræ quasdam, quas specialiter obtinet nerveas, & quidem eum in finem, ut non interruptus Sanguis ad cor conservetur Motus.

§. 6. Ex Requisitis jam ad Motum istum, nempe, Movete, Mobili, Tempore, & Instrumento, emergunt Quinque Pulsuum differentia simplices & generales, nempe.

(1.) Magnus & Parvus, ratione Mobilis.

(2.) Celer & Tardus.

(3.) Frequens & Rarus, & hi ratione Temporis.

(4.) Mollis & Durus, ratione instrumenti, de quibus videatur *Sylvius Dissert. Med. p. m. 17.*

§. 7. Unus idemque Sanguis est, qui per Arterias & Venas circularatur, accidentales habet tantummodo quaedam differentias. Nam.

1. Sanguis arteriosus est serosior venoso, propter Vrinam, lympham, & insensibilem transpirationem, quæ serositatem sanguinis venosi imminuunt.

2. Ex hac ratione, ut & propter copiosos Spiritus arteriosus Sanguis est longe tenuior subtilior & calidior, venosus vero crassior, & tepidior; hinc & imprimis ob spiritum arteriosum proprie dictus est Sanguis, Venosus vero Cruor.

3. Arteriosus est rubicundior & floridior, venosus est obscurior & nigrior, ejus causa est in Aere, cujus inspirato in Pulmonibus attenuatus Sanguis arteriosus floridior apparet Venoso.

§. 8. Finis Circulationis, respectu ipsius Sanguinis, seu repetiti ejusdem per Cor & pulmones, transitus, est, ut Sanguis novo vitali vigore in Pulmonibus & Corde imprægnetur, qui antea longo ejusdem per Corpus motu sensum infractus erat. Constat autem hic ipse in Renovata Sanguinis æquabili fermentatione, indeq; nova caloris excitatione & Spirituum vitalium regeneratione.

§. 9. Fuit hic finis Sanguinis Circulationis per Cor, seu repetiti ad Cor reditus; considerandus jam est finis propter quem Sanguis à Corde in universas partes distribuitur, qui est.

1. Ut ab eodem omnes partes nutriantur.

2. Spiritu Vitali infuso animentur.

3. Calore debito afficiantur.

Veteres unanimi consensu omnes partes sanguine nutrirî & augeri asseruerunt, & cum Sanguis quatuor distinctis constet partibus, etiam unamquamque partem convenientem sibi portionem allicere crediderunt, non observantes interim, quomodo v. g. diversi surculi, uni arbori inserti, unico succo à radice transmissio diversimode nutriantur & augeantur.

§. 10. Sed, cum acriori scrutinio observatum fuisset homogeneum liquorem esse sanguinem, cum solû corpus nostrum nutrire non posse, ob diversitatem partium, conclusum fuit. Unde Angli succum quandam albicantem roridum ex nervis allatum pro nutriendis partibus spermaticis, commentis sunt, de quâ opinione *Vid. Glissonius in Anatom. hepatis c. 45. Charleton. Exercit. de Sanguinis usu, & succo Nervorum Nutritio, item Villisijus Anatom. Nerv. & Cerebri c. 20.* Sed hanc opinionem refutarunt & rejecerunt *Bartholin. Spicilg. s. c. 3. item Deusing. Exercit. de Sanguinis usu, & commentu succi Nutritivi per nervos insipientis. Barbatius* vero præter Sanguinem, etiam sero partes nutrirî allicet, in *dissert. de Sanguine & Sero. Bilisus* verò rorem suum substituit, eumque nervosas partes nutrire, vel saltem ad nutritionem disponere, statuit.

§. 11. Ut, quod probabilis videtur, differamus, considerandus venit Sanguinis status, hunc ex chylis infuso continuo relaxari notum est, non autem Chylum unico per Cor transitu in Sanguinem abire, sed sensum sensumque, idque pro subjectorum varietate nunc citius nunc tardius, supra ostensum fuit. Probabile ergo videtur Sanguinem, (dum consideratur quatenus per vasa circularatur ad omnes corporis partes distribui, ut eas per Spiritum vitalem, vitali vigore animet, simul tamen etiam naturaliter nutriat & augeat, sed pro diversitate partium diversimode, partes nempe spermaticas dictas, parte sui chylosa nondum in Sanguinem transmutata, parte vero Sanguinea perfecta partes sanguineas. Cui intentione adimplentem vide *Bartholin. Cent. 2. Epist. 65. Cent. 3. Epist. 35. Schneiderum de Catharris lib. 2. p. 55. & lib. 3. p. 95.* Quo spectat etiam Gelatina ista Sero lactea *Barbati, in ejuſdem Tract. De Sanguine & Sero.*

§. 12. Rationes, quæ hoc nutrimentum duplex persuadere videntur, sunt.

(1.) Ab omnibus recepta est sententia, quibus confirmamus, is nutritur & augeatur, jam vero partes sunt duplices, spermaticæ & Sanguinæ, illæ ex rorido, albumini ovorum simili liquore, in ovo uterino

DE PULMONUM ET RESPIRATIONIS VSY.

§. 1. Sanguis in dextro Cordis Ventriculo cum chylo permixtus, & ita magis subactus, per arteriam pulmonalem seu venam arteriosam in pulmonem expellitur, ibique ex hoc vase in venam pulmonalem, seu arteriam venosam transcolatus, in sinistrum Cordis Ventriculum devehitur. Quod, ut fieri possit, dilatari debent pulmones, quo arteria Pulmonalis sanguine infarcta illorum dilatatione possit transmittere Sanguinem in Venam pulmonalem, quæ transmissio, sine tali pulmonum dilatatione impossibilis est, ut passim demonstrat *Scrovanmerdam de Respiratione cap. 3. 17.* Pulmonum hæc dilatatio, eum non fiat in fœtu, utpote qui nullatenus dicta ratione respirat, propterea tota fertur Sanguinis Massa transit partim ex Vena cava per foramen Ovale in Venam pulmonalem, & sinistrum Cordis Ventriculum, partim verò ex Cordis dextro Ventriculo, ex arteria pulmonali per canaliculum arteriosum in arteriam magnam, ita ut Sanguis non ambos Cordis ventriculos permittet in fœtus circulatione, simul & semel, sed alterutrum tantum.

§. 2. Dilatatio illa pulmonum non fit propria eorum vi, vel facultate singulari, neque per nervos ad eos distributos, est enim eorum substantia tam ex se, quam ob defectum fibrarum muscularum sui contractione dilatantium omninò inepta pro tali motione, sed sequitur Motum Thoracis, quo dilatato, & ipsi dilatantur, contracto verò contrahuntur. *Vid. Highmorus Disquisit. Anatom. cap. de Pulmonibus.* Motus autem Thoracis iste est quidem mixtus, proprie tamen Animalis, dependens scilicet à musculis. Dilatatio Pulmonum sub Inspiratione fit à Musculis dorſi servatis posticis, superioribus & Interioribus levatoribus costarum Stenonii, & cervicalibus descendentes Diemerbroecii, quibus accedit Diaphragma, partim à thorace dictum, partim propria contractione ex convexo planius factum. *Confer. Nova Diaphragm. Anatom. quod sit musculus compositus, Act. Med. Hassn. Vol. 4. p. 14.* Expiratio autem evenit partim à partibus motis spontaneo impetu gravitatis, deorsum nitentibus, & denuo subsidentibus, partim à musculis intercostalibus tam externis, quam internis, quibus abdominis musculus recti & obliqui, uti & dorſi sacrolumbus, maximum adjumentum afferunt, utpote à quibus Costæ, partim abdominis contenta sursum in diaphragmatis convexum pelluntur. Adeoq; Diaphragma in dilatatione pectoris nil agit, sed purè passive se habet, hoc tamen intelligendum de ejus ambitu, qui costis annectitur, à quibus revera extrorsum sub Inspiratione, trahitur; Nam revera etiam movetur active in Inspiratione & quoad musculum inferiorè sub inspiratione, à cruribus ejus motum incipere, qui in tumorem abdomen spectantem attolluntur, superna vero planities expanditur, eaque densa redditur, in expiratione vero laxius reddi observavit *Vefferus de Cicuta. p. 219. 254.*

§. 3. Pulmones ergo, post motum Thoracis, & ipsi moventur, atque ab Aere replentur, cui repletioni, aerisque intro susceptioni, favet imprimis substantia eorum singularis, quæ à Veteribus spumosa & spongiosa dicta, *Malpighio* Vesiculosa depræhensa fuit, id est quod scilicet sit contexta ex copiosissimis parvis vesiculis angularibus, simplici membrana constantibus, & sibi invicem connexis, quas inter disperguntur rami asperæ arteriæ, cum annexis copiosis lobulis, hinc etiam fibris motricibus pro eorum contractione saltim dotatis, quæ Vesiculæ & lobuli ab Aere per Arteriam asperam inflantur, & dilatantur, à contracto vero thorace denuo compressæ Aerem conceptum emittunt, Aeris ita in Pulmones introcepti,

rino generantur, quibus ceu staminibus, postmodum per Sanguinis adhesionem sanguinea parenchymata, hoc est substantiæ viscerum peculiariter agglutinantur. *Vid. Harvæus hinc inde in Exercit. de Generatione Animalium, & in specie Claudius de la Courvee Tractat. de Nutrit. Fœtus in Vtero Part. 2. c. 6. 7. 8.* Duplex ergo alimentum requiritur etiam illis assimilandum, Chylum nempe pro spermaticis seu nerveis, & sanguinem pro sanguineis partibus.

(1.) Serum dum à Sanguine separatum est, si leni calore exhalet, concrevit in Gelatinam albam, spermaticis partibus admodum similem, quam Frustraneam esse, aut inutilem nemo dicit; nutrimentum verò hanc esse spermaticarum partium, ex proprietatum convenientia, verosimile est. Atque hac ratione facilis cum *Barbato* est conciliatio, quatenus nempe pars chylosa à Sero imbibita, gelatinam istam constituens spermaticas partes nutrit, ita ut Barbatus integrum Serum continens, cum contento, nos vero in Sero contentum saltem Chylum consideremus, quia nempe Serum commune Chyli pariter ac sanguinis vehiculum est. Hac ratione facilis etiam est cum Angli conciliatio, dum illi Nervorum Succum Nutritivum defendunt, cujus loco commodius chylus in sanguine fluctuans, & verius simul substituitur.

(2.) Quo crassiores sunt homines, & quò magis nutriuntur & augentur, eo videtur Sanguinis fermentatio remissior, eoque chyli in Sanguinem transmutatio tardior, indeque alimenti chylosi major abundantia. Hinc phlegmatici & Sanguinei, crassiores & corpulentiores fere existunt, illi ramen magis, quam hi; Cholericis vero sunt macri & parvi: Corpora etiam crassa emaciantur exercitio, quæ pinguectum denuo quiete, Nam sub exercitio, item in Cholericis citata & intensior est Sanguinis fermentatio, in vita vero sedentaria, item sanguinis & phlegmatici, lenta & blanda est eadem, unde ibi nutrimenti chylosi paucitas, ob citam ejus in sanguinem conversionem, hic vero uberior chyli abundantia, propter tardam assimilationem, hinc etiam uberior nutritio. Ex eodem fundamento Infantes, & juniores citius augentur, uberiorque nutriuntur quam Seniores, nempe in illis recens natis & junioribus pluribus in locis lacteus reperitur liquor.

(3.) In vulneribus partium nervosarum destillat Aqua quædam limpida *Vledmajer* dicta, post cujus nimium fluxum membra arexunt. Illa ergo Aqua videtur nutrimentum proximum illarum partium, licet ob alterationem à vulnere corruptum. Sic in ossium fractura, adnascitur calculus, similis ossium substantiæ, qui oritur ex nutrimento ossis in motu suo propter fracturam impedito, hinc coactur, & tandem assimilato & conglutinato, qui nullo modo Sanguini, bene autem chyloso liquori similis videtur.

(4.) Impossibile est explicare quo modo Sanguis iste rubicundus ex chylis candido genitus, possit in liquorem lacteum seu albicantem pro nutriendis spermaticis partibus converti; Precipitant equidem acida multa rubicundissima in albam substantiam, sed hoc fieri nequit in Sanguine, qui ab acidis magis magisque nigrescit.

(5.) Per Diuretica, crassa corpora emaciantur, quale exemplum *vid. in Helmont. Tract. Latex humor neglectus*. §. 44. item in *Schenckio lib. 3. Obs. 11.* Ubi de diabete. &c. Ratio alia nulla subest, quam quod separatum copiosius serum per Urinam simul partem nutrimenti chylosam liquefactam & resolutam per diuretica exacer.

portio quedam ipsum sinistrum Cordis Ventriculum ingredi in viventibus, inter alios testatur *Schwammerdam Tractat. de Respirat. item Bartholin. Cent. 4. cap. 2.* Quod notandum contra *Higlmorum*, qui in mortuorum Pulmonibus hoc tantum tentavit, in quibus ob porulorum & meatuum post mortem, contractionem, Aer consueto modo penetrare nequit.

§. 4. Cæterum an dilatato thorace, dilatentur Pulmones, & dilatatus subintret Aer, ne detur vacuum, hoc est, an impleantur qui dilatantur, an vero dilatationem thoracis sequatur Aeris ambientis propulsio, propulsi in pulmones irruptio, & sic dilatatio, cum non sit vacuum, sed omnia plena, & fiant necessariis Motus circulares, hoc est, an dilatentur quia impleantur, controvertitur. *Præterea cum Peripatecicis defensionem* videatur à *Sylvio Dissert. 7. & à Deusingio in Exercit. de Respirat. Posteriùs* verò cum *Cartesianis* acriter defendit *Schwammerdam Tractat. de Respirat. item Charleton. l. c. Exercit. 8. p. 5.* Neutra hæc opinionum satisfacere videtur, quoniam potius Aer in pulmones per thoracis dilatationem explicabiles factas, partim pondere atmospheræ impellitur, unde tantillum thorace dilatato, mox ab Aere ex dictis causis per asperam arteriam irruente, dilatantur pulmones, quousque thoracis expansio permittit, à quo ipso etiam contracto comprimuntur, & in se complicantur denuò pulmones, adeoque Aer receptus denuò expellitur, de qua hypothese *Vid. Major de Respir. p. 271.* Tria in Aere hic consideranda.

1. Motus circularis ex thoracis moto, qui fit propter contiguitatem corporum, quæ inter vacuum dispersum intercipiuntur.
2. Pondus Aeris, quod patet ex barometro.
3. Vis elastica Aeris, quæ patet in Thermometro. Hæc tria junctis Aeris irruptionem; & hinc pulmonum dilatationem efficiunt.

§. 5. Merito interim miratur *Harvæus de Generatione Animal. Exercit. de Partu.* Cur homo, qui in Utero non respirat, dum in lucem editus est, simul atque inchoaverit semel respirare, sine respiratione postmodum vivere non valeat, ita ut vitam inspirando inchoemus, expirando finiamus. Quæritur igitur, quisnam sit usus respirationis primarius, id est, iterati hujus Aeris in pulmones ingressus & egressus. Certè cum consideramus (1.) Pulmonis viciniam circa Cor, sanguificationis quasi officinam, h. e. in cujus viciniam Chylus maximam pro transmutatione in sanguinem subit alterationem. (2.) Sanguis, dum in eo est, ut de novo vivificetur & pro totius animatione iterum distribuatur, tamen medio tempore, antequam ex dextro ventriculo Cordis ad sinistrum perveniat per Pulmones circuletur. (3.) Singulare Pulmonum Parenchyma, per quod Sanguinis fit trajectio, qualis alias trajectio à Natura fit frustanea. (4.) Quod Aere denegato, nec continuo recentato, nullum animal, saltem Terrestre vivere potest, ut experimenta *Boylei & Major*, testantur. Omnia hæc, si probe considerentur, singulare quid respirationis negotio subesse ostendunt.

§. 6. Inspirationis gratia primariò institutum est Respirationis negotium, Expirationis vero tantum per accidens, hujus tamen usum esse, ut Aer fuliginibus impletus ex sanguine denuò excernatur, nemo facile negabit, sicut vix alius præter *Mabium in fundam. phys. p. 310.* hanc fuliginum expulsionem primarium totius respirationis usum esse affirmavit, quia totius corporis Peripheria habet sua spiracula, per quæ fieri potest exhalatio istarum fuliginum, ut non opus sit singularem, singulariter fabricatam partem ob id formare. Dein etiam Aer, qui in vitreo receptaculo per antiliam pneumaticam exhaustus, & nimis rarefactus est, respirationi inutilis est, qui tamen fuliginum receptioni aptissimus existeret. Multò minus propter vocem, respirationem omnem fieri cum *Lamwerde*, statuendum est, cum Infecta vel maxime

respirent, suæ tamen vocis usu non secus ac nos dormientes, licet respirationem intermittere non possimus, voce tamen tunc missa, utentes.

§. 7. Veterum unanimis fere fuit Sententia, *infer-vire Respirationem ad refrigerandum Cor & Sanguinem in eo accensum*, idque per Aeris frigus, vel per effluvia frigida & aquea, quæ contineat. Hanc sententiam Moderni non nihil renovatam proponunt, dicendo, Inspirationis hunc usum esse, ut *nimiam Sanguinis effervescentiam contemperet*, eam Blande condensando, per effluvia Salina Nitrosa, quæ Aer in se contineat, & ita nimium æstum reprimendo. *Vid. Sylvius Dissert. 7. & Schwammerdam l. c.* quæ tamen sententia minus vera videtur. Nam.

1. Cur fieret Caloris refrigeratio, vel effervescentiæ contemperatio, post Sanguinis ex dextro Cordis ventriculo egressum, & quare non potius, dum ex sinistro egreditur, in eo, omnibus fatentibus, calor est major, & effervescentia impetuosior, quam in dextro?
2. Sanguis ad Cor pervenit, ut de novo incalescat, & fermentetur, seu effervescat, quid opus ergo esset, ut in medio isto labore intentum, hoc per respirationem ininterurbetur.
3. In Senibus Sanguinis calor & fermentatio hæc indiger tali refrigerio.
4. In Sanis, dum Calor & Motus fermentativus sunt naturaliter constituti, non erunt excessivi, & per consequens, non egebit refrigerio. Hinc alii Moderni, contrariam plane viam ingressi sunt, & Inspirationis usum Sanguinis incalescentiam, & restauratam fermentationem esse, asseruerunt. *Vid. Villi: de accensione Aeris, Major Tractat. de Nitro p. 147. item Guilielmus Clark, Anglus, de Nitro. p. 31.*

§. 8. Nec primarius Respirationis exit, ut *Sanguinis per Pulmones promoveatur Circulatio*; nam idem Aer, nisi continuo restitueretur, Respirationi non satisfacit. Dein quia etiam sine pulmonibus potest fieri Sanguinis circulatio, ut patet in fœtu, in quo eadem sit Sanguinis circulatio, sine tamen respirationis usu. Imò, sic esset Pulmo frustra fabricatus, cum tamen dexter Cordis ventriculus saltem propter Pulmones confectus sit, quin imò sequeretur pulmonem corpori potius nocivum existere, ut pote si non esset dilatatus. Tandem etiam Homo vel animal sub aquis respirare possent, nam etiam sic sub dilatatione thoracis Aqua ab Aere pressa irruere, & pulmones dilatate posset, structura vero thoracis iterum exprimi.

§. 9. Ad verum ergo Respirationis usum, ut propius accedamus, consideremus, quid Aer valeat in alterandis rebus, & mox apparebit, eum multum conducere ad resolvendum & volatilandum etiam quandoque fixa concreta, (id quod primus *innuit Helmont. Tract. Blas human. §. 45.*) & imprimis ad dissolvenda & attenuanda Sulphurea; hinc nihil, nisi in Aere libero penitus ab Igne desagrabile existit. Ita etiam quotidie experimur, quod cineres, seu potius earum Salia fixa campos reddant fertiles, dum Aëris beneficio volatilifantur Salia ista fixa, & abeunt in nutrimentum plantarum volatile Oleosum optimum. Si jam consideremus Corpus nostrum, apparebit facile, Aërem, pro sua subtilitate ac crassitie multum alterare corpus nostrum, hinc namque varietas Temperamenti, ex varietate nempe climatum & hinc Vitæ, dependet. Aerem, qui inhabitant subtilem & tenuem, sunt Ingeniosi, Prudentes & alacres, prompti ac expediti in omnibus actionibus, quod Spirituum & Sanguinis innuit subtilitatem & volatilitatem; Qui vero in Aere sunt crasso, solent esse stupidi & stolidi, ob contrariam rationem. Tempore verno, dum Aer de novo quasi animatur, subtilior ac tenuior evadit, & æstivo, & Nos sumus alacriores & vegetiores, ob Spiritus & Matiam Sanguineam volatiliores; In autumno

autumno autem & hyeme torpescimus. Aeris Vitæ nos quasi contaminant, hinc enim in maritimis locis Scorbutus est familiaris, ex Aere, Salinis acrioribus marinis effluviis imprægnato.

§. 10. Hæc ipsas Aeris facultates, dum consideramus, patet facile, unde tanta ad vitam necessitas sit respirationis, dicimus nempe, *dependere à Respiratione ultimam Sanguinis perfectionem vitalem*, quatenus Primarius Inspirationis usus sit, ut Aer attractus, Sanguinem ad vitalem renovatam fermentationem & debitam volatilisationem, tam pro Spirituascencia debita, quam pro insensibili transpiratione disponat, sicut *supra cap. X. §. 10.* insinuatum fuit. Præstat hoc Aer, dum ratione Salis sui univertalis, texturam Sanguinis Salino Sulphuream dissolvit, camque dissolutam ita rarefacit, ut Salium actiones repetitus fermentativus impetus emergat, mediante quo, & Sanguis prompte in Spiritus vitales abeat, & simul ratione dissoluti Sulphuris, insignem incalescentiam exciter, adeoque, ut recte asserit *VVillis*, ad Sanguinis incalescentiam faciat, cum Respiratione & Aqua æqualiter vim quandam Aëris exhauriant, & par æris tam ad animalium vitam conservandam, quam Ignem sustinendum esse solet necessitas, uti *Major Tract. de Nitro pag. 188. item Th. Cornelius in Progymnas. Phil. p. 313.* pluribus deducunt. Ex his facile patet, quid sentiendum de Veterum quorundam Medicorum Sententia, qui Aërem pro alimento, vel Materia Spirituum vitalium attrahi existimant; item dum Chymici nonnulli dixerunt, in aere occultum esse vitæ cibum, quæ ipsa effata, medicatio Aeris clausi Drebelliana non inconcinne illustret.

§. 11. Huic primario Respirationis fini, & aliis secundariis tam inspirationis, quam expirationis, accedunt, nempe.

1. Promota Sanguinis circulatio per pulmones. *Vid. §. 1.* hinc omnia ea, quæ effervescente faciunt, sanguinem intensius, & ita ejus motum rapidiorem reddunt, etiam crebriorem & altiozem Respirationem procurant.
2. Fœcum Alvinarum, ut & fœtus ex Utero inspirando, vel excrementorum ex pulmonibus per tussim; expirando excretio adjuvantur.
3. Vocem prolatio beneficio laryngis, quæ instar fistulæ Musicæ seu pneumaticæ per respirationem vocem efformat.

§. 12. Fœtum non respirare superius assertum fuit, dubium ergo est, qua ratione fœtus vitam incolumen agere possit, desiturus tam necessariis pro sustinenda vita, aeris usibus. Sed hunc omni penitus aeris beneficio carere minus probabile videtur, quin potius cum *Major Tract. de Respiratione fœtus* asseramus, in viviparis recipere fœtum à Matre nutrimentum succum, particulis Aeris copiose refertum, quas Sanguis ipsius per arterias umbilicales ad placentam uterinam distribuit cum succo nutritio receptus ad fœtum per venam umbilicalem advehat, adeo ut *Placenta Uterina non amplius fecur, sed Pulmo Uterinus dicenda sit.* In oviparis verò liquores ovi primogeni substantia Aerea à Gallina, v. g. hausta plenos esse, quæ per vasa umbilicalia pari ratione, ut modo dictum ad pul-lum deferantur.

CAP. XIII.

DE USU LIENIS.

§. 1. Sanguinis ex sinistro Cordis Ventriculo ebullientis pars altera deorsum per arteriæ aortæ truncum deferitur, ejusque insigni portio per ramum arteriosum splenicum, ex arteria Cæliaca oriundum Lieni ante omnia infertur, quæ per venam splenicam denuò absorpta, ad Venam Portæ dilabatur. Præter

dicta vasa, ingentes etiam nervi, & quedam lymphatica, in liene reperibilia sunt. Jam quid transtru istè per Lienem agat & patiatut Sanguis, quæstio est ardua, quia obscura.

§. 2. CORPUS LIENIS, utur inter Parenchymata, ex Sanguine certo modo concreto, conflata, olim relatum fuit, revera tamen est *compositum membranaceum*, in parvas plicas, pluresque cellulas; apum alveolorum instar figuratum & distinctum, per quæ Membranosum Corpus univertum, ejusque cellulas glandularum globuli copiosi ex fibris & extremitatibus arteriarum & nervorum ejusdem Corporis pendentes dispersi sunt, uti hæc per autopsiam in Splene flatu diducto primum observavit & divulgavit *Malpighius Tractat. Scrutin. Visc. ubi de Liene.*

§. 3. Pro cognoscendo ergo LIENIS Usu, observentur sequentia.

1. Non omnia Animalia Lienem habent, præsertim plura avium genera eò carent, & canes quoque item porci sine Splene, post excissionem, vivunt; & omnes quæ vitales, quæ animales, quæ genitales coctiones obire, certum est, quia per experientiam confirmatum. Homini deficere posse, hæctenus fabulosum est, ipsi eundem excisere, si non impossibile, certe valde est perniciosum. Exemplum excissi Lienis in Homine citra vitam noxam videatur in *Miscell. Acad. Natur. Curios. German. Anno IV. Obs. 169.*

(2.) Iis, quibus Lien est bene constitutus, eorundem Corpus florere, quorum Lien verò, vitiose augetur, eorum corpus imminuitur, quibus verò Lien excisus est, eorum hepar mole auctius observatur, adeo, ut ferta quedam usus utriusque Visceris dependentia exinde suspicienda sit, cuius imprimis omnis Sanguis ad lienem delatus ex eo immediate ad hepar transeat.

(3.) Lien, quoad aspectum, repertus fuit sæpillime salvus in mortuis ex melancholicis sic dictis affectibus, v. g. Quartana, Scorbuto, Ictero nigro, hypochondriacis affectibus, &c. id quod Anatomæ patefacit. Interim tamen in deliratis, melancholicis, semper per consensum hypochondriorum evenientibus, Splenis vitia subesse, utur non æque per Anatomæ sensibilia, omnino arbitror. Hinc enim meritò urget *Helmont. Tract. Jus Duum Virarum.* illud Hippocratis, quibus vena fortiter in hypocondrio pulsatur, is mens ægrotat, unde etiam ægri tales, præcedentes in imminente paroxysmo certos motus in isto loco deprehenderunt.

(4.) Omnes Splenitici, hoc est, quibus Lien tenerum, male affectum, & tumidum, scirrhosum, infarctum, aliove modo vitiatum deprehenditur, sunt salivatores, teste Hippocrate, & hi ægri optime per medicamenta Salina, Urinam provocantia, v. g. per Sal Tartari, Tartarum Vitriolatum, Arcan. Duplic. Mynsicht. Sal digestivum hypochondriacum curantur, teste Laurent. in Contr. Anatomicis, id quod sane Experientia confirmat, dum Urinæ, quæ antea proflexerunt, claræ albicantes ac crudæ restitute sic aliquantisper Liene, prodire solent turbidæ, cum copioso sedimento, interdum atræ & obscuræ, & tandem ad naturalem statum redire.

(5.) Lien omni cavo sensili destitutus, nec recipiendo nec dirigendo euidam humori singulari, aut excremento erit destinatus.

(6.) Omnis qui in Lienem intrat Sanguis ad Venam portæ immediatè abit, & per hepar trajectum in Cavam & ad Cor, nil aliorum devehitur; Ut adeo singularis quedam hæc duo Viscera inter, conspiratio; eaque non frustranea, utur nondum sufficienter cognita, intercedere videatur. Hinc enim etiam non solum à Malpighio, sed

etiam ab alijs observatum fuit hepar molle, post extractum Lienem.

- (7.) Magnitudo & Color, aliæque Proprietates, uti singulis animalibus in liene est proprius, ita & Homini, in quo sano, magnitudo ejus multum variat. Color vero qui in fœtu est ruber, in adulto deprehenditur obscurior, & plus minus nigricans, imò proportionem partium instituta, gravior in fœtu quam in Adulto lien observatur.
- (8.) Lien animalium vel affatus vel coctus, aliove modo præparatus, gustatus, deprehensus fuit austeri pontici, & acerbi Saporis, teste *VValso in Epist. de Motu Sanguinis, item Highmore in Disquisit. Anatom. de Liene.*
- (9.) Hoc insuper notabile quod Splena animalium v. g. Cervi, Bovis, &c. præparata vel decocta, aut in Essentiam redacta, Cachexiæ Virginitatis ex Mensibus suppressis, specificè conducant. Hæc omnia necesse est, probe perpendantur, antequam de Usu lienis certi pronuncietur.
- (10.) Denique & hoc attendenda observatio in Praxi colligere licet, non adeo frequentes esse Splenis proprie dictos affectus, quin potius plura quæ à Liene oriuntur mala, aut saltem ex eo oriri putantur, fere ex nervis lienaribus, eorumque flexu affectis dependent, unde per consensum, & aliarum partium affectiones, & hinc plura Parthenata superveniunt, de quibus nervis *vid. Willisi Anatom. Cerebri p. m. 222. & 263. Tab. XI.*

§. 4. Frustra equidem Lien non erit conditus, cum ad Sanguinis laudabilem & naturalem statum, ut conservandum ita & restituendum multum conferre structura ejus & connexio demonstrat. Sed quid hoc sit, quod Lien conferat, queritur? Multi namque morbi tribuuntur Spleni, in specie malum hypochondriacum, in quibus Lien est insons, & si successu temporis afficitur, non est affectus tanquam causa mali, sed potius, quod ceu affectus ab alius radicato malo in Sanguine læsio ejus dependeat. *Helmontius*, quæ de usu Lienis statuit, deque ejus cum Ventriculo Duodumviratu differit, item de Fermenti Stomachi inspiratione à Liene, primorum conceptuum formatione, Somni & vigiliarum sede, virtute generativa ex splene, in *Tract. Sedes Anima, item Jus Duodumviratus &c.* ea omnia Canis & Porcus sine Splene facillimè refellit.

§. 5. Veterum quod attinet sententiam, Lienem recipere succum Melancolicum, h. e. partem Sanguinis crassioris, terrestrem, & fœculentam, eoque partim ali, partim eundem eructare per vas breve in Ventriculum, pro adjumento Digestionis, à Anatomis sufficienter revellit, cum nulla conspiratio, consensus nullus inter Lienem & Stomacum observabilis sit. *Conring. de Generatione & usu Sanguinis c. 22. r. 3.* Horum sententiam, Modernorum plurimi nonnihil emendant, ad experimenta nova Anatomica eam applicando dum nunc Sanguinem crassum, melancolicum in eo coqui & fermentari, ut corpori fiat utilis, nunc chylum acidum vel crudum, in eo alterari, ut abire queat in Sanguinem, nunc excrementa crassa, & Tartarea, in eo fermentari & disponi, ut per convenientia loca, imprimis Urinaria possint excerni, asserunt. Omnes hæc opiniones proflexerunt ex prima ista veterum, polita tamen paulisper & aliter nonnihil explicata. Nam qui modernis est acidus succus, veteribus dicebatur Melancolia, id quod de Morbis ab his causis oriundis similiter verum est. Plures, easque admodum discrepantes Sententias, de usu Lienis collectas *vid. à Mebio in Fund. Physiol. § 81. his addatur Velsbyus de usu Lienis, item Sylvius Dissert. V. de Lienis usu.* Sed in hujusmodi dubiis tutius est, unicuique suo sensu abundare, permittere, quam rem dubiam absque ulla probabilitate asserere.

Singularis ista Conspiratio hepatis & lienis, quæ omnis Sanguis ex liene immediate in hepar abit, ostendit peculiarem in

officio consensum, ita ut probabile sit disponi in Lienis Sanguinem, ut eò facilis in hepate alterari, & bilis ex eodem consueti, ac transcolari queat.

CAP. XIV.

HEPATIS OFFICIO, ET BILIS generatione.

§. 1. Arteria cœliaca ultra Ramum ingentem Splenicum adhuc in alios duos minores se dividit, quorum unus ad Pancreas abit, qui eò Sanguinem defert, ex quo lymphæ ejus specialis elaboratur, & per proprium ductum in Intestina excernitur. Alter Ramus ad hepar abit, ut partim in ejus capula communi, ramos portæ comitetur, partim verò ad Vesiculam felleam distribuatur. Præter hunc Sanguinem, Vena portæ, omnium ab Intestinis, Liene, & Pancreate, reliquisque infini ventris visceribus, præter Renes, refluxum Sanguinem, in hepar exonerat, ac ita arteriæ suo modo officio fungitur. Jam Quæstio est, quisnam sit hepatis usus, & unde generetur bilis, quæ nusquam in toto corpore quam in Vasis Choledochiis circa hepar reperitur.

§. 2. Antequam hanc decidamus, necesse est prius hepatis structura, & materialis compositio, ut sit cognita, quam optime explicatam dabit *Malpighii Tract. de Scrutinio Viscerum*, ubi de hepate præsertim cap. 2. 3. dum ostendit Hepar esse ex glandularum, conglomeratarum genere, ita ut compingatur ejus moles ex plurimis lobulis, propria circumambiente Membrana vestitis, & continuatis per transversum Membranosis nexibus firmatis, hexagona fere figura in Homine donatis. Lobuli hi ex glandulosis acinis, peculiari circumscriptione, ut plurimum hexagona donatis, componuntur, & singulis vasorum propaginibus, licet etiam exilibus appenduntur, & ita communi à Peritonæo oriunda membrana obducti corpus componunt.

§. 3. Cum Hepatis in Sanguificationis negotio duæ essent exsequiæ, omnes statim Hepar esse colatorium Bilis asseruerunt; Cum vero de Bilis Natura plures adhuc urgentes controversiæ, pro illis melius intelligendis consideranda sunt (1.) Bilis Phænomena, (2.) Materia ejus tam Constitutionis quam generationis, (3.) Efficientiæ ejus ac generandi. Modus, (4.) Eiusdem motus & (5.) Usus.

PHÆNOMENA circa bilem naturaliter constitutam observabilia sunt plura.

1. Primaria sunt, Notabile esse differentiam inter Bilem cysticam & hepaticam, cystica enim amarior, acrior, & penetrantior est, magis tincta & crassior; Hepatica verò diluti magis coloris, consistentiæ fluidioris, & saporis minus amaricantis observatur. Equidem cystica sub primo gustu etiam dulcedinem notabilem, sed quæ mox in amarorem penetrantem vergit, repræsentat, cum hepatica, serosioris consistentiæ subinde plus fere dulcedinis, aut minus certe amaroris præ se ferat.

2. Bilis destillata v. g. bubula, per se blando Igne nonnisi phlegma suggerit, resina tenaci sed inflammabili in fundo remanente. Illa ipsa tamen copiosior, & rigerosior Igne examinata, præter phlegma liquorem instar Urinæ recentis destillatæ, volatiliem acriorem, & copiosum Oleum suggerit, Sale fixo non adeo copioso, & magis ad acrimoniam Salicam instar Salis communis perfectam Alcalinam naturam vergente, ex Capite mortuo fortius calcinato superfluit. Eadem Bilis recens cum additione Alkali fixi destillata, liquorem volat. seu spirituosum Urinosum suggerit, qui pro volatili natura Syrupum violarum viridescens colore tingit, solutionem vero Mercurii Sublimati lacteam reddit; Non secus ac ea

de

De hepatis officio, & bilis generatione. 31

dem bilis cum Aqua simplici affusa ad putrescendum seposita, destillando liquorem volatiliorem & Urinosorem adhuc suggerit, modo dictos effectus manifestius exerentem. Porro Bilis in vitro hermetice sigillata in simo equino per aliquot septimanas ad putrescendum seposita ex flavo rubra & perspicua cum sedimento quodam apparet. Bili huic admista Aqua, Spiritu Sulphuris imprægnata lacteam præcipitando exhibuit colorem, præcipitato simul resinoso, subamaro succo, qui in prunis absque Capite mortuo exhalavit.

3. Bilis permixta cum liquoribus variis, varia exhibet Phænomena, eaque multipliciter variantia pro liquorum ex iisdem licet simplicibus præparatorum quantitate, tempore, aliarumque circumstantiarum licet minutissimarum differentia, adeo ut levissimo ex accidente variet Phænomenon, ut plurimum tamen ab acidis intensioribus, qualia sunt imprimis Mineralium, ut Spiritus Sulphuris, Vitrioli, Salis, Nitri, turbari interdum, nonnihil effervescente, hinc plus minus intense viridescere & sedimentum ex albo nonnihil viridescens, plus minus spissum seponere observatur cum amaritici plus minus remissione. Acetum destillatū vel simplex, item succus citri turbant pariter nonnihil bilem, & ætiale, sed parcius, sedimentum subpulidum deponunt, & flavedo mediocri emergit, quæ alias naturaliter ex luteo fusci est coloris. Alcalia verò volatilia, ut Spiritus Salis ammoniaci Sal volat. fuligin. Spiritus CC. essentialitatis alterationem in bile facere observantur, consistentiam Bilis hinc tenuiorem & claram cum colore citrino plus minus interdum verò aureo acquirunt cum aliquo sedimento viscido, in fundo. Aqua commun. denique, Sal commun. Nitrum, Urina, Sal Armoniacum, alterationem nullam, aut exiguam faciunt, excepto aliquo sedimento mucilaginoso. Cū oleo Tartari varia in diversis tæminibus exhibet Phænomena, nunc in Massam fertidam coagulari ab eodem, nunc vero eadem clarescere, & subcitrini coloris reddi, cū sedimento, quale ab acidis precipitatur, observatur. Ab amico relatium habeo, quod observavit ex oleo Tartari p. d. bili suillæ instillatū quasi effervescentiam fieri, id quod innolescat ex bullis, & particulam mutua agitatione. Adeo in hujusmodi tæminibus experimentibus, quæ arte magis quàm Naturā sapiat, ad qualibet circumstantiam probe attendendū, & idem experimentū sæpius diverso licet tēpore reiterandū, antequam pro usu theoretico aut Pract. certi quæ cōcludi queat.

§. 4. MATERIAM BILIS quod attinet, & quidem cā quæ est CONSTITUTIONIS, manifestum est, copiosum Oleum eidem inesse, ex inspissatæ ejus resiniformi relicto corpore, ut & ex facili ejus incensione est deflagratione. Salina ejus particula sub olei tegmine delitescens patet ex phlegmatis, seu Aquæ in bile presentia, ut & facillima ejus cum aqua communi miscela, cum Oleum, aut Oleosum Corpus sine Salinarum particularum interventu consortiū Aquæ haud patitur. Atque adeo saponarius liquor suo jure vocari potest bilis, qui ex analogia cum alijs concretis similibus, & præsertim cæteris animalium partibus, ex copioso Oleo, occulto acido, debito tamen Alkali volatili saturato constat, id quod imprimis ista cum Alkali fixo destillatio illustrat, cum per se destillata Spiritum & Sal volat. Urinosum nō suggerat, quod hoc detur ab acido Oleoso, quod ab Alkali fixo absorpto, volatili Alkali promptè dimittitur, nec secus in Sanguine, Bilis matre, accidere observamus. Nam cæteræ mechanicæ superius allegatæ ad texturam bilis nimis alterant, & intercedentes putrefactiones, & hinc cum fortiori Igne destillatione, quibus medicantibus formæ non tam educuntur, quam novæ producuntur, minus huc quærat, & adeo saponarius seu Oleosus, Salsus, vel secundum alios non inepte,

Salsus, sapore dulcamarus, effluo calidus, salsu balsamicus Liquor erit Bilis. MATERIA GENERATIONIS est Sanguis proprie dictus, chylo nempe & sero contra distinctus, per ramos venæ portæ advectus, pinguioribus scilicet subtiliores particulas sanguinis cum Salinis certo modo unitæ, quæ tanquam cremor seu flos Sanguinis per Hepatis officium in bilem abeunt.

§. 5. Modus, quo ex Sanguine generatur Bilis ab Hepate, fit per transcolationem Mechanicam, mediantibus acinis istis glandulosis hepatis propriis, ex quibus Parenchyma ejus coaluit, sicuti v. g. Olea destillata ab adjuncto phlegmate, & Spiritu per chartam emporeticam Oleo imprægnatam, separari solent. Siquidem & vasorum choledochorum radices terminantur in acinis glandulosis, quo etiam pertingunt Venæ portæ ramificationes. Dubitare quis interim posset, an ita formaliter bilis in Sanguine existat, ut nuda transcolatione exinde separabilis fiat, an vero saltem materialiter, ita ut per modum vel præcipitationis vel fermentationis cujusdam alterationis, Sanguis ex parte talem immutationem sub sui per hepatis glandulas transitu suscipiat, qua formaliter in bilem abeat, quæ texturæ suæ specialis ratione nonnisi officiola seponere observatur cum amaritici plus minus remissione. Acetum destillatū vel simplex, item succus citri turbant pariter nonnihil bilem, & ætiale, sed parcius, sedimentum subpulidum deponunt, & flavedo mediocri emergit, quæ alias naturaliter ex luteo fusci est coloris. Alcalia verò volatilia, ut Spiritus Salis ammoniaci Sal volat. fuligin. Spiritus CC. essentialitatis alterationem in bile facere observantur, consistentiam Bilis hinc tenuiorem & claram cum colore citrino plus minus interdum verò aureo acquirunt cum aliquo sedimento viscido, in fundo. Aqua commun. denique, Sal commun. Nitrum, Urina, Sal Armoniacum, alterationem nullam, aut exiguam faciunt, excepto aliquo sedimento mucilaginoso. Cū oleo Tartari varia in diversis tæminibus exhibet Phænomena, nunc in Massam fertidam coagulari ab eodem, nunc vero eadem clarescere, & subcitrini coloris reddi, cū sedimento, quale ab acidis precipitatur, observatur. Ab amico relatium habeo, quod observavit ex oleo Tartari p. d. bili suillæ instillatū quasi effervescentiam fieri, id quod innolescat ex bullis, & particulam mutua agitatione. Adeo in hujusmodi tæminibus experimentibus, quæ arte magis quàm Naturā sapiat, ad qualibet circumstantiam probe attendendū, & idem experimentū sæpius diverso licet tēpore reiterandū, antequam pro usu theoretico aut Pract. certi quæ cōcludi queat.

1. Quod bilis Liquor videatur non leviter à Sanguine discrepare, & cujus nulla, ne minima quidem in Sanguine vestigia observentur.

2. Parenchyma hepatis singulare apparenter majori usui quam simpliciter transcolationis destinatum.

3. Si Urinæ in renibus secretio, non absque fermento alterante fieri potest, ut plures asserunt, idè potiori longe jure bilis transcolationi convenire videtur.

§. 6. Motum Bilis quod attinet, immediate etiam intrat poros biliarios in Hepate, utpote qui undique per ejus Parenchyma speciatim in parte sua seu cava sunt dispersi, unde per ductus Choledochos in Intestinum duodenum, partim vero mediate, nempe in Folliculum Fellei prius collecto exinde etiam ad Intestina per rammum cysticum abit. Ac sane negari nequit eam Bilem, quæ per porum biliarium hepaticum excernitur ex hepate oriri in eoque elaborari ex Sanguine per venam portæ advecto, id quod Experimentum *Malpighii, & Fracassati* confirmat, qui ligatis omnibus hepaticis arteriis, & abscessa penitus vesicula fellea nihilominus tamen copiosum bilis per ductus choledochos, ex hepate proventum adhuc in cane vivo observant. Ad hæc Ductuum hepaticorum conformatio Mechanica, & Insertio Ductus cystici obliqua, ex Mechanicis motu Contenti in eis deorsum non vero sursum versus demonstrant, ut & intumescencia versus hepar si supra insertionem ductus cystici ligentur, id quod contra Sylvii hypothesein observandum.

§. 7. Bilem vero, quæ in folliculo felleo continetur, non elici ex hepate, sed generari in folliculo ipso ex Sanguine per arteriam propriam in eum transmissa, vult *Sylvius Dissert. Med. 6 §. 53.* Item *Schroammerdam de Respiratione Sect. 3. c. 1. p. 86. & Pecclinus de Purgantibus pag. 496.* Ita ut Sanguis in folliculo per fermentationem à bile jam præente in similem bilem mutetur, instar vini aceto infusi, vel à glandulis tunicæ folliculi internæ ita alteretur. *Vid. Pecclin. l. c.* Obstant vero hic experimenta *Malpighii*, qui ligata arteria hepatica, & sic pariter furculo ejus, Cystica, nihilominus continuum bilis proventum ex Sanguine Venæ Portæ observat, & quare duplex Officina bilis, alia in hepate, alia in folliculo fingenda foret quin potius concludendum videatur, hepatis officium versari simpliciter circa bilis elaborationem, secretam nempe in hepatis glandulis materiam ex Sanguine, ibique certo alteratam & immutatam in bilem, partim immediate per porum choledochum hepaticum ad intestina derivari, partim mediate in cysticam prius collectam, per ductum hujus cysticum ad intestina pariter ablegari. Collectio hæc singularis Bilis in folliculo, fit mediantibus certis, parvis ductibus

bus biliariis ex hepate in folliculum derivatis de quibus *Vid. Higbomus in Anatom. lib. 1. c. 2. p. 3. item Bartholinus in Anat. V. Vesperus de Cicuta. p. 176. Schrader in Observ. p. 186.* In quo eadem digestionis quasi Chymicæ beneficio exactius elaborata, & acrior & spissior pedetentim evadit & ceu Oeconomiam animalis necessarius thesaurus observatur successive, præsertim sub chyli distributione uberius effundenda.

§. 8. Usus autem quem Bilis obtinet in Intestinis, supra c. 8. §. 2. 3. 9. fuit explicatus, qui tantus est, ut sine bile corpus languidum omnino, & ægrum evadat, cuius exempla prostant hinc inde, quæ *Vid. in Mæbii fundâ. Phys. p. 368. item in Dousing. Exercit. de Aliment. Depuratione §. 69. item in Glissonio Anatom. Hepatis. c. 39.* Exemplum simile in quodam decolato observavi, qui omnino Cachecticus jam ad Anasarcam inclinabat, in quo tamen nihil reperiebatur præternaturale, nisi quod fellis vesicula bile esset vacua, adeoque ista vitia morbosa, qui à Veteribus Hepati frigido, & hepatis intemperei frigida, & hinc deficienti Sanguificationi adscripta fuerunt, illa potiori jure, bilis vel defectui, vel inertiae, vel præternaturali alterationi adscribenda erunt. Exinde enim evenit, quod talibus in affectibus amara, ut absinthium, Centaurium minus, Rhabarbarum, &c. imprimis in usu sunt, quæ omnia bilem vel deficientem augent, vel vitiantur materiali crasi restitunt, adeoque non caloris defectu in Sanguine est causa Defectus Bilis, sed potius absentia bilis est autor repelcentiæ sanguinis; Non enim ceu excrementum in hepate secernitur, quia alias inconveniens esset, ut denuo chylo in Intestinis permisceretur, sed ceu liquor balsamicus ad suos usus pro totius incolumitate destinatus.

CAP. XV.

DE SUPERFLUI SALIBUS ABUNDANTIBUS
in prægnanti per Renes exclusione.

§. 1. Sanguinis pars tenuis & Aquosa, ut fluidam reddit integram Massam, ita etiam ejusdem tam superflua, sed effæta & inertia, quam si forte digestionum errore genita sint excrementa Salia, aut etiam alias quascunque impuritates, ac fordes digestionis secundæ errore prognatas imbibit, eoque ex Massa Sanguinea per Renum colatorium expurgat, sermque Sanguinis, communiter *Helmontio Latex aquosus* dicitur, quod in hisce secretoriis locis URINÆ nomen accipit, sicut per poros Cutis, si confertim excernatur, Sudoris. Est namque una eademque Urinæ & Sudoris materia locorum secretorum diversitate distincta, licet renes sint naturalia magis, Pori vero Cutis quodammodo præternaturalia excretoria vasa. Alias de Sero Sanguinis ejusque usui videri potest *Schenckius in singular. dissert. item Helmont. Tract. Latex humor neglectus.*

§. 2. Est itaque Renum Corpus, secernendæ Urinæ à Sanguine Instrumentum & Organum cujus descriptionem, ut non inelegantem suggesterit *Bellinus de Structura & Usu renum*; Accuratiorem tamen supeditat *Malpighius, Tractat. de Structura Viscerum, cap. de Renibus*, ubi præter vasa Sanguifera arterias & venas emulgentes præterque Ureteris in Pelvim expansiones, & hinc pro papillis renalibus recipiendis, posteriores in tubulis distributiones observat, Renes præsertim circa gibbam sui partem constare ex glandulis innumeris minutis apparenter, ut piscium ova, rotundis, & hinc simul fibris, seu potius canaliculis pene innumeris membranaceis, projiis scilicet renum excretoriis vasculis, extimam renum substantiam suâ aggerie præcipue componentibus. Glandulæ istæ connectuntur arteriarum ramis, & in multiplices furculos propagatis iidem, adnascuntur & appenduntur, ex quibus etiam Urinæ materiam acquirunt, eandemque ex sanguine ed delato emulgent & separant. Hanc per renum istas fibras membranaceas excavatas copiosissimas, à gibbo renis, recta versus ten-

entes, & velut ut in fasciculum re-collectas, & ita in papillas desinentes, (quæ in productos tubulos ex pelvi protuberant) in Pulvum exonerant. Ergo secernendæ Urinæ Instrumentum sunt Glandulæ; secretæ ad Pelviam distribuendæ Instrumentum sunt excavatæ fibræ.

§. 3. Urina ex Renibus in Pelvium exonerata successive per continuatam Ureteris ductum in Vesicam destilat, hæc moderatè plena, nil sentit incommodi, sin verò Urina sit nimis copiosa, ita ut Vesicæ nimia & dolorifica fiat distensio, vel Urina sit nimis acris, Salva aut Acidâ, ut fiat ejus arrosio, v. g. in Stranguria, tunc excretionem urget Vesica, unde ejus sphincter se laxat, & ita liquida Urina sponte effluit, adjuvantibus fibris circularibus membranæ secundæ, vesicæ, quarum contractione angustatur Vesica atque Urina expellitur. In subsidium veniunt etiam interdum Musculi abdominis recti vel pyramidales, qui se contrahendo subjacentem Vesicam ita premunt, & Urinam simul expellunt.

§. 4. Patet ex dictis, Serum à Sanguine percolatione quadam in Renibus secerni, quæ tamen sola haud videtur omnino sufficiens, quin probabilius est, certam in renibus Sanguinis, fusionem evenire, mediante quâ attenuetur Sanguis, & disponatur ita, ut serosus latex facilius ab eo secedat. Imò ipsum Serum etiam, sub ista sui separatione certam alterationem subire, quæ ipsa Urinæ materia peculiarè odorem, saporem, aliæque attributa & proprietates distinctas, admodum à latice Sanguinis, & in nullo alio Corporis succo reperibiles acquirat, simulque talem consistentiam recipiat, mediante quâ & ipsum, & ejus simul contenta promptius per renes transcolari possint, ita ut materialiter quidem Urina in Sanguine præexistat, formaliter verò in Renibus demum fiat. Quam & Sanguinis fusionem, & seri alterationem non incongrue fermento cuidam Renibus proprio describit *Villius Tract. Pharmacop. Ration. Sect. 4. c. 1. item Helmont. de Lithiast. c. 4. §. 30. & Tachen. in Clav. c. 9.* qui istud fermentum putredinis seu lotii putrefactivum appellant.

§. 5. Est ergo hæc Sanguinis Urina, lixivium quoddam Aquâ nempe Sale Salso volat. seu enixo volatili, quasi Ammoniacali potissimum imprægnatum. Sal hoc volatile Salum ex Alcali nimirum, & acido, ambobus volatilibus constat, quæ temperata sunt partibus Sulphureis seu Oleosis non paucis, ut hoc monstrat Anatomæ Aquæ spagyrica de qua *Vid. Villius de Urinis. Helmont. de Lithiast. c. 3.* Compositio ista Urinæ quoad salia, actiâ divisibilis est mediante Alcali fixo, aut calce Viva etiam additis, ab his absorberet acidum, & dimittitur Alcali volatile. Constituit hæc Urinâ Sanguinis, præter quam datur etiam Urina Potus, ex primis viis secreta, quæ similiter Salva, & ejusdem cum illâ Sanguinis Urinâ conditionis, diluta saltem magis est minusque contentis Salibus Oleosis saturata. Præter has particulas volatiles etiam duplex Sal fixum, sed paucum in Capite mortuo Urinæ interdum deprehenditur *in Helmontio de Lithiast. §. 21.* Vnum quidem est Sal esculentum seu Marinum, non ita pridem cum alimentis assumptum & per Urinam Potus denuò excretum, alterum verò ipsi lotio peculiare, ex alimentis non æque in primis viis sub digestionem, ex sui nempe ineptitudine volatilis oritur, quale etiam in ipso Sanguine interdum reperiri solet. Hæc ipsa ordinaria quasi & naturalia Urinæ sunt ingredientia, hisce etiam extraordinaria contenta etiam in statu sano subinde accedunt, si nempe errore vel primæ digestionis non rite coaquatur totus chylus, vel secundæ digestionis, non rite totus assumitur, pars hæc crudior ac parte Aquosa imbibita, una cum Urina excernitur, & sedimentum istud in sanorum Urinis constituit.

§. 6. Prout ergo se habent Chyli & Sanguinis Digestiones, ita etiam se habent in suis attributis Urinæ. Hinc si Salia, reliquæque hos liquores constituentes partes per fermentationem bene subacta, & à latice Aquo rite imbibita fuerint, Urina est clara; sin vero hæc non rite

sint inter se unita, urina sit turbida. Simile evenit cum omnibus liquoribus fermentantibus, qui legitime fermentati, ex unione partium tam continentium, quam contentarum reciproca, sunt clari, vitiose vero fermentati, sunt turbidi. Hinc & urina in naturali statu dum contenta habent rite fermentata, & probe inter se ac cum liquore continente unita, sunt claræ & perspicuæ; si verò fermentatio sanguinis vitiat, & partes ejus salinæ cum reliquis non rite uniantur, nec subigantur, ex quacunque fiat causa, quæ tamen sæpius est salium, tum inter se tum cum aliis particulis intermixtis vitiosa proportio & *diuresis*, Chyli & primæ digestionis vitio præcipue orta, urinae sunt opacæ & turbidæ, donec fermentatione se mutuo subigant, sanguinem confluentes partes & heterogeneas, nec rite miscibiles portiones excludant & quasi præcipitent, quo factò, æquabilis redit sanguinis fermentatio, & tales urinae copiosam tandem sedimentum seponendo tanquam separatas feces, denuò clarescunt, & naturali colore & consistentia se conspiciendo offerunt.

§. 7. Porro pro quantitate contentorum urina sit nunc crassa, nunc tenuis, & prout ipsa contentæ particule salinæ, oleosis combinatæ, diverso modo sese habent, ex ratione scilicet fermentationis, & hinc mutua inter se cohesio, & cum sero permixtio, unde diversa lucis incidentis sit ad oculum refractione & reflexio. Colores urinae valde variant, & vel naturali sunt propiores color, vel ab eo remotiores, idque nunc in excessu, nunc in defectu; Illi rutilant, hi pallent; scilicet copiosiora vel acriora salia cum oleo plus minus copioso arctius se intimius juncta intensiorem colorem repræsentant, & contra.

CAPUT XVI.

DE MOTU SANGUINIS AD
Glandulas, Lymphaque ortu & natura.

§. 1. Excurret sanguis ulterius ubique ad glandulas copiose per universum corpus hinc inde disseminatas, easque tam conglomeratas quam globulatas. Illæ ex pluribus quasi minutis glandulis, aut granulis compositæ sunt, hæc vero ex una continua materia, planaque superficie constant. Conglomerata liquorum præparatum in certas cavitates pro peculiaribus usibus effundunt; Conglobata vero illum ipsum peculiariter vasa, lymphatica dicta in venam axillarem sinistram sanguini denuò infundunt, ita quidem, ut omnis liquor, quem glandulæ conglobatæ conficiunt, & speciatim Lympha dicitur, ab interioribus intra cor partibus, per ductum thoracicum tanquam communem truncum sanguini in vena axillari sinistra infunditur, sicuti in eodem loco omnis in glandulis regionis supra cor superioris confecta Lympha per similes Lymphæ ductus, ibidem infundatur. Sane *Stenoni* si credendum, quælibet lymphatica vasa cum glandulis suum habent commercium.

§. 2. Structuram quod attinet Glandularum, hæc in omni glandularum genere nil præter vasa (& horum contentos liquores) variè contexta constituunt, adeoque nil aliud, quam vasculorum nervorum maxime exilium congeries sunt, ita ut nihil singulati cuidam substantiæ, vel carni, vel Parenchymati simile in illis occurrat, nec alia intermedia substantia in illis adsit, sed vasa circularibus plicis, instar parvorum intestinulorum existentia inveniantur, quæ ipsa aliis vasis rubicundis, arteriis nempe & venulis ornata sunt; Prout talis structura in restibus præcipue omnium consensu pro glandulis conglomeratis habitis, per quam manifestum est. *Vid. Acta Societ. Reg. Anglic. p. 869.*

Tom. I.

§. 3. Glandularum ergo similis structura, similem in genere humorum ab iis emulgeri demonstrat, non tamen in omnibus eundem, id est, præparant liquorum aqueum subtilem plus minus chylosum, adeoque sanguini, ut sic penitus contradistinctum, pro speciali tamen glandularum, præsertim conglomeratarum varietate etiam diversum, indeque diversis usibus destinatum. Conglobatarum vero Lympha unica videtur, & eadem, unde etiam uno in loco pro eodem communi usu omnis infunditur. Conglomeratarum ergo glandularum liquor, prout eadem, sunt vel laxioris vel firmioris textura, variat, ut ut omnis ex arterioso sanguine immediate præparetur & secernatur, Illæ quidem, quæ laxioris sunt structura, serum magis lætè emulgent, uti sunt glandulæ mammarie, testes, tonsillæ, &c. hæc vero, quæ firmioris sunt compagis, serosum saltem & subtilem laticem, eumque simul sale volat. calso, vel acidulo plus minus manifesto imprægnatum, conficiunt, ut Pancreas, Parotides, Lachrymales, Laryngis, Membranarum pituitariarum, & ceteræ glandulæ, quibus ita in dictis glandulis secretis & præparatis liquoribus à Spiritibus animalibus per copiosiores vel insigniores nervos affluentibus, ad glandulas istas distributis, certa quædam alteratio, vel in operando efficacia simul accedere omnino videtur, id quod lactis ex animi Pathematis facta alteratio illustrat videtur.

§. 4. Materia autem, ex qua componitur Lympha seu liquor glandularum conglobatarum est idem latex aquosus, sed nutrimento rovido partium spermaticarum seu nervearum imprægnatus, ministerio glandularum collectus, & inde per vasa lymphatica ulterius in sanguinem derivatus. Huic ipsi liquori in glandulis his conglobatis simul accedere videtur ex sanguine arterioso ad illos derivato subtilem, volatilem, acidum vel acidum salum liquorem, ut probabiliter asserit *Sylvius deffert.* §. 8. Sicut hoc gustus subacidus linguæ non raro observatus idem confirmat. *Vid. Bartholin. Cent. 2. Epist. 55. & 69. item Cent. 3. Epist. 53.*

§. 5. Sed quis sit usus certus Lymphae hujus, sanguini in venis axillaribus permixtæ, adhuc est controversia, In genere tamen ejus prope cor cum sanguine undique refluxo commixtio, & proxime cordis infusio, & inde in Pulmones atque sinistram cordis ventriculum distributio certum quandam pro restaurando vigore vitali sanguinis in Præcordiis usum arguit, quare enim aliâ à tam remotis locis tanto itinere omnis Lympha ex quibusvis glandulis conglobatis eo adscenderet, & sanguini speciatim isto in loco infunderetur? Unde non inepte *Charleton. exercit. 9. §. 8.* Lympham diluere sanguinem, eamque fluxiliorem, & ita restauratæ fermentationi aptiorem reddere, adeoque simul facilem ejus coagulationem impedire, existimat, dum, præparatum sanguinem à capite descendente, spiritibus orbatum; ascendente verò sero aquoso spoliaturum, tenuiorem & liquidiorem reddat. Accedit & hoc, quod Chylus Lymphâ dilutus in ductu thoracico facilius cum sanguine permisceatur & ab eodem subigatur.

CAPUT XVII.

DE MOTU SANGUINIS AD
Corporis circumferentiam, factaque ibidem
insensibili transpiratione.

§. 1. Corpus nostrum in continuè est fluxu & affluxu, amittit jugiter copiosissimas particulas insensibiliter per Cutim, (ut nihil dicam de iis quæ sub expiratione pulmonali exhalant) id quod *insensibilis transpiratio* appellatur, cujus incredibilem quantitatem, & insignem necessitatem *vid. in Medicina Statia Van-der-ii.* Circa hanc ergo consideranda venit, hujus transpirationis materia, vehiculi, organon, modus quo fiat.

§. 2. VEHIC

§. 2. **VEHICULUM ET MATERIA** *insensibilis* hujus *transpirationis* est *Latex aquosus*, partibus ejus salinis volat. oleosis inutilibus, id est diuturniore cingitur & fermentatione effectis, & quasi attritis, sufficienter tamen pro omnimoda transpiratione, mediante & repetita ista sanguinis, fermentatione, & aeris inspirati resolutione attenuatis & volatilifatis, ut imprægnatus, sicuti saporem ejus salum pinguem, adeoque ex acido & alcali compositum, ex indulsis mechanicâ chymia, demonstrat *Tachenius in Hippocrat. Chym. c. 16.* Maxima scilicet hujus pars crassior, minusque subtilis, uti cum urina ablegatur, ita residua portio in sanguine, dum cum eo circulatur, per partes continentes, solidas, sapore salso saponis instar abluat & abstergit nutrimentum harum toridum, non perfecte post accretionem cessantem assimilatum, & coagulatum, sed in diuturniore mora inutile, & quodammodo excrementitium redditum, hoc ipsum ergo abstersum, ne aliquid sordidum à nutritione remaneat insensibiliter simul exhalat. Commune ergo vehiculum, ut alibi, ita & hic est Serum, seu *Latex aquosus*, **MATERIA** cujus evacuandæ gratia transpiratio hæc à natura ordinata est, duplex est, scilicet *partè ex massa sanguinea* partes hujus effectæ, salis volat. oleosæ, à latice dicto imbibitæ, *partim*, idq; maximam partem, est *nutrimentum partium solidarum*, post accretionis annos haud amplius assimilatum, quod, irr. rationis debet ubi defunctum est munere, successive attenuatum, & in salum conversum, à latice præterfluo abstersum, successive per poros emittitur; adeoque ut digestionis primæ emunctorium sunt, alvus & intestina, secundæ vero renes & vesica urinaria, ita digestionis tertiæ primario dicata est insensibilis transpiratio, ut quod in solidis partibus sub nutritione vel materiæ vel efficientis ex necessitate generatur heterogeneum, aut vitiosum sufficienter attenuatum per peripheriam corporis transpiret.

§. 3. **ORGANON** *insensibilis* hujus *transpirationis* est *Cutis*, quæ est rete quoddam quasi tendinosum extriplici minutissimorum vasculorum Capillarium, ceu fibrarum genere tanquam tot filamentis artificiose constructum, ex capillaribus nempe vasculis, (quæ ob exilitatem fibræ vocari possunt) venarum, arteriarum, est primario nervorum, utpote quorum nervosæ fibræ præ cæteris copiosiores sunt, quarum respectu etiam Cutis à quibusdam inter corpora tendinosa refertur, quæ inter se contexta, Rete quoddam, totum corpus investiens constituit. Sub hac textura reticulari copiosæ constitutæ sunt glandulæ parvæ ob exilitatem Miliare dicitur, suis excretoriis vasis, exteriora versus ad cuticulam spectantibus instructæ, quorum orificiola insigniores cutis poros videntur constituere. *Vid. Malpighius tract. de externo tactus Organo, pag. 32. 39. item Bartholin. cent. 3. Epist. 67. & 97. schlinus de purgant.* Nam hæ ipsæ glandulæ excretoriæ, copiosioris transpirationis saltem ac potius transsudationis videntur Organa, quibus alias binas pororum exilissimorum & copiosissimorum differentias merito adnumerat *Pechlinus de habitu & colore Ethiopum, pag. 87.* per quas transpiratio insensibilis imprimis contingit, nempe præter istos tubulos cutaneos ex singulis glandulis enascentes, sunt *altera ista via* minus quidem conspicuæ, sed ad cutis pressionem, cuticulæque redutivas lympham copiosè stillantes, quæ sunt *ocula arteriolarum capillarium*, unde ad acris medicamenti seu erosionem, seu laxationem humor in vesicam colligi solet. *Tertia via* sunt, minima & indivisibilia corporis perspirabilia puncta, per quæ effluvia tantum minutim divisa nec solido coerenda, penetrant.

§. 4. Quoad **MODUM** insensibilis hujus transpirationis, hæ ipsæ Cutis glandulæ miliares, ex sanguine per capillaria vascula allato, emulgent copiosè partem ejus aquosam, particulis ejus effectis, & superfluis salinis aliisque inutilibus tum massæ sanguinæ, tum partium continentium impræ-

gnatam, quæ sub halitum per se invisibilium formæ, per vascula earum excretoria excernuntur, dum simul similis materia per alios exilissimos poros cutis simili ratione, & insensibiliter transpirat, adjuvante non parum tam colore ipsius corporis exspirantis, quam etiam corporis ambientis. Quin etiam aer inspiratus, & fluidis corporibus permixtus, ut fermentativum motum intestinum, & hinc successivam; absque spissiori capite mortuo, attenuationem eorum multum promovet, ita & transpirationem insigniter adjuvat, simili scilicet modo, ac ex pulmonibus exspiratus idem sub æstivo tempore multum effluviolum insensibilium secum rapere solet, ita idem fluidis corporibus permixtus, in cutis peripheria qua data porta proruit, & ita transpirandæ materiæ motum ad extra faciliat. Exinde respirationem ac transpirationem certam ad se invicem proportionem habere rectè annotat *Pechlin. tract. de aliment. & aer. defectu. pag. 114.* Nempe animalia calidiora, ut respirationem habent vehementiorem, sic & transpirationem copiosorem. **EFFICIENTIS** ergo **TRANSPIRATIONIS** est vel **PRINCIPALE**, idque *vel remotum*, motus scilicet massæ sanguinæ circulatorius, mediante quo materia transpiranda tam ad Cutem quam per Cutem propellitur. *Vel proximum* fibræ istæ nervosæ cutis, rete una contextentes, hatum enim blanda constructura tam ex glandulis quam interceptis porulis & meatulis materia successive expellitur. Vel est **INSTRUMENTALIS** transpirationis efficiens, idque vel *primarium*, aer inspiratus, vel *secundarium* calor.

§. 5. Quod si massa sanguinea à quacunque causa velocius moveatur, ideoque insignis quasi ebulliat, & intensus incalescat, & ita attenuetur nimium, ut in exercitiis corporis, aut nimio ambientis calore, aut sub stragulis, contingit, *sudor oritur*, dum ex sanguinis ista fusione transpiratio in tantum augetur, ut ex copia materiæ à glandulis imbibitæ, hæc confluit, sub guttularum minutissimatum forma erumpat, & rivulorum specie emanet, quin etiam exterior cutis habitus ab imbibitione ista ubertiore turgere quodammodo videatur. Cum hac sanguinis dispositione, sub transudatione, simul etiam habenda est ratio fibrarum nervosarum, seu tendinosarum cutis, harum enim relaxatio, aut contractio, multum tam in promovendo quam impediendo transpiratu ac sudore præstare solet. Quod magis enim hæ ipsæ tenæ ac contractæ sunt, indeque pori contracti & angustati, eò parcior transpiratio, paucus vel nullus sudor elici potest; Quod vero resolutæ nonnihil hæ ipsæ fuerint, & inde patentiores pori, contrarium expectandum.

§. 6. **Materia** sensilis hujus *transudationis*, ex parte est eadem quæ insensibilis transpirationis, nempe salina volatilis oleosa, de qua *vid. Tachen. Hippocrat. Chym. cap. 12. p. m. 76.* sed præterea ex massa sanguinea sub sudoris motu nimis attenuata, & resoluta, copiosæ partes utiles, uti etiam ipsum nutrimentum partium solidarum roscidum, simul à sero salso absorbentur, & foras educuntur, ut nihil dicam de partibus spirituosis in omni sudore conferentim erumpentibus, quorum defectu, non tantum vires tandem deficiunt, sed etiam materiæ illius unâ excretæ ratione crebrior sudor corpus emaciât, & exsuccum reddit, pinguesque eo valde attenuantur.

§. 7. Ast in statu præternaturali, quæcunque sanguinis uti & partium continentium heterogeneitates aspicatissime & copiosissime cum sudore ita sensibiliter excernuntur, quando scilicet eadem, prius per fermentationem ex sanguinis ardore miscela separata & quasi præcipitata sunt, tunc enim ab aquosis partibus imbibitæ, vel spontaneo naturæ motu indeclinatione morbi criticè excernuntur, ut etiâ in sine paroxysmorum febrilium

febrilium in intermitentibus contingit, vel medicamento Diaphoretico attenuata, & liquefacta massa sanguinea easdem excludit. Hic in principio morborum dum nondum est facta excernendorum istorum separatio, uti urinæ tunc apparent claræ & crudæ, ita tunc sæpius frustra, raro sine noxa propinantur sola diaphoretica, magnamque excitant massæ sanguinæ fermentationem, ejuque effervescentiam inde impetuosiorem reddunt. Quod si vero præmittantur Præcipitantia, vel addantur sudoriferis, sæpius speratus eventus succedunt.

§. 8. Uti ergo **INSENSIBILIS TRANSPIRATIONIS** **USUS** est ut massa sanguinea, singulæque partes à particulis effectis, & eatenus ab excrementis salinis oleosis, aliisque ex necessitate materiæ in languificatione & nutritione pronatis, quibus aliâs retentis ex turbata massa sanguinea morbi universales, præsertim febres oriuntur, ex vitata vero Partis cujusdam solidæ nutritione, morbi particulares, præsertim abscessus vel apostemata oriuntur. Ita etiam *sudor primariò* est evacuativus & purificativus totius massæ sanguinæ, & simul absterfivus partium solidarum; *Secundario* vero est accelerativus sanguinis motus circulatoris, sanguinisque attenuativus & ventilativus. Sicuti per accidens, si sit nimius, est colliquefactivus nutrimenti, & sic emaciativus, ob spirituum verò exhaustiorem debilitativus.

§. 9. An autem ex præcordiis vel interioribus visceribus etiam sudor immediate prorumpat, ut acute hoc urget *Deusing. exercit. de Depuratione alimentorum pag. 187. & in Append. ejus p. 343.* id sane haud improbabile est, licet ob modum, quo id fiat, latentem, res adhuc sit obscurissima.

CAPUT XVIII.

DE SANGVINIS AD CEREBRVM
motu, spirituumque animalium generatione
& officio.

§. 1. **S**anguinis ex sinistro cordis ventriculo in arteriam propulsi pars altera, per arteriæ ramum adscendentem sursum fertur, & ex ramis axillaribus, per duo insignia arteriarum paria, carotidum nempe & vertebraliū in cerebrum ascendit, in cujus medullam, hæ arteriæ ramos quosdam hinc inde spargunt, maxima vero pars in minima capillaria divisa vascula, extimam cerebri & cerebelli superficiem cernericiam, *Cortex* appellatam sub tenui meninge, à quâ omnes ejus anfractus arte investiantur, subintrant, à quibus etiam motu suo pulsatorio cerebri cortici certus motus tribuitur, ut ex inflatione carotidum patet, paucisque venulis ex sinibus duræ matris oriundis implicantur, in quos sanguinem denique reportant, à quibus in sinus quatuor derivatur, qui, cum continui sint venis jugularibus (his enim inflatis, instant & sinus) tandem per hæ in venam cavam omnem sanguinem refundunt, de quibus *vid. Sylvius Dissert. 4. Villisius in Anatom. cerebri. c. 1. 2.*

§. 2. Observabilis autem est in cerebro & cerebello duplex substantiæ diversitas, Corticalis nempe Subcinericia, & Medullaris, eleganter candida. Corticem istum qui ex sanguine eo allato, loco coloris albicantis, subcineritius est, ex copiosissimis glandulis minutulis, ovalis figuræ constare, in quas insinuant se ista vasa, & ex quibus singulares ductus nervei oriuntur, qui ut universam cerebri medullarem molem constituent, & certo ordine convoluti medullam componant tandemque in nervos abeant, primus *Malpighius* asserit, & ostendit in *tract. de Structura Viscerum*, ubi de cortice cerebri. Adeoque corticalis cerebri & cerebelli substantia est glandulosa, medullaris vero fibrosa seu striata, quæ fibræ cum sui protrahuntur.

atione tandem in nervos abeant, contintata cerebri nervorumque, adeoque eadem erit substantia.

§. 3. Dari autem quendam spiritum, ab officio animalium dictum, hoc est sensus & motus animalis primum autorem in cerebro primitus scaturientem, & mediantibus nervis, juxta filamentorum & pororum feriem undique distributum, hic præsupponimus, cum videmus v. g. nervo dissecto perire membra infra sectionem sentum pariter ac motum. Objectiones contra eum discussas *vid. in Rolfinck Exercit. Anatom.* Constituant hi ipsi primariò animam animalium tam brutorum quam hominum sensitivam (excipiendo tamen **ANIMAM RATIONALEM**, qui cum economia corporis vitali ac animali nullum est commercium) suntque primi auctores actionum animalibus propriarum, quæ utut sint variæ, & distinctæ, determinatur tamen spiritus animalis specie & essentia unus, adeoque in se consideratus ad varias actiones indifferens, pro varia partium organica dispositione & proprietate, nam is ipse qui movet pedem per musculum, conferret suo modo ad visum, si esset in oculo, & sic in aliis.

§. 4. Generari hunc spiritum ex sanguine in cerebro & cerebello, indubium est, cum nulla addit materia alia, pro constituendo eodem. Et quidem sanguinis partem subtilissimam volatilem, quæ spiritus vitalis dicitur aliâs, esse id, quod transeat in animale spiritum asseritur, non per modum novæ cujusdam elaborationis aut fermentationis in cerebro perficiendæ, sed per nudam separationem, dum spiritus salinus volatilis forsan & lucidus sanguinis à sanguine in cerebro separatur, & ita solus ac purus, indeque vegetus existens, & cerebri medullam undique replet & permeat, simul etiam membra cætera in fluxu suo actuat, eaque ad sensum & motum disponit.

§. 5. Nempe duplex substantiæ cerebri diversitas diversum etiam usum innoit. Cortice enim mediante, spiritus volatiles sanguinis vitales dicti separantur à sanguine. Separationis modum optime expressisse videtur *Sylvius dissertat. 8. §. 29. & Villisius anatom. cerebri cap. 9. p. 68.* per modum nempe subtilissimæ filtrationis, & quasi accuratæ per serpentinose ductus distillationis, qua partes sanguinis spirituosæ activæ & mobiles ex carotidibus in cerebro, ex vertebraliibus vero in cerebello per eorum corticem glandulosum agiler penetrando, transeant in cerebri medullam, sanguine ipso, ceu crassiore corpore ob pororum angustiam, vehiculo ejus aqueo, ob pinguiorem & oleosam quasi cerebri substantiam exclusis, unde necesse est, emergat substantia spirituosæ, subtilis, volatilis, facillime mobilis, & ut *Villisius* asserit, Lucida, in statu naturali scilicet si sit constituta. In ipsa vero medullari substantia, ceu *Regio Palatio*, spiritus dicti volatiles, luminosi, animales nunc appellandi debitis motionibus & expansionibus, & inde per nervos in omnes partes radiis emanationibus, operationes animalibus proprias, sensus in specie internos & motus perficiunt.

§. 6. Est adeoque **SPRITUS ANIMALIS Præses omnium functionum animalium in sensu & motu constituarum**, qui sensus uti duplexes sunt, externi & interni, ita etiam duplex motus eos insequitur, internus qui Pathemata seu affectus constituit, & externus qui localem partium solidarum motum perficit. Præter quos usus, quia etiam nutritioni, generationi, & variæ humorum corporis in Crasi alterationi simul conferat, ex supra dictis hinc inde notum erit. Quia vero omnes hæ functiones cum spirituum horum, motu ita coincidunt, ut his quiescentibus, vel quacunque de causa non motis, haud contingant, manifestum est, formalem eorum activitatem in motu continuo, & ut vocant aliâs non interrupto influxu consistere, qui qualis sit, & unde dependeat, merito inquirendum est, seu potius in continuo nixu & impetu ad motum, adeoque insigni vi elastica.

§. 7. Equidem cum spirituum horum exercitus, animæ sensitivæ rationem proximè constituat, hujus vero hypostasis per totum corpus expansa sit, cum omnes partes hac ipsa plus minus gaudeant, etiam spiritus animales, seu illam constituentes partes, continuata quadam non interrupta serie, undique diffusi sibi invicem coherentes erunt, ita ut non opus sit spiritus numero eisdem ab una nervi extremitate ad alteram demum proflire. Unde accidit, ut spiritus animales, eodem momento moveantur in nervis, organo cuidam sensibili, vel Musculo implantatis, quo moventur iidem in cerebro circa primum nervorum principium, pari ferè ratione atque solaris, aliusque luminis radii in instanti quasi transvehantur ad oculum propter continuam materiæ luminosæ seriem inter oculum videntis & corpus luminosæ, per modum linearæ rectæ dispositum, ut moto uno extremo moveatur & alterum; propter quam Analogiam etiam veteribus, spirituum animalium motus irradiatio quædam, aut ἀκτινοβολισμὸς, appellatus fuit, quodque irradiando ex cerebro per nervos influant. Cum enim nervus à suo principio ad finem usque continuus sit, & spiritus animales, ut supra monitum, continuata serie in iidem hospitentur, fieri aliter haud potest, quin motu spiritu, qui residet in nervo circa cerebrum necessario etiam spiritus in nervo circa sensorium quoddam, vel musculum, incola, simul moveatur & contra, motu spiritu in sensorio simplici & rectilinea percussione, spiritus in nervi istius principio itidem moveatur. Quod autem parva mutatio in principio facta, multiplices & magnas in extremo faciat differentias, non est obscurum, ut temone paulum translato, magna proræ sit transpositio.

§. 8. Primum radiativi hujus motus in cerebro & cerebello principium præter vim ipsorum spirituum elasticam, quæ continuo se expandere & undique dilatate nituntur, (qua ipsa etiam fibras partium in debito tono seu continuata tensione ad sensum & motum perquam necessaria conservant) plus minus tamen pro ipsorum spirituum materiali constitutione varia à calore corporis animalis simul aucta quærendum est in arteriarum omnium cerebri anfractibus subeuntium, & speciatim corticem copiosissime investientium, pulsu, & inde cerebri ipsius, motu pulsatile, ejusque reciproca dilatazione aliquali, & hinc spontanea subsidentia, ita quidem, ut & sanguinis, ex quo fecernuntur spiritus, impetu, & cerebri dicti motu, spiritum anteriores à subsequenteribus, continuata quadam serie, & successione protrudantur, quibus mediis, & ipsi spiritus volat. in cerebro scaturientes non saltem in continuo ibidem persistant motu, sed etiam successivè ad nervorum principium propellantur, & inde in universam corporis machinam derivantur.

§. 9. Affectio communis animalium, ratione spirituum animalium motus ipsi conveniens est vigilia & somnus, nempe si spiritus animalis in debita quantitate & subtilitate, blando & moderato motu agitentur, seu undique radiant, indeque cerebrum implendo quodammodo expandant, & continuato rivulo in corpus scaturiant, omnium actionem animalium sequitur exercitium, id est, Vigiliæ: Sin vero ab aliis quibuscunque objectis, vel perturbati, aut irritati inordinato & impetuoso in cerebro motu creantur, mentis perturbatio & deliria varia, non tamen diuturna oriuntur, ut in Paraphrenitide, item in ebriis apparet. In partibus verd cæteris & muscibus variæ gesticalationes, aut varii convulsivi motus producantur.

§. 10. Quod si spiritus torpeat, vel ob deficientem quantitatem, vel deficientem subtilitatem & agilitatem, indeque remissius & quasi tardius moveatur, & influat, sensus quiescunt, & alta quies occupat membra, h. e. somnus obrepit, non enim defraudatæ sunt partes spiritu animali in somno, sed hic remissius tantum influat; nimirum sunt præsentis, sed non illi ipsi sufficientes, & quia non agiles & subriles, non

adeo facile objectorum sensilium recipiunt impressiones. *Causa ergo Somni est*

1. Quando spiritus deficient, exhausti nempe ob labores,
2. Quando sunt torpidi & difficulter, tardeque mobiles, quod fit fere duplici ex ratione: Vel ob cerebri aliqualem humectationem ex continua spiritu ex sanguine in cerebro, in vigiliis generatione, cum quibus sensum aliquid aquosi simul destillat in cerebrum, unde spiritus similiter non tantum humidi & aquosi sunt, indeque impuriore, sed etiam ex infarctis poris, iidem à solidis expansionum tractibus & orbitis, pro isto tempore impediuntur. Vel ob eorum fixationem seu condensationem ex applicatis medicamentis Narcoticis seu Opiatis, quibus eorum motus insigniter impeditur solet.

CAPUT XIX.

DE SENSIBUS EXTERNIS
IN GENERE.

§. 1. **E**Xterna ambientia corporis continuo in nos agunt, & externas partes afficiunt, cujus actionis & ab externis in corporis membra factæ impressionis receptio, vocatur SENSUS; sicuti pars ista, quæ impressionem istam seu externorum insultum, immediate recipit, sensus organum vocatur. In omni ergo sensu duo sunt consideranda.

1. Receptio impressionis factæ in organo sensus ab objecto sensili externo.
2. Perceptio istius impressionis seu mutationis in organo factæ. Præter sensus externus, sensus enim est quoddam Pati. Posterius vero dicitur sensus internus. Sic auris recipit vim irruentis soni, cujus insultus perceptio in cerebro est formalis auditus. Prout ergo externorum insultus variat, hisque respondens corporis partium structura, quæ hujus non illius objecti recipere activam impressionem apta nata est, etiam variant sensus externi, qui ad Quinquenarium vulgo, satis apte revocantur numerum.

§. 2. In omni autem sensu externo tria sunt consideranda.

1. *Agens, seu objectum sensile* quod in partes corporis certam impressionem seu actionem exercet.
2. *Patiens*, seu partes certæ corporis, quæ impressiones istas suscipiunt, & quæ exinde organa sensoria dicuntur.
3. *Impressio* seu actio objecti in organon ipsa, seu modus quo objectum in organon operatur in objecto movente seu agente, seu imprimente, duo sunt observanda. Materiale unum seu ipsa corporis textura, prout ex particulis variis materialiter coalescit. Alterum formale, seu ratio ipsa sub qua in organon sensum operatur. In organo verd observetur ejus multiplex compositio dissimilari ratione cujus quædam pars in eodem est primaria, seu principalis altera minus principalis. Illa est quæ objecti impressionem immediate recipit. Hæ vero sunt cæteræ partes quæ ad meliorem illius actionis susceptionem faciunt. In impressione denique, seu actione ipsa objecti in organon consideretur modus agendi, vel generalis, qui consistit in motu, ratione cujus omnis sensus externus in tactu consistere dicitur. Vel specialis, qui est determinatus quidam motus à speciali objecti in organon determinatæ actione resultans, unde Quintuplex sensuum externorum dependet differentia.

§. 3. Communis in Scholis Philosophorum & hinc medicorum, de sentiendi modo recepta opinio in hoc consistit, quod nempe objecta sensibilia habeant in se qualitates

reales, quæ ex se diffundant alias qualitates intentionales, species sensibiles dictas, quæ species ita afficiunt Organon sensus, ut facultas sensitiva ibidem residens, istas qualitates mediantibus spiritibus recipiat, easque ad facultatem, sensum communem dictam, transmittat, à qua fiat istius qualitatis perceptio & judicatio, atque ita vera sensatio. Sic v. g. Color parietis albus sit talis qualitas, quæ ex se dimittat speciem suam in oculum à qua specie ita afficiatur facultas visiva, ut exinde in sensu communi tandem eliciatur istius coloris albi perceptio & ejus visio. Sed quis non videt, hisce nudis terminis nominalibus, sine nucleo rerum, rem hanc aliàs obscuram, multo magis obscurari, explicandum siquidem restat, quid sit ista facultas sentiens, in quo consistant istæ qualitates sensiles earumque species intentionales? Item quomodo eadem afficiant Organa, & quomodo ab his ad cerebrum fiat transitus pro formali sensatione.

§. 4. Moderni ergo, relictis terminis, nil significantibus experimenta naturæ consulentes, aliter longè rem explicant. Inveniunt scilicet omnes istas, quæ corporibus attribuntur qualitates, non esse entia realia sed saltem modos entis, nempe materiæ, adeoque eas rebus in se unis affingi, ex diverso nostro concipiendi modo, qui multiplices, eoque distinctos de una re, formam conceptus prout diversimodè res ista afficit sensus, statim tot entia quasi revera distincta concipiat. Confer. Digby tract. de Natura corporum lib. 1. c. 1. p. 3. Cujus verba, ut aliquid mutata, mea faciam. Suppono, me corticis Aurantiorum frustulum in manu tenere, frustulum hoc realiter in se tantum est ens unicum ex pluribus materiæ particulis in unum corpus coalescens, diversos tamen in meis sensibus effectus producit, oculus in eo colorem aureum, nasus suavem odorem, lingua saporem amaricantem, extrema cutis frigus, levitatem cum aliqua scabritie observat. Sensus ita diversimodè affecti, nuncios ad phantasmam mittunt, tanquam certiores facturi, quid quisque illo in frustulo deprehenderit, ita ut ratio nostra postmodum flavedinem, suaveolentiam, amaritatem, frigus, scabritiem, &c. separatim considerat, unde diversæ notiones in mente, quasi tot diversorum entium oriuntur, quæ tamen revera in illo frustulo nullatenus distinguuntur re ipsa, nec aliud sunt, quam ipsa illius substantia materialis, pro varia sensuum & Organorum dispositione diversimodè nos afficiens.

§. 5. Sunt ergo vires corporum sensus afficientes, quos qualitates sensiles vocant, v. g. Sapor, Odor, Qualitates tactiles, &c. Non entitates quædam reales & absolutæ, ab alia entitate, ipsoque corpore cui inhæere dicuntur distinctæ, sed duntaxat corpus ipsum, prout hoc ex certo particularum materialium, ex quibus constat coalitu, juxta harum figuram, magnitudinem, situm, ordinem, motum & quietem, & ex his resultantem texturam, aptum natum est, variè sensuum organa, distincta sua compositione, secundum modo dictam texturam afficere, cujus affectionis seu impressionis in Organo effectus, sensationes vocamus. Sic v. g. eadem particula frustulum corticis aurantiorum contextentes, quatenus peculiari modo situatæ, lucem reflectunt, coloratæ apparent, quatenus certo modo figuratæ, papillas linguæ, vel membranam marium afficiunt, sapida & odorata sunt, quatenus denique inæqualiter contextæ multæ eminent, multæ depressæ sunt, scabritiem quandam, seu superficiem inæqualitatem tactu repræsentent, atque ita quoad materiale se habent qualitates dictæ sensiles. Quoad formale verd, & propriam afficiendi rationem, sensiles hæ dictæ qualitates, non nisi effectus quidam sunt, in sensorii nostris à materiæ texturâ introducti, adeoque ab istis materiæ modis, & inde facta textura non differunt magis quam congruitas clavis ad seram, seu illius apertitudo hanc referandâ ab illius magnitudine, figura &

conformatione. Adeoque rectè qualitates sensiles in objecto esse, & non inesse, diverso respectu elici possunt. De his & similibus philosophantes Vid. Digby de Natura corporum. Tract. 1. c. 27. Carthesius tract. de Homine. Gassendus in Phil. soph. Epicurea; Boyle de Orig. Formar. & Qualit.

§. 6. Modus ergo quo objectum sensile afficit Organon sensationis, non fit per talem qualitatis ex objecto emanantis in Organo receptionem, ut facultas sentiens, hujus qualitatis quasi intuitu sentiat, sed, fit per certum motum, in quem instrumentum sensus proximum cietur, eunquè varium, pro diversa objecti materiali textura, & hinc alia atque alia ad Organon movendum habitudine. Constant Organa sensuum variis partibus, ex quibus una immediatum est *Sensus instrumentum*, in quam objectum sensile immediate irruit, seu impressionem facit, & hæc semper est *Nervus*, cujus extremitas, vel in membranam tenacem, fortiter tensam expanditur, v. g. in auditu & visu, vel in capitulum papillare conglobatur, v. g. in gustu & tactu; In hanc nervi extremitatem, irruens objectum sensile, illam vel percussit, vel in fibrations movet, vel pungit, vel titillat, vel alio modo, (voco ut lubet,) in motum ciet, in qua Organi motione, formaliter sensus externus, seu impressionis ab objectis receptio consistit, hic motus in Organo factus ad cerebrum continuatur, ibique quasi judicatur, & ita in sensu sic dicto communi formaliter in homine sentitur.

§. 7. *Formalis ergo sensatio externa* in motu & singulari ab objecto externo in fibris nerveis Organi sensilis facta, seu concitato consistit; unde rectè sensatio talis, quædam passio, & sentire quoddam pati dicitur. Ulterius verd jam considerandum venit, quomodo ad cerebrum usque motus talis continuetur pro formali sensatione interna, seu sensus communis. Carthesius existimat, filamenta nervea in extremitate nervi ab olfacto externo ista seu percussa secundum sui continuitatem ad cerebrum usque simili motu concuti, cui similis ictus infligatur; quo ictu, peculiari motu afficiente cerebrum, anima, rerum, olia sensuum pulsatium, notitiam hoc pacto acquirit. Sicuti alias videmus, chordas tensas in una extremitate motas, quacunque ratione motum istum ad alteram usque extremum, ictu oculi citius, continuare.

§. 8. Minus placet hæc opinio. Digbae, qui tract. de Immortalitate anime humane p. 32. pluribus eam excussit. Potius ergo asserendum videretur, in spirituum animalium recessione, externam ad cerebrum continuari, & quasi deferri sensationem. Nempe dum nervorum spiritibus animalibus, præsertim circa eorum extremitates ubertim scaturientibus filamenta in debito tono constituta, ab externo objecto pulsu quodam moventur, non possunt non simul spiritus ibidem præsentis & in universo nervi ductu, elastica vi turgentis, simul parili penitus ratione commoveri, unde fit, ut per nervi continuitatem iste spirituum motus repercussione quadam in momento ad cerebrum usque continuetur, (dum motus in Organo spiritus sibi continuatum pariter movet, & sic successivè ad principium usque nervorum, seu cerebri radicem,) ubi alii intra cerebri medullasam substantiam nudulantes commoventur, ita ut horum motu altera & activa magis seu formalis sensationis pars superveniat, externi nempe sensus perceptio, quam sensum communem appellamus; Dum nempe occasione talis determinati motus quorundam spirituum in cerebro Anima rationalis in nobis format conceptum, seu ideam repræsentantem, exactè rationem externæ impressionis, sitque tum formalis cognitio, seu sensuum externorum, mediante interno quodam communi perceptio, id quod dolor imaginarius eorum quorum partes jam abscissæ sunt, illustrare videtur.

C A P. X X.

D E S E N S I B U S E X T E R N I S.

§. 1. **P**rimumquod nos afficit *Objectum* est **LUMEN** ex luce corporis lucidi per radios undique in ambientem sphaeram diffusum. *Lux* in motu certo elastico, vel effervescente particularum subtilissimarum, probabiliter pinguium rapidissimo, consistit, mediante quo alia congeneres subtilissimae particulae in atmosphaera copiosissima existentes, undique secundum lineam rectam impelluntur, quae tali impulsu radios constituunt, qui impulsus radiolosus talis materiae per corpora fluida, & solida, sed inaequaliter porosa continuatur, donec in corpus, quod nullum transitum concedit, impingat sibi & secundum ejus superficiem extendatur in lumen, & hinc valido motu repercutiatur, donec motus iste a corpore lucido semel impressus tandem languefeat, indeque lumen omne evanescat, adeo ut ratione *objecti* lux in corpore lucente, radius in atmosphaera media, lumen in *objecto*, corpore opaco haerere videantur, ipsum vero lumen materialiter in corpore fluidissimo, formaliter in rectilineo concitatissimo motu consistit.

§. 2. Pro talium illustratione exempli loco consideretur lux ignis, & ligni putridi, ex illo enim lumen calidum, ex hoc frigidum spargitur. In igne viget actus dissolutionis sulphuris, seu substantiae pinguis acidae, sub pinguedine vero sal volat, materialiter latet reconditum. Ex harum particularum mixtura, & cum particulis nitro aereis sub solutione incensis collisione, quasi effervescente, emergunt primaria ignis Phænomena, ex acido nempe concitatius agitato, calor; ex pingui vero velocius cum illo concurrens, lux, & dum pingue cum alcali vehementius quasi exploditur, seu eliditur ab acido, particulas sibi contiguas in aere, undique in rectam lineam hoc ipso impellit, & ita radios & lumen etiam in instanti ferè spargit. Ligna putrida vero sunt lucida ex motu dissolutionis coeacti, in quo ex putredinis, fermentationi scilicet opposita, natura, alcali emergens, agit in acidum & pingue, huic sociatum, dissolvendo in motum supradictum similem, concitat, a cuius dissoluti impetu, similiter in atmosphaera ambiente, commoventur particulae aliae minutae, unde radiatio luminosa.

§. 3. Adeoque non est putandum. Lucis substantiam ex *subjecto* lucido subtilissimè attenuatam, undique fibrari, hoc enim conceptu impossibile; Quomodo enim candela exilis flammula, ad tantam distantiam, subinde possit conspici, idque in orbem, & quidem ferè in momento? Ad haec substantia luminosa, a luce diffusa, luce extincta, vel superest, vel annihilatur, posterius hoc asseri nequit, adeoque supererit adhuc materialiter, ut formalis illuminandi ratione destituta; hoc scilicet in motu concitatissimo rectilineo in orbem consistit, quo cessante, illuminatio etiam cessat, eo vero restituto, etiam ab alia quacunque luce, a qua substantia ista denudè in parem motum concitatur, lumen denudè se oculis sistit. Accedit & Experimentum Boyleianum, quo constat, aere ex recipiente exsucto, ut ignis confestim, & omne ejus lumen extinguatur, ita etiam lignorum putridorum lumen, exhausto aere ex recipiente, evanescere penitus, aere vero denudè intromisso, illud iterum exsplendescere. *Vid. Acta Philosoph. Societ. Regia. Vol. 1. p. 474.*

§. 4. Est autem materiale corpus lumen, & radios luminosos, vel ex hoc est manifestum, quod quas materiae conditiones qualitativas, & inde resultantis proprietates refractionis & reflectionis obtineat, quas sine concessa ejus materialitate declarare, vel concipere impossibile est, ut taceam speciem intentionalem

seu immaterialem lucis esse rem penitus inconceptibilem, sed instar omnium de hoc puncto videatur *Pater Franciscus Maria Grimaldi, tract. Physic. Mathematicis de Lumine toto. Tract. 1. Qualis autem sit materia, quae motu isto a luce impressio, lumen constituit, an sit ignis quidam, maxime rarefactus, ut vult Digby de Immortalitate animae part. 1. cap. 6. An vero globuli materiae caelestis, ut non inconcinne ex sua hypothese asserit Cartesius, an vero sint particulae Nitro-aeræ per aerem disseminatæ, ut vult Mayow. de Nitro-aereo cap. 12. p. 198. An vero ipsa fluida expansi aeris corpus constituens, in medio relinquo, donec uberior experientia negotium hoc clarius reddat.*

§. 5. Lumen istud undique radians a corpore lucido, vel immediatè a corpore lucido in oculo recipitur, v. g. dum solem vel ignem aspiciamus; vel mediantè, intercedente corpore quodam opaco, lumen istud radians, diversimodè modificante, quae modificationes sunt duplices, nempe refractionis & reflexio. *Refractionis* lumen fit, dum per diversa, hoc est diversae consistentiae transit media. *Reflexio* fit, dum lumen ab *objecto* opaco, plus minus solido, quod transitum ipsi denegat, & propterea quasi repercutitur, instar muri pilam repercutientis, & ab eodem reflectitur, ad eum angulum exactè, ad quem inciderat. Quod si corpus, a quo reflectitur, sit politum, plus minus tamen (nam perfectè politum nullum est corpus sublimare, siquidem & ipsum aurum respectu subtilitatis materiae luminosae, suas habet inaequalitates, id est eminentias & poros;) lumen maxima ex parte eodem ferè modo, prout incidit, ad visum reflectitur, taleque corpus dicitur splendere.

§. 6. Sin vero corpus non sit politum, sed variformes habeat eminentias, diversè figuratos poros, & verè conformatos meatus, & quasi recessus. &c. lumen in istis diversimodè modificatur, turbatur umbris, miscetur & multipliciter tunc refringitur, & verè reflectitur, ita ut lumen ad oculum perveniens, non nativo suo fulgore appareat, sed alio planè modo, unde tunc color appellatur, & *objectum* a quo ita modificatum reflectitur, exinde coloratum. Est namque color nihil aliud, quàm lumen in corpore, in quod incidit, diversimodè modificatum, hoc est mediantè reflexione, & refractione in motu suo mutatum, & hinc ad oculum directum, quae modificationis varietas ex eminentiis, poris & meatibus, & particularum corporum superficiem componentium diversa magnitudine, figura, textura, resultans, omnem colorum tam apparentium quàm realium differentiam deponit; seu, ut aliàs dicitur, omnis color dicitur ex luce & umbra in porulis corporis opaci incidente observabili. Exinde scilicet omnis colorum in extremos & intermedios differentia oritur, tum albedo & nigredo, seu extremi ex radiorum luminosorum simplici reflexione posita, vel negata, intermedii, flavedo, & caeruleitas, ex radiorum illorum, & reflexione & refractione simul, & inde modificato luminis motu oriuntur, & quibus quatuor coloribus omnis reliqua colorum differentia originem ducit. Ex caeruleo & flavo enim viridis, ex flavo concentrato ruber, ex albo & nigro, gryseus, ex rubro & caeruleo purpureus, &c. Adeoque *in omni colore duo sunt consideranda.*

1. **MATERIALE**, quod est corporum textura secundum superficiem plus minus aequalis vel inaequalis.

2. **FORMALE**, quod est luminis incidentis, ab istis particulis superficialibus facta certa modificatio, quod modificatum lumen, oculum diversimodè afficiens, diversorum colorum apparentias nobis exhibet. Hinc ratione *Materialis* colorum, caecus omnes corporis colores discernere valet, solo tactu; Ratione vero *formalis* vitrum triangulare pro vario ad lucem posito, diversos

diversos colores instar Iridis producit, pro luminis incidentis varia refractione. Hinc vitrioli in aqua solutio limpida & perspicua, injectione decocti gallarum etiam perspicua, mox nigrescit, & fit atramentum, quatenus facta acidi & alcali unione, partes metallicae vitrioli, ab acido nonnihil dimittuntur, quae poros liquoris replendo luminis transitum liberum non permittunt, unde Opacitas, quia vero radii luminosi refracti penitus in liquore quasi absconduntur, & aliorum non vero ad oculum reflectuntur, nigredo apparet. Sic cornu cervi in retorta clausa ustum, nigerrimum est, quod in vase aperto calcinatum, intensè albescit. Sic Auripigmentum & fuligo mixturam viridem exhibent. Sic Symplicium violarum eleganter purpureus, instillato spiritu vitrioli intensè rubescit, instillato vero oleo tartari p. d. viridescit. Sed hæc non tantum Chymia quotidie ad oculos ponit, sed præterea sufficienter sunt declarata à *Dn. Boyle in tract. de colorib. item à Digby. l. c. addatur his Hamel. de affectionib. Corpor. p. 128. quibus annectatur Franciscus Maria Grimaldi, l. c. cuius excerpta habentur in Ephem. Erud. Tom. 2. ephem. 35.*

§. 7. Lumen ergo vel simplex vel modificatum illabitur in oculum, per foramen tunicae uveæ, seu in Camera obscura (nam vera oculus est talis Camera) in qua humor crystallinus est vitrum lenticulare, in quo fit decussatio specierum, uti vocant, *vibillum*, hoc est ipsius luminis à variis punctis *objecti* vel lucidi, vel colorati, oculum intrantis, donec hæc in tunica retina, seu primarium visus organon impingant, & sic *objectum* inverso situ depingant. Retina tunica ista est expansio nervi optici, & exinde ubique perfusa spiritu animali, ab illabente ergo lumine, vel simplici vel modificato, seu colorato, *objectum* visibile representante, & impingente in tunicam istam hæc quasi percussa, similiter movebit spiritus præsentis, qui continuata serie per nervos, cerebro, & ibi seaturientibus spiritibus, similem motionem, imprimunt, & ita visionem seu *objecti* in oculo representati perceptionem in sensu communi promovebunt. Prout ergo variè modificatum lumen variè percudit tunicam retinam, ejusque fibrillas, variè dicuntur colorata. Quod si similis motus in oculo produci contingat, ab ulla alia causa etiam interna, in qua partes lucis nullae sunt, putabit quis eandem lucem se colorem videre, hinc enim est, quod oculi percussus, in tenebris lucem videre putent, item quod ante paroxysmum epilepticum aut vertiginis, non raro varii colores apparere soleant. *vid. Boyle de Coloribus p. 10.*

§. 8. Fit ergo visio per eorum duplicem, rectum unum, ab *objecto* ad punctum intersectionis in crystallio, & *inversum alterum* ab hoc puncto ad tunicam retinam, & prout angulus iste intersectionis est vel major, vel minor, etiam *objectum* majus vel minus apparebit, & ob id res propinquior major, remotior minor videtur. Unde etiam *objecta* quaedam in aequali distantia, inaequaliter interdum distare videntur, & res inaequalis, Magnitudinis, tamen aequales cernuntur, pro vario nempe oculi posito; & sic medium inter *objectum* & oculum, est unum, ratione crassitiei, in loco eodem *objectum* apparebit, in quo est, sin vero *objectum* sit in medio crassiore vel tenuiore, quam est medium circa oculum, etiam in alio loco, quam est medium circa oculum, etiam in alio loco, quam revera est, constitutum apparebit, idque ob refractionis varietatem, pro medii diversitate, nam radius luminosus incidens in medium crassius refringitur ad perpendicularem puncti incidentiae, incidens vero radius, in medium tenuius refringitur ad perpendiculari puncti incidentiae. Oculi ergo fabrica ex tor humoribus diversae consi-

stentiae est composita, ut per refractiones eo exactior, quia major fiat *objecti* representatio. Et ex fundamento hoc omnis Microscopiorum, Perspicillorum, speculorum istoriorum varietas dependet. Cæterum oculus licet sit duplex, non tamen una res duplex apparet, quia axes pyramidarum visualium coincidunt in unum punctum, unde visio duplex in utroque oculo est simillima; Sin vero contortis oculis axis ita variet, etiam una res duplex apparet. Recta quoque apparent omnia *objecta*, licet inversa depingantur in oculo, quia per visionem res ibi apparet; quo linea visualis ex oculo tendit, sed hæc linea ex inferiore puncto retinae, sursum, ex superiore vero deorsum tendit; ergo & hoc modo *objectum* nobis apparet. *Objecta* etiam in speculis, quo propiora sunt speculo, ed propiora post speculum esse videntur, & quod magis à speculo remota sunt, ed profundius post speculum sita videntur, quia nempe *objectum* videtur tantum ibi, ubi perpendicularis linea punctis radiantis concurrat cum linea reflectionis. Plura quoad visum curiosa qui vult, *vid. Schottum in Mag. Natural. item Comaum in Cursu Philosoph. ubi de visu. Carthesius de Homine, & Johan. Marcum Marci in Thaumasia seu Arcu-Caelesti.*

§. 9. *Alterum objectum*, quod maxime nos afficit, **SONUS** dicitur, qui est motus aeris nunc tardior, nunc celerior, a quocunque corpore movente excitatus, ita ut quilibet aeris vehementior impulsus sonum edat, cujus uult infiniti ferè sint modi ad binas tamen efficiendi rationes commodè deduci possunt, quod

1. Vel corpus solidum percussum, adeoque fibrillatione affectum aerem compellat, ictuque celerissimo repetito, concitatissimè undulare faciat. Vel quod.

2. Aer in spatium angustum compulsus, dum à compressione impetuosis erumpit, vicinum undique aerem simili motu afficit, & ita sonum fieri facit. Prioris exemplum sunt quælibet Organæ Musicae, fidibus instructa, posterioris vero sunt quælibet fistulae, adeo, ut materiale soni sit aer subtilis & tenuis; formale sit certus, ejusve vehementis, plus minus tamen, Motus quocunque modo excitatus, ad aurem usque undulatoria fibrillatione continuatus.

§. 10. Observandi autem sunt gradus hujus motus, & inde dependentis soni, nam prout præfatus motus aeris est vehementior, vel debilior, sonus est major seu intensior, vel minor seu remissior, & prout iste motus est fortior & simul concitator, vel remissior & tardior, eo etiam sonus nunc est acutus, nunc vero gravis. Totum negotium aptè declarat chordæ in instrumentis musicis, quæ prout minores & magis tensae, ed acutiores si moveantur, efficiunt sonum, ob subtilem verberationem, & celerissimam motionem aeris; quo vero grandiores aut minus tensae, ed gravior est sonus, ex ratione contraria. Quod si quietæ persistent, nullus est sonus, quod si eorum motum, digiti appulsu inhibeas, sonum etiam omnino tolles. Sonus ergo hujusmodi, seu motus aeris promotus ad aliquod corpus solidum, repercutitur exactè ad angulos tales, ad quales inciderat, ita ut incidentiae, vel potius impulsio angulus, sit aequalis angulo repercutio, & dicitur Echo, quale Echo est omnis iste sonus, qui in organis musicis dicitur resonantia, quæ est sonus in testudinis, v. g. cavitate pluries repercutus. Hæc resonantia imprimis in metallis reperitur, quæ ob firmam suam, insignibus tamen minutis poris refertam compagem percussa, in libero aere, uti acutum excitant sonum, ita & ipsa eundem sonum dum in se conservant, ob aerem in eorum poris minutis & copiosis celerissimè tremescentem, seu motum, & ambientem aerem in similes motus concitantem, unde, v. g. Tintinnabula percussa maxime sonant, & resonant,

nant, quod si sub sonitu digito tangantur, (qui digitus tunc aliquam in iis percipit formicationem subtilem, celeremque titillationem) mox ab omni sonitu cessant, ob digitum, motum aeris in eorum porulis non recipientem, sed potius impediendum. *Vid. Schottius Mag. Natural. Part. 2. item Digby de Immortalitate animæ.*

§. 11. Instrumenta pneumatica seu fistulæ similiter sonum edunt, quatenus aërem copiosius & impetuosius introrsum, hinc in eorum angustis inclusum, impetuosè nonnihil explodunt, qui cum impetu prorumpens talem concipit, & undique diffundit motum, qui sonus dicitur, adeo, ut omnia fistularum sonus, sit aeris compressi, mox statim dilatati reciproci motus. Sonus huiusmodi, seu motus aeris, per fistulam tracheæ arteriæ pneumaticam in animalibus productus, dicitur **Vox**, quæ fit ex motu certo, aëri in *Larynge*, beneficio *epiglottidis impresso*, quæ aerem vel stringit, excuntem, unde subtilis & acuta vox, ut in infantibus & mulieribus, vel cum liberè exire permittit, unde vox gravis & sonora, vel alio etiam modo eam sonare facit, adjuvante non parum ad hoc asperæ arteriæ conditione, quæ quò sicior, eò clariorem, quò humidior eò magis raucam vocem efficit. Item quò est maior seu amplior, eò graviores efficit sonum instar magnarum fistularum in organis, hinc urti ob magnitudinem tracheæ, adeo murmurantem edunt vocem, *Lusciniæ* contra ex ejus angustia tenuem & canoram, cujus *Epiglottis* facilè & diversimodè mobilis ingentem istam in sonitu variationem & harmonias multiplices efficit, de quo *vid. Kircherus Musurgia Magna, ubi habetur etiam Anatomia Lusciniæ, lib. 1. c. 15. §. 3. p. m. 49. seqq.*

§. 12. Vox hæc animalium per se inarticulata, articulantur tamen in animalibus, speciatim in homine, per linguam, dentes & labia, quibus vocales *Epiglottidis* motu prolatae, hoc est ipsæ voces certo motu modificantur, & figurantur, quæ ab his partibus facta modificatio consonantes constituit. Commune hoc est negotium brutis & hominibus, dum etiam bruta vocales certis consonantibus modificant, ut patet in canibus, gallinis, &c. Sed hæc modificatio naturaliter solo spiritu per nervos certa ratione distributos in *Laryngem* unicuique speciei singulariter formatum impetu; Homines præterea articulant artificialiter, secundum rationem, & sic certo consilio; ex quo consilio humano, secundum variam intentionem, hoc est ex impositione libera formata sunt verba, & ex hoc fundamento per solam linguæ & labiorum motus accuratorem observationem, surdus naturæ & mutus, solo visu, & omnium voces intelligens, & artificiosè loquens effici potest, uti hoc per experientiam confirmat *Digby, l. 1. c. cap. 28. pag. 324.* conferatur simul *Villisi Epistola* quoad hanc materiam, quæ habetur in *Miscell. Acad. Natur. Curios. in Append. ad Annum. 1.* Aër ergo ab imo pectore emissus ad ligulam *Epiglottidis*, plus minus sub eruptione compressus, vocem efficit, cujus modificatores sunt lingua, dentes, & labia; Moderator verò vocis uvula, quacunque occasione motu tremulo ferit eërem vocalem, isto loquelæ vitio laborant, quod Germani *das Schnarren* appellant.

§. 13. Motus ergo aëris aliquantisper impetuosus, vel violentus per motum circularem & spiritualem, (instar aquæ per varios circulos undulando, semel impressum motum, longè producentis) quaqua versum se diffundit, ubi sub aure externa anfractuosa receptus ad internam pergit, per cujus mearum flexuosum in osse petroso exculprum ad membranam usque tympani pertingit, quam pulsando movet, & huius medio suum motum aëri in tympano seu concha contento imprimat, à quo motus iste promovetur usque ad labyrinthum & cochleam in cuius intimo gyro, nervi auditorii major ramus expansus, in membranulam ab aëre

isto motu verberatur, seu aer iste motus in eam illidit, & impingit, eamque percutit, & ita id, quod nos sonum vocamus, constituit, percussione per spiritum animale simili ratione motum continuatio ad cerebrum usque, ibique perceptio dicitur **AUDITIO**.

§. 14. Fabrica auris externæ anfractuosa, & in specie interna concamerata facit ad exactiorem soni, seu moti aeris perceptionem, sicuti in conclavibus concameratis, aut fornibus ellipticis, exactius longè quicumque soni percipiuntur, imò conclavia maxima concamerata & artificiosè ad hoc construi possunt, ut in solo angulo omnia ea audiri possint, quæ omnes in toto conclavi, etiam alter alteri in aurem susurrando loquitur, ut ut omnes alii in conclavi hinc inde ambulantes, nihil horum percipiant. Membrana tympani nimis impetuoso aeris motum ex parte resistant, similem tamen illi interno aëri imprimat, qui cavitatem conchæ, eundem nempe motum recipit, & per labyrinthum ad cochleam deducit, ubi expansio nervi, primum est auditus Organum. Motus ergo nunc plures successivi aëris ad expansionem istam allidentes, si spiritum præsentem ita movent, ut secundus motus in quodam tempore respondeat primo, & tertius secundo, & quartus tertio, &c. oritur sonus harmoniacus admodum gratus ex proportionem aerearum motionum, ad se invicem, resiliens; Sin verò nullo inter se respondeant, nullamve habeant convenientiam, &c. sonus non harmoniacus oritur, seu molestus, propter communitatem nervorum saepe linguam & dentes unâ afficiens, & prout per motus istos aereos spiritus animales variè moventur & agitantur, omnes isti affectus animi, mirandique effectus, quos Musica producit, originem ducunt. Tardior scilicet seu remissior sonus, tardiores in nobis motus excitat, quales sunt tristitia, languor, somnolentia, &c. Intensior verò sonus, celeriores motus, & hinc impetuosiores affectus concitat, v. g. lætitia, animositate, &c. *Vid. Kircherus Musurgia Magna lib. 4. part. 1. quæst. 6. p. m. 135. seqq. item artis magnet. lib. 3. c. 8. & Schottius in magi a naturali.*

§. 15. Tertium quod valdopere in nos agit objectum, dicitur **ODOR**, qui cum aëre, quem respirationis gratia ducimus, vel invitis nobis subintrat. Ex omnibus nempe corporibus exhalant copiosè particulae, seu effluvia in aëre hinc inde agitata, (ratione quorum canes agnoscunt facillimè heros, & renelle agni in tota grege suas matres,) quæ, si tales sint, ut cum aëre inspirato narium subeundo latibula, in membranam admodum sensilem, earum cavitatem intimam & supremam, succingentem certo modo impingant, simulque poris ejus quodammodo se insinuent, ac ejus fibras quasi pungant, & certo motu vellicent, tunc talis motus in membrana narium excitatus, & per spiritus animales cerebro communicatus, ibique perceptus, dicitur **ODORATUS**, sicut particulae eum concitantes dicuntur odoriferae. In odore ergo formale constituit motus certus in membrana narium intima concitatus; *Materiale* verò constituunt particulae volat. peculiari sua textura ita conformatae, & suo contactu specialiter istam membranam movere queant. Volatiles sunt particulae, quæ odoris impressionem faciunt, eæque subtilissimæ, non enim integræ corporum partes, sed harum saltem subtilissima effluvia, odoratum excitare valent. Hinc camphora propter summam volatilitatem, qua continuo evaporat, summè est odorifera, quæ in spiritu nitri aut vitrioli soluta, omnem mox odorem exuit, quatenus figuntur ab istis acidis volatiles ejus particulae. Quod si dicitur solutioni aquam simplicem infundas, mox camphora, antea invisibilis, quasi regeneratur, & cum confidentia & colore antiquam vim odoriferam denovo exhibet. Subtilissima esse effluvia odorifera, patet ex tantillo Castorei, vel Moschi, vel Zibethi, quæ omnia magnam

magnam vestimentorum quantitatem odore suo impregnant sine notabili sui commotione. Sic olea destillata mirabiliter sunt odorum diffusiva, sic enim guttae olei destillati anisi cum vitello ovi dissolutæ plures aquæ mensuras odore intenso anisato impregnant.

§. 16. Particulæ tales odoriferae minus solent esse simplices, sed ferè compositæ ex plurimis minutis particularum, præcipuè tamen constant ex particulis salino-sulphureis, ita tamen conformatis, & in textura materiali constitutis, ut certum motum in naturam membranam inducere valeant. Has inter particulas hæc ferè habetur subordinatio, ut particulae sulphureæ per salia motæ, & certo modo alteratæ odorem constituent, dum ratione particularum salinarum volat. penetrantiam in narium membranam obtineant, ratione verò adjunctæ substantiæ sulphureæ, seu pinguis, formalem odoris alterationem inducant. Dixi sulphureas seu oleosas particulas, per salia quasi excitatas esse primum odorabile, ita quidem, ut nunc urinosæ, nunc acidæ salia, agendo in sulphurea odore latentem excitent, vel eos remissos intensiores reddant. Sic enim sulphur commune languidum obrinet odorem, quod cum alcali quodam fixo liquefactum, dum per deliquium fluere incipit, intensissimum foetorem spirat. Sic Antimonium & Mercurius sublimatus inodora sunt, quæ junctim destillata, butyrum antimonii suggerunt, quod odorem sulphureum penetrantissimum, & vix tolerabilem spirat.

§. 17. Imprimis in animali & vegetabili regno, *Sab volatile agens in sulphura*, & ratione latentis sub hoc acido, certum motum ipsi, & mutationem texturæ tribuens, *Odores constituit*, unde præ cateris sunt odorifera, vegetabilia resinosa, quæ exinde destillando olea suggerunt; Hæc olea blando igne sunt suaveolentia, forti verò, sunt empyreumatica, & graveolentia. Olea suaveolentia per vesicam, vel Balneum Mariæ destillata, quatenus sunt salia volat. à pingui acido concentrata, maximè esse solent odorifera; magis adhuc empyreumatica, in quibus nempe actio salis volat. cum pingui per intensiorem ignis aperti torturam, est coll quatio, intensius inde, & etiam gravius olere solent. Exemplum manifestum est in ligno salassra, cujus rasura per vesicam destillata dat oleum admodum suaveolens, per retortam verò igne aperto tractata, oleum foetidum fortiter empyreumaticum suggerit, cujus differentia ratio saltem in textura mutatione, & in plus minus arcta particularum concentratione consistit. Moschi & Zibethi ac castorei fortissimus odor, à copioso sale-volatili, oleoso originem habet, qui moschus nempe, & Zibethum, si odorem suum amiserint, suspensi in lactina, de novo suavi odore impregnantur, quatenus recuperant ex lactina, salia volatilia acris urinae & stercoreis, quibus per copiosam exhalationem frustra fuerant; Nam salia volat. in radice congenera agunt in eorum oleum, istudque solvendo, coeunt cum eodem in particulas novas, summè odoriferas, odoris antea missi nova instauratio. Fugaces odores sunt, quos Jasminum, liliam Convallium, rosæ exhalant, magis subtiliori sale volat. explicato, quam sulphure illud concentrante constantia. Spiritus ex partibus animalium & salia volat. vix ulla arte à foetore liberari possunt, quia oleosum contagium intimè illis concentratum pertinacissimè adhæret. Sed, si per spiritum salis, acidum redigantur in sal armoniacum, in qua preparatione olei quod superest, separatur, & ex sale armoniaco denovo si redificetur, salia volat. hæc ipsa, deposito factori omni, saltem penetrantiam suam volatilem, quæ non nares solum, sed oculos pariter ad linguam afficiant, retinent. In regno minerali promissive magis, nunc acida, nunc alcali operando in subiecta sulphurea, odores excitare solent, sic enim sulphur cum alcali fixo tractatum, in

tensè foetet, butyrum antimonii verò ex acido constantans, penetrantissimum odorem sulphureum spargit; Mars cum sale armoniaco, item cum spiritu salis armoniaci tractatus, croci, vel saltem florum calendulae & milium repræsentat colorem. *Factores ipsi rerum putrescentium per duplicatum quasi motum eriri solent, dum ex acido agente in solutiones sulphureas per alcali factas ferè produci soleant.* Sic lixivium scoriarum reguli antimonii ab infuso acido, v. g. spiritus vitrioli, subito horrendum foetorem emitere solet; par ratio est sulphuris communis cum sole tartari liquefacti, massa per deliquium soluta, foetet, sed si acidum instilletur, longè intensior foetor emergit. Hinc rerum putrescentium foetor à sale volat. exaltato agente penetrantius in sulphur, seu oleum concurrente simul occultato hujus acido, & solutionem factam quasi præcipitante emergere solet.

§. 18. Ex his dictis apparet, quod odor nil aliud sit, quàm particula subtilissima, & admodum volat. exhalans cuiusdam corporis tali modo conformatae, ut membranam narium blandè, & singulariter vellicare valeant. Membrana ista delicata, summitatem narium intimam succingens, primum odoratum est organum, demonstrante hoc sufficienter *Schneidero tract. de Cribiformi osse*, cujus assertum etiam coryza confirmat, quæ, qui laborant, ob nimiam membranæ dicitæ, à lymphâ copiosiore, humectationem, odoratu spoliantur. Contrariè equidem statuit *Vallis in sua anatome cerebri*, qui cum veteribus, processibus mammillaribus adhuc istum usum tribuit, cui tamen obstat, quod quilibet meatus cribiforme penitus, & admodum pertinaciter oclusi sunt, ita ut ne tantillum per nares ad illos processus penetrare valeat. Fortè membranæ huic insertæ sunt papillæ nervæ, ex nervorum externis fibris, in membranam narium desinentibus abortæ, nonnisi per microscopium inveniendae, quales papillæ in lingua, gustus, in cute tactus organum constituunt, cum gustus, odoratus, tactus nonnisi pura graduatione, majoris vel minoris objecti in materiam immersionis distinguuntur, omnesque solo tactu fiant. *Vid. At. Hassnienium Volum. 5. p. m. 133. 134.*

§. 19. Prout ergo particularum istarum variæ conformatio in figura, textura, &c. indeque ad movendam membranam narium sunt proportionatae, ejusque fibris movendis respondeant, etiam variat odor, qui nunc est gratus, nunc ingratus, si enim blanda & moderata in membrana ista fiat vellicatio, ut fibræ blanda & jucundo cieantur motu, odor erit gratus, si verò motus minus proportionatus in fibris istis excitetur, aut ipsum etiam organon propter objecti vehementiam lædatur, odor ingratus emergit. Quot ergo modi sunt in conformatione particularum odoriferarum, tot adæquatæ ab iis sunt impressiones & quantæ varietas in membranæ narium structura, tanta & varietas in impressionis illius receptione. Inde tot odorum & odoratum exsurgunt differentia, v. gr. quod bruta quædam, in specie, canes, adeo acutum habeant odoratum, vel quod quidam homines alios de longè venientes, nondum visos solo olfactu agnoscant, cujus exempla *Vid. in Digby l. 6. cap. 27. item in Borello Cent. Observ. 68.* Hæc motus in membrana varietas, etiam afficit spiritus, unde odores, tam varias inducunt alterationes, dum unus odor hunc recreat, illum in synopen dejicit, in mulieribus passionem hystericaam producit, à spiritu nempe animali variè affecto, & ad tales motus à tali impressione disposito.

§. 20. Naso proximum est os, in quod ingesta quæcumque, Saliva diluta, præter communem tactum, quem excitant, singularem quandam lingue alterationem inducunt, quam **GUSTUM** appellamus, & ea, quæ eum excitant, sapores, vel objecta lapida dicuntur. Aliàs gustus & odoratus idem materiale objectum habere videntur, quod percipitur ab odoratu, quatenus particulae illæ ciliant, & in

aere volitant, à gustu vero, quatenus solæ, vel cum saliva sub forma liquoris lentè moventur, & in poros linguae incidunt; Unde in eundem etiam finem alimentorum nempe selectum à natura institutum, conspiciant. Sapor autem non est quaedam qualitas realis, sed tantum particularum quarundam in assumptis talis conformatio, & textura, ut eae linguam pungant, & vellicent, quæ motio linguae impressa, percepta à nobis in cerebro, dicitur Gustus. Salinis particulis hæc vis imprimis à Chymicis tribuitur, quia hæc talem habeant conformationem, secundum quam se insinuando in linguae poros, istam inducunt motionem, quæ Sapor appellatur. Et sicut innumerabilis salium est diversitas; ex variorum inter se, tum cum aliis, præsertim oleosis & terreis particulis, commixtione, quæ ipsi valdè in figura, textura, &c. alterantur, etiam hinc innumerabilis saporum emergit differentia in omnibus subiectis diversa. Sic sapor acidus videtur in eo consistere, quod particula oblonga & utroque latere acuta, penetrant, & utrinque quasi incisionem quandam subtilem faciant. Sapor dulcis, quod particula quasi quadrata, aut cubica, blandè & æqualiter in linguam impingant, ipsique inhæreant. Aqua insipida est, quia ejus particula nimis delicata, nec ita aptè formata sunt, ut penetrare queant, aut fortiorum motum exprimerent, sed desuper serpent tantum, & leniter linguam saltem tangant.

§. 21. Dixi, Sapores consistere in particularum quarundam, præsertim salinarum, speciali ac singulari textura, id quod ulterius varia saporum exempla illustrent. Hinc nempe evenit, quod propter solam figuræ & texture particularum lapidarum mutationem, duo liquores forteim liquorem obtinentes, ex earum mutua miscela, tertium omnino insipidum, aut saltem novi penitus saporis producere possunt, quatenus mutua conjunctione, lapidæ salinæ particula, ita sunt vel magna, vel obtusa, vel alio modo, figurata, ut sine impressione in linguam insipidæ cum nova impressione, noviter lapidæ appareant. Sic enim spiritus vitrioli acidus, & oleum tartari per deliquit, urinosum, conjunctim, ac mutuo abeunt, in tartarum vitriolat, saporis vel leniter salis, vel fere insipidi. Sic acrum tactu Minii, in talem exit cum eodem, texturam, quæ sapor dulcis, saccharum Saturni dicitur, exinde emergit, &c. Spiritus sulphuris vel vitrioli, cum terra sigillata texturam & saporis instar aluminis acquirunt. Spiritus acidus in sulphure insipidus, in Marte sub vitrioli martis præparatione, saporis vitriolaceum dulcem contrahit. Spiritus salis acidus tactu cujusdam salis volat. urinosi, ex mutua utriusque textura, constituit ammoniacum, saporis salis, vinum, item acrum, cui lapilli cancerum infusi sunt, sub horum solutione, & hinc texture mutatione, saporis lixiviale, aut intense salinum adsciscit. Vino ex quo spiritus separatur, magna saporis mutatio accedit, etiam eodem spiritu addito nullo modo in antiquam gratiam restaurabilis. In tantum nempe texture particularum mutata, mutant saporis.

§. 22. Ista ergo pars, quam particula ista, hoc modo figurata, primario afficiunt, & pungunt, &c. primum *Gustus Organum*, & hoc sunt parva corpuscula nervea, rotunda, sub membrana linguam investiente, proximè sita, à figurâ, *papille*, ab origine *Nerveæ* dicitur. Nervi enim ad linguam ablegati, in quam plurimos dirimuntur ramos, qui in parvas abeunt fibras, quæ ad superficiem linguae sub membrana ejus delatæ, in substantias ejusmodi abeunt rotundas, tanquam in capitula fungorum, vel cornua extrema limarum. Hæc ergo papillæ, dum à partibus salinis, similibusque ciborum per salivam diluti, & masticando attritis, punguntur, talis earum fibrosarum papillarum oritur motus &

fibratio, qui per spiritus animales cerebro, communicatus, gustus, & ejus perceptio, gustatio à nobis dicitur. Unde lingua nimis humectata, ut fit in Coryza graviore, papillæ dicitur aquosæ, limosæque liquore nimis imbutæ, ineptæ sunt ad percipiendas lapidas impressiones: Quod si verò in saliva hospitentur vitiosa excrementa salina, quæ cum assumptis se insinuant in linguam, omnia assumpta vitiosum, & tamen eundem obtinebunt saporis, ut in isto apparet, in quo omnia amaricant. Gustus gratus est, qui fit à blando motu dicitur papillarum; Ingratus è contra est, qui fit cum violentia & quasi vehementia, lædens dicta linguae filamenta nervea. Reliqua præter has papillas, linguae substantia est musculoza, ad varios motus ita conformata, pro vocum formatione seu loquela, sicut parvula corpora, ejus superficiei inhærentia, purgationi & abstersioni oris sunt dicata, ita ut particula lapidæ istis implicite, fortius gustum afficiant. Confer. *Epistol. Malpighii & Fracassati, item Bellini Tract. de Organo Gustus.*

§. 23. Gustui proximus est Tactus, cum & gustus quidam tactus sit, unde & ratione organi haud adeo discrepant. Organum scilicet tactus primum sunt etiam papillæ nerveæ ex cutè erumpentes, & sub cuticula sitæ, uti hoc pluribus ostendit *Malpighius Tract. de Externi tactus organo*. Copiosæ nempe fibræ, quæ, cum capillaribus arteriarum & venarum constituant cutis integumentum, hinc inde erumpentes ex cute, desinunt in parva ejusmodi capitula, seu papillas, quæ sub cuticula existunt, ac eo grandiores & frequentiores reperiantur, quo exquisitior est tactus, ut in manibus, minores verò & rariores, ubi non adeo exquisitus est tactus.

§. 24. Objecta ergo externa cuticulae admota pro varietate circumstantiarum, quoad situationem nempe & conformationem particularum minutarum in superficie; item quoad motum & quietem earundem, &c. diversimodè suo affricu & attritione afficiunt per cuticulam istas papillas nerveas, spiritibus animalibus turgentes, qua occasione, & ipsi spiritus moti, eorumque motio & agitatio in cerebro à mente percepta, tactus appellatur, objectum verò movens, tangibile, modus verò objecti, quo papillæ afficiuntur, qualitas tactilis dicitur; v.g. dum superficiei rei cujusdam inæqualis, ex diverso particularum, in superficie, situ, ita afficit papillas, ut in continua serie positarum à particulis corporis quædam afficiuntur, quædam verò non, exinde interruptus, & inæqualis, in dictis papillis fit motus, cujus occasione nos dicimus sentire asperitatem; Sin verò omnes papillæ simul afficiantur æqualiter, à tali corpore duro, corpus dicitur glabrum. Sin prementibus papillis, verbi gratia, in digitis objectum externum cedat, dicitur molle; Sin verò non cedat, sed resistat, dicitur durum: Sin particula quædam objecti admoti, papillis adhæreant, vocatur humidum, item viscidum; Sin verò nihil adhæreat, dicitur siccum. Sin percipiatur celer & vehemens motus in papillis, ab objecto externo factus, hoc dicitur calidum; quod si nullus talis fiat motus, objectum dicitur frigidum, sicque in cæteris objectis tangibilibus ferè in infinitum?

§. 25. Extremitates fibrarum nervearum per cutem erumpentes, esse dictas papillas supra insinuatum est, unde hæc papillæ sunt quidem primarium & naturale Tactus Organum, sed non adæquatam: Hoc enim sunt illæ ipsæ fibræ nerveæ, nunc in extremitate corporis in papillas globatæ, nunc præsertim in partibus internis solitarie distributæ, nunc in musculos unitæ, utroque enim in casu, fibræ dicitur, forti tensione expansæ & spicite animalis turgidæ, verum Tactus sunt Organum, quatenus eodem ab objecto externo feritæ, tremula quadam vibratione concutiuntur, & ita tali concussione vulneri, item in dolore

dolore partium internarum manifestum evadit. Vid. *Guillelm. Croone de ratione motus musculorum.*

CAPUT XXI.

DE SENSIBUS INTERNIS.

§. 1. Dum ob externis sensualibus, ad interiorum sensuum scrutinium accedimus, tantum non in cæcis tenebras incidere videmur, in tantum ista interiora obscura latent. Obscuritatis ratio est hæc, quod homines rationali anima præditi, quamlibet sensationem, rationis seu mentis beneficio percipiant, quo fiat, ut sensualem & intellectualem cognitionem, benè in se norint, seque acta reflexo cognoscere sciunt; In quo vero sensus interni dicti, consistant, & quid ipsi ad cognitionem genuinam tribuant, parum vel nihil cognoscant; unde tantò minus de brutis certi quid determinare valent, quin potius propter aliquem illorum actionum cum nostris analogiam, in iis nempe actionibus, quæ sensus externos insequantur, nos ipsi etiam cognitionem quandam tribuamus, & quasi semirationalia reddamus.

§. 2. Scilicet in omni nostra cognitione semper spirituum animalium præsupponitur motus, tam per sensuum exteriorum, quam interiorum exercitio, nihil enim in intellectu, est, quod non prius fuerit in sensu. Dum itaque objecta sensuum exteriorum, horum organa quocumque modo moverint, mox tali speciali motu spirituum animalium tractus, qui per nervum ad organum istud devehit, repercussionis modo commovetur, ita, ut similis exactè motus, atque in externo organo fuerat concitatus, & spiritibus impressus, ad cerebrum usque, ejusque compagem fibrosam, eo in loco, ubi nervorum ad partes quavis allegatorum est principium, seu origo, continuetur, ubi anima rationalis specialis talis motus occasione, & quasi intuitu, specialem sibi format ideam, seu conceptum, repræsentantem exactè objecti externi factam impressionem. Et talis spirituum ex omnibus organis sensuum, motus, & impetus repercussionis, ubi terminatur in cerebro, tali motu, Sensus Communis dicitur, in quo, ab anima, Exteriorum fit perceptio, in anima verò primam ejus operationem, seu simplicium apprehensionem constituit.

§. 3. Quod si spirituum iste motus continuetur diversimodè in cerebro; intra fibrosam ejus substantiam certos itus & reditus faciant, & mutuo coeant, vel secedant, talium motuum occasione & intuitu anima conceptas ideas simplices, multipliciter componit, & dividit, unde ratione dictorum spirituum motionum, Phantasia, seu imaginativa, in anima verò, secundæ operatio, nempe simplicium compositio & multiplex divisio exurgit.

§. 4. Quibus indicium mentis tandem absolutum supervenit, & intellectuali phantasmatum, seu prædictarum idearum conceptarum, conjunctarum, vel separatarum, speculatione, tertia mentis operatio, nempe Ratiocinatio. Judicamus nempe objecta ista ita cognita, vel theoreticè vera, aut falsa, vel practicè bona, vel mala. Cujus posterioris ratione ab anima concitantur certi affectus, hoc est, superveniunt certæ animæ motiones, quibus agitantur diversimodè spiritus, & nunc plus, nunc minus, nunc ordinatè, nunc inordinatè moventur & concitantur ad partes extra cerebrum sitas, magis tamen tali impetu, ad istas, ad quas continuato radio trajiciuntur, quales sunt cor, partes respiratori inveniunt, stomachus & intestina, &c. quàm ad alias, propterea, quod ex continuato, & nunquam interrupto propter vitæ necessitatem ad dictas partes impetu,

Tom. I.

patientiores sunt undique nervorum istorum, circa sui principium, pori, & facilior per ista continuè trita vestigia, motus, quàm per alia; Unde & circa cor & interna abdominis viscera primaria ab omnibus affectibus percipitur alteratio. Sed præter hos spirituum ad dicta loca, radios, sub primo affectuum impetu, etiam successivè ad alias partes exteriores, pro acquirendo bono, aut fugiendo malo, iidem concitatus radiati, varias membrorum motiones, & hinc locales motus excitant.

§. 5. Multum sanè in recessu habent ista motionum spirituum vestigia, ad propriam, ad unum vel alterum nervum, vel partem eorundem, radios influunt, nam à simili causa Memoria Sensitiva unicè dependere videtur, nempe à vestigiis in cerebro, post aliquam motionem sensualem manantibus, quæ vestigia nihil aliud sunt, quàm tramites quidam, quos spirituum animalium cursus inter cerebri fibras reliquit, per quos prima & iterata vice trajecerunt, cujus repetiti & quidem cujusdam motus intuitu, eadem etiam ideæ menti seu animæ occurrunt, quæ spontanea vi postmodum unam ex altera elicit, & ita rationalem memoriam constituit.

§. 6. Rem ita se habere, nempe omnem nostram cognitionem intellectualem à vario spirituum in certa ratione confirmato cerebro, motu dependere, ex eo manifestum videtur, quia concussio cerebri, v. gr. à casu ab alto, sensus omnes, ac motus, omnem ratiocinationem tollit, uti saltem est pororum compressio & depravatio, unde spirituum in motu impeditur. Hinc non tantum per morbum, sed & per senectutem & judicium hebetat, & etiam memoria imminuitur, imò tam morbi vi, quàm externo, v. g. tegula lapsu, memoria & judicium penitus aboleri solet, quæ causæ non animam saltem, sed cerebrum saltem & spiritus afficere solent. Hinc per experientiam ferè observatum est, cerebrum moderatè humidum memoriam, sed hebes judicium, cerebrum vero siccum, judicium acre, sed debilem memoriam; cerebrum verò calidè activam imaginationem conciliare. Ebriorum varia, ut sic dicam symptomata in sensu & motu, hæc ad oculum quasi confirmant, quod mores sequantur temperamentum corporis, dum unus ex eodem vino est hilaris, alius rixosus, alius amarosus, &c. unde nisi à spirituum diversa agitatione. Unde in febribus ardentibus deliria? nisi ex turbato, inordinato, rapto & confuso spirituum motu. Habitus omnes, tam animi, v. gr. scientia discurrendi, quàm corporis, v. gr. Ars saltandi, eatenus dependent à crebrioribus actionibus, quatenus iisdem facilitatur spirituum motus, sapius enim eodem modo moti, & agitati spiritus, poros, meatus, & omnes interjectas semitas adeo patulas reddunt, fibræque in talem situm ac plicaturam redigunt, ut facillimo impetu spiritus isti transire, & actionem eandem ita perficere valeant.

§. 7. Et ex his fundamentis ingeniorum multiplex petenda est varietas. Ingenium quodvis ferè hæc tria constitunt, IMAGINATIO, JUDICIUM, MEMORIA, Quæ, sive solitarie, sive junctim considerentur, omnem istam in ingenio innumerabilem diversitatem formaliter constituunt. Fundamentum talis, in dictis mentis operationibus, varietatis querendum, & in spirituum animalium constitutione, & in fibrarum cerebri dispositione, ut nihil hi dicam, de totius cerebri, secundum cranii figuram, interna conformatione, quæ vel acuta vel rotunda, vel depressa, vel alio modo variata existit, nam hæc differentie ad priorem illam nempe spirituum considerationem facile reducibilis est, quatenus horum motus secundum cerebri conformationem suo modo determinatur.

§. 8. Spiritus quidem ad ingeniorum varietatem disponunt, ratione majoris vel minoris puritatis, & hinc ratione majoris vel minoris subtilitatis, seu

f ij volatili

volatilitatis, quæ proprietates illorum tam à sanguine, unde generantur, quam ex cerebro, unde elaborantur, originem habent. Fibrae verò, quæ cerebri medullam, in qua motiones istæ spirituum intrinsecæ sunt, componunt, ad ingeniorum varietatem faciunt, quatenus vel subtiliores, vel crassiores, vel quatenus flexibiliores vel rigidiores, vel quatenus ordinatè, aut confusè sunt invicem convolutæ, ad quas conditiones præter primam, sub earum generatione, structuram, subsequens nutritio exchylosa massa sanguinea multum admodum conferre solet. Hoc modo secundum Theoriam corrigenda sunt ea, quæ aliàs etudite tractat *Aschacius Major Dobrebomus*, seu potius *Janus Huartus in sermone ingeniorum*, nam non temperatura cerebri, sed fibrarum ejus habitudo, & secundum hos spirituum diversimodè constitutorum motus, ingenia diversà admodum faciunt.

§. 9. Ex eo itaque, quod in nobis sensuum internum dictionem operationes ab operationibus intellectualibus animæ rationalis inseparabiles sunt, fit, ut utraque discernere exactè nequeamus, nec quomodo in brutis fiant probè cognoscere, quin ex utraque confusione tot opiniones, de sensibus internis, & cognitione brutorum ortæ sint, in genere tamen tres palmarè quoad hoc negotium sunt sententiæ.

PRIMA ex Aristotelica Schola profuxit, quæ uti omnibus rebus suas attribuit formas substantiales, materiæ contradistinctas, & viventibus animas immateriales, ita etiam brutis animam tribuit sensualem in genere, quæ tamen pro varietate specierum, specificas suas obtineat differentias, & proprietates: Beneficio hujus animæ ejusque facultatem revera dicunt cognoscere brutia, sensuum externorum impressiones, easque cognitatas simpliciter, & dijudicatas à sensu communi per phantasiam componere & dividere, seu diversimodè mutuo complicare, unde mirandæ brutorum actiones, earumque docilitas proveniat, cujus respectu alii vim æstimatoriam his ipsis facultatibus in brutis superaddunt, cognitiones hæcæ asservari in memoria eorum, & subinde repetitas per phantasiam denudè cognosci volunt. Quod si per sensus cognitum sit objectum, ut bonum excitari in his facultatem appetentem, & quidem partem ejus concupiscibilem, quæ stimulat bruta ad desiderium illius objecti, sin verò objectum sit cognitum ut malum, excitari partem appetentem irascibilem, quæ stimulat ad fugam, & ab hac appetitus diversitate passiones seu affectus, nempe iram, terrorem, &c. deducunt. Ab hoc appetitu ulterius excitatur facultas locomotiva, quæ ex dictamine appetitus variè & diversimodè movent membra, vel ad prosequendum bonum, vel ad fugiendum malum. Omnibus hisce facultatibus operatricibus adjungunt spiritus animales, seu instrumenta proxima, quibus peraguntur istæ internæ operationes; in homine desuper adstruunt animam rationalem, quæ tanquam superior omnes istas similiter obtineat facultates, præter eas tamen, seu sibi peculiaribus, intellectu & voluntate gaudeat, quibus, seu superioribus, istæ cæteræ inferiores obedire cogantur.

§. 10. SECUNDA sententia, huic exactè opposita ex antiquissima Democræa & Epicurea derivata est Schola, quam revera excitavit denudè *Cartesius*, certo tamen modo eam immutavit. Nempe, uti in hac hypothese omnes substantiales formæ negantur, ita omnia naturæ Phænomena, ex materiæ variis quantitativis conditionibus per motum, seu universalem artificem explicantur, bruta etiam animata esse, eo sensu, quo Peripatetici volunt, negatur; sed, si quæ in brutis habenda est substantia pro anima, eam ex corpusculis subtilissimis constare corpoream, & divisibilem corpori animato coextensam, statuitur. Unde hæc hypothesis ex conditionibus materialibus,

per varios diversosque spirituum motus reliquas animalibus proprias operationes explicat, & istdem veram & propriè sic dictam cognitionem, seu impressionem in organis sensuum externorum, perceptionem, omnino denegat, sed quicquid sensus communis, Phantasia, memoria, appetitus, &c. vulgè appellatur, pro vario spirituum in cerebro, & cerebello diversimodè in diversis brutis conformato motu, hinc inde impulsu, agitatione & gyratione, indeque varia cordis & dilatatione, & constrictione, pro affectibus subtiliter explicat. In homine verò omnia hæc cum brutis communia habente, animæ rationalis, seu substantiæ spiritualis præsentia, sublimioris cum sit conditionis, veram cognoscendi & intelligendi modum obtinet, & propria libertate agendi & operandi, quid, & quomodo ipsi placuerit cum istis operationibus cæteris brutis communibus, nullo modo confundenda venit, quin continuo cogitando & discurrendo, & occasione variorum spirituum motuum in cerebro diversos conceptus, seu ideas in seipsa formando sensuum objecta verè cognoscit, cognita combinat, & certas conclusiones elicit, in quo vera ratiocinandi facultas consistit: Cujus cum umbrulæ quasi in brutis nobis appareant, factum est, ut nos falso eadem ferè quoad cognitionem ipsis attribuiamus, quæ nobis tantum propriè conveniunt. Vid. *Digby de immortalitate animæ humana. cap. 3. Cartesius tract. de Homine, & Schüllerus in præfat. super Cartesius de Homine*, in specie *Anton. le Grand. de carentia sensus & cognitionis in brutis*.

§. 11. TERTIA, & media quasi has, inter aliorum est sententia, *Gassendi* nempe & *Villisi de Anima brutorum*, qui & ipsi quidem animam materialem esse defendunt, adeoque revera corporis, quam informare dicitur, primariam partem, nihilominus tamen brutis, præter externorum sensuum motum, veram etiam & genuinam sensationem seu perceptionem sensuum externorum concedunt, & quidem talem, quæ nec corpori nec animæ materiali solitarie competat, sed quæ ex utrinque certa & artificiosa, sub talis machinæ structura, unione resultet, ita ut ex anima & corpore simul commissis, talis facultatum, seu operandi potentiarum concursus resultet, quibus unicuique animali in fines & usus destinatos opus fuerit, adeo, ut sicut in artificialibus subinde materiam superet opus, ita & hoc in talium machinarum naturalium operationibus fieri perquam probabile sit. Confer. *Villisi de Anima brutorum*.

CAP. XXII.

DE MOTU PARTIUM.

§. 1. OMnes partes, in quibus percipitur, vel apparet aliquis motus, eæ instructæ sunt fibris suis nerveis, quibus motus, id est brevioribus factis, sequitur partium motus, iis verò relaxatis, motus cessat, vel per transversum sectis omnino idem aboletur. Unde *Fibra nervea erit primum omnis motus Organum*, quæ ob id FIBRA MOTRIX dicitur.

§. 2. Fibrae autem istæ, quæ motum exequantur, vel arctius sunt conjunctæ, vel laxius sunt separatae: Fibrae conjunctæ, istud fibrarum systema exhibent, quod vocatur MUSCULUS, in quem nervi ex cerebro derivati eos gubernant motus, qui prægressam sequuntur cognitionem sensualem, exque affectu quodam excitantur; cui in homine interdum etiam adjungitur cognitio intellectualis, ita ut exinde pro nostro nutu eundem vel perficere, vel omittere, vel certo modo variare queamus: Et hic motus per musculos factus in genere motus animalis, in specie

specie verò in brutis spontaneus, & interdum in hominibus voluntarius appellatur.

§. 3. Fibrae laxius separatae, circulari ambitu imprimis partes movendas ambiunt, unde excitatus motus dicitur *Peristalticus*, seu *compressivus*, v. g. motus stomachi, aut motus intestinorum de quibus *Charleton. exercit. 17. §. 21.* qualem motum fibras circulares etiam arteriis tribuit *Sylvius*, quo post dilatationem ab impellente sanguine denovo se contrahant. Confer. *Villisi Pharm. Ration. p. 265. 280.* Ab his motus contingit sine ulla progressa cognitione sensuali, nec à nobis vel impediti, vel promoveri potest, & ob id naturalis motus simpliciter, & involuntarius dicitur, dirigiturque à nervis ex cerebello derivatis, pari nempe nervorum quinto, 6. 7. & 8. ut hoc sufficienter ostendit *Villisi, in anatome cerebri & nervorum, c. 16. 17.* Unde & Cordis & Diaphragmatis muscoli, similibus nervis præter aliorum musculorum rationem moti, sine nostro consilio operantur, hinc & respiratio, cum per musculos exercentur, & nobis non cogitantibus etiam in somno fiat, interim tamen pro lubitu à nobis, vel promoveri vel impediti possit, indeque nervis partim ex cerebro, partim ex cerebello natis perficiatur; Hæc ipsa, ob id, motus missus, ex naturali seu involuntario, ratione diaphragmatis, & animalis, seu spontaneo, ratione musculorum Thoracis, appellatur.

§. 4. Differunt hi duo motus in §. 2. & 3. allegati, hoc modo, ratione

1. Organi, quod est vel systema fibrarum densius in musculum unitarum vel fibra circularis.
2. Nervj, musculi per nervos à cerebro, cæteræ fibræ per nervos à cerebello natos motum suscipiunt.
3. Causæ remotæ, in motu musculi, seu spontaneo, vel voluntario præcessit cognitio, vel sensus vel intellectualis, in motu vero fibrarum Peristaltico naturali seu involuntario nulla præcedens cognitio locum habet, nisi in quantum per affectus, qui sensationem sequuntur, modificatur.
4. Hujus enim occasionis antecedentis ratione, prior motus in specie animalis, vel spontaneus, interdum voluntarius appellatur, posterior vero naturalis, vel involuntarius dicitur, ut in genere omnis hic motus, animalis dici queat, quatenus per spiritum animale, mediante organo corporis animalis, nempe fibra perficiuntur.

§. 5. Motum ergo quod attinet animale in specie sic dictum, seu spontaneum, ejus primum organum esse musculum, confirmat *Charleton. in exercit. 11.* Fabricam, seu musculi structuram Rhomboidæam, eleganter explicatam vid. in *Stenone observ. de musculis & glandulis, item element. Myologia specim.* ubi demonstrat, fibræ motricem in medio sui coagulo sanguineo, seu carneo vestitam, circa hujus carnis extremitates incurvari ad æquales angulos & quod plures hujusmodi fibræ, juxta se invicem, & sibi invicem inæqualiter, æquali tamen ordine superimpositæ, musculum constituent, qui vulgo caput & cauda dicitur, intermedia vero partes carne vestitæ, & fibrillis ex membrana intelligente productis, distinctæ, ipsam musculi corpus representant. Hoc modo fabricati musculi, nunc sunt simplices, nunc verò ex pluribus parvis invicem unitis, compositi esse solent.

§. 6. Musculus ergo, dum abbreviatur, seu, ut aliàs vocadum contrahitur, quoad partem sui carnosam, partem vel membrum, cui adhæret, simul trahit, sicque & partes movet, & variè situat. Una ergo actio est musculi, ut & omnium reliquarum fibrarum, nempe in se ipsam, facta abbreviatio, quam, sive contractionem, sive corrugationem vocare velis, perinde erit, unde sequitur membri motus & strusmutatus. Quod si fibræ ejus rigidæ & contractæ maneat,

Tom. I.

membrum quiescit, & in eodem situ revera permanet, quod dicitur abusive motus, sed cum adjectione motus tonicus, seu tensivus. Extensio musculi, quæ fit, quando contrarius operatur musculus, qui antagonista alterius dicitur, agente nempe antagonista extensoris, extensor violenter expanditur, non est motus seu actio musculi, sed potius passio. Sin vero nullo musculo agente omnes fibræ sint laxæ, membrum in naturali quiete persistit, & in media figura positum esse dicitur, media nempe est inter ejus extensionem & contractionem.

§. 7. Movent autem fibræ partes, quatenus ab extensione sunt breviores, abbreviatæ enim & contractæ non possunt non simul secum trahere, aut alio modo movere partem, cui annexæ sunt. C A U S A hujus abbreviationis fibrarum est duplex. PRIMA est, ipsa fibrarum ad se contrahendum à forti partium, quibus annexæ sunt tensione, spontanea, ut sic dicam, inclinatio, qua instar Chordarum quocunque modo laxatæ subito se contrahunt. Sic v. g. dissectus musculus per medium versus utramque extremitatem contrahitur, & quasi conglobatur, magnamque in medio relinquit rimam, & intestina, fletu aut liquore distenta, facta per transversas fibras aperature, sponte & subito se contrahunt; Spontanea hæc, ad sui contractionem vel corrugationem, fibrarum inclinatio, viderit probabiliter dependere ab earum structura mechanica, quæ illæ chordarum instar contorta & tenæ, in continuo se contrahendi, aut corrugandi nixu sunt positæ. Sed hæc spontanea fibrarum contractio non sufficit ad motum, imprimis in musculis, ob antagonistas oppositas, quare æquale oppositum robur, istam contractionem, & hinc factum motum impedit, donec alia accedente causa movente, æqualitas ista tollatur & alter musculorum quasi allatis suppetiis, victo antagonista, se contrahat.

§. 8. Accedit ergo ALTERA causa motus fibrarum inchoativa, quæ est accessio spirituum animalium per nervos, quibus in musculis se jungit, motumque complet influxus sanguinis per arterias. A nervis enim, ut sensum partium, sic & motum ratione spirituum animalium dependere, ex eo manifestum est, quod dissecto nervo sensus & motus partis peteat, eo verò punctum læso, aut alio modo irritato, pars violenter convellatur, de quibus vid. *Charleton. exercit. 11.* Accedere præterea efficienter, ad promovendum motum musculorum, præter ea, quæ dixerit *Villisi in Pathologia cerebri*, patet ex experimento *Stenoniano*, qui acu curva spinam dorsi, per abdomen Canis trajecta, ejus arteriam magnam supra vertebra, sine corporis aperature, filo annexo fortiter ligat, quæ ligatâ, Canis inferioris corporis artus movere amplius nequit, propter impeditum per arterias sanguinis motum; solus enim spiritus animalis non sufficit movendis musculis, sicut sufficienter movet, in motibus naturalibus, v. g. in intestinis, idque ob musculorum magnitudinem, & actionis robur, in movendis membris, & cum istdem, atollendis sapius magnis ponderibus, unde ex massa sanguinea ipsi feruntur suppetiæ.

§. 9. Hæc ipsæ autem suppetiæ, an, præter nudam sanguinis musculi ventrem replentis, præsentiam consistant ulterius in copula quadam particularum sulphurearum elastica, mediante qua cum spiritibus animalibus contingat singularis quedam effervescentia, & hinc impetus explosivus, ut statuunt *Villisi de morbis convulsivis, item Mayow. de motu musculorum*, seu nondum sufficienter probatum, in medio relinquo.

§. 10. Musculi ergo copiosis nerveis instructi, spiritibus animalibus quasi turgent, ita, ut hi inter singulas eorum fibras, & inter has relicta spatiosa, in specie circa medium ventrem carnosum, ordinate dispositi, ex levi accedente in nervo ad musculum protenso, impulsu, & ex isto impulsu uberiore spirituum

f iij affluxu

affluxu per totum musculum ferantur, & ibidem conclusi dum secundum longitudinem ob occurrentem in sine tendinem angustiore, tam repente excurrere nequeant, in se ipsos reflectuntur, & imprimis in ventre ejus carnosio, ubi pori sunt ampliores & latiores coacervati, agitari, & propria vi elastica expansi, colliguntur, inde musculi incipit circa ventrem intumescencia, incipiente hac intumescencia, dum arteria in musculum sanguinem affundens ex dilatato ventre minorem patitur resistantiam, copiosius solitè sanguinem in ventrem musculi carnosum expansum infundit, ut vena sociatis evchendo sanguini, fiat impar, præsertim cum funiculi nervei in musculis varie cingere & implicare hinc inde vasa sanguifera, eaque sic nunc stringere, nunc relaxare soleant, & hoc ipso sanguinis in musculum, & ex eo motum diversimode determinare & modificare, qua ratione propter sanguinem simul musculi tumor non leviter augmentatur. Ab his duobus ergo, spiritibus impetum facientibus, & sanguine irumpente, in motu suo plus minus coercito, intumescencia & motus musculi ita augentur, ut victa resistantia antagonista, musculus prompte & potenter contrahatur, ac ita motus perficitur, eadem fere ratione atque videmus sequi spasimum seu convulsionem alterius faciei partis cynicæ, ex spontanea musculorum partis faciei sanæ contractione, ob deficientem robur antagonistarum Paralyti affectorum. Hæc quæ de musculo, seu fibris invicem congestis dicta sunt, facile fibris dissipatis applicari possunt, ad quarum tamen motum sanguis parum, vel nihil conferre videtur, cum hæc fere, ut nimis distentæ se contrahant ad naturalem tonum, vel ultra hunc arctius contrahantur, & quasi crispentur, ad quos actus spirituum animalium influxus sufficiens videtur.

§. 11. Superest adhuc ut consideremus, unde tandem determinatus in partibus fiat motus, ut v.g. elevetur brachium, flectatur genu, circumgyretur pes. Animæ hoc opus vulgo tribuitur, cui sit potestas movendi sanguinem & spiritus, sed quomodo hoc fiat, & unde anima sciat, hunc vel istum esse movendum musculum, imperferabile hæcenus videtur, præsertim in brutis. Aptius rem declarare nituntur, qui mechanico modo negotium hoc explicare tentant, imprimis cum videmus non rarè ex abrupto nil tale cogitantibus, v. g. ex imminente percussione capitis, sustolli brachium citra ullam prægressam animæ cognitionem, & motus convulsivi invitis nobis nos torquentes, sine animæ nutu eveniant. Ex motu ergo, vel impulsu fibrillarum istarum, præcise ex quibus nervus constatur, qui in talem musculum derivatur, moventur spiritus in eum musculum determinate, & non in alium, qui fibrillarum motus fiat in cerebro, moveantur funiculi nervei, ut per eos fibratos vel agitato celeriter influentes spiritus musculum istum determinate ad motum disponant.

§. 12. Hoc interim evidens, quod ex quacunque sensuali, in quadam parte, impressione, præsertim, si intensior paulò sit talis impressio illius partis, fibrarum motricum sequatur motus, seu contractio, quatenus fortius motus illius loci funiculis nerveis, ab objecto sensibili talis motus ad originem eorum in cerebro vel cerebello continuati occasione, feratur versus nervos motos, specialius spirituum impetus, indeque fibrarum istius partis sequatur motus: Sic enim ex puncto nervo sequitur partis contractio, vel convulsio; item ex irritatione pylori ab emetico fit contractio stomachi, unde vomitus, quia irritato Pyloro, nervei ejus commoti funiculi copiosiores spiritus ed radiare faciunt; item, ex quacunque dolorosa impressione in parte dolente Spasmus, seu convulsiva quædam fibrarum contractura supervenit, hinc enim ex spina, digito infixâ mox, ratione doloris pulsus durus cum tensione fibrarum & musculorum, superveniunt. Ex dolente dente mox totum illius lateris in

capite hæmisphærium tendi, & quasi contrahi, hoc est spasmus quodam fibrarum levioris affici solet.

CAPUT XXIII.

DE SANGUINIS MOTU AD TESTES, SEMINISQUE GENERATIONE.

§. 1. UT animal, quod in individuo caducum est, perpetuetur in specie, generationis mirandum opus ordinavit Divinus Architectus, quod mediante genitura, communiter, sed abusive semen dicta, de qua consentimus in *Progymnasim*. 5. p. 172. perficitur. Semen vero animalium proprie dictum, spirituum semini analogum, & quod vim sibi simile generandi possidet, est, quod ex mari & femina mixtum, conceptum fecundum constituit.

§. 2. SEMEN MASCULINUM quod attinet, elaborari illud in testibus certum est, his enim sublatis, cessat seminis generatio, qui testes nihil aliud sunt, quam congeries Minutissimorum Vasculorum, in quibus materia genitura perficitur, ut hoc Fracassatus Bononiæ primùm, postmodum etiam Graaf. in Belgio invenit, quorum vasculorum quædam ex teste erumpentia, variis suis flexibus corpus illud constituunt, quod testium dorso incumbit, & Epididymis appellatur, quod ipsum hinc dilatatum in Vas deferens, tandem in vesiculas seminales abit, unde semen elaboratum in testibus, perfectum in Epididymide, per canalem deferentem in vesiculas seminales deponitur, suo tempore, vel sponte in pollutione nocturna, vel concurrente partium genitalium motu, in coitu excernendum, aut potius ex affluente sanguine calefactum, & spiritibus copiosis confertum influentibus turgidum, cum impetu spumoso ejaculandum.

§. 3. Huic Genituræ, dum ejicitur, admiscetur adhuc liquor quidam serosus & blandus in corpore prostatico glanduloso & spongioso elaboratus, qui per copiosos exiles ductus, Urethram, cui annectitur effusus, semen obvolvitur, ipsique pro vehiculo servit, ut melius & promptius per penem ejaculari possit, qui liquor etiam in castratis generatur, unde & hi coire possunt. Non ergo triplex semen Masculinum, ut vult *Varrionus Adenograph.* cap. 30. Sed unicum tantum in testibus elaboratum, quod liquore seroso seu lymphâ prostatica dilatum in coitu effunditur.

§. 4. Materia seminis, non est lymphâ, vel ros per duplicaturam lymphaticorum ad testes delabens, ut vult *Bilsius*, nec est succus per nervos advectus, ut volunt *Angli*, in specie *Charleton. exercit.* 10. Sed est pars sanguinis Crudior, seu chylosa, nondum in perfectum sanguinem transmutata, quæ parte aquosa diluta cum sanguine per arterias spermaticas seu præparantes ad testes advehitur, ubi per arteriolas istas, quæ vascula feminalia amplexu suo firmissime detinent, in cavitatem istorum vasculorum deponitur, & quasi transfudat, crassiore reliquo sanguine, per venas remeante, parte aquosa chylosa superflua, à vasis lymphaticis absorpta. Huic materiæ spiritus animales nonnulli permiscetur, & præsertim in coitu copiose eam imprægnant, & ita ultimam perfectionem, seu vim feminalem formalem addunt.

§. 5. Cæterum, annon peculiare in vasculis istis feminariis testium, lateat fermentum, hujus singularis transmutationis autor, vix dubitare potest ille, qui mutationes insignes à seminis generatione, in corpore observat; dum ab iis singularis vigor virilis inspiratur, Eunchi vero effœminat manent, dum barba erumpit, dum veneris brutorum Orgasmus certo tempore evigilans exinde procedit, non secus ac singularis hircorum odor, hinc sub eo tempore Epilepsiæ secundum Hippocratem, cura. *vid. Graff. de Organ. virorum* p. 25. Quæ mutationes fiunt ab isto fermento, dum

dum sub pubertatis annis excitatum sanguinem affluentem alterat, similemque fermentativam vim tum ipsi, tum lymphæ ex testibus refluenti imprimi, unde tota alterata & fermentata ejus massa totius corporis habitum similiter alterat.

§. 6. *Mulieres, an & ea semen generent necessarium ad generationem, multi dubitant.* In Oviparis femina in Ovario vitellum generat, in utero succo lacteo sub forma albuminis investendum, quod Ovum tam in suo rudimento, quam jam perfectum Mas fecundat, sui seminis, vel potius spiritus genitalis cum semine excreti attractu, vel conspersione, reliquis Ovis omnibus infœcundis, communiter subventaneis dictis, unde unus galli coitus ad aliquot menses fecundam reddit gallinam, ita ut omnia ova tunc excludat successivè fecunda, quamdiu illa vis à gallo communicata, perdurat. *vid. Harveum exercit.* 39. 40. *de generatione animalium.* Idem fit in piscibus Oviparis, v. g. in Carpione, ubi *et N. gen* nihil aliud est, quam Ovulorum congeries, hæc ergo, in coitu illorum, qui fit tantum per partium posteriorum quendam affricum à scemella excluduntur & à semine Maris irrorantur, quæ ergo contacta sunt istâ Maris geniturâ, sunt fecunda, & ex iis fiunt pisciculi, quæ vero non, ea ceu infœcunda intereunt.

§. 7. Viviparas quod attinet, & has inter speciatim mulieres, modernorum, circa illarum genitalia *Stenonis, Hernii, & speciatim Graff. & Kerckringii* observationes testantur, & has revera ova generare, quæ genituram earum constituent, seu semen earum sunt, ita quidem, ut testes Viviparorum sint Ovarium. Per Anatomem nempe cognitum est, testium muliebrium substantiam tam in homine quam brutis esse membranofam, in qua reperiantur quam plures vesiculæ, quarum quælibet habeat tunicam admodum tenuem, neque cum alia cohæreat, repletaque sit humore limido, ita quidem, ut in talibus vesiculis in aquam ferventem immerfis, dictus humor mox coaguletur in formam albuminis vel vitelli ovi indurati, ut ita dictæ vesiculæ sint revera tot ovula generationi destinata, quæ pro sui proventus & augmentationis ratione nunc minora & imperfecta, nunc majora & perfecta, in specie humana, pisci quantitate inveniuntur. Ovula hæc perfecta, sub coitus ardore (à corpustulo fibroso ovo ad exitum destinato, circa ambitum, ac à postica parte acrescente) expressa suscipiantur à Tuba ad testem usque sub ipso fervore crispa & contracta, & hac mediante ad uterum deferuntur, id quod imprimis confirmat *Observatio Ruysschii*. Ovum hoc à spiritu genitali Maris fecundum redditur, sive hoc ipsi in Tuba adhuc existente eveniat, sive jam in uterum excreto. Quod si fiat, ut Ovum ita fecundatum in Tuba peristat, præternaturalis ista hominis conceptio Tubaria accedit, quæ in brutis naturalis & ordinaria esse solet.

§. 8. Quod si ex repetito coitu contingat, ut unum ovulorum talium, post alterum à Tuba ad uterum ita fecundetur, superfœratio fieri solet: Quod si vero bina talia ovula arctius propriis tunicis sibi fuerint connata, ita, ut integra & absque laceratione divelli nequeant, quin propter æqualem molem & æqualitatem, & imprimis talem conglutinationem, ovarii carceribus simul extrusa suscipiantur, & hinc fecundentur, Gemellorum conceptionem fieri probabiliter asserit *S. brader* in præfat, ad observationes *Harveanas*. Quod tamen etiam ex uno simplici Ovo, gemelli nasci possunt, probabile reddit monitum illud biceps, de quo *Brunnerus peculiari dissertatione* agit, quod revera in ovo simplici genitum omnino videtur. Hinc & gemelli nunc simplici, nunc duplici involvi secundina observantur. *vid. Miscellan. Academ. Natur. Curios. Annus 1. pag. 118.*

§. 9. Ita ut Ovipara & Vivipara animalia in saltem differant, quod in oviparis ovula in ovario sub forma

copiosi vitelli genito in utero copiosum affundatur albumen, à quibus, vitello nempe & albumine sufficiens succus pro nutritione & auctione Pulli in ovo formandi suppeditatur, & qui sufficiat ad perfecti illius exclusionem; In Viviparis vero, simplici ovulo in utero, vel ejus tubis, affundatur transfudatione quasi succus nutritivus, à quo sustentetur fœtus ad sui exclusionem usque.

§. 10. Sed præter hæc ovula, propriam nempe feminae genituram, observatur ulterius in iis liquor, seu lymphâ quædam seminalis, cujus excretionem non tantum ipsæ mulieres percipiunt in coitu, utpote in quâ primaria earum voluptas consistit, sed cujus præternaturali effusione ipsæ etiam gonorrhææ obnoxie sunt. Analoga est hæc genitalis lymphâ, isti, quam Mares in Prostatis efficiunt, cum & in feminis, in similibus glandulosis corporibus collum vesicæ ambientibus generetur & excernatur. Quin imò ipsius uteri & vaginæ ejus membranosa substantia, cum ad naturam glandularum proxime accedere videatur, ut non inepte moderni asserunt, etiam sui generis lympham non absque voluptatis sensu effundere videtur, cum non tantum ipsa vagina perpetuo liquore moderate madaat, sed interdum adeo copiose à quibusdam in congressu soleat effundi, ut ex istis prostatis circa vesicam, minime omnis derivari queat.

§. 11. Mulier simul atque ad generationem apta fit, circa Annum circiter XI V. inter cæteras mutationes corporis, quas cum viro habet communes, propriam habet unam, nempe *Menstruam Purgationem*, (licet aliquot præstent exempla etiam viris quibusdam periodo menstruali, sanguinem per penem effluxisse, non secus ac quibusdam aliis hæmorrhoidum fluxus mensstruus contingit, sicut è contra *Schen. kîm aliique autores* exempla recentent mulierum non menstruatarum licet fecundarum.) Quæ simul ac non proflicca interit, etiam unâ cessat, nempe post septimum septennarium, seu Annum XLIX. Circa hanc, præter materiam excretam, speciatim efficiens hujus per uterum excretionis consideranda veniunt. Materia excreta est sanguis, isque talis, qualis in vasis suis promiscue fluctuat, & per arterias hypogastricas, ad uterum, ejusque præsertim vaginam deferretur, per venas vero hypogastricas refertur. Quod si impura sit massa sanguinea, simul excretionem ista excrementa sub turgescencia sanguinis motu nonnihil separata & præcipitata cum isto sanguine foras excluduntur: Exclulus autem & extra vasa effusus sanguis consortio vitali spirituum privatus, ad corruptionem sui tendit, & ita demum cadaveris naturam assumit. *vid. Helmont. Tract. Lumare Tributum. p. m. 732.*

§. 12. Observabilis autem est in sanguine sub qualibet menstrua excretionem, singularis quædam, fermentatio aucta, & turgescencia, quâ concitatus rapidius per vasa hypogastrica circa uterum distendendo, & dilatando eorum otificiola, per anastomofin sic effunditur. Hinc enim est quod impedita istâ quacunque ex causa, circa uterum excretionem, sanguis per alia varia loca, per Mammæ, per Nares, per Pulmones, per Aures exitum periodice moliri soleat. Hinc lassitudo artuum tensiva & gravativa, præsertim dolor lancinans & distendens circa lumbos, excretionem præcedere solet, non secus ac in aliis fluxus alvi crebrior, in aliis febris menstrua per aliquot dies durans, in aliis alia symptomata ex sanguinis, & hinc reliquorum corporis contentorum commotione insigni, nata, præcedente vel comitari soleant. Hinc quatum sanguis ineptus est, plus minus fermentationi, etiam obstructionibus sunt obnoxie. Hinc habitus Cachecticus aut melancholicus ad mensium defectum disponunt, non secus ac acida & viscida etiam reinoram huic evacuationi imponere solent; cum gaudium è contra, iracundia, motus corporis intensior, vini generosi potus ad hanc excretionem disponunt.

§. 13. Turgescens ita sanguis, & rapidius per vasa circulatorum, uteri vaginae ossa, horumque oscula praecipue aperit, & per haec effunditur, quia ad haec loca uberius & concitatius movetur, id quod fit, quia irritatio quaedam, & sensilis, sed voluptuosa vellicatio in dictis locis accidere solet, cujus occasione & spiritus animales concitatius ed ferri, & his mediantibus ratione fibrarum aequalis contracturae, sanguis copiosus ibidem colligi solet, donec apertis valorum osculis pederentim effundatur. Nempe ratione hujus vellicationis, tam ante quam post menstruationem, praeter alios temporibus salaciores esse solent mulieres; unde, sicut resinae purgantes, vellicando haemorrhoidalia vasa, facilius cruoris per haec, in consuetis, effluxum concitant; vel, sicut acriora purgantia intestina fortius vellicantia, dejectiones subinde cruentas efficere solent, ita occasione singulari circa genitalia acrioris vellicationis, turgescens jam sanguis ibidem affunditur. Sicut alias pro stimulantibus mensibus vel cococynthidis acrior suffusus, vel hellebori nigri pessus, vel similia acriora genitalibus extrinsecus applicari solent à Practicis.

§. 14. Turget autem sanguis quavis menstrua periodo intensius, & simul vellicantur, & quasi titillantur singulariter genitalia, propter vim peculiarem fermentativam, ab uteri glandulis cum sanguine & lymphâ ab iis refluxis, universae massae sanguineae communicatae, & etiam ipsi lymphae seminali uteri & Prostatarum concessam, à qua ut aciores haec factae, pruritus venereum insolitum ferè excitant; ita ratione illius in sanguine alterationis, singulares istae mulierum sub pubertatis annis mutationes eveniunt, unde & menstruus fluxus, non nisi evigilante vi generativa in mulieribus inchoatur, & hac sopita, ille etiam cessat. Scilicet, uti ex parili ratione, brutorum stato tempore, venereus appetitus concitatur, unde & fere eorum genitalia tunc acrius serum stillare solent; ita ex parili fundamento naturali statu excretio menstrua accidere solet, praeternaturali vero impetu, furor uterinus mulierum accidit.

CAPUT XXIV.

DE CONCEPTIONE, FOETUSQUE
FORMATIONE.

§. 1. Dum legitime copulantur Mas & Faemina, iste emittit genituram suam feminis nomine cognitam, haec vero ex testibus excludit Ova. Illinc ergo genitalis spiritus amico afflatus, in utero, vel ejus Tubis se insinuat Ovulo Muliebri, in eoque spiritui genitali concentrato faeminae se sociat, ita ut ex utriusque copula & unione mutua fiat Conceptio, hoc est utriusque sexus seminalis virtutis in spiritu genitali fundatae, in ovulo facta associatio ad foetificationem. Nam tota generationis ratio dependet à spiritu isto genitali, à Mare quidem sub crassioris materiae involucre excreto, ista materia geniturae crasso nullo modo vel in utero subsistente vel ceu materia foetum constituyente, ut demonstrat Harvæus de generat. animal. exercit. 6. 39. 49. 57. 68. item deusing. exercit. de Genesi Microcosmi. sect. 2. p. 25. &c. *A faemina vero in Ovo vite constituto, & in quo spiritus talis concentratus delitescit, suppeditato. Qui ipsi ita uniti conceptum perfectum, seu semen animale constituent, ita ut vis genitalis Maris suo semine communicata, efficiatis saltem, non vero materiae rationem habeat, mulieris ovulo utrumque exhibente; Unde omnia ex ovo esse, seu generari verè dicuntur. Nam & vegetabilium semina non minus recte olim ab Empedocle, hodie à Malpighio in anatom. plant. & Marco Marci de Ideis Operatricibus, aliisque, Ova recte dicuntur, istis Oviparorum Ovis similia ferè.*

§. 2. In tali ergo generationis actu sub conceptione, Ovum faeminae se habet instar fomitis. (*Es ist wie Sander*;) qui in proxima potentia est, ut incendatur, modo tantilla scintillula adinveniat. Sic Ovum muliebri foecundum est actu primo, sed excitatur haec ejus foecunditas, à scintillula activa & spirituosâ maris, spiritus hic genitalis maris habet se instar fermenti, addendi massae, quo rite fermentetur & alteretur, &c. & exinde sunt caeterae differentiae, quae inter ovum foecundum & subventaneum intercedunt, dum in ovo foecundo, jam foetus generandi primordia, & prima stamina observanda sunt: ita, ut non primus foetus ortum, sed saltem emergentem successive partium ejus manifestationem in ovo considerare queamus, ut primus observavit Malpigh. *Tract. de Formatione pulli ex ovo, item de ovo incubato.* Cum è contra in subventaneo ovo nil tale observari possit, adeo, ut in foecundo ovo pulli stamina praexistant, haud dispari ritu, ac in plantarum ovis, seu feminibus plantulae foetus jam existere solet. Ulterius ova foecunda usque ad XIV. diem sub incubatu non putrescunt vel corrumpuntur, sed cocta eundem saporem habent, cum recentibus. Sterilia de facili putrescunt, & hinc horridum foetorem contrahunt.

§. 3. Spiritus iste genitalis, uti ovulum in foecundum semen, seu conceptum, alterat, ita quaedam ejus substantia, simul uterum muliebrem certo modo alterare, & ad conceptum retinendum, fovendum, & nutrimentum ipsi transmittendum, aptum reddere probabile fit, non tantum eis, quae hunc in finem differit Deusing. de Genesi Microcosmi p. 42. sed etiam ex uteri illis post factam conceptionem alterationibus, quas observat Harvæus *obs. 68.* Quin imò si consideremus quantum non raro mulieres quaedam ex foecundo congressu, in toto alterentur corpore, non adeo absona videbitur Stenonis sententia, quam recenset Caspar. Bartholin. in exercit. *Miscell. p. 45.* Quod semen vitile in uterum injectum (non aliter ac medicamenta aut alimenta assumpta vires subtiliores statim ad sanguinem amandare videamus) sanguini & forte in nervoso generi communicetur, & ita universum mulieris corpus suo modo alteret. Hinc nempe & purgantia assumpti vi à matre in faeminam per complexum venereum transfunditur, de quo vid. *Mabii fundam. p. 282.* Hinc quaedam mulieres mox à conceptu vomere omni mane, breviter picâ corripuntur, &c. hinc etiam in nutricibus lac brevi à conceptione nova alterari, & infantibus hostile fieri incipit, antequam retentus sanguis mensurus istas alterationes inferre potest. Unde etiam vis generativa maris determinata semel mulieri impressa, etiam ad plures successivas generationes certo modo se extendere observatum fuit. *vid. Becherus Physica Subteran. lib. 1. sect. 4. cap. 4. p. m. 241.*

§. 4. Post factum ita conceptionem, ovum seu conceptum foecundum, si naturaliter procedat negotium, vel motu vel brevi post in utero apparere, omnino probabile est, & confirmant observationes à Kerckringio in sua *Anthropogenia*, notatae; nec obstat, quod contrarium asserat Harvæus *exercit. 68.* qui primo mense in utero nihil apparere asserit; in quantum ipsi ex sectione brutorum viviparorum innovuit, ignarus nempe adhuc modernorum in ovis experimentorum, habente tamen primo mense, conceptum rejectum, saepius vidit, similem ei, quem è Tibicina excussum Hippocrates meminit quique fuit instar ovi excorticati. Ex prima ergo ovi foecundati origine per successiva incrementa pederentim profectus nascitur, & increfcit foetus, Facto nempe congressu foecundo carnosior, crassior & levior evadit uterus, & successive liquor limpidus non nihil lentus (revera chylosus transcolatione ista ita alteratus) in uterum destillat, à quo conceptus vitalis nutritio ac accretio successiva materialiter dependet.

§. 5. Jam

§. 5. Jam, ut naturae methodus in formandò animali ex foecundo ovo manifesta evadat, imprimis ovorum galinaceorum sub incubatu instituat in speculo. Fecit hoc post Hieron. Fabric. ab Aquapend. imprimis Harvæus, in exercit. de generat. animal. ex quibus constat, in ovi vitelli tunica, maculam circumferentem albam, perexiguam lenticulae fere magnitudine reperiri, quam, ob similitudinem cicatriculam appellat. In hac cicatricula per incubatum primo die dilatata & in circulos quosdam expansa, mox prima & secunda die, observatur liquor clarissime refulgens, quovis Crystallino humore purior, colliquamentum ob id appellatur. In hoc colliquamento, tertio & quarto die, linea sanguinea purpurascens, & punctum in medio colliquamenti, saliens, primum nempe cordis rudimentum, manifestatur, hinc circa puncta salientia crassius & albidius quid instar nubeculae apparet, in duas partes divisum, quarum major pars capitis rudimentum praebet, quatuor vesiculis constans, quae cerebrum, cerebellum, & oculos binos repraesentant, minor vero pars inferior instar Carinae protensa spinæ rudimentum est, ex qua brachia & pedes sensim protuberant, donec vasis sanguinis viscera successive quoque adnata, foetum perfectum constituent; Cujus formationis exactam historiam, *vid. in exercit. Harvæi, & hujus Epitomatore Schraderi, item Nocdam tract. de formato foetu.*

§. 6. Ex quibus, Harvæi, aliorumque nudo oculo factis ovorum inspectionibus vere concluditur, sanguinem & cor sub forma puncti salientis esse partes primigenias. Sed obstant hic accuratiores, & Microscopii acie institutae ovorum inspectiones Malpighii. *Tract. de formatione pulli in ovo, item de formato foetu.* Quibus ostendit, jam in cicatricula illa, ante incubatum foetum inclusum esse, ita ut in saeculo, in cicatriculae colliquamento notante, velut in amnio foetus, ejus caput, cum appensa carinae staminibus patenter emergerent, ita ut pulli stamina in ovo jam praexistans, altioreque originem habeant, haud dispari ritu, atque in plantarum feminibus, seu ovis. Nempe sicut in his est gemmula quaedam, ex qua planta nascitur, & qua corrupta, perit omnis vis & species generationis, estque nihil aliud, quam delicatissima plantula delineatio & inchoata conformatio; ita similiter in ovulo est macula, seu cicatricula, in qua partes pulli omnes potentia insunt, & ex qua ordine oriuntur, & in qua est spiritus utriusque sexus seminalis, cui CREATOR ALTISSIMUS potestatem concessit foetum elaborandi. Unde cum Malpighio concludendum videtur, in ovo ante uberiorem colliquamenti collectionem, ejusque motum, & in sanguinem conversionem, carinam, cum capitis, cerebri, spinalis medullae, & alarum inchoamentis eviderenter patere, & in ovo subsesse pullum, cum partium fere omnium conterminis sacculis colliquamento innatantem, hujusque naturam nutritivis & fermentativis succis commixtis integrari, ex quorum suscitata mutua actione, sanguis successive progignatur, partesque olim delineatae erumpant & successive adolescant.

§. 7. Jam vero sub ulteriori foetus in ovo progressu, observanda est distinctio Ovorum in Oviparis & viviparis. In Oviparorum ovo albumen cum vitello simul insunt pro nutrimento, & augmento foetus in cicatricula genti, dum nempe vascula sanguifera in cicatricula genta, & in funiculis umbilicales protensa tam ad vitellum, quam albumen distribuuntur, exque illo materia pro partibus sanguineis, ex hoc pro partibus nervis nutritiendis absorbent. In viviparis vero, quae saltem ovulum generant, absque nutritio succi consortio, succus lentus, limpidus, plus minus albidus post factam conceptionem in uterum destillat, ut supra §. 4. monitum, qui per membranas foetum ambientes, secundinas nempe, & placentam ad vasa foetus derivatur, & nunc immediate pro partibus

Tom. I.

nervis, olim ob id spermaticis dictis, nutritiendis cum sanguine distribuitur, nunc mediate, mediante sui in sanguinem conversione pro sanguineis partibus augmentandis, hinc inde diffunditur.

§. 8. Observandum ulterius, quod tertio elapso gestationis mense, circa quarti principium, contingat foetus motus, ipso jam quoad principales partes ferè absoluto, reliquis vilioribus adhuc perficiendis, unde tempus gestationis, usque ad motum foetus, tempus formationis, à motu ad partum, tempus exornationis appellatur. Pervulgata alias fert opinio, matrum formationem perfectioremque citius, faemellarum verò tardius fieri; cui tamen non suffragatur experientia, cum constet imprimis in brutis, saepe plures in utero gestari foetus, qui licet sexu distincti sint, eodem tamen tempore & perficiantur, & excludantur, ut foetus ex ovis oriundos taceam, qui cujuscumque etiam sexus fuerint, nec ferius nec tardius perfici, vel edi solent, nisi forsitan alia causa obsteterit, de quo *confer. Harvæus exerc. 10.*

§. 9. EFFICIENTIS miranda hujus fabrica, est SPIRITUS GENITALIS utriusque sexus, qui licet originaliter sit duplex, in ovo tamen mutua coitione unitus, in eodem machinâ corporis format, quod quomodo fiat, res est obscurissima, *Cartesiani*, & hoc sequentes alii, ex solo motu particularum per calorem excitato, fieri formationem volunt, mediante quo seminis particulae agitatae, ob suas figuras, magnitudines, distinctas texturas, aliasque proprietates, necessario in germen animalis abeunt, eo modo, quo ex oblongis salium particulis, in aqua, vi calotis agitatis, & inter se conjunctis variae determinatae salium figurae, & corpora efformantur. Alii per Ideas negotium hoc explicant, quae antea in spiritu confusa, successive, sed ordinata serie evolutae, formatorem corporis dirigant, & deterriment, ad formandum foetum parentibus similem. De quo *vid. speciatim Marcus Marci de Ideis Operatricibus, & ex hoc, Backius in suis principis.* Sed re hac exacte considerata, major videtur difficultas, quomodo generentur corpora? cum ex superioribus constat in ovo, ante incubationem, jam inexistere foetus rudimenta, sicut in plantarum ovis feminibus integra plantula in gemmula jam conspici solet.

§. 10. Caeterum triplex foetus formandi cum parentibus observanda similitudo, ratione scilicet

1. Speciei, quod scilicet homo generet hominem.
2. Sexus, dum foetus nunc est Mas, nunc faemina, nunc utrumque, seu Hermaphroditus, id quod fieri ait *Vesthuyfus p. 65.* quatenus vis seminalis à mare aut faemina praedominans alterius vim cogit in sui obsequium, quae major vis alterius seminis, in praedominio spiritus genitalis alteri praevaleat consistere videtur.
3. Individui dum foetus nunc Patri, nunc Matri, vel in toto, vel parte similis existit, quod ex amplexu mutuo spirituum genitalium utriusque parentis oritur; unde virtutes formativae confusa, successive tamen denuo evolutae, ita determinate formationem dirigunt. Sed de his similitudinibus foetum cum parentibus *vid. Horstius tract. de causis similitudinis foetus cum parentibus. Item Marcus Marci loc. cit.*

CAPUT XXV.

DE VITA FOETUS ET NUTRITIONE
IN UTERO.

§. 1. Ovum uterinum duplici constat tunica, interna Amnion appellata, in qua formatur foetus, & residet, externa quae totum conceptum ambit, & Chorion dicitur. In Amnio liquor limpidus, plus minus albidus continetur, qui nullo modo

g

modo

modo cum veteribus pro urina vel sudore habendus, sed nutritius succus ipsius foetus existit, nam urinæ continentæ, inservit tertia membrana Allantoides dicta, homini olim ab autoribus denegata, nunc verò à *Needham, de formato foetu, & Theodoro Aldes* in Epistola contra *Harvæum* denuo detecta, in quam vesica, per urachum urinam exonerat.

§. 2. Chorion, adnascitur in homine, postquam foetus jam ferè formatus est, carnea moles *placenta uterina* dicta, nata ex sanguine per vasa foetus umbilicalia, usque ad chorii extremitatem protensa, effuso & coagulato, in quam venæ & arteriæ umbilicales implantantur, sicut etiam vena umbilicalis copiosius ramos per Chorion & Amnion spargit, in eorum cavitatem humore limpidò plenam hiantes. Mediante hac mole carnea, foetus utero denuo adhæret, & annectitur, sicut naturam descripsit *vid. in V. Varthoni Adenograph. c. 35. item Hoboken in anatome secundinae humanae*. Variant vero, quoad hanc partem insigniter animalia, dum alia placensifera, alia glanubifera, pauca Cotyledonifera, de qua varietate, ut & quid propriè sint Cotyledones, seu Acetabula veterum, *vid. Needham de formato foetu*. Placenta ergo hæc, cum membranis post foetum exclusa, & quasi secundo partu edita, *secundina* appellantur; Sicut liquores isti, dum in partu paulo ante foetum erumpunt, ex ruptione membranarum, ob conatum foetus, aquæ appellantur, quæ humectando, & laxando partes genitales, partum facilitare solent.

§. 3. Quod ergo jam nutritionem foetus formati attinet, partim per os nutriti foetum, partim per umbilicem nunc constat. *Per os quidem nutritur*, deglutendo humorem limpidum, & albugineum in Amnion contentum, ex utero per membranas Chorion & Amnion, in hujus cavitatem transfundentem, qui chylicatur in ventriculo, & unde excrementa in intestinis, *Meconium* dicta, oriuntur. *Confer. Harvæus in Exercit. Claudius de la Courvoisier Tract. de nutritione foetus in utero, imprimis part. 2. c. 12. 13.* Præterea per umbilicum simul advehitur nutrimentum, tantum scilicet, quantum præter ejus per os nutritionem, adhuc necessarium est. Sunt, qui sanguinem esse maternum in placentam ex vasis uteri delatum cum sanguine foetus per arterias umbilicales ad placentam transcolato, mixtum & cum vena umbilicali ad foetum delatum, communiter asserunt, de qua antiqua Hippocratæ sententia *vid. dissert. Stegeri de Hippocratis Orthodoxia, & Democriti Heterodoxia*, quoad Doctrinam de nutritione foetus in utero.

§. 4. Cæterum elegantior & probabilior *Deusingii* est sententia, qui, *part. 3. sect. 1. Genesios Microcosmi*, item *in dissert. de lacte*. In eo est totus, ut monstrat, foetum tam in utero, quam extra uterum nutriti solo lacte, seu materia tali limpidà & albuginea, qualis in Amnion continetur, & in quo foetum natam deprehenditur. Quæ materia albuginea, uti in uterum destillat, pro augendo ovo, seu conceptu, in quo formatur primitus foetus, ita etiam postmodum per Chorion & Amnion transcolata, foetum per os nutrit, simulque defertur in placentam, in qua à vena ventriculi absorbetur, mixta cum sanguine per arterias umbilicales foetus ed allato, inde in venam cavam foetus abit, tandemque perfectum in sanguinem mutatur.

§. 5. Materiam hujus limpidæ & nutritivæ quod attinet ortum, eam ex abdomine, id specie ex mesenterio, per singularia vasa lactea ad uterum deferri vult *Deusing. l. c. & Stegerus l. c.* Sed cum vasa ista incognita sint meritò iis adstipulamur, qui arteriis nutrimenti Chylosi cum sanguine vehendi officium tribuunt, ita ut per arterias, Chylus limpidus sanguini permixtus, ad uterum delatus, in eodem probabiliter, mediante textura glanduloso, membrana transcolatur, transcolatus nunc penetrando in Amnion, per os immediate foetum nutrit, nunc abeundo in pla-

centam per vasa umbilicalia mediate cum sanguine foetum sustentat.

§. 6. Plura, quæ talem nutritionem consulant, videri possunt in *Deusingio & Courvoisier, l. c.* Quibus adde quod nemo adhuc viderit veram connexionem placentæ ejusque vasorum cum vasis uteri sanguifluis. Placenta è contra referta est succo illo albugineo, & limpidò, & caruncula in brutis, quibus connectuntur glandulæ compressæ, dant succum similem, non vero sanguinem, ut taceam pullum in ovo, sine materno sanguine perfectè nutriti & augeri; Illustant hæc non tantum crocus tingens foetum in utero, de quo *vid. Joann. Ferdinand. Hertodi in Crocologia p. 278.* aliaque assumpta, cum foetu simul in partu edita. *vid. Miscell. Acad. Natur. Curios. annus 3. p. 483.*

§. 7. Officium ergo placentæ uterinæ, est, ut illa mediante, succus nutritivus cum sanguine per arterias foetus umbilicales allato, misceatur & ita quasi subigatur, ut facilius postmodum cum sanguine foetus, per umbilicalem venam ipsi distributus conjungi, & in sanguinem perfectum mutari possit. Sed hic non nisi secundarius placentæ uterinæ & vasorum umbilicalium est usus, magis necessarius est iste, quem non ineleganter explicat *Mayovv. Tract. de respirazione foetus in utero*. Nempe placentam uterinam non jecur, sed revera pulmonem uterinam esse, in quo sanguis foetus per arterias umbilicales ed delatus particulis Nitro-aëris, quibus succus albugineus per uterum in placentam transfundens probabiliter imprægnatus sit, imbuatur, quarum medio respirationis necessitas in foetu suppletur.

§. 8. Ex dictis facile concludi potest, qualem vitam foetus in utero agat, & quod non vivat, vita matris, hauriendo ab eadem spiritus vitales, sanguinemque, sed quod propriam degat vitam, elaborando ex succo suo nutritio hos ipsos pro sui sustentatione, simili nempe ratione, atque pullus in ovo propriam vitam eodem modo instituit, nec alio opus habet Gallinæ adjumento, quam blando ejusdem fori & incubatu, ut caloris beneficio exsuscitetur vis genitralis in Ovo latens. Idem præstat mater foetui, dum etiam uterum fovet sinu suo, & foetum hoc modo servat, & tuetur. Vitam autem plantæ vivere tantum dicitur foetus primis mensibus, quatenus solummodo nutritur & augetur: Sequentibus vero etiam vitam animalis vivit, quatenus se movet, qui motus non nisi perceptionem quandam sensualem sequitur, utut dormiat potius foetus in utero quam vigilet.

CAPUT XXVI.

DE PARTU.

§. 1. Quo grandior sit foetus in utero, eo plus quodque uterus ceu vas continens in omnem dimensionem extenditur, sub qua extensione valdopere crassescit, & spissescit uterus, ita ut ultimis mensibus duos digitos crassa fiat ejus substantia, id quod contingit ex imbibitione tum succi lactei nutritii, tum etiam sanguinis inhiantibus & multum distentis uteri portis coacervatis, & lente circulatis, unde vasa sanguiflua sensim sensimque etiam majora & ampliora sunt, ut tandem circa partum digiti minoris amplitudinem æquare dicantur.

§. 2. Foetus ergo valdopere auctus & grandior factus, proprio motu exitum querit convolvendo sese, & invertendo capite primò ingreditur, qui motus partui est naturalis. Hoc motu membranae jam diuturniore mora tenuiores factæ, facile & tantum non sponte dehiscunt, & rumpuntur, aquarumque fit effluxus. *Huius foetus conatus accedit simul matris labor*, quæ tam inspirando, & diaphragma deorsum movendo, quam musculos abdominis contrahendo, uterum contrahit,

contrahit, qui simul quoque fibris foetum excludit. Plura quæ huc pertinent, & imprimis ossium Ilei laxationem *vid. in Deusingii Genesi Microcosmi. part. 3. sect. 2.*

§. 3. Hoc contingit mense post conceptionem ut plurimum nono, circa finem, & in principio decimi, interdum sed rarius septimo, idque saltem primo partu, qui septimestris partus sæpe habet imperfectionis quædam notas in auriculis, ore aut digitis, quia hæ partes ultimæ omnium perficiuntur. *Confer. Borellus cent. 1. observ. 71.* Accedit tamen interdum, ut vel mater vetula, vel foetus imbecillis ultra decimum mensem partum differant, sicut interdum anticipant, & mense octavo pariunt, quos non vitales esse foetus, falsum est, cum plurimi hoc mense nati, vixerint, *teste Schenckio in observ.* Nam vitales non raro sunt foetus qui septimo mense excluduntur. Quod si vero moriantur Octimestres, sit hoc, quoniam ex irritatione uteri, vel foetus, vel ex alia causa non naturali foetus quasi per abortum octavo mense excludatur, qui nono mense nasci debuisset, de quo *vid. Drelincourt. dissert. de partu Octimestri. item Paulus Zachias in Quest. Medico-legalibus*. Rarè aliàs non pauca præstant observationes foetuum sexto, duodecimo, decimo quinto mense natorum, qualia *vid. in Schenckii observ.* utut fallacia conceptionis signa, non rarè matres fallant, ut propterea erroneum ducant calculum.

§. 4. Causa, vel stimulus, qui foetum impellit & irritat, ut moliatur sui egressum à variis profertur variis. Optima videtur sententia *Deusingii l. c. item Ralii sect. 7.* Foetum conari egredi propter defectum respirationis, cum aquis immeris respirare nequeat, sanguis vero motu suo circulari quodammodo circa præcordia hæreat, & ita anxietatem quandam foetui inducat, unde etiam quam primum egreditur, foetus respirat. Quod vero *de foetuum vagitu* circumfertur, & cujus non vulgaria præstant exempla, ea uti sunt rara, ita ut plurimum sunt prodigiosa, cum non vaggiisse tantum, sed etiam articulatas voces emisisse instantes adhuc in utero inclusos testantur observationes.

§. 5. Cum ergo non respiret foetus, nec dilatentur pulmones, sine horum vero dilatatione nulla sanguinis ordinaria circulatio ex dextro cordis ventriculo fieri possit in sinistram, propterea sanguis non simul per utroque ventriculos transit, sed per alterutrum tantum, & propterea, factæ sunt singulares vasorum Anastomoses circa cor in foetu, quæ in adulto obliantur; dum una sanguinis pars per venam cavam ascendens, transit per foramen ovale in venam pulmonalem & inde in sinistram cordis ventriculum, ex

hoc subit arteriam pulmonalem, ex hac per canalem arteriosum in arteriam magnam. Dum vero excluditur foetus & respirat, subito per pulmones rapitur sanguis, & foramen ovale propria sui ipsius valvula clauditur & ita exactè obduratur, observante hoc *Kerkringio in Spicilegio observat. anatom. obs. 94. p. 179.* & propterea contingit, quod pulmones in foetu mortuo, aqua injecti, fundum petant, in vivente vero, & post exclusionem mortuo supernatent, quia in hoc jam rarefacti fuerint, ex aëre per respirationem attracto.

§. 6. Foetu ergo egresso, sequuntur etiam membranae cum placenta, cum hæ per funiculum umbilicalem adhæreant foetui, & secundinae propterea vocantur. Hæ quantocumque post foetum sunt extrahendæ, nisi sponte sequantur, ne coarctato denuo uteri interno officio earum egressus omnino impediatur, & ipsæ postmodum relictae, putredinem matri lethalem conciliant: Opera etiam danda, ut omnes, seu totæ sequantur ne aliquantula placentæ pars relicta irritando uterum, contumacem, & interdum lethalem ejus hæmorrhagiam inducat.

§. 7. Sed dum enormiter extensa uteri cœvæbita denuo fibrarum suarum beneficio se contrahit, poros angustat, liquores ingestos, & gestationis tempore imbibitos, sic exprimit, ut purgamenta uteri post partum, seu lochiorum fluxus succedit mulieribus, non secus ac menstruum fluxus proprius. Effluit autem primò cruentus humor, seu sanguis dilutus, copioso nempe aquoso & lacteo sero, tandem materia alba, mucosa (quas esse reliquias succi nutritii foetus in utero, cum *Deusingio* arbitror) quam materiam ex utero solo effluere certum est. An vero sanguis ex utero solo effluat, & annon etiam ex vasis hypogastricis, collo uteri insertis, imprimis tunc elaboratur, ut probabiliter nonnulli statuunt, nondum adeò explanatum. Sanguinis hic fluxus contingit ex partu conatu, quo sanguis ad istas partes propulsus perdistenta, apertaque vasa effluit; forsan & fermentatio talis contingit, qualis in menstruatione evenit, ut multa tunc evenientia & fluxum suppressum sequentiâ persuadent. *vid. Deusing. in Genesi Microcosmi p. 219.* Tempus quamdiu hic fluxus ducat, varium est, pro varietate scilicet constitutionis puerperæ, ut plurimum octo dierum spatio absolvitur, nonnullæ ad quindecim dies purgantur, interdum post mensem demum purgatio hæc cessat, unde etiam in aliis copiosius, in aliis parcius succedit hæc purgatio. Facta hac purgatione uteris in formam pyri contractus, exsiccatur, & ita ad novam imprægnationem denuo disponitur.

TANTUM.

S. D. G.

B. C. D.

PRÆCEPTA PATHOLOGICA CUM DIAGNOSTICIS ET PROGNOSTICIS

CAPUT PRIMUM.

DE SANITATE ET MORBO,
Huiusque Subiecto.

§. 1.

CORPUS NOSTRUM dum ceu artificiosa machina è sanguine & spiritu vitali, tam infuso, quam infuso actuatur, movetur, & in esse suo sustentatur, *VIVERE dicitur*. Constat enim VITA formaliter in ista corporis actuazione, secundum quam operationes debitas vel exercet, vel exercere potest, cujus privatio MORUS dicitur. Vitæ integritas est SANITAS, ejus vero labefactio, MORBUS. Integritas ista consistit in legitima dispositione seu constitutione partium quarumvis machinam corporis componentium per quam agere & operari secundum leges à natura præscriptas, aptæ natæ sunt. Contrarium fit in morbis, adeo, ut in rigore theoretico STATUS NEUTER vix admittendus videatur.

§. 2. Non ergo in ipsa vitæ morbi consistunt, nec tamen corpori, nisi viventi, competunt; Morbi enim nec sani nec ægri dici possunt. Sunt media, vel prodromi mortis adeoque vitam insequuntur, & ex ejus radice suo modo succrescunt. Hinc istæ etiam læsiones, quæ corpori mortuo insunt; v. g. vulnera, fracturæ, obstructions, quatenus tale, proprie vix morbi videntur, nisi in quantum vitale principium corporis viventis suo modo afficiunt, in actionibus debitis impediunt, adeoque tandem corporis primū movens labefactant.

Quoniam corporis saltem viventis affectio est sanitas, & morbus semper ad principium vitale omnino respiciendum erit, si quidem ab eodem & omnes actiones tam naturales in sanis, quam præternaturales in morbis procedunt. hinc recte dicitur, idem esse principium, à quo fiunt actiones laudabiliter in sanis, vitiose in ægris, v. g. ab eodem principio, à quo præternaturaliter in febribus æstuamus, naturaliter calcamus; item idem principium est, quod naturaliter movet manus, præternaturaliter vero in Epilepsia easdem convellit.

§. 3. Quoad SUBJECTUM MORBORUM totum sane corpus uti sanum est; ita etiam idem ægrotare solet, adeoque & singulæ ejus partes, sanitatis & morborum subiecta erunt, utur pro partium varietate, diversimode. Primariò scilicet PARTES CONTENTÆ spiritus & sanguis, quatenus hæ ipsæ proprius vitæ radicem attingunt; Secundariò vero PARTES SOLIDÆ seu continentes. Ut enim vita in spiritu & sanguine radicaliter & fundamentaliter consistit, in partibus verò solidis non nisi per denominationem, quod scilicet sint viventes, quatenus sanguine & spiritu irrorantur; ita etiam primariò morbi istis inhærebunt, & principale adeo morborum subiectum erunt, in his non nisi secundariò, quæ ob id

minus principale subiectum constituunt.

§. 4. Certe, sicut omnibus patet, insigniores & successivas istas corporis mutationes, quæ per ætatem vicissitudines contingunt, ita ut ultima senectus tandem & ipsa morbus evadat, tantum ratione massæ sanguineæ mutata, & spirituum imprimis influentium diversimode dispositorem evenire, & sensiles à testibus sub pubertatis annis corpori inductas operationes ratione eadem corpus immutare, partibus solidis organicis, sub omnibus istis mutationibus in eodem statu persistentibus, nisi in quantum ex sanguinis varia alteratione in nutritione forsitan patiuntur; Ita repentinæ corporis sub morbis læsiones, & in actionibus mutationes non nisi à diversimode & præternaturaliter alteratâ massa sanguinea, aut spiritibus vitæ oboriuntur, adeo, ut istis morbose affectis tota machina non rite, nec secundum constitutas naturæ leges gubernata, in præternaturales actionum & operationum læsiones exorbitet.

§. 5. Omnes ergo in genere & specie corporis partes subiecta sunt morborum, utur non rarò hic observabilis sit circulus, ita ut unius partis vitium affricetur alteri, & hujus hinc nata læsio illud prius erratum deterius reddat. Observandum alterius in morbis intervis, quasi sponte natura enatis, & in quibus causa materialis, seu humorosa peccat, duplicem subiecti esse rationem, nempe dum distinguendum est subiectum inhærentis & subiectum radicationis, seu fontis, adeoque respectu vel causæ efficientis vel materialis. Alius efficaciam, ubi speciatim & particulariter se exerit motu & effectu præternaturali, ubi morbi subiectum dicitur: Hujus verò sedes, ubi prima est, aut ratione originis, aut ratione distributionis, est subiectum causæ, seu fomitis morborum, v. g. consideretur Epilepsia vitio Splenis enata, in hoc morbo causa efficiens proxima est spirituum impetus, spasmorum epilepticorum primus autor; hinc partes fibrosæ, motu isto spirituum præternaturali affectæ, subiectum morbi sunt inhærentis; materiæ vero istius a cida, ratione, quæ materialem causam constituit, & hostili vellicacione spirituum impetum provocat, in Splene hærentis, hic fomes seu subiectum fomitis, seu radicationis existit. Sic stomacho à Crapulâ malè affecto vertigine caput rotatur, Stomachus hic subiectum radicationis seu fomitis, caput verò & in eo contenti spiritus subiectum inhærentis existunt. Quod si causa materialis eandem occupet partem quæ morbo speciatim affligitur, morbus per effectum appellatur; Si verò in alio loco hæreat, morbus per consensum enascitur.

§. 6. Res

§. 6. Res omnes præternaturales, in morbum & causam morbificam rectè dividuntur, morbus verò in partis affectæ læsam constitutionem, & exinde natam vitiatam actionem seu functionem subdividitur, quæ læsæ functiones primariæ symptomata constituunt, à quibus cætera symptomata in excretis & qualitatibus mutatis dependent.

CAP. II.

DE DIFFERENTIIS MORBORUM.

§. 1. A Duplici fundamento MORBORUM DIFFERENTIÆ desumi solent.

1. à subiecti morborum varietate.
2. & multiplici. Circumstantiarum concursu.

Priores constituunt differentias essentielles, posteriores verò accidentales. Cumque superius totum corpus ægrotare, adeoque morborum subiectum esse, dictum fuerit, hoc ipsum verò compositione sui Mechanica ex triplici partium differentia calerit, etiam ESSENTIALES MORBORUM DIFFERENTIÆ triplices erunt:

1. Morbi spirituum seu impetum facientium.
2. Morbi contentorum humorum.
3. Morbi partium continentium solidarum.

ACCIDENTALES verò DIFFERENTIÆ pro circumstantiarum circa causas, subiectum, symptomata, tempus, &c. observabilium varietate erunt tantum non innuere.

§. 2. SPIRITUS MORBOSI sunt, quando desectunt à naturali & requisita constitutione, quæ ad corporis regimen in iis requiritur, sive insitus fuerit sive influus. Constitui autem sunt morbosæ & præternaturaliter spiritus insitus.

1. Ratione Quantitatis, quando desiciunt (a) à debita copia, ad corporis, ac ejus partium regimen requisita, qua ratione insitus desiciunt in inedia, aut diuturnos post labores, tunc enim ex defectu spirituum influentium, universum corpus languet, & post hypercatharses, aut nimias sanguinis profusiones summa virium & quarumvis operationum vitalium deficientia supervenit.
2. Ratione Qualitatis, seu substantiæ, (b) dum vel vitiosè & à naturali constitutione desectentes generantur, vel geniti aliunde vitiantur, v. gr. Insitus vitiosus generantur in scorbuto, vel malo hypochondriaco, melancholia confirmata; aliunde autem vitiantur seu alterantur in peste, à Miasmate maligno, item à narcoticis & opiatibus assumptis, item in gangræna, in qua penitus ad destructionem sui usque vitiatur insitus.
3. Ratione motus, (c) Spiritui influo speciatim convenientis, de spiritibus enim animalibus in specie res clara est, quod per motum imprimis animales administrant functiones, hinc contingit, nunc torpidos nimis esse, minusque moveri, quando ipsi minus subtiles, aut minus volatiles existunt, sive ab internis causis, v. g. Lethargo & Catalepsi tales fiunt; sive ab externis, opiatibus, aut narcoticis similibus vel assumptis vel applicatis tales fiunt. Nunc verò iidem nimis mobiles, & nimis agiles existunt, adeo, ut à quacunque agitati causa in impetuosos, & exorbitantes erumpant motus, qualis, v. g. in delictis febricitantium, aut phreneticis, item in Epilepticis, aut similibus convulsivis paroxysmis evidens est. Quod posterius vitium sæpius à causa occasionali materiali, mole licet minima, fibras quasdam sensiles vellicante, & intensiorem impressionem faciente, adeoque ut vocant, irritan-

te, originem habere solet, v. g. dum spicula antimonii minima spirituum impetum ad vomitum violentiam in stomacho provocant; Dum molesta calculi in renibus præsentia, fibras nervæas vellicando, spiritus supernaturalem impetum ad colicam, alvi occlusionem, nauseam, interdum etiam vomitus provocat.

(a) Spiritus insitus desicit, dum vulterè, vel ulcere, vel frigore, vel paralyti laeso membro, debilitatur, & successivè immittitur, attenuatur, absumitur; hinc enim membrum unum alterumve debilius postmodum observatur, quod vocatur ab Helmontio robur partis inaequalis, & quoniam pars ita debilitata & præ alia robusta magis, ab alteratione aeris afficitur, membra talia EPHEMERIDES & EXORUM dicuntur.

(b) Coincidunt vitia morbosæ spirituum, ratione Qualitatis seu Substantiæ, habent se enim ut effectus & causa immediata, siquidem omnes quantitates ex substantiæ materialis textura formali oriuntur. Ergo vitia spirituum in substantia necessariò eorum mutatas quantitates, post se trahunt, & vitia spirituum in qualitatibus mutatam eorum substantiam præsupponit, adeoque si substantiam, sive qualitatem mutari dicas, res eò decidit.

(c) Morus spiritus insitus est vel elasticus, vel irradiativus, iste v. gr. narcoticis & somniferis in genere hebetatur, quo immittitur etiam radiativus ab illo suo modo procedens, immittitur; hic verò radiativus vitiat, v. gr. in contusionibus.

Insitus spiritus vitiat in motu nempe elastico, & cum infuso blandè collisivo; Nunc enim augetur, quando ex irritatione sensibili, & hinc potentiori influentis radio concitator utriusque fermentativus & collisivus fit motus, inde enim rubor, calor, rumor & similia, & omnia ea pathemata, quæ ex archæi furore ex excalescencia derivat Helmont. Nunc immittitur, v. gr. in torpore à nimio frigore, in moribundis, senibus, &c. item in terrore, pavore, dum spiritus insitus sufflaminato plus minus radio, & insitus motus plus minus cessat, hinc algor & tremor, & tandem stupor ex tremore. Nunc depravatur, sub Nutritionis vitio, læsionem ejus in crassi serii substantia præsupponentibus.

§. 3. Ad morbos hos spirituum etiam ARCHEALES MORBI, ab Ideis Helmontio & Marco Marci, dicti, pertinent, dum, sicut per ideam (*) seminales dirigantur spiritus in operationibus naturalibus, tam in partium formatione quam formatarum usu; ita ab istisdem peregrinis & eatenus morbosos perficiunt actionum depravationes præternaturales. Nam sicut Idea matris per imaginationem concepta, determinat archeum spirituum, ut alio modo formet partem, quam ipsius seminalis idea determinabit; ita etiam si postmodum formati partibus, Archeo aliæ superinducantur ideæ, potentiores ideis seminalibus, ad usum partium destinatis, determinabitur ab istisdem spiritibus ad præternaturales actionum læsiones, sive tales ideæ morbosæ ab extra adveniant, & communicentur, v. gr. per venena narcotica, per morsum animalium venenatorum, ut canis rabidi, Tarantulæ, &c. carne fellis rabidæ; sive ab intra occasionali quacunque causa materiali excitatus Archeus, diversas passionum exorbitantias, indignationis, furoris, terroris, pavoris, &c. concipiat, quarum ideæ vitiosæ actiones ejus dirigant. Ut per exempla res fiat clarior: canis rabidi morsus, vel saliva hominem similiter reddit rabidum, ut non tantum in canem se mutatum existimet, unde omnes eorum actiones imitatur, sed propterea in urinâ talium ægrotorum, catulorum simulacra appareant, propter ideas scilicet canis rabidi seminales in saliva ejus sigillatas & per morsum in corpus ductas, quæ ideæ confusæ in corpore, suo tempore evolutæ, Archeum seu spiritum insitum adeo determinent, ut homines tantum non in canes mutari videantur. Has ergo peregrinas ideas delere, & per consequens morbum curandi modum docuit experientia, si scilicet tales rabidi ex improvviso aliquoties submergantur in aquas, ibique aliquandiu detineantur, sic enim pavore mortis & inde concepta fortiori idea omnes istæ peregrinæ delentur, & quasi abstergantur, ut in posterum archeum determinare nequeant. Pa-

g iij riter

riter in dysenteria intestina dolent, crispantur, & proprium ejus nutrimentum sub immani cruciatu profunditur, idque omnino ex furore spiritus insiti, concepto ab hostili acido dysenterico; curatur hic affectus per sanguinem pavidi animalis, leporis scilicet sub pavore mortis interfecti; Idea nempe ingentis pavoris in lepore moribundo, spiritum sanguinis ejus signat, ut hujus pavida idea intuitu Archeus intestinum furens, omnem furorem subitò exuat, & quasi perterritus ab omni impetu quiescat, dysenteriaque ita cesset. Sed de his Archealibus morbis ex ideis morbosis videndus Helmont in suis Scriptis; item Marcus Marci in Philosoph. Vet. *Reposita*. qui omnia venena, item vulgò vocatos morbos oculiarum qualitarum, item actiones sympatheticas & curationes per Magnetismum & transplantationem ex talibus ideis derivant. Quicquid sit de hac hypothese, sanè imaginationis matris effectus, morbi patris hæreditarii, item imaginationis effectus in curandis morbis, & variis corporis alterationibus, item contumacissimorum morborum, v. gr. Podagræ, Paralyseos, &c. citra materiæ supplicite peccantis quamcunque excretionem, subitò per quamdam animi affectum evanescentes, plus in recessu habere verè ostendunt hanc hypothesein.

* Uti per Ideas spiritus determinatur in operationibus naturalibus tam structuram quam usum partium naturalem concurrentibus; ita parili modo per ideas vitiosas seu peccatas adeoque morbosas, quas vel aliunde suscipit spiritus, quam quas proprio motu occasione quacunque excitatus sibi formati determinatur ad actiones præternaturales ac morbosas, ita ut morbus consistat materialiter in parte quadam spiritus vel insiti, vel insit, formaliter in idea vitiosa spirituum ad præternaturales actiones determinante.

§. 4. ALTERA CLASSIS EST MORBORUM IN HUMORIBUS CONTENTORUM, primariò quidem sanguinis, hinc & chyli, lymphæ, bilis, &c. *Morbosi hi sunt*, & à constitutione naturali pro conservatione corporis requisita degenerat, primò in QUANTO dum deficient, aut excedunt, commune hoc est vitium quibusvis in corporis humoribus, primariò tamen massæ sanguineæ, seu primariò corporis contento, & cui radix vitæ inheret. Considerari solet secundò in QUALI seu substantia, dum deficient à *upâ* debita, unde & motus intestinus fermentativus illorum consequenter vitiatu malè, à quibusdam etiam humoribus motu locali, item consequenter loco peccare dicuntur, dum nempe contenta ista corporis fluida tam naturaliter, quam præternaturaliter constituta, naturalis motus leges vel excessu, vel defectu transgrediuntur, & inde aliena ad loca moventur, in quibus vel subsistant, vel per quæ penitus extra corpus effunditur. Sed si rectè rem hanc consideremus, non tam vitia morbosâ, quam producta morbosâ hæc contentorum in motu & loco errata erunt, cum semper vel spiritus moventis præternaturaliter excedentem aut deficientem impetum, vel viarum, per quas moveri debent, impedimenta & vitia, vel propriam ad motum ineptitudinem à vitiatâ *upâ* & textura materiali dependentem, & ita semper præcedentes defectus, morbosas insequi soleant, v. g. Odonalgiam insequitur tumor maxillæ, ob stagnationem sanguinis, aut lymphæ propter pororum angustiam, à fibrarum contractione, occasione doloris facta; Moventur vitiosè contenta in diarrhæis & dysenteris, sed præcedente tam ipsorum contentorum alteratione præternaturali, quam intestinum & spirituum vellicatione à causa morbosâ. Hæmorrhagiæ sunt nimis, vel spiritus nimis moventis, vel vasorum nunc relaxatorum, nunc exulceratorum vitio, habent se enim humores quicunque in motu locali saltem passivè, alienaque vi agitantur, unde etiam nonnisi alieno ex vitio vel propriæ Morbosæ constitutiones præviâ occasione motu aut loco peccare possunt.

§. 5. IN QUANTO deficient seu peccant, quando qualiscunque corporis humor contentus, sive chylus, sive sanguis, bilis, lymphæ, serum abundaverint, vel defecerint. In specie, quando massa sanguinea, prout eadem per vasa rapitur, copiosior fuerit ПЛЕТНОРА dicitur, atque dividitur, quod sit duplex, vel ad vasa vel ad vires.

§. 6. Plethora ad vires est impossibilis, cum ipse corporis vitalis vigor in sanguine & spiritibus fundatus sit, unde nisi ipsas vires viribus vitalibus graves esse dicere velimus, etiam Plethoram quoad vires asserere non poterimus. Nam alia longè ratio est habitus Athletici, veterum lactatorum qui saltem *εὐσπρη* & musculosus adeoque robore atque in signi notabilis fuit, nonnisi uberiori sanguinis spirituosi copia in vasibus uberiore sanguineo nutrimento sustentatus; sicut obessorum abundans pinguedo nutrimenti chylosi circa membranas uberiori congesti & blando acido coagulati congeriem sequitur, nam athletici sanguine obeso, chylo butyroso abundant.

§. 7. Videretur equidem etiam Plethora ad vasa absurdum, si velimus considerare chyli distributi, respectu copiosarum alvi fecum, paucitatem, cum necessaria continuataque uberrima insensibili transpiratione, quam *Sanctorius* adeo copiosam observavit. Sed intemperantia, otiosa Medicorum nutrit, cum stomacho robusto ex alimentis copiosis & *εὐσπρη* largiorem laudabilemque chylum, indeque oriundum sanguinem suppeditans, cum vita seditiosa minus insensibiliter distans, necessariò sanguinis abundantiam, intra vasa, circa ejus vel stagnationem vel evacuationem vix coercibili fomitem continuum subministrat. Unde & hæc Plethora præter lenta inedia, laboris, vel exercitii frequentioris aut fortioris auxilia, subitanam venæsectionis opem innuit, quæ sola huic solo scopo repente & sufficienter satisfacit. Sed ob id non adeo frequenter est repetenda, cum ratò adsit talis Plethora, quæ non commode aliis mediis possit inhiberi cum minori vitæ vitiumque dispendio.

§. 8. Hujusmodi sanguinis Plethora ad vasa est vel vera vel apparens, de illa modò dictum fuit, hæc est quando sanguis febrilis effervescentia vel alio simili modo turgescens instar vini generosi enormiter ebullientis, vasa distendit, & frequenti, celeri, ac magnò pulsu rapide movetur, unde non rarè aut inflammationes ex ejus stagnatione, aut hæmorrhagiæ ex vasorum ab ejus impetu apertione succedunt. Revocanda huc venit menstrua mulierum turgescunt & fermentatio sanguinis, quæ ex partem istius cum lunare quodam tributum solvendo, expurgant per genitalia; quod si non contingat, sæpe per alia loca, per nares, mammas, vomitum, oculorum canthos, hæmorrhoides ejus sit eruptio. In sanguinis turgescencia febrili alia ve simili non imitanda statim effrenis Gallorum & Itolorum licentia, copiosissimè & frequentissimè sanguinem venæsectione detrahendo, sed potius effervescentias compescentibus, fermenta vitiosa corrigentibus & debitis diaphoreticis sanguineam massam ventilantibus insistendum.

§. 9. Plethora ad vires vera supra fuit rejecta, interdum tamen etiam Plethora ad vires apparens, adesse videtur, quando nempe venæsectionibus & cucurbitulis scarificatis, vel aliis sanguinis detractionibus adfuerit, tempore eo, quo istæ solite celebrantur dejectiones, tantam vasorum distensionem, lassitudinem membrorum, pulsu mutationem, percipiunt, cum succedentibus interdum partium tumoribus hæmorrhagiis, vel aliis diversis symptomatibus. In his certè per se sæpe non adest Plethora, sed consuetudine natura fuit immutata, & illa in hujus successit locum. Hinc videmus, quod mulieres quoque venæsectioni præter menstruationes adfuerit, illis rectè licet fluentibus, statuto tamen tempore venæsectionem admittente cogantur, ut præveniant aliud malum ex ejus omissione

omissione futurum. Determinato nempe sanguine Quanto per venæsectionem, natura adsuera aliàs per se indeterminata, seu noxium omnino, quod superfluum est, respicit. In his casibus loco venæsectionum periodicarum vel parior vicibus & sobrietas, vel exercitium frequentius aut vehementius, vel sudor largior arte provocatus abundè satisfacere potest.

§. 10. IN QUALI peccant contenta liquida, quando in genere qualiscunque humor corporis à debita crasi defecerit, indeque proprietates acquirat functioni debite ad corporis conservationem requisitæ inceptas, Inest sanè cuiusvis homini peculiaris tam in sanguine quam ceteris contentis crasis ex generationis primordiis exurgens, unde qualitates earum tam sensiles, seu manifestæ, quam non sensiles, seu occultæ in unoquoque individuo variant. Quamdiu ergo talem harmoniam, ac debitam crasin retinent corporis fluida, tamdiu viget, valetque corpus totum, simul atque verè deficiat, vel degeneret, adeoque vitata fuerit, CACOCCHYMIA exurgit, seu contentorum fluidorum in substantia aut qualitatibus vitium.

§. 11. Hanc cacochymiam contentorum sequitur immediatè, vitiatu motus intestinus seu fermentativus adeoque productum morbosum, Cacochymiam insequens sunt vitia lasarum fermentationum in humoribus, sicque Morbi contentorum in Quali peccantium erunt vel in vitiatâ crasi, vel in fermentatione vitiatâ, sive hæc fermentatio consideretur, absolutè, prout in ipso humore simpliciter consideratur, vel respectivè, prout eadem ex quorundam commixtione exurgit, ut fermentatio chyli à bile & succo Pancreatico.

§. 12. CRASIS NATURALIS seu Seminalis formaliter in tepida uniuscujusque humoris temperatura, materialiter in minutarum particularum concinna mixtura & textura consistit; Cujus texture nucleus quasi constituunt ACIDUM ET ALCALI cum intertexto pingui. Vitata ergo & morbosâ crasis in vitiatâ ista temperatura, veniente ex læsa textura & mixtura debita, seu materiali particularum minutarum, & speciatim acidi & alcali consistit.

§. 13. Adeoque CACOCCHYMIA in genere consistit in vitiosa crasi, seu textura seminali contentorum præternaturaliter vitiatâ, consequenter respectivè istæ Proprietates, quæ Qualitates dicuntur. Sicut enim in genere ex minimorum partium, diacrisi, & metastasi omnes corporis nostri synteres materialiter immediatè coalescunt, & etiam immutantur, vi effectiva seminalis spiritus, & etiam in specie contenta corporis secundum minimorum istam texturam, ratione Syncrifeos, Diacrisicos ac Metastaseos, diversas mutationes subeunt, quæ à rebus vel naturalibus, vel nonnaturalibus, vel præternaturalibus, in specie digestionibus vitiatas dependent. Jam verò ut minima inter ista ingredientia acidum & urinosum, verè primarium ducant, ita & eandem hinc loci attendenda sunt, uti verè ubique acidum informatur alcali, & illud agentis, hoc patientis rationem obtinet; ita in quibusvis ferè morbis tam generandis quam corrigendis ad acidum imprimis respiciendum venit. Naturaliter omnia in corpore sunt temperata, seu falsa, oleosa, ex concinna & proportionata minimorum miscela, quæ læsâ, intemperaturæ emergunt, Indices vitiatæ craseos, seu Cacochymie contentorum.

§. 14. Observanda verò Acidu in corpore nostro plus minus morbosæ differentia, dum est vel fixum (simulque ferè terreis particulis plus minus sociatum adeoque macrum) vel volatile (particulis alcali subtili turgidis plus minus saturatum, adeoque oleosum.) v. gr. Fixum est in malo hypochondriaco, volatile in febre ardente, in intermittente febre etiam est fixum, nam in paroxysmo à statu fixilitatis ad statum volatilitatis, unde febres intermittentes ac continuæ subinde permutabiles existunt, item Tristitia, Mœror, Curæ, acidum fixum intendunt & augeant; Ita, gaudium,

lætitia, acidum volatile intendunt & acutunt. Uno nomine, quæ vulgò, de bile & biliosis movent, quod alcali volatili oleoso consent, existimo intelligenda esse de acido volatili, sub olei tegmine alcali plus minus saturato, unde si acidum istud volatile intendatur, bilis nimis exurgit acrimonia, & morbi biliosis fiunt.

§. 15. CRASIS hæc VITIATA potè considerari potest, vel absolutè, prout in seipsa est (quæ ratione eam hæcenus consideravimus.) vel respectivè, prout ad sensus nostros se habet, per quos à posteriori ex effectibus scilicet, & inductis alterationibus crasis vitata, seu cacochymia humorum cognoscenda venit, & sub hoc respectu, per sapores tanquam nobis notiores, cacochymiam depingit Hippocrates de natura humana, item in integro scripto, de prisca sèb veteri Medicina, dum inquit,

Non calidum, non frigidum, humidum aut secum est, quod magnam agendi vim habet, verum amarum & salsum, & dulce, & acidum, & insipidum, & acerbum, & siccum seu infinita alia, quæ pro copia & viribus varias habent facultates ac potentias; & hæc quidem mixtione & mutua inter se contemperazione neque cernuntur, neque molestia hominem afficiunt. At ubi quippiam horum secretum fuerit, & per se existerit, tunc & conspicuum fit, & hominem molestia afficit.

Quibus verbis Hippocrates bina simul innuit, tam causam morbosam earumque potentias, & agendi facultates, quam inductas partibus corporis, præsertim fluidis, alterationes cacochymicas. Nempe fermenta morbosâ à priori imperscrutabilia vix nisi ferorum sub notione cognosci explicarique possunt, dein à fermentis morbosis, inductæ humoribus alterationes causarum naturæ respondent, & commode per saporum notiones explicantur. Hippocrates ergo his verbis delineata primariò causarum morbosorum potentias, secundariò ab iisdem inductis humoribus alterationes præternaturales cacochymicas.

§. 16. Non ergò ex Qualitatibus primis definienda sunt humorum vitia, calidum enim & frigidum effectus potius & producta symptomata, non cause sunt) cum non magnam habeant agendi vim, unde & REROLLEA à Paracelso & Helmontio sicut vocabulo vocantur, seu tales, quæ non procedant ex fermentis & seminibus rerum indeque omni efficaci operandi virtute destitutæ sint. Siquidem & fundamentum talis doctrinæ, nempe inane de Quatuor elementis figmentum, & hinc superstructa Mistionis temperamentorum, Qualitatum primarum & humorum ex qualitatibus primis descriptorum doctrina jam diu destructa est.

§. 17. Quæ Hippocratis elegans doctrina non de morbosis humorum vitis solummodo intelligenda, sed de alimentis & medicamentis pariter, dum loco citato scribit; Non calidum est quod vim magnam habet, verum acerbum & insipidum, cæteraque de quibus dixi, tum in homine tum extra hominem; In iis quæ eduntur aut bibuntur, vel foris illinuntur, vel quacunque forma corpori admoventur, adeoque & alimentorum & medicamentorum vires ex istis dimentiendæ sunt Hippocratis potentias, non secus ac ipsa Diætetices & Therapeutices Methodus ab Hippocrate in istis textibus insinuetur, dum ab aliis potentias temperatis, hoc est, debita proportione & symmetria inter se agentibus, nos neque lædi, neque molestia affici, asserit, adeoque per rerum nonnaturalium usum eò respiciendum esse, ut in statu isto proportionato conserventur. Dum verò ab iis secretis & per se existentibus nos lædi affirmat, hoc est, ab iis intemperatis & unum alterum præponderantibus, quid aliud faciendum monstrat, quam ut potentiam istam, quæ excedit, corrigamus & imminuamus, vel quæ deficit, additione similis augeamus, easque denud harmonicas ac proportionatas reddamus, hoc est, morbosas

has causas & potentias non abusive phlebotomandas, aut nocivè purgandas, sed temperandas & concoquendas, adeoque per sapes vel potentias specificè oppositas esse corrigendas. Confer. *Discurs. Bercherii in Physic. subterranean. lib. 1. §. 5. c. 1.*

§. 18. Hippocraticarum harum potentiarum, seu saporum vitiosorum seu fermentorum morbosorum. Varietas, cacochymiam constituens, ut omnino est innumerabilis, oriunda ex particularum minutarum præsertim salinarum variâ tum inter se, tum cum aliis concretis jam corpusculis, combinatione; ita etiam varietatem ingentem sanguinis, chyli, lymphæ, bilis, aliorumque succorum à statu naturali degenerantem constituit, non tantum ex multitudine individuum multivariam, sed in eodem individuo, pro diversitate sexus, ætatis, temporum, anni, vitæ generis, &c. admodum, & quasi in horas mutabilem. Quot namque assumptorum diversi sapes, tot diversæ potentia, quæ ex varia cum succis corporis nostri in primis viis & cum sanguine unione, non vulgarem denudè inducant diversitatem, eò majorem vel minorem, vel prout magis vel minus sunt alimentosa, seu temperata, aut medicamentosa, seu sapore quodam excedentia, vel prout magis vel minus à fermento stomachi subiguntur & alterantur.

§. 19. Et ex hoc fonte non tantum quorundam individuum Idiosyncrasia ex parte promanant, dum ab hoc vel illo assumpto læduntur vel juvantur, vel plus minus alterantur; Sed etiam specificæ virtutes simplicium morbo huic vel illi appropriatorum ex hoc fonte derivandæ sunt, dū in quovis morbo peccat specialis sapor, seu potentia Hippocratica, seu speciale concretum salinum, seu singulare fermentum, cui in specie delendo simplicia quædam appropriata & experta sunt, qualem effectum alia apparenter similia, simplicia æquè præstare non possunt. Sic *Lapis cancerorum* acido in vulneratis & contusis speciatim corrigendo aptus est *Chelidoniæ Majus* Icterus specificè, *China-China* vel *Gentiana*, *Quartanas*, *Viscus Coryli* epilepsiam, *Mercurius* luem veneream speciatim curat, quatenus ista simplicia saporem vel fermentum morbosum tali affectui dicantur. Sic *Cochlearia* saporem scorbuticum tollit, *Stercus pavonis* vertiginem delet, *Papaver rheas*, & *Bellis minor* saporem pleuriticum tollunt, *Scrophularia* specificum in hæmorrhoidibus dolentibus acidum corrigit, *Myrrha* variorum causarum temperat. Omnia hæc operari videntur, quatenus certam & singularem proportionem obtinent ad hoc vel istud materiale morbosum saporem, fermentum, &c. alterandum, & in ista textura specificæ corrigendum, quibus concretis h. e. temperatis factis, non amplius nocere possunt.

§. 20. Hippocraticæ hæc Potentiæ seu facultates, (quarum in nobis quidem præsentiam omnia assumpta pariter & excreta manifesto testantur,) pro aliarum Qualitatum ratione, fundatæ sunt saltem in materiæ peccantis secundum minima materiali textura varia, in quâ constituenda, ut aliis in concretis, ita & his particulæ salinæ, acidæ & urinose primatum obtinent, ratione quarum non tantum chyli & sanguinis intestinus fermentativus motus plus minus à naturali motu deviat, sed etiam quilibet corporis humores mutua sui, determinatis in locis, miscela in diversas & subinde anormales fermentationes & effervescentias erumpunt, unde & novæ vitiatæ crases exinde geniti contenti tertii emergunt, adeo, ut in debito vel naturali acidi & urinose volatilium saturationis, & à pingui temperationis puncto *Sanitatis omne momentum consistere videatur.*

§. 21. Atque ex his hæcenus positis fundamentis emendanda venit, & accuratius pauld explicanda *Galenicorum de triplici Cacochymia*, biliosa, pituitosa, & melancholica, sententia. Nimirum consideranda veniunt in corpore duo primaria contenta fluida, san-

guis & chylus, & in his particulæ istæ activæ, *Acidum* & *Alcali*, ceu duo instrumenta naturæ mechanica, cum communi omnium vehiculo sero, seu latice aquoso: Sic enim uti ex sanguine PLETHORA derivatur, ita ex chylo PITUITA, & ex chylo vitiatò CACOCYMYA PITUITOSA, ex acido volatili oleoso suo compari, alcali volatili plus minus saturato BILIS, ex hoc plus minus vitiatò, CACOCYMYA BILIOSA, ex acido fixo seu terreis particulis plus minus sociato MELANCHOLIA, & ex hoc vitiatò CACOCYMYA MELANCHOLICA explicanda venit. Sic enim veterum experimentis, & quoad rem facti veris assertis, ut in explicandi modo erroris, sua constabit veritas, & etiam Chymicorum, præsertim Modernorum cum Galenicis concinnior poterit institui conciliatio, & præctica demum observationes & experimenta utriusque sectæ, probabilibus rationibus, & firmiori Theoriâ illustrari; Siquidem *Humores Galenicorum* quibuldam non ineptè audiuntur *Vehicula Chymicorum Principiorum.*

§. 22. Nempe CACOCYMYA BILIOSA Galenicorum seu amarum Hippocratis intemperatum, seu acidum volat. oleosum, alcali volatili plus minus saturatum, secundum nostram hypothesein (ex quibus tanquâ primariis elementis bilis naturalis, ceu corporis balsamum coalescit) peccabit vel in Quanto, dum abundat, aut deficit; vel in Quali, dum aut nimis acre, aut minus acre existit. *Nimis acre* redditur particulis salinis, præsertim acidis abundantibus, aut magis turgescens, oleosis volatilibus junctis, hinc enim subtilior, adeoque etiam mobilior redditur bilis ad instar nempe oleorum destillat. aromaticorum ex vegetabilibus. *Minus acre* redditur ex particularum salinarum volatilium defectu & oleositate minus volatili, sed quasi aquosiore abundante, unde inertior etiam & minus activa bilis generabitur ad instar oleorum expreforum aut infusorum ex vegetabilibus.

§. 23. Quæ vel augent, vel alterant hunc saporem, & inde productâ bilem, sunt imprimis aer calidus, subtilis, tensis, item alimenta acra, aromatica amara, potus vini generosi, corporis exercitium crebrius, ita amor, vigiliæ, &c. Omnia enim hæc aut copiosorem aut acriorem aut volatiliorem bilem amarant, & sal volat. oleosum in corpore reddunt, simulque in corpore acidum immittunt, plus minus destruant, sicuti, quæ contrario modo se habent, sal urinosum sanguinis & bilis corporis immittunt, hebetant, & plus minus inertem reddere solent. Hinc corrigunt hoc amarum seu biliosam Cacochymiam, & quidem primum ejus vitium.

1. Omnia manifestè acida, acrimoniam volatiliem infringentia, præcipitantia, ut sunt acetum, succus citri, berberum, Spiritus mineralium acidi, in specie nitri.
2. Nitrum ipsum, & omnia cum, & ex nitro parata remedia.
3. Sulphurea mineralia cum nitro fixata, figentia volatiliem organum, & hebetando pinguedine sua unâ cum recondito occulto acido, ejus acrimoniam volatiliem, ut sunt remedia antimonialia fixa, v. g. antimonium diaph. Bezoart. mineral. item sulphurea alia mineralia fixiora. Posterius ejus vitium, defectum ejus vel inertiam corrigunt omnia acra plus minus oleosa augendo acrimoniam salinam & volatilisando oleum aut salia volatil. oleosa, omnia aromata & aromatica, absinthium, gentiana, mentha, qua ratione, absinthium hypodes, chelidonium majus icterum, &c. curare solent.

§. 24. Acidum Hippocraticum, CACOCYMYA MELANCHOLICA veterum Galenicorum seu acidum fixius ex nostrâ hypothesei, peccat, vel Quænto, nimia copia, aut nimia aciditate; vel Quali, sapore peregrino, vel acore quodam alieno, v. gr. vitriolico, vel aluminoso austero, vel alio quodam sapore singulari, non

non semper à priori commode explicabili, dum aliud acidum peccat in scorbuto, aliud in lue venerea, aliud in dysenteria, &c. & à quo acido in sanguine coagulationes ejus, & grumescentiæ, fermentationes nunc imminutæ, nunc depravatæ; ab eodem lympham inquinant, dolores partium modò fixi, modò vagi, item exulcerationes partium, coagulationes succorum in scirrhus, qui ex effervescentia facillè abeunt in caneros. Ab eodem acido succum pancreaticum inquinante, tormina intestinum varia, excoriationes, ab eodem in stomacho fames canina, pica, astitia, &c. proficisci solent, & in genere omnia ea, quæ de melancholia & atrabile afferunt veteres, mutatis mutandis optimè applicari possunt cum ipsa melancholia à veteribus, speciatim ab Hippocrate acidus succus appellari solent.

§. 25. Causæ quæ augent vel alterant hoc acidum in universo corpore sunt aer frigidus & hibernus, quæcumque assumpta vel manifestè, vel occultè acida, qualia occultè acida sunt mel, saccharum, carnes fumo exsiccatæ, ut & omnia assumpta in stomacho cruditate acida affecto, aut ante digestionem absolutam à stomachi dilapsa nimis adhuc aciescentia, item exercitium deficiens, pavor, inæror, & curæ, ætas ingravescens; adeoque corrigunt in genere acidum hoc,

1. Omnia urinosæ seu alcalia tam fixa, ut sal Carduib. absinthii, quam volatilia, spiritus salis armoniaci, cochleariæ, &c.
2. Omnia concreta terrea & metallica, istud absorbentia, aut potius invertentia, ut martialia, saturmina, corallia, &c.
3. Sicut etiam partes animalium duræ, ossæ, item marina, acidum peccans pariter corrigere solent, ut lapilli cancerorum, Ebur &c.
4. Oleosa & pingua, quæ obtundunt & quasi inviscant aculeos acidi, sive sint expressa, seu, quod est melius destillata, spiritus vini, oleum caryophyllorum, macis, quo & castorina & camphorata pertinent.

§. 26. PITUITOSA denique CACOCYMYA Galenicorum seu immediata chyli errata insipidi vel dulcis Hippocraticorum, consistunt in fermenti stomachalis vitio, vel debilitati, vel acidi nimis fixi, non ritè alimenta digerentis, unde in liquamen vel pastam plus minus viscidam, crassam ac tenacem, sæpe ex debita volatilisationis defectu, acidam abeunt, unde non tantummodo cumulat exinde præternaturaliter crassa intestinum & stomachi pituitosa, sed etiam id quod sanguini infunditur, ineptum est, ut ipsi assimilatur, aut partes solidas nutritur, unde obruantur quasi principia massæ sanguinæ activæ, hæcque crassescit, spissescit, & imminutè fermentatur, tardeque circularur, quin & viscidior iste chylus, dum in poris partium circa vasa capillaria subsistit, viscerosa instar spongiarum imprægnat & proprio acido coagulatus in scirrhus abiit, quæ mala, eò sunt pejora, quo acidior simul massa ista chylosa existit: unde contumaces & chronici quam plurimi, in specie Cachectici oriuntur affectus. *Ad hanc labem disponunt* stomachi fermentum debilitatum, vel vitiosè acidum fixum, cibi, vel copiosiores ingestis, vel crassi viscidis, duri, pilces, pingua, &c. Quies & somnus, vitæque sedentaria, cura, inæror, &c. *Corrigunt etiam pituitam hanc*, præter evacuantia per os & alvum.

1. Attenuantia & liquefacientia, salina temperata, ut cremor tartari, tartarus vitriolat. sal armoniacum.
2. Resolventia, gummosa, ut agapenum, mastix, myrrha, in specie gummi ammoniacum.
3. Aromatica, seu salina volat. plus minus oleosa, vulgè aperientia dicta, v. g. feniculu. n. angelica, absinthium, rosmarinus, spiritus tartari.

§. 27. Addunt his Modernorum quidam etiam CACOCYMYAM SEROSAM. nempe communis excrementi & alimenti vehiculi, laticis scilicet aquosi, hic ergo si-

ve deficiat, unde vitiatum cæterorum fluidorum consistentia; sive nimis abundet, unde cætera fluida nimium fluorem obtinebunt, varii affectus inde oriuntur, imprimis autem lætitur corpus, si vitioso sapore inquinetur, & acrimoniam vel falsam, vel, quod pejus, simulque frequentius est, acidâ imprægnetur; exinde enim quamplurimum affectus urinarii & ex inquinata lymphæ glandularum, affectus catharrales originem ducunt; Nam omnes morbi, quos ex serosa colluvie otiri voluerunt, vel *Piso* vel *Schneiderus* primè ex glandulis, ibique vitiatam lympham deduci possunt.

§. 28. Altera classis morborum secundaria, in contentis ex Cacochymia ista natorum sunt VITIA FERMENTATIONIS LÆSÆ, præsertim in massa sanguinea, unde variæ caloris, frigoris, &c. vicissitudines ferè dependent. Considerari autem possunt fermentationes humorum vel absolutè, quando v. gr. ipse chylus, aut sanguis, &c. præternaturali motu intestino agitantur; vel respectivè, dum duo vel plures humores misti præternaturalem imperum fermentativum concipiunt, v. gr. quando in intestinis chylus, bilis & succus pancreaticus, vitiosè effervescent, aut quando lymphæ sanguini infusa, præternaturalem fermentationem cient, & sic porro. In specie *massæ sanguinæ variis modis læditur fermentatio, nunc cum quodam excessu*, & periculosa quadam effervescentia, cujus signum sunt pulsus magnus, celer, frequens cū insigni ut plurimum corporis inciescentia, & ferè acuti inde oriuntur morbi; nunc cum quodam defectu, unde pulsus parvus, tardus, rarus & ut plurimum tepidus corpori deficiat calor, omnesque actiones torpent, ut in Chronicis præcæteris apparet, nunc aliis modis eadem depravatur, unde pulsus insignes inæqualitates, & multæ varietates dependent, corpusque ipsum quoad alia accidentia diversimodè afficitur, nunc calet, nunc friget; facies nunc rubet, nunc pallet, &c.

§. 29. Omnes hæc Fermentationis læsiones materialiter, & hinc occasionaliter ex vitiatâ crasi & proportionem ac harmoniam particularum minutarum dependent, imprimis salinarum (efficienter enim & formaliter à spiritu vitali motus iste intestini primario Antore) sive à rebus non naturalibus, imprimis assumptis, seu à vitio hæreditario, (quâ ratione senes generant imbecilles morbosos scetus) sive ab intrinsicis inspirato aliquo peregrino fermento aut hausto aliunde contagio fermentativo eadem oriatur: Si enim particulæ salinæ massæ sanguinæ ab aliis non ritè contemperentur, exinde acriora reddita, violentius inter se concurrunt, & effervescent, in febrilibus adentibus, pleuritide, &c. si verò nimis eadem contemperentur, & quasi obruantur, quod v. g. fit à chylo crudo, nec ritè volatilisato, qui hinc ut plurimum vitiosè acidulus esse solet, imminuitur fermentatio, ut in cachectis tam viroorum, quam mulierum obvium est. Si verò ista salia à debita constitutione declinent naturali, ita ut alterum alteri nimis præponderet, fermentatio ferè in totum aboletur, nam ab acido coagulatur massa sanguinea, ab urinoso eadem dissolvitur, ut experimenta infusoria probant. Si autem aliis modis, tum inter se, tum cum aliis particulis se commiscendo, depraventur, & quasi peregrinos sapes constituent, scorbutus, malum hypochondriacum, Icterus &c. in promptu sunt. Considerand. hic simul viscerum, imprimis ventriculi fermenta vitiatæ, eorumque producta fluida, v. g. bilis & lymphæ corruptæ, quæ hujusmodi dispositiones in sanguine aut inchoant, aut inchoatas fovent.

§. 30. TERTIA CLASSIS complectitur MORBOS PARTIUM SOLIDARUM in quibus, prout ab istdem læditur corporis constitutio sana, duo sunt consideranda:

1. Materia ex qua coaluerunt.
2. Superinducta huic certæ functioni au usui destinata conformatio, quoad fundamentum Mechanica, quoad usum, organica.

§. 31. Morbi qui partibus solidis ratione materiae tribuuntur, dicuntur aliis morbi intemperiei, à posteriori seu effectu sensibili defumpta denominatione. Nam, uti sub partium prima generatione à spiritu infuso particulae materiales secundum minima specifico modo contextuntur, ex qua diversi sensibiles modi in mollitie, duritie, tenacitate, colore, consistencia, &c. oriuntur, in quibus temperamentum elementale consistit, quibus à sanguine & spiritu tam infuso quam infuso temperamentum vitale dictum, seu certus calor vitalis gradus superinducitur, quæ ipsa per nutritionem, tanquam continuatum generationis actum conservantur jugiter; ita quando per vitiatam postmodum nutritionem textura ista materialis partis plus minus vitiatum, etiam qualitates istas sensibiles plus minus mutari necesse est, & sic pars morbosa reddita cognoscitur, atque à posteriori, morbi intemperiei dicuntur, qui potius morbi materiae partis ex læsa ejus nutritione nati, dicendi forent, & quidem primario morbi intemperiei vitalis, attendendi sunt, cum hæc vitiatà necessario etiam Morbi intemperiei elementalis adsint.

§. 32. Cum verò nulla materia sit sine extensione seu quantitate, cujus varia, secundum triplicem dimensionem, modificatio, partis conformationem constituit, quæ organica dicitur, quatenus ab hac materia habet, ut instar instrumenti seu organi usui certo infervire possit, ex læsione conformationis talis secunda classis morborum partium solidarum, nempe MORBI ORGANICI oriuntur. Considerari autem potest pars ita organisata vel absolute vel respectivè, quatenus refertur ad suum totum. Pars organica absolute considerata triplici modo in conformatione, morbosa redditur, secundum tres nempe dimensionum differentias, aut enim vitiatum longitudinem secundum lineam rectam, aut curvam, unde ratione lineæ rectæ pars longior, vel brevior, ratione lineæ curvæ, pars vitiosè figurata redditur; Aut vitiatum latitudinem, unde pars vel crassior, vel tenuior, vel vitiatum profunditatem, quæ vel solida, vel plus minus porosa, unde cavatum & meatum morbi, ad quos imprimis obstructions pertinet. Quod si verò pars organisata consideretur respectu totius, ad cuius integritatem requiritur corporis, oriuntur MORBI COMPOSITIONIS dicti, quando nempe cohesio mutua, & consequenter debitus partium ad se invicem situs tollitur, unde sunt hi morbi vel in vitiatum situ, vel in vitiatum unione, qui aliis MORBI SOLUTE UNITATIS audiunt.

§. 33. Dictæ partes, quocumque modo conformantur, necessarium ad se invicem nexum seu unionem & cohesionem etiam requirunt, unde etiam debitum ad se invicem situm ex connexionem ista acquirunt. Quod si igitur vitietur iste nexus, oriuntur morbi compositionis, quando nempe cohesio mutua, & consequenter debitus partium ad se invicem situs tollitur. Ad hos morbos compositionis, etiam morbi salutæ unitatis dicti pertinent, sive sint vulnera, sive ulcera, seu luxationes, sive fracturæ, &c. ut ita tres sint morborum partium solidarum differentia, nempe morbi intemperiei, conformationis, & morbi compositionis.

§. 34. Intemperiei morbos quod attinet, temperiem vitalem læsam primario, elementalem secundario saltem consideramus, cum elementalis temperatura sine vitali immutari aut vitari nequeat, quia textura partium materialis, & inde nata temperies elementalis à spiritu infuso sub generatione & nutritione, illam constituentem & vi balsamica partem conservante, dependeat; unde nec lædi illa, nec læso prius plus minus spiritu infuso poterit, cujus læsi occasione nutritio vitietur, unde variæ qualitates mutatae in temperatura exsurgunt, sicut extincto illo spiritu, partis gangræna, & per putredinem omnimoda dissolutio præsto est. Intemperiei ergo vitalis morbi, sunt vel universales, vel

particulares, Illi à spiritu & sanguine infuso, in temperaturam vitalem, originem ducunt, & ad morbos humorum pertinent. Particulares verò à spiritu infuso vitio, hinc & partis nutritione vitiatam originem ducunt. Illius exemplum suggerunt imprimis febres, hujus verò v. g. brachii debilitas, atrophia, frigus, & ad qualvis aeris mutationes, sensibilis alteratio, à vulnere olim graviore accepto.

§. 35. Ostendunt hæc, quid de inæquali viscerum intemperie habendum sit, dum nempe intemperies stomachi frigida, & hepatis calida, in scholis quum plurimum morborum focus & origo habeatur. Nam quoad universalem intemperiem est revera talis inæqualis intemperies. Non-Ens, quia non viscerum temperies æqualis omnino dependet à sanguine, & spiritu vitali infuso, qui æqualiter per sua vasa justitia distributiva in partes effusus, & circumdatus ipsis debitam largitur temperiem, unde eodem æstante in causa & totum corpus ardet, eodem verò defervescente in sensibus tantum corpus similiter tepet, unde & frigus ad tactum frigidum, dum sanguis eorum & cor actu in iis viventibus frigeant, non minus quam in tanis. Quoad particularem verò intemperiem æquidem debiliore una pars est altera (*) ratione spiritus infusi, pro cuius ratione etiam intemperies vitalis à sanguine & spiritu infuso in parte ista plus minus recipitur, unde etiam functionum defectus, subinde etiam earundem aberrationes contingunt sed formalis in operationibus aut proprietatibus contrarietas, sive viscerum Antipraxia, & intemperiei inæqualitas, neutiquam observabilis est.

(*) Equidem observatur subinde pars quaedam intensius calere & æstare, à contra alia magis tepere, & debiliore existere. Quod posterior Robur partium inæquale vocat Helmont. v. gr. ex spina infixo digito, vel Erysipelate, Mammillarum, partes hæc præ alia parte comparati, intensius æstare observantur, exaltatori spiritus infusi & infusi mota, ratione doloris & læsionis concitato: Ex opposito verò manus, v. gr. in carpo vulnerata gravius, consolidata licet, ad Atrophiam tamen ferè defecit, minus calida minusque activa præ altera manu observatur, ob spiritus infusi contractam debilitatem. Adsint hic inæquales similibus partium intemperies non tamen proprie dicta Contrarietas, vel Atrophia: In specie, quando de robore inæquali partium loquitur Helmont, non intelligendum est Robur mechanicum & organicum, quod per Atoniam vitietur, sed Robur vitale, seu vegetativum, dum spiritu partis infuso læso, Vegetatio seu Nutritio, & in statu sano conservatio partis plus minus imminuitur, unde respectu alterius partis nutrimentum minus promptè assimilatur, excrementa genita minus excludit, minus etiam calere observatur facilius per temperatam mutationes alterari afolet.

§. 36. Inæqualis autem ista putata intemperies, stomachi nempe frigida & hepatis calida revera nihil aliud est, quam depravatio fermenti stomachici, qua istud nimis acidum, nec satis volatile existit, sæpius cum mucosæ materia viscida in stomacho & intestinis stabulante junctum. Tales namque ægri conqueruntur (1) de Ructibus acidis. (2.) Laborant Apeptia, seu digestionis defectu. (3.) Acida eos lædunt. (4.) Quæ evomunt cum levamine vel per artem, vel per naturam, sunt acida, aquosa, & viscida. (5.) Medicamenta, quæ hæc mala curant, sunt vel, quæ acidum absorbent, ut martialia & saturnina, vel quæ idem corrigunt, & immutant, ut salia tam fixa quam volatilia, & ex vegetabilibus amara, v. gr. sal absinthii, spiritus salis armoniaci, aromata. Nam licet dicantur talia vim habere calefaciendi stomachum, hoc tamen falsum est, nam operantur tantum per salium volatile & acre, quod nec calidum nec frigidum est in se, sed tantum per appropriationem in nostris partibus ab iis exsuscitatur. Nam sanguis æqualiter circulator per sua vasa & viscera omnino partibus debitam sic dictam intemperiem largitur, distribuitur ergo tam in stomachum, quam hepar, & non impeditur eodem modo, proportionaliter tamen calefaciet ventriculum quam hepar, unde viscera hæc in proportionatam consistent temperiem.

§. 37. Quoad conformationis organicæ læsiones, seu morbos attendendum est ad Organi operativi partem, seu substantiam fundamentalem, & huic conformationem mechanicam superinductam; Illa sunt fibrae, hinc atonia commune malum, quibusvis partibus Organicis, h. e. deficientis tensoe & robur, de quo tamen apud Anticos altum est silentium. Cum enim omnes ferè partes, in specie nerveæ, consistant fibrillis nerveis, earum substantiæ diversimodè intertextis, quarum tensione & retentiones & propulsiones humorum fiant; quas aliis facultatibus, attractrici, retentrici & expultricis adscribitur, & ipsæ partes certum robur & firmitudinem obtineant, quæ tonus partium vulgè dicitur: ita si fibrae istæ à tensione remittantur, pars Atonia laborat, eisque robur perditum est, eaque flaccida & mollis ad quamcunque motionem obeundam inepta existit, v. g. Tono ventriculi, h. e. fibrarum ejus laxato, seu læso, ingesta cum sonitu, tanquam in vacuum lagenam decidunt, eaque non raro leviter aut nullo modo immutata non tantum expelluntur per intestina, quam spontè in eadem dilabuntur, imprimis si liquida. Tono musculorum brachii seu fibrarum eorum laxato, aut læso, molle pendulum & ad motum ineptum observatur brachium.

§. 38. Atonia hæc diversas habere potest causas, præ cæteris est nimis violenta partis extensio, qua fibrae nimis extensæ, & quasi nonnihil laceratae in naturalem tonum redire nequeunt, verbi gratia ex nimia coacervatione & diuturniore urinæ interdum læditur ejus excretio, quia fibrae vesicæ nimis extensæ se contra here nequeunt. Dein, est spirituum animalium defectus, à quorum copia & expansione, seu vi elastica. spatiola fibrillis interjecta aliàs repleta & expansa in continua tensione fibras conservat, vel tandem est nimia fibrillarum, à sero sanguinis seu superflua lymphæ, aliove tenui humore humectatio, quæ fibrillæ flaccidæ & laxæ fiunt, minisque contrahibiles & tensiles.

§. 39. Inter conformationis organicæ læsiones præ cæteris frequentes admodum numerantur obstructions & oppilationes tam in schola Galenica quam Paracelsica, illa accusante pituitam crassam, aut humorem melancholicum, hæc verò tartarum diversimodè coagulatum. Sed si rectè rem pensitemus, tales obstructions Mesenterii, Epatis, Lienis, Pancreatis, & inde ortæ humorum stagnationes, ac putredines, quæ tantum non omnium morborum, in specie febrium, tam intermittentium, quam continuatum, mali hypochondriaci, cachexiarum, Ictericorum, &c. statuuntur causæ sæpius ignorantæ sunt Aplya: Unde etiam non pauci Practici dubitant valde, an revera dentur tales viscera, imprimis Mesenterii obstructions, de quo vid. Hæser. in Hercule Medico p. 139. item Horst. observat. lib. 4. pag. 239. 240. aut si reperiantur nonnunquam, an eadem adeò sint frequentes. In iis certè vasis & visceribus, quæ continuus liquorum transitus alluit, v. gr. venis & arteriis, vasibus lymphaticis, item hepate & liene, &c. Obstructio talis fieri nequit, sine liquoris contenti stagnatione & collectione, indeque partis tumore, vel laceratis vasibus liquoris contenti extravasatione, quæ duo, Tumor & Extravasatio obstructions veras necessario insequuntur. Obstructis his sanguiferis vasibus, indeque sanguinis impedito motu, plus minus inflammatio partis accidit, impedito autem, tali obstructione, lymphæ motu hydrotopes particulares, v. g. hydrocephalus hydrocele sunt in promptu.

§. 40. Interim non negandæ universaliter, obstructions, sed abusus tantum rejiciendus, & superstructis iis falsè morbis aliud investigandum fundamentum, & in quibus repetæ interdum obstructions, non tam radix sunt talis morbi, quam potius productum. Nam & ductus Choleochus non minus

quam Pancreaticus sæpius reperitur infarcti, tubuli rennum itidem à calculo aliove subiecto subinde sunt oppleti, lactearum oscula; ubi hiunt in intestina, obstructa cælicum dant morbum. Mesenterii quoque obstructions exempla recenset Horst. l. c. p. 240. & Scirrhi, idem serophulæ eandem agnoscunt originem dum scilicet in porulis viscerum aut partium circa capillaria vasa humores quidam crudi stagnant, unde viscera sensim intumescunt, & instar spongiarum inflantur, qui viscidis tumoribus successivè indurati, in specie ex acore vitioso, eos ut plurimum imprægnante & coagulante, tumores tales duros & tactui renitentes constituunt, qui in sanguine partibus scirrhi, in spermaticis nodi & topi, in glandulis strumæ seu serophulæ appellantur.

§. 41. Quid autem de morbis ex obstructionibus vulgè derivatis habendum sit, malo verbis LINDANI in Collegio privato M. S. super Hartmanni Praxin pag. 166. §. 2. 3. declarare, qui ita inquit: Credite hoc mihi, (faciet hoc praxis videre,) illi morbi & vitia, quæ passim attribuuntur obstructionibus mesenterii, sunt revera affecta ventriculi imbecillis & non bene habentis, laborantis cruditate vel corruptio, imprimis sapius in hoc casu acida. Revocate hoc ad animum, qui praxin aggredimini. Utinam hoc Medici discernant, ut, postquam tot purgationibus nihil profecerunt, cogitent, non esse obstructions mesenterii, dein potestne aliquid magis insanum esse, quam velle tollere obstructions purgantibus, quomodo enim intrare aut remeare possunt per vias obstructas præterea in cadaveribus nunquam reperietis mesenterii obstructions, nisi simul scirrhum, & corpus longitudine morbi emaciatum. Ubi totus sanguis mirè corruptus, scirrhum mesenterii & obstructions generat, quid igitur purgantia poterunt? Corrigite, roborate, ventriculum, & corrigetis omnem putatam obstructionem, tolletis omne malum. Natura causæ satis providet, ne vasa mesenterica possint obstrui, scilicet accuratissimè filtrando chylum per filamenta hombycina, unde videmus chylum per venas lacteas instar lymphæ aqueæ materia transire; at verò quomodo ibi fieri poterit obstructio, præsertim cum pateat, minores ramus desinere in ampliores, atque obstructio metuenda, ubi ex majori in minus vas defertur. Ergo tales obstructions, affectus melancholicos, hypochondriacos, &c. curo, curato ventriculo. Hæc tenus LINDANUS.

§. 42. Fuerunt hæc essentielles MORBORUM DIFFERENTIÆ, considerandæ etiam ACCIDENTALES, à circumstantiis variis desumptæ. Has inter, ratione afficiendi modi sunt morbi contagiosi dicti, item epidemici. Ad fermentativos humorum morbos hi ipsi contagiosi & epidemici pertinent, qui ab effluviis ferè ætatis cum massa sanguinea, aliisque contenti permitti, suamque ibi tragædiam ludentibus perficiuntur. Contagiosi quidem si ab alio ægro procedat istud fermentum, similem fermentando inducens ægritudinem: Epidemici verò si ista effluvia, vel cum aère inspirata, vel cum alimentis ingesta fermentationes vitiosas inducant. Conf. Sennert. lib. 4. de Febribus c. 3. ubi de Contagio. Contagium (*) enim est instar particulæ fermenti in panificio, quod à fermentante farinacea massa desumptum, alteri farinacæ massæ additum, eam fermentat. Miasma vero epidemicum est instar effluviiorum florentis vitis in agro, à quo vinum in cellis contentum turbatur & fermentatur.

(*) Contagium revera nihil aliud esse videtur, quam spiritus vitæ vel infusus vel infusus morbosè vitiatas & alteratas, à quo in alio simili subiecto similes etiam alterationes inducuntur. Est enim contagium sub minima mole, summe activum, & tamen saltem similibus specie subiecta, eaque imprimis consanguinitate juncta afficit, omnium fugit sensus, & ex effectu atrocitate saltem se manifestat. Non ergo crassiori materiae molis, sed subtilissimo subiecto, adeoque spirituosæ materiae, vis contagiosa adscribenda, & cum tam insigniter in similibus tantum specie subiecta operetur, intima simul admixtionis, & propter certam cognitionem cum vitalibus

talibus talium subiectorum unionis existit, adeoque in radice cum iis conveniens. Ergo in omni morbo contagioso præter fermentum seu seminium morbosum, in specie spiritus vitalis vel influus vel infusus, seu illius subiectum proximum considerandus, nam ratione huius saltem non solum contagiosus est morbus, sed etiam exinde est, quod tale contagium tantum ejusdem speciei animalia afficiat, non autem alia, v.g. Dysenteria caltrensium seu militaris, homines saltem, non canes, non equos affigit, in peste, v.g. belulina brutorum certa species perit, hominibus nihil tale sentientibus. Quod si fermentum malignum spiritui vitali infuso inhæserit, cuius effluvia ex determinata parte vel immediate sub insensibili transpiratione, vel mediate, cum extremis quibusdam emanant, adeoque ad hanc partem, ratione spiritus infusi affecti, quam ad aliam partem determinata sunt, fit, ut etiam contagium tale non promiscue quavis, sed saltem certam quandam partem specialem affigat. Sic v. gr. Contagium saltem inest in Dysenteria, Fauces in Agria contagiosa, & cutem in scabie, non alias partes afficit. Secus si spiritui influo societur seminium morbosum, tam in genere etiam à contagio vel spiritus influus, vel massa sanguinea inquinatur, & sic non particularem, sed universalem morbum infert, ut in variolis, febribus petechialibus, arque similibus malignis affectibus est evidens. Ut fiat res clarior, in Dysenteria contagiosa contagium malignum in se acidum volat, acerrimum, spiritui vitali infuso intestinorum, cuius portiones quedam cum excrementis excluduntur, sociatum, in alio corpore humano ab symbolissimum essentialium facillime sibi simili intestinorum spiritui associabit, & etiam dysenteriam inferet, itaque morbum contagiosum particularem constituit. In variolis verò à fermento contagioso afficitur spiritus influus, hinc morbus totius corporis universalis exurgit, & tam internæ quam externæ partes conspurcari solent, cum ex opposito in scabie, quia saltem spiritus influus cutis afficitur morbus particularis enascitur, in quo tantum cutis & nullæ aliæ partes afficiuntur.

§ 43. *Miasmata* hæc morbosa ut varii sunt generis de salium tamen natura multum participare, eaque esse texturæ salinæ, multa persuadent, adeo, ut ob id etiam ad salia volat. eadem reducat *Simon Pauli de febribus malignis*. Non tamen omnia ejusdem erunt naturæ, seu conditionis, quin potius quedam de acido volat, acriori, ut in febribus pestilentialibus, post magnas clades, ex cadaverum putredine exhalantia, quedam de acido specifico, v.g. in dysenteria epidemica, variolis, lue venerea, &c. participare videntur. Fermenta hæc morbosa non sunt ejusdem potentis, quin unum citius & potentius, v.g. in febre maligna, alterum tardius & debilius, v.g. in lue venerea aut scabie, se exerit: Quin etiam haud æqualiter omnes afficiunt sed hunc magis, illum minus. Diversitatis ratio inter alias non est ultima, convenientia subiectorum quoad crasin in massa sanguinea, hinc enim est, quod inter Consanguineos similitudo Craeseos, seu constitutionis seminalis aptiores eos reddat, ut facilius unus suscipiat alterius morbosum effluviium. Singula hæc quidem obtinet rabies canina, cuius contagium ad aliquot annos in corpore latet post mortem sepultum, sed etiam quod ipsum adjuncta quadam Ideâ contagiosa Archeum in mores caninos transplantare videtur. Pertinet huc etiam Tarantismus, cuius morbosa semina toto omni tempore latentia tantummodo eo tempore evigilant, & se exerunt, quo æger à tarantula primò demorsus fuit.

§ 44. *Ratione partis affectæ* vel per essentiam vel per consensum morbi oriri & afficere dicuntur. *Per consensum* una pars ab altera afficitur, seu morbosa reddi dicitur, quando unâ parte aliquid præternaturale sentiente, alia etiam sentit, atque idem aut diversum quid patitur, unde sympathia etiam dici consuevit. *Fundamentum huius consensus consistit* in connexionione partium nervosarum, seu continua eadem sine, quâ ratione in imminente vomitu tremor labii inferioris contingit, quia integra membrana in stomacho, gulæ & oris cavo, ipsisque labiis continua est, seu contigua, qua ratione, qui stranguria laborant, sæpius etiam ad alvum exonerandam stimulantur; seu per nervorum tantum intermedios funiculos conjuncta, quâ ratione dolores renum ex calculo conitatur tormina ventris, vomitus, dysuriæ, &c. ob nervulos ex plexu mesenterii communi ad omnes has partes derivatos, isto ergo reali

nervo plexu vicinore ex dolore in convulsivas crispationes irritantur, reliqui ex eodem plexu similes convulsiones patiuntur: Sunt enim nervosæ partes, quæ propriè consentire dicuntur, quoniam earum structura est talis, ut instar chordarum vel membranarum tenfarum spiritibus animalibus imbutarum hinc inde in se contextæ: Unde tali chorda & membrana in altera extremitate compulsæ vel illis, tam ex continuitate tensionis, & hinc fibrations, quam rapidissima spiritus animalis in parte impulsæ agitatione & motione, secundum partis talis nervosæ continuitatem aut contiguitatem omnis iste connexus & contextus similiter movetur. Hinc punctis cerebri membranis subinde totum corpus paroxysmo epileptico convellitur, & irritata intrinaria membrana, thorax convellitur, unde ster-nutatio, ob nervorum ad membranam hanc tendentium cum nervis intercostalibus connexionem.

§ 45. Sunt hi veri partium consensus, quodsi verò fiat, ut per sanguinis circulationem excrementa vitiosa ex una parte in aliam transferantur, & ita posterior afficiatur, non potest priore consensus appellari, sed est Metastasis materiæ morbificæ, & morbus per *σωροπάθειαν*; non per *συμπάθειαν*. Quedam aliæ alterationes huc etiam pertinent in corpore obvia, ac consensus vulgò vocatæ, cum vel ex alterata tota massa sanguinea, vel ex imaginatione, indeque vario spirituum motu, vel alia ratione dependant. Pertinent huc, v.g. consensus sic vocatus testium, cum pulmone & aspera arteria, nam & tussis pulmonum in tumorem testium non rarò mutatur, & ex testium virilitate inspirata sub pubertatis annis alteratur arteria trachea, dum vocem graviorem & magis sonoram reddit. Epithema ex succo semper vivi majoris cû aceto & vitrioli testibus applicatum, fortissimam etiam citò dissipat; Simile epithema hepatis ad mortem hæmorrhagiam narium sistit. Pedis plantæ refrigeratæ ambulando super lapideum pavimentum, aut alvum laxat, aut ventris tormina inferunt, quibusdam caput dolere faciunt.

§ 46. *RATIONE PRIMI ORIGINIS Morbi sunt vel connati, vel adventitii*. Connatos inter morbos primatū obtinent hæreditarii sic dicti, seu à parentibus talibus affectis in liberos transplantati morbi, qui tantum sunt isti, qui fixas habent radices, chronicique sunt, & difficulter curabiles, v.g. Lithiasis, Arthritis, &c. Quod horum causam attinet, ea non minus in obscuro adhuc posita est, quam ipsa generationis ratio. Nam materiale aliquod fermentum, aut quidam (secundum Paracelsitam) morbosus tartarus, aliudve in femine sanguineque residens materiale horum morborum causa esse nequit, quod nihil materiale post coitum in utero remanere soleat, aut, si quod remaneat, quâ ratione ad aded determinatam partem dirigatur, ut lithiasis seminatum renibus, podagra articulis infigitur: Aut si tale aliquod esset fermentum materiale, cur non pater, v. g. nodosus ex podagra similiter generat filium, in cuius articulis jam coagulati essent similes nodi. Ad hæc similiter per lac nutricium hæreditarii similes infunduntur morbi, quale exemplum de Lithiasis à nutrice in infantem translata, vid. *Helmont. tract. Infantis Nutritio ad vitam longam*.

§ 47. Hic ergo *Helmont*: uti in aliis morbis, ad Ideas suas dilabatur. Mens ejus hæc est: Cum morbi parentum Chronici, v. gr. Podagra, graviter afficiat eorum spiritus hinc ex dolore, vel alia ratione in his producit character idealis istius affectus, quæ morbi idea, in spiritu characterifata, in generationis actu unâ cum ideis naturalibus traducta causa fit morbi, hinc tandem subnascentis hæreditarii. Satuit enim *Helmont*, latere morbum à parentibus traductum characteraliter in Archeo seminali, cuius sigillum in femine parentum antea depictum sub sua die-rum maturitate erumpat, sigillatus hic in spiritu seminali character tamdiu dormit, & sui maturitatem expectat

expectat, donec à causâ occasionali quadam expectati fiat, suæque jam olim conceptarum explicet Ideas, vid. *Helmont. tract. Inventio Tartari*, §. 21. item *Morbi Arthrales*, §. 15. item *Volupe viventium*, §. 7. 8. &c.

Cui idealis hæc hypothesi paulò obscurior videtur, hoc modo hæreditarii explicet morbos, quod nempe in rbi hæreditarii consistant in Spiritu Influo Patris ab infuso cujusdam Patris, diutius morbosæ alterato, & in crasi sua facillè degenerabili facti, qui per generationem à parentibus communicatus, & ex parte sub formatione fœtus partibus implantatus, tandem successivis mutationibus in præternaturali ista alteratione olim concepta magis maligne intenditur, & exaltatur, donec similem, ac in parentibus morbum inducat.

§ 48. *RATIONE CONDITIONIS CERTÆ CAUSÆ MORBOSÆ, Morbus vel Malignus, vel Benignus* dicitur. Malignum in sensu medico id dicitur, quod apparetur quod idem, & quoad externa signa, aut externam formam non adeo malum videtur, ut in se sit pessimum, & quod vitæ periculum minatur, quâ ratione idem, cum venenoso erit. Vitæ periculum minatur malignum, vel repentina Symptomatum truculentia, vel subitanea vitium, sine causa manifesta, prostratione. Vires has, quæ proferunt, sunt vel animales, vel vitales, vel utraq; simul, vel spiritum Animalem, nervorumque systema simul; vel utrumque afficit, adeoque non eadem malignitatis, in quibusvis morbis malignis vel venenosis, est ratio, aut conditio, tam subiecti primò patientis, quam symptomatum hinc enatorum varietate. Alia enim ratio est dysentericæ malignæ, alia variolarum, alia pestis, alia purpuræ puerperarum, alia morsus canis rabidi, &c. Unde pro affectuum varietate & symptomatum ubique diversitas emergit.

§ 49. *Speciatim Februm Malignarum* cæteris morbis frequentiorum, quod attinet rationem, earum natura admodum adhuc est intricata; sive enim singularem putredinem seu sanguis coagulationem, ut *Villifius de febribus*, sive ejus nimiam dissolutionem ab alcali volat, acerrimo factam, ut vult *Sylvius in praxi*, ubi de febribus malignis, item de peste, sive verminosam putredinem, velis avere, ut *Hauptmannus & Langius*, nunquam tamen rationem exacte illarum explicare poteris, adeo abstrusa adhuc earundem nocendi est ratio. In genere tamen in febribus malignis maxime fere laborare videntur spiritus, nunc quidem magis vitales cum massa sanguinea, unde cum subitanea vitium prostratione pulsus frequens, celer, parvus observari solet, corpore adhuc ad sudorem disposito; nunc vero spiritus animalis, nervosumque systema à malignitate, afficiuntur, unde Agrypnia, Deliria, convulsiones, cum omnimodo fere sudoris defectu affligere solent, ita, ut causa febrium malignarum in destructione spirituum influorum consistere videatur.

§ 50. Tempora, seu potius gradus morborum in febribus & quidem præsertim acutis, specialius observandi, prout nempe iidem exasperantur sensim, sensimque remittunt, à gradibus dependent fermentationes in sanguine, quam & sequuntur symptomata vel immediate, & unde coctionis signa in salutaribus, & cruditis verò in lethaliibus se manifestant. *Confer. Kergerus de fermentatione sect. 2. c. 5. sect. 3. cap. 3.* Est enim coctio excrementorum morbificorum per fermentationem in sanguine facta separatio, vel præcipitatio instar sœcum vini per fermentationem ex eo separatarum, & præcipitarum. Quorum excrementorum separatorum pars à latice aquoso absorpta & per urinam excreta in fundo Matulæ sedimentum exhibet coctionis factæ signum.

§ 51. Hæc morborum tempora regulam & occasionem non monstrant legitimæ Praxeos. *Aphorismus enim Hippocratis sect. 1. num. 22.* non tantum de purgantibus sed quacunque evacuatione sensili etiam per ur-

nas & sudores intelligendus. Uti enim natura in statu dentium per coctionem factam, criticas suas evacuationes instituit; ita & medicus circa principium & incrementum præcipitantibus imprimis, circa statum verò sudoriferis aliudve evacuantibus insistere debet.

§ 52. Inter Res præternaturales supersunt adhuc SYMPTOMATA quo nomine nihil aliud intelligitur, nisi accidentia, quæ læsam partium constitutionem ex morbo; tanquam umbra suum corpus insequuntur: Adeoque à morbis saltem vel immediate, vel mediate dependet. Sunt in triplici diffentia,

1. Symptomata actionum læsarum, actionis nempe vel abolitæ, vel immutatæ, vel auctæ, vel depravatæ, quas actionem læsiones insequuntur.
2. Symptomatum Classis, nempe symptomata in excretis, ut &c.
3. Classis Symptomatum in qualitatibus mutatis. Non enim nisi ex læsis actionibus, speciatim digestionibus & hinc vitiatas distributionibus vitia in excretis, aut mutatæ corporis qualitates oriri possunt.

CAPUT III.

DE CAUSIS MORBORUM

§. 1. *Circa causarum morbosarum* considerationem differentia earum probe consideranda sunt

1. *Ratione Cohærens* cum effectu causa morbi est vel immediata, seu proxima, vel mediata seu remota.
2. *Ratione coexistentia* cum corpore patiente est vel externa vel interna, & utraq; in ordine cohærens causarum cum effectu est.
3. *Vel fortuita* seu casualis, vel necessaria seu naturalis.
4. *Necessaria* hæc sunt vel Res naturales, vel nonnaturales, vel præternaturales, quas inter prætera naturales eminent, præsertim contentorum, seu humorum vitia. Proxima causa dividitur porro.
5. In efficientem, formalem & materialem: efficiens formalis est spiritus, impetum faciens, actionum ut sanarum ita & morbosarum autor, adeoque causa proxima. Efficiens materialis est materia quedam vitiosa, quocumque modo peccans, spiritum, impetum facientem irritans, & ad morbos provocans: Stylo Helmontiano causa occasionalis dicitur, v. g. in dolore dentis efficiens omnium symptomatum est spiritus, impetum faciens, cuius ratione pars sentit ac dolorem percipit. Materialis verò seu occasionalis est acidum in radice dentis hærens.
6. Materialis hujus causæ respectu est causa porro vel conjuncta, vel antecedens vel Procatartica, prout nempe plures mutua consecutione tandem unam causam materialem constituunt.

§. 2. In specie jam rerum illatum, quæ sub censum causarum morbosarum veniunt, nocendi artes considerabimus. Has inter primò se offerant res fortuitæ, eaque omnes externæ, fortuito casu & per violentiam nobis occurrentes, quas inter imprimis sunt eæ, quæ unitatem partium, mutuaque cohærensionem tollunt, adeoque vel contundunt, vel vulnerant, vel erodunt vel adurant, &c. Omnia hæc, etiam ipsa vulnera spontaneo naturæ motu restituntur, modò impedimenta removeantur; quæ sunt alimenti roridi & sanguinis superinductæ in crâne læsa alterationes, & successivæ corruptiones, præsertim in vulneribus ab aère ambiente obortæ; Quas inseparabiliter comitatur acor vitiosus ex ista corruptione natus. Hic vitiosus acor omnem ludit tragædiam, totisque spiritui vitali falso balsamico, partisque conservativo hostilis, in-

Itar fermenti peregrini partis affectu alimentum proximum multivariè alterat, illudque in pus, saniam & Ichores transmutat, unde tandem ulcera depauperantia emergunt, fermento hoc corruptivo acido in vulneris & inde nati ulceris labiis continuo ulterius se multiplicante & serpente.

§. 3. Modo ergo vel præcaveatur, vel jam inducta subito corrigatur, vitiosa ista aciditas per remedia vel balsamica dicta, seu alcali temperato & oleoso constantia, vel metallica fixa, omne vitiosum acidum successive delentia, recentes læsiones, ac vulnera citra suppurationem omnem, inflammationem & tumorem facile coeunt, & ulcera omnia ac abscessus istis optime mundificata, nova carne facile replentur. Hinc enim succus Nicotianæ aut Plantaginis & Terebinthina, vel Balsamus Peruvianus, vel oleo Momordicæ, vel qui reliquis præfertur Balsamus Copaiva, recentia vulnera subito ad consolidationem perducit. Hinc Colcothar vitrioli absorbendo acidum, omnem vulnere & ulcerum corruptorem tollit, hinc saturnus ulcera, eorumque dolores ac inflammationes curat, acidum omne sui actu dulcificans & aluminosam adstrictionem inde acquirens, hinc ceparum succus, aut cum eo dilutus sapo veneris, aut canerorum, fluviat; succus ambustis, virtute alcalina, acidi colligescens partes solidas, destructivâ, resistunt.

§. 4. Sequuntur has res fortuitas, res magis necessariæ, & quidem primò RES NATURALES dictæ, quales sunt ætas, sexus, temperamentum, primariò Idiosyncrasia uniuscujusque hominis, sive hæc conata, sive adventitia fuerit, ad illam pertinent ista omnia, quæ ratione constitutionis seminalis parentum, hereditario jure quibusdam eveniunt; ad hanc vero pertinent tam, quæ ex consuetudine diuturna, & hinc successivâ facta quarundam partium alteratione reddita sunt corpori naturalia, quam quæ ex subita quadam alteratione eidem singularem dispositionem inducunt; *Prioris ratione* ex successivâ spirituum, & succorum alteratione, uxoribus quibusdam Ambræ & Moschi Odore hysterica pathemata excitantur, quem tamen virgines optime ferre poterant. *Posterioris ratione* non pauci ex terrore subitaneo Epileptici redduntur, ita ut levi accedente terrore Paroxysmi redeant. Idiosyncrasia hæc ratione subiecti variant, & nunc in sanguine, vel alio quodam alimento naturali, nunc in solida quadam parte, (id quod fere ratione spiritus insiti accidit,) radicaliter hærent.

§. 5. Succedunt his SEX RES NON NATURALES, ita dictæ ex eo, quod nec principia nec causæ corporis nostri ejus partium constitutivæ sunt, sed neutro modo legitimo scilicet usu corpus sanum conservent, perverso verò abusu illud ægrum reddant, adeoque primariò quidem ad sanam vel ægram, non vero ad longam vitam faciant, minime omnium autem vitam ad annos CXX. prorogant, sicuti *Theodato* hoc placuit.

§. 6. Res has inter nonnaturales eminet AER, quem non tantum continuo inspiratu attrahimus, unde sanguini in pulmonibus permixtus necessario ejus statum insigniter alterat, & simul salivâ aut alimentis permixtum ventriculo ingerimus, sed etiam qui præter hanc substantiæ suæ nobiscum communicationem ulterius, quatenus nos ambit, varia sua temperie corpus nostrum insigniter afficit. Summa scilicet aëris ad vitam est necessitas pro volatilisatione ac resolutione sanguinis, tam ad continuandam spirituum productionem, quam ad promovendam excrementorum insensibilem evacuationem, idque beneficio sui salis volatilis nitrosi, veri salis Hermetici, omnia coagulata dissolvētis, & omnia fixa volatilantis mediante inspiratione nobis communicato. Prout ergo sal hoc plus minus aërem imprægnat, aut copiosiori effluviis aëreorum miscela hebetatur, variat subinde aëris efficacia.

§. 7. *Accedunt his multivaria effluvia, plus minus fermentativa*, ex omnibus corporibus continuo exspirantia & aërem largiter imprægnantia. Hæc ipsa enim, & inde mutatus aër, morborum Epidemicorum familiares autores existunt. Vernali tempore imprimis hoc manifestum est, unde etiam hoc tempore fermentantibus vegetabilium germinantium effluviis infectus, sanguinem turgescere, & vehementius fermentare facit, unde quicquid heterogenei & excrementitii in eodem reperitur, separatim foras, quâ data porta, amandatur. Hinc febres, morbi cutanei, & similes affectus eo tempore frequentiores. *Omnis enim varietas aëris tam in substantia quam temperatura, aut ex corporibus inferioribus, aut ex superioribus aëris emanant;* hinc enim & temporum, climatum, regionum, & hinc nationum ista diversitas. Altra, an saltem per motum & hujus variam modificationem, mediante lumine, an verò etiam per effluvia corporea, aërem & alia corpora sublevari alterent, res adhuc intricata est. Posterius nonnulli affirmant, & videtur confirmari ab iis, qui radios solares in pulverem subtilissimum rubrum per certa instrumenta concentrare, aut radios lunæ plenæ per speculum in materiam lætescentem frigidam in spongia unire volunt.

§. 8. QUOD ALIMENTA, satis omnia sunt sana, modo ea stomachus appetat, & non abhorreat, ed quod fermenta digestiva poterit qualibet in sui ditionem trahant, & coëreant. Quantitatem & qualitatem in alimentis solus præscribit appetitus, tam in sanis quam in ægris, cum appetita facile digerantur à stomachi fermento, sive adueta, sive insueta fuerint. Nam, sicut ab illis, licet deterioribus, non facile recedendum, dicente Hippocrate, ita hæc, sic appetantur, intensius, non facile deneganda utpote cum dicente intus natura contingat, quæ ex alimento insueto appetito sæpius nullam noxam habet, sed exinde non raro remedium parat. Hinc carbones & cineres ac atramentum non affligunt mulieres, pica laborantes, sicuti è contra Caseus vel butyrum in iis, quæ hæc abhorrent, non sine noxa sunt, & non raras lipothymias inducunt. Jusculum carnis optimum in stomacho febricitantis, qui illud abhorret, cada-verisatur, & corrumpitur, hæc verò assumptus, quia appetitus, non nocet, sed interdum ex insperato febrem sanat: Nempe regimen legitimum alimentorum in duobus consistit, sobrietate & probâ masticatione. *Quantitas non qualitas ciborum nocet*, alii tamen sunt salubriores.

§. 9. *Per fermentationem resolvuntur alimenta in chylum* quâ mediante gummosa & viscida vegetabilium substantia in specie cerealium seminum duo salia, acidum & alcali, in recessu habens, & cujus substantiæ gummosæ ratione ista nos nutriunt, resolvitur in alimentitium succum, & disponitur ad promotionem in sanguine volatilisationem subeundam. Nempe quilibet vegetabilia, imprimis semina cerealia in se habent gummosam & viscidam substantiam, quæ in vegetabilibus est objectum in quod operatur stomachi fermentum, & ex quo parat Chylum nutritivum, tanquam quoddam extractum. Apparet id in omnibus decoctis extractisque seminum & herbarum, item in succis fructuum, per humiditatis aquosæ exhalationem inspissatis, relinquunt enim massam crassam viscidam & gummosam plus minus copiosam. Substantiæ hujus nutritivæ fermentatio ut promoveatur in stomacho, arte prius fermentantur, ut in panificio & cerevisiæ confectione. In panificio quidem farinae seminum resolvi & volatilari incipiunt, sed in ulteriore progressu, exsiccatione & tostione in cibano impediuntur, ita ut non perfectus spiritus vinosus, sed tantum spiritus acidus volatilis (in recessu tamen duplicatus) in iis generetur, facili igne per retortam ex iis destillabilis. Panes ergo assumpti liquefcentes in cremorem, propter fermentum susceptum, cibos alios, quibus

bus cum masticantur, colliquefcere cogunt, & ita quasi quoddam fermentum sunt aliis cibis in adjumentum additum, salivæ beneficio in masticatione exsuscitandum ob id Theriaca alimentorum audit. Ratione etiam spiritus acidi amici stomacho, ejusque fermento, nunquam panis continuè licet comesti, nos capit fastidium, quin potius odor ejus debiliores recreat, ac nauseam à medicamentis ingratis abortam cohibet. Et, sicut ægrotantes ejus ultimò nos tædet, ita reconvallescentes primò ejus recuperamus appetitum. Ut ergo ex pane ritè fermentato tot habemus commoda, ita ex eodem vel plane non, vel non sufficienter fermentato mille imminet incommoda.

§. 10. Idem usu venit in Cerevisiæ Coctura, in quibus semina germinantia, h. e. occulte fermentantia tostione ab ulteriore progressu inhihentur, quo post cocturam cerevisiæ peractam principia fermentativa efficere queant, quâ facta, liquor perfectè inflammabilis spiritu præditus remanet, una cum substantia gummosa facillime resolubili & fermentescibili, in qua ipsa pro acidi præmaturâ exaltatione impedienda, aromatico quasi condimento, lupulo v. gr. sali volat.oleoso imprægnato præservatur. Præmittitur autem inchoata germinatio, ut ea resolvantur viscidæ substantiæ compedes & ita extricata salia post cocturam melius fermentare queant, quia circa hanc per cocturam pasta saltem tenax facile mucescens, (h. e. in plantulis germinans) non verò liquor dulcis fermentescens eliceretur.

§. 11. Ut vero potus ex Cerealibus seminibus sunt Cerevisiæ, ita iidem ex succis fructuum parati, sunt vina, quo etiam saccharum & Mel pertinent, fermentationis medio vina suppeditantia. His in potibus vinois, præter spiritum volatilem ope fermentationis productum, spiritus animales ipsi quasi symbolisantes pro vario usu diversimode afficientem, aciditas plus minus manifesta est attendenda, nam & vina dulcia, acido suo non sunt spoliata, ut propter sociatum copiosum alcali volat. pingue minus sensilis iste sit acor; aciditas ista vinosa nisi probe sub digestionem corrigatur, aut à bile in duodeno in Salsum volat. transmutetur; (id quod fit in nimis copiosa & inordinata ingestione, qua subcrudum per intestina distribuitur.) mille malis sui Amatores multat. Aciditas enim volat. extra Stomachum toti corpori hostili, in Intestinis tormina Colica, & exinde in artibus Patentes producit, in Vesica Strangurias, in Renibus Sal Vrinæ volat. aliquali putredine resolutum, in calculum coagulat, in artibus Synoviam in Tophis cogit, & partibus nervosis & membranosis torturas atthriticas aliis in locis contracturas inducit, cum nihil æque hostile sit nervis ac manifestum acidum.

§. 12. Sicut in Vegetabilibus Gummosa est Substantia, quæ Nutritionis nostræ Subjectum seu Materia est; Ita in Animalibus esculentis est eorum gelatina, quæ nos nutrit & sustentat. In specie quod attinet Carnes, aliaque ex animalibus desumptas partes, quo Saniora sunt animalia, ed & earum usus salubrior, Id quod & in Lacte imprimis observandum, cujus bonitas ex bestiarum Sanitate & pastura, quæ sicca & salubribus herbis fecunda sit lucida. Mediæ ætatis animalia succo nutritio adhuc abundantia, & quo hic uberior, magisque temperatus, castrata præ cæteris conveniunt. Volatili copioso Vrinoso Sale omnes Animalium partes largiter abundant, temperato tamen eodem aliis particulis Oleosis, unde copiosum nutritivum succum largiuntur. Indurata verò fumo, aut condita copioso Sale, & difficilis Coctionis, & pauci nutrimenti esse solent.

§. 13. Ut alimentum Massæ Sanguinæ Restaurationi, ita moderatus Motus ejusdem assimilationi & Purificationi inservit; adeoque dum Circulationem, & inde vitalem ejus fermentationem auget, etiam alimentorum ipsi assimilationem per Universum Cor-

pus distributionem, & heterogeneorum separationem ac præcipationem promover, quæ à seroso lactice absorpta, nunc per Vrinam sub nubeculæ, seu levis sedimenti forma, nunc per poros Cutis transpirando.

§. 14. Ut EXCREMENTORUM EXCRETIO, AUT RETENTIO varia non infimum locum inter Morborum causas retinet, ita & locus in specie ubi fit excrementorum ejectio, non semper negligendus est, in quo demonstrando Operosus Boulthou in sua Medicina Medico Physica, dum asserit, omnia nostri corporis Excrementa, participare nonnihil de Spiritu ejus vitali, & hoc mediante mutua inter se retineta Sympathiam, adeo ut per foricas publicas super terram, & matulas communes morbi contagiosi communicentur, propter putridam & contagiosam fermentationem. Contra si in Campis supra herbas forte salubres, excrementa excernantur, sanitate per occultam Sympathiam firmari; Si noxias in herbas & venenosas, purgantes, exulcerandi vi præditas, perilem Corporis noxam præstè esse, & vix curabilem priusquam herbæ proliis putredine fuerint consumptæ. Notum magis est quomodo qui in oleta Dysentericorum aliove morbo correptorum, sua, dum ista adhuc calent, exoneraverit excrementa, simili paulo post Morbo inficiantur. Eodem modo comparatum est cum Urinæ effusione in matulas eorum, qui latentem foveat Morbum, seu nephriticum, seu alium, quem contra hi inde posse reverendum est. Addit, quod pueri in prunas qui sæpius minxere, nephritici evaserint, alii exulcerationibus molestari lotio in venenosas herbas excreto, sicut Dolor & Ardor ani inducitur. Quæ ipsa non esse penitus absona, alia in Natura obvia confirmant exempla; ut nihil dicam de Pulvere Sympathetico Sanguinem, cujus guttas exceptit, sistente; Mammæ Mulierum, ex quibus in prunas candentes lac excretum, sterilefcunt, linteum Sanguine ex Vetro effluente tinctum sub cineribus calidis sepultum sanguinem sistit. Dysentericorum excretio Sanguinolenta, & purulenta super Vitrioli Caput Mortuum rejecta, malum curat.

§. 15. ANIMI denique MOTUS seu Affectus valde nos alterant, Morborumque sæpe atrocium sunt Autores, quatenus diversimodo sub iisdem Spiritus & humores agitantur & commoventur, Ira nempe & Gaudium quoscunque Motus humorum exasperant eorumque excretionem promovent; Terror vero tremor & pavor humorum motus supprimunt, excretionemque quasvis sistunt. Sed de mirandis Animi affectuum effectibus vid. *Marcellus Donatus in Historia Medica Mirabili lib. 3. cap. 13. pag. 280. seq. &* notum est, quam facile graviores animi passiones gravidatum vel abortum inducant, vel vitioso caractere Infantes notent, non minus quam ex Ira, vel terrore Nutricum Infantes epilepsiæ sunt obnoxii. Venena Animalium ex perturbationibus oriri, Irâ, terrore, furore &c. passim inculcant moderni, speciatim *Helmont* in suis scriptis, adeo ut etiam Hominis irati morsus malignus & subinde lethalis sit, teste *Zacuto Lusitano lib. 3. Præceps admiranda observ. 84. & Pentecostæ. 2. obs. 42.* id quod de aliis animalibus similiter verum est, cum Autore *Celfo*, omnis Feræ morsus habeat quoddam virus, idque ex affectu vehementiori.

§. 16. Sed hi ipsi affectus non minoris ad Sanitatem sunt efficacis. Gaudium equidem solum ex usu esse salubre refert *Fernelius*, id quod verissimum, ac Senibus & iis qui vitam sedentariam agunt imprimis convenit. Nihilominus tamen nec aliorum negligenda est ratio; Ira moderata convenit iis qui Cachecticis obnoxii sunt affectibus, item Mulieribus quibus non adeo commode fluunt Menses. Ex vehementi & Subitanea incandescencia curatam Paralyfin vid. in *Valeriola lib. 2. observ. 4. item in Horstio Tom. 2. lib. 3. obs. 15.* Cum enim Paralyfin solvat superveniens

febris teste Hippocrate, sane Ira, seu febris quaedam artificialis & subitanea, non erit adeo incongrua. Terrore inducto hæmorrhagias periculosas sisti non potest, sicut & quartanas contumaces, aliasque febres interdum tollit, & similis terror ex projectione in Aquam rabidos & maniacos restituit.

§. 17. Sequuntur in ordine causarum Res PRÆTERNATURALES circa-quas, ut taceam Inspirata vitiosa tam endemica, quam epidemica, ut ex assumpta plus minus medicamentosa aut venenosa, quin etiam contagia aliunde hausta, præter hæreditaria morborum semina, quæ omnia generali RECEPTORUM nomine complectitur Helmont. *Tract. Morborum Phalaris & Diviso*, notandum, in hac Classe primario eminere Digestionum tam publicarum quam privatarum errores, & inde natasordes recrementosas, easque nunc relictas, nec rite excretas, nunc successive diversimode transmutatas, & vel per se, vel aliorum fluidorum associatione variè alteratas, nunc ad alias partes transmissas, ubique naturalem Corporis Oeconomiam hostili sua præsentia, & molestâ impressione turbantes, quæ omnia generali pariter RETENTORUM nomine comprehendit Helmont. *L.c.* his enim ex occasione & frequentiores & graviore omnino Morbos continuè succrescere quotidiana loquitur Experientia. Siquidem uti his rite se habentibus, per nutritionem suppleantur continui naturales defectus Corporis, tam Spiritus & humorum, quam Partium solidarum, ita his vitiatas, & vitari illa omnino necesse est. Pertinet huc Paracelsi Tartarus, qui sub commoda explicatione, (nam quæ Paracelsus de Tartaro asserit, funditus deruit Helmont. *Tract. alimenta insensata item Tartarus non in potu.*) nihil aliud est, quam acidum, vel facile coagulabile, vitio Digestionis primæ genitum, à quo omnia coagula, scilicet calculi, podragicorum nodi, à Tartaro vel coagulabili, vel coagulato esse dicere possumus, qui, si minora & angustiora oblideat vasa, obstructionum Autor erit. Appellationis ratio metaphorica est, desumpta à coagulo isto in vino Tartar. communiter appellato.

§. 18. Imprimis tamen hoc in negotio Ratio vel maxime habenda est Digestionis primæ in Stomacho, & hinc eisdem in Intestino tenui perfectionis, quarum Ratione Venter recte Sanitatis Morborumque Limen dicitur, siquidem quævis Succorum in Corpore fermentationes, sunt saltem continuationes fermentationis, in ventriculo inchoatæ. Est scilicet Cacoehymia foetidissima Mater Cacoehymiae, & hæc cujusvis Cachexiæ. Ponuntur nempe prima fundamenta sani & aegri Corporis in ventriculi digestionis, & ex hujus errore tam chronicorum Morborum sparguntur semina. Cruditas ejus seu alimentorum chylicandorum corruptio, & depravatio innumerabilis est, Acidæ & Nidorosæ cruditatis nomine generaliter comprehensa, ibi scilicet ad acidum degenerari, hæc ad idem deficiens, & hinc ex subnascente inchoata putredine ad emergens Urinosum respectu habito, Adeo ut vix occurrat Morbus etiam in remotissimo loco, in cuius cura Stomachi non simul tam præservatione quam curatione habenda si ratio, unde in Cacoehymia constituenda primatum ducunt sub chylosi commissæ errata. Confer. hic de acido stomachi exorbitante multorum Morborum causa, Helmont. *Tract. à sede Anima ad Morbos. item Tachenius in Clave cap. 9.*

§. 19. Errores verò sub Digestionibus committuntur, vel Materiam ex quâ, vel efficiendis fermenti, vel excretionis, vitio. Materiam quidem ratione, quâdo hæc vel copiosior, vel vitata fuit, adeoque fermenti digestivi vim alteruto, vel utroque modo superavit, ut ab eodem minus alterabilis existat. Fermentata digestiva tam digestionis publicæ in ventriculo & hinc vasis sanguiferis, quam privatae in singulis partibus vel naturaliter deficiunt, unde Senectus tandem ingruit, vel præ-

ternaturaliter variis occasionibus vitiantur, aut in operando impediuntur. Equidem vitia fermentorum à priori sunt inexplicabilia, adeoque tantum à posteriore ex effectibus sensui notioribus, & secundum Hippocratis ductum, ex saporibus, horumque mille potentis explicanda & determinanda veniunt, quatenus fermenta vitata vitatis suis Saporibus vel potentiis Hippocratis nos alterant, & simul contenta Corporis, vitiatas talibus saporibus inquinant, unde horum Cacoehymia supervenit. Hippocrates scilicet saporibus istis & potentiis primario fermenta morbosa humorum corruptiva circumscribit, secundario verò & ipsorum contentorum vitiatam crasin, seu cacoehymiam, per alterationem ab istis fermentis inductam delineat. Excretionis denique vitia, jam supra sub Retentis Helmontii fuerunt exposita.

§. 20. Dixi, fermentorum vitia præternaturalia à priori esse inexplicabilia, nam & eorum Constitutio naturalis simili modo est imperscrutabilis, adeoque non nisi ab effectu parent, quem exerunt mediantate certo motu intestino, materia conveniente concitato, cujus communia Instrumenta sunt Acidum & Alkali. Spiritus Insitus scilicet, quatenus Nutrimenti assimilationi & agglutinationi nutritionem partium privatam perficit, fermentum Digestionis tertia dicitur, sicut Insitus in ventriculo, Digestionis primæ, & in venoso genere est fermentum Digestionis secundæ. Seminalis est hæc potentia, quâ ut primitus Sanguinem & partes ex materia aliena fabricant & constituunt, ita eadem vi eisdem constitutas per nutritionem & hinc interviens Digestiones conservant. Vis vero ista, (ut & omnium aliarum rerum) seminalis sub creatione primitus nata, immediate ex mente divina fluxit, adeoque penetrari à nobis & formalitas ejus explicari nequit. Sin itaque fermentum tale digestivum quodcumque aliqua sui parte quacunque ex occasione vitiatum, ita ut aberret in digerendo, in præternaturali degenerat fermentum, unde præternaturales digestiones, vitiosæ assimilationes, præternaturales humorum fermentationes, partium solidarum irritationes, &c. non prius cessantes quâ ipsum vitiatum fermentum, ejusque vitiatas sapor alteratus & correctus fuerit, & hinc nata producta pariter emendata & excreta.

§. 21. Sic enim ab externo Contagio Chyroticæ scabiosæ vel nutrimenti vitio interno Spiritus Insitus Curis fermentativus alteratur, ut nutrimentum in Saniem seu Ichorem acido salsum convertat, unde Scabies. Sic vitiatum v. g. per Itacundiam in partu Digestio prima, ut Spiritus fermentativus alteratus, & præternaturalem saporem acidum volatilem contrahens, in Massa Sanguinea cum chylo eo delatus, præternaturalem fermentationem acutam, febrilem, inducat, adeoque fermentum febrile formaliter constituat. Dum itaque fermenta vel naturalia, vel præternaturalia, in Pathologia, sub causarum morbosorum censum referuntur, intelligendum venit fermenti nomine in genere agens mole minimum, adeoque subtile & penetrativum hinc summe mobile, adeoque volatile & Spirituosum, & potenter activum, seu mediante determinanti Motu impressione Spirituum & hinc humorum alterativum, sicque simul sui multiplicativum; Unde Odorum subtilissimum instar, summe tamen penetrantium ferè se habere videntur, hinc & ab Helmontio Odoris, à Tachenio Auræ notatione insinuantur, uno verbo, id quod naturali in statu fermentum naturale constituit, hoc degenerans ex parte fermentum præternaturale existit; ab hoc enim associatione sui cum fermentis naturalibus facili, propter radicalem convenientiam, dum turbatur in opere suo, & impeditus plus minus Spiritus fermentativus naturalis; actionum læsio, & hinc plurimum Morborum Origo subnasctur, donec correcto præternaturali & secreto, naturalis actionibus ordo, ex causarum secundum leges seminum debito modo

do agentium serie, seu naturæ super morbum victoria superveniat.

§. 22. Ex quibus sponte sequitur, non in magna materie mole causam morbosam proximam esse querendam, nec in humorum varia colluvie, eandem inquirendam, sed minima ut plurimum maximorum esse morborum initia, & causas materiales seu occasionales non ex mole corporis sed potestate operationis esse estimandas, sive humores contentos fermentando, sive partes solidas nerveas sensilius vellicando operentur. Sicut enim tantillum est materiale quod vel apis spiculo, vel scorpius caudæ adunco extremo, vel viperæ dentis foramine infundit in partem læsam, inde tamen atrocia nihilominus adeo nocumenta: Sicut tantillum saltem est odor ex moscho, qui sceminam hysterica tantum non exanimat, sicut tantillum est halitus quem scabiosæ manus chirotheca suo contactu communicat, aut quem scortum lue venerea inquinat, sui congressu alteri insinuat; sicut tantillum est, quod felis exspirat, & tamen ob Idiosyncrasiam quosdam in periculossima symptomata concipit; sicut tantillum est de antimonio quod sui in vinum infusione totum abdomen & tantum non universum conturbat corpus. Sicut tantillum est acidi, quod Odontalgiam intolerabilem cum insigni hæmorrhagia, & febrilibus non raro symptomatibus excitat; ita simili ratione tantillum est, quod frequentissimum atrocissimum etiam affectuum auctor existit, adeoque ob sui potentiam in tantillo corpore merito fermentum appellandum. Hinc recte & notanter Tachenius in Clave p. m. 237. & 242. acidum stomachale in corpore peccans non instar torrentis, sed instar auræ seu odoris operari asserit.

§. 23. Negorium hoc clarius patet, si consideremus spinam etiam tantillum digito infixam, adeo ab Helmontio hinc inde inculcatam, hæc mox dolor, ardor, tumor insignis, suppuratio, & subinde gangrenæ periculum supervenit, &c. non sanguis hic est in inflammatione gangrenata, aut pars solida, quæ peccant, sed spina, cujus hostili præsentia omnia ista gravia occasionaliter concitantur pathemata. Hinc frequentissime tantillula est spina, cujus tamen dolerosa aliave inimica impressione mille mala concitantur, & in cuius spinæ perspectione & genuina evulsione, h. e. fermenti morbosi, aut saporis peccantis specialis cognitione ac debita correctione totius Præxios negotiorum, unde occupatum esse debet, v. g. In Odontalgia vel Arthritide, dolor, tumor, ardor, contractura, impetus febrilis locius, &c. plura ista mala, producta saltem sunt morbosa, ab acido seu spina circa articulum infixa, quæ evulsa seu correctæ omnia ista sponta evanescent symptomata.

§. 24. Unde ulterius probe observanda est distinctio inter morbum ipsum, & inter productum morbosum, in corpore occasione causæ materialis vel spiritus impetum facientis pronatum, v. g. Calculus ipse in se non est morbus, sed certa ista ametria salium quæ eadem facile se mutuo coagulant, est morbus Lithiasis, cujus productum est calculus, & cachecticarum tumidi pedes non sunt morbi intemperiei humidæ, sed sunt saltem producta morbosa cachexiæ, vitio sanguificationis enata; sæpius tam in Quartana, quam Scorbuto, aut malo hypochondriaco lien inflatus, tumidus, induratus non raro scirrhusosus deprehenditur, unde vulgo ipsum malum derivatur, cum tamen talis splenis affectus potius sit productum morbosum talibus affectibus inverteratis digestionum vitio superveniens, quam radicales eorum causæ. Talia producta morbosa merito etiam censentur incallescencia, & refrigeratio tam universi corporis, in febribus, quam peculiariis cujusdam loci in erysipelate, &c. sic tumor, ardor, inflammatio, lacrymarum fluxus, non sunt morbus Ophthalmiæ, sed verè morbosa producta, occasione illapsi pulvisculi acrioris illata.

§. 25. Ad talia producta morbosa pertinet item cal-

culus & fluxus. Calculorum generatio fit per modum coagulationis, dum acidum vitiosum ex primis viis insiprimis ob stomachi errorem dilapsum reliquis communicatur, in quibus sal urinosum purius cum eodem se jungit, unde necessario in unam massam ita coeunt, & quicquid conveniens ac aptum unioni simul apprehendunt, id cum hic duobus una coagulum suscipit, & calculorum varietatem sic constituit, cumque in renibus insiprimis hinc in vesicula fellea abundantia reperitur salis istiusmodi urinosi, propterea nullæ partes magis, renibus, & inde fellea vesicula obnoxia sunt calculis. Equidem, ut ex urina calculus generetur ab acido, necesse est, ut urina salsa per aliqualem putredinis notam resolvatur, ut ita salus urinæ sapor dividatur, id quod v. g. præstat asparagus, ut sal urinosum, vol. sic purius fiat, quo cum acido congruere & coagulari possit, nunc in Arenulas minores, quarum coagulatione majores resultant calculi, nunc vero mox in majora concrevit faxea monstra. Fiunt hæc ed facilius in penis, quo stomachi errores facilius iis communicari possunt per urinam potus, ibique hanc peregrinorum coagulorum prodicere sobolem, id quod similiter de Podagræ nodis seu tophis intelligendum est, quatenus acidum Podagræ cum manifestum ita coagulat synoviam artuum.

§. 26. Aliud productum morbosum multarum tamen molestiarum auctor, in specie in abdomine sunt flatus, qui cum neque ad vapores neque ad exhalationes referri possunt, merito ad tertiam quandam classem hujusmodi Entrium, nempe ad AD GAS SYLVESTRIÆ seu spiritus incurabiles revocantur ab Helmontio. Generatio eorum neque est à Calore, neque est à frigore, per se, sed tantum ab acido, per vitiosam fermentationem, ex materia quacunque, ut plurimum tamen aliquid visciditatis aut glutinositatis in recessu habente. Hinc in Hypochondriaciis, similibusque vitio fermenti ventriculi, aut succi Pancreatici, vitiosæ acidorum copiosissimi generantur flatus etiam quibuscumque ex cibis. Ergo formaliter rebus non insunt flatus, sed sunt tantum per vitiosam fermentationem, non secus ac farina quocunque modo tractata, non parit flatum, si vero fermentetur, sponte flatus eructat; similiter ac mustum, quacunque ratione vexatum, sine flatuum erit proventus, quod ubi fermentationem conceperit, non sine impetu eosdem copiosos exhalet. Et licet sint alimenta quædam aptiora præ aliis producendis flatibus, flatulenta ob id appellata, non insunt tamen his flatibus, sed hi gignuntur tantum ex illis, non quidem in omni stomacho, nam robustus, hæc, sine flatulentia, digerit, sed tantum in defectuoso, aut qui aliis simul cibis copiosus se ingurgitavit, in hoc per vitiosam fermentationem exsuscitantur flatus. Hinc Aromatica flatuum sunt medicamenta, corrigendo acidum, & resolvendo viscidum; ipse acidus licet nitri spiritus, reliquis tamen præferat, figendo erumpentes spiritus flatuosus, & impedimento fermentationis motum, insiprimis per spiritum vini dulcificatus & temperatus, nobisque sic magis appropriatus redditus.

§. 27. Ex supra jactis fundamentis facile erit multiplicem excrementorum per Os, Alvum, Urinam, Sudorem, aliave loca, varietatem exactius indagare, eorumque fiendi; ac nocendi modum explicare, cum non formaliter sub tali textura in corpore præxiterit, sed materialiter tantum, adeoque ut plurimum producta morbosa sint; modo consideremus orti eadem

1. Ex multiplici contentorum etiam naturaliter se habentium, undecunque facta alteratione vel corruptione multiplici, sic enim sanguis in pus, Lac matruæ in gramum caseosum, synovia articularum in calcem, vel cretam podagricam, nutrimentum chylosum intestinalium, in variformem mucic sub dysenteria, urina in calculum, lachrymalis lymphæ in lordes varias abeunt, quæ omnes mutationes contentorum, naturaliter se habentium, ex aliunde undecunque etiam facta immutatione oriuntur.

2. Ex multiplici assumptorum in stomacho & primis viis alteratione & degeneratione, quâ ratione ova fixa facile in cruditate nidiosam abeunt, item Lac in caseum, item infantes copiosissima flava subinde rejiciunt, quæ tamen non sunt biliosa, cum ceu dulcia devorentur à canibus, sed sunt lac, sub digestionem in ventriculo, aut distributionem per intestina corruptum, & successive in tale flavescens liquamen mutatum. Fructus horrei fermentando in primis viis, quam varia recrementa suggerunt. Pituita vitrea dicta, ex acido & pingui fere originem ducit.
3. Ex multiplici liquorum diversorum, quorum vel alteruter vel uterque corruptus est, miscela & confusione, unde secundum effervescentiæ & præcipitationis ratione discrepantes novi emergunt liquores nempe bilis & succus pancreaticus varie alterari, nunc seorsim, nunc cum bile permixti excretorum per os & alvum varias larvas constituunt. Porracea aut æruginosa dicta bilis ex acido nimio stomachi vel pancreatis cum bile vitiosa effervescentia unio, & ita bilis colorem per præcipitationem alterante, oritur, quod manifestum est, si spiritus quidam acidus bili ex folliculo felleo extractæ commisceatur, exinde enim viridis talis liquor emergit, unde & acidum spirant talia rejecta, & infantes tormina ex acido juncta habent, hinc etiam acidum corrigentibus Crystallis, Coralliis & similibus temperantur. Pituita acida intestinorum, Viscidior Chylus est, à succo pancreatico acidiorè imprægnatus. Ictericorum multiplices colores ex fucorum in primis viis corruptorum miscela, & hinc facta præcipitatione multiplici producuntur, &c.
4. Ex multiplici à medicamentis contentis corporis inducitur alteratione, hinc enim martialia rite operantia excreta reddunt nigra, aloë tingit eadem intensa flavedine, unde bilem ab illa evacuari vulgo æstimant, Colocynthis crassa & viscida emitti facit, quæ non sunt pituita præternaturalis, sed revera succus nutritius, à malignitate laxantis corruptus. Opuntia maj. succus urinam rubram reddit, quam violaceo odore tingit Therebinthina. Sudor luteus à Rhabarbari usu observatus fuit.
- §. 28. Tandem motu etiam locali, adeoque & loco peccare supra diximus ista corporis contenta liquida tam naturaliter quam præternaturaliter constituta, dum scilicet naturales motus leges vel excessu vel defectu relinquunt, & inde aliena ad loca moventur, in quibus vel subsistunt, vel per quæ penitus extra corpus effunduntur, &c. Sed si recte rem hanc consideremus, non tam causæ morbosæ, quam producta morbofa, hæc contentorum in motu & loco errata erunt, cum semper vel spiritus moventis præternaturaliter excedentem aut deficientem impetum, vel viarum, per quas moveri debent, impedimenta & vitia, vel propriam ad motum ineptitudinem à vitata crassi & textura materiali dependentem, & ita semper præcedentes defectus morbosos insequi soleant; v. g. Odontalgiam insequitur tumor maxillæ ob stagnationem sanguinis aut lymphæ, propter pororum angustiam à fibrarum stricatura, occasione doloris facta. Moventur vitiose contenta in diarrhæis & dysentericis, sed præcedente tam ipsorum contentorum alteratione præternaturali, quam intestinorum & spirituum vellicatione à causâ morbofa. Hæmorrhagiæ nimie fiunt, vel spiritus nimis moventis, vel vasorum aut relaxatorum, aut exulceratorum vitio, sunt enim humores quicumque in motu saltem passivi & aliena agitantur vi, unde etiam nonnisi alieno ex vitio, vel propriæ morbosæ constitutionis prævia occasione, motu aut loco peccare possunt.
- §. 29. Cæterum quævis hæcenus enarratæ causæ efficiunt materiales, quocumque ex rerum genere de-

sumptæ ferè nonnisi occasionales erunt, proximam efficientem formalem, spiritum influum, & hinc subinde instum præsupponentes. Hoc nempe impetum faciens Hippocratis, ut primò fecundat Ovum, & in corporis structura maxime activum est, ita & postmodum in corpore vivente, actionum tam naturalium quam præternaturalium unicus & primarius auctor est. Neque enim in cadavere morbus est, utur causa ejus occasionalis superfit, adeoque ab hoc principio prout omnis motus vita ac sanitas, ita morbus quoque & Mors ipsa dependet. Et sicut omnis morbus de vita plus minus deprædatur, ita in iis, vel subjectum, vel efficiens erit hic spiritus. Idem nempe efficiens est actionum tam naturalium quam præternaturalium, unde & omnia symptomata actionum læsarum, & ab his dependentia reliqua, in excretis, & qualitatibus mutatis, nonnisi ab hoc spiritu, ceu primario agente originem suam nanciscuntur.

§. 30. Hoc, ut quoad morbos ab internis causis enatos, satis manifestum est, ita etiam de istis, quæ ab externis fiunt, non minus evidens. Siquidem vulnus & fractura quæ in cadavere æque ac vivente corpore observari solent, non in illo, sed in hoc saltem morbo dici solet, nonnisi spiritus hujus ratione, qui si instus læsus, sive influus præternaturaliter irritatus symptomatum quorumvis, vulnere vel fracturæ supervenientium, auctor existit, & hujus ratione corpus formaliter ægotans, læsionis vero externæ respectu nonnisi occasionaliter tale dici potest; Aded ut universalis & formalis morborum efficiens causa recte ab Helmontio secundum Hippocratem rati impetum faciens, seu spiritus vitalis tam influus quâ subinde instus hinc inde asseratur, cujus ob id tam pro cognitione, quâ curatione morborum, ratio exacta semper & omnino habenda est.

§. 31. Confirmant universale hoc morborum efficiens ulterius morbi hæreditarii à patre v. g. Phthisico, Nephritico, Melancholico, communicari, qui nonnisi spiritus genialis ratione, à patre in filium transvehuntur, qui suo tempore à patre conceptam alterationem, sive materialis, sive idealis fuerit, explicans, similem morbum in filio producit. Par ratio est in imaginationis operationibus non tantum in prima corporis efformatione, sed etiam morbofa ejus alteratione, hujusque curatione, nempe imaginationis vi, tam supra quam infra potenter purgamur. Vid. Bartholin. cent. 5. hist. 64. Miscell. Acad. Curios. ann. 3. obs. 152. & ann. obs. 238. 6. hujus vi subinde moritur, teste Henrico ab Heer. obs. 71. item Kerckringio Spicilleg. p. 92. Hujus vi orta fiducia in medicum, vel remedium, ut graviores etiam affectus curentur. Vid. Salmuth cent. 3. obs. 81. Quicquid autem hæc præstat, spiritus impetum facientis vi, & potentia saltè & immediate efficere valet; Ut taceam opium maxime ad catholicas panaceas accedens auxilium, saltem omnium fere symptomatum remedium, quod non nisi spiritus impetum in morbis & symptomatis cohibendo, operatur. Nec alia ratione vel transplantatione inducitur, aut sympathetice levati, aut simili ratione curati morbi, quam spiritus hujus morbi & sanitatis primi auctoris virtute orti & curati fuerunt.

§. 32. Merito sane & Helmontius principium hoc vitale in omni urget morbo, illud, ceu primum sanitatis & morborum auctorem considerans, à quo etiam omnia symptomata tam immediate, uti sunt symptomata actionum læsarum, quam mediate, uti sunt symptomata in excretis, & qualitatibus mutatis, originem ducit. Sed hæc ipsa non intelligenda sunt exclusive, quasi contenti succi & partes corporis continentes organice, simpliciter se passive habeant, sed potius inclusive, ita ut dictus spiritus, ceu elater in automato nostri corporis una cum reliquis rotulis & partibus organicis, seu instrumentis & partibus liquidis, ceu succis fundamentalibus operationes suas exerat. Hinc dictus spir. sanguinem circulariter moveri cogit, sed mediante organica cordis & vasorum structura, idem spiritus spasmos varios excitat,

excitat, sed mediante fibrarum certa mechanica textura, & mediante vel anastomosi, vel diæresi vasorum, hinc scorbutici, hæmorrhagiis admodum obnoxii, non tam spiritus moventis vitio, quam sanguinis serosi acrioris culpa, &c.

CAPUT IV.

DE SIGNIS MORBORUM.

§. 1. Cum non sufficiat MEDICO morborum naturam, cum eorum fieri modis perfectam habere, nisi etiam eosdem rite cognoscere queat, propterea necessario eorum DIAGNOSIS subjungenda erit. Nam cum causæ morbosæ non minus quâ morbi, partesque affectæ, in obscuro lateant, ac sensibus directe non pateant, ob id per media certa, signa diagnostica perscrutanda sunt à medico.

§. 2. SIGNUM est aliquid notum, alterum quod ignotum, patefaciens. Notum hoc est aliquid in sensibus incurrens, vim obtinens intellectui aliquid sistendi, quod sensus effugit, quatenus eundem determinat, ut per ratiocinationem ex noto, sibi ignotum patefaciat. Vis autem hæc, qua intellectui ex noto aliud ignotum patet, fundatur in noti cum ignoto coherentia, quæ sit necessaria, signa exinde emergunt necessaria, qualia sunt paucissima, & alia etiam PATHOGNOMONICA vocantur, in vero ista coherentia est, tantum contingens, signa exinde sunt probabilia.

§. 3. Ea quæ hoc modo coherent, sunt causæ & effectus & contra, item quæ se invicem, sive per se, aut per accidens consequuntur, item, quæcunque alio modo inter se connexa sunt. Ex quod connexionis fundamento, TRÉS UNIVERSALES SIGNORUM FONTES EMERGUNT

1. Ex consequentibus seu effectis, quo omnia tria symptomatum genera pertinent, ubi etiam pulsus & urina, ut etiam Juvantia & Nocentia,
2. Ab antecedentibus seu causis, tam internis quam externis, tam communibus, quam propriis. Ad hunc fontem pertinet etiam subjecti patientis constitutio, quatenus exinde disponitur ad hunc vel istum affectum, tam nativa ratione Idiosyncrasia proprietatum hæreditariarum, sexus, &c. quam adventitia, ratione ætatis, victus, vitæ generis, &c.
3. Ab essentialiter inæherentibus, id est ab ipso affectu præternaturali, sensibus ipsis interdum satisfinanifesto.

§. 4. Quæ à medico sub primo ad ægrum ingressu pernosceda sunt, apte explicat Hippocrates lib. de affectibus, Textu 36. terminos quæstionum præscribendo, inquit:

Cum ad ægrum devenieris, interrogare oportet, qua patiatur, & ex qua causa, & quot jam diebus, & an venter secedat, & quo victu utatur. Cujus uberiorem explicationem vide in institut. Kyperi lib. 3. cap. 4.

§. 5. SIGNA inter hæc, tam quæ in DIAGNOSI quam etiam PROGNOSI locum habent, primatum obtinent ea, quæ ex urina & PULSUS desumuntur, cum hæc, virtutis vitalis rationem in sanguine fundamentum, immediate designent.

§. 6. Nam ut urina PORTUS monstrat alimenti in primis viis alterari, & digestionis ibidem peractæ conditiones; ita urina SANGUINIS monstrat hujus constitutionem ex particularum ejus liquorum componentium, imprimis salinarum fermentatione oriundam, & prout ratione vel puritatis vel impuritatis Cacoehymicæ subinde variat. PULSUS autem ipsius fermentationis vitalis in corde insinuat statum, distributionisque sanguinis, ex eo in omnes partes, rationem.

Urina monstrat statum digestionis primæ & secundæ, mediante fermentativo motu peractæ. Pulsus vero monstrat ipsum motum fermentativi in sanguine, & inde dependentis motus circularis rationem.

Tom. I.

§. 7. Urinæ judicio, utur vulgus multum tribuat, tamen ex urinarum inspectione nihil aliud potest colligi, quàm

1. Ratio Chylificationis, seu quomodo fiat digestio in stomacho, ejusque inde perfectio in intestinis,
2. Status sanguinis, prout ex fermentatione resultat, indeque recrementa vel naturalia salina vel præternaturalia multivaria separat & præcipitat.

§. 8. In urinæ inspectione duo sunt consideranda.

1. Ipse liquor lixivialis continens.
2. Contenta varia natantia.

LIQUOR exhibet (1.) consistentiam crassam aut tenuem. (2.) Tincturam seu colorem ad quam referret etiam ejus perspicuitas & opacitas. CONSISTENTIA saliam oleosorum probe cum liquore continente unitorum, majorem vel minorem copiam consequitur. TINCTURA vero seu color urinæ est ab oleo seu sulphure cum sale volat. probe subactis, & unito, mediante acido, olei occulto, hinc est, quod acida urinæ permixta colorem intensiorem, alcalia vero remissionem concilient. Naturalis urinæ Tinctura Citrina est, quæ præternaturalem colorem tam deficientem, albam, plus minus pallidam, &c. quàm excedentem flammæam, croceam, viridem, rubram, nigram, &c. tanquam norma determinat. Deficientes tincturæ, ut plurimum cruditate digestionis primæ, ejusque deficientem à bile perfectionem consequuntur; Excedentes vero aut fortem admodum lixivii per copiosa salia oleosa saturationem, aut præternaturalem in sanguine fermentationem, quâ subiguntur exactius salia cum sulphure & intimius liquoris continenti quasi incoquantur seu uniuuntur.

Urina, excrementum est immediatum digestionis secundæ, in quâ consistantur.

1. Liquor, h. e. Latex-aquosus superfluous, sale oleoso, maximam partem volat. quasi armoniacali imprægnatus, cum unctis particulis oleosis, quæ omnia ex massa sanguinea secedunt.
2. Contenta, quæ sunt partes chyli sanguini non assimilabiles, ex necessitate materiæ genitæ à prædicto liquore lixiviali imbibitæ, quæ vel sunt solutæ & tunc nulla visibilia contenta in urina, vel sunt separatæ, & tunc triplicia urinæ contenta emergunt. Ex respectiva liquoris cum contentis textura oriuntur tot urinarum qualitates, seu proprietates, ut in colore opacitate, vel pelluciditate, &c.

§. 9. Contentorum ratione opaca interdum, Pellicula seu clara conspicitur Urina, hoc dependet ab exacta unione particularum salinarum, oleosarum, cum poris liquoris aquei, unde radii luminosi æquali tractu fere permeant. ILLUD vero dependet ab eorum separatione, & quasi præcipitatione, quæ sit vel aëre externo frigidiusculo, poros liquoris constringente, & ita particulas imbibitæ extrudente, vel ab internâ recrementorum Cacoehymicorum ex massa sanguinea mediante fermentatione, præcipitatione & instar fecum separatione unde radii luminosi hinc inde impingentes in transitu prohibentur.

§. 10. Contenta in liquore lixiviali, ratione situs, triplici modo distincta, in Nubeculam, in Emacema seu sublimamentum, & in hypostasim seu sedimentum, in sanorum urinis raro occurrunt, & in his cruditate chylosæ, vitio digestionis primæ coacervatæ, sanguini non assimilabilis, sed à latice urinario absorptæ, indicium exhibent. In statu vero ægritudinis, seu præternaturali, uti mille modis variant contenta, ita ex triplici fonte fere originem habent; nempe vel ex primis viis, vel ex massa sanguinea, vel ex viis urinariis; Ex primis viis sunt urinæ contenta v. g. in Diabeticis, quando assumpta cum urina inalterata exeunt, vel cum primarum viarum cruditates chylosæ cum urinâ excurrunt; Ex sanguine vero, v. g. in scorbuticis, ictericis, febricitantibus, &c. Ex viis urinariis, v. g. mictus cruentus vitio renum, urina purulenta vitio vesicæ, &c.

§. 11. Dum ex urinâ cognoscitur status coctionis

I ij primæ,

Primæ, & hinc sanguinis, prout hic ex fermentatione ejus resultat, hoc ipso signa coctionis & cruditatis suggerere dicitur. Quo in negotio probe distinguenda est urina cruda in statu neutro, vel quæ in morbis chronicis, ut in cachecticis, mulieribus non menstruatis, observatur, ab illa urina cruda quæ in morbis acutis, & febribus considerari solet. Illa, ratione Chyloleos, hæc ratione hæmatoseos ita dicitur; Adeoque cruditas & coctio, quarum urina signum exhibet, est, vel respectu alimentorum, vel respectu materiæ morbificæ. Urina cruda, vel quæ cruditatis signa exhibet, ista dicitur, quæ extra morbos acutos, aut febres observatur, & insequitur deficientem digestionem alimentorum in ventriculo & primis viis, & talis est omnis urina, quæ à statu naturali deficit, v. g. Quæ tenuis, non sufficienter tinctâ emittitur, ut plurimum etiam clara esse solet, raro turbatur, & tales urinae deficientem digestionem primam, seu cruditatem alimentorum digestorum inveniunt. Quod si vero urina emittatur in debita consistentia, coloris citrini, aut nonnihil juncensis, clara, aut propter copiosa contenta nonnihil obscura, talis urina cocta seu coctionis alimentorum in primis viis rite peractæ signum asseritur.

Distingunt hic alii coctionem & cruditatem, earumque signa in Physiologicam & Pathologicam. Coctio Physiologica est adaptatio materiæ ad nutriendum. Pathologica coctio est adaptatio materiæ excrementitiæ ad excernendum. Pathologica signa, sunt signa coctionis & cruditatis morbificæ, Physiologica signa Chyloleos & hæmatoseos. Pathologica coctio locum habet saltem in morbis primariis acutis ac febribus, secundario etiam Chronicis: Physiologica saltem in statu sano attenditur. Pathologica fit per motum intestinum in massa sanguinea præternaturalem, & tendit ad heterogenei seu excrementitii ab homogeneo seu nutritio separationem; Physiologica vero fit in ventriculo & vasis & tendit ad Chyli cum sanguine assimilationem:

§. 12. Non confundenda est cum modo dictis Cruditas & Coctio Materiæ Morbificæ, ejuque signa in febribus, morbificæ acutis in specie notanda. *Cruditas* enim *Materia morbificæ* consistit in intimiori particularum Sanguinis Massam constituentium, ipsique admixtarum, etiam præternaturalium, crassumque ejus vitiantium commixtione, & impedita hinc eandem cum lotio secretionem. *Coctio* è contra *Materia morbificæ* est, quoties particulae heterogeneæ Sanguini artius unitæ, ab eodem iterum sensum sepeantur, atque cum Urinâ ex parte excernuntur. Medium coctionis, quo cruda sunt cocta, id est, quod fit ista separatio & præcipitatio ex Sanguine, est fermentatio quædam extraordinaria, indeque p. n. Sanguini inducitur, mediante qua præcipitantur particulae heterogeneæ, & Sanguinis novam texturam acquirunt. Illustrat negotium hoc, Vinum, dum adhuc musteum existit, crudum est ex artâ partium unionem, sed fermentatione facta, dum mustum in Vinum transit, hoc coctum est, facta copiosa feculentiarum separationem, & ad fundum præcipitationem. Medium, quo separantur feculentiarum ex musto, ut ex eo fiat Vinum est Fermentatio. Ex quibus patet, quæ Urinae cruditatis aut coctionis signa exhibent, nempe Cruda est Urina, quæ tenuis intense colorata, clara vel turbida, sed quæ talis permanet &c. Coctionis è contra Materiæ Morbificæ signa sunt, si evadat crassior, intensius colorata, clara, sed quæ nubeculam aut Enærema exhibeat, item, quæ hinc successive fit turbida, sed tandem Materiam copiosam, in fundum seponit, liquore claro supernatante. Cruditas ista Materiæ Morbificæ est ab acido vitioso præternaturali; Coctio vero ab Acido Stomachi fermentali. Sicut enim omnes succorum in Corpore fermentationes, saltem continuationes fermentationis in stomacho inchoatæ, adeoque Stomachi Digestio præest quibusvis aliis, & nubecula in urinâ signum est redeuntis in stomachum fermenti, & redintegratæ digestionis ut recte asserit *Helmont* unde modo ægri ad ea, quæ asseruntur, rite se habeant, &

aliquantulum alimenti absque renitentia, vel nausea assumant, etiam in periculosis & acutissimis febribus, bonum signum activitatis fermenti stomachalis, & hinc sperandæ coctionis materiæ morbificæ. Sunt autem hæc ipsa intelligenda magis de febribus benignis, quàm malignis, item de iis saltem, in quibus contenta corporis magis affecta sunt: Nam in quibus spiritus primariid laborant, minus hæc applicari possunt, utpote, cum in talibus sub periculosis ægrorum statu, urinâ sanorum simillimæ apparere soleant.

§. 13. Arenulas sæpe cum urina excerni notum est, sed bene observanda earum varietas, veræ enim arenæ, duræ & tactui resistentes, nec friabiles, calculi sunt prodromi. Sæpe autem excernuntur cum urinâ; vel potius ubi hæc paulatim steret, lateribus vasis se affligunt quasi arenulæ vel sabulum rubrum & copiosum, idque facillè friabile, & hoc scorbuticis ferè proprium videtur, & quasi infallibile quoddam signum ejus esse. *Conf. Helmont in Hercule Medico. p. 181. item Horst. in Mamm. pag. 191.* Quæ scorbuti subsumptio eò magis confirmatur, si supernatet urinâ crassa quædam quasi pinguis vel olosa sed ad latus adspicere instar Caudæ Pavonis, vel Iridis, elegantis colorum varietate distincta, quam recte *Mæbius Institut. pag. 359.* ex sale acido cum alcali misto & volatilifato & in superficie quasi Crystallifato oriri statuit.

§. 14. Quantum sensuum fide hæcenus constat, lixivialis ferè salis liquor est urina, partim volatilis, partim fixus. Copiosum phlegma seu aquosus latex, qui paulo ante nutrimenti vehiculum existit, mutata nunc scena recrementi vehiculum evadit; inutiles adeoque recrementosas, perque continuatum intestinum motum, quasi attritas, ac artius invicem societas, salino oleosâ massâ sanguinæ particulas imbibit, easque unâ cum intermixtis plus minus copiosis particulis chylofis sanguini minus commode assimilabilibus evadit. Quod si per ignem ejus instituerimus anatomen, saturatus deprehenditur copioso sale volat. urinoso, adeoque composito ex acido volat. effectu in urinâ concreto potentiori, & urinoso volat. copia uberiori; adeoque sale quodam armoniacali imprægnatus est, ut loquitur *Mayow. de Spiritu Nitri Aëreo. pag. 160.* Quæ ipsa per omnium reliquorum in corpore fluidorum ratione temperata sunt, intertextis pinguibus, seu oleosis particulis, atque hæc modo dictis volatilibus hujus concreti partes verè absolvuntur; Nam quem vinosum Spiritum, ut ut paucum quidam ex eodem elicere satagunt artis potius, aut naturæ quandoque aberrantis, effectus esse videtur. Fixæ partes præter terram mortuam, duplex sal exhibent, esculentum unum cum alimentis assumptum, & cum urinâ liquore ad vias urinas raptum, alterum fixum sui generis, salsum quidem etiam, sed magis ad alcalifatorum naturam accedens, quale ut ex sanguine animalium, ipsius quoque hominis, ut in pauca quantitate parabile existit.

§. 15. Esse in urinâ Acidum Oculum, probat.

1. Salsus ejus sapor, quem ex conjugio acidi & urinosi genitum esse comprobatur Chymia.
2. Spiritus urinæ præparatio cum alcalifati subjecti, si non simpliciter saltem ad majorem ejus copiam acquirendam, & celeritatem destillationem, necessaria additione, ut liberentur ab acidi ligantis particulis, spirituofæ urinosæ, ut loquitur *Vvedelius in Pharmacia pag. 23.* dum alcalifatum scilicet imbibit acidum; ob quam rationem cum Calce viva destillata urina mox spiritum volatilem reddit.
3. Quod per putrefactionem spiritus urinæ adeo volat. acquiritur, ut mox primo loco, ante Phlegma assurgere incipiat, quatenus in quavis putrefactione plus minus perfecta acidi fit inversio & enervatio, cujus loco alcali volat. emerit & exaltatio, quod quotidiana rerum putrescentium confirmat observatio.

4. Docet

4. Docet idem *Mayow. de Spiritu Nitri - Aëreo pag. 160.* quod solutio sulphuris in lixivio facta ab urinæ effusione non secus ac à quovis liquore acido præcipitatur.

§. 16. Cum itaque salsus sit liquor urinæ, & naturæ instrumenta mechanica soleant esse salia, acidum & urinosum, commodissimum videtur etiam salium beneficio, Uroscopiam Medicam instituire pro signis tam Diagnosticis quàm prognosticis in Praxi Medica firmioribus. Id quod per experimenta omnium optime innotescit, sit ergo *Experimentum.*

1. Urinæ sanæ & laudabiliter constitutæ, in duas partes divisæ, infudi, parti primæ solutionem salis armoniaci filtratam limpida, hinc cum per aliquot dies & noctes steterit, nulla alteratio aut immutatio observari potuit. Parti secundæ infillavi solutionem salis communis filtratam & cum hæc etiam per aliquot dies & noctes steterit, etiam nec minima alteratio observari potuit.

2. Urinæ febricitantis copioso sedimentum cocto refertæ, infillavi parti ejus, solutionem salis communis in aquâ, & nulla mutatio in urinâ observari licuit, etiam ultra xviii. horas steterit, cum alia ejus urinæ partes, avido & aquoso tractatæ.

3. Urinæ crassæ, intense tinctæ in duas partes divisæ, priori nitri q. s. posteriori salis communis q. s. addidi, steterunt ita utraque per triduum, citra ullam alterationem eadem facie, nec ab urina sibi relicta, nec à se minimum invicem differentes. Die quinta verò urina cum sale, turbata, situm contrahere in superficie, & fetere nonnihil incepit. Illa cum nitro adhuc clara, & citra alterationem apparentem, saltem quod in superficie quodam loco situm contrahere inciperet; adeoque nitrum magis urinam condit, & diutius conservat, quam sal commune. Ex his talem elicere conclusionem licet: *Salsa urinas non mutant, nec quoad colorem, nec quoad consistentiam.* Ipsa nempe urina salum est concretum, & si naturaliter constituta, utroque acido & urinoso saturatum, adeoque ex universali æconomia animalis lege temperatum, unde & sine reciprocatationis motu salis miscibile existit.

§. 17. Color seu tinctura urina naturalis est citrina, seu aurea, quicquid in defectu, seu excessu peccaverit præternaturale est. Unde oriuntur varietates colorum docebunt experimenta sequentia.

1. Urina naturaliter constituta, in tres partes dividitur: *Parti prima* sibi relinquebatur, *Parti secunda* infillavi spiritum nitri, unde color sanguineus, intense rutilans, successive emerit urina clara & absque sedimenti vestigio permanente. *Parti tertia* infillavi solutionem salis tartari acris, & breviter urina turbida evadere, colore multum remissione.

2. Tempore Junii ætuofofissimo accepi urinam naturaliter constitutam, sed paulò intensius tinctam ab ægro transmissam, cujus etiam, *Vna Pars* per se asserata, xxiv. horas citra alterationem persistebat. *Secunda pars* cum spiritu nitri fuit imprægnata, & hæc successive intensiorem colorem ad sanguineam accedentem sibi acquisivit, sed sine sedimenti vestigio. *Tertia & quarta parti*, alteri lixivium cinerum clavellatorum forte, alteri spiritum salis armoniaci fortem infillavi, effectus utrobique fuit idem, nam sub ipsa liberiori instillatione turbabantur & candidum ac leve contentum extrudere cœperunt, quod in sedimentum abibat, adeo utrobique similis erat alteratio.

3. Accepi urinam pueri vi. annorum, sanam & laudabiliter constitutam, *Parti prima* infillavi

phlegma vitrioli, acidum, unde successive intense color ad sanguineum gradum rubescere cœpit, & ita permansit. *Parti secunda* infillavi partim spiritum vitrioli, partim, alii parti oleum vitrioli, unde pedetentim color incepit intendi ad insignem rubedinem, non tamen tantam, quantum phlegma vitrioli induxerat. *Tertia parti* infillavi lixivium tartari & nitri invicem denotatorum unde liquor turbabatur & hinc successive sedimentum candidum satis copiosum præcipitabat. Liquor supernatans aureo colore erat conspicuus, æqualis ad minimum pristino liquori.

4. Urinam febrili tertiana laborantis crudam, sanguineo colore tinctam, claram, & quæ diu ita permanebat, accepi; *Parti prima* infillavi prædicti lixivii partem, & per plures horas absque alteratione stetit, tandem post vii. vel x. horas sedimentum candidum, crallum, inæquale seposuerat, urinâ aurei coloris supernatante, adeoque tinctura erat notabiliter remissior, utut sedimentum non adeo copiosum esset; Tamen insignis crusta alba, quasi glacialis vitro undique quo usque pertingebat urina, affixa erat. *Parti secunda* infillavi spiritum vitrioli Philosophi, hinc tinctura seu coloris insignis intensio, & ad summam rubedinem exaltatio. Hinc accepi urinam illam cum spiritu vitrioli philosophi, alteratam, & infillavi præfatam lixivium ad effervescentiam usque saturationem, hinc altero die considerata mistura copiosum sedimentum candidum seposuerat, & urinæ color in aureum mutatus fuit. Ex quibus ferè sequentes conclusiones elici possunt.

(1.) Acidia tincturam urinæ semper intendunt.
(2.) Alcalia tincturam urinæ nunc remissioem reddunt, nunc eandem minus sensibilibiter immutant.
(3.) Alcalibus acida superaddita tincturam urinæ intendunt, sed raro ad eum gradum ascendunt, quem acida sola attingunt; Alcalia verd acidis superaddita interdum, sed ferè rarius tincturam imminuere solent.

§. 17. *Color urina consideratur vel materialiter vel formaliter. Materialiter*, oritur urinæ color à salibus salis oleosis superfluis & effectis primariid quidem volatilibus, secundariid etiam nonnihil fixis, quibus per accidens sal esculentum se associat, de quo nullas urinæ notabilis mutatio infertur. Salia ista soluta latice aquolo chyli certam portionem secum vehant, quam nunc retinent, nunc ex parte remittunt, unde contenta urinarum in sanis dependent. *Formaliter* color urinæ dependet, ex speciali ista particularum salino oleosarum cum aliis textura, unde per lucis modificationem color, quæ specialis textura à nobis à priori inexplicabilis, quia adhuc imperferuabilis. Textura tamen hæc specialis materiæ illius in urina tingentis, seu coloris urinæ fundamentum, videtur dependere efficienter & proximè ab acido, quoad sensum quidem immediatum judicium occulto utpote ab associato oleoso & urinoso temperato, effectu tamen satis potente, utpote præcipuorum urinæ Phænomenorum, primo autore. Neminem terreat acidum occultum in urina, adeo salso urinoso, non sæpius acidum quoddam aliudve acre inest rebus acerrimum, gustui licet incongnitum. Crystalli lunares amarissimi sunt, concentrato tamen intensissimo nitri acidi turgent, cujus ratione *Evaporatio* sunt. Crystalli Saturni dulces, sive spiritu nitri sive aceto parati, sub dulcedine ista acidum concentratum habent, unde etiam per alcalia præcipitabile est. Sub salso salis armoniaci sapore acidissimus salis communis spiritus latec reconditus. Modus ergo, quo acida tam urinæ insitum, quàm superadditum colorem intendere queant, videtur mihi consistere

i iij re in

re in texturæ particularem à seroso urinæ latice dissolutarum arctiori unione; adeoque texturæ illius quasi cōcentratione aut cōdensatione, ratione cujus copiosiores partim refinguntur partim reflectuntur radii luminosi pauciores verò tramite recto trajiciunt, unde quo lōgius à perspicuo abest, & propius ad opacū accedit, & quo plus nigredinis aut saltem tenebrarum tali texturæ inest, eò in suo genere intendi colorē solet. Certè pro rarefactionis & condensationis, solutionis item, & præcipitationis legibus, sine materiæ materialiter tingentis additione, urina diversimodè in tinctura mutari poterit. Hinc citrinus seu flavus color quilibet facile concentratione texturæ ad rubedinem plus minus intensam assurgit: Confirmat hoc mechanica, si destilletur urina ad consistentiam mellis, vel hoc relictum aquæ communis molem aliquoties urinæ quantitatem superantem, tinctura ista, urinæ tincturæ longè intensiore communicabit. Acidum hoc urinæ insitum originaliter & quoad primam sui scaturigiem est ex primis viis speciatim ventriculo; In hoc enim assumpta alimenta, solent plus minus sensibiliter acescere, siquidem & ipsa acido simili vel manifestiori vel occultiori, copiosiori vel pariori diversimodè imprægnata sunt; sub chylificantis verò fermentationis motu aciditatis iste undecunque nata, à vitali agente mediante certo motu ita modificatur & alteratur ut nostris constitutivis exactè assimilabilis reddatur.

§. 18. Consistentia urinæ naturalis media esse debet inter oleosum & aquam sed cujus naturæ & origine sit

EXPERIMENTUM.

1. Aliquando ætiosissimo tempore accepi urinæ crassæ ℥ij. ʒv. his instillavi lixivii præfati acris ℥ij. & mox sub instillatione sedimentum candidum copiosum se præcipitabat, urinæ clarâ supernatante. Post 3. horarum moram instillavi spiritum vitrioli Philosoph. ℥ij. ad ʒß. ad perfectam saturationem usque, & hinc successivè non solum intendebatur urinæ color, sed altero manè inspecta urina, nihil sedimenti exhibebat; Nam omne resorptum erat, saltem nubecula levis apparebat, & arenulæ ruffæ plures fundum occupabant. Instillavi denuò lixivium præfatum, ultra saturationem, & denuò copiosum sedimentum grumosum præcipitabatur.
2. Accepi urinam naturaliter constitutam cum copioso sedimento albo, claro, levi, pyramidalis, laudabilis, *Parti primæ* instillavi lixivium præfatum & subito sedimentum candidum se præcipitavit, simili illi quod spontè se præcipitaverat. *Secundæ parti* claræ instillavi spiritum vitrioli Philosoph. nulla turbatio, aut sedimenti extrusio, saltem coloris intensio. Hinc vice versâ urinæ ab alcali turbatæ instillavi spiritum vitrioli Philosoph. & omnia evanescere ac urina denuò clarescere cepit. Ex opposito urinæ per spiritum vitrioli Philosoph. medicatæ parti secundæ instillavi lixivium istud & subito turbata urina ac sedimentum candidum seponere incepit. Urinæ verò illi, in qua post claræ turbationem, parti primæ instillavi lixivium præfatum, sedimentum permanebat, imò augeri videbatur; sed ex opposito spiritum vitrioli Philosoph. omne sedimentum absorbebat, & urina in naturalem faciem clarescere incepit.
3. Urinæ sanæ ℥iiss. instillavi lixivii cinerum clavell. ʒij. unde mox seponebatur sedimentum, hinc instillavi ʒß. spiritus nitri, unde levi præviâ effervescencia resorbatur denuò omne sedimentum. Eiusdem urinæ ℥iiss. instillavi spiritum salis armoniaci, hinc eadem præcipitatio. Instillavi post 8. horas spiritus vitrioli ʒß. resorbatur sedimentum maximam partem, sed non omne, unde adhuc bina vice ʒß. spiritus eiusdem instillare coegebat. Ex hisce tales elici

possunt conclusiones.

- (1) In omni urinâ præter liquorem lixiviale naturaliter etiam alia contenta quasi chylosa observantur, eaque vel ipsi unita vel ab ipsa spontè separata.
- (2) Alcalia contenta ista naturalia separant & præcipitant: sive fixa sive volatilia fuerint.
- (3) Acida, contenta urinarum naturalia retinent nunquam eadem præcipitant, nec urinam turbant, quin potius ab alcalibus præcipitata sedimenta denuò solvunt & quasi resorbent.
- (4) Acida quo magis retinent urinæ contenta naturalia, eo clarâ & perspicuam magis eam reddunt. Alcalia verò quo magis eandem separant & præcipitant eo turbidam & opacam magis urinam reddunt.
- (5) Alcalia dum præcipitant, urinæ contenta naturalia tenuiores eas simul reddunt; quæ dum resorbent & liquori reddunt acida crassiores urinam constituunt.

§. 19. Pater ex his acidum urinæ falsum occultum esse, quod illius contenta cum menstruo detinet, unde crassities & perspicuitas dependent. Sanè eo ipso quocæteras, concretum urinæ constituentes particulas invicem concentrando tincturæ varietatem efficienter efformat, etiam simili ex ratione, plura contenta intimius cum liquore aquoso ceu menstruo uniendo, crassam & suo modo spissiore urinam facit. Quin & ex unione ista intimiore particularum menstrui salis solventis sive continentis, & corporis soluti, sive contenti, talis illarum continuatus ordo ac series, interceptorum verò porulorum æqualis adeo situs emergit, ut hinc ex modificato lumine perspicuum & coloratum fluidum exinde oriatur.

§. 20. Materia contenti hujus naturalis est portio chyli, sub digestionem secunda sive hæmatosi tanquam ejus excrementum separata, & fermentatio motu præcipitata, hinc cum urina excreta. Nam est autem chylus nutritivus sive laudabiliter constitutus, nam nunquam in exacte sanis spontè suâ tale contentum subsidere observatur, sed saltem in defectuosis: sive ex præternaturali subiecti vitio sive nonnaturali objecti errato defectus talis oriatur. Præterea lac ceu chylus genuinus ab acido, in specie spiritu nitri promptè coagulatur quod ab alcalibus dissolvitur: Et serum sanguini grumoso supernatans à spiritu nitri coagulatur, in substantiam caseoso-grumosam, est enim chylus sero dilutus nondum sanguini assimilatus ab alcalibus è contra dissolvitur. Contraria verò observantur in contentis urinæ. Vitiosa ergo chyli portio, quæ nempe inepta est nutritioni, sive assimilationi cum sanguine ex partibus solidis, materiam contenti hujus naturalem constituit. Jam verò si proprietates ejus consideremus manifestum erit cum pingua coagulentur ab acidis, terrea vero ac urinosâ ab iisdem dissolvantur, ferè sequi videtur, quod chyli ceu concretum falsi oleosi volatilis, partes minus mites minisque oleosis temperatæ, minisque subtiles ac volatiles, adeoque quasi asperiores ac rigidiores, uno nomine crudiores, sint istæ quæ sanguini utpote salino oleoso volatili liquori, minus uniti poterunt, adeoque secedunt & tale in urina contentum constituunt. Uno nomine, chyli qui cepit sanguificari, pars crudior quasi caseosa est sanguificationi alisque usus inepta, quæ ceu excrementum necessarium digestionis secundæ contenta hæc naturalia in urina constituit. Cruditas hæc naturaliter solum est ex materiæ vitio, minus aptæ ad perfectam resolutionem & volatilisationem.

§. 21. Contenta hæc sunt naturalia, ad præternaturalia nobis pergendum, quorum ingens est varietas, in genere tamen sunt vel universalis, ex sanguinea massa immediatè decidua, adeoque totius corporis statum

statum magis respiciunt, vel particularia, quæ certæ ejusdem partis ex vitio communicantur, ut pus sub emphyemate pulmonum, arena ex vitio renum, Universalis saltem consideranda veniunt, & hæc dividere placet in præcipitata & coagulata. P. R. A. E. I. T. A. sunt illa, quæ urinas turbidas reddunt, & in iis plus minus secedendo pariter nubeculæ sub linamenti & sedimenti nomine venire solent. Præcipitata sunt quæ arenularum, pelliculæ, ac crustæ facie in ambitu urinæ se exhibere solent. Illa præcipitata quidem propterea quia in febribus similibusque morbis acutis vel imminentibus, vel præsentibus, vel declinantibus, coctionis & cruditatis pathologica signa, indeque vel morbi victoriam, adeoque prognoseos palmaria fundamenta suppeditare solent. Coagulata verò quia in Chronicis morbis ut plurimū Diathesi hypochondriaca plus minus scorbutica complicatis, causæ materialis peccantis & inde natæ fluidorum corporum alterationis præternaturalis non levia indicia reddere solent. Sit itaque Experimentum.

1. Offerretur Urina rustici intensè tincta, obscura, rubrâ flavedine crassa; medietati instillavi lixivium cinerum clavell. unde tenuior, clara & perspicua reddita fuit urina obscuro colore in intensam rutilantem tincturam abeunte, quæ tamen in inferiori gradu videbatur respectu prioris intensioris tincturæ, alteri medietati spiritum salis instillavi, unde prior obscurus color idem permanit, si non obscurior redditus fuerit, consistentia crassa eadem fuit.
2. Urina mulieris gravidæ febre continuâ non adeo acuta conflata, cum copioso sedimento lateritio, instillavi lixivium cin. clav. & copiosum sedimentum album seu candidum reddebatur, ita ut copiam miraret. Ob id alteram medietatem recepi, & urinam claram cautè & exactè decantavi, relicto omni sedimento infundo, & cum urina hujus clara parte similiter lixivii illius instillarem, subito quoque copiosum sedimentum candidum, crassum præcipitabatur. Ita ut alcalisata præter contentum præternaturale jam spontè suâ præcipitatum, ulterius contentum naturale etiam præcipitet. Id quod patet ex simili experimento, dum urinam post febrem tertianam excretam cum sedimento perfecte cocto liquore claro supernatante, &c. Filtratæ adeoque claram recipi & solutionem cin. clavell. instillavi, unde nihilominus urina turbata, & hinc sedimentum candidum naturale præter istud relictum præternaturale seposuit.
3. Offerretur urina rustica crassa turbida, hæc per aliquot horas aservata lentè sedimentum deponere incipiebat, unde agitatum probè urinam in duas partes divisit, parti primæ lixivium cin. clav. instillavi, unde urina turbida, subito clarescere, & crassa attenuari incipiebat, & color aureus moderatè rutilans emergere. Sedimentum seposuerat nullum aliud, quam quale urinæ naturales ex alcalibus additis solent seponere, nempe paucum, leve, candidum. Secundæ medietati instillavi phlegma vitrioli acidum unde urina in antiquo crasso & turbido statu permanebat, & successivè sedimentum reponere. Tertia ab hinc die considerata turbida obscure tincta, cum sedimento arctè in fundo in grumulos molles coagulato, apparebat. A deo subinde in statu præternaturali alcalia clarificant & constituunt urinas, acida verò potius turbidas conservant, contra atque in statu naturali fieri solent.
4. Urina nobilis nonnihil hypochondiaci pleuritide nota correpti, erat crassa, turbida, copiosissima contentis præternaturalibus imprægnata, cuius pars prima sibi relicta successivè clarescebat, & urinam naturaliter ferè constitutam sed nonnihil

intensus tinctam exhibebat cum sedimento copioso molli, levi, quasi lateritio; *partii secundæ* instillavi solutionem cin. clav. & salis tartari, hæc brevi post clarescebat, & urinam optime constitutam, sed intensus aurantio scilicet colore tinctam exhibebat: sanè in hac urina alcalisata ne vestigium quidem opacitatis aut contentorum præcipitatorum apparebat. De cætero toti urinalis circumferentiæ, salibus candidis chrystallifatis quasi congelatis erat obducta, & quidem candidis glaciæ instar. *Partii tertie* instillavi spiritum nitri probè rectificatum: hinc urina seponendo copiosum sedimentum clarescere incipiebat & sanguineo colore tingi; Ipsum sedimentum viscidius, tenacius, & magis invicem concentratum obscurioris etiam coloris erat quam illud in urina sibi relicta: Undique etiam urinalis partibus copiosa salia chrystallifata, ruffa, istis scorbuticorum similia se affixerant, quorum plura in fundo secesserant. Loco horum salium in urinâ sibi relicta alba substantia quasi tenuis viscida crassa, Urinale obduxerat. Accepi porro urinam hanc per alcali restitutam & clarificatam, & instillavi spiritum nitri, & sine ulla effervescentiæ nota, mox turbabatur urina, & exactissime eandem representabat faciem, quam habebat urina primitus allata.

5. Accepi urinam juvenis qui conflatabatur febricula continua lenrâ lymphaticâ, cum virium prostratione, faucium inflammatoriâ excoriatione, alvi fluxu, &c. hæc manè collecta intensè sanguine colore tincta, perspicua, crassa, cum nubecula per totam urinam dispersa, à meridie reddita fuerat turbida cum copioso divulso sedimento, coloris flavi, &c. Huic vesperi horâ quinta in duas partes divisæ primæ instillavi lixivium ex detonato tartaro & nitro paratum & subito sub ipsa instillatione urina turbida, crassa, clara reddita, & in pristinam consistentiam perspicuitatem & colorem rutilantem, fuit restituta: sed post cœnam considerata, sedimentum candidum grumosum seposuit, Urina clara supernatante. Addidi secundæ medietati spiritum vitrioli philosoph. & urina eadem mansit, crassa turbida, cum deterrimo sedimento, etiam post cœnam denuò considerata.
6. Vir quidam tertiana intermittente graviter conflatabatur urina emissa mox copiosum dimittebatur sedimentum, hujus parti primæ instillavi spiritum nitri unde concentrabatur & magis crassa fundum uniebatur sedimentum. *Partii secundæ* lixivium cin. clavell. unde mox evanescere sedimentum, clarescebat urina eleganter & aurâ intensè coloris erat. Sed brevi post idem ac antea sedimenta forsan copiosius candidum leve fundum occupabat.
7. Mulier quartana diuturna conflata emittebat urinam, quæ brevi reddebatur turbida & opaca cum dolore ad rubedinem vergente cum sedimento tardè secedente. *Partii primæ* instillavi spiritum nitri, contentum hinc densius mox coagmentari sensilius reddi & brevi post densum ac rubicundum fundum petere cepit, Urina intensè tincta supernatante. *Partii secundæ* in fornace à colore mox clarificabatur, & sedimentum lateritio præternaturali imprægnata apparebat; Filtro clarum separavi liquorem, sed nihilominus ab aliquot horis turbata denuò caput, & sedimentum illi priori simile extrudere: utramque E. hanc urinam exactè filtro à sedimento separavi, & urinæ aurantiæ claro lixivium cin. clav. instillavi, & adhuc copiosum sedimentum candidum præternaturale præcipitabatur: Die sequenti huic urinæ cum sedimento naturali instillavi;

lavi spiritum nitri eundem quem supra in parte prima adhibueram & hic sub instillatione sedimentum omne absorbebat. Adeo acidum hic sedimentum naturale absorbet, præternaturale vero non attingit.

8. *Vrina mulieris* diurna tertiana afflicta affertur, quæ copiosum sedimentum seposuerat, rubescens quasi pulv. boli rubri esset permixtus, liquore supernatante tenui, incerti coloris, hujus *partii primæ* instillavi lixivium spiritus carminativi, *secunda spiritum vitrioli philosophi*, hinc altero mane, ista cum alcali sedimentum copiosum ex albo nonnihil ad flavedinem declinans crassum ponderosum seposuerat, supernatante liquore urinario, aurantio colore tincto. Illa cum acido sedimentum concretum ruffi, aut sanguinei potius coloris in fundo seposuerat, urina non adeo exactè clara, intensissimè tamen tincta supernatante. Intendunt E. colore sedimentorum acida, quem infringunt alcalia.
9. *Vrina juvenis tertiana* duplicata per aliquot septimanas jam laborantis & declinantis, erat crassa, turbida, cum copioso sedimentum in rubedinem aliqualem accedente. *Parti primæ* instillavi lixivii detonati tartari & nitri, unde post agitationem copiosæ sedimentum candidum ejusdem ac ante quantitatis fundum petebat, urina clara aurantii coloris supernatante. *Parti secundæ* destillavi spiritum nitri & sub ipsa agitatione intendi tincturam tam urinæ quam sedimenti videbatur, post quietem idem sedimentum quod ante fundum petierat, sed intensissimè ruffescens, urina clara ex rubro-sanguinei coloris supernatante postmodum ab aliquot horis hinc medietati cum spiritu nitri tractatæ, lixivii præfati aliquantum instillavi, unde liquor in tinctura nonnihil remiserit, sedimentum vero ex rubro colore multo candidius factum fuerit.
10. *Vrina affertur cujusdam crassa*, intensè tincta, quæ brevi post turbabatur, & sedimentum copiosum candido lateritium seponebat, cum crassa densa, glauca vitrum obducente. Hinc instillo spiritum nitri & successivè contentum præternaturale omne absorberi cepit, crassa evanuit, hujus vero loco copiosæ arenæ ruffæ undique vitro agglutinatæ erant. Urina clara, intensè sanguineo colore tincta supernatante. Absorpsit hic contentum præternaturale instillatum acidum contra experientiam hæcenus recensita, forsitan quod hoc proximè ad naturam contenti naturalis accederet.
11. Studiosus febre maligna petechiali laborans in statu morbi periculosissimè decubebat, urina collecta, erat crassa, clara, ex aureo intensè ruffescens, & quasi rubescens, sine contentis saltem levioribus enzorematis. Instillavi spiritum nitri & intensus in tinctura exaltabatur, & ad sanguineum colorem ascendebat successivè, & vestigia enzorematis delebantur. *Parti alteri* instillavi lixivium tartari & nitri detonatorum, & successivè sed lentè admodum seponebat aliquid sedimentum album, quantitatis mediocris, ipsa urina quæ supernatabat clara & tenuior, & intensus ad rubedinem tincta observabatur; paucos intra dies mors. Quod hic præcipitabatur ab alcali erat saltem sedimentum naturale, de cæterò ita textura urinæ & sanguinis mutata & concentrata fuerat ut nec ab acido nec alcali alterationem paterentur.
12. Studiosus juvenis laborabat febre lenta hecicæ simili, cum secessibus crebrioribus, appetitu prostrato, exhibet urinam crassam, turbidam, cum sedimentum copioso quæ recens emissa colore intensissimè flammeo rutilabat. *Parti primæ*

spiritum nitri, parti secundæ spiritum vitrioli re-
tificatum instillavi, sed urina turbida manebat talis & sedimentum suum seponebat, urina supernatans intensè sanguineo colore tincta erat, sed illa cum spiritu nitri paulò intensior videbatur. *Parti tertiæ* lixiv. cin. clav. non adeo acie, *Parti quartæ* lixiv. ex tartaro & nitro detonat. acie instillavi effectus urinque idem, restituebatur iterum mox urina, sed ut solet non adeo exactè perspicua evadebat; ab aliquot horis seponebat sedimentum ad Croceum colorem vergens. Nempe hic contentum ex colliqatione erat natum indeque copiosum; & sic ferè minus apparabile tam ab acido quam urinoso.

13. Accepi urinam viri Cachectici, qui in pueritia aliquando hydrope acite affectus fuit, jam ad anasarcam inclinabat, pedes intumescabant, respiratione paulò difficilis, urinæ mictum cruentum subinde patiebatur, facies pallidè intumescabant, urina erat tenuis pallida, ex levi citriño albida glauca, h. e. clara quidem, sed instar viri minus perspicui, quasi lacteo turbida, absque contentorum vestigio. *Hujus parti primæ* instillavi lixiv. cin. clav. nulla hinc mutatio sensibilis, saltem altera die sedimentum quoddam paucum, candidum, dispersum in fundum matula seposuerat. *Secundæ parti* destillavi spiritum nitri, & ecce sub ipsa instillatione sedimentum candidum copiosum fundum occupavit; continuavi instillationem, & sequente mane copiosum admodum sedimentum candidum, viscidum, tenax seposuerat, triplo ad minimum superans illud cum alcali. Urina ipsa clara supernatans intensus tincta ad aureum colorem notabiliter accedebat. Eandem urinam post 14. dies itidem examinavi, & eadem apparuerunt phænomena. Aliquot mensibus interjectis æger asthma correptus interijt. Similem urinam adhuc semel videre contigit, cum iidem phænomenis, in vito cachexia scorbutica afflicto, cum affectibus podagricis, tumoribus pedum œdematosi ac levioribus paralyticis hic post aliquot menses apoplecticus interijt.
14. Accepi urinam studiosi gravi ictero flavo periculosè decumbentis, càmque ut solet turbidam, obscuram, intensissimè tinctam, innumera lineæ admodum tingentem; *parti primæ* instillavi phlegma nitri acidum, unde aliquale sedimentum præcipitatio, liquore supernatante obscuro, apparente ex viridi nigricante, ad solis verò lumen ritè considerata mixtura sedimentum viridè seponebat liquore supernatante ex flavo ad aliqualem viriditatem declinante. *Parti secundæ* instillavi spiritum nitri & eadem phænomena sed magis manifesta & sensibilia. *Parti tertiæ* instillavi spiritum salis, turbabatur nonnihil liquor reddebat præcipitatum elegans viride, cum liquore perspicuo aurei coloris supernatante. *Parti quartæ* instillavi spiritum salis armoniaci, præcipitabatur substantia flava instar cujusdam Ochreæ, supernatante liquore citrino, non adeo intensè tincto, claro crasso. *Parti quintæ* instillavi lixivium tartari, & nitri detonatorum, præcipitatum sedimentum fuit intensè luteum, liquore supernatante perspicuo claro, aurei coloris.
15. Post jejuniu fere 24. horas in homine non sano, sed febricula lenta correpto collecta urina apparenter erat sana sed brevi post turbabatur & vix per noctem integram sedimentum perfectum seposuit. Ergo agitata urina *parti primæ* spiritum nitri instillavi & successivè ac pederentim clarescebat urinæ liquor & perfecte sibi restituebatur, citra aliam alterationem. *Parti secundæ* lixivium tartari & nitri detonatorum instillavi, &

& in momento sub ipsa instillatione perfectissime sibi restituebatur ita ut post aliquot horas utraque urina tam acido quam urinoso imprægnata sibi simillimæ essent. Sedimentum hoc naturali & præternaturali contento videtur fuisse compositum. Unde etiam phænomena ista exhibuit.

§. 22. Ex his apparet quanta varietas sit in urinis præternaturalibus, & quam diversa exhibeat phænomena pro constitutionis supernaturalis varietate, adeo ut vix in regulas aut conclusiones coarctari queat sit nihilominus, quantum quidem concessum est, Conclusio.

1. *Acida urinam* nullam turbant, aut contenta earum præcipitant, quæ verò claræ sua sponte postmodum turbantur, earum turbationem ac contenti præcipitationem ut plurimum adjuvant sæpius accelerant, rarissime impediunt.
2. *Acida sedimenta* præternaturalia vel sponte sua vel illorum ope præparata, condensant & intensus tingunt; hoc est spissiora magis & subinde grumosa reddunt, ac proprium eorum cruorem magis ad rubedinem accedere faciunt.
3. *Acida interdum perraro*, sedimentum præternaturale, vel sponte sua, vel eorum adjuvamento præcipitata resorbent, & tunc ferè copiosa, ruffa, quasi sabulosa aut arenosa concreta in fundo subsidentia suppeditant.
4. *Alcalia præter contenta* præternaturalia sponte sua ex urina separata ulterius alia contenta naturalia ex eodem præcipitare solent.
5. *Alcalia ut plurimum* urinas præternaturaliter turbidas restitunt pristinae perspicuitati, & sponte præcipitatum sedimentum præternaturale quasi resorbent, subinde perfectè, sed hoc rarius i. e. ut contentum absorptum perfectè dispereat urina exacta perspicua fiat. Subinde imperfectè & hoc frequentius, h. e. resorbentur licet contentum, urina non sit perfectè clara sed idem contentum quod antea denuò præcipitatur, ut in colore mutatum; Nam
6. *Alcalia sedimenta urina* præternaturalia sui miscela consistentia magis rara, motu leviora, colore magis candida redduntur, sed hæc omnia magis à volatilibus quam à fixis.

§. 23. Ex hæcenus tentaminibus circa urinas in statu morbofo collectas collatis cum iis in statu naturali obviis, max insignem contentorum præternaturalium, à naturalibus differentiam deprehendere licebit, sanè si proprietates & affectiones contenti utriusque rectè consideremus, tantum non toto cælo differre videbuntur. Ast dubium est qualis differentia inter contenta naturalia & præternaturalia locum specialiter obtineat, an saltem formalis an præterea quoque materialis. Equidem quoad formalem differentiam quoad texturæ nempe modum nulla lis est quando talis intercedat saltem de naturali dubitatur primariò, circa quam sunt tres hypotheses, 1. *Eandem esse materiam* contentorum naturalium & præternaturalium. 2. *Esse diversam*. 3. *Esse partim eandem partim diversam*, confertur hic Plempius in *fundam. Med. lib. 5. §. 3. c. 6. §. 320.* Verum si præter notabilem phænomenum diversitatem, ex sola formali texturæ diversitate, circa materiæ subjectæ differentiam vix explicabilem ulterius consideremus ita quantum morbofo sub statu & hujus varietate, ac præternaturalibus functionum læsionibus humores corporis quivis necessariò alterentur & vitientur, concludendum omnino contenta ista urinarum p. n. materialiter & formaliter esse distincta à naturalibus.

§. 24. Vnde quadruplex contentorum præternaturalium materia omnino statuenda venit. 1. *Ipsa contenta naturalia sub statu morbofo* plus minus alterata, in præternaturalia abibunt. Notum enim est quidem uri-

na cruda in sanis excreta, h. e. quæ tenuis & minus contentorum secum vehit sub diætâ saltim liberaliore, morbos pronunciet, in quibus postmodum copiosa contenta in urina præcipitantur; Hinc secundum effatum Galeni qui ex otio & repletionem febricitant, si sanitati restitui debent, in eorum urina necessariò plurimum subsidet. Illa nempe quæ sano in statu ob excretionis errorem retinentur, per ebullitionem febrilem præcipitantur & separantur.

§. 25. Deinde eaque primaria & frequentissima contentorum præternaturalium materia est chylus vitiosus ac visibus ad naturalia destinatus ineptus, h. e. nec sanguini nec partibus solidis debite assimilabilis. Nam si sub sanitatis latitudine chylus undique vitiosus cum urina excretus, sedimenti partem subinde constituit, ita multo magis præternaturaliter degenerans idem sub urinæ vehiculo eliminabitur. Quæ vitia chyli uti solent esse tantum non innumerabilia, ita etiam in contentis urinæ tam insigniter variaria Phænomena exhibent. *Terridè*, quin etiam contentorum præternaturalium in urina materiam suppeditant cæteri quivis etiam laudabiles corporis humores tam primariò chylus ac inde genitus sanguis, quam bilis & lymphæ, sub morbi cursu plus minus alterati & à statu naturali dejecti, genitæ hinc ex mutata textura portiones, motu intestino in sanguine fecernuntur, & per urinam absorpta aut abstruuntur, & ita contenti præternaturalis partem pariter constituunt. Locum obtinet primariò in febribus, in quibus minus probabile est, tantum partium heterogenearum præstitisse in humoribus & speciatim in sanguine, quantum postmodum sub febrili motu cum urina emittitur, nam minimum subinde est quod talium morborum causa materialis existit, quin si sub purgatione vehementiori, purgantia aciora alterando humores corporis excrementa fabricant, ita sub febrili sanguinis commotione, similia talia plura seu producta morbosa de novo fiunt, quæ cum urina excreuntur.

§. 26. Quin imò si aliud negotium hoc examinare velimus etiam sub morbofo hoc statu in ipsis partibus solidis nutrimenta earum præternaturaliter alteratum & colliquantum contentis in urina materiam suppeditant. In febribus colliquantis, sub contabescencia item corporis, hoc evidens videtur, in quibus non tam alimenta agglutinandi defectu, quam agglutinandi retrograda resolutione, & hinc per loca varia sensili excretionem partes istæ solidæ emarcescunt, ita ut in plurimis morbis ipsis solidis partibus non decedere & vehiculo feri per urinam quoque excerni videatur. Notatu digna sunt verba Fernellii de *urinis lib. 3. cap. 11. pag. 227.* Quin etiam corporis humorumque moles, nonnunquam liquefcit, dilapsèque diffunditur per urinas: Quomodo observavimus bibulum quendam, optimo corporis habitu diebus circiter 8. ex ingenti corporis mole in magnam gracilitatem citra ullam vim morbi collapsum, id etiam calor aut colliquantis vi febris fieri proditum est, tumque urina multa non tamen tenuis & alba cernitur sed flammea vinea aut passa, cui etiam pingue & oleosum quoddam innat.

§. 27. Quo magis ergo contenta præternaturalia ad naturam sive texturam naturalium accesserit, eò magis etiam sub salium mechanico examine, phænomena contentis naturalibus simillima exhibebunt. Quod verò insignem istam à naturalibus contentis diversitatem sub isto salium examine in contentis præternaturalibus attinet, ante omnia præsupponenda sunt plura chyli vitia, & corruptelæ, quas sub digestionem primam contrahit. Quod si ergo contingat chylum nunc pinguem quidem sed simul plus minus viscidum esse ac simul vitiosè acidum, ita tunc dum contenta ex tali chilo pinguis plus minus glutinosa & occultè vitiosè acida urinam imprægnant, & hinc ex texturæ vitiosa constitutione sponte præcipitantur,

urinae tales ab alcali promptè restituentur perfectè vel imperfectè, quatenus contentum præcipitatum ob acidum occultum facillimè cum alcali coit, quod se unit acido, solvit pingue unde concretum saporis instar in aqua solubilis apparet sicuti è contra acidum contentum tale ex texturæ ratione magis cõdensans ejus præcipitatione promovebit. Quod si contentum sit perfectè salsum oleosum, aliquoque saturatum, quale in urinis febricentium perfectè coctis, in urinis hysticorum etiam observatur. Tale nec ab acido nec ab alcali quoad solutionem aut alterationem alterabitur, sed idem semper manebit. Et sic ex tali ac simili alia analogia ac proportione contentorum respectu additorum salium Phænomena contentorum urinae præternaturalia explicari & usui pratico accommodari debent.

§. 28. Ex his etiam natura coctionis & cruditatis pathologicae explicanda venit: Nempe acidum præternaturale concentrando urinam ejusque contenta, hanc intensè tinctam, crassam, perspicuam, hoc est, crudam reddit: Quod si infringatur successivè acidum & plus minus chryuretur, faciliore citius textura urinae & contenta præternaturalia ex eadem secedere incipient, eritque coctionis inchoata in urina crassa & turbida indicium. Quodsi denique perfectè sit saturatum urinae acidum ita ut omnia denuo in corporis humoribus sub temperatura falso-oleosa æqualiter moveantur, contenta copiosa mox secedentia urinam claram elegantem tinctam supernatantem habebunt, & sic perfecta erit coctio. MEDIUM hujus coctionis est motus fermentativus præternaturalis mediante quo acidum præternaturale saturatur & ita cum falso sapore ab aliis particulis præternaturalibus involutum unà excernitur. MODUS coctionis hujus, consistit in præcipitatione, dum acidum saturatum cum aliis particulis heterogeneis cæteris in sanguine non bene miscibilibus ex legibus mechanicis propter figuræ, magnitudinis, texturæ disproportionem ex aliorum consortio extruduntur, & ita præcipitantur. Heterogeneæ hæ partes præcipitando separatæ à seroso laticè imbibitæ cum urina foras excluduntur. Uno nomine cruditas pathologica consistit in præternaturali unione utilium cum inutilibus facta ab acido. COCTIO consistit in inutilium ab utilibus separatione, facta per separationem acidi. MEDIUM est motus fermentativus sub quo in novam texturam abeunt particulae unibiles, & successivè saturatur acidum, hinc cæterorum consortio extruduntur. MODUS separationis est præcipitatio spontanea, instar fœcum in cerevisia fermentante: EFFECTUS est excretio separati cum urina & hinc coctionis signa.

§. 29. Pergimus ad secundam classem contentorum præternaturalium nempe præcipitatorum, quæ arena, sabuli, chrystallorum forma nunc in urina subsident, nunc vitri parietibus affiguntur ut & pelliculae multiplici colorum varietate tinctæ facie urinae innant, aut quæ crustæ plus minus glaucæ forma vitrum incrustant, qualia morborum Chronicorum aut saltem affectuum hypochondriacorum aut splenicorum Comitæ aut indices exinde existunt, Salina coagula aut tartarea concreta uno nomine vocari possunt. Circa hæc sit Experimentum.

1. *Urina juvenis ex febre* intermittente malè curata adhuc languidi, naturaliter constituta ad 3iii. permixta fuit cum lixiv. cin. clav. non adeo acri 3iii. & mox copiosum sedimentum præcipitavit, color idem permansit, ejusdem 3iii. instillavi spiritus nitri rectificati 3i. nulla hic præcipitatio, sed insignis in colore intensio. Cum copiosis arenis ruffis, sive potius chrystallifatis salibus undique vitro adhærentibus sicuti plures tales arenulae candidæ sive salia, quasi crusta glacialis illi cum alcali adhærebant.

2. *Urina quadam mane collecta*, clara, ferè naturaliter tincta cum copioso sedim. naturali in fundo

apparebat, ab instillato spiritu salis Marini in continenti, urinae penitus absque sedimento erat & urinae naturalissimæ instar constituta in tincta: Sequenti die urina clara sine contentis intenso sanguineo colore erat tincta & copiosa salia instar arenae ruffarum vitrum, incrustabant, copiosi etiam in fundo fluctuabant. Instillo lixiv. cin. clav. ultra saturationis punctum, & copiosum contentum chylosum mox extrudi cœpit: sequenti mane præter hoc sedimentum copiosissimi chrystalli cædidi arenuli formes undique vitrum obduxerant cum levissimo nebulæ albicantis vestigio.

3. *Urina quadam vespere* ante coenam collecta in mediocriter convalescente turbabatur & crustam densam vitro affigebat sequenti mane omnè urinam cum contentis effundo vitro vero cum restitente crusta dimidiam aquæ respectu effusæ urinae partem infundo, instillavi desuper spiritus nitri q. s. agitando vitrum, hinc omnis crusta successivè evanuit & altero die illius loco arenulae sive tartarus chrystallifatus, moderatè ruffescens partim in fundo fluctuare partim hinc inde vitro affigi videbatur.

Urina hominis sani jam ad putredinem ruenti & quæ præter crustam glaucam densam, in hac simul salia parva candida chrystallifaverat, instillo spiritum nitri & ita per biduum relinquo: Cessat hinc fœtor, & crusta ferè tota evanuit, & tantillum ejus vestigium restitit, urinae candidæ chrystallifatae etiam evanuerat, loco quarum salia talia arenosa ruffa hinc inde vitro se affixerant & magna eorum pars in fundo vitri mobilis fluctuabat. Eadem Phænomena apparent si simili urinae sanæ ad putredinem ruenti cum crusta densa spiritus salis communis instilletur.

5. *Urina mane emissa* bene constituta, copiosam densam glaucam crustam, à meridie vitro affigebat, ipsa urina clara permanente. Sequenti die crusta tenuior apparebat & chrystalli ruffi copiosi in eadem apparebant. Relicta demud urina ad sequentem diem urina in vitro naturaliter constituta erat, crusta penitus evanuerat, cujus loco copiosi chrystalli ruffi vitro se affigerant, & copiosiores circum fundum mobiliores se coacervant, adeo est eadem crustæ glaucæ & chrystallorum sabuli formium materia.

6. *Urina laudabiliter* constitutæ instillavi spiritum vitrioli rectif. unde tinctura exaltabatur ad sanguinem ruborem, & copiosa salia ruffa fundum occupant: urinam hanc filtro ab his salibus sabuli formibus separavi instillavi lixiv. cin. clavell. ad saturationem usque, & sequenti die remitti successivè tinctura cœpit in specie pellicula densa & firma supernatabat urinae quasi ex stellulis hexagonis intertexta constaret. Ex his Experimentis ferè sequentes elici possunt Conclusiones.

- (1.) Ab acido intensiori urinosas terreas quasdam particulas coagulante generantur concreta salina sabuli-formia ruffa in urinis.
- (2.) Ex particulis urinosis magis terreis adeoque fixioribus in urina abundantibus generantur concreta salina, candida, ab acido coagulante non adeo acri.
- (3.) Ex particulis in urinis, fixioribus, sed substantia pingui inviscatis gignitur crusta glauca & à superveniente acido facillè in tartarum ruffum coagulat.
- (4.) Salium acidi & urinosi copiosorum aut acrium in vehiculo aquoso rectè solutorum, saturationem mutuam & hinc concrecionem sequitur pellicula & cremor pinguedinis instar urinae supernatans diversimodè tincta.

§. 30. Origo ergo horum concrecionum coagula-

to

torum videtur esse efficienter ab acido, naturaliter ex terreo urinoso fixiori, invicem coagulatis & coagmentatis. Quod ut pateat, observandum est quod hæc concreta tartarea omnia sunt productum præternaturale, nam si subiecta considerentur in quorum urinis concreta talia observantur, ut hypochondriaci, scorbutici, ita à febris aut diurnis aut malè curatis demud convalescentes, illa sunt talia in quibus alimentorum assumptorum debita attenuatio & volatilificatio in primis viis minus perfecta esse solet, unde particulae salinae urinosæ minus volatiles sed suomodo fixiores magis terreæ existunt, quæ cum urina matre excernuntur, quæ eo manifestiora sunt, quod *Borrichius in Actis Hassniensibus* vol. 2. p. 171. & 182. Minus salis volatilis plus fœcum terrearum in febricentium sanguine deprehendit. De hypochondriaci & scorbuticis res ita cadit horum urinas aciores & saliores existere, & præter hoc, quod debita volatilificatio assumptorum in primis viis defectu particulis urinosis minus volatilibus sed ferè fixioribus imprægnatæ sunt, imprimis acidum est quod in eorum urinis luxuriat, unde etiam tartarus ruffus variegata pellicula tam crebro in eorum urinis concrefcit. Nempe in his concrecionibus tartareis & ipsum coagulans acidum haud adeo naturale existit, uti ex subjectorum à quibus urinae emittuntur conditionibus spontè patet. quin à spirituosâ aut volatili natura plus minus deflectens, & suo modo acris existens, præter tincturæ intensionem etiam peregrina talia coagula in urina generat. Hinc etiam à Practicis amotatum fuit, copiosius generari hujusmodi tartarum in staneis aut plumbis, aut terreis vitreatis vasis quàm vitreis acido isto rodente particulas metallicas & in iis ceu fixioribus se concentrant. Plus acidum hoc tartari ruffi coagulatorem in recessu habere insinuat *Maab. Instit. pag. 153.* Quin imò ipso in sanguine aut cæteris corporis fluidis actu coagulationis negotium interdum perficit, adeo ut præter hoc copiosè cum urina procedant, ac per sudores copiosè excernantur. *Conferratur Horstius Manuduct. ad Medic. pag. 191. item Tablus in f. secunda pag. 81.*

§. 31. Quodsi sub ista particularum in tartarea concrecionem concrecionem contingat, vel spontè separari, vel potius vi quadam extrudi pingues sive oleosas particulas ex illorum consortio, & lubinde una cum particulis urinoso terreis copiosioribus præcipitari, oritur crusta in ista nebulosa sæpius glauca. Idem Phænomenon in præcipitatione lactis sulphuris obtinet. Par vero ratio est dum idem Phænomenon sub incipiente urinae putredine observatur. Quod verò saltim copiosius sulphur sive pingues particulae solæ crustam istam constituant, ut vult *Villivius* de urinis, citra terrearum plus minus urinosarum consortium, minus probabile videtur, quia acida instillata crustam hujusmodi glaucam absorbent, interdum cum eadem in tartarum ruffum concrefcunt, jam verò in solas pingues particulas ita non agunt acida.

§. 32. Ut tandem hæc concludamus, acidum & alcali seu duo naturæ instrumenta mechanica, & ipsa in falso urinae concreto, utrarumque faciunt paginam, & cujusvis in urina mutationis fundamentum existit. Experientia mechanica id testante. Ab acido enim plus minus eminenter, tincturæ intensio, ab eodem deficienter tinctæ remissio: ab eodem contentum naturale concentrante, ab alcali verò præcipitante, & consistentiæ perspicuitatis in urina ratio. Quo magis sub falso urinae sapore prævaleret acidum, eò diutius citra putredinem subsistit eadem, quod, uti in statu naturali simpliciter robrinet, ita præternaturali statui pariter, sed mutatis subinde mutandis sub enormi scilicet ejus latitudine applicari debet. Quævis in statu præternaturali tinctæ gradualis ab acido in acutis cruditas, seu contentorum firma concentratio, à prævalente acido, coctio seu eorumdem separatio, ab infracto eodem dependent. Concreta salina tartarea in chronicis & spe-

Tom. I.

ciatim hypochondriaci, ab acido præternaturali urinoso, terreas ferè fixiores particulas coagulante nascuntur; Ruffa quidem potentiori existente efficiente acido, candida verò copiosiori existente materia terreo-urinosâ. Crusta glauca parietibus matulæ affixa, ex urinosi fixioribus pinguibus particulis inviscatis constat, unde & acido superveniente facillè in tartarum ruffum coagulantur.

§. 33. Cæterum uti non rarò fallax & incertum est ex urinae judicium de quo videatur *Hildanus Cent. 3. observat. 73.* in specie in febris malignis; ita & PULSUS non rarò valdopere fallit, non tantum pro varietate affectuum ex variis circumstantiis ortorum; sed variæ etiam pulsuum anomalia, & inordinaciones, naturaliter quibusdam contingunt, observante hoc *Deodato in valetudinario pag. 67.* adeo ut quasi uniuscujusque naturalis pulsus antea præcognitus esse debeat, priusquam judicium certum de eo morbis immutato ferri possit; Unde & pulsus pessimi in febricantibus Mulierculis non rarò Medicis fallunt, teste *Panarollo Pentecost. 4. pag. 48.* item *varii pulsus, & distincti* in eodem subiecto observantur, dum pulsus in dextro carpo optimus, in sinistro pessimus observatus fuerit, idque ob ulcus & abscessum in pulmonibus illius lateris, teste *Bartholino volum. 1. Act. Hassniens. p. 18.* adeo, ut in pulsuum cognitione & judicio omnia probe à Medico sint consideranda, utur raræ quædam mirandarum ex pulsu prædictionum historie, hinc inde etiam proferunt, quas vide in *Schenckii lib. 2. observ. pag. 286.* & *Bartholin. sent. 5. histor. 37.* in quo ipso mirum quantum excellunt Medici Sineses & Japonenses, ita ut mirificè excellant in Diagnost. & prognosi morborum ex pulsu.

§. 34. Ex pulsu ipso duo saltem cognosci & exinde PROGNOSIS institui potest. Nempe (1.) Status fermentationis vitalis Sanguinis in præcordiis. (2.) Ex fermentante & consequenter plus minus spirituale sanguine virium vel robustiorum, vel infirmiorum conditionem. Pro quibus citè cognoscendis, in pulsu percontando, Quatuor requisita attendenda sunt.

1. COR MOVEN S, ratione cujus in motu vigoris pulsus evadit vel vehemens, vel debilis, indeque virium vel constantium vel deficientium signum exhibet.
2. SANGUIS MOBILIS ratione suæ turgescentiæ fermentativæ, unde pulsus vel magnus vel parvus, adeoque vel laudabilioris, vel defectuosæ fermentationis in sanguine judex.
3. INSTRUMENTUM, seu organum, per quod sit sanguinis motus, nempe ARTERIA pro cujus conditione pulsus vel mollis vel durus existit, quæ arteriæ durities nil aliud est, quàm spasmus quidam, aut convulsiva fibrarum membranae, arteriæ contractio, indeque in distensione retinentia existit, & membranam in quodam loco affectam dolentem, aut spasmus correptam innuit, ut in Pleuriticis, Nephriticis obvium est.
4. TEMPUS, quod monstrat motus durationem observabile, vel in una saltem pulsatione, unde pulsus vel celer, vel tardus, aut in pluribus ictibus, unde pulsus vel frequens vel rarus: Quæ temporis ratio à diversa sanguinis fermentantis conditione dependet, prout enim cor & sanguine intensus aut remissus fermentante magis vel minus irritatur, etiam frequentiores aut rariores, celeriores aut tardiores, hujus sunt contractiones & consequenter pulsationes. vid. hic optimus, quia perspicuus, *Sylvius Dissertat. Medic. Diss. 3. §. 37. seqq.*

§. 35. Simples hæc differentie pulsuum invicem

x ij collata,

collatae, compositas dant differentias, quæ mutuo inter eas habito respectu, vel æquales sunt, vel inæquales; sicut Diastole arteriæ collata cum ejus Systole pulsuum dat vel *εὐρυθμοῦ*, vel *ἀρυθμοῦ*. Omnes hæ differentia quod plus recedunt à statu naturali, à conditione ægri, à ratione morbi, & causa morbosa varia, ed sunt peiores; quod minus, ed meliores. In specie debiles parvi & frequentes juncti sunt pessimi, in magnis tamen doloribus si pulsus fuerit parvus, neminem terreat. *Confer. Barthol. Cent. 5. hist. 37.*

§. 36. Inter inæquales pulsus, intermittens & deficiens solet esse terribilis Medico, quia sæpe est lethalis ægroto, nihilominus qualibet ante omnia circumstantiæ benè perpendendæ sunt, antequam feratur judicium. Nam ut taceam abolitum arteriarum pulsuum ad plures annos observatum fuisse à *Rhodio Cent. 2. observat. 42* vel saltem eundem in quibusdam subjectis digito applicato non sentiri; quale exemplum *Vid. in Bartholin. cent. 4. Hist. 42.* certè interdum ex variis causis impedimentum occurrit, quo minus arteriæ pulsare queant, ut res careat periculo; modo bene cognoscatur origo, sic ob præsentem Plethoram, indeque impeditum sanguinis motum pulsuum interceptum. *Vid. in Sichenkio lib. 2. obs. ubi de pulsu.* Sic ob tumores occultos comprimentes in aliqua parte arteriam, impeditur ejus debita dilatatio, unde obscuratur, & deficit pulsus in una manu, qui ed erit manifestior in altera. *Vid. Panarollus Pentecost. 1. observ. 32.* Cordis item auricula, à materia crassa & pituitosa referta, dat pulsus inæquales & intermittentes, teste *Riverio obs. 77. cent. 2.* Imprimis tamen solet subinde intermittere pulsus minori cum periculo in tribus casibus, nempe (1.) in febribus malignis. (2.) In Pleuritide, (3.) in malo hypochondriaco confirmato aut scorbuto. In quibus expertis nota est ingens in pulsu variatio, cum non rara ejus intermissione, quæ tamen periculo sæpe caret, subinde forrter cum palpitatione cordis recurrente eodem. *Confer. Miscell. curios. ann. 2. p. 339.*

§. 37. Sicuti *Diagnosis* rerum præternaturalium ad Pathologiam pertinet, ita *Prognosis* ad Therapeuti-

cam. Cum enim rarè plus arte Medica valeat gravius malum, subinde necesse est, ut maturè artificiosa conjectura præcognoscat Medicus, an, & quomodo curabilis sit affectus, adeoque & eventum morbi & tempus eventus, & modum eventus artificioso prognostico eruatur.

§. 38. Neminem autem Prognostico relinquat, quia nunquam omnia adeo manifesta esse possunt circa ægros, ob specialem uniuscujusque individui Idiosyncrasiam, quin interdum hujus ratione, miracula in Medicina fieri videantur, & il, qui conclamati putantur, præter spem subinde convalescant.

§. 39. Fundamentum legitime Prognosis cujusque est circumspècta consideratio roboris nature, & violentiæ morbi, & utriusque collatio mutua: quorum quod prævaliturum judicatur, & quomodo, ed vergit omnis Prognosis, Nempe *Processus quasi judicialis in Prognosi* instituitur; *R E U S* est *Æger*, *A C T O R* est *Morbus*, *T E S T E S*; sunt *Signa*, in specie quæ à consequentibus desumuntur, nempe ex parte ægri, functiones, quæ adhuc sunt naturales, ex parte morbi, symptomata; *A D V O C A T U S* est *Natura*, *I N D I C I S* vicem obtinet *Medicus*, vel condemnans alteram partem, vel judicium in re dubia suspendendo, partes interdum ad *S U P R E M U M J U D I C I E M N U M E N D I V I N U M*, *A B L E G A N S*.

§. 40. Processus hic imprimis sub crisi evidens est, sub qua subitanea fit mutatio, eaque in manifesto vel melius vel pejus. Utur rarius apud nos contingant, cum corpora nostra solidiora victu crassiori utentia, frequentius labe scorbutica infecta, sanguine minus turgescere prædita in climate minus fervido, ineptiora sunt, ut criticas subeant alterationes, unde sæpius evenit, ut negligatur crisis, partim quia bonus Medicus eam nititur prævenire, partim quia ipsi dies minus certi existunt, cum & extra septenarios subinde crises laudabiles eveniant. *Vid. de his Sanctorius in Comment. in Aphorism. Hippocratis, item Metho. Vitandorum errorum in Medicina p. 833.*

Tantum soli Deo gloria.

PRÆCEPTA

PRÆCEPTA HYGIENÆ ET THERAPEUTICÆ.

CAPUT PRIMUM.

DE RATIONE CONSERVANDI

Sanitatem per Præcepta Hygienæ.

§. I.

Fundamentum generale legitime diætæ pro sanitate conservanda subministrat *Celsus lib. 1. c. 1.* dicens: *Sanus homo, qui bene valet, & sua spontis est, nullis se obligare legibus debet, ac neque Medico, neque latrolepta egere, h. e. nullis strictis diætæ regulis se alliget, sed libertate sua utatur, aliàs medicè vivere esset pessime vivere.* Cum vero ex *Hippocrate* consuetudinis sit maxima vis, & in aliam naturam transfundendi efficacia, hujus dictamen in rerum non naturalium usu est audiendum.

§. 2. Specialius conservandæ sanitatis medium docet *Hippocrates*, inquit: *Sanitatis studium est non satiari cibo & impègrum esse ad labores:* Morbos vero præcavendi rationem idem subministrat, dum docet: *Quiete & abstinentia multos magnos morbos curari.* Hinc rectè *S O B R I E T A S* ab *Helmontio* *T O T I U S D I A T E S* *C A R D O* vocatur.

§. 3. Etatibus quò magis minusque congrui sint quidam morbi, etiam horum exactam rationem habendam suadet *Hippocrates*. Hinc *I N F A N T U M*, quorum sanguis, instar recentis musti moderate fermentat, & hinc facile vitari potest, *S A N I T A S O P T I M E* *C O N S E R V A T U R*, modo impediatur lactis coagulum, vel ejus sub digestionem depravatio, insignis enim infantium affectuum diversitas, ut plurimum ex vitato lactis coagulo, indeque oriundo muco acido & pontico, originem ducunt, id quod excreta viridia, seu æruginosa sufficienter declarant. Hinc præter remedia anisata; lac corrigentia, etiam terrea alcalina, acidum absorbentia, Lapilli canctorum Corallia, CC. imprimis salia volatilia, v. g. liquor CC. succinatus, item spiritus Armon. anisatus renellis impense conducunt, eorumque declinantem, sanitatem firmant (*) *Calor activum vitæ instrumentum & consequens, consistens in motu celerissimo acidi volatilis oleosi, gliscit in infantibus, concitatissime agitur & quasi deflagrat, ut in juvenibus, remittit motu, qui partim deficit, partim minus volatilis est, in senibus ordinario tepescitibus.* Fundamentum spiritus inflatus & inscius existunt, qui sunt istud naturale acidum, volatile oleosum, cujus motu calor iste tanquam signum eorum impetus sequitur, in hujus ergo naturali conservatione & temperatione, adeoque debita ad corpus habitudine conservanda occupata est *H Y G I E N E*. Ergo in ætate accrescente, gliscens obruendo alimentis non extinguatur, in ætate consistente vi æquabili temperata conservetur, in decrescente analogis excitetur.

Tom. I.

* Post ablationem vero habenda imprimis est ratio Addephagiæ seu nimie voracitatis, cujus occasione ob cruditatem acidam generatur pituita acida viscida: unde plures puerorum morbi dependent, & ad quam fere semper in iisdem respectus habendus venit.

§. 4. *I N Æ T A T E* *C O N S I S T E N T E J U V E N U M* *E T V I R O R U M* dum sanguinea massa instar vini generosi in suo est vigore, summaque spiritus centia, observandum est; pro conservanda horum sanitate, ne vel nimias concipiat effervescentias, in periculosos acutos morbos erumpentes, vel ne cito nimis in suo vigore deficiat, ad prænaturam senilem debilitatem, idque aut per nimios corporis motus, aut per intensiores & crebriores meditationes, Unde per consuetum, simul tamen moderatum rerum naturalium usum, æquabilis sanguinis motus & fermentatio conservetur. In specie in priorè excessu ferocior ejus impetus fixioribus imprimis nitratis refræandus, spirituumque nimis motus opiatissimus sistendus, in posteriori vero defectu spirituosus volatilibus & aromaticis conservandus spirituum vigor.

§. 5. *S E N E S* tandem *L A N G U E S C E N T E S*, cum eorum sanguis instar vini acescentis, vel ex rancore vappescentis sit effectus spiritibus depauperatus indeque ex acidi abundantia crudisque succis fit crassus, tardeque mobilis, quæ omnia ex deficiente stomachi digestionem dependent, per generosi spirituosique potus & ciborum, vel condimentorum aromaticorum moderatum usum sunt restaurandi, quibus & moderatum gaudium & blanda corporis diaphoresis, per Rob Sambuci, vel Juniperi conservetur: Accedat simul hic moderatus adeoque cautus ambratorum usus, quorum virtute fulciantur, non vero prosterantur spiritus.

CAPUT II.

DE METHODO MEDENDI.

§. I. **L**egitimam curandi morbos rationem docet *T H E R A P E U T I C A*, dum legitima agendorum noticia seu methodo medendi instructus medicus, salubriter succurrit ægris. *Notitia hæc curandi, vulgo medendi methodus vocari solet, & innuit artem, cujus ope medicus auxilia invenit, eaque legitime applicat pro sanandis morbis.* Revera autem *Methodus hæc medendi consistit in judicio medici practico, fundato in judicio ejus Theoretico, i. e. in accurata inventionem & artificiosa applicationem mediorum curandi, unde, prout hypotheses medicorum seu judicia variat, etiam variat medendi methodus, alia nempe est G A L E-*

x iij N I C A,

NICA, PARACELSICA, POTERIANA, &c. Quod iudicium rationale, memoria contradistinctum, in œonomia animali particulari proximè & in universæ naturæ notitia remotè fundatum est, quod revera sagacem & prudentem constituit medicum, & artem ejus conjecturalem, non superficiale aut temerariam, sed fundamentalem & accuratam constituit. Unde & propter Casuum in praxi varietatem & circumstantiarum inextricabiles nodos, morborumque novorum subinde, ex accretione hominum luxuria & contagiorum conexu vario proventum, iudicius magis, quam memoriâ præditus consulendus medicus, quatenus hic non nisi visa ac audita, ille plane nova mentis acie penetrare valet.

§. 2. Est equidem **NATURÆ** morborum medicatricis **MINISTER MEDICUS**, teste *Hippocrate*, h. e. non agere debet aut potest, nisi quatenus nexus & ordo causarum corporis œconomiam constituentium & conservantium permittit, quo in ordine, seu prima causa eminens spiritus, imperiū illud faciens Hippocratis, præsertim infusus, sicuti fundamentum hujus naturæ medicatricis consistit primario in fermentatione sanguinis, prout ab acido & alcali peragitur & præsupponit istam fermentationem, quæ in stomacho & intestinis peragitur. Adeoque non consistit **NATURA** in partibus externis, nec in visceribus seu partibus solidis, sed in contentis seu fluidis. *Formaliter* quidem, & proximè in spiritu, *fundamentaliter* vero in sanguine ejusque motu intestino fermentativo. Sed observetur hic triplex naturæ status ab *Helmontio* tract. *ignotus hospes morbus* §. 89. *it. tract. Cataracti deliramenta* §. 1. inculcatus; naturæ scilicet stantis, sedentis & jacentis, ubi medicus imprimis duobus statibus solus est minister, naturam adjuvans & imitans, sed in tertio prostratæ naturæ statu medicus potius ejus est Patronus & Rector, eam denuo erigens & in libertatem vindicans; quod ipsum non nisi adeptis majoribus medendi, arcanis instructis concessum est.

§. 3. *Legitime autem sanat morbum* medicus, qui tres hæc conditiones seu legitimas curationis normas observat: nempe ut cito, tuto & jucunde curet; **CITO**, ratione temporis & citra moram, **TUTO** ratione effectus, citra recedivæ aut alius cujusdam periculi metu, **JUCUNDE** ratione modi & cum nulla, quantum fieri potest, eveniat molestia. Faciet hæc medicus imitando legitimam functionem quarumvis naturalem rationem, temperatis imprimis insistendo remediis.

§. 4. **MEDIA CURANDI** invenientur tribus modis (1.) *per rationem* in Philosophia naturali & œonomia fundatam & vocatur alias indicatio, (2.) *per experientiam* in aliquot exemplis jam olim observatis fundatam, qua ratione medicamenta specifica dicta, quarum agendi ratio à priori non potest adeo exacte demonstrari, in usum vocantur. (3.) *Per analogismum* in similitudine affectus unius cum altero fundatum, unde medicamenta, affectus cognita appropriata, applicantur etiam in affectu altero incognito, priori tamen simili, id quod imprimis in novis, alijque incognitis affectibus usu venit. In his tribus invenienda auxilia mediis, quasi modus argumentationis syllogisticae, nunc perfectæ nunc imperfectæ occurrit. Medium argumentationis desumptum à ratione, est indicatio, & dat Syllogismum perfectum medium ab exemplis pluribus æqualibus est experientia, & dat inductionem: Quod si medium sumatur ab alio exemplo simili sit analogismus, & est argumentandi forma, quæ vocatur exemplum.

§. 5. Ex his **EXPERIENTIA** primatum obtinet, **DILUCIDATA** imprimis **PER RATIONEM**, nam omnis ratio in naturalibus sensuum præsupponit observationem, adeoque experientiam. Hinc omnis specificorum remedium, quæ *Helmontio* **APPROPRIATA** dicuntur, efficacia, casu ut plurimum in-

venta, per experientiam confirmata, & hinc per rationis scrutinium, quantum fieri potest, illustrata sunt. Equidem experimenta & ipsa specifica in omnibus subjectis eandem vim nullo modo semper habere possunt, quin interdum & ipsa sunt frustranea, idque propter Idiosyncrasiam uniuscujusque individui specialem, propter quam necessario habitudo seu respectus, quem habet remedium, tanquam agens, ad corpus ægrum, tanquam patiens, variat. Simili negotium illustro. Pulvis Gallapæ ad *Hj.* hunc copiose, illum plane non purgat, ut ut centum alios purgaverit; Exinde tamen hujusmodi experimenta specifica, statim tanquam nulla plane rejicere, insulsum est; Nam in rebus talibus contingentibus; ea quæ ut plurimum ita sunt, necessarii affectus locum obtinent. Exinde exurgit *methodus Dogmatica & Empirica, quæ est duplex; Rationalis* seu circumspicua, & *audax* seu temeraria. Semper nempe necesse est, ut omnis medicus non nihil sit empiricus; Interim tamen in praxi ne sit timidus, nec tamen etiam sit nimis timidus. *Felix sit medicus quoad eventum, non fortunatum*, cum ratio à fortuna & casibus fortuitis longius absit, interim & hanc non plane rejiciat, cum & casu quidam interdum curentur & etiam miracula in medicina fiant.

Triplex quoad remedia, quibus curationes fiunt, est differentia. Nam *curatio fit*, vel (1.) *Per generalia* saltem & universalia. Evacuantia & alterantia, quæ methodus est communissima, & quo etiam **S Y L V I I P R A X I S** pertinet. Vel, (2.) *Per particularia* seu specifica, causæ aut affecti singulariter appropriata ac apposita. v. g. Priapus Ceti in dysenteria, Chelidonium majus in ictero, viscus corylinus in Epilepsia, vel, (3.) *Per arcanæ* seu sublimiora remedia & quæ ad Penacææ fastidium plus minus affurgunt, quorum uno alterove pluribus & tantum non omnibus affectibus succurrere satagunt, dum simpliciter vires naturæ roborando, & ejus inordinationes sistendo operari videntur. Sed cum paucis hic licet abire Corinthum, optima videtur medendi ratio quæ post generalia specificis seu appropriatis imprimis utitur.

§. 6. **Indicatio est Offensio auxiliorum**, seu demonstratio agendorum in se nempe & absolute considerata, respectu vero medici indicatio est inventio remedium in medico, pro curando affectu, ex eo quod cognoscit ratione à priori tale remedium hanc habere potentiam, ut tollat talem affectum. Id ergo, quod medicum, seu artificem dirigit ut inveniat remedium, dicitur **INDICANS**, id vero quod ipsi agendum indicatur, dicitur **INDICATUM**. Nexus causalis, inter indicans & indicatum dicitur **INDICATIO**. Indicatio hæc ratione ostensionis ab indicante facta, est vel *Conservatoria* rei naturalis, & dicitur indicatio vitalis, vel est *ablatoria*, rei p. n. nempe, vel morbi, & dicitur indicatio *Curatoria*, vel causæ morbosæ & est indicatio *preservatoria*, vel Symptomatum urgentium & totumplex etiam indicans & indicatum esse solet. *Indicatum* porro dividitur in quid agendum, & usum, seu in auxilii materiale & formale. *Quid agendum* seu auxilii materiale, est ipsum medium seu auxilium indicatum, *Usum* vero seu auxilii formale est legitima ejus usurpandi ratio, quæ pro circumstantiarum varietate multis admodum modis variat.

§. 7. **Fundamentum**, ex quo medicus ex indicante cognoscit indicatum est *ratio fundata*. tam in historia naturali, quam œonomia animali in genere, in specie tamen est fundamentum nexus vel respectus hujus inter indicans & indicatum, quod remotio uno, ponatur alterum, & posito uno removeatur alterum. Medicus ergo pro medium rationis ex cursu causarum naturalium elicitæ, invenit id, quod valet removeere illud præternaturale, ut permaneat vel restitatur in legitimum statum, id quod est naturale. Hoc alii explicant, per usitatum illum Canonem, quod *contraria contrariis curentur, similia similibus conserventur*. Ubi non strictè contraria, neque tantum opposita intelligenda, sed omnia ea, quæ tali se habent modo ad

ad se invicem, ut in corporis nostri œconomia suum esse nequeant, sed posito uno, alterum quacunque ex causa removeatur. Qua ratione facile hæc trita sententia conciliari potest cum iis, quæ habet *Helmont. Tractat. Naturæ Contrarietatum* v. 15.

§. 8. **Indicans est in genere** illud, quod ostendit agenda, ut homini restitatur sanitas quæ agenda sunt tam vitanda, seu omitienda, quam usurpanda seu applicanda. *In specie*, quid sit hoc indicans, facile ex eo cognoscitur, quod medicus naturæ sit minister. Hæc ergo totam ad se convertit medendi rationem. Hæc est internum principium, gubernans corporis œconomiam, inducens & sanans morbos. Natura ergo primario indicabit quid agendum sit medico, ut conserventur vires & curentur morbi; ut auferantur causæ, ut placentur symptomata. Circumstantiæ vero ipsæ naturales, ut sexus, ætas, vitæ genus, idiosyncrasia, climatis ratio, astrorum influxus, quatenus naturæ vires suo modo limitant, & etiam indicationem ejus primariam, certa ratione modificant, secundaria sunt indicantia eaque nunc permittenda nunc prohibentia dicuntur.

§. 9. Quoad **Indicati usum**, observetur illud effatum *Epiphani Ferdinandi*: Inviolabili lege observandum est, ut quandoque à remediis abstinemus, nam interdum remedium est nullum adhibere remedium, maxime quando natura à multitudine medicamentorum & diurnitate doloris afflicta, tunc enim intermissionem facere juvat. Illustrat hoc in sua *histor. 54. pag. 188.* Exemplo doloris nephritici, in quo post novem dies applicatis pluribus ferè frustra remediis, cum quietem fecisset per decimum & undecimum diem, recreata natura, die undecima cepit plures calculos emittete per venas urinarias. Unde redde *Bovellus inquit cent. 3. obs. 55.* Medicus non minus est, qui remedia ægris admoveere, quam qui utiliter amovere scit.

CAPUT III.

DE AUXILIIS.

§. 1. **Præsidia** quod attinet, seu auxiliorum naturam tam conservandi, seu auxilium (in **H Y G I E N A**), quam recuperandi absentem, hoc est, amissam sanitatem (in **T H E R A P E U S I**) ex triplici fonte desumuntur. Nempe

- (1.) Ex fonte Chirurgico per manuum artatarum artificiosam applicationem.
- (2.) Ex Pharmaceutico fonte, per medicamenta ex tribus regnis, minerali & vegetabili desumpta.
- (3.) Ex fonte Diætetico, per rerum nonnaturalium varium, pro circumstantiarum diversitate usum.

§. 2. Præ cæteris auxiliis sui considerationem merentur *ex fonte Pharmaceutico* remedia seu maxime variata, & præ cæteris quibusvis familiaria. Circum hæc observandum, quod illa in quavis corporis partes operationem suam exerant, adeoque in spirituosas, fluidas & solidas partes agant, idque distinctis modis, dum quædam in alterutrum saltem illarum partium agant, altera intincta. Sic enim Opiata, aliaque similia Narcotica, imprimis in spiritibus agunt, præsertim animales influos, horumque motus certa ratione moderantur. Salia volatilia speciatim, in fluida seu humores corporis operantur, eorumque Crafim diversimode alexant. Corrosiva denique item Purgantia antimonialia, adstringentia, sternutatoria, &c. in solidas corporis partes primario agunt. Quatenus tamen in machina nostra corporea quarumvis partium mutus nexus & certa conspiratio est, evenit, ut raro medicamentum unam partem afficiat, quin simul & alia illius medio afficiantur. Sic *primaria objecta* in quæ remedia agere assolent, sunt spiritus & humores, quibus mediantibus & universum corpus remedium activitatem plus minus percipit, *secundaria* vero sunt saltem partes solidæ.

Operantur remedia nunc in partem saltem unam scorsim, nunc in plures junctim: hinc propter partium nexum & conspirationem effectus remedium est nunc immediatus & per se qui ejus activitatem sequitur, nunc mediatum & qui per accidens contingit, v. g. Sternutatorium per se irritat membranas narium glandulosas, tanquam effectus immediatus, quem insequitur fluxus lymphæ. Spasmus vero thoracis superveniens est effectus sternutatorii mediatum & qui per accidens supervenit.

§. 3. **Remedia** in genere quod attinet *naturam*; in eundem quod inter alimenta recte dicitur *Sylvio in different. 2. Coroll. 3. & Præcox lib. 4. tract. 5. §. 10.* Nam omnia ea, quæ assumuntur à nobis, vel corpori applicantur, ita apta sunt mutari in corpore nostro, ut in ejusdem substantiam, hujusque conservationem aut reparationem abire possint & alimenta dicuntur; vel inepta sunt tali mutationi subeundæ, ac contra apta potius, quæ corpus immutent; & quidem; aut in melius suo modo alterando; aut in pejus destruendo; illa, quæ in melius, adeoque in statu imperfectiori seu præternaturali in melius & naturalem statum deducunt, medicamenta recte dicuntur; illa vero, quæ in pejus mutationem status naturalis tendunt, venena dicuntur. Sed hoc fere sub latiori appellandi licentiâ, strictè enim & propriè venenum innuit alterationem, seu immutationem summam corporis, consequentem destructivam, sub mole minima, idque per se non per accidens.

§. 4. Considerandum jam venit, *quam rationem operentur medicamenta*; Sanè, quantum hætenus sensuum fide & intelligibili ratiocinio penetrari potuit, per contactum corporalem, & miscelam sui materiallem saltem operantur, virtuali radio, qui ideas morbosas archæi tollat, vel ejus intuitu ille novas cudat, prout *Helmontius* disserit; adhuc ulteriori considerationi relicto. Illa certè, quæ potentias morbosas Hippocraticas edomant, acidum absorbent, acre temperant, amarum corrigunt, item quæ partes solidas, quæ tales afficiunt, h. e. adstringunt, vellicant, seu irritant, dolorem excitant, it. movent, somnum inducunt, spiritus alterant, &c. hætenus non nisi corporali suo contactu & materialis suæ texturæ ratione & hujusmodi facta partium corporis alteratione operari observata assertaque fuerunt. Id quod vel istud confirmat sufficienter, quod prout materialis ista textura & crasis seminalis sub illa recondita plus minus immutatur, vel per præparaciones, vel per compositiones, etiam plus minus immutentur ipsæ remedium etiam potentiarum vires, ut in opiatis & purgantibus manifestum est, ut taceam & venena, Arsenicum, Mercurium, &c. in salubria, ex mutata texturâ converti remedia.

At non inter ista, quæ spiritus afficiunt tam influos quam insitum aliquid ideale intercedat: res consideratione digna est: Nam rabies Canina, in animali rabido, h. e. ejus imaginatio male affecta est, item Tarantismus, it. venenosorum animalium morsus, vix nisi ex animali irato tales, eorum econtra sanatio per tumidum bufonem, singulare quid in recessu habere videntur: ita quidem ut in animali regno operativa tam nocentia quam medicamenta subinde aliquid ideale videantur obtinere: Confirmatur, quod in nobis vel simplici imaginatione actiones medicamentose variæ item morbosæ in nobis excutuntur; quin & morborum contagiosorum semina, mediante imaginatione in spiritu insit, per terrorem vel subitanam confirmationem generari posse, experientia fere invito credere queat.

§. 5. **Materialem** dum insinno texturam remedium, & crasim seminalem, sub illa seu optimam nucleum sub cortice sepultum, penitus removeo qualitates istas, tam primas, quam secundas ac tertias, & occultas, ratione quarum medicamenta operari veteribus putata fuerunt. Erratum nempe in hoc fuit insin-

gniter, quod istæ qualitates, quæ medicamentorum operationi insecutæ fuerint ipsi medicamenti attributæ sunt formaliter & absolute, cum tamen non nisi effectivè inde procedant & respectivè saltem ipsi convenient, prout nempe ex applicatione talium subjectorum ad corpus nostrum vivens ejusque partes, & inde mutua actione & passione, tales qualitates, tanquam certi effectus inde procedant. Tantum igitur abest, remedia per se calida, frigida, purgativa soporifera esse, quantum, quod Sol lutum indurandi facultatem habeat, qui ceram tamen liquefacit, quæ virtus sane & inde orta operatio, non à virtute efficientis, sed objecti seu subtractæ materiæ conditione unice dependet. Sic medicamenta pro varia applicatione, modo caliditatis, modo frigiditatis, modo purgationis, modo sudoris edunt effectus. Prout ergo v.g. spiritus nitri acidus aliam operationem in lingua, aliam in oculo, aliam in cute, aliam in sanguine, aliam cum spiritu vini, aliam cum Marte, aliam cum Saturno, aliam cum sale tartari exerit, sub eadem, licet materiali texturâ, unde plures qualitates ceu tot operativæ potentia ipsi tribui possunt, quæ tamen ipsi non insunt, sed ejus simplicis saltem in plura tamen & diversa objecta actione emergunt, ita & remedia non habent in se istas qualitates & facultates, quas sui usu in corpus nostrum exerunt, sed ista ex sola illarum textura materiali, ejusque diversis partibus corporis nostri viventis applicatione oriuntur. Sic fatuus refrigerat inflammationes, non frigoris efficacia, sed ratione texturæ suæ materialis, quâ acida absorbet, à quibus inflammationes & rubores: Sic spiritus vitrioli frigidus, &c. respectu corporis nostri, qui tamen cum terebintinæ oleo ardorem efficit intensissimum. Nempè textura materialis secundum minima specifica uniuscujusque remedii, seu seminalis, mediante certo motu vel quiete, quæ in partibus corporis excitat, est id, in quo vis operativa consistit, insequuntur immediatè alterationes sensiles motum vel quietem illam inductam, ex mutua quasi consequentia. Tales sunt calores, purgationes, sudores, &c. v.g. Clavis seram aperit, non propter vim referativam formaliter talem, sed saltem ex specifica textura & superinducta conformatione, quæ non nisi huic seræ referandæ aptus est; non alii. Pariter Piper calefacit sub masticatione linguam, non ob calorem, quem in se habet, sed ob talem seminalem minimorum texturam, ex qua mediante motu similis fit motus ac impressio in lingua, ut ab igne particulis. Unde simili ex affectu male de simili causa mox argumentatur.

Quando de facultatibus medicamentorum loquimur observandum. (1.) Intelligi eas non absolute sed respectivè; nempe quas respectu corporis nostri exerunt v.g. In magnetate est vis tractoria insignis non absolute sed respectivè, respectu ferri, ita in remedio est vis calefactoria, laxativa, &c. respectu saltem corporis animalis, in specie humani. (2.) Non respectu corporis humani, quia tale sed quatenus vivens, nam ubique variat operatio. Butyrum Antimonii, Cantharides, Piper, Synapi in corpore mortuo nullum ruborem nec ardorem nec minimam vesicam excitant, secus ac in corpore vivente. (3.) Incertæ facultates tribuuntur remediis, hoc intelligendum non formaliter sed virtualiter, h.e. non quod ipsa remedia in se sint talia, sed quod ipsorum ad corpus nostri partes applicatione talis effectus insequatur. v.g. Piper non calidum, calefacere tamen rectè dicitur, nam nec ignis est calidus, sed saltem manum admotam ex particularum suarum motu talem impressionem facit, quæ calefactio dicitur. Sicut Sol nec mollis est, quia Ceram liquefacit, nec durus quia lutum indurat. Sic etiam medicamenta, pro varia applicatione ad determinata subjecta modo calefacere, modo purgare, modo aliud præstare dicuntur. (4.) Adeoque improprie remediis tribuuntur qualitates caloris, frigoris, purgationis, cum non insunt illis formaliter, tanquam tot entia realia, nec habent eas, sed saltem ex applicatione eorum ad partes corporis quascunque, ex mutuo, respectu tamen ratione texturæ materialis, tanquam agentia aut patientia ad se invicem habeant, oriuntur. vid. Exempla §. 5. Unde & distributio qualitatrum in manifestas & occultas & istarum in certas mansiones seu gradus penitus nulla. Unde nec explicandi virtutes remedium modi, ex sa-

pore, odore, signatura omnino sunt nulli, saltem experientia sola hic consulenda, per quam vis specifica primaria innoscit. (5.) Operantur omnia medicamenta saltem per contactum suum corporalem seu materialem, seu ratione texturæ suæ materialis, qua in partibus Corporis certam in earum textura mutationem faciunt, quam sequuntur alterationes istæ plus minus sensiles in Corpore, sive præcisè agendo, sive patièdo hoc præstent: agendo v.g. Mercurius vitæ spiculis suis ventriculum vellicat, hinc sequitur vomitus: patièdo, v.g. Marcialia, hæc dum recipiunt in se acida vitiosa Corporis. quæ in ea irruunt, & secum cum fecibus eliminant, medicamentosa existunt: hinc enim pro texturæ mutatione etiam virium vel præparando vel componendo fit subinde virium mutatio & interdum novarum introductio.

§. 6. Unde etiam distributio qualitatum in certas mansiones seu gradus est plane inutilis, non secus ac investigandi ratio facultatum medicamentorum per gustum & hinc per alias proprietates externas v.g. odorem, inflammabilitatem, &c. pariter nullius pretii sunt ex eo, quod Corticem saltem medicamentorum, nucleum vero Craeos seminalis & emergentem hinc saporem specificum seu proprietatem singularem non attingant, v.g. amarissima sunt Opium, calocynthis, absinthium, pilulæ Lunares, fel animalium, & tamen in operationum respectu corporis nostri varietate, toto cælo differunt. Confer. Hoffmannus in Clave Schræd. pag. 41. & quam ratione sensus gustus judicium ferre potest, de objecto alterius cujusdam, in vel extra corpus actionis & passionis. Gustus judicio spiritus nitri est acidus, qui variis corporis partibus admotus, multiplices operationes exerit, quarum nullum plane augurium ex gustu haberi potest. Sola ergo experientia in medicamentorum facultatum investigatione palmam obtinet.

§. 7. Prout autem remedia applicantur corpori, ea vel externa, vel interna esse solent: Externa operantur insinuando se effluviis subtilissimorum saltem formæ seu odoris instar successivè in poros & ita vel immediate alterando partem subjectam solidam, ejus spiritum insitum, vel mediate afficiendo sanguinem & spiritum insitos v.g. Unguenta purgantia emphyphalia, tam irritando subjecta intestina, quam alterando sanguinem, aliaque corporis contenta, laxant: Cantharides applicati & cutim subjectam erodunt, hincque vesicæ escharam intumescere faciunt, & simul mediante sanguinis circulo & seri contenti alteratione, injectum ardentem & interdum vesicæ exulcerationem induunt. Mercurius vivus plantis pedum licet illius, salivationem tamen potentem, interdum & diarrhæam inferit. Epithemata ex succo semper vivi majoris sale & aceto testibus applicata, sanguinis orgasmum compescunt, à largiori vini haustu illatum, non secus ac narium hæmorrhagiam à sanguinis ebullitione refrænant. Spiritus vini crocatus illitus vel applicatus sanguinis grumos sub cute solvit & discutit. Propterea remedia extra imposita quæ interiora versus tamen operari debent, imposita desuper latere calefacto, quasi animantur & in operationis efficacia promoventur.

Externa vel profundius versus penetrant, vel in superficie saltem vim suam exerunt. De illis in thesi agitur, hæc sunt concreta fixiora & quæ impedimenta morbosa intercutanea saltem remouent, aut hujus fibras saltem alterant, ut Saturnina, lac, emollientia (adstringentia & similia).

§. 8. Internorum porro remedium respectu quotique nempe activitatis suæ sphaeram extendunt, corpus commode in tres regiones dividitur.

(1.) Primas vias, h.e. œsophagum, ventriculum & intestina, ductus felleum & Pancreaticum, ut & vasorum mesaraicorum quorumcumque oscula, forsan & ratione urinæ potus vias urinarias suo modo complectitur.

(2.) Massam sanguineam & viscera, quæ immediatè alluit Pulmonem, Cor, Epar, Lienem, Renes comprehendit & etiam lympham suo modo complectitur.

(3.) Cere

(3.) Cerebrum & Systema nervosum, cum membris remotioribus & habitu corporis continet. Nempè prout potentius vel debilius, volatilius & fixius, magis vel minus alterabile fuerit remedium, etiam per se longius vel proprius operationem suam extendit.

§. 9. Per se dico remedium operationem suam pro texturæ suæ ratione diversimode extendere in se ipso nempe consideratum: Per accidens vero & prout respectu corporis consideratur etiam longius subinde remediis vis se extendit, etiam ultra propria activitatis sphaeram; idque duplici imprimis ratione PRIMO, si exacte attendamus, plura remedia in primis viis, præsertim in stomacho saltem, operationis suæ energiam exerere, cujus tamen effectus ad longe inde distitas partes subinde se extendat, & ibidem perceptibilis sit, quatenus nempe vitiosos sapores Hippocraticos, sive fermenta, errore digestionis primæ enatos, ibique nidulantes corrigat, absorbet & invenit, à quibus, ut longe distiti subinde generantur affectus, ita & istis remota, iidem curabuntur. Sic enim cancerum lapillus in stomacho absorbet acidum, ardorem, roborem, ac inflammationem vulneris, etiam in pede sistit, quæ parthenata vini vel aceti pauxillum admodum exasperat. Osteocolla lapis fixissimus, Calli generationem in ossium fracturis mire promovet. Cinnabaris antimonii tam egregium in febribus malignis remedium diaphoreticum, anodynum & antiepilepticum, ultra primas vias corporali suo contactu non pergit, adeoque operationem suam, quam per se exerit, haud longius extendit, & tamen epilepsiam, ac istis febribus subinde egregie medetur. Auto suo diaphoretico fixo Poterius Ichtiadem, item contumacissimas Paralytes optato eradicat. Sedulo sane hoc ad animum revocandum, maximam remedium hæcenus usitatorum partem, saltem circa stomachum & primas vias propriam suam energiam per se exercere, ut exinde corpori vel univerfo vel remorissimis quibusdam partibus levamen maximum afferatur. Confer. Tachenium in Clave cap. 8. pag. 194. item cap. 9. pag. 287. & sequ. item Helmont. Tract. à sede animæ ad morbo. §. 21. pag. 299. & Tract. confirmatur morborum sedes in anima §. 14. 17. pag. 565. & confirmant hoc plura, hinc inde circa remedia observabilia. Sic opium, etiam adhuc in stomacho existens vim suam soporiferam, & dolorem etiâ in pedibus sedativam exerit, teste VVilffo Pharmac. rat. volum. 1. par. 289. Sic Causidicus apud Helmontiam, Tr. Jus Duumvir §. 22. p. 306. ex incaute assumpto hyosciamo insanus evadit, semine illo adhuc intra stomachum existente. Et cornu cervi ustum sudoriferum eodem modo ac sal cornu cervi volatile ultra ventriculum & primas vias pergere, & liquefaciendo massam sanguineam sudorem citere, nemo facile asseret. Fixa ista concreta, corallia, specificum febrile Strobelbergeri, similiaque alia calcinata, quæ tamen febres intermittentes & speciatim rigorem optime curant, ultra primas vias haud penetrare valent. Non secus ac hæmatites lapis, qui cum terra sigillata hæmorrhagias narium habituales scorbuticorum, aliorumque item profusorem menstruum scaturiginem compescunt, ad loca, unde sanguis emanat haud pertingit, quin actia illa salia & scorbutica fermenta dictarum hæmorrhagarum causas absorbendo, illorum texturam invertendo & sanguinis hinc notas acrimonia præcavendo, dictis malis, etiam longe à stomacho distitis succurrunt. Si enim ventriculus sanitatis & morborum limes est, & ex ejus errato, & inde nato peregrino acido etiam longius remotæ partes prelectantur, etiam ex illo acido primarum viarum correpto, vel alio vitioso sapore, ex illius loci cruditatibus genito, vel eo transmissio, immutato, evulsa quasi radice fructus morbofi sponte evanescent.

§. 10. ALTERA RATIONE remediis cujusdam operatio, per accidens quasi longius se diffundit, si corpus humanum, ut machinam quandam incredibili Tom. I.

arte fabricatam spectemus, unde tam minus partium etiam longe distitarum consensus observatur, ut pluribus & eleganter hoc illustrat bombardæ simili *Flamel in affectibus corporis p. 383.* hinc enim in pavimento lapideo frigido nudis pedibus ambulantes, aut alvifluxus aut capitis dolor supervenit: hinc hypochondriaci jejunes vertigine corripiuntur, quam panis buccella sistit, hinc parum pulveris Nicotianæ, vel liliorum convallium floris varium intima vellicanda, universum thoracis systema in convulsivas concussiones stimulat: Hinc vesicatoria pedibus applicata, epilepsias & deliria, ex variolis retrocedentibus præcavent, interdum & curant. Unde in medicamentorum in corpore operationibus subinde etiam ad structuram machinæ corporeæ machinam respiciendum, & hujus ratione, medicamentorum operationes per mechanicam agendi & hinc in distans subinde operationem explicandæ.

§. 11. Considerandum autem venit alterius, quod, sicut minima subinde moles est, quæ maximam in causis morbofis exerit potentiam, ita etiam minimum ut plurimum, quod in remediis maximam exerit activitatem: quodque se, tanquam nucleum habet medicinale, immediatè à crasi simplicis seminali profectam, cui altera corpora moles, saltem pro Cortice vel integumento inservit. Quantillum enim est, quod in vino emetico, antimoniali tantopere corpus perturbat, quantillum est, quod in duobus vel tribus opii granis virtutem soporiferam & anodynam exerit: quantillum est illius amari in integro pomo colocynthidis, quod tam potenter purgat, sicut pauxilla est sennæ mucilago, quæ parilem effectum exerit. Sic resina saltem est in corpore Jalappæ, quæ putgat, quæ in ipso pulvere ad ʒʒ. in essentia cum spiritu vini ad ʒj. dilata existit, ipsa resina ad v. vel vj. gr. tantum, si non potentius operante. Quantum olei destillati ex Salvia vel Mentha, in quo tamen Medicinalis nucleus & crasis integra est radicata, cujus duæ vel tres guttæ ʒj. essentia & ʒij. vel ʒiij. decocti æquivalent. Oleum destillatum fatidum ligni Guajaci vel Tartari ad guttas viij. vel x. rotidem ʒiarum decocto non cedunt efficacia: Volatilis ista substantia Cochlearia, vel raphani rusticani, quæ scorbuti est medela, quanta corporis mole jacet obruta, quæ ipsa tota ex censu medicamentofo præscribitur, illis volatilibus partibus saltem in remedium adscitis.

Minimum interitum in remedio summè est activum, triplici modo

1. Spiritus torpore aliæ simili alteratione afficiendo, ut opiata & narcotica.
2. Partes fluidas fermentando aut alias in textura notabiliter immutando, ut purgantia fortiora, quæ liquefcere cogunt humores.
3. Partes solidas sensibus irritando, ut vinum emeticum, in prioribus duobus modis vis substantia medicamentofo diffusa imprimis attendenda, qualis v.g. in odoribus thure, pulvere pyrio, oleis destillatis, Castoreo, &c. obvia est, una cum ejusdem solubilitate seu permiscibilitate cum fluidis Corporis.

§. 12. Interna remedia cum ordinariè per os ingerantur & ita stomacho & primis viis immediatè applicantur, manifestum evadit, quælibet remedia certam plus minus tamen alterationem & immutationem tamen ratione fermenti digestivi in stomacho quam ratione confluentis bilis & succi Pancreatici in intestino duodeno subire, unde vel infringatur plus minus remediis vis operativa, vel exurgat nova vis medicamentofo in remedio ex miscela ejus, cum illis liquidis, & inde novâ exurgente textura.

§. 13. In ventriculo sane fermentum digestivum, plus minus activum, plus minus acidum quælibet ingesta aggreditur, eaque in alimenti naturam transmutare satagit, quo magis ergo subiguntur medicamenta, eò magis alimentosa naturam induunt, quo minus vero, eò magis medicamentofo esse solent: hinc enim est quod ejusdem remedii non tantum in diversis,

diversis, sed etiam in eodem subiecto diversa subinde sequeretur operatio, dum idem purgans nunc vehementius, nunc remissius operatur, prout ab acido stomachi plus minus infringitur; hinc enim Melancholici adeo difficulter auscultant purgantibus ob prevalens in horum stomacho acidum. Et sane quo debilius est vis stomachi digestiva eo sensilior quorumvis medicamentorum erit operatio, unde etiam remedia, quæ in ægris, & sub defectu stomacho perquam efficacia existunt, in sano tali parum vel nihil operantur.

§. 14 Non omnem tamen penitus vim medicamentosam, nec sepe exiunt remedia, sed de Crasi, concretæ & textura sui materiali sub digestionem plus minus retinentia adhuc operari assolent: Unde non tantum alimenta quædam sunt medicamentosa, ut armoracia, nasturtium, sinapi, sed etiam lac nutriceis ex assumpto purgante vim purgantem retinet, ac absynthii vis febribus intermittentibus ac hydropi optime medetur, non secus ac chelidonium majus ictero: Terbinthina violaceo odore urinam imprægnat, Elaterium ac Scammonium potenter purgat, hederæ terrestris hæmopticos vel suppuratos juvat, non secus ac sal vol. C.C. vel viperarum potentissime sudores movent.

§. 15. Ex eo tamen, quod assumpta remedia partim in stomacho alterentur, partim vero cum succis in primis viis profluentibus misceantur & ita insignem ac necessario notabilem in textura sua mutationem patiantur, certum videtur, quædam medicamenta in dictis locis demum vim medicamentosam quandam acquirere, quam formaliter antea non habeant: non secus ac in operibus Chymicis naturæ imitatoribus ex combinatione quorundam concretorum nova subinde sunt producta & concreta, novis virtutibus prædita: Sic enim terra sigillata, it. Creta imbibitione spiritus nitri ac sulphuris saporem & vim adstrictoriam aluminosam acquirunt, quam formaliter antea non habebant. Ita talia assumpta, tactu acidorum succorum in stomacho vel intestinis, plus minus præternaturalium vim potentius adstrictoriam acquirunt, quam ex se habere assolent. Sic salia acida, spiritus assumptus alterari in primis viis in suo sapore, & consequenter ex mutata textura novas ac mutatas vires acquirere omnino evidens videtur, & Alcalia, acidorum appetitiva in primis viis illorum absorbtione novum concretum constituere, hinc alias vires, quam nativas obtinere, extra dubium est.

§. 16. *Triplix ex fonte Pharmaceutico hauriuntur auxilia* sive remedia, ut supra monitum fuit, sed raro nativa sub formâ, seu, ut alias vocant, cruda adhibentur, sed ut plurimum fere præparata, h. e. Arte ad usum medicum melius accommodata: *idque triplicem ob finem* seu rationem.

- (1.) Ut facilius vel absumi, vel melius corpori adaptari queant, sic enim gelatina C.C. aut sal ejus volatile commodius & felicius adhiberi potest quam cornu cervi crudum, loco urinæ ut plurimum nauseosæ melius spiritus salis armoniaci usurpatur.
- (2.) Ut vis eorum specifica medicamentosa vel nimis occultata, vel aliorum concretione obruta, foras eliciatur melius, sic enim resina, vel essentia Jalappæ est sola substantia ejus laxativa, cætero corpore inermi existente. Sic Olea destillata aromatum, Macis, Caryophyllorum, anisi, &c. præparantur cum sola hæc crasin medicamentosam contineant, relicto corpore inertis: huc nempe spiritus, essentia, extracta & similia præparata collinant, ut in his viis medicamentosa subinde sub minimo recondita eliciatur separata à cætero cortice non medicamentoso.
- (3.) Ut, si quid adit virulentia nocivæ, vel castreretur vel corrigatur: hunc nempe in finem virulentia narcotica opii à quibusdam fermentatione cum succo Cidoniorum ab aliis solutione in

aceto, ab aliis per salem tartari corrigitur, ut restiter solummodo vis anodyna exaltata: Non secus ac Scammonium cum sui correctione per fumum Sulphuris, Helleborus niger per phlegma Vitrioli, Efulæ cortex per acetum destillatum, Mercurius sublimatus corrosivus per additionem cum Mercurio vivo recentis corrigitur: Præparationes ergo tales non sunt castrationes, aut inversiones virtutum genuinarum simplicium, uti sunt aloës lota, sæcula Ari, Magisteria ex partibus animalium durioribus, Alcalia fixa per acida coagulata & ita in illud esse mutata.

§. 17. Equidem intricatum est negotium, quoad virulentiam seu venositate simplicium, in quo speciatim hæc ipsa consistat. Deus equidem medicinam de terra creavit non venena, h. e. omnibus simplicibus sua inest seminalis potestas, unde proprietatem in Concretis magna varietas, omnis ad suos fines à sapientissimo Creatore ordinata, quæ, quod uni sint amica, alteri vero hostilia, ipsis per accidens evenit, & quilibet nobis venena, simul singulares virtutes & potetias, medicamentosas gestant sub veneni tegmine absconditas. Nostrum ergo est margaritas à sterquilino separare, & ex veneno medicamentum utile elicere. Animalia quod attinet venenata, hæc ex perturbationibus quidam ira, furore, invidia horumque ideis oriri asseritur plausible à plurimis antesignano præsertim Helmontio sed eximenta Rhedi de Vipera, quicquid etiam in contrarium nitatur Charras, fere jam conveniunt, etiam non absque corporali tactu & certa texture materialis ratione subtilem per animalium motus communicantem materiam venositate suam exercere. Probabilissimum ergo & vegetabilibus ac mineralibus imprimis venenis conveniens videtur assertum *Becheri in Physic. subterr. lib. 1. sect. 5. c. 1 p. 305.* Venena in certa quadam intemperie consistere, adeoque alexipharmaca, venena non nisi temperando pellere, hoc est, ut interpretor, venena talia in certa acrimonia subtilissima & continentibus partibus & contentis liquidis hostili (illas quidem continuo & molestissime vellicante adeoque ad spasmos irritante, hos vero periculose alterante) consistere, unde talium correctio in temperatura, seu texture illius mutatione sita erit. Hac enim ratione & pessima venena sunt innocua remedia, interdum optima alexipharmaca, sic enim per nitrum arsenicum corrigitur, Mercurius vitæ aut flores antimonii pessime cathartici per nitrum sunt alexipharmacum, ob id Mercurii sublimati assumpti alexipharmacum est lac, acrimoniam illam obtundens & demulcens vel Oleum Tartari per deliquium acidum corrosivum immutans, vel Crystallus mineralis istud absorbens: Arsenici medela in lacte copioso, vel butyro superingesto consistit: hinc speciatim virulentia nociva purgantium, in acrimonia quasi caustica consistens, & in subiecto viscido resinoso hærens, tam per acidum contrarium convertes quæ Salem Tartari texturem resinofam dissolvens, cicuratur, Narcoticorum virus similiter in amaritie singulari, in simili subiecto consistens iisdem, ex eadem ratione etiam mitigatur. Nitrum Volatilia, Sulphurea & Mercurialia subiecta mineralia venenata corrigunt, nunc sub forma Alcalina Sulphurea concreta immutando, nunc sub spiritus acidi ratione, mercurialia figendo, &c. Uti hæc ipsa in antimonialibus imprimis obvia sunt.

§. 18. Est vox respectiva VENENUM & saltem respectu alterius ita dicitur. Quæ DEUS creavit è terra medicamina omnia erant bona, & ex dote seminum speciales suas habent proprietates: Circa has observandum.

1. Si uni alterivè corpori sint inimicæ ipsis esse per accidens.
2. Sub omni veneno singulares esse absconditas virtutes medicamentosas, ut in Mercurio & Antimonio patet. In minerali regno venenâ simpliciter in

certa

certa subtilissima acrimonia acida, partes tam solidas quam fluidas summooperè alterant consistit, quæ ob firmissimam sui texturem in nobis inalterabilis seu incorrigibilis existit. Hinc omnia mineralia vel

irritando } partes solidas, vel
corrodendo }
immutando texturem in fluidis operari videntur, v. g. Gas aut aqua fortis, item Antimonialia, item Arsenicalia. In vegetabili regno triplicia sunt venena vel respectu spirituum Narcotica plus minus dementativa, vel respectu humorum colliquativa, vel respectu partium solidarum irritativa & una plus minus corrosiva, ut Opata, purgantia scammoniata, Synapi ranunculus helleborus. Horum venenorum tam partes solidas irritantium quam humores colliquantium consistit formaliter in acrimonia, quæ, quia igni quodammodo similis est, quoad effectum, caustica quibus non incepte dicitur, hinc acra omnia sunt plus minus, & licet interdum lingua apparente dulcedine videantur blandiri, v. g. in scammonio item lacte Efulæ, dulcedo in superficie later, tamen subtile acerrimum esse reconditum, quod mox nunc fauces, nunc ventriculum, & primas vias potentissime irritare, fluidis vero commistum, horum texturem dissolvere & in aliam consistentiam attenuandum mutare, h. e. colliquefacere valet. Narcotica vero venositas, quæ spiritus imprimis affligit, quantum ad præsens negotium pertinet, videtur in particulis oleosis summe diffusilibus spirituum motu & vim elasticam inhibentibus, eosque quasi condensantibus consistere. Radicatur tamen materialiter in subiecto, resinoso viscido insigniter amaro, pro cuius ratione etiam ipsa narcosis plus minus mutari potest. Vid. imprimis *Borrichii Tract. de Somniferis*, it. *Act. Medica Hassniens. Volum. 5. p. 335.* In genere ergo mineralium & vegetabilium venositates in certa quadam intemperie consistere, adeoque alexipharmaca venena non nisi temperando pellere aut corrigere asserit *Becherus Phys. Subterr. lib. 1. p. 305.* Intelligit autem intemperiem non formalem seu qualitativam, sed materialem seu quantitativam, hoc est, quod consistat in tali texture materiali, in qua particula ita formata emineant, ut supra dictos effectus exserunt. Materialiter vero omnium vegetabilium venenum in resina eorum est concentratum. Unde etiam talium venenorum correctio in texture talis immutatione sita erit; unde etiam experientia docet, corrigi omnia venena hæc mineralium & vegetabilium, vel 1. pinguis specula quasi obliquis & obtundentibus, vel 2. contrariis salinis tam alcalinis quam acidis texturem invertendo, sic lac, oleum amygdalorum dulcium, butyrum corrigunt optime mercurii sublimati, arsenici, Antimonii venositate, &c. Alcalia ut Oleum Tartari, Crystall. Mont. Mercurii, arsenici sunt remedia illorum alcali horum corrigente acidum. Spiritus nitri venenum antimonialium corrigit, quatenus acrimoniam vitriolico salis in terram subdulce convertit. Quoad vegetabilia venena caustica, lacte aut lixivio quodam cinerantur noxia induta saturninis applicata corriguntur. Reliqua omnia corriguntur vel texturem resinofam concentrando, ut acida, vel eandem dissolvendo, & ita acrimoniam enervando, ut alcalia; Prius præstant acetum phlegma vitrioli & quilibet mineralium spiritus acidus. Posterioris ratione sal tartari generalis corrector omnium vegetabilium venosorum dicitur, dum texturem illorum immutando acrimoniam multum mitigat. De narcoticis par ratio, castrant

Tom. I.

enim omnia acida, corrigunt & tutiora nobis reddunt omnia alcalia. Quoad animalium venena, triplici sunt in differentia.

- (1.) Quædam enim quæ assumpta perimunt foris adnota non nocent.
- (2.) Quæ tactu in nos agunt vulnere, punctura, &c. interne vero subinde innocua sunt.
- (3.) Quæ halitum & per occulta effluvia in nos agunt, uti est venenum torpedinis. Dubium quoad horum venena omnium est, an in materiali an in ideali consistat. Materiale fluidum quoddam hodie Rhedi in suis scriptis & vipera aliique asseruerunt: pro ideali vero (x.) *Helmontius hinc Zovelferus*, & denique omnium maxime *Charras* in suis scriptis de viparis pugnantur. De torpedine, vid. *Lorenzini in dissert. de anatom. & veneno torpedinis*, quarum excerpta videantur in *Miscell. Nat. Cur. anno 9. & 10.* Ut, quod probabilius est explicemus, ex perturbationibus simpliciter vis oriuntur, ut ut hæc venenum notabiliter acere videantur; Sed in materiali subiecto, & non solum ideali venositas hæret: accedit crebrior experientia semper læsioni (læsionis loco) aliquid instillari. Præter Rhedi de vipera curiosum est quod de apium ictu habet *Ludovici in Miscell. Nat. Curios. p. 112.* apium ictum ungui pollicis infixisse, &c. ictu guttulam saporis mordacissimi ut aquæ regis deposuisse, quod pariter in Scorpionibus observatur, qui quovis ictu tantillum fluidi emittant. Instillatum hoc quia acre & quasi causticum antiquitus putatum fuit, & in hujus acris acidi correctione etiam horum venenorum cura consistit, hinc enim Cancer contusus læsionibus à venenatis confert. Bubo aut Sperma Ranarum morsui viperæ medetur. Lapis Serpentis pileati universale est alexipharmacum ictuum venosorum, dum potenter adeo absorbtivus existit. De Canis rabidi veneno item tarantularum, quædam hic monenda forent, sed ut hæc primario spiritus animales videantur afficere & ita maximam partem idealia esse tamen & his injuncto aliquid acrimonia malignæ subesse præter convulsiva ita affectorum pathemata, imprimis cura, quæ in rabie per cancrina, terram sigillatam, radicem gentianam, in tarantismo vero per lac in Persia perficitur confirmare videtur.

§. 19. Sed sub his præparationibus præsertim quæ Chymico sunt artificio, attendendum, quod subinde vires seu proprietates nativæ plus minus immutantur, aliæque novæ ipsis conciliantur, idque per syncretism, diacrisim, metastasin particularum minutissimarum ad quas & fixorum volatilatio & volatilium fixatio referenda. Mutatio hæc virium nativarum tribus fere evenit in casibus:

1. Sub alteratione ista quam assumpta in primis viis patiuntur, de qua jam supra §. 12. & seqq. actum fuit.
2. Præparatione imprimis Chymica.
3. Compositione.

§. 20. Præparationem ergo quod attinet, notum est, quod pro varia præparationis ratione antimonium sit vel Vomitorium vel Catharticum vel sudoriferum, vel sanguinis depurativum, vel confortativum, quod a sarum vomitorium, sola in aquâ coctione amittat hanc vim, & evadat saltem diureticum, secus, ac si in vino coquatur: salia fixa aut penitus, aut maximam partem de virtute simplicis sui descedunt, non secus ac salia volatilia; nitri alia longe est operatio, si vel per se adhibeatur, vel in forma spiritus acidi, vel in forma alcali fixi. Vul. anus nempe Chymicus. Ignis per insignes istas in textura mutationes, quas experiuntur omnia illa, quæ ejus examini sistuntur, in non paucis proprias vires destruit, in aliis vero novas per accidens

l ij inducit;

inducit: Hinc rectè *Helmont. Tract. Potest. Medicaminum* Chymica potius, artis quam naturæ vi nativa agere asserit. Ignis alterat partem motu, partem acidam, partem sulphure carbonicea effumante; *Motum*, dum solidæ facit fluida & quod aliàs in Concreto est resina nunc fit oleum destillatum, cujus ultima pars nimis colliquata in sal fixum abit. *Acido*, mars enim, Corallia, saturnus minium, ex igne ponderosiora fiunt, acido ignis iisdem se insinuante sulphure in salis tartari ad cæruleitatem calcinatione siquidem cæruleus iste salis tartari color non nisi à carbonum occulto acido in sale tartari concentrato oritur.

§. 21. Compositione denique plus minus simplicium vires immutantur, aut novæ inducuntur, partim ex eadem texturæ dictis istis modis per plurimum arctum Coalitum alteratione, partim ex sola quorundam associatione, seu nuda compositione: utrumque artificium scopetandi illustrat, ut enim ex salium cum auri corpore arcto & haud dissolubili coalitu emergit aurum fulminans, quod tactu & adhæsione spiritus sulphuris acidi ex texturæ mutatione obmutescit, ita ex sulphure nitro & tartaro per simplicem compositionem & superficiale mitionem emergit pulvis scopetans effectus adeo singularis, quem in nullo ingredientium simplicium, vel minima conjectura deprehendere queamus. Paria & in remediis compositione sæpius evenire, extra dubium est, ut adeo horum efficaciam non simpliciter ab ingredientibus, sed concreti textura ut plurimum derivanda, mercurius nempe vivus ex spiritus acidi associatione, cum in ejus sublimatione mercurius fit dulcis, & optimum gravissimis in casibus purgans. Urina & sal communis sal armoniacum novum & distinctum medicamentum ab utroque simplicium, quod itidem cum quovis sale volatili & spiritu salis accidit, saturnus cum aceto concretum dulce, quasi aluminosum, singularis affectus suggerit, & plurimum ista in theriaca farrago, nõ sine ratione per decennium in fermentatione esse jubetur ab Arabibus, ut plurimum tali per fermentationem nova miscela, hinc novum concretum, novarum itidem facultatum exurgat.

§. 22. Felicem ergo illum prædicat medicum *Helmont.* qui *crudis simplicibus morbos tuto & prompte tollere novit.* Melius itaque est, uti simplicibus, quoties scopo intento satisfaciunt, quam compositis; nec facile hæc adhibenda, nisi vel artificiosa miscela & præparatione in unum quasi tertium coaluerint, ut veteres per theriacæ fermentationem intenderunt, vel affectuum aut symptomatum complicatio pluralitatem quoque remedium subinde efflagitet, in quo casu tamen etiam sedulo observandum, ne plurimum talium concursu, unum alterius crasim immutando intentio medici & expectatio ægri fallatur, quæ potius, quantum possibile, se mutuo alteret. Sic v.g. male acida, si qua talia expectantur cum terreis absorbentibus junguntur, bene autem terra sigillata pro scopo adstringendi ordinata, moderate acidis miscetur, cum ex utrorumque concretione aluminosum quasi quoddam emergat, adstrictoriam vim optime complens.

§. 23. Alias si plura promiscue miscere & inordinate componere sit animus, periculum est ne

1. Vires simplicium pervertantur, & novæ ita emergant.
2. Naturæ, ex talium ingurgitatione molestia, ex varietate multiplici, præsertim circa primas vias creetur, sicut enim plura alimenta laboriosioris sunt digestionis, quam simplex victus, ita multo magis medicamenta, ubi fixa volatilibus, acida dulcibus vel amaris, terrea oleosis, &c. invicem sunt permixta, quorum impetum fermentativum & diversos motus, vix possibile erit, ut natura, in morbis defatigata gubernare queat.
3. Vires plurimum simplicium adhuc minus aut saltem nondum satis perspectæ sunt eorum mutua ad se invicem quoad actionem & passionem ha-

bitudo, seu respectus mutuus, nondum undique cognitus, adeoque metuendum, ne talium quorundam miscela, aliquid novi plus minus ægro hostile, emergat, unde loco sperata salutis, majus potius morbi incrementum superveniat.

§. 24. *Remedia* ulterius ratione *activitatis sue operativæ*, nunc in universale, nunc in particulare dividuntur: & hoc vel ratione causæ occasionalis materialis, vel ratione partis affectæ. Ratione *causæ materialis*, particularia sunt remedia, aliàs communiter specifica, Helmontio appropriata dicta, quæ operantur saltem in saporem morbosum, illorum naturæ proprium ut applicat *Tachenius in Clave p. 263.* hoc est, quæ potentias istas hypocraticas morborum proximas materiales causas, immediatè corrigunt, temperant, enervant, aliove modo mitigant: hac ratione Cochlearia, nasturtium, trifolium fibrinum, sunt specifica Antiscorbutica, saporem vitiosum scorbuticum proxime corrigentia: hac ratione Chelidonium majus icteri est specificum, fermentum ejus p. n. alterans. Hac ratione mater perlarum calcinata specificum febrile antitertianarium Strobelbergeri saporem seu potentiam febrilem corrigens, hac ratione Priapus Cervi vel Ceti dysentericæ est appropriatum, acidum dysentericum proxime emendans, mercurius est genuinum seu specificum luis venereæ alexipharmacum, speciale luis venereæ acidum enervans, &c. de quibus supra in Pathologicis.

§. 25. Prout autem summè proficua & ob id præ cæteris æstimata sunt in praxi particularia hæc, seu specifica, ita è contra minus æstimantur particularia, ratione partis affectæ, h. e. quæ vulgo dicuntur Cephalica, stomachica, epatica, uterina, cordialia, &c. h. e. peculiari vi in has partes potius quam illas agendi prædita. Nam omne medicamentum quodcumque istud sit, quod ultra primas vias pergit, æqualiter in omnes partes, secundum circulationis leges, fertur, & ubicunque materiam, quam immutare, saporem, quem corrigere, substantiam partis, quam in textura alterare aptum est, invenerit, eam immutat. Hinc observare datur; hæmatitem non minus uteri, quam narium habitalem hæmorrhagiam, quam etiam hæmoptysin compescere, Myrrham mulieribus menses, aliis spiritum cruentum, aliis narium fluxum proritare. Quin & Cephalica appropriata, Calamum aromaticum, Rosmarinum, Macin, Nucem Moschatam, Juniperi baccas, æqualiter & stomacho & utero dicata esse, non secus ac balsamus sulphuris terebinthinatus & pectoris empyema, ac vomica pulmonem & epatis abscessum, & reni vel vesicæ ulcerationes curare. Adeo ut si parti cuidam appropriatum magis præ alio videatur remedium hoc non tam partis continentis solidæ, quam substantiæ peccantis fluidæ potentia Hippocratica morbose infestæ, in hac vel ista parte præsertim residentis ratione contingere videatur

Dubium est, annon quibusdam simplicibus insint vires specificæ immediatè ideis earum seminalibus annexæ, & quæ cum ideis spiritus insint hujus vel illius partis certam conspirationem analogiam & convenientiam habeant, quarum intuitu spiritus insint recreatur & roboratur, & ita remedium parti affectæ appropriatum exurgat.

§. 25. Quoad *universale remedium* quorumvis morborum seu Panaceas speciosum sane hoc nomen est, sed propter vulgi ignorantiam, & ineptam applicationem, passim male audit solet. Occasus hujus est, quod plures remedii vires non satis æstimando, nec ejusdem naturam à priori persequendo, effectibus singularibus quibusdam in admirationem rapi, illud nimis extollendo, non imprudenter ad universalitatis apicem elevarunt. Ut res pateat, sobriè & castigatè Panaceæ vox interpretanda, non quasi omnes in universum morbos corporisque nostri defectus curare valeat, nam ista vitia, quæ manuali indigent operatione, v.g. luxata, vulnerata, fracta, male per Panaceam quavis curare sagit medicus. Ergo medicamentum tale universalis seu

seu pluribus in universum h. e. maximæ parti morborum satisfaciens, non extendendum est, ultra istos effectus, quibus *Hippocraticis Aphorismis* intelligendus venit. **NATURA MORBORUM MEDICATRIX:** cum vel naturæ vires roborando, vel cautas occasionales naturæ vires, & ordines turbantes corrigendo operari soleant Panaceæ, unde internis causis saltem enatis succurrere solet universale tale remedium. Ad hoc de universali remedio, dum in curatione morborum fit mentio non intelligendum id exclusivè, quasi quodvis remedium particulare penitus hic excludatur, sed saltem inclusivè, ita ut vel alias præmittenda generalia, etiam præmittenda sint. Ut vi res naturales, adeoque diatræ regulæ ritè observentur, ut ipsa universalialia pro indivisi sexus, ætatis, &c. ratione, additis plus minus aliis convenientibus, subinde quasi specificentur, &c. Ulterius etiam de remedio universali, dum incipit quæstio, hoc non ita intelligendum est quasi de necessitate & sæper morbus curet, hoc enim nemo sanus postulat, alias simpliciter omnes morbi essent curabiles: quin quod postis requisitis & circumstantiis debitis, nec naturæ invententibus nec remedii vim penitus enervantibus curare solet quovis ferè morbos, hoc saltem intelligendum: Confirmant hoc expertissima specificia, ob dictas rationes subinde fallentia.

§. 27. Præmissis his ad speciale remedium universalis vim & operandi rationem respiciendum est: Nempe morbus omnis gaudet causa efficiente, formali & materiali seu occasionali, quorum alterutrum sublata & effectus seu morbus cessat. *Efficiens proximum formale*, quorumvis morborum est spiritus impetus faciens, principium istud vitale & semitalis & morborum proxima primaque origo, nam ejusdem facultatis est, quæ actiones sanas perficit etiam præternaturales perficere & destructo per mortem principio vitali, & sanitas & morbus cessant, neutriusque particeps cadaver dici potest. Illud ergo principium vitale ritè constitutum, benè & naturæ legibus convenienter omnia perficit, alit, læcessum idem, aut ex turbis œconomiz animalis ad præternaturales impetus stimulat, morbosos insultus infert. Materiales verò & occasionales morborum causæ ut plurimum sunt contentorum vitia, nempe facultates istæ & potestæ salinæ Hippocraticæ, acidum, amarum, acre, dulce, acerbum, &c. quæ temperata si extiterint, omnia benè habent, sed intemperata si fuerint, aut seorsim extiterint, variis turbis totam œconomiam irritant & vitiant.

§. 28. Adeoque remedia universalialia, habito respectu ad duplex hoc causarum genus, duplici ferè modo operari observantur, sedando morbosos impetus spirituum, & eos roborando, ut sine tumultu præternaturali in ordinem redeant, turbatæ functiones, sic enim præternaturalibus functionum vitiis cessantibus & spirituum vigore restaurato corriguntur, & eliminantur spontè natura occasionales causæ, & redit pacatus status universo corpori: simile huic destinationi apparet ferè in opio, plutum imò omnium symptomatum urgentium sedativo, cujus debito usu subinde istis (superficialibus licet halcyonis) & roboratur natura & hinc spontè sua hujus vigore, aut per sudorem aut per urinam, aut per alium modum eliminato nocivo, restituantur morbi, ut non sine noxa quadam stupefactiva spiritibus suo modo inimica operatur, unde etiam minus radicaliter eo ipso, sed palliativè potius levati solent morbi. Pertinent adeoque huc remedia ista universalialia nempe sulphur vitrioli veneris anodynum *Helmontii*, mercurius ejus diaphoreticus, item Panaceæ, quæ ex basi cinabaris antimonii confici solent, cujusvis anodyna satis est cognita. Secundum genus remedium universalium operatur temperando & corrigendo causas istas morborum occasionales & sedando istas Hippocraticas exorbitantes potentias: quæ universaliter quodvis acre temperando & ita

præternaturales contentorum intestinos motus effervescentias, sublimationes, coagulationes, &c. sistendo tantum non omnium morborum interiorum eiunt solamina, præsertim si, quod fieri solet, diaphoretica vi simul instructa esse soleant, ceu naturalissimo correctorum succorum evacuationis genere: Simile hujusmodi Panaceæ suggerit, v. gr. Sylvii sal volatile oleosum, ab eodem tantum non omnibus morbis adaptatum, temperans cujusvis acres, & hinc sistens quasvis præternaturales humorum motus, potius vi diaphoretica blanda sublevans universum corpus. Talia videntur quævis mercurialia Catholica, temperativa, ratione sulphuris sui extraversi omne acre, & hinc Diaphoretici efficiens, non secus ac alia sulphurea metallialia, unde & idem Sylvius sulphuris antimonii fixum, ceu universale temperans & tantum non Catholicum laudare solet. Unde sulphurea talia metallialia fixa partim, quatenus temperant universaliter, partim quatenus vi anodyna simul plus minus instructa sunt Panacearum apicem proximè attingunt: Forsum huc etiã lapis ignis Basilii ex antimonio pertinet. Sic porro & universalialia ista salia ex aere, rore, pluvia, parabilla, etiam à quibusdam Panacearum censuræ annumerantur, quatenus putantur partim spirituum summè conformativa, partim etiam humorum quorumvis temperativa & resolutiva.

§. 29. Consideravimus hætenus remedia per contactum corporalem & qualemcumque texturæ suæ materialis miscelam aut applicationem ad corporis partes operativa, alium operandi motum, remedium præsertim sublimiorum suggerit Helmont. talem sc, quo remedia sine naturali sua miscela, saltem per influxum quandam idealem adeoque radicativè medeantur morbis: Existimant sc. remedia saltim operari in stomacho, idque saltem in ejus archæum, qui occasione remedii varias ideas cuder, pro quarum ductu dirigatur in cura morborum. Item cum ipsi *Helmontio* orientur morbi tantum non omnes proximè ab ideis vitiosis, aut peregrinis in archæo, operari remedia saltem, vel istas ideas peregrinas archæi extinguendo, vel alias novas, istis in archæo præexistentibus contrarias, tanquam in speculo representando, quorum intuitu archæus reducatur in debitum operandi modum ipseque tertio modo dirigatur in morborum medela. Confirmatur hoc ex eo quod plurimum morbi placentur subitò sine omni sensibili medicamenti effectu, vel materiæ occasionalis morbificæ evacuatione, saltem per graviora animi pathemata, quarum idea archæum diversimode dirigat ad morborum sanationem. *Confer præsertim ejus Tract. In verbis, herbis, & lapidibus magna vis.*

CAP. IV.

DE PLETHORÆ DIMINUTIONE.

§. 1. **F**requentes observationes loquuntur, quam insolitas natura interdum sanguinis instituat evacuationes, ut à sarcina ea molis tantæ se liberet. Ut, quando per insensilem porum in cute, circa hepatis regionem apertam se exonerare sagit, cujus illustre exemplum vide in *Schenkio observ. pag. 413. & 426.* vel per porum in dextre manus Salvatella spontè apertum sanguinem evacuat, *teste Barthol. cent. 5. histor. XI. X.* Taceo nunc menstruorum excretiones, quæ non tantum mulieribus, sed viris interdum contingunt: de quo vid. *Zacutus lib. 2. Prax. admiranda observat. 102. item Barthol. cent. 5. histor. 31.* vel hæmorrhoidum fluxus, qui non viris tantum sunt proprii, sed etiam mulieribus non rarè vicarii sunt menstruorum deficientium, quibus ordinatis fluxibus suppressis, quam variè succedant evacuationes vel per vomitum, vel per mammæ, vel per ocu-

lorum canthos ut satis superque notum est ita exempla videri possunt in *Schenckio in lib. 3. observat. p. 511.*
 Tractandum hic foret de cura morborum in specie, sed quoniam quæ hic moneri possunt generalia, partim sunt superficialia partim confusa, propterea non nisi, quæ de morbis humorum in genere scitu necessaria ac in praxi speciali præsupponuntur, tractabimus.

§. 2. Quidni ergo imiteretur Medicus naturæ conatum & ubi cognoscit eam aggregatam esse à sanguine, hanc imminuat, sive sensim abluendo per inedias, exercitia, fonticulos, sive confertim evacuando per hircudines, per cucurbitulas sacrificatas, aut per apertam arte venam. Hæc enim per se nihil aliud præstant, quam quod sanguinem evacuent, cujus abundantia sola venæsectionem indicat. Sanguinea massa abundans sui imminutionem indicat, abundè autem *vel simpliciter* in sui copia ex temperantia otiosa, vel suppressione consuete evacuationis, *vel secundum quædam* in assuetis, item Orgasmo sive turgescentia nimia febrili: solum his in quatuor casibus sanguinis detractio necessaria est, pro abundantia imminuenda: Secundariò indicant victus, climatis, ætatis, vitium ratio, &c.

§. 3. Tanta certè interdum venæsectionis est utilitas, ut iis qui ex nimia plenitudine mori viderentur sola sanguinis missione sanati fuerint. *Vid. Schenckius lib. 3. observ. pag. 417.* & ex omnia venæsectione in corpore sanguine turgido, stagnationem sanguinis & inde suffocationem lethalem observavit *Panarollus Pentecoste I. observ. 13.* unde qui consueti sunt semel venæsectioni, illam necesse habent, quotannis repetere, nisi clinicam agere vitam velint, id quod continuare coacta fuit nobis mulier usque ad 80. annum *teste Trincavello in Schenckio observ. p. 417.* quæ consuetudine omiſsa, ob ortum februm cum erysipelate in senè 63. annorum, *vid. in Fabelio vero Cent. 6. Cur. 6.* quæ observatà aliis à febribus acutis se præservavit. Quare etiam venæsectioni adſueti statis vicibus in vena, pungi solitâ titillatione sentiunt, naturâ quasi ad solitas evacuationes monente ut loquitur *Barthol. Centur. 5. hist. 19.* plura de venæsectionis necessitate *vid. in Methodo medendi Hoffmanni lib. 1. c. 13. & dissertatione Maurinii Hoffmanni de venæsectionis necessitate.*

§. 4. Per se ergo utur solummodo evacuationis scopo satisfaciatur ven. sect. per accidens tamen interdum etiam aliis subvenit affectibus, quatenus vel hi à sanguinis abundantia, vel exinde impedito ejus motu, aut fermentatione imminuta, vel alia circumstantia adjuncta dependent. Hinc ven. sect. in brachio instituta, infantem menses proritat, urinam remorantem pellit, abortum præcavet, partum difficilem promovet, *Teste Borcello observ. 25.* Sic mulierem ex defectu mensium tabefactam per sectionem venæ repetitam curavit *Benivenius teste Schenckio lib. 2. observ. p. 261* & extenuatam per venæsectionem curavit *Zachus Lus. lib. 3. prax. adm. observ. 4.* Quod verò quidam in febribus ob id fecerint venam, ut refrigerent, absolum est, cum calor tum excedens ex effervescentia sanguinis sit, quam sanguinis tantilla detractio non temperabit, nisi velis more veterum, ad animi usque imminens deliquium venam secare, quod illi terminum sufficientis evacuationis tunc statuebant, cujus exemplum *vid. in Amato Lusit. cent. 3. cura 31.* sicque agros tuos facillimè curares, quia occideres, de qua controversia *vid. Majatus Considerationum Medicar. Tom. 1. part. 2.*

In sanguine ejus motus circulatorius probè considerandus partim quatenus ipse necessariò pro vita requiritur, & quatenus ab motu ejus & aliorum quorumvis contentorum naturalis motus, v. gr. feri, lymphæ, bilis, urinae, sudoris & cetero modo spirituum animalium quoque suo modo dependent. Moderatur

hunc motum simpliciter cor, cujus respecta corpus in duas regiones dissecitur. Sub sanguinis ergo missione, quatenus non imminuto nonnihil ejus quanto liberior sit ejus circulatio, & simul circa locum evacuationis ob vias magis apertas ex vacuo concitior sanguinis ipsius & quorumvis aliorum contentorum, plus minus stagnantium sit impetus ac progressus, & hic est usus secundarius missionis sanguinis, modificare suo modo sanguinis motum circularem, & hinc dependentem aliorum humorum motum, quod vulgo vocant ventilare. Ex his duobus sanguinis imminutione ejusque ventilatione sequuntur per accidens usus & effectus alii plures, v. gr. in urina suppressa, partu difficili, dolore ischiatico, capitis contusione.

§. 5. Cor est fons, ex hoc scaturit sanguis & universum postmodum corpus ab eo pervagatur. Moveatur indeterminatè per arterias ad partes, per venas verò ad cor. Unde nunquam movebitur copiosius aut impetuosius ad partem unam, quam ad alteram, neque pro correctione talis motus venæsectio ulla sub nomine revulsionis, vel derivationis institui potest. Sed tumet pars, à sanguine restagnante non irruente, h. e. ex ejus legitimo motu impedito, per poros vel partium, vel vasorum capillarum, sanguis necessariò coacervatur in parte, indeque pars tumet: quocunque ergo in loco evacuetur sanguinem, nunquam corriges istum tumorem, nisi impedimentum illud, quod sanguini, tanquam materia liquidâ, fluenti appositum est, removeas. Et posito, irruere sanguinem in partem, ex quacunque causa nisi hanc causam removeas, non corriges eum motum, licet vel centum venas in alio loco pertundas, & si vel maximè irruat, non potest copiosius irruere, quam vasa permittunt, quorum alveis coæreter, sin ergo apta sint omnia vasa, viæque patulæ, sanè eo motu, quo irruet in partem eo etiam ex eo affluet, ob immutabilem naturalis circulationis legem. Quid ergo tum proderunt revulsoria & derivatoria venæsectiones.

Veteres in tumoribus quibuscumque in specie inflammationibus duas partes apprime considerant; Mandantis ratione, revulsiones, derivationes instituerunt, ratione verò partis recipientis interceptiones & revulsiones. Non tamen est de nihilo quoad experientiam practicam revulsionum observatio, adeoque corrigenda non simpliciter rejicienda, sic enim revulsio sanguinis in quadam regione stagnantis in contraria vel opposita evacuatio, ut aliquando promptus ad hanc fluat, & imminuta ejus quantitate imminuat stagnationis incrementum. Exemplum notabile refert *Lindanus in Manuscripto suo super Hartmannum de Chirurgo Amstelodam.* Cui dexter oculus erat inflammatus: Medicus senex venam fecit in brachio ejusdem lateris, unde magis inflammabatur oculus, quia sic sanguis majori impetu ad partem affectam movebatur. Medicus aperit venam in sinistro brachio, oculus ante illæsus etiam inflammatur, hoc videns Medicus fecit iterum venam in brachio dextro, & æger inde oculum planè amisit, hoc videns fecit iterum venam in sinistro brachio & ibi quoque augetur inflammatio. Vocatus *Doct. Tulpus* statim venæ sectionem in pede instituit, ex tempore imminuuntur inflammationes.

§. 6. Notæ ergo hæc Veterum fuerunt Hypotheses sub tenebris ignoratæ circulationis sanguinis. Ut E. pateat, quomodo sub certo sensu stare queant ista veterum asserta, præsuppono, respectu cordis duplices esse regionis cordis oppositas, in quas emanat sanguis, superior scilicet ratione arteriæ descendens. Quando E. secta vena evacuat sanguis in quadam parte, hoc ipso ob majus & liberius spatium, promptius ex arteriis capillaribus influit sanguis, quibus depletis promptius influit sanguis ex ramis, hinc successivè ex truncis, adeoque sic aliquo modo cele-

rius,

rius, ob minora obstacula influit sanguis, in istam regionem corporis, ex qua fit talis evacuatio, quam in alteram ubi non fit. Si ergo stagnat sanguis in quadam parte, ex impedito motu, v. gr. in capite vel oculis, datque inflammationem, quo major est talis stagnatio, eò periculosior successivè fiet inflammatio, ob succedentem & influentem continuè interrupto motu sanguinem. Si E. aperitur vena in parte inferiori, verbi gratia poplitea aut saphæna sanguis evacuat.

1. Imminuitur.

2. Ob liberius spatium in inferiori regione & ob impedimentum stagnationis in superiori promptius movebitur sanguis ad inferiora, sicque duplex habetur commodum.

(a.) Ut languis non adeo copiosus superiora versus feratur, sed hoc non durat duritius, quam vena aperta sanguis fluit, hac enim denuò occlusâ, sanguis brevi post denuò in omnibus vasibus æquali tenore & quantitate circulatur.

(b.) *Præ sanguis, dum quantitas* ejus minuitur, ubi ejus motui injicitur impedimentum, non adeo copiosè stagnet, sed depletis nonnihil vasibus à vicinis promptius reorbeatur, & ita ad cor revehatur, quod fit eò fecilius, quò copiosus sanguis detrahitur. Hoc modo explicata revulsio erit sanguinis, in quadam regione stagnantis, in contraria, vel opposita evacuatio, ut aliquo modo promptius ad hanc fluat, imminutâ ejus quantitate impediatur minimum stagnationis incrementum. Hoc vocatur revulsio Universalis.

Pertinet hæc Raptus humorum vel excernendorum vel sub excretionem suppressorum in alium locum, & nati exinde dolores, tumores, inflammationes & similia mala, v. gr. Si lochiis puerpera subito suppressis febris continua cum cephalalgia & delirio, vel pleuritis superveniat, raptus humorum ad caput item ad pleuram vocatur: aut si in variolis eruptivis hæc subito dispareat & hinc deliria ac convulsiones superveniant. Dicitur raptus materiam variolarum ad principium nervorum *Quid E. talis raptus?* Nò pro prio impetu moventur humores, sed ad alios impetum & pulsium, quod vero in specie unam partem præ alia affligit grayius & occupat, hoc imprimis partis est vitium aut culpa non sanguinis, aut aliorum humorum æqualiter indeterminatè per partes circulantium: *potius ergo accento horum in quodam loco dicit* debet, utur propter impetum aut subitaneam afflictionem subinde communiter Raptus nomine veniat; In casu ergo dum suppressis lochiis purgamenta quadam uteri præternaturaliter suppressa, æqualiter per universum corpus distribuuntur cum sanguine, si impedimentum quoddam in quodam loco se offerat, quod æquabilem sanguinis tunc turgentis & particulis heterogeneis, nec æqualiter commiscibilibus inquinat nonnihil motum sufflaminet, ipse quidem sanguis, ex impetu pulsus per vasa consueta utriusque circumlabitur, sed particule istæ heterogeneæ haud benè nec intimè, ipsi unitæ ob texture & conformationis vitium moras haud necent, successivè in parte detinentur & subsistunt, & per continuatum sanguinis circulum magis magisque partem occupant, & ut aliis vocant in partem decumbunt, quod cum brevi subinde fiat tempore quasi impetu quodam in partem rapi contenta talia videntur.

Impedimentum in parte cujus occasione talis detentio contingit, est vel vitium quoddam utur leve in conformatione vasorum capillarum, pororum aut meatuum propter quod difficilius sanguis transit utur adhuc de facto transeat. Vel est irritatio partis, à sanguine ita malè affecto, quâ occasione stringuntur fibrae, arctantur pori ac meatus, sanguis pulsi impetuosius quidem trajicitur, sed peregrina ejus contenta ipsi non adeo benè unita resistunt unde nunc cum inflammatione nunc sine illa talis humorum dictus raptus fieri affollet: Pro quo aliquoties corrigendo & per accidens nimium ejus præcavendo, venæsectio revulsoria & avertoria, omnino institui debet.

§. 7. Quodsi vel facta sit *revulsio*, vel ea non opus sit, & stagnationis sanguinis in parte incrementum non fit adeo ingens, vel jam aliquo modo diminutum, ut hoc ulterius præcaveatur, aperitur vena in eadem regione, quo sic non ad locum stagnationis, sed ad vicinum promptius sanguis fluat, & magis adhuc imminuto ejus quanto, facilius per alia vasa re-

meare queat, ne augeatur stagnatio, & hoc vocant *REVULSIONEM* particularem, alii avertionem, evacuationem, nempe sanguinis ex loco ejus stagnationi vicino. Quodsi vero incidantur venæ istæ, per quas sanguis stagnans naturaliter alias reflere deberet, ut sic adjuvetur, quantum fieri potest ejus recursus, quo restituatur in naturalem circulum, vocatur *DERIVATIO* sanguinis scilicet per locum stagnationi proximumeductio. Quicquid ergo adjumenti adfuerunt revulsiones omnes & derivationes, est tantum accidentalium & cum sanguinis evacuatione, i. e. vitium diminutione conjunctum. Qui ergo conveniente sudorifero præcipitante sanguinem attenuare, resolvere & fluxilem reddere novit, vel qui appropriato topico irritationem partis & hinc fibrarum crispaturam sedare novit, is naturalem sanguini restituit circulum, omnem stagnationem tollit, omnibus istis venæ sectionibus supersedere, ac tales affectus citò & jucundè curare potest, quod quotidiana in pleuritide abundè testatur experientia.

§. 8. Supradicta in §. 5. qui perpendit, facillè perspiciere poterit, quod, aut interceptionis aut repulsionis humorum causa, in parte quadam applicata remedia, sint frustranea, quia ab iis sperata adjumenta, aut sunt *impossibilia*, ob inviolabilem circulationis necessitatem aut admodum *noctua*, ob impedimentum Sanguinis motum. Si enim collecti succi excrementitii per degenerationem alimenti proximi partis sensim coacervati sunt, frustra interciperi aut recipere tentas quod quotidie subnascitur, sed radicem potius, depravationem scilicet fermenti proximi corrige, & rectè ages; sin verò vel sanguinis vel lymphæ motum aut interciperi aut revellere velis ex lymphæ impedito motu, quid nisi tumores serofos, seu hydropes particulares induces? Si verò sanguinis influxum impedire velis, intercipiendo arterias, necesse est, adstringas & angustes, aliàs frustra laboras, & sic partem vita privabis ac gangrænam induces: sin verò venas hoc modo angustes, sanguinis refluxum tolles, & ita inflammationem induces, quam præcavere debebas. Quodsi sanguinem, jam in partem effusum & stagnantem, repellere tentes, ea omnia, quæ hoc præstare dicuntur virtutes habent adstringendi poros ac meatus, vel coagulandi sanguinis effusum, unde his applicatis, potius impedies sanguinis motum, quam ut eundem promoveas, & sanguinem refluentem sites, quem sursum pellere debebas. Unde etiam repellentia Chirurgorum in inflammationibus, fracturis, vulneribus, &c. applicata pleraque, in specie acida tumores reddunt peiores & inferunt periculosa ulcera, aut lethales gangrænas: id cum in Erysipelate vel aniculis sit agnitum, hæc indoctæ licet ignorantès instruunt Chirurgos, omnem humidorum prohibentes applicationem, quia talia Chirurgorum sunt repellentia, h. e. adstringentia vel coagulantia. Hoc E. in casu loco repellentium, vel intercipientium vulgariarum, applicentur vel *refrigerantia* dicta seu alcali volatili temperato prædita, ut specima ranarum vel *discutientia*, quæ penetrant, attenuant, resolvunt & fluxilem reddunt humorem impactum, sic enim facile in naturalem motum impeditos restitues humores, unde vel solus spiritus vini externè applicatus, tam insignes possidet dotes, ut etiam erysipelata feliciter curet; quibus si addas interdum quoddam diaphoreticum, rectè curabis ægrum.

§. 9. *INDICIUM* quod attinet de sanguine venâ sectâ emisso, hoc non immerito rejicit *Helmont. tract. passiva humorum deceptio. c. 1. ut & Knoselius de febribus epidemicis p. 54. & seqq.* cum unumquodque homo peculiarem suam habeat sanguinem, & in sanitate latitudine maxima sanguinis sit varietas, pro ratione quoque animi pathematum quotidie alteretur. Ut tacèam vix prius judicium ferri de sanguine, quam quando hic ad tempus steterit, & ab ambiente aère, propriaque corruptela corrumpi & putrefcere incipit. Hoc interim à Veto

à Veterum tempore observatum fuit, quod sanguis emissus, tardius aut nunquam concrefcens, ejus malignitatem denotet, extinctionemque calor, ut vocant vitalis: Cujus ratione illi putarunt esse fibrarum defectum, & corruptionem, moderni vero causam in defectu acidi debiti, ejusque feminalis sanguinis miscelam & texturam minus cogens rejecerunt. *Conf. Pauli in digressione de febribus malignis p. 14. 21* qui sanguinem impensè coloratum venâ sectâ emissum morbi maligni signi signum esse asserit: Simile faterur *Bruno comm. in Jessenium p. 89.* Graveolentiam feri & cruoris licet raram, certam mortem denotare non sine contagii suspitione experiri est, & confirmatur à *Schenkio in obs. p. 418.* ut contrarium videatur exemplum à *Pauli citato loco p. 13.* descriptum. Superficies sanguinis, ubi post substantiam marmoris instar est variegata, insignem humorum in massa sanguinea confusionem putredinis obnoxiam diaphoreticis cohibendam restatur: Saniosa aut cinerea livescens, cruditatem malignam, & impedita fermentatione & spirituscentia natam, antiscorbuticis sale volatili abundantibus tollenda arguit. Viridem veneni occulti indicium esse vult *Cardanus l. 1. de venis cap. 26.* Et in lue venerea sanguinem cæruleum vel subviridem apparere loquuntur Præfici, id quod in scorbutico quoque interdum contingit. De cætero, non saltem sanguis, qui primus post apertam venam nigricans emanat, sub suo continuo effluxu floribus effluit, sed & non raro sanguis emanans diversâ naturâ & consistentiâ subinde observatur, præsertim in pleuriticis & peripneumoniacis affectibus, pro inæquali nempe ipsius sanguinis corruptione, de quo *vid. Villis in Pharm. Rat. vol. 2. p. 187.* sed plura de hujusmodi judiciis *vid. in Gesenius judicio de sanguine venâ sectâ emisso, à Brunone auctius edito.*

§. 10. Ex dictis hætenus manifestum est, quinam sint usus SANGUINIS EMISSIONIS PRIMARIÆ, vel, ut sanguinis copia imminuatur, vel ut ejusdem motus circulatorius non nihil, determinetur. Quoad regimen, seu legitimum venæsectionis usum, vitetur, quantum possibile, licentiosa illa venarum apertura, & non nisi urgente admodum indicatione, aut evacuatoriâ, aut revulsoriâ, vel derivatoriâ instituantur, idque saltem permissentibus, nec contra indicantibus vitibus, cæterisve circumstantiis, vires determinantibus. *Semper thesaurus vite in sanguine reconditus consideretur,* unde si aliis modis ægro, vel sine periculo, æquè commodè succurrere poterimus, sine periculo, quibus citè consideratis, apparebit, rariore esse sanguinis emitendi occasio. *Tempus* quod attinet, est hoc vel necessitatis, vel commoditatis; Hoc in sanis præservativè si instituat, *vernum imprimis* convenit circa æquinoctium, auctore *Hippocrate sect. 7. Aphor. 53.* & hinc *autumale*, eodem sub cardine, idque *luna crescente potius*, quàm decrecente, contra vulgatam opinionem, ut hoc ostendit *Trevv. in pract. universali: Bon Aderlassen.* Horis matutinis, minimum onerato stomacho. Quoad necessitatis verò tempus, lege hoc ipsum caret, in Chronicis equidem morbis per se minime necessaria venæsectio. In acutis verò cum febribus principio morbi, præmissis primas vias evacuantibus convenientissimum est, idque quo citius, eò melius: adeo, ut in urgentibus anginis, vel pleuritide, etiam vespertinum vel nocturnum tempus non obstat queat, quod etiam in aliis acutis, absque febribus apoplexia, catharro suffocativo, &c. locum habet in quibus urgente affectu pro sanguinis circulo conservando & aliis imminuentibus malis succurrendis, ven. sect. per accidens subinde urgetur, adeoque prima occasio quantocumque illa commodè administrari potest, optima censetur. *Locum aperiendi venam scopus* vel evacuatorius vel sanguinis circuli correctorius indicat. *Dofin vires ægri cum affectus urgentiâ collata,* ostendunt tres vel quatuor ad vi. usque *zias* sufficere, & illa ipsa etiam

an solitaria, an repetitis vicibus instituta, ven. sect. conveniat, monstrabunt.

Si vena perusta tendo vel nervus subjacens læsus fuerit max oleum destillatum theriebinth. calidum, vel oleum destillatum cereæ calidum vulnusculo instillandum.

Vel ℞. Ole. destillar. Therebinth. ℥j.

Spirit. Vini ℥j.

Euphorbit ʒβ.

Mista instillentur Vulnusculo.

Item ℞. Euphorbit ʒj.

Resina therebinth. ʒβ.

Cera parum.

Extendantur super lineum fiat emplastrum loco læso induendum. *Vid. Syllivius in lib. 1. Præcos cap. 42. §. 38. it. 1. 2. præc. c. 23. §. 80. seqq. Confer. Scultetus in obs. Chirurg. obs. 64.*

§. 11. Venæsectionis Vicariæ solent subinde esse CUCURBITULÆ SCARIFICATÆ, & HIRUNDINES. Cucurbitulæ quidem scarificatæ (nam & absque scarificatione interdum applicari solent, ubi avertorius & derivatorius sanguinis intenditur scopus) mediatis vasibus Capillaribus universalis evacuationis sanguinis locum suppleant, & tunc ferè usurpantur, ubi circumstantiâ quadam vel ratione virium ægri, vel ratione lipothymicæ forsitan imminenti, vel ratione difficultatis secandi venas venæsectio non semper habet locum. Quin etiam revulsorio & derivatorio imprimis scopo, per quam convenienter succurrunt, nam & cruribus, cum & sine scarificatione in mensium vel lochiorum suppressione applicantur, & dorso intra scapulas in capitis affectibus & mammis in nimio mensium fluxu,

Loca frequentiora sunt in dorso regio instar scapularis, in brachio humerus, in cruribus femora, interdum in pathematis nephriticis in lumbis cucurbitulæ scarificatæ applicari possunt. In mensium vel lochiorum vitibus commode femoris regioni interne applicatur Mammis applicatæ & insigniores quidem sine scarificatione ad restringendum nimium uteri fluxum quibusdam laudantur. Promiscuè evacuant, non solum sanguinem intercutaneum, unde ridiculus earum in scabiæ usus.

§. 12. Par ratio est HIRUNDINUM, rarius tamen præterquam derivationis & interdum aversionis gratia usitatorum, qui ipsi non secus ac scarificationes hoc habent commodi, quod capillaria venarum pariter & arteriarum aperiunt vasa unde & deliberato consilio interdum circa arteriosa loca hirudines applicantur: hinc imprimis temporibus in cephalicis, item nuchæ, frequentissimè hæmorrhoidibus applicantur à nostratibus, apud externos crebrior illorum usus est à quibus & naribus appenduntur, tanquam hæmorrhagicarum vicarum, & vulvæ labiis, pro lochiis provocandis, monstrante locum optime vasorum situ, pro derivationis scopo, semper observando.

Loca sunt saltim particularia unde temporibus, nuchæ, in capitis malis, hæmorrhoidibus in earum vitibus, it. in morbis Chronicis, naribus in hæmorrhagia suppressa, labiis vulvæ in mensibus aut lochiis actu fluentibus suppressis, &c. Si tenacius adherent, sale communi aspergantur, si irrepant in cavitatem quandam, v. gr. intestina, fiat injectio cum aqua salis calida idque crebrius repetatur, donec cum eodem denuo ejiciuntur. Quodsi locus ab ipsis vulneratus non bene consideretur, sed in ulcusculum abeat, hoc theriacâ vino commista crebrius detergendum & ita consolidandum.

§. 13. His ipsis sanguinis detractionibus etiam CAUTERIVM & hujus medio paratus FONTICULUS accensetur ab Helmontio, ut non absque limitatione intelligenda veniunt effata ejus. Verum est, quod in sanis æquè ac ægris excitati fonticuli plus plorent, idque imprimis ex sanguine loci fonticulo exulcerati in pus mutati, cum tamen præter pus & saliva varia sanies ac fordes subinde unâ evacuati soleant, idque non

rard

rard cum sensibili in morbis chronicis præsertim ex colluvie ferosa, ac lymphæ vitibus natis ægrorum levamine altius quid subesse omnino est verosimile. Per se nempe totum cauterii & inde factæ fontanellæ auxilium tantum in nutrimenti partis roridi & hinc cruentis minutulâ, sed cõtina diminutione consistit, adeoque propriè plethoræ tantum convenit. Per accidens verò & à posteriori ac palliativè etiâ iis confert affectibus, qui à sordibus quibusdam, vel vitio læsæ in sanguine fermentationis vel depravatæ cuiusdam partis nutritionis aut functionis productis enascantur, ita ut labe illa à priori ob subiecti ineptitudinem, v. g. vel ob senium, vel ob menses deficientes, &c. non sint corrigibiles; Sic enim unâ cum sanguine & nutrimento laudabili evacuat simul id, quod est nocivum, & excrementitium in sanguine sua natura est prescriptum ab œconomia vitali, ut facile hinc sit alterabile & separabile, eò facilius & promptius per fontanelam sic evacuabitur. Simile fit interdum ab ipsa natura dum hinc inde erumpunt ulcera, tanquam fonticuli naturales quæ sanata per artem, corpori non leves dant turbas. In verò denuo aperiuntur, corpus est quietum. *Vid. Scultetus in Armenen. Chirurg. obs. 55. & 57. item in Miscell. nat. cur. anno 2. p. 383.* Hinc etiam vulnerati insigniter rard mensibus vel hæmorrhoidibus evacuantur consuetis, quia quasi pro fonticulo sanguinis per vulnus sub puris vel saniet specie erumpit. Adeoque in fonticulis præter scopum evacuationis nocivi sub forma puris etiam scopus derivationis & aversionis interdum intenditur, unde præter crurâ & brachia, quibus veteres saltim fonticulos inusserunt, recentiores etiam Nuchæ, loco setacei molestissimi illius remediî in capitis præsertim & oculorum affectibus, item *intra scapulas*, item intra septimam thoracis verberam, item intra costas, pro vomica pulmonum moderni inurunt fonticulos.

§. 14. DE FONTICULIS res nota est, quod quicquid exhauriunt, omne illud utut non immediate, tamen mediâ ex massa sanguinea eliciant, adeoque etiam secundariò & successivè ejus quantum imminuant, utur primaria Medici intentione pro scopo nunc *Revulsorio*, nunc *Aversorio*, nunc *derivatorio* adhibeantur. *Profunt ergo palliativè*, & per accidens fonticuli in illis nempe affectibus, qui à sordibus quibusdam excrementitiis, vel vitio læsæ hæmatoseos seu digestionis secundæ vel vitio læsæ nutritionis privatæ cuiusdam partis, seu texturæ digestionis natis oriuntur, ita, ut à priori vitium illud incorruptibile sit, quantum radix seu causa extirpari nequit, sic à posteriori producto morbo pedetentim evacuante & symptomata inde nata minuendo ægris succurrere nitimur, e. gr. laborat aliquis cephalalgia pertinaci vitio scorbuti, & quidem ita confirmati, ut eradicari nequeat; ut itaque symptomati isti aliquo modo occurratur, Fonticulus in brachio, vel nucha apperendus, ut evacuata utcumque acriori lymphâ, tandem capiti levamen afferatur. Vel pono, graviter quandam labi ab alto, in sinistri femoris partem extimam, post aliquot mensium moram verò successivè incurere gravissimos dolores nocturnos lancinantes, idque ex contusione tendinum & nervorum, & hinc læsa utcumque nutritione eorum privata, & aliis irritis pro levando malo infra genu sinistri in parte externa inuratur fonticulus sic enim successivè spes est dolorem remissum iri.

§. 15. Loca fonticulorum ostendit Scopii, vel Evacuatorius, vel Aversionis, vel derivationis. Ubique recitudo vasorum partis affectæ cum loco fonticuli attendanda. Nucha pro capite & oculis, loco veterum seracei, in bregmate nihil valent; In brachio pro affectibus capitis, aurium, faucium, mammarum, oculorum, vertigine, apoplexia. In cruribus, in uteri mensium, hæmorrhoidum affectibus, malo hæmiatico. In scapulis, item intra costas prout Villis vult, non æquè proficui sunt.

§. 16. *Instrumenta* seu materia quibus excitantur FONTICULI sunt ferrum aut ignis. FERRUM, dum simpliciter cutis elevatæ scalpello inciditur foramen debetæ magnitudinis, quod ad suppurationem productum, fonticulum suggerit. IGNIS est vel actualis vel potentialis in corrosivis scilicet, *Actu. his* sunt feramenta ignita, ad debitam profunditatem intrudentia, in specie CAUTERIA dicta. *Potentialia* sunt in corrosivis. Corrosiva sunt vel acida vel alcalia fixa vel lixivio saponariorum, cineribus fagi & similibus elicitæ & invicem colligata; sed hæc *Alcalia*, non amplius in usu sunt, quia facile liquefendo locum exulcerationis mutant, & putrefaciendo operari videntur. Præferuntur ergo *Acida* eaque ex omnibus sunt tria præstantiora vel *Crystalli Lunares* seu lapis infernalis dictus, vel *butyrum antimonii* vel *aqua fortis cum opio*.

1. Crystalli Lunares, seu Lapis infernalis Gallis dictus, paratur ita. ℞. lunæ limatæ ℥ij. aqu. fort. duplum vel triplum, solutio abstrahatur in cucurbita vel alembicum, caput mortuum quod formam salis repræsentat in cucubulo amplo, blande igne calcinetur, donec materia non amplius ebulliat, augumentetur parum aqua, materia effundatur in vas calidum. Refrigerata quasi lapidem, sed friabilem repræsentat, aservandus in loco calido & sicco. Optimum est cauterium, carnem excrecentem ulcerum absunt. tangendo saltem, &c. hujus quantum sufficit pro crassitie cutis præterpropter quantitate piss. majoris pro parando fonticulo adhibetur.

2. Butyrum antimonii ad gutt. v. vel vj. pennæ asserine, loco, ubi excitandus est fonticulus, imposita brevi, idque insigni sensu corrosionis negotium absolvit, & eschara facit.

3. Cum aqu. fort. ita proceditur.

℞. Aqua fort. ℥j.

Opii gr. v.

Misce, hora una ante fonticuli inuisionem, immittatur globulus ligneus, ut imprægnetur liquore. Globulus hic immittatur dein loco, ubi fonticulus excitandus, procedendo uti moris est; altero mane caro mortificata & eschara apparebit. Eschara & substantia cutanea mortificata separantur à sua parte mediante suppuratione, pro qua promovenda, vel butyrum non salitum, vel unguentum digestivum, ordinarium est. Ubi pars mortua separata fuit, inseritur globulus ex ligno hederaclo confectus, item pisum majus, &c. prout subiecta hunc vel istum ferre possunt. Imponitur post modum emplastrum appropriatum, pro ægrorum pariter ratione variandum, v. g. Usitatissimum est emplastrum Diapalmæ, vel

℞. Cera flavæ ℥ij.

Ole. olivar. ʒβ.

Therebinth. ʒj.

fluant in tigillo, inspergendo cerussæ ʒβ. observandos, ne materia nimis ferveat; Removeantur ab igne, adhibeantur pro usu. Invo, quibusdam cera alba sola aut quorum fonticuli, fordes & putredinem contrahunt, addita cera viridis sufficit. *Vid. etiam emplastrum pro Fonticulis in Schrædero lib. 2. p. 193.*

§. 17. Quodsi Fonticuli non sufficienter plorent, globulus ex radice gentianæ indatur, vel qui est fortior, ex radice hellebori nigri, vel globulus ex hedera illinatur balsamo sulphuris, vel ex cera, & paucis mercurio præcipitato fiant pilulæ, quæ globulorum loco impositæ, idem præstant, aut etiam ex cantharidibus & cera loco globulorum fonticulo immittantur. Caro luxurians fonticuli, insperfo alumine usito absuntur, vel chrystallis lunaribus simplici contacta applicatis. Fonticulos sordidos & putridos nihil melius mundificat quam mercurius præcipitatus, si tantillum ejus fonticulo immittatur.

§. 18. Pedetentim quod faciunt Fonticuli, confertim

m

præstare

præstare solent VESICATORIA adeoque ferè urgentiori in malo, & ubi præsentaneum magis indicatur auxilium, hæc ipsa in usum vocantur, tam pro sanguinis ratione excitati doloris alicui revulsorio auxilio, ut in malignis febribus ubi deliria, vel convulsiones imminentes, his ipsis interdum antevertuntur, quam pro scopo evacuatorio, ubi acrior lymphæ, aut vitiofo sapore inquinatum serum evacuandum, & ex intimiore sede evocandum est, quâ ratione & variolæ retrocedentes illorum medio, aut petechiæ retro-pulsæ revocari solent, quin etiam Ischiatico dolore urgente, vel articulari dolore torquente per Vesicatoria ægris succurrere studemus. Nuchæ præsertim, item pone aures applicare illa frequentius mos est, tam in oculorum affectibus per cacochimicos succos corporis subinde exasperatis, quam pro cephalalgia sopienda, & sero acriori Membranas cerebri ferientes prope nucham vel aures avertendo.

§. 19. In vesicatoriis duo consideranda veniunt dolor & evacuatio. Quoad DOLOREM, ubicunque excitatur ab externo objecto, ex fibrarum concitatore tremulatione & fibrarum, provocatur ed, ac citius fertur spirituum impetus, quem immediatè sequitur fibrarum contractura spasmodica, & quasi major rigiditas, unde dolor pulsatorius. Hinc ardentur pori, stringuntur meatus, sanguis non nisi majori conatu ex istis angustiis elucatur; si quid verò heterogenei vel excrementitii, nec ipse ritè permiscibile sit, hoc facile tanquam in filtri angustiis hæret, coacervatur, & ita in ipsa parte detinetur; Et hoc est, quod veteres dixerunt, *Dolorem attrahere*. Unde ratione doloris notandum, quod ordinariè objectum sensibile fortius solet obtundere, seu infringere perceptionem objecti debilioris, unde si quodam in loco ex partis cuiusdam, præsertim nervæ irritatione sequatur grave quoddam symptoma, tunc ex dolore majori per vesicatorium excitato, non avertitur dolor minor, unde in loco prius malè habente per spirituum à dolore vesicante aliè avocatum mortuum, fit alteratio & successiva correctio causæ morbosæ, & ita per accidens prioris symptomatis curatio. Quoad EVACUATIONEM par rei est ratio ac Fonticulorum, acres particule minutæ vesicatorii applicati hinc inde pungunt, vellicant, & rorem partis nutriunt, aut succum sanguinem penetrant, attenuant, & ita colliquefaciunt. Et quod, cauterium ætiale seu concentratum agens subitè & parvo loco præstat, hoc vesicatorium tanquam agens quodammodo dispersum, majori & diffusiori spatio præstat, idque tardius, nam liquamen est, quod si diutius relinquitur, in pus abit, hinc pro scopo evacuandi, ut in fonticulis etiam in vesicatoriis scopi revulsorii, avulsorii ac derivatorii locum habent.

§. 20. Usus Vesicatoriorum est in capitis morbis, præsertim in morbis malignis, in doloribus partium chronicis, ex acriori sero, aut retento noxiò usurpandis; hinc in cephalalgia, in affectibus soporosis, in morbis convulsivis, in quamplurimi nervosi generis malis, in oculorum pathematis, in febribus intermitt. chronicis, pro rigore imminuendo, in febribus continuis malignis, in quibus graviora capitis imminent mala, in petechiis aut variolis retrocedentibus, aut similibus casibus opem ferunt vesicatoria. LOCUS ubi applicantur, sunt interdum univèrsum caput, v. g. in Apoplecticis juxta Villisium, aut pone aures, aut hinc prope nucham, brachium, præsertim in carpi parte interna, cura prope inguina, prope suras, &c. TEMPU S quando usurpanda sunt vesicatoria, magis in acutis quam chronicis locum habent, nam in his potius fonticuli usurpantur, ut in iisdem nervosum systema sensibilibus afficientibus, v. gr. epilepsia habituali adhibenda sint. In acutis febribus præstat quidem aliqua signa coctionis expectare, antequam

vesicatoria admoveantur, præsertim in scopo evacuationis: Sed urgente necessitate, v. gr. in convulsionibus soporibus, excretionem cutaneâ suppressâ, &c. etiam sine coctionis signis adhibere possunt. In chronicis morbis, in affectibus nervosi generis observanda sunt vesicatoriorum usum Lunæ Phases, ut die uno vel altero ante novi pleni-Lunium applicentur.

§. 21. MATERIA usitatissima sunt Cantharides, Ranunculus vulgaris, item Synapi Semen etiam huc pertinent, sed minus usitata sunt cantharides hi apto vehiculo exceptæ imponuntur dosi, in subiectis robustioribus zib. ad zii. aut Recipe Emplastrum vesicatorium quod habet *Schroeder*. vel quod prostat in *Dispensatorio Augustano Zuvolferi*. Vel *℞. Cantharid. pulveris. zij.* cum sufficiente quant. ceræ & olei liquefactis & cum pauxilla terebinth. permixtis; quibus cantharidum pulvis inspergitur, fiat emplastrum vesicatorium, Vel

℞. Emplastr. de Meliloto.

Mucilag. a. 3ij. ad 36.

Cantharid. pulverisat. zj. ad 3ij.

exactè mista applicentur, plus minus pro subiecti cui applicatur, ratione. Applicatis ergo vesicatoriis post v. x. i. horas removeantur, vesicæ inscindantur forficè, & vel brassicæ rubræ, aut albæ folium tenerum, quam calidissimè imponatur, idque quotidie, mane, & vesperi repetatur, si enim copiosius fluant vesicæ, quæ tamen vix ultra iv. vel vi. dies ita humidæ observantur, quin exsiccari & sanari incipiant. Quando ergo animus est, *diutius easdem in fluore conservandi*, recipiantur emplastrum de spermate ranarum, vel emplastri albi cocti partes iii. emplastri vesicatorij pars una, misceantur exactè, vel istis emplastris addatur parum pulveris cantharidum, & ita amoveantur, continuè enim sic apertæ manent. *Quodsi nimis doleat locus exulceratus*, aut si inflammationis metus adsit, aut ubi consolidandi vesicam est animus, optimum est applicare emplastrum de spermate ranarum, hoc enim omnia hæc mala curat. Interim tamen non indifferenter quibusvis admovenda sunt agris, nam ubi urget urinæ ardor, aut ejus incontinentia, ubi adest spinæ inflammationis vel exulceratio, ubi hæmorrhagia, si mulier sit gravida, vel si inster fluxus menstrualis, item in summa virium exsolutione, vesicatoria minus convenire solent. In cadavere nil operantur, si ergo in gravioribus morbis sine vesicationis operatione admoveantur ferè signum lethale est, nisi internum, v. gr. in doloribus scorbuticis gravioribus pars semiluppida reddita, cantharidum effectum ex doloris defectu eludat. *vid. Miscell. Acad. Nat. Curios. anno 9. p. 92.*

§. 22. Venas tantum aperire assuetum esse ex communi practicoorum experientia notum est, fit tamen ut etiam Arterie minores (nam in majoribus ob hæmorrhagiam, difficilèque ratione pulsus, consolidationem, & anevrismatis superventum, res non caret periculo,) interdum aperiuntur, idque imprimis in affectibus capitis, in quibus arteriæ prope aures, vel in temporibus non rarè felici cum successu aperiuntur, in Hemiplegia valdè opere eam suadet *Lindanus super Hartmann. lib. 2. cap. 1. §. 17.* & intra biduum consolidari posse ait, in specie per terram vitrioli dulcem cum terra sigillata mistam solidariè vel cum albumine ovi applicatam. Eadem Arteriotomia in Cephalalgia probata est, teste *Tulpio lib. 1. cap. 48.* uti in Ophthalmia contumaci, autore *Fontano respons. & curat. Med. lib. 1. pag. 30.* In Phreniticis Arteriotomia temporum est optima, *vid. Panarollus Pentecost. I. observat. 29.* & quamplurimis morbis quàm egregiè conducatur hæc *vid. in Miscell. Natur. Curios. anno VI. pag. 90.*

De Cacochimia corrigenda & per purg. &c. 91

CAP. V.

DE CACOCHIMIA CORRIGENDA & per purgationem tollenda.

§. 1. Cacochymia, seu contentorum fluidum discrasia, vitiosis saporibus & facultatibus Hippocraticis, seu potentis salinis fundata, & ex vitiosis fermentis frequentius enata, per varias fermentationum & effervescentiarum inordinationes se manifestans corrigitur, & ex præternaturali aetria in naturalem symmetriam redigitur, vel per ALTERANTIA, vel per EVACUANTIA; Per *Alterantia* quidem quæ istud, quod se exlitterit, adeoque intemperatum fuerit, ut loquitur *Hippocrates* temperant, deficientes particulas restituendo, auctas, adeoque aciores factas contrariorum appositione mitigando, aut obtundendo, aliivè similibus modis in naturalem temperatam, aut huic, quantum possibile proximam redigendo & inde præternaturales organicos in æquabilem naturalem fermentativum motum restituendo, v. gr. In scorbuto peccat Cacochymia acida seu melancholica in sanguine, lymphæ, succo pancreatico, saliva, &c. quæ enervat bilem, & depravat digestionem primam, &c. Corrigitur hæc à priori quidem, fermentum Digestionis primæ ad statum naturalem revocando, quod cum haud facile præstari queat, à posteriori productus sapor acidus vitiosus corrigitur per martialia, quæ illud imbibunt, per salia volat. plus minus acria, quæ acidum illud temperant, sal volat. in concretis corporis augment, bilem acunt, & ita acidum cum alcali in debitam proportionem redigunt, & præternaturalem contentorum discrasiam emendant. Per *Evacuantia* emendatur cacochymia, quando id, quod heterogeneum, adeoque vitiosum, ne reliquis miscibile, ritè corrigibile exlitterit, adeoque vel quanto vel quali corpori inimicum fuerit, per convenientia loca & cribra transcolari & evacuari faciunt, ad imitationem naturæ, quæ & chyli continuo supplemento, temperata conservat quælibet corporis contenta, eorumque æquales fermentationis motum, & intemperamentum si quoddam fuerit, illius medio ad temperatam mediam redigit, & præternaturalem turgescientiam mitigat; vel quicquid incorrigibile, cæterivè impermiscibile fuerit, per anum, vel per vesicam, vel totius corporis perforatam pellem eliminat.

§. 2. ALTERANTIA hæc sunt vel generalia, vel specialia. Illa, quæ saporem vel fermentum morbosum, prout sive acidæ, sive urinose est profapæ, corrigunt, & prout in subiecta materia vel viscida, seu pituitosa, vel serosa existit, emendant, adeoque quadruplici isti Cacochymia generali, *Biliose*, seu urinose, oleosæ, *Melancholica*, seu acidæ, *Pituitosa* & denique *Serosæ* occurrunt, de quibus jam supra in Pathologia sufficièter, & quantum generalis requisivit scopus, actum. Specialia verò, seu specifica, aut appropriata, quæ specialem materialis causæ vim, ejusque texturam specificè contrariâ texture destruunt, ejus saporem per naturæ emendant, quatenus neunt in particularibus morbis, v. g. non acidum in genere, sed hoc vel istud specialis saporis acidum peccat. De quibus in Pathologia, & speciatim in cap. 3. pluribus actum fuit.

§. 3. Quoad ALTERANTIA GENERALIA, horum vis ferè in eo consistit, ut 1. acidum aut urinosum, aut salinum temperant & mitigant. 2. considerandus est effectus qui eos insequitur plus minus immediatè caliditatis & frigiditatis, humiditatis vel siccitatis. 3. Prout ratione partis solidæ undecunque vitiatæ consideranda veniunt. Tertium hoc specialiter in materia tractanda venit; Piora duo hinc tractantur & consideranda sunt.

Tom. I.

§. 4. ACIDUM præternaturale auctum, aut præternaturaliter fixum, (id est melancholicum humorem veterum, tartarum Paracelsi) corrigunt.

1. ABSORBENTIA quælibet, quæ aliàs præcipitancia sunt malè dicta, de quibus seq. §. Tales sunt *Partes animalium quævis dura*, cornua, dentes, ossa, maxime cruda, minus usta, adhuc minus philosophicè calcinata. *Item concreta illorum lapidea*, CC. unicornu, Maxilla lucii piscis, Dens apri, Ossa sepæ & Ostracoderma quælibet tam cruda, quam calcinata. *Item Vegetabilia austera*, ut gallæ, flores rosar. rubr. rad. tormentill. *China-China*, & similia. Denique *Metalla & Mineralia* quælibet in quæ acidum effusum potenter agere solet. v. gr. terræ minerales quævis, metalla, in specie mars & saturnus mercurii liquor alcalinus metallicus, & ejus quædam præparata martialia fixa, remedia ex auro, item *Marina* corallia, mater perlarum, item lapis ostiocolle, lycis & similia.

2. EXACTE TEMPERANTIA & saturantia, & in salum tertium coeuntia, v. g. quælibet salia alcalia, tam volat. quam fixa, item terrea & calcinata multa, &c. salia tam inacta quam volat.

3. OBTUNDENTIA, oleosa tam volat. ut spiritus vini, qui temperat spiritus mineralium acidis, & olea destillata, quam minus volat. ut olea expressa, &c. Sed quo aciora sunt oleosa, eo minus conveniunt, ne acidum ex volat. & acido compositum, quod *atram bilem* vocarunt veteres, inde generetur.

4. AQUOSA, & similia quæ eluunt.

5. OPIATA, quatenus sensum irritationis non nihil sistunt, ut natura vitiosi coctioni seu alterationi ed melius interdum incumbere possit.

§. 5. Ea quæ sal. volat. urinosum plus minus oleosum, qualis compositio in bile esse dicitur, & unde temperamentum biliosum dependet Galenicum, (jam supra acidi agentis, alcali verò patientis ubique partes agere, in pathologicis ostensum, adeoque sub tali bilioso potius acido salum oleosum plus minus copiosum, acre, iners, plus minus motui intestino aptum potius intelligenda sunt, quod praxis confirmabit.) corrigunt. 1. *Temperantia* seu Destruentia dicta acida, ed potentiora, quo magis talia ac fixa, ut nitrum, spiritus nitrî, spiritus minerales cæteri, acetum, &c. quæ tamen figendo potius & impetum volatilem coëcendo, quod suum est, agunt. 3. *Quæ obtundunt* & mitigant, oleosa, tam volat. quam minus talia, ut salia volat. vel macra, ubi sal volat. & bilis oleosa magis fuerit, oleosa ubi minus. Item sulphura mineralia & antimonialia fixa, terræ medicatæ pinguioræ, &c. 3. *Aqua*, quæ diluunt, & excretioni quasi melius præparant. 4. *Opiata* in minimo illius organo & impetu. ACTUM DEFICIENTIS *intendunt* vinum, acetum, succi vegetab. acidi, assumpta acida, aer frigidus, mistitia, moeror, &c. DEFICIENTIS urinosum, seu dictum biliosum *restaurant* alimenta nutritientia benè temperata, juscula & gelatinæ, vegetabilia amara, ubi acuendum per talia, item antiscorbutica & aromatica. Ex his duobus SALSUM acius coalescens pro temperatura, sui, oleosa minus volatilia, minusque acria postulat. 1. oleosa ut semina IV. frigida majora, lac sulphur. &c. 2. *Mucilaginosæ*, ut Mucilagines, & gummi Arabicum, Tragacanthæ, althea, malva, & omnia ejusmodi emollientia, item gelatinæ animalium, &c. 3. *Dulciæ*, lac, saccharum, glyceriza, rapæ, plura olera esculenta, in specie aqua calcis vivæ. 4. *Opiata*, sed palliando. Optimum est saporem acidum per diuretica ex corpore eliminare.

§. 6. SUBJECTUM *barum facultatum* in alterationibus observabilem est nunc viscidum nunc fluidum, utrumque præternaturale, illud pituitosum, hoc serosum, seu lymphaticum dicitur.

1. VISCIDUM corrigunt 1. *attenuantia* ut Gummata, in ij Ammo

Ammoniacum, Galbanum, Sagapenum, &c. eorumque tincturæ cum spiritu vini extractæ. (2.) *Incidentia*, ut salina, vel fassa, Cremor tartari, tartarus vitriolatus, Arcanum duplicat. &c. vel acida, præsertim volat. ut acetum destill. spiritus vitriol. æris, spiritus sulphuris, &c. Item spiritus urinofus. (3.) *Metus corporis*, calor, seu æstus, alimenta acriora, subtilioraque, læticia, ita, &c.

2. *SEROSUM* denique vehiculum corrigunt ferè cum salinis coincidentia, ut sunt (1.) *Incrassantia* dicta, temperantia ac glutinosa, mucilaginosæ, oleosæ, Ichtiocolia, Tragacantha, Cocleæ, Symphitum majus, &c. (2.) *Tærea* quasi austera, bolus armen. terra sigillata, corallia cū aceto. (3.) *Quælibet animalium usæ*. (4.) *Papaveracia* quælibet & opiata.

§. 7. *Alterantia* ratione effectus mediati, qui eorundem immediatam operationem sequitur, sunt vel *calida*, vel *frigida*, vel *humectantia* seu nutritiva, vel *seccantia*, seu absorbentia. Præsuppono hic (1.) calorem in specie sic dictum oriri ex acido celerimè commoto. (2.) Calorem rerum, præsertim fluidarum spontaneum ubique fieri à motu particularum minuarum intestino, formaliter, sed in specie ex motu acidi agentis in terream, aut oppositum urinosum materialiter. Ex quibus (3.) Tanquam Paradoxon elicio, annon etiam calor in nobis perceptibilis, qui vitalis dicitur, ab acido volatili commoto, hinc sensuum organa efficiente revera oriatur, certè qualiscunque arripiatur hypothesis, si ad primam originem inquiras semper ex motu particularum minimarum primario Acido-Volatili eum dependere. His ita præsuppositis.

1. *Calefacientia* quædam sunt externa, seu respectu partium externarum, seu interna respectu fluidarum, quæ interdum coincidunt, interdum differunt. Sic spiritus nitri aut vitrioli externo contactu intensum ardorem conducit, qui internè hoc non facit. Spiritus vini externe nihil calefacit, internè insigniter exæstuat. Nam quæ partium solidarum respectu sunt calida, operantur saltem quatenus immediatè suis particulis vires nerveas potenter rodere, vellicare, aut uno nomine irritare valent, ut v. g. Acidæ ignis particulæ faciunt irritationis sensum, sequitur calor saltem naturalis intensio, tanquam spinulam infixam.

(2.) *Quæ internæ*, & mediante alteratione contentis corporis inducta, calorem inducunt, unde etiam calor per universum corpus diffusio, observantur omnia, habere singularem plus minus, penetrantem acrimoniam & quò magis talia, eò etiam esse calidiora. Observantur etiam omnia (scorbüticis exceptis) habere in se substantiam resinofam, quæ separata omnis vis calefactoria perit. Patet hoc in omnibus, v. g. *Aromata* quælibet Piper, Zingiber, Zedoaria, Caryophilli, & Aromatibus cognata *Amara* ut anisum, sceniculum, salvia, absinthium, centaurium minus, gummata, opium, &c. Omnia propriè dicta *Purgantia*, quælibet purgantia acra; hinc observandum, eò ipso quo sunt acra salinæ esse texturæ, quo sunt resinosa, esse naturæ oleosæ; adeoque in particulis salinis oleosis volatilibus vis calefactoria consistit: Nam resina igne liquata, dat oleum destillatum perquam calidum, quia concentratum, item destillatum per debitum suum acidum concentratum redit in resinam adhuc calidioram. Quæ ipsa fermentatione in spiritum volatilem abeunt, omnium temperatissimum, ob acidum dilutum, attenuatum & temperatum, clarum est imprimis in aromatibus seu odoriferis. Cætera minus aromatica, tamen amara, quia minus pinguis, non nisi

extracta resinosa & fermentando spiritum vini suggerunt. Antiscorbütica quia minimum olei obtinent nec extractum suppeditant, nisi succosam aut levem essentiam, fermentando tamen spiritus inflammabilis utur parvus ex his elici potest. Inest isdem acidum volatile marcius, in aromaticis verò salinum oleosum concentratum, in cæteris acidum minus oleosum, medio modo se habet resina.

§. 8. Ergo quid est illud quod igne liquatum, sæpius destillatum dat oleum? Oleum destillatum omnium consensu sal volat. ab oleosa pinguedine, sub qua acere reconditum latet acidum concentratum, rectè dicitur, cum de facto per alcali fixi additionem sal volat. ex quibusdam elici queat, sed hoc non calidum sed frigidum, adeoque vis calefaciendi olei in acido occulto, sal volat. concentrante primariò consistit, cum pingue qua tale sit indifferens Adeoque in acido volat. vis calefaciendi imprimis refidet; adeoque erunt talia, ratione texturæ acidæ vol. plus minus acris, plus minus temperata; ita ut minimis ejus commotis ex acido volatili activitate & motu in sanguine, &c. superveniat calor.

§. 9. *Notabile est circa calefacientia*, quod (1.) tantum non omnia sunt fermentescibilia, item calcinabilia pro sale fixo obrinendo. (2.) Quod calefacientia talia in vegetabili regno ferè inveniuntur & occurrunt, ob acidum volat. copiosius nobis per digestionem assimilabile. (3.) Ex animali regno ferè refrigerantia aut temperantia, gelatinosa, alcali temperato volatili imprægnata, acidi correctiva. (4.) Bilis calefactoria vis tanquam Saponario volat. liquore in acido volat. concentrato consistere videtur. (5.) In regno minerali, calefacientia interna propriè nulla quin refrigerantia potius sunt, acido eorum fixiori nobis non assimilabili, potius acidum nostrum volat. figente, &c. dum ceu magis graduata, acidum volat. calorificum infringunt, motum sufflamant, & ita caloris suppressionem cessare faciunt. (6.) Quævis sit resina calidæ, actes, & summe calidæ à sale tartari redduntur temperatæ, ut ferè medium effectus calorifici efficiant; dissolvit nempe sal tartari texturam resinofam, agendo in ejus acidum unde ejus sapore partim correcto, partim motu per fixationem sufflaminato multum de calore cessat.

§. 10. Quoad *REFRIGERANTIA*, hæc etiam vel externa vel interna. Illa sunt quæ impressionem sensilem factam sufflamant, & acidum calefaciens absorbent, saturnus, aqu. calcis vivæ, sperma ranarum, succus cancrorum fluviatil. dum acidum quodvis vi alcalina macra temperant, refrigerant. *Interna refrigerantia* sunt duplicia 1. acida intensa, v. gr. Mineralia, eorumque spiritus, de quibus supra, in specie nitri nobis præ aliis subjectis accommodabile, ex parte ex animalium recrementis natum. 2. Alcalia volatili. macra, aut hic imprægnata naturalia & artificialia, ut Cichorium, Entybacia omnia, Sonchiones, olera, esculenta, portulaca, plantago, mucilaginosæ, item vulneraria quælibet, femina 4. frigida majora, gelatinæ animalium item partes animalium, præsertim marinarum duræ. Spiritus & salia volatili. macra, ex omnibus his elicita, quæ acidum volat. colorificans temperando multum calorem imminuunt, e. g. in febre intermittente extractum absinthii resinofum multum calorem intendit, spiritus verò salis armoniaci simplex frigus auget, & calorem multum imminuit.

§. 11. Calida & frigida inter hæc media temperata, vel sapore dulci aut insipido, dulci aut aqueo, oleositate aut mucilaginositate se nobis sistentia, amygdala, lac, passulæ, in genere omnia temperata simulque nutritiva, quæ ab effectu interdum etiam inviscantia, incrassantia, obliuentia, emollientia, anodyna, &c. pro vario usu vocari solent. Vis eorum consistit in salso, aqueo, pingui aut aqueo mucilaginoso, ubi minimum

minimum acidi plus multo alcali deprehenditur.

§. 12. *HUMECTANTIA* sunt omnia ea, quæ bene nutriunt, modo assimilentur. Talia sunt temperata & quæ copiosum rorem gelatinosum, aut Mucilaginosum, temperatum, hoc est chylum suggerunt, adeoque partim nutriendo rorem partim corporis nutritivum conservant, partim temperando acre absorbens depradationem roridi corporis sistunt. Lac præ omnibus excellit. *SICCANTIA* sunt ea, quæ substantiam roridam corporis nutritivam dissolvunt, acrimonia sua attenuant, & colligesciunt, ut in serofi liquaminis formam abeant, & hinc qua data porta excernantur; Talia sunt omnia acra, adeoque calida item omnia amara, item omnia, quæ data porta sensibilis evacuantia. Conferatur quoad hanc doctrinam *Hippocrates Chymicu Tachini*, hinc inde considerando simul acidum & alcali, tanquam instrumenta naturæ catholica mechanica, quibus tamen spiritus seminalis insitus & influus utatur.

§. 13. *Alterantia* inter illa, quæ acidum tam generale quam speciale, seu specificum corrigunt, eminent præ aliis concretæ terrea, ut lapis hæmatites, creta, terra sigill. Lapis osteocoll. &c. item *Marina* Corallia, lap. cancr. Conchæ, Maxillæ lucii piscis, &c. Item *animalium partes duræ*, ossa, dentes, & Cornua, Ebur, CC. Unicornus, &c. Item *Calcinata*, & salia fixa, CC. ust. Specifica febrilia, &c. eminent & hæc præcipitantia vulgo rectius à modo operandi absorbentia, ab effectu invertentiâ, item figentia dicta. Neque enim præcipitatio propriè dicta quocumque modo explicetur, & qualis frequentissime in artificialibus observabilis est, locum in talium operandi modo obtinet, sed saltim absorbendo in primis viis acida, quæ sui illa actione solutiva arcto illis uniantur, & ita cum illis concretum tertium constituunt, adeoque impetum suum activum vel corrodentem vel effervescentem penitus amittunt, & ita fixa quasi & incernia redduntur, operari assolent. Hac nempe ratione Mars morbis chronicis ab acido natis, creta ardori stomachi, specifica febrilia, vel salia fixa intermittentibus, corallia vel ebur effervescentis in primis viis, & inde natis phlogosis vagis, lappilli cancrorum infantum torminibus, dens apri, vel maxilla lucii piscis pleuritidi medentur, non præcipitant, sed acidum peccans imbibendo, & ita ex mutata textura mutua, illud invertendo & figendo.

§. 14. Sicut autem circa alterantia in genere observandum, ne nimio eorum abusu ab uno extremo ad alterum fiat prolapsus, & ita unius defectus curatione alium oppositum inducamus, ob id imprimis pedetentim potius & successive quam confertim aut una vice nimis alterando, eadem in usum vocentur, & speciatim, quantum possibile, temperatis insistantur, ita in specie, circa talia absorbentia & figentia, non nisi debita cum cautela verferet medicus, ne plus obsit, quam prosit. Peccantem materiam morbosam acido vitioso imprægnatam præter necessitatem nimis figendo, quæ ad alia loca, ex primo nido, ita transfusa, pertinaces alios affectus inferat, veluti, v. g. accidit, ut propinatis hujusmodi vulgo præcipitantibus, revera figentibus epileptici motus quidem sistantur, mitescant etiam Paroxyismi intermittentium, sed fomite morbofo ita fixato, alio in loco pertinax affectus inferatur. Quid enim frequentius quam ex intermittentibus subito talibus auxiliis suppressis, atrociores recidivas inductas, vel simplices in duplicatas aut triplicatas mutatas, aut tertianam in quartanam conversam fuisse, continuam ardentem in hecticam. Unde in talium usu legitimo observandum

1. Ne diutius quam necessitas revera efflagitat, nec majori dosi, quam conveniat, eadem adhibeamus: attendo sedulo ne acidum stomachi generale talium abusu perfundatur vel enervetur, cum insigni detrimento ægri.

Tom. I.

2. Ut talium post usum & debitum effectum temperativè laxantibus & primas vias abstergentibus, relictum quasi caput mortuum removeatur.

3. Ad volatilia plus minus aromatica posthæc præmissa fiat accessus, quorum medio reparentur vires morbo antea exantlatæ.

§. 15. Evacuatio est vel spontanea seu naturalis ad quam pertinet etiam critica, vel medica seu artificialis: Utraque, præsertim artificialis, est vel universalis vel particularis: illa quæ universi corporis in genere evacuationi, hæc, quæ certæ cujusdam partis aut regionis evacuationi inservit: Illa est vel purgatio vel Diuresis vel Diaphoresis vel Ptyalismus seu salivatio, hæc est sternutatio, sputatio, Clysmatis injectio, quo etiam aliæ injectiones in uterum, in aures pertinent. *PURGATIO* est ratione regionis seu loci, per quem fit evacuatio, vel quod fiat per superiora, vel per inferiora; Illa vomitus, hæc secessus, speciatim dicitur. Purgationem talem, seu humorum variorum, præsertim ea medici intentione Cacochymicorum, adeoque excrementitiorum, tam per superiora quam per inferiora evacuationem quod attinet, ejus Doctorem ipsam habemus naturam, quæ non raro aut critico motu simulata, nunc per vomitum, nunc per secessum morbum judicat, aut non criticè, spontaneas tamen salutare subinde instituit evacuationes, v. g. Secundum anni mutationes, verno aut autumnali præsertim tempore, it. secundum vicus mutationes, dum v. g. in perigrinantibus, salutare frequentes instituit diarrhæas multorum morborum præcantrices, vomitum in intermittentium febrium Paroxysmis utiliter ciet, & per periodicos aut sanguinis aut humorum excrementitiorum variorum vomitus splenetici, aliique valerudinarii sæpe insigne levamen percipiunt. *Conf. Schenckius in observat. p. 328. 330. item Barthol. cent. 3. histor. 36. Rhodius cent. 2. observ. 62. 64. seqq. &c.*

Evacuatio omnis est vel spontanea, vel artificialis, seu quasi coacta; illa est vel simpliciter naturalis, vel secundum quid, aliàs critica dicta, vel omnino est præternaturalis, aliàs symptomatice dicta. e. g. Vomitus ex Crapula est evacuatio simpliciter naturalis, Diarrhæa superveniens Pleurididi septima die, & eam solvens (judicans) est critica; quod si in variolis suppurantibus superveniat eadem est symptomatice & fere lethalis. *Nulle ex his sub Praxi periculosiores sunt, quam symptomatice*, siquidem præsupponunt non solum insignem materiam occasionalis acrimoniam, sed in specie perturbatum naturæ regimen, intempellive excludendo quod nondum temperatum seu alteratum est. Sive enim excretionem hujusmodi symptomatice ex amota humorum præsertim sanguinis effluencia & orgasmo sive ex irritatione partium sensibilium & hinc provocato motu locali præternaturali contentorum derivationem, sive ex utroque, sane principale peccans materiale erit acrimonia nimia, quæ vel benigna vel maligna. Unde in Praxi excretionum hujusmodi symptomatice primarii duo erunt scopi,

1. Temperare acre specificum peccans.

2. Lenire sensus irritationis, & inde oriendam, ex partis organice motu, contenti excretionem, illud per figentia aut absorbentia, v. g. in Pleuritidis principio, dum omnia sunt Cruda superveniens Diarrhæa & Symptomatice, quod si septima die prægressis signis tam pepticis quam criticis superveniat hæmorrhagia narium morbum judicans est evacuatio critica. Quod si ægro jam convalescente primas vias impuriore medicus catharticum exhibeat est evacuatio artificialis.

§. 16. Quidni ergo imitetur naturæ motum medicus, & vomitum instituat, ubi necessarius aut utilis videtur. *Modus, quo fit Vomitus*; est, quando irritatur vel molestatur stomachus, hinc primo Pylorus se contrahit, mox systole totius ventriculi ab officio inferiori ad superius sequitur, ac tandem Oesophagi materiam effundentem, id quod docuit autopsya *Olati Rudbeck in observat. 20. vid. Messis aurca Hemsterhufii p. 232.* Est enim unus continuus fibrarum tractus per stomachum & Oesophagum quibus prope pylorum peristalticè, sed inverse motis, superiora versus omnia per pressionis modum rejiciuntur. Sed cum

hoc ventriculi motu, adhuc per consensum, dum alii motus *constrictivi* conjunguntur.

1. *Duodeni intestini*, quod continuum pyloro, hoc contracto, etiam se contrahit, sique vellicat & conculit simul ac irritat ductus Pancreaticum & Choledochum, qui fit copiosius solido effundunt suos succos, qui post vomitum, dum denuo se laxat pylorus, superiora versus in stomachum, ob contracturam jejuni adhuc durantem irruunt & sensim de novo materiam pro futuro vomitu subministrant.
2. *Thoracis*: Contrahitur enim valdopere & diaphragma & Musculi expirationi inservientes & simul cum impetu aerem expulsi sunt fistulis elidunt, ratione cujus pulmonum & thoracis cavitate angustata, in vomitu una non raro cum impetu expelluntur, aut phlegmata viscida, v. g. in asthma humoroso, aut materia purulenta, pulmones aggravans, ut in phthisi, &c. Contrahitur autem diaphragma & per consequens reliqui musculi thoracis ob consensum cum stomacho, natum ex nervo paris vagi, ad stomachum ramum distribuentis, & cum intercostali nervo motui thoracis inserviente hinc inde plexibus mutuis conspirantibus: unde fortius irritati omnes junctas partes vehementius movent, accedit & contractus diaphragmatis & stomachi mutuis circa superius orificium, unde ex ventriculo affecto, aut singultus, aut tussis aut asthma, ob diaphragmatis consensum, non sunt rari.

§. 17. Adeoque revera *Polychrestus vomitus erit usus*, utpote, cujus ope saepius cum impetu evellitur, quod alias communia purgantia non attingunt. *Primario conveniunt* in stomachi, intestini duodeni, Pancreatis, vasorum felleorum, & mesenterii affectibus eradicandis, indeque caeteris remotioribus licet in partibus ex primarum viarum tamen morbo fomite enatis malis tam praeservandis quam curandis: hinc radix curandarum febrium intermittentium, praesertim quartanae, est vomitus non secus ac in continuarium & malignarum principio est optimus. In hypochondriaco malo, aliisque huic cognatis. Chronicis affectibus, ex acido vitioso primarum viarum natis, item Melancholicis & maniacis, nil utilius vomitu: ad praecavendos Podagrae, aut nephritidis paroxysmos, quorum spicula cudentur in stomacho, vomitus est saluberrimus. In asthma humoroso & phthisi vomitus est singularis usus, non secus ac in Apoplexiae principio: in partu difficili, aliis irritis, ultimum auxilium est vomitus. Confer. *Moebius in instit. pag. 445. item in diss. elegant. de natura & usu vomitoriorum, item Angelus Sala de ternario Emeticorum*; ubi simul docetur legitimus Vomitoria adhibendi modus ac regimen, cum quo confer. *Grünling. Florilegia. part. 4. c. 19. & praesertim Mynsicht. in Armamentario Chymico pag. 15.* indicant vomitum causae materialis situs seu locus proprietates & motus.

Coindicant aetas, constitutio Corporis, tempus anni ventriculi robur, consuetudo, vires. Contraindicant (1.) Constitutio Corporis in inepta confirmatione. (2.) Procidencia quaedam in Corporis abdomine. (3.) Impregnatio. (4.) Capitis affectio per essentiam, (5.) Oculorum affectus. (6.) Haemorrhoea. (7.) Idiopsychraha. (8.) Affectus abdominis convulsivi, i. e. hypochondriaci aut hysterici, (9.) Tumores inveterati abdominis. (10.) Mensium defectus ex uteri vitio.

Quando ex propinato vomitorio non sequitur vomitus, fit hoc. (1.) Ob mucum viscidiorum incrustantem parietes ventriculi. (2.) Ob acidum intensius figens. (3.) Ob robur ventriculi omnia deorsum potius promovens, (4.) Ob sensum deficientiam. Posterius hoc ordinario est lethale, innuit enim quasi inchoantem virium in ventriculo extinctionem.

Promovetur vomitus per potum calidum aquosum, aqua salina calidam, jusculum pingue bene salinum, intrusionem pollicis in fauces, Vomitorium nimium sibi. Vinum tepide pro-

pinatum & licet vice prima rejiciatur reiteratum tamen cum buccella panis emissa sinit. item Opiata aromaticis sociata, hinc Theriaca in vino assumpta mox vomitum cohibere solet, aut etiam eadem Theriaca cum spicium vini crocato ventriculo calide applicata.

§. 18. Quod si ex Medicamento assumpto per alvum sequatur humorum excretio, in specie dicitur Purgatio, si humores isti contineantur in vasis, siue sint extra vasa. v. g. Aquae hydropicorum aut sanguis in partibus externis extravasatus & congruatus. Utilitas hujus in legitimo & dogmatico usu per se clara est, utur legitimo & empirico abusu non levia etiam inducat damna. Legitimam ergo administrandi rationem addicere possumus in *Sennerti prax. part. 2. sect. 1. c. 5. & segg. tit. & methodo & medendi Hoffmanni lib. 1. c. 7. pag. 41. segg.*

Purgatio est vel proprie dicta, vel saltem laxatio, veteribus lenitio, quae repetito usu per *iniquos* evacuarie dicuntur, & sint, quando saltem primae viae absterguntur & mundificantur. v. g. tartarea, nitrata stantibus quibusdam purgantibus sociata, infusa sennata, nodulos, quae per epicrasin purgatio omnium optima est. Proprie dicta purgatio est, quae copiose evacuat & ultra primas vias ex mass. sang. nunc ex partibus solidis earumque cavitatibus evacuat. Sed haec sunt periculosa nec nisi iis qui robore viscerum adhuc plus minus polleant, propinanda veniant, alias anima simul expurgatur.

§. Equidem optandum esset, darentur vera purgantia, h. e. quae ex nominis ratione sordes saltem excrementitias, aut heterogenea quaecumque p. n. ex corpore eliminant, citra utilium nutritivorumque succorum corruptionem simultaneam & depravationem. Verum quae vulgo purgantium nomine veniunt non sunt talia, sed sub specioso & blandiente nomine virulentiam nocivam gerunt absconditam, unde

1. Sanos & aegros aequaliter vexant, &
2. Tot sordes, stercoreum forma ad 30. 40. & plures sedes, evacuant, quos impossibile esse citra vitae periculum in corpore subsistere, unde &
3. Aegri qui ex legitima purgatione deberent secundum Hippocratem levari insigniter, laedantur, unde & teste experientia & *Helmont. Tract. Scabies & ulcera Scholarum. cap. 5. de febrib.* qui antea est sanus, alacer, integris viribus, levis in saltu & cursu, &c. post purgationem redactus erit ad Maciem, tremens genua, genae collapsae, vox rauca erit, &c. persistentibus
4. Nihilominus morbis sub antiqua contumacia cum nullis purgantibus curari solet. Terra quae
5. Inferunt symptomata, tormina abdominis spasmodica, subinde in manifestas convulsiones terminantia, ac
6. Tetra ac perniciose Hypercathartica non obscurae malignitatis nocivae & virulentiae ea arguunt, unde &
7. Additis correctivis, tam studiose hanc corrigere satagunt.

Sane promiscua virulentia & putrefactiva colligatione indiscriminatim, tam recrementosos, quam alimentitios corporis succos resolvunt & colligant, & quas non inveniabant sordes corrumendo corporis contenta efficiunt, nisi eorum violentiam robustior paulo stomachus ratione acidi fermentativi plus minus correxerit. Simili scilicet ratione arque mercurius vel inunctus vel assumptus, etiam sanissimos non secus ac lue venerea infectos resolvendo nutrimentum corporis Chylosum seu spermaticum & colligefaciendo hoc ipsum, in forma mucii salivalis, cum quo tamen & sordes quaecumque in specie contagio venereo alteratae, una evacuantur, transmutat; ita & purgantia simili ratione in sordes transmutant stercoreas, quicquid ipsis obtigerit. Dum ergo ita indiscriminatim operantur purgantia, certe etiam ipsi massae sanguinae non leve incommodum inferent, ea scilicet, quae sunt vehementiora & fortiora v. g. Colocynthis, Scammonium, Esula, Elaterium, Helleborus albus, &c. Unde vehementes purgationes tam gravia etiam nocumenta insequi solent. Helleborum insequi convulsiones, jam olim notavit *Hippocrat. in Aphor. Galappam Hypercatharticae ferè lethalis teste Barthol. cent. 5. hist. 69.* Uti & Scammoniatum Pharmacum autore *Helmont. de Febrib. c. 5. §. 13.* Alias periculosas accendunt febres autore *Gabeljovero cent. 6. Cura 26. & 27.* Vi purgantibus vehementioris gangranam in corpore cacochymico introducant observavit *Horstius lib. 9. obs. 25.* hydropem leucophlegmaticam & ascitem, à validis catharticae illatas refert *Poterius cent. 2. cura 29.* depradantur certe omnia purgantia de viribus, & substantia corporis nostri, dum bonos pariter & malos Corporis succos seu sanguinem ipsum cum rotida & alimentitia substantia partium colligefaciunt; resolvunt, unde tam horridi in excretis faetores, excretae colores ac proprietates aliae à malignitate medicamenti ipsis, per colligefactivam corruptionem impressa *Rebte ergo maligna statuantur omnia proprie dicta purgantia*, Aloe forsitan sola cum Rhabarbaro excepta, quae corrumpunt excrementitios pariter ac vitales succos, eosque putrefactos excerni faciunt. Confer. *Helmont. tract. potestas medicaminum, item Scabies & ulcera Scholarum, it. de febrib.* cum de purgantibus his adjungatur *Knoselium tract. methodus medendi febrib. Epidemicis p. 66.*

De cacochymia corrigenda & per purg. toll. 95

§. 20. Parebit hoc clarius si modum quo operari solent purgantia consideremus. Varia ratione applicata licet, idem tamen sequitur effectus. Notum enim est

1. Quosdam sola imaginatione ex visa saltem purgatione purgari.
2. Alios ex solo purgantium suscepto odore. vid. *Schenckius lib. 3. obs. p. 441. Panarollus pent. 4. obs. 28. Schneiderus de Offe Cribiformi p. 219.*
3. Purgantia externe applicata operantur: v. g. Pilulis compressis, salivam inunctis & ventriculo applicatis Abbatissa quaedam sufficienter purgata fuit. vid. *Schenckius lib. 3. obs. it. Plantis pedum applicatae pillulae similiter purgant. vid. Haeserius Hercule Medico. p. 201.*
4. Purgantia venis infusa violentius operantur quam
5. Per os assumpta.
6. Non semper per alvum, sed etiam interdum per alia loca assumpta purgantia operantur.
7. Non vegetabilia solum, sed vel maxime mineralia potentissime operantur.
8. Levi adjectione & detractione omnis purgans vis tollitur & succedit aut diuretica aut diaphoretica. Id quod in asaro, aqua communi bullito aut antimonio cum nitro fixato manifestum est. Nihil dicam jam de purgatione artificiosa per magnetismum quae fieri potest, quae sine ulla applicatione medicamenti tam interni quam externi purgatio instituitur, in persona etiam longe distita.

§. 21. In genere tamen purgantia duplici ratione videntur operari, (1.) Forti intestinorum irritatione. (2.) Sanguinis & caetero liquorum fusione & quadam colligatione.

Priori ratione operantur, quae intestinorum fibras irritant, easque in Vermiculationes crebriores, ac si contentorum, aut parietibus affixorum, propulsio nem cient, quod si & ductus Pancreatici & Choledochi ora vellicantur, simul, etiam humores in his contenti copiosius externi faciunt. Hac ratione videntur operari antimonialia minima enim horum eaque aculeata fortem purgationem ex intestinorum velligatione continua excitant, id quod etiam verum est de Resinis Vegetabilium, Jalappae, Gummi guttae, &c. quae glutinosa sua textura perhinc adherent intestinorum parietibus, hosque acrimonia sua continuo vellunt, indeque facillime hypercatharticae periculosas inducunt, Facit huc, quod vulgaria purgantia, sub majore dosi quam fortius irritant, evadant vomitoria, sicut vomitoria sub minore dosi saltem Cathartica per inferiora evadunt.

Posteriori modo vegetabilia acriora & hinc quaedam mercurialia imprimis operari videntur, quae massam sanguineam caeteraque corporis liquida resolvunt, fundunt, eamque ita colligefacere cogunt, & in talia liquamina alterant, quae lege circulationis sanguinis circumrupta, sensim sensimque per appropriatos poros certarum partium secerni, & expelli possunt, hac ratione operantur manifesto per nares hausta purgantia, infusa item in venas, aut applicata exterius ambitui corporis, item plura interius assumpta. Illustrant hunc operandi modum in specie fructus horrei facile fermentescibiles & alterabiles: ut mustum, uvae, prunae, &c. quae similes in massa sanguinea excitant praeternaturales fermentationes & turbas, illam plus minus attenuant & colligefaciunt, alvum copiose movent, & non raras Diarrhaeas inducunt. *Duplicem hanc purgantium operandi rationem confirmant ea*, quae quaecumque purgationes sistunt, in specie hypercatharticae. Qualia sunt non praecise adstringentia, sed imprimis ea, quae (1.) sunt Narcotica, & ita sensum irritationis tollunt, & inde natos quoscumque humorum motus sistunt, ut opiate theriacalia, &c. (2.) Ea, quae vim habent diaphoreticam in textura plus minus terrea, talia enim & Acrimoniam colligefacientem sanguinis temperant, & per sudorem particulam purgantiam ex Corporis liquidis eliminant. Talia sunt terra sigill. CC. sine igne. Antimon. Diaphor. &c.

§. 22. Ex dictis patet, qua ratione operari soleant purgantia Vegetabilia quidem irritando intestina & stomachum sensibilia, & simul liquida Corporis contenta colligando; Mineralia vero antimonialia simpliciter irritando, mercurialia etiam fortiter stimulo, simul tamen etiam fluidis corporis colligefaciendo. Vegetabilium vis vellicans & colligans in Resina eorum fundata est. Resina constat ex oleo acro, quale alias per distillationem prodit, ab acido concentrato: Docent hoc & ligna, ex quibus post extractam Resinam nullum oleum distillando elicitur, & etiam olei distillati nisi per spiritum vitrioli in Resinam coagulatio. Concentratio ergo, & Coagulatio fit ab acido, in oleo vero destillato eminet alcali volatile, oleosum, unde etiam ejus acrimonia. Ergo Resina compositum est ex acro acido, & ex acro urinoso intercedente substantia pingui, seu oleosa, unde & texturae visciditas & acrimonia intense amaricans: Adeoque nec in acido, nec in alcali simpliciter, sed utrisque acris ante unitis, & intercedente oleoso, certa ratione modificatis Resinae acrimonia, & inde vis vellicativa, ut & colligefactiva derivanda. Acrimonia ista insignis in subiecti textura viscida pertinaciter adheret, & ita fortiter vellicat, textura vero oleosa à sanguine solubilis, & intime cum illo miscibilis, colligationem & resolutionem ejus quasi putrefactivam, mediantibus salibus junctis efficit. Hinc enim & dissoluta purgantes Resinae à vitello ovi potentius longe & copiosius operantur, idque absque torminibus fere quam per se in propria forma assumptae. Nempe ab oleosa Vitelli textura dissolvitur Resina, & sub tali vehiculo miscetur promptè liquidis corporis contentis, ac intime iisdem unitur, unde & fortior horum colligefactiva alteratio & copiosior operatio & minor intestinorum ob breviorum in iisdem moram & tardiorum adhaesionem irritatio ac torminosa vellicatio. Ex hac textura oritur, quod tam acida, quam alcalia purgantia vegetabilia carent, *Acida* quidem ipsam texturam invertendo & figendo urinosum volatill. & condensando pingue, castrant & plus minus inermia reddunt purgantia. *Alcalia* vero tam volatilia quam fixa, texturam resinofam penetrant, oleosam dissolvunt, hinc visciditatem cortigunt, acidum hebetant,

hebetant, hinc nimiam acrimoniam temperant, & ita mitiora longè, minus vellicativa, magis resolutiva, & quodammodo Cathartico Diaphoretica reddunt purgantia.

Quæ purgantia mucilaginosa videntur & per aquam extrahibilia, ut Aloë, Senna, Helleborus niger, &c. sub cortice tali nucleum resinofum habent absconditum, non secus ac gummata v. g. Ammoniacum aquoso menstruo solubilia, copiosum tamen nucleum resinofum primario activum sub cortice mucilaginis habent reconditum.

Plura diuretica item Diaphoretica, item alterantia aromatica simili resina acri amaricante sanguinem attenuantem & fauces vellicante v. g. Extractum lignorum, Absinthii, Centauri, Min. Piper, &c. Respond. In generali textura resinosa & hinc dependentibus proprietatibus aliis conveniunt, sed in speciali crasi & formali textura & specifico Sapore toto caelo differunt & saltem ex similibus primordiis immediate oriuntur, ita non nisi per posteriora, per effectus differentia cognoscuntur; Nam

1. Iste Resina non habent adeo insignem acrimoniam partium solidarum irritativam, quod pater tam gustu, quam quod nulla tormina & convulsiones ea insequantur, quin vel in se mitiora, vel in nobis facilius alterabilia existant.
2. Nec textura acris salta specifica adeo est colligefactiva & corruptiva humorum, ut purgantia: Nam sudor, urina, copiosiores, nullo modo similes, sunt istis per alvum ejectionis.
3. Uti purgantia in restructa dosi ut alterantia usurpari possunt pro scopo attenuandi & resolvendi viscida & tenacia, ita quedam illorum in delicatioribus purgantium fere facultates imitantur, ut extract. Cent. maj. Gummi Ammon. &c. quosdam laxat.

§. 23. Emergit hinc Analogia antimonii purgantis cum dictis vehementioribus vegetabilibus. Nam sicut hæc constant ex resina sulphurea sociata salii volatil. acri, ex quorum textura coalescunt particule acres laxativæ, ita & in antimonio particule sulphuræ & mercuriales ceu alcalinæ volatiles simul junctæ vim antimonii catharticum constituunt. Nam hæc præcise nec in sulphurea, nec in mercuriali substantia consistit, sed utrisque simul combinatis. Hinc enim talis textura emergit, quæ Acrimonia sua linguæ licet insensibili, stomachum tamen sufficienter vellicat & hinc in spasmos & vomitus eferre potest; Hinc enim Cinnabaris Antimonii & ex ea separatam sulphur est sine vi cathartica; sicut è contra substantia mercurialis in antimonio diaphoret. ex regulo parato, quatenus fixata etiam infons est. Pariter etiam mercurialia atque vegetabilia tam per acida quam alcalia corriguntur, nunc enim per acida mercurialem partem figentia, & in diaphoreticum mutantia, nunc verò per alcalia cicurantur, pro sulphure ejus & textura elicienda. Pariter mercurius vitæ tanquam subjectum alcalinum metallicum, quatenus sulphure acido minerali investitum, & ita quasi resinofum factum, acrimonia illa tam vellicando quam fundendo & colligefaciendo operatur. Utrumque patet ex litu cum mercurio vivo facti qui nunc diarrhæam, nunc salivationem intensam excitat. mercurius dulcis etiam tam intestina irritando, quam succos viscidos & glutinosos liquefaciendo alvum laxare affolet.

§. 24. VOMITORIA non esse distincta à purgantibus, nisi ratione doseos, aut minoris majorive malignitatis seu acrimonie, recte docere videtur *VValis in Metho. Med. pag. 21.* dum sub majore dosi fortius stimulo, & ita citius se exerendo in stomacho vomitum urgent, qui sub minori quanto, solummodo nauseam proritant, quam post debitam distributionem sequitur purgatio. Curiosum interim est, quod observatum fuerit à quibusdam, quedam purgantia pro varia collectionis ratione, dum vel sursum vel deorsum avelluntur, nunc per os nunc per alvum purgare. *Vid. Schmuck in Curationibus Magico-Magneticis pag. 56.* id quod de turionibus Sambuci, foliis asari, radice Ireos, radice Enulæ verum esse asserunt. *Vid. Agricola in Chirurgia parva pag. 912.* Quam variam operandi rationem ab idea in imagina-

tione colligentis expressa, mediantibus hujus effluvis in plantam transplantata oriri vult *Marcus Marci in Philosoph. Vet. restituit.*

§. 25. Promiscue ergo agunt purgantia in corpus expurgando tam utile quam vitiosum. Exinde ergo tuit sponte sua divisio purgantium in *Cholagoga*, *Phelegmoga*, *Melanagoga*, & *Hydragoga*, ut pro circumstantiarum ratione nunc hoc, nunc istud purgans eligendum sit, experientia imprimis magistra. Prout autem plus vel minus erunt efficaciam, seu virulentam, etiam magis vel minus primas vias vel etiam sanguinem vel hoc mediante corporis etiam continentes & solidas partes afficiant. Unde triplex corporis regio à veteribus in purgationis negotio assera, saltem quoad majorem vel minorem purgantium efficaciam, & hinc activitatis eorundem sphaeram intelligenda erunt; Scilicet res ita se habere videtur, si variæ ætulentie in intestinis stabularint, aut uberior bilis, succive pancreatici adfit proventus, hæc commode vel lenioribus purgantibus, per moderatam intestinorum irriationem evacuari, aut vomitu blandiori exturbari poterunt. Quod si crasseo sanguinis, aliorumque contentorum latio ex heterogeneorum particularum miscela, harum evacuationem postulet, modo apte redita sint, quæ eliminari queant, idque mediante coctione seu separatione, eò deducendæ sunt, quod natura vergit, hoc est & corporis ratio & consuetudo & sordium ipsorum conditio postulant. Quod si purgare velis, turbanda quidem nonnihil erit massa sanguinea, sed non nimis turbanda, ut sub tali motu irriationis intestinorum & aqualis colliquationis contentorum corporis, quicquid heterogeneum est in sanguine, & à vitalitate proscriptum, adeoque à remedio cathartico facilius alterabile, vel omne; vel maximam partem ejiciatur, citra insigniorem utilis aut nutritivi succi corruptelam, adeo, ut aliquot saltem sedes, non vero quæ per decades numerari queant, sufficiant. Alias propria sanguinis ac totius corporis, systematis purgantia sunt urina & sudor, per seculum vero, quæ sunt evacuationes, saltem stomacho, & intestinis evacuandis, & digestionis primæ fecibus necessariis emittendis, dicata sunt. Sane unicus sudor moderatus plus purificabit, & totam mass. sang. ac universum corporis habitum, quam forsitan decem purgationes, & in Chronicorum curatione per urinam, quæ sit evacuatio, ut plurimum convenientissima esse solet.

§. 26. Indiscriminatim E. purgantia, dum operantur, adeoque sanosque ac Ægros vexant; Sane sub omni purgatione aliquis latitabit impostura, adque plures dejectiones plus nocebunt, quam proderunt: Unde etiam inter purgantia quæ talia nullus penitus selectus instituendus erit. Interim tamen cum quotidiana praxis varietatem operationis & effectus ex purgantium usu diverso ostendat, ob id in legitima eorum administratione aliquis distinctio subinde facienda erit. (1.) propter purgantis remedii varietatem, & (2.) propter purgandi subjecti distinctas proprietates, & (3.) propter materie evacuandæ conditionem & situm. I N R E M E D I O purgante quidem præter vim laxativam respicienda sunt junctæ proprietates certæ, alterantes aut evacuandorum liquaminum noxias qualitates diversimode emenantes. Hinc e. g. Helleborus niger in hypochondriacis & melancholicis speciatim proficuum; hinc Colocynthis ex penetratiori acrimonia colligandis & resolvendis viscidioribus cruditatibus magis conducit. Hinc Rhabarbar. visceribus alicui a tonia laborantibus, hepatis speciatim & renibus confert, hinc mercurius dulcis Lue. venerea correptis magis appropriatus est, &c. Hæc & similia subinde aliqualem selectum inter purgantia remedia faciendum insinuant. I N S U B J E C T O purgando considerandum an facillior vel difficilior sit la xationis, item an aliis affectibus sit obnoxium, qui per

per purgantia vel irritantur, vel exasperantur. *Præter quod animet*, ut aliquis facilius vel difficilior purgetur, oritur imprimis ex acido stomachi plus minus valido. Dein ex succorum corporis fluxilitate, & majore vel minore resolutibilitate seu colligefibilitate, quibus tandem accedit nervosorum partium major vel minor sensibilitas, & ita irritabilitas, &c. *Quod verò posterius atinet*, observandum, v. g. an ad colica, hysterica, similia pathemata proni sint ægri, item an facilius animi deliquo corripiantur, item an hæmorrhodibus vel Diarrhææ sint obnoxii, &c. *Materia tandem evacuada* conditio & situs attendendus est, pro purgantis remedii selectu. Nempe consideretur an major vel minor sit ejus visciditas seu glutinositas, indeque major vel minor ad evacuationem obsequentia. Hinc enim nunc actia, temperatiora, nunc eligenda erunt purgantia. Considerandus etiam situs & in quo corporis regione delitescat, cujus respectu nunc fortiora, nunc debiliora seligenda purgantia.

Quæritur quæ purgantia sint præferenda, an irritantia ut antimonia, an mitiora vegetabilia, an colligantia, ut mercurialia & vegetabilia acriora? Respond. In genere præferenda sunt quæ saltem irritant cum tali occasione, quasi calcari addito natura ad expulsiorem instigerit, nulla contentorum corruptela, nulla vitium prostratio. In casu vero, quando cruditates viscidæ, Acidæ, Pituita vitrea & similia vel primas vias obsideant, vel etiam massam sanguineam vel lympham inquinant, unde etiam bilis eneruerit & interior reddatur, tali in casu ad aciora colligantia & attenuantia, pro scopo alterativo, una cum laxativo progrediendum. v. g. in Cachexiis intermittentibus diurnis, melancholicis, &c. à quibus alteratur partim & promovetur præternaturalis humor, partim corrigitur naturalis.

§. 27. *Locus expurgationis* sunt intestina, in quibus cum non existant solum ea quæ excernentur, vix enim capiendis illis sufficerent, quæ interdum una purgatione prodeunt, eo feruntur ex mass. sang. tam per Ductum Choledochum, & Pancreaticum, quibus natura tunc temporis quasi abutitur, unde & quæ excernuntur, frequentissime tincta conspiciuntur, quam primario ex vasis Mesentericis mediantibus glandulis intestinorum, ex quibus per sua vasa excretoria copiosus succus evacuandus in intestina deponitur. Priores viæ sufficienter confirmatæ sunt à *Grafio de Succo Pancreatico §. 196. p. 86.* Posteriores vias ostendit *Pechlinus de Purgantibus c. 36. & præsertim, Peyerus de Glandulis Intestinorum.* Assumptum ergo medicamentum purgans, irritando & vellicando intestina, horum spasmos, & repetitas violentas contractiones & contentorum excretiones excitat. Simul etiam hiantia officia ductuum Choledochi & Pancreatici & excretorii tubuli glandularum irritata & vellicata eructant uberior sua contenta, adeoque proxime quod circa istas primas vias stabularit, à medicamento assumpto plus minus alteratur & attenuatur ejicitur. Interea subtiliores remedii partes cum sanguinea massa permixta, eam resolvunt, ejusque contenta, nunc laudabilia, nutritiva, nunc excrementitia alterant, texturam horum in minimis dissolvunt, & ita in liquidis serosi consistentiam colligefaciunt. Quæ ipsa cum sanguine hinc inde per vasa circulatoria, in locis & partibus quorum poruli, meatus & fabrica, tanquam cribra, vel filtra, vel colatoria appropriata respondent successive secernuntur, reliquis massæ sanguineæ partibus præterfluentibus.

§. 28. Utur non tam strictæ ad intestina determinata sit purgantium operatio, nam dum sanguinis circulo per corpus rapitur, vis medicamentosa purgantis, hoc ipso pro adjuncta sibi facultate, simul vel nihil diaphoretica, vel diuretica, &c. ut & pro certa sordium expurgandorum à medicamento colliquotatorum alteratione & consistentia, ipsorumque etiam viscerum plus minus ad translocationem dispositorum constitutione varia, nunc per urinam; nunc per sudorem, nunc per salivationem sequitur Cathartici Operatio. Notum enim est, quod si motu vel exercitio, à medicamento

purgante assumpto agitur corpus, sicque proliciatur sudor, nihil aut parum per alvum evacuabitur, id quod similiter non raro evenit, si quis medicamento assumpto superdormiat. Sic *Matthæus Hoffmannus disert. de purgationis modo & viis.* Ab assumptis pilulis Cephalicis Catharrum obortum, copiosumque sputum ore rejectum, ut & pruritus à ptarmaci usu observavit; Et à Syrupu Rosarum solutivo, pro alvi lectione cuidam Matronæ exhibitio, copiosissimam urinam, sine alvi dejectione Patavii excreta fuisse idem notavit. Sicut è contra ex lotio suppresso obortam Diarrhæam, observavit *Rhodius cent. 2. hist. 84.* Notum est, quoque diversimode operari Mercurium pro medicamento tam interne assumptum, quam externe inunctum, qui nunc per diarrhæam torminosam, nunc per copiosam salivationem, nunc per utramque simul curat Lue Veneream. Ex quibus non difficile est judicare, quare ab assumpto purgante veneris non raro sequatur stimulus, considerata simul purgantium facultate in sale volat. acri fundata. *Vid. exempla in Plaveri obser. lib. 1. p. 283.*

§. 29. Considerandum ulterius jam est, *Unde tam varia, & subinde tam horrida sordes*, quæ per medicamentum purgans evacuantur, originem trahant. Formaliter eadem in corpore non præexistere, sed fieri demum ex actione remedii colligativa, & quasi putrefactiva, ex supra dictis notum est, nisi excipias ista recrementa, quæ immediate ex primis viis per solum purgantis stimulum evacuantur. Orinuntur ergo excrementa ista varia triplici ex causa. (1.) Prout sanguis, Chylus aliique corporis succi plus minus colligantur à remedio, & ita sordes plus minus tetras constituunt. Sic Scammoniata ad modum fœtida, Colocynthis viscida, glutinosa, Jallappa serosa, acria, rejici faciunt. (2.) Ipsa remedia subinde tingunt & ita nauseosum aspectum excrementis conciliant. Hac enim ratione aloë & Rhabarbarum omnia flava rejici faciunt. Hac ratione quibusvis purgantibus sociata Martialia omnia Nigredine infecta representant, &c. (3.) Ipsorum sordium in intestinis miscela mutua tam inter se, quam cum bile aut lymphâ Pancreatica, vel cum iplo remedio assumpto & consequenter diversimode horum ipsorum mutata textura, etiam variformia recrementa subinde ejiciuntur.

§. 30. Purgantia E. saltem Cacochymicis succis, h. e. errore digestionum per fermenta vel peregrina vel naturalia vitata productis, adeoque non tam causis morbosis corrigendis, subinde occasionalibus aliorum morborum causis averruncandis conducunt. Sane fermenta morbosa minima illa non attingunt, hinc subinde post repetitum licet purgantium usum, nihilominus morbi contumaces persistunt, ut v. g. In febribus intermittentibus, hydrope, Ictero, Lue venerea, &c. Clarum est, adeoque potius humoribus peccantibus causarum morbosorum productis proprie medentur, & ita à posteriori saltem morbis succurrere nituntur. Unde illorum fermentorum morbosorum respectu potius alterantia præsertim specificata, humorum vero per fermenta ista productorum vitiosorum ratione, purgantia saltem conveniunt.

§. 31. Cæterum, cum per purgationes in specie vehementiores, omnia ferè in corpore turbari soleant, adeoque periculosa subinde sequantur symptomata, ob id exactè consideret medicus legitimam purgandi rationem, tam in acutis, quam in Chronicis affectibus. In acutis quidem legitimam purgandi methodum, seu optimum regimen præscribit *Hippocrates sect. 1. Aphorismo 20. 25.* in quibus cocta medicari docet, non cruda, nisi materia turgeat, quæ medicationis vox non præcise ad purgationem restringenda est, sed in genere omnem notabilem per secessum, aut urinas aut sudores evacuationem in-

mit, in quibus omnibus, cum salutarè aëri successu instituentis necessario coëctio prius expectanda est, aliàs enim aut nihil evacuatur, ut totum corpus perturbetur, aut citra euphoriam aëri, potius cum nocimento ejus accidit. Monstrat sanè experientia nunquam naturam hujusmodi instituerè excretiones, nisi primo subegerit & concoxerit materiam morbosam seu peccantem, unde & in statu & declaratione saltem morborum, non verò in incremento aut principio salubritates tales molitur evacuationes, nisi materia interdum nimis turgat, hoc est nimis effervescat, & rapide moveatur, tunc enim irritata natura etiam inlieto tempore molitur tales evacuationes, sed cum coactum procedant symptomata dicta, quæ raro etiam solent esse frugifera, sed sæpius nocivæ.

§. 32. Est scilicet *cruditas humorum* evacuandorum talis eorum status, quo sanguini permixti & uniti naturalem ejus fermentationem vitalem turbant, & in effervescentias febriles eam concitant, id quod imprimis particularum salinarum à debita crassi deficientium fit culpa. Coëctio è contra eorundem à reliquis particulis per fermentativum motum separatio & quasi præcipitatio, quo recrementa, & heterogenea salia, ceu foeta, instar cujusdam Capitis mortui à sero, tanquam alimenti pariter, ac excrementi communi vehiculo imbibita, per certa viscerum cribra, & quasi filtra commode secerni & hinc per naturæ vias consueta evacuari possunt. Scilicet, sicut novella cerevisia, aut mustum turbidum & heterogeneis fœculentis particulis respectu vini permixtum, per quæcunque coëctur instrumenta, eodem modo integrum transit, absque fœculentiarum remanentia, quod fermentando depuratum ex excrementitiarum aut heterogenearum fœcum separatione & præcipitatione clarum transit per colatoria & remanentias omnes relinquit & seponit: ita quamdiu fœces recrementosa, per fermentationis morum separatae aut præcipitatae non fuerint, tam diu, nihil vitiose separatim excerni aut per quæcunque cribra separari potest, cum invicem & homogœna & heterogenea permixta sint. Unde etiam in tali statu urinæ, sunt crudæ, claræ, tenues intensè tinctæ; quod si verò motus fermentativi beneficio partes sanguinis homogœnæ, quæ naturaliter ejus componunt liquorem, turbatae, se denud unire, partes heterogeneas extrudere, separare, & præcipitare incipiunt, coëctio est principium, urinæ sunt crassæ, turbidæ, aut sublimamentum vel sedimentum leve monstrant, quod si hæ particulae perfectæ præcipitatae fuerint, sedimentum urinæ copiosum, materiam omnino coëctam & declinationem morbi ostendunt. Si verò effervescentia febrilis eò usque procedat, ut dissoluta massa sanguinea crassis ejus omnino depravetur, animal tandem emoritur, permanentibus urinis crudis, aut quæ jam coëctiois signum præmonstraverant, denuò recrudescuntibus.

§. 33. Hæc quæ modò dicta, monstrant Aphorismum illum *Hippocratis*, propriè de morbis acutis ab effervescentia febrili ortum habentibus intelligendum esse, in quibus tantum talis humorum est cruditas & coëctio. Nihilominus simile quid etiam in morbis chronicis, ex vitata sanguinis crassi dependentibus observare datur, quibus ob id etiam non incommodè idem Aphorismus certo modo applicari potest. v. g. in Malo hypochondriaco, icterico incipiente, cachexia, &c. Urinæ sunt pallidæ & tenues, aut tinctæ, sed tenues, propinatis ergo tunc temporis medicamentis purgantibus etiam validioribus, exagitur variè massa sanguinea cum diversis symptomatis, sed frustra, cum parum aut nihil promoveatur. Sin verò in subjectis succipleinis succedat larga evacuatio, hæc est sine euphoria potius cum damno. Propinatis verò medicamentis appropriatis, urinæ tales sunt turbidæ, crassæ,

opacæ, & procedente tempore lentè, licet copiosa deponunt sedimenta, &c. id quod ferè signum esse solet medicamentorum rectè operantium. Tuncque purgantia etiam leviora ubertim & quasi spontè naturæ evacuant, ut sine egregio fructu, & successu usurpentur. Ergo & in talibus coëctio & cruditas certo modo respicienda, utur chronici tales morbi, lento gradu absolvant sua tempora, quæ cito percurruntur ab acutis, unde & in Chronicis subinde medicamenta purgantia, interponenda sunt alterantibus, quæ in acutis, circa declinationem tantum usurpanda: In his tamen in principio ferè purgatio quaedam minorativa præmitti solet, idque ad abstergendas sordes, in primis viis harentes non verò ad evacuandam integram massam sanguineam.

§. 34. Fit tamen non raro, in specie in calidioribus Regionibus, & ubi victus aliaque respondent, ut non tantum in acutorum principio & incremento materia morbifica sit cruda & hinc impetuose effervescat, sed etiam, quando ex *Hippocrate* sit turgida, seu turgat, i. e. quod abundantius immoderatè nimis effervescat, & rapidè per vasa moveatur, instar musti, ex vino generoso impetuose nimis ebullientis, quod vase nimis arcto, concluso idem dirumpit, & in partes, sua turgescencia distillare facit. In tali casu videmus in principiis vel incrementis morborum, natura interdum vomitus, aut diarrhas hæmorrhagias symptomáticas ciere, eam aliquo modo levantes: Hic ergò imitandam naturam suadet *Hippocrates*, & in tali materiæ turgescencia, ubique convenit evacuandum, ubi tamen cauto & circumspècto opus est, ne intempestivè irritentur Cræbrones.

§. 35. Ex modò dictis patet, quare, ut supra dictum, in omni evacuatione coëctio seu heterogenearum partium separatio & præcipitatio expectanda sit, quia aliàs nihil utiliter per partes ceu per cribra aut filtra transcolari potest & evacuatur. Opus naturæ est simpliciter coëctio, in quo ipso etiam fermenti digestivi in stomacho, mediante aliquali Chylis vehiculo & supplemento magna consideranda venit efficacia. Remedia, quæ propinare intereè debet medicus, pro adjuvanda tali coëctioe, sunt alterantia & attemperantia, fermenti & materiæ morbosa primariò peccantis corrigentia, in quibus ipsis cum ferè vitiosum acidum primario peccet, hoc attemperantia & absorbentia, item producta hinc morbosa abstergentia, sunt optima, ac talia ferè ex nitro, antimonio, CC. &c. peti & usurpari solent. Quod si malignior fuerit effectus, non tam ad coëctioem, quam fermentum, aut contagium malignum respiciendum est, adeoque potentibus & appropriatis alexipharmacis, ac sudoriferis, mox in principio instilendum, ut eliminetur in tempore fermentum malignum, ne totus sanguis ab eodem corrumpatur, & spiritus influentes quoque tandem inquinentur habita simul tamen ratione majoris vel minoris sanguinis febrilis effervescentiæ.

§. 36. Cæterum præter talem crudorum humorum arte purgationem, coëctioem, etiam alii non crudi licet humores præparandi sunt, vel digerendi, antequam evacuentur: Notum enim, quod interdum in scorbuto, quartana, malo hypochondriaco, cachexia, &c. purgationes fiant admodum graves, cum torminibus, variis spasms, violenta humorum agitatione, intestinorum aut ani exulceratione, deliquio, & in mulieribus hysterica suffocatione: interdum etiam omnino retinentur purgantia, eaque quandoque non sine noxa. Sicut ex medicamento purgante assumpto non operante mortem subitanè observavit *Loisibus* lib. 4. cap. 1. obs. 3. pag. 255. & ex retenta purgatione dolores hypochondriorum graves notat *Gabrielovius* cent. 2. cap. 37. Conf. pluribus *VVillis Pharm. Rat. Vol. 1.* Ubi

CAPUT VI.

DE URINÆ EXCRETIONE.

§. 1. Uxtra alvi excretionem maximè naturalis est ea, quæ fit per vesicam, quæ eò magis necessaria videtur, quo etiam in fœtu jam celebrari eam, dum in Allantoidem colligitur urina, notum est ex Modernorum assertis, At, quam proficua sit in morborum curatione, vel ex eo patet, quod *natura Critico modo per urinas finiat morbos* aut pleuriticorum, vel etiam suppuratorum pulmonum pus per urinas salubriter evacuet, *Vid. Schenckius obser. lib. pag. 243. & 252. item Horstius lib. 3. obs. 10. Borellus cent. 1. obs. 17. vel etiam ex abscessibus, ut ulceribus artuum purulentam materiam cum urina expurget. De quo vid. Hildanus cent. 3. obs. hist. 39. Quale exemplum etiam in scriptis parvi obvium. Sic Lindanus in Collegio super Hartmannum exemplum refert cujusdam fabri lignarii, ex casu costam in thorace frangentis, qui potu vulnerario diuretico, sanguinem ex læsione in thoraces extravasatum, una cum urina salubriter excrevit.*

§. 2. *Mitetur ergò & medicus natura motum & pro occasione evacuet morborum causas materiales per urinam, idque eò magis, quo jucundior agro est talis evacuatio, aut quo minoribus aut difficultatibus aut molestiis eadem conjuncta est, cum melior non sit via, salia massæ sanguinæ, aut superflua, aut vitiosa tartarea & peregrina ex corpore eliminandi, quam ut ferè soluta, lixivii urinosi forma emingantur; hinc in Scorbuto, Malo hypochondriaco, cognatisque affectibus, item ictero nigro, aut flavo, & in specie, in quibuscunque lienis vel revera talibus, vel ipsa saltem attributis affectibus optima sunt diuretica: Vid. Laurentius instit. anat. lib. 4. quæst. 27. In his enim affectibus urinæ atramento simile profluunt, aut cui copiosè intermixtae sunt arenulæ, seu potius salia concreta & præcipitata, sæpè insigne adjumentum affert, quem in reliquis adhuc affectibus præstant usum ad longum explicatum vid. in Hoffmanno de Methodo Med. p. 75.*

§. 3. Quod jam facultates diureticorum attinet, illa propriè dicta talia sunt, quæ copiosam aut saltem crebriorem urinam reddi faciunt, sine eo, ut copiosius laticis aquosi materiam suggerant: hæc quoad texturam materialem in quintuplici sunt differentia.

- (1.) *Acida*, Tartarus, spiritus salis; Succus Citri, &c. sal dulc.
- (2.) *Alcalia* tam volatilia, quam fixa, ut sal Tartari, Sal genistæ, stipitum fabarum, Tinctura Tartari, & ex his parata lixivia, &c. item sal volatile succini, spiritus salis armoniaci, aut urinæ, lumbricorum terrestrium.
- (3.) *Salsa* speciatim nitrosa; tam fixiora, quam volatilia, ut Nitrum, Millepedes, Scarabei, succus lumbricorum & plura diuretica vegetabilia, simul ferè vulneraria: Vegetabilia nitrosa, ut Card. bened. fumararia.
- (4.) *Tesacea*, seu marina, & quæ calcinata corpus instar calcis vivæ relinquunt. Ut lapides cancr. testæ ovorum, cancri calcinati, &c.
- (5.) *Sulphurea*, seu Oleosa temperata; quasi balsamica, ut Terebinthina, Juniperus, Crocus, Macis, &c. de quibus vid. prolixior *Villis Pharm. Rat. Vol. 1. Sent. 4. cap. 1. 2. segg.*

§. 4. Quod si in genere omnium horum consideretur operandi ratio, deprehendere ferè datur, quod sapor salsus renum stimulativus (ad quem stimulum renum semper in quibusvis diureticis, plus minus licet potentem respiciendum,) vel acris, vel

Ubi de purgantibus. Hæc omnia symptomata cum contingere soleant, vel ex acrimoniâ & corrosivitate nimia humorum evacuandorum, vel ex eorum crassitie, viarum exinde factis impedimentis & hinc inde obstructionibus ob id per digestiva una vel altera die præmissa, vel cum purgantibus permixta, acres humores imprimis acidi temperandi & edulcorandi, crassi incidendi & attenuandi, factaque viarum impedimenta removenda.

Quoad regimen purgationis observanda, quæ ante, in & post purgationem molienda: ANTE purgationem præparantia adhibenda i. e. qui impedimenta remonent, à quibus molestior fieret purgatio, quæ sunt vel acrimonia vel visciditas materiæ evacuandæ. In purgatione consideretur tempus vel necessitas vel commoditas: Hoc declinante Lunâ manè, nisi interdum vesperi pilulæ usuales, pro emundando primis viis recipiantur: Illud in chronicis sit epicrasi à paroxysmis vacuo, aut saltem ante paroxysmum, ita ut operatio finita sit antequam urgeat paroxysmus. In acutis in primo principio, id ferè per vomitum, hinc in declinatione ultima post coëctioem idque ferè per alium: Assumuntur purgantia sine alimentis saltem haustus calidos de super ingustus dissolvendo & distribuendo remedium purgationem promovet, idque eò magis, si huic Cremoris Tartari aliquantum fuerit additum, ab hoc enim quorumvis solutivorum promovetur operatio, five cum iidem five aliquor horis ab eorum usu demum adhibeatur: Motus corporis moderatus purgationem promovet, si immoderatus sit, ita ut sudor sequatur, purgatio cessat; conspirant invicem habitus corporis & abdomen, hinc enim calidum in loco temperato se asseret æger post assumptum purgans, jucundus minoribus molestiis sit operatio. Quæ in forma humida propinatur, melius quam sicca, semper citius & cum minor molestia operantur: præsertim in Melancholicis, Cholericis, & qui minus temperata naturæ ac habitus sunt siccioris naturæ. Vinum cohibet omnes purgationes five die antecedente, five ipso purgationis die propinetur. Post purgationem opera danda, ut in paratum statim redeant omnia, adeoque appetente nocte blanda anodyna usurpanda in specie parum theriacæ cum haustu vini generosi.

§. 37. Ergò pro tali scopo notum, quod non raro præscribantur noduli, in quibus simplicia digestiva cum purgantibus sunt permixta, dein præ cæteris hæc conveniunt temperata seu salsa, ut Tartarus, Tartarus vitriolatus, Arcan. dupl. Myrsichiti, sal digest. hypoch. sal armoniacum absinth. & similia, quæ imprimis crassa & viscosa incidunt & attenuant. Sin verò sordes evacuandæ sint acidæ, & in ægro purgando aliàs acida abundant, martialia, saturnina, testacea, salia fixa, & similia ceu præparantia digestiva conducunt. Quod si materia peccans fuerit naturæ pituitosæ acidæ, qualis in chronicis ferè esse solet, hoc est, si fuerit mucilago chylosa, viscida, tenax, acida, &c. conveniunt digestiva, ex aromatis, amaris, acris vulgè aperientibus dictis: v. g. Fumararia, absinthio, Centauro, Spirit. Tartari, spiritus salis armoniaci. Modernorum quorundam Methodus solet ad præcavenda periculosa. In purgatione symptomata, cum digestivis vel etiam purgantibus miscere Opiata, sic enim purgationes blandiores & moderatæ, idque imprimis in delicatioribus vel hypercatharsi seu torminibus obnoxiiis, aut succo melancholico seu acido abundantibus succedere solet. *Vid. Hæferus Hercul. Med. pag. 127. item Miscell. Acad. Natur. Curios. Ann. 4. pag. 22. Schmidius de Catharris lib. 4. pag. 313. Quin imò, etiam si non superveniant talia symptomata, nec metuenda sint, tamen non inconsultum videtur, post cessantem seu finitam purgantem operationem, blandum quoddam Paregoricum propinare, saltem appetente nocte, ut sedetur intestinis iste motus & tumultus per Catharticum concitatus; ad imitationem nempe *Sydenham. obser. hinc inde.**

temperatus oleosus primatim in vi diureticorum obtineat. Quem ut ut quidam non habeant, ut sunt acida & alia, tamen hæc ipsa non sine prævia sui imprimis viis alteratione, & ita in alium saporem, plus minus falsum imitatione, operationem suam diureticam exerunt; aded ut ob id de omnibus ferè diureticis *Helmont.* tractat. aditus præclusus ad condum viscerum; asserere videatur, ea, ut talia fabricari in stomacho. Jam ut ut sint acida, qua urinas movent. v. g. succus citri, spiritus salis, spiritus vitrioli, acidula etiam, &c. Quæstio tamen est de his an sub acoris sui ratione operentur, quod ex eo videtur erroneum, quoniam aliàs semper ab his feret stranguria, quod tamen experientia contrarium. An verò transmutata à bile in primis viis in falsum saporem sub hac alteratione talis diureticam vim acquirant, quod posterius sanè perquam probabile est. Alia verò præsertim fixa, ac ipsa testacea, non sine saporis sui, ab acido stomachi immutatione & plus minus facta saturatione absterfivum ulterius pro operatione diuretica ablegantur. Confirmari hoc videtur ex eo, quoniam & ipsa diuretica, quæ abundant sale alcali, potentius operentur, si appositione acidi mutantur in falsa, sive fixa, sive volatilia, v. g. salia lixivialia fixa vegetabilium per spiritum nitri, vel salis in falsa abeunt, egregie diuretica, uti & lapid. cancr. vis infusione in acetum exaltatur. Nam & ipsa urina est falsa, & vegetabilia ferè omnia diuretica, quæ simul sunt vulneraria; abundant sale alcali, sed temperato falso. Quare diuretica supra enumerata, quæcunque suo sallo imprimis urinam promovere videntur.

§. 5. Quod si in specie pro multiplici eorum varietate operandi rationes paulò specialius examinemus, omnes huc collimant, quod vel materie evacuantæ, organi evacuantis respectu, operationem exerant. In materia expurgando activa sunt.

1. Quæ sanguinem attenuant & resolvunt, & speciatim laticem serosum in eo fundunt & ita loric copiam è toto corpore profundunt v. g. Millepedes, Scarabei, lumbrici & quæcunque sal volatilis continent, item qualibet falsa, tartarea & nitrosa, & hujus ratione renes torpidos simul excitant.

2. Quæ laticem seu serum acriorem reddunt, indeque absterfivum & viscidorum plus minus attenuativum, ac nonnihil colliquativum & hinc renem stimulativum, ut lap. cancrorum herbæ diureticæ, vi alcali volatilis ferè operativæ, it. acidul. spirit. sal. In Organo verò evacuantæ; renibus nempe, & viis urinariis vim operativam exerunt.

(a) Quæ speciatim renem & viarum urinarium tonum debitum conservant, fermentum renale confirmant & vim transcolatoriam hæc ratione non absque aliquo stimulo promovent. Qualia sunt Terebinthina, Juniperus, Crocus, Rhabarbarum, &c.

(b) Quæ acrimoniam suam volatili renes irritant, & stimulant, & ita excretionem frequentiore reddunt. v. g. Cantharides, raphanacea, &c.

(y) Quæ ex natura alcalina sub digestionem migrant in acridinem, vias urinæ abstergentem instar saponis, simulque fortitudo ad hærentes sortes incidunt, blandè urina loca stimulant. Cujusmodi sunt testacea, item alia diureticorum fixa, &c. Confer. quoad hæc *Helmontius de Lithiast.* c. 2. §. 17.

§. 6. Seri ista & sanguinæ massæ certa alteratio ad promovendam Diuresin maximi momenti est, modò consideremus, quod præter dicta, quæ cocta non cruda evacuanda, diximus; in affectibus chronicis, cum scirrhus, vel epatis, vel lienis conjunctis, urinæ sit pauca ut plurimum excretio, ut ut tales ægri ex *Hippocrate* copiosi sint salivatores, & postmodum per me-

dicamenta salina, sanguinis crasin alterantia impedimenta vel scirrhos viscerum resolventia copiosius urinæ diversimodè affecta sequatur fluxus. Fieri hoc ex eo videtur, quod ex læsa viscerum functione, & vitata sanguinis crasi, talis hujus sit compositio & textura arcta, ut nihil, aut parum poros renum glandulosos & fibrosos ingredi, & per eos à reliquorum consortio liberatum possit fecerni: Unde alterata ista sanguinis crasi, & renovata miscela naturali, restituroque viscerum officio, particulæ heterogeneæ præsertim salinæ ab aliis separata & præcipitata & simul aquosæ eas imbibentes, ita disponuntur, ut meatus renum facillimè ingredi, indeque sub urinæ copiosæ formâ, cum euphoriam ægri possit excerni.

§. 7. Quoad usum & legitimum regimen diureticorum.

1. Conveniunt magis diuretica in morbis Chronicis, quàm in acutis pro scopo nempe diuretico.

2. Magis in morborum statu & declinatione, minus in principio, aut incremento: tunc enim fundendo sanguinem, vel attenuando humores aut stimulando intemptivè renes, subinde plus damni, quam commodi inferunt.

3. Non nisi præmissis primas vias laxantibus, aut aliàs si opus Cacohymiam non nihil exturbantibus conveniunt: Metus scilicet est, ne præmaturò diureticorum usu præcipitentur nimis, seu copiosius moveantur ad urinaria loca, corporis resoluti succi, ibique varia pathemata inferant: Hinc

4. Magis in affectibus ex colluvie serosâ natis, vel his conjunctis, quàm aliis conveniunt. In genere etiam eufarcis & succulentioribus subjectis magis conveniunt, phlegmaticis, it. in sanguineis, quàm acrioribus & Cholericis & Melancholicis continud præsertim usu, ne scilicet hi ad atrophiam vel extenuationem disponantur.

5. Nec nisi temperatis salibus, seri urinarii vehiculo evacuantibus, diuretica conducunt, illis enim acrioribus, plus minus corrosivis existentiis, varia pathemata nephritica excitantur, hinc

6. Viis & meatibus urinariis patulis & apertis, nec obstructis & infarctis, existentibus, illa porrigenda: aliàs prius aperiendæ eadem & impedimenta removenda, nisi vel dolore nephriticum, vel ischuriam pertinacem, vel alia periculosa symptomata inferre velis: id quod circa calculum renum imprimis observandum in quo non nisi circumspèctus & moderatus diureticorum convenit usus. Confer. circa hæc pluribus *Hoffmann. in Method. Med. p. 173. seqq.*

CAPUT VII.

DE SUDORIS EVACUATIONE

§. 1. **D**um continuo una die naturali per massam corporis porosam cutim, mediante insensibili transpiratione tantum evacuetur, quantum per alvum 15. dierum cursu, teste accurato *Sanctorio in Medicina Scatica sect. 1. Aphor. 60.* Non mirum, si tanta ejus est necessitas, ut ex impedita oriatur morbi, ex libera verò, aut artificiosè promotâ, præserventur vel curentur iidem. Unde & prudens mater natura non tantum plurimos acutos morbos Criticâ per sudorem transpiratione feliciter curat, sed etiam intermittibus febribus ordinatid paroxysmum falso sudore finit. Imò in malignis febribus hoc totum ejus est negotium, ut per poros cutis heterogenea ex mass. sang. expellat, cujus vestigia non raro petechiæ & pustulæ per corporis peripheriam disseminatæ, aded, ut verissimum

simum sit illud pronuntiatur prædicum, nullam omnino febrem suâ sine recidiva metu posse dici curatam, nisi sudore maduerit corpus.

§. 2. Sequatur ergò naturæ ductum **MEDICUS**, ut provocet sæpius sudorem, quia sæpè hujus imminet necessitas, cum certum sit, tertiam morborum partem curari posse cum sudore vel aucta saltem insensibili transpiratione. Ad minimum, semper in praxi obferretur, ut poris cutis serventur aperti, ne iis occlusis aut augeatur præfens morbus, aut superinducatur ipsi novus. In genere à sudore hæc emergunt remedia.

1. Sanguis insigniter attenuatur & liquefcit indeque supervenit pulsus major, celerior & frequentior, cum insigni corporis incalescentia. Unde promptius fermentatur, & non tantum omnes ejus coagulationes, aliorumque corporis contentorum præcaventur, sed præterea quoque partes ejus heterogeneæ, ex massa ita attenuata uberius separantur & facilius præcipitantur.

2. Attenuatus, & liquefactus sanguis celerius & rapidius per vasa circularur, unde & alia corporis liquida, quorum motus à sanguinis motu plus minus dependet, etiam velociori motu agitantur, sicque omnes contentorum in partibus stagnatio aut præservatur aut tollitur.

3. In tali sanguinis statu latex ejus aquosus etiam insigniter rarefcit, & attenuatur, unde ab eodem copiosius imbibuntur partes massæ sanguinæ, heterogeneæ separata & præcipitata & per poros cutis apertos, sub illius vehiculo ubertim evacuantur, sicque etiam omnia fermenta peregrina & aliunde suscepta contagia, v. gr. in febribus malignis, aut diarrhœis, contagiosis optimè eliminantur.

4. Idem latex penetrat simul undique in partes solidas, præsertim subcutaneas, sicque simul abluat & abstergit sapore suo falso, vi quasi saponaria partium istarum sordes, casque unâ exportat: Ita ut universale sanguinis & partium solidarum & particulare peripheriæ corporis, in morbis nempe cutaneis purgamentum sit sudor.

§. 3. *Modus, quo fit sudor*, est hic: Occasione vel causâ externâ, exercitii corporis, caloris ambientis, &c. vel medicamenti interni attenuatur, & magis fluxilis fit sanguis, adeo liquefcit, & plus minus resolutur, hinc velocius & celerius per vasa rapitur & circularur, adeoque frequentiori per cor & pulmones transitu, intensius fermentatur, magis incalescit, &c. in resolutò & liquefacto sic sanguine, & à concepto calore magis agitato, serum aqueum intermixtum & ipsum à calore attenuatum, imbibit copiosè particulas minus reliquis coherentes, seu permixtas in specie salinas: hinc sudores nunc falsi, nunc acidi, nunc alii saporis observantur, dumque transit irâ liquefactus sanguis & attenuatum serum, per quasvis partes solidas, falsedine suâ imbibita hoc simul abstergit quascunque sordes errore nutritionis subinde genitas, donec successivè circa corporis habitum subintrat copiosissimè constitas glandulas intercutaneas, ex quibus per vasa excretoria corporis poros constituentia, emanat. Quod si minus sint aperti pori, interdum per urinam copiosior supervenit excretio.

§. 4. Ad sudorem ergò duo imprimis, ut debitè fiat, requiruntur.

1. Respectu materie excernendæ, certus sanguinis & seri, seu communis nutrimenti & excrementi vehiculi, status.

2. Respectu partium, per quas fit excretio, certarum conditio.

Sanguinis status sit talis, ut nec condensatus nimium, nec nimis rarefactus existat, adeoque in æquabili

mistura seu textura, ac consistentia sit constitutus, quod rareferi, & attenuari, & seri latex ex eo extricari commodius & fecerni, tantaque massa expeditius per vasa circulari queat: Nam in condensato nimis sanguine rarefaciunt quidem plus minus integram massam sudorifera, sed non nisi repetitis vicibus exhibitâ, sudoris effectum præstare valent. In resolutò verò nimis eodem, magis per medicamenta resolutus sanguis, tam intinè serum & sanguis mista, & juncta existunt, ut nulla specialis fieri possit secretio, quin magis attenuatus & liquefactus sanguis virium majorem prostrationem & fatiscientiam inferat. Certè magnum momentum situm est in talis sanguinis constitutione. Hinc enim sit interdum, ut consueta sudorifera parum operentur, quæ aceto vel simplici vel medicamento diluta non sine fructu solent propinari. Sic enim v. gr. Theriaca cum aceto propinata longè potentius operatur minorique cum virium dispendio, quàm solitaria usurpata. Sic patiter tinctura Bezgardica & aliquam spir. vitrioli acidi partem recipit, quæ acidorum permixtio, præsertim etiam remediis aromaticis oleosis, adeoque calidioribus probè observanda venit. *Partium*, per quas fit excretio glandularum nempe intercutanearum & fibrarum cutanearum, plus minus poros stringentium vel laxantium conditio in eo consistit, ut non tantum glandulæ apertæ & officio transcolatorio aptæ existant, sed, ut, & fibræ imprimis nervæ, debitum habeant tonum adeoque nec laxæ nimis esse debent, quod evenit, v. gr. in Syncopizantibus, aut quibus aliàs vires jam deficere incipiunt, aut quibus ex vitiato corporis habitu, aliàs fibræ istæ laxiores & patientiores existunt, in talibus enim non tam excerni naturæ conatu, quam spontaneo motu effluere solet sudor, & cum hoc ipso simul ros nutritivus pro partium solidarum nutritione hinc inde appositus: Nec strictæ nimis esse debent fibræ, ne oclusis hinc poris, & contractis meatibus intercutaneis, quævis sudoris supprimatur excretio & hinc major massa sanguinæ effervescentia & ebullitio superveniat, id quod quocunque ex causa irritatis spiritibus & hinc continuato undique elastico impetu diffusis accidere solet, & non rarum est malignis in febribus, in quibus præcordiis à maligno fermento afflictis, & inquieti & insomnes sunt ægri; & ex præfata causa, simul nulla sudoris, ne cocta quidem profusio. Hinc tali in casu opium, tam nobile audit sudoriferum, ut & theriacales & Michridatii compositiones, à tot annis adhuc famosus: ceu ex primariis ingrediatur, quatenus & irritationem molestant, quocunque in loco sicut & spirituum impetum sopit, & hinc fibrarum cutanearum stricturam, & quasi spasium & inde natam pororum occlusionem solvit.

§. 5. Medicamenta ergò sudorifera præter calorem externum vel exercitium sunt talia, quæ sanguinem attenuare & colliquefacere poterunt. Consistentia equidem sanguinis est à mutua textura & connexionè partium minimarum ejus massam componentium dominatur tamen has inter oleosæ, utrasque salinas temperantes, & ita mutuo nexu cogentes. Speciatim texturam hanc ce constituunt oleosæ particulæ, ratione occultati acidi, hinc etiam experimenta infusoria docent, ab acidi coagulari, ab alcali verò attenuari sanguinis consistentiam. Patet ergò ex his, quod sudorifera operabuntur quatenus hoc acidum plus minus temperant vel activitatem ejus impediunt, suntque ratione texturæ materiali imprimis alia, tam volat. ut spirit. CC. spirit. sal. armoniaci, &c. quam fixa, ut sal. Cardin. Bened. sal centaur. min. &c. eaque tam macra, quàm pingua: illa ubi sine caloris intensione artificiali provocare volumus sudorem, hæc ubi simul calorem intensiorem reddere animus est. Ad hæc volatilia oleosa in recessu salina parili ratione potentia sunt sudorifera, ut spirit. volatiles, & oleosa destillata, v. gr. spir. flor. samb. rorism. item ole. destilla-

ta, ut oleum destillatum tartari, ligni guajaci, buxi, &c. quæ cum nihil aliud sunt, quam resinæ vi ignis colliquefactæ, patet, quod hac ratione, etiam ipsa resinosa concreta vium sudoriferam exinde obrinebunt. Hinc Essentiæ lignorum, essentiæ theriacales, ex aromaticis acrioribus, adeoque resinosis volatilibus ferè constantes. Quibus & ultimo accedunt fixiora tam terrea, quam mineralia sulphura, ut CC. ultum, terra sigillata, unicornu fossile, antimonium diaph. Bezoardicum minerale, aurum diaph. cinnabaris antimonii, aliaque similia, &c.

§. 6. Quoad rationem operandi, sudorifera hæc sunt in duplici differentia.

1. *Erunt positivè* talia, v. g. ista, quæ sunt substantiæ solubilis, volatilis penetrantis, adeoque ultra primas vias, etiam ad alias corporis regiones perveniunt. Uti sunt spirit. & salia volatilia, oleo destillata. Essentiæ resinosa, &c. item decocta vegetabilium, item salia fixa. Hæc enim seu alcalia vel pura vel oleosa attenuant, & fundunt effectivè sanguinem & propriè ad sudorem illum disponunt.

2. *Privativa*, quæ fixioris cum sint consistentiæ, ultra primas vias haud penetrant, sed saltem dictis in locis, acidum tam naturale, quam p. n. vitiosum absorbent, imbibunt & ita activitatem ejus in alias corporis regiones impediunt, v. gr. terra sigillata, maxilla Lucii piscis, lapis, Bezoar, CC. ultum, antimonium diaphor. &c. &c. dum enim his imbibitur acidum, & hoc ea aggreditur solvendo, sanguis, suo quasi coagulo vel orbatum, vel alio succo acido destitutum ex primis viis imprægnatus attenuatur, resolvitur, sicque tandem sudor subsequitur. Confer. *Becherus in Phys. Subr. L. 1. p. 394.*

§. 7. Hæc dum ita sunt, æger non parum debilitatur, ex spiritu nempe dispendio & nimia massæ sanguineæ dissolutione, ut ergo citius se colligat post sudorem per actum acida moderata, v. g. ex citro, berberibus, cydoniis, item tincturæ acidulæ, bellidis, julepi aciduli cum spir. vitrioli vel nitri propinantur, ut ab his attenuata sanguinea massa, blandè denuò coeat, debitamque & naturalem consistentiam successivè reciperet, indeque vires labefactæ plus minus denuò redeant.

§. 8. *Vsum tandem & legitimum regimen sudoris* quod attinet, tam in acutis quam in chronicis convenit affectibus.

1. In acutis quidem evacuationis saltem gratia h. e. ut heterogenæ partes & fermenta evacuentur ex mass. sang. quæ per poros naturaliter sub filiginum forma evaporare solent, artificialiter verdè exaucto quanto, in guttas, in strias sudoris abeunt, hoc ut utilius fiat, necesse est sæpè, in specie si non sit febris nimis maligna (ut hæc quoque coctionis signa semper soleant esse proficua) ut si materia ista excrementicia peccans sit cruda, i. e. non separata, sed potius vitiosè in sanguine ebulliat, ut prius coquatur, id est præcipitetur & separetur, alias enim vel nullus sequitur sudor, vel nudus latex aquosus, cum copiosis spiritibus tantum exhalar, sine euphoria ægri, cum insigni potentius ejusdem damno: ad imitationem scilicet naturæ, quæ vel in declinatione universali morborum, vel particulari paroxysmorum, tantum sudores movet, non secus ac eadem variolas, petechias, nonnisi post aliquot dierum febrim, salubriter & sufficienter expellere solet. His ergo in casibus vel præcipitantiæ, seu moderatè sigentia præmittenda vel addenda sudoriferis, imò non raro post solū hujusmodi præcipitantiæ dictorum usum, spontanei salubriter sequuntur sudores. Sed hæc non necesse est, ut rigorosè adeo observentur in morbis, ubi non est talis materiæ crudititas non chronicis tantum, sed etiam acutis malignioribus, illustratur hoc per febres erysipelati, aut pleuritidi junctis. Adeo ut

hæc confirmet ea, quæ superius dicta circa Aphorismum Hippocratis de coctis evacuandis, tam de purgantibus, quam diureticis & sudoriferis intelligendum, cum certum sit, & universaliter verum, nihil posse separari ex liquore, cujus porulis intimè unitum est, ejusque componentibus particulis permixtum, sine præcedente præcipitatione seu separatione, i. e. ex porulis extrusione.

§. 9. In Chronicis verdè

2. Sæpius alterationis interdum & evacuationis scopo instituitur sudoris provocatio; sic enim in paralyticis, ischiaticis, arthriticis, lue venereâ laborantibus, tam & ferè magis pro scopo alterationis viscidorum, & acidorum attenuationis, celerioris sanguinis circulationis, hincque coagulatorum aut stagnantium hinc inde succorum resolutionis gratiâ, quam præcisè pro scopo evacuationis usurpantur. Cum verdè sudores simul & vires attenuent, spirituum affluxu, & repetito usu corpus emacient, roris nutritivi nimia resolutione & sudoris formâ evacuatione, ob id, nonnisi viribus adhuc constantibus provocandi & habito subjecti patientis plus vel minus succulenti respectu, crebrius aut rarius eliciendi. Observetur etiam sedulo in quovis sudore, ut primæ viæ sint emundatæ, & à sordium vitiosorum caterva liberatæ, quin etiam repetitis evacuantiibus, aut diureticis nonnihil mass. sang. repurgata, idque in Chronicis præsertim affectibus, in acutis enim tam cum, quam absque febre aliud urget necessitas. Cum siticulosi admodum sint ægri sub sudore, potus calidus magis sudores promovet, sed minus recreat, frigidus ferè nocivus est, sed magis viribus consulere videtur. Ratione sudoris ergò potus calidus, ratione virium haustus vini in specie confert.

CAP. VIII.

DE SALIVATIONE UNIVERSALI
& particularibus evacuationibus.

§. 1. **P**ER copiosum salivæ fluxum ex ore etiam causæ materiales morbosæ evacuari solent, idque tam universaliter, quando ex toto corpore per hanc viam instituitur evacuatio, in salivatione, seu pyralismo universali, vel particulariter, quando saltem ex ore, & locis vicinis per salivam fit evacuatio per apophlegmatismum dictum. *Salivatio* universalis mediante mercurio concitanda casu primitus, ut plurima alia medicamenta inventa sunt, quæ nunc ex instituto administrantur in cura lue venereæ, aliisque chronicis morbis. Ex Arabum nempe monumentis didicere veteres, ad ulcera contumaciora commendatum fuisse mercurium; Adhibere ergo illum ulceribus gallicis, hinc ex accidente & casu subsecuta salivatio, & per hanc, tam ulceris, quam ipsius primarii morbi curatio *Joh. Carpus Med. Bononiensis*, qui hæc lue veneream curandi methodo multa millia sanatorum lucratus fuit. In lue venerea ergò tentata cura salivatoria, observata simul etiam fuit aliis affectibus cum lue venerea conjunctis proficua. Hac ratione Epilepticus per 40. annos, lue venerea infectus, mediante salivatione ab utroque malo curatus fuit; non secus ac arthritis contumax evanuit, postquam æger lue venerea inquinatus salivationem mercurialem passus fuerit, quod etiam circa herniam aquosam observatum. Hinc in scabie virulenta, seu malignâ, in ulceribus erumum Cacoëticis, in affectibus cutaneis gravioribus, in asthma humoroso, aliisque similibus, salivatio mercurialis proficua observata fuit. Quin & modernorum nonnulli paralyticos ex apoplexia per salivationem curare satagunt, adeoque in genere salivatione

vatione mercurialis in quibusdam contumacioribus affectibus, ab humore viscido, glutinoso, acido oriendis solidas præsertim partes nimis assigentibus, ulum suum obtinebit.

§. 2. Salivationem hanc præstat saltem mercurius, quem adhibendi modus duplex est, Internus & Externus. *Externus* per unguenta, suffumia, emplastra, cingula sapientiæ dicta, &c. *Internè* usurpatur ferè mercurius dulcis, repetitis vicibus propinatus, præsertim in vitello ovi, item mercurius præcipitatus speciatim cum spiritu nitri, aliis arcanum corallinum dictus. Item turbith minerale crollii cum spiritu tamen sulphuris paratus, ad gr. iii. vel iv. quotidie repetendo, donec superveniat fluxus, si ut dicitur arcani corallini cum theriaca in pill. gr. ij. vel iij. sequente die iv. hinc verdè donec omnes doses simul 15. vel 19. gr. compleverint, raro plus requiritur. *Externè* usitatissimum est unguentum ex mercurio vivo cum duplo vel triplo pinguedinis suillæ, in mortario lapideo, cum pistillo ligneo paratum. Admittunt interdum & oleum laurinum vel theibinth, &c. Tali unguento plantæ pedum, tali, genua, carpus & cubitus in graviori malo, in pertinaciori affectu, etiam spina dorsii inungitur, continuatur aliquandiu, donec gingivæ & labia intumescere, parotides dolere, lingua inflari & ita salivatio prodire incipit. Per suffumia instituitur salivatio, medianibus trochiscis, ex resinis & cinnabari paratis, quibus incensus æger conopoeo inclusus suffumit, & ita ad salivationem disponitur. Sed hic modus est pessimus, qui subinde periculosissima symptomata excitat. Cingulum denique sapientiæ est pannus laneus mercurio vivo cum porcina pinguedine subacto imprægnatus, quod lumbis applicatur, & hoc præsertim in malis levioribus: scilicet, phthiriasi, &c. ubi non præcisè opus est salivatione, ut ut & hoc interdum salivationem excitat, id quod observavit *Pauli in Quadrupart. pag. 75.* A tali modo tractato mercurio succedit fluxus salivæ primò tenuis, secundò mucilaginosus, denique viscidioris & foetidæ. Rarum est, quod in principio fluxus alvi torminosus accidat, ut ut internè propinatus mercurius præcipitatus subinde vomitus in principio excitat. Galli plerumque ad 20. dies salivationem mercurialem fluere permittunt, sed legitimum signum sufficientis salivationis est, viscidior & tenacior mucus nonnihil foetidus prodeat ultirò, talis enim nonnisi in fine, cum perfectè operata est salivatio prodire solet.

§. 3. *Modus*, quò fiat à mercurio salis salivatio, *intrinsecus* est: Optima mihi videtur *Tachenii* sententia in *Elipp. Chym.* adherere mercurio sulphur externum ab ipso ferè inseparabile, volatile, & materiæ quasi arsenicalis, cujus acerrima acrimonia has turbas inserat, reservando & colliquefaciendo nutrimentum partium roridum, chylosum, cumque hoc simul vitiosa fermenta acida, venerea, aliisque, eaque hæc omnia sub forma salivæ foras educit, quatenus ita colliquefactus succus, ita sua textura materiali est dispositus, ut speciatim per glandulas, earumque poros, seu appropriata cribra, & speciatim maxillares possit trajici. Patet ergo hanc curam salivatoriam simul nonnihil esse deceptoriam, quatenus ex usu mercurii tam sani, quam ægri æqualiter purgantur. Generat ergo tale liquamen, in corpore mercurius, quod sub salivæ formâ emanat, ut ut cum eo vitiosa & partim naturalia recrementa simul evacuentur, & acida præternaturalia fermenta, à mercurio imbibita, simul eliminentur. Afficit in specie partes solidas, minus liquidas, & in his magis nerveas, quam sanguineas, hinc etiam emaciantur & debilitantur non leviter ægri, unde etiam hæc cura, nonnisi aliis ferè irritis, aut ubi alia non sufficitura, est suspicio, instituenda est.

§. 4. Quod legitimum regimen salivationis mercurialis præmittenda sunt, imprimis ex appropriatis, item balneis aquæ dulcis quotidie semel vel bis æger infuset, ut horum medio emolliatur corpus, attenuentur

& ad-faciliorem modum disponantur humores plus minus viscidi, simulque operantur pori corporis, pro faciliore mercurii penetratione. Sub ipsa salivatione utuntur ægri diata tenui, potus sit decoctum lignorum, non tamen nimis fortè, ne sudor sequatur, qui salivationem impedit. *Adjuvatur fluxus salivæ*, tenendo in ore globulum ex mercurio dulci, cum tragacantha paratum: post fluxum purgatur denuò æger & propinatur decoctum lignorum sudoriferum cum antimonio & mercurio, ad eliminandas sordes hinc inde forsitan restitantes, uti & penitus extirpandum ex corpore mercurium. Quod si nimia sit salivatio, pro hac concipienda omne punctum compient opiata internè exhibita. Aurum etiam singulari amicitia mercurium ex corpore evocat, & ideo salivationem sistit, applicatur affricando externè, vel detinendo in ore: Detentum albescit ex attracto mercurio, injicitur igni depuratur & iterum in os immittitur. Insinuat se auro, tam in ore, quam in astricto mercurio, & ita cessat salivatio. Sufferre possunt hanc curam saltim ægri, quorum vires adhuc constant, melius procedit tempore verno & æstivo, quam in aliis. Ab ære libero, item à frigore sedulo caveant sibi ægri, cum aliis facillimè tumores faucium lethales ex suppressione salivationis icipiant. Citius vel tardius pro ægri conditione succedit salivatio. Itali & Galli facillè salivant, cum humores illorum sint tenues, & fluxiles, conspirante aère tenui, inde pori & meatus corporis parentiores. Nos & Septentrionaliores, difficiliter sic evacuantur, propter glutinosiores succos, corporaque aère spisso compactiora. Cautus etiam apud nos aliosque Boreales locos sit usus salivationis mercurialis propter scorbutum oris, & quem mercurius & omnia mercurialia pertinaciter exasperant & speciatim gravissima oris & dentium symptomata inferunt.

§. 5. Inter particulares evacuationes sit primò salivatio particularis, quæ saltim salivam moderatè per externum stimulum, & glandulis oris, locisque vicinis evacuat, indeque caput consequenter lymphâ præternaturali onustum liberat. Unde etiam caput purgia, aliàs apophlegmatismus à phlegmate eliciendo dicitur. Cerebrum quidem, ejusque ventriculos immediatè non expurgat, nihil enim ex cerebro ad dicta loca desillat, sed omne per membranas pituitarias, post quas insignis est glandularum minutarum congeries, & hinc per oris glandulas derivatur. Recipiunt hæc glandulæ lympham ex ramis quibusdam arteriarum carotidum, quibus, per apophlegmatismum, ab uberiore lymphâ liberatis, uberior ad loca evacuata sit lymphæ fluxus, & consequenter interna capitis partes, minus lymphâ uberiore gravantur.

§. 6. *Conveniunt ergo salivationes particulares* in catarrhalibus capitis & vicinarum locorum affectibus, item in gingivarum, maxillarum, dentium vicinarumque partium doloribus. Operantur remedia hanc salivationem particularem excitantia simpliciter vi irritationis cujusdam dictarum glandularum, unde nunc simpliciter, mediante masticatione actuantur, & in consistentia sicca applicantur & dicuntur in specie MASTICATORIA. Nunc verdè in forma liquida imprimis decocti, in ore aliquandiu detinentur, quo profundius penetrant, & meliorem effectum præstent. Sic v. g. Apophlegmatismus siccus, seu masticatorium est radix Zingiberis, item Pyrethri, item Gummi Mastiche, item Nicotiana, &c. in forma liquida sit decoctum ex herba Majoranæ, Nicotiana, radice Pyrethri, semine Symplicis & similibus, in vino vel aqua aut acito decoctis, quæ decoctum vel in ore calidum detinetur ad tempus, vel pro meliori effectu etiam gargariatur.

§. 7. Succedunt apophlegmatismo ERYTHINA & STERNUTATORIA seu Præmica, quæ per nares lympham uberiorem ex vicinis ossis cribiformis & membrana pituitaria superiore eliciunt. *Ratione effectus differunt* quoad magis & minus, quædam blandius ir-

ritant, & ita successivè lympham ex naribus fluere faciunt, quædam acrius & sublimius vellicant, ut hinc sternutationes movent. *Sternutatio talis affectus est diaphragmatis, & musculorum thoracis, expirationi intercurrentium, qui convulsivo spasmus contracti, subitaneo impetu aerem elidunt, & ita sternutationem efficiunt. Causa talis convulsivi impetus est irritatio, sensilior membranæ narium superioris, quæ singularem consensum fovet cum nervo intercostali, quatenus ex hoc mox ex sua origine surculos quosdam recipit.*

§. 8. Duo ergo in sternutatione consideranda.

1. Ipsa irritatio narium, unde sequitur affluxus & effluxus lymphæ copiosioris, naturaliter insipida paulò spissioris partim naturaliter acris, acidæ salis, tenuioris, item mucilaginis viscidioris.

2. Motus iste convulsivus expiratorius, cum quo non solum eliditur spiritus, sed simul concutitur totum abdomen & violenter constringitur.

Ratione prioris conveniunt Errhina & ptarmica, pro evacuanda lymphâ, vel superflua, vel vitiosa, aut mucosa viscidioris in summitate narium hærentibus. Evacuata sic lymphâ istorum locorum consequenter & caput reliquum ab uberiore lymphâ influxu præservatur, unde per accidens capiti conveniunt & speciatim memoriam confortare, dicuntur errhina. **Locus**, per quem fit evacuatio, est partim ductus Stenonianus, partim membrana pituitaria superior & anterior, in summitate narium, juxta os vomer sita, & ad palatum nonnihil protensa, quâ irritata, glandularum series, post hanc membranam consita, copiosam lympham effundere solet.

Ratione posterioris, conveniunt Errhina & ptarmica in paroxysmis apoplecticis, hysteriis, partu difficili, &c. in quibus nempe cum impetu corpus concutendum venit.

§. 9. Medicamenta errhina & ptarmica sunt omnia acria illa, quæ vellicare valent membranam narium internam sensilem, locaque vicina, unde horum quasi convulsiva crispatura, hujusque medio lymphæ nunc naturaliter, nunc præternaturaliter constitutæ excretio. Talia sunt v. gr. Majorana, Nicotiana. Flos & radix liliorum convallium, helleb. uterque, vitriolum album & similia.

§. 10. Particulariter, quod intestina evacuat; est **CLYSMA**, mundificans imprimis intestina crassa, ultra quæ non penetrat, ut ut crassioribus evacuatis, per consensum & tenuia irritata, simul plus minus evacuatur. Nomen habent à κλύειν eluere, adeoque de quibus in genere injectionibus in uterum, aurem, &c. dici potest usitatissimè saltem de istis quæ in anum fiunt, dici solent.

Ufus primarius est diluere intestina, & hinc removere, quæcunque vitiosa, unde in alvo obstructâ, in ileo, in tenesmo, in dolore colico, in flatibus, in passione hysterica, in affectu hypochondriaco, in hernia, lumbricis, in febribus intermittentibus frequentis usus esse solet.

Secundariò, etiam aliis affectibus conducunt, quatenus cum partibus aliis vel connexa sunt intestina vel per consensum easdem afficiunt. Hinc etiam in lochiis superpressis, in facilitando partu, in affectibus nephriticis, apoplecticis, & similibus multum conferunt. In genere cum quamplurimi morbi, aut originem ducant ex abdomine, aut ibidem symptomata inducunt varia, Clysmatum usus est latè patens, tam infantibus, quam adultis convenit, *cautè tamen in gravidis usum vitandum.*

§. 11. Intestina equidem saltim eluunt, & materialia sui substantia, ultra Colon naturaliter non ascendunt, impediente hoc Coli valvula, nihilominus tamen subtiliora, volatilia & spirituosiora Miasmata eorum, altius etiam intra corpus penetrant, unde non tantum ex vino cum aromatibus pro clysmate injecto ebriosum

delirium observavit Rhodius Cent. 1. obser. 38. Sed & 21. Opii cum clysmate injecto coma oborum, narat Salmut. cent. 3. obs. 97. Per clysmata aliud ex vino Malvarico curatum. Sic quibus clysmatis aqua bened. pro fortiore stimulo additum est, interdum vomitus mover. Ipsemet observari clysmata, quibus terebinthina addita fuit diutius paulò retenta, urinam violacio imprægnasse odore, interim tamen nullatenus nos nutrire possunt.

§. 12. Regimen clysmatis, est facilè cum tutissimum sit, modò diu retineatur, præsertim in affectibus intestinalium, sive enim contenta intestinalia expurganda, sive intestina fortius stimulanda gratiâ injiciatur, perinde est, modò aliquandiu retineatur. Quod si diu nimis sine effectu intra corpus hæreat, per suppositorium desuper applicatum, effectus accelerari potest. Si flatus impediatur applicationem, partitis vicibus injiciatur, &c. *Conf. in his Meibius in dissert. de usu clysmatum.*

CAPUT IX.

DE SYMPTOMATUM URGENTIUM Remotione.

§. 1. **A**B ordinaria morbi medendi methodo, in causarum ablatione & morbi sedatione non rarè deviare nonnihil Medicus necesse habet, dum scilicet symptomata subinde contingunt adeo atrocita, ut speciatim his succurrere necesse habeat; si scilicet eorum violentiâ vitæ quoddam periculum, vel mediocritè vel immediatè imminet, quæ symptomata tunc urgere dicuntur. Qualia sunt dolor, vigilia, deliria, fluxus alvi, vomitus, lipothymia, convulsiones, &c.

§. 2. Jam verò his omnibus legitimam medendi rationem docet praxis specialis, habent enim omnia appropriata sua remedia mediamentibus quibus iis mederi possimus. In genere tamen magnam jus sibi hic vendicat **OPIUM**, ut in morborum curatione, ita & in symptomatum urgentium mitigatione, adeo, ut nullum ferè sit urgens symptoma, præter lipothymiam, idque saltem in quibusdam casibus, quod non leniatur ab opii salutari facultate. Nam & universalia remedia, ex sulphureis metallicis haurienda secundum adeptos, nonnisi certâ vi anodynâ operari videntur.

§. 3. Experitur opium quidem commune fatum. Dum laudatur ab hoc, culpatur ab illo Conf. de ejus usu & viribus auctores, qui ex professo de eo scripserunt, ut *Zwölff. in Pharmacopœa regia p. 153. VVinkelrius, Freitragius, Doringius, Hartmannus de Opio, Sala, in Fernario Laudanorum.* Per se certè benedictum remedium est opium, nec satis laudandum, in genere nempe quoscunque spirituum motus & consequenter omnes humorum primariò locales hinc etiam intestinos sistit, unde symptomatum inde ortorum cessatio, & pacata quies, adeo ut universalis longè sit remedium, quam purgantia vel sudorifera. *Conf. Mynsicht. in Arment. Chym. p. 71. item Hæserus Hære. M. p. 157. 158.* Sed pro salubri ejus usu tria sunt notanda:

1. Ut ritè correctum, præsertim per alcalia, usurpetur.

2. Ut legitimo tempore & constantibus adhuc nonnihil viribus administretur, has enim aliàs debiles, spirituum motum sopiendo, magis debilitaret; nec dandum, quando omnia jam desperata sunt, quia tunc inutile: In specie nonnisi rarè in principio morborum acutorum, sed tantum in incremento, in statu verò nunquam usurpetur, quia in statu motuum naturæ criticum aliàs impeditur. In Chronicis verò saltim confert cum paroxysmis paulò atrocioribus mitigandis & sistendis.

3. Obser

3. Observetur legitimus adhibendi modus, nunquam scilicet solum, sed semper debitis societatum specificis, affectuque simul appropriatis remediis propinetur, ne solo Opio, palliando saltem morbos, horum recidiva vel pertinacior contumacia inducatur.

§. 4. Mirandus hic opii & similibus Narcoticorum dictorum est effectus, qui tamen ex eo, quod Spirituum impetum & motum sufflaminet, plus minus eorum volatilitatem & subtilitatem, indeque facillimam expansionem & mobilitatem figendo quasi aut condensando explicari potest, quæ figendi Opiorum potentia consistere videtur in principio ejus sulphureo, sale volatili acri juncto, adeoque ex aliorum principis potius in calore, quam frigore: cum & alia Narcotica vi prædita, ut spiritus vini, carbonis incensi, Gas liquorum fermentantium, de natura quodammodo sulphurea volatili ex dicto principio sulphureo efficaciam suam mutuet.

APPENDIX.

§. 1.

HAtenus ea remedium genera, quæ corporali suo contactu & materiali cum partibus corporis unione operari solent, adeoque quorum agendi ratio & intelligibilior & Methodus eadem applicandi planior existit, consideravimus. Alia longè ea, quæ sublimior ferè hoc in Negotio *Helmontii* est Philosophia.

§. 2. Ut enim *Hic Ipse* rerum naturalium ortum, progressum & interitum ex terrâ per semina rectè explicat, inque horum efficiente Archæo, præter vim fermentalem (materie in tale Corpus transmutativam) etiam vim directricem in Corporis partium, ex determinata materia formatione, earumque actione ac usibus statuit, quàm in ideis (ob id à *Marco Marci* operatricibus potius directricibus) positam esse affirmat, etiam per talem processum quasi seminale, morbos in nobis progigni asserit, dum Archæus seu Spiritus Instans, occasione quacunque speciatim peccantis cujusdam Materie occursu irritatus, varias ideas, furoris, excandescentiæ, pavoris, aliasque, spontè concipit, aut similes aliunde sibi communicatas ideas appropriet, pro quarum ductu & directione multipliciter actiones naturales corporis functiones, vi & potentia idearum seminalium perficiantur.

§. 3. Remedia ergo hætenus usitata, saltem à posteriori, removendo causam occasionalem, aut producta ejusdem morbosa curare asserit, à priori vero nullatenus radicem morborum, attingere, unde & tam plures morbi, seu incurabiles à Medicis relinquuntur, & quas ipsa natura curare nequeat, etiam Medicos, seu simplices illius Ministros removere non possint. Illustrat hæc non tantum per curas morborum, sine sensibili causæ materialis remotione per sola animi Pathemata factas, sed etiam per vires imaginationis in generatione morborum & horum curatione, & remedium determinatione, per quam efficaces. Ac sine Veterum Galenicorum facultates toties irritatæ, actiones hinc pervertentes nil aliud, quam talia Archæi Pathemata, & hinc natæ præternaturales ideas, esse videntur, loco quarum modernum Spirituum animalium impetum & præternaturales motus ritè substituant, vim tamen motus determinativam non clarè satis explicant.

§. 4. Pro genuina ergo cura Morborum hujusmodi archæalium (ut plurimum ad Morbos occultarum qualitatuum relatorum) requirit remedia etiam idealiter saltem operantia, citra materiæ, ut talis, quascunque

Tom. I.

conditiones, quæ scilicet saltim irradiativè instar luminis solo veluti radio, sive ad speculum agant in sopitum vel succensum Archæum, unde demum in totum corpus spargatur hausta in Archæo vis radialis, & sanitas inde succedat, quatenus talium remedium intuitu, archæus certo modo alteratus, morbos exuat aut delectat ideas, vel aliàs contrarias suscipiat, ut ita cesset præternaturalis actionum perturbatio, & naturalis pacata redeat quies, quæ ipsa cruores leporis dysenteriam, vel erysipelata curante illustrari possunt.

§. 5. Pro hoc scopo ergò idealiter morborum radices curandi in archæo, extollit imprimis sulphura metallica fixa, quibus correctis & perfectis, tota morborum cohors aufertur. Speciatim ignem, seu sulphur Veneris fixum his maximè extollit, & mediantem hoc Elemento igni, veneris, h. e. olei è sulphure veneris paratum mercurium diaphoreticum fixum, quæ duo omnia ista præstare ait, quæ Medicus vel Chirurgus desiderare queant. Ad hæc sulphura & alia fixa ex metallicis parata remedia, tam sicca in consistentia quam liquida tincturarum liquidarum formæ, v. g. antimonij, solis &c. se exhibeant, pertinent. Sanè, uti generationes rerum ex seminibus sine talibus ideis vix explicari possunt, ita etiam in Morborum productione & generatione hæ ipsæ ulceriore considerationem merentur. Sulphura autem hujusmodi Metallica & quæ ejusdem sunt prolapia remedia, vi anodyna figurari & hinc vi antiépiléptica polleere, clarum est ex Cinnabari antimonij, ut raceam alia sulphura & tincturas, fixiores antimoniales, quæ citra suam corporalem alterationem tam activam, quam passivam, & in anodyna, & hinc operatione diaphoretica sunt summè æstimanda. Horum loco commune saltem illud Opium, ut non omni carens virulentia, etiamnum imprimis viis existens, laudatissimas non rarè operationes exerit.

§. 6. Pertinent tamen hæc & ad sublimiores ac minus usitatas curandi ægros rationes, curationes Sympathicæ seu magneticæ seu transplantatorie. De his, varis auctorum sunt sententiæ. Quidam eos affirmant, eosque vel admirantur, vel seruantur. Quidam eos negant, quo si experientia tales refuter ad Dæmonis pactum omne negotium transferunt. Sed blasphemii hi sunt in **D E U M**, cujus miracula in natura fundata, Dæmoni adscribunt, Primus talium fuit *Paracelsus*, sequenti hunc sunt alij, qui scripsit partim, partim experimentis negotium hoc ulterius confirmarunt, qui Auctores vid. in *Theatro Sympathico*. Conf. simul *Marci in Phil. veteri Restit. part. 5. item Tinzelius in Medicina diastatica, item Bartholinus Cent. 3. hist. 66. & Cent. 6. hist. 53.*

§. 7. Cura Sympathetica est dum citra remedij parte affectâ contractum in, distans sit cura, quasi per occultum quandam cum parte affectâ consensum: dicitur etiam Magnetica, quia est quasi tractio quædam inter partem læsam & inter remedium absens, quod debet sanare. Sic Sympatheticè per vitriolum veneris curat hæmorrhagias, vulnera & ulcera cruenta in distans, modò sanguinem ex parte læsa manantem contingat: item Perficaria per aquam frigidam tracta, & contusionibus gravioribus vel ulceribus imposta, donec non nihil inteperit, hincq; ut citius putrefcat in locum repidum sepulta, dictos defectus curat. Conf. *Mysnerius de Pulv. Sympathico annexo Digby de affectionibus Corporum.* Item Lac in prunas recens emulsum, ut Vaccæ ubera inflammat, ita mulieris ubera sterilecere, facit. Item urina Ictericæ supra equinum, dum calet, excreta curat Ictericum. *Vid. Willis in Pharm. Rat. par. 2. Vol. 2. p. 266. item Miscell. Curios. Med. Ann. 3. p. 146.* item: si ex urinâ ægri & lacte addito pane similigineo fiat jusculum, quod propinetur Cani, si canis exinde non moritur, nec

nec homo morietur, sed ita ab Ictero convalescet. Pertinet huc unguentum magneticum tam Sympatheticum, quam armatum, de quo vid. Speciatim Helmont. *Tract. Magnetica vulnerum Curatio* §. 2. Item faciunt huc Verruca lardo contacta, teste *Verulario Silv. Sylvorum. Cent. 10. hist. 997. it. Clavi pedum affricu pomii evanescentes. Vid. Helmont. Tract. Magnum Oportet.* §. 29. Item contactus manus Mortuae, ut & pilorum decisorum cum relictis syopathia *Bart. Cent. 1. hist. 41.* Item aliquotieso b. observavi, quod Mater lactans in uberibus sentiat ejulatum infantis absentis.

§. 8. *Transplantatoriam* quod attinet *Curam*, hæc fit, quando ægritudines transferuntur, vel in Animale, vel vegetabile Subjectum, ut exindè sanetur Corpus humanum. Fit talis cura vel per contactum immediatum, & dicitur *Approximatio*, vel per contactum mediatum, mediante quodam tertio, Magnete dicto, & est propriè dicta *TRANSPLANTATIO*. Per approximationem Panaricium, curatum, refert *Riverius Cent. 4. Obs. 19. & 63.* quo etiam pertinet applicationes canum Melitensum, de quibus vid. *Barthol. c. 3. hist. 66. & 6. hist. 53.* Per transplantationem autem curantur Morbi; v. g. quando sanguis ægri testæ ovi includitur, & gallinæ pro incubatu per 14. dies supponitur, hinc sui famelicæ propinatur, exindè morbi, ex vitiata sanguinis crasi oriundi transplantando averuncare solent. Vid. *Burgravius in Biolichnio*, item. Atrophia curatur per sanguinem ægri testæ ovi inclusum acervo formicarum impostum, quod prius docet *Hartmannus in praxi Chymiatrica* & tanquam à se observatum confirmat *Boyle in Philos. experiment.* Sic canum magnetismus notus est, dum eisdem mediante pane, sudore madente nobis familiares reddimus. Item dolor dentium transplantatur in Corylum vel Sambucam, mediante festuca ex arbore decisa. Ita caro suilla in urina ægri recenti cocta obijcitur cani devoranda, pro curâ morborum Chronicorum, speciatim februm intermittentium. Item dolor crurum inveteratus per urinam ægri, in quâ ovum ad duritiem coctum fuit & hinc sepultum curatus fuit. Item Casseus recens pedibus Podagricis applicatus à cane comestus; claudum & contractum reddidit Canem. Transplantationem Podagræ in salicem, mediante urina & sanguine ægri prolixius descriptam videatis in *Timao lib. 5. Epist. 8. p. 363.*

§. 9. In omnibus his curis tam Sympatheticis, quam magneticis, mediatè certa portio spiritus vola-

tilis ex corpore ægro decisa, sive cum sanguine, sive cum sudore, sive cum insensibili effluvio separatur à toto, hæc enim omnia aliquid de Spiritu vitali demunt, inest iis participatio quædam vitalis extra concretum naturale. Vnde prout hic alteratur diversimodè, sequitur similis in toto Corpore alteratio, plus minus prout vel citius vel tardius ad omnimodam sui dissolutionem & interitum ac evanescentiam disponitur, ac ita brevius vel diutius cum toto consensum sustinet.

§. 10. *Mumia spiritus vitalis* nomine venire solet his in casibus dicta *spiritus vitalis portio*, quæ à toto separata, fundamentum dictarum curationum constituit. Ut enim propriè Spiritui insito tribui solet hæc appellatio, ratione cujus etiam differentia fit inter Corpora violenta vel naturali morte obientia, tamen hoc in casu promiscuè sumi solet. Mumia hæc, sin sub formâ effluvij subtilioris, ex habitu Corporis extrahi debeat, mediante quodam corpore tertio magnete dicto sic fieri solet; quales magnetes recententur quatuor.

1. Ex stercore humano secundum *Paracelsum & Tenzelium in Medicina diastatica.*
2. Est caro humana siccata, quæ applicata regioni cordis violento magnetismo attrahat, sed necesse est, de sumpta sit à corpore humano violentè occiso, & si possibile, adhuc calente.
3. Sanguis ex homine sano quantum placet, ex sanguine grume factò decantetur liquor serosus supernatans, exsiccat in umbra, humectetur successivè isto liquore, & siccat denuò, donec sanguinis omnem imbiberit liquorem, & sic siccatum asserva.
4. Stercus hominis sani, & hoc cum urinâ ejusdem redige inconsistentiam pulvis, adde quantum habere potes sudoris ex hominibus sanis collecti linteæ, aut spongæ pone simul in loco mundo, donec siccetur in umbrâ. Hinc adde sanguinem recentem, misce, & asserva usui.

§. 11. Pertinent huc *PHILTRA* vera ad certam personam determinata, quorumvis in tali murali consermentatione consistit, ut loquitur Helmontius tract. magnetica vulnerum curatio. Hoc est in unione arctâ spiritus quasi transmutetur, & omnino subigatur ab ista mumia, unde sequatur propensio naturalis in illam personam.

Sed hæc pro excitanda saltem curiositate in talibus sufficiant.

SOLI DEO GLORIA.

JESU JUVA!
MICHAELIS ETTMULLERI
PHYSIOLOGIA CUM ANNOT. PRACT.
EJUSDEM AUTH. CIRCA HANC MEDICIN. PARTEM.

CAPUT I.

De Vitali Principio Corporis Animalis.

(Multa huc pertinentia possunt peti ex variis Auth: videantur

Alexander Mauro-cordatus.
Andreas Cnaselius.
Andreas Laurentius.
Andreas Tenzelius.
Aristoteles.
Antonius Deusingius.
Athanasius Kircherus.
Aur. Philipp. Theophr. paracelsus.
Balibazar Timeus à Guldenkelée.

Bartholus.
Benedictus Sylvaticus.
Bernhard Suvalbe.
Carolus Drelincourtius.
Carolus Fracassatus.
Caspard. Asellius.
Caspard Bartholinus.
Caspard Barthol. Thom. filius.
Caspardus Schottus.
Caspard. Hoffmannus.
Claudius de la Courvée.
Corad. Vitor Scheineiderus.

Cormeus.
Daniel Semertus.
Dominicus Panayolus.
Fabricius Bartholetus.
Felix Glaterus.
Florentinus Schuyt.
Francisc. Deleboè Sylvius.
Francisc. Glissonius.
Francisc. Maria Grymaldi.
Georg. Entius.
Georg. Fredericus Rallius.
Georg. Seger.
Gottfr. Mæbins.
Gualtherus Charleton.

Gualtherus Needham.
Guerner. Rolfinckius.
Guillcm. Fabric. Hyldeum.
Guillelm. Harvaus.
Hermennus Conringius.
Henningus Arnissus.
Henricus Regius.
Hieronimus Barbatu.
Jacob. de Back.
Janus Cornarius.

Johannis.
Joan. Albertus Schenkus.
Joan. Albertus Sebifus.
Joan. Alphons. Borellus.
Joan. Antonid. Vanderlindin.
Joan. Baptista Varhelmont.
Joan. Beguinus.
Joan. Chicorius.
Joan. Conrad. Stetterus.
Joan. Daniel Folsius.
Joan. Daniel major.
Joan. Donatus Sanctlorius.
Joan. Ernestus Burggravius.
Joan. Gorraus.
Joan. Hartmannus.
Joan. Henricus Paulus.
Joan. Marc. Marci à Cronland.
Joan. Pccquetus.
Joan. Rhodius.
Joan. Scultetus.
Joan. Sperlingius.
Joan. Svanmerdamius.
Joan. Talkius.
Joan. Valaus.
Joan. Vanborne.

Joan. Zovelferus.
Kelin Dygbaus.
Lambertus Veltheyus.
Laurentius Bellinus.
Ludovicus Bilfius.
Marcellus Molpighius.
Martinus Kergerus.
Martinus Schoonckius.
Martinus Uucinrichius.

Molen brack.
Nathanael Highmorus.
Nicolaus Hobokenus.
Nicolaus Steno.
Olaus Rudbeck.
Otto Tachenius.
Paulus Barbeta.
Paulus Sarpa.
Paulus Zaccbias.
Petrus Borellus.
Petrus Forestus.
Petrus Gassendus.
Regnerus de Graef.
Renatus Descartes.
Richardus Louverus.
Robert Boyle.
Siboldus Hemster huys.
Simon Paullus.
Theodorus Aldes.
Thomas Bartholinus.
Thomas Cornelius Consensinus.
Thomas VVarthonus.
Thomas Villis.
Vopisc. Fortunat. Plempius.
Zassius.

Thesis 1.

Corpus naturale in se quidem consideratum est *MACHINA* quædam naturalis eleganter ad varias actiones fabricata, in hoc differens à machinis artificialibus, quod hæc externum habeant motorem, à quo partim exstruantur, partim etiam moveantur. Cum illud à principio interno dependeat, à quo non fabricatur tantum; sed etiam fa-

bricata ad varias actiones motus & operationes, pro organorum diversitate determinatur. Quas operationes & motus quædam perficit vivere dicitur. Simul verò atque eadem cessant, *MORTUUM* vocatur; quod si perversè & vitiosè fiant sive motoris interni, sive organorum vitio, Corpora *ÆGROTANT*.

Thesis 2.

Principium hoc *INTERNUM VITALE*, quid & quale sit, difficilissima est disquisitio, vulgò *ANIMA* nominatur.

eaque pro viventium triplici genere, vel VEGETATIVA in *Plantis* vel SENSITIVA in *Brutis*, vel RATIONALIS in *Homine* vocatur. *Huius* animæ seu substantiæ simplicis varias adjungunt facultates operatrices, v. gr. NUTRITIVAM, *πλαστικήν* seu FORMATIVAM, LOCOMOTIVAM &c. quarum ope operationes Spiritibus mediantibus perficiat.

Thesis 3.

Doctrina hæc hæc hactenus in Scholis Medicis & Physicis recepta, aded ingentes patitur *difficultates*, quoad essentiam, divisibilitatem, habitudinem ad Corpus &c. hujus animæ, ut nemo adhuc iisdem se extricare potuerit, imprimis cum per Scholasticorum inania facultatum signenta, ac nomina qualitatum nil significantia, obscuris & cæcis ratiociniis, non consultis apertis naturæ experimentis insistentium, multo magis implicata & quamplurimis non entibus repleta fuerit, ut *occulta qualitates Philosophorum & facultates animæ Medicorum pari passu* in causarum naturalium disquisitione ambulent, & tutissima ignorantia *sylla* existant.

Thesis 4.

Ob id acutus CARTESIUS, eumque sequentes potissimum MATHEMATICI omnem omnino formam substantialem, omnemque per consequens animam, solâ animâ rationali exceptâ rejecerunt, & per principia *Mathematico-mechanica* in se ipsis infallibilia, materiæ applicata, id est, per particularum minutarum omnia corpora componentium diversas *figuras, magnitudines, compositiones, situs, texturas & motus* &c. naturalium corporum & sic etiam animalium viventium operationes & affectiones elucidare, & à priori demonstrare aggressi sunt, quas antiqua Peripatetico-Galenica Schola per nuda nomina formarum substantialium, qualitarum primarum & occultarum, ac facultatum obscurè & minus scientificè explicavit, & hæc Cartesianorum Philosophia naturalis non est nova, sed ex antiquissima *Democriti & Epicuri* Schola de Atomis hausta, sed accuratius & perspicuius explicata.

Thesis 5.

Arripunt hæc fundamenta ANGLI & strenuè perquirunt in tali scrutinio, experimenterum insistentes certitudini, præcipuè DN. BOYLE nobilis Anglus insignes admodum facit progressus, uti ex ejus scriptis in specie DE CHYMISTA SCPTICO & Tr. de ORIGINE FORMARUM & QUALITATUM, videre est, vocatque hunc explicandi naturæ phenomena modum, PHILOSOPHIAM CORPUSCULAREM. Cui sanè in multis adjumento venit Chymia, quæ istas hypotheses quotidie oculari & manuali experientia confirmat. Huc accedunt fermentationes & fermentorum mirabiles effectus, qui tam in Macrocosmo quam Microcosmo sunt conspicui, qui omnes optime per ejusmodi philosophandi modum explicantur, cum fermentatio in talium particularum diverso ac vario motu, à salium diversitate dependente, consistat, quæ salium varietas & miranda in natura exinde producta phenomena, videantur ap. HELMONTIUM in HIPPOCRATE CHYMICO ejusque CLAVI, non enim nisi per ejusmodi materialia principia commodè possunt elucidari.

Thesis 6.

Hæ Hypotheses materiales tamen vix videntur universales, quoniam in formatione Corporum Organicorum, qualia sunt præcipuè animalia, & in operationibus animalium internis, quoad sensum & motum vix applicari posse videntur.

Thesis 7.

Sed ut ut animalia supponantur habere formam

substantialem seu animam, (nam de hominis animâ rationali res de fide Scripturæ Sacræ certa est) quæ tamen ad HOMINIS VITAM NIL FACIT, quoniam bruta sine ratione felicitas nobis vivunt, ab hac tamen vita non dependebit radicaliter, propterea quod illa illas v. gr. per morbos qui corporis tantum structuram vitiant, & quæ ad eam pertinent, vita hominis pereat. Ergo aliud quid inerat, quod vel sit quasi vinculum conjungens animam cum corpore.

Thesis 8.

Hoc Spiritus quibusdam dicitur CALIDUS ET XGENUS; depascens pro nutrimento humidum oleosum seu primo genium, vel ut alii volunt, est ignis seu flammula vitalis, in corde tanquam in primario focumicans & ardens, qui per arterias cum sanguine unde quaque diffusus, cunctas corporis partes fovet atque vivificat, simul tamen etiam oleosas particulas massæ sanguinæ absorbit, uti etiam fluidiores & dissipabiliores reliquarum partium solidarum simul depradatur, dissipat & dispergit: Quamdiu ergo vegeta manet hæc flammula seu ignis animalis aut calidum nativum, tamdiu in vita florente subsistunt animalia; simul verò atque eadem extinguitur, moriuntur: Contingit autem ista extinctio, quando vel suo debito alimento destituitur, vel aeris commodè inspiratione privatur: de his videantur ea, quæ describit CHARLETON in *Oeconomia animali Exercit. 1. §. 3. 4. 5.* Item HOLSTIUS in suo *Tractat. de flammula cordis.* Item MOEBIUS in *fundam. p. 39.* Item CONRINGIUS de igne animalium.

Thesis 9.

Ex hoc fundamento parare nonnulli volunt *Bioluminum s. lampadem vitæ artificialem*, analogam huic Biolychnio naturali, ex sanguine hominis viventis, cujus flammula tamdiu ardeat, quamdiu vivit homo, subito verò atque hic moritur, illa etiam extinguitur, præterea quoque pro varietate coloris, splendoris, motus &c. certissimus sit sanitatis vel morbi index. Quod an verum sit penes experientiam fides esto. Vid. interea BURGERAVIUS de *Lampade vitæ mibi p. 84.* Item BEQUINUS *Tyr. Chymic. cap. 1. pag. mihi 445.*

Thesis 10.

Cæterum inter animalia magna est admodum varietas, aded ut in quadrupede, ave, & homine, talis quidem deprehendatur calor, qui vitalis vocari potest ex eo, quod mox in primordiis eorum in ovo vel utero inchoet, per vitam duret & in morte extinguitur. Sed quoad aquatilia, ut pisces ferè omnes, serpentes quoque & insecta &c. vix locum invenire videtur tale dogma, in quibus nullus calor neque per tactum neque per *Thermometra* seu Instrumenta calorem & frigora dimetentia, inveniri potest: & quomodo sub frigore aquarum etiam Boreallium perdurare possit, ut ut non infelicitus vivant pisces animalibus etiam calidissimis, & numerosa fœtura pelagum ditent, (vid. quæ contra calorem nativum & humidum radicale disputat HELMONTIUS in *Tr. humidum radicale*) in *Viperis* viventibus quoque & sanguis & cor actu deprehensus fuit frigidus, uti etiam in *rana*, in quibus tamen vitæ radix aded est fixa, ut etiam rana integram horam post extractum cor vivat, coaxet & saltitet, & vipera post detractam pellem, omniaque exempta viscera suspensa per biduum vivat, & etiam ulterius detracta se moveat, vel caput abscissum per biduum inter quiescillas absconditum, mortuum adhuc infert lethiferum, ut taceam insecta, post dissectionem etiam in aliquot frustula, pertinaciter viventia ut ut omni calore destituta, appareant.

Thesis 11.

Has difficultates ut effugiamus, dicendum vitam radicaliter consistere in *Spiritu infuso* seu omnibus partibus in *generatione & corporis instructione implantato* (quem multi cum calore vitali seu igne animali humidum depascens confundunt) est nempe *Autore ARISTOTELE libr. 2. de generatione animalium*, cap. 3. in omni semine quod eadem fecunda facit, videlicet quod calidum vocamus, idque non ignis neque talis aliqua facultas, sed Spiritus, qui in semine spumoso quo corpore continetur. Hic Spiritus à Parentibus sub crassioris seminis tegmine excretus fecundat uterum, sèque in ovo animali, in puncto saliente manifestat, genuinus nostri corporis est Architectus, partes formando & formatas se intrinè implantando, qui corpore postmodum per totum vitæ cursum gubernat, & in operationibus suis vivificat, *Archeus* nomine ab HELMONTIO nuncupatus. *Tract. Archæus Faber.*

Thesis 12.

Institus hic Spiritus seu Archeus in operari dependet à *Spiritu infuso*, qui est subtilissima & volatillissima sanguinis pars, resoluta in corde ab ejus vitali fermento in auram salam & illuminatam vitaliter: Est enim hic Spiritus influus salinus volatilis, & ob id rectè dicitur balsamicus, sui que subjecti conservativus. Illuminatus etiam est lumine vitali, ut rectè statuit hinc inde HELMONTIUS in suis scriptis imprimis in suo *tractatu Spiritus Vitæ, & Blas humanarum*: quod confirmat etiam *Bartholinus* in eleganti *Tr. de luce animalium*: Item *Bartholus* in *Examine dogmatum in Medicina receptorum*. Ita constitutus Spiritus influus fovet vegetat & sustinet Spiritum infusum, continuato per totum corpus lumine. Ista continuitas enim istius luminis causa est, ut in momento suspensis pereat omnis facultas cerebri princeps, quod in momento *suspensæ* pallidè & frigide instar mortuorum jaceant &c. luminis defectus est ut in mortuis oculi appareant *cornei & tenebricosi*, qui in viventibus existunt fulgidi.

Thesis 13.

Quod si longo morbo vel ultimo senio intereat homo, sublato infuso infusum perit omnis Spiritus institus, secus atque fit in iis, qui violenta enecantur morte, in quibus sublatis maxima ex parte influentibus spiritibus, materialiter quidem relinquitur institus, ceu partibus optime confermentatus, sed omni formalis vitæ activitate destitutus, à quo tamen omnia mortuum mirabilia dependent. Hinc enim est ista differentia in corporibus vel naturaliter ultimo senio, v. l. longo morbo extinctis, ab iis, qui violentè interimuntur, ut v. gr. manus longâ tabe interempti cadaveris tollit excrementa corporis, sarcomata & maculas signantes fœtus, non autem ejus, qui violentè interit, quod *usnea* in cranio suspensi vel rota fracti crescens, tam singulares habeat virtutes sistendi sanguinem & resistendi Epilepsiæ, non autem alia. Quod corpus violentè interfectum ad presentiam occisoris (non tamen semper, sed tantum certis in casibus) sanguinem stillit; quod nasus institus ad mortem alterius, ex cuius brachio desumptus erat, nec obstante locorum, intercapedine subito frigeat & putrescat.

Thesis 14.

Hi Spiritus, tam institus cum solidis partibus à toto separatus, quam influus per sanguinem, lac, per effluvia vel alia excreta (in quibus inest sanè participatio totius, mirusque cum toto consensus extra concretum naturale) à toto sejunctus, fundamentum etiam existunt omnium actionum sympathetarum, quod

v. gr. cutis capitis pilosi vulnere cæsum facta ablata & cistæ inclusa, nunc pilos affert canescentes, nunc decedentes, prout cæteri in capite læso & sanato adhuc persistentes se habent, autore BARTHOLINO in *Cent. 1. hist. 41.* quod nasus institus, ad mortem bajuli putrescat: Ut sanguis in linteis exceptus pulvere ex vitriolum sympathetico aspersus sanet absens vulnus: quod lac à matre in prundas emulsum, steriles cere faciat ubera, ut lac deficiat. Quod linteum sanguine menstruo nimis fluente irrigatum, in ignem coniectum, sanguinem sistat. Autore PANAROLLO in *fascicul. arcan.* Ad hoc fundamentum pertinent omnes per transplantationem, factæ morborum curationes, sive beneficio urine aut sanguinis aliove modo contingat, sive in aliud animal s. in plantam fiat transplantatio. Pertinent etiam hac *philtrea* naturalia quando v. gr. per contactum manus, in quâ planta certa prius benè interperit, conciliatur alterius amor, de quibus actionibus sympatheticis videatur *Marcus MARCI à Cronland* in *Tractatu: Philosophia veterum restituta part. 5.* DYGBY in *Orat. de pulvere Sympathet.* HALMONT *Tr. de magnetica vulnere curatione.* BORRELLUS in *Appendice ad Cent. 3. observat.* De transplantatione verò Vid. BARTHOLIN in *Cent. 3. hist. anat. 66. & in cent. 6. hist. 53.* item BURGERAVIUS in *Tr. de Biolychnio*, uti & *Tenzelius* in suâ *Medicina diastatica.*

Thesis 15.

Spiritus iste influus, in corde elaboratus ex sanguine per fermentationem: in totum corpus continuò arteriarum tractu diffunditur, tuncque ita singulas partes, quas in transitu alluit, fovet, naturale earum balsamum i. e. spiritum infusum confortat & ita vitalitate perfundit, ab officio vitalis appellatur, ad cerebrum verò delatus ibique à socio sanguine separatus pro ministerio principum operationum, sensuum nempe tam exteriorum, quam interiorum, & motus ab isto munere dicitur animalis. Non est proinde *diversus re ipsâ* à vitali, hic enim in se ipso est omnium istarum proprietatum capax sine nativæ suæ essentia permutatione, utrobique scilicet *particularem organorum characterem suscipiens*, & proprietatem induens: Sicut idem Spiritus, qui in coitu spumescens reddit semen prolificum, utrumque fecundat, & miræ corporis structuræ author est artificiosus, à munere genitalis dicitur, sunt enim hæc tres generales operationum vitalium corporis animalis classes, vitalis nempe, animalis, genitalis. Vid. *MOEBIUS in fundam. cap. 6. pag. 59. & ejus institut. cap. 5. libr. 1. pag. 25.*

Thesis 16.

Hujus vitæ scenæ ordinatum & etiam necessarium consequens in gressibus & avibus est calor, per totum corpus diffusus, qui ex sanguinis in corde *effervescentiâ* dependet, quâ uti Spiritus generantur vitales, ita sanguis insigniter attenuatus & calefactus, cum spumoso impetu in arterias ebullit, accensumque calorem continuato fermentationis motu fomentat, per arterias in omnes partes diffundit, & ita corpus calefacit, eum in finem, ut *excitativè & dispositivè* actiones corporis adjuvet & promoveat, impetum quandam tribuendo spiritibus & calorem magis volatilibus, unde actionum alacritas ac vigor, tum etiam disponendo materiam nutritivam ad faciliorem impressionem à fermentis receptionem, indeque ortas digestiones.

Thesis 17.

Posito jam principio quodam vitali interno, sive fit anima, sive archeus, sive aliud quid, à quo componatur machina corporis organica, & quæ postmodum ab eo moveatur atque in actionibus dirigatur:

quaestio est ardua, quomodo & talis compositio & consequens membrorum actio contingat, & quae regula sit, quae determinet agens, & dirigat, ut hoc vel illo modo tam ordinatè, tam distinctè tam artificiosè agat? Nemo haecenus satisfacere potuit huic quaestio. Cognitionem naturalem, uti etiam prudentiam naturalem in brutis defendit sufficienter SPERLINGERUS in *Instit. Phys.* lib. 1. cap. 6. quaest. 2. 3. sed modum non determinat. Modernorum ergo probabilior est opinio, quae haec omnia per *Ideas* determinari afferit, quod ut pateat, ex eorum sententiâ rem declarabo.

Thesis 18.

Gravida per imaginationem signat foetum, v. gr. videns caput suillum per medium fissum, parit foetum ex imaginatione capite similiter per medium fissum; quia conceptum maternum, seu idea in mente matris tanquam exemplar nuda sui representatione direxit architectum corporis, ut eo modo former foetum, similiter atque fit cum artifice, v. gr. figulo, fabricaturus statuam ex argillâ, operatur secundum conceptum suae mentis, qui conceptus seu idea tanquam exemplar dirigit ejus potentias locomotivas, ut operentur secundum istam ideam conceptam in mente, ut statua ipsi fiat similis: Simili modo necesse est, ut architecto nostri corporis vitali insit aliquid, à quo is, ex se indifferens, dirigatur, ut faciat hunc cor, illic cerebrum; ut faciat nasum similem patri, oculos verò & os matri. Tale directivum esse *ideas* confirmat imaginatio materna, cum enim vitiose *idea* ab extra adveniens à matre, eandem dirigit in operando vitiosè, quidni *idea* quaedam ipsi connata eam dirigit in animali formando legitime.

Thesis 19.

Archeus ergo, seu quodcumque aliud vitale principium cum semine fecundo in utero à parentibus derivatum, habet in se *chaos ideale*, ex praedecessoris ideis defluens, in quo *idea* corporis fabricativa latent involuta & confusa, sed per incubatum sensum sensimque evolvuntur, tum una alteram connexam trahit, evolutæque successivè corporis architectum dirigunt in operando. Cum enim haec *idea* sint *Exemplaria* rerum Produendarum, habebunt se eodem modo ad agens naturale, quo ars seu conceptus mentis ad opus artificiatum, licet non verè sit scientia, naturalis tamen dicitur, in qua objectum producibile representatur. Cum verò per nativitatem à primo ortu insit ut cum seminibus communicata, ob id *seminales* dicuntur, ad differentiam idearum *imaginativarum* per sensuum operâ postmodum impressarum. Habet tamen seminales cum imaginativis non levem analogiam & convenientiam ex eo, quod se mutuo transplantent. Sicut imaginatio materna per suam ideam signat foetum; Et sicuti in memoria est *tale chaos ideale*, cujus evolutione nobis representantur, res olim conceptæ in phantasiâ, eo ordine, quo defixæ sunt in memoriâ firmâ, dum species seu *idea* evolutæ alias *ideas* trahunt connexas, & evolutionem procurant propter cognitionem, quam una habet ad alteram. Ita simile *chaos* seminale, dum evoluitur una *idea* alteram connexam successivè protrahit, & corporis fabricum determinat in fabricandi modo, unde etiam successivè una pars post aliam tantum generatur.

Thesis 20.

Ut autem evolutio idearum tam seminalium, quam memorativarum ex suo *chaos* rectius intelligatur, concipiendus est *visionis* modus, quâ ratione scilicet omnes species ab objecto visivo emanantes in humore crystallino, in uno intersectionis puncto confundantur, & nihilominus tamen ordinatè ad eò in

tunicâ retinâ denno evolutæ represententur, ut objectum visivum perfectè depictum appareat.

Thesis 21.

Jam verò his ideis seminalibus ad membrorum fabricam determinantibus, aliae simul connexae sunt: ad eorum usum organicum dirigendum destinatae. Quod ut pateat, pro exemplo, inserviat *bombyx*, in sua transmutatione qui 1. est eruca, hinc sibi sepulchrum sepulchrum construit, in quo se transformat in papilionem hinc ut variè conformatum est corpus, etiam variæ hinc sunt actiones, nec ante eruca exerecere volatum conatur, quam enatis pennis mutetur in papilionem. Sic fuit ante paucos annos Amstelodami puella reliquo corpore satis elegans, capite verò suillo & satis horrido. Incessu & conversatione mulierem rationalem, & bene moratam, in cibo verò sumendo stem imitabatur, rostrum foedè emergendo, hæc quia capitis suilli exemplar fuit ejusdem fabricæ determinativum, eadem quoque ratione annexarum specierum pro usu partis ad actionem potissimum in capite inclinabat.

Thesis 22.

Ita quidem constitutum principium corporis vitale operatur naturali modo: At non verò à peregrinis ideis, ab extra advenientibus seque ideis seminalibus permiscens, insignis actionum perveritas contingit, sic v. gr. qui à *Tarantulâ* morfi sunt, omnes Tarantularum actiones in saltu, telarum textura &c. imitantur, uti etiam *rabidi* à *morsu rabiosi canis* se in canes transmutatos purant, omnes incitandorum actiones, idque propter *ideas* cum morsu communicatas, quod, invitus licet, fatetur KIRCHERUS in *mundo subterraneo*. Tom. 2. libr. 9. sect. 4. pag. 133. quæ rabies tamen facillè curatur, immersione repentinâ egrorum in aquam frigidam, nam per terrorem & pavorem mortis supervenientes novæ *idea* firmiter impressæ, delent priores rabidas *ideas*, unde sanitas; Simili ratione etiam furoris & amentiae *idea* in maniacis curantur immersione in aquas, ob terrorem & pavorem mortis. Ex hac idearum transplantatione *sanguis* animalium v. gr. *felinus*, *haustrus* hominem transformat in mores felinos, ut in angulis latet & mures insectetur, teste VEINRICHO in *Tractatu de monstris*. Nec ab extra tantum, sed ab intra quoque in *imaginatione* fortiter sigillatæ *idea* seu species non parvam in alterando corpore obtinent potentiam, ut quando v. gr. ex imaginatione rei horridæ sequitur vomitus, aut ex visione pilularum ab altero deglutitarum sequitur purgatio. Imo passionum seu animi affectuum species vel *idea* v. g. iræ, furoris, metus &c. præter hoc, quod in peni memoriæ signentur, etiam in parte corporis, quam species connexa signat, insculpuntur. Hinc propter talem furoris ideam *morsus hominis* valde irati est venenatus, rasurâ cornu tauri in coitu abrasa insigniter stimulat venerem, felis verberibus in furore actæ esus, comedentes reddit rabidos, ut felium instar, unguibus & digitis in se involent, & se mutuo lacerent. Huc pertinent omnes morbi à veteribus *occultarum qualitatum* vocati, quos Moderni ab ideis morbois oriri volunt, unde non raro per contrarias his ideis curentur. Sed ex Modernorum mente hæc innuisse sufficiat, plura qui cupit, videat MARC. MARCI in *Tract. de ideis operatricibus*, item in *Philosophiâ Veterum restituta*. Vid. etiam HELMONT. hinc inde præsertim in *Tractatu, potestas medicaminum*. §. 29. item *Tract. natura contrariorum nescia*. §. 49.

CAPUT II.

De Nutritione & Auctione.

Thesis 1.

Continuis actionibus valdè dissipantur Spiritus insit per poros aliave loca frequenter exhalantes: præterea semper de *massâ sanguineâ* copiosè insensibiliter expirant partes, quæ tanquam effocæ post crebras circulationes & in corde suspectas fermentationes resolutæ per cutim rejiciuntur, & denique una cum his ex *partibus solidis* in primis cartosis, humor roscidus & mucilaginosus, seu proprium earum nutrimentum ex *massâ sanguineâ* elaboratum, sensum sensumque dissipat. Ita ut teste SANCTORIO in *Medicinâ Staticâ* §. 1. aphorism. 60. pluribus unicâ die per insensibilem expirationem tantum evacuetur, quantum per alvum quindecim dierum cursu.

Thesis 2.

Insignes ergo defectus ut resarciantur, simul quoque corpus materiæ oppositione ad legitimam perveniat magnitudinem, alimentorum assumendorum imminet necessitas, quibus restaurantur partes assumptæ in quo consistit nutritio, & augmententur membra pro aptitudine ad functiones, in quo consistit augmentatio. Quotum illa per totum vitam cursum durat, hæc verò tantum per ætatem crescentem.

Thesis 3.

Ratio autem deficientis tandem augmentationis est, quod retinentibus ossium duritiæ, ligamentorum robore, fibrarum tenacitate, & pororum angustia, extensioni dilatationive ulteriori & ita alimentum uberiori receptioni retentionique ineptis (quod ed citius contingit, quò minus succulentum est corpus) cessat tandem augmentatio ordinario naturæ cursu; Præternaturaliter verò contingit nonnunquam, ut vel dissentis membranis, aut laceratis fibris, aut dilatatis poris &c. copiosius recipiatur alimentum, retineatur & tandem assumitur in præternaturales extensitas, quales sunt v. gr. calli ossium ex fracturis, nodi tendinum cicatricis vulnerum, sarcinata herniæ carnosæ; item lienes magni, quale exemplum recensetur in *Cent. 4. Epist. 13.* BARTHOL. hepar magnum, quale Exemplum habet HELMONT. *Tract. ignovus Hydrops* §. 48. quæ augmenta præternaturalia etiam incerta & varia figura pro causarum antecedentium fortuito insultu, & partium diversâ laesione conspiciuntur.

Thesis 4.

Alimenta assumpta feruntur in sanguinem, pro resarciendis ejusdem damnis, cujus partim *massâ* volatilifatur in spiritus vitales, partim verò partibus solidis sub forma humoris roscidi & mucilaginosi pro nutritione opponitur, & pro augmento per *coagulationis* modum perfectè ipsis assimilatur: non potest enim non agglutinatus & assimilatus humor augmentare partis molem secundum omnes dimensiones, ita ut auctio & nutritio non nisi majoris & minoris ratione differat, & nutritio sit inchoata auctio, & auctio perfecta nutritio ut rectè defendit BARTHOLETUS in *Encyclopadia Physica de facultate augment.* fit enim assimilatio & fortis nutrimenti agglutinatio tantum sub accretione adolescentiæ; non autem deinceps amplius; quorsum namque ossi assimilaretur in robore, duritiæ, siccitate, si ossa amplius incrementum non capiunt. Idem de cæteris partibus esto judicium. Alimentum ergo modo rosis, mucilaginosi aspergitur in

singula membra, ut partium assumptarum defectum resarciat, membra similiter humectet, & ita motui aliisque functionibus aptiora reddat. Atque eatenus à *siccitate senii* quantum potest teneatur. Tandem hic humor nutritivus insensibiliter per cutis poros transvolat, nisi per accretionis coagulatum sistatur. Nam ex quibus constat, ex his nutritur, nec post se quicquam solidi sedimenti relinquit. Hinc non tantum nutritivæ instaurationis continua sortitur necessitas, sed etiam tandem rugæ seniles ex evacuatis subcutaneis Macioliis, indeque fibrarum cutanearum contractione, dum non sufficiens amplius nutritiva fit irratio, superveniunt.

Thesis 5.

Cæterum quomodo humor nutritivus ex sanguine fiat, due primariæ sunt sententiæ; (nam tertia quorundam hypothesis de facultate concoctrice obscurum per æque obscurum declarat) quarum 1. per *secretionem Mechanicam* ex principiis Cartesianis, negotium explicat, quod scilicet porulis & meatibus partium, dum *massâ sanguineâ* permeat, certè hujus particulæ, cum illis quoad figuras & magnitudinem, aliasque proprietates similes convenientes, in locum aliarum assumptarum se insinuat & affigat, infixæque manentes se uniant, & ita secundum fibrarum, pororum ac meatuum ductum partes nutriant, simulque augeant, reliquis particulis ejusdem *massæ* præterfluentibus, ut ita unaquæque pars non nisi sui similitudinis & proportionatis alatur. Altera opinio *fermentationum* adhæret doctrinæ, & quot partes tot particularia quoque statuit fermenta, à quibus sanguineæ partes in singulis partibus ita alterentur, ut in naturam partibus homogeneam sensim abeant, & per coagulationis modum pro augmento iisdem uniantur. Quæ fermenta particularia esse de natura subacida volatilia multi persuadere videntur. Utraque sententia est probabilis, ut prior clarior, posterior difficilior sit.

Thesis 6.

Naturale hoc est nutritionis schemâ, quo *massâ* sanguineâ existente temperatâ, & plenâ partibus mucilaginosâ & roscidis, i. e. chylosis, corpus turgidulum, crassiusculum, molle & succi plenum representatur. Quod præternaturale redditur, vel alimentum nutritivum vel partis nutriendæ vitio, quando enim nutrimentum vel deficit, aut ob sui asperitatem tam naturalem, quam præternaturalem, ut v. g. in scorbuto, vel ob partis debilitatem, aut vitium, v. gr. in Hæctis, assimilari non potest, Atrophia in promptu est. Quando verò alimentosa partes *massæ* sanguineæ, aut sunt depravata, ut non possint legitime partes nutrire, habitus exterioris mala v. gr. Cachexia, Icteri, Lencophlegmatia &c. proveniunt, aut ex partis vitio præternaturali fermento inquinato, eoque sæpius per contagium extinsecus hausto vitiosè alterantur, ut præter talia vitia, etiam non perfectè possit expirare, tunc vitia cutanea v. gr. scabies, pruritus, variola, petechia in facie, gutta rosacea vari &c. originem ducunt, in quibus alimentum nutriendum à vitioso acido subcutaneo depravatur, ut in pruriginosas pustulas & varias maculas abeat, unde & medicamenta Cosmetica, cutaneis morbis dicata, talia esse solent, quæ acidum istud aut absorbendo, aut precipitando corrigere valent, v. gr. sperma ranarum, aqua pomorum putidorum, sal & oleum tartari, sulfur, Benzoes, Cerussa & saccharum Saturni &c.

Thesis 7.

Partes ita nutritivas unâ cum sanguine præter spiritus volatiles continuo expirare per poros, supra dictum fuit, ita ut *Mass. Sang.* sit in continuo restauracionis & perdicionis motu. Cum enim quilibet nostrum sex

vel 8. 3 sanguinis præter propter sibi quotidie fabricer necessesse est, ut saltem in ætate *consistente* tantumdem ferè in dies, tam immediate, quam mediante nutritione consumatur, idque ex toto absque remanentia fecis, aut residuitate reliquiarum. Hoc verò non esse solius caloris opus ex eo patet, quod actio caloris, præsertim si viva flamma non fuerit accepta, universum omnia humida mista exsiccat in rospum & carbonem: Nunquam scilicet absque residui remanentia. Unde & sanguis à vino detractus tam leni calore, quam forti igne resolutus in vase, parte aquosiore & volatiliore exhalatà, crassamentum vel etiam cineres relinquit satis copiosos, unde periculum esset, ne similiter calor corporis absorbens relinquat copiosas reliquias. Ut taceam sanguinem ipsum minus esse aptum ex se, ut flammulam igneam nutriat. Præterea ignis nostri corporis seu flammula vitalis, non est adeo libera, sed verè clausa, aut saltem quæ minus gaudet de aère libero, iam verò hoc notum est, quod ignis non valeat in totum comburere, si res comburenda sit in loco clauso; v. gr. carbones in vase clauso etiam fortissimo igni expoliti nunquam in cinerem abibunt, sed igniti quidem candebunt, post modum verò se integros ab igne remoti in forma antiqua sistent aspectui. Præterea oleum commune, quod vase aperto à flammula absumitur elychni totum, si in vase clauso vel Retorta igni exponatur crassescit potius, & instar Colophonis & Terebinthinæ evadit. Videantur etiam hic ea, quæ de generatione alkalium fixorum per concretionem ignis ex volatilibus cum sulfure describit HELMONT in Tract. *Blas humanum*.

Thesis 8.

Disponitur autem massa sanguinea ad omnimodam sui *dispositionem*, tam *mediatam*, postquam humectationis nutritivæ obicit munus, quam *immediatam*, per repetitas in corde *fermentationes*, dum à fermento cordis vitali accedente simul Aëris in *pulmones* inspirati adjumento, ita attenuatur, resolvitur, & volatilifatur cruor, ut vel sponte vel leni & blando accedente calore totus successivè exhalet. Videat. HELMONT. tract. citato qui non immeritò pro confirmatione urget §. 36. quod navigans in mari sanus duplo plus edat, minùsque excrementi laxet, seipso in terra existente itaque si fortius edimus, minùsque dejicimus, sequitur necessariò plus insensibiliter dissilari à corpore quia fluctuatio Aërem nobis continuò renovat, à quo fermentationi sanguinis calcet. additur, quo disponatur idem ad totalem sui perspirationem.

Thesis 9.

Attenuatur quidem corpus, etiam crassissimum sub febrium ardentium ardore, omniùque *pinguedo* evanescit, quæ à calore liquefit tantum, non verò instar feri à flammula lychni depascitur: sed liquefacta & in humorem resoluta à vasis cum sanguine resorbetur, & nunc sub forma urinæ oleaginosæ, vel olei in summitate persulfæ, aut diarrhææ *colliquativæ*, aut sudoris *copiosi*, aut alio modo *subtilifata* cum sanguine foras sensum amandatur, non est enim propriè à partium solidarum numero, quin potius per accidens ex abundantia succi nutritii, post auctiois annos membranarum adhærete, & sensum affixa coagulati, pro earum vel humectatione vel partium blando subiacentium forui videatur: unde nec propriam circumscriptam à se continet figuram, & nunc augetur, nunc diminuitur. Vid. SEBASTIUM libr. de *aliment. facult.* lib. 5. quæst. 15. p. 1219.

Thesis 10.

Cæterum pro varietate *sexus*, *ætatis* & *vite generis*, varia est *quantitas* istius *absorptionis nutritivæ*: nam v. gr. viri plus mulieribus, adolescentes infantibus, laboriosi desidiosis perspirant de nutrimenta

to, unde non rarò qui sub laboribus erant macilent ubi ab his cessant, sunt succulenti & pingues. *Fundamentum* hujus *diversitatis in fermentatione aucta vel diminuta consistit*, in illa enim sanguis est acrior vel asperior minus aptus pro nutritione volatilior, subtilior & calidior inde aptior transpirationi, cujus contrarium in hac evenit. Hinc urfi, histricæ, mures montani similiaque animalia per totam hiemem dormientes supersunt sine alimento, & tamen pinguescunt, cujus ratio est, quoniam eorum sanguis ex voracitate prægressæ ætatis abundat chylo paulò rudiore, nondum ipsi assimilato, unde dum somni tempore hic chylus sensim sensimque mutatur in sanguinem, parum de eo ob defectum volatilitatis debite expirat, sed potius ceu roscidus & spermaticus liquor copiosus in partibus solidis congeritur accedente imprimis quiete continuâ, qua sanguis tardius movetur, temperatius fermentatur, calor blandior existit, ex quibus etiam ratio petenda, *Suspenda* quorundam mulierum *inedia*, quæ ipsæ, ferè ob similes rationes parùm transpirando, ad aliquot annos, sine ullo victu persistere potuerunt, id quod pater imprimis in puella Confolentana per longum tempus ab omni alimento abstinate, in qua nec vesica nec alvi excrementa prodierunt, quin nec autem nec nares suas sordes excreverunt, sed tota corporis superficies tangentibus frigida sicca apparuit, de qua vid. HORSTIUS *lib. 11. bist. 1.* ubi plura Exempla. SENNERIUS in *libr. 3. præ. part. 1. sect. 2. cap. 2.* SCHOTTUS in *Physica curiosa* pag. 463. SCHENCK. *lib. 3. observ. p. 565. & sequ.* BORELL. *Cent. 3. observat. 35.* PANAROLLUS *Pentecost. 5. obs. 20.* RHODIUS *Cent. 2. obs. 54.*

Thesis 11.

Nutritioni & auctioi ceu *principibus* multi quatuor *ministras facultates* adhuc adjungunt, *attractivam*, *retentivam*, *concoctivam* & *expultricem*, sed cum ipsi Autores non possint explicare, quid per has facultates intelligant, aut quomodo operentur, non necesse puto, entia præter necessitatem multiplicare. Videmus nempe nullam esse in partibus attractionem, sed motum omnem fieri per pulsionem, cui sufficiunt fibræ partium circulares, quæ inflatæ à Spiritibus contrahuntur, & sic rem contentam, angustando spatium continens ulterius protrudunt, quod ipsum etiam de quacumque expulsionem certum est; Retentrici satisfaciunt *tonus partium* h. e. legitima secundum fibras earum nervosas, cæteris particulis viscus componentibus intertextas, structura. *Fibra* namque *nervæa* debite extensæ cavitatem efformando sufficientem, rem continent, contractæ verò cavitatem arctando *expellunt*, laxatæ verò cavitatem minùs augendo plus quam par est *recipiunt*, diutiusque *retinent*. Concoctrici tandem sufficiunt *fermenta* & *fermentationes* in omni coctione & digestionem imprimis Chyli & sanguinis obviæ, quæ alimenta alterant, & pro miranda sua vi omninò immutant, pro variâ sui constitutione nunc naturali modo alimenta perficiendo, nunc verò præternaturaliter eadem vitando. vid. CHARLETON in *Oeconomia animalis* Exerc. 7. §. 7.

Thesis 12.

Sunt alii adhuc qui pro certorum humorum è MASS. SANG. *separatione* v. gr. salivæ urinæ &c. adhuc aliam in partibus facultatem *secretivam* somniant. Sed *structura partium secretivæ mechanica* huic negotio pulchre satisfacit. Sunt namque ratione *texturæ suorum pororum meatuumque in magnitudine, figura, &c.* ita conformatæ ut instar *cribrorum* vel *filtrorum* aut instar *spongiarum*, id quod ex præterfluente liquore ipsis porulis congruum est, ambibant, & per certa vasa aliò transmittant, id verò, quod non congruum est præterlabi sinant. Quod si præternaturaliter ex vitiatas digestionibus massa sanguinea excrementis

crementis heterogeneis inficiatur, hæc ipsa beneficio fermentationis à reliquis particulis instar secum separantur, & humiditati serosæ involuta nunc per urinas, nunc per sudores excluduntur, quod in febribus unicuique obvium. Sed de his facultatibus vide CHARLETON in *sua Oeconomia animal.* exerc. 7. §. 7. & sequ.

Thesis 13.

Cum fermentatio & *fermenta* sint *media transmutationum & digestionum* in corpore animali, appendicis loco, in quo consistat fermentatio, considerandum. *Fermentatio est motus investitus particularum minutarum Corpus mistum constituentium, ortus à materia salium acidi & alkali* in unoquoque misto existentium, sed resolutorum, *in se invicem actione*, qua omnes reliquæ mistum componentes, particulæ variè inter se agitantur & permiscetur. Usque dum ipsa sequatur aut ultima misti resolutio aut ejusdem nova alteratio, à salium nova unione, aut saltem contemperazione dependens.

Thesis 14.

Subiectum fermentationis est *corpus mistum*, h. e. cujus *minutæ particula* ex quibus proximè constat & in quas proximè est divisibile, *sunt diversa natura*. Quæ naturarum diversitas ex solius figuræ, magnitudinis, positionis quoad levitatem & gravitatem, compositionis, motus & texturæ aliarumque hujusmodi circumstantiarum ratione dependet.

Thesis 15.

Causa fermentationis *proxima* seu id, quod motum istum in particulis componentibus incipit, sunt *salia ista duo, acidum & alkali*, & hoc tam volatile quam *fixum*. Hæc duo generalia salia omni inexistunt corpori naturali, & unum sine altero in rerum natura reperibile non est, variata nihilominus admodum proportione.

Thesis 16.

Sub Alkali autem & sub acidi nomine innumerabilis salium diversitas comprehenditur, cum tam urinosa, quam acida innumerabiliter differant unde etiam variis modis inter se mutuo combinari possunt; indeque variæ saporum-consistentiæ operationumque differentiæ deducendæ sunt. Indè etiam salium ex eorum concursu obortum, multis modis variat, de quibus videatur TACHENIUS in *Hippocrat. Chym.* ut & in *hujus clave*.

Thesis 17.

Quod si hæc salia non debito juncta sunt modo sed *disjunctur* vel non *debitam* ad se invicem obtinent *proportionem*, vel non *legitimè* ab aliis admistis *temperantur*, immediate tunc *in se agunt*, acidum rodit alkali, alkali propellit acidum, unum agit contra alterum, aguntque & patiuntur mutuo. Hinc mistionis solvitur vinculum ab his salibus potissimum dependens, & reliquæ componentes particulæ sui juris factæ, ut non semper in omnibus concordant, ita à salibus & eorum motu variè agitate, motæ & commotæ, confusæ & perturbatæ, debitæque, quem antea obtinebant, situ translocatæ, hanc ineluctam motionem à salibus inchoatam masculè promovent, augentque & ita fermentationis motum efficiunt.

Thesis 18.

Effervescencia & *fermentatio* multis confunduntur, à multis etiam nimis rigidè tanquam longè diversa distinguuntur. Reverta sunt *una eademque res*, *diversus saltem est status salium*, quæ nunc sunt pura (h. e. sine alterius additione) aquæ tantum beneficio conjuncta & confusa: nunc verò impura (h. e.

Tociata aliis particulis corpora mista componentibus) si prius, habeo effervescenciam, si posterius, habeo fermentationem; in primo sunt libera unde cum impetu validè dimicant, in secundo sunt impedita, unde remissius agunt, hinc in primo citius, in secundo tardius absolvunt suum opus, in primo unita firmiter requiescunt in secundo verò variè se habent, tum cum aliis particulis se unientes, vel laxè tantummodo se invicem contingunt, vel cum aliis finibus concreverunt, prout alia atque alia salium tum inter se, tum cum admistis est proportio: hinc quod magis mista sunt corpora, h. e. quod magis salia sunt contemperata & ita impedita, eò magis fermentant: quod verò minus sunt mista, & ita salia sunt liberiora & puriora eò magis effervescunt.

Thesis 19.

Effectus fermentationis est vel *essentialis*, vel *accidentalis*. Essentialis est vel frequentior, & intermedius, vel rarior & ultimus; ille est misti insignis alteratio, hic est misti ultima in suas particulas componentes omnimoda resolutio.

Thesis 20.

Alteratio quæ verè ordinatius est *fermentationis effectus* contingit tum ob novam salium, tam inter se, quam cum aliis particulis mixtum componentibus, unionem aut contemperacionem, tum ob partium non miscibilium exclusionem; quæ partes non sunt miscibiles, aut ratione ponderis, unde leviores avolant, graviore ad fundum præcipitantur, aut quod frequentius, ratione figuræ. Est ergo rerum quarumdam *separatio accidens quoddam, necessario consequens fermentationem*, non verò essentialis ejus effectus. Ubique enim salia ob id agunt in se invicem, ut se uniant, quod nunc faciunt immediate si sunt sola, ut in effervescencia, nunc mediatè, ut in fermentatione, si sunt aliis nempe sociata. Ex qua novâ unione ingens misti sequitur alteratio, in colore, sapore, consistentia & aliis proprietatibus, ita ut nullatè in rerum natura peragatur alteratio, neque generatio aut corruptio, ubi non intercedat fermentatio v. gr. ex musto per fermentationem alterato fit Vinum & Tartarus, ex Vino alterato fit acerum, fructus maturefcunt per fermentationem & semina per eandem germinant.

Thesis 21.

Ultima misti resolutio rarior & ultimus denique *fermentationis effectus* est, ad quam verè non nisi per iteratas fermentationes est accessus. Quoties namque contingit fermentatio, toties fit nova salium unio, partium volatilium avolatio, gravium vel alio modo immiscibilium ad fundum exclusio: unde sensim sensimque salia arctius se uniant, aliis particulis relictis donec tandem vel uno sale dominante altero oppresso; vel ambobus inter se arctè tantum unitis, aliarum partium confortium relinquatur unde vinculum mistionis, à salibus oriundum tandem resolvitur, & mistum in componentes se immediate particulas, tandem dirimitur, id quod *putredo* appellatur. Plura qui cupit de ferment. vid. *Kergerum*, *VVillium*, *Schookium* de fermentatione agentes, quorum hypotheses erroneæ facile corrigi possunt.

Thesis 22.

Fermentationes non rarò autem *inchoantur* aut *augmentantur per Fermenta*, quæ hanc vim obtinent, quatenus unum alterumve salium in iis excellat, dumque per fermentationem & fermenta insignes admodum alterationes in rerum natura producti diximus, non mirandum quod *fermenta* licet *mole minima*, in alterandis tamen rebus, & immutandis earum natura-

turis, potentia sunt adeo eximia, ut sæpe vel occultum quoddam miasma in aere volitans, integram vini cellam perturbare valeat, & parvæ salivæ guttulæ ingentem farinæ ac cerevisiæ novellæ copiam fermentare. Hinc namque miasmatum venenatorum & contagiorum potestas, dum fermentando in corpore humano operantur, clarior manifestiorque reddenda venit.

CAPUT III.

De Appetitu animali s. Fame & Siti.

Thesis 1.

Astimulus alimenta ut nutriamur & crescamus stimulari ad hoc per Appetitum, qui est desiderium Cibi & Potus animalibus proprius, & appetitus quidem cibi, famem, appetitus verò potus sitis communiter dicitur.

Thesis 2.

Fames non oritur ex suctione venarum in stomacho, de quo vide *Mæbium in fundam. Med. pag. 101.* nec à calore ventriculi, cum v. gr. in febribus appetitus extremè sit prostratus, sed ab humore quodam salino acido s. acido volatili, in fundo ventriculi & tunica ejus crustola hærente. Nam omnia quæ hujusmodi humorem conservant & famem conservant, quæ augent famem augent, quæ destruant famem etiam imminuunt.

Thesis 3.

Hic succus acido volatilis in ventriculo vacuo contracto à calore magis volatilifatus vaporibus falsis acidulis & stipticis latera ventriculi, specialiter verò orificium ejus sinistrum, seu proximum famis subiectum rodunt, pungunt & vellicant, unde oritur quædam molestiæ vel læsionis sensatio, qua ex innato instinctu (ex Ideis seminalibus evolutis) excitatur appetitus animalis ad desiderium alimentorum.

Thesis 4.

Pro varietate hujus succi, ejusque alia atque alia dispositione variat etiam noster appetitus, dum unus hunc appetit cibum, alius alium, ex hujus succi diversitate in diversis animalium speciebus, diversus animalium sit appetitus, dum quædam solum vegetabilibus, quædam tantum carnibus vescuntur, dum felis estat mures, canis ossa. Ex hoc succo est quod quidam aliquos cibos omnino abhorreant, istque per insidias ingestis in lipothymias incidant, alios verò plus quam naturaliter appetunt. Sed quomodo hæc fiant, determinare arduum est. Sicut qui à certo stomachi temperamento, sunt qui à certo constitutionis seu missionis modo istius succi esurini, sunt qui à certis Ideis spiritui stomachi insito impressis deducunt. Sed tamen rem ubique difficultatis plenam relinquunt. Hoc certum est, primo respiciendum esse ad naturam succi, quæ cum sit varia tam in singulis animalium speciebus, quam in singulis specierum Individuis, variè appetitum determinat, adeo, ut appetantur tantummodo ea, quæ sunt similia isti succo, h. e. in quæ tanquam convenientia objecta suæ activitatis solvendo potest operare. Sic enim v. gr. cretæ vel calcis vel cinerum esus & appetitus, alias per se non est naturalis, unde etiam assumpta talia solent nocere. In Virginitibus tamen vel Gravidis Pica laborantibus ex vitiatò isto ventriculi succo avidè appetuntur, & sine incommodo digerunt.

Thesis 5.

Cæterum quoad certorum ciborum vel appetentiam

vel aversionem singularem, & Idearum spiritui insito stomachi, in specie in ejus orificio sinistro à veteribus ob sui dignitatem *Kardiâ* appellato, impressarum, tam ab imaginatione materna, quam ab incommodo ex certo quodam assumpto oborto, magna hæc quoque habenda est ratio. Hinc enim natus est Puer per totam vitam abhorrens à pane, ob matris tedium ex denegato ipsi pane nimis desiderato abortum teste *Schærio in Physic. curios. lib. 3. cap. 27. pag. 533.* non minus quam infans per totam vitam à Fele abhorret, ob terrorem matri gravidæ ex subito felis in eam insultu abortum, unde & hæreditario jure in integras Familias talis antipathia non raro propagatur. Cæterum non pauci averfantur, quod matres vel nutrices denuò gravidæ factæ mammas præbeant Infanti, unde lactis à gravitate itetata in horum stomachis caseatio, hinc noxa, & ita ab hujus Ideâ impressa per vitam aversatio casei. *Autoribus Schoockio Tract. de aversat. Casei, & Dygbiu Tract. 1. de natur. corpor. pag. 38.* ob id non rarum est, quod assumentes purgantia cinamomi mixtura larvata ad longum tempus postmodum à cinamomo abhorreant. Ut nihil dicam de imaginatione beneficio Idearum seu conceptuum appetitum deteminantè, dum v. gr. mulier exen erans lucium inque ventriculo ejus ranam inveniens, ex tadio ranæ omnem post lucium nauseat.

Thesis 6.

Sitis alia omnino est ratio. *Orithu* enim hæc à vellicatione & morsione faucium membrana, scilicet illas succingentis: qui vellicationis sensus in illa membranâ susceptus excitat desiderium aquosorum, quod dicitur sitis; Cum verò membrana fauces succingens etiam gulam investiat, & asperam arteriam, non improbabile est, etiam in siti nimis aucta has partes gulam nempe & asperam arteriam vellicari, & sitim ita multum augeri. Vid. *Schævalbe in Tr. Querela ventriculi.*

Thesis 7.

Causa hujus vellicationis est acrimonia falsa tam ex falso proprie sic dicto, quam ex falso lixiviali oriunda. Quæ salia acria pungunt & rodunt faucium membranam, unde desideratur potus pro earum abluitione, quæ facta cessat etiam sitis.

Thesis 8.

Habet ergo sitis causam positivam non minus quam famem, non solum defectum. *Saliva* licet hæc impulsum adjuvet ad sitim augendam, quatenus propter absentiam sui non debite abluat fauces: & sicut acidum vellicans ventriculum urget pro illius molestia medelâ siccâ & solidâ, in quæ agere queat, ita acria hæc & falsa vellicando fauces postulant humidum aquosum, quod ea abstergere & diluere queat.

Thesis 9.

Confirmant hoc omnia ea, quæ sitim concitant, ut sunt omnia falsa assumpta, item acria salina, volatilia & calida, & sal commune, aromata, piper, zingiber, fynapi, item saliva nimis falsa, ut in hydropticis, diabeticis, cachecticis, item febribus ardentibus: tum defectus partium spirituosarum vel aquosarum vel acidularum in saliva, quæ acrimoniam salinam antea attemperant: tandem halitus ex præcordiis per fermentationem excitantur, qui salibus volatilibus acribus insigniter imprægnati sunt, unde caliditate sua partem salinam aquosam & spirituosam dispergunt; saliva verò suâ acrimoniâ fauces pungunt & vellicant, unde in paroxysmis febrilibus item post nimium motum sitis adeo intenditur.

Thesis 10.

Thesis 10.

Ea, quæ sitim sedant, idem restantur, aquosa & porulenta: Salia hæc acria imbibendo abstergunt, sicque sitim levant, item abluitione oris & gargarisatione rariùm sitim sæpe tollit, post esum acrium & saliosum imprimis si sit concitata: item acida assumpta cum potulentis maxime sitim tollunt, quia salia acida lixivialia præcipitant & corrigunt, id quod in febribus præcipue locum habet; Spiritus vini in siti post labores optimus, quia parte sua volatili oleosa temperat & tollit acrimoniam salium ex defectu Spirituum in laboribus disperforum ortam. Sitim scorbuticorum acerrimam à falso nimis & acri sero lactis potus vel ejus feri tollit, quia acrimoniam illam diluit & temperat.

CAPUT IV.

De Ciborum masticatione & deglutione.

Thesis 1.

Compulsi famis stimulis assuntimus alimenta, quæ in ore primam subeant alterationem & ad meliorem digestionem, necessariam præparationem, idque masticationis beneficio.

Thesis 2.

Masticatio ergo est Ciborum solidorum vel duriorum inter dentes beneficio motus maxillæ inferioris, adjuvantibus tum lingua, tum labiis, agitatio, qua eadem subtiliter comminuantur, cum saliva permiscantur, & ita ad digestionem subeundam præparantur.

Thesis 3.

Finis est præparatio ciborum ad suscipiendam faciliorem stomachi digestionem, hanc autem acquirunt partim cum comminuntur, partim dum salivæ permiscantur.

Thesis 4.

Ciborum cum saliva intima commistio summè etiam necessaria est, quia eos attenuat, & resolvit, salia alimentorum varia liquefit, & vi sua fermentativa ad fermentationem disponit, ita ut saliva præster alimentis digestionis inchoamentum, succum verò ventriculi tandem ejus complementum. Præter hos fines secundarii usus sunt 1. facilitare ventriculi fermenti ingressum in cibos, quia cum illo est natura homogeneæ & illius rudimentum. 2. promovere saporum perceptiones.

Thesis 5.

Compositur namque saliva ex copiosa aqua s. sero imprægnata subtili humore acido temperato ab admixto spiritu salino volatili oleoso per nervos advecto, uti videre est in *Dissertat. 1. SYLVII pag. 8.* item *STENONE Gland. oris pag. 27.* Hæc cibus conjuncta facillimè fermentationem inchoat, parte aquosa resolvendo, acidula incidendo & penetrando, spiritu volatili subtilifando. Estque sic instar fermenti farinaceæ massæ additi pro facilitanda fermentatione.

Thesis 6.

Hanc penetrativam & fermentativam vim salivæ confirmant. 1. cum pane biscocto masticata farinaceam massam instar communis fermenti fermentat. 2. Si spiritus seu halitus oris farinaceæ massæ inspiratus & conclusus eam fermentare facit, multo magis spiritus hic & saliva cibus simul permixta fermentationem ciborum simul inchoabunt, 3. in fructuum

succulentorum conditura mulierculæ arcent infantes, ne lambendo cochlearia aliquid salivæ iis permiscantur, quia alias conditum facilius fermentaret & acciceret, quod idem cerevisiæ coctores studiosè observant. 4. per salivam & ejus vim fermentativam nunc per oscula, nunc per communia pocula sæpe morbi communicantur, quod de scorbuto, lepra, lue venerea & similibus inveteratis afferitur. 5. saliva sanorum salina sua vi est optimum cosmeticum, & pluribus morbis externè egregiè conducit ut hordeolo, impetigini, &c. ut & canes lambendo suâ vulnera sanant, de quibus salivæ facultatibus Vid. *DEUSING. in exercit. de nutriment. animal. elaborat. pag. 8.* & item in *appendic. hujus exercit. pag. 303.* item *TACTUS in Chrysozonta animalis & mineral. pag. 13.*

Thesis 7.

Origo Salivæ seu cujusdam LYMPHÆ, est à glandulis istèdemque admodum copiosis, in & circa os confitis, in genere stomachicæ dictis, quæ tamen omnes ad tria genera ad maxillares nempe ubi & parotides intelliguntur ac palatinas & sublinguales referuntur, quibus etiam tonsillæ addi possunt. Hæc glandulæ ex ARTERIIS per minutissimos ramulos in iis dispersis instar SPONGIARUM emulgent liquorem ferofum, salinum seu acidulum, quibus ex NERVIS insignibus accedente videtur spiritus animalis volatilis, hi in os per singularia vasa Excretoria delati, conjunctim salivam constituunt. Vid. *STENO de glandulis oris, & VVATHONUS in Adenographia, pag. 21.*

Thesis 8.

Vfus salivæ in genere est 1. concurrere continuo deglutitam ad fermenti novi in ventriculo confectionem. 2. cum cibus permixtam eos dissonere ad faciliorem fermentationem. 3. ulterius continuo deglutitam, adjuvare prædictam fermentationem. Vfus secundarii sunt: 1. lubricare fauces & gulam pro faciliore deglutione. 2. humectare linguam pro ceteriore motione. 3. sitim perpetuè molestam restringere; faucium abluitione.

Thesis 9.

Cibus ita in ore præparatus ulterius protruditur, quæ actio *Deglutitio* dicitur, siquæ dum linguæ beneficio ad gulæ partem superiorem; ejusque expansam cavitatem, PHARYNX dictam cibus protrusus à musculis istius partis, imprimis à sphinctere se angustante promovetur, & occussa LARYNGIS RIMULÆ deorsum pellitur, quæ pulso per fibras nerveas, œsophagi tunicas investientes, motuque PERISTALTICO se successivè contrahentes, continuatur, donec cibus in ventriculum ingeratur: ut actio hæc musculorum & fibrarum nervearum beneficio peracta, in principio voluntaria, in progressu verò spontanea seu animalis dicenda sit.

Thesis 10.

Sit sapidis in morbis, ut liquida optime possint degluti, non solida, quod sit ob virtutem eorum, in specie ob ejus angustiam vel tumorem, quale Exemplum refert *SCHENCK in Observat. pag. 365.* & Similem Casum habet *PLATERUS in lib. 2. observo. pag. 277.* Contrarium accidit nonnunquam, ut solida degluti possint, non verò liquida, quæ hausta subito cum suffocationis metu per nares & os redeunt, quale exemplum idem *SCHENCK* habet *pag. 366.* item *LAURENTIUS in Consil. 3.* vitium hæc est in LARYNGIS OB EPIGLOTTIDEM NON PERFECTE CLAUDENTEM LARYNGIS RIMULAM, quæ à solidis quidem deprimitur; liquida verò, dum in laryngem penetrare in-

choant, ex suffocationis aut doloris sensu cum impetu regurgitant, & qua data porta per os & nares prodeunt, unde etiam talem casum ex duritie ossis Epiglottidis non rite claudentis laryngem accidere asserit BARBETTE in *Anatom. practica* pag. 17.

Interdum non possunt deglutire propter Paralysem Gulae, in tali casu conveniunt ea Gargarismata item si linctus qui in loquela amissa conveniunt. v. gr. Decoctum Salviae, Erucae in ore detentum: Decoctum Erucae & Sinapi Pulegii, Nasturtii, it. Nux moscata, deglutita. it. Spirit. vini cui infus. Flor. Lavendul. cum aliquot gran. Castorei, it. Aqua Apoplectic, Epileptica in ore detenta; Spirit. Theriacal. Cerafor. nigrorum, it. Succus Salviae mislus cum Sinapi, it. mislus cum Nuc. moschat. & Castoreo & instar linctus deglutitus. Therebintina potabilis reddita cum Aqua primulae veris successivo deglutita, valde convenit. Item Oleum Anisi, salviae guttatum inter fauces injecta egregie conducunt.

PLATERUS habet Observationem Agglutinationis impedita, cum loquela amissa, ex vitio nervorum paralytico: Curatam per Decoctum salviae in vino, gargarizando & continendo in ore Aquavivae infusionis Thymi.

CORNARIUS habet observationem impedita deglutitionis ex nimia exsiccatione gula Curata per Gargarismum ex aqua tepida cum paucis Aceto misla.

Externè conveniunt oleum lumbrior. terrest. Oleum Costinum, Anisi, Succini, &c.

Videat. SENNERT. lib. 3. prax. p. 7. ubi observat interdum deglutitionem laesam ex vaporibus stypticis & vitriolaceis, quod Hypochondriacis & scorbuticis est familiare. Hinc malo medentur precipitantia vapores. v. gr. Corallia, Creta, CC. ustum, Nux moscata, &c.

* *

Interdum etiam res aliena efficiunt laesam deglutitionem vid. de his SENNERT. lib. 3. prax. p. 15. qui curam instituit per frumenti saracenicum pulvem sed hujus bezo puls ex Oriza, Milio & Avena (Baferribe) crassifuscula costata tale pulmentum comestum aciculas frustula viri ita obvolvunt. ut citra laesionem ex stomacho exciant: sed observetur quod post esum talis pulmenti nullus potus gustandus sit.

Thesis 11.

Cornigeris animalibus, quae ut plurimum SUPERIORE DENTIUM ORDINE carent, & ob id masticare convenienter non possunt, natura quadruplici prospexit ventriculo, ut sunt ventriculus primus seu innominatus, reticulam, Omasum, & abomasum; in his ergo ex primo ventriculo cibus maceratus quasi & mollior redditus, per validas fibras sursum in os repellitur, ibique denuo molitur, quod ruminatio dicitur. Molitus ad Omasum pellitur & tandem in abomasum. Aves verò duos habent ventriculos, ingluvium & ventriculum propriè sic dictum. In ingluvie quicquid solidum est prius emollitur & maceratur, & vel denuo pullis pro alimento evomitur, vel ad ventriculum pro ulteriore perfectione transmittitur.

CAPUT V,

De Chylificatione.

Thesis 1.

Alimenta assumpta & deglutita in ventriculum ingeruntur, ingesta in liquorem pulsatum, PTISANAE CREMORI similem, qui chylus appellatur, transmutantur; quae actio ob id chylificatio dicitur, ratione modi à veteribus coctio, & in specie elixatio à modernis verò fermentatio nominatur. Est ergò Chylificatio alimentorum in ventriculo à fermento, beneficio suscitata fermentationis, in liquorem pulsatum quoad sensum, homogeneum, transmutatio. GORRAEUS in *Medic. De fin: QUID PTISANAE CREMOR* sic declarat.

Thesis 2.

Primum efficiens hujus actionis non est calor, cum Pisces sine calore digerant. 2. Canes ossa abstant & gallinae vitra, quod calori impossibile vid. KERGER. de ferment. pag. 187. 3. caloris ACTIO EST UNIVOCALIS, jam verò chylus pro varietate animalium toto differt genere, licet uno eodemque alantur nutrimento: & quaedam ab uno animali digeruntur, quod non fit ab altero, v. gr. dum Turtur helleborum optimè digerit, & Canis vitrum Antimoniae, sine ulla evomitione, jam verò alius chylus est in Cane, alius in homine, eodem pane licet nutritis: hinc & alia excrementa, quod solius caloribus opus non est. 4. in Febribus ubi calor multum est auctus, ut appetitus est prostratus, ita & coctio aut abolita omnino, aut multum depravata. 5. in Canina appetentia ut ingens est appetitio, ita cita digestio, calor tamen tunc temporis non est auctus. 6. omnia acida dicuntur frigida; appetitum tamen excitant, & digestionem promovent; & hypochondriaci nonnulli, quorum ventriculus dicitur frigidus, fortiter appetunt & cito digerunt. Calor ergo non est primus digestionis auctor; non negandum tamen eum insigniter adjuvare chylificationem in nobis, quod docet experientia, ut calor ambiens quascunque digestionem & fermentationem promovet artificiales: ita & naturales excitat, tam in plantis quam in animalibus. Qui calor tam est ipsius ventriculi ceu ollae, quam partium vicinarum, quam ipsorum etiam assumptorum alimentorum; MOEBIUS in *fundam. Med.* pag. 168. HELMONT tam in tract. *Calor efficiens non digerit*, &c. quam in tract. *Sextuplex digestio*.

Thesis 3.

Nec hinc dilabendum ad facultatem quandam CHYMIFICAM seu CHYLOPOETICAM, cum hujus nulla sit necessitas, nulla explicatio conveniens quomodo ad hoc opus concurrat, cum & in hoc, ita & in reliquis omnibus FERMENTORUM POTESTAS SIT SUPREMA, ad haec eò jam processit, laboriosa chymicorum industria, ut & ipsi per menstrua subacida volatilia moderati caloris beneficio chylum quendam artificialem, naturali, quantum suspicari licet, simillimum, produxerint, de quo vid. TACHENIUS in *Hæpp. Chym.* pag. 88. item BOYLE in *utilit. Philosoph. experimentalls*.

Thesis 4.

Remanet ergo ut fermentationi adkareamus, dicamusque inesse ventriculo quendam succum, qui instar fermenti pistorii alimenta apportata excitet, eaque fermentationis beneficio transmutet. Hic succus est acido-volatilis seu salino-ammoniacalis in ordine scilicet naturali constitutus, unde cibum masticatum & salivati menstruo aliquantisper subactum, potaque benè dilutum incidit, penetrat & resolvit, volatilitate sua subtilis & ad actum fermentationis promovet. Huic acori volatili occurrunt in alimentis similiter salia partim acidula, partim verò & quidem primariò copiosa salia volatilia, de urinosorum natura, quibus omnia edulia, tam vegetabilia quam animalia insigniter sunt imprægnata, quorum opus fermentationis opus promovetur, & ultimò abolvitur, donec exactè alimenta subacta in succum

nunc subacidum nunc verò salsum volatilem transmutentur inque perfectum sic abeant chylum de qua fermentatione stomachi Vid. SYLVIVM in *differt. medic.* 1. DEISING. in exerc. de nutrimenti animalis elaboratione. CHARLETON in *Oeconomia animal. exercit.* 2. Thomas CORNELIUS Consentinus in *progymnasm. medic. progymnasm.* 6. de nutritione MOEBIUS in *fundam. med. de usu ventriculi*, cujus dubia diluit KERGERUS sect. 3. ubi de ferment. ventricul. TACKIUS in *Chryso-gonia animal. & mineral.* & denique HELM. Tract. *Sextupl. digest.*

Thesis 5.

Succus ergo ille acido volatilis seu acido salsum duplici in stomacho circa digestionem negotium fungitur munere. 1. instar menstrui resolvit cibos, sicque partes alimentorum à se invicem separat, & salia abscondita in apertum producit. 2. volatili aciditate cum ciborum salibus alkalibus fermentationem inchoat & feliciter abolvit. Hinc non incommode menstruum fermentativum appellari potest, unde ea, quae sunt dura, aut quae sunt volatili SALE maxima ex parte orbata, ut sunt alimenta, vel exsiccata, vel fumo indurata, vel sale condita difficultè concoquuntur; quia dura difficultè resolvuntur, cætera verò ob salis volatilis defectum, in fermentatione necessarij, difficultè fermentantur. Unde in subacidum cum prioribus assumimus ACIDA, ut acetum, spiritum salis dulcem; &c. Cum posterioribus verò VOLATILIA ut spiritum vini, item cinamom. &c. cum ambobus optimè sinapi aceto subactum, h. e. acidum volatile fermento ventriculi quodammodo symbolizans.

Thesis 6.

Contingere autem talem circa cibos fermentationem ultra enumerata ulterius evincunt. 1. INSIGNIS ALTERATIO transmutativa, quam cibi vel alimenta in ventriculo subeunt, jam vero vix alios transmutationum in rerum natura habemus Autores, quam vel fermenta vel fermentationes. 2. SPIRITUS ex alimentis elaborandi, quod sine fermentatione est impossibile; & licet illi demum in corde perficiantur; debitam tamen præsupponunt fermentationem in stomacho, cum chylus, dum non rite fermentando spiritusascit in ventriculo, nec rite in spiritum abit in corde, ut ex Cachecticis, Scorbuticis, hypochondriacis stomacho malè habentibus, constat. 3. ALIMENTO insunt partes nobis utiles & inutiles; ille ergo ceu homogenea conjungenda, hæc verò ceu heterogenea separanda; quod melius fieri nequit nisi per fermentationem in qua mistum ita recludi solet, ut feces secedant, vel facile separabiles fiant. 4. EX PRÆSENTIA omnium ad fermentationem necessariorum in chylificatione non ineptè pro hæc sententia concludit SYLVIVS & KERGERUS loco supra citato. 5. ALIMENTA FERMENTESCIBILIA, quò magis talia, eò magis, dum concoquuntur, corpus inflant, ructus & flatu emittunt, quod omnino de fermentatione testatur, unde etiam TURGESCENTIA quaedam post pastum circa stomachi regionem ordinariò sentitur. 6. Post aliquot horas à pastu dissectis corporibus massa reperta in ventriculis talem retinet speciem, ut INSTAR FARINÆ SUBACTÆ, & jam in fermentatione constitutæ appareat.

Thesis 7.

Inesse autem fermentum quoddam in ventriculo, i. e. succum salinum imprimis acidulum, illius transmutationis autorem, videtur manifestum ex hisce. 1. QUICUNQUE LAC JEJUNE assumit illudque illico revomit, tunc acidum lingua percipiet, illudque semicaesarium videbit, unde confirmatur quod omnia assumi-

pta; etiam dulcia, ut saccharum & mel mox acescant in stomacho: Et martialia medicamenta assumpta nidorosos ructus inducunt, sicuti similem nidorem exhalat ferrum, cui extra corpus spiritus acidus affunditur. 2. acido volatili liquore artificiali producimus chylum, de quo TACHENIUS loco supra citato. 3. in morbis, in specie in febribus, ubi abolita est coctio & immunita, assumptione acidi volatilis v. gr. Spiritus Salis dulcis, aceti aromatici, Spiritus Mastiches, succi Cydoniorum, Coctionem, quantum possibile est, restauramus. 4. omnia, quæ acidum aut salinum solutivum infringere valent, & appetitum dejiciunt, & coctionem aut impediunt aut tollunt, ut sunt omnia de naturæ alkalium, ut ocul. canc. creta, CC. item omnia oleosa, ut oleum commune, olea destillata, Spiritus vini; &c. 5. in dissectionum ANIMALIUM STOMACHIS, sæpius crusta ventriculi deprehenditur acida, nunc gustu, nunc affusione spiritus urinosi volatilis, cum quo fit effervescentia 6. LIENTERIÆ ET DYSENTERIÆ, in quibus destructus est & appetitus & ventriculi digestio, superveniens ructus acidus bonus judicatur ab HIPPOCRATE, quia fermenti restaurati est indicium, in *sect. 6. aphor.* 1. 7. PANIS EST cibus cujus nunquam nos capit fastidium, eum omnibus cibis permiscemus, & ejus appetitum ægrotantes & ultimò amittimus, & primum denuò recuperamus, ratio est, quia in pane inest spiritus acido volatilis fermento nostro amicus.

Thesis 8.

Observandum autem hinc imprimis maximè esse fermenti hujus in animalibus varietatem: omnes licet animalium species sua specifica habent fermenta, unde coquit una species hoc; quod alia sine latione ferrè nequit: Imò in singulis animalium individuis, pro circumstantiarum varietate insignis est diversitas, sic v. gr. in homine ratione ETATIS, SEXUS, ALIMENTORUM, STATUS SANI vel ÆGRI maxima in sapore, acrimonia, volatilitate, & aliis proprietatibus est diversitas, quod nulli videri potest admirabile, qui inenarrabilem salinum varietatem ex alia atque alia eum, inter se, tum cum particulis aliis commistione oriundam; indeque multiformes resplantes proprietates & agendi varietates considerat: unde fermentum erit nunc acidum nunc salsum nunc acre, nunc insipidum, nunc peculiaris saporis, &c. de quo Videat. KERGER, MOEBIUS & CONSENTINUS loco supra citato.

Thesis 9.

Est autem fermentum hoc salinum in suo genere omnino singulare, seu specificum, stomacho appropriatum & vitale, quod certum vitalitatis characterem imprimere alimentis probabiliter statuitur. Origo ejus non est ex splene, cum Canes sine splene adhuc sint egregie voraces. (HELMONT) sed oritur primario ex liquore subtili acido per arterias ad stomachum delato, & per multa minuta foraminula per internam membranam transudando exclusa, de quo videatur CONSENTINUS in *Progymnasm.* 6. Probabilius quidam statuunt hunc liquorem sudare in stomachum, nam internam STOMACHI TUNICAM ESSÈ GLANDULOSAM EX COPIOSISSIMIS minutis glandulis contextam; per quos in ejus cavum effundatur hic liquor: huic se jungit SPIRITUS ANIMALIS VOLATILIS ex nervis grandioribus & copiosis; non pro solo motu ac sensu ad stomachum apportatus, & per parvos meatus in stomachi cavum exclusus.

Thesis 10.

Hæc duo primaria ingredientia se jungunt, cum RELIQUIS ALIMENTORUM in ventriculi rugis

herentium, quæ à SALIVA continuò deglutita spumefacta & acedentes, fermento ex massæ chylosæ portione relicto, & addito sale parato similes sunt. Unde saliva pro quarto componente fermenti, ejuſque insigni reſtaurativo merito habetur. Ex his succo ACIDO per ARTERIAS & SPIRITU VOLATILI per NERVOS in ventriculum sep. ſicis alimentorum portionibus, & saliva hæc omnia diluente, & conjungente, fermentum jugiter renovatur, unde etiam pro horum varietate, constitutione & varia invicem combinatione adedò ingens fermentorum varietas resultat.

Thesis 11.

Fermentatione ergò alimènta chylicantur, unum interim CITUS quàm alterum in chylum tranſmutatur, illo, quod jam in chylum abiit, ad *intestina per pylorum* descendente, parte cruda in ventriculo remanente, pro ulteriori digestionè: simul enim atque deglutita sunt alimenta stomachi utrumque OS ARCTE CLAUDITUR per fibras nerveas circulares instar sphincteris orificia arctantis: unde per orificium finistrum superius amplum, inferius arctum, facile aliquid deluper admittitur nihil vero ne VAPOR quidem nisi cum IMPETU emittitur, ut in ructibus patet. Reliquæ ventriculi corpus constituentes fibræ & membranæ moderatè stomachum ita STRINGUNT, ut cibus ubique comprehendatur, non autem nimis comprimitur, nec proprio pondere in fundo fluctet, sed spatium conveniens habeat pro fermentationis & turgescentiæ motu, donec pars cocta reliquis supernatans PILORUM LAXET & ad sui emissionem stimulet, cujus apertura reliquis ventriculi fibris se modicè stringentibus, chylus ad Intestina dilabitur. Vid. VALÆUS Epist. 2. quæ appensa est Anatomia Bartholiniana.

Thesis 12.

Omnia interim per fermentationem inter se agitantur, & confunduntur, non ergo adeo certus ciborum observandus est ordo, cum non eo quo ingesta fuere modo stentur, & à potu invicem confunduntur, nisi interdum in voracioribus, cibos solidos PARUM manducantibus, aut parvo nulloque potu utentibus, situm istum ad tempus servant.

Thesis 13.

Tempus, quo negotium hoc absolvitur est *varium*, quæ varietas dependet. 1. à cibus qui nunc sunt vel facilioris vel difficilioris digestionis, nunc APPETITI vel inappetiti, nunc CONSUETI vel inconſueti; 2. à fermento, quod nunc fortius vel debilius, nunc fixius, vel spirituosius, nunc cibi PROPINQUIS NATURA vel remotius, huc & atatis ratio pertinet. 3. à ventriculo, qui nunc strictus vel laxus, & PITUITA vel alienis vacuus humoribus vel plenus, sensilis vel insensibilis, legitimo situ vel illegitimo. 4. à tempore, quod nunc diurnum vel nocturnum, hinc corpus vel movetur vel quiescit vel sedet, vel jacet. 5. ab animi affectibus, qui coctionem aut argent aut imminuunt. In genere tamen probabile videtur, coctionem ab olvi, in nobis post tertiam horam usque ad sextam, diurno tempore, à quarta usque ad octavam nocturno.

Annot. Pract.

Coctio aut abolita aut imminuta ut plurimum procedit ex fermento digestivo obruto & mutato à mucro crasso seu pituita viscosa in stomacho stabulante, cujus.

SIGNA præter ea que habet SENNERT. lib. 3. prax. p. 125. sunt imprimis ructus acidi, phlogoses faciei post passum, difficilis respiratio, ita quidem ut respirationis impedimentum percipiant in præcordiis, tempore matutino copiosum mucum excernunt post ingestum passum; aut 2. horis percipiunt dolorem gravativum. In stomacho, omnia hæc symptomata sunt quia succus fermentativus, crassus & obrutus minus potest fermenta-

re, quin potius eadem sub forma liquaminis aut pasta viscida, acida & flatulenta in stomacho subsistunt.

In tali casu pro CURA præter VOMITORIA conveniunt hæc PILULÆ.

℞. Mass. Pil. d. Hier. c. Agarie gr. xv. (usque ad ℞j. ratione subiecti purgantis plus minus.)

Gumm. ammoniac. in aceto scyllitic solut. ℞

vel hujus loco

Extr. absinth. l. succ. insissat. ℞

Scamm. sulphur. gr. i

Extr. Troch. alband. gr. ij.

c. f. q.

Elix. Propri.

vel Essent. Menth. aut Spir.

Mastich.

F. l. a. Pilula

quæ conveniunt ad istum mucum evacuandum ex stomacho & intestinis.

Alia Formula

℞. Mass. Pil. Mastichinar. ℞j

Extr. Absinth. ℞

Scamm. sulphurat.

Extr. Troch. alband.

aa. gr. ij.

c. f. q.

Essent. Ment.

Seu Tinct. Tartari

F. l. a. Pilul. stomach. purg.

In forma liquida pro subiectis facilis purgationis præprimis Mulieribus delicatis, fiat talis potio.

℞. Aquæ hyssop.

Menth.

Sirup. rosar. solut. aa. ℞

Extr. Agaric. ℞

Tartar. vitriolat. ℞

Scamm. sulf. gr. ij.

Extr. Troch. alband. gr. j.

misc. f. l. a. Potio purg.

Circa Purgationem pro roborando stomacho conveniunt imprimis salina incidentia, & abstergentia mucum, conveniunt itidem aromatica amara, præ cateris acida spirituosia conducunt sal ammoniacum est optimum propinatam à ℞ ad gr. xv. itidem arcanum duplicatum MYNSICHT quod egregium: Itidem Crem. tart. cum tart. sale commixtus, it. tart. vitriolat. it. Spiritus salis dulcis est optimum, it. spir. nitri dulc.

Vel

℞. Elix. Menth. ℞j.

Spir. vitrioli philosoph. ℞ij.

misc.

dos. gr. 40. l. 50.

Spir. Mastichis bene rectificatus est egregius mistus cum Spir. Menthæ, Elixir. propriet. & ipsum maxime conducit mistum cum Spir. Cochleariæ, qui egregie convenit in hac formula.

Aromatica ut Absinth. Zingib. Galanga, Menth. Zedoar. Insigniter conducunt, item Spir. Carminativus secretus, qui est egregius.

Cydonia & omnia ex his parata ut Succus, Sirupus, &c. mire conducunt ad juvandam digestionem & mucum dissolvendum.

Interdum etiam sunt Vina medicata ex aromatibus, &c.

Pulchrè etiam hic conveniunt species Diagalange, Stomachic. MYNSICHT. Si misceantur cum salinis. Non sunt inelegantes, Inda sulcolata, Elixir. stomach. D. Mich. It. talis formula.

℞. Elixir. stomach. D. M. ℞ij.

Spir. Mastich.

cochlear ana ℞j. misc.

F. Elixir. stomach. quo utatur eger ad gutt. 30. aut 40. bis Indre.

Vel ℞. Essent. Absinth.

Menth. ana ℞j.

Spir. Carminat. secret. ℞ij.

misc.

D. S.

In APESIA SENUM.

Medicamenta Ambrata sunt optima, vel in forma sicca aut liquida usurpata.

Præter immixtam etiam est Coctio depravata quæ nunc nidorosa nunc acida. In NIDOROSA, quando ructus sunt instar ovorum frivorum conveniunt subacida volatilia, ut sunt præmissis universalibus, Cydoniata, succus citri, Spirit. salis, vitrioli dulcificat. Elix. proprietat. Spiritus Mastichis, &c.

In Cruditate ACIDA, quando ructus acidi, flatulentia, &c. adsunt, imprimis conveniunt aromatica volatilia; ut Absinthium, & omnia ex ipso parata ut Vinum Absinthites, Essentia, &c. item Zingiber, Caryophylli nux moschat. Spiritus & Essent. Menth. aut cochlearum, quando hæc Essentia sunt debiles tunc datur cochlear. parvum pro una vice, aut guttatim, quando sunt spirituosæ, it. Aqua vitæ MATTHIOLI Spirit. Antiscorb. Essent. Ligni Sassafras, & similia quæ aco-rem temperant, it. Spirit. Carminat.

Si ACIDUM NIMIUM, conveniunt salia alkalia quæ acidum absorbent, ut sal absinth. Card. benedicti, Tartari, ocul. 69. Creta. Corall. CC. ut. Spirit. CC. spir. salis ammon. & similia alkalia volatilia.

EXTERNE Ventriculorum roborant Balsam. stomach. TIMÆI, cujus descriptio hæc.

℞. Balsam. Peruv. ℞

Oleum Nuc. mosch. expr. ℞ij.

lign. rhod. gr. ix.

Caryoph. gr. v.

Cinanom. gr. ij.

misc. pro balsam. quo regio stomach. inungat.

D. S.

Hic competit quando eger sentiant frigus in stomacho.

NB. quando hoc balsamo inungitur ventriculus tunc post inunctionem, regatur ventriculus linteaminibus (cum lapide calido) bene calefactis, & hoc observetur in omnibus e tenuis applicandis, & est HELMONTII.

Cinanonata hæc etiam conveniunt.

In AFFECTIBUS STOMACHI FLATULENTIS quibusdamque recipiuntur semina 4. calid. minor. eaque infundantur in vinum & leniter ebulliant: Vinum colatum hauriatur & mire conducit in flatibus. Item conveniunt spir. Nitri dulc. item spir. Anisi, aut spir. Nitri loco spir. vini cum spiritu anisi dulcificatus.

FORESTIS in stomachi inflatione & dolore ejus intolerabili ex esu ciborum flatulentorum & potu musti, tale habet Experimentum.

Decoxit Chamomill. Roman. & vulgat. minutim concisam adjecto pauco semini. anisi & Carvi, in Cerevisia, hoc decoctum cum bibisset & copiosus status per superiora & inferiora ager emisit, & ita integer curatus fuit.

In NIMIA MUCILAGINE, & CONTUMACISSIMA optima est spiritus Asthmaticus, vel solus vel mistus, ut

R. Elix. stom. ch. D. M. ℞j.

Spir. Asthmatic. ℞ij. vel ℞.

misc.

dos. gr. 20. l. 30.

Est egregius optimusque remedium.

CAPUT VI.

De fecum alvinarum ex chylo separationem & chymi utilis per intestina translocationem.

Thesis 1.

CHYLUS ex alimentis productus naturaliter SENTIATUR SALSUS VEL SUBACIDUS, aut etiam interdum

subdulcis, & quasi insipidus, viscidus & crassus, sæpius albicans interdum ALTERIUS COLORIS, pro assumptorum varietate fermentique constitutione, est uno verbo instar pulvis diluitoris vel INSTAR LACTIS PAULO CRASSIORIS: in quo licet QUOAD SENSUM homogeneo, resident tamen adhuc partes heterogenæ, excrementitiæ, & quasi caseosæ, in intestinis separandæ, quo à purioribus corporis Oeconomia conservetur, nec ab impuriorebus lædatur.

Thesis 2.

Jam verò nihil seipsum separare valet, aliud ergò quid necesse est, adsit, quod separationem instituat: sicut ergò chymici ex liquore solutione ab aliis rebus imprægnato affusione liquoris cujusdam tertii faciliè separant præcipitando contenta, & sicut ex lacte asperione liquoris aciduli, præcipitantur caseosa caseosa: ita & natura solers talem in intestinis instituit separationem, præcipitando feces ex chylo laudabili, idque beneficio duorum succorum multum diversorum, bilis nempe & succi pancreatici: quo tenuior & subtilior chyli pars per intestina colari possit.

Thesis 3.

Cæterum non sit OMNIMODA SECRETIO contenti à continente, ut in Chymicis fit separationibus, sed crassiores tantum & viscidiores separantur feces, reliquis cum liquoris præcipitantis portione se amice jungentibus, quoniam in Chymicis nudæ tantum & superficiales sunt solutiones; in chymo verò est cum alimentorum solutione conjuncta fermentatio, & hujus medio simul quadam unio tertii que cujusdam productio.

Thesis 4.

Bilis ergò in principio intestini duodeni per vasa choledocha permiscetur chylo, illa verò cum consistit copioso sale volatili acri & retorrido temperato, quadam parte oleosa, diluenteque aqua sufficiente (ex quibus liquor ejusmodi flavescens componitur) chylum diluit, ejus crassitatem insigniter attenuat, eumque sic mobiliorem & fluxiorem reddit: sin hic simul sit ACIDUS ejus aco-rem sui conjunctione in balsum volatile simul transmutat: est namque omne ACIDUM manifestum seu excessivum corpori, extra stomachum, INIMICUM, unde ut chylus interdum acidus temperatur, bilis est statuta, quæ sale suo urinoso acidum hoc egregie temperat, eumque simul fluidiorem reddit. Vid. HELMONT. Tract. sextuplex digestio.

Thesis 5.

Hic primus est usus ob quem chylo permiscetur bilis: secundus est communicare chylo primam pro sanguificatione dispositionem, beneficio sui sulphuris tingentis, qui in se rubini instar nitet, in bile autem flavescit, instar pubicundissimæ auri Tincturæ sub corpore flavescente absconditæ, in chylo hæc Tinctura est invisibilis, cum ab acido salsove pancreatis succo obtundatur, cum non rarum sit in Chymia liquores sanguine rubicundiores affusione acidi albescere & lactescere: ut in balsamo Sulphuris notissimum. Vitiato ergò bilis Sulfure, morbi ex deficiente hæmatosi orti v. gr. Jcteri, hydropes, cachexiæ, & fædi virginum colores, in promptu sunt, de quo Vid. TACKIUS Chrysozon. animal. & mineral. p. 19. & 20. item MOEBIUS in fundament. p. 368. 369.

Thesis 6.

Tertius quem bilis chylo præstat usus est, quod eum VI SUA BALSAMICA à corruptione & verminatione conservet, quàm facile enim corpus ejusque humores in putredinem dilabantur, notum est, & in specie chylus ob

ob assumpta tam animalia, quam vegetabilia, facile putrefacta & verminantia, vermibus admodum est obnoxius, necesse ergo est, ut in humoribus aliquod remedium preservativum delitescat, jam verò bilis tam interno quam externo usu vermibus, seu putredinis inseparabilibus comitibus, est inimicissima, unde etiam quamdiu in intestinis dilabitur naturaliter constituta, nulli unquam generabuntur lumbrici, cum ex obstructo ejus meatu subito iidem propullulent. Est nempe in viventibus bilis id, quod in mortuis est alcè vel myrrha, omnem namque aret corruptelam. Unde etiam hujusmodi simplicia amaricantia, alcè, abinthium, centaureum minus, thabarbarum, &c. vermes quocunque in loco necant, & sanguinis ex deficiente vel vitiosa bile defectibus medentur, bili scilicet in sua natura symbolizantia.

Thesis 7.

Quartus tandem usus est fecum excretarum exclusionem promovere, non quidem stimulo intestina, sed feces tantum fluidas reddendo, quæ alias à succo pancreatico planè coagulatae indurescerent, & difficulter in intestinis moverentur: ut in hypochondriacis, scorbuticis, & quibus bilis vel vitiosa vel deficiens est, patet. Sunt enim feces alvi non acres stimulant, sed vel insipida vel subdulces aquosa, cum bilis amaror & succi pancreatici acorfe mutuo temperando in salium moderatum vel subdulce inspidum abeunt, unde & Clysteres emollientes sine ulla acrimonia, solummodo sua fluiditate intestino recto incumbentes idem stimulant pro fecum expulsionem. Sicut etiam urina solummodo vesicam distendendo sine acrimonia excretionem urget, & per consensum vicinitatis alvum stimulat. Omnia enim assumpta modo fluidas reddunt feces alvum reseratum promovent, sine ulla acrimonia, unde & bilis naturaliter diluendo feces earum excretionem promovet, sicut in nimia abundantia, fluidas nimis eas excernere facit.

Thesis 8.

Hoc modo dum diluit & temperat chylum bilis una cum eâ in homine, paulò inferius verò in aliis quibusdam animalibus, permiscetur succus ex pancreate ad intestina delatus, qui sæpius repertus est acidulus, interdum salsus raro insipidus alteri usque saporis, qui tamen temperatus est, parte quadam spiritus volatilis cum eò permista, de quo vid. GRAFF. de succo Pancreatico. Hic ergò succus aciditate vel faldine sua quodammodo spiritica, vel aliquali austeritate, in chylo à bile diluto & in salium volatile transmutato, EFFERVESCENTIAM blandam cum sale bilis urinoso excitando, crassiores chyli partes (eas forsitan leniter COAGULANDO) separat & præcipitat cum iisque ex parte bilis faldine sepe partim, permiscet, partim verò cum chymo laudabili cui colorem album conciliavit, & bilis parte volatiliore in unum corpus abit ad sanguineam massam ablegandam de quo vid. SYLVIVS in dissertat. Medic. 2.

Thesis 9.

Hanc ab his duobus succis fecum separationem confirmant ij, qui COELIACO laborant affectu, item ICTERO, in quibus ex horum ductuum obstructione, impedito liquorum transitu, FECES CHYLOSÆ excernuntur: prout ergo naturaliter vel præternaturaliter constituti sunt Succi, bona vel mala sit chyli dispositio & excrementorum separatio, indeque variorum morborum exurgunt origines.

Prout naturaliter vel præternaturaliter constituti sunt hi succi, nempe bilis in vesicula biliaria, & Succi pancreatici ex ductu suo ad Duodenum delati, etiam vel legitime separant excrementa à Chymo, vel vitiosè faciunt separatum. Deinde nunc blandam seu natu-

ralem cum chylo insitunt effervescentiam, aut in absentiâ hujus inter se ipsos: vel vitiosè in chylo aut etiam in seipsis effervescentiam insitunt.

In quo ipso negotio considerandus mucus iste s. pituita viscida que parietes naturaliter oblinat. Nam ex vitio horum succorum quamplurima, in specie morbi Chronici tantum non omnia in intestinis obvia, symptomata oriuntur: adeò ut ex stomacho, digestionem vitiosa, & ex vitiosa constitutione horum duorum succorum tantum non omnes morbi chronici originem suam ordinariò habeant.

Nam ab his succis vitiosis vitiosè separatus à fecibus abinis Chylus, quin & ab eorum vitio imprimis à bile inquinatus & depravatus, similiter totam Mass. Sang. & tandem totum corpus inficiet & inquinabit. Jam verò, tum vitiosi hi succi vitiosè concurrunt ac vitiosè effervescentias aut inter se mutuo aut etiam cum chylo imprimis si hic nimis acidus, nec ritè volatilissimus fuerit, ut in hypochondriacis contingit inducant. Varia symptomata abdominis v. gr. Phlogoses & excaecatione ubi bilis nimis vitiosa & vitiosa fuerit: item dolores, algores seu frigore in lumbis, lancinationes & rosiones abdominis dolores propè spinam dorsi, ubi succus Pancreaticus aut nimis acidus aut nimis austerus, aut nimis aquosus, aut alio modo vitiosus fuerit. Imò ex vitiosa ista effervescentia orti status, rugitus, murmur, ructus, borborismus & similia quam plurima abdominis vitia & symptomata inducant: qualia v. gr. in hypochondriacis item in Paroxyzmis Februm intermittentium item in Diarrhois, &c. sunt obvia. Imò Cachexia, Icteri cuiuscumque speciei si non ex stomacho quod rarius fit ut plurimum ex vitiosis his duobus succis vitiosam tum chylo effervescentiam & præternaturalem fecum separationem constituentibus radicaliter oriuntur.

Dum in Iracundiâ, in territis varia abdominis symptomata, dolores, astuaciones, diarrhoea & similia symptomata contingere solent: oriri hac ipsa videntur ex vitiosa effervescentia horum duorum succorum per animi motus indeque sanguinis vitiosa fermentatione præternaturaliter constitutis & vitiosè ex suis ductibus dejectis.

Ut ergò coerceantur hac symptomata & rectificentur vitiosa hæ effervescentia, imprimis attendendum est quò nam horum succorum primariò peccet. Ubi enim vitium est in bile vel deficiente, ibi

Propinanda salina volatilia, item aromatica, v. gr. spir. sal. ammon. cornu cervi, salis volat. item aromatica, Essent. Abinth. Cent. minor. & similia.

Vbi verò vitium est in bile nimis acri & salina, aut nimis oleosa, aut nimis copiosa, &c. tunc conveniunt acida blanda, v. gr. spir. vitrioli falis: nitri dulcificati hi ipsi enim bilem præcipitant & corrigunt, aut succi acidi vegetabilium citri, ribium, &c.

Vbi verò vitium est in succo Pancreatico vel nimis sapido aut nunc acido, vel debili aut pauco, tunc subtilia acida, tum spir. nitri dulc. succus cydoniorum & similia conducunt.

Vbi verò quod frequentius accidit vitium est in eodem succo aut nimis acido aut nimis copioso aut nimis austero, tunc conveniunt, vel aromatica seu volatilis oleosa, vel conveniunt alkalia & terrea que acidum istud absorbent & præcipitant, v. gr. Castoreum, Galang. Zedoar. spir. sal. ammon. Olea, aromatum destill. Macis, caryophyll. Spirit. Vini & similia: item salia fixa, Cent. minor. Abinth. tartari salia volat. urinæ, CC. item creta, corall. ocul. can. Antim. diaphor. Verum cum sæpius tam complicata symptomatum sit syndrome & etiam tam singularia horum succorum vitia & corruptiones, ut vix artificiosa conjectura Medicus cognosci potest quod primarium vitium.

Ob id talia que simul hos succos corrigere valent & que universaliter serè horum vitia corrigunt in promptu esse debent, qualia sunt salia temperata, it. acida volatilibus permista & in specie Opiata, nam hæc opiatæ quasunque

CAPUT VII.

De chyli secreti & transcolati ad ceteras partes imprimis sanguificationis motu.

Thesis 1.

Separatus ita in duas partes chylus ejus subtilior & tenuior ac fluidior pars per poros intestinorum, ita configuratos, ut cremorem hunc lacteum solummodo admittant, crassiores verò partes iis poris non proportionatas imò etiam flatus & aërem excludant, de quo vid. LOUYER. Tr. de Corde p. 212. in vasa lactea influit & leniter ab iisdem absorbetur, restitante ejus parte viscida sub specie mucis, pars verò crassa excrementitia sensum sensumque ad intestina crassa motu eorum peristaltico ablegatur, ubi sub forma stercoreum excluduntur, dum in recto intestino constituta molestia & pondere idem ad sui excretionem stimulat, quæ tanto est major, quo feces sunt fluidiores, tanto minor, quo eadem crassiores.

Thesis 2.

Motus autem Chyli ex intestinis ad reliquas partes quo modo & per quæ fiat vasa semper admodum controversum fuit, unde etiam tanta dubia de organo sanguificationis & nutrimento partium, oborta fuerit. Veteres Galeni Sectatores ex intestinis attrahi à Venis mesaraiacis, chylum statuerent, & ad hepar transvehi, in cruorem & spiritum naturalem elaborandum, inde & facultatem naturalem in hepate collocarunt, & simul contrarium chyli & sanguinis motum in mesaraiacis fecerunt: Inventis verò postmodum anno 1626. die 23. Julii, à Caspavo ASELLIO Ticinensi venis lacteis, à colore & proprietatibus contenti liquoris siccis, per has ad Epar motum chyli omnis promoveri creditum fuit, de quo vidend. ASELLIUS in Tr. de Venis lacteis, item VVALÆUS in Epist. de chyli & sangu. motu.

Thesis 3.

Cum autem Johannes PEQUERUS Diepau anno 1651. trium annorum observatione confirmatum suum noviter, licet casu inventum receptaculum commune, in brutis una cum ducto Thoracico ex eo ad venas axillares usque protenso, divulgasset, & BARTHOLINUS loco illius brutorum receptaculi, glandulas suas lumbares in homine demonstrasset, (licet nonnulli de his an verum sint chyli receptaculum dubitent) creditum omnino fuit partem chyli crassorem ad hepar per lacteas circa venam portæ sursum tendentes, partem verò tenuiorem ad chyli receptaculum per reliquas lacteas deferri, ex quo per ductum Thoracicum in ramum axillarem sinistram infundatur, ut cum sanguine per venas redeunte ad cor mittatur, imò in mulieribus lacteas quasdam mesenterii ad uterum deferri chyli partem pro nutrimento foetus & ramulos quosdam licet nondum visos à lacteo thoracico ad mammas lactis chylosam materiam deferre, probabiliter statutum fuit, & ex iis serosam materiam ad renes transferri sub urinæ forma post partum excernendam. Vid. PEQUERUS in Tr. de receptaculo communi, item BARTHOLIN. Tr. de lacteis thoracicis.

Thesis 4.

Sedulitas Anatomicorum tandem usque eò processit, ut à BARTHOLINO Dano; RUDBECKIO Svecò, & JOLIVIO Anglo serè eodem tempore, licet diversis in locis, circa annos 51. & 52. vasa lymphatica inventa fuerint, qua occasione simul observatum fuit, vasa ex Mesenterio ad hepar protensa non esse lactea, sed esse lymphatica, serosam materiam ex hepate educen-

quasunque vitiosas effervescentias, ac præternaturaliter eorum statum feliciter sistunt & tollunt: imprimis si appropriatis permista fuerint.

Talia ergo qua in genere hos succos vitiosos eorumque vitiosas fermentationes corrigere valent sunt. v. gr. spir. carmin. it. sp. Articolic. f. sp. nitri cum duplo aut triplo sp. Anisi junctus, it. Arcan. duplicatum M Y N S I C H T.

Imprimis conducunt hic Misturæ ad imitationem SIVVII conscriptæ, v. gr.

℞. Aqua Menth.

Charesfol.

Carminativ. aa. ℥j.

Cinamom. ʒvj.

Aceti rutac.

vel aceti simpliciter

destillat. ℥j.

Ocul. canc. prepar. ʒj.

Antimon. diaph. ʒj.

Lauden. Opiat. gr. iij.

Syr. Scelotyrb. Forest. ʒvj.

misc.

f. l. a. Misturæ.

℞. cochl. aliquot subinde hausta.

Vel. ℞. Aqua Endiv.

Menth.

Card. bened. aa. ʒj.

Aceti destill. ʒvj.

Ocul. canc. prepar. ʒj.

Antimon. diaph. gr. xv.

Spir. nitri. dulc. ʒj.

Syrup. cortic. Aur. ʒj. l. ʒvj.

misc.

usurpentur cochlearum.

Convenit etiam in talibus casibus Mistura simplex v. gr.

℞. Aqua Ment.

Fumar.

Hysop. aa. ʒj.

Mist. simplic. ʒj.

Laud. opiat. gr. iij.

Syrup. scelot. Forest. ʒj.

misc. pro aliquot casibus.

D. S.

℞. Aqua Ment.

Znithorb. comp.

Donkrell. aa. ʒj.

Tinctur. Bezoar. ʒj.

Ocul. canc. præp. ʒj.

Antim. diaph. gr. xv.

Succ. Cydon.

Syrup. Acet. cirr. aa. ʒj.

misc.

addant.

Laud. opiat. gr. iv.

Hæc Mistura conveniunt in dubio statu quando nestimus quinam succorum peccet.

Thesis 10.

Hi duo liquores præter dictos usus etiam pituitam seu mucum intestinorum parietibus adhaerentem colligunt, attenuant, & incidunt, & sic cum eo per ordinarios ductus partim sanguini infunduntur, partim verò per alvum exonerantur, Est autem mucus ille nil aliud, quam crassior chyli pars, dum ejus tenuiores portiones per intestinorum foramina transcolantur relicta, quæ oblinendo intestina, ab illorum succorum acrimoniâ eadem defendit, & lubricando eadem chyli secumque motum faciliorem reddit.

via (sicut omnia reliqua per viscera & artus dispersa lymphatica ex circumferentia corporis ad truncum thoracicum & tandem ad cor, seu commune, centrum liquorem contentum revehunt) unde nihil chyli ad hepar conveli, & omnem receptaculo communi ac tandem cordi infundi, indeque cor sanguificationis organum unicum proclamatum fuit, Hepatis exequiis in sanguificationis negotio à BARTHOLINO celebratis. Quæ opinio communi Medicorum applausu, paucissimis imò ferè nullis aperte renuentibus fuit recepta. Vid. BARTHOL. de vasis lymphat. item RUDBECKIUS de ductu Thoracico.

Thesis 5.

Lugebat Hepar suam cladem dum novæ ex insperato, ipsi feruntur suppetiæ à Ludovico BILSIO Nobili Flandro, qui à tenera adolescentiæ 13. annorum ætate usque ad senectutem ingruentem Anatomie operam dando præter artificiosam cadaverum condituram & incurantam eorum sectionem anno 1660. se invenisse divulgavit, quod alimenta in chylum transmutata præter separationem utilis ab inutili in intestinis, ratione valorum lacteorum, & mesaraicorum dividantur, ita ut communiter sic dicta lactea pars subtilis tenuiorque instar roris per angulos meatus transudet, & ad receptaculum commune transferatur, unde per vasa (communiter sic dicta lymphatica, ab ipso vero ob liquorem contentum vasa rorifera appellata) sursum partim in cor, & reliquas partes, partim vero deorsum uno verbo in omnia membra deferatur, crassior vero ejus succi ex intestinis pars, proptiè chylus dicta, in vasa mesaraica sanguiflua ingrediatur, ad hepar amandanda pro suscipiendo ibidem sanguinis rudimento, quod abolvatur tandem in corde, ita ut BILSIUS non tantum Hepar antea sepultum de novo resuscitet & venarum mesaraicarum munus devehendo chylus denuò renovet, sed etiam rorem suum ab aliis lympham appellatum in vasis roriferis ex centro hoc est receptaculo ad circumferentiam corporis quaquaversus moveri asserat, quod omnibus, qui lymphaticorum mentionem fecerunt, omnino contrariatur. Ejus commendatores pro materia salivæ, urinæ, synoviae, lactis, pro nutrimento fetus rorem eundem venditant, & alii recentiores etiam pro nutrimento partium spermaticarum assumunt, ut videri potest in DE SINGII Epistola ad Bartholinum de hepatis resurrectione. item in appendice exercitationis de nutrimento corporis elaboratione. ZASSIUS item videatur, qui hæc BILSIUS asserta sextuplici HELMONTII digestionis accommodat; sed hanc BILSIUS opinionem refutatam vide præter omnes alios Anatomicos, à Jacobo Henrico Pauli in Anatomie Anatomie Bilsianæ, & à RUYSSCH in Tr. de valvulis vasorum lymphaticorum.

Thesis 6.

Ex his quid verum sit hariolari potius, quam statueri, res omnino difficilis est, probabilius interim videtur, Chylum, si non omnem certè maximam ejus partem, ex intestinis in vasa lactea exprimi, id quod avicenna evincit, à lacteis per mesenterii glandulas successivè ad receptaculum commune (quod in homine non constituunt GLANDULÆ LUMBARES BARTHOLINIANÆ, hæ enim vicariæ sunt mesenterii MAGNÆ BRUTORUM de quo vid. VVARTHONIUS in Adenographia, item RUDBECKIUS in Tabulis Anatomicis, quæ in HENSTERHUSII messe aurea Anatomica reperuntur) devehit, ibique cum lymphæ ex inferioribus ramis ascendente permisceri, dilui, & sic ulterius continuato pulsionis motu per ductum thoracicum in venam axillarem sinistram infundi, ibique cum lymphæ ex superioribus ramis descendente denuò permisceri tandemque in cordis dextrum ventriculum infuere.

Thesis 7.

An vero præterea chyli aliqua portio ad hepar quodammodo perveniat, nondum sufficienter constat, & an hoc per ramulos quosdam lacteos, an vero per veterum venas Mesaraicas fiat, validè adhuc dubium est. Liquor BILSIUS gryphus vitro fuso similis in venis mesaraicis, nemini, licet experientia sæpius facta, nisi sibi ipsi solum apparuit. Sunt qui COLOREM ET ODOREM CROCI copiosius assumpti in liquore post pastum in venis Mesaraicis hausto, sentiri asserunt. Sunt qui ex PURGANTIBUS propinatis liquorem ex venis mesaraicis haustum, post pastum purgare dicunt, sed neutrum sufficienter confirmant. Modernorum vero nonnulli resuscitationi favent hepatis, & experimenta ejus quædam promere promittunt. Sin ergo & quædam chyli portio eò deferatur, probabile est eandem cum sanguine permisceri alterari, & rudimentum quoddam pro sanguine simul accipere, adjuvante non parum bilis subtiliore & volatiliore portione ex vesicula in hepar expressa, qua chylus, hoc sulphure rubicundo imprægnatus, facilius in sanguinem abeat.

Thesis 8.

Cæterum aquosiores assumptorum partes, imprimi quoque vis ex chylo secerni & antequam ille cum sanguine permiscetur, separari, citra potentiorum in BIBONIBUS FERÈ UT ASSUMPTA SUNT SUB URINÆ SPECIE, excretio persuadet. Ut & DIABETES, ACIDULARUM POTATIO; ASSUMPTORUM GUM URINIS CITA EXCRETIO ODOR URINÆ violaceus ex therebinthina, croceus ex comesto croco, fetor ex asparago, color sanguineus ex succo opuntiae, &c. sed per quas vias cita hæc excretio pertingat, obscurum est. Probabile videtur chylum copiosum, per vasa lactea in Mesenterio ad glandulas delatum, ibi quædam pati secretionem utilis ab inutili aquosa materiâ, & quod hæc postea cum serum chyli per vasa sui generis ad partes urinarias amandetur. Hinc rectè clamare videtur HELMONTIUS: discite urinam potus ab urina cruoris secernere, quasi nempe illa in mesenterio à chylo, hæc in renibus à sanguine secernatur, de hac urina, & potus, & chyli vid. DEUSING. in dissert. de purat. alimentorum pag. 146. & in appendice harum dissertationum pag. 331. & 334.

Thesis 9.

Lac non generari ex sanguine, sed ex succo villosi nempe chylo vel MATERIA CHYLOSA probatum vido in DEUSING. in dissert. de lacte CHARLETON in Oeconom. animal. exerc. 6. de Galaxia pag. 25. in Thoma Cornelio Consentino progymnasium. 6. In SCHNEIDER. de Catar. lib. 3. cap. 3. &c. & fatum per os forte & per placentam uterinam nutriti succo hujusmodi chyloso, ex quo primitus similiter ovum uterinum crevit. Vide in Exercit. HARUEI de generatione animalium, item in DEUSING. de genesi microcosmi, item in Claudio de la COURVER tract. de nutritione fetus in utero. Sed an hæc chyli portiones per vasa lactea, vel his similia, nondum tamen cognita ad has partes deferantur, an vero ex chylo cum sanguine permiscito nondum subacto, sed adhuc crudo, & copioso sero diluto delata ad has partes in iis separaretur à reliqua massa, quæ modernorum plurimorum est sententia, adhuc dubium est. Prior sententia facilius quidem, sed ob incognitas adhuc vias minus cetta; Posterior est difficilior, sed tamen probabilior. Quod similiter de materia feminis ex qua intelligendum venit.

CAPUT VIII.

De Chyli in sanguinem conversione, sanguinisque fermentatione.

Thesis 1.

Chylus lymphæ permiscus in axillarem venam sinistram per ductum chyli ferum thoracicum infunditur ibique cum sanguine permiscetur, ab eo resolvitur & subigitur, ejusque motum cordis auriculam dextram dextrumque cordis ventriculum illabitur, ex quo per pulmones in cordis ventriculum sinistram pellitur, ex quo per arteriam magnam seu aortam per totum corpus tam sursum quam deorsum ulterius movetur.

Thesis 2.

Dum ita movetur chylus cum sanguine confusus sensim sensimque subigitur successivè permiscetur, alteratur, & tandem successu temporis in sanguinem similiter mutatur, quæ mutatio SANGVIFICATIO dicitur. In hoc negotio sanguificationis cor ipsique annexa vasa se habet purè passivè, & nihil, quam locum his liquoribus concedunt pro motu. Est enim COR OFFICINA in qua peragitur ista transmutatio, est olla vel vas in quo fit coctio, est instrumentum quasi chymicum certo modo fabricatum, in quo fit ista digestio. Est enim sanguificatio actio non ORGANICA, sed tantum similis consistens in assimilatione chyli cum sanguine. Hinc & ipsum cor non secus ac reliquæ partes suam vitalitatem, calorem, motum, & activitatem debet tantum SPIRITIBUS ET SANGUINI per ejus ventriculos circulato, & per vasa coronaria in ejus substantiam distributo, quibus deficientibus & ipsum languet & deficit, unde syncope cordis non est affectio, sed spirituum & massæ sanguineæ, de quo videantur CHARLETON in Oeconomia animal. pag. 51. item GLISSONIUS in Anatomia hepatis pag. 13.

Thesis 3.

Transmutationem chyli in sanguinem fieri per EXCITATIONEM à calore cordis innato, veterum fuit hypothesis. cum quædam modernorum congruit sententia, sanguinem repetito cursu ad cor delatum à FLAMMULA VITALI in ejus sinistro sinu flagrantè rarefieri, incallescere, & accendi, & ita chylum permiscum simul attenuari, resolveri, subigi & alterari, & ita in sanguinem mutari. Sed cum hæc sententia ex dictis supra de principio vitali per se corruat, illorum videtur probabilior sententia, qui eandem per fermentationem fieri, tradiderunt, de qua etiam ferè non amplius dubitatur. Videatur KERGERUS de fermentatione, pag. 206. & sequi VVILLIS de fibrillis cap. 1. 2. DEUSING. de nutriti animalium elaboratione cap. de sanguificatione.

Thesis 4.

Cæterum dubium occurrit, an sanguis solum in se habeat vim fermentando assimilandi chylum, quatenus fermentat vis particulosè copiosè turget, cum quibus chylum beneficio continui motus & agitationis Mass. Sang. per vasa & viscera delatus, per minima miscetur, subigitur donec perfectè assimiletur: ea ratione atque multum vino confusum fermentando in vinum abit, aut vinum cum aceto aciescit. Videatur CHARLETON in Oeconomia animal. pag. 53. exerc. 4. de sanguinis aione, item GLISSONIUS in Anatomia hepatis cap. 33. NEDHAM de formato fetu. cap. de BIOLYCHNIO. An vero in cordis sinibus aliquid sit principium hujus transmutationis primario efficacium, à quo sanguis,

per venas effluens, de novo, quasi vivificetur, & chylus simul alteretur, donec successivè in sanguinem abeat, alibi videbimus.

Thesis 5.

Cum priori Opinione congruit ferè SYLVII sententia, qui ex lymphæ acidula cum sanguine per venas axiliares descendente, & ex bile cum sanguine per truncum venæ cavæ ascendente, talem ob contrarietatem acidæ ex lymphæ cum sale urinoso ex bile in cordis sinibus effervescentiam oriri vult, qua sanguis non tantum incalcescat, accendatur & spiritualescat, sed chylus etiam simul transmutetur; sed plurimis hæc hypothesis premitur difficultatibus. Nam 1. iste bilis motus omnino est incertus & dubius. 2. lymphæ non est adeò insigniter acida, nec sanguis ascendens adeò biliosus, ut tam impetuosa ex his fieri possit effervescentia. Sunt enim omnia in corpore nostro temperata, imprimis si 3. cum sanguine misceantur, qui liquor omnino est mitis, & istorum succorum suppositam acrimoniam non leviter mitigat.

Thesis 6.

Probabilior ergo eorum est sententia, qui originaliter sanguinis fermentationem & per eam chyli transmutationem à principio quodam fermentativo in sinistro cordis sinu stabulante deducunt; ob id namque toties per cor transit omnis sanguis, ut primo languidus & effectus spiritibusque depauperatus denuò excusculitur. 2. ob id chylus tam longo tramite ex intestinis per longitudinem dorsi per ductum thoracicum ad claviculas usque ascendit, sanguini permiscendus, ut eo propiori via ad cor deferatur, ubi leviter antea cum sanguine ex vena subclavia ad dextrum cordis ventriculum fuerit permiscus, subactus & ita quodammodo præparatus. Hoc confirmatur à prima sanguinis in fetu origine, qui ex puncto saliente, id est sinistro cordis ventriculi inchoamento primitus producto tanquam ex suo fonte scaturiens, & per orbem istum repetens sua purpura demum se conspiciendum præbet; & huc pertinet omnis pulmonum & vasorum circa cor fabricatorum apparatus, qui eò tantum spectat, ut novam & singularem alterationem in & circa cor de novo sanguis recipiat.

Thesis 7.

Principium hoc in corde alterativum à quo de novo sanguis effectus à partibus restius fermentatur, & simul chylus transmutatur non est cor quatenus pars organica, hæc enim ratione tantummodo motui sanguinis inservit, sed est fermentum quoddam singulare in sinistro cordis ventriculo habitans, de quo videatur BACIIUS tract. de corde & HELMONT in tract. Spiritus Vitalis, item Blas humanum, item sexuplex digest. &c. Fermentum hoc est nihil aliud, quam spiritus vitalis, in prima seminali materia hospitans, & incubationis calore excitatus primò in puncto saliente se manifestans: à quo, ut primitus sanguis elaboratur, pro succo totum corpus conservatur; ita ab eodem postmodum per totum vitæ cursum idem opus continuatur: & hoc sensu CHARLETON & GLISSONIUS loco supra citato spiritum vitalem in sanguine principium hujus effectivum constituentes, nobiscum conciliari possunt.

Thesis 8.

Fermentum hoc esse salinum volatile, & urinosum à quo sanguis fermentativo contactu exaltetur in spiritum vitalem volatilem, non incongruè statuit HELMONT sub qua sanguinis fermentatione & exaltatione eidem confusus chylus simul alteratur & sanguini successivè assimilatur. Uti ergo in chylicatione regnat imprimis fermentum acidum volatile: ita in sanguificatione

dominabitur salsum volatile. Hoc ipsum sub generationis primordiis in puncto saliente enatum, postmodum in corde a sanguine jugiter influente & spirituscente conservatur, & restauratur, donec effectum & sensum deficiens, ab opere desistat & sanguificationis simulque vitalitatis circulum terminet.

Theſis 9.

Transmutatio ergo chyli in sanguinem & sanguinis renovata fermentatio sunt hoc modo: Chylus sanguini permixtus in subclavis attenuatur, solvitur, & subigitur, & cum eo ad cor defertur. In hujus dextro ventriculo sanguis ex inferioribus & superioribus vasis concurrens, non nihil rarefcit & turgescit, quod in pulmonibus ex aere penetrata ejus subeunte insigniter promovetur, donec ad sinistram delatus ventriculum ab ejus fermento tota massa dissoluta infletur & in spumofam ac impetuofam abeat fermentatione, qua particulae massam sanguineam componentes imprimis acida & salinae urinosae in se invicem agere, & mutuis concursibus se subigere incipiunt, quos tamen intermixtae partes, tam aquosae, quam sulphureae & oleosae rarefactae temperant, & coeherent, ut aequabili nec nimis impetuosa effervescentia agitentur & incalescant. Ex concursu & nexu partium harum sulfurearum cum salinis exurgit talis massae mixtura, ut oriatur inde Tinctura sanguinis rubicunda, dum sulfur seu oleum bilis quod tinxerat chylum in Intestinis una se explicant, & cum salinis urinosus se permiscendo acida verò temperando, chylum à reliqua massa subactum, sensim rubore investit, Vid. MOEB. in Instit. cap. 11. pag. 51. item in fundam. cap. 12. pag. 253. VILLIS de Febr. cap. 1. Ex harum ergo partium certa, facile tamen dissolubili miscela, exurgit tandem hicce liquor salinus volatilis oleosus, quem sanguinem appellamus, qui ex corde, hujus contractione promotus, in arterias abit, ebullit, indeque per totum corpus distribuitur tandem ad cor rediens simili modo suscitandus & distribuendus.

Theſis 10.

Dum haec fiunt in sanguine, partes ejus tenuiores & subtiliores salinae volatiles, à crassiorum liberatae compedibus, se extricant, magisque vi fermenti cordis volatilisantur & attenuantur, ac vitaliter illuminantur, simulque Idearum in omnium vitalium characteribus insignantur, & ita in veros abeunt spiritus vitales cum sanguine seu validior ejus pars in universum corpus distribuendus. Est enim Spiritus vita ut loquitur HELMONT sanguis à fermento cordis resolutus in auram salsam & illuminatam.

Theſis 11.

Cæterum haec tam sanguinis fermentatio quam chyli transmutatio, ut ritè perficiatur, tam ab ipso sanguinis, quam etiam chyli debita crassi & constitutione plurimum dependet. Hac enim vitata & vitatur sanguinis fermentatio & chyli legitima assimilatio, Crassis haec est nihil aliud quam textura mutua particularum imprimis salinarum massam sanguineam componentium, quarum unio & cohaesio talem liquorem determinatum constituit. Sicut particularum variae, quae vini constituunt liquorem, tali textura sunt unitae, ut exinde liquor ortae craeseos oriatur, namque quod veteres dixerunt temperamentum, seu qualitatem quae resultat ex qualitatibus elementorum mixta componentium, hoc moderni texturam particularum in compositione corporum indeque resultantes diversas proprietates, craeseos seu constitutionis nomine appellant.

Theſis 12.

Sanguinis quod attinet crassam, si ejus liquor sit ritè

coctus & volatilifatus & instar vini generosi ad maturitatem evehctus, tunc debito modo fermentescit & spirituosificat in corde & aequabilem blandumque calorem per totum corpus diffundit: sin verò ex vitata ejus crassi vitiosè fermentetur, varii morbi in specie omne febrium genus mox corpus affligunt. Dependet haec sanguinis crassis & constitutio imprimis à duplici isto sale acido & urinoso volatilibus, quae legitime proportionata & aliis particulis intermixta & temperata aequabilem & blandam conservant fermentationem: Sin verò vel unum excedat activitatem alterius, vel unum aut ambo sint vitiosè depravata, laeditur periculosè sanguinis fermentatio, urinoso enim sale excedente sanguinea massa dissolvitur & rarefcit; acido verò excedente eadem coagulatur & grumescit non spirituosificat & tardè circulat. Sin depraventur, quod innumeris potest fieri modis, ut peregrinos acquirant sapes, depravatur vitalis fermentatio, unde scorbutus, cachexia, lues cuprea, malum hypochondriacum, &c.

Theſis 13.

Haec, verò sanguinis dispositio prater sex res non naturales imprimis dependet à chylo prout hic à primis viis ipsi transmittitur, qui naturaliter salinus volatilis, debita bilis pro sanguificatione Tinctura imprægnatus esse debet. Quod si sit non ritè digestus, sed vel crudus, acidus & viscidus, non ritè fermentabitur in corde, sed in liquamen erudum & viscidum abit, indeque sanguinis ista corruptio, quae ab acido abundanti oritur; vel si crudus & nidorofus, tum corumpitur à ventriculo, in liquamen flavum inspidum & pingue abit, unde corrupta sanguinis massa & depravata ejus exurgunt fermentationes. Viscera equidem reliqua, lien, hepar, testes, in utroque sexu tribuunt suam quoque partem pro sanguinis statu aut naturali aut praeternaturali, sed horum fermenta ut plurimum à sanguine vel chylo corrupto primitus sunt depravata, unde in Praxi utriusque simul prospiciendum.

Theſis 14.

Cæterum Chylus unico per cor transitu in sanguinem abire nequit ob brevem, quam ibi necit, moram, quae non sufficiens est ad tantam transmutationem, hinc evenit, quod si cani faginato post 4. vel 5. horas à pastu sanguis detrahatur, hic refrigeratus chyli lactescens ingentem copiam, coagulo cruoris supernatantem, exhibeat. Sin verò jejunum animal aut plures horas impastum simili modo tractaveris, nihil chyli in cruore appareat, sed serum nudum aquosum, quod tamen coagulatum dare solet gelatinam lacteam, nunc copiosorem, nunc minus copiosam, prout plus vel minus chyli in partium nutritione & sanguinis assimilatioe fuit absumptum de quo videat. LOYER, in Tractat. vindic. Villis pag. 44. item in Tractat. de corde pag. 227. & 229. Pertinet huc gelatina ista albicans quae Venæ-sectione emisso sanguini humano non raro supernatat, & vulgo pituita vocari solet, reverà tamen chylus est, nondum perfectè assimilatus, ut statuit Dn. VAN HORNE teste PLEMPIO in fundam. Medic. lib. 2. sect. 3. cap. 1. Videatur etiam HARVÆUS de generat. animal. exerc. 52. unde & tot prostant observationes sanguinis albi instar lactis ex vena secta emissi, etiam in sanis hominibus, ob chylum scilicet nondum ritè assimilatum videat. RHODIUS in Cent. 1. obs. 36. item Cent. 3. obs. 32. SCHENCK. in obs. lib. 3. pag. 418. BARTHOLIN. in hist. lactear. thorac. cap. 13. BERELLUS in Cent. 1. obs. 25. GRAEFF de organis virorum generationi intervenientium pag. 84. MAJOR. in disert. in lacte argemina cap. 10. §. 12. SCHNEIDER. lib. 3. de Catarr. pag. 101. MOLENBRACK de Arthritide vagâ cap. 8. pag. 50. Lac pridie haustum per Venæsectio

Theſis 17.

Chylus legitime & naturaliter constitutus totus abire in sanguinem aptus natus est in sanis: Quod si verò hoc non contingat, sed vel proprio vel sanguinis vitio depravetur, partes ejus excrementitiae per fermentationem separantur à partibus & quasi praecipitantur, seroque imbibitae & ab eo absorptae, partim per poros cutis, partim verò per urinarias vias excernuntur, quod in sanorum urinis claris & optime alias coloratis circa fundum subsidere solet, quales urinae in sanis imprimis mediae aetatis, vel non, vel rarè, dum nempe crapula indulget, requiruntur. In senibus verò & morboſis saepius tales conspiciuntur.

CAPUT IX.

De sanguinis ad reliquas partes distributione distribuque usu.

Theſis 1.

Sanguis in corde fermentatus & rarefactus, cor distendit, quod se contrahit & liquorem contentum extra se expellit, qui in arterias irrupit, & in totum corpus distribuitur usque in minutas arteriolas seu capillaria vasa, ex quibus intrat capillaria venarum, partim immediate per minutas anastomoses, partim mediate per substantiam seu poros partium, perque ad majores truncos abit, unde in cor refunditur: qui motus cum sit in circulum, Autoribus HARVÆO Anglo & CONRINGIO Germano inventus, (revera tamen primus hujus inventi author fuit Paulus SARPA, religiosus Venetus vid. BARTHOLIN in Epistol.) dicitur circularis cujus centrum est cor, peripheriam verò constituunt arteria & vena, arteria quidem ex corde exportant & in membra important; Venæ verò ex membris exportant, & in cor reportant. Hinc ubique arteriis respondent venæ & contra, cerebri cortice & hepate tantum excepto. Nam arteriis copiosissimis cerebri respondent sinus in dura matre exculpti, & venis jugularibus continui, venis verò hepatis respondent venæ portæ, arteriarum vicem in importando sustinentes. De hoc motu circulari videant VVALÆI Epistola, CHARLETON Oeconomia animalis exercit. 6. HARVÆUS de motu sanguinis CONRING. de generatione & motu sanguinis.

Theſis 2.

Motus hic pulforius omnes motus vitas habet conditiones. 1. movens est cor. 2. mobile est sanguis; 3. terminus à quo in arteriis est cor, in venis partes corporis; 4. terminus ad quem in arteriis sunt partes corporis, in venis est cor. 5. adest & certum tempus in quo fit, pulsus. Duplici constat motu hic pulsus cordis & arteriarum. 1. est verus & proprie dictus, qui est contractio seu SYSTOLE. 2. improprie sic dictus qui est dilatatio seu DIASTOLE, illo agunt hæ partes dum se contrahunt, in hoc verò patiuntur, dum dilatantur: Cor quidem ex sanguinis expansione, arteriae verò ex ejus impetuosa irruptione. Inter utrumque motum interest etiam quies necessaria, licet non aded sensilis, PERISYSTOLE dicta.

Theſis 3.

Cor ergo ex sanguine, ex auriculis illapso & dilatato, expanditur, qua expansione fibræ ejus expansis & sic irritati hoc est lesionis quodam seu minio distensionis sensu affectis copiose per nervos irruunt Spiritus animales, qui has fibras inflant, inflatas contrahunt, qua contractione conus ad basin cordis movetur, motu aliquo modo quasi turbinis contorto, unde parenchymate

Venæsectionem in cubito cum sanguine effinxisse in puella notat BARTHOLINUS in Cent. 1. hist. 17. id quod in viro plethorico observatum refert. SCHENCK. in observat. cit. loco. Imò ipse sanguinis fibræ rubicundæ apparentes revera albicant & chyli videntur proles videt. KNOFEL in methodo medendi febres Epidemicas pag. 55.

Theſis 15.

Sicut ergo naturæ imitatrix Chymia saepius repetitis digestionibus & circulationibus suum opus tandem perficit: ita & natura per crebrioris circulationes chylum tandem sanguificat. Variatio tamen hic observanda non minor quam in chylicatione 1. ratione aetatis, 2. ratione ipsius in sanguine fermentationis, quae nunc vehementior, ut in juvenibus & naturaliter constitutis, nunc debilior, ut in senibus vel morbo diuturno laborantibus. 3. ratione generis vitæ, qui laborant, citius, qui sedent, tardius sanguificant. 4. ratione temporis, anni, vere & æstate celerior, autumno & hyeme tardior est sanguificatio. 5. ratione chyli, qui, prout nunc magis est salsus volatilis, nunc minus, & vel viscidus vel acidus vel non ritè volatilifatus, &c. celerius vel tardius in sanguinem abit. 6. accedunt animi affectus, qui variè ut agitant Mass. Sang. ita & fermentationem ejus hincque chyli transmutationem vel tardant, vel accelerant.

Theſis 16.

Massa ergo sanguinea pro nutritione & sustentatione partium sanguinearum & spermaticarum per vasa raptâ, tam chylo constat, quam sanguine proprie sic dicto; qui ex illo, nempe chylo, restauratur & conservatur; pro continua spirituum generatione, &c. ex chylo ergo in se homogeneo & univoco, univoca fermentationis actione quid aliud quam univocus sanguinis generabitur liquor. Falsum ergo est, ex quatuor humoribus omnino inter se differentibus, quatuor Elementis & his superstructis quatuor qualitativis primis; & quatuor temperamentis analogis constare sanguinem. Nam differentes ista partes, in quas separatur massa sanguinea vena sectione emissa post sui conglutationem & infra serum subsidentiam; non aëni insunt sanguini, sed partim ab alteratione per aërem inducta sunt; unde sanguinis floridus color in superficie, quo usque aër scilicet penetrare valet, partim ex sanguinis emissa oriuntur corruptione & incipiente putredine; unde reliqua massa nigricans & obscura, quae luculento experimento confirmatur à LOYVERO tract. de corde pag. 175. & 178. item ab HELMONT in tractat. Scholærum humoristarum passiva deceptio cap. 1. §. 46. 47. item à FRACASSATO in Epist. de cerebro pag. 377. & 378. vana ergo sunt omnes speciales ex sanguine emisso judicata & praedictiones. Sanguis 11. licet in se homogeneus & per totum similis in unquoque tamen homine peculiaritatem & singularitatem habet suam crassam de quo vid. HELMONT Tractat. citato pag. 50. ex radicali ejus constitutione & sub generationis primordiis missione oriundam, à qua omnis temperamentorum, ut vocant, diversitas, & idiosyncrasia quamplurimè dependet. Quæ sanguinis constitutio & inde orta attributa in colore & consistencia unicuique propria, cum à nemine cognosci possit, sane nec de sanguine venæ sectione emisso, an multum vel parum à statu naturali declinet, judicari potest. Imprimis cum brevi post ob corruptionem & putredinis notam extra valatus, ei, qui in vasis adhuc fluctuat, omnino fiat dissimilis. Imò cruor optime coloratus & elegans maligni & lethalis morbi signum non rarè exhibet, sicuti pessimum apparetter sanguis ex sanis saepe elicitur. Teste SIMONE PAULI in digressione de febr. malign. pag. 14. & 15.

crassescere angustantur ventriculi, donec expulsione ista facta Spiritus cessant ab ista inflatione, unde cor ceu flaccidum denud subdit, & illabentem sanguinem recipit. Est enim cor REVERA MUSCULUS, musculorum in modum movetur, ut olim statuit HIPPOCRATES & noviter id confirmavit STENO in observat. de glandulis & musculis, item LOUVERUS in Tractat. de Corde. HIGHMORUS, &c.

Thesis 4.

Cor dum se instar musculi contrahit cum impetu sanguis rarefactus exprimitur in Arterias quarum tunica crassa & nervosa ab impellente isto sanguine violenter & cum impetu dilatatur simulque qui in ea est sanguis ulterius pellitur, ex qua promotione pulsus omnium arteriarum in toto corpore contingit; quia autem isto impulsu dilatatae, fibris suis circularibus nervosis se denud contrahunt, sanguinem eas dilatantem in venas propellunt, donec novo sanguinis impulsu denud dilatentur. Dependet ergo arteriarum motus a solo cordis impulsu & hinc facta sanguinis irruptione, dilatantur enim quia implentur, quod modernorum transfusio sanguinis ulterius confirmat. Vid. HARVEUS de motu cordis & sanguinis, item PLEMPRIUS in fundam. Med. pag. mihi 130. 173.

Thesis 5.

Non pulsant autem vena 1. quia sanguis non tanto impetu in eas irruit. Nam vasa capillaria & pori partium angusti ejus impetum resistent. 2. quia earum tunicae sunt molles & facile cedunt secus ac in arteriis. 3. quia movetur sanguis ex minoribus ad majora vasa, unde cum habeat semper majus spatium tam impetuosa tunicarum distensio sensum remittit. 4. Sanguis non est adeo tenuis subtilis & æstuans ut in arteriis, unde placidius movetur. Vena cava tamen circa insertionem prope cor ut plurimum etiam solet pulsare, hoc observat WALANUS in Epistolis de motu sanguinis, idque ob fibras quas obtinet nervosas.

Thesis 6.

Ex requisitis jam ad motum istum, nempe movente spatio in quo fit motus, tempore, instrumento & mobili, emergunt istae quinque pulsuum differentiae simplices & generales, nempe primo, magnus & parvus; 2. celer & tardus; 3. frequens & rarus; 4. vehemens & debilis; 5. mollis & durus, de quibus videat. SYLVIVS in dissert. Medic. 3. his aliqui addunt differentiam sextam, nempe pulsuum plenum & vacuum, qui tamen ad magnum & parvum referendus.

Thesis 7.

Unus idemque sanguis est, qui per arterias & venas circuletur, accidentales tantummodo habet quasdam differentias. Nam 1. arteriosus sanguis est serosior venoso propter urinam, lympham, & insensibilem transpirationem, quae serositatem sanguinis arteriosi imbibunt. Videatur BARTHOLINUS hist. anatom. 29. 2. ex hac ratione ut & propter copiosos Spiritus arteriosus sanguis est longè tenuior, subtilior & calidior, venosus verò est crassior, & tepidior; hinc & imprimis ob spiritum arteriosus proprie dictus est sanguis, venosus verò cruor. 3. arteriosus est rubicundior & floridior, venosus est obscurior & nigrior, ejus causa est in aere, cujus inspiratu in pulmonibus attenuatus sanguis arteriosus, floridior apparet venoso. Videat. LOUVERUS in vindicatione pyretologia Villiana pag. 50. & tract. de corde pag. 174.

Thesis 8.

Finis tandem circulationis est, ut sanguis novo vitali vigore in pulmonibus & corde imprægnetur, qui antea longo eisdem per corpus motu sensim erat in-

fractus. Consistit autem hic ipse in renovata sanguinis aequabili fermentatione, indeque nova caloris excitatione & spirituum vitalium regeneratione.

Thesis 9.

Motum sanguinis per orbem hæcenus vidimus; super est consideremus, quare continuo ad eum motum in universas partes distribuatur. Veteres unanimi consensu omnes partes sanguine nutrirunt & augetur asserunt, & cum sanguis quatuor constet partibus distinctis, etiam unamquamque partem convenientem ex sanguine portionem sibi allicere crediderunt. Non observantes interim quomodo v. gr. decem diversi furculi uni arbori inserti, unico succo à radice transmissio diversimodè nutriantur & augeantur.

Thesis 10.

Sed cum accuratiori scrutatio observatum fuisset, homogeneum liquorem esse sanguinem, eum solum corpus nostrum nutrire non posse, ob diversitatem partium, conclusum fuit: unde Angli succum quandam albicantem, rotidum ex nervis allatum, pro nutritivis partibus spermaticis commentum sunt, de qua Opinione vide GLISSONIUM in Anatomia hepatis cap. 45. CHARLETON in Exercit. de sanguinis usu & succo nutritivo nervorum, item ENTIUS in Apologia sanguinis contra Parisienses; Sed hanc opinionem resurrunt & rejecerunt BARTHOLINUS in spicileg. 1. cap. 3. item STENO de glandulis oris §. 32. & sequ. DEUSING in exercit. de sanguinis usu & commento succi nutritivi per nervos influentes. BARBATUS verò præter sanguinem etiam sero partes nutrirunt asserit in dissert. de sanguine & ejus sero. BILSIUS verò rorem suum substituit, eumque nervosas partes nutrire, vel saltem ad nutritionem disponere statuit.

Thesis 11.

Ut, quod probabilius videtur, differamus, considerandum venit sanguinis status, hunc ex chylo infuso continuo resarciri notum est, non autem chylum unico per cor transitu in sanguinem abire, sed sensim sensimque, idque pro subjectorum varietate nunc citius nunc tardius, supra fuit ostensum. Probabile ergò videtur sanguinem (dum consideratur quatenus per vasa circuletur) ad omnes corporis partes distribui, ut eos per Spiritum vitalem vitali vigore animet, simul tamen etiam naturaliter nutriat & auget, sed pro diversitate partium diversimodè, partes nempe spermaticas dictas parte sui chylosa, nondum in sanguinem transmutata, parte verò sanguinea perfecta partes sanguineas. Cui sententiae ad stipulam vide BARTHOLINUS Cent. 2. Epist. 65. pag. 612. item Cent. 3. Epist. 38. pag. 141. SCHNEIDERUS de Cataractis lib. 2. pag. 85. item lib. 3. pag. 95. quo spectat etiam gelatina feri lactea de qua BARTHOLINUS Cent. 2. Epist. 33. item BARBATUS de sangu. & feri usu.

Thesis 12.

Rationes, quæ hoc nutrimentum duplex persuadere videntur, sunt 1. serum, dum à sanguine separatum est, si leni calore exhalat, concrevit in gelatinam albam spermaticis partibus admodum similem, quam frustraneam esse aut inutilem nemo dicit. Nutrimentum verò hanc esse spermaticarum verosimile est: & hac ratione facilis cum BARBATO est reconciliatio, quatenus nempe pars chylosa à sero imbibita gelatinam istam constituens, spermaticas partes nutrit, & ita BARBATUS continens serum, nos vero in eo contentum chylum nominamus. 2. Statuta est sententia ab omnibus: quibus constamus, iis nutrimur & augetur, jam verò partes sunt duplices, spermaticæ & sanguineæ, illæ ex rotido, albumini ovorum simili, liquore, in ovo uterino generantur, quibus ceu staminibus postmodum

postmodum per sanguinis adhesionem, sanguinea parenchymata, id est, substantiæ viscerum peculiare agglutinantur. Vid. HARVEUS hinc inde in generat. animal. & in specie CLAUDIUS de la COURVERE tractat. de nutritione factus in utero part. 2. cap. 6. 8. Duplex ergo alimentum requiritur illis assimilandum, chylosum nempe pro spermaticis, sanguineum pro sanguinis. 3. quo crassiores sunt homines, & quo magis nutriantur & augeantur, eo videtur sanguinis fermentatio debilior, eoque tardior chyli in sanguinem transmutatio; indeque chylosi alimenti major abundantia: hinc phlegmatici & sanguinei ut sunt proceri, ita etiam crassi, illi tamen magis quam hi. Cholericis verò sunt magis & parvi: prout enim corpora crassa emaciantur exercitio, quiete verò pinguescunt denovo: ita in illis etiam lenta est & blanda sanguinis fermentatio: In his verò eadem citata, unde ibi uberior chyli abundantia propter tardam assimilationem, hic vero nutrimenti chylosi paucitas ob citam ejus in sanguinem conversionem. Ex eodem fundamento infantes & juniores citius augentur quam seniores, in quibus recens natis & junioribus pluribus in locis lacteus liquor reperitur. 4. in vulneribus partium nervosarum destillat aqua quodam limpidissima dicta post cujus nimirum fluxum exarescunt membra: illa ergo aqua videtur nutrimentum proximum illarum partium, licet ob alterationem à vulnere corruptum: sic in ossium fracturis adnoscitur callus similis ossium substantiæ, qui oritur ex nutrimento ossis in motu suo impedito hinc coarctato & tandem coagulato, qui nullomodo sanguini similis est. Impossibilis est explicatio quomodo sanguis iste rubicundus possit in liquorem lacteum s. albicantem pro nutriendis spermaticis partibus converti, præcipitæ equidem acida multa rubicundissima in albam substantiam, sed hoc fieri nequit in sanguine, qui ab acido magis ingreditur & spissescit. 6. per diuretica crassa corpora valde emaciantur, quale exemplum vide in HELMONT. Tract. latex humor neglectus §. 44. & in SCHENKIO lib. 3. observ. de diabete. item masticatione foliorum Tabaci per copiosam salivationem ingens corporis crassities curata refertur à BORELLO in Cent. 2. obs. 11. item per Terebintinam inductam extenuationem observatum à FOREST. in lib. 31. obs. 10. Tartari usus crebrior corpora emaciat, nam urinam provocat ratio alia dari nequit quam quod separatum copiosius serum per urinam & cum eo pars nutrimenti chylosi liquefacta & resoluta evacuetur.

CAPUT X.

De Pulmonum & respirationis usu.

Thesis 1.

Sanguis in dextro cordis ventriculo rarefactus, & chylus cum eo subactus per arteriam pulmonalem seu venam arteriosam in pulmones expelluntur, ibique ex hoc vase in venam pulmonalem s. arteriam venosam transcolati, in sinistram cordis ventriculum debeantur. Quod ut fieri possit dilatari debent pulmones, ut arteria pulmonalis sanguine infarcta, illorum dilatatione possit transmittere sanguinem in venam pulmonalem, quæ transmissio sine dilatatione pulmonum impossibilis est, uti passim demonstrat SCHVAMMERDAM in tract. de respiratione in specie cap. 3. pag. 8. quæ Pulmonum dilatatio cum non fiat in fetu, propterea tota ferè sanguinis massa, transit partim ex vena cava per foramen ovale in pulmonalem venam & sinistram cordis ventriculum, partim verò ex cordis dextro ventriculo ex arteria pulmonali per canaliculum arteriosum in arteriam magnam, ut sanguis non ambos cordis ventriculos permeet in for-

tus circulatione, sed alterutrum tantum.

Thesis 2.

Dilatatio ista Pulmonum non fit propria eorum vi, vel facultate, neque per nervos, ad eos distributos, ut moderni quidam imprimis VILLIS in sua Anatomie cerebri statuunt, est nempe pulmonum substantia tam ex se, quam ob defectum fibrarum omnino inepta pro tali motione, sed sequitur motum thoracis, quo dilatato & ipsi dilatantur, constructo verò constringuntur. Addatur vulnus thoracis, item abscissio costarum & revivificatio per flatum follis. Videant. MOEBIUS in fundam. cap. de usu pulmonum pag. 301. item HIGHMORUS de respiratione anatomica cap. d. pulmonibus, item BARTHOLINUS in Anatomia reformata & denique CHARLETON in exerc. 8. §. 16. secundario à reliquis intercostalibus nempe triangulari & subclavio. Ceterum an dilatato thorace, motus autem thoracis est dependens à musculis, primario à diaphragmate (de cujus motu videat. HIGHMORUS citato loco, item BARTHOLINUS &c.) dilatentur Pulmones, & dilatatos subintret aer, quia non datur vacuum, hoc est, an impleantur quia dilatentur, an verò dilatationem thoracis sequatur aeris ambientis propulso, propulsi in pulmones irruptio, & sic dilatatio, cum non sit vacuum, sed omnia plena, & fiat necessario motus circularis, hoc est an dilatentur, quia impleantur? est controversia magis Philosophica quam Medica. Prius cum Peripateticis vide defensum à SILVIO dissert. 7. & à DEUSING. dissert. de respiratione. Posterius verò cum CARTHESIANIS acriter defendit SCHVAMMERDAM in tractat. de respiratione. item CHARLETON in exercit. 8. §. 5.

Thesis 3.

Pulmones ergo dum post motum thoracis & ipsi moventur, omnino aere replentur, substantia enim eorum à veteribus spumosa & spongiosa dicta, MALPIGHIO nempe (videatur BARTHOLINUS tractat. de substantia & usu pulmonum) vesiculosa deprehensa fuit, quod scilicet ea sit contexta ex copiosissimis parvis vesiculis angularibus simplici membrana constantibus, & sibi invicem connexis, quæ vesiculæ ab aere, per asperam arteriam allato, insentur & dilatentur, à contracto verò thorace denud compressæ aërem receptam iterum emittant. Cujus verò aeris portionem ipsam sinistram cordis ventriculum ingredi in ventibus. Vide in SCHVAMMERDAM tractat. de respiratione. item in BARTHOLINO Cent. 4. Epist. 448. Quod notandum contra HIGHMORUM, qui in mortuorum pulmonibus hoc tantum tentavit, in quibus ob porulorum & meatuum post mortem constrictionem, aërem consueto more penetrare nequit.

Thesis 4.

Merito interim miratur HARVEUS Tract. de generatione animal. exercit. de partu pag. mihi 301. cur homo qui in utero non respirat, dum in lucem editus est, simul atque inchoaverit semel respirare, sine respiratione vivere postmodum non valeat, ita ut vitam inspirando inchoemus, expirando finiamus. Queritur ergo quis nam sit usus primarius respirationis, id est iterati aeris in pulmones ingressus & egressus. Certe cum consideramus pulmonis viciniam circa sanguificationis officinam. 2. sanguis ut dum in eo est, ut de novo vivificetur, tamen medio tempore antequam ex dextro cordis ventriculo ad sinistram perveniat, per pulmones circuletur, 3. ut terrestria animalia habent pulmones, ita aquatica branchias quæ eorum sunt vicariæ. 4. singulare pulmonum parenchyma, per quod sanguis fit trajectio, qualis aliàs trajectio à natura nunquam fit frustranea. Omnia hæc si probè considerentur, singulare quid respirationi subesse promittunt.

Thesis 5.

Veterum unanimis fere fuit sententia, in seruire respirationem ad refrigerandum cor & sanguinem in eo accensum, idque per suum aer frigus vel per effluvia frigida & aqua, quae continet. Hanc sententiam Moderni suae hypothese applicando, dicunt inspirationis hunc esse usum, ut nimiam sanguinis effervescentiam commperit, cam blandè condensando, per effluvia s. lina nitrosa, quae aer in se contineat, & ita nimium aëstem reprimendo. Vid. SYLVIVS differt. 7. & SCHUVAMMEDIAM Tract. citat. pag. 12. & 101. hanc tamen sententiam esse falsam vide in MAURACORDATO tract. de usu pulmonum cap. 1. item pag. 26. 43. item CHARLETON in exerc. 8. item MOEBIUS in fund. pag. 310. & sane cur fiet calor refrigeratio, vel effervescentiae contemperatio post sanguinem ex dextro cordis ventriculo Egressum, & quare non potius dum ex sinistro egreditur, in quo, omnibus fatentibus; calor est major & effervescentia impetuosior, quam in dextro. 2. Ad hæc sanguis ad cor pervenit, ut de novo incalcescat, vel de novo fermentetur, & effervescat, quid opus ergo esset, ut in medio isto labore hoc intentum per respirationem interturbetur? 3. senum calor & fermentatio non indiget refrigerio. 4. dum calor naturaliter est constitutus, non erit excessivus & per consequens non opus habebit refrigerio.

Thesis 6.

Inspiratiois gratia, fit pulmonum motus per se & prima id, expirationis vero tantum per accidens: cuius tamen usum esse, ut aer fuliginibus impletus denud excernatur, nemo facile negabit: Sicut vix alius præter MOEBIUM in fund. p. 311. hanc fuliginum expulsioem esse primarium totius respirationis usum affirmavit, qui considerat quod totius corporis peripheria habeat sua spiracula, per quæ fieri possit exhalatio istarum fuliginum, ut non opus sit singularem singularem fabricatam partem ob id efformare. 2. quod in montibus Peruvianis aer ob nimiam suam subtilitatem fit respirationi ineptus, videatur MOEBIUS cit. loc. pag. 310. (non minus quam is, qui in magno vitreo receptaculo per anthiam pneumaticam exhaustus, & rarefactus nimis animalia suffocat. Vid. BOYLE in tract. de vi aeris Elastica) qui tamen receptioni fuliginum est aptissimus. Conferantur etiam ea quæ contra hunc ceu primarium usum urget, MAURACORDATUS in tract. de usu Pulmonum cap. 1. pag. 17. etiam SCHOTTUS, DEUSINC de vacuo.

Thesis 7.

Ad verum ergo respirationis usum ut propius accedamus, consideramus quid aer valeat in alterandis rebus & mox apparebit cum multum conducere ad resolvendum & volatilifandum omnia etiam fixa, id quod primus innuit HELMONT in tract. Blas humanum in specie §. 45. ita quotidie experimus quomodo cineres vel salia fixa campos reddant fertiles, dum aeris beneficio volatilifantur salia ista fixa, & abeunt in nutrimentum plantarum, ut volatile sic optimum. Quem processum imitaturi Chymici beneficio aeris & nitrum & sal tartari fixum volatilifare volunt. Vid. ZUVOLFER in pharmacop. Regia pag. 244. & 247. Hinc & aurum virioli & nitrum exposita aëri de novo impregnantur, & volatitem postmodum præbent spiritum, & antimonialia fixata sulfurifera aëri commissa demum volatitem auram attrahunt, unde denud vomitus & secessus movent. Si jam consideremus corpus nostrum, apparebit facile aërem pro sui status varietate & inter cetera pro sua subtilitate ac crassitie multum alterare corpus nostrum, hinc namque imprimis varietas nationum, ex varietate nempe clymatum, dependet. Aërem qui inhabitant subtilem & tenuem sunt ingeniosi, prudentes & alacres; ac prompti & expe-

diti in omnibus actionibus, quod spirituum & sanguinis innuit subtilitatem & volatilitatem; qui vero sunt in aëre crasso sunt stupidi & stolidi ob spirituum & sanguinis fixitatem. Tempore verno quo aër est subtilior & vegetilior, ut & æstivo, sumus & nos alacriores & vegetiores ob spiritus & massam copiosam inelius volatilifatos, in autumno vero & hyeme torpescimus aëre existente crasso & fixo. Aëris vitia nos quoque contaminant, hinc enim in maritimis locis scorbutus est familiaris ex Aëre falsis fixis marinis exhalationibus referto.

Thes. 8.

Has aëris facultates dum consideramus, patet facilè unde tanta & utilitas & ad vitam necessitas sit respirationis. Dicimus nempe a respiratione dependere ultimam sanguinis in sinistro cordis ventriculo perfectionem, quatenus primarius inspirationis usus sit, ut aer attritus volatilifet sanguinem, hoc est cum attenuet & subtilifet, quod & aprior fiat pro spiritus vitalis generatione & omnimodâ sui vlla residentia per poros cutis tandem diffatione, idque beneficio salis cujusdam forsan nitrosi, quo imprægnatus est, de quibus vide. HELMONT loco supra citato; & confirmatur non tantummodo ab iis quæ supra § 4. dicta sunt, imprimis quod sanguis pulmones trajiciat, antequam ex dextro ventriculo ad sinistram perveniat; sed apertissimo etiam experimento LOUVERI de corde pag. 144. dum sanguis in pulmonibus ab occurrente aëre subito in floridum & eleganter coloratum mutatur. Sanguinis quod attinet diffationem, notum est, eum continuè transpirare per poros, totum absumi, nisi per accretionis coagululum sistatur, ut supra capit. 2. dictum. Huic ergo ad diffationem aëris subtilis inspirati adjumentum, & quasi vehiculum adjungitur. Ex dictis facile patet, quid sentiendum de veterum quorundam Medicorum sententiâ, qui aërem pro alimento vel materia Spirituum vitalium attrahi existimant; Item dum Chymici nonnulli dixerunt, in aëre occultum esse vitæ cibum.

Respiratio naturalis leditur multis modis, quando enim impeditur, SUFFOCATIO dicitur, quo pertinet CATARRHUS SUFFOCATIVUS dicitur, qui revera nihil aliud est quam sanguinis impedita per Pulmones circulatio; unde sanguis stagnans in pulmonibus, suffocationis metum inferri. vid. disp. de chirurgia infusoria D. ETRMÜLLER. de cano infusione Olei sulphuris Catarrho-suffocatio enecato, & falsum est quod in tali casu piruita viscida sub forma Catarrhi à Capite defluens repentinam suffocationem inferat.

Sed potius est stagnatio sanguinis in Pulmonibus indeque ejusdem impeditus circulus.

In CURA. post V. S. nihil melius est Spermate ceti à ʒss. ad j. in Aqua Hyssop. cum pauca Aqua Astmatica propinatum hoc enim sanguinem congruatum denud resolvit fluxilemque reddit; quin & interdum ubi suspicio simul est mucilaginem viscidam subesse in Stomacho aut etiam harere in pulmonibus, idque fovere malum, aut causâ remote instar esse, in tali casu propinatum Vomitorium in forma liquida optimum est remedium?

Quin & succus raphani cum pauco saccharo paratus egregie convenit in hoc casu: Subinde ante V. S. clystima acrius injectum non est inconveniens.

Quando respiratio nimis crebra, difficilis & sapius repetita cum gravi anhelitu conjuncta dicitur ASTHMA; quod ubi adeo ingravescit, ut aëri cogantur crebè spirare dicitur ORTHOPNOEA.

CAUSA talis Asthmatis est multiplex, nam præter Grandines, Tubercula, aut lapillos in Bronchiis Pulmonum genitos, qui hos ipsos obstruunt, & ita liberum aëris commercium impediunt;

Subinde etiam 1. Causa est, mucilago crassa in pulmonibus coacervata Bronchia obstruens & ita expirationem & inspirationem impediens.

2. Causa Asthmatis sapissime est in Stomacho qui scilli-

et ex eruditate acida collegit mucilagines crassas & viscidas easque sæpius statibus copiosis conjunctas, unde etiam in tali Asthmate agri congueruntur de Angustia sub Costis notis, quoniam Stomachus à talibus copiosis succis oneratus & statibus distensus impedit liberum diaphragmatis deorsum versus motum, unde etiam tales sunt Asthmatici imprimis post pastum. Tum alimenta vitiosa fermentatione turgescendo distensionem istam præcordiorum indeque diaphragmatis motum impediunt.

Talia Asthmata hypochondriacis & scorbuticis imprimis sunt molesta & rejicere solent tales agri multa visida per os qua ipsa non tam ex pectore quam ex stomacho oriri solent.

3. Causa Asthmatis est in nervi qui movent musculos diaphragmatis nempe & reliquos Thoracis motui destinatos, hi nervi irritati, expulsivum motum in musculis excitant, unde hi ipsi convulsi nunc expirationem, nunc vero inspirationem vite perficere nequeunt, in specie diaphragma, ubi tali convulso motu effectum fuerit.

Conqueruntur agri de dolore circa costas notas, ibique se quasi cingulo cingi; talia Asthmata convulsiva non sunt continua, sed interdum plane intermittunt, & acin-de subito recidunt; & ultra manifestam causam, ut inchoant, ita etiam citra ullius materia rejectionem denud cessant. Periodum interdum servant certam, interdum non, & ut plurimum Vespertino tempore circa primas noctis horas atrocius infestant.

Hæc sunt Asthmata qua HELMONT. vocat secca, suntque satis frequentia: à VVILLISIO vero in Pathologia cerebri diciturur ASTHMATA CONVULSIVA quia à convulsionibus oriuntur.

Hæc Asthmata etiam interdum scorbuticis solent contingere.

Quod attinet ad CURAM.

Primo due Asthmatis species curantur per talia qua materiam viscidam evacuant, eamque incidunt, ac denique qua stomachum roborant, & Pulmones, ejusque iteratum eventum impediunt.

- Inter PURGANTIA sunt PILULÆ. ʒi. mass pilul. de Agaric. ʒj. (aut d. Hæc. c. agaric.) Gum. ammon. Acet. Squillit solut. ʒʒ. Extr. troch. alband. gr. ij. l. ʒij. c. s. 9. Aqua Asthmatic. E. l. a. Pilul. purg.

pro dosi.

Præter purgantia per inferiora, optima sunt VOMITORIA qua ingredientem Asthmatis paroxysmum ac imminentem interdum suffocationem mire sedant.

Vomitoria sunt partim Antimonialia, partim qua ex Nicotiana parantur, nam hæc materiam viscidam ex stomacho & ex Pulmonibus evacuant.

His tamen vel præmittenda vel adjungenda ea qua visciditates istas attenuare & resolvere valent, qualia primaria sunt ea qua ex Gum. ammon. preparantur: it. Sirupus Nicotiana & similia.

Sic ad Asthma experta hæc POTIO BRUNNER.

- ʒl. Gum. ammon. ʒjʒ. Aqua Hyssop. ʒiv. Vin. rhenan. ʒij. misc. pro dosi. ij.

ent ubi necessitas urget pro j.

Pertinet hæc Decoctum expertum ad Orthopnoeam JOELIS.

- ʒl. Zedoar. ʒʒ. Gum. ammon. ʒij. Flor. Sulph. ʒjʒ. Croc. ʒj.

Hydromel. ʒʒ. coctus. coqu. in coqu. ad medietas.

sumat sapè cochl. j. nam & radix Zedoar. sola mire levat distensionem comesta.

Pertinet hæc Spir. Asthmatic. à gr. xx. ad ʒo. propinatum qui potenter incidit materiam viscidam, imprimis si miscatur cum aqua Asthmatica, RULAND. vel cum Elix. proprietat. &c.

Denique succus raphani recentis cum saccharo expressus est egregius, it. Sperma ceti propter vim resolvendi cum aqua Cinam. ad ʒj. Oxymel. squillit. ʒj. propinatum egregie conducit imprimis in Asthmate senum. Denique Afelli s. millepedes sp. cificæ conducunt imprimis vino infusi, in quem usum mire commendantur. Sin flatulentia stomachi malum exasperent quod fit in Hystericis & Hypochondriacis Spir. Carminativ. est egregius. Ad Asthmam zriam nempe convulsivum præmissis Vitis & salibus conducunt imprimis sal. volat. gr. ex succino; CC. Cran. human. & similia.

nonnunquam licet caute, VOMITORIA.

Tussis cum oriatur ex irritatione partium respirationi dicatarum; qua irritate foris percussione expirando repellere nolunt istud nocivum irritans qua ratione, v. gr. tantillum panis in asperam arteriam illapsam pertinacem tussim continua irritatione excitat.

Præter hanc causam proximam, remota sunt variâ: ut taceam de lesione externa ab aëre nimis frigido inspirato, aut etiam aëre fumofo, aut simili quem ordinario sequuntur tussis; cui medetur optime decoctum radicis Helenij c. passulis in Vino Hispanico &c.

Sæpius Tussim excitat vitium stomachi, excrementa nempe crassa & viscida, in stomacho stabulantia, quales Tusses non tantummodo senibus sunt familiares, sed etiam junioribus; ut & infantibus ex lacte corrupto; unde & hi cum tali tussi subinde pertinaces habent vomitus, dum n. excrementa talia hospitantur in stomacho, irritatur exinde diaphragma, quia connectitur arte cum orificio stomachi sinistro, irritatum hinc tussim excitat, primo quidem inanem, hinc cum rejectione mucilaginis viscida conjunctam. Signum talis tussis ex stomacho, inter alia, suppeditat sonus in tussendo; si enim quasi ex loco profundo & imo quasi pectore tussunt, it. quando agri percipiunt gravamen in præcordiis, tunc tussis ut plurimum ex stomacho, talem tussim optime curat vomitus: loco hujus propinanda sunt pilulæ ex Extr. Agaric. cum Scammon. stimul.

his subjungenda sunt qua incidendo, attenuando & resolvendo materiam viscidam colliquant, & liquefactam excretioni aptam reddunt.

In tali casu, præter ea qua supra de Asthmate ex stomacho oriundo dicta sunt: imprimis conducit hæc Potio experta.

- ʒl. Aqua Hyssop. Tussilag. aa. ʒij. Syrup. d. Nicot. Hyssop. aa. ʒvj. Oxymel. squillit. ʒj. Aqua Asthm. spirituos. ʒʒ. Spir. sal. dulc. q. s. pro grat. sap. F. potio Emoll. de qua utatur eger cochlearium quam sapissime. Id est una quaque hora. Vel ʒl. Aqua Menth. Hyssop. aa. ʒj. Cinamom. Oxymel. squillit. aa. ʒj. Aqua Asthmatic. ʒvj. Gum. Ammon. in acet. sol. ʒij. Spir. salis dulc. q. s. pro grato sapore

D. S. Vel ʒl. Elix. Propriet. &c. Præter tussim talem ex stomacho, sæpius etiam oritur tussis ex lymphâ nimis tenui acri & salsa; interdum etiam

acida, quae per glandulas circa fauces, ut circa laryngem & cartilagineas asperas arterias effusa, istas partes irritat & ad Tussim talem provocat.

Talis Tussis est quae a Catarrho oris dicitur, & ratione acrimoniae lymphae subinde Phibitione procedere solet, quin & non raro Febrem Catarrhalem lentam, vespertino tempore moderate affligentem adjuvantem habet.

Nam & talis tussis ut plurimum vespertino tantum & nocturno tempore usque ad mediam noctem affligere solet, alio tempore vix sentitur.

Hanc tussim & CURANT, & PRÆSERVANT optime Opiata quae vespertino tempore assumpta mirè talem tussim sedant; unde & veteres Philonius contra talem tussim, item Diacodiis usi fuerunt. Nobis vero Opiata imprimis sunt in usu, eaque permixta imprimis talibus quae acrimoniam lymphae temperare, corrigere, mitigare possunt, qualia sunt Lac, Glycyrrhiza, Iujubæ, Passiflæ & similia. Verum cum adjuvantis imprimis soleat esse Catarrhus, & febris catarrhalis ab eadem lymphae acrimonia oriundus, ad hunc simul respiciendum est: unde conveniunt in tali tussi, tales pulveres.

℞. Sperm. cet. gr. xxiv.

Succin. prepar. ℞j.

Laud. Opiat. gr. iij.

mis. divid. in part. ij.

aqual.

cujus pars 1. accipiat. hor. v. pomerid. pars altera hor. X. vespertin.

Vel ℞. Sperm. cet. ℞ij.

Flor. Benzoes. ℞j.

Sal. vol. succin. ℞ss.

Laud. opiat. gr. iv.

mis. divid. in part. iij. æq.

hor. iv. vel v. pomerid. j.

Pillulæ de styrae iidem mirè conveniunt ad compescendam hanc tussim.

℞. Styrae. liquid.

Thur.

Mastich.

Myrrh.

Laudan. opiat.

Croc.

Succ. liquirit. aa. r. v.

mis. F. l. a. Pillul.

instar Cicer.

quarum j. aut ij. dentur vespertino tempore aut sub ingressum lecti.

Præter hæc decocta lympham temperantia ex passulis, Glycyrrhiza, Iujubis, radic. Helenij & similibus non negligenda erunt.

Denique datur etiam Tussis CONVULSIVA ex convulsione musculorum thoracem moventium & contrahentium orta, qualia Exempla habet VVILLISIVS in sua pathologia Cerebri.

CURATUR talis Tussis ut alia convulsiones Epileptice, & imprimis pramissis Vniversalibus per volatilia & succinata, quae inter Liquor CC. succinatus est egregius.

SINGULTUS est motus convulsivus diaphragmatis, dum in inspiratione diaphragma impetuose contrahitur, subinde oritur talis singultus ex irritatione diaphragmatis, facta à re molesta in stomacho existente, unde vulgo falso putatur singultum stomachi esse affectum.

Quod si citra talem manifestam causam oriatur, patet quare tam periculosum sit signum singultus in morbis acutis, Febris ardentibus, dysenteris &c. quoniam prænunciant imminere Convulsiones Epilepticas in talibus morbis ut plurimum lethales.

Singultui Med. nentur Opiata, Semen Anisi, & ejus Oleum, Castoreum, Theriacalia & similia.

Quin etiam ubi singultus contumacior perdurat in corpore robusto ut quando ad aliquot septimanas, interdum menses persistit provocatus Vomitus eundem tollere solet.

Thesis 9.

Huic primario respirationis fini & alij secundarij accedunt, 1. promotio sanguinis circulatio per Pulmones vid. §. 1. hinc omnia ea, quae effervescentia & incallescere faciunt sanguinem, & ita ejus motum rapidiorum reddunt, etiam crebriorem & altiore procurrant respirationem, 2. fœcum alvinarum, ut & fœtus ex utero inspirando, vel excrementorum ex pulmonibus per tussim expirando excretio. 3. vocum prolatio beneficio laryngis, quæ instar fistulæ musicae s. pneumaticæ per expirationem vocem efformat.

CAPUT XI.

De usu Lienis.

Thesis 1.

Sanguinis ex sinistro cordis ventriculo ebullientis pars altera deorsum per aortæ arteriæ truncum defertur, ejusque insignis portio per ramum ejus splenicum lieni ante omnia infertur, quæ per venam splenicam deinde absorbita ad venam Portæ dilabitur; Sunt autem præter dicta vasa, ingentes nervi & quædam lymphatica etiam in liene reperibiles, jam quid transitu illo per lienem agat vel patiatur sanguis, quæstio est ardua, quia obscura.

Thesis 2.

Pro cognoscendo ergo usu Lienis observo. 1. Canes sine splene vivere, & omnes quæ vitales, quæ animalia actiones obire certum est, confirmatum experientia. Homini deficere posse est fabulosum, ipsi eundem exscindere, si non impossibile, certe est valde periculosum. Licet de exscissione Lienis vid. BARTHOLOMÆO in Hist. Anatom. Cent. 4. hist. 5. 1. qui refert FIORAVANTAM hoc præstitisse &c. 2. Iis quibus lien est bene constitutus, eorum corpus florere; quorum lien vero vitiosè augetur, eorum corpus imminui indubium est. 3. Lienem, quoad aspectum, repertum esse sæpissimè saluum & sanum in Melancholicis affectibus mortuis, Anatomie patefecit. 4. omnes spleneticis, hoc est quibus lien male affectus vel tumidus deprehenditur, sunt salviares, teste HIPPOCRATE, & hi agri optime per medicamenta salina, urinam provocantia, curantur, teste LAURENTIO in controverfiis Anatomis, ubi sanè experientia testatur, urinas, quæ antea profluxerint flavæ & albicantes ac crudæ, restitute sic liene, prodire turbidas cum copioso sedimento, coctas, interdum atras & obscuras, tandem sensum clarescere, & ad naturalem colorem redire. 5. lien omni cævo singulari destitutus, nec recipiendo, nec digerendo cuidam humori aut excremento erit destinatus; 6. omnis qui in lienem intrat sanguis ad venam portæ immediate abit, & per hepar trajectum per cavam ad cor nihil aliorum devehitur. 7. magnitudo & color uti singulis animalibus in liene est proprius: ita & homini in quo sano magnitudo ejus multum variat. Color vero qui in fœtu est ruber, in adulto semper deprehenditur obscurior & nigricans. 8. Lien animalium vel affatus, vel coctus, vel alio modo preparatus, gustatus, deprehensus est austerus, pontici acerbi & acidi saporis teste VVALAO in Epistol. de motu sanguinis, item HIGHMORO disquisitione Anatomica. Hoc insuper notabile, quod splenes animalium in specie cervi & bovis preparati, vel in essentiam redacti affectibus splenicis, & imprimis Cachexiæ Virginium & mensibus suppressis specificè conducant. Hæc omnia necesse est probe perpendantur, antequam de usu Lienis certi quid pronuncietur.

Thesis 3.

Veterum quod attinet ad sententiam, lienem recipere succum melancholicum, h. e. partem sanguinis crassioris

Aut Cantinancia, spir. Anticolicus & Carminativus sistunt.

Aut Opiata nunc cum resolventibus, nunc per inferiora laxantibus mista, sedant.

CAPUT XII.

De Hepatis officio & Bilis generatione.

Thesis 1.

Arteria cœliaca ultra ramum ingentem splenicum adhuc in alios duos minores se findit, quorum unus ad Pancreas abit, qui ed sanguinem defert, ex quo succus aquosus acidus emulgetur, qui cum spiritibus animalibus nervorum junctus, succum pancreaticum constituit, fœcum alvinarum à nutritio chyimo separationi dicatum, de quo superius actum, & etiam videri potest GRAFF de succo Pancreatico. Alter ramus ad Hepar abit, ut partim in ejus capsula communi ramos portæ comiteret, partim vero ad vesiculam felleam distribuatur. Præter hunc sanguinem vena portæ quæ ab intestinis, liene & pancreate, reliquique infimi ventris visceribus, præter venas reflui sanguinem in Hepar exonerat. Jam est quæstio quoniam Hepatis sit usus & unde generatio bilis, quæ tantum in vasibus cholidochis circa hepar reperitur.

Thesis 2.

Cum Hepatis in sanguificationis negotio ductæ essent exequiæ, omnes statim hepar esse coloratum bilis asseruere. Vid. GLISONIUS in Anatom. hepatis imprimis in c. 37. quæ bilis in hepate secreta à sanguine, derivetur partim immediate per ductus cholidochos intestinum, partim vero in folliculum fellis prius collectâ, exinde etiam ad intestinum per ramum cysticum abeat. Jam vero facile concedimus, eam bilem quæ per ductus hepaticos excernitur, si non omnem, maxima saltem ex parte (nam interdum insignis ramus Hepaticus cholidochos vesicæ felleæ circa fundum connexus reperitur, qui suam bilem non ex hepate, sed ex folliculo haurit) ex hepate oriri, in coque seceris ex sanguine per venam portæ advecto, id quod experimentum MARRICHTI & FRACASSATI confirmat, qui ligatis omnibus hepaticis arteriis, & abscissa penitus vesiculâ felleâ, nihilominus tamen copiosum bilis per ductus cholidochos ex hepate proventum adhuc in cane vivo observarunt. Vid. MALPIGHIUS in tract. de viscerum structura c. de hepate. Ad hæc ductum hepaticorum confirmatio, mechanica, & insertio cystici ductus obliqua ex Mechanicis in eis motum deorsum contenti, non vero sursum versus demonstrat, ut & intumescencia versus hepar, si supra insertionem ductus cystici ligentur.

Thesis 3.

Bilis vero quæ in folliculo felleo continetur non dicitur ex hepate, sed generatur in folliculo ipso ex sanguine per arteriam propriam in eam transmissa, hinc enim ipsa in ejus cavum, teste SILVIO in dissert. 6. §. 53. & teste SCHVAMMERDAM de resp. sect. 3. c. 1. p. 86. unde sanguis eo delatus per fermentationem à bile jam præsentem in similem bilem mutatur, instar vini aceto infusi, uti loquitur SILVIVS cit. loco §. 36. 37. & si ex hepate derivetur bilis in folliculum, ad intestina ableganda, quare constructum esset vas aded singulare, quod illâ ad tempus asseruere, quin potius soli ductus hepatici sufficerent, sine speciali folliculi structura. Ad hæc patet potius ingressus ex vesicula in hepar, quam ex hepate in illam, quia vesiculæ injectum aramentum denigrat heparis Parenchyma, ut observavit FRACASSATUS. Quamvis Parenchyma hepatis glandulosum ex MALPIGHIUS. In folliculo ergo generata bilis transmittitur per ramos singulares ex ejus fundo in hepar, & per ejus collum seu ductum cysticum superabundans portio per ductum communem ad intestina.

Thesis 4.

Sed quem in finem bilis in vesicula elaborata derivetur in hepar, obscurum est; an quod instar fermenti vel liquoris

rem, terrestrem & feculentam, eoque partim ali, partim eundem eructare per vas breve in ventriculum pro adjumento digestionis, Anatomie sufficienter refellit, ut & CONRING de generatione & usu sanguinis cap. 12. 14. horum sententiam & multi sequitur & moderorum quam plurimi, etiam ad experimenta nova anatomica applicando nunc sanguinem crassum melancholicum in eo coqui & fermentari, ut corpori fiat utilis, nunc chylum acidum vel crudum in eo alterari, ut abire queat in sanguinem, nunc excrementa crassa & tartarea in eo fermentari & disponi, ut per convenientia loca, imprimis urinaria possit excerni, asserunt. Omnes hæc opiniones profluxerunt ex prima ista veterum, polita tamen paulisper & aliter non nihil explicata. Nam quod moderis est acidus succus, à veteribus dicebatur Melancholia, id quod de morbis ab his causis oriundis similiter verum est. Vide omnes ferè sententias collectas à MOEBIO in fundam pag. 385. his addatur VETHUYSIUS de usu lienis & SYLVII dissertatio de usu li. vii.

Thesis 4.

HELMONT quæ de usu lienis statuit, deque ejus cum ventriculo dumviratu nugatur, de fermenti inspiratione, primorum conceptuum formatione, somni & vigiliarum sede, virtute generativâ ex splene, in tract. sedes animæ item in Tr. us dumviratus, &c. ea omnia canis sine splene facile refellit.

Thesis 5.

Frustra interim lien non est conditus, cum ad sanguinis laudabilem & naturalem statum, ut conservandum, ita & restituendum multum conferre structura ejus & connexio monstrat. Sed quid hoc sit, quod conferat, queritur. Multi namque morbi tribuntur spleni, in specie malum Hypochondriacum in quibus lien est insens. Et si jam afficiatur, non est affectus tanquam causa mali, sed potius quod ceteri affectus ab alius radice malo in sanguine, ejus lesio dependet. Ut tamen id quod probabilis videretur, edisseram, arbitror, inesse lieni certum quoddam fermentum subacidum insigniter tamen volatile, ob copiosos spiritus volatiles per nervos edallatos, quod sanguinem insulam imprægnat, & disponat ad faciliorem partium ejus crassarum à chylo nondum perfecte assimilato residuum volatilisationem, indeque promptiorem in corde fermentationem, & uberiorem spirituum generationem; simulque partes sanguinis heterogeneas nec ritè miscibiles ita à reliqua massa separet, ut per convenientia cribra, in specie res communes evacuari possit. Quibus positis & rectè se habentibus, corpus floret & merito Saturnia dicuntur florere regna, iis vero lassis, sanguis spissescit, torpescit, tardè fermentatur, spiritusque sensum deficere incipiunt, ut in morbis, qui spleni vel comperitur, vel cum simul afficiunt, patet. Videat VETHUYSIUS de usu lienis cap. 1. ubi similis ferè reperitur sententia, per Anatomem tamen, & ulteriorem experientiam uberius confirmanda.

Annos. Virgo æstimant, punitiones & rationes in Hypochondri sinistro occurrentes esse ex splene, quod tamen falsum est, cum splenis substantia ferè insensibilis, inpta sit tali dolori, adeo ut nullus dolor nisi sensus ex ejus inflatione, aut gravatione ex ejus pondere ab insarctu splenem infestare possit.

Cui dolori sensivo spir. carminativ. & similia carminantia; delori vero gravativo, spir. falis ammon. peccetrans & aperics, item aperitiva Martialia, conducunt.

Acuti ergo isti dolores qui crebrius Hypochondriacos infestant, item rationes & morbus Hypochondrii sinistri non sunt in splene, sed sunt revera in intestino Colo quod sub Hypochondrio sinistro nonnihil angustatum & deorsum versus contortum, aut statum transitum impedit, aut stercorea indurata sistit, aut denique visciditates acidas ibidem colligit, Unde ibidem tam pertinaces dolores reperiantur.

Quos nunc Clysters Carminantes & emollientes imprimis cum sale gemme injecti sedant.

Aut sacculi & fomenta, in aqua & vino cocta calida compefunt.

quoris potius cujusdam præcipitantis, hepatis portilis vel parenchymati infusa, succi biliosi ex sanguine separatione promovere vel adjuvare, vel ceu primariū efficiens instituire debeat. Probabile quidem, nondum tamen ad eod certum est. Difficilis admodum aliis explicata est *modus, quo separatur ex sanguine bilis in hepate, quæ per ductus hepaticos educitur. Mechanico modo & per modum percolationis hoc fieri asserit CHARLETON in exercit. 11 §. 14. & sequ. item GLISSON in anatom. hepatis c. 41. & 42. 43. hujus tamen sententiæ difficultatem breviter quidem sed sufficienter demonstrat, SYLVIVS in dissert. 6. §. 21. 22. 23. & 24. usus autem, quam bilis obtinet in Intestinis supra cap. 6. explicatum, qui tantus est, ut sine bile corpus languidum omnino & agrum evadat. Cujus exempla prostant hinc inde vid. MOEBIVM in fundament. pag. 368. item DEUSTING. in exercit. de alimentorum depuratione §. 69. GLISSON. in anatom. hepatis cap. 39. Simile exemplum in quodam decollato vidi, qui omnino cachecticus jam ad Anasarcam declinabat, in quo tamen nihil reperiebatur præternaturale, nisi quod fellis vesicula bilis esset vacua. Non vero calor defectus in sanguine est causa bilis defectus sed potius absentia bilis est aucthor tepestentia sanguinis, non enim ceu excrementum in hepate secernitur, quia aliis inconueniens esset, ut denud cum chylo intestinorum permisceretur, sed ceu liquor balsamicus ad suos usus destinatus, pro totius incoluitate.*

Annot.
Tract.

Vulgo morbi chronici, tantum non omnes E. bres intermittentes, malum Hypochondriacum, & similes morbi obstru. ionibus Epatis, Lienis & Mesenterii adscribuntur: ex quibus obstru. ionibus tanquam causis remotis postmodum tales affectus continuaces oriuntur. His ipsis etiam postmodum per medicamina aperientia dâta mederi solent.

Verum tales fistula obstru. ionibus revera sunt sapissimè asplum ignorantia, cum à nullis unquam demonstrata sint; aut explicatum quo modo tales morbi exinde oriuntur. Interim tamen non nego subinde in his affectibus adesse intumescitias Epatis & lienis, non raro etiam deprehendi scirrhus in his visceribus, sed hi tumores non sunt causa istorum affectuum, sed potius ex illegitima cura istis affectibus superveniunt, tum nempe ex vitiosa sanguinis crasi indeque deficiente Hematose coaceruari succi crudi & cum sanguine circuli hinc inde in viscerum porulis stagnant, donec densius agglomerati visceris tumorem inferant & tandem proprio acido coagulati in scirrhus indurentur.

Suntque tales viscerum affectus producta potius morbosa quam talium verberum radices. Oriuntur potius affectus hi chronici ut plurimum ex vitio diæta, & depravata digestionem prima seu chylosi, qua chylus vitiatum ut plurimum vitiose acidus sanguini infusus ejusdem Crasin naturalem pervertit, fermentationem ejusdem depravat, corporis nutritionem inquinat, & reliquos corporis succos tam lympham in specie Pancreatias, quam bilem vitiosas qualitatibus & saporibus tingit, unde & consequens vitiosa sacum aboinarum à chylo separatio & chyli imprimis viis, ab istis succis vitiosis inquinatio contingit, ut inde postmodum tot ac tanta symptomata oriatur.

Vitiosam istam succorum constitutionem per salia designandam, Veteres Antiptaxian f. contrarietatem viscerum appellarunt: intelligentes hoc ipso imprimis Hepar & Stomachum lesum. Id quod Moderni potius per facultates salinas à statu naturali degenerantes indeque depravatas succorum crases explicant.

Hinc etiam CURAM institunt, præmissis Vomitiis.

Nunc per Martialia quo acida vitiosa primarum viarum & alios sapes vitiosos absorbent & præcipitant.

Nunc per Vegetabilia acris aut amara, aut aromatica, v. gr. per Cochleariam, Absinthium, Rosmarinum, & similia, vulgo Febrifuga aut aperientia appellata institunt.

Nunc parando ex his Nodulos, vino infundendo,

nunc decocta, nunc essentias aperitivas, &c.

Quorum virtute salina imprimis de alcali volatili participante vitiose crases m. f. & inde vitiorum succorum corrigantur, ut stomachi tonus & fermentum emendetur & ita ager restitatur. Quibus non in omnimodè permiscetur salina nunc volatilia ut spir. salis ammon. spir. tart. volat. Carmin. &c. nunc vero fixa ut sal. digest. Hypochond. Arcan. dupl. &c. Hæc ipsa enim vulgo spiritare, digerere, commoquere, propriè autem loquendo vitiosorum humorum crases cor. i. ere & vitiosos eorundem sapes salinos emendare dicuntur.

CAPUT XIII.

De seri superflui salibus abundantibus imprægnati per renes exclusione.

Thesis 1.

Sanguinis pars tenuis & aquosa, ut fluidam reddere integram massam, ita etiam ejusdem tam superflua, quam si fortè digestionum errore genita sint excrementitia salia, aut etiam aliis quasiunque impurities ac sordes digestionum errore pronatas imbibit, eaque ex massa sanguinea per renium cælorum expurgat; serumque sanguinis communiter dicitur, quod in hisce secretoris locis urina nomen accipit, sicut per cutis poros, si consertim exernatur, sudor. Est namque una eademque sudoris & urina materia remota, secretoriorum locorum diversitate distincta; licet renes sint naturalia magis, pori verò cutis quodammodo præternaturalia excretoria vasa. Alias de sero sanguinis ejusque usu videri potest, SCHENK in singulari dissertatione, item HELMONTIVS in Tract. latech humor neglectus.

Thesis 2.

Est ergo hæc sanguinis urina licet vitium quoddam, aqua nempe, sale salso volatili imprægnatum: Sal hoc volatile salsum, ex alcali nempe & acido, ambobus volatilibus constat, quæ temperata sunt partibus sulfuris oleosis non paucis, (uti hoc demonstrat anatomia urinæ spagyrica de qua videatur VVILLIS in Tract. de urinis, & ex eodem MOEBIVS in Institutionibus. Hæc constitunt urinam sanguinis; datur præterea urina potus ex primis viis fortan secreta de quo supra cap. 7. hæc urina similiter salsa, quæ salsetudo partium volatilis tum ex assumptis in salsum mitatis, tum ex pancreatis succo & bile in salsum volatile abeuntibus, partim verò & quidem maxima ex parte hæc salsetudo est fixa ex sale communi cum alimentis assumpto, quod hæc modo immutatum ferè denno exernitur, & post urinæ destillationem in capite mortuo reperitur, ex quo similiter spiritus acidus tanquam ex sale communi destillari potest. Quod si errore vel primæ digestionis non ritè coquitur totus chylus, vel secundæ digestionis non ritè coquitur totus chylus, pars hæc crudior à parte aquosa imbibita, unà cum urina exernitur, & sedimentum istud in sanorum urinis constituit. Vid. supra cap. 8. §. 15.

Thesis 3.

Prout ergo se habent chyli & sanguinis digestiones, ita etiam se habent, in suis attributis urina. Hinc si salia, reliquæque hos liquores constituentes partes per fermentationem bene subacta & à latice aquoso ritè imbibita fuerint, urina est clara: Sin verò non hæc rectè inter se unita, urina fit turbida. Simile fit cum omnibus liquoribus fermentantibus, qui legitime fermentati ex unione partium convenientium sunt clari, illegitimè vero fermentati sunt turbidi. Hinc & urina in naturali statu, dum contenta habent ritè fermentata, & probe inter se ac cum liquore continente unita, sunt claræ & perspicuæ. Si verò fermentatio sanguinis vitietur & partes ejus salinæ cum reliquis non ritè uniantur, nec subigantur ac fermententur (ex quacumque fiat causa, quæ tamen sæpius & salivâ tum inter se, tum cæciliis particulis intermixtis

vitiatas

vitiatas proportio & amictia, chyli præcipue & primæ digestionis vitio orta) urinæ sunt opacæ & turbide, donec fermentando se mutuo subigent, sanguinem constituentes partes & heterogeneas nec ritè miscibiles portiones extrudant, & quasi præcipitent, quo facto æquabilis sanguinis redit fermentatio, & tales urinæ copiosius tandem seponendo sedimentum cum separatas feces denud successivè clarificunt, & naturali colore & consistencia se conspiciendas offerunt. Porro pro quantitate contentorum, urina fit nunc crassa nunc tenuis, & prout alio atque alio modo eadem se habent, ex ratione scilicet fermentationis, & hinc mutua inter se cohesionis & cum sero permistionis, unde diversa lucis incidentia fit ad oculum refractio & reflexio, Colores urinæ valdè variant & vel naturali sunt propiores colori, vel ab eo remotiores, nunc in excessu nunc in defectu, hi pallent, illi rutilant.

Thesis 4.

Sanguis ergo ad renes per arterias emulgentes delatus ad eorum substantiam, ad membranam usque extimam tendit, ubi fibræ occurrunt tenues & perforata, quas ceu solum subintrat liquidior sanguinis pars seu serum, parte sanguinis crassiore, à venis emulgentibus absorpta, & denud cavæ infusa. Serum jam fibras vel filamenta illa tenuia intrans in iis ad corpus, papillare tortuosum promovetur, per cujus poros transfundat in expansam interius membranam, pelvim dictam, ex qua tandem per continuatum ureteris ductum in vesicam destillat, hæc moderate plena nil sentit incommodi; sin vero urina sit nimis copiosa, unde ejus nimia & dolorifica fit distensio, vel utina sit nimis acris, unde fit ejus attractio v. gr. in stranguria, tunc excrctionem urget, unde ejus sphincter se laxat, hinc urina seu liquidum sponte effluit, adjuvantibus fibris circulatoribus membranæ secundæ vesicæ, quatum contractione angustata vesica urina expellitur. In subsidium veniunt etiam musculi abdominis recti vel pyramidales, qui se contrahendo subjacentem vesicam ita premunt, & ita urinam unà expellunt. Videat. BELLINUS de structura & usu renum.

Annot.
Tract.

URINA naturaliter constat ex sale volat. salso f. composito ex acido & alcali volatilibus, quod si vero sit ut acidum vitiosum & excrementitium in specie vitio digestionis primæ genitum cum urina potus defertur ad loca urinaria ibi urinam inquinant & suo acore inficit quæ urina exinde acida facta continuum stimulum vesicæ inferit & exinde malum quod STRANGURIA dicitur, inferit vid. HELMONT. in tract. pleuræfrens. Unde etiam fit quod potus non ritè fermentati sed facile adhuc fermentibiles indeque acefcentes, ut Cerevisia recens, Mustum & similia subinde stranguriam inferunt, quæ ipsa. CURATUR talibus, quæ acidum præcipitare & absorbere ejusque in primis viis vitium imbibere solent: qualia sunt Testa ovorum, Corallia, nux moschata, Cortic. aurant. horumque oleum destill.

Conducit itidem inunctio umbilici cum sero hircino additis aliquot gutt. ol. macis; it. interne etiam conducunt creta, sal. tart. &c.

Quod si tale acidum vitiosum ex primis viis imprimis ex stomacho allapsim in renibus offendat, urinam vitio aliquo putredine vel alio vitioso fermento infectam, ita ut ejus liquor salis exinde dividatur ut acidum ejus & alcali separentur. Hunc acidum vitiosum offendens copiosum alcali secum eodem unis & coagulata in calculum, qui calculus humanus proprio nomine à Paracelso vocatur Duelech tanquam tertium à duobus salib. f. spiritib. concretum: sub isto coagulato quicquid conglutinationi aptum simul apprehenderunt, unde si infundibulum lesum ploret suum nutrimentum appropriatum chylosum calculi albicantes emergunt:

sin renes lesi sanguinis guttula stillent, qui una coagulentur emergunt calculi rubri.

Hi ipsi ergo calculi hærentes in infundibulo dum dolorem inferunt renibus per consensum propter nervos omnia abdominis viscera afficiunt, & ubi in transitu asperitate sua læserint substantiam infundibulis & urethram membranæ hæc ipsa exinde lasa & quasi nonnihil lacerata stillat & fundit suum nutrimentum proximum sub forma liquidam vitiosi pituitosi quales cum urinis n-phuriorum frequenter excerni solent. Calculus ergo seu z. unis salsum ex acido & alcali fortiter concretum diffillimus erit solutu cum cum neque acida neque urinsua salia aggrediantur, hinc etiam tam pauca sunt remedia quæ semper aut certo lapidem frangunt. Pra carnis tamen & ad diminuendum calculum vistant, singularia spondet spir. tartar. volat. recte paratus cui respondere etiam tinct. Amelung. it. spir. Carmin. &c. Quin & spir. nitri duc. ritè paratus interdum calculum in arenulas comminuisse observatus fuit. Ad præservandum calculum habenda est imprimis ratio stomachi ejusque digestionis ne sc. acida exinde generentur vitiosa, unde præter vomitoria correctionis stomachi gratia instituta, conducunt imprimis supradicta tartar. volat. imprimis aqua betula, de qua videntur HELMONT. tract. Lithiasis it. allium effisquæ capita minimè incisa & in cochleari spiritus Juniperi assumpta, singulis 14. diebus semel: nam alcali volatile allium idem calculorum coagularum domat & temperat. Terebinthiata item Juniperata & similia egregie à calculo præservant.

CAPUT XIV.

De motu sanguinis ad Glandulas, lymphæque ortu & natura.

Thesis 1.

Sanguis per arterias movetur etiam ad glandulas; quæ copiosè in corpore sunt hinc inde disseminate, de quibus videatur VVARTHO in Adnographia, elaborantes peculiarem quandam humorem, qui è glandulis conglomeratis per singulares ductus in cavitatem quandam effusus peculiariter obtinet nomina & officia, ut sunt saliva, succus pancreaticus, lachryma, &c. à glandulis verò conglobatis per peculiaria vasa sanguini in vena axillari sinistra denud infunditur, & lymphæ generali nomine dicitur, sicut vasa, quæ cum velunt lymphatica, de quibus videat. SYLVIVS dissert. 5. & 8. item BARTHOLOMIVS de vasis lymphaticis, item RUDBECKIVS de vasis hepatis & glandulis serosis. Maxima namque lymphaticorum pars oritur à glandulis, pauca vero ab artubus & visceribus internis, quæ glandulas esse, connexa nondum evidenter compertunt. Probabile saltem hoc videtur. STENO sanè affirmat, in observat. de glandulis & musculis pag. in 40. & 44. quod omnia lymphatica cum glandulis suum habeant commercium, quodque omnis verè conglomerata glandula suos habeat binos ductus, advehentes & devehentes.

Thesis 2.

Glandularum ergo similis structura similem in genere humorem, ab iis emulgeri demonstrat, (in genere convenit lymphæ omnium glandularum in hoc, quod sit liquor aquosus, spirituosus, ut plurimum acidulus:) non tamen in omnibus eundem; Nam conglomeratarum diversitas. certam quandam etiam in humore producit diversitatem, diversis usibus etiam destinata conglutarum vero lymphæ videtur unica & eadem; cujus, quis sit usus certus, adhuc est potum Eridos. In genere tamen ejus prope cor cum sanguine refluxo à capite & brachiis committio &

D ij

cordi infusio, certum quandam pro renovatione sanguinis in corde usum arguit, quod lymphæ ascendentis ab inferioribus cum chylo in ductu thoracico miscela ulterius confirmat. Unde aut cum CHARLE-TONE exercit. 9. §. 8. dicendum, lympham quatenus impediatur coagulationem sanguinis, dum eum descendentem spiritibus orbatum, ascendentem verò fero aquoso spoliatum reddat fluidum, promovere ejus futuram in corde fermentationem, aut cum SYLVIO exercit. 8. statuendum, lympham, quatenus succum subtilem volatilem acidum continet, disponere sanguinem certo modo ad eandem fermentationem. Nec negligendum puto, quod chylus lymphæ dilutus facilius cum sanguine permisceatur & ab eodem subigatur.

Thesis 3.

Materia ex qua componitur Lympha seu liquor glandularum conglobatarum, putantur esse maximam partem Spiritus Animales in partes per nervos allati, qui cum laboribus non absumantur omnes, cum amento partium aquosorum se jungunt, & ita subtilitatem suam spirituosam amittunt, ac denud in aquosam substantiam condensantur, adjuvante hinc non parum aliquantulum in artibus refrigeratione, qui non adeo sunt calidi ac interna viscera, tum ob sanguinem sensum repelente, tum ob ambientem aërem eos refrigerantem, hic ergo limpidus liquor vel à glandulis imbibitus, vel alio modo in partibus collectus derivatur, in vasa ista lymphatica. Vid. differt. SEGERI de quidditate & materia lymphæ; item SYLVII differt. 8. de lymphæ. His spiritibus condensatis accedere in glandulis istis conglobatis succum vel liquorem quandam acidulum, qui temperetur à spiritu isto volatili condensato, probabiliter differit idem SYLVIIUS citato loco Sicut hoc gustus subacidus lymphæ non raro observatus confirmat. Vid. BARTHOLIN. in Cent. 2. Epist. 55; item Epist. 69. & in Cent. 3. Epist. 93. Comprobat hoc ulterius analogia conglobatarum cum glandulis conglomeratis, quæ & per nervos recipiunt Spiritus animales & ex arteriis emulgent laticem aquosum, cumque eo simul aliquem succum subacidum, quæ tria simul conglomeratarum liquorem v. gr. Pancreatis, maxillarum, &c. constituunt.

Thesis 4.

Sanguinis hoc modo correspondens circulo spiritus animales: dum per nervos exportentur ex cerebro, & per lymphatica importentur sanguini de novo volatilizandi. Continuus sanè spiritibus animalibus est influxus, etiam in dormientibus, uno tempore tamen copiosius, altero parcius, non autem providentiæ naturæ conveniret, ut omnes exhalent sine necessitate laboris, ergo restituantur in parte, vel potius in aquas limpidas condensati cum parte alimenti roscidæ tenuiore per lymphatica redibunt. Sicut ergo sanguinis moru, ob vasa obstructa, &c. impedito, ejus fit stagnatio, hinc extravasatio, unde inflammatio, ita lymphaticis obstructis lymphæ fiet stagnatio, hinc extravasatio, & serosa partis intumescencia serosi tumores, hydropes particulares v. gr. Abdominis, pectoris, hydrocephalus. Quod si glandulis affectis præternaturaliter lymphæ vitiosa fiat generatio, & nimia effusio, oriuntur imprimis Catarrhi existentes tunc ut plurimum lymphæ nimis acida.

Annot. Pract.

Lympha vitia & depravationes inducunt affectus Catarrhales, dum glandulae sint fontes ex quibus omnes catarrhi originem ducunt, quando enim ex vitiatas glandulis vitiatum lymphæ generatio, ita ut hoc exinde fiat acida aut m. nimis salsa, aut alio peregrino sapore infecta, indeque distribuitur in partes in specie ex glandulis conglomeratis, tunc oriuntur

CATARRHI Non enim membranae sunt per quas transsudat serum pro materia Catarrhi uti vult SCHNEIDERUS in voluminibus de Catarrhis: sed potius juxta membranas situatae copiosae glandulae, quarum excretoria vasa membranulas istas perforant, & per quæ lymphæ ista vitiatæ copiosè excreta Catarrhum constituit, sint origo catarrhorum uti demonstrat STENO in obs. de gland. & musculis. Neque etiam vapores ex stomacho exhalantes & in capite tanquam in alembico collecti indeque depluentes causam catarrhorum constituunt sufficienter namque hanc opinionem SCHNEIDERUS, in loc. sup. cit. & HELMONTIUS rejecerunt.

Hoc interim cerum est, quod in affectibus Catarrhalibus contumacioribus aut sæpius recurrentibus fomes mali aut quasi causa remota hereat in stomacho, in ejusdem scilicet digestionem vitiatam; quando nempe alimenta in liquamen nimis aquosum & vitiosè acidum, aut vitiosè salsum transmutantur, sic namque postmodum distributus talis chylus in corpus & copiosè & vitiosè nimis nempe acide lymphæ materiam subministrat. Catarrhi vero leniores & ex tempestatis varietate subinde oriundi ut plurimum externam agnoscunt causam, vitium, nempe, glandularum quarundam particularum ibique elaborate lymphæ ab aëris externi inclementia inductum, qua ratione tempore autumnali & hyberno Catarrhi frequentiores esse solent. Proxi ergo lymphæ variè vitiatæ, varias infestat partes variæ etiam Catarrhorum oriuntur Differentiæ: nam nares ipsæque vicinas partes infestans dicitur GRAVEDO, infestans vero asperam arteriam, eamque nimis humectans RAUCEDINEM infert. Sin vero acrimonia sua nimia membranam ejus continuo irritat & pungit qualisque rivillet, TUSSIS exinde CATARRHALIS oritur & ea ut plurimum tempore vespertino. Sin artus infestat lymphæ vitiatæ communiter dicitur Catarrhus externus, quo ipso citra sensibilem partem mutationem dolor acerbis eandem excruciat, aut etiam sensus ac motus partis hebescit, aut omnino tollitur aut etiam sensus quidam fornicationis percipitur. Quæ symptomata ex tali lymphæ acrimonia, sæpius nimis acida originem ducunt. Pertinet huc etiam affectus Arthritici nempe Podagra, Chiragra, malum Ichiatricum, quorum tormentans acidum primo quidem in stomacho genitum vehiculo lymphæ vitiatæ imprimis has partes occupat quoties scilicet paroxysmi recurrunt contenta simul in istis partibus characterè morbofo singulari non raro per hereditarietatem transplantato. Medicamenta quæ Catarrhis conducunt sunt præter Purgantia imprimis sudorifera, & inter appropriata fuccinata. PURGANTIUM Formula in Catarrhis fit talis.

℞ Mass. Pilul. d. succin. Crat. ℞j.

Scamm. sulphurat. gr. iij.

Extr. troch. alband. gr. iij.

c. s. q.

Essent. succin.

F. l. a. Pil. Cathar. pro i. dof.

aspergant.

Pulv. succin. præpar.

Formula SUDORIFERORUM fit hæc.

℞. Aqua Menth.

Hysop. aa. ℞j.

Cinamom. ℞ss.

Spir. CC. c. sal. vol. acuat. ℞ss.

sal volat. succin. gr. xv.

Sirup. d. Hysop. ℞vj.

misc.

His subjungenda postmodum appropriata qua inter primarum obtinent omnia ex succino parata remedia sive sit succinum præparat. sive sal succini volat. à gr. xij. ad ℞j pro usu interno, sive sit oleum succini destillatum pro usu externo Capiti inungendo.

Præterea Myrrha, it. Spermat. Ceti, quod acres ca-

tarrhos egregie temperat, thus, sulphur, & omnia ex sulphure parata remedia.

Lignum lassafias appropriatum contra catarrhos est remedium, sive ejus Decoctum hauriatur, sive ejusdem Essentia cum spiritu serpilli paratasit. tinct. Ligni lassafias MYNSICHT.

Hæc enim sunt appropriata remedia ad catarrhos.

PARACELSI in Cura Catarrhorum chronicorum sæpius recurrentium hæc duo præscribit remedia. I. Vinum medicatum.

℞. Radic. Caryophyl.

Acor. adulterin. aa. ℞ss.

Flor. Sambuc.

Summit. Majorana. aa. m. iij.

Flor. Euphras. m. ij.

insundantim

Vini mens. aliquot.

stent ita per octid.

de hoc vino omni mane jejuno stomacho & Vesperi sub introitum lectus capiat haustus

Juxta hoc vinum simul commendat hoc Electuarium.

℞. Baccar. Junip. ℞j.

decoqu. & exinde elicit rub.

f. succum inspissat. hujus

℞. Rob. hujus

Sachar. aa. add.

Radic. Zingib. ℞j.

Calam. aromar.

Macis. aa. ℞j.

Cubebar. ℞j. misc.

exponant: soli in vitro clauso

per mensem.

hinc usurpent. Conducit hoc electuarium stomacho, & ita Catarrhi somitem absumit, usurpatur quantitas nucis jugulandis seu dimidium ejus post singulos pastus continuetur per duos menses.

Subinde certi partium oriuntur dolores Catarrhis vulgo ascripti, tunc ex acore vitioso, aut propter lympham acidam collectam, aut propter aliam causam obæceruato oriuntur.

Curantur hi optime per sudorifera, imprimis per salia volat. vel spiritus salino volatiles Opiatis mista, qualia sunt: Spirit. salis ammon. spir. CC. cran human. & similia, hi enim spiritus vinosi acidum vitiosum absorbent & præcipitant: Opiata vero acorem temperant, & simul acorem leniunt.

Podagricos & Arthriticos affectus, quod attinet hi ipsi præmissa purgatione blanda imprimis cum Hermodactylis, aut etiam præmissa Vomitu, Curantur per similia salia volatilia, blandum præoliciendo sudorem, it. Spir. tartari volat. præ cæteris hic convenit.

Præter hæc juxta acidum absorbentia, ut Ossa Microcosmi præp. Antim. diaph. cinnab. Antim. Bez. solare optime conducunt, imprimis si sal volat. CC. aut vipersar. aut sanguin. human. addantur.

Et qui cum subinde apud nos radix Podagrye sit à scorbuto, his commode Spir. lumbricor. terrestr. per ferment. parat. it. Essentia contra Arthrid. vag. it. Spir. cochlear. & c. istis diaphoreticis addantur. Quin & Opiata subinde ad relevandum egru subinde usurpanda veniunt.

EXTERNE sicut cum dolore Arthritico tumor sanguineus calor & quasi inflammatio circa articulos ad sit optime convenit aqua spermat. ranar. legitime destillata cum aliquot gran. Camphor. permista & imposta.

Sin vero circa intensus ardorem & calorem dolor affligat optime conducit Spir. vini crocatus; camphoratus, it. Spir. salis ammon. cum Spir. vini mistus, it. Sapo Veneticus si dissolvatur in Spir. vini, aut in Spir. lumbr. terrestr. & ita cum penina illinatur partibus dolentibus: hæc enim & similia acidum podagricum dolorosum potenter extinguunt.

Hinc etiam convenit BALSAMUS PODAGRICUS RHUMELII, qui est hic.

℞. Sapon. Venet. ℞ij.

Camphor. ℞ij. ad ℞ss.

Spir. vin. q. s.

Solvantur & ad tempus digerantur, & separatis fecibus reliqua ad usum servantur, ac cum linteis partibus dolenti applicentur.

Spir. urinæ cum Spir. vini, mistus egregie conducit applicatus, it. sachar. Saturni cum Spir. vini camphorat. Arthritidem cum inflammatione incipiente junctam tollit, NB. optimum ad quamcunque Arthritidem est Later, sive ferrum candens in quo superfunde urinam pueri, & vapor exhalans excipiat partibus dolentibus forsitan lorio cum ipsa urina sic parata non esset incongrua.

Si post paroxysmum podagricum tumor adest hic optime discutitur Vapore de Eruca, absinth. & Artemis. in aqua & vino coctis & pedibus calidè suffumigatis.

Ad præservandam Podagram optime conducit Vomitus singulis mensibus semel institutus: vitatur omnia acida, & per volatilia item absorbentia paroxysmus imminuus avertatur.

CAPUT XV.

De sanguinis motu ad corporis circumferentiam factaque ibi insensibili transpiratione.

Thesis 1.

Cutis nostra est rete quoddam ex triplici minutissimo cum vasculorum capillarum ceu fibrarum genere tanquam tot filamentis artificiosè constructum, ex capillaribus nempe vasculis, quæ ob exilitatem fibræ vocari possunt, venarum, arteriarum & nervorum, quæ inter se contexta rete quoddam totum corpus investunt constitunt: sub qua textura reticulari copiosa constituta sunt glandule parvae, suis excretoriis vasibus exteriora versus ad cuticulam spectantibus instructæ, quorum orificiola cutis poros constituere videntur, Videat. STENO in tractat. Myologia specimen Geometric. ubi de pilcis anatome, item observat. de muscibus & glandul. pag. 46. MALPIGHIIUS in tractat. de externo tactus organo pag. 32. 39. BARTHOLINIUS. Cent. 3. Epistol. 65. item 97.

Thesis 2.

Hæc ipsæ cutis glandulæ ex sanguine per capillaria vasa emulgent & sepatant copiosè partem ejus aquosam, salibus oleosis superfluis aliisque particulis inutilibus, tum primariò massæ sanguinæ, tum etiam partium continentium imprægnatam, quæ sub halituum per se invisibilium formâ per vascula earum excretoria expirant, adjuvante non parum calore tum ipsius corporis expirantis, tum etiam corporis ambientis, & INSENSIBILIS TRANSPIRATIO appellatur, cujus quantitatem incredibilem simul ac necessitatem insignem vide in Medicina Statica SANCTORII.

Thesis 3.

Materia insensibilis hujus transpirationis primariè est latex aquosus sanguinis, partibus ejus inutilibus, id est superfluis, & diuturniore cum sanguine circuitu effectis, sufficienter tamen pro omnimoda transpiratione attenuatis & volatilizatis, salinis volatilibus oleosis, imprægnatus, cujus maxima pars uti cum urina ablegatur: ita residua portio in sanguine, dum cum eo circulatur per partes continentes, i. e. solidas, instar saponis abstergit & abluat nutrimentum harum solidum non perfectè post cessantem accretionem assimilatum & coagulatum, sed jam diuturniore mora inutile, aut quodammodo excrementitium redditum: Hoc ipsum ergo simul abstersum ne aliquid sordium à nutritione remaneat, secundariò insensibiliter simul exhalat.

Thesis 4.

Quod si sanguinea massa à quacunque causa velocius moveatur, insignius effervescat, & nimis incalcescat, indeque attenuetur nimium, & quasi liquecat, ut in exercitiis Corporis aut post assumpta volatilia salina aut sulfurea contingit, sudor oboritur, dum transpiratio in tantum augetur, ut ex copia maxima à glandulis imbibita, hac confertim sub guttularum minutissimarum forma erumpat, quæ unitat rivulorum specie demanant, aded ut etiam habitus exterior ab ista imbibitione uberiori humectatus quodammodo turgescere & intumescere videatur. *Materia sensilis hujus transudationis, est eadem, que insensibilis transpirationis, imprimis salina volatilis.* Vide TACHENIUM in Hipp. Chemic. pag. 68. Sed præterea in statu naturali ex massa sanguinea si sit primis attenuata & resoluta, copiose partes utiles uti etiam ipsam nutrimentum partium solidarum, ostendit liquefactum, simul à sero salso absorbetur, simulque foras educuntur. Ut nihil dicam de partibus spirituosissimis in omni sudore evolutibus, unde & crebrior sudor, ut in laboriosis, corpus emaciat, & exsuccum reddit, pingueque eo valde attenuantur. Vid. supra cap. de nutritione.

Thesis 5.

Ast in statu præternaturali quæcunque sanguinis aut partium continentium heterogeneitas, auspiciatissime & copiosissime cum sudore excernuntur. Quando scilicet eadem prius per fermentationem a sanguinis ardore miscela separata, & quasi præcipitata sunt, tunc enim ab aquosis partibus imbibita, vel spontaneo naturæ motu in declinatione morbi criticæ excernuntur, ut etiam in sine Paroxysmorum febrilium in intermittentibus contingit, vel medicamento diaphoretico attenuata & liquefacta massa sanguinea easdem excludit. Hinc in principio morborum, dum nondum est facta excernendorum istorum separatio, ut unæ tunc apparent claræ & crudæ, ita tunc sæpius frustra raro sine noxâ propinquantur sola sudorifera, magis namque exagitant massam sanguineam, & effervescentiam impetuosiores reddunt. Quod si vero præmittantur præcipitantia vel addantur sudoriferis, ut plurimum speratus evenit successus.

Thesis 6.

Vfus ergo insensibilis transpirationis, & sudoris primarius est, ut purificetur mass. sang. singulæque partes ab excrementis salinis, aliisque necessitate materię in sanguificatione & nutritione pronatis, unde his excrementis recentis turbatur sanguinis fermentatio progignunturque immediate febres: secundarij sunt ut acceleretur per sudorem Mass. sang. motus, sanguis spissus attenuetur & resolvatur, ne fiat ejus stagnatio, & procuretur ejusdem ventilatio.

Thesis 7.

An autem ex præcordiis vel interioribus visceribus aliquid per sudorem excernatur immediate, ut acute hic urget DEUSING in exercit. de depurat. alimentor. pag. 187. & appendic. pag. 343. item in dissertat. de lacte sect. 2. §. 63. id sanè valde probabile, licet ob modum, quo id fiat, & viarum per quos id contingat, ignorantiam, res obscurissima sit.

CAPUT XVI.

De sanguinis ad cerebrum motu, spirituumque animalium generatione & officio.

Thesis 1.

Sanguinis ex sinistro cordis ventriculo in arteriam dextrorsum altera pars per arteria ramum, ascendens

rem sursum fertur, & ex ramis axillaribus per duo insignia arteriarum parva carotidum nempe & vertebrarum in cerebrum ascendit. in cuius medullam hæc arteria ramos quosdam hinc inde spargunt, maxima verò pars in minima capillaria divisa vascula extimam cerebri & cerebelli superficiem cinericeam, cortex appellatam, sub tenni menynge, à qua omnes ejus anfractus atque involuuntur, lubintraht, & paucis venulis ex sinibus duræ matris oriundi simplicuntur, in quos sanguinem denud reportant, à quibus in sinu quatuor derivantur; qui cum continui sint venis jugularibus (his enim inflatis inflantur & sinus) tandem per hos in venam cavam omnem sanguinem refundunt, de quibus vasis vide SYLVIIUM diff. 4. & VVILLIS in Anatom. Cerebri cap. 1. & 3.

Thesis 2.

Arteriola istæ copiosè motu suo cerebri certum motum tribuunt, ut ex inflatione Carotidum patet. Corticem verò istum qui ex sanguine ed allato loco coloris albicantis subcineritius est, ex copiosissimis glandulis minutulis ovalis figuræ constare, in quas influunt se ista vasa & ex quibus singulares ductus nervi oriuntur, qui ut unversam cerebri medullarem molem constituent, etiam tandem in nervos abeant, per quos nutritius in glandulis istis elaboratus succus in corpus distribuatur, existimat MALPIGHIUS in Trattat. de structura viscerum, cap. de Cortice cerebri.

Thesis 3.

Pari autem quendam spiritum ab officio animalium dictum, hic præsupponimus, cum videamus v. gr. nec vo dissecto perire membrò infra sectionem sentium pariter ac motum, Objectiones autem contra eum discutissas vide in ROSENFELDI exercit. Anatom. Hunc generari ex sanguine indubium est, cum nulla adfit materia pro eodem: & quidem sanguinis partem subtilissimam volatili, que spiritus vitalis aliàs dicitur esse id, quod transeat in animale spiritum asserimus. Non per modum novæ cujusdam elaborationis, aut fermentationis in cerebro perficiendæ, sed per modum separationem, dum spiritus salinus volatilis & lucidus sanguinis, à sanguine in cerebro separatur, & ita solus ac purus indeque vegetus existens membra in fluxu suo actuat, eaque ad sensum ac motum disponit, & hos varios, prout ubique particularem organorum characterem suscipit & proprietatem induit.

Thesis 4.

Modum istius separationis optimè expressisse videtur SYLVIIUS in dissert. 8. §. 29. & VVILLIS in Anatom. cerebri cap. 9. pag. 68. per modum nempe subtilissimæ filtrationis, vel accuratæ per serpentinis ductus distillationis, qua partes sanguinis spirituosæ activæ & mobiles ex carotidibus in cerebro, ex vertebraribus vero in cerebello, per eorum corticem glandulosum agilitè penetrando transeant, in cerebri medullam crassioribus ob pororum angustiam, aquosis ob cerebri substantiam, quasi oleosam & pinguem, exclusis, unde necesse est emergat spiritus subtilis volatilis facillimè mobilis & luminosus, in statu scilicet naturali constitutus.

Thesis 5.

Cum ergo spiritus animalis præses sit omnium sensuum & hos consequentium affectuum & motuum, necessarium erit, materiali suo influxu vigorem hunc partibus tribuere, quod defendentem vide CHARLETONEM in exercit. 11. contra eos, qui nuda quadam irradiatione a cerebro partes ita disponi asserunt, ut aptæ fiant ad percipiendas sensilium objectorum impressiones, & exsequendos debitos motus. Determinatur autem Spiritus Animalis ex se indifferens ad diversas actiones pro varia partium organica dispositione, & proprietate, nam is ipse, qui in lingua dicitur gustare,

stare, videret, si esset in oculo, aut deglutiret si esset in Oesophagi musculis. in operationibus enim externis quos per motum exercet, passivè se habet; in instrumentis enim sensuum recipiendo objectorum sensilium per organa mota impressiones, sensus instrumentum est, sicut non nisi motus ipse fibras motrices movere videtur. Sed quo ad sensus internos, non sine idearum compositione explicabiles aut ruditer saltem cognoscibiles, ipsisque consequentes affectus; quomodo hoc spiritu vel obeantur vel adjuventur, res adhuc intricatissima est.

Thesis 6.

Quod si Spiritus animales in debita quantitate & subtilitate blando & moderato motu agitentur, indeque cerebrum implendo, quocummodo expandant & continuo vixulo in corpore influant, omnium actionum animalium sequitur exercitium, h. e. vigilia, sin ab alio quocunque objecto vel perturbati & irritati inordinato & impetuoso in cerebro motu, ciantur, mentis perturbatio, & deliria varia non tamen diuturna oriuntur, ut in paraphrenitide, item in ebriis apparet. In partibus vero & musculis variæ gestulationes aut varij convulsi motus producuntur, quod si hi spiritus paulo subtiliores celerius & agilitè moveantur, subtilitatem s. acumen ingenij (quantum nempe hoc à sensibus internis dependet) alacritatemque singularem corporis actionibus, & promptitudinem conciliant, sed quæ ob nimiam spiritus subtilitatem, indeque insignem in varios non raro inordinatos motus aptitudinem, simul tamen etiam facilem eorum absorptionem & dispersionem, inconstantiam partim, partim etiam impatientiam securam vehunt, hinc veratilia ingenia, qualia Gallorum, item sic ditorum Cholericorum. Quod si hic spiritus purus quidem & lucidus, non tamen adeo subtilis & agilitè sit indeque tardius, ordinate tamen, movetur, minus quidem velocia, acuta tamen & accurata conciliat ingenia, cum quadam pertinacia, simulque in omnibus actionibus autoritas quadam & maturitas, constantia & patientia est conspicua, uti in Italis & Hispanis & sic dictis Melancholicis moderate videre est, sit verò torpescat nimis spiritus, minus sit agilitè, stupor & hebetudo ingenij cum actionum reliquarum corpore obvis est, ut in phlegmaticis nimis vel nimis Melancholicis usu venit. In tali casu spiritus excitandus est, unde choreæ, facetae conversationes, jucunda Mulierum confectio, melancholicos alacres reddit, agitando nempe & subtilizando spiritus.

Vires corporis nostri dependent primario à spiritibus tam vitalibus quam animalibus: horum defectus causa est imbecillitatis & prostrationis virium. Relictis causis variis que spiritus deficientes reddunt in.

CURA vires restituant omnia ea que spiritus copiosiores & volatiliores reddere valent: qualia sunt omnia spirituosæ ex vegetabilibus parata spir. vini, & similes hinc etiam aromata ex quibus aquæ confortativæ Apoplectica, & Epileptica constare solent inter que primatum obtinet Essentia & oleum cinamomi. Pertinet huc Ambra simul sanum restaurativum spirituum animalium, ut d. non tantummodo usurpantes in veterem armat, sed præterea quocumque sensibus decrepitis moderato usu mire conducit, unde Confectio Alchemes quam ingreditur Ambra conducit, it. Essentia Ambræcum spir. rosar. it. tinct. corall. cum spir. cord. Cervi quam ingreditur Essent. Ambræ, it. spirit. rosar. ambratus & similia.

Subinde fit ut ex irrequieto nimis spirituum animalium motu indeque ortis deliriis aut Agrypnis aut etiam motibus convulsivis ingens virium imminuat prostratio.

In tali casu ex Opio rectè parata remedia sunt divina auxilia, si appropriatis aliis remediis miscantur: fuerit talia Laudanum Opiatum Helmont. ex Opio cum succo Cydoniorum fermentando paratum, est optimum

auxilium; quin & camphora in morbis malignis cum modo dictis symptomatis conjuncta in pauca quantitate & aliis appropriatis addita spiritus animales nonnihil s. git & ad debitum motum redigit.

Thesis 7.

Quod si Spiritus torpeat vel ob deficientem quantitatem, vel ob deficientem subtilitatem, indeque parciter at tardè influat, sensus quiescunt, & alta quies occupat membra, hoc est somnus obrepit, non enim dejecta sunt partes spiritu animali in somno, sed hic parcius tantum influat, & quia non adeo agilitè & subtilis, non adeo facile objectorum sensilium recipit impressiones. Causa ergo somni est, 1. quando spiritus deficienter exhausti nempe ob labores. 2. quando sunt torpidi & difficulter tardeque mobiles, quod sit primo ob cerebri aliqualem humectationem ex continua spirituum ex sanguine in cerebro in vigiliis generatione, cum quibus sensum aliquid aquosi simul destillat in cerebrum, unde spiritus similiter non tantum humidus & aquosus sunt, indeque densiores sed etiam ex infarctis poris iidem à solitis expansionum tractibus & orbitis pro isto tempore impediuntur. Vid. VVILLIS in Anatom. Cerebri pag. 84. Secundo ob eorum fixationem, s. condensationem ex assumptis vel applicatis medicamentis narcoticis seu Opiatis, quibus eorum motus insigniter impeditur solet.

CAPUT XVII.

De sensibus externis in genere.

Thesis 1.

Externa ambientia corpora continuo in nos agunt, & externas partes afficiunt, cujus actionis & ab externis facta in corporis membra impressionis perceptio, vocatur sensus. Sicuti pars ista, que impressionem istam seu externorum insultum immediate recipit, sensus Organum vocatur. In omni ergo sensu duo sunt consideranda, 1. receptio impressionis factæ in organo sensus ab objecto externo sensili. 2. perceptio istius impressionis seu mutationis in organo factæ. Prius dicitur sensus externus, sentire enim est quoddam pati, posterius vero dicitur sensus internus, sic auris interna recipit vini irruentis toni, cujus insultus perceptio in cerebro est formalis auditus. Prout ergo externorum insultus variat, hisque respondens corporis partium structura, quæ hujus non illius objecti recipere activam impressionem apta nata est, etiam variant sensus externi, quæ ad quinquenariū numerum vulgè aptè satis revocatur.

Thesis 2.

Communis in Scholis Philosophorum & Medicorum de Sentiendi modo recepta opinio In hoc consistit, quod nempe objecta sensibilia habeant in se qualitates reales; quæ ex se diffundant alias qualitates intentionales, species sensiles dictas, quæ species ita afficiant organum sensus, ut facultas sensitiva ibidem residens, istas qualitates mediantibus spiritibus recipiat, easque ad facultatem sensum communem dictam transmittat, à qua fiat istius qualitatibus perceptio & judicatio, atque ita vera sensatio, sic v. gr. color parietis albus, sit talis qualitas, quæ ex se dimittat speciem suam in oculum, à qua specie ita afficiatur facultas visiva, ut exinde in sensu communi tandem eliciatur istius coloris albi perceptio & ejus visio. Sed quis non videt hisce nudis terminis nominalibus sine nucleo rerum, rem hanc aliàs obscuram, multo magis obscurari? explicandum enim restat, quid sit ista facultas sentiens, in quo consistant istæ qualitates sensiles, earumque species intentionales? Item quomodo eadem afficiant organa, & quomodo ab his ad cerebrum fiat transitus pro formalis sensatione.

Thesis

Thesis 3.

Ad idem ergo reliquis cæcis rationibus & terminis nil significantibus, experimenta naturæ consulentes aliter longè rem explicant. Inveniunt scilicet omnes istas, quæ corporibus attribuuntur qualitates, esse non entia, sed eos rebus in se unis affingi ex diverso nostro concipiendi modo, qui multiplices eosque distinctos de una re formans conceptus, prout diversimode res ista afficit sensus, statim etiam tot entia quasi reverà distincta in ipsis concipimus. Videat, de hoc DUGBY in Tract. de natura corporum, Tract. 1. cap. 1. pag. 3. cujus verba ut aliquomodo mutata in me accipiam, suppono, me corticis Aurantiorum frustulum in manu tenere: Hoc frustulum in manu tenere: Hoc frustulum in se realiter tantum ens unicum ex particulis materialibus in unum corpus coalitum, diversos in meis sensibus effectus producit, visus in eo colorem aureum, olfactus odorem suaveolentem, gustus saporem amaricantem acutum, tactus denique frigus, laxitatem & aliqualem scabritiem detegit. Sensus itaque diversimodè affecti nuncios ad phantasiam admittunt, tanquam certos facturi, quid quæque in frustulo illo deprehenderit, ita ut ratio postmodum flavedinem, suaveolentiam, amaritatem, frigus, scabritiem, &c. separatim consideret, unde diversæ notiones in mente quasi tot diversorum entium oriuntur, quæ tamen reverà in illo frustulo nullatenus distinguuntur, nec aliud sunt, quam ipsa illius substantia pro varia sensuum & organorum dispositione diversimodè me afficiens.

Thesis 4.

Sunt ergo vires corporum sensus afficientes, quos qualitates sensiles vocant, v. gr. sapor, odor, color, &c. non entitates quedam reales & absolute, positæ in indivisibili & ab alia quolibet entitate ipsoque corpore, cui inhærere dicuntur, distinctæ, sed duntaxat corpus ipsum prout hoc ex certo particularum materialium, ex quibus constat, coalitum juxta harum magnitudinem, figuram, situm, texturam, &c. aptum natum est variè sensuum organa sua distincta conformatione secundum istas corporum texturas, seu diversa patientia diversimodè agentibus respondentia afficere: sic v. gr. eadem particula frustulum corporis aurantiorum contentens, quatenus peculiari modo situatæ lucem reflectunt colorata apparent, quatenus certo modo figuratæ, papillas linguæ vel membranam narium afficiunt, sapida & odorata sunt, quatenus denique inæqualiter contextæ multæ eminent, multæ depressæ sunt, scabritiem quandam s. superficiem qualitatem tactui representant. De his similiter philosophantes videantur DUGBY in libr. de natura corporum Tract. 1. cap. 27. & sequ. item CARTESIUS in suis scriptis, imprimis de homine. GASSENDUS in sua philosophia Epicuræa, REGIUS in Physicis, BOYLE in Chymistia Sceptico imprimis in Tract. de Origine formarum & qualitat.

Thesis 5.

Modus ergo quo objectum sensile afficit organon sensationis, non fit per talem qualitatis ex objecto emanantis in organo receptionem, ut facultas sentiens hujus qualitatis quasi intuitu sentiat, sed fit per certum motum, in quem instrumentum sensus proximum citur, cumque varium, pro diversis objecti materialibus conditionibus, & hinc alia atque alia ad organon movendum habitudine. Constant organa sensuum variis partibus, ex quibus una immediatum est sensus instrumentum, in quam objectum sensile immediate irruit, vel impellit, & hæc semper est nervus, cujus extremitas vel in membranam tenacem fortiter tensam expanditur, v. gr. in auditu & visu, vel in capitulum papillare conglobatur v. gr. in gustu & tactu. In hanc nervi extremitatem irruens objectum sensile

illam vel percussit, vel in vibrationes movetur, vel pungitur, vel titillat, vel alio modo (quibuscumque terminis explicetur, modo intelligatur) motum cit, & in hac organi motione formaliter sensus externus seu impressio ab objectis recepta consistit, hic motus in organo factus in cerebro perficitur & quasi dijudicatur, & ita in sensu sic dicto communi formaliter in homine sentitur.

Thesis 6.

Cæterum considerandum venit, quomodo motus ipse sensivus in quo sensus externus consistit, deservat ad cerebrum pro formalis sensatione interna. Medium hocce sunt Spiritus Animales in nervis continuati, & in horum extremitatibus sensilibus quasi coacervati, qui non possunt non ad levissimam eorum motionem simul moveri, & eodem modo atque fibræ istæ nervosæ ab objecto contactu vibrari. Hi spiritus ita moti per continuitatem nervorum ad cerebrum usque pertinent, (quatenus motus spiritus in organo sibi vicinum s. connexum similiter movere, & sic successivè & id quasi per modum undulationis) cui alium quoque ictum infligunt, respondentem illi, quem sensui externo objectum infixerat, & ictu quidem hoc peculiari modo afficiente cerebrum; formalis postmodum in eodem per sensum communem sentatio in homine elicitor, quatenus forsan ad normam hujus motionis ab organo ad cerebrum continuitate imago seu idea, exprimens hanc ceu suum exemplar, fabricatur.

CAPUT XVIII.

De sensibus externis in specie.

Thesis 1.

Primum quod nos afficit objectum externum est lumen, ex corpore lucido per radios ubique diffusum materia nempe quædam subtilissima & mobilissima quæ sive sit ignis quidam maxime rarefactus, uti vult DUGBY de immortalitate Anima part. 1. cap. 6. & sequ. vel alia quædam materia æthereæ, ut CARTESII est sententia, in medio relinquo. Hoc lumen vel immediate ab oculo recipitur v. gr. à sole, ab igne, vel mediate mediante nempe refractione nunc per diversa transit media vel mediante reflectione ab objecto opaco vel solido, quod transitum ipsi denegat, & propterea quasi repercutit, instar muri pilam repercutientis, & ab eadem reflectitur ad eum angulum exactè ad quem inciderat. Quod si corpus à quo reflectitur sit politum (plus tamen vel minus, nam perfectè politum nullum est corpus sublimare, nam & ipsum aurum respectu subtilitatis materis luminosæ, suas habet inæqualitates & poros) lumen maxima ex parte eodem fere modo; prout incidit, ad visum reflectitur, talèque corpus splendere dicitur.

Thesis 2.

Sin verò non sit politum, sed variformes habeat eminentias, diversè figuratos poros, & variè conformatos meatus, &c. lumen in istis diversimodè modificatur, turbatur, umbris miscetur, & multipliciter nunc refringitur, ut lumen ad oculum perveniens non nativa sua facie appareat, sed alio modo, ita ut tunc color appelletur & objectum à quo ita modificatum reflectitur, exinde coloratum. Est namque color nihil aliud, quam lumen in corpore, in quod incidit diversimodè modificatum & hinc ad oculos directum, quæ modificationis varietas ex eminentiis, poris & meatibus, & particularum corpora componentium diversâ magnitudine, figura, textura, resultans, omnem colorum tam apparentium, quam realium differentiam depromit. Hinc enim cæcus solo tactu exquisito omnes corporum colores discernere valet.

Hinc

Hinc enim vitrum triangulare pro vario ad lucem positum, varios istos colores instar Iridis producit, pro lucis incidentis varia refractione. Hinc Vitrioli in Aqua solutio limpida & perspicua injectioni decocti gallarum vel alius cujusdam alkali solutione, similiter clara & perspicua, subito nigrescit & fit atramentum, quatenus facta ex acido & alkali unione partes metallica Vitrioli ab acido dimittuntur, qui poros liquoris replendo lumini transitum liberum non permittunt, unde opacitas; Præterea istud lumen variè refringunt & diversimodè reflectunt, ut exinde in oculos incidens, colorem nigrum repræsentet. Sed hæc non tantum Chymia quotidie ad oculos ponit, sed præterea sufficienter sunt declarata à Dn. BOYLE in Tractatu de coloribus, item DUGBY loco citato cap. 19. Addatur Pater FRANCISCUS MARIA GRIMALDI in Tractat. Physico Mathem. de lumine, coloribus & Iride.

Thesis 3.

Lumen ergo vel simplex vel reflexum & modificatum illabitur in oculum per foramen tunice a vasa ceu in cameram obscuram (nam revera oculus est talis camera) in qua crystallinus humor est vitrum lenticulare, in quo fit decussatio specierum, ut vocant visibilibus (hoc est ipsius luminis à variis punctis objecti oculum intrantis) donec hæc in tunicam ceu primarium visus organon impingant, & sic objectum inverso situ depingant. Videatur SCHOTTUS in Magia naturali part. 1. Retina tunica ista est expansio nervi optici & exinde ubique perfusa Spiritu Animali: ab illabente ergo lumine vel simplici vel colorato objectum visibile representante, & impingente in tunicam istam, hæc quasi percussa similiter movebit spiritus presentes, qui continuata serie per nervos cerebro similem motionem imprimant, & ita visionem s. objecti in oculo representati perceptionem in sensu communi promovebunt. Prout ergo variè modificatum lumen variè percussit tunicam reinam ejusque fibrillas, variè dicuntur objecta colorata. Quod si similis motus in oculo produci contingat ab ullâ aliâ causâ; etiam interna, in qua partes lucis nullæ sunt, putabit quis eandem lucem vel colorem se videre: Hinc enim est, quod oculi percussit in tenebris lucem videre putent, item quod ante Parozysimum Epilepticum aut Vertiginis, non raro varii colores apparere soleant. BOYLE citat. loc. pag. 10.

Annot. Frack.

De AFFECTIBUS OCULORUM noto in genere quod ex duplici oriatur causa.

Vel ex lymphæ lachrymalis nimis acida & acris, unde oriuntur fere omnes affectus oculorum externi: nam omnis lymphæ sub se continet subtilem quandam acorem absergentem & detergentem, hinc fit, ut in naturali statu hoc oculi à tali lymphæ lachrymalis humectati sint facile mobiles & ab omnibus sordibus purificati; simul vero atque hac lymphæ lachrymalis fit nimis acida, tunc varia oriuntur oculorum mala, imprimis externa v. g. Oculorum rubedines, corrosiones, lippitudines, pustula, ulcera, fistula lachrymales, pruritus, &c. quin & si lymphæ hac nimis acris & corrodens ledat carnem in angulis oculorum si tam exinde emergunt exerescentia variæ in specie unguis seu panniculi oculos tandem obrepentes.

Alterâ Causâ affectum oculorum sita est imprimis in humoribus oculi bulbum replentibus in specie in humore aquo: hi enim humores dum nimis crassescunt & exinde nimis perspicui sunt tunc visum impediunt, & specialiter aqueus humor pro varietate crassitiei varios acquirat colores, nunc glaucum, nunc album, nunc alium: ita ut tales tanquam per nebulas omnia se videre existiment imò si aqueo humori permisceantur nonnulla excrementa hæc ipsa tandem acutius com-

parata concretionem membranaceam efficiunt & ita suffusionem seu Cataractam inferunt.

His aff. tribus facile est invenire remedia, nam qui ex lymphæ vitio oriuntur postulant talia quæ aciditatem & acrimoniam ejus corrigere possunt: quæ verò mala oriuntur ex vitio humorum oculi postulant subtilia penetrantia in quibus imprimis Fella animalium excellunt.

Remedia quæ oculis adhibentur dicuntur Colliria, quæ inter primatum obtinent infusa Martialia cum aqua appropriata facta, sive sunt ex Vitro Antimon. sive ex Croc. metallorum sive quod optimum ex capite mortuo butyri Antim. e. gr.

℞. Vit. Antim. pulverisat. ℞B.
ad gr. xv.

Infund. in
Aqua flor. Cyan.
Euphras.

Fœnicul. aa. ℞j.

stent in loco calido per
noct. mane filtrant.

add. Camphor. gr. vi. F. Collyr.

hujus aliquot gutte instillanda sunt oculo, agro supinam jacente NB. & hoc interdum repetendum prout opus fuit.

Hæc aqua etiam valde convenit contra suffusionem.

Hinc Collyrio Catholico commode addi possunt in rubedine, dolore & inflammatione oculorum, Cerussa vel Saccharum Saturni à ℞j. ad ℞B. vel ℞j. subtilissime pulverisati, potestque tunc fieri infusio in aqu. spermatis ranarum aut aqua dest. ex baccis fragrorum.

Ad clarificandos humores oculorum item ad detergendos & absorbendos unguis & pannos optima est hæc Mistura.

℞. Aqua leucæ bulboſæ ℞ij.
Fell. lucii piscis. ℞j.
misc.

stent in loc. calido per noctem mane filtrant. D. S. Specifico. aqua contra dictos affectus.

Secretum BURRHII in his casibus est Fell. humanæ destill. ex cucurbita vitrea humili per alembicum æneum seu cupreum.

Alii etiam ad absorbendas istas oculi exerescentias commendant hanc Misturam.

℞. Aqua Chelid. major.
Euphras. aa. ℞ss.

Vitrioli albi pulverisat. ℞j.

misc. & filtrant.

NB. pondus vitrioli est augendum vel minuendum pro tolerantia acri.

In Ulceribus aut Vulneribus oculorum, ubi opus est detersione aquis ophthalmicis addatur interdum Mel aut ejus loco Sacchar. Candæ aut similia.

Sic FORESTUS in lib. 11. obs. 29. habet exemplum pueri qui ex variolis incidit in pustulas oculorum quæ postula tandem fuerunt exulcerata & exinde abortiva est nebula oculorum huic profuit sequens Collyrium.

℞. Aqua sœnic. ℞ij.

Fell. anguill. ℞j. ad ℞ss.

Sachar. Cand. pulverisat. sub. ℞j.

misc.

stent in loc. calid. per noct.

F. Collyr.

HARTMANNUS in prax. chymiatr. cap. 43. thes. 3. habet aquam ophthalmicam cum Zingibere paratam, quam non satis commendare potest LINDANUS ut pote qua ipse aliquot suffusiones confirmatas se curasse gloriatur.

Ad affectus ex lymphæ vitio & inflammationes oculorum confert hæc Mistura.

E. ℞. Aqua.

℞. Aqua Plantag.
Fenicul.
Spermat. ranar. aa. ℥j.
Turis præp.
Ceruss. pulver. aa. ℥β.
Camphor. gr. vj.
Croc. gr. ij.

misc.
stent in loco calid.

D. S.
Unguis oculi perfectus fuit curatus aliquando beneficio
talis Collyrii.

℞. Aqua Chelidon.
Calcitr. aa. ℥j.
Off. sepia ppt. ℥j.
Vitrioli alb. ℥β.
Tur. præp. ℥β.
Sachar. Cand. ℥j.
misc. probè & agitent.

D. S.
Liquor reticularum ulmi singulare experimentum est
in oculorum vulneribus instillatus, & cum linteis du-
plicatis in eo humectatis impositus, nam hoc succo etiam
vulnera oculorum per quæ humor aqueus effluxerit, fue-
runt curati & oculi restituti.

In dolore, rubedine, & inflammatione oculorum,
Cataplasma ex Pomis assatis seu sub cineribus coctis
est experitissimum, modum vide in Collegio Jonstoniano
D. Micu.

Frustum carnis crudæ sive bovina sive vitulina,
magnitudine & crassitie thaleri applicatum oculis con-
ducit insigniter ad rubedinem & tumorem oculorum ex
causa externa, puta festuca in aure contenta. Idem val-
de convenit in preservandis oculis à variolis si appli-
cetur & subinde removeatur, novumque denuo appli-
cetur.

Thesis 4.

Fit ergo visio per eorum duplicem, rectum unum ab
objecto ad punctum interjectionis in crystallino, &
inversum alterum ab hoc puncto ad tunicam retinam,
& prout angulus iste interjectionis est, vel major vel
minor, etiam objectum majus vel minus apparebit,
& si medium inter objectum & oculum est unum ratio-
ne crassitie in loco eodem objectum apparebit, in quo
est, sin vero objectum sit in medio crassiore vel te-
nuiore, quam est circa oculum, etiam in alio loco,
quam reverà est constitutum apparebit, idque ob re-
fractionis varietatem pro mediis diversitate videat.
HORSTIUS in Operibus Medicis Tom. I. in disert. 3.
coronid. 1. exercit. 18. unde nummus in pelvi positus
non apparet infusa aqua in pelvim mox apparebit,
& baculus rectus, cujus medietas aquæ sit immerfa
fractus apparet. Oculi ergo fabrica ex tot humoribus
diverse consistentiæ est composita, ut per refractiones
eò exactior fiat objecti representatio. Cæterum
oculus licet sit duplex, non tamen una res visa duplex
apparet, quia axes pyramidum visualium coincidunt in
unum punctum unde visio duplex in utroque oculo est
simillima: Sin vero contortis oculis axis ista variet,
etiam una res duplex apparet. Recta quoque appa-
rent omnia objecta licet ista versa depingantur in
oculo, quia per visionem res ibi apparet, quo linea
visualis ex oculo tendit, sed hæc linea ex inferiori
puncto retinae sursum, ex superiori vero deorsum
tendit. Ergo & hoc modo objectum nobis apparet.
Sed hæc pro exactiori cognitione perfectam Opticæ
presupponunt notitiam. Plura qui vult, videat
SCHOTTUM loco supra citat. COMÆUM in cursu Phi-
losophic. cap. de visu CARTHESIUM Tract. de homine;
& MARCUM MARCI in Thaumantia seu arcu caelesti.

Thesis 5.

Alterum Objectum quod maximè nos afficit dicitur

SONUS, qui est motus aëris nunc celerior, nunc tar-
dior, ab aliquo corpore movente excitatus, & prout hic
motus est vehementior vel debilior, sonus est major
vel minor, & prout est subtilior seu minor & cele-
rior, vel major seu tardior, eo etiam sonus nunc est
acutus, nunc vero gravis. Totum negotium aptè de-
clarant chordæ in Instrumentis Musicis, quæ minores
& magis tensæ, eo acutiorem, si moveantur, efficiunt
sonum, ob subtilem verberationem, & celerissimam
motionem aëris, quod vero grandiores aut minus tensæ,
eò gravior est sonus, ex ratione contraria. Sin vero
quiete persistant nullus est sonus, quin si eorum mo-
tum digiti appulsu inhibeas, sonum omnino tolles.
Sonus ergo hujusmodi seu motus aëris promotus ad
aliquod corpus solidum repercutit exacte ad angu-
los tales, ad quales incidat, ita ut incidentia vel
impulsionis angulus sit æqualis angulo repercussionis,
& dicitur Echo, quale Echo est omnis iste sonus,
qui in organis Musicis dicitur resonantia, quæ est
sonus in testitudinis cavitare multipliciter repercul-
sus. Hæc resonantia imprimis in metallis reperit-
tur, quæ ob firmam suam insignibus tamen minu-
tis poris rectam compagem percussa, in libero
aëre, uti acutum excitant sonum, ita & ipsa eun-
dem sonum diu in se conservant, ob aërem in eo-
rum poris minutis & copiosis celerissime tremescen-
tem seu motum, & ambientem aërem in similes mo-
tus concitantem, unde & v. gr. Tintinnabula maxi-
mè resonantia, quando digito tanguntur (qui digitus
tunc aliquam in his percipit quasi formationem sub-
tilem celeremque stillationem) mox ab omni sonitu
cessant ob digitum motum aëris in eorum porulis
non recipientem, sed potius impediendum, plura de
sono in genere videat. in D Y G B I I cit. supra loco
cap. 28.

Inter Affectus aurium frequens satis est TINNITUS & An-
sonitus aurium, ex agitatione & motione aëris in con-
cha existentis oriundus.

Remedia qua præmissis Universalibus prosunt im-
primis sunt sequentia, Spiritus Urinæ, cujus parum in au-
rem immittatur; item Essent. Flor. Anth. Castorei,
lign. cassiæ, Ess. Fellis humanæ, aut lacii piscis, quæ
Essentia cum bombace immittuntur in meatum audito-
rium, & reiteratur hoc ipsum quoties bis.

Aqua Picarum cum Castoreo simili modo applicata
etiam convenit.

Sacculus ex milio tosto & sale tosto factus probe ca-
lesfactus & auri externè applicatus mirè convenit im-
primis si aliquot gutt. olei distillat. Caryophyllor. prius fue-
rit irrigatus.

Præ cæteris conducit bombax in quo gr. j. alter-
numve Zibethi aut Moschi continetur meatus auditorio
immittitur; nam talis bombax cum Zibetho aut Moscho
non tantum Tinnitum aurium sed etiam gravem aurium
mirè curat.

Quod attinet ad SURDITATEM seu difficultatem audi-
tus, quæ ex variis oritur causis ut plurimum tamen ex
affecto nervo auditorio in cochleam expanso oritur.

Cura. Conducunt ad surditatem, præter bombacem
Zibetho aut Moscho impregnatum Axungia Serpentis,
quæ meatus auditorio illata, aut cum gossypio applica-
ta, pro magno Arcano à quibusdam habetur.

Sic Balsamus Peruvianus cum gossypio applicatus
conferit.

Item Suffitus ex decocto baccar. laur. & Absinth. in
vino factus aure exceptus. Item ex Decoct. baccar.
Juniper & Sabina.

Post suffitum Oleum Feniculi dest. cum gossypio appli-
candum.

Essent. Card. benedict. Caryophyll., Spiritus Acti-
sticus MINDERER, itidem conveniunt.

Quibusdam ad difficultatem auditus & m. aurium
Tinnitum seu singulare Secretum est sequens.

℞. Rad. Helleb. nigr. ℥β.

Calam.

Thesis 7.

Vox hæc animalium per se inarticulata (licet mo-
do intensior, modo remissior, vel aliâ ratione variata
interdum sit, unde & affectus interiores vel passionès
hoc modo produunt animalia bruta, ut in Gallinis, felibus,
canibus, &c. patet; quæ vocem pro passionum
varietate variant) articulatur in homine per linguam,
dentes & labia, quibus vocalès Epiglottidis motu
prolatæ hoc est ipsæ voces, modo certo, modifi-
cantur & figurantur, quæ ab his partibus facta mo-
dificatio consonantes constituit, ex quibus pro inten-
tione humana seu ex impositione libera formata sunt
verba, animi sensus explicantia, unde omnis idio-
matum diversitas profluit: & ex hoc fundamento per
solam linguæ & labiorum motus accuratam observa-
tionem surdus natura ac mutus solo visu & omnium
voces intelligens & artificiosè loquens effici potest, ut
hoc per experientiam confirmat DYGBY loco citato
cap. 28. pag. 324. & liber Anglico idiomate de tali arti-
ficio per experimenta conscriptus PHILOCORPHUS ap-
pellatus. Aër ergo ab imo pectore emissus ad lingu-
lam Epiglottidis plus minus, &c. vocem efficit, cu-
jus modificatores sunt lingua, dentes & labia, mo-
derator vero vocis est uvula, quæ ceu plectrum illam
temperat; hinc ij, in quibus uvula motu tremu-
lo ferit aërem vocalem, isto loquelæ vitio labo-
rant.

Thesis 8.

Motus ergo aëris aliquantis per impetuosus vel vio-
lentus (nam lenis placidusque ejus motus narcès
non ferit) per motum circulaem & spiralem in ar-
aquæ per varios circulos undulando semel impressum
motum longè producendis) quaversum se diffun-
dit, & ad aures nostras pervenit, ubi ab aure externâ
anfractuosa receptus ad internam pergit, per cujus
meatum flexuosum in osse petroso excelsurum, ad mem-
branam usque tympani pertingit, quam pullando mo-
vet, & hujus medio suum motum aëri in tympano seu
concha contento imprimat, à quo motus iste promove-
tur usque ad labyrinthum & cochleam, in cuius intimo
gyro nervi auditorii major ramus expansus in mem-
branulam ab aëre isto moto verberatur, vel aër iste
motus in eum illidit & impingit, eumque percutit, &
ita id, quod nos sonum vocamus, constituit, cujus per-
cussionis per spiritum animale similitudine motum,
continuatè ad cerebrum itidem percussum perceptio,
dicitur auditio.

Thesis 9.

Fabrica Auris externæ anfractuosa, & in specie in-
ternè concamerata facit ad exactiorem soni seu aëris
moti perceptionem, sicut in conclavibus concameratis
seu fornicibus exactius longè quicunque soni perci-
piuntur; imò conclavia maxima concameratim & ar-
tificiosè ad hoc constructi possunt, ut in uno solo angulo
omnia ea audire possint, quæ omnes in toto conclavi
etiam alter alteri in aurem susurrando loquuntur, ut om-
nes alii in conclavi hinc ambulantes nihil horum perci-
pian. Vid. DYGBY citat. loco p. 319. Item SCHOTTUS
in Magia naturali part. 2. de auditu & Musica. Mem-
brana tympani nimis impetuosum aëris motum ex par-
te refrænât, & cum interno aëre imprimat, qui in con-
cha eundem recipit, & per labyrinthum ad cochleam de-
ducit, ubi expansio nervi est primum aurium organon.
motus ergo plures successivi aëris ad expansionem istâ
allidentes, si spiritum præsentem ita movent, ut se-
cundus ejus motus in quodam tertio respondeat pri-
mo. & tertius secundo, & quartus tertio, &c. oritur
sonus harmonicus admodum gratus; ex proportione
aëreatum motionum ad se invicem resultans: sin vero
nullo modo inter se respondeant, nullamve habeant
E ij conve

Calam. arom. ℥j.
Pulp. Colocynthid. ℥j.
Baccar. laur. elect.
excortic. ℥j.

Sem Cumini. ℥jβ.
Spir. Vin. ℥jv.

misc.
infundant in vase vitreo obturato bene, stent in infuso
per biduum post, colentur cum expressione. Hic ipse Spi-
ritus cum gossypio applicatus meatus auditorio; curavit
surditatem inveteratam, quod si in hoc spiritum dissolva-
tur parum moschi aut Zibethi erit eo efficacior.

Item si talis Spiritus applicetur cum bombace in quò
antea moschus vel Zibethum jacuit.

In surditate melius medicamentum non est quam Am-
bra imprimis ubi defectus spirituum animalium adest uti
fit in Senibus, usurpatur internè, tam in substantia
quam ejus Essentia, quin & cum bombace ejus Essentia
externè auribus applicari potest. Medicus quidam
Hamburgi habuit pro singulari secreto, quo restituit
alicui auditum antea à veneno lesum idque usu in-
terno.

Fit subinde ut ex nimio sonitu lædatur auditus tunc
Recipe Bacc. Juniper. Contrif. misc. cum Pane fermenta-
to & ita fiat Panis qui recens ex furno extractus per
medium diffusus ita calidus singulo mane est auribus ap-
plicandus.

Liquor ex Ovis Formicar. expressus admodum con-
fert, aut etiam Ova Formicar. contrita cum succo cape
in aurem infusa, quam vetustissimam surditatem sanare
dicitur.

Aqu. ex ovis formicar. per M. B. distill. commendat.
CUNRADUS in Medull. distillat.

DOLOR AURIUM, frequens est symptoma ex variis cau-
sis ortum, tanquam expertum commendatur.

Remedium hocce.

℞. Ol. Scorpion. ℥j.
Amygdal. dulc. ℥β.

misc. incalcescat.

& auri dolenti instilletur agro super aure sana incum-
bente.

℞. Globul. plumbeum quo, cervus enecatatus fuerit,
illumq. complan. & aur. dolent. admove.

In dolore aurium inflammatorio optimè conducunt
Acelli in f. q. Olei Nymphaeæ & Violat. infusi & expressi.
Liquor auri instillatus admodum conducit.

Decoctum Caryophyllor. in vino auri instillatum ad
dolorem ex lymphâ crassa confert.

Thesis 6.

Instrumenta pneumatica seu fistulae similiter sonum
edunt, quatenus aërem in eorum angustis inclusum
impetuosè nonnihil explodunt, qui cum impetu per rum-
pens talem concipit motum, qui sonus dicitur. So-
nus hujusmodi seu motus aëris per fistulam tracheæ
arteriæ pneumaticam in animalibus productus dicitur
vox, quæ fit ex motu certo aëri in larynge beneficio Epi-
glottidis impresso, quæ aërem exeuntem vel stringit,
unde subtilis & acuta vox, ut in infantibus & mu-
lieribus, vel eum liberè exire permittit; unde vox
gravis & sonora, vel alio modo eum sonare facit;
adjuvante non parum ad hoc aspera arteriæ conditio-
ne, quæ quo ficiore èt clariorem, quò humidior, eò
magis raucam vocem profert. Item quod est major
seu amplior, eò graviorem efficit sonum instar ma-
gnarum fistularum in organis, unde Ursi ob magni-
tudinem tracheæ adeo murmurantem edunt vocem;
lusciniæ contra ex ejus angustia tenuem & canoram,
cujus Epiglottis facilè mobilis ingentem istam in so-
nitu variationem & harmonias varias efficit, de hac
videatur KIRCHERUS in Musurgia magna, ubi etiam
habetur Anatomie lusciniæ.

convenientiam, &c. oritur *sonus non harmonicus* seu molestus, propter communitatem nervorum sæpè linguam & dentes unà afficiens, & prout per motus istos aëreos spiritus animales variè moventur & agitantur, omnes isti affectus animi mirandique effectus, quos Musica producit originem ducunt, tardior scilicet sonus tardiores in nobis motus excitat; quales sunt languores, tristitia, metus, &c. celerior vero, celeriores affectus ut lætitiā: amorem, &c. Vid. KIRCHNERUS in *Musurgia magna*, item in *arte Magnætica* l. 3. cap. 8. part. 1. item SCHOTTUS loc. *suprà* citat.

Thesis 10.

Tertium quod valdopere in nos agit *objectum dicitur* odor qui cum aëre, quem respirationis gratia ducimus vel invitis nobis subintrat. Ex omnibus nempe corporibus exhalant copiosa particula seu effluvia in aëre hinc inde agitata (ratione quarum canes agnoscunt facillimè heros & renelli agni in tota grege suas matres) quæ si tales sunt, ut cum aëre inspirato narium subeundo latibula in membranam sensilem cavitatem earum intimam, & supremam succingentem certo modo impingant, simulque poris ejus quodammodo se insinuent, eamque quasi pungant, & levi motu vellicent, tunc talis motus in membrana narium excitatus, & per spiritus animales cerebro communicatus, ibique perceptus, dicitur odoratus, sicut particula eum concitantem odoriferæ. Ita ut reverà odor nihil aliud sit, quam particula cujusdam corporis tali modo conformata, ut membranam narium levis & singulariter, valeant vellicare: quod si enim hujusmodi vellicatio sit nimia, talis impetuosis spirituum exuscitatur motus per musculos respirationi dicatos, qui STERNUTATIO dicitur, de qua videatur SCHNEIDER *tract. de Osse cribriformi*, item SCHROOKIUS de *sternutatione*. Membrana ista naves succingens primarium odoratus est Organon demonstrante hoc sufficienter SCHNEIDERO *cit. loc.* licet contrarium statuat VILLIS in *sua Anatomia cerebri*, qui cum veteribus processibus mammillaribus adhuc hoc officium tribuit. Forlan sub hoc membrana latent, vel ipsi insertæ sunt quædam papillæ nervæ ex nervorum extremis fibris in membranam narium desinentibus obortæ, non nisi per Microscopium inveniendæ, quales papillæ in lingua gustus, in cute tactus organon constitunt, cum gustus, odoratus, tactus, non nisi pura gradatione majoris vel minoris materiæ immersionis distinguantur, & omnes solo tactu fiant.

Annot. P. 2.

In LÆSO OLFACTU optima remedia petuntur ex Majorana qua est specificum pro hoc affectu, sive interne Essentia aut Extractum assumatur.

Aur etiam Nodus cū filo ex Nigella & Majorana ana factus, & subinde naribus admotus egregiè confert.

Quidam singulariter commendant Nigellam in aceto horti infusam & denuo exsiccatam, cum ruta, sumaria, castoreo ʒj. mistam qua subtilissimè tria incorporari debent cum Urina pueri, ad consistentiam mellis liquidæ seu Sirupi tenuioris, cujus quolibet manè jejuno stomacho v. l. ʒj. gr. per naves atrabantur fortiter, & pariens postea caput ad posteriora inclinatum, teneat os aqua impletum, idque iij. l. ʒv. diebus fieri debet donec agro odor redeat.

Item, oleum Nicotian. & Iridis mistum C. oleum destill. Majoran. interne naribus illitum egregiè confert.

* *

Hæmorrhagia narium præter interna sanguinis fervorem restringentia qualia sunt Spiritus acidi ex Mineralibus, Essentia Martis adstr. Tinct. Sulfur. Vitrioli, Liqueur Stypticus, Sirupus factus ex succo stercoris Asinini misus cum Sirupo Myrtillor., item præter Opium & Opia, &c.

Externè imprimis conveniunt, Pulv. Sympatheticus, item Cap. mort. Vitriol. si in istud aliquot gutt. sanguinis incidant.

Item Cap. Mort. Vitrioli cum album. Ovi mistum & instar Turunda naribus applicatum.

Item Atramentum scriptorium gossypio exceptum, antea leniter expressum, & instar Turunda naribus admodum & nidrum.

Convenit etiam lignum Sympatheticum Fraxini naribus admotum.

Item Bufo diebus canicularibus transfossus & ita exsiccat sub axillam alligatus aut fronti admotus mirè sistit hæmorrhagiam narium.

Cataplama ex Bolo communi aut ex Gypso cum Auro communi, fronti & temporibus applicatum mirè sistit hæmorrhag.

Fimus Porcinus item Asininus cum succ. Plantag. misus & cum bombace naribus immisi etiam sistunt sanguinem.

In Hæmorrhagia narium Adolescentium ex effervescentia sanguinis orta ab ira aut nimia commotione, item in Febribus, tunc Acetum aut solum aut cum succo semperviv. major. mistum additroque Nitro applicatur resistit & seroto & sic sedata sanguinis effervescentia, hæmorrhagia cessat.

Idem remedium etiam Ebrietatem subito discutit: Item feminarum mammis applicatum narium hæmorrhagiam sistit.

* *

In CORYZA, ubi obstructa sunt naves, ad Curam optimus est suffitus ex Gum. Anima subinde repetitur; melius adhuc si ipsi addatur succinum. Item Anisi interne naribus illitum aut mel cum bombace intrusus narium egregiè confert.

Denique Camphora in Oleo amygdal. dulcium dissoluta naribus externè illita etiam egregiè prodesse dicitur.

Thesis 11.

Prout ergo particularum istarum variat conformatio in figura, textura, &c. indèque membrana narium ad eam movendam sunt proportionata, ejusque porulis vel respondeant, vel non respondeant, etiam variat odor, qui nunc est gratus, nunc ingratus, si enim blanda & moderata in membrana ista fiat vellicatio aut trillatio, ut spiritus blando & jucundo ciantur motu, odor erit gratus, contrarium sit, si se habeant alio modo. Quot ergo modi sunt in conformatione particularum odoriferarum, tot adæquate ab iis fiunt impressiones, & quanta varietas in membrana narium, tanta est varietas in impressionis illius receptione, & inde tot odorum & odoratus exsurgunt differentie, dum vario modo movetur ista membrana, hinc enim est, quod bruta, in specie canes, acutum habeatur odoratum, & quod quidam homines alios de longo venientes, nondum visos, solo olfactu agnoscant, Exempla hujus vid. in DYEBIT *cit. loc. cap. 27.* item in BORELLI *cent. 3. obs. 68.* Hæc motus in membrana varietas, variè etiam afficit Spiritus, unde odores tam variis inducunt alterationes, dum unus odor hunc recreat, illum in Syncope deiecit, in mulieribus passionem hysterica producit, à spiritu variè affecto & ad tales motus à tali vel tali impressione disposito: unde stercoris odor hominis naves lædit, qui oblectat porcum, moschus contra hominem recreat; qui si odorem omnem suum amiserit suspenditur in latrina, & ecce de novo imprægnatur suo svari odore ab istis excrementis. Imò hæc ipsa excrementa per fermentationem & digestionem etiam in similem suavem odorem transmutari possunt.

Thesis 12.

Fundamentum est tantum mutatio figurarum & texturæ in particulis stercora componentibus, quæ in moscho, dum se conformant ad ejus poros, sese insinuando in locum particularum, quæ ex moscho antea expiraverant, ex figura & texturæ & hinc motionis identitate vim moschiferam naribus repræsentant, quod sic etiam si per per fermentationem antiquam mutant figuræ ex varia separatione à se invicem, & nova à particulis

culis aliis facta combinatione. Chymici odorem adscribunt salivæ seu ejus principio, sed quaero, quomodo salivæ odoratum efficiant, si arcè eos presseris, tandem nolentes volentes figuras, reliquæque mechanica principia agnoscent; Ut taceam salium variam combinationem multum conducere ad odores, ut in lixivio scoriarum Antimonii post factum regulum apparet, si illi tantum paucillum acidi instilles, hi duo liquores in odori, subitò horrendum foetorem ex solâ mistura emittent, ob solam texturæ particularum ex liquorum istorum confusione mutationem. Sic solutio Antimonij per spiritum salis in butyro Antimonij fortem sulfurum spirat odorem, quod neque Antimonium erudum, nec ex butyro præcipitatus Mercurius vitæ, nec residens liquor acidus solitarii, sicut uniti præstant.

Thesis 13.

Naso proximum est, in quod ingesta quæcunque saliva diluta præter tactum, quem excitant singularem quandam linguam inducunt alt. rationem, quem gustum appellamus, & ea quæ eum excitant, SAPORIS vel objecta sapida dicuntur. Sapor iste revera non est quædam qualitas realis, sed tantum particularum quarundam in assumptis talis conformatio & configuratio, ut ea linguam pungant & vellicent, & ita singulariter moveant, quæ motio lingue impressa, percepta à nobis in cerebro, dicitur gustus. Salinis particulis hæc vis imprimis à Chymicis tribuitur, quia ea talem habeant conformationem, secundum quam se insinuando in linguæ poros istam inducunt vellicationem vel puncturam, quæ sapor appellatur, quæ punctura taliter movet substantias nervæ lingue, & spiritus animales in iis residentes, ut exinde gustare, id est, saporem seu vellicationem istam percipere dicatur, & sicut innumerabilis salium est diversitas ex varia tum inter se, tum cum aliis particulis commixtione; quæ ipsi valdopere in figura, textura &c. alterantur; etiam hinc innumerabilis saporum emergit differentia in omnibus subiectis diversa. Sic sapor acidus videtur in eo consistere, quod particula oblongæ & utroque latere acutæ penetrant, & quasi incisionem quandam subtilem faciunt; Sapor dulcis quod particula quadratæ quasi aut cubicæ blandè & æqualiter in linguam impingant, ipsique inhæreant. Aqua insipida est, quia ejus particula non sunt ita aptè formata, ut penetrare queant, sed desuper serpant tantum, & leniter membranam linguæ sensilem tangant; hinc propter solam figuræ & texturæ particularum stipidarum mutationem, duo liquores fortem saporem obtinentes; eorum mutua miscela tertium omnino insipidum producere possunt, quatenus mutua conjunctione lapidæ particula ita fiunt vel magnæ vel obtusæ, vel alio modo figuratæ, ut sine impressione in linguam insipidæ appareant, sic v. gr. sapor acidus spiritus vitrioli & sapor acris urinosus, in oleum tartari, per deliquium; conjunctione mutua abeunt in saporem vel leniter salum vel omnino insipidum, ut in Tartaro vitriolato legitime præparato apparet.

Thesis 14.

Ista ergo pars, quam particula ista taliter figuratæ primario afficiunt, pungunt, est primarium gustus organon, & hoc sunt parva corpuscula nervæ rotunda, sub membrana linguam investiente proximè sita, à figura papilla ab origine nervæ dicta. Nervi enim ad linguam ablegati in quamplurimos dirimuntur ramos, qui in parvas abeunt fibras, quæ ad superficiem linguæ sub membrana ejus delatæ in substantias ejusmodi abeunt rotundas tanquam in capitula fungorum, vel cornua extrema linacum dum à particulis salinis similibusve ciborum per salivam dilutis & masticando attritis punguntur, vel ab iis in eorum poros &

meatus sese insinuantibus vellicantur, talis eorum fibrosarum papillarum oritur motus & vibratio, qui per spiritus animales cerebro communicatus, gustus & ejus perceptio, GUSTATIO à nobis dicitur. Unde lingua nimis humectata ut fit in Coryzanarium, papillæ aquoso limosoque liquore nimis imbutæ fiunt ad percipiendas impressiones, quod si verò in saliva hospitentur excrementa, quæ cum assumptis se insinuant in linguam, omnia assumpta vitiosum & tamen eundem obtinebunt saporem, uti in Jætero apparet, in quo omnia amarificant. Cæterum de his papillis & organo gustus videant. Epistola MALPIGHII & FRACASSATI de lingua. BELLINIS de organo gustus. Reliqua lingua substantia musculos ad varios motus est constituta, pro vocum formatione seu loquela, sicut parvula cornua ejus superficiem inhærentia purgationi & abstertioni oris sunt dicata, item ut particula sapidæ iis implicite, fortius gustum efficiant.

Thesis 15.

Gustui proximus est TACTUS, cum & gustus eundem tactus sit, unde & de hoc idem docendum: Organum scilicet tactus primarium esse etiam papillas nervæ, ex cute erumpentes, & sub cuticula stras defendit & invenit MALPIGHIUS; Tract. de organo tactus excremento. Copiosæ namque nervorum fibre, quæ cum capillaribus arteriarum & venarum constituunt cutis integumentum, hinc inde erumpentes ex cute, definiunt in parva istiusmodi capitula seu papillas, quæ sub cuticula existunt, & reperiuntur eò grandiores & frequentiores, quo exquisitior est tactus, ut in manibus, minores verò & rariores ubi non exquisitus est tactus.

De Tactu. Papilla dicitur tactus Organon, nec quæquam confundat quod in vulneribus vel ulceribus &c. ubi vel nervi, vel nervæ fibre tanguntur & ubi nulla tales sunt papilla sensus tamen percipiatur acutissimus & dolorificus insigniter: nam fibra nervosa sentit id est promptè movetur sive sit nuda sive in papillam istiusmodi conglobetur sive etiam in membranam substantiam expandatur: hæc tamen differentia, quod in papilla naturalis & blandus fiat motus & sensus, tactus scilicet simpliciter sic dictus: nervosa vero fibra ex violento & nimio ejus motu tactus fiat dolorificus & quasi præternaturalis. In membrana vero vel puncta vel distenta vel rupta eadem ratio militat atque in fibra nervæ pura unde hæc præternaturales affectiones naturali & ordinario tactus Organon nil derogare volent.

Similis interim motus seu tactus ab objectis in extremitate fibrarum nervæarum in fibris partis sane post abscissi nem membri sphacelo correpti sapius produciuntur, dum ignorantes agri existimant se in digito manus ante aliquot dies licet abscisso dolorem percipere qualia Exempla habentur in HILDANO cent. 3. observat. 14. & 15. item in SCULTETO in ejus Armentar. pag. 67. idque ob continuatas tales nervæas fibras ex parte sana ad partem usque antea abscissam ob quam continuitatem naturalem dum similis fit motus fibra circa ejus medietatem post abscissionem qualis antea fiebat in fibra extremitate ante hujus cum parte separationem; hinc fit ut ex identitate motus etiam in sensu interno & imaginatione idem feratur iudicium & æstimetur partem abscissa adhuc sentire quasi toto adhuc cohereret.

* *

Symptoma Tactus ferè præcipuum est Dolor tam internas quam externas partes excrucians.

Qui Opiatis interne assumptis ut plurimum depellit solet in quorum tamen usu quedam cautela sunt observanda.

Si rodens humor excruciet &c. Narcotica exhibenda &c. quæ minus hos affectus quam alios laedunt quippe & tenues & calidi hujusmodi humores sunt &c. hæc autem non solum salutaria sunt, quod sensu torporem inducant.

E iij cant.

cant, sed etiam ut humorum tenuitatem cogentia, &c. Vbi vero crassi, glutinosi humores excruciant, alienissima sunt qua torporem inducunt, nempe interdum dolorem mitigant, & deteriorem reddunt partium dispositionem ut in Colicis doloribus qua ex opio, hyoscyamo, styrace constant Antidoti, hac membra ad patientiam reddant id nea & in pleuritide dolorem non sanant sed doloris sensum tollunt enecantes: talis curatio deceptio est. CHICORIUS dissert. & Epistol. medic. dialogo de dolore. N.B. Ergo adjuvenda sunt semper medicamenta morbum & causam respicientia.

Interdum in partibus musculosis percipiuntur dolores qui vulgo tribuuntur Catharris revera tamen, sunt a flatulentis suppressis & insensibili transpiratione impedita, unde interstitia musculorum distenta tali dolore consistantur in tali dolore & casu optimum est.

Emplastrum ex Tacamahac. vel sola vel cum Gummat. Caranna linteo inductum & parti oppositum.

Sin vero dolores in partibus musculis fiant a desfluxione seu Catarrhis frigidis ut vocant ceu experientia commendatur a TIMEO.

℞. Balsam. Peruv. ℥j.

dissolv. c.

Virell. vj. num. j.

add.

Spirit. bacc. Juniper. ℥ij.

misc.

F. aq. qu. artic. foveant.

Sane Balsamus Peruvianus in doloribus nervorum, in eorundem combustione, punctura, etiam in ipso dolore Ischiatico est egregius.

Alias ad dolores Chronicos item Artheticas, ac similes alios egregie conducit Spiritus Vini cum Spiritu Vini mistus, calide applicatus, & bene fricando membrum. Conducit etiam in tali casu Sapo Venetus in Aquaviva seu Spiritu vini dissolutus cum pauca Camphora & ita calide applicatus. In dolore a casu indeque orta contusione Emplastrum de Meliloto malacatum cum Balsamo Peruviano impositum est egregium.

Ad dolorem Brachii ex scarificatione in scapula convenit sequens.

℞. Oleum lumbricor. terr. ℥B.

Pingued. Tax.

Vulp. an. ℥ij.

misc.

pro inunctione partis scarificatae.

brachium vero cum Aqua hirundinum c. Castoreo bene illinatur & foveatur.

In doloribus Catharralibus, item Arthetis & similibus conducunt Spirit. Fomicar. mistum cum Spir. lumbricor. terrestr.

In doloribus partium quibuscumque imprimis Capitis a lue Venerea excitatis valde efficax est Emplastrum de ranis VIGON. cum Mercurio.

Porro gravida dolore crurum quasi convulso, agitata sequenti remedio fuit restituta.

℞. Aqua hirund. c. cast. ℥j.

Theriacal.

Cephalic.

Spirit. lilior. convall. ana ℥ij.

mista.

calida inuncta fuerunt.

Simile Exemplum habet HORTSIUS DOLORIS PEDUM PERIODICI acerbissimi & diurni in quo externè insigniter profuit Aqua Hysterica camphorat. cum Spirit. lilior. convall. & cera sulf. nigra cum sulfur. admixtione.

Alias Aqua articularis ad extra mista c. Spirit. lumbric. terr. in talibus doloribus insigniter confert externè.

In doloribus crurum inveteratis Thermae aut lapides Thermarum in Aqua cocti instar Balnearum usurpati insigniter conducunt; aut possunt fieri Thermae artificiales ex decocto Calcis viva cum sulfur. admixtione. ZVVOLFERI in suas Mantis. Spagyric. pag. 401.

Thesis 16.

Objecta ergo externa cuticulae admota, pro varietate circumstantiarum, quoad situationem & conformationem particularum in superficie diversimodè suo affricu & attritione efficiunt per cuticulam istas papillas nervas spiritibus animalibus. Quibus spiritibus motis, percepta in cerebro morio & agitatio, tactus appellatur, objectum verò movens tangibile sicut modus objecti, quo papilla afficiuntur, qualitas tactilis dicitur, v. g. dum superficies rei cuiusdam inaequalis ex diverso particularum in superficie situ ita afficit papillas, ut in continua serie positarum à particulis corporis quaedam inaequaliter afficiantur, quaedam vero non, exinde interruptus in spiritu fit motus, & nos dicimus sentire asperitatem. Sin verò omnes papillae simul afficiantur aequaliter, corpus dicitur leve, seu glabrum sin prementibus papillis, v. g. in digitis objectum externum cedat, dicitur molle; sin verò non cedat sed resistat dicitur durum: Sin objecti papillis admoti quaedam particulae iidem adhæreant, vocatur humidum, item viscidum; sin vero nihil adhæreat dicitur siccum; sin percipiatur celer & repetitus motus in papillis ab objecto externo factus, hoc dicitur calidum, quod si nullus talis fiat motus, objectum dicitur frigidum, quod si una vel duae tantum afficiantur papillae punctim objectum dicitur acutum; sin verò aliquod leniter moveatur objectum, dicitur obtusum.

Thesis 17.

Sin minus placeat hæc papillae, nondum sufficienter probatae, certum est, quod membrana ubique super corpus & partes eius forti tensione expansa, & spiritu animali per omnes eam fibras perfusa, à quo in debito expansionis toto conservantur, sint verum tactus organon, quatenus eadem ab objecto externo feritæ, tremula quadam vibratione concutiuntur, & ita tali concussione vel motione tactus sensus peragitur, quæ opinio elegantè explicata videtur in Tract. de motu musculorum, annexo Anatomia cerebri VVILLISIANA.

CAPUT XIX.

De Sensibus internis.

Thesis 1.

Dum ab externis sensibus ad internorum sensuum scrutinium accedimus, ex clara luce solis in cæcis tenebras incidere videmur, in tantum ista interiora latent obscura, quantum ista externa omnibus prostant clarissima. Cujus obscuritatis ratio est hæc, quod homines anima rationali præditi, suam sensualem & intellectualem cognitionem bene in se norint, seque actu reflexo cognoscere sciant, de modo verò quo fiant sensus interni, parum vel nihil cognoscant, unde tanto minus de brutis certi quid determinare valeant, quin potius ex nostra, ratione eorum actiones dimittentes, iis ea tribuamus, quæ an verè competant, præsupponimus potius quam sciamus.

Thesis 2.

In genere dua palmariæ quoad internarum in animalibus actionum principium & modum sunt sententiae. Prima ex Aristotelica Schola profluxit, quæ ut omnibus rebus suas attribuit formas substantiales, materiae contradistinctas & viventibus animas immateriales, ita etiam brutis animam tribuit sensualem in genere, qua pro varietate tamen specierum specificas suas obtinuit differentias & proprietates: beneficium huic animæ ejusque facultatum reverè dicunt cognoscere bruta sensuum externorum impressiones, easque cognatas

cognitas simpliciter, & dijudicatas à sensu communi per phantasiam tantum componere & dividere, seu diversimodè mutuo complicare, unde mirandæ brutorum actiones proveniant: Cognitiones hæc asservari in memoria horum, & subinde repetitas per phantasiam denuò cognosci; quod si per sensum cognitum sit objectum, ut bonum excitari in iis facultatem appetentem, & quidem partem ejus concupisibilem, quæ stimulet bruta ad desiderium istius objecti; sin verò objecti sit cognitum ut malum excitari partè appetitus irascibilem, quæ stimulet ad fugam, & ab hoc appetitu passionem s. affectum nempe iram, gaudium, terrorem, &c. deducunt. Ab hoc appetitu ulterius excitatur facultas loco motiva, ad movendos artus destinata, quæ ex dictamine appetitus variè & diversimodè moveat membra, vel ad prosequendum bonum vel ad fugiendum malum. Omnibus his facultatibus operatricibus adjungunt spiritus animales ceu instrumenta proxima, quibus peraguntur istæ internæ operationes. In homine adstruunt animam rationalem, quæ tanquam superior omnes istas similiter obtineat facultates, præterea tamen ceu peculiare obtineat intellectum & voluntatem, quibus ceu superioribus istæ inferiores cetera obedire cogantur.

Thes. 3.

Altera sententia ex antiquissima Democritea & Epicurea derivatur Schola, quam non tantummodo GASPENSUS denuò resuscitavit, sed etiam CARTESIUS certo modo arripuit, & ex qua Anglorum corpuscularis philosophia similiter prodiit; Hæc uti omnes substantiales formas negat, ita omnia naturæ phænomena ex materiae variis quantitativis conditionibus pro motum ceu universalem artificem dedit, bruta etiam animalia esse eò sensu, quo Peripatetici volunt, pernegat, sed si que in brutis habenda substantia pro anima, eam ceu corpusculis subtilissimis conflata corpoream & divisibilem, corpori animato coextensam statuunt. Unde ex conditionibus materialibus per varios diversosque spirituum motus reliquis animalibus proprias operationes explicant, & iidem veram & propriè sic istam cognitionem omnino denegant, sed quicquid sensus communis, phantasia, memoria, appetitus, &c. vulgò appellatur, pro vario spirituum in cerebro & cerebello diversimodè in diversis brutis conformato motu, hinc inde appulsi, agitatione & gyratione indeque variè cordis & dilatatione, & contractione, &c. pro effectibus, subtiliter explicat. In homine vero omnia hæc cum brutis communia & eadem habente, anime rationalis ceu substantia spiritualis presentia, sublimioris cum sit conditionis, verum cognoscendi & intelligendi modum obtinet, & propria libertate agendi & operandi quid & quomodo ipsi placuerit, cum istis ceteris brutis communibus, nullo modo confundenda venit, quin continuò cogitando & discurrendo, & occasionem variorum spirituum motuum in cerebro, in quo sensus tam externi, quam interni consistunt, diversos conceptus in se ipsa formando, sensuum objecta verè cognoscit, simpliciter comprehensione cognita combinat, & ex iis combinatis certas & determinatas elicit conclusiones, in quo vera ratiocinandi facultas consistit: cuius cum umbræ quasi in brutis nobis appareant, factum est, ut nos falsò eadem ferè quoad cognitionem, &c. ipsis attribuamus, qui nobis tantum propriè conveniunt. Videantur scripta CARTESII imprimis de homine, & SCHWEL in sua præfatione in libro hunc, item DYGBY d. immortalitate anime cap. 33. Tract. 1. & 2. item VVILLIS Anatomia Cerebri cap. 11. 16. & 19.

Thesis 4.

In bivio hæc hæremus difficillimo, prima sententia tunc vetus parum tamen exculta fuit, posterior recentior renovata, nondum sufficienter exculta esse po-

test, prior rem obscuram per modum sola imaginatione intelligibilem, & fide absoluta credibilem declarat; posterior eandem nimis clare & perspicue proponere fatagit, prior negotium difficile verè difficilius reddit, posterior istud nimis facile sibi proponit, prior multa verba paucum sensum suggerit, & ita disertum Physiologum non verò sapientem efficit; posterior modum rei scrutatur & per exempla quotidiana & obvia perspicuum & quasi visibilem eum reddere gestit: prior corticem verborum seu appellatum sectatur, & speculationibus nudis nititur, posterior rem aggreditur, & experientiam, quantum possibile consulit: prior entia sine necessitate multiplicat; posterior eadem arcuè nimis contrahit: prior brutam nimis rationalia, posterior eadem nimis stupida reddere videtur.

Thesis 5.

Priorem equidem sententiam illustrare videntur non mediocriter ideæ seu rerum extrinsecus occurrentium ab animæ facultate factæ imagines, de quibus imprimis consulenda venit MARC. MARCI Philosophia veteri restituta, item ejus Tractatus de imaginatione: item Tract. de Ideis operatricibus, quæ enim HELMONT Tract. de Ideis vel sunt confusa vel obscura. Asserit scilicet MARC. intrinsecus ab anima produci. Speciem seu Ideam representantem, exactè objectum sensibus oblatum; tanquam imago suum exemplat, à quibus Ideis non solum dependeat vera cognitio, sed has ipsas etiam confusas asservari in memoria involutas, tanquam in chao quodam, quæ postmodum tamen evolutæ denuò eo modo & ordine quo fuerunt convolutæ, una trahendo alteram sibi connectam, de novo imaginationem vel etiam intellectum determinent, ut ex ista representatione necessariò sequatur actus imaginationis vel intellectus. Has imagines seu ideæ imaginativas similes seu analogas dicit ideis feminalibus sub generatione propagatis, seu iis, quæ in seminibus dirigant corporum formationem, & quarum evolutione architectus corporis determinetur ut certo modo & ordine corpus fabricet & formet.

Thesis 6.

Difficillimæ huic de Ideis hypothese sanè aliquid singulare subesse videtur, nempe unusquisque quando per memoriam rem quandam v. gr. ludum senicem antea visum, musicam suavam antea auditam, saccharum antea gustatum, &c. repetit, eo ipso totam rem quasi præsentem habere videtur, cum omnibus connexis circumstantiis, quod aliter fieri nequit, nisi per imaginis vel ideæ rei antea cognitæ, representationem: Cujus ideæ vel imaginis ductu in gravidis, & transformantur fetus diversimodè, prout Architectus corporis ab eadem variè determinatur. Delirantes varias res sibi imaginantes obstatat solummodo talium idearum semel firmiter conceptarum ductu hoc facere videntur, & dum concipio vel Polyphemum monoculum; vel Argum centoculum, vel montem aureum; res nunquam per sensus haustos, quid aliud quam aliarum rerum imagines ad aliarum his cognatarum imaginem, in mente expressas concipio: quid dicendum de morfu, vel leu animalium rabidorum, canis, felis, quæ ita vulneratum nihil tale cogitantem, etiam post longam annorum seriem afficiunt, ut se omnino in canem, v. gr. transmutatum æstimet latrando, rringendo, mordendo. A tarantula demorfas gestus tarantularum, saltum ejus proprium, coloris determinationem, telæ texturam perfectè imitatur, idque per aliquot annos periodicè. Cicutam comedentes Monachi, lacus & stagna petunt, dum in anates vel anseres se transformatos putant, teste KIRCHERO in scrutinio pestis, pag. 203. vix certè intelligibiliter declarari & multa alia in statu tam naturali, quam præ-

ternaturali obvia phaenomena possunt, nisi tales ideas imaginatione conceptas consideres.

Thesis 7.

Hæc in homine non tantam habere difficultatem videntur atque in brutis, cum illius anima spirituales in se ipsa tales imagines, ductu tamen sensuum vel immediatè vel mediatè (nam nihil est in intellectu, quin prius quacunq; ratione fuerit in sensu) concipere & fideliter exprimere valeat. De brutis verò cum nullo horum dici possit, res hæere videtur, non rara tamen talium idearum in his videmus vestigia, v. gr. aranea, à nullo ducta, artificiosè fabricat tela: bombyx à nullo instructus pretiosum sibi construit sepulchrum; hirundo, absque magistro mirabiliter sibi construit nidos, similes actiones in hominibus fieri secundum ductum conceptæ antea in intellectu idea, extra dubium est, quâ ratione ergo fiant in brutis & annon hinc ideæ tales operationes ideis seminalibus connexæ agnoscendæ sunt; nam quod ad feminales attinet, hos mira animalium in ovo vel utero structura consimulare videtur, item quod pavones varicolors in conclavibus albis asservati eo tempore, quo coeundo luxuriant, pavones albos postmodum pariant, quod oves Jacobi, intuitu baculorum ex parte deglubtorum, & ita varicolorum, varicolores pepererint agnos, annon & hinc ideale quid inesse videtur. Nihil dicam de docilitate brutorum, quæ quodammodo sine ideis per motum varium spirituum animalium & memoriam explicari possunt; in quo se operosum exhibet DUBBY in locis supra citatis.

Thesis 8.

Cæterum & altera sententia, qua omnia hæc in brutis & homine præter rationalitatem per varios spirituum in certo modo conformato cerebro, motus explicat non parum fundamenti habere videtur; Hinc enim quod animalium species, tot etiam varietates in cerebri conformatione; Hinc concussio cerebri, v. gr. à casu, sensus omnes ac motus tollit, ex rotorum compressione, & depravatione, & inde spirituum motu impedito. Hinc non tantum per morbum, sed etiam per senectutem, non tantum iudicium hebescit, sed etiam memoria omnino tollitur, quatenus hæc in homine à sensibus, id est, spiritibus animalibus & cerebro dependent, experientia namque cognitum, cerebrum moderatè humidum memoriam firmam, sed hebes iudicium, cerebrum verò siccum, iudicium acre, sed memoriam debilem conciliare. Et pro spirituum animalium varia dispositione, ingenia multum variare, alterationes corporis in affectibus, imprimis circa præcordia, unde nisi à vario spirituum in musculis cordis motu, & hinc sanguinis in circulatione, fermentatione, &c. diversa mutatione? Ebriorum varia ut sic dicam, symptomata, in sensu & motu, unde nisi à spirituum perversa agitatione? Unde in febris ardentibus deliria, nisi ex turbato, inordinato, rapido & confuso spirituum motu? Unde ex punctura nervi convulsio brachij, nisi ex momentaneo spirituum per nervum punctum impetu. Habitus omnes tam animi sic dicti, quam corporis, v. gr. in homine, discurrendi, saltandi, in homine & cane eatenus dependent à crebrioribus actionibus, quatenus iisdem spirituum facilitatur motus, sæpius enim eodem modo moti & agitati spiritus poros, meatus & omnes interjectas semitas, aded patulas & permeabiles reddunt, ut facillimè levi motu pertransire, & actionem eandem ita perficere valeant; Sed hæc & similia cum ad Philosophum potius naturalem, quam Medicum pertineant, qua talem, missa faciamus.

CAPUT XX.

De Motu partium.

Thesis 1.

Omnes partes in quibus percipitur vel apparet aliquis motus, hæc instructa sunt suis fibris, nervis, quibus motus id est, contractis sequitur partium Motus, iis verò relaxatis motus cessat, vel per transversum sectis, omnino idem aboletur, unde FIBRA NERVEA erit primum omnis motus organon.

Thesis 2.

Fibræ autem istæ quæ motum exequentur vel ætius sunt conjunctæ, vel laxius sunt separata. Fibræ conjuncta istud fibrarum systema exhibent, quod vocatur musculus (quibus tamen movendi officium denegat STETTERUS & ossibus potius tribuere nititur in Tractat. censura argumentor. Galeni de motu musculorum) in quem nervi ex cerebro derivati eos gubernant motus, quæ prægressam sequuntur cognitionem sensualem, exque affectu quodam excitantur, cui in homine interdum etiam adjungitur cognitio intellectualis, ita ut exinde pro nostro nutu eundem vel perficere, vel omittere, vel certo modo variare queamus & hic motus per musculos in genere motus ANIMALIS, in specie verò in hominibus VOLUNTARIUS, in brutis SPONTANEUS appellatur.

Thesis 3.

Fibræ laxius separata circulari ambitu imprimis partes movendas ambiunt, unde excitatus motus, dicitur PERISTALTICUS seu COMPRESSIVUS, v. gr. motus stomachi aut intestinorum, de quibus vid. CHARLETON exercit. 7. §. 21. &c. qualem motum per fibras circulares etiam arteriis tribuit SYLVIVS, quo post dilatationem ab impellente sanguine, denuo se contrahunt. Ab his motus contingit sine ulla prægressa cognitione sensuali, neque à nobis vel impediri vel promoveri potest, & ob id naturalis motus simpliciter dicitur, dirigiturque à nervis ex cerebello derivatis, ut hoc confirmat VVILLIS in Anatomie cerebri cap. 16. & 17. unde & cordis & diaphragmatis musculi familiaribus nervis præter aliorum musculorum rationem moti, sine nostro consilio operantur, hinc & respiratio cum per musculos exerceatur, & etiam à nobis vel promoveri vel impediri possit, & tamen nobis non cogitantibus etiam in somno fiat, nervis partim ex cerebro, partim ex cerebello natis perficitur, & ob id motus mixtus ex naturali ratione diaphragmatis, ex animali ratione musculorum appellatur.

Thesis 4.

Motum ergo quod attinet ad animale, ejus primum organon esse musculum confirmat CHARLETON exercit. 11. fabricam s. structuram musculi rhomboideam eleganter explicatam vide in STENON. observ. de musculis & glandulis, item Tract. Myologia elementorum specimen, ubi demonstrat fibræ motricem in medio sui coagulo sanguineo, seu carne vestitam, circa hujus carnis extremitates incurvari ad æquales angulos, & quod plures hujusmodi fibræ juxta se invicem posita, & sibi invicem inæqualiter æquali tamen ordine super impostæ musculum constituent, ita ut unitæ fibræ in extremitatibus tendinem constituent, qui vulgò caput & cauda dicitur; intermedia verò partes carne vestite & fibrillis ex membrana integente productis distincte, ipsum musculi corpus representent. Hoc modo fabricari musculi nunc sunt simplices, nunc verò ex pluribus parvis invicem unitis compositi. Musculus ergo dum contrahitur quoad partem carnosam, partem

tem vel membrum cui adhæret simul trahit, sicque & partes movet & variè situat. Vna ergo actio est musculi, ita & omnium reliquarum fibrarum nempe contractio, unde sequitur membri motus & situs mutatus: quod si fibræ ejus rigida & contractæ maneat, membrum quiescit, & in eodem situ permanet, quod dicitur abusive motus, sed cum adjectione motus tonicus seu sensus. Extensio musculi quæ fit quando contractus operatur musculus, qui antagonista alterius, v. gr. flexore cubiti agente seu antagonista extensoris, extensor hic violenter extenditur, non est motus seu actio musculi, sed potius passio. Sin verò nullo musculo agente, omnes fibræ sint laxæ, membrum in naturali quiete persistit, & in media figura positum esse dicitur: medium namque est inter ejus extensionem & contractionem.

Thesis 5.

Movent autem fibra quatinus ab extensione sunt breviores, abbreviate enim & contractæ non possunt non simul secum trahere, aut alio modo movere partem, cui annexæ sunt; causa hujus abbreviationis s. contractionis fibrarum est duplex 1. ipsa fibrarum ad se contrahendum à forti partium quibus attentæ sunt tensione, spontanea, ut sic dicam inclinatio, qua instar chordarum vel membranarum laxatæ, subito se contrahunt; v. gr. dissectus musculus per medium, versus utramque extremitatem contrahitur, & quasi conglomeratur, magnamque in medio relinquit rimam: & intestina flatu & liquore distenta, facta per transversas fibras apertione, sponte & subito se contrahunt. Sed hæc spontanea fibrarum contractio non sufficit ad motum, imprimis in musculis ob antagonistas oppositos, quare æquale oppositum robur, istam contractionem & hinc factum motum imberit, donec alia accedente causa movente æqualitas ista tollatur; & alter musculorum quasi allatis suppetiis victo antagonista se contrahat.

Thesis 6.

Acedit ergo altera causa motus inchoativa fibrarum, quæ est accessio spirituum animalium per nervos, quibus in musculis se jungit refluxus sanguinis per arterias: à nervis enim ut sensum partium, ita & motum ratione spirituum animalium dependere, extra dubium est, cum videmus dissecto nervo & sensum & motum perire partem, eo verò compuncto aut alio modo irritato, partem convelli violenter, de quo CHARLETON in exercit. 11. Accedere præterea sanguinem efficienter ad promovendum motum musculorum, præter ea, quod differit VVILLIS in sua Anatomia & cerebri Pathologia, patet ex experimento STENONIANO, qui acurva circa spinam dorsæ per Abdomen canis trajectory ejus arteriam magnam supra vertebras sine corporis apertione filo annexo fortiter ligat, qua ligata canis inferioris corporis artus movere amplius nequit, propter impeditum per arterias sanguinis motum, solus enim spiritus animalis non sufficit movendis musculis, sicut sufficientes movere fibras in motibus naturalibus, v. gr. in intestinis ob musculorum magnitudinem & actionis robur in movendis membris, & cum iisdem attollendis sæpius magnis ponderibus, unde ex mass. sang. ipsi ferantur suppetia.

Thesis 7.

Musculi ergo copiosis nervis instructi, istis spiritibus animalibus turgent, ita ut hi inter singulas eorum fibras, & inter singula relicta spatiosa, in specie circa medium ventrem carnosum ordinatè dispositi, ex levi accedente in nervo ad musculum protenso impulsu, & ex isto impulsu uberiori spirituum affluxu, per totum musculum ferantur, & ibidem conclusi, dum secundum longitudinem ob occurrentem in sine tendinem angustiore, tam repente excurrere

nequeant, in se ipsos reflectuntur, & imprimis in ventre ejus carnosio, ubi pori sunt ampliores & latiores, coacervati, agitati & expansi colliguntur, & ita musculi circa ventrem in ipis intumescunt, incipiente hac intumescencia, dum arteria in musculum sanguinem affundens ex dilatato ventre minorem partem resistentiam, copiosius solito sanguinem in ventrem musculi carnosum expansum infundit, ut vena socialis evehendo sanguine fiat impar, & ita ex sanguine simul musculi tumor non leviter augmentatur. Ab his duobus ergo spiritibus impetum facientibus, & sanguine irruente motus & intumescencia ita augentur, ut victa resistentia antagonista, musculus promptè & potenter se contrahat, & ita motum perficiat: eademque fere ratione atque videmus sequi spasmus seu convulsionem alterius faciei partem cynicam, ex spontanea musculorum partis faciei sanæ contractione, ob deficiens robur antagonistarum paralyti affectorum. Hæc quæ de musculo seu fibris unitis dicta, facile fibris dissipatis applicari possunt, ad quartum tamen motum sanguis parum vel nihil conferre videtur, cum hæc fere ut nimis distenta se contrahant ad naturalem tonum, vel ultra hunc arctius contrahantur & quasi crispentur, ad quos actus spirituum animalium influxus sufficiens videtur.

Thesis 8.

Supereft adhuc ut consideremus, unde tandem determinatus in partibus fiat motus, ut v. gr. tollatur brachium, flectatur genu, circumgyretur pes? Animæ hoc opus vulgò tribuitur, cui sit potestas movendi sanguinem & spiritus, sed quomodo hoc fiat, & unde anima seiat, hunc vel istum esse movendum musculum, seu imperscrutabile negligunt. Apertius ergo rem declarant, qui mechanico modo hoc negotium explicant, imprimis cum videamus non rarè ex abrupto, nihil tale cogitantibus v. gr. ex imminente percussione capitis sustolli brachium, citra ullam prægressam animi cognitionem & motus convulsivi invitis nobis nos torquentes id comprobent. Ex motu ergo vel impulsu fibrillarum istatum præcisè ex quibus nervus conflatur, qui in talem musculum derivatur, moventur spiritus in eum musculum determinatè, & non in alium, qui fibrillarum motus si fiat in cerebro ex prægresso sensuali spirituum motu, à quo determinatè tales in cerebro moventur; funiculi nervei, ut per eos fibræ vel agitato celeriter influentes spiritus, musculum istum determinatè ad motum disponant: confirmat hoc quando ex irritato nervo, sequitur partem contractio, vel convulsio, v. gr. ex punctura nervi, item quando ex irritatione pylori fit contractio stomachi, unde vomitus, qui irritato pyloro nervi ejus commoti funiculi copiosos spiritus influere faciunt, unde motus, non secus fere, atque nervus punctus brachium movet.

CAPUT XXI.

De sanguinis motu ad testes seminisque generatione.

Thesis 1.

VT animal, quod in individuo caducum est, perpetuetur in specie, generationis mirandum opus ordinavit divinus Architectus, quod mediante generatione, communiter sed abusive Semen dicta, de qua CONSENTINUS in progymnasio. 5. pag. 112. perficitur; sive utriusque sexus certo modo circa uterum concurrant semina, ut in viviparis, sive masculino semine tantum irrigetur, & sic fecundetur foemina jam factus conceptus, ut in oviparis.

Thesis 2.

Semen masculinum quod attinet ad illud elaborari in testibus certum est, vid. MOEBIUM in *fundam. pag. 470.* qui testes nihil aliud sunt, quam congeri s. minutissimum vasculorum, in quibus semen perficitur, uti hoc FRACASSATUS BONONIÆ primò & postmodum etiam in Belgio GRAFF invenit, quorum vasculorum aliquot ex teste erumpentia variis suis flexibus corpus illud constituunt, quod testium dorso incumbit, & Epididymis appellatur; quod ipsum tandem dilatatum in vas deferens in vesiculas feminales abit, unde semen elaboratum in teste, perfectum in Epididymidibus, per canalem deferentem in vesiculas feminales deponitur, suo tempore vel sponte in pollutione nocturna, vel concurrenti partium genitalium motu in coitu excernendum, aut potius ex affluente sanguine concalescendum, & spiritibus copiosis confertim affluentibus turgidum cum impetu spermatis ejaculandum. Anatomem vide in GRAFF *Tract. de virorum organ. generationi inservient.*

Thesis 3.

Huic semini dum ejicitur admiscetur adhuc liquor quidam serosus & blandus in corpore prostaticarum glanduloso & spongioso elaboratus, qui per copiosos exiles ductus in urethram cui annectitur effusus, semen obvolvitur, ipsique pro vehiculo servit, ut melius & promptius per penem ejaculari possit, qui liquor etiam in castratis generatur, unde & hi coire possunt. Non ergo est triplex semen masculinum, ut vult VVARTHONVS in *capit. 30. Adenographia*, sed unicum tantum in testibus elaboratum, quod liquore seroso prostaticarum dilutum in coitu effunditur.

Thesis 4.

Materia seminis non est lymphæ vel ros per duplicaturas lymphaticorum ad testes delabens, ut vult BILSIVS, nec est succus per nervos advectus uti volunt ANGLI, in specie CHARLETON *exercit. 10.* & VVARTHONVS *cap. 27.* quo etiam declinat VELTHUSIUS de *generat. cap. 6.* sed est pars sanguinis crudior seu chylosa, quo inclinatur BARBATUS *Tract. de sero sanguinis*, item CONSENTINUS in *progymnasm. 5. cap. 176.* & sequi. nondum in perfectum sanguinem transmutata quæ parte aquosa diluta cum sanguine per arterias spermaticas seu præparantes ad testes advchitur, ubi per arteriolas istas quæ vascula seminaria amplexu suo firmissimè detinent in cavitatem istorum vasculorum deponitur, & quasi transudat, crassiore reliquo sanguine per venas remeante, parte vero aquosa à vasis lymphaticis absorbta; huic materiæ spiritus animales nonnulli permiscuntur, qui materiæ isti ultimam perfectionem addunt: ita ut dum in testibus fuit aquea & cineritia, in Epididymidibus fiat crassa & lactea. Rationem quod attinet feminis formalem, ejusque fecunditatem vide in RALLIO de *generat. animal. sect. 1.*

Thesis 5.

Cæterum annon peculiare in vasculis istis seminatis testium lateat fermentum, hujus singularis transmutationis autor vix dubitare potest ille, qui mutationes insignes à feminis generatione in corpore observat: dum ab iis singularis vigor virilis inspiratur, Eunuichi vero effeminati manent, de quibus mutationibus videatur GRAFF *pag. 25.* item MOEBIUS in *fund. pag. 280.* quæ mutationes sunt ab isto fermento, dum sub pubertatis annos excitatum sanguinem affluentem alterat, similèmq; fermentativam vim, tum ipsi, tum lymphæ ex testibus resluentibus imprimit, unde rota alterata & fermentata ejus massa totius corporis habitum similiter alterat.

Thesis 6.

MULIERES AN ET EÆ SEMEN GENERENT, necessarium ad generationem, multi dubitant. In oviparis femina in ovario vitellum generat, in utero succo lacteo sub forma albuminis investendum, quod ovum tam in suo rudimento, quam jam perfectum, mas fecundat sui seminis vel potius spiritus genitalis cum semine excreti attractu vel conspersione, reliquis ovibus infecundis: unde unus galli coitus ad aliquot menses fecundam reddit gallinam, ita ut omnia ova tunc excludat fecunda, quamdiu illa vis à gallo communicata perdurat. Vide HARVÆUM de *generat. animal. exercit. 39. & 40.* idem fit in piscibus oviparis, v. gr. in carpione, ubi nil aliud est, quam ovulorum congeries, hæc ergo in coitu, qui fit tantum per partium posteriorum quandam adfrictum, à scemella excluduntur, & à semine maris asperguntur, quæ ergo contacta sunt isto maris semine sunt fecunda, & ex iis fiunt pisciculi, quæ verò non, ea ceu infecunda intereunt.

Thesis 7.

VIVIPARAS verò quod attinet ad feminas, earum testes, vas præparantia, similisque apparatus circa genitales partes, nulli alii usui destinatus apparet, quam generationi seminis sui generis (cadavera equidem testium testes muliebres vocat HOFFMANNUS *lib. 2. institut. cap. 44.* sed hunc refutat VVARTHONVS in *adenographia*) quod tamen aquosus est, quam virotum, quia ex defectu Epididymidum ultimam perfectionem non accipit, est tamen perfectum in suo genere, ut de ejus in uterum excretionem, per quas vias id contingat, & an necessariò cum semine virili in coitu fecundo sit permiscendum, adhuc obscura est controversia. Similitudo cum matre sæpe major quam patre, v. gr. mulus, qui sæpe similior asinae, quam equò, id confirmare videtur. Anatomie sceminarum sanarum & in justa ætate constitutarum testes materia seminali turgidas sæpe invenit, sicut & ipsæ feminae se percipere seminis sui emissionem in coitu asserunt, ut nihil dicam de furore uterino, nimiam seminis retentionem insequente, item de symptomatibus feminis nimiam excretionem insequentibus, similibus virotum affectibus. Unde etiam castratio scemellarum in brutis eas reddit infecundas, videat. VELTHUSIUS de *generatione*, item DEUSING de *Genesi Microcosmi pag. 15. 17.*

Thesis 8.

Moderni quidem ut STENO, HORNE, &c. singulari hic foveant opinionem, & testes muliebres ovarium esse viviparorum sentiunt, similem præstare usum atque ovarium oviparis. Anatomie scilicet detexit substantiam testium muliebrium tam in homine, quam in brutis esse coagulatam ex quamplurimis vesiculis, quarum quælibet peculiarem habeat tunicam, neque cum alia cohæreat, & repleta sit humore albicante lacteo, ita ut istæ vesicæ sint quasi tot ovula, in testibus contenta, humore scatentia, & pellicula propria seu putamine membranacea circumdata, quod si in coitu horum ovulorum unum vel decidens in uterum vel in tubam contentum, à semine virili vel ejus spiritu genitali, sui attractu & quasi afflatu fecundetur, instar spiritus genitalis galli fecundantis ova gallinæ fecundum esse coitum, quod si duo fecundentur talia ovula, fieri gemellos: sin plura, plures orti foetus, sin unum post alterum fecundetur, fieri superfætationem, Sed hæc sunt nova, & nondum sufficienter probata, ideoque tantummodo significasse sufficiat.

Thesis 9.

Thesis 9.

Mulier simul atque generare semen incipiat, & apta fit ad generationem, circa decimum quartum annum, circiter inter cæteras mutationes corporis, quas cum viro habet communes, propriam habet unam nempe menstruam purgationem (licet aliquot prostant exempla etiam viris quibusdam periodo menstruali sanguinem per penem effluxisse, sicut in quibusdam aliis hæmorrhoidum fluxus menstrua periodo contingit. Contra SCHENCKIUS in *observat.* alique Autores exempla recensent mulierum, nunquam menstruarum, (licet fecundarum) quæ simul atque vis genitalis prolifica interit, etiam una cessat, nempe post septimum septenarium seu an. 49. purgatio hæc fit mediante certa quadam turgescencia & fermentatione sanguinis, qua dilatatus & expansus sanguis, circa genitalia loca erumpit & exitum quaerit. Quod si impura sit mass. sang. simul separatione ista excrementa separata & præcipitata cum isto sanguine foras excluduntur. Fermentum quod hanc fermentationem producit & probabiliter est ex genere salium volatiliū oleosorum inspiratur à testibus beneficio sanguinis & lymphæ resluentium, quod sensim sensimque alterans & volatilisans sanguinem, ad alterationes singulares in corpore producit, ita etiã ut turgescenciam congestum, impetu facto istam fermentationem inducit, quæ singulis tamen mensibus reddit, quia tantum spatium requiritur, usque ad sufficientiam imprægnetur sanguis, unde etiam in quibusdam citius, in quibusdam tardius emergit, prout vis genitalis uno vel alio tempore magis vel minus excitatur. Vid. VELTHUSIUS de *generatione*, cap. 5. pag. 127. KERÄGERUS de *ferm. sect. 3. cap. 2. p. 214.* SCHOOEKIUS de *ferment. cap. 27. pag. 491.*

Annos. præc. Sin ularem quandam turgescenciam & fermentationem esse in mass. sang. à fermento testium inspirato excitatam quando mensurus tempore per partes genitales prorumpit, confirmant plurima circa menstruationem observata. Hinc enim est quod Fermenti communis odor subinde narius admodum fermentationem promovet: item si fermenti frustulum ad quantitatem Castanea cum pulvere nuc. mischbat. intus sumatur.

Vnde etiam est quod LINDANUS observavit in muliere febrem menstruam. hoc est quæ toties per aliquot dies febricitaret, quoties menstruum pateretur fluxum idque propter fermentationem & turgescenciam sanguinis tunc temporis excitatam.

Hinc omnia acida menses naturaliter fluentia sistunt, & fluxuras impediunt, quatenus fermentationem sanguinis & ejus turgescenciam cohibent, destruendo salia volatilia & coagulando blandi mass. sang. Econtra illa quæ menses stimulant de natura salina volatili esse debent & ut plurimum insigniter amaricantia, v. gr.

Præter aromata ut Cinamom. Caryoph. &c. excellit Castoreum, Crocus, Myrrha, Sabina, Aloetica, hinc Elix. Propr. &c. Vnde & Splen bovis menses stimulet ratione virtutis fermentativæ sanguinis in splene residentis.

Purgantia etiam imprimis ex Colocynthide sive intus assumpta, sive foras Pessorum forma exhibita menses insigniter stimulant.

Vnde & notabile est quod conservæ si recipiant halitum monstruato defubito accessant, ita etiam halitus earum vinum & cervisiam accessere facit, ob vinalem fermentationem qua earum halitus inest:

Hinc etiam est quod Chirurgi in vulnerum cura & deligatione nullam admittant feminam metu menstruationis quia earundem effluvis vulnera depraventur.

Thesis 10.

Sed quare ex omnibus animalibus sola mulier &

forte simia menstrua partiantur, cum alia animalia sine hoc fluxu fecundiora sint longè, & felicius educunt foetum, res est obscura. Multitudo sanguinis abundans in muliere sola seu plethora, est forsitan aliquid, sed non omne fert punctum, nam & laboriosæ mulieres obtinent menstrua, & primo gestationis tempore non tantum decedit in massa sanguinea, ut exinde cessare debeat omnis evacuatio. Vide HELMONTIUM *Tract. lunare tribuum*; item VELTHUSIUM *citato loco*; propter generationem & nutritionem hoc fieri est nihil, quia alia animalia hæc omnia feliciter, sine tali fluxu præstant. Carere autem talia animalia tali fluxu constat per experientiam, licet eundem similiter tribuere videtur illis VELTHUSIUS *cit. loc. pag. 125.* Sed errat, confundendo menses mulierum cum earum fluore albo; & materia ista est brutis, venereo orgasmo turgere incipientibus, emanans, est tantum sperma aquosius effervescentes & erumpens.

CAPUT XXII.

De conceptione fetusque formatione.

Thesis 1.

Dum legitime copulantur mas & femina, istò demittit suum semen, cujus spiritus amico complexu in utero aut tubis se jungit spiritui genitali, aut materia seminali mulierum, seque invicem ununt & copulant, sitque conceptio, hæc est; utriusque sexus seminalis virtutis in spiritu genitali fundata in utero facta associatio ad fecundationem vide VELTHUSIUM de *generat. cap. 7. item 4.* RALLIUM de *generatione animalium pag. 168.* Vel est ovuli uterini cujusdam à spiritu genitalis masculini afflatu facta fecundatio uti in gallinis fieri solet: si ovulum est in utero naturalis est conceptus, sin hæreat adhuc in Tuba fit conceptus præternaturalis. Nam tota generationis ratio dependet à spiritu genitali sub crassioris materiæ involucre excreto; ista materiæ seminis crassa nullò modo vel in utero subsistente, vel ceu materia factum constituente, ut demonstrat HARVÆUS *exercit. 6. §. 49. 67. 68.* item DEUSING. *exercit. de genesi microcosmi sect. 2. pag. 25. & alii.* Sed solus spiritus genitalis maris uti unitus cum spiritu genitali mulieris in poros uteri, seu, quod rarius fit, in tubas uteri se insinuat, indeque uterum fecundum reddit, hoc sub contagii spirituosi nomine uterum fecundantis innuisse videtur HARVÆUS in *exercit. ultima de conceptione*, ad quam fecunditatem recipiendam ipse uterus legitime dispositus & quasi naturatus esse debet, de quo vide RALLIUM *sect. 5. p. 158.*

Thesis 2.

Utero hoc modo instar agri fecundato primo mense, nihil ferè in eo apparet, sed post coitum uterus tantum carnosior, crassior & levior existit, donec citra primi mensis finem distiller in uterum liquor limpidus, lentus, & aliquo modo viscidus (chylosus revera, transcolatione ita alteratus) qui sua membrana inclusus ovum sine testa exactè æmulatur, autore HARVÆO *exercit. 68.* unde etiam ovum uterinum, item conceptus ab HARVÆO hinc inde appellatur (naus & aliquot prostant exempla mulierum ova parientium) indeque omnia ex ovo esse rectè ab eodem dicuntur; hinc etiam MARCI in *Tractat. de Ideis operatricibus* inquit: Subtilius rem pensando videbitur non minus plantarum, quam animalium genus ex ovo nasci, cum non minus in plantarum semine distinguere liceat partes albuminis & vitelli, aut etiam grandini analogas: siquidem neque in omnium animalium ovis inest differentia albi & lutei, unde rectè à

RALLIO *sect. 5. pag. 75. semina plantarum sui generis ova dicuntur.*

Thesis 3.

In hoc ovo quod primum contingit est ipsa *humoris in intimiore parte, in Amnio, nempe tunica conclusi colligatio*, inque crystallinum humorem *transmutatio*, atque ob id *colligamentum* appellatur ab HARVEO *exerc. 16. 69 & COURVEE de nutritione foetus in utero cap. 2. lib. 3.* in hoc ipso colligamento primum emergit *punctum minutum, seu vesicula*, à parvo motu *salens* dicta cum lineis rubiculis circumcirca, primum nempe sanguinis cum corde ejusque vasis rudimentum, adeoque pars primogenia. HARVEUS *exercit. 16. 69. DEUSING de genesi Microcosmi part. 2. sect. 2.* hinc circa sanguinea vasa crassius & albidius quid instat nucleulæ apparet, in duas partes divisum, quarum *major pars capitis rudimentum præbet*, quatuor vesiculis constans, quæ cerebrum, cerebellum & oculos binos representant, minor verò pars inferius instat carinæ *protensa spine rudimentum* est. Ex qua brachia & pedes sensim protuberant, donec vasis sanguinis viscera successivè quoque adnata, foetum perfectum constituunt. Cujus formationis *excellentiam historiam vide in HARVEO & DEUSING citat. loco, & ex his in MOEBII fundam. ent. pag. 559.* item in VELTHUISIO *de generat. cap. 9.* item in NEEDHAM *de foetu formato*, qui tam plurimum animalium in utero dum sunt, varietatem explicant.

Thesis 4.

Hoc certum jam monstrat HARVEI observatio, *punctum istud salens*, quod in cor postmodum abit cum sanguine primo ante omnia generari; sunt quidam qui existimant, partes omnes simul delineari, eadem postmodum successivè perfici & generari: de hoc videatur COURVEE *part. 2. cap. 4.* sed cum istis sententiis invisibilis sit ista delineatio, & tantum imaginabilis, certi esse non possunt de hac sua assertione. Spiritus ergo genitalis in ovo uterino excitatus sese exercit & in unum colligit, vestitus subtilissima tenuissimaque materia, & sic *colligamentum* constituit, quod ipsum alterando ulterius per occultam fermentationem in sanguinem transmutat in quo se primo fundat, & per membranas subtiles simul fabricatas hinc inde excurrit. Ulterius ergo expansus partium nervosarum, cerebri, ossium, &c. & similium rudimenta ponit, quæ omnes præter cerebrum & oculos videntur constare ex *copiosissimis fibris*, quæ secundum longitudinem protensæ mucilagineque spermatica conglutinata, cartilagine constituant, quæ tandem in ossa indurantur, quorum capita seu extremitates rotundæ ex istarum fibrarum in se ipsis convolutione oriri videntur. Harum fibrarum quædam ab aliis separata, & extrorsum in alias fibras protensæ & implantata, partim ligamenta, partim tendines constituunt. Fibrillæ similes secundum longitudinem & latitudinem sibi intertextæ in membranas ununtur, &c. Hisce nervosis partibus per sanguinis agglutinationem adnascuntur partes sanguinæ, v. gr. fibrillarum interstitiis ex ossibus protensarum sanguis sese insinuat, usque adheret, sicque musculorum corpora constituit, vasorum verò succulis adnascuntur similiter interiora viscera, instat fungorum arboribus. Unde partes nervosæ ex materia ista ovi uterini lenta & limpidâ veteribus semen credita nata, merito adhuc spermatica vel lactea aut chylosa, cætera vero ex sanguinis coagulo illis adnata, sanguinea vocantur.

Thesis 5.

Hoc quoque observetur, quod tertio elapso mense in quarto contingat foetus motus, ipso jam quoad principales partes ferè absoluto, reliquis vilioribus adhuc perficiendis: Unde tempus usque ad motum, tempus formationis, à motu usque ad partum, tem-

pus exornationis vocatur. Pervulgata aliàs fert opinio, marium formationem perfectionemque citius, femellarum verò tardius fieri. Cui tamen non suffragatur experientia, cum constet imprimis in brutis sæpè plures in utero gestari foetus, qui licet sexu distincti sint, eodem tamen tempore & perfici & excludi soleant, ut foetus ex ovis oriundos taceam, qui cujuscunque etiam sexus fuerit nec serius nec tardius vel perfici vel edi nisi forsan alia causa obstiterit, quod etiam HARVEUS *exercit. 10.* confirmat.

Thesis 6.

Efficiens mirandæ hujus fabricæ videatur esse spiritus genitalis, mediante semine ab utroque parente promanans, qui licet originaliter videatur duplex, in utero tamen mutua *colitione unitus*, & materia lenta & limpidâ vestitus, ex eadem machinâ corporis format, quod quomodo fiat, res est obscurissima. CARTESIANI & hos sequentes alii ex solo motu particularum per calorem excitato fieri formationem volunt, quo feminis particulæ agitate ob suas figuras, texturas, aliasque proprietates necessariò in germen animalis abeunt, eodem modo, quo ex oblongis salium particulis in aqua ræ caloris agitate & inter se conjunctis, variæ salium spirituumque imagines efformantur, ut commentatur REGIUS in *fundam. Physicis cap. 10.* Alij probabiliter per Ideas hoc negotium explicant, quæ antea confuse successivè ordinatâ serie evolutæ formatorem corporis dirigant & determinent ad formandum foetum similem parentibus.

Thesis 7.

Cæterum triplex formandi foetus cum parente observanda similitudo. 1. ratione speciei, quod scilicet homo generet hominem, 2. ratione sexus, dum foetus nunc est mas, nunc foemina, nunc utrumque seu Hermaphroditus, hoc fieri ait VELTHUISIUS *pag. 65. quatenus vis seminalis à mare aut foemina prædominans*, alterius vim cogit in suum obsequium: quæ major vis alterius seminis in prædominio Ideæ evolutæ, & ob id in determinatione aut directione formatantis archæi prævalētis consistere videtur. 3. ratione individui tum foetus nunc patri nunc matri, vel in toto, vel in parte similis existit quod ex amplexa mutuo spirituum genitalium utriusque parentis oritur, unde species antea confuse, postmodum ordinatæ evolutæ, ita determinatè dirigunt formatorem, ut partim patrem, partim matrem referat. Sed de his similitudinibus foetum cum parentibus, videatur GREGOR. HORST in *dissertat. de causis. cur foetus parentibus similis Tom. 1. dissert. 4. in fine*, item MARCI TRAIT. *de Ideis operatricibus.*

CAPUT XXIII.

De vita foetus & nutritione in utero.

Thesis 1.

Utrum uterinum duplici tunica constat, interna Amnion appellata, in qua formatur foetus & residet, externa, quæ totum conceptum ambit & Chorion dicitur. In Amnio liquor albicans & lymphidus continetur, qui nullo modo cum veteribus pro urina vel sudore habendus, sed urinæ continendæ inservit tertia membrana Allantoides vocata, homini olim ab Autoribus denegata, nunc vero à NEEDHAM TRAIT. *de formato foetu*, & ALDES in *Epistola contra HARVEUM*, denud delecta, in quam vesica per Vrachum urinam exonerat.

Thesis 2.

Chorio adnascitur in homine, postquam foetus jam ferè formatus est, carnea moles, placenta uterina dicta nata ex sanguine per vasa foetus umbilicalia usque ad chorii extremi

extremitatem protensa effuso & coagulato, in quam vena & arteriæ umbilicales implantantur, sicut etiam vena copiosos ramos per chorion & Amnion spargit, in earum cavitatem humore limpido plenam hiantes. Mediante hac mole carnea foetus utero demum adheret & adnectitur, cujus naturam descriptam à VARTHONIO in *Adenographia cap. 35.* item HOBOKEN in *Anatome secundine humane.* Variant verò quoad partem hanc insigniter animalia, dum alia placenta, alia glandifera, pauca Cotyledonifera, de qua varietate, ut & quid propriè sint Cotyledones seu acetabula veterum; vid. in NEEDHAM *citat. loc.* Hæc ergo placenta cum membranis istius post foetum exclusa, & quasi secundo partu edita, SECONDINA appellatur: Sicut liquores isti dum in partu paulò ante foetum erumpunt, ex ruptione membranarum ob conatum foetus, AQUÆ appellantur, quæ humectando & laxando partes partum facilitare creduntur.

Thesis 3.

Quod ergo jam ad nutritionem attinet, partim per os nutriti foetus, partim per umbilicum nunc constat. Per os quidem nutritur deglutendo humorem limpidum, & albugineum in Amnio contentum, ex utero per membranas transsudantem; qui chylicatur in ventriculo & unde excrementa in Intestinis Meconian, dicta, oriuntur. Vid. HARV. in *dissert. COURVEE in tract. de nutritione foetus imprimis part. 2. cap. 11. 13.* Cæterum cum grandior sit foetus, per umbilicum simul advehitur nutrimentum scilicet, quantum præter ejus per os nutritionem necessarium est adhuc, quod sanguinem esse materium in placenta ex vasis uteri delatum, cum sanguine foetus per arterias umbilicales ad placenta translatum mistum, & cum vena umbilicali ad foetum delatum, communiter asserunt, de qua antiqua Hippocrate sententia vid. dissertat. SEGERI *de Hippocratis Orthodoxia & Democrii Heterodoxia, quoad doctrinam de nutritione foetus.*

Thesis 4.

Cæterum elegantior & probabilior videtur DEUSINGII sententia, qui *part. 3. sect. 1. Genesios Microcosmi*, item in *dissert. de lacte*, in eo est totus, ut monstrat foetum tam in utero quam extra eum nutriti solo lacte seu materiâ tali limpidâ & albuginea, qualis in Amnio continetur, & in quo foetus natate comprehenditur; quæ materia albuginea, ut ex utero desillat pro constituendo ovo, seu conceptu, ex quo formatur primitus foetus; ita etiam postmodum foetum per os nutrit, & simul partim deferretur, in placenta, ex qua in Amnion abit, partim verò à vena umbilicali absorpta in placenta & cum sanguine per arterias foetus umbilicales ed allato mista, in venam cavam foetus abit; ut in corde in perfectum tandem sanguinem abeat.

Thesis 5.

Materiæ hujus limpidæ & nutritivæ quod attinet ad ortum, eam ex abdomine in specie ex mesenterio per singularia vasa lactea ad uterum deferri vult DEUSING. *cit. loc.* item SEGERUS *cit. loco*: sed cum vasa ista ignota sint, merito iis ad stipulamur qui arteriis cum sanguine nutrimentum chylosi officium vehendi tribuunt, ita ut per arterias chylosi limpidus sanguine permixtus, ad uterum delatus, in eodem separetur, separatus in placenta abeat, & nunc per vasa umbilicalia mediate cum sanguine, nunc penetrando in Amnion, per os immediate, foetum nutriat. Vid. NEEDHAM *de formato foetu cap. 1.*

Thesis 6.

Plura quæ talem nutritionem confirmant, videri possunt in DEUSING. *cit. loco*, item COURVEE in toto TRAIT. *de nutritione foetus in utero.* Confirmat hæc CRO-

cus tingens foetum in utero; quibus adde; nullum adhuc vidisse veram connexionem placenta, ejusque vasorum cum sanguinis vasis uteri: sed omnes ex præconcepta opinione hæc asseruisse; placenta contra referta est succo isto albugineo & limpidò & caruncula in brutis, quibus connectuntur glandula, compressæ dant succum similem, non verò sanguinem: & prædicorum testantur observationes, post partum puerperis materiam ejusmodi lacteam, ex utero effluere, ut taceam pullum in ovo sine tali materno sanguine perfectè nutiri & augeti.

Thesis 7.

Officium ergo placenta uterinæ est, ut ista succum istum nutritivum cum sanguine per arterias foetus umbilicales allato misceat, & ita quasi subigat ac præparet, ut facilius postmodum in foetu per venam umbilicalem cum sanguine refluxo distributus, in sanguinem abeat, id quod iis imprimis placet, qui hepatis alicquali resuscitationi favent, cum enim hoc in foetu circa chylum ferari videant, cum omnis liquor per venam umbilicalem allatus mediante canali venoso statim ex vena porta circa hepatis contactum in venam cavam abeat, ob id placenta hepatis uterinum appellant, & ita hepatis vice in foetu fungi volunt.

Thesis 8.

Ex dictis facillè concludi potest qualem vitam foetus agat in utero, & quod non vivat vita matris, hauriendo ab eadem spiritus vitales, & sanguinem, sed quod propriam degat vitam, elaborando ex succo suo nutritio hos ipsos pro sui sustentatione, simili ratione nempe atque pullus in ovo propriam vitam eodem modo instituit, nec alio opus habet gallina adjumento, quam blando ejusdem foetu atque incubatu, ut caloris beneficio exsuscitetur vis genitalis in ovo latens, idem præstat mater foetui, dum etiam uterum fovet sinu suo, & foetum hoc modo servat, & tuetur; vitam autem plantæ vivere tantum foetus dicitur primis mensibus, quatenus solummodo nutritur & augetur: Sequentibus verò etiam vitam animalis vivit, quatenus se movet, qui motus non nisi perceptionem quandam sensualem sequitur, ut ut dormiat potius foetus in utero, quam vigilet.

CAPUT XXIV.

De Partu.

Thesis 1.

Quo grandior sit foetus in utero, eò plus quoque uterus seu vas continens in omnem dimensionem extenditur, sub qua extensione valdoperè crassescit & spissescit uterus, ita ut ultimis mensibus duos digitos crassa fiat ejus substantia; testibus BARTHOLOINO aliisque, id quod contingit ex imbibitione tum succi lactei nutritii, tum etiam sanguinis in hiantibus & distentis multam uteri poris coacervari & lentè circulant unde vasa sanguiflua sensim sensimque etiam majora & ampliora fiunt, ut tandem circa partum digitam amplitudinem æquare dicantur.

Thesis 2.

Foetus ergo valdoperè auctus & grandior factus, proprio motu exitum quaerit, convolvendo sese & invertendo, capite deorsum versus, unde & capite primò egreditur, qui motus partui est naturalis; hoc motu membranae jam diuturniore mora tenuiores factæ facillè & tantum non spontè dehiscunt & rumpuntur, aquarumque sit estus. Huic foetus conatui accedit simul matris labor, quæ tam inspirando & diaphragma deorsum movendo, quam musculos abdominis contrahendo, uterum comprimit, qui simul quoque nimia distensione irritatus modico sensu & stimulo contractis suis fibris foetum excludit. Plura quæ huc pertinet, F iij

Thesis 8.

qua chylus assimilatur ipsi pro refarciendis naturalibus & inevitabilibus ejus jaeturis, & quo succedente, ipsaque naturalis crasis etiam conservatur. Vitiatâ ergo ista crasi uti non rite fermentatur ejus massa, ita nec rite assimilatur chylus, ut ita magis magisque à naturalis deficiat crasi, tandem omnino incepta fiat; pro sustinenda ulterius animalis vita. Ergo morbi sanguinis consistunt in vitiatâ ejus fermentatione ob læsa salia, unde febres, imprimis maligna, pleuritides, cachexia, icteri, scorbutus, &c.

Annot. Pract.

Ex læsa sanguinis fermentatione & vitiatâ ejus crasi quam plurimi Morbi in Mass. Sang. exsurgunt, quæ crasi cum dependat primario à salibus, ob id etiam per Remedia virtute salina operantia curantur.

Sic namque Febres ardentes, benignæ, ex acriori nimis sal. volat. urinoso oleoso per Julepos blandè acidis curantur, qui sal. volat. urinosum corrigunt: item per interposita fixa ammoniacalia; ut Antimon. diaphor. Antihet. Poter. Corn. Cerv. seu Ign. Bez. Saturnial. & similia, quæ precipitando nonnihil & ad diaphoresin corpus disponendo auctam effervescentiam corrigunt: Sal. item preparat. seu depurat. & Sal. Antimoniat. optima sunt remedia in Febribus continuis ardentibus quatenus sal. urinosum Bilis domant, coærcent ac figunt vid. COLLEG. PRACTIC. cap. 16.

Quo si præterea adsit Malignitas, modo dictis Sulfura Antimonial. ut v. gr. Antimonii cum volatilibus ut Camphor. sal. vol. CC. & Viper. &c. adduntur, repetendo sudores vide COL. PRACT. Febres continuæ, lentæ, Catarrhales ex lympha vitio oriunda si fuerit Lympha acida per succinum ejusque sal. vol. Myrrham, Antihet. Poter. & similia curantur, promovendi sudorem: si fuerit Lympha nimis salsa, ea quæ edulcorat sunt usurpanda v. gr. ex Glycyrr. Ficibus, Jujubis, Hordeo, &c. itè Emulsionis Papaverinæ, ipsam etiam Opium, & cum eodem parata Pilulæ de Styriace. Vid. COLLEG. PRACT. c. 16. & annotata Practic. in Collect. Physiol. Præced.

FEBRES INTERMITTENTES, in quibus primario læditur sanguinis crasis ab acido & viscido Chylo, vel alio modo vitiatâ, errore digestionis stomachi pronato; Curantur præmissis Vomitoriis aut ubi opus fuerit Purgantibus, imprimis per salia, tam fixa v. gr. Absinth. cent. min. Card. benedict. &c. & his cognatas terrestres concretiones ut Ocul. Cancror. Conch. margaritif. & similia, quam volatilia ut Spirit. Sal. Ammon. & alia. Vid. COLL. PRACT. cap. 16.

In Morbis Chronicis v. gr. Scorbuto, malo hypochondriaco, & similibus, vitiatâ sanguinis ejusque salium crasis, in quibus imprimis acidum vitiosum sapore peregrino infectum peccare solet, corrigitur per vegetabilia, amara, acrida & similia quorum sapor singularis à sal. volat. oriundus corrigit istam vitiatam sanguinis crasi: item tolluntur tales Affectus per temperata v. gr. per usum Lactis per Passulas & similia, quæ vitiatos sapes obviunt & ita Morbos corrigunt. Vid. COLLEG. PRACT.

Thesis 7.

Læditur autem vel depravatur ista fermentatio variis modis nunc cum quodam excessu & periculosa quadam effervescentia, cujus signum sunt pulsus magnus, celer, frequens, cum insigni ut plurimum, corporis incallescencia, sumque semper acuti morbi nunc cum quodam defectu, unde pulsus parvus, tardus, rarus, & ut plurimum corpori deficit debitus calor, omnesque actiones torpent, ut in chronicis morbis præ cæteris apparet: nunc aliis modis eadem vitiatum, etiam in malignis admodum id quod tunc summa vitium prostratio testatur, unde pulsus inæqualitates insignes, & multæ variationes dependent, corpusque ipsum quoad alia accidentia diversimodè afficitur, nunc caler, nunc friger, facies nunc rubet, nunc pallor, &c.

Omnes hæc fermentationis læsiones ex vitiatâ crasi & proportionem ac harmoniam particularum minutatim dependent imprimis salium sive à rebus non naturalibus in se assumptis, sive à vitio hereditario sit, quæ ratione senes generant imbecilles & morbosos fœtus, sive ab extrinsecus inspirato quodam fermento peregrino, aut hausto aliunde contagio fermentativo eodem oriatur. Si enim salia massæ sanguinæ ab alijs nõ rite contemperantur, exinde acriora, reddita violentius inter se concurrunt, & effervescunt ut in febribus ardentibus, item pleuritide, &c. Sin vero nimis eadem contemperantur & quasi obruantur, quod v. gr. fit à chylo crudo nec rite volatilifato salino, qui tunc ut plurimum ferè acidulus esse solet, imminuitur fermentatio, ut in cachectis tam virorum quam mulierum obvium est. Sin vero ista salia à debita constitutione naturali declinent, ita ut alterum alteri nimis præponderet, fermentatio ferè in totum aboletur, dum ab acido coagulatur massa sanguinea, ab urinoso verdè eadem dissolvitur, ut experimenta infusoria probant. Sin verdè alijs modis, tum inter se, tum cum alijs particulis se commiscendo depraventur, & quasi peregrinos sapes hauriant, scorbutus, malum hypochondriacum, dysenteria, lues venerea, icterus, &c. in promptu sunt. Pertinent huc viscerum imprimis stomachi fermenta vitiatâ, eorumque succi v. gr. bilis folliculi fellei, aut lympha pancreatica, corrupti; quæ hujusmodi dispositiones in sanguine aut inchoant, aut inchoatas cum ex sanguine fiant, fovent. De sanguinis fermentatione vide VVILLIS de Febribus qui ræmen aliquantisper confusus, item KERGERUS de fermentatione sect. 3. cap. 3. pag. 238. & sequ. SYLVIVS & in dissertat. & in specie in sua praxi, quam ferè totam super salium concursum & varias vitiatas effervescentias fundat, sed hæc infra de causis erunt clariora.

Thesis 9.

Quod concernit spiritus & alteram in iis radicatum morborum classem, de influxu, in specie animalibus, res clara est, eos cum per motum imprimis animales administrantur functiones, nunc torpidos nimis esse, & minus moveri, quando ipsi minus subtiles aut minus volatiles existunt, sive ab internis causis v. gr. lethargo & catalepsi tales fiant, sive ab externis opiatis aut narcoticis similibus vel assumptis vel applicatis tales fiant: nunc verdè iidem nimis mobiles & nimis agiles existunt, adeo ut à quacumque agitanti causa in impetuosis & exorbitantes erumpant motus, qualis v. gr. in delirijs febricitantium aut phrenitide corruptis, item in Epilepticis aut similibus convulsivis paroxysmis.

Thesis 10.

Quod verdè attinet ad spiritum vitalem, primis, iustum, hujus morbos ex vitiatâ ideis sunt qui deducunt, ut sicut per ideas feminales dirigantur ejus operationes naturales, ita ab iisdem peregrinis & morbosis perficiantur actionum depravationes præternaturales; sive tales morbosa idea ab extra adveniunt & communicentur per venena imprimis, & per morsum animalium venenatorum, ut viperæ, aut rabidorum, ut canis, sive intra ab ipso Archeo seu spiritu instito & à causis occasionalibus morborum in furorem & diversas passionum exorbitantias acto, cudantur & generentur. Ut per exempla res fiat clarior, canis rabidus morsu vel saliva hominem similiter reddit rabidum, ut non tantum se in canem mutatum existimet, unde omnes canum actiones imitetur, sed præterea in urinalium ægrotorum catulorum simulacra appareant, propter ideæ scilicet canis feminales in saliva ejus sigillatas, & per morsum in corpus humanum traductas, quæ ideæ confusæ in corpore suo tempore evoluntur archeum seu spiritum institum adeo determinent, ut homines

homines tantum non in canes mutati appareant, prætereaque canum corpuscula secundum ideas istas in lotio fomentur. Has ergo peregrinas ideas delere & per consequens morbum curare modum docuit experientia, si scilicet rabidi ex improvidis aliquoties submergantur in Aquis, ibique aliquandiu detineantur, sic enim pavore mortis & inde concepta idea fortiori omnes istæ peregrinæ delentur & quasi abstergantur, ut in posterum Archeum determinare nequeant: similiter dens doler ex furore spiritus institi concepto ob acidum vitiosum dentis radicem velleicans, curatur hic admotione officuli bufonis ab homine violentè interfecti, idea namque ingentis pavoris in bufone moriente etiam, ossium Archeum signat, cujus pavido ideæ seu contrariæ intuitu archeus furens dentis omnem subito exiit furorem, & quasi perterritus ab omni impetu quiescit, & ita dolor cessat. Sed de his archealibus morbis ex ideis morbosis videndus HELMONT in suis scriptis, item MARCUS MARCI in philosph. veter. restituta, qui omnia venena item vulgo occultarum qualitatum dictos morbos, item actiones sympatheticas, & curationes per magnetisum & transpirationem per tales ideas deducunt, quæ tamen eo sine adjecta volo, non quasi ea approbem; sed ut vobis occasionem subministrem in ea ulterius inquirendi.

Thesis 11.

Partes Corporis Organicas non esse proprium morborum subjectum supra monitum: sed earum defectus esse impedimenta tantum actionum, non verdè morbosas læsiones: in his duo consideranda, 1. materia ex qua coalescant, 2. hinc superinducta certa conformatio, qua in ratione organi constituuntur. Quoad materiam hujus varia textura diversos modos sensiles in mollitie, tenacitate, duritie, colore, crassitie, &c. partibus tribuit. Cum vero nulla materia sit sine extensione seu quantitate, hæc ipsa vero necessariam inducat figuram, secundum quam materia dicitur organica, quatenus à figura seu materiæ conformatione habet, ut instar instrumenti seu organi alteri inservire possit, ex læsione istius requisite figuræ morbi oriuntur, quos vocant organicos, qui in triplici sunt differentia, aut enim vitiatum longitudo secundum lineam aut rectam aut curvam, unde pars vel nimis longa aut nimis curta, vel vitiatum latitudo, unde pars vel nimis crassa vel nimis tenuis, vel vitiatum profunditas quæ vel solida vel concava, unde cavitatum & meatuum dicti morbi, quibus ceu generale solidatum partium requisitum nempe legitimum ad se invicem stius & mutua connexio accedit, unde & hoc vitiatum operationes machinæ corporeæ non leviter lædit. Sed de his videantur institutiones Autorum.

Thesis 12.

Partibus his solidis ratione materiæ ex qua consideratis tribuuntur vulgè morbi, intemperiei & occultarum qualitatum: de quibus vid. Añorum instit. INTEMPERIEI quod attinet ad MORBOS, hi revera nihil valent, nam duo eorum fundamenta 1. de concursu quatuor elementorum in misto, & ex horum qualitativis quatuor primis orta temperies omnium corporum & corporis partium. 2. de monarchia caloris innativi omnes functiones si non sunt falsa, sunt admodum dubia, & à nemine adhuc probata. Hæc viscerum temperies omnino dependet à sanguine & spiritu vitali, qui æqualiter per sua vasa justitia distributiva in partes effusus & circulatus, ipsis debitam largitur temperiem, unde eodem æstante in caulo, & totum corpus ardet, eodem verdè in senibus defervescente, totum corpus similiter tepet, unde & pilces ad tactum frigent, dum sanguis eorum & cor actu in iis viventibus frigitur, non minus quam in ranis. Officium vero quod temperatura adscriptum fuit olim nunc imprimis fermentis & fermentationibus, transmutationum auto-

tribus tribuendum. Calorque partis tantum dispositivè, non effectivè se habet in operando. Occularum verdè qualitatum morbi quid sint adhuc ab ipsis defensoribus eorum ignoratur, ob id enim ab occultis, id est, incognitis causis deducuntur: qui tamen ab alijs per fermenta exotica, Mass. Sang. turbantia, ac alijs verdè per ideas peregrinas explicantur.

Temperies aut Intemperies partium corporis dependet radicaliter à varia atque distincta sanguinis crasi, quæ prout variat etiam corporis ac aliarum omnium partium calor, frigus, humiditas, siccitas, durities ac mollires, aliæque similes proprietates sunt variæ.

Unde dum in Febre ardente sanguis ex aucta ejus effervescencia impensus caler, totum etiam corpus omniatque viscera simul ardent: E contra vero, dum in Cachecticis Mass. Sang. ex imminuta fermentatione tepet, etiam corpus univèrsam minus calidum sentitur. Calor autem sanguinis major ut plurimum ex sal. volat. seu bile oritur: nisi in Febribus cum inflammationibus partium conjunctis, v. gr. in pleuritide, inflammatione Hepatis, Erysi, pelate & similibus acidum vitii cum sanguinem coagulans & ad stagnationem indeque ortam inflammationem disponens, ex vitiosa cum sal. volat. effervescencia in sanguine talem ardorem febrilem inserit.

Unde etiam hæc Febres cum inflammationibus conjunctæ per suderifera curantur, uti sunt Antimonium diaphoret. maxillæ Luc. pilc. dens Apri, Priap. Taur. Cerv. &c.

Hæc ratione etiam Lactuca, Endivia, serum Lactis, Sempervivum & alia Refrigerantia dicta, alkali volatili blando constantia, phlogosis & incallescencia ab effervescencia acidi ortas corrigunt & ita per accidens refrigerant.

Per se autem Intemperiem calidam corporis corrigere ac refrigerare solent imprimis Acida, quatenus bilem seu sal. volat. oleosum precipitant ac corrigunt, & blande sanguinem in inspissando seu coagulando, nimias ejus effervescencias compefcunt.

Talia sunt Succus Citri, Ribium, Berberum, Granatorum, Acetos. & Tamarind: & similia, item Tinctur. Acidula Flor. bellid. papav. rhaad. rosar. &c.

Facit huc elegans Rosarum Tinctura ZVOLTPER. quam parat cum sero lactis acidulato cum pulpa Tamarindorum, menstruum hoc affundit floribus Rosarum, & elegantem acquirit Tincturam, blandè refrigerantem & laxantem, loco Juleporum in Febr. ardent. benignis usurpandam: in quibus ex tempore tales Tinctura tamquam Julepi hoc modo præscribi possunt.

℞. Flor. Bellid.

Papav. rhaad.

Rosar. an. p. ij.

irrorent. c. f. g.

Spir. Vitriol. vel Sulfuris.

insund. in

Decoct. Ford. simplic. ℥ij.ß.

vel loco hujus in Aqua distill. papav. rhaad. Turaxac. scabios. &c. sicut in Maria Balneo per. hor. donec extrahatur Tinctura qua filtretur, cui adde:

Sirup. de rub. Idæo.

Jujub. an. q. f. S. Julep. refriger.

hauriend. subinde in Febribus ardent.

Faciunt huc etiam spir. acidi Mineralium, Tam simpliciter, ut Sulfur. Vitriol. Nitr. Salis, quam compositi Clysti dicti: quo etiam pertinent Epaticum dictum rubeum, egrægium Mass. Sang. non autem Hepatis refrigerativum.

Sic Passillæ temperatæ optimum dicuntur Hepaticum & restaurativum Hepatis, cum tamen potius conducant quatenus temperata sanguinem in equali crasi conservant, ejusque vitiosos & excessivos sapes ita corrigunt & emendant simulque acrimoniam ejus falsam temperant, non verdè quod Hepati conducant.

Alias enim uti Stomacho, ratione fermenti sui silino-acidi, acida imprimis conducunt, ita Amara imprimis sunt Hepatica, seu Hepati amica v. gr. Absinthium, Cent.

G

minus

minus & similia, cum balsamum Hepatis nempe bilis sit amarissima, & talia amara, uti etiam Aromatica bilis proventum in corpore augent.

Quod si interdum fiat ut in parte quadam particulari singularis ardor & calor exurgat, hæc fit aut ex vitiosa succorum confluentium effervescencia, ut quando interdum sub hypochondrio dextro ardor percipitur, tunc vitium est in vitiosa effervescencia bilis cum succo pancreatico: aut causa est vitium quoddam in parte ratione cuius sanguis copiosus affluit, ibidem diutius hæret, & ita calorem intensiorem inducet, v. gr. ex spina digito infixa insignis ardor & incallescencia in digito oritur, quia ex spina infixa indeque orto dolore sanguis uberius affluit, stagnat, & ita istum ardorem inducit, & hæc sunt refrigerantia.

Calefacientia e contra sunt omnia volatilia acris & aromatica, qua sanguinis fermentationem augent, & acidum temperando, bilem seu sal. volatil. oleosum sanguinis copiosum reddunt, qualia sunt omnia aromata v. gr. Piper, Cinamom., Galang. item his cognata Hyslop. Menth. Salv. Rosmar. Absinth. &c. item spirit. volat. ardent. Vini, Cochlear. Anif. ac denique spirit. urinosi Sal. Ammonic. Corn. Cerv. ac similes.

Thesis 13.

PER TEMPERAMENTUM autem quid revera intelligendum sit, optime explicari videtur MARCUS MARCI in *Philosoph. veter. resit. p. 2. sect. 4. p. 133.* dum inquit; per temperamentum intellige non primas qualitates, aut harum symmetriam, verum constitutionem cuiusque radicalem, ex qua velut effectus procedunt dictæ qualitates: cuius potissima vis in sanguine, qui est proximum subiectum animæ ac primum vivens, cuius gratia corpus universum videtur factum, vitamque ex eo participare. HUMIDUM vero RADICALE aut sanguis est, ut vult HARVÆUS, aut certe in eo radicatur, & corpus sanguine destitutum confestim friget, nihilque in eo manet de temperamento. Sed & sanguis ex se calidus extra venas mox refrigeratur, unaque cum vita suum temperamentum exiit. Hæc MARCUS MARCI, Inest scilicet in omnium animalium sanguine (sicut in omnibus mistis) sua determinata crasis in semine radicata & in corpus inde genitum necessitate seminali propagata.

Thesis 14.

Decantata ista INÆQUALIS INTEMPERIES, stomachi nempe frigida, & Hepatis calida, quæ à Scholis quam plurimorum morborum chronicorum habetur focus, & origo, revera nihil aliud est, quam depravatio fermenti stomachici, quia istud nimis acidum nec satis volatile existit, sæpius cum mucro vel materia viscida in stomacho & intestinis stabulante junctum. Tales namque ægri conqueruntur imprimis de ructibus acidis. 2. laborant aephia seu digestionis defectu. 3. acida eos lædunt. 4. quæ evomunt cum levamine vel per artem vel per naturam sunt acida aquosa & viscida. 5. tormina intestinorum à pituita acida eorum parietibus agglutinata cum flatibus conjuncta, his sunt frequentia. 6. medicamenta quæ hæc mala curant sunt vel quæ acidum absorbent ut Martialia & Saturnina vel quæ idem corrigunt & immutant ut salina tam fixa quam volatilia & ex vegetabilibus amara, v. gr. absinthium, cochlearia, aromata, spir. falis amoniac: sal absynthii, artemisia, &c. nam licet dicant alia habere vim calefaciendi stomachum, hoc tamen falsum est, nam operantur tantum per salum volatile & acre, quod neque calidum neque frigidum in se, sed tantum per appropriationem in nostris partibus ab iis exsuscitatur, nam sanguis æqualiter circulator per sua vasa & viscera omnino partibus debitum modum calefaceret ventriculum quam hepar, adeoque hæc viscera in proportionata consistent temperie.

Thesis 15.

Cæterum ut hæc exactius intelligantur, distinctio observanda est inter MORBUM ipsum & inter productum MORBOSUM in corpore vi morbi per degenerationem materie pronatum, v. gr. calculus ipse in se non est morbus, sed orta ista ametria salium, quæ eadem facile se mutuo coagulant est morbus, lithiasis, cuius productum est calculus. Et cachecticorum tumidi pedes non sunt, morbi imperieci humidæ, sed sunt tantum producta morbosa cachexia, vitio sanguificationis ex deficiente & depravata fermentatione sanguinis enata: Sæpius tam in quartana, quam malo hypochondriaco, & scorbuto lien inflatus tumidus imò non raro de scirrhosis deprehenditur, unde vulgo ipsum malum derivatur, cum tamen talis splenis affectus potius sit productum morbosum, talibus affectibus in veteratis digestionum vitio superveniens, quam radicales eorum cause. Talia producta quæ etiam censentur incallescencia & refrigeratio tam universi corporis in FEBRIBUS quam particulares quædam partium incallescencia & phlogosæ.

Thesis 16.

Inter conformationis organice læsiones præ cæteris frequentes admodum numerantur *obstructiones & opilationes* tam in Schola Galenica quam Paracelsica, illa accusante pituitam crassam aut humorem melancholicum, hæc vero Tartarum diversimodè coagulatum; sed si rectè rem pensamus, tales obstructions Mesenterii, hepatis, lienis, pancreatis, &c. inde orta humorum stagnationes & putredines, quæ tantum omnium morborum, in specie febrium tam intermittentium, quam continuarum, mali hypochondriaci, cachexiarum, icterorum, &c. statuuntur cause, sæpius ignorantia sunt asyla. Unde & non pauci Practici dubitent valde, an re vera dentur tales viscerum imprimis mesenterii obstructions, de quæ vid. HORNÆUS *Hercul. Medic. p. 133.* HORST. *observ. lib. 4. pag. 239. & 240.* aut si reperiantur nonnunquam an eadem sint adeò frequentes. In iis certe vasis aut visceribus quæ continuus liquorum transitus abluat. v. gr. Venis & Arteriis, vasis lymphaticis item & lacteis, hepate, liene, obstructio talis fieri nequit sine liquoris contenti stagnatione & collectione, hinc vasis læcatis *extravasatione & tumore*, qui obstructions veras *insequitur necessario.* Obstructio sic vasis sanguifluis, indeque sanguinis impedito motu plus minus, inflammatio partis accidit, impedito vero à tali obstructione lymphæ motu, hydrotes particulares v. gr. hydrocephalus, hydrocele sunt in promptu.

Thesis 17.

Interim universaliter non negandæ obstructions, sed abusus tantum rejiciendus & falso iis superstructis morbis aliud investigandum fundamentum & in quibus repertæ interdum obstructions, non tam radix sunt talis morbi quin potius ejus productum morbosum. Nam & ductus cholidochus non minus quam Pancreaticus sæpius reperitur infarcti, tubuli renum itidem, & oscula lactearum ubi hiant in intestina obstructa cælicum dent morbum. Mesenterii quoque obstructionum exempla recenset HORSTIUS *c. l. p. 240.* & scirrhii per se enati eandem cognoscunt originem, dum scilicet in porulis viscerum aut partium, circa capillaria vasa humores quidam crudi stagnant, unde viscera sensum intumescent & instar spongiarum inflantur, qui viscidus humores successivè indurati, in specie ex acore vitioso eos ut plurimum impregnante & coagulante tumores tales duros & tactui renitentes constituunt, qui in partibus sanguineis scirrhii in spermaticis nodi & topi, in glandulis vero peculiari nomine strumæ seu serophulæ appellantur.

Thesis 18.

Thesis 18.

Quid autem de morbis ex obstructionibus vulgo derivatis habendum sit malo verbis LINDANI in Collegio privato Mass. Sang. super HARTMANN, *praxin cap. 166. §. 2. & 3.* declarare. Credere hoc mihi (faciet vos praxis videre,) illi morbi & vitia, quæ passim attribuntur obstructioni mesenterii sunt revera effecta ventriculi imbecillius, & non bene habentis, laborantis cruditate vel corruptione, imprimis sæpius in hoc casu acida peccant. Revocare hoc ad animum qui Praxin aggedimini, utinam hoc Medici discerent ut postquam tot purgantibus nihil profecerunt cogitarent non esse obstructions mesenterii, dein potestne aliquid magis insanum esse, quam velle tollere obstructions purgantibus: quomodo enim intrare aut remeare possunt per obstructas vias: præterea in cadaveribus nunquam reperietis obstructions, nisi simul scirrhum & corpus longè vitate emaciatum; Ubi totus sanguis mure corruptus, scirrhum mesenterii & obstructions generat, quid igitur purgantia poterunt? Corrigite, roborate ventriculum, corrigetis omnem obstructionem, tolletis omne malum. Natura cautè satis providet ne vasa mesaraica possint obstrui: scilicet accuratissime filtrando chylum per filamenta bombicina, unde videmus chylum per venas lacteas instar limpide aqueæ & æreæ materie transire adeo ut potius spiritus lacteus transeat, si ita loqui liceat quam aliquod corpus. At vero quomodo ibi fieri poterit obstructio, præsertim cum pateat, minores ramos desinere in ampliores, atqui obstructio metuenda, ubi ex majori in minus vas defertur. Ergo tales obstructions, affectos melancholicos, hypochondriacos, &c. curo curato ventriculo. Rem sane ita se habere quotidiana confirmat experientia, hinc præmissa vomitoria & propinata postmodum medicamenta salina volatilia & aromatica, similiaque aut alia acidum vitiosum tam stomachi quam primarum viarum absumentia, perfectè curantur tales morbos, imprimis Martialia.

Thesis 19.

Tandem inter solidarum partium affectus unus est maximè frequens & non raro periculosus nempe *Atonia*, seu *deficiens tensio aut robur*, de quo tamen apud Autores altum est silentium. Cum enim omnes ferè partes in specie nerveæ, consent fibrillis nerveis, eorum substantiæ diversimodè intertextis, quarum tensiones & retentiones & propulsiones humorum fiant, quas aliàs facultatibus attractrici, retentrici, & expultricis adscribunt, & ipsæ partes certum robur & firmitudinem obtinent, quæ tonus partium vulgò dicitur: ita si fibræ istæ à tensione remittant, pars atonia laborat, ejus robur perditum est, eaque flaccida & mollis ad quamcumque motionem obcundam inepta existit, ut v. gr. tono ventriculi laxato seu læso, ingesta cum sonitu tanquam in vacuum lagenam decidunt, eaque non raro leviter aut nullo modo immutata non tam expellantur per intestina, quam sponte in eadem dilabuntur, imprimis si liquida.

Annot. Pract.

ATONIA PARTIUM seu resolutus partium Tonus à præternaturali strarum laxitate & flacciditate oriundus, curatur imprimis per Adstringentia, nervinis aromaticis permixta, v. gr. inter Adstringentia sunt Cydonia eorumque succus, item Terra sigillat. bolus Armen. imprimis si spiritu Virioli irrorentur, unde & Liquor stypticus est adeo potens adstringens, facit hæc etiam Tinctura Mart. adstringens, item Tinct. Sulfuris Virioli. Ex Coralliis & Hamatite parata remedia tam Corallia preparata quam Syrup. Corallior. QUERCETAN, quam Tinctura Corallior. item Sap. hamatit. preparat. & Tinctur. ejus egregiè adstringunt, facit hæc & ipse Hamatites artificialis ex sacchar. Saturni &

Virioli Martis parandus, ad hæc adstringentia imprimis Alumen pertinet, quod interne assumtum partes læcatas mire resituit simulque Mass. Sang. coagulat.

His adstringentibus subinde Nervina adjungenda, qua fibras resolutas similiter resituant, sive externe sub Fotuum forma aut Cataplasmatum, aut Inunctionum applicentur, sive interne adstringentibus permiscantur. Sic notum est quod Cataplasma ex fermento cum aromatis ventriculi Tonum laxatum resituat: item quod Fomenta ex decocto Rosmarin. Chamomill. Pulg. Origani, Salvia, &c. Tonum partium à frigore læsum, aut nimia humectatione labefactum resituant: Oleum item nuc. moschat. tam expressum quam distill. item Oleum Caryophyllor. externe sananda Atoniam curant.

Interne ad resituendum ventriculi robur sit hæc Formula ex adstringentibus & aromaticis mixta in Liente-ria aut simili morbo proficua.

℞. Aqu. Menth. ℥ij.

Cinam. ℥j.

Succ. Cydon. ℥vj.

Elix. Menth. ℥iij.

Alum. crud. gr. vj. vel ℞.

Oleum dest. Caryoph. gr. iij.

Sirup. Corall. Quercet. ℥j.

misc. F. pons adstring. & confort.

Thesis 20.

Atonia hæc diversas potest habere causas, præ cæteris etiam est nimis violenta *partis extensio*, qua fibræ nimis extensæ & quasi nonnihil læcæratæ in naturalem tonum se iterum contrahere nequeunt v. gr. ex nimia retentione & coacervatione urinæ læditur interdum ejus excretio, quia fibræ vesicæ nimis extensæ se contrahere nequeunt, vel spirituum animalium defectus à quorum copia & expansione spaciola aliàs repleta & expansa in continua tensione fibras conservant; vel denique nimia fibrillarum à sero sanguinis superflua lymphæ, aliove tenui humore, qua fibrillæ flaccidæ & laxæ fiunt nimisque contrahibiles & tensiles.

Thesis 21.

Ad fermentativos morbos contagiosi quoque & Epidemici pertinent morbi, quia ab *Effluviis fermentativis* cum Mass. Sang. permixtis, suamque, ibi tragædian ludentibus proficiscuntur. Contagiosi quidem si ab alio ægro procedat istud fermentum; similem fermento inducens ægritudinem: Epidemici vero, si ista effluvia vel in aère sparsa vel cum alimentis ingesta fermentationes morbosas inducant. Vid. SENNERT. *lib. de febr. lib. 4. cap. 3. de Contagio.* Contagium enim est instar particulæ fermenti panificis quod à fermentante farinacea massa desumptum, alteri farinacæ massæ additum, eam fermentat: *masina vero Epidemicum* est instar effluviarum florentis vitis in agro à qua vinum cellâ contentum turbatur & fermentatur.

Quod atinet ad MORBOS CONTAGIOSOS & EPIDEMICOS, horum Curatio consistit imprimis in ablatione fermenti morbofi & sedatione oborte inde in sanguine fermentationes: faciunt hæc optime Sudorifera præcipitantia, quibus tamen quantum fieri potest semper admiscenda sunt specificia, fermento morbofo contraria, sic enim in lue Venerea, talia sudorifera sunt imprimis ex lingui. in Peste talia sudorifera sunt ex Sulfuribus mineralium in specie Antimonii cum sal. volat. & camphora mistis: in Dysenteria Epidemica sudorifera optima sunt Opjata, aut loco horum Theriaca cum pulvere Oss. humanor. & Hepat. viperar. Quod si à fermento maligno jam indurata sit alteratio morbofa in Mass. Sang. & hinc appropriatis postmodum erit occurrendum.

Thesis 22.

Miasmata hæc morbosa, ut vati sunt generis, de salum tamen natura multum participare, eaque esse salina multa persuadent, adeo ut ob id etiam ad salia volatilia eadem reducat SIMON PAULI *disgr. sine de febribus*, non tamen omnia erunt ejusdem naturæ seu conditionis, quin potius quædam de sale vol. urinoso ut in Peste, febribus pestilentialibus, petechialibus, quædam de sale vol. acido v. gr. in dysenteria Epidemica, variolis, lue Venerea, &c. participare videntur. Fermenta hæc morbosa non sunt *ejusdem potestatis*, quin unum citius & potentius v. gr. Pectis, alterum tardius & debilius v. gr. lues Venerea, se exerit. Diversitas ratio inter alias non est ultima convenientia subjectorum; quoad crasin in massa sanguinea hinc enim est quod inter consanguineos similitudo craseos (scilicet naturalis constitutionis aptiores eos reddat, ut facilius unus alterius suscipiat morbosum effluviu. Singulare quid hic obtinet in rabie canina cujus contagium ad aliquot annos sæpe in corpore later, post morsum sepultum, sed etiam quod ipsum adjuncta quadam idea contagiosa Archetum in mores caninos transplantare videtur. Pertinet huc & *Tarantulus* cujus morbosa semina toto anni tempore latentia, tantummodo eo tempore quo à Tarantula primo demorsus fuit, evigilant & se exerunt.

Thesis 23.

Per consensum morbi oriri & una pars ab altera affici dicitur, quando una parte p. n. aliquid sentiente, altera etiam sentit, atque idem aut diversum quid patitur, unde *Sympathia* etiam dici consuevit. Fundamentum hujus consensus consistit in *connexione partium nervosarum* seu *continua* eadem sunt, qua ratione in imminente vomitu, tremor labii inferioris contingit, quia intima membrana stomacho, gulæ & oris cavo ad labra usque continua est, seu *contigua*, qua ratione qui stranguria laborant, etiam sæpius ad alvum exonerandam stimulantur; seu per nervorum tantum *intermedios funiculos conjunctæ*, qua ratione dolores renium ex calculo comitantur, tormina ventris, vomitus, dysuria, &c. ob nervulos ex plexu nervorum mesenterii communi ad omnes has partes derivatos, isto ergo renali nervo plexu viciniore, ex dolore in convulsivas crispationes irritato, reliqui ex eodem plexu similes convulsiones patiuntur. Sunt enim *nervose partes*, quæ propriè consentite dicuntur: quoniam earum structura est talis, ut instar chordarum vel membranarum tensarum spiritibus animalibus imbutarum, hinc inde sint contextæ aut connexæ: unde tali chorda vel membrana in altera extremitate compulsæ aut illis, tam ex continuitate tensionis & hinc vibrationis, quam ex rapidissima spiritus animalis in partem impulsæ agitatione & motione secundum partis talis nervosæ continuitatem aut contiguitatem omnis iste contextus, & connexus similiter movetur: hinc punctis cerebri membranæ, totum sæpe corpus paroxysmo Epileptico convellitur; teste SCHENIDER de *Catharris*, & irritata narium intima membrana thorax convellitur, unde sternutatio, ob nervorum ad membranam hanc tendentium, cum nervis intercostalibus orta connexion de qua vid. VILLIUS.

Thesis 24.

Sunt hi veri partium consensus: quod si verò fiat ut per sanguinis circulationem excrementa vitiosa ex una parte in aliam transferantur & ita posterior afficiatur, non potest propriè consensus appellari, sed est tantum *metastasi* materiæ morbificæ & morbus per deuteropathiam non per sympathiam. Quædam aliæ alterationes huc etiam pertinent in corpore obviæ, ad

consensus vulgo vocatæ, cum vel ex alterata tota massa sanguinea, vel ex imaginatione indeque vario spirituum motu, aut alia ratione dependeat. Pertinet huc v. gr. consensus testium cum Pulmone & aspera arteria: nam & tussis pulmonum in tumorem testium non raro mutatur, & ex testium virilitate inspirata sub pubertatis annis alterata trachea arteria vocem gravio. rem & magis sonoram reddit: testes iidem immixti cum scroto in certum oleum ex radicibus nucis juglandis parandum, capillos canos denigrare, denuo refert SCHENCK. lib. 1. obs. pag. 4. Epithema ex succo sempervivi maj. cum aceto & nitro testibus applicatum, fortissimam etiam ebrietatem citò dissipat. Pedum plantæ refrigeratæ ambulando super pavimentum lapideum, aut alvum laxant, aut ventris tormina inferunt, quibusdam caput dolere faciunt. Mammarum cum utero consensus in omnibus decantatus cum illis contrectatis, puellarum uteros pruriat. Mulieribus frequentes sunt in occipito dolores frigidi, quasi glacies ibidem jaceret, qui à Practicis utero malè habenti ascribitur, & hoc curato dolor evanescit.

Thesis 25.

Morbos inter connatos primatum obtinent HÆREditarii dicti seu *parentibus talibus affectis* in liberis transplantati morbi, qui tantum sunt isti, qui fixas habent radices, *chronicique sunt*, & difficulter curabiles, v. gr. *lithiasis*, *arthritis*. Quod attinet horum causam ea non minus adhuc in obscuro posita est, quam ipsa generationis ratio. Nam materiale aliquod fermentum, aut quidam secundum PARACELSI, *morbosus Tartarus*, aliudve in semine sanguineque residens materiale horum morborum causa esse nequit, quod nihil materiale post coitum in utero remanere solet: aut si quid remaneat, directore tamen opus habebit, quid id ad tam determinatam partem dirigere valeat, & qui lithiaeos seminarium renibus, podagræ articulis insigat: aut si tale aliquod esset fermentum materiale, cur non pater v. gr. nodosus ex podagra, similiter generat filium, in cujus articulis ex fermento jam coagulati essent similes nodi. Ad hæc similiter per *lac nutricum* hæreditarii similes infunduntur morbi, quale exemplum de lithiasi à nutrice infantem translata. Vid. HELMONT. pag. 623. *Tract. Infantis nutritio ad vitam longam.*

Thesis 26.

Hic ergo HELMONT, ut in aliis morbis ita & hic ad ideas suas dilabitur. Mens ejus est hæc: Cum morbi parentum chronici v. gr. podagra, graviter afficiat eorum spiritus, hinc ex dolore vel alia ratione in his producitur character idealis, istius affectus; qua morbi idea in spiritus characterisata in generationis actu una cum ideis naturalibus traducta, causa fit morbi hinc tandem subnascentis hæreditarii. Statuit enim HELMONT, latere morbum à parentibus traductam characteraliter in vitâ mediâ archæi seminalis, cujus sigillum in semine parentum antea depictum sua die rum submaturitate erumpit: Sigillatus hic in spiritu seminali character tamdiu dormit, & sui maturitatem expectat, donec à causa quadam occasionali expergeat, suasque jam olim conceptarum imaginem explicet ideas. Vid. *invent. Tartari* §. 21. item *morb. Archeal.* §. 15. *volup. vivent.* §. 7. 8. qui characteres citius vel tardius evoluti, & clarè explicantes suas ideas, citius vel tardius vehementiorem vel debiliorem inducunt morbum. Cum per conceptam libidinis imaginationem, natura ingenti fermentatione concitantur fit, ut anima desiderio generandi veluti turgida Archeo quasi generationis executori demandet cum vitali radio totius hominis imaginem: qua ipsa dum quadam totius generantis omniumque ejus partium Ideâ, potentiali quadam ac chaoticâ confusa veluti spiritusualitate in se contineat quandam etiam veluti characterem morborum

CAPUT II.

De causis morborum remotioribus seu rebus sex non naturalibus.

Thesis 1.

Quæ morbosum reddunt corpus, sive internè, sive externè, iis vel corpus secundum immutabiles naturæ leges *necessariò* est expositum ut semper tales concurrentes causæ ex naturalium corporum actione & passione corpus nostrum ita afficiunt & alterant, vel *non necessariò* tales occurrunt causæ quin potius casu & fortuito sæpius nobis ingruant. Inter has causas externas, quæ fortuito casu & non necessariò nobis occurrunt sunt imprimis ea quæ contundunt & vulnerant, &c. *Vulnera* spontæo naturæ motu coeunt, nisi adsint impedimenta. Hæc autem sunt alimenti partis, roscidi & sanguinis effusi ex spiritus vitalis dissipatione *corruptio & putredo*, imprimis si externo aère alteretur pars laxa, quam indivisibiliter sequitur *acor peregrinus ex putredine ista natus*. Hic acor subito totam ludit tragediam, totusque spiritui vitali falso de alcalium prosapia balsamico & partis conservativo prorsus hostilis, instar *fermenti exotici* partem affectam ejusque alimentum multifariam alterat & corrumpit. Unde facilis vulnerum in ulcera est transitus fermento hoc corruptivo in vulneris labiis alimentum proficuum & sanguinem inficiente, & in liquamen sordidum Ichores transmutante, cum copiosissimo vermiculorum proventu in omni puro obvio & non nisi per Microscopium cognoscendo.

Thesis 2.

Medicamentâ ergo *Balsamica* dicta seu vulneraria *alcali occulto & temperato* pollent quo ceu contraria omnem istum acorem tollunt & fordes inde natas saponaria virtute abstergunt blandè, v. gr. Terebinthina, Aloe & Myrrha, Nicotiana & hypericon, Succus Cancrorum fluviatilium & aurium Sordes cum Terra Vitrioli Balsamica & Saturno.

Thesis 3.

Inter res istas quibus necessariò corpus nostrum est expositum sunt primariæ *res dicte non naturales*, quod mediæ inter id quod est p. n. & s. n. pro vario earum statu aut usu, corpus nostrum aut conservant sanum aut idem reddunt ægrum. Inter has ipsas eminet acôr, quem continuo inspiratu attrahimus, unde sanguini in pulmonibus permixtus, necessariò ejus statum insigniter alterat. Tenuis enim admodum cum sit acrarus, *infinitis quarumcumque corporum effluviis* est imprægnatus, id quod *Vernali* tempore imprimis est manifestum, unde etiam hoc tempore fermentantibus vegetabilium germinantium principiis infectus sanguinem turgescere & vehementius fermentare facit, unde quicquid heterogenei & excrementii in eadem reperitur, separatim foras, qua data porta amandatur, hinc febres morbigue cutanei & similes affectus eo tempore sunt frequentiores. Omnis enim in aère *varietas* aut ex *corporibus inferioribus*, aut ex *superioribus astris*, demanat. Hinc enim & temporum ac Climates & regionum, & hinc nationum ista diversitas. Astra an ea per effluvia corporea alterent, quæ ex se diffundant non pauci affirmant, & confirmari potest ab iis, qui radios Solares in pulverem subtilissimum rubrum per certa instrumenta concentrare, aut radios Lunæ plenæ per speculum in materiam lactescentem admodum frigidam in spongia unice volunt.

Thesis 4.

Quoad alimenta, *sanis omnia consentur sana*, modo

morborum in generantibus præsentia ex præternaturali generantis infirmitate conceptum necessario femine communicabit, per cursum formationis explicandum. Hoc igitur Characterisimo insignitus Archæus seminalis, à qua uteri Contagii forma, attractus, quem aliàs vim Plasticam nominare consueverunt, tamque generationis seu formationis executor & rector se ipsum tandem vestit corporali materiæ in ovo Uterino amictu, statimque veluti perambulat ovi istius uterini latebras omnes incipit materiam transformare juxta imaginis suæ potentiam: hic cor locat; ibi cerebrum designat, omniaque membra pro conceptæ Ideæ scientia fingit ac depingit optimus domicili sui Architectus, quin & ipse jam meticulous, nunc audaces fecui communicat impressiones. Quod si itaque Phthisica exulceratione debilitatus sit Pulmo, conceptam etiam hanc in simul debilitatis similitudinem in Pulmonum Fabrica molitur. Sic mutos, sic surdos, &c. ob defectum quasi & abolitum totaliter horum Organorum robur fabricat. Ita m. Arthriticos ob debilitatem Articulorum quasi simul generantium introducit dispositiones, &c. Debilitate enim si infirmetur corporis humani partes, facillimo coctionum errore concipiunt & ipso fabricantur cruditarum excrementa jamque quasi affueta hisce ærumnis facilius longè in paroxysmos morborum recipiendas prolabantur.

Thesis 27.

Translationis hujus morborum idea modum clarius explicat iidem ex hypothesibus NETTELBACH *diff. de Epilepsia* cap. 4. §. 4.

Thesis 28.

Tempora seu potius gradus morborum prout iidem exasperantur sensim sensimque remittunt (in acutis imprimis observandi morbi) ita gradibus dependent fermentationis in sanguine, quam & sequuntur symptomata vel immediate vel mediate & unde coctionis signa in salutaribus, crudelitatis verò in lethalibus se manifestant! vid. KERGERUS de *fermentat.* s. 2. cap. 5. & s. 3. cap. 3. Est enim coctio excrementorum morbosorum per fermentationem in sanguine facta separatio vel præcipitatio instar secum vini per fermentationem ex eo separatam & præcipitatam. Quorum excrementorum separatorum pars à latice aquoso absorpta & per urinam excreta in fundo matulæ sedimentum, exhibet, *coctionis* factæ signum.

Thesis 29.

Hæc morborum tempora *regulam & occasione* monstrant legitimæ praxeos. Aphorismus enim Hippocrat. sect. 1. aph. 22. *Coctæ medicari oportet, non crudæ*, non tantum de purgantibus sed quacumque evacuatione sensili aut per urinas aut sudores est intelligendus. Uti enim natura in statu demum post coctiones, *criticas evacuationes* instituit suas, ita & Medicus circa principium & incrementum præcipitantibus imprimis, circa statum verò sudoriferis, &c. insistere, sicque Crisin negligere debet, *quia prævenire*. Unde etiam in principio & incremento generosiora remedia sudorifera vel purgantia sæpè frustra, interdum non sine damno adhibentur, dum nondum separata & præcipitata seu coctæ sunt excrementa. Et in ipsis malignis sudorifera in principio *sola* sæpè sunt nociva, nisi *præcipitantibus temperata*, v. gr. Theriaca l. Spiritus Theriacalis camphoratus est periculosus; Spiritus vero vitrioli & tartari temperatus fit specificum in peracutis *Paracelsi* seu Mistura simplex: Hinc Tinctura bezoardica.

ea stomachus famelicus appetat, & non abhorreat, eo quod *fermenta* digestiva poterat quilibet in sui ditionem trahant & coercant. Quantitatem & qualitatem sicut & assumendi modum in alimentis solus prescribit *appetitus*, tam in sanis, quam in ægris: cum facile postmodum digerantur à stomachi fermento, sive appetantur *asueti* sive *insueti*: nam sicut ab illis licet deterioribus non facile recedendum, dictante HIPPOCRATE, ita hæc si appetantur non facile deneganda, utpote cum dictante intus natura contingat, quæ ex alimento insueti appetito sæpius nullam noxam habet, sed exinde non raro remedium parat. Hinc carbones & cineres ac attramentum & carnes crudæ non affligunt laborantes pica feminas. Vid. HELM. Tr. *victus ratio*: hunc brevibus his complectitur HORN IUS: in *Arca Mosq.* pag. 131. Diæta in duobus consistit: Sobrietate & proba masticatione. Quantitas non qualitas ciborum nocet: alii tamen aliis sunt salubriores. Non est negandus cibus vel potus quem quis vehementer appetit. Potus in siti non est prohibendus: sicut è contra vel butyrum in iis, qui hæc abhorrent, non sine noxa sunt, & non raras lipothymias inducunt: & jusculum carnis optimum in stomacho febricitantis, qui illud abhorret, cadaverizatur: hæc verò assumptus, quia appetitus, ex insperato febrem sanat, interdum.

Thesis 5.

Vegetabilia si non omnia, saltem quamplurima habent in se *gummosam & viscidam substantiam*, quæ in vegetabilibus nutritioni inservientibus est objectum in quod operatur stomachi liquor fermentativus, & ex quo parat *chylum nutritivum* tanquam quoddam extractum. Id apparet in omnibus decoctis & extractis feminum & herbarum, itidem in succis fructuum inspissatis per humiditatis aquosæ exhalationem, relinquunt enim massam crassam, viscidam, & gummosam. Substantia hæc vegetabilium gummosa & mucilaginosa nutritiva, si addito quodam fermento aut alio modo fermentando volatilis fit, mutatur in *spiritu vinosum formaliter distinctum* ab eo, quod erat antea, & ita non est amplius objectum fermenti stomachalis, in quod operari debeat: ob id non est amplius nutritiva ut alimentum, sed est refocillativa spirituum, quatenus spiritiosa: Sic v. gr. secale, triticum, pomum, &c. sunt vegetabilia, nutritioni destinata; si verò per fermentationem legitimam volatilisentur, ut fit in cerevisis, item vinis ex vegetabilium succis paratis, potui inserviunt, non adeo diu in stomacho eorum vis moratur, quin spirituosæ eorum partes raptæ in arterias in consortium spirituum assumuntur, & ita potulenta citius nos recreant esculentis, sic succus uvarum per fermentationem obtinet spiritus insigniter nos restaurabiles, & parum nutrit: ast uvæ passæ citra succi expressionem excicata, & comestæ egregie nos nutriunt.

Thesis 6.

In panificio farinæ seminum addito fermento resolvi & volatilari incipiunt, sed in ulteriori progressu, exsiccatione, & tollitione in clibano impediuntur, ita ut non perfectus spiritus vinosus, sed tantum spiritus acidus volatilis in iis generetur, facili igne per Retortam ex iis destillabilis. Panes verò propter fermentum susceptum liquecentes in cremorem, herbas & cibos alios quibus cum masticantur, colliquecere cogunt & ita quasi quoddam fermentum sunt, aliis cibis in adjumentum additum, à commistione ob id theriaca alimentorum audit, salivæ in beneficio masticatione exsiccandæ. Inest enim pani imprimis fecalino spiritus acidus volatilis, homogeneus aliquomodo adeoque amicus fermento stomachi nostri, ratione cujus panis nunquam nos capit fastidium, quin potius naribus applicatus aut masticatus nauseam & vomitum post medicamenta ingrata imminente compescit; & sicut ægrotantes ejus ultimo nos tædet, ita reconvalescen-

tes primo ejus recuperamus appetitum. Ut ergo ex pane fermentato tot habemus commoda, ita ex eodem vel planè non vel non sufficienter fermentato mille imminet incommoda.

Thesis 7.

Carnes quod attinet, aliasque ex animalibus desumptas partes, quo saniora sunt animalia, eò & earum usus salubrior: id quod & in lacte imprimis observandum, cujus bonitas ex *bestia sanitate & pastura*, quæ sicca & salubribus herbis fecunda sit, judicanda. Mediæ ætatis animalia, succo nutritio adhuc abundantia, & ut hic sit uberior magisque temperatus, præ cæteris conveniunt; Volatili copioso urinolo sale omnes animalium partes largiter abundant, temperato tamen eodem modo aliis partibus, subacidis oleosis, unde copiosum nutritivum succum largiuntur. Indurata ergo fumo aut condita copioso sale & difficilis coctionis & pauci nutrimenti & copiosi excrementi sunt materia.

Thesis 8.

Vinum ut revera est humanum nectar legitimo usui, dum *spiritus ejus volatilis* spiritibus nostris symbolizantes in eorum consortium recipiuntur, & aciditas ejus volatilis in stomacho in salum volatilem abit liquorem; ita legitimo & nimio usu lethiferum evadit venenum dum spiritus ejus *salinus volatilis sulfureus*, spiritus animales varios in motus confusos & inordinatos coactos, figit instar opii aliorumque narcoticorum, undeque eos torpidos & ad actiones debitas inepros reddit. *Aciditate verò volatili* extra stomachum tali corpori hostili, in intestinis tormina colica & exinde in artubus Pareses producit, in vesica strangurias, in renibus sal urinæ volatile aliquam putredine resolutum in calculum coagulat, in artubus Synoviam in tophos cogit; & partibus nervosis & membranosis puncturas arthriticas inducit, aliis partibus nervosis contracturas & paralytes contumaces infert, cum nihil *aque hostile sit nervis quam acidum*, hinc spiritus volat. urinosus, corrigit omnia vitia ex vini nimio abusu orta, quatenus & spiritum vini coagulat in offam crassam, & propterea acidum vini nimium corrigit, in salum transmutat, & sub forma copiosæ urine aut sudoris blandi evacuat. Item intelligendum de Cerevisis & aliis similibus quod aclescere possunt.

Thesis 9.

Ut alimentum massa sanguinea restorationi, ita moderatus motus ejusdem assimilationi & purificationi inserviunt: Nam dum circulationem ac vitalem ejus fermentationem auget, etiam simul alimentorum assimilationem, distributionem & heterogeneorum separationem ac præcipitationem promovet; quæ à seroso lactice absorpta nunc per urinam sub nubeculæ vel levis sedimenta forma, nunc per poros cutis transpirando evacuantur. Adeo ut legitimum sanitatis conservativum & morborum præservativum sit *motus*, vicarius nempe omnis *Venassectionis, purgationis alteriusque sanguinis correctionis*, quæ rutilicorum & mechanicorum gens palam testatur, & mulier ista Cachectica cujus Panarollus mentionem facit in Observat. pentecost. 1. Observ. 30. confirmat.

Thesis 10.

Ut excrementorum excretio aut retentio varia, non infimum locum inter morborum causas retinet, ita in specie & loco ubi excrementorum fit rejectio non negligendus, in quo demonstrando operosus est *Doulton* in sua Medicina Magico-Physica, dum asserit omnia nostri corporis excrementa participare de *spiritu nonnihil ejus vitali*, & hoc mediante mutuo inter se retinere sympathiam, adeo ut per foricas publicas supra terra, & matulas communes morbi contagiosi communicentur,

nicentur, propter putridam & contagiosam fermentationem. Contra si in campis, supra herbas fortè salubres, recrementa excernantur, sanitatem per occultam sympathiam firmari, sin noxias in herbas ut venenosas purgantes, exulcerandas vi præditas, parilem corporis noxam præstare esse, & vix curabilem, prius quam herbe proflus *putredine fuerint consumptæ*. Notum magis est, quomodo qui in oleta dysentericorum, aliove morbo correptorum, sua, dum ista adhuc calent, exoneraverit, simili paulo post morbo inficiatur. Idem comparatum cum urinæ effusione in matulas eorum, qui latentem fovent morbum, seu nefriticum, seu alium quem contrahi inde posse metuendum est. Addit quod pueri in prunas qui sæpius minxere, nephritici evaserint, alii exulcerationibus molestanti lotio in venenosas excreto herbas, sicut doler & arbor ani inducitur, si cineres calidi aliæve res acres exulcerantes in ejus excrementa calida injiciantur. Hæc ipsa autem non esse absona alia in natura obvia confirmant exempla: ut nihil jam dicam de pulvere sympathetico sanguinem, cujus guttas excipit, sistente, mammæ mulierum, ex quibus in prunas eandentes lac excreto, exarescunt, seu lac iis deficit: lintheum sanguine ex utero affluente tinctum, sub cineribus calidis sepultum, sanguinem sistit. Dysentericorum excretio sanguinolenta & purulenta super Alumen Vitrioli rejecta, malum curat.

Thesis 11.

Animi denique motu, seu affectus, valdoperè nos alterant, morborumque sæpe atrocium sunt autores, quatenus diversimode aut spiritus aut humores movere solent, *ira* namque & *gaudium*, &c. quoscunque motus humorum exasperant, eorumque excretiones promovent, *terror* verò *tremor* & *pavor*, humorum motus supprimunt, & excretiones qualvis sistunt, sed de mirandis animi affectuum effectibus vid. M. Donatus H. m. mir. lib. 3. cap. 13. & notum est, quam facile passiones animi graviore *gravidarum*, vel abortum inducant, vel vitioso charactere infantes notent: non minus quam ex ira, vel terrore *miricum* infantes Epilepsia fiunt obnoxii. *Venena* animalium ex perturbationibus oriri, ita terrore, furore, &c. passim inculcat modernus. Helmont. tractat. potest. medic. §. 29. pag. 382. M. Marci Zvolfser. animadv. adè ut *etiam hominis irati morsus* non minus malignus & lethalis sit, quam serpentis. Zacut. Luffit. lib. 3. prax. adm. observ. 4. Panaroll. pentecost. 2. observ. 42. id quod de aliis animalibus similiter verum est cum autore Celso omnis feræ morsus habet quoddam virus; id quod ex affectu vehementiore, quo tunc percita est bestia, oritur. Ex *nimio gaudio* quoddam mortuos esse vulgatum est: non minus quam ex ira febres accendi periculosas.

Tristitia nimia abbreviat vitam mortemque accelerat, aut sopitos melancholice deliriorumque paroxysmos denud exuscitat: nimius autem metus de subito quosdam canos reddit, nimius verò terror subito calvos, teste Schenckio obs. lib. 1.

Thesis 12.

Sed hi ipsi affectus non minoris ad sanitatem sunt efficacie. *Gaudium* equidem solum ex usu esse salubri, refert Fernellius; id quod verissimum ac senibus & iis, qui vitam agunt sedentariam, imprimis convenit. Nihilominus tamen nec aliorum negligenda est ratio; *ira* moderata convenit iis, qui cachexiis obnoxii sunt affectibus, uti & mulieribus quibus non adè commode fluunt menses. Ex vehementi & subita exandescencia curatam paralytin vid. in Valleriola lib. 2. observ. 4. item Horst. Tr. 2. lib. 11. obs. 15. cum enim paralytin solvat super veniens febris, teste Hippocrat. Sane ira, seu febris quadam artificialis & subitanea non adeo erit incongrua, *Terrore* inducto sæpe hæ-

morrhagias periculosas sisti notum est, sicut etiam quartanas contumaces aliasque febres interdum tollit, & similis terror ex projectione in Aquam rabidos & maniacos restituit, &c. teste Helmontio.

Thesis 13.

Res ergo hæc non naturales cum ex se indifferentes sint ad sanitatem & morbum, earum legitimum regimen ad sanitatem diæta appellatur docet Hygiene conservanda, cujus generaliores regulæ cum respectu ad differentes ætates hic adnectere placet. Fundamentum legitimæ diæte pro sanitate conservanda, seu legitimum regimen rerum sex non naturalium subministrat Celsus in sua Medic. lib. 1. cap. 1. dum inquit *sanus homo qui bene valet & sua spontis est nullis se obligare legibus debet ac neque Medico neque Pharmacopoeia egeret*. Id est nullis strictis diæte regulis se alliger sed libertate sua utatur: aliis Medice vivere esset pessimè vivere. Sed cum ex Hippocrate consuetudinis maxima sit vis, & in aliam transmutandi naturam efficacia, hujus dictamen in rerum non naturalium usu est audiendum. Sanitatis verò conservandum medium docet Hippocrates iniquis, sanitatis Studium est non satiari cibis & impigrum esse ad labores. Morbos verò sublevandi rationem idem subministrat dum docet. Quiete & abstinencia multos morbos curari.

Thesis 14.

Infantum sanitas, quorum sanguis instar *recentis musti* modicè fermentat, facileque vitiari potest; optime conservatur modo impediatur *lactis coagulum* vel ejus in digerendo *depravatio*. Hinc enim ferè omnes infantum morbi propullant; Signum autem illius est si excreta per alvum sint *viridia* seu *porracea & eruginosa*: hæc enim ut plurimum *acidum* spirant, vel alio peregrino charactere insignita. Oculi ergo canerorum Sperma Ceti, Antimonium diaphoret. & præ cæteris *Semen Anisi* conveniunt infantibus, & à morbis præservant, dum acidum absorbent, & lactis coagulum impediunt.

Thesis 15.

In consistente juvenum & virorum ætate, quando sanguinea massa in suo est vigore & spiritualcentia instar vini generosi temperateque sed paulo vehementius effervescent, observetur, ne nimias *concupiat ebullitiones*, adeoque acutos suscitet morbos: caveantur ergo nimis generosa alimenta, nimius motus, primario animi, secundario corporis, & tandem nimia *Venus*: sed per *consuetum* simul tamen *moderatum* illorum usum æquabilis sanguinis conservetur motus & fermentatio. Ad cujus & spirituum exorbitationes compescendas *opiatorum* usus. fit commendatissimus.

Thesis 16.

Senes tandem languescentes, cum eorum sanguis instar *vini aciescentis*, ex rancore vapescens, sit effectus & spiritibus depauperatus, indeque ex *acidis* abundantia crudisque succis sit crassus, tardeque mobilis, generosi spirituosique potus & ciborum vel condimentorum aromaticorum moderato usu, spiritus sensim deficientes suscitent, & lenibus diaphoreticis, v. gr. rob. sambuci vel Juniperi cum tantillo Spiritus Vini vel aquæ apoplectica, &c. Sanguinem tenuem fluidumque adeo circulationi & fermentationi continuandæ aptum reddant: unde & *smaragdus* vel *Eruca Senibus* ad præservationem apoplexiæ sunt utilissima. Ad quæ gaudium lætitiæque non parum simul confert. Sed generosa & spiritiosa sub moderamine mediocritatis usurpentur, ne eos prosternamus quos fulcire debemus, ex nimia fusione sanguinis & spirituum repentina dissipatione, vel ex nimia spirituum agitatione per generosa & subsequente fixatione narcotica

tica functiones omnino aboleantur, id quod de Ambra usu quoque observandum.

CAPUT III.

De causis morborum internis.

Thesis 1.

Sanguis spiritu vitali turgidus actuat & vivificat corpus idque equali & perpetua sua circulatione, quæ sub debita sanguinis quantitate debito peragitur modo. Sin vero nimis augeatur & sanguis abundet, quod Plethora vocatur, vasibus & receptaculis ejus nimis distentis & repletis remora & impedimentum injicitur ejus motui dum in maius vas promotus sanguis, in minoribus vasculis & capillaribus potius ac meatibus eorum angustia impeditur difficilius transit. Sicque habitus corporis quandam turgescerentiam infert & periculum futuræ cujusdam sanguinis particularis l'universalis stagnationis, aut insignis vasorum rupture præmonstrat.

Thesis 2.

Hæc Plethora cum copiosi & Euclymi victus laudabilem sequatur assimilationem, cum pauca sanguinis per labores absorptionem vel dissipationem, post leviæ inedia, laboris l. exercitii frequentioris aut fortioris inedia subitaneam Venæ Sectionis innuit opem quæ sola huic scilicet scopo repente & sufficienter satisfacit, ob id non adeo frequenter est repetenda, cum raro adsit talis plethora quæ non commodè aliis mediis potest inhiberi cum minori vitæ viriumque dispendio.

Thesis 3.

Hujusmodi sanguinis Plethora ad vas est vel vera vel appar. De illâ superiori in thesi; hæc est, quoad sanguis febrili vel simili effervescentia turgescens instar vini generosi, adeo ebullientis ut vas ora excedat vel idem in partes distillare faciat, vasa distendit & frequenter, celeri, ac magno pulsu rapidè movetur: unde non raro aut inflammationes ex ejus stagnatione aut hæmorrhagiæ ex vasorum ab ejus impetu aperture succedunt. Revocanda huc venit menstrua mulierum turgescerentia & fermentatio sanguinis, quæ eam partem ejus cum lunare quoddam tributum solvendo, expurgant per Genitalia, quod si non contingat sæpè per alia loca, per mammas, nates, vomitum, oculorum canthos, hæmorrhoides, &c. ejus fit eruptio. In sanguinis turgescerentia febrili non imitanda effroenis Gallorum vel Italorum licentia copiosissime & frequentissime sanguinem V. Sectione detrahendo: sed effervescentiam compescerentibus, præcipitantibus, nunc acidis moderatis, uti sunt v. gr. Julepi aciduli: ir. succi vegetabilium acidi, spiritus miner. &c. nunc vero fixis volatilibus temperatis (pro causæ occasionalis diversitate) insistendum, & debitis diaphoreticis pro sanguinea massa ventilanda. e. g. Antim. Diaphor. C. C. f. Igni Nitrum Antimon. l. Nitr. probè depuratum in potu ordinario in febris dissolvendum.

Thesis 4.

Ad vires Plethora vera nunquam datur, cum non plus possit adesse sanguinis, quam a viribus naturalibus elaboretur. Interdum tamen apparet adesse Plethora ad vires, dum V. Sectioni vel scarificationi cucurbitulis vel alii sanguinis evacuationi assueti tempore eo, quo istæ solite celebrantur, sanguinem nimis viscosum distensionem, lassitudinem membrorum, pulsus mutationem, &c. percipiunt cum succedentibus interdum partium tumoribus vel hæmorrhagiis vel aliis diversis symptomatibus. In his certè per se non adesse sæpè Plethora sed consuetudine natura fuit immutata & il-

illa in hujus successit locum. Hinc videmus, quod mulieres annuæ V. sectioni ultra debitas menstruationes assuetæ, his rectè fluentibus statuto tamen tempore, V. S. admittere cogantur, ut præveniant aliud malum ex ejus omissione futurum, Determinata namque sanguinis quantitas per V. sectionem natura assuetæ alias per se indeterminata, seu noxium omne, quoque superfluum, respicit. In his casibus loco V. sectionum Periodicarum aperiuntur interdum fontanellæ, sensum absumentes ex sanguine sub specie liquaminis Ichorosi, ejus redundantem partem, alias confertim per V. sectionem exhauriendam, Cui tamen usui vel parior victus & sobrietas vel exercitium aut frequentius aut vehementius, vel sudor largior arte provocatus abundè satisfacere potest.

Thesis 5.

Per se enim totæ cauterii & exinde factæ fontanellæ auxiliū tantum in cruoris minutula sed continua diminutione consistit, adeoque proprie tantum Plethoræ convenit. Vid. in HELMONT Tract. Cauterium. Per accidens vero & à posteriori ac palliative etiam confert iis affectibus, qui à fordibus quibusdam vel vitio læsæ in sanguine fermentationis vel depravatæ cujusdam partis functionis productis enascuntur, ita ut læbes illæ à priori ob subjecti ineptitudinem, v. gr. vel ob senium vel ob menses deficientes, &c. non sint corrigibiles, sic enim una cum sanguine laudabili evacuat simul id quod est nocivum: est quia excrementitium in sanguine sua natura & proscriptum, ab Oeconomia vitali, ut facile sit alterabile & separabile, eo facilius & promptius per fontanellam sic evacuat. Simile fit interdum ab ipsa natura, dum hinc inde erumpunt ulcera, quæ sanata per artem corpori non leves dant turbas; sin vero denuo aperiuntur, corpus est quietum vid. SCULTETUS obs. 57. & 55. id quod similiter interdum in fonticulis observatum, unde aut vulnerati insigniter aut ulceribus laborantes, raro mensibus l. hæmorrhoidibus evacuantur consuetis quia tanquam per fonticulum sanguis per vulnus sub puris vel sanie specie erumpit, unde tempore consuetæ illius excretionis vulnera & ulcera in deteriorem delabuntur statum, qui postea vel sponte melioratur.

Thesis 6.

Diluitur & fluxilis fit sanguis ab ejus parte aquosa seu latice seroso, qui, præter hoc officium & sanguinis superflua salia & heterogeneas partes imbibit, atque ex omnibus partium culinibus abluat & abstergit ibidem enatas sordes, adeoque urinæ ac sudori materialiter substrata est, tuncque seri nomen vulgè rejicit, sicuti lymphæ appellatur cum spiritibus animalibus per nervos influentes juncta à glandulis imbibita & succo acido volatili imprægnata, denuo separatur, & vel ex conglomeratis per peculiare ductus in singulares deponitur Cavitates, ut in succo pancreatico, saliva, lacrymis, &c. apparet, vel ex conglomeratis per vasa lymphatica mass. sang. denuo circa axillarem sinistram infunditur.

Thesis 7.

Deficiens ergo latex hic in sanguine, spissum & coagulatum aprum cum reddit, dumque non satis diluit partes ejus rorsitas nutritivas, ratione quarum vocatur aliis vehiculum nutrimenti corpori debitum deficit alimentum & marcescit: restituitur autem per potententia aquosa: Nimis vero abundans ex urina vel sudoris imminuta excretionem, sanguinem nimis humidum & aquosum reddit; imminuit vero per sudoriferam, diuretica, & hydragoga dicta, ut elaterium, item jalap. gumm. gutt. quod si vero motus lymphæ impeditur in glandulis vel suis vasibus, lymphæ fit vel in partibus subcutaneis stagnatio, vel ruptis vasibus ejus effu-

sio, indeque hydrops: ut est si copiosius ob irritationem quandam l. lesione imprimis aeris vitio obortam, ex glandulis cephalicis aliisque vicinis effundatur, Cataracti sunt existente tunc lymphæ ut plurimum simul nimis acida, unde ea sæpius simul ex parte spisselcit & coagularur, variasque mucæ larvas mentitur: Hic profert lympham corrigentia, quæ in Cataractibus affectibus usurpantur, imprimis Gummata, sassafrata, &c. Ut taceam vitiatas lymphæ ex conglomeratis glandulis Secretæ qualitates, vitio vel sanguinis vel ipsarum glandularum seu cribrorum pronatas, dum sæpius nimis deprehenditur acida vel nimis viscida vel insipida vel aliis modis depravata, dum omnes morbi, quos ex serosa colluvie oriri volunt vel PISO vel SCHNEIDERUS. optime ex glandulis ibique vitiatæ lymphæ deduci possent, nam quod veteres vocarunt serum, & inde orti morbi serosi, modernorum nomine lymphæ ejusque vitii adscribitur.

Thesis 8.

Cæterum ex continua secundum res non naturales (1) alteratione in mass. sang. hujus varia exurgit indoles, ac insignis non raro depravatio, fomes ac mater futurorum morborum. Vitio scilicet (2) interno digestionis prima in ventriculo, secundum ex chylo separationis & hujus tandem per fermentationes cum sanguine assimilationis, depurationis per renes ac poros cutis, ac distributionis, vel vitio (3) alieno aut sub prima generationis origine aut ex superventu fermenti cujusdam evotici & peregrini à debita & naturali crassitudine deficit, adeoque Cacoehymicus evadit. Non quod acta ex quaternione humorum sit compositus, quorum de generatione oriatur præternaturales & excrementitii isti humores, hoc enim erroneum, sed quod talis eveniat in principiis ejus liquorem componentibus vitata harmonia & proportio læsæ ut fermentatio ejus vitalis exinde vitietur & depravetur, ut v. gr. loco vini spirituosus degeneret vel in vappam vel in acetum, vel aliud quoddam contrahat vitium.

Thesis 9.

Unicuique sanè homini peculiaris est in sanguine crasis, ex generationis primordiis exurgens, unde & consistentia, color, cæteræque apparentes qualitates in unoquoque variant, omnibus licet existentibus sanis. Quamdiu ergo talem harmoniam retinet sanguis, tamdiu viget valetque corpus totum, simul vero atque deficit & degeneret, sparguntur morborum semina perniciosos fructus germinatura tandem.

Thesis 10.

Vitia ista sanguinis graphicè nobis depingit divus SENEX lib. de natura humana text. 31. it. in lib. de præca medic. Vid. SENNERT. de consens. & dissens. pag. 139. non calidum, frigidum, aut siccum esse, quod magnam agendi vim habeat, verum amarum, & salum, & dulce, & acidum, & insipidum, & acerbum aliisque sexcenta, que & copia & viribus varias habent facultates. Et hæc quidem mixtione & mutua inter se contemperatio ne neque cernuntur neque molestia hominem afficiunt. At ubi horum quippiam secretum fuerit & per se extiterit, tunc & conspicuum fit & hominem molestia afficit.

Thesis 11.

Non ergo ex qualitatibus primis definiendæ sunt CAUSÆ MORBIFICÆ, cum non magnum habeant agentium vim, unde & rebus à PARACELSO & HELMONTIO hæc vocabulo vocantur, seu tales, quæ non procedant ex fermento & seminibus rerum, indeque omni efficaci operandi virtute destituta sint. Cum & inane de quatuor Elementis signum, ipsique superstructa mixtionis temperamento, qualitatibus primarum, morborum intemperici & humorum ex qualitatibus primis descriptorum doctrina ab HELMONTIO Tract. mixtionum &

complexionum elementarium, signum, ut & ab acutissimo BOYLE in Chimia sceptico sufficienter confutum & eversum sit.

Thesis 12.

Quæ HIPPOCRATIS elegans doctrina non de morborum causis sollemnmodo intelligenda sed de alimentis & medicamentis pariter dum c. l. scribit: Non calidum est quod magnam vim habet, verum acerbum & insipidum car. vaque de quibus dixi, dum in homine dum extra hominem, in eis quo eduntur aut bibuntur vel foras illinuntur vel quacunque forma corpori admoventur. Adeoque & alimentorum & medicamentorum facultates, ex istis detrahendæ potentiis, ut patet, salinis. Ut taceam Hippocratem thes. superiori 10. simul legitimam Diæticæ & Therapeutices methodum præscribere, dum ab iis facultatibus temperatis, hoc est debita proportione & symmetria inter se agentibus, nos neque lædi, neque molestia affici, inquit; adeoque per rerum non naturalium usum ed respiciendum, ut in statu isto proportionato conserventur. Dum vero ab iis secretis & per se existentibus nos lædi affirmat, hoc est ab iis intemperatis & unum alterum præponderantibus, quid aliud faciendum monstrat, quam ut præcipitatione id quod excedit imminuamus, & corrigamus, & quod deficit additione similis augeamus, eaque denuo conjugamus & harmonicas ac proportionatas reddamus.

Thesis 13.

Hæc Hippocratica potentia (quarum in nobis præsentiam omnia assumpta, excreta & omnes corporis componentis partes si in tribus chymico per torturam Vulcani examinentur, sufficienter manifestant imò & sapor vel bilis l. succi pancreatici vel salivæ vel lymphæ valdopere ex salium miscela varia varians, idem testatur) se exerunt in sanguine beneficio istius intestinali motus, fermentatio dicti, dum sal alcali seu urinosum cum sale acido ambo volatilia blando motu concurrunt, temperata pinguedine quadâ sulfurea laxè ea invicem uniente, unde à motu istorum salium reliquæ quoque in sanguine existentes particule una cum succo chyloso, ex abdomine recenter advecto, similiter agitantur, permiscentur & fermentantur, pro cuius fermentationis varietate ex rerum non naturalium diverso insultu, & inde salium insigni alteratione & variatione, sanitas nostra variat. Spiritibus ipsis diversimodè exinde effectis & in varios furores ac exorbitantes agitationes, &c. ob irritationem attractis & commotis.

Thesis 14.

Salium horum varietas ut omnino est innumerabilis, oriunda ex particularum earum varia tum inter se, tum cum aliis particulis combinatione, ita varietatem ingentem sanguinis non tantum ex multitudine individuum multifariam, sed in eodem individuo pro diversitate sexus, ætatis, temporum anni, vitæ genere, &c. admodum & quasi in horas mutabilem: quod namque assumptorum diversi saporis, tor diversa salia, quæ ex varia cum succis corporis nostri in primis viis, & cum sanguine unione non vulgarem denuo inducunt diversitatem, ed majorem vel minorem, vel prout magis vel minus sunt altimentosa l. temperata, vel medicamentosa seu altero excedentia, prout magis vel minus à stomachi fermento subiguntur & alterantur. In genere tamen sub supremo urinosi & acidi conceptu in microcosmo considerantur.

Thesis 15.

Et ex hoc fonte non tantum quorundam individuum certæ idiosyncrasie ex parte promanant, dum ab hoc vel illo assumpto læduntur vel juvantur vel plus minus alterantur; sed etiam specificæ virtutes simplicium, H

dum morbo cuidam unum convenit, cui alterum priori simile non aequè est proficuum, v. gr. dum *sumaria* affectibus sic dictis melancholicis, *centaurium* minus febribus intermittentibus; *cochlearia* scorbuto specificè sunt dicata, *Allium* vero huic non convenit, à Lithiasi præservat: quod *Doronicum* & *stercus pavonis* præ aliis vertiginem curant, quod *papaver Rhæas* & *bellis minor* pleuritidi succurrant *præparatus cervi* & huic & Dysenteria: Sambuci flores vel succus, Erysipelati, cujus juli & cortex purgant, qui *cortex* etiam ad ambusta specificus est, sicuti & *cepa*; *Scrophularia* & *chelidonium* minus hæmorrhoidibus medentur, *Saturius* ulceribus est proficuum, non autem Jupiter. Hæc omnia operari videntur quatenus certam & singularem proportionem obtinent ad hanc vel istam salium alterationem & constitutionem corrigendam & alterandam, &c. Hæc tamen non confundenda sunt cum iis, quæ tota substantia agere vulgò dicuntur, seu occultis qualitibus. Hæc enim ferè spiritum, Archem vitalem respiciunt, ejusque ideis conceptis occurrunt, ut secundum earum ductum actiones pervertere desinat.

Thesis 16.

Sal quidem *urinosum seu alcali volatile* est vel nimis *copiosum*, vel nimis *acre*, vel nimis *oleosum* ob partes pingues sulfureas adherentes, vel *deficit* vel aliam singularem ac anomalem & anonyam habet *qualitatem*: Unde sanguis nimis dissolvitur & debitam perdit consistentiam, & propter læsam cum acido proportionem, vel in quanto vel in quali, fermentatio in sanguine nunc *augetur* cum ebullitione & effervescentia, &c. ut in febris continuis & ardentibus, nunc *aboleatur* ut in virium nimis prostrationibus, tam artificialibus quam naturalibus, in diarrhæis spontaneis, ex mutatione victus, aëris, &c. vel præternaturaliter symptomatis, &c. & certè quamplurimi acuti morbi, hujus vitio oriri videntur: & id quod veteres de bile dixerunt huc quodammodo applicari potest.

Thesis 17.

Genuina hujus salis proles est bilis ista quæ cen singularis thesaurus seu corporis balsamum in *folliculo fellis* reperitur, & cum reliqua in Epate secreta, ad intestina amandatur, ut separet feces ab utili chymo, & tunc simul sulphure quodam singulari tingat, pro futura sanguinis rubicunda Tinctura; constat enim hæc ipsa imprimis *copioso sale* volatili acri, oleo rubro temperato & copiosa aqua diluto, quæ primaria liquoris hujus balsamici sunt constitutiva. His ergo principis vitiatis non leves tum in Intestinis, tum in sanguinea massa accidunt mutationes.

Thesis 18.

Quæ vel *augent* vel *alterant* hoc sal & inde productam bilem, sunt aër calidus salibus volatilibus occultis sæpius imprægnatus, *assumpta* acria amara aromatica, potus vini generosi, corporis exercitium, ira, amor, vigilia, ætas juvenilis, vel virilis, tempus æstivum vel vernum, &c. *medicamenta* ergo quæ hujus salis alcali exorbitantia medentur, sunt primario *acida*, v. gr. *vegetabilium*, ut citri, ribium, berberum, cydonior, *mineralium*, ut spiritus Vitrioli, Nieri, Sali, &c. Tartarus Vitriolatus, hepaticum rubeum, &c. vel simul, quæ precipitant istud sal, & ejus excessum simul & acrimoniam corrigunt; interdum & volatilia usurpanda, vel sola vel acidis mista ut cortigant ejus depravationem, & in statum naturalem idem reducant imprimis si vel oleosus nimis, vel alio modo vitiosus existat. *Opiata* non sunt negligenda, quæ obortas hinc nimias effervescentias potenter domant, & refrænant, simulque conjunctos sæpius feroces spiritus compescunt.

Thesis 19.

Sal vero *acidum* peccat interdum vel nimia *copia* vel nimia *aciditate* vel acore quodam *alieno*, v. gr. Vitriolico vel aluminoso austero, vel alio quodam sapore singulari, dum aliud acidum peccat in scorbuto quod non ineptè vino pendulo vel rancescenti comparat VILLIS, aliud in lue venerea, aliud in Dysenteria, &c. à quo sanguinis coagulationes & conglutinationes, fermentationes ejus, nunc immixtae nunc depravatae, dolores partium modo fixi, modo vagantes aucta & bulimos, coagulationes humorum & scirrhi, qui ex effervescentia facillè abeunt in Cancros exulceratos, &c. & ea quæ de *melancholia* præternaturali asseruerunt veteres, mutatis mutandis hic quodammodo applicari possunt: cum melancholia ab *HIEROCRATE acidus succus appellari* soleat.

Thesis 20.

Ab hujusmodi acido & *succus Pancreaticus* habet suam aciditatem ut & saliva acotem occultam, interdum tamen, imprimis in scorbuto sæpius satis manifestum, ut & *lympha* quæ subacida naturaliter esse dicitur. Pancreatici succi acor præcipitationem efficit, fecum alvinarum ex utili chymo per blandam cum bile chylum diluente effervescentiam. Saliæ acor volatilis alimenta incidit & instar fermenti eadem ad fermentationem suptam in stomacho disponit.

Thesis 21.

Causæ quæ *augent* vel *alterant* hoc acidum & in glandulis inde productos succos sunt aër frigidus & hybernus, quem acido sale esse imprægnatum in specie nitroso, multa persuadent, quæcumque acida manifesta assumpta vel ea quæ occultum acidum gerunt, ut mel, saccharum, carnes exsiccatæ vel multa conditæ, ut & omnia *ingesta ante tamen absolutam digestionem è stomacho elapsa*, & nimis tunc acelcentia, exercitium deficiens, mæror & curæ, ætas ingratæ, somnus, &c. Hinc quæ remediolorum loco adhibentur, sunt primario *salia alkalia* tam fixa, ut sal' abinth. cent. min. card. bened. Tartar. Vitriolat. &c. quam volatilia, v. gr. spiritus urinæ I. sal Ammoniaci, spiritus & sal C. C. sanguin. hum. &c. & acria seu manifesta in antiscorbuticis; & temperata seu occulta, in vulnerariis, acidum quoque præcipitantia: Sed cum hæc non raro dent nimias effervescentias, unde tormina, rugitus, cordis palpitationes, vertigines, perturbationes mentis, &c. in scorbuticis & hypochondriacis interdum evenient post talia, conveniunt etiam *terrestria fixa* ut Antim. diaphor. C. C. ustum & si igne ocul. cancr. corallia, & metallica, &c. acidum absorbentia & concentrantia ut cornu cervi ustum, medicamenta ex Saturno & Marte, &c. Saccharum Saturnini: crocus & Tincturæ Martis.

Thesis 22.

Pertinent huc *PARACELSI Tartarus*, qui nil aliud est, quam *succus acidus facile coagulabilis* vel *coagulatus*, vitio primæ digestionis hoc est ventriculi fermentationis & fecum vitiosæ separationis generatus, unde omnia coagula, Venereorum topophos, ac Gummata, Scirrhus, Calculos, Podagricorum nodos à tartaro seu succo acido coagulabili aut coagulato esse dicere possumus. Quod si minor & angustiora obideat vasa, eaque oppilet obstructionum auctor est. Appellationis ratione desumpta à succo isto à vino separato & in ambitu circa dolum concrefcente, tartarus communiter appellatur. In specie ad resolvendum & curandum Tartarum morbolium, conducunt remedia Tartarea ex Tartaro vini parata, v. gr. Sal Tartari, Tinctura Tartari, spiritus Tartari, &c. Sal volatilis, item spiritus carminativus & seq.

Thesis 23.

Thesis 23.

Cæterum alimentum in ventriculo digestum inque salum volatile mutatum, atque in intestinis à scorbiis inutilibus separatum, transcolatur & quasi filtratur per intestinorum poros in vasa mesenterii, adhærescente eorum parietibus crassiore ejus parte quæ *mucum vel pituita naturalis* intestinorum appellatur, qua oblituntur intestina & lubrica fiunt & ut facilius contentorum sit motus, & simul quoque defendantur ab acrimonia vel bilis, vel succi Pancreatici, qui humores in specie bilis, ne increfcat illius copia, eam quoque sensim solvunt & quasi abradunt & vel cum fecibus foras educunt vel sanguini quoque infundunt.

Thesis 24.

Cæterum chylus sanguini permixtus, non adeo celeriter ipsi assimilatur, quam potius post repetitos sæpius ejus circuitus in uno citius in altero tardius sanguificetur. Hinc est quod sæpius per V. sectio nem emissio sanguini serum albicans vel lacteum supernatante observatum fuerit, & quod ferè semper serum limpidum licet appareat, levi igne in gelatinam quandam lacteam coagulari queat, vel hæc etiam ex eo præcipitari, quam nutrimentum esse partium spermaticarum asserit Barbatus. Hæc ipsa ergo chylus pars nondum assimilata temperat salium sanguinis acrimoniam & fermentationis æquabilitati conservandæ multum conducit.

Thesis 25.

Sin vero vitio *fermenti stomachici* vel debilitati vel acidi nimis sed fixi, non ritè fermententur alimenta, sed in partem viscidam crassam & tenacem; sæpè ex defectu volatilisationis debita, acidam abeant; non tantum cumulat exinde crusta intestinorum pituitosa, sed etiam id quod sanguini infunditur ineptum est, ut ipsi assimilentur, unde obruuntur quasi principia, massæ sang. activa, hæcque crassescit, spissescit & diminutè fermentatur, tardeque circularur unde dum in poris partium circa vasa capillaria subsistit, viscera instar spongiarum imprægnat, & proprio acido *coagulata in scirrhus* abit: quæ mala ed sunt peiora, quæ acidior magis simul massa ista existit chylosa, unde contumaces & chronicè quamplurimi in specie *cachectici* oriuntur affectus, adeoque quodammodo applicari possunt huc ea quæ de *pituita excrementitia dixerunt veteres*.

Thesis 26.

Ad hanc labem disponunt stomachi fermentum debilitatum vel nimis *acidum fixum*: Cibi similes imprimis *crassi, viscosi, duri* in specie pisces, item copiosior & inordinatè ingestus: quies & somnus vitæque sedentaria, &c. unde medicamenta *volatilia* plus minus acria vel temperata & aromatica hic ex usu sunt, quæque vulgò incidentia *aperientia* & resolventia appellantur, & ut plurimum *sale volatili, subtili* & penetranti sunt imprægnata, v. gr. abinthium, mentha, centaur. card. bened. antiscorbutica, &c. in specie gummata, ammoniacum in primis potenter resolvit & attenuat humores pituitosos viscidos: hinc spiritus gummi, ammoniaci c. viridi aëris paratus, seu spiritus aperiens, optimè viscida & mucilaginosa resolvit & liquefacit, in specie si spiritu anisi, vel Aqua aëth. & similibus temperetur. Motus temperatus multum valet & exercitium uti & ira, gaudium, &c.

Thesis 27.

Quod si vero vel alimenta vitiosa *assumantur*, vel alia non ritè ingesta, ex depravato stomachi fermento non ritè *coquantur sed vitiantur*, aut rectè cocta vitio tamen vel succi biliosi vel succi pancreatici vel utriusque non ritè à fecibus *separentur*, sed insigniter

depraventur; aut bonus etiam chymus ex læsa quacunque de causa sanguinis crasi non rectè in sanguinè laudabilem & temperatam *convertatur*, sed valdè pervertatur, &c. omnia hæc causæ occasionales sunt morborum, pro alio atque alio sanguinis vitio ab his contracto, variorum dum in sanguinem congesta non ritè plus minus subacta nec per debitam assimilacionem in sanguinem mutata, nec ejus principis activis salinis, ceu disproportionata debite unita, vitiosam inordinatamque *plus minus* pro crasseos sanguinæ alia atque alia depravatione inducunt, fermentationem; non prius feliciter cessantem, nisi heterogeneis seu non unibilibus & vitiosis particulis separatis & præcipitatis, æquabilis & ordinata sanguinis redeat fermentatio: qua ratione subnascuntur *febres diarrhæa & dysenteria* ex fructibus horæis, *interè*, item morbi *Epidemici* dum ex fermento petegitino extrinsecus inspirato alteratur massa sanguinea & naturalis ejus fermentatio hinc pervertitur, donec morbus talis oriatur, ut in *scorbuto, febris malignis Epidemicis*, &c. id quod de *contagio* similiter verum est, ut in *variolis*. Hæc omnia sunt quatenus debitam salium harmoniam & motum æquabilem tollunt ea alterando, immutando, &c. de quo supra §. 14.

Thesis 28.

Morborum *malignorum*, & (quod ferè semper ipsis conjunctum est) *contagiosorum* natura valdè est intricata. In specie quoad *Febris malignas*, sunt qui in singulari earum causam ponunt *putredine*, hoc ipso nihil explicant: Alii sanguinis volunt *coagulationem* ut *VILLIS de Febris*, alii sanguinis nimiam *dissolutionem* cujus causa sit *sal vol. acre* ut *SILVIUS & PAULI* vid. ejus *digressio de febris malignis*: alii *verminosam putredinem & corruptionem* uti *KIRCHERUS de Peste*, *HAUFFMANNUS* in specie *de viva mortis imagine*, uti & *LANGIUS* in suo *Collegio Pathologico in Febrium*; alii aliam producent rationem. Cæterum arbitror *malignorum sic dictorum morborum aut februm non esse unam eandemque rationem*, sed pro febris varietate etiam ipsam causam variare, quod in praxi non minus locum habere suspicor. In hoc generaliter convenire videntur, quod nempe de se spargant *miasmata valdè fermentativa*; hoc est instar fermenti Pistorii, aliam similem massam insigniter alterativa & transmutativa, adeoque in alio subjecto suscepta similem priori ludant Tragædiam.

FEBRIS MALIGNÆ SIMILISQUE MORBI MALIGNI optime curantur per sudorifera appropriata, hæc ipsa enim optime malignitatem expellunt massæ sang. purificant: in specie in febris malignis conducunt Alexipharmaca volatilia ex Animalibus desumpta; conjungenda cum Antimonialibus fixis; quibus semper Camphorata addenda tanquam optima Alexipharmaca, v. gr.

℞. Cinnabaris Antimonii ℞℞.

Antimonii diaphor.

Sal. vol. CC. an. gr. v.

Camphor. gr. ij.

misc. F. Pulv. pro dos. huic quando Egri sunt inquieti & anxietates habent nimias Laudan. Opiat. gr. j. alterumve addi potest, observandum tamen ne hoc fiat tempore Criseos, nam Opiata Criticas moriones impediunt. Et quidem sudorifera sæpius repetenda sunt idque eo frequentius quo magis maligna est febris ita ut viginti quatuor horarum spatio ter propinentur.

Post sudores provocatos ne Egri nimis debilitentur danda sunt Julepi & Potiones acidula imprimis cum & ex cirro parate, quæ massæ sang. subsudatione nimis dissolutam denuo ad consistentiam debitam redigant. vid. COLL. PRACT.

Præservacionem in febris malignis & Epidemicis optime præstant acida blanda ut Acetum in specie Acetum destillatum, Bezoartica & alexipharmaca, infu-

sione simplicium alexipharmacorum parata: item Citrus ejusque succus, Cydonia & similia: item haustus largior Vini, de his quotidie mane ante egressum à domo haustus sumptus egregie preseruat, in specie si cum tantillo camphore fuerit junctus. Vid. COLLEC. PRACT.

Thesis 29.

Ceterum cum non tantum variae alimentorum imprimis viis sint corruptiones, sed etiam succorum tam biliosi quam pancreatici non tantum in quanto, sed maxime in quali variationes & alterationes, saepeque depravationes & à naturali statu degeneraciones, à varia harum combinatione imprimis secundum principia salina varietas excretorum dependet. Non ergo variae pituitae species statuendae, ex alio atque alio caloris secundum gradus defectu, nec varia bilis aut melancholiae determinatae sortes, ex alio atque alio caloris augmento, nec solo colore excreta aestimanda, ut omnia flava sint bilis, omnia alba serum, & omnia nigra melancholia, sed varii succorum concursus dant varia ista excreta, & quoad colorem, saporem, consistentiam, aliasque proprietates innumerabiliter discrepantia, ut expertae Chymicorum manus succos ob varietatem salium aliarumque particularum diversos miscentes ad oculos demonstrant, pro varietate secretionis, resolutionis, praecipitationis, &c. qualitates ejusdem liquoris innumerabiliter variando.

Thesis 30.

Sic v. gr. rejecta excrementa alvi flavent, quoniam colorem habent à bile, non tamen sunt amara, aut sola bile constant, admistio succi Pancreatici saporem ferè insipidum & aquosum sub dulcem ipsis conciliat unde & sale salso & armoniacali volatili scitent. Infantes, saepe rejiciunt flava quae tamen non sunt amara nam ceu suavia devorantur à canibus & unde tanta in foetu bilis copia? Interdum infantes rejiciunt porracea & æruginosa, quae tamen non sunt ex bile, nam manifestè acidum spirant, nata scilicet à corruptione lactis aescens: unde & tormina inferunt, ac acidum praecipitantibus, v. gr. oculis cancorum curantur. Saepè fit ut alba & aquosa evomantur, imprimis l. post potum vel etiam in scorbuto, quae non tantum manifestam aciditatem in lingua produunt & dentibus stuporem instar fructuum immaturorum austeriorum inducunt, & pelvi aeneae immissa in æruginem eam corrodunt: id quod & æruginosa rejecta saepè faciunt. Unde & fructus horaei omnibus consentientibus imprimis produunt bilem porraceam & æruginosam, sed isti ob facilem fermentationem facile corrumpuntur & acefcunt, unde ratione hujus acoris Crystallus bilis porreae sicut & Dysenteriae Antidoti praedicatur à LANGIO in Epist. & experimento comprobatur ab HEER in ejusdem observ. de cholera. Haec experimentum GRAFF de succo Pancreatico non parum confirmat pag. 65. §. 147. qui ex bile flava ex vesicula extracta cum Spirit. vitrioli perlucido permista liquorem ex acro virentem acquisivit. Idem in artificialibus quotidie contingit, dum decoctum gallarum instar bilis cum solutione vitrioli ceu acido pancreatis dat atramentum, & spiritus sanguinis humani rubicundissimus, cum vitrioli spiritu Cephalico seu ex capite mortuo vitrioli in aëre denuo impragnato (cum affusione spiritus Cephalici vegetabilis parato) dat liquorem viridem; Oleum Tartari per deliquium cum conservis violarum vel rosarum mistum colorem eorum mutat in viridem. Et Spiritus Vitrioli rubicundam Tincturam ex violis & Cyani vel Calcatrippae caruleis floribus elicit. Contingit interdum similiter plane flava evomi, sine ullo amarore, in specie ex cibis pinguis in ventriculo corruptis cum putrido & fec-

tido sapore. E contra vero albicantia vel limpida rejecta insigniter amarescere teste SILVIO. Pituita vero acida quid aliud est, quam mucus intestinorum cum succo pancreatico permistus, & atra bilis adeo horrida apud Auctores videtur fucus pancreaticus vel interdum lympham nimis acidam volatilis, subtilis & penetrans adeoque potenter corrodens, & levi de causa cum quodam subiecto alcalificato concurrente in enormes & periculosas effervescencias erumpens. In diarrhaeis ex fructibus horaeis, vel mutatione aëris & vitæ quæ rejiciuntur licet flava, non tamen ex bile sunt, sed partes sanguinis heterogeneae fermentatione separate. Et quos humores educunt purgantia colorem non habent nativum & proprium, sed vel ex medicamentis ipsis tributum, v. gr. Rhabarbarum & Aloe quæ flavedine tingunt & Martialia medicamenta semper feces reddunt nigras: vel ex colligatione, per medicamentum purgans in ipsis enatum ut sufficienter demonstrat HELMONT l. de Febribus cap. 5. & tractat. Scabies & ulcera scholarum. KNOFELIUS de feb. Epidemica pag. 66. VALLÆUS in Method. medend. pag. 25. Hinc & fortiora purgantia in diversae licet constitutionis hominibus eadem stercorea ratione coloris, aliarumque proprietatum evocant.

Thesis 31.

Calculorum generatio fit per modum coagulationis, dum acidum vitiosum ex primis viis in specie ob stomachi errorem elapsum reliquis partibus communicatur in quibus inveniens sal urinosum cum eodem se conjungit, unde necessum in unam materiam ita coeunt, & quicquid conveniens aptumque unioni simul comprehendunt, id cum his duobus unà coagulum suscipit & calculorum varietatem sic constituit. Cunque in renibus imprimis, hinc in vesicula fellea abundantia reperitur salis istiusmodi urinosi (modo prius per aliqualem putredinis vel fermentationis notam solus urinae sapor dividatur & sal salsum volatile manifestius sic fiat, id quod v. gr. praestat asparagus) propterea nullae partes magis quam renes & vesica fellea obnoxiae sunt calculis, idque eo promptius, quo facilius stomachi errores communicari possunt renibus, per urinam potius, ibique hanc peregrinorum coagulorum producere sobolem. Videat. TACHENIUS in Hipp. Chemic. pag. 83. id quod similiter de podagra nodis & topis intelligendum est, quod acidum podagricum coagulet synoviam artuum per se manifestum est.

Thesis 32.

FLATUS cum neque ad vapores neque ad exhalationes referri possint, merito ad tertiam quãdam classem hujusmodi entium, sive ad Gas sylvestria seu spiritus incoercibiles revocantur ab HELMONTIO. Generatio ejus neque est à calore, neque à frigore per se, sed tantum ab acido, p. n. per vitiosam fermentationem, unde in Hypochondriacis similibusque vitio fermenti ventriculi vel succi pancreatici vitiosè acidorum, copiosissimi generantur flatus etiam quibuscunque ex cibis. Et licet sint alimenta quaedam aptiora pra aliis producendis flatibus, flatulenta, ob id appellata, non insunt tamen hi flatus, sed hi gignuntur tantum ex illis, non quidem in omni stomacho, nam robustus haec sine flatulencia digerit, sed tantum in defectuoso, aut qui aliis simul cibis copiosè se nimis ingurgitarit, in hoc per fermentationem exuscitantur flatus. Sicut farina si coquitur non parit flatus, fermentata autem spontè flatus eructat: Et mustum quocunque modo tractetur sine flatuum erit proventu, qui per fermentationem non sine impetu ex eo exhalant. Vid. HELMONT. de flatibus & KERGERUS de fermentatione sect. 3. cap. 3. p. 223.

FLATUS

Annot. Pract.

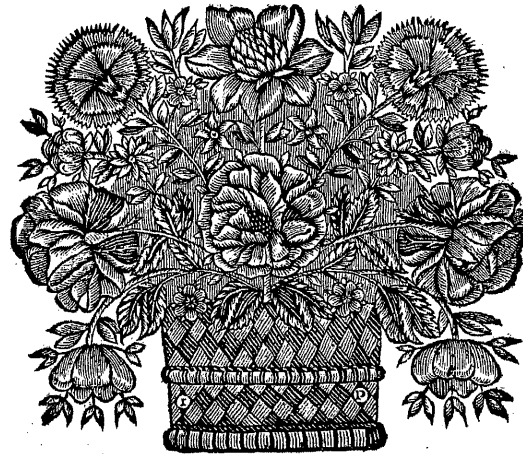
FLATUS cum fiant per fermentationem vitiosam ab acido praternaturali excitatam, curantur per talia quae fermentationem vitiosam corrigere acidum temperare & natos jam flatus discutere ac resolvere possunt: eminent inter haec imprimis semina calida majora, nempe Anisi, Foenic. Cary. Cumin. quae bullita in vino & ita assumpta contra Flatus optime profunt: hinc simplicia Aromatica sal. volat. oleoso constantia etiam laudata sunt contra flatus in specie quidem nux Moschat. Caryophyll. Macis, & ex his destill. ol. item ex salinis volatil. oleof. simplicibus carminantibus parata Mistura. v. gr.

℞. Aqu. Ment.
Fenicul. an. ℥ss.
Carmin. usit. ℥j.
Spir. Anis.
Tinct. Cort. Aurant. an. ℥ij.
Oleum Mac. dest. gr. v.

Sirup. de Cortic. Aurant. ℥vj.
misc. F. Potio.
Cochlearim haurienda.

Porro ex Castoreo parata remedia, item ex Myrrha atque ex Theriaca contra flatus sunt egregia: item Spirit. Nitr. imprimis dulcis admodum egregius est contra flatus, Spirit. quoque Carminativus & omnis Spirit. Tartar. vol. sit adhuc alia Formata.

℞. Aqu. Flor. Chamom.
Amis. an. ℥ij.
Cinamom. ℥j.
Spir. Zedoar. ℥ss.
Nitr. dulc. ℥ij.
Laud. Opiat. gr. ij.
Ol. dest. Anis. gr. ij.
Sirup. Helen. ℥j.
misc. F. Potio.
haurienda Cochlearim in colica flatulenta.

MICHAEL ET MULLERI
INSTITUTIONUM MEDICARUM
SEMIOTICÆ.

CAPUT I.

De Natura Signorum in genere.

Thesis 1.

SIGNUM est aliquid notum, aliud, quod ignotum, scitu tamen ad curationem necessarium patefaciens. Notum hoc est aliquid in sensus incurrens vim obrinens intellectui aliquid sistendi, quod sensuum aciem effugit, quatenus eundem determinat, ut per ratiocinationem ex noto sibi ignotum colligat. Vis vero hæc, qua intellectui notum aliquid repræsentat ignotum, fundatur in *noti cum ignoto coherencia*, quæ si necessaria exinde signa emergunt, *necessaria* qualia sunt paucissima, & aliâ *etiam* PATOGNOMONICA vocantur, sin vero ista coherencia est tantum *contingens*, signa exinde fiunt probabilia.

Thesis 2.

Ea quæ hoc modo *coherent* sunt *causæ & effectus* & contra, vel per se, vel per accidens se invicem consequantur, & quocumque alio modo inter se sunt connexa. Ex quo connexionis fundamento tres signorum *universales emergunt fontes*: 1. Ex *consequentibus* s. *effectis*, quo omnia Symptomatum tria genera pertinent, cum Pulsu & urina. Huc non ineptè & à *juvanibus* & *nocentibus* signa desumpta revocantur. (2) Ab *Antecedentibus*, s. *causis* tam *internis* quam *externis*, tam *communibus* quam *propriis*: ad hoc posterius pertinet subiecti quoque constitutio, quatenus exinde inclinatur ad hunc vel istum effectum, tam *nativâ* ratione, *idiosyncrasia* naturalis, proprietatum hæreditarium, sexus, &c. quam *adventitia* ratione ætatum, victus, & vitæ generis, &c. (3) Ab *Essentialiter inhereantibus*, sive ab ipso affectu præter *naturali* sensibus ipsi interdum satis manifesto.

Thesis 3.

Quæ autem Medico sub primo ad ægrum ingressu prænotanda sint, aptè explicat HIPPOCRATES *lib. d. Aff. lib. tit. 36*. Terminos quæstionum præscribendo, inquit, *cum ad ægrum deveneris, interrogare oportet, quæ patiatur & ex qua causa & quot jam diebus, & an venter secedat, & quo victu utatur*. Cujus uberiorem explicationem vid. in *Instit. KYPERI lib. 3. cap. 4*.

Thesis 4.

Sed an absentis & per longa locorum intervalla diffusi, status sanitatis cognosci possit per *Medica*

Magica naturalia, ab aliis dicta *Sympathetica*, vel *magnetica* negotium est altioris indaginis, & ut non omnino rejiciendum, ita nil temere asserendum aut blasphemæ effectus naturales diabolo tribuendi. Expertum certe fuit, Nobili Bruxellensi in patria frigiditate & putruiße subitò nasum, eo tempore, quo bajulus ex cujus brachio excisus fuerat, Bononiæ mortuus est. Et mater lactans infantem, absentis novit ejulatum lac poscentis ex compressione & quasi vellicatione mammarum. Dum ursus hyeme pinguescit, in specu, somno sepultus, adeps vel pinguedo Urina in pyxide asservata, intumescit & quasi augetur. Gallina Ovis incubans; si in isdem ædibus ovum asservit ex iis, intereunt pulli exclusioni vicini. Sic Fratres Germani vel Gemelli; multis miliaribus sæpè distiti, isdem tamen conflantur morbis, in specie variolis. licet hæc in altero loco omnino sint tunc temporis inusitata. Referenda huc sunt singularia Exempla similibus sympathiæ à BORELL. *cent. 2. obs. 17*. & BARTHOL. *cent. 5. histor. 79*. memorata. Propter hæc & similia experimenta nil inconsideratè judicandum, dum refertur, quod spiritus sanguinis alicujus viventis vitro hermetice clauso impositus, monstrat sanitatem & morbos ejus, cujus est sanguis, licet longè absentis, mutatione coloris, & consistentiæ in clarum, rubrum, turbidum, lividum, in Febribus, Jctero, Melancholia, &c. Vel dum JOHANNES ERNESTUS BURGERAVIUS incendit vel præparat *Bibychonium* seu lampadem vitæ ex sanguine viventis, cujus flammula pro varietate coloris, splendoris, motus, &c. certissimus sit sanitatis vel morbi index, sicut sui extinctione mortem insinuat ejus ex cujus paratum est sanguine. Videat. AURORA in *pecul. Tratt. & BEGUINUS in Tyrocin. Chemic. lib. 3. cap. 1. pag. mibi 445*. Id quod SCHMUCK *Thesaur. medico secreto physico*, 18. per herbam *Telephium* dictam, verso modo suspensam perficeret tentat, quæ suo virore, flacciditate, vel ariditate sanitatem & morbum, vel mortem peregrè profecti, hæreditibus domesticis monstrare debet. Alii eundem effectum expectant, per imaginem pictam cujusdam absentis, &c. Quod tamen valdopere Magiam non naturalem sapit.

CAPUT II.

De Urinis.

Thesis 1.

COLOREM suum aliasque proprietates habet Urina ex contentis *salibus volatilibus oleosis laticem aquosum* imprægnantibus, instar lixivii communis à salibus imbibitis flavescens: Quod si contenta potulibus laticis continentis sunt *probo unita*, ut radii luminosi æqualiter transeant sit urina *clara*, seu perspicua; si vero partes contentæ liquori *non æquè sint unite*, ut impediatur radiorum progressus, urina fit *turbida*. Sin contenta sint pauca, urina est *tenuis*, sin vero copiosa urina est *crassa*: Quod si radii luminosi transeunt ex parte quadam sui refringantur, urina fit *colorata* plus minus *intense* prout magis minusve talis radiorum refractione contingit: pro majori vel minori contentorum copia, aut prout plus minus contenta cum continentibus sunt unita.

Thesis 2.

Mitio lactea sine incommodo diu durans observata fuit à PLATERO *lib. 3. observ. pag. 836*. Urinam lacteam in Cachexia observavit SYLVATICUS *cent. 3. consil. 29*. Urina *viridis* in Pueris spasium, aut venenum potum inuit, cujus exemplum vid. in FOREST *lib. 18. obs. 28*. Urina *nigra* non semper malum est signum, sed morbis Chronicis imprimis ex acido oriundis, superveniens, concoctionis optimæ, hoc est, excrementorum præcipitationis est Mass. Sang. & sic cum urina separationis est indicium. Id quod probatur ab eo, quod habet HOFERUS in *Hercul. medic. pag. 140*. quod ex usu lapid. bezoar in Jctero nigro, æger nigra minxerit instar atramenti. Et hoc imprimis usu venire solet in morbis ex splene ortis, vel cum ejus affectu conjunctis. Sic SCHENCKIUS *lib. 3. obs. de liene* refert, quendam lienis Tumore laborantem per 15. annos, annuatim bis vel ter per urinæ profluvium instar atramenti, convaluisse. Rarum interim est quod habet BARTHOLINUS *cent. 5. histor. 90*. Urinam nigram ex usu nimio uvarum abortam fuisse.

Thesis 3.

De urina *clara*, quæ successivis excretionibus perturbatur, observetur, per se esse semper in morbis optimum signum, quia in acutis notat inchoatam & continuatam concoctionem, unde hæc absoluta copiosum dat sedimentum urina denuo clarescente; id quod in Chronicis similiter obtinet, in quibus urina clara & splendens, quando turbida sunt in Jctero nigro, hydropse sicco, seu abdominis, malo hypochondriaco, &c. Signum bonum sunt fururæ morbi solutionis, ob renovatam naturalem in sanguine fermentationem, indeque heterogeneam & non unibilium particularum extrusionem, & hoc signum in scorbuto perhibetur, quod medicamenta antiscorbutica probe fungantur munere, si urina antea clara, turbida & crassa ab eorum usu reddatur.

Thesis 4.

ODORIS varietatem ex assumptis sæpius esse vid. in HORST. *manuductione ad medicinam pag. 187*. ubi simul de Medico cæco ex odore *de urinis diluicantur*. Urinæ violacei odoris ex *Theribinthina* abiuncta causam in sal volat urina à terebinthina sal. volat. oleoso balsamico rectè refert BORELLUS *cent. 2. obs. 33*. Sine manifesta autem causa urina *seaveolens* in morbo à BARTHOLINO observata *cent. 4. histor. 78*. inter ea quæ raro contingunt referenda.

Thesis 5.

Suspensum seu *trabecula* annulare & in medio perforatum observavit BARTHOLINUS. *in cent. 3. histor. 74*. Cordam urinæ capitis affecti signa referre confirmat BARTHOLINUS *cent. 4. histor. 26*. Unde ea Urina spumosa in circulum abiens, signum Catarthi perhibetur ab HOFER. in *Herc. medic. pag. 30*.

Thesis 6.

Arenulas sæpe cum urina excerni notum est, sed bene observanda earum varietas. Veræ enim arenæ *dura & tactui resistentes* nec friabiles, calculi sunt prodromi. Sæpe autem cum urina excernuntur arenosa hæc, ubi paulatim steterit, lateribus vasibus se affigunt arenulæ, vel sabulum rubrum & copiosum, idque *facile friabile*, & hoc scorbuticis ferè proprium videtur, & quasi ejus infallibile signum esse, vid. HOFER. *Hercul. medic. pag. 180*. HORST. *manuduct. ad medic. p. 191*. Quæ scorbuti subsumptio eò magis confirmatur, si supernatet *urina crassa quedam, quasi pinguis, vel oleosa*, sed ad latus adspicita instar caudæ pavonis, vel Iridis cum insigni manet colorum varietate ut rectè MOEBIUS *instit. pag. 358*. ex sale acido cum alcali misto & volatilato oriri statuit.

Thesis 7.

Varia cum urina reddita vid. in BARTHOLINUS. *de lact. Thorac. cap. 9*. DEUSING. *de aliment. depurat. §. 10*. HORST. *manuduct. ad medicin. pag. 189*. CLAUDINUS *Consil. 40*. COLLE in *Cosmetor. Medic. pag. 318*. Insecta in urina notat BARTHOLINUS. *cent. 4. pag. 378*.

CAPUT III.

De Pulsibus.

Thesis 1.

UTI Urina potus monstrat alimenti in primis viis alterati & digestionis ibidem peractæ conditiones; Ita urina sanguinis, hujus monstrat crasim ex particularum ejus liquorem componentium, imprimis salinarum fermentatione oriundam, & prout diversimode variat ejus constitutio. Pulsus autem ipsius fermentationis vitalis in corde insinuat statum, distributionisque sanguinis ex eo in omnes partes rationem. Pulsus differentia in genere sunt vel *simplices*, vel *compositæ*: illæ sunt quinque istæ vulgates communiter notæ: Hæc inter se mutuo collatae dant differentias pulsum compositas, quarum prima est, ut pulsus sit æqualis vel inæqualis, &c.

Thesis 2.

Cæterum uti non raro fallax, & incertum est ex Urina Indicium, de quo vid. HILDANUM *cent. 3. obs. 73*; in specie in Febribus malignis. Expertum videtur illud SCHENCK. *lib. 2. obs. pag. 278*. Ita & pulsus non raro valdopere fallit, vid. SCHENCK. *lib. 2. obs. pag. 287*. Non tantum ex varietate affectuum, ob varias circumstantias ortarum (de pulsu amatorio: An sit singularis litigant autores, vid. HORST. *Tom. 1. dissert. de natura amoris pag. 435*.) Sed variæ etiam pulsus anomalie & idiosyncrasia naturaliter quibusdam contingunt: Observante hoc DEODATO. in *valerudin. pap. 67*. SCHENCK. *lib. 2. obs. aded* ut quasi uniuscujusque *naturalis pulsus* antea præcognitus esse debeat, priusquam judicium certum de eo in morbis immutato ferri possit, unde & pulsus pessimi, in febricitantibus mulieribus non raro Medicos fallunt, teste PANAROLLO *ventecost. 4. obs. 48*. Utur rare quedam mirandarum ex pulsu prædictarum historiae proferunt, quas vid. in SCHENCK. *obs. lib. 2. histor. 268*. BARTHOLINUS. *cent. 5. hist. 37*. in quo ipso mirum quantum excellere dicuntur medici Sineses, & Japonenses, ut tantum non propheta

prophetas agant, Instrumenta quod attinet sphygmica à quibusdam sagacibus pulsus scrutatoribus inventa, sunt ea magis curiosa quam proficua; & plus habent subtilis speculationis quam expertæ praxeos. Vid. de iis SANCTORIUS in *Comment. in Fen. primum Avicenna, proemi: quest. 6.* SCHOTTUS in *magia naturali part. 3. lib. 4. pragmatolog. 9.* MARCUS MARCI de *proportione motus, p. oportione 41. &c.*

Thesis 3.

Pulsus intermittens & desiciens utitur non sine causa sit *terrabilis medicus*, cum sæpè sit lethalis ægroto, nihilominus omnes ante omnia circumstantiæ benè pendendæ sunt, antequam feratur iudicium. Non semper enim sunt lethales teste VVIERO in *obs. de Febribus malignis. ZACUT. lib. 2. medicor. principum hist. quarta. MARCELL. DONAT. hist. Medic. mirabil. lib. 7. cap. 8.* BARTHOLIN. *cent. 5. hist. 37.* Nam ut tacam abolitum arteriarum pulsus ad multos annos observatum esse à RONSEO *Epist. 11. pag. 41.* & RHODIO. *cent. 2. obs. 42.* SCHENCKIO. *lib. 2. obser. vel saltem eundem in quibusdam subjectis digito applicato non sentiri. Quale exemplum vide in BARTHOLINO cent. 4. hist. 42.* Certè interdum ex variis causis impedimentum occurrit, quo minus arteriæ pulsare queant, ut res careat periculo, modo benè pernoscat. Sic ob præsentem Plethoram indèque impeditum sanguinis motum pulsus interceptum vid. in SCHENCK. *lib. 2. obs. Et in hypochondriaco malo confirmato ac scorbuto expertis est nota ingens in pulsu variatio, cum non rara ejus intermissione (vid. SALMUTH. cent. 1. hist. 94. quæ tamen periculo sæpè carens, subinde fortiter cum palpitatione cordis recurrente eodem. Sic ob tumores occultos comprimentes in aliqua parte arteriam, impeditur ejus debita dilatatio: Ita cordis auricula à materia crassa & pituitosa, referta dat pulsus inæquales & intermittentes de quo vid. RIVER. cent. 2. obs. 77. unde obscuratur & deficit pulsus in una manu qui eo manifestior erit in altera, quod vide in *Pentecost. obs. 32.* PANAROLL. Et ob similes causas externas, etiam in uno carpo pulsus multum est diversus ab eo in altero, Teste HOFER. in *Hercul. medic. pag. 89.* Ergo præter Carpos in tali casu etiam in aliis locis perquirendi sunt pulsus v. gr. inter pollicem & indicem de quo vid. RHODIUS *cent. 2. hist. 44.* TULPIUS *lib. 3. c. 45.* Item in temporibus & circa Poplitem pedis: Interdum vel arteria Tarsi tangenda in pede prope secundum digitum, Auctore AMATO LUSITANO *cent. 1. curat. 96.* Optimè observat BARTHOLINUS *cent. 5. hist. 37.* quod parvus pulsus in magnis doloribus neminem terrere debeat.*

CAPUT IV.

De signis quibusdam Prognosticis.

Thesis 1.

Qui de doloribus bulbi oculorum conqueruntur, nulla Ophthalmia præsentè, rarè evadunt.

ET HÆC DE SEMIOTICE.

* * *

PAULI in *digress. d. Febr. malign. pag. 17.* Oculi quasi ignei delirium seu Insaniam portendunt LINDAN. in *Colleg. Practic. supr. Hartm. cap. 18.* Quod *auditus læso* non semper sit malum signum vid. præter ZACUT. LUSITAN. in *lib. 1. medic. princip. Hist. dubio 40.* PAULI in *digress. pag. 16. 17.* Lumborum dolor sine manifesta causa & febris, hæmorrhoidium vel mensium instantium est signum vid. GABELCHOVER. *Cent. 2. Cur. 65. annot. pag. 98.* Oculi unius minoritas præ altero est pessimum signum EPIPHAN. FERDINAND. in *hist. medic. 27. pag. 85.* HOFERUS in *Hercul. medic. pag. 73.* D. LANGIUS *Dissert. de morbillis. Sanguis ex sceta vena*, si non egreditur fontis modo, sed tanquam fex ex dolio, lethale signum est. PANAROLLUS *Pentecost. 4. obs. 7.* Hirudines ano applicatæ cum hauriunt sanguinem, istum vero attrahere reliquunt, aut attracto sanguine cito pereunt, lethale signum est, IDEM *citato loco.* Inter lethalia signa quæ certè mortem prænunciant nullum observavit JOHAN. STEPHANUS in *operibus medic. miscel. pag. 449.* quod pluris sit momenti & plus polleat frequenti & insolenti manuum admotione ad nares sine ulla materie effusione; ubi enim agri febricitantes identidem manus motitant ad nares quasi sordes exempturi aut nares emuncturi, si nihil talium fiat, perniciosissimum est signum. Si ægroti non sint similes atavis, avis aut parentibus in statu sano, at in morbis eos referant, lethale est: vid. BARTHOLIN. *Cent. 4. hist. 31.* lividus color corporis sæpius quidem mortem denunciat sed non semper observante hoc ZACUT. LUSITANO *lib. 3. prax. admirand. obs. 10.* qui colore sunt pallido & viventibus herbis perquam similes sunt jejunososi, sed splenetici sunt nigri & subcinericii. Teste FONTANO in *responsis & curis medicis. lib. 1. pag. 95.* Lingua actualis frigiditas est signum lethale, RIVER. *obs. 1. communicata à JACOT.* Aphorismus HIPPOCRATIS *62. sect. 4.* non semper est verus vid. HORST. *lib. 1. obs. 20.* Ubi Jcterus salutaris quarta die in continua Febri obvenit, & BARTHOLIN. *Cent. 3. hist. 4.* observat Jcterum in quartana salutarem ante septimum supervenientem.

Thesis 2.

Medicus bonus negligere debet Crisim, quia prævenire, rectè monet HELMONT. si enim Crisim expectat, naturæ agræ totum onus bajulandum incumbit, Medico tantum spectatorem agente, qui tamen naturæ sit potius minister, eamque adjuvet, quod facit, dum præcipitantibus opus concoctionis promovet & blandis diaphoreticis & aliis modis costâ sensum foras eliminat. Sic enim vix expectato Criseos termino actum erit de morbo. Observetur tamen quod *Crisis ut frequentiores sunt in calidioribus regionibus, ita rariores in Climatibus frigidis.* In Chronicis morbis sunt quasi Crises à 30. die ad 40. teste EPIPHANIO FERDINAND. *instit. 32.* Habet aliàs ANNUS CLIMACTERIUS quasi aliquid Criticum, per septenarios recurrens, ut Crisis magna ob id aliquo modo vocari possit, de quibus ex professo conscripsit Tractat. Clarissimus SALMASTIUS,

MICHAEL

MICHAEL ETMULLERI INSTITUTIONUM MEDICARUM THERAPEUTICE.

CAPUT I.

De Methodo Medendi & Medicamento.

Thesis 1.

Naturam esse morborum medicatricem, Medicum etiam ejusdem ministrum HIPPOCRATIS est oraculum. Natura hæc est Spiritus iste HIPPOCRATIS impetum faciens tam insitus, quam insilius, & hinc Mass. Sang. à quibus dependet salus machinæ nostræ corporeæ. Sed observatur triplex natura status ab HELMONT. *Tr. ignotus hospes morbus §. 89. & Catarrhi deliramenta §. 1.* inculcatus natura sc. stantis, sedentis & jacentis, ubi Medicus in duobus statibus primis est solus minister naturam adjuvans, & imitans, sed in tertio prostrata naturæ statu, Medicus etiam ejus est Patronus & Rector, eam denud erigens, & in libertatem vindicans.

Thesis 2.

Fungitur suo munere Medicus, dum legitima agentium notitia seu Methodo medendi instructus auxilia seu media invenit, eaque legitime applicat pro sanandis morbis. In omni namque auxilio duo consideranda (1) materiale seu ipsius medium in se & (2) formale s. legitima usurpandi ratio: quæ pro varietate circumstantiarum multis admodum modis variat.

Thesis 3.

Legitime autem sanat morbum, qui tres hæc conditiones observat, ut citò, tutò, & jucunde curet. Citò scilicet ratione temporis, tutò ratione effectus, ne quid remaneat pro recidiva, aut alium morbum post prioris ablationem inducat. Jucunde ratione motu, ut sine magna ægri fiat molestia. VVALÆUS *methodo medendi p. 7.*

Thesis 4.

Media curandi, inveniuntur tribus modis: (1) per RATIONEM in philosophia naturali & Oeconomia animali fundatam & hoc vocatur aliàs INDICATIO. (2) per EXPERIENTIAM in aliquot exemplis fundatam, qua ratione medicamenta specifica dicta, quorum agendi ratio non potest adeo certè à priori demonstrari, in usum vocantur. (3) per ANALOGIAM in similitudine affectus unius cum altero fundatam, unde Medicamento affectui cognito appropriata applicantur, in affectu altero incognito, priori tamen simili id quod imprimis in novis incognitis affectibus usu venit.

Thesis 5.

INDICATIO est cognitio vel inventio remedii in Ma-

dico, quo succurrit naturæ in curando affectu, ex eo quod cognoscit ratione à priori, tale remedium hanc habere potentiam ut tollat talem affectum. Id ergo quod Medicum seu Artificem dirigit, ut inveniat remedium dicitur INDICANS, id vero quod ipsi agendum monstratur per tale remedium dicitur INDICATUM. Medicus ergo naturali nixus ratione perspicit hoc vel illud remedium hanc habere potentiam; ut satisfaciat tali scopo pro restituenda sanitate indicato.

Thesis 6.

Fundamentum hujus nexus vel respectus inter indicans & indicatum est, quod remoto uno, ponatur alterum, & posito uno alterum removeatur. Medicus ergo per medium rationis ex cursu causarum naturalium elicitæ, invenit id, quod valet removeere illud præternaturale, ut permaneat vel restituatur in legitimum statum id quod est naturale. Hoc alii expliçant per usitatum istum canonem, *quod contraria contrariis curentur, & similia similibus conserventur.* Vid. CÆSARIS MAGAT. *considerationes Medicæ Tom. 1. part. 1. quest. 2. 3. 4. HARTMAN. dissens. Chymicor. 8.* Ubi non strictè contraria neque tantum opposita intelligenda, sed omnia ea quæ tali se habent modo ad se invicem, ut in corporis nostri Oeconomia simul esse nequeant, sed posito uno alterum quacunque causa removeatur. Qua ratione facilè hæc trita sententia conciliari potest cum iis quæ habet HELMONT *tract. natura contrariorum nescia & in specie §. 15. & tract. Ignota actio regiminis.*

Thesis 7.

INDICANS quid sit facilè cognoscitur ex eo, quod Medicus sit natura minister. Hæc ergo totam ad se convertit medendi rationem: Hæc est internum principium gubernans corporis Oeconomiam & sanans morbos. Vid. *Dispensat. Medicæ Chymicæ HARTMANN. 9. §. 75. POTERIUS de Febris lib. 2. cap. 4. JONSTON Idea Medicin. Practicæ lib. 4. tit. 1. pag. 187.* Natura ergo indicabit quid agendum sit Medico, ut auferatur causa, ut placentur symptomata, conserventur ea quæ sunt naturalia & tollantur molesta præternaturalia: *Circumstantia vero ipse naturales*, ut sexus, ætas, vitæ genus, &c. pars affecta, &c. quatenus naturæ vim respiciunt, aut ejus indicationem certè ratione modificant, nunc *contra indicantia* nunc *permittentia*, nunc *consentientia* dicuntur.

i Thesis

Thesis 8.

Quoad remedium indicatorem usum, observetur illud EPIPHANI FERDINANDI *inviolabili lege esse observandum, ut quandoque a remediis abstinamus, nam interdum remedium est nullum adhibere remedium, maxime quando natura est à multitudine medicamentorum & diurnitate doloris afflicta, tunc enim intermissionem facere jurat.* Illustrat hoc historia 54. pag. 168. exemplo doloris nephritici, in quo post novem dies pluribus applicatis ferè frustra remediis cum quietem fecisset per decimum & undecimum diem, recreata natura, undecimo die cepit plures calculos per vias urinarias emitte. Vid. ZACUT. LUSITAN. lib. 2. *prax. admirand. observ. 81.* Unde rectè inquit BORELLUS *cent. 3. observ. 55. Medicum non minus est qui remedia agris admoveat quam qui utiliter amovere sinit.*

Thesis 9.

Præsidia quod attinet tam conservandi præsentem (in Hygiene) quam recuperandi absentem seu amissam sanitatem (in Therapia) ex triplici fonte desumuntur. (1) ex FONTE CHIRURGICO per manuum armatarum artificiosam applicationem (2) ex FONTE PHARMACUTICO per medicamenta ex tribus regnis, MINERALI, ANIMALI, VEGETABILI desumpta, tam intus propinata, quam foras admota (3) Ex FONTE DIÆTETICO per eorum non naturalium varium pro varietate circumstantiarum usum.

Thesis 10.

Quoad simplicia observetur, (1) quod eorum usus qualicumque longè præferendus sit *compositis*, cum in his ut rectè monstrat HELMONT *Tract. dispensator. moderum. § 5.* sit perfecta cura & sanatio omnium morborum: modo virtutes eorum melius indagentur & per lucem experientiae, in apertum prorahantur. Natura namque simplex, & ipsa ac uniformis simplicitate gaudet. Omnibus notumque alimenta diversa assumpta stomacho laborem faciunt, & sanguinem perturbant, multo magis alterantium medicamentorum, tam horrida farrago, qualis in Theriacalibus compositionibus ac similibus est conspicua. Cumque aliter fieri nequeat quin variae dotes simplicium tam cognitæ quam incognitæ confundantur, unum alterius impedit activitatem, contrarias scopo destinato aliud exercet virtutes & loco adjuncti non leve detrimentum adferet. ZVOLLER. *Pharmacop. August. Animadv. class. 14. pag. 245.* HELMONT. l. c. §. 520. Hinc rectè ARNOLDUS VILLANOVANUS *inquit ubi in promptu habentur simplicia, dolium esse si quis compositis utatur.*

Thesis 11.

Observetur (2) quod *preparationis* eorum hic solus debeat esse scopus, ut eorum virtus specifica occultata aut aliorum nativa concretionem obruta, in *apricum* prorahatur, ut liberius adeoque simul potentius operetur, secundo ut si quid adeest virulentiae & heterogeneae aut nocivae potentiae, hoc aut omnino castreretur, aut ferè corrigatur, & tertio denique ut faciliori & meliori ratione corpori adaptetur. Non ergo preparationes aut correctiones sint eorum *castrationes*, qualis v. gr. lotio Aloes aut feculae Atonis vel Iteos aut Magisteria ex Oculis cancrorum vel spinis viperaum aut purgantium per acida correctio. Neque aut vires earum per preparationes in specie Chymicas alterentur aut omnino *invertantur*, cum Vulcanus Chymicus non paucas proprias vires destruat, novas vero ex *ovynge* l. *diaplorei* particularum aut ex alia ratione ortas, iis conciliet. Hinc HELMONT. *Tractat. natura contrar. n. fia. §. 45.* felicem cum deprædicat Medicum, qui crudis simplicibus morbos tunc atque promptè tollere novit.

Thesis 12.

Medicamentorum vulgari modo applicatorum *agendi ratio* & operandi, est una ex difficillimis Theoriae Medicæ Doctrinis. Nam eorum vires respectivè tantum consideranda sunt, ex effectu, quem scilicet applicata corpori nostro exerunt; quaestio ergo est, *quomodo modo talis effectus ab eis promanet?* In genere tamen cum variis eorum sit agendi modus duplici imprimis operantur ratione. 1. *Materiali suo comatu* & cum corporis nostri fluidis seu contentis partibus miscela, quam insequuntur certæ corporis tam sensibiles quoad primas sic dictas qualitates, quam insensibiles alterationes: qualia sunt, v. gr. quæ fermentant, precipitant, acidum absorbent vel concentrant, vel purgant, sudores movent, urinam cient, menses evacuant, resolvunt, incidunt, adstringunt, coagulant & alias vires exerunt, & Hippocraticas *causarum morbificarum agendi potentias* edomant, seu internè assumantur, seu externè applicentur. De quibus externis vid. MAJON. *dissert. de immutatione verticis.* Haec omnia propriis suis materialibus imprimis *salinis agendi principis* suas exerunt potentias, quibus sanguineam massam & ab ea derivatos humores, lympham tam conglomeratam quæ conglobatarum glandularum, item bilem, ipsaque vitæ certum fermenta à multiplici præternaturali habe corrigunt & emendant.

Thesis 13.

Licet enim stomacho potentem concedam in assumpta medicamenta jurisdictionem, dum suo fermento eadem resolvendo in humorem nutritium subigere nititur, adeo ut propterea HELMONT asserat, ea non pergere extra stomachum, quin prius deponat, omne ferè remediū robor, (vid. ejus *Tract. in verbis, herbis, & lapidibus magna vis*, ubi hoc argumentum ex professo tractat) Ad hæc *succus Pancreaticus & biliosus* non leviter medicas eorum dotes imminuunt, ob quas causas aut diversus sæpe non in diversis tantum, sed in eodem subiecto, in eodè affectu ejusdè medicamenti est effectus, prout istorum succorum imprimis viis major minorve est alterandi potentia, unde & venis canum infusa purgantia, narcotica, operantur promptè & efficaciter, quæ iis interius propinata, ob sui alterationem nullum edebant effectum. Nihilominus tamen ut hæc imminuant eorum vim, non tamen omnino eam tollunt, sed hanc alteratam licet, non inefficacem esse ad curandos morbos, non aded atroces, nec aded subitaneos, experientia loquitur quotidiana. Vix enim alio modo Hippocraticæ *causarum morbificarum evigilæ* edomari poterunt, ac per ea quæ similibus potentiis agendi sunt instructa, ad quæ sane corporalis requiritur contractus ac miscela.

Thesis 14.

Alio modo operantur medicamenta (1) quod sine materiali sui miscela *per influxum idealem* medentur morbis. Cum enim multi morbi orientur proxime ab ideis peregrinis in archeo pictis, & alii placentur subito sine ullo sensibili medicamento effectu, vel materiae occasionalis morbificæ evacuatione, amuletorum quoque ac appensorum influentialis vis radiativa sit tantum non stupenda, & quædam medicamenta dum adhuc in ventriculo hospitantur suas mirandas exerant energias, v. gr. Hyofcyami semen vid. HELMONT *Tract. jus duumviratus §. 22.* Et opium &c. Sane hæc omnia optime explicari possunt & dilucidari per hujusmodi ideas in Archeo suscitatas, quæ alias ad occultas qualitates referri necesse esset, id est, earum ignorantiam apertè fateri, de quibus in sequ. capit.

Thesis 4.

Opium est remedium ferè Catholicum, & quod in omnibus ferè affectibus non sine fructu adhibetur, siquidem *quascunque in corpore nostro exortas motiones humorum & spirituum præternaturales compefcit.* Sed parva & exigua ejus dosis, non potest referri ad ea, quæ materiali sui agant miscela, cum hæc sub certo quanto operentur: Sed operatur potius in spiritus vi sua narcotica, ejus motus nimio furoros, & excandescencias sopiendo, sicut alia remedia omnia Narcotica, non nisi spiritum afficiendo suas exerunt operationes. Sed cum & ipsa vis narcotica sit nociva, demum tunc salutare evadit remedium, dum deposita ista virulentia per solas virtutes anodynas, archeum placantes, operatur.

Thesis 5.

Quoties fit, ut sine ulla materiae sensibilibus *evacuazione vel alteratione* subito curentur morbi, qui aliàs sub laboriosis V. Sectionibus, purgationibus, diætiis, & ad dedecus Medici contumaces persistunt. Nihil dicam jam de lapillo BUTLERI de quo HELMONT *pag. 466.* & MARCI *p. 544.* sed hoc urgeo quod contumaces febres intermittentes, esu rei apparenter nocivæ, sed appetitæ v. gr. haledis curentur tunc (unde & periodi februm quatenus adeo certæ & statutæ ab interno Archeo per certam Ideam modificato oriri videntur; hinc & opium paroxysmorum febrilium recursum impedit) quod difficillima curatu mania injectione in Aquam frigidam tollatur, vid. HELMONT *Tractat. demens Idea §. 49.* Quod subita excandescencia vel repentinus metus curent inveteratas paralytices, SCHEMKE. *lib. 1. observat. pag. 94.* HORST. *Tom. 2. lib. 11. pag. 15.* quod magnæ excrescentiae curentur sine ferro; sine igne, per contactum manus mortuæ Chronico morbo sensum interemptæ. Hic ergo in morbis ideæ morbosæ per aliàs deletæ morbum solvantur.

Thesis 6.

Sunt ergo morbi Archeales, qui oriuntur ab Ideis peregrinis, Archeum ad actionum depravationes determinantibus; Quatenus nunc communicantur spiritui ab extrinseco ab assumptis, aut morfu animalium, nunc generantur in eodem ab intrinseco, vel ab imaginatione vel ab animi perturbationibus, quorum simulacra non tantum in peno memoriae, sed etiam in ea parte corporis, quam species connexa signat, insculpuntur (hinc scorpion irritatus infligit per cuspidem causæ vulnus venenosum per se lethale, sui vero ex improvviso cauda ipsi amputetur, hac ipsa corpus innoxie vulneratur) vel aut excrementis, quæ prout alias noxas, quas corpori inferunt, causæ sunt occasionales, ut ex eorum molesta præsentia & irritatione excandescat spiritus & furoris Ideam concipiat, indèque varias actionum læsiones inducat. De quibus vid. HELMONT & MARCUS MARCI.

Thesis 7.

Remedia ergo, quæ mederi debent *directè* hujusmodi ab Ideis ortis morbis, similiter agere debent per modum Idealem i. e. Ideas istas Archei morbosas delere vel *enim blandè pacando*, vel *Ideam contrariam* Ideæ morbosæ representando; vel denique per modum irradiationis novam *vitam Ideam* in corde exalitando. *Indirectè* autem conveniunt ea, quæ causam occasionalem talis morbosæ Ideæ removet v. gr. quando delirium ab Hyofcyamo assumpto inductum curatur per vomitum, vel quando excrementa evacuantur, quorum præsentia aliàs excandescenciae Ideæ inducebantur.

CAPUT II.

De Morborum Archealium Curatione.

Thesis 1.

Ati morbos archeales, ab Ideis vitiosis & peregrinis in Archeo seu spiritu in isto partium; in infuso suscitatis, ortum habentes, ex Pathologicis notum est: Et confirmant hoc sufficienter morbus quoruncunque animalium, qui ex perturbationibus affectuum indèque ortis ideis, sunt venenati, aut ipsius hominis; sicut & sanguis recens, & calidus animalium haustus, hominem in mores & actiones brutales transformat, non minus quam carnes animalium ex perturbationibus in rabiem actorum comestæ, si-militem rabiem nobis communicant. Vid. KIRCHERUM *de Peste pag. 207.* & in genere omnia ea assumpta quod imaginativam perturbant & deliria determinata inducunt, alio modo operari nequeunt, quam per Ideas simul transplantatas, qualia exempla vid. in KIRCHERO *de Peste pag. 203.* BARTHOLETUS *de respirat. lib. 5. cap. 3. pag. 405.* DORING. *de Optio pag. 72. 79.*

Thesis 2.

Imaginationis ab omnibus miranda prædicantur vires, tam in statu sano quam morbo, neque id immerito: quid valeat *matris imaginatio in signando factu*, notum est vid. HORST. *lib. 11. obs. 3.* quo & pertinent peculiaria exempla ab HELMONTIO recensita, *Tr. de objectis materialibus §. 9.* quorum rationem vid. in MARCO MARCI *pag. 415.* quosdam ex imaginatione summa non tantum in morbos incidisse sed etiam ipsidem occubuisse, referunt observationes, imprimis Henrici ab Heers. *Fiducia agri in Medicum*, ejusve medicinam quid valeat omnibus notum est: & vid. MARCUS MARCI *pag. 511.* Ubi simul demonstrat, quare metus morbi ejusdem paroxysmum sæpe inducat, qui aliàs ad tempus aliquod adhuc mansisset sopitus: dumque terrores vel pavores concepti sæpe diuturnorum malorum causa sunt, in specie variorum deliriorum de quibus PLATER. *in observat. pag. 51. & 90.* Hoc tamen beneficio imaginationis fortioris obtinent. Vomitus sequi rei cuiusdam *horrende auditionem*, noto notius est, unde aut solo conspectu infusi cuiusdam Antimonialis nausam & copiosam tam per superiora quam per inferiora purgationem excitatam refert. BARTHOLO. *cent. 4. hist. 64.* & visu deglutitionis pilularum procuratam purgationem vid. in SALMUTH *cent. 3. obs. 14.* Omnes hæc operationes, sequuntur imaginativæ vires. Hæc autem tantum circa species objecta sensibilia representativas, hoc est, ideas versatur, quæ spiritus nunc influentes signant, & ad actiones certas determinant, nunc in spiritu istius partis in isto quam species connexa signat, sigillatè, hunc ad varias depravationes, actionem disponat.

Thesis 3.

Dum etiam causæ læsarum actionum, facultates dicuntur, *læsæ vel irritatæ* aliter explicare nequeunt, quid his irritationibus velint intellectum, nisi dicant ex præsentia rei molestæ vel præternaturalis perceptæ, stimulum injici facultati ad amovendum hoc molestum, necesse ergo est molestiam inferri ab objecto, hanc recipi & percipi hoc est quasi sentiri in subiecto, quod exinde vult repellere istud: Sed quomodo hoc faciet, nisi interveniat furoris vel indignationis Idea, à qua excusatur ad talem repulsionis motum, v. gr. dum stomachus irritatus producit vomitum: Sub istorum ex-go umbratarum lumine tacitè ipsas Ideas insinuant;

Thesis 8.

Per Exempla res est clarior: *Manus mortua* ex longo morbo excrescentia delet suo contactu, ob pavorem mortis inductum Archeo excrescentia, qua pavoris Idea excrescentia sensum decrevit. Manus vero violenta morte interempti cadaveris, idem non facit, cum in talibus aliquid vitale hoc est de spiritu insito remaneat: Ob similem rationem manus mortuæ ad contactum nostrum adeo frigent apparenter. *Vipera venenum* per morsum insitum, in indignationis & furoris consistit Idea, hanc delet *Bufo Vivus* confusus & applicatus, ob contrariam pavoris Ideam, ex hominis presentia contactam, quam moriens adhuc retinet. (Vid. HELMONT *Tract. tumulus pestis pag. 385*, KIRCHER. *servitium pestis pag. 346*.) quæ ipsa pavoris Idea quascunque *Hæmorrhagias*, ex nimio spiritus furore, & impetuoso motu concitatas, bufo appensus feliciter sistit: Sicut *ejus officulum* pulsui Infantis applicatum ob eandem Ideam *Epilepsiam* ejus sistit, notam vel ex ira, vel ex terrore nutritis, infantem paulo post lactantis: Ex simili fundamento *scorpium cum vipera propriis* moribus applicati omnes tollunt, ex contrarietate scilicet Idearum. Vid. MARCI MARCI p. 532. quare pavidum animal Lepus ejusque cruor per venationem bene agitati ex Idea contraria vel *dysenteriam vel Erysipelas* curet. Vid. HELMONT. *Tract. Potestas medicaminum §. 29*. Non minus quam quare *cruor tauri* potantem strangulet, non vero cruor bovis: idem in *Tract. natura contrariorum nescia §. 49*. Sanguis torpidi & somnolenti *Asini* juxta aures extractus, & linteo exceptus si potui infundatur, *maniacos* feroces ex Idea contraria curet.

Thesis 9.

Nec desunt alia remedia per Idealem modum operantia v. gr. *rasura cornu tauri* in coitus ardore abrasa, mire armat in venerem. *Cerebrum & sanguis Passeris* in Veneris actu enecati, potentius longe stimulat eandem, quam si nude interficiatur alio tempore. Sanguinis & testiculi *Cervi* dum in venerem hiat, transfossi, arcanum est Cupreum cujusdam Principis. Ejus priapus verosimili tempore enecati curi vel subactus & testibus applicatus, singulariter Venerem excitat. Vid. BARTHOL. *cent. 6. histor. 50*. Filum rubrum quo *Vipera* strangulata fuit, collo circumductum curat *anginam*. *Vinea Cranii humani detenta* in manu impedit sanguinis ex secula Vena in brachii eruptionem vide BOYLE in *philosophia experimentalis*. HELMONT. *Tract. Magnetica Puln. Curatio*.

Thesis 10.

Ex perturbationibus animi per ideas inde enatas & induci morbos & etiam curari aliquoties monitum fuit. *Terror* interdum diuturnam curat *quartanam*. *Arbitri-videm* inveteratam curati per torturam, refert HILDAN. *cent. 1. observ. 79*. quæ ex terrore ac nimio ac ferè intolerabili dolore, ob suam Cataplasma Anodynum depascentem, curata quoque fuit Autore SALMUT. *cent. 1. observ. 48*. ob ingentem *terroris Ideam* Archeo pedum incussam, quare cursus paroxysmi inhibetur qualis Arthritis ex insperato gaudio similiter ablata fuit Autore HILDANO *cent. 1. observ. 79*. Ass quoties fit ut *metus podagre* eam absentem subito inducat, aut presentem exasperet. Vid. MARC. MARCI *pag. 510*. *Pavor mortis* ex metu suffocationis, *Hydrophobiam* sanat. Jam cogita operosam medentium artem circa tales affectus, per medicamenta interna & externa varia applicata, sed frustra, qui per sola animi pathemata subito & de repente curantur, quæ quicquid possunt primario per ideas exinde enatas & certæ parti impressas præstant. *Morum humorum & agitationem* quam quidem hic pro causa cognoscunt,

vix aliter quam ab archeo, per tales Ideas determinatio oriri possunt aut certe non tantam habent efficaciam, ut v. gr. arthritidem tam subito & radicitus tollere valeant.

Thesis 11.

Satis manifesta hæc sunt, pro confirmatione curationis morborum Archealium per Ideas & remedia idealiter operantia. Hisce jam adjungenda ea remedia quæ simili ideali influxu, ut ut obscurius paulo, licet potentius operantur. De amuletis earumque efficacia jam nihil dicam. Saltem de metallicis dico, quod horum legitime præparatorum & reclusorum magna sit potestas, quæ imprimis in *eorum sulfuro fixo* latet recondita, adeo ut his sulfuribus tota morborum cohors aufcultet. Vid. de modo agendi horum remediiorum HELMONT. *Tract. in his verbis & lapp. magna est vis*. In quo prolixè demonstrat, agere hujusmodi sulfura sine suo materiali in corpus ingressu, irradiativè in Archeum, instar luminis solo vel radio vel aspectu sui, quo radio animatus Archeus, singat in se ipso ideam rerum agendam. In specie quidem est Sulfur Veneris fixum, quod valdè omnes deprædicant, in quo latet vis singularis pacans Archeum, omnesque ejus furores suaviter compescens, & componens, de quo præter ea quæ hinc inde habet HELMONT. Vid. POLEMAN. *de sulfure Philosoph.* Vitriolum ratione suæ partis metallicæ hanc vim obtinet participatam, unde *Sulfur Vitrioli anodynum dulce* tantæ est estimationis & in hoc Sulfure Vitrioli vis latet ejus curativa Sympatheticè, unde etiam ex Vitriolo volatilifato *lapillus BUTLERI* seu *Drif HELMONTI* preparari solet.

Thesis 12.

Ex modò dictis ratio curationis Sympatheticæ & transplantatoria investiganda venit. SYMPATHETICA est v. gr. dum nasus corrumpitur Bruxellis in nobilibus ob mortem Bajuli Bononiensis: Dum Vitriolum in Sole calcinatum curat vulnera vel hæmorrhogias, si sanguis in idem immittatur, vel linteam cruentum eo aspergatur, vocatur ob id Pulvis Sympatheticus. Dum gladio quo vulnus fuit inflictum sive cruento sive non cruento applicatur unguentum quod vocant *magneticum, armarium* quo curatur vulnus. Dum mulier lac in ptinas candentes excernens, lactis proventum in uberibus amittit &c. Dum sanguis testæ ovi inclusus & gallinæ pro fotu suppositus, post cum carne quadam mistus & carni esurienti propositus & comestus, curat multos Chronicos subjecti sui morbos in specie ictericos. Id quod alio modo per Urinam ægri quoque fieri valet; qua ratione cum sanguine, Urina, excrementis &c. ægrotantium multæ Sympatheticæ Curæ fieri possunt. Pertinet huc quando verrucæ, lardo vel pomo per medium dissecto contactæ &c. lardo in camino furni arefcente vel pomo putrescente similiter evanescent.

Thesis 13.

Sympathia proprie est consensus: quid autem aliud est consentire, quam uno sentiente aliud quoque sentire atque idem aut diversum quid pati, unde & *Magnetismus* appellatur. Fundamentum consistit in Archeo vitali, cujus aliqua portio à corpore decisa, in alio subjecto hærente, prout hæc varias passiones recipit, indeque ideas cudit, variarum animi passionum analogas, ita etiam Archeus in toto sibi singat similes ideas à quibus pro eorum ductu variè determinatur; v. gr. in Archeo sanguinis ex vulnere emanantis, est idea furoris & indignationis, quæ dum sedatur per *armarium unguentum* ratione Usneæ ex crano humano, vel in pulvere Sympathetico, ratione virtutis pacatiæ Archei in sulfure Vitrioli Anodyno, etiam sedatur eadem in Archeo ipsius vulnerate

partis,

partis, idque ob Symbolum unitatis, quod inter se habent, adeoque Symptomata ex ista Idea promanantia subito quoque cessant, ut inde pars remota omni impedimento sanetur. Vid. MARC. MARCI *in parte 5. prolixè*. Uno verbo spiritus vitalis cum sanguine emanans prout afficitur à pulvere Sympathetico, eodem modo afficitur pars læsa distans, propter unitatem spiritus vitalis.

Thesis 14.

Idem contingit in TRANSPLANTATIONIBUS seu morborum ex uno subjecto in aliud translationibus, sive hoc alterum subjectum exinde ægrotet, sive non; sive subjecto hoc crescente sive corrupto fiat morbi curatio: talis transplantatio fit vel per certum quoddam medium quod ob id vocatur MAGNES, sive sine medio per mutuum contactum. Prioris exemplum est dum applicato stercore humano ad certam aliquam partem transplantatur eo ipso morbus in plantam cuius semen in terram hoc stercore mistam inseritur. Vid. TENZELIUS in *Medicina Diastifica*, vel dum ungues pedum abscissi & in quercu terebrata inclusi, hominem liberum reddunt à Podagra vid. MARC. MARC. *pag. 479*. Posterioris Exemplum est dum digitus laborans panaritio in aurem felis intusus sanatur ab omni dolore, fele dolore auris affecta vid. RIVER. *cent. 4. obs. 19*. Plura in BARTHOLIN. *cent. 3. hist. 66. cent. 6. hist. 53*.

Thesis 15.

Prior modus proprie est TRANSPLANTATIO, posterior vero vocatur APPROXIMATIO: in priori mediat MAGNES ATTRAHENS mumiæ, in posteriori vero Ægroti applicatur tale subjectum, quod attrahit spiritus vitales & unit se cum iis, eoque morbosos corrigit, unde sicut affectus quidam insciantibus per approximationem spiritibus infectis se insinuantibus in corpus sanum, & hujus spiritus similiter insciantibus, ita fit similiter Cura per approximationem dum spiritus morbi in corpus sanum derivati certo modo corriguntur aut emendantur.

Thesis 16.

Transplantatio quæ mediante Magnete peragitur est quintuplex (1) INSEMINATIO, quando Magnes mumiæ (i. e. spiritu vitali à corpore extracto) imprægnatus, miscetur cum terra pingui in quam semen plantæ morbo appropriatæ feminatur & lotura membri affecti vel totius corporis subinde irrigatur, inde postmodum quantum planta propullulans accrescit, in tantum morbus decrevit: quod si mumiæ imprægnans magnetem non sit ægra sed sit sana, planta imprægnabitur spiritu vitali ejus cujus fuit mumiæ, quo ipso singularia secreta fieri possunt, (in specie philtæ) sed probè observetur quod eligantur herbæ proposito aptæ cum unaquaque planta habeat peculiare dotes, & alio modo operatur spiritus in *Carduo*, alio in *Angelica* (2) IMPLANTATIO quando plantæ cum suis radicibus vel solæ radices in terram supradictæ modo præparatam & irroratam immittuntur, ita ut optimum sit quod radices nullam aliam humiditatem acquirant quam quæ ex loricione partis affectæ contingat: quod si plantæ intereant ex attracta vitiosa qualitate, antequam perfecte curatus sit morbus, alia similis est implantanda in eandem vel similem terram, (3) IMOSITIO, quando recipitur mumiæ membri morbo, aut ejus excrementum aut utrumque, tantum quantum haberi potest & immittitur in arborem vel plantam intra corticem & lignum tendendo corticem & obducendo terra limosa: vel mittitur in foramen terebra prius factum, & obducatur pistillo. Denuo, ex eodem ligno factò claudendo foramen per terram limosam. Sed in omni impositione observetur, quod si desideras effectum durabilem usurpas

arbores longævas (v. gr. quercum &c.) sin vero desideras effectum celerem, usurpes eas quæ celeriter crescunt: observetur dein in his quæ celeriter crescunt, quod tam cito atque obtines tuum finem tollas omne, quod imposuisti, ne nimia spiritus attractio Ægrotum lædat. (4) IRRORATIO, omni die irrorandæ sunt plantæ aut arbores convenienter, donec curetur affectus, Urina, sudore, fecibus alvi vel loturâ membri aut totius corporis, prout fert occasio: aut separatim, aut his mixtis conjunctim, sed ego hoc quoties usurparem (inquit SAMUEL BOULTON in *sua Medicina Magica* &c.) tanquam adjumentum reliquorum modorum: simul vero atque irrigatio facta est, nova terra imponenda desuper, ne aer dissipet virtutem Mumiæ. (5) INESCATIO quando datur mumiæ Animalibus pro alimento, calor enim vitalis animalis unit mumiæ secum, eaque corrigit approprians sibi vitiosam qualitatem qua spiritus ægrotabat, & ita restaurat sanitatem corporis cuius mumiæ extracta fuerat: quod si Æger non perfecte sit sanatus dum animal affectum moritur, necesse est ut aliæ bestię partem similis mumiæ communicet: & in hoc modo imprimis sanguis legitime putrefactus vel fermentatus præ cæteris debet usurpari, plura vid. in SAMUEL BOULTON. MEDIC. MAGICA.

Thesis 17.

Magnetes pro attrahenda mumiæ recenset 4. BOULTON (1) secundum PARAC. & TENZEL. *cit. loco* ex stercore humano (2) est caro humana siccata quæ diu durat asservata à D. FLUDIO quæ applicata regioni cordis tam violenter attrahit ut non possit diu perferre, sed necesse est desumpta sit à corpore humano violenter occiso, & si possibile est dum adhuc calet. (3) est sanguis ex homine sano quantum placet, ab hoc grumefacto decantetur liquor serosus supernatans & exsicceatur in umbra, humectetur successivè isto liquore & siccetur denuo, donec sanguis omnem imbiberit liquorem & sic siccatur asservetur (4) Recipe copiosum sterces hominis sani & hoc cum Urina ejusdem misce, redige in consistentiam pulvis adde quantum habere potes sudoris ex hominibus sanis à linteo aut spongia collecti, ponantur simul in loco mundo in umbra donec siccentur, hinc adde sanguinem recentem, misce, sicca & ad usum reserva.

Thesis 18.

Hujusmodi transplantationibus fit communicatio Archei seu spiritus vitalis ex subjecto ægrotante, in aliud subjectum, in quo ipso ideæ & morbificæ archei delentur vel per earum sedationem; pacationem, vel per contrariarum representationem, vel per omnimodam earum ex Archei omnimodo per corruptionem, interitum, extinctionem; &c. quo fit ut in Archeo corporis ægri, similes exsiccatae ideæ faciunt, ut Archeus pacatus conquiescat & ita morbus curerur. Rectè enim HELMONT. *pag. 599. §. 28*. inquit sanguis, pus, urina & perspirabile effluviu, continuo aliquid secum de spiritu vitali demunt; hisque inest participatio quædam totius, extra concretum materiale. Unde quando tale aliquid, pro transplantationis adhibetur medio hoc habeat spiritus istiusmodi vitales ipsi inhærentes.

Thesis 19.

Observetur hoc loco, quod in tali transplantationis casu, ista spiritus vitalis portio, quæ talem effectum præstat, MUMIA vocari solet, & quidem MUMIA MICROSCOPICA SPIRITUALIS. Licet enim mumiæ vocabulum, propriè spiritui insito conveniat, qui ob id etiam *spiritus mumiæ* vocatur, cum ratione hujus partes corporis violenta morte interempti, quibus confermentatus seu intimè permixtus & adjunctus existat adhuc aliquid vitale contineant, & operatio-

nes singulares in Magia naturali exserant, tamen ob analogiam quandam spiritus vitalis influus in hoc negotio *mumialis* vocari solet.

Thesis 20.

Denique ex simili Ideali & Archeali principio, fluit vis & potestas PHILTRORUM naturalium, & in determinatam Personam directorum, quorum vis consistit in tali mumiali conformatione, ut ad certum objectum trahatur dilectio, ut recte loquitur HELMONT. pag. 599. §. 27. Medium scilicet, quo pro philtro utitur imprægnatur effluvio quodam spiritus vitalis, seu tali vitali mumia, quo determinetur & individuetur certo cuidam subiecto huic subiecto: Unde alter assumpto cum philtro tali fermento mumiali, ab hoc ipsius spiritus, cui istud nubit & cui se jungit, per magnetismum trahitur & subigitur in amorem talis personæ, cujus mumia ipsi per philtro fuit communicata, & ejus spiritui confermentata, v. gr. Notum est panis sub axillis ad tempus detentus ut imprægnetur effluvio spiritali & mumiali (ratione cujus & herum inter mille homines solent agnoscere canes) tui corporis, cani propinatus, eum in immensum rapit amorem ut nunquam te deserere possit. Sic D. HARTMANNUS habuit passèrem, cui hunc amorem sui communicavit, unde passèrem nunquam deseruit, sive sederet, sive ambularet, seu ægros visitaret, sed semper eum comitatus fuit. Sed hæc de morbis Archealibus seu iis quod ab ideis morbis Archeum ad actiones morbosas determinantes oriuntur, & eorum remediis idealiter contra rationem operantibus, hæc dicta sufficiant: quæ ita intellecta volo ut ceu paradoxa ulterius pensitentur, & experientia saltem sua maneat laus, ubi ratio vacillare videtur.

CAPUT III.

De Plethora diminutione.

Thesis 1.

Requentes observationes loquuntur quam insolitas natura interdum sanguinis instruat evacuationes, ut à sarcina eam molestante se liberet. Exemplum vid. in ZACUT. LUSITAN. lib. 2. Medic. princip. histor. 10. BARTHOL. cent. 5. histor. 19. Et per insensibilem potum in cute circa hepatis regionem apertum, se exonerantis naturæ Exemplum illustre vid. in SCHENCK. pag. 413. Ut taceam vel menstruorum excretiones (quæ non tantum mulieribus sed etiam vitis interdum contingunt de quo vid. ZACUT. lib. 2. prax. admirand. observ. 102. BARTHOL. cent. 5. hist. 32.) vel hæmorrhoidum fluxum qui non tantum viribus est proprius sed & mulieribus non raro vicarius est menstruorum deficientium, vel naturaliter emanantium, quibus ordinatis fluxibus, suppressis quam variæ succedant evacuationes, vel per vomitum, vel per nates, vel per mammas vel per oculos canthos vid. potest. in SCHENCK. lib. 3. obs. pag. 511.

Thesis 2.

Quidni ergo imitetur Medicus naturæ conatum, & ubi cognoscit eam aggravatam esse à sanguine hunc imminuat, sive sensim abstundo per inedias & exercitia aut fontanellas, sive consertim evacuando aut per cucurbitulas scarificatas, aut per hirudines applicatas, aut per incisam arte venam. Vid. NICOL. FONTAN. respons. & curat. pag. 110. & 111. Hæc enim per se nil aliud præstant, quam quod sanguinem evacuent, cujus abundantia sola V. S. indicat &c. Vid. supra ubi de Plethora.

Thesis 3.

Tanta certe interdum V. S. est utilitas ut ij, qui ex nimia plenitudine mori viderentur, sola sanguinis missione sanati fuerint. Vid. SCHENCK. lib. 3. observat. pag. 417. Et ex omnia V. S. in corpore sanguine turgido stagnationem sanguinis, & inde suffocationem lethalem observavit PANAROLLUS pen. recess. observ. 23. Unde qui consueti sunt semel V. S. Sectioni, illam necesse habent quotannis repetere, nisi clinicam velint agere vitam, idque continuare coacta fuit nobilis mulier usque ad octuagesimum annum Teste TRINCAVELLO. SCHENCK. observat. pag. 417. quæ consuetudine omissa, obortam febrem cum Erysipelate in sene 63, amorum vid. GABELCHOVER. cent. 6. curat. 6. Unde etiam V. S. alicui, itatis vicibus in vena pungi solita tiffilationem sentium, quasi natura ad solitas evacuationes movente, ut eleganter loquitur BARTHOLIN. cent. 5. hist. 19. Plura de V. S. necessitate vid. in Method. medendi HOFFMANN. lib. 1. cap. 13. & dissertationem MAURIT. HOFFMANN. de V. S. necessitate.

Thesis 4.

Per se ergo ut ut solummodo evacuationis scopi satisfaciatur V. S. per accidens tamen interdum etiam alijs subvenit affectibus, quatenus vel hi à sanguinis abundantia vel exinde impedito ejus motu aut fermentatione imminuta, vel alia circumstantia adjuncta dependent. Hinc V. S. in brachio instituta, instantes menses protirat, urinam remoratum pellit, abortum interdum præcaverit, partum difficilem promoverit teste BORELLO cent. 4. observ. 24. idque PATINUS Parisiis & BAUHNUS Basilie feliciter quoque experti sunt &c. sic mulierem ex defectu mensium labefactam per V. S. repetitam curavit BENVENUS SCHENCK. lib. 2. observat. pag. 264. & extenuatum per V. S. curatum vid. in ZACUT. LUSITAN. lib. 2. prax. admir. observat. 4. quod vero quidam in Febribus secant venam, ob id, quod refrigerent, absolum est, cum calor tunc excedens ex effervescentia sanguinis oriatur, quam ejus tantilla detractio non depauperabit, nisi velis more veterum ad animi ulque imminens periculum Venam secare, (exemplum vid. in AMAT. LUSITAN. Cent. 3. curat. 31) quod illi terminum sufficientis evacuationis tunc statuebant, sicque ægros nostros facillimè curares, quia occideres, de qua controvertit, vid. MEGATUM in considerationibus Medicis Tom. 1. part. 2. quest. 7.

Thesis 5.

COR est fons, ex quo scaturit sanguis & universum postmodum corpus pervagatur, movetur indeterminate per arterias ad partes, per venas vero ad cor & nunquam movebitur copiosius aut impetuosis ad unam partem quam alteram, neque pro correctione talis motus V. S. ulla sub nomine revulsionis aut derivationis institui potest. Sed tunc pars à sanguine stagnante, non irridente, hoc est ex ejus legitimo motu per poros vel partium vel vasorum capillarium impedito, sanguis necessario coærvatur in parte, indeque pars tumet. Quocumque ergo in loco evacuet sanguinem nunquam corriges istum tumorem, nisi impedimentum istud quod sanguini tanquam materia liquidæ fluenti oppositum est removeas. Et posito, irruere sanguinem in partem ex quacumque causa, nisi hanc causam removeas, non corriges eum motum, licet vel centum Venas in alio loco pertundas: Et si vel maximè irruat, non potest copiosius irruere quam vasa permittunt, quorum alveis coercetur, sin ergo aperta sunt omnia vasa, viæque patulæ, sane eo motu, quo irruit in partem, eo etiam ex eo affluet, ob

immunitate.

immutabilem naturalis circulationis legem. Quid ergo nunc procedunt *revulsoria* vel *derivatoria* V. S. Sectiones?

Thesis 6.

Natæ ergo fuerunt hæc veterum Hypotheses sub tenebris ignorate sanguinis circulationis, quibus discussis & istæ fulsitur nebulae disparuerunt. Ut ergo pateat quomodo sub certo sensu stare queant ista veterum asserta, propono ratione cordis duplices esse regiones corporis oppositas, in quas emanat sanguis, superior scilicet ratione arteriæ ascendenti, & inferior ratione arteriæ descendenti, quando ergo Secta Vena evacuat sanguinem in quadam parte, hoc ipso ad majus & liberius spatium promptius in venulas ex arteriis capillaribus influit sanguis, his ergo depletis promptius influit sanguis ex ramis, hinc successivè ex truncis, adeoque sic aliquo modo celerius ob minor obstacula, influet sanguis in istam regionem corporis, ex qua fit talis evacuatio, quam in alteram, ubi non fit. Si ergo stagnat sanguis in quadam parte ex impedito ejus motu v. gr. in capite vel oculis, datque inflammationem, quo pertinacior est talis stagnatio, eo major & periculosior erit inflammatio, ob succedentem & influentem continuo non interrupto motu sanguinem. Si vero Vena in parte inferiori aperitur v. gr. poplitea aut saphæna, sanguis evacuando primo diminuitur, secundo ob liberius spatium in inferiori regione & ob impedimentum stagnationis in superiori promptius movebitur sanguis ad inferiora: Sicque duplex habetur commodum 1. ut sanguis non adeo copiosus superiora versus feratur (sed hoc non durat diutius, quam Vena aperta sanguis fluit, hac enim denud occlusa sanguis brevi post iterum in omnibus vasis æquali tenore & quantitate circulat.) 2. Ut sanguis dum quantitas ejus minuitur, ubi ejus motu injicitur impedimentum, non adeo copiosè stagnet, sed depletis vasis à vicinis absorbeat & per ea ad cor revehatur, quod fit eo felicius, quo copiosius sanguinis detrahitur. Hoc modo explicata revulsio erit sanguinis in quadam regione stagnantis, in contraria vel opposita evacuatio, ut ejus quantitas imminuta, impediatur nimium stagnationis incrementum, hoc vocatur *revulsio universalis*.

Thesis 7.

Quod si vel facta sit talis revulsio vel ea non opus sit, & stagnationis sanguinis in parte incrementum non sit adeo ingens, vel jam aliquo modo diminutum, ut ulterius hoc præcaveatur, aperitur Vena in eadem regione, quo sic non ad locum stagnationis sed ad vicinum promptius sanguis fluat, & magis adhuc imminuto ejus quanto, facilius per alia vasa remeare queat, ne augeatur stagnatio, & hoc vocant *revulsionem particularem*, alii *aversionem*, evacuationem nempe sanguinis ex loco ejus stagnationis vicino, v. gr. Anginosus evacuat sanguinem ex pede pro revulsione, è brachio pro aversione, è raninis sub lingua pro derivatione. Quod si vero incidantur venæ ista per quas sanguis stagnans naturaliter aliàs refluxere deberet, ut sic adjuvetur quantum fieri potest ejus recursus, quo instituat in naturalem circulum vocatur *DERIVATIO sanguinis*, quando per locum stagnationis proximum educo, quicquid ergo adjuventi afferunt revulsiones omnes & derivationes; est tantum accidentarium, & cum sanguinis evacuatione, id est vitium diminutione conjunctum, qui ergo convenienti sudorifero præcipitante sanguinem attenuare, resolvere (nam stagnationes tales ut plurimum ab acido sanguinem coagulante & ejus motum impediante oriuntur) fluxilem reddere novit, naturalis ipsi restituit circulum, omnem stagnationem tollit, omnibus istis V. S. super sedere &

tales affectus cito, tuto & jucunde curare potest, quod quotidiana in pleuride abunde testatur experientia.

Thesis 8.

Supra dicta in §. 5. qui perpendit, facile perspicere poterit, quod aut *interceptionis* aut *revulsionis* humorum causa, in parte quadam applicata remedia, sint frustranea, quia ab iis sperata adjuncta aut sunt *impessibilia*, ob inviolabilem circulationis legem; aut admodum *nociva* ob impeditum sanguinis motum. Si enim excrementa sunt per degenerationem alimenti partis proximæ coærvata sensimque collecta, frustra interceptere aut repellere tentas, quod quotidie subnascitur, sed radicem prius nempe depravationem fermenti corrige & recte ages. Sin vero vel sanguinis vel lymphæ motum aut interceptere aut repellere velis, ex lymphæ impedito motu quid nisi tumores serosos seu *Hydropes* particulares inducis? Sin vero sanguinis influxum impedire velis, interceptando arterias necesse est adstringas, & angustes; aliàs enim frustra laborabis, ac sic partem vitæ privabis & gangranam induces: sin vero *venas* hoc modo angustes, sanguinis refluxum tolles, & ita inflammationem induces, quam præcavere debebas. Quod si sanguinem jam in partem affusum ac stagnantem repellere tentes, ea omnia quæ hoc præstare dicuntur virtutem habent obstruendi poros & meatus vel coagulandi sanguinem effusum, unde his applicatis potius impedies sanguinis motum, quam ut eundem promoveas, & sanguinem refluxum sistes, quem sursum pellere debebas. Unde aut repellentia Chirurgorum in inflammationibus, fracturis &c. applicata, in specie acida, plerumque tumores reddunt peiores & inferunt periculosa ulcera aut lethales gangranas, id quod in Erysipelate vel ab aniculis est cognitum, hæc indoctæ licet, ignorantes tamen instruant Chirurges, omnem humidorum prohibentes applicationem, quia talia Chirurgorum sunt repellentia, hoc est adstringentia & coagulantia. Hoc ergo in casu, loco repellentium vel interceptantium applicentur discutientia, quod penetrant, attenuant, resolvunt & fluxibilem faciunt humorem impactum (& talia imprimis vinu habent omne acidum abstumendi & corrigendi à quo sæpe tales per coagulationem inducuntur stagnationes seu dicuntur calida ut spiritus vini vel frigida ut sperma ranarum ejusque Aqua) sic enim facile in naturalem motum impeditos restitues humores, unde vel solus spiritus vini externè applicatus tam insignes possidet dotes ut etiam Erysipelata feliciter curet. Quibus si addas internum quoddam diaphoreticum elegantem & felicem te exhibebis Medicum.

Thesis 9.

Judicium quod attinet de sanguine V. S. emisso, hoc non immerito rejicere videtur HELMONT. Tract. passiv. humor. deceptio lib. 1. ut & КНОРНЕЛ. in Method. curand. Febr. Epidem. malign. pag. 54. sequ. Cum unusquisque homo peculiarem suam habeat sanguinem, & in sanitatis latitudine maxima sanguinis sit varietas, pro animi passionum quoque ratione quotidie alteretur. Ut taceam vix prius *judicium ferri* de sanguine, quam quando hic ad tempus sterit & ab ambiente aère propriaque corruptela corrumpi & putrescere incipit. Hoc interim jam à veterum tempore observatum fuit, quod sanguis emissus tardius ac nunquam convescit ejus malignitatem denotet, extinctionem nempe caloris vitalis: STRÆLIUS humani corporis fabrica lib. 5. cap. 13. cujus rationem putarunt illi esse fibrarum defectum & corruptionem, moderni vero causam in abundantiam salis volatilis acris sanguinem nimium dissolventis rejiciunt. Vid. PAULI in digress. de Febrili.

malign. pag. 14. 21. qui sanguinem tensè coloratum V. S. emissum morbi maligni signum, esse asserit. *Graveolentiam seri & cruvis*, licet raram, certam mortem denotare, non sine contagii, suspitione expertum est, & confirmatur à SCHENCK. *in observ.* pag. 418. ex FORESTO: ut ut aliquo modo contrarium videtur exemplum à PAULI *in cap. 1. pag. 13.* descriptum. Superficies sanguinis ubi post subsidentiam marmoris *instar est variegata*, insignem humorum in Mass. Sang. confusionem, putredini obnoxiam, diaphoreticis cohibendam testatur. *Saniosa vero aut cinerea livescens* cruditatem malignam ex impedita fermentatione & spirituescentia sanguinis natam antiscorbuticis sale volatili abundantibus tollendam arguit. *Viridis Veneni occulti* indicium esse vult CARDANUS *lib. 1. de Venenis cap. 26.* Et in lue Venerea sanguinem *Ceruleum* vel *subviridem* apparere loquuntur Practici, id quod & in scorbuto interdum contingit. Plura vid. in JESSENI *judicio* de sanguine V. S. emissio à BRUNNE auctius edito, ubi hæc ex professo tractantur.

Thesis 10.

Venas tantum aperire consuetum esse ex communi practico Experientia notum est; sit tamen ut etiam *arteria minores* (nam in majoribus ob *hemorrhagiam*, difficilem ratione pulsus *consolidationem* & *aneurismatis* superventum res non caret periculo) interdum aperiantur, idque imprimis in *affectionibus capitis*, in quibus *Arteria prope Aures*, vel in temporibus non raro felici cum successu aperiantur. In *hemisrania* certe eam valdopere commendat LINDANUS in *Colleg. Practic. in Hartm. lib. 2. cap. 1. Thes. 17.* Et intra biduum consolidari posse ait, imprimis si applicatur Terra Vitrioli dulcis cum Terra sigillata. In *Cephalalgia* experta est Teste TULPIO *lib. 1. cap. 48.* & SCHENCK *lib. 1. observ. pag. 51.* uti & in *Ophthalmia contumaci*, Autore FONTANO, *respons. & curat. Medic. lib. 1. pag. 50.* In *Phreneticis* Arteriotomia temporum optima. Vid. PANAROLL. *pentecost. 1. observ. 29.* Plura quæ huc pertinent. Vid. *Method. medend. VVALLÆI pag. 79.* HOFFMANN. *pag. 237.*

CAPUT IV.

De Purgatione.

Thesis 1.

Sanguineæ massa legitima fermentatio læditur ex læsa particularum ejus liquorem componentium imprimis salinarum harmonia & proportione, de quibus in Pathologicis: Corriguntur hæc ejus vitia, vel *primo per alterantia* quæ partes ejus vitiosas corrigunt, & emendant & temperant, deficientes restitunt, & auctas additione aliarum ad proportionem debitam reducunt, & sanguinis fermentationem certo modo aut variant aut restant aut moderant, v. gr. in scorbuto, peccat acidum corruptum in sanguine, lymphæ, succo pancreatico, &c. Corrigitur hoc acidum per salia volatilia, quæ hoc acidum temperant, sal. volatil. urinosum in Mass. Sang. augent, hæc duo ad debitam proportionem redigunt, & ita præternaturalem sanguinis labem emendant: *Vel (2) per præcipitantia* (appellationis ratione per similitudinem ex Chemicis desumpta, dum v. gr. in solutione oculorum cancerum ab aceto destillato, per instillationem cuiusdam lixivii præcipitantur ad fundum & separantur particulæ antea in aceto solutæ hærentes, vel

dum Cerevisiæ aut Vini ex vitiosa fermentatione acescente, injicitur creta &c. aquæ particulæ diff. proportionatæ acidæ separantur & ad fundum præcipitantur, ut in debito sapore, calore, &c. potus persistat. Omnia enim præcipitantia operantur separando, quatenus vel disponunt poros liquoris ut non amplius possint continere tales particulas, vel disponunt particulas ipsas ut sint ineptæ ut contineri queant in talibus poris, seu hoc fiat ratione figuræ, seu ponderis, &c.) quæ sui miscela particulæ heterogeneas & vitiosas reliquis permittas naturalemque fermentationem turbantes & vitiantes ex poris Mass. Sang. expellunt, ut *quasi* (dico *quasi* nam aliàs circulationis legibus esset contrarium,) ad fundum secedant, vel instar calcis aut capitis mortui omni activitate destituta in ea tantum fluctuent, ut cum antea ipsi fuerint unitæ & permittæ, ac ob id difficulter separabiles, nunc sint tantum confusæ & facile per certa loca separabiles, vid. *Tachenius* in Hippocrat. Chymic. circa finem, de præcipitationibus quas Martialia in morbis chronicis faciunt: Unde urinæ antea tenues & claræ sunt postea crassæ & turbidæ, cum sedimento copioso, &c. id quod observatur v. gr. in febre intermittente post usum præcipitantium v. gr. salium fixorum; vel oculorum cancerum, Chinæ Chinæ: vel salium falsorum v. gr. Tartari Vitriolat. salis digestiv. Hypochondriac. &c. (observetur 1. sæpe coincidere *præcipitantia* & *alterantia* & pro diverso respectu nunc hoc nunc illo nomine appellari. 2. Uti dyscrasia sanguinis est varia & fermentationis diversæ sæpeque singulares læsiones, ita etiam *præcipitantium* & *alterantium* insignis & specialis est varietas nobilique non raro diversitas incognita.) *Vel (3) per evacuantia*, quæ id quod heterogeneum est, & massæ sanguineæ reliquique corporis partibus vel in quanto vel in quali inimicum est, ex corpore per convenientia loca & cribra evacuari faciunt: ad imitationem naturæ quæ & per anum & per vesicam, & per totius corporis perforatam pellem eliminat nociva & heterogenea: simili namque modo natura materiam peccantem v. gr. in febre sensim per media diæterica corrigit, incorrigibilem vero per effervescentiam febrilem præcipitat seu coquit, coctam & separatam denique foras cum urina aut sudore expellit. Inter hæc talis est nexus, ut *alterantia corrigan vitiosum, præcipitantia separent, & evacuantia omnino eliminant.*

Thesis 2.

Purgationem ergo, seu humorum excrementitiorum tum per superiora tum per inferiora evacuationem, quod attinet, ejus ductorem ipsam habemus naturam, quæ non raro aut *critico motu* stimulat nunc per vomitum, nunc per secessum morbum solvit; vide SCHENCK. *in observat. lib. 2. pag. 244.* & PANAROLLUM *pentecost. 1. observat. 36.* Aut non *criticè* salutare tamen instituit sponte evacuationes. Vid. SCHENCK. *lib. 3. observ. pag. 428.* Sic secundum anni mutationes in vere præsertim, aut ex victu mutato, ut in peregrinationibus salutare frequenter sunt Diarrhææ multorum morborum præcautrices. Vomitus in Intermitentibus Febrim paroxysmis utiliter natura ipsa movet, & per periodicos aut sanguinis aut humorum excrementitiorum vartorum vomitus, spleneici aliique valentudinarii insigne sæpe levamen percipiunt. Vid. SCHENCK. *lib. 3. observ. pag. 328. 330.* BARTHOL. *cent. 3. hist. 36.* RHODUS *cent. 2. observ. 62. 64.* PANAROLL. *pentecost. 1. observ. 22.*

Thesis 3.

Thesis 3.

Quidni ergo naturæ imitetur motum Medicus, & vomitum instituat ubi necessarius aut utilis videtur. In quibus autem morbis convenient Vomitiva vid. enarratum à MOEBIO in *Instit. pag. 544. ejus dissert. de usu vomitor. item* in HOFFMANN *in method. medend. lib. 1. cap. 9.* & eximium vomitoriorum usum vid. de cantatum in *Tern. rio Emeticor. à SALÆ.* In partu difficili vomitoria esse omnium optima asserit BILICKE *in observat. & paradox. chym. lib. 2. cap. 14. pag. 101.* In paroxysmo *asthmatis desperato*, item in paroxysmo *apoplectico*, virè conferunt fortiora propinata vomitoria. In *Athmate & Plethisi* pro expurgando pure sunt singularia teste BARTHOLETO *de respiration.* nam per vomitum sæpe cum impetu evellitur quod alias purgantia communia, partitis vicibus vix exhaurient. Ad præcavendos *nephritidis*, aut *podagras* paroxysmos, quorum spicula cudentur in stomacho vomitus est saluberrimus. In genere prius conueniunt in *stomachi & Intestinorum, Pancreatis & Mesenterii* affectibus eradicandis, Radix curandarum *Intermittentium* contumacium consistit in vomitu, imprimis *quartana*, item in omnibus morbis Chronicis; radix curandi ferè est in vomitu omnique cachexia. In malo *Hypochondriaco* similibusque chronicis affectibus nil utilius vomitu: Unde etiam vomitum quovis mense semel ebrietate provocatum salutarem esse defendit LANGIUS in *Epist. lib. 1. Epist. 30.* id quod imprimis his observandum qui *vitam agunt sedentariam.* Contrarius est in hoc SACHS. in *Ampelographia pag. 201. & sequ.* Legitimum adjuvistrandi vomitoria modum & quibus in subiectis sit admittendus vid. in GRULLING. *Florileg. p. 4. cap. 19.* SALA *l. c.* HOFFMANN. *c. l. pag. 120.* Medicamenta vomitoria eorumque præparationem vid. in citat. Autoribus & præterea in VVALLÆO. *in rhod. Med. pag. 59.*

Annot. pract. Formula vomitoriorum nonnulla sint hæc & quidem in forma pulveris.

℞. pulv. rad. Asar. ʒj.

F. pulv. Emetic. pro 1. dof.

℞. Tartar. Emet. Mynsgr. ʒv.

(aut gr. ʒj.)

D. S. ut supra.

Vel ℞. Croc. metall. absinth. gr. iiij.

ad ʒv.

S. ut supra.

In Forma Bolorum autem.

℞. Conserv. Mentib. ʒj.

Mercurii vit. rit. par. gr. ij.

Sirup. de Canell. q. s.

misc. f. Bolus Emeticus pro

1. dof.

Item tali modo.

℞. Pivor. Moschatel. condit.

num. ij.

evacuent. & unicuique indat.

Mercurii vit. gr. j.

F. pir. Emetic. pro 1. dof.

Vel ℞. Ceras. conditor. mm. iv.

eximant. nuclei & permiscuant.

Tartar. Emetic. gr. ʒv. vel v.

F. Ceras. Emet. pro 1. dof.

Optimè vero dantur vomitoria in forma liquida, in specie sub forma infusi. v. gr.

℞. Vin. Rhenan. infusionis

Croc. metall. vulg. ʒj.

F. Vin. Emetic. pro 1. dof.

Vel ℞. Sirup. f. Oxyfob. Emetic. Ang.

Sal. ʒʒ. ad ʒvj

F. syr. Emet. pro 1. dof.

Vel ℞. Aqu. Mentib. ʒj.

Sirup. Emet. Sal. ʒʒ.

Aqu. Cinam. ʒij.

misc.

F. pot. Emetic. pro 1. dof.

Vel ℞. Croc. metall. absinth.

Mynsgr. q. s.

infund. in

Vin. Rhenan. ʒʒ

stent in loco tepido per noctem mane filtretur per chartam.

F. vin. Emetic. pro 1. dof.

Vbi materia viscida & tenax in stomacho hæret immo commode propinetur tale vomitorium resolvens sit mul.

℞. Aqu. Hyssop. ʒj.

Cinam. ʒij.

Acet. destill. scyllit. ʒʒ

Sirup. Emetic. ʒʒ

Spir. Gum. Ammon. c. viride eris

ʒʒ. ad ʒj.

misc.

F. pot. Emet. pro 1. dof.

Modum utendi pro vomitoriis Helleboro vid.

COLL. PRACT. de Mania.

Nodus in affectibus Chronicis, v. gr. in Cachexia usurpandus.

℞. Comar. Absinth.

Herb. Fumar.

Rosmar. an. m. j.

Radic. Helen.

Fenicul. an. ʒ. ʒj.

Fol. Senn. ʒj.

Rad. Helleb. nigr. preparat. ʒvj.

Rhabarb. or. elect. ʒij.

Sem. 4. Calid. maj. an. ʒʒ

Baccar. Junip. ʒʒ

Cortic. Aurant.

Citr. an. ʒij.

Galang.

Zingib.

Sal. Tartari. ʒij.

misc. præp.

includant. nodulo.

Qui nodul. ʒv. vin. infund.

Nodus alius Antiscorbuticus.

℞. Radic. Armor. rec. ʒʒ

Summit. Fen. cul. virid.

Herb. recent. Coch. an. m. ʒ

Fumar.

Al. suth.

Cheref. an. m. ʒʒ

Pomor. Citr. incis. num. j.

Passul. minor. contus. ʒʒ

incis. & contus.

includant. nodulo.

Qui nodul. Antiscorbutic. vin. infund.

Hic Nodus si desideretur purgans supraddicta purgantia, in nodulo præcedente cum adjectis aromaticis & sal. Tartari possunt addi & purgantia mox post herb. præscribi, & signatur.

Nodulo & purg. & Antiscorbutic. vin. infund.

Thesis 4.

Modus quo fit vomitus, est quando irritatur vel molestat stomachus, hinc primò Pylorus se contrahit, mox systole totius ventriculi ab orificio inferiori ad superius sequitur, ac tandem œsophagi materiam effundentis, vid. OLAVS RUDBECK. *observat. 20. in Messe aurea HEMSTERHUSII pag. 332.* Est enim unus continuus fibrarum tractus per stomachum & Oesophagum quibus propè pylorum peristalticè sed inversè motis, superiora versus omnia per pressionis modum rejiciuntur. Sed cum hoc ven-

triculi motu, adhuc per *consensum* duo alii motus contractivi conjunguntur: Primo *duodeni* intestini quod continuum Pyloro, hoc se contrahente etiam contrahitur, sique vellicatur & agitatur simul ductus Pancreaticus & Cholidochus, qui sic copiosius solito effundunt suos succos, qui ipsi post vomitum dum denuo se laxat pylorus, superiora versus in Stomachum ob contracturam duodeni tunc adhuc perdurantem irruunt, & denuo materiam pro futuro vomitu feram subministrant. Unde etiam est quod post vomitum biliosus humor sequatur vel gustu tantum deprehendatur, & tunc signum est quod omne sit evacuatum & eradicatum malum. Et Intestino duodeno, in quo ductus Cholidochus inseritur, contracto & coacto, bilis in ventriculum regurgitat & ita talis humor vel rejicitur vel gustatur tantum, &c. *Secundo thoracis*, contrahuntur enim valdopere diaphragma & muscoli expirationi inservientes, & simul cum impetu aerem ex pulmonum fistulis elidunt, ratione cujus pulmonum & thoracis cavitatibus angustatis in vomitu una non raro expelluntur aut phlegmata viscida in *Asthmate*, aut etiam *Catarrho* sic dicto *suffocativo*, aut materia purulenta pulmones aggravans, ut in *phthisi* nondum adeo desperata fieri solet. Contrahitur autem Diaphragma & per consequens reliqui musculi thoracis ob consensum cum stomacho ex nervis paris vagi ad stomachum ramos distribuentis, & paris intercostalibus motui thoracis inservientis, qui nervi plexibus hinc inde conspirantes fortius irritati omnes junctas partes vehementius movent: accedit & contactus diaphragmatis circa orificium superius, unde ex ventriculo affecto aut singultus, aut tussis, aut Asthma ob diaphragmatis consensum non sunt rari, unde & vomitus in Affectibus pectoris est optimus, & valde proficiuus.

Thesis 5.

Quod si ex Medicamento assumpto per alvum sequatur excrementitiae materiae excretio, dicitur in specie PURGATIO: si vero humores isti continentur in certis locis & vasis, siue sint extra vasa, v. gr. Aquae hydropicorum aut sanguis in partibus internis extravasatus & conrumatus, &c. Utilitas hujus in legitimo & dogmatico usu per se clara est, utut illegitimo & Empirico abusu non levia etiam inducat damna. Legitimam ergo administrandi rationem addiscere possumus ex SENNERT. *Instit. lib. 5. part. 2. sect. 1. cap. 5. usque ad 12.* Uti & in HOFFMANN. *Method. medend. pag. 41. in VVALÆO pag. 32. & sequ.*

Thesis 6.

Sed in legitimo purgationis usu instar Cynosuræ prudenti Medico esse possunt aurei divini SENNIS *Aphorism. 21. 22. 23. 24. 25. sect. 1.* Ubi imprimis monent, cocta esse evacuanda seu medicanda non vero cruda: id quod non tantum de purgationibus sed etiam sudoribus & urinis provocandis intelligendum esse suadent & ratio & fida experientia, quæ monstrat, nunquam naturam instituere hujusmodi excretiones, nisi primo subegerit & concoxerit materiam heterogeneam, unde & in statu aut declinatione morborum tantum, non vero in Incremento aut principio salubriter tales molitur evacuationes, nisi materia interdum nimis *turget*, hoc est nimis effervescat & rapidè moveatur, tunc enim irritata natura etiam, infueto tempore movet tales evacuationes, sed cum coactim procedant symptomatibus casu dicitur, quæ raro etiam esse solent fugiferæ sed sæpius nocivæ. Vid. KERGER. *in Tract. de ferment. de usu p. n. fermentationis, item de tempore morborum.*

Thesis 7.

Cruditates humorum evacuandorum, id est particularum heterogenearum sanguinis, est talis earum *status*, qua sanguini *permixta & imperfectè unita*, ejus naturalem fermentationem turbant: & in effervescientias febriles eas concitant. *Cæterò* vero est earum *separatio à reliquis particulis & præcipitatio*: v. gr. in multo fermentante ob particulas inter se agentes, non debite unitas, hæ sunt crudæ quandiu effervescent, sin vero separatæ sub fecum forma præcipitentur ad fundum, sunt coctæ: ita partes heterogeneæ in mass. sang. quandiu effervescentias Februm acutarum concitant, sunt crudæ, quod monstrant Urinæ, claræ, tenues, insigniter tinctæ, quod si vero per fermentationem istam partes sanguinis homogeneæ, quæ naturaliter ejus componentur liquoribus turbatæ, sed denuo unite, partes istas heterogeneas expellere, separare & præcipitare incipiunt, in morbo salubri coctionis est principium, & Urinæ sunt turbidæ aut sublimentum vel sedimentum leve monstrant, quod si hæ particule perfectæ præcipitatæ fuerint, sedimentum Urinæ copiosum materiam omnino coctam & declinationem morbi monstrat: sin vero effervescencia ista febrilis usque eò procedat, ut dissoluta mass. sang. ejus Crasis seu partium harmonia omnino destruat, fatiscit tandem & animal moritur, permanentibus Urinis tenuibus & pallidis aut crudis aut quæ jam coctionis signum præmonstrabant, denuo recrudescunt. Vid. plura in SENNERT. *de febris lib. 2. cap. 7. pag. 115.* HOFFMANN. *Method. medend. pag. 56.* Conferant, etiam ea quæ habet KERGER. *de natura Febr. Tractat. de fermentat. sect. 3. cap. 3. pag. 233.* Item *in Cap. de fermentat. gradibus.* Item vid. quid supra *thes. 1. de præcipitantibus* dicta sunt, item *in Physiolog. cap. de Urinis.*

Thesis 8.

Hæc, quæ modo dicta, monstrant aphorismum istum HIPPOCRATIS proprie *de morbis acutis ab effervescencia febrili* ortum habentibus, intelligendum esse, in quibus tantum talis humorum est cruditates & coctio. Nihilominus simile quid etiam in morbis *Chronicis ex vitiosa sanguinis crasi* observare datur, quibus ob id etiam non incommode idem aphorismus certo modo applicari potest: v. gr. in malo hypochondriaco, in Ictero nigro, principio Icteri flavii, Cachexia, &c. Urinæ sunt pallidæ & tenues aut tinctæ, sed tenues, &c. propinatæ ergo tunc temporis medicamentis purgantibus etiam validioribus, agitur quidem variè & movetur mass. sang. cum diversis symptomatibus, sed frustra, cum parum aut nihil promoveatur; sin vero in subjectis luci plenis succedat larga evacuatio, hæc est sine Euphoris, potius cum damno: Propinatæ vero medicamentis appropriatis, Urinæ tales sunt turbidæ, crassæ, & opacæ & procedente tempore lentè licet, copiosa deponunt sedimenta, &c. Id quod in scorbutico signum esse dicitur medicamento rectè operantis, uti & in Ictero nigro, dumque purgantia ubertim, & quasi spontè naturæ evacuant, ut non sine egregio fructu & successu usurpentur: Ergo & in talibus coctio & cruditates certo modo respicienda utut Chronicis tales morbi lento gradu absolvant sua tempora, quæ cito percurruntur ab acutis, unde & in Chronicis medicamentis purgantia subinde interponenda sunt præcipitantibus & alterantibus, quæ in acutis circa declinationem tantum usurpantur.

Thesis 9.

Fit tamen non raro, in specie in calidioribus regionibus, ut non tantum in acutorum principio & incremento, materia morbifica sit cruda, seu impetuose

tuosè effervescat, sed etiam quod ex HIPPOCRATE sit *urgida seu turget, id est, quod abundans immoderatè nimis effervescat, & rapidè per vasa moveatur*, instar musti ex vino generoso impetuose nimis ebullientis, quod vase nimis arcto conclusum, hoc dirumpit & in partes sua turgescentia dissilire facit: in tali casu videmus in principis vel incrementis morborum, naturam interdum Vomitus aut Diarrhæas symptomatiticas cedere, eam aliquo modo levantes: hic ergo imitantam naturam suadet HIPPOCRATES, & in tali materia turgescentia purgandum; Cauto tamen hic & valdopere circumspicere opus est, ne irriterentur cræbrones.

Thesis 10.

Ex modo dictis patet, quare ut supra dictum in *Thes. 6.* in omni evacuatione coctio seu præcipitatio, hoc est heterogenearum partium separatio expectanda sit, quia alias nihil evacuari, & per partes seu per cibra aut filtra transfolari potest, non minus quam multum crassum & turbidum per omnia lintea transit, sine ulla materia remanentia, quod post fermentationem & fecum separationem ac præcipitationem has copiosas post se relinquit, liquorè claro vinoso transeunte. Remedia ergo quæ hic propinare debet Medicus, pro adjuvanda coctione, sunt præcipitantia & alterantia, pro causa, unde effervescencia vitata primariò dependet, diversitate variâ: si enim effervescant biliola, hoc est sale urinoso volatili vitioso constantia, acida conveniunt (quia omnia salia volatilia præcipitant) ad acida etiam pertinent Tartarea remedia, Martialia, quæ oculum acidum in se continent. Sin vero melancholica hoc est acida copiosa, aut vitiosa tales effervescentias inducant, alcalia seu urinosæ quæcumque tam fixa quam volatilia, uti & Martialia ac terrea acidum absorbentia conducunt. In Febris ardentibus & malignis misturata simplex reliquis præferatur *cen. præcipitans diaphoreticum*, ut & spiritus salis dulcis, item lapis prunellæ sal antimoniatus, aut spiritus salis dulcis in decocto hordei cum C.C. vel radic. Scorzon. Item omnia ex nitro parata remedia imprimis si antimoniatis fuerint convenienter maritata. Item Julepi omnes, qui sunt omnes acidiusculi: Succus berberum, cydoniorum, citrorum: Tinct. violar. rosarum, &c. In his tamen experientia consulenda, & quid hæc jubeat, observandum; cum malignarum omnium non sit una eademque ratio. Doctrina salium cum sit fundamentum Physicæ, Chymicæ & Praxeos, merito magni facimus istam, ut clarior res fiat; per Exempla declaramus: v. gr.

1. Si purgare velim biliosum, hoc est in quo abundat sal volat. urinosum, &c. Sequent. præscribo Formulam ex contrariis acidis constantem.

℞. Hepat. rub. ℥j.

Ocul. caneror. ppt. ℥ss. misc.

detur in duplo.

Pro mane, & sero, die præced. purgation. diem.

2. Ubi materia peccat acida.

℞. Sal Absinth. Ocul. Cancr. ppt. an. ℥ss

misc. divid.

in 2. p. æq.

(ingredientia n. sal alcal. sunt impiægnat.)

3. Ubi quicumque humores sunt permixti:

℞. Tartar. Vitriolat. ℥j. Sal Absinth. gr. v.

misc.

detur in duplo.

Sal illud.

4. Ubi materia crassa, pituitosa & viscida in Intestis.

℞. Salis Ammon. depurat. gr. xiv. l. xvj.

detur in duplo.

Sal illud.

℞. Sal Ammoniaci dep. gr. xv.

Ocul. canerorum ppt. ℥ss

misc.

Vel cum purgantibus permixta v. gr. Ubi metus tertianæ, l. in ipsa Tertianæ.

℞. Hepat. rub.

Tartar. Vitriol. an. gr. viij.

Scamon. Sulphur. gr. v.

misc.

Pulvis ille laxans. 4. an. 5. sedes movet. In Febris. Intermittent. (usitatissima est hæc Formula.)

℞. Hepat. rub. gr. xv.

Rhabarb. elect. gr. vj.

Scammon. gr. ij.

misc.

F. pulv. laxans.

In Scorbuticis, &c.

℞. Tartar. Vitriol. S. Arcan. duplicat.

Mynsicht. gr. xv. ad. ℥j.

Scam. Sulphurat. gr. iij.

Trochisc. alhândal. gr. j. l. ij.

misc.

D. S.

Ubi Martialia usurpanda:

℞. Croc. Martis. aperitiv. ℥j.

Scam. Sulfurat.

Salis Tartari aa. gr. v.

misc.

Laxans. pulv.

℞. Sal digest. hypoch. ℥j. ad ℥ss

detur in duplo f.

Thesis 11.

Cæterum præter talem crudorum humorum purgationem coctionem, etiam alii non crudi licet humores preparandi sunt, vel digerendi, ahtequam evacuentur. Notum enim est quod interdum in scorbutico quartana; malo hypochondriaco, Cachexia purgationes admodum sunt dolorosæ, cum torminibus, cum varia & violenta humorum agitatione, intestinum aut ani exulceratione, animi deliquio, & in mulieribus hysterica suffocatione, sicut ex medicamento purgante assumpto non operante mortem subitam observavit LORTICHIUS *lib. 4. cap. 1. obs. 3.* & ex retenta purgatione dolores hypochondriac. graves notat GALIENUS. *cent. 3. cur. 37.* Hæc omnia symptomata cum contingere soleant vel ex acrimonia & corrosivitate humorum evacuandorum nimia, vel ex eorum crassitie, viarumque exinde facta obstructione ob id per digestiva uno vel altero die præmissa, vel cum purgantibus permixta acres humores imprimis acidi temperandi & edulcorandi, crassi incidendi & attenuandi; factaque viarum impedimenta & obstructions removendæ, id quod in purgatione tam per superiora quam per inferiora interdum observandum.

Thesis 12.

Pro hoc scopo notum, quod non raro præscribantur *Noduli*, in quibus simplicia talia digestiva cum purgantibus sunt permixta: dein præ cæteris hic conveniunt omnia quæ sunt temperata salina; uti sunt Tartarus Vitriolatus; Arcan. duplicat. *Mynsicht.* Tartarus Nitrat. *Bartholet.* sal digestivum hypochondriac. tam quod ex capite mortuo spiritus Salis Ammon. quam quod ex capite mortuo spiritus Aperitiv. *Penot.* eructur. Dictorum horum dos. est nad ℥j

In Scorbutico.

℞. Arcan. dupl. Mynf. ℥j

Croc. Mart. aperit. ℥ss

Sal absinth. ℥ss

M. Div. in 3. p. æ.

S. Digestiv. pro tri b. dos.

℞ ij

Sin vero humor evacuandus sit acidus tunc usurpanda cum his simul vel Salia fixa vel Martialia vel simplicia paulo fixiora, ut scolopendr. polypod. filix, Gallæ, cortex cappar. &c. Sin vero pituita, hoc est mucilago chylosa, viscida & crassa imprimis simul acida, sit in abundantia, conveniunt cum istis Decocta vel Essentiæ ex Plantis aromaticis vel gustu acerbis, seu incidentibus, attenuantibus, resolventibus, hoc est sal volatil, nunc acri nunc temperato imprægnatur, v. gr. radices aperientes, absinthium, Cent. min. fumar. marrubium, Calamint. Asarum; Salvia, Zedoaria, &c. Modernorum Methodus solet ut præcaveat periculosa in purgatione Symptomata cum his digestivis vel etiam cum purgantibus miscere Opiata, idque felici admodum cum successu cum sic purgationes contingant blandæ & moderatæ, idque imprimis in delicatioribus, aut hypercatharsi vel torminibus, &c. obnoxiiis, aut succo melancholico seu acido abundantibus. Vid. HOEFER. in Hercul. Medic. p. 127. &c. Interdum digestivis permiscetur ex opio remedia, ad præcavenda graviora aut saltem dolorosa in purgatione remedia: id quod in affectibus melancholicis interdum evenit; & tunc propinata purgantia melius & suavius longe operantur v. gr. In Melancholia Hypochondriaca.

℞. Sal. absinth. Ocul. Cancr. ppt. Sal. ammoniac. ana gr. xv. Laud. Opiat. gr. ij. liij. M. Divid. in 2. p. e. S. Digestiv. pulver. pro duab. dosib. Digestiva hac facile in forma liquida ita præscribuntur.

℞. Aqu. menth. ℥j. Arcani duplic. ℥j. Ocul. Cancr. pp. ℥ss. Sal. Tartar. gr. vj. Sirup. de hyssop. ℥ss. M. F. potio D. S. Digestiv. pro duab. dosib.

Thesis 13.

Cæterum quomodo medicamenta purgantia operentur, seu purgationis negotium perficiant, res est non parum intricata, idque ex eo, quod varia ratione applicata licet, idem tamen sequatur effectus: notum enim est (1) quosdam sola imaginatione ex visu purgantibus purgare vid. HENRIC. ab HEER. observat. oppid. rar. de Hera & Ancilla, (2) Alios ex solo suscepto purgantium odore vid. SCHENCK. lib. 3. observ. pag. 441. PANAROLI'S pentecost. 4. observat. 28. SCHNEIDER. de Ossè Cribiformi pag. 219. (3) Purgantia externè applicata operantur, v. gr. Pilulis compressis saliva imbutis & ventriculo applicatis Abbatissa quædam sufficienter purgata fuit. Vid. SCHENCK. lib. 3. observ. de excrementis: item plantis pedum applicatæ pilulæ similiter purgant HOEFER. in Hercul. medic. pag. 201. (4) purgantia venis immediate infusa violentius operantur quam (5) per os assumpta vid. SCRIPTORES de Chirurgia infusoria. (6) Non semper per alvum Sed etiam per alia interdum loca assumpta purgantia operari, ut nihil jam dicam de purgatione artificiali magnetica, qua sine ulla applicatione medicamenti tam interni quam externi, purgatio instituitur tanta, quantam cum volumus, & quæ pro libito etiam fieri potest in persona quanquam longè distita. Accedit hic (7) quod non vegetabilia sola sed etiam animalia, v. gr. rasura unguium humanorum, & vel maxime mineralia potentissimè operentur. (8) quod levi subiecti purgatis alteratione omnis ejus vis purgans tollatur, & succedat aut diuretica aut diaphoretica, id quod in Asato in Aqua bullito, aut Antimonio cum nitro fixato manifestum est.

Thesis 14.

In genere tamen purgantia duplici ratione videntur operari (1.) intestinorum irritatione, ut omnia Vomitoria: quæ stomachum vellicant, reliqua stimulant intestina. (2.) Sanguis fusione, & quadam fermentatione Priori ratione operantur quæ Intestinorum fibras irritant, easque in vermiculationes, & contractiones crebriores, ac sic contentorum, aut parietibus affixorum expulsionem cient, quæ si & ductum Pancreatici & Cholidochi in Intestina hiantrium ora vellicant, simul etiam humores in iis contentos copiosius externi faciunt vid. LOVVER in vindicatione Pyretolog. p. 58, 59. hac ratione videntur operari Antimontata imprimis si in substantia assumantur, nam plerisque intestinorum inharrentia hypercatharsin, seu nimiam purgationem inducunt, id quod etiam verum est de resinis vegetabilibus Jalapa, Gummi gutta, quæ nisi adjuncta sint salino absterfivo remedio simili læsione hypercatharsin inducunt.

c. gr. ℞. crem. Tartar. ℥j. resin. Jalap. ℥ss. Olei destill. anisi gutt. ij.

M. F. pulv. purg. pro 1. dos.

Item

℞. Aquæ hyssop. ℥j. cinnamom. ℥ss.

resin. Jalap. gr. v.

gumm. gutt. gr. iij.

Scamm. gr. ij.

extr. troch. alhand. gr. i.

Tartari vitriol. gr. xij.

Syrup. de absinth. ℥ss.

M. D. S.

& f. pot. purg. submovend. prius quam hauriatur.

℞. Sem. melon. ℥ss.

c. f. q. Aquæ menth. F. l. a.

Emuls. adde

resin. Jalap. ℥ss.

Extr. troch. alhand. gr. i.

sal Tart. gr. viij.

Edule. rot. mam. Christ. perl.

M. F. Emuls. purg. pro 1. dos.

It. arsenicalia & mercurialia sublimata assumpta, quæ actimonia corrosiva horrendos vomitus & hypercatharses inferunt: facit huc quod vulgaria purgantia sub majore dosi qua fortius irritant, evadant vomitoria sicut vomitoria sub minori dosi, Cathartica per inferiora fiunt! Posteriori modo vegetabilia reliqua imprimis operari videntur, quæ massam sanguineam fermentant, eamque quasi colliquefcere faciunt, unde ita excrementa alterentur, ut facile lege circulationis circumrapta sensim sensimque per appetiatis poros partium certarum, secernei, & expelli possint: hac ratione operantur per nares hausti purgantium odores, infusa item in venas, aut applicata exterius corporis ambitui, ita multa interius assumpta in specie fructus horrei facile ferrescentibiles ut mustum, uvæ, pruna, quæ simili in mass. sang. excitata fermentatione alvum copiose movent, & non raras diarrhæas inducunt. Pro confirmatione huc faciunt ea, quæ purgationes quasvis sistant, qualia sunt non præcisè adstringentia, sed imprimis ea, quæ primo sunt narcotica, & ita sensum irritationis tollunt, prætereaque quasvis humorum motiones sistant ut Opiata, theriacalia, &c. tam interne quam externe usurpata. 2. ea quæ vim habent fermentationem compescendi & blanda diaphoretici suprimendi v. gr. Antimonium diaphoret. spirit. theriacal. camphor. Corn. cervi. Igne, terra sigill. &c.

℞. Antim. diaph. gr. xij.

Terr. sigill. ℥ss.

Laud. op. gr. ij.

M. F. pulv. diaphoret. pro 1. dos.

℞. Theriac. Androm. ℥ss.

C. C. f.

C. C. f. ign. gr. xv. c. f. q. syrup. menth. F. l. a. Bolus. Diaphoretica

℞. Aquæ Menth. ℥j cinnam. cydon. ℥ss

spir. theriacal. Camph. ℥ss

Antim. diaph. ℥i.

Laud. op. gr. ij.

Sirup. Cydon. ℥ss f. pot. diaphor.

℞. Aquæ Tormentill. ℥ss

Spir. theriac. Camph. ℥ss

Diacord. Frac. ℥j.

Bez. Jovial. ℥ss

Sirupi cydon. ℥v.

M. F. Potio D. S. u. l.

cochlearum subinde hauriatur.

Thesis 15.

Vis hæc fermentativa nonnullorum purgantium consistere videtur in partibus eorum subtilibus hoc est sale volatili acri felleo & amaricante imprægnatis, v. gr. odore hausta aut extrinsecus applicata intus suscepta purgationes movent: Probant hoc primo quod omnia acida purgantium vim infringant (acida enim sal volatil. sunt contraria) unde spir. vitr. vel ferocissima purgantia corrigit quia castrat, id est eorum vim omnino tollit, unde etiam canes a fortissimis medicamentis parum aut nihil purgantur, quia fermentum eorum nimis acidum (unde & ossa concoquere possunt) purgantium vim figit, quæ tamen venis eorum infusa facile operantur: id quod etiam valer de hominibus quorum ii qui melancholicis laborant affectibus, hoc est in quibus abundat acidum, difficilis sunt purgationis, & ii, qui robusto sunt stomacho, h. e. in quibus vegeta est vis fermenti digestivi fortiora etiam superant purgantia (præter hæc acida tamen etiam alkalia fixa, ut in cineribus, &c. idem faciunt, quæ legitima digestionem purgantia in diuretica & diaphoretica transmutat. v. gr. sal tartari, unde STARKÉY in Pyrotechnia, p. 100. & sequent. rectè asserit sub veneno purgantium egregias & specificas late-re virtutes medicinales] [2.] quod purgantia vegetabilia (nam in minerabilibus res est intricatior, v. gr. in Antimonio & Mercurio habent saporem acrem amaricantem instar fellis, minut. sal volatile acre, unde & cum tempore medicamenta vim purgantem amittunt postquam exhalavit istud sal volatile, id quod præparatio rhabarbari viridis confirmat, [3.] quod vis eorum purgans imprimis per Spiritum vini extrahatur, qui tantum partes resinosas seu salino volatiles extrahat, nisi mucilage aquosa obvoluta sit hæc vis purgans, tunc enim menstruo aquoso potius extrahenda, Resina sunt Jalapa, Agaricum, Scammonium, colocynthis, &c. Extrahenda per oleosa seu spirituosas. Mucilaginosas sunt Senna, Helleb. nig. Rhabar. Extrahenda per menstrua aquosa, acuta, cum Sale Tartari.

Thesis 16.

VOMITORIA non esse distincta à purgantibus, nisi ratione doses aut majoris minorisve malignitatis, rectè dicere videtur VALLÆUS metho. medend. p. 29. dum sub majori dosi fortius & citius stimulando stomachum, vomitum urgent, qui sub minori quanto solummodo nauseam proritant, quam post debitam distributionem sequitur purgatio. Mirum interim est, quod observatum fuit à quibusdam, quædam purgantia pro varia collectionis ratione, prout vel sursum vel deorsum avelluntur, nunc per os, nunc per anum purgare vid. SMUCKIUS in Curationibus Magico Magicis (Germanicè scriptus Tractatus) p. 56. id quod de turionibus sambuci, foliis asari, radic. Ireos, Escule, verum esse asserunt vid. AGRICOL Chirurg. p. 92. quam

variam operandi rationem à tali Idea seu conceptu in imaginatione colligentis expressa, & per effluviuum in plantam transplantata, oriri vult MARCUS MARCI in Philosoph. veterum restitut. & plures alii.

Thesis 17.

Purgantia ea, quæ irritando intestina ex Pancreate & fellea vesicula proliciunt humores, promiscue hoc facere facile patet, quod ipsum de iis quæ fermentando purgant similiter asserendum. Omnium enim fermentorum hæc immutabilis est necessitas, ut alterent & transmutent id, quod fermentant, & quantum fieri potest in sui naturam convertant. Unde indiscriminatim fermentando omne noxium evacuent, nec de terminate ex veterum hypothese distincta purgantia distinctos humores educent, sicque divisio in cholagogoga, phlegmagoga, melanagogoga & hydragoga contrahet. Id quod imprimis Antimon. & Mercurialia confirmant, indiscriminatim evacuantia. Et colores excretorum aliæque proprietates l. ipsi imprimuntur à medicamento vel sunt demum in intestinis ex mutuo cum succo pancreatico & bilioso concursu. Unde etiam ex eodem medicamento validiore, diversa licet sanitatis & constitutionis subjecta, eadem excrementa evacuare solent. Vid. HELM. de Febris c. 15. & CNO-PHELIUS de Febre Epidemic. pag. 66. VVALLÆUS meth. med. p. 25. & PLEMPHUS de febr. lib. 2. c. 14. Observetur interim, hydragoga vera esse tantum diuretica, quæ scilicet laticem aquosum sanguinis per urinarias vias evacuant, hinc etiam sudorifera quæ eundem non leviter quoque absumunt, unde & hæc in Catarrhis purgantibus longè præferenda. Hydropico rum Aquæ qua ratione ex abdominis cavo ab Elaterio evacuentur, aliis discutendum relinquo.

Obiter.

Purgationes igitur parva dosi præscribas, & non errorem cum vulgo hic erres, qui nisi sedes 12. ad 20. sumpta purgatione habeant, se non purgatos affirmant. Cum tamen 4. (ad summum) sedes sufficiant. Ut ergo hic non impingas, sequentes mihi maxime usitatas Formulas tibi communicatas habe.

1. In Foma pulveris.

℞. Tartar. Vitriol. gr. xij. l. xv.

Scamm. sulphurat. gr. iij.

Troch. alhand. gr. j.

misc. pro pulv. purg.

Vel

℞. pulv. rad. jalap. gr. xij.

crem. tart. gr. xv.

Sal. tart. gr. vj.

ol. dest. anis. gutt. ij.

F. pulv. purg.

2. In Forma potionis (i. liquida)

℞. Fol. Sen. fl. ℥ij. ad ℥ss. vel ℥vj.

(vel ℞. Fol. Sen. fl. ℥ij.

Rhabarb. ℥i)

Sem. Anis. ℥j. (tanquam corre-

ctivum)

Cremor tartari vel quod melius

sal tartari ℥j. l. ℥ss

infund. in

Aqua fumar. f. q.

stent in loco calido per noctem tunc

filtretur add. colat. ℥ij.

vel ℥ij

Aquæ cinnamom. ℥j.

(stomachum robotat.)

Syrup. de Pom. reg. Sabor ℥ss

misc. f. pot. purg.

3. Iterum in forma liquida.

Imprimis Melancholicis ubi suspicio mucilaginis crasse viscidæ.

℥ iij

- ℞. Aquæ Menth. ℥j.
Gummat. Ammoniac. ℥ss. I. ℥j.
(incidit massam viscidam)
Tartar. Vitriol. ℥ss.
Extr. Troch. alhand. gr. i.
Syr. de pom. reg. Sabot. ℥ss.
misc. f. potio
Alia.
- ℞. Aquæ Menth. ℥j.
Spir. amif. ℥j.
Extr. hell. n. gr. iv.
Scamm. sulf.
Extr. troch. alhand. au. gr. ii.
Sir. rosar. ℥ss.
- M. F. potio,
In forma Pilularum.
- ℞. Mass. Pilul. d. hier. c. agaric. gr. xij.
(quod in affectibus uterinis c. gr. obstruct. Mens. predest. it. in aff. stomachi sunt fere Catholicum.)
(NB. Alii ad ℥j. præscribunt, sed absit)
Extr. Absinth. gr. vii. l. viii.
(nobile est digestiv.)
(NB. in hypochondriacis, &c. loco hujus interdum Gummi. Ammoniac. ad ℥ss. fumimus.)
Scamm. sulphurat. gr. ij.
Extr. Troch. alhand. gr. i.
c. f. q.
Essent. Absinth.
D. S. F. l. a. Pilul.
- Alia.
- ℞. Extr. Cathol. Andern.
Panchym. Croll. à ℥ss.
Gumm. ammon. in acer. sol.
gr. xij.
Scamm. sulf.
Extr. alhand. à gr. i.
C. f. q. Ess. vel Tinct. Tart.
F. pil. D. S.
- In Morbis contumacioribus & pravi moris Mercu-
rialia optime conducunt.
- ℞. Extr. hell. nigr.
Argent. viv. dulc. rite ppt. à gr.
xv.
Scamm. sulf.
Extr. troch. alhand. à gr. i.
M. c. f. q. Ess. ligni Sassafr.
F. pil. minor.
- In affectibus Catarrhalibus it:
Pro Purgatione Senum.
- ℞. Mass. Pilul. de succino Crat. gr. xv.
Extr. absinth. ℥ss. ad ℥j.
troch. alhand. gr. i.
c. f. q. ol. dest. succin. vel
Ess. sassafr. F. Pil. D. S.
- Purg. & Catharal. pro 1. dos.
In Forma Boli.
- ℞. Conserv. rosar. zi.
Tart. vitriol. gr. xij.
Scamm. sulf. gr. ij.
Troch. alhand. gr. i.
c. f. q. sirup. ros. fol.
F. l. a. Bolus.
- Catharal. & purg. pro 1. dos.

Omnia Purgantia habent in se venenum excepto rhabarbaro & aloë. Hanc autem venenositatem corrigere si seis, purgantia esse desinunt, & specifica seu appropriata fiunt, v. gr. helleborus niger alias est venenatus, sed si hujus malignitatem sale tartari (NB. hoc omnia purgantia corrigi) corrigis, optimum specificum in melancholicis & sple-
neticis habes; quod PARACELSI Arcanum fuit,

Purgationes feliciter succedunt in decremento Lu-
næ minus in incremento, & quo magis Luna
decrevit, eo feliciter operantur purgantia, quo
magis accrescit eo minus: Sed hæc de tem-
pore commoditatis non vero necessitatis intelli-
genda.

In gravidis nisi summa urgeat necessitas absti-
nendum à purgationibus. Si tamen purgandum
lenioribus saltim ut Manna, passulis, &c. fiat:
reliqua enim quia uterum irritant, & crabrones ir-
ritabis, &c. Infantes & pueri per nutrices sunt
purgandi, sed & hic cauti sumus. Insistatur pas-
sulis, rob passularum addito dimidio grano Scam-
monii.

Flor. Sambuci in lacte cocti etiam lac in mammis
strenue augent, sin vero in dosi excedes & verb. gr.
m. jss. vel m. ij. sumes, tunc non solum nutrice-
m, sed etiam infantem ipsum purgabit, quod etiam in In-
fante & nutrice sorotis nuper observavit quidam Me-
dicus CL.

Thesis 18.

Dum ergo indiscriminatim agunt, & operantur
purgantia, certe fermentando ipsi etiam Mass. sang.
non leve incommodum inferent, ea scilicet, quæ sunt
vehementiora & fortiora v. gr. Colocynthis, Scam-
mon. Esula, Elaterium, Euphorb. Gum. de Peru,
Helleb. albus, &c. unde vehementes purgationes,
tam gravia nocumenta insequi solent, ut teste Ex-
perientia cum HELMONT. tract. scabies & nlc. scho-
larum & cap. 5. de Febribus, qui antea est sanus,
alacer, integris viribus, levis in saltu & cursu,
post purgationem redactus erit ad maciem, trem-
bunt genua, genæ collapsæ, vox rauca erit; Hel-
leborum sequuntur convulsiones, Jalapam hyper-
catharsis fere lethalis. vide BARTHOL. Cent. 3.
hystor. 69. ut & Scammoniatum pharmacum, vide
HELMONT. de febr. c. 5. §. 13. alia periculosa
accidunt febres, vid. GALVICHON. cur. 26.
& 27. Cent. 6. Vi purgantis vehementioris gan-
gramam in Corpore Cacoehymico introductam ob-
serv. Horst. lib. 9. observ. 26. hydropem leucophleg-
maticum & ascitem à male applicatis validis pur-
gantibus, habet POTERIUS cap. 2. observ. 29.
Depradantur certe omnia purgantia de viribus ac
substantia Corporis nostri dum malos pariter ac bo-
nos succos, seu sanguinem ipsum ac ejus chylosant
partem una cum rorida ac alimentitia solidatum
partium substantia, fermentant, resolvunt, & re-
soluta putrefaciunt, unde tam horridi in exercitiis
foetores, execrabiles calores & proprietates alia, à
malignitate ipsis per fermentativam & colliquefacti-
vam corruptionem impressa. Recte ergo maligna
& venenata statuuntur omnia sic dicta propie
purgantia, aloë forsitan sola cum rhabarbaro excep-
pta, quæ corrumpunt excrementitios pariter ac vi-
tales succos, eosque putrefactos excerni faciunt.
Vid. HELMONT. tractat. potestas medicaminum:
dum enim tam copiosæ à generoso purgante sunt,
dejectiones impossibile est talia excrementa stabu-
lari in nobis citra majorem noxam, sed sunt per
corruptionem à purgante tam insano quam in ægro
vid. HELMONT. & СНОРНЕЛ l. c. Ob id
etiam corrigere purgantia & cicurare eorum ferro-
ciam nituntur practici, sed ea quæ fit per addita
aromata est ridicula quæ per acida est castrativa
(id est, imminuit eorum vires.) Optima erunt
illorum præparaciones, quando aut per fermenta-
tionem aut per legitimam cum sale tartari fixo
digestionem ita mitigantur & invertuntur, ut
blande sine colliquefactiva vi id quod nocivum est
eliminent.

Thesis 19.

Thesis 19.

Assumptum Medicamentum purgans, primitus ir-
ritando intestina horum successivam contractionem,
& excrementorum viscidorum & mucilaginosorum
à purgante nonnihil liquefactorum ejectionem pro-
movent, unde non raro præmissa digestiva in specie
vel Tartarus Vitriolatus vel arcanum duplicat, Myn-
sicht, vel Crocus Martis aperitivus, si tales succos
in primis visis reperiant, alvum aliquoties movent.
Partes vero purgantis spirituosæ seu salinæ volati-
les, cum Mal. Sang. permixtæ, eam fermentant,
ejusque succos nunc excrementitios nunc laudabiles
ita alterant & disponunt, ut sero involuti, dum
cum fervefacto sanguine hinc inde circulantur, in
locis & partibus, quarum poruli meatus, & fabri-
ca ipsorum compositioni & miscelæ responderet, tan-
quam cribris, vel filtris, vel colatoriis appropria-
tis secerantur, reliquis massæ sanguinæ partibus
præterfluentibus, quæ istos succos relinquendo de-
ponere videbantur. Hæc ipsa loca in quibus ordi-
nario fieri solet talis secretio, est hepar vel vasa ejus
cholidocha, & pancreas: per horum viscerum poros
secretæ excrementa dilabuntur in Intestina, per du-
ctus confuctos (Pancreatis scilicet & Cholidochi)
hæc enim sunt ordinariæ istæ viæ per quas in Diar-
rhæis fluunt excrementa, inde in perturbationibus
his ventris rarissime sola fluunt excrementa, sed
bile perflua cementur. Per Vasa Mesaraica in in-
testina ea disponi, quæ multorum est opinio, ex eo
erroneum deprehenditur, quod nunquam natura im-
mediare separat excrementa ex vasis sanguiferis sine
sanguinis miscela, id quod in hemorrhoidibus,
menibus, Vomitus cruentis, &c. tam Criticis
quam non criticis satis manifestum sed semper ubi
excrementa deponuntur ex sanguine, citra sangui-
nis permitionem, hoc certarum partium seu cribro-
rum fit beneficio, unde & in purgationibus his du-
ctibus ex hepate & pancreate aburi natura verisimile
est, & confirmari potest ex eo quod habet MOEBIUS
in Fundament. Med. pag. 368. & GRAFF de succo pan-
creatic. §. 196. Vid. M. HOFFMANN de Purgatione
& vis purgationum, (quæ disp. satis eleganter elabo-
rata, ubi etiam est in hac sententia.)

Per qua loca fiat Purgatio ubi notandum. Veteres
ratione Purgationis corpus distribuerunt in tres regio-
nes: primam à ventriculo per Intestina & vasa me-
saraica ad Hepar, secundam ab hepate per vasa ma-
jora sanguifera: ac denique in tertiam regionem qua
comprehendit vasa minora, & partes solidas. Quæ
Hypochresis cum conciliari nequeat cum circulatione
sanguinis ob id à Modernis aliter explicatur. Per
primas vias intelliguntur stomachus & Intestina quibus
purgandis leniora sufficiant; regio secunda est mass. sang.
cui purgande medicamenta mediocria conducant; regio
tertia sunt partes corporis solide & continentis ad quas
etiam fortiorum purgantium vis sese extendit.

Thesis 10.

Sed cum sanguis purgationis tempore ita dispo-
situs per totum corpus omnesque ejusdem partes aqua-
liter transeat, nil impedit, si aliquando vel in he-
patis vasis vel in pancreatis ductibus impedimen-
tum se offerat, quo minus debite excernenda eva-
cuantur, vel pro aliis circumstantiis aliter corpus
sanguineque massa disposita sit, quin per medi-
camentum purgans fermentata & disposita excre-
menta, etiam per alia loca quam per inferius guttur,
eliminentur.

Notum enim est, quod si per motum & exerci-
tia à medicamento purgante assumpto proluciatu-
rit hicque largiter fluat, nihil aut parum per al-
vum evacuetur; idque similiter non raro evenit si
quis medicamento assumpto superdormiat; & contra

vero in febre ardente, ex medicamento diaphoretico assumpto, præcipitante, cum una alterave vice sudorem concitasset, 3. aut 4. vice copiosam diarrhæam loco sudoris provocatam fuisse expertus sum, Sic D. HOFFMANN in Dissertatione de purgationis modo & viis, ab assumptis pilulis Cephalicis, Catarrhum obortum (à GALENO lib. 3. de symptom. Causis cap. 4. diarrhææ comparatum) copiosumque sputum, ore rejectum, ut & pruritus à pharumaci usu cum alvi solutionem observavit: & à frigidiorum rosarum solutio, pro alvi lenitione, cuidam matronæ à CI. VIRSUNGIO exhibito, copiosissimam Urinam sine alvi dejectione Patavii excretam fuisse idem notavit. Sic uti contra ex lotio suppresso obortam diarrhæam observavit RHODIUS. Cent. 2. hist. 84. Notum est quoque, diversimode operari Mercurium pro medicamento tam interne assumptum quam externe applicatum seu inunctum, quod nunc per diarrhæam tominosam nunc per copiosam salivationem, nunc per utramque simul curat litem veneream. Cernita Antimonii seu Antimonium diaphoreticum ex regulo paratum, ut ut communiter pro sudorifero habetur, interdum tamen etiam morbos per salivationem levat. Ex quibus non difficile est judicare, quare ab assumpto purgante Venereis non raro sequitur stimulus, considerata simul purgantium facultate in sale volatili acri fundata: Exempla vid. in PLATERO lib. 1. pag. 263. add. MOEBIUS in fundam. pag. 483, qui singulare exemplum affert.

Ad universales Evacuaciones Mass. Sang. ac totum ^{Annot. Pract.} corpus purificantes pertinet etiam SALIVATIO, per usum Mercurii crebriorem sive interne assumptum sive externe inunctum excitata.

Usitata primario in Cura Luis Venereæ inveteratæ, & contumacioris, nam qua non cedit sudoriferis lignorumque decoctis, ea tandem per salivationem Mercurialem radicibus curatur. Usitatus hic curandi modus imprimis est Gallis, apud nos non aquè aut crebro potest in usum vocari propter metum scorbuti cuius intensissimus hostis est Mercurius: Verum ubi suspicio scorbuti abest commode institui potest, non tantum pro Cura Luis venereæ, sed etiam pro aliis affectibus contumacioribus ac Chronicis corpus adhuc robustum affligentibus v. gr. in Hemicrania contumaciori in affectibus Catarrhalibus diuturnioribus aut sapius recurrentibus, in Paralyticis affectibus, post Apoplexiam evenientibus aliisque.

Tribus modis institui potest talis salivatio (1) per Mercurium preparatum interne assumptum v. gr. si Mercurius dulcis ad aliquot dies continuo usurpetur, prima die ℥j. secunda die ℥ss. terria zi. sic enim quarta vel quinta die sequitur salivatio. (2) modus est per suffitum Mercurial. institutum per cinnabarim, hoc enim dum consistet ex Mercurio vivo. si fiat suffitus agro in machina appropriata clauso per candelas cinnabarinas vel remedia alia ex cinnabari parata, fit ut pars Mercurii in cinnabari per Ignem resoluta subiret egri corpus omnesque ejus partes penetraret ut post suffitum talem aliquoties repetitum ager salivare incipiat. (3) modus & optimus fit per inunctionem Mercurialem, dum Mercurius vivus cum ol. Laurino vel pinguedine porcina, vel alio appropriato corpore redigitur in unguentum, quod illinitur plantis pedum aliquoties, vel juncturis pedum & manuum, vel denique spina dorso: imo ex his tribus modis si fiat illinitio Mercurii in loco calido, silent intumescere os & gingivæ & subsequi salivatio: interdum loco talis salivationis superveniunt Diarrhææ torminosa sed rarius.

Hæc sunt Evacuaciones universales, quod attinet ad Evacuaciones particulares, hæc sunt imprimis STERNUTATORIA qua per nares, & APOPHLEGMATISMI, qui per os evacuant, specialiter affectibus capiti

capitis imprimis conducunt, v. gr. sit pulver. sternutator.

℞. Pul. Fol. Nicot.
Majoran.

Flor. Lil. conv. an. ℞j.

Rad. Helleb. alb. ℞j.

Castor. ℞℞

misc. F. pulv.
irroret.

Oleo dest. Major. gut. iv.

F. pulv. sternutator.

Vel ℞. Pulv. rad. Ir. flor. ℞ij.

Euphorb.

Lil. Convall. an. ℞j.

Olei dest. Caryoph. gut. v.

misc. f. pul.

S. ut supra.

Quod attinet ad Ampophlegmatismos seu masticatoria eorum Formulae sunt.

℞. Rad. Pyrethr. in Acet. macerat. ℞j.

Vel rad. Zingib. ℞j.

F. radic. masticator.

qua masticanda continuo & prolicitum sputum copiose ejciendum.

In forma Electuarii.

℞. Mastic. elect. ℞j.

Radic. Pyrethr. ℞j.

Semin. Sinap.

Cubeb.

Cardam. an. ℞j.

c. f. q.

Rob. Passul. (vel Mell. ambros.)

F. Elect.

Sub forma Trochiscorum.

℞. Rad. Pyrethr. ℞j.

Lilior convall.

Sem. Sinap. an. ℞℞

Cardam. Cubeb. an. ℞j.

c. f. q.

Mastic.

Cera

liquefactis

F. Troch.

Masticator.

de quibus unum in ore detineatur.

CAPUT V.

De Urinae provocatione.

Thesis 1.

Uxta alvi excretionem maxime naturalis est ea quae fit per vesicam, quae eo magis necessaria videtur, quoniam in foetu jam celebrari eam dum in allantoideam urina colligitur, notum est ex modernorum assertis: Aft quam proficua sit in morborum Curatione, vel ex eo patet, quod natura non raro per urinas critico modo finiat morbos, etiam pleuriticorum vel aliter suppuratorum pulmonum pus per urinas salubriter evacuet. Vid. SCHENCK lib. 2. observ. pag. 243. & 252. HORST lib. 3. observ. 10. BORELL Cent. 1. obs. 17. Vel aut ex abscessibus aut ulceribus artuum purulentam materiam cum urina expurget. de quo vid. HILDAN. Cent. 3. hist. 39. quale exemplum etiam in scriptis PARÆI obvium est. Et LINDANUS Collegio super Hartmann. Praxin. habet Exemplum de quodam fabro lignario, ex casu costam in thorace frangente, qui potu vulnerario diuretico sanguinem ex latione in thoracem extravasatum una cum urina salubriter excrevit. Notabile non minus quod narrat SCHENCK IUS lib. 3. observat. pag. 327. de quodam qui à lienis tumore & gravibus symptomatis supervenientibus quindecim annis continuè annuatim bis vel ter

per spontaneum urinae profluvium attramento simile liberatus fuit.

Thesis 2.

Imitetur ergo Medicus naturae cursum, & pro occasione evacuet morborum causas per urinam, idque eo magis, quo jucundior aegro est talis evacuatio, et quo minoribus etiam difficultatibus aut periculis eadem est conjuncta: cum melior non sit via salia mass. sang. aut superflua aut vitiosa tartarea & peregrina ex corpore eliminandi, quam ut sero soluta lixivii forma emingantur, hinc in scorbuto, malo hypochondriaco, cognatisque affectibus item Illero nigro aut flavo in specie in quibuscumque lienis vel re vera talibus vel ipsi saltem attributis affectibus optima sane sunt (premissis, quod observetur, primas vias abstergentibus) diuretica. Vi i. LAURENT. hist. anat. lib. 4. qu. 27. LEVINUS FISCHER tract. de foco mal. hypochondr. ZACUT. lib. 2. medic. princip. hist. 112. In his enim affectibus, urinae attramento simile profluvium, aut cui certe copiosae intermissae sunt arenulae, seu potius salia concreta, praecipitata, saepe in fine ad junctionum assert MOEBIUS pag. 556. quod etiam in re. liquis adhuc morbis praestant usum ad longum exitum vid. in HOFFMANN pag. 178. & sequent. qui ipse p. 173. legitimam diuretica administrandi rationem sufficienter declarat.

Thesis 3.

Facultates quoad attinet remediotorum diureticorum, & qua ratione operentur vide HOFFMANN, pag. 169. sequ. ut exactius noscatur, nota imprimis quod diuretica propterea sic dicta remedia sunt in triplici differentia: nam (1) sunt quae imprimis impedimenta remouent. s. eorum poros & ductus aperiunt, itaque permeabiles reddunt, v. gr. raphanus, asparagus, sal tartari, tartarus vitriolatus, item Therobinthina, &c. (2) quae copiosam urinam reddi faciunt, sine eo ut materiam aquosam suppedient, qualia sunt, verbi gratia Juniperus, mille pedes, scarabei, sal volat. succini, &c. (3) quae urinam copiosis contentis saturant, i. e. ut loquitur HELMONTIUS quae urinam reddunt absterisivam, ut copiosae dum circulantur serum cum sanguine, abstergat partium continentium sordes, & imbibat partes heterogeneas sanguinis, ut ut eis quantum non semper nec necessario augeant, verbi gratia armoracia in scorbuto vel malo hypochondriaco, &c. salia volat. acria, &c. omnia haec diuretica quorum quaedam omnes has proprietates simul possident, continent in se copiosas particulas salinas, ut volat. ut mille pedes, scarabei, ocul. 69. Cepae allium taphani, nunc fixas ut sal tartari fixum, absinth: ononidis, sive hoc sal eorum diureticum sit acrius seu minus lixiviale ut in modo dictis diureticis simul videntur. Licet enim sint acida quae urinas movent, v. gr. succus Citri, spir. salis acid. spiritus vitrioli: quietio tamen est de his an sub acoris sui ratione operentur, quod ex eo videtur erroneum quum alias semper ab iis fieret stranguria, quod tamen experientia contrarium, an vero transmutata in primis viis in salium saporem, sub hac alteratione talem diureticam vim acquirant: unde recte HELMONTIUS non de his tantum, sed fere de omnibus diureticis asserere videtur, ea ut talia fabricari in stomacho dum sub digestionem eorum salia in salia abeunt diuretica. Confirmari hoc videtur ab eo, quia & ipsa diuretica quae abundant sale volatili. alkali acris seu lixiviali potius operentur in salia seu fixa seu volatilia, verbi gratia salia vegetabilium lixivialia fixa, per spiritum nitri vel salis in salia abeunt egregia diuretica, ut & lapidum cancrorum vis infusio in acetum exaltatur, ut & millepedum aut scarabaeorum ab aceto vel spiritu vitrioli temperato, &c. Nam & ipsa urina est salia, & vegetativa fere omnia diuretica quae simul sunt vulneraria abundant sale volat. sed temperato salso

Quare.

Thesis 4.

Modum ergo operandi quod attinet; ea quae renes reddunt transcolationi aptos; cum urina potius delata ad eos vi sua salina incidunt, attenuant, resolvunt omnem mucilaginem aut visciditatem, angustas renum vias infarcientem, eamque liquatam & absterivam educunt. Quae vero urinam saturant contentis, ut ab eorum usu urina antea pauca, tenuis, fiat copiosa crassa, opaca; & copioso sedimento aut sublimamento, impraegnata, ea operantur praecipitando ex mass. sang. partes ejus non recte unitas, nec bene ipsi permiscibiles, id quod ex coctione humorum est notum, & salina sua vi abstergendo partium solidarum sordes, à nutritione residuas, quas partibus aquosis (per attenuationem sanguinis à salibus factam diureticis partes aquosae ab aliis sunt facilius separabiles) involutas una secum evehunt: quae vero urinam copiosam reddere faciunt, videntur operari quatenus quidem fundunt, mass. sang. certo modo, simul tamen ei talem, non sine aliquis & singularis coagulationis modo consistentiam conciliant, ut materia salia à reliquo sanguine sensum secedat, quae sic praeparata, facile renum meatus subeundo excernitur.

Thesis 5.

Cum vero in morbis Chronicis imprimis cum scirrho vel Hepatis vel lienis conjunctis urinae sit pauca ut plurimum excretio licet fortia propinentur diuretica, utitur tales aegri ex HIPPOCRATE ingentes sint salivatores & postmodum per medicamenta salina sanguinis crasam alterantia & tales scirrhos resolvunt copiosius urinae diversimodè affectae, sequitur fluxus; hoc fieri videtur exinde, quod ex laesa viscerum functione & vitiosa sanguinis crasi, salis hujus sit compositio & textura, ut nihil aut parum poros renum fibrosos ingredi, & per eos à reliquorum consortio liberatum possit secerari.

Unde alterata ista sanguinis Crasi & renovata ejus miscela naturali restituroque viscerum officio, particulae heterogeneae ab aliis separatae & praecipitatae & Aquae eas imbibentes ita disponantur, ut facillime renum meatus ingredi, indeque sub urinae copiosae forma possint secerari.

CAPUT VI.

De sudoris evacuatione.

Thesis 1.

Dum continuo una die naturali per corporis porosam cutim, per insensibilem transpirationem tantum evacuat, quantum per alvum quindecim dierum cursum teste accurato SANCTORIO in statica Med. sect. 1. aphorism. 6. non mirum, si tanta ejus est necessitas, ut ex impedita orientur morbi & libera, aut artificiosè promota praeserventur vel curentur iidem de quo vid. citat. tractat. Unde & prudens mater natura non tantum quamplurimum acutos morbos critica per sudorem transpiratione feliciter curat, sed etiam in intermittentibus febribus, ordinario paroxysmum fausto sudore finit. Imo in malignis febribus hoc totum ejus est negotium, ut per poros cutis eliminet malignitatem, cujus vestigia non raro sunt petechiae & pustulae per corporis peripheriam disseminatae, adeo, ut verissimum sit istud pronunciatum Practicum. Nullam omnino febrem uno sine recidiva metu posse dici curatam nisi sudore maduerit corpus.

L

Quare diuretica supra enumerata quaecunque imprimis sapore suo salso urinam promovere hoc ipso persuadetur.

ADNOT. Ex Diureticis seu urinam pellentibus remediis possunt tales parari Formae.

℞. Tart. Vitriol. gr. xv.

Sal. Genist. ℞℞.

misc. F. pulv.

Seu sal diureticus.

Vel ℞. Tart. Vitriol. ℞j.

Ocul. cancr. preparat. ℞℞.

Sal. stercor. columb. gr. xv.

Vol. succin. ℞℞.

misc.

Quae pulv. diuretica in vino hauriat.

Vina Diuretica.

℞. Tinct. Nephritic. ℞℞.

Malvatic. Juniper. ℞iv.

vel ℞℞.

misc.

℞. Vinum diuretic. cochlatim propinandum.

Malvaticum Juniperinum fit ex spirit. baccar. Junip. vob. Juniperino affuso & digesto.

Vel ℞. Cantharid. pulveris. ℞j.

infund. in

Vin. Rhenan. optim. ℞iv.

stent in loco tepido per aliquot dies, filtrantur per chart. bibulam.

Et f. f. a. Vinum diuretic.

Cujus infusi cochlear. j. permiscetur aliis septem cochlearibus vini vel cerevisiae, de qua mixtura j. die cochlear. unum, altero die 2. & sic consequenter ascendendo propinentur. vid. BARTHOL. cent. 5. Hist. Anatomica. hist. 82.

℞. Aqu. Ononid.

Heder. Terrestr.

Saxifrag. an. ℞j.

Malvatic. Juniper. ℞℞.

Basis. Spir. Lumbr. Terrestr. ℞ij.

(per putrefact. parat. & probe rectificati.)

Spir. sal. Ammoniaci ℞℞.

Sirup. Heder. Terrestr. ℞j.

misc.

F. Mistur. diuretic.

dos. 2. 3. l. 4. Cochlear. subinde repeti.

Sub forma spiritus:

℞. Spir. Lumbr. Terrestr.

Sal. Ammon. ana ℞ij.

misc.

F. Spirit. diuretic. dos. 40. aut 50. gutt. assinat in haustu vini, aliàs sit sudoriferum, in vino vero ratione acidi mutatur in salsum.

Vbi Renum nimia incallescencia aut dispositio horum inflammatoria, aut adjuncta Febris volatiliū aut taliter calidorum usum prohibeat, tunc Diuretica refrigerantia & effervescentiam sanguinis praecipitantiā possunt praescribi.

℞. Aqu. Genist.

Hyperic.

Saxifrag. an. ℞j.

Acet. destill. ℞vj.

Basis. Ocul. cancr. ppt. ℞℞.

Tart. Vitriolatus. gr. xv.

Spir. Nitri. dulc. ℞℞.

Sirup. d. Succ. Heder. Terrestr. ℞℞.

misc.

dos. aliquot cochl.

Millepedes etiam (auti Cantharides) possunt infund. in vinum & liquor filtratus propinari; sic & armorac. radix vino infusa dat potum insigniter diureticum.

Thesis 2.

Sequitur ergo naturæ ductum Medicus & provocet sæpius sudorem, quia sæpius hujus indicatur necessitas, cum certum sit, *tertiam morborum partem curari posse per sudorem*, vel auctam saltem insensibilem transpirationem. Ad minimū vero semper in praxi observatur, ut pori *cutis ferrentur aperti*, ne iis oclusis aut argeatur præsens morbus aut superinducatur ipsi novus. In genere à sudore hæc emergunt commoda (1) sanguis insigniter attenuatur & liquescit, unde etiam promptius fermentatur (sicque ejus heterogeneitates uberius separantur) unde oritur pulvis major, celerius & frequentius cum insigni corporis incallescencia. (2) attenuatus & liquefactus sanguis celerius & rapidius per vasa circulatoria sicque omnis ejus vel coagulatio vel stagnatio præcavetur. (3) à latice aquoso & attenuato copiosius imbibitur partes massæ sanguinæ heterogeneæ separatae & præcipitatae & per poros cutis à calore apertos sub istius vehiculo ubertim evacuantur sicque etiam *omnia fermenta peregrina potentia internarum calamitatum* auctores uti in morbis malignis, dysentericis, diarrhæis, &c. & dum idem latex simul abluat & abstergit partium subcutanearum sordes, eas unâ exportat, ita ut *universale sanguinis & particulare peripheria corporis in morbis externis & cuticulis purgantium sit sudor*, quibus affectibus particulariter conveniat, & quam Methodo legitime in usum vocandus sit. vid. in M O R B I O pag. 558. UVALLÆO, pag. 62. sequent. H O F F M. lib. 1. cap. 11.

Thesis 3.

Cæterum cum sæpius provocatur sudor, ut evacuentur heterogeneæ partes & fermenta ex massâ sang. per poros, quæ naturaliter sub fuliginum forma (coagulabilia tamen in guttulas ex occurso rei politæ frigidæ) evaporari solent, artificialiter ex aucto quanto in guttas & auctis guttis in strias sudoris abeunt, hoc ut facilius fiat, necesse sæpe est, in specie si non sit febris nimis maligna (ut ut in his non raro quoque aliqualis coctio expectanda) ut si materia ista excrementis peccans sit *cruda* id est non separata sed potius vitiose in sanguine fermentet, prius coquatur i. e. præcipitetur & separatur, aliàs enim vel sudor nullus sequitur, vel nudus latex Aquosus cum copiosis spiritibus volatilibus exhalat, sine Euphoria ægri, cum insigni potius ejusdem damno. Ad imitationem scilicet naturæ, vel in *declinatione universali* morborum vel *particulari Paroxysmorum* tantum movet sudores, & in malignis, petechialibus & morbillis, variolis circa diem quartum vel septimum tantum salutariter solet expellere. His ergo in casibus vel præcipitantiæ præmittenda vel addenda sudoriferis. Ino non raro post solum præcipitantiæ usum, spontanei salubriter sequuntur sudores, sed hæc non necesse est, ut rigorosè adeo observentur in morbis; malignis ubi talis non est materiæ cruditas. Hæc ergo confirmant ea quæ superius dicta *aphorism. HIPPOCRAT. de coctis evacuandis* tam de purgantibus quam de diureticis & sudoriferis intelligenda esse. Cum certum sit & universale verum nihil posse separari ex liquore cujus porulis intime unitum est contentum, ejusque componentibus particulis permixtum, sine præcedenti permissione.

Thesis 4.

Modus quo fit sudor est hic. Medicamentum sudoriferum assumptum, attenuat & fluxilem facit sanguinem, hic ergo celerius effervescent, & insigniter incallescit, unde omnes totius corporis meatus laxantur, & patuli fiunt. A calore vero interius rarefa-

ctus latex aquosus in agitata sanguinea massa imbit & absorbet particulas sanguinis heterogeneas, simulque per partes circulatorias earum sordes à nutritione resistentes abstergit. Hisque gravatus à glandulis intercutaneis seceris foras copiosè amandatur, Donec cessante sanguinis fluore, hic denuo indebitam abeat consistentiam, sicque latex aquosus ipsi denuo intime uniatur, unde fermentatio fit placidior, circulatio tardior, calor sensim remittit, & pori denuo connivent.

Thesis 5.

Medicamenta ergo diaphoretica (præter calorem externum vel exercitium quæ sanguinem fundunt) erunt talia, quæ sanguinem colliquefacere poterunt: Sed cum ejus consistentia sit imprimis *ab acido* ejus subtili, omnes particulas eas imprimis chylosas, cæteris permixtis blande coagulatis, sicque in debita unione conservans, patet ex hoc facile quod sudorifera operantur quatenus hoc acidum temperant, vel ejus activitatem impediunt, eruntque in duplici differentia. 1. *erunt positivè talia*, v. gr. spiritus volat. salini omnes, ut C C. urinæ, sanguinis humani, viperarum, &c. Item salia fixa, verbi gratia Cardui bened. Absinth. tartari, item vegetabile ut Angelic. Centaur. minus Card. bened. Item succus stercoris Equini, Camphora, &c. Hæc enim ceu alkalia pura, vel his copiosè admodum imprægnata, præcipitant acidum, sicque effectivè sanguinem attenuant & fundunt. (2) *Privativè talia* quæ non constant tali alcali manifesto, sed vel hoc sunt imprægnata occulte, vel sunt talia ut absorbeant acidum in se, vel alio modo ejus activitatem impediunt, v. gr. terra sigillata, occul. cancr. lap. Bezoar. Antim. diaphor. CC. ustum vel philosoph. præparat. &c. dum enim ab his imbibitur acidum, & hoc ea aggreditur solvendo, sanguis attenuatur & resolvitur sicque subsequitur sudor.

Diaphoreticorum formulae sint, & quidem ex sudoriferis fixis.

℞. *Antim. diaphor.* ℞j.
Sal. Card. bened. ℞℞
Laud. Opiat. gr. j. liij.
M. F. pul. diaphor. pro 1. dof.
℞. C C. sin. Ign. ppt. gr. xv.
Cinnab. Antimon. ℞℞.
Bezoar. Solar. gr. iv.
misc.

D. S. ut supra.
℞. CC. sin. Ign.
Nitr. Antimon. an. gr. xv.
misc. F. pulv.

D. S. ut antea.
Hæc Formulae sunt pro dosi unica, & quidem robustis ægris præscripta.

℞. Rob. Sambuc. aut Junip. ℞j.
CC. sin. Ign. ℞j.
Antimon. diaphor. fix. ℞℞.
c. f. q.
Syrup. rub. Idæi.
F. Bolus. diaphor.

Ex sudoriferis volatilibus.
℞. Sal. vol. Ammoniac. gr. xv.
Camphor. gr. ij.
misc.

F. Sal. diaphoret. pro 1. dof.
℞. Aqu. Scorzon. ℞j.
Cinam. ℞℞.
Spir. Theriac. Campb. ℞℞.
Sal. volat. C C. gr. xij.
Succin. l. gr. vj.
Syrup. d. succo scord. ℞℞.
misc. F. Potio diaphoret.
Sudorifera mista ex fixis & volatilibus.

℞. Aqu.

℞. Aqu. Scabios.
Flor. Samb.
Umar. an. ℞j.
Cordial. Hercul. Sax. ℞v.
Spir. Theriac. Campb. ℞ij.
Antimon. diaph. fix. ℞℞.
CC. sin. Ign. ℞j.
Sal. vol. C C. ℞℞.
Camphor. gr. ij.
Syrup. d. scord. ℞j. l. ℞℞.
misc.

F. Potio diaphoret. agitant. pro 4. dof.
℞. Aqu. Flor. Samb. ℞j.
Theriac. Androm.
l. loco. hujus.

Diafcor. Fracastor. ℞j.
Sal. vol. viperar. gr. vj.
Camphor. gr. j.
Syrup. d. rub. Idæo. ℞℞.
misc. F. pot. diaphor. pro 1. dof.

℞. Tinct. Bezoar. ℞j.
F. Tinct. diaphoret. pro 2. dof.
In robusto vero corpore & casu periculoso pro una dof. ℞j. sufficit.

Thesis 6.

Hæc dum ita sunt, æger non parum debilitatur; ut ergo citius se recolligat, post sudorem peractum *acida moderata*, verbi gratia ex citro vel berberibus, ribibus vel cydoniis, item tincturæ acidulæ vel Julapi aciduli, cum spir. vitrioli vel nitri vel salis, propinentur; ut ab his attenuata sanguinis massa, denuo blande coaguletur & coeat, debitamque & naturalem consistentiam acquirat, obortumque ex aucta effervescentia incendium sic extinguitur.

Post sudorem ægris debilitatis propinentur confortantia talia.

℞. Aqu. Acetof.
Scorzon.
Cordial. H. Sax. an. ℞j.
Tinct. Flor. Bellid.
Aquilég. an. ℞℞.
Spir. Nitr. dulc. ℞j.
Syrup. d. rub. Idæo ℞j.
misc. F. potio.

Confort. conleat. sumend.
Vel. ℞. Aqu. font. Hb.
Succ. Cydon.
Citro. an. ℞℞.
Tinct. Flor. Bellid. ℞ij.
Syrup. acetof. Citro.

d. rub. Idæo. an. ℞j.
Spir. Nitr. dulc. q. s. pro gratia
F. Julap. refriger. & confort.
Vel. ℞. Consero. Pulv. Citro. ℞j.
Acetof. ℞℞.

Ebor. sin. Ign.
Epat. rubr. an. ℞℞.
Crystal. miner. Saturni gr. xv.
c. f. q.
Syrup. acetof. Citro.
F. l. a. Elect.

Confort. & refriger. pro 2. dof.
irretetur adhuc Spir. Vitri. aliquot gut.

Thesis 7.

Sed cum non raro contingat, ut propinata sudorifera nullum aut parvum admodum sudorem eliciant, in hujus causam inquirendam. Præter ea quæ supra thes. 3. dicta sunt, sæpius in febribus malignis, hisque cognatis ardentibus, nullus fit sudor ex nimia sanguinis dissolutione quo fit ut mixtionis ejus vinculo laxato, ea tota diffluat, cum pulsu parvo, sed cele-

ri & frequenti, vel aut tardo & raro, unde partes ejus laxius unitæ & fere confusæ, nullam Aquosi laticis permittant separationem, sicque sudoriferorum usus à quibus adhuc magis dissolvitur, fit frustra-neus. Quod si verò sudoriferis tunc addantur temperata acida, imprimis acetum vel simplex vel sambucinum, &c. à quo moderatè & leniter redeat sanguis ad debitam consistentiam cum quadam particularum non bene miscibilium & heterogenearum præcipitatione, tunc non sine fructu solent propinari, imprimis si aliquoties hoc reiteretur.

In nimia dissolutione sanguinis uti in febribus malignis talia præscribenda.

℞. Aqu. flor. Sambuc. ℞j.
Acet. distillat. sambuc. ℞℞.
Diafcor. Fracast. ℞j.
Antimon. diaphoret. ℞℞.
Camphor. gr. i. l. ij.
Syrup. acetof. Citro. ℞℞.
misc.

Vel ℞. Aqu. scorzon.
Galeg.
Cord. H. Sax. an. ℞j.
Succ. citr.
Cydon. an. ℞v.
Spir. Theriac. campb. ℞ij.
Tinct. flor. paon.

Aquilég.
Diafcor. Frac. an. ℞℞.
Syrup. acetof. Citro. ℞℞.
misc. f. pot. alexypharmac. Id est adstring. sang. & ali-quo modo diaphoret. pro 1. dof.

CAPUT VII.

De Symptomatum urgentia.

Thesis 1.

Ab ordinario methodi medendi cursu in morbi sedatione, & causatum ablatione, non raro deviare Medicus necesse habet: dum scilicet *symptomata contingunt adeo atrocita*, ut istis relictis necesse est his succurrat, si scilicet ex horum violentia vitæ periculum imminet, ob nimiam virium ab iis prostrationem quæ *symptomata tunc urgere* dicuntur: qualia sunt *dolor, vigilie, deliria, fluxus alvi, Vomitus, lipothymia*, &c.

Thesis 2.

Jam vero his legitimam occurrendi rationem, docet imprimis, praxis specialis & in genere vid. MOËB. *instit. pag. 561. sequ.* SENNERT. *pag. 1218.* Habent enim omnia sua appropriata remedia, quibus iis mederi possumus. In genere tamen magnum sibi vendicat *Fus Opium*, ut in morborum curatione, ita etiam in symptomatum urgentium mitigatione, & quod opio longe præferendum est *sulphur in vitriolo veneris anodynum*, adeo ut nullum fere sit urgens symptoma, præter lipothymiam, in quibusdam casibus, quod non leniatur ab opii salutari facultate.

Thesis 3.

Experitur equidem commune fatum *Opium*, dum laudatur ab hoc, culpatur ab illo, vid. de ejus usu & facultatibus auctores qui ex professo de eo scripserunt uti sunt ZVOLFER in *Edit. ult. pharmacop. reg. pag. 153. sequ.* VINCLER; FREITAG; DORING; HARTMANN de *Opio*. SALA in *Ternario Laudanor.* Per se certe benedictum est remedium & medicamentum non satis elaudandum. In genere quoscunque Arcei furores & perturbationes sopire valet, omnesque humorum motus & agitationes potenter

L ij compes

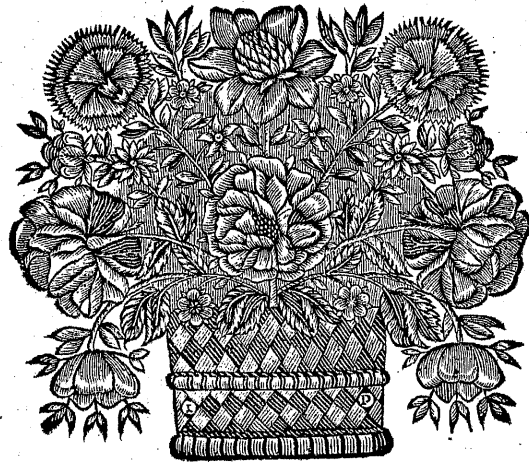
compescere, & ab his orta symptomata sedare. Adeo ut univ. salius longe sit remedium quam purgantia & sudorifera, &c. Vid. MYNSICHT. pag. 71. HOFFRUS in *Hercul. Medic.* pag. 157. & 158. BONIUS in *Commentar. in Garcias abhorta. cap. 4.* sed pro salubri ejus usu duo sunt notanda (1) tempus ut propinetur fere nunquam in statu morborum, sed tantum in principio & in specie in incremento. Vid. BALLONIUS *lib. 1. Consil. 65. pag. 329.* Viribus scilicet adhuc constantibus, quas alias debiles spiritus sopiendo magis debilitat, necdum quando omnia desperata sunt, quia tunc inutile. (2) *Modus*, ne propinetur solum, sed semper appropriatis, vel diaphoreticis vel præcipitantibus, vel purgantibus, vel specificis, &c. mistum. Quia hæc tunc jucundius sæpe feliciter operantur. Et si quæ metuenda est noxa ex sedativa vi opii admisione appropriati præcaveretur. vid. GRÜNING. in *Florileg. art. 10. cap. 3. pag. 263, 269.*

Thesis 4.

Ceterum in *Opio* nobis usitato non immerito vis *narcotica id est stupefactiva*, qua spiritus figuntur &

Finis Instit. Medic.

* * *

stupidi ac immobiles quasi fiunt, unà cum veneno quasi maniaco, & somnia turbulenta inferente (vid. HELMONT. *tract. Juns duumvirat. §. 66. pag. 248.*) perimitur. In eo ergo toti semper fuerunt cordatiores Medici, ut corrigant *Opium*, id est, auferant hanc vim narcoticam, ut sub ea abscondita vis anodyna, spiritus sedativa, clarior pateat. Tentarunt hoc per *rovem majalem*, sed hæc est superficialis ejus deputata; Alii negotium hoc instituerunt per *Spirum vini*, sed cum hic ipse sit inebriativus & narcoticus, nihil fecerunt: Alii per *acida* acetum scilicet, item per *stannum sulphuris*, &c. sed *acida* castrant *opium*, quatenus ejus sal. volat. oleosum figunt & immutant sicque vim narcoticam & anodynam pariter destruant ut ut ista cum aceto rectè instituta sit tolerabilior. Alii per *Sal Tartari* feliciter cum successu, imprimis si addatur *Spir. Terebinth.* sic enim perfectum anodynum medicamentum fit sine ulla narcosi, magnarum virium. Optima autem ea videtur præparatio dum solvitur in succo quodam stomachico appropriato & debita fermentatione exaltatur ejus vis anodyna suppressa aut imminuta ejus virulentia narcotica; sic enim remedium evadit magnarum viarum.

MICHAEL ETMULLERI
COLLEGIUM PRACTICUM.
DE MORBIS HUMANI
CORPORIS IN GENERE.

PROLOGVS.

UM placeat nobis mecum nos exercere in Praxi, non possum non facere, quin facilem me præbeam, atque exorato Divino Numine ad eandem me accingam. Ante omnia autem moneo, quod is, qui cum laude eandem aggredi, inque ea feliciter progredi velit, debeat. PRIMO exactè callere seu cognitam ac perspectam habere naturam subjecti Medicina naturaliter constituti: ut bene sciat quomodo fiant naturales corporis humani operationes: Naturale enim seu rectum est norma ad quam examinatur & emendatur præternaturale seu curvum. Uno verbo calleas Physiologiam & Pathologiam. SECUNDO, requiritur ut exactè sit versatus in materia medicâ. Nisi enim cognitas habeat simplicium vires, & componendi rationem seu Methodum præscribendi formulas, certum est, quod in multis habebit impedimenta in Praxi. Tertium est, quod præsuppono, ut calleat generalem Methodum Medendi: Nam generalia debent præcognita esse, antequam ad specialia fiat progressus cum jam in specie pertractandi sint affectus. Ad rem.

Corpus nostrum conservatur per nutrimentum: tandiu enim vivimus, quamdiu nutrimur. Nutrimenti ergo assumptio & distributio est prima & functionibus primariis totius corporis. Assumimus autem alimenta stimulat per appetitum, qui, quando siccorum, vocatur *Fames*, quando liquidorum, vocatur *Sitis*. Sit ergo.

CAPUT II.

De Fame lesa.

Tribus modis leditur *fames animalis*; aut enim imminuitur, ut in *Anorexia*; aut augetur ut in *Apparentia Canina* seu *Bulimo*; aut depravatatur omnino, ut in *Ticâ* seu *Malacia*.

QUOD ATTINET
IN APPETENTIAM.

Notum est rejectam veterum Hypothesin de suctione vasorum ventriculi in assignanda causâ appetitus; & rectius introductam Fermentorum doctrinam. Unde alimentorum digestionem & *Famem oriri* dicimus à succo stomachi fermentativo vellicante orificium ventriculi sinistrum; *Famem vero diminutam* à defectu vellicationis istius in orificio ventriculi sinistro: quæ vellicatio sanè, ut est causa famis seu appetitus alimentorum naturalis, ita certè defectus illius erit causa *Anorexia*.

Vellicatio ista uti naturaliter fit ex fermento salino sæpius acidulo, seu subtiliter acido, quod subtiliter rodendo aut morficando orificium stomachi sinistrum dat *Famem*: ita *Fames imminuitur* & per consequens *ABOLETUR*, quando aut 1. *Nervi in orificio sinistro sunt affecti*, ita ut non sentiant stimulum; aut quando 2. *deficit summus stomachi fermentatio*; aut 3. *quando est obrutum fermentum* à copiosa materia crassa & viscidâ, aut 4. *quando fermentum redditum est iners* ex materia pingui aut permixta salina.

Defectus vellicationis est causa generalis; quatuor reliquæ sunt *speciales*. Hæc causa in genere appetitum dejiciunt: Jam in specie. Ubi sunt imprimis ratione trium rerum, aut *Naturalium*, aut *præternaturalium*, aut non *naturalium*.

Res non naturalis est imprimis aer calidus aut squallidus; Multa enim in aere volitant insensibilia, maxime tamen operosa, unde certum est in aere reperiri salia volatilia, quæ dant causam ut deficiat calidum in massa sanguinea: unde debilitatur fermentum stomachi. Hinc est quod æstivo tempore defectus ut plurimum sit appetitus propter abundantiam nempe sal. volatil. ex aere attracti, contra tempore hyberno auctus, propter acidum quo tunc aer est imprægnatus. Ceterum præ aliis *Assumpta* multum valent ad *Inappetentiam*. Sic *pinguis* dejiciunt appetitum, quia iners reddunt ventriculi fermentum. Hinc *SENNERTUS lib. 3. Prax. pars. 1. sect. cap. 1.* habet Exemplum ex *AVICENNA*, de quodam cui per dies decem appetitus fuit defectus, ex assumpta *libj.* Olei violacei in quo cera & adeps dissoluta fuere. *Pinguedo* ergo admodum infringit vires fermenti stomachici. *Cibi copiosè* aut *inordinate ingesti* similiter, prosternunt Appetitum, quod idem præstant *cibi duri & difficulter digestibiles* quoniam non concoquunt omnes debite. Sed relinquunt copiosam materiam crassam & viscidam à qua ventriculi fermentum obruitur, quo minus vim salinam exercere possit. Unde gulones qui una vice plus ingurgitant quam par est per aliquot dies postmodum habent defectum Appetitum.

Huc pertinent *Cerevisia & Potus non probe defecatus* (feces enim quæ imprægnant eundem nihil aliud sunt quam Tartarus,) quæ appetitum prosternunt: quod verum est inaprimis de potu recenti: solet enim præcipitari Tartarus in stomacho & subsidere in fundo atque sic debilitare fermentum stomachi.

Spiritus Vini copiosè assumptus se se & ordinariè prosternit appetitum, propterea quoniam acrimoniam salis fermenti stomachi temperat & coëctet. Nam spiritus vegetabilium virtutem habent temperandi & corrigendi acrimoniam humorum in corpore nostro. Hinc spiritus vini copiosè sumpto, altero die oritur *Anorexia*.

Præterea *Opiata & Narcotica ingesta* appetitum prosternunt: Ratio ex superioribus patet quoniam stu-

pidum reddunt officium ventriculi sinistrum, ex quo insensibile fit, ut non percipiat vellicationem. Hinc notum est *fumum Tabaci* inhibere solere appetitum propterea quia partim est narcoticus & nervoso generi stuporem inducit, partim quia imprægnatus est sal. volat. oleoso admodum penetrante, quod obtundit & temperat salinam vim stomachici fermenti. Quod idem facit *Laudanum Opiatum* & *quæcumque ex opio parata* remedia, assumpta.

Facit huc Inventum Indorum qui ad fallendum appetitum utuntur medicamento facto ex *foliis Tabaci & Conchyliis succinabilibus calcinatis*. Hæc duo in *Mass. Pilul.* cogunt & assunt: quæ Pilulæ duplici ratione appetitum prosternunt: & quoniam ratione *fol. Tabac.* officium stomachi insensibile reddunt & ratione *conchyliorum calcinatorum*, salino acidam vim fermenti stomachici absorbent & præcipitant, & ita ad multas dies appetitum reprimunt. Historiam reperietis in *SEN-NERT. cit. loc. pag. 97.* Hinc milites usurpant *fumum Tabaci* pro fallendo appetitu.

Denique inter res non naturales *Excrementa excernenda subito suppressa*, inappotentiam generant: Sic videmus in mulieribus *suppressis menses* dejecti & depravati non rard appetitum: Singulare exemplum habet *SCHEENCK. lib. 3. observat. 1.* de inappotentia insigni in viduo, ex desuetudine subitanæ Veneris, & ex marore contractâ.

Inter assumpta etiam est *serum lactis* cuius nimius usus admodum solet prosternere appetitum: Exemplum habet *TIMÆUS in Casibus lib. 3. cas. 2. pag. 110.* Ex nimio feri lactis usu appetitus dejecti, ratio est facilis in sero enim lactis est sal volatil. admodum temperatum (ratione cuius refrigerare dicitur) quod obtundit & temperat acrimoniam fermenti stomachici, & exinde cessat appetitus.

Inter res præternaturales, quæ appetitum prosternunt, imprimis se offerre solet, quantum in nonnullis non reperitur, aut deficit, aut immixtus est insigniter appetitus, cuius causa est quod tunc temporis deficit acidum in stomacho, cuius defectus non potest non causari appetitum dejectum: aut fit propter conturbationem omnium humorum in corpore, in specie in massa sanguinea: aut propter abundantiam sal. volat. oleosæ, quod in Febribus; in specie ardentibus, abundat. Unde dejectus solet esse Appetitus.

Ad res præternaturales pertinet, quando per consensum afficitur plexus orificii sinistri nervus, ut non percipiat sensum à fermento molestum, ut in *Nephritide*, propter convulsionem: ratio est quoniam renibus affectis & dolentibus, nervi ex plexu *FALLOPIANO* s. *Mesenterico*, levi spasmo & convulsione simul afficiuntur, unde non tantum dolorem excitant sed præterea sunt causa quo minus percipi possit vellicatio in stomacho à fermento facta. Quod etiam usu venit in *Colicâ* & affectibus omnibus *Intestinarum*, in quibus ratione continuitatis stomachus simul afficitur.

Fit interdum ut *calculi in stomacho contenti* appetitum prosternant. Sic *HOFERUS in Hercule Medico p. m. 137.* subministrat exemplum appetitus prostrati, lethalis cum Nausea ex calculis duris & copiosis in stomacho repertis.

Fit etiam non raro ut per vitiosum bilis motum hæc regurgitet in stomachum, unde deficit appetitus & percipitur in ore sapor amaricans; & tales affliguntur insimul *sodâ*; Et certum est bilem Appetitum prosternere, sive in ventriculo reperiat, sive in massa sanguinis abundet sal volat. oleosum, quoniam præcipit acidum quo minus possit augeri fermentum stomachi à quo oritur vellicatio.

QUOD ATTINET AD SIGNA.

In Diagnostice non opus est prolixitate quoniam ex se patent.

PROGNOSTICA QUOD ATTINET.

Nunquam est bonum signum Appetitus prostratus; multum enim situm est in stomacho ad totius microcosmi vigorem: Unde semper suspecta Medico.

Pejus est signum si quidem ægri appetunt cibum, aliam vero fastidiunt, quoniam non solum non appetunt, sed simul depravatam habent appetitum.

Deinde Appetitus in principio & statu morbi dejectus non est adeo malum signum: modo in declinatione revertatur, aut si in declinatione demum prosternatur est signum recidivæ.

Denique est *Fatale signum*, si ægri in summa virium debilitate & prostratione subito alimenta vel potum appetunt: quod quidem exhilarat adstantes, sed terere debet Medicum.

METHODUM MEDENDI QUOD SPECTAT.

In appetentiâ dejectâ curandâ habemus rationem causarum: his enim sublati tollitur effectus. Præ ceteris expurganda ea quæ vitiosa hærent in stomacho, & corrigendus quoad fieri potest, fermenti stomachi defectus: dico quoad fieri potest; nam Fermentorum est magna vis & non possunt facile hæc ad liberum Medici tractari.

Ad hos scopos conveniunt vomitoria: hæc enim sunt quæ immediate stomachum expurgant, & unum vomitorium plus purgat in affectibus stomachi quam decem Purgantia. Vomitoria conveniunt *Antimonialia*, quæ ut ut operentur per vim stomacho inimicam & malignam, non tamen prohibet quo minus legitime præparata & cautè exhibita, optatus sequatur effectus. In genere moneo vomitoria *Antimonialia* non esse assumenda in substantiâ sed potius in infuso, ratio est: quoniam subfudendo in rugis stomachi aut hærendo circa parietes *Intestinarum* nauseosas solent inducere *Hypercatharthes*. In *Infusis Antimonialibus* elegans est modus *VVALÆI* in *Methodo Medendi*, qui rectè moneo non attendendam esse quantitatem *Antimonii* infundendi sed potius quantitatem liquoris in quam fieri debet infusio. Nam sive infundantur *jv. vel vj. gr. Mercurii vite* sive *℥ss.* perinde est, modò iusta accipiat liquoris quantitas. Sic *v. gr. ℥j. Mercurii vite* est salutaris si infundatur in *℥j. Vini Rhenani*: sicut è contra *gr. vj. tantum*, sunt lethalia si in *℥vj. vini. Antimonium enim non plus de se diffundit quam possunt recipere liquores. De vitro Antimonii, Croco metallorum tam vulgari quam Absinthiaco Myrsicini & aliis, idem verum est. Sirupus Emeticus Angeli Sal. ab ℥ss. ad ʒvj. interdum ad ʒij.* in subjectis debilibus, est egregius. His vomitoriis, ut ventriculorum, à materia crassa & viscida oneratum adjuvemus; additur *Spiritus viridis aris*, tam simplex quam compositus, seu qui paratur ex *viridi aris & gummi ammoniaco*, ut qui est singularis in destruendâ viscositate ventriculi. Sic *v. gr.* paratur vomitorium, quando appetitus est prostratus propter præsentiam materiæ crassæ & viscidæ.

℥. Aqu. Viridis aris comp. s. c. gum. am.
Cinnamom. ʒij.
Sirup. Emetic. ʒss.
Spir. Viridis aris comp. s. c. gum. am.
℥ij. ad ʒj.
misc.

F. potio ematica.

Quod vomitorium operatur egregiè. Post Vomitoria, iis, qui non sunt apti ad vomendum præscribantur *Purgantia*, in quibus præpollent *Aloëtica* omnia, hæc enim detergunt mucilagines & exhauriunt easdem. Variæ sunt *Pilule ex Aloë*: *FRANCOTENSES*, ex *Aloë, succo rosarum & violarum* infusæ. *Pilule Rosarum*. Quilibet hic potest abundare suo sensu, & ex *aloë non lotâ* parare *Pilulas*: dico non lotâ, quoniam non lavando exhauritur mucilago purgans, relicta parte adstringente: *Aloë ergo*

non lota debet assumi. Vid. *HELMONT.* In officinis præfertur reliquis in affectibus biliosis à *gr. xv. ad ℥j.*

Hic moneo de Purgantibus in genere, illa debere tantum ʒ. aut ʒ. vel ad summum ʒ. vicibus purgare, demonstrante hoc ipsum *HELMONT. & KNOFEL. Tract. de Febre Epidemica malignâ*: non verò imitandam esse vulgi pravam consuetudinem. De *Mass. Pilul. Hieræ cum Agarico* à *gr. xv. præscribo sæpius ad ℥j.* adiecto forti & acuto stimulo. Dabo exemplum, in mucilagine viscidâ præscribo talem formulam.

℥. *Mass. Pilul. Hieræ c. Agaric.* gr. xij.
Extract. Absinth. gr. vj. vel viij.
Scam. Sulfur. gr. j.
Extract. Troch. alhand. gr. j.
c. f. q.

Elixir Proprietat.

F. l. a. Pilulæ

Purg. stomach.

Eadem *Pilule de hiera c. Agaric.* conveniunt quoque egregiè *Hypochondriacis* quoniam sunt leniter purgantes: sed tunc temporis adduntur appropriata ut *Extractum s. Essentia Martialis liquida*, aut *gummi Ammoniacum*: Nam hoc potens est, in detergendâ & resolvendâ materiâ viscidâ stomachum incrustante. Dabo exemplum pro *Hypochondriacis leniter purgando*:

℥. *Mass. Pilul. de Hier. c. agaric.* gr. xij.
Gum. Ammoniac. c. Acct. solut. ℥ss.
Scam. rosat. gr. ij.
Extract. Trochisc. alhand. gr. j.
c. f. q.

Essent. Mart. liquid.

F. l. a. Pilulæ purg.

& hæc etiam de purgantibus sufficiant. Quod attinet ea, quæ corrigunt stomachi appetentiâ dejectam sunt talia quæ in salinâ præponderant, & quidem acidâ blandâ: quæ sunt egregiè in appetitu dejecto, aut usurpantur quæ constant sal. volat. oleoso aut acro, quod detergit rugas stomachi & mucilaginem residentem abstergit. Nam his deterctis spontè appetitus revertitur. Eadem conveniunt, quando pinguis assumpta, & bilis, sunt causa Appetitus dejecti, de singulis singularim.

Quod attinet Medicamenta: i. Inter *stomachica sal. volatili abundantia* sunt, *v. gr. Ment. Absinth. Pulegium. Salv. Rosmarin.* & in genere omnia nervina, sapore subacri & odore aromatico prædita, hæc omnia conveniunt in appetitu dejecto: Unde etiam omnia aromata præprimis *Cinamomum & Piperata*, sunt carminantia in appetitu dejecto, non minus quam *Zingiber & Zedoaria* quæ posterior, imprimis *Zedoaria* satis est decantata & usitata ubi flans sunt molesti stomacho. His aromaticis sunt consinia *semina calidâ majora & minora*: nam & hæc sal. volat. oleoso sunt prædita. *Radix Ari* convenit in appetitu dejecto quia consumere & absumere creditur materiam in ventriculo restitamentem & appetitum imminuentem. *Radix Armoracis s. raphani rustici*: Hunc enim insigniter commendat *GABELCHOFERUS cent. 1. cur. 14.* contra appetitum dejectum, & est potens remedium: Fit scilicet infusio rad. raphani rustican. cum radice *Helenii an.* in vinum rhenanum & in usu accipitur, singulis mane haustus. *Radix Helenii* singularis stomachicium est. Non minoris virtutis *calamus aromaticus verus*, qui cum hic sit rarissimus, commodè substituitur *radix Acori veri* quæ elegans est in corrigendo stomacho & recreando appetitu dejecto.

Pertinent ad sal. volat. oleoso aut acro constantia composita officinalia, ut *Species Diarr. Pipercon. Spec. aromat. & similes*: ex simplicibus hinc paratæ *Essentia: Essent. Ment. Zedoar.* & similes admodum conveniunt in hoc affectu. *Timanum* facit mentionem *Essent. Panis cum Vino Malvatico destillata* quæ omnino non est rejicienda; Nam *Spiritus Panis* per Retortam, ac-

do volatilis est inter stomachica remedia singularissimus; Eaque confirmant, quod medicamenta seu simplicia sal. volat. acro prædita regenerent appetitum antea prostratum sunt, est *obsere. RIVERO* communicata à *PASCHÉO obs. 1.* qui habet exemplum appetitus dejecti, ita aucti ut canina secuta sit: Cura peracta fuit per tale decoctum.

℥. Fol. Agrimom.
Comar. Absinth.
Herb. Cent. minor. ana m.ß.
coqu. in

Aqua com.

cum pauc. Sacharo.

Capiat æger haustum bonum mane. Hoc inquam decocto aliquoties sumpto, famem Caninam obortant refert *RIVERO*.

THONERUS lib. 2. observat. 1. pag. 141. simile habet: quia curavit fastidium ciborum ingenti virium prostrationi, conjunctum cum amore oris, simili decocto facto.

℥. Radic. Cichor.

Herb. Absinth. Roman.

Cardui bened. an. m. j.

Cent. minor. m. ß.

decoqu. in Aqua & Vini mens. ß. ad consumpti terræ part. de hoc decocto mane & vesper. æger assumpsit haustum, & egregiè curatus. Præterea dixi etiam *convenire acida non nimia sed potius temperata*. Notum enim est quod *PARADELUS* singularia in hoc affectu cum *Spiritu Vitrioli. Veneris* præstitit, aded ut sectatores ejus dicant, stomachum ita ab eodem roborari ut instar struthocameli digerere & consumere valeat ferrum: Certum est quod insigniter conveniat: & *Spiritus quoque salis* est potens in eodem affectu. His non cedit *Spiritus Mastiches acidus* qui est potentissimus in affectibus stomachi omnibus: est sane singularis in stomacho, & corrigit purgantia omnia stomacho adversa: unde *Spiritus mastichis* ustatus. *Spiritus hi minerales* acidior meliorantur seu dulcificantur cum *Spiritu vini*: sic fit *Spiritus salis dulcis*; *Spiritus Vitrioli dulcis & similes*; qui præferendi *Spiritus acidis puris*; & quidem optime conjunguntur hi cum *vegetabilibus stomachicis* ad appetitum dejectum. Hinc videmus *Elixir Proprietat.* habere adjunctum *Spiritum sulphuris & salis* ut edè melius operetur. Huc facit *Elixir Stomachale D. MICH.* in quo conjungit aromatica salinâ & oleosa cum spirit. salis. Descriptio est hæc.

℥. Herb. Ment. crisp. m. jv.

Meliss.

Puleg.

Salv. an. m. ij.

Rad. Pimpinell. ʒij.

Calam. aromat. ʒj. (s. acor veri)

Granor. Mastich. ʒvj.

Zedoar.

Galang. an. ʒij.

Cubebat.

Nuc. mosch.

Cinamom.

Macis.

Caryophyllor.

Zingib. an. ʒss.

Coriandr. ʒj.

misc. affund.

Spiritus Ment. cui add. *Spiritus Vitrioli philos.* (qui revera est *Spiritus salis*) ad gratum saporem & subtilem acorem. Digerantur in loco calido & filtrantur, Filtrato add. *Extractum Stomachicum compositum* vel *Extractum Acori veri*.

misc. F. Elixir.

Hoc Elixir Stomachale in Scorbuto & Malo Hypochondriaco conjungitur cum Spiritu Cocleæ h. m.

℥. Elix. Stomachal. ʒij.

Spir. Cochl. ʒss.

misc.

De hac fantantur bis de die gr. 30. ad 40. & insigniter appetitum renovat, & stomachum confortat.

Præter hæc ad salina pertinet Ammon. quod est singulare stomachicum, & quod antea dixi de gummi Ammoniac, & salinis incidit, & attenuat mucilaginem viscidam, remanentem, & nihil magis deponit. Est quasi sal salinum, & ex sale communi & sale volatil, utinæ, quæ dant sal salinum tertium. Unde solet præscribi *Ammoniacum cum salibus vegetabilium fixis*; sed est error insignis, ratio est quia salia fixa alcalia arripiunt sal. volatil. *Ammoniaci*, & sic fit salinum fixum: potius omittuntur salia fixa & præferuntur *Ammoniacum soltem vel oculi cancerorum adiunguntur.* Idem *Ammoniacum* convenienter præscribitur *cum aromatibus*: Sic pro stomacho detergendo & appetitu restaurando.

℞. Sal. Ammon. depurat. ʒj.

Rad. Zingiber.

Specier. diatr. Piper. an. ʒj.

M. f. pulv. stomach.

Ammoniacum simplex est admodum potens in appetitu revocando.

Præter salina conveniunt ex Tartaro remedia *Cremor. Tartar. Tartarus Viriolat. Panacea Holsteimens.*

Ad acida hæc pertinent etiam *Cydonia* in his enim absoluta est cura appetitus profirari. ZACUT. LUSITAN. non potest satis commendare, quocumque modo usurpetur, sive *Miva*, sive *succus*, sive *spiritus paratus* ex iis, in quocumque appetitu dejecto. Unde misturis ad stomachum roborandum *Cydoniorum succus* aut *spiritus permiscetur*. Si oriatur appetitus dejectus ex vitio *nervorum in ultimo senio*, convenit *Ambra*.

Item *Balsamum Peruvianum* si aliquot guttæ in haustu vini propinentur. RIVERIUS commendat hoc expertum.

Quando fit ut vel pinguita prosternant appetitum aut bilis, præ cæteris conveniunt medicamenta ex *Ab-sinthio*, & prædictum *Elæxir. Propr.* quod pinguedinem quamcumque potenter domat. item cum amarum mista *Cydonia*, quæ blandè temperant & corrigunt.

In Externis præter cætera alias nota est *crusta Panis*, irrorata vino aut aceto asperso pulverem *caryophyll.* & instar scuti applicata regioni stomachi. *Pellis Vulturis* similiter in forma triangulari, stomacho applicata est expertum remedium: vidi ego aliquot experientias felicissimas, ut ut videatur ridiculum.

Pergo ad appetitum depravatum in

PICA seu Malacia.

Quid sint hi affectus paucis exponam: *Pica* in genere est appetitus ita depravatus, quando quocumque tempore inusualia appetuntur. *Malacia* vero est appetitus quidem nimius, usualium tamen, ita ut appetantur usualia cum desiderio extravagante: Unde & plus quam conducit comedunt: Sic v. gr. *Pica* est quando *Gravida* appetit carbones: *Malacia*, quando *haleces* & alios cibos usitatos, appetit tamen nimio & inconueniente.

Est ita *Pica* appetitus nimius inusualium.

Malacia appetitus nimius usualium. Contrarium est: *Festidium determinatum*: quando scilicet determinate fastidium dicitur cibi v. gr. alii omnimodè averfantur caseum, &c.

Quod attinet ad causam *Appetitus depravati*, certum est quod, sicut appetitus in genere oritur à fermento stomachi, ita in specie ab eodem appetitus vel auctus vel depravatus in *Pica* & *Malacia*: Videmus enim quod omnia animalia habeant in suo genere determinatum stomachi fermentum, & ab isto determinatur eorum appetitus; sic Canis appetit ossa, Felis mures; Ciconia ranas nullà alià è ratione nisi quod activitati suæ appropriatum obiectum postulat stomachi fermentum in illis specificum. Et simili ratione solet oriri *Pica* & *Malacia*, nimirum: Dum ita determinatum est fermentum stomachi, ut in hoc vel istud feratur. In quo verò consistat ista specificatio fermenti, ut in

singulis speciebus certo modo determinetur, & ita in unoquoque speciei Individuo determinetur ad hoc vel istud: nullus adhuc potuit explicare. *Pars affecta primaria est Stomachus ejusque fermentum.* Ubi enim refidet appetitus naturalis, ibi quoque refidebit præternaturalis seu depravatus. *Præterea* hic simul afficitur *Phantasia, Gustus & Odoratus.* Phantasiam afficit ex eo certum est quod homines dum stomachus appetit, affectu feruntur in talia vel talia, cretam, corallia, mrororum calces, &c. Namque fermentum non determinat hoc vel istud, sed phantasia: Est ergo vitium phantasiae.

Quod afficiatur *Gustus* certum est ex eo quod *est pessima saporis cum insigni voluptate deglutiantur*, ut dicunt tales cibos habere elegantissimos sapores; Exemplum habet *SALMUTHI cent. 2. observ. 62. de virgine* qua inter alia calces parietum abrasas devoravit & carum deprædicavit suavitatem & dulcedinem: hic certum est fuisse depravatum gustum, calx enim est admodum acris. *BORELLUS* habet Exemplum cent. 4. observat. 2. de *Virgine Picante* quæ ster cora humana comedit, quæ non sunt adeò sapida, & tamen cum insigni gustu appetita deglutivit: Unde certum est affici gustum: non enim possent talia ingeri nisi esset simul depravatus.

Res probabilis est quod *suppressio Mensium det Picam*, quoniam sanguis separatus in vasis uteri externa vel alia ex causa coagulatus; stagnans inquinatur, & sensum sensimque regurgitat in totam massam sanguineam. Unde afficitur lymphæ, quæ per internamunicam stomachi glandulosam transfluidans, uti dat fermentum stomachi, ita dat augmentum salivæ: Dum ergo saliva infecta est non potest non etiam lingua affici & gustus depravari: Unde saliva non minus quam fermentum stomachi vitale simul affectum est in *Pica*. *FRACASSATUS in Epistola de lingua pag. 255.* quidem vult deducere gustum depravatum à papillis lingue vitiatas: Sed ego consultius puto si constituitur in saliva.

Afficitur denique *Odoratus*: Exemplum affecti odoratus habet *SALMUTHI cit. loco observ. 63. de Virgine*, quæ insigniter à favore veterum librorum à Tineis Blattisque eroforum afficiebatur ita ut nates per totum diem in tales libros immitteret, quod odorem suavem, ut dicebat, hauriret. *BORELLUS cit. loc.* habet exemplum de *Virgine Picante*, quæ afficiebatur odore Corii, quæ semper in ore detinuit & masticavit ut perciperet odorem suavem. Hæc probant esse non solum affectum stomachum, sed insimul phantasiam, gustum & odorem.

Quod verò singularis sit fermenti stomachici depravatio confirmat exemplum *HILDAN.* qui cent. 1. observ. 37. refert *Picam oboriam ex ulcere faucium in quo pus generatum*: Unde *haleces*, *Pisces*, & *carnes fumo vitiatas* & similia *salva* appetita facillimè deglutiebant, non appetita admodum difficulter. Fundamentum consistit in hoc: Ex ulcere faucium cum semper bullierit pus, quod derivatum fuit in stomachi cavum, hinc factum ut determinatum fuerit stomachi fermentum: Unde videmus appetita fuisse talia salia & salita. Ex hoc patet solutio controversiæ. An in *Pica* appetantur similia an vero contraria? an appetantur ea quæ conveniunt cum fermento stomachi, an verò quæ non conveniunt? Respondetur, appetunt ea quæ sunt similia & quæ se habent ut obiecta convenientia ad activitatem fermenti stomachici seu in quæ possit agere & digerere: reliqua omnia rejiciuntur.

Dicunt *Picam esse consequens in mulieribus gravidis* seu in quibus *suppressi sunt menses*. Cæterum *RIVERIUS* habet exemplum de *Fela Picante* quæ devoravit, calces, carbones & similia: sed hæc non sunt *gravidis*, potius semen, vel aliud quid fuit suppressum: & hoc probare possunt & confirmare similiter *Pueri & Infantes Picantes*. Sic *FABER curat. 62.* habet exemplum de *puero trium annorum Pica laborante*, qui cineres &

terram efflagitavit, lac vero & alios cibos omnino respuit. *FOREST. lib. 18. observ. 7. in Schol.* habet exemplum de pueris crustas & calces parietum avidè deglutientibus. Nec pueri tantum sed etiam viri non raro *Picam laborare depræbentur*. Nam sicut certum est laborare viros affectu suffocationis hysterice similis, ita etiam prostant exempla virorum similiter *Picam laborantium*. Exemplum plura videbitis in *SCHENCKII observationibus lib. 3. observ. 33. p. 561.*

Malum hoc non raro est hereditarium, exemplum habet *ROSEGA lib. 2. consil. 29. de Puella 14. annorum* quæ à tenera ætate infantili calces parietum & laterum fragmenta appetit & detereri nullo modo potuit: ratio quia mater gravida familia affectarit: unde character hereditario affecta fuit.

Quæstio est, an in *Pica* quando extraordinaria ingeruntur hoc fiat sine aut cum nocimento agri. Nam prostant exempla quod devorentur inordinata & non nocent. Respondetur sicuti in ordinario victu sobrietas est cardo diætæ, & alimenta moderate assumpta conducunt, immoderata verò nocent, ita in *Pica*, si assumantur inusitata, non minus copiosa, contraria & nociva non sunt. Sic *Tulpius* habet *Observat. lib. 2. cap. 24. de muliere gravida*, quæ tempore gestationis 1400. *Haleces* (sed non unà vice) devoravit sine noxâ. Stupenda sunt ea, quæ habet *PLATERUS in observationibus lib. 1. p. 240. de puella*, quæ comedit cepam sub cineribus coctam & buboni psilentiali applicatam citra noxam; cum tamen certum fuit cepam venenò fuisse imprægnatam. Idem *PLATERUS* refert de seipso, quod assumpsit aliquot cochlearia Theriacæ absque ullo nocimento.

Sic quoque prostant exempla sine noxâ similia fuisse assumpta, sed non nisi nimis copiosè. Nam appetitus determinat assumenda: si ergo assumuntur ordinate non nocent, alias inordinate assumpta optime sunt venena. Mira prostant hinc inde exempla satis cognita. Unum habeo quod tarum ex Medico Gallo de la *Forêt in notis ad Cartesum de homine, de puella quæ comedit lapides*, qui gratiores fuerunt quando ad tempus radiis Lunæ expositi fuerunt.

QUOD ATTINET SIGNA.

Res est clara quoad *Diagnostica*. In *Prognosticis* distindè pronuncianum. Nam circa noxam possunt comedi res appetite. Vetus hic observetur in *pregnantibus appetitum non ferre denegationem rei appetite*: cum notum sit de muliere, quæ duabus vicibus dentibus invastit in pectus cuiusdam viri qui primum morsum pertulit, alterum vero reculavit: unde factum ut duos filios in lucem ediderit unum viventem alterum mortuum. Memorabilius exemplum habet *SALMUTH de Gravida*, quæ *Pica laborans habuit libidinem vellicandi barbam Lantionis*: unde egregiam partem evaluit. quod etià alterâ vice fecit, tertiâ vice lanio denegavit: hinc peperit tres fœtus, unum mortuum & duos vivos, in his quoad prognosin sumus cauti & circumspecti.

METHODUS MEDENDI

Imprimis evacuandus est stomachus vomitorio; in noxâ *Gravidis tutius: in gravidis cautius* in 1. 2. & 3. mense & quidem in iis qui facillè vomunt: in ultimis 4. 5. & sequentibus mensibus non sine periculo propinantur vomitoria: ergo tunc cautius discamus mercari. *FABER* pro vomitorio utitur *sale vitrioli vomitivo*, ut & *Mercurio vitæ*. Sed ejus *Mercurius vitæ* tutius exhibetur quam sal vitrioli vomitivum, ex eo, quoniam hoc tantum est vitriolum ad albedinem calcinatum, hinc inimicissimum stomacho, adeò ut, si tantillum residet, soleat arrehere ex acere instar capitis vitrioli mortui sal, regenerari & multiplicari & stomachi robur atque vires dejicere & prosternere, *Mercurius vitæ* per se est satis tutus.

Præmissis vomitorio opera danda, ut corrigatur labes in fermento stomachi, quod vix potest fieri, nisi remo-

veatur causa istius; si menses suppressi provocentur: si alia tollantur.

Hinc denur stomacho grata acida, sic enim fit, ut Acor fermenti naturalis reducatur & appetitus depravatus sic corrigatur. Inter hæc *Cydoniorum, Limonium, Aurantior. Citri. Granator. succi* sunt egregii: specificè commendatur *Aqua Pampinorum vitis*, primo verè ex vitium furculis incilis extillans, quæ est imprægnata subtili Tartar. seu aciditate, ratione cujus corrigit ventriculi labem & appetitum reducit, convenienter permiscetur cum *Aqua Theriac. cal. in Julepsi succi citri. & aurantiorum*, quoniam hi sunt singularia stomachica. *RIVERIUS cent. 4. observ. 93.* Specificè commendat pulverem stomachicum *QUERCETAN. compl. & pulv. Croci hereditario affecta fuit.*

Commendantur etiam *Cappares Acero conditi*, ceteri experti quibus nonnunquam etiam solent addi *semina carminativa anis. fœnicul. carvi. Potus vini generosioris* non inconueniens est, quoniam in vino singularis vis restaurativa stomachi, imprimis si sit infusum super folia *Menth. vel Portulacæ*. *LINDANUS in Collegio super HARTMANN. conservam rosarum acidulatam cum Spiritu Vitrioli* commendat, cui addit pulverem *Zedoaria* in hac forma.

℞. Conser. rosar. ʒv.

Pulver. Zedoar. ʒj.

Spiritus Vitriol. q. f.

ad grat. acidit.

D. S. Electuarium de quo subinde aliquid assumitur, ter de die, mane, meridie, & vespere, continuetur tandem donec cesset affectus, nam dicit esse expertum. Loco *conservæ rosarum* melius esset si reciperetur *conserv. menth. crispæ Vitriolat.* nam est singularis in hoc affectu. Quæstio est an ven. sect. conveniat in *Pica*? de iis in quibus menses suppressi, dubium non est, quin *saphana sectio* suo tempore instituta, multum adferatur auxilio. Inicrim non opus est ut ven. sect. in talibus affectibus planè omittatur, & non nisi in sanguinis copia administratur; quum natura per hæmorrhoidum fluxum quandam liberaverit: Sic refert *RHODIUS in Observat.* de quodam qui *Malacia* insigni laboravit & curatus fuit solo hæmorrhoidum fluxu: Cum ergo hac in parte ducem habeat naturam, non opus est, ut ven. sect. omittamus; E contra ubi purgantia per inferiora administranda, admiscendum est aliquid *Mercurii dulcis vite preparat.* *AGRICOLA* miscet cum Extracto *Hellebori nigr.* purgando mulieres non gravidas, ex mensium suppressione, *Pica laborantes, hoc modo.*

℞. Extract. Helleb. nigr.

Mercurii dulc. cit. preparat. an. ʒß.

Extract. Colocynth. gr. j.

c. f. q.

Succ. Cydonior.

Fiant Pilul. purg.

Convenit quoque *Aqua Cinamom. cydoniat. vel sola* vel cum *Elix. Menth.* imprægnat. & acidulata cum tantillo *Spiritus Vitriol.* philosoph. formula hæc est.

℞. Aqu. Menth. Meliss. c. v. ana ʒj

Cinamom. cydoniat ʒij.

Elix. Menth. ʒj.

Succ. Cidon. Citr. ana ʒß.

Spir. salis dulc. ʒj.

Sirup. de succo Cydonior. q. f.

ʒj. ʒiβ. pro libito.

Nam Sirupi non benè præferuntur in magna dosi propter admixtum saccharum:

Mil. F. mist. stem. cc.

de qua subinde cochlearia aliquot sume.

Sylvius in præxi Modernorum commendare solet *salia volatilia* non communia, sed oleosa, seu oleis vegetabilium imprægnata. Sed cautè adhibenda, quoniam sunt generosa nimis, & metus est ne aliquando causent abortum.

Substitimus in Affectibus qui pertinent ad læsam famem, quos inter restat *Appetitus nimius*.

APPETITVS NIMIUS.

Appetitus nimius. Est quando plus quam natura legitimus cursus permittit, appetimus. Hic Duplex vocatur nomine: Uno *Appetentia Canina*, altero *Bulimus*.

Appetentia Canina dicitur à similitudine canum, quoniam taliter affecti alimenta comminuunt, deglutiunt, digerunt, interdum etiam evomunt, inſtar canum.

Bulimus. *Bulimus* vox græca, ratione corapositionis autem denotat *ingentem Famem*. Differentia est hæc: si qui laborant fame Canina, avidè comminuunt, & digerunt alimenta; aut subitò indigesta evomunt: *Bulimus* verò est magna fames, ita ut agri ob nimiam famem deliquim animi patiantur. Recta ergo *Bulimus* est defectus animi ob nimiam famem. *Appetentia Canina* est nimia fames quando copiosè ingeruntur & digeruntur alimenta, vel indigesta per vomitum rejiciuntur.

CAUSA appetitus aucti tam in *Bulimo* quam *Appetentia* Caninâ in genere est *succus acidus corrosivus in stomacho residens, & ejus officium sinistrum insigniter morificans*.

In hoc ipso omnes omnino medicorum sectæ conveniunt, veteres enim dum producant succum melancholicum, hoc ipso succum acidum in stomacho confirmant. Nam Hippocrates ordinariè melancholicum succum per acidum describit, dum subinde melancholiam comparat cum aceto acerrimo. Dum ergo dicunt veteres melancholiam esse causam *Bulimi* & *Appetentia* Caninæ, eo ipso dicunt esse acidum.

Alii producant *bilem porraceam & aruginosam*. Cæterum in hac bile, si datur, primariò peccat acidum. Unde etiam infantes, quibus frequens est rejectio talis bilis porraceæ, & aruginosæ, tunc temporis patiuntur tormina ventris & exulcerationes ani; propterea quoniam acidum etiam has exulcerationes producit, quæ tamè curantur per illa quæ acidum absorbent. Hinc idem est ac si dicant peccare acidum corrosivum in stomacho. *Hermeticorum Schola* uti Microcosmi actiones & operationes per Macrocosmum definit, confugit ad *Spir. salinum Erusinum famelicum & Vitriolicum*, qui spiritus salinus acidus & acris cum sit acerrimus in stomacho, ut quicquid ingeritur promptè celeriterque concoquatur; & à quo omnia assumpta tanquam à fortissimo menstruo dissolvuntur.

In hoc ergò omnes conveniunt quod acidum sit nimium, vellicans stomachum.

Nec deest *Experientia: acida assumpta* imprimis vero acetum, *Succus Citri*, *Spir. Vitrioli* & similia, appetitum naturalem provocant, quatenus sunt acida. Unde à similitudine effectuum poterit argumentari quod etiam fames canina præternaturalis à simili acido succo proveniat. Confirmat hoc ulterius *Experientia* eorum qui laborant appetentia nimia. Hi enim qui jejuno stomacho vomunt, rejiciunt succos insigniter acidos. Quale exemplum habet *FONSECA* (fuit Medicus Papæ) lib. 2. obs. 86. de quodam adolescente qui solitus fuit singulis mensibus rejicere per vomitum succum crassum inspidum nigrum, postmodum vero successit appetentia canina, quo tempore ea quæ rejecta omninò fuerunt acida. Cæterum ordinaria quidem hæc est causa appetentia canina seu *Bulimi*, acidum peregrinum nempe in stomacho abundans & vi corrosiva præditum. Extraordinariè autem fit ut appetentia Canina oriatur à *Vermibus*. Exemplum sunt rara, quædam tamen tum à veteribus, cum etiam Modernis Medicis allegata. Exemplum à *TRALLIANO* observatum, quod etiam habet *ZACUTUS LUSITANUS* lib. 2. med. princ. hist. 68. item *SCHENCKIUS* lib. 3. obs. 27. pag. m. 559. de muliere intensissimo appetitu affecta, curata tamen per usum *Hieræ* id est medicamenti ex aloë parati, cujus

usu vermem admodum longum excrevit, & ita à fame Canina liberata fuit. Vide *ZACUT. LUSITAN.* qui refert hoc, elegantem habet discursum de hac materia. Mini etiam aliquando *D. MICHAEL.* cucasse foeminam scorbuticam similiter appetentia caninâ laborantem, quæ post usum succi *Nasturtii* aquatici rejecit lumbricum latum insignis longitudinis, & exinde appetentia canina promptè cessit.

Verum an vermes soli possint inducere appetitum caninum merito dubitatur, propterea quoniam taliter appetentes uti promptè appetunt, ita promptè digerunt, quod fieri nequit à vermibus: Putarim ergo unâ cum vermibus in Intestinis adesse succum acidum *Estrinum* nimium à quo oriatur, appetitus & etiam digestio non solos præsupponit vermes, qui dubio procul vellicando & morficando malum insigniter augebunt. Cæterum ut ut tales caninâ appetentiâ laborantes multa devorent & citò digerant, raro tamen solent pinguescere, sed potius emaciantur: Ratio est quoniam in talibus ob acidos succos & aciores massa sanguinea redditur aspera & minus nutritiva. Nutritio namque nostræ corporis fit à succo blando, pingui, chylo & subdulci: unde eorum qui probe nutriunt, massa sanguinea est semilactea, quod videmus in Infantibus. In his verò cum desit talis succus pinguis chylosum quia potius abundet acidum; fit ut tales propter asperitatem massæ sanguinæ minus nutriantur sed potius emacientur. Videmus hoc in Scorbuticis qui laborant Atrophia propter excessivum acidum rancidum à quo massa sanguinea, aspera reddita minus potest nutrire corpus. Unde rarum est Exemplum quod habet *AMAT. LUSIT. cent. 7. cur. 37. de muliere melancholicâ ingenti fame correpta*, quæ ob id multa & copiosa devorabat, & cum arida fuisset & emaciata, exinde tamen postmodum pinguis fuit reddita. Rarum uti dico hoc est, interim si consideremus statum mulieris ætæ, quæ fuit melancholica, patet solutio dubii. Ex dictis patet famem caninam non esse morbum adeo frequentem. Unde mirum est quod observata fuerit fames canina Periodica. Sic *SCHENCK.* in l. 3. obs. 31. p. 560. habet historiam de fame canina Periodica quotannis circa solstitia invalente, & quidem tantummodo 20. dierum spatium persistente, insequente ingenti ciborum fastidio. Idem *SCHENCK.* habet similitur Exemplum similis famis seu *Appetentia canina* *Epedimicæ grassantis*, lib. 3. obs. 26. pag. 559. Quod similiter admodum rarum est.

QUOD ATTINET SIGNA.

DIAGNOSIS est facilis.

PROGNOSIS est citra periculum; nisi 1. ob animi deliquim interdum imminet morbus, aut exinde deficit æger.

2. Post morbos imprimis febres in statu reconvallescentia sæpius solet invadere appetentia canina, quæ tamen est sine periculo: Signum potius est recolligens se naturæ. Cæterum nisi agri sint moderati & temperati, aut si nimis concedantur solent pati recidivam.

3. *Bulimus* superveniens morbis Chronicis Quartanam, Hydropem, &c. raro est citra suspicionem funestæ exitus.

QUOD ATTINET METHODVM MEDENDI.

Quæ sunt primariæ Indicationes?

1. Est ut temperetur succus iste acris, ut acrimoniam suam amittat.

2. Ut temperatus ita, vel corrosivitate sua exutus, postmodum evacuetur. Si enim humorem velis purgare antequam temperetur à sua acrimonia, metus est ne pessima inferat symptomata: si enim succum vis evacuare per vomitum metus est ne cholera morbus concitetur, uti rectè putat *HARTMANNUS*: Si velis per inferiora purgare metus est ne exulceret Intestina & ita inferat affectum *Dysenteria* similem.

Ea quæ temperant acrimoniam istam sunt triplicia, Aut sunt *salia alcalia* dicta tam volatilia quam fixa, quæ

quæ acidum omne præcipitant & in salsum aut inspidum transmutant. Sic v. gr. si *Spir. Vitrioli* acido, imò acidissimo addatur sal Tartari fixum exinde *Spiritus Vitrioli* omnem aciditatem amittit & fit planè inspidus.

2. Temperant acidum corpora terrea quæ acidum in se absorbent, & ita ejusdem activitatem temperant. Sic v. gr. si aceto acerrimo infundas oculi, canror, fit ut acetum corrodât oculos canrorum, qui absorbent in se omne acidum & exinde acetum fit inspidum.

3. Corrigit acidum omnia ea quæ acrimoniam ejus obtundunt, qualia sunt pinguis aut mucilaginosi aut his similia quæ obtundunt acidum & temperant.

QUOD ATTINET MATERIAM Medicam.

Ad *alcalia* seu *salia fixa & volatilia* pertinet *Sal Tartari*, *Abſinth.* in genere, *salia fixa vegetabilium omnia*, *sal cardui benedicti*. Cent. minor, item *salia volatilia*, quæ inter eminet *sal urina* sale volatili turgidum. Hæc si hauriantur potenter coërcent appetitum quemcumque nimium, item *Spiritus urina*, *Spiritus Corn. Cerv.* & similia *salia volatilia*.

Pertinet huc etiam, *Cepæ allium*, & similia simplicia *sal. volat. acri prædita*. Inter *Terrea* sunt *Oculi. Cancr. Corallia Margarit. Creta, Lap. Hæmatit. CC. usum*, & similia quæ omnia absorbent acidum & ita temperant ut deponant acrimoniam. *Bolus Armena* huc pertinet non minus quam *Ferra sigillat.* Hæc namque acidissima acida temperant: item *Ferrum & omnia Martialia*; quæ quoniam acidum quodecumque imbibunt, non tantum in *Appetentiâ* canina sed in specie in *Malo Hypochondriaco* sunt convenientissima: sive, sit *Limatura Martis cruda*; sive *crocus Martis aperitivus* quicunque, sive *Tinctur. Martis* quæcumque: Hoc observetur in præparatione *Martialium* pro hoc usu ne præparentur eadem nimis acidis: ubi enim ferrum ab acido semel est saturatum extra corpus, tunc sanè nunquam intra corpus acidum amplius potest absorbere. Dabo exemplum pulveris præscribendi contra *Appetentiam* Caninam ex modo citatis subjectis.

℞. Corallar. rubr. pp.
Limaturæ Martis minutiss. trit.
Oculor. Cancr. ana ʒʒ.
Matr. Perlur.
Lap. Carphon. ana ʒj.
Croc. orient. ʒʒ.
misc. F. Pulvis.

Assumendus copiosè in jusculo pingui, sufficit pro duabus vel tribus dosibus pro ut magis vel minus appetit æger.

Si volumus remedium ex salibus, potest sufficere hæc formula.

℞. Sal. Absinth.
Cent. minor. ana ʒj.
Antimon. diaphoretic. ʒʒ.
Sal. viol. CC. ʒʒ.

aut loco hujus sal vol. urinae aut quodcumque aliud.
Elaosachar. Anis. aut aliud.

pro odore & sapore q. s. ʒʒ. ad gr. xv. pro ut magis vel minus volumus medicamenti saporem.

misc. f. Pulvis pro dos. ij. aut iij.

Possunt & inservire alia ex *CC. usum, creta* & similibus.

Denique quod attinet *Oleosa*, sunt hæc: *Olea expressa* & in specie *Olea destillata*. Expressa sunt *Oleum Amygdalarum dulcium, Lini*, quod egregium in *Pleuritide*, *Butyrum, tus pingue*: Destillata ut *Oleum, Anisi, Carvi,*

& præ ceter. *Caryophyllor.* quod potens est in absumendo acido quocumque; Unde etiam rigores Febriles ab acido ortos compescit. Pertinet huc vitellum ovi ad duritiem coeli: quod valde prodest in appetentia canina: ratio est quoniam vitellum ovi ita præparatum in se continet plurimum sulfuris & olei. Unde etiam inde paratum oleum ovorum uti notum est. Unde hoc oleum vitelli ovorum obtundit vim acidi in *Appetentia* canina ut cesset, & exinde appetitus ad naturalem statum redeat. Commendantur prætermodò dicta etiam alia, v. gr. *Cochlea, Cancr. fluviatiles, Caro suilla*, hæc enim est imprægnata suo copioso sale volatili & difficillimè digestionis seu coctionis, unde enervat vim acidi. Commendantur in *Diaeta cerebræ Animalium* imprimis *butyro fixa*. Cerebrum animalium enim in totum est oleosum & pingue, & ob id obtundit acrimoniam corrosivam succi acidi in appetentia canina. Præterea commendatur *Oryza cum multo butyro & lacte cocta*; hæc namque sunt oleosa. Similiter pertinent huc *Pinea & Pistacea*, oleosæ non minus, quam *Amigdalæ dulces*: ratione olei conveniunt *Spir. omnes vegetabilium inflammabiles* Hi namque nihil aliud sunt quam olea volatilitata per fermentationem, & constant ob id blando acido pingui imprægnato sale volatili plantæ.

Undè *Spir. vini* aut solum *vinum generosum* appetentiam caninam sedat. Loco spiritus vini simplicis convenit *Spiritus Mentha* aut *salvia*. Aut *vinum generosum cui infusa saliva & Absynthium* horum enim sal volat. oleosum temperat omne acidum.

Faciunt huc quoque *Essentiæ Absynthii, Pulegii, Melissæ*, imprimis si cum his maritentur olea destillata e. g. *Carni* & similia: hæc enim citra noxam temperant acidum in stomacho.

Denique hic non inèpre subjiciuntur *Narcotica* adeoque sensum ventriculi stupefacientia, quo minus orificium sinistrum percipiat vellicationem. Hæc ipsa tamen cautissime sunt usurpanda, quoniam palliant tantum affectum non vero revera curant: Huc pertinet *Laudanum Opiatum* notum: loco hujus substituitur *Theriaca*, uti etiam *Mirbrida*. Hæc duo enim *Laudano* opiato seu basi sunt superstructa; solanum furiosum seu *Maniacum* cum vino infusum, si hauriatur, quæcumque *Appetentiam* dejicit, uti expertus est *CASNERUS in Epistolis*, qui videatur, quoniam est admodum elegans discursus quem de hoc habet.

His modis temperatur acrimonia succi stomachi appetentiam Caninam causantis.

Quando ita est temperatus venit expurgandus: Nam hic succus faceſcit omnino in serum, ut possit evacuari citra noxam.

Huc faciunt quæcumque *Purgantia* imprimis autem *Panchymagogum CROLLII*. Item *Extractum Agarici* aut *Agarici*, quæcumque ratione usurparum tam infusione quam in substantia. it. *Senna & species Hierarum*, & Medicamenta ex *Aloe* parata. Imitandus hæc in parte *FORESTUS scilicet. 3. l. 18. obs. 5. p. 138.* habet exempl. appetentia caninæ cum vomitu acidorum, quæ sola fuit curata per has *Pilulas*.

℞. Mass. Pilular. hier. simpl. Galen. ʒj.
Rhabarb. optin. pulver. ʒʒ.

c. f. q.
Infusion. rosar. sirupi.
F. l. a. Pilulæ.

Quod cum aliquoties fuisset hæc usurpatum hoc Medicamentum vomitus morbusque cessavit, & hæc ratione etiam alius juvenis fuit curatus.

Dixi antea succum acidum temperatum sub forma feri posse evacuati. Unde etiam ad purgantia refertur *Salapa* quæ mire serum expurgat. Hinc potest præscribi pulvis purgans ab amico quodam expertus.

℥. Radic. Jalapp. pulv. ʒß.
Resin. Scam. gr. v.
Tartar. vitriolat.
Linitatur. Martis præp. an. ʒß.
(si adfit nimia acrimonia)
misc. F. Pulv. purg.

Quæ supradixi de *Theriaca* etiam confirmantur à FONTANO in *Curat. & resp. p. 74.* Ubi refert de Ancilla insatiabili appetentia tribus mensibus detenta una cum crebro vomitu, quæ ipsa cum assumptis vomitoriis ex Antimonio & sepe vino postmodum recreasset, assumpta ʒj. *Theriaces* omnino fuit curata. *Bolus Armena.* superius commendari quod confirmat. FORESTUS lib. 21. *observ. 28. in Scholio.* ubi refert morbum quendam Famem Epidemicam appellatum, ex eo quod ista Fame correpti satiari non poterant: Omnes tamen ista fame Epidemica correpti fuerunt sanati solo usu *bolus armen. ita* quidem ut post ejus usum simul copiosissimi vermiculi fuerint rejecti. Non minus notatu digna est observatio M E A R Æ qui in *historiis medicis p. m. 159.* refert. Bulimum repentinum sponte natura succedente gravi Diarrhæa curatum.

QUOD ERGO ATTINET BULIMUM.
Cum sit defectus animi propter nimiam famem optime curatur per vinum, quod quo generosius est eo magis satisfacit scopo Medici. Omnes enim Authores ab HIPPOCRATE, ad hanc usque ætatem commendant vinum idque generosum quod abundat sulphure & spiritibus volatilibus, quo potentius possit temperare acidum: Vinum *Malvaticum* præ reliquis generosum. Loco vini simplicis potest fieri *Hippocraticum cui nunc mosch. & Cinamom. infusum* fuisse: hoc sane vinum multum conducet. Præterea Mica Panis vino intincta naribus applicatur: nam ipse odor panis folius commendatur ad *Bulimum*, magis ergo convenit si intingatur in vinum, aut si frustulum panis vino intinctum comedatur: nam certum est quod vinum & panis Bulimi paroxysmum subito coercent, pergo autem ad

CAPUT II.

DE SITI LÆSA.

NOTUM est quod appetamus etiam liquida, eum tamen in finem ut interserviant instar vehiculi tamen nutrimentis intra corpus distribuendis, quam excrementis extra corpus eliminandis; Ille liquidiorum appetitus *Sitis* naturæ cursu, ad solam aquam fertur, ex quo omnia animalia sola aqua pura & simplici sunt contenta: Homines vero per artem nutrimentum cum vehiculo conjungunt uti videmus in *Cerevisia*, dum simplicis alicujus v. gr. hordei grana incoquantur aquæ & ita mucilaginem hordei nutritivam eliciunt & sic vehiculum nutritivum acquirunt.

Sitis seu appetitus humorum leditur tribus modis. Aut enim *nimia* quod frequentius, aut est *deficiens* quod rarius; aut *depravata*, ut loco consuetorum appetantur absurda & inconsumpta.

QUOD ATTINET SITIM NIMIAM.

Præsuppono ex Physiologicis in *siti nimia partes affectas esse Fauces, & Gulam.* quæ partes vellicata à sale acris & salso inducere possunt istiusmodi Appetitum liquidorum humorum *sitis* dictum.

Huc concurrunt *saliva defectus* quæ alias abluit fauces; Aut si & ipsa nimis salia est, ut in *Hydropicis, Cachecticis & scorbuticis*: in talibus casibus tantum abest ut saliva compescat sitim ut potius exasperet. Videmus quod post usum salitorum aut Piperatorum habeamus magnam sitim, ubi nil aliud percipere pos-

sumus, nisi vellicantem & morlicantem sensum in *Faucibus & Larynge*: quod monstrat, sitim esse in *faucibus*: Unde sitis ab assumptis vel gargarisatone potest tolli abluendo nimirum fauces.

Sitis ergo præternaturalis nimia oritur, imprimis à salibus subtilibus nimis acris & copiosis fauces pungentibus & vellicantibus sive hæc salia sunt, sive sint pure salia in *Hydropicis & scorbuticis* obvia, uti & salis à *Lympha salia*, afflicti: Hujusmodi salibus aut per effervescentiam febrilem ex præcordiis exhalantibus, aut lympham salivalem imprægnantibus, linguam, fauces & gulam vellicantibus, & ita sitim producentibus.

Hic defectus *salivæ*, quando eadem non sufficiens abluendo os & fauces *sitis naturalis & præternaturalis sit causa*: hinc post purgantia sequitur sitis, quia exhausta est & subducta *Lympha*. Hinc qui diutius loquuntur percipiunt sitim quia desinit saliva ordinata; hinc in *febris* præter salia biliosa acris nimis urgens est sitis propter defectum *salivæ*, qui in febricitantibus est familiaris adeo ut lingua arida & non raro fissâ deprehendatur.

Verum ad sitim vel augendam vel minuendam multum facit *consuetudo*: hi enim, qui sunt afflicti magnis *potationibus crebrius solent sitire*. Exemplum huc faciens elegans habet *Alex. Deodat. in suo Valeriana-vio p. m. 26.* de Puella septenni admodum siticulosa & bibacula idque propter nutricem siticulosam à qua fuit lactata quæ per consuetudinem ita fuit, & sic in infantem cum lacte hoc malum transtulit.

In Genere *Differentia sitis* hæc observetur, quod affligat aut cum ardore febrili aut sine eo: quod posterius in *scorbuticis* obvenit, & probe hæc differentia notanda in Cura.

Signa DIAGNOSTICA æger scit.**PROGNOSTICA.**

1. Si æger sitiens non conqueratur de siti malum: ratio, quia aut innuit adesse *Delirium*, aut innuit omnimodam omnium facultatum gubernantium corpus *prostrationem*, & imminentem mortem.
2. Sitis in febris ardentibus parca, est admodum suspecta. Unde non sit securus tunc Medicus. Quod attinet.

CURAM seu METHODUM MEDENDI.

Eò dirigatur ut 1. angeatur *lympha salivalis* per aquosa. 2. Ut temperetur sal acre fauces vellicans: temperatur autem vel si sit urinosum seu bilis, tantum per acida: (unde *Julapia acida* sunt frequentia in *febris*) aut temperatur si sit sal salium per subdulcia aut pinguis. 3. abluendo fauces sitis compescitur quod ordinariæ sit per *Gargarismata*, quoniam sitis est faucium affectus.

Quod attinet hos scopos: Verum est, aquam appetere naturam, sed in illa propinanda *simus cauti*, prostant enim exempla non pauca eorum qui ex *nimio aqua frigida potu sunt demortui*. Tria recenset *AMATUS Lusitanus cent. 2. cur. 62.* Item *SCHENCK. lib. 3. observat.* Exemplum habet, quandam ex subito aqua frigida post pastum potu mortuum esse. Similia exempla extingtorum à frigida potu videbitis in *MARCELLO DONATO in Histor. medicæ. mirabil. lib. 4. cap. 6.* Sin vero non imminet mors, metus est ne periculosum *Asthma* inducat, idque propter coagulationem sanguinis in præcordiis, ab aqua frigida factam. Tale observavit *GABELHOVERUS in cent. 2. cap. 17. & 18.* alias noxas prætereo. Rarissimum est quod habet *BARTHOL. cent. 3. observ. 89.* de mulieribus Gronlandicis per aquam frigida potam curatis: sed uti dicarum hoc est, & potius ipsarum *Idiosyncrasia* tribuendum quam imitandum.

Raro ergo aut nunquam aqua simplex usurpana.

Potius

potius appropriata quæ salium acrimoniam temperant sua aciditate adhibeantur.

Hæc nimirum sunt. *Acetosa*, *Portulac.* *Seimpervivum & similia*, item *pruna acida*, fructus *Citri*, *Aurantiorum*, *Granatorum*, *Acidorum*, *Berberes*, *Ribes*, *Cydonia* & omnium horum succus: item primi omnium *Tamarindi* qui in *febris* præter hoc, quod sitim compescant, etiam æstum impediunt, & blandissime alvum subducunt. Ex his succis parati *Sirupi* eundem habent usum ut non adeo potentem propter admixtum *sacharum*. Pertinent huc succi expressi ex *sempervivo & portulaca*. In *sempervivo* esse singularem vim contra æstum probant *Anginosi*. Item tam *Acetum simplex* quam *rosaceum & vinaceum*. Sic aquæ distillatæ *Portulacæ*, *Lactucæ*, *Nymphææ* imprimis *aque fragor. it. phlegma vitrioli*, modo legitime distillentur, ut participet aliquid de sulphure vitrioli. Item *phlegma sulphuris*. Hinc etiam *spir. vitrioli* tam simplex quam *philosophicum*, seu *spir. salis spiritus sulphuris*, & in siti in febris malignis; *spiritus nitri* *spiritus mineralis* compositi qui aliàs vocantur *Clystes* per retortam tubulatam destillati sunt admodum elegantes & vocantur etiam propterea *acidulæ artificiales*. *Clystus* paratur ex tart. Antim. & nitr. aut ex tart. Antim. & sulphure, aut aliis modis quibus omnibus elicitur, *spiritus acidus subtilis* qui instillatus potui egregie sitim extinguit: *Tincturam rosarum & violarum* prætereo: imprimis convenit *Tinctura flor. bellidis* quæ est egregia in pleuritide & sitim compescit Pertinet huc *Epaticum rubrum*, pulvis acidus ex *Cremor. tartar. spir. vitri. & Tinctura Santalorum* constans: Præ cæteris notum est quod egregie conveniat, *Lapis prunella* s. nitr. fixum, sive simplici sulphur. sive quod melius est sulphure Antimonii in præparatione Antim. diaphoretici sit fixatum cum hoc habeat vim contra malignitatem pestis, hinc egregie temperat salia & sitim coercent.

Lac & serum lactis imprimis nitro volatili turgitum, quod in febris imprimis scorbuticis æstum compescit sive solum propinetur, sive solvatur in sero lactis *lapis prunella*: sive aqua destillata seri lactis modo legitime distilletur. Loco lactis naturalis, sunt emulsiones artificiales quæ sitim temperant: Ex *seminibus* frigidis majoribus, ut *Portulaca*, *Lactuca papaveris albi*, aut etiam emulsio paratur ex *Hordeo*. Ex his variæ possunt fieri formulæ, imprimis ex *Acetosa* sit elegans Formula: nam *Acetosa* radix, folia & semen, liquorem seu aquam tingunt colore rubeo instar vini rubri: Unde ægri decipi possunt talibus: *P. LATERUS* describit tale medicamentum scil. rad. & fol. acetosa coquit in aqua in quo decocto solvit postmodum syrupos aut succos appropriatos: hoc modo.

℥. Decoct. rad. & sol. acetos.

ʒij. add.

Succ. Acetosæ recent. expr. ʒiij
Sirup. Ribium aut Granator. ʒiij.

F. Julep. ad sitim extinguend.

Usitatum aliàs est *Decoctum Hordei simplex*, hoc enim subpingue est; unde egregie temperat salia siticulosa ut

℥. Decoct. hordei simplic.

in Febrî maligna.

cum CC. aut rad. scorzon. ʒij.

Succ. Citri.

Cydonior. an. ʒiij. vel ʒiij.

Tinctur. Flor. Bellid.

Rosar. an. ʒij.

Spir. vitrioli aut salis q. s.

pro grato acore.

Interdum etiam additur *Sirupus acetosæ Citri* aut *Ribium*, sed tamen non semper est necessarium.

F. Julep. ad sitim extinguend.

Interdum *Julepi instar Tincturarum* ex tempore præ-

scribuntur qui sunt gratissimi. Modus est hic.

℥. Rosar. incarnatar. ʒvj
irrorentur spir. vitrioli q. s. infundantur in f. q. decocti hordei simplicis, v. gr. ʒiij. aut ʒiij. stent in loco calido donec suaviter rubescat liquor. Colaturam ℥. & sinus leniter abstergere adde,

Sirupi Jujubini

Acetositat. Citri.

Ribium an. ʒj. misc.

F. l. a. Julapium gratum.

Loco decocti hordei interdum non sine fructu præscribitur *Decoctum Tamarindor.* uti monui, ubi opus est blanda alvi subductione Modus sit talis.

℥. Pulvæ Tamarindor. ʒij. vel ʒiij.
Tamarind. contusor. ʒij. vel ʒiij.
coqui. in f. q.

Aquæ simplic.

colatur add.

Tinctur. rosar.

Violar.

Bellid. an. ʒj.

Sirup. Ribium.

Berber. an. ʒj.

misc.

F. Julep. ad sitim extinguend.

Sunt nonnunquam subiecta quæ non possunt perferre acida: In tali casu optimum est *sal prunella* s. nitr. fixum quod est egregium in compescendo sale quocunque etiam *Hydropicorum* quoniam urinam movet; Præscriptionis formula quæ est grata cum aliàs nitrum sit nauseabundum est hæc.

℥. Aquæ decoctionis hordei. ʒxx.

Cinanon. ʒj.

Sirupi violacei ʒiij.

Lapid. prunell. s. nitr. fix. ʒi. ad ʒiij.
misc.

F. Potio ad sitim extinguendam.

Cui radiosus est sapor nauseosus *lapis prunella*, ipsi decur solum nitrum probe depuratum v. gr. dissolvatur ad ʒj. l. ʒiij. in aq. appropriata l. decocto appropriato, egregium enim est in effervescentia massæ sanguinæ & siti temperanda. Ratione hujus nitr. imprimis convenit *serum lactis* quod excellens est in *febris malignis* cum etiam sit *Antiscorbuticum*. Certum enim est quod non raro *scorbutici* vehementer conquerantur de siti, qui non melius compesci potest quam sero lactis quod temperat blandè *sal scorbutic.* rancidum & sitim compescit. Modus utendi est; quando in mensur. j. *Seri lactis* pomum citrinum in taleolos incisum infunditur postmodum colatur, & leniter exprimitur: sic enim acidum citri, quoniam adhuc quid caseosi aut Buryrosi est in sero lactis, præcipitatio, ut exinde serum evadat acidulum clarum & suavis saporis. Aut quod melius est: *Sero lactis* infunditur *succus cochlearia & Acetosa*, agitur simul & per pannum colatur & sit serum lactis admodum appropriatum contra *scorbuticorum sitim*. In *febris ardentibus* serum lactis leviter acidulatum cum *sirupo aut succo quodam*, aut cum *lapide prunella* est elegans.

Dum loquor de siti scorbuticorum observetur, quod præter serum lactis sit elegans *decoctum radice China cum liquiritia ad scorbutum*. Modum præscribendi nos docet *TRIMÆUS. lib. 3. epist. 29.*

℥. Radic. Chinæ incil. ʒj.

Liquirit. ʒvj.

Santal. rubr. ʒij.

Aqu. fontan. ʒviij.

Macerantur per noctem, postea coquantur Igne lento, vase bene cooperto ad remanentiam ʒvj. bibat æger scorbuticus de hoc decocto quantum & quando libuerit. Quod si hic quidam acidum aut Citri aut acetosa addere velit, per me erit concessum. Mentio facta *Liquiritiæ*: Hæc cum semine sceniculi decocta temperat sitim, ubi sitis oritur ab acrimonia talis

M iij saltis

salis qualis affligit Phthiricos, Hæcticos & qui Ca-
tarrhis sunt obnoxii in tali casu non conveniunt
acida, aut hæc saltem parvissime: sed potius pro-
pinanda sunt temperata talia ex Glyzyrrhiza, Pas-
sulis & similibus, propinquantur *vel sola vel cum bor-
deo* aut aliis. Exemplum sit tale.

℞. Hordei crud. m.j.
Passular. pingui. ℞j.
Cinarum. acur. optim.
Sem. Anis.
Fœnicul. an. ℞j.
Liquirit. rasæ & incis. ℞β.
coqu. in
aqu. fontan. mens. ij.
ad. consumpt. mens. β.

bibat reger exinde quantum placet.

Denique Emulsionis dixi convenire ad temperan-
dam sitim, emulsionis hujusmodi crassæ dabo for-
mulam.

℞. Hordei ad crepat. rot. ℞ij.
cum ejusdem decoct. f.
Emulso ad ℞i. l. ℞xv.
cui adde

Julep. Rosar. aut
sirup. violar. q. s. pro grat. sapor.

quæ emulso erit satis conveniens

Ad tertium dico, *compefcere sitim si os sapius abster-
gatur aut gargarifetur.* Unde solent commendari mu-
cilagine quæ tunc temporis præscribuntur quando
præter sitim arida est lingua fissa aut omnino nigricans:
In talibus casibus solent fieri mucilagines ex semine
Psyllii & Cydoniorum cum aqua rosacea vel semper vivi
majoris & horum mucilaginum ℞j. solent convenienter
addi ana l. dimidium succi sempervivi expressi aut
Cydoniorum & immisceri tantillum nitri depurati bene.
Hæc mixtura linguæ imposita eandem denuo tra-
ctabilem reddit & fauces blandè humectando sitim se-
dât; non tamen radicitus tollit: aut aqua simplex adhi-
betur in qua solutum nitrum pro frequenti gargarifi-
catione ut aeger ablucendo fauces & linguam sitim hoc
modo fallat, sed hæc sufficiant.

Secundum in siti vitium est.

SITIS DEFICIENS.

Affectus rarus imprimis in Juvenibus: Nililomi-
nus tamen prostant Exempla, ubi non tam in mor-
bo, quam citra illum non raro ad longum tempus
omnis potus fuit rejectus Exemplum singulare habet
LOTICHIUS lib. 4. cap. 1. observat. 1. & 2. de puero
ab omni vino & Cerevisia necnon aqua abhorrente
& qui ne aquam quidem unquam gustaverat, ut ut
egregie & athleticè vivens, & quod magis miran-
dum progenitus à Patre insigni Helluone. BORELLUS
cent. 2. observat. 68. similem observationem habet
de abstinentia à potu per 6. annos, it. per annum in-
tegrum & simile fere Exemplum videre est in RHO-
DIO. cent. 2. observat. 56. Ubi juvenis nunquam fere
potans introducit, qui tamen multum delectaba-
tur fructibus succulentis qui dederunt materiam co-
piosam lymphæ salivæ & mucosæ; unde non facile po-
tuit sitire. Nam ubi adest copia mucosæ non est sitis.
BORELLUS cent. 2. observat. 68. habet observationem
de Medico qui nunquam spiritum reject nec mucum,
ut ut optime sanus. Cæterum ista lymphæ quæ per
secretum excernitur ipsi fuit conversa ad fauces, unde
raram habebat sitim & propter humectationem diffi-
culter loquebatur.

Notum est ex HIPPOCRATE quod splene-
netici sunt salivatores, unde facile fieri potest ut ta-
les splenitici satis diu à potu abstineant. Exemplum
habet PANAROLLUS in Pentecost. 2. observat. 19.
de splenetico quodam per trimestre spatium nil omni-
no bibente.

Abfolvimus ea quæ pertinent ad famem & sitim læ-
sam: Excipiunt hæc Deglutionis & Masticationis læ-
siones.

CAPUT III.

DE MASTICATIONE LÆSA.

Alimentorum assumptionem & masticationem læ-
sam accurate & succincte secundum theo-
riam pro more complexus est SYLVIVS l. 1. p. 142.
cap. 4.

Primaria, quæ hic occurrunt, vitia sunt, quando
imminuitur aut deficit plus minus, vel quando deprava-
tur masticatio.

In imminuta aut deficiente masticatione primaria vi-
tia sunt vel musculorum moventium, (ad quos etiam
musculosa congeries, linguam constituens, pertinet,
de hujus tamen malis infra, ubi de gustu vitium) vel
maxillarum, & cum his dentium molarium.

Quoad musculos moventes, primario musculi tem-
porales, & hinc musculi genis & labii communes; sui
considerationem merentur, eum in finem à natura
magistra fabricati, ut præter ornatum decentem mo-
vendæ maxillæ inferiori, & ad superiorem convenien-
ter; idque valide, adducendæ interserviant.

Vitiatur hic motus, quando vel spasmo laborant,
adeoque convulsi, sive pertinaciter eorum fibra con-
tractæ & rigide persistunt, adeoque inferior maxilla
superiori constanter adducta persistit: vel quando ii-
dem paralyti laborant, & fibra eorum relaxatæ &
flaccidæ, inferiorem maxillam pondere proprio deorsum
labi permittunt, absque reductione ad superio-
rem. Convulsio ac Paralysis temporalis musculi rara
est, quin cum convulsionibus universilibus epilepti-
cis & resolutionibus universilibus apoplecticis con-
currat, quibus curatis, utiliter & particulariter he-
rum affectus cessat; nisi interdum speciale musculi
vulnerati, vel alio modo affecti, subit vitium parti-
cularibus remediis externis, pro casuum varietate, &
cum aliis similibus partium similibus affectibus con-
venientia vel analogia, curandum. Genis & labii in-
servientium musculorum simultanea convulsio aut pa-
ralysis pariter non nisi aliis gravioribus hujus generis
aliarum partium internarum affectibus superveniunt;
& tunc speciatim utriusque faciei partis convulsio, &
oris hinc facta utrinque diductio, tanquam in ridenti-
bus vel potius canibus rigentibus, Spasmus cynicus
dicitur. Sin vero alterutra saltem faciei musculorum
pars vel convellatur, vel paralyti afficiatur, & exinde
recta oris figura in alteram partem distorqueatur, in
convulsione quidem, pars sana ad ægram convulsam,
in paralyti, pars ægra resoluta ad sanam, oris tortura
speciatim dicitur, in qua modo dicta oris ad alterum
latus distorsione oculus alter ritè claudi nequit, nec
aeger debite exsufflare, quando expuere jussus, ex al-
tero tantum oris latere id præstare potest. Quod si aeger
jubeatur ridere, vel literam O pronunciare, facile
apparebit, alteram faciei partem libere movere non
posse. Quod si pars faciei dura sit, cum sensibili plus
minus dolore, & hæc aliam recte se habentem, ad
se quos trahat, à convulsione illius lateris malum esse,
palam sit. Sin vero pars effecta mollis, laxa & minus
sensibilis, & ejus oculi inferior palpebra fere decidit,
ad sanam partem trahatur, à paralyti malum esse
ostenditur.

CAUSÆ.

Causæ tam externa quam interna, hujusmodi con-
vulsionum & Paralyti suo tempore, ubi de his in
genere tractabimus, evolvuntur. In specie nunc in ra-
dice

dice ac principio nervorum, ad faciei alteram partem
derivatorum, hæret malum: tumque dimidium faciei
rotatus, quin etiam aliæ illius lateris partes, plures vel
pauciores, simul afficiuntur. Sin vero specialiter vel
in musculo uno alterove faciei, vel in nervi cujusdam
furculo speciali, ad hos derivato, malum hæreat, il-
la saltem faciei pars, quam iste musculus regit, occu-
pata apparebit. Sic v. gr. Torturam oris à Paralyti ta-
li particulari putat Epiph. Fernandus in Hist. Med. 12.
natam, ex sæpius repetita applicatione aceti acerrimi,
cui fuerat immaceratum lithargyrium, ad foveas in va-
riolis delendas. Non secus ac HENA. ab Heer in obser-
17. notat, quandam ex ebrietate sopitum, & tota nocte
nive verberatum, Tortura oris maxima exinde la-
borantem, dextra gena fenestra viciniore omnino re-
soluta. Torturam vero oris ex spasmo natam observavit
PLATERUS lib. 1. obs. 137. & 139.

QUOAD PROGNOSIN.

Tortura oris, si per se extiterit, malum est difficile,
aut tarde curabile. Si vero acutis morbis superveniat,
, eaque ex spasmo, periculosissima. Quo etiam per-
, tinet aphorismus Hippocratis 49. sect. 4. in febre
, non intermittente, si labrum, aut supercilia, aut
, oculus, aut nasus pervertatur; imbecilli jam corpo-
, re, in propinquo jam mors est. In specie superveni-
ens spasmo vel Paralyti reliqui corporis, apoplexiam
vel epilepsiam, mortem portendit.

CURA.

Præmissis universilibus, i. e. primas vias laxanti-
, bus, aut ulteriori efficacia fortius purgantibus ex
aromaticis & volatilibus, quin & interdum decocto
sudorifero ex lignis, per aliquot dies continuato, si
quidem ex paralyti fuerit malum, utpote frequentius,
postea vesicatoria nuchæ, vel ad aurem affectam ap-
plicentur: ubi etiam cucurbita scarificata admoveri
possunt. Hinc castoreum, tam interne quam externe
uturparum, est optimum. Extractum ejus in ore deti-
neatur. Essentia castorei extrinsecus loco affecto cre-
brius illinatur, præsertim cum Tinctura aë dulcis sive
Benzoes commista, quam commendat TIMÆUS in
casibus p. 73. Quin & essentia rorismarini, salvia, &c.
similiter admoveri possunt. Nucha item & vertebrae
colli aq. vitæ (i. e. spiritu vini) rectificata foveri, &
illinit ol. stillar. chamom. succin. & terebinth. de-
beat. In ore detineantur masticatoria. v. gr. rotulae.
Plateri:

℞. Nuc. Moschat. ℞j.
rad. pyreth.

angelic.

sem. staph. agr. (vel sem. coriandi.)

sinap. ana ℞j.

angelicæ (vel cumin.)

Cubebat. ana ℞β.

piper. ℞β.

mastic. ℞β.

cerae q. s. F. Rotulae.

Aut castoreum in vini spiritu dissoluit. aut fiat garga-
rillatio, vel diuturna in ore retentio decocti rad. pyre-
thri cum semine cruce.

Ex Spasmo si fuerit malum, universalia ista similiter
locum habent, uti & sudorifera, & hinc quælibet ex
& cum castoreo parata remedia, speciatim observan-
da & fructuose imitanda. Vid. Cura PLATERI
loc. cit. per narcotica aromatica, mediante sudore &
somo hujusmodi affectum curantis; v. gr. Athrida-
rium, syr. papav. opiat. Plura de hoc affectu vid. in
Senn. l. 2. part. 1. c. 8. item in Timæo in casibus p. 73.

MAXILLARUM ET DENTIVM VITIA.

Maxillarum, & his mediantibus dentium molarium
vitiis læditur masticatio, quando maxillæ immobiles

vel in tantum, vel in totum fuerint, idque vel ob la-
xationem, in qua os nimis hiat, à quavis violentia ex-
terna factam, interdum etiam ex ostensione vibemen-
tiori, adeoque nimio oris hiatu inductam, facile tunc
per insillatam alapam, per percussione sub mento tunc
contrabilem: vel ob tumorem, aut faucium: in tonsillis
inflammatis, aliave ratione nimis rumentibus, in qui-
bus vix os aperiri potest: aut parotidum, liberum in
sua cavitate maxillæ processibus motum impedi-
entium: vel quando nutritionis privatae errore, aut uni-
versalis ex massa sanguinea quasi decubitus ratione,
lentus, tartareusve humor juncturam illam maxillæ
cum ossibus temporum repleverit, adeoque motum li-
berum illius impediverit, quale in scorbuto interdum
contingere affirmat SENNERTUS. Quæ tamen mala om-
nia facile patent, eorumque ex aliorum similibus gra-
viorum curatione medicatio manifesta est. Confer
quoad maxillarum hos & similes affectus SENNERT. l. 2.
Pr. part. 1. c. 17. His fere modis imminuitur aut deficit
maxillæ motus, ad assumptionem & masticationem re-
quisitus.

Depravatur, quando tremule moveretur maxilla, uni-
de sonus ex dentium crebriore collisione natus super-
venit in affectu; ob id stridor dentium dicto. Oritur
proxime à spasmo reciproco musculorum in genis, ab-
ductioni & adductioni mutua opera interservientium, qui
aliquali convulso motu affecti; stridorem talem infe-
runt.

Specialiores hujus causæ sunt vel frigus externum,
vel vermes sive limbrici intestinorum, ex qua causâ
stridor dentium nocturnus infantibus familiaris existit,
sicut & ex causis aliis, convulsionibus communibus,
oriiri potest. Speciatim etiam per consensum fieri solet,
in febrium nempe rigoribus, in quibus non rarus est
stridor dentium. Ob consensum cum partibus circa
ptæcordia membranosis.

Sine manifesta causa superveniens adulto dentium
stridor, malum protendit, aut Apoplexia, aut Epilep-
sia imminet. In febribus dentibus fridere, malum,
præsertim si deliranti id accidat.

IN CURA

Causis sublatis, & ipse affectus morbosus cessat;
optimum tamen remedium est Balsamus Peruvianus,
extrinsecus usurparatus.

DENTIVM VITIA.

Dentium vitio masticatio læditur, vel quando vel
deficiunt, vel præfentes licet, vacillant aut supore
affecti, aut dolore afflicti fuerint.

Deficiunt dentes, vel proprio, vel alieno gingiva-
rum vitio, infra, ubi de dentium vacillatione, prolixius
explicandò. Proprio vitio, dum evelluntur, aut excu-
tiuntur à quavis causa externa, vel ita alterantur, ut
tanquam minus viventes non amplius cum gingiva
viva coherere queant, sed sponte sua decidant. Ut
enim mortificatum, v. gr. cariosum os, cum vicinis
partibus, vita communi & propria pro ratione spiri-
tus influi & insiti gaudentibus, uniri nequit, sed ne-
cesse est; ut excidatur & separetur, quo cum vivo
ossè partes subjacentes molles, viventes, consolidati-
one debita, nutrimento mediante uniri denuo queant:
ita & dens minus vitalis non jungitur amplius gingi-
væ, sed ab hac separatus excidit, idque

I. Si mortuus fuerit propriae ætatis, adeoque senii
sui ratione, de quo videatur HELM. alimenta Tartari
in somnia §. 25.

II. Si ab externis nimis lædatur & vitietur ut sunt
nimis frigida, aut copiosius assumpta dentibus inimi-
cissima, & quæ lenium eorum accelerant, item nimis
calida, dentes & gingivas quasi ambitendo alteran-
tia, eaque vel crebrius assumpta, vel dentibus admo-
ta, à quibus successive ita penetrantur & arroduntur
dentes;

dentis, ut frustulatum tandem excidant. Quo facit per-versa plerumque consuetudo, dolores dentium vel acere simplici, vel per coctionem medicatam curantium, à quibus stupefiunt non solum omnino dentes, & insensibiles sic fiunt subtiliores illorum intimæ fibrillæ, sed & ipsi dentes simul mortificantur & corroduntur.

III. *Nimia visida & glutinosa* dentibus inimica sunt, ut sunt *omnia dulcia saccharum, ficus*, uti & *caseus*, &c. Hæc ipsa enim, ut prompte & tenaciter dentibus adherendo, transpirationem eorundem propter necessariam nutritionem impediunt: ita & successive acorem attrahunt qui continuata sui adhæsione, successive eisdem alterat, hinc & *lac*, & *qualibet lacticia*, ob hanc rationem inimica dentibus observantur eo usque ad sui corruptionem sive cariem & successivam deficientiam disponere. Hæc ipsa gingivas simul plus minus alterando, & laxiores ac flaccidiores reddendo, indeque nutrimentum pro dente, per gingivas transmittendum, corrumpendo, ipsos dentes insigniter lædere valent.

IV. *Cariæ* denique plus minus excisi dentes à lapide dentali sive lithodonto obfessi seu sordibus variis inquinati, nigrique ac steridi redditi, minus firmiter gingivæ coherant, sed successive decidunt. Quæ posteriora vitia non nisi ex vitata dentium nutritione privata, undecunque primitus orta, originem ducunt. In quem finem noto, nutriri dentem, non solum per propria sua vascula, arteriolas & venulas, circa sui radicem implantatas, sed lateraliter etiam, ex adherentibus ipsis gingivis, unde & tam firmiter earum quouque sani sunt est nexus, ut dens sive osseum concretum, ex se indolens, quousque gingivis investitur, acutissimi tamen sit sensus: adeo inuræ vitæ & nutritionis dentes sunt participes. Ac sane particularis, ac præ aliis partibus, propria dentibus est nutriendi ac augmentandi ratio, adeo ut, cum continua attritione necessario imminuantur, nisi nova eaque continua augmentatione reparentur, brevi penitus absumerentur. Quod ulterius ex eo patet, quod uno evulso vel elapso, vicini utrinque se dilatare magis soleant, & ex opposito ipsi respondens oblongari nonnihil, & in prioris spatium aliquantulum subintrare observetur.

CARIEM.

Cariis.

Igitur dentis quod attinet, hæc est *arrosio dentis*, nunc major, nunc minor, qua insensibiliter substantia eius absumitur, & nunc successive excavatur, nunc altero latero pederentim consumitur, donec successive magis corrosus frustulatum excidat. Inchoat malum ut plurimum in parvo puncto extrinsecus, quod nigrescit primitus, hinc foraminulum aperitur, sicque ad interiora e. us penetrat, quæ quo teneriora ac molliora, indeque facilius dissolubilia, eo promptius absumuntur, & dentem cavum reddunt. Coniungitur tunc, ad interiora, ubi penetraverit corrosio, dolor, nunc major nunc minor, prout radicem dentis nerveam diversimode simul arrosit. Ex corrosio ita dente nata sanies, ubi per dentis foraminulum relictum, seu per fistulam, liberum spatium effluendi haud facta fuerit, sed interiora magis ac radicem dentis unum alterumve, speciatim in maxillaribus, vitaverit, acrimonia sua nunc gingivam, nunc ipsam maxillam rodit, & præsertim per illa hujus foramina, per quæ vasa in dentes subeunt, sensum extra effluit, & tubercula, nunc in gingivis, nunc sub maxillis, excitat, quæ tandem exela saniosum acre liquamen fundunt. Et licet curetur tale tuberculum & excitatum ulcusculum, subinde tamen, quoties ex carioso dente sub nutritione vitata nova sanies generatur, recidat, & interdum in fistulam vel gingivæ sive maxillæ, degenerat, adeo ut talia curari nequeant, nisi dens læsus evulso fuerit. *Fætor* etiam subinde dentes cariosi inferunt, halitum oris insipientem, præsertim si major fuerit eorum evacuatio, ut alimenta carnosa retenta in eadem putredinem attrahere queant: Imo ex nutrimenti dentis

cariosi proprii corruptione, aut alimentorum masticationum in eisdem reterentorum putredine, vermes in eorum cavitatibus generantur, gravissimorum dolorum aliorumque malorum autores.

CAUSA CARIEI.

Est læsa dentis quacunque occasione nutritio, sive gingivarum vitatarum, & à contiguo dente abscedentium, indeque ejus lateralem nutritionem impediendum, (unde *scorbutici*, gingivæ vitio, omnium frequentissimi *cariem* patiuntur) eveniat causa, sive ipse dens sub nutrimenti assimilatione, aut hujus successiva transpiratione frustulatus ex illius corruptela, & in acidum corrosivum degeneratione, cariem pederentim contrahat. *Actum* itaque ex nutrimento dentis degenerato, tandem corrodens cariem inducit. *Causæ remotæ* rationem habent tam omnia dentes alterantia supra allegata, quam infra circa *gingivas*, quoad sunt *dentium vacillationem* alleganda.

QUOAD LAPIDEM DENTALEM SIVE Lithodonton.

(Ut vulgo ex vana persuasione vocant Tartarum dentium): hujus ortu & generis optime delineavit *Helmont*. *Traët. alimenta Tartari insontia* §. 22. nempe nutrimentum dentium laterale ex gingivis depravatam, sub sui perfecta cum dente assimilatione frustulatum & vitiatum, sicque in excrementitiam plus minus naturam degenerans, adhærescit saltem, superficie tenus denti, ibique quia jam ad duriciem dentalem, ex aliquo sui pro nutrimento dente alteratione, determinatum fuit, ad indurescentiam quasi lapideam dentalem, coagulat saltem, & talem, plus minus tamen friabilem duriciem acquirit, simulque quicquid mucilaginis ciborum ac potuum imbibitis, simul secum foriter indurat. Nunquam igitur sanæ gingivæ & quæ suspensæ figura ad dentis medium assurgunt, hancque firmo amplexu retinent, dentalem hunc lapidem generare solent, bene autem *laxe*, *flaccida*, *cruenta*, minusque apte dentibus adherentes, adeoque externis injuriis ad sensum dentis partem aditum permittentes, nec commodum nutrimentum suppeditantes, sed potius etiam laudabile pervertentes, hoc malum inducunt. Par omnino est ratio *sordidiorum, nigrorum aliove modo male coloratorum* dentium: quicquid enim hic subest vitij, non nisi productum morbosum ex frustata ac depravata privata dentium nutritione enatum, sive externa illa supra circa dentium casum, speciatim vitiosa & dulcia primam occasionem suggesserint, sive gingivarum morbosus status, alterando nutrimentum dentium, & vitando lateralem ejus nutritionem, in causa fuerit. Sane ut *scorbuticis* nil aque familiare est, ac gingivarum varias subire passiones, speciatim cruentam flacciditatem, ita & in talibus dentium nigrities & sordities frequentissima est. *Nigrities* sane dentibus adherens, quid nisi extra venati ex gingivis, plus minus corrupti, & acore infecti cruoris dentibus adherentis vestigium est; à cujus hostili presentia, ut irritantur gingivæ, & inviscantur dentis pori, ita ex facili hinc aciescentia etiosa & cariei successive progressus. Juxta læsionem gingivarum & dentium læsio, indeque sordium excrementitiarum pluralitas ac veritas æstimanda: Hinc & ab inunctione Mercuriali pro cura *luis Venereæ* similive concitata salivatione, uti notabiliter vitiantur *gingivæ*, ita nigrescere subito, & pluribus sordibus inquinari observantur dentes.

QUOAD CURAS.

Dentes excidentes aut deficientes reparare, solius naturæ est, quæ in junioribus, per recentium dentium subnascentiam priores alveolis suis extrudit, & defectum ita restituit. Quamdiu itaque dentium novorum primordia & quasi semina inter gingivas resistant recondita, novi dentes post priorum defectum renasci facile possunt id quod non tantum *germinis* sive *sapientia* dicti dentes comprobant, sed quod etiam interdum in sen-

in senectute dentes renati observati fuerint. Arti quod relictum est, saltem defectus illos nature imitandos, nonnihil supplere, artificiales dentes, ex ebore, vel dente hyppopotami fabricatos in istorum locum substituendo, pro loquelæ saltem gratia, non autem pro melioris masticationis beneficio. Equidem exemplum quædam prostant dentium sanorum, ex homine recentem revulso, in proprios vel alienos alveolos denuo insertorum, firmiter cum gingivæ coalitorum, tanquam si nunquam dens defuisset, ita ut etiam masticatio, fortis hoc modo perfici poterit: Sed quoniam adeo incerte res nondum confirmata est, eam in medio relinquo. Vid. *Observat. Schemerrii* p. 202. ex *Parao* l. i. c. de *dentibus*, item *Riverium in observ. comm.* p. 357. vel 685. *Borell.* l. i. obs. 10. p. 18.

Quoad *cariosos dentes*, equidem præsentissimum remedium est cariosi evulso, interdum etiam necessarium, si longius processerit caries, cum facile aliàs contiguus dens contagio carioso infici, & hincidem malum contrahere possit. Ut taceam, confirmatam cariem, alia ratione quam evulsionem, curari non posse. Quamdiu vero vel nondum eoque processerit malum, vel propter pericula, sub dentium evulsionem interdum observata, hæc nimis inuatur, remediis res tentanda est, carie scilicet progressum ulteriorem inhibendo.

Evulso appropriato peragitur instrumento ac succedit eo melius, quo minus firmiter dens hæserit, & quo magis idem vacillaverit. Quo autem disponatur ad faciliem, magis & minus dolentem, evulsionem, remedia quædam à nonnullis adhiberi solent, verbi gratia, *Tithymali succo* denti inditus: aut si *ex eo & sale ammoniaco* formentur globuli, aut cum *farina triticea* fiat pasta, & cavitati dentis indatur.

Præter *tithymali lac* alia ex simili lactearum genere, pari virtute pollent: ut *lac siculneum* farina admixtum, vel *ex lacte tithymali* cum *farina triticea* subacta fiat pasta, quæ frixa in pinguedine ranæ facit dentes sine dolore cadere: vel *farina sili-ginis* misceatur cum *lacte cataputæ*, instar pulvis, indatur denti cavo, sicque aliquandiu permittatur, brevi sic dentis affirmit. *Succus* pariter *chelidonii majoris*, cavis dentibus inditus, eos frangit & ejicit. *Pinguedo* item *ranarum viridum*, dentibus affricata, aut hincidem indita, dentium casum promovet; nempe coquantur ranæ in olla vitreata effusa aqua communis, & pinguedo quædam innabit, quæ dentis evulsionem promovet.

Vel *Z. gummi*, annos.

Sem. hyoscyam.

Succi ejusdem an. ʒiʒ.

Mistis addatur

Pinguedinis ranæ viridis ac ceræ parum F. Ung.

denti extrahendo applicandum vel indendum.

Cariæ vero ulterior progressus per artem & medicamenta inhibetur, efficacissime imprimis per in-ullionem dentis cariosi in loco carioso cum cautio actuali, sive ex ferro, sive ob subtilitatem commodiorem, ex argento vel auro facta, quo facto auro foliato dens cavus repletur: præsertim enim sic à majori putredine & corruptione: vel ex cera cum myrrha probe subacta, vel potius ex *cera viridi*, propter admixtam æruginem, impleatur dentis cariosi excavatio. Ipsa *myrrha* denti indita, egregia est in hoc casu. Confer hic *River.* in *observat. comm.* pag. 309. l. 663. ubi refertur, quod dentes te-rebinthina impleantur, & cauterio actuali dens in-uratur in carie. Loco actualis cauterii, ubi necessum visum fuerit, potentiale adhibeatur: Sic aqua fortis denti carioso admoda vel spiritus vitrioli gutt. i. vel ij bombaci inditæ, ac denti adhibita, mirè

corrosionem juvare & præservare dicitur. Item *zingiber* in *oxymelie* coctum, & in cavernam dentis immisum, præservat corruptionem. *Coralliorum* pulvis denti cavo inditus, vel *ossa sepiæ*, item *camphora* carie ulteriorem progressum inhibent: vel ex pulvere coralliorum alborum cum inelle rosato ad consistentiam linimenti crassioris redacto, dentibus illi-tum cariem inhibet.

Fætor dentium ablata caries sponte curat: sicut minus gallia moschata cum cypero & mastiche mista, denti cavo indatur. Tollitur & fætor dentium, si abluantur *aqua in qua sal armoniacum* solutum, post prandium & cenam.

Vermes ex dentibus elicere subinde necesse est. Præstat hoc optime *Sabina* in vino decocta & in ore retenta, quæ copiosius vermes elicit. *Fucus* item *seminis hyoscyami* specificus est, per infundibulum susceptus ore, mirabiliter vermes expellit. Confer *Aët. Med. hist.* vol. 1. pag. 209. Sufficit item sive *fumus* ex *fructu balaicacabi* contusa, cum cera inmixta, facta exinde pasta, in laminam ferream ignitam injecta, fumum suggerit, quo ore excepto, catervatim vermes cum sputo copioso rejecti, & crudelissimi dolores sopiri, observati fuerunt. Spiritus sulphuris quoque dentibus cum bombace inditus vermes optime necat, & dolorem inde oriundum placat, vel ex *pulvere galliarum*, cum *succo rad. pyrethri* impregnato paratur remedium, quod denti inditum vermes expurgat. Sevum cervinum quantum contra vermes dentium valeat. *Vid. Bartholin.* cent. 3. hist. 96.

Quoad *Tophos* (sive *Lithodonton*) dentium eorumque sorditiam & nigritiam, ne ab his dentium caries, crebrior dolor, aut præmaturus casus superveniat, cura instituenda venit, per ea, quæ sordes dictas abstergere, vitiosum eorum acidum, gingivis & dentibus hostile, absorbere & hincblanda adstrictoria vi gingivarum tonum roborare valent: quod si longius processerit malum, & tenacior mucus dentes vitaverit, potenter incidentia & dissolventia, & quicquid heterogenei fuerit, absumentia & quasi exedentia adhibenda erunt habendo semper respectum ad scorbutum plus minus respectum. Convenient igitur in leviori malo « ossa sepiæ, C. C. ut. mandibul. luc. pisc. « testæ ovorum calcin. cinis majoran. torisimatin. urina calida, cum qua fricentur subinde dentes & gingivæ: *Tartarus calcinatus* aut parum *salis tartar.* ust. &c.

Duriora subjecta lapidea ex silicibus, pumice, &c. vitanda sunt, quia crebriori usu *gingivæ* atterere & absumere valent, ut recte monet *Zwelferus* in *Pharm. reg.* pag. 101. nisi ubi fortius agendum: tunc enim paulo tamen rarius adhibita, talia minus nocent. Exempli loco sit *farina virginea Mynsich.* egregie dentes dealbans, & à tartaro corrosivo purgans.

Hic modo dictis convenienter *radix Irid.* Flor. additur, præsertim quod & ipsa conveniat propter odoris gratiam, propter quem ultimum finem non inepta. Paratis *dentifriciis* aliquot gutta olei *destil. caryoph.* aut *lign. Rhodii* possunt addi. Quod si dictis pulveribus color purpurascens conciliandus, *Coccionigliam* in aqua *aluminis* solvamus, & soluto aspergamus pulverem, qui exinde rubescit, sed leni admodum igni idem purpurascit. Quod si pertinacius fuerit malum, sordes tenaciores, obstinata nigrities firmiter dentibus impacta, ac firmiter conglutinata lithodontes, optimum remedium est *Spiritus salis cum melle* ad gratiam saporis, vel quantum placet mistus, & ita gingivis illitus. *Spiritus vitrioli* suspectus est, cujus loco *oleum sulphuris* in aqua *communis* dilutum, vel cum *melle rosato* subactum adhiberi potest. Pertinet huc *Opiata Borelli* Cent. 2. obs. 65. ad gravius malum præsertim conveniens. Non

N incommo

incommodum est, si recipiatur vinum, cui permisceatur spiritus sulphuris, ut accedat, huic immitte radiceam polyptidis per 24. horas, hunc sicca & utere pro demerico, firmat, mundat, & candorem istdem inducit. Et ea quae de spiritu vitrioli refert RIVERIUS in lib. 6. prax. c. 2. potius spiritui salis, quam spiritui vitrioli applicanda veniunt. Quo etiam facit ejusdem liquor ex auro usso, hic egregie conveniens citato loco.

Pulvis dentifric. Principissa Alenburghensis.

℞. oss. sepiae, C. C. ust. pumic. pp. an. ℥iij. moschi ʒj.

M. F. pulv. cui adspersatur

spir. rosar. ℥ss. & sicca. Interina

℞. Gran. chemi. Santal. rubr. an.

spir. vini q. s. pro extrahenda Tinctura,

qua irrorata aliquoties praedictum pulverem, & sicca. Non incommodum est hujusmodi pulveribus dentifricis sal armoniacum subinde addere, dentibus, gingivae, ac omnibus oris partibus imprimis conveniens.

Quod attinet dentes vacillantes sive minus firmiter gingivis connexos, hoc vitii contrahunt propria vel aliena, gingivarum culpa. Propria eadem est, sed in minori saltim gradu, quae & dentes decidere penitus & cadere facit, de quo superius sufficiens actum. Aliena gingivarum culpa consistit in eo, quod fibrosa illarum caro vel mollis sive flaccida, vel simul tumida, vel etiam nonnihil exulcerata, adeoque omnibus his casibus plus minus creta simul evadat. Rarum est, quod in SENNERCII collectis observat. l. 1. c. de dentibus p. 200. refertur, ex defluxione in dentium alveolos, hos gypsea pituita interdum impleri, ut dentes extrudantur. Suspicio tamen non tam ex defluxione, quam lapidis sive topi dentalis uberiori incremento, potius vitium hoc ortum traxisse. Ita veto mala gingivarum oriuntur frequentissime salivae, vel in genere acrioris, vel in specie scorbutico sapore, sive vitioso acri sale inquinata culpa, a qua tonus fibrarum gingivarum resolvitur & emollitur, penetrat eadem, & plus minus successive, non raro sensili admodum cum pruritu erodi assolent, vasculis sanguineis una per diaresem vitiatas, sanguinem paulatim fundentibus.

Postea & mercurii usus, tam in salivatione excitanda, & hinc acrioris & praeternaturalis cuiusque copiosioris salivae profusum, quam faciei pro usu cosmetico applicatus, ordinario gingivam valdopere laxare, & omnes dentes hinc mobiles quasi reddere solet.

Quod si ulterius procedat negotium, vitari magis gingivae, exulcerati profundius, absque eadem, vel corrumpti etiam, & ad gangranam disponi assolent: Malum, quod in genere scorbutus appellatur.

Quod si firmior paululum gingivarum fuerit textura, relaxata eadem nihilominus sanguinem uberius in se recipit, & spuria intumescit & excrescit carne, laxa, flaccida & fordida, & facile ad tactum cruentum stillante in gingivarum hinc dicta excrescentia sive dentium superincarnatione.

Ut igitur moveantur haec mala, praemissa debita radice morbose internae curatione, gingivae flaccidae, tumidae, cruentae adstringendae, exulceratae absorbentibus, & mundificantibus ac adstringentibus consolidandae, corruptae & plus minus gangranatae, ab ulteriori mali progressu praeservandae. Conveniunt igitur flor. ros. rubr. flor. aquileg. & ex his paratum unguentum de aquil. ad scorbut. oris praesertim proficuum. Descriptio prostat in Tilemanni materia Medic. CC. & ubi us. Lacca & Myrrha Alum. tam crudum quam usum, lap. 69. fol. quercus, lignis, radix ireos. Flor. Bistort. tormentill. flor. matris arborecent. nastur. aqu. Ruta Salvia, Rosmarin. Ex his vel sunt Pulver. dentifric.

cii, cujus exemplum vide in BARTHOI. cent. 6. hist. 54. vel ex istdem sic decoctum, v. gr. Ruta in vino decocta, quo calidissimo eo eluatur, egregia est contra hos affectus scorbuticos. Salvia item Rosmarin. decocta in aqua cum pauco addito alumine, egregius est Gargarisimus ad dicta dentium vitia. Vel

℞. Herb. saliv. opt. Miis.

flor. mal. hortens. rubr. Mj.

rad. polyptod. ℥ss. F. decoctio in libj.

aqu. font. colatur.

adde mellis rosar. ℥ss.

alum. ust. ʒj.

lapid. prumell. ℥iij.

terre. sigillat. ʒj.

M. F. Dentilavium.

Pertinet hac Gargarisimus de Tormentilla Myrsinicht. p. 403. Decoctum ad gingivas roborandas Pererii in pharmac. p. 313. Si quoque aliud quid, certe myrrha & lacca in istis gingivarum vitiis sunt praestantissima. Haec Tinctura lacca associari solet. Nam sola myrrha crebrius masticata praeservat egregie contra scorbutum oris. Tinctura lacca prostat p. 46. Armament. Myns. & Conf. M. A. N. C. Ann. 6. App. 26. B. D. Michaeli tincturam lacca parabat ita.

R. Phlegm. vitrioli q. v. in quo dissolve alumen q. s. soluta & mista infunde lacca pulverisata donec tingantur M. Porro ulterius mel rosaceum cum spiritu salis tantillo usque ad grarum acorem impraegnatum, omnia ulcera & putredinem partium in ore sanat, si praesertim ex scorbuto originem ducant. In specie si simul cum decocto salis subinde abluantur gingivae. Egregium quoque est linimentum Hartmanni ad hos gingivarum affectus, quod describit in prax. chymiatr. p. 123. sed cui non incommodum myrrha addenda venit, ad imitationem SENNERCII in prax. l. 3. p. 5. f. 2. c. 7. p. 633. Cui simile est elegans linimentum contra oris & gingivarum scorbutum, quod habet DECKERUS in comm. in prax. Dabett. p. 156. cujus loco possit etiam recipi.

℞. Alum. crud. ʒiij.

flor. aquileg. fol. saliv. an. ʒij.

rad. ireos Fl. ʒij.

myrrh. elect. ʒij.

c. f. q. mell. ros. F. Linim.

egregium ad vacillationem dentium scorbuticam. Vel

℞. Rad. bistort. ʒiij.

flor. ros. rubr. ʒiij.

Balaust. ʒj.

aluminis usi ʒij.

Impraegnetur largiter spirit. cochl. qui ad oris scorbutum est egregius. Hinc in excrescentia gingivarum scorbutica succus cochlear. cum alumine usso mistus per quam egregius est. Sicuti ad haec ipsa gingivarum vitia ex scorbuto nullo cedit vermicularis; cujus decoctum cum alumine & melle nobile experimentum est, gargarisando usurpatum. vid. M. A. N. C. An. 6. p. 50. In Digby Medic. Experiment. part. 2. p. 78. itidem egregia est mistura pro his gingivarum malis ex aqu. calc. viv. cum alumine crud. & ust. ac rad. ireos Flor. quod in mentem revocat aliam non inconvenientem misturam, efficacissimam in scorbuto oris, nempe cremorem aqua calcis vitae supernatantem saliformem.

℞. Hujus cremor. ʒiij.

gumm. lac. ʒij.

Vitrol. Cypr. gr. vj.

aq. rosar. saliv. an. ʒiij.

Solve calore leni, ut probe impraegnetur a lacca, eo laventur gingivae, probatum est. Ac merito extollitur usus, lacca: Nam B. D. MICHAELI aliquando putredinem gingivarum scorbuticam, tantam ut gangranam minaretur, & propter insensissimum fetorem nemo juxta aegrum commorari posset, per solam tincturam lacca, praemissis internis universalibus, feliciter restituit. Juxta

Juxta lacam hanc nobilissima est myrrha, verbi gratia.

℞. Fol. saliv. alumen ust. maxill. lucii piscis calcinar.

myrrh. rubr. an. ʒiij.

mell. q. s. pro Linim.

ad fricandos dentes.

Quod si efficacius postuletur, aliquot gutt. spir. salis impraegnetur.

In graviore malo ulterius procedendum est, atque sic, praeter linimentum Hartmanni, supra laudatum, ut Unguentum Aegyptiacum melle rosato protumbe permittum, deveniendum; pro graviore exulceratione aut inde metuendis malis gingivarum curandis. Vel

℞. Alum. usi, salis armoniaci an. ʒj. mastic. thur. an. ʒss.

M. F. Pulvis.

Affricandus gingivis, posteaquam ante & post decocto salis, torm. nill. ac ros. rubr. os elotum fuerit. Imo interdum aqua fortis graviore gingivarum luxuriam sedanda. Conf. item Linim. SENNERCII l. 2. prax. part. 1. c. 16. p. 52. Aut denique aqua viridis ex viridi vis, pauco avipigm. alumine & quibusdam vulnerariis, addito melle in aquam infusis & decoctis, hic commodum adhiberi possunt, quo affricatae gingivae a luxurie, flacciditate & putredine defendantur, e. g. sit vel aqu. virid. Hartm. Pr. part. 1. 10. vel aq. virid. Plateri cujus descriptio prostat in sine observationum ejus.

Stupor dentium.

Stupore, tandem sive Haemodia affici dicuntur dentes, sicque masticationem impedire, quando specialis doloris genere afficiuntur, post acida vel assumpta, vel vomitu rejecta.

Algor dentium.

Cui affine malum est Algor Dentium, dum frigoris attractu notabiliter alterantur dentes, nempe acidum & frigus inimicissima existunt dentibus, unde illorum nimia impressione afficiuntur fibrae illorum interiores; & quasi irritantur, ut a cujus vis objecti actione specialis quidam dolor in dentibus percipiatur, masticationis negotium insigniter impediens.

Curat stuporem dentium portulaca recens masticata, casus tam recens quam vetustus, adeoque alcali manifestiori dives. Siliqua caracea masticata, it. calidum ovi vitellum, ad duritiem coctum, applicatum. Omnium optimum calida urina applicata: Algorum spir. vini dentibus affricatus, vel panis calens masticatus, vel vitellum ovi assatum, calide masticatum: item theriaca dentibus affricata huic malo medetur.

CAPUT IV.

DE DEGLUTITIONE LASA.

Deglutitio.

Leditur deglutitio quando I. impeditur sive immittitur & aboletur, vel quando depravatur. I. Oesophagi ex parte: II. Stomachi seu orificii ventriculi superioris culpa.

Oesophagi vitium est, (I.) quando musculorum 3. paria, fauces sui ampliatione efformantium; una cum sphinctere paralyti resolvuntur; (II.) quando ipsa musculosa ejus tunica simili malo corripitur. De posteriori vide VVILLIS. Pharm. rat. vol. 1. p. 11. de prioribus TUZPUS lib. 1. observat. 42. (2.) quando angustatur nimis, sive hoc fiat (a) vel a tumoribus tam propriis; quam partium vicinarum. Illud quando inflammatur Synanchi, aut quando scirrhoso tumore oblidetur, aut quando a caruncula excrescente vitiatum. Exempla quorum vid. RHOD. observat. 46. 47. eent. 2. Hoc quando insillit, aspera arborata, aut vasa intumescunt, inflammantur, &c. sive hoc fiat (b) z. ab arcta nimis clausura & stri-

ctura fibrarum ejus, idque nunc ex spasmo sive convulsione, quo pertinent hypochondriaci subinde, non secus ac mulieres hystericae, gulae adstrictionem & contractionem per nervorum spasmos ob consensum patientes, quod alii ex vaporibus stypticis ex hypochondriis elatis fauces stringentibus male derivant, nempe pertinent huc gulae stricture ab Vtero; cujus mentionem facit HELMONT. Tr. Asth. & Tussis §. 31. Hinc etiam in Epileptico paroxysmo difficillima aut nulla solet esse deglutitio. Nunc ex illarum nimia exsiccatione in febribus ardentibus continuis. Quo suo modo etiam pertinet defectus salivae, deglutitionem plus minus impediens, nunc ex illarum ab assumptis constrictione & corrugatione, quo Hochstetteri facit observat. decad. 3. capi. 5. adstrictio gulae ex potu vini malvatici, in quo radix consolid. major. insula fuit. Sive hoc fiat (g) z. ab obstruptione, propter deglutita varia aut majora in faucium isthmo sive principio oesophagi haerentia; ubi boli majores, max. Persica, ovum gallinaceum, &c. aut acuta gula infixa, ibique tam sui insolita praesentia, quam propter dolorem & hujus occasione inflammationem aut abscessum, deglutitionem impediens, v. gr. ossicula, spina piscium, aciculae gulae infixa.

Orificium superioris ventriculi sive stomachi in culpa est, quando rite licet, per oesophagi iter demissa, nihilominus admittere debere recusat, id quod sit imprimis, quando quacunq. occasione irritatus sive lacessitus, contumacius se stringit & claudit, adeoque assumpta ulterius progredi impedit; id quod fit. (a) quando vel inflammatum, vel velut excoriatum, aut plus minus exulceratum, vel tumore quocunq. a priori nullo modo cognoscibili, obsessum fuerit, quo facit curiosa & notabilis observatio VVILLIS Pharm. rat. vol. 1. p. 45. (b) quando copiosiores, plus minus acriores, flatus in ejusdem angustis inclusi fuerint, quorum inimica praesentia utrumque, speciatim superius, orificium ad pertinacem sui stricturem irritatur. Unde assumpta non nisi difficulter admittit; aut admissa eadem copiosi flatus eructantes, insequuntur eaque plus minus simul una rejiciuntur, quo facit non inelegans observat. RIVERII II. de morbis infrequent. item PLATERI observat. l. 1. p. 223. (g) Quando quacunq. de causa nauseat, aut assumenda horret ventriculus, nam & sic orificium claudit, non assumpturus sibi hostilia. Haec ratione familiaris est febricitantibus, quaelibet liquida aut esculenta fluida deglutite, sed carnes, ova fixa vel similia pertinaciter respere, & oblata nullo modo, aut non nisi difficulter admittere.

Pertinet huc Amara Lusitan. cent. 6. cur. 49. ubi post secretum sanguinis, & assumptorum vomitionem, deglutendi omnimoda difficultas etiam aquae, sola vini assumptione salva. Conf. HILDAN. cent. 5. obs. 34.

Depravata tandem deglutitio est, I. quando liquida difficulter, solida facile & contra deglutuntur, de quorum affectuum theoria in Philosophicis, ubi de deglutitione pluries actum. II. Quando in eodem assumptorum vel solidorum vel liquidorum genere quaedam facile, quaedam difficulter, quaedam omnino non deglutiri possunt. De ejus ratione ex superioribus, speciatim ex nausea ventriculi jam constat.

QUOAD PROGNOSIN.

Igitur deglutitio quo magis vel minus tollitur, eo magis etiam vel minus periculum vitae imminet. Paralyti musculorum faucium nata difficilis deglutitio periculosissima & difficulter curabile malum est. Quod si obspituum morventium defectum, & adeo insignem vitium resolutione, prout in acutis interdum accidit, malum eventum pestimum signum, & mortis futurae indicium, si cum somnolentia, aut vasa intumescunt, inflammantur, &c. quasi in lagenam vacuam, decidat potus. In vulneribus si

accidat ex convulsione deglutitio læsa, periculosa, sicut alias convulsiones faucium in acutis periculosius, in ebrietatis minus. Si à tumoribus per se quidem, & ex interna causa naturali oriatur malum pro tumorum vel facile, vel difficulter, vel omnino non curabili natura, prognosis facilis est. Sic v. gr. ex ulcere Oesophagi cancroso omnimoda, adeoque lethalis deglutitio impotentia. Sic ob Oesophagum cartilagineum factam deglutitio penitus abolita: Ann. 3. N. C. p. 26. adeoque lethalis.

Deglutitio res aliena in faucium isthmo vel hærent, vel extra hunc, vel ad ventrem tandem descendunt. Dum in faucibus hærent, præter inimicam sui præsentiam interdum simul dolorem excitant, unde tumor, inflammatio abscessus, iique vel lethales, de quo vid. HILDAN. cent. 1. obs. 35. it. cent. 5. obs. 35. ex officulo Oesophago infixio, tumor, dolor, febris, inflammatio, mors: vel hoc rupto abscessu rei peregrinæ cum pure excretionem, aut descensum faciunt. Confer item HILDAN. cent. 1. obs. 35. ubi mulier officulum devoratum, quo pene suffocabatur, septimo tandem die, excitata suppuratione, eiecit: vel per alia plus minus vicina loca, exitum sibi querunt. Quo facit exemplum notabile PARÆI l. 24. c. 25. Chirurgia, de gramini ramulo deglutito, qui postea integer per intercostale spatium erupit. Idem HILDAN. cent. 1. obs. 33. ubi spina piscis gutturi biennium infixæ, post, excitato abscessu, in extremam colli parte extracta. Dum vero ad ventriculum quocumque modo descendunt, vel inferius per anum successive denuo excluduntur dum v. gr. metu, ne in itinere spoliaretur, 6. ducatos deglutivæ, eosque post aliquot dies, injecto clystere abstergente, sine noxa rursus reddidit, teste D. MICHAEL vel dum fistula deglutita tertio die sine noxa per anum fuit reddita, auctore BARTOLINO cent. 1. hist. anat. 59. vel in stomacho pertinacius hærentes varia mala inferunt, dum v. gr. pylorum obstruunt, quæ obstructio, si contumacior fuerit, mortem comitem trahit, auctore KERCKING in speculog. obs. 1. Confer etiam HILDANUM cent. 6. obs. 35. Quo etiam pertinent acicula, quarum quædam sine periculo, quædam cum summo periculo deglutitæ observantur, conf. M. A. N. C. Ann. 4. p. 77. Vitri frustula aut annulus, cujus asperitate excitatam dysenteriam notat ZACUTUS Lufitan. l. 2. Med. Princ. hist. 84. Cæterorum huc facientium affectuum prognosis ex dictis facilis est.

C V R A.

Pro eorum varietate, & mali inde nati diversitate, etiam variat. Paralysis partium deglutitioni interventium curatur per decoctum salvia in vino, & continendo in ore V. S. infusionis thymi vel decoctum salvia & eruca gargarizatum, aut in ore contentum egregium est. Nux moscata masticata & deglutita est egregia. ol. succini dest. aut ol. dest. anisi, saliv. guttatum intra fauces assumpta, sunt efficacissima. Essentia castorei, sp. cerasorum nigrorum, liliorum convallium, spir. theriacal. cum essentia castorei juncti, it. Aqua Anhalina est egregia, illinatur collum ac nucha ol. lumbric. terrestr. costin. l. destill. succin. anisi. Lavendul. &c. Tumores harum partium, si quidem cogniti fuerint, quales sunt, more talium tumorum curari debent. Clausura faucium & Oesophagi à spasmo aromaticis & nervinis, blandis opiativis additis, tam internis, quam externis curanda. Si à vitio hypochondriorum per acidum absorbentia & opiativ. it. caustoreata. Sin ab excitatione in febribus interne mulag. sem. cydon. cum sperm. ran. extracta est egregia. Externe unguent. Zacuti ad hunc affectum, compositum ex unguento filii Zach. unguento rosato, resumptiv. ol. amygd. dulc. violar. & mucilaginis cum lacte muliebri. Saliva defectus potu præsertim vini l. cerevisiæ secundariæ refarcitur: Item crysalli frustula in ore circumacta saliva copiam non-

nihil provocant. Assumpta externa pro sui varietate oppositis curanda, ut in illo Hochstetteri exemplo, propinata aceto strangulatio & faucium angustia sublata fuit.

Quoad res alienas deglutitas, sed intra Oesophagi superiorum tractum adhuc hærentes, ea quæ tantocumque artificiosè examinanda veniunt, vel ad ventriculum, si innocuæ sunt, detrudendæ, cui fini inservit vel instrumentum VVillisi. Pharm. rat. vol. 1. p. 45. aut HILDANI C. 1. obs. 31. Quod si vero foras denuo protrahenda res deglutita, vel in fissa, vel artificiali sternutatio una cum rerum dulcium plus minus lubricantium lambitione conveniunt. Quod si his modis non succedat negotium, instrumentis res tentanda, in quem finem vel forcipes rostris longis, l. instrumentum HILDANI cent. 1. obs. 36. aut hujus succedanea cent. 6. obs. 34. vel candela cerea, vel spongiola cum filo, it. pro aciculis hamulus. HILDAN. cent. 6. obs. 36. adhibet ol. amygd. d. & saccharum in forma Electuar. ante pastum, ut dolor per oleum leniatur, per saccharum vero ulcus forte præsens abstergeri possit.

Quod si acicula, vitri frustula, spina piscium, aliæ acutiores per deglutitionem in ventriculum penetraverint, opera danda, ut hæc sine noxa per inferiora tandem excludantur. In quem finem propinetur puls aliquanto spissior ex oryza, vel milio, vel panico, ita quidem, ut aliquandiu æger à potu abstergeatur, ita per hujusmodi spissiora involuta res deglutitæ acutiores sensim ex ventriculo per intestina ulterius promoveri queant.

In stomacho si fuerit vitium, priori ex causa, vel mala ejus methodice curanda, vel instrumento VVILLIS. Pharm. rat. vol. 1. p. 45. utendum. Si ex secunda causa carminantia interna & externa propinanda, infra de inflammatione stomachi propinanda. Quoad tertiam causam stomacho gratis & acceptis insistentium, ventriculus nondum cogendus.

Depravata deglutitio, cum quædam curabilis, quædam non curabilis sit, illa vero nervorum ex vitio speciatim oriatur, partim ex dictis pro suo loco dicendis curatio manifesta erit.

CAPUT V.

DE CHYLOSEOS LESIONIBVS.

Chylis s. chylicatio, notum est quomodo fiat, nempe beneficio succi fermentativi Julini seu fermenti stomachici salini à quo inciduntur, dissolvuntur, & volatilisantur simul alimenta, ita ut abeat tandem in liquorem dilutum lacteum, quem non immerito liquidiori cremori vel Prifanæ assimilant. Qui liquor chylus dictus natura sua est salsus volatilis & temperatus. Hac chyli productio, seu alimentorum in Chylum transmutatio variis læditur modis.

Aut enim imminuitur s. oboletur quando non sufficienter digeruntur Alimenta: Vel insigniter depravatur, unde innumera sunt alimentorum corruptiones.

Ad depravationes alimentorum merito etiam referuntur Cruditates dictæ, quæ imprimis sunt duplices acida & nidorosa. Acida est, quando alimenta abeunt in succum acidum, nec sufficienter volatilisantur: Nidorosa sunt quando eadem corrumpuntur ut abeat in liquorem horridi saporis, putrilaginosum & omnino nutritioni ineptum: nam corruptionem nidorosam solent comparare communiter cum ovis fixis butyro & non bene postmodum concoctis.

Causam quod atinet, notum est ex lectione Veterum quod hi ipsi omnes operationes naturales soli mancipantur calori, & exinde in chyloseos læsionibus ut plurimum accusantur calorem debilem stomachi, seu Intemperiem stomachi frigidam, nunc simplicem, nunc

nunc vero compositam, complicatam cum Intemperie Hepatis calida. Lectio frequè Prælicorum etiam Modernorum & imprimis ITALORUM & GALLO-RUM vos docebit quod hi omnes acculent inæqualem Intemperiem stomachi frigidam & Hepatis calidam.

Verum hac in parte merito laudes tribuendæ HELMONTIO, qui primus caliginè discussit, & calorem non effectivè sed dispositivè tantum digerere statuit, & sufficienter confirmavit, quo potius fermenta & fermentationum læsiones, causas proximas introducit læsuarum digestionum.

Quod ergo atinet chylosin læsam, causa ejus proxima erit vel in fermenti stomachi cinctio, vel erit in vitio assumptorum alimentorum. In fermento quidem quando non potest sufficienter digerere, te, aut quando non legitime digerit, sed potius depravatam alimentum corrumpit. In alimentis vero erit causa, quando eadem digestionem sunt inepta, aut quoniam peccant cum quantitate, dum sunt nimis copiosa, aut quando peccant qualitate dum sunt vitiosa & digestionem aliis inepta.

Hæc ut pateant imprimis fermentum stomachi non satis volatile, sed acidum nimis fixum aut cum peregrino acore in stomacho corruptum, uti fit in Hypochondriacis, dissolvit quidem promptè alimenta, sed eadem non ritè fermentando nec debite volatilisat, sed nimio acore eadem in massam vitiosam acidam transmutat unde imprimis cruditates acida proveniunt.

Quod si ex perverso Bilibi per vascula fellea in Intestina trajecta motu fiat, ut regurgitet in stomachum fit ut ab hoc sale volat. oleoso bilis debilitetur aut vitietur fermentum stomachicum: adeo ut assumpta alimenta non possint convenienter digeri, quin propter talem præsentiam bilis vitiantis fermentum, abeunt in cruditatem nidorosam, quod etiam fit quando alimenta pinguis nimis ingeruntur aut butyro nimis fixa, & condita: nam & alia pinguis dant cruditatem nidorosam. Verum in unoquoque subjecto peculiaris & à priori non perscrutabilis est fermenti varietas tam in specie animalium quam in unoquoque Individuo humano: ratione cujus fit ut non tantum appetitus variet, sed etiam ut ipsa variet alimentorum digestio, ita ut ea quæ unus avidè appetit & hinc facillimè digerit, alius respuat, aut non sine molestia concoquat. Appetitus sane est Index qui loquitur quasi & monstrat quæ sunt assumenda. Nam quæ facile assumuntur facile digeruntur, quoniam tum appetuntur ea quæ sunt amica fermento stomachico, & quæ ipsi sunt amica, facile dissolvit & facile fermentatur.

Hinc est quod nobis inculcet HIPPOCR. in Aphorismis quod appetita facilius longe digerantur quam non appetita. Ex hoc fundamento etiam consuetudinibus magna adeo est habenda ratio: nam idem HIPPOCRAT. in omnibus morbis consuetudo licet deteriora insuetis tamen esse præferenda, dicit, licet melioribus. Ratio est hæc, quod post omnia assumpta semper remaneat nonnihil in stomacho, seu omnium assumptorum nonnullæ reliquæ hæreant in plicis & rugis stomachi, quæ reliquæ si non ingrediuntur materialem compositionem fermenti, uti multi volunt, Certum tamen est quod nonnihil aut certo modo fermentum modifitent seu ad sui similia alimenta magis appropriatum reddant. Hinc est quod ab assumptis minus lædamur quando fermentum iisdem quodammodo est homogeneum & nulla est discrasia inter assumpta & fermentum, sed hoc se habet ad illa ut proportionatum agens. E contra insueta sunt molesta quoniam non habent convenientiam cum illo partes alimentum.

Propterea etiam est ut ii qui certa quædam nonnunquam abhorrent, incipiendo à minima dosi ea sibi reddant familiaria nonnunquam: quoniam fermentum stomachi successive alteraturum, talia olim

hostilia tanquam amica facile arripit.

Hæc de fermento, cujus salino-volatilis activitas si debilitetur, fit illud ratione modo dicta.

Quod atinet VITIUM CHYLOSEOS ALTERUM ex alimentis assumptis. Hæc est CAUSA: quando copiosè nimis ingeruntur unde non possunt digeri: ratio, quoniam unumquodque menstruum fermentativum (quod solvit & fermentat, quale est fermentum stomachi, chi,) requirit proportionem objecti debitam in quod agere debet.

Si ergo nimia ingeratur alimentorum quantitas, obruitur in tantum fermentum ut eadem nec dissolvat sufficienter quoniam non est sufficiens; nec convenienter fermentando volatilisat. Non dissolvit convenienter, quoniam, uti dixi, nimia quantitas superat fermenti activitatem: hinc tarda fit concoctio & non recte volatilisantur digesta. Imo sæpius nimia quantitas alimentorum ingesta abit in cruditatem acidam, unde assumpta quidem acorem recipiunt fermentativum sed propter nimiam copiam admodum debilem; unde non possunt fieri volatilia, sed in forma pastæ crudæ acidi remanent.

Præter quantitatem imprimis varietas ciborum etiam turbat digestionem, ut ut enim magna sit fermenti stomachici potestas; quatenus semel varios admodum cibos potest dissolvere & fermentare, tamen certum est quod non sit univertalis quin magis determinatur ad hunc vel ad illum cibum: si ergo tam varia ingeruntur pinguis cum macris, acida cum dulcibus, etiam certum est quod fermentum, potentius dum agit in unum; quam in alterum; non leviter vitietur digestio, & pessimè oriuntur corruptiones & cruditates quarum comes est. mucus copiosus in Ventriculo residuus: nam quod non recte digeritur vix per Pylorum transmittitur unde copiosus mucus obrui ventriculum & ulterius vitiatur chylosis.

Quoad Qualitatem Ciborum certum est quod delectus sit habendus. De Pane tantum loquitur qui ex omnibus alimentis nobis est familiarissimus. Ratio, quoniam fermento stomachi est amicissimus idque propter spiritum acidum volatilem; qui in pane est satis copiosus & quodammodo homogeneus & symbolizans est cum natura fermenti stomachici. Unde etiam Panis ratione fermenti in panificio concepti, vel ratione spiritus istius acidi volatilis; adjuvat ut reliqua assumpta promptius colliquecant, & cum isto stomachi fermentum volatile simul adjuvat, ut promptius volatilisentur & chylicentur. Unde panis quo magis est fermentatus & magis in eodem exaltatus spiritus ejus acidus volatilis, eo est nobis salubrior quo minus vero fermentatur & quo minus spissior & glutinosior; eo magis est nocivus & eo promptius abit in pastam viscidam & crudam in stomacho. Præter ciborum varietatem etiam Potus nimis est qui insigniter turbat digestionem: ratio, quoniam 1. Porus nimis diluit nimis fermentum stomachi & istud diluendo nonnihil hebes reddit: 2. quoniam facit fluctuationem alimentorum in stomacho quæ nonnihil impedit legitimam fermentationem: 3. quoniam Tonum stomachi lædit, eundem distendit & fibras ejus laxat ac flaccidas reddit ut digesta licet, non possint adeo commode per pylorum expelli. Hinc eadem præter tempus in stomacho detenta; corrumpuntur & in vitia varia abeunt: Ex his facile patet quid habendum sit de veterum Intemperie inæquali: Nam eandem non habere fundamentum in re, patet ex eo, quod sanguis qui calorem & sic dictam Temperiem vitiat, omnibus partibus distribuitur æqualiter & proportionaliter movetur ad Hepar & ventriculum. Quamdiu ergo sanguis debito calore non vegetus, & quamdiu æquali proportione circulatur tam ad Hepar quam ad Ventriculum; tamdiu sane his ipsis etiam debet

tam conciliabit Temperiem & eodem modo debite calebit Epar atque calet ventriculus.

In ista ergo quam dixi veterum inaequali intemperie experientia nos docebit, quod semper subsit vitium fermenti stomachici, quod fit nimis & vitioſe acidum nec satis volatilifatum quin simul obrutum copioso muco crasso & viscido: propterea instituitur in talibus Cura non cum iis quæ calefaciant stomachum & refrigerant hepatis sed quæ vim habent attenuandi & dissolvendi, imo etiam volatilifandi & temperandi nimium fermenti acorem.

Præter has causas primarias CHYLOSEOS LÆSÆ, Secundariæ nonnullæ adsunt, quæ, quatenus retentionem aut expulsionem turbant, etiam Chylosin vitiant, quale exemplum non incognitum est Procidentiæ Carthaginiensis infirmis, quam sæpius causam fuisse chyloleos læsæ & similibus stomachi symptomatum, Testis est expertus ZACUT. Lusitanus in lib. Medic. Princip. hist. 56. quæst. 36. It Verruca ventriculo adnatæ Chylosin turbare valent. Quale exemplum habet FORST. in lib. 18. obs. 18. & obs. 30. Notum etiam est quod renes afflicti calculo propter consensum nervorum qui intercedit ventriculum & renes, similiter solent turbare digestionem.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Ea sunt facillima. Nam in chylosi immixta conqueruntur ægri de dolore stomachi post pastum it. conqueruntur ægri de ructibus etiam post 5. vel 6. horas ab alimenterum assumptione molestis, iisque genuinum alimenterum saporem representantibus: Porro conqueruntur tales ægri de appetitu dejecto, de inflatione stomachi & quæ sunt similia signa hinc inde obvia.

Præterea sæpius adest post pastum in talibus subjectis Phlogosis seu rubor faciei, in qua phlogosis semper observetur quod fiat à stomacho, hocque muco copioso nimis acido ab alimentis non rite digestis residuo, onerato.

Item conqueruntur ægri tales de difficili respiratione, quando incumbunt dorso, Item matutino tempore sæpius conqueruntur, quod habeant os muco plenum, qui revera ascendit ex stomacho, dum per incubationem regurgitat & ad fauces tendit & sic matutino tempore excernitur. Cæterum quando vitiosa est digestio illam testantur ructus. In cruditate acida habent ructus acidos, habent copiosiores præ cæteris flatus, & quæ rejiciunt aut natum aut arte per vomitum deprehenduntur crassa viscida & pituivosa, simulque saporis acidi.

Cruditas nidiosa cognoscitur ex eo, quod ructus sunt feridi aut saltem horridi quales solent elevari post ova frigida assumpta: it. quod subinde nauseant. Matutino tempore saporis percipiunt, quem non possunt sufficienter explicare: quæ rejiciunt aut arte aut natura per vomitum sunt liquida sub flava & aut omnino insipida aut quodam modo amaricantia. Præterea habent alvum sæpius plus solito apertam: Tales cruditate nidiosa laborant.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Certum est in chyloleos læsione consistere fundamentum quam plurimorum morborum Chronicorum, in specie Certi sitis quod ex cruditate acida & ejus variis differentiis oriatur quam plurima si non omnes Febres intermittentes: quod hæc cruditas acida certo modo corrupta sit origo mali hypochondriaci, sit origo orbunt, nisi hic oriatur per contagium massæ sanguineæ communicatum: sit origo Passionis Colicæ & similitum. It. quod similis acor in stomacho vitians alimenta sit origo morborum Cutaneorum scabiei, serpiginum, Herpetum, forsan & Erysipelatum.

In genere omne acidum seu acor vitiosus subinde in corpore errans, quod ab Hæmorrhæo dicitur in-

micum toti corpori, fundamentum habet in vitioſa digestionem ex corruptione acidi. Arthritis ipsa dum vinum aceſcit in ventriculo, aut potulenta vitioſo acore tineta prorumpit in corpus ex hac acida stomachi aciditate habet suum ortum: Imo (de quo impostetum plura) omnes morbi chronici qui veniunt aut oriuntur putantur à viscerum obstructione, Mesenterii, Hepatis & Lienis: Tamen sitis certi quod oriuntur ex vitio chyloleos & in specie quando fermentum stomachi est nimis acidum nec rite volatilifatum.

METHODVS MEDENDI.

Corrigendum itaque fermentum ventriculi quando fieri potest & collocandum in naturalem statum.

Conferunt hic 1. Ea que mucum & succos in stomacho hærentes ut plurimum crassos & viscidos acidos remorent. 2. Ea que sale volat. oleoso subtili acido temperato constant: hæc namque nonnihil alterant fermentum stomachi volatilem subtilemque acorem ei adhibent.

Quod ergo attinet Purgantia: Vomitoria primum obtinent locum, inter hos superius dictum Arimoniales esse præferenda non ea quæ non infusa, sed quæ infusa: & in infuso non tam esse ponderandum pulverem quam liquorem in quem fit infusio. Post hæc sunt Asarina & in specie Extr. act. Asari Emetic. HART. Aqu. Nicot. destill. similiter elegans præbet vomitorium. Mass. Pilul. de Hler. cum Agarico superius commendavi & dedi formulam. Præter hæc Pilule Mastichinæ sunt elegantes: nam Mastiche est singulare stomachicum ratione spiritus acidi volatilii. Pilule Aloophanginæ ex aromatibus factæ, & uno alterove grano scammonii aculeatæ conveniunt ad detegendas sordes mucilaginosas stomacho sæpe adherentes.

Dabo Exemplum hoc modo egregium.

℞. Pilul. Aleophang. gr. xv. l. ʒj.

(sunt enim ex aromaticis)

Scammon. sulphurat. gr. ij.

Extr. troch. alhand. gr. iʒ.

(est egregium ad pituitam viscidam detegendam)

c. f. q. Tinct. tart.

(quæ stimulat. & est salina abstergens)

F. l. a. Pilulæ purg. stomach.

Potest etiam beneficio remediatorum salinorum imprimis ex tartaro fieri pulvis laxativus & stomachum egregie evacuant.

℞. Tartari vitriolat.

Cremor. tart. an. ʒss.

Scamm. sulphur. gr. iij. l. iv.

Trochisc. alhand. gr. j. l. ij.

(hi enim præscribuntur in pulverib.)

Olei destill. Anif. gr. ij.

F. Pulvis. purg. stomach.

[Nam ultra ij. l. iij. sedes vix operabitur pro constitutione tamen subjecti.

Post hæc dixi convenire in Chylosi læsæ ea que constat sal. volat. aromatico blando, quæ si maritentur cum subtilibus acidis sunt egregia remedia. Ex his imprimis commendantur semina quæ vocantur minora calida: Anisi, Carvi, Petroſel. Cumini, & post hæc aromata, præ cæteris Galanga & zingiber simul.

PLATERUS in observ. egregia aliquot habet exempla Chyloleos & cruditatis vitiorum stomachi curatorum per ulum zingiberis. Nux moschata etiam est elegans: sed quia est nimis oleosa & ob id obundere solet fermentum stomachi, aliis subinde est temperanda, imprimis simplicibus stomachicis dictis quæ sunt satis nota.

Præ cæteris Palmam obrinebit Absinthium & Mentha, it. Acorus verus: Rosmarinum & lignum Sassafras uti etiam reliqua aromata. Item Elixir quod vulgo vocatur Proprietatis in specie si miscetur cum spir.

spir. cochlearia aut cum spir. sal. ammoniaci volat. Conveniunt etiam egregie Elixir stomachale D. MICHÆL. cujus superius facta fuit mentio, Essent. Melissa, Mentha, Pulgii Rosmarini, Ligni Sassafr. omnes conveniunt, si acidulentur cum parva quantitate spir. salis vel spir. vitr. sic enim concipiunt subtilem volatilem acorem.

Aut fiat Vinum Medicatum, nam sic acidum vini imbuitur cum salibus volatilibus Vegetabilium, h. m.

℞. Radic. Enul. camp. ʒvj.

(quam superius commendavi c. rad. armoraci.)

Rad. Galang. ʒijj.

Herb. Menth. crisp.

calaminth. mont.

Abſinth. an. m. ʒ.

Sem. Anif.

Cinam. acut. an. ʒij.

Macis ʒj. (quia nimis oleosa.)

Concisa & confusa includantur cum nodulo in Vini Rhenani mens. j. stent per hor. xij. in loco calido. Hinc subinde affumatur haustus ante coenam & prandium, singulis haustibus addendo spir. salis dulcis (acid. volatile) gutt. x. l. loco hujus Elix. Propriet. imprimis cum spir. cochlear. facti & parati gutt. v.

Salia ea quæ mucum subtili aciditate potenter abstergunt & detergunt stomachum, similiter egregia sunt: inter quæ excellit sal. ammon. imprimis si assumatur in vino infusioſis ligni Sassafras. Post hoc non minus etiam terra foliat. tartari, seu sal. tart. essentiali & reliquæ ex Tart. parata: item spir. Carminativus secretus vid. c. 6. de quo faciam mentionem paulo post, egregie conveniunt. Tart. vitriolat. aut etiam Hepaticum rubrum imprimis si cum aromaticis speciebus Diatrion Peperon, aut cum speciebus Dialanga, aut stomachicis MYRSICHTI similiter est egregium in affectibus stomachicis, similibus pulveribus stomachicis mistum: Nec misura simplex est inelegans cum ex acido volatili temperato constat.

Ambra est conveniens senibus, & in cruditate senum imprimis est convenientissima sive cruda cum saccharo in forma pulver. assumatur sive cum Essentia Mentha l. Melissa in essentiam stomachicam redigatur. Noti aliam sunt Pulveres stomachici BIRCKMANNI & QUEROER. in quibus basis est radix Ari preparata: Propterea quia radix Ari imprægnata est sal volat. acidi & penetrante: Cæterum ut hæc radix præparatur cum aceto vel vino, in arida tamen maxima pars salis volatilii avolat, & ob id inanis nonnihil evadit: Melius ergo est si infusio fiat cum radic. Helenii in vino, vel si succus expressus ex radice & foliis asservetur ut tempore usus cum aliis assumatur.

Sed est Quæstio quomodo asservari possint citra corruptionem succi. R. Observetur quomodo vinum conservetur beneficio sulphuris, & si qui legunt Hæmorrhæo. callebunt artificium asservandi succos ad aliquot annos incorruptos.

Præterea pertinet hæc pulvis stomachicus D. MICHÆL. composit. est.

℞. Rad. Ar. præp. ʒij.

Panac. Holtheinens. ʒij.

Sal. abſinth. ʒss.

Radic. calam. arom. ʒij.

(loco hujus acor. ver.)

Cinamom.

Caryophyll. an. ʒij.

Macis.

Piper. long.

Zingiber.

Cubebar.

Catdam.

Granor. Paradis.

Sem. zedoar. coriand. an. ʒj.

F. l. a. Pulvis.

Illi qui legunt POTERIUM sæpius remoratum in scriptis inveniunt specificum stomachicum sed quid hoc sit nemo scit præter Filium POTERII BONONIÆ degentem: Interim in autem vobis dico quod Basis sit regulus Antim. Martialis, sapienti fat dictum.

Ad specifica stomachica etiam pertinet succolata: succus inspissatus factus ab Indis ex fructibus Cacaum conditus cum Cinnamomo & pipere, quæ succolata in vino cocta & pota est egregium stomachicum & simul antiscorbuticum. Non minoris pretii est herba Thea, Planta apud CHINENSES & JAPONENSES singularis virtutis: ad nos tantum sicca adfertur: quæ herba CHINENSIBUS & JAPONENSIBUS elegantissima est medicina non tantum stomachum roborans: sed præterea liberat tam à Calculo, quam à rheumate (morbis CHINENSIBUS & JAPONENSIBUS propter hujus plantæ ulum incognitis) item in Cephalalgia potenter, Præservans ebrietatem & somnum arcens, stomachum conservans, & vigilas circa debilitatem etiam ad tres dies protrahens. Usus est si folia pulverisata quantum ʒ. vel ʒ. capiunt. Cochlearia ebulliunt in aqu. simplic. adjecto pauxillo sacchari, & istud decoctum postmodum subinde haqitur.

Hæc in Genere de CHYLOSEOS LÆSIONE. In specie quod attinet Cruditatem nidiosam. Conveniunt Rhabbarbarum quod evacuat & Tamarindi: Præterea succus Citri, succus & Sirupus Portulacæ, it. spir. salis dulcis, Epaticum rubrum. Omnia enim temperant pinguedinem & bilem præcipitant: Item Conserva Rosarum aut Mentha vitriolata, aut spir. vitr. aliquod guttulis irrorata. Cruditas vero acida corrigitur per vinum abſinthites, per radicem Helenii & Armoraciæ: per spir. vegetabiles volat. Mentha Salvia & similes: per spir. Antiscorbutic. Nasturtii; Cochlearia, it. per spir. Piperitidis quæ est Planta paucis cognita acerrimi saporis & potentissima in corrigendo stomacho: Spirit. salis ammon. volat. imprimis spiritum vegetabili commisit ut fiat sal. vol. oleosum. Denique sal. abſinth. ocul. cancr. corallia & similia quæ acidum absorbent.

Inter externa coctionem juvant olea nonnulla destillata suaveolentia quoniam hæc sunt stomacho grata. Hæc inter excellens est ol. Angelic. destillatum. Mentha, Caryophyl. Macis, Juniperi, it. ol. stomachale compositum CRATONIS, Balsamum Peruvianum itidem est egregium.

Præterea Tacamahaca, Galbanum, Mastiche, in forma Emplastri s. scuti stomachici: si regioni stomachi applicentur. it. Spongia vino generoso cui simplicia stomachica fuerunt infusa, imprægnata, stomachi regioni applicata.

Habituus Vitia quæ coctionem turbant, pergitimus jam ad.

CAPUT VI.

De Assumptorum retentionis in stomacho læsione.

PRIMUM vitium retentionis alimentorum læsæ in stomacho, quando copiosis flatibus distenditur stomachus & exinde turbatur contentorum læsio.

Affectus à flatibus stomachum distendentibus vocatur INFLATIO STOMACHI. quod si flatibus erumpant cum sonitu non semper grato vocantur Ructus: Sin copiose admodum perque superiora & inferiora erumpant; ut in Malo Hypochondriaco vocatur Cholera sicca: qui tres affectus inter se parum differunt. Flatibus hi si in stomacho retineantur latis sunt molesti: imo interdum tanti ut pessima inducant symptomata. Sic BARTHOLOMÆUS exemplum habet cent. 2. epist. 687. Fœminæ quæ Ventriculum adeo habuit inflatum, ut gravis habitata fuerit.

Flatibus

Flatus omnes sunt in stomacho per vitiosam fermentationem factam ab acido in materia viscida, crassa & pituitosa: ita ut efficiens Flatuum sit acidum: materia s. subjectum, sit materia viscida s. pituitosa: modus quo generantur & eleuantur Flatus, est *Fermentatio* quadam singularis. Hinc est.

Quod Veteres dixerunt oriri flatus à *Melancholia*, hæc enim est nihil aliud quam acidus succus: Unde *Hypochondriaci* in quibus Venter obtritus est mucilagine acida, abundant flatibus propter acidum fermentans materiam pituitosam & viscidam.

Dico fieri flatus in Intestinis & stomacho per fermentationem ex assumptis.

Quod non insunt assumptis patet ex eo quod duo homines iisdem alimentis utentes, unus eorum generet flatus, alter non. Ratio est, diversitas fermentorum in stomacho. *Hypochondriaci* & *Hysterica* fere ex omnibus alimentis eijciunt flatus, quod alia non faciunt subjecta.

Porro tractes *Mustum* quomodocumque velis, si non fermentare incipit non dat flatus: simulac vero fermentare incipit copiosum Gas ut vocat *HELMONTIUS*, seu multi flatus erumpunt quæ etiam fortissima doliâ diffingunt. Item *Farina*, quacumque ratione tractetur, siue affretur, siue coquatur, siue alio modo tractetur, nullos flatus eructat, acotem contrahit & fermentare incipit, etiam subito flatus erumpunt.

Verum quidem est esse multos cibos reliquis aptiores ut ex illis generentur flatus: ut sunt *raphani*, *Armoracia*, *Allium*, *Cepa*: quoniam tales sale volat. acri abundantes incidunt & attenuant mucilaginem stomachi, & postmodum cum acido stomachi concurrentes generant flatus: Non ergo insunt iisdem sed generantur ab acido.

Quod vero adfit in talibus talis mucilago acida. Experientia testatur, quia in Vomitu ructant copiosa crassa viscida & tenacia acida.

Interim rarum est Exemplum de subito generatis flatibus per usum decocti Chinæ quod habet *RHODIUS Cent. 2. obs. 52.*

Quidam sc. post usum decocti Chinæ, etiam postmodum comedat pisces, tam subito Venter & Abdominis inflationem passus est ut edere non poterit: Cæterum subito sub forma ructuum eruperunt.

Ructus ab *HELMONTIO* statuntur quadruplices. 1. Est ructus acutus ut in *Hypochondriaci* & jejuno stomacho. 2. Est ructus nidorosus ex cruditate nidorosa. 3. Est ructus speciosus, seu is qui simplicium assumptorum saporem refert v. gr. post esum raphani, Piscium, &c. 4. Est ructus insipidus quando adsumt flatus sine certo ac determinato sapore. Interdum, licet rarius, adest etiam ructus fetidus, pessimæ notæ & admodum horrendus sed rarus.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

In inflatione stomachi ubi erumpunt ructus per se fatis proditur malum: Verum quando orificium stomachi sinistrum est occlusum adsumt angustia in præcordiis: deinde præcordia sunt distenta 3. si tangatur locus præcordiorum, ubi remissus quidam percipitur.

4. Agri conqueruntur de difficili respiracione, quoniam distento stomacho impeditur Diaphragmatis motus, imprimis quando incumbunt supini, quod *Hypochondriaci* frequens, Subinde quoque percipiunt flatulentias quadam in stomacho, quando se jactant ex uno latere in alterum, & quæ sunt signa alia.

SIGNA PROGNOSTICA.

Hi quidem si in malo *Hypochondriaco* orientur mali: postmodum sunt ordinarius Symptoma.

Verum inflatio ventris diu durans, nec facile disparens injicit metum futuræ *Tympanitidis*.

Ructus, qui rejiciuntur fetidi sunt pessimæ notæ, & à *GABELHOVERO* in *cent. 2. cur. 15.* in annotatione admodum funesti declarantur, imo monet Medicos ut sibi caveant à taliter eructantibus, ne foetore contagium malignum in Pulmones inspirent.

QUOD ATTINET CURAM.

1. Opera danda ut attenuetur & expurgetur materia viscida in stomacho hærens. 2. Opera danda ut per medicamenta salina volatilia oleosa discutiantur flatus & temperetur acidum.

De *EVACUANTIBUS* & *PURGANTIBUS* aliquoties locutus sum, quod *Aloëtica* conveniant & *Pilule* ex iis parata.

Quidam etiam commendant pulverem *Sennæ laxativæ* qui non est in elegans.

VOMITORIA: imprimis à *RULANDO* usurparat *aq. beneïta*, ut exhauriat per Vomitum fomes.

Simplicia quæ conveniunt sunt *Radix Angelica*, *Gentianæ*, *Aristoloch. rotund.* *Calami aromat.* *Galang. Zedoar.* *Zingib. Cart. Aur.* quæ sunt elegantes & ex his parata *Essent. Flores Chamomilla vulgaris*, & quæ sunt præstantiores *flores Chamomilla Romana*. Porro *semina calida Majora & minora* quibus merito additur *Semen Dauci* it. *bacca-laur.* & *Junip. Castoreum*, & ejus *Essentia*. *Ambra* in ructu contumaciori est experta, idque à *ZACUTO Lusitan. lib. 2. prax. admiranda obs. 7. Species aromatica officinales* hic expectantur ratione *Cinnamomi*.

Sunt qui commendant talos leporis pulverisatos aut talos suillos *CC. præp. Coralk rubr. præp. Antim. diaphor.* quia hæc absorbent acidum. Ex liquidis sunt *aq. stomachica* usitata. *Fœniculi*, & *Menthæ*, aqua *Carminativa DORNKRÜLL.* aqua *Cinnam. Cydoniat. Sirupus Cortic. Aurant. it. sirsus Baccar. Lauri. it. Sirupus Baccar. Juniper.* de quibus videatur *HORSTIUS lib. 4. obs. 4.* *Spir. Anisi* *Essent. Chamom. Romana*, ol. destillata *seminum supra monitorum Carvi*, *Anisi*, *Corticum Aurant. Cinnamomi* & sic porro. *Spir. nitri.* est singularis carminativus idque imprimis si cum flatibus sit conjunctus ardor, qui solet oriri ex bile cum acido in Intestinis concurrente & vitiole effervescente, in quo casu peculiaris est *Spir. nitri.* melior est si dulcificetur cum *Spir. Anisi* vel *Mentha*. Est elegans *Spir. Carminiferetis* in quibuscumque flatibus supra monitis, & fit ex *art. & nitri.* pelliturque per retortam tubularam, adapto recipiente magno cui *Spir. vini* inest. postmodum rectificatur fit *Spir. elegantissimus*, odoris urinosi potentissimus in quibuscumque flatulentis. Convenit in multis stomachi affectibus & in specie conducit *Hypochondriaci*.

SYLVIVS in *sua Praxi*, (quæ vix lucem tota aspiciet) hanc commendat *Misturam contra flatus & ructus*.

℞. Aq. Menth.

Fœnicul. an. ℥ij.

Spir. Carmin. nostr. ℥j.

Nitr. gutt. xx.

Laudan. opiat. gr. iij.

Ol. Mac. destil. gutt. vj.

Sirup. Menth. ℥i℥. m℥c.

S. ut supra. dos. cochl. j.

Spiritus Carminativus SYLVII, cujus feci mentionem, est hæc compositio qui propter delectum simplicium elegans.

℞. Radic. Angelic. ℥j.

Imperat.

Galang. an. ℥i℥.

Folior. rorismarin.

Majoran.

Ruta

Ruta Hortens.
Basilicon.
Summitat. cent. minor. an. m℥.
Bactar. laur. ℥ij.
Sem. Angelic.
Levistic.
Anis. aa. ℥℥.
Aromat. Zingiber.
Nuc. moschat.
Macis aa. ℥i℥.
Cinnamom. ʒvj.
Caryophyll.
Cort. aur. aa. ʒj.

concis. & contus. crasse affunde.

Spir. vini malvatici vel *Hispant.* digerantur per biduum in *M℥*. hinc ad siccitatem destillentur quicquid ascenderit magmati iterum affundatur, per biduum digeratur, mox tres quartæ partes denovo destillentur & asserventur pro usu.

FORSTIUS lib. 18. obs. 39. Exemplum habet insignis inflationis stomachi cum intolerabili ejusdem dolore ex distensione idque ex *esum nimio* & multo ciborum stultorum & *potu Musti*: qui affectus omnes curari fuerunt cito per decoctum *Chamom. Romana* & *vulgaris aa. m. j.* adjecto momento *Seminis Anisi & Carvi* in *Cerevisia* decocti: quod decoctum cum bibulifer. Flatus copiosi per superiora & inferiora emissi fuerunt cum levamine ægri.

Substituimus in capite de retentione ventriculi lesa: Jam novum est quod omnis motus humorum per os sursum ex stomacho sit præternaturalis: In eum namque finem est constructum oesophagi iter, ut deriventur quadam in ventriculum. Cum vero post ructum varia res alia humidæ sanguis, pus, acida biliosa, &c. rejiciuntur per os; vocatur *VOMITUS*; cui motui alius adesse solet qui vocatur *NAUSEA*.

Jam quod attinet à *VOMITUM*.

Vomitum revera nihil aliud est quam convulsio Pylori & hinc ructus ventriculi propter imitationem ejus gravem & nimiam. Dum enim Pylorus fortiter se contrahit & restringit, fit, ut subito sequatur motus totius Ventriculi peristalticus inversus, qui à Pyloro progreditur usque ad stomachum (intelligo hic per stomachum officium ventriculi superius quod semel pro semper nota) idque propter fibras nervas circulares stomachi tunicas intertextentes; post Pylori constrictionem similiter contractas. Hanc pylori & stomachi convulsionem sequitur similis gulæ convulsio, indeque omnium contentorum in stomacho, in gulam, & sic per consequens per os protrusio. Est enim Pylorus uti recte eum intulit *HELMONTIUS* Rector & Præles retentionis in stomacho dum sui apertura naturali; transmittit inferiora adversus Ventriculi contenta ut sui contractura præternaturali superiora versus regurgitare facit eadem ipsa contenta; Vera esse ea quæ modo dixi, confirmat ocularis experientia; *Olaus RUDBECK Professor. Sucus in suis observ. anat. quod videre potestis in Messe aurea HEMSTERHUII* in octavo; Hic in *observ. 20.* ita inquit: *Canis vivus* sectus vomitionis actum palam fecit: primo Pylorus se contrahebat mox systole totius ventriculi ab orificio inferiori ad superius fequebatur; ac tandem oesophagi materiam effundentis.

Præcedere *Vomitum* sæpius dixi *NAUSEAM*: *NAUSEA* vulgo dicitur *laxatio nimia orificii superioris* quod tamen omnino falsum est: quin potius *pertinax & nimia stomachi seu orificii superioris clausura est*; id quod revera *NAUSEAM* constituit.

Quando enim ex re molesta irritatur ventriculus, & Pylorus & stomachus se contrahunt, est *Nausea*.

Sit vero continuatur irritatio à re molesta præva-

let tandem fortior Pylori contractio, & sequitur sic *Nauseam Vomitus*.

Nam quod in *Nausea* adfit talis contractio & angustatio stomachi patet ex eo quod *nausea revera sit Fastidii species*: In omni vero Fastidio se contrahit stomachi orificium.

Hinc est quod in omni Fastidio & in specie in *Nausea* tam difficile sit deglutitio, dum boli deglutiti videntur hære in gula & non possunt ulterius inferiora versus descendere propter *Nauseam* & Ventriculi constrictionem. Deinde quando comedimus *Nauseantes* aliquid, tunc sane post deglutitionem rei molestæ sequitur ructus, non vero ante, quia scilicet, antea stomachus erat clausus, qui per intrusionem deglutiti aperitur & sic sequitur ructus. Hinc est, quod, quando audimus res horridas, vel quando olfacimus res ingratas, quod hoc ipso *nauseamus*; tunc totus stomachus & omnia ejus orificia se quasi contrahunt. Immo si *nauseantibus* rem ingratam intrudas hæc ipsa sæpius per Vomitum regurgitat antequam Ventriculum intret; ex pertinaci scilicet stomachi clausura. Est ergo *Nausea* stomachi quadam contractio reflexa sæpius per Vomitum regurgitat antequam Ventriculum intret; ex pertinaci scilicet stomachi clausura. Est ergo *Nausea* stomachi quadam contractio reflexa sæpius per Vomitum regurgitat antequam Ventriculum intret; ex pertinaci scilicet stomachi clausura. Est ergo *Nausea* stomachi quadam contractio reflexa sæpius per Vomitum regurgitat antequam Ventriculum intret; ex pertinaci scilicet stomachi clausura.

Cum ergo constet *Vomitum* esse constrictionem convulsivam patet illum esse referendum inter *Actus non voluntarios*: adeo ut *rarus* sit *voluntarius vomitus*; quale exemplum commemoratur à *BARTHO LINO Cent. 1. hist. Anatomicar. 39.* In his certe voluntarie vomentibus videntur similis adesse constitutio atque est in hominibus ruminantibus quale Exemplum etiam videre potestis in *cit. BARTHO LINO cent. 4. hist. 16.* In his ruminantibus est ventriculus solito fibrosior & carnosior, ut quasi vellimento musculo fit indutus, ratione cujus tanquam per mullulos voluntarie movetur stomachus, & fit regurgitatio cibi in os pro ruminatione aut voluntarie rejiciuntur per Vomitum. Quod attinet *Causas secundarias*, vomitus & *nausea*, *Causa est quicquid vehementer irritare & molestiam creare potest stomacho.* Hinc enim fit ut percussis nervi & fibræ nervæ sint causa ut impetuose irruant spiritus animales, à quo sequitur convulsivus stomachi motus.

Hæc irritatio stomachi, ut inde oriatur *Vomitum*, aut est per *Essentiam* seu primario affecto stomacho, seu per *consensum* secundario eodem laborante. Per *Essentiam* seu primario stomacho laborante est quando humores seu Excrementa acra in eodem subsistunt, aut ex Intestinis in specie Duodeno, ratione ductus *Pancreatici & Biliosi* in ventriculum regurgitant: aut quando Ventriculus est inflammatus aut exulceratus aut excoriatus. In omnibus enim his casibus ventriculus facile irritabilis est; ut ob id facile sequatur *Vomitum*; propter talem succorum quotumcunque in *saliva acrimoniâ Vomitus* sæpe adeo pertinaces infestant *Scorbuticos*. Cæterum quando fiunt *diurni vomitus aut continui*, ita ut nullis cedere velint remediis, tunc sæpius vitium est in *Pyloro*, ita ut hic vel omnino occlusus vel *stirrhosus* sit, cujus non pauca hinc inde profert Exemplum Sic *SAMUT. cent. 1. hist. 20.* dicit, quod *stirrhosus Pylori* interdum eveniat *Hypochondriaci* qui vomitus continuos ciborum inducat. Sic *BARTHO LINO cent. 6. hist. 47.* observat vomitus continuos ex *Pyloro Callo obducto*. Sic *BARTHO LINO in ejusdem Prax. lib. 4. cap. 2.* observat vomitum continuum lethalem ex corruptione & sphacelo *Pancreatis*, quod cum substratum sit ventriculo, sphacelofum factum illum facile irritare potuit. *PANAROLLUS Pancreos. I. observ. 44.* vomitum lethalem recenset ob *Pancreas lapidosum* factum. Et idem *PANAROLLUS Pancreos. I. observ. 43.* refert similem Vomitum lethalem quotidianum.

quoridiana, ab Herpete seu ulcere exedente Ventriculi. Et RHODIUS denique in cent. 2. obs. 63. habet vomitum perpetuum à steatomate, quod est certa quædam excrecentia. Ventriculi utriusque scilicet officio adnato.

Hæc & similes causæ imprimis inducunt vomitum per essentiam. Fit etiam ut in principio Februm intermittentium fiat vomitus, dum scilicet succi ex Pancreate & bilis in intestinum duodenum effusi violenter effervescentendo Pylorum irritant vicinum, qui irritatus vomitum infert.

Pertinent huc assumpta quæcumque stomacho inimica & ingrata sicuti videmus tantillum odoris Antimonii. (ita recte cum HELMON. vocatur) quod imprægnat vinum infusionis Antimonii, citra corporalem ejus motum, stupendos non raro inducere Vomitus.

Faciunt huc etiam pinguis aut crebro aut etiam copiose assumpta, idque duplici ex fonte; pinguis enim difficillime digestibilia reluctando stomachi fermento acido salino ferunt molestias & gravant stomachum: Præterea orificium superius laxant. Unde dum ex irritatione horum supervenit Pylori contractio ex laxitate stomachi facile supervenit Vomitus post pinguis.

Quod attinet vomitum per consensum seu secundarium hic est frequentissimum, ubi notum est quod insit in pessime Colica & Iliaca propter consensum tunicarum ventriculi & intestinum investientium. Sic novi Hypochondriacum dolore Coli superiori Hyeme affectum qui continuum sed inanem patiebatur vomendi conatum; cum enim dolor fuerit in sinistro latere in quo splen insons ut plurimum reperitur, facile patet quod fuerit per consensum quem in postmodum curavi. Notum etiam est in dolore Iliaco supervenire vomitum propter similem consensum tunicarum, non minus quam in Nephritide seu renibus affectis, qui ex eodem plexu hautiant nervos, ex quibus nonnulli ad stomachum derivantur: Hinc calculo affectis Renibus, stomachus in motus spasmodicos irritatur.

Notum est in vulneribus Capitis supervenire vomitus propter membranas cerebri stomacho & reliquis partibus communes, imprimis internis. Mulieres imprimis patiuntur. Vomitus insignes, quando sunt virorum cupide, ita quando non recte fluunt carum mensis. Recte namque dicit HILDANUS quod sæpe vomitus diuturnus & pertinax affligit mulieres & virgines item Moniales, vitio seminis in iisdem retenti, cujus notabile exemplum recenset Cent. 4. obs. 32. Simile exemplum videre est in DRODATO. p. m. 170. ubi recenset vomitus contumaces eosque periodicos scilicet certo tempore affligentes ex retento in muliere femine post intermissionem coitus. Ita HOFERUS in Hercule Medico p. m. 137. habet exemplum vomitus post quamcumque cibationem aborti ob mensium suppressionem accedente simul quadam pectoris contractione.

Dixi superius quod per spir. animales affluentibus fiat vomitus. Hinc elegans & admodum ridiculum est exemplum PLATERI in obs. p. m. 755. de vomitu pastam putatum caput. Simile inter rara referendum est exemplum BARTHOL. cent. 4. hist. 44. de vomitu contagioso qui malignitatis fuit suspectus, & similiter alios per contagium affecti.

QUOD ATTINET DIFFERENTIAM Vomitus.

In genere vomitus est vel naturalis vel artificialis. Naturalis est vel Spontaneus vel non Spontaneus. Spontaneus est quem instituit natura; irritata à materia vitiosa & hic est qui oritur à vitio externo. Non Spontaneus est vel morbidus s. præternaturalis quando ea vomuntur quæ vomiti non debebant, vel est Sympto-

maticus qui occasione alterius morbi incidit. Vel denique est Criticus quo natura seipsam cum salute agri exonerat. Ad vomitum spontaneum salutarem referendi sunt illi qui Periodice nonnunquam infestant nonnullos, idque imprimis eos qui vitio nonnullo splenis sunt affecti. Tale Exemplum videre est apud FOREST. in lib. 18. obs. 17. de quodam qui circa lienem subinde deiebat idque per certa intervalla unde certis periodis humorem melancholicum (uti loquitur amat FORESTUS) sæpe etiam omnino atrum evomit. Sic BORELLUS in cent. 3. obs. 93. p. 270. & 279. insigniter commendat utilitatem vomitus menstrui. Et ZACUTUS Lusitan. 3. prax. admir. obs. v. 115. recenset perniciosissimum vomitum menstruum s. singulis mensibus, materiae massæ globiformis instar concretæ & PANAROL. in Pentec. 1. obs. 22. recenset vomitum matutinum ordinarium multa admodum symptomata præservantem. Facit huc Vomitus studio proventus in Hypochondriacis: si scilicet singulis mensibus aut 6. hebdomatibus semel largius mero se ingurgitant, & hinc vomitum artificialem non citra sanitatis commodum instituant.

VOMITVS SANGVINIS.

Inter ea quæ vomuntur etiam est sanguis. Huc ergo pertinet VOMITUS SANGVINIS qui fit vel ex aperta quacunque ratione, vena stomachi, vel vitio splenis ex aperto vase brevi, vel denique vitio Pancreatis in quo una alterave vena à Lymphæ ejus aëda exesa non raros Vomitus sanguinis inducit.

Causa ramora imprimis sunt suppressæ consuetæ sanguinis evacuationes: ut quando videmus quod in mensium suppressione excernuntur menses sub forma vomitus sanguinei. Exemplum talia non sunt rara & referantur à RULANDO in Contr. Empyric. & ab HÖCHSTETTER. dec. 2. cas. 6. Vomitus sanguinei admodum periculosi propter suppressos menses, ita SCHENCK. lib. 3. obs. 3. Similiter talem habet observationem vomitus sanguinei propter suppressos menses. Fit quidem non raro ut prægnantes ipsæ ex mensibus retenti affligantur tali Vomitu sanguineo idque ut plurimum sine periculo. Est enim motus naturæ quem non facile licet alterare: vid. SALMUT. cent. 2. hist. 54. qui refert de prægnante vomitu sanguinis contumaci afflicta, donec scilicet ipso conceptu edito ab onere liberaretur. Et simile fere exemplum habet SCHENCK. lib. 4. obs. v. de gravida quæ sanguinis Vomitum per 7. menses perpeffa fuit, & tandem feliciter peperit. Splenicis dicitur familiares esse vomitus quoscunque continuos, præsertim etiam sanguinis vomitus: modus est hic, splen. nonnihil infarctus admittit per Arteriam Splenicam sanguinem, qui tamen non potest propter infarctionem remeare convenienter ad Splenicam venam lege circulationis: Impedito ergo sanguinis motu in arteria & vena splenica stagnat quodammodo in Arteria splenica, in specie circa vas ejus breve ante ingressum Arteriæ in splenem & ventriculum seu fundum stomachi: hinc sæpius percipiuntur pulsationes circa dorsum in latere sinistro & brevi post ruptionem vasis brevis arteriosi sequitur sanguinis rejectio in stomachum & exinde oritur sanguinis vomitus in talibus subjectis sæpius salutaris. Sic in ZACUTO Lusitan. in lib. 2. medic. princip. hist. 10. aliquot recensentur exempla splenicorum & similibus quos sanguinis Vomitus similiter sublevavit: qualia habentur in SCHENCK. obs. li. 3. Ad suppressionem consuetarum evacuationem pertinet Vlcus consolidatum. Ex curato enim ulcere antiquo tibiæ vomitum sanguinis observavit. RHODIUS cent. 2. obs. 65.

Ex Pancreate subinde fieri Vomitum sanguinis patet ex eo quod interdum sanguinem vomentes conquerantur de dolore profundo sub hypochondrio dextro: locum scilicet monstrant inscii, ubi inferatur ductus Pancreaticus in duodenum, & præterea talem vomitum sanguinis sæpius sequi solet partis Vomitus, qui

qui fit nonnihil ex Pancreate exulcerato vel per abcessum nonnihil vitiat: Tales vomitus Pancreatis præcedere solet dolor gravativus in lumbis, superiori in loco ubi situm est Pancreas. Habeo hac in parte consentientem SYLVIVM qui in Prax. lib. 1. cap. 15. dicit, quod ut plurimum sanguis qui simul per ventriculum & per alvum rejiciatur, oriatur ex Pancreate, quando scilicet vasculum ejus quoddam à succo acrioris corrodatur: unde sanguis in Intestina excedens partim inferius deferatur, partim ex irritatione duodeni sursum in Ventriculum propellatur, & etiam pus quod rejicitur per Vomitus huc pertinet, quod ex Pancreate est: Hæc sunt observationes ordinariæ.

Observationem rariorem habet RIVÉRIUS cent. 4. obs. 26. de Rustico, qui cum potans aqua fluviatem inscius hirudinem simul haussisset, quæ lateribus stomachi infixæ continuum sanguinis vomitum induxit. Hæc de Causis.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

De illis non opus est ut multa dicam.

PROGNOSTICA QUOD SPECTAT.

Vomitus omnis si non est nimis ut plurimum est salutarius. Is qui est à causâ externa, vel qui est à mensibus suppressis (qualis est Gravidarum vomitus: ita vomitus in principio morborum spontaneus non nimis, aut vomitus in declinatione morborum criticus) salutarius potius est quam periculosus.

Deinde vomitus liquidus aut vermium superveniens, in morbis malignis in specie ut plurimum est lethalis.

Vomitus splenicorum periodicus est saluberrimus si non sit nimis cui supervenientes Hamorrhoides levamen morbi certum & tutum afferunt.

Excretiones sanguinis sursum & deorsum Examthematis, Variolis, Morbillis, & Petechiis, lethales, Teste HÖCHSTETTERO in dec. 1. cas. 8.

LINDANIUS in vomitu sanguinis hoc instituit Prognosticum. Sanguinem ægri rejiciunt ex ventriculo duplici forma i. granulorum seu crassum & atrum, vel tenuem fluidum & nigrum instar atramenti & acrem, ii qui hunc, ad utrum omnes pereunt, qui priorem in illis nihil periculi. Neutrum autem est atrabile: (per vitiosum succorum in Intestino Duodeno concursum facta) quibus enim atra bilis exit ii potius moriuntur, quod ipse dicit, aliquoties vidi. Nam Atra bilis longe differt à sanguine, quæ omnes partes exundo quasi cauterizat.

QUOD ATTINET METHODVM MEDENDI.

Ante omnia Causa irritans in vomitu est removenda: sive sit per Essentiam sive per Consensum, (de Nausea idem intelligendum.)

2. Medicamenta ventriculo grata aromatica admittis blande adstringentibus propinanda.

3. Acutus Ventriculi sensus opiatum leniendus. Præter hanc Methodum observentur hæc cautelæ.

1. Vomitus spontaneus haud facile sistendus.

2. In vomitu scorbutico non conveniunt calida aut acida, quæ exasperant magis, sed conveniunt mitigantia & temperantia acrimoniam salis scorbutici, qualia sunt v. gr. Oculi 69 Ebur sine igne, Corallia, it. lac præparatis Caprillum succo Nasturtii & cochleariæ mistum.

3. In vomitionibus quibuscumque unice procurandum ne alvus sit astricta, sed quantum modo possibile est, arte vel natura aperiatur. Hinc Clysters tantum non in omni Vomitione contumaci commendantur: iidem tamen in pauca quantitate injiciantur ne ventriculi fundus Colo incumbens exinde irritetur.

4. A veneno vomitus si sit tamdiu continuandus hic est quamdiu suspicio est aliquid veneni remansisse.

5. Somnus quatenus fieri potest concilietur: nam & hic effervescentias humorum sistit, irritationes lenit & evacuationem quamcumque cohibet.

QUOD ERGO ATTINET REMEDIA.

Quæcumque causa sit irritans, removenda sive sit per Essentiam Vomitus, sive sit per consensum: Curato enim morbo in hoc ipse curatur vomitus: sive curato Ileo curatus etiam est vomitus, &c.

Quæ in specie conveniunt in sistendo Vomitu sunt stomachica bene odorata & aromatica ventriculo grata quæ inter primaria sunt Mentha, Absinthium, Melissa, Rad: Zedoar & Cypri, Cortic. citri, aurant. Cydonia, omniaque ex cydoniis parata Caryophyll. Nuc moschat. Macis, præ cæteris Cinnamom. Syrupus de rosis siccis, qui blande adstringit, Syrupus Myrtinus, Syrupus Corallorum Quercetani, Syrupus de Canella s. de Callia lignea, MYNSICHTI: it. Tinctura Cassiæ lignæ ejusdem, succus Cydonior. & Granator, Acetum forte, it. Acet. Zedoar. aqua Cinnamom. simplex & Cydoniar. aqua Mastichina MINSICHTI. Spir. Mastiches (qui est egregius) Menthæ Theriacalis camphoratus, Extr. Theriacal. Torment. Absyntha. ligni Aloes, &c. Spiritus vitrioli qui blande simul adstringit tam simplex quam venèris, uti etiam spir. vitrioli philosophici. Potens est spir. vitrioli vener. in vomitu nimio, aut etiam Martis, aut cum spir. vitrioli paratur liquor stypticus ex terra sigillata. Modus est hic.

Terra sigillata. frugentis imbibitur antea pulverisata, cum spirit. vitri. & spirit. nitr. ut fiat instar pulvis, quæ puls concrevit in frigido in lapidem; lapis hic tritus & pulverisat, in loco frigido sinit in liquorem, qui liquor vel solus usurpatur nomine liquoris styptici, vel cum æquali parte spirit. cerasor. nigror. digeritur, donec perfecte uniantur. Liquor admodum potens est, valide adstringit & ratione terræ sigillatæ malignitati resistit. Hinc dicitur à PRÆVOTIO & BARTHOLETO Aurum potabile ex terra sigillata, quia terræ sigillatæ inest aliquid de primo Ente aur. Elix. propriet. mistum cum tinct. Martis adstringens similiter est conveniens, & omnes ex Marie paratæ tinctura adstringentes, hic conveniunt; pulvis iisdem Mastichis convenit. Bolus Armena, terra sigillata, camphora cum speciebus diamosch. assumpta commendantur à RIVÉRIO. Balsami Peruviani aliquot guttulæ conveniunt Conserva rosar. vitriol. it. conserva Menthæ Tandem opiatæ, Laudanum opiatum, Philonium Roman. Theriaca, Mithridatium.

Ex his omnibus præ cæteris palmam præcipit succus Cydoniorum: Hinc spir. vitrioli prodest. Nam spirit. s. ol. vitrioli uti aliquot gr. 5. vel 6. in haustu vni Martiatici admodum commendatur à RULANDO in vomitu diuturno.

Quidam expertam habent hanc Mixturem quæ sanæ est admodum potens.

℞. Aqu. Menthæ. ℥ij.
Cinnamom. ʒvj.
Succ. Cydonior. ʒj.
Spir. vitrioli gr. vj.
Olei Cinnamom. gr. iij.
misc. F. Por. adstring. stomach.

Cochlearium usurpatur. Hinc possunt addi gr. ij. vel iij. ad summum Laudani opiatæ, & sic erit efficacior. Alii ita præscribunt:

℞. Aqu. Cinnamom. ℥ij.
Syrup. Menth. ʒj.
Olei vitrioli ʒss.
misc. d. S.

Ad demulcendum Ventriculum nimis irritatum prodest vel simplex hæc formula.

℞. Aqu.

℞. Aqu. Menth. ℥ij.
Spir. theriacal. camph. ℥i℞.
Laudan. opiat. gr. ij. l. ij.
Sirup. Menth. ℥β. l. ℥vj.
misc.

℞. Aqu. Cinnam. Cydoniar.
Menth.

Fœnicul. aa. ℥j.
Succ. Cydon. ℥i℞.

Liquor. styptic. supradict. ℥β.

(potenter adstringit, igitur ℞. potius)

Sirupi corallor. Quercet. ℥j. m. f. pot. adstring. stomachi.

Inter EXTERNA vomitum sistit ol. Nuc. mosch. expressum it. destill. ol. carvi & Caryoph. Balsam. Peuv. & similes: it. ol. Cydon. it. Maltichinum, Absinth. & Menth. Emplastrum de crusta Panis, stomachale CRATONIS Emplastr. de Gummi. Caranna, quod est singulare. Compositio ejus secundum BARDENNE est hæc.

℞. Specierum Aromat. rosat.
Maltich. elect.
Ol. Nucifr. expr. an. ℥j.
Macis destill.
Citri an. ℞β.

Gummat. Carann. q. s. misc. F. E. stomachi, inducitur super alutam, obducatur syndone rubra in forma scuti stomachalis.

Uterius applicatur externe panis tostus acct. vin. vel vino adstringente madidus, pulvere Caryoph. adspersus, & externe ventriculo applicatus. Sacculus Croci admotus ventriculo, vomitum potenter sistit etiam cum qui navigantibus solet esse familiaris: de quo vide elegantem historiam BACONIS de Verulan. in Hist. vita & mortis p. 121. Forus applicatur externe facti ex decocto Absinthii, Mentha, Melissa, in vino & aceto Cataplasma factum ex fermento irrorato aceto & asperso pulvere zedoario, Mentha, Caryophyllorum, & Croci, est expertum in vomitu. Formulam videbitis in Colleg. JONSTONIANO D. MICH. est sane singulare.

QUOD ATTINET VOMITUM Sanguinis.

Vomitum Sanguinis.

Hic duplicia postulat remedia. 1. Vasa adstringentibus coeconda ut sanguis sistatur. 2. Sanguis effusus congruatur resolvatur & ejiciatur.

Hæc inter remedia quidem adstringentia, primum obtinent: Succus Plantaginis, Portulacæ præ omnibus aliis succis radice Vrticæ majoris quæ radix urticæ majoris vel decocta tantum vel infusa similiter est admodum experta.

Præterea convenit Sirupus de Symphyto FERNELII: item ex succis folior. Plantaginis & radic. Symphyt. majoris sit Syrupus contra vomitum sanguinis expertissimus in ANGLIA, qui à BOYLE valdopere commendatur: aq. urticæ majoris acidulata, spir. vitrioli desperatum sanguinis Vomitum sistit teste RULANDO in ejusdem thesaur. p. m. 184. ubi habet Exemplum horzendi Vomitus sanguinis curati per hanc Mixturem.

℞. Aqu. still. rad. urtic. ℥vj.
Spir. f. ol. vitrioli. q. s. m.
ut acefcat modice.

Verba Auctoris sunt hæc; bene diluta & frigide pota firmantur ventriculum, sanguinisque profluvium instar miraculi represserunt: Simile exemplum videbitis in obs. RIVERII ubi similis vomitus eodem modo fuit curatus.

FORSTUS habet portionem expertam in vomitu sanguinis, quæ & sanguinem sistit & congruatur dissolvit. descriptio hæc.

℞. Aq. Bursæ Pastor.
Portulac.
Plantag. an. ℥j.
Trochisc. de Catabe:

ter. sigill. an. ℥β. m. f. pot. adstring.
Præ cæteris convenit hic tinctur. sulphur. vitrioli medicamentum expertissimum in quacunque Hæmorrhæ-

gia. Modus præparandi est hic. ℞. vitriol. probe calcinati & edulcorati seu cap. mort. vitrioli (aliis enim vomitum movere quod vidi) quantum vis. Solve in spir. falis, solum abstrahere per retortam in arena remanentiam in retorta siccam pulverisat. R. cui affunde, spir. vini bene rectificatum, ponantur in digestionem loci calidi ad aliquod tempus & evader tinctura rubicundissima per filtrum à remanentia separata. Hæc tinct. saporis subdulcis adstringentis datur à gr. 15. ad 20. & 25. in aq. appropriata & egregie confert.

SYLVIVS præv. l. 1. c. 9. §. 20. habet Mixturem ad quamcumque sanguinis excretionem & in specie ad vomitum sanguinis expertam: Mixture prima fronte inanis sed quod ipse testari possum admodum proficua, descriptio hæc est.

℞. Aqu. Plantag. ℥ij.
Cinnamom. ℥vj.
Aceti destillati ℥β.
Corall. rubr. præp. ℥β.
Sanguin. draconis. ℞β.
Laudan. opiat. gr. ij.
Syrup. Myrrin. ℥j. misc.

Hæc mixture sapius cochleatim sumpta curabit pleurasque vasorum rupturas & supra multorum expectationem sanguinis effluxum brevi tollit: quod si metus est à coagulatione sanguinis, addi potest prædictæ mixture ocul. 69. ℥β. ut & Antimon. diaphor. ℞j. atque ita usurpari.

Præter vomitum variorum excretorum non raro etiam ebullit in stomacho materia excrementitia, unde dolor & ardor stomachi percipitur, quasi copiose fumi ignei per gulam ascenderent. Malum quod à primaria passione vocatur ARDOR STOMACHI, iis qui Germanos sectantur, SODA. Causa ejusdem est effervescencia nimia in stomacho orta ab acido effervescente vitioso cum quadam salino oleoso, salinum & acidum enim dum effervescent ardorem inducunt, qui eo est major, quo plus ol. vel sulph. adjunctum est. Unde si, qui sunt iracundi aut quibus facile Bilis ex duodeno in stomachum regurgitat obnoxii sunt huic affectui propter effervescenciam bilis cum acido stomachi tunc temporis vitiosi obortam: It. Hypochondriaci in quibus similiter acidum biliosum in stomacho prædominatur: si assumunt dulcia in specie mellita aut saccharata, ardorem hunc inducunt, quoniam dulcia effervescento cum acido has facile excitant turbas, imo etiam aromatica aut acida v. gr. Allium & cepa: assumpta copiosius effervescento cum acido non raro sodam inducunt.

His facile possumus occurrere, modo temperemus acrimoniam humorum effervescentium, aut præcipitemus acidum vitiosum. Primum obtinent inter hæc ipsa Creta it. ocul. 69. uti & Ebur usum, Bolus armen. Cerall. lapis carpien. Crystall. depur. lac Prunel. & similia. Hinc Morsuli ex creta MYNSICHT. ut expertissimi. Quibusdam usitatum est lateres combustos pulverisatos propinare, nam & hi potenter præcipitant quamcumque effervescentiam in stomacho. Siliqua ceracea comesta itidem est egregia: Confero fructum Cynobati ad ℥j. dosi, avellanæ cujusdam magnitudinis insigniter convenit: sed hic observetur quod fibrillæ istæ in interiore parte fructus quibus adherent semina non sunt separandæ syrupus ex summitatib. Quercus commendatur ab HORSTIO l. 4. obs. p. m. 194. Album Grec. s. stercus Canis ossa vorantis similiter à multis est probatum. Portulaca ejusque succus aut Syrupus similiter est egregius. Tandem ubi temperati succi, & effervescencia prohibita, expurgantur optime per decoctum l. infusum Tamarindor. quod aliàs in biliosis solum hunc affectum fedare solet.

Abolvimus ea quæ, quoad retentionem contentorum in stomacho peccant. Pergimus ad.

CAPUT VII.

DE DOLORE STOMACHI SEU CARDIALGIA.

Cardialgia.

Quod attinet CARDIALGIAM, notum est stomachum ex se nullo sensu, nullaque molestia corpori esse molestum. Cæterum non raro contingit, ut in præcordiis scilicet in ea regione, quæ costis nostris anteriora versus sternum se inflectentibus circumscribitur, non raro sint anxietates, non rari dolores & insignes molestiæ ægris admodum difficiles, & quidem si ægri conquerantur de quadam angustia illius loci, quando sunt inquieti & hinc inde in lecto se volutant & jactitant: Vocatur simpliciter anxietas stomachi: tales enim angustia oriuntur semper ab affecto orificio ventriculi sinistro. Sin vero dolor sit qui in ea regione vehementer affligit, & quam ægri intento digito monstrant, in fovea ista quæ vocatur serobiculum cordis, & in ista regione admodum ægros rominat, vocatur dolor stomachi seu Cardialgia.

Nam ista regio veteribus vocata fuit Cardia quæ vox ut ut proprie Cor significet, nihilominus tamen, quoniam talis dolor stomachi s. orificii superioris sapius in consensum trahit cor ut exinde sic dicitur Lypothymia, Syncope, vitium omnimoda prostrationes & varia symptomata oriuntur, propterea vocantur dolorem hunc Cardialgiam quasi dicere voluerint dolorem cordis. Et quidem iste dolor orificii superioris est admodum molestus & insensibilis propter symptomatum frequentiam & vehementiam & toti corpori periculosus: propter quam causam etiam HELMONTIANO ibid. statuit sedem Animæ & duumvirat. s. conspirationem lienis cum stomacho s. sede animæ, cujus duumviratus jus se extendat in omnes operationes animales homini proprias. Nobilis pars est hic locus affectus: nam leve vulnus si attigerit hoc orificium sinistrum est lethale: Imo plaga cum manu foriori inflata mortem inferre potest, quale Exemplum recenset BARTHOLI. in cent. 5. histor. 34. Ex pugno tempe stomacho violentius applicato subortam esse mortem. Cardialgia hæc si paulo sit atrocior horrenda & stupenda infert symptomata: ita ut non raro Epileptica sibi affociet symptomata. Exemplum tale, quanta atrocitas sit in Cardialgia, notabile recenset AMATUS Lusitan. cent. 1. cur. 20. ubi proponit Mulierem hoc affectu laborantem, quæ præter hoc quod instat mortuæ pene jaceret, gravissimis symptomatibus Epilepticis afflicta erat.

CAUSA proxima Cardialgia est læsio insignis ventriculi orificii sinistri qua læsione Archæus, ut Idiomate HELMONTIANO utar, istius partis præses læssus insignes excandescencias & furoris Ideas concipit. Unde postmodum totius Microcosmi œconomia turbatur & gravia symptomata oriuntur, vel potius totum nervolum genus in consensum trahitur: unde actionum animalium insignis læsio & prostratio succurrit. Quicquid ladeere potest orificium ventriculi sinistrum, dat causam huic furori sive id fiat per Essentiam sive per consensum. Per Essentiam frequentes sunt status; imprimis in stomacho vacuo oberrantes; hi namque status inclusi angustius, strictura potenti utriusque orificii, insignes anxietates & molestias inducunt. Symptoma hoc frequens est Hypochondriaci si à flatibus nimirum oriatur: in specie si ipsi corripiantur quadam Febri intermittente tunc enim in principio Paroxysmorum solent se offerre tales anxietates à flatibus productæ.

Secundum status, sunt Excrementa quæcumque in stomacho stabulantia, quæ inter fere primum obtinet materia viscosa & acida, piritua acida dicta, hæc enim acore vitioso inquinatæ, rodunt & vellicant &

quasi perterebrant stomachum, unde isti dolores. It. Excrementa illa quæ vulgo Bilis porracea & arginosa vocantur. Excrementa hæc porracea & arginosa, à colore viridifusco sic dicta oriuntur partim ex corruptione assumptorum sub digestionem, partim vero transmittunt ex Intestinis in specie ex duodeno in ventriculum, quando enim succus Pancreaticus aut succus biliosus sunt inquinati & corrupti, tunc ex horum duorum miscela varii ac distincti humores solent generari, nunc nigri, nunc virides, nunc fœculenti, nunc alio colore vitioso præditi: in specie in bile porracea & arginosa peccat acidum Pancreatis nimirum, forsitan simul vitiose austerum: unde talia evomeres sapius patiuntur stitiporem dentium ex vitioso acido. Comprobat hoc ulterius mechanica GROSSII qui cum reciperet bilem flavam ex folliculo fellis canis aperti, eumque misceret cum spir. vitrioli insigniter acido accepit mixturem ex nigro viridescentem & ita id quod vulgo dicitur bilis arginosa s. Itatodes, uti videre potestis in Tract. de succo Pancreatico. Quando ergo similia Excrementa acida, acris & corrosiva reperiantur in stomacho, tunc si non vomitum aut Choleram morbum, certe intensam Cardialgiam producant.

Infantibus familiaria sunt excrementa porracea s. viridia eaque semper cum torminibus alvi conjuncta, quæ originem ducunt ex vitio & corruptela lactis quod acore vitioso inquinatum non rite digeritur sed acefcit, & exinde levi bilis permissione viridescit. Unde etiam talia excreta tenellorum non raro solent excoriare pedem propter nimiam acrimoniam & ordinario inferre tormina propter aciditatem intestina rodentem: Hinc, quod obiter moneo, ocul. 69. sem. Absinth. &c. curantur, quoniam talia corrigunt acorem & vitium lactis emendant. Præterea assumpta vitiosa solent similiter inferre Cardialgiam. Sic non tantum VALERIOA l. 1. obs. 7. habet exempl. intensissimæ Cardialgiæ ex assumpta solutione Mercuriali cosmetici, loco emulsionis Amygdalar. de qua curatione infra habebimus: sed præterea quoque PLATERUS in observat. allegat. Cardialgiam lethalem ob Arsenicum propinatam & Petr. Joann. FABER. in curat. exempl. habet Cardialgiæ intensæ cum pravis symptomatis ex usu nimio Casti recentis, & mellis in ventriculo postmodum coagulati: simile fieri solet, si lac quodcumque intempestivè haultum, aut si acidum quodcumque superingeratur, coaguletur & grumescat: in stomacho tunc tetra enim hoc lac coagulatum infert symptomata, tum crudeles anxietates præcordiorum, sudores frigidus & similia symptomata; ut ob id lac coagulatum inter venena fuerit relatum. Dixi de Hirudine cum poti assumpta vomitum sanguinis producente. Hic vero Cardialgiam induco ab Hirudinib. productam, quæ adhibita narib. uti fieri solet in Gallia; præ hæmorrhagia artificiali irreperunt in Gulam & ibid. Cardialgiam crudelem introduxerunt circa orificium stomachi sinistrum, uti observavit RHOD. cent. 2. observ. 72. quæ Cardialgia fuit curata, quod obiter inspergo aqu. salita propinata, propterea quoniam sal admodum contrariatur Hirudinibus.

It. in Gallia applicantur Hirudines ano ut Hæmorrhoides provocent, sit nonnunquam ut ingrediantur Intestinum rectum & gravia inferant symptomata. In tali casu solent elici Clysteres ex aqu. salit. sic enim prompte egrediuntur.

Quod attinet Hirudines, pertinet etiam ad vermes. Fieri enim Cardialgiam à vermibus patet ex eo, quod his excretis solent cessare: vid. cit. RHOD. cent. 2. observ. 73. Elegans est quod habet PLATERUS in observat. de Cardialgia intensissima & cruciatu maximo ob deglutitam Anguillam vivam, quam postmodum mortuam & veluti excoriatam per alvum excrevit: Signum hæc excoriatio est, quod jam fermentum stomachi incepit agere in Anguillam: Unde tantum ex-

terius rosit, interius tantum aliquantisper corrodit: Hoc etiam videmus in piscibus voracibus, v. gr. Lucio qui pisciculos minutos ita sensim sensimque digerit. Aliud exemplum PLATERUS habet intensæ Cardialgiæ obortæ ob *deglutitionem cochlearis*, quod ipsum sequenti die per annum reddidit.

Hi ipsi dolores Stomachi seu Cardialgiæ non raro sunt periodici, statuto tempore ac Periodo affligentes: Hinc inde hujus rei prostant exempla; quale imprimis est singulare BARTHOLIN. cent. 3. hist. 50. ubi recenset tales ventriculi dolores periodicos alternis diebus statuto tempore affligentes sic GUARINON IUS in consiliis. consil. 170. habet intensum ventriculi dolorem *mensis tempore* tantum affligentem in muliere.

QUOD ATTINET SIGNA.

Observetur imprimis signum quod non semper Cardialgia affligat in parte Epigastrica Abdominis anteriore; quin potius sæpe etiam dorsum fatiget, non tantummodo in suprema lumborum regione aut circa ultimas vertebrae pectoris seu thoracis, ubi scilicet accumbit Pancreas stomacho; sed quod magis mirandum, sæpe Cardialgia sequitur ductum Oesophagi, ita ut dolor talis sæpe intra scapulas sursum ascendere videatur, ut ut inferius circa vertebrae dorsii seu thoracis sit gravior illa quæ ascendit inter scapulas, & sit à spasmodica contractione & motione.

C A V S Æ

Per se facile patent, an sint humores, an flatulentia, an per consensum renu an per consensum alius alterius partis. Deinde observetur distinctio, ne forsitan Cardialgia pro colica inferius protensa seu protracta habeatur, & dolor Colicus, in ea parte coli quæ immediate subsistitur stomacho, pro Cardialgia. Tale Exemplum habet SKENCK in observ. de quibusdam Medicis, curantibus quendam in anteriore stomachi regione dolorem sentientem, tanquam Cardialgia laboraret: quæ tamen errorem detexit unicus Clyster injectus, dum nimirum fuit dolor colicus sedatus: alias nihil præstitisset clyster.

Distinguendi rationem colicam à Cardialgia in dolore colico vero descendit seu inclinatur deorsum circa umbilicum, scilicet renes.

SIGNA PROGNOSTICA SUNT,

Dolor ventriculi, seu Cardialgia ex se leve est malum: si tamen sit acertius aut diutius protrahatur propter syncopes merum malum est non contemnendum. Unde si in Cardialgia superveniat extremorum refrigerationes habetur periculosa. In Febribus malignis superveniens Cardialgia admodum periculosa.

QUOD ATTINET CURAM,

In hac imprimis removenda causa irritans aut lædens stomachum, si sit interna si sit externa. 2. Placandum est dolor tam appropriatis expertis quam intermititis Opiatis.

Primo quidem ad removendas causas notum est quod optima sint vomitoria, quæ Amatus Lusitanus, Faber & omnes Autores ubi necessarium commendant, præ cæteris tamen vomitor. Antimon. præcellunt quæ intersunt aqu. benedicta HARTMANN. aut RULANDI; vel quidam solent commendare si vinum Absinthites infundatur in poculum vomitorium RULANDI, cujus descriptionem habebitis in Collegio JONSTONIANO D. MICHAEL. est admodum elegans hoc poculum.

Post vomitoria se offerunt. Cæterum quoniam purgantia & ipsa ventriculo inimica facile possunt exasperare malum propterea convenientissimum est, ut iisdem Opiata addantur, ut ut etiam Opiata omnium humorum excretiones solvant & etiam hypercathartices removeant

nilominus tamen convenientibus purgantibus missa eadem blandè & suaviter, nec adeo vehementer operari faciunt: Hujus rei alias horrenda prostant vestigia: Nam ut plurimum habuerunt hanc formulam.

℞. Elect. Diaphœnic. ℥℥.
(quod etiam purgat)
Philon. roman. ℥ij.
(ex capitibus papaver.)
misc. fiat Electuar.

quod purgat blandè & simul dolorem sistit, de quo videre potestis RIVERIUM in sua praxi ac SCHOLZIUM in Consil. 114. Verum quoniam talia Electuaria sunt nauseosa commodius à modernis præscribitur talis formula, quæ etiam in colica est proficua.

℞. Mass. pilul. Aloephang. c. scam. gr. xv. l. ℥j.
Laudan. opiat. gr. ij.
c. l. q.
Essent. Absinth.
F. l. a. Pilul.

Purg.

Certum est quod admodum convenienter possunt permisceri opiata cum purgantibus observata cautela, ut si volumus purgare tunc temporis quando admittimus opium dosim purgantem non nihil augeamus ne supprimatur omnino minor purgantis dosis. Conveniunt purgantia opiata imprimis iis qui laborant intestinorum doloribus aut mulieribus, quæ ex levi purgatione suffocationi præterea sunt obnoxia: Item conveniunt talis Mistura iis qui facillime sunt solutionis alii (quemadmodum reperiuntur quod v. gr. (scamoth. octies purgant) in his enim remora injicitur purganti. It. conveniunt hæc Mistura iisdem qui acidis aut corrosivis succis abundant, in specie scorbutico-Hypochondriacis: In his enim ex medicamentis purgantibus ob succos crudos & acidos superveniunt satis horrenda & gravia Abdominis tormina, hoc ne fiat commode permiscetur opium: aut saltem die uno aut altero cum digestivo præmittitur. De hac Mistura vid. unice agentem HOFERUM in Hercul. med. p. 124. sicut moderni Belgæ SYLVIIUS & ejus discipuli utuntur tali mistura Opii cum purgantibus. POTERIUS curavit aliquando Cardialgiam aliis omnibus reluctantes per suas pilulas Catholicas. cent. 1. cur. 24. habet exemplum de dolore ventriculi intensissimo periodico quotannis certis temporibus certisque diebus redeunte, qui aliis quamplurimis iritis tandem à POTERIO curatus fuit per pilulas Catholicas quæ sunt hæc & prostant in Pharmac. Magg. vid. ejus cent. 1. cur. 24.

℞. Aloes fuccotrin. ℥℥.
Myrrha. ℥ij.
Mastich. ℥j.
Croc. orient. ℥℥.
Magnet. saturn. meteorizat. ℥j.
cum
Syrupo rosar. solutiv.
F. massa.

cujus dosis à gr. xv. ad xxiv. Valde commendat has pilulas. Magnesia Saturnina Meteorizata, sunt flores Antim. correcti ita ut per inferiora purgant: Magnesia Saturn. est Antimon. per meteorizationem intelligit flores. Alias si Cardialgia oriatur à Flatibus aut exhalationibus ex effervescencia humorum in intestino duodeno obvia: Nam succus Pancreaticus & Bilis commisti dum effervescunt, halitus acres in stomachum mittunt, uti contingit in Febribus intermittentibus: in tali casu injiciatur Clyster ex carminativis, ex iis nempe quæ status discutunt & blande intestina abstergunt. Exemplum talis Clysteris fit hoc.

℞. Radic. Angelic. ℥℥.
Fol. Origan.
Puleg.

Calamint

Calamint aa. m. j.
Mor. chamom. Roman.

aut vulgar. m. ℥j.
Sem. Anis.
Fœnicul.

Dauc. aa. ℥j.
Baccar. laut. ℥ij.
egregiæ sunt carminativæ.

coqu. in f. q.
Aqu. simpl.
colat. ℥ix.

add.
Electuar. destill. bacc. laut.
lenitiv. aa. ℥℥. l. ℥vj.

Olei destill. Anis.
Fœnicul.

Chamom. aa. gr. v.
Vitell. ovor. nun. j.

miscæ pro Clysmate injiciendo tepide. RIVERIUS habet Clysmata in tali casu ex solo vino albo cum oleis destillatis carminativis parata, quæ non sunt inelegantia.

Quæstio est an ven. sect. conveniat: quæ negatur, per se enim nihil adfert adjumenti in Cardialgia tollenda. Ergo quando prostant Exemplum curatarum Cardialgiarum per ven. sect. sunt potius exempla casualia, quam ex lege Artis exhibitæ: Exemplum tale habet RIVERIUS cent. 1. observ. 44. de dolore vehementi ventriculi & Lienis regionem occupante, qui aliis omnibus iritis ven. sect. tandem fuit curatus. Pertinent huc etiam exempla THONERI in observ. p. 135. de dolore ventriculi immani & ingenti in Plethorico aliis iritis ven. sect. subito incantamenti instar curato, idque propterea quia tantum adfuit suspicio inflammationis stomachi quæ tamen non est sufficiens. Aliæ quæ conveniunt in Cardialgia Remedia, quæ post purgantia ventriculum placant & dolorem sedant sunt Aromatica blanda; præ cæteris Radix Angelica & Enula campan. Fœnicul. Caryophyllata. Denique herba Chamomilla vulgar. & romana, quæ sunt expertissima in Cardialgia & non habent remedium in hoc casu illis conferendum: imprimis flores harum Chamomill. conveniunt. Sane AMAT. Lusit. cent. 51. cur. 39. Vix sufficienter potest commendare, Aqu. Chamom. destillatam in Cardialgia si ad ℥ij. propinetur. Decoctum Chamomilla vulgaris ceu expertissimum commendatur à FORESTO. Essentiam paravit D. MICH. ex Floribus c. spiritum vegetabili Carminativo, spiritum vini à specificis seu simplicibus Carminativis abstractis, quæ Essent. à gr. xx. ad 30. propinata in affectibus stomachi & Cardialgia erit convenientissima & elegantissima. Solet etiam destillari ol. saphirinum ex Chamomilla vulgaris & Romana cujus pauca gutta cum vino interius assumpta aut oleo nucis moschata destillato, exterius illitæ admodum sunt convenientes ad tollendam Cardialgiam. Post Chamomillam conveniunt Hyssopus, summitat. Anethi & orditharia Mentha, item Flores Anthos seu Rosimarini & flor. Verbasci, qui sunt singulariter Anodyn. Hinc etiam Cortices Citri & Aurantiorum & ex his parata Elexyria: Elixir, Citri & Aurant. Ex his simplicibus destillatæ aquæ, Aqu. Chamomillæ flor. Sambuci, Hyssopi & Cinam. conveniunt.

Vinum Absinthites similiter est utile, uti etiam ad dolorem acrem vinum, in quo decoquitur Nux moschata quod admodum commendatur à STROCKERO in praxi ad dolorem acrem. Spiritus vini seu spirit. anisi experimentum est LINDANI, qui insigniter commendat spirit. stomachale MYNSCHTI. itidem est expertus, Essentia Chamomill. à ℥℥. ad ℥j. in urgente casu potest propinari Elixir Mentha: Si percipiatur simul ardor in regione stomachi; tunc commode permiscetur his appropriatis temperate acida, quæ ardorem restænant, quæ interest Rob. & Syrupus Cy-

dontorum, it. Syrupus acetosatis citri, it. Spirit. vitrioli & similia.

Denique interne olea destillata sunt admodum convenientia. De oleo Chamomilla dixi: huic simile est ol. Carvi & succini destillatum, de quo postmodum: ol. Anisi & Cumini.

Sublequuntur denique ea quæ dolorem tollunt sensum imminuendo in stomacho, qualia sunt Papaverina: Veteribus in usu fuit philonium Romanum ad ℥j. item Pilula de Cynoglossa ad ℥℥. Modernis in usu est Laudanum Opiatum cum decocto flor. Chamomilla usurpatum.

Cæterum fit formula contra dolorem stomachi:

℞. Aqu. Chamom. destill. ℥ij.
Succi Cydenior. ℥j.
Essent. Chamom. roman. ℥ij.
Elixir. Mentha. ℥℥.
Olei destill. chamom. gr. vj.
Laudan. opiat. gr. iij.
Syrupi de hyssop. ℥vj.
dos. cochl. ij.

M. F. Mistur. dolor. sedans.
Vel ℞. Essent. flor. chamom. roman. ℥ij.

Menth.
Spir. Anisi an. ℥j.
Essent. Anodyn. f. solut. Opi.
in spir. vini ℥j.

Perinde enim est si in forma sicca si in liquida adhibeatur.

F. Essent. dolor. sedans.
dos. 30. ad 40. gr.

Elegans casus est quem habet THONERUS in observ. p. 136. de dolore ventriculi punctorio, qui fuit curatus per ℥ij. olei amygd. dulcium in jure Galli propinato quo facto intra 3. horas acicula per vias urinarias fuit excreta & exinde dolor omnis subito disparuit. Facit huc etiam quando oritur dolor ex deglutitis frustis vitri & conveniens est ut usurpetur pulpa ex Miliio aut Oryza facta, quæ non nimis fluxilis sed aliquantisper spissa, quæ absumentur absque subsequente potu: sic enim fit ut huic pulvi involuta frusta vitri vel aciculæ aut similes res acutæ citra noxam ex ventriculo per Pylorum dilabantur. Idem THONERUS citato loco duo exempla habet curatorum à vehementissimo totius abdominis itemque ventriculi dolore per v. gr. ol. carvi destill. Et eodem loco habet exempl. doloris stomachi, qui per intervalla præsertim à cibo assumpto, usque ad scapulas se extendit qui dolor insignis subito fuit curatus v. gr. ol. destill. succini.

Sic ZACUTUS Lusitan. l. 2. Med. Princ. histor. 8. observat. 10. habet de importuno ventriculi dolore, potu Vini absinthitis curato. In doloribus senum aut etiam in doloribus stomachi, in dejectione virium elegantes sunt istæ Pilulæ POTERII quas recenset in cent. 3. cur. 30. ita:

℞. Ambrae Gryseæ gr. ij.
Mosch.
Croc. orient. an. gr. j.
Opii Thebaic. rit. præp. gr. iv.
misc.

F. l. a. Pilulæ.

quæ in senibus & viribus dejectis sunt convenientissima.

Idem POTERIUS citat. loc. citat. 31. habet exemplum doloris ventriculi aliis omnibus iritis tandem decocto ligni Sassafras per 10. dies curati.

Quod attinet Extrema inter hæc sunt imprimis, olea. Ol. Chamomill. destillatum & infusum; Mastich. Nucis mosch. Nardium: it. ol. stomachale Cratonis. Hinc Balsam. Peruvianus ut & ol. destill. Macis, Caryophyllorum, & guttula quadam olei destillati Cinnamomi.

Modus præscribendi est hic,

℞. Ol.

℞. Ol. Chamom. dest. ℥j. Balsami Peruvian. ℥℞. Ol. Mac. Caryoph. an. ℥℞. vel gr. xv. Nuc. moschat. expr. q. s. misc.

F. Balsamus.

Quo unguato regio stomachi.

Post olea usitata sunt Emplastrum regioni stomachi applicata: quæ inter elegans est Emplastrum Carminativum MYNSICHTI. it. si suspicio sit Flatuum Emplastrum de baccis lauri.

Reliquis externis omnibus præferenda Tacamahaca, in forma Emplastri regioni stomachi applicata. Experimentiam hujus certam faciam videbitis in POTER. cent. 3. cap. 32. Et quod etiam fuit in frequenti usu D. MICHAEL. Præscribitur vel simpliciter ita. ℞. Tacamahacæ, q. v. subigatur in mortario calido in ducatur super alutam & obducatur syndone rubra in forma Emplastri stomachalis.

Melius videtur si Tacamahacæ & Ceroti stomachalis aa. misceantur & cum ol. stomachali CRATONIS subigantur in formam Emplastri.

Ipsæ POTERUS in eisdem Pharmac. Spagyrica excellens præparat nobis Emplastrum stomachicum ex Tacamahaca hæc forma.

℞. Ol. Mastich. destillati. ℥℞. Menth. Absinth. Nucis moschat. Caryophyll. an. ℥j. Gummi. Tacamahac. ℥i℞. Cereæ citrin. ℥iv. misc.

Fiat Cerotum de quo accipiat q. s. pro scuto stomachali.

Quæ dicuntur de Tacamahaca, eadem & similia, dici possunt de Gummi caranna quod & ipsum in similibus casibus est elegans. Alias videtur quod attinet naturam Gummi caranna & Tacamahacæ, Monardes de simplicibus commentario in Cistum p. 318.

Forma itidem externe applicantur in Cardialgia itque duplici sub forma: aut ut species coquantur in aqua & aceto aut in vino & istud decoctum panis linteis triplicatis aut quadruplicatis applicetur stomacho: vel ipsæ species insuntur sacculo, coquantur parumper in aqua vel vino & ita sacculus applicatur regioni stomachi subinde renovandus.

Forma potest esse talis quem commendat inter alia FORESTUS in lib. 18. obs. 22.

℞. Absinth. com. & roman. Flor. chamom. Rosat. rubr. Menth. aa. m. j. Semin. Sunmach. Myrrillor. an. ℥℞. Flor. Melilor. p. ij. coqc. in f. q. Aqu. commun. Colat. ℥℞. adde Specier. Diarrhod abbat. ℥i℞. Aromatic. rosat. ℥j. Aqu. rosat. ℥ij. Acet. rosacei ℥℞. ebulliant.

Fiat fortis pro ventriculo.

Sacculi sunt meliores ita.

℞. Flor. Chamom. Roman. Comar. Absinth. Herb. Menth. Majoran. an. m. j. Sem. Anil. Fœnicul.

Carvi.

Dauci. an. ℥v℞.

Baccar. Junip. contus. ℥℞.

Concil. & contus. impleatur sacculus interpartatus. Region. stomach. applicand. vel siccus, vel coquantur in vino aut aqua & applicetur subinde renovando.

Sin vero sit Cardialgia à refrigeratione corporis externa, & inde ortis flatibus, tunc conveniens est simplex quidem, sed admodum bonus SACCULUS MONTAGNANÆ, descriptio hæc.

℞. Milii Cibrati. m. ij. Furfurum. m. ij. Salis commun. m. j. misc.

F. Sacculus qui calefactus imponatur: In colica quoque est elegans.

Superius dixi quod VALERIOLA in l. 1. obs. 7. referat historiam intensissimæ & molestissimæ Cardialgiæ factæ ex haustu merc. sublim. qui casus cum sit singularis & non inelegans ejusdem remedia paucis communicabo.

1. Præscripsit fomentum exterius.

℞. Fol. Hyoscyam. alb. Absinth. roman. an. m. ℞. Mastich. ℥ij. Crystall. purissimi ℥ij. coqu. in

Olei rosat. Violati Liliaci. Anethini an. ℥iv.

Vini rubri ℥℞. Colent.

Et hoc remedio applicato mirum levamen peti cepit.

Interim postmodum præscripsit hanc potionem.

℞. Crystall. purissim. ℥j. (Ratio quoniam acidum Mercur. sublim. arripit crystallum & enervatur.) Theriacæ elect. ℥ij. Butyri recent. ℥j. (ad demulcendam acrimoniam mercur. sublim.) Aqu. decoct. hordei q. s. misc.

F. Potio pro aliquot vicibus.

NB. Hyoscyamus externe & Crystallus interne perscrutentur totam curam: Nam crystallus externe in fomento nihil præstat: nititurque ejus Auctor Hypothesi vulgari.

Habuumus symptomata quæ ventriculo in coctione obveniunt. Sit nunc.

CAPUT VIII.

DE CHYLI A FOECIBVS ALVINIS Secretione Læsa.

DE hac communiter altum aptid Auctores est silentium, nihilominus necessarium est ut de ea agatur.

Alimenta in chylum tenuem mutata dilabuntur à stomacho, & quidem mox circa principium duodeni permiscetur cum Bile ex folliculo felleo diffuente, ibidem etiam permiscetur cum succo ex Pancreate effluente: Hi duo succi bilis nempe constans sal volat. oleoso & succus Pancreaticus constans acido temperato, subeunt Chylum, hunc attenuant, incidunt, resolvunt & facta effervescentia, crassiores ac facultentiores partes à reliquis tenuioribus temperatis & nutritivis separant & hæc posteriores transcolantur in vasa lactea, &c.

Dum hæc sunt Bilis sulphur. rubeum ut ut in se appareat

CAPUT IX.

DE CONTENTORVM IN INTESTINIS Expulsione læsa.

DICTUM est superius, quod Chylus, seu id quod è stomacho dilabitur in intestinis separatur in duas partes: quarum pars alimentitia pergat in vasa lactea sic dicta, pars vero excrementitia post aliqualem moram in intestinis tandem foras expellitur excrementorum nomine.

Expulso hæc contentorum in intestinis variis modis leditur.

1. Quando immittitur ita ut aut rara sit, aut ad Alvi retentionem, ita ut fit in Alvi retentione, ita ut fit in tarda subiectione.

2. Vel augetur ita ut fit nimis copiosa aut nimis frequens, ut fit in Alvi fluxibus.

3. Denique depravatur ita ut contingat cum do-lore, cum torminibus, aut similibus aliis symptomatibus.

Quod ergo attinet Alvi retentionem, Causa quare alvius sit obstructa ita ut nihil possit effluere, est vel in intestinis vel in ipsis contentis expellendis.

Quod attinet i. Expellenda contenta hæc ipsa sunt causa Alvi retentæ, quando non perveniunt ad intestinum rectum ut idem possint stimulare: Nam nisi aliquid intestino recto incumbat quod istud stimulet, est Alvi retentio. Causa quare non deveniant ad intestinum rectum, est eorum paucitas ex alimentis paucis assumptis: 2. propter ineptitudinem ad motum intestinorum peristalticam: quando enim inepte sunt in motu, fit ut in cellulis intestinorum, imprimis coli stagnent & non possint protrudi. Ineptæ sunt ad motum propter exsiccationem & indurationem: Hinc enim est quod in febribus adentibus; aut in iis qui crebriori utuntur exercitio, fœces induratae & exsiccatae non possunt commode expelli.

Potro assumpta quædam duriora similiter dant fœces induratas, qualia in specie sunt Spira quæ ipsæ assumptæ nimia copia non raro solent dare Alvi periculosissimam obstructionem; sunt enim tepaces & viscidæ: quale exemplum habet MOEBIUS in insit. p. m. 453. Notum etiam est quod ova ad duritiam colicæ similiter insigniter soleant alvium adstringere: exemplum habet CORNARIUS consil. 4. de quodam qui ex esu 4. ovorum ad duritiam coctorum jejuno stomacho, insignem Alvi adstrictionem passus fuit, ita ut post aliquot dies in fœcibus Alvi per medicamenta eductis, adhuc frustula vitelli & albuminis ovorum integra apparuerint. Pertinent huc fructus nonnulli horæ pellicula tenaci obducti, quales sunt uvæ crispæ, it. uvæ vulgares, si sc. comedantur una cum pelliculis; Nam hæc pelliculæ admodum reluctantur stomacho in coctione, quia crudæ & inconcoctæ dilabuntur ex stomacho insigniter acidæ. Unde dum coacervantur cum reliquis contentis in intestino colo, fit ut exinde inerascentur & inviscidentur contenta, & pertinacissima Alvi obstructio sequatur.

Præterea Cerasa & imprimis eorum nuclei integrè devorati, similiter fœces induratas & difficulter excernibiles inducunt; Sic SCHENOXIUS lib. 3. obs. de excrementis refert; de Alvo ad 3. septimanas obstructa ex copiosis cerasis cum nucleis comestris, qui nuclei post id tempus rursus alvum subierunt.

Facit hæc etiam visciditatem fœcum alvinarum, quæ dum adhæret parietibus intestinorum impedit, quo minus possint excerni: Vnde ii qui utuntur copiosis alimentis viscidis, seu qui eadem in pituitam excrementitiam seu mucum viscosum ex transmutata digestionem transmutant, solent esse obnoxii Alvi obstructioni: Item ii qui laborant pituita quæ vocatur vitrea sive mucagine tenaci acidæ, quales sunt

pareat flavum, se jungi & utili Chymio ipsique primam communicat aptitudinem, ut facilius transmutetur in rubrum sanguinis Nectar.

Ab hac separatione Chymi nutritii à fœcibus maxima nostra salus dependet, post legitimam sc. stomachi digestionem. Alias enim si nihil separatur uti- lis ab inutili, frustratur corpus suo nutrimento. Sin vero vitiose separatur ita ut excrementa maneat chylom permista, & ita subintrent massam sanguinis; quid aliud expectare possumus quam insignem hujus Cachochymiam & viciiosissimum statum. In hoc certe puncto imprimis in concursu horum duorum succorum in duodeno; & ibid; blandæ oborta effervescentia, chyli secretionem; & sic potro maximam partem morborum originem ducere quamplurimi moderni statuunt, quos inter præprimis est SYLVIVS, qui cum magno satis applausu Triumviratum suum statuit intestinale, nempe ex Bile flava, ex succo Pancreatico, & denique ex pituita, composita partim ex saliva continuo deglutita, partim ex reliquis chylli in stomacho digesti, & per intestina transcolati.

Hæc tria si recte se habeant, blandam ac temperatam in intestinis excitant effervescentiam; sin vero vitiantur; exinde varia mala nunc Abdomen affligunt; hunc successive in totum corpus redundant: Hoc enim in loco non tantummodo radicem paroxysmorum febrium intermittentium, sed præterea fundamentum colicæ, diarrhææ, affectus Hypochondriaci, suffocationis sic dictæ uterinae, & similibus quamplurimorum statuit. Nam si succi permisti per necessitatem naturæ inviolabilem effervescentiam inducunt, ex eo quoniam impossibile est ut sal; volat. quale est in bile; & acidum quale est in succo Pancreatico, ut inquam talia incurrant sine effervescentia, quæ tamen his succis legitime constitutis est blanda & temperata, his vero succis vitiatas eadem est vehemens & impetuosa: Hinc scilicet est quod tunc sæpe sub hypochondrio dextro, ubi nempe inseruntur in duodenum, percipiuntur nunc ardores ex bile nimis copiosa, & nimis oleosa; nunc vero percipiuntur flatus, Borborygmi, & distensiones, elevati namque sunt hi status per fermentationem talem in pituita ab acido vitioso factam. Vicia horum succorum primaria sunt in BILIS quidem, 1. quando abundat: 2. quando eadem est nimis salina acris & 3. quando eadem est nimis oleosa s; pinguis.

SPCCVS PANCREATICVS PECCAT i. nimia copia. 2. nimia aciditate; & 3. non raro præternaturali austeritate, ratione cujus austeritatis pertinaces Alvi obstructiones, dolores intestinorum torquentes, & suffocationes uterinae oriuntur.

PITUITA DENIQUE PECCAT, aut i. nimia copia: aut 2. nimia crassitie & visciditate quando est nimis viscida:

Hæc sunt primaria humorum in hoc loco peccata data opera corrigenda, ne exinde mala oriantur plurima: Correctio fit: & quidem BILIS 1. per acida: 2. per moderate austera, & quidem in specie acida & dulcificata se conjungunt cum bile & illam temperant.

Succum PANCREATICVM corrigunt & emendant omnia salia alcalia tam fixa quam volatilia, quæ acidum præcipitant; it. omnia terrea quæ eadem acidum absorbent;

PITUITAM denique emendat, præter evacuationes, quas hic præsuppono, salina volatilia aromatica quæ etiam incidunt & resolvunt; it. salina salia quæ eadem abstergunt.

Hæc in genere præmonere volui secundum modum Hypothesin, propterea quia dabitur occasio ut horum mentionem injiciam.

Pergimus ulterius ad

Hypochondriaci, de quibus postmodum, quorum intestina solent esse adstricta, item qui *parce nimis* portant: sic quoque ii qui vitam agunt sedentariam, propter deficientem in motu excretionem, cum intestina minus agitentur & commoveantur, hinc inde subsistunt & difficulter retruduntur in intestinum rectum. Præterea condensata & coagulata feces alvi obstructionem inducunt, idque ex *vizio succi Pancreatici*. Notum enim est quod bilis & succus Pancreaticus, uti separant cremorem nutritium ab excrementi, sita simul excrementis certam consistentiam tribuunt secundum quam nunc magis nunc minus sunt fluxilia. Unde à bile abundante diluantur excrementa & sunt fluxilia: e contra à succo Pancreatico aut abundante aut nimis acido aut nimis austero feces alvi nimis coagulantur & indurantur. Hoc ipsa esse commonstrat imprimis Icterus; in hoc ipso enim propter absentiam bilis in intestinis (in isto sc. Ictero ubi denegatur transitus Bilis in intestina) solent aut omnino, aut maxima ex parte, indurata esse feces. Deinde *Hypochondriaci*, & quod idem est mulieres *Hystericae*, ut plurimum alvo laborant obstructa propter austeritatem nimiam succi Pancreatici, cujus austeritate indurata feces, diutius in intestinis subsistunt.

Hæc sunt Causæ propter quas alvus vitio fecum supprimitur.

Superfunt causæ quando ulterius *vizio ipsorum intestinorum* non sufficienter propellentiam supprimuntur feces.

Tales causæ sunt, quando intestina omnino sunt obstructa variis ex causis, 1. quando intestina inflammata indurescunt & quasi nimis coalescunt quod si supervenit Gangræna malum est desperatum. Exemplum habet BARTH. cent. 6. hist. 18. de contracto Ileo ex inflammatione intestinorum, eamque subsequente gangræna, unde obstructissima alvus secuta. Item in *Dysenteria*: nam post dysenteriam nonnunquam in fine coalescunt & invicem consolidantur intestina, ut exinde non raro postmodum lethalis alvi suppressio sequatur. Idem fit vitio intestinorum quando eadem sunt *insensibilia* aut quasi *Paralyti laborant*. Nam etiam tum temporis aut parum aut nihil excernitur & expellitur. Unde non rarum est ut in Apoplexia frustra injiciantur clysteres propter intestina Paralyti affecta.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOST. CLARA.

PROGNOSTICA SVNT.

Alvi suppressio malum est frequens, & quidem *ratio lethale*, si tamen sit *nimum* seu *diu protractum*, potest omnino inferre necem sive immediate sive mediate infrequente scilicet Ileo de quo postmodum: Deinde si non infert lethum, nihilominus testatur experientia quorundam quod gravia fecum vehat symptomata, ita ut interdum superveniat *animi deliquium*: item quod nonnunquam in ipsa excretionem alvi superveniant ex conatu naturæ *hemorrhagia narium*. Exemplum tale habet SALMUTH cent. 3. observat. 26. de alvo nimium obstructa, ita ut in excretionem scybalorum sanguis per nares profunderet. Non raro alvi nimia obstructio causa est, ut ægri habeantur pro spleneticis, unde Medici nonnunquam ridiculum faciunt Prognosticum. Nam vulgaris est consuetudo, ut omnia symptomata in latere sinistro seu hypochondrii sinistro adscribantur falsò spleni. Vnde cum in latere sinistro Colon sit angustius & præterea intorqueatur versus Rectum: hinc sæpius fit ut ibidem locorum hærentia scybalata talia inferant symptomata quæ vulgo spleneticis attribuantur, & non raro pro spleneticis habentur. Nec, quoniam purgantia in his sumuntur officium sine effectu tamen hoc probant: Nam fallunt: Ut ut enim propinata materiam edu-

cant tenuem, non raro tamen feces in intestino colo relinquant. Exemplum talis pro spleneticis habet SALMUTH, cent. 1. observat. 14. de quodam in quo per annum unum & semis scybalata retenta, dolorem tenuium & humorem hypochondrii sinistri intrulerunt, ut inde propter talia symptomata pro spleneticis fuit habitus: postmodum tamen paucis emollientibus adhibitis curatus fuit & eventus detexit, quod tantum ab induratis scybalis ortum traxerit istiusmodi affectus. Denique *alvi obstructio* semper solet augere *capitis symptomata*: unde continuo præmonent Practici, ut in *vulneribus capitis*, & quibuscumque capitis affectibus alvus sit libera propter consensum, quem mediantibus nervis copiosissimis omnia interna viscera in specie intestina habent cum suo principio cerebro.

QUOD ATTINET CURAM.

In CURA ante omnia *removenda causa*: unde conveniunt 1. ea que emolliunt: & 2. ea que stimulant.

Quæ emolliunt sunt talia quæ feces fluxiles faciunt & vias lubricant. Quæ stimulant sunt salina quæ leniter intestina irritant.

Fecibus enim fluxilibus & intestinis leviter irritatis, eorum motu peristaltico concitato ejiciuntur contenta. In his 1. sunt *interna*: sic notum est quod imprimis convenit *ol. Amygdalar. dulc.* quod blande alvum subducit, sive assumatur per se sive in jusculo pingui: Item conveniunt insigniter *ova sorbilia*, eaque quo magis sorbilia, eo magis s. plus movent alvum: cujus rei Exemplum refert HOFERUS in *Herule medic.* p. 199. quod scilicet ova sorbilia assumpta alvum fluxilem & parvam quasi diarrhæam in uno alterove subjecto produxerint. Notum etiam est quod potus copiosus alvum aperiat, quoniam aut induratas aut exsiccatas feces diluit. BARTHOLINUS cent. 5. cur. 40. refert pertinacem alvi obstructionem *largo vini haustu curatam*: id quod vel maxime necessarium his, qui aut sunt hypochondriaci aut laboribus dediti, ut eo promptius exeant feces.

Potus est nunc usitatus nunc medicatus, quæ medicatio imprimis *per passulas fit*: Passulæ sunt egregium remedium, & nihil aliud quam *mustum concentratum*, temperate in se & quæ blandam irritandi vim obtinent, unde vel *passula nuda* assumptæ egregie conveniunt *hypochondriacis* quibus alvum sustinent aperiunt. Vel cum *passulis earumque palpa* tantillum pesimifcetur *cremoris sulphuris*, aut *arceni duplicati* MYNSICHTI, & fit potus elegans in Hypochondriacis. Faciunt huc *passula laxativa* quarum varietates sunt descriptiones, quæ videntur in Pharmacopæis: *Vinum passulatum* similiter egregium est delicatius quod alvum adstrictam blande educit. Facit huc *Vinum passulatum* TISSOTI, cujus descriptio admodum elegans & prostat in *epist. 1. 3. epist. 26. p. m. 224.* Post passulas se offert *serum lactis*, quod conveniens est tam in febribus ardentibus & malignis quam scorbuticis, si alvum habent obstructam id quod fit ex succo Pancreatico nimis austero & acido coagulante feces: Nam præbet serum lactis salium nitrosium volatile, cujus ratione temperat acrimoniam salis scorbutici austeri & subtilis, simulque emollit feces: sive solum usurpetur sive imprægnetur leniter per Tamarind. quod serum lactis egregie confert in febribus ardentibus, quoniam moderate compescit effervescentias sanguinis & blande subducit alvum. Alias notæ sunt *decoctiones fol. mal. herb. parietar. violar.* & similium emollientium decocta: quæ usitata similiter blande alvum subducunt. *Ficus Massiliensis* seu quicumque *ficus* similiter alvum subducunt, imprimis si decoquantur in *potu ordinario* s. *decocto hordei simplicis* sed videtur nimis sicum usus improbandus, quia pediculos generat, id quod observavit Henric. ab HEER in *obs. opido raris*. In contumaci alvi obstructione notus est

est mercur. vivus, de quo ubi de Ileo, erit occasio dicendi.

Hic moneo quosdam commendare *vinum in quo per mensem in loco tepido fuit infusus mercur. vivus*, quod vinum infusionis mercur. vivi non tantum lumbricos eecat, sed insigniter alvum subducit si ad cochli. vel ij propinetur.

In desperata alvi obstructione commendatur insigniter *aur. fulminant. gr. vj. l. viij. ad x. usque si cum aliquot granis extracti Ellebori nigri in pilulas compingantur*. Nam tales pilulæ ex auro fulminante ceu extremum commendantur præsidium. Sed observetur quod in tali casu aurum fulminans non sit nimis edulcorandum ut sapor salinus aliquantisper remaneat. Nam quo magis est edulcoratum eo magis est diaphoreticum, vel quo minus edulcoratum, eo magis Catharticum. It. hoc aurum fulminans in affectibus infantum intestinalibus in specie flatulentis cum torminibus conjunctis est optimum remedium. Deinde & hoc singulare quod in adultis feces nigerrimo colore inficiat aurum fulminans. Alias commendatur in desperata alvi obstructione *succus radicis id quod videbitis annotatum in SCHENCK lib. 3. observat. de excrementis*. Fiant etiam *conserva laxativa violarum & rosarum* elegantes, quando loco sacchari his additur *Manna electa Calabrina & flor. recentes violarum & rosarum* cum hac conjungantur in conservam, quæ mista cum pulpa *passularum & tantillo cremoris sulphuris* blandissime & suaviter alvum subducunt stimulant. Quod sunt omnia *sulphurea* tam *crystalli* quam *cremoris* etiam ipsam *sal essentiale tart.* aut etiam *tinctura Tartari* legitime per spir. vini parata.

Externe quæ applicantur sunt primario quidem, uti notum est, *Clysmata* eaque ex emollientibus parata. Ubi non sufficiunt hæc, sunt fortiora emollientibus stimulantia in coquendo. Hinc notum est quod *clysmata ex ol. olivar. it. expressiois seminis lini. item ex oleo seminis rapi*, sint admodum experta. Clysterum nihil efficientium habeatis exempla nonnulla. Sic RULANDUS in *Theatro practico* Exemplum habet alvi per 3. hebdomadas obstructæ, ita ut nullis neque clysmatibus neque suppositoriis moveri possit, tandem ingessis singulis horis *ziv. ol. olivarum* alvus emollita & multa scybalata rejecta fuerunt. Sic idem RULANDUS quendam Rusticum qui similiter ob scybalata indurata alvum habuit obstructam curavit per *clysmata ol. lini* *zvj.* quod injectum non solum, nunc cum *zß. Troch. alband.* egregie alvum obstructam curavit. Clysteres emollientes communes noti sunt omnibus: Hic tamen ubi non possumus vincere alvum, alia incoquantur, & quando jam metus est induratarum fecum egregium est *sal gemma quod. à zß. ad zj. usque ad zjß.* quæcumque feces induratas potentissime resolvit & fluxiles facit: nihil namque magis emollit feces duras quam *sal gemma*: quod si sal gemm. non sufficiat, commodissime in clysteribus incoquitur vel *pulpa colocynthidis* vel etiam *Trochisci alband.* Sic LINDANUS commendat in obstinatissima alvi obstructione, si fiat clyster seu Enema solummodo *ex jusculo carnis cum melle* cui addatur *sal gemma à zß. usque ad zj.* sin vero hoc non si fiat, tunc debet fieri Enema emolliens ex decocto foliorum Melilot. Chamom. & violarum cujus decocti *zviij.* vel *ix.* incoquenda est pulpa colocynthidis in modulo ligata ad *zj* & post hanc decoctionem addendum *salis gemma zj.* cum benedicta laxativa *zj. Vitell. ovor. n. i.* & hæc mista ut fiat l. artis clyster injiciendus. Sed observetur quod in his ubi admittentur aut pulpa colocynthidis aut sal gemm. aut similia acria stimulantia, oleosa omittenda sunt quæ salina temperant quo minus effectum suum præstare queant. Denique ubi colocynthidis non est sufficiens, tanquam ad ultimum *crocum metallorum* est confugiendum, si scilicet loco colocynthidos *zj. croci metallorum decocto*

superius dicto emollienti incoquitur. Nam hoc extremum est remedium, cujus crebriorem usum factum videbitis in *observat.* RIVERII, qui aliquot habet exempla decocti in clysteribus admodum feliciter. Vel quod magis approbem, *Infusum fiat in crocum metallorum* cujus *zij.* aut *iv.* decocto emollienti admittentur & sic conjunctim injiciuntur additis simul reliquis convenientibus. Formula sit hæc.

℞. Decoct. emollient. *zvj.*
Infus. croc. metall. *zij.* l. *iv.*
Benedict. laxativ. *zj.*
Sal gemm. *zj.*
& sic portò.

F. I. a. Clyster.

Post clysmata imprimis conveniunt *suppositoria*, quæ cominunter parantur ex *sale & melle & cum pulv. ellebori*, sicut videre est in Pharmacopæis. Cum tamen non semper conveniant propterea LINDANUS idem *sal gemme* admiscendum suadet, ita quidem ut in talibus suppositoriis pro adultis quidem possit sumi *℞. ad zj. una cum gran. iij. vel iv. trochisc. alband.* & ita cum melle fieri suppositorium acre. In parvulis vero loco *trochisc. alband.* possunt sumi species hieræpiæ GALEN. eaque cum paucâ quantitate salis gemmæ permisceri cum melle in suppositorium satis acre. Omnibus tamen suppositoriis à SYLVIO præfertur suppositorium ex alum. idque ad imitationem *Angeli SALA* qui in suis scriptis & quidem in *Appendice p. m. 840.* facit mentionem suppositoriorum ex alum. factorum quæ suppositoria similiter admodum commendantur à SYLVIO uti dixi: sive fiant ex frustulis alumi. in longum & acutum concisus, & *ol. amygdal. dulc. vel liliorum alborum illitis: vel si alum. uniatum pulverisatum cum gummate Tragacanth. in aq. lilior. alborum* soluto compingatur in supposit. quod suppositorium aluminosum in alvo adstricta stimulanda admodum conducit. Cæterum observetur quod præmittenda suppositoriis sint medicamenta emollientia, incidentia & stimulantia per os, ne frustra irritetur alvus & sequatur, quod sæpe fit, inflammatio intestini recti. Cum his sunt qui externe adhibent *unguenta stimulantia* sic à quibusdam ad concitandam vim intestinorum labentem, seu motum peristalticum procurandum, commendatur *Zibethum umbilico inunctum* (obiter moneo in colica hoc inunctum est secretum:) Præterea *Emplastrum ex felle tauri & colocynthide umbilico applicatum* est egregium. Exemplum habeatis in SCHENCK lib. 3. *observat.* de excrementis ubi exemplum habet de puella quæ per 3. menses non deposuit alvum, curata tamen per tale Exemplum non omittis aliis. In officinis prostat, *Unguentum de Arthanita* ad quod D. MORETUS tanquam ad sacram Anchoram consecratam confugit; applicando supra umbilicum: quod etiam commendat CLAUDIUS de ingressu ad infirmos. lib. 10. cap. 2.

Alii commendant tale *linimentum* in alvi obstructione illitum.

℞. Ol. amygd. dulc. recent.
Pinguetinis Anseris.
Butyri Majalis.
Unguent. Diakthæ an. *zj.*
Sal. gemmæ *℞ß.*
Specier. hier. simpl. *℞j.*
Colocynth. gr. *xvj.*
Diagrid, gr. *iv.* misc.

F. I. a. Unguentum.

Supradixi de *Emplastro ex felle tauri*: hoc ipsum admodum commendatur si nempe fiat ex felle tauri cum *Aloe Epatica, sal. gemm. & modico Esule*: quo Emplastro umbilicus inungendus & si fortius agere velimus plantis pedum. Quæ ratione nonnulli etiam in alvi obstructione plantis pedum commendant ut applicetur *Emplastrum factum ex ol. Populeonis cum hiera picra* usitata. De suppositoriis jam monui.

Sunt qui dicunt quod in desperata alvi obstructione nihil melius sit quam *digitus intinctus ol. semini rapi v. l. lini* (quod ol. communi seu oleo olivarum melius in obstructionibus alvi immittatur ano: hinc enim potentissime solvi asserunt. Superius dixi quod interne convenient passula in alvi obstructione: ad eandem imitationem sunt qui decoquunt passulas in iure vituli & colaturam decocti instar Enematis injiciunt cum laudabili effectu.

Alii etiam sunt modi quibus juvantur alvo astricta laborantes, inter quos observatu dignum est Exemplum quod recenset *ΜΕΙΒΟΜ. Tract. de usu flagellor. in re venerea pag. 7. de quodam Principe qui non potuit alvum deponere nisi prius à servo flagellatus*: Præterea *Tussis & sternutatio* similiter adjuvant non nihil excretionem alvi. Sic *PLATERUS in obs. p. m. 210.* habet exempla de quibusdam, quibus ob duritiem excrementa ægre possunt per podicem excerni: his crebriorem tussim imperabat, ut beneficio istius Tussis, Diaphragmate moto foras excrementa eliciantur. Fit nonnunquam ut à podice non nihil læso, aut excrementa crassiora aut indurata hæreant, ut nonnisi insigni dolore possint excerni, uti etiam fit in *Hæmorrhoidibus* ut animi sæpe deliquium patiantur ægri; In tali casu idem imitandus *PLATERUS* qui *fomentat Podicem cum oleo*, & simul imperat *sternutationem & tussim* & sic feliciter alvi suppressionem tollit & feces retentas ejcit.

Alvus nimis obstructa interdum causa est ut per alienas vias ejciantur contenta: ad quam expulsiōnis intestinalis læsionem primario referendus *ILIAEUS MORBUS*, quando se excrementa alvina per os rejiciuntur.

Ilvæus morbus.

C A V S A ejusdem recte dicitur *motus intestinum Peristalticus inversus*, ita ut revera id quod est Vomitus in stomacho, hoc est Ileus mortuus in Intestinis. Nam quando incipit inversus motus peristalticus in quodam loco intestinorum, in specie in fine Ileii circa principium Coli, ibi enim frequentior est sedes Ileii morbi, iste ileus. Est enim unus continuus tractus ejusdem substantiæ similiter connectæ à summitate gulæ usque ad extremum podicis hiatus. Totus tractus est una substantia membranacea fibris circularibus nervis obliquè tamen incidentibus composita, quæ substantia nunc est amplior nunc angustior; amplior est dum constituit stomachum; angustior est, ubi gulam & intestina crassa in specie Colicæ & Tenuia efficit. Unde sicut in statu naturali unus cõtinuus est motus à summitate Gulæ usque ad podicem, quo ingesta successive motu peristaltico naturali protrudantur: Ita si quodam in loco invertatur hic motus ut fiat contrarius modo sursum versus, tunc oritur excretio contentorum in hoc tractu, non per podicem: quæ excretio interdum est Vomitus, si incipiat motus peristalticus inversus à Pylozo, interdum est cholera, si incipiat inversus motus circa insertionem ductus Pancreatici & cholidochi; interdum est Ileus morbus quando incipit motus inversus in Ileo, seu reliquis intestinis. Nam interdum podex est locus ubi incipit talis inversus motus: quæ ratione non tantum Clysteres alvo injecti sed etiam suppositoria fuere rejecta per os quoniam sc. hic motus inversus incipit ab extremitate Coli.

C A V S A occasionalis motus compressivi inversi est irritatio quacunquè intestinorū, ita quidem ut intestinis irritatis non possit bene deorsum versus moveri, quando enim irritatio in quodam loco intestinorum deorsum versus deprimit: Ubi vero ex quacunquè causa hæc protrusio irritantis versus inferiora impeditur, propter hoc impedimentum continuata tamen irritatio, his contractis fibris sursum promoventur contenta. Hæc causa occasionalis irritantes quidem & tamen impediētes sunt variæ: *HILDANUS in observ. cent. 1. observ. 61.* asserit quod causa seu radix Ileii im-

primis consistit in fine Ileii circa cœcum, in principio Coli, ubi est *valvula quæ ex attenuatione Ileii causatur, ubi si ampliatur in cœcum, constrictionem in isto loco aut coarctationem scybalorum circa cœcum esse causas, scybala tamen magis frequentes Ileii*, quod confirmat *L. C.* ubi asserit. *Iliaicam* passionem ortam ex *styrro & ulcere cancroso in cœco*, quod Ileum opplevertat ut nihil ad colon penetrare poterit: Facit hoc etiam observatio *Nicol. FONTANI in cons. & respons. p. 84* de Iliacæ passionis lethali, in qua sine ullovolvulo intestinorum cœcum tantum apparuit plenum materia indurata & quasi lapidosa intestinum ita extendente, & adhærente ut extrahi non possit. Unde etiam *ZACUT. Lusitanus* est in hac sententia quod Ileus tantum oriatur à forti intestinorum adstrictione. Unde notum est quod *hermia tam umbilicales quam Intestinales* quæ in scrotum incidunt sæpius subsequatur *Iliacæ passio*, quia non possunt expelli excrementa per intestina in umbilico & scroto convoluta: Unde non possunt non sine horrore sursum versus excrementa ejci. *PANAROLIUS Pentec. obs. 50.* Quatuor species habet Ileii à diversitate causarum differentes. 1. *Causam* dicit esse *Herniam*. 2. *Vult esse convolutionem intestinorum*. 3. *dicit esse adstrictionem alvi instar sarciminis Lucanici*: & 4. *vult esse descensum intestini unius in cavitatem alterius.*

Examinemus hæc causas, istam de convolutione Intestinorum ceu falsam propalo. Hypothesis enim nondum est pro vera agnita, quod Intestina ita convolvantur; verum quamdiu adhærent Mesenterio impossibile est talem intestinorum convolutionem dari, demonstrante hoc ipsum *HELMONT. in tract. de Flatibus*; unde & appellatiovolvuli est absurda dum Ileus diciturvolvulus à volutatione. Verum descensum intestinorum unius in alterum, seu superioris intrusionem in cavitatem inferioris, seu intrusionem inferioris in cavitatem superioris est satis frequens & in praxi à *SYLVIO aliquoties observatus, causam* quæ una pars intestini ingrediatur in alterum sive deorsum sive sursum fiat, prædicat has duas, 1. *Flatus diversimode intestinorum tenuis distendentes*, quo fit ut in uno loco magis dilatetur intestinum quam in altero, & huic supervenire; secundo dicit, nempe ægros in torminibus posse se varie contorquere & corpus suum varie mutare & agitare. Hac corporis violenta contusione & agitatione facile fit ut intestinum à flatibus distentum admittit partem istius intestini flatu non distenti & propter angustiam loci fit ut se invicem uniant, & ita se mutuo ingrediuntur; & hic *ingressus mutuos est frequentissima veri Ileii causa*, præter Exemplum *SYLVII* etiam videbitis in *SCHENCK l. 3. obs. factam* mentionem ingressus intestinorum tenuium in Ileo ad digitum longitudinem. Alias *BARTHOLINUS, cent. 4. Epist. p. m. 542.* plures recenset Ileii causas quæ possunt ibidem videri.

Notum etiam est quod *inflammatio intestinorum & hæc subsequens Gangræna*, quæ corrugantur intestina sit causa Ileii lethalis.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Eadem per se clara, nihilominus hic sunt imprimis notandum, quæ *Ileum præsentem, aut futurum esse* monstrant. 1. *Alvus pertinaciter suppressa*. 2. *Intestinorum tenuium crudelia tormina*: 3. *Incipiens Nausea & Vomitus*, quod si superveniat singultus mors in olla & imminet Fatum.

QUOD ATTINET PROGNOSTICA.

Raro evadunt Iliaci, unus tamen facilius curatur quam alter.

Ex inflammatione & gangræna, est lethalis, quod præsuppono.

Ileus ex scybalis induratis item ex mutuo congressu intestinorum curari potest. Ileus ex Hernia ut plurimum lethalis.

Superfunt

Superfunt adhuc nonnulla *Curiosa* quoad Ileum. Rarum est quod habet *SCHENCK lib. 3. obs. de Ileo contagioso*, quod nempe Ileus aliquando fuerit contagiosus. Quadrat hoc observatio *AMAT. Lusit. cent. 7. cur. 93.* ubi habet *Ileum Epidemicum*, in quo cum sterco-ribus vermes per superiora fuerunt rejecti.

In *Insula Americana Jamaica*, Ileus dicitur morbus Endemicus, seu communiter grassans in Incolas in quibus etiam oritur ex mutuo ingressu intestinorum in se invicem uti hoc videbitis ap. *BARTHOLIN. cent. 4. ep. p. 529.* Aliàs nota est observatio *DODONÆI* quam recenset *FORESTUS lib. 21. obs. 19. in ejus Scholio* nempe de *Ileo Periodico* tertio quoque die recurrente.

QUOD ATTINET CURAM.

Consistit in eo 1. ut irritatio Intestinorum sistatur. 2. ut excretio contentorum quacunquè ratione promoventur.

Ea quæ usurpantur sunt tam interna quam externa. Adhuc tamen moneo, in Genere ubi sterco- dura sunt, aut ubi saltem, præsupponuntur ibi nihil agi posse nisi antea hæc ipsæ faces induratae emolliantur. 2. quod in Ileo morbo purgantia fortiora quacunquè ratione adhibita aut etiam leviter stimulantia per os exhibitæ non conveniunt nisi ubi jam sedata est omnis Intestinorum irritatio & hinc ortus motus eorum inversus: subsistente namque irritatione & durante aut imminente vomitu intestinali Purgantia quæcumque tam levia quam fortiora semper evadunt Vomitoria & ita malum non leniter exasperant. Unde recte dicit *SYDENHAM Tract. de Methodo curandi Febres p. 67. & 68.* qui admodum est elegans, quod non applicanda sunt Purgantia nisi prius restitutum in integrum ventriculo, quod verissimum est.

Deinde etiam hoc observetur quod in tali motu ægri laborent summa virium dejectione, & non raro etiam animi deliquiis; Propterea Medicus semper aq. *Theoricæ, campb. aut vinum cum aq. Cinnamom.* & similia relectiva, spiritum rosarum *Ambrosium* caute debet admiscere quo etiam viribus consulatur. Animi deliquium oritur ex febre quo tales sunt affecti. Jam omnia fœtida spiritibus nocentissima judicantur.

De febre hoc consulatis *PANAROLL Pentecost. 4. obs. 16.* de juvene quodamvolvulo tandem mortuo qui fœtidissimum odorem non tantum in omni vomitu & ructu sed etiam tandem ex toto corpore exspiravit.

Quæ ergo conveniunt in hoc morbo sunt 1. *Clysteres abstergentes & emollientes quos ex Vino, urina pueri, & seminibus Carminantibus commendat Z. Lusitan. li. 7. Medicor. princip. hist. 97. obs. sequent.* Simplicia emollientia satis sunt cognita & quomodo ex his sunt Clysteres: ubi opus est stimulo iisdem incoquitur *colocynthidis* imprimis in alvi obstructione, aut *ol. lini* aut *raparum* quibus incoquantur *trochisci albandal*, commode injiciuntur. *RIVERIUS* commendat pro clysmate decoctum Intestinorum & *Omenti Vervecis* in quo *butyrum & sal gemme dissoluta* sunt sed in induratis fecibus. Ubi metus est sive adfit aut subsequatur inflammatio Intestinorum, *LINDANUS* laudat Clysterem ex *Decocto Hordei in quo nitr. usque ad ʒij. dissolutum sit.* Facit hoc *Z. Lusitan.* loco supra citato, qui habet observationem de Iliaco malo cum vomitu sterco- rum per Clysterem ex *ol. cum ruta & nitro decocto*, paratum, curat. *RULANDUS* habet observationem de Ileo periculoso curato per Clysterem ex *semin. lini ʒvj. Trochisc. alband. ʒiij.* quæ mutuo bullita, partim umbilico inungantur partim alvo immittantur loco Clysteris, qui morbus Iliacus ita fuit curatus. Facit hoc *POTERIUS cent. 2. cap. 84.* de Iliacæ Passione per *ol. supra & infra infusum* curata.

Hoc tamen moneo ubi motus peristalticus inversus jam incipit in Intestinis crassis aut ab ipso Podice, omnia injecta raro scopo satis, faciunt immo nun-

quam: sed observandæ bene circumstantiæ.

Interne notum est quod convenient Globuli sclopetorum, quod primum credo introduxisse *HELMONTIUM* sive sint fœces remoratae, sive ingressus Intestinorum partis inferioris in superiorem: ubi vero inflammatio & gangræna, & quando ingreditur superius inferius non conveniunt. Ubi dico juvant in scybalis induratis in conglutinatione item ubi inferius intestinum ingreditur superius: Nam ita detruditur inferius in suum locum: Nocent vero ubi est inflammatio aut Gangræna, item ubi ita ingreditur Intestina ut superius descendat in inferius, non enim possunt convenire quin potius exasperant malum.

Videatur etiam præter *HELMONT. Henr. ab HÆER. in obser. oppid. rar. it. Zac. Lusit. lib. 2. prax. admir. obs. 27.* ubi dicit & observat, quod pilæ plumbeæ 18. devoratae parvæ tamen, curant: & curant Ileum desperatum ex nimia castaneorum crudatum ingurgitatione seu ingluvie fœcibus induratis natum; sic etiam habet exemplum Ileii orti ex *Pyris crudis* copiose ingestis: Caterum Globulos plumbeos superat adhuc *Mercur. vivus* sed copiose ingestus, in dictis casibus nempe ubi utiles sunt globuli: sed dico satis copiose assumi debet. Communiter ad ʒj. præcipitur ut capiatur in *ol. Cumini*, quod quidem non contemno, sed puto tamen quod nimis dosis debeat esse ab ʒj. ad ʒij. vel iv. pro necessitate in qua constitutus est æger, & postmodum simulac per alvum ejectus est (nam si minor est dosis tarde & difficulter redditur) propinquetur *ol. amygdalar. dulc. ʒiij. & ol. destill. anisi ʒiij.* ut lubricentur denuo & emendantur Intestina. Aliquando *ERBENIUS* cum esset *Archiatrus* *POLONIUS* propinavit *ʒiij. ad ʒij. Mercur. viv.* in obstructione alvi quæ ad aliquot dies in ægro subistit, ut ergo promptius operaretur, ægrum currui impositum hinc inde cum violentia & impetu trahi iussit, qui postmodum domum reversus in fomium incidit, mane vero reperit sterco- ra cum Mercurio vivo in lecto ut per 3. dies illum detinuerat. Qui vult videre quædam de Mercurio in Iliacæ passione conferat *RIVERIUM in praxi p. 456.* item *Henr. ac HÆER. in citat. loco. FONTANUM in Consil. & respons. p. 85. RHODIUM in cent. 2. obs. 80. LYSERUM in observ. cultro Anatomico annexis p. 244.*

Et quidem quod *Mercur.* sit melior globulis plumbeis, patet ex *FONTANO qui in cons. & respons. p. 85.* refert Iliacam passionem tandem *Mercur.* ope curatam postquam tres globuli bombardatum deglutiti fuissent, &c.

Præter *Mercur.* & similia interne commendantur juscula emollientia quæ temperant acrimoniam & indurata emolliunt quorum historiam habebitis in *RIVERIO jusculum Malvæ aut decoct. Flor. Meliliori & Chamomilla. item flor. Chamom. & decoctum Hordei cum melle & nitro assumendum.* *SYDENHAM* cit. loc. in principio morbi laudat ʒj. sal absinth. cum succo limonum assumpti superingesta subinde Aqua Menthae. Aliàs interdum etiam propinquantur pinguis, Intestina lubricantia qualia sunt *ol. commune, Amygd. dulc. it. spir. Theribinth* qui à *PETR. ACO* cen egregius commendatur ad sistendam irritationem. Commendatur etiam *Theriaca in haustu vini ad ʒj. assumpta, it. sirupus papaveris & similia.*

Externe commendatur *ol. chamomill. ceruleum* cum pinguedine *Taxi* mistum & abdomine probe illitum: Item *Zac. Lusit.* curat Ileum pertinacem ex *estu malorum cotoneorum* induratis fœcibus contractam, aliis omnibus irritis per sterco- Vaccinum recens toti abdomini per illitum & sic Ileus fuit curatus, *Peteres & jam quinque moderni applicaverunt follem & status copiosus in Intestina injecerunt* eum in linem ut status intestina nimis distendentes scybala à parietibus abscedere facerent & postmodum facilius si quæ adessent in Intestinis sterco- ra removeantur. Videre potestis hunc applicandi

P iij plicandi

plicandi modum in AMAT. *Lust. cent. 1. cur. 100. it. in RIVERII Prax. 456.* Uti etiam in EPIPHANIO *Ferdinand. hist. 74.* sic ZACUT. *Lustan. in lib. 2. prax. admirand. obs. 25.* habet tale Exemplum Ilei ex *esu nimio oryzae semicruda* ob retentas focces per applicacionem follis curati.

Ubi dolor urget quod est frequens symptoma admodum laudatur Omentum vervecis recentissime impositum it. Specificum est in tali dolore *si sanguis vesperilionis* illinatur Hypochondriis quod ad malum commendatur: Uti etiam si exuviae serpentum cum ol. rosac. decoctæ ventri applicentur.

Denique cum omnia alia videntur frustranea, de liberandum est an audiendus sit BARBETTE in *Anatome ejus ad praxim applicata pag. 148.* qui dicit, aliis nil juvantibus apertio Abdominis instituenda & manuali opera situs Intestinarum corrigendus.

Substitutimus adhuc in Læsa contentorum in Intestinis expulsione, & progredimur nunc ad EXPULSIONEM CONTENTORUM AUCTAM, quando nempe aut citius, aut crebrius, aut frequentius, aut copiosius ejiuntur copiosa excrementa & contenta. In genere vocatur.

ALVI FLUXUS.

Alvi fluxus.

Qui *Alvi fluxus* pro Excretorum varietate varia sortitur nomina, de quibus jam in subsequentibus suo loco.

Verum antequam ulterius progrediar: *Ventilanda prius est Questio. Per quanam loca in purgatione artificiali transferantur excrementa in Intestina?* per quanam loca quando v. gr. assumuntur pulvis Jalappæ, Rhabarbari, Hellebori & similia in intestina expurgentur ista Excrementa?

R. Loca ista esse tantum *duos ductus* istos *Cholidochum & Pancreaticum* propterea quoniam hi sunt naturaliter distincti, ut, quicquid ex massa sanguinea in eis fuit separatam ad intestina amandent. 2. quia alii nulli apparent ductus. Jam vero licet multi cum PLEMPRO & aliis Autoribus velint, quod per vasa etiam Mesaraica in purgatione artificiali separentur excrementa. Respondeo tamen quod contra legem naturæ universalem quæ talis est, & per experientiam confirmatur, quod nempe nunquam fiat secretio cujusdam materiæ fecerendæ ex massa sanguinea sine certo ac determinato cribro, per quod tanquam per filtrum separetur excernendum ab utili massa sanguinea: sin vero immediate & citra tale instrumentum separativum, ut sic dicam, aliquid separetur à Mass. sanguinea, tunc hoc fit promiscue, nunc cum ipso sanguine, uti hoc clarum est in fluxu hæmorrhoidalium item in hæmorrhagiis quibuscumque criticis, item in vomitu sanguineo splenicorum interdum Periodico & salutari, &c. Ita ut omnino existimem per vasa Mesaraica quacunque nil in purgatione deferri ad intestina, sed quicquid defertur, deferri eo per ductum Pancreaticum & cholidochum. Unde etiam est quod hi duo succi si naturaliter sint constituti, ut plurimum tingant excrementa à purgantibus colore subpallido & lubflavo, qui color sæpius oritur ex Bile tingente copioso tamen succo pancreatico diluta. Sin vero viriose hi succi constituti sint aut si remedium assumptum habeat vim tingentem, qualia sunt Rhabarb. Aloe remedia Martialia & similia tunc varii coloris varia oriuntur excreta.

His præmissis pergo ad.

CHOLERAM.

Cholera.

Quæ est affectio, quando nempe non absque impetu & non absque singulari violentia copiosa excrementa tam sursum per os quam deorsum per anum expurgantur.

CAUSA est fertis aut insignis irritatio Intestinarum, facta ab ipsis excrementis acerbis & effervescentibus. Locus irritationis est finis duodeni & principium jejuni,

ibidem scil. ubi inferuntur isti ductus Pancreaticus & cholidochus, per hos enim dum conflunt in isto loco acres solum & contrarii succi, hi non possunt non insignem excitare effervescentiam & acrimonia salina fortiter irritare & stimulare intestina in isto loco, quæ ipsa mox convulsivo motu se contrahunt, & ita peristalticum motum tam inferiora versus naturalem quam superiora versus inversum præternaturalem excitant: per quem inversum præternaturalem contenta regurgitant in stomachum, ex qua continuata contractione peristaltica solum tandem vomendo egeruntur.

CAUSA remotior est insignis fermentatio corruptiva, in Mass. Sang. facta à fermento peregrino vitiosoque cum ipsa confuso: quod fermentum vitiosum eandem fermentationem alterat, transmutat & corrumpit ita, ut partes corruptæ ne vitiosæ sero involutæ tandem per abusum (nam revera abicitur Natura his viis) supra citatorum ductuum ad intestina ablegantur, & ibi concurrendo, effervescendo, hanc Tragediam cholerae agant.

Nam quod tale vitiosum fermentum sit, quod Mass. Sang. inquinat, patet ex eo quod utitur non raro ab alimentis corruptis occasionaliter inchoatur Cholera, nihilominus tamen excrementorum quantitas sit tanta, ut alimenta assumpta omnia & quocunque modo corrupta longe superet: quæ excrementa non oriuntur nisi ex massa sanguinea. Hinc etiam est quod purgationes si sint nimie, non raro Cholerae exciunt, in illis scil. in quibus copiosa salia contraria & acria per medicamentum purgans fermentante motu, ad intestina detruduntur & ibidem effervescendo Cholerae exciunt.

Unde est quod *Fructus Horæ*, aut ipsi *aeris vitii corrupti*, aut in *Stomacho digerendo vitiosi*, per facilem imo facillimam quam subeunt fermentationem, Mass. Sang. fermentando Cholerae excitant. Unde etiam ex ista fermentatione præternaturali massa sanguinea symptomata Febrilia, non raro adsunt, tam ratione Pulsus, quam ratione Caloris & Cephalalgis: Imo facit huc imprimis hist. AMAT. *Lust. cent. 3. hist. 88.* de muliere cholera correpta cum Febre supervenientibus tandem Menstruis, in qua quando effluabant menses, alvus erat stricta, simul vero atque menses supprimebantur cum Febre insigni augmento redibat Cholera & sic vicissim, quod dicitur effervescentiam febrilem in Mass. Sang. quæ massa sanguinea per menses fluentes, tum his suppressis per cholerae morbum evacuebatur, idque cum effervescencia.

Fermentum hoc massa sanguinea in Cholera sæpius est malignum, id quod tetra ac periculosa quæ non raro conjuncta sunt restantur symptomata. Peracutum enim est malum Cholera, quodque graves lypothymias, extremorum refrigerationes non raro convulsiones cum pulsu parvo, celeri & frequenti inducit. Hinc etiam est quod Theriacalia sudorifera & malignitati resistencia primario in hac Cholera sunt attendenda.

Unde etiam PANAROLLUS *Pentec. 1. obs. 28.* cholerae à veneno quodam putredinali oriri asserit. & Joh. COLLE *medic. pract. lib. 3.* Cholerae inter affectus ventriculi malignos reponit. In genere quacunque & qualiacunque symptomata fortem ac deleteriam Antimonial. purgationem sequuntur, ea similiter obvia sunt in cholera morbo: jam vero notum est quod Antimoniale venenum sit maxime corpori inimicum & adversum & cum magna malignitatis nota conjunctum, in genere causæ remotæ occasionales quæ fermentum corruptivum & cholerae producant sunt: Vel Alimenta assumpta facile fermentando corruptilia vel Medicamenta assumpta acriora & maligna: vel denique Certa venena aut acrimonia corrosiva aut sibi propria natura Cholerae inducentia.

Inter

Inter Alimenta i. se offerunt Mala Persica ex quorum esu Cholerae contractam in se ipso observavit TIMÆUS in *lib. 3. cap. 8. it. Raphanus* & nimius ejus usus ratione sal. volat. acris, quo corrupto insigniter potest depravari etiam sanguis non raro inducit Cholerae: exempl. hujus rei habet AMAT. *Lust. cent. 2. cur. 32.* Ex esu Melonum eandem cholerae observavit ZACUT. *Lust. lib. 1. prax. admirand. obs. 17.* Ex esu nimio lactis hincque ejus corruptio: (Nam facillime fermentatur & corrumpitur) observationem habet Henricus ab HEER. in *obs. oppido raris obs. 15.* Sic ex oryza cum lacte parata, sed frigide assumpta iudem cholerae observavit ZACUT. *Lust. cit. loco obs. 16.* It. ex esu Cucumerum iudem cholerae observavit ZACUT. *Lust. lib. 7. prax. admitt. obs. 15.* itidem ex esu fructuum præcotum cum ovis frictis superbibita frigida observavit cholerae ingentem ZAC. *Lust. ita ut biduo trecenties, egeret, & sexagesies evometet. Mustum, cerevisia novella, vinum non rite defecatum* facillime generant cholerae, si eorum fermentativa vis ad Mass. Sang. forsitan digestionis errore deferatur: sic SCHENCK. observavit Cholerae ex Musto, esu fungorum, porri frigida, ambulatione cum pedibus nudis, & lotionis pedum in aqu. frigida quæ conjunctim periculosam cholerae induxerunt *vid. l. 3. obs. 3.* It. FONTANUS in *Analectis cap. 15. exempl. 12.* memorat Annum septuaginta quæ ex esu nimio Cucumerum superbibita Cerevisia, cholera correpta fuit, ita ut una die 300. vitibus aquam inspidam per alvum, 100. vero vitibus pituitam per os egerit. Ova Piscium Barbi & Lucii insigniter cholerae morbum producant. Exempli aliquot videbitis in TIMÆI *lib. 1. c. 7.* Item in SCHENCK *lib. 7. obs.*

Post assumpta Alimenta sunt Medicamenta purgantia nimis generosa aut fortiora, aut inconcinna dosi propinata quæ non raro inducunt cholerae: ut videre potestis in RIVER. *cent. 2. obs. 19.* It. in RHOD. *cent. 2. obs. 68.* quod est tatum exempl. dum RHODIUS refert, quod ex assumpto Antim. non rite correcto singulis hebdomadibus per biennium Cholera periodica per aliquot horas excitata fuit recurrens. Ita FOREST. *l. 18. obs. 44.* Cholerae periculosissimam observat. ex talis radices Hellebor. nig. vino infusus, Venena acris arsenicalia, mercurialia, in specie merc. subl. corrosivus, multum contribuunt ad inducendam cholerae.

Denique Febres maligna in principio sui interdum adjunctam habent cholerae, quales Febres sæpius sunt funeste ipsi agro. Duo sunt adhuc singularia Cholerae Exempli; unum FONSECÆ *lib. 1. conf. 84.* de cholera in qua sursum & deorsum copiosa nigra fuerunt evacuata idque vitio Lienis propter mensium obstructionem. Deinde PANAROLLUS observavit cholerae sanguineam in *Pentec. 1. obs. 11.* de quodam viro mulierem suam sæpius comprimentem, qui cum aliquando ferociter huic actui incumberet, in tam copiosam sanguinis cholerae incidit ut etiam mortis periculum immineret: nihilominus curatus fuit cum vino granator. & Div. lapid. hæmatit. postquam ad 12. lib. sanguinis rejecerat, cum omnium admiratione, quod plane singulare est; & non memini me apud ullum Autorem tale quid legisse.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOST. clara.

PROGNOSTICA.

Sunt 1. Cholerae quæ supervenit principio Februm imprimis malignarum, ut plurimum est funesta, ut in declinatione quarundam Februm interdum possit esse salutaris, si nempe fiat per modum Criseos. Aliàs periculosissimum & acerrimum est malum Cholerae, quod paucis horis & diebus potest jugulare.

2. Propter malignitatem cavissimum tractanda est cho-

lera, quoniam suspecta admodum est propter metum recidivæ: sæpius enim ægri jam reconvalentes ex supervenit inopinatæ recidivæ obierunt, qualia exempla videbitis in HORSTIO *lib. 4. obs. 8.* quo magis patitur Ventriculus eo periculosior est Cholera & etiam periculosa habet symptomata, & eo citius mortem inferit.

3. Non magis à statu naturali recedunt excrementa, imprimis si fuerint livida aut si fuerint foetida; aut si fuerint nimirum corrosiva, qualia sunt ea quæ vocantur eruginosa & porracea, eo periculosior est Cholera: sin tamen aliquando oriatur Cholera per Crisim, potest esse salutaris, uti monui.

QUOD ATTINET CURAM.

1. Consistit in eo, ut effervescentia massa sanguinea nimia compefcatur.
2. Ut succi acres temperentur & blande aut per inferiora, aut quod in principio morbi melius, per leniter sudorifera evacuentur, hinc.
3. Stomachus & Intestina odoriferis appropriatis & blandis adstringentibus roborentur. Dico Odoriferis: nam in omnibus Intestinarum & stomachi affectibus sunt egregia odorifera sive interne sive externe usurpanda; eo sæpe solo potest alvus sisti. Sane multum hifce tribuit HELMONT. qui solo Emplastro odorifera sæpe desperatissimas curavit Cholerae.

Alias ad Curam observandum est 1. quod semper Medicamentis Anticholericis admisceri debeant alexipharmaca, vel ipsa remedia propinata ex se vim habeant alexipharmacam, quia causæ hujus morbi ut plurimum, non levem secum vehunt malignitatem ubi recte monet LANGIUS Commentatio in FABRUM.

2. In principio morbi bene consideranda natura motus: si enim moente HIPPOCR. evomuntur ea quæ debent, confert & facile ferunt. Unde ab alimentis corruptis & similibus orta cholera non subito nimis est supprimenda, quare ab adstringentibus fortioribus in initio abstinendum & cavendum ne vomitus & alvi egestio statim in initio cohibeatur; quoniam suppressa excrementa alia fermentativa sub cinere glifcunt, & novum ac detestius incendium minantur uti hoc recte monet FORESTUS *lib. 18. obs. 15.* it. AMAT. *Lust. cent. 3. cur. 88.*

3. Opiata nunquam sunt satis laudata remedia in Cholera & omni alvi fluxu quæ sane nunquam omittenda. Sin tamen sit magna virium dissolutio seu prostratio, quod sæpius fit, magna Laudandi dosis non est exhibenda sed in gr. j. vel ij. substituenda & raro bis in die exhibendum: ubi sc. vires jam sunt postata.

Medicamenta quæ his conveniunt scopis sunt. 1. quidem Meniha quæ ceu singulare specificum commendatur à TRALLIANO, quoniam nempe singularissime convenit: Unde etiam ejus Succus insigniter commendatur ad Cholerae. Portulacæ item & Scordium ac Plantago conveniunt. Semina 4. frigida majora & ex his paratæ Emulsionem propter vim temperandi acrimoniam humorum effervescentium à quibusdam commendantur, quæ tamen minus probo, quia laxant stomachum. Aromata oleosa, nux mosch. Caryoph. & similia commendantur similiter. Acida item effervescentiam sanguinis nimiam compefcencia commendantur: Succus aut Sirupus Granatorum, Ribium, & Berberum, sirupus Corallorum, Portulacæ, insignem vim habent temperandi acidum in corpore: Unde in Cholera; ubi rejiciantur viridia Portulacæ cum cæteris convenit. Unde etiam Decoctum Plantaginis & Portulacæ cum sirupo Cydoniorum & Confessione de Hyacintho valde commendatur. Spiritus Theriacalis camphor. Essent. Theriacal. & Essent. Menthae, spir. vitr. imprimis spir. vitrioli Martis, & & spir. vitr. paratus liquor stypticus, cujus supra feci mentionem. te in solutiones corallor. cum succo citri aut Limonum. Tinctura item Sulph. vitrioli insigniter

“ signiter convenit, uti etiam in principio morbi Tinctura Bezoardica s. mixtura simplex, quæ & effervescentiam Mass. Sang. compefcit ratione spir. vitrioli blande adstringendo, & sudorem movendo malignitatem occurrat. *Sal prunella* à RYVERIO commendatur ubi cum cholera conjunctus est ardor & sitis.

Aliàs interne præterea conveniunt *terra sigill. & terra Solis & Martis, Solaris est terra* quæ reperitur in aurifodinis coloris flavi & quæ imprægnata est, primo Ente auri quæ soluta cum spir. falis dat tincturam insigniter adstringentem, & quæ fluxibus malignis Epidemicis alvi præ cæteris convenit. Reperitur itidem in Mart. fodinis terr. Martialis, quæ similiter imprægnata è primo Ente s. semine Mart. similiterque hic commendatur Crystall. præp. ceu singulare laudatur specificum imprimis ubi acria nimis acida rejiciuntur 3ß. *crystall.* admodum commendat LANGIUS in *Epist. lib. 3. c. 1.* & hunc crystallorum usum insigniter similiter expertus est ZACUT. *Lust. in lib. 2. præp. admirand. obs. 15.* Videri etiam potest Henr. ab HEEB. in *obs. 1.* ubi Cholera in inepto usu fontium SPADANORUM ortam usu *Crystalli montani in succo Limonum & Berberum curavit. Bezoardicum solare, & Antim. diaphoretic.* vi præcipitandi & sudorifera itidem conveniunt.

Præ cæteris laudatur *Opiatum* & omnia ex Opio parata remedia: quæ inter præcellit ad hunc quidem usum cholerae *Diafcoridium FRACASTORII, cujus dosis ad summam convenit in cholera à ðij. ad ʒj.* Compositio est ex adstringentibus alexipharmacis & sudoriferis; Est quidem quodammodo rudis & Theriacalis, nihilominus quoad ingredientia est satis elegans. Utur loco ejusdem vel *sola Conserva Mentha cum terra sigillata & aliquot granis Laudani Opiati admodum conveniat. Theriaca & Mithridatum* & ex his facta extracta Theriacalia, quibus in majori malignitate semper addenda est *Cannphora.* Sic SYLVIVS in quacunque humorum attemperacione, & hinc orta Cholera curanda hanc M. sturam commendat.

ʒl. Aqu. Plantag. ʒij.
Fenicul. ʒj.

Diafcor. Fracastor. ʒij.
Sirup. papav. alb. ʒj.

D. S. Mistur. dof. cochleatim.
Vel alio modo.

ʒl. Aqu. Menth.
Cinnamom. Cydon. an. ʒj.
Spir. Theriacal. ʒiß.
Liquor. Styptic. ʒß.
Laud. opiat. gr. iv.
Sirup. Corallor. ʒvj.

Ante aliquot annos mihi occurrit studiosus, qui ex nimia computatione incurrit in Cholera, cui propinavi hunc pulv.

ʒl. Ebur. ʒj.
Bezoart. Jovial. gr. v.
Pulver. Anodyn. confort. ʒß.

assumatur & cum Theriaca illinatur Venterculus & ita bene se habuit adjuncto sudore.

TIMÆUS in Cholera pro fluxio alvi vehementissimo & similibus fluxibus, commendat suam *opiatam Bezoardicam* cujus compositio est hæc:

ʒl. Theriac. Andromach. ʒij.
Confect. de Hyacinth. ʒß.
Bezoartic. Sennert. ʒj.

vid. ejus descript. medicam. singular. p. m. 442.
Magister. sinaragd.

Perlar.
Corallor. an. ʒj.
terr. sigillat. strigeni. ʒij.
Extract. torment.

Contrayerv. an. ʒiv.

Sirup. de Scord.

F. Opiata.

In Cholera à venenis corrosivis oborta, pinguis & oleosa sunt utilia, ut quando v. gr. est ab arsenico & mercur. sublim. tunc ol. amygd. dulc. it. Lac & similia profunt, semper tamen cum terra sigill. acidum enim, & pinguis & lactea idem potenter temperant. Elegans quod huc facit, exemplum habet POTERIUS *Cent. 2. cap. 57.* ubi ex *incanto potu Aquæ fortis, Vomitus, dysenteria, Febrisque secuta sunt,* quæ tamen omnia fuerunt curata per lac, emulsionem amygdal. dulc. admittita terra sigillat. it. cum Theriaca admixtis aliquot granis ejusdem terræ sigillat. uti etiam cum lacte Vaccino chalybeato similiter istius terræ non nihil abjecto.

Quod attinet externa, talia conveniunt quæ partim superius in vomitu sunt dicta, partim inferius de Diarrhæa recensentur.

Cæterum in principio interne opus est ut dentur blande evacuantia & abstergentia excrementa in Intestinis stabulantia, imprimis ubi est nata cholera ex corruptione alimentorum in stomacho: in tali partim excretio per superiora adjuvanda, partim inferiora verus excretio promovenda. In tali casu SYLVIVS propinat *Vomitivum Antimon.* admixto *Laudano Opiato,* unde fit ut dum antim. evacuat non minus & alii humores effervescent. Formula est hæc.

ʒl. Oxyfach. Vomitivi ʒij.

Laud. opiat. gr. ʒ. l. j.

Aqu. Menth. q. s.

F. haustus.

Inferiora versus movent blande abstergentia, qualia sunt serum lactis, quod & ipsum acrimoniam humorum temperat, cum sirupo rosarum aut violarum solutivis, it. Manna ad ʒj. vel ʒij. Pulpa etiam *Tamarindor.* ad ʒj. in sero lactis dissoluta non est frustranea. Clysteres iidem injiciuntur, permixta imprimis Theriaca ad imitationem RYVERII qui subinde suis Clysteribus admiscet Theriac. non absque fructu: Nempe clysteribus ex lacte addit Theriacam ad ʒij. & ʒij. interdum etiam ad ʒß. Loco Theriacæ interdum permiscetur *confectio de Hyacintho* quæ similis fere est usus, Si oriatur cholera ex *Hypercatharsi,* tunc vel solum sufficit *Laudanum opiatum,* quod in quacunque hypercatharsi est præsentissimum remedium si cum vino bibatur. Uti etiam notum est quod Theriaca à ʒj. ad ʒij. assumpta tum ratione opii quancumque hypercatharsi sistat. Sicut RYVER cent. 2. *obs. 19.* habet observationem de cholera morbo ex superpurgacione admodum periculosa, propinatis gr. vj. *Laudani opiat* exoptate curata. Sicuti idem RYVER. curavit senem septuagenarium, propinando *interne decoctum Plantaginis & Portulacæ* de quo superius, cum Sirupo Cydoniorum & Confectione de Hyacintho singulis noctibus exhibendo gr. j. l. ij. *Laudani opiat.* Idem RYVER. facit mentionem cholerae morbi cum febre tercia maligna *cent. 3. obs. 75.* casus fuit admodum periculosus, qui tamen fuit curatus præcepto *Clysmate ex jussulo cum Confectione Alchermes* ad ʒij. & Theriaca recentis ʒj. quo subito Vomitus & alvus suppressa fuit. Deinde ad præcautionem semper 2. horis ante Paroxyfimum gr. ij. *Laudani opiat* propinavit, & sic præservavit. Simile exemplum habebitis in *obs. 4. communicata à PASCHEGEO.* Quando circa Vomitum per inferiora solum rejiciuntur copiosa excrementa, eaque varia tum communi nomine vocatur.

DIARRHÆA.

Alvi fluxus. Multa quæ dicta sunt de cholera hic possunt applicari.

In genere nota quod ut plurimum Diarrhæa oritur

ex *Mass. Sang. per fermentationem excrementa segregante & in Intestina amandante.*

Diarrhæa ista pro varietate excrementorum varia habet nomina, nunc Diarrhæa pituitosa, nunc serosa, nunc biliosa, nunc purulenta, quando pus per inferiora rejicitur, & qui sunt alii modi. Imo quod attinet quancumque excrementorum Diarrhæam, omnis fit quando excrementa ex *Mass. Sang. separantur per fermentationem. Purulenta semper oriuntur ex prægressa ruptura abscessus:* ira notum est quod Pleuritis suppuratis non raro superveniat Diarrhæa purulenta; idem quod in ulceribus, artuum interdum pus sub forma diarrhææ ejicitur per alvum, quale exemplum habet PARBUS in suis operib. sic habentur exempla Diarrhææ saniosa ex rupto Iecoris abscessu vid. *Benedict. SYLVATIC. cent. 3. conf. 15.* Ad hoc ut fiat Diarrhæa multum confert habitus corporis. Nam iis qui parum per cutem transpirant, facilis est Diarrhæa & propterea id, quod deprimitur, per alvum solet deponi: uti recte annotat GALEHDOVERUS *cent. 3. cur. 73. in Scholio ii,* inquit, qui sunt cutis spissioris sæpius quotidie egerunt quam qui poros habent apertos, inde & Diarrhææ sunt obnoxii.

CAUSÆ DIARRHÆAM.

Excitantes nunc sunt ipsa externe assumpta facile effervescebilia, nunc est ipse internus natura motus.

Inter assumpta primatum obtinent fructus Feræ, utpote facillime fermentescibiles qui Mass. Sang. similiter fermentando Diarrhæam producant.

Interne provenit Diarrhæa aut per motum Criseos, aut per modum Symptomatis. Per motum Criseos quando in diuturnis morbis materia cocta, s. fæces Mass. Sang. per fermentum separata & præcipitata; per convenientia loca filtrata, cribrata separatur & ita confertim excernuntur. Symptomatica vero est quæ in principio morborum exturgescuntur massa sanguinea fermentativa & unica ejusdem colligatione oritur. Urobique tamen, ubi apparet, præsupponitur fermentatio quædam aucta & vitiosa in massa sanguinea. Interdum fit ut Diarrhææ per certum tempus affligant, Exemplum habet FORST. in *lib. 27. obs. 2.* de Diarrhæa quadam spontanea quæ serolis & quidam humores, excernebantur; singulis fere tribus mensibus recurrens. Sic diarrhæam etiam menstruam recenset SCHENCK *lib. 3. obs.* quæ diarrhæa semper declinante Luna cum variis torminibus afflixit, ita ut tandem ægrum etiam interfecerit: Variâ excerni dixi per Diarrhæam: Unde etiam istud rarum est, quod observatum fit interdum excreta esse copiosa ossa & Officula per Diarrhæam. Idem SCHENCK *lib. 3. obs.* habet exemplum de Diarrhæa tandem lethali in qua sæpius ossa & quidam copiose fuerunt excreta: Pertinent huc Diarrhææ sanguinis utriusque, & quidem per modum Criseos affligentes quales diarrhæas aliquot observavit RHOD. in *cent. 2. obs. 85.* ubi habet de diarrhæis sanguinis Criticis in Febris ægros ad salutem vindicantibus: quale exemplum nullus Autorum unquam notavit; idem RHOD. cit. loc. observatione antegressa observat Diarrhæam ex suppressione urinae, dum fuit rejecta per Pancreas urina per renes secretenda. Singulare præterea est MEARÆ, in *histor. medic. p. m. 131. de diarrhæa serosa,* ut ipse inquit, è capite oriunda (potius ex totâ massa sanguinea) quæ quoties supprimebatur toties in capite oriabantur copiosi pediculi; ipsa vero fluente; ipsi pediculi evanescebant.

QVOD SPECTAT SIGNA DIAGNOSTICA.

Sunt clara cum ex relatione ægri patefcant.

QVOD PROGNOSIN.

Observandæ Differentiæ Diarrhæarum: Nempe Diarrhæa ut est spontanea aut non spontanea. Notum

Spontanea est vel Symptomatica in principio morbi; aut Critica in declinatione Spontanea, si excernantur, ea quæ debent, idque cum Euphoria ægri, relinquatur quoniam fit ad salutem ægri. Symptomatica vero, quæ supervenit morbo, si non semper; certe ut plurimum est mala: Sic v. gr. Diarrhæa superveniens Peripneumonia est pessima: Nam omnis talis alvi fluxus in principio morborum superveniens est malus, quia 1. impedit coctionem materiæ morbificæ seu legitimam separationem per naturalem ejus fermentationem. 2. quia vires prostermit. 3. quia subsequens est febrilis colligationis; id quod pater, quod; quoniam rejecta tunc temporis sunt ut plurimum fœtida: Ergo talis Diarrhæa symptomatica semper sistenda, aut saltem ita cohibenda ne fiat præternaturalis.

Medici aliàs ordinariè putant indicari tunc purgationem quando sc. supervenit talis Diarrhæa, sed recte dicit LINNÆUS ipso tunc nescire quid sit superveniens morbo. Nam cum talis Diarrhæa superveniat tantummodo propter summam materiæ cruditatem; eamque sæpius malignam, non debet sane irritari aut exasperari purgantibus.

Adhuc unum in prognosi moneo. Communiter dicunt. Mulieri uterum gerenti, si alvus multum fluat periculum est ne abortiat: idque secundum HIPPOCR. *lib. 3. aphorif. 34.* Vetur recte hic sentit SCHOLZIVS *consil. 340. Vbi;* inquit, *videris fluorem adstentem inobedientem, nempe in gravida, ne multum urgeas,* ferunt enim nonnunquam prægnantes hujusmodi purgationes, usque ad partum circa noxam; ut contigit in uxore fratris mei; inquit; quæ prægnans per 4. menses sanguinolentâs dejectiones etiam cum casura Intestinatorum passa est, nec ullo medicamento sisti poterat; tandem excluso fœtu sano & incolumi sponte sua intermisit. Videatur itidem PLATERUS quoad hoc punctum; de *Gravida in observ. p. 802. in de simili alvi fluore & dysenteria Gravidarum BALLON. lib. 2. conf. 57.*

QVOD ERGO ATTINET METHODVM

Medendi.

Cautiones fere ex differentiis Diarrhæarum patient.

In genere enim; quando est sistenda Diarrhæa; sanguinis effervescentia compefcenda, per præcipitantia blanda adstringentia seu incrassantia & Anodyna.

2. His si adjungatur Sudor; curatio erit magis fida seu tuta.

3. Evacuanda sunt excrementa occasionem subministrantia.

4. Roborandus est stomachus: cum in omni Diarrhæa stomachus sit labefactatus, unde semper attendendum est ad stomachum.

5. In Diarrhæa maligna aut Epidemice grassante, sudorifera alexipharmaca blande adstringentia utramque paginam facere debent.

Ea ergo quæ conveniunt in diarrhæis sunt imprimis tormentilla, cujus extractum, præmissa; scopus, est levi purgatione absterfotia, à ʒiß, ad ʒj. propinatum in conveniente vehicul; à quibusdam aliis omnibus præfertur remediis in diarrhæa etiam Epidemice. Post tormentillam convenit radix Plantaginis, it. herba Plantaginis & Portulacæ, uti etiam folia Myrti, ut ipse inquit, è capite oriunda (potius ex totâ massa sanguinea) quæ quoties supprimebatur toties in capite oriabantur copiosi pediculi; ipsa vero fluente; ipsi pediculi evanescebant.

notum

notum est de Mastiche ex hoc ligno postmodum *semen Portulacae* & in specie *sophiae chirurgorum* valde commendatur, *Spongia salicis exsiccata* ad ʒβ. data à quibusdam singulariter commendatur, hæc ipsa spongia aliàs commendatur ab HARM. ad Cholera, patiorum granorum dosi, si in aqu. styptica propinatur *nux moschata* & *Macis* communia sunt & omnibus nota contra diarrheam remedia inter aqu. appropriata-
tas sunt imprimis, aq. Tormentill. Pimpinellæ, Plantaginis & Portulacæ: Ex succis sunt succus Cydoniorum & Granatorum, Rob & muscus prunorum sylvestrium, quod Rob commodissime loco hypocythidis potest substitui. *Gelatina CC.* in potu ordinario dissoluta est admodum specifica in Diarrhea in specie Epidemica grassante. *Decoctum Mastichis*, seu gummatum ex Lentisco secretum fuit D. OSVALDI contra diarrham in aqu. appropriata vel potu ordinario. Loco hujus decocti quidam imprægnat aq. fumo Mastichis, scil. adijciunt Mastichen supra prunas calentes, fumum excipiunt olla nova & mox ollam fumo bene repletam implent aqua appropriata, hoc subinde repetunt, donec subtilem Mastichis saporem acidulum aqu. contraxerit, quæ est potus conveniens in Diarrhea & Dysenteria. Ovi vitella dura aceto rosaceo irrorata & acidulata sunt experimentum HELMONTII p. m. 184. §. 22. Aliàs aqu. Chalybeata. Item serum lactis chalybeatum uti & acetum chalybeatum convenit. Decoctum granorum Juniperi laudatur à RIVERO urinam enim promovendo necessario alvum exsiccatur. *Malum Cydonium cera impletum & assatum comestumque* egregie convenit. *Bolus Armena, terra sigillata, terra solar, vitriolata* seu spir. vitri. irrorata insigniter convenit, cum effervescentia Mast. Sang. potenter compescat & præcipitet. *Residuum ab extracto Rhabarbari*, aut etiam *rhabarbarum tostum*, scopis multis satisfacit, adstringit, acrimoniam humorum temperat, & tum temporis potenter sudorem movet. *Sachar. saturn.* à multis non incommode commendatur, ubi imprimis excrementa sunt nimis acra. Hoc mistum cum croco Martis adstringente valde convenit in Diarrhea & Dysenteria. Vel ex vitriol. Martis & saccharo saturn. fit *Hematites artificialis* cujus gr. x. vel xv. in aqu. appropriata insigniter conducunt: nam & ipse *Hematites* naturalis ex Mart. & saturn. vim suam habet in sistendo sanguinis fluxu & compescendis etiam diarrhæis. *Sal prunella* non est inconveniens ubi imprimis in febribus cum siti & ardore affligit diarrhæa Exemplum habet RIVERUS de diarrhæa per usum *salis prunella curata cent. 1. obs. 33.* Denique præter *liquorem stypticum*, de quo suo loco dictum, confert opium, & utramque faciunt paginam opiata: Nam opium quoscumque motus & evacuationes corporis præter sudorem compescit, hæmorrhagias, sistit, paroxysmos febriles inhibet, vomitus sedat, &c. In genere omnes humorum motus, sive sint effervescentiæ, sive alii potenter compescit, unde semper cum præcipitantibus & diaphoreticis miscetur opium: propter hoc opium, *theriaca* tales meretur laudes contra quoscumque alvi fluxus, imprimis cholericos ita ut veteres non satis illam potuerint laudare, & ab opio vim suam habet sudoriferam. *Theriaca* in hoc casu sive externe applicetur umbilico illita & regioni stomachi, sive interne à ʒj. ad ʒij. assumatur, egregie confert: Et quidem quo magis est recens eo potentius operabitur, quoniam minus infractæ sunt opii vires.

Miva Cydoniorum aromatica cum Theriaca mista: vel *miva Cydonior. arom.* ad ʒj. vel ʒij. cum aliquot guttulis olei distillati Cinnamomi & Macis, experimentum est sæpius probatum LOTICHI in observ. quibus si addantur aliquot grana Laudani opiat. erit bolus eo magis efficax. Quidam R. *Boli Ar-*

men. nuc. mosch. aa. miscetur cum vitelli ovi ad molliem costi & ita absque sale sumunt quod experimentum est STOCKERI in sua præxi. Quibusdam etiam cæu probatissimum commendatur, *serum hircinum* (multa sane latent in hirc) quod liquefactum cum tantillo farinæ triticeæ miscetur, ut fiat instar pulmenti, quod pulmentum subinde assumptum: laudatur insigniter contra diarrhæam. Pro potu ordinario fit *decoctum Mastichis* supra dictum.

STOCKERUS decoquit Mastich. in aqu. pluviali, quod decoctum tepide sumptum, cæu certum experimentum commendat. ELLENBERGIUS quondam Medicus Hallensis Saxo pro potu ordinario mens. j. Cerevisia in qua decoxit Sacchar. alb. ʒij. & Gummi. Arabici ʒβ. propinat.

Quando grassatur diarrhæa Epidemica maligna: Alexipharmaca sudorifera, præcipuis conveniunt quæ etiam conducunt in quacumque diarrhæa.

Sudorifera usitata satis cognita, miscenda tamen semper appropriata, cum spiritu Theriacali conjungatur Spiritus Mastichis cum terra sigillata, sal volat. viperarum & similia.

Superiori Anno cum grassaretur hic Diarrhæa Epidemica non absque applausu medentium aliquoties usum vidi egregium hujus pulver. etiam ubi jam adfectu Delirium.

ʒl. Antim. diaphor.
terr. sigill. an. gr. xv.
sal. volat. viper. gr. vj.
Pulver. Moschat. gr. jv.

misc.

Fiat pulvis pro dosi. j. blandum sudorem expectando, cui interdum etiam unum alterumve gran. Laud. opiat. additum egregie convenit. It. Mixtura hæc aliquoties feliciter successit.

ʒl. Aqu. Tormentill. ʒij.
Dialcord. FRACAST. ʒij.
Extr. Torment. ʒj.
Antim. diaphor. ʒβ.
Sirup. Cydonior. ʒj.

misc.

Pro duabus dosibus expectetur sudor, post unam quamque dosim.

In eadem Diarrhæa maligna Gelatina CC. semper egregium habuit effectum.

Externe contra diarrhæam insigniter commendatur Theriaca umbilico imposita & illita, aut etiam regioni stomachi simul, sive sola, sive cum ana Ballast. mi Peruvian misceatur, & irroretur aliquot guttis ol. destillat. Macis. Emplastrum de crusta panis malaxatum cum ol. Mastichis, similiter convenit crusta Panis tosta vino austero adpersa similiter convenit quando inspergitur pulv. nucis moschata & applicatur stomacho. Balsamus seu Linimentum factum ex ol. macis destillato & ol. Mentha & Carvi destillatis & s. q. ol. nucis moschate expressi, quantum sufficit scil. pro corpore. Fiat Bals. stomacho & umbilico illinendus.

Quando opus est abstensione intestinali tunc notum est quod usitatum sit Rhabarbarum idque nunc in substantia ad ʒj. cum conserva rosarum, nunc vero tostum ad ʒij. cum pulv. nucis mosch. gr. v. vel viij. Vel Strupus rosarum solutionis propinatur in decocto hordei, cui additur ʒj. præter propter terr. sigillata.

Fit nonnunquam ut diarrhæa sint admodum diuturna, ita ut etiam ad aliquot annos sese extendant: in tali casu conveniunt Therma. Sic RIVERTUS cent. 2. obs. 47. facit mentionem alvi fluxus per 8. annos durantis, qui tandem usu Thermarum fuit curatus. Quibus ipsis Thermis etiam curatus fuit alius alvi fluxus diuturnus cum ulcere conjunctus.

Hæremus adhuc in affectibus alvinorum fluxuum & quidem præter varia & tantum non innumera quæ diarrhæarum forma excernuntur, non rarum est quod etiam assumpta excernuntur prout fuere ingesta, in

in Affectu quem vocant LIENTERIAM.

LIENTERIA.

Est quando assumpta, prout fuerunt ingesta egeruntur: aut est alvi fluxus ubi parum aut leviter, aut omnino non immutata per alvum egeruntur assumpta.

Jamvero cum in naturali statu ad legitimam digestionem requiratur ut fermentum digestivum debite dissolvatur & stomachus convenienter retineatur, sane ex contraria causa necessario oritur LIENTERIA.

ORITVR nempe aut quia succus fermentationis stomacho aut omnino deficit aut iners est, aut quia tanta est Pylori laxitas, contra reliquarum partium stomachi irritatio, ut nihil in se retineat, quin potius Pylorus assumpta dilabi ex se & pertransire sinat quam revera excernat: idque imprimis, uti dixi, si cum hac pylori laxitate vel levissima conjungatur irritatio stomachi vel molestia. Unde est quod observata sit Lienteria admodum contumax ex ulcere ventriculi, in hoc enim ulcere non tantum fuit corruptio succi fermentativi stomachici & ob id imminuta digestio, sed præterea etiam stomachus ulcere doloroso continuo irritatus qualibet assumpta mox deinde expulit. Nichilominus tamen hoc ulcus fuit curatum & per consensum quens etiam Lienteria r. abstergendo per aq. mulsam it. decoctum hordei cum melle rosaceo, postmodum 2. consolidando cum decocto radicis symphyti cum terra lemnia, uti hanc historiam recenset FORESTUS lib. 22. obs. 30. Item Lienteriam ex irritatione stomachi observavit GABELHOVERUS cent. 2. obs. 47. qui refert exemplum cujusdam qui Borborygmis & stomachi debilitate non nihil affectus omnia potulenta in ea forma, qua assumpsit per alvum egressit: Curatus tamen fuit per abstergentia & temperantia, imprimis serum lactis.

Verum nimius potus etiam dat Lienteriam idque propter laxitatem nimiam, quam infert stomacho præsertim pyloro: Hujus enim fibræ relaxatæ non possunt sufficienter se constringere & propterea succedit Lienteria seu alimentorum crudorum egestio: Sic DIODATUS in valetudinario p. 28. de puella refert siticulosa continuo bibente in Lienteriam incurrente. Denique Scorbutus non raro secum conjunctam habet Lienteriam ut primus annotavit BARBETTE, ut ut continuo in præxi occurrat, ut excrementa à talibus assumpta, sicut fuerunt ingesta, excernantur. Malum difficile & admodum reluctans in scorbuticis, & quod credo oriri ex saliva infecti insigniter, quod in talibus fieri potest, inde, quod in iis dentes non raro laborent ulceribus, fit, ut saliva in his ulceribus in stomachum descendens, non possit non molestiam contrahere eidem, & cum alimenta, dum masticantur, hac ipsa saliva imprægnentur tunc fit ut non possint diutius retineri, sed vel levissima laxatione pylori denuo è stomacho dilabuntur.

QUOD ATTINET SIGNA IN DIAGNOSI.

Res est aperta:

QUOD AD PROGNOSIN.

1. Lienteria diu durans, ut Atrophiam & tabem ita summam virium prostrationem secum infert, ut fieri aliter nequit.
2. Lienteria quæ supervenit gravioribus morbis sive sunt acuti sive chronici agrum similiter ad tabem disponit, quia difficulter curatur, propter virium insignem dejectionem, quæ tamen deberent restaurari per assumpta.

IN CURA OBSERVETVR.

1. Stomachum esse roborandum & blande adstringendum moderate acidis.

2. Irritationem esse sistendam tollendo acrimoniam humorum quorumcumque & sopiendo ventriculi sensum.

Hos scopos ut feliciter obtineamus observetur: i. quod in præsentia excrementorum ventriculi pituitosorum conveniunt quidem vomitoria: sed ea debent admodum lenia esse, fortiora enim vel quantitate vel qualitate aut oleaginitate infesta (imprimis oleosa quæ veteribus fuerunt in usu) tonum ventriculi facillime destrunt. 2. Si motus vel suspicio veneni adsit, imprimis si contracta fuerit Lienteria ex fumis vel aliis fructibus horais, ordinaria Methodus relinquenda & his venenis per alexipharmaca resistendum. 3. Monet FORESTUS lib. 22. observ. 22. Hoc unice esse observandum, quod debeamus cavere à fortioribus medicinis purgantibus, uti etiam à magna eorum dosi. Unde procedendum quantum possibile est cum iis quæ participant aliqualem adstrictionem utur in principio non debeamus mox accedere ad ea quæ fluxum restringunt.

Quod ergo attinet Medicamenta, conveniunt stomachica qualia sunt Absinthium, Mentha, uti etiam Salvia, Cydonia, Mespila uclera, nux moschata, & Macis, Galanga, Zingiber, Syrupus Coralliorum & Cydoniorum, unde refert FABER, in cur. 66. de Lienteria præmissa purgatione curata cum Aq. cinnamomi & Syrupo Corallior. Hinc Tinctura coralliorum conveniunt insigniter in Lienteria, quantum tamen præparatio admodum variat: Non inutilis est modus pro hoc scopo quando solvuntur Corallia in succo citri, solutio filtratur, inspissatur & postmodum cum menstruo debito extrahitur tinctura, quod menstruum est nunc spiritus Antiscorbuticus compositus in tinctura Coralliorum antiscorbutica quæ erit conveniens in Lienteria Antiscorbutica: Nunc extrahitur cum spir. rosatum ambrato ad reficiendas vires imbecilles tam ex senio quam ex venere: Nunc extrahitur cum essentia ligni sassafras & fit tinctura corallior. sassafrata & qui sunt alii modi. In Lienteria scorbutica uti dico, convenit Tinctura coralliorum antiscorbutica, quia utriusque scopo succurrit. QUERCETANUS in pharmacopœa habet singulare decoctum, quod ad Lienteriam vocat: uti videre potestis in Autore.

Præterea convenit Zingiber in India conditum, uti & nux moschata condita, it. Myrobalani conditi, potenter enim adstringunt. Elixir proprietatis commune legitime paratum, non est inelegans. De aliis adstringentibus, Spir. Mastichis, salis, liquore styptico cæu notis, non est ut multa dicam. Alum. legitime applicatum cæu præsentissimum remedium commendatur à PETRO & sane insignis Practicus sequentem Misturam in secretis habet contra vomitum, Lienteriam, alvi fluxum & similes affectus, ubi moderata aut paulo fortiori opus est adstrictione: Formula est hæc.

ʒl. Aqu. Cinnamomi.
Menth. an. ʒiβ.
Spir. vitrioli ʒiβ.
Aluminis gr. iv.

Ol. macis destill. gt. vj.

Hauriatur subinde cochleatim in Lienteria & vomitum tam sanguineo quam communi Diarrhæis & aliis alvi affectibus & dissolutionibus. Vinum Absinthives, chalybeatum, icidem convenit: aut vinum infusionis Absinthii, Melisse, Pulegii, &c.

Præter communia adstringentia, ut sunt Mastiches, terr. sigillat. Tunica interna stomachi gallinarum commendatur præ cæteris coagululum leporis & hædi siccatum & ad ʒj. propinatum. Item PETRUS qui alumen cæu præsentissimum commendat, dicit etiam quod pudendum seu Priapus Cervi & Tauri insigniter conveniat, si pulverisata à ʒiβ. ad ʒj. in vino medicato propincentur panis bene coctus in spir. vini maceratus & hinc Theriaca illitus comestus etiam convenit in Lienteria.

Q ij

FORSTUS in lib. 22. obs. 28. habet curam, qua quemdam ex Lienteria desperata decumbentem præter omnem spem aliis irritis hoc remedio restituit: Exhibuit nempe Vitellum ovi pulvere nucis moschatae unius insperso, supra regulam ignitam seu calefactam, assatum, quo ipso fluxus desit & ipse probe curatus fuit.

Denique mira Cydoniorum aromatica cum terra sigillata mista, & hinc leviter aliquot gutt. spir. vitrioli irrorata similiter laudatur.

Ubi opus est ut fiat levis evacuatio, imprimis conveniunt purgantia stomachica, talia scilicet quæ præter vim laxativam adstringunt & stomachum roborant: qualia sunt nota, Aloe, Rhabarbarum, & Myrobalani. Sic HELIDÆUS restituit puerum trium annorum, cibos nec quantitate nec qualitate immutatos excernentem, per Rhabarbari ʒj. in vino ante cœnam exhibiti.

Post hæc Pilula Mastichina conveniunt in hoc passu quæ ex blandis purgantibus, stomachicis ac aromaticis sunt compositæ; ad gr. xv. vel ʒj. tuto possunt præscribi.

Unum adhuc moneo in Lienteria habebitis Electuarium in SENNER. p. m. 295. quod est expertum. Et simili forma ex AMAT. Lusitano desumpta; RIVERTUS usus est feliciter cap. de Lienteria præx. med. l. x. c. 4. AMAT. Lusit. autem habet cap. 2. obs. 66.

Cæterum quando alimenta quidem digeruntur in stomacho, verum digesta sub forma chylosa excernuntur, dicitur tunc fluxus COELIACUS, seu.

COELIACA PASSIO.

Cœliaca passio.

Quæ est duplex. 1. quando chylus non secernitur à fecibus alvinis, in Intestinis; tunc excreta albicantia invicem permixta apparent. 2. quando fit quidem secretio chyli ab excrementis; cæterum propter defectum distributionis chyli, chylus secretus tandem cum excrementis, confusus tamen, excernitur. Prius quando sc. nulla secretio chyli ab excrementis contingit; sit vitio Bilis quando nempe non deferatur ad Intestina, ut ibidem possit instituire secretionem istam, aut quia bilis defectus est, in tali Icteri specie, in qua obstructus porus cholidochus: Nam solus succus Pancreaticus non potest secretionem instituire sine bile, in qua maximum momentum situm est. Aut licet bilis deferatur ad Intestina, si tamen hæc est iners & non satis salina seu acris, quin potius tantummodo oleosa & nimis pinguis, tum similiter nulla fit secretio excrementorum à chymo nutritio.

Postrema Cœliacæ species est, quando fit quidem secretio, sed nulla distributio, causa est quando propter obstructionem aut propter infarctum orificium vasorum lactiorum in Intestina hiantium non potest subintrare chymus nutritius, peristœoma istud intestinis incumbens per quod tanquam per filtrum cribratur aut transcolatur Chymus nutritius, si incrustatum sit mucagine viscida ac tenaci, non potest admittere succum chylosum nutritivum atque propterea confusa excrementa cum chymo nutritio excernuntur.

In hac Cœliaca passione ventriculus ut plurimum est salvus, quod patet ex eo, quod chylus perfecte coctus excernatur, uti hoc observat FRAMBESAR. in cons. l. 5. it. quod taliter affecti non raro insignem habeant appetitum sicuti observat FORSTUS lib. 22. obs. 26. in muliere in qua appetitus adhuc fuit salvus.

VITIVM ergo totum est aut in bile non secernitur, aut in poris intestinorum non rite distribuentibus.

SIGNA distinctiva, seu quibus distinguere possumus à qua causa oriatur Fluxus cœliacus, sunt hæc.

Nam ubi deficit bilis in Intestinis excreta omnino sunt albicantia aut saltem pallida: it. omnia sunt permixta ut nullum cuiusdam secretionis pateat vestigium.

Ubi vero causa est obstructio Orificiorum vasorum lactiorum, tunc excreta sunt tincta bile, flavescunt non nihil, & sic porro, & præterea chymus talis cum excrementis confusus, tantum appareat nonnulla distinctio inter excrementa & chylum nutritivum.

QUOD ATTINET CVRANDI METHODVM.

Hic acuanda imprimis est bilis iis quæ sal. volat. acris constant, & hinc abstergendus est mucus intestinorum partibus adherens. Uterque scopo satisfaciunt simplicia: aut Aromatica odorifera, Mentha, Absinthium, & similia: aut sapore acris insigniter prædita: sic convenit Absinthium, Agrimonia, capilli vener. Mentha, radices quinque aperientes dictæ, cichorium cuius amator egregie abstergit intestina, Fœniculum, radix rubiæ, semen Anisi, Fœniculi, imprimis ciceres rubri, quorum decoctum à quibusdam insigniter commendatur. Veteribus in usu fuit in tali casu ubi abstergenda pituita Oxymel. tam simplex quam scylliticum cum aq. vitæ Juniperina. Loco horum utimur potius spir. virid. aris. composito, sive componatur virid. ær. cum solo Gummate. Ammoniac. sive una cum sulphure, de quo postmodum ubi de Asthmate.

Tinct. tart. tam vulgar. quam Antimon. istæ sc. quæ sunt ex scoriis teguli antimon. Hæ enim tinctura, sal. alcali imprægnatæ aperiunt & bilem acunt. It. spir. tart. volat. spir. carmin. secretus, cuius supra feci mentionem ex tart. nit. & spir. vini, ad gutt. ʒo. l. 30. in aq. appropriata, vel haustu vini absinthi. Spir. vini, spir. sal. ammon. aut solus aut cum spir. cochlearia mixtus satis notus.

FRAMBESAR. loco supr. cit. ceu specificum commendat, Pudendum seu Priapum Cervi.

Quod attinet externa. In Cœliaca parum aut nihil operantur externa, in Lienteria magis sunt efficacia. Imprimis in laxitate stomachi paratur sacculus in vino coctus pro fotu applicandus cuius formula sit hæc.

2. Comarum Absinth.

Herb. Menth. an. m. j.

Flor. rosar. rubr.

Chamom. an. mss.

Mastiches. ʒiij.

Nuc. moschat.

Caryophyll. aa. ʒj.

Zingiber.

Zedoar. aa. ʒss.

insuantur sacculo interpassat. qui coctus in

Vino q. s.

subinde ventriculo admoveatur.

Loco huius fotus, Cataplasma ex fermento convenit, si permisceantur pulveres aromatici & applicetur quod est magni usus in affectibus stomachi quibuscunque: Formulam videre potestis in Collegio JONSTONIANO Emplastrum sphycticum MËNSYCTI vel solum vel mixtum cum aa. Gummi Tacamahaca, de quo superius, similiter convenit.

RULANDUS recipit solum micam panis, eamque aceto imprægnatam regioni stomachi non absque successu applicat.

Præter Chylum aut similia non raro ex alvo excernitur sanguis, qui fluxus alvi dicitur DIARRHŒA CRUENTA, aut secundum legitimum veterum usum dicitur.

DYSENTERIA.

Nam HIPPOCR. & Coetanei aut successores eius, quicquid Dysenteriam vocarunt, hoc ipso semper intellexerunt fluxum alvi cruentum: & quancumque per alvum evacuatus fuit sanguis, tunc vocarunt Dysenteriam, exceptis hæmorrhoidibus quibus adhuc stat sua auctoritas.

Dysenteriarum apud Veteres tres Differentia leguntur. 1. Propter

1. Propter boni sanguinis copiam in toto corpore qui ex Venarum orificiis in intestinis apertis effunditur, in hoc differens ab hæmorrhoidum fluxu, quod in his hæmorrhoidibus nempe venæ ani tantummodo aperiantur, in illa vero nempe Dysenteria hæc, secundam totam intestinorum longitudinem, perque omnes eorum anfractus & longè ab ano aperiantur. Qualis dysenteria solet interdum evenire iis quibus aut membrum quoddam abscessum est e. gr. pes, brachium, &c. tunc enim non potest non abundare sanguis in corpore, aut in quibus solennes evacuationes sanguinis suppressæ, ut quando, v. gr. mulieribus menses supprimuntur, tunc enim non raro fit diarrhæa cruenta aut evenire solet hominibus splenicis, quibus uti per vomitum ita interdum per alvum sanguis excernitur. Talis sanguinis excretio item est usitata iis qui laborant, ut ut raro ulcere Pancreatis, quale SYLVIVS observavit, quod ulcus apertum interdum pus, interdum autem non parum sanguinis effudit.

Pertinet huc diarrhæa critica singulares quarum supra ex RHODIO feci mentionem.

2. Species dysentericæ seu fluxus alvi cruenti est iste fluxus qui propter Hepatis imbecillitatem fieri dicitur, ut ut Hepar sit infons, quo sanguis tenuis & aquosus & lotæ carniæ similis, uti appellant, excernitur, & aliis fluxus Hepaticus appellatur, sicuti hoc nomen ipsi omnes Moderni tribuunt.

Species dysentericæ est quando ob corrosiva, excoxiata & non raro exulcerata intestina cum torminibus & cum mucro albescente hinc cum purulenta materia sanguis deicitur: qualis terria species communiter tantum dysenteria appellari solet à vulgo: quæ nihil est aliud quam diarrhæa cruenta torminosa, sicut reliquæ diarrhææ cruentæ sunt absque torminibus.

CAUSA proxima recte est succus adeo actis corrosivus & imprimis acidus in intestina rodens hinc abradens & denique excorians.

Quod attinet causam remotam ante omnia distinguendæ dysentericæ: quod nimirum alia sit benigna, alia maligna.

Benigna ut plurimum est sine febrî, ut plurimum est sine contagio, & tantum sporadice seu spatim in hoc vel isto loco affligit homines.

Verum dysenteria maligna ut plurimum conjuncta est cum febre maligna, non raro pestilentiali: Deinde Epidemice grassatur & sæpe integram regionem devastat: Et patenti contagio se multiplicat, de quo postmodum.

Dysenteria benigna ceu levissima, uti dixi, oritur ex succo acris & corrosivo intestina corrodente, sive oriatur ex assumptis talibus, aut ex assumptis corruptis & in acorem peregrinum degenerantibus: aut denique oritur ex succo Pancreatico nimis corrosivo, vel per se tali, aut quia non temperatur sufficienter à bile. Rara est dysenteria benigna quæ fit ex mass. sang. sed tantum ex contentorum destructione & corruptione in intestinis. Hinc notum est quod imprimis fructus horæi s. Autumnales qui facillime corrumpuntur & corrupti intantum & fortem acorem contrahunt, dant dysenteriam, quos inter fructus, pepones & melones imprimis eminent, uti etiam pruna cerea, quæ ipsa non paucos dysentericos reddidisse refert MœBIUS in inslit. saccharum, it. cibi dulces & melliti corrupti in stomacho, in quibus subiectis fortissime acescunt imprimis in Hypochondriaciis ubi fortissime acorem contrahunt, unde talem corrosionem inferre possunt.

Pertinet huc esus vorarum nimius: uti etiam musti potus nimius: nam mustum corruptum suaviter acescit.

Denique animalia, aut esus carniæ animalium casta fistula nutritorum dysenteriam inferre dicitur, uti habet SENNERIVS in cap. de dysenteria ex Z. & C. Lusit.

Purgantia fortior. uti Antim. aut Colocynthis aut similia, non raro induxerunt dysenteriam: quin etiam mercur. vivo. externo illi dysenteriam inferre observant GALI sæpius per inunctiones mercurial. luem vener. curantes. Adamas devoratus si non sit minutissime vitius dat dysenteriam, quod certum est; ratio quoniam ejusdem acutissima punctura non possunt non erodi & lædi intestina, cum notum sit solum vitrum non rite comminatum tale quid præstare. Sed dico adamas minutim non tritus: alias enim minutissime pulverisatus, per se non nocet, uti refert VVORMIUS in Museo ubi de Adamante conf. experientiam ZACUT. Lusit. lib. 2. præx. admir. 16. de dysenteria ex Adamante impolito. It. ex asperitate annuli deglutiti observavit idem ZAC. Lusit. Dysenteriam.

Sed hæc est dysenteria benigna quæ non multum facessat negotii.

Maligna plus habet in recessu. Maxime observanda contagiosa vis, qua se mirum in modum propagat, non enim solum per latrinas communes, potest inficere eum qui succedit dysentericæ. Sed etiam notatum dignum est quod observat HELIDÆUS PADDANUS in observat. p. 104. per chyliferes etiam communes orti dysenteriam: dicit enim hinc videmus sæpius dysenteria corripit eos, quibus clyster infunditur instrumento non bene abluto, quo antea dysentericus fuit usus.

Exempla hujusmodi dysenteriarum malignarum sunt frequentissima, imprimis videatur Tr. La MONTIERE de fluxu dysenterico Epidemico It. SCHENCK. in observat. libr. ni fallor. 6. ubi de motib. malignis: it. BARTHOLINUS cent. 2. histor. anamom. hist. 65. non minus quam AMATUS Lusit. cent. 3. cur. 90. Rarum est interim quod habet SALMUTH. in cent. 3. obs. 55. de canibus & felibus dysenteria contagiosa maligna laborantibus.

In consideratione hujus malignitatis contagiosæ, cum omnia contagia consistant in Miasmate fermentativo, convenientem massam se ipsam multiplicat: recte arbitror sensisse VVILLISIVM de causa dysentericæ Tr. de febribus c. 10. p. m. 186. quod sc. talis dysenteria non oriatur ab humore aliquo vitioso in internis visceribus producto, qui acrimonia sua corrodatur, (non ita quoniam tantillus fermentativus odor potest etiam summe infici:) sed recte dicit causam esse Miasma quoddam sanguini impressum, adeoque intime ipsi confusum, inde intestina versus propulsum vasorum oscula reserat, ulcusecula & sanguinis excretionem faciat.

Tale esse fermentum contagiosum quod fermentando corrumpit sanguinem & ipsi acrimoniam aut naturam intestinis insigniter hostilem imprimis, nullum est dubium. Hinc etiam rectè dysentericæ hujus causam rejicit HELMONT. in Archæi intestinalis irritationem: s. quæ irritatio fit ex fermento acido intestinis insigniter hostili, quo fermento corruptivo & alimentum intestinorum proximum vitiatum, & sub forma mucii seu mucilaginis albicantis sensim depluit, & præterea Archæus intestinalis cruorem disfluentem spargit ad anum. Unde etiam rectè dicit quod dysenteria à Pleuritide tantum differat in radice s. loco affecto, cum quoad causam conveniant. Hinc etiam dicunt istud acidum in dysenteria esse de natura Antimon. aut de natura Colocynth. quæ duo cum sint contraria intestinis, quid aliud est ac si dicant cum HELMONT. irritari ab istdem Archæum intestinale.

Progressus in dysenteria est hic: in principio, dolores quando & tormina aggrediuntur intestina, excernuntur albicantia mucilaginosa mucus albicans, hinc sanies & pus cum sanguine. Hic mucus est adeo copiosus, ut mirentur multi unde fit, & sunt qui dicunt quod nihil aliud sit quam pituita quæ naturaliter oblitit parietes intestinorum, quod tamen non potest esse propter nimiam & excessivam quantitatem. Nam

datur dysenteria, quam vocant albam, in qua pauca cruenta, ut plurimum copiosa mucosa excernuntur. Rectius ergo sentit HELMONT. qui dicit, destillare talem mucum ex intestinis laesis, & nihil esse aliud quam nutrimentum intestinorum proximum sed laesum, aut frustra intestinis infusum. Dum enim hoc non assimilari potest, plorat ex parte laesa; nunc sub forma mucii, nunc saniei, nunc feri cruenti, prout diversi sunt gradus corruptionis alimenti proximi.

Et enim in dysenteria observandi sunt imprimis *graves tres*: 1. est quando tantum adsunt tormina: 2. quando adest jam abrasio intestinorum: 3. quando in tantum susceptum malum augmentum, ut sequatur exulceratio. *Abrasio* itidem est triplex: 1. est abrasio bombycini filamentii s. crusta istius quae intestinorum carni obducitur: 2. quando tunica crassa abraditur, HIPPOCRAT. solet vocare *ramenta*, *sect. 7. aphor. 67.* 3. est quando ipsa intestinalis substantia seu caro abraditur: atque tunc *carunculae* exeunt ut dicit HIPPOCRAT. *sect. 4. aphor. 26.* Dolor acerrimus, qui dysentericos torquet non est perniciosus ex corrosione, ut ut hac videatur totalis causa, sed fere maxima ex parte est ex *spasmodica intestinorum convulsione*, qua intestina irritata spasmis quodam correpta, se convellunt aut contrahunt, aut motu quasi vermiculari se torquent; sub quo tam insignes sunt dolores, & quidem praecedunt excretionem quoniam sub ista spasmodica contractione intestina simul propellunt & exprimunt contenta, & ita ad excretionem stimulant.

QVOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Ex dolore & excretionem imprimis desumuntur. *Signa causarum* quod spectat in dysenteria benigna, raro est febris, in maligna vero ut plurimum conjuncta est febris, eaque interdum *Petechialis*: *Vires insigniter prosteruntur*: unde non raro delirium succedit, & tandem quoque convulsio.

Ad meliorem curandi rationem imprimis sciendum est an *Tenuia* an *crassa* intestina afficiantur?

1. Tenuia intestina affecta arguit locus doloris, qui imprimis est circa umbilicum: in crassis est infra & juxta stomachum à lateribus in colo.

2. Modus doloris qui longe vehementior in afebris tenuibus, remissior nonnihil seu obtusior in crassis.

3. Celer excretio post dolorem crassa intestina affecta, tardior vero excretio tenuia intestina labefacta arguit.

4. Si tenuia afficiantur magis permista & confusa sunt excrementa, stercus, languis & mucus sunt invicem permista propter magnum iter quod faciunt mutuo. In crassis minus sunt confusa ita ut adsint apta vestigia distinctionis à se invicem. Consultatur quoad hoc punctum & prognosin in dysenteria SENNERT. qui satis est accuratus.

PAUCA TAMEN QVOD PROGNOSIN ADJICIAM. La MONIERE *tr. supr. cit. c. V. p. 164. & 191.* inquit. Quoties adfuit *Tenesmus* cum hiatu Ani, ita ut *Clysteres injecti statim elaborentur*, aut cum tanta *adstrictione* ut nihil intronitti possit, certum plerumque *mortis signum*.

Deinde praegnans cum dysenteria *Tenesmo* correpta, semper abortum passa est: idque cum periculo, si nempe gradior fuit foetus. Porro SAVONA *in suis decision. Medicis decis. 31. p. 80.* inquit dysenteria cum *Oris amarore* vel vomitu *biliosorum* malitiosissimo & in principio quidem.

Denique RIVERIUS *cent. 2. observ. 36.* ex maculis in facie erumpentibus in dysenteria: item ex singultu dysenteriae superveniente signum prognosticum lethale ominatur: Singultus enim est signum convulsivum diaphragmatis, quae superveniens malum.

Id. RIVER. *cent. 3. observ. 2.* refert, quod qui ex dy-

senteria intereunt, praecipuam *mortis causam* intestinorum habeant *Gangranam*: quidam ex *tuberculo* s. *pustula circa aures* erumpente in dysenteria similiter signum lethale auguriant.

In quo equidem incertus est SENNERTUS, signum tamen certum esse vult HOFERUS *in Hercul. medic. p. 191.*

Dysenteria gravidis ante partum obveniens: interdum ut plurimum in partu solet esse salutaria, quoniam in partu curatur, uti hoc refert FOREST. *lib. 22. obs. 34. it. AMAT. Lusit. cent. 2. obs. 51.* sit autem benigna non maligna non nimis gravis & non longe ante partum, alias periculosa & mors in illa.

QVOD ATTINET CVRAM.

33. Cura consistit in hoc, 1. Ut anodynis & appropriatis dolor sistatur ac spiritus insitit agitatio tollatur. 2. Ut praecipitantibus & blande sudoriferis massa sanguinea tranquilletur. 3. Intestina abstergantur & consolidentur: & 4. Ubi in principio interdum opus videbitur leni laxatione intestina eluantur.

Haec Methodus est diversa à methodo communi in hoc, quod vulgo tantummodo respiciant productum morbosum, exulcerationem intestinorum, non vero respiciant radicem morbi seu id inde morbus oritur, 1. evacuant intestina. 2. abstergunt clysteribus. 3. sedant dolorem, & 4. purificant ulcera, in hac methodo saepe feliciter moriuntur aegri.

1. Quod attinet *Appropriata & Anodyna*. Multi Narcotica in dysenteria seu Necrotica proclamant, sed falsum est: quin LINDANUS expertus ille Practicus in hac tota cura semper ab *Anodynis & Narcoticis* incipiendam curam suadet. Hinc dicit, isti, qui in dysenteria statim ruunt ad purgantia non curant, sed omnia faciunt deteriora, ii vero, qui feroces tranquillat spiritus, felicissime curant. Unde dicit quando ad incipientem dysenteriam ventis, date somniferum & sistite materiam tali remedio simplici sed bono.

℞. Diacord. FRACAST. ʒʒ. ad ʒj.

(est praecipitans sudorifer: & Anodynum.)

Rhubarb. pulv. ʒj.

Laudan. opiat. gr. ij.

Sirup. de rosis siccis.

q. s.

F. Bolus.

Detur vesperi. Si necesse est repetatur mane.

Et hanc Methodum per appropriata & anodyna (potius conjungenda putarim) inchoandam esse commendat praeterea omnes Moderni, vid. PRAXIS BARBETT. *cap. de dysent. & HOFER. in Hercul. medic. p. 191.* vid. etiam DEOD. *in valetud. p. 340.*

Unde etiam tor praestant Exempla feliciter curatarum dysentiarum per *sola opiatata*. Sic RIVERIUS *in cent. 1. observat. 64.* refert dysenteriam in fluxum Hepaticum mutatam cum febre & summa virium prostratione per *laudanum opiatatum* curatam vid. *in cent. ejus 2. observ. 84.*

Ceterum non suadendum, ut dixi, dari in principio *opiatata* solum; sed eadem aut *praecipitantibus sudoriferis mixta* aut si opus est, leni *abstergente* medicamento, quale est *Rhubarbarum*, conjuncta, aut certe ubi multum necessarium est appropriata *specifico* simul permista.

2. Dixi etiam supra, esse habendam rationem *sudoris*, imprimis in dysenteria maligna: ante aliquot annos enim dum in tota hac regione egregie grassaretur dysenteria, Pastores pagani suos Rurales solum curantur sudoriferis, *Tinctur. Bezoartica*. Eodem tempore quidam Rusticus, & ipse laborans dysenteria maligna accepit aliquoties *Balsami Sulphuris* *gr. 20. & ultra*, & sic saepius sudore repetito ipse fuit curatus.

Unde dicit PERRAËUS quod recte faciunt Hermetici qui dysenteriam non tam purgantibus quam *disphoreticis*

phoreticis aggrediuntur, & statim *correcto aere baculis* alternis diebus *potionem* PARACELSI *pellentis* sive *aquam theiacalem* aut simile diaphoreticum alexipharmacum propinant: post expulsionem veneni postmodum curativo appropriato utuntur.

Unde etiam La MONIERE refert, quod primis morbi diebus sponte prodians vel debito sudoriferorum usu prolicitus sudor plerumque fluxus violentiam vix interciperet.

Certe *nihil pejus est quam uti in dysenteria adstringentibus*, saepius ex dysenteria repulsa, imprimis in principio, talibus adstringentibus, pessimi oriuntur morbi. Sic MARTIN, *in tract. de morbis mesenterii* observat inflammationem & abscessum mesenterii ob dysenteriam sinistrae per adstringentia curatam.

It. dysenteria intempestive suppressa *Paresin* non raro infert.

Item HILDANUS *cent. 3. observ. 42.* dicit dysenteriam gravem subitanea mutatione in melius, sed simul materia retrocessione invehere *febrim malignam leth. lem.*

Quid ergo fiet si solis adstringentibus initium fiat.

Ad haec si ipsi, qui in principio suadent purgationem, non sine cautela hoc faciunt, volunt nempe, si dysenteria oriatur ab humore atrabilario, acerrimo & maxime corrosivo, quod tunc ferociam illius potius temperando purgandum sit.

De mobo purgandi optime LUDOVICUS SEPTALIUS *in animad. & cautionibus Medic. l. 7. p. 224.*

Clysteres aliam noti & frequentissimi sunt in dysenteria, sed *saepius pessimi*: scilicet nimio abusu malum exasperant potius quam leniunt. Usus laudem habet, vituperium meretur abusus.

Ratio est, quia i. Clysteres intestina tanquam aliquid peregrinum irritant, quae irritatio pessima. vid. HELMONT. qui accuratus est quoad usum Clysmatum in dysenteria;

2. *Tenesmus* aut *Ulcus ani* saepissime insigniter exasperatur per clysmata, &

3. Ipsa intestina irritata mox denuo clysteres rejiciunt, & ita suis contracturis & convulsionibus spasmodicis tantummodo exacerbant.

Plures cautiones quae ad praxin faciunt videatis in SEPTALIO *citato loco* qui est elegans.

1. Quod attinet *REMEDIA* ea sunt i. *communia* vel *specifica*; (ita enim melioris cognitionis ergo distinguere lubet) *Communia* sunt & *prostant* aut *quatenus adstringunt* aut *quatenus corrosivam acrimoniam temperant*, qualia sunt i. *Vulneraria* quae blando suo alcali demonstrante HELMONT. & TACHEN: acidum in ulceratis intestinis temperant & praecipitant. 2. Pertinent huc etiam *lacticiini & subpinguia*, quae similiter etiam acidum corrosivum obtundunt: 3. Sunt talia quae *succos acidos & corrosivos imbibunt & absorbent* aut adstringendo temperant.

Medicamenta vero *specifica* sunt ista quae vim ac impetum spiritus insiti coercent & singulari proprietate dysenteriae resistunt, & quorum vim & energiam antidysentericam longa experientia confirmavit, quae inter sunt:

1. *Priapi: Priapi cervi, tauri & ceti*, quos inter ipsos *priapi cervi* est omnium optimus, post hunc est *priapi cervi, vilissimus est priapi tauri*. Facit mentionem horum priaporum HELMONTIUS *in pleura furente* eoque commendat non magis contra dysenteriam, quam in specie contra pleuritidem, in qua ipsa hi priapi sunt experti.

Vsus est vel *in forma sicca* l. *humida*. In forma sicca, quando nempe efficcantur bene in furno; hinc raduntur, & quantum fieri potest comminuntur, (non praescribuntur pulverisandi) *desis* talis pulveris est ʒj. sive in *potu lactis*, sive in *aqua foliorum quercus destillata*, aut etiam in *potu cerevisiae calida* propinetur, idque subinde repetatur, & unum est ex optimis con-

tra hunc morbum remediis. In *forma humida* praeparatur horum priaporum *decoctum*, quod decoctum potum ad aliquot uncias similiter est expertum à quibusdam in secretis habitum, non tantum, per se potum est usitatum sed etiam pro vehiculo aliis infervit remediis, sic v. gr. in paranda *Emulsione ex seminibus cum nucleis amygdalarum dulcium, cum semine papav. albi*, tunc decoctum hoc priaporum est liquor appropriatus, quo fiunt tales emulsiones. Vel pro *potu usitato* instar *juleporum* usurpantur hi ipsi priapi decocti hac formula.

℞. Decoct. priap. cerv. ʒʒ.

Sirup. corall. QUERC. ʒij. l. ʒij

Aq. Cinam. ʒj.

misc. pro Julepo.

Non est ingrata portio & admodum efficax quam ego superiori anno aliquoties praescripti non sine effectu.

Plura qui cupit videre de efficacia horum Priaporum adeat DORNCRELL. *Tract. Germanic. de dysenteria*. Item STOCKERUM *in sua praxi p. 38.* in quem commentatus est THOLDIUS: & tantum non omnes laudant hos priapos.

Priapis his conjunguntur alia & fiunt pulver. compositi antidysenter. v. gr. multi commendant hunc pulverem.

℞. Priap. Cervi. ʒʒ.

CC. ust.

(imbibit omne acidum potenter)

ter. sigillat.

Boll Armen. an. ʒij.

Nuc. moschar.

Rad. Symph. major. ʒij.

Zedoar. ʒʒ.

Tragacant. ʒij.

misc. F. Pulvis. *adstringens.*

Hunc pulverem multum commendat EURERIUS *tr. de dysenteria p. 25.* tr. est admodum elegans:

Vel ut alii componunt.

℞. Terrae sigillat. ʒʒ.

CC. sine igne.

Priap. cerv. an. ʒj.

Pulv. Tormentill.

Corall. rubr. an. ʒij.

misc. s. pulvis dos. ʒj.

CC. post priapum non est contemnendum remedium quod multis scopis ad curam dysenteriae satis facit, quod facile patet, sive *ustum* assumatur sive *sine igne* praeparatum propinetur.

Prae caeteris *Gelatina* CC. est admodum elegans si scilicet dissolvatur in potu ordinario, v. gr. Julepus propinandus in dysenteria.

℞. Decoct. hord. c. CC. ʒʒ.

(loco hujus potest etiam sumi decoctum priapi cervi pro lubitu.)

Gelatin. CC. ʒʒ.

Aq. Cinam. ʒvj.

misc. s. Julepus.

Obiter moneo, haec aqua additur propter stomachum cui est convenientissima cum in dysenteria ratio omnino sit habenda stomachi imprimis quando ulcus est in intestinis tenuibus & sequi solet vomitus: Vel sumitur tantum *Gelatina* & praescribitur dissolvenda in potu h. m.

℞. Gelatin. CC.

Priap. Cerv. an. ʒj.

F. *Gelatin. pot. admiscend.*

Haec *Gelatina* super igne liquefit & hujus liquefactae cochlear. ij. liij. immittantur cerevisiae mens. j. pro potu ordinario. Non alterat saporem cerevisiae & tamen egregie confert.

Quidam commendant pro potu *decoctum* CC. cum *radic. pimpinella*, uti est RIVERIUS utpote qui *pimpinellam* seu expertam in dysenteria commendat.

Post

Post CC. & aliorum animalium ossa aut cornua sunt egregia. De ossibus bovinis calcinatis, quæ multum commendantur, it. ossibus humanis calcinatis aut præparatis quæ similiter sunt admodum utilia nihil dicam: Saltim moneo quod cranium humanum sit egregium specificum in dysenteria, imprimis si sit desumptum ex homine violenta morte interempto, utpote in quo de Mumia vitali s. spiritu insito nonnihil residuum est. *Rasura pulverisat. cranii humani ad ʒj.* propinata est experta ab illustri Dn. BOYLE Anglo. ut ipse mihi narravit. Vide etiam commendantem hanc rasuram RIVIER. in sua praxi, l. 10. c. 6.

Nec mirum si cranium humanum proficit, cum virtute ejusdem *Ufnea humani cranii* sit expertissima in dysenteria, si scilicet hujus *Ufneæ*, tam suspensæ quam rotæ fractæ propinetur ad gr. vj. ad xij. mirandum edere effectum dicitur. De hac *Ufnea* & arcanis sub eadem sepultis contra quamcumque *Hæmorrhagiam* vid. HELMONT. de magnetica vulnerum curatione.

Unum adhuc moneo, de *ufnea* experimentum egregium factum in Anglia uti retulit mihi unus ex collegio experimentalis Regio: Curavit quidam secantam venam; verum ut ut sanguis floridus exsiliabat, tamen arrepta *ufnea* subito supprimebatur: cum vero deposuisset *ufneam*, denuo confertim exibat; simul ac vero denuo manu arripiebat, cessabat, cum insigni præsentium admiratione. Narrat hoc ipsum etiam BOYLE in sua philosophia experimentalis anglicæ Idiomatice conscripta.

Dens *Hippopotami* est singulariter expertus in dysenteria si præparatus ad ʒj. ad ʒʒ. vel ʒij. propinetur. De hoc dente vid. VORMIUM & BARTHOLIN Consert imprimis hic dens *Hippopotami* tunc temporis, ubi imminent convulsiones, utpote contra quos est singulare remedium. Certum etiam, quod obiter adiungo alias hic est experimentum, & commendatur contra *Hæmorrhoides nimium fluentis*: item contra *nimiam hæmorrhagiam uteri* s. nimium mensium fluxum; est experimentum HORSTETTERI.

Vva Quercina à non paucis commendatur, uti potestis videre in SENNERT. cap. de dysenteria, item in SCHENCK. l. 3. observ. Verum cum non semper reperitur hujusmodi *vva quercina* sub radice *Quercus* collecta, in defectu hujus non incommode potest substitui *Viscus quercinus* aut etiam *fungus quercinus*, hi ipsi enim similiter sunt egregii.

Post *vvam quercinam* est *pulvis* quem vocant *Granorum actes*, sive panis infuscatum cum succo baccarum sambuci.

Laudes ejusdem videatis quælo in BORELLO C. 2. obs. 40. Optimus præparandi hunc pulverem modus est sequens: nam vario modo præparatur.

℞. Baccar. sambuci succum q. v. ex quo & farina secalina conficiatur massa, è qua panis formetur, qui bis in fornace ad duritiem coquatur, ut in pulverem redigi possit, ex pulvere isto cum succo baccarum sambuci iterum formetur panis, & priori modo coquatur: deinde ubi tertia vice pulverisata fuerit ista pasta, ad sanguinis leporini crudi (de quo postmodum) ʒiv. pulveris priapi cuiuscumque uti notum est, vel ceti, l. cervi l. tauri. ʒij. succi Granorum sambuci recentis q. l. fiat massa & tertio in clibano coquatur & pulverifetur: dos. est ʒʒ. inspergitur pani tosto vino intincto, & ita assumitur.

Quidam conjungunt succum Granorum maturorum cum succo sambuci aa. & cum farina fermenti q. l. faciunt pastam & superiori modo procedunt.

Mentionem feci sanguinis leporini, hic ergo sanguis leporinus similiter est singulare experimentum, sed obferretur, quod non sit accipiendus lepus sponte mortuus aut frigore enecatus, sed potius quantum fieri potest in summum pavorem actus à vertagis, tunc enim sanguis est optimus quocumque modo potest haberi: scilicet hic sanguis excipitur linteo mundo &

exsiccat, quod linteum siccatum infusum pro potu curat dysenteriam, vel ipse sanguis leporis superiori modo capri, siccat & pulverisatus à ʒʒ. ad ʒj. expertum est remedium, de quo ipso elegantem videtis HELMONT. in scriptis p. m. 381. & usum hujus linte expertus est desideratissimus noster præceptor D. MICHAEL. felicissimo sæpius cum successu. Commendat etiam hunc sanguinem SCHMUCK. in Thefauro s. cretor. 10. thesaur. 2. Post sanguinem leporinum non minoris usus est sanguis pavidi agni: scilicet si capiatur sanguis ex agno in articulo mortis jam constituto: Sic enim pavor ejusque idea sigillat sanguinem totum, ratione cujus est remedium dysentericum.

Desis sanguinis exsiccati tam leporini quam Agni est à ʒʒ. ad ʒj. imprimis si usurpetur in succo l. syrupo cydoniorum cui si addere velis l. Mumiam l. aliquid de lapide Hematite perinde est.

Vide de sanguine agni RHUMEL. inatro-Herm. tit. p. m. 415. it. MINDERER. in eleganti sua Medicina militari.

Porro inter specifica fere primum locum meretur hepar serpentum & viperarum, quod tam in dysenteria communi s. benigna, quam in specie in dysenteria maligna est expertissimum remedium si exsiccat, pulverifetur, & ad ʒʒ. propinetur. D. MICH. in frequentissimo simul ac expertissimo fuit usui, cui communicatum fuit à D. ELLENB. Medico Hallensi, qui satelliti Principis fluxu desperato laboranti in haustu vini rubi propinavit, tam felici successu ut intra horam fuerit suppressus fluxus.

Anno 1669, cum nonnullæ acerbissimæ hic grassarentur dysenteria cum diarrhæis, ego felicissimum vid. di usum hujus pulveris.

℞. Pulv. hepat. viper. gr. xv.
Crytall. ʒʒ.

misc. det in triplo.

Prima dosis assumatur mane, altera vespere circa horam 5. & tertia dosis post mediam noctem: certe miratus sum efficaciam hujus pulveris, quam nunquam credidissem.

℞. Aq. Torment. ʒij.
Cinnamom. ʒvj
Spir. Theriacal. camp. ʒʒ.
Sirup. de Symp. Fetnel. ʒʒ.
misc.

pro vehiculo istorum pulverum hanc mixturam cochleatim usurpando.

Interdum etiam addebam sanguinis draconis & ossium bovinorum an. ʒj. felici cum successu.

Nam tunc erat dysenteria maligna: præscribebant hepata ratione malignitatis, crytallus vero ut absorberent & imbibere sicque temperarent acidum. Unde specifici sunt Crytalli in cholera à bile porracea orta.

Præter hepata viperarum, sunt qui insigniter etiam commendant hepata ranarum viridum, qui pulvis simili usu dicitur fuisse secretum PARACELSI, de quo sit fides penes autorem.

Non ignotum est etiam quod à multis commendetur Pomum cum cera & gummi arabico repletum, assatum & comestum.

Laudatur admodum tale pomum ab HARTMANNO in praxi chymiatr. pag. 191. uti etiam ab HORSTIO lib. 4. obs. 2. 18. item ab AMAT. Lust. in cent. 6. cur. 14.

Loco pomi communis melius est si usurpetur pomum cottonium, utpote cum hoc non sit inelegans contra dysenteriam: autor est VALERIOEA lib. 8. observat. 4.

℞. Gummi. Arabic. ʒj.
Mastic. ʒj.
Laudan. opiat. gr. ij.

pulverif. dent.

Hic pulvis pomo excavato indebatur ac assabatur & totus comedebatur, erat esus in sapore astringentissimus.

tissimus: sed non vidi magnum effectum, utur non sit contemnendum remedium.

Uterius stercus canis s. Græcum altum vulgo commendatur, & admodum expertum est remedium, imprimis si canis bene fuerit nutritus ossibus: nam superius commendavi ossa. Hic pulvis addito paucosaccharo in lacte caprillo propinatus experimentum contra dysenteriam est: si à ʒʒ. ad ʒj. propinetur. Experimentum est JOELIS in sua praxi de dysenteria, uti etiam MINDERERUS in medic. militari idem commendat.

Certum est quod stercus canis sit admodum singulare in hæmorrhagiis etiam desperatis, sic rusticam mulierem quæ ultra 10. septimanas Hæmorrhagiæ uteri laboraverat, scio quod hoc stercus felicissime curaverit.

Denique ungula equina seu istud cornu molliuscum quod ex ungulis equinis excinditur: si exsiccat hinc pulverifetur & ad ʒj. propinetur, commendatissimum est remedium ab EURERIO ad dysenteriam, hanc ungulam caballinam tostam & propinatam & quidem ex Equo non lasciviente itidem specificè commendat HELMONT. p. m. 184. item 270. Videt etiam potest LANGIUS comment. in FABRUM qui & ipse ad stipulatur HELMONTIO, eaque asserta approbat.

Satyriani multi multa attribuunt in hoc morbo, idque imprimis qui PARACELSI tenent vestigia, qui insigniter illam commendat in quamplurimis morbis. Duæ lres radices potui infusa & ita potatæ singulariter commendantur contra dysenteriam. Unde & radix satyriani à multis admodum laudatur.

Denique aqua suberata seu aqua in qua suber bullit arcanum dicitur contra dysenteriam expertum à BORELLO. cent. 1. observ. 57. & RIVIERO in cent. 4. obs. 87. Quidam etiam commendant insigniter julos juglandis tempore vernali in majore arboribus adnascentes, qui sereno cælo collecti, siccati & pulverisati & ad ʒj. in aq. appropriat. propinati à multis commendantur.

Denique alumen non est omittendum, nam & hoc egregio prodest, & quidem tantummodo recipiunt tria alum. frustula magnitudinis pisi, propinant in vino rubro & pretiosum ducunt esse arcanum: Alii quod magis approbo recipiunt alum. crud. ʒʒ. cinnamom. ʒʒ. miscent & hujus mixturæ ʒj. in lacte vaccino propinant.

HÆC SVNT SPECIFICA.

Progredior ad ea quæ communiter solent usurpari in dysenteria, quæ sunt pleræque herba dictæ vulneraria, quas inter magis usitatæ sunt Plantago, Tormentilla, Pimpinella, Sanguisorba, Centinodium, Lysimachia, chia, folia quercus, Potentilla, Bursa pastoris, Millefolium, it. Radix tormentill. plantag. consolid. major. Nymphææ, Filipendul. Peconia, Bistorta, Helenij, Flor. rosar. rubr. Balauftior. Juli Corylini, Flor. papav. rhæados, Bellidis, Hyperic. Cinnæ quercus (NB. in quercu singularia latent contra hunc morbum) Semina plantagin. acetos. Portulac. nast. aquileg. persoliat. papaveris.

STOCKERUS in sua praxi tanquam expertum commendat. semen papaveris contusum, cum vitello ovi & frictum in cineribus.

Porro Malva cydonia, mesphila, sorba, myrtilli, spongia cynobati, cujus alias ʒj. commendatur ad quacumque hæmorrhagias) Nuc moscata.

Succus plantagin. est singularis it. succus hedera terrestris.

Aqu. bursa pastor. Cinnamom. quercus commendatur specificè ab HORSTIO. Aqu. tormentill. plantagin. cinnamom. cinnamom. cydoniat.

Syrupus de res siccis myrtinus plantag. portulac. cydonior. coralliorum QUERCETAN. de Symphyto FERNE-LII. papaveris.

Denique ex lacte parata temperant humeres acres & quibusdam additis simul adstringunt. Sic Lac amygdalar. dulcium s. Emulsio cum aq. chalybeata parata.

Item Lac chalybeatum in quo radix symphyti decoquatur. Modus est hic.

℞. Mensuram lactis recentis in quo quinquies l. sexies extinguitur ferrum ignitum & postmodum incoquatur: radicis tormentill. & symphyti an. ʒj. ad consumptionem tertiæ partis. Hinc ter propinetur ægro in die bonus haustus. Eo efficacior est hic potus si singulis haustibus addatur ʒj. stercoris canis ossa rodentis, subigatur, exprimat & usurpetur.

Prodest etiam decoctum oryza in lacte cum vitellis ovorum & succo hedera terrestris.

Præterea etiam conveniunt essentia vulneraria composita, essent. satyriani, symphyti, it. extract. theriacal. tormentill. quæ extracta cum laudano opiato dant elegantes pilulas nocturnas.

Item spir. theriacal. camp. tinct. corall. sassafrata, tinctura sulphuris, vitriol. lapid. hematit. bezoartica. it. mixtura simplex in principio malignæ.

Præter dicta convenit terr. sigill. terr. vitriol. exanimata s. terra vitrioli dulcis.

Hinc AGRICOLA hunc commendat bolum,

℞. Terræ vitrioli dulc. ʒʒ.

Oss. microcosm. calc. gr. xij.

Theriaca ʒʒ.

misc. pro bolo.

Uterius Bolus armena, sanguis draconis, antim. diaphoret. corallia, myrrha (est balsamica & elegans, imprimis ejus essent.) sulphur ejusque flores, ocul. 69. præp. umbilicus marinus præp. Succinum (hoc est singulare) imprimis trochisc. de carabe, qui insigniter conferunt non tantum in dysenteria sed etiam in sputo sanguinis.

Superiori anno etiam præscripti aliquoties hanc mixturam nocturno præprimis tempore assuendam, cum egregio successu, imitatus hac in parte SYLVII, sub forma mixturæ præscribendi modum.

℞. Aqu. plantag. ʒij.

Cinnamom.

Acer. destill. ʒʒ.

Diafcoed. FRACAST. ʒi.

Troch. d. Carab.

terr. sigillat. an. ʒʒ.

Oculor. ʒ præp. ʒij.

Antim. diaphor. ʒj.

Syrup. myrthini ʒj.

misc. dof. cochl.

F. l. a. Potio.

Modus hic per mixturam præscribendi est

SYLVIANUS, uti dixi.

Crytallus præpar. etiam convenit, item Malva basstr. ustum: Crocus Martis adstringens à ʒʒ. ad ʒj. & hinc rubrica fabrilis quæ multum de marte participat.

Pulvis bezoarticus SENNERT. cum aliis compositis in malignis. Pulvis SAXON. adstringens Bezoarticus, Thus, Myrrha, Gummi arabicum. Putamina ovorum anserinorum: Dens Lucij piscis, os sepia. Talus porcini calcinatus commendatur à BARTHOL. cent. V. histor. 97.

Saccharum seu sal plumb. ad gr. x. est singulare remedium, quod vobis NB. sit recommendatum. Unde etiam cum hoc sacchar. plumb. præparatur tinctura antiphthistica, quæ est elegans in exulcerationibus internis quibuscumque.

Theriaca, Mithridatium, Diafcoedum FRACAST. Laudanum opiatum & similia nota.

Hic usurpat, quando mitigatum est malum & quodammodo adstringenda ulcera in declinatione morbi. Conveniunt Potiones vulnerarie quibus nempe abstergantur & consolidentur intestina. Conveniunt

R. eriani

etiam tunc balsamus sulph. tam communis cum ol. roboranth. aut ol. anisi, aut ol. juniperi præparatus quam bals. sulph. nobilior quem nobis describit POLEMANUS de sulph. Philosophorum qui videatur, fit ex sulph. aur. antimonii.

Potiones vulnerariæ possunt præscribi hoc modo.

℞. Heder. terrestr. m. j.
Alchimill.
Plantag. an. m. β.
Summitat. Hyperic. p. iv.
Rafur. CC. ℥ij
coqu. in f. q.
Aqu. com.

Colat. ℥vij
add.

Syrup. Corall.
de symph. an. ℥j.
misc.

Assumatur subinde pro potu & cum hoc semper balsam. sulphur. gutt. iij. l. iv. multum hoc profuit.

Hæc sunt interna commendata in dysenteria.

Nam de purgantibus ceu raro usurpandis nihil est quod dicam: aut si usurpanda, sufficit Aloe, Rhabarbarum & Myrobalani.

Externæ conveniunt, clysmata sed raro.

Clysmata ista aut sunt temperantia acrimoniam humorum, aut sunt consolidantia exulcerationem.

Ea quæ temperant sunt clysmata ex lacte huic interdum ratione doloris incoquantur capita papaveris: Sic interdum lac chalybeatum in quo dissolvitur ℥β. plus minus fevi hircini est elegans: quibusdam expertum clysmata quod recipit lactis q. f. in quo decocta sit radix symphyti & huic addunt pinguedinis caprine, ℥j & miscent.

Porro etiam commendantur clysmata ex vulnerariis, ubi consolidatione intestinorum opus. Hic præceteris vobis commendo clysmata therebinthinata (Hæc enim in affectibus intestinorum & uteri sunt singularissima) præscriptio est talis.

℞. Lactis rec. chalyb. ℥vij.

(loco lactis assumi potest decoct. vulnerarium aut aliud)

Therebinth. venet. c. vitell.
ovi dissolut. ℥β.

(sic enim facit in liquorem)

Mellis rosat. ℥j.

misc. pro Enemat.

De hoc Enemate dicit SYLVIVS: Tali Enemate & quidem unico circa initium adeoque mature injecto, curavi non semel dysenteriam cum puris dejectione conjunctam.

Dabo aliud exemplum quod habet BARBETTE in sua praxi.

℞. Therebinth. c. vitell. ovi
dissolut. ℥ij.

Diafcoed. Fracast. ℥iβ.

Pulver. rosar. rubr. ℥j.

(NB. Pulveribus clysteribus admittis non multa tribuo)

Lactis vaccini ℥vij

misc. pro clysmate.

quod idem ceu expertum commendat.

Porro clysmata ex cancriis, similiter egregie conveniunt, quæ acorem corrosivum absorbent, & virtute vulneraria insigniter in dysenteria profunt. Modus præscribendi est.

℞. Juris 69. fluviatil. contruf.

& tritor. ℥vij. l. x.
add.

fevi hircin. ℥j.

misc.

Syrup. papav. ℥vj. (ita enim præscribit DEODATUS)

F. l. a. Clyster.

Vel ℞. Jur. 69. fluviatil. ℥vj.

Succ. cancr. fluviatil.

contruf. ℥ij.

Colat. add.

Sirup. de symph. Fernel. ℥j

Vitell. ovi. num. j.

F. f. a. Clysmata. misc.

Inter Externa ulterius commendantur applicanda quæ intestunt, i. Inunctiones faciendæ ex ol. mastich. cydon. myrtin. hyper. absinth. ment. nardino, mac. mosch. expresso, &c. addunt quidam theriaca & his oleis verr. sigillat. croc. martis adstr. sed est ridiculum, nihil enim hæc operantur.

Emplastrum contra ruptur. sed & hoc non multi est pretii: emplastr. syplic. MYNSICHT. Omentum veteris recenter extractum & ol. hyperic. irrotatum insigniter commendatur NB. Fomenta sub forma sacculorum applicata sunt potentia: imprimis quidem sacculi ex fol. querc. in acet. coctis abdomini & podici applicati sunt experti à RULANDO. Ad imitationem hujus præscripti superiori anno felici cum successu hos sacculos.

℞. Folior. Querc.

Futur. an. m. ij.

Flor. Chamomill.

Verbas. an. m. ij.

Ex concisis f. sacculi num. ij. interpassati, unus rotundus major pro abdomine, alter oblongus minor pro podice, hi in aceto cocti aut acero infusi calido, applicantur, mirum quantum anterior tormina sedet posterior Tenesimum potenter coerceat.

Porro Suffitus ano excepti sunt elegantes, suffitum fabarum commendat P L A T E R U S. Magis laudo suffitum ex succino, quem etiam commendat KESLERUS in cent.

It. Suffitus ex rasur. CC. est expertus ab ANGLIS podice exceptus: it. suffitus acetii super laminam ferream effusi similiter expertus est. Suffitus ex stercore asini juvenculi: item ex decocto thapsi barbati imprimis in Tenesimo.

Denique suffitus ex Zingiber. est experimentum ANGLORUM, vid. BARTHOLOMÆUM in cent. 4. epist. p. 52. it. BOYLE in philosophia experimental.

Quæ plantis pedum applicantur non magni facio: ideoque hic etiam prætereo, & pergo ad dysentericæ cognatum malum est quod vocatur.

T E N E S M V S.

Nam fere quod in intestinis superioribus est dysenteria, hoc in intestino recto est Tenesimus.

Tenesimus est assidua cupiditas egerendi per alvum, in qua ipsa tamen aut parum aut nihil omnino excernitur.

C A V S A est irritatio continua intestini recti quod stimulatam se contrahit & ita egestionem urget; Si enim tantillum hæreat in intestino recto, subito urget excretionem. Hic stimulus seu vellicatio intestini recti est vel per essentiam, vel per consensum.

Per Consensum observatur aliquando in Nephritide f. dolore renum: quia tunc temporis contingit Tenesimus propter nervos ad renes & intestinum rectum ex ramulis plexus mesenterici derivatos.

Item Calculus vesicæ, ubi imminet urethræ, non raro inducit Tenesimum in viris, pondere & irritatione similiter irritans intestinum rectum.

Ad hæc Mulieres propinque partui, patiuntur Tenesimum propter uterum incumbentem intestino recto.

Hi sunt Tenesimi propter consensum.

Tenesimus per essentiam oritur primario à mucro acido f. à pituita viscida acida intestinum rectum rodente; Hinc excoarante & tandem exulcerante.

Anus inflammatus similiter non raro infert Tenesimum.

Ascarides.

Ascarides denique intestinum rectum rodentes & mortificantes similiter ut plurimum, si non semper adjuvatum habent Tenesimum.

In dysenteria frequens est Tenesimus propter ea, quæ excernuntur, acida & acria corrosiva sunt.

Item in purgationibus violentioribus supervenit Tenesimus propter excrementa acria excreta & intestino recto nonnihil adherentia.

QVOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA

Sunt manifesta per se, imprimis ex querela ægri.

P R O G N O S T I C A.

Tenesimus ex se leve est malum, si vero non tunc citetur non raro degenerat in ulcus sordidum, quod ulterius tandem in fistulam anit abire per sectionem curandam: quales fistulæ hic locorum sunt raræ, in Anglia vero frequentes.

In gravidis Tenesimus si non semper, ut plurimum tamen Abortum infert.

C V R A

Consistit in eo ut humor acidus & viscidus corrigatur, ulcus abstergatur, & denique consolidetur.

Conveniunt hic Clysmata in pauca quantitate ad f. b. injecta.

Formulam elegantem habebitis in SENNERTO de Tenesimo quam etiam commendat D. M. CH. in qua Basis sunt lumbrici terrestres ex quibus parata clysmata etiam in dysenteria sunt egregia.

Alias interdum decoctum cicorum rubrorum cum floribus verbasci instar clysmatis cum sero hircino, vel cum melle rosaceo injectum est conveniens.

Præceteris appropriatum remedium in Tenesimo est verbasicum f. ut aliis vocatur Thapsus Barbatus, decoctum cujus in lacte cum linteis instar fomenti ano adnotum Tenesimum quemcumque etiam dysentericam curat.

Facit huc suffumigium ex Verbasco MYNSICHTI quod egregie convenit.

Vel sunt sacculi ex verbasco foliis Querc. & Anserina, qui in lacte decocti posterioribus applicantur.

Decoctum folior. Quercus cum surfure in aqua chalybeata cum sacculis applicatum est egregium, & expertum.

Clysteres optimi sunt ex jure carnis vervecina cum aliquot gutt. ol. cereæ destill. hoc enim ol. cereæ est mirabile in exulceratione intestini recti, potenter abstergit & consolidat.

Loco ol. cereæ aut similitum cum eodem injectus Balsamus Peruvianus similiter est efficax.

Suffitus ex latere calefacto infuso aceto exceptus à quibusdam multum commendatur.

Vel recipiatur later bene calefactum cui linteis involuto superinfundatur vinum & huic superfedeas.

Alias sunt etiam suffitus ex Thure, myrrha, galbano, mac. moscata, rosis & similibus. Item fumus decoctionis sabinae ex aceto & aqua pro foru exceptus est egregius.

Stockerus in praxi mirabiliter juvare dicit suffumigium de thure & pice super carbones injecto.

Glandes f. suppositoria parata ex sero hircino vel melle inspissato cum pilulis de cynoglossa it. cum opio laudantur in gravi dolore Tenesimi idque ab AMAT. Luffian. cent. 3. hist. 97.

Denique, ubi nonnihil exulceratus est anus, convenit inunctio eius cum oleo rosarum & lumbricorum terrestrium: vel sunt suppositoria ex sero hircino cum ol. verbasci quæ illinuntur unguento de tuiia, aut unguento diaphanophlogos, it. de cerussa camphor. ad mundificandum & consolidandum ulcus.

Interne aliquot gutta olei mastich. in aqu. menthae plantaginis & pulegii, exhibita valde laudantur etiam in ipsa dysenteria.

HILLIUS in cent. i. cap. 75. refert Tenesimum chronicum & admodum contumacem, quem post multa alia frustranea curavit ol. vitrioli rubelli in jussulo carnis exhibitio, à quo purulenta multa excreta fuerunt.

Propter cognationem materiæ noto, quod interdum adfit PRURITUS ANI satis molestus: In quo pruritu Ani expertus est foris ag. plantaginis in qua modicum alium coctum fuit nisi sit contumax.

It. ad pruritum ani, aut ejus exulcerationem præstans est unguentum hocce.

℞. Tragacanth.

Lithargyrii.

Sulph. citr. an. ℥j.

cum

aceto &

adject.

Ol. rosac. pauco

F. Linimentum.

Denique pertinet huc dolor ani si quis fricat anum charta piperata vel simili.

In tali casu prodest foris lactis cum ag. rosacea, uti vult BORELI. cent. 4. obs. 82. in dolore ani cui vitriolum fuit affricatum.

Hæremus adhuc in fluxibus alvi & quidem in iis in quibus excernitur sanguis.

Ordine quasi progredimur, ad istum quem vocant.

F L V X V M H E P A T I C V M.

Affectum modernis rarissime visum; adeo ut ob id non pauci de eodem omnino dubitent, ut ut veteres non quidem antiquissimi, sed majoris ævi, multa de eodem clamitent & scribissent adeo ut etiam VARANDÆUS conscripserit integrum, Tride Hepatide. De hoc affectu f. alvi fluxu vitio hepatis contingente.

Vocatur Veteribus hic fluxus Hepaticus quando nempe sanguis aquosus & imperfectus, rennis & lotura carniis similis, absque dolore aut gravioribus symptomatibus per alvum copiose rejicitur.

Appellationis ratio desumpta fuit ex Hypothesi falsa majorum, quod nempe hepar sanguificet, adeoque cum hunc fluxum oriri voluerint ex deficienti sanguificatione in Hepate, ob id eum fluxum Hepaticum vocarunt.

Cæterum si exacte consideremus exempla eorum qui referuntur hoc fluxu laborasse, ea longe aliud quid persuadent: scilicet duo sunt imprimis casus in quibus talis fluxus vocatur fluxus Hepaticus, est diarrhoea sanguinolenta, dum sanguis per venas intestinorum quascunque ob causas effunditur: Sic ZACUR. Luffit. lib. 2. medic. princip. histor. 84. observat sanguineum fluxum hepaticum in iis in quibus artuum aliquis præcisus, item ab omni exercitatione solita, & similibus causis, quæ quidem coacervare possunt sanguinem utilem, & ita dare occasionem, ut quocunque in loco erumpat, non autem possunt inducere verum hepaticum fluxum.

Exemplum tale proponit DEODATUS in valerudinari. p. m. 217. non minus quam BORELLUS cent. 1. observat. 99. &c.

C A V S A talis fluxus post dysenteriam est, quod nempe in dysenteria excoarata interiore intestinorum membrana vasa Mesaraica non exacte occludantur, quin subinde aliquid de sanguine tenuiore transfuder.

Unde dysentericæ superveniens fluxus, nullo modo talis fluxus hepaticus statuendus.

Adeo ut de fluxu hepatico & ipsi simili merito dubitent moderni, cum rarissima imo fere nulla profert exempla.

Ob id BARBETTE in sua praxi vult quod talis fluxus dicitur Hepaticus si tunc modo aperitio superiorum venarum hæmorrhoidalium, per quas evacuat sanguis &

R. ij subinde

subinde per anum defluit & effluit, quæ sententia etiam mihi videtur verissima.

Quibus tamen placet defendere talem fluxum qui à veteribus vocatus fuit *Hepaticus*, ipsi nullam aliam possunt assignare causam quam nimiam sanguinis aquosam & tenuitatem, ob nimiam feri abundantiam, quod ipsum abundans serum in tantum tenuem & fluxilem reddat massam sanguineam, simulque vasa sanguifera imprimis Mesaraica copiosiora adeo laxet, ut exinde sanguis aquosus per vasa laxata facile & copiose transudare possit.

Unde remota causa erit partim chylicatio lasa, partim feri excretio vitiosa s. impedita.

Chylicatio lasa est, quando aut copiosis assumptis potulentis aut alia quacunque ex ratione chylus non lacteus & legitime consistentiæ sed tantummodo tenuis aquosus & admodum fluxilis generatur.

Unde si postmodum vel vitio venum vel vitio debilitatis corporis, l. alia quacunque ex causa supprimitur feri excretio, non potest non exinde subsequi sanguis aquosus & facile transudabilis.

Sed ut dixi, verissima est sententia eorum qui statunt, quod non revera sit talis fluxus, sed tantum oritur ex apertura venarum hæmorrhoidalium superiorum: de quo paulo post plura.

QVOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.
Per se patent.

PROGNOSTICA.

Eandem similiter statuunt Prognosin quæ solet statui in fluxu nimio hæmorrhoidum: scilicet excretio nimis copiosa & frequens sanguinis tandem corpus ad Cachexiam, Hydropem, Tabem & similia symptomata necessario disponit. Ut propterea fluxus hepaticus dictus in juvenibus interdum, in senibus vero nunquam fere curatur.

QVOD ATTINET METHODVM MEDENDI.

Eodem modo tractandus est hic fluxus, atque vel dysenteria lenior, vel nimius hæmorrhoidum fluxus.

Inter ea quæ ad fluxum supprimendum commendantur, sunt imprimis ex plantagine & ex urtica majoris petita remedia.

Succus plantaginis & succus urtica majoris, ut quemcumque fluxum sanguinis sistunt, ita in specie ad fluxum hepaticum commendantur: quibus si misceatur succus faniçula est eo convenientior: Cum his succis misti Syrupi coralliorum it. papaveris albi, eorum vires intendunt.

Item Martialia quæ omnia per se semper adstringunt hic conveniunt, tam terra Martialis in mineris Martis frequens, quam etiam crocus Martis adstringens, aut tinctura Martis adstringentes de quibus alibi præpar. eorum sunt variæ, adeoque habendus delectus.

Agrimonia s. Eupatorium specificum est POTERII, cum dicit se decocto Eupatorii desperatam Hepatitidem curasse. Cum hoc decocto, s. parata essentia ex succo Eupatorii (non ex herba sicca uti procedunt Pharmacopei) si misceatur Tinct. sulph. vitrioli, aut legitima lapidis Hæmatitis Tinctura, quæ parca manu administratur erit mixtura maxime conveniens, & gr.

℞. Essent. Agrimon. s. spirit.
ex succo parat. ℞β.
Tinct. sulph. vitriolij.
Essent. Anodyn. c. succo Cydon.
(de quo suo loco)
Vel quocunque modo parat. ℞j.
misc.

F. Tinct. adstring. dos. ʒo gr.
Non sine ratione addo essent. opiatam propterea, quoniam BORELLUS cent. 1. obs. 99. refert, fluxum hepa-

ticum post dysenteriam Laudani opiati usu curatum. Id quod affirmat similiter BONTIUS in medic. Indorum cap. 4. qui dicit optimum remedium ad fluxum hepaticum (loquendum ut plures, sentiendum ut pauci) esse extractum opii vel croci.

De terris res nota est, quod adstringant: has inter convenit Unicornu fossile: sed ut obiter moneam. Dues sunt species quæ unicornu fossilis veniunt nomine. Prima species revera sunt ossa animalium calcinata in terra calcinatione vaporosa à vapore humido & calido è terra elevato: videbitis etiam in officinis materialium quod talia ossa dentur perfecta pro unicornu fossili, quæ lingue adherent instar CC. usi, adeo ut non sint habenda pro vero unicornu fossili in hoc affectu proficuo. Altera potius species quæ est verum unicornu fossile, & species margar quæ interdum superveniente spirit. salino coagulatur, ut in veram abeat duritiem lapideam, ita tamen ut quasi per cancellos sit divisa nunc marga nunc concretum ejus lapideum: In hac, pars mollis lingue admodum adhærens s. Marga adhibenda in fluxu hepatico.

Porro lignum lenisicium ex quo fit mastix. Lignum coroneum decoctum instar aliorum lignorum & propinatum singulariter commendatur in hoc morbo: Nam ut rectè dicit VARANDÆUS cit. loc. ubi contumacior fuerit hic morbus, quod etiam tunc temporis necessum sit accedere ad decocta lignorum, ut istorum beneficio provocatis ludoribus minus fluxilis evadat massa sanguinea, & ita minus possit transudare per intestina. Porro Gelatina CC. parata vel insuccata cum aq. cinnamonomi, à LINDANO tanquam experta commendatur.

Denique passula singulariter in hoc morbo conveniunt: Hæ enim multum faciunt ad sanguini legitimitatem & debitam consistentiam tribuendam. In passulis quippe multa latent quæ aut sanguinis discrasiam, aut ejus vulgo sic dictam temperiem corrigunt: sunt enim revera multum concentratum, quod blandè fermentando multum valet ad corrigendam vitiatam sanguinis fermentationem.

Sed pergimus.

Notum est quod diximus modernorum sententiam esse, quod fluxus hepaticus sit revera apertura venarum Hæmorrhoidalium superiorum: quare me convertito ad

HÆMORRHOIDES.

In quibus plura se offerunt agenda.

Hæmorrhoides, quoad vim etymi nihil aliud notant quam quemcumque sanguinis fluxum. Proprie tamen usurpatur tantummodo de fluxu sanguinis ex externis venis ani.

Dantur quidem etiam Hæmorrhoides muliebres, seu evacuatio sanguinis ex venis externis vulvæ, de quibus tamen inter morbos mulierum agendum.

Hæmorrhoides sunt apertura venarum hæmorrhoidalium in ano.

Hæ venæ ratione insertionis in intestinum rectum sunt duplices; superiores & interna: & externa s. inferiores.

Superiores s. interna oriuntur ex ramo mesenterico venæ portæ. Unde dixerunt veteres, per hunc ramum mesenterico mevacuari splenem per hæmorrhoides. Cui tamen asserto repugnat lex invariabilis sanguinis circulationis.

Externa s. inferiores oriuntur ex vena cava è ductu scilicet ejusdem hypogastrico, ex quo ramo hypogastrico etiam vena pudenda, it. Vena quæ ad musculum Clunium: it. quæ ad intestinum rectum derivatur, & hæ sunt hæmorrhoides externa.

Jam vero cum ex hoc ramo hypogastrico etiam deriventur in mulieribus vasa ad collum uterinum

per quæ vasa in iisdem sit Excretio Menstrua; adeo ut illa vasa hæmorrhoidalisa ad anum, & vasa menstrualia uteri orientur ex uno trunco, ex hoc facile patet, quare nonnunquam, immo sæpius in mulieribus defectus, menstruationis compensetur per fluxum hæmorrhoidum.

Antequam ulterius pergamus, melioris doctrinæ ergo differentia hæmorrhoidum sunt attendendæ.

In Genere sunt vel furentes, vel fluentes.

Furentes alio nomine dicuntur Cæca, ex eo quoniam non sunt aperta, sed oculis quasi clausis committunt, unde propter clausuram insigniter dolent.

Fluentes alio nomine aperta dicuntur, & sunt l. spontanea, l. non spontanea, Spontanea sunt beneficium naturæ.

Non spontanea sunt l. Critica l. morbida. Critica sunt quæ in morbo beneficio naturæ ad morbum solvendum accidunt.

Morbida vero sunt quæ maleficio sanguinis aut propter quancunque causam in perniciem ægri oriuntur.

Hæmorrhoidum fluxus frequens est imprimis viris, raro nostris, Itali magis.

In his enim, Viris nempe, est hic fluxus hæmorrhoidalis loco menstruationis muliebris adeo, ut proflent exempla virorum per stas periodos hæmorrhoidum fluxum patientium, ita ut interdum in singulis mensibus, interdum singulis 6. septimanis nonnullis in viris redeant. Ob id etiam alio nomine dividuntur Hæmorrhoides in Erraticas & Periodicas.

Erratica sunt quæ nullum certum tempus observant recursus.

Periodica, quando eadem imprimis in Viris certa & singulari periodo recurrit.

Quale Exemplum habet AMAT. Lusit. Cent. 5. cur. 3. de viro qui singulis mensibus per hæmorrhoides habuit evacuationem instar mulieris per Uterum. Imo idem AMAT. Lusit. cit. loc. refert quod in quibusdam viris suppressus menstruus hæmorrhoidum fluxus, periculosam Hæmoptysin. in iis induxerit.

Mulieribus non raro accidunt M. Hæmorrhoides, sed tunc temporis ut plurimum ex conjunctæ sunt cum vitio mensium.

Aliquot scio exempla quod in habitu corporis succulentiore & turgidiore partium, post 49. annum; quando naturaliter fluere desinunt menses, superveniat fluxus hæmorrhoidum periodicus, ita ut, cum in his certa periodo fiat evacuatio; per uterum hanc naturaliter cessantem insequatur hæmorrhoidum fluxus.

Immo interdum à Junioribus ex mensium obstructione præternaturali, oriuntur hæmorrhoidales fluxus, fluentes periodice. Qualia exempla subministrat HORSTIUS lib. 5. obs. 45.

Immo in Gravidis quibus naturaliter connivent menses interdum superveniunt hæmorrhoides; mensium loco in Gravidis fluentes. Exemplum videbitis in SCHENCK. lib. 3. obs. de hæmorrhoidibus.

Verum ordinariè dixi quod per hæmorrhoides effluat sanguis: interdum non rara sunt exempla, quod loco sanguinis, effluxerint etiam alii excrementitii succi.

Nempe loco sanguinis interdum albidus humor, vel humor aquosus nonnihil viscidus per has venas emulgetur, quæ ipsæ mucositates hæmorrhoidales sunt similes suori albo in mulieribus.

Exempla plura congesta hujus nempe fluxus hæmorrhoidalis nothi, ut sic dicam, videbitis in SCHNEIDER, lib. 3. de Catarrhis cap. 7. pag. 270. & seq.

Hæ sunt hæmorrhoides fluentes, Quod attinet Hæmorrhoides furentes s. cæcas; hæ sunt nihil aliud quam incipiens inflammatio ani.

Sanguis enim qui deberet evacuari, dum propter clausuram osculi istorum vasorum non potest exeri,

necessario stagnat, stagnatione in partium poros in-trat, partim tumefacit & ita inflammationem inchoat, sicut alias omnis inflammatio oritur ex impedito sanguinis motu, de quo alibi.

Talis ergo Cæcarum hæmorrhoidum status est insigniter dolorificus, adeo ut in tali casu quando ægri volunt excrementa alvi excernere, propter ingentem dolorem sæpius animi patientur deliquim: immo dum internis laborant hæmorrhoidibus ex præterlabente stercore interdum tales sunt dolores ut convulsiones superveniant. Scio ego exemplum mulieris hoc in loco, quæ, quando volebat excernere alvi excrementa. in animi deliquim cum faciei tumore, rubore & incallescencia inciderebat, ex iisdem hæmorrhoidibus cæcis: simulac vero excreta fuerunt stercora, cessabant omnia talia symptomata.

Hæ cæca hæmorrhoides ex sanguine stagnante & in hoc loco coærvata sæpe insignem contrahunt tumorem, imprimis in externis, qui tumor ad insignem magnitudinem foras eminet, adeo ut referat LINDANUS in Collegio super. HARTMANN. se observasse, hæmorrhoides cæcas in tantum tumorem auctas, ut pugni instar extra Anum foras prominere.

Unde etiam est quod cauto opus sit Medico, ne confundat Hæmorrhoides dolentes cum Crisis aut Convulsione ani. Immo tales hæmorrhoides cæca, ubi sanguis stagnans non discutitur aut dissolvitur ulteriori coagulatione indurantur in schirrhos, qualia exempla non sunt pauca: Intestini recti ex tumore hæmorrhoidum cæcarum schirrhosi: imprimis è SANCHEZ in obs. p. 377. de muliere mortua ex Hæmorrhoidibus cæcis dicitur, quæ ipsa post mortem dissecta ostendit intestini recti terminum sex digitorum longitudine ad Anum usque schirrhosum & induratum. Simile exemplum vid. in RIVERO Cent. 3. obs. 7. de dolore & inflammatione hæmorrhoidum in tumorem durum degenerantium.

Fœmina in ultimis Gravidationis mensibus aut etiam ubi difficili laborant partu incurrit hæmorrhoides: in utroque enim casu impeditur nonnihil sanguinis circa uterum & Anum motus, quæ occasionem subministrat ut stagnet in venis hæmorrhoidalibus, quæ stagnatione tumefacta vasa & inflammata pars, dant hæmorrhoides cæcas dolentes.

Effluunt Hæmorrhoides imprimis citra voluntatem & sponte naturæ: nihilominus consuetudo, ceu altera natura, est adeo potens, ut etiam reddere queat hæmorrhoides voluntari fluentes. Exemplum habet PANAROLLUS Pænicost. 2. obs. 47. de Senè, qui cum jam juvenis laborasset fluxu hæmorrhoidum salutari, in tantum sibi reddidit familiarem eandem, ut, cum in senectute se aliquo modo male haberet pro voluntate hæmorrhoidum fluxum concitaret: nunc plus nunc minus sanguinis excernens prout ipsi libuerit.

Purgationes vehementiores non raro inducunt hæmorrhoides, partim quatenus particula medicamenti purgantis ad intestinum rectum protulæ, ibi stimulant intestinum rectum, ex quo stimulo facile inflammatum dare potest hæmorrhoides fluentes: partim quando purgatione acres & salini evacuati humores circa Intestinum rectum non raro dolores excitant & ibidem vellicando occasionem subministrant aperture venarum Hæmorrhoidalium.

Ex his patet quod Causa Hæmorrhoidum, omnium sit tantum sanguis evacuandus: interdum propter quantitatem sponte naturæ evacuat, interdum realiter à causa externa fit irritatio, exinde apertura istarum partium, quæcumque ista fuerint causæ.

QVOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

In genere, quidem, ii qui laborant Hæmorrhoidibus ut plurimum vitiatum habent faciei colorem; de hoc videmus FORST. lib. 23. obs. 5. in schol. qui

dicit quod color faciei rubentis Hæmorrhoides ad viridem nonnihil colorem declinet, id quod aliquando in multis animadvertentes hoc solo signo induci, eos Hæmorrhoidibus laborare pronuntiavimus.

Deinde, quoad Signa, bene distinguendus fluxus hæmorrhoidalis verus a fallaci. scorbutica evacuatione sanguinis, quæ aliàs vocatur Dysenteria scorbutica mendosa, de hoc casu observatu dignissima videantur quæ habet HORSTIUS lib. 7. observ. 35. ubi de casibus scorbuticis, ibi inter alia p. 399. fit mentio fallacis hæmorrhoidum fluxus scorbuticis familiaris, qui ipse in hoc differt à vero fluxu hæmorrhoidum, quod Hæmorrhoides veræ attritu excrementorum imprimis aperiantur, & etiam cum excrementis una sanguis evacuetur: ob id etiam raro solet excerni sanguis antequam excrementa prodeant: sin vero fiat, ut promiscue excernatur sanguis tam antè, quam post excrementa, vel etiam longe post excretionem copiosus sanguis effundatur, tunc suspicionem potius esse, numne sit scorbutica evacuatio, quam fluxus hæmorrhoidalis.

Porro Signa distinctiva hæmorrhoidum, imprimis tumentium à Condylomatibus à Thymis & verrucis antevidentia apud RIVERTIUM in prax. l. 10. c. 11.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOST.

Certum est quod Hæmorrhoides Critica aut spontanea non nimia sint saluberrima, quod teste experientia & Auctoritate veterum confirmatur, Praservant & curant morbos, quos vulgo à Melancholia derivant Maniam, Melancholicos affectus, scirrhus ac tumores viscerum, & similia mala, & quando fiunt loco menstruationis muliebris sunt similiter salutares.

Verum ubi fluxus aut est nimis diuturnus aut copiosus admodum, imminet pericula quæ hæmorrhagiam nimiam sequi solent: præ cæteris Hydrops: it. Tabes: Imo nimius aut frequentior fluxus hæmorrhoidum viros reddit ad exercitium vener. omnino impotentes cum magno foeminarum tædio.

Hæmorrhoides cæcæ male curatæ s. ubi jam adest inflammatio, non raro dant ulcera, quæ facillime degenerant in fistulas, in ANGLIA malum molestissimum, interdum lethale.

QUOD ATTINET METHODVM Medendi.

Primario ut in omni excretionem attendendus est motus naturæ.

2. Hæmorrhoides fluentes seu fluere consueverunt, suo tempore ut fluant conservanda.

3. Deinde Hæmorrhoides consuet. fluere suppressæ s. in cæcas degenerantes, aperienda.

4. Hæmorrhoides nimium fluentes sistenda moderate.

5. Hæmorrhoides cæcæ ubi aliàs fluxerint, aperienda, ubi nunquam, discutienda & ratione doloris demulcenda.

Quod attinet Media his scopis convenientia 1. quidem ad aperiendas hæmorrhoides cæcas, uti notum est, commendantur Folia Ficus.

Modus applicandi est, quod primo nonnihil fricanda sunt folia ficus, donec exeat lac. & cum his foliis fricandæ hæmorrhoides: nam sic facile aperiantur.

Consultum tamen est ut antequam applicentur aperiencia, hæ ipsæ cæcæ prius emolliantur balneis aut fomentis emollientibus, imprimis cum lacte paratis.

Semipitium enim ex lacte tepido præstantissimum est ad compescendum dolorem hæmorrhoidum cæcarum, observante id ZACUT. Lustr. in sua Praxi.

Emolliatæ deinde optime aperiantur foliis Ficus, it. Foliis Herb. Mercurialis.

Si hæ non sufficiant, illinantur commode cura succæ

Cyclaminis, uti monet Henr. ab HERN. in obs. oppid. rar. obs. 6.

Nam succus Cyclaminis insigniter laudatur ad Hæmorrhoides cæcas aperiendas, vel solus vel mistus cum succo Betæ, imprimis ubi jam adest inflammatio: aut ob dolorem adhuc acriora adicienda succus Ceparum Ari. Bryonia, Centaur. Minor.

Succus Ceparum cum Aloe mistus externe illitus similiter commendatur.

Suppositoria facta ex radic. Cyclaminis insigniter stimulant hæmorrhoides ut aperiantur: Et suppositoria facta ex Hiera RUFÆ cum pulvere Colocynthidis & melle acriter etiam stimulant.

Vel applicentur solum mel cum pulvere Colocynthidis solo, aut etiam adjecto felle bubulo, aut felle porcino, sit Linimentum pro aperiendis Cæcis Hæmorrhoidibus satis conveniens.

Porro Linimentum factum ex S. fluviatilibus in ol. coctis ad consistentiam usque mellis, etiam aperit hæmorrhoides & convenit imprimis ubi metus est de inflammatione, aut si hic metus de inflammatione imminet: applicantur optime remedia, sive succi sive pinguedines tandem in mortario plumbeo agitata donec nigrescant.

Plumbum enim convenit ad arcendam inflammationem.

Fit etiam Unguentum ex medulla Colocynthidis permista cum ol. amygdalarum amararum, quod unguentum similiter aperit hæmorrhoides cæcas.

Denique Cataplasma factum est stercore columbino cum semine staphidis agris & Lupinorum, similiter applicari potest.

Succus & magma s. pulpa Galiospidis surrica mortua furentes hæmorrhoides aperit.

Denique valdopere commendatur ad obstructas hæmorrhoides quod sequitur.

R. Urinæ vetustæ & sanæ bonam partem quæ bulliat ad minimum per horam unam, depumetur & purificetur addendo in sine Urinæ parvas l. Galiospidis concisas subigantur & fortiter exprimentur.

Quod si calor adsit hæmorrhoidum simul addenda est aqua rosarum: sin vero adsit simul pruritus hæmorrhoidum, addendum nonnihil de succo Limonum l. Acet. destillat. vel aceto rosaceo.

His ita permistis æger collocetur in sella & fovetur linteo multiplici fotu isto calidissimo imprægnato, quæ lintea tandem novo fotu calido imprægnata admoveantur subinde, donec hæmorrhoides aperiantur.

Quoad INTERNA, ad aperiendas hæmorrhoides remedia, notum est quod Aloe imprimis aperiat venarum ora: quatenus nempe parte sui resinosa circa partes ani adhærescendo easdem stimulant, ut hinc facile sanguis effluat.

Unde omnia ex Aloe parata remedia commendantur ut Pilule Aloephanus: Elixir Proprietatis & similia quæ ingrediuntur imprimis Aloe.

Cæterum ubi sunt Hæmorrhoides cæcæ non aperienda autem, nihilominus tamen insigniter dolent & tormentant, in tali casu admovenda specificæ dolorem hæmorrhoidum cæcarum compescencia.

De Lactæ dixi quod insigniter compescat dolorem.

Inter SPECIFICA ad dolorem Hæmorrhoidum est Momordica planta insigniter vulneraria & imprimis ulceribus mammarum dicata, cujus poma spinosa & rubicunda in ol. communi infusa, l. quod melius est in ol. lini, dant ol. ad quævis ambusta, & in specie ad Hæmorrhoides cæcas aptissimum. In muliere huius feci experimentum quæ ex mensibus imminutis dolore Hæmorrhoidum afficiebatur.

Post Momordicam præ cæteris eminet Verbascum & ol. verbasci, Verbascum certe appropriatissima est planta

planta ad cæcas & furentes hæmorrhoides compescendas. Applicatur variis modis præ primis applicatur in aqua ferriariorum vel vino adstringente cocta, quo decocto subinde fricatur anus. Experimentum hoc est MYSICHTI ad condylomata & Hæmorrhoides cæcas.

Quidam non incommode cum flor. verbasci simul usurpant flores sambuci, qui & ipsi sunt experti in tali casu, si scilicet una coquantur in aqua simpliciter vel lacte decocto subinde fricetur anus.

Sin vero dolor est adeo acerbis ut verbasci fotus solus non sufficiat, imitandus est FORESTUS lib. 23. obs. 6. in schol. qui cum fol. & florib. Verbasci. Thapsi barbati miscet semen Hyoscyami. sic enim ex his decoctis facit forum, qui dolorem intentum, & qui nullis aliis sedari poterat remediis, feliciter sedat & compescit.

Quidam recipiunt lanam verbasci, hanc cum thebebinthina miscet in forinam Filul. quibus pro suffitu untur ad hæmorrhoides compescendas, id quod experientia comprobavit.

De Floribus Sambuci dixi jam. Quidam etiam faciunt Cataplasma ex foliis & floribus sambuci in lacte decoctis & applicant cum fructu; est sane egregium.

Quod si inflammatio præfens, aut hæc multum progressa sit, convenienter adduntur folia Portulacæ quæ addita, in ista scilicet, valdopere commendantur.

Post verbascum & sambucum nota sunt folia Mandragora utit raro: Nam Mandragora ex solanorum genere non parum conjunctam habet narcotin: item Folia solani fursi, Portulacæ, Hyoscyami, Flores Chamomilla & similia.

De Linaria res est nota, quod nempe Linaria, ol. Linaria, aut etiam illa parati fotus & unguenta sunt singularia specificæ: de Linaria experimentum vid. in HARTMANN pag. 160. §. 3. in praxi. ubi habet Unguentum ex Linaria.

Huic adjungendus HOPERUS in Hercul. Medic. pag. 295. Nam certum est quod ex Linaria quæcumque parata sint expertissima in cæcis Hæmorrhoidibus. Modum parandi Linimentum habet uti dictum HARTMANNUS & in Pharmacop. August. etiam ejus est descriptio.

De ol. Momordicæ locutus sum; quidam etiam commendant ol. in quo bacca herbe Paradis coctæ sunt.

Facit huc ol. septem Florum MYSICHTI. item ol. seminis papaveris: ol. seminis hyoscyami cum Asellis: it. cum scarabæis sunt olea singulariter laudata in dolore cæcarum hæmorrhoidalium. Ursula CARTESIÆ Principissa Itala PATAVINA in secretis fuit ol. Asellorum.

Scilicet aselli contusi coquantur in ol. Violaceo aut ol. Lini, & sic fit insigniter expertum. Vel etiam; quod melius est, millepedes coquantur in ol. nucum expresso, vel si mille pedes misti cum oleo ponantur in cucurbitam bene obturatam & facta postmodum leni digestionem purum ex iis eliciatur oleum.

Quod dicunt de Millepedibus etiam verum est de scarabæis stercoreariis: Nam paratur per decoctionem in ol. lini cum scarabæis stercorariis, Linimentum expertissimum anodynum, quod valde commendat SOLENERANDER sct. 4. consil. 20.

Quidam parant Unguenta ex modo dictis oleis & applicant imprimis in hæmorrhoidibus intus latentibus sub forma suppositoriorum ut pertingant ad partem affectam. hoc modo.

℞. Ol. violac. ℥ij.

Asellor. consutor. ℥j.

coquant. &

adde

Cere ℥β. plus minus.

Prout magis vel minus volumus Unguentum fluidum vel crassum.

Certum est quod Aselli in Chirurgia in compescendis doloribus nimis hæmorrhoidum, in Ulceribus & Fistulis, Ulceribus Mammarum, &c. non habeant par remedium. vid. FONSEC. lib. 1. cons. 27. & BORELIUS cent. 1. observ. 63. de usu millepedum in hoc casu.

Oleum Buxi insigne est Anodynum, propter quam causam etiam applicatur hæmorrhoidibus dolentibus, non minus quam dentibus in Odonthalgia, in quo est singulare.

Sunt qui putant hoc oleum esse oleum Haraclinum RULANDI, sed falsum est, paratur enim istud ex corylo.

Cineres suberis usque specificum sunt HARTM. misti cum ol. Myrtino contra dolorem hæmorrhoidum cæcarum p. 160. Quod similiter commendat LINDANUS in Commentario ad hunc locum

Cæterum loco ol. Myrti sumit ol. rapistr. aut in defectu huius ol. lini, præ eo enim dicit, quod valdopere conveniant in dolore hæmorrhoidum cæcarum.

Idem LINDAN. occasione ol. rapistr. commendat ad nimium ardorem hæmorrhoidum cæcarum, hoc unguentum quod fit ex succo sempervivi s. sed majoris cum oleo rapistr. tantillo cerussa & cera, sic enim fieri inquit, ut statim cesset ardor hæmorrhoidum cæcarum.

Aliàs in simili ardore applicatum sacchar. plumbini cum aqua Rosarum est elegans, quod similiter etiam ardorem sistit.

Applicantur non raro etiam Mucilagines ex semine Psylli, Lini, Cydoniorum, nunc soli nunc intermixto tantillo Opii.

His mucilagibus in ardore adduntur succus Portulacæ, succus medii Corticis sambuci.

RULANDUS curat. Empir. cent. 1. cur. 7. contra dolorem hæmorrhoidum applicat Sacculum ex fol. Quercus, Glandibus contusis in aceto coctis, quo ipso sacculo, ut ipse loquitur; miraculi instar sistitur dolor hæmorrhoidum.

Ad imitationem RULANDI in usum quoque vocavit LORVCHTUS in observ. & similiter se esse expertum scribit.

Loco horum fiunt etiam sacculi ex fursuribus viridibus & flor. verbasci, quæ invicem cocta applicantur.

De balsamo sulphuris tam thebebinthinato quam cum ol. Hyperici facto, notum est quod appropriatissimum sit contra dolentes hæmorrhoides: id quod debemus RULANDO, cui assentitur FONSECÆ, qui mirè laudat in tali casu, imo in secretis esse habendum scribit: ubi deficit verus balsamus sulphuris, tunc ℞. Flores sulph. miscantur nudi cum thebebinthina, aut ol. thebebinthina & applicentur.

Porro de scrophularia res nota est quod singulariter & super alia conveniat, in quocumque statu sint hæmorrhoides dolentes, sive radice scrophularia collecta in Autumnio secum portetur. Nam certum dicitur experimentum secum portata aut coxæ alligata. Item si radix scrophularia interne capiatur sive ex decocto sive in substantia experta est, in quocumque hæmorrhoidum affectu sive fluant sive sint cæcæ.

Si radix hæc recens fricetur cum batyro fit exinde Unguentum quod est singulare ad dolentes hæmorrhoides. SOLENERANDER facit mentionem cujusdam Chirurgi qui omnes hæmorrhoidum affectus certo curavit, sive sint dolentes, sive tumentes, sive fluentes: Scilicet per herbas integras scrophularia & crassula majoris cum suis radicibus, quas cerevisiæ infundit & infusi huius mane & vesperi bonum haustum offert.

Crassula singulariter commendatur ad Hæmorrhoides dolentes, imprimis si ejus radix quando turgida primo vere primitus protendit folia contundatur una cum folijs, teratur cum ol. rosaceo, coquantur & ita applicentur;

applicetur, admodum ad dolorem & ardorem hæmorrhoidum convenire dicitur. SOLENER *sect. 4. consil. 20.* nescit fere quibus verbis commendare debeat *Chelidonium minus* ad quæcunque hæmorrhoidum vitia, idque usum tam interno quam externo, quæ *fluenter* sistat, *dolentes* vero aut *tumentes* perfecte sanet. Herba siccata infunditur cerevisiæ: Herba vero recens contusa aut succus expressus, extrinsecus admoveatur, certa experientia curat earum vitia. Planta integra ol. incocta dat unguentum contra quæcunque hæmorrhoidum vitia. In specie contra hæmorrhoides *dolentes & tumentes*. In specie si radix hæc appendatur, tanquam singulare secretum ad hæmorrhoides comedatur.

Quidam

Pulv. rad. scrophular.
Chelidon. min.
an. ʒiʒ.
cum
Ol. Verbasci
F. l. a.

Unguentum magnæ laudis ad hæmorrhoides.

Pro usu interno ad sedandum dolorem & absumendas hæmorrhoides cæcæ commendatur *decoctum millefolii* si hauriatur. Vires hujus decocti, vid. in observat. 5. RIVERIANA communicata ipsi à PASQUO.

Molestum symptoma est *pregnantibus*, si in difficili partu orientur hæmorrhoides cæcæ, cum enim fluant Lochia ex venis hypogastricis à quibus oriuntur venæ hæmorrhoidales; facile fit ut sanguis etiam illic influat, stagnet, & inflammationem ani inducat.

Hic prodest *decoctum baccarum herba paradisi in ol. cum modico vini*, cujus ol. illinitio statim dolorem cessare facit uti expertus loquitur GESNERUS in *epist. lib. 1. p. 21.*

In tali casu, puerperarum hæmorrhoidum dolore laborantium commendat FORSTUS istud unguentum ex ol. lini cum cineribus suberis, quod antea laudavi, *lib. 23. observ. 5.* qui locus probe notandus, quia multa in se continet quæ huc spectant. Facit ex cineribus suberis, vitelli ovi & ol. rosacei an. & fit linimentum ad hæmorrhoides.

Denique fit hoc unguentum compositum.

℞. Ol. Momordic. ʒi.
Balsam. sulph. ver. ʒiʒ.
(imprimis cum ol.
Hyperici.)
Ol. papav. express. ʒʒ.
Sacchar. plumb. ʒi.
Camph. gr. viij.
misc. pro Linim.

Campboram addo: Nam mirabile dicitur remedium ad hæmorrhoides dolentes: si *campbora ʒi.* subigatur (nam non dissolvitur) in aqua *Malvæ ʒi.* & ita applicetur cum linteis ad dolentes & ardentes hæmorrhoides.

Hæ fuerunt hæmorrhoides cæcæ.

Sequuntur nunc *Hæmorrhoides apertæ.*

Hæmorrhoides apertas non rite fluentes provocat *Fotus ex emollientibus*, item si interne assumantur *Aloetica.*

Quod si vero fiat ut nimis fluant in tali casu *supprimenda.*

Supprimuntur tam *internis* quam *externis.*

Interne conducit *Rhabarbarum & Myrobalani*, præ cæteris tamen *Tamarindi*, quos commendat RIVERIUS ad hæmorrhoides fluentes.

Conserva ex cynis quercus itidem laudatur.

Decoctum ligni lentiscini præservat à nimio fluxu hæmorrhoidum.

Syrupus è rosis siccis, utur vulgaris, est tamen efficacax BORELLUS namque *cent. 4. observ. 58.* refert, quod hæmorrhoidum fluxus nimius ad fbx. fuit sedatus per syrupum de rosis siccis, si aliquoties adhibeatur,

Syrupus portulacæ, Myrtinus & Cydoniorum sunt convenientes.

Succus urticæ ad ʒij. haustus est experimentum RIVERII, *cent. 4. observ. 81.*

Succus stercoris asinini haustus, aut ex hoc paratus *syrupus*, uti quæcunque hæmorrhagiam mirabiliter sistit, ita in specie hæmorrhoides fluentes.

Dens equi marini s. Hyppopotami preparatus & assumptus fuit D. MICHAELIS secretum contra hæmorrhoides nimis fluentes. Item annuli parati ex hac dente & inditi digitis, hæmorrhoides compescere solent.

Offa microcosmi preparata: item trochisci de carabe conveniunt.

Pilule de Bdelio ad ʒi. sunt expertæ contra nimium hæmorrhoidum fluxum. Primus qui hoc observavit per experientiam est SOLENER *sect. 4. consil. 20.* quod consilium multa in se continet, quæ ad hanc materiam pertinent, & eum postmodum secutus est FORSTUS *obs. 5. lib. 23.*

Vnde quidam non sine successu adhibent *sissinum de Bdelio*, qui suffitus similiter egregie confert.

In *Externis* quæ hæmorrhoidum fluxum sistunt, est spongia ista terrefris, crepitus lupi dictus, qui siccat & venis fluentibus admotus non tantummodo sanguinem fluentem sistit, sed etiam partes jam exulceratas optime sanat (crede experto dicit SCHWARTZ *consil. 202.*)

Pulvis ex Mumia & subere isto similiter convenit. *Pulvis Bufonis combustus*, vel pulvis. *rana terrestris* applicatus hæmorrhoidibus eadem stingit; item Puligo furni conquassata cum albumine ovi & mista cum telis araneorum si applicetur nimium fluxum similiter cohibet.

De pulvere Sympathetico ceu noto nihil dico: saltem hoc noto, quod observat RHUMELTUS ut scil. in nimio hæmorrhoidum fluxu accipiatur sanguis recenter excretus & exsicceetur in lamina ferrea bene calcfacta qui sanguis siccat, pulverisatus *inspergatur* hæmorrhoidibus fluentibus & subito sistit.

Pinguedo Anguilla quæ extillat quando affatur, est insignis contra fluxum hæmorrhoidum quæ etiam dolores earum sistit.

HARTMANNUS commendat Cingulum ex Helleboro nigro: Verum eo magis commendarem *Helleborum album*, cujus *folia* sunt instar Plantaginis nervæ: ex his linteis infutis factum Cingulum est singulare experimentum LINDANI contra fluxum hæmorrhoidum & Mensium, imprimis si adhuc pulvis subtilissimus de *Corticibus quercus* adspargatur, qui instar pollinis adhæret & aliàs in dysenteria est magnum remedium.

Denique non raro sunt *exulcerata hæmorrhoides*; est experimentum ad has singulare quod habet Dn. BOVIA in *Philosoph. experimental. Unguentum factum ex ol. amygdalar. dulcium cum aur. fulminante*; hoc unguentum experientia fretus certum commendat. Facit etiam mentionem hujus BARTHOLINUS *Cent. 4. Epist. pag. 523.* ex communicatione ex Anglia facta.

Absolvimus ea, quæ in contentorum in Intestinis expulsiōe & distributione sunt obvia, pergitur ergo ad.

CAPUT X.

DE VARIIS INTESTINORVM Doloribus.

NAM dum distribuuntur Contenta in Intestinis & excernuntur excrementa, non parvi & pauci Intestina torquent dolores.

De quibus, utur in Capite Generali quodam de doloribus sit agendum, nihilominus tamen consulendum duxi & hic quædam de his præmonere.

Naturaliter

Naturaliter quidem, dum hæc omnia peraguntur, nullus dolor, nullaque molestia percipi solet, nisi quod tantum intestinum rectum sentiat stimulum, ubi feces sunt excernendæ.

2. Tantummodo interdum adsunt murmura & borborygmi, quando status Intestini Ilei naturali contentorum motu externo & intestinorum motu peristaltico, hinc inde agitatus ista murmura & borborygmos infert.

Verum præternaturaliter varios continuo dolores patiuntur *intestina*, qui vocantur tormina; à torquendo, quod intestina quasi contorta aut convoluta aut omnino constricta apparent.

Antequam ad *Causas* progrediar: quod ad *Differentias* spectat, pauca dicam.

1. *Distribuantur dolores* Intestinorum ratione *parvis* *essentia*. Nam afficiuntur interdum *Intestina tenuia*: interdum afficiuntur *crassa*.

Ubi afficiuntur *Tenuia, Jejunum & Ileum*, vocari solet imprimis *dolor Iliacus*.

Qui vero in Intestino *Crasso Coli* nomine observabilis est, *Colicus* vocari solet, ut non raro *Iliacus* dolor cum *Colico* confundatur à vulgo, & omnis dolor Intestinorum Colicus vocari solet; Nec multum refert. *Distinguitur* autem *Iliacus à Colico* imprimis *secundum Intestini utriusque situm*.

Nam *Colon* intestinum à dextro inguine incipiens supra & citra dextram Renem sursum assurgit versus hepar & inde sub costis nothis transversim fertur ad hypochondrium sinistrum, cujus magnam quidem partem occupat, nihilominus tamen mox angustatur contorqueatur ad renem sinistrum in Hypochondrio sinistro, indeque porro ad inguem sinistrum, ubi tandem ad os sacrum in Intestinum rectum devolvitur.

Hinc isti dolores qui in Abdominis ambitu modo descripto percipiuntur omnes sunt Colici, ut non multi eum tantum hoc appellant nomine, qui partem abdominis superioris & anterioris instar Cinguli ambit: cum tamen sæpe dolor usque ad umbilicum immo interdum usque ad vesicam insigni ambitu devolvatur, Unde & isti dolores sunt Colici.

Teme vero *Intestinum* ubi emergit, ab intestino duodeno versus hypochondrium sinistrum torquetur, & hinc recedens medullium ventris imprimis occupat. Unde in & circa umbilicum percepti dolores sunt imprimis Iliaci.

2. *Distribuantur dolores* Intestinorum à *situ doloris*: & dolor interdum dicitur *Hypochondriacus*, interdum itidem vocatur *dolor Lumbaris*.

Hypochondriacus dolor est iste, qui imprimis & frequentissime percipitur in Hypochondrio sinistro sub Costis nothis, dolor acerbis & admodum pertinax, qui communiter adscribitur Lienis affecto.

Unde quicumque dolores in ista parte percepti, mox habentur pro augurio affecti splenis: ii vero qui considerant Parenchyma splenis infarctum quidem, sed per se insensibile, statim possunt percipere, quod Lien nullum possit habere dolorem nisi gravativum obstructum ex infarctu ejus à vitiosis succis seu sanguine productum, 2. non potest habere dolorem, nisi obstructissime tensum ex distenta membrana Lienem cingente ab infarctu nimio ortum. Dolores vero *punctorii*, & *terebrantes* nullo modo sunt in Liene, cum ineptissimus sit Lien pro tali dolore: Et quando cum his doloribus hypochondriaci sæpius concurrunt *Tumor* ad tactum renitens in Hypochondrio sinistro, aut quando concurrunt insignis istius *Hypochondrii intumescencia*. Hæc ipsa sane nullo modo conveniunt Lieni, cum Lien in profundo situs nullo modo contingi queat.

Dolor ergo hicce *punctorii* & *terebrans* acerbissimus in *Hypochondrio sinistro* observabilis frequentissime, situs est in Intestinis, partim quidem in In-

testino *jejuno*, partim vero & quidem ut plurimum, in Intestino *Colo*.

Quod attinet à *Intestina Tenuia Duodenum* ubi deorsum à Pyloro pergit ad principium Jejunum contorqueatur hoc ipsum Jejunum mox ad hypochondrium sinistrum ibique à lumbis & Mesenterio liberius assurgens, contorqueatur postmodum denuo in abdominis medullium, in isto, ut sic dicam, angulo; seu contorsione ista, sæpius latent nunc *status*, nunc vero ut plurimum *mucilago acida*, quæ ibidem pertinaciter affixa dolores istos acerbos Hypochondrii sinistri in profundo sitos inducit. Verum hi dolores frequentius sunt in *Colo*: id quod rectissime observat Gvillhelm. FABRIC. *Hildanus Cent. 1. observ. 18.* propterea quoniam Colon amplum in sinistro Hypochondrio angustatur, & in ista angustia contorqueatur inferius ita ut ratione situs & conformationis facillime *status*, ibidem allidere, stercus aut excrementa ibidem hærete & non tantummodo intentum dolorem, sed etiam renitentiam tactui uti etiam perceptibilem intumescenciam inferre possunt.

Hic ergo est dolor iste *frequens* admodum *Hypochondriaci*; partim quoniam horum intestina semper obfident copiosa mucilago viscida acida, partim quia his nunquam deficiunt *status*; & falsum est hunc dolorem esse in splene, ut pote qui per se ineptus est istius modi dolori.

Et utur dicunt, medicamenta splenetica interna & etiam externa *Emplastra & Unguenta* spleni admodum convenire in sopiendo hoc dolore.

R. Quod ista medicamenta *Interna splenetica* habeant vim aut *carminativam* aut *temperandi acidum* in Intestinis & ita removeant *Causam* antecedentem: Item *Emplastra & Unguenta* ordinarie ingreditur *Gummæ Amoniaccum*, quod habet vim dissolvendi & liquefaciendi *mucilaginem viscidam* ibi stagnantem & ita tum putantur conducere spleni; revera conducunt Colo.

Post dolorem Hypochondriorum est.

Dolor Lumbaris frequentissimus & qui sæpius confunditur cum *dolore Nephritico*, quando pylorus in Intestina se angustat, ubi intestinum duodenum Ventrículo proximum superstratum reperitur dextræ lumborum regioni.

Unde si in Intestino Duodeno circa principium jejunum orientur dolores tum isti dolores percipiuntur in lumbis seu dorso & recte dolor lumbaris vocatur, cujus parva affecta revera est finis Duodeni & principium Jejunum.

Hæ sunt *Differentia dolorum Intestinorum quoad partem affectam*.

Quoad differentiam ipsius doloris, pro cura instituenda etiam quædam notanda.

Et quidem percipitur nonnunquam *dolor ardens* & quidem in profundo sub hypochondrio dextro propè regionem lumbarem, ibidem scilicet loci, ubi inseruntur ductus Pancreaticus & Cholidochus in Intestinum Duodenum. Hic ergo *dolor ardens* ibidem percipibilis oritur ex *bile nimis oleosa effervescente vitiosa cum succo Pancreatico* occurrente: ex qua effervescentia vitiosa propter oleositatem Bilis talis inducitur *Calor & ardor*, qui ægris insigniter est molestus: de hoc nuperrime habui observationem in subjecto maxime bile oleosa prædito.

Exemplo rem illustrabo. Notum est quod ex confusione spiritus vitrioli acidi & ol. Therebinthinæ oriatur intensissimus ardor, ut per vitrum manus insigniter incalescat & sæpius vitrum rumpatur. Vel si confundatur spiritus nitri rectificatus cum Spiritu vini rectificato, ex his duobus celeri manu permixtis tam intensus excitatur Calor, ut interdum erumpat flammula & vitrum, nisi sit admodum

S

dum

dum capax, in centum frustra dissiliat: Si ergo consideremus bilem & succum Pancreaticum & confestim cum ol. Therebinthinæ & Spiritu vitrioli acido: item spiritum nitr. & Spir. vini, facile patet res ipsa, quod nimirum ardor talis oriatur ex vitioso congressu horum succorum.

Ceterum præter hunc ardorem, etiam non raro sunt *ardores in Abdomine*, ut in aliis locis, sed hi sunt conjuncti cum sensu pulsantili, & sunt dolores *ardentes pulsantili*, qui oriuntur ex inflammatione cujusdam intestini, quando scilicet sanguis in vasis capillaribus intestinorum stagnans in Parenchyma intestinorum effunditur ibique inflammationem inducit, in qua inflammatione inseparabilis comes est sensus pulsantili.

Post Ardorem non raro percipitur in Abdomine Dolor *algens* seu dolor intensi frigoris & imprimis in principio *Februm Intermittentium*. Hic dolor algens est ex contraria causa. Oritur nempe ex succo Pancreatico nimis acido aut austero, aut alio modo excessivo acore prædito, qui occurrens bili pauca vel nimis oleosa, aut etiam obruta à materia viscida in Intestino duodeno, ibid. cum eadem concurrens, effervescit quidem, dolorem tamen cum frigoris sensu infert.

Sicut videmus spir. vitrioli, sal. volat. non oleoso affusum effervescentiam quidem, sed satis frigidam inferre.

Hoc frigus sæpius quidem in regione lumborum & interdum etiam in aliis intestinorum locis persentiscitur prout plus minus acidus aut copiosus iste Pancreaticus existit succus.

3. Dolor est *perterebrans & fixus*, quando scilicet Intestina in uno eodemque loco perterebrari aut quasi perforari videntur.

Oritur hic ipse à mucilage viscida & acida in quodam determinato loco hærente & agglutinata imprimis in colo sub hypochondrio sinistro, in cujus cellulis aptum invenit diversorium, nempe in Hypochondrio sinistro ubi angustatur & deorsum contorquetur Colon.

Hujusmodi mucilago viscida & acida pertinaciter intestinis agglutinata *ratiune visciditatis* dolorem *continuum & fixum*, ratione *aciditatis* dolorem *perterebrantem & quasi perforantem* infert.

Et hic est dolor iste qui Hypochondriacos non raro vexat & est dolor Colicus frequentissimus à materia viscida. Uti dico est imprimis ordinaria & usitatissima Colica.

4. Dolor est *dislendens & quasi disrumpens*.

Hic oritur à flatibus, qui oriuntur vel nascuntur ex materia viscida per vitiosam effervescentiam ex acido productam. Aliàs quoad generationem flatuum sufficiunt ea quæ habet HELMONT. tract. de Flatibus qui legatur attente, maximam enim lucem affundit doctrina de dolore Intestinorum à flatibus. Hi in Intestinis coerciti & inordinate moti hinc inde, dolores tensivos & divulsivos inducunt. Et hic dolor à flatibus est *secunda Causa Colica frequentioris*.

5. Dolor percipitur interdum *gravans*: oritur ex mucagine copiosa, & viscida absque acrimonia in quadam parte infixæ: Quæ pituita si parum sit acida sive ex vitio stomachi sive succi Pancreatici præter gravatum dolorem.

6. Dolorem *Contusionis s. contundentem* infert.

Denique *Torsionis* acerbissimus Dolor, quo intestina contorqueti & invicem quasi convolvi videntur est frequens intestino colo; qui oritur ex convulsione & spasmodica intestinorum contractione, de qua postmodum.

8. Tandem Dolor variis nunc rodens nunc aliis symptomatibus variis conjunctis in Intestinis ut plurimum agnoscat *Vermes*, qui sæpe satis copiosi sibi stabulantur.

Ex his patet quæ sint Causæ omnium in Intestinis dolorum.

In genere sunt duæ causæ, quæ dolorem intestinis inferunt.

Prima Causa sunt contenta in Intestinis, quæ ipsam dolorem inferunt.

Secunda Causa est *spasmodica Intestinorum convulsio*: qua Intestina in miras dolorificas crispationes & contorsiones coguntur. Ut plurimum concurrunt hæc duo, ut scilicet. adfit aliquid acre imprimis ex Pancreate quod intestina vellicat & hinc supervenit ex irritatione spasmodica & dolorifica intestinorum contractio.

Quoad Contenta imprimis dixi observandum esse *acorem*. Vix enim datur Colica vera, quæ non habeat ortum s. doloris sensum ex acore vitioso & intestinis molesto, qui si adest, dat tormina vel flatus distendentes intestina. Et istud acidum partim ex vitiosa stomachi digestionem transfertur ad intestina, partim ex Pancreate eo derivatur.

Bilis certe per se inepta est ad inducendam Colicam dolorem: hujus enim sal volat. oleosum de natura alcalium saponariæ cum sit natura, abstergit potius intestina, temperat acorem & adhaerentesordes infrat Clysteris naturalis per abusum naturæ quasi, abluit.

Ast acidum Pancreaticum aut Acor stomachi vitiosum in Intestinis istorum Torminum est frequentissimus Autor.

Hinc post esum Alimentorum difficulter digestibilium, aut quæ copiosam viscidam mucilage loco chyli suspendunt, oriuntur Colicæ; quia hi difficilis digestionem abeunt in liquamen mucilaginosum viscidum & acidum, quod in Intestinis postmodum dat Colicam.

Tale Exemplum contumacissimæ Colicæ ex nimio ostrearum usu memini me legisse. Hinc etiam notum est quod post fructus horæos, post potus non bene desecatos & depuratos, item post abusum cerevisiæ allæ, ex tritico, & similes potus facile effervescendo in flatulentias abeunt, aut facile effervescendo accessentes superveniunt sæpissime Colicæ.

Unde in Hypochondriacis, in quibus notissimas est excessus acidi & in quibus semper reperitur materia viscida & acida in stomacho & Intestinis, non rari sunt flatus, aut non admodum secum sunt à doloribus acidis.

Hinc est quod recte Mulieres dehortentur nutrites ab omni acido, ne Infantem incidant in tormina ventris. Acidum enim, uti lac coagulat in stomacho, ita viscidam mucilage exinde productam in Intestinis inhabitat, unde oriuntur exinde tormina infantum.

Hac ratione intelligenda venit Doctrina PARACELSICA, qui pro Causa Colicæ adducit spiritus salium resolutos, aut etiam Tartarum nimis resolutum aut etiam coagulatum nimis, qui tartarus stypticis Ponticis, acetosis, Aluminosisque acutis spiritibus Intestina & vicinas partes irriter & excruciet.

Inter Contenta Intestinorum etiam sunt *stercora nimis indurata*, quæ induratio stercorum partim fit ex eorum visciditate & crassitie, partim ex succi Pancreatici austeritate, & stercoribus inducitur coagulatione: Vocatus aliàs *colica stercorea*. Unde est quod sæpissime superveniat Colica pertinacissima propter defectum Bilis & abundantiam succi pancreatici in Intestinis.

Pertinent huc varia deglutita quæ dolorem talem Intestinis inferunt. Ut quando v. gr. oritur *colica cerea* ex nummis aureis deglutitis qui in cellulis coli subsistentes faeces impediendo & ulteriorem transitum denegando, occasionem præbent contumacissimæ Colicæ. Exempl. vid. in BARTHO LINO cent. 3. epist. 69. Item in BORELL. cent. 4. observ. 25. Pertinent huc *calculi* qui non raro in Colicis reperiuntur, excreti cum levamine ægri: ita ut revera do-

lor colicus datur à Calculis in Intest. coagulatis. Exempl. vid. in HORST. l. 4. obs. p. 232. 236. & 237. de gravissimo itidem dolore Colico percepto ex calculo magnitudine ovi Gallinæ excreto ita BENVENUTO c. 9. p. 122. ubi habet Colicum dolorem intensissimum qui curatus fuit excreto lapide ex Intestinis per Fomenta emollientia admota.

Secundam causam Colicæ dixi esse non contenta in Intestinis sed potius *spasmodicam convulsionem & contorsionem*. Tales convulsiones spasmodicæ quod duntur, elegans probat Exemplum HELMONT. tri. de Flatibus. §. 8. de PUERO Hernioso, qui ingentes passus dolores, quotiescunque Intestina instat vermis se elevavit & contorta sunt.

Talis Colica est, ut à notioribus incipiam, *conjuncta cum doloribus Nephriticis*, quibus supervenit, vomitus & similia symptomata. Oritur ex plexibus Melenterii nerveis, qui diffundunt ramos partim ad Intestina, partim ad renes, partim ad stomachum: ubi ergo per dolorem renalem per nervum ad Renem derivatum communicatur spasmus s. motus convulsivus plexui isti, ex quo oritur nervus, tunc omnes nervi ex plexu oriundi similiter convelluntur, & Intestina convulsa infestat dolor Colicus contumacissimus, ubi misere torquentur ægri, quique nullis neque purgantibus neque evacuantibus cedit. Et recte hujus sedem statuere puto, VVILLIS. l. de anim. brut. part. 2. c. 15. in Mesenterio, ita quidem ut pertingat ad plexum Melenterii maximum qui quacuque ex causa irritatus & contractus dolorem Intestinorum & ventriculi infert.

Talia Tormina sunt Tormina *fœminarum*, quæ vulgo vocantur *Suffocatio Hysterica*, quæ dolores abdominis nihil aliud sunt quam *Convulsiones Mesenterii*, & plexuum nervosorum & conjunctorum Intestinorum quarum partium convulsionem fortiore ulterius insequitur *saucium constrictio* & quasi *suffocatio*. Nam certum est quod *suffocatio verina* sit *species colicæ convulsivæ* cujus fundamentum residet in *plexibus Mesenterii* irritatis & in *spasmodicis convulsionibus* concitatis. Nam sensus Globi in abdomine moti, quem Mulierculæ & ignorant Medici pro uteri habent motu, est Plexus Centralis maximus convulsus, adeo ut etiam observetur talis Globus in Viris, qui tamen utero carent, vid. VVILLIS. de Passione Hysterica.

Nec rarum est quod *Mulieres* sub *difficili mensuum fluxu* patientur tormina gravia ex convulsione intestinorum *spasmodica*. Inmo ipsi dolores *Parturientium* in Abdomine & dolores *Post Partum* sunt tales convulsiones in Mesenterio & Intestinis, quibus in partu accedit convulsiva Uteri contractio; unde non rarum est quod Mulieres communiter post partum dolore colico laborent, ratio est convulsio spasmodica partium abdominis.

Non rarum est quod *morbos diuturnos* in specie *Febriles intermittentes* non rite curatos superveniant pertinacissimi dolores *Colici* qui nullis cedunt remediis propter effervescentiam impeditam in Intestinis, & propter Metastasin materiæ delatæ ad glandulas Mesenterii ibique vellicantis partes nervosas. Fundamentum, uti dixi, hæret in Mesenterio ad quod materia morbifica per metastasin translata intra glandulas hærens Causa est ut oriuntur pertinacissimæ convulsiones Colicæ.

Unde etiam non raro sunt similia Tormina in Mesenterii *abscessibus* & similibus morbis. Exemplum habet BARTH. cent. 1. epist. p. 253. propter communicationem spasmodicam.

Denique progredior ad dolorem *scorbaticum Abdominis* qui adeo est urens, ut juxta illum omnes hi reliqui sunt risus joculique, de quo enim nunquam vidi meliorem tractatum quam quem scripsit Joh. scilicet. 8. Et recte demonstrat oriri ex *Convulsionibus Intestinorum* cum percipiatur ab ægris quod se inchoet ejusmodi

dolor in dorso & regione lumbari & hinc pergat ad interiora: inchoat scilicet ubi annectitur Mesenterium & pertingit usque ad umbilicum, admodum est vagus & oberrans in abdomine; interdum in abdomine & intestinis convulsiones & contracturas infert; interdum cessat & superveniunt convulsiones artuum; quibus cessantibus repetitur dolor abdominis; Quæ omnia certe non possunt concipi, nisi per talem Convulsionem. Accedit quod sæpissime in tali Colica *Podex* sit *perinacissime clausus*, & tantum non *retractus*, ita ut nullum Clystma possit applicari; ratio, quoniam ista in convulsione evelluntur etiam intestina. Fit non raro ut ipsum *Abdomen excavatum* appareat, & *umbilicus retrosum versus retractus* videatur. Propter istas convulsiones, quibus umbilicus & forsan etiam ipsum Peritonæum simul afficitur.

Certum est quod dolores *Abdominis convulsi* sint *perinacissimi*, & nisi recte tractentur facile degenerant in *Paresis & contracturas Artuum*.

Videbitis hinc inde apud Practicos & theoreticos vestigia hujus doloris, sed non possunt se explicare, dicunt oriri ex *humoribus induplicaturam Peritonæi* effusis; alii *alias causas* assignant vid. F O R E S T. lib. 25. obs. 3. in schol. & R I O L A N. in En. hirid. Anatom. de Peritonæo Cap. 3. p. 96. sed uti dico non possunt se explicare. VVILLIS aperit oculos in *Anatome cerebri de morbis convulsivis*.

Multa essent dicenda de C A U S I S, de *Colicis malignis*, &c. sed temporis angustia impedit.

Moneo saltim, quod *Vomitus & singultus* talis Colicæ; ex vicinitate stomachi & Diaphragmatis omnes fiant ex similibus spasmis ex Mesenterio fibratis.

PERGO AD SIGNA DIAGNOSTICA.

Diagnostica signa doloris hauriuntur ab ægro: In hoc simus cauti ut dignoscamus bene in colica affectis eam quæ est *conjuncta cum Nephritide à solitaria*.

Solitaria facile distinguitur ab ea quæ incipit in Affectibus Uteri. Nam ubi cum convulsione Intestinorum concurrat convulsio partium ad uterum pertinentium; percipitur dolor qui à lumbis deorsum trahitur versus sinum Pudoris. It. si adest simul. Affectus Uterinus, dolor iste etiam ad *os femoris* seu *Coxendicis* pertingit.

Item si adfit conjunctus dolor iste, cum difficultate motus, percipitur gravamen in dorso & lumbis; prope renes, & hinc sequitur postmodum dolor *Colicus*: Denique si acerbatur dolor *colicus* ut fiat *passio hysterica*, tunc percipiunt simul angustiam in præcordiis, item percipiunt impedimentum in respiratione, propter similem convulsionem diaphragmatis deorsum versus.

Ut à dolore *Nephritico* distinguatur *Colica*, observetur quod in dolore Colico post partum sit remissio, imprimis post assumptam aromaticam quæ sunt colicæ remedia: dolor vero *Renalis* post partum fit *acerbior*. Deinde si adest dolor *Renalis* mutatio semper est in urina, quod non est in Colica.

Aut quod obiter moneo, quod in dolore colico scorbatico adfit *Stranguria* insignis, & odore coloris admodum fulgidi & salini excernitur, sed non semper.

Denique ubi dolor est Colicus, Clysteres & evacuationes Alvi. Renalem autem partem aut nihil solent levare.

Tandem in *Renali Colica* adest semper dolor plus minus *obtusus ac gravativus*, in dorso circa lumbos qui non est in Colica vera.

In convulsione est *lacerans* sed non ita gravativus & obrufus ut in *Renibus*.

Urina excernuntur *pallida & lactea*, copioso sedimento imprægnatæ, quod non fit in reliquis speciebus Colicæ.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Colica raro est malum periculofum, ubi tamen est nimis contumax, potest esse lethalis.

Illa quæ fit à materia in Intestinis contenta, est mitior Colica altera convulsiva: Nam colicæ illi convulsivæ non raro superveniunt Epilepsie: HOFFERUS in *Hercul. Med. p. 185.* habet exemplum de Colica, quæ Cephalalgiam & meningem induxit, cum cæcitate & impedita deglutitione. Item TONNERUS in *obs. p. 93.* observat Colicam in geminam visionem & Epilepsiam transmutatam. Nec raræ sunt *Pareses*, aut *contractura artuum*, Colica *spasmodica*, seu convulsivæ supervenientes.

HILDANUS *Cent. obs. 74.* refert dolorem neglectum qui superveniente febre & abscessu in Colo, mortem post se traxit. *it. cent. 1. obs. 54.* aliud videbitis Exempl. in PANAROLL. *pentec. 4. obs. 50.* qui habet dolorem Colicum inter 10. hor. *lethalem* quæ tamen sunt rara, pergo ad.

METHODUM MEDENDI.

In omni Colica quæcumque sit r. *Servetur alvus aperta* semper, quantum fieri potest, & hinc *Anodynus sedetur dolor.*

Observetur II. Si est à materia in Intestinis contenta, tunc imprimis est acidum temperandum, viscidum incidendum & evacuandum & flatulentum dissipandum.

Observetur III. Sin vero est Colica convulsiva propinanda appropriata *nervina*, imprimis *salta volatilia opiatia* mista & hinc primarius morbus curandus.

His scopis ut satisficiamus, Num 1. debet servari alvus aperta.

Observetur I. quod in principio Colicæ purgantia non conveniant, quatenus talia, sin vero debent usurpari sint *lenia*, & opiatia mista.

Cum enim in Colica sæpius periculosus adsit Vomitus, metus est ne ita purgantibus irrites Crabrones, & ex Colica contumacem Ileum producas.

In progressu vero morbi attenuata viscida materia, & temperata ejusdem acrimonia blande subducentia conveniunt.

Deinde si ex Inflammatione est Colica, Medicus caveat ne ullo quantumvis leni medicamento subducente utatur: ex irritatione enim intestinorum, inflammationem auget, & hinc volvuli seu Ileum inferat.

Observetur II. Opiata in principio appropriatis mista sunt optima: frequentius tamen in usum duci possunt, ubi materia morbilica sit acrior, minus vero ubi eadem sit viscidior.

Nam opiatia acrimoniam temperant, viscidæ vero materiae motum ulterius impediunt quatenus motum Intestinorum inhibent.

Denique si quando opiatia utendum, non sunt differenda eo usque, donec vires vitales jam collabescunt, ægerque non longe sit ab interitu: tali enim in casu non raro solet vita dormiendo finiri.

Observetur III. Clysteres in omni dolore colico conveniunt, magis tamen quando malum hæret in Intestinis crassis: minus quando in tenuibus.

Deinde ubi non fumus certi materiam peccantem hæere in Crassis Intestinis, minus conveniunt Purgantia Clysteribus admista, propter metum volvuli. Ubi vero fumus certi, quemadmodum in dolore Hypochondriaco communiter hærent in Colo, tunc fortioribus purgantibus seu stimulantibus per clysmata eadem evacuare convenit.

Quod si videmus Clysteribus malum non mitigari, iis ulterius insistendum non est, sed præsumendum vitium hæere in Intestinis superioribus.

Hoc ergo in Casu quando adest morbi sedes in Intestinis superioribus, conveniunt potius blandissima per os laxantia & abstergentia: quod confirmat ex-

perientia D. MOEBII in infante Colica laborante, cui Medicus quidam aliquot Clysteres applicandos curavit, sed sine fructu: tandem Mœbius advocatus laxantia blandissima per os adhibuit, quod ex voto cessit & infans brevi convalevit, vid. *colleg. MOEBII in Synops. cap. de Colica.*

Ea quæ propinquantur in Colica Interne, & quidem ubi materia est in Intestinis, sunt Aromatica, hæc enim sola satisfaciunt scopo, ratione salis volatilis, temperant acidum, incidunt viscosum, & discutunt flatulentum.

In colica vero convulsiva conveniunt ea quæ Mulieribus in passionibus hysteriis propinquantur imprimis volatilia salina, item ex castoreo cum opiatia mista. Videamus hæc ordine.

I. Clysmata. In Colica stercorearia aut à pituita viscidior nuncquam obliviscatur Medicus Sale gemma: Nam hoc est experitissimum ad resolvenda stercorea & mucilagines crassas. Elegans est de hoc observatio FOREST *lib. 21. obs. 5.*

Dabo Exemplum Clysmatis injiciendi in tali casu, ubi materia hæret in crassis Intestinis.

℞. Herb. Malv. m. ij.
Radic. lilior. alb. ℥ss.
Flor. Sambuc.
Verbasc. aa. mss.

(sunt Anodynæ)

coqu. in
Aq. simplic. f. q.
colat. ℥vij.

Electuar. Hieræ picr. ℥ss. ad ℥vj.
(stimulat & est aloeticum)
Salis gemm. ℥ij. ad ℥j.
Vitel. ov. n. ij.
misc.

Ubi adsunt flatus loco sal gem. potius ol. destill. addenda, quæ potenter penetrant: & flatus discutunt. hanc.

℞. Rad. Angel. l. levistic. ℥vj.
Flor. chamom. roman. mss.

(aut commun. sunt basis)

Folior. laur. p. iij.
Sem. quat. calid. minor. aa. ℥ij.
coq. in
Aq. comm. f. q.

Colat. ℥x.
add.
Elect. de bacc. laur. ℥vj.
Ol. destill. Angelicæ
Cumin.
Carvi.

Lauri. aa. gt. iij. l. iv.

Sirup. papav. ℥ss.
vel
Theriac. ℥j. ad ℥ij.
Vitel. ovor. n. j.

misc. pro Clysmate.
Pro duabus dosibus injiciendo, propter flatum, qui impediunt quo minus totus possit injici.

RULANDUS ceu expertum Clysmata laudat in dolore Colico & Iliaco sequens.

℞. Decoct. Thapsi barbat.
Flor. Chamom. aa. ℥vij.
Ol. chamom. ℥vj.
Vitel. ov. n. j.
Salis. ℥j.
Sacchar. rubr. ℥ss.
Benedict. laxativ. ℥j.
Diagryd. gr. vij.
misc. pro Clysmate.

(incondita est compositio)

Commendat usum hujus Clysteris tanquam sibi sæpius expertum,

Quod

Quod si certum sit hæere in intestinis inferioribus malum, quod tamen nulli vult cedere remedio; tunc ad infusionem anim. Clysteribus admiscendum felici cum successu accedunt Practici. Videatis hæc in parte RIVER. qui sæpius usurpat aq. benedictam, aq. infusione croci metallorum, & alemb. vitr. paratum & ad ℥ij. vel iv. miscet has cum clysteribus, nunc cum Emollientibus. *In cent. 1. obs. 58. & 67.* videbitis exempla. *it. cent. 2. obs. 12. & cent. 3. obs. 22.*

Imitatur hæc in parte RULANDUS, qui ipsi hic est Antecessor, qui & ipse solet in Enemate dissolvere aq. benedictæ hæc forma.

℞. Juris Pisorum. ℥vij.
(egregie abstergit)
Sachar. ℥ss.
Aq. benedictæ. ℥ij.
ol. commun. ℥ij.

misc.

Injiciatur calide quavis hora doloris retrudescens: insigniter commendat hunc clysterem & quidem in contumacissima alvi obstructione, in dolore iliaco & coico.

Simile exemplum habet idem in contumacissima alia obstructione in puerpera, quæ per 20. dies nihil excreverat, & jam stercorea per os exibant, curata hoc clysmate, in quo loco aq. bened. addidit extraxit esse.

℞. Jur. pisor. ℥ss.
ol. sem. lini ℥iv.
Ext. esulæ. ℥j.

misc.

quo injecto alvique excrementis copiosis rejectis curata fuit ista puerpera.

Superius in dysenteria dedi exempla clysmatum therebinthinorum, quæ similiter conveniunt in colicis, præcipuis ubi adest suspicio affectuum uterinorum vel etiam renalium, aut in alio casu, clysteres therebinthinatos admodum laudat DRONATUS in *valerud. p. 247.* qui etiam in colica flatulenta hoc clysmate præscribit.

℞. Fol. Mercurial.
Chamomill.
Ber. aa. mss.
Absinth.
Rur.
Laur. aa. m. j.
Sem. Cumin.
Baccar. laur. aa. ℥ij.

Fiat decoctio in aq. com. & vini malvat. aa. ℥ss. (ingredientia sunt nimis copiosa pro ℥ss. potest facile emendari.)

ol. nucis expressi ℥iv.
Castorei ℥ss.
Therebinth. ℥ss.
misc. pro clysm.

In affectibus Renalibus & Vterinis.
Alias etiam clysteres ex lacte tanquam insigniter emollientes injiciuntur.

Sunt qui ceu singulare clysmata laudant & commendant decoctum Veronica cum vino & myrrha, quibus B.D. LANGIUS addit sal. tart. ℥ss. ad ℥j. aut tinct. tartar. ℥ij.

Clysteres ex succo Tabaci sunt præstantissimi, id videre potestis in BARTHOL. *cen. 6. epist. p. 523.* instrumentum vero quo commode potest sibi applicare unusquisque tale clysmata, habet *cent. ultima historiarum anatomicar.*

Uterius ubi sunt nimij flatus in intestinis, ibi præceteris conveniunt clysmata ex urina pueri, quæ mira faciunt in affectibus flatulentis. Si scil. recipiatur urina pueri impuberi & ipsi addatur parum fermenti, ipsique postmodum incoquantur semina anisi, feniculi, anethi, & colatur ℥vij. vel ix. additis mellis de spuma. ℥j. sicque injiciantur, insigniter confert in affectibus flatulentis.

Quæ alia sunt usitata clysmata carminantia & emollientia, studio prætereo.

Quod attinet Interna ea sunt varia & subinde varianda. Usitata tantum proponam.

Herba Veronica ceu singulare specificum laudatur, cui tamen non cedit Chamomilla in specie Romana. Nam Chamom. sive aq. sive decoctum specificè commendatur à GABELHOVER. *cent. 1. cur. 10.* imprimis ol. saphyrium, quod est præsentissimum carminativum & anodynum. Veronica multum probatur cum vino & myrrha decocta & ejus decoctum assumptum. Porro species est Hormini, quam vocant Sclaream, quæ solent adulterare vinum nostrates, ut fiat moscatellinum, est odoris penetrantis & terri, si quid tamen aliud vegetabile, est miraculosum quod facit, in colica viro: um & suffocatione mulierum uterina: sive decoctum usurpetur, sive exinde parata essentia aut succus in conveniente vehiculo adhibeatur, mira præstat imprimis in suffocatione uterina mulierum in arcanis habenda.

Radix Allii jam à GALENO temporibus laudatur. Notum enim est exemplum de rustico esu Allii se curante, quod ex GALENO habet SCHENCK. & ZAC. *Lusit. de med. princip. bist. lib. 2. hist. 95.* Ad hujus imitationem commendatur jusculum ex Allio & ol. olivarium (nec sine ratione) hoc oleum laxat intestina, alium acrimoniam humorum temperat, quæ calide hauriantur cum parte dimidia vini: & hanc milturam ceu sæpius expertam commendat BORELLUS *cent. 4. obs. 92.*

In Corticibus aurantium non est vis vulgaris anticolica, & certe essentia cortic. aurantior. legitime parata aut saltem ejus pulv. usurpatus aut Eleosacharum ex ol. corticum aurant. sunt egregia remedia in affectibus colicis. Mirum est quam potenter acidæ quæcumque temperentur à corticibus aurant. ob id etiam quod obiter moneo in stranguria ab acido conveniunt.

Helenium ejusque radix, absinthium, & similia alia nota.

Helenium cum vino ceu singulare experimentum laudatur. Et postmodum Absinthium convenit iis imprimis, qui peregrinationibus dediti colicis doloribus vexantur, sive decoquantur sive minutim discutiantur cum saccharo misceatur & capiatur. Ob id MINDERERUS in *medic. milit.* commendat vinum decoctionis absinthii vel radicis Helenii cum corticibus aurant. calidissime potum addito pauculo theriaca vel mithridatii.

Semina quatuor calida minoræ in vino ebullita & ita hausta recte dicuntur ab HELMONTIO solamen pauperum, virtus consistit in eo, quod nempe corruptionem & aciditatem inhibendo faciunt egregium solamen intestinis §. 75. in *tr. de flatibus.*

Semina hæc decocta in vino & hausta à STOCKERO commendantur.

Usitata etiam est aq. flor. Chamom. veronicæ, Cinamom. Menth. aqu. spirituos. compositæ, aq. carminativ. nativ. DORNRELL. NB. Aq. theriacalis camphorata, it. Sirupus corticum aurantium, de papavere ubi dolor adest. Sirupus de althæa Fernellii; ubi emolliendum, & acrimonia temperanda.

Restant quedam de materia Medica in cura colicæ necessaria: Et quidem

Castoreum est similiter medicamentum admodum egregium in colica non tantum in ea ubi adsunt flatus quos potenter discutit, aut ubi adest pituita viscida acida, quam temperat; sed etiam in colica convulsiva, uti notum est quod sit egregium in suffocatione uterina, quæ revera est colica convulsiva: It. in doloribus scorbuticis convulsivis egregium quoque est Castoreum, sive per se, sive mistum cum aliis. In colica convulsiva permiscetur cum salib. volat. in spec. cum sal. volat. succini, cui si addatur unum l. alterum gr. opii sit egregium medicamentum.

S iij Dabø

Dabo exemplum in colica convulſiva ſeu ſuffocatio-
ne uterina.

℞. Caſtorei ℞℞.

Sal. vol. ſuccin. rit. præp. gr. v.

(Nam in ſuccino multa latent arcana contra) con-
vulſiones & epilepſiam.

Laudan. opiat. gr. iſſ. l. ij.
miſc. f. pulvis.

Unde Caſtoreum ad ℞ij. propinat JORL in ſua praxi,
ſi colica ſit orta uti dicit à cauſa frigida: In aliis
tamen etiam convenit. Et SOLEMANO. commendat Ca-
ſtoreum clyſteribus additum: ſc. aliquot gr. ejuſdem in
vino diſſoluta inſunduntur loco clyſteris in colica. vid.
ejus ſeſ. 3. conſil. 28.

It. Eſſent. Caſtorei hic convenit: quo facit eſſent.
anonyma B. D. LANGII, facta ex caſtoreo & Aſa foeti-
da, cum ſpir. vini tartariſato, quæ eſſent. anonym. &
in colica & in paſſionibus hyſtericis id eſt colicis con-
vulſivis, & in ſtranguriis, & in præcavendis variolis
& morbillis eſt egregia.

Extractum Caſtorei commiſcetur commode cum
extr. theriacal. quod habet vim opiatam, & ſic cum
eleoſuccini ſiant pilulæ Anticolicæ.

Porro ſulphur ejuſque flores valde commendantur in
colica ſi ſcil. à zſſ. ad zj. propinentur & ſane exper-
tiſſimum ſunt remedium flores ſulphuris: vidi Romæ
egregium effectum in comite, colica pertinaci labo-
rante, qui aliis irritis per zſſ. flor. ſulphur. fuit curatus.
Propinantur commode in vino calido.

Permiſcuntur ſulphur & ejus flores convenienter
cum Eleoſacharis carminativis, factis ex ol. deſill. cor-
ticum aurantior. anis, Zedoaria & ſimilibus, quibus
imprægnatur ſacharum, v. gr.

℞. Flor. ſulph. ℞. ad zſſ.

Eleoſach. anis.

Zedoar. aa. gr. viij.

Laudan. opiat. gr. j.

miſc. f. pul.

Dolor. ſedans.

Flores ſulphuris egregij ſunt, vobis ergo ſint re-
commendati.

De Aromaticis res eſt nota, quod eorum ſal volat.
oleoſum inſigniter conveniat in colicis torminibus:
præ cæteris eminet inter Aromata Galanga alias egre-
gium uterinum, Zedoaria, Cinnamomum, Nux moſ-
chat. & Caryophylli, & hinc ex his paratæ ſpecies ſic
dicte in diſpenſatoriis: nempe ſpecies diacumini,
, diacalaminthæ, dianiſi, diagalangæ, diatrion pi-
peron, & tandem ſpecies diaſulphuris MYNSICHTI.
, Item pulvis factus ex Tenellis cornibus cervi,
, cum myrrha & pipere, commendatur, à SENNERTO.
cap. de colica.

Ut & pulvis ex mandibulis Lucii piſcis, oculis 69. &
ſimilibus acidum abſorbentibus ſimiliter laudatur.

Pertinet huc pulvis SCHALLERI ad colicam compo-
ſitio hæc eſt.

℞. Cortic. aurant. pulver. zſſ.

Dent. inferior. auratæ.

Oculor. canc.

Dent. Lucii piſc.

Succin. præp.

Talor. Lepor.

Zedoar. aa. zj.

miſc. f. pulvis.

D. S. dof. à zſſ. ad ℞ij.

Meliorari poſſit hic pulvis additione flor. ſulphur.
& irroratione cum ol. carminativis.

Porro Eſſentia ſ. Extracta, iidem ſunt egregiæ,
Nempe Eſſent. ſ. tinct. Zedoar. Eſſent. ſ. tinctur. Corti-
cum aurant. facta imprimis cum ſpir. Chamomill. Ro-
manæ. Extr. calami aromatici cortic. aurant. & de-
nique extr. ſpecificum colicum MYNSICHTI. Eſt elegans
compoſitio, (utur quædam adſint ingredientia non
multæ pretii.)

De Thoriata, Miſtridatio res eſt nota quod ad zj
in vino propinata, ubi aperta prius fuerit alvus, ſunt
egregia remedia, idque ratione Laudani opiat: Nam
Laudanum opiatum eſt generale & univerſale reme-
dium & anodynum.

Cæterum notum eſt varias eſſe opii præparationes,
& quibus omnibus duas vobis commendo (in praxi
enim ſæpiſſime adhibendum venit opium) quæ ſemel
pro ſemper notentur.

1. Eſt ſecundum modum HEMONTII, fermentando
cum ſucco Cydoniorum, idque tribus vicibus, poſt-
modum cum ſpiritu vini, aut in forma liquida; Eſſen-
tia, aut ſicca, Extractum poteſt adhiberi, uti didici
ab amico, qui hunc modum ab HELMONTIO Juniore
habuit communicatum. Videri etiam poteſt hic mo-
dus in BARTHOI. cui à LANGELOT fuit communica-
tum in epiſt. cent. 3. epiſt. 45. p. 188.

Præparatio eſt ſequens ex BARTHOLO.

Vidi id ſane non ſine inſigni voluptate cum una
cum appropriato ſucco corrigente ſucco cydoniorum
leni calore ad fermentandum expoſuiſſem. Exſpirabat
primo volatile illud ſulphur feceridum, cerebro, cor-
dique adeo inſeſtum, ſi quis eo propior factus id co-
pioſius cum aere hauſerit: Ego ſane cum meo ipſum
damno expertus ſum, cum prima vice pararem. Cau-
tior dein factus elegi locum aeri maxime pervium.
Colligitur dein ſenſum ſenſumque reliquum quod inſit
impurioris ſubſtantie: atque ea quæ levis ſpumola-
que eſt ſuperiorem, ea vero quæ craſſa & terreſtris
eſt, imum occupat locum, utraque in magna quanti-
tate, ea tamen imprimis, quæ inferiora petit; Mirum
quam puri parum adſit. Eſt liquor perſucidus, rubini
inſtar rutilans medio conſiſtens loco, qui à doctis ac-
curate ſeparatus, balneoque vaporis ad ſpiſſioris ex-
tracti conſiſtentiam, redactus circulat tandem per
unum aut alterum menſem cum alcoole vini, ut quod
crudi reliquum eſt, excoquat adque debitam ma-
ritatem deducatur. &c.

Uſus ejus eſt ampliffimus, atque extendit ſe ad om-
ne ferme morborum genus, exceptis ſoporofis, vel
naturam motu inordinato peccantem ſedando, viti-
bus defectam reſciendo, doloribus & vigiliiſ
conſumptam placidiſſima quiete reſocillando, vel humo-
res nimium efferveſcentes compoſcendo, vel ſpiritus
paulo concitiores ad temperiem reducendo.

Adjungo ut plurimum appropriata cuique membro
remedia, inque magnis ardoribus flores nitri, nitrum
perlatum; ſal ducis Holſatiæ: Sequenti tamen com-
poſitione familiariffime utar. ℞. Pulv. diacherm. Aug.
SALÆ zj. ſal. ducis bonſar. cum aur. par. flor. nit. an.
zſſ. Eſſent. opii noſtræ gr. ſ. 4. miſc. optime. dof. eſt gr.
xv. xvij. xx. pro adulto, quam dimidium tantum gra-
num Eſſentia opii ingreditur, raro enim ad gr. j. aut
jſſ. aſcendo, & niſi in magnis doloribus & vigi-
liis, &c.

Hæc ſunt verba D. J. LANGELOT. & deſumpta ex
BARTHOLOIN epiſt. cit. loc.

ANGLI in frequentu uſu habent iſtud Laudanum
opiatum HELMONTIANUM nec potuerunt mihi ſatis
decantare ſingulariſſimas ejus virtutes. vid. BARTHO-
LIN. cit. loc.

2. Vix inferior priori eſt correctio Opii beneficio
ſalis tartari: Nam ſal tartari ut obiter moneam cor-
rigit & omnia purgantia & præ primis etiam corrigi-
t opium: ſive addatur inſimul vinum; ſive quod melius
eſt addatur ſpir. therebinth. & eſt Laudanum multa-
rum virium à quibusdam in ſecretis habitum.

Hæc ſunt duæ ſingulariſſimæ opii præparationes
quas ſemel pro ſemper ne prolixius videar, com-
mendo.

Multa ſane poſtant in Medicina cum opio, adeo ut
Sylvius dicit, ſe malle non eſſe Medicum quam cate-
re Laudano opiato.

Porro Spir. Anticolicum eſt ſummum HARTM. Ar-
canum

canum & ultimum refugium; quem ipſe deſcribit in
praxi Chymiatrica: Fit ex parte 1. ſpir. nit. & part.
ij. ſpir. vini omnibus bene reſtificatis: Et ſane hic
ſpiritus eſt egregius in quocunque ſtultulo caſu,
adeo ut etiam in Tympanitide ſuum faciat egregie of-
ficium.

Modus præparandi eſt, ſi ſpiritus dicti in quantita-
te notata miſceantur, miſti, in Balneo digerantur,
digelti duabus vel tribus vicibus cohobentur, donec
perfectiffime uniantur, & ſic fit ſpir. Anticolicus à zſſ.
ad zj. in appropriato vehiculo propinandus.

Vehiculum appropriatum eſt imprimis decoctum ra-
dicis Helenii, vel decoctum priapi tauri.

Loco ſpiritus vini vulgariſ melius ſumitur ſpir. ap-
propriatus, v. gr. Sp. Chamom. per fermentationem
paratus; aut idem ſpir. inſuſus ſpeciebus carminanti-
bus digeltus, & tandem in balneo aliquoties cohoba-
tus, ſic enim rapit ſecum particulas carminantium
aromaticas per alambicum, id eſt ſalinas volat. oleo-
ſas & ita cum ſpir. nit. junctus fit efficacior & me-
lior.

De Spiritu carminativo ex nit. tart. & ſpir. vini ſu-
perius locutus ſum ubi de Cardialgia.

Spiritus iidem Therebinthina commendatur ab
HARTMANNO, qui abſtergit egregie inteſtina ut nihil
remaneat.

Unde quidam commendant hoc remedium ad coli-
cam.

℞. Spirit. therebinth.

Juniper. aa.

inſundantur.

Floribus Hyperic.

digere per diem & noctem; exprime & ita cum flori-
bus novis perge, quod erit liquor rubicundus caſus
dof. ℞j. in brodio ſumptus in colica eſt expertiſſi-
mus.

(Unum adhuc obſerva de perforata, id eſt Hyperico,
ſi ſc. digeratur in ſpir. vini per menſ. ſupernatabit ejus
ol. in uſu chirurgico externo & Medico interno pre-
tioſiſſimum. Sapienſi ſat.)

Denique olea deſillata carminantia ſimiliter egregie
commendantur: qualia ſunt Carei, cumini, anis, ſfo-
niculi, caryophyll. lauri, cortic. aurant. angelic. ſucci-
ni, macis, zedoaria, mentha quod inſigniter commendat
THONNERUS cum his oleis poſſunt fieri Eleoſacharas
uti antea monui.

Hinc PANAROLLUS pentec. 2. obſer. 8. ceu ſæpius ex-
perum remedium ad dolorem ex cauſa frigida coli-
ca, commendat ol. baccar. lauri. aut ol. ex cortici-
bus aurant. per expreſſionem paratum cum vino; (po-
tius eſt ſuccus expreſſus) quo bibito ægri per breve
tempus ſedato dolore ſomnium capientes convaleſ-
cunt.

Porro Sordeſ aurium humanarum pro præſtantiffimo
auxilio in colica ſimiliter commendantur.

Pulvis reſticulorum equi ad zj. cum pulv. ſem. anis zſſ.
Experimentum eſt FONSEC. Anticolictum in lib. 1. conſil.
57. (ſuit Archiater Papæ.)

Qui pulvis reſticulorum equinorum in aqu. lilior. con-
vullum cum croco exhibitus fuit remedium Polychre-
ſton Anticolictum ZVOLFERTI.

Pudendum ſ. Priapus tauri experimento egregio
comprobatum eſt à ZAC. Luſtran. lib. 2. prax. admirand.
obſer. 24. in colica, quam curat & præſervat dof. ad
℞j. in vino malvatico.

Similiter commendat Pudendum cervi BARTHOLOIN.
cent. 6. hiſt. 50.

Fuligo pulveriſata cum acet. deſill. miſta & bibita
calide ſtatim dolorem pellere dicitur: ſimiliter etiam
ſtr. fuliginis aliquando felici cum ſucceſſu ſuit pro-
pinatus.

Sacharum ſaturni. in colica à nimio acido, reme-
dium eſt ſingulare ſi ad gr. ij. vel iv. cum aliis propi-
netur.

In Sacharo ſaturni. magna vis medica latet.

Denique ſtercora animalium ſunt remedia aliis omni-
bus ſi non anteferenda ſaltem tamem æquiparanda.

Præ cæteris ſtercus equinum recens: hujus ſuccus cum
liquore appropriato expreſſus tantum non præſenta-
neum eſt remedium colicæ: habita tamen ſi fieri po-
teſt ratione ſexus, ita, ut ſuccus ex equo propinetur
maſculo, ex equa verò femina.

Loco hujus ſtercoris Catti exſiccatum in aere in vino
reſolutum & edulcoratum, hinc percolatum aliquan-
do Magnatem aulicum reſtituit.

De ſtercore lupi res eſt apud omnes decantata: præ
cæteris totus eſt in commendando, PANAROLL. pen-
tec. 3. obſer. 36. Item FOREST. lib. 21. obſer. 15. Item
in obſer. RIVER. & tantum non apud omnes Antores
in magnis laudibus verſatur ſtercus & Inteſtina lupi.
Hinc etiam aq. deſill. ex ſtercore Bovis junioris ad zj.
propinata laudatur.

In colica ubi metus eſt Pareſeos, in tali caſu ſalia
volatilia propinata expectato ſudore juvant certo
præ cæteris convenit ſal. volat. urina quod & præſer-
vat & curat Pareſin expectato ſudore.

Spir. tart. volat. legitime paratus (quo volatilior
eo melior, variæ ſunt ejus præparationes felix eſt qui
optimam habet) eſt excellens remedium pro curanda
Pareſi per ſudorem. Obiter moneo. Ex ſecibus vini ſit
volatilior ſpir. quam ex ipſo tartar. modo rectè deſtil-
letur & ſuper caput mortuum reſtificetur.

Deinde neceſſe eſt ut alvus clauſa etiam per infe-
riora aperiatur, in quo caſu raro fortiora Purgantia,
quin tantum lenia aut emollientia aut abſtergentia
conveniunt. Sin vero neceſſum ſit propinentur Pur-
gantia paulo fortiora, iis commode permiſcetur Lau-
danum opiatum.

Veteribus nonnullis in ſpecie HELIDAO Paduanæ
hoc fuit uſitatum, qui HELIDÆUS propinavit in colicis
doloribus.

Electuar. diaphœnicon à zv. ad zvj.

Philon. Romani zj.

quod laxat doloremque ſedat.

Cæterum noſtra delicatula noſtra non perferunt
hos Bolos ſ. Electuaria: propterea conveniunt potius
Pilule ad imitationem RIVERII præſcribendæ: quæ
cent. 2. obſer. 1. & cent. 1. obſ. 63. has imprimis
commendat pilulas.

℞. Aloes optim. zj.

Diagryd. gr. viij.

Laudan. opiat. gr. ij. l. v.

ſex pilul.

miſc. f. l. a.

Similes pilulas cum laudano permiſtas videbitis
apud POTTERUM cent. 3. cap. 27.

Pertinent hæc Pilule STOECKERI, quibus ut ipſe
ſcribit cum ſummo ſuo honore ducem Tarraria cura-
vit in colica.

℞. Aloes ſuccotrin. l.

Pilular. Aloephanginar. zj

Opii

Croci aa. gr. ij.

(pro croco poteſt ſumi

Caſtoreum.)

miſc. f. pilul.

Exhibeantur ſtomacho jeſuno: dolorem n. poſt ho-
ram ſedant & poſtmodum ſolvunt ac faciunt uti dicit
operationem. Si velis ut potentius operentur gr. ij. ij.
ſcammon. eſſent addenda.

Verum perfecta purgantia non ſemper in colica
conveniunt, quin leniſſima plura præſtant quam for-
tiſſima.

Hinc noto uſitatum eſſe Mannam ab zj. ad zſſ.
cum zj. ol. amygdal. dulcium propinari cum juſculo
gallinæ pingui, commendat hanc miſturam RIVER.
prax. l. 10. c. 1.

Singulare experimentum CRATONIS ad ſol-
verendam

in serotum sive umbilicum in regione Lumbi qua-
dam applicanda, quæ intestina prolapsa retrahunt.

Hæc inter eminet emplastrum HOFFMANNI
in meth. Med. cujus descriptionem vobis commu-
nicabo.

℞. Gomm. Sagapen.
Ammoniac.
Galban. aa. ℥iij.
Terebinth.
Cer. Virgin. aa. ℥v. ℥ij.
Magnet. Arsenic. ℥ij. gr. xv.
Radic. Ari. ℥j.

Gummata dissolvantur in Acet. destill. & coquantur
ad formam emplastri: Postea additis reliquis
speciebus fit emplastrum super alutam extendendum
& dorso applicandum: ejus effectum vidi mira-
bilem.

Alias etiam notum est quod convenienter admo-
dum regioni dorfi applicetur *pinguedo ursina* quæ qui-
busdam tanquam secretum & lumbis illita ad retra-
henda intestina.

Loco hujus *pinguedo leporis dorso illita* & hinc
exuvie serpentum superimpositæ admodum retrahunt
& intestina retenta firmant.

Quod attinet *alia remedia*, ut repositis intestinis
peritonæum conglutinetur, sunt hæc vel *interna* vel
externa.

Ad *interna* pertinent omnia *vulneraria*, & ex his
paratæ *potiones vulneraria*, aut *essentia traumatica*, s.
vulneraria: quæ inter eminent *symphytum majus* &
omnes *consolidarum* species: Deinde *perfoliata*: refert
enim SOLENANDER loco supra citato, de quodam *per-
foliata* usu ab Hernia curato.

Herniaria *Plantago* HOLLERIANA, ab HOLLE-
RIO ad Herniam commendatur sive decoquatur sive
pulvis assumatur in Hernia.

Herniaria & *perfoliata* præ cæteris commendantur.
Deinde hic imprimis etiam *vulneraria* plantæ sunt in
usu, quæ inter præstantissima sunt *Plantago*, & *Gerani-
um Robertianum*.

Semen Nasturtii nulli cedit in hoc passu *externe* &
interne usurpatum. Et adhuc Medicus Polonus, qui
pueros Herniosos restituit propinando interius *semen
nasturtii cum vino*, applicando vero exterius frustum
pellis seu cutis anguillæ cum albumine ovi oblini-
tum.

Idem *Semen nasturtii* commendat insigniter FOR-
ESTUS, l. 22. obs. 15, uti etiam FONSECA lib. 2.
conf. 36. qui tanquam expertum hanc describit hernia-
rum Cumm. h. m.

℞. Pulv. sem. nasturt. q. f.
Album. ovi n. j.

miscantur & extendantur super alutam imponantur
ad locum herniæ neque removeatur, donec ex se de-
cidant. Pulvis vero detur mane & sero ad ℥i. cum vino
rubro. Et hanc curam tanquam expertam commen-
dat FONSECA.

Pertinet huc etiam cerotum SCIORII ad herni-
am intestinale similitur ex *semine nasturtii*: descriptio
est hæc.

℞. Gumm. Carann.
Sem. Nasturt. aa. q. f.
subigantur cum
Album. ovi.

F. l. a. Cerotum.
quod impositum herniam intestinale fere sanat. Ma-
xime autem juvare dicit si sumatur singulis diebus
mane & vespere *seminis nasturtii ℥j. cum vino*.

Post semen nasturtii est *Radic. sigilli SALOM.* quæ
ad usum herniæ à quodam tanquam singulare secre-
tum habita fuit: reperitur tamen hoc in FORSTO
l. 27. obs. 15. qui refert de quodam qui dum potaret
tribus septimanis ex decocto radicis sigilli Salomonis
in vino, cutatus fuit à ruptura.

3, Aquæ vulnerariæ destillatæ, vina medicata vulne-
raria, essent. herniariæ: essent. symphyti, s.
sanguis symphyti, flor. hyperici, &c. condu-
cunt.

Pulvis lumbricorum terrestrium & ex his parata ef-
fent. similiter convenit in hernia.

Quod attinet *Externa* sunt eadem *adstringentia*
vulneraria, loco rupturæ aut laxationis imponen-
dæ: Ex vulnerariis uti notum est sunt *Cataplasma-
ta*: (Notitiam vulnerariorum præsuppono ex mate-
ria medica.)

Præ cæteris FABER commendat succum hernia-
riæ cum farina fabarum rupturæ applicatum.

Item *Exuvie serpentum* contusæ & ex his paratum
Emplastrum prodest: quidam suadent rupturæ appli-
candum, utut alii dicant quod regioni dorfi admotum
firmet intestina.

Cerata sunt ex pice navali: huic tanquam corpori
& basi adduntur *Thus, mastiche, sanguis draconis, bo-
lus, armena, viscus quercinus, terra vitr. dulcis, Bala-
stium, terebinth.* & similia.

Balsamum salis gemmæ, seu expertissimum comen-
dat HARTM. descriptio videatur cap. de hernia in
prax. chymiatr. c. 210. quæ tamen est manca legitima
est hæc.

Quando sal gem. ad istum florem est redactum
quem describit HARTM. affunditur ipsi spiritus Te-
rebinthiæ ad eminentiam trium digitorum, digeruntur
ad tempus hinc abstrahuntur de novo affunduntur
& abstrahuntur donec ol. Therebinth. evadat tuber-
rinum.

Hinc ol. Therebinth. abstractum inspissetur ad con-
sistentiam aliqualem, donec in fundo remaneat bal-
samus, qui est verus balsam. salis gemmæ ad hernias
decanatus.

Balsam. sulph. est etiam egregius, misc. cum *empla-
stro contra rupturam*, v. gr.

℞. Emplastr. contr. ruptur.

Pices naval. liquef.

Empl. diasulph. RULLAND. aa. q. f.
malaxent. c.

Bals. sulph. inducat super alut.

F. f. a. Emplastr. applicand.

Præterea ol. *masticum, myrrinum, hyperici & the-
rebinth.* conveniunt.

Ol. vitellorum ovorum, à quibusdam singulariter
commendatur.

Quidam laudant insigniter *emplastrum ex gummæ
cerasorum nigrorum in ol. hyperici* dissoluto adjecto
pulvere, *thuris & masticæ*, & hoc donec fiat empla-
strum, quod applicatur loco rupturæ.

Cæterum ad curam herniæ perfectam nil æque vi-
le est quam *quies corporis* adeo ut *continuum in dorso
decubitus* sit vera herniarum panacea etiam in seni-
bus. Exemplum quod hoc confirmat vide in HIL-
DAN. cent. 5. obs. 54.

Locuti sumus de situ intestinorum mutato eoquo
imprimis quando *Omentum* vel *intestina tenuia* deci-
dunt in serotum vel umbilicum, &c. & dant *Hernias*.
Dicitur etiam fuit quod *crassa non possint prolabi*
ut dent hernias. Nihilominus tamen *singularis muta-
tio est quando intestinum rectum eminet per anum* & vo-
catur

ANI PROCIDENTIA.

Qua fit quando excernendo *feces intestinum rectum*
*in tantum prominat, & extra protrusum hæret ut non pos-
sit rursus sponte retrahi intra corpus.*

Notum alias est, quod in omni alvi excretionem in-
testinum rectum aliquantisper protrudatur, sed facta
excretionem idem intestinum à musculis levatoribus
denno sursum retrahatur.

Quando ergo ista extrusio excedit, retractio ve-

ro deficit tunc oritur affectus, quem vocant *ani pro-
cidentiam*.

Ex his facile patet *duplicem esse originem* hujus ani
procidentia. 1. est nimia aut frequentissima aut vio-
lenta ani extrusio: 2. aut est musculi resoluti defi-
ciens retractio.

**NIMIAM ET FREQUENTEM ET RESO-
LUTAM** extrusionem inferunt non raro quæcun-
que *acria* aut *morficantia* in intestino recto hæren-
tia, quæ omnia istud intestinum vellicant & conti-
nuo stimulant, à quo stimulo continuo irritatum
intestinum se contrahit, indefinenter & foras ex-
truditur, qua protrusione tandem in tantum elabi-
tur, ut non possit denuo retrahi. Faciunt huc im-
primis *tenesmus & dysenteria*, quos non raro comi-
tatur ani procidentia. 2. it; in *Diarrhæis* non raro
supervenit ani procidentia. 3. *clysteres nervos aut
etiam suppositoria* nimis stimulantia inducunt non
raro hunc affectum. Uti videri potestis de hoc PA-
NAROLL. *pentec. 1. observ. 23. stercora dura* aut ex-
crementa *viscida* in intestino recto subfidentia ac
difficiliter excernibilia ut sic dicam continuo stimu-
lo & continua protrusione similiter procidere fa-
ciunt anum. Conatus enim iste expellendi est tantus,
ut per hunc protrudatur intestinum rectum; Quod
similiter fieri potest & solet & non raro in *partu
difficili*, dum parturientes omni conatu & retenta res-
piratione protrudunt inferiora versus: unde cum sce-
tu per anteriora anus per posteriora egreditur, quale
exemplum habet AMAT. *Lust. cent. 1. cur. 93. & GA-
BELHOV. cent. 1. cur. 7.*

Quando ita protrusus est anus, altera causa nempe
musculi impedita retractio antecedit, vel *paralysis
musculi* in specie *intestini recti* à quacunque causa
oriatur, de qua suo loco ubi de *paralysi*. Percussio
seu casus ab alto supra os sacrum, vel spinas lumbo-
rum ubi nervuli derivantur: vel *intestinum rectum
protrusum*, si diutius extra hæreat, ut fibræ mus-
culorum retrahentes laxentur, ac flaccidæ fiant, si-
militer procidentiam Ani sæpius chronicam inferunt:
quoniam excrementa serosa aut aquosa copiosius vel
crebrius per anum excreta intestinum rectum, ac fi-
bras musculorum laxantia similiter ani prolapsum in-
ferunt.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

sunt facilia, per se enim patent.
Causæ: ex antecedentibus facile possumus hariolari:

QUOD AD PROGNOSIN.

Procidentia ani si non subito & repente curetur in-
terdum in periculosum tumorem ani terminatur, in
inflammationem quam non raro subsequitur tandem
Gangrana.

Ani procidentia quæ orta est à *paralysi*, & si hinc
superveniat nimia musculi levatoris resolutio difficul-
ter curatur, quia reposito licet ano, tamen quando
denno excernitur cum excrementis iterum decidit.

QUOD ATTINET CURAM.

Duo primarii indicantur scopi: antus nempe
prolapsus est reponendus; deinde repositus firman-
dus.

Repositio est facilis, sitque imprimis *manuum ope*
quando *indice digito* intrudatur anus, vel quando
luteum cum decocto vel adstringente vel emollien-
te, prout necessitas postulat, humectatum, circum-
volvitur index digitus & ita hoc ipse anus intru-
ditur.

Quod si causæ sint stercora dura aut multa in ano
& intestinis subfidentia necesse est ut hæc prius emol-
liantur, & evocentur, alias recidivat malum.

Si causæ sint *serdes* aut quæcunque acria intestinum
stimulantia, tunc prius est abluendum intestinum fo-

mento abstergente & blande adstringente.

Quando ita repositum est intestinum, patiens exten-
dere debet coxas & crura, hæcque constringere quan-
tum potest, & diu ita retinere jacendo vel supra ven-
trem, vel etiam supra alterum latus.

Si vero adsit *Inflammati*o vel *tumor* aut similia
quamdiu hæc durant tamdiu impossibile est ut resti-
tuatur anus in integrum.

Si adest ergo inflammatio, hæc prius arcenda fo-
tu discutiente ad quos *Forus* usurpantur imprimis *fo-
lia & flores verbasci, meliloti, chamomille, sambuci,
malvæ, violariæ*, quæ coquantur nunc in lacte, nunc
in vino rubro adstringente, nunc in aq. ferrariorum:
h. m.

℞. Flor. sambuc.
Chamomill.
Hyperic. an. m. ℞.
Rosar. rubr. p. ij.
Summitat. abinth.
Melilorian. m. ℞.

coq. in

Lacte, & Vino.

Et hoc decocto anus tumefactus ac inflammatus
subinde fomentetur ac foveatur donec *tumor ac in-
flammati*o cessent. Hinc tandem intrudatur.

Remotis ergo omnibus impedimentis reponendus
est anus: antequam vero reponatur, illinitur ol. *rosa-
ceo vel myrrillorum* superadperso *pulvere gallarum
contrasurum*. His enim adstringitur, denno intestinum
rectum quo minus recedere & excidere possit.

Præterea ut facilius reponatur & firmetur applica-
tur *emplastrum* calidissime aut *ossi sacro*, aut *lumbis*
quod fit ex

Gumm. sagapen.
Opopanac. aa. q. f.
liquefact.

inducatur super alutam, & applicetur quantum fieri
potest calide.

Præterea ad *firmandum anum prolapsum* in suo loco,
convenit etiam *suffusus ex seminibus & floribus Verbasci,
Flor. chamomill. & resina abietis*.

Melior adhuc est *suffusus KESLERI*, quem describit
in suis *centuriis processuum*, quæ fit ex hisce.

℞. Asphalt.
Gumm. succin.

Mastich.

Thuris

Myrrh. an. ℥j.

Pulverisata adhibeantur pro *suffutu* in sella perfo-
rata recipiendo: post quem *suffutum* cum ol. *ovorum*
fovenda aut inungenda.

HARTMANNUS in *prax. chymiatr.* commendat ad
firmandum anum prolapsum asserem quernum bene
calefactum & *Mastiche* illitum cui per quadrante
horæ infideatur.

Loco *Masticis* SALA illinit cum Medulla cer-
vina & simili ratione usurpatur, nam vel solum
serum cervinum, aut etiam *Estrcinum* liquefactum
& ita intestino prolapsio illitum faciliat repositio-
nem & firmat anum, quo minus denuo possit pro-
cidere.

Vel frictetur *verbascum in butyro*, frixa bene tran-
scolentur.

Ceu aliis præferendum remedium habetur *cinis sca-
rabaorum pilularium*, qui intestino subinde prolaba-
ti insperis & hinc istud intestinum denuo repositum
nitere firmare dicitur.

Hi ipsi *scarabei* in ol. *Masticis* bulliti si istud ol.
inungatur specificum est in ani procidentia ex *Hæmor-
roidibus*.

Sicuti si in eodem ol. bulliat. *verbascum* est speci-
ficum ad procidentiam ani ex *Tenesmo*.

Insigniter in *ani prolapsu* conveniunt ne denuo
procidere possit, *sacculi facti* ex

Furfur. m. ij.
Fol. Millefol.
Flor. verbasc. an. m. j.
coqu. in

Aceti
Vini part. æqual.

& applicati insigniter firmant anum, utut postmodum continuo post partum elabatur. vid. GABELHO V. cent. 1. observ. 71.

Loco aceti vel vini aut similis liquoris conveniens est si decoquantur in aqua ferrariorum quæ potenter adstringit & anum firmat.

Si non remaneat, aliud quid subest nempe musculi levatoris resolutio. Unde tunc appropriatis nonnulla Nervina sunt permiscenda, v. gr. Fiat talis Fotus.

℞. Flor. Chamomill.
Anth.
Folior. saliv.
Laur.
Balauft. an. p. j.
Nuc. Cupress.
Gallar. contusar. an. par. vj.
Cortic. mali Granat. ʒj.
coq. in
aq. vel vino Chalybeatis.

applicentur & usurpentur pro fora.

Quod si post repositionem ano firmato remaneat calor aut etiam rubedo in ano, ne ulterius superveniat inflammatio aut simile quid: aq. plantaginis in qua solutum est saccharum saturni blande fomentandus pedes aut loco hujus supradictis fomentis adstringentibus utendum.

Hæc de situ intestinorum mutato. Pergo ulterius secundum ordinem naturæ ad

CAPUT XII.

DE CHYLI DISTRIBUTIONE LÆSA.

Chyli distributio læsa.

Chylus beneficio Bilis & succi pancreatici à scoriis excrementitiis separatus ulterius transcolandus est per crustam intestinorum bombycinam & hinc à vasis lacteis resorptus ac trajectus per glandulas mesenterii derivandus ad receptaculum commune.

Laditur hæc distributio 1. quando nulla fit in intestinis transcolatio, idque duplici ex causa 1. quando obducta & oblitata sunt intestina à copioso mucro crasso ac viscido simulque obducta ora vasorum lacteorum: sic enim excrementa chylosa excrementur ut fit in altera cœliaca specie, de qua superius ubi de cœliaca affectione.

2. Fit læsa aut omnimode abolita transcolatio, quando per diarrhæam aut dysenteriam abrasa intestinum interna tunica, sequuntur hinc inde cicatricule, quibus simul occluduntur Poræ seu orificia vasorum lacteorum in intestina hiantia, id quod fit imprimis uti dixi in dysenteria quæ tenuia affligit intestina. Id quod à SYLVIO aliquoties in sectionibus cadaverum fuit observatum.

Denegatam hanc Chyli transcolationem necessum est ut sequatur Corporis.

ATROPHIA AC TABES.

Atrophia ac tabes.

quæ tamen minoris est momenti, quando ex prima causa oritur, uti patebit ex methodo medendi, sed posterior ex occlusionem pororum seu orificiorum vasorum lacteorum ac cicatricibus post dysenteriam, vel diarrhæam è crassa tunica intestinorum, imprimis tenuium relictis, ullo modo est curabilis, sed tabidum agrum interimit.

Quod si fiat ut jam transcolatus chylus & ad vasa lactea propulsus, propter obstructionem in vasis lacteis

factam non progredi possit, similiter læditur distributio & impeditur.

Hæc obstructio fit imprimis à chylo ipso nonnihil viscido, aut, quod frequentius est, à pituita seu mucro intestinali resoluta, in vasa lactea pulso, ac ibidem denuo coagulato: id quod fit v. gr. post exercitium nimium: dum corpore bene calefacto subito ingurgitur potus frigidus: à calore enim exercitii & motu primo liquefactus mucus ac attenuatus in vasa lactea propulsus superventu haustus frigidi, denuo congelascit & spissescit, & ita vasa lactea ac glandulas mesenterij infarcit.

Quando ergo Chylus in vasis lacteis tale invenit impedimentum & nihilominus tamen continuo novus accedit, vasa lactea insigniter distenduntur, & tunc apparent in mesenterio copiosa vesicula, seu copiosa Hydatides, qualia exempla non pauca observata sunt; propter valvulas in lacteis conspicuas & observabiles.

Quod si vero lactea rumpantur, quod facile fieri potest, tenuissima enim est illorum tunica, tunc chylus infunditur in cavum Abdominis, & fit exinde certa quadam hydropis species, de qua suo loco plura, ubi de Lymphæ motu impedito.

Hoc saltem in loco, occasione obstructionis vasorum lacteorum differenda nonnulla de

O B S T R U C T I O N E.

Mesenterii, Hepatis, Lienis, Pancreatis, & similium vasorum Abdominis.

Notum namque est quod nihil frequentius aut nihil usitatus in morbis chronicis accusetur quam Obstructiones, & infarctus vasorum Mesenteriorum, item obstructiones hepatis, lienis & similes.

Hinc in Schola GALENICA imprimis in praxi & consultationibus nihil frequentius in febribus intermittentibus, in continuis, cachexiis, scorbuto, malo hypochondriaco & similibus ægrorum tortaris & Medicorum scandalis invenitur, quam obstructiones & infarctus Mesenterii, qui fiant aut à pituita viscida aut à succo terrestri melancholico.

Hoc ipsum similiter usu venit in schola PARACELSICA: nam & ibi nihil usitatus est quam loqui de oppilationibus & infarctibus factis à tartaro hinc inde coagulato.

Cæterum sicuti qualitates occultæ Physicorum merito dicuntur Asyla ignorantia illorum, ita simili ratione dicere audeo, quod etiam tales in Abdomine viscerum obstructiones sæpius sint pallium, quo ignorantiam suam palliare solent Medici.

Ob id non pauci Praefici Moderni solent dubitare, an revera dentur tales obstructiones viscerum quales accusantur?

Videatur de hoc dubio An scilicet verum sit, quod dicunt de his obstructionibus. HOFER. in Hercul. medic. p. 139. in HORS. lib. 4. obs. 47. p. 239. & 240. ubi recte dicit HORS. T. U. S. postquam dubitasset de obstructionibus, quod plurima symptomata vulgariter adscribantur mesenterii obstructionibus, quæ tamen sæpius habent aliam originem.

Cæterum duo sunt imprimis: Primum quod probabilem reddit hanc opinionem: alterum quod eandem facit inculpabilem.

Probabilem reddit hanc de obstructionibus opinionem, quoniam in istis morbis chronicis, quæ plurima symptomata molesta sint ac percipiuntur in abdomine, etsi alia loca sint affecta, semper abdominis passiones præcedant aut connexæ sint cum vitis abdominis. Unde facile possunt persuaderi, simpliciter esse in mesenterio talem obstructionem & infarctum.

Alterum quod reddit inculpabilem est, quod fons per Anatonem non adeo possit detegi: Cum enim supponant infarctum vasorum capillarum quæ ordinario

rio post mortem connivent & aperiantur clausa, tunc post mortem nulla satis accurata inquisitio potest institui: sed potius hos ut & alios Medentium errores regit terra.

Certe in iis vasis aut visceribus, quæ continuo liquorum transitus abluunt v. gr. in venis & Arteriis cum vasis Lymphaticis & lacteis Hepate & Liene, &c. Obstructio talis fieri nequit sine liquoris permeantis stagnatione & collectione hinc partis tumore aut ruptis vasis, liquoris contenti extravasatione, quæ mala tumor aut extravasatio, &c. semper & necessario comitari debent veras obstructiones.

Res ut pateat accuratius res imprimis concipiendi meatus, in quibus supponitur fieri obstructionem.

1. Sunt vasa sanguifera arteria & vena, quæ inferunt & referunt: 2. Lymphatica quæ ex uno loco inferunt in alium.

3. Sunt pori ac medius partium continentium per quos continua est liquorum trajectio; primario quidem Viscerum Hepatis, Lienis, Pancreatis, Pulmonum, Renum: secundario, Glandularum: ac tertio partium carnosarum.

Si in his debet fieri obstructio, tunc sane necesse est ut semper aut adit tumor, aut adit liquoris in motu impediti extravasatio.

1. Quidem in vasis sanguiferis, ubi est in aliquo vasculo obstructio, necessario impeditur sanguinis motus. Hac in parte impedito, primo fit sanguinis in ista parte stagnatio, ex stagnatione partis Tumor, tandem vasculorum capillarum ruptio, iis ruptis sanguinis extravasatio, & sic necessario inflammatio: stante continuo sanguinis circulo; five fit impeditus motus in Arteriis, & tunc adest continua pulsatio, five in venis, & tunc est renitentia & distensio.

2. Vbi in vasis lacteis & Lymphaticis, fit obstructio, similiter fit motus Lymphæ impeditio, ita ut aut non refobeatur Lymphæ ex parte: Unde hæc in parte coacta dabit tumores serofos: sin vero absorpta sit acceleret soler Lymphæ in his venis, à qua Tumor f. Obstructio. Tunc enim à Lymphæ stagnante fit vel vasorum distensio, ruptio, & ita Lymphæ necessaria effusio.

Lymphæ ista si effundatur in cavitatem quandam corporis notabilem dat Hydropem particularem v. gr. Hydrocephalum, Hydropem pectoris: Palpitationem Cordis ex aqua Pericardii abundante. Ascitem partium abdominis & similes aliàs Hydropes particulares.

Vbi vero sit Lymphæ effusio in partem solidam, non tamen ista pars instar spongiæ intumescit, sed sunt exinde tumores aequos pro varietate Lymphæ varii.

3. Obstructiones, quæ dicuntur in ipsis visceribus aut partibus continentibus fieri, dant in suos tumores.

Cum enim meatus & pori eorum sunt in hunc finem constructi ut aliquid transeat, non potest non fieri interdum liquoris pertransuentis stagnatio: Unde pars necessario intumescit, & tumefacta degenerat in Abcessum, aut ubi materia stagnans inspissatur ac indurefcit, sunt tumores duri indolentes & ad tactum renitentes, qui in partibus sanguineis vocantur Scirrhi, in partibus vero glandulosis vocantur Struma & Scrophula.

Talis induratio fit imprimis ab acido subsistente; aut in sanguine crasso aut Lymphæ viscidore in quocunque loco obstructo, ubi sensum sensumque partes subtiles avolant & evanescent, quæ ipse aliàs temperabunt acidum, his discussis materia sensum inspissata à restitente acido coagulatur & induratur.

Quod adit tale acidum in scirrhis & scrophulis patet ex eo: quod si inconvenienter tractentur hi tumores, ubi eorum acidum vitiosum contrahit effervescant, ita ut exinde interdum ejus acore degenerent facillime in caneros exulceratos, tam scirrhi quam scrophula. Hinc adeo necessum est ut sumus ac-

curati in cura tumorum Mammarum: quorum glandula Scrophulosa ut dicam ita, facile dant cancerum.

Ex his patet quid habendum sit de Obstructionibus.

Nempe Universaliter nullo modo negandas esse obstructiones; hoc enim esset absurdum; sed abusus tantum tollendus & imaginariis istis obstructionibus superstructis morbis aliud quærendum fundamentum.

Nam & ductus cholidochus, non minus quam ipse ductus Pancreaticus sæpius reperiuntur infarcti, tubuli renum, item oscula vasorum lacteorum, ubi hiant in Intestina similiter sæpius sunt infarcti, Mesenterij obstructiones esse repertas una cum glandulis ejus induratis, subsequente corporis macie, similiter hinc inde profant exempla & plurima practitorum experimenta loquuntur.

Scirrhi denique omnes necessario præsupponunt obstructionem.

Verum in Intermitentibus Febribus, in cachexiis & similibus morbis sæpius omnino nihil adest quod obstruat: quod si vero in his morbis tandem superveniat tumor viscerum v. gr. ut quando quartana superveniat scirrhus Lienis, aut lster scirrhus Hepatis Hydropis prodromus: tunc Questio adhuc est de tali tumore & præsupposita vera obstructione, an sint causa ac radices morbi talis, an vero potius sint producta morbosa, seu talia quæ morbo jam facto superveniunt tandem. Videbitis aliqu. experientiam quod in talibus morbis chronicis aut nunquam aut rarissime in principio adint tales obstructiones & tumores: sed quod hi ipsi potius affectus superveniant tantummodo morbis istis Chronicis, adeo ex morbo fiunt, non vero ex his morbi.

Quod attinet Scirrhus in his integer quidem ramus aut viscus aliud omnino opplatatur & communissime ramus est qui in talem tophum cogitur.

Sic fit totus quidam ramus ex vena porta in Hepate: aut si quidam ramus ex splene: aut si glandula Mesenterij & colli scirrhesunt, tunc totus iste ramus aut glandula inepta fit suo usui: Unde dum nulla amplius fit trajectio scirrhus generatur, quem nullus tumor, nulla inflammatio subsequitur.

De his ergo obstructionibus aut morbis, qui ex Obstructione oriri dicuntur, optimum est judicium LINDANI in Colleg. super HARTMANNUM Cap. 166. de Mesenterij inflammatione §. 2. & 3. Ubi de hoc affectu ita loquitur.

Credite hoc mihi, nam faciet vos Praxi videre: illi morbi, & vitia quæ passim obstructionibus Mesenterij aliorumque viscerum attribuuntur sunt revera effecta ventriculi imbecillis, & non bene habentis, laborantis scilicet cruditate vel corruptione imprimis acida.

Utinam hoc Medici discerent, ut postquam tot purgationibus nihil profecerunt, cogitarent non esse obstructiones Mesenterij: dein potest aliquid magis insanum esse, quam velle tollere obstructiones purgantibus? præterea in cadaveribus nunquam reperietis Mesenterium obstructum nisi simul scirrhum & corpus longitudine mali emaciatum, uti totus sanguis mire corruptus scirrhum, Mesenterij & obstructionem generet. Quid iis purgantia proderint; Corrigite ergo ac roborate. Ventrículum, corrigetis sic omnes obstructiones, & tolletis omne malum.

Natura caute satis providet ne vasa Mesenterica possint obstrui; scilicet accuratissime filtrando chylum per filamenta bombycina. Unde videmus chylum per venas lacteas instar limpidissimæ aqueæ materiæ transire, adeo ut potius spiritus lacteus si ita loqui liceat transeat quam aliquod corpus.

At vero quomodo ibi fieri potest obstructio, præ-

fertim cum pateat minimos ramos definire in ampliores: Verum obstructio est metuenda, ubi ex majori in minus vas deferatur: Ego, inquit, tales *Obstructiones*, *Affectus Melancholicos*, *Hypochondriacos*, &c. Caro curato *ventriculo*.

Et sane rem ita se habere confirmat quotidiana Experientia. Certi sitis quod nullum reperietis morbum Chronicum, in quo non primaria morbi radix semper hereat in stomacho ejusque vitata digestionem. Unde vitiosa imprimis acida natura salinarum tantum non in omnibus Chronicis reperietis morbis.

Unde etiam basis curandarum talium morborum consistit in Vomitoriis, quibus & Febres Intermittere & Malum Hypochondriacum, & omnes affectus Melancholicos, Cachexias itidem necessario sunt primitus aggredienda.

Hinc postmodum propinari solent remedia vel talia quae sapores vitiosos imprimis acidos absorbent, qualia sunt Martialia & saturnina, quae, uti notum est, in his affectibus utrumque faciunt paginam.

Aur denique propinentur Medicamenta, quae impregnata sunt *sale alcali*, aut *fixo*, aut *volat. acris*, aut *volat. oleoso*, qualia sunt v. gr. *Aromata Antiscorbutica*, *Aperientia*, dicta temperantia, &c.

Quae conveniunt, non quatenus aperiunt, hoc enim est contra Martis naturam: potius adstringit, & omnia ex eo parata saporem habent adstringentem: Sed potius quia sapores acidos s. uti vocat HELMONT. sylvestria salia, imprimis in prima corporis regione, aut absorbent, aut etiam contraria facultate salina precipitant & alterant.

Incipiam de Marte, qui, uti notum est, in his morbis est anchora sacra: Unde etiam solemus ablegare aegros ad *potum acidularum*, id est, ad aquas quae impregnatae sunt primo Ente martis. *Martialia* enim in his morbis conducunt. Jam vero Mars per se semper adstringit: Unde etiam lac ferratum & potus ferrati in Diarrhaea & Dysenteria conveniunt, qui ipsi tamen etiam in Malo Hypochondriaco propinantur.

Per se semper Mars adstringit, & gustare omnia ex Marte parata, sive sint sicca, sive liquida, semper reperietis quod apertam habeant adstrictionem in lingua. Dum ergo per se semper Mars adstringit quoniam modo tanquam aperitivum adeo potest feliciter propinari in talibus malis?

Idem dico de Saturno: Saccharum Saturni enim convenit in morbis Saturni Microcosmi s. splenis, adeo ut certum sit, quod in *malo hypochondriaco* cum rumore splenis conjuncto sit egregium remedium saturni saccharum, item in scorbuto. Gustate saccharum saturni & aperte aluminositatem & adstringentem dulcedinem gustabit.

Quare ergo convenit in talibus morbis ab oppilatione derivatis? Aliud quid sane subest. Primus nobis aperuit oculos HELMONTIUS in *Paradox.* cujus vestigiis laudabiliter insitit TACHENIUS in *Hypocrat. Chemic. p. 28.* ubi agunt de Marte: qui dicitur totus in eo, ut ostendant Martem per se semper adstringere; probant autem natura ejus: esse enim dicunt corpus terrestris texturæ, ut promptissime se insinuent acida salia corrosiva, ita ut promptissime in ipso absorbentur.

Hæc vero salia absorpta, dum agunt in ejus corpus fixum terrestre, omnem suum vitiosum saporem & omnem excessivam qualitatem omnino exuunt & deponunt: id quod moderni mutationi texturæ particularum attribuunt: Quando ergo à tali assumpto Marte (de Saturno etiam intelligendum) hoc ipso per se adstringente, id verum, dum ad eum prompte accurrunt salia vitiosa, acida, austera, pontica, vitriolica, & quæcumque sunt, in ejus corpore figuntur & absorbentur) quod postmodum foeces nigrae coloris atramentitii à tali subjecto egerantur.

Cum vero hæc ipsa *salia vitiosa* morborum Chronicorum auctores oriantur imprimis ex *vitiosa stomachi digestionem*, loco laudabilis, qua debent transmutari in chylum saluum volatilem degenerant ac transmutantur in liquamen viscidum aut fixum, aut eadem cum alio vitioso sapore imprægnantur, facile patet quod in talibus morbis & qui obstructionibus attribuuntur prima radix s. origo ordinariæ sit in *Stomacho*.

Propinatis Martialibus in talibus morbis subeuntur Medicamenta dicta *Aperientia*: quæ inter eminent *Antiscorbutica* quæ ipsa constant sal. volat. de natura Alcalium, aut moderato aut temperato ut sunt *ulneraria*; aut acriori ut sunt *Antiscorbutica*, Talia conducunt in talibus morbis chronicis non quod penetrent dictas obstructiones, sed quod sua natura salina volatili contraria sint vitiosis salibus in stomacho & primis viis & hinc in ipsa Mass. Sang. ubinde aberrantibus.

Unde hæc ipsa salia aut precipitant (nam alcalia omnia precipitant acida in genere) aut eadem alterant aut in ol. terrestr. transmutant, aut denique in novum plane saporem alterant.

Præter hæc vitia in istis morbis chronicis vitio stomachi pronatis, simul videre est, quod non raro ex vitiosa stomachi digestionem ipsa quoque Mass. Sang. vitioso muco crassa ac viscido sit imprægnata.

In talibus subjectis si Ven. secta mittatur sanguis (quod rectum sit non dico, præsuppono saltem) observatur ut plurimum supernatare sanguini extravasato, mucus quidam albicans sublividus, spissus, aut multis modis vitiat, qui revera nihil est aliud quam chylus vitiose digestus, qui cum non possit commode fermentando Mass. Sang. assimilari, sub forma talis succi ac mucaginis vitiosi ipsi confusus inest, ac tales morbos chronicos antequam corrigatur ac evacuetur adeo contumaces reddit.

Dum ergo ab his *Martialibus* & *saturninis* remediis absoluta sunt salia vitiosa in his morbis conveniunt salia tam Animalium quam vegetabilium volatilia, quæ hæc salia alterant & simul istam vitiosam mucaginem vitio stomachi enatam attenuant, nonnihil resolvunt ac fluxilem faciunt ut facilius corrigi aut evacuari, aut tandem sanguini assimilari possit.

Unde etiam *Purgantia* præter hæc assumpta conveniunt, imprimis ad detergendum, ut, quantum fieri potest crassos ac pituitosos succos evacuemus, in quibus usurpantur talia quæ eadem incidunt, ac visciditatem corrigunt.

In Genere ergo remedia, quæ in morbis chronicis, aut ut tantum communi sensu loquar, quæ conveniunt in obstructionibus ex acido natis & morbis chronicis, &c. Illa sub una generali nota possunt contineri.

Talia quæ obstructionem respiciunt sunt sequentia: 1. Notæ sunt quinque radices aperientes, dictæ, ut sunt radix Apii, Asparagi, Foeniculi, Petroselinici, ac Rusci, his adduntur imprimis rubia tinctura est egregia diuretica. Radix Gentianæ, Armo-raciæ, Cichorei, Taraxaci, (sal volat. egregie con-tans) Ari, Chelidon. major. Graminis, Filicis, Fragar. Curcumæ, Afari, Pimpinell.

De *Apero* situm & certum est HELMONTII Experimentum quod in *substantia aut vino bullita sit vomitorium, in aqua vero bullita sit diureticum*, & *curativum Februm* egregium, testibus ZVOLLER & ANGLIS inter simplicia conveniunt omnia *Antiscorbutica*, uti sunt imprimis *Cochlearia*, *Nasturtium*, *Piperitis*, *Flammula Iovis*, *Trifol. aquaticum*, *Fumaria*, *Abinthium* & similia. Præterea conveniunt *Marrubium*, (in *scirrho hepatis* & *Lienis commendatum*) *Hysopus*, *centaur. minus*, *Carduus benedictus*, *Agrimonia*, *Chamaedrys*, *Scelopendria*.

De *Floribus Genista*, item *Taraxaci* res est nota. *Semina calida minor* uti vocant: item *Semen Sinapi* egregium in *scirrhis* it. *Eruca*, *nigella*, *Danci* & similia.

Perficaria quoque apud Modernos magna est estimationis.

His jungitur etiam quam vocant ITALI *Milzavellam* quæ est nihil aliud quam *Species Galioisidos minoris*.

Item *Lingua Cervoia*, *Cicuta*, nam *radice cicuta* quidam curavit *obstructionem Epatis*, pulvere ejus à ʒʒ. ad ʒij, propinato: *decoquitur* etiam & decoctum adhibetur.

Sabina non mulieribus solum est dicata, sed etiam infarctibus, quos vocant viscerum.

Potro *Gummi Ammoniacum* & omnia *Gummata Sagapenum*, *Galbanum*, admodum conveniunt in his morbis; hæc enim abtergunt & resolvunt pituitam vitream seu mucaginem acidam hincinde Intestinis & stomacho adnatam.

Notæ sunt *Pilula de Ammoniac. QUERCETAN*, quibus præferunt *Pilulas SYLVII* ex *prax. med. l. i. c. 7. §. 2.* ex his gummatibus paratas, quæ multum contribuant ad evacuandum in his morbis. Compositio est hæc.

ʒi. Gummi Ammon. vel Galban. cum aceto præpar. ʒʒ. Mastich. elect. ʒj. Trochisc. alhand. Resin. scam. aa. gr. xxv. misce. F. l. a. Pilulæ.

Quarum aliquot capiat æger mane jejuno stomacho.

Et certum est quod *Gummi Ammoniacum* in *scirrhis* viscerum & similibus ab infarctu vero ortis affectibus nullis aliis cetera remediis: potest sumi in forma pilularum, vel saltem potest purgantibus addi: vel ex *virid. aris* & *Gummi Ammon.* destilletur spiritus acidus volatilis & penetrantissimus: vel quidam recipiunt spirit. virid. aris & in eodem dissolvunt vel extrahunt Gummi Ammon. & vocant *Essentiam Gummi Ammon.* quæ est egregia.

De *Essentia* & *Extractis* noto, imprimis in iis parandis imitandum esse *Angel. SALAM.* qui ex succis inspissatis per spirit. proprios parat *Essentias*. v. gr. *ex succo baccar. sambuci* inspissato affuso *spirit. Flor. Sambuci* vel *Baccar. sambuci* sit egregia *Essentia* contra *Erysipelata*. Ex *succo fumarie* inspissato cum *spirit. fumarie* paratur *Essentia Antiscorbutica*. Idem fieri ex *Antiscorbutico Nasturtio* & *Cochlearia*.

Nam ut videtur, vis consistere in sale volat. quod in superficie videtur hæere notum tamen est, quod plus insit salis fixioris, ut ita dicam, quod mediante fermentatione proleat ex crassiore materia vinculo: Unde si affundatur spiritus cochlearie per fermentationem factus succo cochlearie inspissato etiam sit egregia essentia cochlearie nam sal in succo fixius magis ita protrahitur in lucem; Dicunt quidem non esse fermentanda ejusmodi vegetabilia Antiscorbutica quoniam avolet sal volat. maximam partem: Sed hoc nihil est.

De Martialibus remediis, cum Marte & saturno in hoc tantum conveniunt, quatenus absorbent salia vitiosa, eaque cum foecibus nigris eliminant in eorum præparatione attendendum, si nimis acidis præparantur nullius esse virtutis & efficacis: Mars enim fermet acido saturatus extra corpus, instar pulv. tantum jacebit in corpore & quomodo assumptus fuit, prodidit.

Unde *Crocus Martis sacherinus*, qui sit quando lamina ferrea illinitur acido spirit. vitr. vel ol. vitr. seu spirit. sulph. stigmatæ, quod illam corrodit in crocum, nullius est præcii, utur sit basis pulv. cache-

ctici QUERCETAN. Nam à spirit. sulph. acido Mars, ita est saturatus, ut neq. aq. fort. quidem attingit eandem: unde nec in corpore potest dissolvi.

Ad præparandum Mart. minus conveniunt spirit. Minerales quoniam sunt nimis acidi & corrosivi, ut Mart. adeo imprægnent & corrodant ut instar terr. mortuæ hereat in corpore nec superari possit à fermento stomachico.

Quare melius sunt Martialia medicamenta cum talibus quæ stomacho nostro sunt amica & convenientia, & quæ superari possit à fermento ejus ita ut solutus mars tantum à salibus vitiosis corporis saturetur.

Unde commode per succos vegetabilium succum pomorum *Bosdorfianorum*, *Cydoniorum*, *Musum*, *Acetosæ*, & *Acetoselle* paratur. His enim solvitur mars, hinc inspissatur, postmodum in quocunque liquore dissolvitur: Et hoc modo fit *Essentia* vel *tinctura Martis*, quæ nullo modo reluctatur digestionem.

Tinct. Martis cum spirit. panis parata est egregia. Hoc itidem observetur de *Croc. Mart.* aperitivis, non paucis, saturatis cum acidis.

Optimus modus est, si mars irroretur cum aq. appropriata: vel ut vult PANAROLL. cum aq. vel succo cichorei: sic enim fit ut acidum Martis proprium, solvat corpus in crocum: Mars ergo ita à proprio acido corrosus, non est saturatus ab alio & propterea magnam obtinet vim salia in corpore sylvestria absorbendi.

Quid dicendum de croco Martis aperitivo cum salibus? Fit lixivium ex salibus vegetabilibus fixis; hoc lixivium affunditur Marti, unde mars corroditur in croc. Martis aperitivum cum salibus. *Vix laudem meretur*: propterea quoniam salia ista fixa in lixivio agrediuntur Marrem & dum aq. solvit proprium Martis acidum, salia fixa se uniant cum acido & ita abeunt in tertium saluum nullius usus. Nam hoc tertium saluum cum in se sit saturatum neque acidum neque alcali cortiget, & ita crocus Martis aperitivus cum salibus vix laudabilem habeat in corpore usum.

Sed hæc tantum mea est conjectura, an vera sit consulenda experientia?

Substituimus in remediis ad obstructiones viscerum veras directis, aut iis quæ à vitio stomachi ortis in obstructionibus laudantur.

Recensui ea quæ ex regno vegetabili desumuntur, & progressus factus ad regnum Minerale & de Marte dictum quod semper adstringat per se, aperiat per accidens, hinc opus esse ut caute præparatur paucissimis acidis vid. PANAROLL. pent. 5. obs. 32.

Præ aliis præparatis nota est *tinct. vitr. Mart. ZVOLLERII*, quæ à multis in magno habetur pretio: Verum hæc ipsa plus operatur ratione salis Essent. tart. quam ratione vitriol. Martis: Ex eo quoniam vitr. Martis jam proprio acido saturatum parum aut nil in hac tinct. confert. Unde huic vel simplicissimam satis tamen efficacem tinctur. longe præferre vellent.

Modum ad has simplices sed non inelegantes tinct. Martis parandas, describit DRAVIZIUS in *tr. scil. 3. de dolore ventris scorbut. tinctura & extract. Martis* legitime paratæ certe mirabilia præstant.

Notum est quod etiam fiant *vina Martialia* sine extinctione sive infusione; it. aq. in quibus extinguitur chalybs calefactus. Nam *vinum extinctionis chalybis* imbibendo secum minerales corporis Martial. partes, exinde vim egregiam acquirit imprimis in *affectibus splenis*, in *Infarctibus* nempe *ejus & scirrhis*.

Hinc notum est istud quod dicitur, quod canes Fabricorum ferratorum, dum potant aquas ferratas, ferre careant splene: de quantum aquarum ferratarum vi in antea tumentem & scirrhosum splenem. vid. MAIOR, *tr. de chir. inf. inf. p. 188.*

Gratius est vinum, in quo vel extinguitur vel infunditur

funditur chalybs, volatilis enim & subtilis vini acor nunquam intermitit, quin rodendo Martem ejusdem subtilem crocum in se absorbeat. Hinc si addantur nonnulla vegetabilia appropriata v. gr. *Cochlearia, Fumaria, Absinthium, Chelidonium majus (minus) Feniculum, &c.* cum *cinnamomo* & *zingibere* exinde evadet *vinum Medicatum Antiaceticum*.

Pergo. Post Martem est *saturni sacharum* quod uti notum est, egregium in affectibus Chronicis hypochondriacis, & aliis qui vulgo obstructionibus attribuntur.

Ex hoc *sacharo saturni* Methodo consueta fit spiritus, quem vocant *spir. saturni* & multi insigniter in splenis commendant affectibus. Sed sub hoc spiritu insignis later impostura, est enim nihil aliud quam spiritus vini regeneratus ex aceto cum quo paratum fuit *sacharum saturni* quod certum est.

Fiunt etiam *Cryalli ex minera saturni* cum *spiritu nitri*, qui *Cryalli* præter hoc, quod in *Febribus ardentibus*, item in *Peste* egregium præbeant refrigerium, ut cum vulgo ita loquar, etiam in affectibus chronicis Hypochondriacis & hinc ortis Melancholicis præ cæteris conveniunt, & etiam hos in stomacho radicatos affectus & obstructionibus falso tributos insigniter curant & sanant.

Inter regnum animale, Minerale & vegetabile est tartarus ejusque sal. fixum privilegium ad resurrectionem metallorum. De hoc notum est quod ad illud Medici tanquam ad sacram anchoram confugiant in Morbis Chronicis ubi imprimis laborat *stomachus*.

Verum *Tartari* & ejus *Cremoris* ut & *crystallorum* aciditas, non paucis est suspecta, ut in se insignem vim habeat incidendi, attenuandi & resolvendi, prætereaque urinam ciendi. Ut ergo istam suspectam aciditatem temperent convenienter solent admiscere sal. tart. proprium, vel addunt ocul. 69, aut similia subiecta quæ vim salinam acuum, aciditatem vero nonnihil temperant.

Sic si solvantur *Cryalli tartari* in *aqua simplici* & solutioni indatur *sal. tartari* proprium, ut probe se uniant & postmodum inspissentur fit *sal digestivum salsum* egregium.

Similis naturæ fere est *tart. vitriol. it. tart. nitri*. BARTH. in *tr. de respiratione* quam vocat expertum alexipyretum.

Cum his similitudinem habet *arcantum duplicatum* MUNSICHTI, factum ex alcali nitri saturatum nonnihil à spiritu vitrioli: Cæterum præter vim antiscorbuticam insignem antihypochondriacam, antifebrilem vim obtinet ad somnum inclinandum: ratio hujus rei videtur hæc, quod nempe sal alcali nitri, imbibit nonnihil de Sulphure vitrioli fixo anodyno, ut & parum fit: ab hoc videtur derivanda vis ejus ad blandum conciliandum somnum.

Redeo ad Tartarum; Tartarum in substantia bacteris usurpatum habuimus.

Sequitur quando destillatur in spiritum. Verum parum dat spiritus propter copiosum oleum, hoc ut ut fit egregium remedium, tamen cum constet ex sal. vol. per acidum proprium inspissato & in oleiforme corpus redacto, potest imminui, si addatur corpus alcalisatum, quod imbibit aciditatem nimiam, quo spiritus & sal. vol. tart. eo promptius in destillatione prodeat.

Spiritus ergo tart. non communis phlegmaticus, sed *rite volatilis* est excellens remedium in omnibus obstructionibus tribus affectibus. Est de natura salium alcalium volatiliū saponariæ virtutis & qui abstergit quascunque sordes in corpore vitiose enatos.

Præterea quodcumque acidum præcipitant istudque per vias urinarias ablegant.

Melior fit spiritus si destilletur ex fecibus vini, uti in superioribus monui. Imo qui recte scit tractare

feces vini, is rectificando spiritum simul accipit egregium sal. vol. saporis urinosi, quod instar glaciæ incrustat alembicum, uti ego vidi.

Superius etiam aliquoties commendavi *Spiritum carnationum ex tart. nitri & Spir. vini*, qui est expertissimus in Chronicis affectibus, imprimis in Hypochondriacis: sed circumspicte præparandus, si debet fieri legitime & nisi recte procedatur omnia distingit. Mira vide quæ hic præstitit.

De *sale tartari* notum est, quod si quid aliud sit egregium incisivum. Verum cum sit fixæ naturæ & reluctetur stomachi digestioni, ob id melius est si volatilisetur: Sal tartari enim fixum volatilisatum est succedaneum liquoris Alkahest HELMONTII, ut ipse fatetur in *tr. de Febribus*, inquit: si non possumus pervenire ad arcanum hoc, &c.

In spiritu vini hæret medium volatilisandi nonnihil sal. tartar. & fit *Balsamum Sarsaparillæ* PARACELSI, arcanum in ulceribus, de quo vid. HELMONT. *tr. scabies & ulcera*.

Notum est quod vegetabilium *salia fixa, Gemis, Fraxini, Absinthii, Cardui benedicti*, & similia, in specie admodum conveniunt in his affectibus ab obstructionibus vulgo natis: salia enim fixa hæc sua saponaria & absteriva natura, uti quælibet alcalia, quæcumque acida infringunt: Verum cum, ut superius dixi, reluctetur stomacho, & obnuntur digestionem ob id loco harum fixarum potius propinanda sunt *salia volat.*

Quæ inter eminet *Spiritus sal. ammoniaci* volat. hic uti quascunque *Febres intermittentes* certo sanat, ita in morbis chronicis Hypochondriacis, scorbuticis & cachexiis pauca habet similia remedia. Paratur quando sal ammoniac adjungitur sal quoddam alcali, sive fit sal. tartari, sive cineres clavellati sive calc. viva sive quodcumque sit: tunc enim acidum sal commun. in sal. ammon. conjungit sese cum alcali fixo & dimittit ex se alcali volat. scil. spiritum urinæ.

Fit enim sal ammoniac. quando ebullit sal commune cum urina humana: nam sic sal commune imbibit sal. volat. urinæ & sic fit sal ammon. Jam vero omnia acida lubentius sese jungunt, & uniunt cum salibus fixis quam volatilibus, quando ergo additur alcali fixum acidum salis communis: illud sibi unit & dimittit ex se sal. volat. & fit spir. sal. ammoniaci volatilis.

Si calc. viv. & sal. ammon. addatur sulph. potest præparari spiritus sal. ammon. rubicans instar sanguinis & qui in resolutione in se nonnihil habet sulphur in affectibus pectoris conjunctis forsan non Inelegans.

Urinæ sal. vol. est in spir. sal. ammon. Nam *urina humana* ad chronicos hos affectus, utur sordida, est tamen expertissima, vid. SOLENNAN. *conf. 12. sect.* qui dicit quod rusticis & agrestibus hominibus in obstructione Hepatis & Lienis harumque partium tumoribus sæpe potandam dedit urinam propriam idque magno ac felici cum successu.

Melius autem est si etiam præparatur ex urina immediate *spiritus*, aut mediante sal. ammoniac.

Hoc sal. ammon. si rite conjungatur cum ol. destill. (quæ sunt salia volatilia concentrata à proprio acido) omnia coagulat in butyream massam, & exinde sicut salia volat. oleosa, de quibus nullus dubito quin multa audivistis secundum SYLVII experientiam.

Dico spirit. sal. ammoniac. coagulat. ol. destillata: ratio est quia in ol. dest. adhuc copiosum acidum: sunt enim uti dixi, nihil aliud quam salia volat. concentrata ab acido pauco. Unde destillata dant spiritus ardenes. Cum ergo sit in his acidum conjungit se spir. sal. ammoniaci, & fit tale corpus butyream.

Cum perventum sit jam ad regnum animale, ratione urinæ, notum est quod *Splen bovis* insigniter commendatur in affectibus *hypochondriacis, splenicis & Hepaticis*, & exinde paratum decoctum vel *Essentia splenis bovis: Decoctum ad morbos chronicos* habet QUERCETANVS in *pharm. Essent.* HARTM. & ZVOLFBR. *Essentia splenis bovis cum Spiritu Fumaria, Melissa aut spir. cochlear.* parata, præter usum *Antiaceticum*, experta est in morbo *virgineo ex obstructione mensium* ortos: est enim expertissima in provocandis mensibus: si conjungatur cum *Essentia Martis aperitiva* legitime parata fit egregium remedium in affectibus Chronicis & Hypochondriacis vulgo obstructionibus attributis: item *ex suppressione mensium* natis.

In regno Animalium etiam sunt *lumbri terrestris*, qui non cedunt aliis remediis in vi Diuretica & aperitiva. Horum spiritus per putrefactionem paratus vix habebat per remedium in *Arthritis vaga scorbutica* uti etiam in ipso *scorbuto* tantæ est virtutis absteriva, ut potentissime urinas promoveat & hoc mediante salia vitiosa, acida imbibita & præcipitata foras educit.

Rudi Minerva Lumbri contusi infunduntur VINO cum rad. Armoraciæ, aut ipsi lumbri decoquuntur contusi: quod infusum aut decoctum bibitum similiter est egregium in his affectibus.

In his affectibus chronicis medicamentis hisce dicitur aperitivis subinde interponuntur *lenia laxativa*, quæ scil. alteratas & præcipitatas sordes beneficio istorum medicamentorum subinde leniter educant.

Hæc intereminet *Rhabarbarum*, quando blande laxativum & amaritie sua simul nonnihil abstergit. Unde Helidæus PADUANUS facit Pilulas ex *Rhabarbaro pulverisato, & ex Gummi Ammoniac. in aceto dil.* soluto & hæc fuere ejusdem Pilulæ optimæ in morbis cachecticis.

Si quid aliud m. ex purgantibus mediocribus convenit, hoc est Gummi Ammon. Unde *Pilula de Gummi Ammon.* QUERCET. BONTII, aut RIVERII, aut HARTM. paratae sunt satis commendatæ & utiles sicuti etiam supra ex SYLVIO dedi formulam pilularum ex Ammoniac.

Item *mercur. dulcis* in his chronicis affectibus, in specie *splenicis* cum *extracto Hellebori nigri* est egregium; quæ omnia cum sint lenissima uno vel altero grano extracti trochisc. alhandal sunt acuenda hæc forma.

℞. Extr. Hallebor. nigr. gr. xv.
Mêrc. dulc. rit. præp. gr. xij. l. xv.
Extr. troch. alhand. gr. i. l. ij.
c. f. q.
Situp. de Absinth.
F. l. a. Pilul.

(ratione mercur. dulc. assumitur situpus ut melius possint formare pilulæ)

Item pilulis convenienter permiscetur *chalybeata*. Unde potest fieri talis forma.

℞. Extr. helleb. nigr.
Martis an. gr. xv.
Scamm. rosat. gr. iv.
(vel sulphur. perinde est)
Extr. troch. alhand. gr. j.
c. f. q.
Essent. f. tinctur. Martis liquid.
F. Pilulæ.

Item *Gummi Ammoniacum* ipsum est egregium.

℞. Gummi Ammoniac.
in acet. solut. ℞j.
Scamm. sulphur. gr. jv.
Extr. troch. alhand. gr. j.
c. f. q.
Essent. Cathol. purgant.
F. l. a. Pilul.

Forma pulverum debent dari laxativa (dico

laxativa: nam tres aut quatuor sedes sufficiunt, possunt tamen subinde repeti) hi dantur imprimis cum salibus digestivis, v. gr.

℞. Tart. vitriol. ℞. l. gr. xv.
Scamm. sulphur. l. rosat. gr. iv.
Troch. alhand. gr. j.
Ol. dest. anif. gr. ij.
(ratione odoris & saporis)
misc.

F. l. a. pulvis. purg.
Hic pulvis interdum septies, interdum duodecies laxat.

Præscripti aliquando Hypochondriaco colica hypochondriaca laborante hanc formulam, à qua is absque ulla lassitudine cum insigni levamine purgatus fuit.

℞. Aqu. Menth. ℞j.
Gumm. Ammoniac. ℞. ℞.
Tart. vitriol. gr. xij.
Scamm. rosat. gr. iv.
Extr. troch. alhand. gr. j.
Sirup. de pom. reg. labor. ℞. ℞.
misc. F. Potio purg.

Aliàs in forma humida in his affectibus optime fiunt *Noduli*: item *Infusum fol. Sennæ cum sale tart.* Infusum hoc fit rubicundum & omnis terer sapor est correctus.

Obiter moneo nunquam Senna propinanda in quacunque forma nisi addatur stimulus salinus in specie ex tartar. ratio est quia aliàs non purgat, sed tantum adhærescendo parietibus intestinorum dat tormina, si tamen addatur stimulus blandè & benigne sufficienter tamen evacuat.

Infusum Sennæ fit tale.
℞. Fol. Senn. sine stip. ℞. ℞.
Sem. Anif. ℞. ℞. l. ℞j.
(ceu corrigens)
Sal. tart. ℞. j. ad ℞. ℞.
infund. in f. q.
Aq. simpl.
stent in loc. rep. per noct.
Colat. ℞. iij. l. jv.
add.
Aq. Cinam. ℞. iij. l. ℞. ℞.
Sirup. de cichor. c. rhabarb. ℞. ℞.
vel q. v.

Quod attinet *Nodulos* hi ipsi fiunt partim ex *Herbis* f. *Plantis recentibus*, partim ex *ficcis*: Priores sunt meliores, & cum alterantibus, postmodum purgantia quæ possunt permiscetur: non enim omnia purgantia conveniunt ut infundantur, quæ sunt talia quorum vis purgans consistit in parte resinosa, quoniam resinum non attingit aqua. Quorum vero vis purgans consistit in parte mucilaginosâ ea possunt infundi & subministrant suam vim liquore aquoso f. vino.

Sic dabo Exempla: Radix Jalappæ non purgat etiam si totum cantharum ejus infusi haurias: Gummi Gottæ, & similes plantæ resinosæ nihil valent in nodulis. Econtra Radix Esculæ, Helleborus, fol. Sennæ, Rhabarbar. & similia commodissime infunduntur (de Mechoacanina nescio:) hæc enim vim purgantem communicant aquæ, quæ consistit in parte mucilaginosâ.

Dabo Exemplum Noduli ex *Herbis recentibus*.

℞. Herb. cochl. recent. mij.
Nasturt.
Absinth.
Chelidon. major.
Fumar. recent. an. mss.
Radic. Helen.
Armor. ret. aa. ℞. ℞. l. ℞vj.
usque ad ℞j.
Fol. sen. sine stip. ℞vj. ad ℞j.
Radic. Helleb. nigr. præp. ℞vj. v.

Ebul. præp. ʒij. l. ʒij.
violenter n. est propterea m. in hac dosi datur.
Sem. Anis.

Fœnicul. aa. ʒij.
Zingiber.
Cinnamom.
Zedoar. an. ʒj.
Sal. tart. ʒij. ad ʒβ.
incis. & contus.

F. l. a. Nodus putg.

(Sal. tart. stimulan est & menstruum pro purgantibus extrahendis: postea loco ejus addi cremor. tart. sed sal. tart. est melius.)

Hauriatur exinde unus alterve haustus & laxabitur blande corpus.

Si assumentur herbæ siccae, infundendæ tales de quibus non multum, perit in exsiccatione vitium seu sal. volat. Unde Plantæ Aromaticæ, quorum sal. volat. oleosum cum sit fixius ut pote quod coercetur ab ol. commode possunt infundi. Possunt hac ratione infundi *radix Angelica, Fœniculi, Levistici, Helenii; item herba Filicis & Scolopendria, aut potius ex Aromaticis Herb. Majorana, rorismarini, Mentha, Absinthii Asari, Taraxaci, Centaur. minor. Card. bened. & cum his Passula imprimis Corinthiaca*: it. omnia quorum sal. volat. concentratur in proprio concretio.

Semen Eruca, Sinapi, Dauci, Carvi: Bacc. iridem Juniper. & Lauri: & similia, sed pergo.

Hæc sunt interna.

Subinde tamen fit, ut quando in Hypochondriis percipitur tumor durus, aut etiam in Abdominis cavitate est talis tumor tactui renitens, sive sit scirrhus viscerum sive tumor Intestinorum ex mucagine coacervata: in tali casu etiam applicantur *Externa*.

Quæ inter Externa primatum obtinent *gummata, Ammon. Galban. Sagapen. Bdellium*, & similia: item *Emplast. Splenetica* usitata, quæ ut plurimum sunt ex *Gumm. Ammoniac.* cum *succis plantarum appropriatarum*, nempe cum *succis Nicotiana, Mandragor. Cicuta. Radic. Cucum. agrestis, cum succo bryoniae* & similibus.

Nam obiter in eo succi plantarum narcoticarum, ut sunt *Mandragora, cicuta, &c.* singulares sunt ad emolliendos tumores duros scirrhosos. vid. *DORINGIUS tr. de opto. cap. 5.* Hinc in *ZVOLLERO* habetur egregium *Cataplasma ad scirrhos splenis ex Nicotiana* quod videatur in *Pharmac. regia ulr. edit. p. 312.*

Hinc etiam in officinis prostant *Unguenta & Emplast. Splenetica*, it. *Emplast. de cicuta*, quæ malaxari possunt in applicatione cum ol. succini quod expertum est in duris tumoribus in specie abdominis: cum ol. dest. Gumm. ammoniac. Cum ol. hoc malaxata *Emplastræ & unguenta* sunt admodum penetrantia, it. cum ol. philosphorum in tumoribus duris aut ad *scirrhum* inclinantibus.

Profunt præterea *Emplastræ de ammoniaco* alia parata. Item *Emplast. Hæmii ex cicuta & ammoniaco*, quod describit *SENNERTUS cap. de scirrho Lienis.*

Pertinet huc etiam *Emplast. SENNER. de cicuta* quod in omnibus Tumoribus Abdominis est egregium. Descriptio est hæc.

ʒl. Cicut. m. iij.
Flor. Genist. m. j.
Gumm. Ammon. lbjβ.
(quod est basis)
affunde

Acet. destill. S. q.
bulliant donec ammoniacum dissolutum sit
postea colet.

add.
Succ. Nicot. ver. ʒvj.
Ebul. ʒiv.

Itidem leniter bulliant pro
unione. Tandem add.

Resin. pini.
Terebinth. aa. ʒij.
Styrac. Calam. ʒvj.
Myrrh. ʒj.
Ol. de Capparibus.
Ceræ aa. q. l.

F. l. a. Emplastr.

Facit huc etiam *Emplastrum Carminativum SELVII*, quod in se etiam egregium est in hujusmodi affectibus, ubi externa opus est applicatione.

Compositio est hæc. Vid. *SYL. v. prax. medic. l. 1. c. 14. § 8.*

ʒl. Gumm. Galban.
Bdell.

ammon. aa. ʒβ.

Thur. mascul.

Myrrh. rub. aa. ʒij.

Opii Thebaic. ʒj.

dissolv. in

Acet squillit.

Iterumque inspissat.
add.

Ceræ Citrin.

Colophon. aa. ʒij.

Balsam. Peruvian.

Ol. Philosoph. an. ʒj.

Carvi stillat. ʒβ.

Terebinth. venet. q. l.

misc. pro Emplastr.

quod insignes habet vires in duris emolliendis & resolvendis tumoribus.

Alias prostat in officinis *unguentum d. cicuta* quod mixtum cum *aa. gummæ ammon. in aceto soluti* super alutam inductum & applicatum parti dolenti non est inconveniens *BARTOLET. tr. de respiratione* commendat Sinapismum humidum ex Sinapi & urina, quo utitur in Lienis infarctu & ejusdem induratione.

Fit nempe ex Sinapi & urina contusis & applicatis instar cataplasmatum. Non est inelegans, nam sal. vol. urinae potenter penetrat unitum cum sal. volat. sinapi seminis.

Hæc de morbis ex obstructionibus aut veris aut falsis & putatitiis ita dictis, pergo ad.

CAPUT XIII.

DE CHYLI SANGVIFICATIONE, Sanguinisque fermentatione læsa.

Dictum fuit quod deferatur Chylus in receptaculo *Chyl. p. 10.* dum commune: ex hoc, ut notum est infunditur per ductum Thoracicum venæ axillari sinistrae ubi permiscetur nonnihil, ac permiscetur cum mass. sanguinea.

Ex vena axillari pergit permixtus vel confusus sanguini in dextrum cordis ventricularem ubi aliquale sanguinis recipit rudimentum: defertur ex hoc in sinistram cordis ventricularem ubi ultimam recipit perfectionem.

Intermedio. vero tempore antequam ex dextro pervenit in sinistram ventricularem, intermediat pulmo per quem tractus, sanguis & cum isto permixtus chylus insignem & maxime subitanam alterationem subit ab aere inspirato.

Hic enim inspiratus volatilis debet massam in pulmonibus hærentem tam ex chylo quam sanguine constantem, ut facilius & perfectius abeat in sanguinem, & spiritus vitales volatiles: adeo ut ista aeris inspiratio sit conditio sine qua non potest fieri sanguificatio ejusque spirituscentia.

Chyl

Chyli sanguificationem & sanguinis spirituscentiam fieri per fermentationem præsuppono ex pathologiæ.

Quæ fermentatio an ex solis particulis activis salinis mass. sang. originaliter dependeat, an vero simul concutatur fermentum quoddam salinum volatile in sinistro cordis ventriculo radicaliter stabulans. Theoreticis Physiologis ventilandum relinquo.

Sufficiat fermentari continuo mass. sang. itaque fermentatione chylum successive & repetitis multis circuitibus sanguificari.

Hæc ipsa sanguificatio & ipsa etiam sanguinis fermentatio leditur ex duabus imprimis rationibus.

Vel nempe vitio chyli, vel denique vitio ipsas sanguinis.

Chyli, quando ineptus est ut exinde fiat sanguis; Sanguinis, quando ineptus est ut assimilatur chylo.

Primariam & fere originariam causam querendam esse in chylo per se notum est.

Hinc enim mater *Cacoehymia*, est.

CACOECHYLIA.

Chylus ut ex eo fermentando fiat laudabilis sanguis, debet esse salin. vol. subdulcis & consistentiæ tenuioris lactis, seu potius feri lactis tenuioris, simulque sulph. bilis rubineo sufficienter, licet insensibiliter, propter admixtum acidum quod omnia reddit pallida, tinctus, & hoc ipso sulphur. facilius uniat sanguini & promptius incalcescat, debet etiam chylus legitimus à scoriis feculentis in intestinis esse separatus.

His Tribus ergo ex fontibus dependet *Cacoehymia*, quando nempe.

1. Non sufficienter volatilisatur in stomacho. 2. Quando non rite tingitur à sulphure bilis. 3. Quando non rite seceratur à scoriis.

Præter alia peccata in stomacho maximum vitium est, quando *chylus non recte volatilisatur*: quando nimis est fixus ac viscidus quod eo pejus si sit simul acidus. Hic enim est origo quam plurimorum morborum Chronicorum: Unde tam multi chronici morbi ex stomacho ceu fonte propullulant. Nam tali chylo vitiatum mass. sang. insigniter, imminuitur spirituscentia & fermentatio: deinde tali succo infarciuntur potius partes solidæ quam revera nutriuntur.

Porro cum insigniter varient & *Bilis & succus pancreaticus* facile patet variam m. esse chyli intestinis secretionem, nunc laudabiliorem, nunc pejorem. Unde nunc vitiosus nunc laudabilis chylus mass. sang. transmittitur.

Hæc sunt cause quæ lædunt massam sanguineam vitio chyli.

Massæ sanguineæ vitio leditur *sanguificatio*, quando ipsa mass. sang. deficit à naturali ac debita crassi cuique individuo propria ac peculiari. Nam certum est, unumquemque hominem singularem ac sibi peculiarem obtinere; mass. sanguineam quæ proprietates & singularis crassis ex particularum seu principiorum naturalium componentium varietate & crassi resultat. Unde tam multæ syncrasie, Idiosyncrasie & proprietates emanant.

Crassis massæ sanguineæ dependet, uti dixi à particularum naturalium eam componentium ad se invicem habitudine, cujus fundamentum & radix jam à prima corporis formatione oritur, & jam à parentibus quodammodo in fœtum transplantatur. Uti enim dispositio morbosa communicatur à parentibus, ita simili ratione crasseos naturalis constitutionis fundamentum ex semine petendum.

Inter hæc principia naturalia quæ componunt sanguinem & ejus constituunt crasin eminent *salia, urinosum & acidum, volatilia*: Hæc duo continuo & nunquam interrupto, simul tamen blando fermentationis motu mass. sang. agitant, & hoc pacto, be-

neficio fermentationis nempe, eam partim in spiritus volatilisant, partim etiam chylum sibi assimilant; partim denique si quid est heterogenum in tota massa excludunt ac separant, ut per convenientiâ cribra transcolatum ex corpore evacuetur.

Hac ergo sanguinis Crassi, saliumque debita proportionem vitiat, vitiat naturalis ac vitalis sanguinis fermentatio, vitiat chyli assimilatio ac denique vitiosus succi massam sanguineam inquinant, ista:

FERMENTATIO.

Leditur ac vitiat multis: In genere.

1. Cum quodam excessu, & periculosa quadam effervescentia id quod apprehenditur in *pulsu magno, celeri, & frequenti, cum insigni* ut plurimum corporis incalcescentia & ardore, uti fit imprimis in morbis aut febribus ardentibus; *Pleuritide & similibus* nunc.

2. Vitiatur fermentatio mass. sanguineæ: cum quodam defectu. Unde Pulsus parvi, rari: tardi; percipiuntur: Corpori debitus deficit calor, totum corpus est torpidum & seque, & insignis spirituum percipitur defectus; id quod in chronicis morbis, cachexiis, & similibus apparet, nunc.

3. Variis modis depravatatur fermentatio, unde pulsus nunquam non in horas mutatur, ut fit in scorbutico malo hypochondriaco inveterato, malo hysterico & similibus; in quibus variæ ac diversæ pulsum differentie percipiuntur. Unde corpus nunc calet, nunc friget; nunc pallet nunc rubet, alvus nunc est obstructa, nunc laxa, & similia symptomata quæ Hypochondriacos & scorbuticos in horas fatigant.

CAUSÆ.

Ut vitietur hæc sanguinis fermentatio, querendæ ex sanguinis crassi vitiatæ, propter salia debitam non obsequantia harmoniam s. proportionem, imprimis *urinosum vol. & acidum volatile*.

PECCANT HÆC SALIA.

1. Quidem sal. vol. urinosum (ex quo bilis fit) nimia quantitate, nimia acrimonia, interdum nimia oleositate, & pinguedine, interdum singulari & anomalo vitio, pro diverso usu rerum non naturalium: v. gr. per sapores rem explicabo: Inter plantas antiscorbuticas *cochlearia, Absinth. sumar. &c.* omnia habent. Sal. vol. in se & tamen etiam in specifico sale vol. est differentia: simili ratione & nostri corporis sal. volat. in mass. sang. sal. urinosum variis modis potest variari secundum sapores & diversis ac variis modis variare fermentationem.

CAUSÆ. Quæ vitio hujus salis dant occasionem sunt imprimis *alimenta aromatica*, it. *alimenta acris & penetrantia* quæ partim augent, partim acrius reddunt hoc ipsum sal. vol. mass. sanguineæ: accedunt *vigilia, exercitia, iracundia & similes affectus*, qui nunc exasperant & acrius reddunt, alio modo disponunt hoc ipsum sal. volat. & inde totam mass. sanguineam.

2. Contra *acida vitia* sunt, quando hoc est nimis excessivum, i.e. *copiosum*, aut quando est *nimis acidum*, aut quando *vitiosum*, id est *sapore rancido* aut vitiose falso aut aluminoso austero aut alio simili inquinatum.

Ubi est nimis copiosum aut inquinatum mass. sanguinea spissescit & tarde circulatur: ubi est *vitiosum*, variæ istæ in effervescentia sanguinis contingunt anomalie quæ *scorbuticis & hysteriis* familiares.

CAUSÆ. Sunt variæ, assumpta imprimis *acida*, plus minus talia, item *aer frigidus*, qui acidò occulto videtur imprægnatus Tristitia, moror, curæ, deficiens motus, & similia augent partim, partim acrius reddunt acidum.

V ij

Hæc

Hæc duo acidum & Urinosum recte vocantur duo pugiles à SVVALEVE tr. de sale alcal. & urinoso, qui continua pugna fatigant mass. sanguineam, ut sit in fermentatione, quando æqualibus & proportionatis viribus concurrunt, tandem fit sanguis in æquali motu & fermentatione naturali, simulac vero alterum deficiat aut labefcat, fit vitiosa fermentatio & totus mass. sanguineæ status turbatus.

Nihil dico jam de variis contagiis, quæ ceu tot varia fermenta & ipsa inquinant mass. sang. & imprimis omnia extrinsecus hauriuntur: idque primario per aërem, secundario vero per alia media.

Cum namque aër ipse penetrat chylum, dum circulator per pulmones, & totius etiam mass. sang. penetrat, non mirum est si aër fermentis contagiis inquinatus insigniter vitiet mass. sanguineam.

Inspirata enim ista fermenta, quæ fermentorum est mos, alterant mass. sang. eamque alterando seipsa multiplicat, unde postmodum malorum contagia corpus affligunt, & se ulterius propagant: si quid aliud sane contagium ex corpore morbofo aut aëre hauritum, insigniter mass. sanguineæ statum turbat & vitiat.

Sanguine ergo hinc ita vitiatum à vitiosis fermentis non tantum Chylus perverfe adsimilatur: sed præterea quoque totum corpus exinde inquinatur: qualis namque sanguis, talis totius corporis est habitus vel status, qui sanguis tunc modo est frigidior, modo calidior: Exinde omnia ruunt quæ vulgo de Intemperie dicuntur.

De Temperamentis nihil dico; quæ originem ex Elementis deducunt. Nam temperaturæ & intemperiei fundamenta sufficienter sunt destructa; quaternio nempe elementorum & caloris nativi monarchia Elementorum quaternionem exposuit BOYLE in tr. de qualitatibus origine: & calidi nativi monarchiam HELM. qui evincit quod scilicet hic non effective sed dispositive tantum cooperetur.

Quid autem certo modo per temperamentum intelligendum sit optime explicat MARCUS MARCI in Philosoph. veter. restituta part. 2. sect. 4. p. 133. dum inquit, per temperamentum intelligo superius primas qualitates aut harum symmetriam. Verum cujusque constitutionem radicalem, ex qua velut effectus procedunt dicte qualitates; cujus radicalis constitutionis potissima vis est in sanguine, qui est proximum subiectum animæ, ac primum vivens & cujus gratia corpus universum videtur factum. Humidum vero radicale aut sanguis est, aut certe in eo radicatur, ut corpus sanguine destitutum confestim frigescat nihilque maneat in eo de temperamento. Hactenus Marcus MARCI.

Hæc ita se habere, patet ex legibus circulationis sanguinis & æquali etiam sanguinis distributione in partes proportionaliter facta. Quamdiu enim debita manet sanguinis Crasis & hic fermentatione debita incalescit, non potest non totum corpus ejusque partes omnes æqualem & proportionatam habere temperaturam.

Unde patet falsum esse istam inaequalem temperiem calidam Hepatis & stomachi frigidam, qua uti nihil potuisset fingi insulsius, ita tamen in Prædicarum & consultantium libris nihil occurrit frequentius, quin tamen in tali ut plurimum si non semper vitium est in stomacho.

Sane dum sanguis nimium incalescit fit ex abundante sale volat. oleoso; dum vero nimis fermentescit & est intemperies frigida id fit ex abundantia acidi idque eo magis ubi chylus viscidus mass. sanguineam imprægnat. Propterea salia volatilia oleosa, calorem corporis accendunt & contra acida temperant & imminuunt.

Hinc in omnibus morbis Intemperiei calida mire commendantur acida volatilia, qualia sunt: Succus citri,

Ribium & Berberum, Acetosa, Acetofella, item vultu Idæi spir. salis, nitri, vitrioli, Epatic. rubrum, & similia acida. Propterea quoniam acida præ cæteris corrigendo sal. volat. oleosum simulque mass. sanguineam blande condensando effervescentiam nimiam imbibunt.

Econtra in Intemperie frigida ubi sanguis minus fermentatur, commendantur aromatum sal. vol. acris, ut it. salia vol. oleosa. uti sunt omnia aromata, Spiritus ardentis volatiles Extracta vegetabilium amarificantium, & quæ sunt similia alia.

Denique dixi ladi fermentationem mass. sang. ex vitiatam salium Crasi; jam facile patet quod ubi vitium est vitiosum in sale, illud corrigi per acida quæ sal illud destrunt & in tertium salium mutant. Ubi vero est in acido quod curandum sit per contraria alcalia sive reventa sint talia, quæ acidum præcipitant, sive alcalibus similia imprimis talia quæ acidum absorbent.

Verum specificis saporibus aut specificis horum salium vitii nobis à priori incognoscibilibus, patet specificis per Experimentiam cognitis esse accurrendum.

Ita v. gr. dum in scorbuto peccat acidum vitiosum, non quacunq;ue alcalia conveniunt sed appropriata tantum, quæ scilicet præter hoc quod acidum in genere corrosivum corrigunt, etiam specificum acidum in scorbuto corruptum emendant.

Ita in Ictero flavo non quacunq;ue amara conveniunt sed specificum istud amarissimum Chelidonium majus (quod tamen superat Absinthium) quod ipsum præter alcali naturam generalem, specificam vim habet specificum in Ictero peccantem saporem corrigendi.

Et hinc est quod HYPOCRATES, quem omnes adhuc laudant tract. med. præca. (legatur tract. Cædro dignus) in eo theoris sit, ut rejiciat qualitates elementares tam ex theoria Medicorum quam ex praxi, & omni conatu se monstrat chymicum, dum defendit totis viribus quod peccet amarum, salsum, dulce, insipidum & sexcenta alia, & quod etiam his saporibus morbofis per medicamenta specificos quoque sapores habentia sit accurrendum. In quo ipso fida experimenta Chymicæ cœcorum manu ducticis est consulenda.

Hæc in genere notasse sufficiat. Superius locuti sumus de sanguificatione læsa in genere, nunc ordine considerandum quod antequam perfectus fiat sanguis, præcedat alteratio ista in pulmonibus ab aëre inspirato.

Sit ergo.

CAPUT XIV.

DE AERIS INSPIRATIONE LÆSA.

Dixi superius quod antequam sanguis ex dextro cordis ventriculo perveniat ad sinistram ventriculorum pro acquirenda ultima perfectione & perfecta Hæmatosi ut abire queat in spiritus, prius alteretur per aërem respiratione attractum; adeo ut hæc respiratione sit tanti momenti ut citra hanc perfectus & in corpore gubernando sufficiens sanguis minime generari possit.

Intermediat inter utrosque ventriculos Paracelsus pulmonum vesiculosum, per quod trajectus sanguis in suo transitu alteratur.

Alteratio hæc non consistit in refrigeratione aut condensatione aut simili alia circumstantia: quia potius cum Chymici continuo monstrant, quod aeris sit maxima necessitas ad volatilisanda fixa adeo ut beneficio aëris volatilisari possint etiam fixissima salia.

Sanguis vero præter alios scopos hunc in usum trajectur per cordis ventriculos, ut volatilisetur & subtilisetur in spiritus vitales.

Hinc alteratio ista sanguini ab aëre impressa consistit in hoc, ut aër permisceatur sanguini & eundem vel volatilisetur

tiliser vel volatilisationem ejus in sinistro ventriculo ita promoveat ut tandem in perf: ctum sanguinem vitalem & spiritus vitales summe volatiles abeat.

Jam vero, ut sanguis convenienter possit trajici per pulmonum parenchyma. Pulmo est plicabilis & extensibilis, id est, potest dilatari, potest etiam iterum contrahi: ad hoc ipsum disponit parenchyma vesiculosum: Scaturit scilicet multis vesiculis membranaceis, quæ vesiculæ nunc inflari, & nunc in se invicem comprimi possunt.

Verum quando sanguis trajici debet per pulmones necesse est ut explerentur aliàs vasa in se compressa non sufficienti recipiendo sanguini. Hinc est quod in secro nulla sit per pulmones sanguinis trajectio quoniam non dilatati pulmones non possunt recipere eundem: sed sit per foramen ovale.

Facit huc experimentum hoc anatomicum, v. gr. si in pulmones & corpore exsectos flaccidos per venam arteriosam injicias liquorem tunc nihil trajicitur, simul ac vero pulmones inflati continentur promptè per eandem venam, injectus fertur liquor.

Ut ergo trajiciatur sanguis dilatandi sunt pulmones, Verum dilatatio ista fit ita quod scilicet repleantur pulmones quia dilatentur: non vero dilatentur quia repleantur, id est, aer irrumpens pulmones dilatat ac distendit. Non vero pulmones distenti aerem hauriunt: Ita ut dilatatione pulmonum & amplientur vasa quæ recipiunt sanguinem & amplientur vesiculæ simul, donec aer irrumpens easdem distendat.

Ista irruptio aeris fit per motum thoracis & abdominis, dum scilicet thorax extorsivum sursum, illud extorsivum deorsum moventur. Unde aer ambiens intra pellitur qui simul per fauces & asperam arteriam irrumpens in pulmones, hos distendit.

Hæc irruptio vocatur.

INSPIRATIO.

Hæc latitur tribus modis. 1. quando omnino aboletur, ut cesset, uti fit in suffocatione dicta.

2. Quando non est sufficiens hæc inspiratio ac propterea fit solito ac debito frequentior.

3. Quando cum labore ac difficultate fit inspiratio aeris.

Quando omnimode cessat & aboletur aeris inspiratio tunc ordinatio vocatur.

SUFFOCATIO.

Hujus suffocationis causa sunt triplices ex triplici hauriende fonte.

Fit suffocatio seu irruptio aeris abolita, vel vitio vitiatum aerem non transmutantium. Vel 2. Fit vitio pulmonum aerem non admittentium. Vel 3. fit vitio musculorum ad inspirationem requisitorum aerum non legitime propellentium.

QUOD ATTINET I. CAUSAM.

Quando nempe via clausa non admittunt aerem, hoc ipsum certum est, sive extrinsecus aliquid angustet vias sive intrinsecus hæreat.

Extrinsecus sese offert strangulatio qua per funem angustantur fauces & contracta larynge intercluditur omnino aeri transitus.

Deinde inflammationes internæ partium ad fauces pertinentium, sive sit inflammatio ac tumor tonsillarum sive sit inflammatio ac tumor musculorum Laryngis & gulæ in Angina; sive sint alii tumores aut abscessus, in his locis geniti, qui omnes angustationes desperatas & suffocationem inferre possunt.

Pertinent huc varia & multa deglutita, quæ quacunq;ue ratione in faucibus hærentia occasionem præbere possunt, quo minus aperiri queat rimula laryngis seu glottis unde necessario sequitur suffocatio.

Sic refert BARTHOLIN. cent. I. histor. anat.

mic. II. de suffocatione subita ex avida deglutitione frusti linguæ bubulinæ non satis manducata.

Idem FORST. lib. 15. obs. 28. refert nonnulla talia exempla ex comestione bolorum majorum suffocatorum, ut quidam ex frusto pomi non rite masticato fuit suffocatus: alius ex frusto tabaci: &c. quæ interne hærentia difficillem respirationem & suffocationem inferre poterunt.

Facit huc quando incepta deglutitione res grandiuscula in asperam arteriam irrumpunt, & ingrediuntur hincque unum vel alterum arteriæ asperæ ramum obstruunt & suffocationem inferunt. Sic SCHENCK. lib. 2. obser. refert de matrona nobili sumptuosa Pilulas quarum unam in asperam arteriam attraxit, & inde fere suffocata fuit. vid. etiam MARC. DONAT. in histor. medic. mirabil.

In genere quicquid motum Laryngis & Epiglottidis potest impedire, potest suffocationem inferre. Unde etiam Fili Epiglottidi involuti strangulationem inferre possunt. FORST. lib. 15. obs. 29. refert de crinibus vomitu rejectis suffocationis periculum inferentibus quoniam, iis involuta & colligata fuit Epiglottis.

Facit huc etiam Polypus narium qui interdum nimis excrefcens, non tantum nares obstruit sed non raro quædam cruda in fauces protrahit, ut exinde non leve suffocationis periculum imminet, de quo & ejus cura suo loco plura habebimus.

Hæc est prima causa quando vitio viarum fit suffocatio.

2. Causam dixi hæere in pulmonibus infarctis aut irrumpentem aerem non admittentibus.

Id quod imprimis fit, quando sanguis quacunq;ue ex ratione stagnat in pulmonibus vitiose ac eos nimis replet, atque ita respirationis negotium omnino tollit.

Sic PANAROLIUS pentecost. I. obs. 13. exempl. habet suffocationis ortæ ex nimia sanguinis abundantia & ita nimia venarum turgescencia à sanguine copioso ac turgido, à quo sanguinis per pulmones motus fuit impeditus.

Quo etiam facit obesitas nimia, à qua nonnullos esse suffocatos refert SCHENCK. Tantus n. in his fit sanguinis circulus adeoque stagnat in pulmonibus & necessario sequitur suffocatio.

Pertinet huc Catarrhus dictus suffocativus, de quo recte dicit LINDANUS, quod maxima de nihilo fiat historia: propterea quod insulsißima sit sententia, oriri catarrhum suffocativum ex irruptione materiae vel pituitosæ vel serosæ à capite in asperam arteriam & hinc in pulmones: quam ridiculam catarrhorum in specie catarrhi suffocativi doctrinam non sufficienter & erudite deridet HELMONT. tr. catarrhi deliramentum: Sed præterea etiam hanc paradoxam catarrhorum doctrinam erudite rejicit VINCENT. BARRONIUS tr. de Pleuropneumonia & SCHENKIDERUS lib. 5. de catarrhis cap. 4. quin potius hi omnes Autores & cum iis LINDANUS recte dicit, nihil aliud esse catarrhum suffocativum, quam sanguinis quacunq;ue ex ratione in pulmonibus stagnationem; sed quod catarrhus suffocativus oriatur ex impedito sanguinis circulo in pulmonibus, dum nempe sanguis copiosus ex dextro cordis ventriculo in pulmones effluis non promovetur ulterius, sed in pulmonibus stagnat & hæret.

CAUSÆ hujus stagnationis in genere sunt, vel sanguis nimis abundans qui propter rarefactionem in pulmonibus majus spatium occupat.

2. Est sanguis viscidus stagnationi aptus. Vel 3. est sanguis ab acido vitioso, aut nimis frigidus aere inspirato, aut denique ex quacunq;ue alia ratione coagulatus ac inspissatus.

Recte namque dicit LINDANUS nihil magis posse esse absurdum quam fingere tam repentanam deglutitionem

Catarrhus suffocativus.

ductionem viscidæ ac pituitosæ materiæ ex capite in asperam arteriam circa tussim, ac exinde suffocationem imminuentem: quin potius per patulas vias in gulam ejus contingat excretio. Ergo *vult*, dictam suffocationem non esse à catarrho, sed esse à stagnatione sanguinis.

Hoc ut pateat, certam quandam Syncopes habet speciem, quam vocat Syncopem cardiacam, quæ Syncope quoad externam faciem affectus *Apoplexia* finitimus est, quando quacunque ex causa sanguis in corde aut circa cor stagnat, & quasi immobilis hæret, stagnationem sanguinis tunc fieri ait. circa cor.

De hac syncope cardiaca nonnulla refert Casparus HOFMANNUS in *insit.* & recte observat talem vulgo haberi pro Apoplexia ex eo, quoniam revera adsint omnia signa Apoplexiæ, cum tamen non fiat stagnatio sanguinis in vasis cerebri uti fit in Apoplexia, sed potius stagnet sanguis in vasis pulmonum aut circa cor. Ita ut hæc syncope Cardiaca & Catarrhus, suffocativus sint unum idemque, orianturque ex sanguinis impedito motu circa cor & in pulmonibus.

Hinc recte dicit SCHNEIDERUS quemadmodum in Apoplexia irruente sanguis Arteriarum in cerebri; ita imminente catarrho suffocativo sanguis venarum in pulmonibus cum impetu ac violentia movetur ac subsistit, ibidem dicuntur etiam admodum similes ac sibi affines esse affectus: *Syncopen, catarrhum suffocativum & apoplexiam*, ita ut sæpius confundantur: aut simul sæpius in ægris adsint.

Nam ut in catarrho suffocativo fit sanguinis stagnatio in pulmonibus, ita similiter in iis qui apoplexia moriuntur similis supervenit sanguinis stagnatio in pulmonibus. Nam non tantummodo FRACASATIUS in *epist. de cerebro ad MALPIGHIUM* refert, quod in iis qui apoplexia moriuntur vasa pulmonum repantur distenta & rupta ex sanguinis impedito motu in præcordiis: Sed etiam Cornelius CONSENTINUS in *progymnasmatibus* inquit, quod ii qui moriuntur apoplexia eodem modo intereunt atque strangulati quod admodum apposite dicitur. Nam in strangulatis laqueo injecto collo subito perit sensus & motus ex impedito sanguinis in Carotides motu succedente respirationis abolitione: adeo ut Apoplexia, Syncope, & Catarrhus suffocativus sit ex impedito sanguinis motu in pulmonibus: Apoplexia ex impedito sanguinis motu in cerebro.

Verum sit non raro ut in paroxysmo catarrhi suffocativi fiat tussis & copiosa materia viscida, immo non raro spumose excretio. Nam huc trahendus iste inter Autores maxime hinc inde ventilatus, *Aphor. Hippocr. 43. sect. 2.* Dicit enim hic: Ex iis qui strangulantur & dissolvuntur nec dum, &c.

Hic valde digladiantur Autores quid intelligatur per strangulationem: optima est sententia eorum, quos interest LINNÆUS, qui dicunt intelligi per hanc catarrhum suffocativum. Nam ut dixi in eodem apparet spuma & non raro ejicitur mucus ac materia viscida: Qui mucus & materia viscida dedit occasionem imposturæ scholarum, quæ putarunt esse causam morbi, illam pituitam ac materiam spumescentem: Veram ostendam originem illius ex duplici fonte.

Spuma omnis in taliter affectis est ex pulmonibus: mucus vero & materia viscida est ex larynge.

Quod ut pateat dicam exemplum catarrhi suffocativi, quo mortuus fuit canis, cui fuit infusio facta cum ol. sulph. per campanam: Injeci ol. sulph. per campanam ʒj. in venam cruralem, unde canis per semihorulam admodum anxie respirabat sensimque difficilior, ita ut tandem suffocatus interiret: antequam suffocaretur, & etiam postquam suffocatus esset copiosissima spuma ex ore & auribus effluxit, imo facta aperture thoracis totum pulmonum Parenchyma, omnia vasa, aspera arteria, totus ejus truncus, fauces, nares,

& guttur erant infarcta hac spuma viscidissima. Bullæ extractæ & asservatæ in tabula tandem abierunt in liquorem & spumam rubicundam serosam instar loturæ carnium. Facta ulterius aperture Pulmones erant repleti sanguine nigricante & crassiusculo, ita ut hic canis exactissime manifestarit Tragediam catarrhi suffocativi. Nam ab acido sulph. coagulatus sanguis subsidebat: unde ab aere violentius inspirato mutatus fuit in spumam quæ replevit has partes. Spuma ergo in iis qui laborant catarrho suffocativo est ex pulmonibus. Fit nempe ex sanguine stagnante ab aere cum impetu hausto nonnihil rarefacto & spumescente, quæ ipsa spuma infarcta aspera arteria potius exasperat malum, quam levatur. Recte ergo dicit HIPPOCR. in *aphorism.* Strangulatis spuma, &c. Quod attinet Mucum qui in tali casu ejicitur est ex larynge. Nam larynx & aspera arteria obducuntur interius membrana, posterius circa cartilagineas hærent copiose glandulæ, hæ glandulæ ordinario transudant in asperam arteriam lympham tenuem pro humectatione laryngis & asperæ arteriæ ad formationem vocis. Hinc in febribus ardentibus ubi absumpta est ista lymphæ vox est elangosa.

Quando stagnat sanguis in pulmonibus & impeditur nonnihil circa asperam arteriam: Unde sanguis hic hærens loco lymphæ tenuis per glandulas datur occasionem ut emulgeatur lymphæ crassa & viscida, quæ tunc temporis nonnihil ingesta in asperam arteriam est id quod habetur vulgo pro pituita ex capite depluente.

Est ergo revera Catarrhus suffocativus cum fiat à sanguinis stagnatione & coagulatione in præcordiis si pulmonibus à quacunque causa fiat.

Utlurimum uti antea dixi fit ex coagulatione sanguinis facta ab acido.

Hinc fit quod etiam ab aliis causis quæ possunt inferre coagulationem sanguinis possit oriri catarrhus suffocativus, qui post minimum exercitium & motum concalescente insigniter corpore subito ingurgitatur aqua. frigidam repentinam incurrit suffocationem: propterea quoniam in exercitio & motus sanguis attenuatus & rarefactus rapide ac celeriter circulator: subitus vero aqua. frigidæ potu ingurgitatus subito coagulatur eundem ac inspissat, adeo ut hærendo in pulmonibus & præcordiis inferat suffocationis periculum. Exemplum tale habuit aliquando Dn. D. MICHAEL in coquo, qui cum diu ac longe circa focum & ignem incaluisse, coquendo à foco abscedens subito copiosam & frigidissimam cerevisiam haurivisse in præsentaneum suffocationis periculum incidit ex coagulo sanguinis.

Curavit tamen hunc coquam beneficio succi expressi ex *Bellide rubra*. Jam notum est quod succus bellidis rubræ specialem vim habeat vulnerariam ac imprimis sanguinem coagulatum resolvendi: unde etiam hic succus sanguinem ex potu frigidæ semicoagulatum congruatatum denuo resolvendo suffocationis periculum removit. In medicina militari MINDERER I videbitis acetarium ex bellide & ad hujus imitationem instituit curam hanc D. MICHAEL.

Facit huc etiam suffocatio ab aquis, quando partim ex impedito aeris transitu, partim ex irruptione aquæ fit suffocatio. Nam ii qui intereunt in aquis partim intereunt, propterea quia non possunt attrahere aërem, partim quoniam aqua frigida pulmones vel replet vel sanguinem præsentem coagulat, ut suffocati intereant.

Faciunt huc alia exempla suffocationum similiter factarum ex impedito sanguinis motu per pulmones: quale imprimis est istud quod habet MAURICOR. DAL. in *tr. de motu & usu pulmonum* c. 40. p. 88. de suffocatione ex impedito sanguinis motu in pulmonibus, propter lapidulum in arteria veneosa enatum.

Sic

Sic Polypus cordis s. exerescentia carnosa cordis & ipsa quatenus nempe sanguinis motum intercipit suffocationem inferit. Id, quod videtur in BARTHOLI. cent. 2. *epist. p. 683.* de polypo cordis suffocationem inferente, quatenus sanguinis motum impedit.

Faciunt huc etiam istæ suffocationes, quando ex fumo carbonum, exhalationibus s. Gas sylvestri ut restius vocat HELM. vinorum ac cerevesiarum effervescentium, ex spirantibus fumis it. ex musco, albedine parietum, &c. & similibus, fit suffocatio.

Hujusmodi enim fumi carbonum, fumi metallici antimon. & min. sulph. spirit. nitr. aqu. fortis & similes fumi aut vapores promptissime periculum inferunt suffocationis, in specie minerales spir. nitr. aqu. fortis & similes.

Exempla quamplurima obvia sunt; de Gas ex effervescente vino suffocante, res mira est, in cellis quando fermentat cerevisia recens, si quis ingrediatur cum faculis ardentissimis, ita illas extinguat, ut ne scintillula remaneat.

Quæstio jam est quando hi fumi extinguunt in ardentissimas faces, quomodo inferant suffocationes?

Multi, quos inter est Marcellus DONATUS, volunt imprimis affectum esse cerebrum: Fundamentum erroris est in eo, quod putarunt Veteres, respiratione atrahi aërem in cerebrum per os cribriforme; dicunt ergo, hi fumi per nares attrahuntur, & promoventur per cerebrum atque ita spiritibus animalibus lethargicus inferunt affectus.

Contrarium recte asserit SCHNEIDERUS lib. 2. de catarrh. c. 1. *sect. 2.* ubi recte defendit quod hi fumi metallici à mineralibus Gas carbonum & liquorum fermentescens afficiant sanguinem per pulmones circumlatum propterea quoniam nos ipsi percipimus hauriendo tales fumos sylvestres in thorace & præcordiis quo percepto non turbatur statim caput sed prius pectus. Item quod ii qui Gas carbonum fuerunt suffocati, sæpius post curationem incidunt demum in Pleuritidem, vel febrim, vel tabem, ut taliter affectus lethargus vel apoplexia invadat, aut ad se redeunt interdum, non tamen esse signum prius affecti cerebri, quin potius spiritibus vitalibus his fumis imprægnatis ad cerebrum promotis supervenit tale symptoma, non vero proprium morbum constituit.

Hi fumi seu Gas attracti suffocationem inferre videntur, quia sanguinem coagulant, & motum illius per pulmones impediunt.

De Fumis metallicis & mineralibus ut antimoniæ, vitriolicis, sulphureis res clara est. Nam in omnes participant de potenti acido, cujus subtilis odor sufficiens est, ut promptissime coagulet sanguinem. Sic percipimus ex fumo sulphuris subtilem aciditatem inferentem suffocationis metum.

De Gas carbonum res videtur difficilior: Verum si consideremus in carbonibus esse sulphur simillimum minerali, quod etiam beneficio lixivii alcalisati elici potest, non dubito quod isti ambustione comburatur sulphur & resolutum effuine Gas suum acidum quod interius haustum coagulat sanguinem.

De Gas liquorum fermentescens res adhuc difficilior est: an id quod exhalat sit de sulphur. volat. quod vim obineat coagulandi sanguinem? An potius vim obineat spiritus inebriandi; cum idem quod dixi, hoc sit sulphureum salinum instar spir. vini; ut hic ipse hæream quid determinandum, ut inclinem ad vim coagulandi.

Omnes hæ causæ in catarrho suffocativo unam habent Theoriam & Praxin uti videbimus postmodum.

3. Causam suffocationis dixi hæere in nervis: sic foris apoplexia inferit non tantum suffocationem, imprimis propter deficientem pulmonum motum: Sed

præterea quoque in syncope ubi deficit nonnunquam sanguinis fermentatio ac turgescencia, unde in pulmonibus stagnat & talis oritur suffocatio, propter impedimentum nervorum pulmonum motum & est ex resolutione nimia.

Contrarium vitium nervorum est, quando suffocatio fit ex convulsione nervorum affectorum, quales suffocationes sunt quas patiuntur mulieres hysterica, in quibus nervi paris vagi ac intercostales spasmo affecti, qui omnia viscera interna abdominis & thoracis ac Laryngis movent.

Tales suffocationes hysterica mulierum & hypochondriaca virorum (perinde namque hæc est, uti habebimus suo loco) sunt ex convulsione seu spasmo nervorum laryngem imprimis & hinc diaphragma moventium.

Nam hinc est quod mulieres hysterica & viri hypochondriaci percipiunt angustias faucium quasi sc. laqueo strangularentur: ex convulsione musculorum laryngem moventium, qui spasmo aut contractura correpti se valde contrahunt & laryngem angustant, cum quibus faucium musculi similiter contracti istas angustias longe promovent. vid. VVILLIUS in *descriptione nervorum* cap. 26. ubi recte quamplurima (non omnia) mulierum hystericarum symptomata à tali nervi intercostalis spasmo & contractura deducit.

Nec solus VVILLIUS statuit hanc convulsionem, sed reperitur in SOLENA NDRO *consil. 24.* de difficili & periculosissimo affectu in musculis laryngis & aspera arteria, ubi sæpius imminet suffocatio, idque ubi recte decidit, & differit ex convulsione laryngis: uti similiter singularem laryngis convulsionem habet BARTHOLINUS *cent. 4. epist. p. 454.* In paroxysmis epilepticis, it. virorum Hypochondriacis sæpius imminet periculum suffocationis cum asthmate convulso (de quo inferius:) subito uti dico accedit & recedit, sine omni materiæ sensibilis accessione & recessione. Semper hæc reperiuntur nervi correpti sive ad laryngem derivati sive nervi diaphragma moventes.

Quando ex venenis nonnullis assumptis in specie ex fungis quemadmodum prostant exempla oritur suffocatio: illa videtur originem ducere ex simili convulsione laryngem & diaphragma afficiente & ita suffocationis periculum inferit.

Facit huc etiam singularis observatio PLATERI in *obser. p. 182.* de suffocatione ex coitu, aliàs robusto & sano, qui quoties cum muliere rem habuit semper in suffocationem quasi lethalem incidit: Immo ipse aliquando fuit in rem hanc domesticam adeo sedulus ut in ipso actu animam expiravit. Notum namque est quod coitus recte appelletur epilepsia parva, propter convulsionem quandam qua afficiuntur nervi: Unde ex simili affectu nervorum thoracem moventium talem suffocationem certam fuisse probabile est.

Hæ sunt suffocationes convulsivæ.

QUOAD SIGNA.

Si oriatur à viis interclusis res est facilis, & per se patet.

VERVM SIGNA CATARRHI SUFFOCATIVI DIAGNOSTICA SUNT: Grævedo, dolorque pectoris, difficultas respirandi, vox vere amputata, periculum suffocationis, anxietas, interdum tussis, pulsus tardus ac rarus ex tarda circulatione sanguinis, ac quodammodo formicans seu vermicularis: nonnunquam oris nariumque pituitaria materiæ à SCHNEIDERO dicta, quæ obducit subiecta corpora glandulosa, plures humores recedunt, quos solet icreatu ut sternutatione rejicere æger.

SIGNA DISTINCTIVA, quæ differentiam catarrhi suffocativi monstrant ab apoplexia sunt: quod is qui catarrho suffocativo supprimitur ægerrime spiraret, ita ut animam ferè cum spiritu ferat; contra is qui

qui graviore apoplexia vel syncope corripitur vix vita manifesta obtinet indicia & spirandi difficultate vexatur, pulsus est admodum diversus.

Nam in Syncope communi pulsus est fere nullus in apoplexia pulsus nunquam est frequens & vegetus.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

In Prognosi res est clara quod admodum periculosum pensum incumbat Medico. Strangulatio autem cum spuma omnino est infesta, ut dicit Hippocrates.

SIGNA suffocationis convulsivæ sunt petenda ex eo quod mulieribus Hysteriis symptomata alia concurrant, item quod viri laborantes malo hypochondriaco confirmant.

Nam viri & mulieres tantum laborant tali suffocatione: deinde quod ex levissima causa talis suffocatio oriatur & iterum abscedat.

QUOD AD CURAM

Quando via sunt affectæ quæ non transmittunt tunc impedimentum ex viis est auferendum. Sic v. gr. quando in faucibus hærent boli istorum descensus promovetur concussione in dorso ubi est via œsophagi. Aut ubi tales boli hærent in faucibus propinquantur lubricantia & sic promoventia.

FORESTUS usus fuit lenta deglutitione cassia, cuius beneficio lubricatum fuit œsophagi iter. Oxytel scylliticum adhibuit, ubi hæsit in gula fructum pomorum non rite comminutum sed hæc sunt facilia: pergo ad

CATARRHVM SUFFOCATIVVM, seu. SYNCOPVM CARDIACVM.

In catarrho suffocativo totus scopus est, ut promoveatur sanguinis motus per pulmones, id quod fit vel immittendo ejus quantitatem: vel resolvendo ejusdem coagulationem, vel denique blandum sudorem promovendo & sanguinem attenuando.

Hic primo se offert Vena scitio, quæ in catarrho suffocativo ut plurimum est necessaria.

Obiter moneo hic vulgè infunduntur Clysteres, Gargarismata, adhibentur item Bechicæ, Linctus, applicantur Emplastra & Cataplasmata capiti, quoniam ortum duxisse creditur à pituita ex capite descendente, sed hæc certè sunt insus & inania omnia & sæpe & feliciter tunc moriuntur ægri: Quia potius ubi necessarium videtur Secetur vena in brachio ut sanguinis motus hinc aliquantisper promoveatur. Imprimis est Lazarus MESSONERIVS qui commendat Ven. scitio modo in tempore instituat. In tempore instituenda est, nam occasio est præceps. Vbi metus est coagulati sanguinis vix tunc temporis potest conferre venæ scitio.

Scitæ vena aut etiam nunquam ante ven. scitio-nem, sunt qui propinant vomitorium & videbitis insigniter quoscunque laudare vomitoria in catarrho suffocativo & etiam sunt exempla feliciter propinatorum vomitoriorum. Verum facile patet quod vomitoria in catarrho suffocativo vix aliquid laudabile conferant. Hinc ipse subdubitans RIVERRIVS inquit. In vehementi catarrho vix confert vomitorium: Et FRETAGIVS in Aurora Medicorum dicit in catarrho graviori esse periculosa vomitoria.

Verum hic dicam imposturam: nam copiosa materia viscida infert imposturam ut habeantur talibus angustis afflicti pro catarrho suffocativo laborantibus, quin potius est asthma fortis factum ex stomacho, in tali sane asthma vomitoria sunt divina remedia. Jam verò cum hoc asthma pro tali suffocatione habeatur hinc factum est quod dicantur conferre vomitoria in catarrho suffocativo.

Verum in catarrho suffocativo vero, ubi stagnat san-

Catarrhus suffocativus, seu Syncope Cardiacæ

quis in pulmonibus res est clara quod vomitoria nunquam profut; quin potius scitæ vena. Propinanda ea quæ sanguinem stagnantem & attenuant ac ita fluxilem faciunt.

Sperma Ceti, expertissimum est in quocunque sanguinis coagulo resolvendo. Unde etiam est singulare vulnerarium ubi est sanguis coagulatus.

Paucis nota est Origo hujus spermatis ceti: reverè autem est ex capite Balanarum, non verò ipsum cerebrum sed materia pinguis in capite balana centenaque exinde desumpta per lixivium forte depuratur. Hoc sperma ceti propinatum ad ʒʒ. in aqua hyssopi expertissimum præter ven. scitio-nem; in catarrho suffocativo vix habetur simile remedium, id quod commendat SMUCIVS. Thest. 2. secret. med. 15. Imò in deplorato catarrho suffocativo ad hoc sperma ceti tanquam ad anchoram confugere debent Medici: Formula potest præscribi talis.

℞. Aquæ Hyssop. ʒʒ. Sperm. Cet. ʒʒ. ad ʒij. Syrup. de Hyssop. ʒʒ. vel ʒvj.

Nam hoc admodum dissolvit sanguinem congruatum. Aliàs ex Scabiosa, item ex Bellide minore, item ex Veronica parantur remedia similiter singularia.

Ferè omnia vulneraria sunt egregia in catarrho suffocativo: propterea quoniam alcalicorum solent absorbere acidum coagulans sanguinem.

Rapbanus & ex hoc expressus succus singulare est remedium in sanguinis coagulo.

Nicotiana est singularissima: Syrupus ex hac paratus insigniter convenit in hoc casu, multa sane latent arcana sub hac plantula, utpote cujus sal. volat. est vulnerarium omnibus aliis præferendum; In suffocatione est quoque commendatum, datur Syrupus ab ʒʒ. ad ʒj. sed legitime sit præparatus, aliàs vomitus movet.

Radix ari & succus ejus sal. volat. acri prægnans insigniter convenit: Vel acetum in quo macerata fuit, commendat HELMONT. contra casum ab alto incongruatum sanguine resolvendo. Hinc simili ratione convenit in catarrho suffocativo quoniam stagnantem sanguinem in præcordiis dissolvit.

In vulgari usu sunt Oxytel scylliticum, item acetum scylliticum quæ tamen minus sunt potentia.

Gummi ammoniacum itidem valde convenit si dissolvatur in pauco aceto & propinetur in aqua hyssopi. Unde Spiritus gummatiss ammoniaci cum viridi eris paratus etiam cæteris paribus est egregius: Mistura hinc in usum potest fieri talis.

℞. Aquæ Hyssop. Scabios. an. ʒʒ.

Succ. Ari ʒʒ. (Vel Aceti infusionis rad. Ari ʒvj.) Spir. Gum. ammon. c. virid. aris ʒij. Syrup. Nicotian. ʒj.

D. S. subinde cochleatim usurpanda.

Hiscæ remediis commodè etiam adduntur ex croco parata medicamenta: Nam crocus est egregius in catarrho suffocativo & FRETAGIVS in Aurora Medicorum inquit, quod Orthopnoicis infallibile remedium sit. Et certè uti crocus est anima pulmonum, ita sanguinem fluxilem ac tenuem facit & quocunque acidum delet: ut taceam vires insigniter resectivas in croco. ZECHIVS in suis consultationibus commendat in catarrho suffocativo Gummi ammoniacum si propinetur cum Oxytelle simpliciter idque felici, uti dicit, cum successu.

Nota etiam est Potio BRUNNERI ex Gummi ammoniac. ad ʒj. in aqua hyssopi & vino rhenano. Prostat in Officinis aqua asthmaica RUPOLPHI quæ est spiritiosa & similiter cum aliis permiscetur.

Item Acetia theriacalia conveniunt in catarrho suffocativo.

Omnibus

Omnibus tamen merito præfertur Sperma Ceti quod etiam in catarrho suffocativo infantum est expertissimum remedium D. PERRI à Castro.

Denique ubi jam remittit Paroxysmus blâde promovetur sudor (in ipso etiam paroxysmo possunt dari quoniam & ipsa sanguinem resolvunt & fluxilem faciunt.) Notetur tamen hic vitanda esse acitæ, & danda potius acedia velatilla, v. gr. antimon. diaphoreticum, cum sal. vol. CC. cum sal. volat. succini. vel spir. CC. essentific. item Lignor. CC. succinatus à gr. ʒ. ad ʒo. est egregium sudoriferum & in hoc casu admodum.

Quod atinet Clysteres, Emplastra, & c. de his nihil dico quoniam sapiunt scolarum mulierum morem, & anilia sunt inventa medico rationali non imitanda.

Contra suffocationem ex Gas & fumo carbonum ex aceto & cum aceto omnia parata remedia conveniunt.

Notum etiam est quod acetum quibuscunque Narcoticis sit aversissimum aded ut refert NARDIVS in notis suis genitalibus. not. 1. p. 76. quod à fumo carbonum semolentia solo calido vapore aceti naribus suscepto fuerit curata.

Hinc fiunt Noduli ex nigella & semine majorana, qui infunduntur aceto & applicantur naribus: aut etiam infunditur unum alterumve cochlear: quod in talibus suffocationibus à fumo carbonum & cerevisia effervescente est egregium.

Non autem convenit in suffocatione à Gas minerali sed tantum vegetabili.

Acetum viridii benedictum secretum fuit D. LANGI ex viridii artificiosè calcinato & cum aceto destillato extracto; quod expertum est in morbis soporosis, Lithargo, caro cataphora, & similibus catarrhosis affectibus, & c. Imò etiam in affectibus ex fumo carbonum & Gas sylvestri exsuscitandis suffocatis.

Non inutile etiam est, ut ubi haustum Gas sylvestre, instituat vomitus, imprimis si propinentur vomitoria commodè mista cum spiritibus, cum spiritu theriacali & similibus. Nam mirum est quantum excitentur ægri per vomitoria præprimis cum acida admoverentur naribus.

Castorum etiam conveniens est in corrigenda crudelitate & violentia Opii: cum enim in Opio sit tale sulphur narcoticum ut in sulphure carbonum & in effervescentium vegetabilium fumis & vaporibus in iisdem fiat mixtura.

℞. Aqua hyssop. ʒʒ. Aceti theriacal. ʒʒ. Castor. ʒj.

& hæc cochleatim assumatur præmissa vel subsequente vomitorio.

Aur in aceto castorum infusum similiter incidit sanguinem congruatum: copioso enim sale volatili est imprægnatum.

Denique ubi est suffocatio convulsiva; ibi in genere conveniunt eadem remedia quæ propinantur in passione hysterica & affectibus Epilepticis, quos interest. Castorum & salia volatilia in specie sal. volat. succini aut etiam oleum destillat. succini.

Item salia volat. cum camphora propinata. Pergo ad

DISPNEAM.

Difficilem scilicet laboriosam & cum anxietate conjunctam respirationem.

Cujus Dyspnæe 1. gradus vocatur ANHELITUS simpliciter: 2. Gradus vocatur ASTHMA: 3. Gradus vocatur Orthopnoea quoniam tales igitur seu corpore erecto respirant, sublati aliis & expanso pectore.

Egregie describitur, situm Orthopnoicorum HELMONT. tract. Tussi & Asthma. Nam si tales Orthopnoici incumbunt in dorso imminet suffocatio, simul ac vero erecti respirant levamen percipiunt.

In genere causa omnis Dyspnæe asthmaicæ & Ortho-

pnæe est deficiens motus expansionis & constrictionis pulmonum, qui insigniter impeditus respirationem tollit, & hinc anxietatem & angustias, ut & suffocationis periculum infert.

Notum namque est quamdiu expanduntur & constringuntur debite pulmones tamdiu esse respirationem liberam, simul ac verò aliud impedimentum se offert adesse difficultatem respirandi, anxietatem & similia, & tunc est.

ASTHMA.

Melioris doctrinæ ergo in genere dividam asthma Asthma secundum doctrinam HELMONTII & VVILLIIS qui primi nobis in hoc puncto oculos aperierunt in asthma humidum & siccum: seu ut alio nomine vocatur in asthma manifestum & occultum.

Asthma humidum s. manifestum est istud quod à materia vitiosa fovetur & cujus excretionem idem cessat.

Asthma verò occultum s. siccum est quod circa præsentiam materia talis à sola fit convulsione musculorum, thoracem moventium in specie diaphragmatis.

Primum asthma manifestum s. humidum hoc ipsum est quod fovetur à materia vitiosa, quæ materia vitiosa interdum est in pulmonibus, interdum & quidem ferè sapius est in stomacho.

Asthma humidum quod fit ex vitio pulmonum est; quando vel vitio aeris vel vitio inspiratorum vel alia quacunque ratione coacervantur succi crassi viscosi & mucilaginosi, quos alii vocant pituitam viscidam, qui ipsi in bronchiis pulmonum hærentes non raro impediunt aeris ingressum & egressum; & ita vitiant pulmonum dilatationem & constrictionem.

Succi hi vitiosi oriuntur: partim ex vitio lymphæ, quæ continuo humectat asperam arteriam, & c. hæc enim vitiosa ab aëre inspirato facile patet quod infesta sit pulmonibus. Partim fit vitio nutritionis pulmonum dum nempe hæc nutritio læsa alimentum ejus pervertit in succum viscosum ac mucilaginosum. Id quod imprimis solet fieri, v. gr. iis qui in mineris metallicis sunt occupati, aut qui metallica in specie Mercurium tractant, quorum inspirantia, Gas seu quorum sumi maligni cum aëre hausti ita inquinant digestionem pulmonum ut loco assimilationis alimenti proprii hoc ipsum degeneret in excrementa varii generis. Uti de hoc eleganter discurrit HELMONT. Tr. asthma & tæsis §. 44. Facit huc quæcunque materia in pulmonibus aut præpè pulmones hærens eorundem liberum motum impediens, quo pertinent imprimis abscessus & vomica pulmonum. Sic namque DODONÆUS, ex quo alii habent Auctores: refert in observ. Exemplum asthmaicæ mortui cujus in pulmonum inferiori sede & basi reperti sunt abscessus duo, in utraque parte unus, à quibus inundati pulmones materia purulenta asthma lethale induxerunt.

Hinc etiam Phthisicæ ut plurimum sunt asthmaicæ propter Pus, quod vel in Empyemate in cavo thoracis fluctuat: vel propter pus quod unum alterumve latus pulmonum inundat. Quin & serum non verum est quod in corpore copiosius retentum, ut fluxidiorem facit sanguinem, ita etiam asthma solet inferre. Unde hinc inde legitis observationes ex solitis evacuationibus ferè suppressis oborta fuisse asthma. Præ cæteris huc facit exemplum RHOD. cent. 2. obs. 27. de Orthopnoea ingenti oborta ex sero sanguinis, id quod patuit per solutionem quoniam intra 24. horas fuit levata per excretionem ʒ6. lb. Urinæ.

Nec serum tantum sed & ipse sanguis quacunque ratione in suo motu impeditus ac in vasis pulmonum stagnans asthma ac Orthopnoeam inducit, non minus quam sanguinis gravior stagnatio dat catarrhum suffocativum de quo superius.

Hinc est quod post cursum seu motum vehementiorem sinus quodammodo asthmaicæ naturales, quoniam sanguis

Asthma humidum

fanguis per motum rapidum ac velocem per vasa motus, vix tunc promptè circulari potest per pulmones ex dextro cordis ventriculo in sinistram, quia nonnihil subsistit ac in pulmonibus hæret: unde tale asthma seu distensio pulmonum nonnihil impedita, quia non sufficiens.

Unde etiam videmus quod mulieribus quibus suppressi sunt menses item viris quibus suppressus hæmorrhoidum fluxus: item in Cachecticis quibuscunque ex levissimo motu supervenit asthma seu difficilis respiratio: quoniam in talibus sanguinis excretio suppressa est, causa ut sanguis hæreat in pulmonibus & non facile possit circulari. Quod vero in sanguinis menstrui & hæmorrhoidalis suppressione sæpius sit impedita circulatio in pulmonibus, patet dum frequens in his symptoma est spiritum sanguinis.

In Cachecticis alia est ratio, in his sanguis crudus ac quasi semichylosus diutius hæret in pulmonibus quoniam tardius in iisdem movetur propter tardiorè ab aere alterationem: dum ergo motu agitur sanguis nonnihil celerius influit in pulmones hinc facilius subsistit, ac asthma tale inducit.

Unde etiam observatum fuit quod terrores intulerint Orthopneam propter similem sanguinis in præcordiis stagnationem, quæ ut plurimum observata fuit in terrore. Sic F O R E S T U S lib. 16. obs. 10. refert Orthopneam lethalem ex terrore subito concitatam.

Sanguis uti & alia quæcumque materia, aut in pulmonibus aut in sinistra cordis auricula coagulata stagnans hæmorrhoidalem infert, ita R I V E R I U S cent. 1. obs. 82. tale exemplum habet ex dyspnæa mortui, in quo post mortem reperta fuit materia viscida coagulata in sinistra cordis auricula à qua impeditus sanguinis motus dedit dyspnæam lethalem.

Pertinet huc quod petus frigidus in astu aut lotio corporis in aqua frigida infert asthma. Exemplum non sunt rara: sic R U L A N D U S in Thesaur. p. 112. refert dyspnæam ferè lethalem ex haustu aquæ frigidissimæ in intento canicularum astu: simile exemplum asthmatis ex potu frigida habet G A B E L H O V E R U S cent. 1. obs. 17. Ratio est in his quoniam post nimium æstum aut motum mass. sang. insigniter atenuatur dissolvitur & fluxilis redditur, & subito verò rei imprimis frigida vel potu vel intemptivâ applicatione rei frigida imprimis circa præcordia coagulatur, ex qua coagulatione subsistens sanguis necessariò infert asthma.

Ex modò dictis obiter noto: sanguinem & materiam vitiosam in pulmonibus quæ asthma tale inferunt non destillari ex capite, ut falsò putarunt majores nostri: sed omnem istam ex vasis sanguinis solummodo cum sanguine eò inferri, sive fiat immediatè, sive mediatè, alimenti nempe de generatione, aut lymphæ alteratione.

Ad hæc asthma pertinet alia exempla ut quando v. gr. sunt asthma propter crudum tuberculum, aut propter grandinam, aut propter calculos in pulmonibus enatos, sive talia concreta præternaturalia hæreant in ipso parenchymate pulmonum sive eadem imprimis in bronchiis asperæ artæriæ reperiantur, utroque enim modo inferunt asthma.

Sic H E L M O N T. tract. T. & asthma §. 41. exemplum habet asthmatis lethalis ex calculis punicosis in pulmone & bronchiis repertis.

Facit huc etiam deficient pulmotorum nutritio: unde pulmones aridi ac flaccidi redditi instar membranæ, exciccatae concidunt ac minus expandi possunt. Unde in talibus subjectis ex tali exciccatione, ariditate, & coincidentia pulmonum, necessariò oritur asthma.

Exemplum talia non sunt rara præ cæteris videat R H O R D I U S cent. 4. obs. 21. ubi habet aliquot exempla asthmaticorum ex tali ariditate & flacciditate pulmonum mortuorum. Sic S Y L V I U S in sua præxi lib. 1. cap. 24. Exemplum habet simile de quodam Empyematico, in quo post mortem aperto in dextro latere repertum fuit

empyema agnosum & sero & pure permixtum, cuius lateris dextri pulmo totus artefactus, acidus, flaccidus, & tabe confectus repertus fuit, quod ipsum rectè adscribit impedita nutritioni pulmonum ex pure.

Singulare etiam est exemplum TURP I I lib. 2. obs. 67. de Dyspnæa admodum diuturna cum tussiora ex pumine nucis avellana capiti aspera arteria inbærente.

Notum porò est quod Gibbosi ut plurimum asthmatici, quoniam spinæ dorsæ conformatio vitiosa impedit expirationem pulmonum legitimam.

Quo etiam facit sterni ac costarum notharum vitiosa conformatio: quale exemplum refert S C H E N C K I U S de difficili respirazione seu difficultate respirandi orta ex sterni cum costis ad inferiora reflexione.

Cæterum asthma tale humidum seu manifestum sæpius hæret in stomacho quam ipsi pulmonibus: ut plurimum enim talium stomachus reperitur infarctus materia crassa, viscida ac mucilaginosa, quæ ubi quæcumque ex causa fuerit agitata ut incipiat turgescere & quasi inflari periculosa admodum dat asthma: partim quoniam nimia distensione ventriculi impeditur motus diaphragmatis deorsum, qui tamen maxime est necessarius: partim verò quia diaphragma ipsum quodammodo in consensum trahitur ex irritatione stomachi ut illius convulsio & perverfus sequatur motus. Ita ut certum sit pluram esse asthma humidam ac vitio stomachi quam vitio pectoris.

Indò in talibus asthmaticis interdum adest stertor, qui stertor vulgo habetur signum infarctivum pulmonum sed observavi quoddam etiam in stomacho infarctò à tali mucò talis adest stertor.

Item taliter affecti sæpè tussi excrescant materiam, quæ Tussis etiam ex stomacho oritur ut vulgò adscribatur pulmonibus.

Hinc apprimè conformatur experimentum G A B E L H O V E R I cent. 4. obs. 20. quod scilicet si qui asthma sint obnoxii ferè habeant ventriculum frigidum, imbecilem ac flatulentum quoniam in talibus ex vitiosa digestionem coæservantur mucilagines.

In talibus sæpius etiam sunt flatus qui insignes dyspnæas inferunt.

In Scorbüticis & hypochondriacis sæpius post pastum difficillima oriuntur dyspnæa, quæ non sunt nisi ex vitiosa digestionem à qua copiosè & oriuntur & elevantur flatus.

Indò scio aliquot scorbüticos qui quando post pastum vel hautulum vini hauriunt sunt asthmatici.

Tale asthma & flatibus & hypochondriis vocatur à R I V E R I O asthma nothum: & est mihi unum ex certissimis signis mali hypochondriaci quando ægri matutino tempore conqueruntur de difficili respiracione, ex stomacho in hypochondriacis partim flatibus distento partim materia viscida onerato.

Unum adhuc moneo quod ad asthma manifestum pertinet.

Si quid aliud, suppressa scabies & ulcera retropulsa dant asthma: (de termino hic non litigabo.) Sic H I L D A N U S cent. 3. obs. 39. observat asthma lethale ex retropulsa scabie: & L I N D A N U S in Collegio super H A R T M A N N U M simile refert exemplum de asthma te pericul. so ex serpigine retropulsa oborto.

Hæc est prima differentia asthmatis scilicet redditi & humidum, cuius dixi materiam vitiosam imprimis & ut plurimum hæret in stomacho, raro in pulmonibus nisi sit ex vitio sanguinis non rite circulati.

Alterum asthma quoad ab H E L M O N T I O vocatur O C C U L T U M S. S I C C V M.

Est istud quod circa materia sensibilis cuiusdam accessionem vel recessionem paroxysmum subito inchoat & subito levat.

Tale asthma vocat H E L M O N T. Caducum pulmonum: V V I L L I S I U S vero in Pathologia cerebri cap. 12. vocat hæc asthma convulsiva quia causam rejicit in convulsionem pulmonum.

Quoniam

Omnium optimè L I N D A N U S vocat tale asthma secum crampum seu convulsionem diaphragmatis.

In Genere antequam ad specialiora transeam dico, talia asthma esse asthmata convulsiva.

Plura hinc inde talium asthmatum apud Autores inveniuntur exempla: Imò qui attente legit Practicos plura invenit asthmatum occulorum exempla quam manifestorum.

Cæterum omnes ferè veteres practici, excepto H E L M O N T I O & V V I L L I S I O, sua præoccupati hypothesei falla de infarctu pulmonum in id maximo conatu allaborant, ut demonstrent talia oriri ex flatibus in pulmonibus vel ex quacunque alia causa: ipsi vero interdum videntes difficultates fatentur ultrò se non posse sufficienter explicare:

Legatur H E L M O N T. qui plura habet exempla. Præterea invenietis talis asthmatis exemplum in P I S O N E tract. de morbis à colluvie serosa oris pag. 192. & 222. sed nititur demonstrare ex hypothesei per se, sed frustraneo conatu.

P L A T E R U S in obs. p. 161. cum videret quod non posset conciliare tam stupenda exempla cum infarctu pulmonum: dicit oriri ex Catarrho qui in pulmones derivetur. Idem simile habet exemplum p. 172.

Item C O L L E M e d i c u s Italus in tract. Cosmitor. Medic. disc. p. 159. idem & simile Helmontianum refert exemplum, ubi ipse fateri cogitur quòd oriatur tale asthma à pravo motu pulmonum ob constrictionem sive à flatuum & fuliginum copia.

Uterius similia exempla H E L M O N T I A N I S habet S C H E N C K I U S p. 234. & 237. in obs. Item Marcellus Donatus lib. 4. hist. medic. mirabil. cap. 12. R I V E R. cent. 3. obs. 85. Item Benedictus S Y L V A T I C U S cent. 2. conf. 60. Hic S Y L V A T I C U S cit. loco simile H E L M O N T I A N I S habet exemplum, ubi casus est Syncope epileptica cui junctum est asthma non sine suffocationis periculo, aucta imprimis ubi supinus jacebat æger, affligens propter vaporem quendam quem sentit ex ventre inferiore ad superiora delatum & ad fauces.

Idem S Y L V A T I C U S Consilio videatur sequente 61. de Palpitatione cordis cum syncope simulque angustia & difficultate spirandi ex vitio hypochondrii similit, &c.

Jam ut pateat quid sentiendum de his liberè pronunciet, me facere neque cum H E L M O N T I O neque cum V V I L L I S I O.

Non facio cum Helmontio propterea quia hic dicit in talibus asthmaticis sicis seu occultis esse caducum pulmonum. Jam notum est H E L M O N T I I hypotheticos fundamentum falsissimum quod pulmo non moveatur, sed potius sit cribrum per quod moveatur aer: Hanc enim destruit & anatome & sufficienter infringit B A R T H O L I N U S tract. de structura & usu pulmonum.

Unde dicit H E L M O N T I U S tale asthma sicum est caducum pulmonum, id est in tali obstruuntur & occluduntur pori pulmonum per quos intrat aer: Unde his occlusis sequitur asthma tale.

V V I L L I S I U S peccat in excessu uti H E L M O N T. in defectu: dum his proprios pulmonibus nervos & proprium attribuit motum, unde his convulsis inquit sequitur tale asthma: vid. ejus pathol. cerebri. de morbis convuls. Verum hæc sententia contrariatur Anatomice cum parenchyma pulmonum sit ineptissimum pro motu proprio: dum ergo vult V V I L L I S I U S oriri asthma convulsivum à convulsione pulmonum lassus itidem est uti H E L M O N T. cum ex falsis hypotheseibus non possit non sequi falsa conclusio.

Quin potius subsistimus in Musculis: sanè sæpius miror cum veteres viderint moveri thoracem per insignes musculos, quare admodum & frustra se macerant in asthma hoc perscrutando. Dico ergò in asthma hoc vitium esse in musculis convulsis primario in Diaphragmate & secundario in reliquis musculis.

In Diaphragmate quidem convulso rectè urget L I N D A N U S quòd tali asthma affecti conquerantur omnes se sentire angustias & difficilem constrictionem instar Zona circumligatæ in regione ubi est annexum partibus: id quod fit ex violenta diaphragmatis deorsum versus concussione, quòd ita convulsum dat talem sensum constrictorium.

Reliqui musculi thoracis sive convellantur qui inspirationi, sive qui expirationi inserviunt perinde est, semper namque inducitur asthma: ut plurimum tamen convellantur qui inspirationi videntur inservire.

Exemplum habet H O B O K E N tractatulo de Anatomia secundina in epist. pag. 21. ubi manifestum est exemplum talis asthmatis convulsi, ubi convulsi musculi dederunt asthma periculosissimum.

Pertinet huc asthma muliebri seu hysterico & his simile in viris asthma hypochondriacum. Sæpius namque mulieres hysterica cum vati patientur symptomata pariuntur etiam insignem respirandi difficultatem, quod tribuit H E L M O N T. actioni regiminis uterini, in viris splenis viridis. Reverta tamen sunt convulsiones diaphragmatis & musculorum thoracem moventium.

Exemplum tale quod insigniter huc facit habet H O R S T I U S lib. 5. obs. 32. de muliere hysterica gravi asthma afflicta.

Tale asthma convulsivum est etiam istud quod habet T H O N E R U S ex vermibus lib. 2. obs. 1. ubi habet constrictionem faucium summam & Orthopneam cum suffocationis periculo una cum aliarum partium convulsionibus à vermibus intestinorum: quando ergo jam inferunt hi convulsionem aliarum partium, certum est quod convulsio thoracis similiter det asthma & Orthopneam.

C A V S A horum asthmatum convulsivorum querenda est in nervis iisque imprimis vago pari & intercostali, Verum imprimis aut afficiuntur nervi paris vagi, aut afficiuntur nervi & vagi & intercostales circa exortum in cerebro.

Utriusque prostant exempla: Ubi afficiuntur in abdomine, in plexibus imprimis mesenterii, in plexibus Lienaribus aut similibus nervorum in abdomine; cum quibus conspirant sæpè rami paris vagi & intercostales, ibi adfunt signa alia in abdomine in specie murmurationis sensus; interdum quidam sensus vermiculationis in abdomine; vel percipiuntur tensiones hypochondrii sinistri & similes sensus alii.

Unde varia in mulieribus sunt adjuncta symptomata hysterica, frequentia etiam viris hypochondriacis.

Verum ubi malum hæret in capite, ibi sine tali sensu in abdomine infestat vertigo aut simile quid quod motum inordinatum spirituum in cerebro innuit, pertinet huc exemplum H O B O K E N I I.

Jam verò quod afficit nervos ut plurimum est acidum vitiosum nervis, uti notum est, inimicissimum: & quidem Lympha quædam acida sive in plexibus abdominalibus, sive in alio loco in abdomine coæservato has dat turbas, sive in cerebro, sive in consimilis cerebri prope plexus choroides, &c. perinde est, modo vellicet nervos eoque in spasmos deducat.

Peccat ergo acidum nervos sive in cerebro. sive abdomine infestans & vellicans vid. V V I L L I S I U S: ut non hac in re illi assentiat, sed substituat musculos interim tamen quoad vellicationem, cum illo convenio.

Asthma convulsiva seu sicca sunt sæpius hereditaria, non secus ac Convulsiones epileptica & alia hereditariae jure in sæctum transeunt.

Sunt etiam Periodica: Nunc certà infestant periodo, imprimis tempore vespertino, nunc erraticè affligunt uti testantur exempla quæ hinc inde inter autores citatos sunt obvia.

Quando jam tales musculorum convulsiones. & hinc

vitæ pulcherrimum motus dant asthma, ut plurimum simul solet stagnare sanguis in pulmonibus, unde ex impedito ejus motu non tantum insignis in præcordiis est anxietas, & imminet suffocatio: Sed præterea est rubor malvarum ex impedito sanguinis circulo superiora versus & impedito sanguinis motu in pulmonibus quod ipsum gravat insigniter malum.

QVOD ATTINET SIGNA.

Asthma ipsum se manifestat sponte: de causis tamen est inquirendum, quomodo dignoscendæ sint, ne oriatur error in praxi.

In humido seu manifesto: si humor continetur crassus in pulmonibus aut etiam in bronchiis respiratio difficilis fit cum sonitu & tussi & excretâ pituitâ cessat vel imminuitur affectus: quod ipsum tamen etiam occurrit quod iterum repeto ubi malum est in stomacho. Reliqua signa Asthmatis manifesti quilibet potest facile cognoscere.

Tandem etiam notanda sunt Signa distinctiva Asthmatis convulsivi ab Asthmate manifesto.

SIGNA HÆC SVNT.

1. *Si malum radicatum est in capite adest vel præceditur vertigo in Asthmate convulsivo: Vbi est vero in abdomine rugitus & murmura præcedunt tale Asthma convulsivum, quod in manifesto non solet evenire.*

2. *Vbi vitium est in pulmonibus seu ventriculo seu ubi est Asthma humidum, ibi est Asthma continuum, aut ubi semel fuerit curatum antequam deinde repetat, successivè augmenti sui signa prodit.*

Contrarium fit in Asthmate sicco seu occulto: Nam hoc subito inchoat & etiam subito cessat: non verò successivè.

Deinde tales Asthmatici convulsivi vel sicci ut plurimum multum inspirant sed parum expirant si sint convulsi muscoli expirationi inservientes: Contrarium fit in Asthmate humido in quo non sufficienter possunt respirare.

Porrò nullus humor, nullus stertor aut nulla tussis, item nulla humoris excretio est in talibus Asthmaticis aut si aliquid excernitur sunt in fine 2. vel 3. sputa & non amplius: Cum e contra in Asthmate humido confertim ejectiones & cum levamine acri.

Adhuc monco Asthmata convulsiva à causis quibuscumque procatarteticis, v. gr. à levi motu corporis aut à levi excandescencia, aut similibus in momento ferè concitantur & sicuti subito fiunt subito etiam desinunt, quod tamen contrarium fit in Asthmate humido, quod successivè fit & etiam successivè removendo causam seu materiam curatur.

Deinde in talibus semper accedit ingens dolor in star Zona in ista regione ubi annectitur diaphragma partibus.

Ultimo taliter affecti Asthmate convulsivo sæpius affliguntur horis vespertinis donec recedat vel in somnum incidant, quo obrepente reliquam noctem & sequentem diem sine ulla difficili respirazione pertranfigunt donec tandem periodicè vel erraticè subito redeat paroxysmus.

QVOD ATTINET PROGNOSIN.

Asthma omne est periculosum: periculosiora tamen sunt occulta quam manifesta.

Asthmata inveterata rarissime perfecte curantur, quoniam vel levissimo diata errore vel alio peccato subito recidunt.

In Febre acuta superveniens Asthma est valde periculosum: Unde etiam à RIVERIO prax. med. lib. 7. cap. a. lethale dicitur si Asthmata superveniat Pleuritidis seu Peripneumonia.

Hæc de signis pergo ad

CVRA M.

Quæ pro varietate causarum imprimis est distinguenda:

In genere primò in Asthmate humido ante omnia removenda est causa atque ante omnia per vomitum instituenda est evacuatio: nihil enim æque paroxysmos Asthmaticos humidos curat quam vomitus omnibus attestantibus Autoribus practicis: æqualiter enim materiam haurit vomitus sive hæreat in stomacho sive in pectore. Notum namque est quod in omni vomitu simul fiat insignis contractio pectoris & quod per motum gulæ sursum simul sursum moveatur aspera arteria & ita simul ex ventriculo & ex pectore fiat evacuatio.

Unde pus Phthisicorum quod in pulmonibus fluctuat, sæpius optimè & feliciter per vomitoria evacuat.

Et talia vomitoria etiam id quod bronchiis pulmonum foriter impactum est certo & feliciter deturbant.

Exempla per vomitoria in paroxysmo propinata citatorum prostant hinc inde in Autoribus.

Imprimis RULANDUS quamplurimam habet in Theodoro Medico, p. 109. 112. 120. & sic porro. De Orthopneis periculosissima curata subito solo vomitu sibi, p. 111. ita lenta & crassa cum bile permixta.

Et hæc etiam est methodus POTERII qui vitibus adhuc stantibus in Asthmate propinat vomitorium vid. cent. 2. cap. 16 item cent. 3. cap. 22. Ubi etiam curavit POTERIUS Asthma periculosissimum ex vitio mensuræ deficienti beneficio vomitus in paroxysmo propinatus sic TIRMÆUS in epist. p. 122. Asthma refert periculosissimum & contumacissimum nullis cedens remediis, tandem provocato vehementi vomitu curatum vid. etiam HOFERUS in Hercol. Medic. p. 118.

Imò natura ipsa monstrat interdum proficuum usum vomitoriorum. Sic SYLVATICUS cent. 3. consil. 49. refert Asthma singulis noctibus recurrens cum suffocationis periculo à quo non prius æger fuit immunis quam sponte succederet vomitus tam assumptorum quam materię pituitosæ.

Inter vomitoria ad hunc scopum usualia præter infusa antimoniâla imprimis conveniunt proficuum usum Nicotiana quæ est appropriatissimum ad tale Asthma remedium.

Aqua Nicotiana ad ʒj. data: Vel Syrupus Nicotiana vomitus ad cochlearia 2. egregie promovet vomitum. Nam duo sunt Syrupi ex Nicotiana vomitibus & alterans.

Imò solus fumus Nicotiana per tubulum attractus & gutture haustus potentem vomitum pro Asthmate curando movet.

Deinde succus expressus radicis Ireos nastrois ad ʒj. vel ʒj. plus minus prout est validus vel minus validus in hydromelite vino propinatus Orthopneam desperatam curavit teste PLATERO obs. lib. 1. p. 175. movet vomitus & secessus: qui ipse ab eodem commendatur in dyspnœa ab hydrope pectoris enata.

Facit huc secretum FREITACII ad Asthma & Empyemata, cujus Autor est HEURNIUS, in Auror. Medicorum cap. 20. descriptum.

Fit ex Hellebor. alb. ʒj.

cui affunditur

Vini Peterfimon. lbj.

hujus infusi cochlear. j. valde movet vomitus idque sine insigni difficultate. Semper vero cochlear. cum aliis laxantibus alvum præclare movet sine vomitu: unde ad Asthma laudatur. Quod si hujus infusi aliquot guttula linctibus adduntur copiosè Empyematis expeditionem promovere asseritur.

Linctum huncce ita commendant.

ʒ. Passular. mundatar. ʒij.

Liquirit. rase ʒj

Mell. despumati. ʒij.

Sacchar.

Sacchar. cand. ʒv.

Vini Hispanici. ʒvj.

bulliant ut sumantur instar conditi, cui tantum admisce spir. sulphuris acidi per camp. ut gratum acquirat acorem.

Hinc aliquot guttula Vini istius Helleborati instillantur & teneat in ore masticandas passulas, vel quoties eas in os recepturus est guttulas 2. vel 3. instillet de dicto infuso.

Remedium hoc seu secretum habendum vult FRITAGIUS.

Purgantia non conveniunt in Asthmate in Paroxysmo quin potius Paroxysmum insigniter exasperant: nisi forsitan imitari velis methodum POTER. in cent. 3. cap. 22. qui cum Pilulis suis Catholici miscet Opium. Nam hoc sedat Paroxysmum dum interea Pilulae laudabiliter operantur: vid. citat. cap. ubi egregia & notatu digna habet.

Alias Purgantia in paroxysmo non conveniunt.

Post sedatum Paroxysmum verò ad præcavendum malum & reliquias exhauriendas conveniunt Pilulae quæcumque: quibus semper Gummi ammoniacum est admiscendum.

V. gr. Mass. Pilul. d. ammoniaco Quercetan. it. Mass. Pilul. de Hiera cum. agarico mista c. gum. ammoniac. v. gr. FRITAGIUS has habet Pilulas.

ʒ. Mass. Pilul. de agarici. ʒij.

Gum. ammoniac. ʒß.

Trochiscor. alhand. gr. ij.

Extract. Cinamom. gr. iij.

misc.

F. l. a. Pilulae.

Vbi Asthma ex vitio stomachi; conveniunt hæc Pilulae.

ʒ. Mass. Pilul. de hier. c. agaric. ʒj.

Gum. ammoniac. Ater. scyllitic.

solut. ʒß.

Extract. Troch. alhand. gr. ij.

cum Spirit. Asthmatic. F. Pilul.

Item est aliàs Oxymel de Nicotiana QUERCETANII purgans.

Pilula Catholica POTERII similiter sunt expertæ contra Asthma.

RIVERIUS interdum usurpat suum Mercurium dulcem cum scammonio seu Carbomelanum vid. cent. 3. obs. 18. & 31.

Venefectio non convenit, nisi ubi Asthma est ex impedito sanguinis motu in præcordiis: tunc aliquo modo lavat Ven. Sectio: aliàs si in bronchiis hæret materia non est utilis.

Remedia alia appropriata quæ conveniunt in Asthmate humido sunt imprimis Pectoralia dicta.

Et ferè ed respiciunt ut materiam crassam viscidam & stantem attentè resolvant & corrigant, sive hæreat in pulmonibus, aut præcordiis, sive hæreat in stomacho.

Talia sunt, Helenium quod est insigne pectorale; Marrubium, Hisopus & Capilli Veneris: Ros Solis, Tus-silago, Scabiosa, Pulgrium, Calamintha; Carduus bened. Satureia; Crocus imprimis:

Item Rosmarinus est experimentum BORRELI cent. 4. obs. 46.

Veronica; Radix raphani, ari, Zedoaria, Zingiberis: radix vitis alba s. bryonia cujus succus singulares hic habet vires quem videbitis præparatum in HARTMANN. Prax. Chymiatric.

Aqua Cinamomi insigniter à quibusdam commendatur: Et hanc ipsam imprimis in paroxysmo commendat RIVERIUS cent. 3. obs. 8. & 21. ut & prax. med. lib. 7. cap. 1.

ʒ. Aqua Cinamom. ʒij.

Oxymell. Scyllitic. ʒj. misc.

Aqua Asthmatica IMPERATORIS RUDOLPHI quæ est spiritus vini aromaticus.

Syrupus de marrubio, de Absinthio, MYSICHTI &

& in specie Syrupus Nicotiana. In Arcanis habuit sanè QUERCETANUS Syrupum Nicotiana ad Asthma: sed legitime debet esse paratus ne moveat vomitum.

Epiphanius FERDINANDUS hunc Syrupum seu divinum commendat remedium ad evacuandum pus Empyematicorum. Idem FERDINANDUS cons. 48. hunc habet Syrupum quem seu singularem in Asthma te laudat.

ʒ. Tabac.

Tussilag. an. m. j.

cum

Aqu.

coquantur ad tertias

& adde

Sacchar. q. s.

pro Sirupo.

Utraque ratione convenit Nicotiana: nam tum adhuc instructa est virtute vomitoria convenit in paroxysmo pro vomitorio, postmodum ubi hæc est infusa ejusdem tamen sal. volat. acre insigniter expeccoratur.

Unde Petrus Johannes FABER. insigniter commendat Aquam Nicotiana; ad Asthma præmissio purgante ad ʒvj. cum gutt. jv. vel vj. aut x. spirit. Nitr. instillatis.

Nobis uti dixi in usu est Aqua rectè destillata vel Syrupus Nicotiana: Porrò Syrupus de Helenio paratus: Syrupus AUGENII de Helenio quem habet SENNERT. c. de Asthma. p. 336. item Syrupus de Erythimo LOBELII qui aliàs vocatur Syrupus ad raucedinem.

Porrò veteres usurparunt Oxymella simplex & scylliticum, item Accium scylliticum.

Nos feliciori usu usurpamus eorum loco Gummi ammoniacum in liquore appropriato acidulo dissolutum: Nil namque æquè resolvit mucilagines viscosas ac Tartatum pulmonum & stomachi ubi vocantur Gummi ammoniacum: In Asthmate certe vix habetur per remedium datur à ʒj. ad ʒß. vel ʒj. dissolvitur in Aceto & cum appropriatis vehiculis propinatur.

Hinc basis est remedii infallibilis BRUNNERI contra Asthma in ejus Consiliis cons. 34. cujus descriptio est hæc.

ʒ. Gum. Ammoniac. ʒj.

Aqu. hyssop. ʒij.

Vini Rhenan. ʒij.

misc.

Hanc Potunculam multi Autores commendant; quos interest etiam TIRMÆUS in casibus p. 97.

Notus est Spiritus Asthmaticus B. D. MICHELI, cujus basis est hoc gummi ammoniacum, vocatur etiam aliàs spiritus virid. aris. compositus; vel spiritus gummat. ammoniac. composit. v. gr.

ʒ. Virid. aris aut crystallor. virid. aris ʒjv.

Gummat. ammoniac. ʒij.

Sulfuris ʒß.

misc.

destilla per Retortam in Arena cautè; aliàs enim rum-pit vitra, aut tota massa in receptaculum proruit, prodit spiritus acidus admodum volatilis & simul oleum foetidissimum & penetrantissimum, hoc separata rectificatur spiritus & datur à ʒß. ad gr. xv. xx. est egregius; quia præter hunc in Asthmate usum quam-cunque materiam viscidam in quocunque loco stantem resolvit; unde & in aliis affectibus usurpatur: hoc oleum inservit pro malaxatione Emplastrorum pro Tumoribus duris ac Scyrrhosis viscerum aut partium externarum.

Hic Spiritus mistus cum Elixir Pectorali D. MICHELI. admodum commendatur ab eodem contra Asthma & similes pectoris affectus. Descriptio istius Elixiris est hæc.

ʒ. Herb. Pulmonar. Italic.

Gnaphal. montan.

Marrub.

Hyssop.

ʒ. iij

Barbific.

Brassic.
 Rorell.
 Veronic.
 Scabios.
 Pol. Tussilag. an. m. j.
 Flor. Helen.
 Scabios. an. p. iij.
 Radic. Enulæ.
 Tussilag.
 Aristol. rotund.
 Itidis Florent. an. ʒj.
 Myrrh.
 Mastich. elect.
 Croc. orient.
 Succ. Glycyth. an. ʒj.
 Cinnamon.
 Cardamom. elect. an. ʒʒ.
 Benzoës optim. ʒʒ.
 (egregium in affectibus pectoris)

Syrac. ʒʒ.
 Alypta moschata ʒij.
 Sem. Nasturtii,
 Urticæ an. ʒijj.

irrorentur Spirit. Sulphuris; infundantur in Spiritum Hyssopi, Helenii, & rorellæ, digerantur & extrahantur. In liquore filtrato dissolve Extract. pectorale & serua pro usu.

Extractum Pectorale est succus Tussilaginis seu plantaginis inspissatus.

Hoc cum dimidia dosi spirit. Asthmatici permistum & ad gutt. 20. vel 30. propinatum est excellens remedium.

Alii solummodo spiritum gummat. ammoniaci cum viridi aëris destillatum miscent cum spiritu Anisi vel Zedoariae & ita similiter egregium remedium habent contra Asthma.

Superfunt adhuc nonnulla quoad materiam medicatam in Methodo medendi in Asthmate observanda. Dixi de spir. Gum. ammon. viridis aëris qui vel solus usurpandus vel mistus cum spir. Anisi vel Zedoariae sunt egregia in Asthmate remedia.

Post Gummi Ammoniacum insigniter commendatur sulphur & in specie ejus stagma acidum s. ut alii vocant spiritus Sulphuris per campanam si scilicet propinetur in aqua appropriata donec apertam præ se ferat aciditatem & hujus mixturæ cochlearia aliquot subinde hausta insigniter paroxysmum alleviare asserunt. vid. de hoc BRUNNERUS in conf. 34. ubi nescit ferè quomodo sufficienter commendare debeat hoc stagma acidum Sulphuris in aqua appropriata: se vidisse inquit ad 10. horas paroxysmo Asthmatico periculossimo affectum cui propinatum oleum sulphuris in aqua Hyssopi miraculi instar contulit opem:

Quod ipsum confirmatur etiam à THONERO in observat. Imò ab omnibus Autoribus commendatur tam ad malum præcavendum à recidiva quam paroxysmum imminuendum. Variæ possunt fieri Mixturæ hujus Olei sulphuris: imprimis ad imitationem Mixturæ BRUNNERI. Dabo Exemplum.

℞. Aquæ Flor. raporum ʒʒʒ.
 Veronic.
 Hyssop. an. ʒj.
 Spirit. Zedoar. ʒvj.
 Gummat. ammoniac. ʒj.
 Spir. Sulphuris acidii legitim. parat.
 (ut dissolvatur melius Gummi ammoniacum)
 q. s. ad gratum acetem.

D. pro aliquot dosibus cochlearum usurpandis, Commendo aqua Flor. rapor. Nam de hac BRUNNERUS cit. loco dicit, quod hac aqua cum croco & pauco

Moscho mista miraculosè Asthmaticis restituit respirationem.

Aliàs nota est aqua s. succus ex raphano recenti cum sacharo expressus qui ipse in paroxysmo egregium est specificum.

Modus est quando taleoli sacharo adsparguntur & exprimuntur: vel quando comminuitur raphanus & cum sacharo mistus exprimitur. In omni Tussi & Asthmate respirationem lædente hic succus est expertissimus.

Oleum s. liquor sachari tam simplex quam compositus qualem habet RIVERRIUS prax. lib. 1. cap. 7. simili ter commendatur in paroxysmo.

Sed in genere moneo fugiendum esse ab usum sachari & sacharatum in omnibus morbis: Sacharum enim propter facilem effervescentiam ac hinc flatulentiam multos exasperat morbos, febres imprimis post hinc scorbutum & malum hypochondriacum deterius reddit. Tandem utur Phthisicis, Tussiculosis & Asthmaticis ordinario usurpetur sacharum: tamen mala læpius aggravat quam eadem lenit.

Imprimis de nocuentis sachari in affectibus pectoris vid. GARENZIER in Tract. de Tabæ Anglica: ubi dat Exemplum tale: si quis frustra duo carnis recipiat & unum ex his sacharo adspergat altero non consperso & per noctem relinquat mane invenit unum pure dine correptum altero non sacharato adhuc sine noxâ existente.

Oleum Sachari etiam à PÉTRÆO lib. 1. dissert. hermon. 18. §. 44. commendatur tanquam expertum.

Porrò essentia croci in Asthmate multum commendatur. Item Essent. Helenii & Ligni Sassafras: Item Essent. Ireos Flor. cum spiritu Anisi parata.

Superius commendavi Radicem Ari, unde etiam pulv. radic. ari parat, commendatur in vino.

In genere quo recentior est radix & ex ea parata remedia, eò sunt meliora propter sal acerrimum quod avolat.

Fœcula omnes: Ireos, Ari, Bryonia, quæ aliàs vulgo in affectibus pectoris in specie in Asthmate commendantur, ceu fœculentæ omnino rejicienda, quoniam omni usu omnique facultate omnino sunt destituta videat. ZVOLLER in animado. in Pharmacop. August.

Sperma Ceti singulare & expertum est remedium si scilicet ʒʒ. in haustu calido propinetur: dissolvitur enim sic sperma ceti instar butyri & facile ac sine nausea assumitur.

Aliàs etiam potest propinari in aqua Hyssopi cui saporis gratia additur Syrupus de Nicotiana: in paroxysmo Asthmatico egregium est sperma ceti, ad eò in feliciter successum ex spermate ceti propinato quam ex potiuncula BRUNNERI observaverit TIRMAUS in casibus lib. 2. obser. 10. & lib. 2. epist. 11. ubi scribit illum nunquam sefellisse spermatæ ceti usum in Asthmate etiam in paroxysmo. Cæterum vix scio an melius magisque conducens remedium sit contra Asthma quam Aselli seu millepedes. Hi ipsi namque ab omnibus Autoribus mirificè commendantur.

Quidam propinant eos in substantia præparatos ad ʒj. alii eos præparatos cum melle miscent & addunt modicum gum. ammoniaci cum Syrupo Nicotianæ faciunt Linctum seu potius Electuarium & ita assunt.

Optimus præparandi Modus est: si Aselli linteo inclusi infundantur vino quod vinum infusionis expressum ac filtratum singularissimum est ad Asthma remedium.

Quidam tale vinum macerationis millepedum potu ordinario Asthmaticis propinant.

Rectè hinc dicit LINDANUS quod in solo hoc animalculo sit perfecta cura Asthmatis: Et sanè multa alia latent in his arcana quæ paucis nota, ex cognitione tamen materiæ medicæ præsuppono, vim singularem habent anodynâ & diureticam, contra siffurones internæ commendantur contra ulcera ac siffulas mammarum;

mammarum, contra arthritidem scorbuticam: & quidem vis illorum consistit in sal. volat. Nitroso egregiè incisivo & potentior diuretico.

Balsamus sulphuris quicunque & in specie cum Oleo Anisi præparatus insigniter commendatur à quam plurimis: vel etiam solus communis balsamus sulphuris cum Terebinthina (de qua postmodum, cum & hæc commendetur contra Asthmata à practicis) paratus. Quod si nimius calor metuatur ob id suadet SCHOLAKRUS, ut ex balsamo sulphuris cum Gum. ammon. fiant Pilule quibus assumptis haustus appropriatus desuper ingurgitandus ut eò promptius operetur.

Terebinthina per se à multis commendatum est remedium in Asthmate.

Usurpandi modus est varius: optimus est si dissolvatur in vitello ovi & affusa aqua appropriata fiat liquor lacteus seu Emulsio, quæ in paroxysmo Asthmatico, item in aliis pectoris affectibus est egregia. Nam sic potest optime assumi Terebinthina, quæ aliàs est admodum nauseosa: dosi est à ʒʒ. ad ʒj. quocunque modo usurpata.

Elisir proprietatis PARACELSI & ipsum insignis est laudis in Asthmate pro varietate præparationis à gr. xv. xx. ad xxx. propinatum.

De Oleis seminum pectoralium, in Olei destill. Anisi, Sæviæ, Rosmarini, in haustu vini propinandis nihil dico, quoniam sunt aliàs satis nota.

Denique sibi in sua Praxi lib. 3. prax. sect. 1. cap. 5. Decoctum habet, quod vocat expertum & utilissimum in Asthmate & Orthopnoæa ac similibus affectibus; præscriptio est hæc.

℞. Rad. Zedoar. ʒʒ.
 Gummat. Ammoniac. ʒij.
 Flor sulphur. ʒijj.
 Croc. ʒj.

Contusa coquantur in Hydromelitis ʒʒj. (Nam miedicis mellis usus præferendus usu sachari) ad medias: dos. coch. j. sæpè in die.

Nam sola radix Zedoaria mirè levat Dyspnoeam si comedatur, eodem docente JOELLE.

Loco radic. Zedoar. alii laudant radicem Zingiberis, si scil. hujus ʒj. in ʒʒv. aquæ communis coquatur ad absorptionem sibi. Et hinc aliquantulum sachari ac mellis addatur pro potu ordinario.

Aliàs pro potu ordinario Asthmaticorum & tussientium, & similibus optimus est potus sulphuratus HELMONTII, cujus præparandi modum docet KNÖFFELIUS in Tr. de curandis Febr. Epidemicis malignis.

Ab ista potione JORIS non abluat potio BRUNNERI, quæ eam tanquam Panaceam in Paroxysmo commendat; ubi aliàs sedari nequeat, compositio est hæc.

℞. Rad. Fenicul.
 Afati.
 Ireos Florentin. an. ʒijj.
 Glycyrrh. rasæ. ʒj.
 Coquantur in aqua fontana ad consumptionem tertiæ partis.
 Colatur. ℞. ʒviii.
 in quibus dissolv.
 Gummat. Ammoniac. ʒi.
 Oxy mell. scyllitic. ʒʒ.
 Syrup. de brassic. ʒi.

Hæc de Asthmate humido s. eo quod imprimis ex mütelligine viscida pulmonum & stomachi oritur.

Quod si talia Asthmata manifesta oriuntur ex alia causa, nempe ex Scabiæ repropulsa; tunc omnis movendus est lapis, ut iterum appareat scabies in extrema cute: Unde tunc temporis usurpari potest Essentia sumariæ, Ess. Helenii & similes. Item antimon. diaphoreticum, salia volatilia, & similia.

Verum necessum est, ut fomentum scabiæ denuò sub cute desigatur, nisi enim hoc fiat omnis cura erit frustranea:

Sed sit interdum; ut nullo modo possit reproduci scabies; unde in tali casu imitandus ZACUT. Luffianus (egregium inventum) qui cum scabiosum similiter agrum non possit denuò reddere scabiosum; iussit illum concumbere vel accumbere in lecto aliò scabioso, ut ab isto hauriret fermentum scabiæ malignum & ulcerosum, quo factò scabies fuit reproducta.

Si sit Asthma NB.

Ex fumis metallicis in specie Mercurialibus. Tunc nihil proficitur in eorum Cura ordinariis ad Asthma remediis: quin potius mineralia & metallica remedia in usum sunt revocanda: quæ inter excellent Mercurius dulcis, item Mercurialia fixa (quo fixiora eò meliora) Turpetum & purgantia per inferiora: item Cinnabar. antimon. Antimonium diaphoreticum, Bezoarticum solare, ac similia.

Exempla talium Asthmatum ex fumis metallicis, imprimis Mercurialibus, curatorum subministrat HÖRSTIUS lib. 7. obs. 25.

Denique quod attinet.

ASTHMATA OCCULTA SEV CONVULSIVA.

In his Cura nonnihil est varianda.

In his enim Astmatibus occultis & convulsivis legitimum ac observandum est dictum HELMONTII, quod nempe id quod Epilepticum adultum sanct, sanet etiam talem Astmaticum.

Unde remedia Antiepileptica, item Antihysterica hic sunt convenientissima, quibus subinde nonnihil etiam de Laudano Opiato addendum quod in talibus morbis convulsivis nulli ad eò cedit remedio.

Conveniunt ergo sal. volat. succinæ, C.C. sanguinis humani; item spiritus sanguinis humani.

Castoreum & ex eo parata remedia:

(Obiter moneo: dicitur communiter Castoreum convenit, ubi peccant flatus, quoniam illos dissipat: sed aliud quid subest, Castorei sal. volat. oleosum absunt quodcunque acidum nervis inimicum: Nec est Castorei testiculus, sed liquor intra testiculos & penem collectus.)

Ex Asellis & Lumbricis parata remedia, quæ commendat VVILLIUS in Asthmate convulsivo.

Cum his, uti dixi, miscenda subinde Opiata.

His remediis utiliter interdum interponitur vel præmittitur vomitus; imprimis ubi malum hæret in abdomine: (interdum dico non semper.)

Asthmata hæc convulsiva frequentia sunt apud ANGLOS: unde DN BOYLE in philosophia experimentalis p. 270. refert Exemplum talis Asthmatis convulsivi per vomitum curati: ut ut ipse non desinat; quod tale fuerit; tamen circumstantiæ satis aptè monstrant.

Idem p. 92. & p. 121. Exempla habet talis Asthmatis inveterati & Orthopnoæa ferè desperatæ curata per usum spiritus sanguinis humani, cum Laudano Opiato HELMONTII cum succo Cydoniorum facto, de quo supra.

Hæc de Asthmate seu Dyspnæa sufficient. Pergo ad alia respirationis læsæ vitia, quæ inter non ultimum est, quando respiratio interrupta cum impetu ac sono ingrato peragitur, quæ respiratio ita facta vocatur tunc.

SINGULTVS.

Qui fit à subitaneâ ac vehementi diaphragmatis deorsum versus contractione. Percipimus enim omnes, quod singultuendo cum impetu inspiramus, & quod tunc simul regio ventriculi antrosum moveatur, sicuti aliàs fit in ordinatâ inspiratione. Dum ergo diaphragma violenter, & cum impetu deorsum versus se contrahit, ventriculum & abdomen antrosum propellit, & ita subitanam inspirationem efficit.

Notum aliàs est sufficienter, quod singultus statua-

Asthma occultum sive convulsivum.

singultus

tur effectus stomachi, sed inconsideratè: Nam ipse GALENUS in Commentario super Aphorismum 3, sect. 2. aperte statuit talem stomacho esse singultum, qualem nervis convulsionem. Immo hinc inde Autores Practici aperte comparant singultum convulsioni. Sed cuius partis? Nempe istius partis, quæ primariò inspirationi inservit, & hæc pars est imprimis diaphragma, quod scilicet convulsim seu violentè, & cum impetu deorsum tractum singultum inferit.

Primus, qui hanc sententiam defendit, est PLATERUS, cujus à partibus etiam stat SYLIUS. Nec desunt Argumenta, quæ hoc ipsum persuadent, quod singultus oriatur à convulsione seu contractione fibrarum diaphragmatis versus inferiora.

1. Quod confirmat, est, quod nos omni tempore voluntariè pessimus singultire: Hoc innuit necessario affici partem, quæ voluntatis nonnihil subiacet imperio, & quidem cum faciamus singultum inspirando, hoc innuit talem affici musculum, qui pro voluntatis imperio respirationem potest mutare. Jam nullus talis est musculus in toto respirationis negotio, quam diaphragma: pro huius enim varia alteratione secundùm voluntatis imperium possumus etiam respirationem variis modis mutare.

Primariò ergò affectum est diaphragma, cum pro motu voluntatis possumus singultum movere, quod non fit in stomacho.

2. In omni singultu percipitur motus vehemens abdominis circa regionem Epigastricam extorsum versus, quod non potest concipi alio modo fieri, nisi quod ex convexitate nimia aliquantisper (non toto) planius redditum deorsum premat, & in specie extorsum ventriculum ipsi proximè annexum. Nam, cum hoc fiat inspirando, & in omni inspiratione diaphragma moveatur deorsum, patet esse diaphragma affectum.

3. Nullus potest singultus fieri nisi inspirando, id est, aërem attrahendo & ita diaphragma deorsum versus movendo.

4. Sæpius curatur singultus sola inspiratione continuata, & quam longissimè inhibita expiratione: Jam ergò si esset motus expulsius stomachi in singultu, inspiratione potius aggravaretur malum, quam curaretur: Ratio, quia inspirando diaphragma comprimit stomachum, unde potius irritaretur ad singultum, quam quod exinde malum levaretur.

5. Notum est joco interdum, imò sæpius curari singultum: id quod innuit non aliquid naturalis, sed potius voluntarij & secundùm rationis ductum alterabilis partis primariò in singultu affectæ, quæ in inspiratione non est alia quam diaphragma.

6. Ad hæc Sternutatio superveniens singultui hunc solvit, id est curat: teste HIPPOCRATES, sect. 2. aph. 13. ratio est quia forti sternutatione s. forti ista expiratione concussum diaphragma ex se dispellit non minus quam ex stomacho, quod istud antea irritabat.

7. Nimii animi motus v. gr. Terror, nimius motus & similia pathemata curant singultum: idque ratione spirituum animalium, qui à fortiori objecto avulsi minus vacant singultui. Exempla talium ab animi motibus curatorum habet VALERIOLUS p. 123. utut aliàs etiam non sint rara.

8. Ad hæc absque stomacho affecto hepatis inflammatio det singultum, præterea quia hepar inflammatum immediatè contingens diaphragma istud irritat continuò ac stimulet ut convellendo singultui.

Singultus ergò, uti dixi, consistit in contractione violenta & convulsiva diaphragmatis.

CAUSA huius violentæ ac convulsivæ diaphragmatis contractionis est omne quicquid ad violentam, non tamen durantem sed interruptam subinde sui contractionem diaphragma covere potest.

Hoc ipsum, quod ita valet irritare diaphragma, ut fibris contractis fiat convulsio, interdum & quidem sæpius hæret in stomacho: quo pertinent v. gr. alimenta

aut medicamenta nimis acria assumpta, vel alia quæcunque.

Sic enim solum panem nimia quantitate comestum & illico devoratum singultum concitare dicit & refert FERDINANDUS cons. 43.

Item in Febribus, post intemperatum Julapiorum refrigerantium potum sequitur non raro singultus, vini potu curandus: uti hoc habet SCHENCK, lib. 3. obs. 25.

Sic quidam loco Balsami sulphuris assumens Ol. Tritioli exinde in gravem & periculosum incidit singultum, uti refert BARBETTE in prax. l. 4. c. 2.

Hæc omnia in stomacho existunt & talem singultum s. convulsionem diaphragmatis inducunt. Ratio est consensus stomachi cum diaphragmate: Dum stomachi Os superius sensile transit per circuli nervi diaphragmatis, ibique idem fitimèr satis annectitur: Unde si aliquid pertinacius vellicat orificium stomachi, facillime simul vellicatur diaphragma ejusque pars nervea & exinde sequitur singultus.

Præterea quæcunque aliæ causæ, sive in diaphragmate sive in pectore hærentes aptæ natæ sunt, ut producant singultum modò irritent diaphragma: Sic dicit de hepate inflammato singultum inferente. Quo pertinent conformationis vitia, dum nempe costarum ad ventriculum detorsio causa est singultus trimestris, uti habet SCHENCK, in lib. 3. obs.

Item continuum singultum ex compressione Thoracis undecima vertebra observavit RHOD, cent. 2. obs. 61.

Item singultum gravem ac continuum ex potu aqua frigida & nitro. refert TIMÆUS in casibus lib. 3. cap. 5. p. m. 115.

Hæc de natura singultus.

Rara qui vult exempla singultus, qualia non pauca profant. Vid. MACCELL. DONAT. l. 4. hist. med. mirabil. s. it. SCHENCK, lib. 3. obs. BARTH. cent. 2. hist. 4. de singultu 4. annorum continuo. it. eundem BARTHOL. cent. 3. Epist. 61. de muliere adeo graviter singultiente, ut per biennium à Demone obsessa crederetur.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Singultus cogniti facillimus est vel infantibus quoque notus: Verùm imprimis observandum venit an hæreat causa irritans in stomacho, an in alio quodam loco, idque propter curam tunc temporis variandam.

Nam si est in stomacho, evacuantibus curatur, si in alio loco conveniunt appropriata.

SIGNA PROGNOSTICA,

Singultus superveniens nimia purgationi periculosus: quoniam convulsionem membrorum innuit.

Deinde superveniens singultus inflammationi hepatis periculum innuit; uti hoc habet nosser HIPPOCRATES sect. 7. aphorism. 17.

Exemplum huius, quod singultum ex inflammatione hepatis lethalem esse confirmat, refert AMAT. Lystem. cent. 5. cur. 30.

In morbo Iliaico, aut etiam in aliis intestinorum periculosioribus doloribus superveniens singultus admodum malum.

Superveniens, item repentina Hernia periculosus.

Singultus in omni Febre continua est periculosus habitus tamen temporum morbi ratione: Nam is singultus, qui adest mox in principio, aut qui supervenit Febri circa statum ac perseverat, plerumque mortis est prænunciatus: uti rectè hoc observat PLATERUS l. 1. obs. pag. 203. item HORSTIUS lib. 1. obs. 25.

QUOD ATTINET IAM CVRAM.

Ea quæ vulgaria anicularum sunt remedia, compressione Thoracis, respirationem omittam, &c. omitto. Dico potius ad singultum compescendum insigniter commendari Opium, quod ipsum scilicet sensum irritationis tollit, & hinc natum impetuosum spiritum ad diaphragma motum similiter impedit.

Nam Opii & Opiatorum usum felicem omnes omnino deprædicant.

Sic singultum pertinacem admodum Febri continua supervenientem in fine curavit HORSTIUS supra cit. loco lib. 1. obs. 25.

Laudan. Opiat. gr. iij. Theriacæ ʒss.

Conserv. rosar. ʒi. invicem mista.

GALENUS similiter commendat Opiatam, sed eadem miscere jubet cum appropriatis & quidem rectè nempe cum Castoreo, Zingibere, Caryophyllis & similibus.

Pertinet huc Bolus expertus TIMÆI contra singultum, item contra vomitum & similia. Cujus compositio est hæc.

ʒ. Theriac. Androm. ʒij. Lign. Aloës ʒss. Ol. Macis. gr. ij. Laudan. Opiat. gr. j. misc.

Ego aliquando felici cum successu talem præscripsi.

ʒ. Theriac. ʒss. Sem. Anis. ʒss. Ol. Macis. gr. ij. Laudan. Opiat. gr. j. misc. Succo Cydonior.

F. bolus. His Opiatis uti rectè dicit GALENUS semper admittenda appropriata singultui dicata remedia.

Talia sunt Castoreum & præ cæteris Semen Anisi, quod insigniter commendatur ad singultum, sive interius assumatur, sive solummodò naribus admoveatur.

Item Essentia, Spiritus & Ol. Anisi, quocunque modo assumpta sunt commendatissima.

Zingiber similiter ad singultum commendatur: si scilicet Zingiber in India conditum assumatur: sic enim insigniter sistere singultum dicitur.

Joel in omni singultu ceu præsentissimum commendat Cornu Cervi. usq. ʒj. quocunque modo usurpatum.

FORESTUS aliàs habet Julapium, quo ipse aliquoties feliciter usus est contra singultum. Compositio ejus est hæc.

ʒ. Hord. mundat. m. j. Sem. Anis. Aneth.

Fenicul. an. ʒj. Flor. Cordial. an. p. j. Sem. 4. frigid. major. Papaver. albi an. ʒj. Portulac.

Lactic. an. ʒss. Liquirit. Rafæ ʒiij. Coquantur in aqua com. pro ʒssj.

Coletur & aromatizetur Decoctum cum Speciebus Diatrageac. frigid. Diarrhod. abbat.

Diatrion Santalon. an. ʒj. add.

Syrup. Violat. ʒij. Acetositat. Citri. Rosarum an. ʒj.

D. S. Julep, misc. Externe expertum est Cataplasma MYNSICHTI ad singultum.

Componitur ex fermento cum pulveribus aromaticis. Vix enim datur efficacius inter externa remedia, quo multi feliciter & cum summo successu utuntur.

vid. descript. in MYNSICHTI. sect. 38. Simile est Cataplasma SCHMUCKII, quod tanquam certum & probatum ad singultum commendat. Compositio vid. in Thesaur. Med. 2. & est hæc.

ʒ. Baccar. laur. Rosar. rubr. Sylvestr. Mentha an. m. j.

pulverizat. subige. cum s. q. Ferment. acerrimi. affunde.

Acet. fervens, & calidissimum. Et sic cū lineo triangulari impone regioni stomachi & præcordiorum. Si exsiccecur denud aceto irroretur.

Deinde in usu etiam est contra singultum externè Emplastrum de Galbano Crocatum MYNSICHTI, cujus descriptionem videbitis sect. 37. p. m. 511.

Ol. dest. Anisi gr. aliquot umbilico illitæ similiter egregiè conferre aicuntur.

Item Panis calidus vino malvatico vel alio generoso irroratus applicatus ventriculo singultum sistit.

Quidam cum spongia applicant ventriculo fotum humidum factum ex aceto valde acri, cocto cum Castoreo, Pipere, & Simapi. Hæc in genere.

Ubi suspicio est malum hæretè in stomacho: & quidem imprimis, ubi non sufficiunt & conferunt Opiata, optimum est instituire purgationem, & quidem vomitoria.

Fiunt namque tales singultus continuaces sæpè ex pituita, quæ vocant vitrea, stomachi orificio fitimèr impaet: hæc ergo vomitorio sublata spontè cessat malum.

Ubi opus est ut fiat per inferiora purgatio, danda sunt imprimis aloëtica: ut Pilula ex aloè cum Laudano Opiato mistæ.

Aut Mercurius dulcis convenit, idque ad imitationem RIVERII cent. 3. obs. 42, ubi curavit singultum molèstium sæpius quotidie per annum recurrentem per Mercurii dulcis gr. xvj. & diagrid. g. viij. mista invicem.

Peracta purgatione, vel vomitorio, ubi languet stomachus, propinandum est.

Ebor. ust. ʒss. Ol. Cinnamon: gr. ij. & ita denud roborabis stomachum.

Aur ad imitationem SYLII danda est talis Mistura.

ʒ. Aq. Menth. ʒj. Vitæ Mathiol. ʒss. Confect. Alkerim. ʒj. Laudan. Opiat. gr. ij. Syrup. Menth. ʒj. misc.

D. S. Cochleatim assumenda. Huic Misturæ, si simul adsint flatus, qui interdum in singultu reperiuntur, Spiritus Nitri gutt. vj. vel viij. sunt addendæ.

Nam præter hæc generalia in omni singultu respiciendæ sunt causæ variæ:

Si enim v. gr. fiat singultus à crudo cibo in stomacho, aut à vitiosa digestionè, tunc conveniunt Aloëtica; Pilula rosacea Marocostina; uti etiam Elixir Proprietat. cum spiritu anisi.

Si singultus fiat ab humoribus acerbis corrosivis ac effervescentibus; tunc præter ista appropriata in specie usurpanda.

Ebur usum, C. C. ust. Ocul. cancr. quia præcipitant omnes corrosivos humores; item terra sigillata s. bolus armena, item lapid. Persar. & Carphonum, & aqua Portulacæ.

Si suspicio sit malignitatis in singultu; v. gr. in Febri maligna.

Tunc dictis appropriatis addenda aqua Cord. Carv. Hercul. SAXON. aqua Cinnamon. Cydoniat. Syrupus Citri, Extracta Theriacalia, aut imitandus RIVERIUS cent. 4. obs. 78, qui continuum singultum in Febri maligna compescuit per Emulsionem ex.

Sem. 4. frigid. major. cum

Sal. prunell. ʒj. Laudan. Opiat. gr. ij. Singultum supra dictum BARBETTE per Ol. Tritioli haustum excitatum idem BARBETTE curavit hæc Mistura.

ʒ. Succo

℞. Succ. semperviv. major. depurat. ℥j.
Aq. rosar.
plantag. an. ℥ij.
Vitell. ovor. num. j.
Syrup. de Portulac. ℥j.
Laudan. Opiat. gr. ij.
misc.

Cochleatim usurpentur.

Huic Mixturæ putassem simul debuisse addi aut *Ocul. cancr.* aut *C. C. ustum*, aut *terra sigillat.* aut similia acidum promptè absorbentia.

Ubi *singultus* est *symptoma* cuiusdam gravis affectus: v. gr. *Inflammationis hepatis*, *Febris acuta*, &c. *spontè* equidem morbo primario curato *singultus* cessat.

Nihilominus tamen, quoniam partim molestum, partim mali omnis est *symptoma*, propterea simul *Opiata* & *sudorifera blanda* cum affectui appropriatis, ut *isidem* & *singultus* & affectus primarius simul curentur, addenda.

Denique observatio notata digna est ista, quam habet RIVERTUS in *obs. morborum infrequent.* uti vocat, *obs. de singultu* mirè obstituto per *hirsute durante ex nimio frigida haustu* post calorem; qui *singultus*, aliis omnibus ferè irritis per *balneum aqua dulcis*, in qua *planta Nervina* coctæ fuerunt, curatus fuit.

Lecturissimus haalenus de vitis inspirationis, qua etiam continuabimus.

Adhuc tamen in genere monebo, quod *vitia ista varia* & *multiplicia*, quæ *inspirando* & *expirando aërem* sunt, & quidem maxime *ex nervis* & *musculis affectis* oriuntur, *ex triplici* imprimis sunt consideranda fonte.

1. Fons est *Textura* & *tractus nervi intercostalis* & *paris vagi*, qui duo nervi profunt movendis membris & partibus etiam colli, Thoracis & Abdominis. Hi duo nervi & eorum plexus subinde juncti & diversimodè distributi, in varias ac insignes convulsiones ac motiones eiere possunt. Vid. VVILLIAMS.

2. Fons est, *varietas musculorum*, in quos inseruntur; nempe musculos varios laryngis, Thoracis & tandem ipsum Diaphragma.

Jam verò, cum omnes hi musculi suas peculiare habeant functiones & suas miras alterationes, mirum non est, quin musculis affectis diversimodè diversæ etiam functionum sequantur læsiones.

3. Fons est *duplicitas motus*, *universalis* nempe, & *motus unius* cuiusque musculi in specie.

Duplex est motus Thoracis dilatatorius in inspiratione, & *constrictorius* in expiratione: quibus motibus dum varii musculi diversimodè inserviunt, sequitur, quod hi duo motus variè lædi & variis modis tam in expiratione quam inspiratione vitari possint.

Habimus jam *asthmata convulsiva*, seu talia *asthmata*, quæ impediunt motum pulmonum, sive convellatur Thorax expirando, sive convellatur inspirando. Habimus convulsionem diaphragmatis inspiratoriam, seu *singultum*.

Pergrinus ad.

INCUBUM seu EPHIALTEN.

Qui & ipse INCUBUS revera est affectus pectoris & ad vitia inspirationis læsa omnino pervenit.

Nihil enim aliud est Incubus s. Ephialtes, quam *impedita ac difficilis inspiratio dormientibus* imprimis, ac *dorso incumbuntibus superveniens*, cum somno ponderis præcordia prementis, ac *suffocationis imminens*. Unde varia subinde sibi de persona certæ aut etiam de persona *invisæ super incumbente delirare solent Melancholici*.

Est affectus *complicatus incubus*, cujus symptomata ordine hoc se sequuntur mutuo. (1) *læditur inspiratio*; hanc (2) *insequitur sensus*, aut saltem metus *strangulationis* (3) *est depravata loquela*: dum loqui nequeunt Incubo affecti, sed sonum inconditum, aut hoatum, aut saltem sonum gravem proferunt. (4) *adest anxietas præcordiorum*, & (5) denique *superve-*

Incubus
seu
Ephialtes.

nit insomnium rei alicujus Thoracem prementis & quasi constringentis.

Quæ vulgò afferunt de causa Incubi, omnibus notum est: scilicet, *inculant obstructionem meatuum cerebri à vapore crasso*: ob id Incubus ad affectus capitis ordinariè refertur. Sed *insulsißima hæc est opinio*, quam jam suo tempore FERNELIUS ac PLATERUS rejecerunt.

Qui ipsi causam potius proximam statuerunt *humorem crassum melancholicum vel pituitosum circa præcordia hærentem*, quo humore quacunque ex causa commoto aut turgescente diaphragma vel pulmones comprimantur: Unde exhalantibus vaporibus vox opprimatur, & denique isidem cerebrum petentibus spiritus animales turbentur & misceantur, unde somnium tale sequatur.

Hæc sententia differt à communi, quod hi duo PLATERUS & FERNELIUS dicant *incubum esse primario effectum Thoracis & respirationis læsæ, secundario effectum capitis*. Verùm vapores isti & quicquid illis superstruitur, est doctrinæ discutivæ & facilis solutionis.

Audiamus Modernos quosdam, in specie SCHNEIDERUM in libro specialissimo de *Catarribus*, ubi inter alia tractat de *Epilepsia*, & per consequens etiam de *incubo*: cit. libr. inquam cap. de *Catarribus narium* p. 246. etiam fit mentio *incubi*: ubi citatus Auctor rectè videtur referre *incubum ad convulsionis speciem*, in qua Thoracis musculi hominis somnum capientis ita alluciantur, ut respiret exinde laboriosius.

Res ut pateat elarius, ordine procedam, scilicet.

CAUSA PROXIMA.

Incubi est omne id quod liberum diaphragmatis motum inferiora versus impedire potest: hoc namque ita primario, quoad respirationis negotium impedito, secundario etiam reliqui musculi inspirationi inservientes impediuntur in motu: cum notum sit, quod diaphragma sit primarium instrumentum respirationis.

Quicquid ergò primario libero diaphragmatis motui, secundario reliquorum musculorum inferre potest impedimentum, est causa incubi.

Diaphragmatis motus impeditur, sive vitio objecti cuiuscunque, quod diaphragma opprimat & ejusdem motui deorsum versus reluctatur: sive læditur *diaphragmatis motus vitio nervorum* ejusdem contractioni resistantium.

Id quod *diaphragma comprimitur*, aut saltem liberum ejus motum impedit, solet imprimis esse *Stomachus*; qui infarctus materia viscida & mucilaginosa, quæ ab acido fermentata in flatu abit, de quo superius, ubi de inflatione stomachi. Vel etiam, si *stomachus copiosis nimis alimentis infarctur*, vel denique *omne quicquid stomachum replere ac distendere valet*.

Hinc est quod *dorso incumbuntibus*, & quibus à dictis causis diaphragma sursum repelli & ejusdem inferiora versus motus ac contractio impediti potest, *incubus* fit frequentior.

Ob id est, quod *raro* afficiantur *incubo*, qui *laudabili* vivunt *dieta*, aut qui *sobriam* amant *cenam*: frequentius, autem ij, qui vel *crapula* vel *ingurgitationibus*, vel *nimia voracitati in cena* sunt dediti.

Ob id in puerorum *nimia & immoderata ciborum ingurgitatione adæquata est familiaris incubus*.

Unde etiam sæpius ex *crapula* & *ebrietate incubus* affligit: Cæterum, utur equidem hoc ipsum posse dare Incubum leviozem & facile discutibilem: Nam si dormiatur in latere & elevetur caput, possumus præcavere talem Incubum: quo magis enim supini jacemus, eò minus comprimit ventriculus diaphragma & contra. Nihilominus tamen in vero ac continuo *incubo ad nervos* est respiciendum, qui *inspiratio inservientes*, imprimis *diaphragma*, *convulsi* dant *incubum*.

Ob id etiam quibusdam *incubus* solet vocari *Epilepsia Nocturna*; item *Epilepsia parva*, & similiter, partim propter

propter *convulsiones musculorum thoracis*, quæ similiter fiunt in omni insultu *Epileptico*: unde in *Epileptici* respirationis est difficultas & spuma apparet circa os: partim propterea vocatur *Epilepsia parva*, quia *incubus* cuiusdam *in Epilepsiam degenerat*.

Exemplum tale habet TIMÆUS in *casibus* l. i. cas. 17. p. 42. de *incubo in Epilepsiam lethalem* desinente:

Præterea quoque *Epilepsia parva* dicitur, quoniam *Cura ejus imprimis medicamentis Antiepilepticis* perfititur. Reverta ergo *incubo insistente laborant musculi*, imprimis *diaphragmatis motus inservientes*, primario quidem *diaphragma*, secundario reliqui musculi, qui *convulsi* impediunt motum diaphragmatis dilatatorium, unde primò sequitur respirationis difficultas.

Verùm cum idem nervus ex intercostali profectus moveat musculos, & ex eodem trunco profectus ramus moveat laryngem, hinc est quod à nervi intercostalis irritatione musculis convulsis simul etiam convellatur Larynx, quæ inde sensum strangulationis; & postmodum etiam loquelam impeditam, aut sonum inconditum, qualem *Epileptici* alias etiam edere solent infert. Et cum hinc impediatur sanguinis circulus à pulmonum respiratione læsa, ob id *anxietas* ægris infesta est.

Denique cum hoc fiat imprimis in somno, facile exinde *somnia varia* excitare potest, concurrenter simul anima rationali & percepta ista molestia varia talia in somnia eudent. Nam quod in somno anima rationalis alterationes corporis percipiat, & pro varietate perceptionis varia cudad somnia, sola pollutio nocturna persuadet:

Ut per Exemplum rem declarem. Notum est quod ii, in quorum vesiculis seminalibus sperma turget, dum eruptum est sperma turgescens, accidunt somnia venerea, quasi rem habeamus cum hac vel illa pulchra femina. Uti ergò turgescentiæ & eruptio seminis dant somnia venerea.

Simili ratione motus diaphragmatis & hinc Thoracis impeditus, dat somnia compressionis & constrictio-nis Thoracis à re superimposita. Hoc somnium vagum interdum applicatur certo subjecto. Unde tali affectu laborantes certum sibi subjectum inaginantur: *Se premi inaginantur à vetula ingrata*, quale Exemplum habet SCHENCK. p. 129 & seq. l. i. *obs. de sacrificio*, qui putavit se comprimi à vetula, quæ vidit & cõrectavit.

Sic FORESTUS *Incubo* affectus putabat pectus suum comprimi à cane nigro, utur scemina videret esse somnium fallax, uti de se refert lib. 10. *obs. 51*.

Hinc rectè dicit *Vincentius Alfarinus à Cruce*, idque ex autoritate GALENI, quod *Ephialtes* sit quædam *quasi in somno Epilepsia*, cum eadem, utur leviora, perpetuantur in incubo dum quiescunt, quæ patiuntur comitali morbo correpti, dum vigilant; utrobique scilicet *agere respirant* & *vox incondita* proferunt.

Vitium est imprimis in nervis, sive in radice aut exortu nervi intercostalis, ubi vitium imprimis consistit in *lympha acida* in cerebro nervos læsente & hinc irritante: Proxima tamen causa est in uno alterove ejusdem plexu, aut equam scilicet furculos thoracem moventes, hinc inde distribuit.

Exemplum *Incubi ex nervo in exortu affecto* habet LOUVER. Tr. de corde p. 157. de quodam nobili.

Cæterum, utur *dormientibus* imprimis accidat *Incubus*, nihilominus non mirandum si in ipsis etiam *vigilantibus* oriatur: Nil enim impedit quomodus & in his diaphragma, & reliqui musculi etiam interdum convellantur. Exemplum talis *Incubi vigilantibus* obvientiæ vid. in Rhon. cent. 1. *obs. 54*.

Uti etiam videbitis similia exempla in SMETTI *miscellaneis medicis de Incubo etiam vigilantes* afficiens.

Hypochondriaci imprimis familiare est *symptoma Incubus*, & quidem jam inclinantis ad *melancholiam hypochondriacam*. Jam vero in malo hypochondriaco præter alia vitia convulsiones sunt frequentissimæ: Unde etiam isidem facile talis pectoris potest obvenire convulsiva contractio.

Præterea vermes in abdomine stabulantes inferunt in pueris *Incubum*: Notum enim est quod vermes, uti superius aliquoties monui, *horrendas* pueris inducant *Epilepsias*: unde non mirum si etiam inferant *Incubum*.

Rarum est observatum fuisse *Incubum Epidemicè* sparsim ROMÆ grassantem, uti hoc ex *Callio AURELIANO* refert SENNERT. Tom. 1. *prax. c. de Incubo*.

Non minus rarus est affectus FOREST. lib. 16. *obs. 25*. ubi refert de affectu medio inter Incubum & *Epilepsiam tertio quoque die redeunte*, & ita *periodum tertianam* observante. Curato, ut obiter inoneam, *nodulo ex semine nigro Paonia verecivisa immisso*.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Patent ex *relacione ægri*, possunt etiam *hauciri* ex *concumbente cum ægro*. Taliter enim affecti solent fieri *queruli*, *gementes*, *raucum* & *inconditum sonum* profere-rentes, *jacent immobiles*, *parum aut nihil vocati respondent*, & cum imperu expectati de *nimia anxietate cordis* & *lassitudine* conqueruntur.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Incubus est prodromus Epilepsie.

Si conjungatur cura *Incubo nocturno vertigo diurna* prognosin est eò certior.

QUOAD METHODVM MEDENDI.

1. *Evacuandus est stomachus & prima via*
2. *Propinanda* Medicamenta *Antiepileptica* seu *convulsionibus* appropriata.

Inter *emaciantia vomitus* obtinet primatum, Inter *vomitiva* excellunt *infusa antimonialia* & *Mercurialia*. Modus infundendi omnibus est notus.

Si non volumus vomitorium propinare, utur vomitus sit optimus, saltem instituat *Evacuatio per Inferiora*, cum *Extract. helleb. nigr. & Mercur. dulc. in forma Pilulari*, quæ in *Epileptico* insultu est experta.

℞. *Extract. helleb. nigr.*

Mercur. dulc. an. gr. xv.

Scam. sulphurat. gr. ij. vel iij.

Extract. Trochisc. alhand. gr. j.

c. f. q.

Ol. destill. succini.

F. Pilulæ.

Purg. stomach. & cæphalic.

adsparg. Pulver. succini præparat.

Alias etiam *infusa seminata*, sunt in usum *Maffi Pilul. officinalium de Lapid. Lazuli* commendatur à quibusdam.

Inter *appropriata* hic convenientia præ cæteris *palmam* refert *Peonia*, cujus *radix*, *semèn* & *flores* sunt frequenti in usu: sive *radix infundatur potui*, sive *ex seminibus fiat Emulso*: sive *ex floribus* fiat *Tinctura*.

Huic adjunguntur nonnulla alia in *Epilepsia* usitata. *Flor. Stachados*, *Lavendula*, *Anthos*.

A quibusdam *Pulvis Smaragdæ præparatæ contra pavores nocturnos*, & contra *Incubum* insigniter commendatur.

Quibusdam in usu est, dum cubitum eunt ut *Thevriacum* in aqua *Peonia* præservationis ab *Incubo* gratia assumant.

Item *Ol. Rorismarini, Succini, Salvia, Cinnamomi*, & similia per *sacharum in Eleosachari* formam redacta, & sub introitu læsi assumpta commendantur.

Imprimis tamen *Peonia mas* & *Semina* ejus singulariter commendantur, imprimis si ex iis fiat *Emulso*.

Expertum etiam est remedium si *passulis majoribus indatur aloè*:

Si scilicet *passulle majores excavata* s. exemptis acinis impleantur aloè optimâ ciceris parvi magnitudine, quarum *passularum* nonnullæ semper in aurorâ duobus horis ante cibum assumptæ curare certè dicuntur *Incubum*; modo aliquandiu continetur.

ZACUT. *Lufitan. lib. 7. med. prin. hift. in obfer. c. 8.* Exemplum taliter curati refert. *Aloës Hij. paffulis indandis* & tamliu continuandus earum efus donec afumptæ funt.

Pi ula aloëphang. uti ex ZACUTO notum est, quod arceant Ebrietatem, ita ad Incubum laudat; si carum v. vel vj. ante cibum una alterave hora affumantur.

Loco hæcun Pilularum fubftitui poffunt *Pilula fine curâ Cyriaci VVERI*, quarum defcriptio vid. in *Auguftanâ pharm. claff. 6.*

Anifum quoque appropriatum est in *Incubo*, fi fcilicet ejus *semen* fub introitum lecti comedatur: cum præterea etiam mirifica præftet in *fomniis truculentis & turbulentis*: si olei ejus aliquot gutta, cum aliis permifta post cenam affumantur: inprimis *pavoris in pueris* potenter curat.

Hæc de Incubo.

Cumque hæ fufficiant de vitiis inspirationis læsæ, pergo ad.

CAPUT XV.

DE VITIIS EXPIRATIONIS LÆSÆ, feu

DE LÆSIONE EXPIRATIONIS AERIS.

Læfio expirationis aëris.

Dilatati Pulmones ob aëris irruptionem, fubfequente mufculorum aliorum Thoracis Coftas moventium contractione denud constringuntur, & ut melius constringantur aër expellitur, quæ aëris expulſio vel exclufio *expiratio* vocatur.

Conſtrictio hæc Thoracis fit per diaphragma, i. dum hoc deorfum motum infpirationem, fufum motum expirationem efficit, ita ut duplici motu agitentur mufculi & diaphragma. Deinde poft diaphragma funt inprimis mufculi Intercoftales interni, qui coftas in infpiratione fufum movent, & ita Thoracem ampliant, & hinc deorfum ad fe invicem trahunt, & ita thoracem anguftant: quin etiam Abdominis mufculos in forti infpiratione aliquid conferre nullum est dubium, qui volumus Tuffim & ſternutationem attentius confiderare.

AERIS HÆC EXPIRATIO LÆDITUR.

1. Quando fit cum impetu & infigni labore in ſternutatione.
2. Quando fit interruptim, & cum fonitu in Tuffi.
3. Vitiatur, quando eadem omnino aboletur & ceſſat in iſto aſthmate convulſivo, quo mufculi infpirationi dicari conyelluntur, de quo fuperius: & denique.
4. Quando aër erumpens non legitimum, fed vitiatam vocem profert. Nam ſolummodo expirando, dum aër tranſit laryngem, fit vox, nullo modo infpirando. Jam de

STERNUTATIONE.

Sternutatio.

Vitio fcil. ſingulari in expiracione aëris contingente, quæ Sternutatio nihil eſt aliud quam motus convulſivus mufculorum pectoris expiracioni infervientium: in quo motu convulſivo poſt aliquam infpirationis inchoatæ ſuſpenſionem, ſubito & magnâ, fed mox iterum ceſſante vi, per nares & os aër unâ vice exploditur.

Pars proximè affecta, feu id quod ſternutationem dat, funt mufculi Thoracis ejuſque conſtrictioni deſtinati.

Nos enim ſcimus, quod pro lubitu, poſſumus motum ſternutationi non abſimilem eiere, quod necceſſum eſt fieri à mufculis voluntatis imperio ſubjectis. Jam vero cum & infpiratio & expiratio ſint motus miſti, uti præſuppono ex phyſiologicis: ob id eundem motum dormientes citra voluntatem obimus & vigi- lantes variè determinamus: & ipſo tactu percipimus

ſemper cum impetu in ſternutatione non ſolum ſon- ſtringi Thoracem, ſed diaphragma etiam moveri ſur- ſum: ex eo percipimus, quod omnis abdominis pars ſurſum verſus moveatur, quia ſequitur diaphragma ſurſum verſus motum.

CAUSA HVIVS CONVULSIONIS.

Eſt quicquid valet irritare membranam narium internæ. Nulla enim fit ſternutatio, niſi membrana nares internæ ſuccingens irritetur & ſimul pectus per confe- quens afficiatur. Connexus hujus irritationis, uti dico, eſt ſenſus nervorum paris tertii & quarti ad nares productorum, cum pari nervorum intercoſtaliu Thoracem moventium: Nervis ergo iſtis ad nares deriva- tis ſpaſmo correptis, ſimili ſpaſmo convelluntur nec- vi thoracem moventes; & exinde diaphragma ali- quando propter infpirationem deprimitur, ſed mox cum impetu & forti motu ſurſum propellitur. Simili- ratione ac videmus ex titillatione circa diaphragma oriri motum in facie quem vocamus *riſum*: hinc titil- lati ridemus; utur involuntariè.

Certum ergo eſt nullam fieri ſternutationem niſi irri- tetur membrana narium.

Quæ irritatio fit variis modis, ſive externè ſive internè. Externè nunc ſunt odores fortes: ſic poſt odorem ma- jorana, roſarum, &c nonnulli ſternutant; nunc pulveres in aère volitantes infpirati: nunc ſunt medicamenta acria, ut naſturtium, & quæ vocantur ſternutatoria; à quibus vellicata membrana narium & irritata ſter- nutatio promovetur: qualia ſunt, quæ ſunt ex illis convallium, Elleboro albo, Euphorbio, Fol. Nicotia- ne, & præ cæteris omnibus, quæ ſunt ex vitriolo ad albedinem calcinato.

Quod interna, eſt inprimis *lymphæ acrior* membra- nam narium naturaliter humectans. Hæc prout afficit membranam narium ut quando in *colyxa* fit, aliquan- tiſper fit acris, quia falſior & acidior in tali caſu velli- cando membranam ſternutationem concitat.

Videmus ex his inſons eſſe cerebrum in omni ſternuta- tione, nunc vulgò dicatur cerebro concuſſo fieri ſternuta- tionem. Concutitur ſanè caput, ſed ſine cerebri con- cuſſione.

Hinc quæ ſternutatione projiciuntur primariò ſunt ex naribus & faucibus, ſecundariò ſunt ex pectore, af- pera arteria & bronchiis pulmonum. Ex naribus & fau- cibus, quoniam ibidem membrana piritaria continuo tranſudat lympham, poſt hanc membranam ſunt ſita corpufcula glanduloſa, quæ lympham præparant & præparatam per membranam narium effundunt. Vid. STENO & alii; lymphæ hæc, ubi fuerit copioſior vel ſpiſ- ſior, quod fit ab aère infpirato, tunc aër cum impetu per laryngem erumpens obſtacula moleſta ſeu humores ibi congitos propellit & foras exturbat. Secundum, etiam ſi quid hæret in bronchiis aſpera arteria aut larynge, illud ſimul ſternutatione expellitur. Unde in Tuffi ſecundariò potius ſternutando materia in bronchiis hærens excer- nitur. Remedia ſternutatoria, quæ hos humores propriè emulgent, nihil ex capite educunt, ſed tantum ex membranæ palati & ſubſtratis glandulis hauriunt: ſi- mili ratione atque Apophlegmatifina, nihil omnino ex capite, ſed immediatè ex glandulis palatinis & ſub- lingualibus mediatè ex maſſ. lang. emulgent & haurit.

Hæc de cauſis.

Fit interdum ut coitus etiam promoveat ſternutatio- nem: Exemplum tale videmus in BARTHOLIN. cent. 5. hiſt. 99. ubi refert ſe obſervafſe in quibuſdam copio- ſam ſternutationem poſt coitum celebratum:

Quod etiam pertinet AMAT. *Lufitan.* qui dicit, quod quidem, qui a venere aliquandiu abſtinuit, adſpectâ pulchra muliere fortiter ſternutavit, cujus ſternutationis optimum medicamen ſit coitus. vid. cent. 4. obſ. cur. 4. in Scholio.

Plura qui cupit de ſternutatione, adeat abſolutum tractatum SCHOCKII de ſternutatione, item SCHNEI- DERUM Tract. de Offe cribriſiformi: & ſpecialiſſimè J.

DE VITIIS VOCIS.

Vitia vocum ſunt quando vel deſicit vox; vel quan- do vitiatur.

Deſicit vox, vel vitio aëris; vel vitio laryngis.

Aeris vitio deſicit, quando non expiratur, ut fit in apoplexia graviore aut convulſione thoracis tali, ubi infpiratio & expiratio impeditur. Hinc hystericæ non loquuntur dum nullus aër prodit.

Vitio laryngis fit, quando hic paralyſi vel reſolutione laborat, ita ut tota rimula fit aperta, & exinde nullus in aère ſonus poſſit formari: vel quando laborat con- tratio vitio convulſione, tum enim conſtricta rimulâ ſi- militer nullam poteſt edere vocem.

Ex minoribus cauſis fit vox nonnihil immutata.

Vitia vocis ſunt varia, quando nempe diverſimo- dè & non naturali modo ſonat vox. Præſuppono enim hic notitiam ac conſtitutionem fiſtulæ pneu- maticæ & laryngis, ut & mufculorum laryngis. Jam ergo notum eſt, quod per fiſtulam pneumaticam in longitudine & latitudine, & aliis qualitati- bus humiditate, ſiccitate, &c. variam, varius etiam formetur ſonus nunc gravis nunc ſuavis, nunc clarus nunc ſtridulus, &c.

Ita ſimili ratione cum noſtra fiſtula pneumatica, im- primis aſpera arteria & larynge comparatum eſt, nunc humida, nunc alio modo vitata variòs etiam ſonos ac varias voces per expiracionem profert: ut quando eſt ſicca & arida profert vocem claram ac ſonum, quem in febribus vocamus clangofum.

Ubi Larynx & aſpera arteria eſt nimis humida, tunc fit vox rauca, fit eadem ſimul obſcura & quaſi inter- rupta, quin non tantum humida, ſed etiam mucilagine craſſa in viſcata eſt aſpera arteria.

Cum ergo alia vitia vocis noſt cadant ſub Medici manus, inprimis agam.

DE RAUCEDINE.

Vox rauca redditur, quando aër expiratur per aſpe- ram arteriam, ac laryngem nimis humidam ac nimis ma- defactam: Unde ſæpius fit quod poſt nimium potum vox fiat rauca, quia potando, tantillum licet, ſubinde ri- mulam Epiglottidis ingrediat, nihil minus tamen ſæpius potando in tantum poteſt coacervari, ut dare poſſit talem raucedinem.

Item per aſperam arteriam continuo tranſudat Lym- pha, quæ humectat eam, ac imbuit, ut voci forma- dæ aptior reddatur, & oritur ex glandulis juxta ramu- los laryngis ſitis. Quod ſi hæc fit vel nimis copioſa vel iſſiſſata ac incrassa uti fieri poteſt tempore hyberno, vel alio modo vitietur, ſubito vox aſpera evadit.

In diturna loquelâ vox rauceſcit, quia quò plus loquimur, eò copioſior emulgetur faliva per vaſa falivalia & per glandulas: etiam propter motum la- ryngis, & propter motum linguæ in aſperam arteriam ex glandulis ibidem latitantibus, quæ in copia deriva- ta dat raucedinem.

Reliqua vocis vitia, ut ſunt vox treſcula intercep- ta, &c. vid. in SENNERT. lib. 2. prax. cap. de vitiis vocum.

QUOD ATTINET SIGNA.

Rauco per ſe malum eſt, ſine periculo tantum- modo moleſtum eſt adſtantibus & audientibus vocem raucam: propterea interdum fit, ut ſoleant nonnulla inſtitui cura ad tollendam raucedinem: utur fit ſunt periculo.

QUOAD CVRAM.

Remedia partim ſunt purgantia, quæ lympham ab- ſumunt, partim appropriata.

De Purgantibus non multa dico, ſed ſumantur ea quæ in abſumendo ſero conveniunt, & ſunt Gummi gut- ta, rad. jalapa, Eſula, Elaterium, Ebulus & ſambucus, &c. de quibus ſuo loco, ubi de vitiis glandularum. Nec multum refert, licet inter purgantia nullus ha- beat

Tr. de catharro narium, quem vocat ſternutationem, item VVILLIS in Patholog. cerebri.

In genere ſternutatio eſt motus quidam ſingulari con- trarius. Nam in ſingulari diaphragma convellitur inſpi- rando ſeu deorfum: in ſternutatione diaphragma con- vellitur expirando, ſeu ſurſum.

Porrò in ſingulari fit ſonus clarus & ingratus, pro- pter apertum laryngem; in ſternutatione fit ſonus rau- cus & ſtridulus, propter occluſum nonnihil laryngem, & propter impedimentum narium.

In ſingulari cum impetu inſpiramus: in ſternutatione cum impetu expiramus.

SIGNA DIAGNOSTICA PER SE PATENT.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Sunt varia & quidem HORSTIUS in ejuſdem obſ. pag. 298. habet ſternutationem admodum dubiam in puella, dicit quod ſternutatio nimis frequens & vehe- mens ſemper ſerè innuat ſubſequentem mortem, quod conſumari poteſt exemplo HILDANI, cent. 4. obſ. 12. de ſternutatione lethali in puerpera obſervata, quæ, cum aliquoties ſternutaſſet, expiravit.

Deinde ſternutatio nociva eſt oculis. ſic ex ſternuta- tione nimia cæcitatem nonnunquam obtortam habet HILDANUS cent. 1. obſ. 24. uti etiam ROLFINGIUS in Diſſertat. anatomicis pag. 12. 54. Ob id in affectibus oculorum cauti ſumus in ſternutatoriis, ne cæcos reddamus eos, quos debemus in viſu conſervare.

Poſtmodum per accidens ſternutatoria conveniunt menſibus & partui: quando enim ita concutitur ab- domen, inſigniter ſanguis circa uterum ſtagnans pro- movetur & commovetur: Vel facta tali concuſſione motus & vibratus uterus ſponte ejaculat foetum. Uti de menſibus quidem proter obſ. HILDAN. cent. 3. obſ. 58. De partu vero uti etiam de ſtrangulatu uteri audiendum eſt HIPPOCRATES Section. 5. apho- riſm. 35.

Denique ſternutatio poſt uſurpata ſternutatoria non ſuccedens malum ſignum, in ſpecie, ſi hoc fiat in apo- plexia vel epileſia, & ſimilibus affectibus: totam enim vin animale proſtratam arguit.

QUOD ATTINET CVRAM

Hæc in eo conſiſtit, ut tollatur narium vellitatio, & hinc ortus impetuoſus ſpiritus motus in diaphrag- ma compeſcatur. Removenda igitur in ſternutatione 1. Cauſa vellitatis & hinc 2. ſenſus irritationis obtun- dendus: Unde odor Opii aliorumque Narcoticorum vel Opium ipſum aſſumptum eſt expetuum ad ſternuta- tionem.

Exempl. habet AMAT. *Lufitan.* de ſternutatione continua per uſum Laudani opiatu curatâ.

Primùm Odor ſufficit Opii, ubi verò hoc nihil pro- ficitur interius adhibetur Laudanum Opiatum.

Ocimum commendat AMAT. *Lufitan.* ut & ejus ſuccum: Cæterum notum eſt, quod fit planta ſuavis & optimi odoris, ut probabilius ſit illam provocare ſter- nutationem, ob id potius abſtinendum eſt ab Ocimo in ſternutatione.

Denique ablutio narium cum lacte tepido vel cum aqua ſuaevolente temperata ſternutationem etiam in- hibet.

Loco lactis tepidi mucilagines Sem. pſyllii vel Cy- doniorum cum aqua Nympheæ extra &c. conducunt.

De tuffi ſuo tempore agemus.

Hæc vice adhuc vitia vocis pertractabimus. Vocis dico, non loquelæ: aliud enim eſt vox, aliud loquela. Vox enim nihil aliud eſt niſi ſonus, qui fit ab aere af- peram arteriam tranſeunte: Hæc poſtmodum accedit in lingua & faucibus articulatio & eſt ſereno loquela. Hæc vice.

beatior delectus, quia promiscue omnia evacuant.

Appropriata, quod attinet, præ cæteris notus est *Syrupus de Erysmo* L O B E L I I.

In genere observetur, quoad Curam, an raucedo fiat à lymphâ copiosa nimis humectante asperam arteriam; an vero fiat à lymphâ crassa & viscida laryngem incrustante. In priori casu saltem immittenda est lymphâ, in posteriori casu est incidenda, attenuanda.

Signum distinctivum est quod in lymphâ nimis copiosa nihil excernatur per os, in raucedine à lymphâ crassa nimis ejicitur.

QVOD AD REMEDIA.

Syrupus de Erysmo L O B E L I I expertus est in raucedine à mucosâ seu lymphâ crassa orta *αα'* εφεχθρ dicitur *Syrupus ad raucedinem*.

Compositio est incondita farrago ingredientium calidorum, siccorum, humidorumque: basis est *Erysimum*, semen nempe ejus, in quo gustu prodit suum sal, volat. acre. Tota planta imprægnata est sal, vol. acri antiscorbutico, seu simili illi quod reperimus in plantis antiscorbuticis. Hoc *Erysimum* est basis totius *Syrupi cum quo vel sola passula conjuncta* dabunt remedium sufficiens pro curanda raucedine & reliqua ingredientia sine periculo possunt omitti: cui placet multa congerere, is abundet suo sensu.

Ubi est raucedo à lymphâ nimis tenui & copiosa, convenit *Syrupus de glycyrrhiza*, *Syrup. de jujubis*, quem R U L A N D U S & D O D O N A U S valde commendant.

Syrupus de Papavere; ol. *sacari*, tam simplex quam compositum: item ol. *sacari anisi*, admodum conducunt.

Balsamus sulphuris vel *silus* vel *cum saccharo* subactus est quodque expertus in lymphâ copiosiore etiam viscidior; cumque hoc raucedinem, quæ ad aliquot annos duraverat, curavit P R I X I U S.

Flores sulphuris sunt egregii.

Si quid aliud, *Sperma ceti* est expertum ad raucedinem à *ββ*. ad *γγ*. assumptum. Quidam raucedine contumacissima aliquando affectus aliis nil juvantibus per *γγ*. *spermat. ceti* tandem fuit curatus.

Decoctum raparum cum saccharo candido commendatur à T I M A E O in *casibus lib. 2. cap. 12. pap. 100.*

Passula elegantes sunt ad raucedinem tam majores quam minores: Unde *Rob. passularum* est egregium.

Notum etiam est quod *decoctum passularum cum aniso* non sit contemnendum remedium in raucedine, cum quibus passulis *Erysimum* decoctum erit medicamentum præferendum *Syrupo de Erysmo* L O B E L I I.

De *Brassica* res nota est quod etiam dicitur caulibus. Unde *Loboch de caulibus*. De hac *Brassica* vid. C O T T R O N G I U S de *vitiis vocis respiratiæ*: Nam si quis alius hic pertractavit vitiorum horum naturam, hic C A T R O N G I U S commendat succum *Brassicae cum melle mistum ad raucedinem & vocem interceptam*.

Hic præ cæteris duo habet remedia in raucedine experta.

Decoctum unum; alterum *Electuarium s. lambile*. *Decoctum* commendat concionatoribus tam ad præservandam, quam curandam raucedinem: item commendat aliis qui multum clamant & exinde sunt raucidos istius decocti *γγ*. ante somnum & etiam manè: Necessitate urgente etiam interdum sorbendo affatim hauriatur, ut melius operari queat. *Decoctum* est tale.

℞. Hord. optim. non excoctat.

Passular. minor. sine nucleis an. *γγ*.

Radic. liquirit. mundat. & rasæ *γγ*.

Carycar. pingum. *vj*.

Herb. capill. veneris.

Hyslop. an. *m. β*.

Sem. Brassic. *γγ*.

Pinear. recent. *γγ*.

F. Omnium decoctio in

Aqu. Fontan.

Colatur. *℥*. & pro ejus qualibet *℔*.

add.

Mellis despumat *γγ*.

Sachar. cand. *γγ*.

misc. ulsurpetur.

Loco sachar. cand. potest addi *Syrupus de Erysmo Lobelii*, vel *Jujubinus*, vel de *Hispidula*, quoniam alias ad raucedinem commendantur.

Posterius *Electuarium s. lambile* convenit in raucedine à crassa & tenaci materia, & est hoc.

℞. Succ. Brassic. depurat. *γγ*.

Sachar. Penid. *γγ*.

(huic potius substituerem *Syrupum supra dictos*.)

Oxymell. scyllitic. parum

F. *Eglema seu Looch in raucedin.* subinde lambatur.

De virtutibus *Brassicae* contra raucedinem vid. G A B E L H O V E R. cent. 1. cur. 74.

Ubi lymphâ est nimis spissa *Electuario posteriori* ad jungerem ego simul radicem *ari præparatam* vel *ricentem*, quocumque modo haberi potest.

Nam ad raucedinem & vocem interceptam nihil dicit esse melius H O R S T I U S si miscetur cum *Syrupo papaverino*: potest addi *Electuario à γγ ad γβ*.

J O R I affirmat *myrrham* in ore detentam raucedinem tollere.

R I O L A N U S commendat *cubebas s. gran. Paradis.* quæ sensum sunt deglutientiæ aut cum aqua vel decocto mellis propinandæ: & credo quod propter actionem aromaticam non sint inconvenientes in raucedine curanda.

Substituimus in vitiis quæ expirationem nostram lædunt ac vitiant, quæ inter frequentius admodum & satis commune vitium est quod vocamus.

T V S S I M.

Quæ tussis talis expirandi aërem modus, in quo non una sed pluribus simul ac intervallis vicibus fit aëri interdum & contentorum in aspera arteria vicinisque locis per os exclusio cum violenta admodum corporis concussione.

Fit scilicet omnis tussis, dum musculi thoracem stringentes & aërem sic expellentes, non blando ac naturali modo subsident, sed potius violenter simul & confestim contrahuntur; sed contractione tantummodo momentanea simulque subinde iterata & non perdurante una vice.

Ob id ad motus convulsivos pectoris rectè refertur tussis, non autem ad veras convulsiones.

Notum est aliàs quod tussis nunc sit voluntaria, nunc verò coacta.

Cum enim tussis fiat per musculos imprimis diaphragma, qui musculi thoracis certo modo obediunt voluntati; est enim actio mediâ seu mista partim animalis, partim naturalis: Hinc fit, ut pro voluntatis imperio variè expirationem alterare, & sic etiam tussim provocare queamus.

Non raro tamen nobis nolentibus admodum contumaces sunt tussis, quæ sunt præternaturales & considerationi Medicæ subsumunt. Dicitur fuit præterea, quod interdum simul fiat contractio in aspera arteria & vicinis locis exclusio per os. Interdum dico: quoniam tussis omnis est vel secca vel humida.

Humida est, quando concussione istius ope humores sanguis, pus, lymphâ & similes liquores per os excernuntur, ex quocumque loco proveniant talia.

Sicca verò tussis est, quoties magno ac multo labore nihil excernitur, sed irritato tussendi conatu corpus univèrsim fatigatur, qua tussis inani seu secca non raro tam capitis, quam hypochondriorum aliarumque

rumque partium dolores contudentes & lacerantes oriuntur.

Immo hac ipsa tussis inani *Hernia* tam intestinales, quam etiam *Hernia scroti* seu testium tumores excitantur. Sicut non raro conatu isto aliquando urina aut etiam alvi feces involuntariè protruduntur.

C A V S A O M N I S, quæ tussim provocare valet, est quicquid musculos aut nervos expirationi dicatos irritare aut vellicare potest. Sive hoc fiat mediâ, sive immediatè. Ista enim vellicatione fibræ tam musculorum quam nervorum crispatae velocem ac rapidum spirituum motum ac influxum excitant: de quo plura, ubi de convulsionibus, Unde necessariè contracti musculi thoracem contrahunt & prout irritatio est interrupta, etiam interruptus seu subsultorius thoracis est motus.

Fit ista irritatio, ut dixi, vel mediâ vel immediatè.

Immediatè, quando vitium, quod tussim concitat, aut est in ipsis nervis, aut est in musculis.

Mediatè verò, quando alia quædam pars cui nervi intercostales thoracem stringentes consentiunt, aut cui musculi thoracis consentiunt, afficitur: Et sic medianter altero vellicatur nervi, unde tussis.

Sic notum est, quod aspera arteria, item auribus irritatis, sequatur tussis.

Locus irritationis est vel aspera arteria sensibilissima, in specie quoad tunicam internam eandem investentem. Vel 2. est in œsophago & stomacho, quorum ille, nempe œsophagus asperæ arteriæ, hic verò stomachus diaphragmati est contiguus & connexus. Vel 3. denique, irritatio est in ipsis musculis motis, aut nervis eos moventibus.

Quod attinet irritationem in aspera arteria.

C A V S A istius sunt admodum varia.

Ex externis quidem, quicquid tunica asperæ arteriæ molestem cum aëre inspiratur: quod pertinent imprimis sumi mineralis acidis.

Sic ex hausto fumo nitri, vel sulphuris & ejus effluviis pertinax & intensissima oritur tussis, propterea, quoniam particule acidæ ac corrosivæ insigniter aculeate pungunt asperam arteriam, qua puncta oritur tussis.

Ratio, quoniam nervi ad caput laryngis & ipsas asperæ arteriæ bronchias delati, oriuntur ex eo nervi intercostalis surculo, à quo ipse thorax stringitur & contrahitur. Surculo ergo isto ad asperam arteriam protracto ex irritatione in spasmodicas contractiones acto, hæc continuantur ad musculum istum, qui thoracem stringit, & sic fit thoracis contractio & tussis.

Immo quicquid extrinsecus haustum asperam arteriam irritat, causa est hujus tussis: Hinc vel minutissima gutta potus, vel mica panis, aut simile quid ex irritatione concitat tussim pertinacem ex modo dicta ratione.

Ista vitia quoque extrinsecus hauriuntur in aëris inclementia tempore hyberno, rationem dat HELMONTI, quia læduntur custodes, qui eliciunt exinde humorem, id est, quoniam aeris istius inclementiâ seu vitiosa qualitate, vitiatas asperæ arteriæ digestio ita, ut humor ejusdem nutritius vitietur in liquamen ac mucum crassum & viscidum, quod ipsum incrustans ac vellicans asperam arteriam tempore hyberno, dat istas contumaces tusses.

Ex causis internis, quæ asperam arteriam irritant, sunt tres præcipuæ.

1. Quidem lymphâ ejus nimis acida.

2. Lymphâ ejus nimis salsa.

3. Mucus vitiosus sæpe subacidus ipsi adhaerens.

Hæc sunt cause principalissime.

1. QVOD ATTINET LYMPHAM.

Superius monui, quod juxta annulos tracheæ sint sitæ glandulæ quæ pro humectatione membranæ con-

tinuè transudant Lympham pro faciliore formatione vocis. Quando ergo ex vitio catarrhali (de quibus inferius) lymphâ est nimis acida, indeque defertur ad interiorem asperæ arteriæ tunicam, non potest non subsequi irritatio, & inde tusses sæpius contumaces.

Obiter moneo S C H E N E I D E R U S de *Catarrhis* in eo est totus, ut dicat excrementa tussiendo rejecta transudare per tunicas, quas vocat pituitarias. Verum S T E N O observavit, quod post has tunicas sint copiosæ glandulæ, quarum officia hiant in istas tunicas pituitarias, aded ut dum dicit S C H E N E I D E R U S in *Coryza* transudare mucum per tunicam seu membranam internè nares succingentem, in tussis transudare mucosa rejectanea per membranam s. tunicam asperam arteriam investentem, &c. potius cum S T E N O N E dicendum, sub his tunicis latitantes glandulas suam Lympham exonerare; hæc obiter.

Quando ergo ista lymphâ est nimis acida, non potest non fieri tussis.

Item si ista lymphâ, quod sæpius fit, existit salsa, ubi simul in ore percipitur sapor salus, & sic etiam vellicat asperam arteriam, & tum excernitur, fit tussis.

Salsa fit lymphâ ex concursu acidis & urinosi; uti ex Pathologicis patet.

Tertio, Mucus subacidus interdum asperam arteriam incrustans & vellicans. Oritur hæc imprimis ex vitiosa assimilatione alimenti asperæ arteriæ.

quæ vitiosa assimilatio oritur, quando aspera arteria afficitur vel læditur vitio externo.

Sic à fumis metallicis inspiratis tali laboramus vitiosa digestionem & inde tali tussis.

Hinc obiter moneo in tali tussis falsam esse sententiam excerni talia excrementa pulmonum ex massa sanguinea: Non sanè sunt ex massa sanguinea, sed sunt in aspera arteria, res patet: Ego aliquando eram sanissimus, præparabam autem Clystum antimonii, sed cum rumperetur retorta tubulata, hauriebam fumum ex sulphure & antimonio, ex quo fumo acido in tussim per 4. septimanas incidebam, copiosamque coryzam, ubi mucilaginosam excernebam, quæ non erant in mass. sang. nec in corpore, sed fiebant ex acido lædente asperam arteriam & in talem mucilaginem viscidam degenerare faciente alimentum asperæ arteriæ proprium.

Præterea quoque contenta in pulmonibus provenientia in asperam arteriam dant Tussim. In *empyemate*, item *phibisi* & pure ægros fatigat tussis.

Observata etiam fuit tussis admodum diuturna ex irritatione continuâ capitis laryngis propter calculos in tonsillis genitos, qui irritando dederunt tussim. Vid. S C H E N E K. in lib. 2. obs.

Tussis ista quæ fit ex lymphâ acida & salsa solet esse nocturna: id est, solet vexare ægros tempore nocturno à 7. & 8. usque ad 12. horam, alio tempore aut parum aut nihil tussunt: Immo sæpius concutit febricula quædam lenta quæ ægros fatigat tunc temporis.

Ubi hæc adsunt signa, observetur quod semper peccet lymphâ eaque vel acida vel salsa. Nam uti suo loco habebimus, Febris talis lenta oritur à lymphâ acida & salsa, vocatur aliàs *catarrhus*.

QUOD ATTINET IRRITATIONEM in stomacho & œsophago.

Hic locus satis frequens, utur parùm attendatur & Practicis.

Œsophagus irritatus dat tussim, quoniam connectitur cum aspera arteria, ubi deficiunt annuli tracheæ, & est pars membranosa: Unde reverà & facillimè irritatur aspera arteria contigua & ita per consensum fit tussis.

Nec defunt Exempla: sic quando bibimus aquam vitæ, aut aliud spirituosum, eo tempore quo transit guttam simul sunt tusses: item quando assumimus admodum

anim acida, ut exactè claudatur larynx, tunc observamus *tussiculam* nunc leniorem nunc *est erioem*, prout plus minus irritatur aspera arteria.

Stomachus irritatus dat tussim: Imprimis quando vitium hæret circa officium superius, quod connectitur diaphragmati, sic sunt namque sæpius tusses contumaces aded, & pertinaces, ut, dum ingruit vix tussiendo conatus remittat ante vomitum.

Talis *tussis ferina* dicta *semper est ex stomacho*: dum nempe ista materia, quæ sæpius est tenuis, rarè crassa, adhæret officio tamdiu, donec pertinaci tussi convulsus stomachus contenta eructet.

Imò omnes *Tusses infantum* semper habent *causam in stomacho*. Immo habeo jam tale exemplum; est hic juvenis, qui aliquando benè inebriatus domum rediens noctu non bene reclus dormivit, & in tantam ventriculi incidit læsionem, ut percipiat compressio-nem stomachi cum tussi acerba, in qua tussi persentiscit vellicationem in scrobiculo cordis: Unde quando ejicit talia mucosa sunt ex stomacho ex vitata digestionem: Manè inquit gulam esse infarctam quasi mucosa. Nam dum ita concutitur stomachus, irritatur diaphragma & materia mucosa sensum sensumque sursum versus vergit, ut gula quasi infarctæ videatur.

Hic habeo consentientem *LINDANUM* imprimis, qui dicit, mihi est compertum pluribus observationibus, plerumque *tussim esse ex ventriculo*: & omnis illa *tussis furibunda*, quæ est in *infantibus*, *semper est ex stomacho*. Imprimis quidem, inquit, dum materia vellicans est in rugis ejusdem, circa officium superius, tunc enim pertinacem dat tussim: *vid. ejus Meletemata Medica pag. 351.* Ubi habet plura de hac tussi ex stomacho imprimis orta. Hinc etiam fit, quod in *vermibus infantum*, hi laborent *tussi*: *Causam* rejicit rectè *SENNERTUS & FORESTUS* in *vellicationem stomachi*, quo vellicato sequitur talis *tussis inanis* *vid. SENNERT. lib. 2. prax. cap. de tussi*: *FORESTUS lib. 16. obs. 2. in scholio.*

In specie quidem tunc subsumptio est de tussi in stomacho; quando præcessit erratum *Diate*: Et quidem tussis talis signa sunt quando humida fit ex stomacho: *Sicca* ubi per *consensum* vel ex *tenui humore* oritur: *humida* quando ex *materia crassa*.

Senes sæpè laborant quoque tussi & quidem ex *vitiò aëris*, contrarium vitium est in aspera arteria: ubi citra hoc vitium tales tussiendo excernunt viscida, & tertio conquæuntur de dolore in scrobiculo cordis est *tussis species*, quæ non sunt *vitiò aëris* contractæ, *semper* sunt ex *stomacho*.

Fit non rarè in *principio Paroxysmorum febrium intermittenti*, ut oriatur pertinacissima *tussis*. *Hæc tussis est ex stomacho*: dum enim fit effervescentia fortis in intestino duodeno imprimis ex concursu senci Pancreatici & biliosi in principio paroxysmi, tunc elevantur halitus acres, qui dum stomachum vellicant, per hujus consensum cum diaphragmate istam tussim excitant. Et quidem tales in quibus sunt tussis tales in principio paroxysmi febrium intermittentiæ ordinariò sunt *hypochondriaci*, seu in quibus abundat acidum in stomacho.

TERTIAM IRRITATIONIS LOCVM DIXI musculos s. Nervos Thoracem stringentes.

Querunt Anatomici unde sit quoddam auriculæ membranâ interiore vexatâ stylo oriatur tussis inanis: Et rectè dicitur consensum esse propter irritationem & convulsionem plexus nervi auditorii cum nervis intercostalibus, vel per plexum derivatum ad asperam arteriam, ex qua irritatione nervi auditorii irritatur nervus ad asperam arteriam pertingens, & sic fit tussis inanis vellicatâ auriculâ internâ.

Sed hæc est *tussis naturæ*.

PRÆTERNATURALITER ETIAM sunt tusses.

Quo pertinent omnes *tusses convulsivæ*, seu quæ interdum in *morbis capitis* sunt observabiles. Exemplum habet *VVILLIS* in *Pathologia cerebri* talis *tussis convulsivæ* de virgine Epilepsia afflicta, ex tali nervorum circa principium in cerebro irritatione.

Et tales *Tusses convulsivæ* sunt *conjunctæ* cum aliarum partium *convulsionibus*, & sunt frequentes *hypochondriacis, hystericis* & iis qui vitis *cerebri* sunt obnoxii ex *lymphæ acida* circa principia nervorum in cerebro stagnante.

Nec solum *Nervi*, sed etiam *Musculi* irritati possunt dare talem *tussim*.

Facit huc exemplum *BARTHOLIN. cent. 6. hist. anatom. 97.* de *tussi per annum* inveterata in *vacca*, in qua post mortem talis pulmonibus inventum fuit *jaculum diaphragmati infixum*, à quo continuo irritatum diaphragma non potuit non talem tussim inveteratam & continuam inferre.

Tales *tusses convulsivæ* non secus atque alii morbi convulsivi *pilepticis* affines non sunt solum *chronicæ*, sed etiam *periodicæ*.

Aliàs singulare subest *aëris vitium* quando *tussis* interdum *Epidemicè* grassatur, non desunt tamen exempla: imprimis *BENVENIUS* ex quo etiam allegat *SCHENCKIUS lib. 2. obs. de tussi* habet exemplum *tussis* admodum *ferine* *ROMÆ Epidemicè* grassantis.

Dixi quod per *tussim* subinde quædam rejiciantur per Os.

Ista *rejectanea* nunc sunt ex *pulmonibus*, nunc sunt ex *ventriculo*; utrinque aut sunt *crassa*, aut *tenuia*, frequentius tamen sunt ex *stomacho* quam ex *pulmonibus* idque imprimis ubi nulla est circa respirationem difficultas: vix enim copiosa & mucosa ex pulmonibus possunt rejici citra difficultatem respirationis. Immo sanè; ubi sunt *rejectanea* copiosa mucosa, semper vitium hæret in stomacho.

Locum affectum an ex stomacho, an pectore imprimis demonstrat *sonitus*, qui tussiendo simul percipitur, ut etiam hoc rectè movet *LINDANUS*.

Tot enim insunt modi in *sonitu* tussis quot sunt loca, in quibus materia delitescit, & deinde pro natura materiæ excernendæ diversa, etiam diversus est sonus. Ubi *lymphæ salsa* & *tenuis* hæret in ventriculo ibi *tussis est ferina* & *furibunda*, ubi tamen parum aut nihil excernitur.

Quod si *sonitus est quasi ex imo pectore* tunc vitium inest *stomacho*, & tunc simul conquæuntur ægri de dolore antrocorum. Immo percipiunt ante tussim ibidem vellicationem quandam, & ita tussis ex profundo hausta etiam indicat affectum stomachum.

Vbi verò sonus est superficialis & quem brevi post sequitur excretio, tunc sæpius malum hæret in *bronchis pulmonum*.

Præter talia *mucosa* aut etiam *aqueosa*, quæ sunt ordinaria rejecta, etiam *extraordinaria* nonnulla exciuntur.

Sic *vermes instar Erucarum* per Tussim rejectos vidit *Z. Lusitan. lib. 2. prax. admir. and. obs. 36.* item *BENVENIUS* in *ejusdem observat. cap. 77.*

Deinde *lapides* non rarè sunt observati tussiendo excreti, qualia exempla imprimis sunt in *BORRELLI cent. obs. 67.* & in *Z. Lusitan. lib. 1. prax. admir. obs. 95.* & 96. de calculo magno tussi projecto.

Immo in *ulcere pulmonum* ejusdem *abscessus*, in *tabe pulmonum* *frustula*, *venarum rami* ac *surculi*, sicquenter observati fuerunt dejecti. Sic *Tulpius lib. 1. obs. cap. 12.* habet *surculum vena arteriosa* expectatum, item *cap. 13.* observavit *venam* ex *pulmonibus* rejectam. Sic *frusta pulmonum* fauces occludentia *Tulsi* rejecta observat. *c. 14. uti m. BENVENIUS* in *obs. c. 88.*

Mirum

Mirum est quod interdum observata fuerint *Turundæ* tussi projectæ: Unde moderni Chirurgi *turundis pectoris fistulis* immitrendis alligant filum. Nam tales *turundæ* tussi *resectas* habet idem *TURPUS cit. loc. cap. 15.* item *HILDANUS cent. 1. obs. 46.* item *cent. 6. obs. 22.*

QVOAD SIGNA.

De Tussi quando affligat ægros res est clara. *Distinctiva* tamen *tussis est, an sit ex pulmonibus, an ex stomacho, an nervis.*

SIGNA DISTINCTIVA PETENDA.

1. Ex loco vitillationis. 2. ex sonitu. 3. affectibus conjunctis.

Nam ubi vitillatio est in faucibus, aspera arteria, stomacho, res est clara, tussim esse ex uno horum.

Ubi ex *sonitu* petenda signa distinctiva dixi superius *tussim cum sonitu* profundo esse ex *stomacho*, cum *superficiali* ex *pectore*.

Ex *affectibus conjunctis*: ubi adest *apepsia* seu *dyspepsia*, l. appetitus prostratus, *vitium est in stomacho*. Ubi *conjuncta* est *febricula nocturna* aut alii affectus *Catarrhales*, est ex *lymphæ aspera nimis*: ubi adest *vertigo*, *convulsiones epileptica*, *hystericæ* vitium est ex *nervis*.

Obiter moneo de *tussi ex stomacho*, nihil videbitis in aliis Autoribus nisi in *LINDANO*.

QVOAD PROGNOsin.

Tussis frequens nimis & diuturna solet inducere non rarè *Hæmoptysin*, quæ mala hanc sequantur res est nota.

Deinde *tussis infantum* interdum etiam *adultorum* *convulsa* & *diuturna* sæpius infert *Herniam*, sicut in *pregnantibus* solet inferre *Abortum*.

Capiti debilitato admodum *nocturna est tussis*, uti etiam iis, quibus affecti sunt *oculi*.

Interdum *Febribus ardentibus* imprimis curatis & in declinatione non ritè purgatis aut judicatis supervenit *tussis ex metastasi* materia *morbifica concoctæ*, in tali casu *si non in tempore succurrimus ægro*, periculum imminet *phibitos* aut *periculosi asthma*.

QVOAD CURAM.

Imprimis ante omnia 1. *removenda est causa*: 2. *sistenda est vellicatio*.

Ad *removendam causam* melius non est remedium *vomitum*, imprimis si sit vitium in *stomacho*, hinc etiam in *pectore* utrobique melius convenit *vomitum*.

Imprimis in *principio* tussis conveniens est *vomitum*, *Tussim* verò *inveteratam absque vomitu curari* *difficillimum est*.

Vomitiva præsuppono quæcumque, sive sint *vegetabilia*, sive *mineralia*.

Præter *vomitiva* possunt præmitti quæ *laxant per inferiora*: in quibus ubi est *Apepsia*, *Agaricus* & *semen Carthami* convenit: item *agaricus* in *tussi ex pectore* non minus quàm *Carthami semen* imprimis *agaricus*, sunt enim appropriata.

In *infuso* datur *agaricus* ad *ʒss.* vel quod melius est datur *extractum cum aliis* ad *ʒj. vel ʒʒ.*

Semen Carthami contusum *infunditur in substantia* ab *ʒʒ.* ad *ʒʒj.* ut ut etiam ex hoc semine possit fieri elegans *Emulsio purgans* ad *ʒiʒ.* ad *ʒʒj.* subigatur in formam *Emulsionis*.

Mass. pilul. de hiera c. agarico stimulatæ hic conveniunt.

RIVERIUS usurpat *Mercurium suum dulcem* & *scammonium* *cent. 3. obs. 31.*

Ea quæ irritationem postmodum tollunt præ cæteris uti notum est sunt *Opiata*: *Opiata* in *tussi nocturna* sunt egregia appropriatis mista. Nam præter hoc quod

irritationem tollunt, *lympham acidam & salisam* potenter *temperant*. Unde videbitis quod veteres in talibus affectibus à *lymphæ salsa* aut *acida* quod vocant serum tenue, semper usurparint *pilulas de Cynoglossis*, quos ingreditur *Opium* & *Hyoscyamus*.

Unde in *tussi nocturna* egregium est *Opium* aliis mistum, quia ostitur ut plurimum ex *lymphæ acida* & *salsa*. Miscetur imprimis *cum spermate ceti*, item *cum succino*.

Modus, v. gr. est talis quo ego soleo uti in tali casu.

ʒ. Spermat. cet. gr. xxiv.

Succin. præparati ʒj.

Laudan. Opiat. gr. iij.

misc.

divid. in part. ij. æqual.

Cujus pars una detur hora v. pomeridiana, pars altera, sub ingressum in lectum prægressa cana moderata.

Vel alio modo cum *Succino*.

ʒ. Spermat. cet. ʒij.

Flor. Benz. ʒj.

Sal. volat. succin. ʒʒ.

(est egregium in omnibus vitiis *lymphæ*, quoniam blandè temperat & urinam mover.)

Laud. Opiat. gr. iv.

misc. F. Pulv. dividat.

In 4. præp. Capiat. iturus cubitum.

Aliàs ad *temperandam lympham salisam & acidam* præter *opiata* & dicta ex *spermate ceti* & *succino*: conveniunt imprimis *Gummatum mucilaginosæ* qualia sunt *Tragacanthum*, item *Gum. Arabicum*.

Radices etiam subdulces imprimis *Glycyrrhizæ*, *Altheæ*, *Helenii*, & *similes*.

Veteres, ut dixi, usurparunt *pilulas de Cynoglossis* sed sunt nimis crudæ propter crudum *Opium* admixtum.

Loco horum admodum elegantes sunt *pilule SYLVII de Styrace* ad *temperandam lympham salisam & acidam* optimæ, quas rectè dicit posse substitui pilulis de *Cynoglossis*. Compositio est hæc, quam describit *prax. l. 1. c. 20.*

ʒ. Styrac. Calamit.

Succi Glycyrrh. solut. & inspissat.

(S. Extract. Glycyrrhiz.)

Oliban.

Myrrh. rub.

Opii Thebaic. correct. f. laudan.

opiat. an. ʒʒ.

Croc. orient. ʒj.

Cum Syrup. Papaver. alb. q. s.

fiat mass. pilularum.

Observeretur hæc de succo *Glycyrrhizæ* quoddam sæpius soleat adulterari idque variis quibuslibet ac pulveribus pro ponderis augmento: Unde dum propinandus *Glycyrrhizæ* succus pro temperanda *lymphæ acida* vel *salsa* multum aggravatur malum: nam reperitur in *ʒʒ.* succi *Glycyrrhizæ* una alterave drachma quibuslibet.

Ubi ergo volumus esse cauti præscribimus ita.

ʒ. Succum *Glycyrrhizæ* in aqua *Hyslop.* solutum, filtratum, & inspissatum, &c.

Dum enim solutum filtratur, quibuslibet remanent, & sic habemus succum purum & gratum. Verum in inspissatione exactus observetur ignis gradus: ubi enim vel leviter excedit, fit succus amaricans & *Empyreuma* contrahit, quod etiam est nocivum.

Passula quoque sunt egregiæ.

Quod si *pilulæ* sint molestæ, loco earum habet *Rotulas* has *SYLVIIUS, l. c.* Nam & ipsum *Sacharum* in tali tussi convenit.

ʒ. Sem. *Hyoscyam.* albi

Papaver. alb. an. ʒʒ.

Thuris mascul.

Myrrh. rubræ. an. ʒj.

ʒ.

Croc.

Croc. optimi. ℥β.

Succi Glycyrrhiz. inspissat. ℥j.

Sachar. Altheæ ℥β.

(facti cum mucilagine altheæ.)

Gummat. Tragacanth. in aqua rosar.

dissolut. ℥j.

misc. F. Rosula exigua.

quarum unam subinde in ore detineat æger, ac sensum deglutiat, quod si aliquid de *Opio* admisceretur, esset eò melius.

Hæc conveniunt ad temperandam lympham falsam.

Aliàs præterea in *tussi* conveniunt ex *vegetabilibus*, habita quidem ratione ad materiam crassam & tenuem.

Marrubium, *Helenium*, *Hedera terrestris*, in *tussi* à *putrilagine* pulmonum, *Hysopus*, *veronica*, *Scabiosa*, *Mentha*, *Rosmarinus*, & modo dictorum Flores.

Item *Radix ireos Florentin.* *Helenii*, *Tussilaginis*, *Zedoaria*, *Zingiberis*: Item *Semen Papaveris*, *Amygdala dulces*, *Semen urticae*, vulgò commendatur aqua pulmonum vituli, cum plantis pectoralibus destillata, an jure, nescio, quia parvi facio.

SCHOLZ laudat egregiè decoctum calami aromatici, item de decoctum raparum, quod est egregium & ex hoc decocto paratus Syrupus qui egregius est in *tussi* inveterata.

Potidè Syrupus de *Nicotiana* in *tussi* à lymphâ crassa: item de *Prassio* s. *marrubio* de *jujubis* in lymphâ tenui & acri.

Denique Syrupus de *Borryde*. Nam & ipsa planta est singulare pectorale, ubi est incidenda materia crassa: quam succus & ex eo paratus Syrupus potenter incidunt.

Hordeata & eorum decocta sunt in usu, ubi est lymphâ acida & salsa quam temperant. Hinc *BORREL* us cent. 4. obs. 89. refert de *Tussi*, *Macie*, & *Agrypnia hordeatorum* usum curatis.

Conveniunt etiam vegetabilium dictorum *conserva*, & sic porrò.

Oxymelia & similia veteres usurparunt, ubi fuit materia crassa in stomacho & pulmonibus: loco horum, uti superius dixi, in usu feliciori nobis est spiritus Gummatiss ammoniaci compositus.

Zizyphus in aqua viâ maceratas commendat *HARTMANNUS* ad *tussim* in *prax.* *Chymatric.* cap. m. 105.

Loco hujus *LINDANUS* jubet fieri decoctum ex radice *Helenii* cum *uvis Corinthiacis* in vino dulci *Hispánico* decoctis, post coctionem omnia fortiter debent exprimi, & postmodum sacharum rubrum *Candè* addi, ut accipiat mellis consistentiam, *dos. manè* & *vesperi cochl. j.* Hoc remedium adultorum *tussim* certò curat præmissio vomitorio; in infantibus absque vomitu. Possit addi aliquid pro ratione circumstantiarum de *Opiatis* aut similibus.

Tinctura Papaveris rhæados in *tussi* à lymphâ falsa: item *Tinctura baccarum juniperi* *MUNSI* CH. in *armament. sect. 2. descripta*. Hinc *RIVERIUS* in *praxi* commendat *Baccar. juniperi* m. iij. coquantur in *Cerevisia* ad consumptionem tertiz partis, & ex decocto hauriatur subinde bonus haustus; expertum dicit esse ad curandam *tussim*.

Spiritus nitr. dulcis, item *Spiritus salis dulcis* mistus cum aliis est egregius: quoniam potenter incidit crassa.

Mihi ad *tussim* ex stomacho ex materia viscida & crassa usitata est talis *mistura* quæ admodum est utilis.

℥. Aqu. Hysop.

Tussilag. an. ℥ij.

Syrup. de Hytop.

Nicotian. an. ℥v.

Oxymell. Scyllitic.

Aqu. Asthmatic. R. u. d. o. l. n. an. ℥β.

Spiritus nitr. dulc. q. s. pro grato aere.
(Vel *Spiritus salis dulcis* petinde est.)
misc. F. potio pector.

Hæc *mistura* subinde cochleatim sumpta expectoratur, si ita loqui liceat, egregiè.

Elixir. pectorale D. M. T. C. H. cum *Spiritu ammoniac.* compositum uti in *Asthmate*, ita in *tussi* à stomacho notum est quod sit egregium.

Liquor s. ol. sachari ex sacharo & spir. vini uti habet *HARTMANNUS* à multis insigniter laudatur: quidam loco spiritus vini vulgaris recipiunt, *Spiritus juniperi*, & ita parant *liquorem sachari*, quem laudantia *tussi* ubi est ex vitio aëris & inde orta raucedine. Paratur combustione spiritus vini super sacharum: quidam laudant si modo cohobetur spirit. vini, sed non magna est differentia.

RIVERIUS facit *ol. sachari compositum*, dum spiritum vini imprægnat appropriatis pectoralibus. Hoc *ol. sachari*, ut obiter moneo, est quoque egregium vulnerarium, si extrinsecus infillitur & applicetur.

Loco hujus olei sachari sunt qui recipiunt ovum ad duritiem coctum, & exempto vicello albumen induratum sacharo replent, ita nonnihil perforant & in cella suspendent, & ita fit *ol. sachari* egregium, quod arbitror non esse inconveniens.

Essentia Helenii, item *Croci*: *Elixir proprietatis* in vino enulato usurpatum egregiè commendatur.

In principio quidem hoc elixir videtur exasperare *tussim*, verum modò continuetur ad tempus, peminem spe sua frustrabit.

Foccolata s. *Succolata* compositum istud exoticum ex fructibus cacaon, mista c. sacharo aut etiam cocta in vino sacharato optimè cõvenit in *tussi* quacunque, sive *mucilago* hæreat in stomacho, sive hæreat in pectore, nam egregium est stomachicum & pectorale.

Potidè Pulvis *Ari* preparati: *Flor.* *Benzois*, *Myrrha*, & similia in *tussi* conveniunt à lymphâ acida, in quo casu etiam permiscetur *succinata*.

Habet hic *Evaporiscon* contra *tussim* A. *Lusitan.* cent. 6. cur. 90. Ex floribus sulphuris & *Benzois* in ovo sorbili assumptis, cujus felicem usum similiter expertus est *RULAND* in *Theauro* p. 109. qui viro annorum 40. *Tussi* vehementissima & *Asthmate* afflicto præscripsit pulveris sulphur. sive crudi sive in flores sublimat. ℥β. (perinde enim est) *Benzois* ℥j. miscantur in tenuissimum pulverem cujus ℥ij. in ovo sorbili manè & vesperi iturus cubitum per 3. dies continuos assumpsit, atque ita intra 4. dies restitutus fuit.

Benzois sanè rectè vocatur *Balsamus pectoris*, & in morbis aliis pectus affligentibus revera est egregium remedium: Unde *Essentia Benzois* cum *essent. croci*, & *essent. succini* mista, in *tussi* ex pectore affecto orta erit egregia.

Loco florum sulphuris communium quidam commendant *flor. sulphuris sacharatos*: Modus præparandi est, ut sumantur *flor. sulphuris* communium part. ij. & sachar. part. j. cap. mortui vitrioli ad pondus omnium, sublimantur hæc invicem in *flor. sulphuris sacharatos*.

Prostant hinc inde *pulveres pectorales*, & *pulvis contra Phthysin*, qui conveniunt in *Tussi* ex vitio lymphæ.

Balsamus sulphuris anisatus aut *succinatus* insigniter laudatur.

Fit interdum ut cum *tussi* conjuncta sit *Hæmoptysi* seu sputum sanguinis: In tali casu *FORESTUS* commendat Syrupum *Myrtillorum* lib. 16. obs. 20. in scholia imprimis: si cum decocto passularum cum spica aromatisato assumatur.

Quidam omnes *tusses* curavit per pomum excavatum melle rosaceo impletum, supra prunas positum, & ita sub noctem devoratum.

In genere habendam esse rationem causarum observetur in *tussi*, & postmodum cognita re medica res est facilis.

In *tussi*

In *tussi* stomachi præmissio vomitorio stomachica conveniunt, quæ inter optimum est decoctum *Zedoariae* cum vino paratum aut alia stomachica.

In *tussi* nervorum seu convulsiva habeantur commendata, uti superius monui aliquoties, *salia volatilia*. Unde etiam *Dn. BOYLE* in *Philosophia experimentali* in *tussi* quacunque etiam inveterata sola solet commendare *salia volatilia*. v. gr. *Spiritus* & *sal. volat. vini*, item *Spiritus C. C.* aut *sal. volat. C. C.* tanquam singularissima & expertissima, pergo ad

CAPUT XVI.

DE CORDIS ET ARTERIARUM
Pulsu vitiato.

UT pateat connexio cum prioribus: Superius haritum in genere de sanguificatione læsa (de speciebus suo loco in specie), quæ fit dum sanguis non rectè fermentatur neque in dextro cordis ventriculo, neque in sinistro, unde tunc simul fit vitiosa chyli assimilatio; quæ vitia sanguificationis ex læsa particularum massam ejus compositionem crasi orti diximus: sive hæc crasis vitietur vitio chyli, sive vitio mass. sang. aut hæreditario, aut adscitico, verum inter utrosque mediat alteratio ab aère inspirato & expirato: hujus, ergò vitia hic inferenda fuerunt.

Jam ergò in sinistro ventriculo perfectus sanguis non ibidem hæret & subsistit: aliàs præsentissimum immineret mortis periculum, sed ulterius promovetur ex corde per arterias per motum ejus constrictorium, qui pulsus vocatur, qui sanguis expulsus promovetur in arteriis per similem earum motum.

PULSUS HVJVS.

Duo statuuntur motus; *Expansivus* seu *Diastrale*; & *constrictivus* seu *Systole*.

Verum reverà unus tantum est motus talis, nempe *Systole* seu constrictio, dum duplex cordis musculus secundum fibras suas se contrahit, & ita contractum cor contentum expellit. *Diastrale* verò seu *Dilatatio* est reverà potius cordis passio, dum cor extensum patitur, quia ab ebulliente sanguine dilatatur ac distenditur.

Pulsus iste continuatur in arteriis, quæ etiam habent *Systolen* & *Diastralen* cordi tamen *contrariam*. Dum enim cor se contrahit, in arteriis ebulliens sanguis ac irruens, has per *diastralen* distendit: ubi verò cor demò repletur & distenditur remittente in arteriis sanguinis impetu, hæc per propriam *systolen* se demò contrahunt.

Motus hic qui vocatur, ut dixi, pulsus imprimis consideratur à Medico cum in finem, ut cognoscatur qualis sit sanguinis fermentatio in corde; sicut secundò exploratur urina à Medico, ut cognoscatur sanguinis status ex fermentatione ista resultans, & pro fermentationis varietate subinde varians.

IN HOC PULSV TRIA SVNT
consideranda.

1. Sanguis qui movetur.
2. Efficens quod movet.
3. Instrumenta s. Canales per quos movetur.

Pro ratione horum trium quinque generales emanant pulsuum differentia: Et quidem ratione sanguinis motus pulsus est vel magnus & parvus.

Magnus, quando arteria à sanguine turgescente distenditur: *Parvus*, quando minus eadem distenditur. Ad hunc pulsuum etiam refertur plenus & vacuus.

2. Ratione partis moventis. 1. Pulsus est vel robustus, vel debilis: à corde enim robuste se contrahente

& sanguinem ita vibrante pulsus fit validus vel robustus; si è contra, fit parvus.

3. Ratione ejusdem instrumenti 2. pulsus nunc est celerior, nunc tardior.

Celerior à fortiori irritatione: Irritatum enim cor cum impetu ac violentia evibrat sanguinem, unde subito ac celeriter irritantur arteriæ: Contra minus irritato corde etiam minus irritantur arteriæ; & sic fit pulsus tardior.

4. Ratione instrumenti 3. pulsus est vel durus vel mollis. *Mollis* ab arteria cedente tactui: *Durus* ab eadem arida & tactui quasi retinente.

5. Differentia etiam est à sanguine promotò, ratione cujus pulsus interdum aut est frequens aut rarus.

Frequens est, quando sanguis celeriter movetur & ebullit in corde, sicque totum cor distendit. *Rarus* est ab immutata sanguinis fermentatione ac rarefactione, vid. præter *MOEBIUM SYLVIVS* in *prax. lib. 1. cap. 26.*

Ex his V. differentiis simplicium judicantur etiam facillimè pulsus compositi.

Locus, ubi percontatur pulsuum Medicus, est *carpus manus*. 2. est *interstitium inter pollicem & indicem* in parte molli. 3. *sunt tempora*; quando v. gr. in prægnantibus corpus non debet detegi. 4. *locus circa talos pedum*.

Vitia pulsus cordis & arteriarum sunt, quando 1. pulsus aut est mollis vel tardus, debilis & parvus in *Syncope* & *imbecillitate virium*.

2. Est *auctus & nimis impetuus in palpitacione cordis*.

3. Quando est *præternaturaliter frequens*, ut in *febris*: de quibus ipsis inferiùs plura.

Dictum fuit quòd *Pulsus fit parvus, tardus & rarus* in *imbecillitate virium* ac languore, quæ omnibus triplici nomine definitur *Syncope*, *Lypothymia* & *Asthyxia*, de quibus sigillatim erit agendum: imprimis cum certum sit, quod consistens sanguine & in sanguine conservemur, immò etiam ex sanguine spiritus volatilisentur & generentur.

Hinc quoad *vires seu imbecillitatem virium causa ad mass. sang. ejusque naturalem constitutionem* sunt deducendæ. Ex sanguine dico sunt *estimanda vires* nostri corporis.

Jam verò non rarè observatur partium functionum & virium languor vel à *nativitate* contractus; vel post eam sensim ac successivè obortus; aut post affectum alium præcedentem, aut post eandem remanentem accedunt. Non rarè enim sunt virium imbecillitates, quæ post morbos diuturnos observantur accedere.

Cum hac virium imbecillitate semper conjunctus est pulsus tardus & minor, item pulsus debilis & jussu languidior, tunc præterea plerumque rarior quâdoque, immò sæpius per intervalla certa aut incerta intermittens: interdum secundum arteriæ ductum magis minusque deficiens, qui tunc vocatur *Pulsus Myurus*, qui ubi fit minor, dicitur pulsus *formicans* seu *vermicularis*.

Cum his virium languoribus concurrunt simul sensuum tam internorum quam externorum, uti etiam motus corporis defectus, qui defectus aliàs *lassitudo* nimia vocari solet.

Ceterum præter hunc languorem, successivè ut sic dicam, ægros assigentem observatur aliquando subito ingruens virium prostratio, non diu quidem permanens, aut subito perseverans, sed per intervalla subinde quasi recurrens, nunc quidem ordinatè, nunc inordinatè.

Hujus subitanæ virium prostrationis tres vulgo statuuntur *Gradus*; quorum 1. est *Lypothymia* seu animi deliquium.

2. Est *Syncope*, à *συννέσις* concido, quod ægrî concidunt.

Z. ij

3. Gradus

3. Gradus est *Apoplexia*, seu omnimoda pulsus ad tempus ablatio.

In omni *animi deliquio*, seu

LYPOTHYMIAM.

Ly. p. h. y. m. i. a.

Præter *Pulsus minorem & debiliorem*, plus minus, prout *Lypothymia* est magis minusque periculosa seu gravis, simul *sensus interni & externi omnino obfuscantur & motus animalis*, tam *voluntarius*, quam *debitus* etiam quodammodo *aboleatur*: adeo *respiratio*, aut *obscura* aut *ferè nulla* observetur.

Gravissima verò ac singularis animi deliquii species est.

SYNCOPE.

Syncope.

In quâ subito ac *penè inopinatè concidunt ægri*, *pulsus* mox nullus *observatur*, uti etiam *nulla respiratio*: interium *sudor frigidus ac glutinosus erumpit per poros*, *partesque omnes corporis frigent ac pallent*, imò *urina ac alvi excrementa una effluunt*, aded ut tales *Syncopezantes* mortuis, quàm vivis existant similiores.

Cùm in omnibus his effectibus, tam imbecillitate virium, quàm etiam *Lypothymia* speciebus semper observetur, *varietas insignis in pulsu*, aded ut plus minus deficiat in robore & magnitudine, id est, nunc *parvus* sit, nunc *magnus*: facile patet in periculis *causis Lypothymia*, ex quo fonte sint desumenda. Nempe *sanguinis imprimis plus minus turgescentia* infert fortiozem & debiliorem cordis constrictionem.

CAUSA ergò *pulsus minoris ac rarioris* in virium imbecillitate adeoque ipsius virium imbecillitatis causa erit vel *rarefcentia vel fermentatio sanguinis immixta* aut *spiritus animales non sufficienter in cordis musculos influentes*. Deficit *vitalis sanguinis fermentatio* ac *rarefcentia in corde* in animi languore imprimis propter *sanguinis nimiam viscositatem ac glutinositatem*: Unde partes ejusdem salinæ activæ obrutæ minus concurrere inter se ac fermentare possunt: propter ipsam viscositatem ejus, ac glutinositatem ineptus sit, ut commodè rarefcat & fermentando expandatur.

Quòd si accedat ut in hac sanguinis glutinositate, uti non rarè fit, *acidum abundans* simul peccet tam in massa sanguinea, quàm in lymphis sanguini permixtis, malum hoc est eò deterius, cum sic magis magisque inspissetur, ac tantum non coaguletur mass. lang. exindeque *vitalis ejus fermentatio tantum non omnino aboleatur*.

Unde *post morbos chronicos non ritè curatos* in quibus plus minus spissa fit ac crassa massa sanguinea, sæpius languores tales sunt diuturni.

Hinc est quòd in *Scorbuto* vires sint aded imbecilles, quoniam ex vitioso & rancido acido in massa sanguinea tunc abundante spissescit mass. lang. ejusque fermentatio insigniter immittitur. Unde quando horum sanguinis nimis spissescit minus expanduntur ventriculi cordis, pulsusque sic sunt rariores, tardiores ac minores. Sanguine taliter constituto etiam necessarid deficiunt *spiritus animales*, unde horum defectus vix erit sufficiens pro sensuum functionibus: quare in virium imbecillitate sensus sunt hebetes imò vix sufficiunt legitimo cordis motui, unde pulsus est tenuis & simul tremulus ac languidus: aut ubi sufficit quodammodo spiritus movendo cordi, tamen, ubi à gravioribus objectis in motu distrahantur vel perturbantur, vel figuntur, uti fit ab Opiatis & Narcoticis, tunc necessarid sequitur talis virium prostratio & languor.

Hæc de *virium imbecillitate* satis sunt elata, verum quoad *Syncope* res quodammodo est intricatior.

Ut tamen res pateat quadantenus causæ *Synopes* remotæ prius scrutandæ quàm propinquæ.

CAUSÆ REMOTÆ sunt admodum *varia* ac multiplices, Sic notum est quòd ab *odoribus ingratis*

& similibus concidunt ægri in *Syncope*. Sic refert *AMAT. Lusitan. cent. 2. obs. 36.* de quodam qui ab *odore immò vel solo adfectu rose* in gravem *lypotherymiam* incidit; erat *Monachus*.

Functius exempl. est quod habet *HONFERUS in Hercule medico p. 311.* de puerpera quæ noviter pepererat, quæ ex *odore stropholi in quo involuta fuerunt rose* subito *lypotherymia* lethali fuit correpta.

Hinc est quòd *femine Hysterica* ex *odore Zibethi, Moschi, Cinnamomi*, &c. cum passione *hysterica* seu *hypochondriaca* simul incidant in *Syncope*. Nec solus odor sed sæpius *m. presentia rei horrenda* infert *Lypotherymiam* ac *Syncope*. Sic qui non possunt perferre *presentiam felis aut cancorum* (quale ego novi exemplum) si, licet iis incisus in loco quodam talia animalia horrenda abscondantur, subito tamen illis defeciones animi ingruunt.

Affectus animi fortiores aut *magis subitanei* non rarè etiam inferunt *Syncope*.

De *gaudio subitaneo* eoque *nimio* nota est res quod inferat *Syncope* lethalem. Exempla sunt nota ex *LIVIO & LATICHIO*, item *Marcello DONATO Histor. mirab.*

Terror subitaneus & gravis similiter infert *Syncope*.

Ex *timore* obortam *Syncope* periculosa per ven. sect. curata refert *FONTANUS in consil. & resp. pag. 63.*

Imò *sola fortior ac intentior imaginatio*, dat interdum *Syncope*. Exemplum quod imprimis huc facit, habet *HILANUS, cent. epist. 43.* ubi refert de suo servo equo infidente, cui cum narraisset calamitofas strages bellicas, ex sola narratione in *Syncope* incidit.

De *evacuationibus nimis* res nota est, quod *sanguinis* per quacunquæ loca aut *femina* & similibus humorum abundantes effusiones sequatur *lypotherymia* & *Syncope*: sive *sanguis reddatur per naves*, sive per *uterum*, sive *hemorrhoides, ven. sectionem, aut alio modo*.

Subita mutatio ex aère calido in subito frigidum, aut etiam *ingurgitatio porus intè frigidè post insignem corporis incalescentiã* etiam *lypotherymias* inferunt. Exemplum habet *SCHENCK. lib. 2. obs. ex BENIV. cap. 17.* ubi observat animi deliquium s. *lypotherymiam*, ex *frigidissimo vino hausto* post longum lusum sub ardentissimo sole. Et talia exempla *Syncope* correptorum ex *nimio calore & frigore* non sunt rara.

De *venenis* res nota est quod eadem sive *extrinsecus applicata per morsum ac puncturam animalium venenorum*, sive *intrinsecus assumpta* quacunquæ graves ac periculosas inducant *lypotherymias*.

Nimius corporis motus ac externa defatigatio similiter interdum in *lypotherymias* inducit ægros. Pertinent huc *abscessus cordis* aut *partium cordi vicinarum*, qui *abscessus subito rupti* periculosas *Synopes* inducunt ægris: de quo videatur non tantum *TULP. lib. 2. obs. c. 16.* de *lypotherymia ex abscessu in sinistra cordis auricula*. Sed imprimis videndus, utur *rarus SANGHEZ in obser. p. 273.* Medicus Hispanus, de *Bibliopola* longo tempore *lypotherymia* sæpè correpto, quo mortuo noxium in corde *Apostema* inventum medium ejus partem occupans. Alius *Venetus*, refert idem, in suo corde similiter *Apostema* habebat, *dimidii viri magnitudinis*. Unde & hi ipsi subinde *Syncope* correpti fuerunt.

Denique *epilepticis paroxysmis* subinde superveniens etiam symptoma est *Syncope*, sive hæreat in partibus internis, & dicitur à mulierculis, *simpliciter magnus in corpore morbus*, ubi fit in *suffocatione hysterica dolore nephritico*, &c. sive etiam vibretur ad artus in epilepsiam seu totius corporis.

His ita consideratis *universales cause Synopes* proxima erunt imprimis *duæ*: scilicet aut *sanguis deficiens subito*

subito in fermentatione vitali: aut *spiritus animales subito deficientes in cordis motione seu constrictione*.

QUOD ATTINET SANGVINEM.

Hic aut *nimis parvus* post nimias excretiones: aut *pure vitiatas*, aut *subito coagulatus ex haustu frigidò post æstum* aut *aliam* quacunquæ ratione *inspissatus* ac *incrassatus*, ac ob id ineptus fermentationi debita ac rarefcentiæ *lypotherymiam & Syncope* infert.

Quod si huic crassitiæ sanguinis accedat simul *vitiium acidi abundantis* res est eo periculosior de quo antea dixi. Hinc etiam *pulsus aut nullus aut rarus*, quia sanguinis fermentatio est imminuta *vitiio spirituum animalium*.

Fit *Syncope* quando scilicet *hi ipsi aut deficient*, uti fit post nimias excretiones, aut quando *hi ipsi in suo motu ita perturbantur*, ut ad cor aut planè non, aut non sufficienter deferantur, & sic cor quasi *Paralyti* laboret, aut quando *ita inordinatè moventur*, ut ad cor delati *istud in continua systole*, seu constrictione continentur, ita ut sit continua quasi cordis convulsio.

In tali enim casu conqueruntur ægri ad se redeunt, ex cordis constrictione valida.

Videmus quòd *animi effectus* dent *Syncope* quoniam in his inordinatissimè moventur spiritus. Hinc aded graves dant *Synopes*, quia hic afficiuntur spiritus & insigniter perturbantur.

Et hoc est quòd *Syncope* & *Lipotherymiam* subinde præcedat *vertigo, caligo & tenebrositas oculorum, dolores, morificationes ac irillationes in orificio ventriculi superioris nonnullæ præcedant convulsiones*, & quæ sunt similia præcedentia symptomata, quæ spirituum animalium perturbatissimum innuunt motum.

Facit huc quòd asserit *PISO Tr. de Colluvie serosa p. 166.* qui dicit quòd *Synopes* funestissima ac momentanea causa sit motus cordis repente abolitus ab interceptione seu obstructione nervi cordi implantati, idque ex subtili aquila quam nos vocamus *lympham ex cerebro* eò defluente. Declaraturus hanc suam sententiam observationes aliquot raras & curiosas, subnectit & dicit esse quasi quandam cordis *Apoplexiam*. Et ex his *spiritibus animalibus aut deficientibus* aut *perturbatissimis* fit *Syncope*, sive causa hæreat externè circa cor, aut in corpore cordis musculo sive sit in *vasis*.

Si accedat sanguinis vitium, sunt ingentes, funestæ & periculosæ *Synopes*.

Quòd verò sanguine spissescente ac coagulato in corde subito totum corpus corruat, sit quòd non tantum sanguinis circulus necessarius sit ad sustinendum totum corpus sed imprimis quòd requiratur continuus radius spiritus vitalis ex corde cum sanguine in totum corpus: Hoc ergò sanguine in *Syncope* in corde stagnante & non fermentante & hinc deficiente cordis motu abrupto aut intercepto simul necessarid omnes facultates corruunt.

Unde est quòd spiritus animales dicantur luminosi, qui continuato lumine omnes corporis partes continuo illustrant, & ita ad suas functiones aptas reddunt vid. *BARTHOL. de luce animalium. Hoc lumine intercepto fit Syncope*: Et à *PARACELSISTIS Syncope* vocatur *Eclipsis Microcosmi* quia lumen vitale in corpore deficit.

Certum est semper observari in *Syncope* vitium sanguinis circa *vasa & cor & spirituum in motu & nervis*.

QUOD ATTINET SIGNA.

Synopes & debilitatis virium, per se manifesta sunt satis. *Causa* tantummodò *pæpè distinguenda*: melius autem has non potest quis percipere, nisi ex adstantium relatione.

QUOD AD PROGNOSIN.

Res nota est omnibus *Synope* & *Lipotherymiam*

esse *periculosas* plus minus prout magis vel minus aut est durabilis, aut deficit cordis motus.

Unde quando *Syncopezantes* post exhibitionem *spirituosorum* aut post *irrorationem facium, liquoribus spirituosis* & fortiter odoratis & stimulantibus non resuscitentur, ac ad se redeant, signum est gravissima & ob id periculosissima *Synopes*.

Syncope quæ est ex *effusione sanguinis, seminis* aut aliorum humorum quorumcunque, minus periculosa est ista *Syncope*, quæ ab interna & non rarè abdita est causa.

Sudor frigidus ac glutinosus quò magis talis eò periculosior *Syncope*. Hic sudor uti rectè asserit *HENRIMONT.* est nihil aliud quàm *mucilago rorida nutrititia* partium subcutaneorum, quæ sub *Syncope* resoluta ac dissoluta foras quæ data portatur, & sic sudorem glutinosum ac frigidum infert.

QUOD ATTINET CURAM.

Quoniam *Syncope* est affectus subitaneus requiruntur remedia *volatilia & spiritiosa*, quò magis talia eò sunt meliora, quæ scilicet sanguinis glutinositatem attenuare, fermentationem ejusdem deficientem restituere & spiritus volatiliores ac agiliores reddere valent.

In *languore virium* talia minus generosa conveniunt; idque propterea quoniam diutius sunt continuanda.

Unde in *languore virium* conveniunt *vina aromatica*, seu quibus aromaticæ species infusa, quæ subinde hausta successivè vires ac sensus reparant.

Dabo Exemplum *Noduli* talis infundendi in *Vinum*, in languore virium pro iisdem restaurandis,

℞. Fol. rosmarin.

Majoran.

Salvia.

Calaminth. montan.

Menth. Crisp. an. m. ℞.

Rad. Angelic.

Galang.

Acor. veri.

Emulæ campan.

Fœnicul. an. ℞℞.

Sem. 4. calidor, minor. an. ʒij.

Cinnamon.

Cubebar. an. ʒj.

Concisa & crassè contusa infuantur sacculo ac affundatur vinum q. s.

Quoniam hoc vivens imbibit successivè vires simplicium aromaticas, exinde fit vinum quòd manè & vesperi haustum vires ex morbo prostratas vel etiam senio restaurat: Nam vinum lac senium successivè restaurare valet.

In *Syncope* & *Lipotherymia generosa* requiruntur habita semper ratione causarum præcedentium.

Sic ubi *Syncope* est ex *veneno* addenda appropriata *Alexipharmaca*. Ubi est ex *passione Hysterica* aut *Vicaria*, appropriata addenda *hysterica*, ubi tunc naribus admoventur appropriata: ut plurimum quidem naribus in *Syncope hysterica fetida ex Castoreo*, & *Arsenica*: *fumus sulphuris; pennarum accensarum*, &c.

Verum in hoc fumus cauti propterea quia non omnes mulieres æquè perferunt graveolentia ut plurimum quidem, sed non semper de quo suo loco ubi de morbis mulierum. Sunt enim quædam quæ à graveolentibus læduntur.

Unde optimum est in *Hysterica passione*, ubi non sciimus genium mulieris an suaveolentia an vero fetida perferat. *Spiritus sal. ammoniaci volatitem* admovent naribus. Hic enim suaveolentia & fetida ferentibus conducit.

Semper habenda causa antecedentis ratio, atque in *Syncope* non frigidiora & calidiora remedia ancilantur.

Z. iij

zum more attendenda sed ea quæ plus minus sunt *refectiva* adhibenda.

Imò in *syncope ex vitio stomachi*, aut etiam *abdominis* interdum *vomitibus* tuto potest provocari; quin scilicet sunt excrementa quæcunque in stomacho quæ ex consensu stomachi cum corde ratione nervorum facta est. In tali casu interdum necessarius est *vomitibus*.

Quæ ergo conveniunt in *syncope internè refectiva* & *analeptica* dicta ea sunt primariò *vinum generosum* ac spirituosum cui *aliquot gutta Ol. Cinnamomi* sunt addenda, sic enim fit admodum potens in refectiando.

Aceta Cordialia, Theriacalia & similia in moderata dosi commodè etiam adhibentur cum aliis.

In genere vehicula quæ inservire possunt medicamentis in *syncope* sunt: *Aqua Melissa*, cum *vinò*, *aqua Pulegii cum Aceto*, *aqua vitæ* seu *quinta Essent.* aut ut alii vocant *Elixir vitæ MATTHIOLI*: Item *aqua Cordialis Herculi*, *SAXONIÆ*, in mulieribus *aqua Hirund. c. Castoreo*, *Aqua cordis cervi*, *carbunculi*, *aqua vitæ alba DRESDENS.* quæ est optima NB. *aqua cordialis calida MUNSICHT.* &c.

Hinc *Spiritus Theriacal. camphorat. cord. cervi* & *C. C. volatilis*. Nam *salia volat.* sunt potentissima in *syncope*.

Sic est Medicus qui frigidus ut sic dicam & calore vitali destitutus se recreaturum confidit beneficio *Elixir. vitæ MATTHIOLI*, in quo *grana aliquot sal. volatilis*, *viperarum* fuerunt dissoluta.

Hinc *Liquor C. C. succinatus* (seu *Spiritus C. C. succinatus*) vel *Spiritus C. C. essentiat.* & *sal. volat. succini*, debita proportione unitus est elegantissimus.

Nam *succinum* & ejus *sal. volat.* imò *Oleum succini* aliquot guttularum vel granorum pondere exhibitum admodum potenter roborat syncopicos imprimis simul concurrentibus insultibus Epilepticis aut insultibus hystericis.

Spiritus Rosarum per se est egregium refectivum: quod si vero fiat *Spiritus rosarum Ambratus*: id est, si fermentetur *Ambra* cum *rosis* fit exinde spiritus rosarum ambratus potentissimus & elegantissimus: Nam fermentatione *ambra* cum *rosis* ejus occulta compages recluditur ut postmodum cum spiritu rosarum sursum rapta det spiritum elegantissimum.

Loco hujus prostat *Essentia Ambra* (præfero tamen spiritum) parata cum *Spiritu rosarum*, aut quod melius est cum *Spiritu Melissæ*, quæ *Essentia Ambra*, ut & *Spiritus rosarum ambratus* ad *gt. viij. vel x. in aqua Melissæ* exhibetur & est medicamentum mirè reficiens syncopicos.

Quod si huic *sal. vol. viperarum* aut *succini verum* addatur vix relinquet Medicum & ægrum.

Elixir citri; *Spiritus citri* acuat *sal. volat. C. C.* (quod semel pro semper noto) in aqua appropriata exhibita similiter conveniunt.

Spiritus Liliorum convallium per fermentationem paratus.

Quibus notæ sunt *Enchirides Chymicæ* parandi ex *vinò oleum* seu *quintam Essentiam vini* cuius minutissima gutta linguæ admota, totum corpus quasi fulmine penetrat: & est *sal. volatile* subtilissimum vini in oleiforme corpus concentratum si non habebunt melius levamen in *syncope*.

Essentia cordialis D. MICH. ex vegetabilibus cordialibus cum *Spiritu cordis cervi* est egregia.

Tinctura s. Essentia Castorei in *syncope hystericæ* & *hypochondriacæ* convenit.

Aliàs *Essentia s. Tinctura croci* insigniter laudatur: & rectè à *PARACELSO* *Croci Essent.* summa cordis laritia dicitur.

Paratur hæc *Essentia Croci* per aquam vitis mense Martio ex pampinis incisiss destillantem: vel etiam cum spiritu appropriato *Melissæ* aut *Rosarum* parata

est efficacior: Huic *Essentia* si gratium unum vel alterum addatur fit medicina penetrantissima.

Tinctura Corallorum cum spiritu cordis cervi noto modo parata est elegans, imprimis post sanguinis aut alius utilis succi excretionem. Unde etiam *Puerperis* post partum exhibetur pro reparandis viribus.

Nota est *Tinctura Solis cum Oleo Cinnamomi* tam ea, quam habet *MUNSICHT.* in *Armanentar.* quam etiam *D. GANTZLANDI.*

Verum vires potius *Oleo Cinnamomi* tribuendæ quam *Auro*, utur enim per *salia* insigniter dissolvatur *Aurum* non tamen ejus totalis est reclusio, ut *sulphur absconditum* fiat manifestum. Facilius enim est *Aurum* construere quam destruere: adeo ut mensura in his sint egregia, admittit atomis *Auri* parum operantur: qui verò potest parare veram *Auri Tincturam*, isti concedam suum gaudium:

Aliquoties facta fuit mentio *salium volatilis*, nec immeritò: Hæc ipsa sunt magis appropriata si sunt *oleosa*, id est si artificiose conjungantur cum oleis aromaticis destillatis, quod per se non potest fieri: beneficio tamen *Spiritus vini*, qui de utroquoque nempe *sal. volat.* & *oleo* participat.

Imò vel *Solus spir. sal. ammon.* benè rectificatus conjunctus cum *Spiritu vini* relictissimò dat talem *mixturam, sal. vol. oleosum* admodum elegantem in *syncope* aut virium subitâ prostratione.

In *syncope* & *Liporhymia* ex nimis purgationibus quæ sunt frequentes imprimis conveniunt *Theriacalia*, *aqua Cinnamomi cum spiritu Theriacali*, *aqua Cinnamomi* in qua *Theriacæ* & *Confectio Alebermes* fuit dissoluta. Nam hæc sunt præsentanea.

Spiritus vini rectificatus cum *Ambra* & *Moscho* aromatisatus commendatur imprimis à *FABRO* in ejusdem *Pathologia*.

Inter externa notæ sunt *aqua* & *olea* quæ illinantur: *aqua Carbunculi, Liliorum convallium*, &c.

Item *Olea* quæ illinantur naribus, temporibus, pulvisibus, scrobiculo cordis; ut *oleum carbunculi, cinnamomi, citri*: præ cæteris utile est *oleum succini, Caryophyllorum* & similia.

Succinum solum sub formâ *suffinis* adhibetur à *RUBRANDO*: Cum dicit se longa experientia in omni ætate & affectu reperuisse *Liporhymicos* resocillatos ex *accensu Carabe* aut ex *Ol. Carabino* naribus illito aut una alterave gutta cum aqua appropriata oti infusa *vid. Thesaur.* p. 177. de muliere mortua ferè & frigida, quam *ol. succini* restituit. NB. In succino multa latent.

Syncope reliqua *acet. flor. Tunica, Sambuci, aceta Bezoarica* & *Aniculis* sunt nota *Hæferus* externè commendat *olfactum panis recentis*: cuius odorem omnibus aquis perlatis longè præfert *BECHERUS*.

Regioni cordis admoveat *HARTTMANNUS* *sacculos* ex *Melissâ irrorata cum spiritu vini*.

Non raro est *syncope à Ven. Selt.* In hoc casu præsentaneum est remedium si *labia fricentur sale communi* vel *granula quædam ori* imponantur.

TIMÆUS habet egregiam *Mixturam* ad *syncope senum* imprimis ad *Liporhymiam* & vitium imbecillitatem defectu *Spiritus senibus* obviam sub formâ *Opiatæ*.

℞. Rotular. Manus Christ. perlat. ℥ij. (corpus)

terantur in mortario marmoreo affunde.

Ol. Cinnamom. gt. j.

Macis gt. ix.

Caryophyllor. gt. vj.

Nucis Moschat. gr. x.

Essent. Ambr. Crocat. gr. xxvj.

Velleris aurei VVEIDNERI ℥ij.

Spirit. rosar. gt. xx.

Meliss.

Citri.

Citri, an. gt. xj.
Confect. Alchem. ℥ij.
misc. exactè dosis quantitas avellanæ s. juglandis.
Dicitur fuit quod contrarium pulsui debili ac infirmo sit vitium; quando *pulsus est nimis rapidus vehementer ac violentus*: id quod fit in affectu dicto.

PALPITATIO CORDIS.

Vitium, ubi dixi, *Palpitationis cordis* quod etiam ratio pulsus affirmat, est quando cor impetuose ac vehementer subsultat & pulsat.

Est enim vera *Palpitatio cordis motus ejusdem convulsivus*, id est motus cordis nimis inordinatus coactus & vehemens: habet tamen suos gradus & differentias. Nunc vehementer est, nunc mitior, nunc fit major, nunc vero medicocriti.

Obiter moneo: *Palpitatio hæc* cordis seu motus nimis, vix sufficienter ex arteriarum pulsui potest cognosci; quin potius sapius necessum est cordis regionem, imprimis lateri sinistro admoveatur manus ut percipiatur. Non vero opus est semper quin interdum est adeo vehemens ut solo auditu vel visu possit cognosci & percipi adeo ut exempla in *HORSTIO* testentur cordis palpitatione ferè diffractas fuisse costas in observ. lib. 3. obsr. 17.

Quod si tamen costæ non confringantur certè dislocantur, id est protruduntur ut foras protuberantes ita prominent.

Ex quo patet esse convulsionem musculi cordis in tali palpitatione.

CAUSÆ

Hujus cordis palpitationis est omne id quod quacunque ratione aut musculos cordis aut nervos ad hos musculos devotos irritare adeoque constrictionem inordinatam abque intermissione potest concitare, sive inquam afficiantur nervi cordis sive Parenchyma cordis musculosi, sive intra cordis hæreat stabulum seu ventriculus: sive externè ipsis adhareat.

Contrarium vitium Palpitationis cordis est:

TREMOR CORDIS.

Motus scilicet ejus imminutus vibrans & tremulus, immixtum ac vitiosum, quia debilem, cordis constrictionem insequens.

Confunditur communiter hic cordis Tremor cum Palpitatione cordis & vix reperietis quandam practicum qui hæc non confusè tractet cum tamen differant toto cælo.

Palpitatio enim est immoderata & vehemens concussio vehementi sistole ac diastole molesta: In Palpitatione enim concutitur & quatitur cum impetu & vocatur hic motus rectè ad sententiam nostri *HIPPOCRATIS* à quo jam suo tempore fuit cor pro musculo habitum cordis convulsio, & confirmat hoc *LOVVERUS* Tr. de corde pag. 132.

Tremor cordis dicitur cum minores sunt pulsationes & crebra ac quasi tremula, pulsui languido ac crebro similes.

Tremor cordis oritur equidem ab irritatione musculi cordis: Verum in hoc est differentia quod cor agitur palpitatione quæ vires sunt robuste ac constantes: ubi verò sunt imbecilles ac prostratae agitur & irritatum cor vult quidem se agitare sed debilitate & tremule adeo ut tremor cordis pertineat ad symptomata de vitium imbecillibus & etiam quodammodo ad Liporhymias.

In genere uti dixi confunduntur *Palp. Cord.* & *Trem. Cord.* sed uti apparet magna est differentia.

CAUSÆ IRRITANTES.

Tam in cordis palpitatione, quam tremore sunt vel internæ vel externæ: id est vel hærent in cordis parenchymate vel istud irritant, quo etiam pertinent quæ irritant nervos cordis.

Inter externas sæpe observata fuit aqua pericardii nimis abundans, quæ aqua nihil est aliud quam *Lympha* derivata ed per vasa lymphatica ex glandulis thoracis se ed effundens.

Hæc ergo *Lympha abundante sit Hydrops Pericardii*, scilicet humor pericardii abundans, quæ *Lympha abundans in pericardio dat Palpitationem cordis* molestam & diuturnam Exempla vid. in *ZACUT. Luffi. cent. 3. cur. 43.* item in *Pisone tract. de sero p. 168.* qui etiam refert quod in iis qui palpitatione cordis laborarunt post mortem fuit inventum pericardium copioso sero distentum: quod *GALENUS* observavit lib. 5. de locis affectis in quo dicit, quod aqua abundans in involucro cordis sit causa palpitationis cordis.

Tuberculi iidem cordi vel Pericardio adnati interdum sunt causa palpitationis cordis admodum vehementis: Exempla habet *SCHENCKIUS* lib. 2. obsr. item *Z. Luffian. lib. 3. Med. prin. hist. cap. 8. obsr. 3.* ubi ex excrecentia carnea inter arteriam magnam causa palpitationis cordis insignis.

Præter tuberculos imprimis sunt vermes aut in pericardio hærentes aut pericardio ad hærentes, qui vermes inter alia symptomata periculosas dant palpitationes.

Affectus est rarus vermis pericardii, & paucis cognitus.

Hæc ergo occasione explicabo naturam:

VERMIS PERICARDII.

Symptomata quæ inferre potest & medicamenta vid. Vermis potest apud *GABELHOVER. cent. 3. cur. 1.*

Præ cæteris ægri patiuntur uti dixi palpitationem cordis subinde recurrentem sine causa, immensas rosones in præcordiis, facies pallor & similia ad sunt symptomata.

Medicamenta quibus vermis hic interimitur sunt imprimis.

Succus allii, Raphani & Nasturtii: his enim interimitur hic vermis *vid. prax. Chymiatrica HARTTMANN. cap. III. & GABELHOVERUS. citat. loco*: ubi habet exempla vitium pericardii per hæc medicamenta necati.

Notatu digna est Historia quam excerpti ex manuscriptis *Petri à CASTRÒ Medici VERONENSIS*: Mihi inquit, contigit hoc dirum morbi genus in Cantabria observasse sub Epidemica constitutione, ita qua post ingentem ægrotantium qui stragem omnes convulsis cum frequentissima & ferè continuata cordis palpitatione moriebantur, dissectis quibusdam cadaveribus invenimus in singulis vermenem magnitudinè ferè minimum digitum æquantem capsulæ cordis affixum. Non valuerunt inquit præstantissima Alexipharmaca vermem occidere non *Bezoar orientalis*, non *Theriacæ* non *Confectio Alebermes*; non *Scorzoneræ* aut alia, itemque neque *allium* à quo tamen magis quam ab omnibus angebatur & videbatur lædi: Solus succus scabiosæ vermem occidit. Unde hæc experientia observata scabiosæ uti iussimus languentes tam in jusculis excocta quam in decoctis & Syrupis ex ea fabricatis. Tandem nulla auxilia ægrotantibus apponebantur absque hoc specifico alexicaco & certè mirum fuit ab eo tempore nec ullum ægrotantium periisse. Itaque non cordialibus hic affectus curari potuit sed succo *allii, scabiosæ*, & aqua scabiosæ in qua agitur fuit per aliquot horas *Mercur. crudus*, item *Mercur. dulcis* ad *gr. xj.* exhibitus cum bolo ex conserva storum scabiosæ insigniter profuit. Hæc *CASTRÒ* propria experientia nobis reliquit.

Aliàs in verme pericardii enodando expertum est *Cataplasma ex foliis Cinara, Tanacetii, & Absinthii, aceto vini incollis* & cum paucis *Mithridatii* mistis regionem cordis admotum: Expertum fuit à *LOVVERO* Tract. de corde p. 107.

Rara prostant de hoc exempla ego tamen puto, quod non sit rarus talis vermis sed admodum frequens.

G. A. V. S. A. S.

CAVSAS.

Quod attinet internas in corde: hæc sunt imprimis sanguinis vitiosa fermentatio; uti etiam postmodum alia interna vitia. Uti enim à sanguine rarefcente expansum cor irritatur ad sui contractionem; ita ubi præternaturalis est fermentatio, etiam præternaturalis per consequens irritatio, ibi præternaturalis etiam ac violenta erit contractio.

Hypochondriacis Familiare hoc est malum duplici ex fonte partim, quoniam eorum massa sanguinea fermentans vitiosè, ob acidum vitiosum abundans facillè inferre potest palpitationem: partim vero & quidem altero ex fonte quoniam tales obnoxii sunt spasms nervorum imprimis rami inter eos talis est paris vagi: Unde fit ut in talibus Lien incumbens subinde contingat palpitatione cordis: Non propter vapores ex liene ad cor descendentes: sed propter ramum splenicum nervum satis insignem tunc in spasmus contractum cujus spasmus plexui mesenterico communicatus talem surculum paris vagi contrahit cujus truncus cor agit & ita affecto nervo cor palpat, quod patet imprimis ex eo quod in talibus splenicis ingruebat cordis palpitatione, percipiuntur murmura ac rugitus in abdomine ex spasmodica mesenterii & imprimis intestinorum contractione & agitatione.

QVID DE FLATIBVS?

Flatus in corde & arteriis.

Communiter quidem flatus dicuntur causa palpitationis cordis, puto tamen hoc ipsum rarissime observari, & posito quod sint, vix tamen continuam cordis palpitationem inferre possunt. Dubitant equidem nonnulli an dentur flatus in vasis maioribus sanguiferis, & per consequens arteriis. Verum vix possunt negari in vas flatus sub certis casibus: prostant namque exempla horum.

Sic SYLVIVS in Belgio in quodam cadavere in Nofocomio reperit flatus vix divisa summa abdominis cute erumpentes, quin & arteriam Aortam præcipue verò sinistrum cordis ventriculum, ita distendentes ut sinister ventriculus dextro longe capaciore appareret propter distensionem à flatibus cum tamen aliàs sit minor.

Vid. etiam observationes Anatomice LAURENTII quæ confirmant flatus in vasis reperiri lib. 9. anatomie questione 18. Ex quo flatus quoque posse esse causam anastomoseos & exinde ortæ hæmorrhagiæ questione 13. elicit. An autem hi flatus semper aut ut plurimum sint causa palpitationis cordis, vix credo sed semper dubito.

Vbi sanguinis motus nonnihil impeditur adeoque minus commode per cordis ventriculos circularur, potest dare palpitationem cordis, id quod confirmat exemplum FORESTI lib. 17. obser. 1. ubi Palpitatio cordis observata in quodam qui somnum meridianum capiendi tibiis habebat nimis contractas; laxatis vero tibiis sine ulla palpitatione propter debitum sanguinis motum dormiebat.

SCHOLZIUS in Conf. 104. de iisdem tibiis contractis simile quid refert. In his enim propter impedimentum sanguinis motum non potuit non fieri ineptus circulus in præcordiis & hinc Palpitatio cordis.

Quin & Calculi nonnunquam in corde reperi causa sunt cordis palpitationis: SCHOLZIUS in Conf. 103. refert inventum lapillum quandam nigricantem in eo qui tali morbo sæpius fuit correptus.

Sic HORSTIUS habet Exempla Calculorum in corde repertorum ex quibus vehemens ac diuturna oborta fuit Palpitatio, & ex HORSTIO, HOFERUS in Hercul. Med. pag. 89. refert palpitationem cordis lethalem ex tribus lapillis in corde repertis.

Quod attinet Nervos affectos hi ad cor derivati irritati similiter cordis convolutionem inferunt. Unde Terros item Odores & similia quæ spiritus animales in motus

perturbatos eiere & nervos irritare aut concitare possunt, inferunt cordis palpitationem.

Imprimis mulieres Hysterica ubi malum cessat odore tamen quodam afficiuntur in palpitationem cordis incidunt ex solo odore: id quod fit affecto nervo & spiritibus cor moventibus.

Absolvimus Theoriam Palpitationis cordis jam à ea quæ Praxin spectant pergendum.

SIGNA DIAGNOSTICA.

In antecessum monui: Nam palpitatione cordis ut cognoscatur non sufficit pulsus in carpi manuum vel aliis locis contactus quin potius requiritur imprimis applicatio manus ad ipsum cor: id quod sufficienter notatu dignum exemplum TIMÆI in Epist. 23. p. m. 501. dum insignis & valida cordis palpitatione observata fuit in qua nullus in Carpi pulsus percipi poterit; ob id scilicet vel agri relationi fidendum vel ipsi cordis regioni manus admovenda pro percipienda cordis variâ palpitatione.

QVOD ATTINET SIGNA CAVSARVM.

In his totius rei cardo vertitur pro meliori praxi. Si malum quod frequentissimè fit ex malo hypochondriaco tunc ante insultum vel cum eo percipiuntur murmura & rugitus in abdomine in specie juxta regionem ejusdem sinistri hypochondrii. Præterea in talibus, dum afficiuntur Paroxysmo, videtur cor quæsi constrixisse ac cum ambabus manibus comprimi violenter. Concurrent simul & quidem nonnunquam vertigines & similia abdominis mala ex anomalo motu spirituum animalium dependentia.

Si vero malum sit ex abundantia aquæ pericardii difficillius istud cognoscitur. Signa ferè sunt hæc. Pulsus non est adeo magnus nec adeo vehemens aut concitatus, cum cor in impedita capsula liberè moveri nequeat, affectus est contumax & pertinax: conjuncta simul est febricula referens Hæctica speciem accedit & tabes corporis & tandem quoque spirandi difficultas.

Signa vermis in pericardio habuimus cum cura. Scorbuticis malum hoc est admodum familiare & hoc habet peculiare ut sæpius ad levissimum corporis motum, si vel brachium vel manus tantummodo moveatur paroxysmus palpitationis ingruat; iisque conjunctas graviores habent lypothymias. Exemplum si quod mirandum palpitatione cordis talis scorbutica in puerpera videatis in HORSTIO in obs. lib. 17. obs. 35. p. 380. 390. est sanè rarissimum exemplum palpitationis cordis scorbutica.

Tremor cordis, verò qui vitium ferè contrarium palpitationi utut confundatur communiter, cognoscitur ex pulsu inæquali debili & languido, prætereaque ingens virium prostratio & imbecillitas est conjuncta.

Talem tremorem cordis quem Autores perversè vocant palpitationem cordis lethalem cum insigni pulsu inæqualitate ex terrore gravi ortum refert RUYENIUS cent. 4. obs. 21.

QVOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Si palpitationi cordis superveniat pulsus sensim remittens, aut etiam nonnunquam intermittens, cauti sine adstantes, imminet enim syncope.

Uterius qui in juvenili ætate corripuntur cordis palpitatione raro ad senectutem perveniunt sed citius moriuntur. Aphorismus est GALENI & per experientiam Practicorum comprobatus.

Palpitatio cordis ex malo Hypochondriaco levior est reliquis speciebus, ea quæ ex scorbuto ferè gravius propter lypothymias conjunctas.

Sin palpitatione cordis vitio pericardii contingat lentè & successivè ad mortem deducit hominem.

Sin subsit malignitas aut suspicio veneni in palpitatione cordis res est periculosa & non raro vitæ immi-

per periculum. Curanda ergo est quantocyus hæc palpitatione cordis.

QVOD ERGO ATTINET CVRAM.

In genere ea ed dirigenda ut id quod musculum cordis irritat, removeatur.

Irritationem ipsam sistere opiatas non aque nec semper tutum est.

Apicienda ergo hic est origo mali & ubi à scorbuto malo hypochondriaco, venenis, verme pericardii: semper appropriatis institienda est Cura.

Præ cæteris adjungenda sunt talia quæ aliàs in palpitatione cordis solent commendari, quæ inter primatum obtinet Melissa blandè si quæ alia balsamica, ejusdem enim primum Ens, ut vocat PARACELSVS, vim habet aliqualem corpori inducendi rejuvenescens experientia facta in ANGLIA, ubi post primum Ens Melisse propinatam, vetula ipsi capilli cani deciderunt; menses antea naturaliter suppressi denud fluxerunt; dentes & unguis regenerati & rugæ seniles repletæ.

Idem factum est in Gallia quibus propinatum hoc primum Ens. Experimenta fecit MONS. LE FERRE qui descripsit processum & experimenta in sua Chymia, de 1. Entre Melissa obiter hæc quoad rejuvenescensiam.

Hæc ipsa Melissa sive ejus Essentia sive spiritus insigniter rescitunt aut Lypothymia aut cordis palpitatione affectos: idque imprimis si hoc spiritu paretur Essentia Ambra de qua postmodum plura. Hæc ipsa etiam externè applicata cordis regioni insignis est in ejus ætate; si fiat sacculus ex Melissa viridi vel sola vel cum solis Borruginis qui aqua rosacea & aceto immersu cordis regioni applicatus insigniter prodest. Experimentum hoc primus fecit HELIÆUS Paduanus felici successu.

Hunc præter Lætium à fonte imitatus est FORESTI, qui in Thoracis vulneribus ex sanguine concreto excitata cordis palpitatione ingentes hoc modo curavit. Sella Vena applicavit Melissam viridem & Borruginem aqua rosacea & aceto irroratas, quas ipsas cum cordi admovisset, subito omnis palpitatione cessavit.

Post Melissam est Citrus & Rosmarinus, quæ cordis palpitatione laborantes rescitunt.

Immo ferè omnia Aromatica & Nervina conveniunt, quæ inter etiam est radix Zedoaria quæ imprimis convenit si palpitatione cordis sit vitium passionis hysterice, quocunque usu. Nam singularis est Zedoaria in passione Hysterica.

Item radix Enula Campanæ est insignis in hoc casu. Crocus de quo dictum fuit quod ejus Essentia sit cordis læticia tam externè quam internè commendatur: Internè ejus Essentia sive Tinctura: Externè si fiat Nodulus ex Croco & Camphora & suspendatur in regione cordis: Qui Nodulus est etiam singularis quod obiter moneo, in Melancholia hypochondriaca.

De Ambra & Moscho res est nota, quod insigniter resciant, cor uti dicunt, id est, quod spiritus vitales & animales roborent.

De Ambra notum est quod habeat vim inebriativam, instar spirit. vini v. gr. nonnihil etiam stupefacit; unde nimio usu Ambra senes pro juvenandâ memoriâ sunt infantes. In hac tamen palpitatione cordis vis hæc inebriativa nullatenus metuenda: qui enim palpitatione cordis laborant difficillimè inebriantur: res miram interim tamen vera, unde eo tutius Ambrae usus conceditur.

Ubi tamen sit spiritus rosarum Ambratus per fermentationem vis ista inebriativa Ambræ insigniter corrigitur. Nam tanta vis est fermentationis ut omnem stupefacivam vim etiam ex Opio tollat.

Hinc spiritus rosarum ambrato unum alterumve gr. vel gut. Ol. Cinnamom. addita insigniter conducit.

Nam LINDANUS contra palpitationem cordis Cinnamomum omnibus præfert remediis.

Hinc etiam Tinctura Auri cum Ol. Cinnam. sive

MYSICHTI sive alia insigniter convenit. Conducunt etiam Cortices Aurantiorum, item Citri; Horum enim sal. volat. aromaticum in multis affectibus in specie in palpitatione cordis multi est usus.

Agua cordis cervi & ex cor. cerv. paratus spiritus; & cum hoc spiritu parata Tinctura Corallorum B. D. Mich. sunt egregia in hoc casu in specie in Palpit. cord. Hypochondriaca & palpit. cordis senilè. Tinctura Corall. hæc à MICH. sæpius fuit egregia.

In Baccis Juniperi uti alia multa latitant & succedaneus est Juniperus arbori cedro ad vitam longam de quo videat. TACKIUS in Chrysogonia: ita ex his parata Tinctura s. Essentia cum spiritu proprio vel Malvaticum Juniperinum ROLFINGII in sua Chymia, & similia ex Baccis Juniperi parata multum laudantur à FONSECA lib. 1. consil. 11.

Quinta Essentia seu Elixir vitæ MATHIOL. notum est; imprimis sal. volat. Viperarum acutum.

Nam ubi alia adhibentur in cassum salia volat. non fallunt imprimis si cum spirit. sulphureo combinentur in corpus olei forme.

Camphora in palpitatione cordis est egregia non tantum externè appensa cum cera sed etiam internè ad aliquot granâ remediis appropriatis permista.

Hinc Spiritus Theriacal. Camphoratus: It. Essentia Castorei cum Camphora insigniter convenit in palpitatione cordis.

Nam Castoreum in quacunque Palpit. Cord. insigniter commendatur jam à GALENI tempore & confirmatur ab Epiphano FERDINANDO ubi Castoreum omnibus aliis præfert remediis in palpitatione cordis: nec res est suspecta cum Castoreum in omnibus convulsivis moribus sit conveniens.

In palpitatione cordis Hypochondriacâ insigniter commendatur Syrupus de Limatura Chalybis Mercati; descriptionem ejus videbitis in HORST. lib. 3. obs. 6. & credo. Nam notum est quod in malo hypochondriaco Martialia titè præparata utramque faciant paginam. Aliàs serum lactis in palpitatione cordis melancholica commendatur à RHODIO lib. 2. obs. 40.

De Succino res est nota quod in palpitatione cordis non minus quàm Lypothymia & Syncope, imptimis sal. ejus volat. est magnarum virium.

Unde liquor C. C. succinatus in palpitatione cordis repentina cum Syncope conjuncta est penetrantissimum remedium;

Imò Ol. dest. succini gr. 3. l. 4. in aqua Flor. Nymphae seu Flor. Aurantiorum propinatæ, expertum fuerunt remedium FONSECA.

Notum est quod multi insigniter commendent medicamenta ex corde; Pulmonibus, Hepate & aliis animalium partibus; quæ tamen meo quidem judicio sunt nullius pretii. Si enim destillatur aqua ex corde vel exprimitur succus, veteo sane nè potius natura horreat talia remedia quàm iisdem suaviter afficiatur.

Ex modo dictis variæ possunt fieri Mixture in palpitatione convenientes. v. gr.

℞. Aq. Cinnamom. cydoniat. ℥j.

Cordial. H. SAX. ℥β.

Ess. baccar. Junip. ℥β.

Crocī ℥β.

Spirit. Theriacal. camphor. ℥j.

(præparat. camphr.)

Ol. dest. cinnamom. vel succini gr. jv.

(perinde est, ol. tamen cinnamomi vitis, succini mixturis licetibus convenit, non enim hæc semper possunt ferè cinnamomum;

agitentur & misceant.

F. pot. in palpat. cord.

dosis Cochli. 1. vel 2. pro renata. Sytypos studio omittit.

Vel ℥. Aq. Melissæ c. x. ℥ij.

Cord. Cervi.

Cordial. SAXON. an. ℥j.

Tinct. Corall. cum spiritu cord. cerv. ℥ij.

℞.

℞.

Sal. volat. succin. ℥j.
Syrup. d. canella. ℥j.

misc.
Vel 3c. Tinct. Corall. c. spirit. cord. cerv. ʒiʒ.
Essent. Ambr. cum spir. Meliss. aut rosar.
vel spirit. rosar. ambrat. ʒʒ.

F. cardiac. Essent. dof. gr. 20. ad ʒo. in poculo vini
vel simili haustu appropriato.

Quod attinet *Externa*, aqua Carbunculi, Ol. illi-
nenda, &c. parvi aestimo ego, potest tamen quilibet
abundare suo sensu.

QUID DE VEN. SECTIONE?

Quoad punctum Ven. Sect. Palpit. Cord. res est du-
bia certe expertissimi Practici eam cum cautela admi-
nistrandam inveniunt, aded ut nisi adsit plethora vera
planè omittenda, ut in palpitatione cordis à nimio
timore aut terrore contracta nonnunquam necessitate
coactus venam aperiat Medicus.

Nihilominus tamen, quoniam profant exempla pra-
ctica quo venam secando paroxysmi palpitationis cordis
in momento remiserint, propterea necessum est
ut ubique experientiam consulat & tamen circumspic-
tus sit Medicus. Exempla talium in quibus Ven. Sect.
in momento quasi omnes paroxysmos sedaverit submini-
strat HORSIUS lib. 3. obs. 16. de quodam qui quoties
paroxysmo palpitationis cordis affectus fuit toties Ven.
Sect. liberatus est.

Item FONTANUS in consil. & respons. p. 66. de
cordis palpitatione refert, quæ per Ven. Sect. subito
fuit curata: quin & Hirudines applicata vel posteriori-
bus aut venis vel etiam applicata supra cor interdum
sedaverunt paroxysmum Palpit. Cord. exemplum habet
ZACUT. Lusitanus lib. 2. Med. princip. hist. 39. obs. 2.
qui habet de Palpit. cordis per Hirudines supra cor
admotas curata.

Immo quod mihi magis adhuc videtur paradoxon
Z. Lusitanus observat cordis validam palpitationem
curatam per scarificationem cucurbitulam super cor admo-
tam lib. 4. prax. admirand. p. 136.

Verum præter Palpitationem cordis, subinde etiam
molestæ ægris sunt.

Palpitationes arteriarum particulares, ita ut modò in
hac modo in illa parte cum impetu ac vehementiâ arteria
pulsent.

Splenica interdum, interdum temporum arteria pul-
sat, quo facit exemplum BARTHOLIN. cent. 1. hist.
18. de pulsu arteriarum carotidum tam vehementi ut
etiam strepitus ac sonitus exinde possit audiri: sicut &
alia vasa pulsant particulariter.

Tales in arteriis pulsationes fiunt quando impedi-
tur sanguinis motus in quadam particulari arteria:
non quando tollitur, sed quando ex quacunque causa
feu ratione angusta nonnihil aut compressa arteria
vel alia ratione impeditur nonnihil liber sanguinis tran-
situs, solet sequi talis pulsatio. Unde sequitur in sple-
necis vomitus sanguinis. Præter hoc & taliter affecti
habent sanguinem spissum ac crassum & ob id difficul-
ter mobilem: ac præterea varices in venis talium
ægrorum observavit BARTHOLINUS cent. 6. obs.
34. de pulsatione per universum corpus cum varicibus
copiosis.

Verum taliter affecti sunt ut plurimum affectus Hy-
pochondriaci, & ubi percipiuntur tales pulsationes,
instar Hypochondriacorum per remedia imprimis
Martialia sunt curandi ægri.

Quæ obiter occasione Palpit. Cord. annectere
volui, pergo ad.

CAPUT XVII.

DE FEBRIBUS.

Doctrina de Febribus maxime necessaria & tantum
non fundamentalis, cum nullus detur morbus fe-
qui non sit conjunctus cum febre. In qua tamen petra-
standa me ita geram, ut propter amplitudinem ma-
teriam non teram tempus refutatione illorum quæ Au-
tores hinc inde dicunt sed quid mihi videatur proba-
bile edisseram. Quod si tamen quis alius præter me
ipsum accuratius rem tetigit quoad Theoriam & Pra-
xim, imprimis laudandus SYLVIVS, quem vobis
præ omnibus aliis commendo, utur mihi non suffi-
ciat, cuius Hypothesis facillima Februm Theoria
potest superstrui, vid. ejus Praxin sed cum non sit in
omnium manibus: Sufficere potest GRAEFF de
sacco Pancreatico, ubi quidem ex hypothesibus SYL-
VIANIS de Febribus. Item privatum Collegium
SYLVII excusum cum Tr. HOFFMANNI de
usu Lienis, &c. quod quidem non pro suo vult
cognoscere: & verum est nimis confusè tractantur
omnia in illo, interim tamen plurima continet SYL-
VIO digna.

Verum est quod non in omnibus satisfaciat mihi
SYLVIVS, si quis tamen alius, certe solus & fa-
cile & accuratè tractat februm doctrinam & quæ di-
cit in Theoria sunt talia quibus Praxis facillima &
quasi manualis & oculus potest superstrui. Dixi su-
perius quod inter vitia Pulsus, sit pulsus nimis frequens
in febribus.

Nam hoc certum est quod febris in genere ex nullo
possit melius cognosci, quam ex Pulsu nimis frequenti
aut ex pulsu nimis frequentiori quam naturaliter esse
debet. Februm enim exactè monstrat: Motus quidem
corporis facit pulsum frequentiore, sed est mutatio
Pulsus non naturalis.

Vbi verò citra manifestam causam pulsus est frequens
habemus ex ipso signum pathognomonicum februm quæ-
rumcunque. Pulsus imprimis in febribus est frequens,
cui postmodum adjuncta alia symptomata speciem febris
certam determinantia.

Hæc est sententia SYLVII quod pulsus frequens sit
signum pathognomonicum februm.

Scriptit contra SYLVIVM DEUSINGIUS juratus SYLVII
hostis, in disquisitione anti SYLVIANA de signo febris
Pathognomonicæ, ubi manibus pedibusque vult re-
vellere doctrinam SYLVII: sed nihil agit. Statque
adhuc immota sententia SYLVII quod signum Pathog-
nomonicum februm sit Pulsus frequens.

Communiter statunt Autores calorem præternatu-
raliter auctum esse Essentiam februm, eorumque sig-
num proprium. Verum rectè hoc negat SYLVIVS cum
dicit, calorem nullo modo esse de formali ratione
febris, quia nec soli, nec omni, nec semper febrim con-
veniat. Non semper calor convenit febrim, quoniam in
principio februm intermittentium horror & frigus
ægrorum quatit nullo præsentem calore, qui tamen pro
febricitantibus habentur. Respondent quidem ad hoc
veram hanc responsionem stringit HELMONT. Tr.
de febribus.

Non convenit soli febrim calor, cum aliis etiam in
multis affectibus intendatur calor utur non semper ad-
sit febris: quin & febres dantur malignæ in quibus mi-
nus quam calor est molestus, & hæc sunt omnium
pessimæ, in talibus pulsus ut plurimum est frequens,
parvus, & tardus & sunt lethales.

Denique nec omni convenit febrim calor, quoniam
dantur febres frigide: Paradoxon hoc videtur multis
experientia tamen loquitur, & aliquot adducit exem-
pla SYLVIVS in disputationibus duabus de febribus, quod
nempe observari sunt ægri, & suo & adstantium consensu
febricitantes.

febricitantes, utur ipsi nunquam nihil caloris neque
ante neque post Paroxysmum accesserit.

Hinc etiam HELMONT. de febribus c. 1. §. 4. refert
febrim certam Cætresem dictam, quæ circa sitim &
manifestum calorem accedebat, & ab initio usque ad
finem vitæ sine ullo calore suam peragebat Tragæ-
dian. Immo in lectione veterum habemus etiam
exempla frigidarum non tantum in HIPPOCRATE
sed etiam AVICENNA, qui AVICENNA expressè
affirmat dari febres frigidas absque calore. Unde loca
AVICENNE & HIPPOCRATIS videbitis allegata in RO-
FINCHII Tr. de febribus in genere cap. 13. Et ipse etiam
GALENUS jam suo tempore observavit horrores, & ri-
gores febriles, absque subsequente calore uti videbitis
allegatam in obs. SCHENCK. lib. 6. obs. de febribus
p. 636. & p. 757. in specie.

Quales rigores omnino febriles absque calore sub-
sequente observantur etiam alii Practici, exempla
vid. cit. loco SCHENCKII.

Et similia exempla in Praxi quotidie occurrunt.
Exempla februm frigidarum non tantum à SYLVIO
sunt observata, sed etiam mihi contingit observare
Mense Aprilij hujus Anni talem febrim in Scorbutico,
quales imprimis sunt nostri febricitantes ut plurimum,
quod exemplum pro meliori fide hæc lubet adducere.

Erat hic Artifex qui laborabat perfecta tertiana, seu
recurrebat febris tertio quoque die anticipando semper
duabus horis, cum nullo subsequente calore.

Quoad constitutionem subiecti: patiens inclinabat
ad Phthisin & erat insignis scorbuticus, Paroxysmus
ingrebat cum insigni rigore & horrore gravissimo
qui ultra horam integrat durabat, postmodum cum
deberet succedere calor, nullus apparebat omnino,
quin loco caloris acerbissimi dolores totum corpus
omnesque artus cruciabant: imprimis regione dorfi
& femora, & in specie quidem in dorso regione lum-
bari in & circa Centrum Mesenterii. Cum his dolo-
ribus sensum solvebatur Paroxysmus circa ullum calo-
rem, utur interdum circa finem Paroxysmi, materia
viridissima, terretima tamen & amaricantis saporis cum
vomitu sequebatur, absque ullo calore & ardore. Urina
erat insigniter turbida & pallida crassa cum copioso
sedimento. Paroxysmi observabant ordinarium ty-
pum, anticipando per horas duas.

Vocatus ego cum jam à muliere purgatus est, præ-
scripsi ad temperandum acidum hoc remedium.
(de rationibus plura ubi de intermittente tertiana)
v. gr.

℥. Tartar. vitriolat. gr. xv.

Oculor. cancr. præparat. ℞.

misc.

Propinetur hora 1. ante paroxysmum: Tres jam
erat passus, hic erat quartus.

Post hoc remedium & frigus & dolor insigniter re-
miserunt, & quidem blando sudore subsequente, abs-
que tamen incallescencia corporis, potius erat sudor
subfrigidus. Post paroxysmum & sudorem vomitus
ordinarius sequebatur:

Præscribo die intermissionis, erat enim scorbuticus.

℥. Spirit. sal. ammon. fortissim. ʒij.

cochlear. ʒj.

misc.

Hujus Mixture capiat gr. ʒo. manè & vesperi die in-
termissionis, semper per bichorium ante passum: per
bichorium ante paroxysmum accipiat gr. 40. in liquore
tepidò. Paroxysmus idem habebat frigus ingens, sed
dolores insigniter remittebant; die ergò intermissio-
nis continuavit hunc spiritum; Tertio paroxysmo ad
quem vocatus, præscripsi.

℥. Salis Absinth. ℥j.

Oculor. cancr. ʒ ʒ.

F. misc.

Sal. febrifug.

Assumatur per bichorium ante paroxysmum & sic pa-
roxysmus non rediit.

Die intermissionis denuo continuavit misturam spi-
rit. sal. ammon. & cum adhuc semel sal. absinth. cum ocul.
cancr. die paroxysmi sumpsisset, non apparuit febris.

In hoc exemplo fuit notabile, quod nullus calor sit
perceptus, utur æger revera esset febricitans uti appa-
ruit ex horrore & rigore: sed loco caloris acerbissimi
doloribus affligebatur æger.

Certum ergò est dari febres frigidas, utur hoc mul-
tis videtur Paradoxon. Et verè etiam similes Febres
absque calore infestas videbitis in Z. Lusitan. l. 4. Med.
princip. hist. 1. & etiam l. 3. prax. hist. obs. 121.

Calor ergò non semper est de Essentia februm sed est
tantummodo symptoma sequens ut plurimum februm.

Quando pulsus uti dixi est frequens est signum Pathog-
nomonicum febris, quo citra manifestam causam præsen-
te, sinus certi in judicanda perfecta febrim.

Frequens pulsus sit naturaliter quidem ex aucta san-
guinis turgescentia & fermentatione in præcordiis &
in corde, quando cor minus distentum, & hinc quo-
dammodo irritatum se contrahit frequentius, ex quâ
frequentiori cordis contractione propter auctam san-
guinis fermentationem sit Pulsus frequentior, qui in-
nuit febrim.

Oritur ergò febris s. potius consistit febris formali-
ter in fermentatione sanguinis præternaturali:

Qua sanguis vehementius, aut impetuosius, aut vi-
tioso modo fermentatur in corde, pro cuius fermenta-
tionis varia ratione, variæ februm differentia, ac
varia iis adjuncta symptomata verè oriuntur.

Uti enim sanguis naturali fermentatione volatilifa-
tur, in spiritus, & restauratur assimilando chylum, &
depuratur præcipitando per fermentationem scorias
excrementitias per urinas ablegandas, ita ubi vitiosa
fermentatur, ibi præternaturaliter ebullit ac effervescent,
ut inde motus insignis arteriarum observetur & cre-
briori pulsu præsens est febris.

De hoc quod nempe febris consistat in fermentatio-
ne sanguinis præternaturali vid. VIVILLIS de febribus,
it. KERGER. Tr. de fermentatione sect. 3. cap. 3. p. 233.
item videbitis Casareum MAJORUM considerat. medicor.
q. p. 27. imprimis. Item ZIEGLER. de ferment. SCHOKRIUS
in suo Tr. de ferment. c. 25. negat quidem febrim esse
fermentationem, sed effervescentiam: verum vos non
terreat SCHOKRIUS, est potius Criticus quam Medicus
aded contendit magis satisfacere Philologis quam
Medicis, sed hæc obiter.

Quod autem febris essentia consistat in tali fermenta-
tione sanguinis præternaturali, multa confirmant in
febribus quotidie obviis, & quidem certum est quod
ex abusu fructuum recentium horarum intermittentes
oriuntur febres. Jam notum est quod fructus horæ
sunt insigniter fermentativi: ratione cuius facili
fermentationis, non raro Diarreas, & Dysenterias, imò
febres intermittentes inducunt. Immo liberatus ali-
quis à febre intermittente, si fructibus horæ, aut eor-
um Embammatis delectetur ex eorum succis para-
tis, facile paritur recidivas. Unde hoc sæpius con-
tingit scorbuticis, ut quando utuntur succis eru-
dis expressis ex plantis Antiscorbuticis, hi succi
in iis fermentando, inducant febres intermitte-
tes.

Deinde prohibita transpiratio, si quid aliud, certe
hæc inducit febres. Nam id quod aliàs transpirat, ubi
supprimitur, necessario regurgitat in mass. sang. quod
exinde ad turgescentiam usque infarcta, talem fer-
mentationem & effervescentiam concipit, quæ tandem
in febrim ardentem erumpit. Nam hoc certum est ex
SANTORIO, quod uno die naturali, seu 24. ho-
rarum spatio, plus expiremus insensibiliter, quam 15.
dierum spatio per alvum deponamus, aut per urinas
reddamus.

Uterius notum est hoc, quod multæ febres orian-
tur ex contagio: Jam vero contagiorum naturam nemo
poterit aptè concipere, aut proprietates ejus dignè
explicare

explicare quam is qui naturam fermentationis in contagio concipit; dum enim istæ Febrēs quæ foveant contagium multiplicativum, & contagium multiplicativum suam vim obtinet beneficio fermentationis, facile apparet quod Febrēs productæ, in simili fermentatione consistant. vid. KERERUM qui est satis elegans, utut theoria ejus adhuc sit manca. Nam in fermentatione respiciendum ad salia, urinosa, seu alcali, & acidum: sine his non potest satis explicari.

Quod attinet sententiam veterum de Putredine. Hæc putredo non potest concipi nisi per fermentationem explicetur. Videatur hic SENNERUS, qui utut statuat Febrēs putridas, tamen videbitis hincinde vocabulum ebullitionis, effervescentiæ, immo ubi graviores controversiæ dirimendæ, semper ad effervescentiam, turgescentiam & ebullitionem confugit, ut hic quasi per transennam viderit quod jam dictum est.

Subjectum primarium omnis Febris non sunt Vasa Majora & Minora, non cor, non aliud quoddam viscus, sed omnes Febrēs consistunt in massa sanguinea, quæ viriose fermentando, ac sapius effervescendo, cum differentia tamen, nunc magis, nunc minus subjectum est Febris, in qua imprimis radicatur. Unde etiam ex Urina, item Pulsibus tam elegantia habemus in Febribus benignis signa, quia per pulsum cognoscimus sanguinis fermentationem in corde, & per urinam sanguinis statum, ex fermentatione varia, varium: quod fieri non potest, si Febris non consistat primario in massa sanguinea.

Non nego interim subinde esse certum, quod viscus quoddam possit esse focus in quo hæreat ac latitet causa febris: sic certum est, focum intermittentium esse stomachum, imprimis quartana. Item in febribus symptomatice ulcerum, ac vulnereum febris afficit mass. sang. focus vero est in parte ulceroſa, vel vulnerata.

CAUSÆ FEBRIVM.

In genere erunt omnia ea quæ Crasin massæ sanguineæ naturalem pervertere & talem discretam seu talem heterogeneitatem, & non miscibilitatem ut ita dicam partium componentium inducere possunt, ut exinde salium sonatu concussa, fermentatio præternaturalis concitetur.

Nam ut exemplo rem declarem. In Febrī continua, aut Paroxysmo intermittentiū mass. sang. est similis vino aut musto fermentanti generoso: nam vinum, utut variis constet particulis, imprimis tamen ex sale ejus alcalico s. urinoso & acido fit fermentatio; in ista fermentatione insignis turgescencia percipitur, qua mediante præcipitantur fœces & particulae separatae, vel ad fundum, vel per superius vasis orificium. In turgescencia febrili simile quid videmus occurrere, ibi enim particulae heterogeneæ in mass. sang. coarcevatæ, mediante tali effervescencia seu fermentatione separantur, & præcipitatur per urinas sub forma sedimenti rejiciuntur, vel sub forma sudoris; vel interdum, jmo sæpius, naturæ critico motu per alvum amandantur, adeo ut vinum harum naturam exacte exprimat. In intermittentiibus quot sunt Paroxysmi, tot sunt fermentationes peculiare, in quibus frigus, turgescencia & effervescencia massæ sanguineæ, & peractis his, sequitur in fine eorum facile sudor, & copiosus urinae fluxus.

Quamdiu ergo sanguinis crasis unicuique homini propria dependens ab alcali & urinoso proportionalis, est naturalis seu debita, tamdiu fermentatur blande mass. sanguinea, simul lac vero larditur, imprimis si congeantur particulae facile fermentescibiles, & non rite cum integra massa miscibiles ex primis viis, sunt fomes pro febrī, & ubi fortius incipiunt fermentare febrim inducunt.

Proclives in febrim vulgo dicuntur calidi & humidi, quod recte rejicit POTERIUS lib. 1. de febribus c. 35.

quin potius dicit omnia corpora æqualiter fere disposita ad febrēs esse, imprimis ea quorum Porī sunt obstructi, & qui erapula sunt dediti: per hanc enim larditur sanguinis crasis & oritur discretia, per poros obstructos coarcevantur salia excrementitia ad turgescentiam febrilem suscitandam in mass. sang. jam ante disposita.

Notabile interim est, quod ii qui laborant in argenti vivi sodinis assiduo, raro aut nunquam affligantur febribus: Item quod ii qui mercurii unguento peruncti fuerint, ad longissimum tempus vix febrī corripiantur. Uti POTERIUS cit. loco notanter & experite loquitur.

SIGNVM IN GENERE DIAGNOSTICVM.

Dixi quod sit pulsus frequens. Calor vero; qui in febribus interdum adest, tantummodo symptoma superveniens, non vero necessatio ipsis conjunctum, utut ut plurimum non minus quam sinit affligat ordinario febricitantes, adest cephalalgia, item interdum adest adjecta syncope & alia symptomata varia.

PROGNOSTICA SYNT.

In Principio pulsus magnus semper est bonum signum; in febribus quæcumque sint, sive maligna sive benigna; & quo major est pulsus eo melior, quo minor eo periculosior.

Urina ubi exhibuerit suo tempore signa coctionis est sanctum signum: Signa coctionis sunt, quando urinae clarae redduntur turbidæ crassæ, & continent vel nubeculam, vel sedimentum; quæ ubi sunt copiosiora, eo meliora; urina quamdiu est cruda, tamdiu morbus est suspectus, quoniam adhuc in æquilibrio ad mortem vel salutem hæret æger.

Febribus sæpe superveniens Icterus qui statuitur vulgo ante 7. diem periculosus, quod tamen non est: Ex se Icterus est motus naturæ, per despumationem mass. sang. generatus; fermentando enim massa sanguinea despumatas sordes figit intra cutem & colorem dæ Ictericum. Hic superveniens dixi 3. l. 4. vel 7. est sanctus, ubi vero die 1. vel 2. aut etiam 6. vel 8. supervenit utut ex se non sit pravus, non tamen est tutus, quia cum tali Ictero Symptomatico frequenter moriuntur ægri, apud nos est rarus; in Italia satis frequens.

METHODVM MEDENDI QUOD SPECTAT.

IN CVRA GENERALI.

Quoad Febrēs. In febribus benignis semper usurpanda præcipitantia, seu talia quæ fermentationem febrilem compescere & sordes effervescentes, ac crasin mass. sang. vitiantes separare, & quasi præcipitare ad fundum possunt.

Præcipitationis vox ex chymicis est desumpta. Nam sicut præcipitando separantur contenta in liquore quodam, ita propter analogiam præcipitationis vocabulo hic utuntur Medici.

Præcipitantia ergo hæc (de quibus vide KERERUM) sunt quæ utramque faciunt paginam in febribus, sive enim talia quæ discretam sanguinis corrigere & particulatum excrementiarum activitatem, & fermentationem sopire, & quasi cicurare possunt.

Hoc aliis vocant coquere, nam materia febrilis cruda debet coqui, cruditas consistit in impetiosa effervescencia: coctio vero consistit in partium ad effervescentiam disponentium separatione: sic enim fit ut partes separatae, instar caput mortuum, narent in mass. sang. sine effervescencia, & sic præcipitatur possunt excerni.

Nam quamdiu in fermentante Liquore omnia sunt confusa, si tranſcoletur per filtrum quodcumque massa turbida tranſit: Fermentatione vero absoluta, fœces separantur ad fundum & liquor clarus tranſit, fœces restant: Idem fit in cruditate & coctione sanguinis: Quamdiu omnia sunt confusa, urinae sunt tenues;

tenues, rubæ, claræ ac perspicuæ: quando vero per fermentationem febrilem excrementa febrilia sunt separata & præcipitata vocatur Coctio, seu quod materia morbifica sit cocta, ac urinae apparent turbidæ, crassæ, frequentes cum copioso sedimento.

Istam Coctionem adjuvant Medicamenta dicta præcipitantia, quæ effervescentiam mass. sang. compescere & heterogeneas partes separare & præcipitare valent.

Hæc sunt quæ in Febribus intermittentiibus, simul atque continuis præmittuntur instar digestivorum cum aliis ante paroxysmum.

Digerunt enim, seu corrigunt & temperant salia in primis viis, & habet vim alterandi mass. sang. corrigendi ejus Crasin, & præcipitandi excrementa quæcumque massam sanguineam deturbantia in febribus; antequam aliquid evacuemus in Febribus talia præmittenda.

Nam in omni evacuatione in febribus, instar Cynosurae, Aphorismus observandus HIPPOCRATIS. Coctis medicari oportet, non cruda. Per hoc medicari intelligit quamcumque evacuationem, sive fit per urinam sive per sudorem, sive per alvum per cocta separata, uti antea monui.

Quanto enim omnia sunt confusa & cruda, nihil potest evacuari; quando vero sunt cocta, tunc possunt educi.

Hoc observetur & in principio, & incremento februm: Unde purgantia in principio non sunt præscribenda. Vomitus saltem convenit in principio: Verum purgantia, sudorifera, & diuretica nunquam in principio, aut incremento, antequam coctionis signa in urina appareant, sunt adhibenda. Observetur hoc in omnibus febribus continuis, & intermittentiibus benignis.

Natura hoc agit, quæ instituit nunquam evacuationem criticam, nisi cocta sit materia. Imitemur ergo naturam tanquam ministrum, & nunquam evacuationem instituiamus antequam perfecte cocta sit materia morbifica.

In Febribus intermittentiibus facilius nunquam erumpit sudor, moxque urina, nisi in fine paroxysmi: dum prius materia morbifica in paroxysmo est cocta, & ejicitur per sudorem vel urinam.

In febribus malignis alia est ratio: hic præcipitantibus & alexipharmacis semper adjungenda sunt sudorifera. Sequendo naturæ ductum, quæ in malignis mox in principio 2. vel 3. die erumpere facit petechiales pustulas, & carbunculos.

Unde cum præcipitantibus, in malignis semper blanda sudorifera in principio temperatiora, in incremento, & statu fortiora admiscenda.

Purgatio ergo convenit in omni febre ubi materia est cocta. Vomitus in omni febre, imprimis in principio, tam in intermittentiibus quam continuis: vid. SIEDENHAM in tr. de febribus.

Præ cæteris, tum cocta materia per sudorem evacuatione optima. Cum certum sit, nullam febrim perfecte curari citra metum recidivæ, nisi in declinatione sudor provocatus fuerit.

Cæterum in ipsis sudoriferis observetur, quod non semel, tam in cursu morbi, sed quoties opus est, propinentur: Nam prima sudatione tantummodo movetur mass. sang. potius quam quod integrè evacuetur: Iteratis ergo subinde sudoriferis instituenda est denovo mass. sang. perfecta purificatio. Semper tamen observandus criticus naturæ motus ne impediatur, peracta enim, sudor iteratis tutissimus est, quo omnis metus recidivæ tollitur.

Quod si non sit dispositum corpus ad sudandum, tutissimum est addere sudoriferis optata, quæ uti alias quascumque excretiones sistunt, ita promptissime sudorem promovent, & naturam ad faciliorem per sudorem evacuationem disponunt.

Jam de Venesectione.

Insignis hic est abusus in omni febrī secare venam: In intermittentiibus melius est: præcipitantibus enim solis & evacuantibus curatur, & si vel nullæ mihi curandæ essent, nunquam ven. sect. instituerem.

In continuis cautius mercandum: in ardentibus enim sæpius est malignitas: Jam in ardentibus secare venam est partentes jugulare. In malignis quibuscumque est maxime conveniens.

Hinc in continuis ardentibus cum ratæ sint sine adjuncta malignitate in administranda venesectione cautissimus sit Medicus, adeo ut ubi secanda vena in principio fecerit, ubi expectavit 3. vel 4. diem est periculosa venesectione.

Vbi autem convenit venesectione est in febribus continuis benignis, in subjecto juvenili, aut in quo consuetis quadam sanguinis evacuationes sunt suppressæ, tempore verno vel æstivo.

In Juvenilibus subjectis in quibus effervescencia & ebullitio mass. sang. dejecta, in tali casu his circumstantiis absentibus venesectionis nunquam suavorero.

Nam recte dicit ZILUSTR. Venesectionem in tempestivam causam mortis esse in febribus ardentibus, lib. 3. prax. admir. obs. 52.

Ad hæc ven. sect. instituta in accessione febris, sive continue, sive intermittenti, est periculosa: cum non raro jugulantur ægri.

Utut sint exempla sine periculo mortis interdum instituta ven. sect. sunt tamen rara & nos non omnia possumus imitari.

Dicunt quidem ad hoc conducere ven. sect. ut ventiletur mass. sang. & supprimatur calor. Sed merum est effugium cui contrariatur praxis: Nam ubi est insigniter calidus sanguis & in vasis coarctatur vix ebullitioni potest habere spatium sufficiens, tunc sanè quando aperimus venam potius effervescentiam augemus, quin majus acquirit spatium pro ebullitione.

Cauti ergo sumus in ven. sect. in febribus continuis vid. HELMONT. & KNOPOLIUS de febr. Epidemica maligna.

Sitis ordinarium symptoma est, & orti dicitur à calore, quod tamen falsè subannat HELMONT. idque jure optimo: sit potius à sale lixivioso, seu sale falso fauces infestante in paroxysmo. Hinc in febribus scorbuticis tam intermittentiibus quam continuis sitis est intensissima, aut tali siti admodum torquentur ægri ratio, quia sal falsum scorbuticum vellicat fauces, & ita illam infest: Unde etiam uti rectè dicit HELMONTIUS aliquot guttæ spiritus seu stigmati sulphuris acidi, plus levant sitim quam integra amphora aquæ frigida simplicis sumpta. Non ergo ad calorem, sed ad sal falsum vel lixiviosum erit recipiendum.

Sacharata quæcumque in omnibus febribus insigniter nocent, cum sacharum & mel sint admodum fermentativa, adeoque fermentescendo fermentationem præternaturalem intendunt, itaque malum exacerbant: vide imprimis de sachari & dulcium noxa in febribus. Henric. ab HER. in observ. oppido raris obs. 5. Item PANAROLIUM pentec. 2. obs. 12. ubi similiter dulcium usum in febribus perstringit.

Vini potus arctè interdicitur ægris, sed pessimo consilio. In intermittentiibus enim vinum non nocet sive die intermissionis sive post paroxysmum assuatur.

In febrī maligna vini haustus in conservandis & restaurandis viribus egregius.

Id quod etiam in febribus malignis non improbandum: Calor qui metuitur est à spiritu volatili, in haustu vero integro vini generosi vel ʒj. vel ʒʒ. continetur: quæ ergo ab hac metuenda noxa?

In intermittentiibus vinum non nocet: In malignis At a iij est

est optimum, in continuis moderatè usurpatum non improbatum.

Naturæ enim vinum est amicissimum, & quod vires insigniter restituit: prætereaque non raro sanguinem adeo promovet, ut ad vias urinarias facilius discedat urina: habito tamen delectu. Nam generosa vina, *Hispanicum & de Malvasia minus, Libanum vero & Nocarum & simul subacida plus conveniunt, non pro potu ordinario, sed pro appetitu acri & ratione virium.*

Quod attinet *Porus* alios, *cerevisia non rejicienda* nisi propter amarorem molestum, loco potus appetatur tenuis, sive *secunda cerevisia*, hic potus status generat quia est crudus, & facile fermentat, & ita morbum auget: quando ergo appetitur ab ægris ne noceat in febribus, propterea instillantur subtilia acida *succus citri*, &c. dissolvitur aliquantulum *viatrioli & nitr. antim.* instillantur *vinet. subacida Bellidis Cyasi, Rosarum*: his enim correcti hi potus possunt concedi.

In *intermittentibus* copiosè possunt admitti, quia promovent sudorem.

In *continuis* LANCIVS perstringit Medicos qui sitientibus ægris omnem subtrahunt potum: quin potius in *continuis non neganda potus* sed hinc *vinum appropriatis* imprimis *stomachicis temperandis*, ne noceat & minus laxet stomachum: immò in febribus *continuis cum succo citri, &c. mistum vinum & pomum citrinum* additum est potus suavissimus & convenientissimus.

Serum lactis aliàs bene de puratum & succo citri acidulatum in febri *continua* item *intermittente* scorbucis est potus optimus: sed de puratum esse debet, ne pars caseosa remanens exasperet malum, cum pomo citri in taleolis incisio purificatur, & convenit etiam in morbis malignis continuis & scorbucis.

Quod attinet *Vitium*; parum in febribus ardentibus appetitur, nec ad appetitum adigendi acri: Ratio quia alimentis quæcunque in febribus quæ citra appetitum & cum nausea assumuntur, non digeruntur, sed putrescunt & sordes febriles augent. Unde in continuis utut ad aliquot dies nihil comedatur perinde erit. Nam in alimentis appetitus præscribit rationem & tempus. Unde consultius est ad cibum non cogere vel persuadere ægros: nec voluit HELMONT. suos ægros à morbis obesos assurgere.

Fructus omnes aut ex *fructibus parata* fermentando sunt *noctiva*: nam omnia quæ augere & cære fermentationem possunt, in febribus nocent.

Et hæc de febribus in genere sufficiant.

In genere locuti sumus de febribus, dictumque fuit consistere febrem in *turgescencia ac fermentatione sanguinis præternaturali vitiosè aucta & depravata.*

Jam observa quod hæc fermentatio febrilis aut continua sit & sine intermissione fatiget ægros donec de purata mass. sang. aut per crisin naturæ beneficio præcipitata & segregata heterogenea excludat, aut adjuvamento Artis debita evacuatione artificiali imprimis per sudorem eadem expellat: Aut ista effervescencia febrilis est interrupta suis interstitiis distincta, quibus elapsis novus insultus & quasi nova quædam fermentatio redit.

Ita ut in genere febris omnis aut sit *continua* aut sit *intermittens.*

Hac vice de

FEBRE INTERMITTENTE.

Febris intermittens. Intermittens febris est, ut dico, quæ post intervalla nunc breviora nunc longiora diversis redit paroxysmis. Unde dum febris in genere est fermentatio sanguinis nimia & depravata, seu effervescencia ejus inordinata, ut plurimum cum calore & siti aliisque præterea variis symptomatis molesta, quibus œconomia animalis variè perturbatur: Hinc febris intermittens erit

interpolata ac quasi interrupta talis febrilis fermentatio. Unde pro singulorum accessione ac interstitio diverso febres diversa quoque sortiuntur nomina.

Nam si *quotidie novus redit paroxysmus* præcedenti in proportione respondens (hæc est cautela in cura quotidiana) dicitur *quotidiana.*

Si vero hic tantummodo *alternis* contingat diebus dicitur *Tertiana.*

Si post *duos demum intermissionis dies* revertantur paroxysmi vocatur *Quartana.*

Sic porro de febribus *quintanis, sextanis, octanis & nonanis.* Mihi sanè observare licuit febrem octanam, omnibus diebus veneris circa vespertam redeuntem, quam præmissis vomitorio, per spirit. sal. ammon. brevi profligavi. *Exempla* talium febrium *quintanarum, octanarum & plurium aliarum* vid. in SCHENCK. lib. 6. *obs. de febribus.* Quin & dantur *Febres menstrue* singulis mensibus tantummodo redeuntes, quale exempl. in juvene observatum annotavit SCHENCK. cit. loc. Item exemplum talis febris *menstrue* observavit LINDANUS in Muliere, quæ toties quoties menstruum patiebatur purgationem, ordinario per triduum febricitabat.

Immo dantur etiam *Febres Anniversariae*, seu singulis annis certo tempore redeuntes: Immo febris *quæ die natali quotannis* affligebat, & tandem etiam extinguerebat fuit observata.

Hæc febres hunc typum servantur vocantur *simplices.* Observantur etiam *febres* ex pluribus intermitentibus *compositæ.*

Tales sunt *quotidiana duplex, triplicisve*, quoties eodem die duo tresve proportionem varia successivè sibi respondententes, producuntur paroxysmi. Dantur *tertiana duplex, sit. triplicis*: Ex tot tertianis compositæ, sive eodem die bini, altero unus tantummodo observatur paroxysmus. Tandem observantur *quartana duplex, triplicisve.* Contingit enim ut æger uno die sit immunis à febre & binis sequentibus patiantur singulos paroxysmos atque tunc est quartana duplex: Quin & contingit, ut quotidie novus recurrat paroxysmus hoc tamen ordine, ut primus in proportione durationis, afflictionis, symptomatum, &c. respondeat quarto, quartus septimo; secundus quinto; quintus octavo; Tertius respondeat sexto; sextus nono; & sic consequenter, & tales sunt *Quartana triplices.*

Ex his omnibus de quotidianis est dubium imprimis an dentur?

Multi affirmant: multi negant. Qui affirmant *GALENUM* produciunt; qui negant produciunt *Experientiam.*

Cum enim in schola *GALENICORUM* præter sanguinem, tres statuatur humores, à bile derivantur tertianam, à melancholia quartanam, hinc necessario à quarto humore pituita, voluerunt febrem quotidianam produci.

Qui negant uti dico produciunt experientiam: rarissime enim observatæ sunt tales febres. Sic RHOUDIUS exemplum habet in *cent. 1. obs. 5.* de febre quotidiana intermittente 4. annorum.

Sic *GABELCHOV. cent. 6. p. 137.* observat febrem diuturnam singulis diebus hora certa invadentem. Verum sæpius decipiuntur Medici, sicut fatetur, quod ipse ita fuerim deceptus, ut quando febris quotidie recurrit putent esse quotidianam, quæ tamen sæpius est tertiana duplex utut in singulis diebus eodem tempore & eadem proportione recurrant, eventus tamen loquitur fuisse tertianas duplices: solent enim tales quotidianæ sæpius finire ita ut uno die paroxysmi cessent qui tamen postmodum alternis diebus reperiunt: Clarum exemplum fuisse tertianam duplicem.

Vel licet eadem proportione & eodem tempore subinde

subinde recurrant, sit tamen ut tandem unus paroxysmus subinde soleat postponere altero statum tempus observante, id quod similiter testatur esse perfectam Tertianam duplicem.

Aur denique quando fit ut paroxysmi se mutuo insequentes non habeant eandem ad se invicem proportionem, ratione nempe temporis invasionis, aut ratione durationis, aut ratione comitum symptomatum, in talibus casibus uti non responderet secundus primo, tertius secundo, & sic porro, sed paroxysmus in tali casu tertius responderet primo, quartus secundo, quintus tertio, & sic porro similiter est febris duplicata tertiana, utut quotidiè invadens.

Præter hæc febres certa periodo affligentes observantur etiam *febres intermittentes*, quæ plane incerto tempore redeunt & affligunt, quæ ob id *inordinata* vel *vaga*, item *erratica* communiter dicuntur.

Februm harum *intermittentium* pro occurrentium symptomatum varietate est similiter insignis *variatio.*

Ordinarie quidem frigore præcedente & calore subsequente molesta sunt hæc febres ita (ut totum carum describam periodum) ut primo ægri percipiant *ostitacionem & pandiculationem*, quin & *lassitudinem universalem* subinde est molesta, non raro etiam præcedit *inquietudo*: His molestiis subvenit plerumque corporis *quædam levis refrigeratio*, quæ refrigeratio quod bene notandum sævior aut saltem perceptibilior est in *regione lumbari*, ita ut in dorso sursum & deorsum reperere videantur.

Hinc magis magisque totum corpus & in specie extrema digiti, nalis, manus, mentum refrigerantur: Frigori conjunctus est nunc *levis horror* nunc *gravis rigor* concutiens & quatens membra. Durante frigore subinde dolores nunc *rodentes*, nunc *lancinantes*, nunc alia *tormina* infestant abdomen, & *insipientie frigore pulsus* uti est *frequentior*, ita fit *insigniter minor*, fit etiam *debilior*, interdum tam debilis & exiguus propter fermentationem sanguinis imminutam, ut vix digitis percipi queat. In hoc frigore, aut remittente jam frigore, subinde *anxietates circa præcordia* solent affligere ægros, unde tunc sensum sensumque frigus mutatur in *calorem*, cum quo calore intenditur *sitis*, quæ rarius aut saltem non adeo vehementer urget in frigore. *Cum calore pulsus fit continuo frequentior, sensus fit major ac robustior*: Ubi enim in corporis incallescencia pulsus est parvus signum fere esse solet febris malignæ, summæve virtum prostrationis, ideoque non parvum imminet periculum. *Calori acuto* accedit *lingua ariditas, respiratio aucta, capitis dolor, ac assus temporum pulsantibus, ægilitas*, non raro quoque *Delirium*. Hinc remittente interim *nonnihil calore*, *sudor* emanare solet nunc *copiosior*, nunc *parvior*, aut saltem *urina* sequitur *copiosa excretio* insipientem tunc fere *somno vario* nunc magis nec minus quieto, *somniis variis* molesto ac turbato. Hic est quidem motus ordinarius quo solet invadere febres, nihilominus tamen observatur subinde Anomalia seu degeneratio in paroxysmis, à consueto hoc ordine.

Sic namque ratione symptomatum dicuntur febres *algide* vel *frigide*, seu tales quæ affligunt cum frigore ac horrore quem aut nullum aut omnino levis infestatur calor, de quibus supra.

E contra dantur etiam *febres intermittentes, calentes seu ardentes*, idque in specie *tertiana*, vix *quartana*, quæ citra frigus aut horrorem ullum, mox à calore & ardore gravi inchoant, qui calor etiam interdum post paroxysmum nonnihil subinde durat, aut saltem lentè admodum ac pedetentim remittit.

Observare huc licet subinde degenerare hæc febres in se invicem.

Observari enim febres intermittentes ordinario modo invadentes, quæ postmodum post aliquot paro-

xysmos remiserunt absque frigore solo calore fuerunt molesta: E contra observari febres intermittentes tertianas quæ incipiunt solo calore absque frigore, sed post aliquot paroxysmos revera in modum ordinarium frigoris & caloris transmutantur.

Deinde hæc *febres intermittentes* nunc sunt *striculosa* nunc *famelica.*

Striculosa quando sitis nimis ac extraordinariè urget, idque tam in frigore quam calore, quod in scorbucis subinde solet evenire.

Famelica sunt quibus conjuncta fames gravior & tamen non explebilis; idque sæpius inchoante paroxysmo, aut saltem eodem continuato.

Subinde in febribus molesta *Cardialgia* infestat ægros, quales febres *Cardiaca* vocantur.

Item in principio Paroxysmorum aut saltem in statu subinde *tormina ac dolores* Abdomini sunt molesta, quales febres *torminales, seu colicas* appellantur.

Sunt & febres *anxiosa*, quæ imprimis cum insigni anxietate, præcordiorum angustia, hypochondriorum tensione sunt molesta, symptomata emissi flatus vel ructus alleviant nonnihil.

Tales febres anxiosæ iis qui malo hypochondriaco sunt obnoxii solent ut plurimum contingere.

Observatur etiam febris *Tussiculosa*, (qualem ipse vidi) quæ inchoante paroxysmo gravi tussis solent esse molesta, inanis hæc & in qua parum aut nihil omnino rejicitur.

Quin & *Delira* observantur, quando nempe in paroxysmo, imprimis in declinatione subinde delirium adeat & recurrit. In declinatione dico, rarum enim est ut in principio morbi adsit delirium: vid. Marcell. DONAT. *hystor. medic. mirabil. lib. 3. cap. 14.* qui observat delirium melancholicum in muliere quartana laborante, quod delirium melancholicum singulis paroxysmis rediit remittente paroxysmo & ipsum remittit & intermittit delirium.

Ordinarie febres sunt *vomitiva*, rarius *dejectoria*, seu fere semper, imprimis in tertianis in principio corripit vomitus: rarius postmodum sequuntur dejectiones ordinariæ.

Denique attendendum est ad *intermittentes malignas* seu periculosas ita dictas, quod instar febrium malignarum continuarum, cum pulsu parvo, summa vitium prostratione, interdum Exanthematum & Petechiarum eruptione, summa cordis anxietate, inquietudine, & similibus symptomatibus sæpius sunt lethales.

Exempla talium Tertianarum & aliarum intermittentium malignarum videbitis in Epiphanio FERDINAND. *hyst. 85.* de febre tertiana primo initii quæ postmodum omnino maligna & pestilentialis facta fuit. Quin & tales tertianas malignas observat RHOD. *cent. 1. obs. 7.* Sic *maculas petechiales* in febre tertiana observ. Marcell. DONAT. *lib. 3. hystor. medic. mirabil. cap. 14.* Item Tertianam malignam intermittentem in qua convalescenti maculæ lividæ proruperunt, observavit RHOD. *cent. 1. obs. 10.*

Quin & *Tertianas duplices* primo, & *contagiosas* deinde, etiam *simplices, sudoriferis* imprimis curandas videbitis observatas à SALMUTH. *cent. 3. observat. 51.* Tertianam duplicem malignam curatam videbitis in RYERIO, *cent. 4. observat. 2. & 15.* Item aliam similem malignam *Bezoartica* mineralibus curatam. Idem habet RYER. *cent. 4. observ. 36.*

Nec solum tertianæ, sed etiam *Quartane malignæ* observatæ fuerunt: vid. Marcell. DONAT. *lib. 3. cap. 14.* Editionis HORTIANÆ. Item *quartanam malignam contagiosam* habet HORTIUS *lib. 1. obs. 12.* Item Marcell. DONAT. *lib. 7. cap. 6.*

Hæc in genere de febribus intermittentibus earumque variis symptomatis.

Hæ febres omnes intermittentes cujuscumque Typi & cujuscumque rationis omnes sunt ejusdem essentia. Oriuntur nempe ab eadem omnino causa; sive sint octanæ, nonanæ, sive simplices, sive duplices, quæ tamen diversificantur pro subjectorum & circumstantiarum secundum rerum naturalium non natural. & præternatural. varietatem: Unde etiam postmodum febres emergunt adeo differentes: Ut ut earum medendi ratio in omnibus sit una eademque in Methodo medendi generali.

CAVSAM

Februm omnium intermittentiã remotã, fabricari puto in stomacho ex vitiosa nempe digestionis sive in fermento digestivo sive in alimento assumpto hæreat vitium.

Notum namque est nonnullis antea sanis ex esu rei adversatæ, vel ipsi alias horridæ ac nauseosæ incidere brevi post in febrim; sicuti e contra ex esu rei appetitæ intensæ ac summæ, utut apparenter noxiæ diuturnis correpti febris ægri nonnulli optime sanentur.

Confirmat hoc quod levis error in Diæta aut curatione, aut febrim recidivare faciat, aut eandem adhuc durantem insigniter exasperare & duplicare solear. Nec rarum etiam est quosdam curare se in febris sola pertinaci ac statuta inedia. E contra alii curantur excessivo potu, sive sequente vomitu, sive sequente sudore.

Exempla passim sunt obvia, quædam saltem enarrabo. Novi hæc mulierem quæ ultra tres menses consistaverat tertiana sub longo medicamentorum usu, ipsa denique capta esu hælæcis, Medico non connivente, illum clam devoravit, & exinde præter spem & opinionem febrim curata fuit. Novi hæc etiam mulierem quæ naturaliter averfabatur caseum, huic cum clam & ipsi nescienti tantillum casei cum aliis cibis fuit oblatum, ipsa brevi post nausea correpta, & vomitu mox subsequente febrim tertiana 17. hebdomadam, à qua nec ipsa potuit curari, nisi quod aliquando intensè similiter appeteret hælæcem, quo comesto, ipsa similiter sana evasit. Facit hæc exemplum VVERI in observat. de quodam qui 21. hælæcis semitostis estatis à quartana liber evasit. Sic novi hic virum, qui esu anguillæ, quam naturaliter abhorret, in febrim ultra quadrantem anni durantem incidit. Ut plurimum in mutatione victus peccatum febris producit. Rarum est, quod tales febres sint Epidemica, vitio aëris & alimentorum contractæ. Qualia exempla fuerunt observata ab aëris vitio à VVILLIS, in tr. de febris, it. à BARTHOLINO cent. 2. hist. 56.

Remanet ergo causam oriri in stomacho ex vitio digestionis.

Unde non fiunt ex Hepate, neque ex Liene, ut quidam dicunt tertianas oriri ex vitio Hepatis; Quartanas ex vitio Splenis. Nam in principio harum februm hæc viscera sunt salva & sana; his febris vero diuturnis redditis, aut resistentibus pertinaciter, aut male curatis subinde supervenit vel tumor, aut scirrhus Lienis, aut tumor ac scirrhus hepatis: supervenit imprimis talis viscerum horum affectus, adeoque potius est productum morbosum, quam radix morbi originaria.

Concedo quidem facile infarctus tales quorumcumque viscerum, vel alia vitia, menstrua, v. gr. suppreffa, subinde disponere ægros ad morbos, ut sunt quamplurima exempla quartanarum post suppressionem mensium ortarum. Verum horum causæ præcedentes fabricantur in stomacho, ejusque digestionis fundamentali totum corpus insigniter turbante. Ut notum est in mensibus suppressis infestare nauseam, vomitum, picam & similia stomachi vitia. In hoc ergo fundamento à stomacho vitiosè digerit-

tur chylus, aut licet vitiosè non digeratur, si tamen vitio succorum pancreatici & bilioli non ritè separetur à fecibus alvinis, & sic postmodum infundatur sanguini, ipsique permiscetur massæ sanguinæ, non potest ritè nec convenienter assimilari, sed potius crasin massæ sang. lædit, eamque variè depravat.

Ex hoc fonte, uti plurimi alii exsurgunt morbi, ita ut massæ sang. facile per se fiat fermentiva, v. gr. in Juvenibus, aut data quacunq; occasione aut crapulæ, aut iræ, aut impeditæ transpirationis ad fermentationes præternaturales disponitur, aut denique si ipse chylus vitiosus non nihil fuerit fermentativus, v. gr. ex fructibus horæis, ex potu non ritè delectato, ex dulcibus, &c. factus, tunc facile massæ sang. his heterogeneis nec ritè assimilatis particulis, in quibus ad primarias facultates salinas semper respiciendum, turgida in fermentationem vitiosam erumpit, sicque paroxysmum febrilem concipit.

Quod ut pateat observetur vitium istud concoctionis, imprimis in eo consistere, quod nempe chylus non ritè salus volatilis ac temperatus fuerit: sed potius acidus & viscidus non nihil plus minus, prout diversimodè vitiatum digestio. Unde diversimodè postmodum variat febris, accedente alia, atque alia in omnibus subjectis sanguinis crasi.

Saturata ergo, & interdum ad turgescerentiam usque impleta massæ sang. tali materia vitiosè assimilata, tunc data occasione pars istius materiae vitiosæ in sanguine congefit, sanguinis naturalem fermentationem turbat; fit ut cum sit acida & viscida, partes massæ sang. salinas volatiles ac oleosas quodammodo obruat, sanguinem non nihil coagulet aut inspisset, & notabiliter sanguinis fermentationem immineat. Unde ingruente paroxysmo pulsus fit minor, fit etiam debilis propter debilem fermentationem sanguinis, interdum omnino non observatur; utur. Cot depravata sanguinis fermentatione irritatum, frequenter se contrahat, sicque pulsus frequentior emat.

Turbata ita sanguinis fermentatione naturali, tunc salia ejus fermentativa non ritè invicem agunt, nec partes ejus oleosæ ex motu fermentationis debitum calorem concipiunt, calor sensus deficit corpori, & frigus succedit, quia & turgescerent sanguine, & hinc confusus spiritibus vitalibus, ac perturbatis animalibus, lassitudo insignisprehendit artus.

Dum vero aciditas ista vitiosa materia peccantis plus minus vellicat partes nervosas & membranceas, hinc rigor modo major, modo minor succedit. In rigore enim primario vellicatur panniculus carnosus, non verò solum, sed & membranae Abdominis particulae vellicatæ quatunt corpus. Unde & frigus intensum, imprimis in abdomine & lumbis percipitur.

Hinc & in horrore, & rigore patiuntur ita partes nervosæ abdominis, etiam stomachus & intestina, & his annexa vasa cholidocha & Pancreatica vellicantur, ut contenta spasmodico motu copiosius egerant, unde ab horum effervescencia non tantum varia symptomata abdominis contingunt, sed hæc ipsa effervescendo regurgitando in stomachum eundem stimulant ad crebras ac violentas istas vomitiones.

Hæc tandem durant, quamdiu partes materiae vitiosæ nonnullæ turgescendo massam sanguineam turbant. Sed remittente hoc fervore partes massæ sanguinæ volatiles emergere denuo incipiunt, acidum temperant, viscidum incidunt, ac ita vehementem ac insignem effervescenciam concipiunt & inchoant: qua effervescencia partes massæ sanguinæ ol. sulphuræ in effervescence massa velocius

motæ & agitæ calorem istum insignem concipiunt.

Quo calore per totum corpus successivè diffuso, calor, æstus & aucta fermentatio, pulsus major robustior ac celerior percipitur, donec materia fermentativa vitiosa omnino subacta, iustar fecum vini præcipitata; à reliquarum partium consortio liberata, sero copioso calore attenuato, involuta seu absorpta, aut copioso urinæ fluxu, aut effuso sudore excernatur, & ita massæ sang. æquabiliter ac naturaliter fermentante, febris omnino remittat ac intermitat; idque tandem, donec similibus vitiosis succis in massa sanguinea adhuc stagnantibus denuo ex parte maturatis, & turgescenciam concipientibus novus redeat paroxysmus, quæ tragœdia tandem durat, donec massæ sang. omnino depurata, ac quasi defæcata existat.

Verum quare tam statutis horis & tam præcis tempore recurrant paroxysmi adeo ut certitudine ipsa horologia sperent, hoc est quod aperte fatetur, me nescire, sicut & aliarum omnium periodorum rationes sunt obscurissimæ, 17. diversæ Auctorum de hoc sunt opinioniones, quas collexi, sed nulla est sufficiens: quædam ridiculæ, nonnullæ ex toto absurdæ.

His ita explicatis *Nota*, imprimis frigus & horrorem immem ortum suum debere acido, id quod testatur Curra, dum alias frigidæ materiae combinatum acidum dat febris tam frigidæ quam calidæ ut in scorbuto, & totum paroxysmum dependere imprimis à materia viscida cui acidum inhaeret, immodè quo magis viscida fuit materia eo tardius paroxysmi redeunt, ut in Quartanis, quo minus talis fuerit, eo citius recurrunt ut in tertiana.

Hic nota differentiam inter febrim tertianam notam & legitimam: Notam oriri dicunt ex pituita viscida, seu, ut ego interpretor, ex materia acida viscida: unde & in paroxysmis talis observatur diversitas. In Legitima paroxysmi suum legitimum servant ordinem. Calor paroxysmorum ex sale volatili oleoso predominante tandem ac effervescente cum acido originem ducit.

Nota II. in febris diuturnis (observantur enim quæ ultra 10. annos continuantur) non videri verisimile semper adesse talem materiam morbificam peccantem, utur in principio adit, quod jam etiam Celsus monuit, quin potius naturam, tunc ex consuetudine febrim continuare videntur; ceu loquitur Celsus.

Unde etiam SENNERTUS vult, quod miissima quoddam fermentativum hæreat in massæ sang. quod revocet paroxysmos febriles. A POTERIO vocatur seminarium febrile: utur non sit talis focus, nempe materia viscida in corpore, seu massæ sang. confirmatque experientia, quod tales febres diuturnæ, sint levissimæ, imprimis Quartanæ, ita ut paroxysmus ultra horam unam, alteramve vix duret, & sit maximè tolerabilis, cum ipsæ febres non ad annum, non ad biennium, sed ad quinquennium imò ad 30. annos duraverint. SPIGELIUS recenset exemplum tertianæ per 30. annos durantis de febrim semitertiana lib. 2. cap. 13. VVERIUS in observatione de quartana, observat aliquot exempla quartanarum ultra 30. annos durantium & sic porro.

Quia ergo puter ex massæ sanguinæ coærcervatis tales oriri: quin potius consuetudinem, vel miissima residuum statum inducere paroxysmum: Unde solent curari tales citra excretionem materiae notabilem, v. gratia per subitaneam alterationem, vel in motibus corporis, vel animi: v. gratia ex terrore subitimo quartana aliquot annorum, & fere incurabilis fuit curata, ut refert BOYLE in philosophia experimentalis p. 219.

De Senæ quartana afflicto qui sub aqua demersus fuit curatus, vid. SCHEENCKIUM. Et V A-

LERIOLA lib. 2. observat. pag. 123. refert, quartanam contumacissimam & multis cedantem remediis, quæ subita ira & excandescencia ægri fuit curata.

Hinc est quod Opiata tales febres tuto & certo curant, cum consuetudinem talem naturalem turbent.

Et quæso, quomodo curarentur febres per Amuleta ridicula? Sic refert SALMUTH. pentec. 3. observat. St. pag. 364. de tertianis diuturnis curatas per Amuletum factum ex charta linteo inclusa cui fuit inscriptum (*martis, vulpisque pellis regit nos adversus frigus.*) Item TIRMUS in cas. 20. libr. 8. de quartana cum scheda cui fuit inscriptum (*Caro pinguis opimum facit iusculum.*) In his sola imaginatione cura fuit peracta; & nulla fuit materiae morbificæ, seu fomitis facta excretio sensilis.

Nota 3. quod variata massæ sang. ex vitio digestionis, necessario etiam videntur primarii post massæ sang. succi, nempe Bilioli & Pancreatici, quibus in paroxysmo uberius in intestina effusis, quamplurima abdominis symptomata oriuntur, & propterea horum succorum in cura paroxysmorum maxima habenda est ratio.

Immodè qui cum SYLVIO ex succo pancreatico primario, & ex Bile secundario, omnium paroxysmorum rationem in intermittentibus explicare volunt, non habebunt me refragantem; Cum certus sim optime posse explicari praxi & facillimè. Talis tamen effervescencia vix sufficit, cum plurima sint problematica maxime necessaria, quæ ex illa non possunt resolvi.

Certum interim est, ab iis vitiatas, ac in principio paroxysmi in intestina effusis, ad vehementem invicem effervescenciam inducentibus, non tantummodo aggravari paroxysmum, sed multa etiam abdominis symptomata induci, qualia jam ordine recensabo.

A succo Pancreatico acidiore, & Bile minus oleosa intenditur frigus & Abdominis iuxta lumbos in latere dextro: ubi Intestini Duodeni insiguntur ductus. A bile vero nimis acris salina & magis oleosa estus ac ardor, subinde in Abdomine molestus est, & ægri tales dicunt, quod in corpore ardeant, & monstrant locum sub hypochondrio dextro.

Succi hi concurrentes, & vitiosè effervescentes non raro inducunt flatus, item ex flatibus subsistentibus, anxietates præcordiorum, & imprimis, si simul afficiatur stomachus & infletur, difficilem respirationem ac insignes angustias, item dolores sub costis nobis inducunt, quibus symptomatibus medetur Clystima, aut ante paroxysmum, aut in principio paroxysmi applicatum.

Acidum in corpore abundans inducit famelicæ febres.

Quod si ex effervescencia succi Pancreatici & bilioli halitus acres sæpius acidi sursum in stomachum pertingunt, per Pylorum & Duodenum à stomachi irritatione Tussis sicca & inanes, utur sæpius violentæ oriuntur.

Sanguis interea turgescens ac vasa distendens dolorem capitis infert, insigniter vero incallescens ariditatem lingue ob absorptionem lymphæ salivæ linguam humectantis.

Sitis intensa ex halitibus salis & acidis ex præcordiis exhalantibus, & fauces vellicantibus oritur.

Quod si adit saliva, eaque simul salsa nimis, insigniter intenditur sitis.

Aucta tandem sanguinis effervescencia, ejusque ardore non mirum est, si respiratione difficilis ex sanguine in pulmonibus stagnante & ebulliente astus, aut difficilis arteriarum in artibus pulsus molestet ægros: quin & rapidius tantummodo motis &

perturbatis spiritibus animalibus aut *Vigilia pertinaces* aut *Deliria* egros affligant.

Scorbutus uti est Protheus, ac cum mille se induat larvis, ac omnibus sese adlociet morbis: ita etiam non raro febribus intermitentibus & continuis, præcipue tamen intermitentibus se iungit, & febres tales acerbius longè solent affligere cæteris: *Periodi earum sunt*, Vagæ interdum, non vero semper, modo anticipantes, modo postponentes. Nam ubi adest febris erratica intermitentis, ibi semper suspicio debet esse latentis scorbuti, dolores lancinantes artuum, aut etiam dolores vagi ante, aut in paroxysmo affligentes, aut in frigore, aut in calore, similiter scorbutum monstrant. Arenalæ rubræ facile friabiles, parietibus matulæ se affligentes, in fallibile scorbuti sunt signum: nam sunt salia concreta vitiosa; sunt friabiles, non duræ ut calculorum.

Quod si vero desint hæc arenulæ, sæpius in urinis talium febrī scorbuticæ affectorum hæret sedimentum crassum copiosum, & quasi fuscum, sub rubicundo sanguineo colore nonnihil tinctum: In tali casu sæpius etiam, immò fere semper, subest scorbutus.

Tandem contumacissimæ sunt tales febres scorbuticæ, & quæ non possunt curari nisi sublato fomite scorbutico, alias etiam vel septies recidivant.

Febres periodica interdum stata redeunt hora, interdum etiam nunc citius, nunc tardius redeunt, & tunc anticipare, vel postponere dicuntur.

Præ cæteris typum mirabilem habet Marcell. DONAT. lib. 3. *hist. medic. mirabil. cap. 14.* de quadam febrī quæ prima vice diei 1. hora, secunda vice rediit hora 2. tertia vice hora 3. & sic successive usque ad 1. horam noctis: deinde ordine retrogrediendo à 1. hora noctis ad vigesimam quartam diei, hinc à vigesima quarta ad 23. vigesimam secundam, & usque ad primam horam diei (nam Marcell. DONAT. fuit Italus, unde ad horologium Italorum hos paroxysmos observavit) usque tum penitus extincta fuit.

Quod attinet *Multiplicationem februm quando simplex sit duplicata, triplicata, quadruplicata.* Nam RHODIUS habet exemplum quartanæ duplicis quovis die ter invadentis *cent. 1. obs. 15.* Fuit hæc multiplicationes ex duplici fonte, vel ex errore curæ, vel ex errore diætæ. Ex errore curæ quando Medicus, vel adstantes propinant intempestivè specifica, tunc enim optimè multiplicantur febres: Sic ex *specifico febrili* STROBELBERGERI, quod alias suas meretur laudes, *intempestivè adhibito*, multiplicantur febres certo. Item quando volunt agri ut abigatur febris, tunc loco simplicis sæpe duplex aut triplex emergit. Tertio *inconsideratus opiatorum usus* (de legitimo infra) ante paroxysmum, etiam non raro multiplicat febres.

Errone diætæ multiplicantur febres quando agri ante absolutum paroxysmum nimis avidè comedunt, vel quando agri sudorem fluentem supprimunt: vel quando agri, in aut ante paroxysmum, lacticia bibunt: it. ex *usu nimio pisorum* interdum multiplicantur febres, & quæ sunt huiusmodi causæ aliæ.

QVOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Ex iis quæ dicta sunt per se patent, imprimis quoad scorbutum.

QVOD AD PROGNOSTICA.

In Prognosi primariò attendenda est natura febrī, secundariò ratio urina. Quoad naturam febrī; Notum est febrem quamcumque si fuerit maligna esse periculosa.

Deinde Tertianas, & Quartanas benignas esse, absque periculo, levissimam omnium esse quartanam ut contumacissimam; graviores Tertianas

& breviores. Tertiana enim ut rectè dicit HIPOCRATES si legitima fuerit septem circuitibus ad summum finitur, modo nec æget, nec Medicus errorum committant.

Tertiana, quò magis est notha, quò magis mitis, & lenta, eo est diuturnior, curatu difficilior, ac periculosior. Legitima septem circuitibus finitur: Notha diutius durat, & fere ad 14. paroxysmos se extendit.

Quod attinet *urinam*. In principio omnis urina solet esse tenuis, quò magis successive crassescit, quò magis successive turbatur, & quò magis copiosam successive deponit sedimentum, eo tutius, & eo brevius imminuitur morbus. Immò dicunt, si in principio urina sit cruda, paulo verò post nubeculam albam habeat seu Encorem, bonum esse, quarto enim paroxysmo terminari febrim. Sin vero urina sit rubicunda, sine nubecula s. Encoremate, quod tunc ad 7. usque paroxysmum extendatur febrim.

Si in secunda accessione febrī Tertianæ omnia fuerint fortiora, & in tertia remittant accessione, quarta accessione remittit febris. Sin vero in quarto paroxysmo febrī sit in statu ubi omnia sunt graviora, & in quinto symptomata remittant, septimo paroxysmo finitur.

Quando copiosi sudores manant post paroxysmum, interdum in urina nullum apparet sedimentum, & res est absque suspitione.

Sin verò citra sudores, sedimentum appareat nullum, aut nullum coctionis signum adsit, diuturnior fere immittitur febris.

Febribus tam quartanis quàm tertianis superveniens Scorbutus viscerum quod sit in febribus diuturnis malè curatis, & hinc Hydropes, malum fere lethale est.

Quartana si est constans in Typo, vel ad interitum, vel ad graviora tendit symptomata: sin verò fuerit inconstans, ad salutem vergit & subinde motu veluti critico evacuat.

Quartana in veterata, raro, nisi fere solvuntur, aliisque anni equinoctiis; his enim anni temporibus facile curantur tam spontè quàm arte.

Quartana æstiva sunt breviores autumnalibus: Autumnales verò sunt admodum longæ, imprimis ubi ad hyemem vergunt.

Dejectionem in quartana appetitum malum esse signum, & raro tales evadere asserit HOFERUS in *Hercul. medic. pag. 293.*

De urina quartanariorum refert JOEL, quod extra paroxysmum sunt aquæ, tenues & pallidæ, sed die paroxysmi magis ad obscuram flavedinem vergant, & ante solutionem febrī urplurimum turbidæ & nigra excernantur; Nigras ergo urinas in quartanis salutare esse signum ut in aliis morbis periculofum.

Modus eventus est, quòd vel intermitentes transmittentur in febrim continuam: vel malè curatæ abeant in Hæticam. Vel tertio perfecte per quartam evacuatione curantur, si evacuatione fuerit critica, sudores aut urinae copiosæ, quò etiam pertinent pustulæ subinde in malignis erumpentes, de quibus vid. VILLIUS.

Nam & SALMUTH refert, *cent. 2. obs. 2.* Tertianas intermitentes per inflammationem laborum criticam aliquoties finitas: si artificialiter, dum legitimis evacuationibus aut sudoris educatione curantur.

Denique Tertianæ superveniens variis, vel nigri vel flavis; Tertianam vel quartanam solvunt. Superest nobis *Methodus medendi*; cum materia medica, & similibus quæ pertinent ad curam februm intermitentium.

IN CVRA ergo harum februm, eo imprimis respiciatur, ut fermentatio inordinata febrilis debitis alterantibus corrigatur, & præcipietur: hinc per convenientes vias, quò ipsa vergit natura, in specie tamen per sudorem evacuetur: & tertio denique symptomatis variis occurrentibus convenienter resistatur.

His scopis optimè satisfaciunt Medicamenta salina

tam artificialia lixivialia sive fixa sive volatilia, item composita, salia ex acido & alcali constantia: quam salina naturalia in medicamentis febrifugis insigniter amaris ac acerbis sale volatil. nunc acriori nunc oleoso rurgentibus latentia, quæ ipsa vario usu tam intermissionis die, quàm imprimis, ante paroxysmum usurpanda.

IN HAC CVRA LEGITIME OBEVND.

Observatur I. Vomitoria in omni intermitente sunt insigniter proficua, non in sola quartana, in qua tamen præ cæteris auxiliantur. Certum namque est quod radix curandarum intermitentium consistat in vomitu: propinanda sunt hæc ipsa una, alterave horâ ante paroxysmum, monet enim hoc ipsius natura, quæ sæpissimè ingruente paroxysmo se exonerat per vomitum.

In primo principio, præprimis conveniunt, nec nocent interdum in progressu, sic enim Chronicas ac contumaces febres repetita exharunt, imprimis quando ægri conqueruntur de saporibus, aut amaris, aut nauseabundis, manè dum evigilant.

Nam tales sapores oriuntur ex stomacho, & sæpè contumaces reddunt febres. Aut quando conqueruntur se persensicere quasdam angustias in præcordiis, immò si febris contumacior persistat, repetitus vomitus etiam in statu est egregius.

Hinc rectè RULANDUS aquam sua Terra sancta quæ maxima est antimoniatis, tanquam Catholicum commendat febrifugum, quò febres nullis pharmacis cedentes eradicatæ fuerunt.

Observatur II. Purgatio paulo efficacior, s. fortior in principio est nociva, turbat mass. sang. & dum cruda adhuc est urina, nil noxium expurgat, sed vires debilitat, febrim verò efferaorem reddit, immò in statu etiam, ubi copiosa sedimenta onerant urinam, si violentior paululum eadem fuerit, die intermissionis instituta, insigniter debilitat, & paroxysmos insequentes aut graviores, aut febres diuturniores reddit.

Possunt hæc febres curari sine ulla purgatione (certis conditionibus) cum aut vomitus, aut sudor post paroxysmum, aut in declinatione universali erumpens, sufficienter, quicquid heterogeneum est sanguine expurgat.

Quòd si in principio aut in progressu morbi, ubi contumacior idem viderit, instituenda est Purgatio idque suspitionem fordium in stomacho & intestinis stabiliantium, si illa lenis ultra 4. l. s. sedes non proritans, id quod in omnibus, in specie in quartanis, observandum. Pilulæ minus convenientes videntur. Pulveres, aut infusa stimulo salino acuta, sunt optima. Dabo exemplum talis pulvis purgans sit hic aliis in frequenti usu.

℞. Tartar. vitriolat. gr. xij. l. xv.

Scam. sulphur. gr. iij.

Trochisc. alband. gr. ij.

Ol. destill. anis. gr. ij.

misc. F. pulvis.

qui 5. vel 6. sedes blandè mover.

Infusum verò ex omnibus optimum, est infusum sennæ cum sal. Tartari, quod non tantum RIVERRIUS, sed & alii quamplurimi Auctores in specie in quartana commendant, v. g.

℞. Fol. sen. sine stip. zij. l. ʒss.

Scm. anis. contus. ʒj.

Sal. Tartari à ʒj. ad ʒss.

infundantur in

Aq. card. bened. l. q.

stent in loco tepido

per diem, manè col.

add.

℞. Colat. ʒij.

Aq. cinanom. ʒss.

Syrup. de pom. reg. Sabor. ʒss. F. pot. purg.

quæ 4. l. s. vicibus purgat, est coloris elegantis, & saporis minimè nauseabundi.

In tertianis additur Rhabarb. ʒj. & imminuitur dosis sennæ.

Observatur III. Clysteres ad alleviendam paroxysmorum atrociam ubi copiosi flatus aut borborygmi aut ardores Abdominis aut dolores in centro Mésentarii, aut angustia in præcordiis percipiuntur sunt insigniter proficui, ex leniter abstergentibus aut carminantibus conflati, id quod ed magis observandum quando alvus alias est obstructa aut excreta fuerunt indurata uti sit in Hypochondriacis.

In Scorbuto vel Febrī Scorbuticæ ex lacte iidem salubriter fiunt semperque in principio ante paroxysmum hora una alterave injiciendi. Dabo exemplum Clysteris carminantis ac blandè abstergentis.

℞. Radic. Angelic.

Levistic. an. ʒvj.

Herb. Chamom. rom. m. ʒj.

Folior. Laur.

Flor. Sambuc. an. m. ʒ.

Hord. Contu. ʒvj.

coqu. in f. q.

Aq. simplic.

Colat. ʒix. add.

Elect. d. bacc. laur. ʒvj.

Elect. lenitiv. ʒvj.

Ol. destill. Angelic. Rutæ,

Laurian. gt. iv.

(multa namque faciunt in flatibus hæc)

Nitr. antimoniatis. ʒj.

Vitell. ovor. num. j.

misc. pro Clysmate,

Clyster ex lacte in scorbuto.

℞. Lact. Caprill. ʒix. ad ʒij.

(nam hoc optimum est in scorbuto)

in quo dissolv.

Mell. rosat.

tutac. an. ʒss.

(acria non injicienda.)

Vitell. ovor. num. i.

misc. & applicetur.

Hoc ad 1. vel 2. horas ante paroxysmum, vel etiam in principio paroxysmi injicitur cum Euphoria ægri.

Observatur IV. Rarius succedit ut febris quæcumque solis purgantibus, aut venæ sectioni cedat, quin alia insuper alterantia requiruntur: quæ malum Crasin mass. sang. corrigere & fomitem febrilem emendare, unaque inquinamentum à paroxysmo relictum, vi tuta specificâ & diaphoreticâ resolvere queant, aliàs in pejus reddit malum: Experientia testatur Emerica, & diaphoretica in intermitentibus plus operis præstare, quam purgantia & remedia alia.

Observatur V. Quicumque febres rectè curare velit, eum cavere oportet, ne corpore non purgato per quæcumque loca id fiat, à specificis initium faciat, quin potius præmissis universalibus tantummodo hæc exhibeantur, aliàs enim specifica intempestivè adhibita qualia sunt STROBELBERGERII, TIMÆI, MYNSCHTI, quæ terrea sunt, febrim simplicem reddere solent duplicatam vel triplicatam.

Observatur VI. In omnibus intermitentibus & in aliis etiam Periodicis æger ante paroxysmum neque cibum neque potum assumat, quicquid enim paroxysmus in stomacho invenit, hoc omne in scorbutis febriles corrumpit. Utiliter tamen alvus exoneratur ante paroxysmum, idque injecto si opus est clystere uti ante monui.

Observatur VII. Medicamenta febrifuga semper non presente, sed instante febre, & ita ante paroxysmum exhibeantur, una duabusve horis ante paroxysmum, idque repetatur, & sæpius in duobus, tribus, l. 4. paroxysmis, licet non redierint suo tempore, ut sic junctis viribus cum natura operentur.

Observatur VIII. Quòd pro potu singulariter conveniat vinum & cerevisia absinthiaca in omni intermitente. Quòd si metus sit Scorbuti, vinum cochlearia

B b ij bibatur

bibatur vel *vinum medicatum* aut potus medicatus cum essent. absinth. spir. cochl. & similibus.

Observetur IX. Spir. sal. ammon. volatil. (modus parandi est omnibus notus) universale est intermittens febrifugum, etiam quartanarum, unde vocatur spirit. antiquarius, & raro fallit.

Loco ejus ipsa sal ammoniacum depuratum, seu ejus Flores, convenienter praemissis universalibus, & uno alterove paroxyfimo elapsae propinquantur: ipsas scorbuticas etiam mitigat, in quibus commode cum spirit. cochlearia miscetur, usurpatur ante paroxyfimum ad gr. 30. l. 40. plus minus, prout acrior vel debilior fuerit; die intermissionis etiam continuari potest ad 20. gr. bis assumendo.

Loco hujus in Schola GALENICA usurpata fuerunt decocta absinth. cent. minor. card. bened. & similia plantarum febrifugarum sale acris praeditarum.

Observetur X. Salia fixa vegetabilium, seu cineritia, omnes quoque febres intermittentes tollunt. v. gr. sal. absinth. sal. card. bened. &c. Immo his adjunctum vel antimon. diaphor. vel ocul. cancr. preparati dimidiata ad illa dosi raro fallunt.

Fit interdum, ut vel nimis cito propinquetur spiritus salis ammoniaci, aut ubi nimium frigus adest, minus procedat hic spiritus, (frigus enim valde coerces spiritus, conveniunt igitur salia fixa oleosa) tunc ergo in subsidium vocanda salia fixa & ante paroxyfimum propinanda, continuo spiritu intermissionis die: Nam ubi nimis urget frigus, salia fixa sunt convenientiora; sed ubi aestus excedit, spirit. aceti est convenientior, qui per subitanum sudorem aestum mitigat. Hinc in febribus frigidis fixa utramque absolvent paginam, & B A N V E T T E in sua praxi salia fixa longè praefert usui Chinae Chinæ tanquam tutiora & promptiora.

Observetur XI. Quod attinet salia salis fixa seu duplicata, quae constant ex alcali & acido, ut Tartar. vitriol. (superius dicta fuerunt purè alcalia) Arcan. duplicat. M Y N S I C H T. sal. hypochondriac. digestivum. Item. salia fixa vegetabilium, spiritus salis aut nitri coagulata in salsa, mite in omnibus intermittibus conveniunt, imprimis in principio morbi, tanquam digestiva, & exceptantia ante universalia valde utiliter usurpantur. Immo iis continuatis feliciter sapienter febres profigantur. Nitr. vitriolatum f. arcantum duplicatum aut Panacea Holsteinsium perinde est scorbuto imprimis convenit adeoque febres scorbuticas optime tollit.

Observetur XII. Opium legitimo usu omnes febres tollit intermittentes, mitigatque continuas, (in opio multa latent) usurpatur praemissis universalibus digestivis & evacuativis: idque quando paroxyfimi, potius ex consuetudine redeunt, quam ex fonte morbofo, nec unquam solum, sed semper febrifugis usitatis, quaecumque fuerint admisceatur: Metus enim est ne cito nimis aut solum usurpatum simplices febres reddat multiplices id quod etiam faciunt fixa terrea, in specie ex cochleis marinis matre pellarum, &c. de quibus superius.

Observetur XIII. Cephalalgia rara sunt post paroxyfimum, aut die intermissionis, nisi suppressus in paroxyfimo sudor eadem inducat.

Fit tamen in febribus nonnullis imprimis scorbuticis, ut in primis Paroxyfimis nullus omnino promanet sudor, sed declinate jam febre hic, vel sponte postmodum prorumpit, ita ut die noctuque tales aegri cum Euphoria tandem sudent.

Observetur XIV. Dum jam remittit febris universali, aut etiam alio tempore intermissionis die commode essent. absinth. cent. minor. spirit. cochl. Elixir proprietatis similiaque alterantia, quae acidum temperant mass. sang. crasin emendant, & stomachum corrigunt propinquantur, bis in die 20 l. 30. gutt. in liquore appropriato.

Observetur XV. Vena Sectio est inutilis apud nos ad curandas intermittentes: paroxyfimus eam inse-

quens ut plurimum gravior esse solet & diuturnior reliquis antecedentibus: Et cui usui institueretur eadem sanè quod plus urget nimis aestus ed celerior institua- tur. sudoris provocatio, remittet sic aestus aegerque percipiet levamen.

Observetur XVI. In tertiana periculosa seu maligna misceantur semper cordialia & Alexipharmaca, & sudorifera, eligantur talia quae vim habent alexipharmacam. Cum ergo febris maligna etiam simulare possit tertianam, cautus sit Medicus, praesertim cum lingua sit aspera & nigra, omniumque vitium nimia prostratio: (ex lingua multa petentur signa, imprimis in continuis & malignis.)

Observetur XVII. Tempore accessionis abstinentum est a potu, in ipso vero vigore conceditur, & maxime cum sudoris eruptio instat, tuncque potus liberalior non nihil concedendus, sic enim promptius erumpit sudor, & promptius erumpit febris.

Observetur XVIII. In declinatione paroxyfimorum si sponte sudet aeger, cooperiatur leniter: alioque si beneficio naturae non erumpit sudor ante paroxyfimum quartum provocetur. Postquam apparentibus coctionis signis in fine accessionis cieatur, & calidis linteis abstergetur, ut eo melius fluat.

Observetur XIX. In cura quartana Medicus tangat Hypochondria an adsit tumor vel scirrhus cuiusdam visceris, in specie in quartana diuturna, hepatis lienis aut etiam mesenterii. Quera an etiam adsit scorbutus, sive enim invicem sociata plerumque: quaerit etiam an adsit status, ut certus fiat de malo hypochondriaco: item an visceris reliqua imprimis pulmones sint salva? tunc demum instituat prognosin & curam.

Observetur XX. In quartana contumaci locum habet aciditas, sed opus erit id quod in omnibus acidulis observandum, ut ventriculus & viscera adhuc sint repleta, seu in legitimo tono constituta: alias enim nimio hujus aquae potu debilitantur illae partes, quod sinit debiles, conveniunt potius remedia Martialia arte preparata aut etiam acidula artificiales. Sed de his acidulis vid. G A B E L H O V. cent. 6. cur. 8.

Observetur XXI. In quartanis maxime parce bibendum est, (excepto paroxyfimo) cum nihil magis reddat has febres contumaces quam nimis potus & humorum copia, idque ratione lienis facile noxam contrahentis. In fine tamen paroxyfimorum non interdum est potus.

Observetur XII. Cum quartana uti etiam febres aliae imprimis tamen quartanae, non possunt esse diuturnae, nisi tandem superveniat vitium & noxa lienis: ideo tunc in omnibus medicamentis simul ad splenem respiciendum erit, ut felicitus eradicetur morbus.

Hæc si bene observentur in Methodo legitima, nunquam errore aliquo observabitis in praxi.

Illegitimam vero & vitiosam Methodum dum impediunt febres, (per incantamenta ut mos est apud vetulas mulieres Germanicas.) Id quod fit quando impeditur sanguinis fermentatio febrilis & sublamatur ejus debita turgescencia multa prava insequi solent symptomata: tunc enim materia vitiosa cum sanguine circulata & in turgescencia fermentativa impedita, hinc inde tandem affixa hæret & gravia infert symptomata, viscera reddit turgida imprimis infarci lienem & hepar, colicas passiones infert continuas, tumores pedum asthma & tussis, cachectiam, lassitudines artuum, Cephalalgias diuturnas, & similia symptomata. Exempla nonnulla imprimis videbitis in G A B E L H O V. cent. 1. cur. 43. it. cent. 6. cur. 109. 110. 111. 112. & sequent.

QVOD ATTINET REMEDIA.

Agmen ducunt vomitoria, desumpta ex triplici regno vegetabili, animali & minerali.

Inter vomitoria vegetabilia, primò excellit Asarum: quod ceu singulare febrifugum antiquarium commendatur

mandatur à STROBELBERG. Tract. de Februum Curatione.

Usus ejus est 1. si propinquetur Radix pulverisata mediocriter (minutissime enim sudorem tantum movet) à ʒj. ad ʒij. propinquetur cum pauco Pipere in haustu vini calidi hora una aut 2. ante Paroxyfimum: bene se rogat aeger in lecto, sic enim & vomitus & sudor sequitur.

Et certum est omnes Autores commendare Asarina vomitoria contra quartanam.

Alio modo preparatur Asarum & quidem ut fiat vomitorium admodum blandum ex foliis Asari: Assumunt folia ejus viridia & succulenta bene crassa, à madore nocturno & diuturno purgata num. viij. x. ad xij. ad summum, hæc folia convoluta scindunt ad modum Tabaci in longa segmenta (non minime quia tunc vehementius dant vomitorium) infundantur per noctem in aqua card. benedict. ʒij. stent ita in loco tepido manè colatur infusum per linteum rarum & detur vel per se vel cum ʒB. Oxymellis simplicis: ulla molestia vomitum movet.

Si vomitorium hoc debet esse potentius, tunc recipiuntur Asari folia recentia num. jx. conteruntur cum pistillo ligneo in mortario marmoreo affunditur stillatim Oxymellis simplicis ab ʒss. ad ʒj. idque terendo tandiu donec folia in liquidum & potabilem succum fuerint contrita, tunc addunt aquam card. benedict. ab ʒij. ad ʒijv. miscent & fit haustus satis potens ad vomendum in quibuscumque intermittibus in specie in quartanis.

De Asaro obiter noto, quod hac ratione preparatum sit vomitorium, decoctum vero in aqua simplici omnem amittat vim vomitoriam, & potius sit appropriatum remedium diureticum febres quartanas solvens.

Post Asarum est Aqua Nicotiana, quæ ab ʒB. ad ʒj. propinata ciet vomitus uti videre potestis in H A R T M A N N. Praxi chymiatric. cap. 238. de Febr. tertiana.

Denique Radix Vincetoxici & ipsa commendatur tanquam vomitorium in principio intermittens, ut & Rad. Vincetoxic. ʒj. coqu. in aqua & vino q. s. colatur, ʒss. vel ʒij. detur usui, quæ excitat vomitum blandum & postmodum etiam diaphoresin.

Verum omnibus quibuscumque vomitoris merito praefertur vomitoria antimonialia in infuso: (in substantia cautissime & nonnisi sæpius experta danda) Calix vomitoria Rulandi infusum croci metallorum, in vino albo ab ʒB. ad ʒj. prout tamen mitior vel etiam magis fortior est Crocus metallorum plus minus, potest sumi, nam variant preparationes. Mercurius vitæ ad gr. vj. infunditur in ʒj. vini albi & propinatur: Item Tartarus Emeticus M Y N S I C H T. potest dari in substantia à gr. jv. ad vj. quia adest Tartarus. Oxysacharum vomitorium f. Syrupus vomitivus à ʒij. ad ʒvj. Quæ omnia possunt propinari in aqua appropriata vel vehiculo appropriato ante Paroxyfimum.

Multi commendant sal. vitrioli vomitivum à ʒj. ad ʒB. sed ego horreo quia remanet aliquid subinde, quod in totum destruit ventriculum.

Optima sunt vomitoria antimonialia. Denique omnia hæc superant ramenta Vnguinum humanorum, quæ infunduntur vino, colatum sumitur & violentissimos vomitus movet aded ut nonnisi milibus, & rusticis propinari queat propter nimiam violentiam: fuit Secretum Castrense K N O F E L I I.

Post vomitoria quando opus videtur Purgatione, tertio vel quarto paroxyfimo absoluto propinatur Purgens, idque intermissionis die in tertianis: in quartanis die ante paroxyfimum.

Purgantia sunt: quaecumque usitata in specie tamen blandiora conveniunt.

Extracium Catholicum Anderhac. à gr. xv. ad ʒj. item in eadem dosi Extracium Panchymag. Corall. it.

Extrac. Rhabarb. acuatum cum aliquot gran. Scammonii in forma Pilularum. Item Extracium Hellebor. nigri, cum Extr. Antimonial. junctum in quartanis v. gr.

ʒl. Aq. card. benedict. ʒij. l. ʒj.
Extrac. hellebor. nigr. ʒj.
Martis aperitiv. ʒss.
Trochisc. alhand. gr. ij. l. iij.
Syrup. d. Pomis. ʒvj.
misc. F. Potio. purg.
in quartana.

Alias etiam Pilula Tartarea QUERCET. it. Pilula d. Ammoniac QUERCET. & similia alia nota conveniunt.

Nam in Purgantibus non est magna differentia. Butyrum antimonii in substantia sumptum etiam est conveniens Purgans in febribus (adest enim aliquid de Mercurio vitæ.) Nam quidam propinant gutt. ij. Butyr. Antimonii in haustu vini & quidem quartanario, & citra ullum incommodum alvum solvit: rursus sumptis gutt. v. in vino & purgatus est & sudavit, febrisque soluta fuit.

Hæc sunt universalia. Remedia appropriata alias dicta febrifuga primaria esse dixi salina, quæ die intermissionis aut Paroxyfimi tunc possunt adhiberi: Nam non admittunt februum duplicaturam.

Talia salina sunt: Sal. Absinthii, Cent. min. Card. benedict. fumarica (in quartana & scorbuticis praepriis) Artemis. Imperator. Salis Armoniac. (quod imprimis est febrifugum in quartana: Exhibeatur à ʒB. ad gr. xv. ad summum, est enim acerrimum: reliqua salia supradicta praeter sal. ammoniacum possunt dari à ʒB. ad ʒj. imò ad ʒB.

Verum obiter noto nunquam esse praescribendum sal. ammoniacum conjunctum cum salibus lixivialibus fixis: ratio quia alias ex sale ammoniaco avolat, omne sal. volatile relicto sale fixo acido quod se jungit cum lixiviali & fit sal. tertiana salsum.

Ad hæc salia pertinet Tartarus vitriolatus ad ʒj. it. Arcan. duplicatum M Y N S I C H T. à gr. xv. ad ʒj. it. Tartarus Nitratu BARTHOLETTI quem vocat suum Alexipyreton universale seu sal. Tartari imbibitum cum spiritu nitr. Nam & hæc salia lixivialia commode possunt solvi in spiritu. nitr. vel spirit. salis & sic ex alcaliis fiunt salia salia quæ similiter ad ʒj. propinari possunt in appropriato vehiculo. Fiunt enim salia crystallifata & salia coagulata.

Huc etiam pertinent salia volatilia inter quæ imprimis commendatur spiritus urinae f. salis ammoniaci, volatilis, ejus gr. 30. l. 40. spir. Ammoniaci autem ad ʒB. l. gr. xij. ad xv. ad summum propinari potest: Sal. volat. succini. it. sal. volat. C. C. cum aliis commode permisceri potest imprimis in quartana.

In qua quartana sal. volat. viperarum aut pulvis viperarum aut similia, reliquis praefertur.

HELMONTIUS commendat ad vim febrilem salia ex plantis Cephalicis, Majoran. Salv. Rosmarin. &c. sed non fixa verum volat. in Tract. de febribus §. 4. Sed non omnibus licet adire Corinthum ut possint habere salia volatilia in forma pulverum: intermissa sub forma olei possunt adhiberi.

Pertinet huc potio febrifuga CROLLII quam R I V E R I U S usurpavit cum felici successu, descriptio est hæc.

ʒl. Spirit. vitrioli ʒj.
Sal. Absinth. ʒB.
Aq. cichor. ʒj. vel ʒij. misc. F. pot.

Propinquetur ante Paroxyfimum: hac ipsa sæpius curavit febres imprimis tertianas: In imbecillibus subjectis immitti potest dosis ingredientium. R I V E R I U S creberimam ejus fecit experientiam uti videre est in obs. ejus cent. 1. obs. 20. & 26. item cent. 4. obs. 2. 1. 2. 2. 5. In quam plurimis tertianis usurpavit felici cum successu.

B b iij His

His salibus commodè addantur ocul. cancr. quia & ipsi turgent salè vol. temperato, & quidem uti antea monui dimidiata ad reliqua ingredientia dosi. Modus præscribendi est hic.

℞. Aq. cent. minor. ℥ij. l. ℥j.
Sal. Absinth. ℥j.
Ocul. cancr. præparat. ℥ss.
Syrup. d. succ. card. bened. ℥ss.
misc. F. Potio.

antè paroxysmum assumenda.

Vel ℞. Arcan. duplic. MΥΝΙCΗΤ.
Sal. absinth.
Ocul. cancr. præparat. an. ℥j.
misc.

divid. in iij. part. æqual.

die intermissionis tanquam digestivum assumendum.

Item ℞. Sal. ammoniaci gr. xv.
Ocul. cancr. præparat. ℥ss.

absorbent acidum illudque in Hypochondriis temperant.

Vel ℞. Sal. card. bened. ℥j.
Antimoni diaphoret. ℥ss.
Laud. Opiat. gr. j. iij.
misc. F. pulvis.

ante Paroxysmum assumendus.

Item ℞. Arcan. dupl. MΥΝΙCΗΤ.
Sal. vol. succin. gr. iv. ad ℥ss.
misc. pro dosi.

ante Paroxysmum.

Vel ℞. Sal. absinth. ℥i.
vol. C. C. gr. v.
Laud. Opiat. gr. ij.
misc.

detur ante Paroxysmum.

In quartana contumaci felici cum successu præscripsi hoc.

℞. Sal. absinth.
Arcan. duplic.
Ocul. cancr. præparat. an. ℥ss.
Sal. volat. succin. gr. xij.
Laudan. Opiat. gr. iij. misc.

divid. in 3. part. æquales pro tot dosibus semper unam dosin hora i. ante paroxysmum assumendo.

Item ℞. Spir. salis ammoniaci vol. ℥ij.
S. febrifug. Spiritus.
dos. xxx. xl. gutt.

Vel ℞. Essent. cent. minor.
card. bened.
absinth. an. ℥i.
Spirit. sal. ammoniaci ℥ii.
misc. F. mistur. febrifug.
dos. 30. 40. gr.

detur bis die intermissionis.

Vel in forma liquida.
℞. Aq. menth. ℥ii.
carminativ. ℥i.
Spirit. sal. ammoniaci vol. ℥ss.
Laudan. Opiat. gr. iij.
Syrup. d. cortic. aurant. ℥ss.
misc.

fiat potio, cochleatim assumenda singul. sem. hor. valde prodest ante Paroxysmum ubi anxietates præcordiorum, Tussis sicca, rugitus ventris & similia adsunt.

Item ante Paroxysmum convenit hæc Potio SYLVII, cochleatim assumenda.

℞. Aq. petroelin. ℥ij.
fœnicul. ℥j.
Aq. S. spir. Ther. simpl. ℥ss.
Sal. vol. succin. ℥j.
Syrup. card. bened. ℥j.
misc. F. pot.

Nam hoc observetur: ad frigus compescendum & rigorem tollendum nil melius esse salibus fixis: ubi

vero ardentes sunt febres tunc potius Tartarus vitiosus, item Potio Croliana & familia acidula conveniunt: Nam acida ardores in febribus potenter compescunt. Sic ubi incipit febris sine frigore convenienter admiscetur acetum destillatum potionibus hoc modo.

℞. Aq. card. bened.
cichor. an. ℥ss.
Spir. Theriac. simplic.
Acet. destill. an. ℥vj.
Ocul. cancr. pulveris. ℥ss.
Syrup. d. quinque radic. ℥j.
misc. F. pot.

Item in febribus Scorbuiticis atque frigore invadente, cum summo ardore extrema lancinante, cum angustis præcordiorum & anxietatibus cum flatibus conjunctis, cum fructu præscripti hanc potiunculam subinde hauriendam, ubi ad omnia respicitur symptomata.

℞. Aq. Menth.
Fœnicul.
Fumar.
Carminativ. an. ℥j.
Spir. Cochlear.
Theriac. simpl. an. ℥j.
Nitr. dulc. gr. xij.
Ocul. cancr. præparat. ℥ss.
Laudan. Opiat. gr. iij.
Syrup. cortic. autan. ℥vj.

M. det. cochleatim in ipso Paroxysmo, valde prodest.

Loco horum salium ipsa simplicia vegetabilia febrifuga commodè usurpari possunt.

Illa simplicia Febrifuga sunt.

Herb. Absinth. Marrub. card. bened. cent. minor. Tormentill. Tertianaria (hujus enim decocto tam intermissionis die quam ante paroxysmum propinato tertiana fuit curata vid. TABERNAMONTANA) Ulmaria, (hujus decoctum it. aqua destillat. insigniter commendatur in tertianis diuturnis) Taraxacum f. Dens Leonis, quod est egregium. fumarica etiam convenit in febribus scorbuiticis & hinc quarantis. Nasturtium hujus succus cum aceto mistus ante paroxysmum assumptus egregie curat febres, in specie scorbuiticis: vel succus expressus Nasturtii cum vino admixto parvula sachari assumptus egregie convenit, interdum cum aceto. Sedum minus f. vermicularis, quod imprimis in quartana est egregium. Semperviv. & ejus succus cum vini albi ℥ijj adhibitus quartanam certo curat modo in lecto paroxysmum instantem expectet æger, sudorem movet & purgat.

Convenit etiam Radix Plantag. Taraxac. Zedoaria, Chelidon. majoris Gentiana: Imperator. Angelica, Valerian, Asari, China China.

China china, uti notum, est Cortex aromaticus saporis ferè instar Cinnamomi & defertur ex plantis Peruvianis, quam quidam vocant Gentianam Indicam vid. BARTHOL. cent. 5. Epist. Vocatur etiam Antiquarium Peruvianum, ex eo quod in quartana sit singulare, ut etiam tertianas chronicas, it. tertianas duplicatas etiam nothas feliciter curet. datur a ℥j. ad ℥ij. in haustu vini ante paroxysmum (ordinario datur ℥j.)

Sed observetur quod ritè præmissa debent esse univ. salia & quod post usum China leniter expurgandum sit corpus, aliàs certo recidivant febres.

Vocatur etiam aliàs Gentiana Indica, & ergo credo, quod Gentiana nostra quæ excellens est febrifugum commodè possit substitui in locum China China. Nam & succus Gentiana condensatus ad ℥j. cum vino assumptus hor. i. ante paroxysmum febres intermittentes quasunque feliciter curat. Unde etiam pulverem Gentiana loco pulveris China China, assumi posse nullus dubitat: ut ut certum sit Chinam China esse egregium remedium tam in quartanis quam tertianis diuturnis.

Hæc

Hæc vegetabilia febrifuga usurpantur vel in substantia sub forma pulveris: quâ ratione flor. cent. minor. ad ℥j. pulverisati adhibiti insigniter commendantur ad curandas febres.

Sic TRONERUS curavit tertianam duplicem admodum refractariam, præmissis universalibus per pulverem herb. cent. minor. ad ℥j. in haustu vini per 3. dies propinando, sudorem enim movet.

Superfunt nonnulla quoad materiam medicam ad febres intermittentes curandas necessarium, & substitui in vegetabilibus quæ aliàs laudantur ad Curam februm. Dicitur fuit quod eadem adhibendi methodus sit multiplex imprimis sub forma pulveris: Unde pulverem cent. minor. expertum esse dixi, pertinet hic & pulveris card. benedict. &c.

Præterea possumus etiam adhibere dicta vegetabilia febrifuga sub forma decoctorum, imitando hac in parte RUTANDUM: quæ decocta vehementi sudore febres tollunt modo, ut sæpius monui, præmissa fuerint universalia, qualia decocta nonnulla ex ejus Theatro enarrabo.

℞. Flor. cent. minor. m. i. ss.
Radix. Afar. m. j.

(nam Afarum in aq. coct. omnem viam vomitoriam amittit.)
coqu. in f. q.

Aq. comm:

Hujus decocti calentis quotidie in lecto bene tecta, haurit ℥vj. & diu multumque sudavit quod ad certum tempus continuato, virgo diu a diuturna chronicaque febre curata fuit.

Potio. ℞. Card. benedict.

Radic. Afar. an. m. j.
infund. per noctem in

Aquæ huius,

post decoque lento Ign. ad tertias.

Cujus decocti mane jejunos in lecto coopertus bibat ℥ij. calidè, accipit quotidie 6. horis ante paroxysmum & continuavit sudando donec febris omnino disparuerit. Et certè hujusmodi decocta ex paucissimis ingredientibus præferenda longe decoctis Magistralibus quæ vel ex 100. Speciebus combinatis sunt composita. Hinc vel sola Herba cent. minor. optimum est ad intermittentes remedium, si ante Paroxysmum adhibeatur.

Aliàs etiam Chamemelon, ejus decoctum, item aqua destillat. ex ejusdem succo ad aliquot ℥. adhibita à multis insigniter commendatur ante Paroxysmum.

Usurpantur etiam ista vegetabilia sub forma Essentiarum, (modum parandi præsuppono ex Angelo SALA seu Extractorum. Nam Essentia & Extractum differunt tantum ratione consistentiæ. Ad istas Essentias ex vegetabilibus febrifugis paratas pertinet etiam Elixir. Febrile Dni Doct. MICHAELE. cujus hæc est descriptio.

℞. Summitat. cent. minor.
absinth. an. m. iij.

Herb. Auricul. wur.
Folior. Afar. an. m. ij.

Pentaph.
Marrub.

Rutæ. an. m. j.
Card. benedict.

Scord. an. m. j.
Sem. Hyperic. ℥ss.

Radix. Chelidon. maj.

Taraxac.

Angelic.

Zedoaria.

Gentian.

Imperator.

Dypramn.

Morsus Diabol.

Filicis.

Aristol. rot. ver. an. ℥ij.
Aromat. Caryophyll. ℥j.
Piper. long. ℥vj.
Zingib. ℥ss.

mista.

Extrahantur cum spirit. Absinth. card. bened. & cent. minor. & addatur Extractum Febrile dos. est. a gr. 40. ad 50.

Die intermissionis ad alterandam vitiosam mass. sang. Crasin.

Vel denique uti dixi usurpantur in Extractis sub forma Pilularum. Cum enim vegetabilia febrifuga omnia sint insigniter amara ut tollatur amarities sub forma Extracti adhibentur. Talia Extracta sunt: Extract. cardui benedicti, cent. minor. Theriacale, & quæ sunt alia.

Hinc fiunt Pilulæ.

℞. Extract. Absinth.
Cent. minor.
Card. bened.
Theriacal. (ratione opii)
an. gr. v. l. vj.

Ol. destill. Caryophyll. gr. iij.
(ubi adest horror, aliàs omittitur)
misc.

nihil enim magis rigorem Febrilem imminuit quam ol. destillat. Caryophyll.

& c. f. q.

Essent. Absinth. F. Pilulæ.

dentur in aqua appropriata ante Paroxysmum.

Quidam Medicus hic usus fuit in febribus Mixtura sequent.

℞. Extract. Absinth.
Cent. minor.
Gentian.

Card. bened.

Extract. Pentaphyll. an. ℥j.

Sal. extrahatur ex fœcibus & extractis addatur dos. ad ℥j. in forma Pilulari ante Paroxysmum in aqua appropriata.

Ad hæc vegetabilia febrifuga pertinet meritò etiam Myrrha quæ ipsa ante Paroxysmum propinatur, in specie in febre quartana à multis solet insigniter commendari: & credo quod etiam in febribus Scorbuiticis futura sit non inconveniens: Propinatur ante Paroxysmum à ℥i. ad ℥ss. vel saltem vel etiam secundum veterum Methodum cum Castoreo idque non ineleganter. Utrumque Castoreum & Myrrha permiscetur ad ℥i. & propinatur in haustu vini ante Paroxysmum.

Alii ℞. Myrrhæ.

Castor.

Opopanac.

Extract. Gentian.

Absinth. an. ℥i.
& cum

Mithridat.

Succo Absinth. q. f.

F. Pilul. num. xxviij.

de quibus horis ij. antè Paroxysmum æger vij. deglutiat & hinc sudorem expectet.

Aliàs etiam notum est quod in quibuscumque febribus intermittibus ante paroxysmum commodè possit propinari Mixtura simplex f. Timetur. Bezoartica ad gr. 20. 40. ad 50. pro ratione circumstantiarum in aqua card. bened. vel Vino Absinthies præmissis universalibus, curat enim istas per sudorem.

Cum denique febres diuturnæ in specie quartana rardè soleant esse quin accedat istis, vitium vel Hepatis vel Lienis in specie Scirrhus Lienis, vel etiam Mesenterii tanquam productum morbosum: In tali casu non omittenda Martialia die imprimis intermissionis, vel etiam alia planta splenetica, nominatæ, quo cum febrifugis aut die intermissionis imprimis aut ante Paroxysmum propinanda.

Inter

Inter Martialis sunt: Essent. Vitrioli Martis ZVVOLE... Essent. Martis liquida, item Crocus Martis aperiti-... Denique usurpari, quoque solent nonnulla fixa fe-...
Specificum STROBELBERG. paratum ex con-...
CROLI, paratum ex tellis longis concharum cal-...
Has testas preparandi modum habet ROLFINGIUS...
ad 3j. vel Div. in haustu vini bis ac ter reiterando;...
donec cesset febris.

Pertinet huc etiam antimonium diaphoreticum quod a...
quibusdam tanquam expertissimum commendatur in...
paroxysmo: Nam de his terreis est una eademque ratio...
Item pertinet huc, Pulvis Febrilis perlatius TIMM...
cujus hæc descriptio.

- ℞. Antimonii diaphoretic. 3ß.
Margarit. preparat. Div.
Ocul. cancr. preparat.
C. C. ust. preparat. an. 3j.
misc. F. Pulvis.

Propinetur in aqua appropriata cum aliquot gt. Mi-...
stura simplicis.

Hæc omnia fixa specifica febrifuga ut vulgo magni...
æstimantur; ego tamen nihil factio, ex eo quia eorum...
usus est periculosus, solet enim febres duplicare aut tri-...
plicare & sic hoc non facit tamen impediendo turgesc-...
centiam febrilem subinde causa est ut inspissata non-...
nihil mass. sang. sæpius in visceribus Scirrhus ac Tu-...
mores relinquat: adhuc minus tutus est eorum usus...
quia his specificis seu terreis semel curata febres subin-...
de solent recidivare: Longè ergo his preferenda sunt...
salina & ex ipsis preparata remedia quæ etiam, uti...
antea monui, à BARBETTE præferuntur China Chinæ.

Pertinet huc, Alumen quod a non paucis tanquam...
singulare febrifugum commendatur febrium intermit-...
tentium.

Hinc Tartarum Aluminosum vinclum videbitis in...
ROLFINGII Chimia. Alii Alumen bene depuratum...
ad aliquot grana miscent cum aliis febrifugis & ita pro-...
pinant.

Quidam Alumen, ad usum febrilem ita præparant...
Aluminis nempe crudi lbj. calcinat in vase ut moris...
est, frustra aluminis calcinata & adhuc candentia immitt-...
unt in acet. destill. Hoc menstruum acet. destill...
nempe filtrant per chartam bibulam, & hinc humidit-...
tatem maxima ex parte si non omnem per Alembicum...
abstrahunt, & residuum in loco frigido in Crystallus...
concrefcere permittunt: quos propinant à ʒj. ad ʒij. idque...
in aqua card. bened. horis duabus ante Paroxysmum. Hi...
ipsi Crystalli dum concrefcunt possunt tingi si adda-...
tur succus baccarum sambuci qui eos tingit colore...
rubineo.

Denique etiam Sulphur est quod inter specifica fe-...
brilia insigniter commendatur, & certum est quod...
sulphur in febribus intermittibus non sit contem-...
nendum remedium propinari potest à 3ß. ad ʒj. idque...
his ante paroxysmum. Tertianas & quartanas enim con-...
tinuaces feliciter curare ajunt, & credo quod verum...
sit. Hinc etiam pulvis Pyrius est febrifugum militare...
quo milites utuntur in castris ad fugandas febres in-...
termittentes non incōcinnio consilio: ratione enim...
sulphuris & nitri est egregius: dos. pulveris pyrii est...
à ʒß. ad ʒj. in aceto vel vino acidulo.

- Facit hic, pulvis rosens febrifugus Dr. SALZMANNI...
cujus basis & in sulphure descriptio sequitur.
- ℞. Nitri fixi. 3ß.
Flor. sal. ammoniaci ʒj.
sulphuris ʒij.
Santal. rubr. pulverifat. ʒvj.
Sachar. albiss. ʒij.
misc. F. Pulvis.

Propinetur à ʒj. ad ʒiß. ante paroxysmum.
Est etiam Opium cujus sæpius facta est mentio & ex...
Opio legitima fermentatione paratum Laudanum sin-...
gulare in febribus intermittibus debite usurpatum...
remedium. Ratione hujus enim est quod Theriaca re-...
ferunt inter febrifuga; maximas sane virtutes conti-...
nens ab Opio.

Facit huc antiquissima GALENI febres curandi...
Methodus, qui suos quartanarias curavit, primum...
propinando vomitorium deinde die sequenti dedit suc-...
cum Absinthii bibendum, denique duabus horis ante...
paroxysmum dedit Theriacam, & sic quartanarias om-...
nes curavit GALENUS. Plura de hæc Methodo vid-...
apud Z. Usur. lib. 4. medic. princ. hist. 33.

Unde quidam dicunt quod succus Absinthii ad ʒi...
cum Theriaca ʒj. in haustu vini tribus horis ante pari-...
oxysmum propinata certo liberent à febribus.

Unde etiam Theriaca ad ʒj. in febribus tertianis in-...
termittentibus Chronicis subinde experta à RIVERIO...
in ejusdem observ. quod egregiè conducit.

- Ego aliquando cum successu præscripsi hoc modo.
- ℞. Theriac. ANDROMACH. ʒij.
Specific. STROBELBERG. à ʒj. ad ʒß.
Ol. destill. Caryophyll. gr. iij.
(aderat. horor.)
c. f. q.
- Syrup. Scelotyrb. FOREST. F. Bolus;

D. & egregiè contulit.
Nam uti antea monui rarissimè & nonnisi caute...
usurpanda specifica febrilia: & si usurpantur propi-...
nanda cum aliis sudoriferis, solis nunquam fido. Sic...
alio modo præscripsi sed missum cum aliis; h. m.

- ℞. Syrup. card. bened. ʒij.
Specific. STROBELBERG. 3ß.
Sal. volat. C. C. gr. iv.
Laudan. Opiat. gr. ʒj. misc.
F. pulv. mixt. febrifug.

Theriaca ante paroxysmum hausta cum aceto multum...
prodest.

Subinde facta fuit mentio febrium scorbuticarum in-...
termittentium quæ vix ullis cedunt remediis & sunt...
contumacissimæ, nec quicquam in illis potest præstari...
nisi die intermissionis propinentur Antiscorbutica: spiritus...
Cochlearia vel similia, ante paroxysmum permissa...
cum aliis: Si enim hoc non fiat incassum laborabis.

Inter hæc tanquam præstantissimum remedium est...
Arcanum duplicatum MYNSICHT. ad ʒi. vel salina...
vel cum ocul. cancr. ʒß. ante paroxysmum: vel repe-...
tutum subinde die intermissionis & egregiè confert...
vel etiam propinatum ante paroxysmum. Item spiritus...
cochlear. cum spir. sal. ammoniaci. h. modo.

- ℞. Aq. Antiscorb. usitat. DORNKER. vel...
QUERCET. ʒi.
Spir. sal. ammon. volat. ʒß.
(plus minus pro ut vel fortis est)
Cochlear. ʒi.
(in officinis est admodum debilis...
aliàs vix gr. x. propinari.)

Laud. Opiat. gr. ʒj. vel ij. misc.
Præmissis univ. salibus ante Paroxysmum propinatur...
Vel cum spirit. sal. ammoniaci eleganter permiscetur...
Arcanum duplicat. MYNSICHT. in forma liqui-...
da. v. gr.

- ℞. Aq. Scorbutic.
Menth. an. ʒß.
Spir. cochl. ʒi.
Arcan. dupl. MYNSICHT. 3ß.
Syrup. Scelotyrb. FOREST. ʒß.
misc. pro ij. dos.

Item Mistura hæc quam in tertiana scorbutica con-...
tinua probatam habeo.

- ℞. Aq. Antiscorb.
Febrifug. an. ʒi.

- Spir. Cochlear.
Sal. ammon. an. ʒj.
Arcan. dupl. MYNSICHT.
Ocul. cancr. prepar. an. ʒj.
Laud. Opiat. gr. iij.
Syrup. Scelotyrb. FOREST. ʒvj.
misc. F pot. febrifug. pro aliquot. dos.

Alias etiam Antiscorbuticum Poterii (de quo plura ubi...
de Hæctica) cum Magist. Corallorum cum succo citri...
preparat. (reliqua sunt nullius pretii) & Arcano du-...
plicat. an. ʒß. mistum & ante Paroxysmum propinatum...
in febribus scorbuticis est egregium.

Superiori Hyeme in quartana scorbutica contuma-...
cissima & metu phthiſeos hæc potio admodum profuit...
paroxysmo assumpta præmissa semper ante paroxysmum...
efflere ex Lacte.

- ℞. Aq. Menth.
Chærefol.
Antiscorb. an. ʒj.
Spir. Cochlear. ʒij.
Sal. ammoniaci ʒj.
Ocul. cancr. preparat.
Arcan. duplicat. an. ʒß.
Antiscorb. POTERII ʒj.
Sachar. Saturni gr. vj.
Syrup. d. succ. Granat. acid. ʒj.
misc. F. Potio. specific.

In febr. scorbut. quæ subinde hauriatur aliquot do-...
sibus.

Spiritus Cochlear. cum Elix. febrili vel in defectu...
hujus cum Elix. proprietatis mistus & die intermissionis...
usurpatus est egregius: dos. à gr. 20. ad 30.

Potus in febribus scorbuticis in quibus admodum ur-...
get sitis, optimus est serum lactis in specie Caprilli aci-...
dulatum cum succo citri: Nam & hic in scorbuto est...
egregius. Item Decoctum Tamarindorum egregium est...
in scorbuto, quod simul alvum obstructam quæ sæpissi-...
mè in scorbuto, solet observari; blandè laxat, præ-...
tereaque Crasin mass. sang. vitiosam temperat. Miscer-...
etur cum aqua Decoctioſis Hordei & postmodum usita-...
to modo fiat Julepus. Vel pulpa Tamarind. ʒiß. coquitur...
in aqua Hordei. Colatura tingitur Tinctura Belli-...
dis & additur parum de syrupo rosarum selativo, & fit...
elegans Julepus febrilis laxativus.

De succo Nasturtii Superius aliquoties dictum fuit...
Sed hæc sunt febrifuga partialia.

Quid dicendum de febrifugis Catholicis? Sicut...
KERGERUS in lib. d. ferment. sect. 3. de febribus...
refert suum febrifugum præcipians, quo felicissimè uti-...
tur in febribus, & commendat pro hoc usu vitriola-...
cea & Tartarea, præparationem autem reticet, Per-...
tinet huc Mercur. præcipit. diaphoreticus HELMONTII...
cujus præparationem in secretis habuit: est autem...
revera Mercur. præcip. fixus & tinctus cum sulphur...
vener. fixo (quod etiam vocat sulphur. veneris fixum)...
parato beneficio liquoris Alkali est, quod extrahit...
sulphur, veneris ut mercurius ejusdem decurrat, vid-...
de hoc STARKEN in Miratechnia Anglicæ.

Facit huc etiam febrifugum Antiquarium RIVERII...
paratum ex auro vitro Antimonii, & Mercur. vivo præ-...
cipitatis in pulverem cui interdum de Scammonio no-...
nihil additur. Hinc etiam est quod vomitum, sudo-...
rem & sedes movet: ratione vitri antimonii non ritè...
correcti.

Hæc sunt interna quæ subinde usurpantur in febribus...
Sequuntur externa sive Emplastra sive Cataplasma-...
ta, sive Vnguenta, sive Amuleta.

Illæ imprimis parantur vel ex Allio, item Sabina...
nata, Ranunculo ardente, Plantagine vulgari, item...
plantagine aquatic. Mastiche, Thereb. Camphora, pul-...
ver. pyrio, Croco, Araneis & earum telis & ol. barum...
& similibus. Sic Allium contusum mistum cum croco &...
cum aceto subactum, applicatur carpi manuum: quidam...
etiam addunt Piper long.

Quidam recipiunt Sonchum tritum, Sambucum &...
Plantaginem, hæcque aceto subacta carpi. alligant.
In fuligine furni est elegans remedium si scil. fuligi-...
nis furni & salvia ceptusa ana miscetur cum albumine...
ovi & applicetur carpi.

Alii, fuliginem eandem cum Allio capi & albumine...
Ovi miscent, nonnihil aceti affundunt & ita carpi ap-...
plicant.

Facit huc Emplastrum ad tertianas imprimis usurpa-...
tum quod fit ex Mellis ʒij. Mastich. Therebinth. ana...
ʒß. (Thereb. egregiè est externè) coquantur ad consi-...
sistentiam debitam, extenduntur super alutam, & af-...
pergitur nonnihil furfurum, ne nimis adhaereſcat, &...
imponitur regioni vetriculi, quando febricitans iturus...
est cubitum, ac quamdiu placet, relinquitur.

Obiter moneo ol. destill. Caryophyll. ad gr. v. l. vj. vj...
vetriculi regioni illitum rigores febriles potenter com-...
pescit.

Facit huc, Emplastrum Febril. D. MICH. cuius...
compositio est hæc.

- ℞. Fulig. furni splend. ʒiß.
Therebinth. ʒvj.
Telar. Aranear. ʒj.
Camphor. ʒij.
Ol. Aranear. q. f.

F. Emplastrum.
Carpi manuum applicandum.

Hinc ipso Emplastro quendam Senem ferè Octua-...
genarium quartana laborantem sine alius alterius me-...
dicamenti usu interno curavit.

Rectè additur Camphora: nam Camphora ad ʒj. vel...
ʒij. sacculo lineo inclusa & in scrobiculo cordis appensa...
donec exhalaverit, felicissimè tertianarios restituit. Et...
experimentum D. SCROCKII Angustani, quod...
in privato discursu mihi yaldoperè commendavit...
ANGLI habent Cataplasma febrile, ex sale, lu-...
pulo recenti, & passulis majoribus. Hoc carpi ma-...
nuum applicatum in febribus intermittibus insigni-...
ter prodest.

In quartanis præ cæteris usitatum est oleum Ara-...
nearum, & omnia ex Araneis parata: quæ araneæ &...
etiam ex araneis paratum oleum sunt basis decantati...
Emplastri STROBELBERG: quod describitur in...
SHERODERO, ubi de Emplastris, sed descriptio...
est manca: genuinam, admodum prolixam, nisi ha-...
benda esset ratio temporis, communicarem.

Loco hujus non inconueniens est hoc quæ quartanas...
etiam malignas expectum Emplastrum.

℞. Therebinth. Venetæ ʒj. liquefactæ in atheno cu-...
preo adhuc aranearum vivarum magnarum num. 30...
agita cum spatula lignea donec araneæ ferè non am-...
plius appareant, adde postea pulveris carni Bufonum...
excicatorum, pulveris carni Rubetarum excicatorum...
an. ʒß. Tartari crudi ʒj. Sabinae ʒij. ol. Scorpion &...
Matthioli q. f. ad justam consistentiam: agitando om-...
nia spatula lignea, donec fiat Emplastrum. Hoc, utè...
dixi, egregium est in febr. quartana & in malignis...
In quartanis diuturnis Emplastrum Splenis regioni ap-...
plicatur ex Nicotiana: nam Nicotiana aliàs, per se...
Scirrhis & Tumoribus Splenis est optima: In hunc...
finem Extractum, vel succus ejus inspissatus & familia...
cum Gummat. Hinc etiam Ammoniaci an. permissentur & fit...
Emplastrum.

Quidam volunt hoc esse Emplastrum HELMONTII...
in quartana: ego verò non credo.

℞. Tabaci q. v. adde vini q. f. coquat per me-...
diam horam, post coletur & fortiter exprimat: Co-...
laturæ addatur Mellis communis, cera & olei com-...
munis q. f. ad consistentiam Emplastri. Applicetur re-...
pidè regioni lienis cum oleo Capparum. Facit huc...
etiam Cataplasma febrile Mysicht. armam. med. sect...
38. quod ipsum etiam non est inelegans.

Radix plantaginis appensa commendatur etiam con-...
tra febres: Hinc LOTICHIIUS observationibus...
hanc

hanc radicem commendat ut applicetur à suis ægris.

Item Potentilla f. Argentina, & flammula recenter contusa, carpi manuum & plantis pedum applicata ad leniendum calorem & æstum intermittenti non laudatur, si ad compescendum æstum sit Epithema ex aceto & succo scilicet majoris an. g. f. addito nitr. fixi tantillo, quod Epithema plantis pedum applicatum admodum laudatur ad temperandum æstum &

Hæc de febribus intermittentibus.

Dictum fuit superius quod effervescentia febrilis vel sit interrupta, & suos habeat Paroxysmos, uti vidimus in intermittentibus hæcenus consideratis; nunc eadem sit continua, quæ scilicet à primo invasionis suæ momento permanet continuè usque ad ultimam durationis finem, & ad integram sui cessationem: sit igitur nobis sermo de

FEBRIBVS CONTINVIS.

Febris continua.

Hujusmodi febris continua, quoties blanda est, & vix tantum die durat, dicitur febris Diaria f. Ephemera: quemadmodum Diaria plurium dierum, usitato vocabulo Synochos non putris dicitur, quoties ipsa blandior tres vel quatuor dies perdurat.

CAVSÆ.

In genere februm Ephemerarum est perversus usus sex rerum non naturalium: quando scilicet à quocumque usu rerum non naturalium ed usque corpus incaluerit, ut tandem excitetur sanguinis fermentatio nonnihil præternaturalis: unde præter functiones leviter læsas, frequentior solitè ac major excitatur.

Omnis ergo res non naturales quæ sanguinis fermentationem augere, & effervescentiam excitare possunt, sunt febris diariæ causæ.

Unde est febris nullius momenti, & rarissime sub præxim Medicam cadit, quin sponte sudore, & levi madore prorumpente cessat, & desinit: aut si hoc non fiat, levi sudore per Mixturem simplicem l. Tinctur. Bezoaricam subitè cessat & curatur.

Gravior febris continua est, quæ nec ita blanda, nec ita brevis: & in specie dividitur usitatis nominibus in synocham seu continentem, & in continuam in specie sic dictam.

Continua dicitur aliàs synochos, utut hoc vocabulum Medicinæ parentibus, in specie Hippocrati fuerit incognitum: nihilominus verba valent sicut nummi. Sicut continens, in specie synochos, f. febris synocha appellatur.

Continentes dicuntur febres sunt istæ, quæ sine ulla exacerbatione perdurant à suo principio, usque ad ultimam & integram sui cessationem.

Continua verò febris sunt istæ, quæ in suo cursu ad finem usque continuum perseverant, nihilominus tamen, nunc tertio die, nunc (quod varius) quotidie, aut quarto die aliquando patiuntur suas exacerbationes.

Hæ ipsæ posteriores continua, quæ aliàs propter excellentiam vocantur continua Periodica, revera nihil aliud sunt nisi febres compositæ, ex febrili nempe intermittente, suas periodos observante, & febrili continente equali cursu continuo promotæ.

Quod attinet istas febres continuas non periodicas, seu equaliter motas; melioris doctrinæ ergo, dividam secundum SYLVII doctrinam, & manu ductionem in

ACVTAS, ET MINVS ACVTAS.

Febris acuta & minus acuta.

Ad quas minus acutas pertinent etiam febres dictæ lenta, item Hæctica.

De istis acutioribus prius.

Scilicet istæ febres continuæ non periodicæ acutæ, quæ aliàs vocari solent.

FEBRES ARDENTES.

Febris ardens.

Dependent à tali massæ sanguinæ dyscrasia quæ hæc sale vol. acris sapius oleoso simul, quod aliàs vocant

bilem, ad eò est turgida, ut vel levi accedente occasione effervescentiam febrilem præternaturalem, instar vini generosi immanius ebullentis concipiat, dum sal volat. acris aut oleosus vitiose cum acido concurrit & fermentat; Unde insigniter incallescens oleosa (nam calor consistit in motu) tam efferratum ardorem, atque æstum in totum corpus distribuit. Unde ex sal. volat. abundanter calor acris & insigniter ætus observatur, qui simul est magnus quo magis oleosa est sal. volat. Item pulsus est admodum frequens, & quod magis est oleosa mass. sang. eò erit major; Urinæ sunt crassiusculæ, plus minas, prout longius vel propius à statu abunt tales febres. Et quod magis oleosum fuerit sal peccans, eò simul magis tinctæ.

Confirmant hoc imprimis causæ antecedentes. Cùm tales febres continua ardentes imprimis soleant occupare corpora juvenilia, in quibus causæ, quod bilis sit copiosa, seu quorum mass. sang. imprægnata est copioso sale volat. oleoso, item tempore vernali, & æstivo, item corpora εὐαρκια, & εὐρυα, quorum mass. sang. est nimis pinguis & oleosa: item eos qui utuntur vitu lauto, & potu generoso: item qui vitam agunt sedentariam, aut otiosam, aut somno nimis sunt dediti, & similes. Hæc enim corpora omnia sunt disposita, ad tales febres, modo accedant causæ externæ quæ res procacitè in actum deducant: quales sunt, primariò transpiratio prohibita: his enim effluviis prohibitis, mass. sang. turgescit, & veluti fermento opposito, aliàs ante disposita, insigniter effervesceat & turgescit.

Immersio subitanea in aquam frigidam post æstum, & ipsa corpora disposita, in febres ardentes conjicit. Sic HILDANUS habet exemplum cent. 1. obs. 95. uti & VALERIO LA lib. 2. obs. 6. habet exempl. febris synocha periculosissima ex pororum cutis obstructione. SALMUTH. verò pen. 1. obs. 51. habet febrim ardentissimam ortam ex nimio usu aquæ Theriacalis in animi deliquiis infusa. Sicuti idem SALMUTH. pen. 1. obs. 31. observat febrim ardentissimam ex Theriaca in nimia quantitate exhibitæ. Sed res est clara, quo enim magis dispositum est subjectum, eò facilius oriuntur febres ardentes.

Hæc febris pro Symptomatum varietate, varia sonitur nomina seu appellationes. Sic usitatissimum est quod vocatur, febris ardens, Græcè ναῦος, ab æstu nempe, & ardore nimio imprimis urgente, utut febris continua tertiana, seu continua periodica tertiana etiam soleat vocari ναῦος quod nihil refert. Ut enim febris vocetur ardens duo primaria sunt quasi Pathognomica signa: nempe summus æstus, ac intolerabilis sitis.

In quâ ergo febris continua hæc duo adsunt, ista merito ναῦος f. febris ardens vocari potest. Vt secundum HORSTIUM in problematibus veterum, ναῦος sit revera hædierna febris Vngarica.

Usus tamen obtinuit, ut febres cum ardore & siti conjunctæ, vocentur causæ, & sunt vel continua, vel continua tertiana periodica.

His ipsis duobus ardori & siti, subinde accedit lingua ariditas, labiorum fissura, capitis dolores, delirium, & similia alia symptomata.

Porrò cum his febribus continuis, subinde concurrat faucium ardor, ac rubor obscurus: Unde tunc temporis simul lingua quoque, non tantum arida existit: sed præterea etiam colore puniceo nigricante apparet imbræ, Rirschbräm, uti vocant: qui faucium, ac linguæ affectus vulgò vocatur die Bræne, & omnino distinguenda ab angina infantum, utut vulgò confundantur: Unde etiam tales febres à symptomate primario die Bræne, appellantur, quæ febres non raro solent esse Epidemicæ.

Porrò febribus continuis, & continentibus nonnunquam adjunctum symptoma est delirium non leve, quale in morbis scorbuticis subinde observatur, sed grave & ad furorem agros disponens, quod etiam intra paucos dies

dies advenit, & adstantes insigniter solet turbare. Hæc febres, quas vocant ardentes delirias, non raro sunt Epidemicæ, atque convulsionibus supervenientibus, tandem inermunt agros. Hæc ipsas delirias febres comitantur vigilia perinaces, & dolores capitis intensi solent præcedere deliria.

Denique hæc febres interdum vocantur colligatio, f. colliquefactiva, in quibus nempe corpus brevi tempore insigniter solet consumi & emaciari. Nunc mediam sensibili excretionem, & tunc vocatur Diarrhæa colligatio, sudor colligativus, urina fluxus colligativus; nunc verò solo ardore febrili sine ulla sensibili excretionem solet talis febris colliquefactiva se exhibere. De malignis nihil dico: quia suo loco dabitur ulterius occasio.

Cùm dictum fuerit quod turgescit sal vol. acris & oleosi, quod aliàs vocant bilem, sit causa februm continuarum ardentium, etiam ex hoc fonte erunt deducenda hæc symptomata.

Et quidem ipsum ardorem quod attinet, notum est, nil magis fermentando & effervescente incallescere quam salia vol. oleosa: Sic spiritus Theribinth, salinum volat. oleosus cum spirit. nitr. mistus, si sint restituti, promptissime effervesceat. Unde etiam in Mass. Sang. turgescens sal. volat. oleosum facillime ardorem ingentes potest concipere. Hinc dum sub ista effervescentia insigniter turgescit, & ut sic dicam, ebullit mass. sang. non potest non pulsus fieri maximus, & necessario frequentior, & prout spiritus animales sunt constituti, imptimis in principio, simul robustus.

Iste ardor dum simul non solum alterat lympham salivalem humidantem fauces, sed præterea cum hæc ipsa sit nimis insipida, sed subinde sal. volat. oleoso imprægnata, sitis adeò intensa ac crucians oritur.

Imò ipsa salivæ infecta causa videtur febrim istam, quæ vocant vulgò die Bræne; seu febrim vitioso faucium colore conjunctarum. Dum scilicet, ista infecta agglutinatur faucibus, & linguæ, hasque vellit, & ardescere facit ista, ut tandem in fissuras dehiscant fauces, & lingua.

Imò ipsa massa sanguinea fortiter effervesceat non potest non insigniter turbare spiritus animales, & excalescens cerebro eosdem exagitare: unde & vigilia, & capitis dolores, ac tandem funesta insequuntur deliria.

Colligatio febris, ubi cum sensibili excretionem est conjuncta, facile se manifestat, & suam causam prodit. Verum ubi sine tali sensibili excretionem, subito corpus quasi fatiscit, & colligescit, signum est mass. sang. admodum acris, inceptæ ad nutriendum; præterea signum est ardoris liquefactis rorem nutritionis partium solidarum, eumque liquefactum, sub, sevi, vel halituum formâ foras successivè amandantis.

Febris hæc continua acuta tam continens, quam continua, & periodica, ingruere solent cum rigore vel horrore: quod frigus in principio harum februm dependere videtur ex eo quod ingruente febrili effervescentia dum turgescere incipit sal. ejus volatil. oleosum; hoc adhuc ab acido concurrente nonnihil impeditur (nam in omni fermentatione acidum, & urinosum præsuppono) quin & quodammodo adhuc, subigitur, aut saltem in equali proportionem, detinetur antequam effervescentiam febrilem concipere possit: sub qua lacta, tum turbatur mass. sang. calor ordinarius nonnihil deficit, & ab acido in partibus nervis horrore, aut rigoris sensus inferitur (sed admodum levis, imò levissimus) qui tamen non diu durat, quin superato tandem acido à sale volatil. oleoso, continuus calor ac æstus succedens ipsam febrim continuam, ac continentem infert.

Ista continua periodica ut plurimum sunt tertiana, seu ut distinctius loquar: quæ febres intermittentes combinantur cum continuis, sunt imprimis tertiana; unde etiam febres continua periodica tertiana sunt frequentio-

res: raro conjungitur quotidiana: rarissime omnium continua quartana: de qua, an observata fuerit, adhuc dubito?

Ista continua periodica tertiana, ubi fuerit gravior, etiam vocatur caustus, seu ardens, non minus quam febris ardens. Ipsi verò febrili quotidianæ dictæ, in febris exacerbatione nonnunquam animi deliquium, vel syncope solet imminere, ob quæ causam tales febres aliàs Synopales nuncupantur.

In his exacerbationibus februm continuarum ferè nunquam aut rarissime horrore percipitur, quin saltem ex coloris & ardoris augmento tantummodò exacerbatio solet esse funesta.

Causa complicationis hujus est, quod in massam sanguineam ad febrim continentem dispositam, ex sale volat. oleoso copioso, ubi ex errore diætæ, vitiosi succi ex stomacho congeruntur, tunc hi vitiosi succi intermittentes periodicas inferunt, cum & antea ipsam sal. vol. oleosum in mass. sang. effervescentiam continuam inducat. Hæc de febribus continuis acutis.

Habuumus causas februm continuarum acutarum quarum peculiaris, species vocatur febris ardens seu ναῦος, & dictum fuit, quod oriatur, ex sale vol. oleoso mass. sang. effervescentiam exinde concipientis, unde varia inducantur symptomata, ardor ingens, sitis, delirium, cephalalgia, ardor & rubor faucium, &c. pergo ad.

SIGNA DIAGNOSTICA.

Per se patent facile: Nam in genere calor intensus & sitis aucta f. ferè intolerabilis signa sunt pathognomica febris ardentis seu causticæ, sive sit febris ardens ex continentium genere, sive ex genere continuarum tertianarum periodicarum, &c. perinde est: pulsus præterea adest magnus, qui semper bonus, si est parvus subest malignitas: est etiam vehementis, celer & frequens similis ferè pulsui quem omnes possunt observare in nobis quando incallescimus insigniter ex vehementi & nimio corporis exercitio. Et calor si sit intensior, magnamque sequatur ebullitionem, eò vehementius, & celerius vibratur arteria.

Calor ubi dixi est intensus admodum & ut vocant vaporosus, seu quando manu tangimus arteriam quasi subtilis mador videtur percipi. Et quidem ubi mass. sang. fuerit magis temperata, & minus acris salina, est blandior, ubi est magis, salina solet percipi simul acrior, & quodammodo simul morsicans.

Urina in talibus febribus est crassa, rubra, & turbida sine sedimento, cruda, aut saltem leviter cocta in principio, (bene attendendæ urinæ mutationes pro meliori prognosi) NB. urina eorum qui constitutionis sunt biliosa, ut vocant, aut qui laborant scorbuto, aut obnoxii sunt phthisi, levi etiam febricula intense rubescunt: E contra vero quorum mass. sang. magis est temperata, seu diluta, aut copiosa lymphæ, aut temperata succo nutritio chylosi, eorum urina minus intense tingi solent. Semper ergo constitutio subjecti consideranda.

Si febris continua fuerit periodica, per exacerbationem, eadem se ipsam prodit, an sit tertiana, quotidiana, aut quartana: Imò observantur etiam continua periodica tertiana duplicata: quale exemplum videbitis in POTTIO cent. 1. cap. 43. de duplici nempe tertiana concitata à fulgure Palatium incendente, &c. quin & PANAROLLUS pentecost. 2. obs. 33. observat tertianam duplicatam continuam cum quintana lethali complicatam. Et quidem hæc febres continuæ periodicæ semper ferè sunt tertianæ: Nam de continuis quartanis multi dubitant. Quotidianæ verò continuæ sunt, revera febres lenta ortæ ex vitio lymphæ. Ego sanè continuas periodicas (quotidianas & quartanas) pauci æstimo: nisi tertianas quæ sunt frequentiores.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Febris vel continens, vel continua, tertiana periodica, per se, minus est periculosa, sed potius per se salutaris. Verum ex sunt periculosa quæ max. uti dicunt, extremos habent

habent labores (est formula loquendi Hippocrati usitata) seu qua est nimis acuta, & ubi symptomata atrociora conferuntur ingraunt.

Denique cum febribus continuis ardentibus quibuscumque sepius complicatur malignitas, quæ tales febres reddidit admodum periculosas.

Uterius fluxus alvi in principio magnus, vires dissolvens, aut ex materia insigniter corrupta, est periculosus, & interdum mortem minatur.

Urina alba in febribus ardentibus admodum periculosa est, & plerumque mortem portendit.

Urina alba, tenuis & clara in delirantibus, cum febris continua, vel ardente lethale est signum.

Istæ febres continuas ardentibus qua nullius evidenter causa vi, sed in corporis & animi quiete, præter expectationem, excusantur, graviores multo sunt, & periculosiores, quam qua progressam causam evidentem v. gr. motum corporis, æstum diæ, &c. insequuntur.

In omni febre ardente semper inspicienda est lingua, an sit tumida an nigra, an fissa, vel alio modo vitiosè constituta. Tempus eventus quod antinet.

Febris ardens pura raro transit 7. diem, interdum ad 14. extenditur.

Sæpe ubi sunt magis acuta, intra diem 4. solvitur. Et quando urina in principio est rubicundior, tanto citius terminantur. Unde si quarto signa coctionis evidenter appareant, remanent septimo; si vero conspiciantur signa septimo, demum terminantur 11. l. 14. to. Nam in acutis imprimis observanda est crisis.

Facies turgida & subtumida morbi longitudinem prænuñciat & pro signis coctionis subinde citius vel tardius finitur.

Denique cum sit morbus acutus, subinde curatur per crisis.

Modus criseos usitatissimus apud nos quidem est sudor, in locis calidioribus Gallia & Italia ordinaria Crisis est Hemorrhagia narium. Exemplum sudoris criseos post febrem talem ardentem notatu dignum habet HILDAANUS cent. 6. obs. 77. de quodam robusto viro cum ardentissima febre conflitante, qui 7. die in sudorem aded flavum incidit, ac si croco tinctus esset, & quidem copiosissimum, ita ut lintea subinde madidissima, necessarium esset ut removerentur. Exemplum vero criseos per Hemorrhagiam singulare habet ZACU. Lusitan. lib. 1. Prax. Admirand. obs. 86. de febre ardente inænti per sanguinis copiosum fluxum ex dentibus criseos solutum. Hemorrhagia ut plurimum fit per nares, hic autem facta fuit per radices dentium.

Quin & idem Z. Lusitan. crisis febris ardentis per spiritum sanguinis obs. lib. 8. prax. hist. c. 6. obs. 4.

Nulla febris aque citò, ac tunc per crisis finitur quam ardens.

Quin & interdum alvi fluxus superveniens, si fuerit sufficiens, & spontaneus, hanc febrem tunc solvit.

Quoad crisis dicit HELMONT. Medicum debere negligere eam, quia prævenire scilicet melius sit: & hoc verissimum est. Qui prævenire potest, faciat. Verum cum hoc non in omnibus sit licitum, & generosum hoc negotium præsupponat remedium, potius Medicus sit Minister Naturæ, & expectet Crisim, quam ut Naturam turberet, legitimis remediis illi succurrendo.

QVOD ATTINET CVR A M.

In hac primariò temperandum est, & alterandum sal volat. acre & oleosum effervescent: Temperatum vero, quo vergit natura, in specie per sudorem, subinde est ejiciendum: nisi Crisis hoc negotium prævertat, seu nisi naturalis excretio præveniat artificialem.

Hoc ut ritè fiat. Observetur I. Cavissimum esse debere Medicum, ne pro causa, aut alia febre continua, curet malignam. Fit enim sapius, ut febris maligna in primis diebus formam causi tantum præ se ferat, & sua malignitate latitet: Unde tutius est adhibere mox

simul in principio appropriata malignitati resistencia. Nam dubitant nonnulli, an detur certum verum sine adjungendo malignitate: Si itaque certum jam constet malignitatis metum adesse, nullus tunc demum ad ordinariam ac consuetam Methodum tunc accessus fieri potest.

Observetur II. Dum propinantur simul Alexipharmaca aut Bezoartica, minime ager in principio ad sudorem est cogendus: quoniam sudor tum temporis sine successu est, quin potius tantummodo, debilitat ægrum, dum nempe omnia adhuc sunt cruda; nec quicquam separatum, inutiliter sudor elicitur.

Potius ergò semper addenda sunt præcipitantia & disrassan sanguinis emendantia seu corrigentia, talia scilicet, simul quæ corpus ad levem Diaphoresin disponunt, nonnihil antequam perfectus & copiosus proluciat sudor. Hinc v. gr. Mixture simplex, s. specificum PARACELSI in peracutis compositum est ex sudoriferis blandis simul cum præcipitantibus mistis.

Observetur III. In febre ardente imprimis, potum concedendus est liberalior: imprimis, quò major est sitis, & intensior ardor, eò libentius indulgendum genio. Rectè enim carpunt LINDANUS & LANGIUS in Epistolis, Medicos quod dicunt in hoc maxime peccare quòd febricitantibus ferè omnem potum interdicens pessimo consilio: Hoc saltem observetur, melius esse ut frequentius & parcius bibant, quam ut una vice copiosissimum haustum ingurgitent, prius enim successivè alterat, (nam omnis mutatio subita periculosa) posterius vero Totum Stomachi nimis labefactat.

Prostant sanè non pauca Exempla viscerum omnium aridorum & exsuccorum ex ardore febris ardentis obdenegatum potum vid. PARACELSI Pentecost. 4. obs. 8. de quibusdam febre continua mortuis, in quibus cor, Pulmones, & reliqua viscera, tanquam exusta apparuerunt. Idem alio loco habet observationem febris ardente mortui, in quo cor tanquam semitostum apparuit, & SCHENCK lib. 6. obs. refert, quendam casu mortuum, repertum fuisse destitutum aqua Pericardii, aded illa absumpta fuit in calore febrili.

Ergò liberalior potus concedendus est ægri, ut talia præveniantur, & felicitus sudor promanet.

Observetur IV. In principio februm ardentium, alvi Alvus est obstructa, vel non satis libera conveniunt imprimis Clysmata, verum eadem saltim lenientia ac blanda quæ Alvum tantummodo laxam servant: ubi verò quocidie satisfacit suo officio, nullo modo irritanda natura.

Observetur V. Injecto, vel omissio Clystere, convenit in primo principio Venæsectio, dico in principio primo, quando nempe eadem necessaria videtur. Nam si est febris quæ urget Ven. Sect. hæc est sanè febris ardens, propterea quoniam in his observatur Pulsus major s. potius maximus. Unde periculum est, ne ex nimia rarefactione sanguinis vasa distenta, & repleta, liberiores sanguinis impediunt motum.

Ubi ergò necessaria videbitur Ven. Sect. (non enim semper necessaria est) mox instituenda est in principio primo, præmissio, vel neglecto, uti dixi Clystere, sive hoc fiat vespertive, sive mane, perinde est. Multis equidem religio est alio tempore mittere sanguinem quam matutino: Verum occasio est præceps. Unde quando necessaria videtur Ven. Sect. eadem instituenda est. Ergò mox in principio secunda vena, ubi opus est: Si 2. vel tertia dies expectata fuerit, periculosum est secare venam, & eo magis si est febris maligna, in qua Ven. Sect. plane etiam in primo principio, non conducit.

Observetur VI. In febribus continuis ardentibus purgantia non nisi in declinatione morbi conveniunt: Cocta scilicet jam materia, & sedata maximè ex parte effervescentia febrili. In cursu vero morbi eadem omnino sunt omittenda, utur subinde ed respiciendum sit, ut alvus blandè serveretur: idque imprimis ubi nulla est suspicio malignitatis. Nam in malignis cautissimè sinus in alvum aperienda. Observetur

Observetur VII. Vomitoria minus conveniunt quam in intermittentibus. Nihilominus tamen ubi in principio, & incremento Nausea urget, ut vel ex bilis regurgitatione Stomachum Lipothymia, aut Cardialgia immineant, vel anxietates præcordiorum subinde excitentur, conveniuntissimum est vomitorium; in principio, aut incremento hæc impedimenta removere, ut eo melius remedia postmodum possint operari.

Observetur VIII. Victus in febribus ardentibus sit tenuis, & cum Appetitus ferè semper sit prostratus, minus ad victum cogendi sunt ægri, nam, Alimenta assumpta calore febrili putrescunt, potius quam digeruntur, & ita malum exasperant. Imprimis alimenta nutritiva aggravant Stomachum, & melius est, ut per aliquot dies jejulent ægri, quoniam facile ferunt.

Optimus est hæc in parte HELMONTI, qui in Tr. de victus ratione egregiè decidit hanc controversiam, & dicit se nolle ut ægri sui obesi evadant, &c. Immo & optime notat VVILHELMUS Tr. de febribus, quod sæpius ex erratis in victu, recidiva inducatur: quando scilicet ex carni, aut alimentorum Euchymorum uberiori ingestione, viscera debilitata novum fomitem pro morbo luppedant: quicquid enim non rectè digeritur in scoria facit febriles.

Observetur IX. Denique opium & opiata in febribus continuis sunt optima, tantum observetur in eorum adhibitione legitimum tempus, & legitimus usus.

Tempus est ut propinentur opiata, non in principio quando tantummodo incipit morbus, tanto minus in statu quando imminet quædam crisis, sed propinandum est opium in incremento morbi, quòd non tantum calorem febrilem ipsum insigniter demulcet, præterea somnum inducens delirium præcævet, & turgescentes humores etiam placat & sopit. Hinc rectè dicit LINDANUS, si Organus sit humorum, ac humor peccans turgeat, seu immanius effervescat, tunc Syrupus papaverinis convenit ad ʒj. nobilissimus enim, & blandus est, convenitque in febre, imprimis ardente, si cum ianill. nitr. mistus fuerit.

Item in febribus ardentibus motus furibundus optime sedatur Laudano opiato, sed non debemus eo abuti, verum rectè tempore exhibere Nempe consultus est in exhibitione horum medicamentorum, non expectare donec spiritus plane consumpti sint, sed in tempore usupanda, dum vires adhuc constant. In rebus nempe desperatis ad opiata non est refugiendum. Unde etiam POTHERIUS insigniter commendat hanc inisturam in febribus ardentissimis.

ʒ. Aq. acetos. ʒj.
Syrup. Papaver. nigr. ʒj.
Succi Limonum. ʒʒ.
Specier. Diarmarg. frigid. ʒj.
misc.

Et hæc potio ipsi elegantissimos præstitit effectus vid. cent. 2. c. 49.

Modus utendi opio & opiatis est, ut nunquam solum sed semper appropriatis mista propinentur, aut appropriatis alterantibus, aut appropriatis Alexipharmacis, prout necessitas requisiverit.

Remedia quæ hoc præstant, sunt primariò omnia acida quæ sale volat. acri præcipitant, & corrigunt. Nam verum est quod omnia acida præcipitant alcalia.

2. Sunt blanda oleosa: ut semina & ex his parata Emulsiones, quæ sal istud nimis acre temperant.

3. Conveniunt. Nitrata fixa Antimonialia, & similia quæ istud sal. volat. acre figunt, & ubi fuerit oleosus, ejus oleositatem coërent, & successivè corpus ad sudorem disponunt: Ex his tribus fontibus usupanda convenientia.

QVOD ATTINET ACIDA.

Præ cæteris palmam præcipiunt, Spiritus mineralium acidi, v. gr. spir. sulphuris, vitrioli, salis, præ cæteris spir. nitr., & cum his spiritibus parata Tinctura,

Bezoartica cum spirit. scilicet vitrioli volatilis. Et Tinctura vegetabilium cum phlegmate vitrioli, spiritu proprio acidulato, Tinctur. Bellidis, rosar. violarum, cyani, aquilegii, &c.

Hi ipsi Spiritus acidi præscribuntur in julepi aut tinctura instillantem potui ordinario: ʒo. vel 60. gr. instillantur dimidiæ mensura.

Pertinent huc Spiritus minerales compositi, seu clystere parati ex sulphur. nitr. & antimonio, aut ex Tartar. nitr. & antimonio, per retortam tubulatam, & sunt spiritus acidi volatiles admodum egregii.

Verum spiritibus his acidis puris, merito præferuntur, spiritus hi dulcificati s. cum spiritu vini temperati. Nam hæc suprema sit lex Praxeos: Semper nempe temperatis, quantum fieri potest, insistendum, duplici ex ratione, 1. quoniam omnes corporis nostri succi naturaliter sunt temperati. 2. quoniam remedia intemperata & nimis graduata, nimiam ac subitanam naturæ inferunt mutationem, quæ nunquam est bona. Propterea ego præfero spiritus dulcificatos, seu temperatos, ipsis spiritibus crudis acidis. Et certum est, quòd potentius æstum febrilem temperent, quam si crudi propinentur. Sic spiritus salis dulcis item nitr. dulcis meliores sunt usui interno cum aliis misti, quam si crudi propinentur.

Ex vegetabilibus conveniunt quæ sapore acido sunt prædita, v. gr.

Citrus, qui primatum obtinet, & malignitati resistit. Succus ejus expressus: item Acetosa, acetosilla, succus ribium, berberum, & cydoniorum (imprimis in fluxibus alvi nimis) Succus granatorum, & similia acida. Tamarindi quoque hic optime conveniunt, cum sapore acidulo æstum leniunt quatenus sal. vol. præcipitant, & præterea alvum obstructam blandissime laxant. Hinc etiam ZACU. Lusitan. febribus syncopalibus, s. cum Lipothymia conjunctis, insigniter commendat Tamarindos in aqua simpliciter decoctos, cum tales febres Syncopales egregiè leniat. Præter hoc etiam succus semper-vivi majoris, item ex Portulaca, & Plantagine parata remedia commendantur.

Ex his variæ sunt potiones, ac præscriptiones, v. gr. In principio morbi propinetur tinctura Bezoartica, s. mistura simplex ad gr. 30. vel 40. vel etiam 50. pro constitutione ægri, ubi adhuc subest metus malignitatis. Item propinantur julepi in cursu morbi ex istis acidulis parati, v. gr.

ʒ. Decoct. hord. l. simplic. l. cum ʒ. C. Cl. cum Radic. Scorz. (habita ratione circumstant) ʒij.
Succ. Citr. ʒij.
Sirup. Nymph.
Papaver. an. ʒvj.
(est egregius in his febr.)
Spir. nitr. dulc. q. s. pro grato sapore.
misc.

F. Julep. refriger.

Extemporanea tinctura fieri possunt instar juleporum, saporis elegantissimi in his febribus, v. gr.

ʒ. Decoct. Hord. ʒij.
Aq. rosar. ʒij.
cinnamom. ʒj.
Flor. rosar. exsiccat. l. papav. rhæad.
l. violar. Cyani. l. aquileg. ʒʒ.

(quoscumque volueris: Nam omnes flor. cœruleæ affuso spiritu acido sunt tinctur. rubicundam.)

Ol. sulphur. per Campan. q. s. pro grato acor. infundant in vase vitreo loco clauso stent ad aliquot horas donec eliciatur tinctura elegans, cui transcolatæ add.
Syrup. rub. Idæid. l. jub. ʒij. l. ʒij.
misc.

F. Tinctur. refriger.

Vel etiam ipsæ Tinctura, v. gr. Bellidis, rosarum, aut etiam Spiritus acidi dulcific. instillantur potui ordinario, sive sit cerevisia, quam tamen propter amarum
C c iij xotem

rorem respiciunt, siue sit potus cerevisie tenuis Secun-
dæ, quæ ipsi sunt gratiores, v. gr.

℞. Tinct. flor. bellid. ℥ij.
aquileg.
violæ. an. ℥j. misc.

F. Tinctur. refriger. 50. l. 60. gr. In pot. ordinari.
Et ipsi Spiritus dulcificati præscribuntur h. modo.

℞. Spir. sal. l. nitr. dulc. ℥ij.
F. Spiritus infund. ad gr. 50. aut 60. in pot. ordi-
nari.

Interdum loco iuleporum, propinatur decoctum Tam-
marindorum, vel solum in aqua communi, vel quod blan-
dius abstergit in sero lactis, v. gr.

℞. Pulpæ Tamarind. ℥ij.
coqu. in f. q.

Aq. Hord. vel feri lactis depurat.
colatur. add.

Tinctur. flor. bellid. ℥ij.
Syrup. acetos. cior. ℥ij. l. q. f.

misc. F. pot. alter & purg. blandè.

Ipsam certè serum lactis est potus admodum conve-
niens in febribus imprimis, si melioris depurationis
gratia acidulerur cum succo citri, vel Tinctura similiter
appropriata: insigniter enim compescit æstum, & al-
vum blandè servat apertam ratione salis nitrosi vo-
lat. quod in se continet.

Vbi ipsum sal. volat. peccat nimia acrimonia, con-
veniunt inbinde Emulsionès paratæ ex seminibus oleosis.

Nam hæc semina oleosa blandè temperant, ac obtun-
dunt acrimoniam istius sal. volat.

Emulsionès istæ sunt ordinariè ex seminibus 4. frigi-
dis aut majoribus, aut minoribus, vel ex Hordeo ad
crepaturam cocto, ex Amygdalis dulcibus, & similibus:
item semine papaveris egregium est in Emulsionibus:
quibus adduntur postmodum nitrata. sal. volat. figen-
tia, v. gr.

℞. Sem. 4. frigid. major. an. ℥j.
diz aut majoribus, aut minoribus, vel ex Hordeo ad
crepaturam cocto, ex Amygdalis dulcibus, & similibus:
item semine papaveris egregium est in Emulsionibus:
quibus adduntur postmodum nitrata. sal. volat. figen-
tia, v. gr.

(pro qualibet ℥. seminum, ℥j. liquoris assumitur, uti
notum ex formulis.)

Sem. papav. alb. ℥ij.
c. f. q.

Aquæ semperviv. major. &
galegæ l. nymphæ, &c.

F. l. a. Emulsiõ.
tum pro necessitate circumstantiarum
add.

Nitri antimon. ℥j.
Antimonii diaph. vel
Antihæct. poter. ℥ij. l. gr. xv.

Rotul. manus Christ. perlat.
misc. F. Emulsiõ. refriger. pro. ii. dosib.

Denique in his febribus, imprimis post acida mineralia,
conveniunt fixa nitr. antimoniat. & similia, quæ volatili-
tatem nimia salis vitiosi figere, & per sudorem expel-
tere possunt. Hæc inter excellit nitrum, in quo absolu-
ta est cura februm ardentium: Nihil enim magis ca-
lorem febrilem domare potest, quàm nitr. ipsum so-
lum depuratum; superat hoc laudem inquit P O T E R
i u s & nihil magis desiderat.

Sumitur in decocto hordei, & ita sub forma potus ordi-
narij propinatur: Vel nitrum depuratum pulverisa-
tum immittitur potui ordinario, & dissolvitur sicque
haucitur.

℞. Nitr. depurat. gr. xij.
Antimonii diaphoretic. vel
Antihæct. poter. ℥ij.
Laudan. Opiat. gr. j. vel ij.

(si nocturno tempore propinetur.)
misc. F. pul. confort. hora sermii sumenda.

Loco nitri solummodo depurati, usitatum aliàs est
nitrum fixum l. sal. prunella, si fuerit antimoniatum, si-
xatum cum sulphure antimonii, id quod fit in præpara-
tione antimonii diaphoretici est eo melius, & præfer-
tur lapidi prunellæ cum sulphure communi præparato.

Nam in tali nitro præparato adest adhuc subtilissima
pars sulphuris antimonii, adeo ut ratione hujus, simul
corpus ad blandam diaphoresin disponat, & simul sibi
corrigat vitiosum propinatur ad ℥j. in aqua hord. vel
potui ordinario. Verùm sub forma pulveris propina-
tur cum Antihæctico P O T E R I I & multi ulus est.

Ego aliquoties felicissimo cum successu præscripsi
hunc pulverem:

℞. C. C. sin. Igne gr. xv.
Nitri antimon. ℥ij.
Antimonii diaphoret. gr. v.
Camphoræ gr. ij.

Si tempore vespertino, loco Camphoræ, præscribo Lau-
dan. opiat. gr. ij. detur in vehiculo convenienti, ac
quocunque: blandè mover sudorem, & egregiè com-
pescit æstum.

Perrinet huc Bezoarticum joviale, quod loco Anti-
hæctici potest substitui. Item Stidoriferum magnum F A
B R I & quæ sunt similia metallica fixa, quæ figunt
volatilitatem nimiam salis febrilis.

Denique dulcedo aluminis (sacharata salumen fixum,
à quo nempe phlegma toties cohobatur donec non
amplius exurgat, sed omnia fixa maneant, & ut
est arcânium ad febres heclicas, ita similiter egregium
est figens in febribus continuis ardentibus. Vid. P O
T E R I I lib. Pharmacop. cap. 9. Clariorem verò & melio-
rem in D A R I O T T I præparat. medicament. cap. i.
p. 245.

Hæc quoad interna sufficiant.

Externè conveniens est plantis pedum nonnulla ap-
plicare, ad compescendum febrilem æstum, & ad præ-
cavenda deliria, ac vigilias. Excellit hoc in casu sa-
ctum Cataplasma ex fermento, & scilicet aceto irroratum,
& sale aspersum applicetur plantæ pedum;

Vel quod melius est folia ruta recentia, ac radix ra-
phani concusa subigantur cum fermento acerrimo, sub-
acta irrorantur aceto, & aspergantur sale, ac ita appli-
cantur pedibus. Imò solo radices Raphani in talculos
incisæ, pedibus applicate insigniter commendantur.

Cancr. fluviatilis vivi contusi, & instar Cataplasma-
tis plantis pedum applicati, subinde renovando, egre-
giè conducunt ad temperandum æstum. Imò succi
ex his cancris fluviatilibus contusis expressus instar
Epithematis fronti circumligatus (applicatus infi-
gnis est ad Cephalalgiam tollendam; item ad præcaven-
dum delirium, (in cancr. fluviatilibus multa lateat
tam in febribus ardentibus, quàm etiam in usu Chirur-
gico.

Superius dictum fuit quod etiam dentur febres deli-
ræ propter delirium præfens ita dictæ. In tali delirio
aliquoties hoc Epithema felici cum successu præ-
scripsi.

℞. Sem. papav. alb. ℥ij.
Hydicyam. ℥ij.
c. f. q. ut

Aq. perm. ranar. ℥ij.
Semperviv.
Solani.

Hypnotic. usitat. an. ℥j.
F. Emulsiõ.
add.

C. amphor. gr. viij.
(est singulare in deliriis)
misc.

& huic Emulsiõni addatur an., Succu cancr. fluviati-
lium expressi.

Hæc mixtura subinde fronti applicetur cum linca-
minibus & egregiè delirium sistet.

De

De PRUNELLA dictum fuit quod non rarò adfit
in his febribus in nimio corporis ardore seu calore:
Hic convenit optimè Mucilago seminis psyllii vel Cy-
doniorum cum aqua semper vivi extractæ; si eadem sub-
inde linguæ applicetur.

Convenit etiam in nimia faucium inflammatione
Gargarisma factum ex plantagine, lactuca, solano, li-
gustro, portulaca, prunella & similibus, additis post
decoctionem succis mororum, berberum, citri, &c. aut
similibus.

Dabo exemplum talis Gargarismatis.

℞. Fol. Prunell.
Salicis,
Fragar. an. m. j.
Hord. Integri p. j.
coqu. in f. q.
Aq. puræ. in

Colat. ℥xij.
dissolv.

Syrup. Diamori ℥j.
Lapid. Prunell. l. nitr. fixi. ℥ij.

misc.

F. Gargarisma.

Conducit etiam interdum in hoc linguæ & faucium
affectu, apertio venarum raninarum sub lingua, idque
tunc imprimis quando tumores observantur & merus est
supervenientis & instantis Angine.

Hæc de Febribus ardentibus, seu continuis acutis,
Pergo ad

FEBRES CONTINUAS MINUS ACUTAS
seu lentas.

Has ipsas quod attinet; Primaria harum species est
Hæctica, ex multis causis producta de qua inferiis.

Reliquas Lentas tardè prodentes nec ardore adeò
intenso molestas, plus tamen minus prout variat ægro-
tum constituto; à lymphæ imprimis oriri cum Dn.
S Y L V I O arbitror.

Lympha omnis est vel glandularum conglomerata-
rum, vel conglomeratarum.

Lympha conglomeratarum glandularum acrior & acti-
vior sanguini immista in vena axillari uti notum est
excitat effervescentiam febrilem in sanguine cum ardo-
re rodente magis quàm magno molestam, accedenti-
bus hinc inde simul lancinantibus corporis variis dolo-
ribus.

Hæc ipsa Lympha ubi in glandulis cerebri acrior, id
est tam salvor, quàm in specie acidior facta fuerit, uti
subinde capitis dolorem gravativum, cum subsequente
Coryza, rhaudine, tussis, &c. (quæ omnes sunt vitia
lymphæ à tali causa) & similibus affectibus infert; ita
inducit imprimis Febres Catarrhales. Calore non tam
vehementi & intenso quàm mordicante & acri comi-
tatas.

Nam certum est quod omnes febres catarrhales, tam
cum quàm sine coryza conjunctæ semper sint ex Lympha
nimis acida.

Et tales febres Catarrhales circa vespèram solent
exacerbari. Unde tales febres sunt febris continua pe-
riodica quotidiana veterum, quam ipsam etiam F E R
R E L I U S jam suo tempore sub lenta febris Titulo
inscripsit.

In his febribus lymphaticis lentis ac Catarrhalibus
subinde levis horror & facillè transiens molestus est.
Pulsus est frequens non adeo magnus. Urina excernitur
mixta ac rubentes, sed quæ ferè mox conturbantur & fla-
vescunt, vel albescunt, videnturque copiosum admodum
deponere sedimentum. Lassitudo gravis ac lancinans
subinde solet occupare artus. His subinde conjunctus
est calor circa vespèram ingravescens, non tamen adeò
intensus, quoniam Lympha acidior non potest non
vitiosè effervescere cum mass. sang. ex qua efferve-
scentia oritur calor intensior quidem naturali, non ta-
men adeò magnus, & quidem circa vespèram, quoniam

tunc conviventibus nonnihil potis corporis, uberior
Lymphæ transpiratio impeditur, & exinde ejusdem &
copia & acrimonia augetur. Unde etiam febris tunc
exacerbatio levis usque ad mediam noctem sentitur.

Hæc sunt Febres catarrhales ex lymphæ conglobata-
rum glandularum.

Sin verò lymphæ glandularum conglomeratarum qua-
lis est saliva & succus pancreaticus, vitientur, subindè
alia adsunt symptomata.

Vitia saliva & succi pancreatici sunt, quando plus
minus viscidiores, ac sæpius fiunt saliores.

Tunc enim saliva viscidior, ac salior, blandam
quidem ac lentam febrem calore non ita forti mo-
lestam infert, in qua tamen Appetitus est prostratus;
insequitur alimentorum assumptionem dolor gravati-
vus stomachi, ejusdem, ut & intestinorum distensio, ac
quasi inflatio: adest simul somnolentia seu propensio in
somnia.

Febris circa vespèram, vel post cenam nonnunquam,
exasperatur cum pulsu frequentiori: Non tamen adeò
magno, propter lympham fermentationem depravan-
tem; durat per noctem, ferè ad meridiem sequentis
dici, & tunc solet cessare.

Hæc cum saliva vitiosa, si fuerit conjunctus succus
pancreaticus viscidus & salivus, simul adest solent an-
xietates circa præcordia; interdum Tormenta ventris
ac lancinationes. Pulsus est frequens, sed parvus & de-
bilis; Sitis in his febribus interdum satis urget, & in
specie ubi saliva peccat, fauces & lingua viscida, ac
lenta materia sunt obducta.

Saliva & succus pancreaticus tales, ubi vitiant ali-
mentorum digestionem, item, ubi cum alimentis ingestis
fuerunt ad cor, in sanguine vitiosam fermentationem
inferunt, dum propter falsedinem minus sunt apti
fermentationi, & ita calorem nonnihil auctiorem,
pulsus ex irritatione cordis frequentiore, propter
imminutam ferè & nonnihil depravatam fermentatio-
nem, parum & simul debilem producant.

Hæc posterior febris ex saliva & succo pancreatico
vitiatis pendens, magnam habet affinitatem cum fe-
bre hæctica, adeoque certa ejus species statui potest.

Hæc de febribus lentis quoad theoriam sufficiant.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Illæ per se patent ex memoratis Symptomatis.

P R O G N O S T I C A.

Facillè quoque patet non esse periculosas & magnè
momenti, ut febres sic dictæ ardentes.

QUOD ATTINET METHODVM MEDENDI.

Ut ordine procedam. 1. Ista febris qua oritur à lym-
phæ glandularum conglomeratarum nimis acri & acida, in
hac ipsa acrimonia lymphæ temperanda, temperatæque
per sudorem vel urinas evacuanda.

Conducunt hic imprimis salia volat. imò conve-
niunt appropriata remedia in Catarrhis usitata, v. grs
Lignum sassafras, ejus decoctum & exinde parata Es-
sentia Catarrhalis; cum spiritu serpilli; conveniunt
etiàm omnia ex Succino parata remedia: ipsum Suc-
cium preparatum, sal. volat. ejus oleum destillat. & si-
milia, quæ vitia lymphæ ex acore oborta potenter
corrigitur.

Myrrha similiter est elegans remedium: ejus enim
aliquot grana acore suo balsamico, acorem lymphæ
nimiam temperant.

Camphoræ hic imprimis est usitata, quæ & blanda
diaphoresi vitia lymphæ imminuit.

Denique imprimis salia volatilia: C. Cervi, sangui-
nis humani, & similia hic sunt egregia.

Superiori anno cum grassaretur hæc febris catarr-
halis epidemica, ex lymphæ vitio oborta, cum vagis
partium doloribus, cephalalgis, diarrhæis, hæmorrhæ-
gia

gla'navium, cor'za imprimis, & similibus lymphaticis affectibus, cum calore lento circa vesperam exacerbato, utilissima fuit hæc mixtura ab ægro assumpta expectando sudorem blandum.

℞. Aq. Sambuc.

Card. bened. an. ℥j.

Spirit. C. C. ℥β.

Sal. vol. succin. gr. xv.

Syrup. flor. papav. head. ℥β.

misc. f. Potio.

Diaphoret. pr. 1. dos.

quæ subinde una alterave vice repetita profigavit febrem catarrhalem, epidemicam, corrigendo lympham & correctam per sudorem evacuando.

Item profuit hic pulvis.

℞. Succin. præparati gr. xij.

Specific. Cephalic. gr. viij.

Bezoartic. solar. gr. iv.

Laudan. Opiat. gr. 2.

misc.

℞. pulv. hera somni sumenda.

2. Sin verò Lymphatica hæc oriatur ex vitio lymphæ glandularum conglomeratarum, salivæ & succi pancreatici, quando hæc nimis salsa ac nimis viscida existunt; in tali casu visciditas ac acrimonia salina corrigenda, ac lymphæ correctæ blandè evacuanda.

Quæ corrigunt resolvendo & attenuando sunt imprimis spiritus salis dulcis, valde egregius in tali casu etiam in Hæctica: item sal ammoniacum, spirit. nitri dulc. & similia.

Conveniunt etiam, utur minus, nitri. antimoniat, nam reliqua salina sunt meliora, dabo exemplum.

℞. Sal. ammoniaci depurat. ℥j.

Antihect. P O T E R. gr. xvj.

misc.

divid. in ij. part. æqual.

dosij. detur manè, altera vesperi

Item hæc mixtura egregiè profuit.

℞. Aq. Menth.

Fœnicul. an. ℥β.

Spirit. theriacal. simpl. ℥β.

(talia oleosa corrigunt visciditatem lymphæ.)

Spirit. sal. dulc. ℥j.

Syrup. de Hyssop. ℥β.

misc. f. mistur.

Item. ℞. Sal. ammoniaci depurat. ℥j.

Radicis Galang.

Zingib. an. gr. viij.

misc.

divid. in ij. part. æqual.

Hæc & similia egregiè contulerunt.

Ad febres has lentas pertinens imprimis etiam dicitur Febrem, quam vocant,

HECTICA M.

Febris Hectica.

Quæ Hectica est lenta admodum & ægro vix sensilis. Nam calor ejus est admodum lenis & occultus quasi, qui ipse primo attractu vix est perceptibilis, utur si diutius contineatur manus ægri nonnihil sese manifestet. Post assumpta tamen alimenta duabus vel tribus horis se prodit calor nonnihil acrior & vehementior: deinde corpus insensibiliter & successivè emaciatur & tunc Hectica dicitur Marasmodi: Nam hectica incipiens non habet conjunctam assumptionem, ubi verò contumacior est ut corpus emaciatur vocatur, Hectica Marasmodi.

Denique Pulsus equidem est frequentior solito, parvus tamen & debilis cum successiva & clandestina virium prostratione. Et hæc sunt tria signa Patognomonica quasi & primaria symptomata, quibus præsentibus hectica conjicitur & ponitur: Calor occultus, 2. Assumptio corporis, & 3. Pulsus parvus, debilis ac durus. Hæc tria ubi observantur, audeat pronuntiandum est aut adesse aut imminere hecticam.

Symptomata quod maxime infestat ægros est Marasmus s. consumptio & Marcor succi nutritii partium

solidarum: ratione cujus Marcoris hectica perfecta in tres gradus vulgè subdividit solet.

1. Gradus est cum ipsa rorida ac mucilaginosa partium substantia, quæ in nutrimentum partium proximum abit, assumitur & quasi dispergitur.

2. Gradus est cum hæc ipsa substantia rorida mutata in pinguedinem, vel etiam succus nutritius assimilatus successivè liquefactus consumitur.

3. Gradus est cum assumpto omnino isto rore seu mucilage rosida, ipsa stamina partium fibrosa, seu ipsa fibra arefcunt tandem ac exsiccantur, atque siccitatem & ariditatem sensibus manifestam contrahunt.

Modus generationis hujus febris est duplex. Nunc enim per se incipit, nunc instat symptomatis supervenientis alios insequitur morbos.

Ista febris quæ per se incipit est, quando oritur vitio rerum non naturalium: v. gr. Hectica quæ fit nonnunquam à nimio corporis exercitio, labore continuo: quandoque oritur ab ira vehementissima: quandoque & quidem primariò ferè ex tristitia & morbo animi immoderatis: quandoque fit à vigilis & curis multum protractis: subinde ab Inedia diuturnior: interdum ab evacuationibus corporis insignioribus, non raro ab illegitimo ac perverso vermarum ac balnearum usu: sæpius ab alimentis parvi & pravi succi non rite in stomacho digestis & corruptis: Hæc est causa primarià ac vix sine alimentorum corruptione oritur hectica.

Hectica verò quæ aliis supervenit morbis instat symptomatis: est quando observatur istiusmodi hectica supervenire febribus continuis, aut intermittentibus contumacioribus, ac vehementioribus, in specie perverso modo curatis. Sic namque inter alia HORSTIUS lib. 1. observat. 34. observat hecticam lethalem obortam ex febre intermittente per specificam ineptè, & empiricè curata.

Supervenit etiam hectica sæpius viscerum plerumque specialissimè pulmonum inflammationi: uti etiam his inflammationibus, supervenientibus apostematibus & ulceribus. Cum quibus apostematibus, & ulceribus sæpius conjungi solet hectica. Sic LINDANUS super HARTMANNUM: vidit hecticam consumacissimam ex abscessu mesenterii pronatam: item hecticam ex ulcere renum: item hecticam ex ulcere canceroso: item vidit hecticam in foemina ex multitudine fonticulorum qui omnem humiditatem & rorem nutrimentum consumplerunt, quæ curata fuit clausis & sanatis illis fonticulis.

Quod observetur contra fonticulos.

Vulgè dicitur hecticam consistere in habitu corporis, ita ut sit quidam calor, uti vocant, in partibus solidis, ac continentibus residens: quod tamen non est: quin potius instat aliarum febrium radicans in mass. sang. una cum lymphæ vitiatæ: prout enim se habent hi duo liquores, in specie sanguis; ita se habet universum corpus.

Unde etiam particularia ulcera insigniora viderunt, renum, &c. quatenus inquinant mass. sang. circa loca ulcerosa circulantem, eatenus dant hecticam.

Vnde etiam calor hecticorum lentus, imprimis circa loca arteriarum manifestor, ac magis perceptibilis sentitur.

Inter has causas quas modo numeravi remotas, ista hectica quæ per se incipit est ex vitio ventriculi.

CAUSA PROXIMA

Hujus febris in mass. sang. est discrasia sanguinis nimis salsa & acris conjuncta cum hinc orta lymphæ glandularum conglomeratarum visciditate. Unde salivæ non tantum pauca sed viscida simul nonnihil est glutinosa percipitur, (qualis salivæ talis ut plurimum est succus pancreaticus) ab ista ergo acrimonia salina mass. sang. non blanda & æquabilis fit sanguinis fermentatio in corde, sed potius depravata insigniter &

quodam

quodammodo imminuta, cum partes salinæ urinose & acidæ (instrumenta naturæ generalia) non debite concurrunt, sed potius pauca & inertes partim in tertium salsum coaluerint, partim adhuc liberè ab ista falsedine impediuntur quominus debite fermententur, quin potius vitiosa fermentatione calorem autem quidem non tamen intentum sed tantum acrem ac asperum inducant.

Hæc ipsa omnia augentur adhuc insigniter à visciditate lymphæ, sæpius à nimia laticis aquosi assumptione orta (de quo postmodum:) Unde magis imminuta sanguinis fermentatio pulsum parvum ac debilem generat. Sanguis hinc falsus ac simul viscidus ineptus est ut nutriat partes, quin potius asperitate suâ rorem nutritium vitiat, eumque acri ac lento calore successivè colligat: unde corpus necessariò tandem absumitur.

Post passum ergo dum fluidior facileque digestibilis alimentorum pars per intestina & ductum thoracicum ablegatur ad mass. sang. sanguinique infunditur. Hic ipse sanguis dilutus nonnihil ac fluxilior ob resoluta salia (Canon enim est Chymicus salia non agunt nisi resoluta) in attenuata mass. sang. fermentationem nonnihil acriorem inducit: Unde aliquot horis post passum calor autem cum pulsu frequentiore ac nonnihil majore percipitur efflorescente simul colore faciei nonnihil rubicundo. Sed cum hæc ipsa fluxilior alimentorum pars minus commode assimilatur, subinde tempore nocturno sub specie sudoris deorsum per poros cutis emanat. Unde sudores nocturni in hectica confirmatæ sunt satis frequentes.

Propter istam lymphæ salivæ visciditatem forsitan etiam falsedinem simul, imminuitur ac omnino præsternitur appetitus, supervenient nonnunquam alimentorum ipsorum fastidio (nam in vitio stomachi semper ratio habenda salivæ, utpote quæ multum valet,) impeditur quoque & labefactatur eorum fermentatio ac tandem ipsa sanguificatio: unde necessario mass. sang. salia fermentativa magis magisque abundantur, hecticaque sic lentè ac successivè fit gravior ac tandem incurabilis.

Hæc quæ dicta sunt de causa proxima; confirmant omnia ea quæ febrem hecticam inducunt tanquam causa remota.

Omnis enim causa remota huc collimant, ut aut visciditatem sanguini, & in specie lymphæ inducant, aut in sanguine acrimoniam salinam generent.

Sic quando à nimio corporis nutu, ac defatigatione oritur hectica, tunc non tantummodo absumuntur spiritus animales, sed quoque pars sanguinis aquosa vehiculum reliquarum partium subinde dispergitur, ac ros nutritivus subtili attenuatus exhalat. Unde necessario lymphæ & mass. sang. viscidiores, & unitis salibus, acriores seu saliores fiunt.

Quoties ira infert hecticam, toties salè volat. massæ sang. oleosa s. bile, ut vocant, acrimoniam excedente nacta, fortius afficit acidum, & uniendo cum eodem acrimoniam salinam insignem generat.

Quoties tristitia aut moror hecticam inferunt, toties acidum immoderatum, cum utinoso conjunctum, in salsum iners generat.

Quoties à vigilis & curis protractis oritur, toties spiritibus animalibus insigniter absumptis, ac tenuibus mass. sang. partibus exhaustis, reliqua massa spissior, ac necessariò evadit acrior.

Denique inediã diuturniorem insequitur hectica, quoties defectu alimentorum temperaturum, acridum & urinosum intimiore unionè concurrendo, tertium salsum acre generant. Id quod fit è magis, quoties alimenta pravi succi, aut minus nutritiva hecticam inferunt.

Unde subinde fit ut Pica superveniat hectica, vitio alimentorum assumptorum in Pica, ut plurimum pravorum.

Hoc enim certum est quod affert LINDANUS hecticam propriè sic dictam & quæ non aliis supervenit morbis, ut plurimum vitio alimentorum in stomacho induci. Assert enim se vidisse plures hecticos ex stomachi vitio, tum ex vitio aliarum partium; & omnes istas hecticas quæ oriuntur cum dolore ventriculi aut quibus talis dolor superveniat, oriri ex stomachi cruditate vitiosa, quæ sit talis, ut neque sit acida, neque nidorosa, sed potius sit talis alimentorum corruptela, quæ alimentum in chylum crassorem ac viscidorem salsum acrem degenerant. Unde tales hectici conqueruntur subinde de sapore cinereo, seu sapore singulari, & non inexplicabili in ore, imprimis tempore matutino. Unde ut plurimum in cura hectica sit respiciendum ad stomachum & corrigenda ejus cruditas.

Immo reliquæ etiam causæ non naturales solæ, vix sufficiunt inferre hecticam, nisi simul stomachus ita afficiatur, ut hujus vitio alimentorum succedat corruptela.

Porrò continuis febribus superveniens hectica fit, quando per cussum morbi, aut copioso sudore exhaustus est latex aquosus, & absumpta tenuior lymphæ pars: aut quando in deflagratione, ut sic dicam, febri-li mass. sang. perversa fuit in discrasiam acrem & nimis salinam.

Quo etiam pertinet perversus curandi modus per medicamenta nimis acra. Id quod èd magis fit in febribus intermittentibus, (quas ordinariè in fine paroxysmi sequitur largus sudor: si tales febres cum talibus sudoribus sint contumaciorès ac Chronici, & propinentur subinde ante paroxysmum medicamenta salina acriora,) tunc facile fieri potest, ut intermittentes degenerent in difficillimas & periculosas hecticas, aucta massæ sanguinæ acrimonia, & absumpto latice aquoso eam diluente: unde fit viscidior.

Quoties denique viscerum primariorum præprimis pulmonum inflammationem in apostema & ulcus degeneratam sequitur, tunc à pura mass. sang. inficiente hoc ipso & acri & falso (cum omne pus sit falsum per effervescentiam ex acido & urinoso) mass. sang. fit acris & falsa & præterea à pure crasso, glutinosa & viscida, quæ vitia reliquis humoribus communicata malum èd magis exasperant.

QUOD ERGO ATTINET SIGNA Diagnostica.

Tria pathognomonica omni, soli & semper hectica convenientia superius fuerunt enarrata.

Nempe calor lentus post passum exacerbatus: pulsus frequentior celerior minor & debilior: ac denique consumptio corporis cui tandem sudor nocturnus cum capillorum deflusio supervenit.

His ipsis cum accedant circumstantiæ disponentes ad eam, èd magis confirmatur conjectura Medici artificialis.

Urina hecticorum in principio sanorum est similis, (quod etiam observatur in febribus lymphaticis à salivâ & succo Pancreatico nimis viscidis: & hinc urinae sanis simillimè observantur.)

Sin verò, quod sæpius fit, concurrat vitium stomachi urina alba, pallida ac tenuis subinde excernitur.

Hectica ad Marasmodi progrediente urina est oleaginosa, id est pinguedo aranearum telis similis ipsi supernatant. Qualis urinae facies in duabus aliis casibus observare licet; ne ergo fiat confusio hic illos enarrabo.

In febre ardente, item in febre intermittente nimio calore conjunctis interdum etiam talis urina oleaginosa conspicitur, quoniam aucto calore liquefacta corporis pinguedine, parum ejus cum urina excernitur: unde tales ægri subitò emaciuntur.

Deinde in scorbuticis & malo hypochondriaco afflatis similis pinguedo observare licet, sed non est pinguedo sed potius sunt salia vitiosè concreta urinae supernantantia.

Ut distinguantur hæc, observetur, quod ubi est vera pinguedo, quæ urinæ supernatæ semper sit uniformis, & ad latus adspicita, nullum colorem, nullum splendorem acquirit. In scorbuticis vero & hypochondriacis hujusmodi pinguedinis crusta innatans ad latus adspicita instar caudæ pavonis est vel instar Iridis elegantissime coloratæ apparet. Prius ubi nulla est alteratio, est vera pinguedo: posterius sunt falsia vitiosè concretæ.

Excrementa alvi in hæcticis sunt diversa: *Fæces quandoque sunt duræ, imò sæpius dum in principio & incremento hæcticæ, difficulter egeruntur, postmodum fiunt admodum liquida & copiosa, inde nempe stomachus omnino labefactatus nec ritè continet nec debite concoquit assumpta. In ultimo hæcticæ gradu fluor alvi est continuus, & sudores singulis noctibus excernuntur, & talis fluor alvi egros interimit.*

QVOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

In principio omnis hæcticæ facile curatur quo verò magis est chronica eò difficilius, curari potest, id est, quò propinquior primo est gradui, eò facilius, quo propinquior tertio eò difficilius curatur.

Hæcticæ febri putride uti vocant intermittenti vel continue conjuncta, curatu est difficillima & plerumque lethalis.

Hæcticæ in junioribus facilius, in adultis tardius & difficilius, in senibus quocunque se habent modo, ferè nunquam curatur.

Si adsit facies hippocratica quam vocant res est desperata: adhuc si accedat Lienteria aut alvi profusio aut pili decidant, & tibia insentur mors est præforibus.

Quoad tempus eventus: notum est quod sit morbus admodum chronicus ac contumax, tardus, lentus ac difficilis.

IN CURA.

1. *Eò est respiciendum ut morbus primarius, à quo subinde dependet hæcticæ, removeatur.*

2. *Ut acrimonia sanguinis salina temperetur ac corrigatur: &*

3. *Ut humorum in specie lymphæ visciditas emendetur. Hæc ut commodius fiant.*

Observetur 1. *In hæcticæ simplici seu sine putrida quam vocant febri complicata, nec evacuationes nec Venæ Sectiones, nec purgationes esse instituendas. Sed potius mediis dieteticis ac pharmaceuticis corpus reficiendum.*

Observetur 2. *Si prima regio nempe stomachus & intestina excrementis sit referta propter cruditates à debili ventriculo productas tunc purgatio lenis absisteri institui potest. Immo si vitio stomachi, id quod sæpius uti dixi fit, oritur hæcticæ, tunc audiendum est consilium LINDANI, qui dicit vomitorium tunc ante omnia esse præmittendum. Dicit enim in curatione, hæcticæ statim ad partis affectæ cognitionem incumbere oportet, qua cognita ego facilius hæcticam, quam quartanam curabo; oriuntur enim plerumque ex corrupto ventriculo: Sic inquit curavi uno vomitorio & cum Elixir proprietatis hæcticam, intra 4. dies. Quod Elixir proprietatis in hæcticæ ex stomacho singulariter commendat, idem LINDANUS. Convenit ergo vomitum institui si oriatur hæcticæ ex vitio stomachi.*

Observetur III. *Inter symptomata, quæ huic superveniunt morbo periculosissimum & præcipuum est alvi fluxus, qui ægros ad interitum solet perducere, qui tamen refrænuandus est syrupo cydoniorum, conferva rosarum, lacte chalybeato & similibus.*

Observetur IV. *Dulcia vitanda & maxime mel. Mel enim & sacharum suspecta. ex eo quod stomacho sunt inimicissima, & ita hæcticam deteriorem reddunt.*

Primarium ergo morbum curandum esse dixi in

quo respiciendum ante omnia ad stomachum.

Si superveniat febri intermittenti s. continuæ hæcticæ ubi utilissimum est sal ammoniacum, cum antihæctico Poterii mistum, in formula quam superius dedi sub febri lymphatica ex vitio lymphæ glandularum conglomeratarum succi nempe pancreatici & salivæ propinatam est egregium remedium, curans hæcticam præsentem & præservans ab ulteriori progressu. De cætero, ubi observatus fuit primarius morbus, accedatur ad curam hæcticæ per remedia Pharmaceutica & Dietetica. Fons Chirurgicus nihil valet, neque ven. sect. neque fonticuli, neque scarificationes, nec aliud quid conducit.

QVOD ATTINET PHARMACIAM.

Conveniunt remedia temperata, quæ temperant salinum, & attenuant viscidum, quæ interest Ros majalis: sunt qui ex eodem sal. essentielle parare volunt, & in hæcticæ valde professe dicunt. Item cum spiritu rotis majalis parata tinctura violarum, Borraginis, buglossæ, & similes commendari solent ab Autoribus.

Vicarius rotis Majalis est Ros volat vitrioli, qui in destillatione spiritus vitrioli prius etumpit, uti & omne volatile phlegma quod ante stigma acidum progreditur. Nam certum est quod tinctum sit utur insensibiliter cum sulphure metallico. Hoc phlegma vitrioli roxidum ad modum Marc. MARCI à Krontand, subinde rectificatum ac abstractum à vitrioli intercedentibus reiteratis digestionibus fit remedium ad hæcticam partium internarum ab exulcerationibus exactissimum. Vid. Marc. MARCI in Philos. veterum restit. Tr. Lapis BUTTLERI & Ruff. HELMONTII.

Sunt qui etiam aquam istam quæ rorella seu rosifolia innatet & quam vocant Spiritum mundi concentratum, commendant. Res est mira, sub ardentissimo solis æstu guttula continua inhaeret huic rotellæ: Unde etiam hæc & ejus aque in phthisi commendantur: putto non esse nocivam si non sit proficua.

Vulgò commendatur aqua ex carne porcellorum, ostreis, cancris fluviatilibus, & similibus: laudet eandem qui vult, ego sanè minimi facio.

Ex vegetabilibus subinde conveniunt Chicorium, Endivia, Lactuca, Porulacæ, Nymphææ, Borrâgo & Buglossa: item Nuclei pinearum, Pistaceorum, Amygdalarum dulcium; Semina 4. frigida majora, Papaver album & similia.

Passulae sunt egregiæ, & putarem ego perfectam in passulis esse curam hæcticæ & prostat in cent. 4. River. obs. 43. Exemplum de phthisi hæcticæ passulis curata. Nam JOEL commendat passulas ad corpus pinguefaciendum & incrassandum: Et alias in dyscrasia sanguinis temperanda ac corrigenda passulae blandæ ac temperatè insigniter conveniunt. Fit ex passulis vinum admodum elegans instar vini Malvatici s. Petri Simonis, quod si præparatum fuerit, quod obiter monco, cum succo Pomorû Borsdorffianorum in malo hypochondriaco est egregium, forsitan etiam in hæcticæ.

Perlas & Magisteria perlarum & aquas perlas, etiam liquores perlarum commendant aniculae.

Hoc verum est, quod etiam notanter dicit HELMONT. Perla & oculi cancr. (nam de his idem sentio) si resolvantur in primum suum concretum lacteum, tunc fit cura phthiæ & hæcticæ absoluta.

Verum concreta perla & oculi cancr. soluta cum corrosivis menstruis in Magisteria vel corpora salina seu saliformia, & hiæ in liquores parum aut nihil conducunt: utur liquor perlatus per deliquium, item oculi cancr. per deliquium: item coralliorum per deliquium conveniunt ad temperandum æstum non tamen sunt perfecta cura. Qui habere possunt liquorem primigenium horum, eos concedo habere perfectam hæcticæ & phthiæ curam.

Antihæcticum POTERII ita nominatum ab usu contra

contra hæcticam. Præparandi modus est facilis, sed kuchitilis quo sulphur. jovial. aufertur non omnibus nota: Communiter prostat colore cœruleo, qui tamen oler imposturam: Nam color cœruleus est adhuc de sulphure stanni inflammabili ratione cujus interdum movet vomitus. In præparatione ejus detis operam ut separetis hoc sulphur, & Antihæcticum POTERII habebitis præstantissimum à gr. xv. ad viij. vel ðb. quod etiam intellige de sudorifero magno FABRI: item Bezoartico joviali, quæ debent esse alba & tamen sunt cœrulea.

In defectu horum, vel antimonium diaphoreticum rectè fixatum: item Ebur s. Igne cum appropriatis mistum convenit.

His fixis subinde sal. ammoniac. additum sit egregium in hæcticæ pharmacum, v. gr.

℞. Antihæct. Poter. ðb.

Sal. ammoniac. gr. vj. vel vij. misc.

Post hæc etiam est Saturnus ex quo paratum Sacharum, est egregium in hæcticæ remedium, in specie si ex ulcere interno oriatur, de quo suo loco.

De alumine & ejus dulcedine sacharata locutus fui supra, quæ ab omnibus practicis commendatur ad hæcticam: allegavi POTERIUM & DARIOTTI, videre etiam potestis Petr. Joan. FABRUM libr. 4. panchymia cap. 39.

Sunt qui miscent spirit. aluminis, & spirit. vini, simul & habent spirit. vini aluminatū, quo Chymicum quendam familiarissimè usum fuisse contra hæcticæ refertur.

FABER commendat arcanum sanguinis humani vel cervini ad gr. x. Hoc revocat in mentem quod habet BOYLE in Philos. experimental. p. 331. qui spirit. sanguinis humani (ex sal. vol. dissoluto) & ol. sanguinis humani diversis in locis insigniter ad hæcticam commendat.

Hæc è fonte Pharmaceutico.

Nam uti dixi maximam partem replet fons Dieteticus, quoniam hæcticæ non postquam melius resistere quam per alimenta convenientia.

Hæc inter conveniunt lacticia: lac convenientissimum est muliebri, si imprimitur ex uberibus sugatur nè ab aère alteretur exemplum habet FORESTUS l. 4. obs. 10. de juvene Phthisi desperata laborante, qui sibi conduxit nutricem & lac ex illius uberibus suxit: ex quo non tantum restitutus fuit, sed etiam gravidam fecit eandem (nam lac muliebri stimulat ad venetem) ne novum illi lac deficeret.

Notum etiam est lac asinum s. uti usu obtinuit lac bubulum: Hoc usitatissimè præscribitur in Cura hæcticæ modò non nimis tardè. Viribus integris est præscribendum, his enim deficientibus parum prodest.

Lac Caprillum etiam est egregium.

In usu lacticiorem observetur. 1. Ut nihil ferè aut bibatur aut concedatur. 2. Ut lacti semper aliquid addatur quod ejus coagulationem impedit, v. gr. sacharum. 3. Omne lac est assumendum calidum, sive ex Mammis, sive calefactum in vase debito.

Alimenta sunt temperata & optimi succi imprimis carnes pullorum & anatum, imprimis ranis & cochleis nutritiorum. Sunt enim qui insigniter commendant ranas carumque coxas, quæ ranarum coxæ frequentius esiantur in Italia.

Etiam Testudines laudantur ad curam hæcticæ, imprimis quidem quando prius nutritæ fuerint sacharò & farina, & postmodum coquantur in brodio gallinarum non admodum salito: Scilicet volunt ut Testudines seu limaces Montani per aliquot dies in jejuniis serventur, postea sacharò & farina fiat nutritio duobus vel tribus diebus: postmodum aqua & pauco sale coquantur, postremo verò jure optimo Galli aut anatis præparentur. Hac enim ratione præparata optime in hæcticæ conducere dicuntur.

Ipsos Cancros commendo imprimis quorum caro est insignis: contunduntur, & sub forma lactis assu-

mantur: Vel cancr. succus expressus cum butyro nõ salito mistus, sit butyrum anti-hæcticum, egregium restaurativum consumptorum.

Sunt qui commendant etiam Ostreas in hæcticæ. Sic LINDANUS habet exemplum Hæcticæ, Ostrearum usu curata. Dicit namque, fuit Amstelodami virgo 20. annorum, quæ ex ulcere pulmonum in hæcticam inciderat, & jam desperata per aliquot annos decubuerat: Huic ægra obviebat voluptas comedendi Ostreas, unde cum ipsi gratificaret 25. præparatæ fuerunt ostreae, quas avidissime comederat: postero die cum sentiret quod se haberet melius, plures fuerunt oblatae, & ita in totum ab hæcticæ liberata fuit.

LANGIUS in suis Miscellaneis commendat anguillam, ut comedatur ab hæcticis: nec hoc videretur obsonum, vid. ejus miscellan. p. 41. ubi videbitis eisdem opinionem.

Tandem Hordeum & ex eo parata insigniter laudantur à BORELIO cent. 4. obs. 89. qui multos hæcticos tantum non desperatos usu hordeatorum frequenti restitutos esse affirmat. Loco hujus apud nos in usu sunt juscula avenacea temperata & in statu hæctico non erunt inconvenientia.

Hæc sufficiant de febribus benignis.

Ubi de febribus in genere actum fuit, facta fuit mentione distinctionis februm in benignas & malignas.

Quod attinet.

FEBRES MALIGNAS.

Seu contagium malignum, & hujus supremum gradum, scil. pestilentiale.

Nihil aliud hæc sunt quam nomina quæ significant certum causæ morbificæ & inde ortorum affectuum conditionem, secundum quam conditionem à naturali consuetudine degenerant & peiores fiunt, quæ pejor conditio per vocabulum maligni solet exprimi.

Hæc ratione non tantum Febres tam intermittentes quam continua sunt malignæ & benignæ: sed etiam communis affectio omnium morborum est, ut interdum sint benigni, interdum maligni: Sic dantur Angina maligna, cholera maligna: & sic in aliis etiam morbis quidam sunt maligni, quidam benigni.

Jam verò uti alius affectus quivis, ita etiam febris maligna nomen sortitur, quod subito ac inexpectato vires agri prosternuntur, aut symptomata occurrunt, quàm in affectu simili observare solent, longè graviora ac insipientiora: Sic v. gr. si in tertiana intermittente subinde imminet animi deliquium Symptoma insolens in tertianis & gravius longè, quàm conditio morbi requirit, tunc later anguis sub herba & subest malignitas. Item in tertiana ardente si nulla adsit sitis, ut ut naturaliter adesse debeat, suspecta est res, & malignitas subesse dicitur.

Item si homo adhuc in neutralitatis statu constitutus, seu apparenter sanus conqueritur de maxima & subitanea virium prostratione, citra causam manifestam, hoc subinde solet innuere aut prædicere morbum malignum.

Vires hæc prosterni solita sunt imprimis vitales dictæ, successe etiam animales. Cognoscuntur enim ex pulsu vel mox in principio nimis debili, vel subito nimis debilitato, de quibus signis postmodum.

Febres hujusmodi malignæ interdum Epidemicae sunt: interdum sunt privatae.

Quando Epidemicae sunt, eodem tempore in plures grassantur, causamque communem habent aërem vel alimenta vitiosa.

Private verò sunt quando hunc vel istum hominem ob causam singularem interdum affligunt.

Porrò Febris maligna vel sunt contagiosa: ita ut etiam alias sanos afficiant & insiciant. Vel sunt minime contagiose, quæ adstantibus aliis nullam noxam inferunt. Contagium in se est nihil aliud nisi, quæ quæ fermenta-

verum saltem, quod ex aegrotante exspirans in aliud corpus receptum, hujus corpus & in specie mass. sang. fermentando alterare, seque ulterius multiplicare potest. Ut enim tantillus fermenti odor sæpe integram cellam cerevisiæ & vini potest turbare: ita simili ratione vel tantillum contagiosi miasmatis fermentativæ potestate sæpius potest afficere multos homines.

Modus quo se propagat contagium, est admodum varius. Nunc per alimtum: nunc per contactum corporis sui cum aegro: nunc alio modo. (Nam in genere contagium est vel corporale vel virtuale.)

Sæpius tamen fit ut per aërem hauriatur contagium: quo modo (per aërem nempe) sæpissime & febres malignæ Epidemicæ ac pestilentiales nos afficiunt.

Per aërem ita attractum seminum malignum mortuum sæpius primario afficere videtur stomachum: hinc & massam sanguineam per pulmones circulatam.

Quod afficiatur stomachus patet ex eo quod tales, ubi aliàs nullam sentiunt infectionem, conquerantur tamen de quadam molestia in orificio ventriculi superioris, quæ nausea si superveniat, bonum est signum: annuit enim stomachum insurgentem contra malignitatem, nec statim fuisse nimis alteratum: modò si mass. sang. à miasmate nullo alterata sit.

Et certè rectè dicit LINDANUS in constitutione Epidemicæ hoc observandum esse, neminem nauseare (nisi forsitan hoc fit ex ingluvie) nisi qui miasma contagiosum acceperit, à quo ventriculus irritatus nauseat; Unde etiam subito præsentem tali nausea provocandus est vomitus ut succurratur naturæ nauseanti.

Afficit autem contagium stomachum, quatenus aër haustus salivam inquinat, quæ ita inquinata subinde per gulam descendens stomachum afficit: Non enim possum consentire HELMONTIO, qui dicit, transire aërem ex pulmonibus per diaphragma & hinc ad stomachum, sunt enim viæ nimis dubiæ.

Id quod videtur confirmari posse per opinionem BARTHOLINI, qui asserit, quod in febribus malignis affectus locus primarius semper sit stomachus ex eo quod in febribus malignis ardentibus de mortuis semper in ventriculo vel eschara vel inflammatione, vel sphacelo, vel similibus affectibus in stomacho observati fuerunt, ut etiam alia viscera interna reperiantur similiter interdum sphacelata. Vid. BARTHOLINI cent. 3. hist. 68. item 80. uti etiam in 3. epist. 42.

C A V S Æ

Malignitatis remota sunt admodum variæ, prout nunc epidemicæ, nunc non epidemicæ grassantur, &c.

Sæpius vitium aëris adest, v. gr. aër nimis quietus, aut in loco minus apto conclusus, subinde insigne vitium contrahit, ut talem aërem inspirantes postmodum quasi veneno afflentur. Singulare exemplum aëris maligni habet RULANDUS Tr. d. febr. ungarica cap. 8. p. 231. de febre maligna ex attractione autæ, ex ventilatione frumenti per aliquot annos quieti oborta.

Aliàs estis ciborum corruptorum normihil putridorum subinde etiam solet esse causa ut oriatur febris maligna: Sic BORELIUS cent. 2. obs. 32. febrem malignam epidemicam ex esu carnum bestiarum aegrotantium obortam notat: Sic Epiphanius FERDINANDUS hist. medic. 11. notat febrem malignam lethalem ex esu vitæ cum oleis recentibus obortam, notat Simon PAULI in elegantissima sua pagenböcker seu digressione de febribus malignis p. 3. Et quæ sunt similes aliæ causæ remotæ quæ malignæ censentur, de quibus vid. KIRCHERUM in Scrutinio pestis.

Quando aliquis incipit laborare febre maligna horrores levis ac tardus præcedit, quem calor mox subsequitur, qui in maligna qua tali sæpius est parvus vel nullus, ad id ut de eo interdum vix conqueri soleant aegri: subitò verò vitium ingruit prostratio incopinata: in-

terdum oriuntur deliria, jactitationes ac inquietudines corporis, adfunt macula subinde ac vesiculae coloris & magnitudinis variæ in corpore efflorescunt: Imò nulla sunt symptomata quæ non subinde in hac vel in illa febre maligna observentur: adeo ut etiam Hydrophobia in febre maligna observata fuerit exemplum refert SALMUTH cent. 2. hist. 52. quin & SANGIAZ, in obs. medicis similiter refert exempl. Hydrophobia in febre maligna observata: Subinde malignitas est tanta ut partes nunc internas nunc externas sphacelo ac gangræna correptas observare liceat: id quod interdum in variolis malignis contingere solet, (dico in malignis, non enim semper & omnes variolæ sunt malignæ) ut exemplum tale habet HELDANUS cent. 3. obs. 93. & 95. Item SALMUTH, post variolas non rectè expulsas observavit gangrenam. pent. 1. obs. 70.

Ab adjunctis symptomatibus variis, varia nomina sortiuntur febres malignæ.

Vbi namque hinc inde manifestant se macule corporis cuius ingenuis, quæ alias dicuntur Petechiæ; tunc dicuntur febres petechiales.

Ubi hinc inde erumpunt tubercula minima rubicunda, dicuntur Morbilli.

Vbi hinc inde erumpunt Pustule s. Tubercula majora, quæ tandem in pus abeunt ac crustam foetidam relinquunt, vocantur variolæ.

Vbi corpus hinc inde minutis tuberculis instar miltæ granis respersum apparet, vocatur febris maligna miliaris, s. purpura: prout grana sunt vel rubra vel alba, vocatur alba, quæ alba puerperis solet esse mæstæ & lethalis.

Vbi observatur in febre maligna intensissimus capitis dolor cum afflicto ventriculo in specie Cardialgia; tunc vocatur sæpius Febris Castrensis s. morbus Ungaricus. Cum imprimis in castris inter milites ex squalore castrorum solet observari.

Observetur tamen quod sæpius quidem in morbis malignis erumpant macule, quæ constituunt febrem Petechialem, non tamen sunt signum Pathognomonicum febris malignæ.

Multi sunt etiam morbi in quibus apparent macule ut non sunt morbi maligni: Sic interdum in variolis in sine paroxysmi maculis subinde coloratur corpus ante sudorem, quæ post sudorem evanescunt, ut non adfit febris maligna.

Ita etiam in scorbuto leviore licet subinde rubicundis maculis tingitur cutis, ut ut aegri nihil de malignitate conquerantur. Item febres scorbuticæ hoc habent singulare, ut maculæ etiam pulicum puncturæ instar in partibus erumpant, quæ tamen non indicant malignitatem.

Cæterum; Quæstio est, quæ sit causa proxima, Februm malignarum: seu in quo consistat id quod vocamus venenosum, malignum, s. virulentum: nam hæc tria sunt synonyma.

De hac controversia quatuor sunt opiniones. 1. Opinio dicit consistere malignitatem in singulari putredine ac corruptione humorum: quæ eadem tanquam putrilagine affecta totum corpus putridum quasi reddat. Verum eo ipso quo non explicant in quo consistat putredo, aut per eandem intelligant, eo ipso hæc sententia neminem sapienterem reddat.

Unde nonnulli Modernorum quorum antesignanus est VVILLIS Tr. de febribus voluit in febre maligna sanguinem disponi ad coagulationem, ita ut hinc inde coagulatus & grumosus hæreat, stagnet & sic circulum naturalem turbet: Unde tam certa symptomata oriuntur.

Hanc VVILLISI sententiam apprehendit Joh. Daniel Major in Tr. d. Chirurg. Insusor. & totam illam operationem superstruit coagulationi sanguinis.

Verum quod non adfit talis sanguinis coagulatio, rectè imprimis experientiam suam in contrarium profert SæVIUS, qui subinde observavit sanguine ven. sect. per

per nates evacuatam vix concrefcere aut coagulari, quin potius alio sanguine fluidior em, liquidior em ac tenuior em appareat: à qua sanguinis fluiditate potius quam coagulatione febres malignas deducendas asserit: Hæmorrhagiæ narium aut stillicidium sanguinis, per varia loca oriuntur ex dissolutione sanguinis potius sunt quam coagulatione.

Ipse ergo SæVIUS asserit in febre maligna malignitatem consistere in quodam sale vol. admodum acro, quod acidum infringat ac enervet, ita ut sanguinis consistentia naturalis exinde imminuat, ipsaque exinde nimis dissolvatur, adeo ut ex deperdita consistentia ejus turgescantia & rarefactio in corde impediat, quin & spiritum animalium generatio imminuat, & quæ sunt reliqua symptomata quæ infestant, massam sanguineam sal. vol. acro dissolutam.

Præter SæVIUM est etiam S. PAULI in digressione de fibb. qui sal. acro in sanguine radicatum & fundatum statuit febrium malignarum proximam causam.

Probabilior sit hæc opinio ex eo, quod observetur acida temperata non tantum præservare à febribus malignis immò ipsa Peste: sed etiam quod in ipsa cura morborum malignorum subinde moderata acida sint adhibenda: quæ ceu contraria salibus volatilibus acris eadem temperent & ita malignitatem tollant.

Præterea sulphura metallica fixa in specie ex antimonio subiecto maxime sulphureo parata commendantur in cura morborum malignorum, quatenus hæc sulphura figunt ac emendant sal. volat. malignum acris, istudque fixatum & quasi cicuratum foras sub forma sudoris educunt.

Nam uti rectè dicit SæVIUS in antimonio esse sulphur quoddam singulare ac mirabile à quo mirè temperetur quodcumque acro: & imprimis figatur quodcumque salis vel acris: ratione cujus Antimon. diaphoreticæ & omnia Bezoartica sint Alexipharmica.

VI. Opinio est eorum quæ malignitatem consistere voluit in verminatione seu uti vocant putredine animalium. Hujus sententia patronus est imprimis KIRCHERUS in Scrutinio Pestis aliàs elegantissimo. Succenturiant eidem LANGIUS quondam noster, uti & HAUTMANNUS in Tr. de viva mortis imagine, item Tr. d. Therm. Vvolckensteinensibus.

Volunt hi in omnibus febribus malignis talem putredinem, etiam exinde copiosissimos generatos vermiculos, qui corpus lancinantes inducant varia symptomata. Nec deest experientia: in variolis sanè minutissimos vermiculos fuisse observatos refert BORELIUS in suis observationibus per Microscopium factis. Sic Petrus CASTRO in peste sævissima Neapolitana Inbones vermiculis scærentes, & Emplastra bubonibus applicata fuisse referta vermiculis observavit.

Quin immò & HAUTMANNUS in Sphacelo ex tunc ventris oborto observavit quam plurimos vermes instar Cimicum minutissimorum tamen, qui carnem non secus atque vermes caseum morficantes erodissent ac consumpissent. Item in dysenteria maligna laborante, fuerunt copiosissimi vermiculi albi & rubri rostrulis hamatis præditi cum excrementis alvi rejectis, idem HAUTMANNUS refert.

Verum optime hæc controversiam videtur decidere Marcus MARCI in sua Philosoph. veterum restituta part. 4. sect. 6. ubi expressè ventilat hæc opinionem de vermiculis in febribus & dirimit eandem, dum dicit Auctores oriri putant ex vermiculis. Cum igitur corruptio non adfit, unde putredo & vermes? qui non nisi præcedente putredine generari possunt? Idem est ac si dicat si oriuntur vermes à putredine quidni ipsa potius erit causa quam per putredinem producti vermes:

Sed quæ est optima opinio? Ex his quatuor imprimis

ea est magis consentanea Praxi qua statuit quod oriatur per sal. volat. acro massa sanguinea.

Aliàs quod ingenue fateor non est una & eadem, quin potius diversi morbi maligni, diversam etiam præsupponunt malignitatem.

Nam certum est quod alia sit malignitas in lute venerea, quam in dysenteria maligna: Item alia malignitas in febribus Petechialibus, alia in febribus malignis seu Petechiis: Item alia in morbillis & variolis: alia in scorbuto ad gradum malignitatis dejecto: adeo ut de maligno ferri vix possit judicium, quin singulare subesse videatur.

In variolis singulare quid subest præ febribus malignis: Nam hæc ipsæ interdum sunt benignæ, interdum malignæ. Observatæ scilicet fuerunt variolæ absque ulla malignitate conspicuæ aut etiam quæ adfuerunt sine insigni effervescentiæ febrili: qualia exempla observat SCHENCKIUS lib. 6. obs. de febribus malignis & de variolis. Interdum autem adeo sunt mitēs variolæ, ut licet febre ardente conjungantur, pauci tamen moriantur, quin ferè quasi spontè natura convalescant.

Opinio equidem fert vulgaris: Omnes homines necessariò corripi variolis, sed ita ut qui semel iisdem essent affecti vix tamen easdem denuo patiuntur. Et ex hac præcepta opinione Hypothesis Arabum in specie AVICENNA & RHASIS emanat, scilicet variolas ingenerari nobis in utero materno ex sanguine menstruo.

Quæ Hypothesis multos hætenus habuit Patronos: Antecedens tamen est falsum, consequens irrationale. Prius: multi homines moriuntur qui nunquam variolis laborant. Econtra sunt qui aliquoties afflicti fuerunt variolis. Exemplum habet BORELIUS cent. 3. obs. 10. de muliere quæ septies variolas passa fuit, & tandem anno suæ ætatis seu vitæ 118. his ipsis variolis mortua tandem fuit.

Quod autem posterius sit contra rationem, patet ex eo quod non sanguine materno sed potius lacte vel chylo nutriatur foetus in utero, deinde quod non omnes mulieres sint adeo morbosæ ut necessariò exinde pro variolis fomitem exinde contrahant infantes: 3. si sanguis maternus corruptus esset causa certa variolatum, fieret, quod aut lochiis suppressis aut etiam menstruis, & sic necessariò corruptis, semper generentur in puerperis variolæ.

Labilis est hæc ergo opinio: utur non sit negandum, natos esse foetus variolis affectos in utero materno qualia observat exemplum SCHENCKIUS lib. 6. obs. & BARTHOLINUS cent. 2. Epist. pag. 682. de muliere gravida variolis affecta quæ foetum similiter affectum variolis in lucem edidit.

Quin potius in variolis in genere videtur subesse & peccare acidum vitiosum, quod istam effervescentiam in mass. sang. inducat, & à quo acido tandem in pustulis concentrato, parvi abscessus, cuticulae erosiones ac tandem cicatricule oriuntur: quin & ab isto acido sæpius Tusses graves infestant aegros aut etiam ubi sæpius vidi, supervenit, vel mictus cruentus vel dejectio alvi cruenta ex erosione viscerum ab acido facta: aut etiam quod sæpius contigit variolæ determinantur in Phthisin, ex erosione Pulmonum ab acido acro in variolis peccante obortam.

Cum his variolis subinde conjunctam esse malignitatem patet ex eo quod interdum sunt admodum lethales, est dum grassantur communiter catervatim interimunt infantes. Item quod, observatum fuit sæpius pestem præcessisse variolas, aut variolas secutam pestem, quæ tunc temporis non fuerunt sine malignitate.

Cauti ergo sumus in variolis an benignæ an malignæ sint, ne has invicem confundamus: de quibus agam, ubi de signis.

Hæc de generatione in febribus malignis.

QVOD ATTINET SIGNA.

Ea sunt bene ponderanda ne cum detrimento aegri addiscamus.

1. Est pulsus qui imprimis initio saepius naturali est, sed illius, aut nonnihil ab eo discrepare videtur: tamen postmodum subito debilitatur, sitque debilis ac parvus: interdum mox ab initio pulsus est formicanti similis, id est minimus & frequentissimus: durus etiam subinde in febribus malignis est pulsus. In genere, ubi in febriliter malignis, quæ simulard ardentem, pulsus est parvus, ubi certo colligendum est malignitatem subesse.

Sitis in febribus malignis aliquando est tanta, ut communium februm conditionem longe superet, & cum calor in malignis non sit tantus quantus in febribus ardentibus, imò interdum ferè sit nullus aut saltem ab aegro non percipiatur nihilominus tamen gravissimè urgeat sitis, signum est subesse malignitatem.

Quod si potus restringendæ sitis gratia porrectus non solum nihil proficit, verum etiam simul fluctuantem aut anxietatem pariat lingua scabra & arida fiat, indicium est subesse malignitatem.

Quando aegri conqueruntur de intensissimo calore interno, utut partes externæ parum, aut nihil taleant prævium malignitatis est signum.

Vires præ cæteris citra rationem nimis prostrata semper suspectæ sint Medico: & saepius tribus aut quatuor ante febrem diebus percipitur talis prostratio, adest præterea anxietas cordis, inquietudo & scilicet aegri insignis, & major longè quam pro ratione febris.

Aegri qui insigniter calent & tamen de nulla siti conqueruntur, similiter malignitatem adesse monstrant. Hoc an sit periculosum vid. in LANGII Miscellaneis curiosis pag. 38.

Urina quatenus febris est maligna nullas patitur alterationes, quin aegri intereunt interdum febriliter maligna correpti cum urinis optimis & sanorum simillimis: idque cum temporis imprimis quando primaria febris ardentis concurrunt symptomata.

Interdum urina sunt tenues & cruda sine sedimento, quando est febris ardens maligna seu conjuncta est febris ardens urinae sunt interdum crassa, colorata, & turbida: interdum RIVERIO teste urina in statu concocta apparet licet ad interitum ruant aegri.

Urina ergò bona aut sana similes aliis tamen presentibus symptomatibus, Medico suspectæ sint.

Facies taliter ægrotantium solet esse terrea & à statu naturali multum mutata, livida interdum aut plumbea.

Cerebri & partium nervosarum morbidæ seu malæ affectiones subito inducuntur neque legitimam inter se proportionem obtinentes malignitatem denotant.

In specie vigilie contumaces citra causam legitimam: aut etiam subito ac insperato etiam citra causam ferè obvenientia deliria semper innuunt, malignitatem.

Excreta in specie vesicæ & alvi insigniter foetentia aut gravi foetore imprægnata malignitatem pestilentialem interdum denotant.

Macula purpurea in toto corpore ac præsertim in lumbis, dorso ac pectore apparentes: vel etiam Pulmones aut Tubercula simul ac Carbunculi erumpentes malignitatem maximè denotant: Et hæc est differentia in Petechiis & aliis malignis quod prius afficiatur pectus lumbi & dorsum: contrarium fit in variolis quæ prius caput occupant.

Præterea fit ut Pulicem morsus habeantur pro Petechiis: ut ergò isti commodè distinguantur in Petechiis docet modum ZACUT. Lusit. lib. 3. præx. admirand. obs. 14. Experimentum facit cum farina lupinorum cum aceto aut oxymelite subacta: quæ si applicetur morsibus pulicem, hi ipsi morsus subito evanescent: Maculis vero malignis applicata hæc ipsæ non disparent.

In specie ubi hæc tria adfunt symptomata in genere subitanea virium prostratio: 2. sitis admodum intensa & appetitus defectus utrumque citra causam ordinariam & manifestam. 3. vigilie pertinaces aut leve subinde delirium citra causam manifestam ut plurimum gravem malignitatem inducit.

IN SPECIE VARIOLAS QVOD ATTINET.

Signa quæ variolas manifestant aut saltem eas portendunt sunt dorso dolor ac quasi pulsatio in spina, cum qua subinde conjungitur dolor capitis gravatior; dolor oculorum tenivus, aut horum quasi involuntaria illacrymatio variolas portendit.

Quod si adfit Tussis sicca, seu potius nimis tussendi conatus cum reliquis signis, eò magis rem confirmat.

Respiratio nonnihil impedita aut nonnihil læsa cum voce rancæ interdum similiter hic adest.

Urina sanorum non est dissimilis.

Ubi ergò adfunt symptomata febris ardentis cum urina parum aut nihil à statu naturali immutata variolas portendunt, uti HORSTIUS rectè observavit in obs. pag. 346. præpimis in juniori statu seu ætate.

Terrores, insomnia aut levissimi Epileptici prodere solent eruptionem variolarum.

Hæc ipsa omnia eò magis confirmant quando Epidemice grassantur variolæ: quod bene etiam debet observare Medicus.

Ipsæ variolæ per se patent ex Pustulis & Maculis nempe foras prorumpentibus:

Macula elatioris in morbillis: Pustula magis eminentes in variolis. Non enim adeò insignis videtur esse differentia inter variolas & morbillos: utut rarum sit quod observavit B. D. MICH. qui curavit mulierem in una corporis medietate variolis in altera morbillis affectam. Curatio tamen est eadem.

Item si unus ex consanguineis ægrotat tunc similiter alii ex consanguineis afficiuntur: res mira, quod inter consanguineos hæc conspiratio etiam ad longa intervalla pertingat.

Sic observatum fuit quod fratres longè diffusi quorum unus erat in Italia alter in Germania, ambo tamen uno eodemque tempore variolis laborarunt.

Item scio exemplum hic Lipsia Gemellorum maris & femina: Cum mas degeret Voiteberge studiorum gratia formella hic variolis, eodem tempore corripiebatur.

Item morabantur hic tres nobiles aliquando, hinc duo Giesæ, tertius cum forerculis domi: Cum hic tertius cum forerculis laboraret variolis, duo Giesæ iidem variolis correpti moriebantur.

Præ cæteris tamen tria primaria signa variolarum sunt dolor in dorso & lumbis, oculorum involuntaria illacrymatio: & dolor tenivus in oculis.

QVOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Norum est per se quod omnes morbi maligni sunt molesti & saepius pessimi ominis. Item quod periculosa cum viribus debilitatis conjuncta symptomata eò magis periculum portendant.

In genere tamen omnes confirmant Practici Prognosis malignarum esse incertam & cautum requirere Medicum, cum mox & inopinatè ad vitam & mortem terminentur: Et hoc est quod dicit HIPPOCRATES; In acutis sunt incertæ prædictiones vitæ & mortis.

Pulsus qui magis est æqualis aut consuetum tenorem servans eo est melior: Inordinatus, debilis & quasi retractus periculosus in specie in principio morbi: imprimis quo major pulsus quod raro fit eò melior, quo minor eò deterior: nihilominus tamen pulsus parvi notiam sunt mali ominis in febribus malignis quam in benignis: si etiam pulsus intermittens in febre ardente ordinariè est periculosissimus: Interdum tamen dicit RIVERIUS

RIVERIUS in febre maligna juniores utut habeant pulsum intermittentem per multos dies, tamen interdum levantur. Nec pulsus parvus, rarus & debilis, sed etiam similis sano, cum aliis pravis signis portendit malignum morbum.

Delirium si à somno compefcatur non est metendum in specie si conjungatur simul copiosus sudor. Post somnum autem perseverans delirium admodum est periculosum.

Surditas in morbis acutis in principio periculosissima, in statu tamen apparet salutem portendit, præcipue in malignis: Et multos observavit dicit RIVERIUS quibus in his febribus in statu supervenit surditas aliis licet periculosiss cum symptomatibus omnes tamen evaserunt.

Urina pinguis & oleaginosa, nigra & livescens cum sedimento nigro vel livescente certum exitum pronunciat.

Sanguinis dejectiones in febribus malignis sunt admodum periculosa, imò omnes lethales pronunciat HOCHSTETTERUS de acad. i. casu 11.

Si in vola manus vel etiam præped carpum aegri percipiunt tensiones & titillationes hoc signum est imminere convulsiones.

Macula purpurea quo plures quo majores, & denique quo coloris benignioris, scilicet erumpant naturas prælagunt victoriam: contra vero, si contrario se habeant modo quod si fiat ut retrocedant, periculum ingens imminere solet.

Color autem benignus est rubicundus quo enim magis rubunda sunt macula eo est melius signum, Virides enim & flavæ maculae sunt deteriores. Cærulea, livida & nigra sunt omnium pessima.

Critice dixi erumpere debere maculas & pustulas. Nam quæ ante signa aliqualis coctionis erumpunt, aut quæ inordinatè prodeunt, ea sunt periculosa nam saepius recurrunt. Erumpere ergo debent die 4. vel 7. vel 10. 11. aut 12.

Recurfus seu retrocessio macularum & pustularum fit ita:

Miasma malignum seu volat. cursu morbi figitur & quasi precipitatur, tandemque intra cutim & cuticulam deponitur à sanguinis effervescentia ferociore at si non sit perfectè fixum, fit ut retrocedat & præsentaneam saepius inferat mortem.

Denique signa variolarum in specie prognostica quod attinet: Si sint benigna variolæ nihil reterit. Verum ubi est in variolis malignitas, observetur quod si quorum parentes morbo Gallico laborarunt, gravius affligi solent variolis uti observat HORSTIUS in observ. p. 308.

Si in initio variolarum sanguis largius à naribus fluxerit varioli & morbilli pauciores erumpere solent, ægerque facilius liberatur.

Variolæ meliores sunt rubræ & albæ, magnæ, plures, molles & eminentes, disjunctæ & non adeo proximæ ad se invicem, quaque loca externa & ignobiliora occupant.

Prostant namque in SCHENCKIO observationes variolas omnia viscera interna obfudisse!

Porrò variolæ acuminatæ sunt salutaris, variolæ vero depressæ imprimis si simul nonnihil nigricent, sunt lethales.

Urina sanguinis seu mictus cruentus est signum lethalius: etiam si per Alvum sanguis purus & sincerus rejicitur. Exempla habebitis in FORESTO lib. 6. observat. 45. Item in RIVER. cent. 1. obs. 71. SALMUTH. cent. 2. obs. 70. Unde etiam HOCHSTETTERUS Decad. 1. conf. 8. non tantummodo urinas cruentas, sed sanguinem per urinam, sed omnes omnino sanguinis tiam per superiora quam inferiora dejectiones, lethales afferit.

Variolæ quæ sunt livida aut quæ sunt violacea, aut quæ sunt dura & depressæ etiam insigniter sunt pericu-

losæ: præsertim si in earum medio macula nigrescentes appareant.

Si variolis macula Petechiales inspergantur periculosum est.

Si post eruptionem remittant symptomata in specie convulsiones res est salva, sin vero post eruptionem non alteretur aeger, nec symptomata remittant, portenditur mors.

Et post eruptionem alvi fluxum aut hæmorrhagia superveniens malum est indicium.

In principio adjunctæ Epileptica convulsiones non debent terrere Medicum quia Pustulis erumpentibus vel spontè solent cessare.

Res desperata, si manuum cutim assiduus mador siccis tamen brachiis occupet: nisi forte tales madidas manus naturaliter solear habere aeger.

Si in variolis & morbillis adest tensio & rugitus ventris cum anxietate & agitatione ægri huc illuc, intra paucos dies obeunt: præsertim si adjunctus sit dolor, qui innuit inflammationem intestinorum.

Variolæ salutaris ut plurimum die quarto erumpunt.

Nam ut melius cursus & motus earum observetur: distinguitur in tempus ebullitionis s. effervescentia febrilis, & in tempus expulsiõis.

Tempus ebullitionis febrilis ad diem 4. extenditur, raro ad diem septimum.

Tempus expulsiõis est à 4. ad 11. vel rarius à septimo ad decimum quartum.

Qui variolis pereunt vel Angina moriuntur, quia fauces occluduntur, vel syncope, vel Alvi profusio, vel denique Dysenteria.

Variolæ maxime infesta sunt oculis, in quibus lippitudinem, Ophthalmiam, suffusionem saepius cecitatem inferunt.

Variolæ licet non statim jugulent aegros tamen interdum diuturna vel lethalia inducunt mala, in internis præsertim corporis partibus præcipue exulcerationes earum imprimis pulmonum.

Hæc de Prognosi & Diagnosti februm malignarum, Pægo ad

METHODVM MEDENDI.

CURÂ per medicamenta talia instituenda, quæ per sudorem malignitatem seu venenositatem expellunt bezoarica & alexipharmaca aliis nominantur, in quo ipso consulenda imprimis experientia: pro diversitate enim februm malignarum diversa etiam Alexipharmaca plus minus utilia fuerunt observata.

Hæc ut legitime fiat.

Observetur I. Interdum febrim esse purè malignam aut simpliciter: interdum verò esse complicatam cum febre continua ardente: Utut verum sit rarum esse febrim ardentem cui non subsit modo major modò minor malignitas. In tali ergò casu complicati quæsi morbi: ad illud quod magis urget dirigenda præsertim est Curatio, adeoque interdum magis ad malignitatem est respiciendum: In genere tamen semper quantum fieri potest utriusque prospiciendum: febrim nempe per nobilia precipitantia; malignitati per alexipharmaca: utriusque per moderata acida aut sulphur a met allica fixa v. gr. Antimonialia: nam hæc & in ardentibus & in malignis conveniunt.

Progressus est factus ad Methodum medendi in febribus malignis, & quidem pro observatione fuit motum quod attendere debeamus, an in febribus malignis pura s. simplex adfit malignitas, an conjuncta febris ardens ut pro varietate circumstantiarum possimus variare medicamenta propinanda nunc precipitantia, nunc sudorifera, nunc sola nunc mista invicem, cum moderate acidis: Id quod in genere in omnibus febribus malignis observandum est: in Petechialibus: item in febribus in quibus imminet excretio per cutim.

Observandum II. de Petechiis, quod iis intempestivè, hoc est Symptomatice potius quam criticè erumpentibus

partibus non insistendum sit minimopere sudoriferis sed potius effervescentiam nimiam sistentibus, adjunctis simul alexipharmacis utendum.

Sic enim optime Ioh. S T E P H A N I, in operibus Medicis decad. 9. consil. 6. dicit minus sunt illi tolerandi, qui quamcumque cutis effervescentiam Petechiarum nomine dignantur etiam si aut febris intermittat aut sit mitissima.

Petechiae enim genuinae sunt symptoma febris Pestilentialis conjunctae cum incendio ac fervore sanguinis.

Hae enim dum criticae sunt promoveri debent sudoriferis id est quando die 4. l. 7. erumpunt. Ubi vero Symptomaticae erumpunt, tunc potius temperate acidis sanguinis fervor refranari debet, & facta sufficienti precipitatione sanguinis sudoriferis debitis, Petechiarum proventus promovendus.

Id quod etiam vel maxime observandum in Cura variolarum & morbillorum: In his enim recte observatur tempus ebullitionis & tempus excretionis, expulsiōnis de quo supra. Quamdiu effervescentia mass. sang. & tempus ebullitionis adest praecurandis debitis est insistendum: ubi vero jam incipiunt erumpere variolae & morbilli, & tempus excretionis imminet, tunc convenienter Alexipharmacis & sudoriferis subinde repetitis naturae motus promovetur.

Observetur III. quod februm malignarum non semper nec in omnibus sit una eademque ratio: Sed ut febris malignae tam intermittentes quam continuas diversis se produunt Symptomatibus & peculiari malignitatis gradu differunt: ita eas curandi non plane est eadem methodus: ac licet Alexipharmaca in omnibus eade usurpari possint subinde tamen appropriata addenda, aut pro varietate symptomatum alexipharmaca specificanda.

Observetur I V. In cura februm malignarum diligenter Medicus debet inspicere oculos, linguam, & considerare manus. Oculos quidem ut possit iudicare de futuro delirio: quando enim oculi sunt fulgidi & ignei, aut quando aegri torvum vident delirium imminet. Linguam debet aspicere ut sciat an metus sit de futuro morbo Hungarico, id est an superventura sit inflammatio linguae & faucium. Ac denique manus considerare an convulsiones sint metuenda: ubi enim percipit medicus tangendo pulsum quasi tractionem quandam aut subsultu tendinum in Carpis, tunc ad sunt convulsiones.

Observetur V. Nihil exitialis est & hominem febrim maligna correptum certius ad interitum ac citius trahit, quam quacumque in specie ingens & superflua purgatio, uti crebra experientia sufficienter confirmavit. Caveant ergo insigniter Medici ne quacumque propinent purgantia in specie in cursu morbi quando & apparentibus jam Petechiis aut maculis a quocumque stimulo abstinendum & ne quidem ad Clysteres aut suppositoria est accedendum quoniam sic insigniter impellimus motum naturae. Id quod magis adhuc observandum.

Observandum VI. In variolis & morbillis & perperarum purpuratis febribus, in quibus licet pertinaciter alvus sit obstructa, tamen in Clystina quidem lenissimum infundi tunc potest, quoniam Clysterum usus tunc observatus sit a Doct. MICHAELI & D. LANGIO lethalis. Non sane in variolis saepius supervenit in fine alvi fluxus non absque periculo, quoniam interdum Dysenteriam infert.

Non ergo nisi in principio primo si opus sit eluenda alvus Clysmate. Aut ubi minus target malignitas ingens vero sanguinis effervescentia est conjuncta, non nisi caute ac in primo principio Tamariindorum decoctum subinde usurpandum. Interim tamen ulterius.

Observetur VII. quod maculis & pustulis jam apparentibus superveniens furie alvi fluxus nequaquam subito sit suppressendus nisi aut copia excesserit aut maculas retrocedere faciat, aut sensibilibus aegrum debilitet: est enim quodammodo motus naturae evacuationem sensibilem molientis, & ob id non incaute suppressendus.

Verum cum tales alvi fluxus alio tempore venientes sint Symptomatici ac subinde lethales propterea cum alexipharmacis miscenda simul adstringentia ut praecaveatur quasi tam funestum Symptoma, id quod in febribus praesertim malignis cum excretionem ad cutim conjunctis, notandum, (in Petechiis, variolis morbillis & purpuratis.)

Observetur VIII. In principio malignarum idque ed magis quo magis sunt malignae, ubi nausea urget, vomitus interdum concedendus idque tunc temporis imprimis quando ex contagio stomachum imprimis inquinante & inficiente orta fuerit febris. Praeterea.

Observetur IX. In morbo Hungarico seu morbo Castrensi, Vomitus in principio provocatus saepe est salutarius, dico in principio antequam quamcumque excretionem aliam imprimis per cutim molitur natura. Elapso enim primo principio simul occasio est elapsa. Ex vomitorii praesertim ceteris Animoalia propter sulphur malignitati peculiariter resistens.

Observetur X. Venesectio in malignis qua talibus nullum omnino invenit locum: adeo ut quae magis maligna sit febris ed magis noceat Venae Sectio: idque ed magis quo tardius fuit instituta eadem. In specie in febribus cum excretionem macularum vel pustularum conjunctis Ven. Sect. instituta est lethalis, quae impedit crisi ad cutim factam. Ubi tamen minor est malignitas, adjuncta autem febris ardens impetuosa in subiecto Plethorico ac juvenili in eo interdum fere mox in principio primo, idque non nisi bene ponderatis circumstantiis Ven. Sect. caute instituenda.

Ego nulli auderem venam secare. Et quidem contra Ven. Sect. & Purgationem in febribus malignis acriter dimicantes videbitis TIMAEUM in responsionibus p. 104. & 126. Item BRUNNERUM in Consiliis de febre Hungarica. Item RULANDUM de morbo Hungarico l. Castrensi & similes alios auctores qui pertinaciter rejiciunt & Ven. Sect. & Purgationem.

Ut contra multi sunt qui pro Ven. Sect. & Purgatione pugnant vid. HORSII Tr. an Ven. Sect. conveniat in febre maligna? Qui tamen non nisi a caute mo vix imitandi.

Observetur XI. Sudorifera ergo primum obtinent in Cura malignitatis, interdum tamen observandum & hic, ne quid nimis.

Quod major est malignitas ed frequentius ac copiosius provocandus est sudor, adeo ut in malignis pestilentialibus, id est in summo malignitatis gradu ad minimum ter in 24. horis sunt propinanda medicamenta sudorifera alexipharmaca: & ita sudor ter excitandus semper tamen habito virium respectu, ne nempe sit nimis, neque etiam linteis vel aliis super impositis aeger nimis est contegendus quoniam experientia docuit, tales interdum cum sudore expirasse. Nimis enim & profusa sudoris profusio, serum aquosum nimis exhauriendo sanguinem coagulat ac inspissat.

Unde ubi cum mitiore malignitate conjuncta est febris ardens in principio praecipitandis ac mitioribus sudoriferis, in progressu fortioribus insistendum.

Observetur XII. Cum massa sanguinea a sale magis acri ac admodum volatili in febribus malignis sit nimis dissoluta, ut consistentiam propriam perdat, ob id cum alexipharmacis & sudoriferis non negligendus est acidorum usus, idque ed magis quo crebrius, sudore coguntur aegri, quae in declinatione sudoris potrecta & post sudorem continuata, sanguini debitam restitunt consistentiam ac aegros debilitatos egregie restitulant: Subinde ergo Julepi moderatè acidulè ex talibus quae malignitati resistunt ac corpus blandè ad diaphoresin disponunt sunt propinanda.

Quin & in ipsa sudoris tortura acida spirituosissima naribus subinde applicanda, quae aegros debiles non nihil animant: sic acetum Theriacale, acetum cum aqua carbunculi mistum, aqua apoplectica acida & similia naribus ab adsstantibus admovenda.

Observetur

Observetur XIII. De Opio & Opiatis expertum HORSII est Judicium, in Iudicio de Chirurgia inserseria. Ea nempe Opium & Opiata in febribus malignis quibuscumque utramque facere paginam: Nam & Symptomata mitigant, sudoris excretionem promovent, & Symptomata mitigant, sudoris excretionem promovent, interdum effervescentiam motus impediunt & compescunt, in specie horrendum ac metuendum saepius sanantur per naves profusivum sistunt. Praeter alia exempla hic facientia, videndus TIMAEUS in Consiliis lib. 8. c. 25. p. 377. Ubi maligna febris ardens cum sanguinis ex naribus profusio, tandem aliis irritis Laudano Opio curata. Quale exemplum habetur etiam in HORSIO in observat. de milite ardente maligna & morbo Hungarico pertinaci afflicto, aliis irritis Laudano Opio curato.

Unde & Theriaca & Mithridatum, & quod in malignis his praesertim Diastordium FRACASTORII super basin Opii videntur extracta, uti rectè hoc alleit VVALERIIUS, quorum tamen vis & apud veteres & apud modernos est decantatissima. De ipsis tamen Theriacalibus.

Observetur XIV. quod Theriaca sola absque acido adjuncto propinata in principio malignarum, in specie cum fervore excessivo seu effervescentia nimia conjunctarum, non nihil sit suspecta: quoniam Theriaca per se sola nimiam sanguinis turgescientiam excitare solet: ergo miscenda cum aceto Theriacali, aceto rutaceo, & similibus, quae sanguinis effervescentiam nimiam refranant blandè.

Observetur XV. Vesicatoria in febribus malignis in sum admodum sunt decantata & commendata, quorum utilitatem insigniter commendat HORSII in Hercol. Medico p. 282. Et imprimis in Italia & Gallia usurpantur Vesicatoria in febribus malignis Carpis & femoribus applicata: Imprimis autem tunc conveniunt quando externa frigent, interna vero uruntur. Vel si in sum morbi (non in principio aut incremento) Capitis dolores excessivi, delirium aut convulsiones aegros infestent. Quin & vesicatoria talia uti se paratè Fontanula expertum esse Pestis praeservativum habebimus suo loco. Apud nos non sunt in frequenti usu vesicatoria: in regionibus tamen calidioribus in statu malignarum multum profunt.

Observetur XVI. In variolis & morbillis in principio, ubi morbillorum Elementa, id est pustulae & maculae novum apparent: haud protinus ad expellentia dilabendum, interim propinemus talia quae non tantummodo primordia morbifici fermenti compescere & mitigare: Sed quae quoque corruptioni sanguinis a miasmate perscinda obstacula ponere valeant, quae praecipitanda appellantur.

Observetur XVII. Dum erumpunt vel erupta sunt variola Symptomata urgentibus pro re nata prospicere debet Medicus: magna tamen hic cautio opus est, ne, dum exiguis consulimus, magnum naturae Opus turbemus: Etenim toto hoc tempore continuata est Crisis, quare nihil temerè tunc audendum.

Observetur XVIII. Sanatione variolarum peracta, semper purgandum est corpus Catholicis. sanguisque ulterius purificandus. Hinc interrogandi sunt aegri postmodum, an in partibus quibusdam internis, praesertim in Pulmonibus sentiant aliqua Symptomata, & tunc dentur appropriata parti affectae: Saepius enim post variolas aegri in phthisin incidunt.

Observetur XIX. Externa in variolis ad tollendas maculas & delendas cicatrices caute sunt applicanda: Ante maturationem enim nihil juvant, immo potius tetra non raro inferunt Symptomata: refert namque FORRESTUS lib. 6. obs. 45. quod ex variolis in facie Butyro in sarragine ad nigredinem friso illito, facta sit crusta admodum foetida: quae totam exulceravit faciem, ita ut aeger unum perderet oculum, & nisi in tempore occurrissent, etiam alterum amississet. Sic Bo-

RELLUS cent. I. obs. 64. observat mortem ex cataplasmate repellente faciei admoto ad tollendas notas variolarum.

Cauti ergo maxime sumus in talibus applicandis. Quod ergo attinet Alexipharmaca & Sudorifera, quae in malignis febribus imprimis conveniunt, sunt ea.

EX REGNO VEGETABILI.

Radix Scorzonera, Zedoaria, Gentiana, Aristoloch. rotunda, longa, Angelica, Succisa, Chelidonium majore, Valeriana, Enula (hujus radice decoctum cum floribus calendulae in vino propinatum commendatur mirè ad expellendas Petechias) vincetoxici, Eistortae, Levistici, Vlmaria, Parasitidis, Pimpinella, Pentaphylli, Contrajerova, Anthora. Folia Distamni Cretaei, Scordii Cretaei, (quod fere omnibus praesertim in Curatione malignarum.) Uva inversa seu Herb. Paridis, Ruta Galega, Cardui benedicti, Scabiosa & similia. Flores 4. Cordiales, quibus merito additur flos Calendulae, Hyperici, Salvia, Croci, Betonica, Aquilegia, Semen Acetosae, Cochlearia, Cyani, buglossae, Angelica, Melissa, Aquilegia, Napi, Citri: Cortices Citri & aurantium & Gram. Juniperina: Bacca uva inversa, &c.

Omnibus palmam praecipit in regno toto vegetabili Camphora, Alexipharmacum omnibus superius, quae aliis remediis omnibus ad depellendam malignitatem semper est addenda: totam massam sanguineam suo balsamo tingit, potentissimè sudorem movet, ac in praecavendis deliriis & convulsionibus vix par habet remedium.

Ex his ergo varia sunt remedia, praeter aquas destillatas istorum simplicium v. gr. Melissa, &c. imprimis aceta Bezoartica, infusione horum simplicium sunt, de quibus postmodum, ubi de Peste, v. gr. radix Angelica, Zedoaria, scordii aceto destillato infunduntur, & sit Acetum Bezoarticum.

Semina ista dicta imprimis in Cura variolarum conveniunt. Sic namque non tantummodo ex semine Napi & Aquilegia, sit Emulsio egregia ad curandas variolas: sed etiam ipsa semina pulverisata sufficiunt. Pertinet huc pulvis contra variolas TIMAEI cujus haec est descriptio.

℞. Sem. Aquileg.
Nasturt. an ʒij.
Card. bened.
Napi. an. ʒj.
Radic. Scorzon.
Distamni an. ʒjss.
Terr. sigillat.
C. C. sin. Ign. an. ʒij.

misc. F. Pulvis.

Ex his Seminibus CRATO trium Imperatorum Archiatr facit Emulsionem, quam insigniter commendat in Cura variolarum. Et certum est quod in variolis & morbillis magnum usum habeat haec Emulsionem.

Citrus totus quantus est, alexipharmacus est, cortices, succus, immo acidula ex citro parata nunquam omittenda: Pertinet huc Syrupus Acetosae Citri: item Syrupus de Citro compostus: Syrupus de toto Citro SENNERT. Decoctum Citri M Y N S I O N T. &c.

Nam hoc observetur quod cum Medicamentis tam praecipitandis quam Alexipharmacis in febribus malignis subinde aliquid propinandum, aut etiam post illa exhibita.

Decocta Hordei inservunt pro corpore Julepis: ut tamen fiant magis appropriata, praescribitur decoctum hordei cum C. C. item cum radice Scorzonera & quae sunt similia.

Tinctura Aquilegiae praeter ceteris convenit ad expellendas Petechias & variolas.

De Sambuco res est nota, quod egregium sit sudoriferum: & quod rob. sambuci cum C. C. preparatum sit medicina quasi pauperum Rob. sambuci, spiritus florum sambuci: decoctum flor. sambuc. pro Julepo egregie conveniunt.

E c E x

EX REGNO ANIMALI.

Imprimis se offert Cervus, qui totus est alexipharmacus & antipestiferus, imprimis ejusdem cornua, sanguis & cor primatum obtinent.

Unde aut C. C. sine igne, aut quod melius est spiritus C. C. sal. volat. C. C. sal. vol. sanguinis cervi, spiritus sanguinis cervi, sal. vol. cordis cervi, præ cæteris sunt in usu.

Hinc liquor C. C. succinatus est potentissimum alexipharmacum s. sudoriferum in malignis, in specie cum affectibus nervinis, convulsionibus & Epilepsia conjunctis.

Sal. volat. C. C. rectè acuaturn à gr. v. ad xij. xv. usque ad ℥j. propinatur.

Spiritus C. C. à ℥b. ad ℥j. liquor C. C. succinatus ad gr. 20. l. 30. est enim satis potens.

Post cerebrum se offert vipera, & ex eadem paratum sal. vol. aut pulveres viperini legitimo artificio parati.

De lapide Bezoar ex damarum genere desumpto res est nota: ut in virtute sudorifera & alexipharmaca ipsi nihil cedat Calculus humanus, qui tamen Bezoar in Peste & morbis malignis potentissima dicitur medicina.

De Bezoar non sophisticato observetur, quod habet ZACUTUS Lusitanus, & HILDANUS quoddam non adeo in parva dosi ad aliquot grana tantum, sed ad minimum ad ℥j. sit propinandus.

EX REGNO MINERALI.

Præcipiunt reliquis palmam antimonia fixa: quoniam antimonii sulphur de natura solari nonnihil participans malignitatem figit, fixatamque per corporis poros nonnihil educit.

Unde antimonium diaphoreticum aliàs notum est singulare & usitatum remedium, omnia quoque quæ basin antimonium agnoscunt: sive sit Bezoarticum minerale simplex à gr. vj. ad xij. sive sit Bezoarticum solare, sive lunare, in eadem dosi.

Bezoarticum foriale est usitatum POTRIO cum Camphora, si propinetur in aqua appropriatâ in febribus malignis.

Sed nescio an non hisce cum auro fixatis præferendum sit potius antimonii sulphur fixum: Hinc cinnabaris antimonii ad gr. vj. x. xv. vel aliud genuinum antimon. sulphur sub forma Tinctura sicca propinatum, vel sulphur antimon. fixum ex scoriis regali antimonii occulto artificio præcipitatum & malignitatem & Epilepsiam certè silitant.

Pertinent huc etiam terra alexipharmaca, Bolus armena, terra sigillata, & similia.

Succinum & ejus sal. volat. est singularissimum, ubi genus nervosum à malignitate simul est affectum.

Pertinet huc etiam sulphur simplex, quod in locum sulphuris antimoniales commode potest substitui, cum magnam inter se habeant cognationem.

Hinc etiam suffimus debet institui cum sulphure aut pulvere Tyrio:

Item indusum & vestimenta malignis morbis correptorum suffumigari debent fumo sulphuris.

Quin & potum sulphurare docet CNOBELIUS in Tr. de Methodo medicnd. Febr. malign. pag. 96.

Spiritus minoraliu acidulè subinde Julepis admiscendi conveniunt: in specie quidem & cæteris quasi præfertur spiritus nitr. nunc solus, nunc quod melius est cum spiritu vini dulcificatus: Item spiritus salis & spiritus sulphuris, qui est egregius.

De Tinctura Bezoartica s. mistura simplici, cujus basin constituit Camphora, de spir. Theriacali camphorato res nota est, quod egregiè profit à ℥b. ad ℥j. propinata.

Spiritus fuliginis acidus volat. à ℥ij. ad ℥iij. quibusdam in secrete habitus in morbis malignis.

Sal præcucilla s. nitrum imprimis antimoniatum in

potu dissolutum egregiè convenit.

Multa ac varia ex his sunt composita: quæ inter imprimis sunt compositiones Theriacales, quas inter ad febres malignas excellit Diastordium FRACASTORII ad ℥j. l. ℥ij. propinatum imprimis si cum aceto theriacali miscetur & ita propinetur in aqua scabiosa, calendule, card. benedicti, & similibus multum commendatur.

Apud omnes Diastordium in multo usu: item Theriaca, & ratione hujus, spiritus Theriacalis camphoratus, Essent. Theriacalis Anodyna & similia.

Ex Cervo vel C. C. fit Gelatina, quæ super carbones liquefacta commodissime infunditur cerevisiæ, aut potui ordinario, quoniam subinde corpus ad sudorem disponit.

Pulveres prostant item compositi:

Pulvis Pannonicus rubeus, species de Hyacinthis, & similes in Pharmacopæis compositiones.

Quæ ex his variæ compositæ præscriptiones sunt: r. quidem pulveres ex tribus salibus ROSENGREUZERI ex omnibus tribus regnis.

Compositio est hæc.

- ℥. Bezoart. miner. gr. vj. Sal. vol. C. C. gr. jv. Card. bened. ℥b. misc. pro dos.

D. S.

Mibi in malignis cum delirio aut imminentibus convulsionibus familiaris est pulvis qui admodum condicit: præscriptio est hæc.

- ℥. Antimonii diaphoret. cinnab. antimon. an. ℥b. sal. vol. C. C. succin. an. gr. v. camphor. gr. ij. misc. F. Pulvis.

qui potentissime sudorem movet ac simul malignitati potenter resistit: Tempore vespertino i. aut alterum granum Laudani opiatu additum ejusdem operationem potenter promovet.

Item in forma Potionis in febribus malignis ubi delirium imminet.

- ℥. Aq. cord. Herc. Sax. ℥j. Cinnamon. ℥b. Spirit. Theriac. camph. ℥ij. C. C. essentif. ℥ij. vel loco hujus potius. Sal. vol. C. C. ℥j. Succin. ℥b.

Syrup. flor. tunic. ℥b. misc. hauriatur subinde cochleatum.

Item ℥. Aq. cord. Herc. Sax.

- Ulnar. an. ℥j. Cinnamon. ℥vj. ratione vitium. Bezoartici mineralis. Cinnab. Antimonii an. ℥b. Camphor. gr. iij. Nitr. Antimoniat ℥j. misc.

Fiat Potio pro aliquot dosibus.

Quando præscribimus Theriacalia, aceta dixi esse addenda.

Hinc ℥. Aq. Scabios.

- Card. bened. an. ℥j. Cinnamomi ℥b. Aceti Bezoartici. usitat. vel rutac. aut sambuc. ℥j.

Theriac. veter. ℥b.

Antimon. diaphoret. ℥b.

Camphor. gr. iij.

Syrup. card. bened. ℥j.

Vel simplicius.

℥. Aq. Flor. sambur. ℥j.

Aceti sambucini. ℥b.

Diastord.

Paulò aliter præscribit hanc inunctionem BRUNNÆUS in consil. 42. qui ita præscribit.

- ℥. Ol. chamomill. Amygd. amarar. an. ℥b. Nitr. pulverisar. ℥ij. Aq. chamomill. ℥j. misc. & coquant.

Hinc inde videbitis apud Practicos hujus linimenti ad evocandas Perechias in morbis malignis vestigia.

Quod attinet variolas in his in principio præcipitanti- bus, in progressu expellentibus sudoriferis insistendum: In principio tamen nonnihil de Antimonii cinnabari vel simili Antepileptico addendum: quoniam ante variolarum eruptionem subinde convulsionès immin- nent.

Præter supra dicta Alexipharmaca præ cæteris Triasunt, quæ in variolis & Morbillis sunt egregia.

Myrrha, Castoreum & Assa fetida, quæ tria egregiè conducunt aliis admista in variolis & morbillis.

Sic superiori anno Puellæ decennii variolis afflicta, & in qua incipiebant periculose evanescere variolæ, cum succedente Alvi fluxu & cujus pedes usque ad genua cum dolore livescerent; in adeo periculoso articulo constituta præscribam hunc pulverem.

- ℥. Antimonii diaphor. gr. xv. Castorei. Myrrh. an. gr. jv. Camphor. gr. j. misc. det. in duplo.

quem pulverem cum aliquoties haussisset suppressa alvo variolæ denuo recesserunt & fuit salvata.

Item ad variolas.

- ℥. Antimonii diaphoret. C. C. sin. Ign. an. ℥b. Castor. gr. iij. Myrrh. gr. ij. Sal. volat. viperar. gr. v. misc. F. l. a. Pulvis. diaphor.

Decoctum Ficum, Milii, Fœniculi, & similia sunt admodum appropriata in variolis, alii jam incipiunt nonnihil erumpere, imprimis decoctum ficum cum milio egregium est expulsum variolarum.

De ficum decocto notatu digna est observatio FORBESII qui refert, quod in variolis & morbillis epidemice grassantibus insigniter omnes ij pueri, qui decocto ficum utebantur in cerevisia facillè fuerint curati, quoniam facillimè prodierunt variolæ.

Verum in hoc decocto observetur ne nimis fiat dulce & crassum, quoniam ficus laxant alvum, id quod fieri non debet: commode ergo milium additur, quod ali- quantisper alvum constipat.

Emulsiones, quas antea commendavi ad curam variolarum (& quas CRATOVALDIS Emulsio ad Petechiales febres, variolas & morbillos est hæc.

- ℥. Sem. card. bened. ℥j℥. napi. ℥j. citri. ℥b. Aq. card. bened. ℥iij℥. misc.

F. l. a. Emulsio.

cui adde.

Syr. acetos. citri.

egregia est hæc Emulsio.

Vel secundum methodum Modernorum præscribitur hoc modo.

- ℥. Sem. Napi. Aquileg. an. ℥j. Papav. alb. ℥b. c. f. q.

Aq. fœnicul. scabios.

F. Emulsio.

adde.

E e ij C. C.

Diastord. Fracast. ℥j.

Camphor. gr. ij.

Syrup. acetos. citr. ℥b. misc.

Pro potu in febribus malignis vel simpliciter convenit aqua fontana quæ leviter ebullierit, cui frige factæ ponum citrium cum corticibus in taleolis dissectum infunditur, & pauco saccharo agitur.

Vel convenit etiam pro potu serum lactis acidulatum cum succo citri.

Vel etiam Julepus ex

Decoct. Hord. c. C. C. ℥b.

Syrup. acetos. citr. ℥b.

rub. Idæi ℥vj. qui admodum commendatur à Gesner.

Tinct. Flor. Aquileg.

Pæcon. an. ℥j.

Spir. nitr. dulc. q. f. ad grat. sapor. misc.

& propinetur pro potu.

Item Clysti commode etiam infunduntur potui ordinario q. f. & elegantè conducunt.

In supra citato loco & Tr. CNOBELII insigniter commendatur Mistura de tribus ex tribus. Compositio est hæc.

℥. Mistur. d. tribus id est M. S. ℥vj.

Spirit. d. tribus ℥ij.

Flor. sulphur. ℥j.

Aq. fumar. vel. aliis alexiter. ℥ij.

Syrup. acetos. citr. ℥j. misc.

F. potiuncula pro j. dos.

(Satis potens, ita tamen præscribit CNOBELIUS, subjecta forsitan habuit fortiora.)

Mistura de tribus, ut notum, est mistura simplex: spiritus de tribus sic componitur.

℥. Antimonii quintupla nitri parte, in pulverem album fixati & edulcorati, vel loco hujus.

Regul. antimonii pulverisat. ℥ij.

Sulphur. crud. pulverisat. ℥ij.

Nitri purificat. ℥iv.

destillantur per Retortam tubularam more solito & fit spiritus de tribus, scilicet Clystus.

Immo Externè observetur hoc Euporiston, quod nempe in febribus malignis & Pestilentialibus, quando provocandus est sudor, tunc semper cum medicamentis intrinsicis propinatis, extrinsecis applicandis est umbilico panis parvus, recens ac calens ex furno extractus: Hic panis ablata crusta inferiore paululum excavatur & in cavitatem Theriaca immittitur, hinc vinum generosum super affunditur, ac ita calidè umbilico imponitur. Sic fit, dicitur & credo quoddam aliquid subit ut panis, dum sudat æger omne fere malignitatis venenum ad se trahat, aded ut panis, ubi umbilico adhæsit, vapore seu halitu subcæruleo interdum respersus fuerit, ut quod dicunt certum malignitatis signum. Panis remotus sepeliendus ne homini vel bruto nocere possit.

Quando Petechiales maculæ aut similes nolunt convenienter prodire, tunc optimum est instituerè frictionem s. inunctionem externam cum nitro: Hæc enim inunctio à multis autoribus insigniter commendatur: Vnguentum fit tale:

- ℥. Ol. Amygd. amar. ℥ij. Vini rhenan. ℥vj. Aq. chamomill. ℥b. Nitr. ℥j.

bulliant ad consumpt. aquæ & fiat colat.

Colatura toti corpori affricetur, in specie dorso ad evocandam materiam malignam è corpore in febribus malignis & petechialibus. Est aliàs etiam hoc unguentum summum Arcanum in febribus omnibus in quibus non vult procedere sudor: facta enim corporis inunctione & propinatis hinc sudoriferis sufficienter admodum promovere solet.

C. C. in Igne.

Ebor. f. Igne an. ʒb.

Bezoartic. mineral. gr. vj.

edulcoretur Rotul. man. Christ. perlatis.

Puero 13. annorum tribus diebus gravi corporis astu, vomitu continuo, & incipiente diarrhæa afflicto, in suspitione variolarum, cum in vicinis locis observarentur:

ʒl. Extr. theriac. gr. v.

laudat. opiat. fenment. gr. j. ʒ.

M. F. Pilul. N. xij. pro 2. dof.

à prima dosi omnis vomitus & angustia cessantur. Hinc.

ʒl. Pulv. bezoard. compos.

specif. cephal. an. ʒj. M. pro 2. dosib.

Hinc copiosissime eruperunt variolæ. Potui infundebatur Stercus equorum, ejusque succus permiscebatur.

Puer unius anni cum semisse, cum alii fratres morbillis correpti, decumberent ex improviso, à meridie cum gravi stertore incalescere admodum & debilitati cepit. Tussis enim laborabat, spiratio erat difficillima & conquebatur de dolore acutissimo per totum corpus diffuso.

Cum malum hoc ex imminenti variolis esse suspicaret, cum alii fratres una decumbentes graviter tussissent.

ʒl. Aq. flor. sambuc. ʒiʒ.

liq. C. C. succin. ʒj.

syr. papav. albi ʒiij. M.

Hujus u'u copiosissimi proruperunt morbilli, & stertor & difficultas anhelandi cessarunt. Nempe ex impetu lymphæ acrioris & hinc inimica vellicatone & irritatione faucium, laryngis & pulmonum, malum ortum fuerat, ob id acrimonia suspecta maligna erat corrigenda per volatilia; irritationis autem sensus sopiendus per papaverina.

Puero aliquot annorum ex variolis gravi difficultate respirationis laboranti, & simul diarrhæa correpto in statu morbi:

ʒl. Aq. scabiof. ʒij.

terr. sigill. ʒb.

syr. è succo scabiof. ʒvj. M. capiatur pro lubitu.

In Infantibus in Morbillis diarrhæa affectis.

ʒl. Aq. menth.

flor. sambuc. an. ʒj.

Gelat. C. C. ʒvj.

succi cydon. ʒb.

terr. sigill. ʒj.

antimon. diaph. ʒb.

syr. de toto citr. ʒb. M.

propter infantes est grati saporis.

Symptomata in his morbis mitiganda sunt vel ante eruptionem, vel post eruptionem. 1. Anxietates precordialium & jectigationes quas quando vel vomitus spontaneus præcessit, vel per medicamenta nauseosa provocatus fuit, omnium optime confert liq. C. C. succin. infantibus præsertim singulariter conveniens. Cui etiam extr. theriacale aut laud. opiat. in parva dosi conveniunt. 2. Vomitus in principio non statim suppressendus, ast, si nimius fuerit, extract. theriacale, syr. papav. laud. opiat. unâ cum absorbentibus curant.

3. Diarrhæa aut alius alvi fluxus per extr. sigillar. curatur. Si nempe hujus pulveris largiter cerevisiæ injiciatur, & sub quolibet haustu probe invicem agitentur, & ita assumantur; it. C. C. usum, theriacalia conveniant. 4. Vigilie, deliria, imprimis convulsiones epileptica, quæ infantes ab primo in morbi principio cum abdominis duritie affligunt; quas optime curat liq. C. C. succ. cinnabaris antimonii, & necessarium videtur, in morbi principio, clysmata levia.

5. Hemorrhagia narium moderata aliquandiu sinenda, præstat ut plus fluat sanguis, quàm minus. vid. HORSTIUS obs. Anat. pag. 95. Quod si non sufficienter procedat, potius promovenda venit, vellicando nares, aut

cum seta porcina, aut crebrius & fortius eisdem emul-gendo, aut aliis modis hæmorrhagiam narium pro-vocando, quod cum fecissem, sanguis bene fluxit, & febris desit, & brevi sanata est, dicit FOREST. l. 6. obs. 48. Quod si excedit, optime narium hæmorrhagiam curant bufones appensi; aut sub axillis agitati, vid. VVILLIS de febr. pag. 266. Id quod & in aliis mali-gnis obtinet. Virgo adulta febrî petechiali graviter correpta, cum jam effloresceret copiose petechiæ, gravi & pertinaci corripitur hæmorrhagiâ: pro qua sistenda jussi caperet. 2. bufones vivos eoque contulos & conquassatos sub axillis utrinque alliger, cum lin-teolo, quo facta subito omnis hæmorrhagiâ sedata fuit, & virgo per continuatum Elethuarii ex conserv. citr. cum theriaca usum convaluit. Sed brevi post, cum nimis strenuè dedisset, gravissimæ anxietates præ-cordiorum & æstus intensissimus recurrunt, jubeo ut vomeret, usu Syr. emetico, & dictum electuar. continuaret; quo facto perfecte convaluit. Alias cum in variolis nimia hæmorrhagiâ ex ebullitionis sanguinis nimio impetu oriantur, eadem etiam opiata cum absorbentibus seu præcipitantibus dictis compescant, vitando tunc volatilia. 6. Tussis. Hic in principio tem-perantia & levigantia, vulgò incrassantia: in statu vero incidentia & expectorantia usurpanda. Ibi Syr. violar. papav. de jujub. Diacod. in aq. scabiof. iussilag. Hic vero Syr. Nicotian. de Erythimo, cum aqua menth. hyssop. &c. In omni tempore remedia ex scabiosa præ-ferunt, speciosè præservant & curant partes respira-tioni dicatas. 7. Varium prostratio corrigitur à Tin-cturâ corall. cum spiritu C. C. item vin. Rhenan. haustulo, speciatim quando prosteruntur vires à ni-mio sudore.

Post eruptionem Symptomata sunt 1. Retrocessus, in hoc casu nil melius est quam vesicatoria. vid. Aët. Medic. H A F N. vol. 2. pag. 200. sicut aliàs, ubi in variolis graviora urgent Symptomata, nec ritè eadem erumpunt, non absque fructu vesicatoria applicantur. vid. Febr. de scorzonera p. 88. item Aët. Med. H A F N. vol. 3. p. 72. 2. Suppuratio pro hæc promovenda, ac ne lædantur præsertim partes internæ, optime conveniunt lapid. cancr. cum myrrha crebrius usurpata. v. gr.

ʒl. Lap. cancr. præp. ʒb. myrrh. gr. xv. C. C. sine igne ʒj. Sal. card. bened. gr. v. M. pro ʒ. dof.

Vel vesperi ad promovendam suppuracionem & le-vandum ejus dolorem in adulto.

ʒl. Aq. scabiof. ʒvj. lap. cancr. præp. ʒj. myrrh. gr. vj. laud. op. gr. ʒ. syr. de succo scabiof. ʒiij. M.

3. Cicatrices & foveæ earum ab erosione, ab acido acri salco. Ergo temperandum illud, ut plus misceatur quo facta fovearum & cicatricum nullus metus; unde 1. maturantia & temperantia conveniunt. 2. nævos & maculas tollentia. 3. Cicatrices, & foveas, si quæ sunt, implentia.

Pro quo scopo ut temperetur & mitigetur pus, oleum amygd. dulc. expr. recens cum penna calidè illinatur, quando jam maturaverint, & in medio oculi quasi albicantes apparuerint, hoc sæpiuscule fiat in die. Vel ʒl. Statim atque pustula apparent, renum porci adipem, liquecat ad ignem, & cum liturolis ter aut quater. Tepidè in die facies unguat. Talisque unctio continuet usque ad pustul. exsiccat optimum & missimum est illud externum remedium. Frustrulum item lardi, subinde impostum ac sæpius renovatum est egrè-gium. Præstantius pinguedo lardi incensî destillans, vid. M. A. N. C. Ann. 6. App. p. 192. Pulvis ad va-riolas Aët. vid. in Armen. pag. 134. Unum ex opti-mis est spir. vini aromaticus c. salibus volatilibus levi-ter acuat, & subinde calidè variolis applicatus vid.

SYLV. de morb. infant. c. 9. vel observetur elegans illa methodus M. A. N. C. ann. 4. p. 150. ut sub eruptione variolarum spir. vin. myrrhatum calidè per 2. dies repetitis vicibus illinatur. Hinc sacch. Saturni aq. ros. mixtum, calidè penna faciei applicetur: Hujus loco etiam Empl. de sperm. ran. cum sacch. Saturni imponi potest. vid. H O F F M A N N I clav. p. 249. Sed cautè talia fiant, ne repulsis variolis superveniat mors. Vid. B O R E L I. obs. 64. F O R E S T. l. 6. obs. 45.

Ne autem facies tot variolis obsideatur, Viennæ dorso sive scapulis imponunt vesicatoria. vid. THIER-M A J E R. l. 1. conf. p. 106. Alii pro hoc vaporem ex decocto herbarum emollientium pedibus suscipiunt. vid. M. A. N. C. ann. 6. p. 247. Aut laeti calido pedes immer-gunt. Autore SYLVIO, loc. supra cit. Facit huc, quod refert F O R E S T U S lib. 6. obs. 42. In pruritu manuum & plantarum pedum, dum erumpunt pustulæ, ponantur dicta membra assidè in aquâ calidâ & multum con-ferat pluribus & punctiones cessant, meliusque morbil-li erumpunt. Sed habeatur tunc pedum ratio, ne à copia variolarum dolores diuturni aliqve gravia ma-lia isdem concilientur. Conf. H I L D A N. cent. 3. obs. 99.

Neos tollunt imprimis sperma ranarum, hinc aqua flor. fabar. c. pauco oleo Tartari per deliq. tempe-rata, item aqua omnium florum, cui misceatur cof-meticum Clavii cum pauca tutia, &c. Facit huc etiam Cataplasma.

ʒl. Farin. fabar. lupinorum an. ʒij. M. cum urina bovis ad consistent. Cataplasma, hoc ipso vesperi tota inungatur facies. Relinque ita per noctem, mane tunc aqua florum fabar. abluè & vide-bis egregium effectum. Cicatrices denique, si nihilominus quædam supersint, pro his mediante nutritio-ne debitè implendis inservit ætongia ascicæ piscis illi-ta, & pinguedo anguillæ.

4. Erythrasmus. rarum equidem hoc post variolas apud nos est symptoma; observatum tamen sæpius à SYD E N H A M. Hic igitur variolis malè tractatis, interdum auspicato superveniens, ut tractandus, vid. in cit. Authore de method. med. febres pag. 108. item in eju. obs. pag. 174. & p. 201.

Quoad quartam indicationem, lesionis partium ad-huc habenda est ratio, quas inter rarius ac periculo-sus affligi solent imprimis Oculi. In his variolis la-borantibus adhibetur frustulum crudum carnis recen-tis vitulina; & ita tepidè oculis imponatur, ut hoc ipsum salam infestantem oculos humiditatem absor-beat. Hinc ubi ferè ad quadrantem horæ adhaerit, auferatur, & recens imponatur, & sic consequenter ali-quando continuando. Sucus ceresfolii cum aqua fenic. instillatus variolas oculorum curat. Vid. SYLV. de morb. infant. c. 9. §. 83.

ʒl. Aq. plantag. solan. rosar. an. ʒj. in quibus ebulliant; sem. sumach. ʒj. plantag. ʒb. Ex Colatura f. Collyrium, sæpe oculis instillandum, idque in prin-cipio, ut defendantur oculi à pustulis, in quo obtinen-do tale me nunquam sefellit, dicit Renacalmus in obser-vat. Aliquando cum janjam humor ad partem ap-pulerat, admiscui, detractis aq. solan. & sem. sumach. mucilag. sem. alth. in aq. fenic. extract. ʒiʒ. Quibusdam minori in copia pro ratione morbi. Conf. H O R S T. l. 6. obs. append. pag. 301. Loco sem. sumach. malicorium recipi potest. v. gr.

ʒl. Cortic. granatorum ʒiij. infunde in f. q. aq. ros. & plantag. stent in infus. in loco calido, postea filtre-tur, & adde margarit. præp. gr. ix. croci orient. gr. iij. M

SYLV. de morb. infant. c. 9. vel observetur elegans illa methodus M. A. N. C. ann. 4. p. 150. ut sub eruptione variolarum spir. vin. myrrhatum calidè per 2. dies repetitis vicibus illinatur. Hinc sacch. Saturni aq. ros. mixtum, calidè penna faciei applicetur: Hujus loco etiam Empl. de sperm. ran. cum sacch. Saturni imponi potest. vid. H O F F M A N N I clav. p. 249. Sed cautè talia fiant, ne repulsis variolis superveniat mors. Vid. B O R E L I. obs. 64. F O R E S T. l. 6. obs. 45.

Ne autem facies tot variolis obsideatur, Viennæ dorso sive scapulis imponunt vesicatoria. vid. THIER-M A J E R. l. 1. conf. p. 106. Alii pro hoc vaporem ex decocto herbarum emollientium pedibus suscipiunt. vid. M. A. N. C. ann. 6. p. 247. Aut laeti calido pedes immer-gunt. Autore SYLVIO, loc. supra cit. Facit huc, quod refert F O R E S T U S lib. 6. obs. 42. In pruritu manuum & plantarum pedum, dum erumpunt pustulæ, ponantur dicta membra assidè in aquâ calidâ & multum con-ferat pluribus & punctiones cessant, meliusque morbil-li erumpunt. Sed habeatur tunc pedum ratio, ne à copia variolarum dolores diuturni aliqve gravia ma-lia isdem concilientur. Conf. H I L D A N. cent. 3. obs. 99.

Neos tollunt imprimis sperma ranarum, hinc aqua flor. fabar. c. pauco oleo Tartari per deliq. tempe-rata, item aqua omnium florum, cui misceatur cof-meticum Clavii cum pauca tutia, &c. Facit huc etiam Cataplasma.

ʒl. Farin. fabar. lupinorum an. ʒij. M. cum urina bovis ad consistent. Cataplasma, hoc ipso vesperi tota inungatur facies. Relinque ita per noctem, mane tunc aqua florum fabar. abluè & vide-bis egregium effectum. Cicatrices denique, si nihilominus quædam supersint, pro his mediante nutritio-ne debitè implendis inservit ætongia ascicæ piscis illi-ta, & pinguedo anguillæ.

4. Erythrasmus. rarum equidem hoc post variolas apud nos est symptoma; observatum tamen sæpius à SYD E N H A M. Hic igitur variolis malè tractatis, interdum auspicato superveniens, ut tractandus, vid. in cit. Authore de method. med. febres pag. 108. item in eju. obs. pag. 174. & p. 201.

Quoad quartam indicationem, lesionis partium ad-huc habenda est ratio, quas inter rarius ac periculo-sus affligi solent imprimis Oculi. In his variolis la-borantibus adhibetur frustulum crudum carnis recen-tis vitulina; & ita tepidè oculis imponatur, ut hoc ipsum salam infestantem oculos humiditatem absor-beat. Hinc ubi ferè ad quadrantem horæ adhaerit, auferatur, & recens imponatur, & sic consequenter ali-quando continuando. Sucus ceresfolii cum aqua fenic. instillatus variolas oculorum curat. Vid. SYLV. de morb. infant. c. 9. §. 83.

ʒl. Aq. plantag. solan. rosar. an. ʒj. in quibus ebulliant; sem. sumach. ʒj. plantag. ʒb. Ex Colatura f. Collyrium, sæpe oculis instillandum, idque in prin-cipio, ut defendantur oculi à pustulis, in quo obtinen-do tale me nunquam sefellit, dicit Renacalmus in obser-vat. Aliquando cum janjam humor ad partem ap-pulerat, admiscui, detractis aq. solan. & sem. sumach. mucilag. sem. alth. in aq. fenic. extract. ʒiʒ. Quibusdam minori in copia pro ratione morbi. Conf. H O R S T. l. 6. obs. append. pag. 301. Loco sem. sumach. malicorium recipi potest. v. gr.

Aut pro collyrio extemporaneo. ʒl. Aq. plantag. & sperm. ranarum, in quibus parum sacch. Saturni mis-ceatur, & ita oculis instilletur pro præservacione. Lo-co cujus Saturni sacchari etiam tuisa præd. cum pauco vitriolo albo adhiberi potest.

Quod si nihilominus oculi progressu morbi intumescant, ita, ut nequeant aperiri, vel etiam glutinosos sordibus inviscentur, decocto sem. lini, fenugraci, cydon. mal. vel fetu ex malva & sem. cydon. in aq. commu-ni decoctis aperiantur, idque ramdiu, donec inviscatio & tumor cessent. Nebula postmodum in oculis appa-rentes, pulv. sacch. vandè in oculos inflato curantur. Hoc enim saccharum præservat non solum oculos; sed etiam nebulas detegit, si etiam cum aqu. rosac. adhibeatur. Sin his omnibus non obstantibus, tamen variola oculos occupant, ita, ut istis curatis, nebulæ aut suffusiones, aut similes visus obscuraciones post variolas supersint, proficua est aqua ophthalmica Ru-landi, vel aqua ophthalmica ex croco metall. Pertinet huc, quod refert Lipsius de variolis: Sic aut, (Se-quens experimentum refert codex nonnullus.)

Adolescentulum visu annuo orbavit Variola, nullo tamen relicto vulnere, lipitudinem unam & caliginem si excipies. Gentiana radicem coctam & contusam equalè aqua & vino adhibuit quidam & immisit in oculum ter aut quater in die hanc decoctionem, quod remedium adoles-centulum, licet tamen cum dolore penitus sanavit.

Item ʒl. olei mustelarum gr. j. vel ij. hocce reme-dium nævos oculorum obliterat. Conf. quoad Pterygia post variolas curatas. For. l. 6. obs. 55. Nares defenden-di sunt, in quem finem.

ʒl. Flor. ros. rubr. p. iij. camph. gr. iij. M. F. nodulus crebrius na-ribus admovendus, vel solitarius, vel aceto rosaceo intinctus. Quod si in variolis crusta subinde circa nares concreverit, ita, ut per eas spiritus trahi ne-queat, butyrum recens non salitum, vel cum aqua ro-sar. sæpius lotum, blandè inungendus est, quousque crustæ decidant. Aures. Ubi in variolis auditus læsus fuerit, imprimis vesicatoria ponne aures applican-da; hinc essentia card. ben. aut castorei cum bomba-ce crebrius auribus immitatur. Vel fiat suffitus ex castoreo, myrrha, colocynthide, sem. fenic. & pau-co croco in vino coctis, ac per titorium auribus im-mittatur.

Funestæ imprimis variolæ sunt Faucibus, in quibus suffocatoria pathemata, atque adeo agryppniam quasi inducunt. Ad præservandas has fauces.

ʒl. Aq. prunell. ʒiij. syr. de suc. scabiof granat. an. ʒb. Rob. diamor. dianuc. an. ʒij. M. F. Looch. pro guttur.

Vel ʒl. Aq. prunell. scabiof. an. ʒij. mucilag. sem. Cydon. fenugr. an. ʒj. nitr. depur. ʒb. ad ʒj.

M. Gargarism. pro guttur. in quem finem stercus equinum optimo consilio potui additur vel succo cancr. fluviatiliam c. aqua semper vivè major. misto, pro collutione oris & faucium usurpato, fauces & lingua præservantur.

Quod si nihilominus fauces & lingua obsideantur, idque cum magno dolore & calore, imitemur FOREST. l. 7. obs. 17. qui jubet, ut continuo cum lacte caprino & aq. plantag. simul mistis, tepidè se gargarizent ægri, aut si gargarizatio molesta sit, salivam aliquandiu in ore detineantur, hinc expuantur, quod miraculi instar prodosse ait, & oris & gutturis præstantissimum re-medium, cum signa exanthematum se produnt. Item ʒl. Gargarisma ex decocto bordet, passul. min. ac simi-libus temperantibus adhibeatur, idque ad faciliorem marurationem, pustulis verdè jamjam se aperientibus.

E e iij hbc

hoc decocto mel rosaceum c. paucillo alumine admiscetur ad meliorem purificationem, ne ulcera fordida remaneant. Quod si nihilominus fauces exulceratae fuerint.

℞. Herb. salviae, vel veronicae.
sem. hordei, an. M. ℞. vel j.
passul. min. M. ℞. coq. in f. q. aq. plantag.
Celat. ℞. ℥viii. vel ℥ij.
adde mellis rosati ℥i℞.
alum. ℥℞. ad ℥j. M. pro Gargarismate.

Quod si lingua exulcerata fuerit, siquidem haec non raro tota putrescit, eroditur, & exspuitur. (vid. SCHENCK. l. i. obs. BART. c. 2. hist. 22.) Contra talem linguæ exulcerationem.

℞. Flor. malvæ arbor. ℥℞.
balauft. ℥ij.
myrrh. elect. ℥j.
an. ℥℞.

C. f. q. mellis despumati, F. Linim. molle.

Quod si variolæ labia obducant, adeoque ingentem dolorem inducant, mucilag. sem. Cyden. eadem inungantur, & curentur.

Quod Dysenteria vel corripat, vel subsequatur variolas, interne diascord. Fracastor. C. C. ust. terr. sigill. tormenit. &c. conveniunt. Externe si ferat morbi conditio, clyster ex lacte cum rad. Symphyti usurpari potest. Adhiberi etiam possunt remedia Riveriana, quæ in cent. 1. obs. 71. & cent. 2. obs. 2.

In miltu cruento remedia ex plantagine sunt optima.

Paralyse nunc particulares, nunc universales, non raro insequuntur variolas, quam tractandi rationem vid. in M. A. N. C. ann. 4. pag. 13. Item quoad loquelam post variolas amissam, ex vitio paralytico, vid. HILD. C. 6. obs. 14.

Ulceræ subinde pessimi moris post se relinquunt variolæ, aded ut SALMUTH, cent. 2. obs. 50. ulceræ mammarum admodum maligna orta notet ex paucis latentibus variolis corruptis. Ulceræ talia cautè, & non aded vulgari modo tractanda sunt. Conf. Febr. de SCORZONER. pag. 88.

Gangrena non raro variolas uno alterove loco insequitur, quæ pars quomodo tractanda, & ægra à corpore separanda sit, exemplo gangrenæ genarum à variolis docetur in M. A. N. C. ann. 4. pag. 50. Facit huc curiosa observatio THIERMAJERS consil. l. 1. p. 106. Scortum in Variolis sphacelatum per præcipitatum rubrum cum unguento rosato digestivo mixtum, separatum & refarcitum.

Denique articulorum tumores & ulcera post variolas ut curanda, vid. in M. A. N. C. ann. 6. pag. 139.

Ad malignas hujusmodi febres pertinet etiam.

FEBRIS NOSTRA PURPURATA.

Febris purpurata, sive febris miliaris.

Aliàs febris militaris dicitur. Vid. M. A. N. C. ann. 6. pag. 76. quo loco pag. 205. Purpura epidemica maligna infantum sit mentio. Aliàs febris militaris dicitur. vid. M. A. N. C. ann. 3. pag. 397. item Morbilli ignei quibusdam vocantur, vid. M. A. N. C. l. c. ann. 6. Febris hæc quovis adest, mares & foeminas, infantes & adultos, præsertim puerperas, quibus & malignior & funestior existit, forsan mensium retentorum occasione. Acidum sui generis malignum est ejus fomes. Hoc enim ubi secretum & devictum fuerit, atque ad loca intercutanea propulsum, horum ardor, pruritus, desquamatio, excitatur. Remedia volatilia & myrrha conveniunt. Subinde acutus, non raro præceps est affectus, qui dum maximè videtur blandiri, etiam ex levissimo horrore, subito jugulat.

In Cura eadem quæ supra de malignis dicta fuerunt, observanda. In specie rob. sambuc. cum C. C. item:

℞. Aq. scabiof.
sumar. an. ℥i℞.

Essent. castor. ℥j.
unicorn. ver.
antimon. diaph. an. ℥℞.
fal. volatili. C. C. gr. xv.
syr. artemis. ℥vj. M. pro aliquot doſib.
Item præsertim, si diarrhæa talibus funesta se sociaverit.

℞. Aq. flor. sambuc.
card. ben. an. ℥i℞.
spir. theriacal. simpl. ℥iij
C. C. ust.

antimon. diaph. an. ℥j.
bol. armen. gr. xij.
syr. flor. tunic. ℥iij. M.

Liquor C. C. succinatus egregius pariter est in hoc affectu. Agmen claudat

MORBVS HUNGARICVS.

sive Febris castrensis, maligna admodum & gloriosa præ cæteris malignis febribus, triâ symptomatum acerbius affligentium insignita. Nempe 1. gravi diarrhæa & anxietate, hinc 2. Intolerabili Cephalalgia, indeque gravissimis deliriis, ac denique 3. graviore prunella, quibus & dolor sive lassitudo artuum osteocopus, & subinde abvi fluxus se solent sociare. De hoc morbo tractavit Mart. Rulandus.

Cura eadem est atque supra insinuatam. Valent in specie Vomitoria, quæ in morbi principio admodum sunt necessaria. Hinc etiam venarum raninarum sciti, respectu nempe prunelle, loco quantum venam frontis quidam secare amant, respectu habito ad Cephalalgiam & deliria. Remedia inter pro julepo commode inservit decoctum C. C. cum succo citri. Pro diaphoreticis spiritus theriacal. camphor. Diascord. Fracast. pulvis rubeus Pannonicus. Quibus & nitrum antimoniatum, præsertim in poru subinde addi potest. Faucibus optime convenit aq. semperv. maj. v. gr. ℥ij. cum succi proprii ℥ij. acuatæ; addita, salis antimoniaci ℥j. quæ miscantur pro gargarismate.

PESTIS.

Adhuc superest, cujus consideratio & Theologica & Medica esse potest. Theologi eandem Flagellum DEI dicunt: Medici ejus naturam quantum possibile est indagant, & per medicamenta ejus malignitati succurrere satagunt.

Est autem seu vocatur Pests quando adest in morbis supremus malignitatis gradus, qui quoniam cum omnibus morbis conjungi, adeoque varia Symptomata inferri potest, non peculiarem quendam morbum constituit, sed tantum conditionem morbi pessimam designat. Conjungitur etiam pests cum omnibus aliis morbis: Unde etiam diverso tempore diversæ observatæ sunt pestes.

Sic enim ab ÆGINETA prodita est Colica pestilens: Peripneumonia pestilentialis meminit FRACASTORUS: Pests pleuritica descripta est à JOHANNI VVIERO: ab aliis Febricitides, Dysenteria, Hepatitides pestilentialis fuerunt observatæ: Item Angina pestilentialis non sunt raræ: MERCURIALIS memorat cujusdam pestis quæ pedes, tibias & ossa ita infestabat, ut correpti intra triduum plerumque interirent. GEORGIO AGRIACO L. A. nota fuit Pests quæ homines velut stupefactos ac sideratos omnibus membris reddidit, item observata fuit ab eodem alia quæ totum fere corpus in putredinem verminosam resolvebat. Nec ignota est pests illa quæ sudoris Anglici nomine superiori sæculo & quod excurrit innotuit.

Omnium maximè est pests ea vulgaris quam nunc Bubones nunc carbunculi nunc petechia pestilentialis insequuntur.

Omnes ergo hi affectus distincti, præter suam ordinariam ut sic dicam naturam seu constitutionem summam habuerunt conjunctam malignitatem. Unde sive

sive eos appellare velis morbos, malignitatem summam conjunctos sive dicere velis eos esse pestes tales morbos imitantes perinde est: Cum in peste & sit causa quæ tales morbos producere, & præterea singulari malignitate presentaneum vitæ periculum inferre potest: In posteriori consistit pestilentialitas: Unde morbus cui hæc conjungitur pestis postmodum vocatur: adeo ut per pestem nihil aliud intelligatur quam morbus maximè contagiosus & epidemicus, qui ortum ducit ex miasmate venenato ab aere primum suscepto & hinc per Contagium propagato, quo occultè & latenter homines aggressus in summum vitæ periculum conjicit.

Miasma istud contagiosum summè est subtile aded ut quaquaversum diffusum potentissimè multiplicet: Unde à quibusdam vocatur spiritus pestilentialis, item aura venenata vocari solet.

Summè contagiosum est malum quod miris modis invadere ac se multiplicare potest. Cum non tantum per contactum corporalem, sed per intermedia quacunque, v. gr. per vestes, per nummos, per literas, hinc inde transmissas, propagata & in alias regiones translata fuerit pests.

Natura hujus Miasmatis pestilentis contagiosi cum à nemine hæctenus cognita fuerit, etiam ab omnibus seu ignota relinquatur: vid. tamen KIRCHERUS in scrutinio pestis qui egregie ventilat; eam tamen suæ puritati animata applicat: post hunc cautè legendus HELMONT. qui imprimis est artificiosus in eo quod præ cæteris eleganter monstrat modum quo ex affectibus animi, imaginatione, terrore ac pavore subinde propagantur pestes: ut eadem afficiant corpora antea sana.

Nam inter causas quæ disponunt corpus ad pestis fontem suscipiendum, vix una potentior est affectibus animi, imaginatione seu terrore, metu, pavore & similibus. Exempla admodum miranda hinc inde prostant in Autoribus: in specie videndus DEUSINGIUS, Dissertatione de peste, item GABELHOVER cent. i. obs. 67.

CAUSÆ REMOTÆ.

Sæpe quæ Miasma istud venenosum possunt producere sunt varia ac distinctissima. Præ cæteris terra motus sunt considerandi: Utpote cum passim extant terræ motus quos gravissimæ insectæ fuerunt pestes.

CAUSÆ.

Tunc rectè rejicitur in effluvia arsenicalia, & sulfurea cruda & immatura quæ aërem inquinando prompissimè pestem induxerunt.

Hinc morbi maligni nonnulli subinde grassantes tandem in pestes varias exacerbantur. Unde est quod variolæ, quod Dysenteria epidemica & in specie febres petechiales subinde grassantes Prodromi sint admodum frequentes veræ pestis. De veneficiis & aliis morbis non opus est ut multa dicam. Cum prostant apud omnes Autores. Utat autem Miasma pestilentialis sit potentissimum aded ut etiam per infectum aërem se propaget: nihilominus tamen inter consanguineos s. eos qui habent symbolum s. convenientiam naturalem citius & potentius se propagat. Unde sæpius integras familias devastat pestis, utut alios homines cum his frequenter conversantibus non attingat. Fundamentum consistit in Archeo s. spiritu animali, cui si cum ei Miasma pestilentialis arctius se impresseit hæc Symptomaticam similem Archæum inficere & inquinare potest.

Pests uti superius monui est admodum varia. In genere nunc est cum febre complicata nunc, titur rarius, est absque febre.

Sunt equidem multi qui existimant pestem esse non posse absque febre. Verum contrarium testatur experientia: Imprimis videre potestis de peste BARBIETI in Tr. de peste, qui cum aliquoties fuisset præsens

se duas pestes sustulisset Amstelodami, refert se observasse multos quibus citra febrim bubones sub axillis propè inguina & propè aures eruperunt qui satis testati fuerunt peste correptos & affectos fuisse: quos ipsos tumores absque febre in peste longè difficiliores esse curatu quam reliqui ipse observavit.

Symptomata alia quæ peste affectis superveniunt sunt ferè omnis generis. Præ cæteris horror levis corripit peste infectos: Huic insequitur astus s. ardor internus admodum ingens: Hic æstus internus est interdum admodum insignis, cum sit tamen parva vel nulla conjunctus. Econtra est sitis admodum intensa s. uti vocant clamosa, & tamen est febris admodum parva seu ardor exilis.

Ut plurimum sive parvus, sive magnus sit ardor corporis, lingua percipitur arida & sicca, urina existente sanorum simillima. Interdum inclinant in somnum: sæpius tamen caput insigniter dolet, & tunc album oculis insigniter rubet instar ignis, & taliter ægri nullomodo somnum capere possunt. Adhuc imprimis anxietates cordis, cum pulsu parvo ac debili: aut verò si primo tacta pulsus apparet magnus, nihilominus tamè ubi vehementius paulò applicantur digiti, mox suam parvitatè prodit. Vires imprimis in principio subito ex toto prosternuntur: supervenit interdum abvi fluxus, qui nullo ferè remedio sitti potest: quidam sæpius vomunt: quidam verò tantummodo ad vomitum inclinant. Multi habent tumores propè axillas, propè aures, & propè inguina: aut in locis ubi adsunt glandulae, aut majores aut frequentiores: quibusdam erumpunt Pusula rubra s. alba: quibusdam Anthracos, s. Carbunculi, quibusdam Petechia.

SIGNA

Jam quæ pestem prædicant ea sunt.

QVIDEM PESTIS IMMINENTIS

1. Quæ inter vel maximè consideranda sunt insectas, ubi scil. multa ac varia Insecta, aliàs insueta, aut admodum copiosa observamus in aere. Nam ex his infectis, aut portendi, aut etiam inferri pestem multi existimant Autores. Exempla sunt nota ex KIRCHERO præ cæteris, præter hunc ex RIVERO obs. 10. Morborum infrequentium, item HILDAN. cent. 4. obs. 23. Item observatum fuit sæpius vel Bubones creberrimos, aut etiam insecta inconsueta aut insolita, aut admodum frequentia, ita prædixisse pestem, ut sæpius insecta fuerit pestis, an ut causa, an verò ut signum non disputo. Reliqua Signa Prognostica pestis imminents à KIRCHERO in scrutinio pestis adsignata hinc non attingo.

2. VERVM PRÆSENTIS PESTIS SIGNA.

Non æquè sunt facilia. Nam antequam pestis grassatur, vix signum Pathognomicum potest haberi: plerumque tamen in omnibus pestium Generibus cum signis quibusdam febrim ardentium s. continuarum concurrere solent bubones carbunculi, & macularum varietates, uti etiam interdum ulcera maligna. Quod si verò in aliquo loco jam grassari incipiat pestis non difficulter cognosci potest ex eo. 1. quod multos invadat, ac plerisque subito jugulet, vel 2. quod virum substantia adsit prostratio & adhuc Symptomata facultatem vitalem sine manifesta causa insigniter ludentia.

Pulsus in progressu sunt parvi, languidi, frequentes, & inæquales. In principio interdum sunt magni, & celeres, sed mox sunt intermittentes & inæquales.

Si in progressu jungatur febris, calor extrinsecus apparet nullus, intus verò insigniter est ardens.

Ægri interdum fatidum expirant, aut sudant, aut etiam male rotum corpus olet: aut etiam dicunt in cibo & potu fatidum, ac putridum inesse odorem.

Ægri

Aegris varii colores subinde ante oculos versari videntur.

Et denique si grassante peste ager sentiat in locis bubonum, v. gr. sub axillis vel inguinibus & parotidibus si his in locis sentiunt, punctulum s. puncturam instar circuli, tunc solet esse infallibile signum pestis, tunc temporis ubi aliis eadem grassatur. Et LINDANUS dicit nunquam me fefellit, qui tribus interfuit pestibus, si scilicet conjunguntur reliqua signa.

Quoad **DIAGNOSIN** adhuc noto curiosum quid ex BORELLO de quodam Eremita, qui locum peste infestum solo odore potuit cognoscere, & quidem, uti retulit, fuit foetidus instar calceorum ustorum. Vid. cent. 1. obs. 74.

In **PROGNOSE** cautus sit Medicus, ut minus possit errare quam in febribus malignis, ex eo quoniam sepius peste infecti moriuntur.

INTER SIGNA PROGNOSTICA.

Observetur quod scabies tempore pestis sit salutaris, & qui ex luce venerea infecti sunt, aut qui ulcera habent, raro peste inficiuntur, ubi hoc recte observat FORESTUS lib. 6. obs. 24.

Potius si, qui ob pestis horridum metum, vel post exercitacionem nimis vehementem, peste corripuntur in vita periculum adducuntur, licet maxime sedulo curentur, uti observavit GABELOVERUS cent. 5. curat. 71.

Salutarem promittunt eventum, si Bubones atque tumores cito & confestim erumpunt, simulque post eorum eruptionem symptomata remittunt.

Bubonaria pestis, quocumque in loco erumpat, est utilissima. Secundum hanc sunt pestes cum Anthracibus conjunctae.

Pessima omnium sunt pestes petechiales quae petechiis corpus inquinant.

Bubones plures, ac boni coloris sunt salutaris: E contra Carbunculi, quo plures, eo res est periculosior.

Si per sudores largiores materia discutatur, bonum signum: si vero sudor sit frigidus, vel etiam externa frigida, in specie nares, est malum.

Narium stillicidium est lethale.

Tumores delirescentes, seu uti vocant, ad interiora retrocedentes, summum periculum portendunt.

Eminentibus Exanthematibus, s. bubonibus, superveniens singultus, malum est periculosum.

Delirium cum oculis siccis, & lingua arida praevarum est signum.

Anthraces quae erumpunt in digitis, utut videantur tutiores, quia à corde remotiores: propter nervos tamen, ac multos tendines, periculosiores sunt quam in aliis partibus carnosis.

Si super Bubonem erumpat Anthrax seu carbunculus lethale est signum.

Si Bubones, & Anthraces ante febrim erumpunt minus est periculum, quam si post febrim demum appareant.

Si Tumores sunt aliquantisper inflammati, non est adeo insigniter periculosum. Verum ubi eos circumdat circulus plumbens s. lividus saepe ante biduum aegri moriuntur.

Cantharides applicatae, ubi non excitant vesicas, audacter pronuntiandum aegrum difficulter reconvaliturum.

Si post applicatum vesicatorium aptum, vel etiam post cauterium actuale intra 12. vel etiam ad summum 24. horas Anthracis augmentum s. ejusdem progressus ad vicina non potest inhiberi, aeger interibit.

Id quod etiam fit, quatio post cauterium sive potentiale, sive actuale applicatum locus aridus ac siccus permanet.

Si vero applicato cauterio erumpit Puscula, seu vesicula, quò major, eo melior & postmodum conveniens materia in illa generatur, aeger erit extra periculum.

Anthrax cum vibice communiter flavo vel rubeo, est

admodum periculosus, quod si vero vibex albescat, citra febris decrementum, pauca spes salutis superest.

Si Bubones in collo aut prope aures inducant dolores gutturis, & deglutitio citra insignem internam inflammationem impeditur, tunc patiens vix ultra 12. vel 15. horas supervivet.

Febris insignis citra anxietates cordis, minus periculosa est, quam anxietates cordis citra insignem febrim.

Quò arida magis & sicca est lingua, eo majus imminet periculum.

Si sudoriferis propinatis, aegri parum vel nihil sudant, facillimè interire possunt.

Hæmorrhagia semper ab omnibus Medicis tempore pestis statuitur periculosa.

Sed qui per nares legitimam habent Hæmorrhagiam, aut quibus supervenit mensium fluxus, si sepius convalescunt.

Quibus supervenit mictus cruentus subito intereunt.

Interdum fit ut Anthraces oriantur in oculis, in naribus, in stomacho, & intestinis, idque citra spem, vel minimam convalescentiam. Anthraces oriuntur etiam in vesica urinaria, & tunc aegri cum fumis torminibus intereunt.

Quidam tanquam certum hoc habent experimentum prognosticum in peste: scilicet, prociunt lac mulieris lactantis masculum in urina peste infecti, unde si cadat in fundum, ante 6. vel 7. dies aegros interire, si vero non cadit, dicunt eundem supervivere, si fides penes experientiam. Pestis una est acutior altera. Est pestis quae intra 24. horas enecat: quaedam ad 4. vel 7. diem se extendit. Plurimi peste laborantes 6. die vel 7. intereunt, intra 4. summum est periculum.

QUOD ATTINET CURAM.

I. In peste duo sunt consideranda 1. ut praeservetur aeger ab infectu. 2. ut infectus jam aeger curetur.

Praeservativum optimum est fuga, quae an licita sit digladiantur Aurores.

Praecipiant in genere cito, longè, & tardè: Cito ut in tempore iter suscipiamus: longè, ut longè recedamus: tardè, ut tardè revertamur.

II. Cum pestis afflicto in duobus consistat: nempe in causa agente, id est in malignitate ubique grassante, 2. in subiecto patiente seu corpore humano malignitatis insulcus sustinente.

Propterea Praeservatio consistit in duobus: in causa aversione & vitatione, & 2. in subiecti ad resistendum roboratione, seu impeditio ne contagium malignum suscipiat. Deinde jejuniis facile afficit pestis, ut quod in genere de febribus malignis, observatur, idem in Metallifossoribus, ideoque jejuniis non esto, sed semper antequam domo exeas sumas buccellas panis & haustum vini Absinthii, vel quod melius est praecipiant quidam haustum vini, ita quidem ut prius accendas Camphoram magnitudinis, Pisi, quam leniter accensam immite vino ut supernatando comburatur, si extinguatur denuò accende, & perge donec consumpta sit, & vinum hoc Camphoratum, antequam exeas, haurias. Est enim vinum singulare praeservativum in peste, imprimis etiam ex eo quod animosus & minus pavidos & meticulosos reddat homines: adeoque si graves animi affectus ad pestem disponant, ad resistendum iidem Aurores unanimiter commendant vinum. Vid. VVILLIS, Tr. de peste.

Potest fieri vinum medicatum infusione vegetabilium Alexipharmacorum, & tale vinum medicatum hauriri singulis mane antequam exeamus.

Purgantia ad praeservationem sunt rara, parca & cauta. Rara, ne sepius instituantur purgationes: parca, ne sint nimis graduata seu in nimia dose: cauta, ne sint vehementiora. Ubi opus est laxatione, praescribendus est haustus BARBETÆ cujus hæc est descriptio.

℞. Rad. Scorzon. ʒʒ.

Fol. Senn. ʒij.

Rhabarb.

Rhabarb. elect. ʒiʒ.

Crem. Tartari.

Sem. Anif. an. ʒʒ.

coquant, vel infundant.

(perinde est.) in

Aqua Card. bened.

Colat. ʒij.

add.

Syrup. d. Cichor. c. ʒvj.

Confect. Alchem. ʒj.

Spirit. salis parum

misc.

D. S.

In genere tamen raro & patè sunt purgandi qui se praeservare volunt.

Porus spiritus si in specie tamen aqua theriacalis, aqua apoplectica, & similes: item ipsae compositiones theriacales in praeservatione non sunt adeo convalescentes: ratio quia admodum ardentes accendunt febres ubi supervenerit pestis, & in talibus febribus admodum pertinacia inferunt deliria: Aut ergo parum sunt usurpanda talia aut intermissis acidis temperanda monente SYLVIO.

Fomiculi corpori inusti sunt unum ex praesentissimis praeservativis, quos omnes Aurores ex experientia confirmant, vid. praeter ceteris PRIMEROSIUM lib. 4. de Febribus cap. 10. HILDAN. cent. 4. obs. 23 & alios Aurores. Confirmat hoc ipsum etiam LINDANUS qui dicit nihil melius esse se praeservare quam per fonticulos: dicit Avunculus meus, vixit in Marocco s. Africa ubi suo tempore spatio 5. septimanarum 85000. hominum fuerunt interempti à peste: ipse se praeservavit autem & multos alios inustis fonticulis, ita ut omnes ii quibus excitantur fonticuli liberètur & praeserventur. Dicit in se expertum esse fonticulorum insignem usum, & quod ii qui inscii ad infectos accedunt statim puncturas & quasi mortificationem in fonticulo sentiant, ut quod ipse expertus testatur.

Praeservatio instituitur vel per medicationem aeris, vel per medicationem corporis. Aerem medicari solemus per suffum: ubi suaveolentia ut moscus, ambræ, zibethum minus conducunt quin potius sulphurea, nitrosa, & acida pro aere medicando sunt aptissima.

Sic sulphuris parum accensum insigniter aerem corrigit: si adjungatur nitrum, eò melius.

Hinc pulvis pyris accensus est unum ex optimis Medicinis pro aere corrigendo.

Hic nempe sulphuri & nitro adduntur etiam alia sulphurea subiecta, Succinum, Benzoe, Bacca Juniperi, Thus, pix nigra, Camphora, ac Galbanum, & similia sulphurea.

Pix uti notum est fuit secretum HIPPOCRATIS pro aere corrigendo.

Commendantur etiam explosiones tormentorum belliarum: idque fit beneficio pulvet. pyriti.

Praeterea etiam vitriolum, alumen, nitrum, sulphur, & in specie horum spiritus, superaffusi lateribus ignitis insigniter aerem corrigunt.

Aut etiam acetum rosaceum, acetum rutaceum, item acetum vitriolaceum Angeli SALÆ, affunduntur lateri ignito ut fumus exinde exurgens aerem corrigit.

In specie acetum vitriolaceum SALÆ commendatur ad purificanda vestimenta & domos peste affectas. Singulare experimentum dicunt acetum hoc modo preparatum ad corrigendum aerem.

℞. Rutam, quam macera in aceto destillato, addunt vitrioli q. l. pro ratione aceti destillati, clarum decantant, & super lateres ignitos effundunt: quod dicunt fugare pestem, ut omnia conclavia sint repleta. Sunt qui praeserant viride aris in aceto maceratum, quod simili modo infunditur lateribus candescensibus pro corrigendo aere.

De sulphure & pice HIPPOCRATIS, scilicet, ad cor-

rigendum aerem remediis, vid. KIRCHERUM in scrutinio pestis, item HELMONT. in tumultu pestis. Non inepti sunt qui Lac calefactum praecipiant ut reponatur in conclavi venenato: sic enim fieri ut infectio lacti se infuset ita, ut crusta viridiuscula lacti supernatare appareat.

Medicamenta corpus praeservantia, sunt vel Interna, vel Externa.

INTERNA SUNT ACIDA vel SVLPHYR,

Quod est Ἰοῦδῶν quo curavit HIPPOCRATE pestem, vid. HELMONT. Acida ab omnibus Aurores commendantur in praeservando corpore à peste. Unde praeter vinum acidum, fructus aciduli, citrus berberribes & similes insigniter commendantur: item cydonia & aurantia, & ex his parata Embammata.

Obiter monco: acida conveniunt in peste, unde SYLVIVS concludit à posteriori causam pestis esse sal. vol. acre uti in reliquis morbis malignis, Quaecunque acida assumpta praesunt.

Sic aceta theriacalia sunt quae in tali casu reliquis praeservantur: In genere quidem cochlear aceti tempore matutino haustum insigniter convenit ad praeservandum corpus à peste, quo usus est SYLVIVS in peste Amstelodamensi.

Meliora sunt aceta theriacalia, ex simplicibus alexipharmacis quorum descriptiones variae hinc inde prostant.

1. Sit aqua prophylactica Belgarum quam SYLVIVS & BARBETTE in peste Amstelodamensi usurparunt felicissimè.

℞. Radic. Angelic.

Zedoar. an. ʒj.

Petastrid. ʒij.

Fol. Rut. ʒiv.

Meliss.

Scabios.

Flor. Calendul. an. ʒij.

Nuc. jugland. immatur.

conclat. ʒij. (ratione vitrioli)

Pomor. citr. recent. conclat. ʒij.

contund. omnia simul.

affundat.

Aceti vini optimi ad 3. quart. partes ex arena per alembic. destillati ʒxxij. digerant per noctem. Hinc destillentur igne cinerum lentè ad siccitatem & acetum hoc usui serva pro praeservatione pestis.

2. Facit huc etiam acetum theriacale TIMÆI, cujus felicissimum successum ipse in peste vidit. vid. lib. 8. cap. 32. ubi videbitis insignem efficaciam aceti hujus theriacalis. Compositio est hæc.

℞. Confect. Orvietan. ʒij.

Diascord. Fracast. ʒiʒ.

Theriac. Andromach. ʒj.

Radic. Angelic.

Contrajerv.

Enulæ.

Pimpinell.

Tormentill.

Scorzoner.

Distammi alb.

Petastrid. an. ʒvj.

Fol. Scord.

Rutæ.

Millefol. an. m. ʒ.

Flor. Calend.

Tunjæ an. m. ʒ.

Cortic. Fraxini.

Citr. an. ʒʒ.

Baccar. Juniper. ʒiʒ.

Macis.

Zedoar. an. ʒij.

Camphor. ʒij.

Croc. Orient. ʒj.

Myrrh. Elect. ʒʒ.

Aceti ex succ. rub. Idei q. f.

Mista stent in loco calido bene recta donec extrahatur tinctura quæ colata in usum servetur.

Hoc certum est quod sola acida sint, quæ potentissimè præservant.

Imo solum acetum in quo soluta camphora sufficit ad egregiè præservandum in peste. Quantæ sint vires alexipharmaca acetii vid. in BARTHO LINO cent. 4. hisser. 13. Et uti superius monui iheriacalia & similia nunquam sunt usurpanda nisi in vehiculo acido.

Post acida sal. hurea sunt, quæ conveniunt ad præservationem. Hæc intersunt sulphur ipsum & ejus flores legitime sublimati.

Cum pulvere hoc si myrrham & Camphoram misceri velis erit pulvis eo convenientior in peste, vid. in KIRCHERO sulphur Bezoarticum egregium præscriptum in peste.

Juxta sulphur est succinum singulare pestis præservativum: quantum valeat succinum pulvis applicatum in peste, vos docebit HELMONT. in tumulo pestis. Cæterum internè succinum pulverisatum vel solum vel cum aliis in vehiculo acido mistis & assumptum est egregium.

Sulphur, Succinum, Myrrha & Camphora sunt egregia.

Nam Camphora omnibus Alexipharmacis in peste polhem præcipit de qua plura inferius.

Elixir proprietatis cum sulphure plus solito acidulatam etiam egregiè convenit.

Tinctura Bezoartica s. Mistura simplex ratione spiritus vitrioli in minori dosi assumpta etiam præservationis loco usurpari potest. Inter usualia est imprimis Lascordium FRACASTORII quod theriacæ & mithridatio præfertur in præservatione.

Deinde saccharum Saturni est singulare præservativum & curativum morbi Saturnini seu pestis, hujus sachari Saturni gr. iv. vel v. insigniter præservant à peste & febribus malignis, quo aliquot centum personas Augusta Vindelicorum esse à peste præservatos, experti loquuntur.

Præ aliis commendatur in peste camphora causè tamen usurpanda, ne nimio ejus usu malum accelearimus.

Pauca hæc sufficiant ad præservationem internè.

QVOD ATTINET EXTERNA.

Imprimis conveniunt spongia aceto impregnata naribus admovenda, quæ omnibus pomis ambræ, reliquisque suavolentibus præferenda.

Vel ad imitationem ZVVOLEFRI fiat pyxis tornatilis cui indatur spongia aceto Bezoartico madida & admovetur naribus. Hæc præferenda omnibus balsamis, oleis suavolentibus ambræ & pomis ambræ. In ore masticatur zedoaria radix, quæ præfertur reliquis in præservatione à peste. Item metalla tractantibus & effodientibus multum commendatur.

RULANDUS Tract. de morbo Hungarico experimentum fecit in febre hungarica præservanda.

Vnde commendantur præ cæteris etiam radices angelice, helenii, imperatricie, zedoarie, cortex citri: macerantur in aceto & hujus radices maceratae semper frustulum in ore detinetur & subinde masticatur. Sunt qui appensis amuletis qui Idiotismo Paracelsico Xenoxa vocantur, multa tribuant imprimis globulis ex arsenico metallico cum albumine ovi & gummi tragacanthi confectis. Verum GRIBERTUS in Medico officioso dicit esse periculosum appendere tales.

Præferendus ergo Magnes arsenicalis, in quo arsenicum fixum & potenter collectum est; Faciendum ergo tale amuletum.

℞ Magnet. arsenical. ʒj.

Benzoes. q. f.

F. Rotula majuscul.

quæ syndone rubrà inclusa circa regionem cordis appendantur.

Post hunc magnetem arsenicalem nota est vis businum in curatione & præservatione pestis, quæ busina uti vocat HELMONT venenosa, quodcumque venenum attrahit: si scil. Buso aridus applicetur, vel ad methodum HELMONTII fiant trochisci ex veniculis busonum cum carne busonum & ita cordis regione appendantur.

Verum à quodam experto Medico mihi narratum fuit quoad busonum applicationem faciendam distinctionem pestis: Si sit pestis quæ oritur ex Gas terrestri, seu Sylvestri ex terræ mineris exhalantibus: in tali peste convenire amuleta ex busonibus, quoniam buso tantquam alimentum attrahat tale Gas Sylvestre. Ubi vero sit pestis ex vitio sidi fluxu aut ex perverso aere, circa gas sylvestre aut terrestres, optimum remedium esse in araneis, utpote quæ vitia aëris attrahant: In peste ergo terrea Amuleta busonum, in aërea amuleta araneorum conveniunt.

Hæc de præservatione pestis, pauca sed sufficientia, pergo ad

CURAM.

Totius curationis cardo consistit in eo, ut miasma venenosum in massam sang. receptum patenti sudore foras excludatur. Fundamentum suggerit ipsa natura, quæ curatura pestem deponit venenum, & ab hoc vitiatam materiam veneni, tamen atrociam simul corrumpentem in bubones, & carbunculos, ita pestem curat, quia venenum extra corpus eliminat.

Totius ergo cura cardo consistit in legitimo sudore usque & applicatione.

Ergo si peste afflicti curandi, invocato Divino Numine, primo accessu ad sudoriferam alexipharmacam est confugiendum: & quidem omnibus his remediis ob summam penetrantiam semper & ubique addenda est camphora.

Deinde semel exhibitum alexipharmacum non sufficit, sed subinde istud repetendum & singulis 8, horis iterandum, ita ut diurno & nocturno spatio æger ad minimum ter sudet, & neque enim putandum quod ubi semel, vel bis sudet periculum jam sit evitatum, nam vel minima veneni particula instar fermenti mirandas, & stupendas exerit vires: tantum ergo quantum quantum est, eliminandum: Et quamvis bubo & anthrax sit magnus cum levamine, & utur petechiæ sint copiosæ, nihilominus tamen sudorifera sunt continuanda, ut ed tutius possimus fidere in salute ægri ne fiat recidiva.

Cæterum in sudore proliciendo, virum semper habenda est ratio, ne dum venenum eliminatur, vires ex toto deiciantur, neque nimis contegatur æger, ne suffocetur, ad unam alteramve horam prolicitus sudor sufficit, & peracto sudore, ad confortationem ægri dentur confortantia acidis mista, quæ & malignitati resistunt & sanguini nimis diluto consistentiam denuò conciliant: nam acida coagulant sanguinem.

Uterius in principio morbi ubi materia maligna s. miasma venenosum adhuc est in primis viis, id quod testatur Nausea. Tunc in principio primo commodissime adhibentur vomitoria, admixtis simul appropriatis. Talia enim in pestis contagio, dum contagium per aërem fuerit haustum, mirè conveniunt, teste experientia. Et ubi jam incipiunt apparere vel bubones, vel anthraces necessitas ulterius vero suadet ut propinetur vomitorium, tunc, ne conatus naturæ per tales tumores expellentis venenum, impediat, consultus est buboni maturativum remedium, anthraci verò attractivum applicare dum propinetur vomitorium: Aliàs enim si retrocedat tumor is, adeo interdum, instar scirrhii indurcescit, ut ad aliquot menses durities ista permaneat.

Vomitoria ergo in principio pestis conveniunt cum regimine.

Purgativum

Purgativum verò nulli ullo tempore est salutare in peste, sed semper est nocivum: Imò vel clysteres vix ac ne vix quidem sunt præscribendi.

Quoad Alexipharmacam & sudoriferam observetur: Generale alexipharmacum pro cura pestis vix dari, nisi quis Camphoram, aut Busones velit hic substituit, de quibus tamen dubito: Sed deprehensum fuit diversis temporibus, diversa etiam remedia peculiaria obtinuisse vires.

Quod si ergo specialia in peste tali appropriata remedia nondum sunt inventa, generalibus aut alio tempore probatis utendum erit, quibus in cura symptomatum subinde symptomati appropriata sunt admiscenda.

Inter ea quæ adhuc requiruntur ad legitimam pestis methodum medendi est,

Quod æger sudans à somno debeat arceri: impedit enim somnus convenientem malignitatis per sudorem expulsionem.

Quod si somno nimis infestetur, subinde spongiola vel linteam acetum vini, vel aceto rosarum imbutum naribus admovendum, cujus odore somnus arceretur.

Quod si tamen fiat ut adsit Agrypnia, vel etiam ex Agrypnia imminet Delirium, aut etiam si adsit nimia inquietudo & similia symptomata: in talibus casibus subinde necessarium videtur ipsis sudoriferis nonnihil de Laudano Opiato addendum, ut symptomata coercerentur, & post abstersum sudorem, omnis blandus ac requisitus sequatur.

Quando æger sufficienter sudavit, abstergendus est lintea sicca mundatis & bene calefactis: in lintea ista prius sint suffusa cum sulphure, succino, thure, & myrrha est ed magis proficua abstergo, & convenientior.

Abstergo sudore mutanda etiam stragula, necdum sudore expulsa malignitas, denuò versus corpus properet.

Pestis conjuncta est interdum cum febre ardente: si ergo adsit talis febris ardens, & insignis effervescencia totam agitet mass. sang. in tali casu minus commode concedi possunt Theriacæ, aut Mithridatium, & similia quæ & ipsa fermentare possunt, nisi admodum acidis temperentur. Loco ergo horum potius, sive antimonialia, vel salina lixivialia & similia usurpantur. Aliàs enim periculum est, necdum veneno resistimus, febrem intendamus, adeoque tandem ægrum interimamus.

Sin verò cum peste vel febris mitis, vel omnino nulla adsit, tunc videtur conveniens esse theriacalibus uti, ut sopita quasi fermentatio, denuò restituantur.

Deinde in peste satius ven. sect. planè intermittere, quam eadem vires labefactare, quatum maxima conservandi est necessitas. Præterea nullum indicans ven. sectiones: contra plura incommoda post ven. sectionem observata, omninò ven. sect. prohibent eandemque interdicit: Idque eo magis ubi pestis cum alvi fluxu prorumpit: vel etiam ubi bubones vel carbunculi vel exanthemata petechialia sese manifestant.

Quibusdam in locis agris peste affectis non secus ac febre maligna, applicantur vesicatoria circa corpus & coxas, quæ vesica tali casu ad evacuationem malignitatis præferuntur fenticulis, qui potius in præservatione experti: hæc in curatione potentius vim attrahunt, & potentius eliciunt ipsis fenticulis.

Sin cum cantharidibus præparanda vesicatoria, semper præcipiunt Autores ut correctionis gratia ʒj. car-danomi addatur.

Quod si fiat ut materia ad vias urinarias inclinet, abstinendum est à cantharidibus, ne iisdem viis cruentus in peste lethalis excitetur.

Denique acida nunquam sunt omittenda, quin eadem temperata & sudoriferis addenda, & in sudoris declinatione, & post sudore propinanda: cum hæc ipsa post sudorem debilitata ægrum insigniter resciant, & præterea, experientia teste, simul malignitati resistant.

His ipsis tamen acidis ad æstum compescendum propinatis, semper aliquod de sudoriferis addendum, ut cor-

pus, si non in perpetuo sudore, saltem in perpetua diaphoresi, aucta nonnihil, conservetur.

QVOD ATTINET REMEDIA.

Præter ea quæ superius de febribus malignis recensui, & quæ ipsa etiam in peste commode applicari possunt sunt aceta omnis generis. Acetum de rubo Idæo, Sambucinum, rutacum, Tunica, Scordii.

Præterea subinde laudavi camphoram, quæ certè in peste curanda omnibus præfertur sicut acetum in peste præcavenda: sive in substantia assumatur sive in oleum redacto propinetur: Unde expertissimum & celeberrimum est oleum pestilentiale HERNESI, Medici Veronensis in Italia, qui tanta præstitit cum hoc in peste Veronensi, ut ipsi post mortem statua Veronæ fuerit erecta: constat ex ana olei camphoræ, olei succini, & olei corticum citri. Hæc enim ipsa olea bene juncta ad guerras 10. vel 15. pro circumstantiarum varietate propinata insigniter conferunt.

Alii camphoram cum albumine lento igne per retortam destillant in oleo, quod odore cum spiritu vini aliquandiu circulatum sit egregium antipestiferum. Imò vel solum spir. vini camphoratum, seu in quo soluta fuit camphora egregiè est usum in curanda peste.

Hinc sunt qui dicunt quod camphora in spiritu theriacali camphorato sit basis mixturæ simplicis, & etiam tincturæ Bezoartice.

A nonnullis insigniter commendantur hæc duo medicamenta ab URZEO de peste descripta, quorum basis est camphora. Primum est electuarium, alterum Potio.

Electuarii descriptio est hæc.

℞. Theriac. Andromach. ʒij. l. ʒj.

Flor. sulphur. ʒj.

Camphor. gr. xv. (dosis excessiva)

M. d. infecto expectando sudorem.

Potio hoc fit modo.

℞. Aqu. theriacal. ʒj.

Croci ad quantitat. Ciceris.

Camphor. ʒʒ. (dosis excessiva.)

misc. detur adulto infecto totum, juniori dimidium superbibendo aqu. card. benedict.

Semen Hederae arbores, jam ab antiquissimis Autoribus commendatum, à multis etiam expertum in praxi: ad ʒj. in aqu. card. benedict. vel vino: vid. KIRCHER. in scrutinio pestis & palmarium in Tr. de morbis contagiosis p. 453. Verum etiam novissimis temporibus in peste Hybernæ Medicus quidam frequentissimo in usu habuit hoc semen, quo sæpius in dies repetito, quam plurimos à peste liberavit.

Bacca juniperi sunt commendatissima: unde etiam theriaca Germanorum jure optimo vocari possunt: & ejus Rob. s. succus inspissatus non minoris est usus quam theriaca, & ex sambuco elicium Rob; Tam in potionibus potest dissolvi, quam etiam in forma Electuarii propinati; Unde ROSENCRUZZERUS in Astrologia inferiorum commendat hoc Electuarium tanquam in peste expertum.

℞. Rob. Juniperi ʒij.

Elect. de novo

Mithridat. an. ʒiʒ.

Theriaca ʒʒ.

Flor. sulphur. ʒiʒ.

Thuris albisim. ʒvj.

Myrrhæ ʒij.

Camphor. ʒij.

Croc. ʒʒ.

Succ. Citr. ʒiʒ.

misc. F. Electuar.

dosis ad præservationem est quantum capit cultellus cupis, ad curationem verò ʒiv. vel ʒiʒ. in aqu. card. benedict. & acetosa an. ʒj. & aqua theriacalis ʒʒ. in vicem mistis.

Allium similiter & suam meretur laudem, dum allium

F f ij

communiter

communiter Theriaca rufficorum appellatur: Cum certum sit *contusa capita allii cum aceto vel vino assumpta sudorem potenter movere & malignitatem per sudorem expellere*. Remedium est nauseabundum, sed uti dixi insigniter proficuum.

INTER ANIMALIA.

Imprimis eminent *Cervus, & Ciconia*, utpote quæ tota sunt alexipharmaca.

Unde *Antidotus PARACELSI* è sanguinibus cuius basis est *sanguis ciconia* aded est commendata in peste: utpote quæ vescitur ranis, & similibus animalibus pesti curandæ dicatis.

Non minus ergo *ciconia* inter volatilia, quam *cervus* inter quadrupedia est alexipharmaca.

Verùm omnibus præfertur *viperæ* & remedia ex *viperæ*, quæ inter eminet *sal. volat. à gr. xij. ad ðj. Spina viperina præparata exsiccata, oleo succini irrorata, ac denique Camphoræ q. s. permixta sunt egregia à ðj. ad ðij. In peste tamen spiritus & sal. vol. in quibus tota consistit energia, reliquis præfertur. Post vipersas sunt *Bufones*, qui non tantum externè appensi à peste præservant, sed etiam internè propinati sunt egregium remedium & singulare Antipestientiale: *Trochiscos bufonum* ex vermibus & pulvere paratos commendat *HELMONT. in Turulo pestis Cap. X. sexta Petr. Job. FABER. in Pathologia dicit sal. vol. ex Bufonibus* quod suggerit satis abundè egregium est remedium, insignè *diaphoreticum* & probatissimum *diureticum*. Quidam recipiunt prius *Bufones* vivos in spiritu vini submergunt & ita suffocant, & tunc acquirunt spiritum vini alexipharmacum. *Bufones* maceratos per Retortam destillant, & acquirunt spiritum, sal. vol. & oleum: quod sal. volat. cum spiritu junctum est expertissimum.*

Quibus tædiosi sunt hi labores, *Bufones* purgatos ab interioribus, exsiccat cum hepate exsiccato misto pulveris atque ita propinat. In peste penultima *Londonensi pulvis talis Bufonum* propinatus rarè fuit absque successu.

Stercus humanum etiam est ex alexipharmacis non ultimum: Certum namque est quod refert *POPPIUS* & confirmat *LANGIUS*, quod *stercus* proprium cum urina propria dissolutum & haustum, per vomitum, alvum, & sudorem pestem curet: sicuti similem experientiam habet *RIVERIUS in obs. communicat: à Samuele FORMIO oberf. 38.* Hinc inde etiam in *ZACUTO Lusitano* non pauca prostant exempla virtutis alexipharmacæ *stercoris humani contra morsum viperarum* & similia *vulnera à bestis venenatis inflata*. In India Orientali, in insula Celebes, ubi admodum intoxicantur sagittæ, quæ tam venenatæ, ut vel levissimum vulnusculum sit lethale, Batavi bellum ibi gerentes non habent promptius remedium & alexipharmacum nisi *stercus proprium applicatum vulnere*, quod extinguit veneni vim.

Mercator Noribergensis nomine *Saar*, qui per septem annos Castra secutus ostenda obfesa refert quod in India sit animalculum aded venenosum, ut ejus minutissima læsio præsentissimum esset venenum, nisi applicaretur *stercus proprium*.

Et certum est, *Stercus humanum buboni pestilentiali* applicatum, potentius *venenum pestilentiale extrahit*, quam quodlibet cataplasma & emplastrum à Chirurgo applicatum. Non mirum ergo est, si & *Stercus humanum* intrinsecus assumptum, sit aded potens in curanda peste.

EX REGNO DENIQUE MINERALI.

Vix potentius habetur remedium *sulphure*, tam minerali, quam quod excellentius est *sulphure antimonii*, si scilicet legitime fixatum in usum trahatur, sive communi modo per nitrum in antimonio diaphoretico & omnibus Bezoardicis mineralibus, tam simplicibus

quam compositis: sive quod melius est ipsum *sulphure antimonii ex se fixum in cinnabari antimonii*, aut in *Tinctura antimonii sicca* beneficio aquilæ albæ s. salis ammoniaci elevandæ.

Omnia hæc *antimonialia & sulphura antimonii* totam absolvunt paginam in cura pestis. Sicuti etiam *sulphur à 3ß. ad ʒj. propinatum* est expertissimum in peste remedium. In peste Romana ante 11. & quod excutit annos referente *Petro à CASTRO* cum felicissimo successu fuit exhibitum *sulphur tenuissimè tritum ad ʒij. cum aliquot ʒij. Aceti vini generosi*. Unde *sulphur* aded ab *HELMONTIO* tanquam summum Hippocraticis arcanum remedium commendatur.

In *sulphure* enim est pinguedo quædam mineralis quæ nupit ardè spiritui acido primigenio, seu ut alii vocant *Sali Hermetico*. Id quod non tantum probat resolutio spagyrica, qua in stagina acidum, & singularem pinguedinem resolvitur: sed etiam ex compositione; *sulphur artificiale*, dum ex spiritu vitrioli, & oleo therebintinæ potest sublinari *sulphur elegans*. Ratione pinguedinis balsamicæ confortat & corrigit sal. volat. acre pestilentiale: ratione vero aciditatis, mass. sang. nimis dissolutam temperat & quodammodo coagulat. Ut taceam quæ habet *HELMONT. Tr. de morbore-vita* circa finem. Unde etiam *Vinum Hippocraticum* ad pestem curandam nihil aliud fuit, quam vinum commune, mistum cum sale decrepitate, & sulphure depurato, in vase pie obturato adservatum.

Potus etiam in peste sunt *sulphurandi* ad atendum venenum pestilentiale, sicut dixi in morbis malignis.

Sulphuri quodammodo cognatum *succinum* est, unde & hoc aut *preparatum*, aut *oleum*, aut *sal*, vel aliis mistum in peste sunt egregia remedia.

De *Theriacalibus* compositionibus nihil dico quoniam omnibus sunt notæ.

Præferendum tamen reliquis omnibus *diacordium FRACASTORII* propinatum à *ʒj. ad ʒiij. vel ʒij. in aqua appropriata cum aceto Bezoardico mista*.

Noti etiam sunt *pulveres* in Officinis prostantes *compositi: pulvis Saxonicus ad 3ß. propinandus; pulvis Pannonicus rubens ad ʒj. imprimis ubi sunt alvi fluxus* constat enim ex adstringentibus: *pulvis Casareus* & similes alii.

Ex his variæ possunt fieri Præscriptiones & Compositiones sit, v. gr.

ʒ. Antimonii diaphoretic.
Flor. sulphuris an. ʒß.
sal. vol. viperæ. ʒj.
camphor. gr. xij. vel xv.
sachar. alb. ʒj.
misc. dividend. in 3. part. æquales. *M. F. pulv. diaphor.*
Item ʒ. Cinnab. Antimonii gr. xv.
succin. præparati ʒß.
sal. volat. C. C. gr. v.
succin. gr. iij.
Camphor. gr. iij. misc.

D. S.
Item ʒ. Aqu. Tenellor. C. C. ʒiijß.
Liquor. C. C. succinat. ʒß.
camphor. gr. v.
Syrup. de rub. Idæo ʒß.
misc. pro potu diaphoret.

ʒ. Aqu. card. bened. ʒij.
aceti Bezoardic. ʒvj. vel ʒj.
diacord. Fracastor. ʒiijß.
camphor. gr. v.
syrup. acetositat. citr. ʒvj. vel ʒj.

M. F. pot. diapho. pro 1. dof.

In peste lævissima *Amstelodani*, sapius usus fuit *BARBETÆ* hoc haustu.

ʒ. Aqu. card. benedict. prophylactic.
Syrup. Berber. an. ʒj.
Diacord. Fracastor. ʒiv.
Sal. prunell. ʒj.

absinth

absinth. ʒß.

misc. pro haustu. diaphor.

Item hoc Potu.

ʒ. Aqu. prophylact. nostr. ʒj.

Julapii rosacei ʒj.

Antimonii diaphoretic. ʒj.

Sal. scord.

rutæ an. ʒß.

Aqu. Fumar. q. s.

misc. pro dosi.

D. S.

In genere moneo in defectu Medicamentorum *antimonialium, sulphur* commune aut *ejus flores* commode possunt substitui.

Elegans est *electuarium* quod ipsum in frequenti fuit usu in Peste curanda & præservanda eadem D. MICHÆL. cujus compositio est sequens.

ʒ. Specier. alexiteriar. ʒiijß.

Pulv. Saxonie. ʒß.

Theriac. optim.

Mithridat.

Elect. de ovo an. ʒj.

Flor. sulphuris ʒß.

Camphor. ʒij.

Oleum Pestilent. Croll. ʒiijß.

Succin.

Citri an. ʒj.

Syrup. de Scord. q. s.

D. S.

dosi ad præservationem ʒß. ad curationem ʒiijß. vel ʒij.

Cæterum frequentissimum sunt *symptoma* in Peste *Bubones & Carbunculi*, horum ergo legitima Mèdela convenientissima hic tractatur.

QUOD ATTINET BUBONES;

In iis Curandis *Tria* præ cæteris attendenda sunt scilicet: Nempè applicanda sunt *externè*.

1. *Attractiva* seu quæ venenum eliciunt.
2. *Maturativa* quæ Tumorem ad suppurationem producant, &
3. *Consolidativa* quæ ultus uniant.

Attractiva applicantur in principio eruptionis pro educatione veneni; reliqua successivè postmodum.

Sunt equidem qui suadent etiam *Bubones crudos esse incidendos* & aperiendos, quod tamen minus commodum videtur; quod potius aliqualis materia coctio & maturatio est expectanda, plus minus perfecte pro circumstantiarum varietate. *Sin* verò *Bubo sit lividus vel niger*, ita ut *Gangrænæ* minetur; tunc nulla expectata maturazione *protinus etiam crudus est aperiendus*.

Emplastra quæ applicantur pro attrahendo veneni & maturando tumore sunt *varia*.

Quidam recipiunt *Cepas coctas* & contritas cum *sinapi* & albo *pulverisato* mixtas & ita applicant *Bubonibus*, & est potens *attraktivum*.

Loco *Sinapi* etiam *Theriaca cum Cepis* contunditur & miscetur & ita instar *attractivi* remedii per aliquot dies applicatur. *Bubonibus* pro educatione veneni & maturazione abscessus *FORSI. lib. 6. obs. 19.* refert fuisse experimentum cujusdam Chirurgi:

Quidam dicunt specificè valere ad *Bubones scrophulariam*, imprimis si fiat *Cataplasma ex scrophulariâ, Raccis Herbe Paridis, & ex fermento*, quod *Cataplasma* applicatum singulariter commendatur ad maturandos *Bubones* & extrahendum venenum.

Item *Radix Symphyti, majoris* sub prunis cocta & cum *Mithridatio ac Butyro* in modum *Cataplasmatum* imposita, *Bubonem* coquit, maturat & aperit.

Bufones exsiccati *Bubonibus* sunt expertissimi: sive scilicet *Bubo exsiccatum* per se applicetur, sive prius in vino maceratus, donec probe mollescat *bubonibus* imponatur, sive etiam *pulvis Bufonum* cum *Emplastro*

permisceatur & ita applicetur *Buboni Pestilentiali*.

Facit huc *Emplastrum HILDAANI* expertum vid. cent. 6. obs. 30.

Vel solus *pulvis bufonum cum aqua scorzonerie* aut *cum aqua ruta capraria* in modum *Cataplasmatum* impositus *buboni* insigniter conducit.

Elegans est *Emplastrum CNORELI* *Bubonibus* aut *Tumoribus malignis* in Peste applicandum.

ʒ. Succin. optim. pulverisat. ʒß.

Bufonis liccati & pulverisat. ʒj.

misc.

& in cucurbita tantum spiritus vini superfundatur ut supereminet digitum transversum, in leni balnei calore sensim exhalet spiritus usque ad consistentiam *Magnatis* ter affuso semper novo spiritu, tandem magma relictum cum *Emplastro de Melliloto* in debitam consistentiam redigatur & applicetur: Est elegans *Emplastrum* quod ipsum etiam in *nimia urium Hemorrhagia in morbis malignis* interdum eveniente, sub alis applicarum eandem sistit. Nam *Bubo exsiccatum sub axillis gestum* quancumque *Hemorrhagiam* sistit.

Methodus CNORELI curandi Bubones est hæc: mox applicat *Buboni Emplastrum attractivum magneticum* & propinat *Bezoardica*. Sin loco *Euphorias* sperata vigilie, deliria, vomitus, &c. successerint, tunc eligit centrum aliquod in extracto abscessu, & in illo cutim specifico ruptorio, factâ prius *Escharâ* aperit. Ubi inquit sedula observatione hoc impetrari quotiescumque ruptorium cuti *Escharam* negavit, toties morbum fuisse desperatum: ubi verò produxit *Escharam*, vigilias, deliria, aphonias, & similia symptomata subito cessasse.

Cæterum reliquis præfertur *Emplastrum Magneticum Angeli SALÆ* ex *Magnete arsenicali* paratum, in quo *Magnete arsenicali* plurima singularia latent *Aræana* abscondita. *Modus usurpandi* legitimus hujus *Emplastri* est rarior quod nondum per se applicetur; frequentior verò quod post factam *Escharam* per vesicatorium demum applicetur. Dum ergo erumperet incipit *bubo*, applicandum vesicatorium & promovenda eruptio: porrò 7. vel 8. horas facta vesica s. *Eschara* aut pustula, hæc ipsa est aperienda. Hinc ad movendum est *Emplastrum Magneticum* istud *arsenicale*, quod omnibus palnam præfert: *Compositio est hæc*.

ʒ. Antimonii crudi.

Sulphuris flavi.

Arsenic. alb. an. ʒij.

Subtilissimè pulverisata immittantur in phiola in arenam & subministrer Ignis donec bene invicem liquecant & colorem rubeum subobscurum acquirant: (sic enim egregiè corrigitur arsenicum) vase refrigerato materia contenta vocatur *magnes arsenicalis*.

Jam ʒ. Gummi Sagapen.

Ammoniac.

Galban.

Magnet. Arsenical. an. ʒiij.

Terebinth. lariceæ.

Ceræ, an. ʒß.

Olei succin. ʒij.

Terræ vitrioli dulc. ʒj.

miscant. ita

Gummata soluta in aceto & per pannum linteum trajecta iterum inspissentur deinde seorsim liquefacta cerâ & Terebinthina extra Ignem miscentur ad consistentiam debitam unguenti: hinc superadduntur *Gummata*, & *magnes arsenicalis* cum *Terra Vitrioli dulcis* & *Oleo succini*. Et sic paratum est *Emplastrum* ad extrahenda venena quancumque aptissimum.

Beatus noster *MICHÆLIS* ita paravit *Emplastrum Magneticum*.

ʒ. Emplastr. Diachyl. ʒij.

Pulv. fol. uvæ in vers.

(herb. Paridis.) ʒj.

ʒ f iij

Magnet.

Magnet. arsenical. ꝑb.

cum Oleo serpent. Aranear. Minder.

F. Emplastr. quod uti dicit est expertissimum in hoc casu.

De hoc Emplastro magnetico Angel. S. A. L. E. refert B. A. R. V. E. T. T. E. quod si applicetur cuti dura ac spissa nullam faciat crustam & nihilominus tamen malignitatem potenter extrahat; ita ut intra 4. vel 5. dies tumor dispareat, sed quoniam hoc non semper facit aded cito, propterea interdum necessum est pro facilitanda veneni extractione per vesicatorium prius excitare vesicam ut postmodum facilius excitet crustam Emplastrum magneticum. In pueris vero, item in corporibus tenellis etiam citra vesicam prægressam Emplastrum magneticum crustam inducit. In hac crusta quam Emplastrum excitat, hæret imprimis venenum, & ob id insigniter tenfa ac spissa est. Unde etiam longe facilius removetur & quod sponte secedit, quam alia crusta, cum facillimè per spatulam postmodum remouentur, sine prægressa necessaria scarificatione.

Unge unguentum Basilicum cum Theriaca mistum super crustam admovetur; nam hoc eam decidere facit.

Quod si crusta primâ factâ, tumor non sufficienter imminutus apparet, denuo applicandum est Emplastrum Magneticum, & nova crusta est elicienda donec sufficienter disparuerit Bubo.

Tandem ulcus cum Emplastro de Minio: Emplastro albo cocto: Emplastro Diapompholygos, &c. consolidandum & ita curandum.

Quod si fiat ut Bubo, aut nimis altè præmineat, aut rectè super Tendine consistat, tunc vesicatorium est nimis debile: Cauterium vero actuale periculosum propter tendinem: In tali casu admoendum est ruptorium seu cauterium potentiale, quod fit ex Calc. vivæ ꝑj. & Saponis nigra q. s. quæ mista dant Emplastrum quod applicatum subito foraminulum exedit.

Formula vesicatoriorum, aliàs per se notæ, convenit tamen imprimis in Bubone aperiendo sequens vesicatorium.

ꝑl. Ferment. acerrim. ꝑb.

Euphorb.

Semin. staphid. agria.

sinap.

Radic. Pyrethr. an. ꝑb.

Cantharid. ꝑj.

Aceti vini fort. q. s.

misc. F. Pasta vesicatoria.

Post Bubones sequuntur.

CARBUNCULI seu ANTHRACES.

Carbunculus seu Anthrax.

Facile potest cognosci carbunculus, si cum colore purpureo & puniceo emergat, & circum circa circulus quasi inflammationis se repræsentat. Interdum tamen fit, ut appareant tantummodò instar pustule cujusdam alba quæ videtur continere materiam benè depuratam ac suppuratam, quod si tamen aperiatur, non tantummodo arida, sed etiam dura, ac profundè in partibus subcutaneis carnosâ radicata apparet.

In hoc ergò Carbunculo dum ardor summus est, abstinendum est in Topicis ab oleis & pinguibus: Talia enim in Carbunculo interdum sphaceli metum inducunt.

Quidam expiscantur an sanabilis, an verò lethalis sit Carbunculus, imponunt Emplastrum ex molli Galbano quod si ulcers tenacissimè adhæreat; ita ut non nisi cum crusta avelli queat, salutis spem adesse asserunt, sin verò eadem non adhæreat, incurabilem plerumque: atque lethalem esse.

Item Emplastrum ex Theriaca Andromachi imponi suadent carbunculis, quod si Theriaca citò arefeat & aduratur, ipsa verò carbunculi constitutio à Theriaca nihil immutetur, lethale esse signum portendunt.

Verùm hoc in posteriori sumus cauti, (quoad Galbanum res est sine periculo) quoniam observatum fuit in Peste Mantuana quæ anno 1529. superiori sæculo grassata fuit, quod Theriaca Carbunculo imposta attulit mortem, salutem verò ubi bubonibus fuit applicata, uti refert Ruodius in Analectis. p. 129. Ad supparandos & aperiendos Carbunculos valdeperè commendatur Emplastrum de fuligine:

Postmodum etiam Herba Paradisi, Bacca vel Fœca ad maturandum carbunculum & ad mitigandum dolorem laudantur.

Bufo exsiccatu aut in vino maceratu & Carbunculo applicatus admòdum confert.

Si Saphiro in cute ducitur circulus circa carbunculum, præcavet non tantummodò ut non ulterius serpat carbunculus, sed præterea etiam vis veneni tota extinguitur: Uti hoc non tantum affirmat HARTMANNI & HELMONT. Tr. de Magnetica vulnerum curatione, sed etiam Marcus MARCI in Philosophia veteri refert. sect. 5. cap. de Magnetismo Saphiri.

Deinde Emplastrum magneticum Arsenicale similiter applicatum maximè commendatur: hoc enim facit ut subito exeat carbunculus.

Modus medendi carbunculis est hic: Carbunculi hinc saphiro eleganti circumducta tamdiu tangatur donec vivescat. (Obiter noto, Saphirus sepultus sub Terra novas acquirit vires.) Hinc apex carbunculi illinatur seu tangatur butyro antimonii: Hinc inungatur unguentum ruptorium seu cauterium potentiale, & paulo post totus excidet carbunculus (id quod habet ex Butyro Antimonii; In Gangræna enim secernit partem mortuam è viva.) Postmodum applicandum Emplastrum magneticum arsenicale; & postea ulcus conveniente Emplastro vel unguento mundificandum ac consolidandum.

Alii mox applicant cauterium actuale: hoc facto applicant Emplastrum magneticum arsenicale. Qui metuunt ignem actualem applicant vesicatorium vel cauterium potentiale ut butyrum antimonii, &c.

In corpore tenello vel solium Emplastrum magneticum sufficit, quod facta crusta excidere etiam facit carbunculum.

Ut verò suppuretur eò melius crusta, sunt qui insigniter commendant hoc Cataplasma.

ꝑl. Rad. consolid. major. ꝑj.

Althææ ꝑb.

Herb. scord. sic. ꝑij.

Farin. femin. lini cribrat.

Pollinis farin. triticia an. ꝑb.

F. Pulvis.

cui affunde.

Aqu. comm. q. s.

coqu. ad consistent.

Cataplasmatis.

add.

Mellis.

Therebinth.

Unguent. Apostolor. an. ꝑij.

Basilic.

Picis liquida. an. ꝑj.

Vitell. Ovi. num. j.

Crog. Oriental. ꝑj.

Theriac. ꝑij.

misc. pro Cataplasmate

& applicetur.

Post fractum jam Carbunculum, ulcus mundificatum & absterisum ad absolvendam consolidationem, ne remaneat ulcus sordidum, insigniter laudatur cataplasma ex radice Symphyti majoris contusa intra duos lapides & repetitum applicatum: Hac enim intra paucos dies carbunculum consolidare & curare perhibent.

Eaque astum in genere mitigant, sunt in specie vitriolata. v. gr. pro usu interno nitrum antimoniatum, in potu ordinatio dissolutum, ꝑj. ad ꝑb. aut etiam ꝑl. nitrum

ꝑl. nitrum antimoniatum ꝑj. antimonium diaph. ꝑj. M. pro 2. dof. item arcan. duplic. item spiritus nitri dulcis, &c. externè dissolvatur. Nitrum in succo semper-civi maj. & acet. rosac. quibus intingantur lintea, & applicentur pulsibus. Item fronti & temporibus, sed observandum non semper opus esse refrænare calorem, nisi ubi modum nimis excesserit. In febris cum excretionem cutanea conjunctis, calor haud facile flammatus erit, ne modus excretorius impediat.

In dolore capitis, vigiliis & deliriis notandum, sæpius dolorem capitis febris continuaturum imprimis benignatum esse saltem per consensum stomachi, vel primarum viarum saltem in principio. Cujus ratio exinde desumitur, quod vomitorio in principio morbi dato, ut præcavetur omnia sere præcordiorum symptomata, ita speciatim cephalalgia, quam intensa etiam antea fuerint, remittat. Quin & chymata injecta in febrim cephalalgis subinde eandem notabiliter levant. Sunt tamen & febres præsertim malignæ, quæ genus nervosum, adeoque & caput primario affligunt. Hinc est corpus utcumque moderatus caput, præsertim circa frontem, intense ardet, & agrypnia adiunt plus minus, interdum planè non dolet. Febres sunt pessima nota, quibus correpti, raro evadunt, nempe spina maligna capiti & nervo generi infixæ est, unde illa symptomata. Quoad vigiliis, hæc pertinaces in febris vel hypochondria ac præcordia malè affecta sequuntur; & tunc inquieti, & plus minus jactabundi solent esse ægri, vel capitis sive cerebri malè habitis sunt pedissequæ, & tunc intensior incalescentia circa frontem, oculi fulgidi, capitis plus minus perturbatio, item subinde dolor per essentiam adesse solent, ægri minus inquieti sunt. Hæc ipsa symptomata diutius si durent, aut gravius affligant, delirium post se trahunt, cujus comes tandem sunt convulsiones.

Dolor igitur capitis, si in principio est, adeoque non portendat judicationem, vel crisin, curandus venit. Si vero febris sit valde intensa, adsuntque salutis signa, supervenerit vero capitis dolor, cum ipsa prope judicationem venerit, nil oportet tentare, quia interdum talis cephalalgia solet esse signum decretorium, vomitum vel hæmorrhagiam prælagiens. Par ratio est quoad vigiliis, in quibus crileos tempore vel præsentis vel instantis anodynæ, aut plus minus somnifera minus tuto applicari possunt. Internè verò mala hæc curat in genere papaver, & quælibet ex eo parata opiata. Externè verò in febris in usu est unguentum alabastrinum, nunc oleum papav. express. temporibus subinde illitum, item Emulso ex nuc. persicor. v. g. ꝑij. cum sem. papav. albi. ꝑj. cum aqua flor. sambuci aut verbene, aut solani parata, ac fronti tepidè applicata, nunc cum, nunc sine camph. Pariter & supputanea remedia, nempe cataplasmata ex sulis rutæ, rad. raphani & sal. comm. cum fermento suscepta, & plantis pedum applicata. Denique nitrum in aqua appropriata quavis dissolutum, cum linteis multiplicatis fronti ac temporibus adplicatum convenit. Observandum tamen hic, dolorem in parte capitis anteriore à febre orti, in parte vero posteriori à proprio capitis affectu. Confer Primeros: de febris pag. 321. deinde quoad Epithemata humida, hæc minus conveniunt, quando nempe corpus in continuo est madore. Talia enim uti refrigerata fuerint, stricturam pororum capitis, adeoque & per consensum universæ cutis dia-phoreticos impedimentum inferunt.

Hæc ipsa ferè & vigiliis medentur: præterea tamen & medulla crurum vituli recens temporibus crebrius illita, vespertino tempore somni beneficium adfert. Emulsiones ex sem. melon. a. frigid. major. papav. &c. Ut interno usu, temperando sanguinis æstum & acrimoniam fermenti febrilis, vigiliis subinde compefcunt; ita & externè epithematis forma applicata non inutiles sunt. Internè,

ꝑl. Aq. flor. papav. rhæad. ꝑij.

C. C. sine igne.

Antimon. diaph. an. ꝑj.

laud. opiat. gr. j. vel ij.

vel essent. opii. gr. xij.

lyr. corall. ꝑv. M. pro j. vel ij. dof.

[B. A. R. V. E. T. T. E. de peste scribit, opium, licet sudoriferum sit, isto pestis tempore se valde parum fuisse usum, quod somnus primis duobus vel tribus diebus non aded conferat. Quando vero patientes 6. vel 7. diebus continuo se in sequentibus nullum somnum capere possunt; & virium defectus inde sequitur, hac ratione, quod sequitur, præscriptum & egregiè assumptum contulit.

ꝑl. Aq. prophylact. nostr. ꝑb.

borrag. ꝑj.

cinnamom. ꝑij.

confect. hyacinth. ꝑj.

sacch. perlat. ꝑj.

laud. op. gr. ij. M.

Capiatur cochlearum singulo horæ quadrante, donec somnus redeat, hinc æger somnum benè naturalem, & in somno ipso dolorem sat tolerabilem capiet. Idem tamen Autor temerarium opii usum dissuadet, nec impuro ventriculo, ægrisque nimis debilibus, dandum esse monet, quod plus nocuementi quam emolumentum in his ab eo sit expectandum. Econtra neminem mercuriosum nimis esse jubet, ne ejus usum se ignorate prodant. Prius verò quàm ad laud. opiat. deveniat, capitis dolorem sequenti more sedare studet B. A. R. V. E. T. T. E. Hederam terrestrem contusam plantis verò pedum ut & volis manum hoc vel simile admovere jubet.

ꝑl. Fol. rutæ Mjss.

ferment. acris ꝑij.

fimi columbin. ꝑj.

salis comm. ꝑb.

aceti sambuc. q. s. M. F. Cataplasma plantis

pedum & volis manuum applicandum,

Vel ꝑl. Bol. armen.

terr. sigill.

cretæ vulgar. alb. an. ꝑb.

acet. calendul. q. s. M.

usurpetur eod. mod.)

Interdum profundior somnus ægros febricitantes, quasi stupidos reddit, cui resistunt acet. rutæ, sambuc. sive etiam succus rutæ aceto mistus, item castoreum aceto iminctum, &c. naribus applicata. Vesicatoria cervici, item carpis aut malleolis applicata sunt opiata. Conf. H. O. R. S. T. in obs. p. 383. in Problem. p. 26. Vel ꝑ. thuris, bacc. lauri, pip. nigr. an. ꝑb. subingantur probè cum albumine ovorum, imponatur fronti q. s. & somnolentiam arcebit. [B. A. R. V. E. T. T. E. ed in casu theriacam, mithridatium & diafurdium ac similia non convenire ait, quod & hæc ipsa opium in se habeant: sequens autem conferre, qui vapores capitis & simul calorem ac cordis anxietates profligat.

ꝑl. Sal. rutæ.

scord.

prunell. an. ꝑb.

Tart. Vitriolat. gr. viij.

aq. prophylact. ꝑj.

meliss. q. s.

lyr. de betonic. ꝑj. M.

F. Haustus expectetur sudor, somnus verò & se q. die, quantum vires permittunt arcatur.]

Hæmorrhagia narium varia est pro varietate febris. Circa hæc notandum est, an hæmorrhagia sit critica, an symptomatica. Critica intemptivè suppressa quæ mala intulerit, & quomodo ipsa correctâ sit vid. H. E. N. R. ab Heer. in obser. pag. 70. Hæmorrhagia talis febris sistitur, vel sanguinis fluxum prohibendo, vel locum apertum occludendo, illud prius, hoc posterius, illud imprimis velliantia, aut derivantia, aut interna refrigerantia præstant. Quod si sedata fuerit hæmorrhagia,

hæmorrhagia, placet consilium SYDENH. in *method. med. febres*: pag. 61. Laxationem alvi esse instituen-
dam, si nempe alia non impediunt. Inter interna ex-
cellit *laud. opiat.* & omnia papaverina etiam & præfer-
tim in malignis, præmissis præmittendis. vid: TYMÆUS
in *cas. p.* 378. HORSST. *obs. lib. 1. obs. 27.* hinc & aq.
papav. errat. cum syr. de portulac. & de papavere,
hinc & succi aciduli cydoniorum, ribium, syr. portu-
lac. aut plantag. ac denique terr. sigill. lap. hæmatit.
corall. bezoard. Martiale, aut Antimon. diaphor. Mar-
tiale, &c. Inter externa autem imprimis confert, si
hoc ipso abluantur manus ac pedes, vel epithemata
ex aceto collo applicentur, vel creta cum aceto in for-
ma Cataplasmatum temporibus ac fronti applicata.
Bufo vel vitus sub alis applicatus, vel exsiccatus si-
mili ratione sub axillis detentus, vel pugno compres-
sus, ut probe incalefeat, potenter hæmorrhagias
sistit. Denique nitrum ad ʒiʒ. in aqua frigida dissolu-
tum ac propinatum hæmorrhagias sistit. Conf. RIVE-
RIUM cent. 1. *obs. 48.* Quo facit *Julepus Primerosi*,
quo sæpe usus fuit ad compescendam hæmorrhagiam
aliis irritis.

℞. Aq. symphit.
plantag. an. ʒiij.
syr. de ros. sic.
plantag.
cydonior. an. ʒiʒ.
acet. vini albi ʒiij.
nitr. antimoniat. aut sal. prunell. ʒj.
spir. vitriol. gt. x.

[BARBETTE *obs. histor. 2.* in quodam peste &
cum hac insuper hæmorrhagia die 5. vel 6. laborante
non ausus est sudorifera continuare, sed cor confortare,
sanguinem incrassare, sicque sanguinem retardare.
Hujus gratia ordinavit sequens, de quo sæpius
cochlearia duo haurire iussit.

℞. Aq. rofac.
plantag. an. ʒiij.
cinnamom. ʒvj.
sanguin. Dracon.
corall. rub. præparat. an. ʒj.
confect. Hyacinth. ʒj.
spir. salis gtt. viij.
syr. berber. ʒiʒ.

Ex hujus usu hæmorrhagia fuit sedata, sanitas &
mens redierunt.]

Sitis molestum per quam symptoma, sedatur con-
venientissimè per nitrata & per acidula. Nitrata inter
excellit *Nitrum Antimoniatum* in potu quovis disso-
lutum: quo etiam facit serum lactis depuratum, im-
primis succo citri, acidulatam. Acidula inter tam ve-
getabilia, quam mineralia excellit *Julepus ex aqua
commun. acidulata cum spir. sal. & syr. citri*, sudorem
simul movens. vid. RIVER. cent. 1. *obs. 19. cent. 3.
obs. 83.* Ex Vegetabilibus acidis vulgè notis *Tama-
rindorum pulpa*, aut decoctum conveniens est, ubi al-
vus simul aperienda venit.

[BARBETTE de peste pag. 615.

℞. Aq. borrag.
acetos. an. ʒij.
prophylact. nostr. ʒj.
succ. autant. acid.
citri recent. an. ʒj.
julep. rofac. q. f. ad mediocrem edulcor.
lap. bezoar. or. gr. xv. M. de quo parienti
cochlear. j. sæpius exhibeatur bibendum, hoc stim
magis sedabit, quam cerevisiâ, vel decies tantundem
datâ, & tamen ægrum in sudore suavi insuper deti-
nebit. Vel:

℞. Aq. card. bened. ʒij.
prophylact. nostr. ij. unſ.
syr. granator. acidor. ʒijʒ.
Vel: ℞. rad. Scorzonæ. petasid. an. j. unſ.
fol. acetos. Mij.

coq. ex aq. hordei. Colatur. ʒij.
syr. violar. simpl. ij. unſ.
sal. prunell. ʒij. vel spir. salis q. f. M.
Potus refrigerantes pro divitibus suaviores & magis
confortantes hac ratione parari possunt, ita.

℞. Aq. borrag. ij. unſ.
card. bened. ʒijʒ.
rosac. j. unſ.
sacch. perlat. ʒʒ.
ambr. gryl. g. ij.
Moschi gr. j.
succ. citri recent. q. f. M.

Cerevisiam concedit, si imprægnata sit frusto C. C.
usti; vel nux moschata contrita nodulo inclusa in ea
detineatur. Nihilominus nec nimia quantitate, nec
sæpius, nec nimis frigidam bibendum esse monet, aliâs
flatus, alvi fluxus, cordis anxietates & symptomata
plura alia inde fore metuenda scribit. *Debilibus sto-
macho & difficulter respirantibus cessante febre parum-
per vini mozellini & Rhenani permixtis saccharo &
jure mali aurei prescribas, quod ad nutum geras.*

Peccant non leviter mentes vino gallico, in dia-
phoreticis dum illud præbent maxime febricitantibus.

℞. Aq. card. bened. ʒij.
alexipharm. ʒijʒ.
Julep. rosar. ʒijʒ.
spir. salis gtt. viij. M.]

Cardialgia & vomitus. Sal absinth. ad ʒj. datum
valde prodest in vomitu & nausea februm. Conf.
RIVERIUM cent. 1. *obs. 47.* Item *conserva menth.
Extra tormentill.* est egregium. Conf. etiam Remedia
BARBETTE *usitata in descript. pest.* in vomitu fe-
brum pestil. [Si mala hæc ait *idem pag. 622.* non ex
internis carbunculis pestilentialibus oriuntur (nam &
hoc ventriculum, ut & intestina occupare, certiores
nos reddunt temerarii quidem, at fide digni nature
scrutatores, qui in sectione cadaverum eos ibi depre-
henderunt, cui nec experientia, nec ratio contraria-
tur:) citra insignem laborem ista sedavi, patientem
quavis semihora coch. j. sequentis misturæ recipere
jubens.

℞. Aq. menth.
prophylact. nostr. an. ʒiʒ.
cinnam. ʒʒ.
Confect. hyacinth. ʒj.
sal. corall. ʒj.
syr. myrtin. ʒʒ. M.

Ex hujus usu vomitus plerumque sedatur, si præfer-
tim regio ventriculi ter vel quater quotidie oleo se-
quenti inungitur:

℞. Ol. nucist. expr. ʒjʒ.
macis destillat. ʒʒ.
absinth. ʒj. M.

inter ea parvus potus conceditur, sedato verò vomitu
mox sudoriferum exhibeo.

Alvi fluxus uti & *Tormina abdominis* curat in specie
Diacord. Fracastor. à ʒj. ad ʒij. propinatum. v. g.

℞. Aq. plantag. ʒj.
acet. Sambuci ij. unſ.
diacord. Fracast. ʒj.
extr. tormentill. gr. xij.
syr. plantag. ʒij. M. pro j. dosi.
Vel ℞. Aq. plantag. ij. unſ. vel ij.
cinnamom. ʒij.
diacord. Fracastor. ʒij.
C. C. f. Ign.
antimon. diaph. gr. xv.
syr. portulac. ʒij.
spir. nitr. dulcis. ʒj. M. capiatur pro lubitu.

Item *Essentia theriacal.* ad gutt. 30. vel 40. item *ex-
tract. theriacal.* ad gr. ij. vel iv. aliæque similia: *mo-
dyna* autem & *opiatæ* sunt optima, quibus adduntur
& *absorbentia*, nempe C. C. usum bolus arm. terra
sigill. crystall. præpar. cum *conserv. rosar. antiqua*
propinata.

propinata. Item *extractum tormentilla* ac similia. Cy-
doniata denique quælibet sunt usitatissima. (BARBETTE
l. c. pag. 624. *Alvi fluxus* plerumque mortis est pro-
dromus. Attamen quosdam, in quibus non merus
sanguis vel materia cruenta prodibat, sequenti modo
sedavi. Paciens ab omnibus salis, ut & acidis, quæ
aliâs in pestis curatione sunt necessaria, sicut & à
potu largiore absteineat. Si *sitis*, quæ tum temporis
ægrus maxime urget, fuerit impatiens, sequentis
mixture cochlearia duo vel ij. per vices accipere
jubeo.

℞. rad. tormentill. ʒj.
flor. ros. rubr. p. j.
rasur. C. C. ʒʒ.
sem. acetos.
myrtill. an. j. drachm.
coq. ex aq. ferrata. Colatur. jx. unſ. addo.
confect. Hyacinth. ʒj.
syr. Myrt. j. unſ. M.]

Theriac solius ʒj. singulari quadriorio assumpta,
multis egregiè contulit; ut & sequens cochleariatum usur-
patum.

℞. Diacord. Fracastor. ij. drachm.
carabe ʒʒ.
corall. rub. præp.
Sang. Dracon. an. ʒj.
Margar. præpar. ʒʒ.
aq. fœnic. j. unſ.
plantag. i.
rosar. an. ʒiʒ.
syr. de symph. Feruel. j. unſ. M.]

Vere facce vinosa potissimum rubra & tepida obline-
tum corpus, & obrege linteo duplicato, perutile
tentibus remedium.

℞. ol. mastichin.
nucist. expr. an. ʒj.
aneth.
absinth.
myrtill. an. ʒij.
Theriac. veter. ʒiij. M.
Vel: ℞. bol. Armen.
Thuris.
mastich.
sanguin. Dracon. an. ʒij.
mumia. ʒiij.
pul. gallar. ʒiʒ.
sem. dauci.
levistic.
aner.
myrtill. an. ʒij.
ol. nucist. expr. ʒi.

Terebinth. Venet. q. f. M. F. empl.
Sudores rarius equidem hi nimium vexant sub fe-
brum motu, quia moderati sunt exoptati: inter-
dum tamen post febres continuas, aut graviores aut
paulò diuturniores, crebri sudores nocturni ægrus
vexare solem, atrophiam minantes, ex deficientie
nutrimenti chylosi assimilatione, ob sanguinem de-
pauperatum nati. Hos ipsos & *emulsiones temperan-
tes*, vel *absorbentia coralliatæ*, interdum *martialia*
cum aromaticis subjunctis amaris, v. gr. absinthio cu-
rant. Confer etiam SYDENHAM. in *observat.*
pag. 335. De cætero corpore adhuc pleno in febrim
elicendi vi, quæ facile translatio fieri potest ad
caput, ut rectè monet BELLONIUS *Pharos
Med. p. 215.*

Quoad *Urinarios affectus*, suppressio hujus interdum
supervenit, interdum criseos per sudores imminens
indicium est, præsertim si prægresso sudore superve-
niat. Conf. H. ab HERR. *observat. pag. 62.* Interdum
in statu sine criseos indicii supprimitur, vel in deli-
rantibus, vel alio modo affectis. In talibus régiõ pu-
bis illinenda venit *unguenti de alth. ʒʒ. olei scorpion.*
simpl. ʒj. M. applicetur crebrius.

De hoc affectu accuratè scribit D. D. MAURITIUS
HOFMANNUS in tractatulo, cui titulus: *consilia circa
Symptomata februm pestilential.* edito 1680. cujus re-
media tam præservationis quam curationis gratia
præscripta sunt sequentia.

Primo Autor iste alimentâ ex aceto vel malis citreis
aut acetosella parata & frequentata commendat: Heb-
domadatim tamen, præsertim mutatione lunæ occur-
rente, acido citri; aut potiuncula ex aqua card. ben-
ned. vel sambuci, vel spirit. acido AA; aut mistura
simplici usque ad ʒj. vel spirit. vitrioli ad gutt. 6. 8.
10. 12. manè sudorem ad horæ quadrantem vel dimi-
diam procurare jubet, quomodo præservationis sco-
pus observandus.

℞. mistur. simpl. ʒiij.
spir. sulphur. per camp. ʒij. M. de hoc
spirit. acid. sulphur. capiat. æg. ad
gt. xv. vel amplius.

In locis suspectis, vel de tempestate nebulosa de pul-
vere camphorato. BB. sumatur tantum, quantum cul-
tri cuspis capiat.

℞. pulv. macis alexipharm. camph. ʒiʒ.
rad. zedoar.
sulphur. chym. an. ʒij.
M. ad scatul. f. pulv. ex intervall. sumendus.
Aut cortex citri condit. aut radix scorzonæ.
condit. frequenter usurperet;

Aut in ore detineantur *Rotule de zedoar.* vel *Angelicæ
seqq. C. C.*

℞. pulv. rad. zedoar. ʒij.
angelic.
flor. sulphur. chym. an. ʒj.
M. c. f. q. sach. fin. in aq. scord. dissolut.
F. Rotulæ ex intervall. sumend.

Vel *bacca juniperi. Nares spogiolis aceto juniperino vel
theriacali D. D. imprægnatis & in pyxide ex juniperi
ligno tornata asservatis præmunitur.*

℞. acet. theriac. August. ʒij.
spir. theriac. camphor. ʒij. M. F. Epithem.
De collo sacculæ ex floribus cordialibus & camphora
paratus & interpassatus E. E. suspensus continuo ge-
retur.

℞. spec. pro Epithem. cordis rec. par. ʒʒ.
camphor. pulv. ʒiij.
M. ad saccul. seric. rub. cord. maj. interpassat.
ut supra dict. dicat.

Vel *nodulus de zedoaria & camph.* vel *allium* portetur,
&c. Conclavia evaporatione ex lapide ignito cum
baccis juniperi acidis, vel pulvere pyrio, sulphure
thure, myrrha suffiantur.

In Cura. Quam primùm quis præter spem ob lunæ
mutationem, ob animi affectum, iræ nempe, vel
terroris, qui pro reliquis flammæ vitali, turbando
sanguinis motum circularem, nocent, vel ob ex-
cessum in potu commissum, vel motum corporis,
vel susceptum aërem venenatum, aut patientis alte-
rius sudorem, quis inflammatur & corripitur, id
quod ex insolita anxiosa debilitate, rigore, som-
nolentia, cephalalgia, nausea ventriculi, &c. ed
facilius cognoscitur, cum revera ceteri similibus
symptomatibus stipati morbi, pestilentialibus graf-
tantibus, sileant, nil certius & melius est, quam ut
talis æger (ad multiplicem probam præsci per Germa-
niam & Italiam benè notî, potatoris veneni Tarqui-
nii Romæ Neapolitani, qui sicut Altorph. Ann. 1662.
Domin. Palmar. ita & alibi sæpius arsenici gr. xij.
ex vino albo sumpsit, & mox Orvietano suo per vo-
mitum reddidit, & veneni vim elusit:) susceptum
venenum è ventriculo, ut alia venena ore sumpta,
revocet & tractet, & statim prima, secunda vel
tertia horâ sine mora, quando natura talem excre-
tionis modum sponte non tentat, beneficio aquæ ca-
lidæ oleo imprægnatæ, vel potiuncula acido vom-
itico A.

- ℞.* oxymel. simpl.
pulv. sal. vitrioli vomit. ℥ss. vel ℥i.
M. c. aq. hordei q. f. F. potio brevis emetic.
ex vitriolo. vel *pulveris emetici*. B.
℞. pulv. Tartari emetic Myrs. gr. iij. vel iijj.
S. ad Chart. dupl. F. pul. Emet. pro j. dof. in
juscul. acidul. dilut. aut *Syrup. emetict. C.*
℞. Syr. emet. Angel. Sal. pro ratione ætatis
zii. vel ℥ss. vel ℥vi. S. ad vit. F. Syrup.
Emet. sumen. cum aqua card. bened.
pr. j. dof. aut *aqua benedict. D.* Ruland.
se disponat.
℞. aq. bened. Ruland. ℥ss. zvi. ℥i. pro ratione
ætatis. F. aqua Emet. sumend. pr. j. dof.
cum aceto.

His omnibus, ut medicamentis aliis, pro ratione
ætatis à minori dosi ad majorem cum iudicio progrediendum, cum in compendium omnia secundum suas
circumstantias contrahere possibile non sit: & ita
herentem maximam partem in ventriculo massam febrilem malignam minuatur, atque sic febrem, obstructo
fonte, ut natura ipsa provida idem sæpe cum emolumento conatur, optimè & maximè truncet: Hoc autem
facto, acidulo confortante ex vino tunicato, vel citriis, aut acetofella, aut scorzonera parato per duas
vel tres horas se recreet, & tum statim ad *Electuarium alexipharmacum E.* properet.

- ℞.* El. Diascord. Fracast. ℥ss.
C. C. absque igne præpar. pulv.
sal. card. bened. pulv. ana ℥i.
gran. cherm. elect. pulv. ℥ss.
M. cum syr. papav. errat. q. f.
F. Boli inaur. num. vj.
Sumantur cum aqua diaphoretic. acidul.
Vel *acido camphoratum pulverem*. F. in 6. partes æq.
divisum, ut primo, ita & quarto 7. 9. 11. & 14. die
(utpote in quibus diebus aliàs natura libera vim suam
& cooperandi virtutem, teste experientia, exferit, ex
4. *aph. Hipp.* 36. & quo tempore similes morbi acuti
ut plurimum judicantur. 2. *aph.* 23. quando nempe
rectè tractantur, atque natura robusta est, qualis in
calidis regionibus & corporibus, etiam 4. 7. vel 9.
diebus liberatur.)
℞. Terra sigill. Strigens ℥ss.
C. C. Camph. pulv.
sal. card. bened. pulv. ana ℥i.
M. ad vi. part. æqual. & F. pulv. camphor.
sumatur pars. j. pro j. dof.
Vel *℞.* pulv. rad. zedoar. ℥iij.
C. C. absque Ign. præparat. ℥ii.
camphor. el. ℥i.
M. ad part. vi. æqual. F. pulv. camphor. sumat.
pars. j. pro j. dof.
Vel *℞.* terr. sigill. vitriolat. vel
C. C. vitriolat. ℥iij.
sal. card. bened. ℥i.
camphor. ℥ss.
M. F. pulvis D. ad vi. part. æq. F. pulv. camphorat. sumat. part. j. pro j. dof.
manè in portunculâ aque acetofella, vel galega, vel
acetose, cuius 4. vel 6. cochlearibus succi expressi vel
citriorum, vel acetofella, vel cum aceto rubi idæi vel
sambucino acidulatâ, bene calidâ capiat, & postea
per dimidiam vel totam horulam, pro ratione vitium,
sudet. Interea conclave ex acidis juniperi baccis aut
ligno juniperino recente super lapidem ignitum suffia-
tur, sudor calidis benè detergetur, & recensitis re-
bus acidis patiens refocilletur. Quum jam æger ex
vitium restauratione & symptomatum gravium remis-
sione, urinaque fracta, se in meliorem statum esse
translatum percipit, repetitionem *Electuarii E.* vel
pulveris. F. usque ad initium quarti diei negligat, &
interca, si plethorica adfit dispositio, in partibus ex-

remis *ratius* ferè cucurbitulas: quam *vena sectionis*
usum administrabit, quotidie etiam conditi confort-
tantis acidi G. usum, capiendo cochlear bonum,
manè & vesperi continuabit, reliqua in loco frigi-
do asservabit, erectique semper animi erit.

- ℞.* conserv. acetofell.
acetof. citri. an. ℥iij.
rad. scorzon. cond. & incif.
cort. citr. exterior. condit. & incif.
an. ℥vi.
spec. liberant. ℥ii.
gran. cherm. elect. pulv. vel confect. alkerim
vel cordial. Norimb.
sal. prunell. pulv. an. ℥i.
M. ad fictil. c. f. q. syr. fl. tunic. F. cond.
Alexipharmacum cochlearium sumend.

Quod si verò Cephalalgia, anxietates, & cum calore
imbecillitas non remittunt, sed magis crescunt, *Electuarium alexipharmacum E.* vel pulv. F. aliquot granis
Bezoar. aut C. C. aurati, vel solut. margaritarum pro-
ditionibus augeri, illisque manè per duas dies proxi-
mè infrequentes assumptis, ægri ad sudorem dimidiz
horæ mediocrem se disponere, vesperi verò quotidie
conditum confortans G. sumere, & interea pro cibo
acidulis jusculis, vel hordeatis, & *pulpis* cum acidi-
lis confortantibus ex Granatis, Ribibus, Citris, Au-
rantis, Acetofella, &c. pro potu aqua ex C. C. ras-
pato H.

- ℞.* C. C. raspat.
rad. scorzon. mund. an. ℥iij.
cort. citr. extem. ℥iij
sem. acetof.
anis.
bacc. alkekeng. an. ℥i.
Incif. & contul.

M. ad chart. S.
Potionem aqua C. C. para, obturato vase super-
fusi ex quatuor coponis post Ebullitionem tres; filtra
predistillatorem limbo, & serva tanquam julep. alexi-
pharmac. (cui addi possunt non nunquam Rad. gra-
minis & salis-parillæ contra convulsionis pericula.)
aut acidulo julepo. I.
℞. Syr. acetofell. ℥iij.
acetof. citr.
papav. errat. an. ℥i.
aceti rubi idæi. zvi.
sal. nitr. perlat. ℥ii. M. ad vit.
Syrup. ille acetof. servetur & misceatur cum aq.
C. C. superius præscripta.

Vel recens expresso succo cydoniorum, aut granatorum,
& similibus, sine vino uti possunt. A quarto autem die
usque ad septimum nonnihil remissior sit sudor, ne
in excessu peccetur. Quam primum enim vitalis flamma
ventilatur, & respiratio libera exercetur, exclusis,
quæ suffocationem minabantur cum anxietate, ful-
iginibus igneis, ita ut flamma ista suffocationis peri-
culum effugerit, vires redeunt, & sanguis in vitute
coquendi laudabili perstat, vitæque continuat. Quod
si ventilatione tali primis 12. vel 24. horis, aut ad
longissimum primo triduo flamma vitalis non erigitur,
sed penitus suffocatur, totaque massa sanguinea,
seu succi vitales omnes omnibus in vastis corrumpuntur,
homo quidem aliquot horas vel paucos dies
anxiam cum fermentescente seu gliscente calore vi-
tam agit, spes verò reconvalescendi, ut flamma vita-
lis, candelæ instar extinguit, & rescuscitari queat, concipi-
enda est nulla. Quapropter nullo modo feriandum,
sed statim in principio, ut scaturigo mali obturetur,
vitæque vitalis & sanitatis custos, sanguis scilicet
conservetur, sedula in vomitus & sudoris provocatio-
ne navanda est opera. Quem in finem non modo
sed & diata certa, tenuis, acidula, quæ cibos eu-
chymos

chymos & coctu faciles offerat, vinum & carnem ex-
cludat, nonnihil tamen alvum laxet, & ætrem cor-
rigat: *Liberam alvum facit pulmentum pomiferum, jus*
vinae corinthiaca, prunum damascenum, & consuetum;
vel jus avenæ, vel Borriginis, vel oxilapi silvestris.

Symptomata quod concernit, quæ primis diebus, 4to
7. 11. & 14. à fermentatione febrili totius massæ san-
guineæ omnium spirituum animalium, ut umbra cor-
pus, sequi solent, quatenus ceu noxia periculum
quoddam minatur (aliàs enim non sunt aded for-
midanda, eaque adaucta flammâ vitali & correcto
sanguine ac spiritu animali, remittenteque morbo
recedunt: sequenti modo iis occurri potest, & quidem.

I. Ad *nauseam, fastidium ciborum*, quandoque vo-
mitum frequentem ac singultum, à fermento ventriculi
depravato ortum, tam acidi confortantis conditi, G.
cocheat. j. quam spiritus acidus A. A. læpius guttæ 15.
ad 20. in brodio carnis tenui sunt exhibendæ. Externè
Emplastr. de crusta panis Montagnana, vel *sacculus sto-*
machalis interpassatus ex manna crispe, absinthio, rosma-
rino & rosis rubris, vel ex fermento cum baccis juniperi,
cariophyllis nucæ moschata, macere & aceto rosaceo fa-
cta placenta calidè applicanda.

II. Ad *Cephalalgiam, iniquitudinem, & agrypniam*
ab ascendentibus igneis fuliginibus excitatam, non
solum interne emulso refrigerans K.

- ℞.* sem. 4. frigid. major. enucl. an. ℥ss.
papav. alb. rec. 3ij.
contundè c. f. q. aq. decoct. cum C. C.
vel lact. f. l. a. Emuls. ad ℥ij.
adde man. Christi perlat. pulv. ℥j.
ocul. cancr. præparat. ℥j.
M. ad vitrum F. Emuls. refriger. hor. som-
sumend.

hæc una duobus haustibus sumi, sed & externè ca-
lida, falsa, vel cineraria pediluvia ex malv. chamom.
violaria, hedera, terrestr. in coctis, manè & vesperi
ad quadrantis horæ spatium usurpari possunt. *Vnguentum*
alabastrinum L.

- ℞.* unguent. de alabastr. ℥j.
popul.
ol. papav. alb. expr. an. Div.
pulv. rad. Rhod. ℥ij.
M. ad fictil. F. ung. alabastr. front. aplicand.
torio inductum, fronti usque ad tempora, vel ex
moleis Persicis, sem. papav. albi & aq. rosar. appli-
cati, soleis verò pedum singulo trihorio, quadrihorio;
vel post 6. horas raphanus niger rasus & salsus, vel
rapa flava, vel inferius sequentes placentalæ fermenta-
tæe adhiberi, vel insimul verò dorsum, brachia &
crua sacculo sale repleto benè calidò manè & vesperi
ficari possunt.

III. Ad *Sitim* magnam, ex fermento in ventriculo
gliscente igne natam, & ardorem ejusdem, conducit
aq. C. C. decocta cum Berberibus H. vel aqua, in qua
virium malum totum cum sacchari quadam portione de-
cocta, præsertim si cum syrups acetofis I. Julepia ex
ea fiant, item Emulsio K. vel cremor pitana cum pul-
vere sacchari candi & salis prunellæ, convenientissi-
ma sunt. Alternationis gratia cerasa acida in aqua de-
cocta, vel passile, vel berberes, vel citria, vel aurantiis,
granata, vel nodulus ex seminibus melonum & papave-
ris albi ex aq. rosarum saccharata, concedi possunt.

IV. Ad *Synopen, palpitationem cordis & anxietatem*
à sanguine ebulliente & vapescente oriundam,
præter externam suaveolentem humectationem ex aquâ
rosarum factam, aliquid confectiois alkermes, vel cor-
dialis cuiusdam cum succo rubi idæi, aut pulverum cor-
dialium probatissimorum quidam. M.

- ℞.* spec. cordial. temperat. 3j.
conf. liberant. ℥ij.
sal. margar. sic. ℥j.
M. ad iij. chart. æqual. f. major. F. pulv.
sumat. part. j. in emuls. refriger.

alternis diebus dari, externè verò tres sacculi cor-
diales N.

℞. saccul. cordial. major. usit. ex speciebus pro
Epithemate cord. rec. parat. ac interpassat.
num. iij. F. saccul. cordial. N.
aceto rosaceo vel tunicarum, vel rubi idæi cum exiguo
vini, vel aquæ melissæ madefacti, calidi axillis & ad
jugulum colli usque impositi, vel circumligati conti-
nuò gestari, pulvis quoque balsamo citri, vel hujus
corrice, vel oleo scorpionum magno Matthioli juxta
cum Empl. febrifago. alum. præservari possunt.

℞. Empl. antifebril. Strob. pro pulv. super
alut. ten. extens. magninum. dimid. applicet.
sup. pulv. per. 9. dies.

V. Ad *prunellam* sive *Anginam* & incipientem oris
puredinem, ab inspirato & ex ventriculo rursus expi-
rato vapore maligno productam, Gargarismus ad-
stringens ex speciebus, cum rosis rubris, mistis, &
cum aqua hordei decoctis paratus additis rotulis salis
prunella, terra sigillata, unâ cum syrups. papav. rbead.
& diamor. confert. P.

- ℞.* fol. plantag.
fragar. an. Mi.
sumen. veron.
flor. scabios.
prunelli.
ros. rubr. an. Mss.
Incif. Misc. ad chartam. F. gargar. de ros.
rub. dist.

Speciatim quando externè collo sacculus integro croco,
floribus sambuci & sale Petra repletus & interpassatus
ita siccus calidè applicatur.

VI. Ad *alvi fluxum* 3j. terra sigillata. vel 3ss. pul-
veris adstringentis rubr. Q.

- ℞.* C. C. vel cran. cervi usit. ℥i.
Gran. chermes. el. ℥j.
Pulveris. M. ad chartam duplicem. F. pulv.
adstring. pro ij. dosib.

cum aq. flor. sambuci, vel succo cydoniorum, conve-
nientissimè datur, calidè quidem, ut sudor ed faci-
lius prodeat. Umbilico etiam Emplastrum adstringens
theriacale R. imponi potest.

℞. Theriac. Venet. ℥ij.
croci Mart. stipt. ℥j.
M. cum therebinth. q. f. & extend. super alut.
ten. magnit. Imperial. F. Empl. adstring.
Si alvum contra nimis adstricta; pruna & prunella, vel
passile quoque & pulmentâ pomaceâ, ut & parum de
rotulis salis prunella: auxilio esse possunt, si necessitas
flagitat, quod tamen rarè contingit.

VII. Ad *Soporem & affectum comatosum* læpius, suc-
citandi ægri gratia, naribus nodulus ex camphora aut
ruta, aceto madiam objici, vel succus nasturtii aquar:
iisdem injici, vesicatoria quoque S. manibus & co-
xendici applicari, vesicæ maturæ aperiri, & cum un-
guento de cerussa, vel camphorato sanari possunt.

℞. Empl. vesicat. super alut. ten. extens. magni-
num. dimid. num. iij.

F. Emplastr. visic. aplicand. ut mos. est.
III. *Sudoris foetidæ & contagiosæ* erigo vapor aceti
juniperini ed studiosius continuandus, &c. aq. rosar.
etiam acidulata ebulliens cum cinnamomo paratur, &
cum confectioe alkermes; in aceto camphorato, soluta
fiat illitio.

IX. Contra *deliria* peculiare habentur placentalæ
ex fermento T.

- ℞.* pulv. sem. linap.
nasturt.
Sabin.
sal. nitr. an. ℥i.
M. c. f. q. fermenti panis acerrimi.
F. Placent. magnit. & crassit. manus
extens. num. iij. applicent. sup.
plant. ped.

Quæ non solum post *pediluvium calidum ex aqua salsa* Pedum plantis, seu etiam umbilico imponuntur, vel *Mucha vesicatorium* S. applicatur. Ista post 12. horas renovandæ: hoc statim usurpandum, & modo removendum, prout rubedo & vesica deprehenditur.

X. Ad *tremorem & membrorum tensionem* dicta jam *vesicatoria* S. pulvis manus & supra genua in parte inferiore, imò contra *nimias cordis anxietates* etiam sub axillis, & supra umbilicum cautè applicari, vesicæ inde ortæ maturè aperiri, & medicamento refrigerante camphorato, vel siccante rursus curari queunt.

XI. Ad *maculas* non rarè diebus circis, 4. 7. vel 9. in corpore hinc inde, præsertim dorso, brachiis & cruribus, seu morsus pulicem, quandoque ut vibices longiores provenientes, & à guttarum sanguinis syderati dispersione & distributione ortis, non modò *sudorifera* continuanda supra nominata, inter quæ *aqua galega* excellit, hinc *Electuarium alexipharmacum* E. & *pulvis* F. ac M. cavendo *sedulo frigus*, & fricando quotidie corpus *sacculo, sale calido vel sale Petra repleto*, & præterea de *aqua corn. cervi*. H. cui *nodulus V.* inhæreat. sæpe bibendum.

℞. sem. aquileg. vel Galeg. rec. ʒiij.

sal prunell. ʒj.

gran. chem. ʒss. Contus. M. ad nodul. feric. infund. in pot. ordin.

sed etiam *cucurbita sicca* passim in dorso, brachiis & cruribus calidè affigendæ & sæpius detrahendæ, vel dictis sacculis, sale vel nitro refertis, & lixivio calido, vel aq. sambuci humectatis, corpus calidè benè fricandum, ut ed citius maculæ discutiuntur, & resolvantur, nec ad interiora redeant.

XII. Sed si sanguinis syderati venenatæ guttulæ, seu particulæ non amplius vitales à natura non disperguntur, sed post aures, sub axillis, in inguinibus, in glandulis coacervantur, ita ut post tertium vel quartum diem *bubones, carbunculi & ambraces* passim, tanquam certa pestis signa exoriantur, ed laborandum, ut promoveantur, emolliantur, & ad suppurationem sine sphaceli periculo deducantur. Quem in finem *Emplastrum sambucinum* probatissimum VV. vel *Emplastrum pulmentare* X. cum *theriaca* mistum, quotidie crassè illinendum, bis calidè applicandum, & cum *Emplast. de Fuligine Aug.* aut mixtura ex fermento, butyro & cantharidibus, vel pulve lactea cum croco & sale petræ alternandum.

℞. vitell. ov. ad durit. coct. num. iij. crudor. num. ij.

sal. comin. præparat.

nit. præ. an. ʒvj.

M. cum. rob. sambuc. q. l. pro Emplastr. vesicat.

℞. fatin. orobi.

scenugræc. ana ʒij.

fol. scord.

succif.

flor. chamom.

sambuc.

hyperic.

summ. aneth.

absinth. ana Miß.

sal. nitr. ʒj.

caric. ping. num. viij.

Incis. tenuiss. incid. M. ad chart.

F. Emplastr. diluend. cum aqua card. benedict. & scabiol.

Quam primùm pus apparer, tumores tales corrosivo, vel quod melius, lancetta aperiendi, & postea salubri *digestivo* Y. & *unguento* Z. ac *Emplastro ex melle, vitello ovi, terebinthina & theriaca* composito & inducto circumligandum, & tardè ex toto sanandum, hæc tamen cum cautela, ne corrodendo serpent, id quod periti Chirurghi scitè præcavere norunt.

℞. Vitell. ovi. rec. num. j. ol. violac. mell. rosac. tereb. Venet. an. ʒij. theriac. Venet. ʒj.

M. f. Digestiv. pro usu.

℞. unguent. Egypt. magistr. ol. hyperic. an. ʒij. pulv. scord.

rad. arist. rot. ver. an. ʒij.

mell. rosac. ʒiij.

M. ad fictil. & F. unguent pro usu.

Hactenus D. HOFMANNUS de febribus pestilentibus earumque cura.

Pestem ipsam verò ait esse *morbum contagiosum, non ab ebullitione, sed coagulatione & refrigeratione, tam fermenti stomachi, quam sanguinis & spirituum animalium natum: Febres malignæ pestilenciales; nil nisi ebullitiones continuas & vehementes totius massæ sanguineæ esse* proclamat, quatum vi natura renovationem totius massæ sanguineæ quaerat, eamque victicem evadere, quando naturales succi præternaturales & ferè malignos citò superant: & eandem contra vinci, quando præternaturales humores copiam paucos naturales superant, utur plerumque horrore vehementi vel frigore incipiunt, eoque ipso prodant, flammam vitalem in sanguine vim, vel suffocationem pati, & post flammæ hujus extinctionem in massa sanguinea ignem prunæ instar superesse, prætereaque maturè, quantum possibile, mediante sudore, velur hypocautum calidum fenestrarum refectione, non autem ignis extinctione, ventilatione, & quasi per afflatum succitatione opus esse. *Pestis* autem causam post Dei dispositionem cœlicæ tempestatem, à venenosarum nebularum, semen fructusque perdentium, pluviarum frigidarum multitudine, inde orta aëris coagulandi virtute derivat, à qua vis fermenti stomachalis ignea sensim sensimque mediante faucium saliva adulteretur & extinguitur, sanguis albus (ita loquitur) & ruber in vasis fixus & refrigeratus, atque ita flamma vitalis in spiritibus subsistens, & in animo terrore percussio, quasi timida subitò suffocetur, ut homines etiam libito per imaginationem cutes & stantes cadant, & sine auxilio, quia nulla medicina in ventriculo actuari & ad operationem deduci potest, mori cogantur.

Quare hoc tempore, propter ætatis hactenus elapsæ calorem & aëris serenitatem (Deo gratia) nondum aded pertimescendum.

Quod si vero talis necessitatis casus hic illic post *fermentum superatam, & usum alimentorum insalubrium* per singularem venenatam, vel vitali facultati adversum stomachici fermenti refrigerationem, ignisque ibi alias efficaciter operantis extinctionem, præter spem post diuturnæ, humidæ, nebulosæ & asperæ tempestatum mutationem *oriatur, optimum consilium est, præservationis ergo variis suffimentis, è ligno vel baccis juniperi, sulphure, pulvere pyrio, suffitu communi & radicis aromaticis Aug.* aëdes & conclavia quotidie suffire, & moderato usu variarum, subrilium, *spirituosarum aquarum* vel hebdomadario *Theriaca, Mithridatiæ* vel *spiritus theriacalis camphorati, centaur. min. cochlear. Trifol. aquat. Elix. P. P. aut Zedoar. sulphurei, aut camphorati pulveris, vel pilularum pestilential. Avicenna, Plateri, Russi, &c. vel vini medicati optimè* ex *petasitide, helenio, carduo ben. centaurio min. absinthio & baccis junip. se præservare. ulcera* non sanare, imò *fonticulos* excitare, *parum* verò, præsertim diebus mutationum Lunæ, in novi vel plenilunio, oborta nebulosa & humidà festinate, in publicum prodire, sed nonnunquam mane, fistulam Tabac. Bezoardici vel juniperi haurire.

In *curacione* verò summè necessarium est, extemplo

aut propter, posthabita omni venæ sectione & purgatione, attamen post *moderatam vomitionem*, ad mutationem fermenti stomachici efficacissimam, *spirituosiss, subtilissimis, volatilibus, ignis vitalis multum foventibus, & in actum statim exeuntibus calidis* remediis naturæ suppetias ferre, eamque excitare, ut fermentum stomachicum, præsertim vacillans vitæ flamma se multiplicare citissimè, & ubique coagulatus & refrigeratus sanguis vitalis calefieri, & ad priorem activitatem deduci queat. Facultas enim animalis & vitalis quia fundamentum est facultas naturalis: Quem in finem post spirituosam ventriculi fomentationem ista hinc magis, quam in febribus pestilentibus convenientia remedia; *Theriaca Andromachi, Theriaca Dioscoridi, Ther. Augustan. &c. Mithridatum Damocriti, item, Antidotus Martioli, Elect. Papa & de ovo, Confectio Archigenis, & similia* alia fortia & penetrantia Electuaria quamprimum, ut dictum, post vomitum, in *spirituosiss aquis ex aqua benè valida* possunt exhiberi. Eoque in casu etiam cochlear raphani ruffiani rasi acrioris, ut in castris sæpius fuit observatum, cum cochleari spiritus vini conducere potest. Similiter quoque *radix persuidis, imperatoris seu magistrantia, levisitici, vini etoxici* vel ex *nucibus sicibus, ruta & alio* composita, vitalem flammam succitans *Theriaca rufficorum cum rob. juniperino* singulari usui esse potest, ut mox calefaciendum & calefactum stomachi fermentum ad sanguinem venæ portæ & venæ cavæ, spiritusque nervorum & vasorum lymphaticorum animales denuò se diffundat, & in Oceano sanguinis ad cor quasi gliscentem, & serpendo vires acquirentem coagulationem & concretionem sanguinis lethalem efficaciter impediatur. Cujus gratia etiam necessarium, ut omnia *spirituosissima remedia* probata quovis quadrilhorio vel post 6. vel 8. horas, prout visum, offerantur, inter quæ ea, quæ ex *rad. scorzon. corticibus citri, conserv. acetosell. & granis cherm. cum syr. de cinnamom. & melissa* præparat. condita, & ex C. C. & *rad. scorzon. pimpinella & zedoarie, ac cinnomom.* præparata decocta, quando præsertim in istidem vitali virtute multa pollentia *semina aquilegia, galega, nasturtii, sinapi* infunduntur; insigniter conferri possunt. Sicut & loco *salinum theriacalium vel viperinorum Veterum* celebratissimorum; *Confectionis viperina, aromatica & juniperina Quercetani, item salia chymica, volatilia C. C. sal. armoniac. & alia tenuium partium, vel salia fixa absinthii, vanilli, bened. cent. min. melissa, &c.* aciditatem coagulantem corrigentia valde proficua sunt, cum pulveribus cordialibus, *spec. cordial. temperat. item zedoaria cum ser. sulphuris & camphora. Item pulv. Pannon. pulv. Elect. de gemmis cal. item sanguis birri cum melle* simpl. atque nostro *balsamo vitæ* exhibita. Quamvis enim ista calida tenuium partium febrili sæpe accedenti calori incrementum accedentia videantur, conferunt tamen, cum fermentum resuscitant, sanguinem vigorant, quæque coagulant sanguinem, tollunt, spirituscentiam fermenti ventriculi & sanguinis promovendo, & fuligines acidas, coagulationi faventes, eliminando, utpote per quas subsistentes coagulatæ, crassiores & chylosæ sanguinis portiones sæpius etiam gelidi & ignei *bubones pestilenciales* post aures, sub axillis, & circa inguina in glandulis, ut inter scapillum & alii in locis vibices & maculæ; quatenus sequentem sanguinem in circulo suo cursu impediunt, & retentum coagulant ac colligunt, causantur, quorum naturam, præservationem & curacionem in præcedentibus exposuimus; quod nempe non detinendæ, sed quantum possibile, per diaphoretica tenuissimarum partium ad exteriora expellendæ; & quidem imprimis post quartum diem cum *vitello ovi, vel alio, vel cepa assa, vel rob sambuci, & nitro, vel Empl. de fuligine, aut vesicatorio theriacali, aut cucurbitinis* evocandæ, ut sanguis reliquus in suo motu

promoveatur, vitæque conservetur. Hæc *Mauritius Hofmannus*.

[In Senatus Lipsiensis sequentia habentur. Ad corrigendum aërem in ædibus & conclavibus.

℞. Bacc. junip. lbj.

sulphuris opt. lbss.

salis petræ lb. dimid.

Singula seorsim contundantur, postea misceantur, quo mane, meridie & vesperi, vel quando placet, suffitus fiat. Qui meliora desiderat, parare potest *suffitum ex thure, mastiche, styrace, &c. ℞. Tannillum ignita Resticula & per noctem servata in cubiculo vitato ramentum incendio. Præservacionis gratia* semel vel bis *pilula pestilenciales Russi* hebdomadatim mane à ʒß. ad ʒij. usurpentur, vel *Elix. prop. cum Rhab. 40. gurt.* ad 60. in vino absinth. aut *pilulas Francos.* qui his affucti semel vel bis capiant. Reliquis diebus alternatim *Elix. præpar.* per se, vel cum tertia parte *Tinctura bezoard.* mist. ʒj. gr. ad 40. in vino absinth. fumantur mane, vel in brodio carnis.

℞. Elix. prop. P

Tinctura bezoard. D. Mich. an. ʒiij.

M. S. Præservativ. Elixir.

Purgantia calidiora caveantur; *Scimus* in publicum nemo exeat, sed vel jusculum capiat, aut panem butyro cum ruta vel absinthio illitum, & deinceps haustum vini absinth. vel ex carduobened. parati sumat. Munito corpore *alexipharmaca* tutius usurpantur, ut *Theriaca, elect. de ovo, Elect. camphoratum Kegleri, ut & Dioscoridum* quotidie semel vel bis magnitudine castaneæ per se, vel in vino, vel in aqua card. ben. aut scordii alternatim, in publicum exiruri *gingivam* quodam ex *Electuariis* jam notatis, vel cum vino absinth. vel aceto præservatio leniter prius fricent. Confer etiam singulis septimanis bis; sumptâ *Theriaca* vel *Electuario camphorato* per se, vel in vino, aut in aceto rutaceo, scordiaceo, vel theriacali dissoluto; sudorem lenem provocare, & indusio bene prius persumato se munire.

℞. Conserv. acetos. ʒiij.

flor. citr.

tunicat.

Diascord. Fracastor. an. ʒvj.

Elect. camphorat. Kegler.

Rad. scorzon. condit. an. ʒß.

zinzib. in Ind. condit. ʒij.

syr. è tot. citr. q. l.

M. F. l. a. Electuar. med. consist.

Præservativum pro ditioribus servand.

Quotidie bis, mane & vesperi cubitum iturus, quantum cultri cuspis bis vel ter capit, pro ratione tamen ætatis & aliarum circumstantiarum capiat.

℞. Spec. pro trochisc. sublingual. August. liberant. an. ʒij.

Extt. Angelic. ʒß.

zedoar. ʒj.

Sacch. in aqua scorzon. dissol. q. l. F. l. ad confect. in Rot.

Præservat. pro ditiorib. servand.

Unde vel duæ sæpius, nullâ habitâ ratione temporis, sub lingua detineantur, donec dissolvantur.

℞. Tinct. corall. cum spir. cord. cervi. ʒß.

F. *Alexipharmac.* Tinctur. bis in septimana gr. ʒj. usque ad ʒo. in haustu vini vesperi iturus cubitum sumatur.

Pulvis Montagnana, de quo ipse scribit, quod nunquam viderit aliquem mori, qui illo usus fuerit.

℞. sem. citri.

acetos. an. ʒij.

rad. dictam. albigentian.

tormentill. an. ʒijß.

boli Armen.

ënamom. elect. an. ʒj.

G g iij

margat.

margar. præparat.
saph. præpar.
off. de C. C. an. ʒj.
fantal. omnium.

sem. cocymi an. ʒiʒ. M. F. P.] Dosis ʒj. ad
ʒj. manè in brodio carnis vel gallin. vesp. in cochl.
vin. & quidem hebdomadatim bis, vel prout consul-
tum videretur.

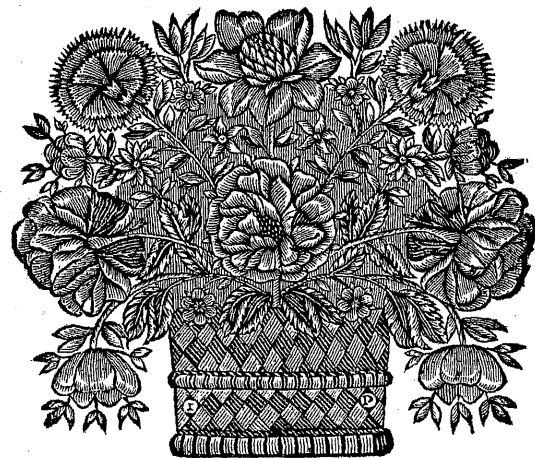
Aceta, ut rutaceum, è toto citr. fl. sambuci, fl. tu-
nic. rubi idai, antipeſtentiale, officinar. domi seruari,
& alternatim internè & externè usurpari possunt. Ex-
ternè tempora, frons, nasus & pulsus iisdem illiniri
possunt: internè nonnunquam cochlear. j. vel ʒ. pro
ratione circumſtantiarum spongiolæ & iisdem impræ-
gnatæ globulis vel sphaerulis tornatis inclusæ ad odo-
randum adhiberi possunt.

℞. Conserv. acetos. ʒiij.
rosar. ʒiʒ.

Theriac. diatessar. ʒj.
Andromach. ʒʒ.

rad. Angelic.

tormentill. pulverisat. an. ʒiij.

cum syr. acetos. F. Electuar. mediocr. consist.
Præservativ. pro pauper. Dof. i.
vel 2. manè, vesperi, & quoties
opus.

Si quis Balsamum, quem secum portet, desideret,
℞. ol. scorpion. magn. Mathiol. ʒj.
angelic.

rutæ. an. gr. xv.

citr. ʒʒ.

camphor. gr. vij.

corp. pro Bals. q. s. F. l. a. Balsam.

S. Præservativ.

Vinum absinthites pro familia.

℞. Fol. & summit. absinth. ʒʒj.

herb. Cardui bened.

fol. & summit. rut.

scordii an. ʒʒ.

rad. angelic.

pimpinell. an. ʒiij.

flaved. citr. recent. ʒvj.

concisa. g. m. S.

Species pro vino Absinth. Præservativ.]

PARTIS SECUNDÆ

CAPUT I.

DE NUTRITIONE PARTIUM LESÆ.

AM ut pateat connexio cum supe-
rioribus præsuppono, quod sanguis
in utroque cordis ventriculo & pul-
monibus perfectus transferatur tan-
dem per artériæ Aortæ ramos infi-
nitos in totum corpus ac singulas
partes quo ipsæ tum illæ nutriuntur
(nempe sanguine in genere sic dicto) tum etiam ex
eodem liquores humanæ œconomiae conservandæ
aut utiles aut inutiles separantur, utpote sunt urina,
lympha, bilis, &c.

In genere ergo sanguis distribuitur ad partes, ut
eas nutriat, id est ad particularum sensum ab ipsis se-
cedentium ac pereuntem reparationem. Ut & in ju-
ventute earundem ad majorem molem ac magnitudi-
nem accretionem.

Hæc partium Nutritio tribus imprimis læditur
modis.

1. Quando abundat seu nimis est aucta: idque vel
universè in toto corpore secundum carnis musculo-
rum & ipsi annexam pinguedinem in corpulentia dicta
nimia. Vel particularim secundum partium nonnullarum
& viscerum Parenchymata: qua ratione observatæ
fuerunt nimia magnitudines Hepatis, Lienis, Renum &
similium partium.

2. Læditur Nutritio quando deficit in Atrophia &
Tab.

3. Læditur Nutritio quando depravatutur ut in Ca-
chexia, Anasarca, in Ictero & similibus aliis affe-
ctibus.

Quod 1. atinet auctam nutritionem, de ea quæ est
particularis auctio quorundam Viscerum, sufficienter
actum fuit in Physiologicis. Quod verò atinet uni-
versi corporis augmentum in

CORPULENTIA NIMIA.

Quando nempe habitus corporis musculosus insigni-
ter augetur.

Item in obesitate nimia, quoniam pinguedo mem-
branas partium & in specie subcutaneos infarcit &
incrassat.

Pertinet huc, Habitus vocatus succi plenus dum
nempe omnes partes rore nutritio abundanter irriga-
te, dum corpus molle humidum tumefactum & ita
uno nomine succi plenum sit; alio nomine vocatur
corpus quadratum, dum nempe omnes partes in om-
nes dimensiones ita abundanter nutriuntur, ut exinde
conveniens robur atque forma consistentia corporis
concilietur: Metaphora desumpta ex Mathesi in qua
corpora quadrata pro summissimis habentur.

Pertinet huc etiam Habitus Athleticus dictus, cujus
apud veteres in specie Aphorism. Hippoc. sect.

1. subinde injicitur mentio: Habitus Athleticus iste
est quando ab optime constituta mass. sang. corpus
insigniter nutritur ac pinguescit; & in specie caro
musculosa insigniter augetur; unde postmodum tale
robur conciliatur iisdem, quale veteres Athletæ ha-

buerunt, qui invicem congedientes exercitia Athle-
tica suscipiebant.

Hic Habitus Athleticus & succi plenus, sunt auctio-
nes quasi affines corpulentia nimia.

Est autem Corpulentia nimia quando corporis totius
tam ventris quam artuum peripheria in tantum conve-
nienti nutrimento est aucta, ut actiones imprimis eas
que ad motum pertinent aut impediatur aut insigniter vi-
riet. Nam non rara sunt exempla ex nimia corporis
obesitate quosdam esse suffocatos, qualia videbitis in
Sennecio lib. 2. obser. Sic etiam Træmasius
in suis casibus p. 262. notat mortem repentinam ex ple-
niore corporis habitu: Et vix aliter esse potest, quin
motus tam thoracis inspiratorius quam totius corpo-
ris progressorius vitietur cum enim fiat motus per fi-
bras musculorum abbreviatas si omnia intercepta
musculorum spatiola succo nutritio in tantum sunt
repleta & infarcta, ut nullo modo in se ipsum cedere
possint, musculi necesse est, impediatur imprimis hinc
fibrarum contractorius motus & per consequens mem-
bri ipsi annexi.

Stupenda super sunt obesitatis nimia exempla cum in-
ter alia referat PANAROLIUS Pentecost. 4. obs. 32.
de muliere adeo obesa ut pinguedo ad genua usque la-
beretur ʒo. circiter & amplius librarum. Sic stupen-
dum abundantis pinguedinis exemplum in Abdomine
puellæ recenset BARTHOLI. cent. 2. epist. 81. plura
qui cupit. vid. Marcellum DONATI. lib. 5. hist. med.
cap. 2. uti etiam TUR. lib. 3. obs. cap. 55.

QUOD ATTINET CAUSAM.

Corpulentia & obesitatis nimia, hæc est sanguis lau-
dabilis & pinguis minus absumptus sed copiose genera-
tus ac in partes distribuitur ibique quodammodo affixus.
Unde huc disponunt omnia ea quæ sanguinem copio-
sum generare & minus absumere possunt, v. gr. corpo-
ris motus deficiens, aut exercitium admodum moderatum.
Item vita curis anxiiis vacua, somnus mediocris aut
protractior, alimenta aut multi succi aut copiosius as-
sumpta & similia. Cæterum laudabilis hæc sanguinis
constitutio, secundum quam pingue & corpulentum fit
corpus, consistit in eo quod ejus massa sit admodum tem-
perata & minus salina: Unde fit ut chylus non adeo
lubido assimilatur: neque ex mass. sang. multum adeo
dispergatur; quin potius sanguis semilacteus, quasi aut
copioso chylo turgidus ad partes delatus, has succo
temperato & chylolo infarcit, qui pro varietate par-
tium subactus, eas tandem in adeo insigne augmentum
distendit. Nam uti ex lacte primi constat, & ut
infantes ex lacte primum ac præsentaneum acquiri-
mus augmentum: Ita simili ratione ex lacte vel chy-
lo etiam fit corpulentia nimia & obesitas. Nam quod
nutriamur lacte præsuppono cognitum ex Physiolo-
gicis.

Cæterum in chylo sanguini permisto non secus ac
in lacte copiosa sunt partes pingues s. butyrosæ, has
ipsas beneficio sibi hinc inde distributas imprimis
citæ

circa membranas in pinguedinem concrefcere arbitror, idque beneficio subtilis cujusdam seu blandi ac temperati acidi, quo uti omnia pingua & oleofa sunt insigniter impragnata, ita hoc ipsum occurrens alcali subtili & volatili in omnibus partibus obvio & in omni partium nutrimento etiam præfente tunc sensum fe mutuo coagulando in pinguedinem circa membranas abeunt.

Cæterum in hoc ipso negotio tum primitus dependeat à ratione chyli nutritio, vel maxime stomachi etiam habenda est ratio. Hic enim ceu coquus corporis universalis prout diversimodè præparat chylum, etiam eundem diversimodè disponit pro nutritione corporis aut uberiori aut pariori. Unde est quod in somacho & prima rudimenta obfusatis & etiam prima principia Atrophie.

Constituunt hæc omnia ea, quæ præ cæteris disponunt homines, ut fiant corpulenti & obesi quæ inter eminent Passula quæ præ aliis à RIVERIO & JOEL commendantur, quod pinguefaciant etiam rabidos. Ratio est quia hæc insigniter temperatæ temperatum chylum ac temperatam mass. sang. conciliant. Pertinent huc etiam semina vegetabilium oleosus, & ipsa temperata, v. gr. amygdala dulces, pinea pistacea, semina frigida minora & majora ac similia. Hæc enim semina oleosa & temperata ut temperatam reddunt mass. sang. ita copiosum subministrant chylum (ratione cujus vitam venerem stimulant) à quo postmodum copiosus ac temperatus nutrimento accedit. Unde etiam Cerevisia triticea uberius nutriunt quam Cerevisia hordeata: Illæ enim triticeæ temperata copiosum suggerunt chylum: Hæc verò hordeacæ sunt abstergivæ & præterea lupulo diuretico conditæ, unde quatenus nonnihil urinam movent, & ipsæ corpus minus nutriunt. Nam sanè in obestiva nimia aut concilianda aut curanda potus imprimis maxima habenda est ratio. Potus enim est vehiculum nutrimenti ut latice aquoso chylus dilutus transferatur ad partes eas ut nutriat. Hic enim est ista Gelatina quæ in sero sanguineo hinc inde conspicitur nempe chylus sanguini nondum assimilatus sed copioso sero dilutus: ratione cujus BARTHOLINUS in sero sanguinis esse imprimis nutrimentum partium spermaticarum. Unde in pinguis & obesi remedium infallibile est abstinentia à nimio potu uti rectè hoc confirmat PANAROLUS penecost. 4. observ. 18. quod nulla res majori celeritate pinguedinem imminuat quàm subtractio humiditatis. Unde etiam lactis usus impinguat quoniam est temperatum & in se ipso nutritivum. Panis etiam habenda est ratio quatenus in eo, quoad digestionem primam, multum residet, hic enim ejusque fermentum insigniter faciliat digestionem. Hinc est quod refert CATTIERIUS in observ. post BORELLI p. 44. quod quidam diminuto panis nimis copioso usu & in locum ejus substituta tantummodo carne insigniter tenuis redditus sit.

Unde etiam seminis excretio maciat homines quatenus subtrahitur succus chylosus nutritivus: è contra castrati pinguescunt, quoniam materia seminis blanda dulcis & oleosa retinetur in corpore quæ & temperat massæ sanguineæ acrimoniam, & ita eandem disponit ad uberiorem nutritionem ratione chyli assimilandi partibus.

QUOD SIGNA DIAGNOSTICA & Prognostica

Pauca sunt monenda. Nam Diagnostica per se patent: In Prognosi plus minus obeforum facile est harriolari.

QUOD ATTINET CVRAM.

1. Impediendus est copiosus alimentum laudabilis proventus. 2. Alimentum jam genitum removendum est antequam partibus sese uniat. 3. Vitium jam partibus

alimentum est resolvendum ac liquefaciendum, ut sero abluenti imbibitum foras amandetur. Serum enim uti primò est vehiculum alimentorum ita postmodum vehiculum est excernendorum.

Dubium videre possit an corpulentia jam facta resolvendo sero assimilatum nutrimentum possit tolli: Affirmari facile potest. Videmus enim crassos & obesos sub febrium ardentium ardore insigniter emaciat; præterea scorbutum confirmatus corpus etiam ad Atrophiam producit unde Atrophia scorbutica. Ad hæc viscerum ulcera dum Hæcticam inferunt, ita massam sanguineam inficiendo phthificos & macros reddunt. Denique excretio copiosa lymphæ absumendo nutrimentum rorem corpus emaciat. Præ cæteris tamen urina copiosa & confertim facta evacuatio corpus emaciare solet. Vid. HELM. Tr. jus dimmoiratus, & Tr. latex humor neglectus, ubi refert exempla insigniter obeforum per potiones diureticas subid emaciatorum. Talia exempla habet etiam SCHENCK in obser. ubi de Diabete, ibi enim refert multas Diabete affectos per copiosum urinæ refluxum subid fuisse extenuatos. Nec minus efficax etiam est copiosa saliva excretio: notum enim est quod lue venerea ditati, curati per inunctiones mercuriales Gallis frequentes, ubi continuam ac copiosam excernunt salivam, quod exinde admodum attenuentur. Item refert BORELLI. cent. 2. obs. 11. nimiam corporis crassitiam & pinguedinem continua masticatione foliorum Tabaci fuisse curatam. Jam notum est quod tabacum sit egregium masticatortium dum elicit copiosam salivam: id quod etiam de foliis lauri dicitur si masticentur: salivam enim eliciendo corpus emaciant. Hæc & similia persuadent quod corpora pinguefacta post resolutionem jam assimilati nutrimenti à latice aquoso partes ambiente imbibiti, & sub forma urina copiosè & ubertim evacuati aut etiam saliva emaciantur. Hæc inter ergò quæ huc faciunt ut corpus denuo emacietur primatum obtinet acetum & omnia ex aceto vini filio degeneri parata remedia: vid. CATTIERI. cit. loc. ubi refert exempl. viri admodum obesi, qui loco vini aceto utens in potu ita rursus extenuatus fuit ut 87. lb. pondere decreverit. Id quod consumat STERNANUS in operibus medicis tr. Cosmética, ad obesitatem tollendum nihil melius esse quam acetum scylliticum jejuno stomacho haustum.

Item acetum ruscacum, aut etiam potus ordinarius ex aqua chalybeata aceto temperata: Item acetum scylliticum in quo absinthium est maceratum. Ratio hujus est quod acetum stimulat fermentum stomachicum adeoque alimenta potenter dissolvit & incidit eademque in chylum tenuem & admodum aquosum colligefacit. Qui accedente in duodeno bilis attacku transmutetur in salsum diureticum quæ diuretica salido non tantum chylum aquosum potenter exhaurit sed præterea quoque nutrimentum rorem dissolvit ut per urinas excernatur. Acetum ergò si cohobetur aliquoties super nitrum, ed magis evadit diureticum & edo magis emaciat antea crassos.

Faciunt huc etiam Purgantia quæ promptè corpus emaciant. Hinc etiam CÆLIUS inquit crebris purgationibus adfuescere est corpus non nutrire. Nam purgantia etiam nutrimentum succum putrilagine afficiunt & sub forma stercoreum exhauriunt: verum cum purgantia fortiora ceu venenata non semper tuto in usum vocari possunt propterea alcorica & abstergentibus mista conducunt imprimis, Hinc FERRELLIUS in Consil. 15. inquit quod corpora obefa optime curentur per pilulas ex rhabarbaro aloë & agario paratas.

Hinc etiam Elixir proprietatis sæpius sumptum corpus nonnihil emaciat, uti etiam omnia insigniter amaricantia, v. gr. Myrrha, aloë, pilula de tribu s. Pestilentialis pilula de hiera, absinthium & ejus essent. Essent. myrrha gentiana, centaur. minus, membra, nasturtium.

sturtium & similia quæ omnia amara attenuant & resolvunt rorem nutrimentum ac sero involvunt qui interdum excernitur sub forma urina interdum sudoris. Præ cæteris tamen omnibus eminent Diuretica fortiora: quæ inter eminet Radix asparagi (quæ & ipsa urinæ fetido odore corripit) radix faniiculi, peroselinis item alliatæ ac copacis omnia. Syrupi dicti de duobus item de quinque radicibus, qui diuretici sunt. Decoctum Cicerum rubrorum, item Capparas, Olive & Amygdala amara, & similia condimenta diuretica.

In specie huc facit Tartarus remedium vino ipso nobilius cujus volat. aciditas potenter abstergiva ac attenuativa simul blandè interdum copiosè urinam movet. Sic refert FORESTUS lib. 31. obs. 12. de Atrifabro adeo crasso ut ferè expiraret qui tamen fuit curatus hoc pulvere.

- Tartari Zij
Cinamom. Zij. (potius Zij.)
Zingiber. Zij.
Sachar. Zij.

misc.

& subinde assumpsit.

Sic etiam Epiphanius FERDINANDUS cons. 8. specie commendat Tartarum in pulverem redactum contra nimiam pinguedinem.

Aliis secretus est Pulvis contra nimiam corpulentiam paratus ex Tartaro & Cymis si Julis Coryliana mistis & pulverisatis Hujus pulvis mane jejuno stomacho & vesperi sub introrsum lecti ʒj. aceto desillato irroratus est assumendus; idque continuè donec corpus egregiè emacietur; quæ dico de tartaro simplici etiam intelligenda de sal. volat. & nobilioribus præparatis quod præsuppono. Pertinet huc etiam Tartarus vitriolans & ipse ad emaciandum aptus.

Deinde post tartarum est Nitrum & ipsum diureticum ac specificum admodum proprium contra pinguedinem nimiam. Nitrum vitriolatum s. arcantum duplicat. Myrsichii specificè etiam contra obesitatem commendatur.

D. LANGIUS ceu singulare habuit Arcantum Dioscoridicon GALENI ex Nitro & Cumino quod sæpius usurpatum per urinam corpus maciat. Pertinet huc Tartarus nigratus BARTHOLEI & Tr. sal. tartar. & spiritum nitri invicem mistis paratum, egregium sanè appropriatum contra nimiam corpulentiam.

Facit huc etiam Juniperinum gummi aliis dictum Sandaracha Arabum; Græcorum Sandaracha est an tipigmentum. Unde elegantes sunt pilule Mysicchi ex Sandaracha s. gummi juniperi contra obesitatem paratum dosis est ʒj. singulis mane jejuno stomacho assumenda: D. OSVALD est Autor qui primus composuit has pilulas contra obesitatem à quo habuit has MYNSICHT.

Semen fraxini seu lingua avis ad ʒj. mane in haustu vini propinatus insigniter commendatur ad evacuandam urinam; ratione cujus & hydroticos curat & emaciat crassos.

Secretum DEBERENI est semen esula pulverisatum & omni mane quantum cultelli cuspide capitur usurpatum & continuatum: Hoc enim dicitur experitum remedium.

Nec omitenda Terebinthina ratione virtutis diureticæ; refert FORESTUS in cit. loco de viro valde crasso, qui insigniter extenuatur, per pilulas ex terebinthina cum saharo paratas assumendo earum majusculatum v. aut. vij. per 2. horas ante prandium. Denique sudorifera sunt quæ & ipsa corpus emaciant. Unde omnia lignorum decocta in specie Guajaci & ligni sancti cum dicta sudorifera propinata corpus emaciant. Alii salia vegetabilium fixa, sal absinthii Card. benedicti, item salia theriacalia propinant, quæ corpus insigniter macrum reddere dicuntur. Aliis salia viperina ros. sunt commendata, item alia remedia viperina sunt commendata quæ & ipsa corpus extenuat & pingue-

dinem resolvere dicunt.

Denique ex fonte Chirurgico sunt ven. sicc. & Fonticuli. Vena siccio enim cum sanguine simul nutrimentum exhaurit: Unde subtracto nutrimento emaciat. Fonticuli verò uti successivè partis cui insidit sunt nutrimentum resolutum exhauriunt, ita etiam mass. sang. depravant & corpus necessarid emaciant. Hæc de Corpulentia nimia.

Vitium ipsi contrarium atque oppositum est Defectus nutritionis qui in genere aliàs vocari solet.

ATROPHIA.

Deficiens nempe Nutritio: Et quidem deficere solet hæc ipsa manifestè ratione carnis musculosa & ratione pinguedinis, non item ratione cartilaginum ossium aut parenchymatum viscerum. Hæc enim non absumuntur ut partes musculosæ absumptæ Atrophiam constituunt. Et quidem quando pinguedo sola deficit vocari solet MACIES, quando verò caro simul absumitur, nec restituitur, vocatur TABES.

Hæc Atrophia nunc est parialis nunc universalis. Universalis frequentior est quando totum corpus non nutritur: Particularis est rarior, quæ unum alterumve tantum occupat: vocatur Aridura seu Atrophia particularis.

IN GENERE ATROPHIÆ UNIVERSALIS CAUSA EST.

Vel Alimentum defectus in massa sanguinea, vel est ejus alimenti secundum quod nutrimenti ineptum existit.

Quod attinet nutritionis defectum: Deficit nutritio 1. quando non generatur in stomacho, v. gr. in frædia voluntaria; aut etiam quando alimenta parum nutritiva aut vitiosa assumuntur.

2. Deficit nutritio, quando chylus generus non distribuitur usque ad vasa sanguinea: idque vel vitio vasorum lacteorum in intestina hiantium obstructorum in passione Cæliaca quam suo tempore habuimus: Vel vitio glandularum mesenterii obstructarum, hinc rumefactarum ac tandem scyrrosarum ac strumofarum: (Hæc enim se ita invicem insequuntur) chylo transitum non concedentium.

Exempla hujus non sunt pauca vid. HILDANUS cent. 1. obs. 7. ubi curavit puellam tabescentem appetitum ininiè privatum idque ex Mesenterii vitio, tumoribus Scirrhis & strumosis multum referto.

HORSTIUS lib. 11. obs. 5. similiter exemplum habet Atrophie ex obstructione glandularum mesenterii. Facit huc etiam quod refert BONTIUS Medicina Indorum cap. 11. quod nempe Atrophia seu extabescencia Indis regionibus familiaris & quasi Endimia sit, idque ex mesenterii vitio nempe ejus abscessibus.

Nec Tabes adeo decantata in Anglia aliam videntur habere originem quàm Mesenterii glandulas scirrhasas & strumofas: quod anatome talium affectorum confirmat: ut uti aliam habeat rationem GARENZIER in tract. de Tabes Anglica.

Infantibus, rarè adultis Atrophia est frequens ex vitio mesenterii uti sufficienter hoc deducit BARBERT in Anatomia practica p. 87. In qua refert frequenter infantes, rarè adultos, Atrophia. corripit cum ventriculo tumido ac inflato & doloribus compressivis vitio mesenterii denegantis chylo transitum ac debitam distributionem.

Deficit nutritio 3. quando chylus sanguini permistus & quodammodo assimilatus nimis evacuatur quod pertinet quæcumque nimia sanguinis effusio sive fiat per nares, sive per uterum, sive quod sæpius fit, hæmorrhoides. Nam tales sanguinis evacuationes & excretiones multum depauperant de rore nutritio ut non possit non sequi Atrophia.

Facit huc metus nimius qui nutrimentum rorem exhaurit per glandulas subcutaneas sub forma sudoris.

Facit huc etiam æstus qui liquefaciendo succum nutrimentum eundem successivè deprædat.

H Fluxus

Fluxus alvi nimis copiosi huc etiam pertinent, refert enim BORELLUS cent. 2. obs. 64. de Atrophia & macie, post sumptum Pharmacum adeoque ortam hypercatharsin, obortâ.

Fluxus merinus albus mulierum, qui est revera Gonorrhœa, continuatus & ipse tandem in Atrophiam ac maciem degenerat, uti exemplum habet GUARINONUS conf. 185. ex fluore albo uterino obortæ corporis macies. Denique nimia Venus imprimis est quæ cum spermate nutritium succum exhaurit: quale exempl. habet ZACUTIUS Lusitanus lib. 3. prax. admir. obser. 120. de extenuatione Tabifica ex nimio Veneris abusu contractâ.

Quo etiam pertinet affectus noviter maritatorum quam vocant TABEM DORSALEM, alio nomine *Hæcticam novorum maritorum* seu *sponsorum* quando hi ipsi nimis ad rem attenti tandem succum seu rorem nutritium nimis exhauriunt: Unde taliter in dorso successivè extenuantur, spina prominat & sensus vermiculationis cum titillatione subito per dorsum decurrere percipiunt. Exemplum non sunt rata vid. SOLEMANDER conf. 5. item TULLIUS lib. 3. obs. cap. 34. item ZAC. Lusit. lib. 1. prax. admirand. obs. 122. &c. vid. etiam SENNERT. lib. 2. prax. cap. de Tabo dorsali & VVILLIUS pharm. rat. part. 2. s. Et. 1. c. 5. p. m. 82. & seqq. De hac Tabo dorsali ex Veneris abusu orta singularè est quod habet in obser. 190. quod hæc Tabes dorsalis, licet semel curata, solet tamen subinde per periodos septenniorum recurrere, & maritos insigniter affligere. Hæc est Atrophia orta ex defectu nutritionis.

2. Causa est Atrophia orta ex vitio nutrimenti.

Vitium nutrimenti est; quando hoc nimis asperum aut acre & salsum aut alio peregrino vitio inquinatum est ineptum ut nutriat corpus: id quod fit.

1. Vel præter vitiosam nutrimenti generationem in stomacho vel.

2. Propter vitiatum aut insectum nutrimentum in massa sanguinea antea vitiatâ.

Quod attinet stomachum in hoc sanè sæpissimè hæret causa & Tabis & Atrophie, qui scilicet alimenta corrumpit, eaque non in chylum subdulcem nutritium, sed in vitiosè salsum asperum & nonnihil viscidum immutat. Quod vitium sæpissimè aut ipsa assumpta vitiosa, v. gr. in Pica sequitur, aut certè sæpissimè vitio lymphæ salivæ stomachi digestionem turbantis & fermentum ejus vitiantis oboritur.

LINDANUS hoc fideliter inculcat: quod nempe frequentissima tabes sit vitio stomachi qui ob id vitium istud vocat cruditate putridam ad differentiam cruditatis acidæ & nidorosæ, quando scilicet alimenta pervertuntur, & vitiosum acorem aut etiam salsum depravatam acquirunt saporem: & hanc esse frequentissimam Tabis & Atrophie causam constanter defendit; dum inquit omnis tabes aut phthisis, quæ vulgò à destillatione capitis oriri dicitur, fit originaliter à sanguine ejusque cruditate & acrimonia quæ originaliter ex ventriculo ortum habuit. Dicit enim testabuntur vobis Tabidi & Phthisici se habere salsum in ore saperem matutino tempore & muriam vix esse salivam quæ omnia ex ventriculo oriri pater, ex cruditate ejus putida, quæ cruditas ad mass. sang. delata eam inquinat, & vitiat. Unde successivè lymphæ quæcumque infecta acrimonia sua salina Bronchia & pulmones stimulat, & has partes ad crebriorem tussim irritat: Unde & in principio tussicula est parva & sicca qua concussi pulmones sensim intumescunt donec vas rumpatur, aut donec perfectè tandem superveniat phthisis. Vitio ergo tali stomachi inquinata mass. sang. fit nimis salia, item lymphæ similiter salia progeneratur: Unde tam pravi saporis percipiuntur in ore.

Præter hanc acrimoniam salsam conqueruntur etiam ægri de sapore cinereo, qui est signum jam incipientis in pulmonibus corruptionis, & ulceris.

Deinde conqueruntur de sapore piscium, aut carnum putridarum qui tales si perseverent necessaria tandem ex corruptione stomachi, & sanguinis degenerant in tabem & phthisin. Nec defunt exempla ortæ tabis vel phthisis ex vitio stomachi. Sic scilicet SOLEMANDER conf. 8. s. Et. 1. & conf. 25. s. Et. 2. exemplum habet totius corporis extenuationis ex male affecto ventriculo.

Item in POTERIO non pauca exempla reperietis tabis & phthiseos ex ventriculo subnatas, cap. 61. cent. 1. & cent. 3. cap. 82. & cent. 2. cap. 87. & quæ sunt alia loca in quibus omnibus stomachus acculatur in phthisi.

Et quotidiana experientia monstrat sæpissimè vitio stomachi oriri tabem & phthisin, depravantis alimenta & in acrimoniam salsam ac muriaticam mutantis.

Verfamur adhuc in causis tabis perscrutandis & quidem dictum inter alia quod ubi ex vitio alimentis seu nutrimenti inepti ad nutriendum fit tabes, illa fiat vel ex vitio stomachi vel massa sanguinea vitiatâ.

Quando vitio sanguinis fit tabes necessarîo corrumpitur etiam chylus aliàs laudabilis: hæc fit quando sanguis salsus aut nimis acidus aut nimis acris aut alio quocunque vitio inquinatus ineptus est, ut nutriat. Hunc post febres tam continuas quam intermittentes malè curatas supervenit Hæctica tabem inferens ex acrimonia partim, partim visciditate sanguinis & lymphæ. Unde scorbutici sæpius laborant tabe & atrophia ex acrimonia salis scorbutici: mass. sang. nutritionem impediendo. Id quod etiam in malo hypochondriaco familiare: ut hi ipsi si malum progressum fuerit in atrophiam incidant: Et quæ sunt alie cause in massa sanguinea vitiatâ quæ nutritionem impediunt.

Exemplum tabis & phthiseos ex mass. sang. inquinata obortæ refert BARTHOLIUS cent. 2. hist. 31. Pertinet huc imprimis quando mass. sang. infecta est per pus ex ulcere cujusdam partis enatum & cum mass. sang. permistum, quod ipsum pus sanguinem vitiat, putrilagine inficit eumque salsum & acrem reddit, & per consequens tabem inducit.

Et hæc species singulari nomine vocari solet.

PHTHISIS.

Est equidem phthisis vocabulum per se generale & propriè significat omnem corporis consumptionem à quacunque causa & in quacunque parte fiat.

Cæterum strictius & ferè jam usitatus phthisis dicitur, omnis contabescencia quæ sequitur corruptionem aliquis visceris nobilioris: Ita si quis contabescat ob purulentum hepar, si quis contabescat ob purulentos renes, si quis contabescat ob purulentos pulmones, & similia viscera corrupta, tunc dicitur phthisi laborare.

Jam verò quoniam ex omnibus partibus pulmo maxime expositus est injuriis externis à quibus insigniter lædi solet: Unde etiam ex omnibus partibus pulmo sæpissimè & frequentissimè ulceratur. Propterea nãl' ἐφεξῆς Phthisici ii dicuntur interdum, qui ulcere pulmonum laborant: Cum hæc phthisis suavitè semper conjungitur febris Hæctica in quacunque parte sit ulcus: Qualis hæctica etiam interdum conjungitur ulceribus partium externarum insignioribus. Si pulmo suppuratus, est sequitur sordidum ulcus, quod magis magisque inquinando sanguinem tabem admodum exasperat.

Cujusque partis ulcus sequi phthisin dixi: unde datur phthisis renalis à suppuratis renibus: datur phthisis pulmonalis à suppuratis pulmonibus: datur phthisis fœcocalis ex suppurato jecore, quin & à suppurato Mesenterio seu abscessu mesenterii observata hæc phthisis ab HORS TRO lib. 2. obser. phthisis à Fœcocali

cum quæ sæpius confunditur in eo tantum differt, uti à se invicem differunt abscessus & ulcus sordidum. Nam in vomica in pulmonibus seu eorum abscessu est pus purum album, leve & æquale, quod ipsum interdum suis membranis inclusum citra excretionem in pulmonibus hæret. Verùm ubi tale pus non expurgatur variè degenerat à propria natura in varias sordes ac sanies, & tunc supervenit ulcus sordidum quod datur phthisin.

CAUSÆ HVYVS VLCERIS REMOTÆ.

Sunt varie, sæpissimè est nimia sanguinis & exinde nata lymphæ acrimonia ac salsedo muriatica. Nam omnis phthisis quæ à destillatione capitis seu à Catarrho vulgò oriri dicitur à nullo alio est nisi à sanguine & lymphæ & horum succorum acrimonia: quæ salsedo sæpissimè in digestionem ventriculi vitiatâ originè ponit.

Notum etiam aliàs est quod inter causas remotas res externa & fortuito non raro phthisin inducant: verbi gratia, Vulnus thoracem penetrans; Contusio seu casus ab alto sanguinis sputum & similes affectus sæpius phthisin pedisequam post se trahunt. Pleuritis etiam & Peripneumonia suppurata seu male curata sæpius phthisin post se relinquunt. De variolis res nota est, quod hæc ipse non raro phthisin inferant. Ulterius vapores acidi corrosivi & minerales in iis, qui operationibus chymicis vel metallicis operantur navant non raram tabem ac phthisin inferunt: unde aqua fortis odor adeo virulentus à HÆLMONTIO dicitur, ut sæpius haustus tabem inferat. Unde Gypsum & Calcem properantes plerumque phthisici moriuntur uti rectè observat LUSITANUS cent. 4. obser. 41.

Pertinent huc acidula & omnia vitriolata in iis qui debilitiorum sunt pulmonum. Nam talia his phthisin inferunt.

Potus vini nimis acidi & tartarei ad phthisin disponit. Unde teste HOREO in Herculi. Medic. Mauravia & Austria provinciis phthisis quodammodo est Endemica propter vinum acidò tartareum crebris haustus.

Denique hereditarium malum est phthisis quod à parentibus per traducem seminalem in fœtum transplantatur. Histotiam notabilem narrat LINDANUS in HARTMANNUM de Cive ENCKHUSE habitante nomine Angerio Passa cui uterque parens ex tabe & phthisi fuit mortuus: post horum mortem prima filia incidit in phthisin, quæ exinde tabida mortua est. Hinc filia secunda natu similiter contabescens moritur, post hæc tertia idem experitur fatum. Propterea Angerius Passa, peregrinas visitat regiones ut semper esset in exercitio nec idem fatum experiretur, & peregrinatione continua & actis mutatione malum evitavit.

Denique Contagiosum vel maxime malum est phthisis, dum fermentum ulceris corruptivum aut per habitum aut per sputum se propagat & pulmonem in alio sanum similiter inficit, & ad abscessum vel ulcus disponit.

Hinc fit, ut sæpius consortes seu conjuges sani inficiantur à phthisicis ægris. Exemplum contagii phthisici videantur in RIVERIO centur. 1. obser. 35. & 99. item in BARTOLIN. centur. 1. obser. 46. Sic etiam RIVERIUS, centur. 4. obser. 92. observat phthisin propagatam per contagium in mulierem, quæ manus viro phthisico lactandas præbebat, quæ mulier subinde postmodum sorotem infecti quocque.

Unde refert SCHENCKIUS in obser. adeo contagiosa esse phthisicorum sputa, ut Medicus subinde olfaciens phthisicorum sputa exinde phthisicus factus sit: Et ex ERACASTORIO idem refert, phthisicorum vestes post biennium contagium phthisicum propagasse.

Hæc de natura & causis Tabis in genere & phthiseos in specie, pergo ad

SIGNA.

Dignosis Tabis est facilis, dum nempe corpus sensim ac sensim emaciatur ac tabescit, hincque vitium imbecillitas sensum ac sensum supervenit: donec in confirmatâ successivè tabe præter faciem dictam Hippocraticam (cujus descriptio aliàs per se est nota.) costæ in thorace protuberant: Carilago ensiformis incurvata apparet scapula alarum; ac clavicle arcuum instar eminent, dorso spina se exferit; venter collapsus contractusque apparet: Clunes pendula sunt vel omnino consumptæ, crura, brachia; pedes manusque cum digitis arida spectantur; & circa articulos protuberantia attoni videntur, unguis curvantur, pili excidunt, cutisque flaccida & corrugata existit, vena interim prominent undique conspicua & livida, corpusque universum tantum non transparens ac pellucidum in quibusdam observatur.

Cæterum præcipuè dignoscendæ sunt phthiseos seu tabis causæ.

Ea, quæ ex defectu alimenti tabem inferunt, per se facillimè patent; Et ea, quæ vitio glandularum mesenterii accidit, abdomen inflatum ac tumidum cum dolore in ejus profundo obruso ac tensivo habere solet; item: excreta liquida & chylosa eternuntur, ac sensum corpus emaciatur.

Sed ea tabes ac subsequens phthisis, quæ vitio sanguinis & natæ inde ad nutritionem ineptitudine proficiscitur, imprimis accuratè cognoscenda. Morbi qui præcesserunt, quilibet ex suis signis specialibus cognoscenda.

Causa quæ eam induxerunt externa, aut ex ægri relatione aut ex ejus vita genere expiscendæ.

Præ cæteris inquirendum, an vitio stomachi, an verò vitio cujusdam partis ulceratæ oriatur labes ac phthisis, in specie vitio pulmonum? Nam utut subinde coincident, ita ut vitium stomachi sanguinis & lymphæ acrimonia sequatur, & hæc tandem pulmonum ulcus, tamen etiam subinde separatim existunt.

Ex stomacho esse & dependere tabem innuit, si in principio tabis adfuerint inflationes stomachi & tumescencia abdominis: angustia præcordiorum si præcesserit, item appetitus defectus & tussis sicca, cui tandem supervenit febricula quædam continua Hæctica similis: præterea sapor salsus in ore talium phthisicorum, percipitur imprimis tempore matutino; dum ex lecto se levant. Vel etiam conqueruntur ægri de sapore cinereo, aut de sapore piscium & carnum putridorum, in tali casu semper radix mali in stomacho quaerenda.

Procedente malo exasperatur Hæctica, dum non tantum calor post pastum augmentatur notabiliter, sed & sudores nocturni copiosi supervenire solent, tussicula ingruit seu tussis lenior hinc successivè asperior, primum arida & sicca, aut in qua tenuia & aquos. saltem recipiuntur, & in specie nocturna esse solet. Tandem etiam tussis continua, in qua crassa, alba & viscida, indè subinde varia copiosa rejiciuntur. Quod si huic tussi jam superveniat pulmonum ulcus, subinde cum sputo etiam purulentum quid rejici solet: idque imprimis tum difficili plus minus respirazione.

Rejectum hoc pus frequentius quidem est ex pulmone, non tamen semper, quin etiam pus in ulceribus aliarum partium per sputum expurgari potest: exempla aliqua habebitis in SCHNEIDER. lib. 4. de cathartibus p. 107. de quodam pro phthisico habito, qui copiosum pus & sanguinem tussiendo rejiciebat, apertò corpore post mortem pulmo omnino sanus, hepar verò ulceratum ac purulentum repertum fuit. Nec mirum hoc esse debet: uti etiam per sanguinis circulum pleuriticorum pura interdum

per alvum, interdum per urinam recipiuntur, & utriusque ex ulcere brachii per urinam excrementum observavit P. A. R. Æ. U. S.; ita simili ratione hepatis aut aliarum partium pura, per pulmones circulata, per sputum ac tussim ejici possunt.

Sputum hoc in confirmato pulmonum ulcere admodum contagiosum est, ut antea monui, quin & malignum interdum ac virulentum, quod instar arsenici muscas istud gustantes interimit, quale exemplum videbitis in PANAROLLO pentecost. 2. obser. 49. In procedente pulmonum consumptione & exulceratione totum pulmonum lobi consumpti aut etiam eorum frustula successively ejiciuntur. Imò vena quoque & arteria corollæ in phthisi excrementur: Sic namque sacculum venæ arteriosæ expectoratum observat TULPIUS lib. 2. obser. cap. 12. Et pulmo integrè ferè per pus rejectus observatus fuit à S. A. L. M. U. T. H. cent. 1. obser. 14.

Tandem supervenit interdum Diarrhœa, item tumor pedum œdematosus.

Quod si ex visceris cujusdam præcedente inflammatione vel abscessu, aut post pleuritidem aut spum sanguinis, aut post alium similem morbum supervenit tandem phthisis, tunc minus stomachus est inculsandus, qui tunc potius insons apparet, sed ad primum morbum respiciendum.

Quæ pulmonum pars afficiatur, an dextra an sinistra cognoscitur ex decubitu ægri: In latere enim affecto tantum cubare concessum est, aliàs imminet suffocatio: uti rectè observat S. A. L. M. U. T. H. cent. 1. obser. 14.

Hæc de diagnosi. Sequitur.

PROGNOSIS.

TAbes omnis ac phthisis difficillima, sæpius nullius est curationis.

Quo melior & sanior stomachi est constitutio, eò uberior sanitatis spes superest.

Qui ex pulmonis ulcere vult evadere, is sicut Hippocratis signa habere debet, quæ videbitis in S. E. N. N. E. R. T. o. lib. 2. prax. cap. de phthisi p. 207.

Diarrhœa superveniens phthisi, aut tumor pedum ipsi succedens, aut denique deficiens tussis, mortem in propinquo denuntiat.

Quod attinet curam Atrophie & Tabis & Phthiseos.

Cura Atrophie & Tabis eò est dirigenda, ut:

1. *Causa*, quæ vel alimentum exhaurit, vel primarius morbus, qui mass. sang. inficit, removeatur. Unde sæpius aut stomachus curandus, aut acrimonia sanguinis falsa temperanda, aut denique ulcus visceris sanandum.

2. *Alimenta copiosa ac laudabilis succi facilisque digestionis propinanda*, quæ & chylum subdulcem & subpinguem suggerunt, simulque sanguinem temperatum & quasi chylosum reddunt.

Ratione stomachi convenit vomitus, hinc acida blanda conducunt, ut Spiritus salis dulcis, liquor terræ fol. tart. Elix. prop. sine acido. lap. cancr. fluvial. cum acer. &c.

Ratione acrimoniae sanguinis & lymphæ sulphur, succinum, myrrha, antimon. diaph. antihectic. Poter. pappaverina, & opiata, tragacanth. amygd. passulæ, &c. Ex his & similibus parati pulv. pectorales, species, &c. His coniacur ligna, in specie salassras & rad. chinæ: Hinc Guajac. & ex his lignis parata decocta, quæ resinofam sulphuream substantiam elicitam obtinent, unde temperant acre, resolvunt hinc inde hærentes sordes, & in progressu phthiseos in specie, ubi jam difficultas sanguinis processerit longius, aut pulmones jam affecti sunt, conferunt, quibus optimè sociantur passulæ. Præscribendi modus & usus vid. in Lotichii Obs. qui pag. 23. ita ait: Ad materiam pulmonibus jam impactam digerendam, attenuandam & per sudores

successivè evacuandam, nihil utilius facile excogitari poterit decocto ligni Guajac. quo tanquam hujusmodi affectus bezoardico alii insignes Medici tam olim quam hodie, imò ipse ego, singulari cum successu, uti sumus. Non pigebit autem modum ac descriptionem haud incelebris Medici D. Barth. Brunneri de Consiliis ipsius Medicinalibus huc adscribere, quæ ille, tãquã rarè, sicut dixi bezoardico, contra catarrhos de fluxioneque ad pulmones & ventriculum, uti solet,

℞. Lign. Guajac. el. ℥viij. corr. lign. ℥ij. passul. ℥ij. lign. aloes pulv. ℥ij. infund. in lib. xv. aqu. ferventiss. in ollam vitreatam, & ponantur intra cineres calid. per xxiv. hor. Postea benè clausa coquantur. Antequam verò ad medietatem coctio facta est, injiciantur lign. salassr. ℥ij. sem. anis. ℥ij. cinam. el. ℥iv. santal. cir. ℥i. coq. probè tecta sine favillis & fumo, donec ad medietatem pervenerint, postea per se refrigerata colatura cautè defundatur. Hujus exhibeantur ℥vj. Pecibus decocti affunde aqu. comm. ℔. xx. coqu. ad tertias, sub finem addendo cinamomi ℥ij. Refrigerata per se coquantur & F. Potus communis. Quo deficiente,

℞. Lign. Guajac. probè limat. ℥iij. lign. aloes ℥ij. passul. ℥vj. coq. in libr. xx. aqu. ad tertias, sub finem, ut per quadrantem horæ unâ coquantur addendo lign. salassr. ℥vj. sem. anis. ℥iij. cinam. el. ℥i. ubi sua sponte refrigerint, coquantur. Porro pag. 15. hanc habet formulam. ℞. Limatara lign. Guajac. el. ℥iij. karf. paril. ℥ij. rad. chin. opt. ℥ss. rad. sarfar. liquirit. pulmonar. an. ℥iij. passul. enuel. ℥i sem. anis. ℥iij. infund. per noct. in aqu. fontanæ (vel cœlestis) mens. ℥iv. coq. manè ad casum medietatis. Colaturæ ad de sacch. & cinam. q. s. ad gratiam gustus pro decocto.

Hoc ut melius obtineatur, observetur.

Quod Vomitoria in tabe ac atrophie, item in phthisi incipiente sunt optima, ubi scilicet malum est ex vitio stomachi & acrimonia mass. sang. uti hoc rectè inculcat LINDANUS, quod scilicet vomitoria sint maxime necessaria, & se curasse sæpius tabidos per vomitoria etiam repetita: & quibus inquit, feliciter vult curare tabem, quando jam non adeò vehemens, ubi tussis non tamen ulcus, & quanvis incipiat quodammodo & excrementum sit aliquid sputi sanguinolenti aut purulenti, tamen statim accedatur ad vomitoria: in quo ipse eleganter consentit HARTMANNUS in praxi chymiatrica p. 142. & 222.

Quin & in ulcere pulmonum confirmato, ubi urget difficilis respiratio, aut est difficilis materia excretio, tunc similiter optimè convenit vomitorium, hac tantummodo cautela observata, ne metus adsit sputi sanguinis. Certum est, quod vomitorium potenter ac copiosè evacuat sordes saniosas ex pulmonibus.

Propter quam causam & BARTHOLETUS Tract. de difficili respiratione, & etiam SYLVIVS in praxi insigniter commendant vomitoria in ulceribus pulmonum etiam in empyemate.

Superiori anno curavi ancillam desperatè phthisicam ex ulcere pulmonum, cui inter alia duo valida præscripti vomitoria (non tamen una vice) & vix credibile est, quam variæ sordes & copiosæ, cum præsentissimo levamine rejectæ fuerunt, quæ promptissimè facilitabant curam.

Post vomitoria cavere à purgantibus. Nam licet à leni purgantè liberaliter evacuentur, experientia tamen testatur, quod tales ægri post purgationem vesperi pejus ac crebrius tussiant.

In totum ergò non sunt purgandi, sed post vomitorium, reliqua cura consistit.

In mitigatione acrimoniae salinae. Et quidem, quàm noxia sit purgatio, uti etiam Ven. S. Sio in phthisi, videbitis in BORELLO cent. 4. obser. 15.

Denique in phthisi scorbutica ex lymphæ scorbuticorum admodum acrimonia crunt omnia lacticia, quibus instillari possunt spiritus cochleario, vel balsam. sulphuris anisatus, vel essent. vulnerar. vel spirit. vini. Denique lac capræ nutritæ herbis vulnerar. pulmoniac. scorbutic. item potiones vulnerar. quibus spirit. cochlear. permiscendus.

Ad correctionem mass. sang. acrimonia, eamque temperandam optima sunt decocta v. g. radicis china, lignorum Guajac. ac similia. Item omnia ex Helonio parata ex Glycyrrhizæ & passulæ, quin & sumaria his ipsis mista, & sæpius usurpata dicuntur convenientia.

Temperata acida in tabe seu experta commendat BARBETTE, ubi credo illum intelligere tabem ex stomacho: qualia temperata acida sunt spirit. salis dulcis, liquor tartar. seu sal. ejus essentiale resolutum, Elix. proprietas. sal. ammoniac. mixtura, quas ingreditur acet. cum ocul. cancr. & similia vid. praxi Barbettiana.

Verùm in quacunque tabe in specie ea, quæ jam in ulcus pulmonum transit, tanquam diabolus fugiatur vitriolata, utur acida: Nam insigniter nocent pulmonibus tabidorum vitriolum sit virulentum phthisicis, vid. LANCIUS differt. de acidulis. s. 18. thes. 10. & seq.

Et sanè scio quosdam phthisicos incipientes, qui vel propter scorbutum vel propter malum hypochondriacum viderunt acidulas, qui vel in ipso earum potu vel brevi post hypopici lethales facti fuerunt.

Dulcia saccharata & mellita plus nocent tabidis ac phthisicis, quàm profunt, fermentativa enim sunt saccharata & putrefaciencia, & quæ insigniter stomacho sunt hostilia: unde Syrorum non nisi moderatus in phthisi usus tolerandus. De nocumentis mellis & sacchari vid. GARENZER tract. de tabe Anglica, & HELMONT. tr. dispensatorum modernum. s. 30.

D. Phil. Jacob Scherfelter pro phthisicis sequentes duas formulas celebres esse scribit l. 1. curat. & histor. p. 219. ℞. Farin. hordeac. ℥xv. Sacchari fini ℥v. lact. capril. q. s. cum modico fermento fiat panis coctus: Scindatur in taleolas & rursus ad formam bis codi coquantur atque pulverifetur. ℞. Oculor. cancr. fluvial. benè mundatorum No. 17. exciscentur in furno, ut in pulverem redigi possint. ℞. Pulv. panis ℥vij. oculor. cancr. excicatorum ℥iij. M. F. hujusmodi pulvis peritillis pulmone & accipiatur quotidie mane cochlearim in jusculo hordeaceo filtrato, vel in jure veronino, permixto cremore decoct. ex flore carneo. ℞. Radic. chin. elect. ℥iij. rad. centaur. major. alth. tussilag. an. ℥ss. Prius china incisa coquantur benè in ℔. v. aq. Tandem addantur reliquæ radices & herbæ veron. scabios. pulmon. hederæ ter. capill. veneris ana. p. ij. flor. viol. purp. rosar. ex obscuro rubrarum, tussilaginis, sal. an. p. j. sem. bombac. scenic. erysimi an. ℥j. post debitam cocturam coquantur. ℞. Colatur. ℥xv. add. syr. viol. è succ. ℥iij. scabios. veronic. farfar. an. ℥j. sacch. cand. penid. mellis an. ℥ij. dento simul coquantur & l. a. clarificentur, imponendo nodulum cum spec. diar. simpl. ℥iij. flor. benz. ℥j. M. F. julep. peritillis pulmone, & pecciori cochlearim diu nocturne sumendus.

Uterius phthisis perfecta rarissimè potest curari: vitæ interim durissimè potest conservari per hæc tria:

1. per legitimum usum lactis.
2. per usum vulnerariorum &
3. per mutationem aëris.

Denique quoad legitimum usum lactis. In omni atrophie, tabe & phthisi commodissimè observatur, quod lactis usus seu legitimus potus in quibusdam casibus multum possit: sed parum proderit, quoniam atrophie est à colluvie cujusdam visceris, aut ubi

atrophie est ex vitio stomachi, nisi hic prius sit correctus: aliàs enim vix fieri potest, quin lac corruptatur etiam in ventriculo, cum tenerrimum ac facile alterabile sit ab aëris vel lenissimo contactu ac facillimè cujusquam rei odore, ut sic dicam, inficiatur: adhuc facillimè coagulatur, coagulatum postmodum lac plus nocet quàm prodest.

Ubi ergò convenit lac, imprimis est in atrophie à nimia acrimonia humorum conjuncta caliditate & quasi aredine mass. sang. ubi opus est, ut humectetur & temperetur; in hoc casu multum prodest. Nam quantum hoc nutrit, videri potest in infantibus, qui potenter nutriuntur solo tamen lacte.

Semper deinde aliquid addi debet de saccharo rosato vel simili, ne adeo facillè coaguletur.

Potè qui lacte nutuntur, debent ter in die sumere, & vixalium cibum gustare, idque per aliquot septimanas, donec benè demud proficiat corpus, & sumptò lacte moderato exercitio corpus movendum, ut facilius idem distribuatur, non enim longa indiget in stomacho concoctione, cum potius lac sit chylus antea benè præparatus.

QUOD ERGO ATTINET REMEDIA.

1. *Ea*, quæ in omni atrophie ac tabe conveniunt, chylum laudabilem suggerunt, facillè in stomacho digeruntur, & simul quancumque vitiosam acrimoniam ac succos corporis temperant, sunt v. g. Radix Glycyrrhizæ & Helenii (generalia hæc sunt in omnibus tabe & phthisi) item lactuc. betonica ac tussila. amygdal. dulces: Nuclei pini & pistacea. sem. a. frigida majora & minora, vel ex iis aut cum his varia præparata emulsioner. Item semina Nymphaeæ, ac sœnugrae. ac similia.

Hæc enim omnia sua oleostate temperant acrimoniam sanguinis & lymphæ.

Passula imprimis sunt laudabiles, quæ ceu mustum concentratum similiter temperant salium acrimoniam. Unde quocunque modo adhibita conveniunt.

Sic Decoctum bordei cum passulis, item decoctum ex passulis cum radice Helenii & similibus.

Sic refert LINDANUS se curasse quendam domesticum atrophie laborantem solo decocto ex radice Helenii cum passulis & Glycyrrhizæ adjecto decimâ parte vini hispanici, nam & hoc nutrit egregiè.

JOEL in praxi de passulis dicit, quod pinguesciant: & RIVERIUS cent. 4. habet exempla pinguescentium per usum passularum.

In specie pulv. pectorales dicti, ex lap. cancr. fluvial. Sulphure, antimon. diaph. antihectic. Poteris sunt egregii, v. g.

℞. rad. ireos flor. ℥iij. lap. cancr. fluvial. præp. ℥j. antihectic. Pot. ℥ss. croci ℥j. M. F. pulv. pro aliquot dos. vel F. Rotulæ. Item

Pulv. Cnophelii ex Sulphure & aliis parati, quorum compositiones & usum vid. in cura Cnopheliana in M. A. N. C. Ann. 6. append. p. 81. Ubi hæc: Primò in morbo nondum confirmato & absque excretionem sanguinolenta adhibuit Cl. Cnophelii pilulas suas Ballamicas ex aloë, myrrha & ctoco, cum bals. sulph. anisato & seu Elixir. propr. helleborino efformatas. Dosis erat ℥ss. ante somnum. Post per octiduum, & quidem ter in die, scilicet manè à meridie & vesperi hæc rotulas sulphuratas, quæ

℞. Specier. diareos, diatra g. an. ℥ij. antimon. fixi diaph. ℥vj. fl. sulph. ℥ss. Sacch. albi. in aq. tussilag. q. s. dissolut. ℥vj. ol. anis. gr. xij. F. Tabulæ. ad scaturam mundam. dos. 6. 7. & 8.

Vel ℞. antimon. fixi diaphor. ℥iij. flor. sulph. ℥ss. Specier. diatrag. fr. diareos, succin. alb. præp. an. ℥j.

extr. helen. ꝑ. bals. sulph. anif. ꝑ. ꝑ.
 sacch. in aq. fœnic. f. an. q. dissolut, ꝑ. iv.
 F. l. a. Rotulæ.
 Sequenti septimana loco rotularum præscripsit aliud,
 quod vid. ibi & plura. Pulveres tales vel sumuntur
 in decocto hederæ terrestris, vel in decocto lignorum
 lign. chin. vel cassiæ, &c.

Aqua ex sanguinibus animalium, item ex carne testu-
 dinum & cochlearum laudantur, quæ tamen ego mini-
 me facio: quin potius, caro ostræarum, caro cancrorum
 fluviat. & similia est illis præferendum: item succus
 cancrorum fluviat. aut butyrum eorundem.

De lacte dixi, quod egregie conveniat, imprimis
 lac muliebre, idque si fieri possit ex mammis exsuctum
 ab ægro, ne ab aëris tactu alterari possit, & exinde
 in putrilagine verminosam abeat.

Post lac muliebre est Caprillum in specie in atrophias-
 corbutica: item lac Equinum cum pauco saccharo,
 quod laudatur ab HARTMANNO in atrophias
 philtro.

Veteribus in usu sunt lac asinum, butyrum ex lacte
 muliebre arcanum summum in phthisi habetur à BO-
 RELLO cent. 3, obs. 82.

Electuarium resumptivum prostat in officinis, quod
 miscendum est cum rob. de passulis. & ita assumen-
 dum.

Ova sorbilia cum vino generoso assumpta insigniter
 nutriunt & reficiunt. Et talis haustus ovorum scorbi-
 lium cum vino generoso additis aliquot granis ambra
 contra rabem darsalem ac imbecillitatem ex venere
 contractam, est optimum remedium.

His omnibus pro scopo temperandi tussim, præser-
 tim nocturnam sistendi, & hinc copiosum nimis pur-
 ris proventum coercendi merito accensetur opium,
 cujus largas doses præ aliis ægris diu sine nocumen-
 tis ferre possunt Phthifici, vid. M. A. N. C. anno 4.
 p. 29. ac opii usu imprimis diu conservari possunt
 phthifici. Sic aliquando phthifico dedi seq.

℞. Conserv. rosac.
 heder. terrestris an. ꝑ. j.
 flor. sulph.
 antihect. Poter. an. ꝑ. j.
 lap. cancr. fluviat. præp. ꝑ. j.
 laud. opiat. gr. xvj. c. f. q. Diacod. Mont.
 F. Elect.

Quod intra octiduum semper assumpsit, capiendo bi-
 lio ante cenam bonam dosin, cujus usu semper
 habent melius ægri; tussis remittit, melius dormiunt,
 manè facilius magisque cocta exspuunt. Sanè hæc
 opiata quotidie, item essentia opii liquida successivè
 ultra tres menses continuata sunt, citra sensilem no-
 xam. Conveniunt autem præsertim in principio & in-
 cremento phthifico; In statu verò quando difficilior
 est anhelitus, aut etiam quando multa viscida expe-
 ctoranda sunt, tali in casu, ne sistatur excretio, cautè
 usurpentur, aut penitus intermittantur. Certè irrita-
 tionis sensum sistendo, tussim, item humorum acrimiam
 in parte læsa decubitus & hinc ulteriorem corrupte-
 lam & ulcerosum progressum sic imbibent. Hoc etiam
 commodi habent opiata in Phthificis, ut vespertino
 usu sudores nocturnos potenter cohibeant. Hinc ali-
 quando Phthifico perfecto seu confirmato præscripsi:

℞. Antihect. Pot. ꝑ. j.
 Sacch. satur. ꝑ. j.
 extr. croci gr. iv. vel v.
 laud. opiat. gr. ij. vel iij.
 c. f. q. bals. Peruv. F. Pilul. pro ij. dof. quarum
 unaquæque.

duabus horis ante cenam sumatur. Sub usu earum
 semper æger hilarior reddebat, sudore nocturno
 ista nocte cessante.

Vel pro usu vespertino. ℞. aq. serpil. ꝑ. j.
 Syr. de Veronic. ꝑ. j.

laud. op. gr. iij. M. F. Potitunè,
 vespertin. pr. j. dof.
 In specie coveniunt talia, quando tussis vespertina
 aut nocturna plus minus sicca urget. Item
 ℞. aq. Scabios. ꝑ. j.
 Syr. scabios. l. betonic. ꝑ. j.
 Diacol. Mont. ꝑ. iij. M. D.
 F. pot. vespert. pr. j. dof.

Conf. hic ea, quæ supra circa tussim, de tussi sicca
 nocturnâ catarrhali, &c. monita fuere.

Cura magnetica per transplantationem beneficio ovi
 in urina ægri cocti, & hinc acervo formicarum im-
 missi, describitur ab HARTMANNO in praxi Chy-
 miatica.

Quin & non tantum D. MICHAEL aliquoties cum
 successu expertus fuit: sed præterea quoque Medicum
 veteranum in Anglia atrophias correptus seipsum cura-
 vit hoc modo: uti refert BOYLE in sua philosophia
 experimentalis.

Si malum sit à ventriculo, danda etiam Stomachica
 appropriata, præmissa vomitorio, imprimis blanda su-
 bacida, quo in usu commendatur tartarus vitriolatus
 item sal. armon. Elixir. proprietat. & similia.

Quod si malum eò profectum sit, ut cum mass. san-
 guinea etiam lymphâ simul nimis acris ac salsa evale-
 rit, danda simul decocta talia, quæ aliàs in lue venerea
 usurpantur, aut uti vocant, contra catarrhos destil-
 lantes laudantur, sassafras, china, quaiacum, &c.
 Quæ ipsa etiam conveniunt, si ulterius ab acrimonia
 sanguinis & lymphæ pulmo erosus & in ulcus corru-
 ptus sit, ubi præter dicta simul vulneraria sunt ex-
 perta item balsamica fermentum ulcerum corruptivum
 sanguinem inquinantem emendantia, corrigentia &
 ulcus consolidantia.

In genere, quando Authores dicunt esse phthisin
 seu tabem à destillationibus, tunc semper intelligen-
 da est acrimonia nimia mass. sanguinea cum acrimonia
 nimia lymphæ. His ergo in casibus dixi, quod decoctum
 lignorum & radicum conveniant.

Quò facit observat. GARENZERI tr. de tabe An-
 glica. p. 148. qui recenset duos tabidos Lue venerea
 correptos, qui per usum legitimum Guaiaci ab utro-
 que malo fuerunt liberati. Unde etiam Alphonsus
 FERREUS lib. 2. de ligno sancto decocto ejus phthificos
 tantum non desperatos denuò sanitati fuisse restitutos,
 refert RIVERIUS prax. l. 7. c. 7. & cent. 1. obs. 99. v.
 deri quoque potest. Ex his radix China & lignum Sas-
 safras præ cæteris conveniunt: Nam hæc duo reliquis
 omnibus palmam præcipiunt, sed alio potu uti non
 debent quam ejus decocto.

Modum propinandi habet ERASTUS in Consiliis,
 SCHOLZ. N. 88. qui dicit, se aliquot desperatos
 phthificos plurimos etiam insipientes curasse, per hæc
 decocta scilicet exhibita præmissis universalibus ubi
 opus fuit.

Decoctum lignorum accipitur per 2. vel 3. menses,
 vel solum, vel in decocto subinde macerando suniculam,
 pedem leonis, pyrolam veronicam & similia.

Huic consentit HILDANUS, qui propinat deco-
 ctum china cum radice buglossæ, prunellæ & consolida
 majoris.

Hæc accensentur etiam ligna santal. simili modò
 usurpata, præscribendi modus est seq. v. g.

℞. Rad. chin. in taleol. incif. ꝑ. j.
 fl. papav. rhæad.
 betonic.
 Scabios. an. Mß.
 passul. maj. enucl.
 min. an. ꝑ. j.
 c. f. q. aq. comm. coq. Colat. edulcoratæ, adde
 syr. papav. rh. parum. F. pot. pect. pro usu.
 Vel. ℞. lign. sassaf. ras. ꝑ. j.
 flor. papav. rh.
 beton. an. p. ij. maceren

macerentur per bitorium in aq. font. hinc bulliant
 Colatura edulcoretur Syr. papav. rhæad. D.
 F. pot. Cathart.

Aliquando in tussi pulmonali phthisin minitante
 cum successu præscripsi:

℞. rasur lign. sassaf. ꝑ. j.
 maceretur in aq. comm. Mens. ij. adde.
 Herb. heder. terrestr.

Scabios.
 pulmonar. an. Mj.

sem. anif.
 fœnic. an. ꝑ. j.
 rad. liquirit. ꝑ. j.
 passul. min. conq. ass. ꝑ. j.

coq. ad tertias Colatura D.
 F. pot. pect. extra Tuss. pro usu.

Item alii perfecto Phthifico.

℞. Ligu. Guaiac. ꝑ. j.
 cox. e. usd. ꝑ. j.
 rad. chin. incif. ꝑ. j.
 bardan.

helen. an. ꝑ. j.
 bacc. junip. ꝑ. j.
 herb. veron. Mj.
 heder. terr. Mj.

incisa macerentur in ℞. xij. aq. simpl. per 24. hor. coq.
 ad dimid. addendo in fine coctionis
 sem. anif.

fœnic. an. ꝑ. j.
 rad. liquirit. ꝑ. j. Colatura D. capiebat

omni mane bonum haustum in lecto, expectando ali-
 qualem sudorem addendo simul gr. xij. bals. sulph.
 Terebinth. unicuique haustum. Vespertino vero tem-
 pore remedia cum opio usurpabantur, sed minus, cum
 hæc æger affligebatur. Sc. pro lymphæ vitis cor-
 rigendis, ad ejusdem nimiam effusionem, pulmones
 nimis irritantem inhibendam, & hinc puris seu sor-
 didum quantitatem & qualitatem corrigendam, non
 inepta sunt hæc ligna, præsertim cum vulnerariis usur-
 pata, idque præsertim in phthisi non tam confirmata,
 quam adhuc increscente. Cætera huc facientia, nempe
 species diareos, diatrage. Pulv. Hali contra phthi-
 sin sperma ceti, &c. ceu ubivis nota, in medio relin-
 quo. Pertinet huc Electuarium illud Antiphthificum,
 quod M. A. N. C. Dec. 1. Ann. 4. pag. 134. habent,
 ubi D. Vincelus hæc habet: Uxor quædam post
 hæmoptysin sæpius molestam in phthisin incidebat,
 adjecta hæctica. Exspuebat tussiendo purulenta
 tuore tincta, aderat sudor colligativus respira-
 tioque valde difficilis. Tamen unico hoc præter
 spem & opinionem omnium Deo benedicente eva-
 sit. ℞. rad. lymph. maj. tussil. enul. mundat. an.
 ꝑ. j. coq. in aq. f. q. ad mollit. Tunde & trajice per
 setaceum. ℞. passul. maj. & min. ana ℞. β. coque
 in brodio reliquo à radicibus, & extrahatur pulpa
 eodem modo. ℞. Salviæ acut. beton. hyslop. ve-
 ton. heder. terr. pulmonar. macul. an. Mj. coq. ad
 mollitiem in brodio à passulis relicto. ℞. decoct.
 colat. add. Sacch. canar. ℞. j. coq. ad consistent.
 coletur. Adde it. pulv. radicem & passul. amygd.
 d. excort. pinear. rec. probè pistar. an. ꝑ. j. cinnam.
 ꝑ. j. croci ꝑ. j. M. f. l. a. Elect. Eodem quoque me-
 dicamento paucis mutatis siium meum 3. annorum,
 cui post petechias suppuratas; vomitæ in pulmonibus
 4. vicibus collectæ & ruptæ, ita ut pus in magna
 quantitate expectoraret, macie valde confectum &
 calore hæctico consumptum, Deo sic annuente se-
 liciter restituit. Pertinet & huc denique conserva,
 seu ut alii vocant, saccharum rosarum, à pluribus
 adeò decantatum. Ac sanè alcali nonnihil stypticum
 in flor. ros. rubr. egregium est, pluribus scopis ad
 acrimoniam præsertim succorum corrigendam & vis-
 cerum tonum conservandum inserviens, sed saccha-
 rum junctum non æque omnibus proficuum, & hujus

ratione nociva quibusdam observata fuit Conserva.
 Vid. Sylvium ubi de phthisi. §. 187. Aliàs à pluribus ex-
 pertum idque sæpius feliciter, est remedium. Usus est,
 ut vel crebrius pro lubitu usurpetur, vel vespertino
 præsertim tempore crebrius assumatur. Ex quo c.
 flor. sulph. terr. sigil. antimom. diaph. rad. ireos. flor.
 alisque similibus pectoralibus Electuaria parari pos-
 sunt.

His verò omnibus videtur præferendum lignum Sas-
 safras aromaticum egregium, quod in affectibus à
 lymphâ vitiosa ortis specialiter convenit.

Multi loco horum commendant usum Santalorum,
 in specie rubri & citrini: Horum decocta & prohibere
 pulmonem erosionem, & eandem factam tollere asser-
 rit FONSECA Li. cons. 8.

His cum decoctis semper admiscenda vulneraria.
 Quidam etiam singulis haustibus addunt Terebin-
 thina veneta ꝑ. j. cujus balsamum occidentale f. nostras
 vix satis commendare possunt.

Post hæc vulneraria dixi, quæ in Phthisi commen-
 dantur. Qualia sunt bugula f. consolida media, cujus
 decoctum admodum commendat P O T E R I U S in
 Pharmacop. spagyrica ad ulcera pulmonum curanda.
 Post hanc sunt imprimis sanicula, consolida major &
 minor, veronica, plantago, equisetum & similia.

Item elegantissima & experta plantula hedera ter-
 restris, item chæresol. scabiosa, hypericum, helenium
 & similia.

Quibus in scorbuticis, apud nos familiaribus, sub
 finem decoctionis infundenda sunt planta antiscorbuti-
 ca, quæ sunt nasturtium, plantago aquatica, trifolium
 aquaticum & similia.

Rorem solis ac ejus guttulas non pauci specificè
 commendant: Cum hæc plantula tenacissima sit il-
 lius etiam sub ardentissimo solis ardore: Unde eam
 etiam humectare & rorem nutritivum restituere pu-
 tant.

Hoc decocto quidam Chirurgus Stetinensis gravè
 Phthisi laborans, per multos annos se sustentavit.

℞. Herb. alchimill.
 sanicul.
 pulmonar.
 centaur. minor.
 veronic.
 auricul. mur.
 vinc. per vinc.

flor. hepatic. ana mj.

Coquantur in cerevisia benè defæcata de colatura;
 bibat æger manè jejunos ante prandium & ante cœ-
 nam & iturus cubitum: aliquot gurt. elixir. propriet.
 tam simplic. quam scorbutici, cum hujus decocti hau-
 stibus sumptæ admodum conveniunt.

Vel in phthisi pulmonali nondum inveterata.

℞. Herb. heder. terrestr.
 chæresol.
 veronica aa. Mj.
 rad. helen. ꝑ. j.
 ireos flor. ꝑ. j.
 sem. anif. ꝑ. j.
 fœnic. aa. ꝑ. j.
 ficuum pingu. N. iv.
 passul. min. ꝑ. j.
 rad. liquirit. ꝑ. j. M. coq. in aq. & ita.

F. infus.
 vel decoctum, vel cum sacchar. syrupus, aut cum melle
 hydromel, &c.

Apud nos pluribus in frequenti usu est sequens far-
 rago, quæ feliciter pluribus cessit, magis tamen ad
 phthisin pulmonalem inclinantibus, quam perfectè
 phthificis, si quidem ob alkali herbarum vulnera-
 rium aliorumque ingredientium vis alterativa, in cor-
 rigendis corporis contentis & confirmandis visceri-
 bus, non contemnendi usus est:

℞. Sem. anif. sanicul. ana m. ii.
 flor. pulmonar. hepat.

radic.

radic. Tormentill.
glycyrriz. ras. fel. senn.
ana m. j.

℞. etiam salu. hyssop. hepat.
virid. ana m. ℞.

ccq. in coclearib. duobus.

mell. in urina nova bene obturata.

cum. 4. aut. 5. sextar. aq. font.

cocq. ad med. part. consumpt. utatur sero & mane.

Faciunt hunc pulv. antiphthifici præsertim pulv. antiphthificus D Erberii.

℞. Visci pyror.

salviae an. ℞j.

pulmonat.

veronic.

flor. farfar. an. ℞℞.

rad. enul. ℞j.

facch. cand. alb. ℞j. M. F. Pulv. Dos. ℞j.

Ex his parati scrupi per se patent. Syrupus veronic. nicotian. ubi opus est expectoratione. Syrupus hederae terrestr. de Symphyt. qui admodum commendatur.

Item conserva horum vegetabilium v. gr. hederae terrestris, quæ potenter expectorat: item herba costua dicta.

Modos parandi decocta lignorum cum his vulnerariis præsuppono ex methodo præscribendi formulas cognitæ.

Parant quidam Essentias Pectorales ex his vegetabilibus, quo pertinet *Elixir Pectorale D. MICH. Essent. Filenii*, quibus addenda *Essent. Croci*, qui vocatur à plurimis anima pulmonum.

Expertum quorundam arcanum est *fungus s. spongia viridifuscula in salice interdum crescens*. Hæc exsicanda & pulverisanda est, & cum conserva majorana ac veronica sub forma electuarii usurpanda, qui fungus salicis à quibusdam singularissime commendatur: in specie colligendus in plenilunio Mensis Maji.

Nasturtium Indicum cum conserva rosarum assumptum admodum commendatur, & dicitur fuisse remedium D. MOEBII Jenensis.

Nam de conserva inveterata rosarum res nota est, quod ab omnibus non satis potuerit laudari: vid. Auteurs. Saccharum aliàs vocatur rosarum.

Decoctum Pulegii à quibusdam tanquam expertum contra Phth. sin. commendatur.

Denique ex regno vegetabili superest *Terebinthina*, quæ tanquam balsamo quodam nostros uti dixi: convenientissime cum aliis assumitur, in specie ubi adsunt ulcera partium internarum, quæ detergit ac purificat: Assumitur vel in ovo sorbili jejuno stomacho, vel assumitur in cerevisia calida, detergit egregie & purificat ulcus, subinde additur modicum flor. sulphuris legitime paratorum, ut sit convenientior in ulcere. Sunt qui admiscant *Terebinthinam ad ℞℞. cum melle rosato & cum Sirupo Hederae terrestr. & Sirup. Nicotiana*, sed est admodum ingrata ejus assumptio. Optime assumitur in ovo sorbili.

Balsamus Peruvianus etiam est expertum remedium in Phthisi & Tabæ, aut etiam ad quæcunque ulcera partium internarum: Si gutt. ejus aliquot cum saccharo in pilulas redactæ subinde assumantur. Vel etiam si misceatur cum balsamo lac sulphuris aut flor. sulphuris, sunt pilulæ admodum elegantes in phthisi.

Hinc RIVERIUS admodum commendat has Pilulas contra phthisin.

℞. Mass. Pilul. Russi. ℞j.

antin. diaphoret.

Gumm. Gvajac. ana ℞℞.

Balsam. Peruv. c. q. f.

F. Massa.

de qua capiat ℞j. per mensem integrum.

Sperma Ceti ad gr. vj. usque ad ℞℞. in ovo sorbili, omni mane assumptum, admodum convenit in temperanda acrimonia mass. sang. & curanda Phthisi.

Aliàs ad acrimoniam mass. sang. temperandam egregius etiam est hic pulvis utur videatur simplex.

℞. Ocul. cancr. fluviatil. præpar.

rad. ari. præpar. ana ℞j.

Ireos flor.

Sem. papav. alb. ana ℞℞.

Mastich. ℞j.

misc. F. pulv.

Assumendus quotidie in decocto hederae terrestr. & Cheresolii, cui additur simul succus hederae terrestris, & infusum Nasturt. aquatic. mane & vesperi simul instruatur suffusus ex succino & thure naribus hauriendus. Pertinent huc Pulveres Pectorales, quorum varietate hinc inde præstant descriptiones.

Sic Pulvis Pectoralis D. MICH. in Phthisi & massa sanguinea temperanda egregius: descriptio est hæc.

℞. Fecul. ari. ℞iv. (potius radic. præpar.)

radic. Ir. flor. ℞j.

Magist. f. flor. Benz. ℞℞.

flor. sulphur. ℞j.

antihect. Poter. ℞j.

facchar. parum pro sapore.

misc. dos. ℞j.

Pulvis KONERDINGII Archiatr. Brandeburgici contra Phthisin singularis est hic:

℞. Salis armoniac. puri,

nitri depurat. ana ℞℞.

Liquirit.

Ireos ana ℞j.

misc.

dos. omni mane quantum culpis cultelli.

Vbi Tussis sicca in specie nocturna in Phthisi molesta, optime usurpantur opiata, legitime per fermentationem parata: Hæc enim temperant lympham, nullum sistunt ac Phthisi medentur.

Pauca superlunt quoad materiam medicam ad curam Phthiseos aptam.

Et quidem post Vegetabilia se offerunt Mineralia, quæ inter nouissimum est sulphur, utpote quod aliàs balsamum est pulmonum, & ipsum appellari solet, & in pulmonum ac pectoris affectibus insigniter conducit, sicuti aliàs etiam ad quamcunque tabem, ex acrimonia sanguinis enatam feliciter adhiberi potest. Ceterum in sulphure observanda substantiæ duæ. 1. est pars ejus pinguis & oleosa, 2. est pars ejus acida. Ab oleosa habet vim inflammabilem: per acidum obtinet spiritum acidum, qui in præparatione ol. sulphuris per campanam colligitur.

Verum sulphuris balsamum consistit tantum in parte oleosa & pingui, quæ temperat quamcunque acrimoniam, & detergit atque consolidat quodcumque ulcus internum.

Pars è contra acida potius nocet quam prodest. Vtuntur separatæ hæc duo hoc opus hic labor est. Nihilominus tamen qui artificiosè sciunt sublimare flor. sulphuris, acquirunt Balsamum pingue absque acido, sed in pauca quantitate.

Cùm ergo tam difficilis sit acquisitio partis balsamicæ ex sulphure: propterea inventum fuit balsamum sulphuris, quod cum paratur per olea destillata, quæ ipsa tanquam salia volatilia concentrata, contraria sunt acidis, ob id hæc olea destillata sulphur solvunt, & ejus pinguedinem mineralem eo ipso exaltant, quo ejus acorem mineralem corrigunt & depurant. Unde balsamum sulphuris tam insignis est commendationis in omni tabe, specialiter ubi prædominat ex corruptione visceris cujusdam interni v. gr. pulmonum aut aliarum quarumcumque partium.

Olea cum quibus præparatur hoc balsamum sulphuris, ordinata sunt aut oleum papaveris expressum, aut oleum terebinthina balsamicum destillatum, aut oleum anisi destillatum ceu singularissimum pectorale, aut oleum destillatum juniperi reitibus exulceratis appropriatum. Hæc

Hæc Balsama sulphuris ad gutt. vj. ad viij. x. ad summum xij. in liquore appropriato decocto China aut Sassafras, aut decocto Pectorali, aut simili assumuntur, vel miscentur hæc balsama sulphuris cum Syrupo Iujubino, qui temperat egregie ejus ardorem.

Verum cum ignea vis sit in hoc balsamo, ob id in eis quibus gravior est Hæctica, cautè usurpandus, cum observatum fuerit, quosdam ex nimio balsami sulphuris usu Hæcticam herbalem contraxisse.

Hunc in finem cum hoc balsamo sulphuris optimo consilio conjunguntur medicamenta saturnina, quæ ipsa efferatum Balsami sulphuris ardorem refrænant.

Nam in ipso saturno singulare quid latet contra Hæcticam Febrem, & contra internas viscerum exulcerationes & corruptelas. Hinc vel saccharum saturni, vel crystalli minera saturni conjungantur cum balsamis sulphuris, & ita aptius ac convenientius usurpantur.

Unde occasione saturni species diasaturni MYNSICHTI à multis singulariter commendantur.

Ceterum loco sulphuris communis legitima antimonia sulphurea præferenda sunt: Unde etiam antimonium diaphoreticum insigniter laudatur à quamplurimis contra Phthisin, si singulis diebus cum conserva rosarum manè & vesperi usurpetur.

Verum cum antimon. diaphoreticum vel solum sit adeo salutare salubrius longe erit, si combinetur cum sulphure Jovis in legitima præparatione Antihæctici Poterii, quo sc. Antihæctico gr. xvj. ad ℞j. cum conserva rosarum misto aliquot Phthificos & Hæcticos feliciter curavit POTER-I-US, uti videri potest in ejusdem cent. 3. cur. 20.

Pertinet huc Tinctura Antiphthifica parata scil. ex saccharo saturni & vitriolo martis invicem mistis cum spir. vini rectificato extractis, sit essentia admodum egregia, in specie ubi adest corruptio viscerum, ulcus pulmonum aut renum, aut similibus cujusdam partis. Sane multæ est laudis ac efficacie.

Post hæc est Tinctura sulphuris virrioli (cujus descriptionem dedi Iuperius) si & ipsa à gr. xv. xxx. xv. subinde usurpetur, egregium erit remedium antiphthificum.

Denique Phlegma roridum quod nihil participat de spiritu acido corrosivo, quem supra rejeci cohobatum & digestum cum proprio capite mortuo, aliquoties expertum est singulare ad phthises & corruptiones viscerum interorum: Uti hoc refert Marcus MARCI in Philos. Viter. restituta pag. 550. §. i. Fuit experimentum HELMONTII junioris in quadam Comitissa.

Denique ipse Potus ordinarius Phthificorum & Hæctiæ commoissime conditum fumo sulphuris HELMONTII: qui potus sulphurati ad curam phthificos sunt singulares: Imò & fumus sulphuris cum aliis per os attractus singulare est experimentum cujusdam Medici Hyberni, quo aliquot desperatos Phthificos curavit, uti refert BOYLE in Philos. Experimental. pag. 277.

Idem BOYLE spiritum sanguinis humani rectificatum in phthisi hæreditaria & desperata, mira præstasse testatur.

Sicut Monsi. le FEBURE in sua Chymia part. j. commendat spiritum C. C. cum lacte sulphuris digestum.

Alii spiritum formicarum: alii mercurium microcosmicum, uti vocant: id est spiritum & sal. vol. urina contra phthisin commendant: imprimis si moderatè acido in tertium ammoniacale mutetur, & ad gutt. vj. vel viij. propinetur.

Ex his facile possunt combinari formulæ.

Verum cum præ cæteris in usu sint scrupi & potiones longæ, saltem unam formulam, utut non magni æstimem, proponam. Tria enim vel quatuor simplicia plus præstant quàm centum. v. gr.

℞. Herbae Heder. terrestr.

veronic.

pulmonat.

ror. solis.

pyrolæ.

Alchymill. ana m. j.

radic. Helen. ℞j.

vinctoxic.

Ireos, florent. ana ℞℞.

flor. scabios. p. vj.

farfaræ p. ij.

croc. orient. ℞j.

sem. urticæ.

amfi.

fernicul. ana ℞j.

passular. minor. ℞℞.

jubar. ℞j.

ficuum pinguium num. vj.

conci. & concuf. misc. ad chartam.

S. Species ad potion. Pectoral.

Potest ex his fieri infusum, vel potest fieri decoctum, ex decocto Syrupus, vel potest fieri Hydromel pectorale & similia alia.

Deinde in usu sunt ad curam Phthiseos lignorum & radicum sudoriferorum decocta, sit ergo formula ex radice China & ligno Sassafras, quæ cæteris, præfero v. gr.

℞. rasur. lign. Sassafr. bene odorat. ℞j.

radic. Chinæ conci. ℞j.

infundant in f. q. aq. stent in loco calido per diem & noctem, manè ebulliant ad casum sextæ partis.

Colat. add.

sirup. de papav. rhead. Vel

jubar. q. f. pro grato sapore misc.

F. pot. pro phthi.

Quoad Symptomata, præsertim in phthisi mitiganda, Tussim quod attinet, præsertim ferriam, hanc mitigant optime supra laudata opiata, quæ ipsa etiam sudores nocturnos cohibere solent.

Quoad Symptoma, in screatu, equidem Nicotiana & quævis ex ea parata sunt optima. Hæc in Praxi solo syrupo, ex succo ritè parato, quosdam tabidos phthificos restitutos fuisse memorie prodidit. Certè ad ulcus pulmonum abstergendum, & sordes acres plus minus viscidas pectori inhaerentes eliminandas optima sunt ex Tabaco remedia. Pariter si sputum multum ac fetidum fuerit, mel & myrtha screatum promoventibus semper addenda erunt.

Diarrhæa colligativa, si quæ supervenerit utur ferè mali sit ominis, absorbentibus, terra sigill. CC. ust. & simil. inhibetur, vitando tunc, quantum possibile est, mellita, facile aliàs alvum moventia. De suffitibus, odoramentis & similibus nil attinet dicere. Conferatur supra laudatus Benneus.

Hæc sunt quæ dicta fuere de atrophia universali seu totius corporis.

Superest adhuc atrophia particularis cujusdam membri determinati, quæ aliàs vocatur.

ARIDURA

CAUSA

Hujus aridura est, vel in nutrimento quod deficit in Aridura, parte, vel caula est in parte affecta quæ nec recipit nec agglutinatur nutrimentum.

Deficit sanguis & cum eo advectum nutrimentum in parte, propter impedimentum ejus affluxum, propter arteria ad eam tendentem distensionem, compressionem, luxationem, fracturam, tumorem durum, vincula aut similia impedimenta.

Vitio partis non recipientis nec retinentis, nec agglutinantis sit Atrophia particularis, vel Aridura, quando nempe ipsa partes & membra à quacunque causa

externa in specie casu, vulnere, contusione, &c. ita debilitantur & vasa ad ea tendentia rumpuntur, ut exinde pars non recte recipere aut sibi assimilare queat nutrimentum.

Considerandus hic imprimis est fluxus nimius Synovia in vulneribus articularum, aut vulneribus partium nervosarum.

Nam hæc Synovia nihil est aliud quam liquor chylus nutritius, in parte vulnerata degenerans in liquorem saniosum & aquosum, sub qua degeneratione acorem occultum contrahit, & exinde vulnera istarum partium insigniter contumacia ac simul periculosa facit: partes vero istæ interea, dum desistuntur convenienti nutrimento, necessarid arefiunt. Unde fibræ exsiccatæ & contractæ poro partis internis angustant, eosque connivere, ceo quasi subsidere faciunt. Unde sanato licet vulnere nihilominus tamen difficillimè & tardissimè pars denud nutriti potest, quia potius sæpius pertinax aut contumax aridura sequatur. Quin & cum debilitata dicto modo pars minus robusta sit, atque alia ipsi respondens (id quod *robur inæquale* vocat Helmont.) propterea facilius ac sensibilius ferè externorum objectorum impressiones recipit, unde tales ægri restituti licet, tamen quasvis aëris mutationes in loco antea læso mox præsentiant. Spiritus deinde influus & debilitatur in aliis partium nervosarum læsionibus, sine aperta licet continui solutione, modò debitum motum Spiritus influi plus minus inhibere queant; hinc p̄ralyses, convulsiones articularum & hinc compressiones & distorsiones nervorum ac tendinum, ut horum ipsorum distorsiones, &c. à quibus ipsis, externis licet & apparenter parvi momenti læsionibus, propter Spiritus animalis influi impeditum plus minus radiosum influxum, pars in motu successivè debilior, cum sensu quodam stuporis aut formicationis, successivè flaccidior & plus minus tabida quasi redditur. Pertinet huc denique defluxus catarrhalis, quando vid. sine ulla causâ manifestâ, saltem ob lymphæ catarrhalis decubitum in quandam partem ejusve articulationem & inde fibrarum ac tendinum paralyticam plus minus resolutionem, cum sensu doloris obtuso, præsertim vespertino ac nocturno tempore ingravescente, pars successivè in Atrophiam particulariter disponitur. Quâ ratione non rarum est, in arthritide vaga scorbutica aut etiam in aliis arthritidis speciebus, partem, quæ sæpius aut gravius affligitur, debilitari successivè, flaccescere plus minus ac tabescere. Omnes hæc ariduræ diffiiles sunt curatu, idque eò magis, quò magis confirmatæ ac inveteratæ. Præ cæteris tamen optimè scripsit de hoc negotio Felix in suo *Traët. de symptomat. vulner. supervenient. cap. 29. pag. 580.* Post hunc vid. *Agricola in Chirurg. parv. pag. 31.*

SIGNA

Hujus Ariduræ particularis *per se* satis patent.

CAUSÆ

Cum semper aut ut plurimum saltem sint externa, ex relatione ægri explicandæ.

CURA

Quod attinet, in hac varia adhibeantur remedia.

Quæ intereminet imprimis *Arcanum Aluminis*, quod specialiter commendat Felix VVURZIUS in *Chirurg.* uti etiam AGRICOLA in *Chirurgia parva.* Preparatio hujus arcani aluminis est, si nempe alumen & sal. fusum ana fundantur forti igne in crucibulo, ut refrigerata condensentur in lapidem, cui affunditur postmodum aq. fontana, à qua resolvitur sal. terra verò aluminis ad fundum subsistit. Hinc

℞. Ol. pinguedinis humanæ, vel ursinæ ex

pinguedine cum cinere Samentor. vitis destillati ℥iv. ol. laterini S. philosoph. ℥iβ. destillent, una per rector. ol. dest. add.

terra istius aluminis dulcis. ℥iij. misc.

Hoc unguento inungitur membrum arefens: Cui unguento convenientissimè præmittatur *lotio partis* ejusque *fons* per horæ dimidium, cum hoc decocto.

℞. Caput, pedes, pulmones & hepar ovis vel agni, coquantur in aqua, donec ab ossibus abscedunt, caro & omnia, quæ adherent, quæ separata ulterius in aq. ipsa coquantur, & cum hoc decocto membrum lavetur & foveatur, postmodum inungetur.

Convenit etiam *fricatio membri cum spirit. formicar. & lymbricor. terrestr.*

Item convenit *succus lymbricorum cum oleo Amygdalarum dulcium* mistus, si membrum eodem fricetur. *Aqua articularis ad extra cum oleo saponis* impregna similiter convenit.

Porò *oleum Nervinum compos. cum oleo dest. juniper. laur. cera sapon.* item *oleum lymbricor. terrestr. oleum Nardium & Costium* pro unguento.

Quæ inter unguenta, *unguentum Agrippæ*, it. ungu. *Nervinum Augustianorum* conveniunt.

Pinguedo hominis, vulpis, ursi, canis, lupi & taxii etiam commodè usurpantur.

Item *ubi est aridura ex defectu Synovia*, post supra dictum *fontem decocti calidè* inungitur *parti unguentum factum ex pinguedine ardeæ, ranarum & porcellorum* ana postmodum applicatur *emplastrum ex cera & pinguedine porcina.*

Antequam verò lotiones & inunctiones sunt, conveniunt *frictiones partis fortes deorsum* institutæ, donec probè incalescant.

Quibusdam tanquam secretum commendatur hæc aqua.

℞. Sem. urtic. Roman. ℥j. Radic. armorat. contus. ℥iv. Arin. ℥iv. Piper. long. ℥iij.

Pulverifata digere cum Vino albo per 14. dies destillantur & acquiruntur aqua acris, cum qua membrum cum panno calido bene fricandum & inungendum: convenit, ubi cum acidura membri sensus formicationis & stupor una adest.

Si aridura partium sint circa defectum Synovia, tunc convenit hoc unguentum.

℞. Pingued. Taxi. ℥ij. Ol. Laur. ℥iv. Junip. ℥j. Spicæ ℥j.

Pinguedin. porcine. ℥iv.

His ad ignem calefactis & liquefactis, add.

Sem. urticæ ℥j. Pulv. Sabin. ℥ij. Aluminis plumos. ℥β.

misc.

F. unguentum.

quo inungatur pars bene calefacta.

Hæc de ariduris & atrophis universalibus & particularibus, & ita etiam de nutritione deficiente.

Pergo ad vitium Nutritionis depravatæ: quando nempe partes vitiosæ ac depravatæ nutriuntur.

Qualitate ergò peccans corporis nutritio in genere vocari solet.

CACHEXIA.

In quo nativus cutis color & imprimis faciei niter languescit, mutaturque in varium, in pallidum, lividum, luteum, viridescens, &c.

Est

Est enim revera Cachexia fructus Cacochymie: Hæc verò est pedissequa Cocochylia.

Dependit scilicet ab affusione sanguinis vitiosi & depravati in habitum corporis: Et tumor iste, qui assumitur habitui corporis, si est alius, dicitur Cachexia in specie: si flavus, dicitur Icterus, si viridescens seu lividus, aut lividus aut alio tetro colore tinctus, Icternis niger ferè audit.

In genere ergò Cachexia seu inalus habitus quamcumque corporis & partium subcutaneorum mutationem à naturali statu in deteriore innuit, ex vitiosa nutritione dependentem: Unde varia Cachexiarum sunt species. Nam præter distas datur etiam Cachexia scorbutica, item Cachexia hypochondriaca.

In specie tamen usus obtinuit, ut istud vitium tantum Cachexia appelletur, quo corpus à nativo colore in pallidum & habitum subrumidum ac flaccidum degeneret.

Ut verbo me explicem, sicut biliositas datur Icterus; ita Pituitositas datur Cachexiam in specie ita dictam, ut ut omnes sub generali cachexiæ nomine legitimo jure comprehendamus.

Ex dictis cachexia in specie sic dictæ, causa facile patet. Nempe est nimia cruditas mass. sang. seu deficiens aut imminuta ejus fermentatio.

Unde chylus ipse non ritè assimilatur, sed tota massa eodem crudo repleta turgida manet. Unde tali crudo sanguine, vel ut vocant, pituitoso p̄r partes circulato, hæc, chylo isto vel nutritio sicco non ritè alterato nec volatilifato infarciuntur potius, quam debita appositione aut aliqui agglutinatione nutritur: ita ut rectè dicat FORESTUS, corpus non aliter inflammari esse, quam pasta non ritè fermentatâ, in qua digiti impressi vestigium hæreat.

CAUSA REMOTA.

Est deficiens chylosis, dum nempe alimenta hæc ritè fermentando volatilifantur, nec in subdalcem aut subsalsum volatilem abeunt liquorem; sed in pastam viscidam ac acidam, à uno nomine in pituitam acidam degenerant.

Unde mass. sang. particulæ salinæ fermentativæ isto succo crudo obrutæ, debitam fermentationem sanguinis, chyli alterationem ulteriorem, ejus volatilifationem & assimilationem non ritè perficere possunt; quin exinde totus sanguis crudus, viscidus & subacidus remaneat.

Unde subsistens sanguis in præcordiis, dum levi corporis motu celerius movetur ad pulmones & cor; dyspnoeam & anxietatès infert. Quin & mass. sanguinea fermentatione debita vitiatâ & imminutâ, immittitur per consequens in stœminis Menstruata sanguinis fermentatio.

Unde cachexia incipienti, multò magis confirmatæ, sinevenit etiam Mensium suppressio, quæ ipsa malum postmodum & gravius & contumacius reddit. Non enim Menses suppressi Cachexiam inferunt, sed vitio cachectico supprimuntur isti.

Quod si ulterius incrementum capiat malum, ita ut habitus corporis tumidus insigniter inflatus & obliarum musculosarum & nervosarum laxatum tonum flaccidus fiat, vocatur tunc Leucophlegmatia, quæ est summus Cachexiæ gradus.

Quod si ulterius tali succo crudo aut obstruuntur glandulæ partium musculosarum, aut etiam vasa lymphatica, ita ut lymphæ vel saltem ferositates non commodè ex partibus p̄r lymphatica reduci possunt, quia ferum aut lymphæ stagnet, partemque ulterius infarciat, oritur vitium, quod vocatur Anasarca, quæ vulgò pro tertîa hydropis specie nempe totius corporis hydrops habetur.

Unde BORELLUS cent. 3. obser. 66. Exemplum habet de corpore cachectico instar crystalli translucente.

Confunduntur sæpius Leucophlegmatia & Anasarca;

sed non conveniunt inter se, nisi subiecto nempe habitui corporis.

Nam in Leucophlegmatia est pituitositas: Anasarca verò est ab Ichoroso & crudo sero in habitum corporis deposito, idque forsitan vitio uti dixi vasorum lymphaticorum.

Distinguere autem facillè est Leucophlegmatiam ab Anasarca.

In illa nempe Leucophlegmatia minus est splendoris ac minoris quam debet esse.

In hac nempe Anasarca plus justo splendè ac nitè corpus.

Deinde distinguuntur, pressa fovea cum digito. Vestigia namque impressa diu durant in Leucophlegmatia: tandem successivè pereunt. In Anasarca verò facillè & brevissimo tempore disparent, & Anasarca Leucophlegmatiam præcursorem sæpius solet habere.

Et hæc Leucophlegmatia in illam Anasarcam solet tandem degenerare.

Vulgò statuitur, Cachexiam & similes affectus oriri ex hepate nempe ex Intemperie ejus frigida: quæ sententia cum superstructa sit hypothesi istâ, quod hepar significet, idque mediante calore suo innato & speciali facillè patet, quod cum hac hypothesi spontè corruat.

CAUSÆ OCCASIONALES.

Seu procatartica, tales præcipuè sunt, quæ occasionem præbent, ut cruditates stomachi generentur; & hinc sanguinis fermentatio impediatur.

Interdum in sue venerea, vel in venerea supervenit cachexia, uti hoc refert SENNERTUS lib. 3. præ. pag. 704. cap. de cachexia.

Item sanguinis insigniores excretiones non raram sequentem habent Cachexiam & Hydropem curatam refert FORESTUS lib. 19. obs. 25.

Quin & narium frequentes & copiosæ hæmorrhagiæ sæpius ad Cachexiam & hydropem disponunt: Depauperant scilicet mass. sanguineam, quæ exinde minus fermentari aut chylo assimilari potest.

Fœtus mortuus in utero diutius gestatus, aut etiam loco fœtus mola concepta non raram dant Cachexiam.

Sic Cachexiam post fœtum mortuum observat HORSTIUS Tom. 2. lib. 1. obs. 20.

Item ex mola Cachexiam observat FORESTUS lib. 19. obs. 26.

Mæror & curæ protracta aut diutius continuatæ non rarè etiam inferunt cachexiam.

Somnus nimis & labor deficiens præcipuè ad Cachexiam disponit: quò facillè observatio PANAROII pentec. 1. obs. 30. de muliere cachectica multis obstructis parenchymatibus, magis exercitio quam alio quocunque remedio curatâ. Unde vi oppositorum, exercitium & motus deficiens disponunt ad Cachexiam. Dum PANAROIIUS inquit, fuisse obstructiones parenchymatum; loquitur ex hypothesi, quod Cachexia oriatur ex obstructionibus viscerum, de quibus alibi dixi; quod hæc sint, imaginariæ; aut si adsint, superveniunt; & potius sunt effectiva, quam causa. Pergo ad

SIGNA.

Cachexia in specie sic dictæ, per se facillè patet: Nam præter cutis mutatum colorem, de quo antea dixi; concurrunt in plerisque Cachexiæ speciebus. Diffinæ, quæ magis urgetur, quoties corpus imprimis adscensu in altum, tantillum movetur, quin tunc sæpius cordis palpitatio arteriarumque circa jugulum temporaque pulsatio producitur: accedit quoque universi corporis præ cæteris crurum lassitudo: Urget non rarè compressivus & anxius præcordiorum dolor, qui post assumpta alimenta intendi solet.

Adit etiam sæpe Febris lenta, vel continua, vel intermittens, vel etiam ex utroque composita.

Pulsus sunt inæquales, parvi, frequentes, & debiles.

li ij Prind

Urina sæpe sunt cruda & aquæ, variis procedunt crasse & turbide. Observata tamen fuit Cachexia cum urinis lacteis, uti hoc habet SYLVATICUS cent. 1. consil. 29.

Tandem Corpus turgēt & tumet, sequitur leucoplegmatia ac tandem Anasarca, interdum & crurum & abdominis perfectus hydrops scites.

Nullis ac nulli ætati parcer Cachexia, licet feminis ob vitam sedentariam frequentius & ob supervenientem defectum menstruorum contumacius ac pejus afficiat, quin & sæpius Comitum habet affectionem Hypochondriacam & affectionem Scorbuticam.

In principio morbi coctiones ciborum impediuntur manente appetitu. Tandem etiam Anorexia accedit, corpusque humum imbecille redditur.

QVOD PROGNOSIN.

Cachexia malum est admodum Chronicum & tardæ curationis, quo magis inveteratum eo difficilius curatur, & sapissimè in Anasarcam & Hydropem asitem degenerat.

Sin concurrat Scirrhus Epatis aut Lienis confirmatus, aut si sequatur morbum acutum, aut febrem ardentem, difficultis admodum est imò ferè nullius curatio.

Si Cachexia superveniat mulieribus, quibus jam ordine natura menses deficiunt, is difficulter & admodum lentè curantur.

QVOD ATTINET CURAM.

In Cura eo attendendum, ut corrigatur. 1. Stomachus & emendetur ejusdem digestio. 2. Ut corrigatur massa sanguinea cruditas, & inde orta ejusdem discrasia per simplicia Aromatica ac salina volatilia. 3. Ut crudi succi ex primis viis vomitu & secessu ex mass. sang. mediantè urina evacuentur.

Hoc ut obrineatur, rectè monet LINDANUS, quod Cachectici quo lenius tractentur, tantò citius curentur. Unde non statim ab initio purgantia adhibenda, nisi sint vomitoria, sed potius digestiva, id est talia, quæ crassos viscidos humores incidunt & attenuant, acoremyctiofum corrigunt ac temperant, atque ita successivè evacuationi aptiores reddunt.

Unde imprimis in usu sunt Noduli ex aperientibus ut vocant, id est res solventibus & incidentibus blandis purgantibus mistis compositi, quibus subinde martialia remedia sunt interponenda. Et cum Cachexia habeatur initium Hydropis, commode medicamenta, quæ in principio Hydropis conveniunt, etiam Cachexiæ adhibentur & contra.

Superest nobis materia medica Cachexiæ confideranda, uti etiam, quæ pertinet ad Anasarcam & Leucoplegmatiam.

In his ergo affectibus conveniunt omnia ea, quæ vulgò vocantur hepatica, id est, quæ sunt saporis amaricantis & acris plus minus, & omnia imprægnata sunt sale vol. urinoso, nunc magis nunc minus temperata. Hinc omnia Anti-scorbutica locum inveniunt in curanda Cachexia & Anasarca.

His ipsi tamen alterantibus dictis permiscetur purgantia & laxantia, quæ inter in principio morbi conveniunt vomitoria, & præter Asarinam propinata conserva Gratiola ad ʒj. vel ʒij. egregiè vomitus mover, & specificè in Anasarca commendatur, vel si cogatur in vino ad ʒij. Gratiola, egregium etiam & blandum est vomitorium, si propinetur decoctum.

Inter Purgantia per inferiora est radix Esula, legitime præparata, vel ejus Extractum, quo sæpius & frequentissimè usus fuit RULANDUS in curationibus. RIVERIUS cent. 4. obs. 82. In purganda Anasarca utitur succi Ireos ʒij. cum Manna ʒib. quæ mista propinantur ad ferocitates abundantes purgandos.

Filula ex Extractis Panchymagogis cum mercurio dulci sunt admodum utiles. v. gr.

ʒj. Extract. Panchym. Croll.
Mercurii dulc. vit. præp. ana gr. xv.
Extract. Trochisc. alhand. gr. ij. vel ʒj.
c. l. q.
Rob Passularum.
Sirup. d. Absinth. vel

Extractum martis commodè substituitur loco mercurii dulcis, utpote quod ipsum in Cachexia est egrogium.

Sed pergo ad Hepatica seu appropriata in Cachexia remedia, quæ omnia sunt amara & acris, quibus in Cachexia confirmata addenda erunt martialia, imprimis in Cachexia, cui Mensium suppressio supervenit.

In Genere omnia conveniunt remedia in Anasarca, Cachexia, Leucoplegmatia & similibus, quæ superius in Obstructionibus laudavimus.

In specie Radix Ari, Armoracia, & Heleni; item ex Cichorio parata remedia, porro Centaur. minor, Card. benedict. Absinthium & Agrimonia, cujus Decoctum insigniter laudat POTERIUS, Rosmarin. Hyssop. Salvia, Mentha & similia. Item Nasturtium & Cochlearia, quæ laudantur à BACONE de VERULAMO in Hesper. Vit. & Moris. Flor. Genista, Bellidis, Cent. minor, Hepatica nobilis, porro Aromata omnia quatenus sunt stomachica & imprægnata sale vol. oleoso, præcuris tamen Galanga, Zedoaria, Cinnamomum, Zingiber conveniunt.

Ex his Vegetabilibus cum Hepaticis ordinario præscribuntur Noduli, quibus & alteratur etiam sanguinea discrasia: & resolvuntur cruditates acidæ & similes leniter expurgantur.

Modus præscribendi sit hic:
ʒj. Herb. Nasturt.

Cochlear. recent.
Card. bened.

Absinth. ana. mj.

Rad. Helen.

Armorac. recent. ana ʒj.

Fol. Senn. f. ff. ʒj.

Rad. Helleb. nigr. præparat. ʒvj.

Cortic. Esulæ præparat. ʒij. (Sic enim præscribuntur.)

Passular. minor. ʒvj.

Baccar. Juniper. contusar. ʒj.

Tartari ʒj. vel ʒij.

(quod acuit menstruum pro extrahendis purgantibus)

incis. includant Nodul. D. S.

Pertinet huc Elixir Anti-Cachecticum D. REINERT. Compositio est magistralis, quam nemo facile imitabitur; nam tria ingredientia sæpe plura præstant: propter materiam tamen medicam hic apponere lubet.

ʒj. Radic. Armorac. ʒiv.

Helleb. nigr. ʒij.

Gentian.

Ari ana ʒib.

quinque aperient. ana ʒvj.

Ireos.

Afar.

Epithym.

Enulæ.

Cortic. radicum capparum.

Semin. Cartham. ana ʒj.

Annicos.

Ebuli ana. ʒb.

Card. benedict. m. ij.

Cochlear.

Nasturt. aquatic.

Flor. Sambuc.

Afar. an. m. ij.

Salv.

Salv.
Betonic.
Hyssop.
rosimarin.
Chamedr.
Chamæpyth.
Absinth.
Menth.
Centaur. min. ana mj.
Galang.
Cinnamom.
Macis,
Caryophyll. ana ʒb.
Santal. alb.
Granor. Paradis. ana ʒib.
Piper. alb.
Croc. an. ʒij.
Rob Juniper. ʒj.
Vini Rhenan. ʒb. xij.

macerentur in Balneo Mariæ per octiduum tunc exprime & destilla ad siccitatem cavendo Empyreuma. Aqua destillata reafundatur fecibus & Tinctura eliciatur, post calcinentur feces, & cum aqua pluvial. dest. extrahatur sal. qui purificatus Tincturæ admiscendus.

Post hæc & similia Vegetabilia imprimis ex tartaro remedia commendantur, quæ intersunt. Digestivum tartari universale ut vocant seu Cremor tartari solutus & cum sal. fixo conjunctus dos. à ʒj. ad ʒb. Item Spiritus Tartari volatilis non commune istius phlegma. Sal. etiam ejusdem volat. ex ipso tartaro aut fecibus vini paratum, quod fit facilius, ex sale tartari fixo difficilius paratur.

Pertinet huc etiam tartarus martialis, ex affusione solutionis tartari super limaturam martis, sic enim sunt Crystalli tartari martiales.

Item Tinctura tartari simplex, quàm etiam tinctura tartari antimoniata sive etiam martiata.

Porro post tartarea conveniunt martialia:

Nam pars ordinariè est basis pulverum & Medicamentorum anticachecticorum ut vocant.

Pertinet huc Pulvis Cachecticus Quercetæ, qui tamen nullius est pretii, quoniam illius primarium ingrediens est Crocus martis sacharinus, cujus tamen nullus est usus: ratio quia saturatus mars acido sulphuris instar scoriarum tantum in corpore jacet sine effectu. Potius vel Crocus martis cum salibus, & nudus Crocus affusione aquæ simplicis in loco calido paratus, vel Limatura martis minutissimè trita & pulverisata conveniunt.

Omnes huc pertinent Tinctur. martis aperitive, imprimis cum succo Pomorum Borsderffianorum parata. Item Clavatum martiale MINSICHT: Ubi etiam Vinum Maloaticum martiale HARTMANN. quod habet in Praxi Chymiatric. p. 204. Loco Vini malvatice commodius assumitur Rhenanum, quod est acrius & potentius rodit marrem.

Porro Tinctura vitrioli martis ZVVOELFER, ut etiam Extractum martis MINSICHT.

Item Bezoarticum martiale, quod etiam in Anasarca est egregium. Postmodum etiam conveniunt Antihæc. POTERII, Bezoartic. Iovial. & similia fixa Iovialia.

Hinc Elixir Proprietatis imprimis mistum cum spiritu vini. Hic enim insigniter convenit.

In Officinis prostant Species Diacurcuma & Diacurcuma. Hinc RONDELETIUS ceu expertissimum remedium in omni Cachexia habet has Pilulas.

ʒ. Specier. Diacurcum ʒiv.

(est egregium in his affectibus Curcuma)

Rhabarb. elect. ʒij.

Specier. Diarrh. abbat.

Galang. an. ʒj.

c. l. q.

Sirup. d. Absinth.

F. l. a. Pilulæ.

ex ʒj. No. ʒo. dof. 20. vel 44.

Tandem Passula conveniunt, quæ vocantur optimum hepaticum, id est, quæ egregiè conveniunt in temperanda sanguinis discrasia & renovanda fermentatione ejus naturali. Unde SOLENAENDER consil. 21. sect. 3. Electuarium ex

Passular. Corinthiac. ʒb.

Rhabarb. elect. ʒb. (hoc enim solum est infons inter purgantia)

Sachar. ʒiv.

quæ miscet invicem & servat.

Ufus interdum ante pastum, dof. cochl. j. Incredible est inquit SOLENAENDER, quantum emolumenti afferant ad sanitatem conservandam, dum alvum laxant, ventriculum & primas vias evacuant, & jecori conveniunt, i. e. sanguinis crasim emendant. Loco hujus potest præscribi Electuarium molle.

ʒ. Pulp. Passular. Corinthiac. ʒvj.

Cremor. tartari ʒij.

Sal tartari ʒib.

Rhabarb. elect. ʒij.

Cinnamom. acerrim. ʒj.

c. l. q.

Sirup. d. Pomis.

F. Electuar. molle.

de quo alternatim usurpari potest: Si quis velit addere Extractum martis, remedium faciet eo magis conveniens.

Item ʒ. Tinct. Tart. compos. f. hujus loco

Elix. propr. f. acido ʒj.

Est. absinth.

cent. min. an. ʒij. D. S. F. Electuar.

dof. 40. vel 50. gurt.

bis vel ter in die manè in vehiculo calido hor. 5. pomerid. in cerevis. & sub introitu lecti.

Vel ʒ. talia matutino tempore & à meridie.

ʒ. Spirit. sal. ammoniac. ʒj vel hujus loco.

carminativ. de tribus, l. hujus loco.

Tinct. nephritic. l.

Liq. CC. succin. de quibus à meridie & sub introitu lecti capiuntur 40. gr. Ir. cum aromaticis istis interdum usurpatis capiatur sub introitu lecti Elixir. menth. cochl. parva dosis; aut hujus loco spiritus bacca. juniper. &c. & horum medio promoveatur digestio prima, acuat bilis, & restituetur denuò sanguis.

Hæc ipsa similiter conveniunt in Leucoplegmatia & Anasarca; in quibus tamen præterea Sudorifera & Diuretica specialiter commendantur, quæ habitum totius corporis promptè evacuant.

Inter Sudorifera vulgaria sunt Decocta Lignorum, Rad. Chine, & Lign. Guajaci.

Sic refert LINDANUS, se curasse Anasarcam beneficio Decocti Ligni Guajaci & Conditi stomachico.

Item Essent. lign. Sassafras, it. Tinctur. Corallarum Sassafrata in Anasarca similiter conveniunt.

Decoctum Vincetoxicum in vino, ceu expertum Diureticum & sudoriferum commendatur in Anasarca; item Decoctum Granorum Juniperi, aut etiam Malvaticum Juniperinum, quæ sunt sudorifera & diuretica, commendantur.

RIVERIUS cent. 4. obs. 82. commendat Vinum Juniperinum: Spiritum Juniperi admodum commendat IOEL in sua Praxi.

Semen Hyperici ad ʒj. in vino haustum potens est Diureticum

Species Diacurcuma cum Decocto Cicerum rubrorum laudatur, imprimis ubi adsit simul vitium Mensium suppressorum. In quo casu nempe Anasarca cum Mensium obstructione

I i ij obstructione

obstructione decoctum *Asari cum sabina*, & *Baccis juniperi* commendat *Forsstus lib. 19. obs. 34.* Præscriptio possit esse talis.

L. Rad. Alar. ʒiʒ.
rub. tinctor. ʒʒ.

Herb. Sabin. m. j.

Baccar. Junip. ʒvj.

coq. in f. q.
Aq. simpl. sub finem adde.
Cinam. acut. ʒij.
Cardamom. ʒj.

colatura edulcor. parum

F. pot. aper. pro usu.

Pertinet huc *Pulsis Henric.* ab *HERR.* expertus ad virginum pallidos colores, sive ad *Cachexiam virginum cum mensibus suppressis* quem ceu millies expertum commendat in *obs. Oppid. rar. obs. vj.*

L. Rubiæ ʒiʒ.

Sabinæ

Muscerdæ a. ʒj.

Croc. ʒʒ.

Lumbr. terrestr. præpar. vel loco hujus

Borrac. Venet. ʒj.

Macis.

Fol. lauriana ʒʒ.

Specier. aromatic. rosar. ʒj.

Limatur. chalybis. ʒij.

Radic. enulæ ʒj.

Sacchar duplum omnium,
misc.
dos. ʒj. in vino albo.

Lumbricorum decoctum, vel spiritus eorundem per fermentationem seu putrefactionem paratus, est expertum diureticum in *Anasarca*, imprimis si sit complicata cum *scorbuto*: in quo *scorbuto* lumbrici sunt admodum egregii.

Porro *Corpus Anasarca laborans immergendum* suadet in arenam calidam, ut eo promptius absumentur humiditates. *Ferdinandus* tanquam experimentum suum *hist. 30. p. 94.* refert.

Item *Pulsibus* eorum, qui laborant *Anasarca applicanda sunt folia Bardana viridia, leviter confusa*: hæc enim valde attrahunt aquas ex toto corpore, easque admodum copiose per poros pedum & surarum eliciunt.

Pro potu usitato in *Anasarca & Cachexia* imprimis vinum absyntites, aut etiam vinum enulatum seu infusionis radicis helenæ convenit.

Cachexiam modò explicatam frequenter sequitur,

HYDROPS, &c.

Hydrope.

Non secus, ac reliquas ejus species, ut *Cachexiam ictericam, hypochondriacam, scorbuticam & febrilem*, tandem insequi solet.

HYDROPS nomine intelligitur aquarum seu humorum serosorum præternaturalis collectio, quam necessarid tumor & distensio partis c. ejus mollitie & non rarò fluctuatione comitantur. Hydrope vox convenienter Latinis aqua intercus redditur. Jam verò aqua hæc vel totum corpus tumefacit, vel determinatam ejus partem. Illud dat hydrope *universalem*, hoc *particularem*. Illa universalis, dicitur *Anasarca*; hæc vero particularis, pro partium varietate, quas affligit, varia & specialia fortitur nomina. Sic quando aqua colligitur in capite, dicitur *Hydrocephalus*: Quando in pectore *Hydrope pectoralis*: Si in pericardio præternaturalis abundet lymphæ, est *Hydrope pericardii*: Si in abdomine, dicitur *Hydrope Ascites*, ab utre, quia abdomen instar uris repletum & tumefactum apparet. In utero est *Hydrope uteri*: In testibus est *Hydrocele*: In partibus externis, uno alterove membro; tumores *siresi* aut *aquei* generali nomine appellantur. Imò in omenti bursa copiosæ aquæ inclusæ, in insignem tumorem abdomen atrollunt, quale exempl. *vid. in*

horst. obser. Item in peritonæi duplicatura conclusæ aquæ, hydrope abdominis speciem præbent, *vid. M. Everens obs. Chirurg.*

Ex his patet, hydrope non esse propriè alium, quàm ubi est aqua. Hinc *Tympanitis* improprè est hydrope, cum flatuum tantummodo, non verò aquarum collectio sit. Unde saltem propter similitudinem tumoris cum ascite, ad hydrope refertur.

Saltem divisio in **UNIVERSALEM & PARTICULAREM** notanda venit, præter quas tamen frequentissima hydrope species est ista, quæ nec propriè *Anasarca* est, cum saltem partes inferiores occupet, utut *Villifio Anasarca particularis*, minus tamen appositè dicatur; neque tamen est *ascites* propriè dictus, quia præter particularem abdominis tumorem & universa crura subinde immensum tumorem. Reverta igitur frequentissimus hic hydrope est, quasi *Anasarca* partium inferiorum, cum origine; sciendi modo, ac medicationis ratione inter se convenient, accidentaliter verò differant, de quo infra.

CAUSA HYDROPS

Non est hepar frigidum ob hæmatoseos defectum, quæ veterum fuit sententia, cum à Modernis dejectum sit ab imperio sanguificationis, ipsique publicæ dictæ exequiæ. Deinde adversantur huic sententiæ omnes, qui per experientiam Anatomicam observant, sæpius hæpar infons in hydrope, in specie ascitici fuisse repertum, de quo vid. præter *Helmont. Tract. ignotus hydrope, §. 10. Semert. lib. 3. præx. uli de ascite*, qui jam suo tempore assertum hoc rejecit. Unde in principio hujus sæculi *Sylvius, Duncanus, Medicus Romanus*, peculiarem edidit libellum, cujus titulus: *Hydrope non semper à jecore fieri, excusum Roma anno 1601.* Non negò equidem hepatis & lienis scirrhus fuisse subinde inventos in hydrope demortuis, sed hoc commune habent cum aliis visceribus. Viscerum enim quorumvis varia & multiplex observata in hydrope constitutio præternaturalis, ita ut hætenus nil eeri de parte solida prænotio in hydrope affecta, colligi queat. Imò fieri potest, ut sine vitio alicujus visceris hydrope nascatur, quando ab errore exteriori, à potu frigido conferitur ingesto aq. in abdomine colligitur; atque adeo non solius hepatis, sed & aliorum viscerum culpa, imò interdum visceribus penitus illæsis, hydrope generari constat. Ut raceam obscuram esse generationem & sciendi rationem hydrope, si ex hepate oriri supponatur.

Propius ergo ad **CAUSAS** accedamus: Est g. hydrope non secus ac supra memorata *cachexia*, nunc *morbus primarius*, qui per se ex vitio rerum naturalium aut nonnaturalium successivè nascitur; nunc *secundarius*, qui ex vitio quodam morbo præternaturali præcedente originem ducit. Nempe oritur hydrope frequentissimè.

I. *Ex febribus intermittentibus* chronicis quibusvis malè tractatis, speciatim quartana diuturna, præsertim quando ægri in paroxysmo nimis bibunt, frequenter hydrope oritur, adeò ut frequentissimus diuturnarum & malè tractatarum quartanarum pedissequa sit hydrope, pro qua præservanda diebus intermissionis *amaræ* ex vegetabilibus febrifugis, præsertim *absinthio* sedulo usurpanda sunt, pro conservanda bilis & sanguinis crasi debitoque viscerum tono.

II. *Ex astmate* (præsertim orthopnoæa), non solum humoroso, sed etiam convulsivo, cui si diutius duret, ordinario hic hydrope supervenit; item ex aliis pectoris parhæmatibus hydrope observatur, siquidem aliquando ad empyema, ad phthisin & sanguinis sputum hydrope hunc insecutum observatum fuit.

III. *Ex renum vitio* frequentissimus est hydrope, adeò ut renem ceu adæquatam artificem hydrope omnis asserat *Helmont. Tract. ignotus hydrope, §. 16. & 20.* vel ex eo in primis, quod totus hydrope per urina

fluxum solvatur citato loco §. 3. sanè ex renibus obstructis & debilitatis, aut ab iisdem ulceratis, crebrior hydrope observatus; sicuti pariter nephritica parhæmata & renes exulcerati frequenter hunc affectum inferunt: Mictus quoque sanguinis diuturnus hydrope inferit, teste *Schenck. in observat.*

IV. *Ex vitio visceris* cujusdam nobilioris, aut usus necessarii in abdomine, hepate, liene, in enteri glandulis affectis, utero, &c. frequens hydrope observatus. *Rondeletius in præx. cap. 35. de scirro hepatis*, inquit, si ex frequenti corporum dissectione observasse, omnes hydropeicos, vel scirrhus, vel glandulas mesenterii induratas habere, aut pancreas similiter constitutum. Sic lienem malè affectum, in specie scirrhum factum, hydrope necessarid insequitur. Par ratio est de hepate scirrolo hydrope inferente & ex vulnere hepatis, sclopeto influcto, suppurato hydrope, natum, *vid. in M.A.N.C. ann. 6. p. 145.*

V. *Ex ictero* & aliis quibusvis *cachexiæ* speciebus constitutis tandem nascitur hydrope, in specie scorbuto hydrope sui generis insequi solet, de quo vid. optimè differentem *Eugaleum tr. de scorbuto.*

VI. *Ascites à sanguine, vel præternaturaliter excreto, vel retento*, frequenter admodum oritur. Sic suppressæ hæmorrhoides, aquæ intercutis merum injiciunt. Sic propter menstrua consueta suppressa hydrope non rarò supervenit; è contra post quamvis hæmorrhagiam aut nimiam, aut crebrius repetentem, semper hydrope metus imminet. Sic post vomitum sanguinis, post immodicum sanguinis sputum, hydrope insecutum observatum fuit. Videatur *Riverius in obs. communis.*

VII. Imò ex aliis *nimis excretionibus*, præsertim per alvum, crebro genitus hydrope notatus, speciatim ex nimis alvi fluxibus, tam artificialibus (sic enim leucophlegmiam & ascitem à variis cataractis malè adhibitis, notat *Pater. cent. 2. cap. 92.*) & nonnaturalibus, quàm præternaturalibus, sic ex alvi profusio diuturno, observat *Ferdinandus hydrope hist. 98.* item hydrope gravem; succedentem ptyalismo diuturno & pertinaci, observavit *Thomæus in obs.* item de dysenter. ac similibus excretionibus observatum.

VIII. *Crebrior & copiosior* aut *intempestiva potus*, præsertim frigidi, ingurgitatio hydrope inferit. Sic ex haustu copioso frigide, post nimium æstum hydrope post tertianam genitus in *M. A.N.C. Dec. 1. ann. 6. p. 85.* Potus nocturnus in specie ad hydrope disponit. *vid. Ast. Med. Hoffm. vol. 2. p. 260. & 202.* In paroxysmo februm, qui copiosius potant, præsertim frigida, facillimè hydrope incurunt. Item ex copioso frigida potu in æstate hepatis scirrhus & hydrope *vid. in Fonsec. l. 2. conf. 39.* Item *Riveri cent. 2. obser. 65.* Alius frigidam quotidie ante prandium bibens hydrope factus; Authore *Panarolo pentec. 3. obser. 44.* Quo facit spiritus vini nimis abusus & similiarum potuum aromaticorum aut generosorum ingurgitatio nimia.

Juxta has causas, magis particulares, observandum, *sensibilis urina excretionis, & insensibilis transpirationis defectum*, ut plurimum, si non semper, adesse in hydrope. URINAM quod attinet; sanè hæc non minusmodi excrenitur in hydrope; quando ut plurimum crassa, intensè tincta & pæquam lixivialis, pauca tamen excrenitur, quæ in aliis è contra, ut rarius; pallida, tenuis, cruda & pauca prodire solet. Sanè in omnibus parior & longè minor, quàm assumptorum potulentorum fert ratio, prodire solet. Et ferè primari occasione suggerunt hydrope renes; imò frequenter ex solis renibus affectis, atque lotium non emittentibus hydrope supervenit. Hinc etiam est, quod optima & tutissima cura hydropeicos in urina provocatione consistat, qua denud copiosius fluente; subitè evadunt. Hinc est, quod id serum, quod aliis sub forma urina emittendum erat, in abdomine verò coacerva-

tum & exhaustum arte, nullas tamen proprietates urinae, nec sapore, nec odore, nec colore exhibeat, cessante nempe renum functione. *Schenckius* in civè *Altenburgensi* decollato & publicè dissecto renalem adipem, maxima ex parte aqueam, defluere vidit; indeque hydrope initia visceribus & testibus induta observavit; & *Bartholinus* omentum in hydropeicis computruisse vidit.

Quoad *insensibilem transpirationem*, hujus penuria colligitur ex eo, quod licet multum feri colligant hydropeici, nihilominus tamen difficulter sudant; ideoque & citra madorem illorum corpus est, nec in balneis facillè sudore madescunt; quod ipsum cum aliis *cachectis* commune habent, qui omnes difficulter ad sudores cogi possunt. Hinc si sudor hydropeicis supervenerit, adeò ut æger alleviari se senserit bonum. Forsan observationem hic meretur, quod *Smerius Miscellan. lib. 8.* asserit, illos præcipuè difficulter sudare, quibus jecur & lien ætate, morbove vel obstructione magna, aut scirrho obduruerit.

Præmissis hæc **SYMPTOMATA** necesse erit considerare, quæ præsentia sui hydrope vel præsentem, vel plus minus *imminentem* designant. Incipiunt ferè pedes in inferioribus locis circa talos intumescere, tumor quidem œdematoso, plus minus seroso, impressa digiti vestigia aliquamdiu retinente, qui noctu quidem imminuitur, ita ut matutino tempore multò exilior videatur; interdum augetur, adeoque vespertino tempore major longè apparet. Idem tumor paulatim ascendens transit ad ventrem, quem successivè occupat; ut plurimum in serotum sibi parat viam, & tunc simul quandoque intumescunt testes, præputium & colli; quandoque penitus occulatur, quandoque quadruplum major & translucidus fit. Dum æger de latere in latus convertitur, murmur & fluctuationem aquæ quasi sentit, quin imò moto corpore; aqua ita movetur, ut impetus ejus conspici possit, ut habet *Celsus.*

Intumescit autem abdomen plerumque sensum & vix animadvertentibus ægris & interdum quasi subito & brevi temporis intervallo. Præterea nunc unum tantum latum tumor occupat, nunc utrumque, ita ut venter quandoque in duas partes divisus videatur, nunc verò æqualiter distenditur venter ab hypochondriis ad pubem usque, erecto autem corpore, sensus ponderis procumbentis in regione inguinum percipitur. Plerumque quidem venter etiam post mortem tumidus manet, rarò vero detumescit, quod tamen observavit *Valloni lib. 2. Epid. Eph. pag. 270.* in duabus mulieribus, quarum utraque cum hydrope foret, postquam extinctæ essent, ita resedit venter, ac si nunquam intumisset. Dum sic inferiores corporis partes accrescunt, superiores decrescunt & emaciantur, præcipuè jugulum, cervix & pectus, quibusdam tamen & facies, præsertim matutino tempore à somno intumescunt, interdum & ad extremum manus inflantur, colore in facie ut plurimum pallido plus minus ac livido. Multi pruritu admodum molesto vexantur, quidam etiam scabie laborant. Abscessus quoque & maculæ in cruribus quibusdam erumpunt, sæpius tamen lethales. Plerumque febris comitari solet hydropeicos, estque continua lenta; circa vespem manifestior. Pulsus est parvus, crebrior; subdurus, cum quadam tensione. Sitis imprimis ægros miserè vexat, quæ indulgendo crescit, & quo plus sunt pota, plus sitiuntur aqua. Simul etiam cibi fastidium adest insigne; quod si, quod rarissimum tamen est, suriant parum, è contra commodè plus minus appetant, melius omnino signum putandum est. Hinc magnam angustiam circa præcordia sentiunt & spirandi difficultatem, maxime cum loca alta scandunt, vel decumbunt, estque unum ex præcipuis de quo conqueruntur, quæ etiam nondum apparente tumore incipit hydropeque prælagit, eo-que emergente incrementum sumit, adeò, ut sæpius à

medicis

mediā nocte orthopnoicorū more erecti spiritum ducere cogantur; hinc dispnoeam nocturnam prænunciam hydropis ascitis esse asserit *Platerus in observ.* & tum plerumque etiam tussis sicca, seu inanis ad tussendum irritatio, eaque mali ominis accedere solet. Alvus nunc clausa est, nunc quibusdam, idque non absque *evopola*, subito liberior esse solet. Quandoque & epilepsia Asciti supervenit, & grave periculum plerumque minatur; interdum eadem in apoplexiam lethalem convertitur: Refert enim *VVallon lib. 1. Epid. Epib. p. 27.* piscatorem quendam hydropē laborantem epilepticum factum, sæpius convulsam, abscessu in testiculos & femora facto, liberatum fuisse ab hydropē & epilepsia.

Observandum autem, ne obesi nimis, habeantur interdum pro hydropicis, de quo *vid. Hochstetteri decad. 10. p. 418.* Probè quoque observandum est, ne confundantur hydropicæ & gravidæ, *Discernuntur autem invicem.*

1. *Ex colore faciei vivido* & benè habito. 2. *Ex tumoris specie*: In gravidis tumor abdominis ad præcordia sursum vergit, estque inæqualis: In hydropicis autem inferior pars abdominis intumescit, mammae detumescunt & tumor undique æqualis & quasi cœdematosus, ut nihil dicam de motu fœtus. 3. *Cerium signum est fluctuatio*, nempe ad tactum senties fluctuationem in hydropē. 4. *Vivacitas & vigor oculorum* significat gestationem; sed ubi hydrops est, perit oculorum nitor, sunt lividi, &c. 5. *Urina in gravidis* non sicut ita constituta, ut supra de hydropē dictum. 6. *Hydrops valdè membrum gravat*, in gestatione autem non item. 7. *Quo se vertunt hydropici*, eò labitur aqua, id quod non fit in gestatione. Sitis in hydropē juncta est, in gestatione non. 8. *Denique sub Hydropē menses sæpè fluunt*, in gestatione non, &c.

Porrò AQUÆ ista serosa, seu contenta fluida non semper unius generis observantur. Plerumque est pallida & citrina, & urinam ferè refert, interdum lutea; interdum viridis, interdum flava in nigrum vergens, interdum loturæ carniū similes observatæ fuerunt aquæ. Exempli allegata *vid. in cœm. l. 3. præx. ubi de ascite p. 717.* Eadem exemptas & leni igne tractatas, in gelatinam albam abire observavit *Boyle in Philos. experim. p. 83.* ut & *VVillis Pharm. rat. p. 2. p. 150.* In gelatinam viridem abisse observavit *Simsom in Hydrolog. p. 370.*

Acres quoque est fluidum illud, salsum ferè aut acidò salsum, quod alii aquæ permistum, spumam instar saponis excitat. Ita refert *Gabeli boverus*, civem quendam Augustanum hydropicū, alterius consilio dolo insidentem, aquæ salsæ se inmersisse quotidie, & post 15. lotionis diem ruptum esse umbilicū & aquam omnem, quæ in ventre continebatur, effulam in aquam balnei, hanc verò inde spumofam totam redditam fuisse, ut speciem aquæ; multo saponè agitata referret. Unde etiam acrimoniæ illius ratione, subinde interanea erodit & exulcerat. Sicuti & subinde *ulcera in externis partibus præsertim cruribus excitat*, difficulter curabilia; unde & quod per alvum excernitur, non sine morfu intestinorum ac præsertim recti, evenit. *Speciatim* acescentiæ cuiusdam participem illam aquam esse collectam, non immeritò suspicatur *VVillis Pharm. rat. p. 2. p. 164.* Et confirmatur ulterius ex eo, quod sudor hydropici acidus lac coagulans observatus fuerit. *Id. Act. Med. Hassn. vol. 4. p. 174.* Et quod internè pariter, quàm in specie externè discutendo tumori dicata, ad *alcalinum* naturam accedant, v. gr. *aqua calc. vivæ, limaces ac cochleæ, lixivia stercoreum animalium*, &c. Sanè ex acrimonia hac præsertim occultè acidà, duo explicanda veniunt *phenomena* ab Authoribus minus animadversa. 1. *Quod intumescencia illa crurum, scroti & abdominis sit* quidem à contento liquore, sed tamen fortis ista tensio & juncta quasi inflatio, non ab eo, qua tali, simpliciter proficisci vi-

deatur, sed arbitror potius, vim fermentativam habere hunc ipsum liquorem, seu ipse in se fermentet, seu cum contentis cæteris liquoris, speciatim nutritio succo ad partes istas distributo, motum turgescentiæ, proximum fermentationi, concipiat.

I. *Dum acres istud centenum acido salsum* undique à partibus membranosis, v. gr. cute, peritonæo, &c. concluditur, vix fieri poterit, quin ab eodem *vellicentur & irritentur* plus minus fibre illarum partium, qua occasione illæ tendi, & quasi spasmo affectæ obtingescere plus minus incipiunt, quo ipso ocludi poros & angustari quovis cæteros meatus contingit, adeo ut non tantum insensibilis transpiratio & sensibilis transudatio eò magis impediatur, sed & tensio hoc modo fibræ & membranis renalibus, etiam uberius urinæ excretio eò magis sistatur. Aliàs sane non video, quare *tam parvam transpirent aut sudent hydropici*, aut saltem guttarum forma non copiosius aliquid transmittant per cutim, nisi hæc prius in pustulas erosa fuerit, aut alio modo fibræ læsis transitus aquis patefiat. Ad hæc *angustia ista præcordiorum in hydropicis* & impedimenta illa respiratoria, quæ non solum circa pectus, sed ferè maximam partem circa hypochondria sentiunt, *quasi cingulo ibid. constringentibus*, non à solâ videntur esse repletione abdominis, ex eo, quod gravidæ femellæ gestantes, ut ventrem maxime timido, de simili non conquærantur parthemate, quæ mollià omnia & tactui cedentia in isdem ibidem deprehenduntur, cum *hydropici* tendi circa illa loca & constringi ita soleant, ut ne digitus quidem infra costas nothas possit adigi.

His ita præmissis *AD CAUSAM PROXIMAM* collectionis nempe & extravasationis illorum humorum est delabendum, in ascite nempe, quæ ad Anasarcam proximè accedit, seu in *Anasarca* sic dicta *particulari VVillisi*, in qua pedes, scrotum & abdomen ad pectus usque & diaphragma intumescunt, & ab ascite propriè sic dicto, seu *particulari* abdominis hydropē, multum differt (quæ differentia in historiarum & observationum monumentis probè attendatur.) *Præsuppono* autem hic humorem istum esse maximam partem serum, seu commune recrementi & alimenti vehiculum, ut pro contentorum seu miltorum ratione nunc chilolum, nunc pituitosum, nunc cruentum, nunc alio modo affectum deprehendatur. *Coacervatur hæc in corpore* ad hydropem dispositio ob deficientem insensibilem transpirationem & imminutam urinæ excretionem. *Generatur autem primitus* (adeoque huius hydropis causa proxima erit) ex insigni & notabili vitio in hæmatosi contingente, ac plus minus deficiente, ratione ejus assumpta in chylum mutata cum juncto vehiculo seroso assimilati debite maximam partem nequeunt, quin hic ipse successivè in sanguine, continuato huius circulo, alteratus magis magisque attenuatus & resolutus tandem certis in locis decumbit, & extra vasa cum vehiculo seroso subsistens tumorem talem infert, quod pluribus explicatum, *vid. in VVillis Pharm. rat. p. 2.*

RE MOTÆ CAUSÆ.

Omnes erunt eadem, quæ cachexiæ, cum ut supra monitum hæc frequentissimè in Anasarcam, nunc universalem, nunc particularem cum ascite junctam degeneret. Unde dum per se incipit hic hydrops, ferè vitium lætæ in primis viis digestionis subesse solet. Dum autem alios morbos insequitur, pro horum læsione, corporis ejusque partium solidarum & sanguinis alteratione multiplici, etiam multipliciter ad hydropem disponent, de quibus *remotioribus causis* superius pluribus actum. Unde pro causarum harum remotarum diversitate humorumque in corpore alteratione multiplici, subinde tanta diversitas humorum in corpore hydropico nata fuit.

Extravasatur verò idem serum multiforme, non ex

vitio vasorum lacteorum & lymphaticorum, nisi in partialibus hydropis speciebus (de quibus infra suo loco) aut nisi saltem per accidens & secundariò, sed reverà ex vasis arteriosis oriri omnino probabilissimum est. Nempe pro huius notitia tria hic *supponenda* erunt. I. *Sanguinis texturam & missionem* in hydropticis ita esse alteratam, ut minus exactè coacervata uberius colluvie serosa, plus minus chylosa miscibilis sit, adeoque serositates istas facilius separari, & hinc inde extra se quasi defluere permittit, cum aliàs serum à sanguine facilius separabile existat, ut in sanguine venâ sectâ emisso manifestum evadit.

II. *Contentos corporis humores*, in specte sanguinem & serum naturaliter non moveri proprio impetu, quia aliàs omnis motus feret ad inferiora, nullus verò ad superiora; sed more mechanico à cordis impetu per vasa pelli, adeoque se purè passivè habere, ac superior & inferior nescire: Simul verò ac vis ista vitalis seu animalis movens in corde plus minus debilitatur, proprio impetu gravitatis ac ponderis eisdem ferri, adeoque deorsum ruere. III. *Firmo stare talo experimenta ista Lovveri de Corde cap. 2. pag. 123. & segg.* quod ligata vena cava canis infra cor, brevi post tanquam ascite laborare; ut animalis abdomen aqua repleatur & ligatis jugularibus, tumor aquosus, hydrocephali instar, superveniat, utrumque saltem ex impedito sanguinis per venas circulo, sicut & eadem allegat *VVillis in Pharm. rat. vol. 2. pag. 199.* Adeoque ex impedito plus minus sanguinis arteriosi in venas transitu separationem & extravasationem feri facillime contingere. Quà ratione etiam videntur oriri *hydropes subitanei* à causa externa, sine prægresso interno vitio, v. g. dum hydropem ascitem subitanè ex gestatione oneris gravioris notat *Bartholinus cent. 2. histor. 74.* vel dum ex compressione circa os stomachi hydropem notat *Borellus cent. 2. obs. 24.*

His ita præmissis *dicendum* videtur in iis ægris, quibus quocumque ex vitio *hydrops* supervenit, v. g. in *cachectico confirmato*, ex virium aliquo defectu & massa sanguinæ serosioris laboriosioris & difficilioris circulo, hanc ipsam proprio impetu ac mole magis deorsum ferri, ac hinc difficilius ascendere, indeque impulsum in arterias factum, in venis haud leviter imminui, ut difficilior ex illis in has, ob id pleniores, respectivè fiat transitus, sub quo transitu junctura osculozum extremitates sanguinis spissior, & qui impetum moventem à corde impressum & per arterias continuatum facilius, quàm fluidius serum suscipit ac retinet, in venulas tandem ex arteriis intruditur; ipsum vero fluidius serum, qua data porta suapte impetu ferret, à sanguine secedit ad inferiora, præsertimque circa loca, ubi notabilius languescit à corde impressus impetus, congeritur, donec pederentim magis magisque coacervatus, superiora versus tandem vergat. *Hinc enim magis vesperi quàm mane*, magis stantibus aut sedentibus, quàm jacentibus tumor incrementum solet; ad quod ipsum & supra insinuata fibrarum strictura haud porum facere poterit. Vivit hic aurifaber, qui ex quartana contumaci per annum malè tractata, anasarca partim inferiorum, cum incipiente ascite laborat, ex qua ipsa suo quoque tempore morietur. Hic quoties quavis ex causa, in specie iracundia, vel *eryspelate*, vel *pleuritiæ notha*, quod sæpius evenit, corripitur, idque semper cum motu febrili, gravissimo rigore, intensissimo aliquot dierum æstu & hinc sudorè uberrimo superveniente accidit, toties mox primo huius affectus die omnis tumor *hydropicus* evanescit, pedibus flaccidis & extenuatis apparentibus. Dum vero febrilis impetus post aliquot dies remittit, pederentim, etiam decumbenti adhuc, *crurum & scroti tumor* redit. Nempe febrili sub impetu cum alteratione sanguinis in specie rapidior ejus circulus & validior

impulsus, quot retrahuntur in vasa evacuatæ serositates, considerandus venit.

Idem extravasandi modus obtinet in *Anasarca universali*, saltem cum differentia, quod in *Anasarca*, virium, contenta corporis moventium, robur adhuc validum sit, quod æqualiter sursum deorsum eadem qualitercunque constituta movet, in *Anasarca* autem *particulari* partium inferiorum cum ascite complicata, debilius, adeoque regendis isdem corporis contentis minus sufficiens, hæc ex parte sui motu spontaneo ferri permittit, quæ ob id deorsum magis ruunt, cum aliàs undique æqualiter distribuenda foret. Sed dum sub transvasatione ista ex capillaribus arteriis in venosa, ob pororum & meatorum angustiam, per quos trajectio fieri solet, difficilior suo modo, adeoque tardior fiat sanguinis motus, hinc serum facile à reliqua sanguinis massa recedere, partium vicinarum poros subire, & ita undique plus minus stagnando, *Anasarcam universalem* inferre potest. Forsan & à chylo, seu pituitoso isto feri contento, quædam venulæ capillares ut & vasa lymphatica obstrui, aut angustari plus minus poterunt, quia occasione & difficilior sanguinis circulus & facilius copiosiorque feri secessus feri potest.

Atque hæc quoad *theoriam* hydropis ordinarii sufficiant. Nam observatur præterea quoque *hydrops magis extraordinarius*, à colliquatione natus, dum non tam coacervari, quàm ex contentis aliàs humoribus per colliquationem generari serum hydropicum observatum. Docet experientia in febribus acutis & hecticis, ut aliàs excretiones colliquativæ sunt familiares, ita etiam his subito aquâ abdomen intumescere, ita ut præter chylum & sanguinem ipsa etiam pinguedo colliquata in serum abire videatur; uti hoc ipsum in diabetico quoque fieri solet. Hinc in hydropicis subinde observatur, aquam heri evacuatam arte per paracentesin, hodie æqualiter demum abdomen replevisse, de quo *vid. Helmont. Tract. ignotus hydrops. §. 14.* Sed in hoc hydropē colliquationis primaria ratio habenda est, utpote cujus affectus cœu productum saltem est hydropica ista intumescencia.

PROGNOSIN nostri hydropis egregiè tradit *Hippocrates lib. 2. prædiction.* quem locum *Celsus lib. 2. cap. 7.* ita vertit: Aqua inter cutem minimè terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit; dein quæ morbo longo supervenit. Utique si stina viscerata sunt, si spiritus facili, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterque in extremis partibus macrum est, si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingua ne per somnum quidem arescit; si cibi cupiditas est, si venter medicamentis movetur, si per se excernit mollia & figurata, si non extenuatur, si urina ex vini potatione & non potis aliquibus medicamentis mutatur, corpus sine lassitudine est, & morbum facillè sustinet, siquidem in quo hæc omnia sunt, is ex toto tutus est: In quo plura ex his sunt, is in bona spe est.

In specie tota *prognoseos* ratio consistit saltem in accurata consideratione *causæ remote* & constitutionis viscerum abdominis horumque collatione. Hinc si cum hydropē conjunctus est *stertibus visceris* cuiusdam insignioris, v. gr. hepatis; lienis, &c. difficulter admodum ac ferè nunquam curatur, aut curatus licet, facillè renascitur, qui recidivans ordinariò lethalis est. Hydrops, qui post febrem oritur, non adeo est periculosus, nec curatu difficilis, quàm qui à seipso incipit. Et in hydropē, cachexia aliisque morbis diuturnis similibus, dejectio nigra quæ non est à medicamentis, lethalis. Hydrops ex perverso purgantium abusu admodum periculosus. Quò lotium minus redditur, eò deterior est hydrops.

Tuffis in hydropticis malum, authore Hippocrate sect. 6. § 47. Abscessus vel maculae in cruribus eruptentes lethales.

Quoad CURAM, in hac r. humorum colluvies removenda. 2. eorum scaturigo sistenda. Hoc principale, illud minus principale. Quoniam vero collecta colluvies impedit potiore intentionem, propterea quantum possibile, removenda. Posterius obtinet in genere, sanguinis crasin & inde viciatam haematofin emendando, digestionem primam corrigendo, bilem acuendo & urinae fluxum promovendo. In specie pro antecedentium causarum varietate, & relicta noxa aliquis vicietas subinde observanda: Adeoque omnia ea, quae supra de cachexia monita fuerunt, hic repetenda.

Pro his scopis rite obtinendis observanda seqq.

I. PURGANTIA in hoc hydropo bene conveniunt, cum iidem saepe copiosa aqua ex abdominis cavo evacuari soleat; verum purgatio crebra est nociva. Nam dum purgantia evacuant ferocitates, simul utiles succos plus minus colligunt, & ita viris ac viscera debilitant. Hinc recte dicit Lindanus, qui vult recte curare hydropem, raro debet purgare, date tamen tunc debet ea, quae vehementer purgant: Intermedio vero tempore appropriatis ac massam sanguineam debent insistere. Confert hic ea, quae habet Bruno in Notis ad Iessenii iudicium de sanguine e vena secta emisso. pag. 147. Observandum etiam, ut purgans exhibitum operationem suam rite assequatur, quod si fiat, bonum, si minus, malum, cum colligendo solum contenta corporis, aut non evacuando, malum augeat. In principio vel lenia saltem, primas vias abstergentia & per epicrasin blandè evacuantia conveniunt, ut ita disponantur primae viae ad subsequens fortes purgationes. Commodius instituuntur purgationes luna decrescente, crescente enim malum accrescit, decrescente vero decrefcit, unde quo tempore habemus adjuvantem naturam, purgatio instituenda.

II. VOMITORIA rarius in usum vocantur, ut ut interdum fructuosus observatus fuerit eorundem usus. Meminit Celsus in suis scriptis Metrodori Philosophi, qui fuit discipulus Epicuri, qui hydropicus, cum plurimum biberet, sed mox omnia revomeret, sic convalescit; cuius exemplo, inquit Celsus, Medici vomitum probant & laudant in iis, qui facile vomunt. Facit huc, quod refert Forestus observ. 32. lib. 19. in Scholio, ubi quidam hydropicus pro desperato habitus, ascendit naviculam, & petit mare, hinc provocato vomitu & post vomitum exercitio curatus. Interdum ergo ubi adest vomendi inclinatio, aut etiam, ubi gravior dispnae urget aegrum, commodè institui potest vomitus. Sed necesse est, ut larga dosi propinentur vomitoria, cum in hydropticis, praesertim confirmatis rarius vomitum procreare soleant exhibita hematica. Sic enim mercurius vita gr. ij. l. iij. quae alias abundè sufficiunt pro vomitorio, hydropicum non movebunt, idque aut ob ventriculi anatomiam, aut ob remediorum a contentis ferocitatibus acido salis alterationem & quasi fixationem.

III. DIURETICA sunt optima. Haec nempe vera sunt hydragoga, cum naturae sit mos, per vias urinarias superfluum serum naturaliter expurgare, unde praemissis necessariis universalibus his imprimis insistendum, alias intempestivo eorundem abusu impeditur urinae fluxus potius, quam ut promoveatur. Alias multis satisfaciunt scopis, praesertim quae sunt ex numero volatilia, v. g. quae ex urina, lumbricis, busonibus, &c. petuntur, quia salina virtute incidunt, penetrant, abstergunt, aperiunt, resolvent, &c.

IV. OPIATA ac similia NARCOTICA

qua talia ac per se, hydropicis utplurimum sunt lethalia, ut per experientiam confirmat Moll. nbroch de Arthrit. vag. pag. 159. Quod verum arbitror, cum opiata in morbis chronicis ac propemodum ad extrema deductis, ut sit in hydropo, quando vigiliae accedunt, minus prosunt quam in acutis, quin vires ulterius deiciunt, & viscerum tonum ulterius labefactant: Imò post chronicos aut acutos morbos, dum languent adhuc aegri, & quaedam adhuc symptomata supersunt, si iidem opio succurrere velimus, periculum est, ne hydropici exinde fiant, quod fieri observatum. Saltem per accidens spirituum impetum nonnihil refranando, & fibratum irritatum spasmus demulcendo, sicque sudorum & urinarum fluxum promovendo prodesse observata fuerunt. Conf. Bartholin. cent. 3. Ep. 46. & 149. pag. 192. 201. Quò pertinet mirabilis observatio Villisi Pharm. rar. part. 1. pag. 302. Sed cum effectus hic sit accidentarius, propterea non nisi sedula circumspeditione administranda veniunt. Vid. Bierling. cent. 1. advers. §. p. 16.

Auxilia igitur, quae priori scopo conveniunt, sunt evacuantia, tam interna, quam externa. Interna sunt purgantia diuretica, & interdum quoque diaphoretica. Externa sunt paracentesis, vesicatoria, & scarificatio, &c.

Quoad PURGANTIA plura hic passim in usu esse observantur. Selectiora saltem proponere est animus, quae inter est sambucus eique cognatus Ebulus in specie horum cortex medianus, ex quo expressus succus cum oximel. squillit. propinatus insigniter aquas evacuare solet. Sed auctore Foresto lib. 19. observ. 37. in Scholio, si cortex iste sursum à ligno abradatur, vomitus concitat, sin vero deorsum versus per inferiora purgat, de quo experientia consulenda. Praeter ceteris appropriatum purgans est radix iras nostratis flore caeruleo. Purgat sanè validè, sed in sapore ejusdem acerrimo simul vim hydropicam alterativam specificam latere existimo. Usurpari potest radix recens incisa & ad zjj. infusa in vino vel sero lactis; vel exprimat succum, & per residuum spontaneam deputetur, qui abjecto sedimento à zvj. ad zj. propinatus copiosè evacuat aquas. Nam si decoquatur, vim laxandi amittit. Ne vero acrimonia sua noceat, cum syr. viol. mistus propinetur, ac ne ventriculum labefactet, cum aqu. cinamom. addita exhibetur; vel radix recens incisa blandè ebulliat in jusculo pulli, de quo aegro, praesertim debiliori existenti, tantum propinetur successivè, donec sufficiens subsequatur evacuatio. Gialappa à zj. ad zß. propinata, aut etiam ejus resina ad gr. xv. cum vitello ovorum dissoluta, & in forma emulsionis propinata, aut essentia ejusdem citrata ad zß. l. zvj. exhibeatur.

Vel z. Tart. vitriolat. gr. xij. resin. jalap. zß. ad gr. xij. Extr. troch. alb. gr. vj. ol. destillat. macis gr. ij. M.

Gummi gutta & his accensetur, sed cautus sit ejus usus, tum quod incognita sit ejus progenies, tum quod auctore Lindano ab eodem facile exulcerentur pulmones; quin potius palmam praecipit elaterium, quò vix datur praestantius remedium, cuius essent. item extr. feliciter exhibuit B. D. Michael. v. gr.

z. Extr. Elater. g. xv. l. zj. resin. jalap. gr. ij. aut ubi evacuandum, serum pituitosum.

Extr. troch. alhand. gr. j. c. f. q. ess. absinth. F. pilul. purgant.

Sanè Lindanus dicit: Elaterium per se est nobilissimum remedium. Credo meum parentem hoc loco centum hydropicos servasse. Nempe praescripsit aliquando rutico gr. viij. Elaterii in pilulis, qui

qui eas Pharmacopoeo persolvens, statim deglutiit. Sed domum tendens motu illo pilulae coeperunt operari, detrahensque caligas in via, ventrem suum amisit. Radix bryonia purgans est Helmontii in hydropo, sed correctæ nonnihil; ac sanè bryonia haec tanquam evacians & alterans singulariter convenit; in specie in hydropo utri bryonia haec radix singulare quid obtinere videtur.

Ex regno minerali excellunt pilulae lunares, nempe crystalli ex luna purissima cum spirit. vitrioli parati, sapore amarissimi, sed mirabiliter aquam evacuant. Praeparandi rationem, cum omnibus enchiridibus, optime descripsit Boyle in usu Philos. experim. Crystall. talium gr. ij. vel. iij. cum mica panis in pilulas redacti, aquam copiosam evacuare solent. Alias & mercurialia decata sunt in cura hydropicos; unde mercurius dulcis mistus cum mercurio vitæ per quam conveniens laxativum est. Misturae proportionem docet Hartmannus in prax. chym. p. 25. edit. à Cardiluc. in 4. Si quidem sub bene facta ista miscela acidum mercurii dulcis figit mercurium vitæ, ut evadat remedium maximam partem per inferiora purgans.

z. Conserv. flor. persic. zj. Mercur. vitæ cum mercur. dul. mist. gr. xv. Extr. Elat. gr. j. ad j. c. f. q. syr. flor. persic. l. syr. de spina cervini. F. Bolus pro dosi.

DIURETICA inter excellunt in specie juniperina, cuius rob. simul egregium alterativum existit, hinc malvaticum juniperinum mistum c. tinctura nephritica egregiè prodest, v. g.

z. Malvatic. juniperin. ziv. tinct. nephritic. a. hujus loco spir. carminat. zj. M. pro dosi. cochl. j. vel ij. pro lubitu;

Sanè decoctum lign. juniper. longè magis appropriatum sudoriferum existimo, praesertim in Anasarca, quam decoctum lign. Guajac. & Sassafr. Unde & decoctum bacc. juniper. in vino generoso experimentum est Rulandi, quo ipso per sudorem & urinam hydropem curavit. In specie alcalia sunt, quae pro usu diuretico hydropicis propinantur, & quidem in hydropo anasarca magis fixa, in ea v. quae ad ascitem propius accedit, aut, in qua urina crassa, intensè tincta & lixivialis apparet, volatilia. Fixa ista sunt salia lixivialia, fermentorum vitium, juniper. genista, stipit. fabar. absinth. fimi columbini, &c. Haec ipsa diluuntur in vino, & ita sub forma lixivii propinantur, v. g.

z. Sal. Samentorum vitium, fimi columbin. juniper. an. zj. infunde in vini Rhenani zvj. M. de quo hauriatur.

Sed adduntur interdum aromata, ut firmetur melius tonus stomachi.

Vel z. Ciner. genist. ad albedin. calcinat. ziv. ponantur in vase vitreo ad digestionem c. f. b. j. vini alb. per aliquot hor. Colentur. dos. zvi. ad zviij. bis in die.

Pertinet huc lixivium benedictum Myri. ab zj. ad zij. pro cura hydropis usitatum, vel quod fuit experimentum D. Ellenbergeri.

z. Ciner. tamaris. juniper. vitis, salicis genist. an. Mj. Rad. Vincetox. valerian. an. zj. urtic. zß. angelic. helen. an. zj. ireos nostr. zj. liquirit. zj

bacc. juniper. zß. rhubarb. elect. zj.

M. hifce infundatur virtum, vel ana aqua & aceti, & de colatura post infusionem crebrius bibatur. Modo laudatus praedictus lixivio ex cineribus stipitum fabarum, &c. vetulam curavit hydropicam, quae postea 4. adhuc liberos peperit; in specie sal juniper. item sal betul. arboris in vino malvatico per urinam hydropem pellunt. Volatilia diuretica sunt in specie salia volatilia, ut spirit. nitr. ammoniac. tartari, carminativus, tinctura nephritica, in specie remedia ex lumbricis & busonibus parata, &c. Quo & spir. urinae per putrefactionem, ejusque sal. volat. bene rectificata pertinent, isque multum laudatur à Poppio, spiritum hunc volatilem urinae conjungit cum ana spir. vini. rectif. addito paucò ambra & moschi digerit, circular & ita unit. dos. zj. ad zß.

In primis lumbricalia sunt optima; nempe l. decoctum lumbricorum in vino propinatur. l. spir. lumbric. per putrefactionem paratus in haustu vini malvatici, aut malvatico juniperino.

Vel z. Spir. lumbric. terrest. zj. urinae volatilis. zj.

M. D. zß. bis vel ter in die in haustu vini decoctionis rad. fenicul. & bacc. juniperini, item liquor lumbric. terrestr. in clibano paratus ad imitationem in Basilica chym. egregius est ad hydropis curam. Eadi. de Mellis valent. In specie busones singulare quid obtinent in hydropis cura, nempe z. busones q. v. exsicca in umbra, post exscinde capita & exime intestina, quod reliquum, redige in pulverem subtilissimum, & de hoc vel solo, vel cum pulvere hepatis proprii misto, dentur gr. x. ad xv. usque ad zj. quae potes dare 3. l. 4. vicibus; ita tamen, 3. vel 4. dies; post assumptiones; interponantur, ne debilitetur aeger. Calu inventum hoc remedii genus; ut in Hildani ac Solenandri scriptis potest videri. Alias & busones vivi lumborum regioni applicati, per copiosum urinae profluvium hydropem solvere dicuntur. Differentia haec inter alcalia haec diuretica fixa & volatilia probè observanda. Conf. Vedel. in Pharm. pag. 150. & Villis in pharm. rar. p. 1. p. 316. & 363. Pertinent quoque huc opercula cochlearum, quorum bene deputatorum & pulverisatorum mane & vespere larga dosis in liquore convenienti propinetur, pellunt enim potenter per urinas. Alii c. spirit. salis solvunt haec opercula, & hinc eodem modo atque cum tinct. l. liquoze nephritico procedunt, & ita liquorem diureticum antihydropicum acquirunt. Juxta haec diuretica interdum etiam procedendum est AD DIAPHORETICA & SUDORIFERA, praemissis nempe praemittendis; in specie diureticis, & quidem conveniunt magis in hydropo ad anasarca accedente, quam in ascite. Pro quo usu quilibet etiam alias diaphoretica conveniunt; In specie dicta juniperina supra laudata; decoctum lignorum, decoctum milii, &c. Occasionem priam, ut alias, casus suggestit. Refert nempe Langius supra cit. ut & Lipsius de hydropo, de rustico hydropo laborante, clibanum pictorium, adhuc calidum, ingrediente & mediante sudore ita curato.

Forfan ET SALIVATIO MERCURIALIS interdum ceu fructu institui poterit, de qua conf. Grembsius Tract. Arbor integra & ruinoso hominis l. 2. c. 1. §. 6. Aliqui, inquit, in curatione hydropticis utuntur mercurialibus praemisso digestivo. z. Mar. urtic. zß. gist. Tartar. Vit. ziß. faecul. bryon. zj. sal. card. b. genist. an. zß. mag. corall. zj. M. pro 8. partibus; postea porrigunt mercurii dul. gr. xv. gumm. gaireos nostr. zj. mand. gr. v. conserv. ros. zß. cum syr. ros q. s. Do. sin postea tribus granis argent. usque dum Saliva- K x ij tific

tio oris superveniat. Hæc sunt interna satisfaciencia indicationibus.

EXTERNORUM usum ipsa docuit natura, quæ nunc per spontaneam in umbilico abdominis tumidi apertionem, nunc per vesicas in cruribus excitatas, nunc foramine in pollice pedis sponte aperto, successivè collectam colluviem evacuando, hydropicos curavit. Ad hujus imitationem instituta sunt primitus *paracentesis*, h. e. abdominis artificialis apertio, idque nunc veterum methodo, pertundendo abdomen per lancettam, imponendo hinc cannulam; nunc, idque melius, recentiorum methodo, per acum argenteam perforatam. Locus convenientissimus est umbilici dilatati prominentia, hinc à latere umbilici aliquot digitorum transversorum latitudine, notando simul membranam peritonæi in hydropo valde crassescere. Vid. *Barbetti Anat. pr.* Item: *Observationes cultro anatomico Iyferi anm. us pag. 283.* Emittenda autem venit aqua successivè. Nam ex subitanea ejusdem extractione mors subinde sequitur. Vid. *Timans p. 31. 3vj. 2ij. vel 3x.* pro virium ægri ratione, evacuentur. *Conf. Tulpus l. 3. obs. 38. item l. 4. obs. 42. Hild. cent. 1. obs. 47. cent. 2. obs. 58. Panarolus pentec. 2. obs. 17. & in genere quosvis Chirurgo.* Operatio hæc in se est tutissima, & quæ aliis remediis internis præsertim alterantibus ritè adhibendis optimè inserviet, modo in tempore adhibeatur. Nam in duobus imprimis fallit casibus. 1. *Quando nimis tardè adhibetur.* Sic enim fit, ut profundè radicato malo & corruptis plus minus visceribus internis, ob præterlapsam occasionem malum non cedat. Et sanè magis in ascite ceu hydropo abdominis particulari, quam Anasarca locum habet. 2. *Quando cum hydropo nostro conjunctus est scirrbus,* l. aliud quid singulare, aut incurabile visceris quosdam nobilioris vitium, tunc evacuata aqua, restitente tamen scaturigine, palliativum saltem est levamen.

Juxta abdomen & scroti nimis tumidi, ad naturæ imitationem, fit *apertio* vel ferro, l. cauterio, atque sic optimè spongia admota, successivè evacuatur aqua. Sed probè hæc observandum, ne, quod facile evenit, in loco aperturæ gangrænam concipiat. Ebe factatur nempe partium membranosarum continentium tonis & spir. insiti vigor à contentâ colluvie, quæ magis per loca aperturæ jugiter destillans facillè mortificationem inferre potest. Hæc ipsa igitur sedulo præcavenda, defendendo partem, circa locum apertum, non communibus saturinis ac similibus remediis, defensivis dictis, ad inflammationem aliâs usitatis, sed additis in specie *balsamicis*, resinosis, amaris, ad gangrænam curam aliâs usitatis. Hinc *emplastro de minio Paracelsi* adaptatur *empl. diasulphuris Rulandi* ceu præservativum gangrænam inhibens. Interim tamen si gangræna scroti invalescat, fit subinde, ut penitus decidat, sed succrescente carne, testes involvente, defectus ejus sponte naturæ refarcitur. Vid. *Timans in Cas. p. 269.* Id quod pariter & in lue venerea, post scroti syphacelum, evenire observavi.

Post scrotum & crura subinde scarificari solent; nempe circa loca carnosâ & circa furas instituendo scarificationem lenem, ita ut incisiones à se invicem aliquantisper distent, *defensiva* supra & infra admovendo. Promptè enim levi facta cutis læsione, copiosum serum tranfudat, linteolo molli citra frictionem abstergendum, vel apposita spongia excipiendum, ac præterea loca vicina propter facilem gangrænam metum, defendenda, nempe fovendo subinde cum *spir. vini simplici*, aut *theriacali aut crocato*, & imponenda desuper *empl. balsamica defensiva*. Quin & ne vulnuscula gangrænam concipiant, *spir. vini camphorato* subinde eluenda sunt.

Præterea vesicæ spontaneæ subinde in cruribus se aperiant, quibus disruptis multa aqua. evacuatur, unde iidem *folium brassicæ* est applicandum, utpote quod multum seri extrahit. Ad hujus imitationem quidam

vesicatoria locis crurum carnosâ applicant, nempe vel prope furas, vel in parte carnosâ femorum. His enim apertis copiosa colluvies evacuat, & loca ista carnosâ minus facillè gangrænam concipiunt, quam nervosa.

Cæterum quoniam confertim nimis per vesicatoria fit evacuatio & majus de gangræna periculum, potius *escharotica* seu *cauteria* vel *activalia* vel *potentia* circa loca carnosâ applicant. His ipsis enim successivè per parvum foramen, cum minori gangrænae metu fit evacuatio. *Modum applicandi cauteria* unâ cum defensione crurum à gangræna, optimè refert *Vallis Pharm. rat. p. 2.* Nempe fofus aromaticus partem confortat debilem, cujus robur per balsamicam *vinicis Burgundiaca* conservatur, sicque gangrænae metus optimè præcavetur. Quin & *punctura cum aquibus*, ob evacuandas aquas, optimè institui possunt. Vid. *Vallis cit. loc.* Hinc denique accedit profundior paululum unguinum abscessio. Hæc enim occasione successivè aqua. destillans, hydropicos deserit. Vid. *Schenck. in obs.*

His modis *prima indicationi* satisfieri solet. *Quoad secundam indicationem*, in usu sunt ALTE. RANTIA in genere sic dicta, varianda quidem subinde pro causarum remotarum differentis: Quæ tam ordinariè fere locum habent, sunt imprimis *marialia* & *anara*, aliâs *epatica* & *aperientia*, calfacientia dicta, quæ inter excellit *absinthium*, adeo ut existimem, potissimum hydropis. curandi vim sitam esse in *mar. & absinthio*. Juxta hæc sunt & *vinocæxicum*, *cheliidonium majus*, *rhab. marrub. rubia tinctorum*, *allium*, *hedera terrestr.* *Bellis minor.* *rob. junip. & sambuc.* *Tartarea quævis*, *lap. ceræum*, seu *submaris*; quæ omnia eò nobilioris sunt effectus, quo ipsorum usu, sed additorum aliorum ratione, copiosior urine fluxus supervenit. Hinc qualibet *marialia aperientia*, *pulveres* & *extracta anticæthetica*, præsertim cum *Tart.* præparata aut sociata, sunt convenientissima, iidem temporibus cum aliis alterantibus uti-
panda, quibus à purgantibus vacamus. Sic vinum *mariale hydropicum Cnôphelii* vid. in *M. A. N. C. ann. 6. app. pag. 107.* Ubi simul integra hydropis cura tam per interna, quam per externa reperitur. Quo referenda quoque cura hydropis, quæ recensetur in *Al. Haffn. vol. 5. obs. 119.* his verbis: Salvis aliquo modo visceribus & vasis lymphaticis incorruptis, me-
dela dabitur, non purgantibus, non sudoriferis, non diureticis, quod fiet rarè, (loquor enim de hydropo confirmato) non paracentesi, quæ ultimam pleuram-
que abfolvit lineam, vix centesimo salutaris; sed medicamentis exsiccantibus & diæta. Inter *exsiccantia* medicamenta laudem præ cæteris habet *chalybs*, ut sæpius Deo benedicente expertus sum, qui & aperienti & viscera roborandi vi pollet insigni: *Limatura* in vino Canariensi seu Rhenano seu Galicò. quæ *Zedoaria rad.* infusa, ubi tinctura sensim extrahitur, & ab essentia chalybis vinum fere insipidum redditur. Formula hujus medicamenti talis mihi in usu est. *℞. Limaturæ chalybis recentis ʒij. M. & innuantur sacculo ex sindone alba. S. Salf. lein ju eiaer Pote Mein.* Hujus vini chalybeati manè & vesperi recipiuntur tria aut quatuor cochlearia, & fiat continuatio ad 4. aut plures septimanas, sensim affundendo vini aliquid (prout tinctura ex chalybe efficacior appareat) usque dum nitigetur malum, & sanitatis spes affulgeat, observata diæta conveniente. *Absinthium* nobilissimum simplex, cujus solius usu plures hydropici curati fuerunt. Vid. *Febrius de Absinth. pag. 116.* *Vinocæxicum* à pluribus decantatum specificum est, cujus decantatio per sudorem & urinam specificè hydropicis confert. Huc pertinet *destillatum Paracelsi*, quod ad ejus imitationem multi autores usurpant, & commendant.

℞. Tart

℞. Tart. rubr. ℞. j.
hirundinar. ℞. β.
colcothar. ʒviij.
vini ard. q. l. pro incorporatōne, destillen-

tur & dentur in vehiculo quodam appropriato, aut in vino malvatico. Pellit urinam & alterat specificè, continuato tamen usu opus est, cum post aliquot dies saltem operari solet.

Rhabarbarum alterans quoque specificum ad hydropem, ita ut existimem Electuario facto ex *Rob juniperi* cum *rhabarb.* multum præstari posse in hydropo. Confirmat *Riverius in Obs. Comm.* dum refert, post vomitum sanguinis ortum ascitem, per *infusionem rhabarb.* pro potu ordinario curatum. *Cheliidonium maj.* item *Marrubium* specifica sunt ad Hydropem, præsertim si icterum insequeatur. *Allium* quoque vi alterativa & diuretica hydropicis multum confert. Præter n. exemplum *Bartolini cent. 1. hyp. 74.* hydropicè per *decoctum allii* in lacte curati, facit huc quod refert *Forest. l. 19. obs. 17.* Hydropicum aliis irritis continuata *allii* commestione multum aquositate per urinam reddendo, insperato evasisse: Sicut & mulier hydropica depolorata, potu *succi allii viridis* expressi cum jure vervecis curata, ut & alii.

De hedera terrestris aliquot nova Exempla: Est vir maxime ad Anasarcam proclivis, & cujus crura jam aliquoties insigniter tumefacta, copiosum serum per aperta ulcuscula emiserit; hic per *decoctum hedera terrestris & absinth.* ana in cerevisia secundaria quotidie aliquoties calide bibitum, hæcenus pancreaticè vixit, siquidem semper copiosum urine fluxum provocavit, sicut simul quoque *absinthii* familiaris erat usus. Quoad *hed. vero terrestr.* notabile est seq. Mulier quædam desperato hydropo laborans, & à Medicis relicta, usu *succi rad. ireos in vino malvatico* hausti & interno & externo usu *herb. hedera terr.* convalescit; nempe antequam suastu extera *hedera terr.* locis tumetibus imposita, ut notabiliter tumorem remittere observavit. Quo ipso animata & ipsam herbam in aq. vel cerevisia decoctam calidè & copiosè hausit, & tali hujus usu cum *succo ireos* interdum repetito, convalescit.

Rob Juniperi & *Sambuci* vi alterativa bilis & sanguinis, diuretica ac diaphoretica multum valent in hydropicis, adeoque pro corpore electuariorum, familiarum formularum commode inservire possunt. Ex *Tartaro*, *Tinct. Tart. acris*, *terr. fol. Tartari*, *Tinct. mars. Tartarizata Ludovici*, *Tinct. Virriol. mars.* *Zovelf. feri*, *Spiritus Tart.* probè rectif. ac similia, *sal. Tart.* &c. polychresta sunt, & tanquam digestiva purgantibus præmittenda, optimè conveniunt. Quoad *Ceranium* præparatum, hunc ipsum cum aqua quadam appropriata in alcohol redactè part. iij. cum *exuviois serpentum* part. i. invicem mistis dant *specificum ad Hydropem & icterum. D. Hartm. & B. D. Michaelis*, qui his ipsis cerebro usi fuerunt.

Ex quibus variè possunt fieri formulæ. v. g. In hydropo à vulnere hepatis, quo totum corpus valde intumuit, hic nodulus profuit:

℞. Rad. ireos N. ʒij.
cich.
scenic. aa. ʒj.
Herb. cham.
fum.
agrim.
cap. vener.
hep. aa. mʒ.
Flor. acat.
perfic. aa. ʒiβ.
Spec. aperit.
Fol. sen. SS. aa. ʒvj.
rhab. ʒiβ.
Turp. alb.
Galang. aa. ʒij.

cort. aur. ʒβ.

sal. Tart. ʒj. Incis. & contus. F. nod. inf.

Vino; bibens quotidie restitutus est. *M. A. N. C. Ann. 6. p. 143.*

℞. Rad. vincetox. ʒiβ.

Herb. chelidon. maj.

marrub.

absinth. aa. Mj.

Cort. citri.

aurant. aa. ʒvj.

Sem. fraxini.

feniculi an. ʒiij.

Galang.

caryophyll.

Zingib. aa. ʒj.

Sal. Tart. ʒvj. Incis. & contus. infund.

vino, pro repetitis pro lubitu haustibus;

Idem facile potest fieri purgans, addendo rad. rhab. helleborinigr. Esulæ non præp. &c.

Vir quidam hydropicus sequenti nodulo fuit curatus, quem mirè per urinam evacuare dicebat:

℞. Rad. cichor. ʒiij.

gramin. ʒij.

gentian.

helen.

Cort. capp. an. ʒj.

lign. saffar. ʒij.

Comar. absinth. vulg.

pontic.

Flor. card. bened.

summit. cent. min. an. p. j.

flaved. cort. citr. ʒij.

Ex incis. fiat nodulus, cui affundatur dimidia mensura Vini malvat. seu alius Hispanic. stent in loco tepid. p. diem & noctem. Hinc bibatur manè haustulus unus; hor. j. ante usum jusculi; continentur autem tales portiones necesse est aliquandiu. Omni septimana simul bis *chylina emolliens* & *carminans* applicatum fuit, & simul *sacculus ex aromaticis* & *carminantibus* in aqua vel vino coctis, abdomini & scroto impositus fuit; Item:

℞. Rob Junip. ʒiβ.

Extr. martis c. succo pom. ʒβ. l. ʒvj.

pulv. rhabarb. elect. ʒij. l. iij.

c. f. q. aq. cinnamom. F. elect.

It. ℞. Spirit. carminat. de tribus ʒβ.

sal. ammoniac. simpl. ʒij. M. dof. ʒβ.

aliquoties in die in vehic. conven.

It. ℞. salis fimi colum. ʒj.

pulv. bufon. ʒij. M. divid. in 2. part. æq.

It. Fiat *vinum chalybeatum*, ad imit. *Hartm.* ubi de Cachexiis, in quo coq. *absinth.* *Rubia tinct. card. bened.* &c. quod commode pro potu ordinario usurpari potest.

Aliàs quo magis abstemii sunt à potu hydropici, eò facilius curantur: Siquidem plura præstant exempla hydropicorum solâ potus abstinentia curatorum. Est enim unum ex gravissimis *Symptomatibus* hydropicis *stis clamosa*; ad quam fallendam *grana mastiches* in ore tenenda & sedulo masticaanda. Vel imitemur *Rulandum*, qui ℞. *bacc. junip. contus.* *Mij. decoq.* in sero lactis ℞. *vj.* propinat pro potu. *Nitrum* optimè purificatum continuo in ore detentum, proficuum est hydropicis, aut etiam potui eorundem cuique additum, sitim temperat, urinam ciet & optimè insident confert: Item: *Decoctum ex rad. liquorit. c. passulis* & similibus temperando acce salum, sitim excitans, hanc mitigat. *Vinum seu succus granatorum* aut *Julepus* cum succo granatorum temperatus, non immerito ab *Hartmanno* commendatur, l. *Spiritus salis* parva in dosi subinde propinatus, ad sitim egregius, simul diureticus.

Præter hæc interna etiam *chylina* multis usibus hydropicis inserviunt, præsertim cum pectoris ac

K & iij. capitis

capitis urgent symptomata. v. g.

℞. Cortic. inter. frangul.
sambuc. an. Mj.
rad. bryon. ℥j.
ireos nostr. ʒvj.
baccar. junip. ʒβ.
sem. cumin.

fenicul. an. ʒij.
coq. in f. q. urinæ puerorum l. feri lactis.
Colaturæ ℞. ℥ij. in qua dissolve.
Elect. hier. pier. c. agar. ʒβ.
vitell. ovorum. N. ij.

M. F. Clyisma pro 2. dosibus.
Sanè *clysmata ex urin. pueri* in hydropicis perquam sunt egregia, idque in specie, ubi status simul adfuerint. *Vid. Valeriol. l. 1. obs. 2. M. A. N. C. anno 2. pag. 320.* quorum ad imitationem.

℞. Sem. Apii.
fenic. an. ʒij.
fermenti communis. ʒβ.
coq. in f. q. urin. pueri. Colaturæ adde
mellis despumat. ʒβ.
ol. destill. terebinth. ʒβ. M. pro clysm.

Non immeritò terebinthina hic allegatur, cum clysteres ex urinâ pueri c. terebinth. admodum laudentur à *Villifio Pharm. rat. part. 2. pag. 318. 321.*

Abdomini verò, ut & scroto tumefacto, vel labiis vulvæ nimis tumentibus varia externa applicanda. In leviori malo herba *chelidon. maj.* aut etiam *Geran. Robertian.* contusa & plantis pedum alligata, singulari enim experimento multas ferositates elicere dicuntur. *Petroelinum recens* contusum & scroto applicatum, etiam conducere observatum. In genere vel aromatica attenuantia & discutientia, vel salina resolventia proficua sunt. Parantur ferè ex *foliis sambuc. ebul. chamom. fel lauri, rad. cucum. asinin. bryon. absinth. bacc. laur. & junip. sem. carminat. & similibus.* Omnium optima sunt animalium *stercora*, in specie *caprillum*, hinc *columbinum*. Nam *stercus humanum* quidem aliàs præferunt, sed applicatum nimis ferit vias. Sanè *stercus caprillum c. urin. propria* subactum & catapl. instar abdomini instratum conducit. Hisce succedit aqu. *Calc. viv.* singularis in tumoribus ferosis, si spongia hac ipsa ebria abdomini applicetur; cum aqua præterea in Cataplasmatibus formam coqui & ita imponi possunt seqq.

℞. Fol. sambuci.
flor. chamom. an. Mij.
stercor. caprill. ℥β. i. ℥. ij.
rad. bryon. ʒij. coq. in f. q. aqu. vel urin.
puer. ad consist. Catapl. applicetur. abdomini.

Singulare quid obtinens *cochlea c. suis testis* contusæ, & verum hydropicorum ad modum Cataplasmatibus applicatæ: Quæ si sicca fuerint, aliæ rursus imponendæ. Singulariter conveniunt, tam in abdominis, quam testium tumore. Hinc plures *Catapl. ex cochleis c. testis contusis adperso pulvere stercoris caprilli & sem. carvi* ceu efficacissimum commendant Auctores.

℞. Flor. chamom. Mij.
fatin. fabar. ʒvj.
cochlear. cum testis contus. ʒijij.
stercor. caprill. ʒij.

pulv. sem. cumin. vel carvi ʒj. coq. in aqu.
simpl. & aceto ana, aut etiam in aq. com. & applicentur pedibus, l. scroto tument.

Item ℞. Bacc. junip. part. iij.
laur. part. ij. pulverisata & melle excepta infernantur abdomini; cujus loco Cataplasma ex *sol. ruta & absinth. an. c. melle* subactis abdomini applicari potest.

Aliàs etiam locum invenit inunctio partium tumentium c. *spir. junip.* addendo parum oleo carvi. Alii olea *bason. scorpion. junip. laurin.* ana, similiter abdomini illiniunt.

Vel ℞. Ung. de arthanit. ʒj.

agripp.
dialth. an. ʒβ.
ol. scorpion. simpl. ʒij.
chamæm.
anethin. an. ʒβ. M. F. Ung. crebro tepide abdomini illinendum.

Quod si gangræna aut ulcera pedum vel scroti in hydropicis adsint, topica pro his selecta, vid. in *M. A. N. C. Ann. 6. App. pag. 110.*

De *curis magneticis* ad hydropem usitatis, nempe dum vesica suilla urinâ ægri impletur, in fumo suspendenda; vel dum sanguis ægri putamini ovi includitur, &c. nil attinet dicere. Item, dum rasura unguium, manuum ac pedum cum sindone rubra cancr. vivo in dorso alligantur, & ita in aquam fluentem projiciuntur.

Aliquando in Anasarca una cum aliis proficuum observavi sequens decoctum.

℞. Rad. bryon. rec. ʒj.
asari. ʒβ.
Sal. Tart. ʒij. infund. in f. q.
aq. simpl. stent in loco tepid. per noct.
manè adde

rad. vincetox. ʒvj.
comar. absinth. Mj.
flor. bellid. Mβ.

bacc. juniper. ʒij.
Incis. & contus. infundantur & confundantur simul in aq. simpl.

Colatur. ℞. ʒxv. ad ℥β. i. β. adde

Spir. sal. ammoniac.
Tinct. nephritic. an. ʒij.
Syr. de hysop. ʒij. M. de quo capiat ter in die bonum haustum.

Externa ut *vesicatoria, escharotica*, acuum puncturas, &c. pro Anasarca cura, vid. in *Villifio Pharm. rat. P. 2. pag. 269. seq.*

Hæc de *Anasarca, Cachexia & Hydrope*. Pergo ad alia vitia Nutritionis læsæ: & quidem ubi pallido colore suffusum corpus vocatur Cachexia, ita si idem vel flavescat, vel nigrescat, vel viridescat, vel plumbeo sit colore, vocatur in genere.

ICTERUS

seu

CACHEXIA ICTERICA.

Cujus tot sunt Species, quor. colorum, quibus corpus subinde tingitur, varietates. Omnes tamen unum sunt morbus, unam agnoscunt causam, unamque etiam eandemque medendi obtinent Methodum: uti rectè inquit *FABER in Pathologia cap. 344. §. 6.*

Id quod confirmat Exemplum *SCHENCK. lib. 6. obs. pag. 423.* qui observat Icterum prodigiosum cum Mensium obstructione, in quo colores 4. successivè fuerant observati.

Sic præter Icterum flavum vel nigrum observavit etiam Icterum viridem cum gravissimis Symptomatis *Petrus Iohannes FABER, in curationibus cur. 71.*

Item colores plumbei & alii similes admodum vitis qui tamen omnes ex uno oriuntur fonte: Omnes scilicet sequuntur vitiatam *Hæmatosin*, seu deficientem sanguificationem, & insigniter vitiatam *Crasin mass. sang.* Si enim hæc ipsa tandem ad debitum puritatis statum redigatur, tunc curatis morbis sanitas efflorescit: Sin verò hæc ipsa tandem omnino in sua Crasi depraveatur, mors necessario sequitur.

In intermedio statu sunt in morbi Icterici, uti est status neutralitatis, sive ad convalescentiam seu decedentiam.

Vulgò omnis Icterus dividitur in flavum, & nigrum: Sed hoc tantum ex præconcepta Hypothesi de humorum nempe quaternione, ut sicut sanguis corpori habitum

bitum floridum & suaviter rubicundum. Pituita verò Cachecticum, ita necessariò *Bilis Icterum flavum*, *Melancholia* verò ista fictitia Icterum nigrum inducat.

Hoc præsuppositum falsum præter aliàs quas dedit turbas: tanquam antecedens falsum etiam consequentia falsa introduxit.

Nam quia Bilis in folliculo felleo ex hepate ceu excrementum colligitur. Ergò folliculo hoc obstructo & hepate affecto omnes Icteros flavos oriri voluerunt; quoniam nempe uti dixi bilis tanquam excrementum per hepar transcolandum non ritè per vasa Cholidocha expungatur.

Potè quoniam Lien statutum fuit bursa in qua colligitur excrementum melancholicum, à quo dicitur & præsupponitur oriri Icterum nigrum, ob id necessariò dictum fuit quòd in *Liene sit sedes Icteri nigri*, quod nempe hic ipse non sufficienter separet ac expurget scorias sic dictas melancholicas quin potius hæc ipsæ in mass. sang. congeat ab ejus facultate expultrice tanquam à verula furiosè ad habitum corporis deponatur & detrudatur.

Ex his recensitis facile patet quid de tota hac Doctrina sentiendum sit.

Nam *sapius oriri Icterum* in specie flavum citra impedimentum *Bilis motum ad Intestina* aut citra sufficientem secretionem ex hepate ex eo quia multi tunc Icteri flavi in quibus tamen alvus non tantum aperta. Sed etiam feces flavo ordinario colore tinctæ conspiciuntur.

Sic observat *RIVER. cent. 2. obs. 9.* Icterum in gravida ex nimia Ira, in qua feces alvinae erant flavæ; & ipsum corpus in lecto exiguum, extra lectum verò intensam pariebatur flavedinem. Item tales Icteri in quibus feces alvinae colore ordinario à bile tinctæ; sunt ut plurimum ii (non semper) qui superveniunt ordinario Febribus: qui Icterus, superveniens febribus est frequentissimus & sæpissimus in Febribus intermittentibus Chronicis in declinatione morbi: Quin in Continuis citra imaginariam hepatis & folliculi fellei noxam non rarò supervenit Icterus sive symptomaticè sive Criticè in quibus nulla labes hepaticis conspiciatur & alvi excrementa sunt flava.

Icterus lethalem à manducatione staphisagriae notat *Loffus in obser. p. 259.* Vel denique quum affectus convulsivos intestinorum; præsertim tenuium sequitur. Sic à partu laborioso subinde observatur superveniens Icterus, passioni hystericae quoque sæpius in muliere quadam supervenire vidi; colicis torminibus subinde Icterus supervenit. Quo pertinet, quod refert *Bartholinus cent. 5. hist. 62.* Icterum provocatum per medicamentam sudoriferam in colica assumptam. Sic Icterum vulnerato capiti supervenientem die quarto notat *Hochstetterus Decad. 8. pag. 198.* Nempe sicuti vulneribus capitis gravioribus tertia die aut etiam quarta vomitus biliosus supervenire solet; ita & consensus istius ratione etiam Icterus, nempe secundarius.

Deinde notum est quod post *Animalium Venenatorum morsum*, aut etiam post nonnulla venena assumpta Icterici fiant ægri. Exempla nonnulla curiosa refert *MARCELLUS DONATUS in histor. medic. mirabilibus lib. 1. cap. 7.*

Et post morsum aranearum Icterum flavum observavit *JOEL. in praxi de Venenis p. 126.*

Ex vipere morsu suboriri ordinariò ferè Icterus jam veteres annotarunt. Sicut *Z. LUSITANUS lib. 5. medic. princip. histor. 29.* refert.

Sic a morsu *Canis rabidi* Icterum contumacissimum observavit *BARTHOLINUS cent. 3. hist. 4.*

Quoad Icterum primarium.

CAYSÆ REMOTÆ SYNT VARIÆ:

Non ultimum locum obtinet tristitia, quæ nunc inchoat, nunc fovet Icterum, teste *HELMONT. Tr.*

Sextuplex digest. §. 56. Sic Icterum curatum, à tristi nuntio recidivatem referunt *Alta medic. H A F F N. vol. 3. p. 82.* Iracundia etiam non rarò Icterum provocat; nempe *RIVER. cent. 2. obs. 9.* Icterum mirandum in gravida ex irâ refert, in qua feces alvi erant biliosæ & in lecto exiguum, extra illam intensam pariebatur flavedinem. Obstructiones ductus communis subinde in Ictericis observatæ fuerunt. Ante aliquot annos hic vixit quidam, qui pertinacissima alvi obstructione cum colicâ intensissima afflictabatur, cui Icterus & febris continua, superveniebant, hique lethales: Ab obitu dissectione facta, adverterunt fellis vesiculam grandem & confertissimam, infimumque potum viscida pituita penitus obstructum, adeo ut post abscissionem hujus ductus bilarii ne gutta quidè bilis proflueret, quia bilis contenta crassissima atque tenacissima erat. Ac sane in pluribus Ictericis vel bilis viscida, amurcæ similis, vel calculi plures, vel pauciores, majores vel minores in cysti inventi fuerunt.

vid. alt. medic. H A F F N. vol. 3. p. 59. Panarolus pen. rec. 5. obs. 22. Deodatus in Valetud. p. 250. refert Icterum lethalem cum pruriginosa lassitudine & vagis hic inde erumpentibus tuberculis: In cadavere 3. lapilli in vesicâ felleâ reperti fuerunt; pariter ac *Timæus in Cas.* Ictericam post arthriticam diuturnam, superveniente hydrope lethalem, ex calculo magno in vesicâ felleâ, notat. Ac sanè ad Icterum proni sunt calculosi, ut observationes Practicorum testantur. *Vid. Misc. A. N. C. Dec. 1. An. 2.* Non tamen hoc universale est, quin sæpissimè in Ictericis folliculum felleum aut ductus bilarios apertos esse; non saltem docer debita tinctorum excrementorum excretio, sed etiam sæpius in Ictericis lethaliibus dissectis, ductus fellei aperti fuerunt, teste *HELMONT. cit. loc.* Sicuti in fabricantium Ictero nulla hepatis aut ductuum biliariorum obstructionum suspicio adesse potest.

In his ipsis Ictericis aliud quiddam vel hepatis obstructionem, aut pori Cholidochi infarctionem subesse cuilibet facile patet. Sæpissimè & frequentissimè sunt lapides in cystide fellea, quos lapides ordinariò ferè; non verò semper sequitur Icterus: Hi ipsi lapides infarctum Icterum citra obstructionem: hærent enim sæpissimè infundo folliculi fellei qui deorsum vergit, ita ut meatus Cisticus satis per se sit parvulus, & pereundem bilis ingressus & egressus ab his non impediatur.

Quæstio ergò est, quomodo possint inferre Icterum si præsupponatur illum oriri ab obstructione pori Cholidochi?

Verum non semper sequitur Icterus hos lapides: Memini enim ante 5. vel 6. annos hic dissectam fuisse mulierem capite mulctatam quæ in folliculo fellei copiosos lapides majores & minores continebat; nunquam tamen Ictericum quid passa erat neque ullam signum Icteri aderat: Econtra memini eodem tempore ferè nos dissectuisse corpus masculinum quod principium habebat Anasarcae, erat enim subumidum, aperta cuticula cum cultello copiosum serum effluebat in hujus folliculo fellei vel guttula quidem bilis inveniebatur qui vel maxime debuisset esse Icterus si vera esset communis Hypothesis. Sic per literas mihi nuperimè, communicatum fuit ab amico in Universitate Batav. Lugdun. quendam Medicinæ Candidatum ante 3. menses Cani totum exsecuisse folliculum felleum & abdomen denuo consuisse, qui ipse adhuc vivens omnes operationes perficit sine omni incommodo:

Egregium experimentum, quod adhuc potest dare occasionem meditandi ulterius de usu folliculi fellei: Sed moneo, porus chelidochus & reliqui fuerunt adhuc sani & integri.

Deinde refert *AMATUS Lusitanus* abortum Icterum flavum ex occluso ulcere inventario in *Tibbis cent. 1. cur. 83.* Ubi certè aliud quid necessum est subitè quàm solus defectus excretionis bilis. It. ex mensibus instantibus

ibus, sed non proceduntibus idem pathema notat *Bartholinus cent. 5. dist. 62.* Sicuti *HENR. ab HENR. obs. 6.* monialem ictericam ac cachecticam ex mensium suppressione observavit. Vulnus sclopeti, ventriculorum perforans, icterum produxit *vid. BARTHOL. cent. 6. hist. 58.* Denique & hepar induratum, aut inflammatum, aut scirrho obductum crebro icterus solet insequi.

Denique si à copia & abundantia Biliis propter defectum excretionis oritur icterus, sequetur eundem debere curari per medicamenta bilem precipitantia & corrigentia ut acida: Contrarium, tamen testatur Praxis, cum potius salina volat, acria & insigniter amara in cura icteri primatum obtineant, quæ potius bilem augmentant & acriorem reddunt, quam quod imminuant, corrigant.

Tandem posito bilem regurgitare ex folliculo felleo in mass. sang. quis unquam persuadere eam corpus posse colorare adeo flavo, cum ea in centro suo elegantissimum absconditum habeat ruborem cum ejus oleum sit rubicundissimum, quo ipso similiter tingit Chylum, licet insensibiliter in intestinis ut exaltetur promptius in sanguinem. Potius ergo exaltabit sanguinis colorem rubrum quam quod flavedine eundem conspurcat.

Denique icterum nigrum non oriri ex obstructione vel ex affecto Lienis patet inter alia ex eo, quod observatus sit icterus niger in quo excrementa alvi omnino alba apparuerunt in quo potius bilis defectus quam Lienis tubesse videtur: Hoc exemplum subministrat *PLATERUS lib. 3. obser. pag. 575.* Hinc etiam rectè dicit *LINDANUS* se in Frisia multos curasse scirrhos ac similes tumores duos lienis in quibus tamen nunquam vel minimum observasset icteri nigri vestigium.

Et certum est in Hollandiâ tales scirrhî & tumores sunt frequentissimi non tamen icterus observatur niger, adeo ut Lien sit infons. Imò testatur *SYLVIUS* se multos dissecasse etiam ictericos, in quibus Lien fuerit accusatus & tamen hoc viscus semper sanum & vegetum invenisse.

Ut ergo propius adscopum accedamus præstippono secretionem fecum alvinarum in intestinis, quod nempe fiat per concursum bilis & succi Pancreatici qui duo succi per modum precipitationis separant à nutritio Chymo alvi excrementa & simul certo modo alterant chylum ad futuram promptiorem sanguificationem.

Si rectè fiat hæc secretio, viget corpus dum utilis Chymus suggeritur mass. sang. per quem eadem in continua flore conservatur, cæteris tamen paribus.

Sin verò hæc ipsa secretio vitietur necessario massa sanguinea variis excrementis onerabitur, quæ ipsæ particule excrementitiæ variis salibus imprægnata minus erunt unibiles cum toto liquore. Unde necessario sanguinis mixtura ejusque crasis vitabitur & in varias ac insignes discretas eadem degenerabit pro varietate læsæ separationis fecum à chylo & hinc natorum variorum excrementorum sanguini permistorum. De vitii secretionis & separationis Chyli à fecibus superius dixi.

Jam verò ut Biliis ceu liquor Balsamicus naturaliter in intestinis tingit Chylum (utut invisibiliter propter acidum Pancreatis) sulphure suo rubicundo ut promptius sanguificari possit, & juxta hanc Tincturam sanguinis simul chylum balsamico suo sulphure tingit & præservat quo minus corruptioni, venimationi, & putredini subit, & terribi cum succo Pancreatico eadem conjunctim chylum utilem separat ab excrementis alvini necesse erit ut his duobus succis vitiatas in specie bile insigniter depravata excrementa heterogenea & copiosa in sanguinem massam colligantur, & dum vitiosè à bile, depravata sunt tincta exinde etiam massa sanguinea varios colores acquirat, idque varie-

tate concretionum, præcipitationum, ac separationum cum & à particulis mass. sang. componentibus quæ particule variæ tinctæ tandem seposita in habitum corporis totum corpus inficiunt.

Hæc ut fiat magis clara consulendus absolutus *Tractat. BOYLE de Coloribus* in quo aperitissimis experimentis demonstrat, quod modo per varias precipitationes per salia modò acida modò urinosâ factus insigniter ac in momento colores possunt mutari, scilicet liquorum istorum in quibus sunt variæ precipitationes. Unde simili ratione Chylus excrementitius sanguini permistus dum vitiosè à bile urinosâ & succo Pancreatico acido est alteratus necessariò mass. sang. corrumpit & variis precipitationibus & separationibus demum istos colores & Tincturas acquirit.

Hoc ut clarius pateat & propius consulendus *BARTHOLINUS cent. 3. Epistol. 97. p. 421.* ubi sanguis calidus ex cane vivo emissus variis liquoribus salinis fuit immisus pro quorum liquorum salinorum varietate & ipse sanguis varios colores varias consistentias & similes proprietates acquisivit.

In Genere omnes liquores salini urinosi eidem colore intensiorem tribuerunt. v. gr. spirit. sal. ammoniac. & ol. tartari per deliquium magis tamen hoc ceu alkali fixum quam ille ceu alkali volatile: Omnes contra liquores acidi obscurum retrum feculentum & similem ipsi contulerunt: Pessimus omnium qui factus per solutionem aluminis, cui sanguis calidus fuit mistus, ex tali enim niger, feculentus ac luridus apparuit.

Jam ergo ubi mass. sang. in corpore vivo tam variis scoriis excrementitiis & salibus ex vitata separatione imprægnata est turgida necessario facta ista separatione & præcipitatione excrementorum variæ tincturæ exinde emergunt.

CAUSA ERGO PROXIMA.

Omnis icteri erunt vitiosa degenerations à naturali statu Biliis & succi Pancreatici, quæ & vitiosè separare chylum, vitiosè eundem tingere & denique mass. sang. totam vitiosam reddere valent.

Vitium istud in Bile est quando eadem vel deficit, sic enim neque separat Chylum neque eundem tingit. Hic defectus sæpius est quando non secretitur in hepate, vel quando obstructio est meatus Cholidochi, adesse enim hanc interdum loquitur experientia, cum feces tunc teporis albæ glutinosæ, chilosæ & viscidæ excrementantur, quæ in imo in talibus sæpius lumbrici generantur propter defectum condituræ balsamicæ bilis: Item dolores rodentes in intestinis sunt frequentes propter acidum non temperatum à bile: Et Anatome detexit fuisse in talibus omnem bilis transitum in intestina impeditum. 2. bilis vitium est, quando est iners, i. e. quando est minus activa minusque salina à quacumque fiat causa: Sæpè oritur hæc inertia ab acido vitiosa in ejus folliculum translato, quod ipsum acidum uti cum bilis sal. volat. & urinoso coagulatur, granulatur, ac tandem in calculos concrecit, ita etiam ol. ejusdem vitiat, istudque ineptum reddit pro Tincturâ Chylo legitime communicandâ.

Quin & 3. aut nimia bilis densitas, aut nimia oleositas ejus vitiosa, eam depravare possunt. Oleositas enim nimia, defectu sal. volat. non ritè exaltata, nec sufficienter in Tincturam convenientem erecta, minus tingit Chylum & præterea hac ipsa oleositate truditur ejusdem sal. volat. quo minus convenienter chylum separare possit. Unde Chylus non ritè separatus vitio bilis, nec ritè ab eadem tinctus necessario inquinabit mass. sang. ejusque consistentiæ inducet crasin vitiatâ.

Succi Pancreatici vitia quæ sæpius etiam concurrunt in eo consistunt: quod hic vitiosè acidum sepius aluminosus ac austerus, quin & interdum vitriolaceus deprehen-

deprehendatur. Unde non tantum vitiosa effervescentia in intestinis scyballarum à Chymo separationem naturalem depravabit sed præterea quoque Chylus vitiosus vitiosa depravatione præcipitatione mass. sanguinem variis obscuris ac tetrus coloribus tinget & alterabit. Unde nunc plumbei nunc virides colores emergunt.

In his duobus succis inquinatis investiganda erit omnis causa icteri & quidem prævalente bilis vitio vel quantitativè vel qualitativè sequitur icterus flavus. Prævalente verò vitioso succo Pancreatico imprimis icterus niger ejusque species oriri videntur.

Imprægnatâ ita massâ sanguinea: loco Chyli vitiosis recrementis, hoc ipso naturalis ejus fermentatio necessario turbatur. Unde anxietas in præcordiis, dolor cordis compressivus, leposhymia, virium dejectiones, & similia symptomata in principio icteri seu antequam erumpat icterus sunt frequentia, donec ita excrementa aut fermentatione sanguinis naturali aut effervescentia ejusdem Febrili separata & sero involuta (præcipitata vocant Chymici) dum cum mass. sang. circulari motu per partes solidas rapiuntur, in horum porulis tanquam filtris & colatoriis hæreant ubique loco succi nutritii subsistant ac successivè densius agglutinata partes solidas colore adeo peregrino inficiant vario prout varia excrementa varia præcipitatione in mass. sanguinea varias acquirunt colorationes: quæ colorationes non tantum habitum corporis externum, sed etiam interna Thoracis & Abdominis viscera conspurcant.

Sic enim *Z. LUSIT. lib. 3. prax. admirand. obser. 156.* refert, ictero mortuum qui omnia interna viscera imprimis hepar & intestina colore flavo totaliter infecta habuit simul quoque excrementa ista præcipitata & separata à sero imbibita per urinas excrementur.

Unde in principio morbi urina sunt clara: aut saltem simul Opaca, ingruente scilicet sanguinis fermentatione & excrementitiarum particularum separatione. Tandem vero ubi præcipitata & separata fuerunt excrementa, urina saturata & copiosa sedimentis inusta clara evadunt ac naturales: aperto signo fermentando separari & segregari in mass. sang. excrementa quæ aut per urin. excrementur aut in habitu corporis deficiuntur.

Hæc Tragedia luditur tamdiu donec succi hi correcti, & correctæ mass. sang. hæc ad naturalem crasin redeat & quicquid in habitu corporis hæret, nunc per sudorem nunc insensibilem transpirationem dissipetur.

Quòd si à fermento peregrino subito totius mass. sang. immutetur crasis & præternaturalis ac singularis fermentatio ac præcipitatio in eadem fiat v. gr. à Venenis vel etiam fermento ulcerum oclusorum quid mirum erit si tales insignes sanguinis alterationes variæ colores; & partium vitiarum Tincturæ emergant, quæ partes fermento peregrino inquinatæ & diversimodè tinctæ fermentando à mass. sang. separata & hinc inde defixæ icterum subito emergentem inducunt.

Modus ergo quo fit icterus est hic: In massa sanguinea congesta recrementata varia instat fecum in multo fermentante separantur & separata ac præcipitata acquirunt tam distinctos ac terros colores & dum præcipitata hinc inde hærent in partibus solidis aut cum urina excrementur necessario iisdem partibus inferunt colorem.

Quæ omnia ut intelligantur exactam præsupponunt notitiam præcipitationis & inde enatorum colorum: aliàs non possunt intelligi.

QUOD ATTINET SIGNA.

Icterus se prodit sponte vario colore in corpore efflorescente, in specie vero color varius in oculorum

albo se manifestat. Ratio quoniam hoc album oculi est quasi rete mirabile variis minutissimis arteriolis intertextum id quod patet in inflammatione oculi ubi hæ ipsæ magis sunt conspicuæ: dum ergo per vasa capillaria evacuatur & subsistit vitiosus succus in oculo præcipitatus rete mirabile in oculi albo magis sensibiliter tingit, cum minus sit coloratum.

Ad sunt præterea lassitudines totius corporis & membrorum, Cephalalgia admodum intensa, dolores in lumborum regione gravatissimi, vertigines capitis & rotationes & denique anxietates præcordiorum & difficiles admodum respiraciones. Hæc in genere demonstrant icterum.

In specie vero icterus flavus cognoscitur ex immixtione linteæ in urina agræ. Urina enim icteri eorum apparet passca, uti vocat *ZACUTUS Lusitanus*, (& est opaca immunda minimeque flava,) si extrahatur linteum apparet tanquam croco tinctum, quod aliæ urinae quæcumque colore licet intensissimè flavo non faciunt.

Item sapor imprimis amaricans, aut etiam varius in ore percipitur ut pluvium est nonnihil amarus ex lymphâ corrupta.

Signa folliculum felleum obstructum esse sunt feces semper albicantes aut difficillimè & nullo labore solvi potest alvus Ubi vero sunt aperti prodeunt ultro.

Imò ictero cum Febrî conjuncto interdum Diarrhæa, quam biliosam vocant supervenit.

Febris interdum adest interdum abest. Nunc adest ante icterum & tunc supervenit Febrî symptomatice vel critica. Nunc cum Febrî simul advenit Febricula levis; orta ex Fermentatione sanguinis aucta, qua præcipitantur feces massæ sanguinæ.

Sin icterus est nimis contumax aut semel curatus recidivans sæpius solent adesse Calculi in Vesica fellea: aliud nullum est signum Calculotum.

Signa Coctionis urina monstrant an icterus Febrî superveniens sit Criticus an Symptomatice. Si enim signa coctionis in urina apparent icterus est criticus si citrà coctionis signa profecta superveniet est icterus symptomatice.

Urina in principio sunt tenues, nonnihil lactea, in progressu fiunt turbida, obscura & crassa, in statu copiosa deponunt sedimenta, & coloris flavo naturali plus tamen tinctæ apparent. Et quando urina fit crassa turbida & nigra tunc signum est solutionis morbi cum viciosa naturâ.

Sic namque huc facit Exemplum *SCHENCK. lib. 3. obs. de post mictum cruentum s. sanguinis aterrimi*, subito curato icterico. Magis huc facit Exemplum *HOFFERI in Hercul. medic. p. 142.* de ictero nigro in quo ex usu lapidis Bezoar urina nigra & instar atramenti fuit excreta.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Icterus Flavus omnis facilioris est curationis ictero nigro idque tunc temporis imprimis quando icterus niger supervenit Quartanis quale Exemplum singulare habet *FORESTUS lib. 19. obs. 22.* de Quartana per 12. annos durante cui postmodum icterus niger contumax & diuturnus supervenit.

Ex flavo autem securissimus est is qui in febre est Criticus: post hunc securus & facilis curationis est, is qui ex obstructo meatu felleo oritur: periculosus seu ut vocat *HIPPOCRATES* malus est icterus in febre symptomatice, Calculi in folliculo felleo difficillimè curantur, aut curati recidivant & mortem inferunt.

Superveniens icterus scirrho hepatis aut lienis sæpè incurabilis. Nam his superveniens Hydrops lethalis.

Qui à Venenis est Icterus pro qualitate veneni nunc magis nunc minus est periculosus.

QUOD ATTINET CURAM.

1. In icteris curâ ante omnia causa remota est prosequenda: Sed cum in specie inter internas, sit vitium bilis & succi Pancreatici, horum concrezioni & alterationi erit studendum.

2. Deinde separatio particularum excrementitiarum ex mass. sang. seu earum præcipitatio per appropriata specifica adjuvanda.

3. Eadem particula secreta & in porulis partium continentium desixa sudoriferis sunt discutiende.

Jam vero cum bilis peccet sæpè quia iners est nec satis salina ol. visioso juncta, ob id convenienti remedia salina acris volatilia, & hinc aromatica quæ acrimoniam bili conciliant naturalem, eamque debite restaurant. Pancreaticus vero succus cum visioso acore sit impregnatus eum corrigere valent imprimis martialia quæ istum vitiosum saporem absorbere valent, ut vel sponte ad naturalem statum redeat. Unde illa salia vol. oleosa in ictero flavo: Hæc vero martialia in ictero nigro magis usurpanda. Ut utraque conjunctum sæpius propinentur.

Pro his ergo scopis obtinendis vena seltio nil juvat, utpote quæ potius exasperat malum quam ut idem tollat.

Purgantia in principio morbi sunt nociva nisi sint absterfiva lenia primarum viarum, aut adsit tantummodo levis obstructio meatus fellei in intestinis, tunc enim talis obstructio vel unica purgatione potest tolli. In progressu morbi vero imprimis appropriata medicamenta purgantia conveniunt: sicuti in declinatione imprimis sudorifera.

Alterantia ergo & specifica præcipitantiâ utramque faciunt paginam.

Hæc ipsa specifica Ex Regno quidem VEGETABILI optime sunt juncta in Essentia contra icterum D. MICHAEL, cujus ingredientia sunt hæc.

℞. Herb. Marub. Abro- an. ℞ij. Curcum.
tan. Eupator. Agrimon. ℞℞. (egregium reme-
Anserin. an. m. j. dium.)

Radic. Chelidon. major. ℞ij. Flor. Hyperic. Calendul.
Taraxac. Fragar. Gra- Cichor. Hepatic. nobil.
min. Rhabarb. monach. Genist. an. p. iij.

Ex his cum Spichelidon. major. fiat Essentia.

Hæc inter primatum obtinet Chelidonium majus Planta expertissima in ictero, de cujus usu videndus FORESTUS lib. 19. obser. 40. l. etiam 21. Modus adhibendi Chelidonium, est ut ex planta recente contusa exprimatur succus qui quocunque vehiculo mistus quotidie manè hauriatur. Hac ratione quandam ictericam insigniter affectam paucis diebus restituit: cæterum cum nauseabundus & ingratus sit potus, potius sit secundum Methodum à CASTRO præscriptum infusio radicis Chelidonie majoris in Vino quod intenso colore flavo tingitur & bibitum est ad icterum uti dicit CASTRO remedium infallibile. Pertinet huc decoctum Lindani, quo quemvis icterum curat, præsertim, quod probè notandum, præmissio vomitorio. Ut plurimum enim in principio curationis vomitorium propinandum venit: decoctum est tale.

℞. Rad. Cichor. aut Taraxac. ℞ij.
Chelidon. maj. ℞vj. ad ℞j.
Herb. endiv. a. cichor. Mj. l. ij.
Fragar. Mß.
marub. Mß.

Tart. alb. ℞ß. ad ℞vj.
Fol. sen. ℞vj.

coq. in l. q. aq. aut aquæ & vini aa. q. f. in vase clauso. Decodi. ℞. lb. ij. D. pro usu, addendo, si præstantius volueris singulo haustu spirit. Tart. rectif. ℞j. ad ℞ß. sumat 3. diebus, omni manè duos haustus, interposita horâ, donec malum sit curatum. Attendite sub usu, ne sint secessus plures quam 2. vel 3. in die;

si contingat liberalius purgari prima die, aliis sumatur tanto minus. Tali decocto curavi Amstelodami Mercatorem ex ictero nigro. Tribus septimanis nil profeci! Urinæ manebant crassæ & splendide, post paucos dies, apparente coctionis signo aberat splendor & turbidæ erant urinæ; prædixi ergo solutionem morbi; continuari igitur medicamentum, non mutari oportet.

Post Chelidonium similiter Marrubium est expertum remedium à FOREST. cit. loco. Et idem FORESTUS lib. 19. obser. 19. in Scholio curavit mulierem diuturno ictero laborantem quæ aliis omnibus irritis solo usu Syrupi Marrubii curata fuit.

Anserina & Abrosanum etiam inter appropriata numerantur.

Centaurum minus & ejus Decoctum usitatum est RULANDO in cura Icteri. Immo sunt qui dicunt quod centaur. minus in calceos immissum ut pedibus nudis ita teratur, hoc modo enim curari Icterus affirmant: fieri enim plantam omnino flavam & singulis diebus esse repetendam.

Fragaria est remedium RULANDI qui Decoctum propinat pro potu ordinario.

Quod Decoctum Fragariæ sufficiens est in cura icteri infantum. Nam quod etiam infantes hanc icterici observat PANAROLL. Pentecost. 4. obser. 44. ubi refert de infante ex utero materno icterico.

Melius est si fragaria cum passulis simul coquatur & ita decoctum hauriatur. v. gr.

℞. Herb. Fragar. m. iij.
Passular. ℞ij.
coquant. in
aqu. fontan.

Fit potus gratus sæpius usurpandus quem etiam commendat HARTMANNUS in Prax. Chim. Id quod confirmat FONSECA lib. 2. obser. 34. qui dicit fuisse secretum cujusdam religiosi qui Ictericos curavit decocto Herbaræ & Radicis Fragariæ quotidie hausto.

Usus Hirundinaria s. Vincetoxici in progressu vel declinatione morbi est convenientissimus si Vinum istius decoctionis propinetur.

Inter Flores sunt: Flores Hyperici quos commendat STOCKERUS in praxi: si scilicet flores cum Herba perforata id est Hyperici coquantur in vino vel aqua & detur continuo manè bonus haustus: Prætereaque herba & flores ponantur in calceos: remedium enim dicit esse expertum.

De Floribus Geniste res itidem certa est; id quod confirmat observatio BORELLI cent. 4. obser. 31. de ictero à fumo Tabaci oborto, curato per conservam Geniste & Calendula.

Nec absinthium, optimum hepaticum, hic neglegendum est. Pertinet huc decoctum euporiston Camerarii ad icterum, quod describit Febr de absinth. p. 29.

℞. Comar. absinth.
Flor. rosar.

prunor. sylvestr. an. par. viij.
croci part. ß. decoq. in vino diuretico & exprime pro usu.

Aliàs Semen Aquilegia est Specificum expulsivum in ictero unde est basis pulveris experti contra icterum TIMÆI, cujus Descriptio est hæc.

℞. Sem. Aquileg. ℞vj.
Crec. Orient. ℞j.
tartar. vitriolar. ℞j.
misc. f. pulvis.
dividendus in vij. p. æ.

Sumendus ex Vino Rhenano calido vij. diebus continuus.

Testari possum, quod aliquando sartorem ictero flavo laborantem contumaciter, aliis irritis præmissio vomitorio hoc pulvere restituerim, juxta cujus usum imprimis

imprimis spirit. carminativum de tribus præ aliis proficuum erat.

Vel etiam fiat Emulso ex Semine Aquileg. cum aqua Chelidon. major. cui addatur Ebur s. igne quod egregium aliàs est in ictero & ita usurpetur contra Icterus.

Ebur certè ceu appropriatum absorbens à multis ad icterum commendatur; juxta hanc emulsionem pariter quoque experta est emulso ex sem. frigida. maj. quæ vid. in Miscell. A. N. C. Ann. 4. pag. 43. & 44.

Ciceres & Bacca Juniperi laudantur à PARACELSO, utpote quæ & secretionem mass. sang. adjuvant & partes secretas per urinas excernunt. Unde JOEL tanquam expertum commendat & laudat Decoctum Chelidon. maj. cum granis Juniperi.

Uterius in usu sunt imprimis lumbrici terrestr. quorum decoctum item spiritus per putrefactionem s. fermentationem paratus est egregius in Cura Icteri.

Quidam propinant pulverem lumbricorum terrestrium sed cum hic sapius sit orbatus suo sal. vol. nitroso, propterea potius eorum decoctum aut succus expressus cum sero lactis aut spiritus, per putrefactionem seu fermentationem paratus commendantur.

Deinde omnium animalium stercores sunt experta; in ictero imprimis quidem stercores anserculorum maxime si nutriantur Chelidonia & Anserina: Item Stercus Canis ossa rodentis, item stercores alburn pulveris pulverisatum: abundant enim omnia stercores sale volat. de natura armoniacali quod ipsum egregie vitia bilis & succi Pancreatici simul corrigit & emendat.

Huc pertinet Tragea stercoaria QUERCETANI, qui habet Trageam expertam ex solis animalium stercoibus.

Unde quidam commendant succum stercores Capra expressum cum lacte ceu egregium in ictero remedium.

Juxta stercores imprimis urina humana laudem meretur in icteri cura.

Hinc steridum quidem sed expertum est remedium, si succus Chelidonii & Marrubii misceatur cum urina agri, de qua bibat bonum haustum, hinc in lecto fudet: hoc enim aliquoties repetito subinde restituitur.

Loco hujus spiritus urina ad modum ZVVOELF. in Mantissa Hermetica traditum, paratus. Aut etiam spiritus sal. ammoniaci volat. convenientissime usurpatur: quibus spirit. tartari volat. commodissime substituitur cum & ipsi sint urinosi.

Uterius Astelli præparati etiam ad icterum commendantur non minus quam Pediculi quorum 3. l. 4. vivi deglutiti commendantur à quamplurimis: & experimento comprobavit ZACUT. Lustan. libr. ultimo medic. princip. cap. 2. numero 7.

Porro Lapides animalium, in specie lapides in felle Tauri reperti: Bezoar (de quo supra ex HOFFERO quod conveniant in ictero nigro) & in genere omnes conveniunt in ictero.

Specificum summum habetur pulvis lapidis in felle tauri repertus, utpote cum sit nihil aliud quam bilis naturalis coagulata ab acido.

Lapis Ceravini præparatus, est expertum remedium contra Icterus.

In cujus defectu lapis in folliculo fellæ tauri repertus commodè substitui potest.

Dosis pulveris lapid. Ceravini. est à ℞. ad ℞ß. quoniam est ponderosus.

Specificum ad icterum D. Michaelis, quo ipso aliquoties curavit, qui quotannis hoc morbo afficiebantur. Ex quibus variæ fieri possunt formulæ, v. g.

℞. Extr. chelidon. maj. gummas. ℞j.

lap. bezoard. occid.

antimon. diaph. martial. Ludov. an. gr. xv.

M. F. bolus; diluatur in haustu vini, capiatur.

Item ℞. aqu. taraxac. ℞j.

extr. chelidon. maj. ℞ß.

sal. volat. CC. gr. viij.

℞. card. B. ℞j. M.

Denique Ex regno MINERALI sunt in specie martialia, quæ in ictero nigro & plumbeo, ut & in ictero flavo usurpantur felicissime.

Essentia martis liquida, & Croci martis paucis vel multo acido parati, & omnia martialia de quibus hinc inde in superioribus injecta mentio. Tinctura martis tartarizata it. tartari martialis. Extracta martis cum succo pomorum Borsdorffianorum quod est optimum: it. Vina martialia.

Item Vinum in quo sapius aurum extinctum à POTERIO commendatur: rationem dat BURRHUS in Epistol. ad BARTHOLINUM, quoniam scilicet ramenta subtilissima auri communicantur istis liquoribus.

Unde GESNERUS in ictero quocunque tanquam expertum commendat Infusum Chalybis cum carbonibus Quercinis in vino.

In specie ex mensium vitio si fuerit icterus; martialia laudantur, unde pulverem compositum ad pallidos virginum colores, ad icterum à suppressione mensium commendat Hier in obser. 6. Acidula huc pertinent, quæ desperatos icteros interdum curant Conf. VVillis Pharm. rat. P. 2. pag. 284. cum hæc ipsæ post icterum relictam humorum dyscrasiam & viscerum atoniam, præsertim si diuturnior fuerit, optime restituant.

Quod attinet evacuantia his aut subjungenda aut interdum permiscenda, ea semper sint moderata & blanda, præ cæteris commendantur flores Prunorum Sylvestrium, qui blandissime laxant per alvum si infundantur in potum ordinarium vel mj. flor. Acaciæ infundatur in vinum stent in loco calido & potetur, dicitur KAUFFINGERI experimentum laxat blandè & ad Crasin sanguinis confert.

Huc facit etiam infusum Folior. Sennæ, cum sal. tartari. Nam tartarus hic convenit duplici ex fonte 1. quoniam est præcipitans 2. quia adjuvat extractionem mucilaginis purgantis ex Senna & stimulat quoque: ne adhærescendo plicis intestinorum hypercatharses inferat: Semel enim pro semper moneo non debere propinari Infusum Sennæ nisi adjecto stimulo sal. tartari.

Rhabarbarum est efficacissimum remedium ad Icterusum Paracelsi, si ℞j. pulverisati in jute vel vino propinetur: Nam & blandè laxabit, & insigniter sudorem movebit.

Pulvis rhabarbari præferendus Extractis, utpote quæ nullius sunt pretii: Unde infusum rhabarbari cum Marrubio est egregium remedium ad curam Icteri.

In ictero nigro convenit infusum hellebori nigri cum sero lactis: Pillula ex Extracto hellebori cum Extracto martis.

Præcipitata mercurialia imprimis à Chymicis commendantur ad curam Icteri: Sic mercurius præcipitatus rubens cum tartari ad aliquot gr. commendatur & FINCKIO mercur. præcipitatus luteus ad gr. v. l. viij. commendatur à SCHNEIDERO in Pharmacopœa.

Hæc fuerunt interna.

Inter remedia externa sunt ea quæ plantis pedum supponuntur ut pote Hypericum & Centaur. minus de quibus supra dictum. Idem dicitur de radice Chelidonii majoris si plantis pedum supponatur.

Pertinent huc etiam frictions in Balnea ad colorem abigendum optime fricatur corpus cum sacculis impletis farina bordoi & fabarum, quibus aquæ calidæ intinctis fricandum corpus ut cutis color tollatur.

Vel sunt Balnea ex Saponaria, Chamomilla, Beta, Parietaria, Anetho & similibus quibus Corpus abluatur.

L. I. ij. Pertinent

Pertinent huc etiam *Cura Magnetica* in omnibus Morbis Chronicis & in specie in Ictero proficua. Hinc expertum est si ex urina ægri & farina formentur placenta quæ cani vel feli devorandæ projiciantur, sic enim Icterus cessat: Innuat hoc HELMONT, p. m. 595. & expertum in *Anglia* in duabus personis uti refert hoc Dr. BOYLE in *Philosoph. experimental.* Dicunt si æger quotidie *urticas vivas permingat*, exinde enim arefcere urticas, ægrum verò successivè curari.

Vel infundatur ægri urina super acervum formicarum, vid. *M. A. N. C. Ann.* 3. pag. 146. Vel permisceatur urina cum cineribus fraxini, Conser *VVillis. cit. loc.* Vel, quod fuit expertum à Castro. *M.* Ovum gallinæ suo luteo & albumine per mediocre foramen orbatum, ita ut sola testa remaneat integra, quæ impleatur urinâ patientis & facta scorbicula in hypocausto finatur ibi, donec lentò calore exsicceatur urina; pari gradu & exsicceatur urina & tollitur icteritia. Potest fieri etiam citius indigestione cinerum: Si vero per incuriam contingat aduri testam, icteritia abit in nigram icteritiam immedicabilem. Vel sanguine ex medianâ ægrotantis extracto & ovi gallinæ testâ artificiosè incluso & ita ovo 14. dies gallinæ imposito, postmodum sui famelicæ exposito, ut commendatur, icterum & morbos ex vitioso sanguine oriundos, transplantando averuncare satagunt. vid. *Burggravius in Boylichm.* it. ex urina ægri & lacte & addito pane similigineo F. jusculum, propinetur cani, qui si non moritur, nec homo morietur, sed convalescet.

Denique ad *Icterum* quamcumque *mulierum gravidarum* in quibus non semper æque tutum est propinare interna ne concitemus abortum.

Expertum est *Cataplasmata JOELIS* ex *foliis marubii viridis radic. Chelidon. majoris & Visci Quercini an. mii.* quæ cum aceto vel vino subacta, plantis pedum applicantur: aut si tutum videtur ex his fiat *Infusum in vinum &* propinetur ad sudorem provocandum.

FORESTUS lib. 19. obs. 21. Gravidæ Ictero laboranti cum jam instaret partus tempus sequens *Claretum* cum successu propinavit.

M. Florb. Marrub.

Puleg.

Artemis.

Capillor. veneris.

Verbena an. p. j.

Calam. aromatic. ʒiʒ.

Croc. ʒj.

Cinnamon. ʒʒ.

Sachar. q. s.

cum Vinò fiat.

Claretum.

quod profuit & cum v. vel vj. diebus assumpisset, feliciter peperit & simul tunc ab Ictero liberata est.

Adhuc in genere moneo: In *Medicamentis antiictericis* est *insistendum ad tempus* quia est morbus Chronicus & contumax: & quidem *quamdiu urina mingitur tenuis & splendida tamdiu illis insistendum donec signa Costionis* appareant ut *sunt crassa & turbida & cum sedimento repleta* his enim apparentibus solutio imminet & spes salutis est in propinquo.

Hæc de Vitii Nutritionis lætæ. Pergo ad.

CAPUT II.

DE SANGVINIS EX PARTIBVS
Reflexo læso & inde orta inflammatione tam
in genere quam in specie.

IN Superiori Capite dictum, quod sanguis distributus ex Corde in totum Corpus & omnes ejus partes, illas nutriat & exinde separentur succi ad integritatem œconomia animalis maximè requisiti. Jam vero sanguis non perpetuo ibi hæret, sed uti per arterias influxit ita per partes cribratas per venas refluxit idque denuò ad Cor, qui motus vocatur Circularis, propterea quoniam instat circuli ad idem terminat punctum à quo inchoavit.

Motus hic Circularis sanguinis ex Corde per partes ad Cor impeditur quoties 1. sanguis in parte quadam hæret & stagnat & in viis suis subsistit.

Impeditur 2. quando extra partem effunditur in singularem quandam Cavitatem Corporis.

Impeditur 3. si sanguis in totum extra corpus emanat & effluit.

Sanguis ergò in motu suo impeditus in Vasis Capillatibus venosis & partium spatiosis hæret ac stagnat: unde collectus mox exandescit ac calor venas molestim in parte sensili producit, donec sensum corruptus in pus vel saniem abeat. Unde prior mutatio vocatur *Inflammatio*: sicuti posterior *Abscessus* vel *Apostema*.

Quod si sanguis in cavitate aliquam humoribus naturaliter vacuam v. gr. in Cavum Pectoris vel abdominis effundatur ac ibidem collectus in pus corrumpatur tunc *Empyema* Constituit.

Denique si sanguis extra Corpus erumpat in genere vocatur *Hæmorrhagia* quod nomen licet in specie tribuatur sanguinis ex naribus erumpenti: In genere tamen cuiuscunque sanguinis extra Corpus fluxui attribui debet & etiam solet.

Refluxus ergò sanguinis quicunque impeditus Causa est cum hic in parte, quam pertransire nequit, hæreat: quia enim arteriarum motus & per has sanguinis influxus est validus & impetuosus ac propter canales arteriarum quin duplo crassiores ipsis venis sit interruptus & omnino perpetuus necessario fit, ut dum perpetuo influit, non tamen debite possit refluxere, ut exinde in parte hæreat hinc coarctetur & coarctatus det Tumores qui vocantur.

INFLAMMATIONES:

Ita ut *causa proxima omnis inflammationis sit sanguis stagnans ob impeditum sanguinis refluxum.*

Stagnatio hæc in loco est nomen Metaphoricum desumptum ab aquis quæ plus ad partem fluunt quam refluxere possunt.

Unde si qualibet pulsatione ʒβ. sanguinis in particulam influat sed ʒj. tantum refluxat, remanet ʒβ. qui stagnat, & dum continuatis pulsibus semper major majorque sanguinis hæret copia necessario oritur Inflammatio.

Quod si verò in parte inflammata nihilominus refluxat supervenit tandem *Gangræna* dum sanguis quasi suffocatus corrumpitur & putrescit indeque pars enodritur.

Jam verò cum sanguis qui dat inflammationem sit ruber & calidus ergo calefacit partes, & pars necessario debet rubere quia verò plus influit sanguinis quam debet necessario pars distenditur & tumet, quæ distensio dat *dolorem*.

Hæc ergò 4. sunt signa inflammationis Parvognomica à CELSO enarrata *Calor, rubor, tumor & dolor.*

Et

Et dolor iste vocatur *pulsatilis* vel *pulsatorius*, quia sanguis influens repercussionem patitur à cujus influxionis & repercussionis impetu sit pulsationis sensus. Quoniam autem pars distenta aut labefacta non cedit id quod fit ab abundantia materia hærentis in parte ob id simul percipitur renisus ad talem.

Hæc sunt Symptomata & signa omnibus inflammationibus communia.

Quia autem omnis Inflammatio est in parte quadam determinata tanquam in subiecto impossibile non est quin etiam prodeant aut accedant nova quædam signa quæ prodeunt non ex morbo; sed ex parte affecta in qua morbus hæret. Sic v. gr. deglutitio læsa in Anginâ, item respiratio difficilis in Pleuritide non dependent à morbo inflammationis, sed dependent à parte affectus cujus pars per inflammationem est læsa Ergo hæc supervenientia posteriora signa innuunt partem quam Inflammatio ista obideat.

CAUSA.

Quare sanguis stagnat est vel *Interna* nempe sanguinis ipsius ad motum per vasa capillaria ineptitudo vel *Externa* vitium nempe quodcumque quod vias angustando easque ineptas reddit ut sanguinem transmittant.

Sanguis ad motum ineptus est 1. quando nimis est viscidus ac crassus ob seri defectum ejusque nimiam absorptionem.

Vel 2. quando idem sanguis nonnihil congrumatus aut quasi semicoagulatus hinc inde heret ac subsistit. Nam omne acidum nimium ac manifestum omnem sanguinem coagulat: quod confirmatur non tantum per experimentum dum sanguis in liquorem acidum ammittitur; seu feriat ex infusione liquoris acidi in venam canis.

Congrumatus sæpissimè sanguis ab acido occulto nec nimis excessivè sanguini permisto, sive *lymphæ nimis acida*, sive res quædam externa sive aliud quid ipsi acorem imprimat

Hinc enim fiunt *Inflammationes Erysipelacea* ex *grumescencia sanguinis ab acido & occulto* inducente tales coagulationes. Item à *subitaneo frigore post corporis nimium motum* ac incalescentiam partibus internis subito communicato: quod frigus subitaneum sanguinem calidum nimis attenuatum ac resolutum subito spissat ac semicoagulat. Hinc *expositio corporis concalenti aeri frigido* aut *immersio ejus in aquam frigidam* aut *potus frigidus in nimio æstu* ac corporis calore sæpius dant pleuritidem ex sanguine in præcordiis coagulato ac circa pulmones & pleuram subsistente ac inflammante.

Hæc duo, spissitudo sanguinis & coagulatio ferè sunt causa universales Inflammationum sponte seu ab internis causis enatarum.

Ubi observandum est *internas inflammationes omnes*, v. gr. pulmonum ventriculi, &c. esse *acutas*, imò interdum *peracutas*. (Nam pylori Inflammatio vix ad 4. diem durat) cum omnes sint de genere *Erysipelatum*.

Causa externa quæ vasa angustando occasionem præbent sanguinis motui impedito sunt ea, quod vel comprimunt vasa vel eadem angustant vel adstringunt, &c. v. gr. *Vincula injecta*, *contusiones* & sæpissime *fibrarum nervorum dolorifica crispationes* & *contractura* & hinc *venarum capillarum arctæ constrictiones*. Hinc enim est quod quibuscumque ferè doloribus frequenter superveniant inflammationes. Ut v. gr. *dolori dentium* ab acido radice dentis morficante supervenit Inflammatio mala. Quoniam fibræ nervosæ & musculosæ vicinæ ex dolore per consensum affectæ se crispant & quasi levi spasio se contrahunt qua Crispatura venæ capillares coarctatæ liberum sanguini transitum denegant unde postmodum tumor.

Præterea *luxationes*, *fractura* item *repellentia ac adstringentia* nunc inferunt nunc exacerbant inflammationes.

Sanguis ita extravasatus ac in parte stagnans mox fermentando impensè incalescit turgescit ac in pus corrumpitur quod suppurari dicunt. Ratio hujus est quod sanguis extravasatus suis partibus volatilibus depauperatus, mox corruptionis & aliquis putredinis notam incurrit, cujus individuum comes semper est acor peregrinus vitiosus: quæ vitiosa aciditas in sanguine extravasato oborta, uti spissat ac coagulat sanguinem primitus ita postmodum cum sal. vol. abundante mass. sang. fermentat imò interdum acriter effervescit, unde calor & effervescentia turgescit, hinc tumor auctus, quæ acris effervescentiæ pugna uti successivè sanguinem corrumpit, ita tamdiu durat donec salia effervescentiæ mutuo cōcursu in stagnante sanguine sed alterato & corrupto tandem tertium pus nempe moderatè salum constituent: salum dico pus si nempe est laudabile ac naturale, si potest vocari naturale, factum nempe ex acido vitioso concurrente cum sal. volat. urinoso, quæ duo semper ac necessariò dant salum tertium.

Item acor vitiosus sive sanguinem purum coagulando ad inflammationem disponat, sive inflammationi ex alia causa oborta superveniat, effervescentia in tota massa sanguinea cum sale ejus volatili causa est *Febris conjuncta inflammationibus aut acuta una cum Inflammatione* à causa interna enatæ, v. gr. in pleuritide aut lenta supervenientis nempe inflammationibus à causa externa abortis.

Inflammationes internas abortiri imprimis à *congrumescencia* aliquis sanguinis ob ejus vitiosam ac peregrinam acescentiam probatur ex eo.

1. *Exemplo Pleuritidis*, quæ omnium frequentissima: In hac enim sanguis vena secta extravasatus dum ex vena aperta fluit semicongrumatus apparet: id quod non tantum HELMONTIUS tract. *Pleur. furens* it. *VILLISIUS de Febris* cum inflammationibus conjunctis testantur, sed præterea exempla suggerit GABELHOU. cent. 4. cur. 70. & 79. ubi habet exempla Pleuriticorum in quibus secta vena sanguis gans *sumpsit*, uti loquitur, exiret, ex aliquis sanguinis coagulatione & grumescencia.

2. Probatur sanguinem crassescere & congrumescere, quia *Inflammationes interna omnium optime curantur per talia quæ sanguinem congrumatum dissolvere aut per sudorem & urinam ejicere valent*, quia acidum vitiosum absorbere videntur. Nam hæc est optima cura, v. gr. Oculis dant pleuritibus apti. flor. Bellid. Papav. rheoados & similibus & in genere omnibus iis remediis quæ in casu ab alto commendantur ad sanguinis grumos extravasatos dissolvendos: Item Sperma ceti internè & externè & similia. Nam &.

3. *Externa Inflammationes* in specie *Erysipelacea* per talia tolluntur quæ acidum absorbere & corrigere valent, v. gr. per farinam triticeam per cretam, per flor. Sambuc. ac chamomill. per myrrham per camphoram & similia.

Reliqua quæ adhuc adhibentur quotidie in externis inflammationibus ad Chirurgiam pertinent specialem item de suppuratione, &c.

Substituimus in causis inflammationum in genere Et quidem enarravimus causas inflammationis primarias duas, nempe *externam* unam quæ impedit sanguinis motum angustando vasa: & *internam* quæ coagulat, inspissat sanguinem atque sic inflammationem inducit.

3. *Consideranda est quadam aptitudo in quibusdam partibus ut ex levi quacunque occasione inflammantur*. Videmus enim quando semel in unâ parte facta Inflammatio à causa interna subinde eadem in eadem parte recurrit.

Sic quidam quotannis laborant pleuritide alii sæpius

pius laborant inflammatione tonsillarum: is qui semel afflicti fuerint Erysipelate, nisi bene curentur recurrit malum idque in eadem parte: inquit ergo remanere in parte inflammata dispositionem certam secundum quam inflammatio fiat: Explicare conatur hoc HELMONT. qui inquit subesse robur partium in æquale istudque per ideas in Archæo depictas exponit. Non tamen satisfacit scrupuloso: quin potius robur partium inæquale, consistit partim in Atoniâ partis semel inflammatae, partim in relicto fermento post inflammationem quod facillimè sanguinem afficere & ad stagnationem disponere potest.

Atoniam quod attinet certum est quod parte semel inflammata, sive discussa fuerit inflammatio sive suppurata, eisdem fibræ laxatae & pori partis transformati remaneant. Unde facillimè sanguis in legitimo motu impediti potest.

Accedit fermentum quod suo quasi odore sanguinem simul disponit ad coagulationem hinc faciliorem subsistentiam.

Facit etiam huc aliqualis sæpius concurrens Plethora non quidem simpliciter sic dicta, sed tantum secundum quid, nempe que sit ex consuetudine.

Nam si qui afflicti sunt annuis Phlebotomiis, aut scarificationibus sæpius repetendis simul atque intermittunt hos, incidunt sæpius in inflammationes recurrentes quas ipsas tamen præcaveant ordinariis & adfueris suis sanguinis diminutionibus. Novi hic mulierem non ignobilem, quæ nisi singulis mensibus utatur cucurbitulis scarificatis ordinariò tonsillarum & faucium inflammationi est subjecta. Hic concurret Plethora secundum quid sed à consuetudine contracta, in qua sanguis è suo naturali puncto deflectit, in motu impeditur & sic inflammationem, inducit.

Et hæc sunt Erysipelata & Pleuritides recurrentes in eodem loco. Sequuntur.

SIGNA. Ad inflammationem quatuor superius dicta pertinent; Tumor rubor, calor & dolor: & quidem in parte visibili hæc satis per se patent. In invisibili dolor pulsatorius ardor & denique partis ordinaria functio lesa subinde inflammationem innuit: accedit præterea dolor punctorius & etiam dolor gravativus: dum pars à sanguine distenditur, gravando distendit partes quibus est annexa. Denique Febris ardens acuta ferè est semper, conjuncta cum inflammationibus à causa interna excitatis.

His signis accedit etiam signum partis lesæ proprium, nempe functio ipsius lesa, quæ pro varietate subjectorum inflammatorum est varia & innuit semper quæ pars sit inflammata. Sic v. gr. si qui in hypochondrio dextro percipiunt sensum ponderis cum insigni ardore istius regionis, pars ad tactum, insigniter calet, & ad remitentiam quandam tumet: interius pulsationes admodum molestæ percipiuntur: accedit febris acuta cum difficili nonnihil respiratione: Præterea levicula tussis inanis accedit. Hæc signa conjunctim innuunt inflammationem hepatis; adsunt enim 4. signa generalia calor, ardor, tumor & rubor, qui quidem propter partem affectam interius latentem videri nequit: adsunt præterea signa propria, ponderis gravioris, dolor gravativus, & similia symptomata respiratio difficilis ratione diaphragmatis & tussicula inanis ex eadem causa!

QUOAD PROGNOSIN.

In genere inflammatio vel discutitur vel suppuratur, vel scirrhescit, vel gangræscit. Quando inflammatio discutitur est optimus finiendi modus: Hinc est iste quando suppuratur & abit in abscessum.

Quæ verò acido abundante & prædominante coagulatur in scirrhum est mala: propter tumorem contumacissimum: deinde propter tumorem curatu difficillimum: nisi enim scirrhii cautè & legitime tractentur facillimè effervescentiam concipiunt, & in cau-

crum exulceratum, degenerant: cum cancer occultus & scirrhus in paucis differunt.

Inflammatio ista quæ ex omnimodo sanguinis in parte motu impedito in gangrænam abiit, omnium est pessima & periculosa.

Signa particularium inflammationum inferius suo loco habebimus.

Positis his fundamentis facilis est accessus ad

CURAM.

In quâ omne id quod sanguinis motum extrinsecum impedit, est removendum: Interius verò sanguinis immiscencia & accensio corrigenda. sive eadem siens præcaveatur, sive jam facta resolvatur.

Ea ergo omnia quæ sanguinem viscidum attenuare ac resolvere, acorem ejus corrigere, grumos incidere ac ita eundem mobiliorem, & fluxiorem denuò facere naturalemque motum ipsi restituere possunt, hic conveniunt.

Hinc Sudorifera reliquis in curationibus omnium inflammationum tam internarum quam externarum in specie Erysipelacearum præferuntur idque in specie si usurpentur etiam vel admisceantur ea, quæ experta sunt quod sanguinem congrumatum resolvere valeant.

Dicuntur alias medicamenta contra casum ab alto.

Cum enim sudor omnis fiat per talia cum acidum immittunt sanguinem tenuè ac fluidum reddunt. Unde in omni sudore pulsus est frequentior ac robustior & percipitur ut vocant undosus facilè patet quod hic sudorifera præ cæteris conveniant. Cum hæc omnia restantur sanguinis motum celeriore ac rapidiore.

Hæc autem inter sudorifera salia vol. imprimis palmam obtinent, utpote cum omnia hæc egregiam vim obtineant, coagulata & conglutinata omnia in corpore humano dissolvendi eademque ad pristinum fluiditatem deducendi simulque sudorem movendi. Hinc est quod exhibitò tempestivè unico sudorifero ex salibus volatilibus aut similibus parato sæpius pleuritides absque ulla ven. sect. cito ac tuto fuerint curata. Id quod similiter de omnibus aliis inflammationibus intelligendum.

Quod si verò talibus internis non potest dissolvi sanguis: sanguis enim in partibus discutitur sudoriferis partim: partim in naturales alveos reducit. Ubi hoc obtineri nequit tunc externis discutientibus sal. volat. temperato constantibus dissipanda inflammatio, aut suppurantibus & maturantibus sanguis effusus ac coagulatus in pus resolvendus, & denique factus abscessus aperiendus mundificandus & consolidandus. Quæ omnia hæc posteriora cum ad Chirurgiam spectent, eadem eo remissa volo.

Interna ergò quod attinet remedia inflammationi in genere convenientia, eadem nullo modo sint purgantia utpote quæ nihil profunt, nisi ceu jurati servi semper ubi neque morbus neque symptoma urget præmittere velimus Universalia: Quin potius sudorifera blanda quæ sanguinem congrumatum resolvunt utramque faciunt paginam.

Unde omnia illa quæ aliàs in specie in pleuritide ceu frequentissima internæ inflammationis specie commendantur similiter in omni inflammatione in genere conveniunt.

Præterea esse utilia dixi imprimis salia volatil. quæ inter sunt Spirit. sal. ammoniaci Spir. & sal. vol. CC. sanguin. human. Offum human. & similia.

Ad hæc ipsa pertinent etiam, ocul. cancr. mandibul. lucii pisc. dent. apr. CC. sin igne s. preparat. Ebur. s. igne, os de corde Cervo. & similia quæ omnia imprægnata sunt salibus volatil. temperatis.

Quin & sulphura metallica fixata quæ acidum quodcumque in corpore destruat hic in usu sunt, quæ in-

ter primatū obtinet antimon. diaphoretic. Item Bezoartica tam simplicia quam composita & similia.

Nec tantum animalium volatilia, sed omnia ex variis plantarum Antiscorbutic. aut similibus acrim partibus petita remedia internè conveniunt: qualia sunt ex Nasturtii speciebus, cochlear. ex Erysmo & similibus parata.

Quod pertinet etiam spiritus thieriacal. tam simplex quam compositus, & ratione hujus in specie Mistur. simpl. & instur. Bezoart. & similia blanda sudorifera.

Quin & adduntur simul his Sperm. Ceti & ex vulnerariis remedia sanguinem congrumatum resolventia, v. gr. ex Chærefol. Bellid. minor. menth. papaver. rhaad. & similibus.

Spir. nitri dulcis ceu appropriatum contra inflammationes sudoriferum & in specie in Angina & Pleuritide admodum commendatum remedium, imprimis tamen in Angina.

Denique omnia nitrata, ratione febris conjunctæ conveniunt, tam nitrum simplex depuratum quam fixatum in præparatione antimonii diaphoretic. & Bezoart. Item Trochisci de nitro Mysicisti, spirit. nitri. & similia ex nitro parata remedia. Hæc ipsa propinatur internè provocato subinde blando sudore.

Sic commendat SYLVIVS præx. l. 1. c. 40. §. 28. duas misturas in inflammationibus quæ certè sunt egregiæ & quibus sæpius pleuritides peripneumonias & similes affectus & præservavit & curavit, v. g.

℞. Aqu. Petroselin.
Hyssop.
Fenicul. an. ℥j.
Spir. thieriacal. simpl. ℥℞.
sal ammoniac. ℥℞. (prout fortis l. debitis)
Laudan. opiat. gr. iv.
(ratione febris & inquietudinis.)
Syrup. papav. rhaad. ℥j.
misc.

D. S.

Hæc ipsa mistura subinde cochlearim brevi tempore est haurienda & æger benè contendens, expectato blando sudore.

Mistura altera vid. l. a. §. 43. est quæ sanguinem congrumatum resolvit, & resolutum partim dissipat, partim in naturalem Crasin reducit.

℞. Aqu. Hyssop.
Fenicul. an. ℥ij.
acet. dest. ℥vj.
Spir. thieriacal. ℥℞.
Ocul. cancr. præpar. ℥j.
Sperm. Cet.
Mumiz Alexandr. an. ℥j.
Laudan. opiat. gr. iv.
Syrup. d. quinque radicib. ℥j. l. ℥℞.
misc.

Hujus misturæ assumat æger. subinde aliquod cochlearia & felicius non raro dissipavit inflammationes: qualis sola in tempore usurpata periculosas inflammationes curasse gloriatur SYLVIVS.

Observetur in hac mistura acet. dest. & ocul. cancr. conjunguntur, utur enim ocul. cancr. dissolvuntur ab acet. dest. nihilominus tamen sit hoc ex eo ut potentius sanguinem dissolvant: Hoc enim modo ut loquitur HELMONT. odorem lixivii assument & potentius operantur uti SYLVIVS testatur se habere ex HELMONTIO: Et tales misturæ ex fixis cum acidis sunt ipsi in frequentissimo & satis felici usu.

℞. Aqu. Scabios.
Flor. samb. aa. ℥i℞.
Spir. thieriacal. simpl. l. camphor. ℥ij.
dent. apr. præp. ℥j.
sal. vol. CC. gr. xv. ad ℥j
Syr. scabios. ℥vj. M. p. 2. l. 3. dof.
Quibus etiam pro circumstantiarum ratione opi-

ta addi possunt. Aut hujus loco.

℞. Unicorn. ver. præp.
maxill. luc. pisc.
CC. l. igne aa. ℥j.
sal. vol. C. C. gr. xv.
laud. op. gr. ij. l. iij. M. p. 2. l. 3. dof. in haustulo vini capiendis, expectando sudorem.

In incremento inflammationum.

℞. Aqu. fl. sambuc.
chærefol.
papav. rhaad. aa. ℥j.
aceti sambucin. ℥ij. ad ℥v.
lap. cancror. præp. ℥j.
mandib. lucii pisc. ℥j.
Iyr. papav. rhaad. ℥j. M. p. 2. l. 3. dof.

Non raro sunt Emulsiones ex Sem. Card. mar. & Card. benedict. quibus adhuc adduntur appropriata, antimon. diaphoretic. Sperm. Ceti, & similia convenientia quæ admodum sunt proficua in curandis inflammationibus.

Quin & Mistur. simpl. seu Tinst. Bezoart. a. ℥℞. ad ℥i. in principio inflammationis propinata imprimis si oriatur eadem ex subitaneo corporis frigore quocumque post nimium ejus astum securè citò & potenter inflammationes dissipant.

Quo etiam faciunt omnes pulveres Bezoartici SENNERT. & quicumque alii utpote quorum ingredientia non tantum acidum absumunt sed etiam sanguinem dissolvendo resistunt inflammationi.

Spir. nitri dulcis ad ℥℞ in aqua chærefol. cum Sirupo papav. rhaad. propinatus est egregius in inflammationibus internis, Pleuritide, Angina & similibus.

His omnibus convenienter etiam remedia ex sambuco adduntur: quia hic est egregius in Erysipelate. Jam verò ut superius monui omnes inflammationes internæ semper sunt de natura Erysipelatum.

Hinc Flor. sambuc. Spiritus Essentia, rob. sambuci per fermentationem est eò magis utilis.

Dum febris urget, convenientissimum est nitri pulverisatum in potu ordinario dissolvere, idque plus minus copiosè, prout necessarium fuerit. Vel si in progressu morbi febris urgeat.

℞. Aqu. flor. sambuc.
Card. Bened. aa. ℥ij.
Antimon. diaph. ℥j.
Syr. Card. Bened. aut.
papav. rhaad. ℥j.
Spir. nitri dulcis q. s. pro grato sapore.

Capiatur subinde cochlearim, observando, ut quantum possibile, corpus in madore conservetur. Sub hujus defectu opiata non negligenda sunt, quæ figendo spirituum impetum & hinc fibratum nervosatum solvendo stricturam, multum promovent sudorem. Loco potionis istius secundo loco positæ commode etiam mistura thieriacalis, ex thieriacâ & aceto, supra, ubi de febribus malignis, insinuat, usurpari potest.

Solemne ferè est in omni inflammatione in genere ingruente secare venam idque uti dicunt scopò revulsivis, aversionis & diversionis.

Jam verò stante sanguinis circulo impossibile est rationem dare revulsivis & aversionis: quia impossibile est sanguinem in aliquam partem fluentem ex corde per alium locum evacuandi revellere, v. gr. impossibile est ut sanguis qui ascendit ad oculum inflammationem per partes circulandus possit per sectionem venæ pedis aut brachii revelli ut eò non luat. Ex hypothesi ergo Veterum explicare aversionem, revulsionem & derivationem est impossibile.

Ut ergò pateat quid de his Hypothesibus habendum, dicendum quod ven. sect. si fiat, fiat evacuandè & sanguinem immittendo.

Imminuto ergò sanguine in specie si sit plethora

tam simpliciter talis, quam secundum quid & lecta vena movetur sanguis omnis facilius, largius & promptius quoniam majus occupat spatium in depletis nonnihil vasis: unde & ille qui stagnans subsistit in vasis in loco inflammationis sublata plethora non adeo vehementer amplius sistitur quin potius ad motum imminutum redintegrandum nonnihil disponit. Sed parum est emolumenti nisi quod tantum nimium incrementum inflammationis aliquantisper imminuat.

Nihilominus tamen necessum est, ut in loco convenienti instituat. ven. sect.

Hoc ut pateat distinguenda duae corporis regiones superior & inferior. Superior determinatur per truncum aortae ascendentei: Centrum est cor. Hoc est terminus à quo movetur sanguis & istae regiones superior & inferior sunt terminus ad quem movetur sanguis.

Jam ergo dum inflammatio ista est in parte superiori secamus venam in inferiore regione. Et haec potest vocari certo sensu *revulsio*, nempe quando sanguis in parte superioris regionis corporis in inferiori evacuat dum hic ipse in superiori regione in quodam loco stagnat. Nam exinde hoc habemus commodi quod dum in regione inferiori evacuamus sanguinem hic ipse propter minus obstaculum promptius movebitur inferiora versus quam superiora, dum scilicet ex corde erumpit in arteriam magnam: dum enim facta inflammatione in parte superiore rami arteriae magnae ascendentes sunt infarcti, tunc in ramo arteriae descendentes ob amplius spatium sanguis à corde erumpens potius inferiora quam superiora versus propellitur & ita revellitur, seu ad inferiora retrahitur.

Sed hoc fit tantum tamdiu, quamdiu vena est aperta: simul enim atque eadem clauditur etiam sanguis denuo aequaliter in suis canalibus circuletur: eo ipso tamen quo imminutum, fuit ejus quantum, minus subsistit in loco inflammationis, quin etiam vasis nonnihil inanis per ramos vicinos facilius movebitur quam ut omnino in loco inflammationis stagnet. Unde quando revellimus primario quidem evacuamus sanguinem & secundario dum fluit adhuc ipsi promptiorem motum ad regionem contrariam conciliamus: & 3. dum denuo clausum est vas propter inanita & imminuta vasa nonnihil impedimus incrementum inflammationis.

Sed uti antea monui qui ingruente inflammatione fudorifero est instructus potest his torturis aegrorum carere.

Porro quando sanguis in quadam regione stagnando dat inflammationem si in eadem regione in loco vicino evacuetur, dicitur *aversio* seu *revulsio particularis*, sicut si sanguis evacuetur in contrario dicitur *revulsio univ. salis*.

Sic v. gr. in Ophthalmia si sanguis evacuetur sin pede est universalis, dum evacuetur in brachio est particularis *revulsio* s. *aversio*: dum nempe sanguis superiora versus facta foramine in loco vicino inferiore evacuetur estque nihil aliud quam sanguinis stagnantis per locum proximum evacuatio. Et haec *aversio* seu *revulsio particularis* non habet, locum nisi jam pregressa fuerit *revulsio univ. salis*.

Tertium denique quando sanguis evacuetur in loco inflammationis proximo vocatur *derivatio*: in qua derivatione debent incidere venae per quas alias sanguis stagnans naturaliter solebat reflueret. Hinc in angina secantur venae sublinguales s. *Ranina* quoniam per has sanguis in faucibus stagnans naturaliter deberet fluere, & haec est derivatio.

Omnes haec virium diminutiones per ven. Sectionem tantum operantur quantum evacuetur sanguis, & quantum imminuitur per se non sunt necessariae nisi in insigni plethora aut iis qui consuetudine se determinant ut statuto tempore inanes instituant venae se-

ctiones alias omnes inflammationes citra ven. sectionem tunc jucunde & cito sanguinem congruatum resolventibus discutientibus & sudoriferis possunt curari.

In principio inflammationum tam internarum quam externarum suadent remedia repellentia, quibus volunt, sanguinem stagnantem denuo repellere vel egerere ut retrocedat: id est volunt sanguinem movere à termino ad quem ad terminum à quo quod ipsum impossibile est stante naturali sanguinis circulatione: quoniam impossibile est ut sanguis qui per arteriam influxit possit per eandem reflueret.

Ergo impossibile est omnis repulsio & omnia repellentia & interceptoria suscipienda. Hinc fit ut repellentia ista acida adstringentia & similia applicata saepissime inflammationes reddant deteriores: id quod imprimis in Erysipelatibus notum est in quibus curandis cautiore sunt mulierculae quam Chirurghi qui omnia humida prohibent, quorum rigor est sanè inanis cum spirit. vin. sperma ranarum & similia tunc applicentur Erysipelati: Verum quoniam experientia eas docuit quod humida quae Chirurghi applicant saepius deteriora reddant & Erysipelata & omnes inflammationes, quia semper habent adstringentia quae sanguinem antea stagnantem magis coagulant magisque congruant, & Erysipelata in ulcera deteriora transmutant, quae sunt frequentissima in Gallia propter talem Chirurgorum, inertiam; Quare cautiore mulieres omnia prohibent aquosa seu repellentia alias vocantur *Defensiva*: quae si sint sicca sive humida semper tamen ex adstringentibus sunt composita Flor. balustioi Cortic. Capparor. & similia.

Certè natura morbi contrarium vult: Nam ubi stagnat sanguis ibi partis tumor, ubi partis tumor, ibi angustia vasorum sanguinis, ubi major angustia ibi eadem non per repellentia aut similia est augenda, quin potius quantum fieri potest eadem minuenda ut materia concreta possit promoveri & removeri.

Maximopere fugienda sunt omnia repellentia & similia quae vulgo utuntur perperam in inflammationibus applicantur.

Quod si

ERYSIPELACEÆ.

Fiunt inflammationes, imprimis adhibendum simul *Rob sambuci*, quibusvis formulis additum, aut pro vehiculo pulv. usurpandum, seu appropriatissimum Erysipelatis remedium, praesertim quando motus naturae excretorius deficit, nec debite Erysipelas efflorescere potest, tunc loco stimuli usurpatum *Rob* optimum est.

Quoad externa vel discutienda, vel suppurantia, haec ad CHIRURGIAM pertinent. Sufficiat interim, quod omnium optime de his agat SYLVIUS l. 1. p. c. 40. & *Barbette Chirurg.* p. 2. c. 3. Ubi *Empl. diapalma* in aceto solutum in usu esse ait: it. *falsa brassica, tabaci, hypocistami* & similia imposita, calorem extrahere: Alios a. recipere *stercus ovillum* in vino vel aceto coctum; nonnullos *flores sambuci, meliloti, chamomilla* & similia in lacte dulci: *Cretam contusam cum charta carulea* impositam cito bene sanare, refert. *Fomentum* sequens commendat idem.

℞. Myrrh. rubr. pulv. ʒij.
Jacc. saturni ʒß.
camphor. ʒj.
opii gr. xxv.
vini albi Gallic. ʒvj.

Mixta calefiant, quo linteola madefacta imponantur parti affectae, eaque toties renovanda, quoties frigescerit aut exsiccare incipiunt. Aliud ibidem subjungit maxime proficuum.

℞. Troch. alb. Rhafis ʒj.
camphor. ʒj.
Sp. Vin. ʒv.
q. sambuci ʒvj. M.

Paris

Pars etiam affecta, quinque vel sexies de die suffragatur mastiche & thure, praesertim si facies erysipelate laborat, vid. cit. loc.

Quod jam attinet Inflammationes in genere, eas quidem internas ordine pertractabimus, externas Chirurgiae relinquendo.

INTER INTERNAS Inflammationes se offerunt.

1. Quando interdum *Gula ac Fauces*, interdum *Tonsilla* in faucium Isthmo implantata interdum denique *Musculi tam faucium & gula quam laryngis morui dicitur*, vel alii musculi his annexi tam interni quam externi inflammantur:

Quae posteriores certam constituunt inflammationis speciem: nempe.

Inflammatio musculorum colli in specie laryngis & gula, vocatur alias communi nomine.

ANGINA.

Præter causas omnibus inflammationibus communes: in specie faucium ac gulae summitatis inflammationes inducunt *res inepte deglutita*, quae in faucibus haerent, aut fauces nimia mole angustant & ita vasa compriment: aut irritando aut acrimonia mordicando unde fibrarum contracturae & spasmi vel alio modo compressionem inferendo inflammationes inducunt.

Sic à *Spina piscis* in faucibus haerente, & deglutendo ibidem infixa inflammationem faucium & gulae observavit SCHENCKIUS: Alii ex partibus vitri devoratis: faucibus infixis ibidem locorum inflammationem & tandem abscessum notarunt.

Ex *potu aquae fortis aut similibus liquorum corrosivorum* inflammatas esse non raro fauces ac Gulam res est nota.

Tonsillas inflammatas ac tumidas reddunt imprimis *lympa eorum nimis viscida* eas infarciens ac ita sanguinis naturalem motum ac transitum per glandulas impediens: unde successivè earum tumor, quin & *lympa* per glandulas oris & vicinarum partium excreta nimis salsa acris vel acida, ut in affectibus contingit catarrhalibus, acrimonia sua excoerando aut rodendo, istarum partium nunc graviores, nunc leviores infert inflammationem. Tonsillae habent foramen amplum in suo capite seu tonsillarum tunica crassa est foramine aperto perforata, quod hiat in fauces emulgens *lympham* nonnihil glutinosam seu blandam salivalem in fauces ac gulam: quando ergo tonsillae sunt tumidae ac inflammatae haec foramina insigniter patent: unde ab imperitis interdum pro ulceribus tonsillarum in eorum inflammatione habentur: observante SCHENCKIO jam olim lib. 2. observat. ubi de Tonsillis.

Denique *Angina* quae alias dicitur *Squinantia Germanis die Branne* sed male sic appellatur est potius ardor linguae & actum fuit de hac ubi de febribus ardentibus.

Cujus praeter causas omnibus inflammationibus aliis communes sunt in specie omne *subitaneum frigus inspiratum* aut *potus nimis frigidus post nimiam ac intensam corporis incalcentiam*: his omnia facillimè laeduntur partes faucium & gulae, ut sanguis per eas transiens rarefeat ac ita à frigore subitaneo coaguletur stagnet & inflammationem inferat.

Fauces dico afficiantur in Angina & ea pars colli imprimis, quae constituitur à pharynge & summitate expansionis ejus s. gulae & larynge seu capite asperæ arteriae annatis musculis. Etsi enim ut plurimum utraque pars tam pharynx quam larynx & saepissime utriusque partis musculi tam interni quam externi afficiuntur, tamen interdum plus musculi externi, inter-

dum plus musculi interni. Hinc enim nata est differentia quorundam qui *Anginam* distinguunt in quatuor species, nempe in *Synanchen* quando interni faucium seu pharyngis musculi inflammantur.

2. *Parasynanchen* quando externi faucium seu pharyngis musculi sunt affecti.

3. *Synanchen* quando internae laryngis partes sunt inflammatae, &c.

4. *Paracynanchen* quando exteriores laryngis ac gutturis musculi sunt inflammati.

Et quidem in *Synanche* saepius sunt affecti PULMONES & non solum musculi interni laryngis. Unde etiam tunc temporis tam insignes respirandi difficultates quales in petipneumonia solent esse familiares.

Præter lesionem ab aëre seu frigide potum externis, saepissime ad Anginam disponunt *ordinaria sanguinis evacuationes suppressae* imprimis *suppressio menstruum*.

Nam ubi jam semel quaedam pars fuit afflicta ubi si sanguis supprimatur propter robur partis laesum seu inaequale denuo inflammatur. Unde mulieres Pleuritidi seu Anginae sunt obnoxiae quando non ritè fluunt menses aut aliae ordinariae evacuationes intermittuntur in tali casu quod obiter noto, *tunius ven. sectio fit in pedibus quam in brachio*.

Observata fuit *Angina Epidemica* s. *Angina Epidemica conjuncta cum febre continua ardenti* à qua ita sanguis fuit dispositus ut facile stagnando dederit inflammationes. Verum cum in ista morbosum inspirando fuerit attractum, haec in transitu affligendo se faucium & laryngis partibus, has ita affectit ut imprimis in istis locis facta sit inflammatio ista & ita Angina. Exemplum habet VVIERUS in suis Observationibus.

Et singulare itidem exemplum refert PANA-ROLLUS *pentecost. 3. obser. de Angina maligna Epidemica* ita contagiosa in puero ut parum mordendo digitos obstetricis mox in parte comhorae carbunculus excitatus & obstetrix simili Angina correpta fuerit.

Pertinent huc etiam *res faucibus infixae* quae & ipsae & pharyngem & laryngem simul in inflammationem & ita in anginam cogunt.

Quod etiam pertinet *inunctio mercurialis pro cura luis venerea inepte instituta*. Uti enim copiosa salivatione curatur morbus ita haec si non rectè fuit facta inflammationem faucium ex stagnante saliva & sanguine influente; quale exemplum observat SCHENK. lib. 6. observat.

Dysenteria pravè curata & suppressa in specie *Dysenteria Epidemica* interdum anginam inferunt: Sic exemplum tale habet LA MONIERE *Tract. de fluxu dysenteric. Cap. V.* Ubi ex suppressa dysenteria observat Anginam. Item hoc observat HILDANUS, *Tract. de dysenteria*, quod dysenteriae Epidemicis suppressis saepius sequatur Angina.

Vulgò refertur de *luxatione vertebrae colli* quod nempe haec ipsa inferat anginam: verum cui nota est structura vertebrae colli videt quod hic tantum sit Thesis nata ex falsa hypothese propter non rectè intellectum Aphorismum HP OCRATIS *sect. 4. aphorism. 35. l. 15.* hic enim interpretatur de angina ex luxatione vertebrae colli cum tamen nihil aliud intelligatur quam convulsio Emprostoto si-milis. Nam quod non possit fieri angina ex luxatione vertebrae colli & cervicis facile patet, quin impossibile est ut luxentur: nam si luxarentur necessum esset ut summa visceret, quo facto necessario spinalis medulla contorqueretur sensus & motus periret & sequeretur potius apoplexia quam angina. Processus in specie enim vertebrae cervicis ita sunt invicem connexi ut citra fracturam nullo modo luxari possint & si luxarentur potius praesentaneam mortem quam anginam ferrent.

M m Alias

Aliàs observetur præterea quòd *Angina sit. Exacta & non exacta.*

Angina exacta est ex solo sanguine: Non exacta quando nõ solus sanguis eam infert, sed concurrunt simul lymphæ stagnans & vocatur Inflammatio nobis seu pituitosa, & potest talis conjungi cum vera, quoniam simulger copiosam lympham glandulæ.

QUOD ATTINET SIGNA.

Præter Signa generalia omnis inflammationis, ruborem, calorem, tumorem, dolorem, quæ facile possunt conspici, si os apertur in specie, addunt in *Angina* quidem incipiente difficultas colli motus non absque dolore; item difficultas quadam respirandi adest propter vias angustatas: difficultas est deglutitio magis tamen ubi pharynx, minus ubi larynx inflammatus: Et denique dolor ardens percipitur in faucibus.

In factâ verò jam *Angina* signa sunt respiratio ferè abolita, & non nisi cum summa difficultate reiteranda, ita ut quasi imminet suffocatio: Deglutitio impedita ita ut liquor in ore detentus non possit intrare gulam, aut si assumi potest propter angustiam summam tamen denud per nates regurgitat sursum: quam speciem adesse dicit in hydrophobia JOSEPHUS ab Aromatario, utur pauci illi adstantur.

Denique Febris adest acuta, vel parva vel nulla, lingua est sæpius arida vel fissa, interdum tumet, imò sæpius materia viscida ac glutinosa linguam & fauces incrustat, quæ nihil est aliud quam lymphæ & saliva glandularum, tonsillarum inspissata ac immunda redita quæ incrustando has partes, instat pelliculæ tenacis iidem adhæret.

Pulsus ita delineat Perganeus: *Anginæ* pulsus, tensione quadam præpeditus est & convulsio similis, magnus & undosus, ut pulsus peripneumonicorum; Quicunque vehementer ex illis suffocantur, habent parvum & rarum; ubi jam agunt, crebrum & inæqualem.

Hæc vel sunt periculosa & majora in *Angina*, vel minora in inflammatione tonsillarum, minima in inflammatione capitis & gulæ.

QUOD AD PROGNOSIN.

Hæc inflammationes aut discutuntur aut suppurantur: & si suppurantur in specie inflammationes tonsillarum, abeunt in ulcera duntaxat & difficulter sanabilia: si autem eis intereat æger, ut plurimum suffocatus interit.

Interdum per modum Criseos terminantur. Sic refert FORESTUS lib. 15. obs. 14. de Chinâche vera quæ quarto die per fluxum mensium criticum fuit curata.

Interdum rupto abscessu pus ad pectus ruit: undelinterdum suffocantur ægri: Exemplum simile ferè habet FOREST. lib. 15. obs. 23. de *Angina* in pus mutata, quod ad pulmones & pectus ruens ferè suffocavit ægrum.

Fit interdum ut *Angina* in principio evanescat, sed in pleuritidem mutetur, quæ converso admodum periculosa ubi habet AMATUS Lusitanus cent. 5. cur. 37.

Nam vel ad cerebrum transfertur, unde cephalalgia, deliria, phrenitis; vel ad pulmones, unde peripneumonia, pleuritis; vel ad cor, unde syncope, vel ad alia loca, unde varia mala.

Pertinet huc Aph. 10. sect. 5. Hippocr. quibus ex *Angina* in pulmonem mali fit conversio, intra 7. diem moriuntur. Si verò hos effugiant, empyici evadunt. Aphorismum hunc optime explicat Lindanus, nempe ea *Angina*, quæ est in arteria aspera circa laryngem, si suppuretur, ut magna parte fit, si contingat eam membranam, quæ succingit arteriam asperam, per materiam suppuratam turgescit & pravitate rumpi, ut metallatis materiæ fiat in pulmones, intereunt intra 7. dies. Inflammatur enim ab hoc materiæ decu-

bitu pulmo, hinc peripneumonia, aut suppuratur pulmo, unde empyema.

Febris cum *Angina* conjuncta sæpius est continens, seu continuo ægros tenore affligens interdum tertiana continua, interdum Hemipteros; ista *Angina* quæ cum tertiana continua producta seu cujus paroxysmi 36. horarum fuit conjuncta, est lethalis, observante LINDANO in HARTMAN. NUM.

Denique quo minus oculis se sistit tumor, tam in faucibus, quam extra scilicet collum: eò majus imminet periculum quoniam internæ laryngis & pharyngis partes sunt oblesæ, quò magis extra, eò magis tutum: In terminis certè paucis est tutus.

Ex speciebus *Anginæ*, gravissima omnium est *Chinanche levior*, *Paracinanche* adhuc levior *Synanche*, gravissima est *Parasynanche*.

Angina quæ facili & subitò evanescit & quasi ad interiora, ut sic dicam, recurrit periculum suffocationis, vel alium gravem morbum minatur.

Denique si *Anginosis* sicut strangularis & suffocatis spuma circa os apparent sæpè lethale signum est.

Consideravius inflammationem faucium & colli, partiumque istarum tam internarum quam externarum. Superest ut consideremus.

METHODUM MEDENDI.

Et quidem CURA in omnibus est eadem:

In specie quod attinet externa gargarisata, cataplasmata, & similia applicantur usitate in faucium, oris tonsillarum, uvule, laryngis & pharyngis, inflammationibus. Unde & hæc ipsa sub uno capite & uno sermone genere optime possunt exprimi.

Interna in *Angina* ea quæ conveniunt, sunt quæ aliàs in omni inflammatione, in specie, in pleuritide sunt in usu, v. gr. *Mistura simplex spirit. nitri dulcis, dens apris, antimonium diaphoretic.* & in specie quæcunque stercorea animalium, utpote quæ ipsa à PARACELSO & HARTMANNO insigniter commendantur interno & externo usu in principio *Anginarum*, quia imprægnata sunt sale nitroso volatili de natura ammoniacal. v. gr. *stercus canis ossa rodentis, stercorea ovium, & caprarum, excrementa hirundinum & similia*: Hæc enim omnia egregie in inflammationibus commendantur: In specie in *Angina* interne conveniunt: quoniam febrem compescunt sanguinem resolvunt, & ita inflammationem tollunt.

Sic VALERIOLA lib. 2. obs. 10. dicit, quod *rasura dentis apris ad 3j. cum ol. amygdalar. dulcium* propinata fit in *Angina* præsentaneum remedium, non minus quam in pleuritide.

Id quod etiam de *Stercoris canis* s. alb. græc. 3j. similiter affirmari debet.

In tonsillarum & oris inflammatione, præter ea quæ in genere in omnibus inflammationibus observantur semper simul lymphæ habenda est ratio, quæ nimis crassa interdum simul acida, aut alio modo vitata per medicamentâ interna antiscorbuticâ, succinata, myrrhatâ & similia corrigenda & emendanda.

Conveniens ergo in omnibus inflammationibus à causa interna enatis, imprimis ea quæ sanguinem resolvunt & blando sudore ventilant. Talia enim tempestivè adhibita sæpius sunt salutaria.

Si minus mox ad vena sectionem est accedendum & quidem in pede secando saphenam propter revulsionem universalem, in brachio, postmodum propter revulsionem particularem seu aversionem, ac denique sub lingua in statu propter derivationem.

Inter has interdum una interdum plures requiruntur vena sectiones & quidem deficientibus vel mensibus vel iidem in fluxu suppressis, itè in hemorrhoidibus inflammatis & similibus vitis cum *Angina* conjunctis, necessario semper vena secanda in pede.

Hæc

Hæc ipsa ven. sect. juvare equidem interdum videntur. Cæterum ipsi soli minime est fidendum quoniam sæpius ægri quando videntur meliores subitò intereunt, cujus rei exemplum notatu dignum videbitis in praxi BARBETTIANA lib. 2. capit. 1. ubi post iteratas ven. sectiones ægra videbatur sanata quæ tamen subitò suffocata est.

Hæc ven. sect. pro varietate subjectorum ac circumstantiarum interdum repetenda interdum una sufficit, interdum plures instituendæ pro ut corpus vel est juvenile vel senile: prout sanguinis abundantia vel major vel minor prout effervescentia febrilis impetuosior vel remissior, prout patiens evacuationibus sanguinis magis vel minus assuetus &c. Idque eò magis quo minus interna remedia propinata speratum effectum obtinent.

Quidam suadent sectionem venarum jugularum quam commendatam ac illustratam videbitis IN RIVERIO p. 398. item BARTHOLINO Tractar. de *Angina* ruerorum Epidemica. Verum est periculosa & non nisi ab experto & erudito peragenda Chirurgo.

Quod attinet ven. sect. sub lingua s. venarum raninarum, vel caninarum. Hæc tantummodo in statu morbi convenit quando jam inflammatio nullum capit amplius augmentum: Secantur enim tunc venæ raninæ quoniam per has naturaliter solet refluere sanguis qui in locis vicinis stagnat, Uti etiam ita impeditur stagnatio & revocatur in motum naturalem sanguis scdis venis raninis.

Interdum sola hæc sectio venarum raninarum præcavet *Anginam*. Venæ enim ii, qui *Anginam* sentiunt accedere protinus venas sublinguas incidere jubent, præveniunt *Anginam*, eo scilicet in casu; quo corpus non est nimis Plethoricum atque aded quando non est conjuncta cum nimio fervore ac effervescentia febrili massæ sanguineæ, sed quando tantum oritur *Angina* ex impedimento aliquo sanguinem in suo refluxu impediente. Si in tali casu mox in primo principio sectionem raninæ prævenitur malum: Alias non nisi in perfecta *Angina* in statu præmissis reliquis remediis utile est secare illas.

Prognosis ex modo, quo sanguis scdis venis raninis effluit, vid. in M. A. N. C. ann. 3. p. 376. Nempe si aperta parum vel nihil stillent sanguinis, pro malo, imò lethali signo habetur.

Gargarisationes internæ & externa emplastra, tam unguenta quam cataplasmata, & similia eò in cura *Anginæ* directæ sunt ut i. resolvant & discutiant sanguinem stagnantem 2. hoc si fieri nequeat ejusdem suppuratorem seu maturatorem adjuvent. 3. Tandem maturatum abscessum aperiant, apertum purificent & consolident.

(4) Partem restitutam denud firment, ac naturalem tonum ejus restituant, nempe adstringentia. Equidem ratione vulgaris medendi methodi, in principio ferè adstringentia usurpantur, nunc sola, nunc cum discutientibus mista; ut necupè internè partibus oris & faucium nonnihil adstrictis, nimium tumoris partium internarum incrementum præveniatur. Sed quam præposterè hoc fiat, ex doctrina repellentium manifestum, ac propterea periculosa est, ne hujusmodi adstringentibus superiora saltem loca proximè stringantur, inflammatio autem partium inferiorum & internarum sic intendatur, ut rectè Sylvius monet l. 1. prax. c. 44. th. 58. it. Deckerus in comment. in Barbett. p. 57. Adeoque talia potius in fine mali conveniunt.

Verum in principio interna resolutiva sola raro usurpantur, quin iis semper aliquid de adstringentibus admiscendum ut partibus oris ac faucium internis nonnihil adstrictis & angustatis nimium tumor partium internarum præveniatur, ne deglutitio aboleri ut suffocatio inferri possit: Propterea in principio sæpè solè adstringentibus utitur inter gargarisata.

Externæ verò quæ applicantur semper in principio emollientia & resolutiva esse debent: quia tumor & inflammatio partis externæ levior quam illa quæ partes internas occupat: cum ex interna inflammatione non rarò maxima imminet pericula.

Gargarismi equidem suspecti esse possunt quia partes inflammatas commovent, quæ tamen potius quietem postulant. Unde etiam in *Anginosis* melius est nullam instituere gargarisationem. Nam propter lucidam aëris seu halitus cum aqua gargarisata in angustis faucium & propter laborem motus fit inflammatio potius major:

Propterea quidam omninò inhibent gargarisationes quin potius tantummodo de gargarismo q. s. in ore tenere ac ita sensim ad fauces depellere, atque papillis per sine insigni agitatione retineri jubent ac sic postmodum per cavum oris refundere. Id quod fit eò melius quando æger simul resupino corpore jacet: sic namque facilius ad posteriora faucium delabitur gargarismus.

In *Angina* febrium malignarum symptomatice seu quod ferè idem est ac *Angina* Epidemica, nihil attendendum prius quam ut malignitas discutatur ac expellatur quoniam curato morbo symptomata ferè sponte ac facile acquiescunt.

Et in tali casu locum non habent ven. sect. neque purgatio nisi in summo principio antequam malignitas debachari incipiat: tunc enim potius solis sudoriferis & alexipharmacis est insistendum quibus nempe ebullitio febrilis sedatur ac malignitas rejiciatur.

Caveat etiam Medicus sibi ab halitu tali *Anginæ* correptorum ægrorum ne ipse similiter ab hac malignitate corripatur.

Vomitória à multis insigniter commendantur, v. gr. ab HARTMANN. in sua praxi item à RULANDO qui sæpius iidem, usus fuit. Ultimo horum singularissimum usum videri potest in RIVER. cent. 2. obs. 10. & 24. item in cent. 4. obs. 60. & iii aliis multis locis.

Verum & laudem & vituperium merentur. Legitima ergo occasio quæ omnis Praxeos est anima observetur in vomitoriorum usu. Duo enim sunt tempora in quibus conveniunt vomitoria aut principium aut periculosissimus status.

In principio morbi admodum proficua sunt vomitoria: Nam fit interdum ut causa occasionalis remota sint vitiosa excrementa in stomacho & imprimis viis stibulantia in specie humor quem vocant bilem æruginosam in qua uti notū est, peccat acidum imprimis.

Quando ergo ægri testantur se in primo principio percipere vitiosos vapores in lingua acrem, rancidum, ac quandam titillationem & quasi erosionem, id quod sæpius fit in *Angina* ibi protinus operta danda vomitui qui vomitus non melius instituitur quam per aquam bened. RULAND. quæ non tantum quascunque vitiosos humores ex ventriculo tollit, sed etiam interdum sudorem mover. Sic sæpius feliciter solitus fuit exercere praxin RULANDUS.

Præterea in *Angina* maligna, & quæ per contagium afficit ægrum cum istud contagium non minus quam pestis, & febrium malignarum contagiosarum, per fauces hauriatur, optimum consilium est in tali *Angina* mox in primo principio suppeditare vomitorium, utpote in quibus vomitoriorum usus est maximè necessarius.

Post principium primum conveniunt etiam vomitoria in statu periculoso quando scilicet facta jam est suppuratio: sed propter angustiam & ineptitudinem loci abscessus suppuratus non potest aperiri quin potius ex tumore imminet suffocatio aut si aperiat spontè, metus est ne in pulmones influat & suffocet ægrum, aut in stomachum irrumpat & eundem insigniter vitiet, in talibus casibus ubi aliàs arcta sunt auxilia ut aperiantur abscessus, ultimum quasi refugium est vomitus

M. A. N. C.

qui potenter concutit abscessum jam maturatum rumpit, eoque rupto pus per superiora evacuat.

Periculosum equidem est remedium sed tamen satisfactum, quod est unicum, inquit CELSUS: & licet medicamenta vomitoria non possint deglutiri, nihilominus tamen vel *pluma ol. illi* subinde irritanda fauces, vel *liquor vomitorius* iidem subinde instillandus aut *Mercurius vitæ melle exceptus* faucibus applicandus: sic enim ad vomitum stomachus proritat, gula concutitur, abscessus rumpitur.

In tonsillarum inflammationibus, sæpius subinde recurrentibus, præsertim illa, quæ ex lymphæ vitio, v. gr. scorbuto atque simili habituali crebrius recidivat, præsertim ubi ætatis aut aliarum circumstantiarum ratione à priori malum non bene curabile existit, FONTICULUS brachio inustus convenientissimum est consilium præservativum. Sæpius enim evenit, ut qui semel in quadam parte inflammationem suppuratam fuerunt passi, & forsitan fermenti ulcerosi aliquid residuum manserit & facili occasione ex irritatione undecunque factâ, præsertim in corpore cacochymico mox recidivet inflammatio, idque facile in locis glandulosis; quibus in casibus pro palliativâ curâ fonticulus videtur convenientissimus.

Non confundenda sunt inflammationes aliæque faucium partiumque vicinarum tumores, seu à sanguine, seu ab aliis contentis excitentur, cum PRUNELLA, isto nempe linguæ & faucium symptomate, quod in febris acutis, ac in specie castrensis seu Hungaricis familiare est. Ut plurimum hoc evenire solet, ut de *Angina* tractantes Præctici, remedia contra prunellam usitata simul consignent, facile cum legitis confusione. Et talia *prunella* dicata, sunt in specie remedia *ex cancr. fluviatil. semper vivo maj. prunella, mucilag. sale ammoniac. nitro, butyro, lardo, &c.* quæ ipsa minus anginis, nisi aliis temperata, vel cautè applicata, convenire possunt.

Medicamenta ergo quæ aut gargarifando, aut illinendo, aut tanquam cataplasmata applicanda, sunt ferè sequentia.

In Genere ferè omnia conveniunt quæ in cura generali Chirurgica locum inveniunt. Et quidem 1. *blandia adstringentia, gargarifinis in principio admiscenda* sunt talia, v. gr. *Rosæ, Myrtili, Rhus l. Sumach. Balsam. Cortic. Granator, Prunella, Cortic. Juglandum, Flor. Malv. arboreæ, Fol. Rubi, & Myrtili, Vonicaria, & Cervicaria, Flor. Bellidis item aqua s. phlegm. aluminis, phlegm. viriol. nitrum, simpl. tam depurat, quam nitr. fixum l. lap. prunell. qui alias ab omnibus insigniter commendatur: it. spirit. virioli. aqua nucum jugland. destill. aqu. prunell. Plantagin. aqua fabrorum l. ferrata aqu. Solani, Bursæ pastor, &c.*

1. *Rob. nucum, rob. diamor. rob. caricar. succus acaciar. succus malorum citrior. granator. sirup. granator. sirup. de res. sacis, myrtilior. de succo cydonior. &c.* item *sacc. saturni, cerussa.*

2. *Resolventia* verò & *Maturantia* quæ tam gargarifando, aut illinendo, aut tanquam cataplasmata applicantur sunt sequentia.

Radic. Althææ, lilior. arbor. malv. plantag. (hanc certam ob causam huc refero) *Semper vivo majus* (annumeratur adstringentibus vulgò sed quæ ratione non video.)

Herb. memb. crisf. Salv. Veronic. Thymi, Origan. Pulg. Hyssop. Melilot. chamomill. scabios. succif. l. mors. diabol. sem. lini, fenugrac. aneth. cumin. farina horum, seminum in specie semin. sinapi, cujus sal. volatile egregium est ad rumpendum & maturandum abscessum.

Radic. Glyzyrrhiz. Daulyli, Caricæ pingues, crocus, passul. major. & minor. jujubæ, cepa & omnia ex cepis.

Decoctum hordei aqu. verbena scabios. Hyssop. lac tepidum, succus cancr. fluviatil. succus semper vivo. major.

Sal. ammoniac. acetum (incidit, resolvit) *acetum, sambucin. Oxymel, castia* recenter extracta.

Mucilagines sem. lini fenugrac. &c.
Cinis, hirundin. cochlear. combustar. cancrorum fluviatil. cinis noctua, nidus hirundinum, stercores animalium in specie canis l. alb. grac. it. hirundin. gallinar. columbar. sterco. humanum, equinum, &c.

Porro *Olea, amygdalar. dulc. lilior. alb. chamomelin. anethinum, violarum, butyrum recens, irinum, ol. ovorum, ol. decoctum. Exuviar. Serpentum, ol. Heracim, RULAND.*

Camphora, succ. cucumer. agrestis, cum melle exceptus.

Pinguedo capon. gallinar. porcine. human. Anserina, &c.

Cataplasmata ex pane triticeo cum melle: ex nido hirundinis: ex albo grano.

Emplastra, de melilot. Diachylon: ex stercore asinis, & melle coctis cum vino.

Vnguentum dialthææ, resumptivum, &c.

Cataplasma ex absinth. confuso cum pinguedine porcina mistis in cataplasma quod est egregium & quo solo gravissimam anginam RULANDUS curavit.

Ex his variæ possunt fieri formulæ & quidem in principio pro gargarifatione optimum est *succus cancr. fluviatil. cum semper vivo majore expressus* & gargarifatus, qui admodum & ceu specificum commendatur à PARACELSO & HARTMAN.

Item *Succus semper vivo. major.* in quo parum *sal. ammoniacum dissolutum* sit pro gargarifatione insigniter convenit.

Porro *aqua destillat. ex succ. semper vivo.* in quo *sal. ammoniacum dissolutum* est experimentum CONTRADIN, probatum admodum in principio angina.

Aliàs in decocto *prunella, dissolutum lapis prunellæ* vel solus incipientem anginam tollit.

Gargarifismi isti sunt, vel *ex decoctis*, partim *ex aqua destillat.*

Ex decocto habet HARTMANNUS in praxi *chymiatric. p. 85.* *gargarifismum ferè catholicum*, quem commendat in omnibus ferè faucium, affectibus: ad ejus modum potest prescribi talis gargarifismus qui in principio & adstringit & potenter resolvit.

℞. Flor. Malv. arbor. m. j.
rosar. rubr.
Herb. prunell.
Veronic.
Salviæ, an. m. j.
Polypod. Quercin.
Sem. sinap. contus. an. z. j.

Coquantur in aqu. simplic. ℞iij. vel aceti vini ℞iij. ad casum transversæ pollicis, colatur, leviter express. add.

Sacchar. ℞iij.
misc. pro gargarifism.

D. S.
quod est egregium & incipiente & augmentante.

Angina: Nam partim adstringit partim resolvit. Cum sinapi & resolvat & maturatum abscessum rumpat.

Item, ℞. Herb. prunell.
Veronic.
Salv.
Scabios. an. m. j.
Radic. Polipod. Querc.

Glyzyrrh. an. z. j.
Aluminis crudi z. j.
Mell. rosac. z. j.
Aceti rosac. z. j.

Coqu. in l. q. aqu. simplicis, colatura cum leni expressione utatur pro gargarifatione in principio & incremento.

Vel ex aqu. destillat.
℞. Aqu. prunell.
Acetos.

planta

philosoph. z. j. M. fiat litus externè applicandus.

Vel ℞. Empl. de melilot. q. f. malax. c. oleo destillato succini, aut ceræ & ita pro scopo dissolvendi imponatur.

In progressu morbi minus acrimonia minusque salina conveniunt, sed tantummodo humida quæ absque acrimonia blandè detergunt atque dulcedine maturacionem & etiam suppurationem adjuvant, v. gr.

In progressu pro resolvendo & maturando abscessus convenit tale gargarifisma.

℞. Rad. Glyzyrrhiz.
Ebuli.

Ireos an. z. j.
Flor. chamomill.

Rosar. rubr.
Hyssop. an. p. ij.

Daulylor. num. iij.
Ficum num. j.

Sem. fenugrac. z. j.
Alb. grac. z. ij.

Coquant. in decoct. raparum.
Colatur. ℞iij. add.

Syrup. capill. veneris.
Jujubin. an. z. j.

misc. pro gargarifismat.

Nam propter dolorem & propter fauces excoriatas in progressu morbi vel minima acrimonia sunt admodum dolorifica. In progressu ergo morbi talia dulcia ac blandè detergentia, & detergendo maturantia conveniunt.

Sin dolor sit nimius commodissime coquantur in sero lactis vel lacti recenti & pro gargarifismo adhibentur. Nam serum lactis, & ipsum lac potenter detergunt & dolores leniunt.

Præterea gargarifata etiam externè conveniunt *Emplastra, Vnguenta & Cataplasmata.*

Inter *Vnguenta* usitatum est: *Vnguentum dialthææ, cum ol. chamomill. vel amygdalar. dulc.*

Item *Emplastra, Emplastr. de Meliloto.*

Cataplasmata, vel communiter ferè sunt *ex pane triticeo cum radice althææ & similibus* v. gr. *Cataplasma* tale commune est.

℞. Medull. panis triticeæ: ℞iij.
Rad. althææ.

lilior. albor. an. z. j.
Sem. lini. z. j.

fenugrac. z. j.

Coquantur ex lacte dulci q. f. ad consistentiam pulvis trajiciantur per setaceum addatur.

Ol. Amygdalar. dulc.
lilior. albor. an. z. j.

Butyr. recent. non salit. z. iij.
Croc. z. j.

Vitell. ovor. no. j. misc.
applicentur pro cataplasmate.

Hujusmodi enim temperata ac blandà temperant acrimoniam salium in inflammatione suppurando effervescentium: Dum ergo temperant acrimoniam eò magis minuunt dolorem & inflammationem & promoveant concursum & unionem in pus salium.

Hoc fuit *Cataplasma commune*; *Appropriata magis* sunt ea quæ fiunt *ex nido hirundinum* (quo plus stercores habet eo melius quod nitrosum, & armoniacale imprimis convenit in cura Anginæ.) Nempe nidus hirundinum cum stercore pistetur cum melle, axungia porci & albo grano; & sic fit *cataplasma simplex*, sed admodum egregium in curâ Anginæ.

Vel ℞. Nid. hirundin. no. i.
Alb. grac. m. i.

Hæc cum vino coquantur & applicentur instar cataplasmatum quod admodum egregie convenit.

Pertinent huc *Cataplasmata officinalia composita*: item *Cataplasma M T N S I C H T.* ex nido hirundinum
M m iij din

Plantag.
rosar. an. ℞iij.
Rob. sambuc.
Diamoron. an. z. j.

destillant.
Liquori destillato adde singul. z. iij. lap. prunell. l. nitr.

℞iij. adhibentur pro gargarifatione. aut.
℞. aqu. Morf. diabol. z. vj.

betonic.
Scabios. an. z. iij.

Rob. Nuc.
Diamor. an. z. iij.

Alb. grac. z. j.
misc. pro gargarifism.

D. S.
Expertus admodum *Gargarifismus* est quem habet

SCULTETUS in *armamentar. Chirurgic. obs. 32.* qui in principio & incremento inhibet nimium tumoris incrementum, mucilaginem fauces obtinentem egregie solvit & foras ejicit, & denique abscessum rumpit.

℞. Pulv. sem. sinap. z. j.

Aceti vini. z. j.
Aque plantagin. z. ij.

Sachar. albisum. z. ij.
misc.

Cujus gargarifismi insignem successum similiter vidit RIVER. *cent. 4. obs. 76.*

Ubi viscidior mucus, præsertim in tonsillis inflammatis adfuerit, *sem. sinapi* contus. z. j. ad z. ij. simil. decoqui poterit, sicuti ubi acrior videatur talis gargarifismus; colaturæ *sacch. z. j.* vel *z. ij.* aut *mellis q. f.* addi potest.

Moderni, speciatim *Deckerus super Barbette spirituum vini*, item *sal. ammoniac.* ac similia *volatilia* gargarifismis addere jubent. At sanè existimo, *spiritum vini* usum maxime conferre ut & *salium volatilium* tantum; quantum partes affectæ, aliàs admodum dolentes, perferre possunt; idque confirmat hoc ipsum etiam, quod in inflammatione & tumore tonsillarum utina, calida propria, modò emissa, gargarifationis loco adhibita, optimè prodesse dicatur. Et *Lindanus* refert, quod vulgus contra tonsillarum inflammationem familiarem habeat remedium, ut caligas glandulis apponere soleat, *Die innere Sohlen der Schuhe oder Strumpf* &c. Sic resolvunt tumorem. Ratio est, quia scaten sudoribus & vaporibus pedum; in quibus est vis digerendi & resolvendi, propter *sal volatile*, quo abundant. Ex quibus clarum fit, *volatilia* pro inflammationum harum resolutione esse optima, v. gr.

℞. Herb. hyssopi.
flor. sambuci.
chamomillæ.

herb. melilot. aa. M. j.
passul. min. z. j. ad z. vj. coq. in l. q. aquæ simpl.

Colat. ℞. ℞iij. ad ℞iij. adde.

spiritus vini z. j. ad z. j. j.

vel hujus loco, spirit. salis armoniaci z. j. M. pro gargarifismo.

Vel in decocto quodam diluto dissolvatur q. f. *sal tart. & salis armoniaci*, ut ita sui juris fiat sal volatile, ac ita penetrare queat, additò pro temperanda volatili acrimonia, aut *melle rosato*, aut *sympo viol.* aliòve simili temperante.

Sic pariter externè pro hoc scopo intervenire poterit litus, qui

℞. Ol. amygdal. dulc. z. j.

spiritus salis armoniaci q. f. pro consistentia linimenti extrinsecus locis tumentibus calidè crebrius illinendi; Vel *ex terribimb.* cum *sale volatili urinae* aut *sal. ammoniaci malax.* & hinc cum *vnguento dialth.* aut *emplastro de meliloto* mista. Vel

℞. Ungu. dialth. compos. z. ij.
ol. chamomill z. j.

dm. vel potest fieri tale Cataplasma compositum.

℞. Nid. Hirundin. no. j.
cui adde.

Herb. Malv.
Althæ. an. m. j.
Flor. Chamomill.
Melilot. an. m. ij.
Farin. Hord. ℥ij.
Croc. ℥j.
Ol. rosar. ℥iij.
Chamomill. ℥β.

Coquantur & instar Cataplasmatum applicentur.

His ipsis Cataplasmatibus *Cepæ sub cineribus coctis* vel etiam *succus ceparum* convenientissime additur: Cum idem potenter maturat simulque abcessum rumpat. v. gr.

℞. Radic. althææ.
lilior. alb. an. ℥j.
Cepar. sub cinerib. coctar. ℥vj.
Nidi Hirundin. no. j.
Ficuuum.
Dactylor. an. no. ij.
Alb. græc. ℥β.
coqu. in f. q.
Aqu. hord.
Colat. f. j. adde
Farin. Tritic.
sem. lini.
scenugræc.
Althæ. an. ℥j.
Vitell. Ovor. no. ij.
Croc. Oriental. ℥ij.
Ol. Chamomill. ℥iij.

misc. pro Cataplasmat.

Quando applicantur hæc Cataplasmata usitate prius *illinuntur externa partes cum Unguento* appropriato de *Althæa* vel alio molliente & tunc applicantur quod toties repetendum & reiterandum est quoties siccetur siccum enim nullius est usus.

Præter hoc *illinuntur etiam fauces internæ cum melle* cui permista sunt in Angina convenientia. Hoc enim admodum maturat abcessum & suppurationem promovet. Cui si addatur tantillum sal. armoniaci est eod melius. Vel *illinatur cum melle Cinis hirundinum faucibus* quod etiam potenter maturat.

Quidam commendant tanquam specificum, ad Anginam *filum purpureum cum quo strangulata fuit Vipera* si collo circumdetur de quo experientia consulenda, res videtur admodum dubia.

Facto jam abcessu, eoque bene maturato, necesse est ut aperiat.

Si sponte aperitur res est salva:

Verum interdum fit ut non sine periculo fiat apertio, usitatum est *semen lini cum f. j. Hydromelit.* mistum & ita Gargarisatum.

Alii *Spiritu vitrioli* attingunt abcessum, sicque cito rumpitur.

Vel faciunt *Gargarisma* ad imitationem RULANDI ex *vini alb. f. j. & ol. vitrioli gr. 30.* Miscent ac sæpius gargarisando applicant: Sic enim cito ruptus fuit abcessus.

BARTHOLETUS seu secretum ad rumpendum abcessum commendat *Cataplasma* externè applicandum factum ex *Cremore rad. Ireos recent. cum butyro & ol. violaco*, quod mirabili cum successu abcessum rumpere asserit.

Alias *sercatius, Tussis*, ac tandem *Vomitum* abcessum rumpunt.

Si *Scapello* internus potest attingi abcessus tutissimus est modus ut ita aperiat.

Interim *Cinis noctua combusta cum melle illitus* promptè abcessum, aperire asseritur.

Aperito Abcessu, Plenus in faucibus mundandum ac lenno consolidandum est.

Angina.

Ad hoc ut mundetur & consolidetur optimus est *Gargarismus ex aqua malsa* in qua aliquoties ferrum ignitum extinctum fuit.

Item *Decoctum Veronicæ cum melle acidulatum cum tantillo spirit. vitrioli* & purificat & consolidat abcessum.

Quod etiam facit *Decoctum Plantaginis & folior. Quercus cum rob Diamor.* Hæc enim etiam & purificat & consolidat.

Quod si propter latentem scorbutum *ulcera* talia *faucium* sint contumaciora, optimum est, si mel rosaceum in prægnetur cum *spiritu salis bene rectificato q. s.* ad suavem acescentiam, quo ipso multa præstari possunt in faucium & oris exulcerationibus.

Quod si *fordidiora sint ulcera*, ad arguendum recurrendum est; nempe vel ad *aquam viridem Plateri*, aut *Hartmanni* quam vid. in *ejus praxi Chym. c. 52. li. 4. & 5.* Quibus ipsis attingantur ulcera penicillo & hinc vel *gargarismus*, vel *litus cum melle rosaceo* instituantur, vel horum loco recipiunt Chirurghi *ungu. Egypciacum*, subigunt *c. melle rosaceo*; ita ut acrimonia ejus sic nonnihil temperetur. Hoc ipso cum penicillo attingunt & mundificant ulcera, præsertim fordida, aut jam ad gangrænam declinantia.

Denique *Linimentis* nonnulli aliquid *aluminis* addunt pro Consolidando abcessu.

Quo facit *Mistura TIMÆI* ad consolidandum quæ est hæc.

℞. Radic. Ireos. flor. Angelic.
Caryophyllat. an. ℥j. aluminis usi ℥ij.
Mell. rosar. ℥ij.
misc. & loco abcessus illinantur.

Potus Ordinarius debet esse aut *Decoctum.*

Hordei blandum vel *solum*, vel cui *nitrum optime depuratum* est admistum ita v. gr. Ur ad aqu. hord. ℥ij. misceant. nitr. depur. ℥β. Hæc enim internè optime conveniunt.

Quod atinet Laryngotomiam ea ad Chirurgiam spectat: remedium aliàs satis tutum & absque ullo periculo conjunctum.

Denique si necessarium fuerit, ad partes cum vino roborandas, fiat *decoctum ex herba prunell. plamag. & florum rosarum in vino decoctis*; quibus adde *dianicum q. s.* pro gargarismate blande adstringente. In rerea toto morbi decursu potui semper *nitrum depuratum*, aut *antimoniatum* addatur, ceu optimum febricitantium ac impense sitientium ægrorum auxilium.

Quoad *Anginam notham*, aliàs *albam*, optime hanc pertractat *Mindererus in medic. militari p. 109. & seq.* Nempe ubi lentior viscidus obsidet linguam, prodest abstergio faucium, mediante lineo cum aceto & fiat postea gargarisatio cum *decocto florum ligustri in aqua cum pauco aceto* addita particula *salis armoniaci*; si vero *aphthæ* adsint, loco *salis armoniaci* addatur *alumen*, *succus semper vivi recens*, acutus cum *sale armoniaco*, etiam loco *aceti* utilis est pro abstergenda lingua. Purificato ore idem inungi potest cum *rob. nucum*, vel *diamor.* subactum cum pauco *melle rosar.*

Propter materię affinitatem consideremus.

APHTHAS.

Aphthæ quas in infantibus vocant, *diæ Scraamæ*, quæ nihil aliud sunt, quam aliqualis excoctio aut *levis exulceratio* omnium oris partium, subinde & œsophagi ac ventriculi, id quod patet tunc in rejectis excrementis, cum quibus sæpius squamulæ rejiciuntur, seu leves quasi crustulæ.

Aphthæ succedunt ferè febris ingentibus & æstuosis suntque pustulæ, quæ successivè in ulcuscula abeunt, & in febris ingentibus his excitantur ex actionibus humoribus, & ferè istis febris superveniunt, quæ homines crudi ventriculi, seu qui sunt ærguino-

Uvulæ Morbi.

sis seu porraceis recrementis referti, corripunt. Hanc si Medicus evacuare in tempore neglexerit, *aphthæ* necessario sequuntur. Ut autem ventriculus purus sit, nihilominus interdum *aphthæ* oriuntur, nempe à saliva corrupta, à falso & æri humore. Quæ à ventriculo initium capiunt, in imis faucibus observantur; quæ vero ab acore salivali corrupto, plerumque in crassitate solent linguam, quæ tunc fit arida, pallida, viscosa & varia, prout peccant humores: Pessimæ sunt, quæ ex ventriculo non purgato veniunt. Torum enim ductum per gulam usque ad fauces obsideri solent. Optimæ sunt albæ, flavæ, candidæ, fungosæ, molles, quando instar flocci videntur tumere. Sed quando sunt glabræ, viscidæ, subsidentes, compactæ, tales significant morbum periculosum & diuturnum; In inflammationibus discere possumus naturam *aphtharum* benignarum, quæ sunt ex corruptione lactis; rarè namque non corripitur infans *aphthis* primis 7. diebus: Nihil autem melius, quam lac ipsum præbere, inde enim absterguntur, modicè humectantur & molliuntur; sunt & *aphthæ* rubræ & molles, prioribus deteriores, lividæ, virides & nigræ, omnium pessimæ. Malum signum est, non facile coqui, emolliiri, humectari & longo tempore siccæ, aridæ, contipactas, tanto pejus est. Longum morbum significant *aphthæ*, quæ intra triduum veniunt & abeunt: Has enim rursus sequuntur novæ, aded ut sæpius succedere soleant & tantò futurus est longior morbus, quantò Medicus frequentius purgat. Nil enim pejus quam sæpè purgare, eo tempore quo *aphthæ* sunt. *Aphthas* futuras in morbo cognoscimus ex sapore & singultu; qui toto morbi decursu non dormiverint, in soporem incidunt & tunc *aphthæ* prodeunt. Singultus accidit, si sunt ex ventriculo & tunc plerumque sunt deteriores note.

CURATIO tota consistit in *humectatione*, quæ emolliat & leniter calefaciat. Cum vero *aphthæ* coctæ sunt, abstergere illas oportet vel spongiola alligata bacillo, vel lineaminibus; alterutrum inungi debet in *decocto* aliquo *emolliente*, &c. Quando igitur lingua incipit exasperari, quod præcedit *aphthas*: ℞. *fol. sedi majoris*, detrahatur pellicula ab utraque folii parte, hinc in aqu. *rosarum* imponantur, ut humida serventur, postea imponantur linguæ ad *humectationem*, pari ratione adhiberi possunt *folia portulacæ*, aut *micilago sem. cydoniorum cum aqua portulacæ extracta*. Cum autem jam adsint *aphthæ*, optimum est *decoctum raparum*, ex quo expressus succus imponatur linguæ, humectat & abstergit. Si parum *salis prunelle vel nitri*, addatur, ardorem simul restinguit. Val.

℞. Herb. bellid. c. toto Mj.

ficum pinguium no. ij.
coqu. in aqu. communi, adde salis prunellæ parum, quo humectentur fauces & lingua sæpius.

In maxima siccitate. ℞. *butyrum recens insulsum*, misce cum *saccharo cando rubro*, ut fiat instar *boli*, teneatur in ore, emolliat, abstergit, addi potest pariter *parum salis prunelle*. Quod si ulterius progrediantur in *ulcera oris* successivè depascentia, quæ ipsa *oris ulcera* etiam ex aliis nata, frequentius ferè curantur *abstergentibus* quæ inter est seq.

℞. Herb. veronic. Mij.

coqu. in f. q. aquæ simpl. adde mellis q. s. & adhibeatur; addi etiam potest.

herb. plantagin. effectû eo meliori, *Decoctum Saturneje in vino* à quibusdam laudatur, sed suspecta, quia acris est, quasi ignea, potius prædicta conducunt; item *phlegma vitriol.* cum aqu. *prunell. & plantag.* mistum, egregium in ulceribus oris partiumque vicinarum. *Rob diamoron*, item *dianicum* detergent & purificant ulcera, quibus in malo contumaciore parum *spir. vitriol.* aut *salis rectific.* pro sua-

virate acidâ addi possunt, præsertim si scorbaticum subsit vitium. In hujusmodi *ulceribus gallicis* optimæ sunt *aquæ virides Plateri* aut *Hartmanni*, de quibus supra dictum; *confer & Hildan. cent. 6. obser. 18.* Par ratio est.

UVULÆ EXULCERATÆ

Undecunque etiam nata, in qua etiam hæc ipsa *uvula exulcerata*. remedia, in specie *gargarismus Hartmanni. P. C. pag. 264. polychrestus*, commodè usurpari potest, qui in affectibus ori communibus & anginâ est præstans:

℞. Herb. malv. hortens. mj. flor. rosar. rub. prunell. veronic. salviæ aa. mss.
radic. polypod. quercin.
coqu. in aqu. portulacæ f. j. acet. vini ℥vj.
usque ad calum transtervit pollicis, postea colentur & colatura leniter exprimatur.

Sicut de his & cognatis oris ejusque partium malis vid. cit. loc.

UVULÆ VERO PROLAPSVM

Seu relaxationem optime curare docet, & instrumentum singulare pro uvula nimis tumente abscindenda describit *Bartholin. cent. 2. hist. 88.* Aliàs recentem uvulæ prolapsum curat *fermentum cum spir. vin. humectatum* & vertici impositum, una cum gargarismate & *decocto florum ligustri cum nitro & sale prunelle*; item *sal. decrepitatum cum pauco pipere* applicari potest uvulæ ita prolapsæ. Loco *salis communis* optimum est *sal. armoniacum*, subinde uvulæ applicatum, *Spiritu aluminis* commendant Alii; quod si simul

UVULÆ INFLAMMATIO

Adit, optimum est *decoctum herbae aut radices taraxaci*; *suffitus succini* ore exceptus specificum est *Rumex flammula*. Vel *semen cannabis* in posca parum coctum & colatum, pro gargarismate adhibendum, est unum ex optimis remediis; vel *radix tormentille & uenularia herb. an.* coquantur in cerevisia secundaria & cum modico *mellis* edulcorata, exhibeantur pro gargarismate. Nempe Uvula est parva glandula in imis faucibus à palato pendens, laxa quadam membrana tecta, in qua tanquam in sacco pender. Non enim hac tegitur, sed præter hanc, propriam membranam suam, obtinet. Destillat ex illa glandula tenuis salivæ humor sui generis, in membranam perforatam & per hanc in palatum; quoties autem materia est viscida, membrana oppletur & impeditur influxus, sicque fit laxitas & distensio membranæ, modo dictis corrigenda. Quibus si dolor ex irritatione aut dispositio inflammatoria exinde accedat, *diacodii Montani* parum modo dictis addi potest.

INFLAMMATIO VENTRICULI

Causas habet easdem quas reliquæ inflammationes in genere. In specie interdum *assumpta acris* aut *vitiosa* inflammationem inducunt in Ventriculo.

Sic namque HILDAN. cent. 1. obser. 54. observat inflammationem Ventriculi, cum Febre ardente & horrendis symptomatis obortam ex *deglutitione acicula*.

QUOAD SIGNA:

Eadem se facile manifestant. Ubi enim *cum febre ardente conjunctus est tumor in præcordiis, sub Costis nothis dolens insigniter cum gravi æstu ejusdem loci facilis* est subsumptio de inflammatione Ventriculi.

Nonnunquam succedunt *deliria*, nonnunquam *convulsiones* in specie, si orificium unum fuerit inflammatum.

Nen tamen confundenda *Ventriculi inflammatio cum inflammatione lobi hepatis*, vel cum inflammatione *misculorum rectorum in regione ventriculi*, qui Ventriculo superjacent. Nam inflammationes *Ventriculi* magis sunt

sunt in profundo: Inflammatio vero lobi Hepatis est magis circumscripta & quasi tactu potest percipi. Denique mox externam obtinent regionem Thoracis anasculi abdominis recti.

Deinde in inflammatione Ventriculi scabiosa ad sunt Symptomata, malum ipsum est peracutum, quod ipsum similiter non erit in illarum partium inflammationibus.

Unde ergo dico esse malum admodum periculofum facile patet esse morbum admodum furiosum & insigniter periculofum scpiusque desperatum imprimis ubi in principio sunt vires infractae.

Quoad rptionem abscessus; Melius est quod aperiat in infra Ventriculum quam circa Peritonæum, in parte inferiori evacuetur, pus etiam Peritonæo Gangranam inferat.

Q U O A D C U R A M.

In inflammatione Ventriculi cautio est adhibenda, in Sectione Vena ne plus sanguinis evacuetur quam opus sit.

Cum enim affectum hunc soleant comitari Syncope & virium imbecillitas ob Ventriculi dolorem propterea in Ven. Sect. hic summa cautio est adhibenda.

Purgatio in principio nulla convenit, uti hoc confirmat Exemplo quodam ab alio petito FORESTUS lib. 18. obser. 31. de puella quæ cum tertia die ab inflammatione Ventriculi sumpsisset purgans, quinta die interiit.

Methodus medendi, inflammationis Ventriculi, est eadem cum inflammationibus reliquarum partium.

Nam internè conveniunt medicamenta ex papavere rhaad. Card. benedict.

Idem Convenit nitrum antimoniat. vel nitr. cum sulph. fixatum. Quo solo nitro tam fixato quam solum purificato in Decocto Hordei, scpius propinato curavit suam filiam inflammatione Pylori laborantem LINDANUS.

Alias infusum Liquiritia rosa in aqu. simplicis subinde haustum est medicamentum quo curavit inflammationem Ventriculi RULANDUS in Thesaur. Cui si nitr. depurat. additum fuisset, remedium fuisset eo efficacious.

Porò spiritus nitr. dulcis item Misur. simpl. egregie laudantur.

Sachar. saturni, item Crystalli Miner. saturni cum spiritu nitr. paratae sunt egregie item nitrum depurat. cum Antihel. POTERII mistum & propinatum probe conducit. v. gr.

℞. nitr. depurat. gr. xv.
(melius est in hoc casu depuratam quam fixam.)

Antihel. Poter. ℞ss.

Sachar. saturni gr. v.
misc. f. pulv.

Externè in principio adhibetur succum cancr. fluvialium cum aceto subactus: quo pro fotu Ventriculo admortis est remedium commendatum à DEODATO in Pantheo Hygiasico.

Vel applicatur aqua Plantaginis & solani cum Sacharo saturni, quod insigniter commendat PARACEL-SUS ad curam inflammationis stomachi.

Vbi verò inflammatio degenerat in Abscessum convenit egregie Terebinthina cum aqu. Absinth. tota si bis terve detur aut enim resolvit, aut maturat Ventriculi abscessum.

Sicuti etiam omnia ex Scabiosa parata sive aqua, sive Syrupus, sive succus Scabiosa, interne quodcumque Abscessus ventriculi, aut resolvunt, aut maturant quibus Spiritu tartari addendum nonnulli suadent.

℞. Aqu. scabios. ℞ij.
Syr. de succo scabios. ℞ij.
Spiritus tartari rectif. vel.
carminativ. de tribus. ℞j. M.

Quod si aperto abscessu jam genitum sit ulcus, usurpetur decoctum hordei vel hyssopi cum melle, item serum lactis aut lac chalybeatum, mundificant & consolidant, decoctum radic. china cum herba scabiosa preparatum confert. it. CC. vst. terra sigillata, bolus armena, &c. oleum seu balsamum mastichis cum oleo hyperici expertum fuit in Cultrivoro Prussico, de quo videatur Beckerus de Cultrivoro Prussico p. 182. ubi plura hac facientia reperuntur; quod si ex acibus corrosivis aut similibus assumptis, arrosus aut exulceratus fuerit ventriculus; præmissis in principio vomitiis, lacticiis, it. terra sigillata sunt convenientissima, it. rragacantum in aqua florum rosamarinii solutum, vid. Bartholin. cent. 6. hist. 21.

Quoad EXTERNA inflammationi ventriculi convenientia, in principio fotus ex chamomilla & rosis rubris imprimis convenit, in vino aut saltem aqua coctis & crebrius applicatis. Quod si ad suppurationem videatur vergere malum, fiat fotus vel cataplasma ex foliis branca urina, radic. albae, ros. rubr. aa. M℞. quibus ad putrilagineum coctis, adde farin. hordei, flor. chamomill. sem. fenugr. aa. ℞ss. c. ol. rosar. & chamomellina F. Cataplasma quo tempore præter supra laudatam scabiosam & internè passilla c. ficibus, malva & similibus, in sero lactis coctis adhiberi possunt.

BARTOLETUS de respiratione ad aperiendum abscessum ventriculi, pro expertissimo habet pulverem Lapid. Paconi seu Malacitidis, cujus odor absinthii odorem refert: Cuius lapidis pulvis ad ℞j. potius fracta Ventriculi Vomica pus Vomitu expurgat.

Vel quod fortius est & ad apertionem abscessus disponit.

℞. Sem. Foenugræc. ℞ij.

Ferment. ℞j.

Stercor. Columbin. ℞ij.

ol. Chamomill. ℞ij.

Mell. ℞j.

misc. pro Cataplasmat.

quod applicetur regioni stomachi inflammati.

Alias rarum malum est inflammatio stomachi, Exemplum vid. in Amat. Lusitan. cent. 3. cur. 39. Forest. lib. 18. obser. 1. 30. it. Zacut. Lusitan. Med. Princ. lib. hist. 63.

Juxta stomachum inflammatum subinde etiam.

INFLAMMANTVR INTESTINA

Quæ intestina inflammatæ præter CAUSAS INTERNAS communes omnibus reliquis inflammationibus, interdum etiam Ictum interdum Herniam, interdum externam contusionem ut similem læsionem præsupponunt, ut inflammentur.

SIGNA inflammationis intestinorum sunt facilia: percipitur enim in loco inflammato tumor quidam rotundus ac renitens. Unde hunc tumorem in intestinorum inflammatione Veteres vocarunt Charadapsim, quoniam instar Chordæ convoluta aut indurata apparent intestina: Præterea in loco isto percipitur intensus ardor ac vehemens dolor: alvus est oclusa & non raro contraheta, excrementa per os rejiciuntur ut fit in Ileci insulatu. Febris adest acuta, & tormina intestinorum, subinde superiora versus contorquentur.

Si afficiantur intestina Tenuia omnia hæc sunt graviora & periculofiora ac situs doloris & caloris medium ventrem imprimis occupat: Vbi verò afficiuntur crassa Symptomata nonnihil sunt remissiora, & situs periphæriæ intestinorum crassorum demonstrant eorum affectum.

Inflammatio intestinorum periculofum est malum, periculofissimum qua ileon intestinorum occupat.

Facile & scpius cito in gangranam ac spælum intestina inflammatæ terminantur.

Unde raro evadunt agri quin potius in malo hoc periculo cito moriantur.

IN CURA tractentur leniter, ne iritentur crabraones, adeoque aut mortificatio, aut ileus citius provocetur. Sanguis g. facta in brachio vena revelendus, idque interdum etiam reperitis vicibus. Hinc si alvus aperta non sit, CLYSTERES injiciantur, sique tales, qui non requirunt longum tempus ad præparationem, quia merbus præcept, sed sit vntipisov, v. gr. solum decoctum hordei cum melle aut saccharo rubro, aut nitr. depur. ℞j. ad ℞ij. Vel Clysteres ex lacte cum saccharo violato vel melle rutaceo, vel ex lacte cum succo plantag. item Clyster ex succo aut decocto cancr. fluvialium. Hinc leniendi causâ externè applicetur cataplasma discutiens in lacte ejulve sero coctum; præ cæteris commendatur. hic à Lindano omentum vervecinum, animalivo extractum & ventri calidissime impositum. Oportet igitur in eodem conclavi animal discidere, omentum extrahere & leniter involutum immediatè abdomini imponere, pulvillis calidis superimpositis. Si dolor non cessat, aliud omentum imponatur, imo tertium. Oportet simul internè dare quodina, verbi gratia laudanum, quibus si dolor successivè remittat & somnus succedat, salva res est; si non & delirium sequatur, mors certa. Sin dolor subitè cessaverit, ex gangrana æger brevi moritur.

Internè convenit talis mixtura qualem scilicet præscribit BARBETTE in praxi de ileo.

℞. Aqu. prophylac. ℞ij.

rosac. ℞j.

card. ben. ℞ij.

succ. semperv. maj.

depurat. ℞j.

bezoard. min. ℞ij.

sirop. de portul. ℞xii.

misc.

atriatur cochleatim subinde bene tecto corpore. Item sacharum saturni aut ol. saturni per deliquium paratum similiter conveniunt internè: Item paratum Balsamum ex ol. hoc saturni per d. mistum cum ol. rosaceo & externè inunctum remedium est commendatum ab HARTTMANNO.

Post Intestina subinde.

ANVS INFLAMMATVR.

Idque vel ex violenta causa externa contusionis nervo-pe aut convulsionis vehementis vitio, item ex irritatione, v. gr. per piperata aut chartas vitriolatas applicatas. Vel ex interna causa imprimis ex hæmorrhoidibus suppressis inflammationem in intestino recto ac externo ano excitantibus.

Signa Ani inflammati sunt dolor ejus pulsavilis, propter arterias hæmorrhoidales ac sanguinis impeditum motum istum pulsam sensilem excitantem: nonnunquam lenem & occultum si in interna parte, interdum tamen tangi potest digito externè applicato, vel si eodem prematur anus.

Denique peculiare signum est quod foramen seu pedes ipse vel ejus circulus intorsum percipitur re-tractus.

Inflammatio ani scpius nisi rectè tractetur degenerat in abscessum & hic in fistulam, quæ fistula interdum penetrat in vesicam, hinc crepitus & stercora subinde per vesicam emittuntur.

In periculosa ergo ani inflammatione quoad CURAM.

Mox in principio detur opera ut alvus aperta servetur: alias enim dolor & reliqua symptomata omnia sunt graviora, quando feces retentæ & induratæ postmodum excernuntur.

Clyster ergo emolliens ex lacte ex decocto verbena parietar. ex fol. Meliloti cum saccharo &c. injiciendus. Quod si indurata jam fuerint feces huic admiscendum sal. gemme, quod potenter feces resolvit.

Quod si unum Clystera injectum & rejectum non videatur egisse sufficienter, aliud injiciendum cum ol. rapistris L. napi sylvestris mistum. Hoc enim est appropriatum. Injiciatur autem Clystera, leviter & suspensa quasi manu ne dolor & ardor augeatur.

Externè soveatur anus cum decoct. agrimonie & menth. saracenicæ, cum aqua, & acer. parato, applicetur pro foru; quod est appropriatum discutivum in inflammatione ani.

Item Verbascum in aqua decoctum convenit pro fotu similiter in inflammatione ani.

His folia solani & portulacæ, aut etiam si dolor urgeat folia hyscyami addi possunt.

Mucilago semini psyllii aut semini Cydoniorum cum aqua semperviv. extractæ, addito sachar. saturni applicatæ etiam sunt utiles.

Item lac cum albumine ovi agitato mistum & pro fotu applicatum convenit in podicis ardore & inflammatione ex contactu piperatorum & rerum adurentium, uti observavit hoc PLATERUS in obser.

Quod si jam factus sit abscessus hic promptè curandus est per Balsamum sulphuris, quod optimum est remedium & hoc ipsum diligenter faciendum est, quoniam aliàs degenerat in fistulam, quæ interdum in vesicam hiat, ita ut tunc stercus scpius per vesicam urinæ per anum excernatur, it. præparetur unguentum Nicodemi, ut vocatur & describitur in antidot. Vveckeri quod bals. sulph. permistum, optimum erit remedium, pro curando hujusmodi abscessu. Sin abscessus in fistulam abierit hæc se facile non patitur curari; optimum tamen remedium esse dicitur, ol. dulce mercurii, quod videatur in Agricola comment. in Poppiam. Internè curatur hæc inflammatio sicut reliquæ omnes per blanda & temperata sudorifera.

Substituimus adhuc in speciebus inflammationum & quidem pervenimus ad

INFLAMMATIONEM MESENTERII

Mesenterii abscessus eiusdem tumores rarius & in specie, inflammationes scpius sunt origo & fons latentium & pertinacium morborum, ex eo quoniam difficillimè cognoscuntur, cum mesenterium in profundo situm aliis partibus hinc inde circumferta, & propter sensum obtusum minus clara sunt symptomata. Unde scpius & ægros & medicos fallunt.

Ad sunt præterea glandule variae, quæ diversimodè affectæ, variâ abdominis symptomata inferunt. Accedit textura nervorum in multiplex per mesenterium sparso-tum, unde partes aliæ per consensum simul afficiuntur, ut nequeamus ob id rectè distinguere MESENTERII proprios AFFECTUS ab aliis. Frequentissimè inflammationes ac alios tumores & occultos abscessus patitur, hinc etiam tumores strumosis aut scirrhis glandularum afficitur, id quod exempli gratia non rarum in infantibus; c. atrophia & tumore quasi tympanitico abdominis, ex ista causa affectis. Affectus quos inferunt ista Mesenterii vitia; tumores & abscessus, sunt varii & vagi, nunc gravius affligentes, interdum indolentes, interdum frequentius, idque in paulo obestoribus, plus minus dolorosi, nunc circa dorsum & lumbos dolerent, nunc in abdomine, ac præsertim circa umbilicum tormina inferentes, lenti tamen omnes & diuturni; subinde cum febriculâ erraticâ complicati, aut saltem vagis ætuationibus & intercurrentibus interdum horroribus leviter comitati, quæ symptomata fere sunt propria membranosis partibus affectis. Corpus simul successivè ut plurimum emaciatur, respiratio evadit difficilior & subinde aliquid molesti; quod ipsi ægri satis explicare nequeunt, se in abdomine & circa præcordia sentire affirmant. Venter nunc inflatur, nunc ad interiora dorsum versus quasi retrahitur, dolor aut lûborum aut abdominis subinde per intervalla recurrit & scpiè multis annis affligit; statulentia plures insimul

N n ægros

ægros vexare solent. CURANTUR tamen ferè ut alii affectus chronici cachectici aut hypochondriaci, interne quidem per *salia salsa, tartarea, vitriolata, nitrosa, abstergentia*, ut & per *volatilia*; hinc per *marialia*, subinde *aromatica, amara, aperientia*, aut *hepatica* vulgò dicta, interpositis blandis *purgantibus*; tractentur tamen cautè & sine violentia, exasperantur aliàs & deteriores evadunt, ob nervos tunc irritatos. Externe Empl. ex *gummatibus, de cicuta, de Nicotiana, Empl. Vigonis de ranis c. mercurio, vel ex gummatibus & mercurio*, descriptum à *Barbette in Anat. præf. p. 57.*

Plura tumorum & abscessuum occultorum in Mesenterio, hinc inde præstant observata, v. g. callum inter venas mesenterii natum lethalem. It. Calculus in mesenterio refert *Schenck, l. 3. obs. 19.* Hydroperem à *vesiculis mesenterii* refert *Tulpinus l. 2. obs. 34.* Mesenterium *lapidosum*, hinc atrophiam lethalem *Panarollus pent. 5. obs. 19.* Abscessum mesenterii, ubi cum pure simul *vermiculi* excreti, *Thonerus l. 1. obs. p. 173.* Tumor mesenterii durus circa medium pancreas per emollientia curatus à *Forest. l. 21. obs. 1.* Ex scirrhuso mesenterii tumore hæcticum incipientem, menses albos, tormina, *Trincavellius l. 3. conf. 22. p. 372.* Glandulas mesenterii induratas & auctas, ventrem tumidum reddentes *Platerus l. 3. obs. 464.*

De quibus mesenterii affectibus tam veris quam falsis præ cæteris omnium optime scripserunt *FERNELIUS* in *Pathologia speciali* & post hunc *Martianus MARTINI* de morbis mesenterii abstrusioribus. Hi uti vera falsis & bona malis miscent, tamen de mesenterii affectibus pro temporis ratione satis eleganter tractantur.

In præsentiarum consideranda mesenterii inflammatio & hanc subsequens abscessus.

Et quidem longè frequentior inflammatio mesenterii quam aliarum corporis partium quoniam copiosissima habet vasa sanguinea, atque præterea copiosus est prægnans glandulis: unde facile excitatur inflammatio in specie accedente intestinorum affectu.

Inflammatur mesenterium nunc solum, nunc simul conjungitur inflammatio intestinorum: quod melius est pro Medico: quale exemplum habet *CHIFLETIUS obs. 31. de Mesenterii & intestinorum inflammatione cum umbilici dolore conjuncta.*

Ex causis quæ inflammationem Mesenterii inducunt præter eas quæ omnibus inflammationibus sunt communes: dua sunt imprimis quasi Speciales: nempe *Dysenteria & Hernia.*

Dysenteria enim prave curata sapissime in inflammationem mesenterii lethalem degenerat, observante hoc *Martiano MARTINI, f. c. loco p. 47.*

Hernia verò dum in eadem cum intestinis tenuibus simul mesenterium in serotum descendit non potest non mesenterium contractum aut vitiose compressum sanguinis circulum impedire, & ita inflammationem pati.

QVOD ATTINET SIGNA.

Inflammatio non secus atque reliqui Tumores & abscessus mesenterii difficulter cognoscuntur quia latet in profundo & sæpius sunt indolentes, aut dolentes licet pro uterinis, colicis aut nephriticis doloribus subinde habeantur, cum nausea & vomitus subinde accedant.

Nihilominus tamen in inflammatione mesenterii percipitur quasi pondus in abdomine dum æger se volvis: ardor adest non rarò præcordiorum aut circa umbilicum, dolor pulsatorius in profundo abdominis absconditus: Cum quo etiam ardore percipitur tensionis quidam sensus sub ventriculo in profundo abdominis idque tamen cura vehementem & quæ non nisi pressu animadvertitur, duritiam. Interdum adsumt egestionis chylosæ citra tamen ventriculi vitium excitata (ratio facile patet.)

Adsumt signa inflammationis reliquarum abdominis partium quæ aliàs facile confunduntur, dolor aliàs vehemens aut acris adest nullus.

Ubi simul observandum ne confundatur inflammatio Umbilici cum inflammatione mesenterii. Nam Umbilicus in parte sui interna circa musculos rectos non raro inflammatur atque etiam suppuratur. Hic ergò similes cauti ne inflammationem Umbilici confundamus cum inflammatione Mesenterii. Nam circa umbilicum 3. vel 4. sunt digiti ubi locus imprimis est Mesenterii, in quo præ aliis tangi atque cognosci potest ejus inflammatio aut abscessus. Nam si ibi non adest inflammatio non potest percipi tactu.

Si umbilicus inflammatus percipitur propior, tumor qui in mesenterio est remotior. Febres adjuvantur diversæ pro diversitate loci inflammati. Sin profundum mesenterii inflammatum ut plurimum Febres lenta quæ circa vesperam exacerbantur oriuntur.

Sin verò circa exteriores partes, ubi reliquis abdominis visceribus conjungitur inflammatio Mesenterii: Febres acuta non rarò semitertiana conjunguntur inveniunt SE N N E R T O cap. d. inflammatio mesenterii. ib. 3. præf.

QVOD ATTINET PROGNOSIN.

In genere, dum suppuratio fit, ut aliàs in quavis inflammatione, febris, dolor & symptomata reliqua sunt graviora. Dum apostema rumpi incipit aut rumpitur, horror insignis, quæ puris, præsertim per alvum, excretio successive comitatur. Conf. *Horst. l. 14. obs. 25. & 26.* Item *Bartholin. cent. 4. Epist. p. 491. & cent. 4. hist. 96. it. cent. 2. Epist. 27.*

Inflammationes Mesenterii aut suppurando in abscessus abeunt, aut diutius durando in scirrhus degenerant, qui Scirrhi tam in mesenterio inflammato quam ejus glandulis observati sunt satis frequentes.

Suppurationes mesenterii sunt admodum lenta nec nisi tarde suum absolvunt cursum: Unde etiam ægros vix à consuetis functionibus impediunt.

Diurno hoc malo afflicti, aut ad Tabem & Hæctiam, aut tandem ad Cachexiam deveniunt.

Erumpente alio quam in alvum pure post ruptionem abscessus, neque locum aliquem excretioni idoneum repenti affectus, Colica, similis non raro observatur.

Sin verò in Abdominis Cavum effundatur tunc membra vicina vel inficit ut gangranam concipiant, vel acredine corrodit & malorum quamplurimorum est Autor. Quin & non rarò abscessus ruptus nec convenienter per alvum quod sæpius, nec per urinam quod rarius expurgatus, Intestina corrodit & siderata sine sphacelata reddit. Exempl. suggerit, *TULPIUS lib. 2. obs. 37.*

Ut autem discernatur excretio purulenta facta ex mesenterio, ab exulceratione purulenta facta vitio exulcerationis intestinorum, tunc observetur quod si subito & copiose & sine dolore per alvum, fluant purulenta & plerumque mixta cum sanguine non potest non à mesenterio esse: si verò pauciora, tardius cum magnis torminibus sensim ac successivè effluant, est ab ulcere intestinorum.

Exemplum singulare & præ aliis curiosum inflammationis Mesenterii & secuti abscessus cum gravissimis symptomatis, secuta tamen excretionem copiosè purulenta, habebitis in *BARTHOLIN. cent. 4. Epist. p. 491. item in cent. 4. hist. p. 96.*

Sicut etiam rarum est quod refert *R HODIUS cent. 2. obs. 96. de abscessibus mesenterii* interdum sine febris observatis, utur, uti dixi, ut plurimum adhibe Febris lenta.

QVOD ATTINET CURAM.

Ea cum reliquis inflammationibus est communis.

VENÆ SECTIO

VENÆ SECTIO hæud ita necessaria est, nec ipso morbo, nec sanguinis effervescencia febrili adeo acutis existentibus. Præ cæteris tamen sanguinis quibusvis evacuationibus, vasorum hæmorrhoidalium apertio, præsertim per hirudines, applicatione facta, summo cum fructu in mesenterii morbis institui solet, naturam monstrante viam & per dicta loca subinde felici cum successu se ipsam exonerante.

Purgatio ex se & per se potius est nociva, Clysmata verò abstergentia subinde injecta imprimis quando jam per alvum purgatur abscessus, sæpius sunt utilisissima.

Tota ergò cura consistit in resolventibus & emollientibus uti recte loquitur *HARTTMANNUS* in præf. Clysmat.

Illis quidem internis nempe resolventibus: his verò externis nempe emollientibus.

Quæ internè usurpantur sunt nota, in specie tartarea, tartar. vitriolatus, liquor terra fol. tart. rite paratus, tinctura tartari, spir. tart. simplex, aut carminativus, tinctura antimon. ZUVELFFERI, &c. Item antimon. diaphor. præsertim martiale, hinc etiam alia blanda marialia, essentia marialis cum succo pomorum, tinctura tartarifatu marialis *Ludovic.* Item Essentia amara aperientes dictæ, ut absinthii, centaur. min. fumar. card. bened. chelidon. major.

Externè applicatum Emplastrum d. Cicuta egregium in tali casu. Hac tamen observata cautela, quod, si circa dolorem emolliat & discutiat inflammationem res bene habeat: sin verò dolorem exacerbet, certum esse factam jam esse inflammationem ac abscessum.

Si cum inflammationibus ac abscessibus mesenterii febris tanta conjungatur, in tali casu interna marialia reliquis remediis subinde admiscuntur.

Alias etiam externè conveniunt fomenta item Cataplasmata.

Ex *Betonica, Solano, Agrimonia, Chamomilla, Verbasc, Meliloto, liliis albis, Absinthio* & similibus in vino coquendis & cum spongia vel aliis appropriatis mediis applicanda.

Quòd si his vel resolvatur inflammatio vel eadem suppuretur, sequitur tandem ut rupto abscessu sequatur puris per intestina excretio, eaque in principio conferim & postmodum successivè continuatur ad perfectam abscessus expurgationem.

In his suppurationibus & abscessibus unum est adhuc notatu dignum, quod nempe his ipsis superveniat sæpe copiosum urinae profusivum sed sine alleviatione doloris ægri, ubi sedimentum ergo urinae laudabile, nullam salutis spem concipere debet Medicus quoniam istud est colliquamenurum, quoddam corporis contabescens, non autem genuinum sedimentum urinae.

Factus ergò Abscessus est detergendus, seu mundificandus & consolidandus. Eadem omnia hic conveniunt quæ aliàs in phthisi ab exulceratione cujusdam partis orta sunt proficua.

Et quidem inter hæc ipsa purificantia & consolidantia primatum obtinent ea quæ sunt ex *Terebinthina* & omnia *Terebinthinata*.

Hinc *Vegetabilia dicta Vulneraria.* Sic *Pilula de Terebinthina*: item *Terebinthina. Cypriana. in vitello ovi vel jusculo calido dissoluta* (sic enim fit liquor lacteus) omnibus præfertur merito remediis à *MARTINIO.*

It. *Bals. sulph. terebinthin. aut succinatus*, ni intensior febris obstiterit. It. *Bals. Peruvianus* in jusculo calido vel ovo forbili ad guttas viij. x. xij. &c. assumptus.

Potiones vulneraria quæcunque hic conveniunt: quæ tamen in specie ingrediatur *Periscaria* ceu appropriatum abscessuum mesenterii remedium.

Hinc ex *Agrimonia & Hyperico* desumpta remedia.

Quibus subinde saturnalia ut *Essent. martis liquida, Extract. martis* addenda, quæ abcessum & mundent & consolidant.

Item *Tinctur. sulphuris vitrioli, item Tinctur. Apthiphisica, ex saccharo saturni & vitriolo martis.*

Item *Decocta Ligni Sancti & Sassafras* in principio ruptionis abscessus insigniter conveniunt, quibus addenda sunt *radix Glycyrrhiza, Scorzonera, Ficus & jujuba*, & similia quæ purulentias acres temperant & abstergunt.

Item propinandus haustus *Decocti Hordei cum Glycyrrhiza, Scorzonera, Cariophyllata, passulis majoribus & minoribus, Cinnamomo* & similibus.

Serum lactis est egregium abstergivum & consolidativum ulcerum internorum ratione nitrositatis suæ.

Hoc vel solum propinatum vel *Decocta in hoc fumarie* aut *radicis Glycyrrhiz. vel Cichorei* insigniter conveniunt.

Hinc acidulis cum fructu usus fuit *Thonerus in suis obs. p. 173.* *Rhabarbarum* tam scopo abstergivo, quam scopo adstrictorio & quasi vulnerario non negligendum venit. Sed plura de his vid. in specie in modo laudato *Martino.*

Quæ hæcenus de Mesenterio dicta fuerunt, etiam de PANCREATE fere monenda sunt, cujus morbi & affectus ut per quam occulti sunt, ita plurimum difficultium & intricatorum morborum subinde origo sunt: Ex pluribus pauca annotasse sufficiat. Tumorem scirrhusum pancreatis, cum affectione hypochondriaca, vel potius scorbuto eleganter curatum, vid. in *River. cent. 3. obs. 85.* Abscessum in pancreate latentem, perpetuas vigilias, lipothymias aliaque gravissima symptomata inducentem, refert *Schenckius l. 3. obs. de Mesent. Pancreas suppuratum* lethale *Barthol. cent. 2. hist. 39.* Pancreas lapidosum, vomitum lethalem continuum comitans *Panarollus Pentec. 1. obs. 44.* Idem corruptum & sphacelatum & vomitum continuum lethale *Barbet. in præf. Puellam* per 8. annos miserè vexatam, hæctica febre mortuam, in qua pancreas scirrhusum & induratum, vid. ap. *Petr. Pav. obs. 14.* Mortem repentinam ex pancreate sphacelato vid. *M. A. N. C. Anno 3. pag. 74.* Et pancreatis exerescentia marasimum *M. A. N. C. Anno 8. pag. 57.* Interdum pancreatis morbi superveniente salutari fluxu cruento curantur, autore *Bartholin. cent. 6. hist. stor. 41.*

Nec omitendum hic penitus OMENTUM in quo collecti, tanquam in bursa, humores vel status, item glandulæ ejus subinde scirrhusæ, aut steatomosa factæ, varia pathemata inferunt Conf. *Barbett. in Anat. Præf. & admirandos omenti tumores, vid. in Marcell. Donat. hist. Med. lib. 7. de Horstio adjectos.* Item in *Horstio Decad. 6. probl. quest. 10. Hildan. cent. 3. obs. 62.* quibus addatur *Schenckius in obs. de Omento.*

INFLAMMATIONES PARTIVM AD THORACEM PERTINENTIVM.

Et quidem hæc ipsæ omnium inflammationum sunt frequentissimæ, istæ nempe quæ affligunt internas Thoracis partes.

Quæ ipsæ sunt omnes ac singulæ ferè ab aliquali sanguinis aciescentia in præcordiis.

Et quidem frequentia horum inflammationum ex eo imprimis dependet, quod Thoracis interiora alterationi aëris vel maxime sunt exposita, ex cujus vitio vel simpliciter vel respectivè sæpius inflammationes tales excitantur.

In Genere vocantur.

PLEVROPNEUMONIA.

Quæ postmodum in specie sortitur varias appellationes: Inflammatio enim Pulmonum nempe utriusque Pulmonum.

Pulmonum partis vocatur PERIPNEUMONIA.

Si altera *Pulmonum medietas* inflammatur, vocatur PLEURITIS, quia in hac semper ferè simul istius partis membrana *Pleura* est inflammata, sicuti e contra inflammata *pleura* semper quoque pulmo istius partis fuit observatus inflammatus. Uti hoc non tantum ex PLATERO patet, sed etiam ex JULIO I. *Fronte Consl.* 91. ubi refert semper observatum fuisse in Pleuritide correptis, quod pulmo similiter fuerit correptus & inflammatus. Quod etiam testantur observationes Modernorum Anatomicorum in Pleuritide demortuis.

Loco *Pleurae* interdum cum *Pulmonibus* inflammatur *Mediastinum*, duplicatur namque *Pleurae* sub parte Sterni anteriore.

Quin & *Diaphragma* interdum inflammatur cum *Pulmonibus*, cui ordinario supervenire solet *Delirium*, quod speciali nomine *Paraphrenitidem* appellare solent.

Afficiuntur interdum simul etiam *membrana humeri*, interdum *membrana juguli*, & similes vicinæ membranæ.

Plura quoad hæc in Genere de *pleuritide peripneumonia*, &c. vid. apud Vincentium BARONIUM Tr. de *Pleuropneumonia* item SCHNEIDER in *accurata dissert. de pleuropneumonia* qui hac in parte terit vestigia *Baronii*.

CAUSA PROXIMA

Pleuropneumonia est acidum in sanguine peccans, unde hic ad facilem sui coagulationem & congruescentiam disponitur, & hinc vel in pulmone, & latere aliisve vicinis locis hærendo, acido simul membranaceas partes vellicando & crebriores contracturas stimulando, hos affectus infert, *Conf. Helmont. Tr. pleurae furens*. Hinc sanguis, qui venâ sectâ emittitur, subinde nunc semigummosus prodire observatur, teste *Gabelchovero cent. 4. cur. 74.* nunc promptissimè coagulabilis existit, ita ut ferè exeundo congruescat, teste *Helm. cit. loc.* ipsi verò extravasato pellicula tenax subalbida viscida supernatare observatur, teste *Villius in Pharm. p. 2. p. 178. & 198.* Relicta acidi hujus peccantis vestigia in parte affecta, etiam curato abscessu, *recidivas* crebriores in eodem loco facere solent. Quod si sanguis hæc perfecte coagulatus minus firmiter intus fixus inhæreat, minorem quoque dolorem inferat, facile refoveri & hinc per *metastasin pleuropneumoniae* ad diversas partes transferri possunt.

CAUSÆ

Pleuropneumonia remota sub qua omnes reliquas species contineo, sæpissimè affligentes sunt. *Frigus externe haustum post immoderatos calores & corporis incalcescentias* sive sit *air frigidus*, sive *haustus potus frigidus*: aut similis causa contingens subito post æstum corporis:

Hæc enim coagulando sanguinem in præcordiis hujus stagnationem & inflammationem in pulmonibus inducunt.

Sic HORSTIUS lib. 3. obs. 10. habet *pleuritidem ex potu vini & corporis refrigeratione*: FORESTUS lib. 16. obs. 28. observat juvenem *post exercitium ex aqua frigida potu* in Pleuritidem incidentem, HORNUNGIIUS in *Cista medica Epistol.* 276. habet *peripneumoniam* excitatam in Clerico ex eo quod bene potatus sæpè in templo cantasset.

HILDANUS cent. 4. obs. 25. ex *indefessa saltatione* & hanc excipiente *potu frigida*.

Simile est exemplum RIVER. obs. 14. communicatur. *Dionys. POMARET.* post *vini cursum & haustum frigida*.

Præterea sanguinis evacuationes ordinariæ suppressæ non raro dant Pleuritides in specie tamen mensis sup-

pressæ in quibus ordinario abundat acor, inferunt pleuritidem.

Exemplum recenset DEODATUS in *Valetudinario* p. 219. ex mensibus nempe emanatis hæmoptysin & pleuritidem obortam.

Uti aliàs notum quod menses suppressi sæpius inferant morbos pectoris.

Singularè observat TIMÆUS in *casib. cons.* 90. quod etiam sæpius usu venit, quod ex casu in *fluviu* eo tempore quo fluxerunt menses ordinario, ex errore suppressi menses simulque sanguis coagulatus dederint, pleuritidem: quæ ipsa imprimis fuit curata quod obiter noto *Spermate Ceti* quoniam hoc ipsum sanguinem coagulatum resolvit.

Præterea *Dysenteria suppressa* aut malè curata frequentes dat pleuritides: observantibus omnibus Autoribus in specie SENNERTO cap. de pleuritide, item SCHNEIDER, de pleuropneumonia.

Unde rectè dicit HELM. quod benè observetur pro Praxi quod *dysenteria & Pleuritides* non distant in radice sed tantum quoad locum affectum. Nec rarum est pleuritides grassari *Epidemico modo*, quo tempore pleuritides tales ut plurimum sunt *malignæ & contagiosa*.

Exempla vide in FOREST. lib. 16. obs. 34. item in VVIERO obs. de pleuritide. malign. item in LÆLIO à Fonte *consl.* 3. ubi observat *Anginam*, pleuritidem & *peripneumoniam omnes tres simul Epidemico modo grassantes*, in quibus secta Cadavera quæ carerant mortuæ fuerunt, Pulmones ingētibz abscessibus correptas exhibuerunt & quibus apertis pus copiosum & fetida materia effluxit: unde etiam eodem modo curantur, ac sæpius denique unus in alterum transmutatur. Sic RHODIUS cent. 2. obs. 10. habet Exemplum de ægro qui ex Angina in Peripneumoniam & ex Peripneumonia in Pleuritidem incidit: Ita ut hi tres sunt unus idemque morbus, unam eandemque habeant inveniendi methodum & differunt tantummodo loco affecto.

Scabies *retropulsa* etiam refert pleuritidem præter *Asthma*: Exemplum habebitis in AMATO *Lustan. cent. 2. cur. 62.* ubi scabies sicca *retropulsa* pleuritidem intulit.

Quin & *Periodica* subinde est Pleuritis, idque uti rectè loquitur HELMONT. tunc temporis ubi malè fuit curata: Et quidem interdum *Periodum* habet *annuam*: Exemplum habebitis in Z. *Lustan. lib. 3. prax. admir. obs. 112* quo pertinet Exemplum BORELL. *Cent. 4. obs. 83.* de viro septem vicibus pleuritide detento, qui tandem Hydropem perit. Denique causa externa, calus, ictus, indeque natæ contusiones aliaque pathemata similia, quæ sanguinis ordinarium motum per vasa intercostalia plus minus remorantur, ad pleuritidem disponunt. Sic ex risu & sternutatione simultaneis, pleuritidem natam, vid. in *Act. Medic. Hæffn. vol. 2. p. 239.*

Hæc ferè ordinario sunt causa pleuritidis ac peripneumonia (perinde est) Observatum tamen fuit interdum oboriri pleuritidem à vermibus intestinorum de quibus imprimis consulendus QUERCETANUS in *Pharmacop.* qui scribit observatam subinde à se esse, pleuritidem notham, id est illegitimam quam omnibus symptomatis veram & legitimam æmulata sit pleuritidem, & nihilominus tamen à vermibus eorumque corruptione in intestinis nata fuerit. Simile exemplum reperietis apud BARTHOLETUM *tract. de respirat. lib. 3. cap. 3.* qui refert se curasse quandam virginem pleuriticam in qua omnia pleuritidis legitima signa se obrulerunt nihilominus tamen post primos dies esse à vermibus: adeoque pleuritis remediis quæ lumbricos enecant fuerit curata vid. etiam lib. 4. cap. 11. ubi similia habet.

Et hæc pleuritides se manifestant quod præter pleuritidis signa simul adfuit signa Intestinorum affectorum.

SIGNA DIAGNOSTICA.

Harum partium Thoracis inflammatarum.

Sunt vel communia omnibus his, vel in propria distinctiva.

Signa communia pleuritidis pleuropneumonia, peripneumonia, inflammationis diaphragmatis membranarum humeri vel juguli, &c. sunt.

1. Respiratio difficilis frequens nempe & parva, nec sufficiens necessitati naturæ.

2. Adest febris continua acuta, cum insigni ardore ut plurimum conjuncta.

3. Pulsus est admodum frequens Celer, & magnus sed in progressu fit parvus. Serrinum pulsum adest subinde etiam plerumque Medici loquuntur quem tamen pro *figmento merito* ventitat LINDANUS in *Collegio super HARTMANNUM*.

4. Facies in omnibus his inflammationibus pectoris insigniter rubet oculiurgent, facies est inflata, &c. Et quidem rulo in malis respondet lateraliter parti pulmonis affecta. Ita ut si dextra pars pulmonum sit affecta & inflammata, etiam pars de facie dextra plus rubet.

5. Tussis adest frequens admodum quæ tamen in principio sicca: hinc sensim rejicitur sanies tenuis nonnihil spumosa, mox varie tincta: Hinc spumum totum sic cruentum, tandem verò abscedit spumum, crassum & spississimè, fitque muilaginofum, & tunc vocatur spumum coctum.

6. Caput insigniter dolet, & adfuit simul agrypnia, stitque intensissima fatigat ægros, hæc sunt signa communia. Signa distinctiva horum affectuum à se invicem sunt; quod

In peripneumonia major adfit spirandi difficultas, dolor in pectore percipiatur gravativus ac denique in Peripneumonia primis diebus vomitiones familiares secus ac puris pleuriticis. Observante PISONE *tract. de colicose serosa pag. 230.* interdum nec bibere nec loqui commodè possunt; ob respiracionis angustiam, qualem respirandi difficultatem Hippocrates vocat *subilem*. Pectoris angustia adest, cum dolore ejus gravativo spinam quasi attingente, qui dolor remissior est, nisi membrana succingens pulmones simul inflammata fuerit. febris adest continua, ut plurimum acuta, utur febrim mollem seu Epialam subinde se observasse refert Lindanus. In pleuritide. Observatur dolor lateris acutus, punctorius, autus quando spiramus. Cujus originem ab acido & fiendi modum per contracturam fibrarum pleuræ, eleganter explicat Helmont. *Tr. furens pleura*. Adeoque rarum est quod refert Hildanus, dolorem hujusmodi punctorium non in omni esse pleuritide, utur & pleuritis sine punctorio lateris dolore observata fuerit à Zacut. *Lust. in histor. Med. princip.* qualem & ipse Tulpus observavit. Pulsus adest simul durus, ob tensionem insignem arteriæ quasi convulsivam, affectui pleuræ quasi spasmodice consentientem, quæ pulsus durities juncta cum ejus frequentia, celeritate & parvitate istum constituit pulsum, quem aliàs serrinum seu ferratum appellant Medici, eumque pleuritidi fere proprium asserunt. Notabile est quod præterea adjungit BARBETTE quod nempe pleura in regione dorsi ubi adnascitur diaphragmati inflammata interdum ab incautis pro Nephritide habeatur licet hoc fiat cum summo detrimento ægri.

In inflammatione Diaphragmatis.

Signa ejusdem sunt quod extrema Costarum circa finem sterni imprimis doleant; it. ita ventris pars ubi diaphragma est extensum ac denique quod cinguli instar ventrem supra lumbos ambiat dolor.

Exemplum talis diaphragmatis inflammationis non inelegans vid. in PLATER, *obs. lib. 1. p. 158.* In specie delirium facile supervenit. Solent etiam nonnunquam accedere convulsionones, respiratio est inæqualis, modò parva, modò magna, modò frequens, modò rara, &c.

vid. AMAT. *Lustan. cent. 1. Cur. 52. it. ZACUT. Lustan. lib. 8. prax. admir. hist. obs. 7. cap. 3.*

Pleuritis aliàs dividitur in ascendentem & descendentem.

Fundamentum hujus divisionis consistit in venis per quas sanguinis recursum impeditus dat inflammationem.

Ascendens enim consistit in duobus spatiis trium costarum superiorum, quæ nempe sunt inter secundam & tertiam vertebram, à jugulo numerando.

Descendens verò pleuritis dicitur, quæ consistit in 4. spatiis quinque costarum inferiorum.

Dicuntur ita ascendens & descendens, quia spatia priora habent venas intercostales superiores ex ramo axilari trunci ascendentis (ex veterum quidem hypothese) item arterias intercostales ex axilari ramo ascendente. Posterior pleuritis descendens habet venas & arterias. Venas ex pari trunci descendentis: Arterias verò ex arteriis intercostalibus similiter trunci descendentis.

Dividitur etiam pleuritis in Malignam & Benignam, III. Est vel primaria, vel secundaria, sive quæ alios morbos insequitur. I V. Est vel vera, de qua saltim hæcenus locuti sumus, vel notha. Vera est inflammatio medietatis pulmonum & pleuræ illius lateris, juncta hinc cum febris acuta. Notha est varia, imprimis triplex.

(1) Ista, quæ à Sennerto ita dicitur l. 2. prax. ubi de pleuritide p. 225. & 230. quo loco intelligit inflammationem musculorum thoracis externorum & internorum costalium, in quâ febris est nulla aut saltem lenis, tussis rara, pulsus minus durus, dolor saltem pulsans, non pungens, at qui extremo manus contractu exasperatur, adeoque cum vera pleuritide parum, vel nil habet commercii, nisi cum vera graviore hæc simul juncta sit.

(2) Est ista, quæ usitato magis pleuritide notha nomine venit, estque dolor insignis punctorius, in uno alterove latere sine febre ac stit, pliu ferè laudabili, nisi in quantum doloris ratione subinde frequentior redditur, tussis aut nulla, aut si qua est, saltem catarrhalis, aut lymphæ vitio, unde & febris catarrhalis similis tunc ferè jungitur; oritur ex acido vitioso, vehiculo lymphæ aut feri inter pleutam delato, sine hujus inflammatione, sine pulmonum alteratione & potius dolor pleuriticus quam pleuritis appellanda venit. Talis affectus in scorbuticis non raro observatur; Item Gallico morbo affectis aliquando accidit solet. Vid. Senn. *loc. supra cit. p. 256. quæst. 11.* it. *Villius. Pharmac. rat. p. 2. p. 199.* & hæc est ista pleuritis notha, quàm à statu orti vulgo asserunt. Spuria hæc pleuritis præter febris acutæ defectum, aliaque similia pathemata, à vera facile dignoscitur ex eo, quod in pleuritide notha super partem affectam difficilior fere sit decubitus, secus ac in pleuritide vera. Vid. Amat. *Lust. c. 3. cur. 67. annot. cent. 7. cur. 62.* In hac vera, nempe cum æger decumbit in latus oppositum, pars inflammata pondere suo divellitur majoremque patitur distensionem, minus in hac.

(3) Ad hujusmodi pleuritidem, malè sic dictam notham, seu potius dolorem pleuriticum etiam pertinet ista, quæ à vaporibus subinde oriri dicitur. Sic Quercetanus in *Pharm.* scribit observatam à se notham pleuritidis speciem, quæ in omnibus veram & legitimam æmuletur, ortam à malignis & acerbis vaporibus, ab inferioribus sursum, in pectoris regionem delatis, ex quorum virulentia & acrimonia pleuræ inflammatio, nec non venarum erosio exciatur, unde sanguinis expulio, spirandi difficultas, febris & alia symptomata, &c. ubi purgatio cum aqua benedicta Rulandi instituta sanguinis detractionis & ecoprotici exhibitioni longè lateque præferenda; imprimis vermes & corruptionum incommoda tollere jubet, à quibus sæpe numero hæc spuria Pleuritis oritur, id quod præstarent martialia.

In inflammatione Mediastini. Ut plurimum in anteriore pectoris, deior nonnihil gravatius percipitur circa puncturam, aut circa insignem aliam molestantiam.

HEPAR inflammatum subinde paria ac pleuritis habet symptomata, in eo tamen distinguuntur, quod dolor fit in latere dextro & circa dextrum hypochondrium gravatius; non punctorius, ut dolorosa quadam plus minus tenuis molestia ad jugulum usque ascendere videatur. Pulsus undosus, non durus, tussis sicca, non adeo frequens, nec tanta respirandi difficultas. Quod si progrediatur malum, ita ut incipiant suppurari hæ inflammationes, adest certum indicium ex rigore, quod necessario omnes internatum partium, præsertim membranacearum, suppurationes comitatur; Sicuti & febris, dolor, vigilia ac similia symptomata in suppuratione hinc ingravescunt. Suppurationem jam factam monstrant dolor, qui immittitur, febris remissior, respiratio liberior, vires non adeo debiles. Verum licet confecto pure cetera mitescant, tamen instante ruptionis tempore, ægri vehementius cum horrore denuo febricitant, ac difficilius ferè quàm antea respirant.

Quando pleuritis seu omnes istæ inflammationes s. pleuropneumoniæ degenerant in suppurationem, tunc hunc sententiam quidem monstrant exacerbatio doloris, exacerbatio febris & vigiliarum.

Factam verò jam suppurationem monstrat dolor immittus, febris remissior, respiratio liberior & virtus vitalis non adeo debilis.

Verum licet confecto pure & febres & dolor mitiores fiant, tamen instante disruptionis tempore vehementius cum horrore ægri denuo febricitant, ac difficilius ferè quàm antea respirant.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Ex his pleuropneumonia variis quasi speciebus, cæteris paribus, levisima omnium est pleuritis, etiam si interdum pulsum intermittentem habere videatur; quod in ea minus periculosum est. vid. M. A. N. C. Ann. 2. p. 338. Vehementior autem & periculosior est peripneumonia; adhuc periculosior diaphragmatis inflammatio, quæ acutissimus morbus est, atque ægrum citò in summum discrimen deducit & sæpe jugulat; sicut etiam Mediastini inflammatio est periculosior pleuritide. Pleuropneumonia & his conjuncti affectus curantur & terminantur; vel discussione & resolutione sanguinis stagnantis facta vel per sudorem vel per hæmorrhagiam excretionem.

2. Terminantur per copiosam sputi excretionem.

3. Terminantur per suppurationem acri Empyema et anastomatationem.

4. Terminantur per raram ac singularem quandam Mediastini; nunc in phrenitidem, nunc in morbos articulares, nunc in ulcera Tibiarum; & si terminentur citra suppurationem, vel per sudores, vel hæmorrhagias, vel alio modo imprimis observandus est motus naturæ Criticus.

Nam in diebus Criticis imprimis solennes tales instituantur evacuationes.

Dabo exempla: AMAT. Lustr. cent. 7. cur. 28. refert pleuritidem sævam sine ven. sect. die 14. per sudorem criticum curatam.

Porro PISO TRACT. de Colluvie serosa pag. 228. in edition. in quarto observat pleuritidem die 7. per sudorem curatam.

VALERIOLA lib. 4. obs. 4. habet historiam curiosam pleuritidis gravis in gravida 8. mensium quæ solius naturæ ope sine Ven. sect. die 4. per sudorem fuit curata: & citato loco aliam refert gravidam Pleuriticam quæ variis licet aliis adhibitis remediis tamen die 7. 11. & 14. robore naturæ per copiosos sudores fuit curata; item lib. 7. obs. 6. simile refert exemplum.

Quod attinet hæmorrhagias 7. die hæmorrhagiam cri-

ticam in pleuritide salutarem refert LOTICHIUS l. 3. cap. 3. obs. 3.

Pleuritidem 7. die per hæmorrhagiam criticam uteri curatam refert FOREST. lib. 16. obs. 36.

Et citato loco obs. 37. habet pleuritidem per fluxum sanguinis ex naribus die 14. curatam.

Pleuriticæ mulieres per sanguinis mictum curata Ferdinand. consil. 5. & pleuritis magna in gravida, post partum ob uteri exinanitionem curata, Ferdinand. hist. 13.

Sic interdum superveniunt Diarrhææ criticae per quas Pleuritides feliciter solvuntur:

Ipsemet curavi superiori anno mulierem, quæ ex Pleuritide febat suppurata in qua tamen ulceris omnis purulentia per diarrhæam criticam feliciter expurgabantur.

PANAROLLUS pentecost. 1. obs. 36. observat senem septuagenarium Pleuriticum superveniente diarrhæa sanatum.

Inflammatio diaphragmatis sæpius est lethalis, HIPPOCRATES sect. 1. aphor. 12. prognosin instituit talem; si sputum statim appareat in Pleuresi in initio intra tertium diem, brevem morbum indicat: sin posterius longum. Nam Pleuritis qua nihil expuitur est periculosissima.

Qui Pleuritide laborant si intra 14. diem superius per sputum non repurgentur, iis in Empyema morbi fit mutatio habet idem HIPPOCRATES sect. 5. aphor. 8.

Qui verò ex pleuritide Empyematici fiunt si suppurantur, si in 40. diebus non repurgentur à die quo fit abcessus ruptio, ii in pthysiu transeunt uti habet HIPPOCRATES sect. 3. aphor. 15.

Ut plurimum terminantur pleuritides 14. die, interdum tamen ubi corpus est juvenile & pleuritis magis acuta in quarto & primo fit terminus.

Diarrhæa moderata in principio Pleuropneumonis superveniens est salutaris, idque magis si supervenit die Critico cum salute ægri vid. VALERIOLO, lib. 1. obs. 5. item AMAT. Lustr. dist. 4. cent. 7.

Verum diarrhæa immoderate, aut in principio aut incremento supervenientes cum debilitate ægri ut plurimum sunt funesta.

Vomitus copiosus & biliosus in principio Pleuritidis salutem prænotat.

Pleuritici dolore levati, facie tristi facta oculisque perturbatis signum est Metastaseos Pleuriseos in cerebrum, casusque ut plurimum est lethalis.

Pleuritis molliter incipiens & usque ad 5. diem sic prodiens 6. vero exacerbata interdum est lethalis, interdum verò difficilis solutionis.

Delirium quod in Pleuritide observatur aut sequitur fortem Pleuritidem aut non: si sequitur fortem Pleuritidem negligatur tanquam ordinarium symptoma: Si verò delirium mitiorem conjunctam habet Pleuritidem mitioremque dolorem Thoracis ac per intervalla infestantem, de metastasi ejus in caput est metuendum.

Aliquando in Pleuriticis urina sunt malæ cum sputis bonis & tales subinde liberantur, natura Criticè expellente materiam.

Contra verò est periculosum si urina sit bona cum sputo malo.

Reliqua signa tam Diagnostica quàm Prognostica imprimis vid. in SENNERT. prax. ubi eadem satis prolixè tractat.

QUOD ATTINET CURAM.

Omnium horum Pleuropneumoniæ & cognatorum affectionum constitit in his.

1. Sanguis stagnans est resolvendus & blando sudore in naturalem circulum revocandus; hoc si non fiat.

2. Excretio est promovenda: aut.

3. Suppuratio

3. Suppuratio est expectanda & adjuvanda. Vena sectio sæpius in principio morbi est instituenta, non tamen simpliciter & absolute est necessaria, quin appropriata remedia, quæ sanguinis grumos resolvunt & sudorem movent citra ven. sect. non raro malum tollunt vid. HELMONT. Tract. Pleur. furens qui est egregius.

Helmont. tractat. pleura furens: Holterhoff. de err. Medic. 1. §. 2. Ac sane per se nullum locum obtinet ven. sect. saltem ubi copiosior adest sanguis & nimis acutus, seu præceps morbi ad statum motus: In tali urgentia per accidens interdum instituta & repetita ven. sect. aliquale levamen adfert. Sic Lindanus necessitate coactus, mulieri gravida intra 24. horas, quinque venas secavit, urgente nempe affectu. Propterque de tempore non multum deliberandum venit, si ve vesperi, si ve mane, si ve mediò noctis fuerit, dum necessaria est (quod tamen in nostro climate rarius evenit) instituenta est, Pluribus hanc de ven. sect. in pleuritide usum, controversiam, ventilatam vid. in Hochstettero decad. 7. p. 107.

Vbi verò secunda vena eadem pro usu revulsivis instituitur in pede si est Pleuritis ascendens, aut in brachio si est Pleuritis descendens; Aversionis verò gratia seu revulsivis particularis secetur vena in pede si pleuritis est descendens, in brachio verò si est pleuritis ascendens, idque semper in parte lateri affecto opposita.

Quibus paucis prolixæ istæ controversiæ de loco ven. sect. quas agitarunt veteres insigni fervore, decidi possunt. Conf. VVillis. Pharm. rat. P. 2. p. 204. Præstat autem ut ven. sect. fiat multis vicibus, nec longis intervallis, neque magna quantitate, ut loquitur rectè Hilldanus, in peripneumonia cura ven. sect. nec revulsoria, nec avertoria, nec derivatoria locum habet, quia pulmonum cum nullis vasis communicat, sed sua propria habet; Quod igitur à corde recipit, ei denique iterum remittit. Non igitur ulla hora præstari potest, sed sanguinis tantum fervor mitigandus & ejus quantitas imminuenda, adeoque fiat in brachio.

Jam verò uti pleuritis benigna tutius & felicius ferè absque ven. sect. curari potest; ita hæc ipsa ven. sect. nullo modo convenit in magna pleuritide, refert enim BARTOLETUS sibi diuturna praxi esse comperit, omnes ferè quibus in pleuritide maligna secetur vena mori & vitæ periculo defungi eos qui fuerint curati absque phlebotomia. Vid. etiam GESNER. lib. 1. Epistol. p. 19. ubi similiter confirmat ineptam esse venæ sectionem in pleuritide maligna. Item VIE-RVVS in obs. de pleuritide maligna ubi hoc m. affirmat. Quod sanè in maligna verum arbitror, ut in Epidemica non adeo semper locum inveniat. Dodonæus enim obs. cap. 21. p. 38. refert in pleuritide Epidemica administratam venæ sectionem salutarem, neglectam lethalem.

Purgatio in pleuritide non convenit, nisi hæc ipsa omnino ad declinationem pervenerit. Præprimis verò bene procedente sputo abstinendum est à purgatione, firmante id experientia Z. LUSITAN. lib. 1. prax. admirand. obs. 107.

Contrarium tamen videmus in quibusdam Practicis in specie in curationibus RVLAND. tantum non omnes pleuritides curavit inchoando à vomitu & propinando vomitorium.

Jam verò facile patet & per se, vomitorium per se nihil conducere, potius nocere, adeoque ab hoc est abstinendum: per accidens ubi vitiosa excrementa in specie acidum abundans est in primis viis.

In tali casu primo in principio prodest vomitus; deinde factò abcessu ad ejus ruptionem, vel hoc ruptione ad ulteriorem puris evacuationem vomitus aliquid conducere potest. Bene hic dixerit Lindanus, dum dicit se, in cura peripneumoniæ non audere vomitorium dare, nec video, quod possit, nisi statuatur ventricu-

lus omittis æruginosa cruditate, à qua sanguis vitiatus impetum faciat in pulmonem, sed in tali casu non respiciem ad peripneumoniæ, sed ejus radicem, nempe ventriculum malum. Ita nec in progressu vomitoria conveniunt, nil enim pulmonibus nocentius. Si enim intempestivè purgentur, diarrhæa accidit, cum alvus per se mollis sit: illa autem accedente, sputum non coquitur nec pus maturatur & pereunt ægri.

Porro ex omnibus quod huic morbo mitificè optulari potest est Sudor: & propterea hic omne studium impendendum est, ut sudor ex toto corpore imprimis ex Thorace provocetur. Vid. BARONIUS & Schneider. citat. locis; it. Petr. Johan. FABER in curat. 61. qui plurimas pleuriticæ curavit per sudorem cum antimonia diaphoretico ad 3j. propinato præmisso chystere, interdum etiam venæ sectione, applicando externè Balsamum sulphuris cum emplastro diaphoretico RULANDI in cura nempe 8. 10. 60. & c.

Confirmat hoc etiam HILLERUS cent. 1. cur. 521 item RENALMUS in obs. 32. qui nempe pleuriticis aliquot secta vena, flor. antimoni diaphoretic. exhibuerat & statim procedente sudore omnes dolores pectorii abierunt.

Denique malè quidem mox in principio præscribunt Practici expectorantia seu talia quæ tussiendo materiæ excretionem adjuvant: Nam talia dum tussim stimulant vel adjuvant, concussionem Pulmonum, thoracis, ac pleuræ inferunt, quibus in principio exasperatur magis pleuropneumoniæ & similes affectus quam ut minuantur uti rectè asserit GABELHOVER. cent. obs. 93. Et hæc inter remedia, quæ sputi coctionem, aut suppurationem inflammationis faciunt, malim, dicit Lindanus, decocta pectoralia; quam Symplos & saccharum. Nobilissimum pectorale habemus in liquoritia & pasfulis. Saccharum malè pectoralibus additur. Nani constat, omnia dulcia saccharata & mellita facile acescere in ventriculo, cui nil inimicium, quam illud sylvestre acidum. Præscribuntur ergo radices & herba pectorales, sed omittantur semper ista dulcia, nec credatis, gaudere pectus dulcibus; gaudet equidem insipidis & quæ non habent qualitatem excidentem, non dulcibus extremè, ut saccharum, & c. Liquiritia igitur convenit, quæ tamen in pauca quantitate sumenda, cavendo ne uratur, tunc enim prava & acris fit.

OPIATA non negligenda sunt in cura harum inflammationum, sed usurpentur saltem in principio & incremento, saltem ad suffocandam nimiam morbi vim & sistenda pathemata dolorosa, quæ ipsa quoque ad corrigendam materiæ expensæ cruditatem, adeoque eandem coquendam seu incrassandam multum præstare solent. In statu verò vitanda sunt, ne impediatur expectoratio, atque materia cocta nimis pertinaciter sic inhæreat, id quod sine suffocationis periculo vix fieri potest. Solum papaver rubeus ejusque flores ceu optimum specificum in toto morbi decursu locum habet.

Bene observandum est, ut omnia, quæcumque ægri BIBUNT, validè assumant. Nil nocentius est in his affectibus; & quod magis exasperare eosdem solet, quam frigidus potus, qui coctionem impedit, excretionem remouatur, tussim provocat, inflammationem intendit & lædendo pulmones respirationem difficiliorem facit; quæ omnia in calido potu contrario modo se habent.

Præmissa ergo vel etiam omnia ven. sect. progrediendum statim ad specificam Antipleritica, quæ sanguinem stagnantem resolvit, & per sudorem ejusdem circulum naturalem restituere possunt; circa hæc ipsa specificæ observentur quod eadem sint in pleuritide & dysenteria, uti antea dixi ex HELM. & experientia comprobavit. Deinde quod omnia ea specificæ quæ conveniant in pleuritide, etiam convenientissimè in omnibus reliquis internarum partium inflammationibus à causâ interna enatis: adhibeantur & proficiant cum omnes ejusdem sint naturæ nempe Erysipelaceæ.

Appro

Appropriata talia remedia in pleuritide sunt; papaver erraticum f. rhaas, Bellis flor. rubr. Card. benedict. Carduus Maria, Taraxac. Scabios. Pimpinell. Vlmaria, Heder. terrestr. Rad. Bardan. major. radix Eryng. Flor. Acac. nostrat. Semin. Card. bened. Card. Maria, Papav. albi, &c. Charefol. aqua destill. istorum simplicium; & in specie aqua flor. Acacia, & aqu. flor. papav. errat. chamomill. aqu. hyssop. & similes.

Præ cæteris omnibus triga vegetabilium, Papav. rhaas. Card. bened. & Maria, conveniunt.

Ex his papaver rhaas est omnium optimum, ut aqu. Symplicium, tinctura, pulvis florum, succum & conserva hujus sunt convenientissima.

Usus hujus decantatum habet VALERIOLA lib. 5. obs. 5. & 10.

Item ex seminibus Card. bened. & Card. maria fiunt Emulsiones, cum aliis quæ in cura pleuritidis sunt elegantissima, v. gr.

℞. Sem. Card. benedict. maria.

Papav. alb. an. ʒij, (ratione doloris.)

c. f. q.

Aqu. papav. rhæad.

Ulmæ.

F. l. a. Emulsio.

cui adde

Dent. apri præp.

Mandibul. luc. picis. præp.

Antimonii diaphoretic. an. ʒj.

edulcorat. Hæc emulsio est antipleuritica.

℞. Aqu. Ulmar. ʒij.

Syrup. papav. rhæad. ʒj.

Bezoard. mineral. gr. xij. dof. j.

F. pectis antipleuritica.

Item ℞. Aqu. charefol. ʒij.

sin. papav. rh. ʒiij. ad ʒii.

Bezoard. miner. gr. xvi. S. u. f.

Substituimus adhuc in materiâ medicâ pleuritidi curandæ dicata; & præter papaver rhaas, Card. bened. & Maria.

Etiâ prodest Charefolium ejusque aqua destillata, utpote alias satis decantatum ad sanguinis grumos quoscunque resolvendos.

Item Succus scabiosæ & præ cæteris succus Taraxaci, seu dentis Leonis, it. succus pimpinella l. sanguisorbe, cum quo egregiam & expertam præscribit misturam BARBETTE præp. p. 32. Compositio est hæc.

℞. Succ. taraxac. depurat. ʒj.

Aqu. Plantagin.

rosar. an. ʒij.

prophylactica. ʒß.

vel loco hujus acer. dest.

Ocul. cancr. fluviatil. crudor. contusor. ʒß.

Sirup. papav. erratic. ʒiij.

misc.

Hæc mistura, sola mulierem periculosa pleuritide laborantem, liberavit dof. cochl. aliquot subinde hau-rienda.

Post hunc succum est imprimis decoctum Eryngii, item decoctum bardana, ex radice bardana collectæ luna decrescente in Autumno, aut luna crescente in Vere: est expertum remedium ad curandam pleuritidem. Imprimis si tunc temporis applicetur externè sperma ranarum cum linteis duplicatis subinde reiterandum; Hæc enim est singularissimum remedium ad quascunque inflammationes cõpescendas si applicetur. Porro Priapi cervi & tauri similiter egregie commendantur ad curam pleuritidis, præfertur tamen cervinus taurino. Eorum rasura vel pulvis ad ʒj. assumitur: Vel eorum decoctum tanquam julepus cum aliis permiscetur.

BARTHOLETUS etiam in pleuritide maligna commendat rasuram priapi tauri, in qua aliis tantummodo alexipharmaca usurpari debent.

Quidam his priapum ceti præferunt. Porro mistura

simplex, s. Tinctura Bez. Spiritus nitri compositus, seu dulcis cum vini spirit. est expertum remedium in pleuropneumoniâ si ad ʒj. propinetur in aqu. appropriata febrim sedat, & blando sudore morbum curat.

Magis accommodatum fit remedium si spiritus vini digeratur & cohobetur aliquoties à simplicibus antipleuriticis: & hic spiritus ita imprægnatus loco spiritus vini simplicis uniat, & cohobando concentratur cum spiritu nitri, observando tamen debitam proportionem, & fiat spiritus antipleuriticus egregius cum spiritu nitri qui alias in omnibus inflammationibus internis satis commendatus.

Conveniunt ulterius terrestria s. salia volatilia aliæ imprimis ex animalibus desumpta, quatenus effervescentiam mass. sang. corrigunt. & hoc ipso sudorem movent: qualia sunt. Oculi cancror. fluviatil. dens apri, dens Castoris, Mandibul. lucii piscis, cruccs ex capite lucii piscis, lap. carpyon. percarum, tali leporis, corall. rubra, CC. & ebur f. igne.

Ex his primatum obtinent dens apri & maxill. lucii piscis utpote quæ per se f. ʒj. ad ʒß. propinata insigniter commendantur ad pleuritidem. Commodè etiam propinantur in emulsionibus.

Ex his & similibus fiunt pulveres antipleuriticis compositi: quo petinet pulvis pleuriticus MYNSICHTII Pulvis pleuriticus Angustanor. pulvis pleuriticus secretus MYNSICHT, &c.

Optimè his cum terrestribus præprimis antimonialia tartarca fixa permiscetur, v. gr. antimonium diaph. Bezoartic. mineralia tam simplicia quam composita, cinnab. antimonii & similia.

Pertinet huc pilula antipleuritica BARTOLETI, quibus nullum præstantius remedium inveniri alicui lib. 5. de Dyspnaa, cap. 3. p. 45 i. compositio est hæc.

℞. Extract. flor. papav. rhæad.

malv. arbor rubr.

lign. Visc. Quercin.

an. ʒiij.

rasur. dent. apri.

Cornu Rhinocerot. an. ʒij.

Maxillar. luc. piscis. ʒiij.

Cortic. intern. avellan. ʒj.

Anodyn. mineral. ʒß.

(i. e. nitri fixi)

Magist. corall. ʒiij.

cum

Tinctura vel succo densato scabios.

Fiat. Pastar.

dof. ʒj. cum aqua papav. erratic. vel in cum ol. Amygdal. dulcium ʒij.

Porro sulphur ejusque flores ad ʒß. propinata insigniter profunt in pleuropneumoniâ.

Hinc pulvis pyris est singulare remedium in cura pleuritidis, ratione nitri & etiam ratione sulphuris.

Ratione cujus sulphuris & nitri. cum sal. vol. conjuncti convenit etiam specificè fuligo furni s. Camini. Nam pleuritidem sævam per ʒß. fuliginis camini in aqu. card. bened. die 7. curatam videbitis in RIVER. cent. 2. obs. 79. & hæc fuligo est secretum antipleuriticum D. HORSII.

Recepit nempe fuliginis bene triti, q. v. lavat sepius cum aqua flor. sambuc. exsiccatum & ita pulverilat. hujus pulvis ita præparati dofis est f. ʒß. ad ʒj.

Porro in sanguine hirci legitime parato; est expertum remedium contra pleuropneumoniâ.

Methodum parandi hunc legitimam beneficio abscissionis testium ex hircio vid. descriptum apud HELMONT. tract. sextuplex digestio §. 75.

Hoc est medicamentum quod te nunquam deseret, si scilicet hujus cruoris ritè præparati ʒj. propinetur in aqua appropriata, si prima vice non sequatur sensibile levamen post 2. vel 3. horas repetatur: idque faciendum mox in primo principio antequam facta sit suppuratio

suppuratio: facta n. suppuratio frustra adhibetur remedium.

Similes virtutes habet sanguis leporinus: si Lepus in venatione à canibus captus (observetur bene hæc circumstantia, cujus rationem dat HELMONT in ir. de Dysenteria) vivus stranguletur laqueo ut sanguis in unum confluet & grumescat, aperiat postmodum & sanguis in furno sicetur dof. ʒß.

Nec Animalium stercorea hic sunt relinquenda: nam & hæc ipsa mirificè conveniunt in cura pleuropneumoniæ; Præ cæteris expertum est stercore equinum masculinum. (Anglorum experimentum) si scilicet pila una stercois equini recenter excreti bene exprimat & succus expressus propinetur mox in principio quo citius eo melius: provocato enim sudore pleuritides breviter curat.

Aut maceretur stercore equinum cum aqua papaveris rhaados & ita succus adhibeatur: vel facta prius expressione forti & colatura.

Stercus album GALLINÆ s. album græcum, ad ʒj. propinatum est egregium.

PANAROLLUS pent. 4. obs. 14. secretum magnatum ad curandam pleuritidem vocat pulverem stercoreis columbini ad ʒß. in liquore convenienti propinatum.

Alii recipiunt stercoreis ovilli pilulas & subigunt in mortario cum aqua papaveris erratici, vel card. benedict. vel scabiosæ, &c. & ita exhibent statim in initio: nobile esse remedium dicit LINDANUS idque ob sal nitrosum volatil. & armoniacale, quo imprægnata sunt, animalium stercorea.

Porro convenit Sperma ceti ad curam pleuritidis & pleuropneumoniæ: id quod ipsum vel solum vel castoreo mistum in pleuritide suppressioni mensium superveniente egregie convenit, imprimis si ex terrore subito mensis fluentes supprimuntur, & ita oritur pleuritidis.

Pertinet huc antimonium solari irradiatione calcinatum (de Bezoarticis mineralibus superius) sub qua calcinatione & pondere augetur antimonium & singularissimam vim alexipharmacam acquirit: sub qua operatione multum est reconditum.

Denique Experimentum QUERCETANI est pomum excavatum & ʒj. thuris repletum & ita ad ignem coctum quod deglutendum & hinc sudandum. Hoc enim multos restituisse refert RIURIUS.

Item in pleuritide commendat BARTOLETUS pomum excavatum dilbano repletum & ita coctum cum ʒiv. aut iij. aqua cardin. benedict. propinatum, vid. etiam RIVERIUS cent. 1. obs. 24. & cent. 3. obs. 63.

Quidam tamen intromittunt ʒß. Thuris & superaddunt simul ʒß. flor. sulphuris & ita coctum assumunt, & præstantissimum remedium esse dicit PONSECA lib. 2. consil. 85. &c.

Denique oleum Lini si quid aliud commendatissimum est remedium à multis ad ʒiij. propinetur.

Loco cujus ol. amygdalar. dulcium eadem dof. à non paucis commendatur.

Sic PISO seu expertum habet ol. Lini ad ʒiv. cum ʒi. pulv. dentis apri propinatum.

THONERO verò in usu fuit ol. amygdalar. dulcium ad ʒiij. vel ʒiij. quod etiam fecit PLATERUS quod mira præstat in principio morbi assumptum: dum expectorator dolorem lenit & morbum sensibilibiter levat.

Oleum lini etiam fuit experimentum GESNERI quo suos pleuriticos egregie restituit plura quæ cupit de oleo lini, vid. GABELHOVER. cent. 4. cur. 68.

Nempe ad coctionem hæc imprimis facit ol. sem. lini, & hinc oleum amygdal. sed recenter expressa, tam à Veteribus quam à Modernis Practicis experientia dulce laudata, nempe Tacben. Hippocrat. Chym. l. 2. p.

101. spiritum vini camp. & crocatis c. ol. lini, datum raro fallere asserit. Vel ℞. Olei lini rec. expressi ʒiij. syr. viol. ʒiij. aqu. hyssop. ʒiij. vi. vi. &c. ʒiij. l. iij. pro dof. aliquoties in die, vel saltem ol. lini rec. f. igne extractum, c. saccharo mistum & ita exhibitum; egregie confert. Aut ℞. Olei lini expr. ʒiij. propinetur in quocunque vehiculo.

His appropriatis vel præmissis si non succedat legitima solutio morbi: adjuvanda expectoratio: cum ad hoc inclinet natura, dum videmus constare & ægros.

Ad promovendam sputationem profunt peius decoctâ pectoralia, quam sirupi aut linctus pectorales quoniam minus perferunt tales ægri saccharata.

Convenit ergo in principio decoctum hordei cum radic. Glycyrrhiz., Helenii, Scabiosæ cum sirup. violarum; ad materiâ ut vocant coctionem.

Postmodum convenit cum his Syrupus de hyssop. & mel rosatum ad meliorem expectorationem materiæ.

Item spiritus nitri dulcis ad expectorationem egregie facit.

Conveniunt etiam flores asa dulcis s. ipsa asa dulcis probe pulverifata & permista cum sirupo seu conserva violarum; sirupo de Tussilage, de papav. rhaados, & in specie de jujubis, qui egregie temperant acres succos, & expectorationem blandè promovent.

Cæterum, præ cæteris urgens symptoma est dolor qui admodum excruciat ægros.

Pro leniendo isto dolore externe varia applicantur: in principio uti dixi applicatur sperma ranarum cum egregio successu.

Vel applicari potest Unguentum pleuriticum MYNSICHTII: item unguentum Dialtheæ ʒj. cum ʒß. ol. amygdal. dulcium. Simplex est hoc unguentum sed expertissimum RULANDO & Lufitano; si singulis tribus horis illinatur lateri dolenti.

Item Emplastrum de Meliloto; ol. sesamium, ol. sem. lini chamomelinum, hyperici, chamomille destillat; anethi, ol. araneorum, scorpiorum, it. Verbasci, Hyosciani, ol. cera destillatum, ol. camphora excellens, cum aliis, it. ol. rubrum ex stercore animalium.

Item Pinguedo Muris montani, est experimentum PARACELSI.

Item Secum hircinum, balsamus sulph. Rur. superadditur emplastrum diasulphuris RULANDI. Unguentum Paracelsi fuit hoc.

℞. Pinguedo mur. montan. ʒj. ol. amygdal. dulc. ʒß. chamomill. rosar. an. ʒj. misc.

Succus caulium s. brassicæ, & ex eo paratum unguentum à multis similiter expertum. Sic factum emplastrum ex succo caulium cum pulvere chamomille insigniter commendatum est à GABELHOVER cent. 4. cur. 68.

Sic etiam ex pulvere caulium cum pulvere cumini, caryophyllorum & melle, expertum emplastrum fit contra pleuritidem BARTHOLETI.

Quibusdam secretum est hoc emplastrum, quod præmissa ven. sect. si opus sit, & sudorifero applicandum.

℞. Picis naval. ʒiij.

Sulphuris trit. ʒß.

Ceræ flavæ ʒvi.

Terebinth. claræ ʒß.

Ole. chamomill. q. s.

misc. pro em-
plastro applicetur.

Præmissa ven. sect. si opus est, uti dixi, in sudorifero seu aliis.

Quod attinet sementa, & alia horum invenietis prolixam ceteram apud Autores.

Quod si neque per sudorem, neque per spiritum expectoratione desinat pleuritis necesse est, ut suppuretur inflammatio, & abeat in perfectum abscessum; circa quem i. suppuratio promovenda. 2. Abscessus perfecta ruptio
o o adjuvanda

adjuvada. 3. Abscessu aperto, partus ulcerosa mundifica-
tio & consolidatio, ac simul puris excretio instituenda.

SUPPURATIO hæc in pleuritide frequentius con-
tingit, in qua nunc saltem apostema colligitur *intra*
pleuram, idque frequentius, nonnunquam simul ex
parte *intra pulmones* istius lateris, idque rarius. Nam
hoc revera sputo solvitur, dum illud sæpius suppura-
tur. Semper tamen in suppurationis hoc negotio ad
utrumque respiciendum. *Pleuritis suppurata intra pleu-
ram*, nunc rupto abscessu intra cavum thoracis fuit,
nunc intra saccum ex dilatata pleura colligitur. Pro-
p, bè hoc observavit *Lindanus*, qui dicit: Autores sem-
per crediderunt, suppuratione facta pus semper
infundi in cavitatem thoracis, atque *Empiema*
fieri. Verum sæpè tantum est collectio puris, in par-
te ante affecta, quod vidi in filia *D. Pisonis*, quæ in
pleuritidem incidit, quæ in suppurationem transiit.
Locum Chirurgus candelâ certâ exploratoria ex-
ploravit altè, sed inde nihil potuimus colligere.
Nam puella mortua cum dissecta fuerit, invenimus
membranam succingentem pleuram dilataram in
immesum saccum, in quo subsidebat omnis puru-
lencia. Illud tamen magni Medici hæc de re con-
sulti, omnes esse putabant. Verum hæc frustra fuit
paracentesis facta & miserè obiit.

Ad cujus abscessus sive inflammationis maturatio-
nem optimus est. *Syrupus de Nicotiana*, item *Syrupus*
heder. terrestris, & *Symphitio* FERNEL.

Ubi etiam *Emplastrum ex lacte & cremore melle*
arbores, quod maturat & rumpit abscessum. Vel etiam
alia emplastra externè applicantur pro maturatione &
ruptione abscessuum.

Quo etiam facit *stercus asinum in aqua* appro-
priata vel *vino* dissolutum pro potu additum. Nam &
hoc non minus quam *stercus, caballinum* factâ jam
suppuratione maturat & rumpit abscessum.

Ubi facta suppuratio, opera danda, ut **ABCESSUS**
rumpatur & pus evacuetur. *Aperitionem* abscessus fa-
ctam cognoscimus ex spuitione puris, c. ichore plus
minus cruento. Ut autem rumpatur, seu aperiat abs-
cessus in tempore, optimum remedium est, si vomitus aut
sternutatio excitetur & patiens altâ voce clamando, de
latere in latus se volvat. Optimum esset, ut quoties
certi essemus de maturato abscessu, saltem perforentur
spatia intercostalia, cum hoc securè fieri possit, modò
locus, in quo abscessus continetur, certè & exactè co-
gnosci possit. Neque enim in eo loco, quo in empyema-
te & purè jam in thoracis cavitare collecto, sectio fieri
solet, aperitio instituenda, sed ex pondere, dolore & ca-
lore locus, in quo abscessus hæret investigandus, & in-
tra duas costas leniter aperiendus, &c. sed cautè omni-
nò procedatur. Quæ aperitio, quoque saltem in abscessu
intra pleuram locum habet? *Sin in pulmonum quodam*
lobo simul suppuratio fiat, necessariò *empyema* expe-
ctandum venit.

Decoctum Tabaci & ex eo paratum *Syrupum* non
potest sufficienter commendare *FERNANDUS hist. 32.*
& *45.* ad rumpendum vomitum suppurationum, & ad
evacuandum pus; dicit, testor Deum me tantum non
à morte ad vitam revocasse mulierem, quæ jam erat
per tres menses pleuritica & suppurata cum febris he-
ctica: quæ ab istius decocti nempe *Nicotianæ* assump-
tione per tres dies, & ab hausto nicotianæ fumo tribus
vicibus plus 6. lb. puris trium dierum spatios
evomuit tussiendo atque nunc sana est.

Decoctum est hoc: *℞. fol. tabaci ʒi.* bulliant in aqua
dulcis lb. ii. ad consumptionem medietatis, addendo in
fine *fol. melle. branc. violarum an. M. j.* colentur, &c.
Sapa miscantur, & detur calidiusculum pluries. *Fumus*
verdè est *℞. fol. tabaci*, reponantur in cineribus adhuc
ignitis & fumus per fistulam seu embolum assumatur,
cum quibus & *terebinthina* usum subinde adhibuit.

Factâ ergò eruptione puris in thoracem præter re-
media ex nicotianæ hederæ terrestris sunt experta,

Quam hederam terrestrem & ejus succum & *Syrupum*
omnibus aliis præfert remediis ad curandos suppu-
ratos. Egregiè enim apostema mundificat, & denuò con-
solidat, ne æger in empyema desperatum transeat.

Aliàs etiam optimum ulceris pleuritici consolida-
tivum est *spiritus terebintina cum spir. sulphuris vel vi-
trialis*, per debitam digestionem unitus, uti videre po-
teltis in *Collegio LANGII supra FABRUM cap. de perip-
neumonia.*

Potus toto morbi decursu sit *decoctum hordei & liqui-
ritiæ*, vel *decoctum papaveris rhæodos, cum syrupo capil-
leneris*. Convenit etiam *posus sulphuratus* quicunque
secundum *HELMONTII* Hypothesin præparatus.

QUOAD PLEURITIDEM NOTHAM, prima illa,
quæ est ab *inflammatione* partium exterimarum internis
diaphoreticis ad quoslibet inflammationes supra lauda-
tis, & externis *saccharis ac fomentis discutientibus* levatur.
Altera ista ab *acido acri intra pleuram* solitariè col-
lecto, per diaphoretica *salia volat. cum opiatis* mixta
rollitur; in specie *spir. salis ammoniaci anisat. cum di-
mid. essent. opii* mixtus & propinatus, expectando sudo-
rem, benè confert.

In pleuritide verminolâ; scilicet ea, quam dixi oriri à ver-
mibus: Experimentum est, si aqua card. benedict. assu-
datur super mercur. vivum, & ita in loco calido conti-
neatur, quæ aqua, quæ nihil de pondere & substantia
imminuit mercurii, si aliquot cochlearia propinquetur,
omnes vermes certè sanat eos interficiendo & efficien-
do. Convenit etiam phlegma vitrioli, quod etiam en-
cat eosdem, cum in se contineat mercuriale vol. spiritus.
Vel fiat hæc mixtura.

℞. Aqu. violar. card. sancti ana ʒiii. *Misc.*
Syrup. Hyperic. ʒi. spirit. vitrioli dulc. gr. vi.

Hujus mixturæ æger hauriat subinde aliquot cochlearia.
Ut omnia hæc fiant illustriora, **EXEMPLO** rem de-
clarabo. *Verula 42. annorum* pleuritide desperata corre-
pta, septima die opem postulat, tussis gravis, excretio
viscida, nonnihil sanguinolenta, dolor in latere dex-
tro, qui prius fuerat in sinistro, palpitatio cordis, sudor
frigidus in peripheria corporis, pulsus quinta quilibet
vice intermittens, omni momento suffocanda videba-
tur, sitis clamosa, vox rauca, &c. Præscribo

℞. Aqu. papav. rh. card. benedict. ana ʒi. *Misc.*
Mandib. luci piscis præp. ʒi. Sal. volat. mand. luci pisc. præp. gr. xii. laud. opiat. ferment. gr. ii. syr. scabios. ʒi. M. capiatur cochlearium exinde mirabile levamen perceperat.

Jam igitur ut *expectationem* melius promoverem
℞. Aqu. Scabios. hyssop. an. ʒi. *Misc.*

spir. sal. ammoniaci anisat. ʒi. *Misc.*
syr. scabios. violar. a. ʒi. M. capiatur cochlearium.
Cum egregiè quidem & copiosè viscida rejiceret, tam-
en de *anxietatibus* repetentibus, ut & doloribus in-
tensè recrudescentibus, denuò conqueri cepit, cum re-
spirationsis difficultate, ob id

℞. Aqu. papav. rhæad. card. benedict. ana ʒi. *Misc.*
lap. cancr. fluviat. præp. ʒi. sal. vol. mandib. luci pisc. gr. xv. laud. opiat. ferment. g. ii. syr. papav. rhæad. scabios. an. ʒvi. M.

Ratione doloris punctorii.
℞. Ung. dialth. ʒi. ol. amygd. d. ʒi. destill. cumin. ʒi. camphor. gr. xx. M. profuit. His continuat-
tis sanata fuit.

Reliquias succus raphani cū saccharo per copiosâ spiriti
excreto

excretionem absolvit. Sed cum tussis & alia superes-
sent symptomata, adeoque *metus imminenti phthi-
sios*, ob id.

℞. Chærefol. & heder. terrestr. an. q. v. incif. co-
quantur in cerevis. capiat manè & vesperi haustum,
continuetur aliquandiu, bene profuerunt. Supererant
sudores nocturni continui, emaciantes & debilitantes
insiguit.

℞. Antihect. Poter. ʒj. laud. op. gr. i. M. capiatur sub in-
troitu lecti.

Unde & hæc symptomata evanuerunt.
Vir ætatis conspiciens gravi pleuritide correptus, cu-
jus pulsus cum semper post 3. pulsationes intermitte-
ret, præscripsi octava demum die vocatus

℞. Aqu. papav. rhæad. scab. an. ʒi. *Misc.*
Antimon. diaphoret. ʒβ. syr. Nicotian. scabios. an. ʒvi. spir. nitr. dulc. q. s.

Potiuiculam hanc bis usurpavit, prima vice sensile le-
vamen exinde percepit; sed altera vice mirè recruduit
morbus (sicut aliàs superiores potiones cum salibus
volatilibus magis proficiat observavi, quam has cum
spiritu nitr. dulci) ut moribundus videretur omnibus,
& semper quidem circa vesperam morbus recrudescen-
bat, præcedente *gravi rigore* insequente vehementissi-
mo, sub quo & *delirium* & summe *imbecillitas* evadebat,
unde io. die præter propter præscribo.

℞. Sem. Card. bened. ʒiij. c. aqu. papav. rhæad. & scabios. an. q. s. F. Emulsio, adde mandib. luci pisc. ʒj. sal. volat. mand. luc. pisc. gr. xii. edulcorentur saccharo M. capiatur cochlea-
tim; mirè profuit. Reliquias exquirendas jussi, succo
raphani cum saccharo; pro expectoratione; sed hujus
continuo & nimio usu *diarrhoæam*, & quasi *lienteriam*
incurrit. Hinc.

℞. Spir. sal. dulc. ʒii. dof. ʒj. gut. bis in die; bene
contulit. Sed propter *calorem* vesperi recurrentem, *su-
dorem nocturnum* copiosum & *tussim continuam*.

℞. Antihect. Poter. flor. sulphuris an. ʒβ. M. pro ʒ. dof. conti-
nuetur aliquoties.

Hic diebus occurrit **JUVENIS INFLAMMATIO-**
NE sub axillis insigni correptus; facta post aliqualem
suppurationem aperitione, supervenit altero ab hinc
die inflammatio, quæ medium pectus occupabat, cum
dolore ad tactum sensili, respiratione difficili, ita ut
ferè erectus in lecto subsistere cogereetur. Erat *pleuri-
tis notha primi modi ex Sennero*, quæ facile curata
fuit, per potiuiculam ex *lap. cancror. fluviatil. cū acer. dest.*
suprà de inflammationibus in genere usitaram.
Vid. supra, quam bis usurpavit cum blando sudore.

Aliquando gravis *pleuritis notha secundi modi* oc-
currebat in alio, cum dolore gravissimo punctorio:

℞. Aqu. scabios. card. ben. an. ʒi. *Misc.*
spir. salis ammoniaci ʒi. *Misc.*
Essent. opii ʒβ. corall. rubr. præp. gr. xxiiii. syr. scabios. ʒvi. M. capiatur cochlearium;

Porro inter reliqua viscera interdum etiam
INFLAMMATUR HEPAR.
Quod ipsum inflammationem abicit & degenerat in abs-
cessum, totum ejus parenchyma devastantem.

Non enim tam in *SCHENKIO* leguntur exempla abs-
cessum in hepate post inflammationem, ubi totum
Parenchyma suppuratum fuit; sed etiam imprimis *FO-
RSTES* egregium habet casum *lib. 19. obs. 10.* de hepatis
apostemate seu inflammatione in abscessum mutato,
quod in *ulcus malignum* ut depascens, tandemque in

gangranam lathalem abiit.

Rariores equidem sunt tales inflammationes.

CAUSAS tamen agnoscunt easdem, quas omnes
reliquæ inflammationes; in specie tamen est *constrictio*,
& *casus ab alto*, in *latus dextrum*.

Ab *emplastris & unguentis nimis calidis hepatis re-
gioni* admotis; uti etiam à *cucurbitulis* eidem regioni
affixis hepatis inflammationem obortam observat *HIL-
DANUS cent. 7. obs. 46. & 47.*

SIGNA quod attinet, si ejus inflammatio est in
parte gibba seu convexa potest facilius cognosci ma-
lum: difficilius est, ubi est in parte ejus concava.

Ubi autem est inflammatio in parte gibba, magis ur-
gent *symptomata pleuritica*, seu quæ aliàs solent obser-
vari in pleuritide vera: si in parte concava urgent
symptomata stomachica, seu quæ stomachum affectum
denuntiant.

Et quidem in hepatis inflammatione percipitur dolor
obscurus & tenuis circa regionem hepatis, adest simul
mox febris nunc quidem magis acuta, ubi major est
inflammatio ut plurimum verdè lenta, analogiæ scilicet
inflammationi factæ. Et cum hepar inflammatum non
possit non afficere diaphragma, cui per ligamentum
latum est fortiter annexum ob id *tussis arida*, per in-
ter valla ægros cruciat; item *difficultas respirandi* adest,
decubitus in lateribus est *difficilis*: pulsus est *frequens*,
celer & inequalis: adest simul *stis intensa*, *anorexia*,
dolor acris circa foveam cordis, imprimis si est in con-
vexa.

Sin verdè est in concavo singultus frequens oboritur;
& perpetuò verdè singultuunt ægri. *Vomitus bilis* interdum
supervenit, inflammationi scilicet partis cavæ. Verum
cum hæc symptomata sæpius etiam reperiantur in
pleuritide ob id accurati sumus in distinguenda pleuri-
t. de verâ ab inflammatione hepatis.

Prostant enim non pauca exempla inflammationum
hepatis pro pleuritide curatarum, aut saltem pleuriti-
di similibus: Exempla jam nota præstant à *GALENO*,
quæ videbitis in *Z. Lusit. lib. 2. med. princip. histor. 101.*
adèd ut refert *A. LUSITANUS* se observasse jecoris in-
flammationem cum tussi & sanguinis creatu conjun-
ctam, idque *cent. 4. obs. 1.*

Signa ergò *distinctiva* imprimis sunt dolor *puncto-
rius*, qui in pleuritide est longè *gravior & acutior*, par-
vus verdè vel nullus in hepatis inflammatione: Item in-
spiratio in hepatis inflammatione est difficilis, exspiratio
verdè facilis, cum utraque sit *difficilis in pleuritide*.
adhæc *tussis* longè *vehementior & frequentior* est in
pleuritide, eaque humida, quæ in hepatis inflammatio-
ne est *mitior & arida seu secca*.

Pallus *pleuriticorum* est durus, ac ut vocant, *serratus*,
qui in hepate magis ad undosum accedit.

Denique *pondus gravians* & quasi deorsum trudens
thoracem percipitur in latere dextro, quando hepar est
inflammatum: ubi etiam non raro *tumor aut renisus*,
quidam percipitur tactu, quando jecur in sua parte
convexa est inflammatum.

In genere: in pleuritide vera omnia sunt acerbiora
& vehementiora; In abscessu verdè seu inflammatione
hepatis omnia sunt remissiora.

Uterius sit interdum, ut cum hepate inflammato
concurrant dolores ventris, unde contingere solet, ut
à quibusdam hepatis inflammatio habeatur pro *co-
lica*. Exempla inter alia habet *HILDANUS cent. 7. obs. 48.*
Distinguitur facile per adjuncta symptomata, per
febrim, per *tussim*, per *difficultatem respirandi* & si-
milia, quæ in colica solent abesse.

Denique *musculorum abdominis inflammationes* circa
hepatis regionem fallunt interdum Medicos, ut illas
habeant pro inflammatione hepatis: Exemplum elegans
& curiosum talis fallaciæ habet *VALERIOLE lib. 4. obs. 5.*
item *BARTOLINI cent. 2. epist. 45.* ubi simile habet ex-
emplum ex contusione ortæ inflammationis abdominis
musculorum, quam putarunt esse abscessum jecoris.

Distinctio est facilis, quod imprimis in inflammatione musculorum percipitur dolor pulsantis, qui ferè est nullus in inflammatione hepatis, propter unicam ejus arteriolam: Præterea pectoris symptomata absunt in inflammatione musculorum abdominis, quæ tamen adsunt in inflammatione jecoris.

Denique tactus percipiens tumorem circumscriptum, nec adeo nimis profundè sitam & apertam extuberantiam percipiens in abdomine, certus potest esse judex, an jecur, an musculi sint inflammati.

Interim tamen, quod rectè monet Sennertus: cavendum ne fallamur, si tumor in medio ventre appareat, cum quibusdam etiam hepar ad medium ventris extendatur. Sed quoad hæc confer imprimis Sennertum l. 3. pr. ubi de hepatis inflammatione, ejusque Epitomatorem Rsvertium.

Pro majore dictorum illustratione placet EXEMPLUM notabile apostematis in jecore, ex Coitero ejusque Observationibus Anatomicis subjungere, qui ita dicit sp. 120. Civis quidam Norimbergensis natus ann. 42. totus cholericus, leni tussi correptus, de molesto quodam hypochondrij dexteri dolore, edendi appetitus amissione totius corporis langore, æstu, astum & plerumque post cibum faciem, manuum palmas pedumque plantas invadente & oris ariditate, conqueri cepit. Vi morbi crescente, decrecentibus viribus, corpore extenuato, totius anni spatio post, coactus fuit decumbere, tandem & me accersiri jussit. Inveni inter cetera febrem quandam erraticam, atque tumorem durum, tensumque in hepatis regione, ad medium ventris & umbilicum usque protensum. Febris minimè erat intensa & periodica, sed hecticæ similis, quæ incerto tempore subinde per totum corpus diffundebat, æstus solitè majorem, qui interdum citius, interdum tardius remisit, magis potus quam cibi desiderio molestabatur, ut ferè semper hominibus, qui similibus affectibus urgentur, usu venire solet. Tumor erat durus, cum magna tensione & vehementi punctione doloreque ulceroso conjunctus, quamvis nulli lateri incumbere poterit, tamen facilius dextro quam sinistro, ad quod aliquid ponderosi, in corporis commotione, prolabi sensit. Alvus erat difficilis, urina subfava, tenuis, cum paucis sedimentis eoque divulsa. Punctio, quo ægro omnium molestissima erat, nullis unctionibus, emplastis &c. remitti potuit. Tandem barbitonfor quidam doloris mitigationem pollicitus est, & apposuit cataplasma anodynum, emolliens & suppurans. Inde tumor crevit, efferebaturque magis ad umbilicum & dilatabatur, ita ut quidam suspicari sint, hunc morbum in hydropem terminaturum. Aliquot diebus post in illo dextro in conspectum venit tuber, quod barbitonfor existimavit ab apostemate intra musculum abdominis generato prodidisse, quare operationem suavit. Ego cum nec indicationem nec alia supurationis signa manifesta istic deprehendere poterim, conatus ejus restitui, æger verò permisit sibi lapidem causticum apponi. Hic lapis causticus triduo musculum abdominis ad paritonæum & intestina usque dispersus est, tumor defidit & durities evanuit. Eodem die aliquot deliquiis animi correptus æger moritur. Aperto corpore invenimus vomitum simæ hepatis parti, cujus non parum putuerat, conatam, canque salis magnam & apertam, reliqua fuere sana.

QVOD PROGNOSIN.

Aut discutitur inflammatio hepatis, aut eadem suppurata abit in abscessum, qui abscessus frequentissimè per alvum & urinam excernitur, interdum etiam sed rarius vis copiosum per vomitum ejicitur. Quale exemplum videbitis in SALMUTH cent. 1. obs. 27. & 28.

Rarius fit, ut hepar suppuratum (id quod fit per circulationem sanguinis) sub forma puris tussi rejiciatur. Exemplum tamen videbitis in SCHNEIDER. l. 4. de Catarrh. p. 103.

Rarissimum denique est quod abscessus ferè transferratur in furas, quale exempl. vid. in SCHNEIDER l. 3. obs. de hepate, quod ex vomica transfertur materia putulenta ad furas, ubi per abscessum evacuat.

Aliàs periculosum malum est inflammatio hepatis, & quæ sæpius ad mortem deducit ægrum.

Ex quæ in cavo hepatis contingunt periculosiores ferè sunt propter graviora ventriculi symptomata, propter inappetentiam, nauseam, vomitum, sitim, &c. quæ verò in parte gibba sunt mitiores.

Singulus admodum contumax superveniens hepatis phlegmoni seu inflammationi sæpè est lethale signum: cujus subinde plurima prostant exempla in specie FOREST. lib. 19. obs. 8.

In inflammatione hepatis, si ex usu nitri fixi sequatur copiosa urine excretio res salva est, & optimum indicium. Hepatis inflammatio, si dies 21. excedat, & febris perduret, tumore non subsistente, in suppurationem fertur.

Quibus hepar aut lien suppuratus est, iis plerumque hæmorrhagia narium supervenit primis 7. diebus, paucis duodecimo. Certissima signa inflammationis sunt, febris ardens, sitis inexhausta, lingua scabra, refrigeratio extremorum, dum interiora urantur. Vomitus item niger & porraceus. Morti proximus venter intumescit, turgido abdomine & frigidum sudant circa collum & faciem, atque animo iniquant. Cùm hepatis inflammationem febris ardens & continua comitatur, malum est, quia vehementer viscus inflammatum significatur.

QVOD ATTINET ERGO CVRAM.

Cura inflammationis hepatis est eadem cum omnibus reliquis inflammationibus internis, sive pulmo, sive fauces, sive ventriculus, sive renes inflammentur. Unde ea, quæ in pleuritide conveniunt, etiam hic erunt in usu.

Nam præmissa vel omissa Ven. Sect. imprimis diaphoretica; Mistura simpl. spiritus nitri, dulcis antimonium diaphoreticum, Bezoartic. Joviale sudorifer. magnam FABRI, & similia usurpantur.

Purgantia, lenientia, vomitoria, omnia hinc exulant. Vehiculum appropriatum sunt aqua hepatica, aqua Agrimon. cicor. endiv. Taraxac.

Nitrum depurat. nitrum antimoniatum egregiè internè conveniunt. Spir. nitri, dulcis est admodum commendatus. Item Antihelicticum POTERII, ejusque magisterium, sacchar. saturni, & similia.

ZACUT. lib. 2. prax. admir. obs. 39. & 40: ceu expertum commendat Cassian fistulam, recenter conditam: item colum fructum quendam peregrinum ex Guinea allatum.

Pro potu sic decoctum hordei & graminis cum tantillo liquoris, & syrupo violaceo.

In sine verò addantur simul diuretica, radic. apii, petroselin. agrimonia, & similes.

Fraçto enim abscessu optima sunt diuretica, quæ insigniter excretionem puris per urinam promovent, quo tempore Oxymel diureticum esse expertum, uti videre potestis in Observat. SALMUTH. antea citatis.

Externè in principio epithemata discutientia & odorem compescientia possunt applicari: quæ inter vii spirit. camphoratus externè cum linctis applicatus commendatur à KESLERO.

Item nitrum in aceto rosaceo, & succo semperviv. majoris ad Telephij (Fette Denne Germanicè vocatur.) solutum & applicatum est egregium: vel præscribatut tale Epithema:

℞ Aqu. hyoscyam.

nymphæ.

flor. lilior. albor.

plantag.

rosar. rubr. an. ʒiʒ.

facch. saturni.

camphor. in spirit. vini. solut. an. ʒj.

sal. prunell. ʒʒ. misc.

Et hoc tepidè admoveatur regioni hepatis.

Vel imitemur Forestum l. 19. obs. 19. & 12. qui mirè commendat in inflammatione hepatis, ad abscessum quoque tendente, discutienda hæc sunt.

℞ Flor. chamom. melior. ros. rubr. an. ʒj. i.

sem. anis. fœnic. lini an. ʒiʒ.

fantal. rubr. ʒj. coque in aqu. simplici, cola-

turæ adde.

acet. opt. ʒj.

aqu. endiv. ʒʒ. M. F. Epithema pro

Epatè.

Quod si his administratis nihilominus ad suppurationem inflammatio tendere videatur, id quod docet dolor, febris, aliæque symptomata ingravescencia, rigores nullo ordine accedentes, quos calor exacerbatio sequitur; confecto vero pure, omnia illa mitescant, vires tamen debiliores relinquatur, pulsus frequens languidus, & interdum animi deliquium, tunc internè temperantibus suppuratio est promovenda. Propterea F. capsulata ex emollientibus & blandè discutientibus, cum addito croco & summitatibus absinthii, pro hepatis tono meliùs conservando, in moderata licet quantitate. Suppurato abscessu ejus apertio promovenda. Quod si verò sit in parte gibba, ac satis promineat tumor suppuratus, abdomen è jecoris regione scapello aperendum, vomica perforanda, & ita pus evacuandum, de quo vide Horst. probl. p. 29. it. Amatium Lusit. Cent. 7. cur. 76. 77. Schenck. l. 3. obs.

Quod ad intestina rejicitur pus, idque imprimis, dum cavum hepatis, suppuratum fuerit, medianibus vasis choliodochis, internè attemperantibus acrimonia puris est mitiganda, simulque hydromel plus minus medicamentum exhibendum. Externè verò blandis clysteribus intestina abstergenda & excretio promovenda. Quod si verò per renes evacuetur purulenta materia, mediante sanguinis circulo, imprimis dum hepatis gibba pars inflammata sit, supra dictum oxymel diureticum, it. serum lactis plus minus medicatum, emulsionem sem. violarum, item decoctum rad. apii, petroselin. agrimonia, baccharum junip. c. hydromellite factum, præsertim si juncta febris mitior fuerit, propinare convenit. Si regurgitando ex intestinis, vomitu rejicitur materia purulenta, promoveatur hic ipsè attemperantibus pinguibus, jure pinguidiusculo, cerevisia butyrata, ol. amygd. dulci. Quod si verò fiat, ut ab acrimonia puris in facto abscessu erodatur hepatis membrana, adeoque pus in cavum abdominis excidat, periculum est, ne contentæ corporis partes, præsertim membranosa, & ipsæ erodantur, atque ad sphacelum plus minus diffundantur. In tali casu veteres ad incisionem abdominis accesserunt, ne scilicet aliquid intentatum relinquerent, de quo intelligendus Aph. 45. sect. 7. Hipp. Observatum tamen est, pus ita in cavum abdominis effusum per alvum evacuatam fuisse, erosa forsitan in quodam loco intestinorum substantia, & ita exeret pure. Adeo semper in puris, post ruptum abscessum, evacuatione naturæ ductum Medicus sequatur & ducat, quod illa vergit. Sub tali puris evacuatione non tantum naturæ ductum Medicus sequatur, sed & simul ex abscessu relicto ulcus mudificet & consolidet; quo pertinent imprimis decocta vulneraria, item decoctum china vel saraparilla. Inter vulneraria ista, agrimonia & omnia ex hac parata, sunt optima. Serum lactis, cui talia vulneraria incocta sunt, pro absterione & per urinas evacuatione est optimum: Quibus simul terebinthina, bals. sulph. terebinth. pro reliquiis absumentis, & restituenda partis substantia, subjungenda. Verum ex abscessu & ulcere hepatis nisi superficiale aut leve fuerit, rari sunt, qui evadere solent. Applicari aliàs possunt ea, quæ in Mesenterii abscessibus & ulceribus adhibet Avicenni loco, supra citatis.

Cavum hepatis ex nimia salacitate inflammati si quædam præscribit JOEL in sua prax. lib. 5. sect. 4. artic. 3.

p. 11. dum dicit, ubi inflammatio hepatis ex immoderata venerea salacitate est oborta, nisi tempestivè curetur, subsequitur hepatis corruptio & resolutio, quare statim post ven. sect. (quæ an conveniat dubito) & colluviei coaceratae blandam expurgationem (quæ an conveniat etiam dubito) sequens haustus est propinandus.

℞ Gallum nigrum viventem, per medium pectus dissectum, jecurque ejus adhuc calens in aceti rosacei ʒiv. conjecit, & minutissimè conterit, ut tota ejus substantia in aceto resolvatur: tandem colat & tepidè ægro propinat:

Deinde sequentis potionis quotidie haustulum tepidum summo mandè offert:

℞ Radic. glyzyrrh.

cichor. an. ʒʒ.

rhabarb. ʒii.

flor. cent. minor.

hepatic. an. M.ʒ.

cortic. inter sambuc. M.ʒj.

Contusa cum aque ʒʒ. iii. in baln. mar. coquantur per 2. horas: cujus liquoris colati quotidie accipe ʒiv. in quibus dissolve:

Spermat. ceti ʒi.

F. haustus.

hæc est ejus cura in inflammatione hepatis à nimia salacitate.

Post hepar interdum etiam.

INFLAMMATVR LIEN.

Sed rarissimè; pauca enim inflammationis lienis prostant exempla seu experimenta.

CAVSÆ sunt eadem, quæ reliquarum inflammationum.

SIGNA, ejusdem sunt calor & fevor, ac pendus gravans in profundo sinistri hypochondrij. Cùm verò ren sinister sit elacior reni dextro, aded ut inflammatio renum valde similis sit inflammationi lienis, ob id cauti sumus in discernendis his duabus inflammationibus.

Quæ distinctio imprimis petenda ex dolore pulsatorio qui in liene est satis sensibilis, propter arterias quas obtrinet copiosissimas, aded ut dicant, quod apposita manu regioni lienis pulsatio ferè sensibilis percipi possit, quæ est pauca vel nulla in renum inflammatione: Febris adeo continua, sed non adeo intensa: respiratio est difficilis, aliquantisper propter diaphragma vicinum à liene, aut in suo motu impeditum aut compressum.

IN PROGNOSI.

Observandum imprimis, ne malè curata inflammatio lienis degeneret in ejus scirrhum. Superveniens lienis inflammatio fluxus naris sinistri, aut etiam fluxus alvi, aut hæmorrhoidum die critico præcedentibus collectionis signis est saluberrimus.

Quo facit sententia Hippocratis, inflammationem hepatis in lienem converti melius est, quàm si lienis ad hepar deferatur, vel hæmorrhogià narium, aut urinæ profusio, vel alvi solutione sanatur, vel suppuratur, vel scirrhescit.

CVRA est eadem, quæ reliquarum inflammationum. In specie verò medicamenta saturnina primario conveniunt in liene inflammati: qualia sunt sacchar. saturni, crystalli minere saturni, bezoartic. saturninum, & similia, in aqu. appropriata propinata.

Externè applicari solet Emplast. de cicuta cum sacchar. saturni: item unguentum ex sacch. saturni cum oleo rosaceo & vitell. ovorum.

Poppius applicat theriacam, aut ejus loco, ros. sambuci, cui saccharum saturni permiscuit, & sub forma spissi limimenti illinit, id quod pariter in renum quoque inflammatione locum habet.

Uterius dixi jam interdum

INFLAMMARI RENES.

Inflammatio
renum.

Quæ inflammatio renum uti eandem agnoscit causas, uti reliquæ omnes inflammationes: ita in specie fit ex nimia corporis succussione, v. gr. equitatione, dum corpus succussum dat inflammationem renum. Interdum etiam supervenit inflammatio calculi renum, qui aut nimis magna aut dolorificus occasionem præbet, impediti sanguinis circuli in renibus.

Inflammatio hæc renum propriè dicitur.

NEPHRITIS.

Nephritis.

Sicut inflammatio hepatis propriè dicitur hepatitis. SIGNA renum inflammatorum sunt mictio ardens, urina enim exundo fervens, & fervendo quasi partes adurens percipitur. Deinde adest mictio frequens cum acerbis cruciatu. Decubitus in dorsum exacerbatur dolores.

Urina pauca & flammæ, interdum etiam aquosa & clara, & semper sine ullo impedimento excreta.

Dolor interdum est pulsans, si scilicet ea renum pars afficiatur, ubi artetia sunt magis insertæ.

Dolor renum interdum secundum ureterum ductum ad vesicam & dorsum extenditur. Stupor cruris è regione renis inflammati percipitur.

Interdum supervenit vomitus contumax, ex consensu stomachi cum rene affecto.

Interdum licet rarè observat Hippocrates, ut uno rene inflammato alter non inflammatus cesset agere officium, & fiat urina suppressio: Causa videtur, quod sanguis nimis copiosus ac universum serum ad renem sanum promotum sibi ipsi quodammodo viam præcludit, quod minus separari possit.

Præter hæc signa diagnostica inflammationis, consideranda etiam sunt signa distinctiva inflammationis renum, seu nephritidis à calculo, quæ sunt quod 1. Inflammationi perpetua sit conjuncta febris synochos, calculo verò non, aut admodum raro.

2. Quod dolor in inflammatione sit magis continuus & pulsanti similis; in calculo verò sit magis interpolatus seu periodicus & gravatius.

3. Quod interdum renes ubi fuerint inflammati: Comitum habeant urinam ardentem, & interdum urinam difficultatem: Contra verò se habet res, uti renes calculo sunt obsessi, ibi enim non semper Ichuria se offert, sed tum demum ubi calculus ipsi ureteribus firmiter fuerit impactus.

QVOAD PROGNOSIN.

Inflammatio renum periculosum est malum, & in malevolentis seu non adeo robustis sæpius est lethale, præsertim si febris cum delirio adsit. Urina alba, tenuis ac purulenta absque febris, & symptomatum remissione, & crurum ac femorum extenuatione, mortem portendit.

In renum inflammatione superveniens fluxus hæmorrhoidum est salutaris.

Renum inflammatio suppurata dat ulcera renum, difficulter sanabilia, quæ interdum in phthisin transeunt, de quibus inferius.

QVOD ATTINET REMEDIA.

Ferè sunt eadem, quæ reliquarum inflammationum.

Pro revulsione fiat ven. sct. in brachio: Pro aversione in pede. Forfan optimo cum succellu hæmorrhoides, per hirudines possunt aperiri. Nocent purgantia; clysmata lactea possunt interdum commodè injici:

Nocent etiam diuretica, utpotè quæ promovent urinæ affluxum: unde dicunt quod minus convènant, nisi in declinatione: tunc enim temporis pro absterione reliquarum, sive discussa, sive suppurata fuerit inflammatio, commodè propinantur.

In ipso ergò morbo convèniunt nitrata, nitrum crystallatum, seu depuratum item cum antimonio fixatum: item sacchar. saturni.

Emulsiones seminum 4. frigidior. major. lactuc. porulac. papav. alb. fiant, cum aqu. flor. Nymph. semperviv. aqu. lactuc.

Item Symp. de Nymphaea, de papavere, & similes. Succus Astacorum, seu cancror. fluviatilium exhibitus tanquam singulare remedium commendatur ab Hermonio: Et credo quod in his ipsis cancris lateat perfecta cura omnium inflammationum internarum.

Inter externa regioni renum applicanda sunt succus Nymphaea, semperviv. plantaginis, portulacæ, cum succo cancrorum fluviatilium applicanda: quibus interdum nunc parum opii, nunc oleum seminis hyoscyami, & papaveris expressum addendum.

Item oleum camphoræ, sive camphora in oleo rosar. soluta & inuncta est egregia.

Unguentum renale Mynsicht. item Ung. ex succo semperviv. cum oleo rosar. agitatum mutuo in mortario plumbeo, & applicatum conducit.

Denique unguentum ex alumine crudo pulverisato & cum albumine ovi misto frigide applicatum laudatur à Langio in Fabrur cap. de renum inflam.

His irritis, & si inflammatio disenti nequeat, suppurationi promovenda, INTERNE per temperata ex decocto hordæ, glycyrrh. malva, parietar. EXTERNE verò cataplasmata ex emollientibus, in lacte coctis, applicanda. Suppuratione facta, sit interdum ut nihil dorsi circa spinam simul afficiantur, atque ad suppurationem & abscessum vergant, in quo casu externe apertio institui potest, de quo vide Horsium in obs. l. 4. p. 260. Sin verò interne vergat abscessus, adeoque rumpatur, ac per urinam prodeat, ea exhibenda, quæ pus abstergere, & ulcus consolidare possunt. Nempe non rarum est.

ULCVS RENV M.

Cujus frequentissima CAUSA est abscessus & inflammatio renum, ut etiam calculi asperiores, renes atterentes, successivè eos ad ulcerationem disponant. Sicut etiam quodvis acre, vehiculò feri per renes transcolatum, eosdem erodere, & hinc exulcerare potest. Quod pertinet etiam sanies acris, ex aliis locis ad renes fluens. Eosdem lues venerea quoque subinde exulcerat renes teste Horst. l. 4. obs. 43. sicuti & Gonorrhæam veneream inconsultò suppressam, renum insignis atdor, & hinc non rarè exulceratio insequi solet. Exulceratio renum præter dolorem in lumbis rodentem, plus minus simul gravantem, urinam purulentam excretio ostendit. Hinc sct. 4. Aph. 45. Hipp. si quis sanguinem aut pus mejat, renum aut vesicæ exulceratio significatur, sic §. 76. Quibus cum urina crassa exigua caruncula, & veluti pilli exeunt, ii à renibus excreantur r.

CAUSAS ANTECEDENTES antecedentia ferè ostendunt. In specie, si ulcus est ex inflammatione, multum puris apparet in lotio, & cum mingitur, apparet album, sed cum steterit, deponitur pus, quod si bene est coctum, & urina sanorum similis, suppurare solet. Si verò erosio est à calculo, mingitur urina alba instar lactis ebutyrati, statim subsidet, & planè alius est consistentiæ, instar cinerum, quos etiam colore refert, & minore gravitate excreantur. Præterea dolor morficans & rodens in lumbis sentitur, à sero acris & nitroso, quod in transitu irritat & rodit, unà cum caloris sensu.

QVOAD PROGNOSIN.

Ulcerata renum sunt difficulter sanabilia, & satis periculosa, sæpius lethalia. Quæ sunt ab inflammatione suppurata, minus sunt periculosa, facilliora curatu: Quæ verò sunt à calculo in renibus, periculosiora sunt, & non raro in totius renis consumptionem degenerant. Sic quæ ab erosione sunt ulcera, etiam sunt periculosiora iis, quæ ab inflammatione. Quod magis inveterata quoque fuerint, ed difficiliora curabilia existunt. Alioquin ulcus renum lumbos perforasse, ibique in fistulam degenerare.

QVOAD PROGNOSIN.

degenerasse, curioso exemplo notavit Villis de Urinis pag. 364.

Quoad CURAM, mundificantia & solidantia utramque faciunt paginam, ubi prius universo corpori ejusque contentis prospectum fuerit, partim evacuando, partim temperando. hæc ipsa, ne occasione horum magis exasperetur ulcus; in quem finem vomitus à pluribus laudatur, vid. Rivarium in praxi p. 146. Augerius lib. 12. Epist. p. 693. Valeriol. lib. 6. obs. 1. pag. 483. Hinc mercurius dulcis, pro mundificando renum ulcere, admodum laudatur ab Hartmanno. Pillulas in ulceribus & vulneribus renum proficuas, vid. in Barbette Chirurg. part. 2. c. 7. l. 3. p. 336. Hinc seminum lactis vel hydræmel copiosè potum, item decoctum herb. & radic. fragar. sed imprimis hypericon proficuum est ad ulcera renum. Timæus in casib. pag. 422. Decoctum rad. petrosel. charesol. Præmissis mundificantibus, pro consolidatione decoctum lignorum cum agrimonia, hyperic. charesol. sunt optima. Quod etiam pertinet Elethuarium Hartmann. ex conserva rosar. cum semin. hyperic. Vel.

℞. Herb. agrimon.

flor. hyperic an. Mj.

rad. lymphit. ℞b.

lini mastich. ℞i℞.

sem. hyperic ℞ij. incisa & contusa. D. præ infuso. decoct. & c.

Pertinet huc decoctum ad ulcera renum Quercet. Terrebithina cyprina optimum est auxilium, detergit renes & per inferiora derivat. Dos. à ℞ij. ad ℞b. In specie convenit, si ex abscessu, exulceratio fuerit orta. Item Pulv. cancrorum fluvi. ℞. cancror. fluvi. plenilunio ponantur in vase terreo non vitreato ad os furni, ut excrescant paulatim, ne eremantur, contunde in mortario lapideo, renum & vesicæ ulcera egregiè curant. Nullum efficacius autem remedium ad renes exulceratos dari, quam Troch. de Alkekengi vid. in Auger. l. 12. epist. p. 695. Sympus magistratus in ulcere renum expertus, vid. in Hildan. C. 6. obs. 44. Denique acicularum usus non penitus contemnendus in ulcere renum, de quibus vid. Hildan. cit. loc. Item Heer obs. 1. nempe mundificando optimè conveniunt, tum consolidando, decocta vulneraria, item Elethuarium ex absorbentibus cum bol. armen. terra sigill. C. C. ust. & similibus, imprimis conducunt.

INFLAMMATIO VESICÆ VRINARIÆ.

Raro quidem idque rarissime fit ex causa interna, ut plurimum verò ex causa externa, scilicet in specie à contusione, aut violento ictu in regione pubis accepto: Deinde supervenit imprimis sectionem calculi ineptam quando scilicet calculo excisso vesicæ per medium dissecta non rectè tractatur, sed sæpius die 4. supervenit inflammatio; quæ tunc temporis aut in gangranam lethalem, aut si malum est mitius in fistulam perpetuam degenerat.

Hoc ergo est maximum periculum; quod imminet in Lithotomia, quod si præcaveatur, operatio est securissima.

Cantharides denique acrimonia sua rodendo vesicam ad inflammationem disponunt, quod observatum ex vesicatorio, ex cantharidibus, extra appposito. Vid. M. A. N. C. Ann. 2. p. 186.

SIGNA inflammationis vesicæ sunt ardor tumor ac dolor in regione pubis & vesicæ, qui levissimo attractu exasperatur: accedit impotentia urinam reddendi, seu potius urina in vesicâ suppressio: accedit propter connexionem cum ano Tenesmus: adest simul febris acuta, plus tamen aut minus prout major aut minor inflammatio, vigilia, delirium.

Unde ratum est, quod observat Hildanus cent. 3. obs. 66. abscessum vesicæ ex casu ab alio sine febris & sine dolore.

Rarissima est vesicæ inflammatio, quoniam minuta admodum & exilia habet vasa sanguifera: Vera autem & perfecta inflammatio periculosissima est morbus ex omnibus vesicæ affectibus, quia ut plurimum lethalis. Intereunt ægri aut quarto aut ad summum septimo die.

Abscessus & inflammatio, quæ fit circa collum vesicæ, interdum suppuratur & in pus mutatur, succedente exinde ulcus vesicæ difficillimum curatu.

Mutatum verò jam esse inflammationem in suppurationem, innuit imprimis doloris febris, & ardoris remissio, Hippocrate asserente.

Facto postmodum abscessu ad interiora pus cum urina effluit. Sin verò ad externa tendat in carum pertinet, supervenit interdum abscessus in inguinibus.

Methodus medendi omnibus nota.

Remedia omnia hic conveniunt, quæ in inflammatione renum sunt utilia.

Et cum urina aut alvi suppressio sæpius exasperet malum, ob id optimus est Clyster anodynus ex solo lacte, aut ex lacte, in quo sal depuratum est dissolutum injectus.

Interne convenit decoctum hordæ cum nitro depurato; tibi interdum aliquid sacchari addi potest.

Item Emulsiones, ex seminibus portulacæ, lactucæ, papaver. albi, frigidis majoribus & similibus, in quibus sal prunella dissolutum.

Saccharum Saturni & omnia Saturnina internarum inflammationum optima remedia, denique Spirit. virgoli Philosph. (qui revera est Spirit. salis rectificatus) dulcificatus interdum assumptus ad compescendam febrem conjunctam est optimus.

Externe conveniunt imprimis balnea seu infusio; item fomenta, nempe ex aqua, cui incocta sunt radices & folia malva, althææ, parietaria, folia salicis, capita papaverina & similia.

Huic inungatur pecten cum oleo Anethino, Chamelino & papaverino, addito succo expresso cancr. fluviatilium, item ole. rosar. & Nymphaea, cui sacchar. saturni vel ejus ole. per ol. addantur, & in asperitate doloris additur simul aut oleum papaveris: aut Hyoscyami expressum.

Denique cum interdum metus sit gangrana, in inflammatione vesicæ: hæc ut præcaveatur aut inhibeatur; in usu sunt cataplasmata roborantia in gangrana applicanda, (de quibus in chirurgia) quæ sunt ex radice scorzonæ, ex farina sabbarum & lupinorum ex Aloe, Myrrha & similibus in vino coctis, & postmodum adjectione spir. vin. camphor. externe applicantur.

Hisce modis, si possibile, detur operæ, ut discutatur inflammatio. Sin minus, suppuratio & hinc abscessus & ulcus expectanda. Illam promovemus emollientibus & temperantibus, sæpius hæctenus recensitis; Quoad ulcus, ed præter inflammationem suppuratam, etiam calculi asperi vesicam lædentes, item cantharides interius propinati, interdum vel externe admoti; item acris acida sub vehiculo urinæ ad vesicam delata, ejus nunc scabiem, nunc excoarationem & exulcerationem disponunt Vid. M. A. N. C. Ann. 8. pag. 148. Comitatur ulceratam vesicam sanies purulenta excretio, ita quidem, ut si vesica incipit exulcerari, primò sanguis exit, si sit perfecta, pus, si magis adhuc squama, & ramenta. Si pravus & consummata est exulceratio, gravis fetor in urina est. Dolor adest gravis in pectore & pede, quoties ægri mingunt, urinæ difficultas accedit, sæpe & tenesmus, & membri virilij erectio.

Ne autem confundatur exulceratio vesicæ, cum meatu urinarii exulceratione, observandum: Si pus & sanies præcedant urinam, aut statim in primo exitu appareant, aut etiam sine urina effluant, in pene vitium est. Si verò talia cum urina permixta sint, in vesicâ malum est. Præterea si in pene vitium est; inter mendum dolor

dolor percipitur, id quod in vesicæ ulceribus non accedit, nisi juxta ejus collum ulcus consistat. Sunt autem omnia v. sic ulcera difficilimè curabilia, ut plurimum incurabilia; periculosiora quæ ex erosione, gravissima quæ à magno calculo, quæ sine extracto calculo curari nequeunt.

IN CVRA præmissis internis universalibus conveniunt 1. acrimoniâ humorum temperantia, propter urinam imprimis, exulcerationem subinde exasperantem. 2. ulcus sine morbo abstergentia seu mundificantia, ob fermentum ulceris acidum, & hinc pus. 3. Consolidantia, ob resolutionem partis exesæ. 4. Anodyna, propter dolorem imprimis urgentem, Talia tam internè, quam externè adhiberi solent; & quidem acre temperant lac, alibea, liquiritia, passula, viola, violaria, f. m. 4. frig. maj. hinc decoct. chamæpith. in lacte mirè laudatur à quibusdam crebrius usurpatum; sic experta est portio Thoneri in obs. pag. 176. quæ ut ipse ait Thonerus, quasi miraculosum effectum præstitit, & exulcerationem cum urina cruenta sustulit. ℞. Herb. agrimon. plantag. equiseti an. Mß. liquirit. mund. ʒij. decoq. in aqua plantag. & beton. ana q. s. ad consumpt. tertiar part. In colat. f. s. dissolv. mel. rosar. ʒiij. M. Ipse æger singulis horis per syringam portionem in vesicam injectit. Mundificant terebinthina, decocta vulneraria, cum melle, bals. sulph. terebinth. & succin. Mercur. dulc. troch. de alkekengi, de Carab. Trochisci Gordonii, specificè laudantur. Consolidant decoct. lignorum cum vulnerariis, uti agrimonia, hypericum, plantago, quibus addantur Corallia, terra sigill. bol. armen. succin. tinctura sulphuris vitriol. tinctura antiphibistica, &c. Dolorem leniunt opiata, papaverina, la- Eticinia, in specie, si à cantharidibus fuerit malum, &c. Ex quibus variè fieri possunt formulæ;

- ℞. Rad. liquirit. ʒij. alth. ʒß. saxifrag. ʒiij. herb. agrimon. plantag. portulac. heder. terr. an. Mj. flor. malv. arbor. nymp. ana Mß. viol. pug. ij. fem. alth. papav. alb. portulac. ana ʒiij. fruct. Alkekengi No. vj. Cicer. rubr. ʒij. hordei mund. non exorticati Mß. Coq. in aq. simpl. Colatur. ℞. f. s. iij. adde syr. ex multiplici infus. violar. ex succo agrimon. capill. veneris. mel. rosar. an. ʒj. M. de quo bis vel ter quotidie, bonum haustum æger capiat. Terebinthinata imprimis conducunt, in specie Platero usitata. ℞. Terebinth. ʒvj. mellis ʒj. vini malvat. ʒiij. vitell. ovi. No. j. diluta servanda ad usum dos. ʒvj. Vel ℞. Terebinth. ʒß. vitell. ovi No. j. mellis ʒij. agitentur in mortario, donec albescant, adde vini albi. aqu. parietar. flor. fabar. an. ʒiij. syr. limon. ʒj. M.

Nec acidula ad ulcera vesicæ mundificanda rejicienda sunt. Vid. Tulp. l. 2. obs. 53. ubi refertur ulcus vesicæ desperatum, per fontis Spadani usum curatum. Sic pro tertîa indicatione

- ℞. Rasur. ligni sanct. ʒiij. rad. saraparill. liquirit. cortic. rad. Eryng. an. ʒij. flor. rosar. viol. ana p. iij. herb. agrim. veron. hed. terr. ana Mß. passul. maj. ʒiij. coq. ad f. s. ij. Capiatur crebrius.

Nobilis est observatio Thoneri p. 176. ubi refert exulcerationem ingentem vesicæ cum urina retenta, & intensissimis doloribus, post calculi per sectionem extractionem, aliis omnibus frustra adhibitis, his curatam: Pro potu, ℞. Decocti liquirit. ras. ʒj. &c. vid. p. præced. Deinde inter externa injicienda varia, vel per catheterem, vel per syringam, &c. ℞. Lac recens, serum lactis, mulsam. succ. equiset. vel plantag. aqu. ferrat. in qua rad. symphit. modicè bullierint, aqu. calc. viv. cum Sief. albo Rhasis, secundum Barhette in Chirurg. vel injectiones Platero absterfivæ usitata.

- ℞. Radic. liquirit. ʒij. cicer. rubr. p. j. cortic. fabar. ʒj. fol plantag. M. j. F. decoctum in aqua, adde parum lixivij. & in decocti hujus f. s. j. dissolve Terebinth. in melle dissol. ʒij. M. In graviori malo potest addi Vng. Ægypt. Tandem fieri potest. Injunctio consolidativa ℞. Herb. equiset. plantag. sem. hyperici ana Man. j. Rad. bistort. consol. lil. alb. ana ʒj. Cort. gran. ʒiij. Coq. in f. s. j. aqu. ferrat. & in ea dissolve Troch. alb. Rhaf. f. opii ʒß. boli armeni ʒj. M.

Sic ad ulcus in collo vesicæ, & inde sanguinis per penam egressum, præter interna convenit injectio.

- ℞. Vitriol. Rom. ʒij. aq. comm. f. s. j. F. Decoctio. Forest. l. 26. obs. 1. f. hol. in sine. Nec Theriacum usum ad exulcerationes vesicæ & renium negligendus, vid. Conf. Scholz p. 383. Sed de vesicæ exulceratione curanda vid. in specie Horst. obs. 478. & hinc Plater. in observat.

Porrò INFLAMMANTUR interdum etiam partes Ventris supremi, id est.

MEMBRANÆ utrius rarissime ipsamque CEREBRVM.

An Cerebrum inflammari possit dubitatur. De membranæ res est extra dubium: Cum sint copiosissimis arteriis repletæ, quibus respondent venulæ, quæ in sinus terminantur: impedito ergo motu sanguinis in his arteriis & venulis sequitur inflammatio.

Inflammatiō talis membranarum Cerebri modernis PHRENITIS.

Sed perperam & perversissimo vocabulorum abusu Phrenitis enim HIPPOCRATI & Græcis Autoribus vocatur Diaphragma. Unde Phrenitis proprio ac genuino sensu erit inflammatio Diaphragmatis quam ordinatio insequitur delirium.

Phrenis dicitur diaphragma, vel quoniam antiquis mentis sedes fuit reputatum, vel quod in diaphragmate affecto & inflammato mens perturbetur. Itam Veterum opinionem, quod obiter moneo, renovavit BARTHOL. in examine Paradoxor. qui statuit in centro diaphragmatis nervos esse sedem fundamentalem animæ.

Phrenitis

Phrenitis ergo proprio & genuino sensu erit diaphragmatis inflammatio apud veteres Græcos satis frequentis, cum ejus in scriptis HIPPOCRATIS frequentissima sit mentio.

Nam hoc observetur, quod omnia vocabula in iis terminantia semper significent inflammationem ejus partis, cujus accepit denominationem, uti apparet in vocabulo Nephritis, Hepatitis, Pleuritis, & sic per consequens Phrenitis.

Antiqui verò inflammationem Membranarum Cerebri vocarunt Sphacelismum seu Sphacelum. Hoc apparet ex aphorismo Hippocratis 50. Sect. 7. ubi dicit, quibus Cerebrum est fideratum intra tertium diem intereunt, quem si supervivunt, evadunt. Hic per Sphacelum & fideratum cerebrum intelligit inflammationem membranarum ejus.

Unde videmus quanta sit confusio vocabulorum ab HIPPOCRATIS tempore orta. Nam HIPPOCRATES vocat Sphacelum inflammationem membranarum Cerebri, qui Sphacelus hodie sine ratione pro mortificatione partis totali intelligitur. Antiquis veto pars mortua vocabatur necrosis, quando scilicet pars omnino erat extincta. Serpens vero adhuc partis extipitio vocabatur Gangrana, quod vocabulum adhuc in usu habemus.

Sphacelus ergo in genuino & proprio sensu est inflammatio membranarum Cerebri, ut ut idem adhuc significet Necrosin seu mortificationem, via ad quam est Gangrana.

Phrenitis ergo proprie est inflammatio diaphragmatis: sicut Sphacelus est inflammatio Cerebri & membranarum ejus.

In Phrenitide seu ista inflammatione Cerebri membranarum (loquendum cum vulgo & multis, statuum cum paucis.) Color, rubor, dolor & pulsus, tanquam infallibilia & pathognomonica signa omnis inflammationis sunt obvia.

Dolor ex parte in qua est considerandus, est vehementissimus, quoniam inflammata meningeos intensum dolent. Cum certum sit nullam capitis partem esse sensibilem durâ matre, ob aggravatam enim ejus inflammationem phreniticam sensibillissimi dolores necesse est adfint. Et quidem propter stagnationem sanguinis sequitur membranae distensio, quam necessariò sequitur dolor acerbissimus lacerativus.

Hinc videmus veros Phreniticos (ut plurimum enim confunditur phrenitis cum delirio in Febribus ardentibus) avellere capillos præ nimio dolore & immenso quasi furore caput inhumaniter concutere & hinc inde movere: propter acerbissimum hunc dolorem malum est adeo acutum, ut tertîa die sit lethale, quoniam propter sensibillissimum dolorem spiritus dissipantur, levisque partis inflammata sequitur gangrana & tandem necrosis.

Præterea hi ægri mox delirant, adeo ut neque calorem neque dolorem sufficienter exprimere possint: propter intensam incalescentiam spirituum animalium eorumque inordinatum & impetuosum motum.

Unde talibus insigniter delirantibus superveniunt tandem gravissima symptomata: in specie convulsiones, idque præcipue quando malum desinit in Gangranam.

Præterea pulsatio adest vehementissima; de qua in primo principio conqueruntur ægri: quanta talis sit pulsatio & capitis dolor pulsatorius potest colligi, si attentè inspicitur collum, ibi enim apparebit, quod vehementissimè pulset, arteria Carotis, idque propter impeditum legitimum sanguinis transitum in suis extremitatibus. Ex quo colligi potest, quantum impetuum & quantum pulsationem sanguis affluens & in Cerebro stagnans inferre debeat.

Moderno ergo usu; Phrenitis erit delirium intensissimum ex membranarum Cerebri inflammatione ortum, febri ardenti & peracuta conjunctum & hoc uti dixi erit Veterum Sphacelismum seu Sphacelus Cerebri.

Ut jam adhuc majori abusu ferè quodcumque de-

lirium grave febrî ardente aut malignæ superveniens appellari similiter soleat Phrenitis: Videmus ex hoc, Veram Phrenitidem esse rarissimum affectum, & quem ferè semper intra biduum vel triduum insequitur mors.

CAUSÆ INTERNÆ sunt rare nisi forsitan præcedens sanguinis quædam excretio suppressa, occasionem subministrat veræ phrenitidis seu Sphaceli.

Sic enim in puerpera propter suppressa lochia phrenitidem observavit Horstius lib. 2. obs. 25. uti etiam idem observavit phrenitidem ex retentione Hemorrhoidum cit. loco obs. 26.

Fit interdum ut Peripneumonia seu Pleuritides per metastasim ut vocant, transmutentur in phrenitidem veram tunc temporis ut plurimum lethalem: Exemplum subministrat Schenck, l. 1. obs. Et quidem Curam Phrenitidis superveniens Pleuritidis elegantem describit BARTOLETUS in suo libro de respiratione lasa. Ex his signa Phrenitidis per se patent.

QVO AD PROGNO SIN.

In verâ Phrenitide seu inflammatione membranarum Cerebri est ut plurimum affectus lethalis; qui tertîa die hominem jugulare potest ad summum die septimo.

Nam & Prosper ALPINUS lib. 1. de Medic. Ægyptior. cap. 13. refert se vidisse in Ægypto Phreniticos 3. vel 4. diebus mortuos.

In inflammatione cerebri, dejectiones alvi, albicantes & urina cruda alba, & pallida pessime sunt; ut plurimum enim ægri intereunt: quod confirmat HIPPOCRATES aphor. 70. sect. 4.

Si quis in Phrenitide vera dentibus stridet, delirium grave imminet, sin verò jam adfit delirium, convulsio lethalis est in prociuctu.

In inflammationibus Cerebri, quibus ut loquitur HIPPOCRATES tremula & obscura sunt desipientia sunt periculosiores, quam quibus sunt desipientia tumultuosa, id est interdum phrenetici jacent quasi dormiant, ut nihil minus faciant, quin variis insomniis hinc inde conturbantur, adeo ut quæ sit inepitissime respondeant; tales Phrenetici cum talibus variis insomniis & tremula desipientia periculosiores sunt iis, qui sunt cum vociferationibus, artuum contorsionibus & similibus; & hæc vocantur desipientia tremula & obscuræ ab HIPPOCRATE.

Superest Cura; Quam tamen relegatam volo usque ad caput de Delirio cum eadem ferè sit cum Cura in febribus acutis cum delirio conjunctis.

Interdum etiam

INFLAMMANTVR OCULI.

Malum satis frequens & ubivis cognitum, quod vocatur in specie:

OPHTHALMIA.

Vitium diversum à Lippitudine: ut ut enim in Ophthalmia copiosissima lymphæ lachrymalis tam ex glandulis jugularibus, quam etiam ex glandulis palpebrarum erumpat; nihilominus tamen hoc adjunctum tantummodo Symptoma est Ophthalmiæ, non verò vera.

LIPPITUDO.

Quæ est affectus per se oculos infestans. Ophthalmia sive lippitudine DUE sunt SPECIES; SANGUINEA & SEROSA seu LYMPHATICA. Illa est inflammatio tunicae annatæ, cum rubore, ardore, tumore & lacrymis profluentibus; Hæc verò, quæ proprie Epiphora dicitur, est continua lachrymarum destillatio & copiosa ex oculo, comitata plus minus cum ejus dolore, morfu, ardore, rubore, &c.

Ophthalmia est vel vera, vel notha. VERA est proprie dicta inflammatio modo descripta, quæ in tres gradus dividitur: Si enim phlegmones saltim initium adfit, cum scilicet oculus humidior reddi cum robore,

P p calore

calore & nonnihil dolore incipiat, idque ferè à causa externa, vocatur *τῶραξις*; quod si inflammatio supradicta insignior præcipue ex causis internis oriatur, est *ophthalmia nar' ἑξῆς* sic dicta. Si verò facta sit inflammatio, ut & palpebræ afficiantur & quasi invertantur, nec claudi possunt, albumque supra nigrum oculi intumescat, ita ut nigro quasi subsidente; hiatus veluti in oculo appareat, *χθουσις* dicitur.

Afficitur *oculus quoad membranas*: in specie quoad membranam externam, quam *adnatam* appellant: Iste membranae imprimis extremae contextæ sunt ex copiosissimorum vasorum textura tam venularum quam arteriarum. Impedito ergo sanguinis motu in his vasculis sequitur *inflammatio*.

Hæc ipsa vascula distenta, vel tunc facta à sanguine stagnante sunt manifesta, adeò, ut totus oculi bulbis intensissime rubeat. Et cum hæc ipsa membranae connexionem habeant cum cerebri membrana: hinc fit, quòd in *gravi ophthalmia simul capitis dolor*, si non *pulsatorius*, tamen *contractivus* percipitur. Item pater, quare contusionibus cranii, & læsionibus membranarum cerebri interdum superveniant ophthalmia, id quod sæpius observatum fuit in Nofodochio Paravino. Ubi post *capitis contusiones septimo vel ij. die* supervenientes ophthalmia, vel *fluxus oculorum cum eorum rubedine*, signa imminentis mortis fuere, quoniam inuenerunt jam factam *inflammationem cerebri* membranarum, & exinde secutam ejus *Gangranam & Necrosin*.

Certe si hæc sponte sequuntur, periculosum est signum. Nam dum stagnat sanguis in cerebro, per arterias carotides advectus fit, ut uberius effluat ad oculum, ubi impeditur in motu, & ophthalmiam infert.

CAUSAS quod attinet *Ophthalmia*, eæ sunt vel *interna*, vel *externa*.

Externa, *Contusio*, *lesio*, *pulveres acres in oculos illapsi*, *fumi metallici* se insinuantes in oculos, satis sunt cognitæ.

Quoad *causas internas*, quodcumque potest occasionem dare, ut *stagnat sanguis in vasis*, dat inflammationem: In specie *variola* oculis sunt infestæ, quæ sæpiissime ophthalmias sæpius recurrentes post se relinquunt: vid. imprimis *L I P S I U S in eleganti Tract. de variolis*. Ubi exemplum habet sæpiissime recidivantis ophthalmiae modò in uno, modò in altero oculo ex male curatis variolis.

Nam oculus semel inflammatus ex quacunque causa sæpius postmodum inflammatur denuò, idque propter robur partis tunc læsum, seu præter ejusdem tonum laxatum. Unde ubi simul nonnihil de purulento miasmate post inflammationem est reliquum, facillimè sequitur inflammatio: imprimis si aliàs in corpore *solennes sanguinis evacuationes* negligantur & supprimantur, unde fit, ut sanguis respectivè abundans hæreat, & subsistere cogatur, sicque inflammationem inducat. Exemplum habet *GABELHOU, in cent. 4. cur. 38.* de inflammationibus oculorum: *propter omisissas sclemnes scarificationes*. Item *Ophthalmiam* observat ex *recentis mensuris*, *cent. 3. cur. 61.*

Interdum observatæ sunt *Ophthalmia Epidemica*: item *Ophthalmia contagiosa*. *Epidemicam Ophthalmiam* observat *AMATUS LUSTIANUS cent. 8. cur. 80.* *Ophthalmiam* verò *contagiosam & epidemicam* recenset *FORREST, l. 9. obs. 4.* de ophthalmia epidemica, & quasi contagiosa, ut si quis ophthalmicos istos intueretur, simul quoque eodem malo corripereetur. Aliàs observavit *RHODIUS cent. 1. obs. p. 51.* *Lippitudinem & ophthalmiam ex nimis frequenti persicorum usu*.

Quoad *differentias*. Imprimis observandæ sunt *lachrymae* propter curam legitime instituendam.

Nam interdum *lachrymae* effluunt *acres, tenues & quasi corrosivæ*, in inflammatione periculose, utpote quæ tam magis dolet, ardet instar Erysiipelatis cujusdam infestans, & tales lachrymae acres, tenues, ac corrosivæ acrimonia sunt infestæ, cum nempe lymphæ lachryma-

lis sit nimis cras. Interdum lachrymae non sunt corrosivæ, sed potius *subdulces*, & in talibus *Ophthalmiis* oculi palpebræ quasi conglutinantur, & quasi inviscantur, & tunc lymphæ lachrymalis est magis crassa & viscida, quæ tamen melior, quàm tenuis & salina.

Ex qua lachrymarum differentia 4. *ophthalmia tempora* **DISTINGUENDA**, nempe *principium* est, quando humor tenuis ac plurimus defluit: *Augmentum* quando dolor augetur, humorque fit crassior: *Status* cum magis coctus videtur humor, h. e. temperatus, adeoque crassus, ut etiam palpebras conglutinet; *Declinatio* cum signa remittunt.

Denique sanguinis inflammationem excitans nunc per *vasa oculi exteriora* movetur, nunc per *interiora*. *Si per exteriora*, tumor, dolor, pulsus in fronte ac temporibus percipiuntur. *Si verò à vasis & membranis interioribus*, dolor profundior & vehementior erit, plurimusque in palato ac naribus sentitur ac sternutatio frequens erit.

Quoad **OPHTHALMIAM NOTHAM**, seu ut aliàs vocatur, **SICCAM**, hæc est ista, in qua lachrymae ferè nullæ exsiliant, ut plus minus noctu palpebræ coagulari soleant; nihilominus tamen oculi rubent, plus minus tument, atque plus minus prurunt, unde tres ejus sunt *gradus*. 1. Quæ est *cum pruritu & exiguum fluxionem* salivam & acrem conjunctam habet, & dicitur *φωσθαλμία*. 2. Quæ *cum pruritu & dolore levi & aliqui gravitate sine fluxione* est, adeoque saltem rubri & tumidi sunt oculi, & dicitur *φωσθαλμία*. 3. Denique *sine pruritu, fluxione, & cum duritie ac asperitate palpebrarum* est, & dicitur *σκληροσθαλμία* seu dura lippitudo. Oriuntur ex subtili, salivæ vel acri lymphæ, oculos naturaliter humectante, alterante, & ita oculos malè afficiente.

SIGNA per se manifesta fiunt *ex dolore, ardore, tumore & rubore* quæ omnia sunt signa inflammationum communia. Nec latere potest an sit inflammatio seu *Ophthalmia interna an externa* ex relatione ægri.

QVOAD PROGNOSIN.

Taraxis seu minor gradus minus est periculosa *Chromosi* seu *Ophthalmia perfecta & consummata*.

Ophthalmia per consensum à membranis Cerebri internis periculosa habet *Symptomata & difficultas curatur* quàm ea quæ est *per essentiali affecto* oculo.

Dolor diu in ophthalmia perseverans pessimum signum est: Materiam enim aut corrodentem, aut distendentem, aut suppurantem arguit. *Ophthalmiam diuturnam*, aut sæpius recurrentem facile visus hebetudo insequi potest, partim ob membranas incrassatas, partim ob humores impuriore redditos.

In *Ophthalmia*, si ea non possit *suppurari* vel *digeri*, septus perit oculus.

Quòd si ed devenerit malum, melius est *dimittere oculum*, quàm certò mori propter *Gangranam* Cerebri communicatam.

Ophthalmia laborantem superveniens *alvi pressurivum* liberat *Hipp. sect. 6. aph. 17.* *Notha Ophthalmia* non adeo periculosa est, quàm vera, diuturna tamen est, & admodum chronica.

QVOAD CURAM.

1. *Causa externa* quæcumque sunt *removenda*.
2. *Sanguis in oculo stagnans* *resolvendus* est in naturalem statum & circulum restituendus.

Quod ut fiat in *inflammatione parvâ*, ubi non est tantum periculum ægri, ut in rubore aut moderato dolore vel *externa* sufficiunt remedia: Ubi *verò tumor & inflammatio est magna* isti oculorum inflammationi *per interna* succurratur.

In quo casu posteriori conveniens etiam est *Vena seclio, revulsoria* quidem in *pede, aversoria* in *brachio, derivatoria* si fieri potest in *fronte*.

Hoc ipsum confirmat & illustrat egregium exemplum *LINDANI super HARTMANNUM*: dicit

dixit se vidisse quantum valeat *ven. sect. legitima* in *Ophthalmia* in *Chirurgo Amstelodamensi*, cui dexter oculus erat inflammatus: Medicus senex vocatus secat *venam* in brachio ejusdem lateris: unde magis magisque inflammatus oculus: ratio quia sanguis in motu sursum jam erat impeditus: unde facta apertione in parte superiore promptius adhuc superiora versus influetur sanguis propter metum vacui, adeoque inflammatio augetur, sunt enim duo rami, unus distribuitur in brachium alter ascendit in Caput.

Videns hoc Medicus aperit *Venam* in sinistro brachio, & exinde oculus alter antea illæsus similiter inflammatur, hoc videns ipse aperit iterum *Venam* in brachio dextro, & tunc æger omninò fuit in oculo isto cæcus factus. Unde denuò secat *Venam* in brachio sinistro, & exinde istius oculi auget inflammationem. His ita factis vocatur, **T U L P I U S** qui statim *Venam* in pede secat, quo factò statim inflammatio utriusque oculi manifestissime cessat.

Unde rectè dicit **LINDANUS**, quod in principio & *gravi Ophthalmia* primo *Vena seclio* sit instituenda *in pede pro revulsione*, hinc in *brachio* loco contrario oculo inflammato *pro aversione*. In pede secatur vel *Vena Saphena*, vel quod melius est, *Vena Poplitea*, utpote quæ satis conspicua & satis manifesta est. *Ad derivationem* dixi incidendam esse *Venam frontis* optimo quidem consilio, sed hoc habet incommodi, quod pro secanda vena frontis necesse est, ut injiciatur laqueus collo, ut contractis jugularibus Venis, *Vena frontis* magis intumescat, quo autem insigniter augetur inflammatio oculi, propterea nisi *Vena frontis* circa injectionem laquei, in collum possit secari, potius omninò eadem est relinquenda. Non tamen nisi præmissis præmittendis hæc vena frontis incidatur, siquidem post eam impetivè sectam *ophthalmiam* gravissimam, visus & loquelæ perditionem observavit *Hildanus cent. 5. obs. 18.* vel loco ejusdem applicanda sunt *Vesicatoria Nucha*, quæ *Vesicatoria* in *Nucha* applicata; mirum est quantum juvent in inflammatione oculorum; quia *Arteria* se dividit ibidem in partem anteriorem ad oculum progredientem & in posteriorem circa *Nucham* hinc inde disseminatam. Unde *Vesicatoria* dum in *Nucha* faciunt dolorem, & anteriorem promovent sanguinis fluxum, ut mitius ad oculum affluat. Post *nucham* etiam *pone aures* feliciter applicantur *vesicatoria*; sicut *cucurbitulis* pone aures applicatis inflammationem curatam notat *Rhodius cent. 1. obs. 79.* In contumacissima *Ophthalmia*, ubi non sufficiunt *Vesicatoria*, *Setacea* applicatur *Nucha*. Remedium molestum, sed insigniter proficuum.

Exemplum hujus egregii usus habet **H I L D A N U S** *cent. 1. obs. 41.* item in **GABELHOVER. cent. 4. obs. 38. in *Scholio*. Pro tali usu elegans est *sacculus HARTM.* ex *semine vel farina Erica Nucha* applicatus.**

Locus hujus setacæ in *nucha* est remedium quasi *vicarium auricularæ* quasi *setacæ*, ex *rad. Timelæe arboræscens* (est ista *Timelæa* in specie, quam *Tabernaemont. l. 3.* non sine *Timelæe granguidii* describit, loco cuius & *chamelæe vulgaris* seu *Mexzeron* potest substitui) de qua vid. *Riv. Cent. 4. obs. 100.* it. *M. A. N. C. Ann. 4. Append. 39.* olim in secretis habitam. Nempe radice dissectatur in fibrillas, quæ lobo auris perforatè immittuntur; Nempe exsiccata in orbiculis dividitur; postea maceratur in lixivio ex vitium cineribus factò, vel in aqua in qua nitr. solutum sit, sine præparatione enim aures corrodit & inflammat, quæ acrimonia etiam acidis obtundi poterit. Perforatè aures, filo butyro pingui trajecto, promotæ suppuratione, secunda vel tertia die, fibula radice vel orbiculorum imponitur, quæ humores potenter ex capite elicit. Singulis diebus recens immittitur; prior tamen exsiccata & purgata secunda & tertia vice usum eundem præstat. *Confert non saltim in Ophthalmia*; sed & in *diffusione* incipiente, aliisque malis visum hebetantibus;

Hujus loco *rad. hellebori* recipit **Timæus l. 1. Ep. 22.**

Loco *setacæ* in *continuis Ophthalmiis fonticuli* non rarò in *brachio* excitandi, quin & interdum fit, ut pro curæ *Ophthalmiæ Arterioomiæ temporalis* instituat: vid. **Nicol. FONTANUS in responsionibus & curationibus pag. 50.** ubi habet exemplum *Ophthalmiæ* per intervalla læpius recurrentis, idque cum periculo visus, quæ tamen *insectione arteria temporalis* curata & *fonticulo in brachio* præservata fuit.

Præter hæc & **INIERNE** ex **FONTE PHARMACEUTICO** ophthalmiæ contumaciores, aut ex lymphæ discrasia sæpius recidivantes curandæ veniunt, adeoque præter **PURGATIONEM** cum *Galappâ* factam, *decoctionum liquorum*, præsertim *Juniperi* & omnia *Juniperina* sunt optima. Sic *Horst. l. 2. obs. 32.* observat ophthalmiam contumacem; aliis iritis *decoctio scissas & liquorum* curatam. *Rulandus* quoque in *Thesauro pratico* p. 61. refert de muliere 40. annorum, oculi rubore, dolore, lachrymis & cæcitate diu affectâ, post alia plurima tentata 10. dierum spatio hisce convaluit: *Purgata* fuit prius *pilulis*; hinc *decoctio ligni sancti* per 10. dies usa, post *sudorem* imposuit aquam *ophthalmicam ex antimonia*, & sic convaluit.

Ac sanè *causarum ophthalmiam antecedentium* magna habenda est ratio. Nam *Ophthalmia* ex fumis metallicis, frutranis externis, per intema mineralia curatâ fuit ab *Horstio l. 7. obs. 27.* Sic *Bartholinus* ophthalmiam in prægnante, quoties iterum gerit, pertinaciter recurrentem *sternutatorii* & *Ven. Sect.* curavit *Cent. 6. hist. 31.* *Ophthalmiam Gallicam mercurii* ope curatam vid. in *Zacut. Lufi. l. 1. pr. ob. 45.* Denique *cinnamomum* jejuno stomacho comestum fluxiones in oculum promovet, teste *Panarollo pentec. 2. obs. 28.*

Quod attinet *remedia externa*. Eadem applicanda varia: in usu sæpius est ut applicetur etiam *lac* cum aliis sed pessimo Consilio.

Item interdum applicatur propter dolorem *Opium* similiter *sæpiissime periculosissimo eventu*.

Nam *lacticia & Opata*, oculis applicata sunt *nocentissima*, ratio, quoniam sic oritur necessario *cæcitas*: nam *Opium* demulcet quidem dolorem, sed simul in *Ophthalmia Gangranam* infert. *Lac* verò *muliebre* aut quodcumque, aliud si recens instillatur unctuositate sua in crustat oculos, & quasi sordibus inficit, unde impedita insensibili transpiratione ejus tunc maxime necessaria *inflammationem* potius auget. Sin verò *lac* non applicetur recens nocet *subtili suo acore*, quoniam *lac muliebre* sicuti omnia alia *lacticia* facillimè acorem contrahit. Unde rectè dicit **LINDANUS**, se sæpiissime vidisse *lac & Opium* applicatum; nunquam tamen felicem usum observasse.

Quæ conveniunt in *Ophthalmia*, sunt: *aqua Spermatis ranarum*, *aqua cancr. finvrat.* in specie cum *succo Chelidon. majoris*, *destillata* modus videt. apud **CROLLIUM** & **Mynsicht.** *aqu. flor. Cyani & Calcatrippæ*; *Euphrasia Fœnicul.*

His aquis commodissime infunditur *tinct. antimoni*, aut quòd melius *caput mori*; *Butyr. antimoni pulvisifiat*: vel his infunditur *Crocus metallor vulgar.*

Nam simili ratione *aqua Ophthalmiæ RULAND.* præparatur; & tales insigniter conveniunt in *Ophthalmia*. Ubi major est ardor, *sacchar. saturni* aut aliquos *gran. Camphoræ* simul adduntur, dabo exemplum.

℞ Vitri antimoni pulverisat. ℞β.
infund. in

aqua. Flor. Cyan.

Euphras.

Spermatis ranar. an. ℞i.

Stent in loco calido per noctem manè filtrentur adde

Sacchar. saturni ℞β.

Camphor. gr. v. misceant.

& cum linteis duplicatis tepidè applicentur.

Phlegma aluminis primò prodians insigniter commendatur à **POTERIO** & etiam aliis.

Oleum sive potius *liquor. flor. Cichorei & liquor. flor. ciani* est egregium remedium, quod omnes Auctores unanimiter commendant; præparationem vid. in *Hartmann de Ophthalmia*.

Albumen Ovi cum aqua Sperm. ranar. bene conquassatum & applicatum in principio egregie convenit. Quidam albumini ovi nonnihil *aluminis* addunt, atque ceu singulare experimentum laudant. Vid. *BORRELL. cent. 1. obser. 31.* ubi refert quod Ophthalmia tandem post multa tentata fuerit curata cum *albumine Ovi cum frustulo aluminis* bene subacto & palpebris cum linteis imposito.

Porro *SOLENANDRI* remedium est, quod etiam excrispit *RIVERIUS decoctum foliorum cydoniorum*. Nempe recipit folia primo vere collecta integra & illaesa, & diligenter asservat ne corrumpantur: Horum florum recipit, mj. coquit cum aqua purissima & Decocto subinde fovet oculos: Insigniter commendat hoc ipsum ad discutendum tuborem & etiam curandam Ophthalmiam.

Mucilagines Seminis Psyllii, Cydoniorum, fennugraci, Altheae, cum aqua appropriata extractæ addito *Sacchari saturni* vel tantillo *Camphoræ* similiter sunt utiles.

Saccharum joviale, si saccharum in vase stanneo probe contritum mirifice commendat *LINDANUS* tanquam singularissimum Ophthalmicum: scilicet præcipit ut *Saccharum candi* teratur in scutella stannea cum cochleari stanneo, idque tamdiu donec saccharum bene tritum & agitatum instar saturni fiat lividum, quo magis liveat eo esse melius: & istud saccharum joviale ita præparatum esse optimi Ophthalmicum quod vel sub forma pulveris possit oculis instillari, vel etiam cum aliis appropriatis misceri verb. gr.

℞. plantag.

fœnicul.

sperm. ranar. an. ℥β.

sacchar. cand. jovial. ℥ij. l. iij.

tutiae præparatæ ℥β.

croc. gr. iv. misc.

& exinde fiat collyrium.

Cujus aliquot guttæ in die instillantur, dicit esse anodynum optimum, refrigerare & discutere dolores.

Vel *℞. aqu. fœnicul.*

Euphras.

cyani. an. ℥β.

vitrioli alb. à gr. iv. ad gr. viij.

Vitriolo in aquis soluto, fiat filtratio per chartam emporiticam, addatur

sacchar. jovial. ℥ij.

misc. & fiat collyrium.

Nam ipsum *vitriolum album* est egregium remedium in ophthalmia: si scilicet albumini ovi indurato & excavato indatur, & hinc exprimitur, sic enim fit collyrium ophthalmicum magnæ commendationis, v. gr.

℞. Ovum gallinarum integrum ad duritiem coctum, & dempto vitello excavatum.

Cui immittre:

sacchar. saturni gr. vi.

vitrioli alb. gr. viij.

camphor. gr. ii.

mell. rosat. ℥β.

Hæc indantur ovo, & fiat expressio fortis, expressus liquor instilletur subinde oculo:

Ubi observetur, quod tale collyrium imprimis conveniat, ubi *lacrymæ nonnihil sunt crassæ*, & ubi *involantur palpebræ oculorum*:

Ubi sunt *acriores & corrosivæ*, in tali casu conveniunt potius *metallica fixa*, v. gr. *Tutia præparata cerussa, sacchar. saturni, ocul. cancr. lapis calaminaris, margaritæ: Flores cyani*, & quidem hos flores *cyani* insigniter commendat in corrosivis & acris lachrymis, & inde ortis ophthalmiis, *BARVETTE* in sua *Praxi*, ubi de catarrh.

℞. Aqu. cyani.

cupr.

verben. an. ℥β.

tut. præp. ℥i.

mat. perl. præp. ℥iβ. M.

de qua misturâ instilla aliquantulum oculis, & simul madentes perias impone.

THONERUS admodum commendat hoc collyrium, quod in ophthalmiis aliis plurimis iritis multum præstare dicit in *obs. p. 116.*

℞. Aquæ rosarum.

(de hoc vide: *TACHENIUS* in *HIPPOCRAT. Chym.* quam ego non laudo, potius assumerem.

Aqu. flor. cyan. vel sperm. ranar.)

plantag. an. ℥ij.

solan. ℥i.

vitrioli alb. ℥i.

soluzioni filtratæ adde

tutiae præp. ℥i.

Hoc collyrium bene agitatum cum linteolo imbibito, & expresso applicatur oculis, quod egregie proficit, interdum aliquot *gr. camphoræ* addita fuerit.

Antea monui, quod post *variolas* subinde soleant recurrere ophthalmiæ.

Has verò post *variolas* sæpius recurrentes ophthalmias curat *LIPSIUS* hoc collyrio.

℞. Tutiae præpar. ℥i.

vitrioli albi.

sarcocoll.

Nihil. albi.

alocis lor. an. ℥i.

camphor. gr. xv.

Aqu. fœnicul.

rosar.

chelidon.

pimpinell.

nymphæ an. ℥ij.

album. ovor. No. j.

oil. sepiæ ℥i.

Quo ipso post *variolas* secutam oculi angulam sed unguem etiam feliciter sustulit.

Aliàs quando est *rubor & tumor oculi ex rebus & pulveribus incidentibus* in oculum, tunc elegantissimum est *frustum carnis vitulina vel bovina cruda* magnitudine & crassitie thaleri tempore decubitus admortum: hoc enim ardorem & ruborem egregie discutit.

Aliàs *sempervivum cum foliis fœniculi contusum* & applicatum etiam elegans ophthalmicum in incipienti ophthalmia.

Porro sæpius urget in ophthalmia *intensus dolor oculi*: pro hoc *compefcendo* nihil melius est *cataplasma ex pomis dulcibus* & bene odoratis sub cineribus coctis, donec probe mollescant, pulpæ per seraceum trajectæ addatur. *Tutia præparata*, vel *crocus* aut *sacchar. joviale* cum tantillo *crocis*: Experimentum est *TIMÆI* contra dolorem partium in specie ophthalmiam. Item *SCULTETI* in *armamentar. Chirurgic. obs. 22.*

Quod si ophthalmia sit *ex ætu apri*, curatur optime collyrio ex *alum. & alb. ovi* supradict. Quoad Ophthalmias *Nothas* seu *siccas*, eadem ferè conveniunt; præcipue tamen *aqua cancr. fluviatil. mucilagines, alum. cum album. ovi* supra laudatum. Item *℞. Litharg. auris pulv. q. v. coq. in aq. dest. q. l. evadet decoctum dulce*, filtratur per chartam, & applicetur cum linteo, egregium est.

Quoad *EPIPHORAM*, seu à quibusdam sic dictam *inflammationem serosam*, consistit hæc in continuo *lachrymarum* stillicidio, quæ *nunc acres* sunt, adeoque ruborem, ardorem, morsum, &c. junctum habent, & vulgò dicitur *humor seu catarrhus calidus*. Nunc *mitiores* sunt, & sine symptomatum talium syndrome affligunt, diciturque *humor seu catarrhus frigidus*. Est affectus suo modo catarrhalis, adeoque ad glandulas, ex quibus tale stillicidium oritur, imprimis respiciendum, huc sunt in

in oculorum angulis, sive palpebris, de quibus vid. *STENO* in *observat. de glandulis oculorum & nervis.*

EPIPHORÆ CAUSA nunc est externa, eaque saltem irritans continud oculum; quò suo modo periclitet observatio *Rhodii, cent. 1. observ. 8.* frequentioris ilchyriationis, ex pericoratum est; nunc interna, eaque triplex: Nempe I. *vel lymphæ vitium* quasi habituale, acrioris ac acido saltioris, rodens & vellicans oculos, & tali occasione magis magisque sanguinis ac lymphæ affluxum promovens. II. *Vel vitium glandularum oculorum, relaxatarum, & undecunque, præsertim sub nutritione propria vitatarum, aut aliàs irritatarum, copiosam lympham continuo plorantium.* Quo III. denique facit *caruncula lachrymalis deficiente*, in affectu Græcis *πύλας* dicto, quò nihil aliud est, quam glandula illa in majori oculi cantho sita, seu à causis externis *exesa* fuerit, sive sub cura externa *abscessa*, aut resoluta fuerit, unde sordium, puris, &c. proventus, quæ oculus & vicinæ glandulæ irritatæ continud plorant, de qua oculi glandula majore, vulgò *caruncula lachrymalis*, dicta vid. *VVarthoni Adenograph. c. 26. p. 160.*

QUOD AD PROGNOSIN.

In *infantibus*, ut frequens est hic affectus, ita diætæ & ætatis cursu vel spontè curatur. *Invetratis* autem aut *natu majoribus* accidens, contumacior, facile fistulam lachrymalem potest inferre. *Epiphora* uti est pessima, quæ à *caruncula deficiente* oritur, ita facilior est curatu, quæ est ab illius erosione quam excisione.

IN CURA I. *Causa extrinca removenda.* 2. *Lymphæ* interdum vitium; ejus scilicet *acrimonia* est corrigenda *internis & externis.* 3. *Glandularum tonus adstringentibus est firmandus.* Convenit igitur *aqu. Timæi* in *Epiphora* experta.

℞. Tormentill. grosso mod. pulverisat. ℥i.

Alumin. gr. v.

Aqu. rosac.

Plantag. ana ℥i. Stent in loco calido per

diem & noctem filtrantur & servantur usui. *It. liquor. flor. cichor. & cyani* sunt egregii. *It. valde prodest decoctum cort. granat. Hartman. in prax. chym. c. 36.* *It. ℞. foliorum cydon.* primo vere collectorum integrotum, illætorum, & à corruptione præservatorum, M. j. coq. in aqu. purissima, & eâ oculi humectentur ac irrorentur. Humorem arcent, ruborem discutunt, &c. *Vel album. ovi conquassat. cum succo semperviv. & flor. fabar. impositum* confert. Alia ut *lap. hamait. calamin. aqu. sigill. Salom. aqu. ros. infusio sumach. ex Practicis* spontè innotescunt.

AVRIVM INFLAMMATIO.

INFLAMMANTUR etiam AURES, nempe auris interna, ejusque membrana meatum auditorium faciens eidem subjactæ esse solent. Præter EXTERNA occasionaliter hæc inferentia subinde etiam spontè sua ex CAUSA INTERNA eadem concitatur. *Adest insignis ardor* in aure, *dolor* continuus *pulsatilis* vehementissimus; observatur interdum *rubor* quidam auris externæ, quo magis nempe ad exteriora vergit. *Inflammatio*, quæ si gravior est, ad malas & tempora se extendit, sicuti ubi magis interiora inflammantur, *pulsatorius dolor* gravior esse solet, in quo casu & *febris*, & subinde delirium, imò & interdum *motus convulsivi* superveniunt. *Inflammatio* autem hæc aut discutitur, aut in *abscessum* abit, qui ulcus aurium post se relinquat. *Dum suppuratur*, res non caret periculo propter febrem & conjunctum dolorem, quo interdum cerebrum ejusque membranz periculosissimè afficiuntur, sicut delirium inducitur. Sic *Ferdinand. hist. 14 l. 1.* refert *inflammationem aurium*, & dolorem intantum cum febre acuta, delirio, &c. per excretionem copiosam puris die morbi nono, inflammationis

septimo, criticè curatam. *Curiosum* est, quod *Bartholinus cent. 3. ep. 67.* refert in abscessu aurium erumpens pus & vehens simul dentem, sine defectu dentis ullius in maxillis. Si interiora magis occupaverit pus ab aurium abscessibus natum, tympanum interdum putredine absimitur, citra tamen auditus læsionem. Vid. *Horst. l. 9. obs. 8.* qui itidem refert abscessum auris hemicraniam inferentem.

Denique, interdum etiam.

INFLAMMANTVR AVRES.

Nempe *Auris interna* & ferè *meatus auditorius* patitur inflammationem admodum difficilem.

CAUSA EST INTERNA. Nam in Parotidibus dolor auris inflammatorius percipitur, qui tamen mox transit.

SIGNA, Cognoscitur ex *ardore in aure*, ex *dolore pulsatorio in aure*, & cernitur interdum *rubor quidam auris externæ*, qui ubi inflammatio fuerit gravior *ad malas & tempora* se extendit. Imò in inflammatione auris & *febris*, & *delirium*, imò interdum etiam *motus convulsivi* superveniunt.

QUOD AD CURAM.

Inflammatio hæc curatur: quando aut *discutitur* aut quando *suppuratur*, aut *degenerat in abscessum*.

Dum *suppuratur* res non caret periculo propter *febrim & dolorem* conjunctum, quoniam interdum cerebrum periculose afficitur, sicutque inducitur delirium. Exemplum periculose inflammationis habebitur in *Epiphora FERDINANDI, lib. 1. histor. medic. 14.* qui observat *auris inflammationem* cum intento *dolore, febricula & delirio gravi* conjunctam, quæ per excretionem copiosam puris, die morbi nono inflammationis vero septimo criticè fuit curata.

Ceterum mirabile exemplum adhuc habet *BARTHOLOMÆUS, cent. 3. epist. p. 67.* ubi in abscessu aurium eripuit pus, & simul secum dentem quandam exevit, utut nullus dens in maxillis deficeret.

Interdum *auris inflammata & suppurata* superveniunt *ulcera diuturna*, quæ tympanum erodunt, citra tamen auditus læsionem. Exemplum tamen habebitur in *HORSTIO* in *obs. p. 444.*

In CURA, UNIVERSALIA aliæque probe præmittenda sunt, & EXTERNA quoque nonnisi cautè & consideratis probe omnibus circumstantiis applicanda. Nam talia plus interdum nocent, quam profunt. Vid. *M. A. N. C. ann. 6. p. 117.* id quod in specie de actu frigidis aut repellentibus intelligendum venit.

QUOD ATTINET ERGO REMEDIA:

I. Quidem instillantur: *Oleum chamomelinum* vel *oleum rosaceum*, in quo millepedes vel lumbrici bullierint.

Vel *oleum rosaceum cum mucilagine seminis cydoniorum* applicatur, & nonnihil cum bombace immittitur.

Oleum vitellorum ovorum egregium est remedium ad inflammationem aurium, quod in principio inflammationem discutit, factam verò jam suppurationem subito excernere facit, sive abscessum aperit, de quo vid. *Petrus Joann. Faber curat. 53. & 54.* vid. etiam *Z. Lusitan. histor. medic. princip. histor. 59.* tanquam Anodynum discutiens & abscessus certò aperiens laudatur.

Præterea *cancri fluviatiles contusi*, ac in oleo cocti insigniter profunt.

Decoctum absinth. cent. min. abrotan. & alia aromatica auribus immissa, vel spir. vini, vel spir. salis ammoniaci cum mica panis calida auribus applicatur. Vid. *Sylv. de morb. infant. c. 9. §. 87. it. bals. sulph.* ad extra, cum oleo *camamelin.* multus conducit.

Item *succus sempervivæ majoris* auribus instillatus egregie

egregie convenit in inflammatione. Nam etiam abscessum aperit, v. gr.

℞. Succ. semperviv. major. ꝑ. ss.

Ole. rosar.

lumbicor. terrestr.

chamomelin. an. ꝑ. misc.

applicentur cum bombace auribus, vel instillentur.

Fomenta aurium ex decocto plantarum emollientium & discutientium externe applicata egregie conducunt.

Item cataplasma ex medulla panis cum lacte paratum, v. gr.

℞. Medull. panis t̄ss. coquatur in

lacte caprino ad consistentiam pultis, add.

vitell. ovor. No. j.

ole. rosar. ꝑ. ss.

croc. ꝑ. i. misc. pro cataplasmate.

Denique cepacea & capita aliorum sub cineribus cocta, bene contusa, & auribus applicata, admodum promovent maturationem & ruptionem abscessus. De quo vid. AMAT. *Lustan. cent. 7. cur. 92.* Item HOFER. *in Hercul. medic. p. 62.*

Post inflammationem aurium, sequitur subinde abscessus, adeoque

ULCUS AURIUM.

Ulcus aurium.

ULCERA AURIUM aliis sunt vel VERA, vel APPARENTIA. VERA vel ex abscessu post inflammationem nato, vel ex acriori lymphâ edelata, meatum interius exulcerante. APPARENTIA ulcera sunt, quando sanies, subinde multiformis ex auribus effluit, nunc cum, nunc sine præcedente earundem dolore, qui effluxus subinde diu durat, & quo cessante varia capitis, & cerebri superveniunt symptomata, quæ levantur sub fluxus continuatione, uti in infantibus subinde observatum est; qui per huiusmodi aurium fluxus plus minus fordidus à pluribus malis tam externis, quam internis levati solent.

Vera Aurium algera, si diuturna aut inveterata sunt, facile in fistulam degenerare solent, vel erodendo occasionem membranæ suggerunt, ut hypersarcoma (mild Itis) succrescat, quod auditum obturet. Pus quod effluit, si sit album, æquale, substantiæ medicis, melius est, quam si inæquale, fetens, saniosum, &c. fuerit.

IN CURA observandum est, ne apparentia huiusmodi ulcera aurium, seu effluxus costas eorundem plus minus saniosi citò nimis sanentur, præsertim in subjectis, vel humidioribus, vel excretionibus capitis cutaneis, vel affectibus cerebri, & capitis internis obnoxiiis, idque in infantibus imprimis observandum, ne major noxa inde oriatur; sufficit si modo mundus ferretur meatus auditorius, id quod optimè mediante urina humana assequimur. Quoad ulcera vera præmissis præmittendis internis, v. gr. PURGANTIBUS aut SUDORIFERIS, aut essentia liquorum, &c. Ulcus mundificandum, & hinc consolidandum venit. Mundificat optimè urina infusa, aut urina in qua rasura ligni Guajaci maduerit. Item phlegma spir. trina, vel

℞. Vini albi subtilis dulcis

urinae puerorum an. ꝑ. ebulliant leviter cum ꝑ. mellis M. Quibus tepidè meatui auditorio instillatis, aut cum turundula iidem ebria immixtis, ac manè ac vesperi repetitis, ulcus mundificabitur, it. succus, vel syrup. vel essentia abinth. aut marrub. cum pauco melle rosar. it. syrup. Nicotian. egregie conveniunt. Nonnemo refert ulcus periodicum auris curatum per instillationem succi marrubii misti cum melle. Si alumenustum cum vino mistum, in aurem instandatur, potentissimè ulcus exsiccat. Puer 10. annorum surdus ex variolis permanens, & cui per tot annos sanies ex aure fluebat, liberatus fuit succo cepæ &

rhodomelite instillato, teste Foresto l. 12. obser. 7. Denique si antiquum & fordidum ulcus fuerit, applicanda venit urina pueri cum pauco unguento Aegyptiaco imprægnata. Hisce si mundificatum & absterlum fuerit ulcus, id quod ex eo patet, si minor sordium ac puris quantitas effluerit, pro consolidatione istis modo dictis, turia & pompholix addenda sunt, pro eiusmodi perfecta consolidatione.

Absolvimus doctrinam inflammationum in genere, & etiam in specie. Jam notatum fuit in principio huius capituli, quod præter sanguinis impedium, refluxum, impediatur etiam subinde ejusdem circulus, quando is in insigniores corporis cavitates effunditur, ubi extra sua vasa constitutus mox corruptionis notam incurrit, quam cum comitetur acor corruptivus, sanguis ab hoc coagulatur & congrumatur, & postmodum successivè fermentando abit in pus.

Quæ collectio puris in cavitate corporis insigniori vocatur tunc temporis.

EMPYEMA.

Quoniam autem sit, ut frequentissimè post pleuritidem sequatur puris collectio in thorace, ob id ferè abusus obtinuit, ut Empyema tantum de puris collectione in thorace post pleuritidem intelligatur, quod tamen non æquè obtinet.

Nam in genere empyema propriè loquendo, & præter ab apostemate seu vomica distinguitur, est sanguinis extra sua vasa effusio, & in pus mutati collectio in cavitate aliqua, seu ventre corporis. Dico prout à vomica distinguitur. Vomica enim, seu apostema est collectio puris in quadam parte: dum pus colligitur in pulmone, est vomica pulmonum, dum in renibus, est vomica renum. Verum Empyema est collectio puris in cavitate. Unde non raro ex abscessu fit empyema, quando scilicet is rumpitur non foras, sed introrsum in cavitatem quandam corporis singularem.

Ut plurimum dixi, quod post pleuritidem suppuratam sequatur tale empyema, quoniam pus in cavitatem thoracis tandem effunditur. Verum singulare est exemplum, quod refert LINDANUS super Hartmannum, se nempe observasse in quodam puero, pleuritide suppurata affecto facta thoracis apertione pro extractione, & facta exploratione cum candela (secundum leges paracenthesis thoracis) cerea nihil tamen puris exercebatur. Mortuo tandem puero thorax pro scrutinio viscerum fuit apertus, & inventum fuit, quod scilicet membrana costas succingens, seu pleura dilatata fuerit in immensum saccum, in quo omnis purulenta materia tanquam in suo receptaculo fuerit comprehensa, ita ut aperto thorace nihil potuerit puris evacuari; id quod sæpius fieri arbitror.

QUOD ATTINET CAUSAS: quod sanguis in cavitates effundatur, congrumatur & suppuretur, sicut imprimis externa, nempe vulnera punctim facta, item casus ab alto, in quo vel ruptione, vel partium violenta contusione, aut eandem nimis valida contusione, vel alia ratione sanguis per aperta vasa effunditur: inque corporis cavitates influit.

Sanguis influxus ex vitali consortio præscriptus subito corrumpitur, & aliquam putredinis incurrit notam, quam corruptionem insequens acor sanguinem effusum coagulat, atque in grumas inspissat; Sanguis acore grumefactus successivè incipit fermentare, quatenus acidum coagulans concurrit cum sal. volatili sanguinis satis copioso, quæ duo mutuo concurrente & fermentando, corrumpendo sanguinem se uniant tandem in tertium salsum, nempe in corpus crassum, album, salsum quod vocamus pus.

Dixi quod in casu ab alto sanguis in cavitate corporis singularem effundatur. Nisi enim hoc fiat, sed sanguis in partium spatiosis ex harum contusione hæreat Echymoma seu sanguinis effusio oritur, quæ ad rationem Chirurgicam pertinet.

His

His modis generatur sanguinis effusio in cavitates corporis.

Jam verò Empyema duobus generatur modis; vel modo dictæ ratione ex sanguine in cavum effuso & suppurato: vel 2. ex sanguine in quadam parte inflammationem partem & apostema faciente, cuius apostematis pus tandem ex parte in cavum corporis influit, & ita empyema constituit.

Prioris empyematis exemplum dat. v. g. Vulnera thoracis penetrans, cum sanguinis copioso in ipsum influxu, hinc in pus corruptione. Posterioris empyematis exemplum dat pleuritis in pulmone suppurato ac tandem rupto abscessu in thoracis cavitatem effuso. Sic enim etiam sequitur Empyema.

QUOD ATTINET SIGNA.

Hæc per se patent: Signa nempe causarum, imprimis si attendantur causa externa in specie casus ab alto, sanguinem congrumatum esse in cavitate corporis & ibi collectum monstrant, & quidem sanguinem congrumatum in abdomine præter vulnus penetrans. imprimis abdominis tumor: Hinc inde sparsus livor & quasi plumbea nigredo, post congrumescitiam durities & renisus abdominis ad tactum, ubi locus est sanguinis congrumati: ac denique accedunt hypobymias virium defectiones nonnihil impeditæ, & similia symptomata.

In pectore esse collectum sanguinem ibique congrumatum, monstrat insigniores respiratoris læsiones, tussis, dolores pectoris, gravitas ac pondus circa costas nucha, extremorum frigus, febris plus minus acuta, quæ omnino comprobantur per modum læsionis, si enim quis cadit ab alto & perfringit costas, propter rupta vasa colles substrata necessarid sequitur sanguinis in pectus effusio: Item si quis fuerit punctim læsus mox infra costas, ubi sunt venæ & arteriæ, tunc est signum effusionis sanguinis in thoracem: & factæ ejusdem congrumationis, corruptionis, & sic Empyematis.

Denique in capite & ejusdem calvaria esse collectum sanguinem congrumatum, monstrat dolor ejusdem gravitatis, sensus insignis pulsationis, oculi nonnihil lacrymanes, rubor faciei, superveniunt symptomata stomacchi, vomitus, nausea, & similia: ac denique causa antecedentes, valida contusione cranium effringentes, aut fori incisione cranium dividentes: sanguinem inter calvariam effusum & congrumatum dicunt.

Sanguinem in his locis effusum & grumefactum suppurari testantur, febris superveniens plus minus acuta pro varietate circumstantiarum, item ardor in illa parte, in qua sit suppuratio: accedunt insignes præcordiorum anxietates, accedunt vigilia interdum delirium. In specie ex febris cognoscitur quod fiat suppuratio, quin & interdum in loco quodam externo: v. gr. si sanguis sit coagulatus in abdomine circa inguina oritur abscessus, in quo & per quem sanguis congrumatus & suppuratus postmodum feliciter evacuat.

Empyema ita factum facile cognoscitur ex eo, quod remittit febris astus; & reliqua symptomata, quin potius fluctuatio quadam percipitur puris.

Specialiter Empyema thoracis bene est cognoscendum.

Signa ejusdem sive à pleuritide sive à vulnere sunt, quod adest tussis continua & frequens, item obscura (hohl) & quasi è profundo cavo producta. Sonus est obscurus (dumtel) quia tota hæc actio est à diaphragmate, non verò à pulmonibus: illud enim à materia gravatur. Porò inter tussendum sentiunt in cavo pectoris concussionem aliquam, quia materia diaphragmati incumbens per tussim sublata recedit; aded ut sæpe nihil excretaur. In progressu verò post multos conatus purulenti quid excretaur, & tandem etiam aliquid sanies. Febris adest, quæ in principio magis acuta esse videtur, in progressu verò mitior & lenta magis redditur, ad hæcitarum ferè naturam accedens;

quæ vesperi præsertim exacerbatur, & circa noctem vehementior est. Respiratio est gravis cum sensu gravitatis, quando stant aut sedent. Si decumbunt, aliqualem sentiunt fluctuationem, & decumbendo sine molestia ferè respirant: sic quando calceos solvere, vel ligare volunt, videntur suffocari, tunc enim à pondere incumbente introrsum versus diaphragmatis motus ferè impeditur. Supervenit interdum palpitatio cordis: sentiunt frequentissimè evaporationes ad os instar aquæ calidæ. In progressu percipiunt saporem cinereum & putridum continuo in ore; In pulsu hoc est singulare, quod creberrimis vicibus intermittat unum vel alterum pulsus, ac denique si in dextro latere est empyema, tunc decumbentes in eodem bene habent, sin autem decumbant in sinistro, male habent, & contra.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Pro quantitate sanguinis effusi & pro qualitate loci, in quem effusus est, prognosin variat. Item pro ratione successus etiam variat prognosin.

Nam sanguinem congrumatum subitò evacuari, aut si hoc non fiat, suppuratum faciliè excerni optimum est.

Febres interdum periculosa superveniunt suppuratum sanguinem, interdum ulcera, ac non raro gangrana partium internarum.

In pectore Empyema, ut plurimum phthisin causatur & tabem.

In capite ut plurimum mortem infert.

QUOD ATTINET CURAM.

In sanguine congrumato, sive sit à vulnere, sive à casu ab alto, ed est incumbendum, ut sanguis congrumatus resolvatur, & hinc 2. per vias convenientes evacuetur. Via ista convenientes sunt hæc, ad quas vel sponte vergit natura, & monstrantur imprimis per locum, in quo sanguis est congrumatus, sive evacuetur per sudorem, sive per urinam, sive per alvum. Iste sanguis qui ita evacuari nequit, ejus adjuvanda est suppuratio. Febris tunc accensa nonnihil mitiganda, ac tandem enatum pus evacuandum.

Tam sanguinem congrumatum, quam purulentias omnes in cavitatibus collectas optime evacuat ejus perforatio. In his enim, v. gr. si vulnus est in abdomine, abdominis vulneris apertio major, si est punctim factum vulnus, Paracenthesis debita instituenda, Thoracis apertio, & inter costas scitio optimum est remedium pro curando empyemate ejus, ut etiam pro evacuando sanguine.

Ac denique in capite expertum remedium est ejus Trepanatio seu crani perterebratio. Hæc sanè sunt optima & promptissima remedia, quia citò & legitimo usutu satus operantur: Modo quoad legitimum usum temporis habeatur ratio & non perverissimò nostro more, aut nunquam aut tardè nimis instituat: quia potius quod celerius instituuntur tales operationes & perforationes, ed promptior & ed magis optatus est successus, de quibus tamen suo tempore in Chirurgia.

Post Casum ergò ab alto, vel alium casum; sanguine in corpore congrumato in primo principio necesse est, ut vena scitio instituatur in corpore Plethorico, ne sanguis nimis confertim aut nimis copiosè in cavitate corporis irruat: Habenda tamen semper est ratio regularum revulsionis ratione loci, in quem influat sanguis, ut nempe in contraria regione vena aperiat. Dum nempe sanguis influit in Abdomen vel per inferiora Thoracis vasa in thoracem, secatur in brachio: Sin fluat ex superioribus thoracis vasis aut circa caput secetur in pede.

Scitio venâ subitò sanguis omnis congrumatus resolvendus est, & uti dixi quæ datâ convenienti viâ evacuanda.

Sanguinem congrumatum resolvunt: rubia inelorum,

rum, Symphyrum totum, scabiosa, absinthium, abrotanum, hypericum, bellis minor, quam singulariter tanquam secretum commendat HARTMANNUS. Choresolium, Hyssopus, card. benedictus, feniculum.

Semen. card. benedict. card. Maria, charesfol. hyperici.

Aqua horum simplicium, in specie charesfol. scabiosa, alkekengi, & cinnamomi. Syrupus acetosiat. citri, scabiosa, hyssopi.

Item acetum vini in quo soluti sunt. Ocul. cancer. fluviatil. haec enim solutio est admodum egregia.

Item conveniunt Rhabarbar. radice angelic. vincetoxic. aristoloch. rotund. tormentill. & pimpinella. Item terra sigillata, bolus armena, sperma ceti est expertissimum; Caryophylli, sangu. hirci legitime paratus ad modum HELMONTII de pleuride. Castoreum, lap. percar. Bezoar. Oriental. ocul. cancer. fluviatil. corall. rubra, os de cord. cervi, mumia, succinum album preparatum, carbones Tilia ad ʒi. vel alteram in aqua charesfolii propinati multum commendantur ab HARTMANNO.

Vel pulvis factus ex carbonibus Tilia, oculorum cancerorum fluviatil. & herba charesfol. cujus ʒi. datur in aceto.

Pulvis AUGUSTANORUM contra casum, species diamantia M Y N S I C H T. Stercus passeris in aceto dissolutum & propinatum in sanguine concreto est singulare. Pinguedo humana ad ʒi. in potu cerevisia est expertum remedium in casu ab alto.

Essent. flor. Hyperici, charesfol. mumia, in specie essentia quacunque vulneraria: tintura & succus florum bellidis, tintura corallorum M Y N S I C H T. antimonium diapioreticum & omnia antimonialia fixa acidum absorbentia, mistura simpl. seu tintura Bezoarica. spiritus theriacalis camphorat. spiritus tartari & similia.

In propinandis his remediis contra casum ab alto seu contra sanguinem congrutum observetur necessaria cautela, quod semper his ipsis addenda sunt talia, quae sanguinem congrutum resolutum simul per convenientes vias evacuare possunt. Quid enim juvat resolvere sanguinem, si non debeat evacuari? Ob id, si sanguis congruatus haereat in abdomine vel locis alvo vicinis, simul folia fenna, vel quod melius, rhabarbarum additur. Nam & ipsum rhabarbarum simul sanguinem resolvit: Sin vero in pectore aut aliis locis remotioribus, in specie Diuretica sunt addenda: Sin remotioribus exterioribus partibus tunc praeter ceteris sudorifera sunt simul addenda.

Res ut pateat dabo exemplum.

- ʒi. Herb. charesfol. m. j. Rhabarb. elect. ʒii. Folior. Senn. ʒi. Salis tartari ʒi. coquant. in f. q. Aqu. simplic. colatur. add. Ocul. cancer. fluviatil. praeparat. ʒi. Spermat. cet. ʒii. Pulv. contr. calum August. ʒi. Syrup. scabios. q. s. pro edulcoratione. misc.

D. S. pro aliquot dosibus.

Idque quando simul blandè evacuandum est per inferiora.

LINDANUS egregium habet exemplum curati Casus ab alto, in quodam Fabro Lignario, ipsi aedes edificante, qui cadens ab alto coltas aliquot perfregit, & exinde in periculosum sanguinis spatum ex sanguine in thoracis cavum effusione incidit. Curavit eundem hoc modo: propinavit decoctum ex brassica rubra, artemisia, consolida saracenicca & bellide minore. Huic decocto iussit infundi aliquid rhabarbari, post infusionem addebat sperma ceti: Hinc seorsum sump-

sit Oculorum cancer. fluviatil. & illis affudi ad eminentiam digiti transversi acetum vini, & remittente fervore (cum ocul. cancer. fluviatil. acet) dedit acetum huius impregnati ita cochlear. cum prioris decocti ʒiv. vel ʒv. Unde factum fuit ut sanguis congruatus antea post resolutus copiosissimè per urinam fuit excretus, & exinde hic faber lignarius egregiè curatus. Ac sane potius praestat à diureticis incipere, in fine autem non incommodum aliquod sudoriferum subnectere. Adeoque convenit in dictis casibus, mixtura polycresta ex lap. cancer. fluviatil. cum aq. dest. &c.

Vel ʒi. Ocul. cancer. fluviatil. praeparat. ʒi. (cum aceto fiunt magis diuretica)

- Spermat. cet. Mumia, Rhabarb. sangu. hirc. legitim. praeparati an. ʒi. misc. dos. à ʒi. ad ʒii.

in decocto charesfolii vel feniculi vel aliis similibus.

Quoad curam empyematis, seu quando pus factum in cavitate fluctuans, & stagnat est evacuandum.

2. Acrimonia ejus noxia corrigenda. 3. Lesio partis indulta restituenda.

Quoad puris evacuationem, haec per convenientes vias instituenda venit. via convenientes sunt vel naturales vel artificiales: Illa quibus natura molitur evacuationes, & quae subinde per varia loca inimitabili arte purulentias evacuat, ut dum v. gr. plenitudo, vel alias in thorace suppuratorum purulentias, nunc per urinam, nunc per alvum, nunc frequentissimè per sputum evacuat, imò per purulentiam, in toto corpore scabiem, quo de vid. M. A. N. C. an. 2. p. 230. solvi observatum fuit. Sanè pus empyici per urinam excretum e. dolore quasi nephritico & stranguria refert Horst. l. 3. obs. 10. Simile vid. ap. Panazolium, it. Borellum cent. 1. obs. 17. Ipsemet curavi mulierem gravi pleuritide correptam, suppuratam, cui supervenit foetidissima materiae purulentae urina, qua per 10. vel plures dies continuante cum sensibili alleviatione ipsa sanabatur. Praxevbam simul phthisin ac tabem per pulveres & antihetic. Poterii, myrrh. l. ocul. cancer. antimon. diaph. bals. sulphuris therebinthinat. &c. Elix. Prop. raro propinabam, quia hoc semper alvi fluxum sistebat, ut necesse esset, eam denuo provocare clysmate. Sicut jam supra hujusmodi variae excretiones circa hepatis & lienis abscessus insinuate fuerunt. Facit huc quod refert Hildan. cent. 3. hist. 39. Nempe ulcus diuturnum in brachio ex ictu sclopeti, quod, quia per urinam pus excrebatur, ulcus sicabatur: Quamprimum verò ulcus recenter fluebat, tum paries rursus urinas laudabiles nullo pure permistas reddebat. Per quas vias materia empyematis in pectore, v. gr. deferatur ad urinam aut alvum, aut etiam ad os pro expuitione, plures Auctores litigant. Conf. Senn. l. 2. prax. ubi de pleurit. quest. 3. Villis Pharm. rat. P. 2. p. 150. 201. M. A. N. C. an. 3. p. 393. & ann. 6. p. 75. His in casibus si molitur aliquid natura, semper minister ejus est Medicus, dum, quo illam vergere videt, eò simul motum illius promoveat. Si vero rupto abscessu & collecto jam empyemate pectoris, eam nil moliri observat, pro copia puris dum vires adhuc constant, evacuanda, imprimis vomitus convenit, cujus insignes utilitates pluribus Pijè de colluvie serosa declarat. Hinc sputum imprimis promovendum, ut hujus medio ceu per proximas vias, modumque magis ordinarius puris fiat evacuatio. Pro quo scopo Nicotiana est egregia cujus usum supra ex Ferdinando declaravimus.

In sputo hoc promovendo habenda simul ratio qualitatum materiae purulentae evacuandae, quae quo acrior fuerit, ac tenuior, eò magis temperantia simul usurpanda sunt: Quod si vero non acris sed crassus sit pus evacuandum, incidentia & absseygentia magis in usum vocanda. In specie mel & ex eo paratum hydromel seu

agu. mulsæ, oxymel squilliticum, inter expectorantia præstanti ducunt; in qua mulsæ hyssopus, scabiosa, parietaria, helenium, iris, marrubium, liquorita, junib. passule pro indicantium varietate simul incoqui & propinari possunt. Vel fiat mistura expectorans.

- ʒi. Aqu. hyssop. ʒiii. athmat. ʒii. oxymel squillitic. ʒvi. syr. Nicotian. ʒi. emet. ʒi.

M. capiatur pro lubitu. Artificiales viæ pro evacuando purè sunt PARACENTESIS, quæ ubi priores illæ naturales vel non suffecerint, vel non suffecerint suspicio est, in tempore institui potest. In tempore dico, ut quando natura empyema non expurgat per urinam, statim instituenda Paracentesis, ne pus in saniem convertatur, ne vires stantur, ac pulmo à sanie corrumpatur.

2. Acrimonia puris & ejus noxam corrigunt, hoc est ut aliàs dicunt, ulcus abstergant & mundificent optime remedia sulphurea, quodcumque acris temperantia & balsamica, quasi vi ulteriorem progressum apponant & puris iahibentia, uti sunt sulphur & antimonialia fixa, &c.

3. Ea verò, quæ lesionem partis post abscessum suppuratum restitunt, sunt vulneraria, præ cæteris hederæ terrestris, scabiosa, charesfolium, item lignorum & radicum decoctum, &c. Optime hæc duo junguntur, sed semper habenda est ratio 1. puris, ut hoc vel prius, vel simul evacuetur. 2. Febris adjuncta, ne hæc plus majus intensâ augmentetur. Ad hoc, ut evacuetur pu præter evacuationem per vomitum si est in thorace, vel in alio loco convenientissima sunt: Omnia antimonialia fixa, v. gr. antimonium diaphoretic. quod ipsum cum decocto charesfolii, vel cum hederæ terrestris, vel quod melius cum decocto radices China propinetur, propinando sæpius cum haustu istius decocti ʒi. antimonii diaphoretic. Hoc enim mirabiliter suppurations qualicumque curat sanguinem congrutum & empyema imprimis pectoris.

Et tunc cum radice China simul coquenda sunt rustago, hyssopus, consolida major, capill. veneris & similes: Non opus est multa addere, simplex enim sufficit decoctum cum quo propinetur antimonium diaphoreticum. Post antimonium diaphoreticum imprimis est Balsamus sulphuris, qui quancunque suppuracionem ac internarum partium & viscerum corruptionem, citò, tutò & jucundè curat. Vel simplex vulgaris, cum spiritu therebinthina, vel anisatus cum oleo anisi pectoralis, vel succinatus cum oleo succini; vel juniperinus cum oleo juniperino. Loco balsami sulphuris simplicis sumatur balsamus sulphuris auratus antimonii ex P. OLEMANNO, erit balsamus eò magis laudatus.

Denique ARCEUS tract. de capitis vulneribus: Egregium modum docet curandi empyemata beneficio decocti ligni Guajaci, cujus methodus est optima, & quæ observatâ aliquot empyematici restituti fuerit.

Nec incommodè ligna santala hæc recipiuntur, verbi gratia:

- ʒi. Rafur. ligni Guajaci ʒi. lassaf. ʒi. Macera per 2. horas in aquæ comm. lb. vii. coque ad consumptionem sibi. adde: heder. terrestr. comar. si. hyperici. herb. veronic. aa. mi. ad mii. rad. glycyrrhiz ʒi. sem. fenic. ʒvi. passul. minor. conquassat. ʒiii.

Coqu. ad remanentiam lb. iv. M. S. decoctum, de quo rger ad minimum ter in die capiat, subjungendo & alia remedia.

Hedera denique terrestris omnibus præferenda est speciebus simplicium quæ suppuratas ex fundamento, ut sic dicam curat: Ejus decoctum seu Essentia si assumatur, aut quod melius cum eodem antimonium diaphoret. propinetur, aut denique si ejus succus semper cum decocto Guajaci permisceatur.

Certum est quod hederæ terrestris sit inestimabilis in hoc casu.

- Hinc sunt qui maxime æstimant: ʒi. Succ. hederæ terrestr. ʒiii. prassii (id est marrubii) ʒii. thuris myrrhæ aa. ʒi.

Sacchari parum; redigantur ad consistentiam syrupi, & subinde usurpentur.

Denique decoctum brassica capitata rubra, cum tantillo sacchari temperatum est egregium, quia materiam purulentam educit per urinam. Potest etiam dari cum decocto China, antimon. diaphoret. & similia.

Lac quoque capillum cum saccharo rosato usurpatum, pro ultimo hoc scopo est egregium, vid. M. A. N. C. an. 1. p. 78. Conf. cum his Villis. Pharm. ration. p. 2. ubi de phthisi & empyem.

Balsami sulphuris feci mentionem: Si hujus igneus calor permisceatur, optime permisceatur saccharum Saturni vel Antiheticum POTERII, qui in his casibus sunt egregia.

Item Balsamus Peruvianus non incommodè potest substitui balsamo sulphuris. Sed pergo ad alia.

Leditur denique etiam sanguinis circulus, quando sanguis ex suis vasis & receptaculis omnino extrâ corpus effunditur, vitium quod satis est cognitum sub nomine.

HÆMORRHAGIÆ.

Nam Hæmorrhagiæ vox est generalis, quamcumque sanguinis effusionem ex corpore innuens.

Hæc Hæmorrhagiæ vox generalis postmodum ratione loci per quem fluit, aut ratione modi quo effluit, distinctas sortitur appellationes.

Nam ex naribus Hæmorrhagiæ narium: Ex ano dicitur Hæmorrhoidum fluxus: ex utero dicitur Menfes: ex vesica dicitur mictus cruentus, item vomitus sanguinis, sputum sanguinis, sive hæmoptysis, &c.

C AVS A; quæ sanguinis effluxionem excitat, est vel ipsorum extimorum osculorum in venulis & arteriis apertio spontanea & vocatur Anastomosis. Vel est ipsorum vasorum lesio & soluta unitas, quæ fit aut per instrumenta acuta, seu punctum, sive caesum, vel per humores acres corrosidentes, & rodendo aut extremitates osculorum vasorum conniventes, aut ipsas tunicas tenuiores perforantes, quæ posterior species vocatur diresis, item diaphoresis; diaphoresis autem seu sanguinis talis tenuitas, quæ per vasorum tunicas transsudare possit citra vulnus, quod tamen vix credibile. Sunt enim satis dense, satique validæ & tenaces venarum multò magis arteriarum tunicae; ut impossibile sit quod per easdem tantillum transsudare possit.

Locus seu vasa per quæ sanguis effluit, sunt imprimis arteriola. Nam ex venis vix effluit sanguis nisi incisis aut erosis ut in vulneribus.

Sanguinem extillare ex arteriis patet ex eo, quod, v. gr. omnis hæmorrhagiæ narium fiat stillatim; & subinde notabile spatium intercedat inter unam alteramve guttulam cadentem. Hinc liquidissimè patet venire ex arteriis non autem ex venis, quando enim cor sanguinem in arteriam pellit, jam quoque idem ex arteria aperta rollitur: Quando verò arteria subsidet, non amplius effluit, & ita successivè stillatim sanguis erumpit: Id quod patet etiam in Arteriotomia: in hac etiam stillatim tantum & secundum pulsus sanguis erumpit.

Quod attinet Causas remotas, Αναστομωσες. Q. 9. Vasorum

Vasorum ofcolorum apertio fit, 1. Propter abundantiam, sive plethoram sanguinis aut absolutam rariorem, aut propter plethoram respectivam, seu secundum quid frequentiore. Dum majori aut minori motu, aut exercitio, aut corporis incallescencia, aut etiam effervescentia febrili, v. gr. in principio variolarum, turgescens & quodammodo ebulliens sanguis incolè auctus, ordinariis vasis & receptaculis contineri amplius nequit, quin per capillarum orificia distendens eadem & aperturam faciendū erumpat.

Hinc obesi, item vini potatores frequentius hæmorrhagiis obnoxii sunt; quod multum facit simul suppressio ordinariæ cujusdam, quodam in loco, sanguinis excretionis: Simul tamen in his & ad statum vasorum à sanguine pertransiente plus minus irritatorum, hinc sanguinis motus variationem respectus habendus.

2. Fit Anastomosis à nimia sanguinis tenuitate & fluxilitate ob abundantiam seri nimiam seu aquositate unde fit, ut & fibrarum & partium tonus laxetur, & ipse sanguis sua tenuitate faciliè orificia venarum permeet eademque ita aperiat: unde tunc hæmorrhagia talis sequitur. Scorbutici imprimis variis & frequentibus obnoxii sunt hæmorrhagiis per quæcunque loca fiant: quia in his partium tonus admodum laxatur, fibræque debilitantur ut vasorum ostiis nimis constitutis hæc hincant. Accedit simul sanguinis scorbuticorum tenuitas & serositas qui sæpius simul est salus, acidus & acris, adeoque facilitate apertioni occasionem præbens.

3. Denique fit anastomosis quando in uno alterove surculo cujusdam arteria fit obstructio & quasi motus impeditus, unde surculus vicinus majori sanguinis mole distentus, necessariò in extremitate aperitur, & facta ita anastomosis sanguis effunditur. Spleneticis hoc videtur familiare quibus interdum superveniunt sanguinis vomitus, ita tamen ut percipiant prius fortes pulsationes circa splenem locosque vicinos, quæ pulsationes inuunt motum nonnihil impeditum in arteriis: Unde si sunt turgide aperiantur in stomachum, & ita vomitum sanguinis inferunt.

Pertinent ad anastomosis scorbuticorum hæmorrhagiæ, insignes admodum & crebrius ingruentes, non tam ob sanguinis crasin plus minus vitiatam, & ad diathesin acidam plus minus declinantem, sed quod horum nervosum systema pathematis convulsivis obnoxium admodum fit, unde irritatum quodam in loco à spinis salinis scorbuticis alicubi infixis mox tendi fibræ, pulsationis, aut tensionis sensus, hinc hæmorrhagiæ oriri solent. Comprobat hoc notabili observatione Willis pharm. rat. p. 2.

In hisce anastomosis causis tam ad sanguinem, quam vasa ut plurimum respiciendum venit, ita quidem ut frequentissimè acidum consuetum sanguinis motum ad organum præternaturalem concitans, aut itidem acidum plus minus falsum, vasa eorumque ac partium vicinarum fibras vellicans considerandum veniat.

Hæc de Anastomosi.

Dieresis & Diabrofin inducunt quando aut incisione aut punctura aperiantur vasa uno verbo omnia externa, de quibus in Chirurgia. Vel interdum quando à causis internis fit apertio vasorum quas interest imprimis lymphæ nimis acris, vel lymphæ nimis acida vasculorum orificia corrodes: item inspurata quæcunque nimis acris, nam & hæc aut narium vasa irritare, aut pulmonum vascula corrodere valent: unde narium hæmorrhagiæ & sputum sanguinis sequatur.

QVOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Ex his sunt facilia: sanguis enim qui post vulnera effluit, ex se patet. Sanguis verò qui effluit floridus, rubicundus & copiosus inuunt anastomosis propter aliqualem ejus abundantiam & turgescenciam.

Observanda tamen sunt cause antecedentes; Motus fortes & similes.

Sanguis qui effluit tenuis, aquosus instar loturæ carniū uti loquuntur, signum est nimis serositatis & aquositate sanguinis: hincque ortæ hæmorrhagiæ.

Sanguis in loco affluens cum forti regionis vicine pulsatione innuit impedium sanguinis motum per unum alterum vel alteriolarum succulium.

Denique ubi humores acres excedentes præcesserunt, causæ non possunt latere attentis, simul aliis concurrentibus signis.

Differentia est adhuc notatu digna hæmorrhagiæ in genere: Est enim hæmorrhagiæ vel spontanea vel non spontanea.

Spontanea est opus naturæ exonerantis corpus: Non spontanea est vel critica vel symptomati ca: Critica quam natura in morbo facit ut una per illam curet.

Hæc duæ species spontanea & non spontanea critica nunquam sunt curanda, nisi sint immodica juxta aphorismum HIPPOCR. sect. 1. aphor. 2.

Tertia verò seu symptomati ca aut non spontanea symptomati ca cum morbus sit, aut procedat ex habitu corporis morbo necessario debet curari & præcurari.

Deinde hæmorrhagiæ est vel HABITUALIS, vel ACCIDENTALIS. Habitualis crebrius & vel brevi vel nulla præcedente occasione redit & affligit. Accidentalis verò raro, nec nisi magna data occasione contingit & affligit. Accidentalis est vel cum febre, vel sine febre; ubi ad turgescenciam & ebullientem sanguinem simul plus minus respiciendum: item an critica magis, an symptomati ca fuerit.

Absoluta fuit Theoria hæmorrhagiæ in genere una cum signis Diagnosticiis. Superfunt.

SIGNA PROGNOSTICA.

Quæ hæmorrhagiæ in genere attinent sunt.

Nimia hæmorrhagiæ quæcunque uti mox animi deliquia & asphyxia inferunt, ita paulo etiam post cachexias & hydropes. In specie ubi sanguinis fluxus supervenit extremorum refrigeratio in propinquo est syncope.

Moderata & consueta & plus minus periodica hæmorrhagiæ quocunque in loco fiat, si subjecti conditio respondeat, & hoc facile ferat, salubris, cum deficientem varia mala, ut & excedentem insequi soleant. Moderata igitur talis non sistenda est.

Porro Diabrofin arteriæ insignis uti & ejus diabrofin periculosa sunt & vix curabiles. Hæmorrhagiæ quæcunque à causa interna cæteris paribus & periculosiores & cautius tractanda quam quæ ab externis. Quæ ab anastomosis vitio sanguinis vel absolute vel respectivè abundantis nascitur, curatur facillimè. Quæ verò vitio sanguinis serescens, tardè & quasi medio modo se habet. Ita quæ vitio vasorum contingit, pro ratione motus primarii plus minus curabilis esse solet.

QVOD ERGO ATTINET CURAM.

In ea ante omnia considerandum est, an curanda sit hæmorrhagiæ, an verò sistenda? Deinde in habituali distinguenda est cura in eam, quæ fit tempore paroxysmi adeoque est curatoria, & eam quæ est extra paroxysmum, adeoque præservatoria. Tertio probè considerandum, an ipsa hæmorrhagiæ sit morbus salutaris & primarius, an verò secundarius, & si hoc, an sit cum febre, an sine febre. Nam omnis hæmorrhagiæ critica modò non fit excessiva: item omnis hæmorrhagiæ spontanea per quæcunque loca quæ natura est solennis & cui natura est adscita, ea vix curari potest, nisi ipsi evacuationio quasi succedanea instituantur.

Symptomati ca verò hæmorrhagiæ quæcunque sistenda. Sanguis ergo nimis vasorum ora aperiens minuetur, nunc vena sectione, nunc scarificatione. Idem turgescens compescendus, præcipitandus & acidis blande

conglutibus, qualia sunt, v. gr. ruscus, flor. bellidæ, spir. vitrioli, Pulvis hepaticus rubens, terra lapid. hæmatidis. Opjata huc etiam pertinent.

Idem aquosus & nimis serosus corrigendus evacuando serum per album, vel vesicam, vel per habitum corporis.

Si quæ in morbis arteriolarum occurrant obstructions eadem referenda per vulgò notat aperiencia de quibus alio loco dictum in specie per martialia: Nam hæc martialia in vomitu sanguinis splenico sæpius recurrente, (sive sit revera talis, sive non, loquamur cum vulgò) item in hæmorrhagiis scorbuticorum, & similibus sunt optima, imprimis quidem ad præcavendum recusum. Hujus rei singulare exemplum habet LOUVERUS contra MEARAM p. 19. ubi habet hæmorrhagiæ stupendam chalybeatorum usu curatam.

Denique Anastomosis vasorum usurpatis internis adstringentibus & incrassantibus, & applicatis iisdem externe sunt occludende; Erosones verò vasorum per similia consolidanda & acres succi contemperandi.

Quoad causas remoras dierefoles, si hæc fiat vitio sanguinis acris; acre salum temperantia, & sanguinis crasin corrigentia sunt optima, ut passulata, vulneraria, lacticia, &c. si vitio vasorum eroforum, vulneraria adstringentia sunt convenientissima.

Pro his obtinendis scopis interdum convenit, uti dixi, Venæsectio.

Dico interdum: Nam Chirurgorum est consuetudo, ut in omni hæmorrhagiæ sanguinem mittere velint. Verum hoc stultum est, quoties sanguis non abundat, eundem jam effluentem, velle ulterius evacuare. Una sanguinis abundantia sive Plethora tam vera quam respectiva excipitur ubi convenit, venæsectio.

Nam ubi hæmorrhagiæ à fluxilitate aut acrimonia corrodebat sanguinis oriuntur vana est venæsectio.

Ulterius PURGATIONES ipsæ etiam sunt ridicule, nisi nimia abundantia laticis aquosi nimis fluxilem faciens sanguinem sui excretionem urgeat. In tali enim casu utique purgantia per inferiora conveniunt. Uti in tali casu eadem rectè commendat RIVERIUS in sua praxi, & confirmatur hoc ipsum per experientiam RONDELETTI: qui curavit quendam singulis diebus 2. vel 3. lb. sanguinis rejicientem solis syrups serofos humores evacuantibus: Serum enim est vehiculum sanguinis.

Quin & per sudores comitodè potest fieri tunc evacuatio: Ut enim sudor dum actu erumpit, dissolvit & fluidiorem facit mass. sang. postmodum tamen ubi cessavit sanguis serò depauperatus crassescit, spissescit & sic hæmorrhagiæ compescit.

OPATA generalia sunt hæmorrhagiæ remedia, dum & irritationis sensum in hac vel illa parte undecunque excitatum sopiunt, & spirituum moventium, impetum plus minus refrænant adeoque quovis sanguinis inde concitatos motus quietiores reddunt, quo ipsum catholicum ὀρχαία, id est, sistens, meritò habentur. Experimenta hujus novissimè retulit Medicus quidam Hassiacus, Mich. Bernh. Valentini, in epist. ad D. D. VVidivium, Archidiatrum Spirensem, de Nova Matricis & Morbone Muliebris Anatome, ubi, fuscè ostendit, quantum opjata in narium æquè ac veri hæmorrhagiæ valeant.

Portulaca, plantago polygonum, millefolium, folia tenera quercus, rosa rubra, simach, cortices granatorum, balaustra, lysimachia, bursa pastoris, fanicula, pyrrola, acacia nostras, bellis minor, vinca per vinca, hedera terrestr.

Radix urtica, symphyt. major. torment. pimpinella, bistorta.

Fructus rubi & myrtillorum: Semen portulacæ, lactucæ, papaveris, hyoscyami, urtica.

Aque & decocta horum simplicium: item eorundem

syrupi, v. gr. aqua & syrup. portulacæ, plantaginis, Syrupus de symphyto, Syrupus coralliorum, myrtillorum, de hedera terrestris, &c.

Pertinet huc radix acori aquatici, sive radix acori adulterini, & ex eadem paratus Nectar adstringens D. L. A. N. G. I. I., quod egregium est remedium in quocunque fluxu tam sanguinis quam aliorum humorum.

Porro Muscus cranii humani, seu usnea: item muscus prunorum sylvestrium, sanguis draconis, mastiche, zhus, myrrha, aloë, gummi arabicum, mumiæ, scil. adstringentia contra eroisiones: Item lapis hematitius tam in substantia præparatus, quam ejus tinctura, bolus armena, corallia eorumque tinctura, terra sigillata: colcotar vitrioli, succinum.

Ex his patent faciliè remedium FORMULÆ, v. gr. in hæmorrhagiis turgescence nimis sanguine cum impetu febrili & phlogosi vaga.

℞. Aqua plantag.

semperviv. maj. ana ʒiʒ.

Syrupi papav. alb. ʒi.

Tinctur. flor. bellid. cum

spiritu vitrioli q. s. ad gratiam aciditatem; M. Capiatur cochleatim.

In hæmorrhagiæ habitualis ex eodem sanguine turgescente ex acido volatili, v. gr. in vini potatoribus, &c. adeoque in his, qui vulgò ex sanguine bilioso & hepate nimis calido hæmorrhagias pati dicuntur.

℞. Dentis hippopot. præp. ʒiʒ.

corall. rubr. præp. ʒi.

lapid. hæmatit. ʒʒ.

sacchari saturni ʒii.

laudani opiat. ʒʒ. M. S.

℞. pulv. adstring.

Capiatur subinde manè quantum titas cultelli cuspidis.

Item ℞. Extr. flor. ʒiii.

ebor. f. igne.

dent. hippopot. ana ʒʒ.

corall. rubr. præp. ʒi.

lapid. hæmatit. præp. rubr. ʒii.

c. lq. syr. ros. rubr.

& papav. rhæad. f. electuar. M.

Extractum paratur ex flor. rosarum part. ii. fl. papav. rhæad. bellid. rubr. ana part. i.

per multiplicem infusionem in aqu. simplici, expressionem & inspissationem: Sic parabitur extractum succosum ad imitationem Ang. Sale, ubi de extractis vegetabilium.

In hæmorrhagiis habitualibus ex sanguinis tenuitate serosa.

℞. Passul. minor. aut earundem pulpæ ʒʒ.

rhæarb. el. ʒiii.

tartari vitriolati Tachenii ʒi. c. f. q.

syrupi pomorum fiat electuarium.

Utile & est per sudorem occurrere tali hæmorrhagiæ.

℞. C. C. usti ʒi.

terre sigill. ʒʒ.

laudani opiat. gr. iii. Pro duabus dosibus cum ludore usurpandis.

In hæmorrhagiæ ab acriori sanguine à lymphâ aut eroisione, aliivè modis concitata, sanè polychrestâ est mixtura Sylvii l. i. prax. c. 9. §. 2c. ad cuius imitationem.

℞. Aqu. plantag. ʒiii.

cinamom. ʒii. ad ʒiii.

acer. stillatitii ʒii.

corall. rubr. præp. ʒii.

terre sigill. ʒi.

laud. opiat. gr. iii.

syrup. myrtin. ʒiii. capiat cochleatim.

Huc pertinet tinctura sulphuris vitrioli ad omnes & quæcunque sanguinis hæmorrhagias expertissimè.

na: Paratur ex capimort. benè edulcorato soluto cum spiritu salis composito, qui abstrahitur ad siccitatem, mastra remanens postmodum, cum spiritu vini dephlegmato extrahitur in tincturam.

Porro Spiritus vitrioli coagulando sanguinem & ipse hæmorrhagiam sistit: Hinc Liquor stypticus ex spiritu vitrioli & terra sigillata paratus etiam est egregius.

Martialis in specie quidem adstringentia, uti præ cæteris est extractum martis adstringens HARTMANN. quod habet in Praxi Chymiatrica cap. 50. de Hæmorrhagia: Extractum croci martis adstringens est experimentum LINDANI: cui instar omnium remedium est; utpote quo puerum desperata hæmorrhagia narium laborantem curavit, datur ad gr. v. vel ix. cum conferua quadam adstringente in forma Boli.

Item saccharum Saturni & ipsum hæmorrhagias compescit. Hinc tinctura antiphetica ex vitriolo martis & sacchar. Saturni etiam est conveniens.

Porro nitrum depuratum, ac sal prunelle, interno & externo usu, in specie interno singulariter compescit hæmorrhagias, & à Felici VVURTZ tanquam speciale arcanum contra hæmorrhagias commendatur.

Omnia papaverina Hyosciamus & similia opiata certo experimento hæmorrhagias sistunt.

EX REGNO ANIMALI sunt cornu cervi ustum, Bufo transfixus & siccatus: Rana viridis, & omnia ex ranis, eorumque sperma, item stercus asinum, suillum, & stercus canis ossa rodentis. Hæc tria utut fecida tamen sunt expertissima & probatissima.

Denique sanguis qui effluxit proprius & rusticus & applicatus,

Ex his recensitis primaria ferè sunt.

1. Succus urticae majoris, cujus aliquot unciae interne assumpta quacumque hæmorrhagiam narium, spuum sanguinis, vomitum sanguinis ab omnibus commendato experimento sistit; In specie RIVERIVS & ZAC. Lusitanus non possunt fati commendare hanc ipsam utpote quo ZACUT. aliquando desperatam hæmorrhagiam curavit, datur ad ℥ss. aut ℥iij. vel iii. Unde quidam in promptu habent Syrupum ex succo urticae, quem ad recurrentes hæmorrhagias solent subinde propinare.

Post succum urticae est sperma ranarum, cujus aqua destillata interius hausta: Specialiter verò ex ea parata sperniola CROLL. est optimum remedium, datur à gr. iv. ad viii. usque ad ℥ss. permiscetur cum aliis in quacumque forma. Dabo exemplum.

℥i. Lapid. hæmatid. præp. ℥ss.
Sperniol. Croll. gr. xv.
Laudan. opiat. gr. iij.
misc. f. pulvis adstring.
divid. in p. 2. æqual.
Vehiculum potest esse
℥i. Aqu. portulac.
Semperv. major.
Impræg. cum
Syrup. plantaginis.

E. potio in qua diluatur pulv. supr. præscriptus.

De Usnea cranii humani per mumiam microcosmi imprægnatam notum est quod sedet periculosissimas hæmorrhagias, ad gr. vi. ad gr. xii. in aqu. Bursæ pastoris cum syrupo coralliorum, &c. & divinum vocatur remedium à LANGIO.

Experimenta vide in BECHERI Medico Microcosmico. Sic refert LINDANUS se Comitissam, quæ tali hæmorrhagia laborabat ut nullis remediis sedari poterat restituisse solum per usneam cranii humani. Unde & HYLLERUS in cent. 1. cur. 20. periculosissimam narium hæmorrhagiam ex potu vini excitatam per ℥ss. cranii humani usneam sedavit.

Porro Bufo mente Julio seu sole in leone existente captus & transfossus, & in syndone appensus quam-

enque hæmorrhagiam sistit. Vel etiam si tantummodo sub axillis lateris istius ex quo fuit sanguis applicatus Bufo insigniter conducit: Vel etiam si tantummodo Bufo essiccatus in manu comprehensus claudatur, donec incalescat.

Specificè convenit Bufo in hæmorrhagiis Februm malignarum in principio symptomatice periculosissimis in specie in variolis: in his Bufo sub axillis applicatus est egregius ratione malignitatis, & adjunctis symptomatis nempe hæmorrhagia.

Loco Bufonis etiam rana in specie virides aspicata, & caruendum pulvis in vino rubro propinari potest, qui ranarum pulvis admodum commendatur ad quacumque tam vitalem quam muliebrem hæmorrhagiam compescendam.

Porro stercora animalium, imprimis asinum & suillum, posthæc stercus caninum, sunt singularia experientia contra quascumque hæmorrhagias externo & interno usu. Jam de interno: Ex stercoribus his expressus succus, & ad ℥i. vel ℥iij. in convenienti vehiculo propinatus efficacissimus est. Ex his parant quidam Syrupum cum saccharo, Syrupum de stercore asino & suillo, vid. in PRAVOTIO & JOELE.

Hi ipsi Syrupi admodum egregii sunt in compescenda hæmorrhagia: item permiscetur hi succi stercorum cum succo urticae, & ita interne propinatur, Quidam recipiunt

Succi stercor. asinini.
Syrup. myrtillor. an. ℥ss.
Aqu. plantag. ℥i. misc. pro haustibus.

Porro facit huc sanguis proprius, excretus per quacumque loca excernatur: Hoc enim quidam pro secretissimo habent, si scilicet sanguis proprius excretus sicetur & ita postmodum ad ℥i. ægrota denuo propinetur in liquore appropiato, vel quocumque vehiculo mirificè enim sanguinem effluentem compescere dicunt, & quidem propinatur ad ℥i. in tali casu per quacumque loca effluit sanguis. vid. SENECA in curationibus Magico-maguet.

Denique res nota est de pulvere Sympathetico seu vitriolo veneris benè depurato, & sol in leone verstante calcinato juxta radices solis. Hic pulvis sympatheticus, si in eum eiciatur sanguis quicunque five ex uretro, five è naribus, five pectore (de omnibus enim habeo experientiam) aut saltem si linteum sanguine isto adhuc madidum eodem aspergatur, certo & mirabili experimento fluxum sanguinis sistit.

Et hæc ita in genere de hæmorrhagia quacumque dicta sunt.

Jam in specie: loca specialia per quæ sanguis effluit, sunt quidem

I. NARES.

In has ipsas Arteriola terminantes Hæmorrhagias Narium istas excitant.

Nullo verò modo sanguinis interdum satis copiosus & satis abundans erumpens ex naribus ex sinu cerebri falciformi, aut ex ejusdem vasis ad nares provenit utur multi afferant. Sufficenter tamen rejicit hoc dogma SCHNEIDERUS de ossè cerebri falciformi p. 411. & seq. ubi sufficenter demonstrat nullo modo ex sinu falciformi decidere quacumque sanguinis guttulam.

Quin potius vasa ex quibus effluit, sunt propagines ramè arterialis à carotide interna, qui juxta procelsum mammillares plures intersurculos quosdam per foramina ossis cribrosi transmittit ad membranam narium superiorem glandulosam, per quæ vasa, seu per quas arteriolas & lymphæ simul afferunt materiâ, per glandulosam istam texturam excernenda, ita ut ex officio istis apertis, & propter continuam à lymphâ humecta

humectationem naturaliter laxioribus, narium hæmorrhagias accendant. Confer VVILLIS. pharm. rat. part. 2. pag. 40. Præter CAUSA INTERNAS cum aliis hæmorrhagias communes, EXTERNAS inter, pulveres sternuacorii fortiores inspitati, aut alia quævis inspitrata acriora hæmorrhagiam hanc excitant.

SIGNA DIAGNOSTICA de Causis ex superiùs dictis per se patent.

QUOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Hæmorrhagiam narium imminere præcognoscitur ex motu sanguinis sursum versus, cujus signa sunt, capitis, colli & temporum dolor gravatius, oculorum caligo vel splendor, lachryma involuntaria, rubor malarum, oculorum pruritus & titillatio narium, quin & interdum aliqualis manuum tremor accedit.

Hæc enim signa tam in quàm extra morbum hæmorrhagiam narium prænuñtiant.

Porro quibus in febribus acutis & ardentibus lachryma involuntaria profluunt, his sanguinis ex naribus eruptionem expectare convenit; loquitur HIPPOCRATES.

Tam largiores sanguinis evacuationes, quàm ejusdem plus minus, aut etiam planè non consuetæ factim in tempestiva suppressione morbum excitant: Hæc quidem pathemata cerebri & nervosi generis epileptica, soporosa, &c. Ille syncopes, cachexias, singultum & convulsionem.

Stillidium sanguinis, id est, exigua sanguinis & stillatim facta ex naribus eruptio, & fluxio sanguinis si in morbo acuto contingat, in specie die 4. malum est signum nisi quadam externa causa, vel humor sanguinem elicerit, vel ejusdem incipientem fluxum inspissando vel retinendo impeditur.

Notabile est quod Hippocrates jam olim monuit, in affectibus hepatis & lienis fluxus sanguinis è naribus non è directo factus, id est, qui in nare diversa est, hoc est in dextra, si lien laborat, & è sinistra, si hepar, malum. Nam tales hæmorrhagiae, si debent esse profusæ; & aspergunt, id est, rectitudinem fieri debent. Quibus in febribus ardentibus aures obsurduerunt, his non soluta febris, delirare necesse est. Solvit autem inter alia & sanguinis è naribus eruptio.

Eruptiones sanguinis ex naribus sæpius sunt admodum copiosa ad aliquot libra. pondus accedentes, adeò ut etiam ad ℥ss. sanguis effluerit hoc tamen citra æri virium lapsum. Item observatum fuit ad ℥ss. viij. vel x. excretum fuisse sanguinem non citra periculum aut absque vitæ jactura.

IN CVRA HÆMORRHAGIÆ NARIVM, præter hæc tenens enarrata INTERNA, eaque respectu causarum varia, in paroxysmo sanguinis impetus ad nares, quantum possibile avocandum, vel spirituum impetum sopiendo, vel sanguinis operationibus aut turgescentiam refrinando, & deinde officia vasorum aperta occludendo.

Quoad priorem scopum ligaturæ extremorum dolorificæ, sanguinis in brachio vel in pede detractiones, frigidorum & adstringentium, cucurbitulae, fronti, item scroto, manibus, mammis in mulieribus, interdum & hepatis applicationes; item terror quovis modo inductus, dolores graviores circa remota loca excitati, aut lachryma inductæ conveniunt.

De Bufone appenso jam nihil dico, sufficiat, quod pulvis Bufonis narium in spersus conducatur ad compescendum fluxum narium: item quod Bufo sub dio suspensus donec caro universa sit assumpta. Hinc si os femoris denudatum nari indatur hæmorrhagiam subito & continuo compescere afferunt.

De Pulvere Sympathetico dixi. Pertinet huc lignum Sympatheticum ex Fraxino, sive lignum Fraxini certo tempore caelum; certum h. e. Experimentum, vidi ego hujus aliquoties felicem succellum, modò externè naribus applicetur, mirabiliter sistit hæmorrhagiam narium.

Quoad secundum scopum, ea quæ naribus, eorumque apertis vasis applicantur, sunt alumen, vitriolum, stercora, fuligo, ac quælibet adstringentia, &c. de quibus omnibus in specie jam agendum. Confer tamen VVILLIS. pharm. rat. p. 2. Ven. sect. subinde locum habent, utur rarè, non fecus ac cucurbitula. Observanda tamen ubique revulsiones & derivationis leges. Horum loco frigida & adstringentia sanguinem plus minus coagulantia, ejusque nimium motum intestinum fermentativum tam naturalem, quàm præternaturalem refranantia, adeoque ab effectu refrigerantia dicta externè applicantur.

Aliàs applicatur etiam Cataplasma GALENI ex Aloe, Myrrha, pilis leporinis combustis, & albumine ovorum, quod oscula vasorum aperta restringendò occludit.

Imò solum cataplasma ex aceto cum argilla combusta, vel cataplasma ex aceto cum bolo armeno fronti & naribus applicatum, unde & sine interpositione lintei hæmorrhagias egregie cohibet. Nam omnia ex aceto externe conveniunt. Imò cataplasma ex argilla cum aceto restibus applicatum in viris potenter cohibet hæmorrhagiam narium.

Item Epithema ex aceto succo sempervivi major. & nitro restibus applicatum mirabiliter hæmorrhagias narium sistit.

Epithemata ex aqua. Rotulace, plantaginis, spermaranarum, camphora, & similibus, regioni hepatis applicata, etiam in hæmorrhagiâ narium desperata conveniunt. Quòd videre potest per experientiam confirmatam ab HORSTIO l. 4. obs. 46. ita tamen ut tali Epithemate hepatis applicato suppressa fuerit excretio per diarrhæam biliolam subsequenterem.

Stercora animalium naribus imposta, vel eorum succo cum turunda immixti: item soli pulveres stercoris suilli & asini naribus in spersis & insufflati sanguinem sistunt.

Et ut JOEL refert stercus suillum recens excretum, & naribus applicatum solo odore sanguinem sistit. Unde quidam in capsula gerunt pulverem stercoris suilli, ut in casu necessitatis eundem olfaciant, aut naribus intrudendo sanguinem sistant, & compescant.

Succus Urticae, etiam cum linteis naribus inditus sanguinem fluentem sistit.

Linteum spermate ranarum imprægnatum aliquoties, & denique exsiccatum aqua spermatum ranarum humectatum & naribus admotum, subito hæmorrhagiam narium sistit.

Lapis genuinus legitimus, cujus rubedo venulis herbaceis est distincta in argento cinctus, insigniter sistit hæmorrhagias, si scilicet in ista detineatur manu sub pollice ex cuius lateris foramine narium sanguis fluit. Hunc lapidem seu expertum à se in casu trium Medicorum desperato refert SCHMUCK in cur. Magico-mageticis p. 16.

Videbitis hoc confirmatum à BOOTIO tr. de lapid. & gemm. p. 102. item in HILDANI cent. 3. obs. 2.

Loco Jaspidis lapis Umbilicus marinus dictus, est specificus in cohibenda narium hæmorrhagia, si scilicet ex parte ejus planâ & aversâ cum saliva leviter humectatus fronti applicetur. Sic enim subito sanguinem sistere dicitur. Id quod aliquoties observavit BACCIVS de gemm. & lapidibus. Vide etiam BOOTIVM de gemm. & lapid. l. 2. cap. 177.

Proprio & egregio experimento confirmat GABELCHOVERUS cent. 4. curat. 3.

Denique ad revellendum, uti dicunt sanguinem, non pauci applicant cucurbitulas non sacrificatas hypochondriis. Hepatis nempe & Lienis regioni; Sic AUTHOR Lusitanus cent. 2. curat. 100. ingentem sedavit hæmorrhagiam narium per cucurbitulam splenis regioni admotam & frigidam aquam restibus admotam; Verùm hîc rectè cautos nos esse debere monuit RIVERIVS:

cum interdum cucurbitulas tales adnotas sequatur inflammatio viscerum sub cucurbitulis sitorum: quale exempl. videbitis in HILDANO: adeo ut ob id cauti simus in applicandis his ipsis.

Pocius *inchoata ventosa magna* imposita locum interdum inveniunt. Conf. *M. A. N. C. Ann. 6. pag. 130.* Quo pertinent cucurbitula supra pedes adnotæ, quæ miraculi instar hæmorrhagiam narium sistunt, AUTHORE Foresto lib. 13. obs. 14. ad ista epithemata pertinet frontale POTERII cent. 1. cur. 67. ex croco Martis bol. armen. & opio cum oleo rosarum mistis & temporibus applicatis, quo ipso contumacem hæmorrhagiam curavit. Terrorēs, lipothymia, excitati doloris, spirituum & hinc sanguinis motum partim sistendo, partim aliunde derivando subinde proficua existunt. Sic sunt qui ceu remedium revulsorium proponunt incurvationem minimi digiti; Cum enim vehemens illa compressio intentum dolorem pariat, hujus occasione forsitan hæmorrhagiæ medela erit. Nec alia ratio videtur, quare contumax hæmorrhagiâ per caustera actualia plantis pedum adnotâ curata fuerit à ZACUTO Lusitano l. 1. prax. admir. obs. 66.

Quoad auxilia & remedia tertii scopi eminet alumen. Hoc vel ita integrè naribus intrusum, vel cum lacca pistorum in formam pulveris redactum, & ita cum turunda in aqua humectata applicatum, vel solutio ejus dicto modo naribus intrusa, nobile est stypticum sanguinem sistens vid. *M. A. N. C. Annot. 1. pag. 90.* item Borellum cent. 4. observ. 7. & 50. Par ratio est vitrioli. Hujus solutio vel ad albedinem calcinati pulvis dictis modis applicatus, coagulando sanguinem & adstringendo officina vasorum egregium est. Et sanè ex hoc ipso ceu basi decantatus iste liquor stypticum Galli revera oritur, utpote, qui quocunque loco externè usurpatus sanguinem undecunque erumpentem sistit. Conf. *VVillii. cit. loco. Item Act. Medic. Hassiens. volum. 2. p. 353.* Par ratio, si à quibusdam arramentum laudatur, quod quocunque modo naribus applicatum & intrusum, præsertim gossypium arramento infectum, aliquantulum expressum, & in turunda formam formatum naribus confert, vi nempe styptica vitriolacea. Sic tinctura sulphuris vitrioli naribus immissa eundem effectum sortitur, sic phlegma spiritus vitrioli acidulum, cum potentissime sanguinem inspisset & coagulet, naribus immissum, fluxum reprimat Fuligo furni cum albumine ovi mista turunda illita & naribus intrusa, hæmorrhagiam sistit, aut etiam albumen ovi cum alumine subactum dicto modo applicatum nempe est in fuligine acidum, cum terris particulis admixtum, à quibus vis adstringentia. Præstantissima fuligo est ista, quæ è fundo vasorum & cacaborum æneorum, quæ in culina usurpantur, colligitur, quæ fuligo cultello separata ac naribus intrusa, vel pulverisata cum sanguine patientis mista & turundarum forma naribus immissa sanguinem sistit, remedium etiam à *VVillii. cit. loco*, tanquam expertum commendatum.

Denique quæ dixi in Viris applicanda seroto & testibus ad fervorem & ebullitionem sanguinis sedandam applicentur in mulieribus mammis cum eundem fortientur effectum tam in Hæmorrhagia narium quam uteri.

2. EX GINGIVIS.

Effluit interdum sanguis idque satis copiose adeo ut observavit SCHENCKIUS lib. 1. obs. lethalem sanguinis ex Gingivis fluxum.

Itè interdum Cruci è interdum Periodicè sanguineffluit. Exemplum fluxus sanguinis ex Gingivis periodici habet Schenck, lib. 1. observ. & sanguinis ex Gingivis fluxus Critici exemplum habet ZACUT. LUSITANUS lib. 1. prax. admirand. obs. 86.

CAUSA hujus Gingivarum hæmorrhagiæ præter generales hæmorrhagiis omnibus communes in specie est vel Gingivarum laxitas scorbutica conjuncta cum

corrosione vasculorum à saliva nimis corrodeute facta de qua aliquando ubi de scorbuto: Vel est natura confusio quæ certo & statuto tempore per istas vias solet se exonerare, Vel quod est frequentissimum sequitur Hæmorrhagia ex Gingivis post ineptam dentis evulsionem.

Si hæc hæmorrhagia ex scorbuto Antiscorbutica conveniunt; In quibus primarum attinet Tinctura Lacca MYNSICHT.

Quæ est à natura non curanda sed ceu salutatis relinquenda.

Quæ est propter dentem evulsam: curatur vel cum bombace in initio Tinctura sulphuris vitrioli & adnoto; hinc enim subito cessabit sanguinis fluxus, habeo hujus rei experientiam in amico quin & ego B. G. in Fratre meo ejus efficaciam probavi anno 675.

Vel imponitur Gummi arabicum quod glutinositate sua sanguinem ex arteriis ob dentem evulsam emanantem extinguit.

Experimentum habebitis in Z. Lusitano lib. 1. prax. admir. obs. 84. sicuti similem ingentem sanguinis ex Gingivis eruptionem curatam Emplastro GALENI conf. citat. Z. Lusitanus dict. loco obs. 85. vel fiat decoctum ad gargarisandum.

℞. Rad. tormentill. histort. aa. zijj. gallar. contusar. ℥℔. semin. papaver. alb. ℥ij. coq. in f. q. aqu. simpl. Colaturæ adde boli Armeni vel vulg. ℥ij. opii parum. M.

Confet. *M. A. N. C. Ann. 3. p. 534.* aliis irritis causticum actualè admoventi potest Conf. *M. A. N. C. Ann. 2. p. 87.*

Non raro etiam sanguis.

3. PER OS REICITVR.

Quod SPUTUM SANGUINIS s. HÆMOPTYSIS appellatur.

Idque ad differentiam sanguinis Vomitus de quo superius ubi de Vomitu actum fuit.

Sanguis ergo iste qui spuendo seu *spuendo* rejicitur ex variis locis promanare & in Os derivari solet: ex summitate narium palato, gingivis; faucibus, Oesophago & omnibus his vicinis locis.

In specie autem istud sanguinis sputum in considerationem medicam venit & plurimum Hæmoptysis nomine in specie quasi appellatur.

Quando sanguis cum Tussi ex respirationis organis rejicitur & ita ruffendo per os excernitur.

Manat sanguis tunc ex arteriis in pulmonibus, vel ex arteriis trachealibus, ex arteria nempe aortæ oriundis, ut rectè & accuratè has distinguit *VVillii Pharmacop. ration. P. 2. pag. 151.*

PARS AFFECTA in Hæmoptysi nunc est superior larynx ejusque cavitas, nunc intermedius ductus tracheales, nunc eorum ultimæ extremitates orbiculares, adeoque ipse pulmo. Quod partis affecta differentia probè attendendæ sunt ad explicandos diversos hæmoptoseos modos. Nam ordinariò quidem cum tussi fit hæmoptysis, nempe quando pulmo affectus est, aut profundiores tracheæ rami; interdum vero sine tussi etiam gravis hæmoptysis contingere potest, quando nempe saltem superior tracheæ pars affecta est, in quo casu plus minus aliquali *creatu* prævio sanguis erumpit. Conf. *M. A. N. C. Ann. 2. p. 83.* & *VVillii cit. loc. p. 153.* Sicuti è contra non omnis sanguis, qui tussi rejicitur, præcisè ex thorace est.

CAUSÆ hujus Hæmoptysis ex generali Hæmorrhagiarum Theoria patent.

In specie tres sunt causæ frequentiores: Nempe ruptio cujusdam vasis in pulmonibus ex clamore, ex factio corporis nifu & tensione in gestatione cujusdam neris, ex casu ab alto, ex tussi nimis concitata, item ex copioso & nimio risu.

QVOD ATTINET SIGNA PROGNOSTICA.

Ex læsis Pulmonum venis sputum sanguinis læpius rarem & Phisim post se trahit.

Porro sputum sanguinis quod est ex vasis pectoris læsis, minus periculosum est eo quod est ex vasis pulmonum vitiatas.

Denique sputum sanguinis ceu primarius morbus magis est periculosus, quam si est morbus secundarius, quæle est in pleuritide & peripneumonia.

QVOD ATTINET CURAM.

Consistit in eo 1. Causa hæmorrhagiam in pectore vel vicinis locis excitans est removenda.

2. Sanguinis fluxus & hinc dependens sputum reprimendum.

3. Sputo desinente, si quid restat sanguinis grumosum resolvendum: Quæ tria semper probè sunt observanda.

Interdum necessum est ut secetur vena in principio Cura: ubi scilicet sanguis nonnihil abundat, observatis tamen simul regulis revulsivis sanguinis. Ibi est sanguinis sputum ex Mensibus suppressis secetur vena in pede: ubi ex hæmorrhagia narium solenni suppressa; secetur vena in brachio.

In ista autem hæmoptysi, quæ est ex corrosione ab acrimonia contentorum, inepta penitus & frustranea est venæ sectio.

2. PURGANTIA vitentur, DIURETICA potius sunt optima. Nam hæmoptysi minus ferunt cathartici, utpote à qua facilè in tabem conjiciuntur. Ac sanè ipsi, uti & alii, cognatis pectoris affectibus ad phisim facilè terminabilibus affecti, copiosissimè etiam à levi purgante, adeoque non sine noxa purgantur.

Remedia verò quæ internè conveniunt sunt omnia ea quæ de Hæmorrhagia in Genere dicta sunt.

Præ cæteris Portulaca & Plantago sunt insignis commendationis!

Nam Portulaca quocunque modo usurpata sanguinis fluxum sistit & simul acrimoniam corrosivam si quæ subest, temperat: unde ejus succus & syrupus ad aliquot Zias propinatus insigniter commendatur, imprimis si admisceatur iisdem simul aliquid de Opio.

Quidam insigniter commendant decoctum portulacæ, cum Symphito & Herba Prunell. si in vino rubro decoctum propinetur.

Loco Syrupi vel succi Portulacæ usurpandus est Syrupus vel succus Plantaginis de quo superius capite de Vomitu sanguinis; ubi dixi quod succum Symphyti majoris & Plantaginis sint remedium egregium in fluxibus sanguinis.

Post hæc est imprimis Hedera terrestris quæ in sputo sanguinis est mirabilis. Nam consolidat rupta, consolidat exesa & simul dissolvit congruata.

Ejus conserva cum aliis in forma electuarii commode datur, aut etiam ejus decoctum v. gr.

℞. Conserv. heder. terrestr. ℥ij. rosar. ℥℔. terra sigillat. spiritus vitrioli irrorat. ℥℔. Lapid. Hæmatid. præp. ℥j. Trochisc. d. Carab. ℔℔. Laudan. Opiat. gr. vj. c. s. q. Syrup. d. Symphit. Fernel. F. l. a. elect. adstring.

Desus subinde in die ad magnitudinem nucis juglandis vel castaneæ.

Hyoescyamus & in specie ejus Semen ab omnibus decantatum est remedium contra sputum sanguinis, idque jam ab HIPPOCRATIS temporibus commendatum fuit semen Hyoescyami.

Unde specificum HEURNII contra sputum sanguinis est electuarium ex conserva rosarum cum semine hyoescyami, coralliis, bolo & lapid. hæmatid. pulvere: uti videre potestis in commentario super Hippocrat. aphor. 13. f. 8. V.

Alii recipiunt.

℞. Sem. hyoesciam. alb.

Papav.

Nam tale exemplum ex nimio risu sputum sanguinis habet Z. Lusit. lib. 7. prax. histor. cap. 6. quæ sunt similes causæ quæ nimio pulmonum motu inferre possunt sanguinis sputum.

2. Causa est Vasorum erosio in pulmonibus facta aut ab externis inspiratis, spiritu aquarum fortium vel ab internis lymphæ nimis acida salsa erodente quam subinde solet prægredi Tussis ferina imprimis tempore nocturno: hæc est Hæmoptysis ista quæ relinquit Vomica & Phisim seu Ulcus Pulmonum pedissequam.

3. Causa est Solemnis cujusdam evacuationis suppressio: imprimis in partibus corporis inferioribus. Sic nihil frequentius est quam quod suppressionem mensum & hæmorrhoidum sequatur sputum sanguinis, ex sanguine coacervato stagnante in pulmonibus & vascula rum-pente.

Hæc sunt ordinariæ sputi sanguinis Causæ; rarum est quod cum potu hauriantur hirudines quæ in faucibus hærentes & sanguinem ejusmodi sputum sanguinis inducant. Exemplum hujus rei habet SCHENCKIUS lib. 2. obser. & BORELLUS cent. 1. obs. 24.

Sic etiam rarum est quod post Sanatum Ulcus pedum superveniat sanguinis sputum dubio procul ex retro pulso fermento ulceris acti & corrosivo, sicuti tale exemplum subministrat RHODIUS cent. 2. obs. 84.

In sputo sanguinis observanda sunt hæc differentia: Quod nempe 1. sanguis vel floridus vel semigrumosus rejiciatur.

2. quod sit vel paucus vel copiosus.

3. quod facile vel difficulter rejiciatur.

Hæmoptysis nunc est recens, nunc inveterata & hæc vel periodica vel non periodica. Sanè Hæmoptisum inveteratarum periodicarum innocuarum, quin potius cum euphoria ægrotum contingentium, plura hinc jode præstant exempla Conf. Bartholin. Acta Medic. Hassii. vol. 1. p. 146.

Sic anniversaryam sputionem sanguinis observat RHODIUS cit. loc.

Item diurnam periodicam sanguinis sputionem observat AMAT. Lusit. cent. 6. cur. 49. singularis est casus: scilicet æger singulis horis semel expuit sanguinem sed hoc tantum interdum, noctu enim licet vigilaret nihil omnino excrevit.

Indolens subinde est hæmoptysis; tunc vero cum dolore plus minus conjuncta, vel restrictivo pulmonum, vel gravativo obstructo eorundem, vel rodente & plus minus irritante in aspera arteria, &c. pro causarum nempe varietate.

QVOD ATTINET SIGNA.

Imprimis cognoscendum est ex quo loco vas læsum sanguinem fundat. Hoc ut cognoscatur examinandæ imprimis causæ antecedentes: item examinandus est modus.

Quoad Causas antecedentes ubi fit ex suppressione con-suetæ inferiorum partium in specie, vel ex progresso clamore, vel Tussi ferina semper suspicio sit rptionis vasorum in pulmonibus: secus si aliæ præcesserint causæ.

Quoad modum excernendi: Sanguis qui ex sputione levi ex ore rejicitur, est ex partibus palatinis. Qui verò levi creatu expulsetur hic sanguis est ex faucibus & vicinis locis iis scilicet qui ad thoracè non spectat: Qui vero Tussi rejicitur sanguis sæpe est ex Thorace nõ semper quia & alia concurrentia signa sunt perpendenda. Nam sanguis confertim ex faucibus erumpens & laryngem affligens sputum sanguinis cum Tussi inferre potest uttur malum non sit in aspera arteria vel Thorace, ergo alia signa simul sunt perpendenda.

Unde spuma in sanguine excreto apparens ut plurimum sanguinis expectore & specialiter ex pulmonibus erumpentis signum est si cum Tussi evacuetur: idque imprimis si simul dolor pectoris in ejus excretionem concurrat.

Papav. alb. an. ʒx.
terr. sigillat.
Corall. rubr. an. ʒv.
Conserv. rosar. veter. q. f.
(quia est magis adstringens quam recens)
misc. F. elect.

Quod fuit secretum *Helidæi* PADUANI Medici
Bononiensis, qui omnes tales affectus hoc ipso feliciter
curavit.

Sed *canti* sumus in usu *hyoscyami*, quoniam nimia nar-
cosi interdum dolores reddit: ergo aliis prius tempe-
randum.

Hinc pariter *conserva rosarum antiqua*, item *pulsis
summitatum & pilosarum excrescentiarum cynosbati*,
egregia *specificæ* sunt in hoc malo, non secus ac *oleum
lini* cochleatim ulurpatum mira præstat. *Conf. M. A.
N. C. Ann. 6. p. 308.*

De *succo urticae* superius locuti sumus. *Spiritus vi-
trioli à CASTELLO* commendatur tanquam exper-
tus in spuro sanguinis in *Epistol.* ratio quia coagulando
sanguinem eundem inspissat & ita eruptionem ejus
inhibet. Scilicet.

℞. Aqu. Plantag. ʒvj.
Syrup. d. rosæ sic. ʒj.
Spir. vitrioli ʒj.

misc.

de his aliquot subinde cochlearia hauriantur.

Hanc Mixturem in spuro sanguinis & vomitu san-
guinis admodum commendat CASTELLUS. Confir-
mante hoc BRUNERO *consil. 37.* qui tantum *gutt. vj.
spirit. vitrioli cum aqua plantag. ʒv.* miscet & ita
propinat.

De *syrupo ex stercore Asini* etiam dictum fuit.

In specie *stercoris maris* commendatur in spuro san-
guinis, si scilicet ʒβ. vel ʒij. cum *succo plantaginis*
propinatur addito *paucis saccharo* pro gratia saporis,
subinde mane & vespere propinando contra sputum
sanguinis.

LINDANI experimentum contra Hæmoptysin est
Pomum Cotoneum, dicit esse simplex quidem sed opti-
mum remedium contra sputum sanguinis.

Recipit *Poma Cotonea* licet *immatura* & discindit
minutim in tenues lamellas quæ coquit in diplomate
in aqua communi donec penitus mollescant, quo facto
separat aqu. decoctionis seorsim & laminas pomorum:
bene mollitas fortiter exprimit: Cujus succi expressi
Cochlearia 2. vel 3. ter quaterve in die propinat: &
hoc egregie conducit in *Hæmoptoe* ait; ut ut etiam cor-
rosi fuerint Pulmones. Aquæ vero istæ in qua decocta
poma addit tantillum sachari candi vel decoctum
hordei in quo passulæ corinthiacæ coctæ fuerint, &
propinat potui quo se nunquam sine successu usum
fuisse adserit.

Denique GESNERUS in *Epistol. p. 105.* commen-
dat *malum cydoniorum* excavatum ʒj. *Thuris* impletum
assatum & propinatum, quo ipso egregie aliquot hæ-
moptoicos restituisse asserit.

Quæ dixi applicanda esse *resibus in hæmorrhagia na-
rium* commodè possunt applicari *isdem in hæmorrhagia
pulmonum seu spuro sanguinis.*

(Obiter moneo aquas ex Plantis adstringentibus
non adhiberi ut adstringant quia nullam vim adstring-
entem obtinent sed alium in finem.)

℞. Aqu. Plantag.
Portulac.
Charesfol. an. ʒj.
Tinctur. sulphuris vitrioli. ʒj.
Trochisc. d. Carab. ʒij.
Sperniol. Croll. gr. xv.
Laudan. Opiat. gr. v.
Syrup. de symphit. Fernel.
Portulac. an. ʒβ.

misc. f. Porio. adstring. pro pluribus dosib.
Vel sola Tinctura sulph. vitrioli præscribitur usi-

tata ad gr. 25. vel 30. in vehiculo appropriato usura
panda.

In malo *graviore* autem ex causis externis sapè re-
cidivante decocta pectoralia ex lignis sunt egregia, de
quibus *conf. Villis Pharm. rar. prax. 2. p. 167. & 171.*
Ex quibus facillè variæ possunt fieri formulæ v. g.

℞. Conserv. rosar.
heder. terr. an. ʒj.
lap. hæmatit. præp. ʒij.
corall. rubr. præp. ʒj.
terr. sigill. ʒij. e. f. q.
syr. papav. alb. F. Electuar. capiatur pro
lubitu.

Curavi aliquando *studiosum gravi hæmoptoe laborantem*
in magna copia, cui in paroxylino propinavi *mixturem*
istam *polychrestam supra p. 460.* laudatam, cujus usi
& sputum cessavit. Hinc pro reliquis grumosis resol-
vendis.

℞. Aqu. charesfol. ʒij.
acet. vin. ʒij.
lap. cancr. fluviatil. præp. ʒj.
antimon. diaph. gr. xv.
syr. scabios. ʒβ. M.

His præmissis ad *imitationem Sylvii* præscripti *deci-
mum pectorale*:

℞. Raf. santal. rubr. ʒj.
lign. cassiæ. ʒβ. macerentur per 12.
horas in aqu. comm. ʒv. coq.
ad consumpr: ʒβ. adde.

Herb. heder. terrestris.
comar. hyperic.
veronic. an. mij.

fem. fœnic. ʒvj.
rad. liquirit. ʒij.

passul. min. conquass. ʒij. coq. ad remanen-
tiam ʒij. Colat. D. & capiatur bonus haustus mane,
meridie & sub introitu lecti. Interea ad demulcendum
calorem hecticum.

℞. Lap. cancr. fluviatil. præp.
antihectic. Poter. an. ʒβ.
corall. rub. præp. ʒj. M. pro 2. dof. vel ʒj.

It. ob sudores nocturnos debilitantes & emaciantes.

℞. Lap. cancr. fluviatil. præp.
antihectic. Poter. an. ʒβ.
arcan. duplic.
laud. op. ferment. gr. iv. M. pro 4. l. ʒ. dof.
vespertinis, horâ præter propter à meridie assumendis.

CAPUT III.

DE URINÆ SECRETIONE IN Renibus læsa.

*Sanguis in totum corpus distribuitur ex corde ut
istud nutriat & beneficio spiritus vitalis in esse vi-
tali conservet.* Verum præter hunc usum generalem
etiam in singulis partibus & visceribus internis idem
sanguis aliquid patitur, non tantummodo quatenus
in quibusdam singularem & determinatam patitur
alterationem, sed etiam quatenus fit separatio que-
dam cuiusdam liquoris singularis ab eodem, ut-
pote cum videmus in hepate & folliculo felleo bi-
lem separari, cum videmus in renibus urinam secer-
ni, cum videmus in glandulis partem materię lym-
phaticæ ex sanguine una expurgari & sic in reliquis
partibus.

Quæ functiones & secretiones quomodo secundum
fundamenta mechanica fiant naturaliter, ex physio-
logicis hic præsuppono.

Primum ergo viscus cui sanguis post effluxum ex
corde occurrit est LIEN, cujus actio nempe aliqua-
lis sanguinis ad bene esse corporis perfectio læditur, quando

quando ejus fermentum tollitur vitio imprimis spirituum
animalium copiosissimè ad Lienem distributorum: vel
læditur officium Lienis ex ejusdem infarctu & ob-
structionibus indeque nato tumore & tandem scir-
rhescencia: quæ duo Lienis vitia sæpius superveniunt
aliis morbis, quam quod isdem occasionem præ-
beant. Restaurationem fermenti lienaris ex vitio spi-
rituum animalium imprimis corrigunt omnia *vola-
tilia* assumpta, de quibus plura ubi de spirituum ani-
malium vitis. Eiusdem vero infarctum tumores &
scirrhos emendant omnia dicta *aperientia*, de qui-
bus alio in loco locuti sumus, adjunctis iis quæ sto-
machum rectificant & simul adjunctio martialibus ac
ultrimis spiritibus salinis volatilibus, de quibus hinc in-
de uberius locutus sum.

SECUNDUM viscus cui occurrit sanguis
est HEPAR & FOLLICULUS FELLEUS: Hæc
duo viscera invicem sibi intertexta & connexa in
unum circa bilis ballanicum liquorem conspirant
usum, sive bilem efficiant, sive eandem separent,
sive eandem distribuant: verum de hoc videantur
Theoretic.

LÆDITUR hoc officium hepatis & folliculi
fellei vel læsâ conformatione harum partium orga-
nicâ in obstructionibus, tumoribus & scirrhis: vel
læditur vitio massæ sanguinæ quæ inepta est, ut ex
eadem aut generetur aut separetur bilis salina volat.
oleosa. Unde bilis aut nimis salsa aut nimis pin-
guis aut nimis aquosa, aut iners aut plane non ge-
neratur.

EMENDANTUR hæc vitia referendo obstructio-
nem hepatis per aperientia hinc martialia & tandem
salina volatilia deinde corrigendo ipsam bilem nempe
per aromatica s. salina volatilia oleosa nunc plus
nunc nimis æria prout vitium bilis requisiverit, de
quibus hinc inde locuti sumus ubi de *vitio separatiōnis
secum in intestinis* item ubi de *Ischuria*.

TERTIUM viscus cui occurrit massa sanguinea
sunt RENES, in quibus ab eodem seceritur lixivium
volatile s. latex aquosus sal. volat. falso s. compo-
sio ex acido & urinoso imprægnatus. Medium se-
paratiōnis s. secretiōnis Mechanicum sufficienter doc-
cet BELLINUS, quomodo nempe per fibras excava-
tas certo modo conformatas tanq. per minutissima
filtra aut spongiolas angustas trajicitur serum pro
materia urin.

LÆDITUR hæc secretio urinæ in renibus.

1. Quando nulla fit & est ABOLITA URINÆ
SECRETIO. 2. Quando eadem nimia fit & est
AUCTA URINÆ EXCRETIO. 3. Quando EA-
DEM IMMINUITUR & non est sufficiens pro ne-
cessitate naturali. 4. Quando EADEM DEPRA-
VATUR s. dum aliud quid seceritur cum urin:
quæ naturaliter secerri debet, ut fit in urin. pu-
rulentâ: in urin. sanguinolentâ; in urinâ nimis pin-
guis. Urinæ Lixivium constituentem partes dixi esse
duas, nempe aqu. s. laticem aquosum imprægnatum
salibus superfluis salsis s. compositis ex acido volatili
& ex urinoso aut alcali volatili.

Hi duo lapores in urinâ omnium inveniuntur & mi-
tuâ unione sal. vol. salsum constituunt. Et quidem hæc
de urinâ sanguinis: Nam de urinâ potus hic nihil
nobis negoti.

Juxta utramque constituentem partem potest lædi
urinæ secretio: Interdum enim v. g. vitium est in latice
aquoso qui nimis copiosus paucis contentis salinis fa-
turatus & tunc ut plurimum urinâ est pallida & tenuis,
& alio nomine vocatur cruda: qualis urin. excerni
solet in scirris hepatis & lienis, in morbis Chronicis,
utieriam in principio febrium, Econtra interdum con-
tenta salina sunt nimis copiosa sive propter defectum
laticis aquosi exhausti propter inediâ aut absumpti
propter sudores sive ipsa mass. sanguinæ salibus vi-
tiosis turgida hæc ipsa copiosè cum urinâ excernat;

ut fit in Hypochondriacis in Scorbuticis & simili-
bus ubi urinæ rutilæ & rutilantes copiosissimis con-
tentis sunt imprægnatæ.

Hæc in genere de læsâ secretiōne urinæ. Jam in spe-
cie URINÆ EXCRETIO IMMINUTA est quando minus
ejus transcolatur, quam decet ratione nempe propor-
tioni ad serum in mass. sanguinea, quando enim parum
ineest feri uti fit v. g. in ascite, ubi serum potius in aliis
locis hæret quam mass. sang. in tali casu etiam parum
debet excerni urinæ. Item quando crebrioribus su-
doribus exhauritur, vel parco potu immittitur serum:
in tali casu non potest dici imminuta feri secretio quo-
niam responder proportionaliter sero in sanguine re-
siduo. Tunc ergo est imminuta feri secretio & urinæ
excretio, qu. proportione non responder sero in massa
sanguinea, sicuti ABOLITA vocari debet, quando
nihil excernitur, vocatur alio nomine.

ISCHURIA S. URINÆ SUPPRESSIO.

Quæ urinæ suppressio in genere ita considerata ori-
tur, vel *vitio renum non secerentium*, vel *vitio vesicæ
non excernentis*.

Nos hac vice considerabimus ISCHURIAM, quæ
fit *vitio renum non secerentium*.

C A U S A propter quam non secerant renes uti-
nas, est vel in ipso sanguine vel in ipsis renibus ineptis
secretiōni.

In ipso sanguine vitium hæret, qui mass. sanguinea
& ejus serum ita sunt disposita & inter se contexta,
tit commodè per angustos poros renium transire & in
iis legitime urinâ secerri nequeat: Id quod videmus
imprimis in morbis Chronicis cum scirrho hepatis &
Lienis conjunctis. In talibus enim urinæ pauca utplu-
rimum est secretio ejusque cruda s. paucis contentis
urinâ saturata utut tales ægri copiosi sint salivatores
& similes habeant affectus Cachecticos in quibus feri
abundantia aperte conspicitur. Verum post medica-
menta salina appropriata sanguinis vitiosam Crasim
alterantia & scirrhos viscerum resolventia ubi antea
paucâ aut cruda fuit excreta, fit ut copiosior & urinæ
diversiusmodè affectæ, crassæ turbidæ interdum nigra
sequatur effluxus.

Hoc fieri videtur ex eo, quod ex læsâ viscerum
functione & vitiosa sanguinis crasi talis hujus fit
mixtura & compositio, ut nihil aut parum per po-
ros renium fibrosos secerri aut separari possit. Unde
postmodum alterata ista sanguinis & renovata ejus-
dem miscela naturali particula ejus heterogeneæ ab
aliis separatæ & præcipitata à latice aquoso imbi-
bita ita disponuntur & conformantur ut facillimè
renum meatus ingredi & ita sub forma urinæ excerni
possint.

Pertinent hæc ea sanguinis vitia, quando propter
abundantiam aut propter ejus crassitiam aut quam-
cunque aliam rationem; legitime licet circulatus,
nihil tamen in renibus ex se dimittit: simul vero atque
secta brachii vena ejus quantum imminuitur copiosus
sequitur urinæ effluxus.

Exempla talia notatu dignissima in hoc passu hæ-
ber RIVERIUS *cent. 1. obs. 1. & cent. 1. obs. 89.* ubi
observat urinâ suppressas in toto vitio massæ sangui-
næ tali ut aliis omnibus medicamentis irritis, *secta
solummodo brachii venâ* copiosus & subitaneus uri-
næ secerri sit effluxus. Simile exemplum admodum
curiosum habet TULPIUS de *Pescicaria Lunatica l. 2.
obs. c. 43.* ubi quidam Ecclesiastes singulo in pleuruntio
patiebatur urinæ suppressionem, quæ non excerneba-
tur nisi vel declinante luna vel *secta brachii vena*: quo-
ties n. vena brachii secebatur toties urinâ liberè mit-
tebatur. In anatomic postmodum defuncti reperta fuit
pelvis renis sinistri admodum distenta, ut ferè vesicæ
vicem & magnitudinem expleverit. Ratio ex qua fa-
ctum fuit ut *secta venâ* flueret sanguis vid. apud TUL-
PIUM, qui egregium habet de hoc casu discursum.

Verum rariore sunt hæc suppressiones urinæ vitio sanguinis: frequentiores sunt, quæ sunt vitio renum Carunculae (vid. BELLINUS:) s. meatus angusti admodum sunt obstructi aut infarcti vel alio modo sunt inepti redditi, quo minus secerni possit urina.

Interea quæ obstruunt sunt r. *sanguis congruatus* vel ex casu ab alto vel ex aliis partibus derivatus per sanguinis circulum & ibi collectus.

Inter obstruentia 2. est etiam pus vel ex ulcere renum vel ex aliis partibus ad renes derivatum l. quod hoc ipsum sæpe urinam supprimit inter alia vid. in FRANC. SANCHES in obser. pag. 374. de quodam qui Ischuria laboravit, qui post obitum dissectus altero rene caruit, alterum v. prægrandem & pure re-ferentem monstravit.

3. Obstruunt renes humores crassi ac viscidè, imprimis cum urin. potus ad renes delati vel etiam cum sanguine ed distributi qui oblinentes porulos eosque obturantes ineptos reddunt renes pro urin. secretionem: ac denique notissimum est, quod renum calculi eorum tubulos obstruunt frequentissime urin. supprimit. Sic LOTICHIVS refert omnimodam urin. per 12. dies suppressionem eamque lethalem in quo ren dexter ex ulcere omnino absumptus, sinister v. copiosissimis calculis fuit reclusus. De calculo res notâ est quod inferat suppressionem urinæ. Sic BARTHOLINUS cent. 4. Epistol. pag. 92. observatur in suppressionem ex calculo renum lethalem 11. dierum.

Verum non solæ obstructions aut infarctus meatum in renibus causæ sunt quo minus secernatur urin. in renibus, d. huc quam maxime pertinet etiam atonia renum, quam vulgò vocant *imbecillitatem renum* ex facultate attractrice læsâ: linquimus nos facultatem attractricem iis qui attrahere possunt, & dicimus semper esse atoniam renum s. tale nervorum renalium vitium, ut renum fibrosos canaliculos non sustineant in debita tensione, quin potius & nervi & ipsi canaliculi postmodum resoluti ac relaxati concidant ac conniveant, unde propter eorundem flacciditatem ac conniventiam parum vel nihil transire & ex sanguine secerni potest. Exemplum si quid aliud illustre videbitis in BARTHOLIN. cent. Epistol. 4. Epistol. 18. 38. & 39. ubi observata fuit lethalis urinæ suppressio vitio renum ex paralyti omnium partium corporis inferiorum s. infra diaphragma ubi omnes paralyti affectu, ipsi etiam renes paralytici redditi fuerunt & hinc atonia contraxerunt & hinc iidem flaccidi & molles redditi eorundemque canaliculi emolliti & concidentes nullam urinam reddere potuerunt: Plura videbitis cit. in locis ex BARTHOLINO. Nec desunt alia exempla: sic refert HECHSTERUS in obser. decad. 5. cas. 10. Ischuriam lethalem ex renum refrigeratione propter applicatum marmor frigidum, ubi quidam applicato hoc marmor in omnimodam Ischuriam incidit, quoniam ortus fuit affectus paralyticus renum, ubi renes resoluti nihil potuerunt secernere per canaliculos & meatus. Facit huc etiam observatio HORSTII lib. 4. obser. 44. ubi refert urinam suppressam vitio renum circa omnem dolorem; quam urinæ suppressionem sæpius mortis esse signum propter resolutam facultatem attractricem s. atoniam renum idem AUCTOR cit. loco peritè asserit. Sic etiam in SCHEENCKIO in ejusdem obser. lib. 4. pag. 446. & seqq. aliquot talia sunt exempla Ischuriarum lethaliū, vitio renum non potentium transcolare serum ut nullam adfuit obstructio quia potius molles & resoluti apparuerunt. Hæc sunt causæ propter quas fit Ischuria renum vitio: sequuntur

SIGNA urinam esse suppressam vitio renum patet ex eo, quando nulla urina est in vesica, adeo

ut licet immisso Cathethere & factâ etiam suctione nihil excernatur, urinæ: accedit, quod nullus vesicæ tumor nullus in pube dolor, nulla gravitas perinæ vel similia alia symptomata vesicæ suppressionem urinæ aliâ monstrantia. Quod si signa renum calculi adfuerint, res est ed clarior, ortam tunc esse ex calculis ex obfessis renibus obstructionem urinæ. Quod si præter calculi suspicionem, gravitas circa lumbos variaque symptomata corporis ex regresso sero & retro pulso contingant, res est ed clarior. Ista symptomata sunt *angustia & anxietas præcordiorum, sudor frigidus urinosus, item halitus foetidus, corporis sensuum ac omnium facultatum internarum animalium, & quæ sunt similia symptomata in variis subjectis varia.*

Quod si sit vitium obstructionis renum facile cognosci possunt causæ obstruentes: si n. adfuit crassi & viscidè humores obstruentes apparet ex similibus vitis, nempe quæ monstrant crassos humores, si nempe intestina & primas vias obfideant: item quando urin. antea fuit soluta excerni turbida ac crassa cum sedimento copioso mucilaginoso adest tunc gravitas in lumbis quia tunc renes ut plurimum sunt turgidi & humidè, Sin v. sanguinis Grunus obstruat renes, monstrant illud imprimis antecedentes causæ vel casus ab alto vel qui præcessit sanguinis mictus aut equitatio aut fortis circa renes percussio aut similia signa & causæ.

Pus denique infarcire renes colligitur ex abscessibus aut ulcere renum aliâ consuetis: Item quando est Empyema aut vomica ex viscere nobilior ubi per sanguinis circulum ed defertur pus, vel quando aliâ observata fuit purulencia cum urin. excreta.

CALCVLI SIGNA.

Suo loco habebimus. Quod attinet

PROGNOSIN.

Periculosum est malum urinæ suppressio & certè hæc est, quæ vitio renum periculosior ista quæ est vitio vesicæ urinariæ & nisi ante 7. diem mingunt incitentur, quod tamen non semper contingit, sed tantum ut plurimum: quidam n. diutius quidam diutius possunt supervivere suppressa urinâ. Sic RIVIERUS cent. 4. obser. 45. observat urin. ad 11. dies suppressam curatam, item HORSTIUS lib. 4. obser. 43. Urinam 14. dies omnino suppressam observat ex calculo renum, & nihilominus tamen tandem curatam. Sic CORNARIUS obser. 21. urinam etiam ad 14. diem suppressam observat. Et quidem si cum urina ita suppressa sudor copiosus per alium locum uberior sero effluxus concurrat, diutius supervivere possunt acri & minus periculosum est. Sic PISO in tract. de colluvie serosa observavit Ischuriam in Moniali 19. dierum, d. tamen conjunctam cum sudore perpetuo, aded ut postmodum etiam curata fuerit.

Pertinet huc exemplum FONSECÆ lib. 2. cons. 96. de Moniali Patavina, cui licet per 6. menses urin. suppressa fuit, tamen supervixit, quia quotidie circa ventrem & umbilicum sudavit. Verum tamen est ferè istud FORESTI quod nempe suppressio urinæ ad 10. vel 11. diem usque perdurans plerumque mortem inferat.

Si *urina suppressio* est a calculis renum majoribus, hæc ut plurimum est lethalis quia non potest penetrari. Si a resolutione s. atonia renum contingat, urinæ suppressio semper ferè observata fuit Lethalis, asserente HORSTIO, SCHEENCKIO & similibus autoribus.

Quod ergo attinet

CURAM.

Ut suppressa urin. revocetur removenda est causa vel renes obstruens, vel corrigenda resolutio renum aut

aut atonia aut corrigendum sanguinis vitium. Et quibus causis tribus infarctio renum est frequentissima, reliquæ duæ rariore.

Hoc ut fiat remedia salina diuretica quæ excretionem urinæ & promovent & adjuvant propinanda quæ ipsa imprimis sale vol. acriori ac penetrantiori sunt impregnata plus minus prout plus vel minus sunt affecti renes.

Hoc ut obtineamus sæpius necessum & sæpe fructuosum est *promovere lenem alvi solutionem*, ut pote qua ipsa sæpe simul stimulat uberior urin. fluxus. Exemplum elegans habet BARBETTE in prax. ubi viro ulcere renum laboranti cum superveniente per biduum urinæ suppressione, præscripsit hunc haustum.

℞. Syrupi de Cichorio c. Rhabarbaro

Rosarum solutivi.

de Cnico f. de Carthamo ana ℥j.

oculor. cancr. præp. ℥j.

aq. graminis q. s.

Vulgatissima hæc est miltura & tamen blande alvum & copiosam urinam provocat: Et alios in genere præmissis Laxativo in specie *Terebinthina* optima sunt quæ incipiant curam urin. suppressæ: aliâ etiam commode fit Emulsio ex semine violarum puræ cum aqua appropriata quæ ipsa & blandè urin. movet & alvum laxat. Fuit secretum HARTMANNI contra urinam suppressam, paratur ex ℥ij. Seminis violarum. Aliâs conveniunt internè ex vegetabilibus quidam fructus Alkerengi qui sunt egregium diureticum radix rubiæ tinctorum quæ est admodum efficax: Herba *parietaria*, sed non omnis, verum ea, quæ in rudibus parietum antiquorum crevit: ratio quia attrahit serum sal. nitrosum in parietibus latitans ratione cuius salis nitrosi parietarium his locis crescens est insigne diureticum aded ut quidam in secretis habeant hanc in curandâ ascite per urinam. Porro *Juniperus* & in specie ejusdem bacce sunt elegantissimum diureticum: Pertinet huc *malvatum Juniperinum* quod est egregium ac suave remedium idque imprimis si simul concurrat aliquid atonia renum simile. Flores *Tunica* & in specie *Flor. Cymæ*, *Calcatrippa* insigniter conducunt in vino cocti & propinati, remedium AGRICOLÆ usitatum: Semen violarum & inde parata emulsio, *semen genista*, *nuclei persicorum* item *hedera arborea* ejusque bacce sunt usitata: *Glomè Cynosbati* & eorum pulvis, & ex his paratus spiritus HARTMANNI sunt satis decantati, *Herba Ononidis* & *hedera terrestris* sunt satis utiles.

Radix raphani in specie ejus succus. Item *armoriacæ radix* vino infusa & pota potenter urin. stimulat: Id quod etiam faciunt *capra allii sal.* vol. acri insigniter diuretico turgida, quæ ipsa assumpta cum vino proritant urinam.

De *Ciceribus rubris* eorumque decocto diuretico res est nota cum hoc sit vehiculum *millepedum præparatorum*, de quo postmodum. Semen *Hysocyami* est salinum acre ad ℥j. haustum singulare ad retentionem urinæ est experimentum auctore FONSECÆ lib. 1. consil. 100. & lib. 2. consil. 96. De aqua ex *Berula* incisa profluente cras Deo volente ubi de calculo renum pluribus agitur. Pertinent huc imprimis omnia *Terebinthina* singulariter renibus & affectibus urinariis dicata. Nam *Terebinthina* est singulare remedium ad urin. suppressam ad detergendos & abstergendos renes eorumque corrigenda vitia si ve in substantia propinetur, assumendo cum ovo solibili, sive redigatur cum vitello ovi & succo Limonum cum aqua appropriata in emulsionem suavem v. g.

℞. Terebinthina venetæ ℥℥.

Mellis ℥℥ vel ℥vj.

Succi Limonum ℥j.

aq. graminis q. s. redigatur in.

Mortario in Emulsionem, diuretic. Iterand.

est egregium & suave remedium. Nam succus Limonum per se est egregius ubi renes sunt infarcti à crassa materia & humoribus si ℥ij vel iv. assumantur admodum laudatur ab AMATO LUSITANO cent. 5. obser. 71. In quo casu etiam succus *parietariae* cum oxymelite sumptus est experimentum HELIDÆI Paduani, Porro remedia salina dixi quod imprimis conveniant, quæ inter primatum obtinet *sal. volat. succini* excellentissimum diureticum si à gr. vj. ad xij. in aqua appropriata usurpetur. Verum ipsa carabe s. succinum à multis singulariter commendatur in retentione urinæ. (Jam vero omnis vis diuretica à sal. volat. succini cum HELMONTIO derivanda quod inde merito ipsi audit apex diureticorum) sive sit à crassis humoribus sive sanguine congruato sive pure. Tale sal. volat. est etiam *Spiritus urinae s. sal. ejus vol.* item *sal. vol. ammoniacale* & similibus generis remedia. Unde est quod *stercus equinum* vino infusum & benè expressum presentaneum dicatur experimentum ad retentionem suppressæ urinæ ratione Salis ammoniacalis quo est impregnatum. Faciant huc insecta in specie *lumbriçæ*, *aselli*, *scarabæi Lucanici* & qui instar omnium sunt *cantharides*.

Hæc insecta sale vol. subtilissimo turgent adeoque promptissime urin. provocant: *Spiritus lumbriçorum* per fermentationem s. putredinem paratus & rectè rectificatus potenter urinam expellit. *Aselli* vino infusi expressi & potati promptè urinam eliciunt. *Cantharides* multis videntur suspecti, vino tamen infusi & macerati ita corriguntur, ut promptissimum diureticum subministrant si vinum filtratur & aliquot cochlearia propinentur. Modum infundendi & præparandi vid. in BARTHOLINO cent. 5. hist. 85. Usum verò felicem videbitis cent. 4. Epistol. pag. 93. 143. & 400. promptum & potens est remedium infusum hoc *Cantharidum*. Loco *Spiritus lumbriçorum* vel ipsi *lumbriçæ* v. vel vi. numero benè loti & cum vino triti & subacti insigniter urinam provocant: id quod etiam de *Asellis* verum est.

De *hircæ* res non est quod sicut cervus totus est alexipharmacus ita *hircæ* est diureticus; Unde *urina hircæ calida* pota Omento & intestinis hircinis ad ventrem applicatis in desperatis casibus admodum laudatur. VOLATILIA hæc fuerunt, sequuntur

FIXIORA.

Quæ inter sunt *oculi cancr. fluviatil.* qui (egregium temperatissimum in se habent sal. alkali) vino infusi aut aceto & ita simul potati promptè urinam eliciunt. Nam cum acido sunt egregii diuretici.

Testa ovorum in specie ex quibus jam exclusus pulvis admodum laudatur, sive hæc testæ ipsæ crudæ sive prius calcinatæ ut quibusdam placet, ad ℥j. assumantur quas testas calcinatas assumptas omnia reliqua superare dicuntur à BARBETTE.

Potentiores sunt *testa ovorum Struthio Cameli*, quæ in spiritu salis dissoluta & sub nomine liquoris Nephritici propinata potenter urinam pellunt: Item testæ ovorum calcinatæ vino infusæ & ita haustæ egregie urin. provocant.

Inter fixa ulterius sunt *salia fixa cineritia*, quæ inter primatum obtinet *sal. smi columbini*: potentior tamen est ipse simus columbinus vino infusus solutus expressus & propinatus liquor. Obiter noto propinatus cum vino, ut aciditas blanda vini concurrens cum alkali stercoris dat tertium salinum, cum aliâ vix esset diureticum. Item *sal. stipitum fabarum*, *sal. genista*, *sal. prunella* & omnia salia plantarum diureticarum. Hæc ipsa si debentur esse diuretica ita sunt præparanda in calcinatione ut non fiant alkalia, sed maneat

R r ij salfa.

falsa. Nam omnia vulneraria & omnia diuretica in se habent sal falsum & etiam istud in cineribus relinquunt. Verum si nimis calcinentur, abeunt, in sal. alcal de quo vide TACHENIUM. Unde etiam tartarus, vitriolatus potentius est diureticum quam ipsum sal tartari fixum. In specie hic in renibus infarctis & mucilagine crassa utiliter adhibetur. Hinc tartarea, cremor tartari cum sale junctus. Etiam spiritus tartari vol. est egregius. Si hic spiritus tartari ed usque volatiletur arte, ut fiat instar spiritus sal. ammoniaci habetur potentissimum diureticum in specie calculorum præservativum. In *silicibus calcinatis* & subinde in vino extinctis later etiam vis diuretica non vulgaris. Nam vinum istud extinctionis silicium urinam remorantem provocat. Unde sunt Clysti ex antimoni. nitr. tartaro & silicibus solariis in vicem mistis qualis est Tinctura diuretica Ammelungii propter istos silices certos (*seschen roth imvedig.*) quos putat imprægnatos occulto auri semine. Si fiat suppressio urin. ex sanguinis grumo, propinanda quæ sanguinem resolvunt in specie ex Charofolio & hederâ terrestris, quæ per se sunt diuretica, item Hypericum quod potenter urinam movet. Unde etiam interne cum sit vulnerarium in purulentis & sanguinis grumis convenit, quod etiam dictum volo de oculis cancr. stuvial. & similibus quæ superius de sanguine con-grumato habuimus. In similibus castibus externæ regionis renum & lumborum inungitur ol. scorpionum quod ipsum est egregium remedium uti dico externè tantum illitum: loco hujus etiam ol. ceræ commodè inungi potest. Inter CAUSAS quæ meatum urinarium obstruendo remoram subinde injiciunt secretioni urinæ, est imprimis calculus qui præterea etiam urin. excretionem per vesicam non raro tollit: in renibus quidem quando hæret, secretionem & distributionem urinæ impedit: quando verò in vesica subsistit, aut ejus collum & meatum obstruit, urinæ excretionem impedit.

Calculus s. lapis ipse est productum tantummodo morbosum: Effectus scilicet istius dicti affectus renalis, qui morbus aliàs Lichiasis vocatur, & significat dispositionem renum & vesicæ calculosam. Dicitur hoc productum morbosum à PARACELSO doctè *Duelech* nomine lapidis humani proprio. Calculi nomen est tantum metaphoricum.

DUELECH vocatur quasi concrementum quoddam ex duobus contrariis mutuo coagulatis & arte junctis. Calculus generari in omnibus partibus corporis notissimum est: frequentissimum tamen eorundem nidus sunt renes & hinc vesicula fellea. Nam in nullis corporis partibus tam frequentes & ingentes reperiuntur calculi, quam in renibus & vesica fellea: Et si in aliis partibus inveniuntur, rari tamen sunt.

Isti calculi qui vesicæ incumbunt, sæpissimè ex renibus, arenularum majuscularum forma successivè in vesicam illapsi compacti ibidem & successivè augmentati, generantur. Aded ut credam rarissimum esse vesicæ calculum, qui in eadem prima concretionis rudimenta ponat, utur omnes majores calculi, qui amplitudinem ureterum tam naturalem quam morbosè autem superant, omne suum incrementum in vesica acquisiverint. Dico morbosè auctam: in his n. qui sæpius calculo laborant, ex distensione ureteres interdum ad digitum amplitudinem distincti reperiuntur: quando ergo in vesica hærent calculi majores his ureteribus infallibile est acquisivisse illos augmentum in vesica. Quod attinet modum generandi s. causam Efficientem.

Quæ cum materiali ferè coincidit r. non confundendus est modus quo generantur lapides veri in macrocosmo cum hujusmodi concretionem arenosam Calculi in Microcosmo: Dispar enim ubique est ratio. Unde dum quidam vel spiritus vel aquas petrificantes quæ vel spontè in petras abeunt, vel

alias res in petras transmutant, accusant, eas minime audiendas existimo, quin potius per modum coagulationis duorum salium contrariorum Calculos generari puto, dum nempe acidum vitiosum digestionis primæ errore ex stomacho elapsum occurrit sibi contrario alcali volatili s. urinoso cum quo alcali promptissimè & necessitate naturæ concurrendo, coagulantur mutuo in concrementum arenosum: Hoc ipso in concursu quiddam coagulationi aptum simul apprehenderint, id cum his duobus una coagulum suscipit adeoque arenulas, ut majores ita & firmiores constituit. Quam arenularum firmitudinem s. duritiem mirandam in poliendo & corrodendo vitro exploratam vide in PANAROLLO *part. 4. observ. 25.* Item arenarum & albarum & tubarum diversitas cum microscopio examinata videri potest in eodem PANAROLLO *cm. 1. obser. 35.*

Qui calculi albi aut rubri fiunt quandoque, & albi quidem ex coagulata Mucilagine viscida ex vino Chyloso oriunda. Qualis mucilago concurrens cum salibus istis promptè coagulatur. Calculi verò rubri vel flavescetes ut plurimum rubescetes exminutissimis sanguinis guttulis ex vasculo quodam aut erofo aut lacerato transudantibus facillè coagulantur & concrescunt. Hæc duo elementa salina Calculum componantur examinata vid. à TACHENIO in *Hippocrate Chymico.*

Nec aliud quoad rem asserunt qui coagulum fieri volunt à spiritu quodam vinoso concurrente cum spiritu urinæ. Nam dum spiritus vini rectificatissimus coagulatur in offam cum permisto spir. urinæ vol. eaque per fermentationem parata (aliis non procedit) hoc fit quatenus subtile istud alcali ut spiritu urinæ volatili occurrit cum subtile acido in spiritu vini præsentè, quæ duo volatilia in se tamen contraria mutuâ unione & necessariâ coagulatione se uniant in crassamentum pultaceum s. offam crassam.

Hæc duo elementa Calculi ut exactius consideremus observo, quod ordinario ferè *arthritis* sunt etiam *calculosi* & contra calculosi, ut plurimum aut sint aut evadant etiam arthritis.

Ad utrumque malum quasi Endemicum videmus expositos eos qui vina bibunt copiosiora & acidiora uti fit v. g. in Franconia, Moravia, Austria & similibus locis.

Ratio harum est, quia idem utrobique est efficiens nempe acidum vitiosum, quod aut artuum nervosam partes pungens & radens in iidem synoviam coagulans in nodos, arthritisdem perduxit, aut in renibus similibusque locis alcali occurrens istud in calculum cogit: acidum hoc oritur ex primis viis ex vino copiosius ingurgitato indeque citra vomitum retento, hinc vitiosè digesto, quod vitioso suo & subtile acore dum ex stomacho elabitur, uti iste acor est totus hostilis & ubique dolores & punctiones infert, ita reperiens alcali quoddam volatile ab acido debito non ritè saturatum subito hoc aggreditur, & in Calculum cum hoc conjungitur propter hoc acidum vini vitiosum, imprimis viis non ritè correctum tales incola etiam affecti sunt imprimis Paresi ex colica s. artuum contractura ex Colica affectu apud nos rarissimo: Et quæ colica contumacissima tota ferè est aliena à nostra Colica, idque per acidum subtile & hostile intestinis terminans & artus in contracturas cogens. Hinc est quod THONERUS in *observationibus* dicit *Melancholicos esse dispostos ad calculum*, minus biliosos quia in Melancholicis abundet fermentum s. succus calculosus. Ratio quæ confirmat hoc est, quod in biliosis prædominatur sal. vol. alcali. In Melancholicis verò dominium obrinet acidum. Facillè ergo videmus THONERUM esse in nostra sententiâ,

Verum

Verum hæc non sufficiunt.

Nam acidum vitiosum in viis primis productum, si in renibus sal urinæ debet in calculum coagulare, necesse est ut ibidem alcali volatile purum & sal quasi solum inveniatur: Si enim naturaliter constituta est urina, sal ejus vol. contentum est falsum compositum, nempe ex acido & alcali volatili debita proportione & unione sive coagulatione unitis in laporem falsum, acidum & urinosum, ràm cum alcali quam acido permixtum s. qui de utroque participat. Dum ergo alcali urinæ saturatum est sufficienter ex debito suo acido tunc quodcunque acidum si urinæ permisceas istud nullo modo coagulabit. Apparet hoc in Stranguria in qua urina sensibili acido gustui linguæ & tactui vesicæ & ureterum sufficienter est imprægnata: sal vol. urinæ tunc temporis quam naturaliter constitutum & proprio acido saturatum non potest coagulari ab acido vitioso: unde pallida quidem & turbida nonnihil, non verò in arenulas spissata, excernitur urina.

Utergo coaguletur sal urinæ alcali, ab acido vitioso in lapidem necesse est ut istud alcali separatim nonnihil, & quasi ab acido proprio solum existat: ut ita liberius ab acido vitioso corripit, & ita constringit in calculum possit.

Fit hoc quando in renibus urin. aliqualem putredinis aut fermentationis præternaturalis moram incurrit, qua levi putredine vel fermentatione solvitur nonnihil ejusdem mistura, & ita sapor ejus falsus dividitur ista alteratione, ut abundans sal alcali proprio acido prædominans nonnihil separetur, donec à peregrino acido vitioso denuo sub coagulationis jugum mittatur.

Videmus quod urina clara & perspicua excreta si ad tempus in matulâ steterit (imprimis si fuerit stanæa) & corrumpti & leviter putrescere inchoet, quod hinc arenulæ & successivè crusta calculosa ejus parietibus sese affligat. Quod fit dum proprium urinæ acidum debile, licet & paucum sal tamen vol. proprium aliqualem putredine separatum, denuo novo coagulo spissat, & ita in arenas cogit.

Quod multò magis eveniet, ubi vitiosum acidum in renibus hanc coagulationem inducere poterit. Quo pertinet imprimis Historia HELMONTII de Jurispe-rito qui ex *esu asparagi* Lithiasin contraxit. *Asparagu* enim eo ipso quo scetidam reddit urinam, eam ad aliqualem putredinem, & ita salini divisionem disponit. Unde huc uti dictum occurrente vitioso acido facillè fit calculus: quod acidum in folliculo felleo stringens sal vol. urinosum s. Bilem, idem concrevit in calculum.

Vitium hoc in quorundam renibus, qui cum facillè ad putredinem aliqualem disponitur urin. s. lotium arbitror harere in quodam vitioso fermento renibus inhærente, quod præterlabentem urinam quasi inficiat, & ita ad concretionem calculosam disponat.

Quod fermentum vitiosum interdum est acquisitum, vitio diætæ contractum: Hinc postmodum à parentibus in liberos transplantatum, aut etiam cum lacte nutritis simul haustum: quale exemplum Lithiasis ex nutrice Lithiasis affecta reperitur in HELMONTIO *tr. de Lithiasis*. Quod aliàs sit affectus hæreditarius Lithiasis, res notissima est.

Ex digitis videmus quod imprimis in stomachi cunilâ cadatur primus calculi artifex, quatenus acidum vitiosum ex stomacho haurit suos natales: Unde fit quod post lacticia & caseosa stiliaque assumpta sæpius renascantur calculi: quoniam hæc acido vitioso in primis viis facillè corrumuntur, & postmodum ad renes devehuntur cum urina potus. Sic enim SALMUTH exemplum habet ex *nimo esu casei* lapidis vesicæ lethalis ad magnitudinem ovi gallinacæi excreri, *cent. 2. obs. 92.*

Producuntur hoc modo parvulæ tantum modo are-

hulæ in renibus, quæ accessione novarum conglutinata adhesionem & coagulationem tandem in majores lapillos compinguntur, quando & non raro totum renem parenchyma his ipsis in lapidem spissatur & coagulatur, vel saltem tota pelvis omnesque hinc producti tubuli, lapideo tali concremento infarcti & repleti reperiuntur: notatu dignum talis rei exemplum subministrat idem SALMUTH, *cent. 3. obs. 30.* de *calculo totam renem amborum cavitatem replente*, & urinam per orbitam quandam in lateribus calculi excavatam prodeunte: Arenulæ istæ calculi minores in vesicam delapsi velociter augmentum capiunt; læsa n. ureterum tunica nervola; item ipsa etiam vesicæ attritu calculi nonnihil lacerata plorant hæc partes læsæ alimentum proprium sub formâ mucilaginis crassæ ac spissæ, quæ mucilago unâ cum urina calculosorum excreta admodum copiosa habetur vulgo pro pituita, ex qua per calorem arefacta generetur calculus, cum tamen uti dico, revera sit alimentum proprium vesicæ & ureterum, ex eorum læsione in vesicæ cavum distillans, & ita excretum.

Hæc ipsa tamen mucilago ubi aliquantulum ejus subinde adhæret, calculum vesicæ intendit; incedentibus pluribus arenulis aut advenientibus salibus coagulabilibus simul in coaguli consortium rapitur, & exinde calculi vesicæ augmentum oritur. Nam isti vesicæ calculi majores lamellatim concreti reperiuntur s. instar ceparum cortices uno supra alterum enato, & facillè separabiles: Si quis unquam vidit *lapidem Bezoar*, vel *lapidem ex folliculo Bovis felleo*, is facillè reperit tales lamellas s. cortices sibi invicem super impositas. Sic n. calculus humanus diffractus instar copiosarum lamellarum requiritur contextus in ambitu relicto notabili distinctionis spatio, cujus in centro quasi parvus lapillus vel arenula reperitur, id quod eleganter declarat BOILE in *Philosophia experimentali part. 2. p. 39.* simile reperietis in BORELLO, *cent. 2. obs. 62.* qui etiam observavit calculum vesicæ in quo diffracto nucleus lapideus inventus est qui arenulæ instar ex renibus descendens in vesicam exinde augmenta lamellatim acquisivit. Quod attinet,

SIGNA CALCULI RENUM aut etiam VESICÆ.

Hæc ipsa ut plurima vix tamen sunt Patognomonica, ita ut calculus renum ab aliis affectibus perfecte discernatur, quando sæpissimè affectus calculi vitiosè cum colicâ passione confundatur, adeo ut non pauca præsent exempla calculosorum pro colicis per-verso modo curatorum, ut inde cauti & accurati simus in signis. DOLOR ISTORUM EST ACUTUS in regione lumbari ilque modò sinisterum, modò dextrorsum vergens, prout ren vel sinister vel dexter, est affectus: dolorem puncturium insequitur sensus ponderis gravantis & prementis: ubi verò movetur calculus ex renibus in ureteres, dolor lancinans pungens, distendens, & admodum vehemens excitatur. Ubi notabile simul est illud BARTHOLINI, *cent. 4. epist. 6.* quod nempe in Nephritide s. calculo (nam *Nephritis* proprie significat inflammationem renum) interdum adfit hemicrania istius lateris cujus ren est affectus.

SECUNDVM SIGNVM CALCULI.

Præbet urin. quæ sæpius apparet sub cruenta, & quidem interdum revera est ex permisto pauco cruore ex laceratis vasculis à calculi asperitate emanante: Verum non semper est à sanguine, quia interdum urin. talis sub rubra ac quasi sanguinea sæpè sunt salia copiosa resoluta, & cum urina excreta s. ut alii vocant est tartar. resolutus ex quibus vitiosâ coagulatione subnascuntur interdum calculi.

Subinde, imprimis ubi calculus est in motu, aut etiam in calculo vesicæ urina excernitur pallida aut

R r iij salina

faltum parum tincta cum copiosa materia viscida in fundo matula hærente, quæ est nutrimentum proprium ureterum & vesicæ distillans in vesicam, & ita excretum.

Verum subinde etiam excernuntur arenula etiam in non calculosis. Ubi observandum quod istæ arenulae excretæ cujuscunque fuerint coloris, si sint facile strabiles non sint arenulae renales, sed sint arenulae hypochondriacæ s. scorbuticæ, ubi v. non sunt strabiles d. duræ, ibi sunt arenulae renales, & ad calculum disponentes. Porro in paroxysmo calculoso stupor erurum ex regione affecti renis est perceptibilis cujus stuporis vera ratio mihi nondum est cognita.

Porro dolor percipitur descendens ex regione lumborum per longitudinem ossis sacri deorsum usque, in pubem secundum ductum ureterum, & in viris testiculus istius lateris cujus ren est affectus spasmo quodam correptus retrahitur & sursum contrahitur. Interdum Teneismus simul corripit ægros, id quod observavi in femina, & annotat etiam TIMÆUS in Epistolis p. 242.

Porro superveniunt tormina colica satis acerba cum nausea, vomitu & similibus consuetis symptomatis in Colicis, idque propter spasmodicas convulsiones nervorum ex plexu Mesaraico in renes intestina & stomachum transplantatorum. Nervo enim renali ex dolore spasmo affecto continuatur ejusdem spasmus ad plexus mesenterii nervos (sunt enim plures plexus) qui ipsi simili spasmo affecti spasmodicam contractionem, intestinorum tormina colica, vomitum, nauseam & similia symptomata inferunt. Ob id exactè distinguenda est COLICA à CALCULO.

SIGNA

DISTINCTIVA habebitis in SENNERTO de CALCULO, Optima signa sunt, quod in colica nullus adsit stupor in cruribus; item quod in colica ægri se possint erigere: Cum si qui calculo rennum laborant, ut plurimum incurvati sint, & non sine doloris exacerbatione possint spinam erigere, & in rectam lineam flectere.

Colicus dolor fit subito, d. contra nephriticus; quia & colicus dolor modò remittit, modò accedit, cum calculosus dolor ut plurimum sit continuus: & quidem imprimis locus doloris manifestat an ex calculo an alià ex causa sit. Nam fixus dolor in dorso calculum innuit, licet alia simul concurrant symptomata: dolor vagus in abdomine modò anteriorum, modò interiorum, modò ad dextrum, modò ad sinistram latus colicam innuit.

SIGNA DIAGNOSTICA CALCULI VESICÆ. sunt ferè faciliora cognita. Nam percipitur impedimentum urinae in vesica, ita ut sentiant ægri quasi aliquod obstaculum, quod se opponit meatui urinario: Item anus in consensum trahitur & unà affligitur Teneismus. In penis glande s. balano est dolor & pruritus adeo ut putent ægri calculum hæere in balano: Penis interdum intenditur & erigitur, idque propter continuitatem membranæ penis s. meatus urinarii cum membrana vesicæ interna. HELIDÆUS tandem ceu expertissima signa calculi præsentiam innuentia habet: si post mingendi desiderium etiam adsit desiderium excernendi feces intestinorum: Et si ægri dum aliquem palum aut quid simile humi tollere volunt, dum se inclinant, in parte vesicæ sentiunt puncturam. Præterea saltu vehementiori motum calculi in vesica percipiunt ægri, modò non sit adnatus: nam interdum per membranulam post laceratam vesicam ita ei adnascitur, ut in capsula videatur contentus calculus vesicæ: in quo casu difficillimus est cognitus. Porro immisso Cathetere in vesicam, aut immisso digito in podicem ab experto facile potest cognosci calculus vesicæ.

Deinde si inter mingendum supprimatur urina, æger verò pedibus in altum sublatis postmodum liberè mingat, signum est satis clarum, esse suppressam urinam à calculo vesicæ. Et diurno malo ista mucilago, cujus ante feci mentionem, copiosissimè unà cum urina excerni solet. Quod attinet

PROGNOSIN.

Calculus rennum est morbus admodum periculosus, non tantum molestus ratione doloris & ratione symptomatum urinæ, excernentium, sed in specie quoniam inflammationes & exulcerationes rennum non raro superveniunt. Et feminae calculo rennum laborantes si gravida reddantur, facillimè moriuntur, observante hoc PANAROLLO Pent. 3. obs. 8. Calculus quo major aut quo asperior, eo est difficilior & periculosior, quo minor & glabrior, eo minus periculosus. Dolori Nephritico supervenientes frigus extremorum aut sudores frigidi, id quod imprimis cum omnimoda urinæ suppressione, mortem in propinquum innuit. Si urinæ antea tenuis, excernantur crassæ cum arenulis, & q. frustulis lapidis bonum signum est, contractum enim lapidem innuit.

Lapis rennum certam q. observat periodum, ita ut si motus sit circa renes, die 4. in die septimo ut plurimum solet prodire, cæteris paribus: si enim sit magnus non valet. Observante HELIDÆO PADUANO in observ. p. 156.

Calculus vesicæ malum est difficillimum curatu: facilius tamen in femina propter brevitatem, simul verò amplitudinem colli vesicæ in matrice, difficilium in viris, quoniam Urethra est nimis longa & angusta.

Calculus vesicæ qui non nisi sectione tollitur periculosus est quoniam seclius licet & extractus sapius aut inflammatione vesicæ moriuntur ægri, aut superveniente fistula tædiosisissimam vitam agunt. Calculus vesicæ qui propriæ membranæ inclusus ipsi adhæret, ferè incurabilis est.

SEQUITUR ERGO CURA,

Quæ vel instituitur in paroxysmo vel extra paroxysmum. (Per paroxysmum intelligo dolorem sævum excitatum à calculo vel in vesica vel renibus.)

In paroxysmo respicitur ad calculum præsentem, ubi incumbendum ut calculus præsens aut ex renibus aut ex vesica expellatur, quo citius eo melius, ne incremento lapidis malum augeatur: Extra paroxysmum vel si absint calculi respiciendum ut præcaveantur, ne denuo regenerentur.

Calculus præsens ejiciendus si est parvus ut respondeat viis; per quas debeat ferri: ledato dolore per blanda diuretica est promovendus. Hæc ipsa tamen diuretica sint moderata, quia aliàs via attritu Calculi irritata dolorifica crispatione & contractione se angustant, & ita malum exasperant, idque eo magis quo acerbior simul dolor est in paroxysmo. Sin verò Calculus est major viis ordinariis, ita ut expellere eundem vix sit possibile aut impossibile, tunc aut lapis confringendus, per medicamenta sic dicta Lithontripctica s. calculum frangentia aut eidem per ferrum via est aperienda, de qua apertione per ferrum suo loco in Chirurgia agetur.

Verum cum non semper possit Medicus conjecturando assequi an parvus sit an magnus, aut si parvus cum non raro variis formis & asperitatibus insignitus reperitur, ob id tutissimum est, ut præsentem calculo hic ipse quantum possibile promoveatur, aut saltim dolor leniatur tam per externa quam per interna. Et quoniam præsentem calculo & in dolore calculi urina acrior observatur à qua dolores exasperantur, ob id simul administranda talia, quæ istam acrimoniam urinæ tollere, & ita dolorem nonnihil imminuere possunt; Id quod faciunt omnia ea, quæ vulgo dicuntur vias laxare in calculo. Nam hoc ipsum per se est

ridiculum: si enim talia assumpta deberent laxare renes ac meatus urinarios, necessum esset, ut prius laxarent stomachum & intestina, utpote quæ ipsa prius pertranseunt: Talia ergo ex althea, ol. amygdalarum dulcium & similibus remedia conveniunt non quatenus laxant vias d. quatenus acrimoniam tollunt & dolores leniunt, quo lenito crispationes & dolorificæ contractiones meatuum tolluntur, & ita vel sponte ad debitam amplitudinem viæ antea contractæ redeunt.

Verum cum symptomata colica & similia in paroxysmo ægros insigniter cruciant, ob id opera danda ut primæ viæ à sordibus quibuscumque sint liberæ, ne hæc ipsæ coacturæ malum exasperent.

Mediis placato dolore & excreto calculo præcavendum est, ne regeneretur novus. Ea quæ præcavent imprimis sunt talia, quæ aut acidum urinarum viarum vitiosum corrigunt, aut absorbent aut provocant, aut etiam talia quæ renes abstergunt, & ita fermentum istud vitiosum ad Lithiasin renes disponens, & urinam inquinans tollatur.

Prius quæ faciunt, nempe quæ acidum in primis viis tollunt, imprimis conducunt vomitoria, quæ ipsa ad præservandum à calculo ab HILDANO singulariter commendantur in can. 5. obser. 61. Ea quæ acidum absorbent, vel renes abstergunt postmodum habebimus.

Præsertim ergo dolore nephritico nihil æque convenit quam blandus Clyster, aut emolliens, aut anodynus injectus, qui certè tempestivè adhibitus multum valet & dolorem ac acrimoniam lenit: Clysteribus hæc emollientibus conveniunt additur terebinthina aut sal vol. succini, aut etiam nudus clyster ex urinæ pari injicitur qui lenit dolorem, & calculi motum blandè promovet. Exemplum talis clysmatis sit, v. gr.

℞. Herba violaria,
malvæ aa. M℞.
parietariæ Mi.
Radice altheæ ℞i℞.
Flor. Chamomill. p.iii.

Coquantur in s. q. urinæ, pueri colaturam ℞. cui adde Cassiæ pro Clysteribus. Vel potius cui adde terebinth. cum virello ovi dissolutæ ℞ii. vel iii.

ol. liliorum alborum ℞℞.
scorpionum ℞i.

M. pro Clysmate.

Post Clysmata dolorem etiam insigniter leniunt Balnea, si nempe iidem insideat æger, ex vegetabilibus & simplicibus aut emollientibus aut carminantibus, aut etiam sic dictis Lithontripcticis parata.

Modum præscribendi ex materia medica præsuppono. Item externa inunctiones factæ cum ol. amygdalarum dulcium ol. spicæ, petrolei, chamomillæ, liliorum alborum cum ol. scorpionum & egregiè conveniunt; Inungatur locus dolens in lumbis & regione lumbari.

His ipsis substituitur unguentum dialtheæ, unguentum anodynum Mynsicheli, unguentum nephriticum ejusdem. Item unguentum hoc quod commendat

CRATO.

℞. Unguenti rosacei ℞i℞.

Ol. amygdalarum amararum,
scorpionum simplicis aa. ℞vi.

amygdalarum dulcium ℞℞.
M.F. Unguentum.

Item Emplastrum de Meliloto cum ol. chamomillæ & anethi malaxatum à quibusdam similiter applicatur.

Item Cataplasma ex medulla panis cum lacte, vel Cataplasma ex succo canerorum fluviatilium Cratonis qui nempe.

Recipit ocul. caner. fluviatil. No. X. quos contusos coquit in lacte, & succum fortiter exprimit.
addit: Medullæ panis alb. ℞iii.
Vitellorum ovorum No. iii.
Butyri recentis.

Ol. chamomillæ aa. ℞i.

Croci ℞℞. M. pro Cataplasmate.

applicando. BRUNNERUS applicat Cataplasma ex cancris contusis, cum parietaria pro leniendo dolore & eodem nonnihil moderando. Porro præter hæc externa balnea, fomenta, unguenta, &c. imprimis internè totum corpus est respiciendum.

Et quidem in principio diuretica aut Lithontripctica quocumque modo pellentia fugienda: quoniam malum exasperant; ubi v. dolor nonnihil est placatus, primæ viæ repurgatæ, & acrimonia humorum nonnihil temperata, tunc demum blandè diuretica conveniunt.

Interdum ergo in principio blanda convenit alvi laxatio respiciendo tunc nonnihil renes & ad excretionem calculi irritando.

In quo usu imprimis Terebinthinata conveniunt in principio, quæ alvum moderatè laxant, & simul renibus calculosis insigniter conducunt. Unde terebinthina cum rhabbaro mista usitatissimè in principio affectus calculosi præscribitur. Item sunt Emulsiones ex terebinthina de quibus heri dixi. Item sunt pilulæ ex terebinthina cum rhabbaro & aliis appropriatis, v. gr.

℞. Terebinthina puræ ℞i.
Rhabbari pulveris, ℞ii.
Succini ℞℞.
Cinnamomi ℞℞.
c. s. q. ol. terebinthina F. pilulæ.

pro aliquot dosibus. Nam purgantia fortiora nullo modo conveniunt in principio affectus calculosi. Item usurpari possunt pilulæ de terebinthina Mynsicht. præscribendo à ℞℞. ad ℞ii. pro dosi item cathartici cum terebinthinato Mynsicht. Nam certum est quod terebinthina insigniter conveniunt in Nephritide. Sic enim FORESTUS lib. 24. obser. 20. observat Matronam calculo rennum & morbo articulari affectam, quæ imprimis terebinthina usu fuit curata. Item FONTANUS in consiliis & Responsis p. 116. refert septuagenarium dolore Nephritico diu excruciatum, qui tandem usu terebinthinae Venetæ ejectione 4. lapidum fuit curatus.

Convenit etiam semen violarum, & ex hoc facta Emulsio cum aqua. Veronica vel cum aliâ aqua, appropriata in specie hederæ terrestris præscribitur ad ℞iii. & sic fit emulsio laxans alvum & simul blandè pellens urinam.

Evacuatis ita primis viis & sublatis impedimentis dum adhuc urget dolor & hæret calculus, propinanda talia quæ quantum possibile est dolorem tollere possunt.

In usu Opiatorum sumus cauti; ne iidem abutantur. Possunt in hunc usum præscribi, v. gr.

℞. Radice altheæ ℞i.
liquiritiæ ℞ii.
Foliorum Malv. Mi.
Seminis violarum. ℞℞.

Coquantur in s. q. aquæ hordei colaturæ. ℞. ℞ii. additur Syrupi papaveris Erratici ℞ii.

oculor. cancror. præparatorum ℞i.
M. ita propinentur.

Item sunt Emulsiones ex seminibus sic dictis 4. frigidis majoribus: ex semine violarum ex nucleis persicorum & similibus, quæ subinde hauriantur ad dolorem sistendum: Convenit, hic imprimis expertissimum decoctum FORESTI quod præscribit lib. 24. observat. 26. quo decocto curavit virum desperata suppressione urinæ ex calculo renis sinistri Ureteri impacto laborantem cum intensissimis doloribus summâ virium prostratione, & cum jam per 6 dies, ne gutturam quidem urinæ emisisset, usurpato hoc decocto FONTANUS urinæ confestim emanavit, lapilli cum impetu protrusi & æger curatus fuit. vid. m. obs. 28. & 29. citati libri.

Præscriptio

Præscriptio est hæc :

- ℞. Seminis malvæ.
altheæ aa. ℥iij. vel ℥ii.
Cicerum rubrorum ℥iij.
4. frigidorum aa. ℥ii.
Hordei ℥ii.
Caricarum pinguium. no. viii.
Sebesten. no. vii.
Glycyrrizæ rasæ ℥vi.

Coquantur in aqu. ℔. iij. ad dimidiâ partis consumptionem, misceatur : Detur potui. Huic ipsi decocto singulis haustibus, TIMÆUS monet esse addendas aliquot guttas spiritus salis dulcis s. communis species has correctas videbitis in ZVVOELFFERI *Pharmacopœa regia*, ubi eas insigniter commendat. Nec esset incongruum si hæc certa proportione addatur semen hyperici aut semen Dauci aut non nihil de baccis Juniperinis.

Hiscæ ita peractis si sedatur dolor & calculus promoveatur res bene est. Ubi verò dolor sedatur & calculus adhuc hæret, accessus fiat ad ea quæ diuresi blanda urin. promovere possunt aut propinanda ea quæ calculum diffringere valent.

Substituimus heri in *Cura* quæ pertinet ad calculum & dictum fuit in paroxysmo esse efficiendum, ut calculus promoveatur minimâ tamen molestiâ, unde tam internis quàm externis dolor demulcendus : Et his factis propinanda, quæ vi diuretica pollent, & simul cum urina pellunt calculum, aut loco horum dentur simul Lithontripica s. calculum frangentia.

Hoc tamen observetur in horum usu, ut ubi ad tempus frustra fuerint adhibita substitatur, & q. s. sericæ relinquatur naturæ. Monitum hoc per experientiam confirmat EPIPHANIVS FERDINANDUS *hist. 54.* ubi dicit inviolabili lege observandum esse, ut quandoque à remediis abstinemus : Sic refert exemplum doloris nephritici in quo post 9. dies plura applicata & propinata remedia absque ullo usu & absque ullo effectu, sed cum postmodum per dies 10. & 11. quietem permisisset naturæ, liberavit ægrum plures calculos ejiciens.

His omnibus præferenda esse *Lithontripica* s. *calculus frangentia*.

De his autem sunt multi dubitant aded ut cum PANAROLLO & SYLVATICO aliisque magni nominis Medicis adhuc hæreant, an lapidem concretum & firmiter compactum denuo dissolvere, & q. s. conterere vel saltem in minimas particulas diffringere possint? Quod attinet hanc controversiam certum est negotium esse difficillimum calculum jam concretum diffringere : Ratio est, quia heri dixi, quod calculus sit concretum salinum falsum ex acido & alcali constans, adeoque istud neque acida, neque alcalia dissolvere valent, propterea quoniam jam utrisque est saturatum, & t. q. ex ambobus compositum, nullo modo ab iis dissolvetur.

Necesse est ergo si debeat esse remedium quod calculus frangat, ut ita sit constitutum, ut ferè de utraque nempe de acido & alcali participet : aded ut porulos calculi coagulati subintrare iisdem sese insinuare, atque ita particulas salinas concretas denuo blandè resolvere possit.

Ubi ante omnia removendum est ingens præjudicium, scil. faciunt experimentum & calculum humanum injiciunt certis liquoribus experimentatur, qui liquor citius & felicius calculum frangat, ut scil. invento liquore tali frangat calculum, eundem internè propinare ut in renibus & vesicâ calculum diffringere possint.

Hæc præconcepta hypothesis est removenda. Nam est falsissima; ut ut enim sit, v. gr. spiritus nitri qui ferè ut plurimum calculum humanum externè frangit, internè tamen assumptus idem non facit. Ratio quoniam in stomacho ex alteratione à fermento stom-

chali, item in intestinis ex alteratione à sale vol. Bilis & alteratione à succo pancreatico subsalfo vel acido, ac denique in renibus ex alteratione ab urin. planè novam efficaciam aliamque naturam acquirit, & ita etiam vim calculum frangendi omnino exiit.

REMEDIA ERGO,

quæ calculum frangunt, potius fieri videntur in corpore humano, ex admistione variorum succorum nostri corporis, quam quod extra corpus talia sint.

Unde neque ad corrosivitatem in specie respiciendum est in remediis calculum frangentibus : Multos inde audiat dicentes remedia corrosiva non posse ad calculum pervenire immutata : quasi verò calculum frangentia debeant esse acria corrosiva : falsissimum est hoc, nam dantur etiam menstrua insipida quæ validissima corpora diffringunt. Nihil dicam de *rore Majali* menstruo verè insipido, quod tamen magnam vim resolvendi habet & infringendi. Et Dn. BOYLE in *Philosophia experimentalis* refert se habere tale menstruum insipidum, & quod ipsum tam cum acidis liquoribus quàm cum liquoribus alcalibus sine effervescencia & sine ulla alteratione ac immutatione facillimè permisceatur, id quod innuit quod de utroque participet, quod ipsum menstruum insipidum etiam aquas fortes virtute solvendi superet; aded ut non corrosivitas desinat menstruum : Quid ergo est quod in mensuris dissolventibus est considerandum?

Respondeo, proportio ista est consideranda, quæ est jam particulas mensuri solventis ad poros corporis solvendi : si enim particule istæ mensuri ita sunt figuratæ s. conformatæ, ut exactè respondeant porulis corporis solvendi prompta & cita sit solutio, v. hæc duo nullo modo conveniunt aut nullam habeant convenientiam aut proportionem requisitam, frustra est spes solutionis.

Rem per exempla declarabo. aqu. solvit omnia saccharata, uti notum est : è contra serum, ceram, bitumen, succinum terebinthinam & similia subiecta licet molliora quam vel alum. vel vitriolum & similia non dissolvit.

Spiritus vini probè rectificatus dissolvit succinum omniaque corpora resinosa utur durissima, nihilominus tamen hæc spiritus vini probè rectificatus non attingit saccharum neque sal commune.

Porro aqua fortis s. spiritus nitri rectificatus solvit lunam, sed non attingit aurum. Huic aquæ forti injiciatur aliquid sal. armoniac. & tunc promptè solvet aurum, sed non attingit amplius lunam.

Hic videmus quod aqu. v. gr. quoniam ejus particule promptè sese insinuunt, in poros corporum salinorum, etiam promptè eadem corpora salina dissolvat : jam v. quoniam pinguium poruli rotundi & cavernosi in cera, bitumine, succino, &c. ita sunt conformati, ut particule aquæ extrinsecus quidem corpus lambere, d. ipsos poros subintrare nequeant; propterea, etiam talia corpora oleosa pingui non dissolvuntur ab aqueis.

Minutissima è contra spiritus vini particule etiam durum succinum intrare, ac in istud se insinuare possunt, adeoque in elegantissimam tincturam dissolvere, quæ particule spiritus vini improportionatæ saccharo molli, idem relinquunt.

Hinc est quod solius salis communis mixtura cum aqua forti, fiat menstruum pro solvendo auro, ita ut non amplius attingat lunam. Ista enim adj.ione salis, particule mensuri ita fuerunt immutate, & ex adhesionem & conjunctionem mutua taliter reddita figuratæ ut promptè aurum ingredi, nullo v. modo lun. subintrare possint.

Jam ergo quod attinet *menstrua insipida*. Si talia possunt parari, uti actu parantur, quæ citra gustus acerbicatem promptè calculos nostros aggrediuntur

iisdem se insinuare & penetrare possunt. Hi certè instar salis dissolverentur & excernerentur adeo ut non necesse sit ut sint in specie corrosiva quæ calculum frangant; sicuti videmus quod *Persicaria* item *semen Dani* quibusdam sint experimenta ad calculum frangendum destinata. Et Dn. Boyle refert in *Philosophia experimentalis* aliquot exempla per solum semen Dauci fractum renum calculum. *Persicaria* est secretum Anglorum (AUGENII & LAURENBERGII) Experimentum contra calculum vesicæ est etiam pulveris *millepedum*; quæ nullo modo sunt corrosiva, tantum acria volatilia.

Unde dico non esse impossibile frangere calculum in corpore humano, neque opus esse corrosivis, modò preparare studeamus tales liquores vel talia menstrua, quæ assumpta citra violentiam calculi poris se insinuare, eosdem permeare, & ita coagulum ejus subtiliter solvere possint. Quod fieri posse nullum est dubium, cum habeamus jam aliquot exempla calculorum fractorum ex renibus.

Est mihi amicus Medic. Doctor, qui habet spiritum ex tartaro instar spiritus salis ammoniaci, quem gustavi, qui ipse aliquoties calculum renum felici experimento dissolutum expulit.

Sal fini columbini bene præparatum uti postmodum habebimus, & ipsum observatum fuit aliquando dissolvit calculum & frustulatim eundem eiecisse : ita ut adhuc demum nullum sit dubium dari remedia certa frangentia calculos. Sed hæc sunt pauca & non nisi arte paranda : nam in materia erunt admodum dura.

Communiter habentur præ cæteris Lithontripica, quæ tamen sunt tantum diuretica.

Hæc ipsa sedato dolore possunt propinari & sunt ferè sequentia.

Radix saxifragiæ, pimpinellæ, lapati majoris, rubiæ tinctorum, radix apii, Ononidis, Eryngii, Bardanæ. In genere omnia Raphanorum genera. Nam Raphanacea non tantum præservant à calculo, & diuretica sunt, d. etiam eundem promovent, & excretionem adjuvant. Inter talia raphanacea primatum ferè obtinet radix armoraciæ, quæ radix armoraciæ vino insula & aliquoties hausta renes abstergit volatili suo sale & à calculo præservat, eundem v. præsentem promptè expellit.

Obiter moneo hujusmodi calculum pellenia commode propinari in paroxysmo calculoso sub introitum balnei contra dolores, & quod blandè debet disponere calculum ad motum, item præmissis externis calculum pellenibus nonnihil. Alii recipiunt radicem armoraciæ quam incisam vino infundunt, & 14. diebus in cella relinquunt. Hinc per alembicum distillant quam aquam distillatam ad calculum pellenium & promovendum insigniter commendant. Porro hederâ terrestris item capilli veneris, charæfolium, parietaria, veronica, fragaria, folia quercus tenella, agrimonia, quibus imprimis etiam addenda capita allii : Hæc ipsa capita allii sale suo volat. acris acidum calculi coagulatorem corrigunt & potenter fermentum renum ad calculos disponens abstergunt. Unde quibusdam in usu est singulis noviluniis capitulum allii accipere minutim conscindere, & in aqu. s. spiritus juniperino istud haurire ad præservacionem à calculo.

Unde cuidam ceu experimentum certissimum ad calculum fuit hoc.

℞. Hederæ terrestris siccata M. j.
Capitulorum allii Numero ii. vel iij.
discerpit in frustula & affudit spiritum vini ad ℥xii. sene per dies aliquot probè clausa, deinde agitatur & probè colato liquore detur cochlear. l. pro præservacione singulis pleniluniis, hoc n. certissimè præservare & continuato usu calculum curare asserit. Cortices avellanarum interiores item cortices fraxini interiores.

Huic cortici multa tribuuntur, sunt qui t. q. secretum in calculo renum commendant.

- ℞. Corticem staxini interiorum ℔. ii.
Baccharum juniperi ℔. iij.
Terebinthinæ ℔. iij.

Terenda terantur & cum Terebinthina misceantur & in ℔. xi. aqua in vase obdurato in digestionem vel putredinem ponantur per tres menses, post distillantur & extillet ol. potentissimum : cuius gutt. 8. vel x. mira facere dicuntur in præservando & pellendo calculo. Flores genistæ flor. virgæ aureæ item flor. cyani & calcatrippæ, semen Milii folis quidam admodum commendant. Semen urticæ est egregium lithontripicon si quod aliud ex regno vegetabili. Semen violarum, genistæ, Bardanæ, Hyperici, Dauci; omnibus his palmam præcipiunt semen hyperici & semen dauci. In semine hyperici res est clara, quod contritum manu aut contusum terebinthinam spiret & sapiat; jam nota est vis terebinthinæ contra calculum; Ex hoc quidam præparant conservam ad præservacionem calculi probatissimam h. m.

℞. ut pulverem hypericonis ex semine in Julio vel autumno collecto, exsiccat & contuso ℥iij.

Sacchari rosati vel violati ℔. i. l. j.

Misceantur & per 2. dies tribus ante prandium horis ℥ss. Comedatur prima septimana sequenti septimana etiam per 2. dies, tertia & quarta septimana semel tantum postmodum per duos menses singulis 15. diebus semel & ita certo præcaveri & interdum curari calculum asserit ZAPATA in *secretis medicis* t. q. à seipso probatum, & confirmat etiam FERDINANDUS EPIPHAN. t. q. expertissimum, *hist. 54.* De semine dauci vid. scripta HELMONTII de *lithiâsi*, ubi experimentis & rationibus comprobat ejus vim antinephriticam : Angli utuntur semine hoc frequentissimè & expertum asserunt; sive in substantia assumatur, sive ut moris est addunt semen dauci cerevisiæ fermentandæ, ita ut ista cerevisia fermentando daucum recludat, & vim lithontripicam imbibat, & hoc potu multa faciunt in curando & præservando calculo, vid. etiam BOYLE in *Philosophia experimentalis*.

Porro bæcæ hederæ terrestris, Ciceris rubri, fructus Cynosbati & alkekengi, glomi Cynosbati, avellanæ, quarum egregiam efficaciam expertus est. ALUSITANUS in *Centur.* Bæcæ juniperinæ imò totus juniperus. De *ligno nephritico* res nota est, cuius decoctum vel infusum potenter calculosos restituit, uti videre potestis in SENNERTO ubi de calculo : item in scriptoribus iis qui scripserunt de Exoticis in specie in BAUHINO.

Gummi ceræ solutum in vino vel sub forma pillularum instar terebinthinæ propinatum egregiè præservat & pellit calculum. In *Persicaria* multa laitant contra calculum cuius aqua distillata & aliquoties cohobando à recentis plantis abstracta, quorundam Anglorum experimentum est contra renum calculum, cuius potu se præservant, sicuti etiam eodem afflicti se curant, vid. etiam BOYLE in *Philosoph. experimentalis*, quod egregiè proficit contra calculum.

Porro conveniunt *succus citri*, *succus limonum*, *succus parietariae* & *veronica*, Item rob. Juniperi, tob. Cynosbati, & ex his paratum Malvaricum Juniperinum aut Cynosbatinum. Succus betulæ est elegantissimus. Videatis eundem recommendatum & expertum in HELMONTIO *tr. de Lithiâsi*, ubi videbitis egregiè de succo betulæ & egregiam cerevisiam medicatam contra calculum.

Post *Helmontium* eum etiam commendat CHARLETON in spiritu Gorgonio s. de calculo *tr. p. 179.* Ex his vegetabilibus sunt vulgò *Ess. nra* compositæ sub nomine essentiarum nephriticarum.

Item *Ess. hyperici*, pertinet huc *Ess. Baccharum alkekengi* *Ess. Reguli* avis Golligenium quam videbitis

in dispensator. quæ valdè commendatur in calculo. Nam *regulus* avis singulariter convenit in affectibus urinariis in specie in promovenda urina & pellendo calculo; Item spiritus glomorum Cynosbati & similia.

Denique salia istorum vegetabilium in specie sal genistæ, sal spiritum fabarum, sal ononidis, sal stercoris columbini, sal prunellæ, & denique omnibus his meliora salia volatilia succini & sal vol. urinæ.

Dixi de sale ex fimo columbino, observatur enim quod nitrum & omnia spiritu nitroso imprægnata eximias habeant virtutes in solvendo aut saltem promovendo calculo: unde etiam stercus columbinum nitro plenissimum. Item lac caprinum, lotium capræ & similia propter salem nitrosum in iis contentum calculos potenter aut pellunt, aut quantum possibile minuunt. Quam stercoris columbini efficaciam præter communem consensum auctorum specificè laudat F O R E S T U S *lib. 24. observat. 25.* Quidam *℞.* stercus columbinum istudque macerant in aceto per diem & noctem filtrant & addunt partem j. mellis depurati & part. ij. aceti imprægnati: Hoc ipsum subministrant tanquam expertissimum contra calculum. Unde etiam omnia nitrata, tartarus nitratus s. tartarum duplicatum Mynsichti commendatur contra calculum dosis à *℞j.* ad *℞iij.*

Sal Lithontripicon POLEMANNI etiam recipit nitrum: præscriptio ejus est hæc.

℞. Nitri purissimi *℔i.* fundit in igne huic superimponit particulas sulphur. communis magnitudinis fabarum, ubi deflagrantur denud injicienda sunt talia frustula donec *℥iij.* sulphur. absumpta fuerit massa refrigerata denuo fundenda & eadem modo injectione sulphuris procedendum, idque tertiam vice.

Tunc *℞.* hujus nitri & sal absinthii ana *℥i.*
sal succini vol. *℥iij.*
facchari albi *℥vi.*
ol. destillati succini *℞v.* Misceantur.

Hujus pulveris tantum quantum tres culcelli cupides capiunt, propinetur bis vel ter in die pro varietate circumstantiarum. Nam non tantum præcaverit calculum, d. eundem jam coagulatum dissolvit, concretum immunit, & in difficultatibus urinæ insigniter convenit.

Porrò commendantur communiter lapides ad frangendo lapides: Sic lapis Judaicus, lapis Lyncis, lapis spongiæ, lapis nephriticus, lapides s. oculi cancer. lapis in vesicâ aprî vel bovis reperitur, lapis aquilæ. Mandibuli lucii piscis, dentes Truttæ & similes lapides commendantur. Verum hi ipsi lapides aut ex lapidibus præparata remedia, non alio modo videntur proficua, quam quod acidum calculi coagulatorem absorbent, & in se recipiunt exindeque vim diureticam mutatione in salsum acquirunt. Unde prostat ex his lapidibus paratus liquor nephriticus pro varietate auctorum varius.

℞. Ocul. cancer. lapid. Judaici lapides.
Lyncis, spongiæ, aquilæ, glaciæ.

Matiæ ana q. V. solvantur in spiritu salis decrepitati, solutio decantatur, coagulatur leni calore in vitro ad siccitatem, materia hæc iterum pulverifanda, & hinc in cella per deliquium dissolvenda, filtranda, & ita pro usu asservanda. Datur in vino, & pellit calculum per urin. instar massæ coagulatae s. massæ crassioris.

Aliàs calculus ex felle bovis desumptus & pulverifatus ad gr. V. assumptus admodum probatum contra calculum dicitur remedium. In canceris fluvialibus vis singularis est antinephritica. Unde decoctum cancer. fluvialium ovulis prægnantium egregiè ad præservandum & curandum calculum commendatur. Item si recipiuntur cancer. fluvial. & coquantur in vino in olla probè obturata tandiu donec pulverifari possint,

hujus pulvis *℥i.* propinata aliquot desperatè calculo laborantes & incredibiliter ejulantes curavit, atque certum hoc est.

Lapidibus his vicinæ sunt testæ ovorum & quidem testis ovorum communibus meliores sunt testæ ovorum ex quibus exclusi pulli, omnia optima sunt ova, struthionum. Unde etiâ testæ ovorum struthionum ingredi simul solent liquorem nephriticum: Aliàs etiam testæ ovorum calcinatæ à multis solent recommendari. In specie BARTHOLINUS multa habet de virtute testarum ovorum calcinatarum contra calculum in suis historiis anatomicis: imprimis certis in Epistolis commendat aquam nephriticam simplicem cum calce ovorum bene excocta & infusa. Nam hæc calces non tantum calx viva communis d. in specie calces ostrearum admodum commendantur in calculo, vel si fiat aqu. ex calce viva ostrearum, calculum enim in mucilaginem dissolvere auctor est idem BARTHOLINUS *Cent. Epistol. 4. p. 451.* Unde ex calce vivâ sunt Tincturæ nephritice non inegantes: Sic famosus aliquando Medicus tincturam nephriticam habuit talem.

℞. Calcis vivæ p. IV.

tartari crudi optimi part. ii.

Coquantur in olla cum aqu. fontana filtrantur, coagulentur & calcinentur. Hinc extrahantur cum spiritu vini & est egregium remedium in calculo similibus quibus morbis tartareis. Elegantius est Doctor HELVETIUS, qui scripsit de vitriolo aureo ex calce viva, *℞.* calcis vivæ, q. v. affunde acer. dest. optimum ad eminentiam trium digitorum: cape, frige fac & decanta acer. & reside in fundo calx, acer. separatum in spissa candefac in crucibulo ad siccitatem. Hoc ipsum extrahitur cum spiritu vini, vel cum vino Hispanico, & propinetur ad gutt. vii. vel x. contra calculum. Hujus verò *℥i.* infunditur urinæ propriæ & eadem lavantur partes podagra affectæ.

Denique lumbrici & eorum spiritus, aselli eorumque præparata, ac denique scarabæi Majales præ cæteris insigniter conveniunt. De lumbricis res nota, ut etiam de millepedibus habebimus postmodum, ubi de calculo vesicæ.

In specie alæ superiores duræ scarabæorum Majilium pulverifatae & propinatae aut cum vino usurpatae egregium subministrat antinephriticum id quod etiam verum est de scorpionibus si scilicet pulvis factus ex 4. vel vi. scorpionibus lavatis & vivis per diem naturalem in vino malvatico relictis, postmodum in olla supra folia salviæ positis exsiccatis & pulverifatis: hujus pulvis gr. iiii. vel v. in ovo sorbili aut vino propinata calculum promovet.

Hæc ipsa quæ usurpantur contra calculum renum, usurpanda etiam veniunt contra CALCULUM VESICÆ, in specie quidem interna, quæ ipsa tamen in calculo vesicæ diutius sunt continuanda, quia longiore mora eorum vis infringitur nonnihil.

Præ cæteris internæ agrimonia commendatur à FORESTO *Lib. 5. observat. Chirurg. observat. 3.* & omnia reliqua quæ superius habuimus de calculo renum. Item aqu. Persicariæ est experimentum Anglorum in calculo renum. Sanguis & urin. hirci vel etiam urin. hirci recenter macerati pota admodum commendantur in calculo.

Herniaria & Betonica in jusculo carniū cocta & quotidie bibita experta est in calculo à POTERIO *in cent. 3. cap. 72.* De millepedibus eorumque usu & efficacia in calculo vesicæ vid. ea quæ habet SENNERTUS *Lib. III. prax. cap. de calculo vesicæ* ex LAUREBERGIO & AUGENIO. Et præter ista experimenta etiam similia experimenta habet BOYLE, ubi calculus vesicæ curatus fuit per usum millepedum, qualem describit ipse AUGENIUS.

Interdum ubi malum est desperatum & non potest propelli

propelli calculus ex vesicâ vomitus convenit, in specie in mulieribus, quarum partes sunt laxæ.

Egregium subministrat exemplum; POTERIUS *Cent. 3. cap. 74.* ubi in casu desperato calculi vesicæ propinavit sal vitrioli depuratum in jusculo carniū, & ita excitato vomitu cum impetu calculus vesicæ prorupit.

Hæc de internis.

EXTERNÆ.

In vesicæ calculo primariò sunt ea, quæ injiciuntur in vesicam, ut ab iis atteratur & consumatur calculus. Hæc tamen sunt rara, imò pauca: sunt tamen qui solutionem stercoris columbini decoctam cum parietaria commendant. Aliàs etiam balnea ex emollientibus, item fomenta & cataplasmata ex anodynis & pellentibus & similibus usurpantur. Fomentorum & balnearum præscribendi formulas ex materia medica præsuppono: Item sunt Inunctiones cum oleo scorpionum oleo amygdalarum amararum, pinguedine cuniculorum & caprarum in specie cum petroleo quod quidem est rarum) Nam hoc ipsum etiam renibus externè inunctum eorum calculum immunit & frangit, & ob id maximum remedium vocatur à PANAROLLO *pent. 2. observat. 2.* Unde etiam externè & regioni pubis commodè potest injungi. Singularissimum est cataplasma, factum ex *cepa alba* cocta in vino decoctionis parietariæ & oleo scorpion. quod ipsa admovendum publi quàm calidè fieri potest.

Hoc cataplasmate quidam usus fuit duabus vicibus, quo usu se curavit à calculo vesicæ, quem jam excidendum sibi decreverat, videntur nonnulla de hoc cataplasmate in HOEFERI *Hercul. Medico p. 157.* Item in HORSTII *in obs. p. 460.* In calculo vesicæ præparatum obtinent millepedes quorum usum vid. in SENNERTO ubi de calculo vesicæ ex AUGENIO & LAUREBERGIO.

Hæcenus de calculo occasione suppressionis urinæ. Contrarium vitium excretioni abolitæ & imminutæ urin. est IMMODICA & NIMIA URINÆ SECRETIO, dum nempe plus effluit ex corpore urina, quam aut assumpta potulenta materia, aut etiam proportionaliter in massa sanguinea existat.

Exemplum hujusmodi immodici urinæ fluxus si quid aliud notatu dignum suppeditat DIGBII *tr. de pulveribus sympatheticis*: Sicuti etiam SCHENCKIUS *in obs. 4.* aliquot profusi hujus urinæ profluvii habet exempla: inter alia cuiusdam qui quotidie supra 4. canthar. pra folia salviæ positis exsiccatis & pulverifatis: hujus pulvis gr. iiii. vel v. in ovo sorbili aut vino propinata calculum promovet.

Hæc ipsa quæ usurpantur contra calculum renum, usurpanda etiam veniunt contra CALCULUM VESICÆ, in specie quidem interna, quæ ipsa tamen in calculo vesicæ diutius sunt continuanda, quia longiore mora eorum vis infringitur nonnihil.

Præ cæteris internæ agrimonia commendatur à FORESTO *Lib. 5. observat. Chirurg. observat. 3.* & omnia reliqua quæ superius habuimus de calculo renum. Item aqu. Persicariæ est experimentum Anglorum in calculo renum. Sanguis & urin. hirci vel etiam urin. hirci recenter macerati pota admodum commendantur in calculo.

Herniaria & Betonica in jusculo carniū cocta & quotidie bibita experta est in calculo à POTERIO *in cent. 3. cap. 72.* De millepedibus eorumque usu & efficacia in calculo vesicæ vid. ea quæ habet SENNERTUS *Lib. III. prax. cap. de calculo vesicæ* ex LAUREBERGIO & AUGENIO. Et præter ista experimenta etiam similia experimenta habet BOYLE, ubi calculus vesicæ curatus fuit per usum millepedum, qualem describit ipse AUGENIUS.

Interdum ubi malum est desperatum & non potest propelli

nam excrementum. Unde etiam decepti Medici qui habuerunt istud vinum pro urina sanguinolenta. Sic HILDANUS *cent. 5. obs. 53.* observat Diabetem ex usu acidularum, in qua lac amygdalarum assumptum non immutatam tamen cum urina excerneretur. Et tandem HORSTIUS *in obser. p. 397.* observat Diabetem miram in qua vinum & emulsio seminum usitatorum eodem modo atque assumpta fuerat, per urinam excernebatur. Imò observata etiam fuerunt grana anisi semina Coriandri integræ semen sicum comestorum. Et denique radicula incisæ apii unâ cum urina reddita quoad semen anisi & radiculas apii vid. SENNERT. *de Diabete*: quoad semen coriandri legi in Chirurgo Gallo PIGRAY, qui dicit quod viderit grana coriandri post pastum assumpta pro stomacho roborando, postmodum cum urina reddita: De semine sicum ipse vidi exemplum, quod post decoctum sicum in quo semina inerant potum unâ semina cum urina reddebantur.

Hi duo affectus distinctissimi uno nomine *Diabetes* vocantur, quæ vox tamen diabetes propriè posteriori affectui convenit nempe non immutatæ urinæ excretioni: Diabetes n. dicitur à *Διαβαλω* quod significat *citò transire*: quasi dicere velis *Diabetes est affectus in quo potulenta citò transeunt per corpus*, adeoque impropiè prior etiam species nempe urinæ copiosa excretio diabetes audiat. Et propterea melioris doctrinæ, ergo distinguendum *Diabetem in verum & nothum*.

Verus erit non immutatæ urinæ excretio, Nothus copiosæ urinæ excretio. Quod attinet ergo.

DIABETEM NOTHUM s. nimiam & copiosissimam

urina excretionem: Hujus causa investigatu videtur difficilis: aliquid tamen lucis afferunt exempla ea, quæ supra habuimus de corpulentia nimia nempe eorum qui insigniter licet corpulenti; per usum tamen diureticorum admodum emaciati fuerunt, mediante nempe copioso per diuretica prolecto urin. profluvio.

Hoc posito arbitror mass. sanguineam & ipsam partem ejusdem chylosam nutritivam, item ipsum rorem & succum corporis nutritivum, ipsamque tandem aded pinguedinem resolvit & colliquescit atque ita fatifcere in formam laticis aquosi, & ita sub ejus formâ excerni.

Hujus colliquescentiæ CAUSA & inde copiosæ urinæ, est acrimonia salsa feri sanguinis, caju acrimonia & asperitas resolvit, attenuat & colliquat nutrimentum corporis chylosum, & ex eo producta pinguis: id quod patet ex eo, quod in diabete incipiente urina acris, & ob ejus rosionem cum ardoris sensu excernatur. Item quod hic diabetes nothus curetur ferè eodem modo atque febris hectica, per eam nempe, quæ acrimoniam feri temperare possunt, qualia sunt lacticia & denique quod hæc diabetes species nothæ inter alias causas remotas ex abusu diureticorum excitari soleat: uti exemplum est istud TULPII allegatum. Item Z. LUSITANUS refert *Cent. 2. observat. 94.* hunc diabetem contractum ex usu vini Meracioris & muria feniculi marini (quæ potens est Diureticum) IDEM *cit. loc.* refert diabetem ex largiore usu farcimis piperati item SCHENCKIUS ex abusu diureticorum diabetem esse ortum memorat. Nam diuretica hæc alcali subtili prædita actionem reddunt massam sanguineam & liquefactum humorem nutritivum sub formâ urinæ excernere faciunt.

Alteram Diabetis speciem s. DIABETEM PROPRIE SIC DICTUM.

Quod attinet, oritur hic ex nimia laxitate & apertura viarum per quas urin. porus ex primis viis ad renes vel loca urinaria mandatur, concurrente forsan simulo pyloro nimis laxo elabi sinente potulenta seu fluidiora

antequam perfectè sint alterata. Viæ equè tales adhuc dum sunt incognitæ; nihilominus tamen aliter esse nequit; Cum semina Coriandri & Anisi excreta cum sanguine rapi, & hinc inde circulari nequeant, item quia vinum rubrum aut Emulsio amygdalar. dulc. & sanguini permisceri & circulari cum eadem sine insigni alteratione nequeant, adeoque quâ datâ proximâ viâ & occasione ex stomacho ad vias urinarias excernantur. Constituitur hoc ex eo, quod inter causas remotas ad hunc Diabete verum s. viarum laxitatem disponant imprimis acidulæ: jam v. uti rectè assertit HELMONT. acidulæ vix descendunt super diaphragma.

Nam hæ ipsæ vix haustæ, imprimis continuato earum usu (in principio res difficilis est) subitò per urin. denud transeunt limpida & clara in eadem ferè forma qua fuerunt assumptæ: ab hoc ergo subito & sæpius repetito acidularum transitu laxata istæ viæ etiam potulentis celeriore concedunt transitum. Sic HILDANUS ex acidulis observat Diabete & PI-GRAY Chirurgus Gallus quem dixi simile allegat. Unde etiam est quod PAVV in observ. p. 5. in Diabete mortuo renes admodum flaccidos invenit: quoniam earum parenchyma à copioso & frequenti liquorum transitu flaccidum redditum fuit: Verum non flacciditate resolutionis, aliàs enim potius supprime-retur urinâ, d. Flacciditate nimia apertionis, qua renes inftar spongiae porosæ molles, flaccidi & fibræ permeabiles reddita fuerunt.

Post acidulas etiam frequens calculus disponit ad hunc Diabete. Denique rarum est quod SALMUTH. cent. 2. obser. 53. observavit talem Diabete in febrî maligna, in qua potus omninò non immutatus pertransivit.

QVOD ATTINET SIGNA
SIGNA PROGNOSTICA

Diabetis veri s. non immutati potus transitus facile patet, modo conferantur assumpta potulenta cum excreta urinâ: Verum Diabetis nothi s. copiosâ urinæ profluvii cum paulatim & successivè intensibiliter crescat, in principio vix percipitur: interdum equidem fit, ut copiosâ urinæ excretio sit naturæ opus conjunctum cum aperto agri levamine, verum ubi copiosam mictionem continuatam debilitas virium, corporis macies cum pinguedine urinæ supernatante, oris siccitas & sitis ardor ac calor in dorso & similia symptomata sequuntur signum est Diabetis nothi periculosi. Interdum urinâ talis est tenuis aquosa & pallida uno nomine admodum cruda.

QVOD PROGNOSIN.

Diabetes verus parum habet periculi quoniam interdum spontè cessat, Diabetes v. nothus s. copiosum urinæ profluvium est periculosum & sæpius lethale, imprimis nisi mox in principio cognitum curetur: deducit n. homines ad tabem lethalem. Hic nothus Diabetes imprimis post immoderatum laborem, post exercitium venereum nimium, & denique post febres chronicas ingruens, plerumque incurabilis est.

QVOD ATTINET MEDENDI METHODVM.

In Diabete notho attemperandum est serum nimis acre, & alimenta succulenta subministranda, & 3. narcoticorum interpolato usu nimia colliquefactio & secretio impedienda additis simul blandis adstringentibus, & renes ac partes corroborantibus.

In genere uti rectè dicit ZACUTUS LUSITANUS in plucibus convenit hujus affectus curatio cum hecica febrî, quoniam tam in 6. rebus non naturalibus quam etiam in medendi ratione idem ordo & eadem methodus observanda.

Sed Diabetes propriè sic dictus s. potulentorum mi-

nimum immutatorum transitus curatur per adstringentia talia quæ stomachum & primas vias adstringendo roborant: in quem finem etiam consuetum est in potu acidularum subinde usurpare quæ stomachum & viscera firmant blanda adstrictoria, & aromatica suavitate.

QVOD NOTHUM DIABETEM

Vomitus commendatur: aperte n. dicit BRENDLIUS Conf. 83. uti etiam FERDINANDUS EPIPHANIUS Conf. 37. principium curationis debet esse vomitus idque imprimis tunc temporis quando salia vel viscidula prouta in ventriculo abundat: dehinc ad ea quæ temperant, imprimis lactis accedendum est, in specie lac asinum Chalybeatum cum philonio permiscitum, quâ ratione curavit Z. LUSITANUS Diabete, lib. 2. prax. admitt. obser. 71. Loco lactis caprini aut asini lac bubulum commodè usurpatur: aut etiam Emulsiones factæ ex amygdalis dulcibus, & cum semine papaveris albi, cum feminibus 4. frigidis majoribus & minoribus & similibus: quibus syrupus de nymphaea, & syrupus de papavere est intermiscendus. Tinct. Coralliorum cum succo citri aut Limonum parata, aut alio modo legitime elaborata insigniter convenit. Item succinata, Trochisci de Carabe & de terra sigillata: simulque usurpanda.

Lac Chalybeatum cibus semper est adjungendum s. permiscendum, & tempore nocturno s. vesperino Opjata non negligenda.

QVOD VERO ATTINET DIABETEM VERVM

s. urinæ transitum, is per adstringentia convenienter curandus. Ubi Cydonia sunt fugienda utriusq. adstringentia. Nam admodum sunt Diuretica, uti non tantum observat, BARTHOLINUS in histor. sed etiam SCHENCKIUS in observ. de diabete observat ex usu cydoniorum ortum diabete. Ergo maritima & adstringentia item talia quæ in plantagine, tomentilla, ex consolida majore parant; Item decoctum prunorum Sylvestrium, decoctum corticum aurantiorum, quercuum & similia usurpanda. Tinct. sulphuris, vitrioli, Bolus armenâ, terra. Usurpanda etiam conserva rosarum vitriolata, & conserva radicis symphyt. &c. Potus sit plantago in aqua chalybeata cocta. Tandem ceu singulare experimentum dicitur, si recipiatur crista galli, comburatur, & manè ac vesperi agro propria in urina propinetur, quod ceu probabile secretum contra Diabete venditant: quod an verum sit, experientia consulenda.

Veretur adhuc in vitiis urinæ secretionis, & superest DEPRAVATA URINÆ SECRETIO IN RENIBUS.

Depravandi modi sunt variis, dum scil. diversimodè affecta urin. in colore, consistencia, & contentis excernitur.

Specialiter sub praxi currit urin. nimis pinguis aut nimis sanguinolenta.

PINGVIS URINA s. ut aliàs vocatur
OLEAGINEA.

An ita exactè tota urinæ massa excreta in urina præsentetur vix credo, nisi forsitan in Diabete pinguis & oleosa assumpta sub forma propria denud excernantur: quod tamen unquam me legitè non meminî. Aliàs etiam urinâ talis perfectè scil. oleaginosa fieri nequit propter incompatibilitatem aquæ cum ol. quæ nullo modo possunt conjungi nisi mediante alcali fixo ut videmus in saponibus. In urina verò cum tantum insit sal vol. idque salum, nullo modo urin. oleaginosa reddi potest. Pinguis ergo sepe excernitur urinâ quando in superficie ejus quasi crusta pinguis aut pellicula pinguis supernatatur, quæ

quæ ipsa tamen crusta probe distinguenda, ne crusta pinguis confundatur cum simili crusta salina pinguedinem sæpius repræsentante, uti in scorbuticis & Hypochondriacis usu venire solet, differentia ratio consistit in eo, quod talis crusta si sunt concreta salina inspissata, quæ urinæ supernatant, quod tunc ad lateris juxta lucem adspecta urin. varios colores instar pavonis caudæ vel instar Iridis in sua superficie præsentat, Id quod infallibile signum est crustæ salinæ & mali hypochondriaci aut scorbutici.

Ubi verò vera est pinguedo quæ urinæ supernatatur, tunc ista sine colore ullo est conspicua & etiam subinde guttulas quasi repræsentat, quæ & ipsæ deficiunt in crusta urinæ salina. Pinguis fit urinâ ex colliquatione partis pinguis mass. sanguinæ in specie pinguedinis corporis. Unde talis pinguis urinâ frequenter apparet in urinis febrî ardente aut etiam febrî Hæctica aut similibus Afflictorum. Hæc ipsa colliquatio oritur ut plurimum ex defectu acidi debiti in mass. sanguinæ, quod ipsum aliàs spissat blandè & coagulat pinguedinem nutritiam, qua cessante ipsa pinguedo denud liquefit & ita cum urina denud excernitur.

Curatur hoc malum facile modo prius primarius morbus sublatus sit item subministrando subtilia & moderatè acida.

PORRO CRVENTA.

Secernitur & tandem excernitur URINA quando ipsi sanguis permiscetur nunc copiosus nunc verò parvus: Unde interdum loturæ carniis similis apparet, interdum v. intehsus rubet vel potius ex opaco nigrescit, ita ut etiam linteum immersum suo rubore intenso sanguineo inficiat.

Sanguis iste qui tingit urinam, ut plurimum ex renibus emanat s. in renibus ipsi permiscetur, interdum in ureteribus, interdum etiam in vesicâ: rarius v. ex aliis partibus eò defertur, ut cum urinâ ibidem excernatur v. g. in casu ab alto dum congruatus sanguis in quodam loco hæret, fit interdum ut hic per urin. excernatur. Id quod tamen fit rarius & citra ullum vitium urinariarum vitium & tabem, & ex causis intercedentibus facile cognoscitur. Malum hoc ipsum oritur interdum ex Anastomosi vasculorum v. arum v. arum interdum ab earum dieresi vel diabrosi.

QVOD ATTINET ANASTOMOSIN.

Sequitur interdum mictus cruentus post agitationem, item post nimium motum corporis item post saltum & similes rationes, interdum sequitur solennes sanguinis evacuationes suppressas ut quando mensibus suppressis supervenit cruentus Mictus aut etiam quando ex suppressione Hæmorrhoidum sanguinis mictus periodicus contingit, quale exemplum subministrat FORESTUS lib. 24. obs. 7. & lib. 24. obs. 9. Quin & periodica quibusdam urinæ cruentæ mictio observatur, quale exemplum refert SALMUTH cent. 3. obs. 47. d. Mictu sanguinem periodico & quasi mensuo qui cohibitus mortem intulit. Item Criticus interdum observatur sanguinis mictus, dum morbi solvantur urin. sanguinolentæ excretionem. Exemplum subministrat ZACUTUS LUSITANUS lib. 2. prax. admitt. obs. 69. de Mictu sanguineo Critico in febre ardente. Sicuti etiam pleuritides interdum per sanguinis mictum curatæ observatæ fuerunt. Id quod observavit HILDANUS cent. 2. obs. 31. item SCHENCKIUS lib. 2. obs. 20. ex BENIVENIO, Interdum casum ab alto in dorsum aut lumbos subsequitur mictus sanguinis ex anastomosi vasorum per istum casum. Pertinet huc quam vocant IMBECILLITAS RENUM, quorum poruli nimis aperti sanguinem una transmittunt cum lotio. Tandem abusus veneris anastomosi vasorum & sic etiam urinam cruentam inferunt, dum in actu venereo nimis vasa sanguifera circa partes genitales turgida aperiuntur, contra aperta sanguinem fundunt.

Talia exempla non sunt rara. Inter alia observat tale exemplum FORESTUS lib. 24. obs. 9.

Mictus sanguinei ex nimia venere qui tamen optime uti dicit curantur: spongia aceto calido imbuta & partibus genitalibus circumposita: acerrum enim penetrando temperat æstum & blandè vasculorum ruptorum oscula adstringit.

Hæc de Anastomosi.

2. EST DIÆRESIS ET DIABROSIS.

Eaque ferè frequentiores, dum nempe aut à sero acri vascula eroduntur, quo etiam pertinent exulcerationes renum & vesicæ, quas ipsas exulcerationes, propter erosiones vasculorum non raro comitatur Mictus sanguineus.

Porrò in Diabrosi ex laceratione renum, Ureterum aut vesicæ ab asperitate calculi subinde etiam mictus cruentus observatur.

Faciunt huc imprimis Cantharides, de quibus notissimum est quod aut ineptè assumpti (excludo solam infusionem in vinum sic enim corriguntur) aut etiam extrinsecus in vesicatoriis applicati, in specie absque acidis, mictum cruentum admodum dolorosum inferunt. Dico si applicantur absque acidis: Communis enim mos est ut cum aceto aut fermento cantharides applicentur pro vesicatoriis: ubi tamen observandum est, quod talia vin vesicatoriam imminuant & eorum corrosivitatem & alcali volatile temperent: unde non adeo corrodant. Absque acido vero applicati cantharides mictum cruentum inferunt, quod quotidiana loquitur experientia. Sic observatus etiam fuit mictus cruentus ex abusu allii quale exemplum refert SCHENCKIUS in obs.

Porrò in morbis malignis, interdum supervenit mictus cruentus in specie in variolis quam ex erosione vasculorum renalium hic ipse oritur. Mictus cruentus talis est admodum funestus cum ordinariè interimat ægros. Exemplum in SCHENCKII HOECHSTETTERO item SALMUTH. aliisque similibus invenietis quod sanguinis mictus in variolis ferè semper mortem intulerit ægris. Quin & in pestilentia observata fuit sanguinolenta urinâ quæ inter pessima tunc temporis recenter signa. Hæ sunt causæ mictus cruenti.

SEQUEVNTVR SIGNA.

Quæ satis sunt clara, quoad DIAGNOSIN. Nam facile per se patet urinam esse cruore tinctam, modò distinguatur rubor sanguineus à rubore s. rubicatione, salina, qu. scil. contentis probe urinis cum liquore continente rubrum repræsentant colorem. Differentia facile cognoscitur: quod nempe rubedo ex salibus sit perspicua; clara & tenuis: e contra v. quam, oritur à sanguine est opaca turbida & crassiuscula plus minus prout plus minus sanguinis est permiscitum.

Unde à salibus orta splendet qu. quæ verò est à sanguine, absque splendore observatur. Verum ex qua causa sanguis effluat probe discernendum.

Si casus ab alto præcesserint loca sanguinis extravasati non possunt esse incognita in quibus suspicatur sanguinem de vehi ex aliis locis ad renes si est à renibus ulcere suspicari est de renibus: Si alias signa suspicantur calculi, & similia signa præcesserint semper de renibus affectis debet esse cogitatio. Observandum simul motus naturæ sive periodicus, qui ferè citra ullius partis urinariæ affectum contingit, ne impediatur & pro morbo habetur qui tamen salutaris. Si admitt signa aut pubis aut vesicæ ejus ulcus aut signa urin. acrioris in stranguria & similibus affectus est vesicæ ex læsis vasculis. Si à causis externis à cantharidibus, à radice rubi tinctorum (quæ colore rubro inficit urinas,) item si ab esu fructus Indici majoris s. Opuntia oriatur (quæ ipsa etiam tingit urinas.)

SIGNA CAUSÆ ex relatione ægri cognoscenda. Si est affectus renum & vesicæ semper dolor aut gravativus in anastomosi aut acutus rodens in diæresi & diabrosi percipitur, ita ut symptomata conjuncta partem affectam repræsentent.

Denique si sit à Cantharidibus, adest simul intensus stimulus venet. ita ut Penis sit intensus & rigidus & ægri ad venerem insigniter stimulentur.

QVOD PROGNOSIN.

Mictus cruentus copiosus aut sæpius recurrens periculosum malum est, invehens eadem symptomata quæ hæmorrhagias nimias insequi solent. Minus periculosus est sanguinis mictus ex pudendis, magis periculosus est ex vesicæ, omnium maxime qui ex renibus.

QVOD ERGO ATTINET CVRAM.

In cura primario causa est removenda, quas inter in specie est ut acrimonia feri ardens aut exulcerans temperetur.

Hinc vas apertum erosum vulnerariis consolidandum & postmodum adstringentibus ipsis partes læsæ roborandæ; aded ut ad mictum cruentum qua talem remedia imprimis omnia ea conveniant, quæ superius de Hæmorrhagiis in genere dicta fuerunt. In specie cap. de vomitu sanguinis habebitis misturam SYLVII in quacunque hæmorrhagia expertam. Hæc ipsa etiam mistura est egregia in mictu cruento & experta à GRÆFF. *tr. de organis virorum generationi inservientibus pag. 154.* ubi exemplum habet mictus cruenti periculosissimi ex læsis penis arteriis propter casum, quem aliis irritis ista mistura sylviana egregie curavit.

Alias convenit uti ad omnes hæmorrhagia ita in specie ad mictum cruentum præter reliqua, quæ in hæmorrhagiis usurpantur.

Portulaca, hæc enim quovis modo usurpata confert. Post hanc est *Equisetum*, quod & ipsum egregie conducit. Hinc *consolida major*: *Millefolium* flore albo, ejus decoctum quod admodum commendatur ad consolidationem.

Item *Agrimonia vulgaris*, quæ aliis omnibus remediis præfertur est expertum remedium contra mictum cruentum quocunque modo usurpatur tam externè quam internè, aded ut etiam in ipsa renum exulceratione conveniat. In mictu enim cruento, exulceratione renum & vesicæ, Agrimonia cum Hyperico mista totam absolvit paginam LINDANUS cum agrimonia miscet potentillam, anferinam & millefolium ad sedandum mictum cruentum.

Unde sunt egregiæ species pro decocto ad compesendum mictum cruentum expertæ.

2. Herba agrimonie.
millefoliis.

Flor. Hyperici.

Musci prunorum sylvestrium aa. Mj.

Radicis Symphyti majoris ʒij.

seminis Hyperici. ʒij.

incisa & contusa d. ad Chartam.

F. Species. Decoquantur in vino, si assumatur decoctum cum pauxillo oculorum *cancrorum*, *Chamaepytis*, *Iva arthetica* & ipsa singulariter laudatur in mictu sanguinis, ejusque decoctum est specificum SULTZBERGERI. *Bellis minor* & rota ejus planta insigniter conducit. *Hypericon* succus plantaginis ad ʒiv. assumptus est optimum remedium ex RIVERIO. decoctum auriculæ muris & pimpinellæ Italicæ in lacte caprino commendatur ab HORSTIO *lib. 4. obs. 52.* Item pertinet huc decoctum ad mictum cruentum MYSICHTI in suo armamentario quod est egregium. Porro lac ovillum ad ʒiv. cum ʒj. boli Armenæ assumptum est experimentum aliquoties probatum uti hoc videbitis in FORESTO *lib. 24. obs. 10. it.*

obs. 13. quod etiam expertum cum successu TIMÆUS in casibus ejusdem casu 40. live sit ab acrimonia nimia feri erodente, sive etiam sit post casum ab alto.

Porro reliqua quæ in quacunque hæmorrhagia; conveniunt, etiam hic sunt in usu.

In specie *Lapis Flammatus* & ex eo parata remedia conveniunt, si sint à cantharidibus in quo oprime usurpatur cum lacte, quod temperat acrimoniam loco hujus commode usurpantur terra sigillata & bolus Armena.

In succino & ipso egregium habes remedium contra mictum sanguinis. Unde etiam Trochisci de Carabe à multis valde laudantur, in specie si misceantur cum bolo armena & in aqua plantaginis usurpantur, id quod dicit TIMÆUS, se aliquoties feliciter expertum fuisse *Epist. 23. p. 241.*

His ipsis in malo contumaciotè *Opia* aut similia addita adhuc magis sunt efficacia. Unde Electuarium HELIDÆI PADUANI ad sputum sanguinis ex conserva violarum cum semine Hyoscyami: Hic etiam est expertum. Continuatus usus Terebinthinæ & ipsa abstergendo & consolidando multum conducit in mictu cruento. Unde singulariter commendantur pilule ex Terebinthina cum Rhabarbaro: aut etiam Rhabarbarum parum torrefactum cum Terebinthina, permisceatur, assumatur: sicuti ad acrimoniam sanguinis & feri, & inde mictum cruentum succus plantaginis cum Rhabarbaro assumptus commendari solet. Quæ dicta sunt aliàs de Hæmorrhagiis; hic etiam valent. Ubi est mictus cruentus ex vitio vesicæ, ibi convenit injectio ex ʒij. aquæ plantaginis cum ʒj. Trochiscorum de Carabe. Fortior injectio est si succus plantaginis cum pulvere hæmatitis per Syringam injiciatur. Alii etiam emulsionem papaveris cum eadem lapide hæmatite injiciunt. Fit interdum ut sedato mictu cruento sanguis congruatur hæreat in vesicæ. Hic ergo ne suppressionem urinæ inferat necessum est, ut dissolvatur, in quo casu succinum & omnia succinata præ cæteris commendantur, quæ sanguinem resolvunt & eundem fluentem sistunt. Alias de tinæ sulph. vitrioli spirit. diaplantag. Mynsichti & martialibus adstringentibus superius dictum.

CAPUT IV.

DE URINÆ EXCRETIONE LÆSA.

URina ex renibus per ureteres in vesicam distillans tamdiu ibidem continetur, donec vel nimia copiâ vesicam distendens, vel acrimoniâ suâ eandem irritans sui excretionem urgeat. Unde aperto sphinctere vesicæ in ejus collo, vesica sui contractione urinam expellit, idque secundum liberum voluntatis arbitrium.

Vitiatur hæc urinæ excretio quâdo eadem aut ABOLETUR ita ut omnino supprimatur id quod fit in ISCHURIA vitio vesicæ contracta: vel quando eadem IMMINUITUR: id quod fit quando parum & tantum guttatim idque non absque ægri nisu & conatu excernitur urina ut fit in *urina STILLICIDIO* 3. vitiatur urinæ excretio, quando eadem A UGETUR in ejusdem INCONTINENTIA, quando aut dormientibus aut vigilantibus urina involuntariè effluit. 4. denique depravatur urinæ excretio quando hæc ipsa cum dolore cum labore ut in *stranguria* & *dysuria* & similibus affectibus excernitur.

Quod attinet 1. ad suppressionem urinæ excretionem s. ad ISCHURIAM ea (quæ fit vitio vesicæ (de illa *obs. 10.*) quæ fit vitio renum superius dictum) contingit vel quando sensus vesicæ torpidus non sentit stimulum; Vel quâdo vesica se contra here & ita urinam expellere nequit, vel denique quia meatus urinarius quem transeat debet urin. est angustatus nimis & quasi oclusus. Sensus

Sensus vesicæ torpet affectis nervis aut paralyti aut sapore, iis nervis scil. à quibus vesica habet suum sensum. Sic enim A. LUSITANUS *cent. 4. obs. 10.* observat suppressionem urinæ propter resolutionem vesicæ s. paralytin ex diuturna morâ in aqua frigida: Et ZACUTUS LUSITANUS *lib. 2. Med. Princip. historiar. 146.* similiter suppressionem urinam ex torpido vesicæ sensu observat. Deinde non contrahitur vesica ob læsum fibrarum tonum propter quas ipsas eadem se amplius contrahere nequit. Dum enim ita laxatur ex nimia distensione, ipsæ fibræ se non amplius contrahere possunt: id quod fit imprimis ex nimia urinæ retentione & hinc vesicæ nimia distensione in fibrarum extensione. Præterea fibræ ipsæ se amplius constringere nequeunt, & quamvis tota repleatur vesica, nihil tamen omnino excernere valet.

Sic SCHENCKIUS in *obs. p. 484.* observat Ischuriam periculosam ob urinam nimis diu in vesica cohibitam, non minus quam FORESTUS *lib. 25. obs. 34.* & ipse observavit Ischuriam ex nimia vesicæ distensione. Unde æger quoties volebat urinam emittere, toties manibus Calcæatis abdomen comprimebat & ita urinam exprimebat.

Quo etiam facit læso nervorum vesicæ constrictioni interventium qui ex inepta testis extractione læsi dolorosam mictionem & fere urinæ suppressionem induxerunt uti observat HILDANUS *cent. 4. obs. 61. 3.* Angustatur meatus urinarius vel propter tumores in ejusdem radice abortos; quos inter tumores sunt tumores prostatici in collo vesicæ sitarum; Fit n. nonnunquam, ut post nimium exercitium venereum supprimatur urina quate exemplum observat.

PLATERUS in *obs. pag. 261.* urinam suppressam ex intemperantia venerea in novo nupto. Nam tumefactæ prostaticæ spongiosæ s. glandulosæ non possunt non comprimere Urethram & ita impedire urinæ transitum: sic aliud ex tumore prostaticum urin. suppressio nis exemplum. Cum esset Romæ mortuus fuit princeps ex tantâ urinæ suppressione, adeo ut neque Cathetere, neque candela cereâ, aliâve re ex vesicâ possit prolici urina: aperto post mortem corpore nihil mali s. labis in meatu urinario inventum fuit nisi quod prostaticæ spongiosæ ad radicem penis sitæ tumefactæ fuerint, à quo tumore suppressio urinæ lethalis exorta fuit. Inflammatio colli vesicæ vel inflammatio perinei quatenus angustat meatum urinarius etiam suppressionem urinæ infert. Exemplum tale suggit Z. LUSITANUS *lib. 7. Med. princip. hist. 149. & 150.*

Porro angustatur meatus urinarius quâdo ejus officium obstruitur, nempe quod in vesicam hiat obstructio hæc fit sæpiissime à calculo vesicæ, uti notissimum est. Post hunc obstruitur etiam à Pituita viscida & glutinosa, sic n. urinæ suppressionem à filamentis crassis instar calami scriptorii lethalem observavit Z. LUSITANUS *lib. 2. prax. admir. obs. 64.* Item ex nimia crassitie lactis nutritis Ischuriam in puero quodam observavit. A. LUSITANUS *cent. 6. cur. 12.* Et sane quicunque humor viscidus in vesicam delapsus angustans meatum obstructionem infert. Præterea sanguinis grumi in vesica resistentes urinarius meatum obstruentes & angustantes, hoc malum inferunt.

Denique pus crassum aut ex ulcere tenui aut vesicæ aut ex aliarum corporis partium ulceribus ed delatum & circa collum vesicæ collectum, suppressionem urinæ periculosam infert. Quin & quacunquæ comesta quæ promptè ad urinam moventur & alia secum rapiunt, etiam urinam supprimere valent. Sic enim ex potu vini recentis nec ritè defæcati urinæ suppressionem observavit HILDANUS *Cent. 4. obs. 52.* Sicut idem HILDANUS observat periculosissimam urinæ suppressionem ex usu Terebinthinæ post cibos crudos & viscidos assumptos, idque *Cent. 5. obs. 59.* Denique angustatur meatus

urinarius in suo progressu, unde non potest transmittere urinam. Hæc angustia in progressu fit vel ex calculo in eadem pertinaciter impacto in specie circa glandem: vel fit ex Caruncula post excisionem ejusque in eo enatum ulcus: quæ caruncula ex toto supprimit urinam. Hæc de causis.

QVOD ATTINET SIGNA.

ISCHURIA ex vitio vesicæ malum per se est notum. Verum causarum ipsarum perferuntio necessaria. Vitium vesicæ latere nequit ex indolentia & insensibilitate. Vitium fibrarum distensionem latere nequit ex eo quod urina fuit nimis diu retenta & quod admota licet Syringa, nihil effluxit, postmodum vero admota abdomini manu urin. profluxit.

CAUSAM verò veram esse in obstructione meatus urinarii s. urethæ, patet ex eo, quod ingens tumor in pube ubi sita est vesica apparet: item quod dolorificissimus sensus in vesica percipitur. Item quod ex levi vesicæ contredatione hic dolor insigniter exasperetur. Esse verò obstructam vesicam à calculo, signa Calculi præsentis & ipsa manifestant.

Sin Calculus hæreat in meatu urinario etiam per se patere solet. Obstructionem v. esse à grumis sanguinis, monstrant prægressus urinæ mictus, prægressus casus ab alto, vulnus, ruptura aut similibus partium urinaryarum mala, quæ suspicionem de sanguine congruato & extravasato inferre possunt. Materiam viscidam obstruere ductum patet ex eo, quod æger solitus sit cum urin. subinde talem materiam rejicere, quod malum hoc subinde solet recurrere: si fit angustia ex tumore partium producta ex doloris sensu & situ tumoris patet.

SIGNA.

QVOD ATTINET PROGNOSTICA.

Suppressio urinæ malum est periculosum quod intra 11. dies ut plurimum enecat.

Retentio urinæ totalis in morbo sine dolore, instantis mortis solet esse signum.

Quæ fit ex paralyti, Ischuria contumacissima & sæpius periculosissima esse solet.

QVOD ERGO ATTINET CVRAM.

Causa impediens transitum urinæ est removenda. Hinc interna diuretica s. urin. promoventia propinanda ac denique externis vesica subinde stimulanda. Sin ergo malum est à vitio nervorum, injiciendi sunt Clysteres acres & suppositoria cauta: sicuti alias ferè in omni urinæ suppressione Clysteres aut etiam blandè purgantia, quæ alvum stimulare valent per consensum simul stimulant vesicam, urinam promovent & etiam urin. excretionem adjuvant. vid. locus elegans in *Miscellanis LANGII curiosis.* Si ex aliis verò causis, Clysteres emollientes sufficere possunt. Item injiciendus est vesicæ liquor decoctionis Pulegii, Calaminthæ, rutæ, Castorei & similibus nervinorum.

Item applicanda sunt fomenta ex decocto istarum plantarum nervinarum cum anetho, Chamomilla, abrotano: vel applicandum & etiam injiciendum est decoctum ex.

Semine anisi & petroselinæ ana ʒj.

Filipendulæ rubæ Mj.

Zedoariæ ʒij. &

Baccis Lauri. ʒj.

Mista decoquantur & applicentur vel etiam infundantur. Vel apponitur cataplasma ex parietaria cum ol. scorpion. quod ipsum aliàs est egregium in quacunquæ

omnque urin. ſuppreſſione. Item ſit inunctio circa os ſacrum, pubis & perinæum cum ol. ſcorp. Coſtino, Nardino, ol. Hyperici & Juniperi & ſimilibus.

Porro ſunt *infeſſus* ſ. *femicupia* ex emollientibus vel iſtis etiam appropriatis nervinis ex materia medicâ notis ita tamen ut pauld ante infeſſum exhibeantur diuretica cum aliquot guttis olei deſtillati ſuccini miſta vel aliquot guttæ olei deſtillati ſuccini exhibentur in aqua ſ. ſpiritu Juniperino.

Si fiat ſuppreſſio urinæ ex *extenſione veſicæ nimia* tunc conveniunt externè fotus ex parietaria, anetho, flor. chamomill. Melilot. ſemine Lini, ſemine græci, Origano, pulegio & ſimilibus. Item cataplaſma ex parietaria cum ol. ſcorp. Ex cepa & parietaria & ſimilibus.

Porro ſi vitium ſit ex *obſtructione Vrethra* tunc pro diverſitate materiæ effluentis varianda medicamenta: ſi ſit à grummo ſanguinis dantur inter nè ſanguinem congruatum reſolventia v. g. ſolutio cancr. in aceto cum decocto radicis rubiæ Tincto- rum.

Item dandum decoctum artemiſiæ cum decocto Chæreſolij, dandi Trochiſci de Carabe, dandum ſperma Ceti it. Eſſ. Chæreſolij Eſſ. Hyperici, Eſſentiæ Traumaticæ, &c. Item externè expertum remedium eſt in grumis ſanguinis ſtercus Bovinum quàm recentiſſimè adhuc excretum quo peſten pudendum & partes intra anum perungendæ, ſic n. ſubito reſoluto ſanguine emanabit urin. Si deficiat ſtercus bovinum recentiſſimum convenienter uti poſſumus ſtercore ſiccato ad ignem oleis appropriatis pertinet, videbitis hoc expertum à Z. LUSITANO *lib. 2. prax. admir. obſer. 65.* Aliàs etiam infeſſus ex emollientibus inſigniter conducunt ad reſolvendos ſanguinis gūmos ſicuti propriâ experienciâ docer TIMÆUS *lib. 3. conſil. 41.* Si malum ſit à materiâ viſcida & mucilaginofa, conveniunt internè raphanacæa ex armoracia, raphano communi & ſimilibus, contra mucilaginem craſſam potenter incidunt. Conveniunt tart. vitriolatus, tart. nitratus ſal tartari & ſimilia incidentia. Item ſpiritus Gummi ammoniaci compoſitus qui eſt optimus aut etiam ſpiritus ſalis dulcis qui etiam eſt egregius nam ſimul urinam ſtimulat.

Denique ſi malum ſit in penè aut collo veſicæ intrameſtentibus prodeſt Beccabunga cum flor. Chamomillæ inſtar fomenti aut Cataplaſmatis applicata. Item in Purulentia nimia ſuccinum cum vino propinatum eſt egregium remedium. Item in materiâ viſcida præ cæteris convenit ſuccus Limonum ad ℥ij, vel iv. aſſumptus quod probatiſſimum remedium AMATILUSITANI *cent. 3. cur. 71.* Vel obſervatur miſtura communicata, RIVERIO à FORMIO *obſer. 42.* quæ ſit ex.

Succi Limonum ℥ij.
Spiritus Terebinthinæ ℥ij. &
Vin. albi ℥iv.
M. & aſſumatur.

FORESTUS ceu ſingulare experimentum commendat folia ribes nigrae, ut nempe decoctis urinam cientibus debeat addi: Hæc n. folia aded pellere urinam, ut etiam ſanguinem proluciant. Res eſt probabilis. Nam ipſa folia odorem urinæ fetidiſſimum obtinent ita ut nulla matula ſit aded fetida quam hæc folia.

Et quidem internè ſemper propinanda quæ urin. promovent. Externè porro in quacunq; Iſchuria iſte fotus quem dixi ex ſemine aniſi petroſelini & ſimilibus in vino coctus inſigniter convenit.

Aliàs etiam folia Tiliæ in vino cocta & ſuper penænam appoſita ſubito urin. proluciant.

Porro externè remedia ex alliis & cepis præ cæteris conducunt: ſi ſcil. allia & cepæ cum oleis cocta

aut frixa publi applicentur aut peſtini, poterit etiam pellere urinam dicunt, vel cepæ ſub cineribus coctæ addatur ℥ſſ. pinguedinis anſerinae, illinetur hoc ipſum umbilico & publi: hoc n. ſubito pellit urinam: Experum hoc eſt cataplaſma in multis caſibus & aliis nil juvantibus.

Item convenit ſingulariter ſi urinâ ſuppreſſa fuerit à nimio coitu in tali caſu applicavit HILLERIUS *cent. 1. obſ. 17.* vel etiam parietaria (intelligo ſemper eam, quæ creſcit in parietibus antiquis propter rationes ſupra dictas) Contuſa & cocta & inde factum cataplaſma cum ol. ſcorp. peſtini impoſitum prodeſt inſigniter & eſt experimentum ſingulare HELIDÆI & etiam dicit FORESTUS ſe nunquam ſecelliſſe. Idem FORESTUS *lib. 25. obſ. 8.* Commendat hoc cataplaſma ad Iſchuriam perpetuam deſperatam ex frigore ſubitaneo contractam: Eſt cataplaſma elegans: compoſitio ejus eſt talis.

℥. Herb. parietariæ m. ij.
Chæreſolij m. ſſ.

Incifa coquantur ad conſiſtentiam cataplaſmaticam addantur.

Butyri recentis ℥ij.
ol. ſcorpion. ℥ſſ.

M. & applicetur calidè &.

hoc modo egregie curavit iſtam puerperam:
(Notabilis eſt caſus)

Aliàs externè ſit inunctio cum ol. amygdalarum amararum item cum ol. nucleorum perſicorum: item ſit inunctio cum unguento dialthea cum ol. ſcorpion. & ſimilibus. Denique ol. maſtichis deſtillatum inunctum umbilico remorantem urinam egregiè pellit. Tandem quorundam dicitur experimentum, ut ægro inſcio immittantur pedes in aquam fervidam ſ. benè calentem: ſic n. perterrefactum ægrum ſubito urinam reddere aſſerunt. Quod etiam prodeſſe dicitur in Tuſſi.

In affectibus qui in urinæ excretionem læſa conveniunt adhuc verſamur, & abſolvimus ſuperius immutatum vitio veſicæ: contrarium huic vitium eſt *urinae excretio auſta* ſ. nimis cita, quando hæc nimis frequens redditur, in eo nempe caſu quando urin. ad voluntatis imperium & arbitrium ſatis diu retineri nequit, quando præter voluntatem effluit & hoc ipſum vitium communiter aliàs vocari ſolet

URINÆ INCONTINENTIA ſ.

Involuntarium urinae fluxum. Vitium hoc urinæ incontinentiæ duplici modo aſſigit ægros aut enim dormientes ſolum modo urin. continere nequeunt, ut in leſtimingis ſ. iis, qui ſtragula permungunt ſ. hoc vitium & diurno & nocturno tempore inſeſum eſt, ita ut à vigilantibus & dormientibus urin. nunquam ſufficienter retineri queat.

CAUSA hujus PROXIMA

Eſt deficiens conſtrictio ſphyncteris veſicæ: ſphyncter n. muſculus veſicæ fibris ſuis circularibus inveſtendo collum veſicæ hoc fortiter adſtringit & arctè claudit ita ut præter ejus apertionem nihil poſſit effluere. Subito vero atque hujus vis conſtrictoria in fibrarum legitimo tono reſidens tollitur vel viciatur eò ipſo etiam, urin. incontinentia adest. *Cauſa ergo proxima eſt deficiens ſphyncteris veſicæ conſtrictio.*

Deficit a. hæc ſphyncteris conſtrictio 1. ob paralyſin ſ. reſolutionem, dum nervi ejuſdem reſoluti ſpiritu animalium tranſmigrationi vel advectioni inſervire nequeunt.

Sic enim ſphyncter & ipſe reſolutus flacciditate ſua non poteſt conſtringere veſicam. Fit hæc ſphyncteris reſolutio interdum à caſu ab alto in regionem lumborum & oſſis ſacri, ubi nempe nervi ad veſicam derivati ferè oriuntur.

Item luxatio vertebrarum in iſtis locis ſubinde urinæ incontinentiam inferit. Sic n. 2. LUSITANUS *lib. 2.*

lib. 2. princip. Medic. inſtit. 143. refert incontinentiam urinæ ex luxatione extremitatum vertebrarum dorſi ſ. lumborum per curam ſpinali medullæ applicatam curatum ſimilem obſervationem refert SCHENCK *lib. 3. obſer. ex BENIORNIO.* Item AMATUS LUSITANUS *Cent. 2. cur. 11.* de quodam qui ex lapſu in dorſum urinam retinere non potuit ex ultima vertebra affecta. Item diuturnior mora in aqua frigida & ipſa reſolvere veſicæ ſphyncterem & ſic incontinentiam urinæ inferre poteſt.

2. *Sphyncteris veſicæ conſtrictio* deficit ob fibrarum ejus nimiam relaxationem ſ. tonum omnino læſam idque ſæpius propter nimiam diſtentionem.

Cauſa hæc imprimis frequens mulieribus in partu difficili facta propter nimiam fœtus magnitudinem: ſic enim dum fœtus eluctari nititur per iſtas vulvæ veſicæ ejuſque ſphyncterem vaginæ uteri implantatum dilatando, in cauſa eſt, ut ſæpius poſtmodum urinâ retineri nequeat: Tale exemplum obſervat PLATERUS, in *obſ. p. 256.* de mictu involuntario ob cervicis veſicæ partu dilacerationem & q. ſ. ſciſſionem.

3. Denique cauſa eſt retentionis urinæ læſæ quando fibra ſphyncteris conſtrictoria omnino lacerantur, hoc ipſum ſit non tantum in vulneribus iſtarum partium d. imprimis etiam in lithotomia ſ. ſectioſe Calculli veſicæ.

In hac n. ineptè inſtituta ſubinde diſcinduntur fibrae ſphyncteris, ut ob id poſtmodum urinâ retineri nequeat. Quale exemplum habet SCULTEUS *obſer. 63. armeniar. Chirurg.* de incontinentia urinæ ex laceratione Cervicis veſicæ poſt ineptam Lithotomiam. Pertinet huc etiam obſtrictum ineptam in partu mulierum, quæ dilacerantes veſicam urinæ incontinentiam inferunt. Exemplum habet HENRICUS AB HEER in *obſer. 14.* qui obſervat mulierem, quæ ob veſicæ ab obſtrictæ dilacerationem non potuit retinere urinam: quæ & partu difficili rumpitur ſubinde ſphyncter veſicæ, quam reſolutionem ſequitur neceſſariò incontinentia urinæ. Quale exemplum habet S. A. L. M. U. T. H. *cent. 1. hiſt. 39.* de ſphynctere veſicæ in partu difficili rupto. De obſtrictibus dixi; quod veſicam dilacerent. Ubi obſervetur quod in mulieribus propter collum veſicæ amplum, eo in loco ubi hiat in vaginam uteri, quod ibidem ex carunculis Myrtiformibus una indignior & grandior iſtud oriſcium veſicæ in vaginam implantatum firmat aut obdurat ut eò facilis in collo veſicæ ampliori urin. firmari & retineri poſſit.

Obſtrictæ ergo ineptæ ineptè tractantes feminæ parturientes ſubinde lacerant digitis aut unguibus iſtam carunculam Myrtiformem majorem oriſcium veſicæ præpoſitam ex qua laceratione non raro etiam peritæ urin. oriuntur in continentia.

Imò urinæ interdum incontinentiam tandem oritur in mulieribus etiam propter prolapſum ſinus pudoris (non uteri) dum nempe fibris iſtis rugoſis nimis diſtatis & laxatis, ſimul etiam aut laxatis ſphyncter veſicæ aut propter prolapſum ſinus pudoris hic non nihil dilaceratur.

In tali caſu frequenter contingit ut oriatur aut ſequatur demum urin. incontinentia. Exemplum ſubmittit B. A. R. T. H. O. L. I. N. U. S. *cent. 4. hiſt. 2. p. 213.* qui habet prolapſum uteri ſ. ſinus pudoris, inducentem urinæ incontinentiam.

Hæc eſt vera & proprie ſic dicta incontinentia urinæ. Pertinet huc vitium iſtud quando urin. ſatis diu retineri nequit, cum quidem poteſt retineri urin. d. non ſatis diu, idque propter continuum ſtimulum ita ut & ſæpe & parum excernatur abſque tamen dolore in excretionem aut abſque ullâ moleſtiâ ſin v. retineri

debeat diutius urin. tunc veſica doleat aut irritata excretionem ſtimulat. *Notha* quando quidem hæc eſt urinæ incontinentia. Nam ſphyncter per ſe ineptus eſt ut contineat & retineat, d. propter continuum ſtimulum non præter diu ſatis ſe continere, quando apertum ſe emittat urinam.

Vitium hoc veſicæ interdum in calculo veſicæ continet: dum nempe calculus incumbens oriſcio veſicæ ſua mole aut aſperitate aut aliâ ratione continuo irritando mictionem urget; Idem vitium obvenit interdum gravidis in ultimis menſibus, dum moles uteri aut premit veſicam aut dum uterum diſtendit ſimul etiam in partu vicinis diſtendit vaginam & ſic per conſequens etiam oriſcium veſicæ & ſic etiam percipitur continuum ſtimulum. Denique facit huc etiam vitium in ulcere veſicæ aut excoriatio ejus oriſcii ſ. cervicis. Sic namque ab excoriatione veſicæ ad excretionem ſtimulata excernit urinam, & frequenter & ſæpius mingitur. Denique *Tuſſis diuturnior & gravior* hoc vitium inferit ut ægri tuſſientes ſimul urin. emittant. Quale exemplum obſervat S. A. L. M. U. T. H. *Cent. 2. obſer. 30.* Item PLATERUS *lib. 2. ſuarum obſervationum.* S. A. L. M. U. T. H. quidem de quodam, qui quoties tuſſivit minxit: P. L. A. T. E. T. U. S. de quodam qui diutius tuſſiendo urinam tandem reddidit. Ratio quoniam in Tuſſi concutuntur cum Diaphragmate omnes partes abdominis internæ, quibus concuſſis concutitur etiam veſica ut effluat urinâ. Tandem hoc malum etiam oriuntur quando veſica ob ſui anguſtiam ſ. nativam parvitatem urinæ multum retinere nequit: aut etiam quando propter tumorem aut proprium aut vicinarum partium ex compreſſione eadem anguſtatur, ut urinam ſatis diu retinere nequeat: id quod ſit in inflammatione muſculorum abdominis in pubis regione veſicæ ſuperjacentium. Et quidem hæc urinæ incontinentia & cauſæ modò enarratæ communes ſunt tam vigilantibus quam dormientibus. Verum quando dormientes tantum ſtragula permungunt iſtud vitium eſt aut ex debilitate facultatis animalis ſ. ex torpore ſpirituum animalium, aut eorumdem defectu, dum ſcil. hi aut deficientes aut torpidi non ſatis confirmant tonum veſicæ Cervicis adſtrictorium. Unde videmus, quod imprimis in tenellis aut infantibus propter ſpirituum torporem aut ſegnitiem hoc vitium frequenter ſit: interdum etiam *ſenibus in ultimo ſenio* obvenit, quia & interdum *morbis acutis* ſupervenit, ex proſtratione ſcil. facultatis ut vocant animalis ſ. ex defectu ſpirituum animalium. Interdum etiam *conſuetudo* hęc ſupervenit ita ut pueri interdum etiam adulti ex pravâ conſuetudine ſtragula largiter permungant.

QVOD SIGNA DIAGNOSTICA
Affectus hic facillimus eſt cognitu. Nam ſi ægri tacent, loquuntur ſtragula & veſtimenta. Quæ eſt relatione ægri facile patebunt.

QVOD ATTINET PROGNOSIN

Urinæ profluviū dormientium eſt levius, quàm vigilantibus etiam contingit.

Deinde ſi aſſit talis urinæ incontinentia ex vitio cerebri ſ. ſpinalis medullæ periculofus eſt affectus, nempe ex vitio ſphyncteris exortus.

In *febris acutis* aut morbis aliis acutis ſuperveniens incontinentia urinæ periculofiffima eſt. In *ſenibus* urinæ incontinentia ſæpe eſt *immedicabile*. In pueris v. interdum per acumentum annorum curatur ſpontè ſcil. intra annum 25. Nam ubi tunc non ceſſat, metus eſt ne ſit immedicabile malum.

Obſervat tale exemplum TIMÆUS in *Caf. p. 258.* de puero incontinentia urinæ laborante incompeſcibili, quæ ipſa tamen ſuccedente ætate ſpontè natura curata fuit.

QUOD ATTINET CVRAM.

In incontinentia urinae imprimis causa est remouenda. Hinc *adstringentibus* & *neruinis* ipsum malum est tollendum. Conveniunt ergo in genere omnia simplicia *adstringentia* & *neruina antiparalytica*. Et sane si adit malum à paralyti. s. resolutione, medicamenta non solum vesicae, d. imprimis applicanda sunt lumbis, ubi scil. nervorum vesicae est exortus.

Incontinentiam ergo urinae etiam vigilantium sanant Calamintha & Mentha cum vino ante partum pota. Deinde Alchimilla usum imprimis utilis est. Ulterius adhuc agrimonia utilis, quae specificè hic commendatur. Item plantago, Equisetum, Hypericum ejusque flores Semen agrimoniae: glandes & medulla glandium: castoreum imprimis in affectu nervino. Galanga, Lignum Mastiches & lignum aloës. Nam ligni aloës subtilissimi pulverisati ʒj. exhibeatur cum cyatho dimidio) haustu vini albi generosi aut etiam exhibeatur in ovo forbili mane & noctu cubitum ituris reitereur subinde & malum curabitur. Sic etiam pulvis Mastiches ad ʒj. datus in vini haustu similiter commendatur. Myrrha & ipsa commendatur in specie quidem si myrrha propinetur in vino decoctionis vel infusionis Calaminthae. Ulterius Thaus ejusque pulvis aut etiam pulvis gummi arabici ad ʒj. in vino assumptus commendatur. Hinc commendat JOEL sequentem pulverem ad incontinentiam urinae paralyticam.

℞. Calaminthae.

Myrrhae.

Castorei ana ʒij.

glandium ʒ. v.

Pulverisata subtilissimè propinentur ad ʒj. cum vino Enulato. Porro *guttur galli* est unum ex decantatissimis specificis si scil. rostum & tritum cum vino potetur, de hoc vid. SENNERTUS ubi de incontinentia urinae qui refert notatu dignam incontinentiae urinae curam cum gutture galli rosto ex SOLENANDRO *Conf. 11. sect. 4.* Et quidem hoc guttur galli ab HARTMANNO & LINDANO commendatur tam ad nocturnam quam diurnam urinae incontinentiam. Sic ab HOFFERO in *Hercule Medico pag. 343.* etiam ad Urinae incontinentiam ex partu difficili laudatur. Porro pulvis cineris Erinacei & ipse est specificum summum, & certissimum in urinae incontinentia: quo ipso frequentissimè usus fuit D. MICHAEL eumque felici aliquoties cum successu adhibuit: qui retulit etiam de Medico quodam qui per 20. annos hoc affectu laboravit & postmodum solo pulvere cineris erinacei curatus fuit. Unde BARTHOLETUS in *Encyclopaedia pag. 164.* pulverem habet compositum ex Cinere Erinacei & interiori stomachi Gallinarum tunicâ, quae duo pulverisata insigniter commendantur ab eodem. Unde etiam Erinaceus est Basis pulveris experti MONTAGNANÆ pro iis qui lectum permittunt. Compositio est hæc:

℞. Erinacei combusti ʒij.

agrimoniae ʒj.

stomachi gallinae præparati ʒʒ.

Fiat ex omnibus pulvis hujus ʒj. propinetur vel in vino vel in jure. Porro *vesica suis* vel *apri* rosta item vesica caprae exsiccata & pulverisata ad ʒj. data valdopere commendatur, præ cæteris *vesica caprae* præ vesica suis & apri commendatur. *Medulla lapidis das* (*veimarck*) quod apud *Tenenfes* & *Rochlizenfes* invenitur est etiam expertum remedium contra incontinentiam urinae;

Nam hoc ipso pulvere ad ʒj. propinato in vino generoso D. TACKENIUS nobilem quendam 48. annorum urinae incontinentiam laborantem citra spem & expectationem curavit. Unde quidam admodum com-

mendant hunc pulv. compositum in urinae incontinentia.

℞. Pulveris medullæ lapidum ʒij.

granorum Mastiches ʒj.

Ligni aloës ʒʒ.

M. D. ad ʒj.

Piscis in ventre lucii inventus & propinatus commendatur, ab HARTMANNO sicuti etiam sunt alij qui hunc ipsum pro singulari vendunt arcano. Porro *volvæ suilla* s. pendendum suis admodum etiam laudatur: sive propinetur in pulvere sive ex eadem fiat farcimen qui propinetur agro. Quod farcimen ex volva suilla expertissimum dicitur esse specificum: Hoc magis declarat. SCHENCK qui Theatro *Medic. cap. 1. secret.* itidem dicit quod farcimen ex volva suilla sit expertum remedium contra incontinentiam urinae tam vigilantium quam dormientium.

Hoc tamen observat quod farcimen ex pudendo masculi sit pro masculo faciendum, ex femelli pro femina. Aliàs cinis pudendi suilli loco farciminis substituitur. Nam hoc cinere pudendi suilli puer 18. annorum qui à nativitate urinae incontinentiam laboraverat perfectè curatus fuit. Quidam loco volvae suillae ungulas porci castrati siccatae & subtilissimè pulverisatas in potu communi propinant ad sistendam urinae incontinentiam. Porro laudantur species diacumini & species diaplantaginis MYSI. CHTI: quae species diaplantag. MYSI. CHTI in specie mulieribus post partum Urinae incontinentia correptis conducunt. Aliàs ad mulieres ex partu incontinentia urinae laborantes singulare remedium est *pulveris bufonis vini* in nova ollâ usi, & in sacculo collo appensi, quod est verum experimentum contra incontinentiam urinae in *obs. 14.* HEINRICI AB HEERS. Putabam primitus esse falsam hanc relationem: quid enim juvaret pulvis bufonis collo appensus in incontinentia urinae? postmodum tamen vidi confirmatum ab BOYLE, in *Philosophia Experimentalis p. 217.* ubi refert in Anglia fuisse reiteratum hoc experimentum idque felici cum successu, quod scil. pulvis bufonis solus collo appensus curavit incontinentiam urinae ex læsione vesicae in partu difficili. Inter EXTERNA imprimis *Fomenta* & *Balnea* laudantur facta ex absinthio ex mentha flor. rosar. Balanitor. Tormentilla, foliis quercus radice. Bistorta & Symphiti (N.B. quia ipsa mulieres redduntur virgines) corticibus & floribus granatorum, Gallis, Baccis Myrti & similibus. Item hæc balnea possunt fieri ex aqua ferrariorum ferrata s. adstringente. Item inunctio cum ol. absinthii, Mastiches, Menthae, Myrrino, Cydoniorum & in paralyti cum ol. Nardino, Costino, Castorei, cum ol. unguento nervino Augustanorum, item Syrac: liquidæ Balsamo Peruviano. Item unguento Comiciæ cum ol. Mastiches malaxatum: Item unguentum martiatum cum pulvere Mastiches, Cyperi, Myrtilorum, &c. Item Emplastrum Oxyroceum vertebrae lumborum applicatum laudatur à JOELE.

TIMÆUS etiam hoc suadet in suis casibus p. 258. Quidam hoc ceu unguentum singulare commendat contra profluvium urinae muliebri seu potius contra urinae stillicidium, quo subinde mulieres post partum difficile affici solent.

℞. Lapidis Calaminaris in aceto dest. & aqu. rosar. bis vel ter lori & subtilissimè pulverisati ʒiv.

Lithargyri argentei ʒj.

Cerussæ præparatæ ʒj.

ol. rosarum

Chamomillæ aa. ʒv.

Agitentur simul per horas duas & cum axungia hircina ʒij.

fiat

Fiat unguentum benè agitando donec perfectam consistentiam acquirat. Hoc unguento pars affecta, inungenda & linreo cooperienda mirè dicitur efficacia, vidique sæpius comprobatum. Sin verò urinae incontinentia obveniat tantum dormienti. (Hædenus enim habuimus quæ in genere tam incontinentia urinae nocturnæ quam etiam quæ diurnæ medentur; ex iisdem enim causis etiam nocturna oriri potest) tunc convenit, & quidem ex HELIDÆI PADUANI experientia, pulvis Cupularum glandium. Item pulvis castorei adultis ad ʒj. junioribus ad ʒj. propinatus.

Item pulvis pulmonis hædi tosti & ad ʒj. exhibitu ceu specificum commendatur, alij ʒj. cerebelli leporis exsiccati commendantur. Item testiculorum leporis exsiccatorum pulverem laudant: terra sigillata ad ʒj. cum aqu. parietariae propinatur pulvis Augustanorum pro lectimigiis quem commendat HECHESTERUS *Decad. 6. cas. 2.* in Scholio est hic:

℞. Stomachi Gallinarum.

Mastiches.

Galangæ aa. ʒj.

agrimoniae.

oculorum cæcrotæ.

alchimilla aa. ʒij.

Cupularum glandium. ʒij.

Nucis myrtificæ ʒj.

Erinacei combusti ʒj.

sacchari ʒij.

M. D. ʒj. ad ʒij. in aqu. plantaginis:

Muribus elixis in potu datis certo experimento supprimi urinam dormientibus emanantem, Dicit FORESTUS *lib. 25. obs. 22.*

Denique euidam singulare experimentum venditur *Rana viridis* per medium scissa & renibus applicata. Nutrices & mulieres interdum pueris penes constringunt cum quodam vinculo, lectulos permittant, sed sit hoc etiam summo periculo. Exemplum vide in BARTHOLINO *lib. 3. histor. 52. pag. 103.* ubi ex penis constrictione periculosa secuta notat symptomata.

Habuimus ita imminutam & auctam etiam excretionem urin. ex vesica. Sequitur

DEPRAVATA VRINÆ EX VESICA EXCRETIO.

Quando nempe urina cum dolore, cum calore, insigni difficultate vel alio modo p. n. excernitur, quæ inter vitia communissimum ferè est

STRANGURIA.

STRANGURIA dicitur ἀπὸ τῆς στενότητος ἀγῆτης; Latini quibusdam *urinae stillicidium* reddunt; quia in eadem urina gutturum excernitur cum acerbo dolore tam in quam post mictionem remanente una cum continuâ ad mingendum irritatione: Et sane simillimus est affectus stranguriae cum Tenesmo. Nam sicuti se habet Tenesmus in podice ejusque sphinctere, ita se habet stranguria in vesica ejusque musculo constrictorio, dum uterque continuo irritatur: podex quidem à materia viscida & corrosiva: vesica vero ab urin. acidâ & admodum mofcificante, qui affectus dicitur in podice Tenesmus, etiam in vesica est stranguria. Communiter malum hoc oriri volunt ex refrigeratione abdominis & in specie vesicae: & hæc ratio appellationis est vulgari, quæ vocatur *die kalte Seich*, quod scil. oritur ex refrigeratione præsuppositâ.

PROXIMA stranguriae est vitiosa aciditas urinae quæ acore suo stimulando vesicam & rodendo meatum urinarium, continuum ferè mingendi tonatum acerbissime dolorem diu permanentem infert.

Et tandem etiam dum vellicatus sphincter se contrahit, simul adjunctam habet guttularum s. gutta- tam urinae excretionem.

Dolor iste primariò percipitur in Urethra, idque post mictionem: vel saltim iste dolor, qui est in Urethra acerbior est illo, qui in vesica & ejus collo.

Ratio est: Licet enim Urethra & interior vesicae membrana sit continuata & una eademque substantia: tamen vesica interior obstita est mucus crassus nonnihil viscido; qui crassius mucus tam obli- nens defendit eandem ab acrimonia urinae acida rosiva, ita ut minor ex acido in vesica oriatur dolor.

Verum cum Urethra hoc unguento naturæ careat, tunc acerbis cruciatur à transeunte urina acidâ. Hunc urinae acorem confirmat, quod in nosocomio Lugdunen- si taliter affecti urina gustata acorem manifestum linguæ impresserit.

Et huc optime facit experimentum HELMONTII in *Tr. Pleura furens*, qui demonstratur in urin. stranguriosorum peccare acidum, iussit sumere urinam naturalem & huic addere tantillum vini aciduli & injicere in vesicam. Hinc enim percipitur subito dolor stranguriae simillimus.

Id quod ulterius confirmatur per curam, quæ per talia quæ acidum præcipitant aut obtundendo demulcent, curatur; & quoniam ista vitiosa aciditas facta quæ quædam præcipitatione in vesica præcipitatur; Hinc præprimis urinae albicantes pallidæ lactæque excernuntur.

Acor hic stranguriae autor natales suas habet in primis viis, seu in stomachi digestionem. Dum nempe potulenta assumpta non rite digeratur sed acore aut stomacho aut proprio adhuc tincta & inquinata in stomacho dilapsa rapiuntur; per intestina ad vias urinarias t. q. urin. potus: unde collecta postmodum in vesica hanc suo acore stimulant & ita stranguriam inferunt. Hoc loquitur quotidiana experientia. Dum unusquisque observare potest quod vel vinum meracum, vel mustum, vel cerevisia non rite defecata aut copiosius aut inextempive assumpta sequatur stranguria.

Hæc enim sunt talia quæ facillimè crescunt & acorem suum pertinaciter retinent. Unde nec adeò facile neque in stomacho neque à bilis sal. vol. oleoso hic acor temperari potest, quin ulterius pergat & hostilitate suâ in vesica stranguriam inferat, interdum, d. rarius ulcus vesicae dat stranguriam purulentam ex pure acri & acido unâ cum urina excreto. Dico rarius. Nam potius dysuriam infert s. ardorem urinae.

Præter hanc ordinariam stranguriam datur etiam STRANGURIA VIRULENTA iis frequens qui laborant lue venerea; quæ difficillima est curatu & subinde in ulcus penis & prostaticum ejus terminatur, quin & hæc stranguria virulenta quibusdam consensescit & commoritur: ut observat SCHENCKIUS *lib. 3. observ.*

Rarum est quod oriatur stranguria admodum pertinax & torminosa ex incantatione, quale, exemplum stranguriae incantatoriae singulare refert HELMONT. *tr. de lithiassi*; quam curatam dicit per succum Betulae s. cerevisiam betulinam, cum ipsa betula ad incantationes sit singularis.

T r ij

Malum

Malum stranguriæ per se patet, de quo conqueruntur ægri, quibus est insigniter molestum.

Cæterum quoad causas interrogandus est æger de usu externorum assumptorum, cum sæpissimè ex causis externis oriatur.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Malum periculosum non est, utur admodum molestum & in specie in senibus difficillimum curatu propter debilitatem digestionis & Chylificationis in ventriculo.

Interdum stranguriam aut diurniorem aut contumaciorem ulcus vesicæ sequitur.

QUOD ATTINET CURAM.

In hac imprimis ventriculus est rectificandus & hinc acidum urinæ præcipitandum aut temperandum.

Inter ea quæ pro rectificatione ventriculi conveniunt, primum obtinent vomitoria, quorum utilitatem in stranguria & aliis urinariis affectibus multis commendat RIVERIUS in *prax.* & per experientiam confirmat HILDANUS *cent. 6. cap. 52.*

Porro ad rectificandum stomachum subinde etiam purgantia interdum propinentur, quæ inter sunt pilulæ ex Terebinthina cum pulvere Jalapæ: Cùm in specie reaiibus conducatur item species diatribith cum Rhabarbaro ac denique cum extracto Panchymagogo mercur. dulcis propinatur, qui in specie utilis est in stranguria virulenta. Aliàs convenit radix Glycyrrhizæ item Portulaca sonchus levis, glandes pulverisatæ aut etiam gallæ: Nam omnia absorbent acidum. Flor. violarum, Nymphææ, Chamomillæ, Fructus alkekengi singulariter conveniunt: Eorum Ess. aut etiam extractum alkekengi commendatur. Porro semina 4. frigida majora ex iisque cum papavete albo paratæ emulsionem. Nam hujusmodi oleosa semina acrimoniam urinæ obrundunt.

Præ cæteris cortices aurantiorum sunt egregium stranguriæ experimentum sive exsiccati usurpentur sive earum Tinct. s. Ess. aut quod optimum omnium est ol. destillatum corticum aurantiorum ad aliquot gutt. assumptum. Nam hoc ol. corticum aurantiorum expertum est in stranguria ex causa externè assumptorum oborta: hujus n. sal. vol. egregiè præcipitat acidum.

Ex eadem ratione: nempe sal. vol. oleos. conducit nux myristica. Hæc in stranguriam curat ab usu cerevisiæ crudæ contractam.

Porro ex vegetabilibus foliorum ribes, nigra odor & eorundem decoctum à FORESTO singulariter commendatur *lib. 23. obser. 2.* Quin & gemmæ ribes nigrae ad ʒʒ. cum semine Dauci in vino nigro s. rubro decoctæ ab eodem FORESTO laudantur. Porro decoctum raparum specificum est GABELCHOVERI *cent. 3. pag. 9.* ubi hoc decoctum raparum in affectibus urinariis in stranguria & dysuria singulariter commendat. Item decoctum herbæ & baccharum Alkekengi cum passulis insigniter laudat. A. LUSITANUS *cent. 6. cur. 92.* miras vires dicit obtinere Balsamum Peruvianum, si ejusdem ʒj. interius propinatur. Loco ejusdem specificè commendat LINDANUS Balsamum Copaiba in decocto Petroselini assumptum, qui experimentum etiam aliàs est in Gonorrhæa.

Porro si à cruditatibus sit stranguria potus vini Hispanici aut Malvatici aut Malvaticum Juniperinum usurpantur. Vel etiam convenit vinum, in quo silices candefacti aliquoties sunt extincti sit enim vinum diureticum omne acidum absorbens. Propter hanc vim absorbendi acidum in stranguria, præ cæ-

teris in usu sunt subjecta alcalifata v. gr. ocul. cancror. lixivium ex testis ovorum cum vino paratum, sal silicum: sal stipitum fabarum, C. C. ustum, sal tart. Tinct. tartari, &c. Item Borracis ʒj. ubi alia sunt incassum adhibita prodest. Item spiritus tartari, spiritus Carminativus ex sale tartaro & spiritu vini insigniter laudatur.

Imprimis in cancribus absoluta est cura stranguriæ, dum eorum alcali vol. quodcumque acidum absorbet.

Hinc sunt qui commendant ut a cancri fluviatiles contendantur in mortario. Cancris contrulsis affundatur aquæ vel cerevisiæ parum & ita succus exprimitur, qui succus propinatus in stranguria certissimè juvat.

Faciunt huc etiam Pilulæ QUERCETANI quibus utitur in omni stranguria, in omni Dysuria, Item in exulceratione renum. Eorum compositio est hæc:

ʒ. Thutis.
Myrrhæ.
Mastichis aa. ʒij.
Succini (bona est compositio.)
Crocii aa. ʒʒ.
Camphoræ ʒj.
Antimonii Diaphoretici ad pondus omnium
(quia est subjectum alcalifatum)

c. s. q. Terebinthinæ in spiritu vini tartarifato dissoluta fiant pilulæ dos. ʒj. quæ subinde est repetenda.

Porro sal vol. Cepæ, & ipsum est quod stranguriam tollit: unde recipe cepam minutim incisam, quam infunde aquæ simplici per 24. horas aqu. infusionis bibe & te liberabis à stranguria; Nam sal. vol. cepæ est egregium diureticum, quoniam absorbet acidum.

Inter externa in stranguria imprimis in usu sunt 2. quidem *Cataplasmata* ex parietaria & ruta cum ol. scorpion. cocta & applicata. Alii umbilico inungunt sebum commune s. candelæ & hoc etiam juvat. Ratio est continuitas vesicæ & umbilici imprimis Urachi.

Loco sevi communis est sebum s. axungia hirci cum aliquot guttulis ol. ceræ & corticum aurantiorum destillati. RULANDUS in suo *Thesturo Præct. s. cur. Empiricis* commendat tq. expertum in stranguria in se ipso suffumigium hocce: Raphanum concisum decoquit in vino bene vase clauso & obrutato, his probè ebullientibus supponere jubet sellam perforatam, cui æger insideat & vesicæ regionem suffumiget, hoc enim meatus reservare, lotium provocare & temperare idem RULANDUS asserit.

Aliàs usitatum est quasi sympatheticè & magneticè curari stranguriam scil. adiacendum focum cineribus calidis adhuc repletum.

Hinc abstergunt istos Cineres & largiter perminunt focum adhuc calidum, sic enim exulceratur vel elicitur fumus, qui largiter excipiendus est citra locum vesicæ s. à partibus genitalibus sicque curati stranguriam asserunt (*melius præstaret cieri urinam scopula adolescentis quo plim dilatata grandior exciteretur vapor.*)

Aliàs in malo pertinaciori usitati sunt *Chylores* emollientes & anodynæ in specie ex lacte injecti: quia & ipsa injectio lactis in vesicam imprimis Chalybeati est egregia in stranguria. Vel ol. amygdalarum dulcium temperatè expressum incitatur & hoc ipsum temperatè adhibetur in eadem urine. Sicuti aliàs quod phlegma morosum etiam per os usitatum ol. mygg. dulcium cum syrup. de althea additis oculis cancror. in ab-

sumptum. Quod supra dixi de ol. aurantiorum interne contra stranguriam, valet etiam de ol. succini, quod est egregium.

Habuitis stranguriam tq. affectum concernentem vicia urinæ Excretionis: sed præter stranguriam vitiatam etiam urin. Excretio in affectu stranguriæ admodum cognito nempe in

DYSURIA s. *urina difficultate* quando nempe cum conatu & labore ægri accedente non levi dolore urina effluit. Dolor iste concurrens, cum inter mingendum quasi ardoris sensum inducat s. exprimat ob id hoc malum *ardor urinæ* etiam communiter vocatur.

Conqueruntur enim ægri in tali affectu (*es brenne oben hin heißt Mäster durchbließe.*) ita solent exprime se urinæ hoc malum.

Cognatus est affectus cum stranguria. Differunt tamen stranguria & dysuria.

1. In eo quod in dysuria urina guttatim sed sine interruptione & sæpius in debita quantitate effluit.

2. Quod dolor tantum inter mingendum percipitur, non vero ante aut post mictionem, ut in stranguria.

3. Quod rarius urinæ acrimonia, sæpius v. vesicæ aut vicinarum partium affectus in specie quidem læsio meatus urinarij dysuriam inferant: stranguria v. tantummodo à sola urinæ acrimonia oriri.

QUOD ATTINET CAUSAS.

Dysuria s. urinæ ardoris eadem est aut in urin. quæ excernitur aut in partibus, per quas eadem excernitur.

Hæ ipsæ enim præternaturaliter affectæ etiam ab urin. naturaliter constituta præterfluente læduntur, & hinc doloris sensum concipiunt.

Primo ergo urin. licet rarius, dysuriam infert, quæ nempe eadem acris nimisque salia existit, sive fiat à copiosis salibus imbibitus, ut fit in hypochondriacis, & scorbuticis, sic dysuriam lethalem ex acrimonia seri scorbutici cum mira penis retractione observarunt *M.A.N.C. ann. 4. p. 159.* sive fiat à pure acri & salso permisto, quod pus aut exulcerationem renum, aut exulcerationem partium aliarum solet cum urin. permisceri, aut quæ, urinæ à cantharidum aut applicatarum externè, aut perperam propinatarum internè, & corrosivo veneno est imprægnata: tunc enim etiam dysuriam inferre solet.

Facit huc mercur. præcipitatus, nec fitè præparatus, de hoc ipso n. mercurio observat FORESTUS *lib. 25. obseruat. 37.* de quodam nauta, qui gonorrhæa laborans, & mingendi difficultate cum usurpasset pilulas præcipitatas s. ex mercurio præcipitato paratas, exinde urinæ ardorem duplo majorem incuteit.

Observatur subinde in dysuria quod simul excernatur materia crassa mucilaginosa & pituitosa, quæ ipsa nihil aliud est quam nutrimentum vesicæ, aut partium istarum urinaryarum proximum, quod ex istis partibus lætis & nonnihil excoriatis continuè extillans, unà cum urina sub formâ mucilaginis crassæ excernitur, quæ ipsa mucilago urinæ ardorem augere solet, quatenus meatum urinaryum nonnihil obstruendo difficultatem infert in mejendo, ut non absque conatu & non absque labore fiat urinæ excretio.

Unde est quod refert VESLINGIVS in *obseruat. anatomicis* à BARTHOLINO editis p. 146. de mortuis ex dysuria qui exhibent vesicam mucosa & lenta albicante materia plenam. Sed rarum est uti dixi quod urina affecta inferat dysuriam. Frequentius est quando aut partes urinaryæ aut partes vicinæ inferunt dysuriam.

Partes urinaryæ malè constituta inferunt dysuriam imprimis, quando vesica aut ejus collum aut etiam meatus urinaryus sunt excoriata aut exulcerata: Frequentissima hæc est causa.

Hæ n. partes excoriatæ & exulceratæ à præterfluente urina naturaliter licet constituta ingentem & acerbum dolorem concipiunt: Et si quæ alia est causa hæc est frequentissima. Utur non rarè *Calculus vesicæ* eandem nonnihil excorians, aut alio modo lædens dysurias pertinaces causari solet.

Pertinent huc præstata affecta s. *glandula istæ* quæ in radice penis juxta collum vesicæ sunt sitæ: (Hæ sunt imprimis *Gonorrhæa virulenta* subjectum) quæ imprimis afficiuntur à contagio venereo per congestum impurum concepto: unde eadem exulcerantur. Exulceratæ verò dum urin. præterfluit & eas abluit immensè dolent, quia & ita affectæ loco lymphæ blandè oblinentis urethram elaborant succum acrem & virulentia corrosiva venerea infectum, qui ipse succus dum urethram, per quam fluit, excoriat & lædit, hoc ipso dysuriam admodum crudelem inferre solet.

Difficillima tunc est cura, quippe interdum in *ulcus penis* terminatur, immò hæc virulentia cum quibusdam cōsenescit & moritur, uti observat J. SCHENCK *lib. 3. obser. 1.3. obser.*

Verum hæ partes urinaryæ & per consensum vicinarum partium affectatum etiam dysuriam interdum inferunt.

Sic affecto utero, aut affecto intestino recto, nil frequentius est quam ut superveniat dysuria. Propter inflammationem intestini recti & Tenesimam & dysuriam observavit A. LUSITANUS *Cent. 6. cur. 84.*

Item ex consensu cum hæmorrhoidibus dolentibus, stillicidium & ardorem urin. curatum postmodum per clystima ex oleo violarum, annotat SCHENCK *lib. 3. obser. de hæmorrhoidibus.*

SIGNA HVIUS DYSURIAE.

per se & ex se facillè patent cum ab ægro referente & de dolore conquerente cognoscantur. Imprimis a causis antecedentes facillè alia signa subministrat Medicis: an sit ex ulcere, an reliquis partibus affectis, &c.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Dysuria malum quidem per se non est lethale, tamen admodum molestum, & sæpius admodum contumax & diurnum, in qua diurnitate, ex quacunque sit causa interdum vesicam exulcerat, aut ejus factam jam exulcerationem insigniter exasperat.

In senibus difficulter curatur nisi forsitan potus *viæ Malvatici* aut pulv. stomach. Querc. eandem tollat. Si à mucilagine crassa quæ interdum in dysuria effluit, oriatur suppressio urinæ ex obstructione canalibus per quem fluit, malum est periculosum aut saltem molestum.

QUOD ATTINET CURAM.

In hac attendatur imprimis, ut urinæ acrimonia temperetur, aut ut urinaryæ partes læsæ in specie vesicæ exulceratæ aut excoriatæ consolidentur, aut denique ut vicinarum partium affectus tollantur.

In specie ergo quod attinet remedia usitata: conveniunt hinc ferè omnia ea quæ heri de stranguria commendaia fuerunt. In specie *Malva* & omnia ex Malva parata admodum commendantur, quatenus egregiè temperant urinam acrem & sensum obtundunt. In specie *conserva florum Malvæ* insigniter per experientiam comprobata fuit A. LUSITANUS *cent. 6. cur. 58.* ubi ardorem urinæ cum caruncularum mictione beneficio conservæ ex floribus Malvæ curavit; Conf. HÆCHSTER. *decad. 6. casu 2. schrl.* ut situp. de Malva, Exemplum vid. in HORST. Junior. Epist. & Obs. p. 50. Item mucilagines seminum cum decocto altheæ paratæ, & cum hoc ipso propinatæ sunt euporiston HARTMAN. in *prax. Chemic.* Potius ex his fiat decoctum, quod vel ita addendo lap. can-

ror, usurpetur, vel addatur *mirum*, & potius erit gratus. Alias etiam *decoctum flor. Malva cum junjibus* & *sebesten* commendati solet pro usu interno.

Nam siquid aliud, *grana sebesten* in ardore urinae sunt commendatissima scil. *Z. grana x. & infunduntur* in aqua sempervivi majoris: Hinc assumuntur ista grana, & superbibitur istud infusum quod insigniter dolorem lenit, Uti hoc commendat GABELCHOV. *Cent. 1. cur. 21.* Alii recipiunt omni mane *Zv. decocti granarum sebesten*, quod insigniter ardorem urinae & dolorem lenit, idque imprimis si tantillum decocti fuerit additum. STOCKERUS in *praxi* laudat *decoctum hordei*, *Sebesten* & *Glycyrriza* mane vespertique haustum unâ cum syrupo papaveris. Porro *lac ejulque serum* & omnia *lacticinia* singulariter commendantur tam in omni dysuria quam in specie si orta fuerit eadem à *Cambardibus* quarum corrosivi veneni appropriata medicina est in lacte. Hauriatur istud aut crudum aut potius serum lactis in quo decocti flores chamomillae: sic enim fit anodynum & absterisypum, aut in quo decocti sunt flores (cyani & calcatrippae qui egregie sunt diuretici:) Et quidem copiosè sumendum est lac & omnia ex lacte parata, quoniam sunt admodum proficua.

De *fructibus alkekengi* dixi quod convenient singulariter contra stranguriam, quod etiam verum est de dysuria si maritentur cum *passulis* & propinentur conjunctim, egregium praebent remedium contra dysuriam, Ulterius *terebinthina* & omnia *terebinthinata* uti aliis affectibus urinariis medentur, ita etiam hic conveniunt: imprimis sub forma, pilularum terebinthina usurpatur, quare per os, v. gr. olibani, myrrhae, mastichis, succini, boli armenae, sanguinis draconis, & praeter omnibus *antimonium diaphoreticum* in pilulas cum terebinthina conjunguntur, & certus earum numerus assumitur. Pertinent huc pilulae d. E L L E N B E R G E R I ad ardorem urinae. Compositio haec est.

Z. Succi Liquiritiae depurati.

Succini.

Thuris ana q. s.

incorporantur cum terebinthina Cyprina & usurpantur mane jejuno ventriculo, plus minus, prout majores vel minores sunt pilulae.

JOELIS pulvis admodum commendatus ad dysuriam, est factus ex testis ovorum, semine utricae & succino. Nam succinata omnia admodum commendantur. Unde etiam trochisci de carabe, item trochisci de terra sigillata uti etiam trochisci de alkekengi in officinis, usurpantur ad dysuriam in specie ubi adest exulceratio aut excoriatio in partibus urinariis, ol. stillac. Carvi expertum fuit à T H O M E R O in *observat.* gutt. v. ol. destillati Carvi dysuriam dolorificam subito sedavit.

Vesica capra praeparata, item *vesica apri* sylvestris masculi siccata & pulverisata ad stranguriam & dysuriam praesentissima dicuntur remedia, ita ut aegri miraculi instar levamen sentiant uti loquitur H A E N S T E R U S *Decad. 6. cas. 2.* ubi etiam habet quaedam de Malva. Item *serpillum* calefactum, & paribus urinariis applicatum dolorem sedat, & urinam promovet, quod expertum se esse ait, *Conf. 187.* Hinc etiam *Pulegium*, serpillum cognata planta, quovis modo assumptum ad dysuriam commendari solet. Pulvis *nucleorum persicorum* cum calicibus lapid. & c. insigniter conducit in dysuria pertinaci etiam senili, uti hoc per experientiam refert G A B E L C H O V. *Cent. 1. p. 39.* Loco hujus *Dactyli* sunt ferè salubriores, ex his enim expertum tale praeparatur *umbogivov.*

Z. Dactylorum q. v. assâ limâ redigantur in tenuissimum pulverem, caro vero scindatur in particulas & siccentur in clibano pulverisetur in mortario, & misceatur cum pulvere ossium addendo aequale pondus sacchari: cujus pulveris mane & vesperti tantum

sumatur, quantum culcellis cuspis ter capere potest, istaque assumatur in hac mistura.

Z. Syrupi de althea Fernellii *Ziii.*
de Cichorio cum rhabarbaro *Zi.*
aqu. Nymphaez.
Lactucae.
Chamomillae ana *Ziv.*
Cinnamomi *Zß.*
M. pro vehiculo istius pulvis.

Hoc ceu expertum commendatur in dysuria. Antea commendavi lacticia, internè sunt quia ad dysuriam ceu singulare remedium commendant cui sunt commixti aliquot vivi *pediculi* per cathetrem in vesicam immixti, & quidem hoc expertum dicit S A N C H E S in *obs.* Sic etiam laudari aliquando hoc ipsum audivi à doct. MICHAEL.

Porro clysteres ex lacte aut similes clysteres anodynè infusi dolorem & calorem mingendi admodum levant: Unde usitatissimus est eorum usus. In dysuriis quidam hoc unguentum ad urinae difficultatem commendant.

Z. Unguenti martiati.

agrippae.

ol. Laurini ana *Zi.* Misceantur.

& inungatur iis calidè regio pubis & subito urinam reddet aeger idque abique dolore.

Haec de Affectibus urinariis, & qui ad illas pertinent. Pergo ad

CAPUT V.

DE LYPHÆ SEPARATIONE in glandulis vitiatâ, indeque ortis catharrhis in genere & in specie,

VT pateat connexio cum superioribus: Nota, quod sanguis (de quo jam superius etiam dictum) ad omnes partes moveatur (aequali circulo, in quarum quibusdam uti etiam dixi) aliquid patitur, imprimis quidem in visceribus internis, quo pertinent solennes quaedam secretiones ab eadem factae: quo etiam facit dum praeter alia interna viscera etiam ad glandulas movetur, ut in istisdem aliquid separaretur, quod ad lymphæ constitutionem & elaborationem requiritur; idque tam in *conglobatis glandulis* quam in *glandulis conglomeratis*: In utrisque enim perfici aut elaborari lympham notum est, quae ipsa tamen ex glandulis *conglomeratis* cavitati cuidam infunditur, qualis est *lympha pancreatica* lympha *salivialis*, lympha *oculorum* l. *Lacrimalis* & similes lympha ex glandulis *conglomeratis* in cavitates certas ad singulares usus effusa: sicut è contra eadem lympha ex glandulis *conglobatis* per communem truncum thoracicum infunditur sanguini circa venam axillarem sinistram.

Theoria lymphæ, quomodo fiat, quae sit natura & usus, exacta cognitio ex physiologicis hic praesupponitur: quae ipsa praesupponitur sic: quod sit naturaliter liquor aquosus & tenuis spirituosus tamen & subacidus s. acore quodam temperato naturaliter imprægnatus, qui liquor s. quae lympha aut in certas cavitates corporis ad usus quosdam particulares, aut in totam massam sanguineam circa axillarem sinistram ad usum quandam universalem infundit.

Vitiatur haec lympha secretio vel in partes infuso ac praeparatio à glandulis, duobus imprimis modis: 1. Dum ipsa vitiosè generatur s. aut nimis copiosa aut nimis acida aut nimis salis aut alia vitiosa proprietate insignita. 2. Dum eadem tam naturaliter quam praeternaturaliter constituta impeditur in suo motu per vasa lymphatica.

à priori vitio oriuntur catharri.

à posteriori v. vitio nascuntur hydropes.

VITIATUR

VITIATUR LYPHÆ GENERATIO tam in quanto quam in quali, vel *objecti* vel *subjecti* vitio. *Objecti* seu materiae ex qua (maximam partem est serum sanguinis) vitio, vitiatâ generatur lympha, *quando hoc serum parcius, vel copiosius, tenuius, vel à contento chyloso rore crassius, dulcius, & vitiosè acrius fuerit, nam & hinc necessariò lympha varia vitia contrahit. Subjecti denique vel glandularum vitio* vitiatâ lympha generatio, quando earundem tonus & textura secretoria, & alia requisita ad lymphæ generatam necessaria non ritè se habent.

Frequentissimum vitium est, quando obstruuntur, hincque plus minus intumescunt, ut plurimum à materia lymphae generandae viscidiorè, vel gelatina chylosa magis turgida, quae undecunque coagulata aut inspissata, tam à frigore aliave causa externa quam interna, sicque in pituitam abiens, tumores glandularum majores aut minores, molliores aut duriores benigniores aut cum sensu punctorio maligniores constituit. Circa quorum affectuum theoriam & praxin consulendus venit Sylvius lib. 1. *prax. cap. 49. 50. 51. 52. 53. 54.* Ubi fallim hoc simul addidero, pro his affectibus curandis, nil praeterim, qui ex obstructis glandulis originem ducunt, praeter mercurium dulcem pro expurgatione, optima remedia esse *sudorifera ex lignis, praeterim junipero*, parata, v. gr.

Z. Rasur. lign. juniper. Zi.

assasas *Zi.*

cort. ligni Guajac. *Zi.*

herb. rorismar. *M. iiii.*

bacc. junip. *Zi.*

Infunde in f. q. aquae & vini ana *℥. ii.* macerentur per 24. horas, coq. in mar. baln. in cucurb. cum suo alembico juncto ad medias, colatum & destillatum M. adde spir. sal. ammoniaci *ziii.* syr. flor. Calend. *Zi.* ad *iii.* M. Hoc ipso praemissa purgatione mercuriali nuperè feminam cum mensium suppressione, tumores parotidum & glandularum in collo habentem, cum capitis gravedine, narium obstructione, oris siccitate & difficili anhelitu, & peccoris ac pulmonum quasi repletionè, interdam suffocationem quandam minante restitui, capiendò omni mane bonum haustum calidè & expectando hinc in lecto sudorem.

CATARRHUS.

CATARRHI vocem quod attinet in sensu Hippocratico, quicumque decubitus alicujus humoris dicitur ab eadem catharrhus, adeo ut etiam Diarrhoea, Diabete & similes morbi HIPPOCRATI catharri audiant.

Verum genuino & proprio sensu catharhorum voce immitur decubitus s. depositio seri aut Ichoris tenuis, sive serum hocce sit mite sive acre, in aliquam certam determinatam partem. Et hoc est propriè Catharrhus, nempe Decubitus s. depositio materiae aquosae in quandam partem.

Quae sit veterum hypotesis de ortu catharhorum factis est nota eadem. Asserunt nempe serum in capite cumulatam ex eadem per foramen ossis cuneiformis, & cribiformis depluere & destillare in partes inferiores, nares, fauces, asperam arteriam, gulam & similes in catharro interno. In catharro v. externo destillate idem serum inter membranas cranii extimas in totam corporis peripheriam etiam in ultimos usque artus, à quibus destillationibus, ut vocant s. defluxionibus tantum non omnes morbos in specie arthriticos affectus deducunt.

Serum istud in capite colligi voluerunt aut ex intemperie ejusdem frigida humida, aut ex vitio partium inferiorum in specie stomachi & jecoris. Nam stomachus ex intemperie frigida copiosum phlegma generat: Jecur v. ex intemperie calida incumbens stomacho, istud phlegma in vapores & fumos resolvit, qui copiosè ex stomacho exhalantes & evaporantes, in cerebro tan-

quam in cucurbita vel tanquam in alembico collecti à loci frigiditate denno spissentur in liquores s. aquas ferosas & exinde denuo destillando inferant catharros. Et haec est veterum hypotesis admodum decantata, & à multis adhuc recepta.

Sed sufficienter etiam discusserunt tam HELMONT. *tr. de Lirament. catharrh.* quam etiam SCHNEIDERUS in *operis suis & prolixis de catharrhis operibus*: cujus SCHNEIDERI omnis doctrina eorum, quam in 6. *Libris* satis prolixis habet, in hoc consistit, ut asserat & defendat, non à capite s. Cerebro depluere serum pro catharrhis, sed istud ex arteriarum vasculis à facultate sanguinis ex pultrice apertis s. poni & per membranas transsudando excerni: Unde pro varietate membranarum per quas fiat ista transsudatio, & pro varietate seri ex sanguine per arterias excludi & hinc inde sepositi variè etiam oriuntur catharri: Et totum hoc est quod habet SCHNEIDERUS in omnibus suis libris.

Sed ut propius ad rem accedamus: Eo nomine culpani non sunt Veteres, quod serum statuerunt materiam catharhorum, utur lympha vitiosa propriè hoc competat. Serum enim veterum, quod HELMONTIO dicitur Latex s. humor neglectus propriè loquendo est modernorum lympha, utur in explicandâ ejusdem constitutione & natura errarint, utpote quod in vasis propriis, nondum cognitis lymphaticis, nunquam viderunt.

Lympha ergo, quae aut quantitate peccans nimia, aut qualitate tincta vitiosa, imprimis acore, aut post hunc, nimia salsedine, materia est catharhorum.

Hujus verò lymphae scaturigines cum sint glandulae, quia teste STENONE in *observat. de glandulis & musculis* nullum datur in corpore lymphaticum vas, quod vel non oriatur à glandula, vel in glandulam non inferatur; ob id glandula rectè catharhorum fontes ab eodem appellantur.

Cum ergo frequentissima glandularum conglobatarum, & conglomeratarum textura in cerebro cohaereat: (Nam totus ejus cortex s. substantia cerebri corticalis minutissimarum glandularum est textura, demonstrante MALPIGHIO in *scrutinio viscerum*) vel etiam in locis cerebro vicinis copiosè & insigniores sint glandulae, ac denique collo & aspera arteria eadem glandulae copiosè adhaereant, quid mirum erit si catharriales affectus frequentius capiti, ipsique vicinis partibus; hinc aspera arteria, ac consequenter pulcris, sint molesti: idque eò magis, quò magis externis injuriis, in specie aëris, modo dictae partes sunt expositae.

Dixi modo membranas ex sententia SCHNEIDERI esse catharhorum fontes per quas nempe materia transsudando in catharrhum cumuletur.

Unde hic ipse SCHNEIDERUS membranas suas pituitarias dictas, anteriores & posteriores accuratè delineat & describit lib. 3. de Catharrhis, per quas ipse catharros transsudare vult, utur in ultimo Tomo de catharri addat his ipsis etiam glandulas tanquam operacula vasorum.

Rectius ergo alii his glandulis s. cribris aut transcolatoriis originem catharhorum adscribunt: imprimis cum istis membranis pituitariis SCHNEIDERI textura copiosissimarum minutarum glandularum adhaereat, ex quibus ceu fontibus Catharri per vasa minuta excretoria istas membranas perforantia excernuntur, sicuti naturaliter per haec vasa lympha fauces & nares obliens hoc modo excernitur.

Per has ergo glandulas lympha, aut nimis abundanter exclusa, aut vitiosè praeparata excreta catharros constituit, i. e. defluxus lymphae aut copiosa, aut vitiosa ex glandulis imprimis conglomeratis circa caput, collum, laryngem & asperam arteriam aliasque similes vicinas partes. Unde non tantummodo functionum istarum partium laesiones, sed pro vario lymphae vitio, varia etiam simul symptomata concurrunt.

Lympha

Lympha hæc catarrhalis aut est mirior s. insipida: sed hoc rarius: frequentius enim eadem est acris, in specie acida interdum salsa & corrosiva, à qua acrimonia partes læsæ & nonnihil arrosæ, mox dolent, insigniter rubent & inflammantur ac rument: uti v. gr. in Coryza narium est manifestum. Immo interdum perfectè exulcerantur; unde, aut narium ozæna, aut oris exulcerationes catarrhis, aut diuturnioribus, aut frequentioribus succedunt.

Ab his ergo adjunctis symptomatis, nempe à dolore, rubore, & inflammatione. Differentia inter catarrhum vulgè appellatum calidum & frigidum dilucidanda.

Nam in Catarrho & Lympha insipida sæpius simul præternaturaliter crassa catharrus frigidus. A lymph. v. acris corrosiva, catarrhus, ob excitatam partium affectuum flogosin, calidus dicitur.

Potè pro varietate partium affectuum, etiam catarrhus variis specialibus nominibus insigniri solet. Nam qui per nares erumpit dicitur coryza, qui infestat oculos Lippitudinis & Epiphora nomine venit, qui caput laryngis ipsique annexam asperam arteriam infestat bronchus s. rancido appellatur, & quam sæpius comitatur Tussis, quæ verò in alias partes subinde decumbit vitiosa lympha, generatè catarrhorum nomine appellari solet.

Vidimus catarrhorum materiam, nempe lympham vitiatam. Vidimus fontes, nempe glandulas sub membranarum tegmine reconditas.

PERGO AD CAUSAS à quibus aut movetur vitiosè, aut generatur vitiata lympha.

Equidem ipsa ceu humor sui generis spontaneo impetu nonnisi fluidi gravis ratione deorsum movebitur, adeoque purè passivè sese habeat ad hoc, ut copiosior aut plus minus vitiata per glandulas conglomeratas moveatur, & ita spirituum influxum moventem, & organorum seu instrumentorum dispositionem catarrhalis influxio imitabitur. Ut igitur per glandulas quasvis conglomeratas catarrhalis lympha fiat excretio, causa præcedens semper est læsio quædam, in parte quadam plus minus sensili, in cuius vicinia sunt glandulæ, cujus læsionis occasione lympha, ob fibrarum stricturam uberius ex glandulis vicinis exprimitur, & ita semper restantata continuus quasi rivus ed derivatur; quæ ipsa lympha, quò plus vel minus à statu naturali recesserit, ed magis vel minus gravem affectum catarrhalem constituit, v. gr. sicut spina digito infixa causa est sanguinis effusionis & inflammationis in loco, ubi plura sunt vasa sanguifera, ita similis spina, v. gr. acidum inspiratum laryngi, si infixum fuerit, ibidem lymphæ uberiores effusionem, indeque rancidinem, tussim, materiam mucosæ copiosam ejectionem faciet. Læsiō ista prout nunc magis superficialis, adeoque irritatio saltem quædam partis fuerit, vel prout nunc gravior, quæque non sensum saltem partis afficiat, sed etiam texturam ejus & spiritum insitum simul alterare valeat, etiam catarrhum nunc leviorum, nunc graviorum infert. In quo posteriori loco laudabilis alimentum, vitio spiritus insiti, ex propria digestionis & coctionis læsione, vitiosum continuè excrevit excrementum, quod similiter novum alimentum corrumpendo, partem magis magisque lædet, unde catarrhus habitus seu perennis catarrhi featurigo, aut in phthisi manifestum est, de quo infra.

CAUSA ADEOQUE MATERIALIS PROXIMA irritans & nunc saltem sensum, nunc spiritum insitum magis afficiens, speciatim est acris acidum, quod dictæ catarrhali deflexioni ceu causa proxima subternitur sive inservit. Non est excludenda hæc CAUSA EFFICIENTIS PROXIMA FORMALIS, quæ est spiritus impetum faciens, & occasione istius irritationis catarrhalem lymphæ excretionem efficiens.

CAUSA REMOTA est vel EXTERNA vel INTERNA.

EXTERNAS inter CAUSAS primatum obtinent inspirata seu aëris vitia, ratione cujus interdum sunt Epidemici catarrhi, cum frequenter observati fuerint catarrhi epidemice grassantes, idque sæpè nō absque malignitate, aut etiam febres maligna epidemica cum catarrhis crebrius observata fuerunt: Sæpius tamen sine vitio aëris epidemico, etiam ex alia ratione, hic ipsa vitiosus catarrhi occasione præbet. Quod pertinenti, qui cum acris fumos acras, metallicos & mercuriales inspirant in laboratoris Chymicorum & artificum, quorum ipsorum acidum Gas membranas narium, faucium, laryngis & sub his reconditas glandulas copiosas continua irritatione ad copiosam lymphæ excretionem stimulant, quando & ipsam lympham non ratè vitiat, quoniam acrem aut viscidam aut spissam, aut alio vitio inquinatam reddunt. Frigus externum vehementius aut diutius haustum similiter has partes lædit, & ad catarrhales deflexiones disponit.

Non secus atque in stertuatione acrimonia inspiratorum irritantur narium membranae & vasa lymphatica excretoria, ut exinde lympha copiosa crassa seu mucosa crassior imprægnata effluat. Imò si nares vel vicina loca ab alia præternaturali causa irritentur, idem omnino evenire solet. Imò interdum irritatio hæc & læsio ed usque procedit, ut etiam alimentum seu nutrimentum partis læsæ proximum, exinde vitiosè alteratum appositioni fiat ineptum, adeo ut sub forma mucici crassi, spissi, varii coloris & consistentiæ unà non ratè excrematur.

Potè frigus externum etiam post corporis æstus & motum nimium nudo capite exceptum aut pleno ore haustum promptissimè ad catarrhos disponit: tunc enim subito clausis poris corporis id quod insensibiliter aliàs exhalare deberet, in lympham quodammodo spissatur, & cum salibus acris fit præditum omne id, quod transpirare debet (uti patet ex sudore) lympha hæc sit simulacris & insigniter salita. Unde hæc copiosius per glandulas capitis emulsa & deposita largos catarrhos hinc suggerit.

Hæc de causis externis.

CAUSAE INTERNÆ IRRITANTES, & ita occasione catarrho subministrantes dictæ fuerunt, quod sint vel in ipsa parte, vel in sero, seu lympha effusa. Ibi est aliquid præternaturale, ut plurimum acris, ex digestionis privata enatum, quasi fermentum, hostilis irritationis occasione, lympha ex loco vicino effusione inducens. Hujus exemplum sit character phthiseos hereditarius, successivè phthisin catarrhalem inferens; vel acidum istud fermentum circa dentium vitiatorum radices hærens, dolori, tumori ac similibus pathematibus catarrhalibus occasionem præbens. Hinc etiam ipsa lympha præternaturali acrimonia acida salita affecta, dum per partes distribuitur, eas irritat, ac dolorem commovet, & ita ad uberiores sui excretionem stimulat.

INTER INTERNAS CAUSAS, quæ & copiosæ & vitiosæ lymphæ suppeditant materiam, imprimis consideranda stomachi digestio, dum nempe ventriculus impotens non sufficiens est digerendis & concoquendis ingestis, sive quod ejus fermentum sit nimis iners & debilitatum, sive quod ipsa assumpta imprimis potulenta nimis copiosa ejus vim infringant: unde locum hic invenit vulgatum istud (profusio generat fluxionem) idque tunc imprimis quando accedit paucæ urina excretio, aut imminuta sudatio, aut insensibilis transpiratio. Hinc enim etiam propter frigus aëris ambientis ex imminuta insensibili transpiratione frequentiores in hyeme sunt catarrhi quam aliis anni temporibus. Ventriculus ergo tunc colligat potius quam reverà cōcoquat assumpta, chylum facit aquosum nimis hinc etiam salsum, unde sanguis & ipse aut aquosior aut

aut acrior generatur: Unde & necessariò etiam tandem lympha in glandulis elaborata simul vitiatur. Unde & Tabes ex acrimonia sanguinis, rucedines, tussis, coryza & similes ex acrimonia lymphæ orti affectus ordinatè aut procedunt aut comitantur. Unde veteres erroneè Tabes istas à destillationibus à capite orti voluerunt ob falsum fundamentum, rucedinem, tussim, coryzam ex capite habere originem. Sed si quæ alia subiecta in specie scorbutici obnoxii sunt acris & corrosivis subinde catarrhis, vitio stomachi & simul in quinatione rotini massa sanguinea, acore rancido ortis; unde etiam lympha salinaris adeo acris est in scorbuticis, ut gingivarum fibras, rodendo eas flaccidas reddat, hinc omnino exedat: unde & aliarum glandularum lympha similiter vitiosè affecta necessariò non raros dabit catarrhos.

Denique conjuncta subinde est cum catarrhis febricula catarrhalis, ob id dicta non tantum in catarrhis Epidemicis, sed etiam in catarrhis communibus inter unam alteramve personam, observabitur, nunc magis nunc minus intensa, prout majus vel minus vitium lymphæ sanguini in auxillari infusa; Unde etiam effervescentia febrilis aut major aut minor excitatur: Vespertino imprimis aut nocturno tempore, hæ ipsæ febricula exasperantur, & incrementum capiunt, & levissimis horribus & refrigerationibus dorsi momentaneis subinde sunt molestæ. Per catarrhales tales deflexiones ipsæ glandulæ, per quas fit lymphæ vitiatæ transitus, non leviter læduntur, quia earum tonus interdum insigniter laxatur, ipsæque exinde promptiores sunt, ut sæpius & copiosius lympham vitiosam transmittant. Unde ex robore glandularum læsarum ad alias glandulas inæquali facilius & sæpius ex interna causa nati catarrhi unam eandemque partem postmodum afficiunt, adeo ut sæpius recurrere, & unam eandemque partem afficere deprehendantur, unde vulgus per experientiam edoctus dicit: Vbi jam fluxio facile fit defluxus: ut dixi propter partis robur læsum inæquale.

Potè tempora paroxysmi catarrhalis probè distinguenda sunt, pro quorum ratione catarrhus nunc tenuis, nunc crassus dicitur, nempe in principio, dum lympha sincera fluxerit, catarrhum tenuem seu crudum constituit. Dum verò copiosiori lymphæ irritatione laxata pars, successivè exasperatur, & superficiei tenus excoariatur, & nutrimentum partis proprium se afficiat, lympham antea tenuem, spissorem, antea acrem, temperatam reddit, id quod fit in incremento & statu paroxysmi, & hoc materiam tenuem incrassatam & coctam vocant, cujus excretionem & partis læsæ spontanea restitutione declinatio paroxysmi absolvi- tur. Hæc ipsa tantum non omnia mutatis paucis mutandis applicari etiam possunt ad catarrhum minus propriè dictum, ex seri cum sanguine infusione per arterias, nunc immediatè, nunc mediatè in lympham mutati, sed ob fibrarum aliqualem, ob irritationem undecunque factam, stricturam, aliquam remora & in parte plus minus coacervatione natum, hincque partis variam tam ex læsione plus minus sensili, quam ferè plus minus insipidi aut acris, parcioris vel copiosioris effusi alterationem & functionem læsam.

Abolvimus superius Theoriam catarrhorum, dicendo, quod materia sit lympha: fontes sunt glandulæ. Causæ modò interna stomachi & massa sanguinea, modò externe læsiones.

PERGIMUS AD SIGNA ET QUIDEM SIGNA DIAGNOSTICA

Sunt facillima, & tantum non omnibus obvia: præcedunt enim catarrhos ut plurimum gravitas capitis, sensuum torpor, artuum lassitudo, refrigeratio & horripilatio dorsu levis, quin & urina spumosa circum faciens signum imminenti catarrhi perhibetur ab

HOEFERO in Hercule Medico p. 30. sicuti aliàs corona in urinis apparens ex BARTHOLINO in historiis signum affecti capitis habetur, quod tamen verò minus consentaneum: accedit febricula, eaque imprimis, quæ exacerbatur vespertino & nocturno tempore: Postea corpus insigniter incalcescit, tussis, rancido, sputum copiosum & similia symptomata cum febricula augmentum capiunt, &c. Quæ antecedentes & ipsæ imminere catarrhum ferè persuadent, quibus nempe frigus exterius susceptum, tempus autumnale, aut hyemale, item refrigeratio corporis post exercitia, & similes causæ antecedentes appropinquantem catarrhum Medico curioso persuadent.

Denique ipse catarrhus facile sensibus obvius est, idque imprimis, dum in variis excretis per nares, os, fauces & similia loca secretis se prodit. Accedunt simul

Signa in omni catarrho specialia ex varietate partis affectæ determinatæ. De quibus, ubi de speciebus catarrhorum.

Huc pertinent Signa tussis, rucedinis, &c.

Imprimis autem cognoscendum est, an lympha tenuis & acris, an verò insipida & crassa in catarrhis profluat. Tenuis & acris vespertino & nocturno tempore, dum pori corporis magis connivent, affligit, qui verò catarrhus est ex lympha crassa & impura, aut cui nutrimentum proximum in mucum degenerans simul permistum est, equaliter ferè omni tempore affligit; accedunt adjuncta partis læsæ symptomata, ut rubor, ardor, tumor & dolor, quin & excoariatio, aut tandem etiam superveniens exulceratio. Hæc enim & similia catarrhum tenuem & corrosivum aliàs catarrhum calidum innuunt: absentia verò hæc symptomata, quando simul excernuntur mucosa viscida & crassa, catarrhum contrarium monstrant.

Catarrhi scorbutici contumaces sunt, & præ cæteris crudeles, & licet correcti in uno loco, superstiti tamen fomite in massa sanguinea & ventriculo subinde in alio loco denuo scaturiunt.

Cognoscendum est ulterius, an ex interna sit causa catarrhus, an verò ab externa partis læsione originem malum duxerit.

Externa læsio facile patet, & ab ipso ægro observari potest; sive enim versetur in aëre frigido, sive hauriat copiosa frigida, sive hauriat fumos metallicos in laboratoris, sive ex alia sit causa.

Hæc enim non latent ægum, nec postmodum Medicum. Internè verò ventriculi cruditas præcedens, & hanc insequens sanguinis & lymphæ vitium ferè ex eo cognoscitur, quod catarrhi sæpius recurrunt, idque aut in eodem loco, ubi pars læsa ob vitiatam tonum seu robur inæquale facilius recipit, & excreptum promptius transmittit lympham vitiatam; aut certè si non in eodem semper recurrunt loco, saltem ex uno remoti catarrhi promptè in vicino aut in loco priori connexo denuo se manifestant, & ita subinde repetitum accedunt. Digestionis ventriculi vitiata Signa non tantum ex urinis, quæ pallida ac tenuis subinde apparent, cognoscuntur, sed etiam quod tales ægri sint frequentes sputatores, id quod etiam observat HOEFERUS in Hercule Medico p. 30. & etiam non rarè crebrius & facilius sudant, ipsi etiam conqueruntur de indigestione & vitio stomachi, & quæ sunt similia signa antecedentia quoad causas.

Catarrhi speciales suo loco specialiter cognoscuntur.

QVOAD PROGNOSIN.

Catarrhus à causâ & læsione externâ proveniens minus periculosus est, quam qui internum habet fomitem, pessimi isti sunt, qui à subito. Deinde catarrhus sæpius recurrens haud contemnendum malum est imprimis si affligat laryngem & asperam arteriam, quoniam ex

eodem varii pectoris morbi, subinde etiam *phthisis* ex lymphæ acti in catarrhosis in pulmones derivata inferitur. Destillationes seu *catarrhis* & *raucedines*. *Senilius* imprimis *peculiares* statuit H I P P O C R A T E S *sect.* 3. *aphor.* 12. item *sect.* 2. *aphor.* 40. idque partim quod digestio prima in stomacho senum non ritè perficiatur, partim verò etiam quod eorum glandulæ laxiores admodum dispositæ sint ad copiosas catarrhorum recidivas? Tum etiam quod in senibus abundet acidum, quod lympham etiam suo acore inficit. *Catarrhi*, qui ex lymphæ motu nonnihil impedito vel aliâ ratione cerebrum inundant, *periculosi sunt*, & ut *senibus sunt familiaris*, ita *periculosa symptomata lethargica aut paralytica* inferunt. Nam *glandulas minutas cerebri* in specie *plexum choroidæum* circa lympham esse occupatas, & eorum structura & locus seu situs demonstrat: quando & reliquæ cerebri *glandula pinealis* & *pituitoria* simile omnino obire officium videntur: ab his ergo lymphæ non rectè mota aut copiosius secreta & in cerebrum transposita istud inundat, indeque supra dicta periculosa symptomata inferit.

Porrò minus periculosus est *catarrhus*, qui sinit per nares vel patulum os, magis suspectus verò qui *asperam arteriam aut laryngem* infestat. Denique si *facile excernatur materia catarrhalis*, res periculo ferè vacat. Hæc verò subsistens & acrimoniâ suâ partes corrodens aut exulcerans, prava subinde inferit symptomata.

HIS ITA PRÆMONITIS pergo ad CURAM.

In hac ipsa observandum, ut lymphæ aut nimis copiosa evacuetur, aut eadem vitiosa corrigatur: serum salsum & acidum per contraria temperando, (id quod vulgò vocant *catarrhum tenuem esse in crassandum*) Eadem verò lympham crassam vel murimento partis in mucilaginem degenerato imprægnatam, tandem attenuando, incidendo & resolvendo (ubi tamen observetur, modò pars affecta sit restituta, spontè hæc rejicitur.)

Porrò si quid subest partis & glandularum aut obstructarum aut alio modo læsarum, vitium istud corrigatur, & quidem imprimis, si sit à læsione externâ, pro convenientia externa istud corrigatur & restitatur: Si autem sit à causa interna stomachi nempe vitio & huic sequente rovis massa sanguinea corruptela in specie ab acrimonia salsa hæc ipsa emendetur. Nimis uti rectè monet SCHNEIDERUS materiam causam & loci ratio sedulo in cura catarrhorum habenda.

REMEDIA ea, quæ hic convenient videntur.

I. Esse evacuantiæ: Verum evacuantiæ, quæ per alvum evacuant, minus commoda sunt, quando potius feliciori & promptiori successu lymphæ augmentum per urinam, & etiam hinc per sudorem evertitur. Taliæ ergo ex salibus volatilibus, v. gr. succini, cervini, item ex lignis sudoriferis, in specie ex ligno *sassafras* erunt optima. Interim tamen, ubi *catarrhus* fuerit *contumaciior*, aut idem ex stomachi vitio dependeat, vel etiam corpus impurum offendat, subinde necesse est, ad purgantia progredi, imò ubi contumaciior fuerit *catarrhus*, etiam ad vomitoria properandum suadet RIVERIUS in sua praxi, id quod confirmat per experientiam in *cent.* 2. *obs.* 90. Ibi enim refert *catarrhum* in pulmones cum aspera tussi defluentem, cum insequenti gravi dolore capitis, qui tandem curatus fuit per vomitum, per masticationem foliorum *tabaci* procuratum.

2. In *catarrhis* sæpius recurrentibus, v. g. in senibus aut similibus semper ante novilunium aut evacuantiæ appropriata, aut à *catarrhis* alias præservantiæ usurpanda, quæ inter eminent *succinata*, & post hæc *myrrha* & *sperma ceti*, de quo postmodum.

3. Si quæ alia in *catarrhis* à lymphæ nimia acrimonia conveniunt, sanè opiatæ erunt optima. Unde à Veteribus in tali casu, nempe uti vocant, in *catarrho renni pilula* de *Cynoglossa* ex narcoticis dispositæ fuerunt in usu.

Hæc ipsæ tamen pilulæ, quia ex crudis nimis ministris præparatis narcoticis sunt compositæ, v. gr. ex opio Hyoscyamo crudo & similibus, ob id in delectationem ferè abierunt, ut in Belgio adhuc usurpentur.

His opiatæ optime *catarrhus nocturnus evertitur* & præcavetur: Sed tamen sola vix usurpanda, verum ut jam aliàs monui, appropriatis semper mixta, v. gr. *succinatis*, *cephalicis* & similibus, quæ lympham corrigere, & blanda diaphoresi & diuresi ejus augmentum avertere possunt.

Decantat admodum horum Opiatorum usum HELMONT, in *catarrhis* & similibus affectibus in *tr. jus duumviratus*, §. 62. 64. & 65. & inter alia felicem prædicat agrum, cujus auxiliator Medicus sciat lethalia à papavere separare, retento auxilio excitatore potestatis in duumviratu. *Salutarem præterea opiatorum usum* confirmat quotidiana experientia. Imprimis ex modernorum consuetudine frequenter iis fuit usus RIVERIUS, qui *cent.* 3. *obs.* 15. observat *catarrhum* contumacem cum raucedine curatum per iii. grana *Laudani opiatæ*, assumpta, item in eadem *cent.* 3. *obs.* 69. refert, *catarrhum* diuturnum cum tussi per duplicem usum *granorum vini Laudani opiatæ* curatum. Et eadem *cent.* *obs.* 74. *Catarrhum* ferinum cum variis febrium complicationibus, præsertim per *Laudanum opiatum* curatum observat. Assumuntur talia opiatæ imprimis tempore *vespertino sub introitum lecti*, uti aliàs est consuetum.

4. *Chirurgia* in *catarrhorum* cura fiet, nisi in iis corporibus, ubi *catarrhi* ferè sunt incorrigibiles, ut sunt admodum contumaces, aut sæpius recidivantes, aut ubi sunt similes affectus vitio lymphæ exorti admodum contumaces: Tunc enim deceptivum & palliativum *foniculorum* remedium interdum est adhibendum: Hæc enim voluntaria ulcera palliativè tantum his affectibus medentur, productum nempe morbosum aliquantisper eliminant, causas verò ipsas relinquunt, & cum vitioso latice vitium alimentitium succum in pus corruptum simul emungunt: ubi tamen à priori *catarrhorum* contumacia semper occurrere nequit Medicus, per foniculum, à posteriori ejus ferociam nonnihil mitigare intendat, subtrahendo scilicet laticem & cruorem in parva quidem sed continuâ quantitate, & ita imminuendo naturam *catarrhalem*, horum insultus mitiores reddat: per se enim totum cantherium, & facti inde foniculi excitatio tantummodo in cruoris & laticis minutata quidem, sed continuâ exhaustionem consistit, adeoque palliativè tantum proprie convenit, per accidens verò & à posteriori ac palliativè etiam iis confert affectibus, qui à sordibus quibusdam vitio primæ digestionis aut vitio læsæ in sanguine fermentationis, aut vitio corrupti feri in massa sanguinea enascuntur, ita ut labes illæ à priori propter subiecti ineptitudinem, v. gr. vel ob senium, aut in mulieribus propter menses deficientes, aut propter characterem hereditarium sunt incorrigibiles.

In talibus ergo casibus unâ cum sanguine laudabili evacuetur simul id, quod est nocivum, & etiam, quia excrementitium omne per se naturæ hostile ab œconomia vitali est præscriptum, propterea istud faciliè, imò facilius quàm utiles succi separatur, & ita per foniculos excernitur: sicut fit interdum ab ipsa natura, dum eadem hinc inde spontanea excitat ulcera, quæ sanata per artem corpori non leve inferunt incommodum: Sin vero denuò aperiatur, corporis œconomia denuò fit quieta. Egregium hujus rei exemplum habet SCULTETUS in *observationibus Chirurgicis*, *obs.* 55. & 57. Et sanè id, quod SCULTETUS hic observavit in ulceribus spontaneis, interdum etiam in foniculis impestivè occlusis observatum fuit.

IV. Quoad

IV. Quoad *venæ sectionem* negotium hoc per se locum non invenit. Sin verò subiectum sit *plethoricum*, & consuetæ sanguinis evacuatio suppressa, &c. quibus & aliis similibus occasionibus intenduntur symptomata *catarrhum* vel constituentia, vel consequentia, consulti est ven. sect. observando *revulsionem* & *aversionem Regulæ*. Quin etiam cum cõfestim nimis sit decumbit *catarrhalis* in quadam parte, ad impetum istum bitus *catarrhalis* in loco opposito secundum *revulsionem* & *aversionem* instituta, subinde solet in *praxi* admodum esse proficua.

V. Post opiatæ, remedia vel *sudorifera*, quæ partes eluunt, eandem sordes mediante sero eommodo abstergunt, ac serum ipsum simul minuunt: vel *aromatica*, vel *balsamica*, quæ tam ipsum corrigunt & emendant, quàm partes solidas roborant, sunt utilissima in patoxymsis *catharralibus*. Hæc ipsa enim indicationibus supra factis maximam partem satisfaciunt.

Quod ergo attinet *Remediâ* in affectibus *catarrhalibus* usitata siquæ appropriata, ea sunt primariò *Serpillum*, quod est singulare *catarrhale*, quodque, ut dicit LINDANUS, simul corrigit stomachum, & ita antecedentes causas removet. *Satureja*, *Thymus*, *Majorana*, *Menba*, *Hyssopus*. Item *flor. Betonica*, *flor. Salvia*, *flor. anthos*, *lavendula*, *liliorum convallium*, *radices caryophyllatæ*, *eristolochia rotunda*, *Helenix*, *lignum sassafras*: Lignum *lentiscinum*, lignum *juniperinum*, lignum *Guajacicum* & similia ligna, quæ communia decocta sudorifera ingrediuntur. Quin & *Bacca juniperi*, *macis*, *acorus verus* & *adulterinus*, *zedoaria*, *cinnamomum*, & similia usitatissimè usurpantur.

Hæc inter primatum obtinet lignum *sassafras* nobilissimum, præ omnibus ad *catarrhos* remedium, aded ut etiam à BRUNERO in suis consiliis proprium *catarrhorum* vocatur alexipharmacum: odorem & saporem habet aromaticum: adeoque vim monstrat corrigendi & alterandi acrimoniam lymphæ, tam acidam quàm salsam, prætereaque eandem nimis copiosam unâ per urinam aut per sudores evacuandi. Unde *decoctum ligni sassafras* egregium est remedium, ad sistendos & curandos *catarrhos*: vel etiam exinde fit *Ess. vel tinct. sassafras* suavissimum ad *catarrhos* remedium, Pertinet huc *tinct. sassafras* MYNSICHT, quam habet in *argumentario* ad omnes affectus *catarrhales* convenientissima. Pertinet huc etiam *Ess. ligni sassafras* D. MICHAEL, quam aliàs etiam vocavit *Ess. catarrhalem*, quæ extrahitur cum spiritu *Serpilli*. Nam *Serpillum* & ipsum est commendatissima planta ad *catarrhos*, & ab omnibus laudatur. Modus præparandi spiritum *Serpilli* pro extrahendo ligni *sassafras* est hic: Nempè recipiuntur summitates *Serpilli* campestris recentes, eoque collectæ ante solis ortum, ita ut core nocturno adhuc madeant, his affunditur vinum *Malvaticum* q. s. ut 3. præter propter digitos emineat: Digeruntur in arena per 14. dies & noctes, hinc destillantur per balneum: Liqueor destillatus affunditur recentibus *Serpilli* summitatibus eodem modo collectis, denuoque ut antea digeruntur, & destillantur, idque quò fit sæpius, eò aqua fit efficacior & magis spirituosâ evadit. Tandem hæc aqua spirituosâ seu spiritus *Serpilli* affunditur rasuræ ligni *sassafras*: Digeruntur in loco calido, donec menstruum à *sassafras* impregnatum egregiè rubescat: Hinc decantatur & ad usum reservatur: Dosis prout vel magis vel minus spirituosâ fiat aqua *Serpilli*, ad gutt. 50. vel 60. aut si debilius fuerit menstruum *cochlear. j.* potest propinari, idque manè in meridie & vespere, vel etiam urgente necessitate quocumque tempore. Valet admodum in omni *catarrho*, præservat ab apoplexia, & insigniter conducit affectibus similibus. In *catarrho scorbutico* miscetur hæc *tinct. sassafras* cum *essent. Pini Balsamica*, & sic fit egregium remedium contra *catarrhum scorbuticum*.

cum, imprimis si simul immineat paralytis nothâ scorbutica.

Loco decocti ligni *sassafras* subinde etiam *aliorum lignorum decocta* fructuosè usurpantur, sicuti videtur est in *observationibus* LOTHENI, admodum fructuosus decoctorum lignorum usus in affectibus *catarrhalibus*. Item GABELCHOO in *obs.* singulis *catarrhosis decoctum China* summo cum fructu præscribit.

Alii non sine ratione commendant *decoctum ligni lentiscini*, ex quo destillat *massiche*. Cùm ergo *massiche* sit singulare anti-*catarrhale*, non dubium est lignum *lentiscinum* & ipsum æque esse appropriatum, atque lignum *sassafras* ad curandos *catarrhos*. Pertinet huc *decoctum catarrhale* MYNSICHT, quod ex similibus paratur. Item *vina medicata* ex infusione aut decoctione istarum simplicium vegetabilium, quæ inter primarium est vinum PARACELSI, quod pro basi agnoscit *radicem Caryophyllatæ* & *acori aquatici*: cuius descriptionem habet HARTMANNUS in *praxi Chymiatrica* cap. 21. §. 2. Nam PARACELSIUS *radicem acori aquatici* & *caryophyllatæ* singulariter commendat ad roborandum caput, & ad præservandum à quibuscunque deflexionibus *catarrhalibus*. LINDANUS insigniter commendat hoc vinum *catarrhale*, quod ipsum etiam non est inelegans.

℞. Ligni *Sassafras* rasi. ℥iij.

Radic. *Caryophyllatæ*. ℥i.

Herb. *rosimatinæ* recens. ℥ss.

Infundantur in mensuras ii. vini, coquantur vase clauso in balneo maris horis 8. deinde removeatur ab igne, ut refrigeret, & vinum hoc colatum bibendum. Dicit LINDANUS, sibi expertissimum esse hoc vinum, & magnarum virtutum in curandis *catarrhis*, cum & ventriculo succurrat, sanguinem emendet, & in specie lymphæ vitia egregiè corrigat. Aliàs non minus quàm lignum *sassafras* *Cortex Tamarisci* ad curam *catarrhorum* laudari solet: Si scilicet hujus ℥vi. coquantur in aquæ simplicis mensuris vi. ad absorptionem dimidiæ partis: Hoc enim decoctum potum admodum laudatur ad quamcunque lymphæ abundantiam, indeque ortos affectus *catarrhales* quoscunque. Unde ferè posset vinum *medicatum* ex formula LINDANI præscribi hoc modo:

℞. Ligni *Guajaci*

Cortices Tamarisci ana ℥iij.

Ligni *Rhodii*.

Sassafras *Gummosi* ana ℥iij.

Herbæ *absinth. vulgaris*. Mj.

Scolopend.

Eupator.

Mentha.

Hyssopi ana. Mß.

Radices Holanii.

Centauri majoris.

Zedoariæ.

Cinnamomi ana. ℥i.

affundantur mensuræ 4. vini, stent in infusione: & de infuso sumatur semper haustus per horam 1. vel 2. antè pattum. Hujusmodi *vina medicata* usurpantur imprimis in *catarrhis ex vitio interno* enatis, imprimis stomachi & *massæ sanguineæ*, qui sunt à causis externis, facilius ab externis curantur. Facit huc etiam vinum ADRIANI *Papa* ad *catarrhos* aliàs commendatissimum.

℞. *Myrobalanorum omnium siccatorum* ana. ℥iij.

Cinnamomi. ℥i.

Caryophyllorum.

Galangæ.

Cubebartum.

Cardamom.

Granorum paradisi.

Nucis Moschate ana. ℥ss.

Rosarum rubrarum siccatarum ℥ss.

Flor. anthos.

v v ij Lavet

Lavendula ana ꝑß.

Contusa miscantur ad aliquot mensuras vini & infusum exinde bibatur.

Præter dicta vegetabilia & hæcenus recensita etiam aliâs sunt egregiæ *Ess. lignorum composita*, item *Tinct. Cereali. Sassafrata* sive cum spiritu ligni *Sassafras* parata, item *Ess. florum anthos Ess. salvia Ess. serpilli*, præ cæteris *Ess. succini*, de qua postmodum. *Species serpilli, liliorum, convallium, ceraforum, nigrorum & similibus.*

De succino modo dixi: Si quid aliud certè succinum est appropriatissimum pro catarrhis remedium, sive præparatum solito modo usurpetur, sive cum aqua spiritinosa serpilli præparetur: Sic enim fit succinum catarrhale. Imprimis à *sal. vol. ejus* est expertissimum catarrhale, qua vix reperitur melius & omnia ex succino parata.

Quòd facit liquor cornu cervi succinatus factus, v. gr. ex ꝑß spirit. C. C. benè rectificari, & proprio sale volat. impregnari, cui adduntur sal. volat. succini probè ab oleo proprio liberati ꝑiii. Hæc mista pro reiterata conobria ununtur in liquorem, qui vocatur liquor C. C. succinatus, qui est egregium catarrhale, cujus gutt. 20. vel 30. assumi possunt: aliâs egregium est antipilepticum, imprimis infantibus exhibitus.

Quin imò *Ess. succini* parata cum spiritu vini rectificatissimo (nisi enim probè fuerit rectificatus, extrahit nihil ex succino) est appropriatum remedium ad quæcumque vitia lymphæ ad gutt. 20. vel 25. plus minus prout magis vel minus est spiritinosa, propinata.

Post succinum est *Myrrha*, parata ex *myrrha Ess. salinis. Myrrha* ad aliquot grana data internè conducit ad catarrhos: sive *ess. cum spiritu vini tartarificato* parata, miro usu est proficua. Loco succini sunt, qui & *Masticben, Olibanum & Thus* usurpant internè & externè felici cum successu: quin & olea destillata, vel pura vel cum saccharo in *Elæo-sacchara* redacta, v. g. *ol. majoranæ, ol. succini, ol. rorismarini*, quin & *Balsamus sulphuris anisatus* ad aliquot gr. si fuerit *Elæo saccharum*: vel guttas aliquot, si adhuc olea usurpata internè admodum conducunt in catarrhis. Post hæc est *sperma ceti*, & ipsum singularissimum remedium contra catarrhos, modò habeatur recens & non rancidum. Hoc namque & corrigit acrimoniam lymphæ catarrhalis, & simul lympham crassam & viscidam incidit, resolvit & ad expectorationem disponit: Et sic utriusque scopo mirè convenit. *Formulas* dedi ubi de *tussi, ex Olibano, Thure, succino, laud. opiato*, &c. Nam his sulphureis subjectis optimè permiscetur *laudanum opiatum*.

Faciunt huc pilula *MONTAGNANÆ* ad catarrhos curandos & sistendos egregiæ, compositio est hæc:

ꝑ. Myrrha.

Storacis calamitæ.

Croci ana ꝑi.

Opil gr. xiv.

Cum syrupo rosarum, Fiant pilulæ majores, de quibus 3. aut 5. accipiantur duabus horis post assumptam cenam. Quin & ipsum sulphur ex eoque præparati flores non sunt ultimi in curandis catarrhis: si vel soli flores usurpentur ad ꝑi. vel cum aliis miscantur, imprimis cum succino: aut si ex his cum extracto emule *campanæ*. Fiant pilulæ catarrhales, quas insigniter commendat *RHUMELIUS in Iatro-chymia*. Benzoe etiam convenit: Ratione opii sæpius decantari interdum assumitur *Thebriaca recens*: Recens dico, in qua vis opii fermentando non est nimis infracta: assumitur vel sola, vel additur ipsi aliquid de *bolo armena*.

Dixi superius, interdum opus esse pergere ad purgantia, quæ semper admiscenda appropriatis catarrhalibus. Unde (*mass. pilul.*) de succino *C RATONIS* ferè primatum obtinet: Sunt blandæ aromaticæ, &

senibus possunt præscribi commodè. Modus præscribendi est hic:

ꝑ. Mass. pilul. de succino *C RATONIS* ꝑi.

Extract. absynthii ꝑß.

Scammonii sulphurati gr. i.

Resinæ Jalapæ gr. iv. vel v.

(in catarrho à lymphâ acri & tenui si sit crassius, potius detur, extracti trochisc. alhand. gr. 2. cum s. q. ol. succini ꝑ. pilulæ. (*Catarrhales pro 1. dof.*)

In affectibus senum etiam valent immixta dosi stimuli. Aliâs etiam *Jalapa* ordinario usu præscribitur ad ꝑi. Hæc tunc *RIVERIUS* mista cum mercurio dulci, ita ut ad purgandos catarrhicos recipiat *mercurii dulcis gr. xxx. Radicis jalap. gr. 8. vel 10.* uti videre potestis *cent. 3. obser. 28. 41. 46.* Ubi utitur hoc pulvere pro purgante catarrhali, idque imprimis, uti dixi, in catarrho tenui: in catarrho verò spisso seu ubi adest mucilago, crassa *colocynthidis* convenit, sive extractum ex trochiscis sive correctis. Correctio optima fit, quod obiter monco, per terram foliatam tartari vel sal. tartari.

Porro *Mistum gummi de Peru* sive *resina gummi gutta* ad gr. vii. ad. x. specificum dicitur purgans catarrholorum.

POTERIUS in suis curationibus in usu habet propinare decoctum *Melanagogum* cum ligno *Sassafras*: Confirmare hoc videtur *PENOTUS* de medicamentis, qui dicit, quod perfecta cura catarrhorum consistat in helleboro nigro mense octobri collecto. Et credo, quòd *Helleborina* multum valeant, modo virulentia laxativa corrigatur. *Pilula aloëphangina* & aliâs notæ sunt in his casibus.

Hæc de internis.

Quòd atinet medicamenta externa applicanda locis & glandulis catarrhos fundentibus vicinis; Hæ ipsæ glandulæ, quoniam nempe in capite aut circa caput partemque ipsi vicinas sunt consistat aut locata: Hinc fit, ut remedia contra catarrhos capiti aut vicinis locis applicantur, nunc naribus, nunc vertici, nunc temporibus, &c. nunc ut melius penetrant, sub forma suffumigii, imprimis ubi aspera arteria & fauces nimis laborant. Hæc inter externa primatum obtinet oleum succini, si aliquot ejus gutta vertici illinantur (*M. B.*) Mirum, est quantum faciat ad præservandum & curandum catarrhum, imprimis si ad se simul gravitas capitis, aut lethargus, aut torpor sensuum. Juxta oleum succini oleum masticis, item oleum majoranae usurpantur. Oleum destillatum C. C. est potentissimè verticis & temporibus illinum, modò ejusdem fetoris non sit adeò gravis: aliâs cum hoc ol. sit turgida sal. vol. esset summum remedium.

Uterius applicatur emplastrum de betonica, emplastrum pro bregmate usitatum, item emplastrum de *Tacamachaca*, quæ omnia sua laxantur commodè cum oleo succini destillato, v. gr.

ꝑ. Emplastri de Betonica usitati.

Gumma Tacamachacæ ana q. s.

malaxatur C. S. Olei destillati succini inducatur super aluram, & obducatur syndone rubra in forma orbis medii. *F. Emplast. capit. applicand.*

Pertinet ad externa etiam fumus tabaci sive nicotiana-hausus, qui sanè est egregium experimentum contra catarrhos, quod omnibus hunc in finem debet esse commendatum: omnibus scopis satisfacit fumus tabaci haustus. Nam sal ejus vol. admodum acre corrigit aciditatem lymphæ catarrhalis eodem sale vol. lymphæ crassam & viscidam incidit & fluxilem facit, quin & lesionem partium à causa externa vitio aëris vitiosâ factâ lymphâ corrigit, & imprimis ratione sui ol. Narcotici, quo opiatorum vires æmulatur, insigniter conducit ad morus catarrhales feroces sistendos, prætereaque fallivam copiosam eliciendo augmētum lymphæ nimium corrigit. Si huic nicotiana usitata aliâs admiscatur semè anisi in catarrho ad bronchia & pulmones detur, vel

vel addantur pulveres succini aut pulvis *Cardamomi*, fit remedium eò magis appropriatum. Certi sunt quod in affectibus catarrhalibus vix habeatur par remedium fumo Tabaci, omnibus enim satisfacit scopis. Nec metus est, quod denigret cerebrum, hoc enim vana est persuasio. Utut hoc verum sit, quod ejus nimius usus vitiat pulmones, eos aridas, Iqualidas & flaccidas reddat, simulque variis maculis tingat. Vid. experimentum hujus rei etiam observationibus *THONERI*.

Hæc de Catarrhis veris.

Monenda adhuc sunt, quæ habet *LINDANUS* de catarrhis quasi nothis, dum dicit: Noctu sæpe evenit, (sunt verba *LINDANI*) ut surgentes manè homines sentiant dolores, præsertim in scapulis, in lumbis, aliisque locis. Statim inquit, hoc refertur ad Catarrhos, ubi tamen duo sunt consideranda. Primum non esse semper in Catarrho vitium, sed sepius à statu (de hoc tamen dubito) præsertim iis in locis, ubi muscoli se invicem contingunt. Nam noctu corpus nostrum valdè perspirabile fit sub lecto, adeò, ut natura tunc soleat liberaliter per habitum corporis se evacuarè. Jam si manus vel alia pars extra lectum evacuatè denudata, concluditur iste insensibilis expiratus qui exiturus erat, & sic dolorem ibidem facit: Interdum etiam fit, ut solummodò sub forma flatulentia ibidem hæreat. Uterque dolor satis molestus est, is qui à statu est vagus, qui agitari ac subinde remittere ac denudè recrudescere videtur. Si ibi hæreat liquor, fixus est dolor & continuus interdum per aliquot dies.

In his Catarrhis quasi nothis quoad Curam cavendum est ab omnibus oleosis.

Hæc enim inuncta crustam quasi inducunt cuti, poroque adstringunt sive implent. Emplastro itidem hic nocent. In tali causa nihil potestis habere melius quam *Gummi Tacamachacæ. mar. bals. solutum in vino*, atque extensum super aluram & applicatum parti dolenti: si non benè hæreat, addi debet tantillum *Terebinthina*, hæc enim conciliat firmam adhesionem.

Hoc emplastrum applicatum egregiè resolvit istas humiditates, id quod patet ex eo, quod ut plurimum membra sub Emplastro sudant: Cùm hoc Gummi Tacamach. interdum conjungerè licet *Gummi Caranæ*, hujus recipiendo partem unam ad alias partes, ij. dum duo ista gummata ita imposita optimè resolvunt flatus etiam crassos aut etiam materiam tenem. Quòd si eveniat, ut applicatis hisce cutis tollatur in pilulas, exque factæ ejusmodi applicatione gummata, (Hoc enim interdum quibusdam contingit;) tunc potius præstanda est cura per *Tincturas sive Essentias spiritu vini extractas* & ita inunctas: Infundimus scilicet ea, quæ habent potentem facultatem incidendi, attenuandi, calefaciendi & coquendi, ita utin. in eam rem sumantur, v. gr. *Semina 4. calida minora*, item *Semen Erucæ, allii, sinapi albi, piper longum*, & similia, quæ spiritu vini infusa externè fricando illita calidè superimpositis linteis calidis. Sed rarum est, quod cutis non ferat Gummatum impositionem, quæ omnium sunt optima.

Superius, ubi de Catarrhis in genere, injecta fuit mentio febris Catarrhalis, sicuti etiam in doctrina febrium febris Catarrhales ex lymphâ deduximus: Adhuc quædam dicenda de Cura, quæ in multis cum cura Catarrhorum vulgariarum convenit. In specie omnium curæ eò dirigenda est, ut lymphâ vitium corrigatur, & ipsa pro blanda sudorifera, & Diaphoretica immiscetur, idque eò magis, quoniam tales febres Catarrhales Epidemicæ non carent malignitate, id quod ex debilitate virium; ex facili contagio, ex vigiliis, interdum levibus deliriis supervenientibus apparet. Medicamenta hæc imprimis sunt sudorifera volatilisa. quæ inter eminent etiam succinata, item conveniunt hic antimoniata fixa subinde volatilibus mista.

Rem exemplo declarabo; superiori anno grassabatur hic catarrhus epidemicus tempore vernali circa festum Pentecostes, hisque malignis & insigniter contagiosis. Vix erat domus, in qua non aliquis ægrota-ret, utut non omnes in lectis decumberent. Symptomata erant tussis admodum gravis cum copioso spu, Coryza contumacissima, Cephalalgia, dolores dorsi & arium, mox ingens virium prostratio citra manifestam causam, quibusdam superveniebat hæmorrhagia narium, quidam superveniebat diarrhæa serosa. Curatio, quæ tunc temporis instituebatur, optimè fiebat per sudorifera. Vocatus enim mox in principio præscripsi

ꝑ. Aqu. sambuci

Cardui benedictiana ꝑi.

Species C. C. Essentificati (vel sal. vol. proprio acuat) ꝑß.

sal. vol. succini gr. iv.

syrupi papaveris Rhæados ꝑß.

M. pro portione sudorifera.

Quam capiebat æger, & expectabat sudorem, isque semper cum levamine profuebat. Repetebatur hic potus pro varietate circumstantiarum.

Interdum præscribebam hunc pulverem sudoriferum.

ꝑ. Succini præparati gr. vx.

Specifici Cephalici ꝑß.

Bezoardici jovialis gr. iv.

M. pro dosi.

Pro compescenda tussi & juvenanda excretionè præscribebam istam formulam, quam habebitis in cap. de tussi (prima forsitan est) cum spiritu salis dulcis pro incisione materiæ crassæ ejus expectoratione simulque lymphæ correctione. Pro Coryza & capitis affectibus optimè conveniebat inunctio verticis cum oleo succini, aut applicabatur Emplastrum Cephalicum ex Emplastro de Betonica & emplastro de bregmate ana malaxatis cum oleo succini. Pro reliquiis morbi expellendis. pro arium debilitate & eorundem dolore, Conveniebat hæc mixtura, quæ ut plurimum morbum curabat, præmissis modò dictis. Mistura erat hæc:

ꝑ. Aqu. Cordis Cervi

Menthæ

antiscorbicæ *DORNCREIL* ana ꝑi.

Ess. ligni Sassafras.

Species lumbricorum terrestrium (propter dolores vagos) ana ꝑß.

ceraforum nigrorum

Aqu. Asthmaticæ *RUDOLPHI* (est species compositus ꝑi.) ana

sal. vol. succini ꝑi.

specifici Cephalici ꝑß.

syrupi flor. tunicæ ꝑß.

M. pro aliquot dosibus, de qua sumantur quater in die 3. vel 4. cochlearia.

Speciales inter Catarrhos frequentissimus est

CATARRHUS NARIUM.

Qui vulgo etiam *CORYZA* græco vocabulo, *Coryza* sive quia caput gravat, Latinis *Gravedo* vocatur:

Est, quando copiosa lymphâ acris vel tenuis in principio quidem per naves defluit, donec adjuvante se nutrimento istarum partium ex earum lesione corrupto liquor emanans crassus, spissus, tenax varietque coloratus appareat.

Naturaliter equidem à lymphâ insipida moderatè crassâ intus oblinuntur naves, vasa & fontes hujus lymphæ, vid. in *STENOË* de vasis & glandulis oculorum, narium & oris. Hæc ipsa lymphâ humectat blandè internam membranam narium pro facilitando & adjuvando odoratu: Et hæc ipsa lymphâ moderatè crassâ continuo aëris inspiratu attenuata crassiores partes relinquit, quas nos sub forma mucii emungimus. Sin verò præternaturalis fiat lymphæ effluxus,

ita ut *lympa* istiusmodi *acris* insigniter & *sape acida* effluat, idque in abundantia copia, vocatur *catarrhus* narium seu *Coryza*. *Lympha* ista acida rodendo & irritando membranam narium primitus *sternutationes* frequentes infert (modum habuimus ubi de *sternutatione*) deinde ex rosione *dolorem* hinc *ruborem narium*, interdum etiam eorundem *excoriationem* aut *exulcerationem* infert, id quod jam suo tempore observavit FORESTUS lib. 13. obs. 15. Ex *Coryza* interdum *exulcerari nares*, *cujus exulcerationis remedium sit pomada* sive *unguentum de cerussa*.

CAUSA hujus *Coryzae* prater causas generales communes omnibus *Catarrhis* in specie prater vitium *lymphe* & *massa sanguinea* internam sapissime oriri solet ex errore externo, in specie quidem ex *aeris inclementia hyberna* aut *autumnali*. Aer enim *hybernus* acido acuto videtur impragnatus. Unde partes sibi expositas *labia* imprimis *faciem* & *manus* in fistulas & scissuras diffundit & quasi corrodit, quae *scissurae* & *scissurae* etiam optime per lotionem cum *urina humana* seu *propria sal. vol. contrario* acido turgida curantur. A tali ergo aere inclementi aut etiam acido laesa interiora narium & simul faucium & laryngis ex irritatione mox copiosam fundunt *lympham*, ex laesione partium insigniter acidam, a qua in *naribus Coryza*, in *faucibus asperitas* & *dolor*, in *Larynge raucedo* & *tussis* (ut plurimum haec concurrunt in *Coryza* tempore hyberno) quo tempore profluunt omnia terosa & aquosa tamen acria, donec ab aere & simul à *lymphæ* vitio laesa & nonnihil excoxiata partes pleret nutrimentum proprium sub forma *mucilaginis crassæ*, quod narium suprema obstruendo inspirationem tollit, in faucibus hærens copiosum *creatum* infert, *Laryngem* incrustans *tussis* frequenti rejicitur. Quin & non raro in fauceam duritiam in naribus concrevit, quale exemplum observat *Heinricus ab HER* in obs. 28. Muci talis nasi ad *faxeam* duritibus concrevit.

Prater aërem inclementem inspiratum subinde etiam alia externa possunt *Coryzam* inferre. Nam *sternutatoria acriora nimisque frequenter usurpata* continuo stimulo narium membranam irritando copiosam *lympham* effluere faciunt, imò *Coryzam* producunt, si continentur. Hinc etiam *fumi minerales inspirando* attracti *Coryzam* producunt pertinacem. Mihi enim hoc ipsum evenit tempore æstivo (quo aliàs non sunt frequentes *Coryzæ*) præparanti *Clyssum antimonii*: nescio autem quo fato frangebatur retorta tubulata: quo facto copiosos atraxi fumos aded ut postmodum per aliquot septimanas in *Coryzam* & *Tussim* molestissimam inciderem. Quod noto contra eos, qui dicunt. *Illud remedium esse morborum catarrhalium præservatorium*. Quando est *Coryza à causa externa*, ut plurimum frequentem *sputationem Tussim* supervenire videmus, partibus scilicet istis, per quas aer rigidus transit copiosis glandulis obstitis, omnibus tamen læsis & irritatis, hinc *lympham* copiosam sub forma *Catarrhi* plorantibus. Imò ex partibus istis læsis exhalantia *miasmata fermenti* quasi obtinent naturam. Unde & *Contagiosa* percipitur *Coryza*, ita ut ista effluvia aliorum naribus inspirando attracta sive per *linthea* communia, sive per *potula* communia, irritativa sua acrimonia simulque *lymphæ* corruptela, similem *Coryzam* in altero sano inferant. Hinc salum est, *Coryzam* semper esse à causa interna, & per *Coryzam* purificari *massam sanguineam*, quasi existat in *massa sanguinea*. Nam iste mucus, qui emungitur, non est in *massa sanguinea*, sed tantum fit in interioribus narium & faucium. Nam à sola causa externa ut plurimum proficitur *Coryza*, ut non negem etiam à causa interna illam interdum oriri. Qui vult hæc magis dilucidata, vid. *HELMONTI*. *Tussis* & *asthma* item *Catarrhi delirant*, ubi reperit satisfactionem suorum dubiorum.

DIAGNOSIS

Coryzæ est facilis, etiam aniculis & mulierculis patet.

IN PROGNOSI

Res caret periculo, modò non *lympa* nimis acris exulceret interiora narium, & ita *ozænis* sive *narium ulcera* producat. De quibus *ozænis* alio tempore.

QUOD ATTINET CURAM.

Cura communis cum omnibus *catarrhis* instituitur, scilicet conveniunt ea, quæ superius de *catarrhis* dicta fuerunt: In specie si oriatur à causa interna. Maxime tamen conveniunt externa naribus applicanda, vertici inungenda, masticanda, inspiranda, &c. Sic conveniens est, ut naribus admoveatur *nodulus ex semine nigella* concluso, qui nodulus subinde olfactus admodum corrigi & emendat *coryzam* in specie nares obtinentem, est remedium *TABERNÆ MONTANI*, quod insigniter commendat: possunt addi *folia Majorana*, aut *parata ex Majorano* in specie ol. *Majorani*: Nam & hoc ipsam curat *Coryzam*: v. g.

℞. Fol. Majorani P. iij.

Seminis nigellæ confusi ʒij.

Ol. still. Majoran. gutt. iij.

still. succini

Anisi ana gutt. j.

F. l. a. Nodulus cum stylo narib. admovendus.

Uterius *pulveres sternutatorii* appropriati insigniter *Coryzam* emendant, quatenus *lympham* protrahendo absterione membranam narium abluunt, quin & materiam crassam & nimis obduratam eliciunt.

Fiunt ordinariò ex *pulvere Tabaci*, ex *Floribus*, item ex *radice liliorum convallium*, ex *Euphorbio*, ex *Majorana* & *similibus*.

His in ditioribus subinde adduntur aliquot *grana Moschi* vel *ambra* pro gratia odoris v. g.

℞. Pulvis Tabaci Indici ʒß.

Majoranæ

Flor. Lilior. Convall. ana ʒj.

Ol. Salvæ, Rosmarini ana ʒß.

Moschi gr. x.

Ambra gr. v.

M. F. pulvis sternutator.

Vel etiam fit elegans *pulvis sternutatorius* ex *pulvere radicis Ireos Florentinae*, cui tantummodo aliquot *granula Euphorbii pulverisati* adduntur: Hoc enim potenter materiam suã forti irritatione, rivuli instar profluere facit. *Pulvis expertus sternutatorius HELMONTII* fit ex anima sacchari & Hellebori nigri pulverisatis & naribus attractis, quam insigniter commendat, sicut etiam eundem laudat *RYERIUS* in sua praxi. Item *folia Nicotiana* irrorantur aliquot guttis olei destillati *Majorani* & ita odorantur. Vel *exsiccata pulverisantur*, blanda, sed egregia sunt *sternutatoria*. Optima *sternutatoria* sunt ex vitriolo. Mitiora si tantummodo ad albedinem calcinetur: potentiora si ad aliqualem rubedinem uratur seu comburatur, quæ inspirata potenter penetrant, omnesque narium latebras emungunt. Cæterum ne nimis acie sit, solvatur tantillum *virrioli albi* sive ad albedinem calcinati in aqua *majoranae*, s. aqu. *liliorum Convallium*, aut in aqua *salviae* & aqu. ista solutionis vitrioli inspirando in nares attrahatur, est egregium *sternutatorium*, & insigniter conveniens *Coryzæ*. Quidam usurpant ol. *Nicotiana* & ol. *nigella* ana cum aliquot guttis olei destillati *Majoranae*. Hæc olea naribus illinunt, quibus insigniter obstructionem narium tollunt, & *Coryza* sedatur. Melius est oleum *Anisi*, si interiora narium eodem illinentur, referit enim nares impeditas, & si sit ab effluviis inspiratis, *lympham* temperat, ne fauces & *Laryngem* feriat attenuata. *Oleum succini*

succini hæc superat, in specie, si *illinatur vertici* mirum quantum lever *Coryzam*, quia & naribus potest illini, idque eò præsentiore effectu, si aliquot *guttula olei destillati Caryophyllorum* ipsi addantur, sed quoniam est acrisculum hoc oleum, ob id tantillum bombacis ipsi intingatur, & inde subinde per olfactum naribus admoveatur. Nam & sic *Coryza* tollitur. Quibusdam arcanum est in *Coryza oleum amygdalarum dulcium*, in quo *Camphora* est soluta, naribus extrinsecus inunctum, (perhibetur esse secretum TAKII) Tandem *Coryza* subito sistitur solo odore percepto ex *cornubus raspatis*, v. g. in præparatione pectinum, vel etiam si alia comua raspata sæpius per olfactum naribus admoveantur. Præ reliquis verò conveniunt *suffragia* pro *Coryza* narium: sicut isti enim in *Catarrhis* aer attractus inspirando infert asperitatem narium, faucium & *Laryngis*. Similiter inspirati suffragia hæc partes denuò restitunt & impressas læsiones tollunt, & quasi absterunt. Sunt isti *suffragia* imprimis ex *Gummatibus*, quorum accensorum salia volatilia oleosa interiora narium & faucium penetrando acrimoniam *lymphæ* & nimiam corruptelam tollunt, læsionem ab extra inductam sedant, & etiam promissimè hos affectus curant.

Fiunt *suffragia* optime ex *succino*. Post succinum suffragia ex *masliche* est expertus: experimentum videbitis in *BARBETTE* praxi ubi de *Catarrhis*. Denique suffragia ex *gunmate Anima* experimentum est *HARTMANNI* insigniter commendatum à *LINDANO*. Vel etiam præscribuntur *suffragia Composita* hæc formula:

℞. Succini

Gumm. animæ ana ʒij.

Thuris

Masticis ana ʒj.

Benzoës ʒij. (in affectibus faucium & *Laryngis* & hinc pulmonum, est enim anima pulmonum.)

M. F. Pulvis catharal. pro suffrag.

Pertinet huc *suffragia Tabaci* impragnati prius aliquot guttis olei destillati *Anisi*, si scilicet ita præparatum *Tabacum* per fistulam consuetè attrahatur, & fumus inspiretur. Ubi nimis crassa & nimis viscida est materia quæ nares obstruit, tunc optimus est *suffragia acris super ferrum candens effusi*. Hic enim suffragia potenter incidit & materiam resolutam fluxilem facit.

Potè *Masticatoria* hic non sunt negligenda. Nam sic *pitula* seu *Trochisci parvi* factæ ex *Mibridato* & *Olibano*, in ore retentæ sistere *catarrhos* dicuntur, & dolorem oculorum, dentium, foretorem gingivarum & corruptelam, &c. tollere perhibentur. Aliàs extractum *Nicotiana* cum aliis mistum tanquam egregium *masticatorium* laudatur.

Ex his quæ modò dicta sunt, etiam *raucedo* & *Tussis* similesque oris & faucium affectus *Catarrhales* facile possunt deduci ex læsione scilicet, facta etiam per causam externam, cum imprimis isti affectus mutuo invicem concurrant.

In specie tamen quoad curam observetur, quod prater *suffragia* hic etiam convenientissimos, specialiter tempore vespertino opiata adhibita multum conducant, idque ex methodo *HELMONTII*. Deinde ubi *lympa Catarrhalis* est nimis acris, aut nimis acida, aut corrosiva, subinde acrimoniam temperantia & demulcentia usurpanda; qualia sunt v. g. quæ sunt ex *Mujibus*, ex *Glycyrrhiza*, ex *scibus* & *passulis* & similibus, su verò concurrat mucus crassus & viscidus subinde hunc incidentia, attenuantia & expectorantia ex *byssopo*, *Nicotiana*, *Ozymellibus*: *Spiritu salis dulcis*, *Spiritu nitri dulcis*, & similibus usurpanda. De quibus jam superius, ubi de *Tussis* item de *raucedine* actum fuit. *Mulierculis* nostratibus præservativum *raucedinis* & *Tussis* ab aere frigido præbent *passula majorana macerata in spiritu Anisi*, quarum una alterave manè

jejuno stomacho masticata & deglutita præservat fauces & asperam arteriam ab insultu aëris hyberno: *Inductos* verò jam *Catarrhos* faucium & *Laryngis* fere curant per *fructula sicum*. Quibus affunduntur aqu. *vitis* s. *Spiritu vini*, & hunc desuper incendunt & ita deflagrare sinunt: *Fructula* semiastrata vespertino tempore comedunt, & sic asperitatem faucium egregiè corrigunt, simulque *lympham* acrem & acidam temperant & demulcent.

Tandem præter nares oculos subinde affligunt *Catarrhi* ex *lympa diluvio præternaturali* orti. Naturaliter equidem humectantur oculi à *lympa* subtili eaque tenui moderatissime salsa, ut faciliter eorum motus, & à *falsedine lymphæ* continuata absterione eorum nitor ac claritas ad visum summè necessaria conservetur.

Hinc si nimia frequentia & copia excernatur hæc *lympa* oculorum, *lacrymarum* nomine venit, quæ largiter manantes subinde in os influunt, ubi sensibili sed subtili *falsedine* imprægnata gustantur.

Lacryma hæc aut naturaliter effluunt solo quanto excedentes in animi pathematibus, aut præternaturaliter emanant in statu morbofo vitioque *catarrhali*.

Fontes hujus *lymphe* tam naturalis quam præternaturalis satis manifesti sunt, glandula tum ista quæ in utroque Cantho sive angulo, sunt conspicuæ tum etiam ea, quæ in interiore palpebrarum facie sunt sitæ, de quibus imprimis consulendus est *STENO* tr. supra citato de vasis oculorum. Ubi etiam habet nonnulla egregia de naturali *lacrymarum* fluxu.

Lacrymarum iste nimis effluxus morbosus abusivè aliàs vocatur

EPIPHORA.

Abusivè dico, legitimo enim usu *Epiphoræ* vox *Epiphora* in genere humoris in quamcunque partem influentis impetum significat; quæ ratione & uteri & ventriculi *Epiphora* apud veteres observantur. In specie tamen ex modernorum abusu *Epiphora* nimium *lacrymarum* fluxum innuit, *Lippitudo* aliàs Latinis appellatur.

EPIPHORA HÆC TRIPlicEM AGNOSCIT CAUSAM.

1. Est nimia glandularum laxitas. Quando eadem flaccidæ & nimis spongiosæ reddita per parula nimis ac patentia foramina *lympham* copiosam effluere aut potius elabi sinunt, ipsa *lympa* aliàs naturaliter tunc constituta: Unde hic affectus nullo insigniori symptomati est adjunctus, nisi aliquali oculorum rubedine ex sanguineis vasis ob copiosorem quàm faciliorem ejus effluxum ob inanita semper vasa majorem turgescantiam. *Malum hoc senibus est familiare item morientibus*. Hinc spontè *illacrymari* in acutis morbis periculosum ex *HYPOCRATE*. Istud (in senibus) ob nativam ratione ætatis imbecillitatem, dum flaccidæ & quasi detritæ sunt glandulæ. Hoc verò (in morientibus) propter morbosam summam prostrationem virium, & hinc *spirituum animalium defectum* & glandularum flacciditatem.

Facit huc ablatio *Caruncula Lacrymalis*. Hæc enim caruncula aut ferro ablata, aut à *lympa acris* excessu sui absentia continuum & involuntarium *lacrymarum* fluxum infert. Hæc est prima causa *Epiphoræ*.

2. Causa *Epiphoræ* est læsio & irritatio oculi sensibilissimi ab externa causa. Quo pertinent *pulveres* in oculos illapsi, item *Effluvia acris* v. g. *Cepacea*, *alliata* & *piperata*, quæ salibus volatilibus turgida oculos pungunt & mordent, etiam aer externus nimis frigidus aut asper, qui oculum lædit, ex quarum rerum læsione & irritatione copiosus & continuus *lacrymarum* contingit effluxus. Durante effectu diutius ex copiosè effluente sanguine & ob exhaustum laticem ejus pro impendio *lacrymarum*, hinc sanguis nonnihil

nihil spiffecit, ut in angustissimis istis vasculis stagnans ophthalmiam tandem sive oculi inflammationem inferat, modo majorem, modo minorem, &c. cum ejus rubore, dolore & tumore, &c. de quibus ubi de inflammationibus.

3. Epiphora causa propriè Catarrhum constituit, quando nempe ex vitio Lymphæ ab interna causa profecto per modum Catarrhi præternaturalis lacrymarum fit effluxio; proprièque Epiphoram constituit.

Vitium Lymphæ est, quando eadem nimis acida ut plurimum, interdum nimis acris & salsa existit. Unde hæc lymphæ acida aut saltim salsa continuè oculos rodit & vellicat, unde eorum pruritus, quando & interdum palpebrarum exulceratio: Ex pruritu & irritatione major sanguinis & lymphæ effluxus. Hinc dolor, tumor, inflammatio oculi periculosa, non raro superveniunt, quin & in cæcitate interdum terminantur hæ Epiphoræ Catarrhales, quatenus ab acrimonia lymphæ nonnihil corosæ membranæ oculorum fiunt asperæ, ex asperitate crassæ, ex crassitie tandem opacæ minusque perspicuæ, ita ut exinde necessariò sequatur cæcitas.

Causæ hujus Epiphoræ sunt omnes ex interna, de quibus in Catarrhis locuti sumus: interdum specialiter concurrunt potus nimis vini aciduli oculis nocentis. In specie externa oculi læso aut irritatio subinde occasionem præbet, ut lymphæ vitiosa uberius ad oculum fiat affluxio & sic Epiphora Catarrhalis: quin & robur oculi læsum seu quando glandulæ oculorum semel laborarunt Epiphora, & sæpius postmodum ex imbecillitate hinc contractâ idem patiuntur malum. Interdum etiam parentum concurrunt vitium, cum hereditate materna aut paterna oculi infantum disponuntur, ut accedente interno lymphæ vitio similem in Epiphoram incidant.

Fluens hæc lymphæ catarrhalis, ubi mitior fuerit, nec adeò acida, sed potius salsa, neque etiam adeò tenuis, sed potius nonnihil spiffa concrefcere solet circa glandulas & palpebras virtute proptii salis in sordes, quas Lemas ordinariè vocant.

SIGNA DIAGNOSTICA

Epiphora per se patet: Causa tantùm distinguenda sunt partim ex relatione ægri, partim ex scientia Medici.

QUOAD PROGNOSIN

Infantes interdum lacrymari solent, & quidem sine insigni periculo, quoniam præcedente ætate sponte hoc vitium corrigitur.

Epiphora propter ablatam quacunque ex ratione carunculam lacrymalem ferè est incurabilis. Qui in febribus aut aliis morbis voluntariè illacrymantur, inconveniens non est: qui verò citra & præter voluntatem hoc faciunt, in iis prævum est signum. Nam est resolutio facultatis, ut vocant, teste HIPPOCRATE scilicet. 4. aphor. 52.

QUOAD CURAM EPIPHORÆ

Causarum habenda est ratio: Si adest Glandularum laxitas, blandè adstringentia adhibenda, si adest læso & irritatio à causa externa, hæc ipsa removenda & inducenda læso corrigenda. Sin 3. vitium Lymphæ subfit internis catarrhalibus generalibus, succurrendum: Exterius verò acrimoniam ejus temperantibus & blandè adstringendo humorum excretionè impediendibus succurrendum. Ubi ferè in genere ea conveniunt, quæ supra in Ophthalmia commendata fuerunt. Quæ ergo in genere de Catarrhorum cura monita fuerunt hic observanda.

De sternutatoriis res est dubia, an in affectibus oculorum lacrymalibus aut in quibusdam aliis conveniant:

Et sanè unumquemque terrere debent exempla ab experto HILDANO adducta cent. 1. obs. 24. item cent. 2. obs. 13. item cent. 4. obs. 12. & 13. Ubi inter alia sternutatoriis, aut nimis, aut in affectibus oculorum aliàs adhibitis cæcitate inducendam refert. Econtra suadere eadem possunt ea, quæ habet BARTHOLINUS cent. 3. epist. pag. 267. & cent. 4. pag. 4. pag. 11. & pag. 523. Et hæc ipsa roborari possunt ex STENONE, qui observat vasculum quoddam excretorium ex utroque oculo ad nares tendere & sub ejusdem membrana intima per longum ejus protendi & tandem in narium cavum aperiiri: ratione cujus vasculi non raro collyria seu medicamenta ophthalmica externè oculis applicata subinde in ore paulo post gustata fuerint, ratione istius ductus quo in nares, hinc in os medicamenta ophthalmica fuere translata. Sed quicquid horum sit, fateor me admodum esse timidum in applicandis sternutatoriis in oculorum affectibus. Nam HILDANI vestigia me terrent. Si tamen interdum eadem usurpanda: applicanda sunt eadem non in principio, sed in declinatione 2. sedatæ jam maximæ ex parte inflammatione, quæ ut plurimum accedere solet. 3. Moderata applicanda sunt sternutatoria, nullo verò modo aciora aut fortiora. Quæ ergo conveniunt remedia in Epiphora, blandè adstringentia sunt decoctum corticum granatorum HARTMANNI, quod commendat cap. 36. suæ præxeos Chymiatricæ: quod etiam decoctum corticum granatorum commendatur ad præservandos oculos in variolis. Alii insigniter commendant Cortices Myrobalanorum Citrinorum, ad restringendas oculorum lacrymas. Recipiunt Cortices Myrobalanorum Citrinorum: hos infundunt in aquam Rosarum per 3. dies, deinde exsiccant ac pulverisant: iterum infundunt, idque ter vel quater: Pulvis ita præparatus mirabiliter oculorum lacrymas consumere & oculos elegantè adstringere prædicatur. Porro vetero tempore cum floret salix, incisio cortice effluit liquor vel detracto cortice hic abstergitur, qui oculis instillatus aut illitus, mirabiliter superfluum humiditatem absorbere, lacrymas oculorum sistere, & hebetem visum confortare dicitur à SOLENA NDRO consil. scilicet. 2. Quidam commendant etiam ad lacrymas involuntariâ rutam siccam, quam miscent cum melle & aceto coquunt; Colant per pannum lineum & Colaturam oculis inungunt, & certò lacrymas sistere dicunt.

Thus alii cremare, & septies in aqua Rosarum extinguerent jubent, & aquam istam postmodum oculis instillant pro sistenda Epiphora. FORESTUS lib. 11. obs. 14. commendat hoc Collyrium, quod multis M. lacrymis emanantibus cum oculorum rubedine, ita ut etiam cægylos impenderet, profuit, & convenit etiam in Epiphora Catarrhali.

℞. Tutie præparatæ
Sarcocollæ ana ℥j.
vitrioli Romani
Sumach, ana ʒss.
Ligentur in nodulo, & huic aquæ injiciantur
℞. Aqu. Euphrasie
Rosarum
Fœniculi ana ʒj.
F. Collyrium.

Denique misuræ experta TIMÆI in Epiphora non inelegans est hæc:

℞. Radicis Tormentillæ grossò modo
pulverisatæ ʒj.
aluminis gr. v.
aqu. Rosarum
Plantaginis ana ʒj.

stent in loco calido per diem noctemve filtrentur & referrentur ad usum.

Decoctum ossium bubulorum & palearum tritici est secretum BURNI in Epiphora, uti hoc videbitis in ejusdem Epistolis de humoribus oculorum sistendis pag. 54.

Quodsi pulveres in oculos incidentes vel aliæ res inducant Epiphoras, tunc optime retrahuntur hi ipsi beneficio lapillorum vel ocul. cancr. si scilicet hi ipsi imponuntur oculis ita, ut pars cava oculi bulbum tangat, & ita clausis palpebris agitetur hinc in oculis, & ita subito illapsa extrahuntur, vidi hoc probatum.

Semen Sclæræ oculis intrusum, etiam ad extrahendas res alienas ex oculis admodum laudatur.

Si incidat in oculum festuca vel palea, extrahitur cum frustulo succini, prius panno benè affrici.

Si sibs ferri vel chalybis in oculos incidit, manus oculo aperto applicandus secundum experimentum HILDANI cent. 5. obs. 21. Modum Chirur. gicum illapsum extrahendi per instrumentum vos docebit HILDANUS cent. 2. obs. 13. item cent. 4. obs. 18.

Denique si Lymphæ convulsæ vitium vel nimia acrimonia, ea quæ in ophthalmia fuere laudata conveniunt: In specie operæ danda, ut acrimonia salsa temperetur & acida corrigatur. Conveniunt ergo aqua spermatis ranarum. Liquor seu oleum Cyani & flor. Cichorii. Liquor

fœniculi saccharatus ex BARTHOLETO: descriptionem habuimus ubi de Ophthalmiis. aqu. fragorum. In specie si simul concurrant pulveres in oculum illapsi, frustum carni vitulina impostum convenit: Quin Tutia præparata cum aqua fœniculi oculis instillata admodum temperat aciditatem. Item saccharum Saturni, Cerussa, Mucilago seminis Cydoniorum cum saccharo Saturnini: flor. Cyani: oculi cancrorum minutissimè pulverisati. Succinum pulverisatum, Hematisis præparata, & denique Lapis Calaminaris præparatus, qui singulare remedium dicitur fuisse PARACELSI in talibus casibus. Modus præparandi est, ut recipiatur lapis Calaminaris ʒj. pulverisetur subtilissimè, & superfundatur spiritus vini optimi ʒss. hinc incendatur & consumatur spiritus. Remanentia iterum pulveriscentur & superfundantur vini albi clari ʒij. aut aqu. rosarum loco vini, & ita fiat collyrium manè & vesperi applicandum.

Hæc de Lymphæ vitio, indeque ortis Catarrhis. Pergo ad

CAPUT VI.

DE LYPHÆ MOTU IMPEDITO; Indeque Orto Hydropè in Genere & in Specie.

HYDROPS nomine nihil aliud intelligitur, quàm aquarum, seu, ut alii loquuntur, humorum serosorum præternaturalis collectio, quam necessariò tumor & distensio partis cum ejus tamen mollitiè & non raro fluctuatione comitantur.

Hydrops vox græca, Latinis convenienter aqua intercus seu aqua intra cutem redditur. Jâ verò aqua hæc vel totum corpus imprægnat & tumefacit, vel saltem determinatam ejusdem partem; illud dat hydroperum universalem, hoc verò dat hydroperum particularem. Illa universalis vocatur ANASARCA, de qua jam superius, ubi de cachexia & leucophlegmatia. Hydrops verò particularis pro varietate partium, quas affligit, varia etiam & specialia sortitur nomina. Si caput sit hydropticum, seu quando colligitur aquæ, in capite dicitur hydrocephalus: Si in pectore, vocatur hydrops pectoris: Si in pericardio præternaturaliter lymphæ abundet, est hydrops pericardii. Si in abdomine, dicitur hydrops ascitis ab utro, quia abdomen instar utris repletum, tumefactum & distantum apparet. Si in utero, est hydrops uteri: Si in testibus est hydrocele. Si in partibus vel membris externis particulariter oriatur, in uno alterove membro vulgo tumoris aquosi seu serosi generali nomine appellatur. Imò in omenti bursa copiosæ aquæ conclusæ in insignem humorem abdomen attollunt, quale exemplum habet HORSTIUS in obs. & hic est mulier, quæ videtur gravidissima, & tamen tantum est aqua collecta in omento. Item in duplicatura peritonæi conclusæ aquæ hydropis abdominis speciem mentiuntur. Quale exemplum est in observationibus Chirurgicis Job. à MECKEREN c. 52. Ex modo dictis patet, hydroperum ab aqua dictum non esse alium, quàm ubi est aqua. Hinc TYMPANITES improprie sine est hydrops, cum flatuum tantummodò, non verò sit aquæ est collectio; (Certum est vulgò distinguere hydroperum in ascitem, anasarcam & tympanitidem, sed improprie, nisi propter aliqualem enim ascite, ratione tumoris similitudinem, aut quia raro absque aliquali aquarum colluvie contingit, Tympanitidem eandem etiam ad hydroperes referre velis.

Superiori Septimanâ incepi discurre de hydrope

tam in genere quàm in specie, & quidem tantùm præliminaria præmissi: pergo in his, & præmoneo, quòd cum ascites sit frequentissima hydropsis species & omnium maximè occurrat in præxi; quæ dicitur de ascite, etiam de hydrope in genere intelligenda sunt.

CASSA hydropsis seu collectionis aquæ aliter à veteribus, aliter à modernis definitur.

Veteres hepar affectum accusant, quòd nempe, uti notum est, recenter advectum sanguinem non ritè conficiat, quia eundem aquosum & admodum serosum generet, unde fiat, ut tandem serum in abdomen distillans hydroperum inferat.

Sed his adversatur modernorum de sanguificationis organo hypothesi, cum, uti notum est, dejectum sit ab imperio cruento hepar, ipsique publicæ ductæ exequiæ.

2. Adversantur huic sententiæ omnes, qui observationes anatomico-præcticas scripserunt v. g. BARTHOLIN. TULPIUS & similes. Hi enim omnes aperto ore clamitant, sæpius hepar insens in Hydropticis in specie asciticis fuisse repletum. Hinc refert LINDANUS super HARTMANNUM, se aliquando vidisse Enchusæ virginem hydropticam, cujus ventre dissecto ingens aquarum colluvie profluxit, internè nulla labes viscerum abdominis fuit inventa, donec sinister testiculus totus putridus, corruptus & liquore instar atramenti fœtidissimè plenus fuerit inventus, unde origo istius mali. Unde etiam jam SENNERTUS suo tempore rejecit, quòd ex hepate tempor oriatur hydrops, imprimis ascites, quia potius ex quacunque causa viscera debilitata in genere, modò sanguificationem impediatur, esse hydroptis ascitis originem: immo impugnat omnes, qui hepar affectum deferunt l. 3. præx. c. de ascite. Unde in principio hujus seculi SYLVIVS LANCEANUS Medicus Romanus peculiarem edidit libellum, cujus est titulus, hydroperum non semper à jecore fieri, Excusus hic tractatus est Rome Anno 1603.

Non nego equidem hepatis & lienis scirrhus fuisse subinde inventos in hydrope demortuis, qualia exempla vid. in FORESTO l. 19. obs. 29. item in SCHENCKIO in obs. pag. 433. & etiam subinde reperiuntur exempla asciticorum, in quibus post mortem aut hepatis aut lienis aut alius visceris scirrhus fuit inventus.

Sed quæstio superest, an hi tumores sint causa hydropis, an vero eum tantum antecedant, aut ex labefactione eum comitentur? Sicut videmus v. gr. quartanas, tertianas, diurnas, sæpe habere comites scirrhus lienis, qui scirrhi lienis aut hepatis superveniunt istis morbis, adeoque ad morbosa producta potius referendi, quam quod sint radicales eorum causa. Id quod etiam de hydropis ascite, qui succedit post morbos chronicos in specie quartanas & lictas observandum est.

Tertium, quod est contrarium huic, opinio est, quod explicandus restet modus, quo fiat collectio & destillatio materiae aquosa in abdominis cavum, aut alias partes v. gr. in caput, pectus, &c. Nam hæc est consueta naturæ lex per experientiam quotidianam comprobata, simulque per insignia experimenta, quod nihil excernatur ex massa sanguinea purum, nisi per cribra certa seu per certos & determinatos poros ac meatus.

Quæritur ergo, per que loca, quo modo, per quas vias destillentur aquæ, & colligantur nunc in capite, nunc in pectore, nunc in abdomine; Transsudatio est leve effugium, ex vasis nempe sanguifluis.

Tunica enim venarum, ut taceam de arteriis, tenaces admodum ac densæ non permittunt hos succos per loca determinata. Anatomosis si adesset, necessarium tantillum sanguinis adesset, ut ob id serum instat loturæ carniæ & quasi sanguineum observaretur in hydrocipis: quod tamen non est.

Necesse est ergo, ut aliter explicetur hydropis generatio. His & similibus extricis, ut se extricent moderni, commodè inventa sunt vasa lymphatica, ex quibus commodissime aquarum collectio hydropica deduci potest. Impedito enim lymphæ motu per hæc vasa, quid aliud nisi hujus in partibus stagnantis collectio, indeque hydropica intumescencia sequitur: quod si per vitæ corporis peripheriam, ut in leuco-phlegmatia infarctis lymphaticis & obstructis glandulis, lymphæ per glandulas transcolatio & ejus per vasa ad mass. sang. motio impediatur, anasarca sequitur, & sic etiam in hydropis particulari. Primus qui mentem huc direxit, est BARTHOLINUS in tr. de vasis lymphaticis c. 7. p. 245. sequitur præceptorum ejus discipulus JACOBUS HENRICUS PAULI in anatome anatomie BILSIANÆ pag. 85. qui in specie causam hydrocephali statuit esse lympham, quæ ex obstructis vasis lymphaticis jugularibus aliisque cephalicis intercutim & petricranium, vel inter cranium & meninges colligatur.

Terit hæc vestigia similiter SYLVIUS tam in scriptis theoreticis quam practici, qui in specie ascitem ex hoc fonte derivat. Sanè ubique per corpus dispersæ sunt lymphaticæ, in his ergo lymphæ contenta, si impediatur moveri, cum interim continuus sit ejusdem proventus, non potest non in ista parte, ubi sit lymphæ impeditus motus; Tumor aquosus seu hydropis particularis excitari, & tum etiam partibus internis v. gr. ex lymphaticis pulmonum, aut ex lymphaticis glandularum in pectore imo seu intimo conditarum, hydropis pectoris, ex lymphaticis laxis hepatis aut lienis, aut testium tã viriliã quam muliebriã etiam hydropis Ascites, quàm in partibus externis ex lymphaticis artuum tumores serosi particulares, in locis, ut dixi, externis, &c. consequi.

CAUSA vero, propter quam non movetur lymphæ, in ordinariis vasis est aut ruptio aut corrosio vasorum lymphaticorum. Si enim in quodam loco glandulae aut ex his derivata lymphatica obstruantur, ubi & lymphæ collectio in glandula, aut ejus cursus in vase ita impediatur, necessarium lymphæ in parte colligitur. (Præsuppono hic exactam lymphaticorum notitiam) ita quidem obstructo vase à materia viscida, seu ut vocant, pituita, hoc ipsum vas obstructum à lymphæ per istud mota, insigniter distenditur, tandem rumpitur, & ita lymphæ successivè effunditur;

aut etiam si ipsa lymphæ acrior aut alius quicunque humor corrosivus corrodendo lymphatica tenella exciserit, etiam lymphæ motus naturalis in ista parte sic impeditur, ut hæc effusa hydropem inferat.

Hinc est, quod Hydatides viscerum in specie hepatis & lienis subinde observatæ sint aut prodromi aut comites hydropis particularis, uti hoc observat SCHEENCKIUS l. III. obs. Item PLATERUS in obs. p. 596. qui observat hydropem ex lienis & hepatis vesiculis. Hydatides hæc tã in pulmone quàm hepate frequenter observantur.

Hydatides insigniores pulmonum observavit PISO in tract. de colluvie serosa p. 214. Hydatides insigniores hepatis observavit PANAROLIUS obser. 16. Præterea autem partibus in hepate & pulmone observatæ sunt hydatides, quoniam horum viscerum vasa lymphatica exteriora magis ambiunt, & hinc humorum horum seu aquarum contentarum collectione sunt magis conspicua. Sunt enim hæc hydatides seu vesiculae aquæ turgidæ nihil aliud quàm lymphatica vasa, in quibus lymphæ motus est impeditus. Hæc ergo lymphæ in iis hæret, eaque distendit sensim, & dum intercepta est lymphæ inter valvulas, in quibus pluribus vasa lymphatica sunt instructa, spatiosa intermedia distendendo tumefacit, ut ita vesicularum aquosarum faciem representent: quod si rumpatur una alterave harum vesicularum minutarum, lymphæ à membrana tenui, viscus ipsius substrata vasa lymphatica invadente coercentur, ut ita vesicæ sensim majores & grandiores orientur, (nam observatæ fuerunt tales Hydatides æquantes nucem avellanam) donec hæc in membrana ruptæ vesicæ aquosæ, & se effundant in cavitate, & ita hydropem postmodum quandam inducant. Illustrat hoc magis hydropes abdominis vesiculares, in quibus aqua tumorem faciens, non in cavo ejus fluctuavit, sed potius vesiculis copiosis & numerosis inclusa observata fuit. Exempla aliquot enarrat hujusmodi hydropis vesiculis SENNERTUS, loco lib. 3. præxi cap. de hydropis. Item in TULPIO, qui observat hydropem ascitem ex copiosis vesiculis Mesenterii lib. 2. obser. cap. 34. Item vid. HOEFERUS in Hercule Medico pag. 143. ubi similes hydropes vesicales refert. Item HORSTIUS l. 10. obs. p. 513. & 519. Item BARTHOLINUS cent. 4. Epist. 570. observat ascitem ex glandulis vel vesiculis in omento sero repletis.

Hæc ipsæ vesiculae, aut lymphatica sunt vasa lymphæ contenta in motu impedita, & ita expansa, ut ratione valvularum vesicæ representent, aut saltem vesicæ hæc sunt ex ruptis lymphaticis, ita tamen, ut lymphæ effluens in membranis ambientibus coercentia, ita in vesiculas coacervatur & colligatur.

Cæterum frequentior præ cæteris hydropis speciebus est HYDRŒPS ABDOMINIS, idque duplici ratione. 1. quia copiosa & insignia continet viscera, eaque omnino copiose peculiaribus suis lymphaticis instructa v. gr. hepatis, lienis, renum, testium utriusque sexus item lymphaticæ ab inferioribus partibus ad receptaculum commune ascendunt.

2. Causa est, quia mesenterium instructum est vasis lacteis chylum vehentibus, quibus ruptis, aut excisis similiter ascites sequitur.

Hoc ut pateat, exactius observetur, hæc ipsa vasa lactea ratione compositionis & ratione structuræ, revera esse eadem cum vasis lymphaticis, tantummodo liquoris contenti ratione à se invicem differunt; Hinc est, quod truncus lacteorum & lymphaticorum communis, nempe ductus Thoracicus, utriusque liquori vehendo, tam chylo, quàm lymphæ sit destinatus.

Lactea ergo hæc, quæ chylum tenuem & aquosum vehunt, si aut ipsæ in mesenterio obstruantur, aut glandulae mesenterii, per quas chylus mediâ vasis lymphaticis primi generis trajicitur, in lactea secundi generis (de quibus imprimis videndas VVARTHONUS) si, inquam, glandulae aut vasa lymphatica obstruantur, necessarium sequitur exinde tumor asciticus.

Necessum

Necessum enim est, ut chylus, qui per se est admodum tenuis & aquosus, utpote per angustos intestinorum poros percolatus, subsistat, aut circa glandulas infarctas, aut in lacteis obstructis. Hinc subsistendo chylus iste necessario vasa distendit, eaque tandem rumpet, ex ruptis in abdomen influet; quod continuatâ congestione tandem distendit, & ita in hydropem ascitem elevat.

Hanc chyli in abdomen, per nonnulla lactea, vel quosdam glandulas pauciores, vel plures ex obstructione destillationem in abdomen, unam ex communissimis causis Ascitis arbitrat SYLVIUS in præxi l. I. c. 17. & in collegio practico cum tract. HOFFMANNI de usu cerebri edito. Hoc ipsum illustrari potest per experientiam BOYLEI in Philosophia experimentalis parte 2. pag. 38. qui aliquando aqu. cuiusdam hydropici per paracenthesin evacuatam mediante Vulcano seu igne examinavit. Hinc gustu nonnihil dulcem, colore vero turbidum observavit.

Et cum super ignem aquositas tenuis successivè exhalasset, primo liquor crassiusculus instar albuminis oviremanit, qui ipse ulteriori exhalatione in Gelatinam tandem spissatus fuit, donec tandem hæc gelatina tota in crassamentum viscidum omnino excreveret: hydropem hunc ex chylo in abdomen effuso orrum fuisse, Chylus iste crassiusculus probare videtur. Quæ dico de vasis lacteis & glandularum mesenterii, confirmant exempla asciticorum, in quibus reliquis visceribus salvis, mesenterii tantummodo glandula obstructa aut scirrhus inventæ fuerunt: Item quoniam ex ulcere mesenterii, in quo necessario excisa fuerunt lactea, observatus fuit hydrops. Sic RONDELETIUS in sua præxi cap. 35. inquit, id notari dignum esse, quod ex frequenti dissectione corporum observaverit omnes hydropicos glandulas mesenterii induratas vel scirrhus habere; Sic TULPIUS lib. 2. obs. cap. 33. observat hydropem abdominis propter Glandulas mesenterii atomatosis, ubi etiam HOEFERUS in Hercule Medico pag. 143. sic ex ulcere mesenterii quinquies observavit hydropem TULPIUS citato loco cap. 37. uti etiam HOCHSTETERUS decad. 6. consil. 6. observat extuberantiam glandularum mesenterii atomatosis cum vesicis hinc natis pustulosas serum elegans continentibus.

Et ubique prostant observationes hydropis nati ex affectis mesenterii glandulis: His enim ita affectis, destillat serum in abdomen ruptis lymphaticis.

Ex hac causa, scilicet ruptis lymphaticis, est, quod frigida haustum, aut in astu febrili, aut nimio calore aut exercitio corporis interdum subitaneus sequatur hydrops Ascites: Sic enim PISO tr. de Colluvie serosa refert Ascitem natam ex haustu frigida in declinatione Tertianæ. Simile etiam exemplum refert SENNERTUS de hydropis ascite p. 411. dicit nempe, se observasse in puella, quod cum in tertianâ vehementer sitiens totam mensuram Cerevisiæ secundariæ ebibisset, inde in ascitem incidit. Item FONSECA l. 7. curat. 29. observat ascitem ex potu frigidi vini post longum iter, dum bibens admodum esset exarsitatus. Sic RIVERIUS cent. 2. obs. 65. refert hydropem ascitem ex ingurgitatione aqua in accessibus Tertianæ, &c. Rationem hujus rei, quod nempe ex potu frigido sequatur hydrops, reddit SYLVIUS hanc, quod mucus seu pituita naturalis intestinorum à calore soluta, hinc attenuata & fluidior reddita, ex intestinis in vasa lactea penetrat, quæ postmodum à superveniente frigore, aut externo aut ex frigore potus seu potu frigido denud spissata & intressata, vasa lactea & glandulas hinc obstruat & infarciat, quæ lactea ex infarctu distenta & rupta postmodum hydropem inducunt magis vel minus subitanè, prout plures, vel pauciores lactea hoc modo fuerint affectæ.

Quæ modò dixi de lacteis & lymphaticis, probabilissima equidem & maximè perspicua videntur esse,

ratio, quomodo nempe generentur hydropes tam universales quàm particulares. Nihilominus tamen, ut ingenue fateor, ingentem adhuc scrupulum movere contra hanc opinionem experimentum LOVVERI tr. de corde c. 2. p. 124. & 125. ubi aliquot experimenta habet satis manifesta & facilia; quibus potius probare nititur; hydropem quemcumque particularem oriri potius ex impedito transitu sanguinis ex arteriis in venas. Hæc in genere de Hydropis.

IN SPECIE ASCITEM

Quod attinet, Hydrops Ascites duobus ferè modis inchoat, au scilicet abdomen primò distenditur, hinc scrotum & pedes, quando vitium hæret in ruptis lymphaticis vel lacteis abdominis, aut verò id frequentissimè inchoat Ascites, ita ut successivè intumescant pedes; hinc tumor sensim ascendat, abdomen occupet, & tandem perfectam Ascitem inducat.

Et quidem, quando pedes intumescunt, ut plurimum non sola aqua, sed simul materia quædam crassior ac spissior concurrit, adeò ut non solum tumor serosus & aquosus, sed simul sit tumor œdematosus, uti fit, quando in cachecticis vel diuturnis morbis sequitur hydrops; & ita ascendit sensim tumor talis œdematosus, donec abdomen occupet. In his Ascitis speciebus causa remota (proxima est ruptio vasis vel lactei vel lymphatici) est notabile vitium occurrens, aut in chylo aut hæmatosi. Nam materia ista, quæ cum lymphæ simul colligitur, & stagnando tumorem ex œdematoso serosum infert, nihil est aliud, quàm Chylus crudus nec sanguini assimilandus vitio, aut digestionis primæ, aut vitio depravatæ hæmatoseos collectus. Hic ergo chylus aut vitiosus, aut sanguinis non assimilatus sero dilutus, in inferioribus locis successivè subsistit; ac dum simul lympham inquinat, glandulas ac vasa lymphatica ubique obstruit: Unde necessario, & lymphæ stagnatio, & perfectus, tandem hydrops supervenit, progrediente successivè malo ulterius, & abdomen superiora perente. Hinc est, quod nimias hæmorrhagias talis insequatur hydrops. Sic observat MEARA in examine februm Villisiano pag. 20. Hydropem ex hæmorrhagia nimia. Sic SCHENCK lib. 3. obs. aliquot observat hydropes ex diuturna & copiosa hæmorrhagia. Item ex nimio fluxu hæmorrhoidum, & similibus aliis nimias hæmorrhagias, quia scilicet Massa sanguinea nimia excretionem deperperatur, aut etiam, quando hic hydrops succurrit morbis chronicis, per cursum morbi effoera, eadem reddita desinit in naturali fermentatione. Unde inepta est chylum ut assimilaret, idque eò magis, quando hic ipse vitio stomachi suggeritur vitiat. Hæc est Ascites ordinaria ex lymphæ, & sæpius etiam ex chylo crudo collecto orta. Verum præter aquas aut aquosus & serosos humores collectos, etiam extraordinario naturæ cursu, interdum liquores alii hydropes ascites inferre possunt. Unde in una causa universali, quoad Ascitem vix subsistendum, sed omnes circumstantiæ probe expendendæ, v. g. ex renibus affectis sæpissimè hydropes generantur, adeò ut ex hoc solo fonte hydropicorum aquas deducat, HELMONT. tract. Hydrops igneus, qui scilicet renes non secernentes serum, ab ejus in abdomen ex renibus destillatione, tandem supervenit hydrops. Unde notum est, non tantummodo parcam & immixtam urinam in quamplurimis Hydropicis esse excretionem, & etiam non raro distillis hydropicis ipsos renes tumidos & vitiosos turgidos esse inventos: Sic à renibus turgidis & perforatis, item à renibus exulceratis abortam ascitem observat PLATERUS in obs. p. 608. Porro alia etiam viscera abdominis non raro etiam dant tumores ejus & ascites, utur non semper putas, quando potius aquosis purulentas: Sic superius ex LINDAN O habuimus exemplum Hydropis Ascitis producti ex uno testiculo lasso, &c. Sic & hydropem ex

X x ij testibus

ipsa foldanella Marina planta ex speciebus convolvulorum in oris maritimis Gallie crescens est decantata ad hydropicos purgandos: imprimis gaudet confortio rhabarbari, cum quo convenientissime conjungitur. *Dosis pro decocto est a Mi. ad Miß. In substantia datur pulvis à ʒi. ad ʒi. summum ad ʒiß. admisto simul ʒi. pulvis rhabarbari, cum quo, ut dixi, luberrime jungitur.*

Alias flor. acacia, item flor. Persicorum ex benignioribus sunt purgantibus in hydrope usitatis. In specie flor. acacia nostratis vino infusi, vel quod melius, ad Mi. in sero lactis decocti blandissime & copiose tamen aquas evacuant.

Quidam parant syrupum flor. acacia, qui tamen pro usu purgationis debet esse recens, alias enim virtute purgante privatur. Flores etiam persicorum, & ex iis paratus syrupus ad ʒii. propinatus suaviter evacuat hydropicorum aquas, quo etiam facit syrupus de spina cervina ad ʒi. usurpatus. item syrupus Hydragogus M Y N S C H T I, qui ad ʒiß. prescribitur. Radix jalapa, quæ est radix jasmini Peruviani, apud nos in hortis crescentis ad ʒi. propinatur commodissime ad evacuationem aqu. hydropicorum, vel etiam parata Essent. ex radice jalapa cum spiritu vini ad ʒiß. vel ʒii. Cum stimulo leni colocynthidos commodè prescribitur, aut etiam resina jalapa, in qua vis purgandi residet, prescribitur, v. gr.

ʒl. Tart. vitriolati gr. xii.

Mystur. resinæ jalap. gr. vii. ad ʒß.

Trochisc. alhandal. gr. i. vel ii.

Ol. destill. cinnamomi gutt. i. (semper est habenda ratio stomachi in purgatione hydropicorum.)

M. F. Pulvis purg.

Magis adhuc celebre est Gummi gottæ s. succus inspissatus radice Ricini Americani. Hoc ipsum gummi seu Myst. ejus aut resina solet prescribi in specie, etiam cum salibus digestivis: potenter succurrit hydropicis. *Dosis est in substantia ad gr. xvi. Myst. gr. xii. Miscetur cum salibus digestivis, ut facilius & securius operetur. Est sanè hoc Gummi gottæ seu Chitta Chemu expertum remedium ad educendas aquas. Sed observetur cautela L I N D A N I, qui dicit, ab hoc gummi gottæ facilius exulcerari pulmones, ob id cauti sumus in ejus usu. Omnibus his palmam præripit Elaterium sive succus inspissatus cucumeris asinini, quo non datur præstantius & tutius remedium. Cujus Ess. item Extractum frequentissimo fuit in usu D. M I C H A E L. & etiam semper propinavit felici cum successu. Modum preparandi Ess. docet M O R E L I U S in materia Medica, ubi de elaterio extract. potest propinari à gr. xii. ad gr. xv. pro varietate præparationis adjuncto, imprimis mercurio dulci, utpote qui non secus atque omnia mercurialia potenter aquas solet evacuare. Dabo exemplum formulæ:*

ʒl. Extract. Elaterii à gr. xii. ad xv.

Resinæ jalappæ (pro stimulo) gr. ii.

Vel ubi aqua evacuanda crassa & pituitosa addatur pro stimulo extract. trochiscorum alhandal. m. gr. ii. c. l. q. Ess. absinthii. F. l. a. pilulæ purg.

Mirifice sanè laudat Elaterii usum ad purgandos hydropicos L I N D A N U S, qui dicit suum parentem eodem Elaterio ferè centum hydropicos curasse: aliquando dicit suum parentem prescripsisse rustico gr. vii. elaterii in substantia in forma pilulari, qui rusticus has pilulas in præsentia pharmacopæi subito deglutivit, sed postmodum domum tendens, motu promovit vim elaterii purgantem, unde in via adhuc dejecit, & per superiora aquam rejecit, & liberatus deposito ventre tumido domum petiit, &c. Unde Helicidius Paduanus decocto radice cucumeris asinini curavit aliquando hydropicum.

Radix Bryonia est purgans H E L M O N T I I in hydrope, sed, ut dicit, correcto primò ejus veneno cor-

recto. Certum enim est, purgantia esse maligna: unde egent correctione. Sed est res non æquè facilis. Optimus purgantia corrigendi modus est per sal. tartari fixum, vel per fermentationem. Alias radice Bryonia visum vel decoctum ad evacuandas aquas commendati solet: in specie in hydrope uteri, cum Bryonia præ caeteris uterinis evacuare solear. Colocynthidos denique & ipsa ubi crassiores sive viscidiores sunt aquæ commo- distissime usurpantur. Alias species vitæ aureus Rulandi seu Ess. trochiscor. alhandal. est ordinarium purgans hydropicorum: Sic loco istius Trochiscis isti alhandal. decoquendi sunt in vino scilicet ad ʒi. bulliant in ʒii. vini, & sic fit decoctum usitatissimum ad purgandos hydropicos, ubi non solum aqua sed etiam humor ædematosus in abdomine continetur: Experimentum est RULANDI, qui desperatam hydropicam cum fetu mortuo hoc modo curavit: nempe propinatus hoc decocto per superiora & inferiora aqu. rejecit, & fetus expulsus est. Ex REGNO MINERALI imprimis luna insignem vim habet purgandi hydropicos. Unde est luna hydragoga sive crystalli ex luna purissima præparati: Dico ex purissima luna, si enim tantillum, quod facile & sæpe fit, veneris fuerit permixtum, vomitus movet.

Accuratissimum modum preparandi hos crystalli prescribit B O Y L E in Philof. experimental: quorum gr. ii. vel iii. copiosam aquam sine ullo tamen symptomate evacuant in hydrope. Adeo ut his ipsis aliquot hydrofici curati fuerint. Preparatur beneficio aqua fortis.

Alias mercurialia & ipsa sunt decantata in cura hydrope, quo usu imprimis mercur. dulcis mistus cum mercurio vitæ convenit: mixtura enim ista mercurii vitæ à salibus mercurii dulcis corrigitur, ut vim vomitoriam amittat: Sicuti aliàs etiam mercurius vitæ vel solus hydropicis propinatus raro solet vomitum ciere. Prescribitur tunc temporis imprimis cum conservæ flor. persicor. sub forma boli, v. gr.

ʒl. Conservæ flor. Persicor. ʒi.

Mercurii dulcis cum mercurio vitæ præparati gr. xii.

(Sic enim sunt præter propt. gr. ii. mercurii vitæ.)

Extract. Trochisc. alhandal. gr. i.

c. l. q. Syrupi flor. persicorum vel Syrupi de spina cervina.

F. Boli S.

Nam mercurialia fixa à Chymiaticis in specie H E L M O N T I O multum commendantur (dico fixa.)

Denique segmenta unguium humanorum vino infusa foriter etiam purgant. H A R T M A N N U S præcipit, ut imprimantur umbilico hydropicorum pro iisdem purgandis: Quod an respondeat experientie, nescio.

Sed his purgantibus semper appropriata sunt intermiscenda, cum in his maxime cura hydrope consistat. Appropriata sunt ea, quæ vulgò vi aperiendi prædis dicuntur, & ferè sunt omnia amara, acris & quodammodo salina, quæ & sanguinis crassum corrigunt, obstructions & infarctus reserunt, & imprimis urinam stimulant. Hæc intersunt ex asaro & Etenio ex gentiana petita remedia. Præ caeteris radix vincetoxici specificum ad hydropem est remedium: si scilicet ejusdem decoctum cum vino crebrius & sæpius usurpetur: hoc ipsum enim & per urinas & per sudores eleganter curat hydropem.

Alii parant Essent. vel extract. ejus, & hoc ipsum cum successu propinant hydropicis. Hinc est destillatum P A R A C E L S I commendatissimum contra hydropem, quod multi auctores commendant, quod ipsum fit

ex Tart. rubri ʒij.

Hirundinaria sive vincetoxici ʒi.

Colcotaris ʒviii.

Vini acidentis q. s. pro incorporatione sive mixtura. Destillent per alembicum & probè rectificen-

tur. *Dosis est ad ʒß. usque ad ʒi. manè vel vesperi sumendus est hic spiritus, pellit urinam, eamque foetidam reddere facit. Datur in vino Malvatico: Continendus est ejusdem usus per aliquot dies, nam tunc demum solet operari, & ceu certum remedium solet commendari, & credo, quod imprimis, ubi vitium est ex mesenterii glandulis strumosis, conveniat vincetoxicum, cum in hoc singularis lateat vis contra strumos: Radix acori veri, Caryophyllata, item curcuma, Eryngii, rubie tinctorum & similes. In specie capitula alliorum, ut vocant, singulariter conducunt in cura hydrope, cum elegantissimum diureticum sit allium: Superius retuli exemplum ex BARTHO-LINO cent. 2. histor. 74. de quodam, qui ex gestatione oneris gravius reddidit hydropicus, curato decocto allii in lacte, quo assumpto subito curatus fuit hydropicus.*

Facium huc, quæ refert F O R E S T U S lib. 19. observat. 17. de quodam hydrope, qui aliis irritis per continuam alii comestione multum aquositate per urinas profundendo desperatò evasit: sicuti & mulier hydrope deplorata potu succi allii viridis expressi cum juve galli curata fuit. Hinc optimè infusa diuretica ingreditur radix allii in vino infusa, quia optimè convenit in hydrope. Porro cortices cappari & tamarisci, item cortices citri aut aurantii cum aliis convenienter adduntur. Absinthium etiam convenit admodum in hydrope, quocumque usu: Cervisia, vinum Essent. extractum absinthii singulariter hydropicis conducunt, & observata fuit hydrope solo absinthii usu curata. Unde quidam cogulant spiritum salis cum sale absinthii, & hoc tanquam sal salinum tertium ceu experium ad hydropem commendant, cum potenter aperiat.

Post absinthium Marrubina solet commendari. Nam hoc est specificum, ubi tætero supervenit hydrope. Hunc enim radicibus curat referente F O R E S T O in lib. 19. observat. 40. schol. chelidonium majus ejusque radix specificum dicitur H E L M O N T I I in hydrope. Quidquid sit, credo, quod chelidonium majus singulariter conveniat in curando hydrope, sive in infuso in vino, sive succus expressus usurpetur. Eupatorium admodum commendatur à L I N D A N O ad curam hydrope. Usurpatur semper tempore intermissionis à purgantibus. Item anserina, item flor. cyani & flor. caclatrippæ, quorum virtutes solent laudari ab AGRICOLA ad curam hydrope.

Vetum præ caeteris Juniperus & specialiter ejusdem bacca aromaticæ multum conducunt contra hydropem. Unde conducunt in vino vel Rob. baccharum juniperi, aut ex his vel ex hoc cum spiritu proprio parata Essentia seu Malvaticum juniperinum multum laudatur ad curam hydrope. Sicuti etiam decoctum ligni juniperini non minus est sudoriferum in hydrope quam decoctum ligni guajac. & ligni sassafras. Decoctum baccarum juniperi in vino generoso est experimentum R U L A N D I ad curandum hydropem per sudorem & per urinam. Herba Kali, plantula, quæ non ubique crescit, sed tantum Seebergæ & in specie Stasfurthi, saporis admodum salis instar mutat.

Hæc ipsa plantula colligitur, contunditur, & aliquantulum cinnamomi admiscetur plantæ ita siccata & contusa, pulvis ad ʒß. propinatus tribus maturis horis successivè in haustu cerevisiæ calidæ copiosè urinam pellit, & desperatum hydropem curat, idque singulare quorundam experimentum dicitur: Singulis septimanis tribus tantum diebus usurpatur, aliàs nimis urinam pellit: reliqua aperientia ubivis sunt obvia. Ex modò dictis variè essentia & tintura præparari solent.

Essentia absinthii, essentia vincetoxici, essentia rosæ marini, admodum hæc laudatur à FERDINAN-

DO, qui eam miraculosam dicit ad curam hydrope, item Vinum chalybeatum, in quo decoctum absinthium, ruscus & Card. benedict. est egregium medicamentum HARTMANNI, quod usurpatur tempore, quo vacamus à purgatione. Porro Lumbrici terrestres singulariter conducunt in hydrope: Unde vel crasso modo coquantur in vino, & decoctum hauritur: vel quod melius est, eorum aqua destillata, vel in specie spiritus eorum per purefactionem seu fermentationem paratus multum conducit in cura hydrope. In specie, si miscatur cum spiritu juniperi, vel Malvatico juniperino aqu. lumbricorum terrestrium, vel spiritus lumbricorum terrestrium, aut etiam assumitur decoctum lumbricorum terrestrium cum radice feniculi. Vel lumbricorum terrestrium in clibano paratus liquorum flavus, qui expertus est in cura hydrope. Quidam etiam propinant pulvrem lumbricorum terrestrium. Post lumbricos sunt Aselli, qui præparati admodum laudantur ad purgandos hydropicos, vel etiam pulvis scarabæorum unguosorum laudatur à G L A U B E R O in ejusdem scriptis.

Præ caeteris bufones insigniter conveniunt, & specificè curant hydropem. Non enim tantummodò bufos vivos lumbrorum r. gioni applicatus copiosissimum urinæ profluvium excitat, sed etiam in specie bufæ in umbra exsiccatus exemptis interioribus pulverisandus: & hujus pulveris gr. x. vel ad summum xv. propinanda mirabiliter aquas hydropicorum educit per urinam, idque cum summo levamine tribus vel 4. vicibus potest propinari hic pulvis, ita tamen, ut aliquot dies semper interponantur, aliàs nimis debilitaretur æger. Casu inventum est hoc experimentum, uti videre est in scriptis H I L D A N I & S O L E N A N D R I, quod ipsum tamen postmodum uberior experientia comprobavit. Dicitur tamen fuisse secretum KYPERI experimentum, si destilletur bufæ, dat sal vol. potentissimum diureticum, sicut pulvis bufonum calcinatum est strenuum diaphoreticum. Porro tintura tartari seu spiritus tartari vol. cum spiritu sambuci mistus, item elixir proprietatis cum spiritu sal. armoniaci mistum, uti etiam spiritus carminativus ex sal. tartari & spiritu vini est egregium ad hydropem remedium. ELLENBERGERI arcanum fuit spiritus appetitivus PENOTI, quia aperit infarctus, probè præparatus cum spiritu juniperi admixtus ad gutt. 40. vel 50. Medicamenta salina per se sunt nota, quæ imprimis sub forma lixiviorum propinantur ad curandos hydropes, v. gr. sal samentorum vitium, sal fini columbini, sal juniperi, genista, spiritum fabarum, sal cardui fullonum, sal tartari, sal absinthii, item cardui benedict. &c. Hæc ipsa salia diluuntur in vino, & ita sub forma lixivii propinantur ægris; admodum commendantur ad evacuandas aquas per urinas, & propter fortem penetrationem, v. g.

ʒl. Sal. samentorum vitium.

Fini columbini.

Juniperi ana ʒi.

infundantur in vin. ʒvi. M. S. subinde hauriatur, ratione saporis interdum adduntur quædam aromata, ut firmetur etiam stomachus.

Facit huc etiam sal Essent. tartari, item flor. ammoniaci vel lixivium benedictum M Y N S C H T I ab ʒii. usque ad ʒiii. propinatum commendatur. Loco horum fixorum salium, salia volat. urina præ caeteris laudantur, quæ inter primatum ferè obtinet spiritus urinæ humanæ, isque per purefactionem paratus; item sal vol. urina, hoc enim insigniter laudatur in cura hydrope: Nam ita per fermentationem parata urina dat spiritum admodum volatilem & acrem, qui rectificatus ceu summum arcanum commendatur à P O P P I O. Hunc spiritum volat. urinæ conjungit cum aa. spiritus vini rectificati addito paucò ambræ & moschi digerit, circulat, & ita probè unit, summumque dicit esse arcanum ad hydropem ad gutt. x. vel xv.

vel xv. manè & vesperi propinat. Quidam in specie D. ELLEMBERGERUS præscripsit hunc nodulum vino infundendum in hydrope, vel loco vini recepit aqu. cum aceto vel vino mistam. Hoc modo :

- ℞. Cinerum Tamarisci.
- Juniperi.
- Sarmentorum vitium
- Salicis.
- Genistæ ana Mj.
- Radici Vincetoxici.
- Valerianæ ana ʒij.
- Urticæ ʒß.
- Angelicæ.
- Enulæ campanæ ana ʒj.
- Ireos ʒij.
- Liquiritæ ʒj.
- Baccarum juniperi ʒß.
- Rhabarbari electi ʒij

M. F. nodulus vino infundendus, de quo hauriatur subinde bonus haustus. Urina capra & urina vituli destillata, & aliquoties usurpata, non secus atque urina humana pellunt aquam hydropticorum promptè per urinam. Imò lotium ovis aliquot dies potum multos externè tumidos restituit, id quod in pauperibus aliquot opilionibus expertus est P E T R Æ U S in Dissertationibus Harminicis.

Item hydropicos potu urina humana promptè fuisse restitutos. Vel sericus asferinum viridiusculum ad ʒj. cum cochleari j. urina destillata usurpatum, & subinde repetitum admodum laudatur ad curandum hydropem. Interdum imprimis post morbos chronicos martialia usurpanda. Ut pulveres cachectici tartari martialis croc. martis aperitivi, Ess. mart. liquida & similia cum aliis commodè usurpantur.

Lapis fulminaris legitimo modo preparatus admodum commendatur in cura hydropis, & ex hoc ipso cum exuviis serpentum fit pulvis expertus ad curam hydropis; Secretum famosi cujusdam Medici. Nam secundum HELMONTIUM alligatus senex serpens per ventriculum & renes hydropem curat; porro opercula cochlearum bene purgata & pulverisata in vino propinata manè & vesperino tempore ceu probatum contra hydropem remedium laudantur, vel quidam.

℞. Hæc opercula, eaque pulverisata resolvunt, in spiritu salis coagulant, & denuò per destillationem resolvunt, sicut fit in præparatione liquoris nephritici, & hunc liquorem propinat tanquam egregium diureticum hydropticis.

Interdum etiam progrediendum est ad sudorifera (interdum non semper) testatur enim experientia, quosdam largo sudore fuisse curatos: Sic LANGIUS super FABRUM, & LIPSIUS de hydrope referunt exemplum rustici hydrope laborantis, qui ingressus in clibanum pistorium adhuc calidum, largo sudore curatus fuit.

Unde in specie in anasarca ad sudorifera est con-fugiendum, in quo casu decoctum Vincetoxici decoctum juniperi, item decocta lignorum sudoriferorum usurpantur, Essent. sambuci, vel Essent. rob. sambuci, spiritus theriacalis camphoratus, spiritus Tartari vel summè conducunt. Item sal vol. urinae vel sal volat. viperarum haustum per sudorem hydropes curat: Sed sudorifera non sunt pauca & ubivis profiant. Unum adhuc ex LINDANO noto: in hydrope, ubi tantum abdomen intumescit, cæteræ verò partes emaciantur, seu in hydrope sicco, ibi nullum aliud remedium præter nitr. probè depuratum, LINDANUS commendat.

In tali hydrope sicco nulla purgatio convenit, sed solum nitrurum in vino Rhenano propinandum quotidie

ʒß. nitr. repetitis vini haustibus usurpando, idque, ut dico, repetitis haustibus. Nam hoc ipsum & temperat massam sanguineam, & sitim sedat, & urinam promovet: adeò ut in tali hydrope, quando post usum nitr. urinae antea splendentes denuò fiunt turbida vel opacæ, malum propemodum superatum, & æger in declinatione morbi est constitutus. Ex his facile patet, quod variæ fiant formulæ contra hydropem. In principio imprimis nodulus cum nitro tartari convenit, v. gr.

- ℞. Radic. Vincetoxici ʒii.
- Herbæ Chelidonii.
- Marrubii.
- absinthii ana Mj.
- Corticum Citri.
- aurantiorum ana ʒvi.
- Seminis Cumini.
- Fraxini.
- Fœniculi.
- Anisi ana ʒii.
- Baccarum juniperi contusarum ʒiß.
- Galangæ.
- Caryophyllor.
- Zingiberis ana ʒi.
- Nitr. tartar.
- absinthii
- Genistæ ana ʒi.

incisa & contusa infundantur vino pro repetitis haustibus, item

- ℞. Malvatici juniperini
- Spiritus aperitivi Penoti ana ʒii.
- M. D. S. appetitiv. Essent.

Dof. a gutt. 40. ad 50.

Item ℞. Spiritus urinæ vol.

Lumbricor. terrestr. per fermentat.

parati. ana ʒii.

D. S. Spirit. diuretic. à gutt. xv.

ad 25. (NB est egregium remedium)

Item ℞. Spiritus Carminativi ʒii.

Sal. ammoniaci vol. ʒi.

M. F. Spiritus aper.

Item ℞. sal. Sarmentorum vitium ʒi.

pulvis bufonium ʒß. dividatur in 4. partes æquales pulvis. D. S. Ille specificus est contra hydropem.

Hæc tantum pro formulis; usus & experientia majora docebit.

Subinde etiam Clysmata infundantur ad curam hydropis; quæ inter primatum obtinent illa ex urina humana, in specie pueri, virginis: Præscribendi modus est hic: (Fiunt ferè ex appropriatis.)

- ℞. Cortic. internorum Frangulæ
- interni sambuci aa. Mj.
- Herbæ absinthii Mij.
- Rad. Bryoniæ ʒi.
- Ireos nostrar. ʒß.
- Baccarum Lauri
- Juniperi ana ʒiiij.

Coquantur in s. q. urinæ pueri colaturæ ℞. ʒviii. vel ix. in quibus dissolv. Elect. Hier. picræ.

De baccis lauri ana ʒß.

Vitell. ovor. No. 1.

M. pro clysmate applicando tepidè. Facit huc Clysmata VALERIOLE, quod describit SENNERTUS cap. de hydrope. In specie convenit clyster ex urina pueri, ubi sum fluitus copiosi, quos expellit urina. Verùm, si quod aliud symptoma, est sitis; quæ cruciat ægros in hydrope.

Ad hanc sitim compescendam optima est Mastiche in ore tenenda & mastiganda. RULANDUS in inventionem decoquit Mij. baccarum juniperi in ʒiij.

feri lactis, & hoc decoctum propinat ad sistendam hydropticorum sitim. Vinum granatorum vel potus ordinarius acidulatus cum succo granatorum etiam egregiè sitim tollit. Radix Glycyrrhizæ mastigata, quatenus temperat acrimoniam salinam salivæ, & sitim sedat, loco radices mastigatæ decoctum Rad. Glycyrrhizæ in ore tenetur, & eodem modo sitim fallit.

Nitrum optimè purificatum in ore detentum & cum saliva permista deglutitum sitim fallit, & urinam pellit. Acet. aqua chalybeata dilutum ablendo os, usurpatum etiam sitim fallit: Subinde etiam tinctura flor. Bellidis potui additur ad mitigandam ferociam sitis.

Hæc fuerunt interna.

Abdomini Asiticorum, seroto tumefacto, membro mallebræ insigniter tumenti & pedibus ipsis inflatis & tumentibus applicentur externa. Nunc fomenta, nunc cataplasmata, nunc sacculi interpeffati cum vino vel lixivio seroto & abdomini, &c. applicantur.

Parantur hæc ipsa: (Sacculi, fomenta, cataplasmata, &c.) ex sequentibus, ex fol. sambuci, ebuli, ex chamomilla, foliis lauri, succo cucumeris asinini, ex mentha, origano, absinthio, ex radice Bryonia, asari, cucumeris agrestis, item ex semine milii, seminibus calidis minoribus, ex baccis lauri, ex baccis juniperi. Item furfures, & ex furfuribus decoctis parati sacculi unà cum pulvere cumini ventri applicati admodum commendantur à STOCKERO in praxi. Geranium Zoberianum & Chelidonium majus contusa & plantis pedum applicata, eorum tumores insigniter minuant. Præ cæteris stercore a ratione salis nitrosi miram vim obtinent discutiendi insensibiliter hydropticorum collivium: Nam stercus caprillum & stercus columbinum in aqua bullita & instar cataplasmatum admodum laudantur.

Item sercus equinum cum farina hordei subactum cum aceto destillato & applicatum, tanquam probatum commendatur. Stercus humanum præcedit, sequitur hoc vaccinum & columbinum, item stercus bubulum subactum cum pulvere cumini, cum successu applicantur. Fortius est stercus caprillum subactum cum urina humana, & applicatum pedibus aut seroto, aut etiam abdomini misicè tumorem discutit. Cum urinis puerorum facta ex vegetabilibus cataplasmata insigniter commendantur. Spongia mactida cum aqua calcis vivæ abdomini applicata admodum conducit. Nam aqua calcis vivæ est singularis ad discutiendos hydropticorum tumores, v. gr. ex urina pueri.

℞. Foliorum sambuci.

Flor. Chamomillæ ana Mij.

Stercoris Caprilli. ʒiij.

Radici Bryoniæ ʒiß. Coquantur in s. q. urin. pueri ad consistentiam cataplasmatum, applic. abdomini.

Alias etiam illinitur ol. juniperi, ol. sambuci, anethi, oleum limacum, in specie bufonium: quibusdam etiam placet inunctio aquæ vitæ, addendo partem ol. carvi, cataplasma ex radice cucumeris asinini cum pulvere cumini laudatur, à RIVERO expertus est, uti habet in cent. 4. observ. 80. Facit huc cataplasma hydropticorum Augustanorum. Item Emplastrum de baccis lauri & similia abdomini infrata, vel

℞. Unguenti de Artanita ʒi.

Agrippæ.

de althææ ana ʒß.

ol. scorp. simplicis.

Chamomillæ.

anethi ana ʒiß.

Succi Raphani ʒij.

M. pro unguento crebrius abdomini illinendo. Cataplasma ex Baccarum juniperi p. iv. & baccarum lauri p. ii. contusis & melle exceptis abdomini inst.

stratum curavit hydropticum, qui ex nimio spiritu vini abusu hydropem contraxerat.

Cæterum ad tumorem seroti & pedum nihil melius est cataplasmate ex cochleis cum testibus contusis. His nempe aspergitur pulvis stercoreis caprilli & seminis carvi, & ex his cataplasma ab omnibus commendatur ad tumorem seroti & tumores pedum potenter resolvendum: aut

℞. Flor. Chamomillæ Romanæ. Mij.

Farinæ fabarum ʒvi.

Cochlearum cum testis contusarum ʒiv.

Stercoris Caprilli. ʒij.

Pulvis cumini vel seminis carvi ʒi.

Coquantur in aqua simplicis & acet. destillati ana, & applicentur pedibus vel seroto tumenti. Et sanè hujusmodi cochleas vel limaces cum testis contritas & applicatas, abdomini seu serotum singulare commendat P E T R U S à C A S T R O, quo ipse etiam usus fuit in cura hydrocephali. Verùm si quid aliud curæ magnificæ conveniunt ex urina vel sanguine ægri, quas tamen propter temporis angustiam ritè absolvere non possum.

Quando his modis urina & aqua hydropticorum evacuari nequeunt, subinde usum venit, ut per varios modos Chirurgicos expertos extrahatur aqua. Modi sunt varii De singulis pauca. Paracenthesis seu perforatio est tuisi na operatio, modò in tempore adhibeatur. Nam in duobus imprimis casibus fallit paracenthesis. 1. Quando nimis tardè adhibetur: Sic enim fit, ut prius corruptis visceribus malum non cedat ob delapsam occasionem. 2. quando cum hydrope conjunctus est scirrbus vel vitium singulare notabilis cuiusdam visceris, in tali causa evacuat quidem aqua sed restitute fomite tantum palliativè curatur. Modum procedendi habuimus in Chirurgia. Interdum aperitur Umbilicus, nonnunquam apertus est Umbilicus cum successu. Et non pauca præstant exempla ita restitutorum. Exempla per apertionem Umbilici curatorum videatis in SCHENCKIO, item AMATO Lusitano cent. 5. cur. 37. De ascite, ex spontanea umbilici apertione curato: Tutissimum ergò est, ut aperiat umbilicus, quando tumor eminere incipit, sic enim jucundè & citra incommodum solet evacuari materia. Interdum serotum nimis tumidum aperitur, vocatur perforatio seroti. Verùm si natura ipsa aperiat, est optimum. Si Chirurgi faciunt, non semper operatio est æquè luta, quia interdum gangrenescit, & totum corruptum decidit, citra tamen periculum ægri. Nam evacuatis aquis successivè postmodum caro quadam testes involvit, & instar pilæ testes continet, vidi enim in hydroptico tale serotum ex ulcere gallico gangrenoso corruptum: & tali carne investitis testiculos. Propter periculum hocce hydropticis rarè perforatur serotum. Quibusdam in usu est instituere scarificationes pedum: item inurunt fonticulos, & excitant vesicas, ex eo, quia sæpius observatum fuit, quòd per vesiculas apertas natura facillimè evacuet aquas. Verùm duo cum faciunt idem; non est idem, sed sæpius observatum fuit, tales vesicas excitasse gangrenam. Ita ut nunquam citra insigne ægri periculum arte institui possint tales operationes. Quod si spontè fiat, optimum est. Tutior videtur modus, ne abscondantur inque in specie in digitis, pedum admodum profundè: Sic enim fit spontanea excretio & quasi transludatio seri hydropticorum, idque sine periculo, potius cum emolumento. Absolvimus praxin hydro-pis in genere & Ascitis in specie. Dixi in principio frequentissimam hydropis speciem esse quæ abdomen occupat, & dicitur Ascites, rarior est, quæ caput affligit, & Hydrocephalus appellatur. Rarissimus est hydrope pectoris.

HYDROCEPHALUM.

Hydroce-
phalos.

Seu collectionem aquarum circa caput & in capite, quod attinet: Hic ipse ratione subiecti ordinari solet esse triplex: nam in genere tumor à collectione aquarum in capite vocatur hydrocephalus seu hydrocephalus: ratione partis affectæ verò est triplex.

1. Species est, quando aqua colligitur intra partes cutaneas, & cranium.
2. Species est, quando aqua colligitur intra cranium & ipsum cerebrum, sive supra sive infra Meninges.
3. Species est, quando aqua colligitur in ventriculis cerebri nimia copia cerebrum & ipsam calvariam distendens, & ita hydrocephalum inferens.

Priorum exempla sunt frequentiora. Posteriori mentionem primus facit VESALIUS de structura corporis humani lib. 1. cap. 5. de puella, in qua cerebrum à collectis intus aquis omnimodè excavatum, & singulariter distentum fuit. Præter VESALIUM simile exemplum legitur in TULPIO lib. 1. obser. cap. 24. qui refert de puella quinquenni hydrocephalo mortua, in qua dissectâ Th. v. aquæ in capite inventæ fuerunt: Cerebrum verò amissâ figurâ globosâ induxit figuram connexam fornicis, & ab aqua ita distenta fuit ejus medulla, ut instar membranae crassioris cranio adhereret, quod factum fuit ab aquis, &c.

Id quod fit, sive in utroque ventriculo colligantur aquæ, sive in alterutro tantummodo, lymphæ motu impedito hæc stagnando, hydrocephalum inferat. Posteriori hujus hydrocephali TULPIUS etiam exemplum refert lib. 1. obser. 25. Hydrocephali nempe dimidiati capitis, in cuius cerebri altero ventriculo ultra Th. ij. aquarum tam stricte inclusa fuerunt, ut altera cerebri pars planè illæsa & integra persisteret.

QVOD ATTINET CAUSAS.

Frequens imprimis malum est hydrocephalum in infantibus, rarius in adultis. In infantibus propter vitiatum in utero materno situm.

Infantes enim diutius inclinati sunt cum capite in pube, in quo posito interdum ad aliquot septimanas observantur.

In hoc facile fieri potest, ut collecta aqua inferat hydrocephalum ruptis lymphaticis, & talis infantum hydrocephalus fit interdum in utero materno, aded ut propter molem capitis postmodum difficilem inferat partum, qualia exempla duo observata fuerunt Vratislaviæ. Cæterum præter pectus infantum, non raro imaginatio materna signando foetum potest inferre hydrocephalum; Exemplum talis hydrocephali observat HILDANUS cent. 5. obser. 3. Uti etiam MARCELLUS DONATUS histor. medic. mirabil. lib. 2. cap. 1. hydrocephalorum in infantibus contentorum ex imaginatione maternâ; promptiores verò seu habiliores ad hydrocephalum sunt infantes propter ossa capitis teneriora, & quæ nondum futuris firmiter juncta facile hifcunt, & dehiscendo aquarum collectionem promovenent, aut saltem non impediunt. Contrarium fit in adultis, in quibus propter ossium cranii compagem firmam futurae discedere nequeunt, ita, ut aqua in cerebro collecta, potius morbos inferat. Refert tamen PANAROLLUS Pent. 5. obser. 47. Puellam hydrocephalo laborantem 7. annorum sive septennem, in qua aquæ per quosdam partim dilatatas futuras, partim verò per copiosa foramina egressæ fuerunt.

Sic PISO in eleganti scripto de COLLUV. serof. notat hydrocephalum in puella 22. annorum qui semel hinc recurrebat, scil. lentè subsidens vix dum mensè à decubitu peracto brevi post periodicè repetens. Zacut. Lustr. lib. 3. prax. admir. obser. 12. stupen-

dum refert hydrocephalum curatum in viro, cujus caput bovis æquavit.

Aliàs eandem habet causam, quam hydrops in genere, vitia nempe vasorum lymphaticorum. Interdum per artem agyrtæ inducunt hydrocephalum infantibus; sicuti exemplum tale habet HILDANUS cent. 3. obser. 18. ubi refert hydrocephalum artificiosum per insufflationem aquæ juxta Nucham intra cranium & cutim capitis. Interdum præter solas aquas observantur status simul collecti qui ipsi hydrocephali tumorem, insigniter augment. Sed raro oriuntur tales hydrocephali.

SIGNA.

Hydrocephali satis sunt aperta, cum vel visus vel tactus malum pateat. Imprimis autem discernendum est an status an humor solus tumorem hydrocephali inferant: Si stultentia seu status tumorem faciunt, agnoscitur hoc ex eo, quod caput leviter pulsatum instar tympani cuiusdam resonet.

Deinde si digito prematur tumor, tumor aut non recedit, aut si recedat non nihil, ad pristinum illico recedit statum. Si verò fuit ab humore, & quidem extracranium collecto, hoc agnoscitur ex luciditate tumoris: Videtur enim caput quasi splendescens: Nihilum si percutiatur edit sonum, facile digito premati cedit, & non statim ad pristinum statum revertitur.

Sia verò inter cranium & cerebrum continetur aqua, tumor non est ad tactum aded nullis nisi valida fiat compressio, obstantibus nempe ossibus. Item frons ipsius quasi extra projectus est, oculique tumidi, quando extra orbitas prominere videntur, seu vix intra orbitas retinentur: Simul etiam frequenter lacrymantur, & concurrit insignis omnium sensuum hebetudo. His signis absensibus tumore nihilominus insigniter capite, suspicio est in cerebri ventriculis radicem egisse hydrocephalum.

QVOD AD ATTINET PROGNOSIN

Hydrocephalus externus seu supra cranium facile curatur, internus seu in ventriculis difficillimè, quia superveniente lethargo aut apoplexia moriuntur ægri. Inter cranium & cerebrum collectæ aquæ difficulter & raro curari solent.

QVOD ERGO ATTINET CVRAM.

I. Aqua sunt evacuanda tam sensibiliter evacuantibus quam insensibiliter discutientibus.

Hinc cerebrum appropriatis est roborandum. Ea que evacuant blanda esse debent, quoniam infantibus familiarè est malum. Ultrapantur propterea his mel rosarum solutivum aut Syrupus rosarum solutivus.

Item Manna tantillo succi Ireos vel succi corticis sambuci mista.

Item Mercurius dulcis ad gr. vi. cum istis Syrupis propinatus. In adultis eadem ferè conveniunt, quæ in hydrope pro purgantibus usurpantur, quæ inter ut dixi, Elaterium eminet & post hoc succus radicis Ireos. Clysteres infantibus insigniter conducunt. In tali casu scilicet D. MICHAEL curavit aliquando Juvenem mercatorem Hydrocephalo correptum, per foras clysteres factos ex soldanella & gratiola, ex cortice sambuci ex radice Bryonis & Ireos, & similibus aliis potenter aquas evacuantibus. In infantibus Clysteres blandiores injiciendi sunt aliàs etiam tintura tertari ad gutt. x. ad promovendam urinam infantibus propinari potest.

Vetum his ipsis præferenda ferè externè discutientia & insensibiliter resolventia tumorem, quæ intersunt 1. Cataplasmata & fomenta facta ex Chamomilla Meliloto

Meliloto, Artemisia, Stachade Arabica ex Calamintha montana ex roremarino, absinthio, origano, pulgido, cumino, serpillo, & similibus quibus farina fabarum, cumino, serpillo, & semen anisi vel cumini & similia farina lupinorum, & comode adduntur. Convenit etiam ol. Chamomille, oleum anethinum, oleum laurinum & similia.

Præ cæteris præstans est unguentum FORESTI lib. 3. Chirurg. obser. 61. quod fit

℞. Olei chamomelini ℥iv.
Sulphuris pulverisati ℥i.

M. F. Unguentum diu continuandum.

Hoc ipso unguento feliciter usus est. Cui si addantur aliquot gutta olei destillati succini erit unguentum ed penetrantius, vel ipsum balsamum sulphuris aut vulgare cerebinatum, aut nobilius anisatum, erit potens discutivum hydrocephali. AVICENNA remedium sunt Cochlea in decocto cephalico, Stachade Arabica, calamintha montana, contusa & capiti applicata. Insigniter conducunt discutiendo aquas, & convalescunt etiam in Hydrocele.

Paratur Fetus cum lixivio calcis vivæ, & externè applicatur in hydrocephalo puerorum, quo remedio AQUAPENDENS felici cum successu usus fuit. Quibudam placet inungere tumorem cum Essent. roris-marini; item Essent. Salvia ad resolvendum eundem promptius.

Alii recipiunt decoctum calcis vivæ, sulphuris & vitrioli, quo decocto percolato fovent caput, ut dispareat tumor. POTERIUS in cent. 1. cur. 2. ad hydrocephalum commendat destillatum Paracelsi, quod supra habuimus. Hujus internum usum maximè ad hydrocephalum curandum commendat. His non contentibus subinde necessum est confugere ad sectionem Chirurgicam, quæ quidem tolerari potest aliquo modo in hydrocephalo externo; rursus non semper sit sine periculo, quod vid. in HILDANO cent. 3. obser. 17. ubi observat & experimentis testatur, non semper sine periculo istam hydrocephali sectionem, quia metus gangrana aut etiam mors superveniat.

Qui verò est intra cranium & cerebrum, non nisi cautè & per quam circumspicè sectione tractandus venit, observando cautelam, ne unica vice nimium exhaustiatur. Conf. hic Marc. Aurel. Severinus in lib. de efficaci Medicinâ. Unum adhuc moneo: In infantibus recens-natis, Hydrocephalo laborantibus sola, sed continua inunctio olei Hyperici addito pulvere myrtillorum solet curare hydrocephalum: observante hoc FORESTO in loco supra cit. in aliquot Pu-

eris. Præter caput, ut dixi, interdum sed rarissimè, Hydrops in pectore si stagnatio aquæ in cavo pectoris observatur. Sed rarus est affectus, cuius tamen duo egregia & elegantia exempla recenset PISO r: de colluvie serosâ. Conf. VVILLIS pharm. rat. part. 2. sect. 1. c. 13.

CAUSÆ.

Sunt eadem quæ sunt aliarum hydropsis, specierum. Nempe nunc vitium est in mass. sanguinis, quando, v. gr. simul cum hydrope universali, vel cum hydrope omnium partium inferiorum simul etiam conjungitur hu-

perveniens hydrops pectoris: vel vitium est in vasis lymphaticis & lacteis, per quæ impedito lymphæ motu hujus ex vasis ruptis effusio, & hinc in pectore collectio supervenit, unde frequenter ex hydratiibus in pulmone observatis hydrops pectoris natus fuit. Vid. BARTHOL. cent. 2. histor. 66. Nam & hic lactea pariter & lymphatica subinde primariò consideranda esse, non saltem confirmatur BARTHOL. cent. 3. ep. pag. 327. sed etiam imprimis à VVILLIS. pharm. rat. volum. 2. pag. 261. in specie MEARA in suis historiis Medicis varioribus observat hydropem pectoris obtortum ex discussa hydrocele.

Observatio notatu digna. Nam jam LAURENTIUS in sua anaromia observat singularem consensum pectoris cum testibus, aded ut ipse observavit ruffi vehementi oriri hydrocelelem.

Ita MEARA hydrocele discussa observat supervenisse hydropem pectoris. Aqua hæc in hydrope pectoris nunc in utraque Thoracis parte nunc rarius in altera ejus medietate hærete observatur.

QVOD ATTINET SIGNA

Hydrops pectoris: Percipitur ut plurimum in Thoracis dolor gravans ob materis aquosæ abundantiam, & plerumque aquæ fluentis sonitus dum æger corpus movet. Tussis est sicca, respiratio difficilis & frequens, subinde urget oriphonæa, ita ut ægri non possint decumbendo respirare, quin & dum in somnum inclinant subitaneo quasi terrore correpti evigilant denud. Et imprimis vesperti ac noctu intendi admodum difficultas respirationis observatur. Vid. Aët. Med. Hæst. volum. 2. pag. 298. Appetitus prosteritur, interim tumor pedum & palpitatio cordis supervenit, subinde febricula accedit. Vid. hic imprimis PISO citi loco.

IN PROGNOSI

Rarus est felicitis & fausti ominis Hydrops pectoris quin sæpius ad mortem deducit ægros: Et licet idem sive medicamentis quibusdam curatus fuerit, sive post apertionem thoracis, æger levamen sentiat, non tamen est aded diuturna alleviatio, quin recidivante malo inereant ægri. Vid. TULP. lib. 2. obser. 16. RIVER. cent. 1. obser. 38. SALMUTH. cent. 2. obser. 4. & 16.

INCURÆ.

Evacuanda & resolvenda sunt aquæ. Pro evacuandis conveniunt quæ in Ascite, imprimis succus Bryoniæ ab HARTMANNO laudatur, & hinc succus Ireos nostratis. RIVERIUS Chalomelano suo curavit aliquos hydrops pectoris obser. 3. cent. 4. postmodum etiam per sudorem & per urinam quantum fieri potest evacuanda aqua. Sic beneficio decocti sudoriferi in sene Ascitem pectoris curavit RIVERIUS cent. 4. obser. 71.

Quoad media CHIRURGICA, omnium optimâ paracenthesi thoracis quæ maximè salutaris. De quâ vid. VVILLIS pharm. rat. vol. 2. p. 163. ubi de sanguinis sputo. Sed cum rarus sit affectus pauca de hoc sunt monenda.

Et hæc de hydrops speciebus. Hydrocele & hydrope uteri ad sexuum affectus pertinent. Tumores partium exteriorum ad Chirurgiam. Pergo ad

CAPUT VII.

DE SPIRITIVM ANIMALIVM

Generatione vitiatâ, indeque sensus motusque læsionibus,
& 1. De vigiliis & somno nimis.

Spiritu
animali
generatio
vitiata.

MOVETUR, uti notum est, sanguis ad omnes partes imprimis internas, in quibus præter hoc, quod easdem sustentet nutriendo & vegetet spiritum vitali profundendo: Ita in quamplurimis singulari quid patitur, id quod præter reliqua viscera, quæ hæcenus habuimus, in specie etiam contingit in cerebro, in quo spiritus ejusdem, nempe massæ sanguinis separatus à consortio reliquæ massæ exaltatur in spiritum, sic dictum animale, à quo, uti sentiendi habemus potestatem simulque motionis activitatem, cum ratiocinationis sublimiori actione in qua spiritus animalis, anima vera & soli rationali tanquam principali agentis instrumentaliter inservit, ita pro ejus spiritus animalis variâ constitutione non tantum in latitudine sanitatis, diversitas operationum animalium in singulis individuis observatur, sed etiam in aliis morbofis, variâ in sensu & motu, quin & in divini intellectus operationibus læsiones oriuntur.

Naturalis spirituum animalium, hinc operationum animalium, & inde dependens ingeniorum diversitas ex varia crassi & misturâ sanguinis, hinc diversâ constitutione cerebri, ratione compositionis naturalis, ratione pororum & meatuum, &c. dependet.

Prout enim variat Massa sanguinea, ipsamque cerebrum, diversi spiritus animales separantur, separati diversimodè in cerebro moventur & agitantur, indeque vis ingeniorum variat, quoad sexus, regiones, climata, & quoad ipsa individua & ætates dependet.

De quâ ingeniorum varietate videndi sunt imprimis, qui ex professo de ingenis scripserunt, quos inter tres primatum obtinent Janus Huardus Medicus hispanus, qui scripsit scrutinium ingeniorum. Item Johannes Barclajus Politicus Gallus, qui scripsit Iconem ingeniorum. Et Neuhusius Philosophus Belgæ, qui scripsit Theatrum ingenii humani. Omnes tres per diversas vias unam materiam tractant, & ad unum scopum collimant. Janus Huardus in scrutinio ingeniorum, in genere varietatem ad studia varia inclinantium ex fundamentis physicis Aristotelico-Galenicis scrutatus fuit.

AUTHOR est, si quis alius, elegans, tantummodo hoc observetur, ut scilicet ea, quæ is tribuit cerebro ratione caliditatis, humiditatis & siccitatis, potius certo modo applicanda sint spiritibus animalibus eorundemque variæ constitutioni, subtilitati, agilitati, torpori & aliis similibus proprietatibus.

Nam quod attinet temperaturam cerebri, Temperatura ista tam Capitis (uti etiam aliàs monui) quam omnium partium à massæ sang. dependet, quæ quando est calida, vel quando est humida etiam omnes partes, per quas transit, similes proprietates acquirunt, quæ ipsæ tamen parum ad actiones faciunt, quia tantummodò leviter easdem modificant: Sicut videmus in Cholericis ita dictis, in quibus massæ sang. turget salibus volatilibus oleosis, eos videmus promptos in actionibus, videmus agiles & quadam cum ferocia & audacia conjunctos.

In his enim partes subtiliores, & facilè mobiles blanda in orbem circulatione in spiritus animales volatilizantur, qui in cerebro promptè moti & agitati, & à massâ sanguineâ calidiore nonnihil fervidi in istam audacem actionem erumpunt, ex mente HUARDI; ergo caliditas & siccitas hæc accusatur potius agilitas & subtilitas spirituum.

BARCLAJUS in Icone animarum scribit politica & historica magis quam physica, lectio tamen ejus hoc habet commodi, ut videamus, quantum variè ingenia pro climatum diversitate pro vario regionum sui, & pro consuetudinis diversâ ratione.

Denique NEUHUSIUS Philosophus scripsit in suo Theatro ingeniorum simul Politica & Physica, sed minus profunde rem scrutatus fuit, quin potius generaliter, nonnihil fusè tamen ea tractat. Hi tres simul conjungendi sunt & præmeditatè legendi, sic enim magna lux in hac materiâ effulgebit.

Sed his & similibus physiologis omnissis ad pathologos revertor & practicos, qui considerant vitia, imprimis spirituum animalium morbosa. Spiritus enim isti animales vitiosè geniti & præternaturaliter alterati læsiones in sensu & motu inducunt.

GENERANTUR vitiosè 1. Quando deficiunt & nimis pauci sunt, unde hebetudo sensuum, imbecillitas corporis & debilitas in motu apparet, uti videre est, verbi gratiâ, in senibus, aut in iis, qui ex gravi morbo sensum convalescunt. In his enim talis debilitas & impotentia actionum omnium adest, propter defectum spirituum animalium.

Deficiunt hi spiritus vel propter deficientem sanguinis spirituoscentiam, vel propter vitium cerebri, quod non potest separare spiritus, verbi gratiâ, in ejus concussione, aut ejus concussione in casu ab alto, his enim in casibus poruli ac insensiles meatus cerebri aut subidentes, aut contriti aut omnino aboliti impediunt spirituum animalium separationem. His ergo deficientibus sensus & motus deficit minus vel plus, prout vel magis vel minus deficiunt. Vitium hoc optime curatur, per medicamenta spirituosâ assumpta, vel vinum generosum, spiritum lil. convall. Ceraforum nigrum, aquas apoplecticas usitatas V. Essent. MATTHIOLI Ess. ambra cum spiritu rosarum paratam, per spiritum lil. convall. cum sale volatili C. C. circumlatum aut sale volatili succini mistum. Item cum aquis spirituosis, aromaticis & similibus.

GENERANTUR e contra vitiosè spiritus animales quando iidem abundant, ac in nimia copia in cerebro generantur, hinc enim impetum quandam actionibus animalibus, & ex nimia eorum agilitate insignem promptitudinem actionum tam in sensibus quam motibus conciliant.

Id quod videmus in iis, qui alimenta laudabiliter usurpant potnigie vini generosi moderatè indulgent, aliis agiliores & hilariores fiunt, accedente simul blando corporis motu & vitâ curis vacuâ, vitium quod rarè curationi offertur, quia vel spontè aut per incediam aut per somnum natura arte provocatum, aut denique per motum vehementiorem corporis æque atque animi in sudis severioribus curatur.

Vitiosè

A grypnia five vigiliæ nimie.

Vitiosè denique GENERANTUR spiritus animales quando depravantur variis & multiplicibus modis. Unde iidem aut torpidi aut stupidi aut fixi, imò quasi immobiles aut e contra nimis agiles, aut confusè & inordinatè mobiles, aut alio vix intelligibili modo vitiosi & depravati. Unde variè in sensibus defectus, & in motu exorbitantia & anomalie dependent, quæ cum in specie & singulæ hinc oræ læsiones explicentur, postmodum: Hæc in genere præmonuisse sufficiunt.

Unum adhuc monco: Nihil dixi de animâ sensitivâ aut de ejusdem operationibus: Ratio, quia non credo esse animam sensitivam, neque in brutis neque in homine, quia hoc, quod aliàs vocatur anima sensitiva, seu sentiens ac omnes hujus operationes, commodissimè per systema nervorum ex cerebro petriusorum & spirituum animalium in systemate isto contentorum explicari, & modo mechanico dilucidari potest: Quâ in parte tero vestigia CARTHESIANORUM & ANGLORUM, uti obiter in Scriptis CARTHESI de homine, item in VVILLISII Anatomia cerebri, & aliis in locis videri potest.

Spiritus animales in naturali subtilitate ordinatè moti, uti omnium subiectorum sensibilibus promptè recipiunt impressiones, & sic sensuum passionem sustinent, ita promptè varios motus excitant & obeunt, quo in statu animal vigilare dicitur, cujus privatio est somnus, quæ duo necessariâ vicissitudine se mutuo insequuntur naturaliter.

Hæc vicissitudo mutua si tollatur, ita ut deficiat somnus & continua sint vigilia vitium fit, quod vulgò vocatur

AGRYPNIA GRÆCIS,

Latinis

VIGILIÆ NIMIÆ.

AGRYPNIÆ omnis causa est motus spirituum animalium nimis & continuus in organa mechanicæ corporeæ, vel interna, vel externa, ratione cujus influxus, ut vocant, sive motus promptè sensillum objectorum impressiones recipiunt, & postmodum pro motionis ratione in organo impressa, similiter in cerebro moti varias animæ rationali discursuum occasiones subministrant.

Nam e contra, ubi nihil de sensibus externis percipiunt, necessariò animal dormit. Causa hujus spirituum continui & nimii influxus est: 1. Objectum sensibile fortius organum quoddam afficiens. Vel 2. est ipsum vitium spirituum animalium quo iidem mobiliores fiunt.

PRIMAM QUOD ATTINET CAUSAM, quando objectum quoddam fortius organum sensus afficit, necessariò spiritus agitantur & fortius moventur, quæ motiones per nervos ad cerebrum usque continuatæ, reliquos spiritus in cerebro similiter movent & agitant, unde necessariò vigilat animal. Hinc videmus quod clamor fortior, dolor quicumque, dolor capitis somnum tollant & vigilantes nos reddant.

Pertinet huc tormina, quæ & ipsa agrypniam inferunt. Item Tusses quæ cum fiunt à stimulo forti in aspera arteria, & hunc stimulum insequatur fortis motus, necessariò in vigiliis deducit. Quin & Dyspnoea vigiliis infert. Nam totum systema nervorum, & in eo contentorum spirituum concutitur.

Pertinet huc ipsa anima rationalis in curis vel meditationibus occupata: Cum namque hæc ipsa utatur ministerio spirituum animalium, necessariò graves cura aut anxie meditationes, quibus agitantur spiritus animales, vigiliis nimias inferunt.

Quo etiam Melancholicorum pertinacissima Agrypnia pertinet. Cùm observatum fuerit ad 14. dies interitum ad 3. vel 4. septimanas, & etiam ultra ne momentum quidem somnum capere eos potuisse.

In his enim est anima rationalis in objecti Melan-

cholici continuâ consideratione; in quo continuo motu, spiritus animales ne fortissimis etiam opiatibus aufcultant, & somnum capiunt. Hæc de prima causa, seu objecto quod inducit vigiliis.

SECUNDA CAUSA est ipsum spirituum vitium varium, à quo iidem ad concitiores aut pertnaciores disponuntur motus: Quod pertinet imprimis eorum uti etiam totius cerebri fervor, & incallescencia in febribus ardentibus & similibus, qui in fervidiore cerebro velocius moti necessariò inducunt vigiliis.

Unde etiam in ætate, item in juventute, in genere in Cholericis dictis promptiores sunt agrypniæ & somni minus profundi.

In specie miasma malignum spiritus animales corumpendo pertinacissimas vigiliis inducit, in febribus malignis qui ipsi propter confusum motum à miasmate maligno, tunc simul deliria inferre & varias phreneses inducere solent.

Pertinent huc affectus animi, qui & ipsi variè alterant spiritus, eosque ad velociores vel saltem in continuos motus disponunt, uti sunt amor, metus, terror, imò & ira, imprimis in quibus nimis agitati spiritus, continuato motu vigiliis inducunt.

Pertinet huc etiam inedia. Nam alimentis imprimis succulentioribus aut humectatur cerebrum aut ipsi spiritus aquosi fiunt. Unde eidem placidè moti, aut in cerebro humido, aut ipsi humidi, uti somnum inferunt; ita defectu alimentorum in inedia ipsi spiritus subtilisati magis & cerebro magis arido reddito, necessario ex motu continuo vigiliis inducunt.

Quod etiam faciunt ipsa alimenta, sed nimis spirituosâ assumpta, & oleosa volatilia vel piperata. Ex cinnamomo, &c. Hæc enim ipsa sal. volat. oleosa, Atomata, fermentata abeunt in spiritus insigniter volatiles, à quibus acuti & quasi acres fiunt spiritus animales, velocius moventur, & ex velociori motu continuas Agrypnias inferunt.

Denique in ætate senili imprimis frequens symptoma est Agrypnia, quod nempe senes non possunt amplius dormire; Hi in quibus hoc vitium est, imprimis acidi & squalidi solent esse, quoad tactum & alias proprietates. Unde has vigiliis senum non tam ex spirituum vitio quam ex cerebri texturâ alteratâ dependere puto.

Nam poris cerebri per tot annos continuum spirituum motum, & transitum nimis apertis ac nimis patulis liberrimè spiritus meant ac remeant, indeque placidè quidem, sed tamen continuâ motione vix somnum concedunt.

Accedit hic senum ad rem attentio. Senum enim continua sedulitas, & continua cura circa rem familiarem, quibus senilis ætas est exposita, calcar addunt spirituum animalium contumaci & magis continuo motui Vnde Vigilia.

SIGNA DIAGNOSTICA

AGRYPNIÆ

Per se sunt nota, æger enim, si non dormit, satis manifestat se vigilare.

Præ cæteris tamen cognoscenda causa vigilia, quæ sunt faciles quando æger fatetur se affligi curis, affectibus indulgere. In febribus ardentibus & malignis facile patet, unde sunt vigiliæ.

QUOAD PROGNOSIN.

Vigilia nimia non sunt contemnendum malum, cùm vitium debilitatem inferant, quæ in somno rescinduntur, læpius deliria quin & motus convulsivi superveniunt.

Hinc HIPPOCRATES scilicet 7. aphor. 18. à vigiliis convulso aut delirium malum pronuntiat.

Deinde vigilia in ætate consistente, aut in sexu mu-

Y y iij librà

liebri plus offendunt quam in aetate juvenili aut in sexu virili.

Denique vigilia in morbis acutis diu durare nequeunt quin aut in melius aut deterius abeant.

In morbis vero Chronicis specialiter in affectibus Melancholicis, interdum satis diu citra noxam continuari possunt vigiliæ. Sic enim observatae sunt vigiliae 45. noctium continua: Sic SCHENCK refert l. 1. obs. de quodam 14. mensibus somno propter melancholiam destituta.

Tamen tales vigiliae in Chronicis citra periculum continuatae nonnunquam in fatuitatem terminantur: Quale exemplum habet PANAROLLUS Pentecost. 5. obs. 40. de puero biennii 6. mensibus insomni, qui postmodum fatuus redditus fuit.

QUOD ATTINET CURAM.

In cura Vigiliarum five Agrypnia ante omnia causa est removenda. Hinc spiritus animales blandè ad motum torpidiorem invitandi sunt, aut eos humectando, aut eos narcoticis medicamentis moderato figendo. Ex his patet quod hic universalis nempè Vena sectio & purgatio nihil conferant, ut ut refert DEODATUS in valetudinario pag. 25. Vigiliæ pertinaces, aliis irritis per catharticum cholagogum fuisse curatas.

Medicamenta ergo quæ vel humectando, vel aliâ ratione in specie virtute narcotica somnum inducunt, sunt sequentia. Primum obtinet LACTUCA ejus folia & semen. Hæc ipsa enim jam à GALENI tempore est in usu contra vigiliæ nimias. Vid. Z. L. l. 1. Med. princip. hist. 14.

Ubi refert vigiliæ ex nimis Meditationibus aliis frustra adhibitis per esum lactucarum & per oleum Nymphaeæ naribus inunctum curatas fuisse. Ubi etiam refert de GALENO, quod ipsi fuit lactuca alexipharmacum vigiliarum, &c. Item Nymphaea, ejus folia & flores imprimis externo usu. Papaver Rhaas & ipsum hic convenit item portulaca & flores verbasci.

Imprimis etiam interno usu Emulsionem sunt usitate ex seminibus frigidis tam majoribus quam minoribus ex Amygdal. dulc. ex nucleis Persicorum, papavere albo, ex portulaca, & in specie ex semine Stramonii hujus enim gr. j. vel duo addita mira faciunt de quo postmodum.

His Emulsionibus, quæ humectant blandè & temperant acrimoniam effervescentium humorum, semper imprimis, in acutis morbis addenda alia morbis appropriata, v. gr. Ponam Agrypniam in febris maligna. Tunc

℞. Amygdalarum dulcium ambrosiarum ʒij.
Seminum 4. frigid. major. aa. ʒj.
papaveris albi ʒij.

C. f. q. aquæ scorzonerae & Nymphaeæ F. l. a.
Emulsio cui adde

Aqu. Cinnamom. ʒʒ.

(ratione virium)

Bezoardici mineralis ʒj.

Edulcoretur rotulis Manus Christi perlatis.

D.S. Hauriatur subinde. Hic enim Bezoardicum minerale resistit malignitati in febris, quam suppono, obvia.

Decoctum hordei factum cum papavere & cum radice Glycyrrhizæ commendatur à LINDANO in Agrypnia propter defectum rois nutritii humectantis cerebrum. Simile habet BORELLUS cent. 4. obs. 89. ubi Agrypniam, rissim & maciem hordeatorum usu curatos refert.

Sed præ cæteris omnibus ea quæ narcosi quadam, ut ut malignâ, figere solent spiritus potenter, & promptè vigiliæ sistunt. Nam ut ut sunt maligna, tamen interdum coactus medicus iidem utitur.

Hæc ipsa Narcotica sunt 1. Papaver, & hinc paratus succus ejusdem aut expressione elicitus, dictus Mæconium, quod est nostrum opium, aut succus incisione sponte exsillans & est genuinum opium, Mandragora

ejusque radix; Item radix, fol. & semen hyoscyami, item Stramonium ejusque semen, & species ejus nobilior daturæ Indorum, pertinet ad hæc ipsa etiam Crocus ejusque preparata. Ex his ipsis varia sunt preparata & veterum & modernorum. Veteribus in usu sunt Philonium Romanum, Philonium Persicum, requies Nicolai, pilula de Cynoglossa, quæ tamen ipsa remedia cum cruda narcotica recipiunt, jam propemodum in defuetudinem abierunt: Loco eorumdem opiata corollæ, & similia imprimis usurpati solent.

De quo tamen opiatorum in Agrypnia usu bene observandum, quod monet VVINCKLERUS tract. de opio, pag. 244. Nempè quod opiata licet in vigiliis singulariter utilia sint, tamen his ipsis non semper & in omnibus esse utendum. Est enim quando vigiliæ sunt instantis criseos signum, ubi planè sunt omittenda opiata, nec naturæ labor impediendus. Est etiam ubi fenes diuturnis vigiliis torquentur, ubi potius alia commendantur, quæ in confortantium sunt numero, ut species dianoschi, item species diambrae & similia. Est tandem etiam ubi vigiliæ sunt in angustia pectoris, in Dyspnæa, in hydrope, &c. ubi etiam opiata vix tutè adhibentur, metus enim est, ne somno fortiori provocato suffocentur ægri. Hæc VVINCKLERUS.

Denique rectè monet SEPTALIUS pueris parè admodum esse papaverina similiave per os exhibenda, quoniam eorum animam labefactet, & eos stupidi ingenii reddat.

De Laudano opiato res nota est, quod sit egregium, si rectè preparatur; preparatio optimè fit per acida: Post per sal Tartari fixum, denique per fermentationem, ubi superius aliquando dixi. Permiscetur cum pulveribus, v. gr. cum alexipharmacis mistum fit pulv. anodyni alexiterius: Cum confortantibus fit pulv. anodyni confortans. Item cum alexipharmacis liquidis fit Essent. Theriacalis anodyna. Nam factò opium adhibetur quin appropriatis addatur.

Post opium Stramonium à BARTHOLETO commendatur, tanquam singulare Narcoticum, & quod simul hilaritatem inducat. Hic usurpat extractum & pilulas de Stramonio, quæ eisdem habent virtutes cum opio. Idem BARTHOLETO liquorem somniferum quandam præparat h. m.

℞. Sem. papaveris, cucumeris.

Stramonii Nostratis aa.

Incisa in f. v. aquæ ponit in digestionem fini equini per 4. hor. postmodum filtrat, & ex retort. destillat lento igne cujus dosis est ʒʒ. ad ʒj. tanquam blandum somniferum. Pilulas verò ejusdem ex Stramonio h. m. præparat.

℞. Fructuum Stramonii ʒvi. Contundit & bullit in aquæ lactucæ ʒxxi. ad tertie partis consumptionem, decoctum exprimit & digerit in sole, postmodum imbibit cum aqua ardente seu spiritu vini & exsiccatur. Iterum spiritu vini humectat & denuò liccat: Hinc succi siccati vel inspissati ʒj. addit croci ʒʒ. olei Corticum citri ʒij. Miscet pro pasta pilularia: Dosis à gr. j. ad gr. ij. quæ Pilulæ præter somnum blandum etiam quoscunque fluxus sistunt.

Loco hujus Stramonii etiam BARTHOLETO usurpat Daturam Stramonii nobiliorem speciem sive Daturam Indorum, ex cujus pomis succum expressum inspissatum cum spiritu vini in Tincturam extractum postmodum cum Essentia croci irrorat & miscet, & ita pro usu reservat.

Hæc de internis & opiatis.

Externa etiam non rarè contra Agrypniam usurpantur, Lotiones 1. elegantes manuum & pedum quæ fiunt, ex foliis lactucæ, Nymphaeæ, solani, vitis, violariæ, capitibus papaveris contus. summitatibus anethi, flor. chamomill. & similibus, v. gr.

℞. Foliorum vitis.

faliciis.

Hoc Epibemate lintea imbuta tepidè temporibus applicabat, & ita somnum inducebat.

Denique sordes aurium asini quantitate pisci, temporibus illis in Agrypnia febrium ardentium probatae sunt. Sed observetur, ne augetur dosis, aliàs nimis profundum & diuturnum somnum inducit.

De Clystere modo dixi.

Probatum Chlysterem habet SCHMUCK ex cortice rad. mandragora, & capit. papaver. cum semine in lacte coctis & applicatis.

Sed, uti dixi, imprimis est habenda ratio causarum in specie ex inedia vel deficiente rore nutritio & siccitate, conveniunt humectantia, hordeum, Passula & Glycyrrhiza. Item Emulsionem In Serum vigiliis non nisi raro opium convenit; quin potius confortantia, potus vini, aqua vita & aromata, Essentia absinthii & similia somnum inducentia.

Exemplum hic elegans habet Henricus ab HERR obser. 5. ubi habet discursum elegantem Vigiliæ somnum non per narcotica, sed per vinosa confortantia curandas esse. Sicut etiam SCHENCK. lib. 1. obser. refert mulierem Patavinam 15. diebus insomnem tandem usu panis cum vino Malvatico somnum recuperasse.

Item remedia ambrata & moschata. Vid. VVEDELII Opiolog. p. 38. Sic pariter agrypnia in affectibus sic dictis frigidis, v. gr. in catarrhis per usum piperis albi item per Electuaria ex aromat. & calidis oprime capiuntur. Alii in vigiliis nimis à cruditate venæ tenui spirit. vin. usum post cenam commendare solent. Sic pariter in agrypnia cum virium exhaustione spirituumque absorptione analeptica talia ex vino dulci sunt optima, aut si propinanda papaverina, in Philoniorum compositione observantur. ICtus quidam ex diuturno literaturæ studio, 4. menses sine somno fuit, ita ut jam putaretur fatuus, nullis præsidiiis scientibus Philonii Persici ʒj. cum Malvatico exhibitâ bis vel ter, ad somnum rediit, Auctore ZACUTO Lufit. l. 1. Med. princ. hist. 13.

SOMNUS NIMIUS.

Abolvimus vigiliæ nimias, quibus ipsis contrarium somnum est somnus & sopor nimius, dum ægri nimium aut in somnum sunt propensi aut actu nimis dormiunt.

Affectus multi huc pertinent variis nominibus iisque promiscuè, sed admodum confusè & erroneè ab auctoribus insigniti: His nempè qui HIPPOCRATICIS relictiis fontibus alios AUCTORES promiscuè scrutantur, indeque in confusos errores promiscuè lapsi fuerunt: Quo non parum facit garulitas GALENI ejusque fallax autoritas, cujus vestigiis alii insistentibus confusè admodum de affectibus soporosis egerunt.

Verum qui genuinam affectuum soporosorum cupit explicationem in legitimo sensu, videat imprimis LINDANUM in Meltematibus physicis & Medicis imprimis pag. 282. seqq.

Ante omnia autem distinguendus est somnus præternaturalis & nimius ab impotentia vigilandi; dum scilicet ægri ex nimia virium prostratione & operationum animalium imbecillitate oculos apertos tenere aut membra alia movere nequeunt, sed instar dormientium jacent, ut ut revera vigilent nec perfectum somnum capiant. Id quod patet ex eo quod accessu personæ cujusdam inconsuetæ, aut ad ejus loquelam, oculos aperiant, sed mox denno collabi sinant: Item quod interrogari respondere conentur legitime, sed præ imbecillitate vix possint.

Hic nullo modo usurpanda talia, quæ alias in affectibus soporosis conveniunt, sed potius restantia, confortantia spiritusosa in specie ambrata sunt optima.

Distinguendus est porro somnus nimius præternaturalis

faliciis.

Nymphaeæ.

florum Chamomillæ aa. Mj.

Capitum papaveris albi, cum feminibus contusorum N. iv.

Coq. in f. q. aquæ simplicis, decocto isto primo bene foveantur tempora hinc laventur manus & pedes, & linteis involutis spontè exsiccatis blandum somnum provocant.

Post lotiones sunt inunctiones, quæ fiunt cum oleo Nymphaeæ, cum oleo anethino, cum oleo papaveris albi, cum oleo Hyoscyami, oleo nucis Moschata expresso & similibus.

His ipsis interdum aliquantulum croci additur interdum aliquantulum opii.

Verbi gratia:

℞. ole. Nymphaeæ ʒj.

Anethini ʒʒ.

Papaveris expressi ʒj.

misc. F. unguent Temporib. applicand.

Quod etiam pertinet unguentum populæ recens, item unguentum somniferum usitatum, cui aliquot gutt. olei Hyoscyami addenda. Item Unguentum Alabastrinum cum aliquot gr. Opii mistum adhiberi potest ubi cum vigiliis infestant dolores capitis.

Denique pertinet huc Balsamus Hypnoticus MICHENETI, Cataplasma factum ex nucleis Persicorum, & semine papaveris albi cum lacte muliebris insingit convenit. Medulla crurum vituli recens temporibus illis blandum somnum inducit. Item medulla crurum cervi recens. Anngia pedum bovis cocta in sole, vel alio blando calore digesta & depurata temporibus inuncta somnum inducit.

In glomis Cynosbati dissectis reperiuntur vermiculi, hi, inter duos lapides conterendi, & ex contritis liquor in vitro colligendus & asservandus est, non enim facile corrumpitur. Hic liquor inunctus temporibus, suavem somnum citra periculum inducit. A quibusdam etiam decoctum glomorum Cynosbati propter hunc finem interne usurpatur.

Porro Turunda ex Laudano opiato cum aliis misto naribus indita, usurpatur interdum à TIMÆO ad inducendum somnum.

Sicuti etiam in Chlysteribus magno interdum cum fructu gr. v. vel vi. Opium adduntur in morbis, in quibus est Agrypnia, ubi tunc interne usurpari nequit opium. Quibusdam placet applicare suppositoria opio mista pro somno, ZACUT. Lufitanus tamen habet aliquot exempla meritorum ex talibus suppositoriis opiatis.

Porro paratur pomum ex opio, semine papaveris albi, lactuca, papaveris nigri, cortice Mandragora, semine silani, anethi, cum mucilage Tragacanthi, quibus pro gratia odoris lignum Aloes, Rhodii & similia addi possunt. Tale pomum naribus admotum & attractum ad somnum disponit.

Denique parant quidam Spongiam Hypnoticam ex succo

Hyoscyami.

Papaveris albi.

Mandragora.

Morum celsi immaturorum.

Coriandri.

Lactucæ aa. ʒj.

Opium ʒj.

Spongia ita humida facta vel imprægnata his succis postmodum leni calore exsiccat & naribus admotum pro conciliando somno.

RULANDUS in usu habet Epithema in nimia Agrypnia, imprimis quando simul adsunt deliria: parat h. m.

℞. Aqu. Rosar. ʒviij.

Opium ʒj.

Croci ʒij.

valis à somno nimio nonnaturali post lassitudines aut post laborem graviores oborto. Sic enim refert S A L M U T H cent. 3. obser. 66.

De virgine quadam saltationibus defatigata, adeo ut per biduum sine somno esset, postmodum 4. dies & noctes integras somno consumpsit. Sic refert alium ex itinere festum qui 18. horas profundissime dormivit. Sic PLATERUS in obs. suis mor. in princ. l. 1. itidem refert somnum per 3. dies & noct. tantum contingentem propter prægressam lassitudinem. Hic & similes somni naturales sunt, minusque ad affectus præternaturales sunt referendi. Quod etiam facit, quando post sanguinis excretiones, alvi profluvia, dolores magnos, animi parhæmata graviora aliquandiu continuata, adeoque in genere in omni spirituum, præsertim subito exhaustorum defectu somnus nonnaturalis imminet. Observandum quoque quod imminentes lipothymia sub specie somnolentia sive propensionis in somnum interdum imponant, ex spirituum animalium defectu oriunda, v. gr. Hysterica in graviore paroxysmo subinde admodum somnolentia sunt, quibus tamen lipothymia imminet. Mulieres quaedam post partum debiliores somnolentia sunt, sed revera lipothymia imminet. Post largiores Vena sectiones aliasque sanguinis effusiones somnolentia observatur, sed quæ revera lipothymiam minatur.

In genere autem, ut somnus naturalis ex immutato spirituum in organa externa influxu dependet, ex aliquali corundem corpore, dum minus volatiles minusque subtiles, sed potius phlegmatici redditi minus prompti sunt, ad obundas animales functiones per solitas expansiones & excursiones; ita in præternaturali somno ibidem nimis torpor spirituum est considerandus.

Dico autem quod in somno naturali sit imminutus spirituum influxus in organa externa, scilicet respectu motus eorum in vigiliis, non tamen est abolitus, id quod patet etiam, quod in somno moveri possint partes externæ. 2. Imprimis dico ad organa externa. Nam in somno spiritus interni copiosius ad cerebrum moventur, quâ ratione in somno occasiones variis in somniis animæ rationali subministrant.

Hos inter affectus soporosos sunt sequentes.

I. SIT CARVS.

S O M N V S adeo profundus, ut ager excitari vix possit, quin stertendo profundè admodum dormiat, salva tamen manente & integrâ respiracione, proprieque CARVS est sopor à vino, & hinc dicitur Carotici, qui profundè post vinum dormiunt: Propriè ergo Carus non est morbus, sed ex illo symptomatum genere, quæ ex errore externo sunt, verbi gratia, à nimia Ebrietate: Spiritus enim vini sulphureus non ritè cum spiritibus corporis humani junctus iis tam confusè permixtus continuum somnum infert. Item abusus opii & ipse carum infert quacunq; ratione applicatur. Sic S A L M U T H. cent. 2. obser. 97. refert talem carum ex 3j. opii per clysterem injecta, qui ipse carus per alium clysterem ex vino Malvatico fuit curatus, pertinent huc sumi carbonum imprudenter hausti. Nam Carbones sulphure minerali sunt impregnati, quod ipsum figendò spiritus Carum infert. FORESTUS lib. 10. obser. 39. ubi refert Carum à fumo Carbonum ad expugnandum frigus in paroxysmo quartana.

Pertinet huc Gas potum nimis fermentescens, vinorum, cerevisiarum & similium: Nam & hæc ipsa ut suffocationis inferunt metum, ita ad profundissimum somnum illi inclinant, qui tales spiritus inspirando hauriunt.

Item balneus calcis viva parietibus incrustata in cubiculis clausis dormientes similiter Caroticos reddit. Facit huc etiam odor nimis croci. Observat enim BORELLUS, quod ii, qui jacent super sacculum, in quo

antea asservatus fuit crocus, fiant aut carotici aut lethaliè dormiant.

Pertinet huc fumus Nicoliana, cuius oleum & ipsum est insigniter Narcoticum. Hic enim nimio abusu haustus, ad contumacem & profundum somnum tales disponit. Item Nux Inglands vel ii qui dormiunt sub nuce Inglande solent in carum & somnum incidere, Hinc enim à Græcis dicuntur nuxes nigra, quod ii qui sub hac arbore dormiunt çaro corripian- tur.

Denique Hydrargyri seu Mercurii vapor, uti varia infert symptomata, ita interdum carum infert: Refert enim PALMARIUS de Hydrargyro cap. 4. quod fiber aurarius hydrargyri vapore natibus excepto statim veterno, sive çaro correptus conciderit & difficillimè postmodum curari poterit. Hi sunt ergo propriè Carotici, qui ex errore quodam externo in tam profundum somnum incidunt. Quo etiam referuntur ii, qui post convulsiones capitis, aut post contusiones cerebri à casu ab alto inlita caroticorum somno sepulchri jacent. Et tales carotici ex contusione vel concussionè proximè sunt ad Apoplexiam.

Succedit inter soporosos affectus. 2. COMA VIGIL ab aliis dicitur CATAPHTORA. Hæc enim duo Hippocrati sunt unum idemque Coma hoc propriè non est morbus, sed est symptoma tantum morbi. Nam Coma est sopor præternaturalis, qui febrientibus interdum accidit. Sopor enim accidit tam in febribus continuis quam etiam in febribus intermittibus, ubi ægri admodum in somnum inclinant, imò etiam sæpè profundè dormiunt. In intermittibus quidem variis in principio paroxysmi, sæpius tñ. in ejus fine, interdum tñ. etiam observatur in principio somnus gravissimus. In continuis febribus observatur communiter: Si vigilia ad- sunt, ut plurimum est coma vigil. in quo ægri habitu corporis externo & aliis organis sensuum externis perfecte dormiunt, sed ad sunt, quoad internas animales operationes revera vigilie s. potius fortia insomnia, dum tales somniantes delirant, faucibus apertis clamant, subinde membra inordinatè moventur aut exsiccitati ineptè & delirè respondent. Tale coma vigil. quod aliàs etiam vocatur Typhomania, imprimis in febrib. malignis solet esse obvium, in quibus tñ. potissimum est signum, subinde imminentium phrenitidum & convulsionum, uti rectè observat FORESTUS lib. 6. obser. 38. sequitur 3; LETHARGUS s. VETERCUS, qui est propriè sopor profundus cum febre lenta, in quo ægri dormiunt, & excitati licet, subito tamen in somnum recidunt, stupidi simul sunt & obliviosi, ita ut Lethargici matulam perentes, dum eam adhuc in manu tenent, infæctionis tamen aut actionis, quam obire debent obliviscantur. Præterea adest delirium, excitati n. respondent quidem, sed inconditè & inconvenienter. Non secus ac ii qui naturaliter ex somno excitati profundo, non adedè subito & appositè respondere valent, s. inordinate & ridiculè loquuntur. Pertinent ad hos affectus NOCTAMBULONES, utri revera non sit affectus morbosus: Est enim revera res simpliciter naturalis, scil. est somnus vigilans & vigilia somnians, dum clausis organis sensuum externorum dormiunt, validâ v. animæ rationalis imaginativâ à actione, per spiritus paulò fixiores agitato vigilans, ab hoc enim posteriori moventur nescientes tamen quorsum. Uno nomine est validum somnum, quod non secus atque nos ipsi interdum in somno ea loquimur, quæ somniamur, movendo linguam, laryngem & maxillam inferiorem: ita hi noctambulones moventur ad actiones istas, ad quas somnians dirigit, & etiam eo quo somnum ducit, idque interdum clausis interdum semiconvulsibus oculis; clausis oculis in locis quos aliàs sapius peragrare solent, convulsibus aut subinde de visitantibus in locis aliàs inconsuetis, idque interdum cum damno dum cadunt ab alto, interdum sine novero.

De

De CATALEPSI, seu ut aliàs vocatur CATOCHE, quid dicam ferè nescio. Dum ægri inlita stant in sua posturâ pertinaces persistunt, impulsu tantum moventur, sed tamen denudè in ista per motum acquisita figura fixi profiant. Non dormiunt tales ægri, sed videntur dormire & en. moventur, non autem est ab intrinseco, sed tantum extrinseco, ab impulsu, inlita cujusdam machinæ. In his quomodocumque spiritus animales sunt constituti, vel quodnam eorum speciale vitium ferè nescio. Fixatos eos esse, minusque mobiles, quam naturaliter esse debent certum est, simul tamen etiam eos continuo motu membra agitare & animare, ex eo confirmatur, quod tales stent, sedent, impulsu progrediantur, & semper antiquam figuram retineant, ut ut ipsi etiam hoc nesciant, hoc fateor & me nescire, affectus aliàs est rarissimus & ejus pauca occurrunt exempla. Recenset enim FORESTUS lib. 2. obs. 41. in Scholio de puella, quæ fuit Catalepsi correpta, dum nubere cogere, Item F O N S E C A l. 2. consultat. Observat catalepsi singulis hebdomadibus recurrentem 6. horis tantum morantem, in muliere post mensium suppressionem obortam. T U L P I U S juvandum hujus Catalepsos refert exemplum lib. 1. cap. 22. de Juvene Britannico, impensius Amorè indiligente, ex inopinato matrimonii repudio Cataleptico factò cum v. illi proclamaretur cupitum eum habiturum amicam, ex profandum quasi excitatus somno ad se rediit. Duo exempla Catalepticorum singularia habet etiam HEINRICUS ab HEER. obser. 3. H. L. DESHEIM in spicilio affectuum capitis, pag. 224. meminit cujusdam Hypochondriaci catalepsi correpta, idque, uti ipse affirmat, ex vaporibus ex liene ascendentibus. PLATERUS lib. 1. obs. pag. 18. Observat catalepsi aut certe affectum ipsi similem ex fumo & vapore carbonum accensorum. Interdum talis catalepsi observatur etiam oritur à vermibus, qualia exempla refert S C H E N C K. obser. & Marcellus D O N A T U S l. 2. hist. med. mirabil. cap. 7.

Ex his affectibus primariam considerationem mereantur LETHARGUS (nam reliqui sæpius fiunt à causis externis, aut cum Lethargo coincidunt) qui revera est morbus primarius, nec adedè rarus, simulque periculosus, CAUSA hujus, sicut & aliorum affectuum sopororum, est spirituum animalium nimis torpor, quo inepti sunt motionibus & expansionibus debitis, ad obundas sensuum & motus functiones necessarias. Causa remota hujus torporis est nimia eorundem aquositas s. nimium phlegma ipsis permixtum dum inflat spir. vini (liquor) per similitudines quæ claudicant quidem, sed tamen simul illustrant) non ritè dephlegmatis, minus subtiles minusque volatiles existunt. Cum enim in cerebro spiritus animales separantur ex sanguine & depurentur ab omni phlegmate, aquoso s. ab omni latice. Unde non tantummodo cerebri substantia medullaris, pinguis & qf. Oleosa percipitur, nihil aut parum admittens aquositas, d. etiam ob id recepta in cerebro hinc inde pro recipiendo sero sunt excavata, (nempe ventriculi) præterea consistat etiam hinc inde reperitur Glandula, quæ quicquid superflue aquositas reperitur absorbent & aliorum derivant. Unde etiam tota corticalis cerebri substantia, per quam imprimis fit spiritus animalis filtratio & qf. destillatio tota, consistat minutis glandulis, lympham & laticem uberius absorbentibus & volatiles exinde generantur spiritus animales. Quod si ergo fiat, ut imbecetur nimis, aut irrigetur præternaturaliter cerebrum à tali lymphâ vel latice, sive in istud influente sive in ventriculis ejus & per consequens etiam substantia stagnante sit ut spir. animales vol. ab aqua admixta impuri, hinc torpidi & signiores redduntur: Unde minus mobiles necessario somnum inferunt. Accedit & hoc, quod irrigatum nimis ac humectatum cerebrum potiusque ejus lymphâ nimia repletis, debita spirituum expansio & excursio, & in organa per

nervos debita distributio fieri nequeat. Unde necessario symptomata ista lethargica oriuntur. Confirmante hoc ipsum V V I L L I S I O qui in anatomia cerebri affirmat, semper in affectibus soporosis demortuis, cerebri ventriculos inventos fuisse sero copioso repletos. His ergo repletis, id quod superest Laticis, aquosi necessario cerebrum inundat, & ita necessario occasionem Lethargo præbet. Hinc est quod ex Hydrocephalo subinde oriatur Lethargus, uti videre potestis in HILDA- NI cent. 1. obs. 10. Item cent. 4. obs. 10. Sicuti etiam S R V E R I N U S tract. de recondita abscessuum natura observat, Lethargum in infante ex hydrocephalo. Imò infantes ob id naturaliter ad somnum inclinant, propter eorum cerebrum fluidius, mollius & humidius, spiritus animales è contra torpidiores minusque subtiles. Non secus ac in Catarrho & aliis affectibus capitis dum præter copiosam lympham, vitiatâ per Glandulas excretionem latex hujus aquosus simul nonnihil humectat cerebrum, nos extraordinariam quandam in somnum propensionem percipimus. Unde etiam est, quod in Lethargicis facies pallida & tumida, oculique tumidi apparere soleant. Ut sit in iis qui crapulam nondum edormiverunt. Item Lethargici in facie videntur qf. leucocophermatici.

Febris ista lenta quæ lethargum semper comitatur, est ex genere carum, quas lymphaticas seu vitio lymphæ oriri supra diximus, ubi de febribus.

In Comate s. sopore febrili eadem ferè causâ obtinere solent. Refert enim S A N C H E Z in obs. p. 380. De quodam, qui cum laborasset Comate vigili in febre continuâ dissecto, quod in ejus capite, inventi fuerint ejusdem cerebri ventriculi copiosa aqua repleti. Simile ferè exemplum refert P I S O tract. de Colluvie serosa p. 78. Verum in Comate vigili malignitatis imprimis habenda ratio, dum nihil est quod impediatur, quod minus etiam malignitas sit conjuncta, à quâ & somnus & delirium, sicut omnia narcotica solent inferre.

Præter modo dictos affectus soporosos, subinde observantur adhuc alii sopores præternaturales, qui ad Comata in genere referri solent, sed confusè. Sic HIL- L E R I U S cent. 1. cur. 35. observat soporem quandam circa tempora & auditus gravitate singulis mensib. circa diem lunæ recurrentem à Lumbricis oriundum; sic familiare Hystericis ut admodum in somnum propendunt, & si relinquuntur dormientes denudè nunquam evigilant. Mirandum hujus rei exemplum habet R I V E R I U S cent. 2. obs. 26. de sopore gravi excitato in passione Hysterica subinde recurrente, cujus paroxysmum inhibuit propinando laudanum opiatum. Sic refert P I S O de colluvie serosa p. 93. affectum Lethargicum periodicè, repetentem cum arthritide idque probabiliter à sero. Sic B O R E L L U S cent. 4. obs. 67. observat soporem talem periodicum singulis annis eodem die recurrentem.

P E R G E N D U M E S T A D S I G N A.

Signa sopororum affectuum facile patent per se. Imprimis tamen signa Lethargi sunt cognoscenda & distinctiva ab aliis affectibus soporosis addiscenda. Quæ lethargo laborant, obliviscuntur omnium, delirant cum perpetuâ in somnum propensione, Excitati rursum feruntur in somnum: interrogati vix respondent; videantur quæ antea dixi. Febricula lenta adest, cujus calor lentus, acris & mordax est, eaque continua; habens tamen continuè vespertino & nocturno tempore suas exacerbationes: alvi excrementa plerumque sunt liquida: Urina redditur ut jumentorum turbida: Pulsus sunt variis ac inordinatis. Facies ac oculi tumidi & pallidi apparent & quæ sunt similia signa.

A Caro distinguitur Lethargus quod non oriatur à causa externa item quod non adest febris lenta, aut si adest febris in Caro, hæc solet præcedere, aut saltim est febris vehementior aut ex genere intermittentium aut continuarum ardentium.

A Catalepsi facile distinguitur cum aegri non continent membra in situ, sed instar dormientium omnia collapsa tenentur. A Typhomania s. Comate Vigili distinguitur in hoc, quod in Comate vigili adit quaedam febris gravis saepe ardens maligna. Item quoddam aegri facile expergeant in Comate vigili non tamen facile denud dormiant, secus ac fit in Lethargicis.

QVOAD PROGNOSIN.

In genere recte dicit Hippocrates, somnus & vigilia si modum exceperint malum sct. 2. aphor. 6. Porro in quo morbo somnus Laborem facit malum idem dicit sct. 2. aph. 1. Coma quod oritur in febris ardentibus exitiosum esse solet, cum uti superius monui, ut plurimum subsit malignitas.

Lethargus malum est acutum 7. diebus saepius interficiens, cum ut plurimum Lethargus sit lethalis. Sanantur autem Lethargici evacuata, aut sponte & critica, aut artificialiter materia vitiosa per alvum aut erumpentibus parotidibus die Critico, aut si fiat ejus copiosa per nares emunctio. His si adjungatur febris, & reliquorum symptomatum remissio spes est aegrum reconvalescentem. Item Lethargo accrescentibus symptomatibus si erumpat sudor frigidus imprimis in capite lethale est. Tremor lethargo superveniens est periculosus. Lethargus ex phrenitide est lethalis contra superveniens lethargo phrenitis salutare.

QVOD ATTINET CVRAM.

Nimium phlegma cerebrum inundans est evacuan- dum, nunc per alvum nunc per sudorem nunc per sternutatoria. Hinc spiritus torpidi primò acidis excitandi, & volatilibus spiritibus deinde restaurandi. Interea acris aut sensuum organa vellicantibus nimis somnus impediendus.

Inter evacuantia primatum obrinet vomitus, qui se commode potest institui, admodum est proficiuus. Hæc inter uti notum est, eminent Emetica antimoniata s. vina Emetica. Item Tinctura Nicotiana cum spiritu vini extracta ad zij. propinata. Purgatio institui debet citò neglecta temporum electione, neque enim timidus aut cunctabundus in purgandis Lethargicis debet esse Medicus, & quidem forti medicamento fiat, alias enim frustra laboratur. Inter purgantia imprimis est purgans ex scammonio cum Castoreo, id quod jam à TRALLIANI ætate fuit celebratum v. g.

℞. Castorei ℥j.

Scammonii præparati ℥j.

M. Divid. in 2. partes æquales. Datur in vehiculo oxymelitis scillitici, jam hoc ipsum à Tralliani ætate, ut dixi est celebratum & curavit eadem Virum 55. annorum BORELIUS uri videre est in cent. 2. obs. 52. Aliàs extractum phlegmagogum Quercetani à ℥j. ad 3℥. propinatur. Item Extractum Trochiscorum albandal à gr. 6. ad xii. usurpatur. Item extractum Esula aliis loco stimuli additum laudatur. Ex officinalibus sunt pilule Cochlea ad ʒj. propinata, quas ceu expertus in Lethargo commendat FORESTUS lib. 10. obs. 33. si cum Castoreo misceantur v. g.

℞. Extracti phlegmagogi Quercetani

Castorei ana ℥ss.

Extracti Trochiscor. albandal. gr. ij.

Resinæ Jalapæ gr. v.

c. f. q. Ess. Castorei F. v. Pilulæ purg.

Credo quod pilulis additus mercur. dulcis, non futurus sit frustraneus, cum hic in similibus affectibus, aliis sit egregius.

Loco purgantium per os assumendorum si non possint convenienter adhiberi, conveniunt Clysteres acres & fortiter stimulant, quibus imprimis addenda salia, volat. v. gr. Fiunt tales Clysteres ex cent. minor. Majoran. Salvia, Origano, absinthio, serpillio, Ruta, pyretho, felle tauri inspissato. Pulpa Colochymbidos in petia ligata cum electuario de Hiera picra, cum aga-

rico cum electuario Indo & similibus v. g.

℞. Herbæ absinthii

Centaur. minor.

Folior. rutæ ana ℥ij.

radicis pyreth. ʒij.

pulpæ calocynth. in petia

ligat. ʒss. (aliàs enim exulcerat intestina)

Coquantur in f. q. aqu. communis colaturæ. ℞. ʒij. cui adde Elethuarii cum agarico ʒj.

Fell. tauri inspissati ʒj.

sal vol. succini ʒss.

vitell. ovor. Num. i.

M. pro Clysmate, quod est fatis acre.

Item subinde applicantur suppositoria eaque etiam acutiora: Nunc scil. suppositoria acuta usitata illius cum felle tauri, aut illita cum ol. Colocynth. QUERCETANI; vel præparantur de novo, ex melle inspissato cum sal. gemm. taur. aut ex felle tauri inspissato cum specieb. Hiera picra: & similibus, quæ cum melle conjunguntur, in formam suppositoriorum applicanda.

Præmissis hisce dantur appropriata quibus tamen etiam intermiscuntur sternutatoria. Hæc sternutatoria sunt fortiora ex rad. Helleb. albi, rad. liliorum Conwall. cum granis aliquot Euphorbiæ. Item ex pulvere Nicotiana cum Euphorbio & aliquot granis sal. volat. Urine, spirit. vin. vol. Nam hæc salia vol. optime permiscuntur cum talibus sternutatoriis acrioribus cum fortiter penetrant, dum interea alia acia sternutatoria vellicant. Vitriolum ad albedinem calcinatum ad ʒj. solum aqu. Majorana ʒj. qui liquor naribus atrahendus subinde pro sternutatorio satis eleganti. Juxta hujusmodi evacuantia & subinde Ven. scti. vel saltem pro scopo averseorio aut derivatorio locum habet, in casu nempe quo à colluvie recrementorum mediante sanguine & sero cerebrum inundante malum ortum fuerit. Tali in casu venarum singularium apertionem suadet Villis loc. cit. Quibus non sufficientibus, altero die cucurbitula scarificata intra scapulas aut hircidines propè aures applicari possunt. Quod si nec sic resuscitari videatur æger, præmissis talibus ad vesicatoria, item ad sternutatoria accedendum venit: ad ista quidem pro scopo averseorio; ad hæc pro scopo exeitatorio ac simul evacuatorio, sed nonnisi istis præmissis v. g.

℞. Pulv. cantharidum ℥j.

euphorb. gr. xij.

castor. gr. xv.

fermenti acerim. ʒss. pro vesicatorio.

Nam acria ac dolentia in talibus ægris omnino requiruntur. Applicari nunc possunt vertici, nunc sincipiti, pro scopo derivatorio, nunc cruribus, pro scopo revulsorio. Sternutatoria per pennam insufflata sunt naribus.

℞. Pulv. Nicotian.

lil. convall. an. ʒj.

rad. hellebor. albi ℥j.

ol. destillat. majoran. gr. iv.

castor. gr. xij. ad xv. M.

vel sternutatorium Timai in affectibus soporosis expertum, quod habet in casibus p. 20.

℞. Ellebor. albi

castor.

piperis albi an. ℥j.

ol. destillat. rutæ, majoran.

salviæ, an. gr. ij. M.

Hisce etiam salia vol. v. g. sal. vol. salis ammoniac. aut spirit. salis ammoniaci cum calc. viv. paratus commode permiscuntur, cum fortiter penetrant, cæteris addita, vellicando; sternutatorium ex turbit. cum pulvere glycyrrh. vid. in Barberr. præxi cum comment. Decker. p. 76.

Post hæc sunt appropriata quæ aut spiritus excitant aut eos restituant. Hæc inter primatum obtinet Castoreum quod est omnium optimum, sive ipsum castoreum sive Ess. sive extractum quocumque modo usurpatur: post castoreum est imprimis Ruta, serpillium, pulgionum

pulgionum & origanum. In specie tn. acida omnia externe & interne ad excitandos & curandos Lethargicos mirè conveniunt. Hæc inter præter acetum & oxymel scilliticum est imprimis spirit. vitriol. vol. cujus legitimum signum est quod non guttatum sed striatum in alembico appareat; paratus ex vitriolo artificiosè calcinato, ita ut phlegma saltem evaporet, remanente spirit. vol. qui postmodum per rectificationem à spiritu fixiore separandus; Sic n. fit spirit. vitriol. vol. excellens in cura Lethargi, loco hujus spirit. vitriol. seu acetum istud singulate vol. potest commode usurpari ad guttas aliquot in aqu. appropriata ruta, liliorum Conwall. Majoran. &c. aqua quadam apoplectica & simili. Spirit. vitrioli regeneratum s. ex capit. mort. aëri exposito demud destillatus; (qui non tam est vitriolaceus quam potius nitrosus) & ipse commendatur ad curam Lethargi, vel adhibetur spirit. vitrioli cephalicus factus ex eodem capite mortuo ab aëre imprægnato, quod irrotatur largiter specieb. cephalicis vegetabilibus. Ceraferum Nigrorum flor. tilla lil. convall. majorana, salvia. Hoc destillatum more solito & post rectificationem dat spirit. cephalicum admodum penetrantem & volatilem, qui in cura Lethargi in aquis appropriatis propinatus in aqua ruta, in aqua vorismarini & similib. admodum convenit & egregiè restituit ægros. Pertinet huc etiam acetum Hystericum M Y N S I C H T I, præ cæteris verd acetum vitriolatum benedictum, remedium quoddam singulare in affectibus. catarrhois & etiam in affectibus soporosis Modus præparandi est hic: vitriolum in crucibulo leniter calcinatur ad absumptionem phlegmatis: exhausto omni phlegmaceo crucibulum contigitur operculo & hoc contigitur carbonib. vivis, ita ut per quadrantem horæ calcinatum exactè rubescat; h. m. calcinatum pulverisatum per setaceum subtile trajiciatur. Postmodum ℞. carbonum faginarum durorum bene pulverisatorum ac per setaceum trajectorium & vitrioli istius præparati ʒij. bene mista indantur vasi plano & satis patulo Terreo, quodque igni tn. resistere valeat, imponatur carbonibus in fumo venti, bene calcinentur; continuò agitandò cum rutibulo ferreo; tandiu donec nulla amplius scintilla in mistura appareat. Hinc ℞. h. m. vitriolum præparatum affunde acci destillati acerriimi ponantur in digestionem in loco calido aut saltem vase bene contecto, exponantur radiis solarib. id; per 14. dies, hinc filtratur acetum per rharum, eritque sic paratum vitriolatum benedictum. Dosis à gutt. x. ad xii. in aqua appropriata assumendum. In omnib. catarrhis frigidis ut vocant, item in affectibus soporosis admodum commendatum, & ab acurato & celebri Medico in secretis habitum remedium. Hæc & similia acida vitriolica vol. excusitant & sedant lethargum. His subjungenda ea; quæ spiritus torpidos volatilisare & agiles reddere valent, qualia sunt Ess. & spiritus vegetabiles Ess. lil. convall. Ess. rutæ, croci spirit. & Elixir. Citri, Ess. ambra, cum spirit. rosarum vel spirit. lil. convall. Item semen sinapi & semen Nasturtii, quæ ipsa insigniter laudantur ad curandum lethargum, quin & sal. vol. in Lethargo, Apoplexia & Caru singulariter laudantur. Item herba Thee Mb-

dernis usitata, in tali casu admodum convenit. Est plantula Sinenis & Japonensis foliis Myrtinis hæc collecta coquantur in aqua istiusque decocti, quod saporem acquirat atomaricum, haustus interius assumptus, mirum est quàm arceat omnem somnum; ita ut quis etiam per triduum sine somno continuo perflittere possit: hinc etiam acuit admodum ingenium. Præparandi modum & descriptionem vid. in BORELIO cent. 3. obs. 39 item in VVORMIJ Museo, uti etiam in TULPIO lib. 4. obs. cap. ult. Item DEODATI valedudinario p. 169. Denique est radix Indica quæ vocatur radix Cusei, quain misicè externo usu esse ad curandum Lethargum refert KRCHERUS in regno natura Magnetico p. 45. &c. Dico externo usu. Nam præter interna etiam externa in Lethargo conveniunt, quæ inter sunt i. spirit. salis ammoniaci vol. narib. subinde adnotus, qui potèst est ad Lethargum & Apoplexiam, imò etiam hystericas mulieres excitandas. Aliàs acetum Castoreo imprægnatum cum linteis vel spongia narib. adnotum est egregium. Experimentum HARTMANNI est spongia cum succo apii & aceto Rutaceo imprægnata adperso pulv. Castorei. Nam acetum admodum convenit ad atendum somnum & adducendâs vigilias. Item succus feniculi aut etiam succus ruta mistus cum aceto narib. applicatus aut cum linteis temporibus & fronti alligatus admodum laudatur. Semen sinapi aceto subactum si eodem fricentur plantæ pedum commendatur ad excitandos Lethargicos. Comata febrilia quæcunque optime curat acetum narib. applicatum, quo validius eò est melius. Unde spirit. vitriol. omnib. præferetur Caru ex opiatorum & narcotiorum externo abusu aut vaporib. venenatis mercurialib. aut sub nucæ juglande contractus, aut ex ebrietate aut ex inspiratione halituum ex liquorib. fermentantibus ortus curatur, quando vomitus maturè instituitur: Hinc acetum narib. est applicandum & postmodum spirituosos internis spiritus animales deinde volatilisandi. Ex opio s. croco si sit Caru acetum est optimum. Hoc etiam figit opium & opii sal. vol. oleosum omnino destruit. Unde etiam acetum assumitur à quibusdam in præparationem Laudani Opiati. Ex Ebrietate si oriatur Caru præmissis vomitorio acetum capiti applicandum; & Epithema ex succo semper vivi majoris Acet. & nitri. scilicet. applicandum & subinde renovandum, potenter n. Ebrietatem discutit. Imprimis spiritus salis ammoniaci vol. non erit inconveniens; propterea quoniam hic spiritum vini rectificatum (unde ebrietas) promptè coagulat in osfam crassam, ratione cujus coagulationis est præservativum ab ebrietate: sicuti etiam curat ebrietatem coagulando spiritum vini, eumque aut per sudorem, aut per urinam expellendo.

Castoreum & Acetum sufficiunt in omnibus affectibus soporosis.

Locuti sumus superius de vitis spirituum animalium ac eorum generatione, à quorum legitimo motu & expansione, aut aucta, aut imminuta sequuntur vel vigilia vel somnus. Quod si fiat ut hi spiritus à motu naturali devient & inordinate moventur in organis motus convulsiones inferunt. Sit ergò

CAPUT VIII.

DE SPIRITVVM IN SENSVM
organis agitatione inordinata seu præternaturali,
indeque orta vertigine.

VERTIGO.

Ræsuppono hic ante omnia exactam notitiam cerebri, & ejus vasorum, indeque producti sensus & motus, aliàs me nunquam intelligeris. Vertigo ita à vertendo dicta est iste affectus cum omnia circumagi atque in circulum rotari & gyri videntur tam ipsum caput & corpus egri quam omnia reliqua foris adstantia & oculis apparentia, utur hæc omnia sint firmissima nulloque pacto gyrentur. Per artem imitari possumus hunc affectum clausis oculis corpus celeriter circumgyrando: Sic cni n subitâ quiete & oculorum apertione tq. vertiginosis omnia circumagi & rotari videntur.

Ratione graduum (non specierum) triplex est Vertigo 1. Quando tantummodo corpus & exteriora circumgyrari videntur subitò denuò evanescente gyro, & est vertigo simplex. Quando verò

2. Oculi velut affusa Caligine obscurantur, ita ut visus omnino pereat, aut etiam varii colores, flavi, coerulei, virides, &c. ante oculos versari videntur subsequente caligine, scotomia s. vertigo tenebrosa, appellatur. Quod si 3. hæc oculorum caligo in tantum invalescat ut æger protinus prehensis adminiculis se fulciat vertigo caduca appellatur: Vertigo caduca, quia ceu proximus gradus est ad malum caducum s. Epilepsiam, cum interdum leves convulsiones & tandem vera Epileptica affectio huic ultimo gradui superveniat. Hinc est quod ab omnib. dogmaticis vertigines parvæ vocentur Epilepsia: cum e contra Epilepsia leviorib. comitata convulsionib. vertigines graviores interdum appellantur. Nam vix est insultus Epilepticus à quacunque oriatur causa, quem non aut antecedit aut comitetur proximè vertigo gravior. Unde dicunt quando, insultus Epilepticus ingruit objecta quæ conspiciunt esse nigra virida & flava. A gyratione ergo & rotatione ceu nobiliore symptomate vertiginis ratio, imprimis desumitur. Nihilominus tn. & alii sensus præter oculos simul afficiuntur, imprimis in 2do & 3tio vertiginis gradu. Nam sibilus & tinnitus, quin & rancus interdum & obtusus sonus in aurib. percipitur, & licet apprehendant ægri adminicula nonnulla, quibus se fulciant, tn. sæpius eadem minus firmiter comprehendere valent, ita ut tandem concidant. Causam vertiginis vulgò rotationem spirituum animalium in cerebro existimant, quod tn. falsum est, in oculis n. fit ista rotatio, s. motus iste inordinatus, qui vertiginem infert. Nam visui res gyri apparent. In organo ergo visionis necessario erit vitium, cum in cerebro non videamus. Nemo sanè concipere poterit quomodo spiritus in cerebro gyrtus vel rotatus appareat faciat res rotari extra oculum. Vertigo scilicet in organo videndi non in vidente ipso, uti neque in objecto viso, sed tantum in medio. Organum verò hoc est oculus. Porro quando oculis videntur observari nubes & flocculi, Musca, &c. Hæ ipsæ res videntur esse in aère, cum tamen revera sint in oculo in specie in eisdem humore aqueo. Unde dum res extragyri videntur hoc fit in oculo, non extra oculum, vel in cerebro vel objecto externo. Nemo est cui non igniculi vel flammula noctu in Tussi vel oculorum percussione in aère versari

videntur & extrinsecus moveri, quæ omnia tamen vera sunt in oculo: ita etiam dum externa objecta gyri videntur, hoc est quod talis motus fiat in oculo. Quod si quis vulgari Scholasticæ Philosophiæ additus dicere velit revera visionem elici in sensu communi, non v. in oculo, cum oculo non videat, sed sensus communis tantum: Unde gyrtati (spiritus in sensu communi) vertiginem inferunt.

Respondeo ergo ipsi ex istius hypotheseb. quas tn. nullo modo facio meas, distinguendo inter circumgyrationem, ipsam & ipsius apparentiam. Concedo ex eorum hypotheseb. ipsam apparentiam quidem s. representationem ipsius circumgyrationis fieri in sensu communi, non verò actualem circumgyrationem, quæ ipsa dat vertiginem. Totum hoc negotium appositò simili illustrat P. I. FABER in sua Pathologia delumpto à Speculo, quod Speculum, dum commovetur, universa objecta simul moveri videntur, & si in gyrum rotatur Speculum, etiam ipsa objecta circumvoluta apparent. Simili ratione si & in oculo in specie post humorem aqueum in humore vitreo prope retinam fiat talis gyrtatio, quid mirum si etiam vertiginis affectio in corpore apparere videatur.

CAUSA ergo vertiginis ex dictis facile patet. Est scilicet motus inordinatus spirituum animalium in oculo; qui in oculo rotundo & concamerato agitatur, necessario hinc rotundo motui in gyrum agitantur & moventur. Verum non in solo oculo, sed simul in reliquis sensuum organis similis fit inordinata agitatio; unde & aurium tinnitus & manus firma objectorum apprehensio solet simul adesse. Imo si nimis impetuosis & maxime confusus spirituum visoriorum, & ipsorum etiam oculi humorum motus, in tantam visus exinde pervertitur, ut etiam obfcuratio oculi & Caligo (deficientis visionis symptoma) superveniat. Imo spirituum istorum animalium inordinato motu ad musculos usque continuato, etiam leves convulsiones imò interdum graves Epileptici insultus superveniunt; Unde non solum spiritus visorii in oculo immediate moveri videntur, in vertiginis affectu, quando totum spirituum animalium systema in cerebro impetuosis agitatur in graviori vertigine videtur: ut & reliquorum sensuum organa simul afficiuntur: Qui affectus v. quia imprimis in oculo est notabilis beneficio gyri ob id à principali fit denominatio & vertigo appellatur.

Hæc ita probabilia quidem, & satis manifesta videntur, si tamen exactius admodum sensus externi applicentur, vix omne ferre punctum videntur. Ut ergo hæc clarius pateant præsuppono ex physiologicis omnem sentiendi actum s. potius passionem fieri per modum cuiusdam contactus: Unde contactus radiorum visualium, quos præsuppono materiales, ad tunicam retinam per modum percussione visum afficiant, sicut contactus s. appulsus aëris moti, ad tunicam Cochleæ nervæ auditivæ excitat. Unde etiam non tam gyrtatio spirituum aut humorum in oculis aut in cavo aëris ibi vertiginem, hic tinnitum inferant, quam potius eorum in gyratione aut quacunque inordinatâ motione gyrtatio objectorum visorum apparent conringit: sicut appulsus ad tunicam cochleæ sonitus istos apparere facit. Et hinc est quod etiam in vertiginosis, item in Epilepticis

Epilepticis, tam varii colores subinde ante oculos versari videntur, flavi, coerulei, virides & similes, imò & splendores non raro iidem apparent, quia scilicet ab inordinato motu spirituum in oculo in insultu Epileptico talis impulsus s. contactus ab iis fit in tunica retina, qualis alias fit à radiis visualibus ab objectis luteis aut coeruleis aut splendentibus in oculum illabentibus, & tunicam retinam determinato motu ferientibus, sed hæc Theoreticis relinquo. Quicquid horum sit questio est de causa remota, unde sc. iste spirituum inordinatus motus in cerebro & hinc in organo sensuum, pro quâ motus varietate, varietate sunt apparitiones in organo sensuum.

Hujus remota natura ratione notum est, quod vertigo vulgò dividatur in eam quæ est per essentiam ex proprio & primario affectu cerebro, & eam quæ est per consensum & affectus partibus inferioribus corporis contingit. Sed, verum ut fateor varissima est vertigo per essentiam, quando quotidiana practica & practico-rum observationes monstrant, vertiginem ferè omnem esse vitio partium inferiorum, utur diutius affligens & crebrius recurrens, usque eo spirit. animales & cerebri texturam alterare & immutare valeat, ut tandem ex vitio cerebri proximo affligere videntur.

Partes istæ quarum consensu fit vertigo primario est vitio cerebri, qui ut plurimum, utur variis modis peccet, imprimis in quibusdam jejuniis ferè nequit, unde fit ut tales irer dum juvenes, in specie autem senes sæpius sunt vertiginosi, tamdiu quamdiu vacuus est stomachus, subitò verò atque unam atque alteram tantum panis buccellam comederint, omne malum cessat; unde etiam matutinis horis tantillum comedo vertiginem talem sæpius præcavent. Hinc etiam qui laborant affectu hypochondriaco, de quo suo loco, cujus radices figurantur in stomacho, vertiginosi sunt sæpius, specialiter si sint jejuni. Porò hysterica mulieres admodum vertiginosæ sunt, imò ut plurimum præcedentibus scotomias suffocatio vitio vocatur uterina, inchoat, aut etiam durante paroxysmo hysterico vertigine subinde gravi corripuntur. In hæc v. passione Uterus est insolens, quin potius revera certa quædam mali hypochondriaci est species suffocatio Uterina. Senes etiam sæpius vertigine corripuntur, vitio stomachi quidem remoto, concurrentibus hic simul proximè spiritibus animalibus debilitatis cum vitia simul cerebri remota, ita ut iidem vel levi occasione nempe capitis refrigeratione, acuta meditatione aut levi corporis agitatione, paroxysmo vertiginis corripuntur senes. Ebrietas quoque ad vertiginem disponit. Unde ebrii omnes vertiginosi sunt objecta atque dupla vident: vitio agitationis spirituum animalium à spir. vini volatili ipsi nempe permisso & confuso, nec sufficienter à natura sua sulphurâ in salinam commutato. Quin & statuenti Cibum dedit (non enim sunt flatu in cibis sed sunt in stomacho) ut cepa, allia, rape, raphani, brassica, & similia olera, etiam dum adhuc in stomacho commorantur vertiginosos nonnullos reddunt, imprimis antea ad vertiginem dispositos. Vermes intestinarum subinde graecis inferunt vertigines, sicuti etiam Epilepticas convulsiones. Denique calculus renum ex pelvi in utero commoratus, in quibusdam graves solet inferre scotomias. Sed quomodo fiat talis vertigo per consensum? Questio est. Vulgò ad vapores & exhalationes aut effumationes ex inferioribus partibus elevari in caput conlingunt. Sed impossibilis est horum vaporum transitus vis omnibus sufficientissimè munitis, imprimis cum etiam HELMONT. in suis scriptis, & præter hunc SCHNEIDERUS tract. de catarrhis libris 369. primis, sufficientissimè hos ipsos vapores vel halitus tales qui è membris aut è cavitatibus corporis exhalantur finguntur, discussert: ut plurimum leviores partium internarum spasmis, indeque spirituum in cerebro inordinatus motus productus adesse solent, de quibus imprimis VVILLISII scripta videntur, v. gr.

Exemplum vertiginis per consensum ex utero (loquitur cum autore) describit FONSECA lib. 2. consultat. 30. Mulier, inquiens incepit pati per intervalla hebitudinem quandam repentinam circa oculos, cum quadam ventris perturbatione, quo tempore corpus regere non poterat, imò caderet, tempore accessionis se sentire dicit fumum quendam ex partibus ventris inferioribus sursum adscendentem, parum tn. durare hoc symptoma simul admodum prona est ad vomitum. fit quæsi quem sentit mulier revera sunt spasmis, qui inchoati in plexibus mesentericis & continuato nervorum tractu supra dorsum sursum prorepentes, talis progressus fumosi speciem referunt, donec isti spasmis ad cerebrum usque fibrati ibidem spiritus in confusiones agant, quibus confusus consequenter in sensum organo motus vertigo oritur.

Sic BARTOLIUS cent. 3. hist. 74. refert, vertiginem in quo æger percepit adscensum ex pede sinistro, accedente simul vago corporis dolore. Hic adscensus revera nihil est aliud nisi spasmus nervorum ad pedes protensorum, qui nervi successivè spasmis correpti, talem motum adscensionis apparere faciunt, utur vulgò in his casibus vapores & fumi adscendentes accensentur. Surgit ergo ut plurimum ubi accusantur tales fumi, spasmis nervorum, ut ubi non adsunt tales spasmis, ad est saltim massa sanguinea halitosa aut nonnihil vaporosa, id quod videmus in hypochondriacis, ubi subitò venæ turgent & etiam subitò iterum concidunt sine manifesta causa. Unde postmodum, utur tardò, à tali sanguine ad cerebrum delato & spiritus animales inquinante, & inordinatè agitante, talis modi affectus vertiginosus oriri solent adeò ut LINDANUS omnem vertiginis rationem ex tali sanguine halitosa deducat. Revera autem ut plurimum ipsarum partium inferiorum spasmis adsunt, dum nempe percipiuntur in hypochondriacis, hysteriacis, in splenicis, in vomiturientibus & similibus, quarum partium spasmis successivè in cerebrum fibrati & spirit. ibidem in motiones agentes vertiginem inferunt. Vid. VVILLISIIUS in Anatomia Cerebri, &c. Hæc est vertigo per consensum frequentissima. Quod si sæpius repetat talis per consensum vertigo, fit tandem, ut alterata cerebri textura à crebrioribus & inordinatis spirituum animalium excursionibus, tandem vel levi data occasione in similes inordinatos motus spiritus animales erumpant, & ita tandem per essentiam seu proprio cerebri vitio vertigines per essentiam etiam à causis externis, v. gr. confusione & plagis it. à concussionibus & casu ab alto & similibus causis, quæ poros cerebri canales ejusdem minutulos adeoque ipsam texturam ita immutant, ut spirituum naturalibus cursibus impeditis, hi ipsi vitioso & inordinato moveantur motu, unde vertigines & Epilepsia. Imprimis si talibus manifestis causis, lesio cerebri interna, indeque collectio excrementorum contingat; à quibus ceu causis occasionalibus facillimè vertigo inferatur. Sic Zacut. Lusi. l. 7. Med. Pr. hist. obser. 12. observat paroxysmum vertiginis per abscessum materię purulentæ ex aure aliquoties curatum. Sic VVefferus de parte affecta in Apoplex. p. 67. & 70. observavit vertiginem in juvenem cuius capite in cerebri sinistra parte vesica aqua limpida plena inventa fuit. Sic Schenck, in observat. ubi de vertig. vertiginem miram refert ingenti purulentæ materię per dentium alveolos & os excretionem curatum. Faciunt huc etiam fumi metallici, in specie mercuriales qui frequentius hausti per nares imprimis cerebrum affligunt, & ita vertigines per essentiam inferunt. Quale exemplum refert FRAMBESARIUS lib. 2. Consultat. 3. qui refert vertiginem tenebrosam sine ullâ intermissione perpetuam, in Chirurgo, qui crebrius lue gallicâ infectos curavit, beneficio inunctionis mercurialis, unde à venenata mercuriali aurâ hoc malum oriri putatum fuit.

SEQUIUNTUR SIGNA.

Signa vertiginis ex antedictis per se patent, tantummodo observanda sunt signa distinctiva vertiginis per essentiam & per consensum, per essentiam fieri vertiginem suspicio tunc est, quando morbi capitis præcesserint graviores, aut etiam si externa quadam lesione s. molestia antea fuerunt recepta à capite. Per consensum fieri vertiginem suspicio est, quando non proprie affligit cerebrum, sed affectum alium sequitur, quando ægri de affectu hypochondriaco aut hysterico conqueruntur. Item quando per vomitum vertigo aut levatur aut insigniter curatur, aut etiam si alia partium abdominalium affectionum signa adsint.

QUOAD PROGNOSIN OBSERVETUR,

Quod vertigo gravior præcipue & diuturnior imprimis citra manifestam causam externam inchoans in junioribus epilepsiam, in senibus apoplexiam certissime prænunciet. In senibus vertigo raro fallit, quin Comitem secum ducat apoplexiam. Unde etiam vertigo in senibus longe periculosior, cum difficilius curetur quam in junioribus. Hinc pro ratione graduum, periculosa est vertigo, in qua tantummodo externa circumagè videntur, non tamen caput aut totum corpus, periculosior quando simul caput & corpus gyratur, periculosissima scotomica & vertigo caduca.

QUOD ATTINET CURAM.

Imprimis causa vertiginis perscrutanda & remedienda, ubi in specie viscerum abdominalium ratio habenda. Hinc spiritus animales appropriatis & roborandi, & impetuosis eorum motus sistendi: denique pro præservatione imprimis stomachus est roborandus. In genere cum supra dictum sit, vertiginem esse quasi quandam parvam epilepsiam; hinc vertiginem in specie sistunt omnia ista appropriata, qua epilepsia succurrunt, sicuti è contra omnia anti-vertiginosa etiam epilepsie medentur. Imprimis ergo vomitoria in vertigine per consensum sunt optima. Vomitus læpissimè utilis: habemus in hoc passu præventum naturam. Refert n. P I S O R. de cæcitate ferus à p. 69. de quodam qui vertigine v. annorum laboravit & insigniter commotus fuit, curato per spontaneum naturæ motum, per vomitum frequentem & copiosum aqua pura & limpida: Sequamur ergo in vertigine naturam & imprimis à vomitoriis curam inchoemus, in specie cum frequentissime vertigini radix hæreat in stomacho. Post vomitoria conveniunt purgantia uti notum est.

Quoad sternutatoria, à sternutatoriis omnino abstinendum, utpote quæ genus nervosum nimis commovent. (Est enim sternutatio motus convulsivus) indeque facile spiritus animales in inordinatos motus excitat, & quamvis nonnulla vitiosæ materiæ pars evacuetur (posito esse per essentiam) symptoma tu. sic potius concitatur magis, quia ad epilepsiam magis sic disponitur, ut taceam sternutationem oculis minus esse convenientem. Quod attinet venæ sectionem, hæc per se vix convenit, interdum tñ ubi sanguis, est copiosus, cum vita sedentaria aut facile ebulliens fiat, aliis audit flatuosus, tunc ven. sect. convenit, de quo videatur imprimis H O R S T I U S in suis Problematib. dec. ad. 2. quæst. 3. ubi habet exemplum vertiginosi plethorici, qui aliis irritis per ven. sect. optime fuit curatus. Quod ergo attinet methodum medendi de vomitoriis nihil addam: solum purgantia. Hæc inter eminet mass. pilul. de succino Cratonis, qui egregie convenit, adjecto stimulo, extracto Colocynthidos. Item pilula mastichina conveniunt, præ cæteris in vertigine per consensum stomachi, uti etiam per consensum uteri, ut vult F O R S T U S. Pilula Cochis commendantur ubi vitium non in ipso cerebro, sunt enim satis vehementes & validæ. Extractum Helleb. nigri cum mercurio dulci uti est egregium purgans Epilepticorum, ita etiam con-

venit in vertiginosis. Dabo exemplum.

℞. Mass. pilul. Mastichinarum. ℞i.

Extract. agaric. gr. v
Scammonii sulphurati. gr. ii
c. f. q. olei destillati succini.

F. Pilula pro capite.

Ut ut potius conveniant stomacho ratione vertiginis per consensum: In signatura simus faciles. Hujusmodi purgationes subinde instituuntur ad præcavendum ne revertatur malum: ob id præscribuntur pilule & dicuntur Pilule usuales quæ blandè primas vias evacuant per 3. sedes præter propter, & singulis noviluniis uno vel altero die ante novilunium usurpantur. Fiant ex Gummi. ammon. aloë, myrrha, mastiche & similibus: ex aloë non lota adjecto stimulo leni, ut singulis mensibus una alterave evacuatione subtrahatur fomes ex abdomine, & subtrahatur vertiginis malum.

Appropriata aliàs in vertigine sunt doronicum imprimis: chæresfolium, calendula, salvia, rosmarinus, buxus, cubeba, &c. & in genere reliqua omnia cephalica. Imprimis Doronicum ejusque radix admodum commendatur ad curam vertiginis. Nam hujus radice usum funambuli se solent præservare contra vertiginem saltando in funibus, quod ipsi sibi tanquam singulare secretum reservant. Unde Rupicapra, est Doronicum sunt aded apti ad scandendum montium summities: Unde etiam lapis in eorum stomachis repertus s. ut alii vocant agropopila, pulverisatus assumptus commendatur à V V O R M I O contra vertiginem: quidam parant ex Doronico Ess. eamque singulariter ad vertiginem commendant. Hepate rupicaprarum vertiginem curatam refert Velschius Hecat. 2. p. 36. Dubium tamen an non additum Elaofaccharum citri parisi cum hepate fuerit virtutum. Post Doronicum est Chæresfolium admodum laudatum, quocunque modo usurpetur, sive cum jsculo assumatur, sive Ess. aut extractum paratum cum spiritu proprio usurpetur, in specie quando est vertigo ex vitio stomachi. Hinc est salvia: hujus decoctum in vino singulariter commendatur, in cura vertiginis internæ & etiam externæ à S T O C K E R O, internæ si sumatur vinum decoctionis salvia, externæ si applicetur capiti & temporibus Ess. salvia, cum spiritu proprio parata non esset inconveniens. Rosmarinus & ipse admodum commendatur à F E R D I N A N D O: cujus Ess. seu ultimum remedium etiam in contumacissima vertigine laudatur: In specie si exasperatur malum à frigore hyberno, tunc Essentia modò dicta ex roremarino admodum convenit. Conserva florum calendula ad curam vertiginis seu experta commendatur à R I V E R O. Buxus in specie Ol. Buxi uti in epilepsia, ita in vertigine intus & extra singulare habetur remedium. Unde admodum laudat F O N S E C A Conf. 6. externè quidem inungendo Ol. temporibus vel post aures: item in casu necessitatis etiam pulvis manuum & pedum. Intus propinat ita.

℞. Conservæ florum anthos ℞iii.

Ol. Buxi.

Nucis Moschatæ.

Menthæ ana ℞ß.

C. Syrupi de Corticibus Citri.

Fiat Electuarium dosis est ℞ß.

Imò gutt. vii. ad summum x. hujus olei de buxo cum ℞iibus aqu. pœonia si exhibeantur multum præstantius habere remedium asserit. Denique Cubeba mastichata stomacho jejuno aut vino infusæ & ita bibitæ, admodum conveniunt ad curam vertiginis.

Præter dicta hæc vegetabilia etiam Melissa, Majorana, Euphrasia, fœniculum, semina calida minora, item ferè omnia aromata in specie Zingiber & galanga commendantur contra vertiginem, item castoreum, ambra grysea & ex his vegetabilibus parata essentia spiritus & olea.

v. gr. ℞. Ess. Chæresfolii.

Salvia.

Salviæ ana ℞iß.

M. F. aqu. in qu. diluat. pulv. supr. perscripte. sal vol. succini. Nam & ipsum succinum est egregium remedium in vertigine: sive internè sumatur succinum præparatum, cum aqua appropriata in specie cum spiritu vel aqua salvia: sive etiam ejus sal. vol. assumatur aut etiam Ol. aut ex Ol. succini paratum Elaofaccharum, ut facilius assumatur, est admodum conveniens. Memini enim me aliquando juveni studioso hypochondriaco crebrâ vertigine; seu jejuno seu pastus esset, affecto, præmissis præmittendis, & etiam aliis adhibitis convenientibus, frustra tamen omnibus, consultuisse, ut in fine singuli pastus 6. 7. ad 8. gutt. in ultimo haustu capiat, eoque leviter præcordia inungat, id quod optime profuit. Sic alii juveni præmissis vomitu dedi:

℞. Conserv. menth. ℞i.

flor. anth. ℞vi.

petrol. alb. ℞iß.

sal. volatil. succin. gr. xv.

c. f. q. syr. menth. F. Elect. de quo manè dosis castaneæ capiat, bono cum successu accepit. Aliis nil juvantibus sacra anchora erit Laudanum opiatum imprimis cum succinatis mistum, hoc ipsum enim quoscunque spirituum inordinatos motus compescit, eodemque figendo promptè sedat.

Verum ne revertatur vertigo, imprimis cura esse debet; Unde si sit vertigo stomachi vitio imprimis usurpandum elyxir proprietatis mistum cum spiritu mastichis, sicut in genere omnia mastichica præservant à vertigine & stomacho sunt optima. Item elyxir mentha cum spiritu mastichis mistum præservat à vertigine. L I N D A N U S sequentem commendat pulverem ad præservandum, ne revertatur vertigo, v. gr.

℞. Sem. Coriandri præparati.

N. Moschatæ.

Visci quercini.

Galangæ ana ℞ii.

Piperis longi.

Zingiberis.

Tormentillæ.

Rosmarini ana ℞i.

M. pro pulvere compositio.

Cujus dosis sit manè & vesperi ℞ß. Imò vel sola Galanga mista cum succino, ab eodem commendatur, ad curam vertiginis. In senibus ad præcavendam vertiginem simulque apoplexiam convenit imprimis electuarium crebrius usurpatum:

Præscribi potest Electuarium tale:

℞. Conservæ anthos.

Salviæ

Majoran. ana ℞ß.

Zingiberis in India conditi.

N. Moschatæ condit. ana ℞iii.

Seminis Sinapi.

Erucæ ana ℞iß.

Succini præparati ℞ii.

Cardamomi.

Cubebarum.

Galangæ ana ℞i.

Spiritus cerasorum nigrorum ℞j.

Sal. vol. succini ℞ß.

c. f. q. Syrupi flor. Tunicæ.

F. Electuarium.

D. S. pro capite & stomacho. in plur. dos. dividend.

Diutius potest addi confect. algermes, quæ ratione ambra & moschi admodum convenit senibus. In ipso paroxysmo vertiginis graviori dum ægri corruunt, & ad tempus jacent, antequam se erigerè queant, præ cæteris conveniunt vomitoria, quæ optime eos excuscant, aut loco horum acris clysteres, usitati aliàs in apoplexia & epilepsia applicantur. Sed vomitoria sunt meliora. Hinc applicantur pulveres Cephalici in aquis appropriatis, item spirit. vitrioli cephalicus, item spiritus

Ol. Salviæ.

Zingib. Basilic. ana ℞.

Castorei ℞iß.

Ambra ℞ß.

M. F. Essent. pro vertig. Sumend.

gutt. 40. vel 50. bis in die per bihorium ante pastum.

EX REGNO ANIMALI pavo imprimis commendatur, cujus caro comesta laudatur admodum à B A R T H O L E T O contra vertiginem. Cæterum omnibus præfertur stercus pavonis, quod ab omnibus qui ejus fecerunt periculum maxime commendatur. Modus præparandi est varius, quidam ℞. mj. fini pavonis, subigunt cum f. q. vini, dividunt in 3. partes, cujus duæ partes post duos paroxysmos vertiginosi propinant, provocato sudore, & tertia dosis per bihorium, post tertium paroxysmum propinant, & sic certo inveniunt curari vertigines.

L I N D A N U S dicit se felici cum successu expertum esse stercus pavonis, præcipue præmissis universalibus, propinat in forma sicca, ex siccando stercus & hujus stercoris siccati ℞j. propinat in ℞ij. aqua appropriata: vel etiam permiscet cum conserva florum anthos, vel cum conserva Majorana, & ita usurpat aut permiscet cum sacchar. ratione saporis felici cum successu. Sic in Q U E R C E T A N. Diar. polyhist. illustre est exemplum curatæ vertiginis, beneficio stercoris pavonis idque sist. 2. cap. 1.

Verum observetur differentia sexus ratione ægrotum. Nam pro masculo vertiginoso sumendum stercus pavonis maris, pro femelâ vertiginosa stercus pavonis femina, id quod imprimis monet observandum esse, Petrus à Castro Medicus Veronensis, qui jubet ut colligatur hoc stercus imprimis mense Majo, hujus ℞j. macerat in vino per noctem, omnia postmodum per lineum trajicit & exhibet vertiginoso, continuanda à novilunio usque ad plenilunium; idque ut dicit felici cum successu. Loco stercoris pavonis, Cattè masculi pro mare, femella pro femina pulverisatum exsiccatum commendatur. B A R T H O L E T U S in Encyclopadia p. 166. habet electuarium ex cerebris animalium, quod vocat electuar. præsentaneum contra vertiginem, Compositio ejusdem est hæc:

℞. Cerebra passerum num. 50.

Cerebri vituli in vino loti &

in fumo exsiccati ℞j.

avellanarum ℞j.

Mittidatitii optimi ℞iii.

M. & cum syrupo de corticibus citri.

Fiat electuarium.

Idem B A R T H O L E T U S etiam cerebrum pavonis ad vertiginem laudare solet.

Porro ex REGNO MINERALI præ cæteris convenit cinabaris tam nativâ sublimando depurata quam artificialis, ex antimoniò præparata, insigne remedium C R A T O N I S trium Imperatorum Archiatræ qui cinabaris uti magnetem epilepsie ita vertiginis appellat. Unde super basin antimoniæ extracti pulveres cephalici specifici erunt in omni vertigine convenientissimi.

Hinc sunt pulveres compositi, v. gr.

℞. Stercoris pavonis præparati ℞iii.

Cinnab. antimoniæ ℞ii.

Cubebarum.

Galangæ.

Sal. vol. succini ana ℞ß.

Elaofacchari anisi q. f. pro gratia saporis & odoris.

M. F. pulvis pro vertigine in plur. dos. dividend.

Vehiculum hujus pulveris contra vertiginem possit esse tale:

℞. Aqu. Chæresfolii ℞iii.

Salviæ ℞iß.

Cinnamomi ℞vi.

Spiritus liliorum Convall.

visus cerasorum nigrorum & liliorum convallium. in aqua majorana, salvia & cerasorum nigrorum. His commode adduntur sal volat. succini. Salvol. C. C. & similia. Item Castoreum, tam ipsam quam ejus Essentia in specie, in mulieribus commode permiscetur. Item ol. succini ad aliquot guttas in aqua appropriata assumptum propinatum imprimis convenit. Externe verticem inungitur. Ol. succini aut etiam balsamum Peruvianum: Naribus illinitur balsamum apoplecticum, aut obicitur naribus Nigella Romana, seu ejus semen aceto irroratum, &c. Uno verbo simili ferè modo curantur in paroxysmo atque alias curati solent Epileptici in paroxysmo.

Ponam exemplum mulieris histerica vertiginosa, ipsi

prescribi debet talis mixtura in paroxysmo cochleatim assumenda.

- ℞. Aqu. hirundinum C. Castoreo. Melissa cum vino ana ℥ss. Spiritus sal. ammoniaci ℥ss. Sal. vol. succini gr. xv. Spiritus cerasorum nigrorum. liliorum Convalli, ana zi. Landani opiatii gr. ii. vel iii. Syrupi Corticum aurantium ℥ss. & zvi. quantum placet. M. exhibentur subinde Cochleatim. Absolvimus superius doctrinam vertiginis, & ea que eò pertinent. Pergo jam ad

CAPUT IX.

DE SPIRITUUM ANIMALIUM INORDINATO & vitioso Motu in organa motus, indeque orta Convulsione & Epilepsia.

Convulsio & Epilepsia.

ICTU M sive superius, quod ex inordinato motu systematis spirituum animalium in cerebro, sequatur sensuum varia perturbatio, quorum istud vocamus vertiginem, quæ ista interdum eò procedat, ut etiam concidant ægri, quæ vertigo sit proximus gradus ad epilepsiam, ita ut continuato post casum, isto spirituum animalium inordinato motu, ad partes motui destinatas extra cerebrum, exinde Convulsiones & tandem Epilepsia superveniant. Rectè ergo vertigini subjungimus tractationem de

CONVULSIONIBUS & EPILEPSIA.

Motum omnem corporis fieri per fibras, quibus tanquam funiculis aut partes moveantur aut contrahantur, quas fibras per spiritum animale moveri, concurrente adjumento sanguinis, ex parte Medicinæ Physiologicæ præsuppono, sive conjunctæ sint istæ fibræ in unum systema quod musculus vocatur, sive separatæ eadem circulari aliave diversâ texturâ partes ambiant, ut v. gr. in intestinis, vesicâ & similibus obvium est: sive hæ partes fibrosæ ex cerebro nervos accipiant sive ex cerebello: Unde ex prioribus motus voluntarius, ex posteriori v. involuntarius, quem naturalem aliâ perperam vocant, proficiscatur. Quod si ergo secundum voluntatis imperium moveantur muscoli, aut citra hoc placidè & absque insigni molestiâ, in internis partibus per fibras dispersus contingat motus, motus est legitimus s. naturalis: sin v. præter voluntatis imperium moveantur muscoli, idque non absque insigni dolore, aut cum insigni violentia contrahantur & agitentur partes sive internæ sive externæ, convulsio appellatur. Σπασμός Græcis dicitur à σπασσάω, quod est trahere, propterea quod quasi summâ vi & insigni violentia trahantur partes & quasi lacerentur quàm ut legitimè moveantur.

Convulsio hæc s. spasmus 1. est duplex, vel conductio vel est convulsio. Alii malè distinguunt has duas species in convulsionem & motum convulsivum, intelligendo per convulsionem conductiorem in specie sic dictam, per motum v. convulsivum convulsionem, de quibus tamen optimè scripsit LINDANUS & ex Hippocratis sensu rectè deduxit.

Conductio est convulsio Tonica. Convulsio v. est convulsio clonica. Nam clonus significat præcipuè inæqualitatem membri motum (unde vocatur motus convulsivus)

ultra citraque seu, quod idem est, in vitam membri contractionem & extensionem, à quo κλόω etiam dicitur σπασμός κλονώδης, sive pulsus vibrans, quando scilicet arteria quasi in motu retracta vibrando pulsum edit.

Tōv v. verò est quem CELSUS vocat, immobilitas & rigor membri, quod membrum contractum sit immobile: ita ut conductio seu convulsio Tonica, membri rigidi contractionem, & in uno situ s. figurâ permanentiam innuat. Convulsio v. s. convulsio clonica innuat membri variam agitationem & vibrationem, modo extensionem, modo contractionem, &c. Conductiōnis species sunt famosæ istæ tres, nempe τένανθ, ἐμπερσίντωνθ, & σπασμωδώνθ, quo tamè simul aliæ species pertinent. Nam hæc (nempe ad conductiōnem) pertinent etiam priapismus & satyriasis. Item pertinet hæc spasmus cynicus cui conjunctum symptoma quod vocatur risus sardonius. Huc pertinet vitium quando contrahitur brachium, & obrigescit ex ineptâ ven. sectione, lesio nervo s. quando nervus pungitur. Pertinet hæc ille affectus innominatus cum genua contrahuntur & rigida manent propter contractum nervum & tendinem quæ per cavum genu transeunt. In specie tres, istæ famosæ species. ἐμπερσίντωνθ est conductio musculorum Mastoideorum. Hinc est quod his mentum pectori affigatur, contrarium vitium σπασμωδώνθ est conductio musculorum occipitis: His occiput retrahitur versus dorsum & posteriora. Τένανθ denique est conductio & anteriorum & posteriorum capituli musculorum. Hinc enim non possunt caput ad ullum latus vertere, sed caput rigidum & immobile manet.

Ad ἐμπερσίντωνθ referendus est casus quem describit HIPPOCRATES sèct. 4. aphor. 35. quem aphorismum vulgo equidem de Anginâ interpretantur, sed malè. Nam revera intelligit HIPPOCRATES speciem ἐμπερσίντωνθ. Nam ille casus comprehendit morbum, quem nos collè torsionem nuncupamus: quoniam nimium tunc musculus Mastoideus convellitur & rigidus manet: sic enim caput circumducitur, aspera arteria comprimitur, & tales ægri tandem suffocantur.

Hæc de conductiōne seu convulsione Tonica.

Quod attinet convulsionem s. convulsionem clonicam, aut uti vulgò appellatur, motum convulsivum, hæc debet referri, quando unum vel plura membra moventur inæqualitèr, qualis est Epilepsia convulsiva corporis. Pertinet hæc experimento auctorum convulsio ista per

in emissione seminis venerea accidit; Unde quibusdam Philosophis & Medicis, in specie DEMOCRITO epilepsia parva vocari solet coitus.

Pertinet ad has convulsiones etiam Cramba s. ut vocant spasmus flatulentus, cui imprimis ebriosis, item qui ad artritidem nonnihil inclinant sunt obnoxii. Dixi quod ad convulsiones pertineat etiam epilepsia: Est enim epilepsia revera talis motus convulsivus, in quo membra corporis variè contrahuntur vibrantur & agitantur: Cujus tamen tres sunt modi, s. gradus, (voco ut lubet.)

I. GRADVS istque abusive epilepsia tributus est quando ægri subito concidunt & corruunt, aut saltem, sive sedent, sive stent, omnibus sensibus subitò privantur, & quasi somno altissimo sepulti circa ullam animale functionem ita persistunt, ut nullus spasmus sensatus s. externarum partium convulsio accedat: Licet si per convulsivum fiat partium abdominis, v. gr. in hystericis aut spleneticis, sæpius interni spatii partium nervosarum concurrant. Hic epilepsia motus est potius tertius vertiginis gradus, nempe pertinet ad vertiginem caucam, quam epilepsia diximus proximam, cum facillimè epilepsiam veram sibi comitem adsciscat.

II. GRADVS epilepsia s. secundus affligendi modus est: quando variis moribus & agitationibus corpus percutitur, sensu aut ratione, aut integrè perstantibus aut in delirium abreptis, dum saltant & cantant, interdum rident, nunc lacrymas fundunt, interdum ridicula narant, & post paroxysmum omnium secum actorum, sive delirent, sive non delirent, in paroxysmo recordantur, & eaque optimè sciunt. Exempla talia videbitis in VULSIO in pathologia cerebri: item in RIVERII praxi ubi de epilepsia, qui refert talem epilepsiam in Monialis, in qua sensus interni & externi vigerent, tantummodo epileptica variæque partium convulsiones adfuerunt. NEUCKANZIUS trad. de purpura cap. 33. simile habet exemplum. Sic TIMÆUS miram etiam hujus rei refert historiam epistol. 9. p. 22. Ubi puer epilepticus adicendit in altum sensibus integris. Sic BARTHOLINUS cent. 2. histor. 90. miras describit gesticulationes & actiones epilepticorum. Nam certè tam stupendæ & tam variæ eorum sunt gesticulationes, motus, actiones, gyrationes; ut vix absque stupore legi nedum aspicere possint. Quo pertinet epilepsia cursiva BOETII tract. de affectibus omnis cap. 6. de puero 12. annotum, qui paroxysmo epileptico vexatur semper recta percurreret per aquam, ignem, per montes, per omnia loca, istque tandem invento obstaculo longius currere non possit. Ob id vocatur à BOETIO epilepsia cursiva. Similem casum habet Valentinus tract. de convuls. qui & epilepsiam rotatoriam observavit. Sic epilepsia, in cujus paroxysmo diu & multum ægra videt vid. in M. A. N. C. Ann. 3. pag. 526. item epilepsia mirandæ, in quibus sensus omnes & intellectus sunt illasi vid. in Febr. de Scorzonæ. pag. 96. Et sæpius in epilepsia talia sunt symptomata, ut vix enarrati omnia possint. SALMUTH. cent. 2. histor. 42. habet epilepsiam in cujus paroxysmo oculus extra cavum instar pugni protendebatur, & tñ post paroxysmum in naturalem statum redeunte. Idem SALMUTH. cent. 2. histor. 41. visiones & spectra apparentia observavit, tam ante, quàm post epilepticum paroxysmum.

III. GRADVS epilepsia, s. modus est, qui ex utriusque modo dictis gradibus est conflatus, ita ut omnis tam sensus quàm rationis usus pereat, simulque variis moribus corpus agretur & concutiat, dentibus strideant, brachia jactitent, pollices arcuè in manum claudant, pedibus tremant, corpus insigniter extollant, & denno depriment, incurant, spuma per os efficiatur, lingua morfu lædatur, interdum frustulatim decerpta rejiciatur, & quæ multa similia sunt symp-

tomata, quibus omnibus successivè remittentibus æger tanquam somnolentus jacet, & ad se rediens nihil omnino scit, tantum de torpore & gravitate quadam capitis, item de omnium artuum gravi lassitudine conqueritur. Hic tertius gradus est vulgarissimus & noisissimus: primus gradus nonnihil est rarus, secundus gradus est rarissimus, d. vulgo ignorantia id: gradus secundus est terribilissimus: Nam tales subinde pro obsessis à demonibus habentur, nisi Medicus prudentiâ & experientiâ innocentiam ægri defendat. Convulsio ergo & epilepsia prima in motu depravato, violento & involuntario sæpè doloroso consistunt. Illud ergo quod subjectum est motus naturalis, id ipsum etiam necessariò subjunctum erit motus præternaturalis, & id quod efficitur in naturali brachii contractione aut in voluntariâ fecum alvi exclusione, istud ipsum etiam afficietur in his motionibus præternaturalibus. Cum ergo fibra nervosa sint subjectum omnis motus naturalis in corpore humano, tum voluntarii in masculis, quàm non voluntarii in partibus corporis internis, v. gr. in intestinis. Item ubique fit motus, ibi fiat per fibras, & ubique sint fibra, ibi necessariò fiat quidam motus, ob id etiam necessariò in convulsione & epilepsia proprium contractionum morbosarum subjectum erunt fibrae iste nervæ. Nervea dico, nam ipsi nervi, nihil sunt aliud, quàm congeries talium fibrarum juxta se variato tamen nonnihil nexu dispositarum, quæ tunicâ duplici à meningibus cerebri continuata investitæ ita corpus nervi constituunt: similes fibrae alio modo systematicè dispositæ constituunt muscolum, demonstrante hoc SYDENHAMI. Similes fibræ partibus circulariter vel alio modo intertextæ motus internos involuntarios excitant. Fibræ ergo & partes per fibras motæ, ratione fibrarum, erunt subjectum convulsions & epilepsia. Ex quibus sicut differentia, cum epilepsia & spasmis dividuntur in internas & externas. Externae sunt quæ membra externa cruciant, v. gr. convulsiones brachiorum, capitis, oculorum, Thoracis in Asthmate convulsivo, &c. Internæ verò convulsiones sunt quæ viscera interna membratosa mirè torquent, v. gr. in Colicis scorbuticis convulsivis. Item in passionibus hystericis, dum intestina, mesenterium, & annexæ partes convulsionibus spasmodicis affliguntur; Hinc appellatur Germanis mulierculis (in nullo scriptore Latino tale quid invenietis) appositè magnum in corpore malum. Talis etiam affectus est, quando in Nephride convulsus stomachus vomit, & convulsio itidem intestina tormina colica patiuntur in affectu nephritico. Item quando cor palpitat & convellitur (omnis enim palpitatio est convulsio) & quæ similes frequentissimæ in hypochondriacis & scorbuticis; & in hystericis sunt partium internarum convulsiones: cum in his subjectis quàm plurima varia & vaga hinc inde oberrantia symptomata ex talibus spasmis internis oriantur: In specie quando plexus nervi in Mesenterio afficiuntur. Cum enim ex his deriventur nervi in reliquis abdominis partes; facillimè totum abdomen, affectis his plexibus, convulsiones patitur; & cum hi plexus conjuncti sint nervis intercostalibus & nervis vagis, ob id sæpè affectos istos plexus & pectoris & capitis partium convulsiones tandem insequuntur, adeo ut istarum partium internæ convulsiones superius in cerebrum usque fibratæ, ibique systema spirituum in convulsos motus agitanter, terminentur tandem in convulsiones partium externarum: quæ ratione passionibus hystericis non raro supervenit Epilepsia sive convulsio partium externarum: Ut & partium difficilè non raro supervenit; Epilepsia, toties repetens, quoties ad conatum parturiendi gravida se accingit: Nam isti dolores in parturientibus obvii (nempe dolor abdominis & dolores post partum) nihil aliud sunt quàm partium abdominis in specie uteri, mesenterii & intestinorum convulsiones.

UT AD CAUSAS PERGAM. Præsupposito spiritu animali tanquam motore universali ex cerebro pro motibus voluntariis, ex cerebello pro motibus involuntariis per nervos distributo. (Hoc tamen adhuc patitur suas limitationes vid. VVILLIUS) qui quacunq; ratione fiat, fibras ad eorum contractionem disponat, necessario idem spiritus movebit etiam in contractione partium morbosa, v. gr. Uti spiritus per nervum brachii influens movet digitos & brachium, ex meo arbitrio, ita si fiat punctura nervi & inde convulsio brachii (cum hic motus convulsivus sive hæc convulsio sit idem motus, cum priore brachii contractione, voluntaria, differens tantum in eo, quod convulsio in invito convulso contingat, & non absque insigni violentia concurrente simul interdum dolore) sequitur necessarii spiritum animale, qui secundum arbitrium movet brachium, etiam in brachio convulso ex rapidiore & impetuosiore ejus propter irritationem influxu, istius convulsiois brachii esse auctorem. Sic idem omnino est motus sive sponte & per jocum video, sive epilepticus insultus cum visu involuntario & visu Sardonicum contingat: eadem est musculorum in utroque visu actio, &c. idem motus, ergo etiam idem movens, nempe spiritus animalis. Hæc tantum interest differentia: quod ordinatè placideque moti spiritus, idque distans prius sæpe voluntate humanâ, dent motum naturalem partium & risum naturalem. Ita idem spiritus inordinatè, confusè & rapidè in stimulo morbo adacti, & quasi cum impetu per nervum in partem Vibrati; convulsiones & motus convulsivos & usum convulsivum inferunt.

Causa ergo proxima convulsiois & epilepsia erit impetuosus, rapidus, & admodum inordinatus spirituum animalium motus.

Causa rapidi & inordinati istius motus spiritus animalis, unde fiant convulsiones, in generali consideratione ad duo refero capita (seu in genere est duplex causa).

I. Causa est irritatio quædam, in parte nervosa, qua spiritus impetuosus & velocius moti convulsionem nunc leviozem, nunc graviozem inferunt.

Sic puncto nervo, ob irritationem in loco puncturæ, quæ punctura consistit in subtili & celeriore fibrillarum ejus vibratione & vellicatione, (& hoc confirmat sensus puncturæ) commoventur simul spiritus per eum (nempe nervum) blandè influentes, quorum tremulo & celerissimo motu ad cerebrum usque continuato, simul commoventur reliqui spiritus, ita ut hi ipsi aperto quasi tramite cum impetu, per istum nervum ferantur, & ita convulsionem istorum musculorum ad quos terminatur nervus, inducant, sic ex irritatione stomachi à medicamento antimoniâli aut expenna in gulam immissa hujus fit vomitus: Ex irritatione cordis hujus fit palpitatio, & qui sunt similes motus convulsivi.

II. Causa est aliquod externum vitiosum, aut in cerebro hærens spirituum motum turbans, aut ipsis spiritibus ibidem permixtum. Uterque modus, si eos in motus perturbatos, inordinatos, vagos & confusos cogat, non tantum sensuum hebetudines, sed etiam ex inordinato motu variis motus convulsivi, tam internarum quam externarum partium contingunt. Quod imprimis affectus animi pertinent: Terror, ira & similes affectus: Hi ipsi enim sæpius epilepsias & convulsivos motus graves inducunt propter nimis inordinatum & impetuosum motum spirituum. Exemplum notatu dignum habet GABELSCHOVERUS in cent. 4. cur. 23. de quodam qui ex facillima iracundia in gravem epilepsiam incidebat, qui super affusa aqua frigida confestim in ipso paroxysmo subito levatus & curatus fuit.

Ex his duabus causis fuit diviso epilepsia in eam, quæ est per essentiam, ut vocant, & in eam quæ est per consensum.

Per consensum est frequentissima species, & sit imprimis ex irritatione cujusdam nervi: per essentiam vero est rarior. Quod attinet istam irritationem, quam dixi frequentissimam epilepsia causam. Irritatio hæc, sit variis modis & variis occupat regiones: nunc enim circa principium, nunc circa medium, nunc circa insertionem cujusdam nervi contingit. Unde dum in loco irritationis exaucto & simul nimis rapido & inordinato spirituum ad locum irritationis motu, dum, inquam in isto loco sensum inchoat convulsio, primo est tantum fibrarum levis contractura, quæ ipsa tamen sensum continuata, successivè secundum ductum nervi ipsique annexarum fibrarum sursum pergit, indeque pars tantum immobilis redditur, nec principio nervorum continuato convulsiois motu, affecto cerebro spiritus animales ibidem violentius agitati, facto quasi agmine & impetu per eundem & etiam per vicinos nervos explodi & expandi incipiunt: Unde non tantum omnium sensuum perturbatio, sed etiam convulsiones tam partis istius, & primariè affectæ, quam etiam aliarum partium non affectarum, & dum successivè inchoat convulsio sursum pergit & urget istam fibrarum contracturam, unde membrum sit immobile, percipiunt ipsi aut imaginantur sibi, quod materia quædam subtilis sive aura quædam, ut vocant, aut spiritus quasi vol. ex uno vel altero membro ita sursum repar, & ubi ad cerebrum pervenerit, ibidem convulsiones epilepticas inferat.

Confirmat hanc eorum mentem, quod ligaturæ supra partem, ubi ista aura residere creditur, injecta paroxysmum incipientem præcaveat, quasi auræ ascensus inhibeatur. Illustria exempla suppeditat LINDANUS quæ postmodum habebimus, v. gr. quando ex pollice percipitur quasi ascensus auræ & hinc epilepsia, ligatura circa pollicem epilepsiam præcaveat; Item quando in hysterica passione ligaturâ forti hypochondriorum nimium incrementum præcaveat; Hoc ipsum tamen sit non propter auræ ascendentes, d. propter inchoatam fibrarum spasmodicam convulsionem: Et ipsa ligatura non convenit impediendo ascendentem auram vol. d. tantum quia ista ligaturâ parti stupor inferitur. Unde irritationis sensus, & spirituum motus & tandem fibrarum convulsio aut omnino tolluntur aut saltem quod minus vehementes sint, impediuntur & suspenduntur. Exempla talium epilepticorum non sunt pauca, unum tantum atque alterum curiosum quod habet LINDANUS referam. Refert LINDANUS de quadam muliere, quæ quoties paroxysmus epilepticus in procinctu erat, dicebat intra pubem à regione pubis sentire se levem quandam morsunculam (quod non potuit esse nisi in utero, quoniam laborabat vitio uteri & mensium defectu & nunquam reddita fuerat gravida) post morsunculam sentiebat sibi aliquid surgere, & designabat accuratè locum: inde à medio corpore infra & supra umbilicum ad superiora, & ista aura ut vocabatur, non surgebat celeriter, sed paulatim & cum appropinquaret circa cor, incipiebat illi cor palpitare, & tunc post unum vel alterum pulsus animi deliquio afficiebatur: postmodum, cum pulsus denud inciperet ostendit circumveniebatur & superatâ illâ convulsione ad se redibat, donec novus succederet paroxysmus. Porro dicit idem LINDANUS curavi puellam 18. annorum, quæ laborabat epileptica obstructione lienis scorbatica (morbis enim lienis ut plurimum convulsi sunt) Hæc à me examinata retulit se sentire tempus invasionis paroxysmi, se enim sentire ex sinistro hypochondrio transversum quid, & cum ad medium pervenerit corpus retrogredi & deinde sursum tendere, & quoad cor pervenerit, animi deliquio corripit & hinc epilepsiam subito supervenire. Fuit præfens aliquando, & exactè designavit locum quo modo movetur ista aura.

III. Inquit LINDANUS habui Francoræ juvenem, qui habebat cariem ossis in pollice pedis, ex qua sentit serpere auram quandam instar aquæ fervidæ, dicebat se posse prælagire paroxysmum, & quamprimum ille in pede sentiebat morsunculam, statim facies cruralibus ex funibus crus constringebat, si hoc fecerat impediebatur paroxysmus, si v. non, statim epilepsia corripiebatur, quæsitum fuit an in capite aliquid sentiret, respondit nihil nisi vertiginem. Sic refert HILDAUS in suis Consil. p. 29. de epileptico qui ante paroxysmum frigiditatem & dolorem pungentem in manus sinistra percipiebat, cujus annullaris digitus antea ex vulnere sensum motumque amiserat. Sic BORELUS cent. 2. observat. 95. refert epilepsiam à pollice ortam, quæ per cauterium in pollice applicatum fuit curata. Sic Henricus ab HERBER in observat. 24. refert epilepsiam ex subito animi consensatione & terrore ob sollicitudinem stupri: In hujus paroxysmo convulsivo ægra continuè fricabatur pollicem pedis, in quo pollice facto cauterio cum butyro antimonii epilepsia fuit curata. Sic BARTHOLINUS centur. 1. observat. 82. observat epilepsiam singulis noviluniis cum tumore digiti pedum immuni recurrentem quæ ipsa cauterio pedi inflicto fuit curata. Hæc & similia exempla ex irritatione ortarum epilepsiarum sunt creberrima. Unum adhuc referam notabile quod est HILDANI cent. 6. observat. 25. de muliere epileptica ex aurâ quædam à sinistra manus medio digito ascendente. Paroxysmus quoties redibat, de summo digiti dolore queritabat, hinc manus contrahitur, brachium convellit, & tandem motu convulsivo totum corpus concutitur, cum nullis uti vellet medicamentis ex corio humano facto circa carpum ligaturâ forti evanescere omnes insultus, nec ab eo tempore quicquam eorum percepit. Hæc sunt Epilepsia per irritationem idque per consensum: rara sunt quæ sunt per essentiam cerebro affecto, ut non semper percipiuntur tales nervorum spasmi. Quod attinet alteram causam vitium spirituum & cerebri in multis observatur epilepsia post cerebrum vulneratum non vitè sanatum propter fermentum malignum relictum. Item post casum ab alto, ubi sanguis hæret sub cranio, qui putredine correptus epilepsiam inferit. Hæc enim causæ quibus cerebrum lædi contingit etiam spirituum ordinatum motum in consensum permutare valet, aut eos inficiendo aut iis se permiscendo: Superiori anno cum quidam gravi vulnere læderetur in laterè capitis dextro, quod os bregmaticè penetraverat cum meningibus & cerebro, observavi paucis post diebus supervenisse convulsionem, sed levem lateris læsi seu vulnerati: E contra perfectam paralytin, ac resolutionem totius lateris sani. Sed cum paroxysmi epileptici subinde supervenerint, utrumque latus, ejusque partes promiscuè convellebantur. Sed extra talem paroxysmum paralytis pars sana, spasmio pars ægra laborabat. Pertinent huc summi mercuriales item summi joviales. Sic enim unguenta mercurialia capiti in Ichoribus infantum illis epilepsiam non raro inferunt, quale exemplum videri potest in TIMÆO in ejus responsis p. 106. Sic ex sumis jovialibus, l. ex sumo jovis, l. stanni fusi per naves attracto convulsiones & epilepsiam abortos observat SALMUTH cent. 3. histor. 39. Lympha vitiosa in cerebri ventriculis collecta subinde epilepsia per essentiam est causa. Vid. SCHNEIDERUS in suo de catarrhis lib. 2. p. 103; qui aliquot habet exempla epilepticorum post mortem dissectorum, in quibus ferossitates vitiosæ in ventriculis cerebri fuerunt reperiæ. Similia exempla refert SCHNECKIUS in suis observat. item BORELUS cent. 2. observat. 78. habet exemplum epileptici mortui, cujus in cranio aperto inter cerebri ventriculos magnam materiam adipis æmulæ copiam reperit, & quæ sunt similes causæ quæ inferunt epilepsiam per essentiam: crebrior ista quæ fit per consensum l. irritationem quandam, varie sunt hu-

jus causa. De affectibus animi antea locutus sum; Hic dico quod suppressio mensium aut suppressio hæmorrhoidum non raro inferant epilepsiam: quin & suppressa excretio seminis non raro in mulieribus epilepsiam per consensum inferit; irritando partes nervosas circa uterum, &c. quale exemplum habet HILDANUS cent. 6. observat. 25. ubi observat mulierem epilepticam ex utero cum convulsionibus ad eum modum, quo cum viro coire consuevit idque propter absentiam viri, quod epilepsia post reditum mariti per coitum fuit curata, nec amplius, cum hoc remedio maritali uteretur, reversa fuit. Ex ulcere in crure sanato epilepsia, quæ rursus aperto ea cessavit, vid. in Amat. cent. 2. hist. 6. Item ab ocluso ulcere in crure, ex quo ascendens aura epilepsiam inferit, vid. in Barthol. cent. 3. histor. 20. Horst. l. 2. observat. 10. HILDANUS cent. 2. observat. 10. Variola & morbilli ante sui eruptionem, vel etiam post non sufficientem excretionem familiarissimè epilepsiam inferunt. Sic melancholia subinde in epilepsiam abit, vid. SALMUTH cent. 2. obser. 42. Si cuti è contra epilepsia subinde in melancholiam transit. Colica non rara est, nempe convulsiva ista, quæ epilepsiam inferit, non secus ac purgantia acriora, helleborina ac similia notoriè convulsiones inducunt. Nilu parienti in dispositis epilepsiam excitari supra innuatum est. Arthritis desinens in epilepsiam terminabatur, quæ cessavit revertente arthritide autore RYERIO cent. 3. observat. 85. Ex vitio stomachi frequenter fit epilepsia. Item lumbrici tam in infantibus quam in adultis creberrimè epilepsias inducunt. Mulieres gravide item mulieres parturientes aut etiam quibus suppressa sint lochia facillimè in epilepsias incidunt. Sed multi sunt modi; quibus fit epilepsia; Verum in genere, utut varii sint modi irritationis, frequenter tamen acidum vitiosum irritando inferit epilepsiam, cum nihil magis sit inimicum nervis quam ipsum acidum. Jam ergo sive fit humor acidus, sive fermentum tam odore acido se insinuans facillimè Epilepsias inferre potest. Talis humor acidus subinde insinuat se in partes musculorum fibrosas & tendinosas inficit, easdem rigidas duras & intractabiles reddit, imò ibidem nutrimentum earundem spermaticum seu chylosum coagulans in materiam gypseam & Tartaream, ut vocant, interdum transit. Unde omni penitus motu sublato pars ista postmodum contracta & immobilis manet, propter hujusmodi vitiosas aciditates etiam in aliis locis residentes (non præcisè in musculo contracto) scorbatici, hypochondriaci, hysterici, in quibus manifestiora acoris sunt indicia, adeò crebris obnoxii sunt convulsionibus, in quibus circa glandulas mesenterii collectum vitiosum acidum aut ex pancreate in intestina effusum, & hinc in mesenterium per motum subinde spasmodicas convulsiones cum rigitu ventris cum globi in abdomine sensu, cum umbilici ad interiora versus Retractione & similibus affectibus inferit. In specie arthritidem quod attinet, cum notum sit hujus passiones esse ab acido, ob id iis quibus accessura est primum podagra vel chiragra. In illis plerumque antecedunt convulsiones aut saltem afficiuntur crampis. In specie in podagricis sæpius ante ambulones sunt convulsiones. Et vitium istud quod contracturam appellant, fit ab acido ob omnino rigidum redditum nervum, quo acido corripitur nutrimentum proximum, indurantur partes & continuo contractæ manent & rigidæ. Absolvimus ferè eam, quæ ad Theoriam convulsionum & epilepticarum pertinet. Plura qui cupit, adeat VVILLIUS in Pathologia cerebri, ubi ex professo tractat de morbis convulsivis, & quidem jure meritoque; nulli enim affectus post febres sunt frequentiores; quam isti morbi convulsivi, utut, quod obiter notandum interdum aliquantisper confusè interdum dubie loquatur: Dubie quidem quando inferit suam copulam explosivam, quam ex Massa sanguinea derivat

conjugendum cum spiritu animali, quæ quid aut qualis sit factor me ignorare: confusè loquitur quia non exactè ad origines convulsionum progreditur d. porius datâ quacunque occasione convulsionem modo huc modo illuc determinat. His missis pergo ad

S I G N A

Convulsio & epilepsiarum. Quæ inter 1. sunt **DIAGNOSTICA.** Et quidem *imminere* convulsionis paroxysmum, prænoscitur ex eo, quando *in febribus ardentibus & malignis* attractio capiti manus pro noscendo pulsus, percipitur quædam tractatio aut quidam subsultus, aut quædam vibratio tendinum, qui frequenter supra caput repunt: Ibi certus sit Medicus imminere proximâ occasione convulsionem easque lethales. Ipsa convulsio per se est aperta & facillimè cognoscitur sive sit convulsio *Tonica*, dum membrum convulsium in suo situ permanet, sive sit convulsio *clonica*, dum membrum convulsium variè agitur. Dolor satis etiam frequenter adest, in convulsione, verum non semper, sed tantum interdum supervenit. Convulsivus motus tremori equidem in pluribus est cognatus, in hoc tñ. facillimè discernuntur, quod tremor semper conjugatur cum motu voluntario, v. gr. manus nunquam tremit, pes nunquam tremit, nisi ad cursum adigatur, ita ut semper motui voluntario conjugatur tremoris symptoma: In motu convulsivo ipso agrò inscio aut præter voluntatem ejus sunt motus convulsivi. Denique tam in *paralyti* quam *spasmo* motus membri voluntarius possit. Hæc tamen est differentia quod in paralyti membrum resolutum sine omni difficultate trahi potest & tractari possit: Contrarium fit in convulsione, in qua membrum est rigidum, & quod non sine acerbo dolore extendi potest. Ipsa v. *Epilepsia superior*. 66. sect. 4. dicam convulsionum gradus cognoscitur, & quidem quod *epilepsia imminet*, ferè sit manifestum, quando splendores & quasi coruscationes ante oculos versantur; Hæc n. sæpius *Epilepsia futura* sunt prænovitii teste **BARTHO LINO** cent. 3. hist. 45. *Vertigo* citra manifestam causam *juniores* aut frequentius aut fortius affligens *epilepsia est prodromus*. Denique *Ephialtis* s. *incubis* crebrior sub somnum *invasio* signum est imminens *epilepsia* testibus ferè omnibus practiciis. Ipsam *epilepsiam* accedere aut esse præsentem, ex iis quæ de gradibus dicta sunt per se patent: nihilominus tñ. homo subito corrumpit, aut si non corrumpit, tñ. variè membra agitantur: animales functiones aut abolentur aut depravantur in *epilepsia cum deliriis, risu, gesticatione & similibus* conjuncta. In specie considerandum venit an *epilepsia sit interna an externa*. Externa facillè ex motu convulsivo membrorum patet. Interna v. ferè cognoscitur ex motu convulsivo, murmuris & borborignis abdominis, ex subitanea abdominis aut contractione aut intumescentiâ: Ex umbilici interiora versus retractione, ex acerbis contorsionibus partium abdominis internarum in specie intestinorum & mesenterii. Supervenit subitanea respiratio difficilis sensus interdum suffocationis aut quasi laquei collo injecti, &c. Ex modo dictis signis de *epilepsia internâ* patet, quanta sit connexio *epilepsie internæ cum suffocatione* sic dicta *uterinâ* cum reverà in radice sint unus idemque affectus, tantum circumstantiis quibusdam variant. Unde omnia anti-epileptica hysterica passionem, & omnia antihysterica epilepticum insultum curant internum.

Cognoscendum ulterius est an per essentiam sit epilepsia an verò eadem sit per consensum. Si est per essentiam ferè nulla paroxysmi invasuri præcognitio præcedit, d. dictum factum est improvise corripitur. Ubi verò est per consensum, ibi ut plurimum alteratio quædam, dolor aut motus quidam singularis in parte quædam præcedit, ex qua postmodum epilepsiam supervenire percipitur: In specie hoc fit quando focus epilepsie est in partibus remotioribus, ibi n. imminens paroxysmus percipitur ex motu, qui ut vocant auræ, quæ per-

cepta epilepsiam esse in proprio facillè patet. Præcipuis in epilepsia per essentiam capitis affecti signa adsumt, sicut quidam in actionibus animalibus, aut saltem quædam depravatio adest, si præcesserunt causæ externæ, quæ cerebrum aut partes capitis lædere poterunt: Imprimis lunæ motibus auscultat epilepsia per essentiam, & nunquam ad lunæ varias periodos diversimodè afficit: Id quod non æque observari potest, quando est epilepsia per consensum, in quâ ut plurimum adsumt signa visceris cuiusdam vitiatæ & ejusdem operationis lædæ facta.

QVOD ATTINET PROGNOSIN,

Convulsio quæ fit ex consensu cerebri nimis periculosa est, & facillimè curatur, quam ea, quæ est ex cerebro per essentiam. In febribus malignis supervenientes convulsionem sæpius mortem portendunt. Si toto corpore à convulsionibus immuni aut labrum convellatur aut palpebra aut lingua, &c. pravum symptoma putandum est, & quod meritò timorem incutere debet agro. Nam aut mors portenditur, aut epileptica convulsio. Pertinent hæc Aphorismi **HIPPOCRATIS** Sect. 5. aphor. 3. *A copioso sanguinis fluxu singultus aut convulsio malum.* Nam singultus est species convulsionis, Item aphor. 9. sect. 7. *A sanguinis profusio in desipientia & convulsio malum.* Item aphor. 4. sect. 5. ab *Hypercatarsi convulsio aut singultus malum.* Item aphor. 1. sect. 5. *Convulsio ab Helleboro lethalis;* & denique aphor. 25. sect. 7. *A medicamentis purgantibus convulsio mortifera.* Post purgantia talia fortiora raro sunt qui evadunt agri, ut ut non sit desperandum, quin opiatis & theriacalibus alexipharmacis de novo convalescant. Huc facit ulterius aphor. 66. sect. 4. Ubi inquit in acutis febribus convulsio & circa viscerum dolores vehementiores malum. Item aphor. 13. sect. 7. *propter ardores vehementes convulsio aut Tetanus malum.* Item aphor. 18. sect. 7. *à vigiliis convulsio aut desipientia malum.* Quoad febrem cum convulsione conjunctam notus est aphor. 26. sect. 2. Ubi dicit febrem convulsioni supervenire, melius esse quam febri convulsionem, de quo vid. **TULLIUS** lib. 3. obser. cap. 24. Ubi eleganti discursu hoc declarat Unde è contratio aphor. 57. sect. 4. est talis. *Spasmo aut Tetano si febris acceperit morbum solvit.* Denique aphor. 6. sect. 5. est talis quiconque Tetano, corripitur, ii 4. diebus pereunt, si hoc effugiant sani sunt. *Epilepsia hæreditaria vel omnino nunquam vel rarissimè curatur.* (Nam sæpius datur epilepsie hæreditariæ) *Epilepsia ante pubertatem eveniens curabilis est, post annum 25. ferè usque ad mortem durat,* inquit **HIPPOCRATES** sect. 5. aphor. 7. Dicit quod ferè usque ad mortem duret, non tamen semper, quia profertur exempla in obser. **RHODI** etiam epilepsiarum post 25. annum curatarum.

Facit hæc Aphor. 45. sect. 2. *epilepsia laborantes juniores cum ætatis mutatio, tum loci & victus liberat:* Et quandoque in pueris venit, s. pubertas, item in puellis menstruarum initium epilepsiam tollere solet, observante hoc **F O R E S T O** lib. 10. obser. 55. in scholio. Si mulierem utero gerentem fortis epilepsia invadat, magnum periculum minatur, saltem periculum abortus imminet, id quod tamen non semper absolute verum deprehenditur, siquidem **Rhodius** cent. 1. obser. 60. refert matronam prægnantem, quæ dum utero gereret, post sex septemve menses epilepticis insultibus affligebatur, partum vero enixa, optime convuluit. Sic etiam **Schenckius** in obser. non omnes prægnantes epilepticas abortum pati annotavit. In paroxysmo epileptico si ad usum sternutatoriorum æger non sternuerit, malum indicium est æque argumentum naturam non succumbere & prostratam esse. Quartanâ correpti non admodum convulsionem patiuntur: Si vero prius tentati sint, superveniente quartanâ liberantur sect. 5. §. 70.

§. 70. Exemplum quartanæ solvens epilepsiam vid. in **Salmuth.** cent. 2. hist. 84. Hisce præmissis pergo ad ipsam curam *Epilepsia*: Et quidem ad curam, imprimis in genere adultorum. Nam *Epilepsia* infantum & mulierum aut morbos infantum & mulierum pertinent. Quod attinet curam *Epilepsia*: In cura ante omnia attendendum est, ut causa remota removeatur (nempe ea unde oritur inordinatus spirituum motus) sive per essentiam sive per consensum fuerit *Epilepsia*. Unde etiam pro varietate hujus causæ, varianda subinde non nihil curatio.

Dum alio modo curatur *Epilepsia*, quæ est in febribus malignis: alio, quæ dicitur ex *Vitio*, & est in mulieribus *Hystericis*; alio quæ ex *Scorbuto*, alio si in quodam membro particulari. In tali enim casu aut membri ligatura fortis, aut ibidem ubi residere percipitur materia stimulan, & convulsionem excitans, inustum cauterium vel excitatus fonticulus præservat paroxysmum, interdum omnino *Epilepsiam* curat. Exempla hujus rei nonnulla recensui. Ita ad hujus imitationem similia auxilia *Chirurgica, seracea, fonticuli, vesicatoria & cranii apertiones*, juvare observantur, ad naturæ nempe imitationem, quæ referent **Tulpio** l. 1. c. 8. duo infantes per ulcera capitis spontanea ab *Epilepsia* curavit, qui citato loco refert *Epilepsiam* sponte à natura per lenem in fauces influxionem curatam, in **Hild.** cent. 1. obs. 41. Sicuti ex scabie retro pulsa aut similibus occasionibus nata *Epilepsia* per vesicatoria curanda venit, teste **Hildano** cent. 3. obs. 10. Imò cranii apertio interdum proficua observatur, nempe ut refert **Schenck** in obs. quidam vulneribus capiti infectis ab antiqua *Epilepsia* fuerunt curati, Item **Rhodius** cent. 1. obs. 66. refert epilepticum juvenem ob lapsum à scabie apertione cranii curatum. Sic quando ex calyaria, ex lue venerea catiosa facta oriatur epilepsia, præsertim mediante usione eradicanda venit. Vide **Schenck** l. 6. obs. Hæc ipsa pariter ad fonticulos quoque, item ad vesicatoria certis locis admovenda accommodari possunt. Nam **Panarolus** *Pentec.* 4. obs. 30. narrat puerum epilepticum, aphonum, stolidum, vesicatorio in futura coronali sanatum. Observandum. Quod si ex fomite in humoribus, à nativa crasi degenerantibus, non adeo exactè à priori cognito oriatur convulsionem, pro illis emendandis diata sudorifera ex decoctis lignorum observantur proficua *Vid. Senn.* l. 1. prax. ubi de epilepsia item **Hofser.** *Med.* p. 10. Commode his decoctis lignorum, viscus corylinus, quercinus, villianus, ac similes tanquam appropriati addi possunt. Sic de ligni quajaci usu in epilepsia, conf. **Scholæ** conf. 40. & 41. **Thonerus** *Epilepsiam* à colica per decoctum lignorum curavit l. 2. obs. p. 92. Non secus ac **Schenck**, in obs. vertiginem diffilem per decoctum lignorum cum appropriatis curatam refert. Sed bene prius præmissa debent esse universalia ac primas vias evacuantia. Certe continuato usu & evocato pro vitium ratione sudore multum valent in quibusvis affectibus, chronicis decoctis ista lignorum diaphoretica. Alterant simul humorum dystraxiam & successivè vitiosum quod est, evacuant, id quod vel lues venerea persuadet, continuato talium decoctorum usu curabilis. Observandum, quod si cum *Epilepsia* junctâ sit sanguinis consueti suppressio, vel hujus occasione excitatur plus minus epilepsia, Venæsectio aut aliâ quævis sanguinis missio erit proficua locis in variis pro circumstantiarum varietate. Sic enim *Epilepsiam* apertis hæmorrhoidibus curatam refert **Rhodius** cent. 1. obs. 61. Idem obser. 64. *Epilepsiam* in puero octenni ob sanguinis abundantiam venesectione curatam refert. Item **Zacut.** *Lust.* lib. 1. prax. adm. obs. 26. refert epilepsiam sævam post partum hæmorrhoidibus internæ uteri parti applicatis curatam Item **obs.** 27. gravidam 7mo mense epilepticam Ven. Sect. in toto tuto curatam memorat. Item gravida nonimestris ex suppressione hæmorrhoidum epileptica, sectis in toto venis & hæmorrhoidibus ano applicatis curata fuit obs.

28. Imprimis notabile videtur, quod idem **Zacutus** *Lust.* l. 1. *Med. Princ.* hist. 26. notat, gravidas epilepsia ab utero correptas, sectâ in brachio venâ, perisse, in talo vero non. In genere semper observandum ut appropriata s. specifica aut epileptica cum istorum membrorum appropriatis quibus jungitur *Epilepsia*, misceantur & simul contineantur. Porro appropriata aut *Epileptica* non nisi præmissis universalibus conveniunt: In specie ubi *Epilepsia* non est per essentiam aut tibi ejusdem focus non hæret in membro quodam externo. Nam in his epilepsis per consensum partium internarum mirè convenit vomitus *Anim.* provocatus sicut inter purgantia, cum aliis permixtus *mercurius dulcis* primatum obrinet, sed necessum est ut rectè præparetur *mercurius & quinquies sexties* vel octies sublimetur, ut totus tandem fiat *Crystallinus*, & nihil de volatilitate arsenicali mercuriali retineat.

3. *Opiata* magna sunt remedia *Epilepsiarum*, inquit rectè **F O N S E C A** l. 2. conf. 80. Nam ferociotes spirituum motus compescunt, indeque sensum perturbaciones & motus inordinatos tollunt. Hinc ad præcavendum paroxysmum *Epilepticum* imminentem tam *Epilepsie internæ*, quam externæ mirè conveniunt *opiata appropriatis mixta*: Quâ ratione pilula ex **Laudano opiato cum oleo Camphoræ** paratæ ad imitationem **HARTMANNI** sunt egregiæ. Et externè *supr. c. l.* **F O N S E C A** inunctionem cum oleo buxi riq. insigni narcotico, in temporibus, & pulsibus, optime convenire dicit. Quod ergo attinet remedia universalia de vomitoriis & similibus, cum sæpius locutus sum, taceo. Inter purgantia primatum obtinet *mercurius dulcis*, d. cum parum purget, quin tantum modò laxat, ob id optime permiscetur cum aliis, & quidem cum extracto **Hellebori nigri** sub hac formâ:

℞. Extract. Helleb. nigr. gr. xv.
vel Catholic. Audernaci gr. i j.
vel Panchymagogi **Crollii** gr. i j.

(quodcunque lubet)

Mercur. dulcis ritè præparati gr. xv. ad ℞j;

Extr. Trochif. alhandal. gr. i j. ad iij.

c. f. q. Ol. destillati succini fiant pilulæ.

vel ad imitationem **R I V E R I I** præscribuntur: **Scammonii Sulphurati** ℞. cum **Mercur. dulcis** gr. xv. propinando sub formâ pulv. sub formâ **Galomelani** torquati: Item sub forma **Boli**.

℞. Conservæ flor. anthos ʒj.

Pulv. radices Jalap. ℞.

Mercurii dulcis gr. xv.

Scammonii rosati gr. iij.

c. f. q. Syrupi de pomis fiat Bolus.

purg. pro j. dof.

Hujusmodi purgantia & laxantia convenientissimè ante novilunium usurpari solent; sicuti etiam aliâ appropriata *Epilepsie remedia* ante lunæ mutationes aut novi & plenilunium aut ejusdem quadraturæ s. tempore harum mutationum optime usurpantur.

In vulgari usu sunt pilule **Cochiæ**, **Arabica**, & **feridae**, imprimis in convulsionibus partium internarum, suffocatione Uterinâ & similibus optime conducunt ad gr. xv. præscribuntur cū stimulo appropriato addito *mercurio dulci* aut quod convenientius est *mercurius dulcis cum mercurio vita* paratus: cum quo aliquot gr. *mercurii vita* forti ac longa trituratione probe sunt unitæ: Amittit enim sic *Mercur. vita* vim vomitoriam, quibus corrigitur à spiritu salis in *Mercur. sublimato* præsentem, & sic fit pulv. purgans antimonialis *Mercurialis* optimus, qui subinde cum aliis miscetur. Quod ergo attinet remedia ex tone acervo & cumulo omnium Antepilepticorum (cum nullus sit medicus practicus, qui non habeat suum specificum Ant-epilepticum) tantum pauca & magis probata referam.

EX REGNO VEGETABILI, I. se offert **Pœonia**, jam à **GALENO** tempore commendata, eaque magis seu quæ conspicitur foliis latioribus & magis rotundis.

A A a iij

(Nam

(Nam femina habet folia longiora & magis acuta.) Radicis ejusdem sole in leone existente effossae pulv. optime convenit interne ad curam Epilepsiae & post radicem grana pœonia s. ipsum semen pœonia nigrum pulverisatum; aut ex eo parata emulsiones, contra Epilepsiam sunt egregiae. Nota etiam est vis hujus Amureticae, dum radix hæc appensa mixtè commendatur ad Epilepsiam præcavendam. Ad hoc ut appendatur colligenda venit luna decrescente, mense Martio vel Aprilis quando nempe versatur in vere. Expertum est hanc vim Amureticam jam suo tempore GALENUS, cujus experientiam confirmat FORESTUS l. 10. obs. 59. Sicuti etiam videndus est BARTOLINUS cent. 4. hist. 69. Et experimentum hujus rei, de vi amureticae Pœoniae habetur etiam in obs. communicat. RYVERIO. à D. Des GRANDS-PRETZ. obs. 7. Post Pœoniam est imprimis Liliium Convallium elegans ad Epilepsiam remedium, ejusque spiritus & Ess. flor. Ut legitime præparatur liliium convall. præcipit LINDANUS ut colligendi sint flores bene maturi idque ante ortum solis, quando rore majali adhuc madent. (In hoc enim rore singularis vis menstrualis virtutum extractiva residet;) collecti ita flores abscindendi à pediculis, & immittendi in vas bene clausum & ita destillandi; aqua spirituosissima semel destillata reasundenda novis floribus similiter collectis, idque aliquoties ita repetendum, ut sic habeatur spiritus Liliorum Convallium concentratus cui immacerandum venit postmodum Castoreum & sic destillatur. Habetur sic, inquit LINDANUS egregium remedium aut Epilepticum ad ʒss. vel ʒj. potest dari adulto prout fortior vel debilior fuerit. Post liliium convallium est Viscum Quercinus admodum commendatus ad Epilepsiam pulverisatus, nempe assumptus in aqua appropriata, admodum convenit. De ejus virtute celebre experimentum allegat BOYLE p. 185. in Philosophia experimentalis de Epilepsia in vererata beneficio pulv. visci quercini propinati curata. Quin & instar Amuleti appensus item viscus, quercinus similiter est admodum laudatus. Quod dicitur de visco quercino, multo magis intelligendum est de visco Corylino, qui ipse potentior adhuc est quercino, & cujus pulv. si in Martio legitimo tempore colligatur admodum est egregius in cura Epilepsiae, quin etiam appendatur iste viscus corylinus instar Amuleti, ad Epilepsiam commendatur. Nam in Corylo multa latent, unde etiam ex ligno Coryli destillatum Ol. (certo etiam tempore colligendum est lignum) est famosum istud Ol. Heraclinum RULANDI, singularissimum Anti Epilepticum, uti videre potestis in ejusurationibus & Thesauris practico. Nihilominus vix cedit ligno Coryli lignum Buxi, aded ut etiam Ol. Buxi habeatur succedaneum Ol. Heraclini; quod in defectu Ol. Heraclini, commodè potest substitui sive ad gutt. IV. in aqua flor. Tilia ad aliquot dies propinetur sive ut ante monui, imminente paroxysmo externe illinatur, mira convenit ad Epilepsiam. De Sulphure vegetabili ex lycopodio seu musco terrestri clavellato nobile est antepilepticum, præsertim pro infantibus; nobilissimum tamen est sulphur simile ex julis coryli.

Carbo artemisia rubra, s. carbo circa festum Joannis s. ipso potius Joannis die ante solis ortum, s. circa meridiem sub artemisia rubra effusus mirè morbo commitali s. Epilepsiae medetur, experientiam in Illustri persona factam allegat PÆTRUS in Dissertat. Harmonic. l. 1. Dissert. 6. §. 53. Ut etiam JOEL in praxi de Epilepsia, p. 85. idem refert de Carbonibus sub artemisia effossis, & quidem dicit tantum modo reperiri die festi Joannis, alio tempore non; Putavi prius esse fabulam, nihilominus novi mulierem, quæ fodiendo sub artemisia rubra invenit carbones & mihi monstravit, quibus aliquot pueros Epilepticos restituit egregie.

De floribus Tiliae res nota est, quod sint optimum ad Epilepsiam remedium. Unde aqua & spiritus flor.

De floribus Tiliae res nota est, quod sint optimum ad Epilepsiam remedium. Unde aqua & spiritus flor.

Tilia sunt in vulgarissimo usu. Syrupus Nicotiana mirificè commendatur à ZACUTO, Lusitano l. 1. prax. admir. obs. 23. & 24. paratus nempe ex succo foliorum viridium cum melle. Hoc Sytupo aliis omnibus irritis remediis pertinacissimam Epilepsiam, quotidie 40. dierum spatio assumpto curavit. Hæc sunt primaria ex regno vegetabili, quibus subinde adduntur alia remedia cephalica quæcunque: In specie etiam aromatica: Hæc in varias compositiones combinant. Hinc aqua Epileptica LANGII, aqua Epileptica KOLRUTERRI, aqua Epileptica DORNKRELLII & similes aliæ.

Modus præparandi pro varietate auctorum variat. Quibus Medicis sibi hanc præparat aquam Cephalicam Epilepticam. (saltem pro formula:)

ʒl. Fol. & flor. salviae ʒviij.
Flor. lil. convall. ʒiiij.
Lavendul odoratæ ʒj.
Radicis Pœoniae veræ ʒij.
fol. & flor. Majoranae.
Cubebæ optimarum ana ʒʒ.
Cinnamomi electi ʒij.
Caryophyllor. ʒij.
Macis ʒij.

Infundantur cum Vini Rhenani Optimi lib. 14. Macerentur per dies 14. Hinc destillantur in bahn. mar. Qui novit materiam Medicam, facile potest combinare tales aquas. EX REGNO ANIMALI ad Epilepsiam, commendantur imprimis remedia humana s. ab homine desumpta, quæ inter eminet sanguis humanus & ex hoc paratus spir. & sal vol. & Ol. Singularissima hic sunt remedia spirit. sanguinis humani, sal vol. Acutus, qui & ad Epilepsiam hereditariam, si quid aliud conferte solet; & observetur, quod dicit LINDANUS; cum sanguine humano & ex illo elicto spiritu certo curari posse Epilepsiam: Sanguis v. debeat peti ab homine Recenter Decollato. Nam si hauriatur sanguis ex homine sano nihil efficitur. E decollato recenter est petendus, & in vase cum paucillo spirit. vini circundatus. Ipse reddit rationem hanc, quod scilicet, in homine decollato præ metu mortis spirit. ejus quasi coaguletur & concentretur. Quicquid sit hoc certum est, quod spirit. & sal vol. sanguinis humani sint decantata ad Epilepsiam remedia B. D. MICHAEL miscebat spiritum sanguinis humani cum spiritu vitrioli cephalico (de quo postmodum) emergit exinde mixtura subviridis & sub cœrulea, quæ ipsa etiam hereditarios Epilepticos se curasse idem testatur.

Post sanguinem humanum est imprimis secundina humana, quæ putrefacta dat spiritum volatilem, qui præter singularissimos usus in affectibus mulierum, Epilepsiam potenter sanat, Secretum quo aliquando REX POLONIAE fuit curatus, datur spiritus à gutt. xv. ad xxx. pulv. v. ex secundina præparata ad ʒss. luna decrescente propinandus. Sequitur cranium humanum ex homine violente morte interempto desumptum, in specie quidem os ejus triangulare vel triquetrum factum ex concursu suturæ sagittalis & Lambdoideæ vel solum præparatum aut philosophicè calcinatum s. igne aut quod omnium optimum sal. vol. & spir. vinosum sal. vol. concentrato turgidus, mirè convenit ad curandam Epilepsiam; calcinatum sine igne aut solum præparatum datur à ʒj. ad ʒij. spiritus v. prout fortis vel debilis à gutt. xv. ad xxx. sal vol. à ʒss. ad gr. xv. Quin & oleum cranii humani quod simul prodit per destillationem rectificatum, & vertici innatum præsentissimum dicitur remedium ad arcendū paroxysmum Epilepticum: (quod credo, est enim sal vol. concentratum) quin & oleum succini permixtum cum cranio humano pulverisato denuo destillatum forti igne gradatim; & sic habebitur Ol. Ant-Epilepticum excellentissimum; si fœtor est inimicus circulandum prius venit cum spiritu vini.

Juxta cranium pergo ad cerebrum humanum cujus spiritus & oleum ad imitationem HARTMANNI præpa-

preparatum, admodum convenit Epilepsia. Quæ dixi de Cranio & Cerebro, magis adhuc intelligenda de Vinea cranii humani ex patibulo s. capite rota fracti collecta. Hæc Vinea in quâ confermentata est munita capitis microscopi singulari est anti-epilepticum. Quin & ossa humana reliqua ex homine violente occiso desumpta destillata aut præparata ad affectus convulsivos sunt egregia.

Juxta ossa humana Dens Hippopotami est singulare specificum in convulsione quacunque quæ præparatus sine igne aut ex eodem destillatum sal vol. mirè conducunt ad Epilepsias, item ad convulsiones quascunque internas & externas. Externè enim sunt ex hoc dente annuli, qui annuli membro convulso inferi aut etiam digitis pedum in spasmo statulento applicati, mirè conveniunt ad membra convulsa aut spasmo correpta. MB. Ulterius è regno animali est Castoreum excellens anti-epilepticum: in specie quidem si ad imitationem BARBERI infundatur cum salibus volatilibus in spiritu vini.

scil. ʒl. Sal. vol. succini.
Cranii humani ana ʒj.
Castorei ʒij.

Quæ infunduntur in spiritum vini, circulantur & digeruntur, fit exinde Tinctura Epileptica elegans; imprimis a. convenit Castoreum in convulsionibus internis seu in spasmodicis convulsionibus partium internarum quales sunt passio hysterica, item Colica convulsiva. Sicut etiam in quacunque partium convulsione Tonica ab omnibus autoribus mirè commendatur: quin & applicatum Castoreum cum Clysteribus in Epilepsis interdum admodum conducit.

Quæ supra dicta fuerunt in vertigine de Stercore pavonis, & ipsa similiter valent in Epilepsia. Videatis egregie de hoc differentem BOELLUM cent. 3. obs. 15. qui habet experientiam de cura Epilepsiae per stercore pavonis: Quacunque ratione applicetur, sive in substantia sub forma pulv. cum appropriatis: sive infundatur in vinum, maceretur & propinetur.

De Hirudine & Alce nihil dico, quoniam de illis res est satis nota, quod conveniant singulariter in Epilepsia.

Adhuc ova Coturnicis huc pertinent, quæ exsiccata & pulverisata ad ʒss. propinata sunt expertum specificum HOFFER in Hercule Medico p. 12.

Pergo ad REGNUM MINERALE, in quo primatum obtinent sulphura antimonii fixa imprimis denudata, sive ut sub forma sulph. appareant, quippe quæ participant de natura auri. Hæc inter eminet i. quidem cinnabaris antimonii quæ ipsa solet vocari Magnæ Epilepsia: propter insignes virtutes curandi Epilepsiam. Sed necessum est ut sit legitime præparata & odies sublimando deputata. Qui norunt ex hac cinnabar. antimonii parare (cum spiritu quodam vegetabili) Tincturam habebunt egregiè Anti-epilepticam. Hoc facit remedium quod vocatur quibusdam Astrum mercurii secretum, factum ex cinnabari antimonii, beneficio menstrui ex nitro & sale gemm. parati, quod tandem præcipitatur in Crystallis auratos instar croci qui mirificè conveniunt in Epilepsia. Verum præter vulgarem cinnabar. antimonii adhuc est subtilissimum antimonii sulphur. potentius quàm ipsa cinnabaris: paratur ex liquo in quo præcipitatur fuit Sulph. auratum antimonii ex scoriis reguli antimonii; iste liquor ex quo & per quem præcipitatur fuit Sulph. antimonii auratum ex scoriis reguli antimonii, ita ut omnino appareat limpidus, ex ea intillatione spiritus Salis Ammoniaci adhuc præcipitatur Sulph. antimonii coloris aurantiorum subtilissimum & admodum elegans, cujus virtutes si non superant, certè æquant virtutes cinnabaris antimonii in cura Epilepsiae.

Post Antim. est vitriolum admodum commendatum PARACELSO ad curam Epilepsiae. In specie spi-

ritus vitrioli; verum non intelligendus est spiritus vulgaris sed spiritus vitrioli vol. & qui per novum alembicum est prolectus uti loquitur PARACELSI: cum hoc spiritu vitrioli fit arcanum caduci PARACELSI ex spiritu scilicet vitrioli vol. spiritu Tartari vel. & spiritu Theriacali camphorata: vocatur etiam alias mixtura simplex: quam & nos habemus, sed illam ingreditur spiritus Vitrioli non volatilis, sed corrosivus item phlegma ex Tartaro unde est impostoria compositio, item vocatur specificum in peracutis. spiritus Vitrioli. ita debet præparari, ut Vitriolo ipso quidem phlegma præcedat spiritum vol. quando verò semel est prolectus ex vitriolo, tunc est ita vol. ut sub forma striarum phlegma antecedit, quod guttatim denuo sequitur. In hunc finem calcinandum est Vitriolum in sole quo sensim exhalet ejusdem phlegma aquosum, blandâ v. ista digestionem simulque aliquam in aëre fermentationem faciliatur spirit. Vitrioli vel. egressus. Loco hujus spiritus Vitrioli vol. veri saltim imitantur volatilisationes Vitrioli beneficio nempe urinæ humanæ & beneficio spirituum vegetabilium vid. Cum urina humana notus est spiritus Vitrioli. Epilepticus QUERCETANI, qui parandus est ita ut nempe calcinetur Vitriolum in sole, donec perfectè albescat, (id quod fit optime in diebus canicularibus Mense Julio & Augusto, quo etiam paratur pulv. sympatheticus) Deinde spiritus urinæ qui absque fermentatione patatur ipsi commisceatur, ut ex mixtura Vitrioli, instar pulvis evadat. Et hoc tunc destillatur ordine spiritus ex aren. igne tamen paulò fortiori. Hic postmodum ʒies bene est rectificandus & fit spiritus Vitrioli anti-epilepticus non inelegans.

Dixi etiam quod volatilisetur spiritus Vitrioli beneficio spirituum vegetabilium, qua ratione spiritus Epileptici & cephalici nostrates sunt, quin spiritu Cephalici vegetabiles compositi affunduntur capiti, mort. Vitrioli per regenerationem denuo impregnato: sic enim postmodum imbibitum ita Vitrioli, per spiritum vol. & destillatum, dat spirit. Vitrioli cephalicum s. Epilepticum admodum egregium, qui est ipse qui miscendus est cum spiritu sanguinis humani ad curam Epilepsiae hereditariæ, uti antea monui. Denique inter mineralia adhuc est succinum elegantissimum Epilepsiae & convulsionum remedium, cuiusque sal. vol. admodum potens est in curandis convulsionibus in specie in febrib. malignis supervenientibus. Hinc liquor C. C. succinatus aut sal vol. succini cum spiritu sanguinis humani mixtum, sunt compositiones efficaces in Epilepsia & convulsionibus. Nam in cura Epilepsiae necesse sunt quæ cum impetu quodam penetrant. His ipsis interdum Camphora additur, quæ figit quodammodo spiritus animales & ad naturalem motum reducit. Unde etiam Camphora vinum habet somniferam. Ex his & similibus variæ immo innumerae possunt fieri formulae v. gr.

ʒl. Cinnab. antimonii.
Succini præparati ana ʒj.
Castorei gr. xij.
sal. vol. succini.
Cranii humani ana ʒss.
Camphoræ gr. iij.
M. Fiat pulv. pro tribus dosibus,
Cujus vehiculum sit:
ʒl. Aqu. lil. convall.
Ceraforum nigrorum
florum Tiliae ana ʒj.
Ess. florum anthos ʒij.
spiritus cranii humani ʒj.
syrupi Flor. Tunicae ʒj.
M. pro vehiculo.
Vel: ʒl. Aqu. flor. Tiliae.
Ceraforum nigrorum.
Salviae ana ʒj.
Liquor C. C. succinati ʒij.

Spiritus Theriacalis camphorati ℥j.
Syrupi de pœonia ℥j.
M. F. por. anti-epilept.
ter vel quater in die 3. vel 4.

Item ℥. Aqu. ex Typhis cervinis ℥j.
Cerebri humani spirituosi ℥j.
Spiritus sanguinis humani ℥iβ.
fal. vol. cranii humani gr. xv.
succini ꝑβ.

Laudani opiatii gr. v.
Syrupi stachados Arabicæ ℥j.
M.

Quod attinet *externa* ad Epilepsiam commendantur, præter *Amuleta* de quibus superius dixi, quæ inter primatum obtinet *Sambucus cretensis super salicem*, de quo experimentum egregium vid; in *BARTHOLINIO cent. 4. obs. 69.* Præter hæc *Amuleta*, imprimis *inunctiones cum Ol. destill. succini, Balsamo Peruviano cum Ol. Majorana & similibus* conveniunt. Item *Cingulum ex corio humano* admodum convenit, si lumbis spasmo correptis s. convulsis circumligetur, aut etiam toti corpori in regione hypochondriorum circumducatur. Hoc ipso efficacior dicitur *nervus crurum insignior parti convulsa circumligatus*. De annulo ex dente *Hypopotami ex Ungula alcis, ex cornu buxali* item ex *electro majori PARACELSI* us, notum est, quod etiam commendentur à quàm plurimis in Cura Epilepsia & convulsionum. Hæc ita se habent *extra paroxysmum*: In ipso paroxysmo, si sit gravior, ad *Excitantium Epilepticum* mirè conducit *vomitus*: quoniam autem propter arctè clausa labra & propter convulsionem musculi temporalis maxillæ arctius servantur, ob id ad manu ductionem *BORRELLI*, aperendum est os ad movendo pollicem & digitum minimum ad oris latera, fortiter comprimendo: sic enim, licet cum dolore, os aperitur; quo facto instillandum ori blandum vomitorium, quod admodum conducit ad suscitandum Epilepticum. *Loco vomitorii Clysteres acres* admodum sunt egregii, quibus admiscetur ℥j. *sal. vol. C. C. vel sal. vol. succini*: Mirum quantum conveniant hæc salia vol. cum clysteribus injecta: in specie si adit simul Epilepsia interna. Ulterius *sternutatoria ex radice pyrethri, Helleboro albo, Castoreo, Vitrioli calcinato vel sal. Vitrioli* naribus instillata excitant etiam Epilepticos, aut solus *spir. salis ammoniaci fortior* in vitro longi colli naribus admotus Apoplecticos & Epilepticos excuscat. *Suffitus succini* admodum convenit in excuscatandis Epilepticis aut etiam *Ol. succini gut. 3. vel 4. in aqua appropriata* intus propinata in paroxysmo mirè conducunt. Quin & similia spirituosia & volatilia per os injicienda in paroxysmo, ut facilius & citius ad se redeant ægri.

Lingua, in paroxysmo vehementius sauciata à dentibus curatur inspectione *pulveris lap. cancr. stuviatil.* & illinitione *extr.* cuiusdam *vulnerarii saccharati*. Vid. *MAN. C. Ann. 4. p. 295.* Hæc quæ modo dicta sunt, omni in genere convulsionum & in specie convulsioni Clonica seu Epilepsia conveniunt. *Causa* hujus convulsionis in specie sic dictæ est *irritatio partis nervæ*, admodum sensilis continua, in eodem loco, & eodem ferè modo. Cujus occasione continuata nec interrupta, rarè copiosè influunt spiritus animales & ita in continuata contracturæ fibras & consequenter partem ipsam retinent. *Irritatio hæc* nunc est manifesta, seu ab agente qui sensibus patet, inducta, nunc est occulta, seu ab agente minus sensili nata. *Ex manifesta* irritatione fit *convulso in Ven. sect.* si nervus lædatur punctim. It. in *purgationib.* nimis, quæ ratione ex assumptione *gilla vomitiva* convulsionem 30. horarum lethalem refert *HERBERGER* 26. Pariter *antimonialia & mercurialia* non ritè præparata & in tempestivè adhibita eandem dant calamitatem. De *Euphorbio* simile exemplum habet *TULPIUS lib. 1.*

obs. 15. Item *lesiones partium externæ*, ut cum ex fractura tibie, ex ictu sclopeti spasium opithotonum, tandem tetanum & sic mortem notavit *Hochstetterus, Decad. 5. cas. 6.* Sic ex clavo pedis digito infixio opithotonum refert *SCHENCK. in obsubi de convuls.* Per venæsectionem læso nervo convulso lethalis oborta, referente *SCHENCK. l. c.* Ex lesionibus nervorum in cruribus spasium cynicum idem notat. Et in genere quævis *lesiones nervorum*, membranarum, tendinum præcipuè in articulis, convulsionem inferre solent. *Vulnera* quoque capitis huc pertinent. Si quidem ex cutis vulnere in latere sinistro capitis, spasium ingentem cynicum & universi corporis tetanum observavit *HEDANUS cent. 5. obs. 9.* *Mercurialia unguenta* huc pertinent, ex quorum usu convulsionem capitis ad latus sinistrum utrumque & humerus rectâ lineâ copularentur, &c. refert *BARTHOLINUS cent. 4. hist. 48.* Denique ex epota aqu. fort. membrorum insignem contractionem vid. in *Act. Med. Hassi. vol. 1. p. 210.*

Quoad *irritationem occultam*, non rarum est, *febris* quasvis præsertim *acuta & maligna* malè judicatas terminari in convulsionem. Sic, *convulsionem a tertiana* per metastasin, febrem solvisse, testatur *Bartholinus, cent. 2. hist. 93.* Ex *erysipelate* & febris spasium opithotonum refert *Schenck in obs.* Hinc *podagra* laborantibus supervenit interdum convulso, contra *Galenii* assertum, de qua vid. *Hofser. Hercul. Med. pag. 14.* Nec rarum est in *arthriticis*: it. *hypochondriacis & similibus*, si acidum illud volatile peccans se insinuet profundius in partes musculorum fibrosas & tendinosas, easdem rigidas duras & intractabiles reddat, ibid. nutrimentum earum spermaticum chylum coagulati & in materiam tartaream qs. gypseam transire. Unde omni penitus motu sublato pars ista postmodum contracta & immobilis manet. Pertinet huc *varia recrementa inter cerebrum deposita*, spasmos inferentia. Sic *Rhodius cent. 2. obs. 94.* refert de muliere convulsa, in qua omnes cerebri ventriculi *sero limpidio bilioso* repleti fuerunt, ex quibus etiam in spinalem medullam profuxit. Et *Schenckius* in opithotonum mortuo capite duo cochlearia *aqua acris* intra membranam duram & cerebellum invenit. Facit huc observatio *Tulpii cent. 1. cap. 32.* Ubi convulsionem corporis cum dolore capitis expulso *pure* ex naribus curata. Denique in India Orientali *epidemicum malum* est varii generis convulso, de quo eleganter scribit *Bontius de Medicin. Indor. cap. 2.* Pertinet huc *spasium flatulentum*, vulgò dictus *der Krampf*, non cura saltem, sed etiam alia musculosa loca subinde affligens, ex subtili acris humore seroso, musculos subinde affligente, oriundus. Ex dictis patet, quodnam sit *subiectum convulsionis*, ita quidem ut nunc in ipso *subiecto* *inbæsonis* seu parte contracta simul sit fomes seu radix mali, seu *subiectum radicationis*, nunc vero differant, unde convulso partis nunc *per essentiam*, nunc *per sensum* esse dicitur.

Quoad *curam*: In hac imprimis *causa removenda*, partes nervæ leniendæ ac *irritatio* earum *suavienda*; hinc eadem roborandæ, adeoque semper *universalia* præmittenda sunt, quæ inter *clysmatum* injectio perquam proficua observatur, sicuti urgente interdum graviore dolore simul ad *opiatâ*, sed *appropriatis* mista, accedendum.

Remedia interna sunt quælibet *carminativa, cephalica & antepileptica*, in specie *castoreum & omnia* ex hoc ipso præparata, *Salvia, lavendula, succinum, rosmarinum, ejusque decoctum, spir. vin. theriacalis, spir. vin. campb.* item pertinaciori in malo, *decoctum lignorum præsertim Guajaci & juniperi* sunt optima; hinc *cinnabaris* & quælibet alia epileptica præsertim *volatilia* conducunt.

Sed præter dictâ in convulsionem partium *Tonica*, dum pars convulsa rigida manet, & metus est ne omnino

omnino contracta permaneat; *externa* nonnulla *sub forma inunctionis Oleosa & spirituosâ* applicantur, quæ ipsa tamen in genere, quo minus sunt unctuosâ minusque oblinunt aut infarciant poros, contra quo sunt potentiora magisque spirituosâ, eo melius conducunt. Præ cæteris *lumbriçia* hic conveniunt nempe aut *Ol. lumbriçorum Terrestrium*, aut *Spiritus lumbriçorum Terrestrium*: aut hocce *linimentum* quod expertum est in convulsionem à Cholera à *FORRESTO lib. 10. obs. 110.* cum intenso dolore; Præscriptio est hæc:

℥. Ol. Ixini

Vermium Terrestrium ana ℥ij.

Castorei pulverisati ℥iij.

Misceatur bene & inungatur membrum spasmo correptum calidè. Aliàs præter *Ol. vermium Terrestrium*, item præter spiritum lumbriçorum Terrestrium, conducunt *Oleum vulpinum, oleum de Castoreo, oleum philosphorum, oleum petroleum, oleum succini Ol. destillatum Terebinthina, Balsamum spasmaticum MYNBERGII. Pinguedo humana*, imprimis tamen *axungia s. pinguedo anseris* afflândo destillata, quando prius antea repletus sit specificis plantis nervinis. *Methodum* videbitis in *RIVERRI præxi*, item in *obs. 8. & PASCHERI* *communica. Ol. succini cum Ol. petroleo* mistum in contractura rigida & à causa frigida occasionali ortâ, inunctum admodum commendatur. It. *Spiritus Theriacalis camphoratus, cum Castoreo mistus, aqua hirundinum cum Castoreo & similia* commendantur valdoperè. Sunt qui convulsos & membrorum contracturâ laborantes sic sanant. ℥. Urinam Veterem coquant cum micâ panis siliagine addendo parum asæ fetidæ, & ita inungunt parti affectæ. In *unctione Ol. lini* duos Tetano affectos curavit *RULANDUS in Curationibus Empiricis pag. 53. olea item destillata juniperi, succini, spica galbani & hinc galbanum Paracelsi*, quibus etiam lubidum *oleum de euphorbio* additur, quod optimum, sed quia nimis fortè, caute adhibendum.

℥. Ol. tereb.

lumbriç. terrestr. an. ℥β.

pingu. human. ℥j.

canis ℥β. M. F. litus.

Pennis sequens *linimentum* mirè prædicat ad convulsionem brevi tempore dissolvendam.

℥. Ol. terebinth. ℥β.

caryophyllor. gut. vj.

mucilag. bryon. q. s. pro consist. M. & inunge locum affectum.

Denique *unguentum nervinum, dialth. spasmodic. Myrsich.* commodè applicari possunt imponendo desuper *emplastrum nervinum* usitatum. Hæc in genere.

Quod si in specie fiat convulso ex punctura nervi in *impia Ven. sect.* optimum est instillare vulnere *ol. destillat. terebinth. seu ol. lateris. vel ol. cereæ*, & imponatur emplastrum

℥. Euphorb. ℥j.

terebinth. ℥β.

cereæ parum, M. pro emplastro quod destituitur per imponatur, vel vulnus dilatetur, imponatur *ol. terebinth.* sed conferatur in specie hic *Sylvius*

l. 2. c. 23. §. 84. it. SCULTETUS in armament. Chirurg. obs. 64. Aliàs contra partem dolentem nimisque tumidam ex *Ven. Sect.*

℥. Pingu. vulp.

taxi an. ℥iij.

ol. destill. spic. ℥β.

maltici, ℥j.

vini ℥iij. M. ad ignem illinatur calidè; sicut in dolore, tumore, ac livore partis *Cataplasma* sequens egregium

℥. Herb. agrimon.

chærefol.

Flor. chamomill. an. Mj.

Rad. symphyt. maj. ℥iij.

figill. Salomon. ℥iβ.

Sem. lini, fœnugræc. an. ℥β.

coq. in s. q. aqu. ad consistentiam cataplasmi. & subinde applicentur.

Quod si fiat convulso ex articuli luxari restitutione, curandi rationem docet *SCULTETUS in armament. Chirurg. obs. 28.*

Quod si ex vulnere partis fiat convulso, illinatur pars *ol. seu potius liquore oleoso lumbriç. terrestrium, ol. destill. terebinth.* vel vulnere instilletur *bals. sulph. terebinth.*

Quod si fiat convulso ex ictu venenati animalis, vel in leviore malo *ol. scorpion.* illitum convenit; vel in graviore *cucurbitula scarificata*, vel *cauterium actuale* supra partem læsam imponatur. Aut etiam *emplastrum magneticum arsenicale*, malaxatum cum *ol. busonum* aut *scorpionum* imponatur. Internè *Theriacâ* cum *Gentiana* mista propinetur, imperando subindè sudorem. Si ex *hypercatharsi*, vel violentiore purgante oriatur convulso; internè *opiatâ & theriacalia* sufficiunt.

In *spasmo flatulento* sufficiat levis fricatio partis aut panno aspero aut manu calida, aut illinatur *spir. baccarum juniperi*, aut *spiritus theriacalis*. Ad hujusmodi spasium flatulentum expertum dicitur *unguentum Cratonis.*

℥. Axung. Anser. rec. ℥iv.

ol. destillat. caryoph. ꝑβ.

cinnam. gr. v. M.

In *spasmo gravidarum* præsertim flatulento euporiston est *matricaria*. Herba illa contundatur, ut fiat succulenta, imponatur cervici, nunc sola, nunc cum *verbena* mista.

In *Contractura*, à causa interna *volatilia* acidum corrigentia & hinc *temperata*, istud obrudentia, & succurrit nutritium laudabilem suggerentia sunt optima. Sic *contracturam* totalem ex *arthride* relicta, continuato lactis usu curavit *TACKIUS in Phas. Soph. 2. pag. 128.* Locuti sumus hætenus de convulsionem motibusque convulsivis & morbis, qui huc faciunt. Quibus ratione cuiusdam assinitatis meritò annexerit.

TREMOR:

Nam in hoc cum motu naturali & voluntario simul aliquid convulsivi concurreat: dum in motu membri v. g. sursum directi, membrum subinde remittit & in contrariam partem nonnihil abducitur prævalente tandem motu intento primario. Unde prout *ratione graduum major vel minor est partium Tremor*. Hic etiam *vel simplex est vel convulsivus*. Ille (nempe tremor simplex) est minor & vulgaris tremor, qualis post *crapulam* aut post *affectus animi graviores* in specie *iracundiam* subinde apparet. Hic verò (nempe Tremor convulsivus est major qui interdum in *remissione paroxysmorum Epilepticorum* accidit, donec omnino cesset cum paroxysmo ipse tremor.) Dicitur ergo hic tremor convulsivus, *σπασμωδὸς ἰσχυρότερος*, aded ut tremor ad motus corporis depravatos omnino revocandus sit.

Nam qui tremore laborant, *membra liberè movere & protensa aut suspensa continere nequeunt*, quin vibretur istud & modo subsultando modo declinando vitiose agitur, *sive totum corpus* omnesque artus, *sive unum tantum alterumve particulare membrum* ita sit affectum, vulgò causa Tremoris dicitur *læsa inter facultatem motricem debilitatem & gravitatem membri*, ita ut illa sufficienter movere membrum nequeat, quia hujus (nempe membri gravitas) collata cum illius (nempe facultatis motricis ut vocant) imbecillitate, præponderat ita ut sufficienter membrum moveri nequeat. Sed quæcunque ratione explicetur, hæc sententia, & quic-

quid etiam intelligatur per facultatem motricem, tamen *insufficiens est*. Ratio quia in tremore omnino sufficienter movetur membrum: extenditur pes, arripitur aliquid brachio & manu & etiam retinetur, sed depravatè: vitium nempe cuiusdam inquietudinis & præterea inordinati membri motus, adjunctum. Unde non imminutè, sed depravatè membrum movetur. Facultas enim motrix debilitata præsupponit motum imminutum non depravatum. 2. Si oriretur tremor à facultatis motricis imbecillitate, ut dicunt, tunc non fieret tremor, d. tantum fieret tardior & difficilis membri motus, non vero depravatus.

CAUSA ERGO GENUINA TREMORIS, est actio duorum musculorum simultanea sive eodem tempore instituta, sive sint antagonista musculi, sive non, sed tantum tales, qui aliquo modo ad membri motum concurrere solent vel adjuvant.

Inter actiones tales musculorum alia est principalis & intenta, altera v. est minus principalis & præternaturaliter adjuncta, ita ut dum unus musculus, brachium extendit, alter simul agens eundem nonnihil torquet, aut flectit, vel alio modo vitiosè mover. Unde prior actio dat motum voluntarium intentum, posterior v. dat motum præternaturalem & quasi convulsivum supervenientem. Unde iste affectus signa Tremor. Causa hujus duplicata musculorum præternaturalis actionis sunt, sicut in ipso naturali motu, spiritus animales, qui ut naturali motu influentes movent membra naturaliter, ita etiam præternaturali motu depravatè eadem agitant, & quidem spirituum in Tremore vitium est talis motus inordinatus, ut cum in unum musculus agilius & copiosius influere debeant, motu uniformi, in geminos seu binos distinctos distribuuntur ac ita difforem motum inducant: Idque vel ex proprio vitio, vel ex vitio ipsius partis recipientis. Proprium vitium est cum iidem spiritus confuse admodum & erroneè moventur in affectibus animi gravioribus v. gr. Terrore, metu, ira & similibus aut cum iidem narcotica facultate, nonnihil siccora depravatè & inordinatè per nervos feruntur. Quà ratione post Potum vini generosi nimium (ex vi ejus narcotica) membra subinde tremunt. Item post incontinuum narcoticorum usum v. gr. Opiatarum, Hyoscyami, &c. subinde membra tremunt sic FONSECA lib. 1. cap. 38. observat Tremorem ex largo vini, ejusque semicorrupti potu. Paris recipientis vitio fit tremor, quando vel nervus per quem influere, vel musculus, in quem evibrari debet spiritus animalis, ita sunt vitiosi, ut ob poros aut meatus deformatos s. non legitime conformatos, aut fibras non legitime sitas aut dispositas, aut etiam nonnullos meatulos omnino interceptos vel obstruatos, legitimus motus spirituum animalium nonnihil pervertitur, ita ut & in musculum primario motui intento destinatum, & simul quasi quadam deviatione simul in vicinum ferantur.

Faciunt huc imprimis venena Mercurialia. Nam notum est, quod si qui talia tractant v. gr. auri, fabri, subinde trementes fiant, item quod si qui incauti, cingulo sapientie s. Mercuriali in propellenda scabi utuntur, & his ipsis interdum tremor superveniat.

Facit huc etiam nimia refrigeratio partis: Sic namque BORELLUS cent. 1. obser. 84. Tremorem à nimia aëris frigore venæ sectione curatam observat. Hinc etiam potus nimis frigidorum v. gr. copiosa aqua frigida in febris, aut potus nive & glacie immoderatè refrigeratus, auctore SENNERTO interdum tremores inferunt. Sanguinis solemnes excretionis suppressæ & ipsæ suo modo Tremorem inducunt aut saltem mala Tremori vicina, quæ inter sunt primario mensum & lochiorum suppressio, item Secundina Festusque mortui retentio. Sic LANGIUS lib. 3. Epist. 2. refert tremorem brachiorum & cordis, ob defectum evacuationis lochiorum in puerperâ. Facit huc etiam obser-

ratio FORESTI in lib. 10. obs. 110. de muliere quæ fluentibus mensibus, mense Majo venam fecavit, unde mensès statim retracti ad superiora & retricti fuerunt, post singulis mensibus minus profuebant, & semper eodem tempore simul experiebatur palpitationem tremulam in brachio eodem, in specie in loco ubi vena prius secta fuerat, non sine molesto ac magno dolore, atque hæc singulis periodis lunaribus patiebatur. Tandem ad ciendos mensès secta Saphena fuit (fuit hic affectus similis tantum tremori) denique notum est, quod tremor in febris malignis non secus atque convulsio, non raro supervenire solet.

QUOD ATTINET SIGNA DIAGNOSTICA.

Tremor seipsum oculis prodit tam universalis quam particularis, tam magnus quam parvus. Et ab aliis affectibus distinguitur, quod semper sit conjunctus cum motu voluntario, quem supervenit. Nisi enim membrum moveatur, voluntario motu aut extendatur, nunquam tremor oritur. Quà ratione à paralyse & convulsione distingui potest.

Signa Diagnostica Causarum ex antecedentibus & adjunctis circumstantiis facillimè cognosci possunt. Si enim sit vitium spirituum animalium reliqua signa facultatis ut vocant animalis læsæ simul notantur. Sin verò in ipsis membris resideat vitium ferè particulare est symptoma, præcesserunt causæ speciales membrum unum alterumve lædentes.

QUOD AD PROGNOSIN.

Tremor si superveniat aut succedat paralyse non est malum: indicium enim est paralyseos remittentis & motus naturalis nonnihil redeuntis. Tremor ipse à causis integris pendens, utur minime sit periculosus per se, tamen quoniam facile degenerat in alios graves affectus v. gr. in paralysin, Apoplexiam in lethargum, in spasmus, &c. ob id ratione horum consequentium non est negligendus. Tremor qui corripit senes, vix curari potest, quia ut plurimum hos ad mortem comitatur. Tremor hereditarius seu cuius parentes simili affectu laborarunt. Item qui ex vitiosa diæta successivè, sed tñ. confirmatè fuit, in his raro etiam perfecte curatur.

Tremor si permuretur in convulsionem periculosam. Si in febris ardenti tremoribus succedat delirium, ex metastasi materia morbifica, res est periculosa, cum delirium periculosius sit symptoma quam Tremor, imprimis si ex metastasi oriatur materia. Item HIPPOCRATES est prænotio, qui Tremores, inquit, ad manum resiliunt, mali sunt: aliquando enim si agri manus attentè consideretur aut attingatur, contremiscentem illam quasi revelli subito animadvertimus. Est spasmus tromodes seu motus convulsivus & tremor compositus & periculosus non leve portendit imminentem scil. convulsionem & similia symptomata, in specie in morbis ardentibus. Tremor qui supervenit mulieribus post partum ex retentis quibuscumque, in utero periculosus est affectus, subinde enim Epilepsis lethales inducit: Et denique tremor in apoplexia aut lethargo accidens malum, signum est prostratæ omnino facultatis animalis ejusque functionum.

Si tremor est in labio inferiore, notum est sequi vomitum, qui tamen tremor in labio est potius motus convulsivus, quam revera Tremor.

QUOD ATTINET CURAM

Imprimis removenda sunt causæ quæcumque: Hinc appropriatis nervinis & Cephalicis tam internis quam externis tremori succurrendum. In genere ea quæ in paralyticis laudantur, etiam in tremore convenire dicuntur. Pro varietate ergo causarum, varianda cura. In malignis danda alexipharmaca: in retentis

in uterinis vitiosis dentur expellentia ex secundina: si ex sanis metallicis & Mercurialibus, imprimis mineralia conducunt. Nam morbi à mineralibus inducuntur optime mineralibus curantur. In genere ad evacuantem corpus, ubi necessarium fuerit in Tremore, conueniunt pilule aritheticæ officinales, miscendæ cum Mercurio dulci. Item Extracta Catholica cum eodè Mercurio curantur.

Alias remedia appropriata sunt, ut dixi, nervina imprimis, tam interna quam externa. Hæc inter primarias ferè obtinet salvia, sic enim inter pluræ extant salvia parata quæcumque Essent. salvia spiritus salvia, &c. laudat FORESTUS Cerevisiam salviatam, &c. dicit enim se novisse artificem valde rementem, qui continuè hæc Cerevisia Salviata utebatur & etiam salvia cruda cum Pane butyrateo, aut salvia præparata cum cibus, unde sic tandem beneficio salviæ à Tremore liberatus fuit: idque usu interno.

Alias pro usu externo aqua salvia & similia laudantur: si nempe quotidie his laventur manus aliquoties & per se sicari permittantur. Aut etiam cum Essent. salvia, mista cum Castoreo fricatio s. inunctio membri instituitur, pro cura tremoris. Post salviam sint Stochas Arabica, anihos, primula veris, Melissa, Majorana præ cæteris ex Melissa parata remedia spirituosissima. Præ cæteris ex Melissa parata remedia spirituosissima, ejus spiritus & Essent. item folia Mellissæ in vino generoso vel spiritu vini infusa, præ cæteris conveniunt in cura Tremoris.

Porro Radix acori veri, uti etiam ipse acorus conditur. Radix pæonia & Helenii, semeneque pæonia laudantur. In Baccis Juniperi singularis est vis nervina. Unde etiam Ess. baccarum Juniperi per spir. vini tantum parata, aut ipsa bacca spir. vini infusa, ita ut quotidie tantillum hujus infusi bibatur, simulque quotidie 10. grana baccarum infusarum devorentur: Sic enim & nervi roborantur & tremor tollitur.

Aromata ceu egregia ad affectus nervinos, per se sunt nota, in specie Nux Moschat, Caryophyll. & Cinnamonum. Castoreum & omnia ex Castoreo parata, Essent. olei, extractum, interno & externo usu singulariter laudantur ad Curam tremoris: quod etiam facit Ess. stor. anihos, Essent. Chamadryos, aqu. Theriacalis suspensio.

Cerebrum Leporis assatum & comestum ab antiquis admodum laudatur. De hoc ipso refert FORESTUS lib. 10. obser. 99. sibi esse relatum à Pharmacopœo fide digno; Artificem Bruxellensem esse continuo cerebri leporis assati, solum à Tremore liberatum fuisse. Alias notum est quod usus Cicontiarum, usus palmabarium in cibus, item solum cerebrum palmabarium assatum & devoratum, conducant contra Tremores. In Tremoribus senum nimis, præ cæteris laudatur sinus pavonis c. q. aqu. vita subactus & in potu usurpatus dosis ʒi: sibi una vicè sufficit. Continuati-

us aliquandiu hujus usus: de quo vidend. BORELLUS in obseruat.

Alias etiam specificum cephalicum & similia Sulphurata Antimonialia mista cum ossibus microcosmi præparatis, solent laudari in specie quidem, ubi ex veneno Mercuriali est Tremor, insigniter conducunt talia mineralia; ad hoc nempe, ut beneficio eorum eliciatur foras Mercurius, quo sublata causa tollatur affectus. Alias ad expellendum Mercurium & delendum ejus malignitatem, in corpore tanquam summum secretum est potio ista HOCHSTÄTTER quæ

ʒ. Rad. Helenii ʒij.

Rad. feniculi ʒiʒ.

Quæ coquenda in liquoris cuiusdam thijß. ad consumptionem tertiæ partis, & ita subinde Bonus Haustus sumendus, expectato Sudore, sic enim partim expellitur, partim corrigitur Mercurius. ZACUTUS inungit unguentum ex auro quia Mercur. se subito jungit auro. Ut ergo hic ipse eliciatur ex corpore, tale unguentum erit admodum conveniens.

Inter externa ad tremorem quemcumque, ex quacumque oriatur causa, tanquam indubitatum experimentum habet FORESTUS frictionem & lotionem membri cum Urina propria recens excrētā. Post hanc lotionem Spiritus Formicarum. Item Spiritus lumbricorum Terrestrium; & cum his parata Aqua articulæ ad extra conducunt, pro frictione membri in loco benè calido, v. gr.

ʒl. Aqua articularis ad extra ʒij.

Spiritus lumbricorum terrestrium ʒiʒ.

Formicarum ʒj.

Ess. Castorei ʒiʒ.

M. F. aq. exter. applicand.

Alias partibus trementibus utiliter PETRUS à CASIRO illinit aqua destillatam ex urticis minoribus, mense Majo collectis & destillatis. Tempore somni hac ipsa. Aqua benè perficiendæ sunt partes trementes, idque sæpius repetendum & continuandum.

Fraxinus, cum ejusdem semen sit in continuo tremulo motu, ob id commendatur à quibusdam Lixivium impragnatum seu superfusum foliis fraxini, quo lixivio partes trementes lavandæ & spontè exsiccandæ, sic enim curari Tremorem asserunt. Præter dicta Ol. Nardinum & Cofinum, Ol. Castorei Ol. lumbricorum Terrestrium, item Ol. lauri, Ol. destillatum Juniperi; salvia, Majorana, & ex his Oleis parata balsama pro inunctione membrorum Trementium. Præ cæteris palmam præfert Spiritus lumbricorum Terrestrium, ob id etiam imprimis usurpatur. His ita pertractatis; de morbis convulsivis & convulsionibus; pergo ad

CAPUT X.

DE SPIRITVVM MOTV ET INFLVXV
abolito, indeque orta Apoplexia.

Dum omnes animales in sensu & motu constituta functiones subito cessant, ita ut taliter affectus non secus ac Fulmine percussus & attonitus jaceat, sine sensu & motu respiratio ipsa plus minus imminuta, cum aut sine steriore, pulsus, nisi in statu seu casu admodum periculofo adhuc nonnihil vegeto, dicitur Apoplexia der Schlagk. Quando ergo motus & sensus totius corporis ita perit, est, ut dixi

APOPLEXIA.

Apoplexia.

Hemiplexia est Ictus s. affectus dimidii corporis quando homo, quoad omnes vel dextras vel sinistras tantum partes ita afficitur, inde à Sagittali futura usque ad perinæum; & hoc sanè est mirum, quod inde ad sagittalem usque Suturam medietas una privetur sensu & motu, altera v. & sentiat & moveatur. Sic in talibus dimidia lingua nihil sentit & moveatur altera v. medietas utrumque præstat. Denique est Species Apoplexie inominata seu quæ Nomine Proprio caret; quando nempe toti corpori perit sensus & motus, excepto tantum capite, ubi quicquid infra collum est, manus, pedes, &c. omnia resoluta sunt, excepto solummodo capite, dum lingua loquitur, aures audiunt, &c. quæ ipsa Species tardè quidem, interdum tamen observanda fuit.

Denique & quasi ultima Apoplexia species est paraplegia, quæ tantum in uno alterove membro majore vel minore contingit, ut sensus & motus in totum periret & privetur illdem. Has ipsas tres species ultimas, Auctores solent passim referre ad paralytin, sed ut rectè demonstrat & asserit etiam LINDANUS, HIPPOCRATES, ARETÆUS (qui etiam fuit Græcus) & alii Auctores, immo omnes Antiqui, distinguunt accuratè Paralytin ab Apoplexia: Et quos affectus hodie ad paralytin referimus, illi ad apoplexiam referunt, quod nisi faciatis, nemo explicare poterit, quid sit Apoplexia levis & apoplexia vehemens, apud HIPPOCRATEM, sect. 2. Aphor. 42. Apoplexia levis facillè solvitur: Apoplexia vehemens nunquam sine febre: Commentatores super hunc aphorismum se torquent, GALENUS obiter transcurrit, & ipse CARDANUS, qui explicat, tantummodo grammaticum agit, non Medicum. Vehemens verò apoplexia est illa totius corporis universalis, & de illa nemo curatur nisi superveniat febris. Apoplexia v. levis est vel hemiplegia vel inominata vel alia: levis dicta respectu nempe totalis & universalis, & videmus quod tales hemiplectici diu supervivant, cum omnes affectus Apoplectici & paralytici sint difficulter curabiles.

Quando ergo sensus & motus corporis ita perit, vel in toto vel in parte, questio est de causa: quæ hujus cessationis subitanæ actionum omnium animalium, per motum enim æquabilem in cerebro & ex eo in organa, sensus & motus, sit omnis animalis functio, uti superius aliquando præsupposui ex Physiologicis: Cessante ergo hoc motu spirituum animalium æquabili & naturali, etiam cessat subito omnis animalis actio.

Cessat spirituum animalium motus, vel ob poros & meatus cerebri vitiatos, ita ut spiritibus denegentur transitus, vel ob motum sanguinis in & ad cerebrum sublatum; quo sanguinis circulo sublato, subito omnis animalium sensus & motus & subito omnis spirituum animalium motus, ex sanguine in cerebro scaturientium cessat & tollitur. Id quod videmus v. gr. in ligatione forti collo injecta: Hanc enim ligaturam colli, si fortius stringas tanquam hominem suspensurus, eo momento quo arteriæ Carotides & venæ jugulares in collo constrictæ sanguinis motum tollunt ad cerebrum, eo ipso quoque momento omnis motus sensusque perit in talibus, utitur adhuc ad tempus, etiam aliquot horas supervivant: Unde postmodum remoto vinculo dicunt se nihil vidisse, nec sensitse amplius. Hoc etiam patet in canibus, in his si facta cutis colli aperture ligentur fortiter arteriæ carotides, ita tamen ut parvæ arteriæ cervicales adhuc liberè relinquantur, canis exinde somnolentus & torpidus jacet, & tamen ferè ad biduum supervivunt actionibus tamen animalibus insigniter imminutis, de quibus quicquid superest, id obinet beneficio arteriarum Cervicalium adhuc liberatarum tandem tamen moritur. Causa, ergo ut loquitur HIPPOCRATES est obstructio venæ. Per venam hoc loco intellige tam arteriam quam venam proprie dictam. Hic enim mos fuit veterum non distinguere hæc duo vasa, sed uno venæ nomine ambo nominabantur. Hoc non tantummodo est apud HIPPOCRATEM, sed etiam patet hoc ex CELSO, qui inquit vana credimus rei incertissimæ, ubi arteriæ pulsus inuitur.

Communis sententia est in Apoplexia cerebri ventriculos repleti & exinde spirituum animalium motum tolli. Sed experientia testatur sæpius aliis morbis, mortuos exhibuisse ventriculos cerebri repletos & obstructos, nulla autem secuta sit Apoplexia. Sic refert LINDANUS Amstelodami dissectum fuisse caput viri, qui per tres annos dolore capitis acerbissimo laboraverat, cujus ventriculi ita repleti fuere humore seroso aut limpido, ut integra Pintha Hollandica exinde potuerit eximi, nunquam tamen fuerat Apoplecticus. Sic FERNELIUS exemplum habet inter alia apertæ cujusdam capitis apoplectici, in cujus cerebro nihil noxæ inventum fuit, sed tantummodo in venâ jugulari repertos esse sanguinis grumos, quod incidit cum NISMANNI sententia de Apoplexia, qui sedem Apoplexie statuit in Torturari HEROPHILI seu loco concussus quatuor sinuum duræ Meningis, & dicit, sanguinem abite in grumos & grumositates ibidem stagnantes impediendo motum humorum apoplexiam inferre, quod etiam videbitis accedere HOFFMANNUM in institutionibus. Sic aliàs notum est ex concussione aut depresso cranio secutam Apoplexiam ex porulis ac meatibus cerebri nimium depresso, & invicem conniventibus: Unde & sanguinis & spirituum animalium motus omnino fuit interceptus. Verum quare sanguis impediatur in cerebrum influxus, Causæ sunt, vel in viis vel in sanguine ipsi.

indeque orta Apoplexia.

In viis quando hæc angustata aut ex obstructione aut ex concussione, aut aliâ ratione oblecta, impediunt humorum motum, aut etiam, si ipsa vasa sanguifera in capite lacerata, aut anatomosi aperta vitiosè & præternaturaliter sanguinem in caput effundunt. In sanguine v. hæret vitium s. causa quando hic crassus, grumofus aut nonnihil coagulatus existit, & ita in vasis stagnat & hæret, sive in vasis Meningum, sive in sinibus cerebri, sive in ramis carotidum aut jugularum, sive denique in ramis pulmonalibus. Nam & in his si coagulatus subsistat syncopen Cardiacam aliis dictam, aliis v. catarrhum suffocativum dictum infert. Nam hic affectus Apoplexie est finitimus & simillimus, aded ut catarrhus suffocativus & Apoplexia loco tantummodo differant. Stagnante enim sanguine in vasis pulmonalibus ipsaque corde est catarrhus suffocativus. In cerebro verò & ejus vasis si idem contingat, est Apoplexia. Nec ulium est dubium tales agros sive suffocatos sive apoplecticos eodem modo interfici. Unde etiam teste FRACASSATO in epist. de cerebro ad MALPIGHIUM, in pulmonibus apoplecti coram, vasa sanguifera, interdum disrupa aut admodum turgida, inventa fuerunt.

Facit huc etiam exemplum PANAROLI de quodam morbo apoplectico insultu simillimo orto ex sanguinis copia & unâ stagnatione. Sed de his ipsis qui plura cupit videat VVEFFERUM in tract. de loco affecto apoplexia. vid. etiam SCHNEIDER. tract. de catarrhis in specie, ubi de catarrho suffocativo, item de catarrho sanguinis.

Verisimur adhuc in puncto apoplexie, & quidem dictum fuit, quod apoplexia causæ proxima sint, vel impeditus spirituum animalium motus in cerebro vel impeditus sanguinis circulus & per cerebrum. His causis proximis adjungenda causa remota, quæ quacunque ratione proximis inferunt, & per consequens apoplexiam. Hæc v. omnes eo conducunt, aut quatenus spirituum animalium influxum, & motum & sanguinis circulum tollunt.

Priori modo nempe spirituum animalium motum impediendo inferunt apoplexias, omnes convulsiones, omnes concussiones capitis: Commotum enim & concussum cerebrum subsidet, quasi, ita ut poris ejus sic collabentibus & angustatis aut distortis & vitiosè difformatis spirituum meatus viæque delectantur.

Sic ob casum ab alto ex cerebri concussione apoplexiam lethalem observavit HORSIUS lib. 2. obser. 13. Sicut etiam DEODATUS in valedinarario p. 121. ex casu ab equo vertiginem, quæ tandem in apoplexiam lethalem desit, observavit.

Sic notum est ex alapa inflata, apoplexiam fuisse ortam. Exempla talia habet SCHENCK. ex BENIVEMIO in observat. ubi etiam HILDANUS cent. 6. obser. 11.

Sic ex ictu oculi nimio, apoplexiam in puero observavit FERNELIUS lib. 2. de abditis rerum causis, cap. 15. Non secus atque ipse FERNELIUS eodem loco refert, virum quandam ex vulnerato oculo apoplecticum, in quo dissecto sanguis grumofus copiosus circa cerebri basin decubuerit.

Sic ex percussione oculi cum Raphano, Apoplexiam vidit ortam SCULTETUS, in armamentar. Chirurg. obser. 21. Sic ob ictum bombardæ apoplexiam ortam notat AMAT. Lufitan. cent. 2. cur. 22. (Nam à sonitu graviore fit quasi percussio cerebri) Et ex nimio sonitu apoplexiam ortam etiam notat FONTANUS, in cur. & respons. lib. 1. p. 49.

Pertinent huc etiam vitia seri vel lymphæ, quatenus inundando cerebrum & omnes ejusdem poros replendo, apoplexiam non raro periculosam inducere possunt. Refert enim MARCELLUS DONATUS lib. 2. histor. medic. mirab. cap. 6. de quodam forti apoplexia percipito, in cujus aperto cranio tota cerebri substantia aquoso humore perfusa fuit reperta: qui ipse

humor etiam in cerebri ventriculis redundavit. Dissectis Carotidibus ingens sanguinis crassi emanavit copia.

Sic COLUMBUS in sua anatomia cap. 15. affirmat, quod apoplecti coram capita dissecta, exhibeant cerebrum magna, aquæ glutinosæ copiam distentum. Facit huc observatio Joh. DANIEL. HORSIUS in observat. anatom. 111. De Principe Apoplectico mortuo, in quo præter alia observatum fuit cerebrum magnum & grande sero & pituita plus quam refertum, maxime in ventriculis, arteria autem venosa & arteria atritica nigro humore attramento simili fuit repleta, qualem Princeps ante apoplexiam, ad aliquod tempus in lingua habuerat. Aded ut probabile videatur interdum à lymphæ & sero copioso cerebrum inundante & replente, oriri posse apoplexiam. Ad alteram causam proximam nempe impeditum sanguinis circulum disponunt causa remota: Frigus repentinum aut frigus nimium, congelando quasi sanguinem & ita inspissandi ejus motum impediendo. Hinc enim est, quod dicit HIPPOCRATES sect. 3. aphor. 23. quod aer frigidus & humidus, hyems, autumnus, item aer aquilonius continuus imbribus irrigat; ad apoplexiam disponat: quæ ipsa confirmantur à FORESTO lib. 10. obser. 70. E contra v. æstus aliquando nimis mass. sang. aut calor ambiens nimius & ipse inferre potest apoplexiam uti hoc ipsum observat SCHENCK lib. 1. obser. de apoplex. obser. 1. In specie potus vini nimius multos & quidem atatis constitentis, & aliàs optimi habitus ad apoplexiam transfert, ut & Ebrietas inordinata.

Nam ex ebrietate ortam apoplexiam refert FONSECA lib. 2. conf. 89. ut etiam FORESTUS lib. 10. obser. 69. Quin etiam post nimium potum vini apoplexiam in patris sui (quæ potius est paraplegia) lingua & lateris dexteri delinentem, observat PISO tract. de coluvio serosa p. 88. Et rectè dicit Henricus ab HERA obs. 18. quod nos septentrionales imprimis ex ingluvie & commestationibus corripimur apoplexia.

Facit huc lotio capitis illegitima, si scilicet subito caput exponatur aeri frigido. Exemplum tale observavit ALUSTANUS cent. 1. cur. 36. in puella quæ ex lotionis capitis in apoplexiam incidit, quæ ipsa apoplexia postmodum in paralytin lateris sinistri desit, (unde dicitur paralytis, sed est potius paraplegia.) In specie suppressio quædam solemnis sanguinis evacuationis per hæmorrhoides, aut uterum aut hæmorrhagiam narium, &c. frequenter admodum ad apoplexiam disponunt, & hanc etiam inferunt.

Sic ex suppressione mirum hæmorrhagiæ, apoplexiam observat HILDANUS cent. 3. obser. 11. quia sanguis suppressus coærvatus facilius sic stagnat hinc inde, aut per anatomasim vasorum, aut earundem ruptionem in cerebro & vicinis locis extravasatione apoplexiam inferit. Sic in ZACUTO Lufitano lib. 7. histor. Medic. princip. cap. 7. Observatio est de Juvene florente ætate, per scalas altè decedente. Unde ingès sanguinis hæmorrhagiæ per nares secuta est. Et sanguine rectè fluente optimè se habuit æger: hac ipsa v. hæmorrhagiâ suppressâ æger in apoplexiam incidit, quæ non prius subleata fuit quam copiosa institueretur ven. sectio. Similiter in puera ex non vitè fluentibus loctis apoplexiam ortam venæ sectione in brachio curatam refert FONTANUS lib. 1. cur. & respons. p. 25.

Et hinc est, propter talem sanguinem extravasatum aut ex anatomasi effusum, quod tam sæpè in apoplexia mortuus sanguis congruatus in cerebro ejusque ventriculis fuerit repertus.

Sic BARTHOLINUS cent. 2. hist. 60. ex sanguine congruato & extravasato ventriculos cerebri replente, ex plexibus Choroidis eò effuso apoplexiam lethalem observat.

Sic HILDANUS cent. 3. observat. 12. observat mulierem, quæ menstrua suppressa sæpius per os & nares excrevit, quæ tandem & hac suppressa excretionis

Apoplexia lethali correpta fuit, & post mortem post 36. horas sanguinem adhuc per dicta loca excrevit: Sicuti etiam in *obser. xi. cit. centur.* idem HIL DANUS tale refert.

Pertinet huc imprimis *affectus animi graviores*, quas inter imprimis est *Ira*, quæ cum inducat sanguinis ebullitionem ejusque insignem fervorem, in prædilatato cerebro facile stagnationem sanguinis & apoplexiam infert.

Et imprimis *homines evaeror*, subinde *apoplexia correpta*, observantur ex *iracundia*. Uti monet etiam FORESTUS *lib. 10. obser. 70.* Pertinet huc etiam *scabies retro pulsa*, ex qua apoplexiam in viro ætatis consistentis observavit MORBIUS in *Institut. p. 265.*

Quod etiam pertinent *Variola nomencl. repulsa*. Refert enim FORESTUS *lib. 10. obser. 70.* de puellas quæ post expulsas variolas, cum se citius aëri pluvioso exposuisset, & ad fossam aqueam decubuisset intra biduum apoplexia tacta interit. *Fumum Narcotici carbonum & vinorum effervescentium*, etiam referuntur à quamplurimis ad causas apoplexiæ remotas. Verum hi ipsi potius *carum inferunt quam perfectam apoplexiam*, & inferunt quidem interdum carum sæpius satis profundum & apoplexiæ finitimum, non tamen, ut dixi, apoplexiam perfectam.

In talibus Caroticis & Narcoticis fumis obortis, probabile est admodum præter spirituum animalium fixationem à narcosi, simul etiam accedere aliqualem sanguinis coagulationem, quatenus tales affectus sæpius in Pleuriticis & peripneumonias (post fumos tales haustos) & similes affectus, à sanguinis coagulo ortos desinunt. Unde rectè quibusdam talis carus similis apoplexiæ aut proximus saltim ejus gradus habetur.

Hæc quæ dicta hætenus sunt de causis proximis spirituum nempe animalium motu & sanguinis circulo impedito, satis quidem probabilia sunt. Nihilominus tamen vix ubique scrupulose satisfaciunt: Utur causa melior vel manifestior commodè reddi nequeat.

Nam ut quædam tantum moneam: Vertigo diuturna sæpius in senibus apoplexiam præcedit: Dico in senibus. Nam homines consistentis ætatis sine ulla tali præcedente, Apoplectici fiunt, quæ ipsa vertigo cum his causis proximis spirituum motu impedito & sanguinis stasi nihil habet commercii.

Deinde vomitus aut hujus loco clysteres acres in paroxysmo usurpati optima sunt remedia. Jam v. quid vomitus præstat ad sanguinis motum impeditum restaurandum, aut etiam clysteres per anum injecti. 3. Non potest commodè explicari ex istis causis, quomodo aut Hemiplexia aut paraplegia quædam apoplexiæ universali succedat, v. gr. ut brachium post universalem apoplexiam maneat tantum paraplecticum reliquis partibus omnibus sensum & motum recuperantibus. Et quæ sunt similia dubia, quæ istam opinionem admodum premunt. Aded ut videatur *verisimile interdum etiam ex partibus internis oboriri apoplexiam*, quâ ratione imprimis *ex stomacho affecto apoplexiam deducere conatur HELMONT* utur non possit dici modus aut ratio fiendi. Immo fieri interdum apoplexiam à *materia admodum mobili aut lymphâ subtiliori*, subita ejus mutatio in paraplegiam & hemiplegiam persuadere videtur. Ut taceam de *charactere hereditario* à parentibus apoplectici in liberos delato. Nam si quid aliud, *apoplexia est malum admodum hereditarium*; notati dignum hujus rei exemplum refert FORESTUS *lib. 10. obser. 70.* de sene sexagenario crasso & obeso, cujus frater apoplexiâ interierat, cui cum inter ambulandum nunciatum fuisset, quendam octuagenarium virum sibi familiarem subito extinctum esse, subito pes sinister ipsi tremere cœpit, & domum reversus apoplexiâ correptus fuit, quâ sublata, sequente anno denuò ab apoplexia tactus interit, non secus

ac pater ac ejus frater. Talis character apoplecticus, qui à parentibus transfertur in liberos, antequam ipsi apoplexia correpti fuerint, quò modo possit conciliari cum supradictis causis proximis non video.

In specie cum videamus corripere apoplexiam tam *homines mediæ s. consistentis ætatis*, corpulentos obesos *crapula deditos*, & alias apparenter sanissimos, non secus atque seniores decrepitos sæpius apoplexiâ corripimus videmus ob id vix una & generalis causa apoplexiæ potest determinari, quin potius pro *faciliore praxi apoplexiam* in tantâ rerum obscuritate in sanguineam & serosam s. lymphaticam discernendam putem (dico pro meliori praxi; Nam in Theoria vix omne ferre poterit punctum) quarum ista hominibus consistentis ætatis, iracundis & ebriosis contingere, posterior vero senibus decrepitis Catarrhosis & similibus eveniri solet.

QUOD ATTINET SIGNA.

Apoplexiâ tactum esse hominem facile patet, si subito omnis sensus & motus pereat, & simul vox repente auferatur, sola respiratio nunc libera, nunc satis difficili remanente: *ager quasi dormiens aut semimortuus, nisi adhuc aliquis faciei color & pulsus animadvertatur, jacet*, Nam quidam Apoplectici pulsum adhuc habent naturalem, quidam pulsum, quidam omnino nullum, uti rectè observat LINDANUS, prout plus vel minus sanguis præcordiorum stagnat, aut prout etiam nervus cor movens simul afficiatur. *Color faciei & oculorum interdum rubet, tumidus est & simul corpus calet*, in illa ipsa apoplexia quæ est ex sanguinis stasi s. impedito circulo: E contra verò interdum *facies pallor, siccidique est*, & corpus sensim infrigescit, ubi aliud vitium quàm sanguinis stasis apoplexiam infert. *Membra omnia in apoplexia sunt laxa*, & si brachium vel pes levetur pondere suo statim denuò concidit. *Ager talem irritatus, acclamatus, nec sentit nec loquitur ore biant & stertente quasi profundum dormit: resolvitur interdum simul ani sphincter, inde alvi feces aut injecta clysmata denuò in scio ægro ejiuntur & rejiciuntur*. Dixi quod vicinissimus affectus sit apoplexia cum catarrho suffocativo & differant tantum loco affecto adeo ut quidam etiam apoplexiam ad affectus cordis referant, & eodem modo curent.

Signa quæ observentur pro distinctione sunt hæc. Quod in *Syncope Cardiacâ s. suffocativo catarrho* æger difficiliter spiret, & signa adsunt gravissimæ in pectore angustie: qui autem apoplexiâ graviore corripitur, is vix manifesta vitæ habet signa, neque tamen spirandi difficultate vexari solet: Nam in catarrho suffocativo difficiliter respirant, in apoplexiâ parum, aut tardè aut saltim naturaliter spiritum ducunt.

A passione hysterica cum qua confunditur apoplexia interdum facile distinguitur, quod in suffocatione uterina præcellerint symptomata affecti abdominis. Item quod in suffocatione uterina interdum vis sentiendi persistat, nec respiratio tam facile impediatur: Et quod in suffocatione uterina pulsus fiat obscuratus & debilis aut paucus. Et in specie cum subinde in apoplexiâ color faciei protret, hic in suffocatione uterina omnino perit, quin facies pallor.

A caro facile distinguitur apoplexia in eo, quod sensum invadat, non adeo subito ac apoplexia: Item caro etiam laborantibus est respiratio facilis sine omni stertore: aut si adsit stertor, adest cum somno eaque satis profundo.

QUOD PROGNOSIN.

Notum est quod *Apoplexia sit acutissimus & periculosissimus affectus*. De hoc dicit HIPPOCRATES *lib. xi. aphor. 5. & sect. 5. aphor. 5.* quod quicumque sani repente doloribus capitis, tententur, statim obtumescant & stertent in 7. diebus pereant, nisi febris eisdem prehender. Dicit etiam in suis Aphorismis HIPPOCRATES *sect. 5.*

sect. 5. aphor. 42. Quod apoplexiam fortem solvere impossibile sit, debilem v. non adeo facile (quid per debilem & fortem intelligatur, supra dixi.) Denique vehementia & periculum apoplexiæ ex noxa quam respiratio affert imprimis cognoscitur. Nam ægri Apoplectici omnes suffocati intereunt. Unde quò liberior est respiratio, eò minor est apoplexia, & major salutis spes, quo magis impeditur respiratio eò majus periculum solet imminere Apoplectico. In specie quidem ubi apoplexia in tantum lædit respirationem, ut præter stertorem, & spuma circa os apparere incipiat, ferè lethale apoplexiæ est signum. Unde rectè dicit FORESTUS in *Scholio obser. 74. lib. 10.* quod spuma circa os apparens sit unum è præcipuis signis lethalibus, cum sit extremum signum à quo raro evadunt. Unde etiam TURPINUS *lib. 1. obser. cap. 51.* refert, quod in iis qui apoplexiâ moriuntur, aspera arteria reperiri solet post obitum spumoso sanguine repleta. Spuma ista, uti superius de catarrho suffocativo monui, certum & infallibile signum est, sanguinis motus omnino per pulmones impediti, ex quo sanguine in pulmonibus & tandem in ipso corde stagnante per reciprocationem validam, sed frustaneam elevantur spumæ, quæ ipsæ etiam nonnisi in ultimo ferè articulo apparere solent. Unde dicit etiam HIPPOCRATES *sect. 2. aphor. 43.* quod strangulati & suffocati nondum tamen mortui ad se non redeant, quorum circa os spuma collecta appareat. Observandum tamen est hic, ne confundatur spuma vera cum visco quodam liquore s. saliva viscida effluente. Fit enim nonnunquam tam in catarrho suffocativo, quàm apoplexia, ut ægri ita jacentes, humorem viscidum copiosè per os rejiciant, qui nihil habet consuetudinis cum spuma, sed ex membranis pituitariis SCHNEIDERI, vel potius ex glandulis sub illis latentibus emungitur. Spuma autem vera, non nisi est parva nec adeo copiosa, ex imo pectore sensum scater, & suffocatur sensum, sensumque augmentata. Aded ut observati sunt Apoplectici, quibus etiam non post mortem talis copiosa spuma per nares & os fuit excreta. Denique Apoplectici, si in difficillimâ respirazione supervenit sudor lethale est. Est enim sudor symptomatikus, ut vocant, non verò naturalis sudatio.

In Apoplexiâ correptis imprimis habenda distinctio ætatis, & hinc dependentis corporis status: Cum apoplexia juvenum, aut mediæ ætatis sanguineum corripit, vix sit ejusdem rationis cum apoplexia, quæ senem aut debilem aut emaciatum, aut similem affligit.

Solvitur apoplexia, quando evacuationibus per inferiora aut per sudorem tota discutitur, aut si eadem in paraplegiam quandam, aut etiam hemiplexiam desinit: Aut si apoplexia finiatur fluxu auris lymphaticæ, qualis laborantibus huc Venereâ post inunctionem mercurialem accidit. Unde etiam BARBETTE in curanda apoplexia, inunctionem mercurialem commendat. Aut etiam ipsa apoplexia facie somni admodum profundi, ægri interimit.

QUOD ERGO ATTINET CURAM.

Hæc aut institienda est in ipso paroxysmo in quo resuscitandus quasi est æger: aut eadem institienda extra paroxysmum, quo tempore observatis debitis evacuationibus, & caput & venterculum roborantibus & confortantibus, reditus paroxysmi est præcavendus. Neque cum æger apertè reconvalescit, scopi curationis sunt negligendi. Nam tales sæpius diu stupidi manent, variæque accidentia eos vexant, adeo ut si sit Medicus negligens in cura, facile eveniat ut revertatur paroxysmus, unde ægri postmodum moriuntur.

In ipso paroxysmo duo imprimis præsidia generosiora sunt, quæ aut liberant ægros rectè administrata, aut eos trucidant malè usurpata, & hæc sunt vomitus & vena sectio, quarum unum ut plurimum necessariò adhi-

bendum est. Nam de clysteribus eorundemque usu, item de suppositoriis, quæ acriora & fortiora semper sunt applicanda, omnes concordant Practici, quod in omni paroxysmo apoplectico, & post eundem etiam tutissimè & etiam necessariò usurpentur. Clysteres tales acres in minore copia subinde injiciuntur, à TB. ad 3viii. quia sic diutius retinetur & melius operari solet. Quod si non retinentur aut non satis diu (propter sphincterem ani resolutum) repetendus est eorum usus, idque eo frequentius, quo magis urget morbus, si nullo modo possit in actum traduci Clyster, tunc remanentia clysmatis s. materia decocti instar pulsæ est coquenda, super pannum extendenda, & super totum abdomen instar cataplasmatum imponenda, Hoc enim stratagemate, ut sic dicam, feliciter usus est D. MORBIUS in curando SLEVOGATIO Apoplectico. Sed, ut revertar ad vomitum & vena sectionem. In vomitum merus est, ne suffocationis imminens acceleretur periculum, qui accuratos etiam Medicos deterret. Et sane posito quod ex impedito sanguinis motu fiat apoplexia, vix tamen videtur vomitus conveniens & necessarius. E contra de vena sectione ipsum CELSI est pronunciatum, quod sanguinis detractio aut occidat aut liberet ægrum. Hanc ven. sectionem rejicit omnino BARBETTE in sua praxi cap. 2. tanquam frustaneam, sæpiusque nocivam. Res ut aliquantisper fiat clarior pro decisione: observanda est differentia apoplexiarum, quam supra innui, si enim signa adsint, vel suspicio quædam saltim probabilior, sanguinem imprimis peccare & sui stagnatione inducere apoplexiam, ut in iis qui sunt corpore evaeror, & succi pleno, qui vitam agunt sedentariam, quibus consuevit sanguinis per uterum, nares, &c. evacuatio sit suppressa, &c. in talibus ven. sectio est institienda, idque quanto citius tanto melius, aliàs enim apoplectici quatenus tales sunt, non postulant venæ sectionem. Sed in senibus aut in debilibus ante paroxysmum aut in ebriosis, aut quibus jam alia signa quædam capitis affecti præcellerint, uti potius videtur subesse lymphæ vitium, aut saltim ubi nullum primum sanguinis deprehenditur peccatum, his prodest potius vomitus & nociva est vena sectio.

Observandum etiam est imprimis illud quod habet HEINRICUS ab HEER, *obser. 18.* quod nempe nostrates qui ingluvie & commestationibus ferè apoplexiam incurrant phlebotomia vix curentur, ob id etiam vocat dubium remedium ven. sectionem in apoplexia, adeo ut centesimus ægri, educto sanguine evadat. Quæ etiam causa est cur prudentiores Medici (verba sunt HEINRICI ab HEER) nostro cælo ferè ab illa abstineant. In genere v. & ut plurimum tutius simul & potentius remedium est vomitus quam ven. sectio, quam etiam suadet imprimis LINDANUS in suis scriptis, adeo ut vomitus ex mercurio vitæ admodum commendetur, ad Apoplecticos curandos, in tempore ubi non opus est ven. sectione, quam ipsam tamen rarissimè adhibendam suadet.

Et quidem quantum valeat vomitus in apoplexia, duo egregia habebitis exempla in LANGEI *Miscellaneis curiosis p. 11. & 12.* ubi sunt duo curæ notati dignæ propter usum vomitoriorum.

Horum ergo administrato uno vel altero, aut etiam his planè omissis, Clysterium usus semper est commendatus, uti his præmissis applicantur subinde sternutatoria, quippe & aquarum ut vocant Apoplecticarum spirituosarum infusionum cum volatilibus aut oleosis, item oleorum penetrantium capitis inunctio, imprimis in vertice lingua & palati penetrantibus fricatio, extremorum vellicatio, punctura & similia in paroxysmo apoplectico sunt instituenta, donec exfulcitetur æger & ad se redire videatur, quo facto præmissis digestivis & preparantibus convenientibus, purgatio conveniens instituenta: sed postmodum sudori præ cæteris operanda: Cum sudorifera aliàs maximeperè sint apta ad curandos

curandos apoplecticos, & hæc ipsa sudorifera mirificè commendat LINDANUS, quod nempe eadem ipsa admodum convenient in cura apoplexiæ. Remedia ergo quæ in paroxysmo excitant ægros, aut eos exsuscitant, præservant, sunt sequentia, & generali cephalicorum nomine comprehenduntur. *Salvia, Ruta, origanum, chamædrys, chamæpitys, calamyntiba, pulegium. Semen carvi, fœniculi, anisi, sinapi, eruca, cerasja nigra, radix Angelica, Aristolochia rotunda, caryophyllata, Valeriana, Vincetoxicum, Flor. Stachad. Arabis. Lavendula, anthos, primularum veris, lil. convall.* Præ cæteris *salvia* hic est in usu, cujus salviæ continuatum usum, item vinum *salviatum* mirificè commendat KYPERUS in Collegio practico, & omnia ex *salvia* remedia; In semine *sinapi & Erucæ*, singularia latent arcana, ad præcavendam apoplexiam semum, cum nihil potentius eisdem præservet, imprimis si internè semen *sinapi, eruca & cumini*, crebrius usurpetur.

Quidam \mathcal{L} . grana vi. vel vii. Sinapi, eaque manè jejune deglutiunt ad præcavendam apoplexiam. Quibusdam placet sub formâ *Electuarii* hoc semen internè usurpare, v. gr.

\mathcal{L} . Tres caricas pingues, minutim concisis adde 2. Cochlearia sinapi albi & erucæ, misceantur in mortario, addendo aquæ lavendulæ spirituosæ cochl. i. succi violarum $\mathcal{Z}\mathcal{B}$. dosis omni manè est magnitudo juglandis, certò præservat ab apoplexia, teste SCHOENCK. Thef. 2. sect. Med. 16. SCHOENCKIUS expertum remedium contra apoplexiam hoc dicit esse.

\mathcal{L} . Cardamomi $\mathcal{Z}\mathcal{B}$.
Coriandri præparati $\mathcal{Z}\mathcal{ii}$.
Sinapi albi $\mathcal{Z}\mathcal{B}$.

Pulveriscentur & sumantur circa introitum lecti pro aliquot diebus. In genere omnes auctores commendant semen *sinapi & erucæ*, quorum sal vol. optimè præservat, ab apoplexia.

Alias notum est de omnibus remediis, ex *cerasja nigra* paratis, quod nempe hæc ipsa singulariter conveniant: adeo ut KYPERUS mirificè commendat spiritum *cerasorum nigrorum* ad resuscitandos apoplecticos in paroxysmo, & curandos extra paroxysmum, in $\mathcal{J}\mathcal{D}\mathcal{O}$. *Chymischen Processen*, p. 370. ubi asserit se quandam Nobilem, quæ per 3. dies jacuerat desperatè apoplectica, beneficio spiritus *cerasorum nigrorum* denuo curasse vel restituisse.

Quidam non malè affundunt spiritum *cerasorum nigrorum vitrioli in sole probè calcinato*, aliquot cohobis abstrahunt, & ita spiritum vitrioli vol. contra apoplexiam egregium acquirunt.

Ex his & similibus sunt aqua *apoplectica spirituosæ*, cujus unum dabo exemplum, quod fuit spiritus *apoplecticus* D. MONTI, compositio est hæc:

\mathcal{L} . Flor. Lil. convall. $\mathcal{L}\mathcal{B}$. vi.
Cinnamomi $\mathcal{L}\mathcal{B}$. j.
Zedoariæ $\mathcal{L}\mathcal{B}$. \mathcal{B} .
Croci $\mathcal{Z}\mathcal{j}$.
Macis.
Caryophyllorum ana $\mathcal{Z}\mathcal{B}$.

Digere in vini Hispanici q. s. per mens. destillata per vesicam, spiritum quem serva.

Hinc \mathcal{L} . Radicis Valerianæ,
Vincetoxicum,
Pœoniæ ana $\mathcal{Z}\mathcal{j}$.
Foliorum Melissæ.
Botryos.
Rorismarini ana $\mathcal{L}\mathcal{ii}$. j.
Flor. Tilix M. V.
Lavendulæ.
Spicæ.
Salviæ.
Thymi ana $\mathcal{M}\mathcal{j}$.

M. Macerentur in spiritu superiore per mens. clauso vase, & benè munito. Tunc destillata per vesicam, ad-

dendo iterum vini Hispanici q. s. Tandem rectificantur in balneo super ambrâ, moscho & camphora, & habebitur spiritus mirandarum virtutum & egregiè apoplecticus.

Hic potest inservire pro spiritu vitrioli cephalico vel apoplectico, pro spiritu vitrioli volatilando, de quibus superius monui.

Porro castoreum & omnia ex castoreo remedia, spirituosus mista. Specificè commendantur & insigniter conducunt.

Pertinet huc aqua *apoplectica* KOLREUTERI, aqua *apoplectica* MYSICHTI: spiritus vegetabiles lil. convall. spiritus *Baccarum juniperi & cerasorum*. Spiritus vini *camphoratus*, aliis admixtus vel etiam ortus infusus, est satis penetrans. Aqua *magnanimitatis*, s. spiritus *formicarum* LAURENBERGII admodum conducit in apoplexia. De essentiis vegetabilium nihil addo.

Spiritus secundina arcanum fuit KNOPHEII in curandâ epilepsia & apoplexiâ.

Præ cæteris spiritus sanguinis humani, est commendatum remedium GRASSICII, & quem etiam admodum commendat HARTMANNUS in *praxi chymiatricâ*. Spiritus cranii humani & post hunc spiritus s. aqua spirituosâ cerebri humani, etiam sunt egregia remedia in apoplexiis.

Porro spiritus fuliginis à quibusdam specificè laudatur. Item spiritus salis ammoniaci, cum camphorâ junctus & legitime unitus, fit spiritus vol. penetrantissimus. Uterius volat. cranii humani, sanguinis humani & sanguinis cervi, viperarum succini sunt egregia, ad excitandos apoplecticos. Pertinet huc arcanum contra epilepsiam & apoplexiam TIMÆI. Item contra omnes saporosos affectus, uti etiam contra suffocationes uterinas. Mistura ejus est hæc:

\mathcal{L} . Sal. vol. succini $\mathcal{Z}\mathcal{B}$.
Theriacæ Andromachi $\mathcal{Z}\mathcal{B}$.
pulv. Castorei $\mathcal{Z}\mathcal{ii}$.
Olei still. rutæ.
Succini.

Rorismarini ana gutt. j.

M. Fiat opiata, de qua tantum quantum cuspis cultelli capere potest, dissolvatur in aqua apoplectica vel epileptica Langii, ve in aqua hirundinum, & ægro in ol. infundatur, & deglutiatur, simulque linguam frica hoc ipso electuario: si post horæ quadrantem non redeat ad se æger, repete & rariis sequens sternutatorum infusa.

\mathcal{L} . Helleb. albi.

Majoranæ.
Flor. lil. convall.
Pyrethri,
Castorei ana $\mathcal{Z}\mathcal{i}$.

M. Fiat pulvis sternutatorius:

Nam succinum & omnia succinata, elegantissima sunt in apoplexia præservanda & curanda. In apoplexiâ curanda ol. & sal vol. præcellit: In præservanda v. succinum præparatum vel etiam succinata quæcumque. Guttæ iii. vel iv. ol. destill. succini cum aqua appropriata in paroxysmo infusa, mirificè commendantur in paroxysmo apoplectico, Hinc RUMELIUS in suo antidotario p. 167. parat ol. quod vocat apoplecticum, dum ol. non rectificatum miscet cum dimidiâ parte ol. rorismarini, super affundit aquam fontanam, & ita per vesicam destillat, sicque olea rectificat, quorum dosis gutt. vi. ad xii. internè in aqua appropriatâ. Externè inungendus vertex hoc ol. nucha & spina dors. Similiter digerendo succinum cum ol. fuliginis infusæ aliquod apoplecticum fieri potest. Hinc solum succinum in spiritu cerasorum nigrorum dissolutum, aut in spiritu vini Malvatici, à spiritu lil. convall. abstractum orti ita inditum, loquelam restituit apoplectici. Hæc quidem tam intra quam extra paroxysmum conveniunt.

EXTERNE in paroxysmo imprimis restituitur suffusus

suffusus succinatus: item suffusus castorei admodum laudatur ad suscitandos apoplecticos: Item sunt frictiones lingue imprimis & palati cum spiritu theriacali spiritu lil. convall. spiritu cerasorum nigrorum. Item à quibusdam instillantur auribus aquæ apoplecticæ. Nam PETERUS JOHANNES FABER apoplecticois propinat VOMITORIUM internè, auribus & naso instillat Ess. Caryophyllorum, Ess. Thymi cum tantillo olei Cinnamomi. vid. in cur. 40. CAMPHORATA his ipsis instillandis vel affricandis commodissimè adduntur. Porro theriaca & extract. theriacale, aut extract. Salviæ cui aliquantulum sal. vol. succini & camphoræ additum fuit, pro fricandâ linguâ & palato admodum laudantur.

Pro INUNCTIONE VERTICIS aut NUCHÆ s. succini, Majoranæ, Lavendulæ, Spicæ, rorismarini, Cynamomi, Caryophyllorum & similia conducunt. Item Vinum nervinum malaxatum cum ol. destillato lavendulæ & succini vertici imponitur. Hinc sternutatoria usurpantur quale jam ante dedi. Quod attinet evacuationia, primatum obtinent vomitoria, in formâ liquida semper. infundenda sunt admixtis scilicet simul spirituosis remediis quæ valent excitare apoplecticos. Et quidem augenda nonnihil vomitorii dosis cum torpor ægri insignis ejus efficaciam alias eludat. Augeatur ergo dosis & propinetur in aqua spirituosâ Cinnamomi sicut fecit FABER. Et quidem non differant vomitoria, uti & ea quæ revellunt & stimulant optimè, in tempore injiciuntur & applicantur.

Clysteres, qui infunduntur, sunt acriores & fortiter stimulantes facti, ex radice cyclaminis, Herba salviæ, origani, calaminth. centaur. minor. radice pyrethri, quibus incoquatur culpa colocynthidos aut addatur infusum croci metallorum ad $\mathcal{Z}\mathcal{i}$. vel $\mathcal{Z}\mathcal{ii}$. usque ad $\mathcal{Z}\mathcal{iv}$. item adduntur commodè sal gemmæ aut sal ammoniacum. Oleosa omittenda sunt, quoniam temperant & obliuendo acrimoniam, stimulum tollunt, non secus quam mellita. His ipsis clysteribus commodè etiam addi possunt salia vol. ut penetrant & excitent ægros. Modus præservandi est notus. Inter assumpta purgantia usitata sunt in officinis pilula feride, pilula cochia, pilule proprietatis Mysichti & pilula polychresta ejusdem. His ipsis pro stimulo semper addendum extractum colocynthidos legitime paratum.

Denique in senibus vel decrepitis ubi affectus Catarrhales sunt frequentes, adhiberi solent pro præservatione Fonticuli: Et quidem veteres stracum in nucha usurparunt: cujus setacei ad præservandam apoplexiam in nucha usum, vid. in HORST. lib. 1. obs. 14. Sed est remedium admodum molestum, potius fonticulus in nucha infusus, aut etiam fonticulus in brachio paratus est egregius. Veteres etiam fonticulum inuffertunt in petrice, sed est ridiculum remedium sæpius propter inflammationem plerumque periculofam. Ad præservationem aliâ usurpantur Electuaria quod pertinet D. KOLBI mistura præservativa ab apoplexiis compositio est hæc:

\mathcal{L} . Specierum diâmbre
Diamosch. ana $\mathcal{Z}\mathcal{i}$.
Margaritarum præparatarum.
Coralliorum præparatorum ana $\mathcal{Z}\mathcal{i}$.
Succini albi præparati $\mathcal{Z}\mathcal{iv}$.
Confectionis Alkermes $\mathcal{Z}\mathcal{ii}$.
Extract. Helenii $\mathcal{Z}\mathcal{i}$.
Ireos $\mathcal{Z}\mathcal{ij}$.
Calami atomat. $\mathcal{Z}\mathcal{i}$.
Præoniæ.
Ligni aloës ana $\mathcal{Z}\mathcal{B}$.
Ol. still. Salviæ.
Rorismarini,
Succini ana gutt. xvi.
Lavendulæ gutt. xx.
Spicæ.

Anisi.
Fœniculi.
Macis.
Moschat. ana gutt. xii.
Cubebarum.
Caryophyllorum ana gutt. 8.
Rutæ gutt. vi.
Sacchari optimi $\mathcal{Z}\mathcal{vii}$.

M. F. Condit. servand. contra apoplex. Sed observetur quod semen *sinapi & erucæ* imprimis his addenda sunt.

PARAPLEGIÆ.

Hæc nunc Apoplexiam sequuntur, sicque morbus secundarius sunt, nunc vero per se inchoant, sine præcedente apoplexia, ut ut plus minus alios morbos sequuntur, suntque apoplexia particulares. Notabilis est permutatio ista *Forstii* lib. 1. obs. 80. de apoplexiâ mutata in paralyfin (rectius in paraplegiam) deinde in epilepsiam, & ex ea denuò in apoplexiam lethalem. Sanè apoplexia & hinc nata paraplegia ac epilepsia singularem habet & mutam convenientiam & quasi in radice identitatem. In modo scindi saltem aut affligendi differunt; hinc & permutatio mutua eorum, & quoque in cura remediõrum identitas. Hinc certè *Gorram in desin. Med.* inquit, paraplegiam signare Hippocrati paralyfin, quæ apoplexiæ vel epilepsie succedit. Non enim rarum est, epilepsiam in paraplegias mutari & contra. Sic epilepsiam, quæ in paralyfin totius ferè corporis, excepto brachio dextro abijt, in qua sensus, ablato motu, perierunt, notat *Hildeshelm in spicileg. de effect. cap. 7.* Item *Schenckius in obs.* refert epilepsiam ex terrore contractam post biennium in paraplegiam alterius lateris transisse, nihilominus singulis mensibus circa novilunium affligens. It. *Fontan. Resp. & curat. l. 1. p. 32.* Paraplegiam oculi sinistra, post epilepsiam in gravida observat, quæ post partum gemellorum mortuorum apoplectica interijt. *Horstius l. 2. obs. 41.* notat ex epilepsia paraplegiam lateris dextri, & hinc denuò insultus epilepticos. Pertinet huc notabilis observatio *Ann. 6. M. A. N. C.* ubi mutuo paralyfis & epilepsia se exceperunt. Item confirmat hæc *Bartholin. cent. 4. obs. 3.* dum paraplegiam lateris sinistra & convulsionem lateris dextri in febrè petechiali annotat. Sanè non secus in apoplexia & paraplegias quam epilepsia simul aliquid convulsivum subesse videtur. Notabilis hic est *Hildani obser. 4. cent. 1.* ubi ex solâ nervuli in aure imitatione, ob immisum globulû, stupores quasi paralytici, dolores & atrophia brachii istius lateris ac tadem epilepticæ convulsiones. Ex irritatione ista, quid aliud quam spasmus fieri potuit? Similem observationem de dolore & stupore cum ejusdem atrophia ex corallina spherula in aurem illapsa, refert *SCHENCK in obs. ubi de aurium morbis.* Hujusmodi paraplegia, quæ apoplexiam, epilepsiam, aliosque morbos immediatè sequuntur, vulgò paralyfis vocantur & hoc nomine tractant Theoriam earum ac præxin Practici: Omnium lotto sufficiat *VVIL. de anim. brutior. part. 2. c. 5.* cum tamè propriè loquendo paralyfis longè alius affectus sit ab his apoplexiis particularibus seu paraplegiis, ut infra monebitur. Probè hoc observetur in *Autorum lectione*, qui ordinariè paralyfes & paraplegiam confundunt, unaque methodo theoriam & præxin tractant. In paraplegia, seu apoplexiam, seu alium similem sequuntur affectum, 3. gradus sunt distinguendi. 1. Motus solum deficit, superstitè sensu. Sensus & motus deficient, restitante tamen adhuc partis calore. 3. Istis deficientibus pars simul continèd frigida percipitur, quam insequi solet ejusdem flacciditas notabilis, & hinc marasmus.

QUOD CAVSAS PARAPLEGIÆ communiter obstructionem nervorum accusant, quæ tamen nec cum modo scindi, nec cum cura bene convenit.

Saltem non universalis causa hæc esse videtur, siquidem & per consensum aliarum partium remotarum paraplegiam fieri observatum fuit. Nempe sicut notum est, quod graviores passiones hysteriæ subinde epileptica convulsiones superveniant, ita iisdem paralytici & hemiplexias supervenisse observatum fuit, in specie à Quercetano in Tetrade gravissimorum affectuum. Item Lumbrici uti convulsiones & epileptias excitant, ita etiam ad paralytes terminantur, teste S A L M U T H, cent. 2. obs. 45. Hinc etiam apoplexiam paraplegia lateris sinistri & convulsio dextræ insectæ fuerunt. Vid. S C H E N C K, in obs. Ut taceam paraplecticos desperatos quosdam subinde ex graviore animi pathemate, irâ vel terrore, ex improviso curatos fuisse, auctore HORATIO l. 11. obs. 15.

Paraplegia istæ pro fœndi ratione nunc privativa, nunc positiva esse videntur, & in his positivis aliquid convulsivum omnino intercedere, dicta modo ratio, & cum affectibus convulsivis facillè permutationes omnino persuadent. Sed cum in specie apoplexias non lethales ferè ordinariò insequantur paraplegia, hujus permutationis ratio est inquirenda: Equidem apoplexiam sanguineam universalem, quæ ex sanguinis extravasatione evenit, ut plurimum lethalem esse existimo. Alia sanguinea privativa, quæ tantum ex motu sanguinis intercepto in vasis cerebri oritur, si universalis sit, quomodo in paraplegiam transeat, sanè obscurissimum, nisi forsân ven. sect. largior sanguinis motum promovendo, saltim alterius cerebri lateris affectum particulare reddat, qui antè universalis erât, ita ut saltim in altera cerebri medietate, aut saltim circa nervorum exitum & sanguinis consistentis & turgescentiæ inde valorum vitio paraplegia, oriatur: Imò si apoplexia privativa sanguinea paraplegia supervenerit, probabile est ex sanguine congruato aut subsistente plus minus laticeam aquosum fecisse fecissum, & vel interius profundius penetrasse per cerebrum in caudicem medullarem, vel exterius defuisse, secundum situationem spinalis medullæ, & ita unius alieriusque nervi læsione vel opprestione, paraplegiam intrussisse in privativa & lymphatica, aut huic cognata, si unquam observetur, pinetosa apoplexiæ unde lymphæ materiatve peccantis in caudicem medullarem interiora versus progressus, adeoque appropriatæ sunt optiva. Speciatim decoctum lign. sassafras est egregium, ex quo & baccis lauri paratum decoctum efficaciter paralyticum restituit. Vid. P O T E R, cent. 2. obs. 26. it. decoctum sassafras, cum rosmarin. imprimis convenit, quod singulare quid obtinet, in hujusmodi nervorum affectibus. Item Helenium, ejusque rad. dictis decoctis additum, bene convenit, v. gr.

Positivam apoplexiam etiam excipere paraplegiam, res nota est, sed modus est admodum obscurus. Est tunc paraplegiam contracturam partium nervosarum circa radicem spinalis medullæ, qua impediuntur spirituum pro motu transitus, ut HELMONT, asserit, non improbabile est; sed quomodo fiat, revera intricatum; interim tamen sicut calculus in rene subinde crûs istius lateris stupidum & semiparalyticum reddit, aut quando colicam intestinorum convulsivam ex improviso, vel crutum paralytis, aut hemiplegia insequuntur, si causa materialis communicetur ex simplici partium nervosarum concursu, ita similiter probabile est, per consensum nervorum, eorumque fibrarum circa sui radicem in caudice medullari, aut in hujus progressu contractas spirituum sufficientem pro motu impediti influxum, sic partes, ad quas isti nervi distribuuntur, sensu & motu plus minus privari. Ex hoc enim permutationis ratio effectuum paralyticorum & convulsivorum & earum identitas optime explicari possunt.

QVOAD PROGNOSIN.

Paraplegia quævis malum difficile est curati. Levior tamen & curatu difficilior est primus gradus gravissimus & contumacissimus est ultimus. Si parvi paralytica vel tremor superveniat, aut fornicationis sensus,

aut doloris molestia, bonum signum est pro restitutione. Quò magis calor membri paralytici deficit, eo minor spes superest.

QVOAD CURAM

Eadem ferè quæ in apoplexia universali curanda monita fuerunt, etiam in paraplegia observanda. Remedia verò ipsa appropriata sunt eadem, quæ epileptia aut apoplexia medentur. Vomitus in quavis paraplegia est optimus, & quidem forte necesse est vomitorium, quem in finem Mercurium vitæ cum scammon. adhibet H A R T M. sicuti inter purgantia pro stimulo calocynthidis usurpanda. Subinde ven. sect. sed in latere opposito institrenda venit, non tamen semper æque necessaria est. L I N D, verba sunt: ven. sect. instituitur, nisi plethora adfit, magis jugular, & puto ideo multas curationes malè succedere, quod in principio sanguinem mittimus, statim vomitorium proponimus, diu, idque ab initio. Adeoque vomitoria imprimis in paraplegia, quæ sequitur apoplexiam positivam conveniunt. Sicuti ven. sect. magis locum habet in eâ, quæ sequitur privativam, ubi etiam fonticuli item vomicatoria, nuchæ adnota, & cucurbitula intra scapulas conveniunt. Utrobique vero ven. sect. adhibenda in plethorici, aut in quibus foetennis quædam sanguinis excretio suppressa fuerit.

His & similibus præmissis, inter Remedia interna præ cæteris laudantur sudorifera, tam generalia illa ex lignis, quam in specie aurum diaphoræ. Poter. cimab. antimonii, corallata, cranium hum. it. salia volatilia, sangu. hum. liquor CC. succin. hæc omnia sunt præstantia. Aurum diaphor. certè frequentissimo usu habuit Poterius & elegantes curas in paralytici præstitit; Paravit ex auro fulminante cum dupl. flor. sulphur. fixat. & cum spir. anisato digesto. Sicuti aliàs idem cum mercurio antimonii præparavit nobiliori modo & effectu, vid. pharm. pag. 97. in fine & in specie cent. 2. obs. cap. 66. 78. & cent. 3. cap. 34. cent. 3. cap. 73. Aliquando viro adulto affectu quasi paralytico correpto dedi confero. flor. tunicar. ʒj. aurum diaph. ʒj. M. pro 2. dol. Prima dosis cum blando sudore tormina abdominis & mirabilia excreta excitavit, altera vice vero copiosum sudorem emanare fecit cum euphoria. Aliàs decocta sudorifera ex lignis, interpositis hujusmodi appropriatis sunt optiva. Speciatim decoctum lign. sassafras est egregium, ex quo & baccis lauri paratum decoctum efficaciter paralyticum restituit. Vid. P O T E R, cent. 2. obs. 26. it. decoctum sassafras, cum rosmarin. imprimis convenit, quod singulare quid obtinet, in hujusmodi nervorum affectibus. Item Helenium, ejusque rad. dictis decoctis additum, bene convenit, v. gr.

ʒ. Rafur. lign. sassafr. ʒii.

Herb. rosmar. recent. Mj.

Baccar lauri ʒii.

coq. in aqua & vino an. ʒiij. in cucurbita suo alembico munita, decoctum & destillatum M. adde

Spir. juniper. ʒiv.

sal. ammoniaci ʒiii. M.

Syr. flor. tunic. ʒiii. M.

Cû his internis optime externa vertici, aut regioni spinali dorsi, aut in paraplegia in specie sic dicta, saltim loco, unde exoritur nervus partis affectæ illinenda conveniunt: ol. destill. succin. lavend. spica. Galbanet. Paracels. optimum est. Item spirit. vini camphoratus ter quotidie in loco calido bene affricando parti paraplecticæ. Conveniunt item essentia ex infusis nervinorum, vel aqu. articularis ad extra cum essent. castorei, extracta cum aqua spirit. lil. convall. cum vino, pro frictione spinali dorsi est egregia. His ipsis spirituosus aquis & sal. volatilia, in specie spiritus & sal. volatil. lumbric. terrestr. ac formicarum addi possent. Quod si spina dorsi probè his ipsis perfricata fuerit, applicandum desuper linteum cum gumm. anima. probè suffumigatum atque calidum; vel præmissis cum aqu. spiritus frictionibus istis, olea supra laudata desuper illinenda

illinenda sunt, ut apertis his mediis poris penetrantioris efficacie sint hæc ipsa, quibus etiam Ol. Tartari vel ex pinguedinibus aut partibus animalium destillata & rectificando super ossa calcinata à fœtore liberata addi possunt. Illinuntur hæc Olea nunc ita simpliciter, nunc ubi nimis acra fuerint, parvasque pustulas excitent, subigenda sunt vel cum pinguedine humana vel miscenda cum ol. lumbric. terr. per decoctionem & ita illinenda. Ipsa membra paralytica ita illinere superfluum videtur, cum malum in illis non hæreat, sed ipsa saltim passivè se habeant. Nihilominus tamen cum hujusmodi frictionibus & litibus asperis, calidis ac penetrantibus irriterentur partes sensiles, & hujus medio provocetur plus minus spirituum impetus, propterea & ipsas partes ita resolutas his modis tractare consuevit, & propter hunc finem solent alumen plumbeum tam crudum, quam, quod præstat, secundum VVürzium præparatum dictis litibus addere. Balnea denique ex Formicis, seu Stiffæ stræ, revera singulare quid obtinent in paraplegiis curandis. Conf. M. A. N. C. ann. 4. pag. 137. e. 3. gr.

ʒ. Spir. vin. Camph. ʒiii. Spir. lumbric. terrestr. ʒiij. Essent. castor. ʒvi. M.

ʒ. Liquor. lumbr. terrestr. in cliban. parat. ʒiii. ol. destil. spica.

junip. an. ʒiij. lavend. majoran. an. ʒß. succin. ʒiij. addi etiam potest

aluminis plumei ʒi. M.

Partibus affricetur, hinc bals. seu ol. inungatur, quibus & desuper subinde circa locum affectum emplastrum ex nervinis & aromaticis imponi potest. Pro aquis circularibus ad extra, quidam

ʒ. Sem. sinap. p. i. Bacc. junip. ʒii. contusa infundantur in spir. vin. eundemque imprægnatum partibus affricat, pro quo scopo & ipsum magna simpliciter adhiberi potest. Alia plura remedia contra paraplegiam vid. in M. A. N. C. ann. 6. Append. 44.

Cognatum Paraplegia malum est. Apoplexia, quam nuperime abolvimus, in specie particulari, s. ut alii vocant Paraplegia, proximus affectus est

P A R A L Y T I S I S.

aded ut propter summam quam habent cognitionem vulgo soleant confundi & non absque errore promiscue utri parti.

Nam quod attinet paralytin, vulgò referunt etiam ad HEMIPLEXIAM item SPECIEM INNOMINATAM & PARAPLEGIAM, cum tamen revera sint species apoplexiæ, nempe apoplexiæ particularis.

Apud præcos vero paralytis propriè significabat resolutionem nervorum, & παρὰ τὴν resolutionem, idque imprimis, Interprete CELSO, qui in hoc puncto est satis accuratus.

Nervus vero Græcis dictus νεῦρον ab ipso dicitur, vel tendo musculorum, vel ipsum ligamentum quo nectuntur artus: Et id quod hodie vocamus nervum, præci generali nomine venarum complexi fuerunt.

Paralytis ergo in genuino sensu, erit resolutio & relaxatio istius adstrictionis quam debet habere nervus sive tendo & ligamentum, quibus mediantibus connectuntur & proximè moventur artus; quæ ipsa instrumenta, tendines, fibræ, & ligamenta, quando sunt laxiora vel humidiora, tunc non possunt movere istas partes.

Talis affectus est quem describit BONTIUS in sua Medicinâ Indorum cap. 1. sub verbo Indica BERIBERI. Est scilicet talis resolutio musculorum & nervorum ut totum

corpus moveri nequeat. Hic enim affectus est genuina veterum paralytis, quando tendines & ligamenta, & fibræ artuum ita humectantur & laxantur, ut resoluta & laxata non possint movere membra.

Ex quo facillè patet, quod paraplegia & hemiplexia, &c. sint species apoplexiæ non verò species paralyseos, & propter neglectum hujus distinctionis auctores nesciunt quo modo fiat, quod pereat motus superfluo sensu (quod tamen facillè cognoscere-tur modò fieret distinctio hujus ab apoplexiæ speciebus.) Quomodo sensus superesse possit motu deficiente, licet uterque ab eodem prodeat proprio, optime declarare videtur VV I L L I S de Anim. Brut. part. 2. pag. 280.

Si ista paralytis, quæ sit læso motu est levior, ita ut remaneat sensus, vocatur PARESIS, qualis est in Choliciâ, & qualis est sæpius in scorbuto: Quando vero sensus & motus unâ pereunt dicitur paralytis, gravior scilicet species.

Ex hoc patet quod propriè paralytis sit atonia fibrarum ac musculorum, præcipuè autem in tendinibus & ligamentis, quod partes propter atoniam resolutæ ineptæ fiunt, ut trahere aut convenienti robore firmare non possint membrum. Levior affectus dicitur paresis, sicut fortior paralytis.

Vulgò equidem paresis dicitur paralytis nota, sed hoc ex falsa hypothesi: Putant nempe paralytin oriri ex obstructione nervorum (id quod tamen dat paraplegiam) qualis obstructio non fit obvia in paresi, propterea rari paralytin notam indignant. Cum tamen paresis reverà sit species paralytis, sed levior, in qua nervi non primario, sed tantum consecutivè affectis fibris & tendinibus laxatis & ipsis afficiuntur.

Facilis aliàs est distinctio inter paraplegiam & paralytin. Nam differunt 1. origine, paraplegia imprimis sequitur cerebri & spinæ motbos, & frequentissime comitatur apoplexiam epilepticam, convulsiones, &c. quæ definit in paraplegiam. Paralytis verò sequitur alios affectus corporis, aut etiam oritur à causis externis, in specie post scorbutum aut colicam in regionibus ubi copiosum hauriunt vinum, sequitur. Differunt 2. Subjecto; nam in paraplegia primariò afficiuntur nervi, in paralyti verò imprimis muscoli & speciatim tendines & artus afficiuntur. Hinc medicamento-rum topicorum diversa in utroque affectu applicandi ratio, quæ in paraplegia magis origini nervorum partis affectæ, in paralyti ipsi parti affectæ applicanda. Differunt 3. Symptomatis. Nam in legitima paraplegia sensus tactus ut plurimum cum motu voluntario simul perit & tollitur, in paralyti verò plerumque sensus tactus superstes est, quandoque etiam cum sensu doloroso tantummodo motus tollitur & labascit. Quibus 4. addatur quod genuina Nervorum resolutio seu paraplegia à principio ad finem eodem ferè habitu sit eonstantans, ac quodammodo perpetua, & ut plurimum Medicorum manus fallat: (nam paraplegiæ post apoplexiam sunt difficillimæ curationis) E contra paralytes & pareses sæpius per intervalla ægros magis & minus labescant, cessant & redeunt quandoque, cum arthriticis doloribus complicantur: quin & interdum in convulsiones abeunt, nec tamen aded rebelles sunt exercitatis Medicis ut paraplegiæ: id quod quotidie evenit in paresi scorbutica.

Hæc est genuina paralytis. Verum communiter in genere & abusivè, omnis depravatio sensus & motus in parte à quacunque oriatur causa dicitur paralytis.

Sic etiam quando ex dissecto, v. g. per medium nervo, pereunt sensus & motus in partium vulneribus, dicitur etiam paralytis, ex quo patet in paralyti vera motum perire remanente sensu: rarò etiam sensus simul perit: in paraplegia verò sensum & motum simul perire: rarò fit ut pereunte sensu remaneat motus: sunt qui hoc negant, posse remanere motum cessante sensu,

uti videtur est in **QUERCETANO REDIVO** & aliis: Nihilominus tamen practicum experientia aliud docet: Narrabo exemplum, quod recenset **BOYLE** in *Philosophia experiment.* pag. 73. part. 2. qui refert de quadam puella 18. annorum, quæ integro motu ita perdidit omnem tactus sensum in toto corpore, ut licet acicula per totam manum trajiceretur, ipsa nihilominus sine omni sensu eam ita circumferret. **HARVÆ** us ergo videns hanc puellam quæ erat valida, & omnia negotia peragebat, suspicatus fuit hunc affectum oriri ex vitio Uterino, ob id consuluit parentibus ejus, ut ipsi perspicerent de strenuo marito, qui parentes obsecundantes consilio **HARVÆ** id fecerunt, unde ex strenuo exercitio venereo, ipsa tactum in toto corpore recuperavit.

In his casibus ubi remanet motus & perit sensus, vitium non tam in partibus nervosis quam quidem in spiritibus animalibus consistere videtur, qui scilicet minus agiles & minus mobiles aperti equidem sunt, ut moveant suo influxu partes, propter aliqualem videlicet stuporem aut propter immunitatem eorum activitatem & mobilitatem, inepti sunt, ut objectorum externorum impressiones recipiant & percipiant.

In genere paraplegias & Paralyseos causas scrutabimur, & quidem conjungam hæc, ne in lectione auctorum confundamini. Apoplexiam sequitur sæpius sic dicta paraplegia, & tunc in primis nervi, ad membrum quoddam amandati afficiuntur, qui nervi à subtili materia aut sunt infarcti, aut etiam eorum tunica ita impletæ ut spirituum nequeat fieri transitus. Sed genuine ut loquar ignotum est, quo modo post apoplexiam sequatur paraplegia seu paralytis, propterea quia per anatomam non potuit huc usque aliquid detegi.

Alias sequitur paralytis vitium nervorum, quando aut hi sunt dissecti, in vulneribus sunt, aut quando distorti aut compressi in luxationibus, aut casibus ab alto, aut similibus causis: His enim modis vitium nervi, denegant sensum & motum partibus istis, in quas derivantur; Sic **Hæferus** in *Hercule Medico* p. 9. observat paralytin partium omnium inferiorum ex luxatâ vertebra coxæ proximâ: Ita post casum ex scala lapidea, paralytin brachii & sinistri curis secutam fuisse, inunctione appropriata curatam refert **AMATUS LUSITANUS**.

Ita alius ex arbore decidens, in os sacrum ex hujus contusione, in paralytin pedum incidere, ut hoc observat **BARTHOLINUS** cent. 5. obs. 8. Similiter paralytin sinistri lateris, convulsionem & mortem, ex contusione musculi temporalis à lapsu notavit **GLANDORP**. *Specul. Chir.* obs. 10. Quo pertinet gibbus paralytin sensum inducens, cujus cura vid. in *M.A.N.C.* ann. 2. pag. 333. Sed hæc ipsa modo allegata potius paraplegiam, quam paralytin inducunt, non secus ac quædo à vasis faciei repulsis, primo arthritidis, post paralytis, & brevi mors secuta fuit, notante **SALMUTH** cent. 2. obs. 35.

Præterea nimia humectatio, ac nimia refrigeratio, indeque facta resolutio fibrarum ac tendinum, infert paralytin eamque propriam. Sic enim **GALENUS** jam suo tempore, ex mora diuturnâ in aqua frigida, & ex balneo aquæ frigidæ, paralytin observavit non minus quam **Z. LUSITANUS** lib. 1. *prax. admir. obser.* 37. & 34. paralytes ex natatione in aqua frigida observavit.

Hinc etiam senes, item infantes sunt quasi semiparalytici: quoniam in infantibus fibræ & tendines copioso rore nutritio irroratæ, laxæ & flaccidæ sunt & propter deficientes robur vix valent membris movendis. In senibus vero exhausto rore nutritio, succedit sæpius aquositas serosa aut alia, quæ laxando fibras & tendines, eos semiparalyticos reddit.

Unde etiam ii qui diutius in pluvia versantur & vestimenta madida in corpore exsiccati permittunt, sunt

in uno alterove membro paralytici, uti hoc refert **HORSTIUS** in *obser.*

Sæpius vero à causa interna paralytis fit ex acore, seu ex materia quadam vitiose acidâ, lymphæ cognata, quæ ad quoddam membrum delata, nervosas partes istius loci irrorans, (cùm aliàs omne acidum nervis sit inimicissimum) earum tonum successivè corrumpit, ut ineptæ fiant istæ partes nervosæ movendis ossibus & membris.

Hac ratione potiores vini, subinde fiunt paralytici, & quidem cum tali paralyti ex acore contracta, etiam subinde sensus quidam molestus si non dolorosus, saltem formicans aut tantummodo titillans aut lancinans conjunctus est. Et tales paralytes frequentes sunt in Austria & Moravia, ubi copiosum potatur vinum acore insigni turgidum, qui acor vitiosus ex abusu vini in stomacho, non ritè correctus pergit ad membra, ad partes, & defusus circa nervosas partes tendines fibras & ligamenta non tantum arthritidem, sed etiam paralytin istis infert, in quibus pereunte motu, sensus immittitur aut vitiatum remanet, quando & successu temporis sensus perit. Quâ ratione *scorbuti* ex vitio acido, item *Colici* ex simili ratione paralytin seu paralytin incurrunt. Nam ista colica quæ fit ita ex subtili acido, non tam intestina afficit quam mesenterium: sunt enim uti dixi colicæ spasmodicæ, non verò proprie sic dictæ aut flatulentæ. Ex translatione ergo materię vitiosæ in membra sunt paralytes.

Porro sunt quædam corpora specialia, quæ singulari virtute membris torporem inferunt: quo pertinet **TORPEDO** piscis, non tantum (de quo notum est quod piscatoribus inferat stuporem & torporem unde etiam nomen accepit) sed præter hanc in India Occidentali, reperta est species quædam conchyliorum, quæ ipsa similiter vel solo contactu stuporem manibus & brachiis cæterisque membris infert, de quibus videatur **KIRCHERUS** in *Regno natura magnetica* sect. 4. c. 4. p. 182.

Uterius mercurius & omnia mercurialia uti nervosis partibus sunt insensibilissima (hujus rationem desumit ex acore **TACHERINUS**) ita etiam ii qui tractant mercurialia, sæpius paralytin partium incurrunt, uti observat **SENNERTUS** cap. de paralyti. Item **FORSSTUS** lib. 8. *obser.* 5. Uterius fit interdum ut solennes sanguinis suppressæ evacuationes, sicuti apoplexiam ita etiam paralytin inferant. Sic enim mulier propter suppressâ post partum lochia paralytin curam cum febre ardente correpta fuit, quæ sectâ venâ in talo fuit curata. Uti refert **Z. LUS.** lib. 1. *prax. admir. obser.* 37. Item **DEODATUS** in *Valentinario* pag. 212. Sic ex suppressâ hæmorrhagia naturam, paralytin lateris dextri, notat **BARTHOLINUS**.

Porro affectus animi & ipsi graviore in specie tremores, marores & pavores inducunt paralytin, qualia exempla habet **CORNARIUS** & **Z. LUSIT.** & nihilominus tandem pertinaces paralytes & à Medicis pro desperatis habitæ observatæ, sunt curatæ per subitos animi motus ex ira, ex candescencia & similibus. Qualia exempla curiosa paralytes curatæ per tales animi conternationes habet **HORSTIUS** lib. 10. *obser.* 15. Item **SCHENCK** in *obser. de paralyti*, ubi duo habet exempla ex **VALLERIO** per terrorem & iram curatorum. Interdum variolis repropulsis aut malè curatis supervenit paralytis, uti habet **LOTICHIVS** lib. 2. *obser.* cap. 1. *obser.* 15. qui observat paralytin linguæ in infante à variolis malè curatis. Item ob *Erysipelas faciei repropulsam* paraplegiam linguæ, notat **SALMUTH** centur. 2. *obser.* 43. Ita variolis faciei repropulsis arthritidem post etiam paralytin & tandem mortem, observavit idem **SALMUTH** centur. 2. *obser.* 25. Interdum suffocationi matricis paralytin intervenire notat **QUERCETANUS**, sicuti epilepsia & ipsa

ipsa interdum paralytin post se relinquit, uti etiam ex *obser.* **SALMUTH** cent. 2. obs. 45.

QVOD ATTINET PARALYSEOS SIGNA.

Ea ipsa per se sunt nota, cessante enim aut sensu aut cessante motu aut pereunte utroque, unicuique notum est membrum affici paralyti, sequitur ut plurimum atrophia membri ejusque contabescencia. Quando & pars paraplectica frigida & minus calida parte sanâ percipitur. In specie vero cum à tam variis causis oritur paralytis & paraplegia, imprimis sedulus sit Medicus in cognoscenda causa hujus in loco affecto: an musculus an tendines an ligamenta & artus primario afficiantur: an vero primarium peccatum sit in nervis: Nam hoc observandum pro praxi, ubi enim est vitium in nervo, medicamenta ejus principio applicentur: uti est in parte totâ, pars externa est medicanda.

QVOD AD CAUSAS, semper relinquitur Medici iudicio, in expiscandis iis quæ præcesserunt, &c.

Quod attinet locum affectum, si oritur paraplegia post apoplexiam, res clara est, quod applicentur medicamenta principio nervorum. Si oritur à læsione externa à casu, vulnere, &c. Res etiam palam est, quod nervus sit affectus & quod eo sit inspicendum in cura. Si nullæ tales præcesserint causæ, sensus est perscrutandus, quo n. plus restituit tactus, eo minus afficitur sensus, quo v. plus de tactu perit, eo magis sensus seu nervus affectus. Interdum ubi cessat motus restituitur Tactu, nervus est insons & ligamenta & tendines sunt in culpa. Uterius quod paralytin spectat, bene distinguenda est convulsio faciei *Canina*, ab ejusdem paralyti: sive enim medietas faciei sit convulsa, sive sit paralytica, semper contractio oris canina sequitur, quæ tamen faciliè hoc modo distinguuntur. Nam si distortio oris oritur à paralyti, pars ista quæ trahitur & paralytica est, mollis & flaccida percipitur & ad partem suam trahitur, & hæc ipsa pars potest faciliè in naturalem situm per manuum operam deduci, quia mollis & flaccida est. Contrarium fit in convulsione. Nam in convulsione pars convulsa trahit sanam, & pars convulsa dura & firmiter contracta percipitur, ac denique si volumus partem convulsam retrahere, Dolor oritur, quod non fit in paralyti.

PERGO AD PROGNOSIN.

In genere jam ante monui, quod paralytis sive paraplegia faciliè curentur: Paraplegia v. omnem Medici operam eludat, nisi fortioribus & generosis instructus sit remediis. Paralytis, in qua saltem motus læditur, superbit sensu secunda est & faciliè curabilis.

Paralytis ex Luxatione valida & subitanea vertebrarum dorsii aut in specie cervicis, ut plurimum est lethalis: quo magis calor membrorum resolvitur, eo minus spei pro salute recuperanda affulget: si superveniat tremor partis, bonum est signum recuperandi motus. In senibus paralytis rarè curatur, quando ad mortem eos comitatur.

Apoplexia s. paralyti s. paraplegiæ superveniens febris, uti similibus affectibus nervosis ita & hic admodum conducit, quia sæpius morbum tollit.

QVOD ATTINET CURAM.

In cura observanda est diversitas affectuum, quæ generaliter paralytes nomine appellantur & pro affectuum horum eorumque causarum diversitate etiam subinde varianda est cura. In specie in paralyti propria sic dicta, & à paraplegiâ à causis internis s. post Apoplexiam causa s. materię peccans, & nervos aut tendines fibrasque infestans, medicamentis sudoriferis blandis subinde resolvenda & discutienda. 2. Verum

cum non raro tam in paraplegia quam paralyti imprimis internè hæreat fomes tam in mass. sang. & lymphâ, quàm etiam specialibus in primis viis, ob id hic ipse digestivis, nonnihil resolutus & absterfus convenientibus evacuantibus est expurgandus, quæ inter præter *Clysmata* aciora & purgantia per inferiora in specie vomitoria sunt, quæ præ aliis evacuantibus parum, aut in his promoventibus à **RIVERO** commendantur & à **LINDANO** mox in principio instituenda præscribuntur. Dixi quod præmittenda sunt digestiva salina resolutiva & abstergentia. Nam multi in uno latere resoluti s. paraplectici, si in principio fortiora exhibeantur purgantia etiam in altero latere paralyti tentati & tandem extincti fuerunt, uti observat **SOLENDER** & ex eo **THONERUS**.

3. Ubi à Colica fuerit paresis, cautus sit Medicus in purgantibus fortioribus, metus enim est, ne sequantur convulsiones & similia mala. Id quod etiam in *scorbuto* obtinet, qui ipsi etiam fortiores purgationes vix aut rarè ferunt: sicuti in genere omnis fortis purgatio est nociva. Hinc potius frequentes conveniunt *Clysteres* quibus Oleosa carminativa & nervina adduntur v. gr. *ol. Angelica, salvia, succini, Cumini & Carvi*; suntque in principio saltem emollientes & lubricantes, in progressu vero si paries nullum percipiat levamen, tunc aciores interdum nonnihil *Clysteres* adhiberi possunt. Quod 4. attinet externa vel imprimis usurpanda sunt post provocatos sudores, eorumque abstersionem: poti enim tunc aperti facilius remediis externi admittunt ingressum. In specie tamen observanda caurela **QUERCETANI**, qui monet in administratione Topicorum Remediorum, quæ ut plurimum calefaciant & attenuent, quod accuratè debeat expendere Medicus, ut si paralytis sit ab humore Aquoso aut puituoso: à lymphâ vitiatâ & nimis acida, & æger sit similis ferè constitutionis, parsque paralytica intumuerit, quod medicamenta tunc adhibenda sint subtilia & penetrantia: sin vero pars affecta jam marcescat in atrophiam labatur, & æger ipse Constitutionis quodammodo sit biliosæ (facili negotio hæc corrigi possunt) ab iis abstinere debet. Si paralytis sequitur solemnem sanguinis suppressionem idque in corpore evagatio, & juvenibus, eam solet curare *Venasectio* subinde repetita. Refert namque **VALLERIO** lib. 4. obs. 4. de paralyti Dextræ partis in senè optimi habitus, & magnarum adhuc virium quæ sola purgatione & sanguinis missione fuit curata.

Quod attinet medicamenta in genere omnia sunt *Apoplectica* & *Ant-Epileptica*, commendantur & applicentur in omnibus paralytes speciebus, tam in vera quam paraplegia.

Inter ea quod attinet *Vomitoria*. Hæc sunt satis nota quæ inter *flor. Antimonii* commendat **HARTMANNUS** cum extracto Scamonii in *praxi Chymiatricâ*.

Inter purgantia quæ aliàs notâ commendatur *Turbith*, à ʒß. ad ʒiß. item *Hermodactyli* à ʒß. ad ʒiß. in infuso ad ʒß. utur parum infuso tribuant. Item *species dia-Turbith. cum Rhabarbaro* à ʒj. ad ʒß. propinandæ, quæ insigniter admodum conducunt ad evacuandum. Item *Mass. Pilul. de Hermodactylis* à ʒj. ad ʒij. usurpanda. Item *pilula arithritica, pilula foetida*, & similes, uti & *pilula de Herk. & Agarico* acuatæ cum extracto Trochilcorum alhandal. seu Colocynthidos. Nam in paralyticis affectibus, ut plurimum stimulus debet esse Colocynthides. Inter appropriata remedia esse dixi & *Apoplectica* & *Epileptica*.

Præ cæteris in usu sunt *salvia, Chamædrys, & chamæpitys & rosmarinus*. Multum certè tribuitur decocto Rosmarini ab omnibus auctoribus in specie tamen à **LINDANO**, qui *Rosmarinum* nobilissimum vocat ad curandos paralyticos, si ejus decoctum factum lento igne in baln. mar. propinetur ægro jejuno ventriculo liberaliter s. bonus haustus, movet enim sic blandum sudorem & egregiè destruit paralytin: Quidam addunt

30

dofin extracti seu Ess. *Castorei* cum successu magis felici.

De *primula veris* res nota est quod vocetur herba paralyfis, propter insignem vim quam obtinet in paralyticis curandis quocunque usu adhibeatur.

Schoechas Arabica & ipsa interno usu singularis; item omnia *aromata* uti & ex his & similibus parata Ess. Extracta, Ol. destillata v. gr. Ol. flor. anthos f. Rorismarini, Oleum destillatum succini, Ol. destillatum flor. Lavendulae & similia ad aliquot guttas interno usu propinata admodum laudantur. Ex *Formicis* parati spiritus, item *aqua Magnanimitatis*, & similes non tam externè, sed etiam in specie internè solent laudari, in specie si spiritus quidam vegetabilis affundatur fornicis, digerantur ad tempus & postmodum aliquoties cohobentur, sic enim fit spiritus antiparalyticus internè egregius. Nam in *formicis* multa latent in affectibus nervorum. Notum est quod *decocta lignorum* commendat **POTERIUS** in Beriberi Indorum, & ab aliis admodum commendantur ligna ad paralyfin curandam internè: Hæc inter *sassafras* primatum obtinet post hoc est lignum *Guaiajcum*. His decoctis in specie *Bacca Juniperina* & *Laurina* sunt addendæ, sic enim sunt meliora. **POTERIUS** cent. 2. cur. 26. hoc habet decoctum, qui paralyfin cum gravissimis symptomatis stiparam curavit: ex

Rasuratum ligni *sassafras* ℥j. & Baccarum in lb. vj. vini ad medias decoxit, & ita ægris propinando & sudorem provocando curavit. Loco horum decoctorum Ess. lignorum cum spiritu Sambuci parata cum Essentia Catarrhalis ligni *sassafras*, cum succino mista. Hinc spiritus lignorum, cum spiritibus simplicium nervinorum misti & conjuncti erunt egregii. Modernis imprimis **LINDANO** in usu est lignum ex India noviter allatum dictum **PAVANA**, de qua vid. *Theatr. Botanic.* **BAUHINI**, qui vocat, l. 3. c. 151. *Lignum Moluccense*. Hoc fuit in frequenti & felici usu **LINDANO**: Est lignum album admodum leve, dedit hujus ligni rasi & in pulv. subtilem triti ℥b. ad ℥ij. in Cochleari spir. vini, quod remedium ipsi tres insignes effectus præstitit: nam vomitum, purgationem & etiam sudationem sine virium prostratione provocavit, quo ipso feliciter post tres doses repetitas Aliquam Mulierem insigniter paralyticam restituit. Hoc ipsum cum reliquis lignis in specie *sassafras* potest conjungi in eundem usum, idque ut spero egregio cum fructu.

Uterius est *Syrupus Divi Ambrosii* f. ex milio, qui decoctum milii f. ejus Syrupum omnibus aliis præfert remediis in cura paretos ex Colica: vid. **SCHENCKIUS** in *obs.* de paretis ex colica qui omnibus sudoriferis in paretis ex colica ista longè præfert. Aliàs *Helenium* & omnia ex *Helenio* in paretis ex colica sunt singularis commendationis, Ess. Extract. ejus item decoctum. In specie decoctum Rad. Enulae & sceniculi **HÆCHSTERTI**, ad paretis ex colica admodum commendatur. Porro Tartar. qui admodum se commendat, in curandis paralyticis sequitur. In specie ejus sp. vel sal volat. in quacunque paretis, à quacunque causa, in specie in Colicis paralyticis, quas spir. Tartar. vol. optimè curat, qui non habent spir. vol. loco ejus vol. assumunt Tinctur. Tartari legitime paratam aut saltem sp. Tartari vulgaris optimè rethificatus cohabitatur cum spir. vini optimè dephlegmato. Nam sic fit sp. vini Tartari satus qui à **LINDANO** commendatur. Loco hujus sp. Tartari vol. etiam spir. sal aut sp. salis ammoniaci est expertus, sal vol. urinæ ad gr. vj. vel viij. est remedium **D. SYLVII**, quo solent curare paretis ex Colica obortas sal ammoniac. vol. & spir. sunt ejusdem usus. Porro laudari solent insigniter medicamenta viperarum quæcunque exterius Ol. internè verò sal vol. & paralyfis ab omnibus ceu desperata relicta fuerit, cutata dicitur decocto viperarum. Post sal vol. viperarum non minus laudatur sal vol. succini si con-

jungatur cum pulv. paralytico **HARTMANNI** ex cinnabar. antimonii & Magisterii Perlarum, &c. vid. *praxis Chymiatrica*. **B.D. MICHEL** semper combinavit ossa microcosini præparata cum cinnabar. antimonii quo ipso pulv. aliquoties restituit paralyticos, & ego aliquoties præscripsi cum felici successu in Paralyfi scorbutica h. m.

℥. Ossa microcosini præparat. ℥j.
Cinnab. Antimonii gr. xij. vel xv.
sal vol. succini ℥b.

Mis. pro duabus dosibus tempore vespertino assumendis, & egregiè conveniet. **POTERIUS** in frequentissimo habuit usu suum aurum Diaphoreticum, quod nihil est aliud quam aurum fulminans cum duplo flor. sulphuris calcinando fixatum ut obmutescat & hinc cum spir. vini alcalisata probè digestum. Hoc ipso ad paralyfin ferè semper & utiliter usus fuit. Prescriptionem videbitis admodum obscuram in *appendice ad pharmacopœiam* dosi gr. vj. Effectus videbitis cent. 2. cap. 67. & 81. item cent. 3. cap. 14. it. cent. 1. cap. 73. in hac ultima observat paralyfin 15. annorum curatam beneficio sui auri diaphoretici. **HELMONTIUS** undat imprimis Tincturam Coralliorum vol. Sed hæc est rara avis. Vidi ego illam in laboratorio Regio Londinensi ubi **D. FERBER** beneficio spir. Tart. vol. Tincturam hanc parabat, ita quidem ut beneficio hujus spir. vol. Tinctura per Retortam destillaretur: coloris erat rubri obscuri odoris admodum penetrantis, & saporis urinacei: quæ esset remedium egregium ad paralyticos curandos si esset divulgata. Aliàs ad paretis ex scorbutico medicamenta ex Pino Ess. cum spir. antiscorbutico parata: item decoctum *Strybolorum* **PINUS** it. Ess. aut decoctum *Cimmarum abietis*, &c. Sunt appropriatissima remedia in paralyfi scorbutica: sicuti etiam essentia contra Arthritidem vagam parata cum spir. lumbricorum per fermentationem & cum spiritu C. C. est expertum medicamentum in paretis scorbuticæ, quam & ipse probatam habeo. Hæc sunt interna quib. addenda ea, quæ hinc inde in prædictis sunt obvia. Inter externa sunt aquæ articulares ad extra. Recipiuntur nempe species antiparalyticæ appropriatæ iisque affunditur spir. vini qui digestus inde destillatur: pro usu externo etiam solus spir. sine destillatione digestionem imprægnatus pro frictione & inunctione externa adhibetur, imprimis quando sudor provocatus fuit. Dabo exemplum talis aquæ articulares ad extra.

℥. Fol. Nicotianæ.
Origani.
Flor. Sambuci ana Mj.
Rad. Angelicæ.
Pyrethri.
Aronis ana ℥j.
Euphorbii.
Castorei.
Myrrhæ rubeæ ana ℥b.
Piperis utriusque ℥ij.
Flor. Stæchad. Arab.
Lavendul.
Liliorum Convall. ana ℥b.
Seminis Erucæ.
Sileris montani ana ℥b.

Concisus & contritus affunditur spir. vini, digerantur in mar. balm. & filtrantur: liquore filtrato fricetur aut inungatur pars paralytica, post abstersionem sudoris, linteis Suffumigatis Thure & succino, quæ sunt optima: post hunc detersum benè fricanda hæc ipsa aqua, aut ita digestæ species destillantur, & spir. vini qui prodit tq. aqua articularis ad extra applicandus. Cum his aquis articularib. ad extra optimè permiscetur sp. lumbric. terrestr. aut spir. formicarum: Exemplum dedi superius. Quin & in his aquis externis dissolutus Balsam. Peruvianus in parva quantitate est optimus, aut saltem hic Balsamus Peruvianus in spir. lumbricorum dissolutus.

dissolutus, pro externo remedio convenientissime admoveatur. Hinc etiam notus est sp. f. Ess. Fol. Tabaci, cum vino Malvatico parata, de quib. vid. **HARTMANN**. in *praxi Chymiatrica* §. 4. cap. 11. *Frisito* membrorum cum urina pueri commendari solet vulgariter melius est si urtica major coquantur in urina propria agri, vel urina pueri & cum hac pars paralytica subinde lavetur, benè fricando. Loco solius urinæ sp. urinæ phlegmaticus etiam non est inelegans, vel ad imitationem **STOCKERI** qui dicit esse remedium expertum sui patris, sit h. m.

℥. Urticæ majoris Mij.
Chamomillæ Mj.
Cumini ℥j.
Salis ℥ij.

Pistentur probè omnia in mortario & decoquantur in urinae pinthis duab. ad consumptionem quartæ partis, & tali decocto balneetur membrum, mane & sero: postea pannus ex decoctione madefactis involvatur, cum quo etiam de nocte & die continuetur per tres vel 4. dies. Hincque postea membrum cum oleo vulpino inungatur, donec sanetur. Membrum post Apoplexiam paralyticam s. paraplecticum factum fricandum est ter in die cum spir. vini Camphorato in loco calido, brevi enim post restituitur membrum, quod inhi egregius quidam practicus ex propria experientia confirmavit. Urticæ qq. & Urticationes, vetus jam sunt remedium, conveniens tamen imprimis in paraplegiis. Vide omnino, **EPHRAÏM. FERDINANDUS** hist. 46. qui multoties feliciter expertus est. Porro etiam in usu sunt Ol. destillata Juniperi, succini, spicæ, salviæ, Menthæ, item oleum de ligno fraxini: præ cæteris petroleum quod potenter penetrat & paralyticos restituit, item Ol. viperinum, Ol. serpentis, quod admodum commendatur ad hos & similes affectus nervinos: Ol. serpentis, Ciconiarum, item in specie anserinum: Hoc fit quando anser deplumatus & exenteratus repletur speciebus vegetabilibus antiparalyticis & ita assatur. Pinguedo assando destillans ad. ungendus paralyticos multum laudatur. Modi ubique sunt obvis.

℥. Anserem evisceratam quam infarciant
Fol. Salyiæ.
Rorismarini.
Spicæ.
Caryophyll. his addunt
Pinguedinis fel. Sylvestris ℥b.
Thuris, Mastich.
Succin. ana ℥b.
Castorei, Euphorbii ana ℥j.

Instantur omnia & assatur anser in veru & pinguedo destillans cautè colligatur & pro usu servetur. **HIERONYMUS** hoc Ol. anseris commendat, quo quendam Medicum in Duce Prussiae usum fuisse asserit.

℥. Anser: masculum deplumatum & exenteratum lavat probe vino intus & extra.

Post ℥. Thuris albi.
Myrrhæ
Mastichis ana ℥ij.
Unguenti Martialis. ℥vj.

Alla, liquorem assatum prolectum & pro ejus qualibet ℥i. addit ℥ij. pulv. vermium terrestrium quem postmodum destillat, per retortam & sic acquirit Ol. pro inungendis paralyticis.

Hujusmodi tamen pinguis & oleosa non aded senti-

per conveniunt in paralyfi, quoniam poros infarciunt & oblinunt: aliàs imprimis in usu est *Galbanetum Paracelsi* & olim cum eadem parata. Modos parandi varios vid. in **SCHRODERO** ubi de galbano & de balsamis in parte anteriore vid. etiam **HARTMANNUS** in *praxi Chymiatrica*, specialissime convenit in paretis ex Colica, si nempe illinatur umbilico, & parti paretis laboranti & ab omnibus ceu optimum remedium laudatur. Sunt qui hoc modo præparatum reddunt admodum conveniens.

℥. Galbani lb. & miscent cum Ol. Terebinth. q. f. destillant Ol. cui affundunt Ol. Lavendulae ℥j. reperitur destillationem, unde evadit balsamus generosus qui affuso spir. vini aliquandiu circinatus fit penetrantissimus & utilissimus ad dolores colicos si miscetur cum Ol. Saponis Vener. & paucis granis Camphoræ, sicque umbilico illinatur, ita parti affectæ in paretis. Aliàs Emplastrum, Nervinum ex *Tacamachaca* insigniter commendatur idque tunc imprimis, quando est paralyfis ex obstructione aut à luxatione fibrarum, Tendinum & ligamentorum ex humore quodam aquoso aut vitioso. In tali casu commendat hoc Emplastrum **BARBETI**.

℥. Gummi Caranæ ℥b.
Galbani ℥j.
Ol. Euphorbii ℥b.
Mis. F. Emplastrum.

Loco hujus Emplastrum ex *Tacamachaca* etiam optime convenit.

Vel ℥. Axungie humanæ anseris ana ℥j.
Ol. Terræ ℥ij.
M. F. linimentum.

Hæc ipsa unguenta Oleosa & similia remedia, applicantur toti membro, ubi ligamenta & tendines laborant, ubi vero vitium est in nervo, in membrum delato, tunc talia remedia spinæ dorsæ aut nuchæ aut vertici commode applicantur. In hoc necessum est sit Medicus anatomicus & sciat originem & progressum nervorum. Ubi non conveniunt subtilia & penetrantia, ibi animalium pinguedines solent usurpati v. g. humana, vulpina, muris montani, Castoris, viperarum & similes, item unguentum nervinum martiatum, paralyticum *Mynsichti*, balsamus paralyticus *Mynsichti*. Item cataplasma ex radice *Symphyti* majoris, cujus usum videatis in **HARTMANNO** & similia. In paralyfi v. imprimis ex vitioso acido, balneum ex *Vindovis* est expertum, quod etiam desperatos *Ischiadicos* ex *Ischiade* redditos paralyticos curat, si iisdem immergatur membrum affectum. Non minoris usus sunt balnea ex *formicis* parata, si integer acervus vel solus, vel cum speciebus appropriatis antiparalyticis minus coquatur, & in decoctionem immergantur membra. Species videantur in Balneo paralytico **MÏNSENTRI**: **STOCKERUS** in *praxi* hoc habet balneum non inelegans

℥. Sulph. vivi
Baccarum Lauri ana lb. ℥.
Rad. Gentianæ Mij.
Enulæ.

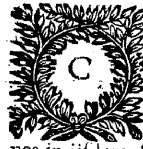
Aristoloch. long. ana Mij.
Incidentur F. balneum. Tandem aliqui commendant Thermas, sed cautela opus est **CONF. VVITIS**. Absolvimus heri paralyfin & paraplegiam, pergo ulterius ad

CAPUT XI.

DE LÆSIONIBVS SENSIVVM

Externorum imprimis de Læso Tactu indeque orto Dolor
in genere & in specie.

Consideravimus hæcenus affectus qui homini quoad sensus suos internos & etiam quoad motum tanquam actionis ipsi ut animali competentis contingunt. Pergo ad passiones animales s. ad sensus externos, & ad impressiones in iisdem factas, prout hi ipsi (nempe sensus) ex impressione objectorum sensibilibus in organis particularibus machinæ corporeæ variè alterantur & læduntur. Sensuum omnium communissimus est

TACTVS

Per totum omnino corpus diffusus & omnes reliqui sensus, non nisi quidam Tactus specialis sunt & certè per medium contactus sunt.

Præter abolitionem & imminutionem sensus Tactus Apoplecticam & interdum paralyticam, hic ipse interdum depravatur s. potius augetur & exacerbatur in affectu dicto dolore. Nam de stupore qui & ipse est affectus Tactui obveniens, nihil addo, cum rarissimè ejus cura incumbat Medico. Nam particularis stupor citra manifestam causam obveniens subinde prodromus esse solet, aut paralyseos scorbuticæ aut si plura occupat membra Hemiplegiæ aut etiam Universalis Apoplexiæ. Et stupor qui maximam corporis partem aut etiam totum corpus quod tamen rarissimè evenit, invadere solet, optimè per lignum sassafras & medicamenta Sassafrata quocunque modo adhibita, curatur & propellitur.

Sed pergo ad dolorem: Inest omnibus sensibus communis affectio dolorifica. Nam ut omnes sensus sunt per tactum vel per contactum, s. per impressionem quandam objecti sensibilis in organum proximum, quam impressionem sequitur talis spirituum animalium motus, in organis qui vocatur sensus, ita si in organum tam vehemens fiat impressio, ut istud nimis moveatur & vibretur & exinde nimis rapidè & vehementer in eo spiritus agitetur, sequitur sensum adjectam molestiam ex præternaturali & nimis vehementi objecti, in organum impressione resultans, quæ ipsa molestia communè nomine dolor appellari solet. v. g. Ex vehementi & præternaturali motione membranæ auditivæ ex sonitu graviori & vehementiori, contingit auditus molestus s. dolorosus & rædiosus: quod ipsum etiam facit inæqualis motus membranæ in sono non harmonico & inæquali. Idem fit etiam similiter in gustu & odoratu. In specie si fibrillis nervis objectum quoddam tactile occurrat, quod eas nimis fortiter & non absque quadam vehementia moveat, sequitur Tactui conjuncta molestia s. in specie sic dictus Dolor.

Præsuppono ex physiologicis, fibras omnes esse organum tactus, in statu quidem naturali tantummodo, & quæ extra cutim sub cuticula in pupillas protuberans; præternaturali v. in statu etiam reliquum fibrarum systema & ipsum tangendo afficitur, & in specie Dolor sentitur.

Hæc fibræ earumque subtilissimæ fibrillæ; ubi ex fortiori & vehementiori objecti actione & motu quasi divelluntur aut lacerantur, aut quacunque ratione à se invicem violenter separantur, sequitur in iis adeo vehemens & subtilissima motio & vibratio, cujus occasione spiritus animales rapidius moti ad cerebrum, nobis id quod nos dolorem appellamus repræsentant. Unde fit ut non raro dolores sequantur convulsiones, si scilicet aut diuturniores, aut graviores, ex inordinatâ sc. & veloci spirituum animalium motione, ut quando v. gr. ex punctura nervi dolorificâ in membro convulsio huic succedit.

Hic est primus actus doloris.

Conf. SYLV. l. 2. c. 27. §. 168. & VVILLIS. Pharmacop. Rat. p. 1. sect. 7. Quod si jam fibrillis læsis & nonnihil laceratis, objecti, naturali licet impressione agentis, fiat Contactus, tunc fibrillæ antea nonnihil laceratæ aut divulsæ, vel tantillo objecti contactu vibratæ nimis & agitatæ, novam doloris impressionem repræsentare faciunt. Unde vel levissimus specilli contactus in partibus vulneratis intolerabilem dolorem conticit: magis tm. in partibus nervosis ob fibrillas copiosiores, quam in partibus sanguineis, ob fibrillas pauciores vel etiam dispersiores.

Ex his causa doloris proxima per se pater. Remota est omne id, quod dolorem inferre valet, quod ipsum prout est varium, etiam varii doloris modi exinde exsurgunt, indeque etiam postmodum varias appellationes dolores acquirunt; quorum sanè innumerabiles sunt species, cum unum quodque objectum peculiari modo agatur, & unaquæque pars alio & distincto ab aliis modo impressionem recipiat. Communiter equidem 6. doloris species recensentur. CARDANUS 6. enumerat. Sed ut dixi innumerabiles sunt doloris species si exactè velimus eos scrutari. Ex causis remotis internis dolorem inferentibus imprimis est acor vitiosus, qui acerbissimos dolores & rosiones in puncturas inferit. In omni enim acido sunt particule admodum acutæ simulque duræ, quæ & se insinuant in fibras easque pungunt, lacerant & divellunt, & ita acerbum istius dolorem inferunt: quin & sæpius simul ardoris & ustuationis cujusdam sensus conjungitur v. g. Si quis vel guttulam spiritus nitri cuti affundat, ab eisdem acore excessivo, intensissimus dolor una cum sensu ignis qd. ardentis inferitur, & talis dolor etiam in arthritide & dolore Ichthiaco, in Erysipelate & pleuritide & similib. dolorib. ab acido ortis, est obvisus.

Dolor hic prout in subjecto tumoroso hæret, facillius vel difficilius mobili, nunc est vagus nunc verb fixus. Illius (nempe vagi) exemplum habemus in arthritide vaga scorbutica. Hujus verò nempe fixi, exemplum habemus in arthritide ordinaria in articulis hospitante. Item in Colica à mucilagine viscidâ acidâ in Cellulis coli stagnante & pertinacissimum dolorem inferente.

Inter causas externas uti notum est sunt ea quæ contundunt in specie omnes contusiones, pertusiones partium nervosarum, quæ contusæ immensum dolent, vulnera

& læsus tactus indeque ortus dolor.

vulnerationes, lacerationes, &c. quæ per se patèt. Antea dixi quod species doloris numerentur vj. utur sint plures, & ab aliis x. numerentur. Has inter species

1. DOLOR GRAVATIVUS, quo sensus quasi ponderis gravantis percipitur. Oritur in parte, sensu aut paucio aut nullo prædita, quæ ipsa pars infarctâ & tumefactâ, imprimis à materia crassa & viscida ponderis sensum repræsentat, v. gr. in hepate tumido aut scirrholoso, in calculo renum ingenti, sed quieto. Tunc materia modo est crassa & minus acris, modo fluida, sed ferè insipida vel dulcis, uti pituita, sanguis, serum, lymphæ.

2. Est sensus s. DOLOR PUNCTORIUS membranarum proprius, percipitur enim tunc sensus doloris, quasi Aciculis & Instrumentis acutis membranæ pungantur, qualis dolor est in pleuritide & similibus locis membranosis; ab acido membranam pungente, quæ hinc convulsivo spasmo crispatur, unde doloris intensio.

3. Dolor Acutus, est DOLOR ACUTUS dolori punctorio cognatus, simul tamen terebrationis aut perforationis sensum conjunctum habens, qualis in arthritide, in Erysipelate & similibus affectibus est satis cognitus; it. in dolore colico, cephalæa, à viscido plus minus acido, parti cuidam impacto, ut quasi terebra aut palo pars videatur transfixa.

4. DOLOR PULSATORIUS ita dictus quoniam in eodem arteriæ pulsatio exactè percipitur, ita ut quoties pulsât arteria, toties etiam exacerbetur dolor, pervenit hic quando in parte quadam dolorosa simul sanguinis per arterias motus impeditur, idque imprimis in stagnationibus humorum indeque ortis tumoribus, qua ratione dolor talis pulsatorius est proprius inflammationibus, e. g. in digiti à spina infixa inflammatione.

5. Dolor est dolor isonobæ aliàs frangitivus, item contundens. Ita dictus quia in eodem ossa quasi frangi aut malleo contundi videntur. Dolor talis in lue venerea affectis imprimis nocturno tempore ægros affligit, item scorbuticis non est rarus, quos etiam non raro mirabiliter torquet, afficitur tantum membrana s. periostium ossa involvens, quod ab acido in succo viscido punctum vellicatum istos profundos dolores, quasi ossa frangantur l. malleo contundantur repræsentat.

6. Est DOLOR TENSIVUS, quando pars distenta videtur & quasi disrupta alias distendens. Proprius hic dolor, in partibus membranosis, aut membrana quadam densa involutis per se nullo sensu Tactus aut admodum paucio, & hebeti præditis: In his partibus si fiat infarctus, exinde membrana cingens distenta dolorem Tensivum repræsentat: e. g. dum in odontalgia dimidium caput tendi videtur, aut in Colica fluctuata abdomen distenditur: item in Tympanite & Ascite.

7. Est DOLOR RODENS s. MORDAX, quo & pruriginosus pertinet, quasi vermiculi continuo fodiantur & roderent. Ab acris salis, membranosa loca rodentè & vellicante.

8. DOLOR LACERANS s. LANCINANS, quasi quis unguibus laceraretur, qualis sæpe in cruribus percipitur. Membranis est proprius, ab acido acris puro, seu austero oriundo, scorbuticis non rarus, qui utur uno saltim in puncto affligat subinde, per consensum tamen membranarum aut nervorum subinde integrum membrum quoddam afficit.

9. DOLOR ARDENS, quasi ignis scintillulæ hinc inde urerent, ab acido subtili acris fere volatili, partibus fibrosas & membranosas afficiente, v. gr. in Erysipelate, in qua pars membranosa solida afficitur, tanquam si spiritus nitri redif. aliquot guttulæ fuerint inspersæ, subinde vero in partibus dolor ardens talis percipitur ab humoribus contentis effervescentibus & à dominante acido volatili producitur.

io. Denique est DOLOR ALGENS, ab acido minus acris, sed singulariter fibras alterante, & quasi stupore afficiente.

Sed variæ sunt dolorum species pro varietate objectorum & partium affectorum, pergimus ad Signa.

DE SIGNIS DIAGNOSTICIS.

Res clara est & satis conqueruntur ægri de dolore. Optimè monet HILDANUS quoad prognosin. cent. 5. obs. 7. dolorem in quacunque corporis parte, non esse negligendum, semper enim aliquid mali prænunciare solet. Hinc & HIPPOCRATES inquit: Vbi dolor ibi morbum. Fit interdum ut cum gravioribus doloribus conjungatur pulsus intermittens, qui tamen non debet terrere Medicum, cum hoc frequentius eveniat. Nam sedato dolore, statim pulsus ad ordinarium rythmum pervenit & accedit. Observante hoc BARTHOLINIO in Observat. Anatomicis.

QUOD ATTINET CURAM.

Dolor omnis tollitur aut causam removendo, aut eam demulcendo, aut sensum partis stupefaciendo. Quæ secundum faciunt anodyna, quæ v. tertium narcotica dicuntur: quæ ipsa narcotica operantur, quibus fixiores minusque mobiles reddunt spiritus animales, unde etiam dolorifica objecti impressio membrivæ irritatio non percipitur. De usu horum narcoticorum optimè disserit JON. CHICORIUS in Differentiis & Epistolis Medicis in dialogo de dolore, dum dicit si rodens humor excruciet te, &c. Narcotica tuto exhibentur, utpote quæ minus hos affectus quam alios lædunt, quippe & tenues vel acres & calidi hujusmodi dolores sunt. Unde Narcotica non solum salutaria sunt, quod sensuum torporem, inducant, sed etiam ut humores isti optimè corriganter. Ubi v. crassi & glutinosi humores, cum acore conjuncti: In specie simul acor infestat ex irritatione, alienissima sunt quæ torporem inducunt, nempe interdum quidem dolorem leniunt sed deteriorem reddunt partium affectarum dispositionem, ut in colicis doloribus v. gr. quæ ex opio, hyoscyamo & similibus curantur: Hæc enim membra ad patientem reddunt idonea, & in pleuritide talia sensum non tollunt, sed partem enecant & ad gangrænam disponunt. In his ergo casibus talis cura deceptio est. Caute ergo observetur usus Narcoticorum, iisque raro solus quin semper appropriatis mistis adhibeatur. Ad removendam causam si eadem observatur quod sit acidum vitiosum, præter ejus omnimodam per quacunque vias evacuationem, conveniunt omnia tam interna quam externa alcalia, acidum quocunque corrigenia & in tertium aut insipidum aut in salum minus dolorificum transmutantia.

Remedia ergo tam anodyna quam Narcotica ferè sunt sequentia: Anethum, Chamomilla, Malvia, Althea, sambucus in specie ejusdem flores, Mentha, verbascum, in specie ejusdem flores absinthium & parietaria. Nam absinthium contusum cum parietaria coctum, instarque cataplasmatum applicatum, ad sedandos dolores corporis à multis commendatur. Sic A. LUSITANUS Cent. 7. cur. 52. refert, dolorem spinæ ad os sacrum intensum, per tale cataplasma ex absinthio & parietaria cum Oleis fixis applicatis curatum. Porro folia lauri, radic. Altheæ, lil. convall. opocis, baccæ lauri & Juniperi, semen Cumin, anethi, Carvi, lini, fenugræci, anisi, feniculi. Lac & omnia lacticia, vel sola vel cum aliis sub formâ fomenti aut sub formâ cataplasmatum applicata; Sic Lac caprinum cum paucio melle bullitum, loco dolenti appositum calidè ad sedandos dolores à RUANDO commendatur, qui ipse etiam aliis 2.

Lactis ℥v.
Ol. Rosarum ℥ij.
Nymphææ ℥iij.

Quæ invicem calefacta cum linteis duplicatis, admoveat partibus dolentibus ad leniendum dolorem: hoc enim linimento dolorem brachii ingentem brevi tempore curavit. Huc facit *cataplasma anodynum*, ex mica panis in lacte coctâ. Item ex plantis appropriatis narcoticis & anodynis, quæ in lacte coctæ applicantur. Inter *Narcotica* sunt omnia papaverina, & omnia ex papavere parata internè & externè. In specie opium & omnia opiata. Item Hyoscyamus in specie ejusdem semen, item Stramonium ejusque semen & exinde paratum extractum. Solanum furiosum & ipsum vi stupefactivâ insigni pollet, uti etiam Mandragora ejusque radix & radices cortex. Hinc ex semine Hyoscyami, sunt qui parant Ol. catholicum ad quoscunque dolores compescendos. *Utiunt* semen Hyoscyami, ex eoque instar seminis lini Ol. expriment, cui addunt Camphoram, crocum & spiritum vini. Hæc omnia simul mista claudantur in vase vitreo, quod obducitur massâ farinaceâ fermentatâ, & ita simul cum pane immittitur in furnum pistorium, quo factio liquorem expriment & ad longum tempus pro usu aservant; Conducit hoc Ol. in doloribus Tibiarum sæpius atrocioribus. Porro præter ex his dictis præparata, contra dolores ab acido ortos, imprimis conducunt ex animalibus petita remedia, in specie ex insectis quæ inter sunt imprimis *lumbri* & ex his parati spiritus lumbri corum Terrestrii, *formica* & ex his parata remedia: sicuti *Scarabeus cornutus* & liquor ex his parato singularem vim attribuit *GLAUBERUS*. Item urina humana & omnia ex urina parata remedia, præ cæteris conveniunt. Nam talia absorbeant omnem acorem. Quo etiam pertinet Sapo Venetus in Aquavite dissolutus, & ita instar aquæ cujusdam inunctus. Hic enim dolores ex acido ortos, etiam arthriticos compescit. Melius est si dissolvatur in spiritu lumbri corum terrestr. vel spiritu urinae, & ita cum pluma subinde illinatur. Notum aliàs etiam est, quod ex floribus Verbasci & ex flor. Sambuci per deliquium s. potius per decoctionem & digestionem in Clibano fiat Ol. quod Ol. est insigniter & egregiè anodynum. His addenda est Camphora, quæ penetrando dolores ab acido ortos potenter compescit; Hinc spiritus vini Camphoratus ad sopiendos dolores etiam Erysipelaceos est optimus. Unde etiam solutioni saponis Venetæ nonnunquam camphora additur, idque egregiè cum successu. Sic ex succo Ebuli singulare fit Ol. p. d. ad dolorem & contractionem nervorum: nempe succus Ebuli reconditur in vase vitreo & involvitur cum pasta panis fermentati, immittitur in furnum pistorium, donec succus bene sit coctus: Dein excipit vas vitreum, & succus ita liquefactus & crassamento separatus aservatur pro usu. (Simili modo proceditur cum flor. verbasci & chamomillæ) qui est res optima in doloribus & contractionibus nervorum, adduntur interdum pro meliori efficacia Ol. ranarum partes iv. v. vel vj. quod mirabiliter operari solet. Dixi Ol. Ranarum. Fit enim etiam Ol. ex Bufonibus Catholicum anodynum in omnibus doloribus, dum scil. bufones macerantur in aqua salsa. aqua marina, postmodum decoquantur & igne inspissantur ad remanentiam salis, quod sal dissolutum cum ol. Amygd. dulcium, dat ol. anodynum ad compescendos dolores quoscunque post Ol. Bufonum etiam sunt Ol. Lumbri corum terrestr. Lil. Alborum Ol. 7. flor. s. anodynum *Mysicubi* & Ol. anethinum Chamomelinum, Ol. papaveris & Hyoscyami expressum, ol. urin. destillatum, item ol. ossium humanorum destillatum. Fetida quidem, in doloribus tamen nervorum ab acido ortis, item in doloribus artuum ab acido ortis, mirificè conducunt. Ulterius Ol. ceræ cum ana spiritus vini circumlatum & probe digestum ac inunctum, in dolore partium nervosorum ex contusione singulariter conducit. Aliàs Galbanetum *Paracelsi* s. Ol. istud destillatum de quo heri, est egregium ad dolores partium nervosorum, in specie in doloribus Chronicis & sæpe reperentibus. Porro in usu etiam sunt pinguedines animalium,

ad oblinendam acrimoniam causæ dolorificæ, quod facit Pinguedo Anatis, humana, Taxi, Cuniculi & vulpis. Facit huc Balsamum Peruvianus, qui in nervorum & articularum doloribus, nulli cedit remedio, in specie si dissolvatur in spiritu vini. Sic *TIMÆUS* in doloribus partium musculosarum & defluxionibus ut vocat frigidis, commendat hanc misturam.

℞. Balsam. Peruvianum ℥j. dissolve cum vitello ovi, adde spiritum baccarum Juniperi ℥ij. M. & utere externè, egregiè dolorem compescit. Ad dolorem ex scarificatione in scapula expertum fuit hoc unguentum.

℞. Ol. Lumbri corum terrestr. ℥ss.

Pinguedinis Taxi, vulpis ana ℥ij.

M. & illinatur pars affecta: brachium v. simili dolens illinatur aqu. hirundinum cum Castoreo. Porro Unguentum Dialtheæ: Unguentum Alabastrum, Porro Unguentum Anodynum & hypnoticum usitatè subinde adhibentur. Emplastrum de Meliloto, ad dolores à contusione vel ex casu ab alto est efficacissimum remedium, autore *THONERUS*: Emplastrum ex Thacmachaca vel sola vel cum Gummi Caranæ applicatum in doloribus artuum vel partium musculosarum à putatis cataractis est optimum. In doloribus artuum veneris nocturno tempore gravissimè affligentibus, Emplastrum de Vigo de Ranis cum mercurio omnib. reliquis meritis præfertur: In specie in doloribus Capitis veneris. Stercus vaccinum vel recens applicatum vel cum ol. rosarum mistum, sub formâ Cataplasmati in dolore brachiorum & pedum, mirabiliter conducere solet: uti hoc expertus est sæpius ipse *THONERUS*. Verum imprimis observandi sunt dolores scorbutici artuum & alii similes, his ipsis, qui omnium sunt insensibilissimi & pertinacissimi dolores vagi, scorbutici sunt noti: loquor tantum de fixis, qui ex subtili acido fibris & tendinib. se insinuante oriuntur, ita ut ne minima quidem partis dolentis percipiatur alteratio. Tales dolores in partibus musculosis & nervosis fixi, diurno tempore acquiescunt, d. nocturno tantum tempore per 2. vel 3. horas, ante mediam noctem, exacerbantur & post hanc per horas binas vel ternas demum remittunt. In hoc ipso simillimi sunt hi dolores. Dolores veneris & ipsis nocturnis. Hi ipsi dolores, qui ipsi sunt fixi, adeo sæpius pro fomite agnoscunt scorbutum, interdum tamen etiâ citra scorbutum manifestum, ægri sunt contumacissimi tales dolores, in quibus interna remedia parum ferè operantur, externa v. applicata malum potius exasperant, quam quod istud corrigant: Narcotica v. applicata, si istud aliquantisper mitigant, tamen contumacius reddunt. Præ cæteris curiosa de hoc dolore, & quid in recessu habent, exempla vid. in *HORSTIO l. 8. obs. 13. 14. 15. segg.* Pro curandis his doloribus, conveniunt omnia antiscorbutica arthriticis mista, in specie lumbri corum & ex tartaro & urina parata vol. quin & decocta lignorum lassastras, in specie subinde in his doloribus contumacioribus in usum vocanda sunt. Sicuti videre est in *HORSTIO*, ubi talis dolor decocto lignorum fuit curatus; Loco decocti lignorum *POTERIUS Cent. 1. c. 83.* contra insignem dolorem Costarum aliis frustra tentatis hoc adhibet decoctum:

℞. Radic. Vincetoxici ℥ij.

Foliorum Myrti Mj.

Seminis Hyperici.

R habarbari electi ana ℥ij.

decoquantur in f. q. aquæ communis colatur:

℞. ℥vj. dissolve ℥ij. Syrupi Capillorum veneris & propinetur per alvum, & per sudorem dolorem curavit. Externa uti dixi non semper leniunt, quin potius interdum dolorem exasperant. Conveniunt tamen spiritus vini Camphoratus, item spirit. Theriacalis Camphoratus aqua hirundinum c. Castoreo, Sapo Venetus in aqua vitæ dissolutus, cum spirit. Ceraforum Nigrorum, & lil. convall. mistus, & externè illitus, item spiritus Salis Ammoniaci, cum spiritu lil. convall. sabactus & illitus: spiritus

spiritus Tart. volat. reliquis præfertur pro externo usu. Galbanetum *PARACELSI* cum spiritu vol. temperatum, ne sit nimis crassum etiam interdum utiliter usurpatur. Thermarum, item lapides prope Thermas in aqua decocti & instar balnei ulurpari, hic præ cæteris conducunt. Ante paucos annos (vix est biennium) vir quidam hic tali enormi dolore pedum affligebatur, idque sine ulla manifesta causa, & etiam sine ullo externo apparente læsionis signo, ultra dimidium annum miserabiliter cruciabatur. Tandem omnibus medicamentis in casum adhibitis, suavis cujusdam amici apportandos curat lapides, qui in Thermis reperitur, eosque contusos probe coquit in aqua simpliciter, in decocto subinde balneavit pedes, hos immittendo, & per longum tempus ita retinendo; quo fit ut pedes ipsi intumescere incipiunt. Patiens nihilominus dolorum & vitæ periculis pergit & balneum hoc diutius continuat, quo facto non tantummodo tumor, sed etiam omnis dolor omninò evanuit ægerque perfectè curatus fuit. Similia balnea Theriacis succedanea artificialia fieri possunt ex calce viva & Sulph. in aqua decoctis, idque secundum manufacturam *ZVVOLEFERY* in sua *Manissa Spagyrica pag. 401. ult. Editionis.*

Chimie.

Verum præ cæteris omnibus doloribus in specie acerbissimus & frequentissimus esse solet, *DENTITUM DOLOR seu ODONTALGIA: CUIUS CAUSA* sæpius est acor vitiosus ex vitiosa dentium nutritione; seu alimenti eorum proximi corruptione proveniens.

Subinde etiam lymphæ quædam acida per errorem, ex vicinis glandulis ed derivata videntur, in causa; quæ tamen est rarissima. Corruptio ista ad alimenti proximi in acorem aded rosivum interdum usque ed procedit, ut etiam exinde vermiculi in alveolis dentium generentur, qui ipsi dolorem istum intensum dentium exasperant. Imò ab isto acore corrosivo Compages Ossea dentium sæpius corroditur, ut dentes excavati frustulatum tandem excidant. Ipsi equidem dentes non dolent; sed membrana eorum intima invellens ex expansione nervi orta, & cujus fibræ hinc inde per poros ac meatus in Dentium substantiam penetrando se insinuant; istam dolentis passionem acerbam inferunt.

Hinc dolorem vicinarum partium & fibrarum nervorum erisipationes & leves contracturæ propter sensum continuitatis insequuntur: Unde quo usque hæc fibrarum erisipatio dolorifica continuatur, iste dolor se extendere videtur, & tum ab ista contractura fibrillarum angustantur poruli & meatus, per quos sanguis aut alii humores meando circulantur, nunc sanguis nunc verò lymphæ in motu impedita stagnat: Unde dolori isti dentium supervenit tandem aut inflammatio maxillæ, aut etiam tumor serosus aut œdematosus.

CAUSAS REMOTAS quod attinet, istæ; quæ nutritionem dentium privant ledunt; sunt imprimis allumpta; saccharata, dulcia; seroidea; nimis frigida; imprimis acida, spiritum insitum dentium labefactantia & hinc hujus materiam texturam vitiantia; Remota causæ, quæ nutrimentum vitiosum, acore peregrino infestum feri vehiculo denti communicant, sunt imprimis *cachymia sanguinis* & humorum Venerea & scorbutica. Sanè sæpius in scorbutico acerbissimi sunt dolores dentium, sicuti in lue Venerea hi ipsi sunt crudelissimi. *Vitiosum enim acidum*, in talibus, dum dentes antea non bene se habent facile itis se insinuat; indeque rodendo dolorem excitat: Vel si alius dens per se dolere incipit; facile ejus occasione acidum p. n. superveniens dolorem istum & vicinarum locorum pathemata inducere potest.

SIGNA ODONTALGIE

Per se patent & æger est satis canorus & sonorus in tali casu. Observetur saltem quoad causas remotas;

quod sæpius in scorbutico acerbissimi sunt dolores dentium, item quod in lue venerea hi ipsi sunt crudelissimi, id quod à Medico cognoscendum, pro faciliore institienda cura.

QUOD AD PROGNOSIN

Certum est, quod dolor dentium per se nullum habeat periculum: Contumacior v. aut diuturnior etiam convulsiones, vigiliæ pertinaces & similia symptomata gravia secum adferat: ob id ergo mature, compescendus est dolor.

QUOD UT FIAT IN CURA,

Acidum in dentibus est corrigendum, dens cariosus evellendus & tandem vermiculi enecandi. Imprimis tamen quantocius fieri potest, dolor sopiendus, quibus ipsis tamen semper addenda simul, quæ appropriata sunt morbo primario, à quo odontalgia etiam dependet. Sic in dolore dentium scorbutico: Item in dolore eorum, qui malo hypocondriaco laborant, vulgaribus odontalgicis, miscenda simul sunt appropriata antiscorbutica, inter quæ vel sola sufficit herba Cochleariæ, vel in hujus penuria nasturtium aquaticum, aut etiam Nasturtium Indicum, si nempe hæ ipsæ plantæ cum salvia (quæ est appropriata in affectibus gingivarum & dentium) cum rosmarino, cum rosis & plantagine, &c. Pro oris collutione subinde miscantur. Sic dolor iste, qui in lue Venerea obvenit appropriatus non habet remedium, quam quod malignum istum acorem evincere valet, ex quo generare decoctum Guajaci, cum aqua communi ejusque Ess. optimum est remedium. Sed de his & similibus, vide plura in *STROBBERGERI ty. elegant. de Podagra dentium*. Remedia ergo quæ ad dolorem dentium compescendum usurpantur, tot sunt, quot sunt ægri qui patiuntur dolores.

Ordine progrediar in usu sunt. 1. Decocta plantarum quarundam, in ore tenenda & subinde pro gargarisando usurpanda, quod pertinet. 1. Decoctum origani Cretici, Foliorum Tabaci, Herbarum persicariæ, rad. pyreth. lign. sanct. Buxi sabinæ, serpilli rad. hyoscyami, it. tenera germina quercus & similia; Hæc ipsa decoquantur aut in vino aut in aceto in vino, ubi dolor est à causa frigida ut vocant: quando conjunctus est tumor serosus & œdematosus, in Aceto verò ubi dolor dentium est à causa calida; ubi simul est tumor sanguinis, utut hæc parum referant: sed potius sine producta morbosa Gummi Juniperinum seu Sandaracka Arabicum, in omnibus doloribus dentium admodum laudatur: si scil. Gummat. Juniperini ℥j. coquantur aut in vini: aut in Aceti ℥ij quo ipso bullito, os colluatur: Hoc enim egregiè confert, ad compescendum dolorem dentium, etiam in morbo gallico abortum: de quo vid. *Experientia A. LUSITANA. Cent. 5. cur. 21.* Aliàs experimentum hocce etiam commendatur:

℞. Flores spicanardi, coquant in vino & decoctum sæpius in ore tenent, nam & hoc multis prodesse dicitur. Vel decoctum Sabinæ cum decocto baccarum Juniperi in ore detentum commendatur à *BREBETIO*. *Persicaria* est planta à *PARACELSO* commendata, uti ad multos alios usus, ita etiam ad curam Odontalgie. Ex ejusdem manu ductione Persicaria in aqua macerata, imponitur loco dolenti malè, donec probe incalcescat: hinc sepelitur in simo ut citò putrescat: sic enim fit ut dolor cesset. Ex hujus manu ductione alii Medici decoquant herbam Persicariæ, cum corticibus hyoscyami, vel in vino l. aceto & decocto os tollendo dolorem sedant; Hyoscyamus enim potenter dolorem dentium sistit, si ejus namque decoctum aceto vel aqua usurpatur, vel saltim si ramentum radices hyoscyami super dentem dolentem admoveatur: Sic enim acerbis dolor inter horæ spatium fuit aliquando curatus. Loco hyoscyami usurpatur commode *Nicotiana*. Unde

decoctum Nicotianæ & flor. Chamomillæ remedium fuit HEURNII contra dolorem dentium, Sicut vel sola masticatione Foliorum Tabaci in loco dentis dolentis, sopit dolorem dentium uti hoc expertus fuit R I V E R I U S. Inter similia Narcotica est pilula ex Laudano Opiato, quæ ipsa denti dolenti vel cavitati apposita vel intrusa subito dolorem sistit. Pertinet huc Sotirella Parva Augustanorum: Descriptio Vid. in August; ex quo pilula una vel altera vel denti cavo intrusa, vel extrinsecus admota denti dolenti etiam dolorem sistit: virtute Opii etiam Theriaca recens applicatur denti dolenti, aut ex Theriaca recenti, paratum est Emplastrum malæ dolenti applicatum. De Camphora res nota est, quod singulariter conveniat in dentium dolore, si scilicet camphoræ tantillum intrudatur denti dolenti: vel si camphora in spiritu vini dissolvatur, & spiritus vini Camphoratus denti dolenti applicetur: quod etiam facit, si camphora in aceto soluta applicetur. Aut denique Camphora in oleo Amygdalarum dulcium dissoluta usitatissimè applicatur. Sed olea sunt imprimis destillata quæ commendantur in cura Odontalgia. Nam cum Olea destillata sunt sal. vol. concentrata, quid mirum si & eadem dolorem dentium absumant, & curent. Hæc inter primatum obtinet *Ol. destillatum Origani Creticæ* post hoc est *Ol. Caryophyllorum*, cui tantillum Camphoræ additum idem reddit tanto præstantius. R U L A N D I experimentum certissimum fuit *Ol. Heracium* ex Corylo paratum. Loco ejus *Ol. Buxi* & ipsum anodynum, non minoris est efficacis. His oleis destillatis in acerbissimo dolore tantillum de *Ol. Hyosciami* expresso convenienter addi potest. C L A U D I N I remedium fuit *Ol. Terebinthina*, cum tantillo pulv. Camphoræ. Aut ipsemet etiam balsamus sulphuris cum bombace dentibus inditus confert, cum quo potest ut dixi misceri Camphora. Præter dictam, etiam *Ol. destillatum rosmarini*, *oleum Salvia*, *Juniperi* destillatum. Tandem *oleum succini* admodum commendatur. Porro præter dicta *Ol.* essentia quedam vegetabilium miræ sunt commendationis. F A B E R commendat Ess. Thymi, Saturejæ, Ess. calaminthæ & Zingiberis, &c. quibus gingivæ fricantur aut etiam cum bombace in dentem dolentem immittitur admodum conveniunt. Sed his omnibus palmam præcipit Ess. Guajacæ cum spiritu Vini parata, aut loco hujus Ess. Ligni sassafras admodum commendatur. Ego vidi aliquando dolorem dentium curatum, per Essent. Catarrhalem sentiarum etiam Elixir proprietatis cum bombace Ligni sassafras, denti applicatum. Loco harum Ess. vel alio modo denti dolenti applicatum certò juvat.

Plumbaginis radicem, seu verum experimentum laudat P A N A R O L L I *pent. 4. obs. 10.* Radix hujus plumbaginis contusa, & carpo manus imposita, per noctem relicta, manè maculam plumbeam relinquit, & dentium dolorem evanescere facit: id quod à multis fuit probatum, ratione hujus effectus etiam à quibusdam *Denticaria* vocatur.

Sulph. aurati antimonii tantillum ejus cum bombace in dentem immittitur, aut denti dolenti applicatum attractione & imbibitione acidi corrosivi citò sopit dolorem, cujus aliquot scio experimenta. *Ossiculum brachii bufonis*: est experimentum H E L M O N T I I: quin & secretum etiam est H E U R N I I. Hic recipit bufonem & os femoris dextrum ab omni carne denudat, eoque gingivas dentis dolentis subinde & fortiter fricat, sic enim subito cessat dolor. H E L M O N T I U S recipit ossiculum brachii dextri bufonis. Antiquus Alius Medicus commendat ossiculum in dextro brachio bufonis carne probe abscissa. Non tamen semper hoc juvat, ut uti sæpius: vidi enim etiam sine successu applicatum. Interdum etiam applicantur imprimis à Chirurgis *Emplastra* secreta teropitibus nempe ex Gummi Tacamahacæ aut Galbani, quod est melius, aut Carannæ super linteam in forma thaleri extensi,

& applicant temporibus, & id inquit, ut Cataribus sistatur: quicquid sit, certum est quod hæc emplastra in dolore dentium gravidarum non sint inutilia. Quidam faciunt & Gummat. Elemi & Mastich. Alii ex Mastiche & cerâ, quidam etiam ammoniacum aceto dissolutum, instar emplastri admovent. Quod si tumor maxillæ sit magnus; Chirurgi applicant Emplastrum de Meliloto: & sic faciunt abscessum cura pessima. Nam modo sedetur dolor, symptomata omnia evanescent spontè.

Dens cavus aut erosus dixi, quod sit evellendus aut extrahendus. Concedo quidem quod evulsio dentis non sit vera odontalgia Cura: Nihilominus tamen quia in dente corrosio adhuc hæret fermentum corrosivum, quod interdum reviviscere facit dolorem, item quia facta sic fovea subinde liquor limpidus extillat, quo quasi abluatur caverna loci, ubi fuit evulsio dens, ne malum possit recrudescere, optimè juvat Evulsio dentis. Nam observatum est quod odontalgia sæpius evulso dente fuerint curata. Adhuc ergo ut evellantur facilius cum non careat periculo, optimum est applicare nonnulla, quæ dentis casum promovere valent.

Quæ hoc faciunt sunt Gummi Ammoniacum, Sem. hyoscyami & Succus hyoscyami an. z. ss.

Quæ cum pinguedine Ranæ Viridis & ceræ parum in unguentum compinguntur, quod denti illitum ejusdem Casum & facilem extractionem promovet, Succus Ranarum dentibus, illitus ita eos labefactat ut sine dolore sequantur trabentem, inquit G E S N E R U S in suis *Epistolis*. Succus Chelidonii majoris dentibus cavus inditus eos frangit & ejicit: ulterius lac Tithymalli cum farina triticea subactum, dat pastâ, quæ in pinguedine ranæ frixa denti evellendo applicata promovet ejusdem Casum, vel Lac Catapatyæ miscetur cum farina siliginis, ut fiat instar pulvis, quæ puls denti cavo indita, brevi ejusdem casum promovet. Denique *vermiculi* in dentibus moriscantes, sunt enecandi: quod optimè facit decoctum sabinæ in vino applicatum denti dolenti & cavo. Item suffitus ex semine hyoscyami & cerâ dentibus receptus vermiculos egredi facit. Loco hujus fiat ex fructibus Halliacabi contusum cerâ pasta, quæ injecta in laminam ferream ignis tam ut fumus ore excipiat, catervatim vermes egred. facit. Alias etiam vermes optimè enecat oleum & spiritus Vitrioli si in aqua vel decocto appropriato denti, ubi sunt vermiculi, applicentur. Porro *pulvis Gallarum* cum succo Radicis pyrethri imprægnatus & cum fermento in pilulam redactus, optimè promovet vermium egressum, si denti ubi sunt vermiculi immittatur. Decoctum Radicis vel Corticis *fraxini* etiam vermes in dentibus stabulantes enecat. Absolvimus odontalgiam in genere cum Odontalgia. Verum præter odontalgiam sive dentium torturas, vix alius dolor est frequentior & crebrius occurrit quam

CAPITIS DOLOR seu CEPHALALGIA.

In genere ita dicta, non quod caput integrum doleat, sed tantummodo ista capitis medietas suprema quæ ossibus cranii circumscriptur. Nam reliquæ partes in capite dolentes peculiari vocantur nomine; & quidem in hac parte capitis, quæ circumscriptur ossibus cranii, solummodo sunt membranae, ex fibris cruciatim sitis contextæ, quæ cruciantur in dolore, sive quæ affectæ inferunt dolorem: Idque tam membranae internæ quam externæ.

Internæ sunt v. gr. dura & tenuis Meninx, quamvis de hac propter ejus tenuitatem dubiter LINDANUS. Nam dura Mater sive dura meninx duplici constat tunica, per quam vasa sanguifera multis anfractibus imprimis ex venâ jugulari transeunt, donec perveniant ad vasa capitis, & tunc ad cerebrum perveniunt: si ergo dilatentur ex sanguine, necessarîo dilatatur tunica & divellitur ejus duplicatura. Unde necessarîo sic

sic insequitur dolor capitis. In pia matre ex parte tamen possunt fieri dolores, propter oculorum nimiam subtilitatem. Jam vero cum internæ eorum tunicae continuæ sint, his tunicis cerebri sive meningibus: Hinc fit ut subinde in capitis dolore & ipsi oculi intrensè doleant. Hinc est dolor capitis internus. Interdum tamen etiam capitis dolor est externus quando nempe membranae cranii in specie pericranium in confusionibus nempe & concussionibus capitis aut similibus causis externis: item ex materia collecta supra cranium in luc veneræ, tales externi capitis dolores satis sunt acerbis. Dolet autem nunc caput universum, iste scilicet ab ossibus cranii circumscriptus tractus, atque nunc in genere Cephalalgia appellari solet: quæ Cephalalgia est iste dolor qui communiter homines post crapulam item in febribus ardentibus, item in mutatione aeris affligit, quique facile transit sive syncipit sive occipit (quod tamen rarissimè contingit) occupet.

Quod si vero talis cap. dol. sit diuturnus & contumax, mutato nomine CEPHALÆA appellari solet, & causam plurimum agnoscit fixam in ipso capite, in certo ejusdem loci radicatum.

Quod si dimidium tantummodo caput ratione suturæ sagittalis, quæ caput in partem dextram & sinistram dirimit, doleat, ita ut altera medietas sit indolens, est HEMICRANIA, quæ ut plurimum est diuturna & valde contumax.

Quod si unica tantummodo pars capitis, inter suturam sagittalem & temporalem afficiatur, dicitur OVUM, à magnitudine nempe loci dolentis, quæ ovum non excedit.

Quod si dolor porro in uno parvo sit loco, contumax tamen & fixus quasi Clavus ibidem esset infixus, dicitur CLAVUS; Differens ab ovo sola ratione magnitudinis, partis affectæ, quæ in ovo est major in clavo minor, ovum itidem per vices solet intendi & remittere; Clavus vero non item: est enim ferè continuus eodem modo durans & affligens, etsi à causa externa fortan intendatur.

Fit interdum ut solum occiput doleat; idque frequentius in mulieribus, qui dolor muliebris conjunctus est cum sensu frigoris istius loci, quasi glacies intra calvariam esset recondita. Talis dolor imprimis fit per consensum Uteri, & raro fallit quando semper ex utero oritur. In senibus quidem tam masculis quam vultis, etiam interdum talis dolor syncipit occupat, qui tamen ex alio est fonte. In scrutino causarum Cephalalgia cum à quamplurimis causis dolor capitis oritur, ante omnia distinguenda est Cephalalgia per essentiam, ubi vitium & origo mali hæret in capite ipso, v. gr. dum caput dolet ex vulnere, &c. ab eâ quæ est per consensum, dum nempe vitio aut mass. sang. aut quarundam partium inferiorum caput dolet & compatitur. Per consensum partium inferiorum fit Cephalalgia absque ullâ vaporis vel humoris transmigratione, ex sola communicatione membranarum cum aliis partibus membranosis incedente simul certo nervorum conjugio. Nam sicuti ex contusione vel vulnere, solo consensu, & sicuti ex jejuno concitatur vertigo in cerebro solo consensu, ita etiam ex solo consensu ventriculi, capitis dolor intensus excitari potest: quo facit obs. F O R E S T I *lib. 19. obs. 46.* de Juvene bilioso qui cum jejuno ambularet dolore capitis tentabatur assumpto vero pauxillo cibo subito omnis dolor capitis evanescebat. Eadem ratio est quando per consensum uteri fit. Nam cum utero aut partibus ipsi connexis, nervosumque totius corporis genus consentit, uti patet in nixu parturientium, in quo sæpe ob consensum membranarum & reliquarum partium nervosarum convulsio superveniat, ita etiam ex vitio utriusque quocumque sensiles membranae graviter affici per consensum & hinc dolere possunt. (Quomodo fiat per

consensum l. contiguitatis vel continuitatis dolor: Hic ex pathologia generali præsuppono cognitum.) Hæc in genere. In specie per consensum laborat caput vitio mass. sang. dum sanguis aut nimia copiâ abundans, aut ex suppressa solemnî evacuatione coacervatus, aut turgescentiâ quâdam præternaturali agitatus vasculâ meningum distendens Cephalalgiam inducit, eamque satis frequentem. In specie is dolor capitis qui ex turgescentiâ & aucta sanguinis effervescentia oritur, semper conjunctus est cum sensu pulsationis in capite, & prout aut intensior aut remissior est ista sanguinis turgescentiâ, etiam vel major vel minor percipitur Cephalalgia. Hinc est quod tempore æstivo, in nimis æstibus canicularibus aut diuturniore sub Sole morâ ex sanguine turgescente oritur Cephalalgia. Item quod ex exercitio corporis aucto, & ex motu sanguinis rapidiore, ejusque effervescentia nimia oritur eadem. Hinc est quod post crapulam, post nimium vini & cerevisiæ potum, turgidus sanguis postero die Cephalalgiam inferat, nisi sudore præveniatur. Hinc quod refrigeratio capitis adeoque impedita sanguinis transpiratio eam inferant, dum retenta effluvia transpirabilia turgescentiâ sanguini permitta manent. Hinc est quod mensibus obstructis sæpe contumacissimæ oriuntur Cephalalgiae observâtes hoc omnibus prædictis, in specie F O R E S T O, aut quod quibusdam uno alterove die antequam erumpant, mentes eæ intusæ oriuntur, ex turgescentiâ nempe sanguinis, singulis mensibus spatiis occurrente. In specie febres quæcumque tertianæ: continuæ: item etiam malignæ intensissimas conjunctas habent Cephalalgias: uti quotidie experimur: ex turgescentiâ nempe & fermentatione sanguinis aucta.

Pertinet huc etiam acrimoniâ mass. sang. scorbutica, cum in scorbuticis Cephalalgiae contumacissimæ & intensissimæ subinde oriuntur, non capitis proprio vitio, sed ut plurimum vitio mass. sang. quæ sale acris scorbutico turgida membranas cerebri vellicat, & ita dolorem acerbum infert. Porro per consensum ex ventriculo, sæpius oritur Cephalalgia, quæ est una ex frequentissimis speciebus: sic dolorem immanem capitis à phlegmate acido in stomacho cum vomitu conjunctum observat T H O M E R U S in *obs. p. 141.* item ex bile præternaturali in stomachi cavitate Hemicraniam abortam, refert B O R E L I U S *cent. 2. obs. 1.* In specie in iis qui laborant Bradypepsia stomachi: item in hypochondriacis & similibus frequentissimi sunt capitis dolores ex stomachi vitio; qui imprimis mucilage acidâ est infarctus. Interdum *philtira* inepta Cephalalgias crudeles inferunt: Duo exempla hujus rei refert L O T I E N I U S in *obs. p. 152. & 154.* Cephalalgias crudeles & inordinatas abortas ex suspitione philtiri. Porro de utero autem dixi, quod frequentissimè inferat Cephalalgias in specie quæ occiput occupent, & sensum glaciæ representent. Præter uterum, & renes inferunt eandem. Sic n. ex calculo in rene motu hemieraniam istius lateris observat B A R T H O L O M E U S *Cent. 4. Epist. 6.* sic ex dolore nephritico, similes Cephalalgias observat F O R E S T. *lib. 9. obs. 51.* in scholio. Denique *intestinorum vermes* subinde inducunt Cephalalgias contumaces. Hæc sunt *Cephalalgiae & Cephalalgiae* per consensum. Per essentiam v. fit quando malum & radix doloris ipsum caput occupat: qualis est, v. gr. in *clavo & ovo*, dum materia quedam viscida, acida vulgò vocatur tartarea (aut sanguis conglobatus) sub cranio aut quodam alio loco congesta est, quæ ibidem hærens pertinacem & istum circumscriptum dolorem infert. Talis dolor capitis per essentiam est frequentissimus in hemierania, non tamen semper, ubi sæpius adest stagnatio, sanguinis impeditus motus in uno alterove vasorum ramulo alterius medietatis. Nam dura mater ipsumque cerebrum in duas dirimitur partes; Hinc altera tantum in Hemierania afficitur, quod ex anatomicis obiter noto. Per essentiam ergo: caput

subinde dolet contumaciter ex *vermibus* in cerebro genitis, qualis dolor subinde occurrit in febris Hungarica, quæ ipsa propter capitis dolorem *vermicularis capitis dolor* vocari solet, cum observatum sit, non raro vermes per nares fuisse rejectos cum levamine, vid. SCHENCK in *observo. de febris Hungarica*, & RULANDUS *tr. de morbo Castrnfi*; & HILDENHEIM in *spicilegio* aliquot refert exempla, Cephalalgiam continuatam ex Vermibus in cerebro genitis ortarum. Sic BARTHOLINUS *cent. 6. obser. 3.* Cephalalgiam habet contumacissimam sedatam post vermes per nares excretos: similia exempla contumacissimam Cephalalgiam reperietis in SCHENCKIO *obser. de Cephalalgia*: Sic FOREST. *lib. 21. obser. 28.* notat Cephalalgiam admodum intensam, quæ postmodum excreto per nares venie, fuit sedata. Post vermes subinde geniti in cerebro calculi pertinacissimos dolores inferunt, qui postmodum per nares excreti, Cephalalgiam levamen attulerunt, exempla vid. in SCHENCK. suo loco & etiam BARTHOLINUS *cent. 1. obser. 33. refert* dolorem capitis sedatum, post lapillos per nares excretos. Fit interdum ut humor quidam lentus & viscidus, sæpius ex vitio digestionis ultimæ s. proprie generetur se insinuans intra futuras cranii, quos sensum à se invicem separare & mutuo discedere facit, cum intensissimo dolore: Imprimis videatur de hac futurarum cranii discessione BOOTTIUS *in tr. parvo d. eleganti de affectibus omnis cap.* 4. Exempla etiam nonnulla refert HILDAN. in *obs. tr. SCHENCK. in observo.* mentionem etiam illius facit MINDERUS in *Medicina militari*. Aliquando D. MICHAEL, in Principiâ Henacensi vetula, observavit talem acerbum capitis dolorem, in quo manifestè futura Cranii à se invicem discesserant, idque cum sonitu, ut adstantes percipere potuerint, quem tamen feliciter curavit: & tales dolores sunt pertinacissimi & intensissimi. Porro *lues venerea dolores* capitis horrendos & implacabiles, in specie nocturno tempore affligentes inferit. Modus est hic: acor malignus, qui excedit in lue venerea alimentum cranii proximum ita corripit, ut in materiam viscidam & acidam sensum degeneret, quæ coarctata supra cranium aut etiam sub cranio tumores istos inferit, qui etiam in aliis ossibus reperiuntur & *gumma Gallica* vocantur, à quibus postmodum corroduntur, ipsa ossa, & per consequens ipsum cranium: Unde caries cranii & implacabilis dolor oritur. Exemplum funestum habet MEARA in *histor. Med. pag. 136.* Ubi habet Cephalalgiam cum totius cranii carie, ortam à lue venerea. Simile exemplum habet SCHENCK in *observo. p. 51.* qui ex cranii carie internâ similiter implacabilem capitis dolorem notat: Sed tamen non tantum in ipsa lue venerea fit dolor, sed etiam post inunctiones mercuriales, quibus curantur Gallici, subinde remanent pertinacissimi capitis dolores ex mercurio scilicet nervis membranosisque partibus inimicissimo, hinc inde in capite collecto. De quo vid. POTERIUS *cent. 3. cur. 6.* qui habet dolorem capitis contumacem concitatum ab usu hydrargyri quem curavit per decoctum China; cum china & ol. sulphuris sub acido. Talia exempla ex mercurio post curatam luem veneream observat RIVERIUS *cent. 2. obser. 21.* item in *observo. communicatis*, quas Cephalalgias mercuriales curavit per nummum aureum in ore detentum, ut scilicet Mercurius præceps ad aurum accurrat & ita extra corpus eliminetur. Interdum abscessus interiores partes capitis occupant, qui ipsi contumacissimas Cephalalgias inferunt. Sic BORELLUS *cent. 1. obser. 73.* refert Cephalalgiam insignem, in quâ tandem rupta interne vomica, pus per os, nares & oculos prodiit. Similia exempla hinc inde etiam reperiuntur in BARTHOLINO Cephalalgiam per eruptionem puris, per nares imprimis sedatarum. Vid. etiam BOOTTIUS *de affectibus omnis cap. 1.* de abscessu Hypocranio, ex quo gra-

vissimi & continui dolores capitis subinde inducuntur.

Post abscessum sub cranio, & in cerebro subinde læsiones capitis externæ contusiones, vulnera, casus, gestationis ponderis sive oneris gravioris in capite, & similes causæ diuturnas cephalalgias aut hemicranias relinquunt, quatenus aut cranium lædunt aut pericranium, aut fissuram quandam in cranio inferunt. Unde humor sive succus nutritius extra duplicem lancellam per fissuram, successivè destillat in tunicas & dolorem inferit, aut qu. aliquis sanguinis sit extravasatio circa membranas: & similes causæ pertinacissimos inferunt dolores capitis, si namque post curatum vulnus capitis Cephalalgia diuturna oborta fuit, aperto tandè cranio, in vulnere fuit os nonnihil corruptum, quod exemplum etiam dolorem curavit, observante hoc FORESTO *lib. 9. obser. 34.* Sic ex gestatione gravioris ponderis in capite, lamina cranii interna nonnihil infractâ Cephalalgiam 12. annorum intulerunt, donec excretis per nares ossiculis tribus, ex lamina cerebri interna, dolor remisit, referente hoc SCHENCK, *lib. 1. obser. p. 51.* Denique lymphæ vitata aut stagnans in quodam loco in capite, aut quod sæpius fit, humor nonnihil viscidus aut acidus, in quodam interno capitis loco coarctatus aut ex nutritione membranarum vitiosa collectus, aut ex quacunque ratione in capite depositus, inferit Cephalalgias & dolores gravissimos, in senibus imprimis, diuturnos, appellant hoc vulgò materiam tartaream. Hæc materia si in altera medietate in capite hæreat ut sanguinis motum aliquantisper impediatur, Hemicrania vocatur in qua mercurialia sunt optima, quoniam dissolvunt & attenuant materiam caput occupantem. Unde subinde senes decrepiti contumacissimas cephalalgias sunt obnoxii, Unde ex tali vitio *Clavus & ovum*, primariò oriri videntur, & vulgò vocantur Cephalalgia seu Cephalæa à causa frigida, & in tali manifesta conjuncta est gravedo capitis s. dolor capitis gravitativus, imò caput minus calet, quin potius friget; dolor est contumax, & qui agros die nocteque affligit. Lympham v. quod attinet & hanc ipsam inferre dolorem capitis pater ex catarrho, in specie ex coryzâ incipiente, in quâ notum est quod dolor capitis gravitativus subinde sensitivus vitio lymphæ circa glandulas collectæ excrendæ oriatur. Unum adhuc est mirabile & notat dignum in Cephalalgia nempe periodus singularissima, dum statam periodum observant: sic in SCHENCKIO prostat exemplum doloris capitis, qui cum sole oriente inchoabat, circa meridiem maximè intensus erat, quo magis v. sol inclinabat ad casum, eo magis remittebat. In eodem SCHENCKIO *lib. 1. obser. p. 48.* est Hemicrania, quæ certis lunæ periodis tantum agros infestat. Sic notabile exemplum est PLATERI *lib. 2. obser. p. 346.* De Hemicrania periodicâ, singula hyeme certis noctis horis recurrente & miserabiliter torquente, curata tandem per emplastr. Vigonis de ranis c. mercurio. Sic idem PLATERUS *cit. loc.* de Hemicrania forti & continuos 15. annos durante à partu naturali, quæ postmodum post 15. annos per fetus masculi exclusionem statim sine ullo medicamento fuit curata. Huc pertinet exemplum BALLONII *conf. 40.* in *schol.* de muliere quæ c. hemicrania conflictabatur, dum non esset gravida, quamprimum autem concept, omnis hemicrania cessat. Sic FONSECA *lib. 7. conf. 87.* observat hemicraniam lateris dextri periodicam, quæ singulis 8. diebus, die lunæ tantum in eadem hora repetit, & per 30. horas acerbissimè affligit, postmodum v. sine ullo symptomate æger est sanus usque 8. dies fuerint præterlapsi. Talia exempla ubivis plura prostant, hæc adduxisse sufficiat.

P ERGO AD SIGNA.

Cephalalgia per se patet, cum ægri sint satis queruli de iis. Saltim SIGNA DISTINCTIVA causarum

rum præ primis sunt observanda. Et quæ item per consensum esse dolorem capitis cognoscitur, ubi nulla causa caput præcesserit. Aut ubi nulla læsio functionum animalium simul est conjuncta. Dolor itidem subinde est varius, nunc est intensior, nunc est remissior, qui verò capite primariò affecto accidit sæpissimè est continuus, signa adsunt massæ sanguineæ non legitime constitutæ, aut etiam vitiatæ functionis in quadam parte inferiore, simulque prout ista pars se habet, etiam dolor capitis aut remittitur aut intenditur, & quæ sunt similia signa ex quibus prudens Medicus hariolari potest, an sit per consensum Cephalalgia? Quod si v. per essentiam sit Cephalalgia difficilimum est cognitu à qua causa oriatur. Nam vermes, calculi, abscessus capitis & similes obscurissima aut ferè nulla cetera habent signa. A lymphæ aut simili ferè materia, aut etiam à materia viscida aut acidâ collecta fieri Cephalalgiam monstrat gravamen capitis, somnolentia, frigus, ætas senilis & similia, quæ persuadent à tali causa oriri hemicraniam, imprimis ubi reliqua consenserint signa.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

In vehementi capitis dolore cum febris acuta, si Urinæ conspiciantur crudæ, s. albæ & claræ pessimum signum est. Dolor capitis fortis subitò desinens non sequens alteratione, per crisin est lethalis, quoniam subinde signum est gangrænæ cerebri, aut omnimodæ sensus in membranis cerebri prostrationis. Ubi frigent externa in dolore capitis pessimum est signum; Si dolor capitis circa frontem & tempora sit continuus & admodum vehemens cum febris acutâ apparente die 4. signo pernicioso 7. ferè die mors ingruit. Si dolori capitis superveniat manifesta quadam excretio aut aqua, aut sanguinis, aut puris, s. fit per os, sive per nares s. per aures (qualia exempla prostant quamplurima) signum est solutionis morbi. Pertinet huc AVENORIS *lib. 32. sect. 4.* quibus nempe ex morbis partium interiorum convalescentibus, dolor capitis vehemens supervenit, sine excretionem manifesta, iis in cerebro futurus est abscessus. Quicumque in febre cum capitis dolore conqueruntur de Cardialgia s. de morbo & angustia præcordiorum, iis subinde vomitus biliosus supervenire solent: In gravidis dolores capitis soporosi cum gravitate quadam obvenientes sunt mali.

QUOD ERGO ATTINET CURAM.

Cum Cephalalgia tam variæ sint causæ, facile patet, quod etiam pro varietate causarum ipsa cura sit varianda: nisi quod opiatum & narcoticis, in genere observatis observandis, ut omnes dolores ita etiam Cephalalgia compescatur. In his autem opiatum & narcoticis usurpandis sumus cauti, Metus enim est, quando post narcotica non possimus denuò expurgare ægrum. Uti rectè hoc monet CELSUS: sæpè quippe accidit, ut in gravioribus doloribus parva dosis opii aliquoties licet repetita nihil adjuvet: Unde postmodum fortiori usurpatâ dosi, subitò tunc lethargicus oritur somnus, ut vix ac ne vix ægri possint denuò suscitari, si ergo tale quid eveniat per acetum succurrendum est. Anodyna ergo quin & narcotica quando usurpanda, primum adhibeantur in parva dosi, & lenia ascendendo successivè ad fortiora & majorem dosim.

Quod si externis in locis applicanda narcotica, nullo modo futuris admovenda, d. tantum fronti, aliàs metus est, ne soporofus sequatur affectus: Nec instante crisi, quia periculum est, ne motus materiæ impediatur, & æger tandem interimat. Dolor capitis scorbuticus est contumacissimus, nec nisi appropriatis scorbuticis tollitur, & sicuti lac aliàs solet inferre dolorem capitis, ita lac in scorbuticis est optimum remedium demulcendo acrimoniæ salis scorbutici. In

memoria semper observandum s. tenendum ut in Cephalalgia alvus semper sit laxior & aperta, cum hæc obstructa dolorem exasperet, aperta v. dolorem solet sedare aut saltim alleviare. In genere in quocunque capitis dolore observetur, ne præter ordinatam evacuationem s. per vomitum s. per consensum sit ventriculi s. per alvum, ubi alio in loco hæret materia, non omittantur sudorifera; quæ interdum valdè conducunt. In specie in Cephalalgia antiquis aut etiam in hemicranias inveteratis, necessum est, interdum ad decocta sudorifera lignorum accedere, quæ ipsa etiam talibus in casibus solent optimum habere successum. Modum præscribendi & usurpandi notum præsuppono ex materia Medica l. MORELLO loco istorum vel Ess. lignorum, l. ligni lassastras interdum usurpari possunt in majori dosi. Inter evacuationia præter vomitoria aliàs nota, cognita sunt imprimis *pilule mastichinae*, quæ in Cephalalgia per consensum stomachi vel uteri sunt optima, v. gr.

℞. Pil. Mastichinarum ℞i.

Extract. Helleb. nigr.

Castorei an. gr. v.

Trochiscorum Althandal. gr. ij. c.

s. q. Elixir proprietatis pilulæ.

D. S.

POTERIUS eleganter usurpat pilulas suas catholicas, ad ℞i. quibus addit gr. iv. Laudani opiatum, sic enim dolorem sedat & vomitum tollit. Id quod & nos facere possumus præscribendo, v. gr.

℞. Extract. Panchymag. Crollii. gr. xv.

Verbenæ gr. vii.

Mercurii dulcis ℞b.

Laudani Opiati gr. ii.

Scammonii Sulphurati gr. iii.

C. Ess. croci. F. pilulæ. D. S.

Aliàs in quacunque Cephalalgia APPROPRIATA remedia sunt *I. Verbena*, quæ est celeberrimum remedium ad quemcunque dolorem capitis sive internè usu ejusdem aqu. aut Ess. usurpetur, s. externè eadem instar Amuleti appendatur: De qua virtute contra Cephalalgias Verbenæ amuletica singularissima vid. FOREST. *lib. 9. observat. 52.* aut etiam ipsa Verbena viridis contusa cum linteis duplicatis fronti & temporibus admota, admodum commendatur. Post Verbenam est *Betonica*, quæ & ipsa insignitè caput. dolorib. succurrit, v. gr.

℞. Betonica Mi.

Absinthii p. ii.

Cubebærum ʒi.

Vini tibi. vel q. s.

Decoquantur & decoctum instar Epithematis applicetur capiti remover egregiè dolorem. Aut etiam sola Betonica in vino decocta capiti applicata solet tollere dolorem: Porro *succinum* & ipsum egregium est in Cephalalgia in specie ejusdem sal. vol. sive per essentiam fiat, sive per consensum ventriculi aut uteri, permiscetur commodè cum specifico cephalico aut cum bezoardico joviali aut lunari, aut etiam his additur aliquantulum de laudano opiato. Item *Camphora* istis convenienter permiscetur, & sic fit pulv. compositus ad Cephalalgiam. Nam camphora in Cephalalgia calida mirabilis est, sive unum alterumve ejus granum internè usurpetur, s. externè spirit. vini camphoratus aut ol. camphoræ illinatur à PARACELSO admodum commendatur. *Radix Rhodiæ* experimentum est PETRI à CASTRO Medici Veronensis, qui in contumacissimis capitis doloribus recipit radicem rhodiam recentem eamque cum pistillo lapideo contritam irrorat aqu. verbenæ & flor. sambuci ana & instar cataplasmatum, fronti applicat. Alii loco rad. rhod. pulv. Zedoariæ recipiunt cum aquis appropriatis & applicant capiti, v. gr.

℞. Aqu. Verbenæ

flor. sambuci.

Betonica

Betonica ana ℥i.
pulv. Zedoariae ℥β.
M. & ita applicentur capiti.
De seminibus papaveris, anethide, de nucleis persicorum l. semine Hyoscyami & similibus notum est, quod ex iis fiant emulsionem quae nunc intrinsecus propinatae, aut quod ferè frequentius extrinsecus sub forma Epithematis applicatae admodum conveniunt, v. gr.

℥. Nucleorum persicorum ℥β.
Seminis papaveris albi ℥ii.
c. f. q. Aqu. verbenae betonicae & solani.

Fiat emulsiō, quae emulsiō tepidè cum linteis duplicatis admovetur fronti & temporibus ad sistendam nimiam Cephalalgiam. It. sunt tales Emulsionem loco liquoris cum decocto verbenae, aut dec. rad. rodii, quibus cum decoctis, ex istis seminibus emulsionem efficaciores componuntur. *Unguentum de Alabastrino* si quid aliud maxime commendatur à F O R E S T O in quacunque Cephalalgia à quacunque etiam oriatur causa, sive sit per essentiam s. per consensum, s. ex contusione, s. ex alia causa, etiam in febribus, unguentum de alabastrino illitum, admodum commendat *lib. 9. observ. 33.* Cui interdum pro ratione circumstantiarum aliquid de ol. papaveris expresso, l. hyoscyami expresso, l. de laudano opiato, potest aliquid addi. Porro in *hyoscyamo* imprimis singularis est vis ad Cephalalgiam, uti quaecunque ita in specie scorbuticam; Quidam tèn certissimum remedium laudant.

℥. Sem. Hyoscyami ℥i.
Aceti rosacei ℥v.
Miscè in phiala bene obturata ponatur in digestionem baln. mar. ita in ne bulliat: postmodum fasciam lineam capiti circumligant, & cum spongia hoc aceto madida istam fasciam humectant, sicque subitò dolorem capitis tolli asserunt.

Item ℥. Ol. papaveris expressi. ℥i.
Nucleorum persicorum ℥ii.
Hyoscyami ℥i.
still. anethi.
Chamomillae an. ℥β.

c. f. q. Ol. Moschat. expressi.
F. Linimentum.
Item Experimentum D. MICH. fiat hoc:
℥. Extracti vel succi inspissati.
Verbenae ℥ii.

Ol. Hyoscyami Expressi ℥β.
Plus minus prout requirit occasio l. Dolor. M. & F. unguentum contra capitis dolorem. T I M O in usu fuit tale Epithema.

℥. Aqu. Verbenae ℥i.
Betonicae
Sambuci an. ℥β.
pulv. Rad. Rhod. aut ligni Rhodii ℥ii.
Aceti rosacei ℥vi.
M. pro Epithemate cephalico.

Denique inter interna imprimis *Decoctum herbae Theae* est, quod ad dolores capitis quoscunque internè commendatur: si scil. ℥i. fumatur & decoquatur in vino aut in aqu. decoctum assumatur, & aliquantulum sacchari addatur, & ita poterit subito quemcunque dolorem capitis sedare dicitur. Sed haec sunt generalia pro varietate causarum varianda est cura.

Applicentur haec ipsa: In *Cephalalgia in febribus* praeter interna imprimis sub acida, quae effervescentiam sanguinis compescunt externè convenit succus sempervi vicum aceto rosaceo. It. succus portulacae fronti admotus, d. tepidè nam omnia Epithemata tepidè admovenda. Convenit etiam emulsiō seminis papaveris albi, cum aliquantulo camphorae, vel convenit epithema cephalicum HARTMANNI quod habet in *praxi Chymiatrica* §. 18. cap. de Cephalalgia. Imprimis epithemata ex *Gammariis fluvialibus* contusis & applicatis aut ex succo caneror. fluvial. expresso instar epithematis capiti applicato: Est singulare

remedium contra Cephalalgiam febrilem, his ipsis sub contusione additur acetum rosaceum, aut alia aqua appropriata & optima facit. Item in febribus *unguentum populaceum* l. *alabastrinum* cum oleo papaveris expresso non sine fructu inungitur. Quod attinet *Cephalalgiam frigidam* s. potius cephalicam continuam in specie *senum*, praeter *sudorifera* dicta lignorum, aut similia medicamenta sudorifera, de quibus jam ante dixi, imprimis conducit oleum destillatum *succini* verticè illitum, convenit item emplastrum vigonis de ranis cum mercurio, quo ipso Cephalalgias antiquas desperatas curavit P L A T E R U S in *obs. p. 348.* assumpsit emplastr. de R. V. c. mercur. parat. Ceroti de Betonica part. r. quae malaxata cum unguento alabastrino tanquam emplastrum applicavit Capiti; *cit. loc.* habet exempla singularia hòc modo curatorum. Ego etiam aliquando in vetula octogenaria quae aliquot annos, gravissima occipitis laboraverat cephalica, hoc emplastrum similiter praescripsi, d. malaxatum cura oleo succini & multum contulit. In genere ubi suspicio est materiae crassae aut viscidæ, ibi non habetur melius emplastrum quam hoc propter mercurium qui attenuat resolvit & fluxilem facit materiam istam, sic quaecunque sit & vocetur ut lubet. Alias in Cephalalgia ex causa frigida, sacculi ex milio & sale communi misce commendantur à LINDANO, sumendo scil. milii leviter tosti p. xv. salis communis similiter leviter tosti, part. r. Ex his sunt sacculi, qui suffumigantur gumm. animæ & ita applicantur capiti: Possunt addi pro varietate circumstantiarum alia quaecunque appropriata: Sic ego praescripsi aliquando ita

℥. Milii tosti ℥ii.
Sal. communis parum tosti ℥i.
Herbae Verbenae
Flor. Chamomillae an. ℥β.
pulv. Rad. Rhodiae ℥β.

M. F. Sacculi interpassati qui egregie conferunt capiti applicati & ita gestati: In specie in dolore adeo continuo senum, sacculi reliquis praeseruntur remediis. In disceptione futurarum affectu periculoso & difficili MINDERUS praecipit ut caput fortiter ligetur & postmodum derasis capillis applicetur cerotum ex pelle arietina cum gumm. elemi & pauco ceroti de betonica. Hoc ipsum ita applicetur loco affecto, & ita egregie confert. Istius principissae discessionem futurarum curavit D. MICH. AEL. beneficio clysmatis acris & usitatis tantummodo, in quibus tamen praescripsit dissolvenda sequentia.

℥. Elethuarii hierae picrae, agar ℥iv.
de bacc. lauri ℥ii.
Pulv. Rad. Helleb. preparati ℥iβ.
Fellis sal. gumm. inspissati ℥iii.

M. cujus ℥ii addantur clysmati quae clysmata subinde fuerunt repetita, capiti vero ad imitationem P L A T E R I (ut ipse D. MICHAEL professus est) applicavit hoc emplastrum:

℥. Emplastr. de Ranis Vigon c. Mercurio.
Ceroti de Betonica an. ℥iβ.

Pro bregmate usitatis ℥vi.
Malaxentur cum unguento alabastrino, inducantur super alutam & applicentur capiti, in forma emplastr. Idem Empl. de Ranis Vigonis c. Mercurio. Convenit etiam in doloribus capitis Gallicis s. veneris, in quibus optimè confert. Quod si dolor capitis sit ex vulnere vel casu ab alto, aut ex contusione, & ibi optimum est cerotum ALEXANDRI BENEDICTI quod curavit senem, qui ex percussione trabis obrutuerat 15. dies: Compositio est hæc:

℥. Gummat. Hederæ ℥iii.
Resinae firmæ s. purgatæ ℥β.
Cerae ℥iii.
Ol. Rosarum ℥iβ.
Gumm. ammon. ℥ii.
Therebinthinae ℥iii.

Succi corymborum Hederæ ℥iv.
Farinae fabarum q. l.
F. Emplastrum.

Quod egregium est in doloribus capitis, ex contusione, calu. &c. de quo vid. *obs. 21. HENRICO AB HERR. Si Cephalalgia sit à vermibus*, possumus forsitan imitari HILDESHEIM in *Spicilegio p. 45.* qui pertinacissimam Cephalalgiam à vermibus ita curavit: cum praemissis universalibus & copiosis veribus per alvum rejectis, nihilominus persisteret capitis dolor, ipse vero haberet suspicionem vermium in syncipite, propterea applicavit syncipiti tale emplastrum.

℥. Pulv. aloës.
Lumbricor. ana ℥ii.
Fellis sal. gumm. ℥j.
Ol. absinthii q. l.
Cerae q. l.

Extendatur super alutam, & applicetur syncipiti: Hinc pro faciendo fumo hunc pulv. ordinavit.

℥. Pulv. Centaur. minor.
Marrubii,
Betonicae an. ℥ii.
Zedoariae ℥β.
Angelicae ℥ii.
Succini ℥j.
Antimonii crudi ℥j.
Minii ℥iβ.
Boli Armeniae ℥j.
Aristoloch. rotund. ℥ij
Absinthii ℥ij.
M. F. pulv. pro fumo.

Patiens ergo cum emplastro isto esset usus & fumum ter, quaterve admisisset, tandem 13. oblongi vermes villosi scil. lanuginosi vivi, instar erucarum s. oniscorum per fauces, nares & aures prodierunt; quos ipsos digitis apprehendens extraxit, & tantos dolores non amplius sensit, interim tñ. continuavit medicamenta; dum non omnes amotos dicebat, unde post aliquot menses 2. adhuc prodierunt Minores, & curatus fuit. In Hemicrania experimentum singulare est cataplasma factum, ex radice cucumeris asinini cum verbenae & absinthio. Vel loco talium cataplasmatum quae sunt difficilia, fiat decoctum h. m.

℥. Rad. cucumeris asinini ℥i.
Fol. absinthii ℥β.
Flor. violarum p. i. Coquantur in an. vini & aquae, & decoctum subinde applicetur loco dolenti in Hemicranias, quod egregie confert. Loco radicis cucumeris asinini convenienter etiam usurpari potest, rad. dix. bryoniae, si nempe
Rad. bryoniae, ℥j. cum
fol. absinthii ℥ij.

Coquantur in aqu. & in decocto spongia nova subinde immergatur, & calidè loco dolenti applicetur, ac postmodum unguento alabastrino inungatur. Sunt qui cum singulare commendant ad hemicraniam hoc linimentum.

℥. Euphorbii ℥ij.
Cerae ℥iij.
Ol. Communis ℥βj.

Hoc ipso linimento dimidium frontis & temporis istius loci, ubi dolor est hemicranicus inungatur, & admodum convenit ad hemicraniam imprimis frigidam ut vocant. Alias Euphorbium aceto dilutum, applicat lateri dextro, dolente sinistro, aut contra: Nam & sic conferre dicunt. In dolore capitis mulierularum s. dolore occipitis frigido, specificus est sacculus HARTMANNI ex succino pulverisato cui spiritus vini piperaus in quo piper fuit infusum adpergitur & ita applicatur. Vel etiam emplastrum ex Tecamachaca & succini conveniens est in talibus mulieribus doloribus.

Ceterum haec sunt remedia, quae tamen non omif-

sis reliquis vel ven. sect. vel arteriotomia vel vesicatoriis sunt applicanda: semper circumspicione opus est.

De ARTERIOTOMIA noto, quod eadem subinde in hemicrania desperata mirabilem habeat successum, ejusque usum ipsa monstravit natura, M. A. N. C. Ann. VIII. p. 130. Et jam olim G E S N E R U S lib. 3. Epist. 96. dolorem hemicranii quorannis redeuntem, secta arteria in tempore affecto curavit. Refert namque L I N D A N U S, sibi usitatum esse arteriotomiam temporalem celebrare in hemicrania inveterata, emittendo interdum in eodem latere largiter ℥xx. vel xxx. sanguinis.

Operatio non est difficilis nec periculosa, modo artificiosus adstet Chirurgus; nec est metuendum *anæsthesia*. Nam si tantum terra vitrioli dulcis cum terra sigillata applicetur intra triduum, arteria coalescit. Sic RYERUS in *observat. communicatis* habet hemicraniam lateris dextri intolerabilem, quae per arteriotomiam ad ℥x. intra dimidiam horam omnino fuit sanata. Alias post arteriotomiam sive loco arteriotomiae INCISIO VENAE FRONTIS in contumacioribus doloribus capitis commendatur. Sic F O R E S T U S lib. 9. *observ. 54.* observat Cephalalgiam sive Cephalicam antiquam & diuturnam per sectionem venae in fronte aliis non juvantibus curatam: similem ferè historiam habet *obs. 22. lib. cit. in scholia*, de vito 40. annorum aliis irritis per ven. sect. frontis à pertinaci cephalica curato. Alias refert R M O D I U S in ejusdem *cent. 1. observ. 76.* quod incisio venae inter indicem & pollicem manus sit praesentaneum hemicraniae remedium: aliquot de hoc habet exempla. Id quod confirmare potest sententiam RYERII, qui ad Cephalalgias contumaces fonticulum inter pollicem & indicem manus excitatum commendat in sua *praxi*, ubi de Cephalalgia. Nam in diuturnis capitis doloribus *fonticuli* aut in brachio aut in nucha excitati sunt optimum remedium (palliativum nimirum, non enim radicitus curant.) Quia imò interdum *vesicatoria* toti capiti raso sunt applicanda pro cura pertinaciorum Cephalalgiarum. Vid. M E A R A in *hist. Med. pag. 128.* qui hoc modo curavit Cephalalgiam antiquam applicando vesicatorium ingens totum occiput & synciput obtegens. Simile exemplum reperietis in R I V E R I I *cent. 1. observ. 37.* ubi etiam observat capitis diuturnum dolorem per vesicatorium instar cucuphae capiti applicatum curatum.

Apud veteres subinde occurrit mentio *fonticuli in capite*, in concursu suturae coronalis & sagittalis facti ad graviora capitis & nervosi generis pathemata usurpati, qui jam ferè in desuetudinem abiit, cuius tamen medio cephalalgia inveterata scorbutica curata refertur in M. A. N. C. ann. 3. pag. 138. *Mulier gravissima laborabat cephalalgia frontis ac temporum. & tunc patiebatur tensiones in temporibus, gutture, humeris & genis, adeoque violentas, ut difficulter se contineret*, idque imprimis nocte à 9. horis usque ad tertiam seu quartam matutin. Causa occasionalis, ut ipsa referebat, fuerat excretio & emunctio materiae variae, viridis & viscidæ quasi purulentae per nares, quia deficiente & suppressa, ita ut nares penitus exsuccae essent, ille dolor supervenit. Accipit *pilulas mercuriales*, item *spirit. carm. de tribus*, qui bene contulit aliquantulum; sed sine perfecta sanatione. Narius *ol. Nicot.* cum pauca *camphora* applicavit, sed frustra; Aliis ergo irritis, iussi applicari sibi curaret *vesicatoria* bina, utrinque juxta aures, quorum beneficio curata fuit.

Juvenis nobilis cephalalgia gravissima affectus cum intenso oculorum dolore, nullo licet p. n. in oculis apparente, quae praesertim vesperi erat gravissima; malum ergo aliis subinde familiarè. Praemissis primas vias *absorbentibus & spirit. carm. de tribus*, ordinavi *cataplasma ex fermento*
E E e acerrimo

acerrimo misto cum semina sinapi confuso, paucis spirit. vin. addito, nuchæ applicando, idque eodem magis, quia oculi simul tuerent. Hujus usum perquam dolorificum, bonum tamen cephalalgia remedium expertus est. Denique & causticum potentiale subinde usurpandum venit. Sic Pözer. lib. 3. cap. 3. dolorem capitis periodicum in vertice, sine ullo signo sensibus obvio, post paucam materiam purulentam loco affecto per potentiale causticum aperto curavit. Trepanum denique quod attinet, dolorem capitis hujus medio curatum vid. in Rhod. cent. 1. observ. 69. & 70. In specie Amat. Lust. cent. 1. cur. 2. refert capitis dolorem intensissimum à lue Gallica jam curata, ortum & incurabilem, sed trepano aperto cranio curatum.

Oculorum
ratio, mor-
satio &
subdo.

Verfamur adhuc in puncto dolorum, & quidem post dolorem capitis non raro etiam dolent oculi non tantummodo in Ophthalmia sive eorundem inflammatione, sed etiam si lacrymæ eorum sive lymphæ humeclans est nimis acris, nimis salina: Unde OCULORUM RASIO, MORSICATIO & RUBEDO.

QVO ETIAM PERTINENT CAUSÆ externæ quæcunque in oculos incidentes, & oculorum dolorem inferentes. Malum per se patet in Diagnosti & Prognosi, nihil est quod addam, nisi id quod superius monui in Ophthalmia.

CVRAM quod attinet, sublata causa tollitur effectus. Curata Ophthalmia cessat dolor. Præter remedia superius notata in Ophthalmia singulare est experimentum raddi morbus diaboli, si scilicet 5. tales radices lina decrefcente collectæ appendantur in filo de collo patientis: tunc enim fit, ut tollatur mirabiliter omnis dolor, & omnes exacerbationes oculorum affectuum impedit & auferit; Experimentum hoc est quorundam in casibus, ubi alia incassum sunt adhibita. HILDANUS utitur collyrio crasso ex mucilagine feminis Cydoniorum & mucilagine feminis plantaginis; quibus additur tantillum lactis muliebris cum camphora & croco. Hæc mista applicat oculis contra dolorem, Folia Nicotiana confusa leviter & recentia oculis imposita: Vel si non possunt haberi recentia: irrorantur modico spiritu vini & imponuntur, sicque oculorum dolorem tollunt. Aquæ feniculi cum saccharo saturni ardore in oculorum dolore tollit: Si addatur parum camphoræ, erit magis potens. Denique saccharum Joviale (de quo superius ubi de ophthalmia dictum) cum aqua rosarum mistum & instillatum mirè commendatur à LINDANO. Omnium optimum tamè contra dolorem oculorum remedium est pulpa pomorum dulcium assatorum, quam omnes auctores unanimi consensu prædicant & attollunt: Si scilicet ipsa pulpa per setaceum trajecta recipiatur, ipsique addatur parum camphoræ & ita instar cataplasmati applicetur, in quocunque oculorum dolore & ex quacunque causa mirificè commendatur. Experimentum fuit T I MÆ I uti & S C U L T E T I in armamentario Chirurgico in observat. egregias de hoc Cataplasmate ex pomis dulcibus habet observationes; est nempe obser. 22. & B A R B E T T. in Chirurg. Cæterum præparaciones variant. Inflammatione propriè sic dicta à causa interna applicatur solummodo pulpa: Si sit à causa externa, cum pulpa simul applicatur albumen ovi, quæ benè invicem mista & agitata imponuntur oculo, dolenti. Si adit lymphæ corrosiva in oculo addatur tutia præparata, quæ absorbendo acrimoniam lymphæ temperat, & corrigi: quæ ratione etiam in epiphora dolorosa applicari potest.

Post oculos fit etiam subinde, ut aures graviter dolent in

O T A L G I A.

Idque ratione membranz internæ meatum aurium investiente.

CAUSA quæ dolorem aurium infert, est vel inflammatio, de qua jam superius suo loco dictum fuit, cum qua aurium inflammatione conjunctus est sensus ardoris & sensus pulsationis. Præter inflammationem verò etiam causa otalgia est humor acris & salsosus membranam internam pungens & nonnumquam corrodens. Item lymphæ vitiosa & acore nimio imprægnata in catarrhalibus affectibus. Imò etiam iste humor, ex quo naturaliter concrefcunt cerumina, si fuerit nimis acris, aut in suo motu impeditus, aurium dolores infert. Dixi humor ex quo naturaliter concrefcunt cerumina. Nam utur hæc ipsa sint sub forma spissiori flavescens, & in adultis amarescant (unde egregium adeò sunt vulnerarium & ulcerarium) in infantibus verò dulcescant, tamen eorum genesis est ex quodam humore: id quod patet ex eo, si quis cerumina aurium expurgans cum stylo altius intruso vellicet membranam, hinc digitum immittat, illum humore tenui humectatum extrahet. Imò si copiosius fluat in aures, apertè percipitur sensus fluxionis. Hinc ad exteriora auris effusus per aërem resolutus tandem inspissatur in fordes crassas, quas nos cerumina vocamus.

Ab his causis si orjatur dolor aurium, is percipi solet sine ullo ardore, item sine ulla pulsatione, quin tantum dolor acutus & quasi perforans & pungens in auribus percipi solet.

3. Sunt vermes vel in aures irrepentes, vel etiam interdum in ipsis auribus geniti, qui non raro atroces dolores aurium inferre solent.

EX MODO DICTIS FACILIA SVNT SIGNA.

Nam uti videre est dolor aurium patet ex relatione ægri. Quoad causas: sc. si sit ab inflammatione, adest dolor pulsatorius, subinde etiam auris externa rubet. In reliquis causis si sit ex affectibus catarrhalibus, simul concurrunt signa catarrhi sive lymphæ vitiatæ, adest capitis gravitas, si sit alia ex causa per modum doloris, qui nunc est acerbior & gravior, nunc remissior, &c. item per diuturnitatem se manifestat.

QVOD ATTINET PROGNOSIN

Aurium, dolor imprimis inflammatorius admodum periculosum malum est: Nam deliria, cerebri affectus interdum etiam mortem infert, idque eo magis, si in profundo hæreat dolor, & magis afficiat nervum acusticum. Juniores sæpius aurium inflammatione: Senes verò aliis eorundem affectibus laborant, & in iis majus periculum imminet quàm in senibus.

QVOD CYRAM

imprimis distinguendus est dolor inflammatorius aurium ab aliis eorundem doloribus. De inflammationibus superius dixi.

In genere dolorem aurium sistant fomenta facta ex radice altheæ, ex semine fœni græci, ex flor. chamomill. melilot. ex Betonica applicata. Conveniunt etiam ol. ovorum, chamomillæ, rutaceum, item cancri fluviatiles in ol. incocti. Item in dolore inflammatorio ol. rosarum cum paucis camphoræ, fol. Nicotianæ vel recentia parum confusa applicata vel spiritu vini humectata, aurium dolorem promptè sedant; ol. Afellorum seu aelli bulliti in ol. Nymphæ præstans faciunt medicamentum in quocunque aurium dolore etiam inflammatorio. Loco ol. afellorum vix inferius est ol. Scarabeorum, si scilicet scarabæi injiciantur in ol. rosarum, coquantur, & cum expressione percolentur: oprime convenit

convenit in quocunque aurium dolore in specie inflammatorio. Expertum etiam est remedium ol. scorp. si ʒj. misceatur cum ʒss. ol. amygdalarum dulcium vel amararum. Hæc enim duo olea auribus decumbente ægro super aurem sanam mirificè conferunt. NB. probatum. In dolore aurium ubi adest inflammatio aur metus est, ne inflammatio superveniat, optime præscribitur hocce:

ʒ. Succi sempervivi majoris ʒij.

Ol. Scorpion.

Lumbricor. terrestr.

Chamomillæ ana ʒj.

M. & instilletur, aut saltim cum bombace his oleis intincto auris obturetur, egregiè confert ejusmodi dolori. Porro oleum amygdalarum & ipsum egregiè convenit. Quidam singulariter commendant, non tantum ad dolorem aurium, sed etiam simul ad surditatem bulbum, seu cepam radicis, panis porci seu cyclaminis: Hanc excavant & implent oleo lil. abortivum aliore appropriato, relinquunt ad ignem, usque dum fuerit benè cocta, post coctionem integram radicem benè exprimunt, & de liquore expresso aliquot guttas auri dolenti cum gossypio immittunt, quod mirè commendant. Ubi verò vel nulla adest suspicio inflammationis, vel nullum ejusdem signum apparet, præter dicta (nam hæc conveniunt in omni aurium dolore) imprimis ol. destill. vegetabilium conveniunt, quæ inter sunt ol. destill. origani: convenit itidem ol. Castorei, item decoctum Caryophyllorum in vino auri instillatum commendari solet, quando & urina pueri aut ejusdem spiritus in aurem instillatus: In tali casu egregiè convenit liquor, item spiritus otalgicus MYNSICHTI, qui est egregius spiritus & optima compositio: aut spiritus otalgicus BARBETTE in anatome præctica; cujus hæc est elegans compositio:

ʒ. Ovorum fornicatum majorum No. C.

Castorei

pulpæ colocynthidos.

Majoranæ,

Sabinæ,

Abinthii,

Rutæ ana Mj.

Seminis Cumini,

anisi,

Carvi,

Feniculi ana ʒij.

Baccarum Lauri excorticatarum

Juniperi ana ʒss.

Corticis mali punici ʒvi.

rad. helleb. nigri,

Cyperii rotundi,

Raphani minoris,

Cyclaminis ana ʒj.

Ceparum medioerium No. vii.

amygdalarum amararum ʒj.

Infundantur in spiritu vini q. s. & hinc extracta Effusentia auribus instilletur, vel spiritus vini prius per balneum abstrahatur. Hic ipse non tam in obauditione à quacunque causa sine inflammatione, sed etiam in tinnitu aurium, item in surditate est egregius, si 2. vel 3. guttæ instillentur, & postmodum auris obturetur cum bombace mofchato aut ambrato (nam & hæc admodum commendantur in aurium affectibus, de quo postmodum.)

Ubi dolor est nimis acutus, cum spiritu hujusmodi otalgico aut alio tantillum Laudani opiatii dissolvendum & instillandum est. Interdum fumus Tabaci auribus instillatus antiquos & inveteratos dolores promptè sedare solet. Denique oleum è ligno Coryli destillatum; item oleum ligni buxi acerbissimos aurium dolores subito sistit.

Ad dolorem aurium intensum assigentem subinde cum odontalgia seu expertum hoc commendat

Emplastrum FORESTUS lib. 12. obs. 1.

ʒ. Cepam j. sub cineribus calentibus coctam.

Ol. Chamomellini ʒss.

Buryri recentis,

Ol. anethini ana ʒss.

Croci ʒj. M. & imponantur confusa auri affectæ, quo cataplasmate aliquot tales acerbissimos aurium dolores conjunctos cum odontalgia feliciter curavit. Sed olea scorpionum & afellorum instar omnium sufficere possunt.

Sin dolor aurium sit à vermibus, opera danda est, ut iidem aut extrahantur, aut intus enecentur, & ita propellantur.

Extrahuntur vermes per lac repidum auribus cum spongia aut linteis applicatum, dulcedine enim lactis allesti vermes subinde procedunt: quæ ratione etiam potum assatum dulce istis applicatum vermes allicit: aut etiam lac infundatur in aurem, nam & sic vermes provocantur, uti refert PANAROLUS pent. 4. observat. 27. Si hoc non sufficiat, instilletur in aurem succus absinthii, succus Centaur. minoris, succus cucumeris asinini, succus foliorum persicorum. Item ole. nucleorum persicorum, item ole. amygdalarum amararum, item ole. diacolocynthidos QUERCETANI & similia, quibus nunquam tuto aliquantulum de mercurio dulci addi potest, v. gr.

ʒ. Olei nucleorum persicorum express. ʒj.

Diacolocynthidos Quercetani ʒss.

Mercur. dulcis gr. vi.

M. Probè instillentur auribus: contra vermes. Elixir proprietatis ratione myrrhæ & croci, si 2. vel 3. guttæ instillentur auribus, etiam conducit ad evacuos vermes. Vel

ʒ. Aloës,

Myrrhæ ana ʒij.

Colocynthidos ʒss.

Summitatum absinthii Mss.

Coquantur in vino pro injectione in aurem.

Suffitus myrrhæ auribus receptus, & ipse vermes evocat: Item infusum seminis Nigellæ in aqua vitæ seu spiritu vini cum bombace auribus applicatum, multos vermes eduxit, uti hoc observat SCHENCKIUS. Pro vermibus aurium commendat AGRICOLA sequens unguentum.

ʒ. Sal Jovis (sal saturni)

Cerumina aurium & cum oleo nucis corylini expresso ana,

cujus felicem usum expertus est contra dolorem aurium. Aliàs etiam ol. destillatum corylinum omnes vermes aut enecat aut expellit ex auribus.

Suffimigia amara conjuncta cum antimonio ore & naribus excepta expulserunt 1. vermes per aures, observante S A L M U T H. cent. 2. observat. 39. Quo facit etiam unguentum HARTMANNI ex pinguedine capi, olei corylini gr. ij. & ex mercurio præcipitato aut dulci. Nam & hoc egregiè aut enecat aut expellit vermiculos: Item fieri potest suffitus ex semine hyoscyami formati cum cerâ in candelas parvas, quæ candelæ carbonibus injectæ spirant fumum, qui auribus exceptus mox vermes expellit.

Quod si fortè in aurem irrepserit hirudo, tunc subito perfundatur auris externa sanguine recenti: Sic enim ad sanguinem properant hirudines, & ita egrediuntur, qualem historiam habet BARTHOLINUS cent. 4. histor. 74. Quod si pullex se in aurem insinuaverit, commendat RIVERIUS globulum ex pilis caninis compositum, cum stylo in aurem immittendum: pulices enim subito pilis sese jungunt & extrahuntur.

Dolent præterea frequenter articulationes qualibet in affectu

ARTHRITIS

dicto in genere, quæ in specie, pro articulo varietate, in pedibus podagra, in genibus gonagra, in manibus chiragra, in dentibus à Strobelbergero: odontalgia, in coxendicis articulis ischiadicis morbus seu dolor appellatur. Præter quas partes tamen & scapulas & vertebrae colli & interdum sternum occupat; imò observavi in senè admodum podagrigo, & alteram nasi quasi medietatem fuisse affectam. Arthritis ferè per paroxysmos affigere solet, extra quos, nisi in inveterato malofatis commodè habent ægri. Quoties imminet paroxysmus, alvus ferè segnior evadit, ægri molestiam quandam haud benè explicabilem circa præcordia sentiunt, consuetum excrementum intra pedum digitos non reperitur, & circa articulos tensio percipitur. Hinc supervenit dolor circa articulos, qui in incipiente podagra, ut plurimum pollicem pedis majorem unius, hinc & alterius pedis successivè occupat, hinc repetète aut procedente crebrius malo, alia etiam loca successivè, genua, hinc brachia, occupare solet. Dolor, quem percipiunt ægri, ferè triplex est, pungens, lacerans & pulsans, plus minus tamen intensus & interdum simul accedit cum tumore simul eryspelaceo in Arthritide calida, in qua etiam arthritide omnia symptomata sunt atrociora, sed simul paroxysmi sunt breviores quàm in podagra dicta communiter frigida, in qua dolores remissiores, & tumor plus minus oedematosus cum nullo vel levi saltem rubore affligit, diutius tamen persistente paroxysmo, nec tam facile evanescente tumore. Ægri ut plurimum anxii sunt circa præcordia in paroxysmo, præsertim in incremento ejus, minus in statu; conqueruntur ægri de ardore seu asu circa regionem stomachi, hinc frigida appetunt, item de gravissima siti & anxietatibus præcordiorum, stomachi monstrando regionem, quæ sunt eò graviotes, quo minus potu se onerant. Appetitus penitus est prostratus, clysmata autem & blandè laxantia optimè anxietates has leniunt. Subinde accidit, ut cum crebrius repetito, sed inani vomendi conatu affligat, sicque anxietates insigniter exacerbent; imò observavi, quod cum lipothymis gravibus subinde repetentibus paroxysmus in principio & incremento ægros, præsertim inveterato malo laborantes vexaverit, quæ pathemata tamen in ejus statu, dum dolores & tumores increverunt, & plures partes occupatæ fuerunt, penitus remiserunt. Accedit ferè semper febris symptomata continua, non adeo quidem acuta, minus tamen in principio paroxysmi affligens, mitius in statu, quàm ad febrium catarrhalium naturam accedere asserit Sylvius lib. 4.

Hæc ipsa symptomata etiam in dolore ischiadico ferè occurrunt, ubi dolor præter hos, & in articulo, ubi femoris caput inseritur coxendici, imprimis percipitur, etiam clunes seu nates hinc intra ossis sacri & lumborum regionem plus minus occupans; quin nervorum & membranarum connexarum & deorsum protenturum ratione, inferius versus suram & pedem usque & ad extremum malleolum tandem extenditur, melleque ferè gravius affligit, & quia partes primario dolentes in profundo, sub regimine copiosorum musculorum delitescunt, ferè nulla extrinsecus mutatio facta conspicitur.

Sæpius equidem dolores alii istam superiorem cruris & coxarum regionem occupant, & subinde pertinaciter affligunt, non tamen præcisè dolorem ischiadicum constituunt. Conf. Senn. Tr. de Arthrit. cap. 6. p. 45. Quod si crebrius redeant paroxysmi, ac pro more vehementius affligant, insigniter debilitantur articuli, ac motus eorum multum imminuitur, adeo ut tandem ad paralyticam quasi constitutionem redigantur, flaccescant simul, & in nutritione deficient, subinde laxentur. Interdum circa articulos contrahuntur & rigida manent membra, aut saltem intra articulos contractura seu topi & nodi colliguntur, qui motum articulo impediant. Ischiadicus dolor speciatim ad claudicationem, non-

numquam coxæ laxationem, aliquando cruris atrophiam disponit. Imò si inveteratum fuerit malum, præsertim si in paroxysmi declinatione sudores neglexerint ægri, pertinacia in articulis vestigia relinquit arthritidis, adeo ut levi occasione & vel fortiore saltem articuli motu & agitatione mox nonnihil recrudescat, aut saltem punctationibus supervenientibus se manifestet.

Pars affecta erit pars admodum sensilis, circa articulos saltem situata, adeoque nihili aliud, quàm membrana ligamentum, ipsos articulos vincientia & colligantia. Quin imò his affectis ipsum periostium in locis ossium articulationi proximis patissimum, probabile videtur ex acerbitate lacerante doloris, in profundo imprimis siti & apparenter ossium capita immedie inefficientis. Sed quod articulos in specie afficiat, videtur esse ex synovia, seu aqua glaucoli, dicit Stædermæsser, quæ est ros dulcis chylolus seu alkali temperato turgidus, qui cum nutrimentum ligamentorum & membranarum, ipsorumque forsan ossium, abundans intra articulos collectus pro motu facilitando & instar axungie oblinens ossium articulationes Hoc ceu appropriatum specifici arthriticorum acidi objectum inquinari imprimis solet, quo facta mox varia circa articulos pathemata superveniunt, dum partes vicine membranae necessarii rodi incipiunt, hinc successivè synovia ista ab acido peccante instar albuminis ovis spissari, & tandem in cretaceam seu gypsum substantiam coagulari solet, ut patet ex toporum seu nodorum intra articulos collectione, qui incisionis via exempti calorem & gypsum toporum omnino repræsentantur, & effectum, non causam arthritidis constituunt, quorum toporum examen chymicum vid. in Kerkring. Spießleg. obser. 28.

QUOD AD CAUSAM EFFICIENTEM omnium optimè eadem in Tachen. Morborum Principe expressa & explicata videtur, nempe acidum vol. spirituosum, sui tamen generis seu specifici saporis, spiritui infuso maritatum synoviam imprimis & partes vicinas membranaceas inquinans & affligens, primarius tortor est. Prima acidi spirituosus origo est ex primis viis, quam potius ex depravata digestionem prima cum Tachenis, quam ex Pancreate aut glandulis cum Sylvio derivare placet, adeoque non in pedum articulis ipsam podagram esse rectè dicitur, sed ejus solum fructum, cujus radix habitat in stomachi fermento vitali, ita ut licet dolentem pedem abscideris, podagram proinde non sanaveris. Quod si mature non occurratur malo, acidum illud spirituosum furtivè & successivè acido stomachi fermentativo se associat, donec fermenti more pedetentim hoc superet, ita ut imposterum nec naturali nec artificiali separationi obediat, adeoque inveteratum incurabile sit, ut eleganter loquitur Tachenius c. 1. p. 438.

Hinc nempe 1. hereditaria observatur podagra, cum spiritu infuso genitili odore acido podagrigo communicato fœturi. Nobilem curavi juvenem, qui ab ineunte 8. ætatis anno sæpius podagra correptus fuerat, quod parens ejus & ipse insigniter podagrigo in ipso paroxysmo eum generat. Hinc 2. etiam animi pathematibus gravioribus aut diuturnioribus curata observatur podagra, ut subitanea conservatione, aut ira insigni aut merore diuturno, ut in divitiis vel pauperioribus factum. Conf. Barthol. cent. 6. hist. 28. Loitch. observ. p. 489. Salmuth. cent. 1. obs. 48. Tachen. Morbor. princip. p. 356. quod etiam pertinet toxura ex Hildan. cent. 1. obs. 79. Nempe perturbatio animi & spirituum peculiaris motus ac alteratio extinxit fermentum podagrigo, aut saltem plus minus alteravit illud, principialiter quidem in stomacho primario, qui cum reliquis præsideat digestionibus, & has exinde alterari necesse est, vid. Tachen. c. 1. p. 357. 360. quantum nempe animi pathemata fermenti digestivi & hinc digestionis primæ negotium alterent; quo etiam confidentiam ægri erga Medicum vel remedia pertinere per se notum est. Hinc

3. ut pluri

ut plurimum etiam arthritici nephritici esse solent, eodem acido spirituosum utrobique auctore. Hinc 4. lacticiam, modernorum methodo, sed continuato usu, ut in veterantur quasi humores corporis spirit. & fermentum digestivum, curant arthritidem, 5. Vini abusus vol. acidi & agitatione mox nonnihil recrudescat, aut saltem punctationibus supervenientibus se manifestet.

Ex eo est, quod in arthritide producenda tria ista vulgo nota ceu causa remota principales conspiciantur, dum Bacchus ceu Pater vini, quo innuitur nocivum acidum, ex nimio abusu à fermento stomachico minus debite superabile ac corrigibile: Venus ceu Mater, quatenus repetito congressu post copiosos spiritus infusos, chylo temperato alkali prædivis sub genituræ forma succus nutritivus excernitur, & hinc nervosum systema insigniter debilitatur: & ira ceu obsteris, commovendo contenta corporis & spirit. & acidum volat. in nobis augendo, adeoque & spirit. infusos asperiores reddendo, in producendo arthritidis fetu occupata rectè dicuntur. Dicitis ex causis & vini magis, quam fœmina arthritidi obnoxia dicuntur, cum ex Hipp. sect. 6. aph. 20. mulieres non laborent podagra, nisi menses deficient: Utur hodie contrarium experiri liceat, cum secundum Senecam non natura, sed vita mulierum mutata sit.

Par ratio est Eunuchorum quos nec podagra laborare, nec calvos fieri olim Hippocrates pronunciat, ut perororum, quos ante veneris usum non laborent podagra asseruit. Quæ ita quidem sub præfati ævi innocentia & temperantia obtinuerunt; hodie verò ex parentum & avorum vitis ipsa progenies adhuc vitiatorum, & ulterius exorbitans dictorum veritatem eludit. Non secus ac Ciconia inter podagræ remedia relata, tamen & ipsa podagrica observata in Aetio Hassi. vol. 4. p. 154.

Scorbucici quoque admodum obnoxii sunt podagræ, quæ subinde eos atrociter affligit. Curiosum est, quod contagiosa interdum observata fuerit à Bartholino Hist. Med. 9. idque mediantibus vestibus in M. A. N. C. Ann. 6. pag. 205.

Acidum spirituosum cum spiritibus quavis occasione insignitus commoto, quod v. g. in motu corporis aut animi, aère frigido, humido, pororum aperturam debitam prohibendo, post effervescentiam in sanguine febrilem imprimis se insinuat synovia, & hujus medio articulo loca affligit, & cum hac ipsa simul aliqualem probabiliter effervescentiam facit, donec acido spirituosum maximam partem ab eadem intra articulos suscepto, ulterius illa spirituum & humorum cesset agitatio, sed in articulis malum adhuc hæreat, non citius cessans, quàm acido spirituosum saturato ab alkali & in salium volatile mutato; hinc dolore cessante fibrarum contractura cessat, & pori aperti magis liberorem transpirationem permittunt, quo facta omnia reliqua symptomata absunt.

Sed observandum crebrius vel recurrentes paroxysmos vel diutius articulos affligentes relinquere sui vestigia, h. e. ultra partis dolentis debilitatem, ex spirit. infusi aliquali deficientia, obruti plus minus à spirituosum acido peregrino & fibrarum nervearum relaxato tono, ipsi partibus membranaceis solidis antea dolentibus infixa permanere de acido peccante occulta spicula, quavis & facili occasione ac motu in actum dolorosum excitabilia & spirituum reliquorum hinc facta commotione paroxysmum novum provocantia.

Nempe ex acido isto podagrigo, imprimis in fermento digestivo stomachi commoto, & hinc totum corpus penetrante anxia ista præcordiorum pathemata originem ducunt. Patet autem ex dictis, ut in quovis paroxysmo debilitentur plus minus articuli seu partes solide, fluidas tamen tam humorosas quàm spirituosas eo ipso quasi depurari, si quidem non tantum acidum illud spirituosum spiritibus satiatum, dum synoviam inquinat, illorum spirituum consortium plus minus deserit, sed etiam subinde alia mass. sang. heterogenea fermenta, febrili effervescentia secreta, nunc unà circa loca dolentia colliguntur, ex fibrarum partium dolentium contractura; tunc per sudorem excernuntur in declinatione, sicut in incremento hi ipsi moderatè proliciti maturant articulo ab acido podagrigo invasionem, & hinc abbreviant insigniter paroxysmi tempora.

Hæc ipsa etiam patet, quare tam varia & mirabilia pathemata subinde accidant, acido podagrigo alias partes ac frequentissimè nervosus plexus occupante extra articulos, quæ omnia superveniente paroxysmo cessant, vid. M. A. N. C. Ann. 6. pag. 307. Sic Arthritidem in Colicam & contra mutabilem refert Castro; Epilepsiam gravem notat Lotichius; sicut paroxysmo non ritè procedente, nec acido volatili sufficienter excluso, vel ob internarum partium defectum spiritibus istis languentibus & acido podagrigo nimis in contentis corporis dominante, vel ob externorum ineptam applicationem, tam diuturna virium prostratio & languor & appetitus defectus superunt: Interdum palpitaciones cordis, sæpius infuse succa, aut sæpius adhuc asthma occulta convulsiva, subinde ipsa mors superveniunt.

Quoties arthritici, quibus plures articuli alia occupari solent, paroxysmo corripuntur, qui non more consueto successivè articulationes istas quoque occupet (nisi per curam præparatoriam malum plus minus in radice mitigatum fuerit) ita diutius languidi permanent, vel brevi post novo paroxysmo corripuntur, vel alius graviore morbi, aut etiam mortis ipsius periculum subeunt: Id quod notavit etiam Sennertus de arthritide cap. 4. ut & Hæferus Hercul. Med. p. 222. Hinc in podagrigo vel leviter confirmatorum, & alius morbis correptorum cura ad acidum podagrigo simul respiciendum venit, quod in omnibus aliis morbis symptomata intendere & morbum vel graviozem aut contumaciorum reddere solet, idque tamdiu ferè, donec vel ipsum vi naturæ aut artis correctum fuerit, aut artus occupavit, quo facta omnia remissiora & leviora mox apparere solent.

EX HAC TENUS ENARRATIS PROGNOSEOS maxima dependebit ratio. Nam 1. Arthritis morbus lethalis non est. Sæpe enim arthritici diu vivunt, senesque sunt, unde quibusdam (eine gesunde Kränkheit) dicitur, & potius ex podagra deficiente, quàm eadem ordinata ratione superveniente moriuntur.

2. Curatio ejus perquam difficilis est, tam in quantum extra paroxysmum, idque eò magis, quo magis inveterata fuerit. Hinc quoniam sæpius in primis paroxysmis negligitur, facile successivè incurabilis evadit. Rhumelius eleganter distinguit inter podagræ hæreditariam, podagram & solutam; & hæc curabilem, illam incurabilem ait. Sed tamen in soluta, nisi recens, subinde inter incurabiles refertur. Inter omnes arthritidis species Ischiadicus dolor gravissimus est, nihilominus tamen in principio facillius, quàm cæteri curari solet, sicut in progressu æque rebellis esse solet.

3. Si in arthritide contingat luxatio, difficulter sanatur, aut potius insanabilis est, membranis & ligamentis nimis laxatis, repositum membrum membranis & ligamentis non firmantibus; ut taceam intra articulos ex synovia coagulata collectam materiam curam impedire. Hinc Hippocr. Sect. 6. §. 59. quibus

E. E. c. iij diutur

diuturno coxendicium dolore infestatis coxa excidit, rursumque incidit, iis mucosores superveniunt.

4. Si dolores sensim ingravescentes ad jugulum & superiores partes transeunt, perniciem minantur. Item quo plura & frequentiora conveniunt symptomata, eo difficilius curatur, ut fit quando ab externis repellentibus aut stupefacientibus aegri in anxietates, lypothymias aut alia mala incidunt.

5. Solvitur arthritis ferè 4. modis. (1.) Ordinatio ferè in totum finito paroxysmo discutitur morbus in articulo, ut nullum sui relinquat vestigium, nisi successu temporis superveniant topi. (2.) Rarum est, quando tumor podagricus in materiam ichthiosam aut saniem purulentam mutatur, quæ partibus intercutaneis erosio foras exsudat. (3.) Quando topi post paroxysmos relinquuntur. (4.) Quando incipiens paroxysmus sua tempora non absolvit, aut planè deficit, acido podagrigo alias partes extra articulos occupante, id quod pessimum est, & mille mala post se trahit.

QVOAD CURAM DVO respicienda sunt tempora. 1. Tempus paroxysmi, ut curetur. 2. Tempus extra paroxysmum, ut preservetur.

Quoad paroxysmi tempus, cum in hoc imprimis motus natura vigeat, cujus impetu excitatur, unde ex deficiente naturæ robore deficientibus paroxysmis aegri in periculoso sunt statu, ob id non sistendus, sed promovendus, impedimenta removendo, acidi specifici vim maturè infringendo, urgentia nimis symptomata mitigando, semper simul pro legitima mediorum administratione 4. particularia membrorum tempora attendendo, adeoque

I. Ingruente podagra vomitus convenit, sed præmissio usu lap. cancr. præp. Nam acidum ejus oritur in stomacho, hinc imminente podagra appetitus sine manifesta causa est prostratus, & sudores consueti aliàs spontè supprimuntur. De quo vomitus usu vid. Sylv. l. 4. cap. 8. §. 152. & 156. Si minus vomitus institerit acuat, purgantia blanda, sed mistis temperantibus acida, v. g. ossibus hum. præp. vel calcinatis, &c. conducunt, aut pilula aloëtica appropriatis propinentur, ad imitationem Tachenii p. 439.

II. Opiata solum nunquam proficua nec internè, nec externè. Sic enim malum contumacius reddunt, utur dolores emittant, motumque naturæ impediunt, & ut vocant: Arthritis denuo in corpus introducit. Imò abusus opiatorum ad paralytin arthriticos disponit, vid. M. A. N. C. ann. 4. p. 335. adeoque cautè usurpentur, nec nisi præmissis universalibus, nec nisi adjunctis purgantibus, aut sudoriferis, aut specificis. Suspicio tamen commodè propinari posse eadem ingruente paroxysmo, præmissio vomitu cum specifico sudorifero. Quoad missionem cum purgantibus illustrant hoc pilula antipodagrica Rhumelii, quas vocat: Veni amice, surge & ambula. ℞. Mass. pilul. aloëphang. ʒij. laud. op. ʒʒ. M. F. Pilul. divid. in partes 4. æquales, cujus una pars in vino assumenda, & 3. vel 4. horis jejuniu imperandum. Conf. etiam quoad opiatorum usum Velschium Hecat. 1. obs. 27. Missio verò cum diaphoreticis etiam vulgo nota est.

III. Sicut ergo diaphoretica opiatas maritata intra paroxysmum, sic diuretica extra paroxysmum in cura preservatoria sunt optima, quæ duo in plurimis conspiciant, ita ut unum alterum sublevert; Perobique ergo possunt alkalia tam fixa quam volatilia, acidum podagricum & cotrigentia & correctum elimi-

nantia. Imprimis verò diuretica tam in preservando quam curando sunt optima, magis tamen in preservando, & speciatim nulla purgantia, nulla violenta sudorifera tantum valent, quantum appropriata diuretica, imprimis volatilia, qualia sunt spir. sal. ammoniaci, spir. carminativus de tribus, qui aliquoties multum præstitit in abusu vini, ad præcautionem variorum malorum, quatenus urinam mover. Sic egregia lumbricalia in podagra ad diuresin, item arcenum duplicatum Myrs. præmissis fixis est nobile. Hinc scarabæi, speciatim unctuosi, nobile suggerunt remedium ad podagram per urinam, utur cum dolorosa stranguria operentur. Vid. Boerll. cent. 4. obs. 24.

IV. Extra paroxysmum porro diata exactissime est observanda arthriticos, quam præ aliis commendant maximopere Recentiores. Sicut enim hæc neglecta secunda podagræ mater est, ita observata eadem hunc suum scetum abortivum rursus abolet. In specie verò diata sudorifera & diata lactea hæc remedia vim obtinent, cum funditus isdem podagra eradica sit. Antiquis illa magis in usu fuit, hæc verò Modernis, sicut de hac posteriori vid. Graefelius; qui integrum Tractatum edidit de cura lactis in arthritide. Cui sociari poterit disputatio lactu dignissima de cura lactis podagricorum silatio, à D. D. Wwaldschmidt Marpurgi nuper habita, ubi aliquot hujus rei experimenta videlicet.

Remedia quod concernit, eadem proflus hæc conveniunt, quæ supra de doloribus in genere sunt laudata, varia nempe nervina, aromatica & volatilia, calcificientia vulgò dicta, quæ sale suo volatili acidum podagricum invertere & per transpirationem insensibilem eliminare solent; quibus in specie semper adjungantur specifica & appropriata, chamædrys, chamæpyris, iova arthretica, spir. sal. ammoniac. spir. & sal. vol. lumbricorum, &c. quæ vid. in Semerto, Rivierii, Villiffo & aliis, ubi & plures inde concinnatæ formulæ occurrunt.

Quoad externa fugiantur nimis unctiosa pinguis, quæ poros oblinendo malum sapiusculè potius exasperant, & insensibilem transpirationem inhibendo tandem contumaces contrarietas inferunt, unde loco unguentorum potius emplastra varia nervinis constantia, & cataplasmata calida sunt adhibenda, quæ ipsa tamen sæpius renovanda, ne actuali suo frigore postmodum stricturem pororum inferendo malum exasperent. Excellunt hæc saponacea & ex iis paratus balsamus antipodagricus Rhumelii, item Sapo Venetus in spir. vin. dissolutus & applicatus, si quidem in forma liquida quæ adhibentur, majorem sæpe & tutiorem effectum relinquunt; hinc aqu. artic. ad extra, aqu. calc. viv. spir. lumbric. spir. sal. ammoniaci & alia supra laudata, sunt optima.

Ex Chirurgico fonte vescatoria ex cantharidibus imprimis conveniunt, tam preservativè, quam curativè. Quin & fonticuli sæpius non sine fructu excitantur, qui ut in affectibus serosis præprimis conveniunt, ita paroxysmos arthriticos quoque egregie præservare solent. Quo & cauteria tam potentialia quam actualia referenda, & hæc inter moxa Sinitica multio, quæ haud ita pridem specificè ad hunc affectum innovit, cui tamen & moxam Germanicam substitui posse, rectè asserit Dn. D. Wedelius in M. A. N. C. Dec. 2. Anno 2.

CAPUT XII. DE LÆSIONIBVS AUDITVS:

Am post tactum communissimus omnium sensus est auditus nocte dieque æquè vicens, modò adit objectum, quod moveat aërem pro sonitu

Læditur hic auditus, quando immittitur in obauditione seu in auditu difficultate. Item quando omnino aboletur in surditate, ac denique quando depravatur, ita & soni, qui non sunt, audiri æstimentur in affectu, Tinnitu aut sonitu aurium appellato.

SURDITAS.

Imminuitur aut aboletur AUDITUS

1. Vitio auris externæ, si scilicet hæc sit abscessa vel alio modo læsa: nam sonus tunc tantum obsecutus & raucus percipitur. Unde taliter affecti manibus cavatis auribus admotis defectum istum resarcire coguntur.

2. Imminuitur aut aboletur vitio Meatus auditorii obstructi scil. & infarcti, quod fit non tantum à rebus extrinsecis illapsis à piscis, nucleis ceraforum, &c. sed etiam ipsa cerumina diutius retenta in auribus & indurata, subinde etiam imminuerè & tollere valent.

3. Imminuitur & aboletur auditus vitio membranae, Tympani vel ruptæ vel exesæ aut exulceratæ. Credo, sane, & etiam probabilissimum est, quod vitata hæc membrana tympani lædatur auditus: cum certum sit, ipsam non esse frustra conditam in meatu aurium. Nilominus tamen HORSTIUS in obs. pag. 145. observat Tympani membranam per abscessum putredine absumptam sine ulla tamen auditus læsione. Sicuti etiam SCHNEIDERUS lib. 3. de Catarrhis p. 402. & ipse eandem membranam ruptam aut totam ferè exeretam, nullam tamen noxam auditus attulisse observat.

4. Denique vitio nervi auditorii seu acustici læditur auditus, si scilicet hic nervus vitiosè sit conformatus, ita ut non ad aërem internam, sed ad alium locum deriveatur, in quo ipso aegri ab ortu sunt surdi, & ut plurimum etiam muti, aut etiam hic nervus est obstructus, & ita spirituum animalium motus impeditur, à quacunque fuit causa, in affectibus catarrhalibus à lymphâ subtili se insinuante, aut etiam subinde in morbis acutis ad statum properantibus, & per hæmorrhagiam criticam finituris: aut denique ipsa membrana seu nervus iste cum in membranam in cochlea & labyrintho se expandit, læsa auditum vitiatum infert: si scilicet fibræ ejus aut ruptæ divulsæ & laxatæ, aut alio modo vitiatæ à naturali tono remittunt. Sic enim fit, ut postmodum membranae istius atonia inepta sit, ut moveatur ab impellente acie, & ita necessarid auditus tollitur. Sic fit interdum, ut post nimis acutos sonos homines fiant surdastris v. gr. in insuetis ex explosione sclopetorum auditus ad tempus tollitur & debilitatur: quia membrana auditoria in cochleam egressa à forti sonitu ita fortiter moveatur, ut aut fibris laceratis aut nonnullis fibrillis ruptis, vel aliâ ratione malè affectis auditus læsionem inferat unde soni non percipiuntur. Hoc etiam fit, si membrana nimis laxetur & humectetur, sic enim & ipsa à tono remittit, & minus fortiter à sono potest moveri & percuti, & ita auditum difficilem & obsecutum infert: Id quod

etiam fit in catarrhalibus affectibus.

SIGNA vel aurium obstructarum vel vitio membranae tympani, vel etiam malæ conformationis oborta medico per se parent.

Sin verò vitium obstructi nervi vel aliud adsit, id sola conjectura admodum difficulter à Medico deprehenditur & percipitur. Item affectum esse catarrhalem, signum sunt alii affectus catarrhales præsentés. Item prægressus sensus, Tinnitus aurium aut etiam aurium sonitus, item si sensus fuerit ex aliquo obstruptione. Item difficultas successivè & inchoat & successivè incrementum capit. In morbis acutis subito fit surditas, ex quacunque etiam oriatur causa. Si fit à causâ externâ, à casu super aërem à sonitu gravi ex relatione aegri cognoscitur.

SURDI ab ortu rarè curantur, nihilominus tamen isdem loco aurium inferviunt oculi, nam possunt allucineri, ut solo adspectu intelligant omnes loquentes, ex adspectione nempe labiorum & linguæ, & ipsi etiam sic possunt fieri loquentes.

Sic D. VALLIS Mathematicus Oxoniensis duos nobiles Anglos ab ortu surdos instituit solo labiorum motu, ut loquentes intelligant, & accuratè respondeant. Simile exemplum habet DIGBY in tract. de immortalitate anime humana, de nobili quodam à nativitate muto ita instructo, ut quoscunque loquentes perciperet ex solo adspectu etiam linguam ignoram loquentes. De hoc tractatum Anglicum conscripsit D. BRAUN dictum Philosophos, ubi prolixè describit, quomodo surdi possint institui, ut voces audiant & accuratè loquantur. Surditas in febribus superveniens urinâ existente crudâ delirium grave portendit: Sin verò surditas in acutis & malignis febribus cum signis coctionis aut similibus bonis signis jungatur, sæpius bonum signum est, & ipsi interdum aut hæmorrhagiæ narium aut dejectiones biliolæ superveniunt. Si surditati superveniat delirium, pejus est, quam si surditas superveniat delirio. Et si tale delirium surditati superveniens cum anxietate cum vigilis aut etiam cum vomitu jungatur, periculosum morbum innuit, & quibus surditas cum gravitate capitis & hypochondriorum tensione & oculorum ad splendorem perturbatione adest, iis hæmorrhagia narium indicatur.

QUOD ATTINET CURAM.

Hæc ipsa pro varietate causarum varianda. Et quidem si adsit surditas in morbis acutis, attendendus est motus naturæ, & quorsum eadem vergat, & talis surditas rarè curatur à Medico, quando spontè cessat salutari cum eventu.

Si fit à morbo non acuto pro varietate causarum varianda cura. In obturatione à cerumine: hoc emollientibus & liquefacientibus attenuatur & educitur per succum abanthii instillatum, & per urinam aut spiritum urinae phlegmaticum infusum, ut aut fibris laceratis aut nonnullis fibrillis ruptis, vel aliâ ratione malè affectis auditus læsionem inferat unde soni non percipiuntur.

Ubi ex aliis causis fuerit vitiatas & immittus auditus vel abolitus, tunc conveniunt imprimis aquæ organici cum vino destillata, item aqu. cardui benedicti aliquoties à nova planta cohobando destillata, quod

quod fuit experimentum CRATONIS, item *aqu. fraxini*, scilicet ista aqu. quæ ex ligno fraxini una medietate igni adnota, in altera medietate extillat sponte, & transfundat. Talis aqua fraxini destillata optimè convenit in surditate, cum nimia aurium caliditate conjuncta, aut si surditas oriatur à causa calida, *aqu. picarum* cum castoreo, *aqu. formicarum*, *aqu. muscarum* per alembicum destillata similiter insigniter conducit. *Succus Raphani*, *succus cepæ* cum oleo succini & amygdalarum amararum conjunctus, auribus instillatus insigniter conducit. Conducit etiam *Ess. Absinthii*, *Ess. Cardui benedict.* *Ess. Castorei*, *Thymi*, *Caryophyllorum*, item spiritus acusticus MYNSICHTI, spiritus acusticus MINDERERI (prostat descriptio in fine *Alvèdarii*) quando & *Essentia ex fellibus animalium* cum spiritu vini paratæ, præ cæteris omnibus commendari solent. Sic enim *fel humanum* cum spirit. vini mistum aut etiam *fel leporis*, *fel anguille* spiritui vini infusa & filtrata, ut fiant *Essentia*, quarum *Essentiarum guttæ 2. vel 3.* auribus instillatæ, optimè conducunt: Oleum succini cum oleo nucleorum persicorum permistum insigniter laudatur à LINDANO. Commendatur etiam oleum succini cum felle perdicum destillatum.

Porro *balsamus Peruvianus* cum spiritu vini dilutus, & cum gossypio auribus applicatus, admodum laudatur. Liqueor ex ovis formicarum expressus; si quid aliud mirè commendatur, aut etiam ova formicarum contrita, cum succo cepæ permista, & in aurem destillata, quam vetustissimam surditatem sanant, auctore ZECHIO: Unde etiam *aqua Magnanimitatis* dicta, item *spiritus formicarum* admodum laudantur in gravi auditu.

Quidam recipiunt ovorum formicarum ℥j. fel leporis no. vj. cum duplo mellis in mortario bene trita & subacta auri instillant, & ita surditatem curant. Vel etiam sola aqua ex ovis formicarum per alembicum destillata, in usu est convenientissimo. Alias recipiunt *fel bovinum*, & *vinum Malvaticum* ana, destillant per alembicum: liquor, qui prodit cum gossypio auribus imponitur. Item hoc commendatur similiter contra surditatem, oleum secretum quorundam, quo surditas confirmata fuit, curata est, quod fit ex *vermiculis istis albicantibus*, qui in quercu intra corticem & lignum gignuntur. Horum vermiculorum distill. No. xx. bulliant in oleo olivarum ℥iij. deinde excavatur radix cyclaminis, eaque repleatur vermiculis dictis cum pulv. pyrethri & costi ana ℥j. denique oleo rutaceo, q. s. occludatur denud radix cyclaminis, & sub cineribus coquatur, cocta contundatur in mortario marmoreo, & exprimaturs succus fortiter. Hujus liquoris guttæ aliquot 8. vel 10. diebus aut etiam pluribus continuis instillentur in aurem, & est mirabile remedium, quod multi admodum commendant.

Verum observetur, quod, quoties talia quæcumque medicamenta auribus sunt instillanda, semper obturandum esse aurem, post modum cum bombace Moschato aut ambrato, cum bombace, cui unum alterumve Moschi vel ambræ granum est impostum: Solus namque talis bombax Moschatus per se conducit in surditate. Alii miscent ambram cum bombace, & ita auribus imponunt, quæ *ambra* per se est singulare remedium contra surditatem, & interne usurpata & externe cum bombace auribus intrusa. Hujus enim ambræ modico Medicus Hamburgensis aliquem restituit surditate à veneno læsum. Sic pastor quidam surdus Zibetho auribus indito fuit denud restitutus.

Verum quoad hæc remedia, quæ intenduntur & instillantur, observetur, quod medicamenta oleosa recentia non sint immittenda, nisi prius bene absterfa & purificata bene sit auris. Deinde quæ sub formâ liquorum tenentur *Essent.* aut spirituum auribus applicantur, fere esse meliora quàm oleosa.

Denique ea, quæ immittuntur in aurem, nunquam sint *inerte* calida aut frigida, sed tantum tepida.

4. Post applicationem medicamenti æger dormiat super aurem sanâ, ut ita medicamentum aurem æquam melius ingrediatur.

Præter dicta fit interdum, ut à nimio sonitu, ut dixi, lædatur auditus, in tali casu recipiendæ sunt baccæ lauri, subigendæ, contusæ C. pane fermentato, & ita ut reliquus panis est coquendus vel piscendus, postmodum calidissime à furno est extrahendus, ille panis aperiendus; & ita in loco aperto naribus admovendus, sic enim denud restituitur auditus. Sicut etiam aliàs contra auditum læsam probatum est remedium, si panis calidus à furno extrahatur, itroreatur spiritu vini, & ita auribus admoveatur. Quidam præparant panem cum semine cumini, & cum semine foeniculi, & istos panes recenter præparatos auribus admovent.

Essentia acustica & in multis probata; celebris cuiusdam Medici est hæc:

℥. Rad. helleb. nigri ʒβ.
Calam. aromatic. ℥ij.
Pulpæ colocynthidos ℥j.
Baccarum lauri excorticatarum ʒj.
Seminis cumini ʒijβ.
Spiritus vini ʒiv.

Infundantur in vase vitreo bene clauso; stent in infuso per biduum, postmodum filtrantur cum expressione factâ, cujus *Essentia* aliquot guttæ auribus instillatæ à multis expertæ contra auditum gravem.

Porro *axungia serpenti* pro singulari arcano à quibusdam habetur, si scilicet serpentes coquantur in aquâ, cui supernatans pinguedo separata cum spiritu vini rectificato juncta dat liquorem seu oleum ad deperditum auditum excellentissimum.

Hinc non cedit pinguedo anguille collecta, dum anguilla pinguis in veru assatur; Excipitur ista pinguedo extillans foliis lauri & colligitur, & postmodum in aurem instillatur contra surditatem.

Spiritus Cephalicus Anhaltinus seu *aqua Anhaltina* (descriptio vid. in SCROEDERO) fuit experimentum THONERI, cujus salutarem usum idem sæpius expertus est in surditate, idem in aurium tinnitu & similibus affectibus.

Præter dicta remedia etiam subinde instaurantur *suffitus* aurium. Tales suffitus sunt ex asaro, ex origano, ex absinthio & verbena, ex colocynthide & serpillo, ex baccis lauri & juniperi, item ex sabina & similibus. Quidam ceu singularem commendant suffitum ex decocto limaturæ ferri cum acet. destill. adjectis herbis cephalicis, quod decoctum instat suffitus in aures excipiantur, sunt etiam, qui suffitum *storum sulphuris* singulariter commendant ad surditatem: scilicet recipiunt in fundibulum, & hoc immittunt carbonibus, quibus sulphur vivum fuit injectum, & per foramen fiamum sulphuris facie bene obvelata excipiunt in aurem, quod aliquoties reiteratum admodum commendant.

Facit hujus mentionem FONSECA *lib. 1. consil. 15. & lib. 2. consil. 58.* Denique fit interdum surditas ex casu aut percussione capitis: In tali casu *aqu. Cyclaminis* per alembicum destillata reliquis præfertur.

Hæc de auditu abolito & imminuto: Sequitur AUDITUS DEPRAVATUS in affectibus, quando soni, qui non sunt, audiuntur in SONITU & TINNITU AURIUM.

CAUSA hujus querenda est in aère isto, qui in auris Tympano & hinc in cochlea & labyrintho continetur. Hinc naturaliter quidem non aut parum admodum movetur, sin verò ab aère extrinsecus moto, & hic internus aër moveatur, ut expansionem nervi membranaceam in cochlea & labyrintho pulset, auditus fit, quod præsuppono ex physiologicis. Quod si fiat, ut citra externi aëris motum à causa interna præternaturaliter hic aër moveatur, sonitus præternaturalis, & ita vitiosa auditio contingit. Quod si motus iste

hic aëris velox sit & celer, qualis fit v. gr. quando à nervis vel chordis testudinis fortiter tensis aër exterius movetur: Tunc fit sonus acutus seu tinnitus; sin verò tardus & confusus moveatur iste aër internus, ut fit in chordâ nimis fortiter tensâ, fit sonus gravis, obsecutus & raucus.

CAUSA, quæ movet hunc aërem, dicitur communiter spiritus flatulentus, vel sunt flatulentæ quædam aut halitus subtiles ex mass. sang. cò delati, & aëri isti permisti, hi ipsi halitus in concameratis istis locis inclusi motu suo istum præternaturalem sonitum & auditum excitant. Præter hæc causam & arteriorum interiora aurium subeuntium fortior pulsatio aërem movere, & ita sonitum peregrinum repræsentare potest.

Hinc enim est, quod in dolore capitis ex sanguinis rursulentia febrili subinde aurium tinnitus adfit ex nota velocius & vehementius arteriola.

Unde etiam est, quod in talibus morbis acutis hæmorrhagiam narium interdum præcedat tinnitus seu sonitus aurium ex sanguine rursulente & effervescente, in locis istis vicinis stagnante & fortiter pulsante aërem interioriorem & ita tinnitum inducente. Quò pertinet, quod TULPIUS *lib. 1. obs. cap. 35.* observat tinnitum aurium ex incremento nimio glandularum, propè quas excurrit meatus auditorius. Imò si ex aliâ quacunque causa aut ex sanguinis motu nonnihil impedita, circa loca auribus vicina, tunc fit, ut sæpius continua & diuturna auditus fiat depravatio. Interdum etiam percussione aëris externæ tinnitus subsequi solet. In quo casu vitium solet esse potius in expansione nervi membranacei cochleam investiente, dum laceratæ aut transcolatæ quedam fibrillæ postmodum sua continua motione sonum repræsentant ingentem & malè affectum.

Sonitus & ipse Tinnitus ab ægro refertur. *Causa* si sint *externæ*, etiam patent ægro. Ubi sunt *internæ*: in morbis acutis, in febribus ardentibus & similibus facile possunt cognoscere esse à sanguine: si sint ex aliâ quacunque causa raro possunt hæc ipsæ cognosci in aëre profunde sitis locis. Si in febris ardente sonitus aurium cum oculorum caligine contingit cum gravitate narium, hæmorrhagia narium est expectanda.

In febribus quibuscumque Tinnitus & sonitus aurium fere sponte curatur sine usu medicamentorum. In veteratibus aurium Tinnitus raro solet perfecte curari, qui scilicet per biennium duravit. Uti etiam Tinnitus ex frequenti percussione in caput & tempora propter internam lacerationem membranæ non aëre facile curari potest.

Remedia, quæ juvant in Tinnitu & sonitu aurium, fere sunt similia iis, quæ fuerunt commendata in surditate.

In specie *suffitus* seu vapor ex absinthio & verbena laudatur ab HARTMANNO. Loco hujus semina 4. calida minora, Baccæ Lauri, Gummi animæ, Olivæ, aut etiam succinum potest assumi, si scilicet

fumus seu vapor excipiatur auribus, ol. vermiculorum persicorum, item ol. formicarum & asellorum mistum omnia conducunt; Spiritus urinæ cum bombace sic immixtus in diuturno aurium sonitu immixtus commendatur, & tanquam singulare laudatur à LINDANO. *Essentia flor. anthos*, *Essentia ligni sassafras*, *Essentia Castoris*, *Essentia fellium hominis*, *Lucis piscis*, *perdicis*, &c. Præ cæteris in usu Zibethum auribus inditum mirè prodest, si neapè cum bombace applicetur, uti etiam Mosechus simili ratione applicatus. Ad Tinnitum aurium antiquum ceu præstantissimum commendatur sequens remedium.

℥. Helleb. albi
Castorei ana ʒij.
Costi ʒβ.
Rutæ ℥ij.
Euphorbii ʒβ.
Amygdalarum amarar. ʒj.

Coquantur in oleo rutino in duplo vase per horam, postmodum oleum istud tepidè instilletur auri.

RONDELETTII experimentum est hoc ad Tinnitum aurium & hinc ortam surditatem.

℥. Rad. helleb. albi ʒij.
fol. Lauri
rutæ ana Mβ.
fraxini Mj.

Fiat decoctio in oleo amygdalarum amararum, vel in oleo nucum cum vino albo vel Malvatico ad consumptionem vini, coquantur, exprimantur & in aurem injiciantur.

In Tinnitu aurium ex casu, ita ut nihil ferè audiret, ægro cum sonitu adhibuit PLATERUS *lib. 1. obs. pag. 115.* præmissis universalibus hocce remedium.

℥. Aqu. Vitæ cochl. j.
Succi ceparum cochl. β.
Olei spicæ destillatæ gutt. iv.

Misceantur & in aures instillentur, & ita fuisse curatus. Denique *decoctio sinapi* in vino loco suffitus auribus excepta admodum commendari solet. Interdum in affectibus aurium diuturnis sternutatoria usurpata admodum conducunt. Fit non raro tinnitus & sonitus, item surditas, ut nunc remittat, nunc denud accedat in affectibus catarrhalibus. In tali casu, ubi percipit æger redire malum, optimum est applicare vertici cum linteis duplicatis aquam Apoplecticam spirituosam, seu spiritum urinæ. Si ulterius revertatur, loco ejus ol. succini destillatum vertici illinatur.

Hoc ipsum enim uti catarrhos curat, ita etiam hos affectibus feliciter præcaver. Quæ sint *interna* in his affectibus, nota sunt ex iis, quæ dicta de catarrhis: qualia sunt sassafrata, succinata & similia in ipsis catarrhis usitata.

Abolvimus ea, quæ auditum vel lædere vel vitare solent. Pergimus ulterius ad

CAPUT XIII. DE VISVS LÆSIONIBVS.

Post auditum communissimus sensus est Visus: Nobilissimus tamen præ omnibus reliquis. Organum ejus est *oculus*. Cujus fabrica aut ad modum camerae obscuræ artificiosissima fabricatio omnibus est nota.

Modus visionis fit, quando species luminis seu radii visivi, qui sunt subtilissima & tenuissima quædam materia, impingunt in corpora opaca, in quorum porulis & meatibus diversimodè refracti, dum permeare nequeunt, reflectuntur, & per pupillam incidunt in oculum. Tandem impingentes isti radii in tunicam retinam, eamque moventes, objectum inde reflectitur, coloratum diversimodè aliisque proprietatibus præditum nobis representatur.

Necesse ergo est ad visionem, ut 1. pupilla pateat. Deinde ut cornea pupillæ foramen obducens perspicua & clarissima sit. 3. ut post hanc humores reliqui sint absque impedimento perspicui & puri. 4. Ut expanso nervi optici tunicam retinam effortans tensa & fortiter expansa, spiritibus usque animalibus subtilibus perfusa sit, quo vel levissimo luminis aut puri aut colorati appulsu & impulsu moveri, & sic per spirituum animalium ista, quæ visio dicitur, fieri possit.

Vitiatur hæc nobilissima visus actio

1. Quando aboletur in COECITATE.
2. Quando imminuitur in VISUS HEBETUDINE variâ.

Hebetudo visus propriè est, quando objecta longa obscurè & etiam objecta minuta propinqua obscurè & non nisi magna objecta clarè videntur. Huc pertinet etiam vitium, quando homines inter diu rectè, vespèri parum, noctu nihil cenere possunt. Quod vitium vocatur NYCTALOPIA.

3. *Depravatur visio*, ita ut res unæ appareant duplices, vel res integræ appareant perforatæ, itèr res integræ appareant dimidiatæ, itèr quando videntur res, quæ non sunt, v. gr. quando splendores videntur observari ante oculos, quando muscæ, filamenta, pulvisculi & similia ante oculos versari videntur: pertinet huc, quando objecta remota benè, proxima omnia non videntur; è contra verò fit, ut interdum propinqua seu proprius admota vel minutissima acutè & benè, paulò remotiora verò minus commodè assequamur, quæ vitia posteriora ex diverso situ humoris crystallini dependent.

4. Denique vitiatur visio, quando eadem augetur, ita ut objecta vel nimis colorata vel nimis splendida vel nimis lucida appareant, ita ut oculi non absque dolore aut difficultate eadem adspicere possint, v. gr. quando oculus inflammatione laborat, aut quando oculi ex percussione nonnihil tument, tunc enim levis candela splendor intar luminis Solis intensus ac nimis lucidus apparet. Quin & huc pertinet vitium, quando quidam noctu cernunt: Exempla sunt rara, nihilominus tamen hinc inde leguntur, quæ tamen visio nocturna non est continua, sed quando evigilant, vident, successivè verò imminuitur visio & tollitur. Ex quamplurimis oculorum affectibus considerabimus tantum eos, prout ratione partium oculi

radiatorum admissionem lædunt. (Nam ab hoc primariò dependet visio) 1. Ergo ingressus radiorum per pupillam impeditur ob corneæ perspicuitatem ablatam, idque propter tunicam quandam præternaturalem ab oculi angulo ut plurimum majore enatum, quæ ipsa tunica sensim accrescendo tandem corneam obteggit, & ita pupillæ foramen omnino occludit. Vocatur hæc membrana Cræcis *πληθυσιον*, quasi dicere velint, quoniam instar alæ obtegit pupillam, Latinis **UNGUIS** appellatur. Hæc ipsa tunica non est semper uniformis, interdum enim est tenuis colore albicante prædita: interdum verò est crassior carnosa & venulis etiam crecentis nonnihil resperisa, tuncque alio nomine nempe **PANNUS** vocatur.

CAUSÆ hujus excrementiæ membranæ est eadem cum aliorum locorum excrementiis (quod ad Chirurgiam ad peculiare caput de excrementiis pertinet.) Præcedit semper aliqualis læsio carnis istius in angulo oculi majore sita, unà cum aliquali læsione membranæ adnatæ istius loci: sive fiat per ophthalmiam, dum lachrymæ salsa & acres eam nonnihil corrodunt, aut post variolas ex simili ratione aut etiam post similia nocumenta: Nam ubi talis præcedit subtilissima saltem erosio, tunc fit, ut nutrimentum carnis istius in angulo majore, item nutrimentum istud membranæ adnatæ proprium per porulos, ubi fit subtilissima corrosio, successivè transudet, & transfudando agglutinatur, & sic successivè parti adhareat, & ita continuatâ agglutinatione sensim augetur, & juxta oculi extensionem, ubicunque spatium invenerit, se explicet, & ita successivè augmentatur tandem totum oculum obtegit. Jam verò prout nutrimentum istud, ex quo transfudante concrevit, ista membrana fuerit constitutum, exinde variat ille unguis: qui nunc est *simplex* nunc *cancerosus*, quando nonnihil lividus est & dolorosus. Item prout antecedens læsio carnis in angulo majore fuerit vel major vel minor, ita ut etiam minutissimas venulas & arteriolas simul læserit, ut huic & sanguis cum nutrimento transfudans sese admisceat, ut suo motu vascula nova antiquis continua efformet pannus vas sanguiferis resperis generari solet.

QUOD ATTINET SIGNA.

Malum hoc per se oculis patet. Conditione unguis vel tunicæ adnatæ ejus naturam representant. Tunica enim alba indolens & tena est naturalissima. Sin verò sit crassa dura, nigricans & nonnihil dolorosa, unguis est periculosus, nempe cancerosus, prout nutrimentum fuerit magis vel minus corruptum.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Malum hoc aggravescens tandem coecitatem inducit: quatenus tandem pupillam obtegit.

Malum recens facilè potest medicamentis curari, inveteratum verò non nisi per Chirurgiam: Neque hoc fit facilè, quando nimis pertinaciter adhæret. Sin sit ulcus cancerosum, ne attingatur quidem, quoniam curato minore malo, majus succedit & cancerosum, tunc sapius exulceratur. Ulterius pterygion, cum quo

Visus læsiones & in specie unguis, &c. 411

quo est principium suffusionis, attingi non debet, sublato enim ungue suffusio tollitur.

QUOD ATTINET CVRAM.

Tunica hæc adnata removenda est aut medicamentis extergentibus, attenuantibus & resolventibus, aut removenda manu opera, de qua in *Chirurgia*. Hinc blandè adstringentibus poruli circa radices claudendi & firmandi, ne revertatur ulterius malum.

Medicamenta ergo, quæ huc faciunt, sunt saccharum candum, mel, vinum album, ossa sepiæ C. C. ustum, testæ ovorum calcinatæ, &c. item collyrium ex sal.gemma ad ʒj. cum.

Aqu. Rosarum &

Fœniculi ana ʒj. permisto.

Aqua ophthalmica **QUERCETANI** blandè detergens hic admodum est conveniens. Fit nempe ex infusione croci Metallorum, in aqua Euphrasie, chelidonii, fœniculi, & sic convenit ad tunicam oculi. Sin verò addatur simul parum camphoræ & croci, ut melius penetret, convenit etiam in suffusione seu cataracta. Singulare specificum est *aqua destillata fellis, luscii piscis*: Præparandi rationem videbitis in **HARTMANNI præxi Chymiatrica cap. 39.** Loco hujus destillati dum non semper potest esse ad manus, accipitur aqua Leucii bulbosi ʒij. cui additur fellis luscii piscis ʒj. M. & instar collyrii oculo instilletur.

Observetur de his collyriis oculis instillandis, quod modus applicandi sit, ut æger jaceat supinus in dorso, & ita guttatim in oculum apertum immittantur, oculus tegatur & benè moveatur: sic enim pauca guttæ plus præstant, quam si ʒj. corpore erecto adhibeatur. Loco fellis luscii piscis, secretum **BURRHI** est fel humanum destillatum ex cucurbita vitrea per alembicum æneum, uti vid. potestis in *Epist. ad Bartholinum* de humoribus oculorum restituendis. Aliàs destillatur aqua ex stercore asnerulorum juniorum in Aprili collecto, quæ fuit secretum *Imperatoris MAXIMILIANI* ad tunicas oculorum: Utilis imprimis est ad vitia oculorum post Variolas enata.

Si contumacior fuerit pannus ad *aquam Sapphirinam* Chirurgorum progrediendum est, quam aquam Sapphirinam acriorem videbitis descriptam in *Serœpæri Parte Anteriore Pharmacopœia*, ubi de aquis compositis: Si nimis acris est, diluatur cum aqua Chelidonii destillata. Quin *succus Chelidonii* expressus, dilutus cum rore fœniculo insidente, & maturino tempore collecto, est singulare collyrium ad absumendas tunicas oculorum & pannos. **POTERIUS** experimentum ad absumendos pannos & tunicas est hic pulvis:

ʒ. Ossis sepiæ ʒj.

Sacchari candi ʒj.

Vitrioli albi ʒij.

Tutiae præparatæ ʒʒ.

M. Fiat pulvis.

Quo ipso pulvere curavit **POTERIUS** unguulam post gravem inflammationem in oculo enatam. vid. *cent. 2. cap. 8.* Et pulvere hoc optime detestit istam, eamque absumpsit. Nam vitriolum album aliis pennistum, blandissimè detergit & absumit excrementas istas præternaturales.

Facit huc collyrium **LOTICHII**, quo curavit pterygion seu unguem secundum motum lunæ nunc accrescentem, nunc decrecentem.

ʒ. Lap. hæmatit. ʒʒ.

Vitrioli albiusti gr. xv.

Myrrhæ C.

Croci ana gr. v.

Sacchari Candii ʒj.

M.F. Pulvis miscendus cum aqua appropriata, qui cum pluma pterygio illinatur, cavendo pupillam. Facit huc etiam aqua ophthalmica familiaris **HARTMANNI**, utilis ad unguis, maculas & albugines oculorum, ad Cicatrices & similia vitia.

ʒ. Aqu. fœniculi &

anisi ana ʒij. in his solvit

Vitrioli albi purificati ʒʒ. Huic addit rad. Enulæ Campanæ pulverisatam, hæc invicem digerit, & tandem Colaturam adservat: Hæc ipsa Colatura pro Collyrio in ungue, albugine, cicatrice, macula item in tubedine & caligine, & similibus oculorum vitiis utitur.

In pertinaciori malo ad mercurium sublimatum turdè fit progressus, imitando hæc in parte **P L E M P I U M** in *Ophthalmographia*, qui tanquam secretum mirabile & expertum in puella, quæ pluribus annis fuerat cœca, commendat hoc Collyrium:

ʒ. Aq. Rosarum.

Euphrasie

Fœniculi ana ʒij.

Mercur. sublimati subtilissime pulverisati gr. v. usque ad ʒʒ.

De hoc ponatur omni mane gutta 1. in oculum & etiam omni vespèri: & sic sensim absumitur unguis: quin etiam curabuntur hoc pacto suffusiones de quibus postmodum.

Si ni. aliquid est quod confert ad delendas oculorum membranas & tunicas, hoc est *liquor ex formicis rubris* in arboribus habitantibus expressus, per pannos colatus, & ita vel crudus vel cum aqua appropriata dilutus, oculo instillatus.

Notum est quod **RULANDUS** 2. habeat celeberrimas aquas Ophthalmicas: Una fit ex vitro ammonii: altera fit ex his formicis, & quidem singulariter præparatis; quæ ipsa aqua ophthalmica **RULANDI** est stupenda in quibuscumque ferè oculorum vitiis.

Superius locutus sum de felle luscii piscis: Cui experimentum commendatur omnia excrementa luscii piscis, cum felle, jecore & omnibus reliquis visceribus, quæ dissecta in minutas partes, adjecto Mj. fol. fœniculi & feminis ejusdem contrusi & conquassati, & ita destillatur, liquor qui prodit utilis est ad absumendos pannos & oculorum Tunicas.

In pueris, qui fortia ferre nequeunt remedia, saltem mel illinatur pelvi æneæ, & suppositis carbonibus lente calefiat pelvis, donec mel lenem viriditatem accipiat (corradiatur enim pelvis à melle) & isto liquore absterfo oculi in loco Tunicæ abstergendi sunt blande: Sic enim abstergitur Tunica. Fuit experimentum **FORSYTHII**, *obs. in Scholtz.*

Hæc de *Tunica & Panno.*

Iam præter ingressum denegatum radiorum visulium in Oculum etiam pars Corneæ perspicua pupillæ foramini obtrusa visum obscurat, quando crassescit aut vitiosum colorem contrahit, qui color vel crassities aut impedit radios aut vitiose saltem coloratos transmittit.

Fit hoc vitium 1. quando in nutritione Corneæ perspicuæ vitiatâ alimentum nonnihil crassius & vitiosius suggeritur: Unde fit ut obscurata nonnihil Cornea agris omnia obscura & quasi per nubeculam appareant, quod vitium etiam tunc **NUBECULA OCULI** appellatur.

Fit hoc 2. quando Cicatricula ab erosione Tunicæ Corneæ, v. gr. in variolis, aut in ejus ulcusculis, aut post ejus ulcusculum remanet. Talis enim Cicatricula non secus ac reliquæ omnes cicatrices, cum crassior sit ac spissior reliqua corneæ parte, albedinem representat, & tunc **ALBUGO** seu **LEUCOMA** specialiter appellatur.

Fit hoc 3. quando post ictum vel casum item post plagas oculo illatas sanguis effusus & congrumatus in albo oculi & etiam in cornea hæret, & ita vitiosos colores subrum, cæruleum, lividum, &c. inducit in vitio, quod **SUGGILLATIO** oculorum vocatur.

SIGNA hujus mali non secus atque antecedens malum oculis patent. Nam cicatrix instar maculæ cujusdem albæ apparere solet: (unde etiam vocatur **MACULA**.) In Nubecula verò corneæ nonnihil albicans

FFF ij &

Nubecula oculi.

Albugo seu Leucoma.

Oculorum Suggillatio.

& spissa cernitur, & in suggillatione color cœruleus, lividus, &c. etiam sponte patent.

Causæ antecedentes, item contusiones, plagæ, &c. ex relatione ægri patescunt.

QVOD ATTINET PROGNOSIN

Virum hoc est difficillimum curatu propter summam solitatem & simul exquisitissimum sensum corneæ oculi Tunicæ: idque ed magis, quo crassior vel diurnior fuerit vel nubecula vel cicatricula.

Suggillatio verò facillè removeri potest.

In pueris tenellis adhuc facilius potest abstergi macula & ipsa tenuis quam in ætate consistente, ubi spissior & contumaciore esse solet. Post variolas oculos infestans imprimis observetur, ut insequens cicatricula vel macula citò admoveatur, antequam in perfectam abeat spissitudinem.

QVOD ATTINET CURAM.

In Nubecula materia crassa attenuanda & discutienda. In Leucomate macula & cicatricula abstergenda & detergenda. In suggillatione sanguis congruatus resolvendus & discutendus.

Faciunt huc remedia sequentia. Semen Hormini sylvestris impositum oculo: Hoc enim semen maculas & albugines abstergere solet: Vid. de hoc RIVERIUS in praxi & etiam in observationibus: Unde etiam POTERIUS folia Hormini sylvestris in oculorum fomentis prescribit.

Albuginem potenter discutit succus fœniculi recenter extractus, cui una alterave gutta balsami Peruviani sit admista. Item convenit huc aqua fœniculi saccharata, de qua locutus sum sub Ophthalmia, quæ colligitur ex saccharo caulibus fœniculi excavatis indito & relicto ut liqueat. Item convenit ol. panni sive linteorum combustorum cum aqua appropriata mistum & cum penna illitum. Aqu. mellis ad delendas maculas oculorum & Cicatrices imprimis commendatur. Hinc convenit aqu. mellis composita AMATI LUSITANI cent. 6. cur. 53.

℞ Mellis qui in ipso favo thij.

Summitatum florum Sambuci

Euphrasie

Fœniculi ana p. ij.

Sacchari Candi ℥iv.

Destillentur in balneo Mar. & aqu. oculis instilletur. Succus anagallidis flore cœruleo imprimis floris ejus expressus, & vel solus oculo instillatus vel cum melle rosaceo mistus & applicatus, laudatur ad tollendas maculas: Unde & hic commendari solet aqu. Anagallidis cœrulea destillata non minus quam aqu. Leucocii Bulbosi destillata (hoc enim gerit signaturam oculi) experimentum etiam est aqu. Sapphinea Chirurgorum, sed omnia calce viva, qualiter solet eam prescribere RIVERIUS cent. 3. obs. 45.

Detur aqua appropriata, in qua dissolvitur sal ammoniaci tantillum, ut lenissimè linguam feriat. Hæc aqua retineatur per biduum vel triduum in pelvi ænea vel vase orichalceo donec cœruleum acquirit colorem: Hac enim sublata sunt maculæ densissimæ in oculo ex diuturna ophthalmia progenitæ. Aliàs succus rutæ & ipse instillatus maculam Corneæ blandè detergit.

Porro experimentum PLATERI, quo omnes albugines curat, est sequens Cataplasma, quod sit ex pulpa pomi cocti, mista cum mucilagine Fœnugræci, lapide Hamatite & corticibus granatorum. Hoc ipsum cataplasma etiam feliciter adhibet HORSTIUS ad maculas post variolas relictas applicatis simul in tali casu vesicatoriis in Nucha vid. HORSTIUS lib. 2. observ. 39. Ubi habet integram compositionem.

Liquor ex flor. Cū horri cœruleis per deliquium sive colliquationem in furno pistorio paratus (descriptio

vid. in SENNERTO cap. de Ophthalmia) similiter specificus, est ad detergendas maculas & albugines: Porro curavit aliquando FORESTUS puerum, quæ variolis in Phlycteras incidit, qui exulcerati in oculorum cicatrices abierunt, cum Collyrio ex aqua fœniculi adjecto felle anguillæ vel pauco saccharo. Denique pulvis ex exuviis serpentum pulverisatis cum oculis cancerorum vel cum melle illitus, vel cum aqua appropriatus applicatus etiam delet maculas & albugines: sicuti aliàs hic pulvis experimentum est singulare in vulneribus & ulceribus, item in cancro oculorum. In quibus oculorum vulneribus etiam experta est aqua Chelidonii cum cancro destillata secundum methodum MYNSICHTI. Aqua superius allegata cum mercurio sublimato & ipsa applicata prodest in macula & leucomate: Casu fuit hoc inventum. PLATERUS enim lib. 1. obser. refert, Cicatricem in Corneæ medio obortam omnino impediendam visum curatam casu per mercurium sublimatum loco sacchari in oculum insufflatum: oborta quidem est inflammatio, nihilominus tamen hac sopita macula reperta fuit deleta, unde legitime applicatus omnino erit profectus.

In infantibus tenellis, in quibus apparet macula & nubecula: Iis efficax remedium est, si mater vel nutritrix fœniculum masticer, & mox halitum in oculos infantis inspirer: fortius erit si post masticationem etiam lingua tangat albuginem, aut ipsa saliva fœniculo tincta blandè inungat eandem.

Si verò fuerit sanguis congruatus sive suggillatio: Tunc optimus est forus cum aqua Chærefolii & cum aqua flor. Cyani. Hic enim oculis instillatus & etiam cum linteis duplicatis admotus mirè sanguinem congruatum resolvit. Aqu. flor. Cyani, aqu. Chærefolii, aqu. hyssopi & similes sunt experitissimæ. Item cuminum teratur intra dentes & probè masticetur, & hinc halitus oris in oculum immitatur suggillatum, mirè confert, & est remedium BURRI cit. loco videndum. In pertinaciori malo sumatur coma hyssopi, eaque contusa coquatur & ebulliat in aqu. calida & foru isto postmodum tepidè foventur oculus, Nam apertè sanguinem extrahere congruatum asserunt, & confirmat hoc Riolanus in tr. de affectibus oculorum. Decoctionem radicis Symphyti cum dimidio Radicis sigilli Salomonis, certissimum est remedium in suggillationibus oculorum tollendis. Pergo:

Per pupillam transiens radius visivus penetrat per humorem aqueum. Hic ergo tenuis, purus, & exactè limpidus esse debet: Sin ergo in hac inter pupillam uveæ & inter humorem crystallinum ali-quod impedimentum se offerat, quod transire neget & visionem, ita lædat, omnino visio non potest naturaliter fieri.

Fit hoc, quando materia quedam reliquo humore aqueo crassior sensim in eodem colligitur, quæ primò minutissimorum pulvisculorum formâ sensim in filamenta tenuissima texture araneorum simillima concreta, donec hæc ipsa textura araneacea seu aranea in tantum augetur, ut perfectè crassescat & spissescat, & ita in membranam conglutinetur & coalescat. Membrana hæc vulgò CATARACTA OCULI; malum verò ipsum SUFFUSIO OCULI, Germanis appellatur. Est scilicet membrana sive concrementum membranaceum, interius in humore aqueo intra pupillam & humorem crystallinum enata.

CAUSA est materia ista, unde in suo esse conservatur humor aqueus, sive ex arteriis derivatur sive ex quibusdam lymphaticis, sive sint tantummodo spiritus animales visivi in aquam congelati: (hanc enim controversiam linquimus physiologis & anatomicis.) Hæc ipsa materia reddita impura & partibus inquinata crassioribus, uti puritatem humoris aquei

tollit, ita si hæc particula vitiosa successivè invicem connectantur & sibi adhaereant, tandem tamen cataractam efformant.

Hinc si membrana cataractæ totam pupillam obtegat, visus oboletur: si v. tantummodo dimidiam pupillam obtegat, omnia dimidia sui partem apparent. Sin verò parva cataracta vel saltim incipiens cataracta exactè medium pupillæ occupet, omnia quasi perforata apparent.

Hæc est suffusio vera.

Est adhuc alia quam vocant SUFFUSIONEM NOTHAM. Qualis interdum in jejuniis aut iis qui stomacho laborant vitiosa, item in statu febrili nonnunquam adesse solet, dum aut pulvisculi flosculi aut muscæ & similia ante oculos versari videntur.

Malum hoc subito transit, interdum redit & sic porro: sæpillimè stomachum vitiatum pro fomite agnoscit: quocunque etiam modo huc deveniat tale quid.

Et hæc suffusio notha quod obiter moneo, optimè aloëticis, ventriculum purgantibus in specie pilulis aloëphanynio & hinc per usum zingiberis manè jejuno stomacho masticari aut usitati curatur.

QVOD ATTINET SUFFUSIONEM VERAM, ipsæ SIGNA facillè se manifestant. Nam in incipiente conqueuntur ægri de variis ante oculos versantibus. Hinc visus sensim obcuratur, & color pupillæ nonnihil glaucus, seu ut vocant marinus apparet: Denique cataracta perfectè tollitur omnino visus, & pupilla similis apparet vitro contaminato, aut saltim vitro obscuro aut minus perspicuo: tandem perfectè color albus aut etiam alii in pupilla se manifestant, quod perfectissimam & jam concretam suffusionem innuit.

QVOD PROGNOSIN

Suffusio ea in qua oculis convenientibus alterius pupilla dilatatur, curari potest per Chirurgiam, quando verò pupilla non dilatatur, ea est incurabilis. Denique confirmata cataracta, in qua æger lumen etiam non vider medicamentis nunquam, Chirurgia difficulter curatur, licet etiam oculo sano clauso pupilla ægra dilatetur.

Quò magis recens suffusio sive in fieri sive in facto esse, ed facilius curatur, quò magis diuturna & inveterata, ed difficilius, quo magis alba suffusio, eo major spes salutis, quam magis est nigra aut coloris expers, ea ferè nunquam curatur.

In ætate senili spontè aborta suffusio unius oculi, interdum etiam successivè, alterum oculum infestat, & ita tandem ægrum perfectè obcecatur.

QVOD ERGO ATTINET CURAM.

Substantia ista heterogenea in humore aqueo fluctuans ante concretionem discutienda, concreta jam resolvenda & dissipanda, aut saltim acu deorsum versus ex suo situ est movenda.

Prestant hoc 1. quidem aquæ ophthalmicæ antimoniata. Nam si quid aliud antimonium est certissimum experimentum in oculorum affectibus. Fit nempe infusio vitri antimonii pulverisati in aqua fœniculi chelidonii euphrasie ana & in loco calido asservatur, hinc filtrata adduntur aliquot grana camphoræ & croci. Loco vitri antimonii, uti antea monni, crocus metallorum est sumendus. Optimum est, si sumatur caput mortuum butyri antimonii, quod pulverisatum & aquis ophthalmicis infusum optimas aquas ophthalmicas præbet contra suffusiones.

Sunt qui parant aquam ophthalmicam ex ovis formicarum cum felle mustelæ piscis admodum singularem. Nam hepar mustelæ piscis dirigendo in calore solis in vitro clauso fatiscit in liquorem oleosum experimentum singulare FORESTI contra suffusiones etiam confirmatas. Aqua destillata ex stercore humano

in quod immisum sit fel mustelæ piscis, aut etiam fel leporis cum tantillo sacchari candi commendatur à FERDINANDO in suis historiis Medicis.

Pertinent huc etiam aquæ istæ destillatæ ad modum QUERCETANI ex urina puerorum & vitriolo. Phlegma hinc elicium est subtilissimum, & quod penetrando fortiter discutit suffusiones, v. gr.

℞. Urina puerorum ℔ss.

vitrioli albi ℥iv.

succi chelidonii ℔ij. Stent per aliquot dies in digestionem, & postmodum destilletur aqua ophthalmica, quæ oculis instilletur. Facit huc dum fit collyrium, si albumen ovi ad duritiem coquatur hoc postmodum saccharo cando & vitriolo albo impleatur, & ita in loco frigido suspendatur: Liquor enim destillans exinde in aquam euphrasie collectus, egregiam dat aquam ophthalmicam.

Denique HARTMANNUS habet aquam ophthalmicam Zingiberatam, quam vid. in prax. chym. cap. 43. quam non potest sufficienter laudare LINDANUS ad affectus oculorum, inter alios ad suffusiones. Refert enim, quod hæc ipsa aqua ophthalmica Zingiberata fuit curatus quidam, qui in utroque oculo habuerat suffusionem. Vid. præparatio in ipso HARTMANNO.

In suffusionibus his curandis observetur, quod subinde etiam cum fructu adhibentur vesicatoria in nucha vel fontanelle. Nam his solis subinde contumacissimæ & confirmatæ suffusiones fuerunt curatæ. Loco horum quæ suam merentur laudem, usurpandum est remedium secretum SCHLEGELII ex radice Thymelææ arborecentis sive laureole, vocatur aliàs Mezereum scilicet radícula Mezerei dissecta in fibrulas lobo auris perforato immittitur. Nempe radix exsiccata dividitur in articulos, postmodum maceratur in lixivio facto ex cineribus vitium, vel in aqua in qua nitrum sic solutum. (Aliàs enim nimia actimonia corrodit aures. Hi orbiculi postmodum immittuntur in lobum auris prius acu perforatum, quæ radícula immissa potenter sed successivè copiosos humores evocat, & in affectibus oculorum, in affectibus capitis catarrhalibus, in incipiente suffusione est singularissimum remedium.

Hujus Thymelææ radicis vid. mentionem factam à RIVERIO cent. 4. obser. 100. Item in TIMÆO Epist. de perforatione aurium (vid. etiam BARTHOLINUS in oculorum affectibus.

Denique si radii visuales extrinsecus illapsi pertinent, rectè senilè ad tunicam retinam eamque feriant, non verò sequatur visio, utut nulla & aperta ac sensibilis in oculo appareat læsio vel noxa, tunc vitium hoc GUTTA SERENA appellatur, & est omnimoda cœcitas.

CAUSA hujus vulgò in salinis spirituum optico- rum in oculum impeditum influxum refertur, sive obstructi sive compressi nervi, sive alio modo iidem læsi fuerint, quod ipsum satis per se clarum est; Nam hinc fit, quod interdum post alium morbum curatum superveniat talis gutta serena: ex obstructo vel vitiatto nervo optico.

Sic ex scabiè retro pulsa cœcitatè observat SENNERTUS lib. 3. prax. Item ex sublara aphta in nucha cœcitatè obortam refert HORSTIUS in obser. pag. 243. Sic ex ulcere pedis intempertivè occluso etiam similem guttam notat TIMÆUS in consil. p. 60.

Ridiculum est exemplum BARTHOLINI, quod habet in cent. 3. Epist. 275. de Monacho qui quoties barbam radit, cœcus evadit, quâ tamen denuò crescente, visum recuperat. Tamen præter nervum opticum vitiatum interdum etiam ipsum expansionis membranæ nervi optici seu ipsius tunicæ retinæ vitium in gutta serena concurrere, nullum est dubium, si scilicet hujus tonus & legitima tensio, quâ fortiter expansa in oculo turgido quemcunque vel levissimum radiorum

opticum illapsum percipit: & exinde movetur. Unde si hæc ipsa membrana à debita & naturali tensione remittat, relaxetur, & ita flaccida vel molliuscula evadat, & ita non nisi à forti aut etiam à nullo radio visivo moveatur, fit, ut exinde etiam omnino pereat visio. Quo etiam facit, si ex percussione oculi, item ex casu in occiput, item in forti sternutatione quasi laceratur, aut etiam aliâ ratione vitiatum, vel etiam nimis diuturnus aspectus Solis, aut etiam nimis continua lunæ plenæ inspectio, quale exemplum habet HENRICUS ab HER, dum talia fortia objecta nimis commovent tunicam retinam ejusdem tonum lædunt & vitiant, aut non nisi ab objecto fortiori moventur, & ita cœcitatē inferre possunt.

QUOD ATTINET SIGNA.

Guttam serenam adesse tunc patet, quando nullo vitio in oculo præsentē tamen homo cœcus evadit. Et quidem si ista cœcitas paulatim fiat, suspicio est, quod partium quarundam parvularum in oculo vitio non apparente fiat cœcitas, quæ verò confestim seu in momento fit gutta serena ex vitio nervi optici, quod fiat probabilissimum.

Deinde si fricando oculum unum vel alterum comprimendo, in pupillo ejus, qui fricatur, appareat dilatatio, signum est, nervos opticos esse illætos, & spiritus liberum commotum habere: vitium verò vel in tunica retina vel in alio loco hæere in oculo. Si nulla est dilatatio, signum est, vitiatos esse nervos opticos.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Senes naturaliter quoad visum hebescunt interdum ex relaxata tunica retina omnino occæcantur. In genere omnis gutta serena difficulter curatur. NYCTALOPIA, dum interdum recte, vesperi parum, noctu omnino nihil videri potest, observata fuit, curata rarissime.

QUOAD CURAM.

Conveniunt omnia, quæ certo experimento visum confortare dicuntur, tam interna quàm externa. Quod attinet interna, *Pilulas aloëphangina* singulis noviluniis ad ʒβ. assumptæ ad oculos roborandos mirè commendantur. Aliàs pro purgante in oculorum affectibus usurpantur *pilula lucis*, ut vocant, & quidem *pilula lucis majores* in senibus, *pilula* verò *lucis minores* in juvenibus. Aliàs etiam fiunt infusa sennæ & agarici cum sal. tartar. in aqu. euphrasie & sceniculi pro purgandis oculis, aut fiunt *pilula extracto Panchymagogo* cum oleo feniculi. Pulverem hermodactylorum etiam singulariter in affectibus oculorum commendat DEODATUS in *valerudinario pag. 153.* Ulterius internè, uti notum est, convenit *Euphrasia*, quæ omnibus ophthalmicis meritis palmam præfert. Vinum euphrasatum, *Essent. euphrasie* & similia, &c. GABELCHOVERUS *cent. 3. cur. 100.* non sufficienter commendare potest hanc ipsam. Post euphrasiam est *Valeriana*, ejusque radix, de qua radice vid. experimentum TABERNÆ MONTANI, ubi de *Valeriana*, & quantum valeat pro roborando visui. Post hanc *Chelidonium majus* est singularissimum ophthalmicum. Item *radix Levisticæ*, & præter eam *feniculum*, quod singulare est ophthalmicum.

Etiam ex *formicis* parata remedia internè ad ro-

borandum visum mirificè conducunt. Item *lignum sassafras* & medicamenta sassafrata admodum commendantur in oculorum affectibus à FERDINANDO *hisor. Med. 51.* Cum enim feniculum redolere conjecturatum fuit etiam similes cum feniculo habere vires ophthalmicas. Unde lignum sassafras ad Nyctalopiam commendat idem FERDINANDUS. *Rosmarinus*, *bacca juniperina*, *rua* & similia etiam ad ophthalmicam referuntur. De *cute anguille* super carbones assatum, & aliquoties ante cibum assumptum specificum est ad Nyctalopiam, uti expertus fuit PANAROLLUS *pent. 3. observat. 45.* aliàs GABELCHOVERUS refert Nyctalopiam per pulverem ex semine feniculi, anisi & coriandi curatam.

Quidam mirificè commendant ad oculorum hebetudinem hoc unguentum.

℞. Mellis anthosati despumati, aut fiat fluxile.
Zingiberis pulverisati &
Caryophyllorum pulverisatorum
Salis aa. ʒβ.

Hæc omnia incorporantur cum melle cujus unguenti frustulum, quantum semen sinapis est indatur in oculum: vellicat quidem sed statim desinit, & plurimam humiditatem ex oculo effluere facit; quo unguento semina quædam per 14. annos altero oculo cæca curata fuit à BRENDÉLIO in *conf. 55.* Hinc etiam adhibuit. Nodus vino infundendus pro usu interno vid. in HARTMANNI *praxi chymiatrica cap. 25.* Ubi vinum medicatum egregium, cujus usum admodum in hebetudine visus commendat.

Simili ratione parantur etiam *Essentia ophthalmica* ad intra, qualis fuit D. MICHAEL: similibus ex speciebus parata. *Vinum enulatum* & *vinum rosamarinum* etiam oculos confortare dicuntur.

Ad oculos sanos confirmandos & servandos vegetos convenit *ros feniculo indens*, qui collectus & illitus visum confortat. Aliàs infusa antimonialia, item aquæ destillatæ ex fellibus piscium, in specie Lucii. Item aqua steircoris anserculorum destillata commendatur ad conservandum visum in oculis.

Denique *succus ex magnis formicis* expressus & oculis bis de die instillatus omnes cæcos curare certum dicitur. Quin etiam liquor seu ole. jecoris mustelæ piscis palpebris saltem illitus ad cœcitatē perfectam vitio nervorum obortam commendatur à FORESTO *lib. 11. observat. 38.* Quin etiam aqua ista, qua verno tempore ex *pampinis vitis incisis destillata* ad oculorum vitia similiter commendari solet. Præ cæteris miram vim suffusiones curandi & visum restituendi habent *millepedes*, si vino infusi singulis matutinis horis usurpentur.

Tria hujus rei singularia experimenta habet BOYLE in *Philosophia experimentalis pag. 154. & 155.* ubi observat quod mulier cataracta confirmata unius oculi detenta per usum millepedum ascendendo à paucis numero ad numerum majorem usque ad 60. cum vino albo assumendo singulis mane, perfecte curata fuit à suffusione: sicuti etiam alia curata fuit à suffusione utriusque oculi; qui ipsi etiam millepedes interno usu ad alia oculorum vitia erunt proficui.

Absolvimus læsiones visus & vitia ad visum pertinentia. Pergimus in examine sensuum externorum, ad

CAPUT XV.

DE OLFACTUS ET GUSTUS LÆSIONIBUS.

OLFACTUS

quod attinet, hic læditur, quando immittitur & odoratus est nimis hebes. Item quando omnino aboletur, ita ut parum aut nihil odorare queamus.

2. Læditur odoratus quando depravatur, dum odores alieni in specie putridi & foetidi qui non sunt in rebus continuo odorati videntur: id quod fit ex ulceribus narium, ex vitio dentium scorbutico & similibus vitis: de quo odore depravato nihil amplius monendum est.

Quod attinet IMMUNITVM seu ABOLITVM ODORATVM hic oritur

1. Ex defectu spirituum animalium, in organis odoratus in apoplexia senum & similibus affectibus paralyticis: uti etiam quando hi ipsi spiritus rapido nimis & impetuoso motu commoti, ut fit in Epilepticis motibus ubi impressiones objectorum percipere nequeunt, unde & hoc modo odoratus aboletur.

2. IMMUNITVM vel ABOLITVM ODORATVM ob membranam nasium summitatem succingentem internam, quæ membrana nimis humectata, & à copiosa nimis lymphâ relaxata, frequentissime est causâ aboliti aut imminuti odoratus. Uti namque hæc membrana naturaliter blando humore mader pro facilitatione odoratus; ita si hæc ipsa nimis humectetur, exinde inepta fit ut impressiones vaporum odoratorum recipiat, quin potius ejusdem fibræ laxæ & nimis humectatæ ad impulsum vel tactum rerum odoriferarum immobiles remanent: & ipsi etiam animales spiritus ed delati, à copioso humore imbuti segnes & torpidi redduntur: id quod non tantummodo in humida nimis & aquilonia aëris constitutione patet, quo tempore etiam venaticarum odore canum vis (uti referunt venatores) hebetatur, sed imprimis hoc patet in coryza, gravedine & similibus affectibus catarrhalibus, in quibus humectata nimis nares succingens membrana, odoratus omnino aboletur.

3. Capta aboliti & imminuti odoratus est continuus aut nimis fortiter odoratorum olfactus, aut sternutatoriorum abusus: Nam hæc duo interdum sunt causæ aboliti odoratus: ab his enim fortiter odorantibus & stimulantibus narium membranam ex forti impressione & hinc spirituum animalium nimia motione fit, ut postmodum leviora objecta vel omnino non aut saltem parum sentiantur, quo facit quod in sternutationibus effipato & quasi convulsivo motu affecta narium tunica, exinde in tono suo ita vitietur, ut non nisi fortissimorum objectorum impressiones & contactus, eam & tunc ea spiritus animales moveant. Vitium hoc familiare est Italis, quibus in usu est continuo secum gestare *pulveres Tabaci sternutatorias*, quo etiam continuo tam in æstivo quàm hyberno tempore utuntur: ex horum pulverum fortiter odorantium abusu fit ut hi ipsi sæpius odoratum omnino perdant: adeo ut nos Germani ex solo odore pulveris Tabaci sternutamus, ipsi Itali, ipso pulvere hausto non sternutent, & graviter odores percipiant. (Conveniunt ergo sternutatoria in quibusdam affectibus, sed non nisi moderato usu.)

QUOD ATTINET SIGNA.

Odoratum esse deperditum ex ægri relatione per se patet. Tantum quoad signa distinctiva causarum observandum, & à quâ causâ oriatur; quæ & ipse latere nequeunt. Affectus apoplectici & paralytici per

se noti membranam narium esse humectatam aut ex excretionē aut ex affectibus catarrhalibus patet, imprimis quando lymphâ est destillata, copiosa lymphâ tenuis uti fit in catharris.

Denique abusus odoratorum & pulverum sternutatoriorum etiam ab ægro inquirendum est.

QUOD ATTINET PROGNOSIN

Odoratus læsio ex vitio catarrhali facile curatur. Nam curato catarrho & ipsa odoratus læsio cessat: Sin verò odoratus læsio sit antiqua & sæpius ex causis externis, v. gr. odorantibus nimis, &c. profecta: Talis odoratus læsio, aut rarè aut nunquam curari potest: Quando æger in morbis acutis odores non consuetos sentit, utut non absint objecta talia odorifera, v. gr. quando percipit odorem piscium, luti, buryri, &c. Mala signa sunt & lethum portendunt.

QUOD ATTINET CURAM.

In hac ipsa causâ removenda: in specie affectus catarrhalis est curandus, & hinc membrana narium nervinis est exsiccanda, & in tonum naturalem restituenda.

Ad hoc obtinendum primatum obtinet *majorana* & omnia ex *majorana* parata remedia tam interna quàm externa. Sic namque extractum *majoranæ* ceu expertum laudatur remedium ab HARTMANNO: si manè & vesperi quotidie usurpetur ad gr. vi. vel viii. Item si misceatur cum *Ess. Pulegii*, & sic vel sub forma humida vel cum saccharo mista sub forma rotularum usurpetur.

Balsamus *majoranæ* ex oleo destillato factus narium illitus præ reliquis confert. Vel usurpetur oleo, quod

℞. Ole. Nigellæ.

Iteos aa. ʒβ.

Ole. still. *majoranæ* ʒj.

F. Ole. narium. *admovend.*

Hoc ipsum oleum in deperdito odoratu est egregium, & in specie si sint simul obstructæ summitates narium: in tali obstructione vix habetur melius remedium hoc ipso oleo: Si volumus acrius hoc ipsum aliquot gutt. olei destillati succini addantur: Nam & ipse suffusus succini dum catarrhos sistit, etiam odoratum restituit.

Fiunt aliàs etiam *Noduli Olfactorii* ex *majoranâ* & semine nigellæ, v. gr.

℞. Majoranæ.

Seminis nigellæ contusi aa. p. ij.

irrorentur aliquot guttis olei destillati

Majoranæ.

F. la. Nodus cum stylo, narib. *admovend.*

Sic novi mulieres, quæ laborantes coryza, gravedine, &c. & hinc abolito odoratu & gustu, internè in vehiculo calido assunt *majoranam* idque summo cum effectu & levamine. Aliàs *Nigella* post *majoranam* & ipsa est commendata, si nempe nigellæ pulvis permisceatur cum oleo olivarum & ita attrahatur per nares PETRI à CASTRO remedium in abolito odoratu est hoc:

℞. Nigellam in aceto fortissimo infusam & postea exsiccata.

Rutam.

Fumariam.

Castoreum. aa. ad ʒj.

Terantur

Terantur subtilissimè & incorporentur cum urina pueri, ut acquirant consistentiam mellis tenuis: cujus quolibet manè stomacho jejuno v. vel vj. guttæ per nares attrahantur fortiter & postea patiens caput ad posteriora inclinatum teneat ore aquâ impleto, idque fiat tribus vel quatuor diebus donec patiens odoratum demud acquirat.

Plura qui vult de nigella in usu contra hoc olfactum abolitum vid. TABERNÆ MONTANUM de nigella.

Aliàs in abolitione olfactus etiam *Menthastrum* foliis acutis & floribus albis sub forma extracti cum decocto rutæ, majoranæ, abroni & nigellæ interno usu laudatur. Sicuti externè eodem decocto Menthastrum caput est lavandum.

Post odoratum se offert GUSTUS ultimus sensuum.

GUSTUS seu propria linguæ actio læditur, quando vel imminuitur vel aboletur, ut nil gustetur, vel quando depravatur, ita ut res alium saporem videatur habere quam revera habet.

Imminuitur & aboletur gustus i. vitio spirituum animalium ad linguam derivandorum: qui vel vitio conformationis nervorum in lingua deficient, quale exemplum habet COLUMBUS in sua anatome, de quodam vitri vorace vel carbonum vorace, & qui omnia vorabat sine gustu, in cujus anatome nervi naturaliter ad linguam pertinentes juxta spinam dorsæ reflexi fuerunt: aut quando præter hoc in paralyticis affectibus linguæ gustus læditur, in quibus casibus cum sensu gustus & tactus (est enim gustus tactus linguæ specialis) etiam motus linguæ simul perit, quo ablato cum voces articulari nequeunt: Loquela amissa appellatur.

2. Læditur gustus, quando lingua ejusque fibræ nervæ, & specialiter harum extremitates papillares, à nimia eaque vitiatâ lymphâ ita inundantur, & laxitate quasi ob atoniam ita hebetantur quò minus objectis sapidis moveri adeoque horum impressio percipi possit eadem ratione atque modo atque de olfactus læsione dictum.

Unde etiam in gravedine & coryza puriore dum os continuò tenui salsæ lymphæ scæter, cum coryza tali ut plurimum etiam gustus aut imminuitur aut abolitus esse solet.

DEPRAVATIONEM GUSTUS quod attinet, ita ut objecta peregrina videantur affecta sapore, hic imprimis fit vitio salivæ, quæ ipsa gustabilibus masticando permixta, & organum gustus simul afficiens, saporem inde depravatum & vitiosum gustabilibus imprimit. Hinc est quod in Ictero omnia videntur amaricare: In scorbuto & malo hypochondriaco videntur acescere: Interdum in catarrhis omnia minus salinosa apparent: Interdum sapore putido & quasi cinereo objecta infecta videntur. Id quod fit imprimis quando unum alterumve viscerum minorum ulcere & apostemate laborat. In his enim à purulentia ejus infecta saliva saporem cinereum & putidum dum repræsentare facit: uti fit in phthisi similibusque morbis.

SIGNA

Facilè patent ex ægri relatione: Causa etiam dignoscuntur, ubi enim adsunt simul aliæ operationum animalium labefactiones, de affectu paralytico non est dubium: Sin adsit simul vitium catarrhale, v. gr. Coryza vel rucedo & similes defectus res est facilis. Quod attinet gustum depravatum, ejus causa quæ salivam inquinat ex affectu adjuncto per se patet. Sic in Ictero, scorbuto, putredine oris, &c. facilè patet affectus primarius unde afficitur saliva.

Aliàs gustus læsiones nullum periculum portant.

Gustus imminutio & abolitio.

Gustus depravatio.

QUOD ATTINET CVRAM.

Causæ removendæ, & linguæ tonus nervinis restituendus.

In specie *Raphanus* ante pastum usurpatus gustum acuat solet. HARTMANNUS habet limentum, & etiam gargarisma ad saporem depravatum & abolitum, quod vid. in *praxi Chymiatrica* cap. 85. §. 3. & 4.

Succus acetosæ ad læsionem gustus commendari solet: aut etiam ex succo acetosæ, & succo portulacæ cum saccharo feri solet syrupus ad abolitum saporem auctore ZACUTO *Lusitano*, expertus, quo linguæ & os subinde colluendum & abstergendum, quin & si deglutiatur nihil incommodi affert. Sin gustus sit Ictericus, ita ut omnia videantur amara, convenit *radix Cichorei condita*, item *radix Zedoaria*, & *radix Gentiana*.

Sed optimè curatur curato primario morbo.

Hinc postmodum nervinis appropriatis linguæ tonus & imprimis partium nervosarum restituendus & corrigendus. Hæc ipsa quæ linguam roborant, & ejus sensum & motum restituunt, sunt ea, quæ aliàs etiam ordinariè in loquela amissa seu aponia commode applicantur. Quæ antequam recenseam monendum est propriè loquendo distinguendum esse *Aponiam* ab *amissâ loquela*.

Aponia est, dum vox nulla editur, id quod vitio laryngis aut paralytici aut convulsi contingit.

Hæc nanque ratione in passione hysterica mulieres loqui nequeunt propter convulsionem musculorum laryngis Cartilagine moventium, quàm convulsionem percipientes, quasi laqueo fauces constringantur affirmit: quibus in casibus aponiæ remedia topica collo & imprimis regioni, ubi situs est larynx, sunt applicanda spirituosæ, appropriata nervina, &c.

Sic ergo curavi aliquando in febris ardente laborante talem aponiam per infusum majoranæ chamomillæ & flor. salviæ.

Loquela amissa est, quando equidem sonus & vox formatur à larynge, sed ob motum linguæ aut amissum aut non sufficienter vox formare, & in loquelam articulare nequit: Et hoc vitium loquelæ amissæ imprimis paralyticis & apoplecticis est familiare cum linguæ motu læso indeque loquelæ amissione.

Succurrimus jam his remediis iisque variis: Nempe convenit decoctum Galli trichi, salviæ, hyssopi, pyrethri, zingiberis & similibus: quo decocto lingua & fauces eluendæ, aut etiam instar Gargarismatis hoc decoctum ipsum applicandum.

Porro decoctum salviæ & erucæ à quibusdam tanquam arcanum commendatur: item decoctum salviæ, erucæ & sinapi: propter horum sal. volat acerrimum: item decoctum pulegii & nasturtii.

Præ cæteris salviæ succus in linguæ paralyti & loquela amissâ commendatur, si eo fricetur lingua frequenter: cui tantum pulvis Castorei aut semen sinapi contusum commode addi possunt. Nam sic etiam quibusdam frictio linguæ cum theriaca & semine erucæ commendatur utiliter: Pro Gargarismate hoc commendat S T O C K E R U S cum sequenti mistura.

℞. Salviæ.
hyssopi.
acori. aa. Mj.
Coquit in s. q. aquæ colaturæ addit
Oxymell. scillit. ℥j.
M. pro gargarismate.

Hinc

℞. Seminis erucæ.
squillæ.
ceparum.
apii. aa. ℥ss.
zingiberis.

trium piperum.

cinnamomi.

Nuc. Moschar. aa. ℥j.

specierum diambæ.

diamosch. dulcis.

dianthos. aa. ℥ij.

C. s. q. aqu. vitæ Fiat mistura crassiuscula pro illinitione linguæ & palati.

Porro efficaciores ferè sunt spiritus aut aquæ spirituosæ, imprimis olea destillata penetrantibus acuta quò pertinet Essent. flor. anthos. Essent. castorei cum penna sub lingua illita: (hæc essent. castorei est expertum remedium in aliquot apoplecticis) loco ejus castoreum ipsum sub linguâ detentum ut in loquela amissa, ita in aliis etiam locutionis vitis in specie in halburie infantum & puerorum corrigenda admodum convenit.

Fortius est si scilicet essent. fiat cum spiritu vini ex castoreo cui simul sint addita salia volatilia succini & C.C. Talis enim essentia vel linguæ illita vel sub lingua applicata, ad restituendam loquelam & paralyticos linguæ affectus est penetrantissima.

In specie spiritus cerasorum nigrorum cum aliquot guttis olei caryophyllorum ori infusus est admodum efficax. Aliàs etiam oleum destillatum anisi tanquam singulare specificum ad paralytin linguæ & loquelam amissam ab HARTMANNO laudatur.

Item oleum succini in vehiculo aquæ majoranæ vel lil. convallium vel cum aqua lavendulæ & salviæ linguæ infusum est admodum efficax. Spiritus theriacal-

lis camphoratus mistus cum spiritu juniperi aut spiritus lil. convall. maximè prodest. Ulterius spiritus virrioli cephalicus mistus cum spiritu cerasorum nigrorum & ori instillatus egregiè conducit.

Denique cataplasma factum ex fermento addito simul pulvere succini aut etiam additis aliis nervinis appropriatis vertici appositum experimentum est R U L A N D U S in loquela amissâ. Sicuti etiam ole. succini vertici aut nuchæ illitum commendatur insigniter ad restaurandam antea amissam loquelam. Singulare electuarium ad paralytin linguæ & cujus crebrior facta est experientia est hoc:

℞. Mithridatii ℥ij.
rad. acori condit & subtiliter trit. ℥j.
zingiberis.
Nuc Moscharæ. aa. ℥ij
sal. communis ℥j.

M. omnia in mortario quibus adde succ. salviæ depurati ℥j.

Mellis q. s. ad consistentiam debitam: irroretur oleo destillato majoranæ, salviæ, anisi & succini, & bene misceantur: Feratur sub lingua & sensum ac sensum deglutiatur est expertum remedium contra defectus loquelæ.

Aliàs RULANDUS infuso flor. lavendulæ in spiritum vini curavit aliquando paralytin linguæ in viro 86. ann. propinando manè & sub introitum lecti semper ℥j. istius infusi.

Hæc de Læsiionibus sensuum externorum. Subjungo.

CAPUT XIII.

DE OPERATIONUM RATIONALIUM DEFECTU:

ET IN SPECIE

DE LÆSIONE MEMORIÆ.

ABUIMUS hæcenus omnes affectus qui homini ut animali tam ad esse animale quam ad esse vitale conveniunt. Perginus ad læsiones earum actionum quæ ipsi sunt propriæ, & à quibus in esse humano constituitur, ita ut iis abolitis brutum animal fiat homo.

Talis operatio est intellectus sive ratiocinatio, operatio propria animæ rationali, quæ sola vera est forma & vera anima. Hæc ipsa anima rationalis cum sit immaterialis, ipsi tamen inserviunt spiritus animales in cerebro rectè disposito convenienter moti, ut ut nemini adhuc à priori sit cognitum, quomodo substantia ista immaterialis animæ rationalis, aut spiritus nostros gubernet in cogitando aut quomodo ipsi spiritus in operatione animæ inserviant. Anima ergo seu substantia immaterialis à causis naturalibus lædi aut ejus actiones vitari nequeunt: Unde quicquid defectuum in ejus operationibus occurrit, id totum cerebro & spiritibus animalibus vitiatum est adscribendum: Nam his læsis & animæ rationalis functiones læduntur: ipsis verò restituta etiam ratiocinatio redit. Anima infantis non minus apta est ut ratiocinetur aut anima senis demò puerascentis, ac junioris animæ, subtilissimi ingenii. Nisi spirituum animalium aut cerebri alius status & conditio in causa esset.

Vitiatur ratiocinatio

1. Quando IMMINUITUR aut ABOLETUR, idque in sensibus ex naturali naturæ cursu.

2. DEPRAVATUR RATIOCINATIO: ut sit fit omnibus DELIRIIS tam in genere quam vario modo in diversis deliriorum speciebus. Abolita ratiocinatio STULTITIA, item AMENTIA aut DESIPIENTIA appellatur: imminuta verò ratiocinatio vulgè STUPIDITAS sive TARDITAS ingenii nominari solet.

Ratiocinatio nunquam imminuitur aut aboletur, nisi etiam in memoria simile adsit aut etiam præcurrat. Hinc enim senes sunt stolidi, quia eorum memoria deficit: Nam qui nullam habet memoriæ, semper manet puer, dum nihil addidit: Et qui licet sapientissimi ex morbo vel causa quadam externa memoriæ amittunt, ii stolidissimi sunt, recuperatâ verò memoriâ denuò sanantur.

Hujus ergo nempe memoriæ læsiones imprimis sunt considerandæ, quæ ipsa aut imminuitur aut aboletur, nam depravari nequit, quia memoriæ non rectè aut vitiosè retinens est memoriæ imminuta. Hujus ergo (nempe memoriæ) aut imminuta aut abolita causam proximam & universalem certò determinare impossibile est (loquitur sincerè) partim quoniam nondum à priori cognitum, quo modo memoratiōnis sunt actus: partim verò quoniam tam multæ remotæ causæ eaque tam variæ memoriæ lædunt & eam deficientem reddunt.

Quarum causarum variarum omnium ad unam proximam restrictio vix possibilis est: saltim ergò probè semper attendantur causæ remotæ vitiatæ memoriæ;

ut iisdem quasi manuducamur ad feliciorē praxim: Sic notum est quod venus imprimis multum faciat ad memoriā abolendam: Sic refert SALMUTH *cent. 1. observat. 61.* quod vir doctus ut conjugī placeret usu stimulantium vener. sine memoriā redditus est factus. Eodem loco refert de quodam qui ex nimio veneris abusu adeo exsiccatum habuit cerebrum ut intra cranium hinc inde ferri perciperetur. In quibusdam à natura memoriā & ratiōnatio est deficiens. In aliis verò per naturam percipitur admodum subtilis memoriā, & acriter ratiōcinantur. Quibus post diuturnam & tantum non miraculosam inedia cum denuò inciperent comedere stultitiam successisse HORSTIUS refert *lib. 2. observat. 15.* PHILTRA uti non raras manias ita etiā fatuitatem & memoriā læsionem inducere solent; Exemplum refert *Henricus ab HERR observat. 13.* De quodam juvene 14. annorum stupendi ingenii, qui 4. condiscipulis diversa dicebat carmina, ipse verò quintum conscriberebat, & nihilominus tamen postmodum per *philtum* omnium rerum imò etiā proprii nominis oblitus fuit. Sic etiā VENENA nonnulla assumpta omnis memoriā perditionem dare solent. Exempla habebitis in SCHENCKIO *in observat.* Vitiō conformationis cerebri ex cranio depressio, item ex ictu in caput memoriā interdum aboletur. HILDANUS *cent. 3. observat. 1.* refert puerum admodum ingeniosum in quo ex depressione cranii omnimoda memoriā abolitio fuit secuta. Sic LINDANUS super HARTMANNUM ex subitanea capitis percussione omnium rerum oblivionem obortam refert: Similia etiā exempla videbitis in SCHENCKIO *in observat.* sicut ex vulnere occipitis à sclopeto ratiōnationis & memoriā ablationem observat obortam HORSTIUS *lib. 2. observat. 7.* suppressa sanguinis evacuatio & similis, & ipsa memoriā hebetare potest: Exemplum habet ZACUTUS *Lustratus lib. 1. prax admir. observat. 47.* de insania orta ex suppressis *hemorrhoidibus* postmodum tamen spontè curata, ex diuturna *hemorrhagia* facta in interfemineo per porum quendam insensibilem: Sic ex *leobis* puerperæ suppressis oblivionem cum melancholia observat SALMUTH. *cent. 1. observat. 72.* Affectus animi & ipsi huc multum faciunt. Nam ex *terrore* & metu repentino quosdam memoriā privatos refert SCHENCKIUS *in ejus observat.* sicut etiā interdum ex *febris acuta* resurgentes omnino obliuosi redditi observati fuerunt in eodem loco. Denique *Henricus ab HERR in observat. 3.* refert exemplum de quodam 40. annorum fatuo factio (non nato) qui mortuus cum cranium fuisset apertum cerebrum siccissimum durum, & in summā parte digitis friabile reperit unā cum flavidine citri æmula undique ad altitudinem digiti imbutum: Circa ventriculos tantum & basin mollius tamen inventum fuit. Hæc & similes causæ remotæ subinde benè perpendendæ & præcognoscendæ sunt in praxi, ut pro varietate earum varietis curam.

In genere in memoriā læsione observetur (si est à causā internā) an sit in corpore *Senili*, an verò in corpore *Juvenili*. Nam juvenes imprimis malo hypochondriaco obnoxii, item juvenes qui interdum epilepsia corripuntur debilem habent memoriā: (qualia ego hic jam habeo exempla) si ista memoriā læsio est in corpore senili ut plurimum etiā reliquarum actionum animalium torpor quidam conjunctus esse solet propter spirituum torporem, idque ferè ob cerebrum lymphæ parte copiosiore inundatum: id quod fit imprimis in *senibus*, quorum ante acta vita multis curis aut studiis subtilioribus non fuit fatigata. Nam in senibus doctis (quod probè observetur) cerebrum aridum, siccum & quasi porosum existit.

In junioribus corporibus cum memoriā nonnihil læsā iudicium & similes animales operationes sunt

ut plurimum vegetæ & firmæ, debilitatā saltem memoriā id quod fit ob spiritus animales, subtiles, agiles & fervidos ac ferè igneos. (Unde videntur tales agiles.) Unde cerebrum similiter aridum, exsuccum minusque nutritio succo irroratum: Hinc iudicium quidem ad tempus habile, sed memoriā nonnihil debilis, & tales in senili ætate omnino & memoriā & iudicium amittunt: Imprimis si sint studiis dediti. Hæc dicitur circumstantiæ in praxi memoriā læsæ benè perpendendæ, his enim neglectis & causis remotis non probè ponderatis facilius destruitur quàm promovetur memoriā.

QUOD ATTINET SIGNA

Ex relatione ægri parent: Causæ remotæ ex vitæ genere, actionibus & similibus partim hæriolantur, partim ab ægro confirmantur. Cerebri status ex adiunctis ratione actionum considerandus venit: Ubi enim est juvenis studiis addictus & diæta non admodum lautā in cibis utens, in talibus aridura & siccitas cum spirituum animalium agilitate in causa.

Ubi verò est somnolentus, ut quando post *afflictus soporesos* aut *lethargicos* sit memoriā læsio: aut in actionibus turbidus aut copiosè excernit per nares & os: aut quando est senex non adeo studiis deditus in juventute, &c. In his memoriā læsionem ex spiritibus torpidis & nimia cerebri humectatione oriri suspicio est.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Certum est, quod memoriā læsio in iis qui nimis studiis sunt dediti, idque ex fervore spirituum & siccitate cerebri difficillimè curetur. E contra facilius & etiā melius in iis quibus cerebrum lymphā copiosā madidum, memoriā subitanea læsio absque causa externa imminens *apoplexia*, & *paralyseos* quin & interdum *epilepsia* est indicium. *Naturalis stupiditas* est incurabilis: superveniens pro causis remotis variis, nunc facilius nunc difficilior curatur. Quæ est ex *philtis* difficillimè, quoniam aliàs in *maniam* degenerat. Quæ à morbis malignis & morbis acutis & venenis oritur memoriā læsio, indeque stupiditas ferè incurabilis est.

QUOD ATTINET CURAM

In hac ipsa causarum remotarum activitas & conditio benè pensandæ, quomodo noceant maturè perpendatur, & iis obviam eatur, & inducta labes emendetur. Hinc constitutio cerebri & spirituum animalium ratio est consideranda & ubi sunt nimis ignei & fervidi ad statum blandum sunt reducendi, ubi torpidi volatilibus sunt exsuscitandi & subtilitandi; denique pro varietate causarum tantum subinde *specificis* utendum est.

Remedia quod attinet in genere omnia dicta *cephalica*, *spirituosa*, *odorata* & *aromatica* ad roborandam memoriā & acuendum ingenium multum laudantur, qualia sunt *Rosmarinus*, *Melissa*, *Ozimum*, *Lilium convall.*, *Stæcha Arab.* & *Zingiber*, *Cubebæ*, *Caryophylli*, *Cardamomum* sive grana paradisi, &c. aliquot cubebæ jejuno stomacho comestæ acunt insigniter ingenium. Quod etiā faciunt grana cardamomi, sed in juvene studioso cautè applicentur propter nimiam volatilitatem aromaticam, in senibus tutiora sunt.

Thus, *castoreum* & *succinum* etiā ad memoriā commendantur. In specie *Thus album* pulverisatum circa plenilunium & circa novilunium assumptum laudatur ad roborandam memoriā: Pulvis TRITHEMII admodum laudatur ad robur memoriā conciliandum vid. in HARTMANN. *prax. chymiar. cap. de memor. Læsione.* Pulvis *Analepticus* MINDERERII, *Species aromatica rosata*, *Species diambra* & *diamsch.* & similes sunt admodum convenientes.

Idem MONTAGNANA commendat has pilulas quas bonum secretum vocat ad memoriā qui virum ante doctum restituit.

℞. Cubebarum.
calaminthæ.
masticis.
nucis moschat.
caryophyllarum. aa. ℥j.
ambrae ℥ss.
moschi gr. v.

M. cum succ. majoran. ℥vj.

F. Pilulæ.

De quibus omni sero dum vadit ad lectum deglutiat 1. manè recipiat. 2. hinc jejune ad aliquot horas. De *Herba THERR* ejusque decocto notum est sufficienter, quod facultates animales confortat, & ingenium acuet, magis tamen senum quàm juvenum.

Hæc sunt interna, quibus addi possunt *Essent. salviae rosifmarini*, *melisse*, *ligni aloës*, item aqu. magnanimitatis C. Ess. Ambrae & similes. Externè solet commendari insigniter ole. *Myrrhe* p. d. quod divinum remedium vocat HILDESHEIM *in Spicillegiis* ad memoriā: oleum hoc myrrhæ p. d. quo tempora & occiput inungantur mirificè enim sic memoriā restituere affirmat. Sic ZAPATA curavit memoriā imminutam ob abundantiam humorum frigidorum in capite per spiritum vini cui piperis parum infusum fuit inungendo hoc ipso subinde futuram coronalem & sagittalem. Aliàs HILDESHEIM verò commendat hoc oleum quo nares & tempora inungit ad robur memoriā conciliandum:

℞. Fol. betonicæ.

salviæ.

lavendulæ,

rosifmarini,

rosarum rubrarum, aa. Mj.

N. Moschatæ.

piperis longi.

galangæ.

cyperi. aa. ℥iv.

castorei ℥ii.

nucis indicæ ℥ss.

myrrhæ.

thuris, aa. ℥iij.

croci ℥ij.

M. infundantur in spiritum vini, digerantur in M. B. & filtrantur, hoc ipso spiritu sive ut vocat ole. inungit nares, item tempora & verticem.

Aliàs etiā *pinguedo Ursina*. temporibus & fronti illita ad roborandam memoriā commendatur. Præparatio vid. in SENNERTO ubi *de memoria læsionibus*.

res. De *Ambra* noto quod omnium sit optima, & quod *Ambra* non habet par remedium in fulciendis viribus animalibus, & roborandā memoriā adeo, ut nihil æquè fulciet fenes labascētes quàm ambra sive sub formā pulveris cum ana sacchari adhibeatur, sive sub formā essentia vel tincturæ parandæ, vel cum spiritu rosarum vel cerasorum nigrorum, vel cum spiritu *Melisse*. Item elegantissima fit tinctura cephalica ex granis *Keimes* & *Ambra* cum spirit. lil. convallium extractis.

Sed observetur de his ambratis quod admodum cautè internè sint præscribenda, in specie in juvenibus ubi est ex aridura cerebri memoriā læsio. Verum est ad tempus, fulcit memoriā & reddit mirabilem: sed postmodum plus nocet quàm proficit cum subitanam stupiditatem post se relinquit: vim enim aliquantem inebriativo-narcoticam *Ambra* habet conjunctam: Ratio hujus est, quia spiritus admodum refocillat & fulcit, sed postmodum sensum sensumque virtute inebriativa stuporem, & omnimodam fatuitatem & stultitiam infert.

Cauti ergo sumus in usu *Ambrae* & interdum ejus usum concedendus, sed abusus fugiendus, quoniam certum est, quod stupiditatem inferat totalem in senibus.

Ubi simul moneo esse rem consideratione dignam, quod imprimis veterem stimulantia aromatica, spirituosā, satyræa & similia, omnia etiā ad roborandam memoriā conducant, hac tamen noxā, ut, si stimulus venereum velimus persequi, memoriā in totum abeat: Sin verò compeccatur stimulus venereus ista confirmatur. Unde SUCCOLATA cum vino hausta vener. stimulat, hac suppressā memoriā potentissime confirmat.

Hinc etiā *Satyrium* à PARACELSO ad memoriā confirmandam mirificè commendatur, sed etiā simul stimulat venereum, necesse est ergo ut frenum injiciatur venerei.

Porrò *confectio alkermes* conducit: Loco ejus *confectio anacardina* ad memoriā commendatur: quæ tamè ex vegetabilibus acerbis ac aromatis conficitur: Unde insanos reddit, adeo ut vel rarissimè vel nunquam sit usurpanda. De *Formicis* tes nota est quod paritur *aqua magnanimitatis* LAUREMBERGII, quæ vel ipsa egregiè stimulat venereum v. Compositio in colleg. JONSTON. D. MICHAEL. Cum hac aqu. magnanimitatis LAUREMBERGII quidam faciunt Ess. anacardina & sic tutius ferè usurpantur remedia anacardina. Prostat etiā *aqua saporum* DORNRELLII. Item *aqua cephalica* MYNSICHTII *Essent.* MATTHIOLI & similes aquæ, aqua & spirit. cerebri humani ad robur memoriā admodum commendantur à BARTHOLETO. *Myrobalani* conditæ in specie *mirobalani*, *Chebulæ* conditæ laudantur insigniter à MONTAGNANA ad conciliandam memoriā firmam si subinde æger unum alterumve comedit.

CAPUT XIV.

DE DELIRIIS IN GENERE ET IN SPECIE.

UANDO depravatur ratiōcinatio, ita ut à consuet. lege & ordine aberrat, dicitur DELIRIUM.

Aberratio hæc fit secundum omnes tres mentis operationes. Nam 1. in simplicium objectorum indeque formarum conceptuum apprehensione, v. gr. dum delirans quid pro quo vel aliud pro alio

concipit, ut dum quendam vulgarem hominem Regem Hispaniæ appellat. 2. & 3. in conceptuum apprehensorum compositione & divisione indeque factā conclusionem & ratiōcinationem, v. gr. dum aliquis existimans sese constatum esse ex butyro, ob id nolebat accedere ignem, quia metuebat, ne exinde incallescens colliquefceret. Omnes hæc aberrationes

à recta ratione uno nomine DELIRIUM appellantur, Græcis *παρρησια*, depravatio nempe rationis & aberratio ejusdem ab ordinaria cogitationis lege, quæ deliria varia, subinde ridicula, subinde etiam seria, sed absque nexu & ordine, & sine fundamento confusè plurimum proferuntur.

CAUSA

Horum in genere consistit in *spiritu animali*; Mens enim immutabilis eadem semper non potest mutari, aut ab ulla alia causa externa lædi & inquinari.

In spiritu ergo hæret vitium idque varium & diversum. Unde etiam varia deliria, variæque eorundem species. Rem exemplo declarabo: Quemadmodum enim in *ebriis* idem vinum diversa tamen sub ebrietatis exorbitantia parit deliria, eaque diversa in diversis subjectis, dum unus sit furiosus, alius sit amorosus, tertius sit canorus & cantans, 4. sit somnolentus, 5. se æstimat maximè divitem, 6. omnium evadit sapientissimus, &c. In his utrum unum sit vinum, quod omnes inebriat, indeque omnes etiam delirantes reddat, nihilominus tamen pro diversa constitutione subjectorum eorumque aliâ habitudine diversâ, ex massâ sang. crasi naturali & feminali distincta & inde pro varietate spirituum animalium varia & distincta sunt deliria.

In genere deliria omnia vel ex internâ oriuntur causa, sive habent fomitem quandam internam in corpore stabulantem, vel ab externa oriuntur causa sive ad assumptam, sive ad extrinsecus adnota pertineant, sive ex animali sive vegetabili regno oriuntur.

Ex REGNO VEGETABILI 1. omnia *narcotica* simul cum virtute fixativa seu quasi ligativa spirituum animalium certam vim obtinent determinandi certo modo spiritus animales, ut pro dictâ eorundem determinatione, diversi conceptus in mente formantur indeque deliria oriuntur: verbi gratia refert KIRCHERUS *de Peste* quod 2. Monachi ex esu cicuta fuerint redditi amantes, & quidem ita ut cicuta iisdem impresserit talem imaginationem quasi transmutati essent in anates & anseres, unde isti monachi piscinas petière (crevit enim propè flumina) in iisdem se submergere & natare ceperunt.

Pertinet huc *pharmacum phantasticum* BARTHOLETI (de quo suo loco plura) ex scammonio paratum, quo vult determinare imaginationem ad certum conceptum & determinatam imaginationis speciem.

Sic *opium* copiosius & frequentius assumptum uti mos est in provinciis Orientalibus, in India, Persia, & similibus, inducit somnia jucunda quasi versentur in viridariis, in paradiso, ibique hilariter & jucundissimè vivant.

Contrarium fit in nobis Occidentalioribus & Septentrionalioribus, in his enim opiata frequentius usurpata, similiave Narcotica inducunt somnia horrenda, quasi vexarentur à dæmone, quasi vulnerentur & versentur in jurgiis.

Hinc etiam *Hyoscyamus* ridiculum infert delirium.

Sic BORELLUS *cent. 3. obser. 45.* refert quandam rusticum cum sua familia ex esu radicis *Hyoscyami* totum fuisse lamentatum, ita ut quasi simia varias gesticulas & ridiculas actiones perageret.

Pertinet huc vis Narcotica NUCIS METELLÆ de qua BARTHOLETUS *tract. elegant. de respirat. lib. 4. cap. 3. pag. 405.* Quod nempe nucis metellæ semen ad certum pondus datum lætam afferat stultitiam, cum risu, cum jucunda animi hilaritate, & cum insigni liberalitate, ita ut qui sumpserit istud semen liberali manu omnia sua daret & offerat, omnia occulta promulgeat & omnia delicta profiteatur, & omnibus jussis obsecundet: E contra semen & cortex

hyoscyami Peruviani eodem auctore referente delirium facit Ecstasticum, quo delirantes putant se versare in viridariis in conversatione Angelorum: E contra semen *hyoscyami* nigri infert delirium eum jurgiis & contumeliis: & *semen solarii majoris* dat delirium, quo se à dæmonibus vexari & à serpentibus ac fatellitibus malè tractari existimant.

Similia verò non inelegantia leguntur in DORINGII *tract. de opio* ejusque virtute, ubi inter alia pag. 72. observat artificialem dementiam quandam; qua ægri putant se naufragium pati.

Sicuti idem DORINGII *cit. loc. pag. 79.* observat dementiam similiter ex medicamento, quò ægri primò hilares, hinc iracundi, tandem admodum mœsti fiunt: aded determinata deliria vegetabilia inferre solent, determinando certo modo spiritus.

Præter vegetabilia etiam *animalia* certa & determinata inferunt deliria, imprimis animalia nobis dicta *venenata*, & hinc etiam animalia *rabida*: Notum enim est, quod in *canè rabido* demorsu ex delirio in mores caninos transformantur: sicuti iidem semper hydrophobia sive insigni omnium liquidorum & aquarum metu corripuntur.

Præterea notus est TARANTISMUS quando à *Tarantulis* demorsu ad Tarantularum gestus & ad *musicam* determinatur, & telarum texturam & similia exactè imitantur, ut ut in delirio. Nota etiam est *rabies felina*, dum quidam estantes de felibus, rabiosi exinde & delirantes fiunt, ut instar felium unguibus se lacere & morficando invicem congreduantur. Huc similiter *lupina* & *suilla rabies* pertinet, quorum esu homines similiter in talia deliria feruntur.

Pertinent huc PHILTURA tam vera quam falsa. Falsa, hæc enim ipsa sæpius maniam inferunt & furor. Vera habent simul vim determinandi spiritus animales, ut ferantur in determinatam personam suâ inclinatione. De quo veri filtri parandi modo per miam naturalem *confermentationem* cum certo subjecto, & hinc *transplantationem* suo loco plura. Ab his ergo externis certo modo determinatur spiritus animales, ut exinde anima rationalis tum deliros format conceptus, ut antea dixi.

Quod quomodo fiat certo nondum constat: Cum nulla adhuc constet opinio, quæ animum scrupulosum simulque veritatis avidum possit exaltare.

Præ cæteris equidem ideæ ab HELMONTIO aut MARCO MARCI *tr. de Ideis operatricibus*, item *tr. de Philosoph. veterum restituta*; Hæc inquam, ideæ rem equidem illustrent, & prima fronte maxima probabilitate nobis imponere solent: sed tamen si exactè paulò ad rectæ rationis trutinam examinentur, & ad primarios usus fundamentales vera fiat inquisitio, si etiam paulatim in nosmetipsos faciamus reflexionem, ut possimus concipere quid & quale sit, & quomodo operari possit talis Entitas idealis seu intentionalis & immaterialis sub compage materiæ, & quomodo hæc ipsa aut involvi aut evolvi possit: Certus sum, quod tunc omnis ista Idealis imaginatio instar fumi seu vanæ cujusdam ideæ subitò sit transparitura & evanitura.

Hinc est quod multi curiosi & exercitati naturæ scrutatores, quos inter meritò refero nonnullos Anglos, & hos inter Dn. BOYLE, non sine nominis honore nominandum maximi æstimat & admiratur HELMONTIUM, ubi in praxeos & philosophiæ materialis terminis se continet: Ubi verò in extravagantiis ideales prorumpit, ejusdem somnii quidem indulgendum, non verò inherendum arbitrantur. Et quidem fundamentum istius opinionis & quo subinde probat existentiam suam idealem HELMONT. desumptum est à formatione foetus in utero ejusque per imaginationem materiam transformationem; hoc ipso tamen obscuro per æquè obscurum declarate nititur, obscurum enim

magis formationis & transformationis foetus per materiam imaginationem est negotium, quam tota superstructura Idearum doctrina, aded ut obscuro per æquè obscuro declaratio non satisfacere possit nobis. Hæc de Delirio à causâ externâ in genere.

Ea deliria quæ fiunt à causa interna, & ipsa pro fomitis interni varietate sunt varia & diversa prout diversimodè spiritus afficiuntur. Quomodo autem talia vitia interna possint determinare spiritus ad certum quoddam delirium, declarabo itidem per exemplum.

Nam consideretis semen turgescens in vasculis & vesiculis feminalibus ibique titillationem suavem excitans, determinat istud semen spiritus ut exinde fiant somnia venerea, quibus somniando imaginamur nos venere cum formosis puellis exercere, indeque etiam feminis excretio seu pollutio nocturna ordinario succedit.

Optime huc facit hoc exemplum: Ut enim semen turgescens titillando infert somnium venereum, ita etiam simili fere modo sordes vitiosa vel alia quæcumque causa interna determinando spiritus infert deliria certa.

Nam recte in somniantibus *insomnia dicuntur dormientium deliria*: Sicuti contra *vigilantium deliria* recte dicuntur *vigilantium insomnia*, cum tale quid patiantur delirantes, quod patiuntur somniantes.

Unde etiam delirantes interdum recordantur eorum, interdum non recordantur, quæ sub delirio fecerunt, non secus atque fit interdum cum somniis paulò profundioribus. Qui recte novit declarare naturam & fendi modum somniorum, hic ipse etiam manifestam habebit Theoriam deliriorum: Istud exemplum de pollutione nocturnâ curioso potest administrare ansam altius meditando insomnia & deliriorum naturam.

Quo etiam pertinet Delirium dictum FUROR UTERTIVUS, cum aliis notum sit quod somnia naturali ordine soleant insequi temperaturam ut vocant sive naturalem corporis crasin.

Hæc quoad generalia, DELIRIA, quæ ab interna oriuntur causa sunt varia. Et i. quidem sunt vel CUM FEBRE vel SINE FEBRE. DELIRIUM CUM FEBRE aut est *levius* aut est *gravius*. Illud delirium simplex alias etiam PARAPHRENITIS appellatur: hoc vero nempe gravius ordinariâ appellatione, nomine PHRENITIS audit, eamque phrenitidem ex inflammatione membranarum cerebri oriri vulgo æstimant. De hac phrenitide ita explicata jam superius monui, quod nempe proprie secundum primos auctores medicinæ diaphragmatis inflammationem innuat; 2. Quod iisdem inflammatio cerebri ejusque membranarum vocata fuerit *sphaelus*, malum ut rarum, ita ut plurimum funestum & lethale. Verum cum loquentur sit cum vulgo, sentiendum autem cum paucis, ob id & nos non neglectâ veritate phrenitidis vulgari modo acceptum nomen usurpabimus, idque imprimis quia ratione medendi methodi, & in diaphragmatis inflammatione, & in sphaelo cerebri eadem sit curandi ratio, quæ in vulgo sic dicta phrenitide.

CAUSA ergo tam levioris quam gravioris universalis delirii sive phrenitidis est spirituum varius & confusus in cerebro motus, cujus occasione (dico occasione) varia & inanis coherencia & diversaphantasmata ab anima effortantur, quorum index & nuncius sunt inconditi sermones, risus aut fletus, fluctuorum, qui nusquam sunt, collectiones, vigiliæ, jactigationes, muscarum insolite venationes, & varietate arrium motiones, donec aucto & nimis impetuoso spirituum reddito motu, tandem convulsiones sæpe lethales superveniant, aut donec spiritibus tantum non absumptis vel incondito narcoticorum usu fixatis phrenitis in lethargum mutetur, vel in affectum Catarticum potius.

CAUSA REMOTA incondite istius spiri-

tuum agitationis in cerebro est nimia cerebri incalescentia ob effervescentiam insignem mass. sang. Unde subtiliores & fervidiores redditi spiritus, agilius quidem, sed simul confusius & perturbatius in cerebro moventur, unde primo vigiliæ pertinaces hinc *phrenitides*, tandem *convulsiones* oriuntur.

Unde etiam in incremento febrium continuarum aut in principio statim ipsius status, febrium ardentium & continuarum imprimis delirium affligere solet, ubi nempe maxima est sanguinis effervescentia.

Ubi enim in principio morbi absque insigniori febrili sanguinis effervescentia, vigiliæ pertinaces cum leviori delirio se manifestare volunt, malignitatis anguis later sub herba & causa maligna perturbationis spirituum motus solet esse origo: Uti fit in peste & aliis morbis malignis, quod probe observetur pro praxi. Interdum verò istud inflammationi cerebri; vel membranarum inflammationi vel saltim cum inflammatione corticis cerebri est conjunctum.

Exempla talia subinde prostant & reperta sunt post apertionem cadaverum phrenitide mortuorum: Sic enim refert RHODIUS *cent. 1. obs. 39.* phreniticum cum biduo extinctum, in cujus capite aperto cerebrum & membranæ ejus cum intenso rubore aded tumebant, ut facile venæ ab ipsius substantia potuerint separari. Sic etiam NICOLAUS FONTANUS in *Analectis* cap. 2. Ubi nempe phrenitide mortuum refert, in cujus reflecto cranio cerebrum ubique maculis sanguineis conspersum & meninges in specie pia mater tumida admodum & sanguine nigritudine turgida visa fuit & insigniores ejusdem rami per cranium dispersi sanguine congruato tumidi reperti fuerunt.

Et tales inflammationes membranarum cerebri imprimis corticis ejus tunc adsunt, quando per metastasim materiæ fit phrenitis, i. e. quando post Erysipelas externum aut post pleuritidem sive peripneumoniam aut post anginam subito curatam sequitur phrenitis: Signum enim tunc est sanguinem coagulatum in istis partium inflammationibus solutum denovo herere in membranis cerebri aut ipso cerebro, & ibidem novam inducere inflammationem. Unde interdum in phrenitide adest inflammatio cerebri & membranarum, non tamen semper.

CAUSAS quod attinet remotiores, certum est quod *etas juvenilis*, *aër æstivus* & *usus potuum generosorum* in specie *vini* admodum promptos nos reddat ad phrenitides, uti videmus in ebriosis.

Exempla sanè prostant ubivis ex abusu vini juvenum correptorum phrenitide: quin & excretiones, sanguinis suppressæ, uti febres ita etiam stagnationem sanguinis postmodum in cerebro inducunt: Qua ratione ex insufficienti puerperii seu lochiorum purgatione phrenitidem obortam in puerpera refert HORSTIUS *lib. 2. observ. 25.* & *cit. loc. observ. 26. ex rezeptione hamorrhoidum* obortam phrenitidem recenset. *Affectus animi graviores*, quos inter primatum obtinet Ira admodum nos disponit ad febres, & hinc ad phrenitidem: Nam ipsa ita quasi est parva febris naturalis, dum in ira sanguis effervescit circa præcordia, unde corpus calet, facies rubore tincta perspicuo, pulsus est frequentior & major ex aucta sanguinis fermentatione. Unde non mirum si superveniat febris & phrenitis.

Febres malignæ etiam uti monui, sæpius conjunctas habent phrenitides; Et quidem hæc phrenitides in febribus malignis superveniunt circa insignem sanguinis effervescentiam & corporis incalescentiam: Unde & sæpius in principio Medicus talia deliria observat ne perditos reddat ægros.

Differentias quod attinet, omne delirium in febribus, quo etiam fuerit phrenitis, est vel *ridiculum* vel est *serium*. *Ridiculum* est, quando ægri varia absurda incondita & minus coherencia cum quadam hilaritate interdum cum risu, &c. proferunt. *Serium* vero

verò delirium est, quando ægri quasi aliquantisper irati cum impetu & quodam furore proferunt varia & incondita, & interdum tam inscii quàm excogitando varios sermones pronunt.

Quæ differentia observatur propter HIPPOCRATEM, qui dicit, quòd deliria ridicula sint tutiora & minus mala, quàm deliria seria aut cum jurgiis.

QUOD AD SIGNA.

1. Quidem in febribus necesse est ut delirium imminens præcognoscatur, ut possimus præcavere. Et quidem imminens delirium ferè solet facile cognosci ex quadam garrulitate & nimia loquendi promptitudine, item ex mutatione morum, si nempe is qui aliàs mitis est facilis in respirando, sit nonnihil ferax & temerarius: item sunt nonnihil proclives ad iram: Item si is, qui aliàs est taciturnus, fiat loquax, si corpus indecorè moveat, aut etiam corpus denudet, si eorum quæ legit vel locutus fuit, subito obliviscatur, si eundem sermonem sæpius citra rationem repetat, Item si vigilie pertinaces adsint aut saltem somnus admodum turbulentus præcesserit. In talibus casibus delirium imminere patet; id quod imprimis confirmant oculi: sic enim si fiant aliquantisper mobiliores solito, si fiant splendidiore & quasi fulgidi, si fiant instabiles, de tunc metus est non leve imminere Delirium. Ipsum delirium præsens facillè cognoscitur ex inconditis sermonibus, variis actionibus ex quibus facillè præsens vel adstans deliramentum vel delirium agnoscitur.

Porò an in verà phrenitide revera adsit inflammatio Diaphragmatis aut inflammatio cerebri & membranarum, an verò tantummodo incallescencia indeque natus ferax spirituum ex sequentibus agnoscitur: quod nempe immens dolor adsit in phrenitide in qua est inflammatio cerebri: nam ex natura partis facillè patet, quod dolor sit vehementissimus, cum durà mater cerebri simul sit affecta, quæ est sensibilissima. Unde est quod tales phrenetici soleant avelere capillos, inscii tamen propter immanem & acutissimum dolorem, quem percipiunt. Item perpetuò tamen capiti admovent, & vario aut quasi furioso motu caput agitant.

Dolores ergo adsunt acerbissimi in inflammatione cerebri & membranarum: Unde est adeò brevis affectus cum non possit durare propter insignem dissipationem spirituum. Accedunt præterea interdum convulsiones, idque quando inflammatio cerebri incipit in gangrænam abire, nam omnis inflammationis finis est gangræna. Deinde in tali casu pulsatio adeò vehementissima, de quâ ante delirium conqueruntur ægri, quæ quanta sit percipitur, si attentè conspiciatur collum, ibi enim arteriæ carotides quàm impetuossimè pulsant propter sanguinem influentem & ob inflammationem in cerebro stagnantem: Unde etiam HIPPOCRATES arteriam pulsantem in temporibus prænuncium æstimat phrenitidis imminens.

QUOD ATTINET PROGNOSIN.

Phrenitis omnis malum est periculosum & acutum. Majus tamen periculosum: in qua inflammata sunt membrana & ipsum cerebrum, minus periculosum, quando est spirituum tantum fervor & sanguinis incallescencia. Si vires sint languidæ in phrenitide ut plurimum moriuntur ægri.

Quod si accedant phrenitidi convulsiones, linguæ aponia, aut singultus aut dentium stridor aut vox tremula, item fecum & urinæ inscia dejectio, hæc phrenitidem lethalem inuunt. Phrenitis si vertatur in lethargum aut affectum comatosum ut plurimum est lethalis.

Observetur autem quod quædam deliria in febribus phreneticis vel paraphreneticis sint interdum critica.

Probè ergò sunt distinguenda deliria febrium Critica à symptomatice, propterea quoniam symptomatice necesse est curer Medicus: Criticum verò delirium omnino intactum est sinendum.

SIGNA ERGO DELIRII CRITICI.

Quod Delirium Criticum ut plurimum sequitur Hæmorrhagia narium sunt sequentia. Si coctionis signa appareant in urina & pulsus sit inæqualis, sit nonnihil magnus, & nonnihil validus: item si tranquillitas quædam in symptomatibus sit in ægro: si ex oculis splendores videantur elici, si delirium superveniat à subitò nata Cephalalgia, si nares pruriant, si facies rubeat & adsit tensio mollis hypochondriorum, atas sit Juvenilis & forsitan aliàs æger confectus sit excernere per nares sanguinem: In tali delirio caveat Medicus, ne istud solvere conetur, quia est Criticum salutare, adeoque naturæ morus: Quod delirium Criticum uti dixi hæmorrhagia narium ut plurimum succedit: & tale delirium est salutare & saluberrimum, reliqua symptomatice semper sunt suspecta.

QUOD ATTINET CURAM.

In Cura sanguinis & hinc spirituum fervor temperandus, imprimis sanguinem evacuando; 2. Effervescentia sanguinis febrilis est compescenda, & 3. Spirituum turbatus motus figentibus nonnihil tam internis quàm externis est sistendus. Hoc ut fiat observetur, quod sibi debeat cavere Medicus imprimis Junior ne ad ebrium vocatus, ceu morbi deliriosi curationem instituat, uti aliquando observatum fuit factum fuisse ab incautis Medicis, ne hac occasione se risui exponant ignavo popello.

Deinde cum iis adjunctus sit sæpius somnus deficiens sive Agrypnia, qui, malum delirii admodum favor, subinde Hypnoricis blandè & etiam Narcoticis agemus, idque tam in Medicamentis internis quàm externis. Caute autem usurpentur interne omnia talia in specie opiata.

Nam si opiata non sistant spiritus & eorum motum compescant potius delirium gravius reddunt, cum ipsam opium somnia inducat turbulenta & truci-lenta.

Sin vero Narcoticis spiritus nimium figas, metus est ne ægrum sopiendo, tandem non possis amplius exluscitare, aut metus est ne per opiata phrenitidem in lethargum mutes. Cum enim spiritus in phrenitide sint admodum volatiles & subtiles, & simul propter motum continuum auctum pauci, ob id facillè ex Narcoticorum dosi auctâ permurari in lethargum sive carum potest, quæ mutatio est periculosissima.

Certum est, quod narcotica & opiata legitime adhibita sint magna remedia & optime in phrenitide febrili commendantur. Verum si tempore non opportuno aut non legitime parata adhibentur plus nocent quàm prosunt.

In eorum ergo usu observetur. 1. Quod sint legitime præparanda, in febribus quidem imprimis per acida ut acetum. 2. Ratione temporis adhibeantur opiata non nimis tardè, sed imprimis in incremento morbi, ubi incipit æger vigilare: Melius enim est tempore vigiliarum quàm delirii adhibere Narcotica. 3. Ut his opiatas semper adjungantur Bezoardica & Diaphoretica.

Non tantum, quod in phrenitide sæpius subsit malignitas, sed etiam quia blanda Diaphoresi concitata effervescentia sanguinis febrilis insigniter placatur & mitigatur. Unde etiam per consequens talibus ipsa phrenitis non rarò tollitur. Ante omnia mox Ven. Sect. instituenda, quòd citius ed melius. Nam si erit febris ardens phrenetica absque malignitate, optime convenit hæc ipsa, aut licet adsit malignitas, tamen in principio primo sine tanto periculo potest secari vena.

Larga autem sit Ven. sect. AUCTORE LINDANO, qui refert suum parentem cum D. TULLIO VIRO cui-dam phrenetico uno die xxxvj. sanguinis emisisse, tertio die totidem, & quarto die xxxv.

Sic enim inquit: Medicus, sive adest furor morbi, Medicum se præstare debet. Verum in ipsa Ven. sect. quoad locum est notandum, quod si forsitan præcesserit suppressa quædam sanguinis evacuatio, ut in puerperis, in partibus inferioribus in talo, & postmodum in brachio secunda Vena.

2. Quòd tempore Ven. sect. Medicus mittat manum super caput ægri, ut ex pulsu agnoscat, quando forsitan sufficiens sit sanguinis evacuatio: item ut ex pulsu agnoscat an æger sit animo defecurus.

3. Ubi æger minus fert sanguinis evacuationem, in ipsa evacuatione subinde digito obturandum est foramen denuo aperiendum, & denuò obturandum, donec sufficiens sanguinis quantitas sit extravasata, sic enim cum meliori Euphorîa, & minori ægri debilitate sanguis evacuat.

In topicis sive externis utit aliquantisper aceti ad-dere sit conveniens, tamen multum ejus non addendum quoniam vigilias & Agrypnias auget. Unde etiam nimis gravia odorata in externis sunt vitanda, ne talibus volatilibus augeatur phrenitis propter continuam spirituum incitationem.

Medicamenta ergo quæ conveniunt in cura deliriorum, sive etiam ipsa phrenitide, præterea quæ in febribus ardentibus externe & interne conveniunt, speciale specificum est Anagallis flore Phœniceo de qua vid. GABELCHOV. cent. 6. cur. 13. qui in febribus phreneticis & paraphreneticis experientia frequentiori compertum habet decoctum Anagallidis flore rubeo: Præcipit ut Mij. Anagallidis hujus decoquantur in vino & aqu. aa. mensurâ ß. ad consumptionem tertie partis: de quo decocto manè & vesper detur bonus haustus, simulque fiat ex ista planta sacculus similiter in prædicto decocto humectandus, & ita future coronali extrinsecus applicandus.

Confirmat hoc HILDESHEIM in suo spicilegio, qui ad deliria febrilia & phrenetica commendat hoc decoctum.

℞. Herba Anagallidis (fol. & flor.) Mij.
Coronarum capit. papav. alb
No. xx.

Hæc invicem coquenda dicit in ℞xvj.

vini Malvatici & Rhenani ad calum ℞vj.

Colaturam forti expressione trajicit, & pro duabus vicibus hauriendam propinat in Spicilegio. 2. pag. 190. Post Anagallidem est Lactuca, Nymphaea, sedum majus, item semina 4. frigida, major. & exinde parata emulsiones: Succu subacidi granatorum, ribium & berberum. Porò serum lactis, & cum eodem parati Iulepi. Item aqu. Anagallidis, aqu. verbenæ, aqu. Nymphaeæ, papaver erraticum, & omnia ex eodem remedia. Item spiritus acidi Minerales, in specie spiritus nitr. dulcis & spiritus sal. dulcis. Camphora interne cum aliis commode propinatur.

Hæc enim licet sit subtilissimum, & penetrantissimum remedium, tamen virtute quadam occulta spirituum fixativa & narcotica pollet, & tamen hæc camphora, mirum est, quantum ad curandam phrenitidem cum aliis externe & interne conveniat. Externe in Epithematis: interne in potibus somniferis (MB. observetur, quod non præscribenda sit integra opii dosis, quando simul præscribitur Camphora, quod ergo ita semper observo) Saccharum Saturni & Medicamenta similia saturnina similiter commendantur ad phrenitidem.

Item mixtura simplex: Tinctura Bezoardica: uti etiam nitrum antimoniatum potui ordinario injectum. Verum primatum obtinent legitime applicata opiata, v. gr. Syrupus de papavere albo, qui est magis usitatus quàm de papavere nigro; Emulso sem. papav. albi,

cum aliis opium & Laudanum opiatum.

BARTHOLETUS non immeritò commendat Essent. opii cum spiritu vitrioli, vol. paratam. Veteres in usu habuerunt Philonium Romanum, Diacodia, requiem NICOLAÏ, & similes: HORSTIUS aliquando curavit phreneticum post vini generosioris abusum per potionem Narcoticam die 6. uti refert lib. 2. obs. 12.

Item FONTANUS in cur. & Respons. lib. 1. pag. 20. refert juvenem 21. annorum ex Gonorrhæa virulenta phrenitide correptum, qui post universalia remedia per 3j. Philonii Romani fuit curatus. Inter externa commendatur admodum Cataplasma ex portulaca; sempervivo & rosis capiti circumligatum, cui etiam nonnulli addunt Nympheam, Chamomillam & Melilorum.

BARTHOLETUS commendat in phrenitide, carnem Cucurbitæ tusam & raso capiti impositam. Quæ præter omnem spem desperatus Phreneticus fuit curatus: quo etiam facit observatio BORELLI cent. 4. obs. 94. de rustico, qui alterum phreneticum per taleolas cucurbitæ capiti impositas curavit: Confirmant etiam hæc quæ habet GABELCHOVERUS supra cit. loco cent. 3. cur. 23. in Scholio, quod scilicet si excavetur cucurbita per medium dissecta, & in eandem immittantur pedes ægri ad tempus, idque subinde repetatur, tollat insigniter & fervorem febrilem, & etiam ipsum delirium phreneticum. Sedum majus contusum & instar Cataplasmatum cum aceto plantis pedum applicatum etiam conducit, quin etiam solum sincipiti admotum blande demulcet delirium, sed detrahendum est Cataplasma, quando incipit dormire æger. Epithema fronti admovendum conducit ex malliche & myrrha cum Tinctur. Santali vide Descriptionem in præxi RIVERIANA, pag. 117.

Decoctum radices Mandragoræ & Hyoscyami cum similibus externe applicatum tepide fronti, commendatur ceu expertum à Z. A. & U. O. Lusitano.

Egregius est succus cancr. fluv. vivorum expressus qui ad imitationem RULANDI fronti applicatus mirificè confert: Sicuti idem RULANDUS sequens Epithema cum linteis duplicatis utiliter admovent:

℞. Aqu. Rosarum ℞x.
opii ℞j.
croci ℞ß.

Hoc ipsum cum linteis duplicatis admovent tepide fronti. Nam sic blando conciliato somno mens redit.

BARTHOLETUS commendat usum aqu. Spermatis ranarum extrinsecus applicatum (& credo quod sit potens remedium.) Potentius est si misceatur cum succo cancror. fluv. & fiat tale Epithema ad imitationem RULANDI, quod credo non futurum in elegans

℞. Aqu. Spermatis ranarum ℞viij.
succu cancr. fluv. contusor. expressu ℞ij.
opii acet. correcti ℞ß. ad ℞ij.
camphoræ ℞ß.
croci ℞ß.

M. pro Epithemate.

Veteribus in usu fuerunt animalcula viva, anætes & palumbes per medium dissecta & calentia sincipiti aut toti capiti raso applicata. Nihilominus tamen apud nos in desuetudinem abierunt. LINDANUS interim dicit hoc remedium esse inestimabile ad curandos phreneticos: qui curat phreneticos sanguinem primum mittendo, hinc propinando sub noctem ℞ij. Syrup. papav. & hinc adhibet columbam viventem, vel gallum viventem, vel catellum viventem, quæ animalcula secant per pectus, & statim cum omnibus interraneis ita applicat capiti si fieri potest raso.

Et ita applicato animalculo imponuntur lintea vel calcitra, ne subitò cesset omnis calor, mirum dicit quantum juvent hæc animalcula: remoto tunc post hoc subitò applicetur aliud, idque aliquoties.

Nam

Nam sic statim & dolor remittit, & ipsum delirium nonnihil imminuitur. Dicit si per horam relinquatur, & postmodum removeatur, sit horridus fetor in animali applicato, ut necesse sit subito immergere in aquas propter fetorem intensissimum.

Præter hæc & similia observanda sunt ea, quæ conveniunt in febribus ardentibus. Fit interdum ut phrenetici non percipientes urinæ stimulum continuo sandem retineant non absque nocumento.

In tali casu impositæ *perinao cepæ* coctæ cum pinguedine asferina urin. provocant. Aut

℞. Fol. parietariæ Mij.
herb. petroselin. cum rad. Mj.

Fiat decoctio: decocto addatur
ole. scorpion. ℥ij. & ita fiat
Fotus pro pube.

Dabo exemplum pulveris propinandi in phrenitide malignâ.

℞. Cinnab. antimonii gr. xij.
bezoard. lunaris gr. vj.
laudani opiat.

& camphoræ aa. gr. j. vel

Laudani opiat. gr. ij.

camphoræ gr. j.

M. dentur in duplo S.

Quod propinari potest in decocto Anagallidis vel in aqu. Anagallidis aut in Emulsione Tenui seminis papaveris albi, paratæ cum aqu. Anagallidis, Nymphaeæ, Hyperidi & similibus. Præterea nunc conveniunt *insulpi aciduli*, dum effervescentiam sanguinis compefcunt, quibus addantur pro alvo referanda, si adsit ejus obstructio, *pulpa Tamarindorum*, quæ laxat blandè, & simul sanguinis effervescentiam compefcit.

Absolvimus phrenitidem, & quæ ad eam pertinent, pergitur jam ad reliquas deliriorum species, & imprimis quidem à causa interna oriundas. Nam de externis alio tempore.

Præter deliria febrilia & febribus conjuncta, & ab interna causa oriunda, etiam alia adhuc ab interno fomite proveniunt, quæ vulgè generali nomine **DELIRIA MELANCHOLICA** appellantur, & per se absque febre affligere solent. De his

1. Observeretur aliud esse Melancholicum affectum, & aliud esse Delirium Melancholicum. Rectè enim hæc duo distinguit **STEPHANUS** in *Operibus Medicis, Commentar. de morbis virginum pag. 41.* & exactè observandum monet.

Nam hoc est Melancholia, quando homo fit nonnihil morosus, quin subinde facile irascitur sine manifesta causa, si ipsi nihil ardet, si tristis & cogitabundus est sine occasione externa: Item quando interdum facile terretur, quando citra manifestam causam anxietates quasdam, & quasi sibi non benè conficius esset & similes cogitationes subinde oriuntur: hi sunt propriè Melancholici.

Postmodum verò ubi talibus subjectis supervenit delirium hoc superveniens tandem est delirium melancholicum & dat delirantem ex Melancholia. Scil. aliud est ipse affectus, & aliud est ipsi adjunctum sive superveniens delirium.

Videmus in nobis ipsis ex *tempestatum mutatione*, ubi sentimus gravamen quoddam, facile irascimur ex mutatione tempestatum: & est affectus melancholicus naturalis: Unde quidam morbosè fiunt melancholici: postmodum verò delirium supervenit, quod melancholicum delirium pro varietate phantasmatum ac symptomatum alia acquirunt nomina: aliud est *delirium amarosum* seu *eroticum*, aliud est *delirium ridiculum*, aliud *rabiosum*, &c.

MELANCHOLIA sine delirio solet vocari apud præcticos perturbatio mentis quæ perturbationes mentis Melancholicæ sunt frequentes, ita ut adhuc recta ratio constet. Sic PLATERUS observat talem

animi perturbationem in muliere, quæ subinde stultilabatur, ut interficeret infantem: erat tamen adhuc compos rectæ rationis & resistebat istis cogitationibus.

Et hoc est perturbatio Melancholica, non verò perfectum delirium: sicuti talis animi perturbatio est quod idem refert PLATERUS de quadam muliere, quæ subinde impellebatur ad maledicendum DEO, ipsa vero sana rectâ ratione resistebat his cogitationibus malis, adeoque erat tantum perturbatio animi non verò delirium melancholicum. His ergo taliter constitutis citra manifestam causam si interdum tandem superveniat Delirium, hi ipsi rectè delirio melancholico dicuntur affligi.

Dicitur Melancholicum delirium, non quod semper cum mœrore & tristitia conjunctum sit, vulgè equidem volunt, sed falso. Nam etiam dantur deliria ridicula, in quibus admodum sunt læti & hilares ægrotautes: sed propterea dicitur Melancholicum, quod oriri dicatur ab humore Melancholico: Unde dicuntur deliria Melancholica: quâ ratione apud omnes præcticos, & oriri à Melancholia, & derivari solet.

Verum varia admodum Melancholicorum delirantium sunt exempla, admodum inter se diversè omnes tantum inter se conveniunt, in eo, quoad Theoriam quidem, quod in omnibus delirantibus & Melancholicis talibus observeretur cogitatio & meditatio inensâ defixa in uno subjecto, utut interdum aliquot objecta ordine sibi invicem succedunt. à quibus unum delirium diversimodè variatur tamen circa unum continuo fixa meditatio hæret.

2. Omnes tales ægri anxiosi nonnihil & quasi in angustiis constituti videntur, & licet interdum videantur esse hilares & læti, nihilominus tamen non est vera hilaritas non verum gaudium, sed potius est aliquid conjunctum cum *risu Sardonicò*: Unde est hæc hilaritas tantum transitoria, & facile succedit novus mœrore & anxietas, sine causa iterum torvum vident & parum aut nihilominus dormiunt.

3. In hoc conveniunt ferè omnes quod deliria subinde remittant, ita ut recta ratio restituta denuo videatur, subinde tamen vel sub mutationibus tempestatum insignioribus: vel ex lunæ motibus, vel etiam idque sæpius ex gravioribus animi pathematis subinde recurrant & recidivant.

QVOAD PRAXIN

In hæc conveniunt Melancholici inter se, quod malum sit contumacissimum & nulli ferè cedat arti, quin interdum citra adjumentum Medici, & quidem in ejusdem dedecus spontè non raro remittunt.

2. Quod in iis non tam ad caput quam ad Massam sanguineam, & imprimis ad viscera abdominis in Hypochondriis sita sit respiciendum, quoad curationis fundamentum. Unde à vomitoriis imprimis curatio & inchoanda & proseguenda.

3. Stultis stulta interdum conveniunt remedia, adeo ut ridicula deliria ridiculo modo fuerunt curata: ut scil. semel impressum phantasma per aliud contrarium quasi deleatur & extingatur.

Considerabimus saltim aliquot exempla eorum qui his deliriis Melancholicis fuerunt correpti.

Nonnulli in specie pauperes vel servili conditioni addicti, putant se esse Monarchas totius mundi: quale exemplum habet **SENNERTUS** de Melancholia, item **THONERUS** lib. 2. obs. 1. Quidam melancholici se sine capite esse imaginantur, quale exemplum habet **FORRESTUS** lib. 1. obs. 12.

Quidam butyrum comedens, se ex butyro totum constare arbitrabatur. indeque ignem accedere volebat ne liqueceret; sicut strenuus potator mingere volebat metuens ne quando mingeret, mundus diluvis interiret, qualia exempla refert **LANGIUS** in *Comment. in Ptolemaum*. Quidam se ranam vivam in corpore gestare

gestare putabat referente **PLATERO** lib. 1. obs. 1. pag. 40. Alius putavit se *Biblia* in capite gestare. Exemplum hoc refert **FORRESTUS** lib. 1. obs. 13.

Alius suum nasum instar pedis bubuli extare putabat, qui curatus est inestino alicujus animalis appenso, quod Medicus abscindebat, & ita se nasum abscidisse dicebat referente **FORRESTO** lib. 10. obs. 13. cit. loc. Idem refert quod quidam serpentes se in corpore habere putantes, fuerint curati excrementis alvinis injectis, ut ita persuasus fuerit æger se excrevisse.

Sic puer lapide ictus in capite incidit in delirium melancholicum, & semper syllogismos optimos in lingua Germanicâ confecit, quos ipse postmodum componere nesciebat, quando curatus fuit. Sic rusticus semper in novilunio carmina componebat, sed post novilunium ne verbum quidem Latine proferre poterat. Fuit Melancholicus, qui putavit se semper fringere, seu sese summo frigore esse affectum: hic fuit curatus postmodum: dum ipsi applicata fuit vestis pellea spiritu vini sive aqu. vitæ imbuta, quâ accensâ æger non amplius se fringere dixit, & ita curatus fuit uti habet **ZACUTUS** *Lustitannus* lib. 1. prax. admir. obs. 44.

RULANDUS refert exemplum piscatoris, qui cantabat, ridebat, concionabatur, disputabat cum adstantibus, uno nomine se omnium doctissimum esse putabat.

Rarum est exemplum, quod habet *Heimicus* ab **HIER** obs. 27. de quodam Melancholico, qui singulos menses in 3. dividebat partes: in primâ parte erat solus & ineditabundus, in secundâ venationi operam dabat, in tertiâ cantationibus Musicis se delectabat & mirè hilaris erat.

TUPTIUS lib. 1. obs. 20. refert quendam melancholicum putasse se carere furis, qui fuit curatus postmodum percussione forti furarum.

BARTHOLOINUS cent. 2. bist. anatom. 26. refert melancholicum Nobilem Venetum, qui quotannis diebus canicularibus sub lecto sedens se testam esse putabat, finito verò tempore caniculari sanus evasit, & per totum annum ita mansit, donec redirent altero anno dies caniculares.

Refert denique **SALMUTHI** cent. 1. obs. 63. Delirium Melancholicum singulis septem annis recurrentis periodice semper durans integrum annum in Chyrurgo, finito anno iterum cessat, & post exactum septennium redit.

Denique mulier quædam se regi cuidam esse designatam imaginabatur: Unde vitra perforata quasi gemmas à sponso datas diligenter adservabat. Ut refert **SENNERTUS** de Melancholia pag. 339. **BRENDELIUS** in consil. 34. refert Concionatorem sibi imaginatum fuisse, se audire vocem DEI & Angelorum. Et quæ sunt similia varia Melancholicorum phantasmata:

Ex his modò allatis exemplis hoc perspicuum est, utut varia sint delirantium phantasmata, nihilominus tamen ea ut plurimum pro determinatione phantasmatum habent causas externas sive objectum quoddam, quod aut fortius placet, aut quod sæpius occurrat, aut super quod certam reflexionem faciunt Melancholici: quod objectum per sensus externos spiritibus animalibus impressum eos subinde ad eodem motus in cerebro disponit: ratione hujus occasionis anima rationalis ideam phantasma secundum ideam sive conceptum sive speciem intelligibilem & intentionalem (voca ut lubet) format & elicit.

Idem scilicet fit in Melancholicis, quod fit in iis qui gravi quodam negotio aut curâ pressi, eidem sedulo incumbentes tempore nocturno ob negotium continuo mentem occupans dormire nequeunt, aut licet dormiant per actionem tamen & tractationem diurnam spiritus animales motionibus iidem adstricti in cerebro, licet parcius in organa externa influunt

eodem tamen modo in somno objectum circa quod versata fuit mens repræsentant, & ita delirium Melancholicum sive somnium Melancholicum excitatur: Unde id quod interdum anxie tractamus, continuo & fortiter in somnio impressum habemus.

Unde etiam subinde contingit, ut ex talibus curis & negotiis cum summa intentione tractatis, interdum tales fiunt delirantes melancholicè, verbi gratiâ, si quis operam dat sedulo concionibus, ut evadat egregius concionator, tandem evadit delirans, ut putet se esse summum Concionatorem.

Nam Melancholia sive delirium melancholicum primò & in se indeterminatum, sed paulò post, quando objectum excellentius aut gravius in sensus incurrit, certo modo determinatur & figitur, verbi gratiâ, si Melancholicum nondum tamen delirans, sed tantum mœrore, meditabundus & morosus: Hic ipse transiens per locum, ubi videri peponem putridum, huic statim subit cogitatio, quid si tu quoque putresceres: Unde supervenit delirium quod putet se esse putridum. Vel audiens ralis Melancholicus frangi vitra, statim potest venire in mentem, quid si tu etiam tali ratione frangaris: Unde oritur delirium, quod putet se esse vitrum, & metuat ne frangatur.

Si sit hypochondriacus in Melancholia inclinans: Hic percipit murmura & ructus in abdomine, & quasi coaxationes in ventre: his sonitibus territus Melancholicus, & circa eosdem fixis cogitationibus inherens facile potest exinde invadere in istud delirium, quod putet se habere ranas viventes seu serpentes in ventre.

Denique ut res fiat clarior, ponamus Juvenem amatorem, qui licet per se sit sanissimus: Hic primò admodum sibi placet circa præsentiam amasæ: postmodum absens meditatatur subinde de ejusdem pulchritudine, cogitat, quomodo denuò possit acquirere ejusdem præsentiam: Hinc meditatatur confabulationes, &c.

Unde fit, ut subinde in somno postmodum species amasæ & actiones cum eadem occurrant: tandem ita determinantur spiritus, ut non nisi Amasiam repræsentent. Hinc tale sequitur delirium, quod æger continuo putet se habere præsentem Amasiam, unde incipit cum eadem confabulari, adulari, &c. utut neminem præsentem habeat.

Hæc & similia tali modo se insequuntur: Quo etiam pertinet, qui post terrores, tristitiam, mœrorem vel similes affectus animi graviores subinde deliria melancholica succedunt: quâ ratione mulier perterrita ex vito suspensio gravissimâ Melancholia correpta fuit, teste **PLATERO**.

Hæc ergo deliria quæ ab externa occasione vel graviore animi affectu oriuntur, quare non æque omnes affligunt: aut quare non omnibus ex animi affectibus gravioribus oriuntur deliria Melancholica?

Hic consideranda est certa subjecti conditio: Nam certum est unum esse magis promptum ad delirium, alterum minus. Causa hujus promptitudinis remota habitat in massa sanguinea: proxima verò hæret in spiritu animali.

Remota dixi est in massa sanguinea: Notum enim est, prout variat massa sanguinea naturalis crasis ex semine oriunda, etiam hinc hominum mores subinde variare, & hinc est quod jam suo tempore suo idiosyncrasia dixit **GALLENUS**, quod mores animi sequantur temperaturam corporis. Unde totâ die experimur, quosdam naturâ esse lætos & hilares, quosdam naturâ esse iracundos, nonnihil tristes & meditabundos, idque pro varietate sanguineæ crasæ, unde variæ spirituum animalium constitutiones: unde etiam ista ingeniorum est diversitas. In his verò in quibus adsunt deliria Melancholica, illi ut plurimum sunt hypochondriaci. Ut

H H h etiam

etiam malum hypochondriacum confirmatum sepius sine delirium melancholicum post se trahit, aut si non sunt hypochondriaci aperte, simile tamen vitium malo hypochondriaco in stomacho tales patiuntur: Unde subinde acida eructant, nimium appetitum habent, alvo sunt obstructa & similia.

Et tale delirium quando non aperte fomitem in hypochondriis habet, vulgò dicitur oriri ex consensu cordis & totius.

Denique tales delirantes subinde fiunt post suppressionem hæmorrhoidum, aut mulieres post menses vel præternaturalem suppressionem vel naturalem expansionem sive ratione ætatis, sive ratione gravitationis emancant. Et tales mulieres subinde *Melancholia ex utero* vocari solent.

Communitè melancholiam oriri ex *splene* volunt: & *splenicis* obnoxios dicunt melancholiam, *splenis* tamen *viscus est infons* in tali casu, & si interdum tumidum aut infarctum reperitur, unde pulsationes succedunt in arteriis ob sanguinis stagnationem: hæc superveniunt potius melancholicis affectibus, quam ut radicalis sint melancholiam sedes: sed potius subinde sunt hypochondriaci & similibus malis obnoxii.

In his ergo subjectis melancholicis imprimis *acidum* vitiosum abundare, indeque coctionem primam vitare, quin etiam mass. sang. exinde crassiores & viscidiores, minusque spirituosam esse multa adjuncta symptomata persuadent non minus quam cura, quæ ad hoc est directæ ut imprimis acidum vitiosè corrigatur & emendetur: In taliter enim constituta mass. sang. non tantum fermentatio ejus vitalis in præcordiis lentè procedit; Unde anxietates imò non raro graves cordis palpitationes, sed etiam spirituscentia mass. sang. ejusque in spiritus subtiles volatilificatio minus convenienter perficitur, idque èd magis si in aère crasso aut cænofo aut paludoso versentur ægri, non aër multa tribuit ad volatilisationem spirituum: Sic enim ex sola aëris mutatione in claram, tenuem & subtilem melancholia curata fuit.

In massa ergo sanguinea spiritus minus volatiles minusque subtiles aut minus mobiles, sed quodammodo fixiores fiunt, imò iidem minus apti sunt ad varias motiones & expansiones pro multitudine objectorum varia in cerebro perficiendas: sed potius fixiores ab uno objecto fortius affecti, hujus potius quam aliorum impressiones & subseqentes motiones recipiunt, & in semel inchoato tramite continuato cursu & recurfu continuè pergunt. Unde subministratur occasio animæ rationali unum tantum phantasma formandi & subinde repetendi.

Hinc tale continuum circa idem subjectum, sive objectum delirium postmodum supervenit. Sed circa istud objectum, & circa quod delirant taliter Melancholici, subinde satis sunt prudentes: Legimus etiam in A. L. U. S. I. T. A. N. O. (nisi fallor) exemplum cujusdam pueri, qui se putabat esse regem ingentem, sub quo delirio tam subtilia & acuta rempublicam gubernandi promebat consilia, ut omnes in admirationem raperet: curato postmodum delirio, puer de talibus politicis nihil sciebat, unde satis sunt prodentes circa objectum delirantes.

Id quod non minus est mirum, quam quod obss. prætorum docent *somnambulones* noctu surrexisse & versus admodum concinnos scripsisse, manè tamen eorum quæ noctu egerint, nihil scivisse.

Nam circa idem objectum semper occupatur anima rationalis, quia tota ejus essentia, prout equidem à nobis cognoscibilis est, consistit in eo, quod sit substantia immaterialis quæ semper ratiocinatur & aliquid cogitat.

Hinc anima rationalis indefensè semper ratiocinando circa idem objectum subinde occupata, ne-

cessariò elegantes & naturales formabit discursus, quoniam à nullo alio objecto inturbatur & impeditur.

Cum verò temporis mutationes in alteranda mass. sang. & afficiendis spiritibus magna sit potestas, ut in brutis quotidie videmus, non mirum est pro varietate temporis mutationis, etiam hinc nunc acius nunc remissius affligere deliria.

Item cum sub ipso delirio per victum mutatum, per vigilias continuas & alias res nonnaturales, subinde mutetur insigniter crasis massæ sanguineæ, & consequantur spiritus animales (unde videmus quod tales melancholici fiant subito pingues, fit subinde ut interdum spontè cessent deliria, quæ tamen novâ alteratione per graviora objecta inducta denudè recurrunt, quin & ex tali varietate cætos sanguinis & spirituum fit nonnunquam, ut delirantes ex uno subiecto in aliud successivè dilabuntur, quæ ratione vi demus quosdam ex vini potu primo steti hilares hinc admodum loquaces, tandem rixosos & quasi maniacos, denique somnolentos, altèro veto die subinde fiunt mæsti, Melancholici, tristes & quasi turbulenti. Unde sicut hoc facit externum vinum, & ad talem crasin massam sanguineam & spiritus redigit, simili ratione hoc præstabit vitium ex causis internis pronatum.

Vertim quod tales stulti stultis interdum curentur remediis.

Sic verbi gratia, quidam putans se habere passeres in capite, fuit curatus per medicum qui passeres vivos applicavit naribus quorum morsunculam persentiscens æger quasi fuisset extractus, persuasus ad se redit: alius putavit se gestasse cornuta, qui fuit curatus cornuum cervinorum alligatione, & postmodum per serram abscissione: alius putavit se carere capite, qui fuit curatus per impositum pileum plumbeum, cuius gravitate fuit persuasus se habere caput.

Quoad talia ridicula curentur ridulos ægros, ex eo ferè est quod anima rationalis occupata circa unum tantummodò objectum, si postmodum objectum motibosum remotum videt æger, vel si ex superveniente contrario seu fortiori objecto alio modo moventur spiritus, fit ut tale fortius objectum, & quidem aliud ac novum animæ rationali præbeat occasionem variandi speculationem, & ita omnes priores ridiculos conceptus superant novi conceptus, imò quasi omnino in momento cum manu deleatur & extinguatur.

Sic Melancholia curata fuit per *gaudium nimium*, & persusum ex improvise concitatum, quoniam fortius istud objectum delevit prius.

QUOAD DIFFERENTIAS:

Deliria sunt varia & pro adjunctorum symptomatum varietate variis subinde insigniuntur nominibus. Hinc est *Melancholia Errabunda*, *Melancholia Atonita*, *Erotica*, &c. quæ omnes tamen ex eodem fonte oriuntur.

SIGNA QUOD ATTINET,

1. *Imminentis Melancholiam* signa sunt quando æger gravioribus subinde infomniis terretur, quando somnum habet turbulentum, & infomniis intermissum, quando præter solitum fit mæstior & tristior etiam invitatus, quando metuit sine manifesta causa, quando vel levissimo subiecto subito terretur: item si in unâ cogitatione subinde fixior hæret, si meditabundus & cogitabundus fuerit, &c. Hæc enim & similia sunt revera Melancholiam sive affectus Melancholici signa.

Quod si postmodum æger incipiat fabulari ridiculè de uno alterovè subiecto quando putat se esse sapientissimum & si porro, tunc est delirans melancholicè.

Verum

Verum ipsa melancholia per se patet facile: saltim fomes & causæ remotæ diligenter considerandæ pro felici instituenda cura. Ideo cognoscendum est an animi affectus gravior dederit occasionem melancholiam, an vero ex vitio massæ sanguineæ melancholico (loquor vulgò) primum ortum duxerit melancholia.

Signa hæc inculcat LINDANUS dum inquit: si sit ex aliquo affectu melancholia necesse cognoscatur, aliàs remediis internis frustra agitis: Didici ex pulsu cognoscere an sit melancholia ex animi affectibus, an sit ex sanguine melancholico. Nam si est ab animi affectibus *pulsus* est valde obscurus & contractus & inconstans quandoque æqualior sæpius inæqualis, & deinde qui habet interdum speciem deficientis vermiculans est interdum, interdum non: Talis inæqualitas & inconstantia pulsus certum signum est melancholiam ex animi affectibus, quoties enim animus parum laxatur, statim etiam mutatur pulsus: Unde facile animi affectus exinde patefcunt.

Si causa remota sunt suppressiones Hæmorrhoidum vel mensium ex agro cognoscitur. Si causa remota sit malum hypochondriacum signa hujus affectus propria erunt præsentia. In specie tales ægri conqueruntur de rubibus acidis, de borborygmis & murrubibus intestinalium, de alvo adstricta, dolore in hypochondrio sinistro, qui est colicus, item de sensu pulsationis in dorso, sin vero sit circa tamen affectum melancholiam, specialius ex vitia tantum massa sanguinea, tunc imprimis solet habere tale delirium suas exacerbationes & remissiones item ægri admodum sunt anxiosi & queruli admodum, palpitarior cordis subinde est frequens item præ aliis sunt tristes & mærentes & quæ sunt similia signa affectus massæ sanguineæ. Metus tamen & tristitia præ cæteris etiam sunt penstandæ in melancholicis, quidam interdum singulares, pusillanimes & desperati sunt: Namvenim rarum inquit PENTRÆUS in *dissertat. harmonicis*, est quod gaudere & ridere videantur; minime tamen gaudium est gaudens & verus risus, sed quasi cynicus & sarcasticus, quia paulò post mæsti & tristes evadunt.

Unde etiam solitudines amant & conversationes hominum persequuntur.

QUOAD PROGNOSIN.

Malum recens & cui nondum supervenit delirium facile curatur, subinde etiam à sola convenienti victus ratione, quia laudabilis tenuis & spirituosus generatur sanguis tales ægri curantur. Inveterata verò melancholia, in specie cui pertinax delirium accessit, aut quæ subinde repetit, raro curatur, quin ut plurimum a gros ad mortem comitatur. Melancholia quæ post morbum acutum est, ut post febres diuturnas aut acutas, aut post phrenitidem, facilius aliis & sæpè per solam dietam curatur.

In vitis familiarior & frequentior est melancholia sed minus difficilis curari: in *ferminis* quidem rarior sed diuturnior & pertinacior.

Melancholia quæ est cum risu sive gaudio turior est & tractabilior quam ista melancholia, quæ est cum furore, studio & seria. Melancholia quæ à Characteres feminali per parentes in liberos fuit transplantata, raro potest curari. Si melancholicus præter solitum in risum, vel fletum vel lachrymas solvatur, metuendum est ne in maniam transeat. Ad salutem monstratur via si mitiora sunt deliria: si superveniat hæmorrhoidum fluxus aut etiam uteri, si superveniant varices quos ipsos commendat HIPPOCRATES *sect. 6. aphor. 21.* item si in scabiem aut similia cutanea vitia fiat transmutatio. His enim interdum ferè terminatur melancholia. Ad interitum verò inclinant ægri si tandem vires resolvantur, vel si ægri cibum & potum pertinaciter avertentur, quin etiam quando nihil dormiunt ac tandem vires fatiscunt.

Nam observatum fuit melancholicos interdum ad aliquot menses ne momentum quidem dormivisse, & ita tandem collapsis viribus intereunt. Rarius fit ut superveniant convulsiones aut Epilepsia quæ cerebrum afficiant.

Quod attinet МЕТНОВУМ МЕНЕДИ ad curandam melancholiam & deliria melancholica observetur totam curam consistere in rectificatione massæ sanguineæ: in correctione ejusdem vitiorum & regeneratione massæ sanguineæ spirituosæ & volatili. Sed hoc etiam non caret difficultate, partim quod malum per se sit contumax, partim etiam quod melancholici statim omnium remedium sunt peracti & aliàs etiam per se satis immorigeri.

Hinc observandum, ut causa remota removeatur, quæ si sit affectus animi gravior removenda est non tantum per medicum quam Ethicum sive moralistam, sin vero sint causæ internæ, menses suppressi, malum hypochondriacum, &c. tunc hæc primitus curandæ. In genere tamen post ablationem causæ remotæ omnes melancholiam & omnes ejusdem species curantur, in specie per omnia ea remedia quæ in affectu hypochondriaco usurpantur tam digestiva quam laxativa, quibus addenda postmodum appropriata confortantia dicta quæ spiritus animales volatiliores subtiliores & agiliores reddere & fermentationem sanguinis naturalem restituere valent. Inter priora ista ad mass. sanguineam corrigendam primum obtinent *Tartarea* & *martialia*. Inter posteriora vero *confortantia* sunt imprimis *vinum crocus, melissa, ambrata* & omnia *cephalica* spirituosæ.

Ut ergo hos scopos obtineamus, observandum 1. Rectè monere auctores, omnia incassum circa melancholiarum & maniarum curam tentari, nisi quam studiosissimè *Emeticorum* usus observetur. Nam in vomitoriis consistit radix curæ omnis melancholiam & mania, quæ pro ratione causarum subinde repetenda, & non una vice iis insistendum.

2. Rectè monet RIVERIUS, ad hypochondria semper præcipuam dirigendam esse curam, unde paulò post malum etiam primitus traxerit otiginem: Unde curatio pro malo hypochondriaco ad reliquarum melancholiarum curationem sufficit: Unde etiam BARTHOLETUS *de respiratione* dicit, quod melancholia, quæ ex consensu totius cum corde derivatur, respondent quartanæ exquisitæ, adeoque etiam esse tractandos melancholicos atque Quartanarios.

3. Caveat sibi diligenter medicus, ne solus melancholicos adeat, aut iidem propius accedat. Nam hi ipsi admodum infensi sunt medicis, eosque subinde malè tractant, verberebusque miserè onerant. Exempla talia habet HILDANUS *cent. 4. obs. 9.* & FORESTUS *lib. 10. obs. 22. Scholio.*

4. Summatim totius curationis scopus simul semper èd dirigendus, ut melancholicos acuto quodam stratagemate decipiamus, eosque à semel concepta opinione etiam ridiculis mediis nonnunquam deducamus. Talia enim stratagemata minus sunt aliena à medico.

5. Alvus semper mollis & lubrica servanda. Nihil enim est; quod magis hypochondriacos & melancholicos infestet quam alvus obstructa. Unde semper alvus respondere debet aut natura aut arte.

6. Cum melancholici, qui semel delirantes fuere, subinde recidivare soleant, ob id oportuè & tempestive Vere & Autumno cura prophylactica per alterantia & laxantia & appropriata spirituosæ instituenda.

7. *Purgantia* minus commoda sunt, quam *Diuretica*: in principio equidem semel & iterum purgare licet, monente LINDANO, sed in progressu mali plus nocent, quæ proficietis, quia optime per urinas & interdum per sudores tollitur malum, uti dicitur LINDANUS. Nihil melancholici plus mingunt quam alii: quia

H H h ij (β)

(B) raro sudant, & à conspatione pororum corporis materia urinæ subinde augetur.

8. Et in genere hic monendum, omnes affectus, qui dicuntur *spleneticis*, aut qui dicuntur oriri ab humore melancholico, optimè per diuretica salsa curantur. Nam observatum fuit, quod in talibus urina turbida & crassa interdum etiam nigra reddita copiosis contentis saturata signum sit declinantis morbi & imminuentis sanitatis.

9. Quantum fieri potest, opera danda, ut agrypnia coërceatur, & somnus aut conservetur, aut restituatur. Id quod interdum post vomitorium facile acquirere vel obtinere possumus. Quia tunc imprimis lassati ægri facillè in somnum properant: & ad somnum ut provocemus, in specie alimenta quæ sunt humida ac bono nutrimento torido turgida, qualia sunt lacticia, &c. optimè conducunt. Nam

10. In diæta semper observetur, ut dentur *potulenta* & *esculenta*, quæ blando humore nutritio sunt turgida & imprægnata.

11. *Opiata* sola nunquam danda. Nam parum operantur, & subinde duplicata & triplicata dosi nihil faciunt, idque eò magis, quò diutius somnum non viderit æger, & tunc narcotica & opiata potius aggravant malum, cum talia narcotica per se somnia non nihil turbulenta, sæpius aut in majori dosi inferunt. Internè semper appropriatis miscenda opiata in specie humectantibus, & etiam externè Epithematis capiti & fronti applicandis, item pediluvii & similibus somnum provocantibus & lenientibus.

Quod attinet *Materiam medicam*. 1. Radix extirpandæ melancholiæ rectè à PARACELSO dicitur consistere in antimonio. *Preparata* sunt varia, tam quæ supra, quàm quæ infra operantur. Et in specie flores antimoni commendat PARACELsus, quorum florum præparationem elegantem videatis in FINCKIO in *Enchiridio Dogmatico Hermetico* de Melancholia, appropriatissimum ad curandos Melancholicos. Alias etiam mercur. vitæ per inferiora purgans multis modis parabilis, & ipse est admodum conveniens, aliàs pro vomitoriis sunt *aurum vitæ* seu *precipitatum mercurii* cum *auro* (imprimis KEGLERII) item pro vomitorio est *Tartarus Emericus* MYNSICHTI à gr. vj. ad viij. in forma sicca usurpandus. Infusum mercurii vitæ repetitum interdum confert. *Sapa vomitoria* SYLVII ex musto & mercur. vitæ est etiam egregia. Post hæc imprimis sunt *Helleborus* & *Helleborata*, quæ in affectibus melancholicis & in deliriis melancholicis obtinent primatum. In Mania quidem helleborus albus (de quo cras) in Melancholia vero helleborus niger, ejusque extractum cum phlegmate vitrioli spirituoso paratum, & exinde paratæ pilulæ cum antimon. per inferiora purgante. h. m.

24. Extract. helleb. nigr. ʒj.

antimonii per inferiora purgantis gr. v.

(pro varietate tamen præparationis variat dosis)

Extracti Trochiscor. Alhandal. gr. ij.

Hinc vel fiant pilulæ cum Syrupode pomis v. gr. vel quod melius cum aqua anagallidis & aqua flor. Hyperici fiat portunculæ edulcoranda (syrupode pomis laxativo & ita propinanda. Quin & infusum rad. hellebori nigri cum fol. fenn. &c. sal. Tartar. in aqua appropriata est admodum conveniens purgans in Melancholiis. Potest etiam fieri *Vinum helleboratum Quercetani* (quod vid. in *Pharmacop.*) quod est convenientissimum laxativum Melancholicorum. Item Tartarus vitriolatus antimoniatus ad gr. iv. vel v. propinatus est etiam conveniens. Præparandi modus prostat in SCHROEDERO. Post helleborata sunt imprimis *Sennata*, eadem tamen nunquam sine stimulo Tartareo præscribenda. Convenit mass. pilul. de *Ammoniaco*. mass. pilul. de *Tartaro Quercetani*. *Extractum Melagorum QUERCETANI* mass. pilul. de *Fumaria*, item de *lapide Lazuli*.

Quod attinet remedia, & i. quidem ad cortigendam mass. sang. & quasi curandum malum hypochondriaci ex simplicibus sunt omnia ea, quæ vocantur *Splenetica*, in specie tamen *fumaria* præ cæteris est utilis, & omnia ex fumaria parata remedia. Unde *Essent. Fumariae composita nostra* optimè convenit, si misceatur cum essentia seu Tinctura martis liquida v. gr.

24. Ess. fumarie compositæ ʒij.

Tinct. martis liquida ʒij.

Ess. Croci ʒj. M.

Dosis ter in die gr. 50.

Post fumariam *succus pomorum Borsdorffianorum*, vel etiam omnia ex pomis parata remedia, v. gr. Syrupus de pomis extractum martis cum succo pomorum; Extractum granorum Chermes cum succo pomorum ex HARTMANNO & similia. Item *Syrupus de succo Borraginis*, item *buglossæ*: medicamenta quæcumque ex *lupulo* & similia.

Sed hæc sunt clara ex cura Mali hypochondriaci.

Præ cæteris Tartar. commendatur. Hic Tartar. datur cum salibus aliis lixivialibus in specie e. sale abstrahit cum sale fraxini: item cremor Tartari mistus cum anal. Tartari est egregium digestivum in affectibus melancholicis, quando & Tinct. Tart. aut etiam spiritus vini tartarificatus, spiritus tartari vol. Item spiritus camminativus ex nit. Tart. spir. vini est convenientissimus in paroxysmo hypochondriaco & melancholia. Facit huc liquor *Tart. diaphoreticum* cū succis D. RUEFFELDI.

24. Succ. expressi Piperitidis ʒiv.

Succ. Cochleariæ.

Raphani marini

Nasturtii aquatici.

Hortensis ana ʒj.

Spiritus tartari probe rectificati ʒij.

Hæc omnia miscet & destillat aliquoties in B.M. dosis à ʒij. ad ʒiij. In Melancholia imprimis hypochondriaci non minus quàm in aliis melancholiæ speciebus.

Porro omnes Croci mart. aperitivi five cum salibus five cum aliis simplicibus menstruis parati. Item Tinct. mart. MYNSICHTI, essentia mart. liquida, Tinct. vitrioli martis, ZVVELFERRI & similia optime conveniunt in melancholia. Quo pertinent omnia etiam *antiscorbatica*, quæ & ipsa in malo hypochondriaco & melancholia hypochondriaca sunt optima in corrigenda massa sanguinea. His medicamentis splenicis tartareis, martialibus, *antiscorbaticis*, &c. subinde interponenda *appropriata*, quæ inter ex *vegetabilibus* sunt:

1. *Anagallis* flore phœniceo, & hinc *hypericum*, hæc enim duo mirè conferunt contra phantasmata melancholica, five tantum coquantur in aqua appropriata, & propinentur, five fiat Essent. & Tinctura composita: quo pertinet Tinct. hyperici MYNSICHTI, item *Ess. anagallidis composita* D. MICHAELIS, quæ ad ʒo. vel 60 guttas bis in die sumatur, Tinct. hyperici MYNSICHTI datur pro dosi aliquot cochlearia. Hæc duo sunt appropriatissima, post hæc est *saturum* & ejus imprimis *Saccharum*. Loco hujus etiam crystalli Minervæ saturni cum spiritu nitri præparati, qui acuat cum acet. destillat. & ita ex minera saturni sunt crystalli specifici in Mania & reliquis melancholiis. Loco horum vel solum sacchari saturni singulariter, quo ipso MONACHUS Italia maniacos & melancholicos curavit, propinando quotidie. Et scio juvenem, qui melancholia hypochondriaca affectus curatus fuit per sacchari saturni, metus, quod steriles reddat, est inanis. In *lapide Lazuli* singulari est remedium ad affectum melancholicum, five in forma pulvis ad imitationem HARMANNI propinatus: five quod melius sit TINCER. SMARAGDINA cum spiritu vini & spiritu urinæ dosis à gutt. xij. ad xx.

Misceatur commode cum Essentia anagallidis composita h. m.

24. Ess. anagallidis composita ʒij.

Tinct. lapidis Lazuli ʒj.

M. D. 40. vel 50. tr.

Hinc

Hinc etiam *confectio Alkermes* ratione lapidis lazuli & ambre optimè convenit ad melancholiam præmissis medicamentis hypochondriacis; quæ confortat melancholicos: aut etiam internè usurpari potest ess. ambre. Tinct. *Coralliorum* cum spiritu cordis cervi est egregium remedium in anxietatibus & angustiis melancholicis: simul etiam egregiè ad phantasmata melancholica dispellenda confert. *Crocus* denique vegetabilis & ipse optimum remedium melancholicum. Nam insigniter convenit ad volatilifandos & subtilifandos spiritus, utur occulta narcotica vi eos figat. Hinc commendat meritò HARTMANNUS ess. croci cum aqua vitis destillatâ: Cui tamen præfert LINDANUS eandem essent. paratam cum aqua betulæ, quæ admodum est egregia cum croco mista, five sit aqua destillata betulæ, five per fermentationem purificata & ita propinata. Idem LINDANUS commendat singulariter Syrupum succi borraginis, cui croci pauxillum postmodum addit. Sic BORELLUS cent. 2. obser. 99. refert de quadam muliere ex mœsticia in melancholiam incidente, curatâ solummodo per nodulum seu sacculum ex croco in scrobiculo cordis gestatum. Denique *Camphora* singularissima est in mania, uti etiam in melancholicis deliriis, si parum ejus usurpetur cum aliis, aut si tantillum ejus cum nodulo isto appendatur. Experimentum hoc habeo in quodam amico, qui terroribus subinde affligebatur. Quin etiam internè camphora præmissis præmittendis admodum convenit, v. gr.

24. aqu. Anagallidis.

Flor. hyperici.

Cordial. Hercul. Saxonie ana ʒj.

Ess. Helenij ʒij.

Croci ʒj.

Tinct. Coralli cum spiritu cord. cervi ʒiij.

Ess. ambre gutt. xv. ad ʒj.

Camphoræ gr. vi.

Syrupi de Canella ʒj.

M. P. pot. confort. & refriger. pro plur. dosib.

Subinde usurpanda cochli. 1. vel etiam 2. Interdum pro *fiduifero* convenit præter *M. simplicem*, imprimis spiritus sal. ammoniaci vol. qui ad curam mali hypochondriaci, & hinc melancholiæ hypochondriacæ est optimus imprimis, si misceatur cum spiritu camminativo ana. *Elixir proprietatis SENNERTII* cum succis paratum, Tinct. coralliorum legitime parata, imprimis si reductatur ad statum volatilitatis mirè confert in his affectibus. Unde *Ess. fumarie composita mista* Tinct. coralliorum antiscorbaticæ est egregia. *Satyrium* ejusque *conserva*, item *Ess. Satyrii* magnam vim habet ad mœtiores & trilitrias pellendas, inquirunt Auctores: Sed observetur in usu, ne sit *Melancholia Erotica*, seu ex amore, utpote quam potius aggravat. Essent. & conserva cum aliis mista conducit. STOECKERUS insuper commendat in affectibus melancholicis hanc aquam destillatam.

24. Flor. anthos Borraginis

Buglossæ ana ʒiv.

Croci ʒj.

Malorum Cotoneorum ʒiv.

Vini albi generosi ʒij.

Mista digerantur per 15. dies, & destillentur, aqu. propinetur ad ʒj. quam jubet asservendam tanquam pupillam oculi: an tantæ sit efficacitæ, nescio. Datur, uti dico, in affectibus melancholicis ad ʒj. subinde repetendo. Externè præcipiunt quidam hoc *Emplastrum* capiti naso applicandum.

24. Tacamahac.

Gumm. Caranæ.

aninæ ana q. f.

Ex his faciunt Emplastrum. Præter dicta etiam est in usu convenienti *Ess. Melisse*, *Ess. corticum citri* & *corticum Aur. antiurum*. Interdum aliquot guttæ nitri potabilis cum oleo cinnamomi: Tinct. coralliorum. *Ess. Helenii* & similes. In specie *Vi-*

num mirificè convenit melancholicis, præmissis præmittendis ad conciliandam quandam lætitiã, & exhilarandum animum. Egregium vini usum in affectibus melancholicis vid. approbatum à GABELCHOVERO Cent. 3. cur. 8. in *scholio*. Et THONERUS lib. 2. obser. 3. refert, quod quidam melancholicus in summo gradu haustu vini tandem revocatus & ita curatus fuit.

In diæta serum lactis & alia cum sero lactis parata. Item remedia ex *omnibus* imprimis *Borsdorffianis* & denique omnia alimenta rore nutritio turgida minus squallida & minus arida conveniunt. Tandem in pauxillimo melancholico usurpari potest *Opiata antimelancholica* T. M. A. I., quam mirè commendat: Compositio est hæc non inelegans:

24. Confect. de hyacinth. ʒj.

alkermes ʒiij.

Lapid. Bezoard. ʒj.

Smaragd. præparat. ʒij.

Calcis seu ign. ʒj.

Mynsichta succini albi (potius præparata) perlarum.

Coralliorum rubr. ana ʒj.

Spiritus rosarum

rubri Idæi

lil. convall. ana gutt. xiiii.

Syrup. flor. Pœoniæ q. f.

M. Fiat Electuarium.

Assumatur in aqua appropriata à ʒiij. ad ʒj.

Absolvimus deliria melancholica; jam verò restat *Mania seu Insania*, gravior delirii melancholici & magis crudelis species, ex eo, quia homines omninò quasi in bruta transmutantur, estque ista melancholia, quæ aliàs MANIA dicitur Græcis, Latinis INSANIA.

Est nempe tale absque febre delirium, quo correpti cum insigni furore & audaciã omni ferè ratione deposita quæcumque objecta aggrediuntur, eadem diffingunt & lacerant, homines verberibus malè insultant, & impediti contumeliis & convitiis gravibus eisdem lacerant; ita ut ob furorem & quæcumque perpetrandi audaciam catenis subinde devinciendi & arctè incarcerandi sunt ægri.

In his maniacis imprimis considerabilis est furor iste, quo quæcumque audent & peragere tentant: sed tamen hic furor insignis & hæc apparens audacia non est absque meticulofitate & absque timore interno. Nam si furiosi & maniaci aliquem metuentem vident, in eum promptè irruunt, sed audacem quem vident, eundem sinunt: quando & si ab aliquo aliquando verberibus exempti fuerint maniaci, eundem admodum metuunt, & quaquâ ratione possunt, fugiunt. Audaciæ huic vel potius temeritati conjunctum est insigne & tantum non stupendum in maniacis robur. Nam validissima ferramenta diffingunt, & quæcumque obvia subito conterunt & vastant. Sic BENIVENIUS observat Nutricem maniacam, quæ quæcumque obvia dentibus corripuit, & etiam validissima diffregit. Hoc ipsum tamen non adeo proprium est solis maniacis, quando & interdum etiam in phrenitide observatur. Nam PANAROLLUS pent. 4. obser. 49. refert tale exemplum cujusdam phrenetici, qui in vigore febris cancellos ferreos, ac si cerei essent, tractavit, & pondera ingentia facillimè elevavit, qui tamen transacto morbi (nempe febris & phrenetidis) vigore adeo imbecillis fuit, ut vix surgere potuisset. Aliàs tamen ordinariè in Mania observatur.

Huic accedit tertium notatu & consideratu dignum in maniacis insignis frigoris etiam intensissimi tolerantia. Nam maniaci ut plurimum omnes vestes lacerant, & inde etiam in gelu hyberno ita jacent, idque sæpe membris nudis, sine ulla corporis exinde contracta læsione. Sic refert LINDANUS, se vidisse Amstelodami quendam Gallum mania correptum, qui nudus in intensissimo frigore hyberno incedebat. & qui

H H h iij accedente.

accedente paroxysmo caput aniliis submittens aquam frigidissimam capite excepit, & inde levamen sensit. Quod etiam facit exemplum FORESTI lib. 10. *observ.* 22. de muliere maniaca, quæ in hyeme nuda in lecto jacens, corpus tamen habuit admodum calidum, ubique rorido sudore persusum: Hoc ipsum fit partium ex statu mass. sang. quæ intus vitiosè exæstuat, partim vero ex eo, quod maniaci in furore constituti, vim frigoris minus sentiunt atque percipiunt. Hoc ipsum tamen nempe tolerantia frigoris ut plurimum, equidem adest in maniatis, non tamen semper. Nam interdum observari fuerunt maniaci vestibus contecti, aut vestes hyberno gelu postulantes: quod facit historia PLATERII in *obs. lib. 1. p. 82.* qui refert quendam Maniacum, qui frigore intensissimo congelatus peritit.

His ita de mania affectis prælibatis, accedo AD CAUSAS, & dico maniam non differre radice à reliquis melancholicis & deliriorum melancholicorum speciebus, cum videamus sæpius melancholicos fieri, qui antea fuerunt maniaci, quod pertinet observatu dignissima observatio RIVERII 32. commendat.

De mania contumacissima post externa remedia nempe arteriolum persistente, quæ tamen tandem fuit curata in juvene *Castratione*, ita quidem, ut per castrationem celsarit ista mania, remansit vero delirium melancholicum: Sicuti è contra non raro melancholici mœsti & tristes interdum in maniacos exacerbantur, & transeunt. Unde etiam & melancholicæ reliquæ & ejus species mania iisdem omnino remediis, eademque medendi methodo curari solent.

Est scilicet mania talis species melancholia, quæ cum iracundia quadam intensa conjuncta est: Uti enim observantur melancholicæ cum tristitia, uti dantur melancholicæ cum risu, dantur melancholicæ cum cantilenio, dantur melancholicæ cum amore, ita simili ratione datur melancholia cum intensa iracundia seu furore, quæ est nostra Mania.

Hoc ut fiat, clarius consideremus saltem sanum & rectâ ratione utentem, summè tamen & admodum iracundum: aut saltem consideramus ebrium ad iram provocatum (nam quibusdam ebriis in more positum est, ut insigniter incandescent.) In tali casu vel sobrii vel ebrii, in specie ebrii considerate actiones, & videbitis in his ipsis maniam quandam naturalem: quæ enim non aggrediuntur, & quæ non perpetrant tales ebrii: mirandum, quam caleat corpus eorum, & quam non audacia omnia tentant. Simili rationali in melancholia ex quacunque causa, subinde ex irritatione externa, subinde ex positu astrorum, subinde etiam ex interna mass. sang. auctâ nonnihil effervescentia asurgat affectus iracundiæ, perfectum habebitis maniacum.

Ipsi Melancholici ordinariè sunt morosi, facileque ad iram provocari possunt: Unde facile etiam melancholici ad verbera prorumpunt. Unde facile fit, ut in his auctâ iracundia in maniam degeneret.

Verum sicut in omni irato & iracundo est quædam exæstuantia P. naturalis in mass. sang. unde calore totum eorum corpus percipitur persusum, ita in maniatis & ipsa mass. sanguinea crassa equidem & spissa, ebulliens tamen vehementiorem plus solito concipit æstum, id quod manifestatur partim per pulsus, partim per respirationem. Nam pulsus in maniatis est plenus, frequens & satis magnus: respiratio est frequens, alta & magna. Ipse vero sanguis ven. sect. emissus observatus fuit à LINDANO crassus, spissus & intensè calidus, ita tamen ater, ut atramenti speciem retulerit. Et ita in maniatis mass. sang. acido quidem vitioso abundante inspissata, ebulliens tamen plus solito vehementiorem concipit calorem, indeque corpus calidum & frigus tolerans reddit: similiter ut iracundis contingit, audaciam ex spiritibus nonnihil velocius motis intentam conciliat. Vulgò ab atra bile derivant maniam: quam ipsam atram bilem ex pathologicis præsuppo-

no, nihil esse aliud, nisi acidum vitiosum effervescenti exasperatum, & ita quodammodo volatilisatum. Ab hoc enim vitioso sed admodum acore acore humor arrabilius in aquam & terram injectus effervesceat & ebullit, vel uti dixerunt veteres, fermentat. Unde etiâ in melancholicis & maniatis eorum vitiosus acor inducit effervescentiâ quadam exasperari & volatilisari potest, ita ut majorem & intensiorem gradum acquirat, quam etiam bilem vocant. Aliâ cause remota sunt eadem ferè, quæ in reliquis melancholicis affectibus: In specie tamen assumpta nonnulla venena vim habent inducendi specialiter maniam: Nam radix solum furiosi vino infusa si poterit, vinum tantummodo inducit delirium, & ut potans necessariè se per fenestram velit trajicere, ut refert BARTHOLINUS lib. 7. de *respir. cap. 3.* qui idem vidit hyoscyami nigri semen certâ dosi datum jurgiosam & contumeliosam efficere stultitiam: Sic cerebrum felis comestum & ipsum insaniam inducere dicitur.

In specie PHILTRA potentes sunt auctores mania, idque si filtra sunt parata cum menstruo muliebri. Refert enim PETRÆUS, quod hausto menstrui muliebris primum certo inducat maniam, id quod confirmat BORELLUS *Cent. 1. observ. 65.* uti dicit Theologum prope Caltrensem, à philtro menstruorum muliebrum cum leporis sanguine in condimento sumpto, in maniam tantam incidit, ut patrem proprium occiderit.

Sæpè autem à puellis tale philtrum propinatum fuit, cum eodem successu, nam Mania vel dementia secuta sunt. Quare ab iis cavendum. 1. Veneni illius remedium sunt margaritæ præparatæ: hæcenus BORELLUS. Aliâs excretio solennis sanguini suppressa, hæmorrhoidum, menstruorum, &c. uti melancholiam, ita interdum maniam inducit. Sic etiam ex ulceribus intempèstivè clausis orta mania observata fuit: in specie ulcerum antiquorum & varicum occlusionem.

Nam hoc jam satis de Mania antiquo Romano constat, quod ex occlusionem varicum fuerit redditus maniacus: sicuti è contra HIPPOCRATES *Secl. vi. aphor. 21.* inquit, si insanis varicos & hæmorrhoides superveniant solutionem fieri mania. Facit hæc, quod refert FORESTIUS lib. 10. *observ. 24.* de puella, quæ post ulcus in crure nimis cito curato, & propter menstruum purgationem longè suppressam in maniam incidit: quæ postmodum curata fuit, & restituta secta saphæna mensuris fluentibus. Sic HEINRICUS ab HEER *obs. 14.* recenset furorem in puerpera ob malè tractatas mammæ, in quibus mammis, apertis pulsulis & evacuetis pure omnis mania omnino cessavit. Subinde etiam post febres ardenes, aut post pleuritidem, interdum etiam post epilepsiam maniam oriri solet. Sic HEINRICUS ab HEER *obs. 3.* recenset insaniam post febrem acutam, ex melancholia contractam.

QUOD ATTINET SIGNA MANIARUM.

Mania levi admodum negotio cognosci potest: cum nempe ægri multa absurda loquantur, & faciunt cum quodam furore & temeritate sæviunt in alios, & etiam in seipso, adeo ut quoscunque obvios unguibus, & motu instar bestiarum aggrediuntur, quin & interdum, nisi defendantur, seipso interimunt, aut suspendunt, aut jugulum abscindunt: præterea & pertinacissimè vigiliant maniaci. Auctore enim FERNELIO quidam maniacus per 14. menses insomnis fuit: accedit robur, tolerantia frigoris, &c. Oculi nonnullis sanguinolenti, item torvi & truculenti adspiciuntur, hæc sunt signa mania.

Potè cognoscendum, quomodo distinguatur ab aliis finibus quibusdam affectibus, & quidem à phrenitide differt in eo, quod nulla adit febris, nullum signum graviter affecti cerebri, uti fit in phrenitide. A demoniacis distinguuntur maniaci, cum quibus etiam interdum confunduntur, quod subinde Dæmoniâci ea, quæ superant

superant humanam potestatem, agunt, & in specie, quod sæpius per vomitum, ferramenta, frustra lignorum, animalcula viva, & similia inconsuetâ & non ingesta solent rejicere, quod semper à veneficiis & incantationibus oriri solet.

QUOD AD PROGNOSIN.

Mania est malum admodum diuturnum & difficillimum curatu, quod licet interdum per menses aut annos quosdam remittat & intermittat, postmodum tamen antiqua atrocitate recurrit, & sæpè ad mortem usque ægros comitatur. Imò tam firmas radices agit, ut hæreditatè paterna in proles transplantetur: quæ mania hæreditaria semper est incurabilis: mania tamen, quæ est cum risu & actionibus ridiculis, mihiior est, & tutior quam ista, quæ est cum temeritate & quadam sævitia. In maniatis, si alvus sit ritè aperta, & in specie, si menses & hæmorrhoides fluunt, ordinatio naturæ cursu bonum est signum. Mania superveniens dysenteria aut hydrops aut tertiana aut quarantana maniam terminat, sed dysenteria sæpius est funesta, propter acerrimam acrimoniam humoris corradentis intestina.

QUOD AD CURAM.

In Cura opera danda est, ut furor mitigetur, quod tam fit per ven. sect. quam per valida vomitoria, quibus subjungenda sunt appropriata, in specie somniferis maritata, observanda simul ea, quæ heri in melancholia observanda dixi.

Radix curationis consistit in vomitoriis: Veteres in hoc casu, & jam noster primus auctor HIPPOCRATES *Helleborismo albo* usi fuerunt felici cum successu & optato cum eventu, quia isti melius norunt modum præparandi & propinandi Helleborum album. Quamvis hoc tempore terrere quidem nos possit GEORGIVS in *Microcosmo hypochondriaco cap. 23.* qui refert, quendam maniacum ex usu decocti hellebori albi convulsus interisse, id quod etiam observat HIPPOCRATES, qui in quodam aphorismo dicit: convulsio ab helleboro lethalis: Nihilominus tamen felicem suadet usum hellebori albi, propria experientia confirmatus LINDANUS: Hic enim refert curam melancholicis per helleborum album per se institutam. Dicit enim, quod non cognoscat generosius remedium quam helleborum album & oxymel helleboratum, cum impetu suturum & deorsum evacuat, & maniacos insigniter curat: Refertam curam ejus, quam enarrat in *Coll. supra Hartmannum*, dicit: Habui virum juvenem 25. annorum, qui adeo esset insanus, ut nonnisi cubiculo includi possit, & cum esset crasso palo humo affixato alligatus, carenis ex manibus & pedibus pendentibus, in furore totum ferè pavimento atrollebat, hunc primâ vice cum adirem, nihil potui efficere: secunda effecti, ut ignaris hauriret decoctum aut infusum helleboratum in vino ad ʒj. ubi purgabatur supra & infra: prima hæc purgatio illum lassabat, ut planè mitis redderetur: Sic constituto ven. sect. adhibui, & magnam sanguinis quantitatem ferè ʒxxx. eduxi, qui scelerentus uter & horrendus erat, unde lassatus quidem non amplius insaniebat, tamen animus nondum constabat, sequenti (nempe 4.) die vomitorium ex helleboro iterum dedi, vomit multa & varia, ex quo planè sedatus, querebatur de frigore, unde cubitum abiit, quo viso altero die v. sectione denuò institui: Hinc bonum cibum præparare jussi, gallinas cum endivia. Hinc tertîa vice dedi vomitorium helleboratum ad ʒʒ. iterum copiosè vomuit, nondum tamen mens constitit. Ob id dedi decoctum in vino factum in balneo Mari. vase clauso ex rad. polyodii silicis scorzonæræ, & herb. endivie, & borraginis, magna quantitate: Cui decocto sub finem addidi s. q. seminis papaveris albi, item helleborum album ad ʒiii. (pro alteratione) Hoc decocto quotidie ter vel quater ut expurgatus, & sic illum curavi, & omnes etiam alios ma-

niacos, inter alia inquit matrônâ Leidenfem saltim bis iterato vomitorio helleborino curavi.

Præparatio ista hellebori est hæc: ʒl. radic. hellebori albi à ʒb. ad ʒj. coquitur in vino, donec mollescat: radix ubi cocta est, eximitur, & vinum istud abjicitur (non potest hanc præparationem satis laudare) radix verò ita præparata in aliud vinum novum, injicitur, & ita per noctem relinquitur, (nam hæc secunda vice non debet coqui) sed tantum relinquitur in vino calido, tunc manè istud vinum vel sine expressione vel cum expressione, aut levi aut fortiori, si magis vel minus postulat, violentum exhibetur, & dosis summa hujus viri est ʒj. quæ sufficienter operabitur.

Aliâs loco hujus helleborismi in usu sunt vomitoria antimonialia, sed dicit LINDANUS, quod aqua BENEDICTA antimonialis ipsi est successiva: propterea quia sint nimis debiles: Et certè credo esse optimam præparationem hellebori albi, ad imitandos veteres in affectibus maniatis eradicanâs, si antimonialia non sufficiunt, infusum radice unguinum humanorum est etiam validum, & omnia vomitoria antimonialia superat. Si per inferiora debeat fieri purgatio sive evacuatio, in usum vocandus est helleborus niger, & inde paratum extractum melanagogum QUERETANUS: Item Syrupus de helleboro nigro: His semper addendus est stimulus ex antimonio per inferiora purgante, aut ex mercurio vitæ laxativo, cum appropriatum melancholicorum purgans sit antimonium, uti hæri dixi.

Post purgationem validam ven. sect. instituitur, uti antea dictum ex LINDANO. Nam interdum Empirici per solam ven. sect. curant maniacos: refert enim PLATERIUS *Obs. lib. 1. pag. 80.* de muliere maniaca, quæ ab Empirico in una septimana 70. vicibus repetitâ ven. sect. fuit curata. Verum unâ cum his in principio insanæ unum maximè est observabile, ut nempe ferax spirituum motus & effervescentia sanguinis aucta competescant, idque si fieri potest, mox in principio per Opiata. Nam quod diuturnior fuerit affectus, èd minus opiata juvant. Propinanda imprimis sunt in forma liquida. Nam si hoc obtinemus, ut obdormiscant statim, post ad validum vomitorium propinandum, sic enim feliciter operatur. Nam dicit LINDANUS, quoties potui somnum conciliare feliciter curavi, aliâs enim propter morositatem parum vel nihil admittunt. In principio mox excedendus est modus solitus in medicamentis exhibendis generosis, propterea quoniam spiritus animales occupati, in alio vix adjungunt id æctum deducere medicamenta, ob id valida sunt propinanda, quæ fortius movent & stimulant. Quod ardet reliqua appropriata, ea etiam hic conveniunt, quæ in omni melancholia conducunt, quæ inter sunt, ʒ. gr. tartaræ & martialia. Facit hæc etiam nitrum & omnia nitrata, in specie quidem nitrum antimoniarum cerevisiæ injectum, aut etiam nitrum salitij purificatum, vel potu ordinatio propinatum, nam egregiè etiam conducit. In specie tamen unum ex appropriatissimis remediis est sanguis asini arvensis prope aures verno tempore collectus, linteo mundato & bullâ usui attrito exceptus & ita exsiccat. Nam linteum tale latitudinis duorum digitorum & longitudinis digiti unius cerevisiæ vel vino infusum, ut exinde liquor contrahat calorem, & propinatum largo sudore præmissis reliquis cibum præparare jussi, pulvis istius sanguinis ad ʒj. usurpatus, simili sudoris effectu maniacos curat. Post asini sanguinem vix melius est remedium anagallide flor. phœniceo. QUERCETANUS certè mirè præstitisse se gloriatur decocto hujus Anagallidis, & etiam D. MICH. aliquando furoris filium catenis ligatum beneficio Ess. suæ anagallidis composuit restituit. Hinc est quod anagallis vocetur quibusdam salus fatuorum, quia contra maniam & etiam veneficia sive maleficia est adeo commendata.

Post Anagallidem est imprimis *hypericum* quod convenit. Unde hic usurpatur *Tinctura hyperici* composita *MUNSI* & quæ experta est in mania. Porro *fumaria*, *Nymphaea*, *Borrago*, *Melissa* *Ceterach*, & similia simplicia, & ex his parata remedia; Pulvis baccharum fol. & radic. solani tetraphylli, vel herbæ Paris 20. diebus continuus ad dimidii cochlearis quantitatem, sumptas ad curam maniaë laudatur. Succus poly-podii quercini in Mariæ balneo digestus & clarificatus ad $\mathfrak{z}\text{iv}$. vel v. propinatus laudatur à *ВАТНОЛЕТО* de *respirat. les.* pag. 412. folia buxi eorumque aquofum in mania videbitis in *HARTMANNI* *prax. chymiatr.* cap. 4. §. 4. De opiatis res clara est, quod semper cum aliis miscenda, in specie quidem cum medicamentis ex anagallide & ex hyperico, item pilulæ factæ ex laudano opiato cum oleo camphoræ sunt singularissimæ ad curam melancholiaë. Aqua anagallis, aqua buglossæ, aqua spermatis ranarum internè. Serum lactis & similia lacticia Essent. anagallidis, Ess. fumarie sive infusum fumarie cum sero lactis, Ess. croci, Ess. hyperici, & ex his parata varia composita tinct. coral. C. spiritu cordis, C. & aliæ coraliorum tincturæ hic admodum commendantur. *RIVERIUS* ceu *specificum* in illustri quadam familia secretum hoc dicit esse in *sua praxi*.

$\mathfrak{z}\mathfrak{l}$. Fol. Melissæ Mj. quæ minutim incisa infundantur in spirit. vini $\mathfrak{z}\text{iv}$. & adduntur margaritarum præparat. $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. Dosis est cochlearia duo quotidie repetendo.

Si quid aliud, *camphora* est admodum laudata in cura maniaë, hinc ex *PARACELSO* jam laudatur huiusmodi mistura tanquam remedium *PARACELSI* expertum maniacum.

$\mathfrak{z}\mathfrak{l}$. Ol. Camphoræ $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$.

Ol. Musci $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. vel $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$.

Misc. & administra qualibet vice $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. mirabiliter conferre ad manias dicit *PARACELSUS*: Confirmant hoc alii auctores. Nam *PRÆVATIUS* dicit, oleum camphoræ cum bolo destillatum (in qua ipsa horum oleum, sed affusa aqua statim removeatur camphorâ) ad gr. x. propinatum furorem melancholicum intra aliquot horas feliciter sedare affirmat. Quo etiam facit mistura *FABRI* ad maniam in *sua Paralogia*, quam ceu potentissimam ad maniam commendat. Quæ fit

ex Ol. Camphoræ $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$.

Ess. saturni gr. x. & martis guttis vi.

M. cum aqua communi velut *LANGIUS* cum aqua spermatis ranarum. Huc tandem pertinent pilulæ factæ ex laudano opiato cum oleo camphoræ, quæ etiam multum commendantur ad maniam curandam. Nec tantum internè sed etiam externè quantum tolerant maniaci, capiti applicata camphora est egregia. Hinc etiam *HOLLERIUS* ad maniam præcipit ablationem temporum hoc liquore.

$\mathfrak{z}\mathfrak{l}$. Spiritus vini $\mathfrak{z}\mathfrak{i}\mathfrak{ss}$. in quo dissolve camphoræ $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$. imponatur nodulus ex opii liibus, ex moschi gr. iv. Hoc liquore tempora illinenda, & subinde nodulum odorandum suadet, ad sedandum furorem & somnum conciliandum. Facit & huc mistura *PENOTTI* contra maniam & phrenesin, quam etiam commendat *CRUSIUS*, quæ applicanda est præmissis universaliibus.

$\mathfrak{z}\mathfrak{l}$. Moschi gr. xxi.

Camphoræ gr. xx.

Aqu. rosarum rubratum cum

R. Santali rubri.

Misceat probe, & capite derafo linteum duplicatum in hoc liquore tepido immersum per omnes capitis suturas applicat, ubi resiccatum fuerit linteum, iterum imbibit, & ita continuè per 24. horas applicat, & ita maniacos curat. Alias etiam in mania commendatum est externè epithema *RULANDI*, quod idem

commendat *THONERUS* tanquam à se etiam expertum.

$\mathfrak{z}\mathfrak{l}$. Aqu. rosarum $\mathfrak{z}\mathfrak{v}$.

Opii $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$.

Croci $\mathfrak{z}\mathfrak{ss}$.

M. Pro Epithemate.

Aqu. spermatis ranarum erit melior loco aqu. rosarum. Quin & solus succus cancror. flux. expressus instar epithematis applicatus: aut ipsi cancri viventes contusi instar cataplasmatum appositus fronti expertum esse remedium, unâ cum aliis in mania dicitur: Modò perferant ægri. Non minus quam decoctum musci testorum fronti applicatum admodum commendatur ad curam maniaë, sed observetur, quod cautè applicandum sit, & non nisi urgente summa necessitate. Porro *cerebrum canum* imprimis juniorum commendatur à quibusdam insigniter. Exempla maniarum curatarum per cerebrum canis coctum videbitis in *SENNERTO* lib. 1. *prax. cap. de mania pag. 421*. Alii tale præparant remedium. Recipiunt parvos canes adhuc lactantes ætatis 7. vel 8. dierum; ex his capiunt cerebrum istud, destillant per se. Aquam destillatam spirituofam imbibunt cum vitriolo, & ita per retortam destillant & postmodum restificant, dosis est $\mathfrak{z}\mathfrak{j}$. quo 4. Maniaci curati dicuntur. Loco liquoris cerebri canis quidam commendant *liquorem cerebri humani*. Denique immersio subitanea in aquam frigidam maniacos interdum restituit. Nam eadem est ferè cura atque cum hydrophobia. Uti *HELMONT.* refert hoc §. 29. *tract. de mensura Idea*. Hæc fuerunt ferè deliria, quæ ab internis oriuntur causis: sequuntur jam ea, quæ externis ut plurimum ferè semper oriuntur ab occasionibus, quæ ipsæ causæ externæ singulari virtute spiritus animales determinant, adeo, ut ex iis adeo lædatur imaginatio ut stitenda & miranda inducantur deliria. Hæc inter eminet *MORSUS ANIMALIUM RABIDORUM* in specie *MORSUS CANIS*, unde oritur delirium rabiosum sive *RABIES*, in qua ipse homo omnino in mores brutales transmutatur; & nihil ferè humani apud sese retinet: adeo ut homo rabiosus exactè referat illius bruti speciem, à quo rabido demorsus fuit. Datur imprimis canina rabies. Nam præter canes, qui frequentissimè rabidi sunt, etiam felis, galli, equi, lupi, muli & similia animalia sunt rabida: Sic enim de *MULO* refert *SCHENCK.* lib. 7. *observat.* quod mulus rabidus flumen tranans ac affatim potans fuit curatus. Sic etiam *BOVES* interdum rabidi sunt, iique imprimis à cane rabido demorsus, uti refert *BARTHOLOMÆUS* cent. 2. *hisor.* 89. sicuti idem *BARTHOLOMÆUS* cent. 5. *hisor.* 5. multa habet exempla variorum animalium rabidorum, in specie rabiei humanæ ex morfu galli gallinacæ. Item rabiem equinam qui natando in mari fuerunt curati, cent. 3. *Epist.* Nec solummodo ab animalibus rabidis reddimur nos homines rabidi: sed etiam ipse homo aut jam rabiosus, aut sine rabie morficando alios potest reddere rabidos. Nam uti rectè refert *HILDANUS* cent. 1. *observ.* 84. *MORSUS AB HOMINE RABIDO* malignus est summè, & noxius & non secus ac morsus à cane rabido curandus. Sic *BECKERUS* in *Microscopio Medico* observat hydrophobiam ex morfu humano obortam. Hinc notabile est exemplum, quod habet *BARTHOLOMÆUS* cent. 2. *hisor.* 89. de muliere hydrophobica in Rheno abluta, quæ cum in curru in civitatem reversura vomeret sociâ à vomitus adpectu quinto die exspiravit. Nam omnium animalium iratorum morsus etiam adeo hominis est venenatus & malignus. Rectè hoc suo tempore observavit *CELSUS* ex Icto factus Medicus, omnes feræ morsus habere quoddam venenum: id quod confirmat *HILDANUS* cent. 1. *obs.* 86. ubi præter morsum feræ, etiam hominum iratorum morsum lethalem vel saltim venenatū pronun-

ciat.

ciat. Ex hoc tamen non sequitur, solum venenū consistere in idea furoris sive in furore animalis. Nam contrarium testantur viperæ: sed hæc obiter. In his rabidis notabile occurrit, quod i. levissima læsio vel etiam tantillus salivæ contactus suo tempore nihilominus rabiem inferat. Sic *HILDANUS* refert cent. 1. *observ.* 86. quod quidam à fele rabido sculptura per unguem in dextro pollice læsus vix Epidermide læsa f. affecta, nihilominus tamen hydrophobicus factus est, & omnia symptomata morsum canis infrequentia perpeffus fuit. Loco cit. idem refert *HILDANUS*, quod vestis mulieris à cane rabido laceratæ, cum vestis filo denigibus abscisso restitueretur post tres menses hydrophobica similiter facta fuit: Quin & infusio silicis à cane rabido demorsus potest hominem furiosum & rabidum reddere, referente hoc *BORELIUS* cent. 4. *observ.* 22. Sic *ZACUTUS LUTIFANUS* lib. 3. *prax. admir. observat.* 86. ex osculatione demortui canis rabidi rabiem contractam refert. Mirabilis est, quod cit. loco *observ.* 83. narrat, quod nempe quidam vulnerati cum gladio, quo ante 8. annos canis rabidus occisus erat, post triennium rabidi interierunt. Adeo penetrans & adeo malignum est istud seminium, quod rabiem infert. Præter hoc notabile, nempe inficiendi modum.

Secundum in morfu rabiosorum notabile symptomata est *HYDROPHOBIA* sive liquidorum omnium fuga & motus, quæ omnia rabiei à quocunque malo ortæ solet esse conjuncta. Nihilominus tamen an solum morsum animalium rabidorum seu canum rabidorum sequatur hydrophobia, res adhuc dubia videtur, ex eo, quoniam prostant auctorum observationes citra animalium morsus ortas hydrophobias. Exemplum talis hydrophobiae citra animalis morsum refert *BORELIUS* cent. 3. *observ.* 38. Sic hydrophobiam in febre maligna citra morsum obortam refert *SALMUTH* cent. 2. *observ.* 52. de quo etiam videndus *COERONCHIUS* cap. 10. *de hydrophobia*. Duo exempla admodum notatu digna refert *SANCHEZ* in *suis operibus* obs. pag. 378. Hydrophobiae enatæ citra morsum alicujus animalis rabidi seu rabidi canis. Refert hydrophobiam cum febre continua citra ullum morsum ab animali rabido, in qua non poterat ferre adpectum, neque potus cusuquam aut vini, aut jusculorum, subinde enim collo convellebatur: agnoscebat se non posse vivere sine potu, sed ubi scyphum admovit, & horror, & tanta concussio apprehendebat eum, ut totus pertremisceret, ut sudaret & convelleretur. Hinc quinto die perit. Alterum est simillimum huic, Verum in his ipsis hydrophobiis citra morsum animalis rabidi enatis adhuc hæreo dubius, an non morsus quidam à cane rabido præcesserit: Nam notum est, quod tantillum ex rabido animali contactum inferat hydrophobiam, ut ut sæpius per 10. vel plures annos lateat in corpore sine eo, ut virtutem suam exferat: ob id quæstio est, annon in talibus præcesserit aliquando infectio utur incognita? adeo ut determinari certo non possit, hydrophobiam non esse signum rabidi pathogomonium.

Tertium notabile est, quod seminium rabiei subinde per multos annos abscondatur in corpore dormiens evigilet. Sic *LINDANUS* super *Hartmannum* refert exemplum hydrophobiae lethalis 13. annos post morsum canis eveniens: Sic interdum ad biennium, ad triennium, item ad plures annos subinde solet lateare in corpore seminium istud malignum hydrophobiae.

4. Denique subinde animalcula generantur & conspiciuntur in saliva vel lotio rabidorum, similia iis animalibus, in quibus fuit inducta rabies: Observantur hoc jam suo tempore veteres Arabes in specie *AVICENNA* & *ABENZOAR*: sunt tamen ex modernis nonnulli, qui negant non verò in totum esse negandum. Nam certum est, reperta fuisse talia animalcula, non ta-

men semper, sic notabile est illud *SALMUTH* cent. 2. *obs.* 83. de muliere, quæ fuit in fimbria vestis morsâ sive lacerata à cane rabido, & ita fimbria saliva aspersa, unde mulier suspendit vestem laceratam aëri, ut exsiccaret, & pauco tempore interjecto, in loco ubi fuit saliva, percepit parva animalcula, quorum capita simillima fuerunt capiti canino.

Denique 5. animalia rabida, quæ sunt ab alio rabido, v. gr. homo rabidus, qui per morsum canis vel felis fit rabidus, exactè imitatur istorum animalium rabidorum actiones, latrando & ringendo instar canis, item morficando & lacerando instar felis, quam notabilissimum exemplum habet *BORELIUS* cent. 3. *obs.* 68. de quodam à cane rabido demorso, qui non tantummodo subito factus est rabidus, sed simul etiam instar canum adeo sagax, ut accedentes amicos etiam è longinquo odorare potuerit.

Hæc sunt rabies & ejus symptomata. *QUOD ATTINET CAUSAS* hujus rabiei & factæ inde transplantationis morum animalis lædenti in animal læsum, istud à nemine adhuc perspicuè explicatum fuit.

Præ reliquis tamen propius rem attigisse videntur Idearum scriptores, nempe *HELMONT.* & *MARCUS MARCI*, qui ipsi tamen iis qui intelligibilem & sentiam amant philosphiam, nullo modo satisfaciunt. Nam quid de Ideis habendum sit, nudius tertius explicatum fuit.

Pergo propius ad ea, quæ potius praxin spectant, inter quæ

1. SVNT SIGNA

& 1. quidem signa, an canis fuerit rabidus, qui morsu morderit, vel an animal à quo quis demorsus, fuerit rabiosum, ut cognoscatur, præcipiunt, ut nuces juglandes contritæ imponantur vulneri facto, & aliquot horas super vulnere relinquuntur, quæ postmodum devorandæ abjiciuntur gallo gallinaceo vel gallinæ: quod si canis non fuerit rabidus, gallina non moritur; si vero fuerit rabidus, postero die interit. Alii sanguinem ex vulnere derahunt, & cum farina pastum formant, & gallinæ objiciunt, quæ si moriatur, canis fuit rabidus. Simili ratione *AVICENNA* præcipit *medullam panis vulneri facto affricare*, & postmodum cani devorandum objicere: Nam si illam medullam non comedere, neque olfacere voluerit, signum est fuisse rabidum. Ipsum canem esse rabidum est cognitum facillimum. Nam tales canes rabidi omnem cibum & potum averfantur. Multam materiam viscidam spumamque ex ore & naribus emittunt, torvum vident, oculos habent rubentes & igneos, quoscumque obvios invadunt, ignotum pariter & notum similiter lædunt. Ulterius canes rabidi sunt macilenti, caudam demissam sub ventre reflexam gestant: linguam emittunt, eamque rubram sæpius croceam interdum nigram velociter currunt, & in isto cursu in obviam quæcumque impingunt: omnes canes hos metuunt. Facto jam vulnere sive mox sive per plures postmodum annos demorsus afficiuntur rabie & hydrophobia.

Rabiei incipientis & etiam jam facta signa sunt, si se offerat anxietas & iracundia citra causam manifestam: si quærat æger de molestia aëris ambientis, de corporis gravitate & ineptitudine in actionibus & verset impedimentis, aut de inquietudine ægri sunt solitarii, semper murrant, subinde lucem fugiunt. In parte olim vulneratâ solet adesse, aut incipit sentiri morficatio & titillatio, aut etiam quidam dolor. Quod si jam perfecta rabies ingruet, adest membrorum distensio, & quasi convulsiva explicatio corporis, facies rubet, ægri sunt anxii, sudant, oculos horribiles habent, quidam latrant instar canum, collum & fauces ringunt, & si à cane sit, obviam factos invadunt, & dentibus impetunt, si à fele, unguibus lacerare tentant, & denique omnibus commune est, ut liquida & m. aquosa abhorreant, quorum

quorum presentia admodum anxiosi interdum etiam convulsi sunt.

Febris rabiosa interdum adest, interdum abest. Ut PALMARIUS existimet, perpetuam comitem esse febrem.

QUOAD PROGNOSIN.

Rabiosi raro perfecte curantur: quando sepius diutius in corpore lateat seminum rabiosum, homines jugulat, idque sepius tertio vel quarto die ab eo tempore nempe quo hydrophobia corripuit. In principio, ubi sanguis copiose è loco vulneris evacuatus fuerit, aut ipsum vulnus rite tractatum sit, preservari potest hydrophobia: sed post factum ejus consolidationem ineptam necessitudo metuenda eadem. *SVBSISTIMVS ADHVC* in rabie & affectibus rabiosis & quidem superest tantum CURA, quomodo rabies aut jam incipiens aut morsus à rabido inflicus debeat curari. Hanc quod attinet in hac venenum rabiosum quacunque ratione communicatum, siue jam adhuc recens siue jam inveteratum, rabiem inducere incipiat, per sudorifera appropriata est expellendum, & ex vulnere forsan factio quantocumque fieri potest, extrahendum, hujusque sanatio non adeo cito procuranda. Ea ergo, quae venenum expellunt, sunt interna *Alexipharmaca*. Quae sunt radix Gentianae, radix vincetoxici, Alyssum, ruta, hypericum; salvia, betonica, card. benedict. & similia: Ex his ferè primatum obtinet *Alyssum* verum GALENI, cujus descriptionem restauratam videbitis in TABERNÆMONTANO: Et hoc alyssum GALENI est optimum experimentum contra morsum canis rabidi, quocumque modo usurpetur.

RENEALMUS in *obs.* habet Essent. alyssi, quae ipsa curavit aliquot à cane rabido demorsos. Ex his & similibus vegetabilibus conflatus est pulvis PALMARIUS contra morsum canis rabidi. Descriptio est satis nota, & ubique prostat apud Auctores. Dosis à ʒj. ad ʒiſs. usque ad ʒij. quam subinde demorso exhibet in haustu vini expectato sudore. Praeter PALMARIUM felicem hujus pulveris usum expertus est TIMÆUS in *Epist.* p. 376.

Alias Semen cardui lactei seu cardui Mariae ad ʒij. aliquoties assumptum expectato sudore tanquam specificum experimentum commendatur à LINDANO super *Hartmannum*.

Alias Radix vincetoxici ad ʒiſs. cum aqua card. benedicti ad 40. dies propinata laudatur à quibusdam contra morsum canis rabidi. Vehicula, in quibus assumuntur hujusmodi pulveres, sunt aqua scordii, aqua card. benedict. uti aqu. tormentill. aqu. theriacalis, aqu. rutae caprarum & similes. Porro terra *sigillata*, item terra *lemnia*, & magis adhuc terra *S. Pauli* seu terra *melitea*: hæ ipsae internè contra morsum canis rabidi conducunt. Theriaca & Theriacalia in frequenti usu à ʒj. ad ʒiſs. assumpta. Sed præ his magistrabilibus compositionibus Theriaca *Diateſſaron* reliquis est præferenda, quoniam ejus ingredientia sunt specifica contra morsum canis rabidi.

Alias Tinctura Bezoardica seu mista simplex laudatur insigniter ab HARTMANNO tanquam remedium à se expertum. D. MITCHEL miscuit tali in casu tincturam Bezoardicam aqu. vel spir. cancror. fluv. & ita non absque successu expulit per sudorem venenum canis rabidi. Nam si quid aliud in cancris fluvialibus inest vis certa & specifica contra morsum canis rabidi. Jam à GALENI tempore remedium hoc est commendatum contra rabiem.

Receperunt nempe canes fluviales, quos collegunt post hortum canis tempore caniculari, quando sol leonem transit, & ita eos vivos calcinarunt, hujus cineres cancrorum fluvialium assumpserunt cochl. ij. vel ʒij. & pulveris gentianae ʒj. & in cyatho vini boni propinarunt ægro. Nostris cancri fluvial. non sunt isti,

quibus usi fuerunt veteres: nihilominus tamen ob id non privandi sunt virtute contra morsum canis rabidi. Potius verò usurpandi sunt gammari dicti seu cancri rotundi Marini. Nam hi ipsi sunt cancri, quibus usi fuerunt veteres. Alias etiam decoctum cancr. ut & succus aut aqua destillata, si quæ alia sunt experta contra hydrophobiam. Hac in parte sequitur vestigia HEURNIUS, qui expertum hunc habet pulverem contra rabiem.

ʒl. Rad. Gentianae ʒij.
cancror. fluv. calcinat. ʒiſs.
Terr. sigillat. ʒß.

Hujus pulveris ʒj. præbet in decocto cancrorum fluv. subinde repetendo, alii

ʒl. Pulveris Gentianae &
Myrrhæ ana ʒj.
cancr. fluvial. ʒij.
M. cum vino, & propinant.

Praeter dicta radice rosæ sylvestris seu Cynorrhodi jam ab antiquissimis temporibus est commendata. Sunt tamen, qui præferunt huic radici spiritum seu Essent. vermiculorum *Synsobati*, de quibus alio tempore dictum.

Alias medicamenta, quae ipse canis suggerit, præ cæteris laudantur, quia ratione sanguinem canis rabidi pulveriatum & per triduum usurpatum certè juvare hydrophobicos dicit PALMARIUS. Experimentum STOECKERI, quod nunquam eum decipit, uti asserit, est sequens, idque contra quoscunque animalium venenatorum morsus.

ʒl. Gentianae pulverisatæ ʒj. cum
Theriace ʒj. tribus diebus.

omni mane propinavit, jejunando desuper per ʒ. vel 6. horas: Hinc præcipit vel imperat sudorem, quem semper expectare debet: Super morsus cum verò allium, rutam & sal. contusa in forma cataplasmati apponit.

Verum præ cæteris optima cura est immersio ægri in aquam frigidam, & hoc quidem ceu expertum commendat HELMONTIUS in *tractatu Demens Idea pag. 278. §. 47. 48. & 49.* Confirmatum hoc videbitur per experientiam FORESTI *lib. 10. observ. 27. & 28.* Item in TULPIO *lib. 1. observ. 20.* Similiter in SCHENCKIO *lib. 7. observ. ubi plura sunt exempla curatarum rabierum per immersionem in aquam frigidam: & quidem ita sunt immergendi, ut ad tempus hæreant sub aquis, ut iis metus suffocationis & pavor mortis inducatur, sic enim felicitus curantur.* Controversia est inter Auctores, an conveniant purgantia in cura rabiei: Per se quidem nihil conducunt, aut per se nihil adjumenti afferunt: quia sola appropriata alexipharmaca sudorifera utramque absolunt paginam. Nihilominus tamen si sit longum tempus, ex quo æger fuit commorsus, & tamen nondum perfectè sit rabiosus, ut ut signa imminentis rabiei se manifestant, in his & similibus casibus utilem commendent Cathartica per inferiora. Nam testatus est jam suo tempore DIOSCORIDES cathartica hanc hanc tantum operam ferre, qui jam incipientem tantummodo conqueverunt hydrophobiam seu aquæ metum. Et sumpto Helleboro simul ac primum morbi impetum sustinuerint, cum impetu expurgati multi certa experientia fuerint sanati: Addunt multos canes rabidos helleboro cum polenta assumpto evomuisse, & statim ad se rediisse à rabie liberatos. Hinc post helleborum etiam Hiera, quæ colocynthidem recipit, non parum commendatur. PALMARIUS refert, se multos nosse rusticos, qui propinato pharmaco vehementi, quo una eademque opera vomitione & dejectione supervacanea omnis generis è corpore excluderentur, demorsos ab hydrophobia evasisse.

Quod ipsum vulnus à rabido animali inflicum attingit, hoc ipsum, dum recens est, non statim sanandum, sed apertum servandum, quantum fieri potest, aut

aut id, quod de saliva adhæret corpori non vulnerato, diligentissime & magna cura est removendum. Et quidem auxilia *Chirurgica*, quando primis diebus in vulnere fuerint intermissa, postmodum incassum adhibentur, quando scilicet virus quia ad interiora penetravit, ob id statim est properandum, & imponendi sunt 1. Pili canis ipsius rabidi, qui tanquam singulare experimentum vulnere à cane rabido inflicto apponuntur ex PARÆO, id quod etiam confirmat SCHMUCK. in *Curationibus magicomageticis* p. 38. Alias Theriaca cum succo ruta etiam utiliter imponitur morsui canis rabidi.

Praeter cæteris cepæ & cepacea vulnere imposita multum conducunt. Nam AMATUS LUSITANUS puerum duodecim annorum in cure ab rabido animali demorsum ita restituit: accersito Chirurgo locum læsum profundioribus incisuris scarificare, & calido vino lavare jussit, deinde loco optimè absterse hoc admovit emplastrum:

ʒl. Cepam acrem nō. 1.
Alliorum caput seu radicem mediam,
Theriace optime ʒß.
Fennenti ʒß.

Omnia pistentur, & loco affecto superimponantur. His enim brevi puer est sanatus. HELIDÆUS PADUANUS præmissa loci scarificatione applicat cepam cum melle confusam & bene mistam: vel loco mellis cepam cum theriaca mistam, & ita morsui applicat.

Insigniter etiam conducit emplastrum magneticum. ANGERIA ex Magnete artericali paratum loco demorsus applicatur & impositum post scarificationem vulnere sanguinisque per cucurbitulam extractionem. Praeter cæteris etiam aqua scordii, cui salis parum admixtum sit, locus scarificatus potest elui, & hinc emplastrum magneticum applicari. Huic etiam ʒj. vel ʒij. cancror. fluv. calcinatorum potest admisceri. Quod si velit hoc emplastrum dolorem vel inflammationem excitare, tunc:

ʒl. Ol. Cepæ, adde parum
Sacchari saurini & ita illine.

Verum optimum remedium est & promptissimum usio loci affecti cum ferro candente seu *Cauterio actuali*: Hoc enim optimum & ferè promptissimum remedium est curandi morsus animalium rabidorum, de quo præter alios videatis HILDANUM *cent. 1. observ. 97.* & quidam empiricus omnes cane rabido demorsos solo hoc cauterio actuali feliciter restituit: modò conditio loci affecti id permittat.

Hæc de morsu canis rabidi.

De TARANTULÆ VENENO, indeque orto delirio Musico addenda quædam forent. Verum cum jam hoc ab aliis sufficienter factum sit, qui de Tarantismo scripserunt, exactè, non est, ut actum agam. Hos inter sunt KIRCHERUS in *Musurgia magna*. It. in ejus *arte magnetica*, item SCHOTTUS in *magia naturali* *part. 2. ubi de auditu*. Item FERDINANDUS in *histor. med.* SENGUVERTUS de *Tarantula* & alii similes Auctores. Omisss ergo hæc ad acta deliria ab externa causa inducta pergo.

Ad hæc ergo, quæ extrinsecus adveniunt, pertinent etiam PHILTURA ineptè subministrata. Distinguo enim philtura ab amore infano. Nam AMORINSANUS est species quædam Melancholiæ, quam ex nimio sed vero amore nonnulli contrahunt, non secus ac alii ex mœsticia nimia melancholici evadunt: ita etiam tales ex nimio amore in maniam dilabuntur, & amentes fiunt ut superius aliquando monui.

Hic amor insanus emovendus est remediis partim Ethicis partim Medicis. Remediis ethicis persuasionibus rationalibus nempe ut amor iste insanus & nimius moveatur, & impetus iste cœcus amorosus corrigatur & emendetur.

Remediis Medicis similibus ferè, quæ aliis in melancholiis solent præscribi: Mitiora tamen ut plurimum usurpanda, aut pro circumstantiarum diversitate diversimodè immutanda, cum affectus animi hic prævaleant, qui imprimis curandi sunt.

Saltem quoad SIGNA

recognoscendi amorem insanum; ex primariis signis est pulsus, sicut superius monui, quod affectus animi ex pulsu cognoscantur. Controversia aliàs est; an detur pulsus amatorius, seu qui proprius sit intense amantibus. De qua controversia est elegantissima dissertatio HORSTII *Tom. 1. ubi tres sunt dissert. inaugurales annexæ.* Negatur: Non datur pulsus amatorius ab aliis pulsibus specie distinctus: Saltem hoc obtinet, ut sit admodum varius & insigniter inæqualis, turbulentus & inordinatus, sed simul, atque sit mentio personæ amatae, subitò mutatur pulsus, qui sit major, celerior & vehementior. Postmodum verò, ubi mentio istius personæ amatae cessat, pulsus obscurus, turbulentus & inordinatus demum fit, & ita tandem subinde repetendo mentionem istius personæ amatae ex pulsus tali mutatione facile pervenire possumus in cognitionem hujus affectus. Exempla vid. in FOREST. *lib. 10. observat. 30.* Sicuti etiam jam GALENUS tale exemplum annotavit:

PERGO POTIUS AD PHILTURA vel ad media, quibus amor & affectio unius personæ circa aliam personam determinatam conciliatur.

Hæc ipsa philtura sunt vel vera vel sunt falsa. Philtura falsa à veteribus & mulieribus aut etiam prostibulis subinde propinantur. Sed aut ipsa sunt præternaturalia aut magica, aut si non sunt magica, saltem virtute verorum philtorum carent, & ordinatio ferè ex eorum menstruo sanguine adjecto sanguine leporino tanquam animali fecundo & salaci componuntur. Alii ex parte umbilici decidui amorem conciliare volunt. Sunt, qui beneficio feminis humani philtura magnetica seu amorem conciliare volunt. Alii testiculos animalium salacium sudore certi hominis irrogatis homines in amorem cogere volunt. Sed hæc & similia sunt ludicra & falsa, ut & magica & præternaturalia. Nam loco cupidi amoris sepius in insaniam & dementia cogunt eos, qui acceperunt.

Philtura hæc subinde etiam alia periculosa & crudelia inferunt symptomata, quale exemplum videbitis in HENRICO ab HÆER *obs. 13.* stupendorum symptomatum ex philtro tali falso datorum.

Vera quod attinet philtura; ea sunt talia, ut iis verus amor & naturalis quædam inclinatio unius personæ in aliam exciteur, idque medio quodam naturali interposito tanquam magnete transplantatorio perficitur, ut exinde sequatur mutus affectus. Quæstio hic primò est, an dentur talia philtura, quæ in determinata persona amorem excitare & conciliare valeant? Communiter equidem negant: sed contra experientiam, Nam notum est, quod legitime instituta & usurpata philtura omnino hanc vim obtineant.

De cane notum est, quod si quis recipiat frustum panis, & sub axillis applicet, ut insensibili transpiratione & sudore bene imprægnetur, & postmodum cani propinetur, tunc canis talem hominem nunquam deserit.

HARTMANNUS habuit passerem, cui similiter tale philturum proprium propinavit ex medio vegetabili, qui passer cum nunquam deseruit, sed in mulo semper adsistit: visitans ægros, cum eodem volavit, & nunquam eum deseruit.

Notum est exemplum HELMONTII, quod refert in suo *de magnetica vulnerum curatione*, quod nempe receperit herbam, quam ad tempus detinuerit in manu, & postmodum pedem cuiusdam catuli ad tempus detudit in manu ista, unde factum fuit, ut postmodum catulus cum secutus fuerit, relicto antiquo hero, §. 7.

Sic sunt duæ plantæ ubique obviæ, quæ si in manu detineantur, quæcumque ex illis sit, ut benè intepefcant (nam hoc est conditio sine quâ non) & hinc manus abjectâ herba porrigatur virgini, ita ut & illius manus probè detineatur, ut similiter incaldefcat, hinc amor mutuus conciliatur certus, non tamen diu durans, sed tantum per 4. aut 5. dies.

His & similibus exemplis certis nullum dubium est, quod possit fieri amoris certa conciliatio. Confirmant hoc ipsum similia exempla in natura obvia sympathiarum mutuarum inter quædam animalia, imprimis quantum valeant curæ magnetica in morbis, ita ut certo experimento morbus possit transferre ex uno animali in alterum, ita tamen, ut morbus curetur affecto altero.

Solum in *Ibero* sunt placentæ ex urina ægri cum farina, quæ placentæ propinantur canî vel felî, & exinde Icterus sanabitur, quod verissimum est: Nihil dico de Atrophia per *ovum* curatione: De podagra curatione per transplantationem in quercum, &c. Hæc & similia omnia innunt correspondentiam totius cum partibus à toto secretis. Quin & nota est sympathia inter consanguineos: dum frater in Germania corripitur variolis, similiter & alter frater, qui in Gallia est, corripitur iisdem: aut si gemelli unus lipstæ, alter VVittebergæ simul eodem tempore variolis corripuntur. Quia & talia exempla singularia sunt, quæ recenset BORELLUS *Cent. 2. observat. 47.* de puella, quæ nimis torturis & artium lacinacionibus torquebatur tunc temporis, cum ejusdem pater in loco satis distito rotâ frangeretur. Simile exemplum habet de muliere, quæ sensit dolorem exquisitum in fronte, cuius maritus scloperio in capite vulnus accepit: Sic BARTHOLI NUS habet simile exemplum, *cent. 6. obser.* de malo toties & cruciatus & tormina intestinorum perferente, quoties uxor est in labore partus. Hæc & similia exempla fati confirmant dari vera philtro & determinata.

Quæstio est, quomodo fieri vel operari debeant talia philtro. Optimus magister est HELMONTIUS, qui citato §. dicit, quod philtro requirant immutabilem fermentationem, ut ad certum objectum trahatur dilectio. Reddit ita rationem, quare contactu herbæ ejusque benè tepefcantis in brutum vel hominem fiat amoris transplantatio, quia dicit calor prius herbam calefaciens, calor, inquam, non solitarius, sed effluvie quadam spirituum naturalium concitatus, herbam ad se determinat individuaturque sibi & assumpto hoc fermento per magnetisimum alterius spiritum trahit & subigit in autorem.

In his est nervus omnis actionis transplantatoris & curationis magneticae, & etiam in his consistit fundamentum philtro genuinum.

Dicit fieri debere per fermentationem *ummæ*: per *ummam* primariò intelligitur spiritus insitus, idque imprimis in cadaveribus, in quibus insit evanescere spiritus: secundariò tamen etiam in viventibus insitus *ummæ* spiritus nomine subinde venit, & hic ipse sufficiens est pro tali transplantatione institutenda, modò medio quodam tertio, v. gr. planta quadam spiritus iste *ummæ* ex uno subjecto haustus & certo modo determinatus, conferatur in alterum subjectum, cuius spiritui *ummæ* tam insit, quam insit arctè nubar, eique se jungat, ex quâ conjunctione postmodum inter hæc duo subjecta mutua inclinatio conciliatur Magnetismo *ummæ* in distans mutuo agente. Ex hoc fonte curationes Magneticae & similia naturæ mirabilia sunt derivanda & deducenda.

Hæc philtro vera tum tantum honestatis & amoris gratiâ instituantur, nullo modo sunt impedienda. Verum cum sepius fiat, ut loco philtro veri propinetur philtro falsum, aut per magiam illicitam & incantationem concilietur amor, ob id necesse est, ut pes-

simis inde oriundis symptomatis non ratò maniaci sedula cura à Medico adhibeatur.

SIGNA, quibus philtro falsa à veris cognoscuntur, certa sunt nulla. Nulla enim nocumenta inferunt, ideoque varia exhibent signa. Ob id omnes circumstantiæ morbum antecedentes probè perpendendæ: Subinde etiam ægri mox post assumptionem cujusdam vel esculentæ vel potulentæ rei se male habent: quando & ipsi interdum subinde suspicionem habent à tali vel tali persona propinatum fuisse philtro, in specie tamen de stomachi habitu pessimo & hinc de mentis perturbatione tales conqueruntur ægri.

Mirum est, quod interdum periodicè impetus amatorius ex philtro causatus repetat: Sic namque refert AGRICOLA de antimonio *Commentario in Poppium* de amore per philtro inducto, cuius paroxysmum singulis pleniluniis repetebat, & per 6. dies continuos durabat. Sic B. D. LANCIUS curavit hic juvenem, qui postquam à levioris notæ scemina pomum citrium dimidium hora 4. pomeridiana acceptum comedisset, quotidie postmodum sub eadem hora per horæ spatium tanto desiderio & anxio penitus amore in eam sceminam flagravat, ut hinc inde curreret, & inquieto animo eam amplecti desiderare consueverat. Cum verò voti sui compos fieri nequiret, propter absentem tunc mulierem, malum in dies succrevit eadem hora, ut exinde in pessimum habitum degeneraret: donec curatus fuit (curam postmodum.)

QUOD ATTINET CURAM

1. Ante omnia laborandum est Medico, ut possit invenire materialem causam, quæ usurpata fuit in philtro, an scilicet solum sit inductus amor per media magica illicita seu signum magicum, an verò sanguine menstruo, aut semine, aut urina, aut alvi excrementis aut similibus amor sit inductus. Si de priori habet suspicionem, adhibentur remedia contra incantationem directæ, aut contra morbos à veneficiis appropriata. Sin verò de posteriori sit suspicio, tunc præmissis universalibus & vomitoriis philtro aliis appropriata remedia, addendo tamen specificæ isti rei, à quâ inductæ sunt, usurpanda.

2. Deinde exhibenda sunt imprimis universalia, & quidem vomitoria antimonialia, eaque subinde sunt repetenda, & his subjungenda specificæ, tam specificæ antimonialia quàm specificæ contra philtro invicem mixta. Ut v. gr. remediis contra philtro subinde addenda est *Tinctura Lazuli* vel *sanguis asini* vel similia.

3. Denique propinatis universalibus sudoris provocatio per appropriata imprimis erit conducibilis & necessaria.

Quod attinet universalia. Infusum vitri antimonii aquæ benedictæ. Aurum vitæ KEGLERI antimon. vitæ in substantia & similia præ reliquis conveniunt. Sic N. D. LANCIUS supra dictum juvenem curavit propinando vomitorium fabricatum ex butyro antimonii cum sole lun. seu mercurius vitæ cum sole lun. Hic ex propinata prima dosi multum evomuit quidem, sed absque levamine, tertia die idem vomitorium antimoniale mox ante ingruentis paroxysmi tempus iteratò ipsi dedit, ita ut supra & infra materiæ scetidissimæ & aigerimæ eiecerit sabutram, quibus duobus vomitoriis antiquam recuperavit sanitatem. Sic fuit *Hala Saxorum* adolescens certus, qui certis horarum intervallis adeò sæviit, ut ex ædibus aufugeret, ut si maniacus esset. Unde cum in hoc esset suspicio philtro propinati, propinati sunt ipsi, gr. v. mercur. vitæ, quibus supra & infra multum evacuatus fuit, non tamen perfectè restitutus: alterâ die data fuit theriaca cum ʒj. pulveris serpentum ex aqu. card. benedicti: Unde successit copiosus sudor, quo malum omnino evanuit. Alias *ol. sambuci ex arillis* à ʒj. ad ʒij. tanquam appropriatum vomitorium contra philtro laudatur. Urina equina pota evacuat etiam subinde philtro, per superiora & inferiora.

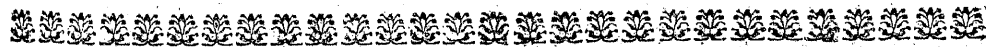
inferiora. Historiam elegantem recenset SALMUTH *cent. 1. obs. 70.* ubi de philtro generatæ sunt ranæ & serpentes, vid. *cit. loc.* Unde in talibus casibus urina equina propinata non erit inconveniens remedium.

His præmissis universalibus appropriata magis remedia sunt. 1. *Nasturtium aquaticum*; Hujus enim faccus admodum laudatur contra philtro, uti etiam aqua Nasturtii aquatici ceu conveniens vehiculum usurpatur pro medicamentis contra philtro. Hinc philt. simpl. interdum usurpatur sive Tinctura Bezoardica. Nam hanc admodum commendat HARTMANNUS tanquam appropriatum contra philtro sudoriferum.

Alias etiam *Spiritus secundina*, pulvis secundinæ, & omnia ex secundina parata remedia, si quæ alia sunt expertissima, & quidem datur pulvis secundinæ à ʒj. ad ʒij. unâ cum spiritu Theriacali: item spiritus secundinæ à ʒij. ad ʒj. non absque felici successu propinari solet: sed observetur, quod parata ex secundina, imprimis notis ultra annum non duret, sed copiosissimos vermiculos generet, spiritus verò per fermentationem seu putrefactionem paratus diu durat, adeoque pulveres singulis annis renovandi.

Spiritus Theriacalis Camphoratus, *Extractum Theriacale*, item *Hypericum*, *Anagallis* & omnia ex hoc parata, *Bacca herba paradisi* & ipsæ pulverisatæ ad ʒj. commendantur, uti etiam Corall. & ex his paratæ tincturæ. Terra *sigillata strigensis*, vel etiam uti vocant axungia auri philtro provocat, nempe in principio adhibita: Ubi verò se sanè diffudit philtro, per sudorem dispellendum. Decoctum Corticis mediani sambuci in sero caprillo manè & vesperi aliquoties datum, etiam ante triennium propinatam materiam noxiam pro philtro expellit, auctore BLOCHVIZIO in *Anatomia sambuci: Ess. mumiæ humanae, Ess. serpentum*, & omnia reliqua ex *microcosmo & serpentibus* parata admodum laudantur contra philtro. Sic etiam *calculus microcosmi* pulverisatus in aqua nasturtii exhibitus contra philtro, & Melancholiam Eroticam plurimum confert expellendo urinam plurimam. Vid. Exemplum in HENRICO ab HERB *obs. 13.*

Electuarium HARTMANNI, quod habet in *praxi*

CAPVT ULTIMVM

QUOD IPSUM EST QUASI APPENDIX
practicus, exhibens duos affectus complicatissimos, nempe

MALUM HYPOCHONDRIACUM ET SCORBVTVM.

AFFECTIO sive MALUM HYPOCHONDRIACUM, ut fit communissimum, ob variam tamen symptomatum Syndromem proprio nomine caret, ejus verò superior & quasi eminentior gradus vocari solet *Scorbutus*, quia verò symptomata frequentissima, quibus hoc malum torquet ægros, in regione hypochondriorum utraque & in eorum regione Epigastrica imprimis percipiuntur, ob id mali hypochondriaci nomine vulgo venire solet: Sicut Chymicis causam morbificam nonnihil respicientibus simul *tartarus hypochondriorum* vocari solet: Perfectior ejusdem gradus ut dixi SCORBUTI nomine venit, appellatione originaliter Germanicâ inferioris Saxonie, quæ tamen in forum medicum translata & ita retenta fuit,

& ob id imprimis hæc vox scorbuti est recepta, quia adhuc multi admodum auctores inter se digladiantur, an morbus his veteribus fuerit cognitus.

Multi enim cum ab HIPPOCRATE sub nomine *Lienis magni* exactè descriptum asserunt: alii *stomacacen & scolorisben* PINI cum existimant, qui affectus PLINIÏ ætate in exercitu Imperatoris Germaniæ grassatus fuit.

Sed his hæc est admodum inanis, cum parum referat, an veteribus fuerit cognitus scorbutus an secus.

Arbitror tamen, eundem omnino iisdem fuisse admodum cognitum, ut non adeò atrocibus stipatus fuerit symptomatis: Nam ut ex crescentibus delictis crescant cæcæ, sic etiam crescentibus luxuriæ & diætæ erroribus, quod mirum atrocioris futore etiam nos aggredi morbos, veteribus non adeò graves, ita ut

nec eorum descriptiones tanquam nonnihil mitiores exacte cum nostris conveniant.

Sed cum ut dixi supra adeo complicatus fuit affectus *malum hypochondriacum*; ejusque non degener filius *scorbutus*, ita ut tantum non omnes actiones diversimodè pro subjectorum varietate lædantur, ob id factum est, ut tot sint litigia de *Loco* in malo Hypochondriaco *primario affecto*, sive de radicali sede & radicali foco ipsius morbi.

Hinc alii nullam determinatam partem semper affici existimant: alii vasa melaeraica primarium esse focum. Alii intemperiem intestinorum calidam & siccam: alii lienem vitiatum ejusque aut intemperiem, aut obstructionem esse nidum hypochondriaci mali, & hinc dependentis scorbuti asserunt. Præ cæteris Phantasia mirè indulget iis, qui spatium istud vacuum inter stomachum & diaphragma pro sede primaria mali hypochondriaci, aut saltem pro nido, ubi tot stabulantur flatulentie existimant. Hos inter fuit HENRICUS LAEVINUS FISCHERUS, qui edidit peculiaritatem tractatum de *Loco foco affectus hypochondriaci*: Nam per motus *aphorism. 54. sect. 7.* statuit foveam sive cavitatem istam juxta stomachum sub diaphragmate inter stomachum, & inter lienem esse focum, quæ cavitatis multas adimpleatur subinde feccitibus, sive permanent ab hepate, sive à liene, sive ab alio abdominis viscere.

Unde etiam in isto loco imprimis symptomata à flatulentis orta, item rugitus & murmura ac similia soleant percipi. Hinc etiam ex ejusdem hypothesi all. ita veram mali hujus curam in Diureticorum legitimo usu consistit, re ait. Verum consideratis, vel obiter variis hypochondriacorum symptomatis sponte si à hæc opinio vacillare & corrumpi videtur: quomodo enim tam pertinaciter istæ sordes in eodem cavo hæreere, totum corpus afficere, & diversimodè excruciare valent? Vid. etiam SENNERUS *lib. 3. prax. de malo Hypochondriaci. pag. 518. & 520.* qui etiam huc inclinatur.

Sed miror in re adeo clara tam varios esse auctores. Nam qui nunquam hypochondriacum vel incipientem, vel confirmatum examinavit, ejusque symptomata consideravit, aut qui aliquando curationi cujusdam hypochondriaci præfuit, is tantum non manu palpate potest, radicem morbi veram & unicam hæere semper in stomacho, & quidem in vitio succi ejusdem fermentativi, non ritè scilicet digerentis alimenta. Unde & chylus & massa sanguinea, & lymphæ, reliquique actuantares corporis Machinam humores vitiantur & depravantur. Quam ipsam de foco hujus mali primario sententiam acriter defendit HORSNETH *in tota Decad. V. obs. id quod etiam HUMORUS in tr. de malo hypochondriaco & passione hysterica* similiter statuit, quod etiam primario afficiatur stomachus, ut ut aliis principiis suam opinionem superstruat. Idem disertis verbis dicit LINDANUS, qui asserit, quod primario peccet *cruditas ventriculi acida*, à qua originem suam habeat & malum, hypochondriacum & huic superveniens Melancholia hypochondriaca, quæ passiones nunquam oriantur, quin præcesserit prius talis stomachi cruditas: id quod similiter de scorbuto verum est, qui tamen præter radicem istam primario suam noxam in sanguine, & specialiter in lymphæ vitiatæ explicat. Sed hæc ut patetant clarius, saltem examinemus symptomata, quorum syndromæ malum hoc constituit.

In omnibus ventriculus primario malè se habet: Apepsia subinde laborat, ut ut avide tales ægri appetant & non raro, nimia & quasi canina appetentia laborent: tales post comestionem dolores stomachi compressivos subinde percipiuntur: & assumpta acida imprimis eos lædunt: stomachi frequentes inflationes adfunt, tam jejuni quam post ructus copiosos, aut ut plurimum saltem admodum acidus experientur, abdomen sæpe inflatur: Murmura & borborismi fre-

quentissimè sentiuntur in eodem, & copiosissimè nec unquam deficiens flatuum est proventus, quorum activitas in specie in hypochondrio sinistro se explicat: ibi enim facilè manus compressione fluctuationes & murmurationes percipiuntur, ex flatibus in colo ibidem locorum partim angustato partim incurvato conclusis, ubi simul dolorifica lancinationes, distensiones & punctiones admodum persæpe percipiuntur, *Lieni* equidem vulgo, sed *falsò* adscriptæ quibusdam & fluctuationes in cavo abdominis in mesenterio & similibus locis se conjungunt: accedit alvi pertinax occlusio, ita ut centum videas hypochondriacos, quorum vix duobus alvus quotidie sit aperta, quæ intra 3, vel 4. dies demum aut stimulo quodam irritata, aut spontè interdum suum officium faciat, in quo ipso dura, parva, nigra, & non absque insigni conatu, interdum etiam non absque dolore excernitur, sin forsan vomitus contingat, qui non sunt rari vel sponte, vel arte, rejiciuntur aut aquosa, aut sæpissimè viscida pituitosa, sed semper acida: ita ut etiam dentibus subinde stuporem inferant, aut orichalcea vasa in æruginem corrodant, nisi interdum in forti conatu aliquid debile ex folliculo felleo se admisceat, quæ acorem temperet, & aliqualem amarorem gustui repræsentet. Interdum etiam adfunt ventriculi dolores, qui ad dorsum usque se extendunt, juxta situm gulæ, & ignotis pro nephriticis doloribus imponuntur: Et hi sæpius post cibos ingestos se exerunt, idque pertinaciter subinde, ut vix nisi post ingestorum revomitionem remittant Phlogoses & æstuationes hypochondriorum: hinc rubor faciei & malarum, item calores vagi modo remittentes modo accedentes vexant ægros: In specie post dimidiam à partu horam subinde elegantes habent malas, qualis rubor etiam interdum unico vini haustulo supervenit. Dolores Coliciliaci sunt frequentissimi, sique sæpius acerbissimi, in quibus interdum abdomen contrahi, & umbilicus interiora versus velut revelli solet: anxietates circa causam manifestam, palpitationes cordis graves, difficiles respiraciones, torquent etiam hos ægros, & quidem in difficili respiracione, imprimis difficultatem respiracionis inferit diaphragmatis impedita contractio, & dorsum versus explicatio: Nam sic per consequens etiam Thoracis dilatatio impeditur: Nam quando volunt respirare in abdomine & hypochondriis, impedimenta percipiunt, adeo ut dolorem gravativum & tensivum sentiant: & quando Thoracem volunt dilatare, propter ista in hypochondriis impedimenta ipsis quasi cingulo abdomen cinctum videtur, idque imprimis nocturno tempore, quando supini jacentes dormiunt & hinc ita evigilant: Tumores lienis non sunt rari, qui confirmato huic malo imprimis superveniunt, suntque producta morbosa, ut ut falso à quibusdam pro radice morbi habeantur. Nam & malum hypochondriacum, & etiam scorbutus insonte omnino liene observata fuerunt, teste HORSNETH *lib. 9. obs. 4.* Sicuti etiam hepatis infarctus ejusque pertinaces scirrhi interdum superveniunt: Percipiunt præterea tales ægri molestas pulsationes in hypochondriis, uti etiam in regione dorsi, quæ nempe pancreati responderit, vel etiam tales pulsationes percipiuntur, interdum in iis partibus, ubi aliàs naturaliter nullus percipi solet pulsus. Malo uterius procedente vertigines frequentes superveniunt, eæque præsertim stomacho jejuno, quæ ipsæ vertigines etiam assumpta v. g. panis buccellâ, brevi post denuo sistuntur: Cephalalgia subinde affligunt, anxietates frequentiores, faciles terrores tristitiæ & mæroris circa manifestam causam, atque sic tandem ipsa melancholia, à foco, hypochondriaca specialiter dicta supervenit, quam somnia varia & turbulenta, & terrificæ aut præcedunt, aut etiam comitantur. Pulsus sunt varii, & interdum inæquales, subinde intermittere videntur, & in malo confirmato, in specie in ejus paroxysmo

ferè

ferè omni momento mutatur. Nam ubi confirmatum fuerit malum hypochondriacum, ut ut symptomata stomachi, & hypochondriorum sive potius intestinorum nunquam omnino remittant, tamen subinde per paroxysmos affligit, & suas exacerbationes habet rarius certas frequenter vagas, ac ipsæ passiones cordis & capitis & sensuum symptomata atrociter interdum affligunt, quin & interdum viri perfectè ea patiuntur, quæ evenire solent, aliàs mulieribus in passione sic dicta hysterica, & ipsi ægri dicunt se percipere ascendere fumos ex abdomine ad cor vel caput, (de quibus ubi de *Epilepsia*) item ex liene subinde ascendentes, & postmodum ita tales paroxysmos inferentes.

Urina interdum effluit cruda & tenuis, interdum etiam turbida, pallida & crassa, sedimentum habet subinde instar farinæ laterum, imprimis ubi jam de generat malum in scorbutum. Quod si urinæ antea clara & tenues, usu medicamentorum sunt crassæ & turbidæ, & subnigricantes cum copioso sedimento, signum esse solet bonæ medicamentorum operationis. Hæc & similia symptomata complicata, quorum quædam in hoc, quædam in alio subiecto se manifestant, facillimè ex stomachi vitiatæ digestionis ejusque cruditate acida deduci possunt, modo ea quæ alio tempore & alia occasione de similibus affectibus dicta fuerunt, ruminentur.

Jus enim ventriculi est universale in totum corpus, adeoque in Theoria morborum maximam semper sui postulat considerationem, uti non minus in praxi legitima semper quoque ad eum respiciendum est.

Hujus ergo actio nempe digestio laesa, vitio succi ejusdem fermentativi nimis acidi nec ritè volatilis, ratione cujus avidius appetit quam concoquit, est primaria causa totius mali hypochondriaci.

Quod ipsum fermentum nimis acidum promptè quidem assumpta dissolvit, ratione nempe acoris in virtute dissolutiva aucti, sed eadem dissoluta minus fermentat minusque volatilis: Unde assumpta instar pastæ flatulentæ acida in stomacho hærent, quæ aliàs in chylum falsum volatilem transmutari debuissent: Hinc ructus acidi & stomachi inflationes, & ex massa viscida acida ejusdem graves dolores aut vomitus tandem hæc acida massa occurrentes fermento felleo vitiosè effervescent, & hinc in copiosos flatus exurgit: Nam ut alibi ostensum, flatus sunt ab acido vitiosè in materia viscida effervescente, quin & si paulo obscurior & pinguior fuerit bilis incalcescentiæ sive subitaneæ phlogoses, sub dextro hypochondrio subitò in totum corpus se dispergunt, quod vulgo quidem sed falso hepatis calido adscribere solent.

Hic flatuum proventus continuus, continua murmura, & nunquam intermittentes borborismos abdominis inferit. Et cum fœces tales secretæ viscidæ in cellulâ coli imprimis hæreant, hinc acore insertæ pertinaces dolores, & lancinationes pituitæ vitiosæ aliàs adscriptas generant. Hinc est quod subinde conquiescent ægri, se subinde sentire infarctus in abdomine, & monstrando locum istius infarctus situm coli sub stomacho exactè delineant (ubi scilicet, colon sub ventriculo sinistro versus porrigitur.) Hæc ipsa materia viscida simulque acida in cellulâ coli contenta alvum contumacem, & difficillimæ solutionis reddit: istud verò quod de vitioso hoc chylo transcolatum fuerit per intestina, & claratum ad massam sanguineam hujus crasin acore suo vitioso & præternaturali inquinat. Et cum hic acor in subiecto nonnihil viscido hæreat, ipsam massam sanguineam crassam & spissam, & difficulter fermentescibilem reddit: Unde anxietates, cordis palpitationes, & similia cordis symptomata: sin verò in colatura sanguinis per viscera in specie per lienem & hepatis de tali vitioso chylo sanguini infuso nonnihil in iis hæreat, & vitioso suo acido inspissatum coaguletur, tumores & infarctus vis-

cerum & huic denique scirrhi superveniunt. Constituta taliter massa sanguinea, ac vitiatæ partim, partim etiam depravata ejus fermentatione, minus spiritualescit, adeoque spiritus minus volatiles minusque subtiliter produceret, quin hi facilè in anomalias motuum & exorbitantias erumpant, adeoque affecto stomacho vertiginis item Cephalalgia dolorem inferant, donec sanguine minus spiritualescente, tristitia, mæror, cogitationes fixæ, & tandem Melancholica symptomata superveniunt.

DISPONUNT AD HOC MALUM EX REMOTIORUM CAUSARUM genere imprimis errata in victu, deficiens motus & denique vita curis & studiis occupata.

Errata in diætâ vitiosum chylum suppeditant: nam alimenta aut nimis acida, aut sumo indurata, aut sale condita, difficulter digestibilia & sale vol. destituta ad hoc malum disponunt; deficiens motus, qui aliàs & chylosin & hæmatosin adjuvat; (nempe motus naturalis) omnino distributionem & digestionem impedit, & excrementorum separationem tam per urinas quam per sudores minus promovet. Cura denique & studia imprimis nocturna spiritus absumunt, & vires ita exhauriunt, indeque massam sanguineam minus spirituosam minusque volatilem relinquunt. Inquinatus ita sanguis, & consequenter etiam lymphæ ipsa, tam glandularum conglobatarum, quam etiam conglomeratarum v. gr. Pancreatis, quæ ipsa Pancreatis lymphæ vitiatæ vitioso suo acore symptomata abdominis, & intestinorum multum aggravat, tam terra subinde inferunt symptomata, (nempe lymphæ & sanguis) & torum corporis habitum tantum aded immutant, ut malum exinde nascens SCORBUTUS

Scorbutus

appellari solet. Ob id sunt recte qui dicunt, quod malum hypochondriacum exaltatum, & quasi malignius redditum inferat scorbutum, quem multi in specie PETRÆUS non malè inter species cachexias referunt; dum scilicet à vitiatæ sanguine, aut atrophia, aut cacotrophia tandem necessariò sequatur, quin tandem volatilisatum nonnihil istud vitiosum acidum hypochondriacorum in massa sanguinea & lymphæ, tandem inatmata fermentativa & contagiosa de se spargit, adeo ut scorbutus confirmatus per oscula, per halitum, item per pocula communia, uno nomine per contagium se multiplicet, in quo contagio præ cæteris efficacissima est saliva, in scorbuticis insigniter inquinata: qualia contagia aère attracta in sanguinem, aut cum saliva hausta & stomachi fermentum, hincque chylosin & hæmatosin tandem inquinant, adeoque subinde se multiplicant, & ita rari firmo charactere sese ubique insinuant, ut etiam medio seminari à parentibus traducatur in liberos.

SYMPTOMATA quæ scorbutum comitantur præter ea, quæ modo de malo hypochondriaco fuerunt explicata, sunt gingivarum laxationes, (nam omnia mala hypochondriaci symptomata sunt etiam in scorbuto) exsiones & exulcerationes, & frequentes eruentationes, imprimis in corpore, in cruribus, in brachijs, maculæ erumpunt, nunc minores pulicunt moribus similes, nunc majores magnitudine interdum thaleri, (uti ipse vidi) nunc rubicundæ, nunc flavescentes, nunc atropurpureæ & lividæ.

Urina scorbuticorum subinde intensè sunt tinctæ, & rurilant instar spiritus nitri (quando prodit) cum sedimento farinæ laterum simili, ita tamen, ut exterius inspectus matulæ fundus subcruentum quid repræsentet: interdum sine tali sedimento, copiosa arenulæ rubræ facilè friabiles incrustant matulæ fundum & latera: interdum urinæ talis flammæ elegans crusta supernatat, quæ ad latus adspecta pavonis caudam aut eleganter coloratam iridem repræsentat.

In specie dolorum variorum torturis crudelis est scorbutus crurum & surarum, præ cæteris ventriculi & abdominis, qui abdominis dolores scorbutici omnia

scorbutici

nium sunt crudelissimi, & subinde in regione lumbari incipiunt, & gravissimo contorsionis sensu hinc inde in abdomine oberrant, & ita anteriora versus contorquentur. Non raro in variis corporis partibus tumores œdematosi varii erumpunt & denuo disparent; hinc alio in loco se manifestant, & iterum coincidunt; interdum dolores tales vagi & vagabundi artus excruciant, dum acerbis dolor nunc cruris, nunc brachium, nunc aliam partem successivè affligit, nulla tamen sensibili in parte inducta alteratione, quod symptoma in specie ARTHRITIS VAGA SCORBUTICA seu VARI appellari solet. Hanc arthritidem vagam interdum præcedere solet sensus formicationis in artubus. Unde affectus hic à quibusdam vocari solet morbus Titillationis.

Sæpius membra sunt paralytica, idque imprimis post colicas seu post tormina & dolores abdominis: in quâ paresi scorbutica motus perit sensu integro aut saltem doloroso: interdum membra ex tali paralyti sunt rigida, contracta & tantum non immobilia.

Loco paralytico e contra frequentes admodum convulsiones & motus convulsivi scorbuticos vexant: sive tales motus convulsivi internas occupent regiones sive externos agitent artus. Nam sæpius Epilepsia & similes convulsivi morbi, quin & hysterica passio, &c. ex fomite scorbutico suam malitiam obtinent, & morbosam virtutem.

Præter vagos hos dolores etiam fixos infert scorbutus imprimis in capite, ubi Cephalæas contumaces; dolores dentium ferè intolerabiles inducit: Interdum stomachum affligit pertinaciter: Unde vomitus admodum contumaces nonnisi antiscorbuticis curandi oriuntur.

Interdum dejectiones cruentas & dolorosas, falso à quibusdam dysentericæ ab aliis hæmorrhoidibus apertis tributas inducit.

SIGNA TAMEN, quibus hujusmodi cruentæ dejectiones scorbuticorum discernantur à dysenteria & fluxu hæmorrhoidum manifesta, descripta vid. in H O R S T I O *lib. 7. obs. 25. pag. 393. & 394.*

Nec solum per alvum sed etiam per alia loca pertinentes hæmorrhagias inducere solet scorbutus: interdum infert Erysipelata cautissimè tractanda, nam facillè gangrænescent, aut in ulcera admodum Cæcæthea degenerant.

Tandem atrophiam, ut plurimum corpus tabescit, aut superveniente phtisi emaciatur. Quin & catarrhis & catarrhosis affectibus ut plurimum & sæpius scorbuticorum corpus est expositum.

Pulsus est admodum varius inæqualis, interdum formicans, interdum planè intermittens: aded ut qui scorbuti naturam ignorant, sæpius à tali pulsu insigniter terreantur, utut scorbuti sit mos, ut interdum pulsus tetros vegeto adhuc corpore soleat inducere.

Hæc & similia symptomata scorbutica ex corrupto acore hypochondriorum seu ex tartaro hypochondriorum in acidum rancidum degenerante, interdum vitiosa falsedine conjuncta deduci optimè possunt, qui depravatus acor ab acido hypochondriorum exaltatur, & fermentatione in mass. sang. vitiosè corrupta & variè degenerante originem trahit.

Corruptus ita hic acor mass. sanguineam & hinc etiam lympham inquinans, hæmorrhagias, deficientem nutritionem, partium exulcerationem & vitiatam fermentationem variformes pulsus, item crudeles dolores infert. In partibus nempe nervosis, in specie lymphâ inquinata variis in locis varias torturas excitat: oris exulcerationes & gingivarum corrosiones *stomacæ* dictas, contumaces catarrhorum acrium passiones, vagos partium dolores & lancinationes. In mesenterii glandulis coacervata & acore suo istud in spasmos convellens atrocissimos in abdomine cruciatu infert. Item motus convulsivos, etiam paralytes & similia symptomata.

Sale tali acido sed præcipitato & à contrario alkali in falsum commutato turgida & imprægnata urina intensè rutilat, quin salia hæc coagulata sub arenatum forma in fundo subinde subsistere permittit, aut in superficie in crustam itam salinam concretescere solet. *Macula* denique quæ hinc inde corpus tingunt, sunt partes mass. sanguineæ, corruptæ & quasi gangrenatæ, ut sic dicam, quæ à reliqua massa separata per sanguinis circulum hinc inde desiguntur sub cute, & ita successivè insensibiliter exhalant: Unde earum eruptio bonum est signum, depurantis scilicet mass. sanguineæ.

Proteus interea etiam est scorbutus, dum ordinariè aliis quibuscunque morbis sese associat, & omnes istas graviore & contumaciores simul reddit, aded ut tales morbi nunquam citra recidivæ metum sine curabilis, nisi similiter scorbuti vis infringatur: Imprimis his in oris inter 10. ægros vix reperiuntur 9. quibus non subit aliquid de scorbutico subinde per contagium hausto.

RE MOTAS INTER CAUSAS ad scorbutum disponentes magna vis est in aère atque victu. Nam ratione horum *Endemius in inferiori Saxonia*, in Belgio & in Angliâ solet esse scorbutus: & in ratione talis aëris navigantes in *Indiâ Orientales* ordinariè consistantur scorbutico, dum ac. marinus effluvis acido-salsis ex mari elevatis inquinatus respirando attrahitur. Unde mass. sanguinea saliva & consequenter fermentum stomachi vitiatæ, tandem scorbuticam corruptelam inducunt.

His ita prælibatis pergo ad

SIGNA,

Quæ ipsa ex superius recensitis & enarratis symptomatis per se sunt clara & manifesta: Nam illa apertè declarant, qualis sint materia.

Magis tamen specialiter, ubi stomachi non ritè digerentis adsunt symptomata cum torminibus & flatibus intestinorum, alvi obstructione & hinc capitis perturbatione nullum dubium est, adesse tunc malum hypochondriacum: Nam hæc signa primaria sunt mali hypochondriaci, quæ ferè semper adesse solent in hoc affectu: Et his ipsis etiam vel spontè se manifestare.

Quod si his tanquam primariis alia etiam supra enumerata superveniant symptomata, Diagnôsis mali hypochondriaci est eo certior.

SIGNA Scorbuti primaria, & quibus tantum non infallibiliter cognosci potest scorbutus, recenset sequentia LINDANUS, nempe

1. Ardorem & titillationem in gingivis cum subsequenti cruentatione, aded ut si parum fricentur, cruententur, ubi sanguis aquosus & salsus effluere solet, qui postea fit foetidus.

2. Sub concavo oculorum apparet color purpureus, qui est quasi semiluna, inquit LINDANUS: Et hoc unum signum si adest, satis arguit tunc adesse scorbutum: Cui si accedat cruentatio gingivarum, res est ferè infallibilis.

3. Maculae instar morsuncularum pulicum, præsertim in femoribus & inferioribus tibiartum partibus subinde apparent.

4. Signum admodum singulare & multum conducens ad cognitionem scorbuti est vacillatio genarum, ita ut eorum robur corpus sulciens pereat, & ægri sint quasi lapsuri.

5. Adest intensus & insignis foetor oris, isque præsertim jejuno ventriculo.

6. Sentiant crebram phlogosin & exastuationem per totum corpus.

Hæc ceu signa primaria recenset LINDANUS per cognitionem scorbuti.

His addo Ego

7. Arenulas rubras & facillè friabiles, si nempe hæc ipsæ

ipsæ fundo & lateribus matulae adherere videantur. Hæc quoad Diagnôsin.

SEQUITUR PROGNOISIS.

Difficilis admodum *perfecta curatio* est mali hypochondriaci & scorbuti, idque eò magis, quò magis inveteratum fuerit malum, & nisi exacta & simul cautè observetur diæta, quòd hujusmodi Chronici affectus, accedit & hoc, quòd impossibile est perfectè curari ægrum: continuatum remedium postulent usum, ne denuo semel mitigari recrudescant, donec perfectè eradiceantur. In quo ipso vel maxime inobedientes sunt ægri, subitò enim; ubi paulò melius se sentiunt à remediis desistunt.

Porò hæmorrhoidum & mensium fluxus, uti hæc mala leniunt, ita horum suppressio vel naturalis emanatio non parum ista aggravant.

Pulsus in scorbutico parvus, languidus & inæqualis minus periculosus est, quàm in aliis morbis esse solet. Scorbutus interdum in *Cachexiam* interdum in *Hydropem* terminatur, sæpius verò in *Atrophiam* & *Talem* transit, lentaque morte hominem jugulat.

Maximè observatu dignum est prognosticon SENNERTII, quod habet *lib. 3. prax. v. de scorbut. p. 604.* respiratoris, inquit, difficultas & pectoris angustia periculosum malum est, ob quam si Medicus & adstantes suum officium non faciunt, sæpe ægri syncope præter expectationem intereunt: Sin verò fortior natura morbum diutius tolerare possit, plerumque in hydrodem ægri incidunt, præcipue ii, qui carathicis fortioribus subinde uti solent.

Maculae scorbuticæ non secus ac febrim malignarum pet. chæ, quo magis ad lividum & atrum colorem tendunt, eo sunt pejores, & si in ulcera abeant, aperta difficulter sanantur.

Porò mira symptomatum scorbuticorum inter se est metamorphosis: Nam Colica subinde mutatur in paralytin: item convulsiones scorbuticæ subinde etiam in paralytin terminantur, aut etiam in cataphoram: Nunc transeunt in tumorem modò evanescentem; modò denuo emergentem, &c. Gingivarum cruentationi & exulcerationi interdum gangrena supervenit, interdum etiam livor & putredo palatum occupat & corrumpit, quod vitium quibusdam erroris ansam dedit, ut putarint esse luum venerem, cum tamen tantum fuerit scorbutus: aliàs certum est, nullum affectum magis cognatum esse scorbutico quàm luum venerem.

Sed de his & similibus ad scorbutum & malum hypochondriacum ardentibus, vid. auctores, qui in specie de scorbutico scripserunt, qui sunt SEVERINUS EUGALENUS, qui est omnium optimus, DRAVVIZIUS de scorbutico, item REUSNERUS de scorbutico: SENNERTUS in peculiari tr. de scorbutico: HORSIUS in tr. parvo sed accurato de scorbutico: & MOELLENBR. qui quidem scripsit de arthritide vaga scorbutica: sed tamen etiam multa habet, quæ ad scorbuti naturam declarandam optime faciunt tam quoad Theoriam quàm quoad praxin.

QUOD ATTINET CURAM

Mali hypochondriaci & scorbuti. In hac curâ ad mali scaturiginem nempe stomachum præsertim est respiciendum.

Hic ergo & evacuandus & ejus fermentativus liquor volatilibus temperandus & volatilifandus, & digestio naturalis, quantum fieri potest, restituenda. Hinc vitiosa oborta aciditates in succis corporis sunt corrigendæ & emendandæ.

Propinanda ergo sunt aut acidum absorbentia martialia, sicuturina & terra. Hinc quæ de salium alkali sunt natura acidum omne defruentia tam fixa quàm volatilia imprimis oleosa (nempe salia vol. oleosa)

crasin mass. sang. sensim alterantia, & ita nunc per sudorem, nunc per urinas heterogenea excludentia.

Hæc vulgò *hepatica*, item *splenicæ* & *stomachicæ* appellari solent.

In quibus scopis simul sunt observanda semper symptomata varia, ut additis convenientibus remediis & horum ferocia mitigetur. Pro obtinendis his scopis observandum.

1. Quod basis horum affectuum curandum in specie mali hypochondriaci sit *vomitus*, isque interdum repetitus, firmum enim fundamentum parat pro prospera futura curatione.

2. *Purgantia* valida quæcunque & nocent hypochondriacis, & detentorem reddunt scorbutum, quin & pessima intestinorum atque etiam abdominis inferunt symptomata, disponuntque ad dysenterias, ad tormina & diarrhas.

3. *Vena Sectio* per se nullius est usus, neque in malo hypochondriaco, neque in scorbutico, utriusque, qui in adjuncto splenis affectu *Salvaticæ* sectionem mirè commendant, & certum est, quod multi insignes practici aliquot observationibus hujus salvaticæ sectionem in manibus mirificè commendant: sed tamen res ipsa certa est, quod hæc ipsa vena præ aliis venis nullam habeat prærogativam in brachio: Unde mirari subit, quomodo secuta sint tam prosperæ curationes post hujus sectionem. Nam per se nunquam hoc factum fuit.

4. Notabile est, quod habet HARTMANNUS *prax. Chymiatr. cap. 184. §. 9.* ubi dicit: Nota verò subinde usu evenire, ut ab exhibitione aperientium & similium solutis jam viscerum obstructionibus ita alvus proritetur, ut quasi dysenteria subsequi videatur: Tunc prævidendum erit corroborantibus appropriatis: in specie Elixir. proprietatis, Tinct. Coralliorum & similibus viscerum Tonum conservantibus.

5. Inter præcipua curationis imprimis in malo hypochondriaco hoc servandum est, ut *alvus semper servetur aperta*. Ided æger subinde habere debet aliquot medicamenta familiaria, quibus crebro utatur modò hoc, modò illo: ne aut unius superveniat fastidium, aut ne natura uni adulescendo sine alteratione idem accipiat.

6. Compertum est, quod in malo hypochondriaco medicamentorum *antiscorbuticorum* optimus sit usus, quando aliis remediis refractatum se exhibet. Quod si malum altius prosectum sit, antiscorbutica vel sola conveniunt: non solum in scorbutico propriè sic dicto, sed etiam in malo hypochondriaco paulò molestiore.

7. Verum antiscorbuticorum istorum, cum magna sit varietas, utut propriè sic dicta antiscorbutica omnia de sal. vol. acri participent, ob id semper delictus quidam inter eadem est habendus, cauteque observandum est, quæ imprimis uni alterive subjecto sint magis familiaria.

8. Nam hæc ipsa antiscorbutica acriora subinde magnam scorbuticis inferunt noxam, sive in biliosis subjectis, sive etiam in subjectis, in quibus acidum nonnihil volatile peccet. In his enim effervescentias acres & phlogoses non raro inducunt. Tali in casu antiscorbutica acriora temperatis aliis vulgò refrigerantibus appellatis v. gr. Cichorio, Endivia, acetosella, item acidis blandis, succo citri, ribium, berberum, spiritu salis dulci & similibus temperanda & emendanda. Quod etiam *serum lactis* pertinet, optimum antiscorbuticorum nimis actuum correctivum.

9. *Lac* & omnia *lacticia* præmissis universalibus sunt optima: nam omne acidum vitiosum temperant, falsedinem acrem emendant, partes solidas nutritio rore humectant, & atrophicæ ac phthisicæ merum tollunt, in specie si legitimo modo cum antiscorbuticis appropriatis misceantur.

10. *Diuretica* & hinc *sudorifera* blanda sunt optima & naturalissima scorbuti & mali hypochondriaci evacuantia: In specie sudorifera rariora & blandiora sunt, cum subinde talia subiecta scorbutica plus debito ad sudores inclinare soleant.

11. In cura scorbuti à *mercurialibus* quibuscunque *abstinentum* est omnino, metus enim est, ne mercurius ad salivationes disponens pessima ac periculosissima oris inferat symptomata, quin quod etiam mercurius phlogoses excitare dicatur in corpore.

His ita præmissis pergo ad

MATERIAM MEDICAM.

Quæ inter prima sunt, uti monui, *laxantia* & *vomitiva*. *Vomitiva* antimonialia, uti notum est, omnibus reliquis præferuntur in infuso propinanda: quibus tamen semper appropriata scorbutica vel antihypochondriaca miscantur, v. gr. si fiat infusio croci metallorum in vino, tunc colaturæ addendus spiritus cochleariæ vel alius compositus aut simplex antiscorbuticus, ut magis approprietur vomitorium. Quo modo sunt infusa talia, ex superioribus notum est.

Inter ea, quæ per *inferiora laxant*, imprimis appropriata sunt evacuantia mista alterantibus, ita ut blandè & successivè per continuatum usum evacuentur & alterentur viscositates acidæ, quod faciunt imprimis noduli vino infusi, qui in omnibus morbis chronicis in specie malo hypochondriaco & scorbuto sunt optimi. Et quidem ingredientia laxativa sunt imprimis omnia. *Sennata* tam infusum Sennæ quam pulveres sennati compositi, quorum tot sunt descriptiones, quot capita.

Post Sennata sunt *Helleborata* ex Helleboro nigro desumpta remedia sive extractum ejus sive Ess. rad. hellebori nigri, sive alia ex eodem remedia. Hinc sunt remedia ex Gummi ammonico, quod laxat, & promptè abstergit quascunque fordes in primis viis stabulantes.

Rhabarbarum ipsum ad curam mali hypochondriaci à nonnullis laudatur tanquam aptissimum alterans & evacuans vid. imprimis RHODIUS cent. 2. obs. 11. qui ad obstructionem inveteratam commendat decoctum vel infusum Rhabarbari.

Denique his ipsis stimuli loco aliquid de colocynthide, ejus scilicet extracto potest addi, quod non est inconveniens remedium.

Dabo exemplum *noduli* in malo hypochondriaco alterantis simul & etiam evacuantis blandè v. gr.

℞. Rad. helenii.
raphani rusticani recentis
polypodii. ana ʒvj.
Herb. absinthii
agrimonie
Centaur. minoris ana. Mj.
Flor. anthos
geniste ana p. iij.
Corticum Tamarisci
Fraxini ana ʒʒ.
Fol. Sennæ f. st. ʒij.
rad. helleb. nigr. præp. ʒvj.
Rhabarbari electi
agatici albisissimi ana ʒʒ.
sal. Tart. (quod est quasi stimulus menstruus ad resolvenda ista simplicia.) ʒʒ.
aut loco hujus cremoris Tartari ʒvj. (sed sal. Tartari est melius.)

Zedoarie
Zingiberis
Cinnamomi ana ʒj.
passularum minorum ʒij.
(Hæ enim tanquam blandissimè temperatæ his nodulis adduntur.)
Incisa & contusa.
F. nodul. laxans vino infundend.

Facit huc infusum etiam seu similis nodulus contra malum hypochondriacum usitatus KNOEPHELLI, aliàs in hoc casu, qui fit ex sequentibus:

℞. Herb. absinthii Mij.
Centaur. min. Mij.
Rad. helleb. nigr. ʒij.
(Nam hæc est ipsius arcanum singulare ubique commendatum.)
Polypodii quercini ʒij.
Corticum fraxini.
Tartari albisissimi an. ʒʒ.
Limaturæ ferr. ʒij.
Incisa & contula insperge
Spiritus salis gutt. ix.

Infunde in Cantharum vini r. & ʒ. & more usitato adhibe.

Aliàs etiam in usu sunt M. Tartareorum QUERCETANI, item pilulæ de Ammoniaci ejusdem auctoris. Item pilulæ de fumaris. Claretum absinthiacum MYNSICHTI: Syrupus de spina cervina seu syrupus domesticus est etiam conveniens. Syrupus florum acaciæ maxime conducit. Item syrupus de carthamo, qui & ipse est blandus.

Faciunt huc pilulæ antiscorbuticæ TIMÆI, quarum hæc est compositio:

℞. Mass. pilul. Melanogogorum QUERCETANI ʒij.
Extracti foliorum Sennæ ʒʒ.
resinæ Jalapæ ʒj. & gr. vj.
Tartari vitriolati gr. xij.
sal. vol. Succini ʒj.
Semin. Nasturtii
Cochleariæ
Sinapi ana ʒʒ.

M. & cum aqu. antiscorbutica. F. M. quarum dosis est à ʒj. ad ʒʒ.

Verum ut alvus obstructa laxa servetur, etiam remedia quædam domestica, subinde in usum vocanda sunt. Hæc inter primatum obtinent passulæ, & ipse admodum convenientes in malo hypochondriaco & in scorbuto etiam. Nam utur dulcia omnia, saccharata & mellita admodum noceant in affectibus hypochondriacis & scorbuto, cum facillimè effervescendo & aciescendo tetra inferant symptomata: passulæ tamen temperatæ potius quamcumque acrimoniam in corpore temperant & blandâ ac naturali fermentatione (sunt enim instar musti concentrati) vitiosam sanguinis fermentationem restitunt & renovant.

Huc faciunt Electuaria aut etiam portiones ad servandum alvum hypochondriacorum apertam v. gr. Tale *Electuarium* fit hoc:

℞. Pulpæ passularum minorum ʒij.
arcani duplicati Mynsichti
sal. ammoniaci depurati, ana ʒij. (ratione stomachi)
species diatr. Piperon.
syrupi de pomis regis Sabot. q. f.
Fiat Electuarium pro 9. vel 12. dosibus.
Hoc ipsum blandè solet apertam servare alvum. Quod si nimis contumax sit, hoc ipsum aliquot granis extracti Trochiscorum albandal potest acui.
Faciunt huc etiam *passula laxativa*, item *prima laxativa*, quæ in officinis solent prostrare: quarum vis laxativa est imprimis à Senna cum extractione & passularum vel prunarum in Sennæ coctione vel maceratione. In forma decocti convenit hæc portio:

℞. Passularum minorum ʒij.
Coquantur in aqu. lib. iij. Colaturæ ferventi infunde
fol. Senn. f. st. ʒʒ.
Cremoris Tartari ʒj.
Florum violatum p. ij.

Stent ita & Colatura postmodum f. pot. purg.
De hoc ipso decocto tantum haustus viri unitus assumptus blandè servat alvum apertam.
Item *vinum infusionis florum acaciæ* blandissimè alvum

alvum servat apertam in hypochondriacis.

Alœtica multis sunt in usu, quod etiam *Pilula Francosurtenses* pertinent.

Verum omnia alœtica hypochondriacis plus nocent quam profunt propter virtutem adstrictivam, quam post se relinquunt ordinariò.

Clysteres aliàs & clysmata in malo hypochondriaco & scorbuto magne sunt efficaciz: saltem emollientes blandè aut abstergentes sufficient: Modus præscribendi notus est ex MORELLO. Multum sanè commodi afferunt: quin etiam Clysteres nocturni injecti vel sub introitum lecti, ita ut tempore nocturno hæreant in abdomine, admodum commendantur in *obs.* HORSTII.

His de evacuantibus præmissis ipsa etiam specialia alterantia appropriata sunt consideranda In genere in malo hypochondriaco conveniunt omnia ea, quæ vulgo dicuntur *aperientia*, omnia *hepatica*, omnia *spleneica* & omnia *stomachica*; vel omnia *amara*, & virtute in specie *diuretica* insignita: Talia sunt v. gr. radix graminis, armoeciæ, aronis, polypodii, silicis, helenii, feniculi, Herba absinthii, chamædrys, & chamæpitys, agrimonia, Cichorium, præ cæteris fumaris, Cent. minus & similia, quæ vulgò dicuntur *aperientia*; *Poma Borsdorffiana* eorumque succus est egregium remedium in malo hypochondriaco. Hinc succo depurato commodè laxativa infundi, & ita propinari possunt: admodum enim conducit in malo hypochondriaco.

Faciunt huc etiam vegetabilium Essentia; nempe fumaris & omnia ex fumaris parata remedia, quæ egregia in malo hypochondriaco.

Ess. splenis bovis. item Ess. aperitiva D. MICH. Cujus propter materiæ medicæ cognitionem hæc est compositio:

℞. Herba agrimonie
Scolopendriæ
Cuscutæ ana Mij.
Melissæ
Ceterach
Fumaris
Cichorii
Taraxaci
Marrubii
Capillorum veneris ana Mij.
Rad. Rhabarbari, Monachorum,
Filicis
Cichorii
Taraxaci
Fragariæ
Rad. graminis ana ʒij.
Curcumæ ʒj.
Flor. Cichorii
Bellidis minoris
Tamarisci
Hepaticæ nobilis.
Geniste ana P. iij.
Cortic. Capparium
Tamarisci
Fraxini ana ʒij.
Seminis Aparagi
Fraxini ana ʒʒ.
Anisi
Feniculi ana ʒj.
Gummi Laccæ ʒj.

M. & fiat cum spiritu vini vel simplici, vel appropriato Ess. aperitiva.

Porro ex his ipsis vegetabilibus salia parata quæcunque salia fixa lixivialia insigniter conveniunt in malo hypochondriaco: sal absinthii, Cichorii, Cent. minoris, stomachale MYNSICHTI. Item sal istud compositum quod remanet in destillatione sal. ammoniaci. Hoc enim sal est egregium *Diureticum* & vulgò vocatur *digestivum hypochondriacum*. Item

pertinent huc omnia tartarea salina, uti sunt spiritus tartari vol. item tartarus vitriolatus, tartarus chalybeatus. Item arcanum duplicatum MYNSICHTI tinct. tartari. Item tinct. tartari antimoniata, quæ & ipsa est egregia. Mistura simplex & ipsa conveniens est remedium in malo hypochondriaco non minus quam in scorbuto. Pertinet huc imprimis spirit. camminatus ex tart. nitr. & spir. vini, qui mistus cum ana spiritus sal. ammoniaci potens præbet remedium ad malum hypochondriacum. Dosis sunt gutt. xx. ad xxx. melius non habebitis remedium in malo hypochondriaco quod nunquam me deseruit. Nam spiritus sal. ammoniaci per se egregius est ad curam mali hypochondriaci.

Unde etiam liquor ex terra fol. tartari cum spiritu sal. ammoniaci mistus tanquam quoddam secretum à quibusdam habetur in cura mali hypochondriaci: aut etiam hic ipse spiritus sal. ammoniaci miscetur cum spiritibus antiscorbuticis, cum spiritu cochleariæ, aut cum spiritu antiscorbutico composito, & singulariter confert in cura mali hypochondriaci.

Occasione salium & ipsum nitrum depuratum solemmodo egregium est conveniens remedium in cura mali hypochondriaci: & hinc etiam *Diasporicon Galeni* in malo hypochondriaco cum cruditate ventriculi singulare est præsidium, cujus usu desperatos hypochondriacos ad extremam fere maciem deductos aliquando feliciter curavi, inquit BARTHOLETUS de dyspnea l. 5. c. 4. Et certum est quod quidam etiam famosus Medicus asserit, quod nulla sit compositio in tota pharmacopœa usitata, quæ magis conveniat in cura mali hypochondriaci, Ubi non prolat, potest ex tempore præscribi ita

℞. Specier. Diacumin. ʒj.
nitr. depurati ʒj.
ol. destillati Cumini gutt. iij.
M. F. Pulvis pro ʒbus dosibus.

Elixyr proprietatis vel comitune, vel mistum cum spiritu sal. ammoniaci, aut etiam Elixyr proprietatis mistum cum spiritu cochleariæ, vel solum sufficere dicit LINDANUS ad curam mali hypochondriaci rectè paratum. Sic etiam *Elixyr stomachale* D. MICH. mistum cum dimidia parte, spiritus cochleariæ mirè conducit hypochondriacis. Cæterum post salina & tartarea maximam partem obtinent in cura mali hypochondriaci martialia, quæ & ipsa in scorbuto sunt egregia; quo pertinent omnes croci martis aperitivi, qui quo sunt simpliciori & acido minus concentrato parati, eo sunt meliores. Croci martis cum salibus, item Limatura martis subtilissimè trita. Item extractum martis cum succo Tamarindorum, vel succo pomorum Borsdorffianorum: Hoc extractum martis cum succo pomorum Borsdorffianorum extrahitur cum spiritu cochleariæ in tinct. & fit egregia tinctura antihypochondriaca.

Facit huc etiam terra martis præparata, quæ in ferrifodinis reperitur laudata insigniter à ZACUTO.

Huc faciunt omnes pulveres Cachectici, quorum basis solet esse mars adjectis tamen etiam aliis, item pulvis stomachalis QUERCETANI & similes, item antimonium Diaphoreticum, Bezoardicum mineralè & denique lapis Bezoar, qui expertus est in malo hypochondriaco, ex eo quoniam quodcumque acidum promptè absorbet.

Ratione martis adeò utiles sunt *acidula* earumque potus, de quarum virtute & efficacia vid. HELMONT. in *paradoxiis* & TACHENIUS in *Hypp. Chimico*: Usus vid. in *LANGIO de usu Thermarum Carolinæ Acidul. Egranarum*.

In usu medicamentorum antihypochondriacorum etiam stomachi habenda ratio: Unde externè Emplastrum è Ladano CRATONIS: Item Emplastrum de bacis lauri malaxatum cum ol. Chamomillæ in formâ scuti stomachalis applicantur: Item corium Cervinum cum oleo destillato Chamomillæ & Menthæ illitum commodè adhibetur.

In specie quod attinet *antiscorbutica*, quae in malo hypochondriaco tam incipientie quam confirmato conveniunt, sunt ferè sequentiâ. Cochlearia, nasturtium aquaticum, vel in genere omnia nasturtiorum genera & species, Chelidonium minus, sedum vermiculare, trifolium aquaticum, Barbarea, periscaria piperitis, ruta muraria, summitates abietis, imò tota abies, quae vocatur propterea arbor antiscorbutica in specie cani sive strobili teneriores.

Radix raphani rusticani seu armoraciae, helenii, chelidonii majoris, Gentianae Scorzoneræ, sunt admodum convenientes in scorbuto: semina sinapis, semen nasturtii, semen Erucæ, semen Cochleariæ, semen Aquilegiæ; sunt similiter convenientes fructus Chamæmori Norvvegiæ; de quibus vid. SENNERT. ex aliis *tr. de Scorbuto*.

Item mala Cirriva, mala aurantia acida mirè conducunt in præservando scorbuto imprimis navigantium. Hinc etiam optime solet cum succo Citri, item acetosellæ & similibus temperari acrimonia nimia vegetabilium istorum antiscorbuticorum.

Porro flores genistæ, aquilegiæ, sambuci & Croci: flor. Hyperici huc pertinent.

Baccæ Juniperi sunt admodum egregiæ: Nani multa latent in Junipero pro hoc usu.

Ex his sunt varia composita, quo perinet Syrupus scelotyrbicus FORESTI: Syrupus Essentificatus Cochleariæ & fumarie: Syrupus scelotyrbicus MYNSICHTI. Item decoctum herbae The in cura Scorbuti à modernis admodum commendatur. Cui tamen sunt, qui præferunt decoctum granorum Coffæ in Anglia admodum usitatum. Decoctum Strobilorum Pini, aut etiam aqua destillata ex his præparata. Item decoctum Corticum abietis admodum confert. Vel fit spiritus antiscorbuticus compositus ex his simplicibus nempe

℞. Herbae Cochleariæ
Nasturtii
piperitidis
raphani rusticani

rad. aronis ana q. v. & quidem hæc omnia recentia: Leviter concisa & contusa cum spiritu baccarum sambuci per fermentationem parato, ad eminentiam aliquot digitorum infunde, digerendo ad aliquot dies in vase clauso, & hinc destillando in Balneo Mariæ, cohobando & rectificando subinde eundem spiritum à novis speciebus, ut eo magis acuetur sale scorbuticorum volatili.

Hoc ipso spiritu antiscorbutico composito ex succo Citri inspissato, sive ad extracti formam redacto, fit egregia *Ess. antiscorbutica*. Spiritus Cochleariæ omnibus notus est, cum quo interdum commode spiritus lumbricorum terrestrium permiscetur. Vel etiam his antiscorbuticis spiritibus aliquod spiritus salis dulcis interdum additur.

Pertinet huc etiam Ess. martis cum spiritu cochleariæ extracta: Item Elixir proprietatis antiscorbuticum cum spiritu antiscorbutico composito, acuatò tamen cum spiritu aperitivo PENOTI. Item Tinct. Coraliorum scorbutica, quæ paratur cum spiritu antiscorbutico composito, & acuatò cum spiritu aperitivo PENOTI, convenit quando corpus est tinctum cum maculis, cum pustulis, & similibus affectibus, ubi opus est expulsiōe: in tali casu est miræ efficacis Ess. abinthii, Ess. Cochleariæ, & Essentiæ similes scorbuticæ conveniunt, sed parandi modus est observandus. Nempe istorum antiscorbuticorum succus per residentiam sæcun optimè depuratus, ad extracti consistentiam est inspissandus: Hæc ipsa ita Extracta spiritu antiscorbutico cochleariæ simplici vel alio composito in Essentias admodum efficaces præparantur.

Cæterum in his ipsis antiscorbuticis à modernis imprimis commendatur *flamula Iovis* uti vocant vel Clematis surgens erecta: Hæc saporis est acerrimi,

nihilominus tamen eum singulare & expertum remedium, & solum sufficiens laudatur à LINDANO, qui

℞it Flammulam, quam cum vino rubeo contundit in mortatio ligneo, & ita ad tempus infundit & digerit: Unde postmodum blandè destillat, & succum qui prodit, adservat tanquam egregium remedium ad curam scorbuti.

Extractum granorum Juniperi resolvendum cum spiritu cochleariæ est egregia Medicina in cura Scorbuti.

Ess. pini seu strobilorum abietis tenellorum est egregia medicina in cura Scorbuti; dum ℞iuntur, coquantur tamdiu in aqua simplici, donec eorum virtus & omnis eorum vis aquam imprægnent: decoctum inspissatur ad consistentiam mellis, quod extractum vel cum spiritu proprio, vel cum spiritu cochleariæ extrahitur in Ess. pini potentissimam in scorbuto, in specie in paralyticis & etiam catarrhosis scorbuticis affectibus.

Ex lumbricis parata remedia quæcunque mire conveniunt in cura scorbuti. Unde eorum spiritus & com eo parata Ess. contra arthritidem vagam (de qua cras) magnæ est laudis in cura scorbuti.

De *marialibus* item de *saturninis* nihil dico: Nam ex supra dictis clarum est, quod etiam convenient in scorbuto.

Dum dixi *lac* & omnia *lacticia* esse optima in cura scorbuti. Unde his ipsis subinde utimur lacticiis, ut sint vehicula Medicamentorum antiscorbuticorum. Sic v. g. *Diata lactea* sive potus lactis quotidianus ad curam scorbuti fit optime, si singulis haustibus instilletur spiritus sal. ammoniaci & Cochlear. ana miltotum gutt. xx. ad xxx, quotidie mane. Alii recipiunt lac aut serum lactis, in eoque decoquant vegetabilia antiscorbutica, decoctum hauriunt & bibunt cum egegio successu in cura scorbuti: sic enim valde commendantur Fol. nasturtii aquatici Mij.

acetosellæ Mij.

Contusi & in sero lactis decocti, & ita usurpati. Præceteris verò Lactis generibus *lac caprinum* & *eius serum* est optimum & convenientissimum. Nam testatur FORESTUS, se plurimos scorbuticos solo usu lactis dulcis cum cochlearia & Beccabungia decocti curasse.

Et hoc vehiculum lactis imprimis tempore verno & æstivo convenit. Tempore verò autumnali frequentius cum vino propinantur talia remedia, sive sub forma gutt. sive decocti, sive alia sub ratione. v. g. Tale vinum est, quod fit ex

Rad. Helenii &
armoraciae seu raphani rusticani
ana ℞j.

Herba Cochleariæ
Fumarie ana Mj.

Passulis minoribus ℞vj.

quæ incisa & contusa infunduntur vino, de quo quotidie 4. vel 5. vicibus capiatur haustus: quod si metuat aciditas Hypochondriacis & Scorbuticis nociva, semper post unumquemque haustum assumantur ocul. canror. præparat. à ℞j. ad ℞ss. Hi enim vini omnem acerbicatem absorbent, & in salum diureticum abstersivum egregiè ita transmutantur, quæ ratione etiam *arcanum duplicatum* MINSICHTI est optimum antiscorbuticum quin & diureticum.

Subinde etiam mixturæ variæ præscribuntur in cura scorbuti, quando decocta aut infusa sunt nauseosa, v. gr.

℞. Aqu. antiscorbuticæ Dornicelli.

flor. Sambuci ana ℞ss.

Spiritus Cochleariæ ℞ij.

Lumbricorum terrestrium ℞j.

arcani duplicati Mynsichti ℞ss.

Syrup. Scelotyrb. Foresti ℞vj. M.

In *Epilepsia Scorbutica* aliquando egregio cum successu præscripti hanc mixturam:

℞. Aqu. Epilept. Langii.
antiscorbut. Dornicell. ana ℞ij.

Spiritus Cochleariæ ℞j.

C. C. ℞ss.

arcani duplicati Mynsichti ℞ij.

Cinnabaris antimonii. ℞j.

Syrupi Essentificat. Cochlear. ℞j.

M. F. por. contra partium titillationem pro plurib. dosibus.

Item sub forma Ess. mixtura

℞. Ess. pini

citri cum spiritu Cochleariæ extractæ
ana ℞j.

Elixir proprietatis antiscorbut. ℞j.

M. D. S. ex hac mixtur. 20.

vel 30. gr. pro dosi bis vel ter

in die capiat æger.

Interdum convenienter parantur in diata *cerevisiæ antiscorbutica*, qualis est v. gr. *cerevisia antiscorbutica* TIMARII, cujus ingredientia sunt hæc:

℞. Cochleariæ recentis Mij.

Fumarie Mj.

Corticum Fraxini ℞vj.

Baccarum Juniperi ℞j.

Comarum abinthii Mij.

Rad. Cichorei ℞ss.

Enulæ ℞ss.

Corticum interiorum abietis Mj.

Incisa & conquassata indantur sacculo linteo seu ex lino parato, immitte sacculum in dimidium dolium cerevisiæ recenter paratæ & nondum fermentatæ, sed potius simul fermentare permittantur: Sic enim optime conducit ad curam scorbuti. Imò vel solus spirit. sal. ammoniaci tanquam sufficiens ad curam scorbuti laudatur à BARBETTE in sua praxi: sicuti hic ipse aliquando paralytin scorbuticam ingentem curavit solo decocto radicis armoraciae in sero lactis: coquit ℞ij. in sero lactis, & colaturæ propinat. ℞ss.

De tinct. vitrioli martis ZVVOELFFERI & similibus quæ sunt Antiscorbutica, non est ut multa quia est res satis clara. Item de tinct. martis cum Ess. pini vel spiritu cochleariæ: quod etiam pertinet extractum martis DRAVIZII & exinde parata tinct. elegans antiscorbutica, cum succo acetosæ vel cochleariæ, vel nasturtii, vid. *Tract. de scorbuto* p. 334. His ipsis interdum commodissime adduntur etiam ligna & medicamenta ex lignis parata, in specie medicamenta *Sassafrata* & ex *rad. China*. Nam hæc etiam singulares habet virtutes antiscorbuticas; Unde etiam sunt qui in usu

℞. unt lactis mensuram dimidiam, & ipsi addunt

Rasuræ rad. Chinæ ℞ss.

Herb. fumarie recentis contusæ Mss.

Hæc ipsa ebullire permittunt, per linteum postmodum trajiciunt, & singulo haustu tantillum sacchari & gutt. 12. vel 15. spiritus cochleariæ addunt, & ita quotidie mane usurpant. Quin & soli succi simplicium antiscorbuticorum expr. ssi & de purati vehiculo lacteo optime usurpantur.

Locus sumus heri de praxi scorbuti & mali hypochondriaci; restant consideranda SYMPTOMATA VARIA: Et ista congeries symptomatum, quæ adeo longè se per scorbutum diffundit, etiam hypochondriacos infestat.

Hæc symptomata nunc sunt variis, in genere tamen hoc habent commune, ut in eorum medela semper habeatur respectus ad acidum corruptum primario peccans, cui postmodum remedia addenda ea, quæ symptomati sunt proficua. v. gr. quando adest Diarrhæa, tunc primario usurpantur talia, quæ vini acidum scorbuticum insingunt, & hinc quæ stomachum roborant, & intestinorum tonum restaurant.

Hoc certum est, nisi addantur appropriata morbo: quod nunquam symptomata cessent, sed eadem deteriora fiant, vel in alia symptomata degenerant: quæ ratione Colicæ male curatæ superveniunt paralytes, hinc convulsiones.

Inter symptomata ut ordine progrediar, maximè conspicua sunt illa in gingivis, quæ sunt cruentæ, sunt tumidæ, molles & flaccidæ, dentesque in suis alveolis laxis contenti vacillant, quin interdum digitis vacillantes possunt extrahi.

Ad hos gingivarum affectus remedia appropriata sunt *flores aquilegiæ*, & ex his parata conserva aquilegiæ: nam conserva hæc itorata cum spiritu cochleariæ, tanquam quoddam linimentum gingivis illinitur, bene fricando commendatur contra hoc malum.

Salvia est specificum, si quid aliud *rosarinus*, *hyssopus*, *quercus*, *Cochlearia*, *Nasturtium*, *vermicularis*, *Nicotiana*. Item *radix Bistortæ*, *Aristolochiæ*, *Tormentil*. *Ireos Florentina* & *Bolaustror. rosa hortensis arborescentes rubæ*; *Malva arborescens rubæ*. Nam pulvis florum Malvæ arborescentis rubæ est secretum HORTII in his gingivarum affectibus; & quidem cum paucò alumine permixtus. Nam alumen item phlegma aluminis, & aluminosa linimenta convenientissime adhibentur cum aliis remediis in gingivarum scorbuticis affectibus.

Item *succus Cochleariæ*, vel aliorum antiscorbuticorum. Item succus salviæ & cochleariæ: hinc decoctum salviæ & cochleariæ, quæ duo reliquis palmam præcipiunt: pro collutione oris & absterione gingivarum imprimis sunt commendata. Decoquantur salviæ & cochleariæ, item nasturtium vel in aqua, vel quod melius est in lacte, vel sero lactis: Hoc decocto gargarifatur os, & purificantur & abluuntur gingivæ. Quin & *decoctum summitatum pini* in dentium morbis præ cæteris est in usu: Imò si exulcerantur gingivæ, hoc *Decoctum pini* eadem consolidat.

Decoctum pini & nasturtii in vino mirabiliter professe dicitur, gargarismatis forma subinde usurpatum.

Decoctum ligustri vel flor. ligustri, in aqua additò paucò alumini tanquam expertum gargarifima commendatur à MINDERERO in *Medicina militari* pag. 376. Quibusdam placet pro gingivis scorbuticis hæc mixtura.

℞. Spiritus Cochlear. ℞ij.

Vitrioli

salis ana ℞j.

Aqu. rosarum, prunellæ; plantaginis

ana ℞iv.

Tinct. Rosarum ℞ij. M.

quæ mixtura fricentur dentes. Vel etiam fiunt gargarifata ex tempore, ex aqu. Cochlear. Nasturtii; Beccabungæ, sedi minoris, &c addendo usdem rob diamoron, syrupum aqu. Aquilegiæ, syrupum Nicotianæ cum melle rosato, aut etiam cum melle rutaceo aut similibus.

Nam mel rosatum cui aliquot guttæ spiritus salis fuerint additæ, ad consummatam gingivarum exulcerationem, & ad summum corruptionis gradum est egregium. Dico cum aliquot guttibus spiritus salis: nam quidam etiam miscent cum spiritu vitrioli. Verum spiritus vitrioli reddit dentes nigros, ratio est hæc. In omni spiritu vitrioli semper adest liquamen metallicum, quod in ign. tortura spiritus secum rapit: per re-tortam probo, quod spiritus vitrioli, licet clarissimus, si ad tempus steterit, fit obscurus & turbidus: quia se ipsum præcipitat metallum. Quod si jam dentibus affricetur spiritus vitrioli, vel aliis corporis partibus pars metallica præcipitatur ab effluviis salinis volatilibus, & ita præcipitata pars metallica nigredinet post se relinquens: Ergo commodius spiritus sal. usurpatur.

Nota est vis *Tincturæ Laccæ* MINSICHTI. Hæc

KKK ij omni

omnibus reliquis præfertur remediis etiam in gingivis scorbuticis gangrenosis: In his ista tinctura mirabilia facit, & infallibile est medicamentum. Vel applicatur solùm, vel miscetur cum dimidio tincturæ florum aquilegiæ.

Loco hujus ex tempore potest præscribi (quando non potest haberi) mistura quæ est similis *Tinctura Laccæ*. Dum nempe lapidis medicamentosi *CROLLI* q. f. vel \mathfrak{z} j. infundatur, & leni digestionem & ebullitionem dissolvitur in aqua sedi minoris & aqua cochleariæ ana q. f. colaturæ infunditur gummi laccæ \mathfrak{z} ss. Alum. utri \mathfrak{z} j. vel \mathfrak{z} ii. flor. aquilegiæ p. ij. stent in infusione donec tingantur: & hæc præscriptio idem valet atque tinct. laccæ. Vidi aliquoties adhibitum, quibusdam etiam in usu est, ut præscribantur pulveres: quo pertinet pulvis *BARTHOLINI* expertus in scorbuto dentium & gingivarum: Cujus descriptio prostat *cent. 6. histor. 54.* quæ est hæc:

\mathfrak{z} . Fol. aquilegiæ.

Cort. rad. capparum.
Semin. cochleariæ ana \mathfrak{z} ss.
Rad. Ireos.
Aluminis usti ana \mathfrak{z} ij.
Mandibularum lucii piscis.
Coraliorum alborum.
C.C. usti ana \mathfrak{z} ij.

Pulverisentur subtilissimè & irrorentur parum cum ol. caryophyll. destillato. Ego potius dicere, imbibatur hic pulvis spiritu cochleariæ, & ita imbibitus adseruetur cautè, & usurpetur sæpius.

Quod si ulcera maligna aut etiam gangrenosa occupent gingivas & fauces, istuc minus videatur sufficiens tinct. laccæ, tum quæ viridis *HARTMANNI* & *PLATERI*. Item *aqu. mercuriales* (ex mercurio dulci) cautè tamen usurpandæ: aut etiam unguentum *Ægyptiacum*, aut unguentum aquilegiæ cum succo salviæ & pauco spiritu salis illinitur.

Quibusdam singularis est mistura sequens in cura scorbuto oris: Nempe superfundunt aqu. ferventem calcis uivæ cum massæ subsidencia filtrant lixivium, abstrahunt aquam ad remanentiam salis (quod parum est) hujus \mathfrak{z} . \mathfrak{z} ij.

Gummi laccæ \mathfrak{z} ij.
Vitrioli Cyprii gr. vi.
Aq. Rosmarini.

Salviæ ana \mathfrak{z} ss.

solve calore leni, & hoc lava dentes scorbuticos.

Denique *Curatio Magnetico-Sympathetica* potest fieri curatio scorbuto dentium: Si planta *Senecionis* effodiatur illa radice: planta hæc & radix laventur & cum radice fricentur dentes & gingivæ ut sanguinem emittant. Radicem ita sanguine adpersam iterum in terram suffodiunt, observant ut probe crescat, quantum enim planta crescit, in tantum decrevit malum scorbuticum in gingivis.

Elegans denique *linimentum* in scorbuto dentium videbitis in *SENNERTO lib. 3. prax.* ubi de scorbuto oris pag. 633. Compositio ejus est hæc:

\mathfrak{z} . Pulveris fol. aquilegiæ.
Menthæ crispæ.
Salviæ.
N. Moschata.
Myrrhæ ana \mathfrak{z} ij.
Aluminis usti \mathfrak{z} ss.
Mellis virginei \mathfrak{z} iiij.
vel q. f. M. fiat linimentum.

Juxta vacillationem dentium & gingivarum: affectus frequens in scorbuto est

DOLOR DENTIUM isque contumacissimus & subitè dentes corrosos relinquens & etiam gingivas exulcerans.

Conveniunt in tali scorbutico dentium dolore radix filicis & bistortæ, fol. salviæ & flores, flores rosmarini: fol. rutæ, plantaginis & hyoscyami: decoquantur hæc

in aqu. vel aceto (vel addatur parum aceti) post ubi decoctum colatum adhuc è calidum additur succus cochleariæ vel Beccabungæ & ita usurpantur pro colutione oris.

Sedum minus seu vermicularis admodum prodest. Nam habet quæ signaturam dentis & gingivarum. Unde succus expressus in stomachace seu in dolore dentium & oris multum valet.

Decoctum foliorum pini acutum cum spiritu cochleariæ egregiè confert. Quod si dolor simul malas torqueat, tempora & reliquas vicinas partes afficiat, illinitur commodè his partibus spiritus cochleariæ secundarius seu phlegmaticus cum spiritu lumbicorum terrestrium ana.

Subinde etiam *ORIS ULCERA* non minus quam in lue venerea infestant fauces, palatum & os. Contra hæc singulare est gargarisma elegans *RULANDI* qui

\mathfrak{z} . Aqu. communis &

hydromelitis ana \mathfrak{z} ss. his addit aluminis \mathfrak{z} ss. bullire permittit & hoc decocto mane, à meridie post partum vesperique os colluit & ita ulcera oris sanant. Summitates pini huic adjectæ erunt proficua, quia hæc virtute balsamica terebinthinata ad ulcera multum conducunt.

Dixi quod *MACULÆ SCORBUTICÆ* erumpant coloris variis & quod earum eruptio sit proficua, ex eo quia sint bonum signum malæ causæ foras erumpentis.

Ad has maculas expellendas internè conveniunt Ess. fumaris, Ess. helenii Ess. perficariæ cum spiritu cochleariæ permittat.

Tinct. flor. aquilegiæ expellens hic etiam convenit non minus quam emulsiõ seminis aquilegiæ.

Tinct. corall. antiscorbutica reliquis præfertur. Curavi aliquando puerperam purpura scorbutica afflicta.

Signa erant quod purpura rubicunda se exhibebat & erumpentibus pustulæ copiosissimæ aquosæ, &c.

Hanc inquam, curavi

Tinct. coraliorum antiscorbuticæ, quæ expulit pustulas & purpuram copiosam: adeoque & hic erit egregia.

Aliàs nota differentia macularum scorbuticarum. In rubres internis remediis addendus succus acetosæ acetosellæ & succus citri: In cœruleis & lividis cochleariæ remedia conveniunt.

Quod si pertinaces resistant antequam evanescant, tunc optimum est linimentum, quod fit ex pulvere sinapis cum aceto in linimenti formam redacto. Hoc enim post sudorem illinitur maculæ subitè dispant.

Vel ad modum *TIMÆI*.

\mathfrak{z} . Pulveris sinapis subtilissimi \mathfrak{z} ss.
Ol. amygdalarum amararum \mathfrak{z} ss.
Succi citri recentis q. f.

M. F. linimentum, contra maculas scorbuticas.

Præ cæteris notum est, quod doloribus frequentissimis stipatus sit scorbutus, qui dolores nunc sunt fixi nunc vagi.

Dolores fixi sæpius abdomen sæpe etiam crura infestant.

AD DOLOREM CRURVM qui magis sentitur tempore vesperino & nocturno sudorifera appropriata sunt optima, sicuti etiam omnia ea conveniunt, quæ postmodum de arthritide vaga explicabuntur.

Præ cæteris interni usus est *Spiritus theriacalis camphoratus* cum spiritu nasturtii cum spiritu ebulli aut sambuci.

Ess. Sassafras mista cum spiritu scorbutico quocunque & assumpta ad \mathfrak{z} j. spiritus \mathfrak{z} ss. pro sudore leni. His adduntur grana aliquot laudani opiatu ad compescendam doloris ferociam.

Externè conveniunt fomenta tam humida quam sicca

sicca ex decocto althææ, abrotani, fumaris, beccabungæ, pulegii, hyssopi, cochleariæ, salviæ, nasturtii, floribus chamomillæ & baccis juniperi, v. gr.

\mathfrak{z} . Flor. chamomillæ

Salviæ
Sambuci ana \mathfrak{z} ss.

Herbæ nasturtii aquatici. \mathfrak{z} ij.

Baccarum juniperi \mathfrak{z} ss.

Coquantur in s. q. vel lactis vel aquæ communis pro focu aut etiam pro applicatione instar cataplasmatum.

Flores sambuci in lacte cocti, quibus adduntur aliquot folia hyoscyami admodum commendantur ad curam scorbuticum dolorem.

Spiritus baccarum juniperi camphoratus externè illitus à *TIMÆO* laudatur contra hos dolores.

Galbanum PARACELSI cum spiritu tartarum mistum & circulatum externè dolores crurum fixos sedat.

Facit huc *pediluvium MYNSICHTI* contra dolores crurum.

Denique *vinacea* singulare quid valet in corrigendis doloribus artuum: quando scilicet contenta & repostita spontè incipiunt fermentare & insigniter incallescere: In has imponitur membrum dolorosum: Unde fit ut largus sudor evacuetur: absterse sudore æger se in locum calidum conferat, & si opus ulterius fuerit, & sic mitiget hi dolores compescuntur.

Denique *Thermarum aqua* aut balnea ex *luto Thermarum* aut *Therma artificiales* ex sulphure & calce viva parata pro lotionem dolentium membrorum sunt convenientissimæ.

Ventris quod attinet dolorem. Hic est acerbissimus totum abdomen crucians & spasmodicis convulsionibus ad dorsum imprimis ubi annectitur mesenterium se manifestans: Subinde umbilicus ad interiora retrahitur, & æger jacet incurvatus.

Pro hoc internè convenit serum lactis caprini: Aut lac caprinum cum saccharo & spiritu sal. ammoniaci mistum ad demulcendam acrimoniam salis scorbutici: istas convulsiones spasmodicas in abdomine excitantis, ol. amygdalarum dulcium ad \mathfrak{z} ij. vel \mathfrak{z} ij. in decocto radicis althææ haustum etiam egregiè temperat acrimoniam salium. Ex corticibus aurantiorum etiam parata remedia syrupus aqu. præ cæteris Ess. cortic. aurant. mista cum Ess. castorei & spiritu cochleariæ est elegans. Spiritus sal. ammoniaci mistus cum spiritu cochleariæ & benè circulatus ac unitus etiam convenit. Spiritus cochleariæ cum spiritu nitr. unitus dat spiritum nitr. dulcem contra dolores ventris scorbuticos. Denique spiritus camminativus cum spiritu cochleariæ mistus etiam est egregius in tali casu.

Item *Elixir. proprietatis antiscorbuticum* non incommodè usurpatur. In his ipsis etiam *spiritus lumbicorum terrestrium* & cum hoc parata Ess. contra arthritidem vagam est egregia in doloribus ventriculi colicis & scorbuticis.

Præ cæteris externè *clysteras lactei*: *Fomenta* ex lacte cum anodynis & scorbuticis ventri applicatis admodum conveniunt: Si scilicet in lacte coquantur chamomilla, summitates absinthii, rad. Helenii, baccæ lauri, flor. sambuci, herba hyoscyami.

Hæc & similia mista præ clysteribus lacteis aut fomentis lacteis coquantur & applicentur. Vel sunt clysterata solùm ex sero lactis cum saccharo & vitello ovorum quibus additur castorei \mathfrak{z} ss. vel \mathfrak{z} ij. cum syrupo papaveris ad \mathfrak{z} ij. vel cum reque Nicolai ad \mathfrak{z} ij.

Sic enim sit clystera appropriatum & admodum dolores leniens.

Junguntur ulterius oleum lumbicorum terrestrium, oleum cochleariæ, oleum chamomillæ, quæ ipsa olea etiam externè in dolore hypochondriorum in circumscriptione conveniunt & conducunt.

Præ cæteris tamen conveniunt *fortis* ex fol. hyoscyami in lacte coctis vid. de hoc *DRAVIZ. tr. de scorbuto p. 315.*

Dixi quod dolores vagi arthritici imprimis sunt molesti in scorbuto.

Differt hæc arthritidis vaga ab arthritide vulgari seu podagra. Nam ut certum sit etiam scorbutum se complicare cum podagra scilicet arthritide vulgari: aded ut etiam in podagra medicamenta scorbutica applicentur cum successu, nihilominus tamen arthritidis vaga proprium est symptoma scorbuti.

Differunt ulterius in hoc, quod arthritidis vulgaris sit constans & in quâ tandem oriantur nodi: In arthritide verò vaga utur observetur etiam interdum oriri *nodos* (Nam fuerunt observati instar ovi gallinacii: Nihilominus tamen facillimè hi nodi discutuntur: & ipsa arthritidis vaga modò in hanc modò in illam partem irruit jam in pedes jam in brachium: in specie si forsata per externa frigida admota loco pellitur.

Contra hanc arthritidem vagam specificum experitissimum sunt *lumbici terrestres* qui par sibi non habent remedium in hoc malo. Nam si lumbicus vivus applicetur loco in quo est arthritidis vaga hic ipse statim exsilit mirè circumgyratur & tandem moritur.

Id quod *VVIERUS*, *HORSTIUS*, *FORSTERUS*, *TIMÆUS* aliique unanimi consensu affirmant. Omnia ergo remedia ex lumbicis parata externè & internè erunt optima.

Sic decoctum lumbicorum terrestrium in vino cum plantis aliis appropriatis laudatur à *LOTICHIO*. Vel quod melius est fit vinum infusionis lumbicorum terrestrium contusorum cum aliis quibusdam plantis appropriatis quod infusum colatum hauritur subinde & est singulare remedium contra arthritidem vagam.

Lumbici terrestres putrescendo resolvuntur in liquorem, qui destillatus & rectificatus dat spiritum penetrantissimum & qui mira facit in arthritide vaga & cum hoc spiritu sit Ess. contra arthritidem vagam *D. MICHAEL* dum nempe recipit ana spiritus hujus lumbicorum terrestrium & spiritus C.C. sal. vol. probe acuat. Hi spiritus affunduntur speciebus arthriticis, digeruntur & denique filtrantur & ita dant Ess. egregiam contra arthritidem vagam.

Non incongrua est compositio *TIMÆI*, nempe ejusdem misturæ contra arthritidem vagam scorbuticam compositio est hæc.

\mathfrak{z} . Rad. Vincetoxicæ

Enulæ
Aristolochiæ rotundæ
Zedoariæ.
Caryophyllatæ.
Pœoniæ ana \mathfrak{z} ij.
Summitatum salviæ.

Betonicæ.
Serpilli.
Abrotani.
rutæ.
Chamædrios.
Chamæpitiõ ana \mathfrak{z} ij.

Flor. anthos \mathfrak{z} ss.
Specier. diamosch. dulc.
Dianthos
Lætitie Galeni ana \mathfrak{z} ij.
Seminis citri \mathfrak{z} ij.
Theriace Andromachi \mathfrak{z} ss.
Fæculæ arti \mathfrak{z} ij.

Pulverisatis affunde spiritus vini, vel vini malvatici tantum ut emineant 4. digiti bene clauso vase stent in digestionem per aliquot tempus: postea abstrahæ spiritum ad consistentiam mellis: reafunde

Spiritus vini modo abstracti \mathfrak{z} ss.
Cochleariæ \mathfrak{z} ij.
Nasturtij aquatici \mathfrak{z} ij.
Rubi Idæi \mathfrak{z} ss.
Ess. lumbicorum terrestrium \mathfrak{z} ij.

Digerantur per tres dies filtrantur & serventur pro usu. Dosis hujus misturæ seu Elixiris est à \mathfrak{z} ss. ad \mathfrak{z} ij. videbitis

bitis hanc etiam in MOLLENBROCK, qui ex TIMÆO excipit.

Porro convenit imprimis absinthium & omnia ex absinthio remedia, quæ laudantur à GALENO in arthritide vaga.

Item succus corticum citri & corticum aurantiorum. Præterea card. benedict. radix armoracæ, Caryophyllata, Veronica & amaræ dulcis, pinus cum antiscorbuticis mista convenientia dant remedia.

Sic Ess. pini mista cum Ess. lumbricorum terrest. aut cum Ess. contra arthritidem vagam sit egregium remedium.

Decoctum baccarum juniperi & radices helenii laudatur à MOLLENBROCK contra arthritidem vagam.

Necessè est subinde ut etiam præscribantur noduli vino infundendi ex antiscorbuticis.

Aqu. Anhaltina composita (descriptio vid. in SCHROEDERO ubi de aquis) est magnæ commendationis contra arthritidem vagam.

Denique mistura simplex cum spiritu cochleariæ permittitur: aut etiam decoctum Chinæ & salfastas insigniter conducit in his ipsis morbis.

Pulvis *asellorum* est probatus: pulvis lumbricorum terrest. & pulvis *scarabaeorum unctuosorum* similiter commendatur contra arthritidem vagam quibus non immeritò adduntur *ossa microcosmi* præparata & ipsa egregia.

QVOD ATTINET EXTERNA contra arthritidem vagam.

1. Est *Fotus* ficus seu halitus ex destillato lumbricorum & formicarum calidè exceptus fortiter membra exteriora versus fricando: v. gr. si in brachio ad manum versus: fortiter sudant membra: & ista absterfione versus digitos mirè lenitur dolor.

Item halitus seu fotus ficus ex sevo hircino similiter commendatur.

Radix Raphani comminuta cum lacte utiliter apponitur loco dolenti non minus quàm *radices bryoniae* recentes quæ & ipsæ contusæ convenienter applicantur.

Sic v. gr. sunt fotus vel cataplasmata ex floribus chamomillæ cum rad. symphit. majoris & cum radice bryoniæ, decoquantur in lacte, & ita applicantur loco dolenti.

Uterius conveniunt aquæ articulares ad extra (de quibus soluta sit camphora spiritus lumbricorum tam simplex quàm compositus seu ab herbis arthriticis abstractus.

Item spiritus vini lumbricatus externè inunctus est egregius.

Vel sit mistura:

℞. Spiritus formicarum.

Lumbricor. terrest.

Urinæ phlegmatic. ana ℥j.

Juniperi camphorati vel

Cerasorum nigrorum camphorat.

℥iij.

M. F. Spirit. extern. applicand. contra dolor.

Non inconcinna est compositio DRAVVIZII externè usurpanda contra arthritidem vagam:

℞. Flor. lil. convall. Mij.

Rosmarini

Castorei.

Seminis Cochleariæ ana ℥vj.

Erucae ℥β.

Hæc omnia infundit in spiritum vini optimè rectificat. ℥vij. digerendo per triduum: Hinc exprimit fortiter & addit

Spiritus lumbricor. terrest. ℥iij.

M. exactè pro externa illinitione.

Interdum convenit etiam *balsamus antipodagricus* RULANDI factus ex dissolutione saponis venetæ in

spiritu vini addito pauco.

Denique *Cataplasmata* ex floribus chamomill. Verbasci fol. hyoscyami & ex lumbricis terrestribus in lacte coctis externè applicanda vagos dolores sistunt.

Stercus vaccinum recens contusum & mistum cum lumbricis terrestribus & instar cataplasmatum applicatum à multis commendatur.

Denique præter dolores vagos subinde in scorbuticis membra evadunt paralytica.

Quæ PARALYSIS SCORBUTICA non adeo confestim sed sensim invadit, & pereunte motu sensus superfestus est ut plurimum, qui interdum est sensus fornicationis cujusdam, qui sensus sæpius præcedit paralytin scorbuticam subinde etiam eandem comitatur.

REMEDIA ergo quæ imprimis conveniunt huic paralyti, sunt imprimis remedia ex *pino*: quæ pinus f. abies alba est appropriatum remedium paralyticis scorbuticæ.

Hinc Ess. pini crebrius usurpanda. It: decoct. pini f. summitatum pini etiam optimè conducit.

Sic misceri potest Ess. pini cum Ess. catarrhali & ita propinari ana gutt. 40. vel 50. aliquoties bis vel ter in die.

Spiritus carminativus item spiritus tart. rectificatus mistus cum spiritu cochleariæ conveniunt in hac ipsa.

Remedia juniperina essentia juniperi, spiritus juniperi & similia etiam hic conveniunt.

Uterius Ess. absinthii rosmarini & castorei, mistæ sunt etiam convenientissimæ.

Interdum etiam decocta lignorum usurpanda sunt ad sedandam paralytin per sudorem.

Heri dixi ex BARBETTE quod curavit paralytin scorbuticam consummatam per rad. armoracæ decoctam in sero lactis & sæpius haustam.

Uterius *aurum fulminans* mistum cum cinnab. antimonii: aurum diaphoreticum POTERII in vehiculo antiscorbutico possunt usurpari.

Inter ea quæ externè conveniunt ad paralytin scorbuticam ferè ea sunt in usu, quæ excutit in arthritide vaga dixi applicanda. Rad. symphit. majoris & bryoniæ contusæ coctæ & impostæ: Item spiritus baccarum juniperi & lauri pro externâ fricatione conveniunt: pulvis lumbricorum terrestrium, item pulvis castorei egregiè conducunt.

Quando ita fricatur partes, adspargitur commodè spiritus tartari. Hic enim adspersus insinuat se sensum & paralytin solvit.

Galbanetum PARACELSI etiam in hac paralyti est egregium.

Quibusdam admodum commendatur fotus ficus seu halitus ex pinguedine anserina: si scil. pinguedine super carbones bene calefactâ aliquoties inde suffimigetur q. f. & foveatur membrum: est enim penetrans & in paralyti scorbutica apud VVestphalos usitatum remedium.

Quibusdam in usu est illinire membrum paralyticum ol. lumbricorum terrest. & cochleariæ addendo aliquot gutt. ol. still. salviæ rosmarini & succini.

Quidam usurpant pinguedines taxi, vulpis, gallinæ, castoris, serpentis, &c.

Sed hæ ipsæ ablinendo poros minus conveniunt in scorbuticis.

Denique subinde *convelluntur* & tandem *contrahuntur membra* scorbuto affecta.

Hæ ipsæ *convulsiones scorbuticorum* sunt tam miræ & tam stupendæ ut adstantes ignari subinde habeant tales pro obsessis à dæmone. Vid. Exempla in *Pathol. cerebri* VVILLIS I, qui in his motibus convulsivis non est inelegans.

Hujusmodi contracturæ scorbuticæ & convulsiones curantur optimè præmissis vomitoris per antiscorbutica anticonvulsiva mista. Sic. v. gr. in decocto Helenii cum baccis juniperi commodè propinatur specificum cephalicum, sal. vol. succini cum camphorâ.

Contra

Contra epilepsiam scorbuticam propinavit alioquinæ cum successu hunc pulverem:

℞. Cinnab. antimonii gr. xv.

Sal. vol. succini ℥β.

Camphoræ gr. iij.

Laudani opiat gr. j.

M. F. Pulvis.

Vehiculum pro hoc pulvere erat aqu. antiscorbutica DORNCRELLII cum spiritu cochleariæ & spiritu lumbricorum terrestrium.

Item mistura ex spiritu tartari bene rectificato si volatilifato ex spiritu cochleariæ, spiritu theriacali Champhorato cum castoreo est conveniēs in his affectibus.

Item Ess. pini cum spiritu cranii humani mista addito spiritu cochleariæ etiam convenit in contracturis & convulsionibus scorbuticis.

Ess. ligni salfastas mista cum Ess. fumaricæ addito spiritu nalturtii aquatici commendatur etiam contra contracturas & convulsiones.

In genere usurpantur quæ ad convulsiones adhibentur mista cum scorbuticis.

Externè usurpantur aqu. hirundinum, c. castoreo item aqua apoplectica cum castoreo.

Item spiritus vini infus. appropriat: lil. convall. primul. veris, lavendulæ, salviæ, & similia unâ c. castoreo. Sunt qui recipiunt calcem vivam cui affundunt ol. lini destillant, & ol. destillatum contra contracturas scorbuticas commendant. Aliæ ol. cochleariæ, ol. lumbricorum ol. Rutaceum cum ol. lauri, angelicæ & cumini etiam externè usurpantur.

Balnea etiam in contracturis scorbuticis item in doloribus scorbuticis imprimis abdominis sunt egregia.

Tale balneum contra contracturas scorbuticas est hoc:

℞. Herbæ gentianæ cum radicibus ℥β.

granorum juniperi cum ramis herbæ rutæ montanæ ℥β.

agrimonie Mj.

Hæc omnia in nodulo collecta coquantur pro balneo: hoc balneum tepidum quotidie per 8. horas repetatur, idque tandiu donec 40. horæ balneando fuerint consumptæ: sic n. contracturas & convulsiones scorbuticas cessare dicunt. Observetur tamen quod renovandæ sint species & non debeat mingi in balneo.

Præterea infestant scorbuticos vomitus pertinaces aut saltem adeo pertinax vomendi conatus ex irritatione stomachi ab acrimoniâ salis stomachi vitiatii. In tali casu præcipitantia acrimoniam & demulcentia imprimis conducunt, quæ inter lac haulsum & lac ventriculo impostum conducit: item oculi cancrorum, Ebur vel C. C. ustum & similia etiam sunt proficua.

Uterius tinct. tartari, nictum vitriolatum & similia interius assumpta laudantur

Mistura ex

Aqu. Menthæ &

cinnamomi ana ℥j.

Spiritus conclear. ℥ij.

Nitr. dulcis ℥j.

Syrup. cydonior. ℥β.

Conducit in vomitu scorbutico.

Quod si adfit DIARRHÆA forsitan SCORBUTICA: in tali Diarrhæa medicamenta ex absinthio & mastiche imprimis conveniunt. Ut v. gr. Ess. absinthii cum Ess. lignor. spiritus cochleariæ mistus cum spiritu mastiches.

Decoctorum lignorum cum appropriatis antiscorbuticis provocando sudorem diarrhæam etiam sopit.

Fit subinde ut scorbuticos erysipelata invadant, quæ fatis sunt periculosa, quia facilè in gangrænas item in ulcera maligna abeunt.

Internè conveniunt remedia ex sambucco: Sic Ess. rob. sambuci cum spiritu cochleariæ item decoctum flor. sambuci in lacte bibitum: Item Ess. rob. sambuci cum Ess. perficariæ aut Ess. fumaricæ.

Item sudorifera ex bezoardico minerali aut joviali terra sigillat. in vehiculo antiscorbutico usurpanda:

Externè pulveres ad erysipelata conveniunt. Ulcera denique periculosa cruciant scorbuticos: quod si fiat ut partes ulceratæ non sentiant, periculosum est, quia metus subest ne imminet gangræna. Contra hæc ulcera imprimis usitatum est unguentum Nicotianæ cum saccharo saturni, item unguentum diaphoreticum cum succo inspissato Beccabungæ mistum & malaxatum cum ol. Nicotianæ. HORSTIUS commendat unguentum de apio mundificativum. Cujus hæc est compositio:

℞. Succu apii

Melystophylli

Cochleariæ ana ℥β.

Chelidonii ℥vj.

Mellis rutacei. q. l.

coquantur ad justam consistentiam adjecto thure aloë & myrrha & similibus: quando opus videtur decoctum luis venereæ pro istorum ulcerum abluitione est egregium remedium.

Quod si ulcera sint pejora, ibi succedantem sunt decoctum sedi minoris cui additur aliquantulum de spiritu vitrioli (aliquot guttæ) sic n. partes exulceratæ mundificabuntur adspersis pulveribus ex saccharo saturni, lacte lunæ, olibano, myrrha & similibus: Internè fomitem horum ulcerum subtrahunt Ess. lignor. Ess. fumaricæ, Traumatica, Item Tinc. Corall. antiscorbutica.

Hæc sufficiant pro hoc Collegio.

SOLI DEO GLORIA.

COLLEG. PRACTICUM SPECIALE, DE MORBIS VIRORUM, MULIERUM ET INFANTUM.

B. C. D.

UM lubitum fuerit vobis adhuc continuare ea, in quibus substitimus hactenus in praxi: scil. post pertractatos morbos totius corporis in genere, etiam in specie considerare affectus appropriatos *se-xui & aetati*: exorato prius Numine divino ad illos nos accingimus. Et quidem, quod attinet.

I. AFFECTUS VIRORUM.

Præsuppono hinc officium virorum, qua talium consistere in eo, ut semen generent in testibus fecundum: Idem ad debitum tempus retineant, & denique tentum sub coitus fervore & certo membro excernant.

CAPUT I.

DE SEMINIS GENERATIONE LÆSA.

Seminis
Generatio
læsa.

Leditur generatio seminis seu præternaturalis redditur, 1. Quando deficit, aut immittitur. 2. Quando eadem abundat. 3. Quando vitiosum nempe aut acre nimis, aut aquosum aut purulentum; aut alio peregrino Caractere est insignitum.

QUOD ATTINET

Seminis
defectum.

1. (& quidem imprimis in hoc capite) Defectum seminis. Deficit semen, & non sufficienter generatur 1. Vitio seu defectu materiae, ex qua semen elaborandum est; vel 2. deficit semen vitio testium à quibus idem elaborari debet.

Quod attinet materiam seminalem seu ex qua semen elaborandum venit; præsuppono, quod materiam seminis constituat pars sanguinis chylosa, subdulcis & pinguis, quæ ut naturaliter in alimentum partium nervosarum seu ut alii vocant, partium spermaticarum (quæ loquendi ratio certo modo explicata stare cum priori optimè potest) impenditur:

Etenim eadem ipsa pars chylosa hinc inde secreta varios liquores in specie lac in mammis, nutrimentum foetus in utero; & denique materiam seminis largitur.

Nam quod talis materia, seu substantia chylosa sit materia ex qua semen, confirmant omnia seminis attributa, nempe ejus color lacteus, ejus consistentiâ mucilaginosâ, naturaque subpinguis: Unde etiam ad morem pinguium spiritibus inflatum spumescit, & in bullas artollitur.

Quicquid ergo hanc materiam sanguinis chylosam absumere potest, sive sit defectus alimentorum bene nutrimentum, sive sit vita nimis laboriosa, sive sint vehementiores animi passiones, in specie ira & iracundia, &c. ea omnia, quatenus absumunt hanc materiam, seminis defectum inducunt: in specie vita laboriosa: exercitia & alii graviores animi affe-

ctus, qui sanguinis fermentationem magis citam & magis acrem reddunt, eo ipso chili facilitorem assimilationem, indeque materiae pro seminis generatione defectum inducunt.

Hinc etiam est, quod pingues & corpulenti non abundant semine, sed defectum sæpe illius patiuntur.

Ratio est hæc, quia iste chylus subdulcis nondum sanguini assimilatus in pinguedinem facit.

Unde dum in pinguedinem abit, non potest suggerere materiam semini: Sed hæc, ceu nota relinquo. Hinc etiam notum est, quid de illo habendum: Sine cerere & baccho friget Venus.

Confirmat nempe, quantum ad venerea faciat diæta laudabilis.

Pergo ad alteram causam dum vitio testicularum non ritè elaboratur semen.

Hoc est multiplex 1. est quod impedit seminis generationem, fermentum testium seminis generativum nimis torpidum aut minus activum. Ut enim parenchyma testium sit tantummodo congeries minutissimorum vasculorum: nihilominus tamen in his ipsis certum quoddam insitum esse fermentum subdierum cursui annorum citæiter 14. evigilans, satis confirmatur ex eo, quod tam insignes in toto corpore sub annis pubertatis contingant alterationes, quæ solum modò fiunt, quatenus istud fermentum feminale, ut sic dicam, successivè massam sanguineam alterat, & q. s. fermento inspirato, volatiliorem eundem simulque spirituosorem reddit: Unde & robur corporis & virium vigor, barba & pubis eruptio, & similia alia accidentia tam in feminis, quam in viris.

Unde etiam fit, ut teste HIPPOCRATE Epilepsia juniorum, licet desperatæ sub 14. annum spontè curentur: quatenus scil. à fermento isto testium tam insignis mass. sanguineæ ac totius corporis fit alteratio.

Fermentum hoc Testium dico esse materia Salino-spirituosa seu esse Salinum spirituosum. Unde quando istud torpet, minusque est volatile, tunc est causa deficientis seminis: Hinc enim est quod acida veneri sint inimica, quatenus omnia acida destruant volatile spirituosum. Hinc est quod è contra quævis acida volatilia aromatica & spirituosâ venerem excitent: uti notum est, de piperatis: it. de spiritibus ex sanguine galli, de cantarrhidibus ipsis, & similibus, quæ stimulant fermentum testium. Quod verò acida destruant venerem, confirmat historia notabilis, quam refert B. noster LANGIUS, in discursibus super FABRUM, dum refert quendam ex nimio abusu spiritus vitrioli, aded imminutos acquisivisse testiculos, ut tandem ad pisorum quantitatem redacti fuerint: postmodum verò intermissis spiritibus vitrioli abusu sensim sensimque eodem recuperaverit.

Hinc etiam est quod nitrum proprio acido turgidum veneris impetus cohibeat, dum semen insigniter immittit: Hujus rei imprimis habet notabilem casum TIMEUS lib. 3. cap. 52. de quodam musico insigniter in venerem hiantem, aded ut nullo modo saturari idque

idque ex acriore vener. stimulo; qui tamen fuit curatus continuo usu nitri crudi seu nitri, tantummodo depurati, in quo semen ita extinctum est fermentum testium destructo, (hinc enim tantâ copiâ semen generari non potuit) ut vix propriæ uxori postmodum satisfecerit.

Ad torpidum reddendum vel extinguendum fermentum testium multum etiam facit refrigeratio, aut frigus externum, à quo ipso & testes & totum denique corpus insigniter alterantur.

Hinc est quod SALMUTH refert Centur. 3. observat. 91. quod milites qui ducuntur per flumina, si iidem nimis refrigerentur & humectentur testes, effeminati redduntur. Id quod illustratur ex eo, quod acetum testibus applicatum ebrietatem subito discutiat: Item: quod nitrum cum succo semper vivi mistum scroto applicatum similiter ebrietatem subito dissipat: Item simili ratione succus idem semper vivi: c. acet. & vitr. mistus, & applicatus scroto sedat hæmorrhagiam narium, à nimia sanguinis effervescencia & turgescencia, ex causa interna obortam: Immodè & Maniaci Vinculis constringendi furibundi optime curantur, castratione: Sic enim impetus furoris insigniter cessat. Observat: hujus rei habet RIVERIUS in observat. 32. communicat: à SAM. FORMIO.

Pertinent huc mercurialis seu mercurius vivus; Nam & hic ipse testium fermentum destruit, & virtutem feminalem evertendi vim insignem habet.

Hinc SCHENCK. lib. 4. observat. refert quendam ad fugandos pediculos pubis usum fuisse linimento mercuriali: Unde factum fuit, ut non tantum ineptitudinem ad venerem inde contraxerit, seu etiam omnis stimulus seminalis fuit postmodum omnino ablati: Unde omisso hoc linimento mercuriali, usus est ol. spica aromatico, quo & pediculos enecavit & virtutem feminalem & genitalem reparavit.

Ad hoc punctum etiam pertinet nimis veneris abusus, sive nimis cito & in primâ juventute frequenter ineamur, sive etiam si nimis crebro instituat. Nam in nimio veneris abusu & hinc continuatè seminis elaboratione successivè tandem vis fermenti testicularum deficit, & continuò usu quasi attritum torpescit & minus volatile evadit. Accedit & hoc, quod Testes nimis laxi & flaccidi fiant, corumque tonus omnino destruitur, cum à copioso & continuo materiae transitu via ita laxa & patula fiant, ut postmodum nihil amplius legitime secerni & elaborari possit. Item ex hoc tono testium læso fit, ut aperti & sanguinis vasculis loco seminis tandem sanguis purus in coitu effundatur.

Cujus non pauca prostant exempla, imprimis quando præcesserit illegitimus cantharidum usus, qui acius stimulando, sanguinem loco seminis effundere facit.

2. In testibus vitium deficientis seminis est, quando aliis laborant affectibus testes; Quos inter imprimis sunt Testium tumores varii. Nam in tumidis & infarctis testibus nihil materiae seminalis aut colligi aut elaborari potest, quin necessariò semen deficiat. Hos inter tumores imprimis est Inflammatio testium, ob sanguinis per testium canales motum impeditum, indeque obortam sanguinis stagnationem, qui stagnans sanguis, cum continuo affluxu sanguinis augetur, tandem in tumorem inflammatorium, seu ut alij vocant, phlegmonem convertitur.

CAPSA INFLAMMATIONIS TESTIUM sepius solet esse externa: Contusio & concussio inequitatione plaga & crebra verberum insultu, scroto compresso & quæ sunt alia, quæ sanguinis motum in testibus inhibere & ita inflammationem excitare possunt.

Gonorrhœis interdum in specie virulentis etiam supervenire solet periculosa testium inflammatio;

Post hos tumores à sanguine patiuntur 2. Testiculi etiam tumores duros in specie ex inflammatione male curatâ obortos, qui tumores duri & indolentes scirrhi vocari solent: oriuntur imprimis & sepius ex vitiosa inflammationis curatione, quatenus acidum in omni inflammatione præfens per modum coagulationis materias inspissat & indurat. Unde tales tumores duri indolentes seu scirrhi oriuntur; rarius ex aliis causis oriri solent.

3. Patiuntur testes tumores ex impedito lymphæ motu. Nam & testes habent sua vasa lymphatica, quæ lympham ex testibus ad receptaculum commune, uti natum est revehunt. Quod si ergò fiat ut impediatur hic lymphæ motus, oboritur ex ruptis vasibus lymphaticis tandem collectio istius lymphæ, indeque Tumor qui vulgo vel pessimo more vocatur Hydrocele seu Hernia aquosa, nihil enim minus est, quam Hernia.

Distinguenda est hic Hydrocele, ex vitio testium proprio ab hydrocele hydropica. Nam hydropica contingit, quando aquæ in abdomine hydropticorum collectæ per processum peritonæi successivè in scrotum destillant, cum quâ hic loci nobis nihil est negotii: Hæc hydrocele seu tumor testium fit, quando lymphatica testium vasa obstruuntur, ita ut lymphæ contentæ impediatur motus, ut obstructa vasa sensim intumescant, & ita stagnando lymphæ successivè coactervata, dat tumorem istum: Vasa lymphatica tandem rumpuntur, quibus ruptis horum lymphæ inta externas testium membranas coactervatur & fit tumor testium aquosus: aut etiam ruptis & laxatis his membranis: lymphæ in scrotum destillant, & inde tumoreni scroto aquosum infert, quem etiam pessimo more vocant Hydrocele.

Præter hos tumores etiam 4. patiuntur testes tumores duros carnosos. Præter scirrum subinde in testibus adnascitur caro quædam superflua, quæ exinde testem & tumorem artollit, ut vocatur affectus Sarcocoele seu hernia carnosâ. Hæc ipsa Sarcocoele communis est ambobus testibus: Ut enim HILDANUS in observat. Chirurgicis cent. 4. observat. 64. referat. dextrum testiculum imprimis Sarcocoele, sinistrum verò testiculum Hydrocele laborare: Hoc ipsum tamen HILDANI effatum non est verum nec universale: Refert enim RIOLANUS in anthropologia lib. 1. cap. 31. se ter in dextro testiculo hydrocele vidisse, & etiam aliquando Sarcocoelem in sinistro teste: quin & talis caro accrescere solet non solummodo testibus; sed etiam interdum membranas scroto internæ citra testium affectum: Causa hujus succrescentis carnis superflua ut plurimum solet esse externa, imprimis læso testium externa, Ictus, contusio, laceratio, &c. Nam uti talia inflammationem interdum inducunt, ita tamen interdum ex laceratis fibræ & vasculis testium ruptis & laceratis sanguis alimentitius affluens ex laxatis poris nonnihil in motu sistitur, uberius colligitur, & tandem in formam carnosam assimilatur ac transmutatur: Unde successivè talis caro Sylvæstris succrescens sive in testibus seu sub membrana scroto Sarcocoelem constituit, quæ & Dantos dicitur.

Observandum tamen hic quoque Sarcocoelem eandem non esse confundendam cum tumore Epididymidum, subinde enim fit ut Epididymides nimio tumore speciem Sarcocoeles repræsentent, aut quando testiculi sunt scirrhi, unde in Epididymides copiosus sanguis infuit, aut etiam quando copia talis adest succi seminalis, ut copiosus collectus in Epididymidibus & tandem promotus per vasa deferentia Epididymides tumere faciat, aded ut ex tali causa observatum fuerit Epididymides mole interdum ipsos testes æquasse: Sed hi duo posteriores status non sunt confundendi cum Sarcocoele verâ.

Denique 5. loco ad tumores testium pertinet

Testium
tumores
rubi.

T. Testium
tumores
carnosi.

Testium
tumores
aquosi.

Kiçoonkân seu *Hernia Varicosa* quam vocant, pars affecta in hac hernia sunt *vena spermatica* ad testes protensa: Nam hæ ipsæ super testes in varios anfractus, in variis inter se anastomeoses invicem intextuntur, & contorquentur, ut inde vasa pampiniformia dicantur: quod si fiat, ut *sanguis crassior in his anfractibus* seu amplexibus hæreat, fit ut *vasa hinc inde distendantur*, & *vena distensa laxetur & laxata in uno loco plus in altero minus tandem tales tumores interruptos seu inæquales & varices constituant*. Hi sunt tumores Testium.

Denique *Vitio Testium* 3. *læditur seminis generatio* quando testes omnino deficiunt uti fit in *Castratis* aut alio modo viriatis. Hic tamen non confundendus sit *testium mutatus cum eorum defectu*. Fit enim ut testes subinde in abdomine lateant, neque in scroto continentur: nec tamen proinde tales pro impotentibus habendi sunt.

Exempla non sunt pauca: Sic *SALMUTH. Centur. 1. Obs. 91.* observat testiculorum per 13. annos in abdomine latentem, qui 14. postmodum sponte in scrotum prorupit.

Imò interdum fit etiam, ut unus alterve testiculus ex scroto sursum in abdomen retrahatur: Sic scilicet idem *SALMUTH. Obs. 99. Centur. 1.* observat retractionem testiculorum in paroxysmo Epileptico, ex convulsione scilicet musculi Cremasteris. Item *Cent. 3. obs. 63.* observat Testiculorum in abdomen retractum ex nimio veneris usu. Hæ sunt causa quæ seminis defectum imprimis inducunt.

QUOD ATTINET SIGNA

Hujus affectus, ubi est defectus materię seminalis res per se clara est. In genere defectus seminis ex relatione patet ægri.

DIAGNOSIN

Seu causarum cognitionem quod spectat, si ex defectu materia Chylosa sit ex vita genere, diæta exercitiis, &c. patefcit. Si vitio Testium vel ex defectu fermenti testium contingat: tunc vel nullus vel exiguus solet esse veneris appetitus: Corporis similiter quædam gravitas ac pigrities adest: Item quando in coitu seminis aliquantulum emittitur, hoc tenue & aquosum minusque calidum seu fervidum emitti percipitur. Quod si præcesserit causa, quæ testes labefactare potuerit, suspensiones hæ sunt eo clariore:

1. *Inflammatio* facillimè cognoscitur ex tumore testium conjuncto cum dolore pulsatorio, orto ex sanguinis impedito motu, & impedito ejus Circulo, ex calore ardente, & denique ex partium vicinarum sapissimè scroti rubore & incallescencia: Nam tumor, dolor pulsabilis, calor & rubor monstrant Testes inflammatos.

Scirrhus testium facillimè cognoscimus tactu: imprimis ubi testes tangentur duri, venientes tactui, & indolentes, est scirrhus, idque imprimis si præcesserit inflammatio, eaque minus concinnè fuerit tractata.

Tumores aquosos testium cognoscimus similiter præter tumorem ex contactu dum testes tanguntur mollisculi, item adnota candela tumor transparentis & translucens apparet, modò minor esse solet: & ægri de pondere quodam, interdum etiam de fluctuatione in scroto seu locis vicinis conqueruntur.

Quod si solummodo testes sint affecti, scrotum rugosum remanet: Sin verò præter testes lymphæ coactæ in scrotum exsillet, hoc ipsum expansum & sine rugis conspicitur.

Hernia Carnosa cognoscitur ex tactu, & ex eo, quod successivè sensim sensimque excreverit. Tumor est durus & sine dolore: Sin verò simul dolo, periculum est, ne sit caro cancerosa, quæ mox ad cancerum declinat: Successivè ad molem talem succrebit caro hæc, & ex insensibili principio sensim augetur, secus ac in aliis testium tumoribus.

Hernia varicosa seu *Kiçoonkân* ex contactu etiam agnoscitur. Nam tumor, qui tunc percipitur est inæqualis, & in summitate testiculorum, ubi annectuntur vasa spermatica est indolens, & ad ducum ferè venarum distenditur.

Defectus denique testium per se sponte patet:

QUOD PROGNOSIN

Facile quidem, quod non sit lethalis affectus, defectus seminis, patet: admodum tamen est molestus, quia impedit opus generationis. In senibus est incurabilis ferè: uti etiam in iis, qui in juventute ex nimio veneris usu fermentum testium labefactarunt, est difficillima curationis: cum semel destructum fermentum testium non possit restitui.

Inflammatio testium ubi est inveterata, & ad statum perductum periculosa est sapissimè propter abscessum qui rarò degenerat in gangranam scroti (qualem aliquoties vidi in Italia, imprimis ubi causa remota est venenum venereum, Scirrhus testium est sine periculo ubi est legitimus: Sin verò interdum dolo puncturæ accesserit tunc cancerum latentem innuit, ac non secus ac *Hernia carnosæ* ad cancerum declinans periculosissimum malum innuit.

QUOD ATTINET CURAM

Ad tollendum defectum seminis & augendum semen debent dari alimenta temperata, & copiosum & abundantius nutrimentum & qua copiosum succum Chylosum & subdulcem suppeditant: Hicce simul intermiscenda sunt spirituosæ volatilia, imprimis aromatica quæ fermentum testium acciunt, istique stimulum quasi addunt. Tumores testium aut sunt discutiendi, aut resolvendi & emolliendi, aut ad abscessum perducendi, aut aliis irritis chirurgicæ methodo sunt tollendi.

His scopis ut satisficiamus inter alimenta pro augendo semine (nam semel per semper moneo, ubi venus est stimulanda, ibi non tantum aromaticis stimulum augentibus, sed etiam temperatis quantitate seminis majorem suppeditantibus esse studendum: Vix enim citra damnum ægri sola stimulantia usurpantur (de quo ubi de erectione penis, &c. lasa) talia sunt imprimis amygdal. pinei, pistaceor. it: ostrea, Soccolada Indica, Lac & omnia ex lacte parata. Unde in tempore æstivo ad augmentandum semen commendat *SOLENANDER* pro usu quotidiano.

Lactis ℥ij. cum
Sacchari ℥j. &
Piperis ℥ss.

Quæ mista ita hauriantur: præ cæteris conferunt vitelli ovorum hausti sed ovum recens crudum totum conquassatum cum vino Hispanico, mixtum & ita bibitum: Huic mixturæ si addantur aliquot grana ambre aut quædam aromata ut sunt Cubebe: Nux Moschat. aut etiam species diarrion pipercon, erit mixtura, quæ mirè armat in venere & semen augendo, & simul membrum genitale stimulando.

De Testiculo Galli res nota est ex *A. Lusitano*, quod mirè stimulent venere: unde quidam farcinina ex crisi & testiculis Gallorum parata mirè commendant.

Præter testiculos & Cristas galli non minus celebris est sanguis galli & spiritus ex eodem destillatus. Nam hoc certum est, quod spiritus sanguinis galli mirè venere stimulet & etiam testes torpentes insigniter excitet: Non secus atque spiritus formicarum cum aromaticis mistus, uti fit in aqua magnanimitatis *LAUREMBERGII* egregiè conducit ad augmentandam vim seminis genitalem. Hinc non inconveniens est mixtura *TIMÆI* contra impotentiam ex seminis defectu.

℞. Aqu. Magnanimitatis ℥viiij.
Cinnamon ℥iv.

℞. Satyrionis ℥ij.

ambrae ℥j.

M. Dosis quantitas
Cochlearis, Juxta

Juxta gallum cervus est, qui & ipse ut & ejus sanguis insigniter venere stimulare solet, si colligatur ex cervo dum hiat in altum venereum transverso.

Fuit princeps, qui sanguinem & testiculos Cervi tunc temporis interfecti pro singulari arcano venereo habuit. Alii potius commendant priapum Cervinum exsiccatum ex cervo interfecto, dum in amore est. Nam ℥j. pulveris talis priapi Cervini cum ovo sorbili mista, assumpta, & paucò vino generoso superbibito egregiè profiuit.

De Ambra res nota est, quod quacunque ratione usurpata mirè spiritus reficiat & insigniter venere concitet.

De Satyrione etiam res nota est, scilicet ista specie quæ *Cynoschidibus* vocatur. Hæc duos habet bulbos, unum turgidum alterum flaccidum: quorum is qui hoc anno fuit turgidus, altero sit flaccidus, & qui fuit flaccidus, turgidus: Jam bulbos iste *Cynoschidibus* turgidus insigniter commendatur ad venere stimulantiam, & augendum semen: sicuti è contra alter bulbos flaccidus venere imminuit. Unde ex hac radice satyrii paratur *℞. Satyr. CROLEII*, quæ mirè commendationis est ad stimulantiam venere: si misceatur c. aqua magnanimitatis seu spiritus formicarum, simulque addatur spiritus sanguinis galli.

Præter rad. satyrii etiam rad. Eryngii condita; it. rad. Zingiberis condita laudantur in hoc affectu non minus quam aromata aut aromatica, quæ sale suo Vol. acri fermentum testium acciunt: & talia sunt in specie cubebe, Caryophyll. Galanga: Zingiber, Cinnamonam; pertinet huc etiam Castoreum.

Post hæc aromata verò sunt semen fraxini seu lingua avis, semen sinapis, anisi, nasturtii, item semen Erucæ.

Huc facit *Electuarium RULANDI*, quo multos restituit: Compositio ejus est hæc:

℞. Specier. Diabatyr. ℥ij. (composit. officinal.)

Diagalang. ℥ij.

Diambur.

Diamosch. d. ana ℥ij.

Ramentor. priapi Cervi justo tempore interfecti ℥ss.

Pinear.

Pistaciæ.

Amygdal. d. ana ℥ss. (hic semen augentia admiscetur stimulantibus)

Carnis stinci marini ℥j.

(ex vanâ persuasione)

Sem. Erucæ

Nasturtii:

Urticæ ana ℥j.

Misceantur & cum melle.

Fiat conditum seu *Electuarium*. Vel aliud contra defectum seminis usurpandum

℞. Conser. rad. eryngii

satyr. ana ℥ij.

zing. virid. condit.

cortic. citri condit. an. ℥ss.

amygdal. dulc.

nucl. pin.

pistac.

daçtil.

pulp. nuc. Myrist. ana ℥j.

priapi tauri ℥j.

sem. pastinac. erucæ

sinapis ana ℥j.

pip. alb.

galang. aba ℥ss. M.

Fiat *Electuarium*.

De priapo Cervi dixi justo tempore interficiendi. Notabile est & hoc, quod rasura Cornu tauri in ipso coitu abrasa mirè conducit venere conciliando & excitando. Et hæc fuit secretum *COMITIS SOLMENSIS*.

Bovrax & ipsa usurpata testes insigniter excitat, si permixta saccharo cum pane assato assumatur.

De passeribus, eorum nempe sanguine & cerebro res nota est, quod imprimis cerebrum & sanguis passerum in actu venere transfusorum, fuerit stimulus venereus *COMITIS à PAPPENHEIM*, in re venerea & martis excellentissimi.

Hæc sunt interna: Externa etiam sunt nonnulla, quæ & ipsa testibus applicata in hoc puncto deficientis seminis conveniunt, quæ inter imprimis est *Balsamus apoplecticus seroto illitus*: item spiritus formicarum externe illuatus valde prodest, sic fit linimentum ex *Ol. Nuc. Moschat. expresso* cui adduntur aliquot guttae *ol. Caryophyll. hinc aliquot grana Zibeth. & Moschat.* admiscetur & testibus illinitur.

Verùm observandum, quod ubi talia suavolentia inunguntur testibus pro excitanda eorum vi, aut inunguntur peni pro augenda voluptate in actu venere, ne odor nimis feriat nares, aut simul inungantur talibus nares; nimis enim spiritus tunc afficiuntur, ut minus possint sufficere actu ipso seu exercitio venere. Substituimus in *Cap. 1.* & postquam consideravimus stimulantia venere, materiam subministrando seminale, & acredine Confortantia fermentum testium superfluit nunc ea quæ curant Tumores testium; à quibus non raro periculosè seminis impeditur generatio.

Quod i. attinet, Tumores inflammatorios seu phlegmones testium: Hæ ipsæ inflammationes curantur præmissis univèrsalibus internis, imprimis diaphoreticis, & quæ blando sudore sanguinis circuitum promovent, & quæ alias in omnibus inflammationibus in usu sunt, item admixta, ubi opus est *Ven. Sectione*.

Externe primarum obtinent Cataplasmata ex herba pari contrusa, ita testibus applicata.

Sic agrimonia contrusa in aqua calida cocta, & instar Cataplasmatum applicata insigniter conducit in inflammatione testium & scroti, ubi malum est à confusione externa. Vel possunt fieri similia Cataplasmata ex rad. Cucumeris asinini, cum foliis rutæ, & flor. Chamomille, coctis in vino & partim tanquam fomentum partim tanquam cataplasma sic applicentur. Certè ubi inflammatio est cum Gonorrhæa virulenta conjuncta, Cataplasma ex fol. rutæ & Ebulli in aceto coctis applicatum est optimum.

Melius est adhuc fomentum ad inflammationem testium à Gonorrhæa virulenta factum ex decocto rad. China cum floribus sambuci in Cerevisiâ generosâ aut loco hujus in vino. Hoc enim decocto si fomententur scrotum & testes, discutit & resolvit inflammationem cum Gonorrhæa malignâ conjunctam.

Subinde fit, ut acerbus dolor conjungatur cum inflammatione testibus: Hic ut sedetur, modò dictis externis optinè adduntur folia hyosciami: aut adduntur his ipsis mucilagines seminis psyllii cum aqua spermataranar. extractæ.

Præ cæteris tamen expertissimum est Cataplasma factum ex farina fabarum cocta aut subacta cum poscæ & aqua & aceto. Tale cataplasma expertissimum dico ad quamcunque testium inflammationem: Cujus rei aliquot experientias videbitis in *Riverii obser.* adeò ut hoc ipsum cataplasma non tantum in simplici inflammatione Testium: d. etiam quæ interdum suppressis intempèstivè Gonorrhæis supervenit, commode possit applicari.

Potentius ferè est si.

℞. Farinæ fabarum,

Cumini ana q. s.

Quæ c. aceto vini albi subacta misceantur in formam Cataplasmatum & ita calidè applicentur: potentissime resolvit quamcunque testium inflammationes. Quod si acetum paulò sit acrius prius commode mitigatur addito *Lithargyrio* aut additâ cerussa: Hæc n. saturnina acorem aceti nimium temperant & in dulcedinem adstringentem mutant.

Quod si fiat, ut modo dixi remediis non possit discuti inflammatio, necesse est ut *adjuvemus naturam in suppuratione & suppurata inflammationis apertione*. Ad *suppurationem* E. adjuvandam præ aliis conducit *Emplastrum Filii Zachariae*, cuius descriptio habetur in *pharmacopœia Augustana*: Item ubi dolor simul urget in suppuratione & inflammatione, qui semper est præfens, tunc *℞. fol. hyoscyam. sub cineribus cocta & contusa*: hæc uti dixi, excipiuntur axungia porcinâ & redicuntur ad formam Cataplasmatum: Nam & hæc & dolorem sistit, & simul inflammationem maturat: quo etiam pertinet *Unguent. dialthea, populeum, unguent. diachylon* & similia, qua aliâs solent maturare tales inflammationes. Præ cæteris commendavi *cataplasma ex farina fabarum c. aceto factum*.

Nam & simul *Cataplasmate facto ex farina bordei, fabarum sem. cumini flor. Chamomill. & Meliori ex oxymell. coctis & applicatis periculosus scroto tumor percussus fuit & discussus*. Subinde accidit in *hydrope Ascite* ut superveniat tumor testium dolorosissimus qui aliis irritis optime curantur per *Cataplasma ex nasturtio, aquatico & Nymphaea*, si ana coquantur in aceto rosaceo & vino, & cocta ita ac subacta permisceantur cum pauxillo ol. rosacei & ita applicentur, cessabit sic tumor hydropticus dolorosus testium.

Quod si his nihil juvantibus aut si potius ex perverta cura in *scirrhum degenerent testes inflammati*: fiatque tumor *scirrholus*, tunc præ cæteris conveniunt *gummata in aceto soluta & sunt primario ammoniac*. Hinc *Galbanum Bdellium* & similia. Item *Emplastr. officinal. de ammoniac*, cuius descriptio est in *pharmacopœia Augustana*. Nam hoc ipso *FORESTUS* curavit Testem insigniter scirrholum, post inflammationem, idque omnibus remediis aliis irritis: in *lib. 27. obs. 5.* Convenienter etiam cum *Emplastr. de ammoniac* misceatur *Empl. de Cicuta*, si ambo malaxentur cum ol. Chamomill. ac ita applicentur: resolvunt namque testium scirrhus. Facit huc *Emplastrum à TIMÆO l. 6. cap. 12.* expertum, quod promisso fori emolliente & suffitu vaporis aceti ex lapide i. aetico s. filice candente excitati applicavit, & quo ipso discussit scirrhum.

Compositio est hæc:

℞. Mucilag. rad. altheæ.

Sem. scœnugræc. ana ℥ij.

Ficum pinguium coctarum ℥ij.

Gumm. ammon.

Galban.

Bdell. in aceto solutorum ana ℥j.

Medull. cruris vitul.

adipis asinerinæ &

gallinæ.

Sevi hircini.

Therebinthinæ. ana ℥vj.

ol. lil. Alborum &

Ceræ ana q. s.

Ex quibus F. Emplastrum.

Observandum tamen in *Scirrbo testium si simul sit dolorosus cautè esse procedendum* ne in cancerum degenerare faciamus eundem. Unde oleosa mucilaginosâ & quæ aliâs propriè emollientia dicuntur sunt omittenda, & in solis gummatis & similibus persistendum.

Quod si verò tumor testium sit aquosus qui vulgò dicitur *hydrocele*: tunc imprimis discentia ac resolutiva validè applicata conducunt præmissis & annexis internè *lympham copiosam purgantibus*, ut sunt *Ess. & Extract. Elaterii, rad. Jalap. Gumm. de Peru. & similia*: quin & præmissis diureticis specialiter succinatis: Externè, uti dico, discentia & resolutiva conducunt: quæ inter primatum obtinent *Cochlea cap. testis contusa & applicat*: & post hæc *stercora* in specie animalium imprimis caprinum: Nam talia potenter discutunt & resolvunt hydroceles.

Item *Emplastr. hydropticum Augustanor.* applicari potest: vel illinatur *balsamus sulphur.* RULANDI vel

solus l. cum unguento althea mistus: aut applicetur tale cataplasma.

℞. Flor. Chamomill. Roman. ℥ij.

farin. fabarum ℥vj.

stercoris Caprill. ℥ij.

Pulveris Testar. Cochlear. ℥iss.

Concisa & contusa coquantur in vino, decocto prius fomentetur scroto & postmodum desuper applicentur *Cataplasma* ad resolvendam hydrocelem vel tale potest fieri *Cataplasma crassum s. Emplastrum*.

℞. Empl. de baccis lauri.

stercor. Caprill. ana ℥iss.

Seminis Cumini.

sulphuris pulverisati ana ℥ij.

Malaxentur c. s. q. Ol. ruta & Chamomilla ana F. Emplastrum applicandum.

Quod si forsan ex *Ascite* imminet hydrocele, tunc *petroselinum viride contusum scroto impostum* domesticum, sed laudandum est remedium. Sed nihil nobis negotii est cum tumore scroto hydroptico: potius ad *hydrocelem peregrinam* quæ non potest resolvi aut discuti, quin *perinacius interdum resistit*: adeo ut ad manus etiam Chirurghi interdum perveniendum sit: quæ duplici modo operatur: scilicet aut perforatur scroto: aut perforato scroto simul per *tunditur membrana testium externa*, in quâ solet esse conclusus humor s. lymphæ.

Hæc apertio in hydrocele simplici nullum habet conjunctum periculum, utur apertio scroto & testium in tumore ejus aquoso hydroptico sit periculosissima. Nam in tumore testium scrotoque hydroptico aperto supervenire solet ut plurimum *gangrana*, sive per cauterium potentiale quod minus tutum, sive cum ferro tutius est apertio instituitur. Sed uti dico nullum periculum est in hydrocele propriè dicta.

Verum utur aperiat & extrahatur s. evacuetur liquor nihilominus tamen periculum est ne subinde curat. Unde sæpè necesse est ad tollendum hydrocelem *amputatio testis* ut instituitur: Operatio ista & extra periculum modò cum dexteritate obeatur superiori anno adfuit tali operationi: scilicet, in isto latere, ubi nempe est tumor testium aquosus instituitur apertio scroto inferius & celeri manu extrahitur & tumor accumbens.

Hinc super tumorem vasa præparantia filo interjecto constringuntur & ligantur, quod celeri manu fit & dolorosum est, postmodum infra ligaturam abscinditur Testis, unâ cum tumore: vulnus scroto lentè curatur ut filum, quod extra scroto propendat, sponte separetur, & tunc citra periculum vulnus scroto coit.

Sunt etiam qui ad *hydrocelem* laudant punctum aureum, quo ipso & solent curare *Herniam intestinalem*, sed minus tutum, minusque certum hoc est auxilii genus.

Post hydrocelem pergo ad *Tumorem testium carnosum* vel *Sarcocelen* quæ difficillime omnium curatur per medicamenta si tamen curanda est, inter interna rad. *ononidis* meretur laudem, cuius continuus usus ad ℥j. non tantum modò à *MATTHIOLO*, sed etiam à *SCULTETO* in *armamentario Chirurgico* subinde item ab aliis commendatur. Item *pulsis contra strumas Arnoldi de VILIA NOVA* in usum adhibetur: Loco hujus internè *pulsis LOTICII ex spongis combustis ex lapide spongia, ex rad. Consolida majoris, Herniaria, per foliata, terra sigillat.* &c. confatus. *Spiritus salis dulcis internè assumptus* item *Tumor externè illitus* ab *AGRICOLA* commendatur in *Commentar. in POPPIUM*.

Verum interna parum præstant, cum externa non semper satisfaciunt scopo. Antequam E. ad excissionem Testis sarcocèle affecti perveniamus, applicanda sunt externe potenter emollientia & resolutiva, quæ inter sunt imprimis foris ex cinere *Sarmentorum vitis c. nivo & aceto misto* applicatus.

Item

CAPUT II.

DE LÆSA SEMINIS RETENTIONE & Excretionē.

Nam præsuppono (uti antea monui) quòd semen genitum & per vasa deferentia in vesiculas seminales delatum debeat retineri eo usque, donec sub coitus ardore spiritibus turgidum & spumosum cum impetu ejaculetur.

Leditur E. naturalis hac seminis retentio & excretio.

1. Quando citra coitum effluit.
2. Quando in coitu nimis cito ejaculatur.
3. Quando in coitu nimis tarde prorumpit; &
4. Quando nullum semen, neque in neque extra copulam veneream excerni potest.

Quando extra coitum semen effluit tunc hoc fit interdum nocturno tempore cum somniis junctaque voluntate venerea & tunc vocatur *POLLUTIO NOCTURNA* res omnino naturalis & quæ, qua talis, sub casum medicum non cadit. Verum quando semen sapius effluit sive sit noctu sive etiam interdum, idque imprimis citra sensum venereum aut insigniorem tentiginem aut etiam cum dolore, &c. tunc vocatur talis seminis fluxus

GONORRHEA.

Gonorrhœam hanc melioris doctrinæ ergò facio duplicem veram & notham. VERA est, quando vera materia seminalis aut ipsi saltim proximè similis in testibus tamen elaborata crebro nimis excernitur. NOTHA Gonorrhœa verò est quando alia materia vitiosa loca seminis excernitur.

Gonorrhœa vera est triplex. Fit nempe i. à nimia copia & abundantia seminis: unde non tantum uberior veneris stimulus: d. etiam ubi semen paulatim turgescere incipit impetu facto ex vesiculis seminalibus prorumpit, id quod contingit in talibus imprimis nocturno tempore, dum supini jacent, ubi propter sanguinis circa partes dorsii inferiores & posteriores confluentis fluxum uberiorem & istarum partiū inferiorum incallescantiā semen abundantis calefactum turgere & erumpere solet; id quod fit non tantum in juvenibus, sed etiam in viduis, qui à venere solita abstinere coguntur: dico fieri imprimis nocturno tempore:

Sin vero cum hac seminis abundantia simul conjuncta sit laxatio quadam vesicularum seminalium, aut certè quòd harum ipsarum meatus in Urethram sint paulò patentiores facti: in talibus etiam interdum seminis fit effluxus; accedente membri tensione, & aliquanti venereo pruritu: quod excernitur semen est copiosum, crassum, spissum & naturaliter coctum.

ad sit Gonorrhœa vera à seminis acrimonia præternaturali. Unde & irritantur partes continuo pruritu venereo & præterea ista irritatione vesiculæ stimulatæ vicinæque musculosæ partes se contrahere & ita semen stimulant exprimerentur incipiunt: Præcesserunt imprimis causa quæ semen acrius generare valent, ut sunt aromata copiosius assumpta in specie piperata: Sic enim *SCHENCK. lib. 4. observ.* refert de quodam qui semper quoties voluit, sibi sibi seu nasturtio comesto Gonorrhœam provocare voluit: ex acrimonia sal. volat. assumpti nasturtii, quæ stimulando semen copiosum genitum talem producit Gonorrhœam: Imò & purgantia acria assumpta venerem stimulare & interdum Gonorrhœam provocare solent: Exempla vid. in *PLATERO & TIMÆO*: quin & cantharidum abusus hoc ipsum malum acuendo semen inducit.

Facit & huc Constitutio mass. sanguinæ, paulo acrior aut sero salsiore temperata: quod ipsum serum acrius immixtuens Chylousam materiam semen reddit acrius & stimulant: & tales continuo stimulo venereo ac tentigina

Item lura Thermarum in ipsis Thermis applicata scroto usurpantur. Gumm. ammoniac. & ex eodem paratum Cerum & Emplastrum & hic suam merentur commendationem. Sic in *SCULTET. armamentario Chirurgico obs. 74.* habetur emplastr. ex ammon. expertum contra *Sarcocelen*. Vel usurpari potest hoc emplastrum quod præscribit *LOTICHIUS*, & ipsi tanquam secretum communicatum fuit à quodam Lithotomo. Compositio non est inelegans:

℞. Gumm. ammon. ℥iss.

Bdellii ℥j.

Farin sem. sinapi

Urticæ.

Lapidis spongiæ aa. ℥j.

anistoloch. rotund. ℥vj.

sulphuris ℥iss.

Terebinth. ℥j.

Spir. vin. ℥iss.

Ol. Olivarum. ℥iv.

Ceræ ℥vj.

M. & subinde applicetur, Simile ferè est emplastr. Paracelsi, quod in suis scriptis commendat contra *Herniam Carnosam*:

℞. nempe Ammoniac.

Serapin. s. Gagapen.

Oppopanac. &

Galbani aa. ℥j.

Hæc dissoluta in aceto rosaceo demitque nonnihil inspissata M. c. ol. philosophor. redigantur in formam Emplastri & ita super locum Herniæ integrè applicetur, continetur ad aliquot septimanas hoc Emplastrum, sic enim maturabitur Tumor & spontè facta apertione foras prorumpet: facta aperturâ spontaneâ imponendum est emplastrum ex gummâ & colophonia, donec materia resoluta evacuetur, & apostema fuerit curatum. Ubi talia non juvant, & apertio instituitur: cum tumore testium amputandus: apertio faciendâ est ubi tumor fuerit minor in scroto à latere.

Ubi verò altius in vasa præparantia ascenderit tumor, faciendâ apertio in inguine s. supra os pubis, ubi vasa spermatica descendunt in scroto, & ibi extracto teste amputatio & ligatio, uti artis est faciendâ. *Kicoukha s. varicosiformis Hernia* curatur imprimis applicato unguento *Basiliconis*, imprimis si misceatur cum pinguedinibus emollientibus & medullis animalium. Aliâs applicari potest emplastr. de mucilagibus, & de ammon. Thermarum etiam externus usus est proficiuus.

Quod attinet defectum testium, si scilicet lateant testes in abdomine, uti interdum fit: tunc ad restituendos testes in naturalem locum, ut scilicet in scroto descendant optimus est motus corporis, saltatio ac similia exercitia. *RULANDUS* in *Thesauro Practico* curavit duos adolescentes quorum scroto erat vacuum & qui super os pubis jam à nativitate usque retracti fuerant: pellendo testes ad scroto beneficio balnei emollientis, post quem infessum inunxit locum, ubi erant Testiculi cum balsamo sulphur. hinc successerunt Testes in scroto infra & hinc sub virgâ laxiore injectâ ligaturâ eorum retractionem impedivit.

Hi sunt affectus quibus seminis, generatio impeditur. Dicendum jam esset ulterius de seminis generatione aucta item vitiosa: sed cum eandem ad Gonorrhœam referre possimus, ubi dabitur occasio de his dicendi; pergo ad

rigine sæpius urgente fortiori titillatione excernere solent idque non absque voluptate venerea, die & nocte.

3° fit Gonorrhœa ex nimia tenuitate & flacciditate seminis, concurrente tunc simul laxitate nimia vesicularum seminalium non secus ac prostaticarum glandularum. Unde & æquosum semen effluit & hinc laxatis ac atoniâ s. nimia relaxatione affectis vesiculis istud continere aut retinere nequeunt: unde sine voluptatis insignioris & turgiginis acutioris sensu interdum non advertentibus effluit tale semen aut statim ad levem imaginationem veneram, vel ad levem feminæ contactum hoc ipsum spontè quasi prolabitur, & est venne admodum & fluidum plus solito. Vitium imprimis hæret in testibus in hoc casu, eorumque fermento debilitato, quod ineptum est elaborando femini, & hinc vitium est in vesiculis seminalibus nimis laxatis; si nempe illud citò elaboratum & hinc non convenientem naturam seminis induxerit.

Hæc posterior Gonorrhœa species sapissimè à damnatâ oritur masturbatione quâ sæpius reiteratâ & testes laxantur, & fermentum eorum debilitatur. Exemplum huius rei habet TIMÆUS *Cap. 49. lib. 3. de studio Juris* qui tali damnato modo Gonorrhœam sibi contraxit.

SIGNA

Species Gonorrhœa vera, sunt varia, sed ex modò dictis facile possunt dignosci. Hoc tantum addo, quod dum loco seminis effluentis continui novum supplementum ex mass. sanguinea suppeditatur, oriatur denique ut defraudata massa sanguinea succo suo Chylo nutritio corpus tabescat, & imprimis tales ægri debiles & pallidi fiunt, oculorum orbita excavata apparent, & fulgor oculorum deficit, quin potius oculi corni & minis lucidi videri videntur, cum semper cum semine aliquid spiritus animalis simul effluere soleat.

QUOD ATTINET PROGNOSIN

Talium Gonorrhœarum: Ex se quidem non adedè insignis sunt momenti: verum si diutius continentur, hominem contabescere & succumbere lethaliter cogunt. Supervenit imprimis febris hectica similis cum tali atrophiciæ specie qualis est tabes dorsalis noviter nuptorum: qualis hectica tunc difficillimè est curationis. Ulterius Gonorrhœa diuturna subito nimis non est suppressenda, imprimis ubi nonnihil inclinât ad virulentiam veneram: metus n. est ne suppressa subito materia antea copiosius affluente, hæc ipsa stagnando in Testibus occasionem tumori suppeditet: unde postmodum periculosius malum superveniat.

QUOD ATTINET CURAM:

In hac imprimis sunt causa removenda & ita semen aut imminuendum, aut ejus fervor temperandum aut denique Testium fermento roborato partium tonus legitimus restituendus, laxusque nimis adstringentibus firmendus.

His scopis, quæ satisfaciunt remedia imprimis quæ semen aut copiosum turgescens aut acrius stimulans compescunt, sunt præ cæteris rad. Nymphæ alb. & flor. Nymphæ it. semen agni casti l. viticis, uti etiam semen melonum, papaveris albi, Lactuca, plantaginis, in specie semen cannabæ ad inveteratas etiam & tantum non desperatas Gonorrhœas commendatur, si ex eadem non secus ac ex reliquis feminibus fiant Emulsiones quæ tamen emulsionibus cum cautela usurpentur propter admixtam vim narcoticam. Convenit præterea Prætica mortua s. Galeopsis flore albo quæ ex signatura commendatur à CARRICHERO egregio in hoc puncto botanico si decoctum propinetur in vino. Præterea res nota est, de Mentha item de ruta, de portulaca & similibus. Item millefolium laudatur, si

nempe succus millefolii ad ℥ij. exhibeatur cum lacte dulci Gonorrhœam totaliter sistere referunt imprimis ubi simul succus lactuca cum Camphora externè resibus applicetur. Præterea succus limonum & succus citri præ cæteris sunt remedia licet simplicia, ad Gonorrhœas sistendas sive sint ex acri semine sive ex abundante, quæ ab omnibus auctoribus mirè laudantur. Unde experimentum SYLVATICI cent. 4. Consil. 1. est hæc non inefficax compositio: nempe.

℞. Aqu. Rosarum ℥ij.
succu limonum ℥j.
albuminis ovi crudi No. 1.

Et hanc mixturam quartâ qualiter debet propinat non sine sperato successu. Petrus Joh. FABER ad curandam Gonorrhœam propinat succum limonum, cui instillavit spirit. Terebinthinæ, unâ cum tantillo Camphora.

Porrò de Ess. Castitatis, de Ess. absinthii, de ejus vino, & Essent. Mentha, &c. nihil dico, quia sunt satis clara & cognita. Terebinthina imprimis conducit in specie spirit. Terebinthinæ si ipsi addatur sacchar. saturni: hinc n. evadit mixtura elegantissimè rubicunda, quæ crebrius usurpata mirè compescit Gonorrhœas.

Deinde etiam succinata sunt commendata ad Gonorrhœam scil. pulvis succini albi, quotidie propinatus in jusculo calido jejunio stomacho mirè ad Gonorrhœam valet, quin & ol. succini in tali casu usurpati potest quod tamen est paulo fortius, ita ut tutius solus pulvis usurpetur. Trochisci etiam de Carabe possunt usurpari. Ulterius ossa sepia piscis admodum conducunt præparata specificum fuerunt HARTMANNI etiam D. MICHAEL, qui sapissimè ad Gonorrhœas compescendas adhibuit pulverem ossis sepia præparatâ unâ cum antimonio diaphoretico, quæ mixta à ℥b. ad ℥j. propinavit. Nam & antim. Diaphoreticum aqu. plantaginis haustum Gonorrhœas sistit, sicuti etiam Bezoardium martiale, item Bezoardium venereum usurpari soleat.

Pertinet huc Elecuarium sequens, quod à quibusdam laudatur.

℞. Confer. rosar.
Menth. Crispæ ana ℥j. l. ℥ib.
Ossis sepia præp. ℥j.
Borrac. calcinat. ℥j.
Nuc Moschat. ℥b.
Syrup. de ros. siccis q. s.

M. F. Elecuarium, de quo quotidie bis vel ter usurpetur. Obiter nota de borraçæ calcinata, quod instat aluminis adstringat, præcipitet, sistat Gonorrhœas, coërceat venereum, d. crudus insigniter stimulat venereum, uti monui. Ulterius Crystalli montani præpat. & ipsi compescunt Gonorrhœas nimias. Quidam præscribunt pilulas contra Gonorrhœam hoc modo:

℞. Extract. Rad. Tormentill. ℥ij.
Sperniolæ Crollii ℥j.
(hoc etiam admodum laudatur ad Gonorrhœam.)

Pulveris seminis agni Casti.
plantaginis ana ℥b.
Terebinthinæ Coctæ.
Camphoræ ana gr. xij.
M. F. Pilulæ.

Vel.
℞. Extract. Tormentill. ℥j.
sacch. saturni.
Camphoræ ana ℥b.

M. F. Pilulæ, quæ subinde usurpentur.
Coralia, imprimis carundem Tinct. c. spiritu liquorum aut etiam Tinct. Coral. Sassafrata egregiè est usus in Gonorrhœis. Sic etiam martialia, tinct. mart. adstringentem laudare solent.

Modernorum experimentum est balsamus de Cobaltæ ex

ex Indiis allatus, cujus 4. aut 5. guttae haustæ mirum sunt experimentum ad gonorrhœas sistendas, propinatur cum vino Hispanico, vel alio liquore appropriato & pro mirabili habetur remedio. Ex modo dictis mixtura, Emulsiones & aliæ formula pro usu prædestinato fieri possunt.

Substitutis adhuc in remediis, quibus gonorrhœam à turgescencia ac fervore seminis oriundam compescere studemus.

Hæc ad remedia pertinent quadam aqua & Ess. quas vocant Castitatis, quarum compositio est varia: præ cæteris efficax est, idque propter admixtam Terebinthinam aqu. ad gonorrhœam RIVERII cujus descriptionem videbitis in ejusdem Cent. 1. obser. 25. it. in Cent. 2. obs. 30. Prostat etiam aqua Castitatis MYSICHTI, d. admodum inepta, multa enim continet quæ nihil per alembicum transmittunt: potius loco ejusdem est feminibus ingredientibus fiat Emulso, cui postmodum adduntur pulveres reliqui appropriati. v. gr. Dabo exemplum talis Emulsionis contra gonorrhœam in specie si simul fervor quidam adjunctus sit in inguine circa perinæum & hinc usque ad lumborum principium.

℞. Sem. melon.

agni Casti ana ℥ij.

papav. albi.

Cannabis ana ℥ib.

c. l. q. aqu. Nymphæ & portulacæ

F. l. a. Emulso. cui add.

off. sep. præp. ℥j.

antimonii diaphoret.

succini alb. præp. ana ℥b.

sperniol. CROLLII ℥j.

edulcoretur c. l. q. Rotular. man.

Chr. perlat. D. S.

Præterea sunt etiam qui insigniter ad has gonorrhœas commendant sequentem pulverem scil.

℞. Fol. rutæ siccæ.

Sem. agni Casti.

Mentha.

gallar. pulverisfatar. ana q. v.

Cujus pulveris ℥ij. hauriantur in vino Chalybeato repetenda quotidie in v. opus hoc est HELIDÆI PAVANI, qui non tantummodo ad gonorrhœam, sed præterea quoque ad fluorem album mulierum commendat; ubi simul tanquam expertum specificum extollit succum Ceterach. s. scolopendrii, si ad cochlear. i. repetitis vicibus adsumatur: Hoc ipso enim singulariter Gonorrhœas sisti notat idem HELIDÆUS in obs. pag. 170. & 171. Quod si verò præter dictas causas semen æquosum ac vesicularum laxitas inducat Gonorrhœam: in tali casu interne ex mentha, & absinthio, succino, Thure, Mastiche & similibus conferunt: In specie Coral. alb. & Thus Ess. it. lignor. & Ess. ligni sassafras tinct. Coral. c. spiritu liquor. item tinct. mart. adstringens admodum laudantur.

In specie succus mentha cum melle coctus & ad consentiam Syrupi inspissatus si ad ℥ib. usurpetur, commendatur à FORESTO.

Item thus pulverisatum aqu. plantaginis propinatum feliciter has gonorrhœas sistit: sed non est adedè sæpè hoc ipsum repetendum, quoniam aliàs etiam urinæ fluxum cohibet.

In genere conveniunt interne omnia ea quæ inspissant & fluxilia coagulant, ut sunt martialia adstringentia, Coralina & similia. Externe sunt fomenta, adstringentia cum vino austriore in quo decoquantur cortices granator. balauftia & rosa it. rad. consolid. major. plantago & similia: aut fiat unguento perinæ ac radice perinæ cum ol. Myrtillorum scil.

℞. ol. Myrtillor. ℥ij.

Mastich. destillati ℥j.

Caryophyll. destillati.

Nuc. Moschat. ana ℥b.

c. pauca cera F. linimentum quod vesiculas seminales nimis laxas nonnihil roborabit atque adstringet.

Quod si necessum fuerit, ut etiam interdum purgationes instituantur, præ cæteris in usu erunt terebinthinata, v. gr. pilul. de terebinth. c. Rhabarb. pulverisato: Item pilula factæ ex sola terebinth. c. Rhabarb. pulvisato: Item pilula factæ ex mass. pilul. de fumar. & terebinth. c. mercur. dulci, ubi suspicio subest luis venereæ. Sic namque D. MICHAEL curavit aliquando militem quandam diurnâ gonorrhœa afflictum per solas pilulas de terebinth. Cypria c. croco mart. adstringente nullis aliis adhibitis remediis. In genere terebinthinata, cum laxent blandè & simul vias urinarias ac spermaticas detergant, hic sunt convenientissima.

Hæc fuerunt species gonorrhœa vera. Quod attinet GONORRHÆAS NÔTHAS, in quibus loco seminis aliud quoddam liquamen vitiosum excernatur. Hæc ipsa denudè est duplex vel BENIGNA vel MALIGNA, s. ut aliàs vocatur VIRULENTA, Benigna est quando citra causam manifestam v. gr. citra prægressum actum venereum suspectum effluit continuo liquamen s. materia tenuis aquosa & copiosa, idque citra pruritum venereum: aut citra membri turgiginem: fluxus talis die nocteque diu satis continuatur: adedè ut observatum fuerit, etiam ad aliquot annos durasse citra ullam intermissionem, & absque insignioris & tali fluxui (si semen verum esset:) proportionatâ virium prostratione.

Fluxus talis gonorrhœa notha virorum responderet fluori albo Mulierum: alias à quibusdam, utut pauci fuerint auctores, qui ejusdem fecerunt mentionem, gonorrhœa catarrhalis appellari solet: auctores pauci, uti dico qui de tali gonorrhœa agunt sunt LANGIUS in suis epistolis l. 2. epist. 5. Item LAURENTIUS in suis consil. 10. pag. 60. Ac denique MARCELLUS DONATUS: *Histor. Medicin. mirabil. lib. 4. c. 18.*

Si pressius examinemus hanc gonorrhœam notham, invenimus quoddam subjectum seu pars affecta in eadem sunt Prostata glandulosa seu spongiosa in radice Urethrae circa cervicem vesicæ sitæ, quas ipsas esse subjectum talis gonorrhœaë sufficienter declarat & confirmat GRAFIUS in novissimo suo tractatu de organis virorum generationi inservient. Sicuti hæc ipsa prostrata glandulosa mirabilium morborum proinde sunt subjectum: Scio enim ex istis instructis & insigniter rumefactis Ischuriam seu suppressionem urin. lethalem Romæ in quodam principe fuisse inductam, sicuti contra hæc ipsa prostrata glandulosa nimis laxa aut alio modo vitiosa fuit subjectum hujus gonorrhœa notha dicendum: naturaliter enim præparant & fecerunt quandam lympham tenuem & lubricantem, quæ inservit pro vehiculo seminis ex vesiculis in urethram expressi, quod semen cum fuerit glutinosum hujus Lymphæ indiget vehiculo ad fortiorem ejaculationem.

Quod si E. fiat, ut laxatis his ipsis substantiis glandulosis, nimium copiosius & frequentius talis lymphæ excernatur in urethram, quæ tunc simul à naturali statu ad quandam viscositatem inclinât, exinde oritur hæc gonorrhœa notha.

Fit hoc quando ipsa mass. sang. talis humore aquoso superfluo saturata, quâ datâ porta sese exonerat. Ubi E. hæc ipsa Corpuscula aut ex equitatione nimia aut ex lapsu, aut ex aliâ quacunque ratione erunt lacerata aut distenta aut alio modo vitiosa, tunc talis latex mass. sang. superfluous per has ipsas prostratas glandulas tanquam colaterium excernitur, & ita gonorrhœam talem notham constituit.

Remotior causa hæret imprimis in stomacho, qui non ritè digerens alimenta, sed hæc ipsa in cremorem a nosum pervertens exinde vitiosum sanguinem etiam generare facit: Unde & talia subjecta ad Cachexiam sunt disposita: Aut si non mox in principio resolvetur talis gonorrhœa, postmodum Cachexia supervenit.

Ex modò dictis signa tam diagnostica, quam prognostica per se patent.

QUOD ATTINET CYRAM;

In hoc affectu ad hanc Gonorrhæam seu superveniens quoddam symptoma minus est dirigenda cura, sed potius primaria ratio habenda est stomachi, rectificanda ejusdem digestio, & mass. sanguinea cruditates emendanda & corrigenda, & id quod superest laticis aquosi per vias urinarias est expurgandum: Hinc tandem externis adstringentibus prostrata glandulosa firmata & in tonum naturalem sunt restituenda. Remedia quæ his satisfaciunt scopis, ex illis quæ superius de Cachexia diximus, petenda: præ cæteris conducunt ex ligno sassafras parata remedia ejusque Ess. cum spiritu serpilli parata crebrius & in majori dosi assumpta. Hinc & ea quæ ex mentha & absinthio parantur, quæ & stomacho & Gonorrhæa satisfaciunt. Item succinata in specie sal. vol. quod Cachexiam imminuentem, subinde prævertit ciendo potentem urinam.

Immo observatum fuit acidularum potum uti in aliis morbis Chronicis, ita & in hac Gonorrhæa diuturnâ contulisse, imprimis si post bibitas acidulas Thermarum externus usus circa partes genitales exhibeatur pro restitendo tono prostratarum læsarum: aut etiam balnea aluminosa artificialia aut similia adstringentia externe erunt commodè in usum vocanda.

Non cito nimis supprimenda est hæc Gonorrhæa, quoniam natura abutitur his viis ad exvacuandam mass. sanguineam: emendetur saltem prius imminens Cachexia & vitium stomachi & ferè semper sponte cessabit Gonorrhæa.

Hæc de Gonorrhæa benigna.

Quod attinet

**GONORRHÆAM NOTHAM
MALIGNAM.**

Hæc est ea quæ ex coitu cum semina impura ac Lue Gallicâ infectâ contrahitur: est in hac ipsâ liquamen aquosum, liquidum absque dolore, hinc successive flavescit tandem viridescit, insigniter aciescit, aded ut tandem, cum acerbissimo dolore effluat, imò non raro pus ac purulenta sanies simul excernitur, & ipsum semen odore foetido & singulari foetet; nonnunquam; talis gonorrhæa accidit iis qui visitant Galliam & Italiam: Interdum fit, ut nimia aciditate seminis s. materia profluens corrodatur ac exulceretur meatus urinarius, ex quibus ulcusculis tandem excrescunt carnes sive festres, ut sic dicam, s. verruca, quæ hinc canalem urinarium obstruunt & vulgò caruncula meatus urinarii appellatur. Affligit hæc gonorrhæa contumud, imprimis secundum indolem vinis venereæ vesperino aut nocturno tempore cruciat, aded ut eodem tempore acerbissimi dolores crucient penem, iique eò acerbiores, si forsitan se extendat & erigat membrum: sin malum, ulterius procedat superveniunt crudeles ardores nocturni lumborum & sunt similia symptomata Gonorrhæa virulentæ.

CAUSA hujus gonorrhæa est contagium gallicum fermentativum per coitum ex muliere infecta atratum: ex tali scil. quæ ulcuscula gallica in vagina uterina habet. Malum enim prolifiscum est hæc ipsa gonorrhæa gallica, aded ut referat **BALLONIUS** in lib. 1. consil. 92. de quodam viro, qui ex coitu impuro gonorrhæam virulentam contraxit. Unde postmodum non tantummodò propriam uxorem inquinavit, sed cum eadem filium quoque generavit, mox à primo ortu eodem malo affectum.

Subiectum hujus gonorrhæa sunt eadem prostrata glandulosa quas modò nominavimus: Id quod experientia anatomica confirmatum dedit **BARTHOLINUS** centur. 2. histor. anatom. 36. ubi aliquot memorantur affectos ex gonorrhæa tali mortuos,

in quibus prostrata glandulosa fuerunt reperta exulcerata.

Nam dum in coitu partium Calefactarum affectu, hæ ipsæ intensius incallescunt: tunc ulcera gallica vaginæ uteri exhalant & expirant Miasmata fermentativa quæ post excretionem seminis vicillis se insinuant in Urethram penis, ibique se affigunt & per meatus à modo excreto semine patentes se insinuant in prostratas glandulas & suâ fermentativa vi corrumunt successivè lympham in istis prostratis elaborandam, ut degeneret in aciditatem corrosivam & violentam seu malignam; sicuti notum est quòd in lue venerea abundet acidum virulentum corrosivum: Unde postmodum exinde talis succus acris & acidus profluens non tantum corrodit proprias prostratas, easque exulcerat, sed etiam meatum urinarium excoriat, & exinde tam dira & atrocis & dolorifica symptomata post se trahit.

Promotum ulterius & altius serpens contagium ita ut per vasa deferentia testes ingrediatur, horum tumorem & dolorificam inflammationem infert.

DIAGNOSIS

Hujus gonorrhæa ex primo dictis symptomatis patet.

QUOD PROGNOSIN:

Quò citius ipsi occurrunt, eò facilius curantur, in senibus ut plurimum ad mortem terminantur.

Nisi brevi ipsi occurratur, in perfectam luem gallicam inquinata mass. sanguinea degenerat.

Et hic est modus communissimus, quo lues venerea contrahitur.

QUOD ATTINET SIGNA:

In hac virus gallicum acidum appropriatis partim mercurialibus partim acidum destruentibus corrigendum & qua data porta evacuandum. Quod si cui lubet præservare se ab hac gonorrhæa, quem nempe venereus vexat, interim tamen non certum esse potest an cum infecta coeat: is præservationis loco mox ante aut post coitum assumat spir. seu ol. Terebinth. Vol. gutt. vii. viii. vel viii. in haustu vini generosi: hujus enim absterforia vis meatum urinarium ejusque sal volat. oleosum abstergit ac corrigit contagium virulentum forsitan haustum.

Quod si verò quis jam infectus sit hoc malo & laboret gonorrhæa, ante omnia promittendo universalia purgantia mercurialibus mista, succurrendum v. g.

Fiant pilule ex extract. Helleb. nigri aut ex extracto Catholico ANDERNAEI cum ana mercurii dulcis: his pro stimulo addantur aliquot gr. extract. Trochisci albandal. Colocynthidis enim efficacia mirè commendata est ab **HELMONTIO** in cura luis venereæ præparata usibus lignorum loco mercurii dulcis etiam mercur. præcipitatus viridis venerens cujus descriptio vid. in **SCHROEDERO**, cap. de mercurio commodè usurpatur: aut pilulis de Terebinth. misceatur mercur. vel fiat Bolus ex Terebinthina Cypria, c. Rhabarb. ac mercuriali remedio dulci vel alio.

Nam licet mercurialia talia in principio videantur augere malum, iidem tamen audacter insistentium: cum non detur appropriatum magis remedium contra virulentiam gallicam, quam mercurialia. His ipsis commodè subjungatur aqua. **QUERCETANI** contra gonorrhæam virulentam, quam se centies expertum esse gloriatur. Vid. etiam **SCULTETUS** in armamentario Chirurgico obs. 79. qui ipse etiam jactitat hujus aquæ experientiam.

Loco hujus aquæ etiam spir. Terebinthina missus cum sacchar. saturni egregiè conducit in hac gonorrhæa, non absumendo semen, ut vulgò putatur, sed absorbendo acidum vitiosum in hac gonorrhæa peccans quæ ratione etiam Camphora conducit, non quod castret per nares, ut putant, sed tanquam sal vol. oleosum detergit & corrigit acidum venereum.

Ex hoc ipso fonte infusum Cantharidum in vino expertum est remedium ejusdem Medici Belgæ: quatenus Cantharides acerrimo sal. vol. abundant. vid. **BARTHOL.** cent. 4. epist. pag. 343.

Decocta Lignorum, Essentia lignorum. seu per se notas & ad luem veneream & ejus prodromium gonorrhæam commendatissimas sicco pede præterito, **INSTR. Corall.** c. spiritu lignorum. parata est egregia sed crebrius usurpanda. Gummi Guajacum appropriatissimum est remedium ad hanc Gonorrhæam: Commendatur sal. ammoniac. Ess. aut Extract. Gummi. Guajac. paratum cum spir. Vin. tartarifat. in aqu. plantaginis propinat. Nam in Gummi. Guajac. hoc perfecta consistit cura Gonorrhæa malignæ. Aliàs etiam Balsamum de Cobayva ex fidâ Belgarum experientia ad gutt. s. vel 6. propinatum singulariter laudatur. antimon. diaphoreticum, Bezard. minerale ac similia laudantur, item succum limonum c. spir. Terebinthina & Camphora ex **FABRO** jam proposui: Uti hujus experimentum videre est in **SCULTETO** obs. 79. armamentar. Chirurg. cit. loc. **BARHOLIN.** refertur cura Gonorrhæa virulentæ per pulverem Symplicis, id quod eatenus verum est; quatenus eò processit exulceratio prostratarum, ut corrosivis vas sanguis quoque effluat: Unde talis sanguis purulentus effluens pulvere Symplicis satis noto, exceptus in distans curavit Gonorrhæam.

Quòd si fiat, ut sæpius etiam fit, exulceratio meatus urinarii, tunc conducunt injectiones in penem, quæ sunt ex succo plantaginis c. melle rosato, quæ diluuntur c. aqu. appropriat. ipsisque pro re nata additur mercur. dulcis & albe rosata: aut si altius processerit malum, injectiones aloetica c. modico mercur. præcipitata: aut etiam ubi ferocius fuerit malum c. mercur. sublimato erunt insituenda. Singulare experimentum ejusdem Medici est aqu. mercurialis Hermetica, accipit mercur. vivum, coquit in aqu. communi per 6. horas, decantat aquam & remanet mercurius in eodem planè pondere, quo fuerat ante ebullitionem & aquæ hujus singulo manè propinat bonum haustum unde successivè sedatur Gonorrhæa virulenta.

Hæc de Gonorrhæa s. isto vitio seminis in excretionem & retentione quahdo: citra coitum & nimis copiose effunditur. Secundum vitium excretionis & retentionis erat, quando cito nimis in coitu effunditur. **NIMIS CITASEMINIS EJACULATIO.** Causa est duplex: aut etiam laxata nimis sunt vesiculae seminales eorumque meatus nimis aperti. Unde ad primam seminis turgescientiam hoc elabi potius sinunt, quam reverà excernunt. Secunda causa est semen nimis spirituosum ac feridum indeque nimis turgidum ut fit in adolescentibus veneri rarius, d. tamen actus operam dantibus. Nam tale semen subito turgescit primo impetu à spiritu agilitate ac sanguinis fervore prorumpit foras, ut fit in Italis.

Prius vitium adstringentibus curatur; talibus nempe quæ in Gonorrhæa à nimia seminis fluiditate item in Gonorrhæa notha benigna externe usurpanda dixerunt.

Posteriori vero vitium ubi nimis spirituum impetibus semen ejicit, opio est corrigendum. Hoc ipsum enim nimium spirituum impetum & hinc subito naturalem seminis turgescientiam cohibet.

Certum enim est, quòd Opium tam à Turcis quam etiam ab Indis Orientalibus expetit pro stimulanda venere, ut scil. hanc voluptuosorem reddant: id quod fit quatenus opium restanando spirituum animalium impetum per modum fixationis, ejaculationem seminis subitanam nonnihil removeatur, & sic per consequens ipsum coitus exercitium lógium protrahit. Mulieres sanè Indæ sunt; admodum voluptuosæ, & quæ non tam sæpius repetitum, quam unâ vice longius continuatum optant actum venereum. Qui desiderio ut melius satisfiat, opio prius se muniant mariti, utpote quorum impetus aliàs in citâ semini-

nis spirituosus & fervidus in calidioribus istis Climatibus, eruptione præcurritur s. retardatur. Verum ne opium spiritus figendo nimis noceat, & cum in actu ipso spiritus copiose excernantur, reliqui autem resistentes torpidiores ab opio tandem stuporem inducant. Item cum spiritus genitales conjugum in actu coitus fecundo transplantentur in foetum: metus est ne à talibus opiatu stulti & fatui progignantur foetus, quod non sine causa metuendum est: ob id consultus est cum opio parato in his casibus miscere ambryam, nam & sic potens confortativum spiritum additur egregium veneris incitativum idque iniocuum exhibebunt, quòd & veneris actum ratione opii protrahendo & ratione ambryæ spiritus confortando; minus nocivum reddit. Hinc c. ambrya in præparatione Ess. ejus c. spiritu rosarum miscendum est opium, ut ita pareat Ess. ambrya anodyna, quæ in aqua Cinnamomi c. haustu vin. Malvatici propinata singularè erit remedium venereum.

Aliàs in tali casu seu singulari commendatur Globulus factus ex sanguine cervino cum venere stimulantibus misto, ac coitus tempore in manu detentus.

Pertinet ad modò dictos affectus singularis observatio notatù dignissima **Heinrici** ab **HERS** obs. 10. de cita nimis & ex primo quoque penis contractu seminis excretionem, excitata ab ulcere in intestino recto lateente, à quo ipso irritatè vesiculæ seminales, quovis dato stimulo semen effundunt.

3^{ium} vitium huc pertinens mox in principio capitis nimis tardè dixi esse quando tardè nimis semen in coitu excernitur, seminis ex defectu spirituum animalium & turgescientia hinc cretio. oritundæ debita dependens: **NIMIS TARDA SEMINIS EXCRETIO** concitrit simul vesicular. seminalium & muscutor. penis vicinor. languor & hinc ad expressionem seminis minus turgescientis ineptitudo.

Huc etiam pertinet istud vitium per quando in coitu erecto & agitato membro, nullum tamen effluit, quòd postmodum tamen flaccescit in somno invito etiam effluit, quale exemplum habet **ZACUT.** **Lustrianus** lib. 3. Medic. princip. hist. 29. Sic **VESLINGIUS** in suis epistolis & observationibus à **Bartholino** editis epist. 38. p. in. 130. similem refert historiam de viro; qui pene licet erecto semen in coitu effundere non porjir: pene autem jam flaccido istud spontè & ad levissimum genitalium muliebrum contractum excervit: Ratio modò dictis patet & etiam à **VESLINGIO** concinne cit. loc. redditur: nempe in defectu spirituum (nam penis à sanguine intumescit) semen ad turgescientiam non impræghantium & postmodum in laxitate & flacciditate tam vesicularum seminalium, quam in specie muscutorum penis ratio sita est. Musculis enim flaccidis ac vesiculis laxatis non potest semen minus turgescens per poros ac meatus angustos in pene erecto & turgido quoddammodo oculos cum impetu ac robore solito excerni & exprimi à musculis; quin potius remittente penis rigore & partibus qualisque apertis penis meatibus, tam semen aliquantisper turgidum spontè postmodum elabatur. Unde etiam in tali casu tensio penis solita circa radicem ejus à musculis non percipitur propter earum flacciditatem:

Unde etiam rectè talis affectus per calida, nervina, & aromatica, tam interne, quam externe adhibita curatur. Nam & similibus in specie castorei usu præparatum suum ægrum curavit **Z. Lustrianus.** Fiat E. præmissis internis & stimulantibus inunctio radiceis penis & perinae ex ol. Nuc. Moschat. express. c. ol. Macis destillato; Caryophyll. & similibus quibus vel Zibeth. vel Moschus, it. ol. formicar. aut etiam spiritus formicarum vol. addi potest.

Substitutus adhuc in Capite de Læsa seminis retentione & excretionem: superest adhuc, quando omnino non potest excerni semen: id quod præter dictos

causis fit imprimis quando meatus urinarius s. urether est obfessus caruncula. s. carne quâdam parvâ excrecente in ipso canali. *Origo* mali imprimis ex Gonorrhœa gallica, quando nempe acrimonia acida corrosiva liquaminis essentis corrodit istud membranaceum, & nonnihil exulcerat: Unde sequitur tandem ut in loco corroso ex alimento naturali affluente succrescat substantia quædam carnosâ instar cuiusdam verruca. *Rarissime* ex alia causa progressa malum hoc oritur.

Obstructio ita canali & virgæ & urinae & seminis tollitur tandem extretio.

Malum facile cognoscitur ex eo quando non possunt permeare dicti humores, sed se sicut impedimentum: Unde cathetere vel parva candela cerea immissa in canalem penis, mox se offert istud obstaculum carnosum, modo arterius, modo idque ut plurimum posterius circa radicem penis non longè à prostaticis glandulis, ubi enim ut plurimum solet excrecere hæc ipsa caruncula.

Malum ipsum est periculosum & curatu satis difficile. Curatur tamen per talia quæ substantiam istam excrecentem absumere & excedere possunt: quibus secundo talia succedunt, quæ ulcus factum exesione & corrosione caruncula purificant & consolidant.

Promissis E. internis universalibus purgantibus tam mercurialibus contagio Gallico dicatis, quàm appropriatis ex lignis (de quibus dictum) usurpatis imprimis externè applicanda conducunt.

Curam huius carunculae per externa admodum eleganter docet HARTMANNUS in *praxi chymiatr. cap. 205.* quæ est tura & elegans: Juxta hanc curam probatissima est ea, quam ex A. Lusitano describit SENNERTUS lib. 3. *prax. p. 867.* quæ curæ quoniam satis sunt clarè ab auctoribus descriptæ, non est ut recenseam. Cui deest SENNERTUS, is vid. BORELL. cent. 1. *obs. 79.* ubi hæc cura SENNERTI admodum decantatur & per experientiam approbatur. Scil. dixi esse absumendam per corrosivâ blandâ carunculam.

Modus applicandi talia est imprimis per parvas candelas cereas, quarum cuspis s. acumen iungitur remedio, & ita in canalem virgæ immittitur ut remedium cuspidi illitum suo tactu ad carunculam hanc absumat sensimque exeat.

Candela tales possunt fieri ex cera alba, cui antimoniæ crudum pulverisatum admiscetur: Talis nempe candela successivè absumit carunculam: vel potius Candela tales in virgam immittendæ non fiant ex sola cera. Ratio quia sic facillè nimis franguntur, & frustra in virga permanent hærentia. E. Cera addatur cerebinthina: sic enim tenacius cohærebit candela. Recipiendæ ad ℥j. Cera alba cerebinthina ℥j. quæ ceræ liquefactæ immittatur, & hac mixturâ tingantur elychinia sicque fiunt ex iis candelæ parvæ.

In corrosivis candelis his applicandis simus cauti: periculum namque est, ne ex nimia corrosione gangrena tandem oriatur: quale exemplum infantum prostat in Henr. à MOINICHEN *obs. 17.* ad cultrum anatomicum LYSERI, à Bartholino annexæ. Talia E. quæ applicantur hisce candelis, sunt Unguent. VIGONIS de ran. c. mercurio, quod blandum est, & turum, alii

℥. Mercur. præcipit. ℥ij.

Unguent. de cerul. ℥iij.

Miscet, quibus pro magnitudine affectus aliquid ol. virrioli additur & supra ceream candelam ponitur. Hoc modo Alphonsus FERREUS Chirurgus Neapolitanus feliciter curare solitus fuit carunculas. Alii ℥. Turbith minerale, præcipitatur dulcificat. s. mercur. præcipitatum & miscet cum emplastro tripharmaco, quod ipsum postmodum candelæ ceræ inducunt. BARTHOLINUS in *encyclopad.* commendat sal. mellis, quod post destillationem aquæ & ol. ejus ex cap. mort. extrahitur: hoc cum cera viridi ad formam linimenti

redactum carunculam penis curare asserit. Quidam parant candelas tales ex melle rosato cum unguento fisco Felici. VVURZII; quo ipso blandè absumitur caruncula. Denique

℥. Ol. Rosati Completi,

Cerulæ. aa. ℥j.

Turciæ præparat. ℥ss.

Camphor. ℥ij.

aloës.

olibani.

Myrrhæ aa. ℥ij.

Sief. alb. s. opio ℥ss.

M. F. Unguentum s. igne (propter camphoram) agitando in mortario plumbeo (ne oriatur inflammatio) & tali unguento inungantur candelæ absumentes tandem carunculam.

Absumpta caruncula locus exesione est detegendus & consolidandus, quod faciunt injectiones ex vulnerariis: quibus postmodum superaddatur candela unguento camphorato inuncta, hæc namque consolidat.

Hæc sufficiunt de læsa seminis retentione & excretionem. Pergo ad

CAPUT III.

DE LÆSA PENIS ERECTIONE.

Vitium hoc vulgè impotentia nomine venit: Impotentia tunc enim est is, qui non potest id, quod maritum decet.

In duobus E. consistit impotentia propriè sic dicta, nempe in debita membri erectione: & convenienti per istud, seminis ejaculatione lapsis. Prior tamen defectus ut plurimum hoc nomine venit nempe deficiens erectio, & hinc congressus debitus.

Læditur autem erectio penis & hinc copula maritum debita tribus modis:

1. Quando deficit & est imminuta.

2. Quando excedit, & est nimium extensa.

3. Quando depravatur: dum penis non convenienti modo & figurâ turgescit & erigitur. Præsuppono hic ex Physiologico-anatomicis distensionem & turgescentiam membri fieri primariò à sanguine arterioso, quando corpuscula ejus duo nervosa instar spongiæ excavata & perforaminata replet, & ita hæc repleta corpuscula fortiter distendit. Hæc de distensione & inflatione penis.

Erectio v. inflatio penis & motus ejus tonicus (ut in tali figura & statu persistat) dependet imprimis à duobus musculorum paribus circa ejusdem radicem implantatis, à quorum musculorum actione, nempe contractione versus suam originem, indeque in eorum medio intumescentiâ: non tantum comprimitur & angustatur vena per penis dorsum excurrentes, ut ita sanguis per arterias in corpora penis nervosa effusus eademque distendens non possit reflueret, sed præterea quoque horum musculorum contractione iis alligatus prius distentus sursum versus retrahitur: quæ ipsum semen spiritibus tempore congressus turgidum (dico tempore congressus aliis non) inflans vesiculas feminales ab horum musculorum contractorem vesiculas simul comprimentium robore, in suâ eruptione in meatum urinarium non leviter juvat. Hinc simul atque musculorum contractio ac tonus cessatur sanguis ex pene refluxus per venâ in denuo apertum corpus ejus flaccidum, rugosum, & tandem pendulam relinquit.

Læsones E. huius erectionis imprimis fundatæ erunt in istis musculis sanguinem penem distendentem, aut sustentibus aut linquentibus.

Deficit E. distensio penis triplici imprimis ex causa.

1. Quando muscoli paralyti laborant: (aut in alio affectu) sequè exinde debite contrahere nequeunt, id quod

quod fit in quacunquē & à quacunquē causa ortâ paralyti eorundem.

Item ex nervorum affectorum vitis. Hinc v. gr. ex nimia equitatione (paucâ potius juvat erectionem) compressis nimis & in se coactis his musculis nonnquam erectio penis impeditur. Tale exemplum recenset Jacobus FONTANUS *Conf. 2.* de Nobili qui ab exercitio violento, & qui equitatione nimia incidit in privationem erectionis penis, ob vias ejus & meatus à motu obstructos, qui ad musculos derivantur. Sic rarus super dorsum & os sacrum aut vicinas partes ut paralyti aliorum locorum, ita & penis inferre solet. Tale vero exemplum recenset HILDAUS *cent. 6. obs. 59.* Ubi ex casu in dorsum erectio penis omninò fuit sublata, manente etiamnum forti ad venerem stimulo, quatenus nervi ad penem ejusque musculos tendentes, aut compressione, aut laceratione, aut aliâ ratione affecti fuerunt. Citato in loco similiter ex gravi capitis percussione, talem membri erigendi impotentiam fulleum cautim ortam refert.

Hæc est prima causa.

2. Causa propter quam deficit penis erectio est absumptio spirituum animalium in musculis istis ad penem erigendum & distendendum necessariis. Deficiunt spiritus in musculis istis, vel in genere ex earum defectu universali, ut fit in languiditate, in morbiditate & similibus: Unde in morborum acutorum statim & declinatione, erectio membri naturalis (naturalis dico: nam interdum est præternaturalis, & convulsiva quæ malâ) rediens fasium solet esse signum spirituum animalium regenerantium & in debitis motiones dispositurum: vel in specie deficiunt specialiter in his musculis vel in pene: quando animus aut imaginatio (loquitur cum vulgo,) circa aliud objectum occupata spirituum animales eo evocat, vel in aliis partibus detinet ac minus ad penem mittit.

Hæc ratio & pudor, interdum, imò sæpius, penis erectionem impediunt, aut etiam jam factam denuò tollit, quatenus aliò vocantur sicuti è contrariò meditatio rerum venerearum ad penis erectionem disponit, quibus spirituum motus ed dirigitur.

Ex hac causa nempe pudore nimio & intempestivo subinde fit ut noviter nupti se maleficiatos putent, cum tamen potius ex inconsulto pudore membri erectio impediatur, quo tandem discussio, negotium alacriter succedit.

Pertinent huc ii, qui melancholiâ hypochondriaca laborant, qui ut variis subinde conflantur phantasmatibus, ita & subinde imaginatione propriâ decepti se impotes existimant.

Aliquot exempla talia vid. in SALMUTH. *cent. 2. obs. 78.* qui tales curato malo hypochondriaco postmodum sponte ad rem redeunt. Simile exemplum est, quod habet SYLVATICUS *cent. 4. consil. 4.* ubi refert impotentiam ad coitum ex malo hypochondriaco, in quo distenditur penis, sed dum accingitur ad opus flaccescit. Ad hanc causam nempe spirituum absentiam revocandus est etiam deficiens veneris stimulus, à semine deficiente ortus, cum notum sit, quod ex turgescentiâ aut copiâ huius indeque factâ partium istarum irritatione & hinc dependente determinato spirituum motu ad istas partes tam pollutiones nocturnæ, quàm interdum etiam diurnæ oriuntur.

Huc faciunt flagra natibus infligenda: quorum flagrorum ad rem veneream magnus est usus. De quo vid. elegans tr. MERTORI de usu flagrorum ad rem veneream, quem nuperimè notis illustratum edidit BARTHOLINUS: Ubi refertur exemplum cuiusdam, qui nunquam potuit amantem satisfacere, nisi prius virgine cadere ab hac: unde postmodum ita casus egregiè officio præstando functus est.

Tertia causa propter quam deficit subinde membri erectio & huic succedens negotium, est fascina seu maleficium noviter nuptorum, dum scil. sub ipso sacer-

cerdotalis copulationis puncto, perferam clausam, aut per linguam constructam, aut aliis ultra 50 modis, quos taceo, ita ligatur sponsus, ut postmodum stimulantem licet naturâ & erigente se membro, tamen cum sponsa gaudia optata peragere nequeat, quia; ubi propius accessum parat, subito membrum flaccescit; adeo etiam, ut cum quacunquē alia facillè & optime coire possit; sin verò ad sponfam vel noviter nuptam propius accedit, mox mentula torpida, rugata cornua contrahit.

Existimant equidem multi, quos interest, VVERUS de præstigiis demonum item BORELLUS *cent. 4. obs. 65.* Talia esse vana; & omnem hanc ligaturam esse fictam; quia proveniat solummodò ex affectibus animi, aut nimio gaudio, aut pudore, aut metu; aut alia quacunquē vel etiam ex falsa imaginatione spirituumque animalium hinc avocatione: Cujus tamen verius contrarium videbitis assertum in BARTHOLIN. *cent. 3. histor. anatom. 71.* Causa, si non omninò perscrutabilis est huius fascinae: aut si nò præcisè ad demonem referendum sit, (quod non temerè faciendum hiebus naturalibus quippe quæ DEO potius acceptæ ferendæ) forsitan à sola imaginatione ligantis s. ejus qui hanc vexationem facit, sita est: qua non tantum inclinât VERULAMIUS in sylva sylvarum, sed præterea etiam HELMONT & Marcus Marcè in scriptis, qui omnes ubi hoc fascinum, ita & reliquos affectus ab incantatione inductos, soli imaginationi sage vel incantatoris.

SIGNA

horum affectuum de erectione membri læsa; quod attinet: Facillè patet malum ex relatione ægri s. potius uxoris ejus. Causa perscrutanda & cognoscenda à medico: Et quidem si defectus spirituum animalium adsit; languor ac imbecillitas in corpore; & actionibus reliquis animalibus adest: Sin autem isti alio avocantur in hypochondriacis variæ cogitationes, varia phantasmata & similia subiecta actu se representant. Sin adsit paralytis membri id flaccidum manet, & à nullo unquam objecto moveri aut evigilari poterit. Sin deficiat stimulus veneris, hoc ipsum facillè patet, quod ipse patiens nullum appetitum habeat ad tales actiones. Denique si ab incantatione malum sit, homo aut antea ad venerem fuit aptus, aut etiam, cum alia quacunquē se commiseret potest, excepta sola sponsa.

PROGNOSIS est, quod tales sint infœcundâ tantum scil. quamdiu debite coire nequeunt.

In CURA usurpanda venerem stimulantia, tantum internè quàm externè: applicanda vel inungenda nervina; ol. penetrantia, & similia. Animus omni cura est solvendus, & Fascinum Emptoricis, s. expertis aliis est solvendum.

Internè E. conveniunt omnia ea, quæ supra diximus feminis generationem promovere, dicitur ex formicis ex ambra ex sanguine galli, & denique aromatibus parata sunt optima. Sic namque Ess. saryriensis c. spiritus formicarum parata in haustu vini Malbaticè sub introitum lecti assumenda.

Cinnamom. & Cubebæ s. grana paradisi cibis permiscenda, aut vinum cinnamomo maceratum, egregiè conducunt, sed de his internis ad nauseam usque ubi de feminis generatione & læsa. Externè balnea vel inunctiones ad paralytes usitata aliis sunt instituenda c. cubebis in vino generoso bulliant, & ita applicentur testibus & locis vicinis. Inunguntur testes ipsiusque membrum virile cum succo ex ovis formicarum expresso, cui parum Ziberth. additum sit aut loco huius c. preparat. succo ol. de castor. & ol. de piperibus in specie ol. caryophyll. permiscenda, & ita partes blandè fovendæ & inungendæ: aliis ol. costinum, ol. macis, ol. euphorb. ac similia in usu sunt. Balsamum venerem MYNSICTI hic est egregium: hoc namque ad erectionem, ad voluptatem facit, perinæ & radici penis inunctum: addi potest ol. formicarum. Fel. aprî peni inunctum rognant

& erectionem & delectationem facere MONTAGNANA asserit. In usu etiam aliis est Balsamum apoplecticum radicis penis ad firmam erectionem inungere, sicuti glans eodem illita utriusque sexui voluptatem auget. Unde etiam præcipitur ut in passione hysterica & ejus paroxysmo desperato ferè vir glande ita inuncto uxorem comprimat, pro solvendo paroxysmo. Angelus SALA tale habet linimentum:

℞. Ziberth gr. viii.
Ambræ. gr. vi.
Moschi gr. v.
Ol. cinnamomi gutt. vii.
Nucifæ. gutt. iv.

balsam. Peruvian. q. f. ut incorporentur omnia: hoc inungatur glans ante congressum, vel post balneum ex nervinis eodem inungatur perinæum.

Singularissimum est si recipiatur pulvis rad. pyrethri, qui miscetur cum pinguedine coturnicis, & hoc ipso linimento inungendum est membrum: hoc enim non tantummodo validam facit erectionem: Sed & hoc præstare dicitur, (sit fides penes experientiam) ut & mulier virgo & ipse maritus magis hastatus appareat.

Quod si ab incantatione fuerit malum, aliis opus est remediis. Mithus per scopas bitulinas, experimentum est CARRICHTERI, exercitativissimi; si quis alius in morbis ab incantatione oriundis. Confirmat hoc HELMONT. tr. de Lithiâ c. 8. §. 25. Ubi potum Cerevisia beculina s. in qua decocti sunt furculi betulæ, commendat tanquam experimentum contra maritorum s. sponforum fascinationem.

HARTMANNI experimentum certum & aliquoties probatum est quod ipse recenset in præxi chymiatrica lotio pudendorum utriusque sexus c. decocto aquilegia: (hoc n. est singulare,) post lotionem fiat suffitus ex dente hominis mortui super carbones ponendo, qui suffitus excipitur membris lætis.

Modus suffitus est hic: Recipiuntur tres dentes ex capite mortui viri qui minutè pulveriscentur: Hinc recipiuntur duo lateres novi, qui candefacti per crucem disponantur in terram, hinc affundatur spir. vin. rhenani optimi & superimponatur pulvis dentium istor. contusor. fumo imponatur membrum incantatum & ita excipitur fumus, donec membrum incipiat sudare: Hinc hic sudor cum linteo mundo deorsum versus abstergetur: quo facto inungatur membrum c. asa farida (quæ est basis Empl. MYNSICHT. contra incantat.) hinc linteis involvatur & ita cubitum se conferat: quidam addunt dentibus hominis mortui corallia semenque antirrhini: compositionem hujus pulveris videbitis in Ganssi tr. de coralliis: Hic pulvis sæpius repetitus probatus fuit aliquoties in his ipsis ligaturis virorum.

Mercurius vivus in nuce vellana vel in calamo scriptorio collo appensus præservativum est certum sponforum, ne ligentur in copula sacerdotali, quibusdam placet unâ c. hoc mercurio calamo scriptorio incluso facere nodulum c. hoc mercurio, c. floribus hyperic. capill. veneris, sem. antirrhini, baccis paradisi & similibus: quæ omnia nodulo inclusa suspenduntur ex collo, & præservativum sunt hic aliquoties expertum. Fuit experimentum D. MICHAEL. Item expertum fuit aliquando, si quis emat lucium piscem sexus masculini, huic per vim apriatur os, & in os ejus immittatur urin. maleficiati: Hinc Lucium ita vivum immittatur in fuvium, idque contra ejusdem cursum, & ita sinatur, subitò namque tollitur maleficium: si non sit nimis inveteratum s. in maleficio novo, probatum etiam fuit si sponfus ante copulationem & etiam post eam mittat suam urinam per annulum sponfalitium, quem accepit à sponsâ: ubi hoc non sufficit, accipiatur rasura annuli sponfalitii, quæ rasura interius in potu vini assumpta singulare est experimentum in tali casu. Aliàs tanquam secretum habetur quorundam rasura campanæ, ex eo loco derivata,

ubi pistillum eam ferit. Rasura hæc miscetur c. paucis croco, & paucis pulveris priapi cervini & ita usurpatur interne. Fuit aliquando curatus quidam similiter incantatus consilio ipsi à vetula suppedirato, dum scil. in cæmeterio quodam misit urin. per annulum cujusdam lapidis sepulchro incumbentis.

Denique si quid aliud singulare est si quis accipiat ovum recens, hoc coquat cum urin. propria ad assumptionem medietatis, quo facto urin. superstes projiciatur in flumen secundum ejusdem cursum, ovum v. ita coctum leviter apertum immittatur in acervum formicar. Unde quando formicæ assumpserunt ovum, solum erit falcinum.

Plura, quia pertinent ad morbos ab incantationibus ortos, non addo.

Verfamur adhuc in morbis viror. in puncto erectionis penis. NIMIA SALACITAS.

Habituus i. vitium nempe deficientem penis erectionem à quacunque causa oriatur. 2. Vitium in penis erectione est, quando erectio est aucta, quando nempe nimium aut sæpius, aut diutius, quam naturaliter fieri solet, immò tantum non continuo erectum ac turgidum est membrum. Duobus modis imprimis hæc nimia membri fieri solet erectio.

1. Quando ægri ex stimulo veneris, cui acriter inhiant, sæpius & diutius membri tensionem cum prurigine lacrim. in venerem patiuntur, & tunc dicitur salacitas s. nimia in venerem propensio.

Malum quod usque eo interdum excedit, ut etiam delirium aut furorem quandam venerem inducat ex nimia seminis turgescencia & orgasmis: qui ipse furor vix nisi uberius seminis excretionem sedari potest. Dumque est affectus simillimus brutor, omnino æstro veneris, dum certo tempore & certis anni temporibus ex liquoris genitalis turgescencia & hinc acriore sanguinis effervescencia eum spirituum insigniori fervore in venerem impetuosi ruunt.

Excessus hic salacitatis gradus coitu vix satiabilis, interdum usitato vocabulo SATYRIASIS appellatur, affectus in quo post coitum venerem membrum adhuc rigidum & tensum persistit cum tanta prurigine in venerem ut coeundo vix satiarî possit.

Dicitur Satyriasis à satyris, qui membro erecto adque venerem prono semper finguntur & pinguntur. Monstris scil. talibus quæ & ipsa ex nefando hominum viror. cum capris congressu pronata fuerunt.

Exemplum talis salacitatis & satyriasis si quid aliud insigne recenset TIMÆUS lib. 3. cons. 52. causa hujus salacitatis est seminis naturalis aut uberius collecti, simulque volatilioris ac acrioris turgescencia à quacunque etiam inducatur causa, sive ab assumptis, v. gt. medicamentis veneris, ab assumptis & propinatis purgantibus ab usu aromaticor. vel ex alia quacunque causa excitata fuerit.

Hoc est primus modus nimie penis erectionis. Secundus modus nimie penis erectionis est, dum penis ita rigidus & ita distensus est in omnem dimensionem, ut exinde graviter doleat, in qua ipsa distensione nullum veneris est desiderium, unde & coeundo nullam aut paucissimum emittunt sperma; coitu nullo levantur, quin potius malum insigniter exasperatur, adeo ut si sæpius tentare volunt tales coitum, incidant subinde in convulsionem totius corporis.

Morbus hic usitate PRIAPISMUS vocatur, à Priapo apud gentiles scortarum patrono, qui tali membro semper erecto & turgido fingitur.

CAUSA PROXIMA hujus priapismi est convulsio musculorum penis, quorum continua & spasmodica contractio venam penis occludit, unde sanguis eum distendens in suo refluxu omnino impeditur & sistitur ac simul dolorifica tensio in radice penis sentitur. Unde dum sanguis copiosus in penis corporibus spongiosis coërcetur, coacervatus hic tandem membrorum dolorifico distensionis sensu cruciat. A tali nempe musculorum

lorum penis convulsione est quod quibusdam in epileptico paroxysmo inscissis, & involitis membrum erigatur, immò quod & isdem in paroxysmo epileptico interdum semen excernatur à tali scil. musculorum penis vicinarumque partium membranarum convulsione. Hinc etiam est quod interdum quibusdam suspensis membrum tendatur, referente hoc SCHENCKIO in obs. de spasm. cent. 3. obs. 40. ex simili scil. membri convulsione.

Verum ne fiat confusio dum superius dixi, inflammationem testium, seroti ac penis fieri ex impedito sanguinis refluxu & motu: hic verò dicam priapismum oriri ex impedito sanguinis motu propter convulsionem musculorum. Ne, inquam, circa hæc fiat confusio, observandum moneo, quod sanguis in corporibus penis membranosis excavatis coërcitus & in refluxu impeditus det membri pertinacem erectionem & tensionem ubi verò sanguis in ipsâ substantiâ penis, quam irrigat, pro usu nutritionis in motu impediatur, ut ibidem ita gnet, tunc in procinctu esse solet periculosa ejus inflammatio.

Convulsio hujus musculorum penis & inde oriundi priapismi causa est, irritatio quacunque aut musculorum penis aut nervos eor. afficiens. Unde continuato spirituum animalium influxu, hi contracti ac convulsi manent, non secus scil. atque punctura nervi quædam per irritationem partes ad quas nervus tendit, convellit.

Irritatio hæc rarum est, à causa interna subinde fit à causa externa quas inter primatum obtinet intempestivum ac incautum cantharidum usus.

Hic cantharides ut tam externa applicatione quam interna assumptione urinam cruentam aut ulcus vesicæ inducunt: ita à quibusdam loco stimuli veneris (Itali præsertim hoc faciunt;) usurpati malè, omnino priapismum inferunt, dum eorundem acre & salinum virus ad musculos penis delatum continuâ irritatione pertinacis priapismi causa evadit. Præter cantharides etiam alia aphrodisiaca acriora aut frequentius usurpata interdum Priapismum inferunt. Hinc enim SALMUTH. cent. 3. observ. 28. refert de Seno defuncto, qui post mortem pertinacem penis obtinuit erectionem ex nimio abusu medicamentorum veneris, quibus usus fuerat ut noviter nuptæ juvenculæ melius placeret. Unde in ipsa morte musculi penis convulsi postmodum etiam rigidi manserunt: facile enim fibræ eorundem, post mortem in eodem tono, sed modo mechanico prostare, & ita ex sanguinis in pene morâ priapismus & tentigo induci possit. Sed malum hoc priapismi satis est rarum ut plura addere verear.

SIGNA

Ex relatione ægri & supra dictis per se patenti Quoad

PROGNOSIN.

Ex salacitate & satyriasis debilitas corporis ejusque tubæ in specie actionum animalium insignis læsio ac labefactio oriri solent. Priapismus cum sit interdum satis dolorificus ac dolorem ferè infertè soleat similem tetano seu membris tetano correptis, propterea interdum convulsio univerſalis supervenit; ægerque sic moritur aut periculosam apostema membri post se trahere solet. Quoad

CURAM.

In salacitate ac satyriasis semen genitale ac spiritus animales fervidiores ac alacriores sunt absumendi ac dissipandi. Unde præter animum curis occupatum, vigiliæ nimie, victus tenuis, labores & motus hic conducunt: vena sectio interdum convenit, ac omnia ea, quæ supra de Gonorrhæa ad seminis turgescenciam & copiam corrigendam commendavimus. In specie acida hic conducunt: ut spiritus vitrioli crebro ad diu usurpandus item

Tinct. papaveris Rheados ac flor. cyani & tunica. Hinc nitrata sunt optima, aliis namque omnibus irritis per nitratum bis in die usurpatum TIMÆUS curavit supra dictum salacissimum socium, manè nempe & vespere. Unde etiam spiritus nitri & omnia ex nitro acido spiritu adhuc turgida sunt usurpanda.

Succedunt his citrata: succus mali citrei, succus limonum, quibus & succus mentha est permiscendus.

Nec minus conveniunt alia per experientiam cognita, quæ inter est Nymphaea flore albo quæ hic specificè commendatur: item lactuca ejusque succus, portulaca, millefolium, ruta & quæ ex citatis interne usurpari possunt remedia: imprimis mentha his addita mirè laudari solet. De Vitice s. agno Casto, cujus folia flor. & semen sunt usitatissima, res satis est nota.

Post viticis semen, semen cannabis etiam est insignis laudis, item semen lactucæ, portulacæ ac similia.

Folia salicis cocta item cum his folia verbena mista cocta & diutius continuata mirè stimulum venerem interimunt: his optimo cum consilio nitrata adduntur. Camphora hic non est negligenda, non quod absumat, ut volunt semen, aut vim genitalem innuminat: Sed quod certa quadam virtute spirituum fixativa sit prædita, quâ ratione & delitiis febrium malignarum adeo potenter resistit. Ratione ejus virtutis spirituum fixativa & opiata conveniunt, quæ per se usurpata spirituum fetoriam & agilitatem compescendo impetum venerem retundunt, spiritus figendo & eorum impetum cohibendo.

Sicut FORMULAS quasdam annexamus, egregia hic est emulſio Mysicis cannabina:

℞. Sem. cannab. ʒiʒ.

4. frigid. maj. aa. ʒj.

c. f. q. aqu. flor. Nymphaeæ rosar. aa. q. f. F. Emulſio.

Hujus

℞. ʒiij.

Syrup. è suc. viol. ʒij.

Aqu. cinnamoin. bugl. ʒj. M.

Hæc in pollutione nocturna, satyriasis, priapismo & omnibus aliis, à nimia seminis quantitate vel acrimonia provenientibus affectibus est nobilissima.

Notandum quod aqua cinnam. buglossata omittatur commodius, nisi ob nimiam seminis projectionem insimul vires defecerunt; aliàs enim, cum spiritusola sit & aromatica, malum nonnihil exasperare posset: Aliàs & ita præscribere soleo:

℞. Sem. cannab.

melon. aa. ʒij.

4. frig. maj. aa. ʒj.

Aqu. lactuc.

acetos.

f. Nymph. aa. ʒiij.

F. Emulſio, edulc. c. f. q. syr. pap. alb.

Sic & mixturæ præscribi possunt:

℞. Aqu. fol. vitis.

salicis aa. ʒiʒ.

spir. nitri dulc. vel

vitrioli ʒʒ.

edulc. c. f. q. manus Christi simpl.

Vel ℞. Marr. vitrioli ʒii.

Tinct. flor. bellid.

ros. aa. ʒʒ.

M. F. Tinct. adstring. dof. gr. à 7. ad ʒi

Vel in forma pulveris:

℞. Pulv. agn. casti

nitri. depurati aa. ʒij.

camphoræ ʒʒ.

laud. opiat. gr. vj.

M. F. pulvis adstring. sumend. ad ʒj. in aq. seq.

℞. Aqu. acetos.

Flor. Nymph. aa. ʒj.

liq. salicis Ziſſ.
ſyr. de Nymph. q. ſ.

M. F. aqu. uſ. dicat.

Externè commodè applicantur genitalibus in ſpecie ſeroto ſucci plantaginis, ſolani, cicutæ, hyoſcyami, ſemperi-vi c. aceto miſti: Hi inquam applicantur ſeroto ad compescendum ſemen & impediendum ſeminis vim fermentativam: aut ſiant ex his cataplaſmata aceto imprægnanda.

His ſuccis v. gr. lactucæ convenienter additur nitrum vulgare ſ. ſal petra purgatum: & ita applicatur teſtibus cum mirè hinc eorum impetum reſtenatur quin & poſteà regio lumbaris Crenes ipſumque ſerotum humeſcetur, ſubinde aut epith. mate irroretur factò ex aqua Nymphæ cui additum ſit opium, ſin ob penetrationem ad aliqualem opii correptionem acet. admifceas eò melius agis.

Quod attinet PRIAPISMUM in hoc ipſo imprius cobibenda eſt muſculorum convulſio, removenda cauſa irritans Nam ſic ſpontè flacceſcet penis.

In priapiſmo E. commendant auctores vomitorium. Nam ubi ſimul cauſa occasionalis excrementitia later in corpore, utur purgantia per inferiora eandem removere videantur, eorum tamen vis minus eſt valida: prætereaque notum eſt, quòd purgantia ſubinde tringinem inducant, & venerem ſtimulent: Exemplum habet de viduo PLATERUS qui ex uſu pilularum Aromaticarum & Maſtichinarum tale quid percepit. Potius E. vomitoria laudantur in Priapiſmo ad revulſionem uti dicunt, cauſæ irritantis vid. FORESTUS lib. 26. obſervat. 6. Idem habet Epiphanius FERDINANDUS hiſtor. Medic. 26.

Juxta hæc vomitoria commendant auctores imprimis medicamenta carminativa cum rebus venerem immimentibus miſta, ut eſt, v. gr. aqua carminativa cõmunis miſta c. aqu. caſtitatis QUERCETANI aut aqu. caſtitatis RIVERII miſta c. ſpiritu niri dulcis: Dico commendant auctores, quibus tamen minime poſſum conſentire. Hypotheſis enim eorum eſt, quòd oriatur Priapiſmus ex liquore flatuoſo ſ. ex flatibus penem diſtendentibus quòd tamen minus philoſophicè aut ſcientificè locutum videtur: Unde ex hac hypotheſi carminativa commendant. Unde m. ZACUTUS Luſtr. lib. 2. prax. admirab. obſ. 105. aquam ex caryophyllis viridibus deſtillatam laudat.

Potius acida vitriolacea commendo & juxta hæc nitrata quæ & ipſa Priapiſmum curare valent. Refert LINDANUS ſe aliquando curaffe ſenem Septuagenarium priapiſmo laborantem, in quo externè & internè ol. ruta, aliàs inſigniter commendatum ſiſtrà adhibuerit, poſtmodum v. reſtituit eundem decocto lactucæ & ſemine agni caſti crebrius ac diutiùs uſurpato. Unde & externè cataplaſmata ex ſemine agni caſti, ex foliis Nymphæ, & ex ruta c. aceto deſt. & aqu. Nymphæ facta applicantur & commendantur.

JOEL in ſua praxi in uſu habet epithema ex vino in quo coctum ſit cuminum & ruta.

POTERIUS qui non habuit nec habebit partem inter Italos cent. 1. cap. 54. refert, quendam 30. annor. diu pravà tentigine tentatum, tandem per uſum auri diaphoretici fuiſſe curatum.

Hæc eſt aucta penis erectio. 3. Denique facit huc DEPRAVATA PENIS ERECTIO, quando ſcil. nec in debita figura nec debito modo hæc contingit. Nam naturaliter penis tenſus in figura recta abſque doloſe ſolet extendi. Læditur ergò & depravatur hæc ejus erectio, quando contorquetur ſ. quando curvam figuram acquirit dum erigi debet, de qua nihil eſt, quòd addam, niſi quòd conſulas Henricum ab HEEB obſ. 7.

Ubi aliquot habet rara exempla contorſionum penis, ubi ex AURANTIO refert modum deprava-

vatam hujus erectionem & contorſionem penis corrigendi. Depravatur penis erectio etiam ſubinde vitio præputii, quando ſcil. adeò eſt anguſtum & ſtriſſum, ut glans commodè detegi nequeat: ſic enim coërcitus penis reipſa ſe explanare nequit: vitium hoc vocatur aliàs phymofis, quòd nonniſi ſectiõne Chirurgicali, licet facili, curari poteſt & removeri: ſcil. cum incifura in præputium inciditur: interdum etiam per crucem fieri ſolet, obſervando hoc, ut vitetur vena pudendi ſ. iſtud vas, quòd circa latus præputii ſe manifeſtat.

Vitium huic contrarium eſt paraphymofis, quando ſcil. ita retrahitur præputium poſt glandem, ut glandem retigere nequeat, ſ. quando poſt glandem ſtriſſum præputium ſubinde in tantum retrahitur, ut etiam glandis periculofam inflammationem inducat: vocatur Paraphymofis, & oritur imprimis, ex violento nimis coitu, eoque ſepiſſimè primo, dum ex ruptione fræni in tantum ex impetuſo coitu præputium retrahitur, ut cumefactum nonniſi inſtrà glandem ſubſiſtat, & ita paraphymofin inducat. Fit cura præputiis per emollientia & diſcutientia. Hinc uſurpatur cataplaſma ex floribus chamomilla parietaria, roſar. rubr. cum lacte coctis paratum, & applicatum.

FORESTUS applicat. Fotum ex decocto malvæ, violariæ & hyoſcyami propter dolorem: aut etiam applicat decoctum roſar. & meliori cum farina fabar. & ſol. hyoſcyami.

Quidam commendant ad talem præputii dolorem, ſi recipiatur cortex ſambuci medius, qui coquatur in lacte, quo calidè ſuffumigetur priapus, & poſtmodum panno linteo in iſto decocto intincto fomentetur, v. gr.

℞. Herb. mal.

parietar.

alch. aa. Mj.

Rad. alth.

lil. alb. aa. ℥j.

Flor. roſ. rubr.

chamom. aa. p. ij.

coq. in lacte ad conſiſt. pulvis & applic.

Quod ſi inſigniter ſimul doleat, addi poſſet croci momentum, & multum præſtat commune Chirurgorum cataplaſma, ex pane triticeo cum lacte, ſit exemplum:

℞. Medull. pan. ſimilag. in lacte inful. ℥iſſ.

vit. ovor. n. iij.

ol. roſ. ℥ij.

croci ℥j. M. F. cataplaſma.

Pertinet huic ferè inflammatio penis, iis ferè quæ dixi de inflammatione teſtium curanda: Unum tantum recenſebo exemplum: fuit aliquando puer qui ad hoc ut membrum acquireret paulò generoſius & majus, inunxit cum lacte eſulæ ſ. tithymalli, & hoc ipſo non tantum inunxit membrum, ſed etiam ſerotum: unde facta fuit inſignis harum partium inflammatio cum non levi dolore conjuncta facilè tamen fuit diſcuſſa & curata, per fomenta ex lacte tepido in quo flores ſambuci fuerunt incocti.

Ultimo denique impeditur interdum ſ. depravatur debita membri erectio ex dolore dum ſcil. impetius dolet membrum. Sic ex forti labore in coitu ſubinde fit ut doleat, ac etiam intumeſcat glans, quòd vitium inſigniter corrigunt cicutæ folia tria & per parentem præputii hiatum immiſſa, commendat hoc remedium etiam Henricus ab HEEB in obſervat. 7. contra inflammationem glandis cryſtallinam in qua glans tumida & quaſi perſpicua inſtrà cryſtalli erat c. gravi dolore, dum ſcil. ſumpta cicutæ eaque immiſſa per parentem præputii hiatum ſedatus dolor & tumor diſcuſſus fuit. Aliàs ſi dolor ſit ex Gonorrhœa, tunc opimum eſt baſamum Peruvianum, dum ſcil. hoc ipſum excipitur ſilo craſſo albumine ovi durato, & hoc ipſo

Baſamum

Baſamum Peruvianum inſigatur & applicetur: ſic in dolor in virgæ initio à Gonorrhœa facilè ſedatur.

Denique dicitur penis non rarè ex calculo veſicæ, in quo nihil præſtantius eſt quàm aqua albuminis ovor. c. lacte muliebri & camphora modico, quæ omnia calice excepta frigida actu vel tepida admoveantur peni ita ut membrum huic immitatur: ſic namque ſtatim omnem dolorem ſedari auctor eſt ZACHARIUS Conſil. Et hi fuerunt morbi virorum, de quibus hæc dixiſſe ſufficiat.

Absolvimus ea, quæ pertinent ad morbos virorum, pergimus nunc II ad MORBOS MULIERUM de quibus ſit.

CAPUT I.

DE MENSTRUI FLUXU

Vitiis.

UT virilis ſexu, ſimul atque ſemen generat, ſingulares ſuas patitur alterationes: ita & ſexu muliebri, dum ad generationem fit aptus, ſive ſemen ſive aliud quid in eorum teſtibus ac utero generetur, ſingulares quoque patitur ſuas alterationes, nec minores vitis corporis mutationes incurrit.

Nam præterquam quòd Mulieres ſiant puberes ſ. quòd lanugo iſta in monte veneris effloreſcit propterea quoque quòd mamma luxuriare ſ. ut vocant ſororiarie incipiant, vox gravior fiat, &c. in ſpecie patitur ſibi propriam mutationem, nempe ſibi propriam ſanguinis per genitalia excretionem: quæ ſanguinis excretio à periodo, quæ repetere ſolet ordinatè, menſum nomine Latinis. Dixi propriam hanc ſeminiſſe purgationem.

Nam inter animalia nullum præter faminam & ſimiam hunc patitur fluxum. Sunt tamen exempla, licet pauca, virorum qui & ipſi ſimilem fluxum menſtrum per penem paſſi fuerunt exemplum tale præter ZACHARIUM Luſtr. lib. 2. prax. admir. obſerv. 102. etiam annotavit BARTHOLOMÆUS cent. 5. hiſtor. 32. item FERDINANDUS de abſinth. pag. 1. 8. ſicuti aliàs in quibusdam viris periodicus & menſtruum hæmorrhoidum fluxus loco menſtruationis femininæ eſſe ſolet. Cum & in ſucculentioribus & laudabilioris habitus mulieribus ſiniſcentibus menſibus poſt annum ætatis 49. interdum hæmorrhoidum fluxus menſtruum periodicus ſimiliter ſuccedere ſolet, quin & interdum loco menſtruum ſuppreſſorum hæmorrhoidalis fluxus iſdem contingere ſolet.

Quale exemplum recenſet HORSTIUS in ſuis obſerv. & problematibus. Dixi, quòd repetat hic fluxus ſingulis menſibus, utur in quibusdam anticipet per binos dies, in quibusdam vero per tot dies poſtponat: Unde ille priores ſingulis annis tredecies, poſteriores tantummodo undecies purgabuntur per menſes. Rarum namque eſt quòd refert PANAROLLUS pentec. 2. obſerv. 41. de muliere quolibet menſe bis menſtruatà ſine ſanctiſſis noxâ.

Cui affinis eſt hiſtoria, quàm recenſet SENNERIUS lib. 3. prax. p. 418. de muliere quæ cum menſum ordinario fluxu; ſimul ordinatam hæmorrhoidum habitie excretionem quæ ipſi ſingulo die 14. poſt menſium fluxum ſupervenerit.

Incipit ut dixi, hic fluxus menſtruum tempore pubertatis, dum potentes ſunt ad generationem mulieres, id quòd ſit ordinariò 14. ætatis anno. Incipit nempe quaſi motu Naturæ critico ſecundo ſeptenario, & deſinit ſimiliter in ſeptimo ſeptenario nempe anno 49. Utur interdum cir. 12. annum quedam mulieres & puberes & menſtruatæ ſiant. Rara E. ſunt, & quæ ob id ordinario naturæ cuiſui nil derogant quando refert SCHENCK, in obſervat. de puellâ novenni menſtruatâ: item quando refert TULLIUS lib. 3. obſervat. cap. 36. de puella 4. annorum menſtruatâ. Sicuti e contra nil derogat, quando iſdem menſes ulterius producuntur: qua ratione HILDANVS in cent. 4. obſerv. 63. refert menſes cuidam fluxiſſe ultra 70. annos. Non minus rara etiam ſunt, quando in viraginitibus ſ. virilis habitus, mulieribus nulli omnino ſunt menſes, utur omnino ſecunda exiſtant. Sic præter SCHENCK. PANAROLL. Cent. 1. obſervat. 15. refert mulierem quinta vice prægnantem nunquam tamen menſtruatam.

Aliàs mirabile eſt, quòd refert PLATERVS in ejuſdem obſervat. de muliere, cui ante matrimonio legitime menſes fluxerant, poſt matrimonium vero ipſi omnino ſuppreſſi fuerint citrà ullam tamen ſanctiſſis noxam ſeu diſpendium. Non minus obſervatū dignum eſt, quòd idem PLATERVS in obſerv. refert, de aliâ muliere quæ ſemper ſuppreſſionem menſium naturalem paſſa fuerat quoties lactavit puerum quoties vero lactavit puellam, toties ordinario periodo redierit menſum fluxum ſolitus.

Fit menſtruatio hæc ſ. ſanguinis fluxus per fermentationem quandam extraordinariam in maſſa ſanguinea fermento ſpirituſo à teſtibus vel utero inſpirato & ad turgescenciam uſque congeſto: Unde uberius turgescens ſanguis & rapidius per vaſa circumlatus diſtendit hæc ipla: Unde ſubinde dolores lumborum tenſi item pulſationes arteriarum in lumbis & circa os ſacrum, phlogoſes quedam tunc temporis ſe exhibent donec iſta ſanguinis turgescencia apertis tandem vaſis lymphaticis in vaginam uteri inſertis (nam per uterum nihil fluit) ſanguis erumpat, quo denique ſufficienter evacuatio & turgescencia ac fermentatio ſanguinis omnino ceſſat, & vaſa denud ſubſident ac connivent, donec novo ſanguinis organo denud aperiantur.

Adeſſe talem fermentationem extraordinariam ſanguinis non naturalis tempore menſtruationis, præter alia omnibus obvia reſtat hoc quòd odor fermenti communis naribus erectius hauſtus menſium fluxum promovet. Item quòd fruſtulum fermenti quantitate Nucis caſtanæ cum panco Nuc. Moſchat. aſſumptum eundem fluxum concitare dicatur.

Item quòd febrile quid tunc temporis patiantur femelle: Unde & febrim menſtruum obſervavit LINDANUS ſ. talem quæ ſingulis menſibus per biduum menſtruum eruptione duravit.

Conſirmit denique talem ſanguinis fermentationem etiam omnia ea quæ hanc menſtruationem impedire valent, quæ hoc ipſum faciunt; quatenus imprimis iſtam ſanguinis turgescenciam fermentativam, aut impediunt aut ſubidè ſiſtant.

His pro fundamento totius præxeos pro menſium vitiis præmiſſis; Læditur hæc menſtrua evacuatio tribus modis.

1. Quando imminuta eſt ut aut partius aut planè non fluat.

2. Quando eadem aucta eſt, ut uberiori rivo ſcaſcat.

3. Quando eadem depravata eſt & non naturali modo variis ſymptomatis comitata ſe manifeſtat.

MENSIUM EMANSIO.

1. Quando imminuta aut planè abeſt menſtruatio hæc vulgò dicitur

Menſium emansio vulgò dicitur ſuppreſſio.

MENSIUM SUPPRESSIO.

potius tamen foret dicenda c. LINDANO in medicemat.

MENSIIUM EMANSIO;

sicut quando acta fluentes cohibentur, tunc optimè mensium suppressionem vocare possumus. Sed in ver- bis simus faciles, modo constat de re *Emansio hoc mensium est vel naturalis ratione ætatis post 50. annum; vel ratione status vite in gravidis item nonnullis lactantibus quibus ut plurimum emanet sanguinis fluxus menstruus: item in convalescentibus ex gravi morbo: In his enim depauperata aut spiritibus volatilibus orbata massa sanguinea minus apta est pro fermentatione menstruâ. Item naturaliter deficiunt menses in iis, in quibus alia quædam insigniter evacuat- io aut sanguinis immedata, aut mediata sub forma nempe saniei aut ichoris, quæ in ulceribus inveteratis fit, aut facta est absumptio. Sic namque refert BARTHOLINUS centur. 2. histor. 87. de fluxu mensium suppresso qui postmodum apertis & consolidatis quibusdam abscessibus denuò fuerat revocatus. Hæc & similes mulieres relinquen- dæ sunt naturæ, nec præposterè medicamentis fatigan- dæ.*

Hoc interim notabile est in iis, quæ vel vulnera habent, vel ulcera insigniora, & quibus ob id fluxus ordinarius est suppressus quod scilicet hæc eodem tempore, quo aliàs ordinariò fluere solent menses singularem quandam in vulnere aut ulcere patiuntur alterationem, idque in pejus semper: scilicet aut percipiunt dolorem, aut ruborem, aut supervenit inflammatio aut simile aliquid idque cum copiosiore & abundantiore saniei effluxu, quæ ubi aliquot dies ita duraverint tandem spontè ces- sant, donec menstrua exacto tempore denuò quasi re- cidant.

QUOD ERGO ATTINET CAUSAS propter quas præternaturaliter supprimitur mensua- tio, sunt hæc ipsæ vel ex vitio sanguinis vel ex vitio uteri.

Ex uteri quidem labe quando ejus vasa in va- ginam terminantia aut obstruuntur, aut angusta sunt, ex ulcere per coalitum aut alia quadam ratione sunt vitiata.

Ex sanguinis vero vitio supprimitur menses ex ejusdem cruditate, visciditate ac similibus quibus- dam causis, quibus hic ipse nempe sanguis, ad fer- mentationem aut turgescentiam uberiores ineptus fieri potest.

Has inter causas quoad res non naturales 1. est re- frigeratio nimia à quacunque causa introducta. Pertinet huc ævis frigidæ susceptio in utero sub tem- pore mensium: Unde subita sanguinis in vasis uteri coagulatio, & ita sanguinis fluxus restrictio sequi- tur. Immerso itidem corporis in frigidam multum hic conducit, Sic namque observat FORESTUS lib. 18. observat. 2. Menses ex terrore, & saltu in aquam frigidam subito restrictos. Unde summus an- gior circa præcordia consecutus fuit, quæ ipsa tamen fuit curata per sudorifera ita ut sponte postmodum redierint menses. Sic etiam subita refrigeratio pedum eo tempore quo menses fluunt. Item subitanea refrige- ratio ventriculi multum huc facit. Sic namque multa ex haustu frigido menses actu fluentes sistere s. suppri- mere solent.

Simile exemplum recenset FORESTUS cent. 1. observat. 3. schol. de puella cujus menses cum purga- rentur tempore insignioris ætatis, bibita copiosa aqua frigida lethaliter sibi menses suppressit: Hæc enim omnia refrigerando subitaneam sanguinis inducunt coa- gulationem. Unde cessante ejusdem fermentativa tur- gescencia & menstruus cessat fluxus. Porro assumpta hic imprimis etiam sunt pensanda: Nam cruda aut viscida item difficulter coquibilia, ut ita dicam, s. di- gestibilia, multum conducunt ad suppressionem men- sium.

Hinc panis recens fimo extractus aut calens admo-

dum nocivus est puellis, cum viscido suo lentore san- guinis fermentationem insigniter impediunt. Hinc etiam à lacte tempore menstruationis abstinent mulierculæ, quoniam lac astringere menses aptum natum est.

Sic acida quæcumque imprimis mineralia fixa, vi- triol. sal nitrum, &c. admodum impediunt mensium fluxum, quatenus sanguinem inspissant, & ejusdem fermentationem à volatilibus oriundam omnino tol- lunt:

In specie ubi assumptis digestio stomachi vitatur, ita ut exinde fiat caecochylia, quam subsequitur cacochymia, & hinc denique cachexia, ordinariò subsequen- tur mensium suppressio & morbus, quem vocant fe- brim virgineam, vel febrim albam, adeo ut ex hac cau- sa BARBETTE in sua praxi p. 83. non citrà rationem causam suppressionis mensium in stomacho radi- catam dicat.

Unde etiam ex quibus ex mensibus suppressis super- venit pica, si vescantur rebus insolitis aut inconlue- tis, malum suum insigniter exasperare solent. Sic nam- que ZAC. Lusitanus li. 2. prax. admir. obser. 99. refert quandam carbonum voracem quæ tandem cum per 10. annos menses fuissent suppressi, curata fuit per con- servam artemisiæ.

Denique & animi affectus multum habent in neces- su, quoad mensium fluxum. Nam uti gaudium, uti moderata ira, per auctam sanguinis fermentationem menstruum fluxum promovent, ita contra terror, tristitia, pavor, ac metus insigniores periculose menses re- stringunt: sicuti notum etiam est quod hæmorrhagia narium subito incusso terrore subinde solet compel- ci. Inter causas internas imprimis in vitio mensium sup- pressurum adesse solet cachexia massæ sang. cruditas ex vitio digestionis prima orta. Dum chylus crudus nec ritè volatilifatus sanguini ingestus hanc fermenta- tionem ineptam reddit. Quin & scorbutus non raro hic suam ludit tragœdiam, dum fœmina scorbutica sæpissimè si non totali mensium suppressione tor- quentur, parçè tamen admodum non sine difficul- tate expurgari solent, quin & his ipsis citrà debitum ordinem inordinatè menses fluere soleant. Quod at- tinet

SIGNA DIAGNOSTICA.

Mensium suppressorum patet vitium imprimis ex re- latione ægræ. 2. ex symptomatis concomitantibus. In vir- ginibus enim sanguis suppressus per vehas hinc inde vagans per inconsueta nonnunquam & aliena loca ex- purgari solet: imò non rarè febres infert: Item color corporis in talibus insigniter solet esse mutabilis, dum pallida sunt, subrumida, & colore ad livorem inclinan- te, supervenit tandem febris, quam vocant albam s. fe- brim virgineam.

In mulieribus vero supervenire solent stomachi af- fectus, cibi fastidium, nausea, pica, vomitus, &c. quæ utur interdum etiam in virginibus observentur, rarius tamen id fieri solet, cum ex è contra cachexiâ in- festentur.

Sed hæc facile patent. Hoc tantum incumbit Me- dico, ut sciat, & ne fallatur, s. ne talem cui ex joco ve- nereo obstricti fuerunt menses, curet tanquam si ex causa alia fuerunt suppressi: Magnum sanè pensum hic incumbit Medico.

HIPPOCRATES equidem sect. 5. aphor. 39. hanc suggerit cautelam, quod nempe mulier si nec pra- gnans sit, neque puerpera, habeat verò lac, quod eidem deficiant menses, nihilominus tamen hoc ipsum vel iniquior est fallax: prostant enim exempla virginum, quibus illibatis, mensibus etiam fluentibus lac tamen genitum fuit.

Imò BARTHOLINUS in sua anatomia refert exemplum cujusdam familiæ, cui hoc fuit hæreditarium, ut omnes virgines, simul ac puberes sunt, lac gererent. Porius ex hoc colligitur, s. con- cluditur ex graviditate mensium suppressio quan-

Quod E. attinet

C V R A M.

Mensium suppressionis: Ventriculi chylosis imprimis est restitucanda; sanguinis cruditas, aromaticis volatili- bus salinis corrigenda; & his adjunctis appropriatis fermentatio mensiu- stimulanda; quod si a causi externa de subitò restringantur menses tunc labe induc- ta emendanda, in specie sanguinem resolutentibus & at- tenuantibus fluxus delitus revocandus: In tali E. cura, imprimis ubi diutius suppressi fuerint menses, præmit- tenda sunt universalia antequam scilicet menses moventia applicentur: nam frustra adhibentur omnia inensis cien- tia, nisi correctæ fuerit massa sanguinea.

Vomitiva E. imprimis internè conveniunt, ad evacuan- dam ventriculi saburram sive sint desumpta ex anti- monialibus sive ex asarinis, (de quibus alio loco & tem- pore plura.)

Hinc subministrant purgantia. Nam purgationes simul quoque menses stimulare ac iterum irritare solent: Propterea etiam purgantia iis quibus nimium fluunt menses aut etiam in mulieribus gravidis non nisi cum summa cautela sunt administranda, ne scilicet in his men- ses nimis moveantur.

Hæc purgantia sunt aloë & aloëtica, item colocyn- thidis & omnia ex colocynthide parata. HELIDEUS mirè commendat turbethum & ex hoc parata purgan- tia. Unde species diarubith. c. Rhubarbar. à ʒss. ad ʒj. commendantur. Aliàs Helleborus niger est in usu non sine successu, in specie ejus extract. per mistum c. mercurio dulc. item pilula de tribus s. Russi, ex aloë, cro- co, myrrhæ, c. Gummi ammoniac. Item pilule fœ- rida, pilule, de Hier. c. agaric. BARTHOLI- NUS tanquam expertus commendat pilulas factas ex Hier à simplicis c. Extraëlis agarici: castor. Aristoloch. long. sabina: myrrhæ rubr. & ol. dest. succini ac cinna- momi: quarum salutarem effectum sæpè se expertum fuisse asserit cent. 5. histor. 100. anatomica. His purgan- tibus commodè præmittuntur pulveres digestivi salini, v. gr.

ʒ. Arcan. duplicat. Mynsichti ʒß.

(quod est egregium)

Croc. mart. aperitiv. ʒij.

Sal. tartari ʒß. M.F. pulvis.

Dividatur in 2. part. æqual.

D. S. Digestiv. pulv.

His subnectuntur purgantia, v. gr.

ʒ. Mass. pil. fœtidar. ʒj. (nam hæc sunt appropriatæ.)

Gumm. ammon. in aceto scillitico solut. ʒß.

(egregiè incidit viscida)

Extract. trochisc. alhandal. gr. iij.

c. f. q. ol. destillat. succini, F. Pilulæ purgant.

Vel

ʒ. Mass. pilul. de hier. c. agarico:

Mercur. dulcis ritè præpar. aa. gr. xv.

Extr. trochisc. alhandal. gr. ij. & iij.

c. f. q. Ess. castorei, F. Pilulæ. D. S.

LINDANUS commendat Oxymell. hellebo- ratum à ʒj. ad ʒij. in potionibus convenientibus ac decoctis usurpatum. BARBETTE in sua praxi ubi de mensium suppressione habet elegantes pilulas ex gummat. ammoniac. paratas c. aliis, quæ sunt ad- modum egregiæ in mensium suppressione, quas vi- deatis.

Facta hac corporis præparatione & purgatione Vena sœlitia est salutaris, verum disquisitio est in quo loco sit instituenda. Ut plurimum in hoc ejusdem con- tendum ipsa mors ingruit.

do ex nostro HIPPOCRATE aphorism. 61. si mulieri purgationes non prodeant, neque horrore, neque febrim superveniente ubique fastidium accedat, tum prægnantem esse putato. Certum est quod cibi fastidium aut etiam pica sit admodum suspectum signum gravidationis, ita ut ubi concurret cum mensium sup- pressionem ferè, tanquam virgo quæ fuit, tractanda sit femina.

Aliàs signa quæ præternaturalem suppressionem men- sium sequuntur; sunt ferè ejusdem conditionis quam quæ sequuntur graviditatem. Hæc tantum est differen- tia in paucis quibusdam, quod nempe quibus præter- naturaliter suppressi sunt menses, iis pallor non tan- tummodo in facie sed etiam in toto corpore se exhi- beat.

2. Quod appetitus in gravidis se ultra tertium men- sem non solet esse prostratus: sin verò fastidium sit perpetuum, magna est suspicio suppressionis præterna- turalis.

3. Capitis continui dolores & ipsi suppressionem præternaturalem arguunt.

4. Perpetua in lumbis gravitates & pulsationes, aut etiam in aliis corporis partibus insoliti arteria- rum motus, similiter præternaturalem suppressionem arguunt.

5. Crebriores vicissitudines s. mutationes coloris & frigoris per totum corpus etiam præternaturalem sup- pressionem mensium innuunt.

6. Respiratio anhele & admodum difficilis ad le- vem etiam corporis motum similiter non ex postremis est signis, quæ præternaturalem innuunt suppressio- nem.

7. Pulsus ibidem frequens, inæqualis, obscurus inter- dum quodammodo deficiens etiam præternaturalem in- nuunt suppressionem.

Denique si cum tempore non succrescat abdomen in- fames esse puellas certum est.

De hoc imprimis sunt solliciti Medici an per urinas posse cognosci etiam gravidatio. Mulieres enim simul ac in virgine mensium suppressionem animadvertunt sta- tim urinas Medicis inspiciendas afferunt.

Peteres imprimis secundum AVICENNAM af- firmant ex urinis hoc posse videri. AVICENNA dogma est, quod certum imprægnationis signum sit, si mense imprægnatione, excernuntur urina subalbida tennes & cui grana innatent quadam instar cotta car- minate, quod tamen ab omnibus Medicis etiam exper- tissimis tanquam vanum rejicitur. Probabilius procedit in hoc puncto GABELCHOVERUS cent. 1. cur. 55. in annotat.

» Ubi dicit: si urina in iis quibus suppressi fue-
» runt menses omni ferè labe vacarunt, & ferè ex
» toto naturales fuerunt, tunc conceptus spem has
» ipsas urinas fecisse, sin vero præternaturaliter sup-
» pressi fuerint menses, hoc ipso vix fieri posse; quin
» metuentur ac subinde tenuiores ac pallidiores
» interdum simul crassæ ac turbidæ fiant uri-
» næ. Hæc de signis mensium suppressionis diagno-
» sticis.

QUOAD PROGNOSIN.

Notum est quod mensium suppressio sit lerna malorum aded, un inde tantum non omnes muliebres affectus excitentur & oriantur. Unde quilibet Medicus simul ac vocatus fuerit ad mulierem, querere debet de statu mensium eorumque fluxu.

Nam ex suppressis mensibus cachexia, hydrops, ulcer- a partium varia, asthmata, & anhelationis difficultas, imò tandem ipsa mors ingruit.

Sin in ipso fluxu subitò restringantur menses; sub- inde sanguinis stant, gravissimos capitis dolores, imò etiam periculosus vagina uteri inflammationes inferunt.

stant nondum tamen fluunt; venam secandam suadet in brachio, optimo consilio, Vbi v. jam fluunt & non sufficienter fluunt aut casu subito restringuntur, tunc venam saphenam aperiendam monet.

Refert exemplum cujusdam feminae, quae ex gravi febris decubuit: hanc visitavit ejus parens cum D. TULPIO & interrogabant an menses instarent, respondit aegra adhuc abesse 6. dies ob id noluerat saphenam incidere, sed potius aperierunt venam brachii: redeuntibus altero die Medicis, narrat mulier menses ejus refluxisse, ob id dicit LINDANUS, secavinus venam ante tempus ordinarium, & intra 24. horas sequebatur menstruatio. Fundamentum desumit ab effervescencia sanguinis, dum scilicet menses fluxuros praesentiant feminae, impiiis si laborent simul febris, unde tunc venam brachii secandam monui ut brevi post sequatur menstruatio: In pede v. nunquam secandam esse venam, nisi aut menstruatio actu suat aut ipse fluxus suppressus fuerit. Ratio autem est, quod instatibus mensibus dum turgescit & rarefcit sanguis, tunc in eo omnis est naturae conatus, ut deorsum versus deducat sanguinem: itaque via cum sint exiles non statim aperiri possunt, quin potius distent sanguinis fluxum quodammodo sustinent: Quando itaque per saphenam apertam inferius sanguinis promovetur impetus plus ad uterum ducis & ita admodum elegans est pro mulierculis remedium: Chersidolum, Levisticum, sabina fortissimum Emmenagogum specialiter ejus ol. destillatum, quod stupenda est potentia; quam ob causam adhibetur etiam ad pellendum foetum sed tamen frustraneo saepe cum successu reluctante scilicet, ipsa natura. Rosmarini. Nam decoctum rosmarini cum floribus Cheiri in vino Chalybeato, mire laudatur ab auctoribus.

Matricaria, Centaur. min. Spica Celtica, ac denique viscus quercin, qui singulare quid obtinet in hoc casu. Conducant ulterius flor. Cheiri ut modo monui, flor. item Lavendulae.

Nam decoctum rad. angelicae c. flor. Lavendulae in vino eximia est commendationis: Flor. Calendulae ex hisse parata conserva; refert namque RIVERIUS in obser. communicatis, quod ipsi menses naturaliter constituti odorem floris Calendulae spirant: quod an bonum sit, experientia consulatur: Unde concludit ex signatura auctor etiam ipsos Calendulae flores non esse inutiles: quod etiam credo. Flores Croci s. crocus potentissime menses ciet, aded ut ejus abusu etiam lethalis hemorrhagia fuerit excitata. Semina praeterea sale volatili vel acris aromatico praedita hic conducunt v. gr. Eruca, Nasturii, feniculi, anisi, Dauci, Baccae itidem Lauri ac Juniperi semen Milii solis, semen ammeos conducunt.

Denique aromata, sal. vol. oleosa ad stomachi robur & sanguinis viciatam emendandam crasin & acuetam fermentationem menstruatam mire conducunt. Praeter crocum de quo modo dixi, Cinnamonum est elegantissimum: Hinc Galanga, Nux Moschat. Caryophyll. cardamomum, piperata aliaque similia. Cerum Quorundam Empyricum f. est hoc nempe.

Quod enim certis quibusdam temporibus talia eveniunt, certum est eadem provenire à turgescencia sanguinis menstrua, quae urget quidem excretionem, sed non sufficiens est, adeoque tunc temporis imprimis stimulantia sunt propinanda.

Quod si vero ob confirmatum malum nec talia periciantur; ab iis convenientissimum est instituire curam circa novilunium mox scilicet post peractum sol. & lun. s. Luminarium diem. Hoc enim ipsum observavit optimo c. successu RULANDUS in sua praxi: & tunc simul temporis sub luna incremento dilatari & quasi spumefacti humores facilius medicamentis obsecundant.

Hoc E. tempore dum in specie expellendi sunt menses, danda sunt aut purgantia acriora aut Menses stimulantia fortiora: progressu vero diebus Venae sectio in brachio, item vomitoria ac digestiva & sanguinis ac stomachi vitiosas crases restituentia sunt praemittenda. Ea E. quae faciunt sunt.

Radix Angelicae cujus aromatica vis singularis est uterina & mensibus ciendis dicata. Rad. item feniculi, Eryngii, bryoniae, asari in aqua communi bullita; sic namque mitescit ejusdem vis vomitiva, ac fit aromatica diuretica. Rad. item rubrae tinct. aristoloch. rot. gentiana, helenii, Curcuma ac pyrethri. Ex vegetabilibus reliquis marrubium album vino infusum specificum est BORELLI cent. 4. obs. 14. item Artemisia.

Decoctum namque artemisiae c. ol. feniculi destillato propinatum mire à CROLLIO commendatur: sicut dixi, conserva artemisiae ex ZAC; Lust. Item Calamintha, Pulegium quod admodum elegans est pro mulierculis remedium: Chersidolum, Levisticum, sabina fortissimum Emmenagogum specialiter ejus ol. destillatum, quod stupenda est potentia; quam ob causam adhibetur etiam ad pellendum foetum sed tamen frustraneo saepe cum successu reluctante scilicet, ipsa natura. Rosmarini. Nam decoctum rosmarini cum floribus Cheiri in vino Chalybeato, mire laudatur ab auctoribus.

Matricaria, Centaur. min. Spica Celtica, ac denique viscus quercin, qui singulare quid obtinet in hoc casu. Conducant ulterius flor. Cheiri ut modo monui, flor. item Lavendulae.

Nam decoctum rad. angelicae c. flor. Lavendulae in vino eximia est commendationis: Flor. Calendulae ex hisse parata conserva; refert namque RIVERIUS in obser. communicatis, quod ipsi menses naturaliter constituti odorem floris Calendulae spirant: quod an bonum sit, experientia consulatur: Unde concludit ex signatura auctor etiam ipsos Calendulae flores non esse inutiles: quod etiam credo. Flores Croci s. crocus potentissime menses ciet, aded ut ejus abusu etiam lethalis hemorrhagia fuerit excitata. Semina praeterea sale volatili vel acris aromatico praedita hic conducunt v. gr. Eruca, Nasturii, feniculi, anisi, Dauci, Baccae itidem Lauri ac Juniperi semen Milii solis, semen ammeos conducunt.

Denique aromata, sal. vol. oleosa ad stomachi robur & sanguinis viciatam emendandam crasin & acuetam fermentationem menstruatam mire conducunt. Praeter crocum de quo modo dixi, Cinnamonum est elegantissimum: Hinc Galanga, Nux Moschat. Caryophyll. cardamomum, piperata aliaque similia. Cerum Quorundam Empyricum f. est hoc nempe.

Quod enim certis quibusdam temporibus talia eveniunt, certum est eadem provenire à turgescencia sanguinis menstrua, quae urget quidem excretionem, sed non sufficiens est, adeoque tunc temporis imprimis stimulantia sunt propinanda.

Quod si vero ob confirmatum malum nec talia periciantur; ab iis convenientissimum est instituire curam circa novilunium mox scilicet post peractum sol. & lun. s. Luminarium diem. Hoc enim ipsum observavit optimo c. successu RULANDUS in sua praxi: & tunc simul temporis sub luna incremento dilatari & quasi spumefacti humores facilius medicamentis obsecundant.

Hoc E. tempore dum in specie expellendi sunt menses, danda sunt aut purgantia acriora aut Menses stimulantia fortiora: progressu vero diebus Venae sectio in brachio, item vomitoria ac digestiva & sanguinis ac stomachi vitiosas crases restituentia sunt praemittenda. Ea E. quae faciunt sunt.

Radix Angelicae cujus aromatica vis singularis est uterina & mensibus ciendis dicata. Rad. item feniculi, Eryngii, bryoniae, asari in aqua communi bullita; sic namque mitescit ejusdem vis vomitiva, ac fit aromatica diuretica. Rad. item rubrae tinct. aristoloch. rot. gentiana, helenii, Curcuma ac pyrethri. Ex vegetabilibus reliquis marrubium album vino infusum specificum est BORELLI cent. 4. obs. 14. item Artemisia.

Decoctum namque artemisiae c. ol. feniculi destillato propinatum mire à CROLLIO commendatur: sicut dixi, conserva artemisiae ex ZAC; Lust. Item Calamintha, Pulegium quod admodum elegans est pro mulierculis remedium: Chersidolum, Levisticum, sabina fortissimum Emmenagogum specialiter ejus ol. destillatum, quod stupenda est potentia; quam ob causam adhibetur etiam ad pellendum foetum sed tamen frustraneo saepe cum successu reluctante scilicet, ipsa natura. Rosmarini. Nam decoctum rosmarini cum floribus Cheiri in vino Chalybeato, mire laudatur ab auctoribus.

Matricaria, Centaur. min. Spica Celtica, ac denique viscus quercin, qui singulare quid obtinet in hoc casu. Conducant ulterius flor. Cheiri ut modo monui, flor. item Lavendulae.

Nam decoctum rad. angelicae c. flor. Lavendulae in vino eximia est commendationis: Flor. Calendulae ex hisse parata conserva; refert namque RIVERIUS in obser. communicatis, quod ipsi menses naturaliter constituti odorem floris Calendulae spirant: quod an bonum sit, experientia consulatur: Unde concludit ex signatura auctor etiam ipsos Calendulae flores non esse inutiles: quod etiam credo. Flores Croci s. crocus potentissime menses ciet, aded ut ejus abusu etiam lethalis hemorrhagia fuerit excitata. Semina praeterea sale volatili vel acris aromatico praedita hic conducunt v. gr. Eruca, Nasturii, feniculi, anisi, Dauci, Baccae itidem Lauri ac Juniperi semen Milii solis, semen ammeos conducunt.

Denique aromata, sal. vol. oleosa ad stomachi robur & sanguinis viciatam emendandam crasin & acuetam fermentationem menstruatam mire conducunt. Praeter crocum de quo modo dixi, Cinnamonum est elegantissimum: Hinc Galanga, Nux Moschat. Caryophyll. cardamomum, piperata aliaque similia. Cerum Quorundam Empyricum f. est hoc nempe.

Quod enim certis quibusdam temporibus talia eveniunt, certum est eadem provenire à turgescencia sanguinis menstrua, quae urget quidem excretionem, sed non sufficiens est, adeoque tunc temporis imprimis stimulantia sunt propinanda.

Quod si vero ob confirmatum malum nec talia periciantur; ab iis convenientissimum est instituire curam circa novilunium mox scilicet post peractum sol. & lun. s. Luminarium diem. Hoc enim ipsum observavit optimo c. successu RULANDUS in sua praxi: & tunc simul temporis sub luna incremento dilatari & quasi spumefacti humores facilius medicamentis obsecundant.

Hoc E. tempore dum in specie expellendi sunt menses, danda sunt aut purgantia acriora aut Menses stimulantia fortiora: progressu vero diebus Venae sectio in brachio, item vomitoria ac digestiva & sanguinis ac stomachi vitiosas crases restituentia sunt praemittenda. Ea E. quae faciunt sunt.

Radix Angelicae cujus aromatica vis singularis est uterina & mensibus ciendis dicata. Rad. item feniculi, Eryngii, bryoniae, asari in aqua communi bullita; sic namque mitescit ejusdem vis vomitiva, ac fit aromatica diuretica. Rad. item rubrae tinct. aristoloch. rot. gentiana, helenii, Curcuma ac pyrethri. Ex vegetabilibus reliquis marrubium album vino infusum specificum est BORELLI cent. 4. obs. 14. item Artemisia.

Levistici ana ʒʒ.

galanga ʒij.

Fol. rosmarini.

Matticariae.

Herb. sabin. ana Mj.

Baccar. Juniperi ʒvj.

Cinnamomi acut. ʒij.

Macis ʒij.

Croci ʒʒ.

(est n. potens & levis in pondere)

sal. tartari ʒʒ. ad ʒij.

(loco stimuli pro extrahendis vegetabilibus)

incisa & confusa includantur nodulo qui infundatur in vinum & de quo ipso quotidie mane jejuno stomacho & à meridie per bihorium ante coenam hauriatur bonus haustus.

Convenientius est si omissis sale tartari nodulum infundatur in vinum Chalybeatum s. in quo Limatura Chalybis candefacta aliquoties fuit extincta: Sic namque mars ipsorum vegetabilium activitatem egregie adjuvat.

Sin opus sit, ut simul laxativum sit hic nodulus addi possunt.

Rad. helleb. nigr. praeparat. ʒʒ. ad ʒʒ.

fol. senn. f. f. ʒʒ. ad ʒvj.

fem. denique carthami confusi ʒʒ.

quae superioribus addita c. sal. tartari ad corrigenda extrahendaque purgantia, infundantur ut dixi, in vinum.

Praeter talia & alia similia modo dicta imprimis efficacissimum est Castoreum, sive in substantia assumptum sive ex eadem parata Ess. spiritus vini tartarifato.

Facit huc infusum & mistura BARBETTE in sua praxi, ubi Castoreum extrahit per salia volatilia c. Spir. Vin. diluta adque imitationem ejus potest fieri hoc modo: (Nam in Barbettianam ingreditur aqua prophylactica, quam rejicio, quia destruit salia volatilia)

ʒ. Castorei ʒij.

sal. vol. succini &

C. C. ana ʒj.

hic affundatur q. s. Spir. Vin. non aded rectificati & diluatur c. aqua Cinnamomi: stent in infuso in vase clauso in loco tepido, donec extrahatur Tinct. quae postmodum prout plus vel minus menstrui assumptum fuerit, ad ʒj. vel Cochlear. i. poterit propinari Propius sic si liquor. C. C. succinatus affundatur Castoreo: extrahit enim potenter ejus oleum vol. sal. sibi que unit, & sic erit essentia ad menses admodum potens: ad gutt. ʒo. vel 40. tempore solitae vel debite saltim menstruationis assumenda.

Quidam etiam tunc Castoreum usurpant, in gravidis, aut in talibus in quibus suspecta sit graviditas cum menstrui suppressione. Sic namque CORBEGIN Cyneceo suo scribit: si cum suppressione mensium suspecta sit conceptio:

ʒ. Castorei.

Sceminis anisi.

apii ana ʒj.

Trita cum vino diluta dentur: si gravis fuerit, factum roborabit: si non fuerit gravis, menses movebit.

Castoreo non cedit Myrrha egregium balsamicum uterinum, quae cum aliis mista mire menses stimulat.

Hinc Ess. salinis Dris LANGII parata ex Myrrha c. Spir. vin. tartarifato (d. quis est genuinus?) est egregia medicina. Myrrha aliàs per spir. vin. simplicem solvi nequit, quin aliquid acidi in specie spiritus salis ingreditur: sed acida mulieribus inimica & mensibus potius promovendis nocent: ob id è contra Myrrha etiam solvi potest per alcalia tam volatilia (quod probe notandum) quam etiam alcalia fixa imprimis lixivialia & sic erit ed promptioris effectus ad stimulos menses. Aliàs in officinis prostant Trochisci de

myrrha qui ad ʒj. ad summum propinati potentes sunt efficaciae ad menses movendos. Succinum & ipsum est egregium in hoc casu imprimis si à Cinnamomo aut Croco propinetur sal. ejus vol. insigniter conducit & ad multa prodest symptomata ex mensium suppressione pronata de aloë res nota est. Unde facile patet quod Elixir proprietatis ut vulgò vocant, insigniter conducit ad stimulandos menses. Unde pro usu muliebri sunt qui parant loco spirituum acidorum addendo spiritum vini sal tartari fixum quod egregie extrahit aloen, crocum, & myrrham: Alii parant c. spiritu sal. Armon. pro usu muliebri, tam menstruatam, quam etiam pro usu puerperarum.

Hæc manu nos ducunt ad salia vegetabilium ad sal. Melissa, ad sal. artemisiae, sal. sabinae, quibus omnibus palmam praeripit arcanum duplicatum MYNSICHTI singularis medicina pro mulierculis & quae mirè conducit ad menses ciendos.

Huic palmam praeripit borax qui c. decocto pulegii propinatus addito pulvere cinnamomi potentissimum est Emmenagogum.

Quae supra dicta fuerunt de Castoreo intelligi quoque similiter possunt de asa fetida non minus efficaci in morbis muliercularum. Tartar. ejusque flores adjuvant multum ad promovendos menses, in specie ubi tormina forsan conjuncta fuerint. antimonium etiam Diaphoreticum cum Ess. myrrhae irroratum ac impraegnatum laudatur ab HARTMANNO: & credo, est enim de natura alcalium quod absorbet acida quae menses remorantur.

Sed his non cedunt martialia quaecunque aded ne de his referat LINDANUS quod in marte sit quicquid ad ciendos menses desideratur: Propinetur vel sola ejus Limatura probe pulverisata c. pauco cinnamomo mista in vino Malvatico aut vino Rhenano pota: Sic namque natura ipsa in stomacho extractum martis egregium facit.

Et certum est, in iis quibus stomachus robustus potentiori abundat acido aut etiam in quibus validum acidum intestina occupat, his melius propinatur limatura ferri, cruda praeparata & pulverisata quam salibus alcalibus vel acidis extra stomachum subacta & in Crocum corrosa.

Vina etiam medicata extinctionis vel infusionis martis non sunt contemenda ZAC. LUSIT. laudat terram Martialem in ferrifodinis inventam ad stimulandos menses egregiam.

Post hæc Crocum mart. Veterinus f. cum sale absinthii & artemisia in lixivium solutus paratus est egregius.

Hinc in forma liquida Ess. mart. cum succo pomor. Borsdorff. parata aut tinct. vitrioli martis ZVVOELFERI ad pallidum virginum colorem experta It. CLAVERUM Chalybeatum MYNSICHTI & similia martialia.

Martialia liquida me ducunt ad essentias varias quas inter excellit Ess. splenis bovis. Est enim splen bovis remediū P A R A C E L S I quod expresse laudat in suis scriptis ad menses remoratos: sive decoctum ex eo pareretur cum QUERCETANO: sive cum spiritu vini myrrhato pareretur Essentia: de qua vid. CROLLIUS. HARTMANNUS, alique. Hæc Essent. f. extractum splenis bovis mire confert ad menses promovendos.

Hinc Ess. artemisiae, sabinae, croci, castorei cui & Ess. ambrae in virginibus: quibus minus odorata commodè admisceri potest. Propinantur tales commodè in vehiculo aqu. Cinnamomi, aqu. pulegii, sabinae & similibus.

Ol. denique destillata cinnamomi aut Caryophyll. aut succini aut quod optimum sabinae similiter pellunt egregie menses.

Ex his variæ ac diversæ possunt fieri praescriptiones facillimè v. gr.

ʒ. Tinct. vitriol. mart. Zvvolferi. ʒij.

Ess. Castorei.

Croci ana ʒj.

M. dosis 40. vel ʒo. gutt. bis vel ter in die.

NN n iij

Itera

Levistici

Item ℞. spir. sal. Armon.
secundina primiparæ ana ʒj.
(Nam & hæc egregiè conducit uti & spiritus C. C.
c. sal. vol. actatus.)

Liquoris C. C. succinati. ʒiʒ.
M. detur eadem dosis ut supra.
In forma pulveris.

℞. Arcani duplicati Mynsichti Div.
Castorei. ʒʒ.
Myrrhæ. ʒj.
Croci. ʒʒ.

M. F. pulvis dividatur in 4 p. æ. d.
Pro vehiculo hujus pulveris inferviat :

℞. Aqu. artemis. composit. ʒiij.
Cinnamomi ʒj.
Ess. spleh. bovis ʒʒ.
Syrup. de Canell. ʒvj.

M. F. aq. pro pulver. vehicul.

Hæc ferè sunt ista quæ ad mensium conducunt sti-
mulum internè.

Externa quod attinet 1. Balnea ac semicupia quæ
præmissâ in brachio Ven. sectione quando menses
erumpere debent, instituuntur parata ex emollientibus
vulgaribus c. salina, Matricaria, artemisia, Calamen-
tha, pulegio & similibus.

De inunctionibus externis c. ol. cheirino, diacolocyn-
thide, sabina, &c. nihil dico. Odorem fermenti hic com-
mendat: odorem moschi menses promovere probabiliter
admodum refert BARTHOLINUS Cent. 2. hist. 87.
aliàs etiam conducit suffitus per infundibulum membro
genitali intrusum vel admodum suscepti qui vel ex colo-
cynthide sola quocunque modo parati insigniter con-
ducunt ad menses ciendos.

Item Trochisci pro fumo possunt, fieri tales egregii.
℞. Myrrhæ. ʒiʒ.
asphalti ʒj.
Trochiscorum alhandal. ʒij.

c. f. q. Balsam sulphur. F. Trochisci pro fumo exci-
piendo per infundibulum.

Notissimum aliàs est decoctum scoriar. reguli anti-
monii quod expertissimum est & ab omnibus unanimi
consensu laudatur: si scil. lixivium istud decocti scori-
ar. reguli antimoni. quantitate 2. vel 3. Cochlearium
immittatur siliabus ignitis & ita excipiatur fumus
vel recipiatur scoria hæc antimoniialis irrorata c. urin.
fœtida & ita c. iis instituatur suffitus. Loco hujus lau-
dant non pauci suffitum factum ex scoris martis ignitis
cum urin. antiqua & fœtida irroratis, qui utero excep-
tus mirè conducit. Porro usurpantur etiam pessi, quas
inter non inutilis est pessus factus ex felle tauri c. succo
mercurial. in quo cocta sit Colocynthidis. Hæc invicem
mista dant pessum satis potentem. Item allium ejusque
capita c. ol. spica trita in sacculum indita tanquam
pessus commode applicantur.

Extr. Helleb. nigr. melle exceptum sub formâ pessi
applicatum insigniter prodest ad proritandos menses.
HELVETIUS ad hos pellendos commendat, si immittantur
pedes in secundinam calidam recentem extractam.
Instrumentum GLAUBERI omnibus satis est notum
per quod spiritum urin. aut sal. ammoniac. bombace
exceptum in uterum derivat & ita menses insigniter
stimulat.

Mibi aliquando curanda fuit virgo 18. annor. quæ
nunquam adhuc menses viderat, ad scorbum inclinabat
& tussis phthisica eam subinde concutiebatur: Mater ejus
& ipsa 20. demum anno primâ vice mensium fluxum
passa fuerat: Hinc E. ut stimulum adderem primò
ordinavi vinum medicatum, factum ex.

Herbar. recentibus Cochlearia.

Chelidonii.

Fumarie.

absinthii ana Mj.

c. passulatum ʒj.

Croci &

Cinnamomi ana ʒj.

Haurito hoc vino propinavi vomitorium ex Sympo
Emerico Angel. SALÆ: Hinc adjunxi siml. corall.
istovburicam in supra dicto vino hauriendam.

Denique spiritum sal. Armon. c. spiritu Carminativo
quotidie bis usurpandum jussi. Unde postmodum men-
ses spontè ruperunt, cum jam in eo essem ut ordina-
rem has pilulas, non tamen usurpavit, quia jam ade-
rant menses.

℞. Gummi. ammon. in aceto solut. gr. xv.
Extract. agaric. ʒʒ.

Croci gr. v.

Throchiscorum alhandal. gr. iij.

Castorei gr. v.

c. f. q. Ess. succini. F. Pilulæ.

Sed his uti dixi, opus non fuit.

Quod si fiat, ut à subitaneo frigore menses actu
fluentes restringantur, tunc ad resolvendum sangui-
nem congruatum & eundem denud in naturalem
motum reducendum præter spir. sal. armon. in tali casu
non satis laudandum, conducit sperma Ceti ad ʒj. c.
paucos Castoreos in Cerevisia calida exhibitum experi-
mentum namque hoc est TIMÆI lib. 2. cap. 7. in mu-
liere, cui refrigeratione menses restrictos subito,
pleuritidem intulisse refert. Convenit etiam hic vena
saphana sectio, quia actu fluentes menses fuerunt restri-
cti: Tunc enim non secunda sunt venæ superiores: Id
quod eleganti observatione docet FORESTUS lib. 28.
obs. 3. in qua refert mulierem cui ob menses suppressos
subito vena fuit secta in brachio. Unde singulis men-
sibus molestant palpitationem in brachio recurrentem
habuit, donec vena in talo secta statis temporibus
redierint.

Sic etiam GABELCHOVERUS cent. 4. cent. 92.
varia symptomata & insignem dorsi dolorem obser-
vavit, in muliere cui menstruatæ scarificationes in dor-
so factæ fuerunt.

Quod si fiat ut ex gravi affectu terrore aut simili su-
bito restringantur menses: tunc similiter volatilia
blanda sudorifera primatum obtinent. FORESTUS
utitur felici successu decocto flor. Chamomill. ad ʒij.
cui additur oxymell. ʒj. His exhaustis sudor secutus:
unde menses à terrore restricti denud fluxerunt. In tali
casu similiter Myrrha & castoreum c. salibus quibus-
dam volatilibus oleosis in aqua cinnamomi propinata
conducunt.

Consideravimus & absolvimus ea, quæ mensium
suppressionem spectant:

MENSIVM FLUXVS NIMIUS.

Contrarium suppressioni vitium in menstruatione
est, quando nimia copia fluunt, adeoque nimia est ex-
cretio mensium, Variat equidem quantitas mensium
excernendor. pro varietate subjector. quæ enim consi-
tutionis sunt succulenta, quæ sunt juvenula & utuntur
luxurioso pastu, in iis copiosius fluunt, ac diutius durant
menses: Contrarium fit in aliis: ita ut nimius fluxus
pensitandus fit ex virum imminente debilitate, non verò
ex certâ quadam quantitate.

CAUSA NIMIÆ MENSTRUATIONIS ut
plurimum investiganda est in sanguine: rarius admo-
dum in utero, nisi ex violentia quadam externa rupta
sint vasa aut ab applicatione acrimie eadem sint erosa;
aut etiam in abortu aut partu laborioso nimium fuerint
dilatata, aut denique si ex motu inordinato corporis,
in specie ex sternutatione ex nimio vomitu aut similibus
aliis causis aperta nimis fuerint uteri vasa & propterea
sequatur nimia ejusdem hæmorrhagia.

Sic namque refert FORESTUS in lib. 28. obs. 16.
Mensium profluvium nimium ex utriusque penis
ex gravi pondere sublato. Sic contra HILDANUS
cent. 3. obs. 58. observat profluvium mensium gravissi-
mum & periculosissimum provocatum ex violenta &
immoderata sternutatione.

Sic

Sic etiam VARANDÆUS de morbis mulierum re-
fert exitalem uteri hæmorrhagiam ex pessario nimis
acri ad aliquod tempus in utero relicto. Sed hæc causâ
quæ uteri vitio profluvium mensium excitare solent,
uti dixi, sunt raræ. Plurimum investigandæ causæ
in massa sanguinea & quidem 3 plices.

Sanguis nempe dat nimium profluvium mensium
vel quando aut fermentatione nimia cietur: Unde im-
modicè turgescens uberius etiam per uteri vasa pro-
rumpit.

Pertinet huc effrenis coeundi libido quæ in juvenili
ætatè in iis que venere abstinent, contumax non raro
profluvium uteri causatur.

2. Crebrior etiam profluvii uterini causa est sanguis
aqueus nimis tenuis, & fluxilis. Nam imprimis mulie-
ris habitus succulentioris simul tamen serosi, obnoxie
sunt huic uterino profluvio. Unde etiam sanguis
quem excernunt ut plurimum serosus & aquosus lo-
turæ carniæ similis esse solet.

Causa hæc, sanguis nempe fluidior imprimis in iis
reperitur, quando stomachus nimis commode alimenta
digerit & que potentius simul variis & inepta utuntur
dian: Ob id BARBETTE in sua praxi p. 91 in nimio
mensium fluxu primario stomachum huic & renes tan-
quam radicem f. morbi focum consideranda monet,
quatenus stomachus Chylum gignit aquosiorum. Un-
de consequenter similis sanguis, & quatenus renes
postmodum minus evacuant laticem aquosum su-
perfluum.

Tertia denique causa nimii sanguinis profluvii est
serum massa sanguinea acris & salsum, unde quadam
scorbica uberius solent per uterum purgari, vel
etiam ipsius sanguinis acrimonia irritans eundem aut
etiam ipsa erodens vias multum hic contribuere po-
test.

Nimium sanguinis profluvium ex eo cognoscitur,
quod semina eodem debilitentur. Nimium enim est illud
quod quantitatem excedit, quantitas vero ut antea
monui in feminis est incerta, nec semper adeo deter-
minata: Tunc ergo rō nimium æstimandum est ex virum
prostratione que certissima est regula æstimandi illud
quod nimium est, quando nempe manifestè vires de-
bilitantur: evacuantur namque menses ut levetur fœ-
mina, non gravetur.

Unde quando: nimius est fluxus citra tamen virum
prostrationem tunc signum est ipsam naturam abuti
hoc fluxu pro sui levatione sive sit fluxus uterinus cri-
ticus sive alio etiam tempore extra crisma se manifestet:
Ubi vero debilitatur fœmina hoc fluxus, tunc signum
est quod sit nimius.

Causæ patent ex eo: quando enim est ex nimio san-
guinis orgasmo & turgescentiâ tunc phlogoses simul &
effervescentiæ sanguinis conjunguntur, gena rubent,
vena turgent, pulsus est magnus, celer & frequens &
que sunt similia signa sanguinis orgasmi.

Si nimia sanguinis fluiditas sit causa sanguinis flu-
xus, tunc ipsa excretio & excreti conditio hoc monstrat.
Sanguis enim tenuis & fluidus & qui minus aptus est ut
in grumos concreseat, tunc excerni solet, & linteæ qui-
bus capiuntur hæc catamenia pallidè tinguntur nec
adeo intense rubent. Vix dixi in grumos concrecere
talem sanguinem: interdum tamen ubi ex arcta vulvæ
clausura coercetur nimium in grumos tandem converti-
tur: quod proinde neminem fallere debet.

Acrior sanguis ex adjuncto dolore rodente & morsica-
tione quadam in genitalibus cognoscitur.

QUOD PROGNOSIN:

Si continetur nimis talis fluxus tandem: Cachexia,
pedum tumor ipseque hydrops supervenit. Quò diuturnior
est fluxus eo difficilior curatur: observatum a. fuit
quod interdum ad trimum continuo continuaverit.
In senescente muliere superveniens nimia menstruatio

plerumque incurabilis ad mortem eam comitatur.
His ita præmissis consideranda est

CURAE

Ad curam hujus fluxus 1. opera danda est, ut san-
guis nimium turgescens ac nimium ebulliens compefcatur,
& blanda coagulatione sistatur. 2. Sanguis fluidus ni-
mis inspissandus, incrassandus, & quodammodo coagu-
landus.

3. Viæ nimis laxæ coarctanda & adstringentibus
firmanda.

Ad hos scopos assequendos sunt qui laudant vena
sectionem, sed, quocunque in loco instituat purgatio
adhabetur consilio, ut pote quæ semper plus promo-
vere atque augere solet uterinum fluxum. Sunt qui præ-
cipiunt purgantia ac serum nimium evacuantia, ut ita
substracto sanguinem diluente laticem hic spissior red-
ditus minus effluat: sed & hic erratur & errant, si in
ipso fluxu nempe propinanda suadent purgantia. Om-
nia namque purgantia stimulant potius & fluxum pro-
movent. Potius ubi iisdem utendum est, ad præcau-
tionem nimii fluxus veniunt usurpanda ante fluxum,
non in ipso fluxu.

Atque in præcautione ipsa talia sunt usurpanda,
quæ adstrictionem aliquam potest se relinquunt. v. gr.

℞. Pulver. Rhabarb. Elect. ʒj.

Mixt. Cydonior. simplicis. ʒvj.

aqu. plantaginis ʒiʒ.

M. F. potiuncula laxativa;

quæ post se adstrictionem relinquunt.

Vanum E. in nimio mensium fluxu præmittenda esse
vix veritas: qui canon multos prodit ineptè intel-
lectus.

His E. rejectis sudorifera tamen aliquid valent, qua-
terius his ipsis copiosum serum unâ cum acrioribus
salibus per cutim extravasatur. Unde reliqua massa
sanguinea necessario crassior ac spissior fieri debet:
Utur namque sub ipsâ sudatione fluidior reddita massa
sanguinea uberius excerni videatur post peractam ta-
men sudationem sanguis spissior melius sistitur.

Præter hæc tamen imprimis alia remedia sunt usur-
panda: Et quidem ubi astus ac orgasmus sanguinis est
nimius ibi oleos. spiritus virtol. in aqua plantaginis
propinatus & subinde libatum sanguinem sistit, id-
que imprimis ubi calor & ardor simul affuerint. Quan-
do minor adest astus, solum nitrum preparatum aut ex
ipso paratus Lapis prunella sufficere potest: quin &
tunc alia blanda acida adstringentia Corallinis Cydd-
niatis ac similibus mista utiliter usurpantur; v. gr. suc-
cus granatorum, succus berberum cum Corallinis prepa-
ratis cum Sympo Coralliorum QUERCETANI ac
similibus. In specie tamen appropriata sanguinem in-
crassantia & adstringentia & fluiditatem corrigentia
sunt sequentia.

Plantago, quæ ipsa quacunque ratione usurpata
mirè conducit.

Succus Plantaginis ad ʒiʒ aliquot interne haustus,
multum conducit: addunt huic quidam Colophonie ʒj.
& infallibile prædicant.

Idem succus exirinfecus in uterum injectus, vasa ad-
stringit, aut etiam c. paucos aceto & bolo vulgari exter-
nè impositum genitalibus insigniter sistit fluxum.

Post plantaginem est Portulaca, item bursa pastoris,
millefolium flore albo, & imprimis horum succi men-
sium profluvium sistunt: it. Muscus prunor. sylvæ-
strium: Porro singularis est Lysimachia flore purpureo
& similia. Item radix symphyt: maj. rad. bistorta im-
primis acori palustris s. acori adulterini & ex eodem pa-
ratus Sympo adstringens D. LANGII.

Sic etiam cortices aurantior. acidor. eorumque deco-
ctum commendatur à quibusdam, it: corticis rad. mori:
Cortic. granator. de flor. balauft. res nota est, semen
papaveris & hyosciami modo dictis convenienter addi-
tur. Pyra Cydonia Mespila, & similia adstringentia
sunt nota.

Lignum

Lignum Lentiscinum, ubi præstat, & ex eodem paratum decoctum experimentum est F O N S E C A qui istud insigniter commendat & laudat. Ex hoc ligno Lentiscino desumpta mastiche etiam egregie virtutis: Unde pro potu ordinario decoctum mastichis in vino aulsero usurpandum venit.

De aquis destillatis ex his simplicioribus de Sympis, &c. sponte taceo.

EX REGNO ANIMALI sicuti alias hæmorrhagias ita specialiter uterinas sistunt stercora. Quæ inter primatum obtinet stercus asinum si ex eodem exprimat succus cuius ʒʒ. misceatur c. tantundem Sympis Myrtillor. & dissolvatur ʒj. aqu. plantaginis est mistura, quæ certò juvare dicitur. Vel ex hoc stercore vino infuso addito saccharo fit Sympus mirè conducens ad uteri hæmorrhagiam: Nam stercus asinum est potentius porcino.

Externe etiam stercus asinum & suillum sub forma pesti applicatum genitalibus fluxum potenter compescit: vel succus stercoris asini cum aqua appropriata injectus in uterum tanquam Clyster uterinus etiam egregie conducit: In def.ctu stercus caninum est certum experimentum.

Novi mulierem jam Vetulam quæ adhuc in mediâ ætate s. flore ætatis, aliquando desperata V T E R I hæmorrhagia laborabat, quæ aliis omnibus irritis, arrepto stercore canino ex platea, pulverisato & in vino acidulo propinato sublevata & sic curata fuit.

Sic jam dimidiis annus est, cum mulieri rusticæ rusticum remedium suasi scilicet, stercus caninum quo assumpto convalescit: aderant adhuc tormina ex sanguinis grumis resistentibus quæ propinato sudorifero spontè sedabantur. Aliàs etiam Uinea cranii humani interius usurpata aliis nihil juvantibus ultimum sit remedium. Nam vera uinea mirè confert ad sedandam quamcumque in specie uteri hæmorrhagiam.

Vitellum ovi in vino rubro dissolutum ac sæpius repetitum experimentum est H A R T M A N N I, quod dicitur ex A M. lufit. Cent. 4. cur. 12. ubi refert, menses diuturno tempore fluentes aliis irritis per vitellum ovi in aqua rosarum dissolutum restrictos.

Alii viscum Quercinum in ovo sorbili propinant & ita menses restringunt. Præter dicta inter simplicia sunt adhuc Coralia & omnia ex coraliis parata eorum Sympus Quercetani: Tinct. eorum cum spiritu lignor. parata & alia ex coraliis parati possunt. Nam P O T E R I U S in cent. 3. cap. 95. curavit immodicum & inordinatum mensium fluxum aliis irritis pulv. Ess. mart. adstringente ac tinct. coral. Item Bolus armena, terra sigillata, spir. vitrioli irrorata: Nam sic potentius adstringit terra vitrioli dulcis. Succinum album: Trochisc. de Carabe, ossa sepia preparata, sanguis Draconis, ossa humana Calcinata ad ʒj. subinde assumpta etiam egregie conducunt: Ratura dentis Hippopotami in aqua sanguisorba propinata ab HOCHSTETERO insigniter laudatur: quidam similiter usurpant sperniolam C R O L L I I quæ tamen præparata myrrham & crocum ingredientia minus commodè applicari potest.

Pulvis turturis certo modo præparatus est experimentum FORESTI, quod describit lib. 28. obs. 10. & quod postmodum in usu comprobavit LINDANUS, qui hoc ipso pulvere turturis aliquando in desperato casu ægram sublevavit. vid. præparatio in FORESTO, HARTMANNO & aliis.

Martialia adstringentia huc pertinent: imò quæcumque martialia ubi Cachexia nempe imminet: per se namque omnia ex Marte remedia adstringunt: Unde terra martis adstringens vel terra sulphuris vitrioli, quæ est martialis, vel terra antipthibica ex vitriolo martis, saccharo saturni parata: pertinent huc alia subiecta martialia, ut tinct. Lapid. hamatit. item liquor Ethiopius ex terra martiali quæ in fodinis martis reperitur cum spiritu vitrioli paratus, & similia alia mar-

tialia adstringentia. Quin & Ess. Mumia, aut ipsa Mumia quantitate avellana in vino rubro aut in aqua plantaginis vitriolata, assumpta cuidam in secretis fuit habita.

Denique ex opio parata anodyna etiam conducunt ad sanguinis excretionem sistendam. Sic namque laudan. opiat. theriaca sic pilule P O T E R I I laudiana ex laudano opiato parata insigniter profunt: Refert namque POTERIUS cent. 3. c. 49. se aliquando continuuum sanguinis ex utero fluxum duobus annis perdurantem curasse per vitriolum martis & pilulas laudianas cum jam Cachexia & leucophlegmatia immineret.

Denique alumen & aluminis usus etiam est expertus: alumen enim crudum ad ʒʒ. quotidie assumptum remedium summum est Z V V O E L F E R I. Unde etiam à quibusdam balneum aqua in qua decoctum alumen pulverisatum ceu infallibile experimentum commendatur.

LINDANUS habet pulverem compositum, quo aliquando fluxum qui jam per triennium duraverat, compescit. Compositio est hæc:

ʒ. Coral. rufior, pulverisator.
succini flav.
boli armen.
sanguin. Dracon. ana ʒj.
sem. plantag.
Borrag. calcinat. ana ʒj.
Laudani opiat. gr. iv.
Extract. Croc. martis. ʒj.
Syrup. de ros. ficcis q. s. pro Consist.

Electuarii: Hoc ipso innumeras se restituisse affirmat, in specie mulierem, quæ per triennium nimium hunc fluxum passa fuerat. Dosis est ter in die, manè ante prandium & ante cenam ad ʒj. ad imitationem hujus pulveris præscripti aliquando in contumaci uteri hæmorrhagia post abortum & quæ aliis cedere volebat remediis, hoc electuarium:

ʒ. Conserv. rosar. antiquæ ʒvj.
Diacrydoniat. s. speciebus, ʒijj.
Coralior. rubr.
sanguin. Dracon.
Ostium hum. calcinat. ana ʒj.
Trochisc. de carab.
alumin. crud.
sem. Plantagin. ana ʒij.
Laudan. opiat. gr. vj.
Syrup. coral. q. s. M. F. electuarium.

Quod ipsum primò quidem turgescit tanquam fermentans, nihilominus sponte sedatur postea & ter quotidie usurpatur egregie conducit ad sistendam nimiam uteri hæmorrhagiam.

Hæc sunt interna subinde etiam externa sunt applicanda: faspidem collo appendendum sunt qui laudant. Ego v. commendando busonem exsiccatum collo appensum & sic gestatum: Alii busones exsiccatos circa os sacrum applicant non absque ratione aut successu. MINDERERUS in medicina militari productum modulum appendendum in quo rana viridis lentè exsiccata fuit.

Item interdum injiciuntur clysteres uterini ex adstringentibus parati, quibus in dolore nimio convenienter hyoscyamus it. papaverina possunt incoqui. Cingulum ex helleborastro s. ex helleboro albo, cujus folia sunt instar plantaginis sed majores, experimentum etiam RENCALINI ut etiam HARTMANNI, quo etiam felici c. successu usus fuit LINDANUS in puerpâ, cui fluxerant nimis lochia, sed ætate tantum possunt haberi hæc folia recentia: In horum defectu commendatur cingulum ex bursa pastoris & mille-folio, quod lumbis circumdari potest.

PANAROLLUS in fasciculo arcanorum commendat linteam sanguine imbutum sub cineribus calidis positum & fumus utero inspiratus ac susceptus: Hoc succedit

succedit ubi est ab orgasmo & turgescencia sanguinis. Sed ubi est à nimia sanguinis fluiditate frustra adhibetur. De pulvere Sympathico res nota est: affirmavit mihi hujus efficaciam quidam amicus qui aliquando felicem hujus percepit usum: scilicet

ʒ. Hujus pulveris pugillum j. quem dissolvit in aqua tepida: solutioni immisit linteam sanguine fluentem tinctam: Et hoc ipsum prodest non tantum in vulgari hæmorrhagia uteri nimia, sed etiam si eadem post abortum sequatur. Aliud experimentum refert HELVETIUS in Diribitorio medico p. 117. quod nempe menses sicut, si mulier induat indusium per ostium à viro gestatum, sed merendum dicit ne exinde in tantum supprimantur menses, ut nunquam amplius imposterum fluant.

Progredior in externis: commodè applicatur genitalibus Spongia aceto rosaceo imprægnata vel aqu. spermatis ranar. in qua dissoluta sit sperniola crollii externè c. spongia vel linteus duplicatis admoveatur vulvæ & sic sistitur affectus.

Succus plantaginis etiam vel iosa plantago confusa & cum aceto irrorata mammis applicari debet: sic enim etiam uteri hæmorrhagia sistitur.

Id quod etiam fit ubi aqua spermatis ranar. aceto permixta iisdem mammis imponitur vel applicatur.

Vaginata sunt v. gr. omissa quæ applicantur ossi sacro vel spina dorso. Sed, verum ut fateor, hæc ipsa parva aut nihil juvant.

Salvia succus cum farina triticea extra pubi tanquam cataplasma applicatus, etiam compescit adstringendo hunc fluxum.

Vapor aceti super scorias ferri ignitas effusus exceptus genitalibus etiam adstringit. Denique nihil æquemens sistere dicitur, quam fumus seminis snapi per inferriæ exceptus.

Superfluit adhuc nobis vitia quæ in depravatione fluxus menstrui superveniunt, quando scilicet menses vitiosè s. variis comitati symptomatibus procedunt, ad quod ipsum caput quamplurima pertinent accidentia & vitia.

I. Quidem est MENSIVM DIFFICULTAS.

Ut enim circa ullum gravius symptoma s. accidens naturaliter menses fluant, sit tamen in quibusdam imprimis, quæ sunt corpore impuro s. quarum succi à naturali ac d. bita Crasi in varios saporos degenerant, Vi eadem uno alterove die ante mensum proventum, aut etiam dum actu erumpere incipiunt, dolores insigniter gravatissimos, pulsatissimos ac tensivos in lumbis percipiunt, qui subinde ad pubem usque sese extendunt.

Præterea dolores atrocissimi tanquam colici abdomen excruciant & variè fecemellas torquent, qui dolores ab umbilico abdomen percurrentes ad genitalia continuantur & hinc ad posteriora ad lumbos sursum reflectuntur. Uterius imminentes quasi suffocationes aut saltem insignes in præcordiis angustias: Item cordis palpitaciones, respiraciones anhelas ac similia alia pathemata persentiant, donec scilicet mensum fiat fluxus, quibus erumpentibus symptomata hæc aut remittunt, aut saltem non adeò atrociter continuant, donec cessante fluxu omnia denique fiant pacata. Affectus est satis frequens in mulieribus qua vitam agunt sedentariam, aut iis, quæ nunquam pepererunt.

C A U S A hujus symptomatis est orgasms s. fermentatio sanguinis menstrui ordinaria equidem, sed quæ ob vasa vagina uteri nimis contracta, aut à prægressa menstruatione infarcta impediunt sanguinis egressum: Unde isti lumbor. dolores istæque pulsationes. Imò ex sanguine in præcordiis turgescente & stagnante anxietates istæ, palpitaciones cordis & difficultates respirationis obveniunt.

Quod si in Cacochymia vitiosa bilis vitiatulque succus pancreaticus sub ista sanguinis fermentatione co-

profus in intestina effundantur; id quod ut plurimum contingit: Hi vitiosâ effervescentia cum acidum pancreaticum vitiosum in talibus ad Cachexiam inclinantibus ut plurimum præpolleat: Hi inquam succi vitiosa effervescentia copiosos generant flatus.

Præterea acor iste vitiosus per intestina delatus indeque etiam ad mesenterium penetrans tam intestinor. quam etiam mesenterii ex nervis ac nervosis plexibus, spasmodicas & convulsivas contractions indeque lancinantes, vagos ac mirè contorquentes dolores excitant, donec facta sanguinis evacuatione & cessante ejus fermentatione menstrua, talia cessent omnibus in statum naturalem redeuntibus.

Sed hæc ex iis quæ aliquando de suffocatione uterina dicuntur, erunt clariora.

SIGNA.

Hujus mensium difficultatis ex ægra facillimè patet.

QUOD PROGNOSIN.

Difficiles menses sæpius in omnimodam suppressionem desinunt: Imò ubi virgines tales difficiles patiuntur menses, ex mulieres facta graves pati solent uteri suffocationes: Aliquot novi exempla.

QUOD ATTINET CURAM.

In paroxysmo fermentatio sanguinis menstrua promovenda, ut promptius erumpant: Hinc vitiatul succi bilis s. folliculi felici & pancreatici corrigendi eorumque effervescentia coercenda.

Denique natæ exinde spasmodica convulsiones supprimenda, extra paroxysmum vitiosa sanguinis crasis anticachecticis aromaticis & martialibus adjunctis blandè laxantibus est emendanda.

Imitandus hac in parte est HORSTIUS: qui in lib. v. obser. 22. habet exemplum fæminæ juveniculæ, quæ singulis mensibus paulò ante fluxum vehementissimos dolores quasi colicos passa fuerit, cum subsequente Diarrhæa sæpius etiam vomitu laboriosâ, maximaque tensione versus pubem. Hanc ipsam curavit præmissis per 8. duum ante fluxum nodulo alterante & laxativo in vino, propinando in ipso mensum fluxu pilulas suas hystericas ex menses blandè stimulantibus compositas, quar. hæc fuit compositio.

ʒ. Aloës succo trina: ʒijj.
Myrrhæ optim. ʒj.
Extract. calam. arom.
Card. benedict. ana ʒʒ.
Crocii gr. iij.
Ext. rad. gentianæ.
aristolochiæ longæ.
dictamni ana gr. v.

Rob. sambucino F. Pilulæ quar. ʒʒ. dies aliquot continuandæ sunt, ut citra molestiam fluant menses.

Præter dicta etiam Clysteres Carminantes blandèque laxantes difficiles menses facilius promovent. Item si

ʒ. Ess. ad menses. ʒj.
c. mart. liquid. ʒij. & additur

Ess. Croci ʒʒ. evadit mistura composita, 40. vel 50. gutta ter vel quater in die menses difficiles blandè promovent. Ipsum Elixir proprietatis vulgare, vel quod melius est, antiscorbuticum insigniter conducit ad promovendos menses difficiles: ratione Aloës Croci & myrrhæ. Ol. destillatum anisi ad aliquot guttas propinatum convenientissimum est in doloribus abdominis cum menstruo. eruptione conjunctis: Id quod didici ex Riverii cent. 4. obser. 89. & hujus etiam felicem usum aliquoties vidi: aut potest fieri talis mistura:

℞. Aqu. fœnicul. ℥iβ.
Carminativ. ʒvj.
flor. sulphuris ʒiβ.

qui in doloribus abdominis colicis & hystericiis egregiè conveniunt.

Castorei gr. xv.
Myrrhæ gr. viij.
Sal. vol. succini ʒβ.
Syrup. de Canela ʒvj.

M. de quâ misturâ successivè aliquot hauriantur cochlearia, & egregiè conducit ad levanda symptomata in mensium eruptione.

Item ℞. Aqu. pulegii. ʒij.
Cinnamomi ʒβ.
spiritus sal. ammoniaci ʒβ.
ol. destillat. succini gutt. v.
Syrup. de artemis. compos. ʒvj.

Misceantur. *Dulcia cavenda* sunt in tali casu, quin malum exasperant, fermentando.

Ubi graviora adfunt symptomata, ad ipsum Laudanum Opiatum potest fieri accessus.

Hac tantum observata cautela ut misceatur idem cum mensibus cicutibus: Notum enim est quod Laudanum opianum sistat omnes omnino fluxus in specie verò hæmorrhagias: Hoc ut ne fiat, sed potius caveantur ab eodem symptomata, Opium cum mensibus cicutibus aromaticis saluberrimo miscetur consilio, idque ad imitationem H O E F E R I in *Hercule Medico* lib. 7. pag. 306. qui in his casibus commendat pilulas factas ex extractis Calami aromatici, helenii, Zedoarie, rad. Gentian. Card. benedicti & aloës cui Laudanum opiatum admiscendum sit, quin granum & unum & alterumve extracti Trochisci albandal commodissimè talibus pilulis admisceri potest.

Fui aliquando vocatus ad mulierem, quæ ex læsa diæta cum instarent menses graves abdominis patiebatur dolores & subinde recurrentes leves hystericos paroxysmos.

Clyster hic fuisset optimus sine dubio quem tamen respuebat: præscripti E. sequentem potiunculam

℞. Aqu. hirundin. c. castoreo ʒiβ.
Carminativ. ʒj.
Pulegii ʒβ.
Spermatidis ceti ʒj.

ocul. cancr. præp. ʒj. propter acidum antimonii Diaphoretici ʒβ.
sal. vol. succini gr. viij.
Syrup. de Canell. ʒvj. M.

Fiat potio: qua aliquoties cochlearim hausta symptomata levavit & menses promovit: Hac ipsa etiam potio conveniret, si ex subito frigore externo suppressi essent menses propter spermata ceti & coagulationem: modo aliquid Castorei in substantia addatur.

adum vitium in depravato mensium fluxu est.

MENSIVM PAUCITAS.

Mensium paucitas.

Dum fiunt equidem menses, sed non sufficienter: Causæ ferè sunt eadem, quæ menses nimium inducunt suppressos: præprimis in hac culpanda est visciditas & lentor sanguinis, qui exinde fermentationi mensuræ debita cuncta ineptus est.

Oritur autem hoc vitium ut superius monui ex Chylis læsa: Unde in tali casu observatur, simul cum sanguine quoddam exeat cruda, viscida & simul mucilaginosa excrementa.

In CURA addendus est stimulus mensibus fluentibus propinando in aqu. pulegii aut Cinnamomi Borracem venetam ʒβ. ad ʒβ. c. aliquot guttis Ess. Croci: aut etiam ex sabina paratum decoctum ejusque extractum aut guttula ejus ol. sunt egregia. Myrrha c. Castoreo cui sal. vol. succini adgatur similiter hic succurrit: non minus quam spiritus sal. armoniac. aut alius quicumque spiritus vol. urinosus. Cucurbita perinæ aut etiam inguinibus applicata promovent san-

guinis fluxum. Sic etiam CASTRO in hoc casu pessor ex aloë mirò ad sanguinem proliciendum deficientem commendat. Quod si forsitan contingat, ut vasa vaginæ uteri citò nimis conniveant ac angustentur, in tali casu externa fomentationes ex emollientibus & stimulantibus: Ex albea, malva, meliloto, sabina, pulegio, majorana & similibus applicatæ conducunt: vel excipiatur vapor ex horum decocto & hinc cum ol. Cheirino illinuntur inguina.

Cauti tamen sumus in hoc passu ubi curanda sunt marritate, quæ conqueruntur de mensium paucitate, ut enim post conceptum ordinario menses subsistant: nihilominus tamen in quibusdam usque ad medium gestationis tempus sive mensum quartum ordinariam periodum observant, aut saltem primis mensibus pauciori quantitate effluere videntur. Ubi ergo est suspicio gravidationis, cautus sit medicus, ne intemptivè menses proritet

Paucitati huic mensium 3° loco oppositum est vitium

MENSIVM STILLICIDIUM

Affectus mensium fluxui nimio cognatus nec nisi minoris ratione ab hoc differens. Est scilicet continuus aut saltem in æquaque periodo diutius durans fluxus: Sed qui non confestim more naturali: verum tantummodo successivè atque guttatim prodiit.

CAUSA hujus mensium stillicidii est acrimonia sanguinis conjuncta cum ovis lentore, quod tamen rarius est, frequentius concurret simul viarum vasorumque angustia: Unde irritatione quidem continua, continuata eriam sed guttata sit mensium excretio. Unde etiam FORESTUS lib. 28. obs. 37. observat stillicidium mensium diuturnum, quod tandem in exulcerationem uteri desinit, in muliere insigniter Cachectica.

Affectus ex relatione agræ patet. Præter Universalia anti-cachectica maritima sunt imprimis quæ huic medentur vitio & cachexiam corrigendo & acrimoniam acidam absorbendo, & simul tonum partium constituendo firmant.

Unde pulv. cachecticus item croci mart. aperitiens & tinctura mart. blandè adstringentes conducunt. Quorum ventriculo adhuc suus constat tonus, hæc capiunt limaturam ferri præparatam in haustu vini c. Cinnamon. vel recipiant vinum infusionis Baccarum Juniperi in eoque aut crocum mart. aut ferrum crudum petant. Fit enim blanda tunc in stomacho mart. solutio, cuius mart. tinct. artificiali præferenda.

FORESTUS cit. loco Castorei usum insigniter commendat.

4° hoc pertinet vitium quando FOEDIS COLORIBUS TINCTUS SANGUIS se manifestat. In specie quidem mucus viscidus & albicans simul prodire solet.

Effectus hic est cacochymia & cachexia, quæ sunt sibi cacochylis uti superius monui.

Præter nodulos alterantes & purgantes hic præmittendos, in hoc casu auctores laudant scordium.

Item Elixir Vierinum CROLLII conducit uti etiam Elixir proprietatis mistum c. Ess. croci ut fiat validius. Item, inter purgantia aloëtica c. mercur. dulci sunt conjungenda.

Denique Bezoardicum martiale aut Bezoardicum Ioviale, it. antihelicticum POTERII est quod hic insigniter conducit.

5. Naturaliter equidem sanguis qui profluit nullo odore est imprægnatus, nisi ipsi Calendula odorem tribuere velis uti superius monui ex RIVERII obs. Tamen interdum ex sanguinis stagnatione & morâ in iis, fetorem contrahit, & foetidus excremitur.

Odor iste foetidus interdum est Hircinus s. hircum olet certo tempore, interdum enim alius quidam vel ipsi mulieribus detestabilis.

ut corrigatur hoc vitium opera danda est, ut per aromatica promovendo fluxum omnis sanguinis remora tollatur. Quin & elixyr proprietatis.

Item Myrrhata: Ess. Myrrhæ: uti etiam qualibet succinata in specie volatilia huic scopo egregie satisfaciunt.

6° Fit sæpius ut non certam suam periodum observent menses, sed inordinato fluxu recurrant postponendo quidem interdum anticipando.

Sequitur hoc ipsum vitium vitiatam sanguinis crasim: unde vitata & inordinata interrupta scilicet, & impedita adeoque subinde refurgens aut interdum deficiens oritur menstruatio aut fermentatio.

Malum quod tandem in omnimodam suppressionem aut Leucophlegmatiam terminatur.

FACIUNT PRO CURA mensium inordinatorum utramque paginam martialis & corallia & quæ ex his duobus subjectis parantur egregia remedia.

Verum necesse est usus eorum sit continuatus admiscenda subinde quæ aut promovent aut sistunt nonnihil fluxum. Ex Marte præter Crocos & Essas, Chylis, acidula artificialia conducunt.

Item viriolum martis artificiale purum aut etiam viriolum Hermaphroditicum HARTMANNI ex Connubio venere & martis naturam in specie confert. Ex coralliis: Corallia c. sal. armon. sublimata & ab eodem præcipitata conveniunt. Item insigniter profunt tinct. coral. c. spiritu cord. cervi eadem methodo atque præparatur à D. MICH. Item tinct. coral. c. spiritum lignor. aut in specie sassafrata in hoc casu est egregia.

MENSIVM NON DEBITO LOCO EFFLUVS.

Deperit & quidem ultimo loco Per aliena loca subinde contingit, ut excernantur menstrua.

Loca sunt varia: observata scilicet fuerunt mulieres, quibus per gingivas, aliæ quibus per umbilicum: aliæ quibus uterum aut vagina s. vulva labia, quibus per pollicem sinistri pedis emanant menses, sicut ex modò dictis exempla refert Z. A. C. Lusitanus in prax. admir. Imò ut plurimum per os aut vomitum, aut quod periculosus sanguinis spatio menses ejiciuntur. Refert sane PANAROLLUS pent. 1. obs. 6. de vetulâ septua genariâ cui ab adolescentiâ semper menses per os citrà ullam jacturam s. noxam fuerunt excreti. Imò in lib. 4. obs. S. C. HENKII profert notata exempla mensium per vulnera mulieribus insulsa erumpentium.

CAUSA hujus perversæ mensium excretionis est, in vasis uteri hypogastricis ad vaginam terminantibus (non enim fluit per uterum sanguis nisi post partum) idque ex harum conformatione nativâ vitiatâ vel ex horum angustia & obstructione adventitiâ.

CURA E. habitâ simul ratione corporis aut sani aut Cachectici eo est dirigenda non ut supprimatur fluxus sed ut revertatur saltem in locum naturalem.

Quod facilius fit ubi aliâ per uterum fluxerunt menses, difficilius hoc evenit, ubi nunquam vestigia ista legerunt.

Faciunt hic imprimis saphana sectio, dum acta fluere debent menses item cucurbitule inguinibus applicatæ uti hoc ipsum salubriter monet TULPIUS lib. 3. obs. cap. 23. qui suadet, ut quando sanguis menstruus per os rejicitur Cucurbitule inguinibus applicentur.

Denique externa utero admota aut suffragium ex Colocythide aut pessor belleborinis aloëticis & similibus, menses in statum naturam reducere debent. Sic namque FORESTUS lib. 26. obs. 25. refert menstruam purgationem per vomitum rejectam cum dolore circa lumbos & pecten;

Affectus hic injecto clystere emolliente omnino fuit curatus, dum obalvum solutam menses ordinatio per uterum fluere cœperunt: donec tandem tempore instantium mensium saphana sectione hi ipsi naturalem & ordinariam locum semper reperierunt. Sic A. Lusitan. Cent. 2. cur. 21. refert mulierem per mammam sanguinem menstruum emittentem, curatam tamen per saphanam sectionem. Idem A. Lusit. cent. 2. cur. 17. refert mulierem enixam quæ sanguinem per nares & os excernebat, quæ Saphana sectione & cucurbitulis femoribus admotis fuit curata.

Sed quid de gravidis? Gravidis interdum primis mensibus gestationis per loca insulsa erumpit sanguis menstruus succedaneus: Sic namque SALMUTH cent. 3. hist. 36. refert mulierem quandam gravidam, cui statim temporibus & quantitate sufficiente per urinas fuerunt excreti menses. Imò interdum gravidis per mammam sanguis erumpere solet: Signum ab HIPPOCRATE habitum pessimum insignioris scilicet fetus debilitatis, quod tamen non est univèrsale.

In talibus E. ne periculum subsequatur corrigatur perversus fluxus, aut ubi in bene habitis ex redundanti sanguinis quantitate oritur: tunc in specie si ex superioribus locis v. gr. mammis effluat, ven. sectione in brachiis instituta, commodè iste sanguinis motus & effluxus corrigi potest.

Hæc sufficiant de vitio mensium. Locuti sumus hætenus de affectibus qui vitio mensium mulieribus contingunt, & absolvimus etiam ea, quæ huc spectant: superest nobis adhuc cognatus affectus:

FLUOR ALBUS MULIERVM.

Præter sanguinem etiam quem naturaliter genitalia muliebria plorant etiam interdum liquor serosus: pituitosus ut vocant, excerni solet in affectu, qui vocatur FLUOR ALBUS, A. quibusdam appellatur Gonorrhœa muliebris: à quibusdam tamen etiam hæc duo tanquam distinctissima à se invicem separantur.

Est scilicet excretio colluvici varia per genitalia, dum scilicet nunc humor pituitosus s. crassus & mucosus, nunc aquosus & serosus effluit, isque interdum paucior interdum copiosior, interdum acris est salinus & mordax, interdum verò benignus mitis & blandus. Albus quidem ut plurimum interdum tamen etiam flavescit interdum viridescit, interdum alio vitioso tinctus est colore.

Inodorus est ut plurimum, rarius solet esse graveolens aut foetidus, nec solet esse ferè talis nisi simul exulceratio quædam conjuncta sit ex quâ purulentia scetida tunc simul excrenatur.

Occupat hic fluxus omnis ætatis & omnis status mulierum tam virgines quam maritatas: virgines inquam illibatas adhuc & innocentes.

Falsum namque est quod quidam putant hunc fluxum iis non convenire, nisi quæ jam virum passæ fuerint: Falsum hoc est. Testantur namque obs. etiam puellas octennes item puellas novennes item puellas 13. annorum quæ nunquam nec menstruum fluxum nec virum passæ fuerunt, huic ipsi flori albo fuisse obnoxias.

Unde etiam hic fluor albus longè aliud vitium est à mensium decoloratione, cum æqualiter & menstruas & non menstruas affligat, tam quæ nunquam adhuc menstrua viderunt, quam etiam quibus jam lege naturæ menstrua non amplius fluunt: Et quidem hæc posteriores, quibus menstrua cessant, familiarissimè affligit hic fluxus: Rarius vero virgines aut puellas innocentes polluit: quin & gravidas afflixisse observatum fuit.

Typum aut periodum certam hic fluxus observat nullum: sed nunc continuus, nunc interruptus quidem sed variis vicibus recurrit: Circa menstruationis

Modus utendi est satis cognitus. De *aromatis* nihil dico, quoniam ratione cachexiæ per se commendantur: quæ inter in specie est *galanga*, item *anthophylli*, *Porto cinna* in quo extractum est *aurum*, tanquam experimentum laudatur tam à *FORRESTO* quam *CORREJO*. *Lac chalybeatum cum bolo armena* mistum crebrius usurpatum in lascivioribus in usu esse solet. *Ess. lignor. tinctor. coral. sassifras* & similia per se sunt nota. Hisce potè etiam adjungendæ sunt *maxilla lucii piscis calcinat. cranium l. caput caponis exsiccatum & pulverisatum*. Item *suber usum ad zj.* sicut experimentum *HELIDÆI Paduani*. Præ cæteris *suavinum album, essa septie preparata, Trochisci de carabe, crystallus preparatus, Ostiocolle, alum. n. plumosum*, item *lapis amiantus, putamina ovorum calcinata* post exclusiones pullos: item *Ebur sine igne* præparatum sunt commendati usus. *TIMÆI* namque experimentum ad *fluorem album* componitur ex *Magisterio Ostiocolle ad ʒss. mltto cum carneolo preparat. ʒiʒs.* quæ à *Dj. ad ʒss. in aqua rosifmarini l. conservâ rosifmarini* propinanda sunt: aliam paululum descriptionem his ipsis tamen primariis ingredientibus habet idem *TIMÆUS* in *crisis* p. 214. quid autem per *Magisterium Ostiocolle* intelligat, ut verum fatear, nescio, nisi ostiocolle præparatam intellectam velit: Est enim Ostiocolle substantia aded singulariter dura, ut neque in igne calcinari, neque per quodcumque menstruum corrosivum dissolvi, & in magisterium redigi possit. Erit *E. intelligenda Ostiocolle præparata*. Ex qua etiam *TACHENIUS Venetiis*, ut obiter moneam, præparat remedium singulare contra casum ab alto: item contra febres quascumque. *Lapidis amiantis l. aluminis plumosi pulverem BOTIUS* miscet cum aqua vita & saccharo, & ita patienti propinat eundem: *tract. de gemmis*. Alia per se cognita lubens omitto. *Virellum ovi in aqua rosar. dilutum* propinatum & iteratum superius ex *AMATO Lusitano* commendavi in fluxu rubro s. menstruis nimis fluentibus. Idem *A. Lusitanus* ad *fluorem album* commendat *albumen ovi, aqua rosar. concussatum*, & ita repetitis vicibus usurpatum: Hoc ipso enim se & *fluorem album* & etiam gonorrhæam curasse asserit. *vid. centur. 4. cur. 12. Efficacius* est si aliquot *maslicibus grana huic albumini ovi* adsumendo adjungantur. *Externa* quod attinet remedia conducunt imprimis *therme artificiales ex sulphure & alumine, cum adstringentibus & uterini* parandæ, v. gr. cum *plantagine, c. sabvâ, matricariâ, artemisiâ* & similibus: Item *cinis nucleor. juglandium c. vino* mistus in Uterum injectus mirificè fluxum hunc sistere asseritur. Alias *sistitus ex thuro & mastiche*, item ex *gumm. juniperin. nuc. moschat. succino & Bdellio* est egregius.

Suffusus salvia per infundibulum exceptus est secretum *CORBEII. Fotus ventris inferioris & pubis c. decocto vincæ pervinca* adstringente cui additum sit *alumen*, laudatur à *FORRESTO*.

Gonorrhæa, ne-
tha, ma-
ligna sive
virulenta.

Præter has gonorrhæas s. uteri fluores est adhuc muliebri gonorrhæa notha, maligna s. virulenta. Hoc est fluor multibris gallicus à contagio maligno venereo oriundus, & exulcerationem cujusdam partis interna aut in vagina aut in orificio uteri, quin etiam exulcerationem ipsorum testium muliebrium insequens. *PANAROLUS* namque *Pentecost. 1. obs. 14.* observavit vomitum s. Ulcus clausum in unoquoque teste muliebri, in muliere, quæ ex Gonorrhæa gallica cum gravibus doloribus motua fuerat. Hæc ipsa tamen gonorrhæa maligna, minus confundenda est cum nostra gonorrhæa s. flui. e albo, de quibus modo locuti sumus. Ea quæ huc pertinent sunt videnda de gonorrhæa virorum maligna cum earundem sit una eademque ratio & quoad causas & quoad curam.

Abolvimus affectus qui obveniunt scemellis, quando nobiles sunt, menstruationem nempe & fluxum album muliebri em. Pergimus ad

CAPUT II.

DE VIRGINITATE LÆSA ET APPETITU Veneris vitiato.

Emella simul atque *puberes sunt anno atatis decimo quarto* & dum menstruos flos primus erumpere incipit simul quoque appetitu venereo tentantur. Hinc appetitui quamdiu satisfactio nem denegant, tamdiu virgines dicuntur, vel mulieres s. feminæ nondum virum passæ; sin verò ad explendam famem istam à viro se latius permittant, mutato nomine desolatae appellantur.

Congressus ergo verus distinguit virgines à non virginibus, non verò *conceptio*. Potest enim concipere virgo, ut talis scilicet virgo maneat, non autem potest congressi citra læsam virginatatem. (Istud de conceptione sequentibus patebit, quod nempe virgo concipere queat, sine eo, ut latatur virginatatis nota.) In congressu verò nulla alia, in feminarum genitalibus fit mutatio, nisi quod eadem à virili membro dilatentur & ita ampliores fiant, quæ antea angustioribus circumscribantur terminis, idque eo magis, quo crebrius repetitur congressus, sive effundatur sanguis in primo congressu quod sit interdum, sive non fundatur perinde est. Hæc enim tanquam essentialia ad virgines non pertinent. In hac ergo minore, nempe vel majore officii uteri externi, & ipsi continuatæ vaginæ angustia, vel in majori aut minori amplitudine naturalis & physica consistit virginitas. Nam non aliud desolationis indicium deprehendere potui, dicit *PLATERUS lib. 3. obser.* quam quod introitus orificii ex dilatatione illa amplior fiat, & quod maturæ virgines ex venis fritione veneræ in coitu reseratis sanguinem interdum profundant (non semper.) Ad hanc ipsam genitalium adstrictionem & angustiam præ cæteris pertinet *caruncularum myrtiformium*, post orificium Uteri in introitu sitarum *cohasio* & nexus mutus per membranam suis vasculis minutulis instructam. Hæc enim membrana ex istis carunculis unitis nata, reverè est decantatum istud virginatatis & infallibile, ubi adest, signum, quod aliàs *hymen* appellatur. Non autem conversum, ubi abest, virginitas læsa statim exinde concludi potest: cum mille casibus vitiari, & lædi hæc ipsa membrana possit.

Hæc ergo membrana transversa collo s. vaginæ uteri post insertionem cervicis vesicæ urinariæ sita aliquando tenuior aliquando crassior, si divaricatis pedibus & diductis pudendi labiis introspectatur ipsa extensa figurâ lunari s. lunæ crescentis in latere quodam superiore perforata conspicitur. Quod si verò adductis cruribus labia demum concidant aut & ipsa ista membrana corrugata carunculas quasdam repræsentat, ut exactè hanc hymenis sic dicti constitutionem & observavit & descripsit *PANAROLUS. Pent. 5. obser. 50. f. ult.*

Membrana ergo hæc angustior in coitu primo straturam orificii & impedimentum auget: unde ejus violentiore laxatione & distensione aliquantulum sanguinis in tenuioribus nonnihil aut quæ nimis mentulato subternuntur, erumpere solet. Præter hanc etiam carunculam (à cujus coarctatione constructio meatus) non est alia membrana post carunculas istas obtrusa, nisi errore forsan natura id contingat nonnunquam, quâ ratione etiam *imperforata* tales reperiuntur, quibus pudendi labia membrana obducta conclusa reperiuntur. Sed de hoc & aliis virginatatis signis præter *PANÆUM tract. de virginatati signis* in specie consulendus est *PAULUS ZACHIAS* in suis *undivisiis questionibus medico-legalibus lib. 4. sicut. tit. 2.*

Post amissam per congressum virginatatem & inde

Virginitas læsa & appetitus veneris vitiatus. 479

sepius factum conceptum, inter alias corporis mutationes etiam una insignis in mammis contingit: dum non tantum in desolatis color papillarum lividus redatur, sed etiam ipsæ mammæ, quæ in virginibus rotundæ, erectæ, duriusculæ & minores contrectantur, in desolatis molliores, majores & flaccidiores magisque pendulæ successivè fieri solent, quin & lac in iis successivè se monstrare solet. Hæc tamen lactis presentia non statim est infallibile desolationis signum, cum ex mensium suppressione ac in mammis coarctari in imbecillibus queat, ut jam suo tempore docuit *HIERONIMUS lib. 5. aphorism. 39.* ubi scribit, mulieri, quæ nec prægnans nec puerpera est, habere tamen lac, mensibus suppressis. Sed etiam in tenellis infantibus & puellis brevi post egressum ex utero matris interdum observatum fuit lac ex mammis stillans. Id quod observatione medicæ testatur: Ut taceam viris lac interdum ex mammis emulgeri paulò carnosioribus. Quin & *BARTHOLINUS* in sua *Anatome* recenset de familia quadam nobili in Norvegiâ, cui hereditarium fuit, ut etiam interemeratæ virgines simul ac puberes fierent, lac in mammis generarent. Semel amissa virginitas denuò in integrum restitui nequit (factum enim insectum fieri nequit.) Nihilominus adstrictio genitalium artificiosa virginatatis veræ œmula, quin progenari possit, nullum est dubium: quæ ipsa artificialis adstrictio præter hunc usum ut distimuletur commissum scelus, etiam interdum in finem necessaria est, ut post partum dum nimis dilatata sunt genitalia, eadem denuò adstricta ad naturalem tonum redeant, ut viris postmodum gratiores fiant denuò puerperæ. Conducunt ergo hæc imprimis balnea, fomenta, infusões & similia ex adstringentibus parata, quæ inter primatum obtinet *rad. symphyti majoris*, de qua observationem habet non inelegeram *HECHSTEREUS decad. 3. consil. 5. in schario*: ubi observat balneum ex decoctâ *rad. symphyti majoris* factum mirè angustari vaginalia, præter hanc radicem *aluminosa* imprimis conducunt in decoctis adstringentibus dissoluta vaginæ uteri injecta, v. gr. dissolvitur *alumen* in decocto plantaginis, quod injicitur in vaginam uteri & etiam tanquam fomentum externe applicatur.

Alii *Z. fol. quercus.*

fol. plantaginis ana mj.

rad. consolid. majoris ʒiij.

Gallar. contusar. ʒj.

Aluminis contusi ʒss.

Coquantur in s. quaque simplicis.

Decoctum per syringam injiciatur in vaginam uteri aut eodem decocto imprægnata spongia aut lintecolum externe applicatur: aut ipsi intinctus pessus minor immittatur: In talibus decoctis commodè etiam *rob. acia nostratis immatura* dissolvi potest ad q. l. Hoc etiam miram adstringendi facultatem partes membranas obtinet. Conducit hic etiam *Alchimilla*, cujus decoctum vapore tenui in vaginam susceptum insigniter vaginalia angustat. *Mammæ* quod attinet ut & hæc demum fiant virgines, conducit imprimis fofus cum aqua *pin. viridis* per alembicum destillata, qua aquâ vesperi laventur mammæ & spontè exsiccantur & mirè laudatur. Item decoctum *alchimillæ* pro fofu applicatum mirè conducit. In specie mammillas flaccidas duriores reddit, si fomententur calidè per 50. dies decocto *matricariæ* & *alchimillæ*. Denique pendulas mammæ erigit pannus lineus in decocto *Gallirichi* s. *Sclaree*, de qua supra, madefactus, mammisque super impositis. Dixi superius amittere virginem virginatatis coronam per congressum cum viro. Causa hujus congressus impellens & stimulus est *APPETITUS VENEREUS NATURALIS*: Cujus vitia sunt: quando vel est *immutatus* in quibusdam aut plane nullus, vel quando est *nimis auctus* aded ut omnino in *FUROREM* sic dictum *UTERINUM* de-

generet. Quos appetitùs antequam dilucidemus, removenda sunt imprimis duo vitia, quæ si non subinde simul ad venerem stimulant, saltem ad scalpenda genitalia continuè impellunt & sunt *PRURITUS* & *PUSTULÆ PUDENDORUM* & *UTERI PRURITUM* quod attinet *PUDENDORUM* s. sinus pudoris quid sit per se patet, Est scilicet perralis titillatio, in labiis pudendorum & vaginæ uteri, quæ continuum scalpendi & vellicandi desiderium excitat. Hoc præterquam quod à feminis spontè manifestatur, ipsæ vix possunt celare cum læpissimè manus genitalibus admoveere soleant, aut pedes successivè mutuo attollere, aut similes motiones exercere soleant.

CASAM hujus pruritus credo esse humorem illum salivalem, qui per lacunas labiorum in coitu excerni solet, qui ipse retentus diutius, cum sit reverè quædam lymphæ, si evadat acrior aut salisior aut nonnihil acidior, talem pruritus in locis excretionis suæ vicinis inducere solet. Unde & interdum est ut adite pruritus uteri cum superveniente seminis ejectione, quale exemplum refert *MANARDUS lib. 13. Epist. 5.* Hinc & vetulis frequentior contingit pruritus talis quam junioribus: adest interdum simul coeundi libido, utur hæc ipsa sæpius absit, interdum diu durat hoc malum ac difficiliter curatur. Refert namque *ZAC. LUSIT. lib. 2. prax. admir. obs. 83.* talem pruritus uterinum diuturnum & ferè incurabilem factum, tandem causticis s. fontanellis duabus in femoribus excitationis fuisse curatum. Malum hoc interdum est adeo molestum, ut continuo pruritus somnum etiam impediatur aliàs per se periculo vacat.

Quod attinet

CURAM.

Præmissis ubi opus fuerit *laxativis* aut *sudoriferis*. Item alterata nonnihil ubi opus fuerit lymphæ acrimonia per serum lactis cum infusione fumarie, cichorii, rad. polypod. & similibus ad externa *Topica* faciendus est accessus, quæ inter imprimis conveniunt linimentum factum ex lythargirio auri, quod per diem & noctem in aceto acerrimo maceratum fuit, si hujus recipiatur ʒj. & misceatur cum olei violacei ʒss. vel ʒj.

Exinde enim imprimis si dicantur in mortario plumbeo sit linimentum molle, secretum expertum *HELIDÆI*. In tali uterino pruritu conducit etiam acetum in quo solutus sit saturnus calcinatus: Tale enim acetum edulcoratum pro lotione pudendorum applicatum insigniter conducit. Alii usurpant acetum per alembicum plumbeum destillatum pro simili pruritus curandi scopo. Sin contumacius fuerit malum, tunc fiat unguentum ex part. j. unguenti de turia & parte dimidia olei hyoscyami: Hæc duo subacta in mortario plumbeo illinuntur labiis pudendi ad sedandum pruritus. Ubi contumacius adhuc fuerit malum.

Recipiatur unguentum emulatum & misceatur c. mercurio dulci addendo oleum nicotianæ, sicque fiat linimentum contra nimium uteri pruritus.

PANÆUS refert in suis *scrîptis Chirurgicis* se aliquando talem uteri pruritus curasse beneficio unguenti *Egyptiaci*, quod tamen per se satis acre est. Post pruritus uteri simplicem ex simili forsan vitiosa ac nimis acida reddita lymphæ *CORROSIO IN LABIOPUDENDI AC SINU PUDORIS, HINC FURFURES, PUSTULÆ, AC DENIQUE PUDENDORUM SCABRITIES* interdum oriri solet, adest simul intensus pruritus, interdum simul coeundi desiderium.

Quod si post contractum venereum cum persona suspecta superveniant tales pustulæ ac scabrities, eæ à contagio gallico acido maligno originem ducunt, quæ ipsæ insignem non raro dolorem adjectum habent, quæ ipsæ pustulæ malignæ quandam habent speciem, quæ

Pruritus pudendorum.

Endendo-
um scabrities.

quæ vocatur EPINYCTIDES, quarum dolor admodum urens est, & insigniter intensus & qui longè excedit proportionem magnitudinis pustulæ, neque enim faba majores nunquam videntur hæ. Epinyctides, sæpius sunt minores scabræ s. furfuraceæ. Malum hoc s. pustula tam tactu ægrarum quam adpectu Chirurgi facillimè per se cognoscitur.

Præter universalia interna *noduli laxantes* c. rad. bryon. & esulæ parati. Item præter *mercurialia* & quæ ex lignis ad impugnamdam luem veneream usurpantur remedia: præter inquam talia imprimis conducunt externa *Topica*, quæ inter in specie est decoctum calcis vivæ, cui additum sit sacchar. saturni, aut ubi contagium malignum est suspectum, loco saturni addatur mercurius dulcis. Item *SENNERTUS* habet misturam compositam, quæ mirè commendatur: Compositio est hæc:

2℥. Aloës,

Myrrhæ ana pondere quantitatis ciceris, viridis æris s. ut vocat, floris æris dimidii ciceris: his adde

Vini albi.

Aqua rosar.

Plantaginis ana ʒi. Misceantur.

Hæc mistura injiciatur, aut eadem abluantur pustulæ. Remedium hoc insigniter commendat *CASTRO* in suo tractatu *de morbis mulierum*, utpote quod ipsum etiam sine omni nocumento præter pustulas omnia ulcera partium pudendorum sanat & emendat, si per siphonem injiciatur. Sequitur post hanc *lib. 4. præx.* alia injectio, quæ conducit, ubi malum est à lue venerea. Alias ad furfures & pustulas conducit etiam unguentum factum ex melle cum myrrha, cui alumen sit additum. Denique unguentum album camphoratum c. oleo tartari p. d. in benignis c. mercurio dulci in malignis imprimis conducit, si post istas lotiones inungatur. Denique si contumaciores sæpius verè pullulantes fuerint hæ pustulæ, tunc ad eas eradicandas commendat *CASTRO*, ut aperiantur fonticuli tum remedium utut sit palliativum forsitan etiam impostorium, nihilominus tamen interdum contulisse observatum fuit. Superius egimus de pruritu ac pustulis pudendorum utrius, à quibus ipsis interdum per accidens excitatur appetitus venereus. Pergimus jam ad

APPETITUM VENEREVM LÆSVVM. Sive *AUCTUS* fuerit sive omninò quod rarius fit, *ABOLITUS*. Et quidem præsupponendum est ante omnia, in quoniam consistat venereus mulierum appetitus: s. quomodo fiat? Id quod coincidit cum constitutione scil. in quo consistat delectatio mulierum, quam in congressu expeririunt.

Testes hic esse *insontes* certum est, quaecumque etiam testium sit officium, hi ipsi, ut dico, sunt insontes in appetitu venereo. Nam hi ipsi sunt insensiles non secus ac in viris: unde iidem ad venerem minus lacessere poterunt. Nec *uterus membranosus* hic incusandus est, utpote cujus sensum nullum negante neque in coitu percipiunt fœminæ, nisi nimius dolor in quibusdam affectibus eundem corripit. Potius id quod in congressu voluptate afficitur est etiam id cujus titillationis quodam stimulo in appetitum ruunt fœminæ & hoc ipsum est uteri orificium internum ac clitoris; hujus enim tensi ad instar penis parvi erecti frictione in actu venereo mirè delectantur fœminæ, adeo ut affluentibus hinc cum sanguine per arterias & nervos spiritibus liquor seminalis in uteri orificio interno turgescens erumpat. Cuius orgasmo & eruptione, ut venerea voluptas summè augetur, ita non secus ac in viris etiam postmodum cessat. Forsitan huc simul etiam aliquid facit saliva ista ex laborum pudendi lacrimis unà effluens.

Appetitus ergò & desiderium veneris fit, quando materia ista seminalis in orificio uteri interno turgescens impensius efficit, ut clitoris exinde tendatur & erigatur. Unde singularis istarum partium sensus &

quasi obscura titillatio emergit, quæ non secus ac in sexu masculino coitum urget, in salacibus etiam *Savriani* efficit. Læditur hic appetitus venereus, sine quo aliàs nemo hominum facillè ad tam fœdam actionem se accingeret vel

1. Quando est *IMMINUTUS* AUT *INTUM ABOLITUS*. Qualia exempla per totum aboliti appetitus veneris ac deficientis omnis in coitu voluptatis recensentur à *PLATERO lib. 1. observ. p. 260*. Ubi habet fœminas nunquam à natura ad venerem stimulas nec unquam in coitu cum maritis celebrato delectatas.

CAUSÆ VARIÆ equidem esse possunt: In genere tamen referendæ eò, quòd vel omnimodum defectum vel paucitatem saltem liquoris seminalis minus spirituosum insequantur. Unde & tales fœminæ *steriles* deprehenduntur.

Deinde scorbuticæ quædam confirmatæ & ipsæ minus ad venerem inclinant (scio aliquot exempla. Item in gonorrhæa nothâ s. fluore albo mulierum etiam pauca & nulla in venerem est propensio. Denique ubi nulla est in venerem voluptas, utur rarissima sunt talia exempla, ea tamen ex vitio conformationis oriri arbitror, quo etiam pertinet *CASTRATIO*: Cum certum sit fœminas brutorum factâ in latere incisione castrari extractis testibus in extremitate cornuum uterinorum sitis: Hanc in fœminis etiam possibilem esse arbitrat *PLATERO* in *cit. supra loc.* Factam eandem ex aliis refert *SENNERTUS lib. 3. præx. cap. de Appet. veneris læso*. Quæ ipsa tamen castratio fœmellarum an appetitum venereum ex toto possit delere, ferè dubitatur. Nam & *EUNUCHI* viriles infœcundi licet, voluptate tamen non careant veneris aut stimulo, dum liquor prostaticus loco virilis seminis ipsis quodammodo satisfacere possit, cui analogum puto liquorem istum seminale fœmellarum ex uteri orificio interno glanduloso emanantem, hunc ipsum adhuc sufficientem puto, qui eas stimulet ad excretionem veneream.

SIGNA.

DIAGNOSTICA recensentur ab ipsis fœmellis: *PROGNOSTICA* sunt nullius momenti, nisi quod sterile esse solent fœminæ, quæ nullam perferunt in coitu voluptatem aut appetitum venereum.

CURA.

Nisi vitium sit à conformatione nativâ inconstituta per aromatica volatilia, quæ acrimoniâ suâ volatili turgescunt quandam in liquore seminali excitare valent, suppeditando simul alimenta euchyma illius copiam præsentia. Tertio si adsit morbus primarius, scorbutus, fluor albus, &c. hic ipse ante omnia erit removendus.

Inter remedia sunt eadem atque superius de viris laudavimus.

Inter alia *RIVIERIUS obs. 19. communicata à PACCHEQUO* habet electuarium non inelegans, cujus experientiam ipse fecit ad stimulandam in fœminis venerem.

Externa imprimis ex *formicis* sunt petenda: scil. fiat balneum ex formicis cum earum cubili collectis, cui balneo inideat fœmina, & sacculo isto formicarum cubili repletum pudendis admoveat. Item fiat inunctio, pubis & pudendorum regionisque uteri cum oleo formicarum volantium (sunt enim formicæ, quæ alas tandem acquirunt & avolant) id quod commendatur à *RIVIERO lib. c. supra*.

Item olea aromatica zibetho & moscho mista, aut balsamum apoplecticum inungatur genitalibus in specie Clitoridi.

Contrarium abstinentiæ venereæ in appetitu læso vitium est *NIMIA APPETENTIA VENERIS*, quæ aliàs *SALACITAS*, item *SATYRIASIS* appellari solet: Non secus enim ac in viris

penis ita in talibus fœminis Clitoris sensus turgidusque esse solet: affectus talis, in quo continuo veneri inhiant & instar Messalinæ lassati potius, quàm satiarum volunt. Extremus hujus gradus *UTERINUS FUROR* appellatur, dum malum nimium eò usque exurgit, ut delirium tandem inferat ad maniam blandiorum & mitiorem accedens, idque oriundum ut dixi, ex nimio veneris desiderio.

Affectus hic furoris Uterini tam virginibus, quàm maritatis accidit, quarum scil. mariti aut ægotant aut peregrè absunt: item viduis, magis tamen iis, quæ jam gustarunt aliquoties veneris delicias, quàm virginibus.

In hoc affectu furoris Uterini fœminæ sunt garrulæ, loquaces, interdum vociferantur & jubilos edunt, inquietæ sunt & vix intra domus se continere possunt, quin foras se proripiant & interdum per plateas vagantur, iracundæ sunt & non raro obviam venientes in specie viros aggrediuntur, quos ad venerem interdum sollicitant, tenentes v. verbis interdum, interdum verberibus malè puniunt: In specie inconditis sermonibus suis multa & varia de rebus veneris interferunt & cuiuscumque argumento semper aliquid de concubitu intermiscere solent: interdum frequenter contrectant genitalia: Imò lascivius interdum in præsentia virorum se denudant.

Congressus sæpius reperitur nervosè citra ullum aliud remedium tales fœminas optimè curat. Inter alia *SENNERTUS in obs. de Mania* refert, quandam mulierem furore uterino percitam hinc inde per plateas oberrasse & mares ad concubitum sollicitasse, idque diutius donec tandem in Taberna maritoria unâ nocte à 15. viris fuerit compressa, unde optimè sanata manè domum rediit. Simile exemplum habet *BARTHOLINUS cent. 2. hist. 69*. Et hinc inde talia apud auctores leguntur.

In perferenda furoris Uterini natura duo sunt consideranda:

1. Quidem ipsa veneris exercendæ appetentia s. *salacitas*.

2. Adjunctum insigne *delirium*, quod mitior quædam mania videtur species

In genere affectus hic simillimus est cæstro isti venereo, quo bruta certis anni temporibus percita simili furore in venerem ruunt. Nam reverè brutalis quidam impetus est in his fœminis, quæ ita contra honestæ rationis dictamen ex præternaturali stimulo in venerem ruunt, sicut bruta ex vehementi sed naturali certis anni temporibus accurrente stimulo in eam feruntur. Sicuti autem hic brutorum furor est ex turgescentiâ quâdam seminis, quæ partes genitales fervidiores redditæ veneream titillationem concipiunt, unde etiam quædam bruta, v. gr. canes luxuriantes materiam aquosam & nonnihil mucilaginosam spontè & continuo per genitalia effundunt: Et talibus per sanguinem & lympham à genitalibus refluam simili fermentatione massa sanguinea reliqua turgescit & effervescit uberius: Unde successivè spiritus animales concitiores & volatiliores fiunt, à quibus velocius in cerebro simul servefacto agitatis, accedente isto pruritu venereo, tam insignis in venerem impetus consequitur: similiter se res habet in mulieribus, quæ mania propriâ seminali quasi turgidæ aut gravidæ Cistæ scil. quæ per orificium Uteri internum & per lacunas excernitur, quocumque etiam in loco generetur aut coarctetur, sive in testibus (quod vix credo) sive in Utero hujus materiæ excitato orgasmo & fermentatiâ turgescentiâ accedente simul forsitan acrimonia ejus volatili, ex quodam blando in genitalibus vellicatio-nis aut titillationis sensu fœminæ prius in veneris desiderio auctum incidunt, idque imprimis si antè concubitu fuerint congressui, aut habuerint pollutiones ordinarias, quæ utraque ubi deficient, tunc Clitoris simul in isto orgasmo tenditur, & turgidum veneris de-

siderium magis magisque incendit. Nam hanc Clitoridem manifestè tumere & in furore uterino phlogosin quasi quandam concipere asseritur in *Epistolis BARTHOLINIANIS Cent. 3. Epist. 94*. Jam verò occasione venereæ hujus titillationis spirituum animalium in cerebro excitatur motus, cujus occasione anima concipit actum venereum; quo motu diutius & vehementius continuato, tandem inordinatio quædam supervenit, unde delirium, sed venereum excitatur.

Effectum hunc obscurum nonnihil declarant pollutiones nocturnæ virorum: In his enim turgescente femine in genitalibus, excitatur talis spirituum animalium motus, unde exinde referatur somnium exercitii veneris vel aliud simile, unde seminis tandem fit excretio. Jam verò *deliria sunt vigilantium somnia, & somnia sunt dormientium deliria*. Unde sicut se habebit delirium diurnum in furore muliebri uterino. Cæterum non dubium est ex turgescente isto & fermentante seminali liquore per sanguinem & lympham refluam, alterari simul massam sanguineam & ejus actionem fieri effervescentiam ut ex volatilibus hinc spirituum animalium agitationibus talis audacia, aggrediendi conatus & similes exorbitantiæ in fœminis sequantur, Imò insolita corporis incallescencia exinde sequi solet.

QVOAD CAUSAS externas quicquid istum seminale liquorum vel augere, vel inturgescentiâ insolitam concitare potest huc facit: qualia præter assumpta varia sunt vita cutis vacua, &c. *SENNERTUS* refert de morbis mulierum observatum fuisse quandam fœminam ex haustu vini hypocratici, in quo aliquantulum *Borracis* dissolutum fuit, hoc malum incurrisse: aliis idem accidisse post congressum cum viris, qui ad augendam voluptatem vitile membrum Moscho & oleis calidioribus inunxerunt. Præ cæteris moniales obnoxie sunt huic passioni, cum ordinaria remedia non admittantur iis. Et sanè si quod aliud mirabilis Uterini furoris in moniali exemplum *Cent. 3. Epist. 39. BARTHOLINUS* ex literis *HORSTII* refert: Quo referenda etiam similis ferè historia *A. LUSITAN Centur. 6. Cur. 97*. Furoris Uterini in moniali.

SIGNA.

DIAGNOSTICA ex modò dictis supra de habitu mulierum mutato facillè patent.

QVOAD PROGNOSIN periculum est ne malum diutius durans (nam per paroxysmos interdum recurrere solet) in perfectam tandem maniam degeneret.

Quoad

CURAM.

ista, quæ fit per congressum, est optima; quæ ipsa tamen, cum interdum nolentibus volentibus denegatur, opera danda est.

1. Ut seminis turgescentiâ inhibeatur, quo ea omnia faciunt, quæ singulariter semen absorbere dicuntur, & supra in gonorrhæa tam virili quàm muliebri fuerunt recensita.

2. Effervescentia sanguinis est domanda per venesectionem per blanda præcipitantia & lenia diaphoretica, &

3. Spirituum animalium impetuofus motus est corrigendus & rectificandus, id quod faciunt imprimis *opiata & camphorata*.

Faciunt ergo huc quæ superius dicta sunt rad. nymphæ albæ, ex agno casto parata remedia. In specie salices juniores. Nam dum tempore verno amputantur salices teneriores, effluere solet ex iis liquor limpidus & aquosus, qui propinatus aut cum eadem parata quædam massa fœminæ data, omnem ad venerem propensionem

ppp extinguit.

extinguit: quod etiam facit decoctum salicis junioris aliquoties eorum jejuno stomacho: Nam & hoc omnem appetitum venereum cohibet: quin & interdum mulieres omnino steriles facit. Hinc semen cannabis, viticis & papaveris laudatur. A quibusdam propterea hæc laudatur Emulsio:

- ℞. Sem. cannabis ℥ij.
- Lactuca
- Portulacæ ana ℥ij.
- c. f. q. aqu. Nymphææ vel portulacæ.
- f. l. a. Emulsio.

Cautè tamen usurpanda propter cannabim edulcoranda syrupo de Nymphæa pro aliquot dosibus: Si addatur aliquid de camphora potentior ejus putorem effectum.

- ℞. Sem. Agni cast. ℥ss.
- c. f. q. aq. nymph. F. Emulsio, adde Sacch. saturni ℥j.
- camphoræ ℥ss.

M. F. Emuls. refriger.

De acidis de succo citri & limonum granator. & similibus res est nota quod conferant.

Camphora est specificum, si quod aliud ad hanc passionem, & omnia ex camphora parata: Constat hoc H O R S T I U S Epistol. ad Bartholin. p. 147. ubi dicit se sæpius expertum fuisse in virginibus hoc malo correptis, quod ferè nihil melius contulerit, quam camphora incensa & sæpius in potu ordinario extincta & ita pro potu propinata. Credo hoc ipsum: Nam notum aliàs est, quod camphora in mania ipsa sit singulare remedium: Imò quod etiam deliria febrili maligna aut febrili ardente correptorum egregie domare solear. Unde camphora tum his omnibus remediis miscenda, imò præferenda: cum simul habeat vim narcoticam & spirituum fixativam.

De opio & ejus Laudano itidem constat, quod conducit in furore uterino, & seminis compescendo turgescuntiam & spirituum cohibendo motum impetuosum: Exemplum hujus rei clarum refert B A R T H O L I N U S cent. 5. histor. 85. de muliere, quæ subito furore uterino gravi fuit correpta, curata postmodum per grana ii. Laudani opiati. Alia ut sacchar. saturni, corallia & similia, quæ sanguinis effervescentiam simul compescunt non sunt omittenda, sed diligenter usurpanda: quin & bolum ex therebintina ad evacuandam materiam feminalem commendat R I V E R I U S.

Externè conducunt balnea ex Mandragorâ, Solano, portulaca, ruta & similibus usurpata. Cicuta quacunque ratione applicata genitalibus vel folia vel succus, imprimis commendatur. Alii laudant mercurialem cum lenticulâ palustris sub forma cataplasmatibus peccini & lumbis impostum. Denique succus agni casti, salicis, lactucæ c. aceto & camphora genitalibus & lumbis utiliter applicantur.

Hæc de virginitate & appetitu, pergo ad

CAPUT III.

DE AFFECTIBUS TOTIUS, QUI FÆMINIS ex vitio uteri contingere dicuntur.

(N Am modò dictum caput huc manu nos ducit.)

Cum videamus, quam seminalis liquor, & sub pubertatis annis naturaliter constitutus, & in quibus abundat & præternaturaliter turgescit, totum corpus immutat, meritò accedimus ad istos affectus, qui uteri vitio feminis accidere putantur.

Putantur dico, reverà enim non sunt ex utero, sed sunt aut vitio liquoris seminalis corrupti, vel alio modo alterati, aut vitio mensium suppressorum nec

ritè fluentium. Uterus enim ceu vasculum membraceum raris nec adeo crebris affligitur passionibus, iisque saltem communibus cum aliis aliatum partium particularibus affectibus, uti sunt inflammatio, scirrhus, tumor aquosus, dolor, & sic porro, à quibus non major sequitur corporis alteratio, quam si eadem passiones alias partes occuparent. Nec habet uterus commercium cum aliis partibus, nisi beneficio nervorum ex plexibus mesenterii oriundorum. Unde si qui per consensum ex utero sunt affectus, hi solum erunt spasmodicæ convulsiones in abdomine. Unde dolores oriuntur, quales gravidis ante, in aut post partum frequentes esse solent.

Quando ergo uterus accusatur à practicis in morbis mulierum abstrusioribus aut contumacioribus, & infertur eundem esse infarctum variis humoribus, unde tam prava exurgant miasmata: aut quando in temperiebus quàmplurimis laborare dicitur, tunc profecto causam non causam proferunt, & saltem pallium affectui quaerunt.

Unde etiam regimen istud, quod ex utero singulari Monarchiæ in totum corpus statuit H E L M O N T. inter suas ejusdem proprio arbitrio effectas hypotheseis referri debet.

Ergo quod feminalem attinet materiam (ubi semper intelligendum volo non liquorem quandam in testibus contentum aut elaboratum (hoc enim quàmmaximè dubium est imprimis, si asseramus res esse ovarium) sed potius intelligo talem humorem, qui in coitu excernitur, & imprimis in orificio uteri interno glanduloso elaboratur, ibique aut generatur aut coarceatur,) si inquam talis materia retineatur aut coarcevetur, sicuti turgescendo aut stimulando dat satyriasm ipsumque uterinum furorem: ita non dubium est, si hæc ipsa materia diutius supprimatur, quò minus confectis aut pollutionibus aut congressibus excernatur, quod ex retentione diuturna insigniter alteretur, quin & mutata tandem omnino depravetur, ita ut postmodum insignes totius corporis mutationes inferre possit.

Has inter corporis mutationes 1. est COLOR PALLIDUS VIRGINUM seu CHLOROSIS, quæ alio nomine etiam FEBRIS ALBA virginum item ICTERITIA ALBA appellari solet, & malè ab auctoribus ferè omnibus cum cachexia muliebri, quæ mensium secum trahit suppressionem confunditur. In qua posteriori cachexia, quæ nihil habet peculiare, mulieres non secus ac viri cachectici etiam pallide & decolores fieri solent. Nam hæc cachexia posterior ex equo omnibus mulieribus competit, quocumque in statu fuerint, tam virginibus quàm maritatis, tam junioribus quàm vetulis: Et hæc cachexiam, quam mulieres cum viris habent communem, insequitur tandem mensium suppressionem. Sed hæc ipsa cachexia non est chlorosis s. febris alba virginum, nam & nominis appellatio monstrat esse hunc affectum proprium aut virginibus aut viduis aut similibus extra viri consortium viventibus. Tales pallent aut sub livido porius colore tincti apparent, imprimis sub oculis coronam quasi sub cæruleam habere solent, anxie sunt, & non raro tristes citrà manifestam causam, menses non semper suppressi sunt, sed fluunt sæpius stas temporibus, donec malo uterico procedente, tandem & illi cævant.

Febricula sæpe adest lenta, & quodammodo inordinata, obscura tamen & aegris ipsis vix sensilis. Pulsus sunt inæquales. Tales vulgò putantur laborare vitio uteri tali, quod contrahitur ex mensibus suppressis: sed si hoc (si inquam mensium suppressio sit causa hujus affectus) quare tales juvat & felicissimè restituit congressus cum viro, idque eò certius quò crebrius hic ipse reiteretur, habità simul circumstantiarum ratione, sanè congressus quæ talis ad sanguinis cachexiam in genere & hinc mensium suppressionem curandam parum

parum aut nihil facit. Dico potius cum LINDANO non statim cachexia vulgari laborant scemelle quæ pallent; Nam sæpius virgines admodum pallent, & tamen non laborant mensium suppressione, sed potius volunt tales cohabitare viro: scil. vitium est in liquore seminali suppresso, indeque alterato & nonnihil corrupto.

Locuti sumus supra de morbo isto, qui vocatur FEBRIS ALBA VIRGINEA, & dictum fuit non confundendum esse illum cum cachexia vulgari utriusque sexui communi, &c. sed potius vitium esse in liquore seminali alterato & nonnihil corrupto: pergo jam:

Cujus corrupti vitium successivè mass. sanguineæ communicatur, quod ipsum instat fermenti & hanc corripit, unde & reliqui hinc fecerendi succi uti & lymphæ corrumpuntur: Hinc successivè majores calamitates & citrà ullum diætæ vitium talis puellæ tandem sequitur malus habitus, cui tandem necessariò menses suppressi superveniunt. Nam uti seminalis liquor naturaliter constitutus sub pubertatis annis singulariter corpus femininum alterat, & alacritatem, robur, venustatem & similia cum menstrua fermentatione & marinarum fororiatione conciliat: Item sicut idem semen luxurians, impetum quandam plusquam humanum, furiosum & quasi brutalem conciliat, idque per auctas sanguinis spiritualescens: Ita è contrario retentum idem & corruptum ac alteratum simili fermetiva virtute & totum sanguinem nec tar & consequenter spiritus inquinat, alterat & vitiat. Per venere ergo excreto isto liquore, & à spiritu genituali vitij novo quasi fermento genitalibus mulieribus inspirato, denud spiritualicit, & impetuosis fermentare incipit mass. sanguinea & spiritus alacrioris motuique aptiores totam corporis machinam pererrant. Hinc postmodum tales feminæ per conjugium tandem tam eleganter & formosæ fieri solent, quæ antè erant pallida & decolores ut tantum non omnibus sint admirationi. Mulrum sanè ad venustatem muliebrem juvat moderata venus sicut nimia hanc ipsam (venustatem nempe) successivè absumit. Hæc ergo propriè dicta est febris virginea alba, iis tantum fæminis quæ marium consortio destituta sunt propriè competens, quæ minus est confundenda cum ista cachexia, quæ utriusque sexui est communis, & à perverfa oritur diætæ. Quæ dixi refert etiam P A N A R O L L U S pent. 3. obser. 14. ubi eleganter confirmat, quod talis febris alba ex amore puellarum nubilium oritur: Unde & per conjugium iidem medicandum suadet. A liquore ergo spermatico retento & diuturniore morâ corrupto etiam vitari dixi massam sanguineâ & lympham, donec successivè ipsi quoque spiritus ac reliqui corporis succi inquinentur. Hinc ex retento isto liquore horrendos hystericos cruciatus cum terano totius corporis ac oris torrà obortas observavit P A N A R O L L U S pentecost. 4. obser. 1. qui omnes tamen morbi fuere curati superveniente uberiore liquoris seminalis ex utero effluxu: Est observatio notatu digna, quæ vid. in auctore. Id quod etiam L E M N I U S de occultis naturæ miraculis confirmat cap. 6. lib. 1. qui existit liquoris retentione fluentibus, etiamnum mensibus virginibus adultiores item viduas variis hysterics passionibus item hæc ipsa febris alba consistit graphicè describit. Facit huc id quod refert D E O V A T U S in suo valetudinar. p. 171. qui observavit juvenulam mulierem cui post obitum mariti cum vidua esset reddita, ex retentione excernendorum per coitum vomitus horrendi, omni auro-râ repentes cum gravi terano totius corporis per integrum annum fuere molesti, donec tandem adhibitis appropriatis fuerit restituta. Facit huc etiam quod in superioribus discursibus ex D N. B O Y L E monui: ex Phil. experimentali part. 2. p. 73. de virgine quæ sensu tactus per totum corpus fuit spoliata, retento tantum motu in omnibus partibus, quæ ipsa postmodum fuit

curata per alacrem congressum. Nec rarum est convulsiones graves, varios & epilepticos membrorum cruciatus virginibus, nubilibus, viduis supervenire, quatenus irritatis nervis uterinis plexibus convulsis, hi ulterius spasmodicas suas convulsiones continuant, & ita ad membra superiora quoque evibrant. Sed rari sunt tales ex liquore seminali affectus imprimis apud nos: nam aut conjugio præveniuntur aut pollutionibus ordinariis spontaneis aut nocturno tempore supervenientibus aut cum mensium fluxu excretionem, tales affectus ferè supprimuntur.

C O G N I T I O horum affectuum & quod ex semine oriuntur difficillima est, & quæ prudentem ac solertem præsupponit medicum. Febris alba quidem virginea ex eo ferè cognoscitur, quod citrà ullum in diætâ s. sex rebus non naturalibus errorem & successivè inchoaverit, & citrà manifestam causam ac citrà mensium suppressionem ita processerit.

Confirmatur tunc conjectura simul ex eo, si virgo ipsa jam nubilis sit aut diu talis fuerit: item si eadem antea proca & nonnihil liberalior, postea ita successivè immutata fuerit: Item si sit vidua, quæ viro cum esset juncta optimè semper se habuit jam verò viro privata pedetentim in hanc calamitatem incidit, imprimis ubi aliæ causæ vitæ sedentariæ, curis vacua, conversatio cū juvenibus & similia alia accesserint. Reliqua vitia præter febrim virginem & virgineam ex liquore spermatico oriri præter dictas rationes ex eo imprimis confirmatur, si alia nulla adsit vel manifesta vel saltem probabilis causa talium affectuum idque imprimis s. menses simul ritè fluxerint.

P R O G N O S I S talium affectuum est facillima: Nam quò diutius durant, eò deteriora insequuntur symptomata & sic porro.

C V R A M

Quod attinet, quid melius quàm jucundo amplexu tam molesta exterminare mala: Quod si hoc ipsum non liceat ad remedia alia accedendum. Verum pauca admodum ut horum affectuum, ita & remedium app. practicos est mentio: Ed tamen imprimis quoad judicationes est collimandum ut liquoris genitalis s. seminalis vitium corrigatur, & mass. sanguineæ hinc derivata vitia crasis emedetur, ac denique variis inde ortis symptomatis remediis appropriatis obviam eatur. Ut à posteriori incipiam: symptomata horumque truculentiam optimè remouent opiata specificis mista. Sed hæc ipsa opiata non curant morbum radicatus, sed saltem ferocitatem ejus palliando occultant.

Quæ ergo seminalis liquoris corruptelam corrigere valent, erunt imprimis camphora & camphorata, quæ non tam absumunt quantitatem, quàm corrigunt virulentiam hujus ipsius liquoris, hinc & massæ sanguineæ & spirituum animalium vitia mirè emendant: Nam singulare aliquid in his affectibus laet in camphora; Unde & pestifera miasmata tam potenter corripit, eorumque violentissimam ferociam mitigat & obrundit. His adjuncta succinata erunt proficua: Nam præter vim corrigendi malignitatem feminalem sal ejus vol. oleosum ad hysterics aliasque convulsivas passiones mirum est auxilium. Myrrham etiam non contemnendi usus putarim non minus quàm Castoreum. Denique ex saturno parata remedia tam ejus sal s. Saccharum quàm c. spiritu nitri aut solo aut c. aceto distillato acuato, tam ex nimio quàm ex minerâ saturni parati crystalli: Hi enim & vitiosos saporis succorum corporis corrigere & præternaturalia sanguinis effervescentias potenter compescere valent. Moderata acida ex citro imprimis petita, item ex granatis aut cydoniis erunt proficua. His intermiscenda semen extinguentia dicta ut ex vitice, salice, cannabâ ac similibus elicta medicamina. Forfan & Balsamida, Terebintina vis genitalibus locis imprimis dicata erit non inutilis.

484 Morbi mulierum & in specie affectus totius

Ven. scilicet denique ubi opus fuerit interdum cum prudentia influenda: imò habita circumstantiarum ratione repetenda erit. Verùm cum raro occurrant tales affectus eorum, medelam vel primariam innuisse sufficiat.

Altera species affectuum utero vulgò adscriptorum oritur ex mensium impedita excretionem: Exinde enim mirabilium malorum procella feminis imminere solet. Hòs inter i. refertur

Cachexia muliebri.

CACHEXIA MULIEBRIS eadem omnino cum cachexia in genere sic dicta, de qua alio loco & tempore jam actum fuit: nisi quod in muliebri sexu simul adfit semper mensium suppressio. Hæc ipsa mensium suppressio vulgò quidem istius cachexiæ habetur causa cum potius sit istius effectus. Habitus enim sanguinis cachecticus & cacochymicus à naturali salina volatili crassi deficiens & in massam crudam ex cacochylia degenerans est origo, quod deficiat sanguinis fermentatio menstrua, & hanc subsequens debita excretio: Rectè enim inquit **R. N. E. A. T. I. N. U. S.** in *obs.* 59. In scedis mulierum coloribus supprimuntur menses ut plurimum à cruditate copia, quæ sanguificationem pervertens myriadem symptomatum invehit. Curate E. cachexiam communi more per vomitoria, & hinc alterantia, primariò martialia deinde aromatica, & leves hinc addite mensibus stimulos, tum promptè hi ipsi & spontè quasi erumpent. Certum interim est, quòd menses ex quacunque tandem causa supprimantur, mille malis muliere soleant foemellas in specie si actu fluentes ex terrore vel alia quadam subitanea causa supprimantur. Sic enim non tantùm pleuritides, anginas, uteri inflammationes, epilepsias & similia inducunt mala, sed omni menstrua periodo, dum turgescere solet sanguis & tamen per loca consueta erumpere nequit, miras ludere solet tragœdias: superveniunt picæ & insolitæ appetentiæ, disponuntur mulieres ad periculosas passiones hystericas, superveniunt epilepsia ac stupendæ interdum convulsiones, tandem melancholiæ ex utero dictæ, similes omnino melancholiis hypochondriacis: superveniunt scirrhii & tumores viscerum in specie lienis: Tunc mala omnia ex splene esse dicuntur, cum potius ex morbo primario alio tanquam productum dependeat lien affectus.

Cephalalgia infans & contumacissimæ, item pulsationes ac palpitationes tam in corde, quàm in aliis corporis locis sunt frequentissimæ, in specie quidem in dorso & lumbis & hinc in hypochondriis: Et quæ alia similia quamplurima mala hinc sequuntur, donec tandem corrupto ventriculi fermento digestivo & vitiatò bilis balsamo, ac denique degenerante succi pancreatici præcipitante virtute, variformes Cachexiæ, Icteri, Leucophlegmaria, hydropes & nescio quæ non mala mensium suppressioni tandem superveniunt.

CAPSA M horum symptomatum omnium modo dixi esse suppressionem mensuram: Nam hinc est quod mala hæc exasperari soleant, omni menstrua periodo, eaque atrocius affligere, quo diutius suppressa fuerit, donec obliterato omnino typo continuam passionem aut erraticas & inordinatas exasperationes inferant. Utur autem ex omni mensium suppressione talia sequantur symptomata, in specie tamen hæc oriuntur, si ex improviso fluentes menses supprimantur: Hæcque mala exinde eveniunt ex duplici ratione: i. Ex sanguinis excernendi retenti gravitate. Nimius enim sanguis ineptus est æquabili per vasa circulatione & debita fermentationi: unde hic ipse sanguis à debita turgescencia ac fermentatione cohibitus instar multo vasis arctæ & strictè obseratis, inclusi minus spirituosus minusque volatilis, sed potius crassus, viscidus, & à debita crassi omnino degenerat: unde angustia præcordiorum, pulsationes & palpitationes variæ, capitis aliarumque partium do-

lores, quin & viscerum in specie splenis infarctus & similia mala. 2. Eveniunt talia ex sanguinis retenti vitiosa qualitate, licet enim sanguis excernendus singulis mensibus sit ejusdem naturæ ac conditionis cum sanguine retento citra noxam in corpore, eo ipso tamen quo tanquam fecernendus separatur per fermentationem istam à reliqua massa, alterationem singularem induit & proprietatem acrem erosioni aptam s. aluminosam tinctoriam acquirit, ut scitè loquitur **HELMONT.** & demonstrat in *tract. Lunare tributum.* Unde sanguis tali caractere insignitus & vitioso acore inquinatus reliquæ massæ permixtus, insigniter ejus crasim alterare & à naturæ statu degenerare facit, quin & inquinando simul reliquos corporis succos, vitiosum appetitum & picam, abdominis cruciatu ac tormina tam à mucilage acida, quàm hinc oriundis flatibus nata deliria melancholica, passiones hypochondriacas & similia mala inducit.

Nam in feminis quibus suppressi sunt menses, in his imprimis acidum vitiosum, idque primariò in primis abdominis viis redundans deprehenditur, id quod & affectus inde nati, methodusque medendi sufficienter declarat.

COGNITIO affectuum horum est aperta, cognita scilicet causa ab agris quæ subito referunt sibi menses esse obstructos. **PROGNOSIS** facillimè instituitur. Nam restituito fluxu, omnia cessant, de quo superius dictum, quòd verò diutius suppressi sunt, tandem post varias calamitates intereunt. In

C V R A

Ergo talium passionum duo sunt attendenda. 1. *Corrigenda* est sanguinis & reliquorum succorum inde dependentium vitiosa crasis. 2. *Stimulanda* est fermentatio sanguinis menstrua: Coniunctim, ut plurimum præmissis debitis evacuantiis talia veniunt usurpanda. Nam frustra debiram menstruationem stimulabis, nisi crasim ac fermentationem debitam sanguinis restituas: Et denique hanc ipsam vix plenariè restitues nisi menses denuò apparere incipiant.

Pro primario Ergo scopo inserviunt martialia & simul vitiosos sapores absorbentia, hinc aromatica naturalem fermentationem ac volatilitatem sanguini restituentia. Pro secundo scopo ea conducunt quæ aliàs menses ciete solent. In genere omnes hi affectus curantur ista methodo, qua alias cachexia vulgaris & postmodum mensium suppressio solent curari.

Paucis curam percurremus. Radicem curæ constituit vomitus qui interdum sæpius repetitus mixtè confert, sive per *antimonialia* quæ sunt optima, sive per *asarina*, sive denique in robustioribus per *Helleborismum album* instituitur. Formulæ omnibus sunt notæ. Sic v. gr. Oxymel Helleboratum **GESNERI** ad ʒij. propinatium promptè vomitum ciet. Ex purgantibus pilulæ tartaræ & de ammoniac **QUERCETANI** hic mirè conducunt, similiter etiam pilulæ de Hierac. de agarico.

Essentiali

qui sceminis ex vitio uteri contingere dicuntur. 485

Essentiali tartari **ZVVELFERRI** promptè hoc imbibit & dat tertium salsum vol. egregium remedium in morbis mulierum Chronicis. Alii croci martis apertivi salini cum salibus fixis parat item aliæ tincturæ martis jam notæ sunt.

Item vina martialia infusionis nempe martis v. gr. vinum malvaticum cum limatura ferri. infusa cum Cinnamomo. Item Rhenanum extinctione Chalybis imprægnatum & similia sunt proficua. Pertinet huc vinum medicatum **KNOFFELII** ad Cachexiam vitiosum: Descriptio ejus est hæc:

ʒ. *Lim. aur. ferri rubiginosa* (sic enim jam facta est corralia) per ablutionem cum aqua à sordibus purgatæ. ʒvj.

Rad. Eryngii.

helenii ana ʒvj.

Cinnamomi. ʒij.

Caryophyllorum. ʒij.

Spicæ nardi. ʒij.

Rasuræ Eboris.

C. C. philosophicè præparati:

Macis ana ʒv.

Cetærach.

Flor. anthos.

Genistæ.

Epithymi ana. p. j.

Specierum diatiron. Santalon. ʒʒ.

Granorum Juniperi ʒij.

vini albi lb. vij.

Sacchar. ʒvj.

Mista digerantur absque igne per 8duum bis agitando in die, post bibatur vinum transcolatum, quotidie bis, in phialis probè obturatis adservatum.

Pulverem cachecticum **QUERCETANI**, it. pulverem ad pallidos virginum colores **HEINRICI** de **HEER** in *obs.* 6. libens prætereo, cum aliàs sit notus. Remedia hæc martialia ubi non habent pro vehiculo vinum, optimè assumantur in decocto vel infuso rosinarini. Nam *resinarinus* aliquid singulare habet in morbis mulierum, à mensibus obstructis ortis.

Post martialia sunt aromatica dicta, quæ inter sunt vulgaria omnia aperientia imprimis lignum sassafras, Galanga, femina Calida majora, Baccæ lauri & Juniperi (quæ simul sunt diureticiæ) it. spiritus tartari vol. Elixir proprietatis: sed sine acido paratum: Modus absque acido parandi est: si tartarum & nitrum per detonationem paratur alcali s. quod fere melius ex nitro fuso injecto Carbonum pulvere fiat alcali. Hoc alcali per deliquiū solvatur, lixivium affundatur speciebus, aloë, Croco & Myrrha. Hoc ipsum istas species solvit & extrahit promptè, imprimis myrrha, quæ aliàs difficillimè solvitur. Extractio ita nonnihil inspissata conjungitur spiritui vini sicque fit *Elixir proprietatis sine acido* appropriatissimum morbis mulierum & non est adeò nauseosum atque vulgare Elixir proprietatis. Aliàs elegantiori modo c. spiritu sal. armon. parari potest paucis accedentibus Enchiretibis & est remedium admodum nobile. Symptomatis c. his morbis conjunctis simul nonnihil est resistendum. Sic v. gr. cum Cephalalgia sit uterina, ut vocant s. cum mensium suppressione conjuncta, tunc habita ratione primarii morbi, ad tollendam Cephalalgiam convenit Sacculæ ex succino pulverisato c. essentia piperis irrorato capitis vertici impositus: Loco hujus ipsam oleum succini destillatum etiam convenit c. balsamo peruviano mistum paucis guttis vertici illitum: quin & ipsam sal vol. succini internè usurpatum est conveniens.

Ubi palpitationes cordis & similes apparenter periculosi affectus conjunguntur, imprimis conducit tinctura coral. c. spiritu cord. cervi, item ipse spiritus C. C. maritatus c. Camphora aut liquor C. C. succinatus. In pauperculis convenit pulvis Zedoariæ c. coral. rubeis pulverisatis propinatus.

Quod si melancholicæ deliria mensibus superveniant suppressis antimonialia vomitoria sæpius repetenda, hinc appropriatis miscendi spiritus item pulvis secundinæ humanæ; Hæc enim ipsa in delirio quod vocant ex utero egregia sunt remedia: reliqua medendi ratio ex cura cachexiæ per se est nota. Absolvimus ferè superius affectus, qui uteri vitio muliebri sexui obvenire dicuntur: verum hos inter affectus mulierum, uteri culpa, qui dicuntur evenire, vix alius frequentior aut vix alius atrocior est ea, quæ vulgò.

SUFFOCATIO UTERINA s. **PASSIO HYSTERICA**: à primario symptomate & quod maxime urgere solet nempe ab angustia præcordiorum & summa respirationis difficultate ita appellatus. Nam hæc ipsa respirationis difficultas subinde tanta est, ut suffocari se singulis momentis putent, imò interdum suffocari quasi sine sensu ac motu ullo ad tempus jacent. Observavit namque **LINDANUS** aliquando mulierem per 6 horas sine ullo sensu ac motu ac respiratione & pulsu sensili instar mortuæ quæ jacuerat: imò interdum ad aliquot dies ita jacent, ut jam sepeliendæ denuò interdum reviviscant. Exempla præter **SCHEUCERUM**, de tali casu videbitis in **SALMUTH. cent.** 2. *hist.* 86. & 87. Alias etiam hic morbus, **STRANGULATUS UTERI** item **ASCENSIO UTERI**, quod ab **HELMONTIO** verò **UTERI ASTHMA** muliebri appellari solet. A modernis quibusdam **SUFFOCATIO HYPOCHONDRIACA** dicitur. Hujus affectus cum sit varia forma & hic ipse diversis symptomatis, nec semper iisdem se manifestet, & si quis alius frequentissimus sit mulieribus; ob id ejus naturam paulò prolixius prout quidem temporis ratio permittit considerabimus. Ante omnia *historia* perpendenda: Nempe mulieres quibus imminet paroxysmus s. jam adest, in ventriculo & abdomine subinde rugitus & borborygmia percipiunt, hinc sentitur motus quidam in eodem (nempe abdomine) veluti globi cujusdam ex imo adscendentis, adest hypochondriorum tensio & murmur, cum flatuum copiosa imprimis per os eructatione: horum copiosissimorum ructuum notatu dignum exemplum habet **BARTOLINUS Cent.** 2. *hist. anatom.* 21. cum his ructibus subinde oscitationes crebræ pandiculationes ac similia symptomata junguntur. Specialiter dolores crebri & atroces in abdomine nunc lancinantes, nunc distendentes, ut plurimum contorquentes, nunc fixi, nunc hinc inde vagi sunt conjuncti: appetitus ut plurimum est prostratus & omnia quæ assumunt vitioso & quasi corrupto sapore imprægnata videntur, alvus ut plurimum est constipata, qua aperta sive sponte sive beneficio clysmatum levamen egregium exinde percipiunt, imprimis si copiosi simul erumpant flatus: quin imò miri interdum sonitus & quasi horrendæ voces ex imis visceribus exaudiri videtur. Exempla talia videbitis in **SCHENCKIO**. Vomitus superveniunt in quibusdam materiæ viridis flavæ sæpius acidæ, interdum alieni ac peregrini saporis accedunt his insignes anxietates & angustia præcordiorum. Item palpitatio cordis tremula cum pulsu raro, parvo & debili subinde intermittente, superveniente aliquando syncope cum sensu omnino abolito: respiratio imprimis est difficillima, inæqualis, impedita, ita ut suffocatio imminet: in malo graviore ad sensum est abolita, percipiuntque mulieres tales simul in faucibus in collo angustiam simulque constrictionis quandam sensum non secus ac si laqueo injecto fauces præcluderentur. Vertigo capitis & visus obscuratio imminet paroxysmum innunt, in iis scilicet quæ sæpius hoc malo affligi solent: In ipso paroxysmo subinde perfecta adest scotomia cum oculorum rotatione & inversione. Interdum in copiosum risum ægris licet invitum & incivium terminatur, qui etiam aliquandiu continuatur, quin & delirium adest, & varia loquuntur & disserunt delirando: Subinde in

paroxyfmis gravioribus, convulfiones artuum & graviffimi Epileptici infultus superveniunt, & tunc mutato nomine EPILEPSIA UTERINA vocatur & superveniunt interdum miræ artuum ac corporis gesticulationes, interdum omnium sensuum tam interiorum quam exteriorum est abolitio: interdum sensibus omnibus integris talia fiunt, ita ut agræ aphonîa correpta ita paroxyfmo nihil possint loqui, quæ postmodum post paroxyfimum omnium actionum recordantur, eademque etiam enarrant. Rarius verd in Epilepticis has terminatur convulsiones: sæpius thoracis tantummodo & abdominis adiant symptomata: interdum in graviori paroxyfmo ad tactum frigent, ut plurimum verd præternaturaliter calent, qui calor etiam post paroxyfimum aliquandiu durare solet.

Infestant hæc symptomata omnis ætatis omnisque conditionis fœmellas, etiam virgines, imò interdum etiam ante mensium eruptionem, sicuti etiam vetulæ ab hoc malo non sunt immunes. Symptomata hæc non sunt in omnibus simul, nec in omnibus eadem: in quibusdam pauciora, in quibusdam plura & atrociora. Ordinatio dolores & perturbationes primo in abdomine, hinc anxietates in præcordiis cū difficili respiracione patiuntur. Est affectus si quis alius cõplicatissimus. INTER CAUSAS REMOTAS, quæ tales paroxyfmos in consuetis excitare aut infuetas ad eas disponente solent, imprimis sunt graviores animi affectus in specie ira; Novi enim aliquot mulieres, quæ quoties iræ nimium indulgent, toties dictæ uterinæ passiones superveniunt: Unde & rectè PRIMEROSIUS ab irâ, merore, it. à malo nuncio suffocationis uterinas obortas se observasse narrat. Deinde odores fortes naribus admoti aut nares ferientes hic admodum potentes & mirabilium sunt effectuum, tunc in excitando hoc affectu in iis quæ eodem sæpius corripuntur quàm etiam in compescendo paroxyfmo ut plurimum equidem (ut plurimum dico non semper) suaveolentia naribus eum suscitant, quem graveolentia subtilia demò compescunt: sicut è contra suaveolentia genitali antro applicata paroxyfimum levant: imò ex quibus maximè infesta sunt suaveolentia odoretenus hausta, iis eadem in paroxyfmo ad eum curandum aut extra paroxyfimum ad eum præservandum interius propinata, modò nares non feriant, optimè conducunt: Hoc quod nempe suaveolentia suscitent, graveolentia verd compescant paroxyfimum ut plurimum dixi contingere. Nam contrariæ etiam prostant observationes scil. mulierum; quibus suaveolentia in paroxyfmo naribus admota eundem levant, graveolentia verd potius malum exasperent: aded ut hac in parte Idiosyncrasia muliebris insignis habenda sit ratio. Videatur H O R S T I U S lib. 5. obs. 26. Ubi tale habet exemplum de muliere, cui suaveolentia naribus admota paroxyfimum sedatum: similiter B A R T H O L I N U S cent. 3. hist. anat. 28. suaveolentia à se observatum, quibusdam similiter paroxyfmos sedasse aut saltem condaxisse. Unde etiam H O R A T I U S A U G E N I U S lib. 12. Epist. 7. ceu expertum experimentum interius hystericis propinandum, & quod ipsum nunquam fellit, commendat:

℞. Moschi optimi gr. v.
Cinnamomi.
Caryophyllor.
Nuc. Moschatæ ana ʒj.

quæ in vino odorato soluto propinentur: sicuti etiam cit. loc. pilulas de Moscho tanquam efficacissimum præsidium commendat. Mira hæc res est, quoad odores in paroxyfmo hoc hystericis; Observantur enim quædam, quæ maximum solamen percipiunt in paroxyfmo à graveolentibus v. gr. Casioreo quæ postmodum paroxyfmo discusso & affectu percuro, dum demò restituta sunt, non sine amorione & insigni alteratione odorem Castorei postmodum perferre possunt. Ad causas remotas tertio subinde etiam multum

facit, mutatio status virginitatis s. virginalis in muliebrum, in specie si mox fiant gravida. Observe licet toto die virgines quæ optimè quæque odoratiffima perferre possunt, facta postmodum mulieres tales, postmodum citra passionis hystericæ periculum tales amplius perferre non possunt: aut etiam si tanquam mulieres eadem proferant, gravidæ tamen factæ eadem insigniter averfantur idque ita continuatur toto gestacionis & puerperii tempore, quo transacto, dum demò ventre sunt vacuo eadem odorata optimè perferunt, donec demò gravidæ fiant, ut plurimum hoc fit, non semper. Dum de odoribus loquor, observandum venit, quod odor rosarum quibusdam mulieribus sit admodum nocivus propter imminentes hystericas passiones. H O R S T I U S certè in Hercule medica p. 311. refert suffocationem hystericam lethalem in muliere puerpera ex odore rosarum, sicuti in virgine ex eadem causa odore rosarum scil. similem passionem annotavit L O N G I U S in Miscellaneis Curiosis p. 46. & ex eadem causa periculosa uteri suffocationem etiam annotavit T I M M U S in suis casibus p. 216. Denique inter causas remotas inter assumpta imprimis sunt dulcia, quæ exacerbant paroxyfmos aut eosdem excitant v. gr. omnia saccharata, omnia Symplicata, mellita & similia dulcia facile fermentabilia & fermentando accefcencia statulque generantia nociva sunt his mulieribus. Novi vetulam ferè 60. jam annorum, quæ vel solo unius passulæ esu graves passiones hystericas incurrit: aliam novi juvenulam quæ spiritum cochleariæ non absque passione hystericâ assumpsit: aded ut & in assumptis Idiosyncrasia muliebris insignis habenda sit ratio. Imprimis dulcia si excitant paroxyfimum optimè tunc curantur per amara in specie absinthium, anatorum enim sal nitrosum dulcem saporem & inde ortam accefcenciam fermentando, optimè corrigit & transmutat: Docet hoc F O R S T U S lib. 28. obs. 28. dum refert, quod talibus mulieribus, quæ ex dulcibus paroxyfmos incurunt, decoctum absinthii optimè conferat: Refert idem mulierem, quæ ex ira frequenter suffocationem uterinam passa fuerat, in specie si aliquid dulcium simul assument, cui consuluit, ut extra paroxyfimum biberet cerevisiam absinthiæ, quæ ipsâ postmodum à paroxyfmo præservata fuit: Plura de syrupo absinthii vid. in obs. 30. cit. lib. 28.

His ita præmissis accedendum est ut complicati huius affectus CAUSAM PROXIMAM. De quâ notum est, quod vulgò inculetur uteris, qui sanguine & semine aliisque viciatis humoribus repletus hanc excitet utragrediam, quatenus ipse quidem commoveatur sensum, unde ex commota recenta Camarina tam terrea & maligna expirent miasmata, quæ superiora versus effumantia per corpus postum ubique perspirabile, nervosum genus & cor afficiant, indeque tam varia symptomata excitent, dum uterus ipse sursum commotus formam globi in abdomine commoti tactui repræsentat, donec tandem diaphragma comprimendo & sic respiracionem impediendo suffocationis periculum Inferat. Hæc est vulgaris Theoria. Sed hanc Theoriam communem sufficienter refellunt. 1. Uteri situs firmiffimaque ejusdem cum intestino recto connexio, & etiam per ligamenta teretia ossi pubis firma agglutinatio, ita ut non nisi summa vi ex hoc situ divelli possit. Nam & id quod de prolapsu uteri proferunt saltem suo loco demonstrabo. 2. Anarome fraudem similiter detexit; sæpius enim in mulieribus tali passione mortuus uterus parvus contractus, in naturali situ & constitutione circa excrementorum præsentiam fuit repertus; Denique viri qui omnium consensu utero carent, simili omnino passione, ut est mulierum hystericâ suffocatio, afficiuntur, & tales viri semper malo hypochondriaco graviter affligi solent, & non tantummodo eundem globi in abdomine motum percipiunt, sed in suffocationis præsen-

presentiffimæ & faucium constrictionis sensu aperte afficiuntur. Exemplum apprime huc faciens viri suffocatione uterina correpti refert V V I L L I S T U S in sua pathologia Cerebr. cap. 5. p. 77. Facit huc etiam historia B A R T H O L I N I cent. 1. hist. anat. 44. Cujus aurigæ affectus si mulierè corripuisset hystericâ suffocatio lethalis fuisset. Pertinet huc etiam contractiva gulæ affectio cum variis symptomatis hypochondriacis cujus mentionem facit H E C H S T E R U S decad. 5. cas. 2. Nihil sanè est frequentius quàm quiddam viri, qui gravioribus affectibus hypochondriaci aut scorbutici obnoxii sunt symptomatis, quod tales de imminente suffocatione cum abdominis variis passionibus conquerantur. Exatè jam transactum est annum spatium, cum studiosus quidam, qui & jam hic vivit, ne consuluit in quodam affectu: hic ipse erat insignis hypochondriacus cui omni nocte evigilanti circa mediam noctem molestus erat rugitus & murmur in abdomine: jam verd alias continuò eum torquebant copiosissimæ flatulentia. Hinc post hæc murmur abdomen interiora versus retrahabatur, quod ipsum infestabat respiratio difficilis, ita ut omni momento suffocandus videretur, cum misera cordis anxietate violentaque palpitatione. Referebat mihi angustiam pectoris sub ista respiracionis difficultate esse tantam, & se percipere talem sensum ac si intra torcular vel intra duos aseres maximâ vi comprimeretur & constringeretur: tanta violentia thorax comprimebatur ut putabat, ut nullâ vi pro respiracione eundem dilatare posset: accedebant simul sub istis anxietatibus perturbationes sensuum interiorum, donec post horam circiter eum dimidia peractam modico tandem erumpente sudore paroxyfimus cessaret, qui tamen omni nocte stato tempore revertebatur. Hæc passio si corripuisset mulierem ab omnibus vocata fuisset hystericâ, cum tamen revera in hoc subiecto erat affectio hypochondriaca dicta, quæ istis symptomatis erat sipata, quam etiam curavi per spiritum Carminativum de tribus & spiritum salis armoniacis per vegetabilia Carminativa & acidum absorbentia. Aderat in hoc subiecto, quod obiter moneo, simul pertinax alvi obstructio & mira acidi præternaturalis in primis viis præparativæ stimulabatur. His ita consideratis modernis alio modo affectum hunc tot symptomatis complicatum explicat.

STYLIVS & qui eum sequuntur ex acido pancreatico nimis aspero vitiosè in intestinis effervescente originem huius passionis deducunt: Ex quâ effervescentia copiosi generentur flatus torquentes s. dolorifici, item ex ista effervescentia gignantur copiosi vapores, qui hinc inde dispersi, tam varia excitent symptomata, dum acidum vitiosum ad massam sanguineam delatum hanc nonnihil coagulet: unde etiam per remedia salina vol. oleosa hanc passionem curandam optimo consilio suscipiunt eamque aded ad passiones hypochondriacas referunt. Alii è contra imprimis V V I L L I S T U S ad morbos convulsivos ac spasmodicos affectus passionem hanc hystericam referunt, quales imprimis in affectibus scorbuticis & hypochondriacis frequentes observari solent. Quo jam ante V V I L L I S T U M collinavit H E C H S T E R U S decad. 4. cas. 3. pag. 125. qui aperitè asserit sibi videri ad spasmodicam affectionem accedere uteri errorem, quæ si reliquis connatis partibus nervosis communicetur, & hæc in hostem assurgant maximè si vellicatio major accesserit. Mihi meliora incedere placet via & utramque certo modo combinare opinionem. Nam quod in tali passione acidum peccet, primario idque vitiosum & à naturali statu tam in quanto quàm in quali degenerans, multa in hoc affectu occurrentia demonstrant. 1. Quod scorbutica & hypochondriaca subiecta cujuscunque sexus imprimis obnoxia sint huic affectui: Unde & scorbutica mulieres, licet lenia ipsis propines purgantia, ex malo tamen ad intestina copiosius acido pancreatico præter acerba tormina facillimè incurant hystericas passiones. 2. Quod sanguis in talibus quodammodo coagulatus deprehendatur & cujus incrassati stagnatione in præcordiis anxietates, asphyxia & syncope non leviter acerbentur, de quo vid. V V I L L I S T U S loc. cit. p. 78. qui viro isti hystericis, de quo superius, cum ipsi detraxisset vena secta sanguinem, hic semicongruatus & in guttulas concretus fuit evacuatus. Unde 3. vomitus à natura spontè aut arte provocati æruginosa, porracta, acerba ac similia evacuare solent: Unde & 4. Dulcia quæ facili fermentatione acescunt, & hinc copiosos generant flatus, paroxyfmos excitant, & à quacunque oriatur causa externa, præfertur eidem in paroxyfmo acidum Pancreatis vitiosum semper præfens. Hinc 5. etiam remedia salina vol. spiritulosa & oleosa præ cæteris succurrunt, quatenus acidum vitiosum præcipitando corrigunt. Hinc B A R T H O L I N I in sua praxi p. 81. medicamenta antiscorbutica applicanda suadet. Et L A N G I U S Comment. super Fabri Pathol. cap. 61. p. 10. omnia nobiliora anticolica & ea quæ ardorem stomachi nec non quæ stranguria compescunt in hystericâ passione quam maximè appropriata remedia asserunt. Qui affectus modo recensiti omnes ab acido vitioso primarum viarum dependent.

Quod verd præter tale imprimis viis acidum etiam convulsivo spasmodica tam partium abdominis membranosarum, quàm partium Thoracis & Colli musculosarum simul concurrat tantum non manu palpari potest. Ut autem primo taceam convulsiones istas Epilepticas quæ in medio paroxyfmi interdum in sine superveniunt, & interdum ridiculis subinde horrendis ab ignato vulgò demoniacis putatis gesticulationibus observantur. 2. Certè globus iste in abdomine sursum motus dependet à plexibus mesenterii nervinis, quibus inferioribus quidem imprimis, (non enim semper persensititur globus iste) convulsis simul imæ hypochondrii partes convelli & quasi attoni videntur. Unde molis istius ascendentis species tactui repræsentetur. 3. Dolores isti in abdomine lancinantes & varie contorquentes oriuntur à violenta contorsione & spasmodicis intestinorum convulsionibus. Quales dolores intestinorum etiam in scorbuto, it. sexui fæminino in & post partum solent esse frequentiffimi. Nam & hinc est quod fæminis nephriticis cum dolore Calculi simul cum vomitibus passiones hystericæ satis dolorosæ superveniant: in viis autem tantummodo Colica Nephritica nuncupantur. Unde dicunt communiter, (calcul. uter. irritasse) dum scil. nervis renum continuato spasmo convulsivo ad plexus Mesenterii à nervis exinde continuatis ad intestina etiam hæc ipsa convulsivis spasmis contrahuntur. Talem dolorem in infantibus, it. in viris mulieres appositè vocant (magn. in corpore dol.) Convulsiones scil. quasi Epilepticas partium abdominis interiorum: quod si tandem manifestæ artuum exteriorum superveniant convulsiones Epileptica, hinc dicunt (magn. intern. dolor. fieri extern.) & dum ita intestina convelluntur flatus ab acido copioso effervescente enati conclusi solent. Quæ jam ante V V I L L I S T U M collinavit H E C H S T E R U S decad. 4. cas. 3. pag. 125. qui aperitè asserit sibi videri ad spasmodicam affectionem accedere uteri errorem, quæ si reliquis connatis partibus nervosis communicetur, & hæc in hostem assurgant maximè si vellicatio major accesserit. Mihi meliora incedere placet via & utramque certo modo combinare opinionem. Nam quod in tali passione acidum peccet, primario idque vitiosum & à naturali statu tam in quanto quàm in quali degenerans, multa in hoc affectu occurrentia demonstrant. 1. Quod scorbutica & hypochondriaca subiecta cujuscunque sexus imprimis obnoxia sint huic affectui: Unde & scorbutica mulieres, licet lenia ipsis propines purgantia, ex malo tamen ad intestina copiosius acido pancreatico præter acerba tormina facillimè incurant hystericas passiones. 2. Quod sanguis in talibus quodammodo coagulatus deprehendatur & cujus incrassati stagnatione in præcordiis anxietates, asphyxia & syncope non leviter acerbentur, de quo vid. V V I L L I S T U S loc. cit. p. 78. qui viro isti hystericis, de quo superius, cum ipsi detraxisset vena secta sanguinem, hic semicongruatus & in guttulas concretus fuit evacuatus. Unde 3. vomitus à natura spontè aut arte provocati æruginosa, porracta, acerba ac similia evacuare solent: Unde & 4. Dulcia quæ facili fermentatione acescunt, & hinc copiosos generant flatus, paroxyfmos excitant, & à quacunque oriatur causa externa, præfertur eidem in paroxyfmo acidum Pancreatis vitiosum semper præfens. Hinc 5. etiam remedia salina vol. spiritulosa & oleosa præ cæteris succurrunt, quatenus acidum vitiosum præcipitando corrigunt. Hinc B A R T H O L I N I in sua praxi p. 81. medicamenta antiscorbutica applicanda suadet. Et L A N G I U S Comment. super Fabri Pathol. cap. 61. p. 10. omnia nobiliora anticolica & ea quæ ardorem stomachi nec non quæ stranguria compescunt in hystericâ passione quam maximè appropriata remedia asserunt. Qui affectus modo recensiti omnes ab acido vitioso primarum viarum dependent.

Quod verd præter tale imprimis viis acidum etiam convulsivo spasmodica tam partium abdominis membranosarum, quàm partium Thoracis & Colli musculosarum simul concurrat tantum non manu palpari potest. Ut autem primo taceam convulsiones istas Epilepticas quæ in medio paroxyfmi interdum in sine superveniunt, & interdum ridiculis subinde horrendis ab ignato vulgò demoniacis putatis gesticulationibus observantur. 2. Certè globus iste in abdomine sursum motus dependet à plexibus mesenterii nervinis, quibus inferioribus quidem imprimis, (non enim semper persensititur globus iste) convulsis simul imæ hypochondrii partes convelli & quasi attoni videntur. Unde molis istius ascendentis species tactui repræsentetur. 3. Dolores isti in abdomine lancinantes & varie contorquentes oriuntur à violenta contorsione & spasmodicis intestinorum convulsionibus. Quales dolores intestinorum etiam in scorbuto, it. sexui fæminino in & post partum solent esse frequentiffimi. Nam & hinc est quod fæminis nephriticis cum dolore Calculi simul cum vomitibus passiones hystericæ satis dolorosæ superveniant: in viis autem tantummodo Colica Nephritica nuncupantur. Unde dicunt communiter, (calcul. uter. irritasse) dum scil. nervis renum continuato spasmo convulsivo ad plexus Mesenterii à nervis exinde continuatis ad intestina etiam hæc ipsa convulsivis spasmis contrahuntur. Talem dolorem in infantibus, it. in viris mulieres appositè vocant (magn. in corpore dol.) Convulsiones scil. quasi Epilepticas partium abdominis interiorum: quod si tandem manifestæ artuum exteriorum superveniant convulsiones Epileptica, hinc dicunt (magn. intern. dolor. fieri extern.) & dum ita intestina convelluntur flatus ab acido copioso effervescente enati conclusi solent. Quæ jam ante V V I L L I S T U M collinavit H E C H S T E R U S decad. 4. cas. 3. pag. 125. qui aperitè asserit sibi videri ad spasmodicam affectionem accedere uteri errorem, quæ si reliquis connatis partibus nervosis communicetur, & hæc in hostem assurgant maximè si vellicatio major accesserit. Mihi meliora incedere placet via & utramque certo modo combinare opinionem. Nam quod in tali passione acidum peccet, primario idque vitiosum & à naturali statu tam in quanto quàm in quali degenerans, multa in hoc affectu occurrentia demonstrant. 1. Quod scorbutica & hypochondriaca subiecta cujuscunque sexus imprimis obnoxia sint huic affectui: Unde & scorbutica mulieres, licet lenia ipsis propines purgantia, ex malo tamen ad intestina copiosius acido pancreatico præter acerba tormina facillimè incurant hystericas passiones. 2. Quod sanguis in talibus quodammodo coagulatus deprehendatur & cujus incrassati stagnatione in præcordiis anxietates, asphyxia & syncope non leviter acerbentur, de quo vid. V V I L L I S T U S loc. cit. p. 78. qui viro isti hystericis, de quo superius, cum ipsi detraxisset vena secta sanguinem, hic semicongruatus & in guttulas concretus fuit evacuatus. Unde 3. vomitus à natura spontè aut arte provocati æruginosa, porracta, acerba ac similia evacuare solent: Unde & 4. Dulcia quæ facili fermentatione acescunt, & hinc copiosos generant flatus, paroxyfmos excitant, & à quacunque oriatur causa externa, præfertur eidem in paroxyfmo acidum Pancreatis vitiosum semper præfens. Hinc 5. etiam remedia salina vol. spiritulosa & oleosa præ cæteris succurrunt, quatenus acidum vitiosum præcipitando corrigunt. Hinc B A R T H O L I N I in sua praxi p. 81. medicamenta antiscorbutica applicanda suadet. Et L A N G I U S Comment. super Fabri Pathol. cap. 61. p. 10. omnia nobiliora anticolica & ea quæ ardorem stomachi nec non quæ stranguria compescunt in hystericâ passione quam maximè appropriata remedia asserunt. Qui affectus modo recensiti omnes ab acido vitioso primarum viarum dependent.

488 Morbi mulierum & in specie affectus totius,

phragmate ex communitate nervi intercostalis perpetua motus sit proportio. Dixi, considerandam esse in suffocatione Uterinâ effervescentiam istam in intestinis ab acido: item convulsiones spasmodicas in abdomine ab eodem acido oriundas.

Quod Ergo attinet *modum sentiendi* passionis hystericae, complicatissimus sanè est affectus, compositus nempe ex vitiosa in intestinis ab acido pancreatico cum succo biliioso effervescentia, unde copiosi admodum flatus & eructationes proveniunt: à quo vitioso acido ulterius promoti etiam sanguinis coagulationes & in præcordiis stagnationes oriuntur: His simul conjungitur depravatus & perturbatus spirituum animalium motus, primariò quidem in truncos Nervorum intercostalis, & vagi, hinc consequenter etiam in reliquos nervos: Unde vertigines & scotomiae, varia deliria spasimique insignes in partibus abdominis membranis intestinis mesenterio & similibus. Item simul in partibus thoracis musculosis & ipso aded cordis musculo: Unde hujus palpitatio aut ex ejus continuata ferè systole iste compressionis in corde sensus. Talis est ordo hæc inter symptomata ut ut plurimum quidem præcedant abdominis accidentia s. symptomata ex effervescentia & acido vitioso nata: Unde ex irritatione partium nervosarum & surculorum nervorum spasmi interni, hinc consequenter Capitis perturbatio ac demique externorum membrorum periculosa convulsiones superveniunt: v. gr. hoc contingit in ira, in esu dulcium, in nephritide & dolore abdominis scorbutici, &c. Interdum tamen fit, ut præcedant spirituum explosiones inordinatæ ex cerebro eorumque agitationes vitiosæ per nervos: Unde scotomiae, varii apparentes Colores, sensus & motus deficiens primitus corripuit ægros, & dum ab his inordinatè motis constringuntur & quasi concutuntur abdominis viscera & ductus, effusa tandem uberius Pancreatica lymphæ tandem abdominis superveniunt symptomata.

Evenit hoc quoties à terrore ab odoratis nimium sensuum organa afficientibus malum procedit: Et prout plures vel pauciores nervorum afficiuntur surculi, variant etiam subinde symptomata. Sic v. gr. interdum tantummodò plexus nervei lienates & stomachales primariò sunt affecti, & tunc paroxysmus à sinistro hypochondrio incipiens, non uteri sed lienis vitio oboriri dicitur.

Sed hæc imprimis quoad adjuncta symptomata convulsiva & uberius & elegantius etiam explicata videantur à **VVILLISIO** in *Pathologia Cerebri*, qui sanè primus est, qui motus convulsivos in specie internos aliquantisper exactius explicavit, & ad praxin medicam applicavit: Hujus doctrinâ bene observatâ varii affectus in praxi occurrentes facilius patebunt. Nam frequentissimi sunt tales affectus interni, qui optimè per convulsionem nervorum explicari possunt. Quod verò attinet effervescentiam vitiosam intestinalem & inde originaliter dependentia abdominis accidentia, quæ primariò in passione hysterica consideranda de his consulendus **Sylvius** in *sua praxi*, qui salium doctrinæ Theoriam & praxin satis accuratè superstruxit.

Est ergo revera passio hysterica dicta s. Uterina *species mali hypochondriaci* gravioris oriundi tam ex vitio stomachi, quod sæpius adjunctum est, quam in specie ex vitiosa lymphæ pancreaticæ, affligens potius mulieres quam sexum masculinum ex debilitate, imbecilliore & teneriore systematis nervosi textura, & spirituum animalium eorundem majori raritate & faciliori promptitudine in varias motuum exorbitantias & *traxias*. Aut saltem quibus non placet Affectio hypochondriaca, est Certa species Colicæ convulsivæ gravioris, dum scilicet, intestinorum spasmi in plexus mesenterii continuati ad alias superiores partes ex connexione & crebriore concussu nervi intercostalis & nervi vagi evibrantur; id quod anatome nervo-

rum, quæ hîc exactè debet esse cognita sufficienter docet.

Odor Ergo spiritus animales promptè afficit eosque ad varios & subinde distinctos motus disponit: Et prout variè constituti sunt spiritus animales ipsi, aut prout variat eorum intrinseca specialis constitutio, eatenus etiam distincti odores in distinctas motuum anomalias eos adigunt: Fit hoc non tantum in Camerationibus narium, sed etiam circa ipsa loca genitalia; dum nempe effluvia odorata promptè spiritus istius loci afficiunt & hos alliciendo ad determinatum minusque erroneum s. convulsivum motum disponunt. Patet hoc quando angetur venerea voluptas si odoratis inungatur membrum.

Præterea tamen & odores naribus applicati vel hausti, prout variè alterant mass. sanguineam in pulmonibus fermentando astuantem similiter non parum contribunt ad levanda aut exasperanda hysterica symptomata. Nam hinc fumus cornutum aut pennarum incensarum, item Castorei olfactus & similia angustias præcordiorum lenire & quasi amplius in thorace spatium efficere videtur: quatenus sal. vol. istorum subjectorum incensione separatim cum aère inspirato interius tractum sanguinem dissolvendo, & ejus acidum destrucendo sicque fermentationem ejus accelerando, diuturniorem in pulmonibus moram & stagnationem tollit. Ceterum inter *Causas remotiores internas*, quæ somitum huic malo subministrant ac ad istud disponunt, præter alia multa, ut superius monui, non semper eximendæ sunt partes genitales, non quasi Uterus aut testes cum vulgo accusandi sint, non: sed quatenus mensis suppressi occasionem huic malo subministrant, aut etiam quatenus liquor seminalis retentus & corruptus, ut succos corporis quoscunque: ita in specie spiritus animales vitando hos ad varias motuum anomalias disponit, ita ut & Epilepticos paroxysmos ac suffocativos affectus inducat: refert namque **Foersterus** *lib. 28. obs. 25*, se observasse suffocationem Uterinam in vidua ex retentione excrementorum per coitum, *it. 6. 1. obs. 29*, lethalem Uteri suffocationem annotavit, in muliere ex semine, ut inquit, retento ortam. Quorsum etiam facit exemplum **Fonseca** *lib. 2. consil. 33*, qui observavit suffocationem hysterica in virgine, quæ semper antequam paroxysmus incenderet inexplicabili coeundi libidine tenebatur. Præ cæteris elegans est historiola, quam recentè **GABRIELHOEVERUS** *Cent. 4. Cur. 95*, ubi mulier hysterica fuit exsuscitata fricatione fori genitalium c. oleo spicæ, unde copiosus liquor seminalis fuit excretus: verba ejus sunt hæc. Ego aliquando unâ cum alio Medico vocatus eram ad nobilem mulierem, &c. Confirmat hoc, quod nempe modo dictæ alterationes circa partes genitales aliquid conferant interdum, quod videmus mulieres quædam dum virgines sunt nihil perpeti ab odoribus aut de hoc malo, maritate autem postquam fuerint aut gravidæ reddite malo huic insigniter obnoxie deprehenduntur, quatenus per spiritum genitalem virilem & in gravidatione per retentam menstrua variè alteratur & crasis mass. sanguineæ & consequenter etiam spirituum animalium.

QUOD ATTINET SIGNA.

Suffocatio uterina seu affectus complicatissimus Pathognomonicum signum vix habet, cognosci tamen facile potest ex iis symptomatis quæ supra in historia hujus affectus fuerunt recensita, & ut aliàs monui interdum suffocatio uterina interdum *Epilepsia uterina* vocatur: Hæc tamen est differentia suffocationis ab Epilepsia vera, quod in Epilepsia vera solet deprehendi spuma circa os, id quod non æque, aut non nisi in desperata ferè passione hysterica contingit. Præterea in Epileptico pulsus cû valido nisu ferit manum tangentis, cujus contrarium evenit in hysterica passione: Et Epileptica verè (nempe in 2. aut 3. classe,) post paroxysmum

qui feminis ex vitio uteri contingere dicuntur. 489

paroxysmum vix reminiscuntur eorum, quæ circa ipsas dicta gestave fuerunt. Hysterica verò non rarò istarum rerum firmam habent memoriam: interdum ubi gravior est paroxysmus mortuæ apparent: signa quibus à verè mortuis discerni possunt sunt vulgo *speacula & plumæ*: Optimum est sternutatorium, si nempe fortè in nares insufflatum nihil operari velit. Item si vomitorium generosum infusum citra effectus deprehendatur: tunc est suspicio esse mortuam. Item vesicatorium coxis applicatum, si citra vesicationis effectum admoveatur res est periculi plena ne sint mortuæ: Aliàs & **D. PRÆVOTIUS** Patavinus (quod obiter moneo) nullum remedium efficacius observavit, quàm vesicantia coxis applicata: Ubi vesicas excitant spes est clara de vita, si frustra applicentur res est desperata.

QUOAD PROGNOSIN

Mulieri graviori suffocatione uterinâ laboranti si superveniat sternutatio, res salva est, signum enim est, ut sic dicam, naturæ seipsam resuscitantis. In juvenibus ut plurimum cessat hoc malum partu aut saltem tempore puerperii cum lochiorum fluxu: In senibus verò quibus Catomenia sunt suppressa, in iisdem rarò perfecte curatur, quin sæpius recurrat. In prægnantibus & puerperis malum est periculofum: in prægnantibus quidem propter metum abortus, in puerperis propter metum suppressionis lochiorum ac propter insignem debilitatem virium: Interim tamen ut ut pulsus respiratio omneque animales actiones quoad sensum cessant non statim desperandum est, quin potius generosis remediis succurrendum: Cum uti superius monui per 24. mortuæ habitæ denuo revixerint.

INCURA

Ergo eo est attendendum, ut acidum vitiosum in intestinis corrigatur & alteretur indeque flatuum proventus inhibeatur. 2. Ut efferi spirituum motus sopiantur & placentur, indeque natæ convulsiones sopiantur. Utrique scopo optimè satisfaciunt salina vol. spirituosæ & oleosa: Nam spiritus sunt olea dissoluta opiatæ & Camphoratæ permista. Verum cum per paroxysmos ut plurimum sæviat malum: Hi ipsi verò subitaneam postulent opem, ut ob id in paroxysmo & extra eundem observanda sit certa curandi ratio. In paroxysmo quod attinet odorata, imprimis conducunt tam naribus applicanda ut plurimum graveolentia, quàm sinu muliebri intrudenda ut plurimum suaveolentia. Naribus optimè Consilio applicatur spir. sal. amoniac. in vitro angusti sed longiulculi colli contentus, qui etiam in Apoplexia & Epilepsia mira facit. Loco hujus etiam spiritus C.C. aut alius spiritus urinofus volatilis naribus applicari potest. Hic spiritus si sit maritatus ac imbrægnatus c. castoreo ed magis præsentaneam affert opem. Hinc oleum succini distillarum, oleum Gagatis oleum tartari foetidum oleum C.C. distillarum & similia naribus admoda valde conducunt: observando tamen quod hujusmodi oleosa nimis fortia. (Nam salinorum alia ratio est) cautius sint utrumpanda ubi in apertas convulsiones Epilepticas malum definit. Naribus etiam commode admoveatur suffitus: quos inter primatum obtinet suffitus *succini*, qui & Epilepticos mirè suscitavit: it. suffitus *nuc. Moschatae*. In usu sunt *plumæ avium* imprimis perdicum combustæ, *pili* item & *Cornua animalium* combusta, quorum sal. vol. acre oleosum nares potenter ferit. In usu aliàs communi est *Castoreum*, il. *asa fetida* naribus admota. Ubi gravior syncope urget castoreum immittitur in vinum generosum & spirituosum & ita naribus applicatur: Nam sic resectivum magis penetrativum evadit remedium. *Lignum Agallochum* incensum etiam dat egregium fumum naribus admoveendum in hysteriis. **RIVERIUS** dicit, quod fumus *Tabaci* citissimè excitet hystericas, quod tamen mihi videtur adhuc paradoxon-

Non minus quàm qui fumum sulphuris accensi naribus admovent: Nam hoc ipsum omnino rejicio, quia periculum est, ne acidum sulphuris stigma, quod aliàs in sanis angustias præcordiorum infert, ne idem in ægris malum exasperet. Utero ut plurimum admoveatur *suaveolentia*: scilicet, immittitur pessus inunctus c. balsamò apoplectico aut pessus inunctus cum oleo Nuc. Moschatae, in quo solutum est parum Zibethi. Sic suffitus sunt per uterum recipiendi quos inter experimentum **PARACELSI** est suffitus paratus est *Verrucis equorum*, de quo etiam affirmat **FONSECA** nullam esse ab utero suffocationem, quæ ab hoc excitetur fumo: Compositio est hæc:

℞. Verrucar. equor. ʒij.
asa foetida.

Ungulæ capræ. ana ʒij.

F. pulvis: cujus ʒj. incensus dat fumum per infundibulum in uterum suscipiendum. Aliàs *vellicatio pilor. in pube* à multis seu expertum laudatur remedium; quin & fortis ligatura in regione Hypochondriorum admodum levat paroxysmos & symptomata abdominis: sufficit hic quodcumque cingulum: in specie etiam laudatur cingulum factum ex corio humano *fœminino*: de cujus usu vid. **BARTHOLINUS** *cent. 3. hist. anatom. p. 17*. Loco corii humani fœminini etiam sunt qui commendant cingulum ex corio cervi in coitu transfossi s. interempti. Umbilico inunguntur varia & imponuntur etiam distincta: Ratione inunctionis inungitur oleum rutaceum, anethinum, Laurinum, Castorei, succini oleum tartari foetidum oleum Ligni Guajaci, Spicæ, &c. Unguentum factum ex sclærea in butyro cocta cum Gummi. Tacamahacæ, abdomini illitum: mirè à quibusdam laudatur Camphora itidem cum oleo Amygdalarum dulcium soluta umbilico admovenda. Usitatissimæ Galbanum solutum corio rotundo inductum instar emplastri applicatur regioni umbilicali, quod egregiè conducit; addunt alii Gummi. Tacamahacæ. alii Castoreum: picem: In medio hujus Emplastri recondunt aliquot granâ Zibethi, ita ut Zibethum exactè umbilico imponatur & hinc forti ligatura Emplastrum supra umbilicum firmetur v. gr. inunctio regionis umbilicalis in tali casu fit si

℞. Ole. Castor. ʒij.

succini destillati ʒj.

spicæ. ʒʒ.

Camphora vel hujus olei gr. f. gutt. v.

M. Inungatur his ipsis regio umbilicalis & ponatur desuper emplastrum. Vel

℞. Axung. Castoris. ʒiij.

Olei destillati Chamomill.

Camini &

Spicæ ana ʒj.

M.F. *Limentum Umbilicale*. Emplastrum quod commode desuper applicatur sit tale.

℞. Gummi. Galban. in aceto ad pulvis consistentiam soluti v. gr. ʒiij. (non vero pro unâ vice)

Castorei:

Extracti croci ana ʒiij.

ole. destillati succini

spicæ ana ʒiʒ.

M. pro emplastro adservando in vasculo clauso, de quo ℞. q. l. inducatur super alutam in formâ rotundâ & agglutinetur abdomini & regioni umbilicali. Externis his ita administratis optimo c. successu injiciuntur Clysmata ex carminantibus & nonnihil penetrantibus parata, quæ certè tempore certo applicata & retentæ mirè levant paroxysmos: si flatus impediunt partibus vicibus injiciuntur. Fiant talia Clysmata ex carminantibus imprimis v. gr. compositio potest esse talis:

℞. Rad. angelicæ ʒvj.

feniculi ʒʒ.

Herb. marricar.

Levistici ana mʒ.

490 Morbi mulierum & in specie affectus totius,

Flor. Chamomill. roman. mij.
Baccarum lauri. ʒʒ.
Semin. 4. Calidor. major. ana ʒj.
Coquantur in f. q. aqu. communis Colatur
ʒ. ʒix. addi
Electuar. de baccis lauri ʒvj.
Castorei ʒʒ. ad ʒj.
olei destillati Cumini.
Carvi.
Succini ana ʒʒ.
M. F. Clysmata.

Hujusmodi Clysmatis ubi omittuntur olea destillata ex se satis penetrantia optimo consilio à quodam moderno adduntur salia vol. ad ʒj. v. gr. sal vol. urinæ C. C. succini, &c. & mirè prolunt in affectibus ipsis etiam Epilepticis & doloribus abdominis convulsivis, utur ultra colon ascendere nequeant Clysmata. Alii tanquam singulare laudant Clysmata parata ex decocto hederæ terrestris ad ʒʒ. ʒj. Mithridatii quæ injecta ad passionem hysterica commendant. Clysteres Terebinthinati (de quibus ubi de dysenteria) s. in quibus Terebinthina c. vitello ovi dissoluta à ʒj. ad ʒʒ. unâ immittitur singulariter prolunt in hysterica passione. Nam egregium balsamicum & oleosum sal est in Terebinthina intestinis & matrici gravissimum. His ipsis externis simul adjungenda interna in paroxysmo eaque omnia penetrantia & vol. oleosa spiritiosa & quidem primatum obtinent spiritus salini vol. spiritus sal. armoniac. C. C. Liqueor C. C. succinatus & similia à gutt. xv. ad xxx. s. ʒʒ. c. appropriato vehiculo infusi. Item conveniunt omnia succinata sal scilicet vol. succini à gr. v. ad vj. vel viij. usque ad xij. in aqua hirundinum cum castoreo per os propinatum s. infusum. Est etiam succini c. spiritu vini rectificatissimo parata à ʒʒ. ad ʒj. in adulta muliere insigniter prodest. Alias aliquot saltem gutturæ ʒ. 4. 5. olei succini distillati, utur ingrati, insigniter tamen conferunt in paroxysmo. De castoreo & asa foetida res est notissima, quod singulariter conducit in hoc affectu, quatenus sua oleositate salina acidum vitiosum ejusque effervescentiam promptissime compefcunt: propinantur in forma pulveris. Pertinet huc pulv. hystericus T. M. quem se nunquam fefellit asserit. Descriptio est hæc:

ʒ. fecul. bryoniae. ʒij. (nihil valet)
Margaritar. preparat. ʒj. (quatenus acidum absorbent, quod melius præstant oculi cancerorum)
Castorei gr. xxj.
ole. dest. Rutæ.
succini ana gutt. v.

M. F. pulvis dividatur in ʒ. p. aq. dof. r. propinetur in vino in quo Macis & Croci parum bullierint. Fecula hic nihil facit: Margaritæ saltem præcipitant, castoreum & olea destillata optimè præstant. Pertinet huc etiam Ess. castorei quæ communiter c. spiritu vini paratur: Meliori ratione paratur c. spiritu vini maritato c. sale vol. s. spiritu salino vol. oleoso, qui promptè penetrat castoreum, istudque dissolvit, & elegantem ac penetrantissimam suggerit essentiam: quin & liquor C. C. succinatus castoreo affusus elegantem tincturâ essentiam elicit, proficuum sanè in paroxysmo etiam graviori hysterico. Item infusum castorei c. salibus vol. de quo superius ubi de mensium suppressione ex BARBETTE & hoc est egregium. Item tinctura anonyma D. LANGI, specificum hystericum ex castoreo, asa foetida, Myrrha, & paucis croco per spir. vini tartarifatum parata commodissime his ipsis speciebus Baccæ sambuci exsiccatae. Item Zedoaria & Galanga addi potuissent. Baccæ n. sambuci exsiccatae, item Baccæ Chamæactes s. Ebuli similiter exsiccatae in spiritu vini dant tinctura cujus cochlear. j. vel ij. imprimis granorum actes s. sambuci (sicut Chamæactes dicitur Ebuli) propinata in paroxysmo eundem mirè levant provocando brevi post sudorem. Tinctura hæc tanquam expertissima commendatur à LINDANO. Loco horum

Baccæ hederæ arboreæ s. potius extract. baccar. heder. mixtum cum Tryphera magna est experimenti P. VOTII. Loco horum gran. Kermeæ. alii baccas Juniperi eodem successu in tinctura s. est. præparati in hysterica passione asserunt. Occasione castorei dicti mentio facienda Myrrhæ balsamici remedi in quam plurimis affectibus in specie suffocatione hysterica: Nam Trochisci Myrrhæ vulgo ad ʒj. propinati paroxysmum sedant. Potentior est Ess. Myrrhæ absque acido cum alcali tam fixo quam volatili c. spir. maritato v. gr. c. spir. sal. armon. sic n. dat essentiam admodum elegantem. Pertinet huc etiam Elixir proprietatis muliebri sine acido per alcalia paratum, de quo superius, quod in paroxysmo erit admodum proficuum. Item Elixir uterinum CROLLII à ʒj. ad ʒʒ. Hoc enim præterquam quod paroxysmum levat si singulis mensibus appropinquante menstruo fluxu propinetur, præservare hunc morbum dicitur, ut nunquam revertatur. In stercore equino vulgari licet subiecto tamen singulare est experimentum contra hystericam passionem: Nam sicut succus ejus expressus est præsentaneum remedium contra colicam virorum, ita idem succus subidè sibi suffocationem hysterica. Loco succi sunt qui extractum stercorei equini commendant. Theriaca aliæque Theriacalia similiter conducunt. Theriaca parum in vino dissolutum si propinetur hysterica paroxysmum mirè levat. Est remedium pro pauperculis. Potentius hoc facit, si addatur ʒʒ. castorei vel spiritus Theriacalis Camphoratus: nam Camphora est egregium antihystericum, in quo extract. vel pulvis castorei dissolutus cochlearim propinetur in paroxysmo. Vel possunt ex tempore præscribi misturæ, quæ in hoc conspiciunt, ut sint salinae volatiles oleosæ. Modus præscribendi posset esse talis.

ʒ. Aquæ Melissæ c. vino ʒij.
Carminativæ. ʒj.
Ess. castorei ʒij.
Spir. sal. armon. ʒʒ.
Salis vol. succini ʒʒ.
Olei destillati succini gutt. iij.
Syrup. de artemis. ʒvj.

M. propinetur cochlearim in paroxysmo. Paroxysmo sedato ne subidè revertatur novus his ipsis Opiata & Camphorata sunt immiscenda, quæ in paroxysmo minus conducunt v. gr.

ʒ. pulegii ʒij.
Hirundin. c. castoreo ʒj.
(simplicissima si quæ alia hujus est compositio & tamen efficacissima, sæpius expertus sum)
Tincturæ granorum actes s. sambuci ʒij.
Spir. sal. armoniac. ʒj.
Laudani Opiati.
Camphoræ ana gr. iij.
Syrup. Cortic. aurant. ʒvj.

M. F. potiuncula iteratis vicibus propinanda. Nam certum est, quod Laudanum Opiatum mirè conducit ad avertendum paroxysmum hystericum imminens tam intra assumptum quam solum naribus odoratum de quo vid. RIVERIUS Cent. 4. obs. 85.

Quod si nec hæc sufficiant ad excitandas & refocilandas ægras præscribenda sunt sternutatoria, quæ aliàs egregii sunt usus. Modus præscribendi est satis notus v. gr.

ʒ. Castorei ʒj.
piperis longi gr. xv.
Hellebor. albi ʒʒ.
pyrethii gr. v.

M. F. pulvis cujus tantillum subinde per calanum naribus insufflatur. Quod si nec sternutando ad se redeant hysterica, duro nodo durus apponendus est cuneus nempe vomitus utpote qui desperatas & tantum non pro mortuis habitas potentes exsuscitat. Insignes videbitis de hoc observationes P. J. FABRI in ejusdem curacionibus imprimis in Cm. 12. &

qui fœminis ex vitio uteri contingere dicuntur. 491

& in Cur. 39. ubi hystericas jam desperatas & pro mortuis habitas per ʒij. sal. vitrioli (est duplex dosis) in ʒijbus aquæ sal. c. aqua imperiali propinatas restituit. Sed vitriolacea sunt suspecta: Loco horum ergo antimoniaia sunt turcica. Videbitis etiam de virtute vomitoriorum in paroxysmo ad resuscitandas desperatas RIVERIUS Cent. 4. obs. 85. Denique interdum ulu venit, ut in ipso paroxysmo vena aperienda sit, cautè tamen & circumspectè: Præ cæteris observationem notabilem de hoc habet PANAROLIUS Pen. 3. obs. 32. dum hystericam virginem ex nimia sanguinis copiâ & circa cor stagnatione ad mortem usque deducam in ipsa lithothymia per institutam phlebotomiam liberavit. Substituimus in Cap. de suffocatione Uterina in quo ultimo proposuimus modum tractandi mulieres in paroxysmo: Et ea ipsa quæ in paroxysmo ceu appropriata interne assumuntur itidem post paroxysmum ad curam ipsius mali commodè adhiberi & usurpari possunt, imprimis adjunctis interdum blandis laxativis: propterea communiter præscribuntur nodali vino infundendi alterantes, parati ex Carminativis & nervinis uterinis, qualia sunt nota v. gr. ex rad. angelicæ, petasitidis, Zedoariæ, Bryoniae, quæ præ cæteris laudatur, Levistici, Gentianæ & similibus in specie Scleara est experimentum singulare paucis notum in suffocatione uterina s. decoctum ejus five alia ex eodem parata remedia usurpentur. Hinc Melissa, rosinarinus, artemisia, salvia, matricaria & Tanacetum: hinc semina Carminativa quæ vocantur calida cum omnibus aromatis. Pro laxatione conducit infusum agarici, it. rad. bryoniae c. reliquis usurpata. HELLVETIUS in Diribitorio Medico pag. 116. laudat infusum Sennæ & Rhabarbari cui addenda sit ʒʒ. pulveris secundinæ humanæ, ex quo laxativo appropriato multum utilitatis se hausisse affirmat in suffocatione uterina: Nam secundina ipsa est experta uti postmodum habebimus. Alias pilulæ aggregativæ c. Myrrha & Castoreo acuatæ, it. Pilulæ foetidæ communes ad ʒj. addito mercur. dulci pro expurgandis talibus mulieribus conducunt. Præter hæc dicta tam in, quam extra paroxysmum ulterius conducunt tinctura uterina MYNSICHTI, it. ejusdem extract. specificum uterinum: RIVERIUS pilulæ præservativæ à paroxysmo similiter conveniunt factæ ex Castoreo, asa foetida & Laudano Opiato. (sunt alterativæ non laxativæ.) De Camphora supra monui, quod singulariter conducit in specie si sublimetur c. sal. vol. spir. sal. arm. aut si paratur sal. armoniac. c. Camphora, sic n. efficacissimum acquiritur remedium multis affectibus in specie hystericae passioni dicaturum. Quin & Camphora accensa in potu ordinario extincta non est frustranea, de quo supra ubi de furore uterino dictum fuit. Spiritus secundinæ imprimis primiparæ per fermentationem s. putredinem paratus, it. pulvis secundinæ à ʒʒ. ad ʒj. usurpatus insigniter conveniunt. Panacea Holstiensis s. arcanum duplicatum MYNSICHTI & ipsum est egregium pro affectu uterino mulierum. Vulgò notum est quod jovialia remedia usurpentur, sunt namque qui rasuram stanni in aquæ appropriata propinata admodum laudant: Loco hujus Magister. jovi MYNSICHTI, it. antihæcticum POTERII, r. Bezoardicum joviale aut sudoriferum magnum FABRI sunt usurpanda. Remedium domesticum sed satis proficuum est foligo splendens, ad ʒj. usurpata. Item sulphuris crudi part. ij. mistæ c. part. j. Nuc. Mosch. à ʒj. ad ʒij. usurpatum singulare experimentum est ad curandam & præservandam hystericam suffocationem. Colophonis loco addam casum qui mihi videre contigit superiore ætate: vocabar ad mulierem juveniculum, quæ in partu aliquando fuerat malè tractata; tempore tamen puerperii & lactationis fetus commodè satis se gessit: cum ablaesisset foetum & redirent menses, incidit in hæmorrhagiam uteri ni-

miam, non quidem continuam, sed ita ut menses interdum per integras 6. hebdomadas fluerent: tandem superveniunt tormina abdominis vehementissima, quæ principium capiunt in hypochondrio sinistro, hinc extenduntur in totum abdomen, & tandem in specie in regionem dorsi lumbarem crudeliter lacerant: superveniebat hinc difficilis respiratio & graves anxietates cordis, ita ut etiam syncope interveniret; tandem Crampus quasi s. convulsio quædam tonica totius dimidii corporis sinistri superveniebat, ita ut dimidium caput ac dimidius truncus cum brachio & pede totaliter rigerent & quasi tetano afficerentur; parte dextra tota sana: pulsus erat parvus, celer, imò interdum ferè nullus: revera erat affectus quem vocant Hystericum. Vocatus ego in paroxysmo cum ex testatione adstantium mulier per 5. dies habebat alvum suppressam præscribo Clysterem Carminantem & emollientem.

ʒ. Rad. Angelic.
Levistic. ana ʒvj.
herb. Malvæ.
Chamomillæ. ana mij.
Flor. Chamomillæ.
Sambuci ana ʒij.
Coquantur in f. q. aqu. simpl. in vase clauso: Colaturæ
ʒ. ʒix. ad Electuar. de bacc. laur. ʒvj.
Castorei ʒʒ.
ole. dest. succini.
Cumini ana ʒʒ.
vitell. ovi n. j.

injiciuntur pro clysmate qui egregiè proderat.
Pro usu interno præscribendam hanc misturam;
ʒ. Aqu. Hirund. c. Castoreo ʒij.
Melissæ c. vino ʒj.
Spir. sal. armoniac. ʒj.
Cochleariæ. ʒʒ.
Sal. vol. succini ʒʒ. (est oleosum)
Laudani opiat. gr. iij.
Syrupi Cortic. aurant. ʒvj.

M. F. portio finito paroxysmo subinde coclearim haurienda. Pauca hæc remedia ex toto levarunt malum, ita ut etiam hæmorrhagia uteri sisteretur.

Pro confirmatione autem imprimis abdominis præscripsi inunctionem saltem externam.

ʒ. Ole. Chamomillæ. ʒij.
destillati succini ʒij.
Carvi.
feniculi ana gutt. ʒ.

M. pro inunctione hypochondrii sinistri & regionis umbilicalis applicato desuper latere calente. Hæc de suffocatione sic dicta uterina & etiam de morbis qui uteri vitio adscribuntur muliebri sexui sufficiant, pergo ad

CAPUT IV.

De viri admisione læsâ.

Fœmina quæ cum mensium fluxu ad generationem quasi se habitat & cui pruritu venereo titillantur genitalia, à viro satisfactionem recipit per debitum congressum seu potius per debitam in congressu admisionem. Læditur hæc viri admisso vario vaginæ uterinæ vitio: vel nimis clausæ aut nimis angustæ vel nimis patulæ, five denique impedita est admisso hæc in affectu qui vocatur vulgò PROCIDENTIA UTERI s. EJUS PROLAPSUS. Vocatur ita propterea quia putant, quod uterus extra situm suum naturalem ferè progrediatur, exeat, & ita per pudenda propendat: ita ut interdum ad medias Coxas procidere talem molem quam uterum vocant, contingat. Quod si jam consideramus firmam uteri connectionem circa se sacrum c. intestino recto & superius paulo per ligamenti lati alas vesperilionum

Procidentia uteri sive ejus prolapsus

connexione firmam cum osse item circa os sacrum, sanè per se parer esse omnino impossibile, ut talis fiat uteri prolapsus, à causa interna, sed necesse est, ut semper concurrat violentia externa, ita ut sit potius uterus protractus quam uterus prolapsus. Evenit hoc in partu difficili, dum obstetrices malè tractant parturientes & puerperas: Fit itidem hoc à nimis valida & violenta secundinarum utero interdum adnatarum extractione cum quibus simul & uterus tandem necessariò cum summa vi foras extrahitur & violentè à situ naturali divellitur. Id quod tamen fieri nequit citra ingens vitæ periculum, ita ut tales vix ac ne vix quidem salvari possint. Exemplum tale recenset BARTHOLOMÆUS *Cent. 2. hist. anatom. 91.* ubi habet uteri extractionem cum secundina lethalem: videatur itidem HILDAN. *Cent. 4. obs. 60.* ubi etiam habetur talis uteri extractio, propter ineptam violentam secundina tractionem.

Verum cum talis extractio s. protractio sit omnino periculosa & subinde lethalis, parer quid habendum sit de traditione ista satis communi, quâ uterus aut excelsus aut ulcere absumptus statuitur remanente interitum vitæ aut sanitatis integritate.

Hic est uterus extractus sed rarus. Affectus autem iste, qui vulgò nomine procidentia s. prolapsus uterini venit minimè utero propriè sic dicto competit, sed tantum vaginam uterinam afficit, utero semper in situ ac constitutione naturali permanente ac ob id à modernis genuino nomine PROLAPSUS SINUS PUDORIS vocatur:

Estque nil aliud quam 1. quando vagina uteri tota nimis relaxata aut extensa propendit foras quod interdum fit in partu difficili, in quo nimis laxatur, extenditur & distenditur vagina uteri ejusque imprimis membrana interna rugosa: Post talem enim difficilem partum evenit; ut digitos duos latos globosè extragenitalia propendat, ac in medio sui foramen exhibeat, quod falso pro orificio interno uteri veteres habuerunt: quòd si etiam ob alia quacunq. causa interna vel externa relaxata aut nimis extensa & in naturali tono vitata fuerit ista vagina interna membrana, facile citra uteri affectionem vel in situ mutationem foras propendere & vel in labiis pudendi hærerè vel ulterius plus minus procidere potest.

2o fit prolapsus s. procidentia vulgò sed, falso sic dicti uteri quando ruga vaginae uterinae in quadam sui parte laxata aut exesa sanguine l. aliis humoribus repleta successivè in tantum à naturali tono relaxatur ut pedetentim extra vulvæ labia propendere incipiant, ita ut tandem representent corpus amplum rotundum angusto collo annexum, quod collum intus in sinum pudoris se abscondit.

Corpus propendens istud interdum in tantum augetur ut tandem ad capitis magnitudinem accedat & ad medium prope usque & ultra propendat, imò tandem ulceratur & graveolentem fetorem expirat & pondere suo ac situ molestiam pariter & impedimentum in progressione mulieribus affert.

CAUSAE HUIUS SVNT sæpius internæ ut plurimum post hæmorrhagiam uteri nimiam à sanguine serosiore aut post diutius continuatum fluxum album oritur, dum laxatis fibris aut membrana rugas vaginae constituentibus: Hæ successivè sanguinem alioque humores colligunt coarctant tandemque in tale corpus successive augentur.

Humores isti conclusi corrupti putredinalem tandem acorem contrahunt, sicque in ulcera fetida tandem corpus proprium exedunt.

Quòd si tandem superveniente interdum Gangræna propendens moles abscondatur tum uterum prolapsum vel integrum l. ulceratum citra vitæ periculum abscessum esse & abscondi posse veteres jactantur: Et cum tactu intus inæqualitatem quandam repræsentet propendens tumor, testiculos vel similia cor-

pora in utero inverso latere putantur: quæ tamen verum assera de utero propendente sufficienter refellit modernor. experientia Chirurgico Anatomica in specie JOBI *den MECKERN*, qui in *Observationibus suis medico Chirurgicis* Belgico idiomate conscriptis sed mox Germanico prodituris *Cap. 51.* elegantibus observationibus post mortem mulierum que cum aliis affectibus lethaliibus & procidentia sic dicta uterinâ laborarunt, docet semper post factam corporis apertionem in talibus uterum naturali loco & situ constitutum fuisse, & id quod propenderit solum in vagina uterina relaxata, aut ejus aliquot rugis nimis protensis fuisse, aded ut cum aliquando ingentem talem procidentiam, post convenientem in parte sui angustiore s. collo ligaturam abscederint, & relicto filo in loco abscessionis intus reposuerint, post mortem mulieris aliquot dies postmodum eventem repererunt filum parti cuidam laterali in collo s. vagina uteri fuisse annexum, utero in situ naturali laudabiliter constituto.

Unde manifestè talis experientia docuit, id quod propenderit & abscessum fuerit, solum à vagina relaxata & propendente ortum fuisse.

QVOD ERGO ATTINET DIAGNOSIN.

Hujus procidentia sic dicta uterina, tunc moles foras propendens vel adhuc est in labiis vel circa labia uterina, & hoc solum descensus uteri appellatur, tumque apparet exiguus tumor labia pudendor. occupans item simul pondus quoddam instar cujusdam ovi circa labia pudendi hærentis.

Quod si ulterius tumor pergat, ut etiam foras propendat, propriè prolapsus s. procidentia dicitur, atque tunc apparet tumor modò major modò minor, interdum habet in medio sui foramen, ut antea meminui, & tunc est vagina tota relaxata quæ foras prominè: interdum citra tale foramen, tumor est rotundus globosus, & tunc aliquot vaginae uteri rugæ affecta esse solent.

Adest in principio imprimis dolor quidam tensivus circa lumbos & hypogastrium, à partibus vicinis annexis ex tumore propendente violentè tractis & tensis. Interdum supervenit febris: interdum etiam convulsiones & substantia propendens corrupta ulceratur non raro imò gangrænescit.

QVOD PROGNOSIN

Prolapsus s. protractus uteri verus à causa violenta, ut in principio monui, affectum pronunciat incurabilem, utur cura palliativa, si non sit lethalis, intus retineri possit. Fit enim talis protractio uteri violenta, non nisi ruptis & avulsis ligamentis latis quorum consolidatio aut repetita connexio vix per artem potest persuaderi aut perfici.

Quòd verò attinet prolapsum sinus pudoris, ut modò monui, dum recens est ac saltem descensus, facile potest curari, idque imprimis in junioribus. Quod si v. rò malum fuerit inveteratum & ab ambiente aëre non leviter alteretur moles aut ipsum corpus sit senile difficilium admodum ad scopum operatum cura omnis pervenire potest.

Talis sinus pudoris prolapsus per se rarè est lethalis, molestus tamen admodum supervenientibus ulceribus radiosissimis propter fetorem.

Quod si tandem febris, dolor, convulsio aliaque symptomata graviora superveniant mortis causa est.

QVOD ERGO ATTINET CURAM.

Prolapsum sinus pudoris ex vagina vitio quocunq. curare qui vult partem prolapsam convenienter in situm naturalem reponere, repositum adstringentibus commodis, verè aut aliis mediis palliativè in debito situ firmare, alteratam verò aut jam corruptam & ulcerosam

ulcerosam aut etiam jam gangrænosam abscissione totaliter excipare debent.

Repositio fit ut mulier supinè jaceat clunibus capite elatioribus, hinc constrictis naribus & pedibus divaricatis admotâ manu blandè tumor præminens intrudatur, atque in situm naturalem reponatur. Quod si verò alteratus jam sit tumor propendens ab aëre commodè foras appropriati prius usurpandi sunt, v. gr. forus ex roremarino, salvia, absinthio, coctis etiam vini & aquæ partibus æqualibus aut Coquantur folia & baccæ lauri, menth. flor. sambuci ac summitates artemisiz in vino adstringente, quo fomento humido tepidè cum linteis applicato alteretur labes tumoris propendens contracta.

JOEL commendat forum decocti capitum alii in lacte. Hinc conveniunt omnia alia remedia quæ in ano prolapsu, it. quæ in herniâ intestinali solent usurpari: qui & in specie pulveris adstringentis, aut applicatio forus adstringentis, ante repositionem non est inutilis, ut edè melius repositus firmetur prolapsus. Communiter suaveolentia naribus fetida tumori propendenti applicant, persuasi de antiquatâ opinione, uterum ut talem delectati suaveolentibus quibus ut vicinior sit fursum repat, sed de his alio tempore.

Aliàs ubi repositio est difficilior singulare experimentum est HELIDÆI suffitus institutus ex stercore bubulo aliàs ab omnibus decantatum experimentum est suffitus pellis anguilla salitæ, quæ pellis carbonibus imposita suffitum præbet excellentissimum ad repositionem Uteri. In defectu hujus experimentum est ovum gallinæ putridum quod panno subtili vel lana exceptum immediatè tumori perpendenti applicatur & mirè confert ad reponendum Uterum est experimentum FORESTI, STOCKERI & aliorum.

Repositus dictus sic uterus s. prolapsus sinus pudoris firmandus est convenientibus adstringentibus imprimis externis.

Nam & internè vulneraria adstringentia à quibusdam usurpantur, parata ex herniaria pilosella, polygono, rad. Simphyt. Nuc. Cypress. & similibus.

POTERIUS cum successu intus usurpat decoctum sequens post repositionem & firmationem uteri:

℞. Nuc. Cupress. (loco hæc. possunt accipi gallæ) No. XII.
Rad. symphyt. major. ℥ij.
Fol. s. herb. polygon.
herniariæ.
betonicae.
Pilosellæ. ana mj.

It. decoctum in vino & aqua cujus dabantur pro dosi aliquot uncia. c. Syrup. limonum. Cum etiam flatus intestinorum turgescentia sua possint exasperare aut ad recidivam disponere malum; propterea crebriorem usum sem. anisi & fœniculi convenienter idem suadet POTERIUS.

Sed imprimis firmandus est prolapsus sinus pudoris per externa fomenta parata ex adstringentibus aliàs cognitis: v. gr. ex fol. quercus, Myrti, prunor. sylvestrium, ex Equiset. & millefolio ex Corr. granatorum sumach & similibus.

POTERIUS supra dicto loco *Cent. 3. cap. 91.* hoc foru felici cum successu usus fuit:

℞. Nucum Cupressi.
Gallarum.
Cortic. granator.
balaustior.
sumach. ana ℥ij.
fol. Myrti.
Olivæ f. oleæ.
quercus.
Polygeni. ana Mj.
Flor. rosar. p. i.

bulliant in vino rubro, quo foru pars affecta bis vel ter in die foveatur muliere interdum quæta jacentes.

Præterea decoctum aluminis aut musci quercini pro foru aut etiam pro injectione in vaginam uterinam commodè usurpantur. Decoctum etiam Gallar. in aqua ferrata (s. in qua ferrum aliquoties extinctum fuit) Utero injectum ceu admodum proficuum laudatur.

Rad. & folia Urticæ contusa & instar cataplasmatum imposita confert. Continuentur præterea suffitus ex stercore Vaccino aut equino: it. ex pelle anguilla aliisque similiter foeculentibus.

Hinc pinguedine urfi inungatur regio ossis sacri it. regio pubis. Quidam ceu singulare laudant si recipiantur *Chrysanth. Peruvianum* quod vulgò vocatur hos solis quod coquatur, & decoctio pars benè fomentetur, quo factò regio dorsi lumbaris cum axungia s. pinguedine urfi inungenda, ut firmetur tumor uteri prolapsus.

Emplastrum ex Tacamahaca aut etiam ceratum ex Galbano regioni pubis s. ut alii volunt circa os sacrum admotum nescio an tantum valeant quantum dicunt alii præscribunt tale emplastrum

℞. Olibani.
Mastichis.
Opoponacis.
Galbani.
Serapini.
Terebinthinæ.
Styracis liquidæ.
Picis sicca. ana partes æquales.
Cera parum.

F. Emplastrum, & posterius circa lumbos & antè riuus circa pubem imponendum. His si nequeat firmari propendens tumor, intrudatur in vaginam Uteri globulus factus ex subere imprægnatus c. massa emplastris facta ex cera, colophonia gummi elemi & similibus: qualium globorum aut rotundorum aut pyriformium optimam descriptionem & delineationem videbitis in HILDAN. *cent. 4. obs. 61.* Et ex eadem habet SENNERTUS *de procidentia uteri.* Hi globuli exactè respondent amplitudini vaginae, ne nimis parvi procidentiam non impediunt, nimis verò magni vaginam non nimis dilatent instructi sunt filo, ut pro lubitu possint extrahi, in specie si forsan maritius ingressum molliatur.

Putant vulgo hos globulos intrudi in uterinam quod impossibile, sed hærent tantum in vagina summitate, quam replendo exactè laxitatem & hinc propendentem tumorem impediunt & fulciunt. Cavitas enim uteri tam parva est ut per impossibile non possit capere, aut si capiat, non possent tam facile extrahi & reponi hi globuli. Loco globulor. SENNERTUS facit mentionem annulorum sinui pudoris intrudentor, quibus similiter prolapsus tumor superius retinetur ne propendat: hi similiter nullo modo ad uterum pertinent, sed rugas saltem vaginae nimis distentas & laxatas inde egressum molientes firmant & fulciunt, & ita malum palliativè curant.

Locuti sumus de admissione viri læsa, & occasione hujus de procidentia dicta uterina. Pergo jam ad

CAPUT V.

DE CONCEPTIONE LÆSA.

Dum admittit femina virum subinde accidit, ut ab eodem fecundata impregnetur vocaturque tunc CONCEPTIO.

SIGNA concepisse mulierem certa ac pathognomonica rarius deprehenduntur: imò universalia pathognomonica planè non dantur, nisi in quibusdam

subiectis particularibus specialia quædam signa se prodant sed ipsis solummodo propria. Qua ratione A. LUSITANUS refert de muliere quæ semper quadam melancholia uterina laboravit: simul verò atque concepit etiam ista melancholia cessavit. Sic PANAROLLUS *Pent. 5. observ. 46.* observavit aliquando tale signum infallibile conceptionis in quadam muliere in qua cum concepisset statim primis mensibus vena tumens in femoris interna parte circa genu apparuit: aliæ quædam uno alterove post conceptionem die crebris vomitibus infestati solent.

Sed hæc ut dixi sunt signa quibusdam individuus saltem propria.

Commune conceptionis signum pathognomicum non datur, aut saltem infallibile.

Probabilia ergo & ex quorum syndrome satis apparenter concludi potest conceptio sunt ferè sequentia. Nempe

1. ab HIPPOCRATE prædicta indicatio s. signum est *Interioris orificii Uteri clausura* qua de re vid. *sect. 5. aphor. 51.* dum refert quod ita claudatur Uterus, ut ne spicillum quidem admittat: Hoc ipsum signum pluribus evahit, & tanquam unum ex certissimis commendat PANAROLLUS *pent. 3. obs. 20.* dum dicit hoc ipsum immisso digito posse cognosci. Nam uterus non clausus & qui non concepit juxta orificium foveam quandam parvam repræsentat: quod si v. conceperit, firmiterque clausus fuerit, quod tunc nulla fovea nullusque sinus tangi possit. Vid. etiam CASTRO *de morbis Mulier.* qui est in hac opinione.

2. Succedit *menstruor. retentio*; idque ordinatio contingit ut post conceptionem supprimantur menses. Ordinariò dico & ut plurimum propterea quoniam pauca subinde obtervantur exempla mulierum quibus etiam mensibus primis fluxere ordinariò Catamenia: in talibus scilicet. quæ aut sanguine copiosiore abundant & spirituosiore, quin & quibusdam toto gestationis tempore fluxisse observatum fuit. Imò hoc signum etiam fallit in iis, quæ aliàs viragines appellantur, & quibus fecundis licet nunquam tamen fluxere menses.

3. Primis post conceptionem diebus subinde *horror* aut *horripilatio* quædam aut vagus frigoris sensus corpus s. potius corporis peripheriam pererrare percipitur, aut saltem ipsæ mulieres dicunt se sentire nescio quid in corpore, ut plurimum tamen uti dico, ille frigoris sensus & horror. s. horripilatio percipitur.

4. Succedunt successivè symptomata circa stomachum, *fastidium alimentorum* in specie carnis & nausea ingens esculentorum aliàs consuetorum, ita ut nequidem odorem carnis imprimis coctæ subinde perferre possint. In locum hujus appetitus ordinarij deperditu succedere solet pica & appetitus planè insolitus aut intensior circa esculenta ordinaria aut saltem planè insolitus circa esculenta extraordinaria: Prioris est exemplum, v. gr. quod habet FORESTUS de gravida uno mense, quod unâ vice 12. haeces recenter salitos absque noxa cum egregio appetitu devoravit: posterioris exemplum est quod refert SALMUTH de gravida carbones avidè comedente. Et quidem non sit rigorosus Medicus in prohibendis talibus quæ appetunt modo non nimis excedant quantitatem, vix enim aliquod incommodum exinde sentiunt mulieres.

5. Superveniunt sæpius hysterici affectus in talibus, quæ aliàs nunquam fuisse obnoxie huic passioni, aded ut gravia abdominis tormina cum respiratione nonnihil impedita ac superveniente vomitu patiantur idque primo saltem mense interdum tamen secundo, quæ tamen spontè postmodum cessant.

6. Venter sensim attollitur ex utero distento successivè ab uno ad summum: Tumor quidem est talis, ut

imprimis ad lineam abdominis albam ptomineat, regiones verò laterales lumbares quodammodo æquales & quasi depressæ sint, id quod probè observandum est, ut facilius imprægnatio vera ab aliis congeneribus tumoribus uteri vel abdominis distingu possit.

7. Circa tertium mensem ad summum circa medium gestationis tempus percipitur motus fetus isque modo in hoc modo in ista parte, sed obscuro successivè tamen magis fit manifestus. Sed nec hoc semper contingit: sunt enim mulieres quæ vel decimo saltem mense motum percipiunt & nihilominus tamen brevi post feliciter parturunt. Id quod fit imprimis ex abundantia aquarum ut vocant s. liquorum quibus fetus ambitur, quarum abundantia & copia uterus in tantum distendi potest ut mulier fetus motum non percipiat: imprimis si hic ipse paulò debilior simul fuerit. Tardatur aliàs etiam fetus motus à matre febriliter auctore BARTHOLINO. *cent. 1. hist. anctor. 96.* Ubi observavit in muliere febriliter motum fetus deum post 27. septimanam.

Item talis defectus sensus motus fetus fit etiam in foemina pinguisculis quæ talem percipere nequeunt, ut annotavit BARTHOLINUS. *cent. 5. hist. 78.*

8. Denique sæpius primis mensibus capitis gravitas & vagæ vertigines imò sæpius etiam dolor dentium molestissimus superveniunt.

Hæc sunt signa quibus potest concludi probabiliter mulierem esse gravidam.

Vulgo tanquam primarium signum recentem retentionem spermatis s. genituræ virilis in utero, ita quidem ut per actum complexum mulier non sentiat sensu excerni maris genituram: Hoc aut verum sit & an unquam contingat vehementer dubito: Cum admodum dubium sit an tantillum de genitura maris propriè sic dicto; ad constitutionem fetus concurrat, aut an guttula ejus in uterum recipiatur. Sanè cum consideramus ovipara animalia, v. gr. gallum gallinaceum, de hujus genitura nihil materialiter (distinguo materiale à spiritu genitili) permiscetur ovis secundis. Sic etiam pisces ovipari, generant ova quæ tantum respurguntur aut quasi irrorantur à genitura piscis maris. Ova ista quæ irrorantur fecunda sunt & dant pisciculos, quæ non irrorantur fatiscunt & non sunt fecunda.

Idem potest observari in papilionum genere in specie in bombyce. Hujus foemella copiosissima generat ova, postmodum in coitu foemella ova hæc excludit, quæ à tenui subrubricando aut nonnihil flavescente liquoze s. genitura maris respurguntur & quæ ita respersa sunt, sunt fecunda & dant novas erucas, hinc papiliones: quæ non asperguntur remanent infœcunda.

Stante ergo hypothesi mulieres generare ova (de quo postmodum) quæ fecundantur tantummodo à spiritu genitili maris tanquam ova gallinæ à gallo, citra materiale genituræ propriè sic dictæ contractum: Certè istud signum si mulier retineat genituram s. semen virile tanquam falsissimum spontè corruet.

Unum saltem habent argumentum contra hanc opinionem quod etiam semen maris necessariò simul concurrat: Nempe similitudinem fetus sæpius patrem non minus quam matrem referat, ex quo materiale genituræ maris commixtionem concurrere putant: Sed plumbeum est & elumbe hoc argumentum.

Nam gallinæ non minus referunt patrem gallum quam alia animalia vivipara & nihilominus tamen ex observationibus HARVEANIS certum est quod ex genitura galli nihil ingrediatur & ovum & ovarium gallinæ.

Secundò, Imaginatio materna signat foetum ut nunc fraga, nunc mora, nunc mures incertis corporis locis depicta aut congenita reperiantur.

Imaginatio

Imaginatio quacunque ratione hoc faciat citra commixtionem materiale hic operatur, ita ut nihil materiei pro talibus excrecentiis communicetur foetui.

Unde etiam foetus potest esse similis patri utur nihil de genitura ejusdem ad constitutionem illius concurrat.

CONCEPTIO hæc læditur,

1. Quando est IMMUNITA ita ut sit nulla vel admodum rata.

2. Quando est AUCTA copiosiusque generatur fetus una vice.

3. Quando est DEPRAVATA s. FALSA ita mulier quidem se æstimet foecundam cum tamen non sit talis.

Has falsas conceptiones primò removebimus, antequam ad veras accessum faciamus.

Has inter conceptiones falsas quæ sæpius mulieres fallunt.

1. Est UTERI INFLATIO s. insignis ejusdem intumescencia à flatibus in cavitate uteri collectis: unde tanquam tumor abdominis sensim augetur, sed menses etiam simul supprimuntur aut parcius saltem nonnihil fiere solent, quin & lac in tallum mammis genitum observatum fuit: unde tandem tales mulierculæ se gravidas firmiter credunt: Fir tamen interdum ut ultra solummodo partus tempus ad annum integrum imò ad biennium se utero concepisse ita sibi videantur: postmodum supervenientibus doloribus parturientium, aut etiam sine his excludunt ex utero solummodo aliquos bombos & flatulentias subsidentque denud venter & patet tunc spontè falsitas putatæ conceptionis: Unde hic affectus à quibusdam etiam MOLA VENTOSA s. FLATUOSA appellari solet: interdum accidit ut insensibiliter sensum sensimque successivè flatus erumpant, aded ut tunc temporis mulieres nesciant quid cum foetu & conceptione factum sit. vid. SENNERTUS *de Inflatione uteri.*

INTER CAUSAS hujus inflationis subinde mulieres decipientis frequentissima est susceptio aëris externi in uterum, idque imprimis post partum aut abortum: dum enim citò nimis aëri externo se exponunt mulieres tales non benè circa genitalia munitæ aut etiam ubi in ipso abortu vel partu aër frigidusculus se insinuat in uterum subinde in tantum inflatur uterus ut quasi denud foetum gerere videantur. Quod si fiat ut simul supprimantur lochia, dolores acerbissimi totum abdomen cruciantes conjuncti. Imò etiam si post peractum debitum lochiorum fluxum mulier audacius paulò aëri libero se exponat ventus contractus in utero nondum perfectè clauso sed, adhuc connivente susceptus successivè in loco isto calido uberiori dilatatione turgescit & tandem talem uteri & abdominis distensionem successivè infert.

Rarius enim à causa interna citra talem causam manifestam externam accidit talis uteri inflatio, nisi forsitan parvus quidam uteri hydrops conjunctus flatuum copiam simul inducat, cum aliàs pura talis inflatio citra ullum materię concursum aut collectionem rarius reperitur.

Quod ergo attinet

SIGNA

Hujus inflationis uterinæ, tunc intumescit quidem successivè uterus: verum non præcisè prominere in medio abdominis, sed. potius in omnes dimensiones abdominis se expandit & cum contenta flatulentia nunc augetur nunc imminuitur, nunc magis sese expandit nunc minus, etiam uterus nunc plus nunc minus turgidus & extensus apparet: adest præterea simul vitium quoddam in hypochondriis & stomachi digestionem: dum circa ista loca flatus & borborygmi

copiosiores non raro sentiuntur. Præterea insignis tensio dolorque tensivus uterum occupat, aded ut dum tumor premitur exinde doleant mulierculæ propter nimiam distensionem: Quin & nullus motus foetus aut similis in talibus percipitur subjectis, & quando femina se volvit in hoc vel istud latus, uterus ed non volvitur, sed. manet in loco; Ad hæc in uteri inflatione distensio est multo major quam in legitima gravitatione: E contra pondus est minus quam in legitima conceptione, & vulva minus gravata minusque pressa sentitur: interdum sed rarius percussus venter sonitum edere videtur.

Quod attinet PROGNOSIN;

Inflatio uteri per se raro aliquid periculi infert cum interdum vel spontè cesset: sin verò mox à puerperio sit uteri inflatio cum impediatur lochiorum fluxum & etiam in inflammationem uteri transire possit, res satis est periculosa.

Quod ergo attinet CURAM;

Flatus uterum distendentes ejiciendi aperto uteri orificio interno & discutiendi: si simul adfuit signa viriata in stomacho digestionis & copiosorum flatuum, debitis alterantibus & laxantibus est corrigenda.

Remedia quæ huc conducunt, sunt ordinaria carminativa: primatum obtinet chamomilla tam vulgaris quam etiam Romana: hæc enim quacunque ratione usurpata internè & externè miè conducit in hoc affectu: decoctum scilicet. aut Ess. ex his parata internè usurpanda. Nam conducit hæc chamomilla etiam in inflatione uteri mox post partum & ubi lochia suppressa crudeles minantur dolores, in hac egregiè conducit. Addi huic chamomillæ in specie Romanæ, potest pro varietate circumstantiarum etiam rosamarinus, matricaria, pulegium, salvia, &c. it. rad. Helenii aut Zedoariæ: semina item calida majora s. carminativa c. galanga & Zingibere ex quibus conveniens vinum medicatum infusum aut hydromel medicatum ad imitationem TIMÆI confici potest spiritus aut Ess. Zedoariæ it. Spiritus & Ess. rob. juniperi, c. Ess. castorei crebrius usurpata sunt egregia. TIMÆUS c. fructu usurpat decoctum ligni sassafras & ligni sancti c. seminibus anisi sceniculi & similibus, per integrum mensem exhibendo sub introitum lecti Ess. Zedoariæ.

Sed hæc & similia carminativa interna per se parant.

Externè conducunt fofus & sacculi ex chamomilla parati: in specie si fiant ex milio & sale tolto cui addantur postmodum chamomilla, matricaria & semina carminativa; Coquantur hæc in vino vel aqua, & ita sacculus admoveatur regioni pubis s. uteri extensi. Sunt qui cataplasma ex stercore caprino c. seminibus carminantibus in vino coctis paratum, ceu singulare non citra rationem laudant: Expertissimum est & quod tam à SOLENANDRO quam HARTMANNO, quam LINDANO & aliis commendatur suffitus Nuc. Moschatæ per infundibulum Uteri acceptus. Modus utendi videatur in HARTMANNI *praxi chymiatrica, cap. de inflatione Uteri.*

Purgantia & similia interna quia de his alibi sufficienter dictum prætereo.

Post inflationem Uteri non raro etiam HYDROPS s. tumor ejus aquosus foeminas decipit ut se gravidas æstimet. Verum de hoc HYDROPE UTERI confusè admodum loquuntur auctores Practici.

Doctrinæ melioris gratia distingo hydropem uteri propriè sic dictam à mola uteri aquosa.

Ille nempe hydrops uteri est rarior: Hæc scilicet mola aquosa est frequentior. In illo copiosæ aquæ limpidae rarius crocæ in utero collectæ eum tu-

mentem

mentem reddunt, Hic verò in mola liquor ut plurimum nonnihil viscidus aquosus, membrana inclusus propria, nunc una nunc pluribus distinctis, ita ut tot vesiculas modò majores modò minores repræsentent foras excluditur. Unde etiam à quibusdam HYDROPS UTERI VESICALIS appellatur. Talis molæ periculosa s. Hydrops vesicalis illiusre exemplum habet TULPIUS lib. 3. obs. cap. 32. it. SCHENCK lib. 4. obs. de mola.

Hæc posterior species molæ aquosæ ad doctrinam de molis pertinet: estque ut obiter moneam, facta quidem conceptio ovique uterini generatio, sed in quo postmodum fuit læsa & destructa debita conformatio affluentis adhuc humoris nutritivi pro formatione & nutritione foetus qui sensim membrana vel una vel hac disrupta & divisa pluribus distinctis membranis collectus molem vesicalem vel aliam molam aquosam repræsentat: de quo plura ubi de molis.

Verum autem s. proprium HYDROPEM UTERINUM quod attinet f. copiosam aquarum in utero collectionem & stagnationem CAUSÆ hujus sunt variæ.

Interdum conjunctus est cum conceptione & gravitatione vera quale exemplum videbitis in HILDAN. cent. 2. obs. 56. ubi mulieri gravidæ parturienti primo m. 18. aquæ limpidissimæ ante partum effluxere ultra quam copiam aquæ foetum comitantis ordinariò ad 9. m. qui paulò post subsecutæ fuerunt, donec tandem ipse foetus superveniret. vid. etiam SALMUTH. cent. 1. obs. 59. quod notabilius adhuc est ubi mulieri gravidæ aquæ ad m. iv. effluxere qui fluxus aliquot diebus continuavit, donec refocillatâ matre ipsa sexto mense post filiolam vivam & sanam pareret.

Talis hydrops cum gravitatione conjunctæ origo est abundantia liquoris istius limpidi & albicantis s. chylosi sed in talibus subjectis nimis aquosi qui pro nutrimento & augmento foetus ad uterum secernitur, donec tandem uberius congestus est tantummodo causa sit quò minus motum foetus mater sentiat, sed præterea quoque rupta membrana externa eum cingente, aut in ipso partu aut aliquot menses ante partum salvo foetu erumpat.

Si ante partum erumpat lentus vel maximè sit vocatus Medicus, ne statim abortum instare, aut ut mulierculæ clamant, molam adesse existimet, qui omnia prius benè perpendat, ut analepticis matrem que roborantibus insistat, quàm temerè quicquam inchoet.

Deinde hydrope uterinum inferunt lochia suppressa & planè non aut parè admodum fluentia ita ut sanguis licet fluxerit materia tamen ista serosa & quasi lactea quæ hinc succedit remaneat, & cum tali hydrope subinde simul ex fermentatione retenti liquoris flatu conjuncti esse solent, adeoque c. hydrope inflatio uteri est conjuncta.

In talibus ordinariò fluunt menses, & tamen uteri tumor & abdominis remanet, quin & concipiunt denovo & pariunt, & secundo demum partu copiosè effluunt lochia: imò non rarò fit ut suppressa talis evacuanda materia aliò ruat & per metastasin materiæ in loco quodam alio congeratur & colligatur.

Exemplum hujus est in quadam muliere hujus urbis, in qua lochia post binos partus ex toto suppressa fuerunt per metastasin in cavitate omenti ita ut exactè ad peripheriam omenti tumor immensus in abdomine sentiat, sed fluctuans, & qui in erecta ad genua ferè propenderet. Hinc neque purgantia neque sudorifera conducunt & nihil superest quàm ut fiat paracentesis ad quam tamen admodum est obstinata.

Tertiò denique rarius licet in utero colliguntur aquæ spontè quasi, eumque tumentem & inflatum reddunt quod ut plurimum ob mensium suppressionem contumacem, aut impeditum lymphæ ex utero refluxum (vasa lymphatica ex utero vidit MEC-

KERN) aut simile vitium internum quoddam præsupponit.

Facit huc imprimis hydrops abdominis observatus ex mensibus suppressis in quo collecta fuit materia in duplicatura peritonæi: vid. sæpius cit. in cap. 49.

Item facit huc HYDROPS CORNUUM s. TUBARUM (in brutis dicuntur cornua in hominibus Tubæ) UTERINARUM qualem singularissimum observat TULPIUS lib. 4. obs. cap. 44.

Quod attinet

SIGNA.

Signa hydrops Uterini accuratè percenset HIPPOCRATES de morbis mulierum, dum inquit, si hydrops uteri adnascatur, menses pauciores & parvi fiunt & ante tempus deficiunt, imus venter intumescit mammæ solidæ alias molliores fiunt: lac nullum habet, utur putet se in ventre habere: scil. cognoscitur imprimis hydrops uteri ex tumore qui primariò hypogastrium occupat. (2) ex fluctuatione quando tumor tangitur aut quando se movet mulier (3) ex indolentia loci pressi quod nullus adsit dolor. (4) ex insigni gravitate vulvæ s. sinus pudoris à pondere materiæ incumbentis (5) à delapsu in latus secundum morum mulieris decumbentis.

Malum est difficillimum curatu hydrops uteri & quod per multos annos durans tandem ad mortem usque deducit mulieres.

QUOAD CVRAM;

Ubi constat esse collectionem copiosam aquarum in utero considerandum est an sit cum foetu an absque eo: si cum foetu parum aut nihil tentandum est, sed blandis hydragogis sic dictis blandè & quasi per epicrasin evacuandum est serum copiosum: sin verò nulla suspicio sit de foetu sed vel molam vel pura liquamina adesse: tunc audacter fortiora purgantia sudorifera & similia usurpanda. In genere eadem remedia & eadem medendi methodus abhibenda, quæ aliis in hydrope ascite sunt laudata, v. gr. fiat purgatio per pilulas:

℞ Extra. Elaterii.

Mercur. dulcis ana gr. xv.

Extract. Trochisc. Albandal. gr. iij.

c. Spiritu lumbri cor. terrestr. F. Pilule.

Item resina Jalapæ & resina gummat. de peru conducunt.

Vomitoria ferè ab omnibus commendantur: in quorum locum acres saltem clysteres etiam injiciuntur commodè quin & clysteres uterini purgantes ex foliis Mezerei & rad. Ireos nostrat. ana mj. in l. q. aqu. decoctis in uterum injiciendi. Cataplasma imponendum tumori ex foliis & rad. ebul. c. stercore caprillo: Internè carminantia & præterea aliis in hydrope usitata usurpantur, v. gr. decocta lignorum vicia medicata ex rad. bryoniæ, angelicæ, Ireos nostratis cum calamintha, toremarino, marrubio, satureia, additis floribus croci & calendulæ.

Bolus ex Terebinthina paratus: it. bolus factus ex Borracea. Croco & succo sabina commendatur à RIVERO. Sed hæc & similia ex cura hydrops ascitis antea sunt cognita.

Occasione læsæ conceptionis dixi de inflatione uteri & de hydrope uteri. His præmissis pergendum est ad læsiones conceptionis ordinariæ, modò prius certè esse queamus quo modo fiat & in quo consistat Conceptio ordinaria s. naturalis ac legitima: nisi enim prius conceptionem naturalem bene pernoscamus, etiam præternaturalis conceptionis læsio nobis erit incognita. aliàs per se nota est veterum ab HIPPOCRATIS ætate ad nos derivata sententia per miscelam nempe genituræ utriusque sexus, quàm vulgò semen appellat, in utero retentam formam, & exsuscitatam fieri naturalem conceptionem.

Hanc

Hanc opinionem in omnibus auctoribus Practicis, & defensam & ipsi superstructos casus practicos uberiter inveniunt.

Primus autem qui hanc opinionem concussit & ejus fundamentum nempe ingressum & mixturam genituræ utriusque sexus funditus diruit, fuit HARVEUS cujus observationes experimentales meritò magnæ sunt æstimandæ, dum in oviparis ova sive perfectæ, sive saltem eorundem vitellum à spiritu genituali maris galli s. cujusque ovipari tanquam contagio quoddam spirituofo afflari & ita fecundari asserit. In viviparis, v. uterum hoc ipso vel eodem contagio spirituofo infici, & ita fecundari imprægnari s. concipere asserit, unde successivè ex materia albugineâ in uterum desillante virtute istius contagii spirituofo generetur tandem foetus perfectus.

Doctrina hæc in oviparis non est adeo obscura cum hanc ipsam crebriores experientia in quibuscumque oviparis sufficienter declarant: verum in viviparis nonnihil difficilior est, in quibus posito hoc nihil de genitura maris crassa materialiter in uterum recipi, neque etiam de genitura foemina, cum hæc ipsa extra uterum per orificium ejus exterius in vaginam effundat, obscurissimum tamen est in quo conceptio ista consistat, & quomodo fiat, imprimis cum non præcisè in utero sed etiam in tubis uterinis observata fuerit facta conceptio foetusque concepti generatio idque extraordinariè quidem in genere humano ordinariè fit in brutis, nempe eorum conibus uterinis, ut nihil dico de eo quod refert SALMUTH in stomacho nempe mulieris ex nefando congressu factam conceptionem foetusque digitalis postmodum per os exclusionem.

His difficultatibus & dubiis occurrunt appositè modernorum inventa anatomica in specie STENONIS & HARVEI, statuum quod id, quod est ovarium in oviparis hoc sunt testes in viviparis & in specie in genere humano, utpote qui testes perfectæ parva ovula in se continent, humore scatentia & propterea pellicula circumdata, quæ ovula in aqua ferventi immixta coagulentur in formam albuminis ovi in aqua fervente cocti.

Tale ergo ovulum instat ovi in ovario oviparorum à spiritu genituali tanquam per quoddam contagium hujus attractu fecundatur, ut ex eodem tandem generetur foetus perfectus, sive talis ovuli fecundatio fiat in utero: dicitur viâ sive fiat talis fecundatio extra uterum in tubis Uterinis: sic enim fit Conceptio tubaria, de qua parvus sed non inelegans est tractatus ELSHOLZII de conceptione tubaria, non ita pridem observata Parisiis: Extraordinariè fit talis conceptio tubaria ordinariè verò fit tantummodo in utero.

Ovulo ita fecundato in Utero tandem huic adhærescit humor limpidus albugineus, ex arteriis in uterum desillans (ex arteriis dico de quo vid. NEEDHAM.) & ita ambo concreverunt in conceptum s. ovum uterinum HARVEANUM, non secus ac vitellum ex ovario dilapsum in uterum gallinæ: ibidem tandem albumine investitur HARVEUM, STENONEM & alios etiam tale ovulum f. formam vesicalem in testiculis muliebribus observatam notat BARTHOLINUS cent. 1. hist. anat. 92.

Ova ergo hæc fecundata, dum ita in utero foventur & retinentur, donec foetus ex iisdem emergat perfectus, dant animalia vivipara: sin verò excluduntur prius & postmodum solo ovipari externo incubatu foviantur, donec perfecti pulli egrediantur, dant animalia ovipara: Nam & observatum fuit gallinam ova intra se fovisse & loco ovorum pullos vivos no. 6. excludisse, unâ vice, utur hoc ipsum cum morte gallinæ matris fuerit conjunctum: quæ observatio videatur in observ. quas BARTHOLINUS cultro anat. microscop. adjunxit est sexta communicata BARTHOLINO à LYSERO.

Ex hac modernorum doctrinâ, spinosè quamplurimæ controversia de conceptione & generatione prolium numeratâ facilius possunt expediri, dum nempe sæpius gemelli interdum trim. si in 4. etiam 8. foetus sani & vegeti unâ vice à muliere excluduntur teste BORELLO cent. 2. obs. 24. pro numero scilicet ovalorum, in uno aut pluribus se invicem subsequenter congressibus à spiritu maris genituali tanquam à gallo fecundatorum & in utero retentorum quin & superfatationis obscura aliàs doctrina hæc fecundatur lucem: dum ovulum unum reperito denudè congressu post aliud interjecto aliquot septimanarum etiam mensium spatio fecundatur; unde postmodum partus secundarius superfatationem conceptus supervenit.

Spiritus genitalem maris imprimis observandum monui, qui scilicet sub crassioris seminis tegmine excretus utero susceptus fecunda reddit foemina: ova ipso crassiore genituræ corpore unâ cum foemina liquore sic dicto seminali denudè ex vagina effluente: Unde patet verum esse posse concipere etiam virginem (cui penis non adeò profunde intrudatur, & cui claustras quæ vocantur virginalia minus in tali casu aperiantur modo tam artificiosè ejaculetur genitura maris, ne ab aëris externi ingressu vitari aut spiritus genitales diffipari possit, quin potius hic ipse promptè se in uterum insinuet & ita virginem imprægnat. Exempla quæ hoc confirmantur habet BORELLUS cent. 4. obs. 26. non tantummodo de puellâ, quæ circa perfectam penis immisionem fuit imprægnata sed. in specie de equâ cui fibulis & annulis ferreis vulva fuit occlusa, quæ nihilominus tamen concepit.

Curiosa etiam est observatio de puellâ imperforatâ & cui tantummodo esset foramen exiguum magnitudine pisti, quæ tamen ex sola amassii externa fricatione & genituræ facta excretionem concepit, ita ut medio gestationis tempore membrana foramen obvelans rescindenda, & virgo aperienda fuerit, ne majus periculum in partu incurteret: Est observatio 13. communicata BARTHOLINO à MOINICHEN, quæ etiam annexa est cultro anatomico LYSERI.

His ita præmissis ad conceptionem læsam propius accedimus: Et quidem ita læsa conceptio, ut nulla sequatur, repetito etiam coitu vocatur vulgò

STERILITAS.

Cujus sterilitatis CAUSÆ tantum non sunt innumera & subinde imperscrutabiles. Nam ex parte viri potest esse vitium in seminis generatione & excretionem: ex parte foemina potest esse vitium in ejusdem ovulis item in utero ipsique annexa vagina. Hinc est quod sæpius, imò ordinariò ferè post abortum laboriosam foemina postmodum fiant steriles. Item vitium potest esse ex parte utriusque respectivè: Hinc est ut inas cum hac foemina generare nequeat, qui tamen cum alia optimè generat: & contra potest esse ut foemina cum hoc mare sit infecunda, quæ postmodum aliis sociata liberos gignat: Nam in hoc omnes consentiunt Practici, tam veteres quàm moderni requiri certam maris & foemina, quoad generationis negotium proportionem s. harmoniam; sed qualis sit, & in quo consistat hæc proportio & harmonia; nullus adhuc explicavit: nec explicare ego illud mihi præsumo: in specie magis in sexu foemina quàm masculino in sexu causam sterilitatis latere ex eo patet, quod vitium, in viro sit primariò unicum nempe in semine; ex quo vitio generatiō est ineptus: Nam membri vitia aut parum obsunt, aut facillè corrigi & emendari possunt: Vitium ergo vitium est in semine maris. Et quidem hoc ipsum semen maris si aut deficiat aut minus spirituosum, facillè hoc ex congressu cognosci potest, qui si sit languidus & diutius cum rælio protrahatur, semen minus spirituosum & ob id defectuosum innuit: Foemina è contra, quæ & concipere,

R. R. r. conceptum

conceptam fovere, & tandem excludere debet, variis ac multiformibus vitiiis, testium, uteri vaginæ, imò totius corporis laborare potest & per consequens conceptionem frustrare, ut ut mas optimè se habeat.

Et quidem præ cæteris internis & latentibus ferè causis in foeminis accusari solet defectus seminis (ex modernorum hypothese,) defectus ovulorum non genitorum vel in utero non resectorum vel eorundem ad conceptionem ineptorum: item pertinet huc defectus materia chylosæ, ex qua albumen, ut sic dicam, s. incrementum ovi uterini & tandem materia nutrimenti foetus in utero suppeditatur: Hinc enim est, quòd nutritrices & ea que lactant rariùs soleant concipere aut conceptum fovere: item macriores foeminae & aridiores minus facunda esse solent, pingues & excessivè tales, cum materia albuminis istius in supplementum pinguedinis suppeditetur, & ipsæ etiam minus foecundæ observantur. Denique Fontanella, que uberius fluit & spoliatur corpus, aut ulcera inveterata aut fistula cum massa sanguinea exhaustant, insigniter observatur quòd cause ad sterilitatem sint foemellis: Imprimis hoc de fontanellis observatur.

Denique *Vteri membranæ vitiosa constitutio, nimis laxa scilicet & flaccida*, & cujus imprimis orificium internum nimis patulum est, etiam insigniter ad sterilitatem disponit, & hoc observare datur in mulieribus cachecticis fluxu albo laborantibus, hæmorrhagiâ uteri nimiam ex sanguine ferofiore afflictiis, & similibus: In his vulgo dicitur quòd laboret uterus intemperie frigida & humida, aut quòd sit inundatus ab excrementis pituitosis. Unde imprimis quæ albo fluxu diutius laborarunt steriles esse solent, aut steriles sunt.

Denique externa quædam seu conceptum impediencia, aut eundem jam factum prodentia allegantur: Hæc inter est, aqua s. liquor limpidus ex salicibus tenellis incisis effluens aut etiam decoctum salicis junioris jejuno ventriculo hauriatur: nam hoc ad sterilitatem foemellas disponere asserunt. Denique statim à congressu crocus aut mentha crispata vagina uteri immissa conceptum impedire affirmant: Item lapidis specularis s. glaciæ Mariae ʒj. in decocto salicis vel vino statim à coitu hausta seu singulare experimentum contra conceptionem commendatur. Borax ante vel brevi post congressum intrâ assumptus similiter ad sterilitatem s. conceptus impedimentum disponere dicitur.

Item mox post congressum pessus ex helleboro albo cum castoreo intrusus etiam conceptionem tollere aiunt.

Hæc de causis conceptionis læsæ: quas inter tamen adhuc sunt quædam latentes & nobis à priori imperferutabiles.

QUOD ATTINET, SIGNA

Sterilitatis foemina s. an foemina talis sit ut concipere nequeat non æquè patet. Equidem si à vitio foeminae & uteri manifesto dependeat malum, v. gr. à scirrbo uteri, ulcere, &c. res satis est certa & clara: verum causas istas internas latentes explicari in specie an foemina absoluted an verò respectivè solum cum hoc vel isto viro sit sterilis, hoc à priori perferutari est impossibile.

Nam quod quidam ex HIPPOCRATE de siffitu proponunt item de pessò ex Melantio utero intrudendo hoc seu minus certum cum omnino fabulosum tantum institutum muliercularum arbitror.

PROGNOSIS an sterilitas possit corrigi & emendari: Certè si dependet malum à vitiiis & causis manifestis, prognosis facillè institui potest: si v. vitia sint latentia aut incognita harmonia & proportio in utroque sexu cautus sit Medicus in prognosi quia nihil certè potest determinari.

PROCURA.

Ergo ut fiat prægnans mulier præmissis ubi opus sit, universaliùs danda sunt talia, quæ seu venerem stimu-

lantia aliàs commendantur, & quæ etiam viris propriari solent: hinc subiicienda & ea quæ per experientiam seu cognita contra sterilitatem remedia commendantur: habitâ tamen simul ratione constitutionis & crasios subjecti proprie, imprimis an macra vel pinguis, an sana vel cachectica fuerit mulier.

Instituenda est cura imprimis circa tempus mensium ita quidem ut ante tempus præmittantur universalia totum corpus respicientia, post menses verò continentur specifica utero appropriata & eadem vulgò dicuntur roborantia tam interna quàm externa.

Quod attinet remedia hic satis facientia, de venerem stimulantibus Saryrio & Eryngio, item de aromatis, de feminibus acerbis, Eruca, sinapi, & similibus tanquam abundè cognitis nihil dico: saltim lignum sassafras est unum, quod præ cæteris ad sterilitatem muliebrem emendam & corrigendam commendatur: in specie si aut ad cachexiam nonnihil inclinet, aut sanguine nimis seroso turgat ex hoc parata decocta aut secundum HOEFERUM in Hercule Medico vina medicata: item Ess. s. vincl. ligni sassafras copiosius & crebrius usurpata egregiè confert. Unde etiam tind. coral. sassafrata admodum laudari solet. Ambra, moschus, & internè usurpata & externè post mensium fluxum cum pessò vagina uteri intrusa multa obtinent contra sterilitatem: imprimis paranda Ess. ambra pro usu muliebri c. spiritu mellisse, hinc propinanda c. Ess. rorismarini.

HARTMANNUS commendat tanquam experimentum sal. saryrii, si à ʒj. ad ʒij. in aqua vina mulierum albâ, vel vino Hispanico allumatur: sed aliud sibi proprium experimentum reticet HARTMANNUS & hoc sunt testiculi Cervæ ex quibus testis. Cervæ HARTMANNUS parat suam essentiam contra sterilitatem, quam tanquam singularissimam sibi propriam reservavit: aliàs notum est quòd matrix cervæ pulverisata mulieribus commendatur. Porro formica egregium subministrat remedium, uti ad temperandam impotentiam virilem ita & sterilitatem muliebrem: Spiritus formicarum & ex his parata essentia uterina additis aliis specificis appropriatis uterini insigniter confert. Sic etiam ol. formicarum volantium externè utero illitum ad conceptionem disponit, non minus quàm balneum post mensium fluxum reiterandum.

Paratur ex formicis seu tale balneum cui integrum formicarum cubile sit incotum, hic commendatur à Conrado CONRADI in medulla destillatoria, ubi habet egregia de formicis. Unde & spiritus formicarum vel cum hoc parata ess. testiculorum cervæ. Vel ess. borum testiculorum propinata unâ cum ess. ambra post mensium fluxum & continuata est remedium non contemnendum: quo etiam pertinet ess. saryrii CROLLII florantibus.

Quidam commendant electuarium factum ex priapo tauri & cervi cum floribus stoechadis arabica & melile. Cui ipsi electuario convenientissimè ex formicis parata remedia addi aut his hoc electuarium largiter itorari potest.

Uterius in viperis singulare quid latet ad conciliandam foecunditatem. Præ cæteris observationem notatu dignam habet Helidæus PADUANUS in obser. p. 294. Ubi observat quod brodio in quo carnes viperina decoctæ fuerunt unâ cum columbo juveni, myrobolanis & similibus mulier leprosa fuit curata, quæ cum esset jam quadragenaria & antea semper sterilis: hoc ipso decocto tamen & sanata à lepra & simul foecunda fuit reddita. Unde viperarum usus, eorundem ess. aut in specie ejus sal. vol. non erunt frustra ad conciliandam foecunditatem cum notum sit quòd viperarum esus mares reddat foecundos, aut quòd esus pullorum viperis nutritorum fuerit remedium, quo se foecundum reddidit defunctus Dux Bavarica.

Aliàs

Aliàs sunt etiam qui pulverem secundina humana ad ʒj. usurpata, contra sterilitatem insigniter laudant, LINDANUS duobus, ut sic dicam, verbis, sterilitatis internæ curam complectitur, dum dicit, si sterilitas est à nimia caliditate & siccitate sanguinis, hæc usu lactis optimè corrigi potest: sin vero sit à nimia frigiditate & humiditate sanguinis nullo remedio melius curari possit quàm per rorem marinum.

Quod attinet externa præter balneum ex formicis antea monitum in specie Therme frequentiarum Thermarum usus sæpius observatus fuit proficiuus: it. post mensium fluxum siffitu appropriatur ex suavolentibus, v. gr. Gummi juniperi, succini, thure, benzoe, mastiche, & similibus; post mensium fluxum institutus admodum confert: post quem siffitum applicantur pessè ex foliis matricariae & mercurialis contusis & pauco ol. siffite irroratus qui pessè post siffitum vespertinum applicati per noctem postmodum retineantur. Externè ulterius fuit qui inungunt regionem uterinam s. pubis c. ol. cheirino & ol. nuc. moschat. destillato, majoran. & caryophyllar. & similibus quibus desuper applicat emplastr. de Mastiche cum gummat. tacamahac: quod alutæ superinductum supra uncturam imponitur.

Habuius in superioribus de conceptione læsa in specie deficiente, ex quâ etiam facillè possumus iudicare, quando rariùs contingit conceptio. De aucta non opus est ut multa addam, quia ordinariò aut gemelli aut tremelli, rariùs plures una vice excluduntur foetus: Pergo potius ad

CAPUT VI.

DE FORMATIONE FOETUS LÆSÆ indeque orta mola.

Postquam concepit mulier, successivè in ovo uterino genito formatur foetus, qui aut similis est corpore speciei parentum in naturali conformatione nempe humana aut est dissimilis: Et quidem si est dissimilis ad certam quandam viventium speciem accedit, à qua etiam primariò denominationem habet, sed vitiosè conformatam, vocaturque monstrum; sic v. gr. est monstrum humanum, monstrum, Caninum, &c. vel ita vitiosè conformatus est foetus s. id quod ejicitur & quod loco foetus ex utero prodit, ut ad nullam certam speciem corporum viventium propriè referri possit, & tunc mola appellari consuevit; à pondere scilicet, dum quali moles quædam foeminae uterum premit ac pondere afficit. Est nempe mola massa quædam in utero ex conceptu loco foetus ordinariè genita & ita malè formata, ut ad nullam certam animalium speciem referri possit. Unde excludo hic animalia perfectæ ex utero à mulieribus exclusæ, eaque non tantum ad molas, quàm ad monstruosos partus revoco: dum nempe imaginatione seductæ mulieres alia animalia in utero formant ut quando mures patiunt, qualia exempla observat SALMUTH. centur. 1. observat. 62. item BORELLUS cent. 3. observat. 73. Sic mola instar ranarum, ejectiones notat A. Lufitanus cent. 1. cur. 27. Item aem mordentem vitum cum foetu edirum, foetus partem absumperat, observat SALMUTH. cent. 1. observat. 66. Sed hæc impropiè sunt mola potius monstrum. Si enim ex imaginatione materna possunt generari foetus capite canino aut felino, aut pede equino, qualia non rarè prostant exempla: quidni etiam totius corporis formatio ita transformari, & in animalia alia monstruosa compingi potest.

Ex conceptu molas fieri dico: Excludo, E. hic virgines it. viduas, quas infontes licet, tamen etiam molas ferre ex sanguine menstruo & semine proprio instat gallinarum ova hypemènia parientium citrà gallum multi asserunt, quod tamen falsum est: Nam ut ut ovi-

para generent ova suo tempore citrà galli benedictionem; nihilominus tamen hoc in nullo viviparorum genere ita obtinet, ut scil. tale quid in se generent citrà progressum maris congressum: Unde nec homini soli tribuendum est, quod nulli viviparorum convenit: & ob id etiam rarè sunt adeo inter virgines & viduas, licet annosæ & viro maturas observata mola, quæ si naturaliter citrà viri contactum generentur, quare quælo non frequentius observantur saltim in brutis aliàs ordinariò multiparis, uti in canibus, felibus, ovibus & similibus.

Denique est & differentia inter molas, dum quædam quæ ejiciuntur sunt animata s. potius vitales, & motu animalitatem, ac vitalitatem testentur: quædam verò sunt non vitales: jam verò si citrà viri consortium generarentur mola, quælo vitalitas?

Nam ova subventanea seu ova hypemènia, quæ citrà foecundantis galli contactum excluduntur, omni vitalitate sunt spoliata, quia gallinæ subiecta brevi putrescunt & corripuntur. Ergo solæ saltim erunt vitales mola quæ à melioribus maritatis excluduntur. Virgines verò suppositæ saltim non vitales excludunt molas: Jam verò falsum est ullam esse molam non vitalem, licet vel ante exclusionem vel in exclusionem ex utero vitalitatem exuat & moriatur.

Cum enim sæpè diutius informes mola in utero gestentur quæ postmodum citrà ullum vitalitatis signum excluduntur: Certè talis substantia non vitalis citrà corruptionem & putrefactionem tamdiu in utero retineri non potuisset, cum infans verus, quamdiu vivit citrà corruptionem in utero hæreat: simul verò atque in utero moriatur corrumpti ac putrefieri incipiat.

Id etiam clarum est ex secundina uterinaque placenta, quæ quamdiu fruatur vita ipsi à foetu communicata, tamdiu sana & salva hæret: simul vero atque post exclusionem foetus in utero retinetur corrumpti & putrefieri incipit: Ut taceam molas omnes à parvo principio per veram nutritionem & augmentationem accrescere quæ operatio vitalis citrà vitæ possessionem exequi nequit.

Ex quibus dictis concludo molas quascunque nullo modo neque à virginibus neque viduis citrà viri consortium excludi aut generari posse.

Quodam hæc controverfiam vid. SENNER-TUS de morbis mulierum de mola; ubi, quod sanè miror, negat virgines posse generare molas citrà congressum viri.

Hoc tamèn beneficii concedit viduis, quòd scil. citrà viri contactum generare & excludere possint easdem, eum tamèn cum virginibus pari passu ambulent. Item vid. Paulus ZACHIAS in eruditis propter copiam rerum, quæstionibus medico-legalibus lib. 1. quæst. 3. & 4. qui rigorosus pro mea sententiâ concludit.

Germanis vocatur ein Sonnen Rind item ein Mond Rind, ordinario vero vocatur ein Semachse; ut ut quidam rigorosius inter has tres molas tanquam tres species distractas distinguere velint; quod tamen superfluum.

Conjunguntur mola sapiens cum foetu vivo & utero; non tamen semper & interdum unâ c. foetu interdum brevi post, interdum etiam aliquot menses ante foetus exclusionem ejiciuntur ipso foetu adhuc in utero subsistente suo tempore generando: id quod fit imprimis si ex quocunque accidente mola moriatur tunc enim seu excrementitium à confortio vitalitatis proscriptum ex utero ejicitur vivo subsistente, interdum diu admodum in utero hærent ipsique firmiter adnascuntur ac cum mulieribus tandem convescunt.

QUOD ERGO ATTINET CAUSAS

& generandi modum in mola. Quia veterum vestigia de generatione foetus ex feminibus utriusque sexus missis terere & inde molam ex sanguine femina copioso femine vero utriusque sexus in specie virili debili deducere vult, ipsi per me liceat: Sin vero ex HARVEANIS aut HORNIANIS principiis generationem mola explicare velitis videat Claudium de la COURVE Medicum Regium Regis Poloniae, de nutritione foetus in utero:

Hic ipse singulari capite scilicet cap. 3. part. 3. de mola optimè explicat generationem & originem molarum scilicet, quoad rationem conceptus nulla est differentia inter foetum vivum verum & inter molam: Nam idem conceptus qui dat foetum vivum perfectum depravatus potest dare molam. Accidit autem, ut genuinus verusque conceptus sub formatione in utero degeneret tandem in molam, sive in principio sive in progressu formationis hoc ipsum fiat, scilicet in duplici membrana in amnio & chorio continetur foetus: Amnium tenuior est membrana, quae tanquam munimentum est in quo & foetus formatur & etiam custoditur, ne humor albugineus nutritius affatum ex chorio irruat in colligamentum & inchoatam Tenelli Embryonis delineationem & formationem omnino interturbet.

Sin igitur fiat ut laedatur ista intima amnii membrana, indeque fiat liquorum amborum inordinata confusio, exinde turbatur formationis negotium, & loco foetus perfecti generantur moles carneae subinde informes & inconcinnae, quas molas vocamus, quae tamen interdum à superveniente imaginatione materna ejusque forti impressione sub ista incondita forma certo quodam caractere interdum insigniri solent: Sic enim refert FORESTUS lib. 28. observ. 67. de muliere quae molam carneam c. capite & quasi rostro cuiusdam aquila conformatam ejecit ex imaginatione, scilicet cum antea monstra vel picturas similibus capitibus depictas adspexisset.

Quod si ergo talis humorum confusio & formationis interturbatio contingat primis gestationis mensibus, tunc humores isti confusi, vel una chorii membrana communi vel ex rupto amnio quasi pluribus tot distinctis membranis muniti dant molam istam aquosam vesicularem, de qua superius ubi de hydrope uteri, Quod si tardius hoc fiat, cum jam sanguis in puncto saliente, & ipso corde fuerit genitus tunc nascuntur mola carneae s. sanguinea quasi parenchymata viscerum representantes, quod si adhuc longius protrahatur talis confusio, in tali scilicet casu, ubi jam stamina nervorum fuerint diducta ac spiritus animales generati ac distribui, tunc mola rejecta simul motum quendam interdum ordinatum interdum solummodo palpitantis habere solet: Imò in tali mola interdum etiam unum alterumve membrum perfectè quodammodo formatum, v. gr. os, nasus, oculus, aut simile quid perfectè formatum deprehenditur. Sunt sanè membra & viscera foetus tenella equidem inter se connexa, sed minùs firmiter & quae non nisi ultimo gestationis tempore cute ac tegumentis membranaceis firmiter investuntur: Unde confuso humore chorii crassiore c. liquamine amnii tenuiore facilimè formatarum partium tenellarum translocatio, confusio & extensis jam firmiter vasorum sanguifluorum canalibus aliqualis sanguinis circulatio & sic molae inconditae nutritio & augmentatio contingere potest.

Negotium hoc ulterius declarant ova foecunda, quae ipsa ante incubatum, vel dum jam aliquandiu fuerint incubata foeta, si talia, inquam, ova fortiter concutiantur vel agentur sunt infœcunda, confusis invicem vitelli & albuminis liquoribus & translocatis ex toto partibus tenellis jam nonnihil formatis.

Hinc etiam quod tonitru incubationem impediatur ac ova licet foecunda tamen ut corripiantur efficiat à simili ovorum scilicet in eorum testis concussione & confusione. Unde etiam sub fervido aestatis tempore minùs solent excludi pulli, propterea quia ab aëre subtili & calore ambiente, liquefacti humores facillè confunduntur & ita formationem turbant: Idem si fiat in conceptu f. ovo humano facillè hinc frustratur formatio, & hinc molae vel aquosae vel carnosae vel denique ruditer licet in varias figuras formatae generatio sequitur.

Causa remota quod generetur mola saepe sunt in matre quae in concinno motu aut ventris percussione aut viâ aut aliis gravioribus animi passionibus formationem conceptus impedire, membranam amnii dissolvere & humorum confusione occasionem præbere potest. Allegatur etiam hic à quibusdam servidior massa sanguinea constitutio: Unde fiant ut colliquescant & colliquescenti ovi uterini humores distincti inordinatè confundantur.

QUOD ATTINET SIGNA.

Cognoscere molam est res accurato scrutinio digna, cum difficulter hoc fiat & vix primis mensibus tunc ante quartum vel minima ejus præbetur suspicio: tunc enim imprimis motus est qui latentem molam nonnihil manifestat: scilicet dum se movet mater ab uno latere in alterum, simul moles quaedam incondita ponderosa ab uno latere in alterum impetuose ferrè percipitur. Cum è contra in legitima gravidatione foetus citrà talei ponderis motum in utero firmiter expanso, quocumque se moveat mulier ferè eundem situm obineat. Hinc etiam ponderis major sensus percipitur in utero dum gestatur mola quam quando gestatur foetus perfectus & istud pondus deorsum versus vulvaram premitur quod non aquè fit in foetu perfecto, qui potius in ventre sine molestia gestatur nisi ultimo mense circa tempus partus ubi magis ad inferiora declinat. Hinc etiam in mola venter non antroorsum versus apparet rugidus, ut fit in foetu perfecto: sed potius ubique tam ad latera quam anteriora circa hypogastrii imprimis regionem intumescit: hinc dolor quidam in utero punctuorum sensum inferens subsequitur: quae punctiones dolorificae subinde molestae tanquam peculiare nota mola carneae habentur quibus hæc ipsa à vero conceptu distinguitur observante hoc SCHOLZIO conf. 355. Ad hæc dum medio gestationis tempore in gravidis symptoma graviora remittere soleant, hæc in molam gestantibus subinde exacerbantur: Unde etiam quae gestant molas minùs coloratae & pallidiores & decolores apparere solent. Quod si aliàs gravidæ consueta ut medio gestationis tempore lac incipiat in mammis turgescere, hoc non aquè fit in molam gestantibus. Sed potius, ut ut aliquantisper intumescent mammarum, tamen non lac verum, sed crudior quaedam materia & liquamen seroso-excrementitium ex iisdem effluere solet; & dum gravidis menstrua purgatio omninò cessat, plerumque molam gestantibus ex intervallis, tertio quovis mense, vel etiam longiore tempore solent supervenire insignis uterini fluores sanguinei, subinde tamen vitioso colore tincti.

Et dum gravida mensum consueto tempore neque dolores neque tensiones percipiunt, sed potius tantum fortiosem motum foetus, contrarium omninò fieri solet in mola.

Hæc signa facillius apparent. Ubi mola est sola & citra adjunctum foetum perfectum: quod si foetus verus & vivus sit conjunctus, quod interdum fit, hoc difficilius omninò cognoscitur: nisi ventris moles major distincta singularis quoad motum ab uno latere in alterum & similia alia supervenientia signa distinctionem aliquam representant.

QUOAD PROGNOsin.

Mola semper periculosus affectus: Nara si conjungatur cum

cum foetu, aut foetum interimit, aut si cum eodem excluditur partum laboriosum facit: Si est citra foetum, corripitur antequam ejiciatur putrescendo uterum inquinat ac ad similem putredinem disponit: si non corripitur, & in alterata persistat, subinde ad biennium ad 3. & etiam ad 10. annos in utero gestari, immò matrem, usque ad mortem comitari potest.

Si excludatur tandem sponte, quod rarius est, vel medicamentorum vi per artem, cruciatus insignes & imprimis periculosa hæmorrhagia uteri supervenire solent.

QUOD ERGO ATTINET CURAM.

Observandum est maximè antequam ad indicationes procedatur, an mola sit conjuncta c. foetu perfecto, an vero sit sine eo. Si est cum foetu perfecto, nihil temerè agendum est, sed hujus naturalis exitus expectanda, quoniam tunc simul ut plurimum ejicitur mola, aut si præter spem retineatur, tunc demum vel manu Chirurgica vel ope pharmaceutica extrahenda aut expellenda erit.

Quod si sine ulla foetus suspitione adsit, id quod imprimis fit, si scilicet ultra 10. menses aut ultra annum integrum in utero persistat tunc opera danda ut quantum ejiciatur.

In quem scopum omnia fortiora menses moventia & partum difficilem promoventia & denique omnia foetum mortuum ejicientia in usum vocanda.

His præmittenda subinde balnea, fomenta, emulsiões, injectiones Chlymatica & similes ex emollientibus paratae, & qua sunt alia satis cognita, & de partu alibi recensentur: quae vias laxent, uterum ejusque fibras ac ambientes membranas tractabiliores & distensionem aptiores reddant.

Præparatis sic viis conveniunt fortiora purgantia, quae uti notum est, simul potenter uterum stimulant, qualia sunt pilulae foetidae: pil. de hier. c. colocynthide aut ejus extract. species diatrachit c. Rhabarbar. it. decoctum Sennæ, Pulegii Sabinæ, aa. Mss. in sero lactis ad aliquot dies haustum, quo ipso R U L A N D U S aliquot molas ejecit: it. extract. Helleb. extract. ex Trochiscis alhandal & similia drasticores internè usurpanda: His interdum per vomitoria feruntur suppetiæ: Cum vomitoria potentia sint ad excludenda in utero contenta. Sive sint antimoniales, quae sunt optima, sive vitriolata, sal vitrioli vomitivum quae minus commoda; His subinde addenda pelletiana menses foetum & similia, imprimis ex sabina, Bryonia, gentiana, alaro, anetho & similibus: ex bacis itidem Juniperi ex sem. nigella ciceribus & similibus quibus commode cinnamomum ejusdem aqua spirituosâ tinct. & similia ex cinnamomo ac canella adduntur. Nam hæc potentia sunt ad promovendam ex utero excretionem: ol. destillatum sabinae c. ol. destillato Caryophyllo. c. saccharo in Elæa-sacchar. reducta diutius continuata stimulum potenter inferunt: vel fiat pulvis ex Borrace, Myrrha, castoreo ana pulverem sal. vol. succini de quo pulvere ʒb. in aqua cinnamomi quotidie s. mel aut bis repetitis vicibus assumatur. Præ reliquis experimentum est pulvis secundinae blando igne exsiccatæ ad ʒi. in aqua cinnamomi propinatus, qui est experimentum HARTMANNI commendatum insigniter à LINDANO & adhuc usitatum SYLVIO. Est singularis hæc secundina ad præternaturalia ex utero pellenda. Aut fiant pilulae ex Trochiscorum de Myrrh. ʒi. Euphorbii gr. iij. c. Syrup. de artemis. quæ pro tribus dosibus ʒ. dies successivè hauriantur. Nam & hæc potenter expellunt.

Hicce internis simul addantur externa: quorum operationem non mediocriter juvat, si mulier simul motu aut saltu similive exercitio corpus agitet. Externè ergo præter clysteres, emollientes in principio præmittendos, clysteres acres & fortiter stimulantés,

injiciendi imprimis ex pulegio, matricaria, sabina, pulpa Colocynthid. in nodulo ligata ac similibus. Item fiant injectiones uterinæ ex decocto artemisæ & sabina. aa. ʒi. in quibus addantur Myrrhæ & lagapeni aa. ʒii. ad ʒi. Cum castorei ʒi. quæ mista per metrenchytam, ut vocant, injiciantur in vaginam uteri.

Condantur item pessimi acuti ex Galbani ʒii. c. Helleb. alb. ʒi. qui violenter stimulant.

Fiat item suffitus ex scoriis reguli antimoniales; martialibus it. ex decocto sabinae & colocynthidis c. cinnamomo, Galanga & mace: suffitus ex anetho & cumino ad desperatam molam commendatur à CORBEJO.

Super pubem & uteri regionem præmissis in unctiões & emollientibus sunt inunctiones c. ol. diacolocynthidos vel Cheirino & anethino additis paucis guttis ol. destillati succini.

Emplastrum denique ex fimo bovillo pestini impostum, seu proficuum remedium commendatur à FORESTO lib. 28. obs. 61. His ipsis opera danda ut stimulatam naturam ejiciatur mola.

Quod si non fiat, ad naturalem Chirurgi operam confugiendum erit: speculum uterinum applicandum vaginæ uteri & orificium internum dilatandum & vel manu vel instrumentis mola extrahenda. Enchirifes pro tali operatione videatis in HILDANI cent. 2. obs. 32. item in ejusdem Epistolis.

Extracta mola quacumque ratione subsequens hæmorrhagia mote consueto de hæmorrhagiis uteri nimis erit conspicienda de quibus superius.

Abolvimus occasione vitiatæ formationis doctrinam de molis: Reliqua formationis vitia, quæ vel imaginatione maternâ vel terrore vel alia quacumque causa externa contingunt, cum sub casum practicum non cadant, merito omittimus & pergrinus ad

CAPUT VII.

De Regimine Gravidarum.

Dum concepit mulier in eaque generatur & formatur foetus dicitur gravida quasi in ventre à foetu gravata: Unde tam ratione hygienes quam ratione Therapias semper in iis ad foetum simul est respiciendum, ne hinc vel noxa inferatur, vel etiam ad præmaturam sui exclusionem disponatur.

Quoad DIETAM si regimen sex rerum nonnaturalium, consuetudinibus uti in aliis, ita etiam in gravidis imprimis habenda est ratio, idque jam olim nos docuit, HIPPOCRATES: Hic enim in suis aphorismis inter alia asserit, quod consueta licet deteriora insuetis tamen licet melioribus merito sint præferenda. Item quod sanitatis studium sit non satari cibis sed impigrum esse ad labores, in gravidis quidem moderatos. Denique idem asserit Diætâ & abstinentia multos magnos morbos curari posse.

Quoad ergo res nonnaturales ad conservandam gravidæ sanitatem ordinandas imprimis vitandi sunt ratione aëris Odores croci & aliorum graviores tam suaveolentes propter metum affectus hysterici quam etiam graveolentes propter metum abortus: notum namque est, quod foetores Candelarum accensatum in quibusdam abortum provocare aut saltim irritare soleant.

Quoad assumpta ut plurimum appetitus audiatur modo sub moderata dosi ejusdem desiderio satisfiat: sobrietatis enim teste HELMONTIO cardo est totius diætæ in ratione victus.

In specie tamen. Usus fructuum horarum non sit nimis propterea quoniam facillimè fermentant & fermentatione istâ subinde diarrhæas aut Dysenterias gravidis imprimis funestas inducere solent.

Præterea etiam & ob hanc rationem quæcumque R R r iij

fermentativa & flatulenta sedulo ac studiosè sunt gravidis vitanda, cum gravidæ abdomen uberius distendant, & distendendo difficilè respirationem matri & angustiam foetui inferre soleant.

Acida etiam nociva: Uterum enim ceu membranofum & nervosum insigniter irritant: cum membranis & nervosis partibus, vel aqua sit hostile ac inimicum, quam acidum Ne ergo ab acido irritatus uterus ad abortum commoveatur ab iis excessivis sedulo est cavendum.

Aromata denique & ipsa in moderata sunt adhibenda dosi, quia sunt spirituosa ac volatilia, indeque facillime mafl. sanguineam commovere & vel uteri hæmorrhagias vel similes periculosas sanguinis excretiones excitare possunt.

Quoad motum omnis motus violentus caveatur, in specie manuum extenso sursum, extenso enim sic abdomine subinde concitantur dolores uterini & distenta & extensa vagina dilatur nimis orificium uteri & sæpius à tali manuum sursum versus extensione præmaturus aquarum excitatur effluxus. Item omnis gestatio aut sublatio oneris gravioris propter retentionem habitus ac depressionem diaphragmatis inferiora versus est nociva quia sic premitur uterus & deorsum movetur.

Saltus etiam quilibet immoderatus in specie primis gestationis mensibus vitandus: movetur enim sic ovum uterinum inferiora versus, ut exinde ejusdem fiat effluxus, uti quidem abortus primis mensibus vocatur. Ultimis deniq. mensibus moderatus imprimis morus juvat ut saltatio blanda quia motione uterus nonnihil subsidet, foetus magis deorsum inclinatur: hinc successive distenduntur & dehiscent viæ angustiores orificii uteri, & vaginæ, & istâ subsidentia ac motu deorsum nonnihil incipit laxari os pubis: Unde post moderatum motum ultimis mensibus facilius sequitur partus.

Quoad veneris exercitium hoc ipsum si cautum, propterea quia metus est, ne in foecundioribus ex repetita venere aut fiat superfœtatio aut etiam periculosa mola generatio.

Quoad animi pathemata graviora in specie ira & terror, fugienda sunt. Ira enim cum insigniter moveat mafl. sanguineam, ad abortum disponere solet: Terror verò infanti ad. d. est nocivus, ut interdum exinde interimatur foetus aut exinde ad Epilepsiam jam in utero materno disponatur: Gaudium in specie ultimis mensibus est saluberrimum, & quod sæpius feliciter solet præcedere partum.

Alvus imprimis quotidie sit aperta cum retenta scybala & suppressi flatus graves alias dent turbas in specie ultimis mensibus.

Quod si sit clausa, tamen sedulo vitanda sunt suppersivoria in specie acriora, omni gestationis tempore, idque ob metum abortus ex irritatione uteri c. intestino recto arte connexi. Item videntur, clysteres quicumque, nisi interdum, sed raro iisdem utendum sit, idque cautè fiat, in minori præscribuntur dosi & non nisi ex emollientibus & blandis carminantibus conficiantur: Sin ergo adstricta fuerit alvus potius uberius assumendus est, quia hic solet emollire & derivare ulterius feces: aut juscula pinguiora aut copiosiora deglutiantur: Cremor item tartari vel solus vel quod melius c. dimidio sal. tartari mistus subinde usurpatus alvum retinet laxam. Hinc ex passulis & Tamarindis laxativa, leniora vel sola vel cum tartareis mista imprimis sunt conducibilia.

Aloëtica vitentur omnia, etiam pilula quas vocant Francosurtenfes, propterea quia omnia aloëtica menses stimulant: præterea aloë post se adstrictionem relinquit, & ita quantum juvat, tantum nocet; Nec ex veris purgantibus aliud quam rhabarbarum tutè est usurpandum, neque id solum propter adstrictionem, sed semper cum passulato vehiculo gustatum. Cassia quæ à quibusdam propinatur prægnantibus, est nociva,

quia turbinosa & flatulenta. Manna etiam nocet, quia dulcedine fermentativa periculum est ne suffocationem hysterica inducat, ol. denique amygdalar. dulcium ad ʒij. ad ʒj. in jusculo calido jejuno stomacho haustum blandè alvum subducit, eamque emollic si imprimis à fecibus induratis fuerit adstricta.

Ova etiam tremula l. sorbilla c. pauco saccharo usurpata optime profunt ad emolliendam alvum. Res ut pateat clarius v. gr.

ʒ. Cremor tartari ʒj.
sal. tartari. gr. viij. ad x. m. f. pulv. aper.
Capiendum manè in jusculo bene calido.

Vel ʒ. Pulp. passular. ʒj.
Cremor tartari. ʒij.
sem. anisi. Div.

Syrup. rosar. solut. sine scammon. parand.
ʒ. Electuarius, purg. cujus quantitas 2. Castanar. usurpanda manè jejuno stomacho, quoties alvus fuerit adstricta. Sin paulo acrius eadem sit stimulanda.

ʒ. Pulpæ passular. ʒij.
Rhabarb. Elect. gr. xv.
sal. tartari gr. vij.
ol. destillati anisi. gutt. ij.
Syrup. de Cichor. c. Rhabarb.

q. f. F. Bolus, purg. pro j. dof.
Quod si in forma liquida potius usurpanda sunt passulata tunc vinum Rhenanum infusionis passularum consularum haustum interdum conducit: vel quæ elegans & admodum proficua est potio:

ʒ. passular. minor. ʒj.
Contendantur in mortario, fiat exinde pasta quæ coquantur in ʒiij. aquæ communis: Colaturæ ferventi infundantur

fol. senn. f. st. ʒij.
Cremoris tartari. ʒj.
sem. anisi. ʒij.
flor. violar. p. ij.

Stent in loco calido per noctem: manè detur colatura purg. cujus haustulus quoties opus est assumptus suavis saporis facillimo modo alvum laxat.

Quod si forsan dulcia ex passulis sint nonnihil adversa ad acidula ex Tamarindis commodè potest fieri accessiva v. gr.

ʒ. Pulp. Tamarindor. ʒij. ad ʒij.
Cremor tartari gr. xv.
sal. tart. gr. vij.

Syrup. de Cichor. c. Rhabarb. q. f. F. Bolus. aut etiam Tamarindi contusi & nodulo inclusi infundantur in vinum vel Cerevisiam & macerati haustiantur pro potu f. coquantur vel ebulliant leniter in vino: Colatura vel simplex vel tantillo Syrup. rub. Idæi & rosar. solutio edulcorata datur pro laxativo gravidarum blando.

In hujusmodi laxativis flatuum proventus vitandus: ob id sem. n. anisi aut feniculi aut ol. hor. destillata commodissime adduntur: cum hæc ipsa flatus egregie difficiunt & proventum flatulentiarum insigniter impediant.

Fœtus ratione etiam de Caryophyllis aut Cinnamomo, aut parum de Nuc. Moschata intermisceri potest.

Hæc de gravidâ.
Pro fœtu roborando & custodiendo ratione gravis nempe conducit aqua Cinnamomi Cydoniata ritè parata. Nam vulgaris est phlegma: it. succus & Miva Cydoniorum: Aromata etiam profunt gravidis pro conservando foetu quibus de Caryophyllis & Nuc. Moschata subinde aliquid admisceatur.

PANAROLLUS præ cæteris laudat ovariorbilia, recentia, jejuno ventriculo assumpta.

Item amygdalarum factum more consueto ex amygdalis ambrasinis c. semine feniculi & pauco Syrup. Cydoniorum subactis, in gravidis debilibus ad roborandum foetum conducit.

In

In iis quæ sunt adfecta, item in debilibus haustulus vini non est nocivus: in robustioribus verò aut spiritibus ut sic dicam, non semper est tutum vinum, sed tales ad abortum disponit.

Externe pro hoc icopo commendatur frustum panis aquarum mulierum aut balsamo Embryonum dicto irroratum applicetur umbilico aut super regionem pubis: Item panis mellitus & piperatus, vino Malvatico irroratus & pulvere Caryophyllorum & Nuc. Moschat. adfectus similiter egregie foetum tenellum roborat: vel fiat sacculus interpassatus ex mentha, Melissa, semine anisi & feniculi, Zingiber. Galang. anthophyll. & similibus, qui calidè sub introitum lecti imponatur ventri tumido aut ita calidus irroretur prius vino & ita imponatur.

Hæc de Diata.

Quod jam attinet Therapiam s. regimen gravidar. in morbis tam acutis quam Chronicis, eadem sanè in his curandi ratio quæ in aliis subjectis, nisi quod ad fequentem simul habendus sit respectus, ne aut aliquod noxæ temerè contrahat aut ad præmaturam exclusionem disponatur.

Quod ergo attinet r. sic dicta remedia universalia ut minus jam habeatur eor. ratio: 1. de vena sectione quaeritur an gravidis conveniat. Quoad gravidas sanas, in iis sanè quo sunt habitus laudabilioris quæ vitam æquè sedentariam, quæ corpore sunt succulento, & denique lauto utuntur victu, in his necessaria interdum est v. sectio medio gestationis tempore mense scil. 3. vel 4. instituta in hunc finem: ut præcaveatur abortus cui alias essent obnoxie. Refert namque PANAROLLUS pent. 1. obs. 10. se novissè mulierem 5to mense semper abortientem, quæ tamen instituta phlebotomia fuit preservata. Unde in pent. 2. obs. 23. tanquam optimum est preservativum gravidar. plethoricarum: ubi addiderit primis mensibus vena sectionem instituendam suadet: Et quidem secunda est vena imprimis brachii quæcumque & potius repetita vice, quam semel nimium sanguinis detrahatur: Nam in talibus interdum etiam in partu ad faciendum hunc ipsum laboriosorem, necessaria est venæ sectio: qualia non pauca prot ant exempla, ita ut aperta vena facillima successerit exclusio foetus.

In morbo verò acuto cautius procedendum est cum vena sectione in specie in his nostris regionibus temperatis: Nec eadem nisi observatis superioribus cautionibus instituenda venit.

Hæc de Vena sectione.

Quod attinet purgationem Vomitoria in iis quæ facile vomunt item quæ continuo nauseant: picant, stomachi dolore aut symptomatis similibus laborant, in iis leniora & blandiora vomitoria primis mensibus propinare sæpè proficuum est. Nam ipsa natura in hoc passu nobis viam præmonstrat, quæ in primis mensibus crebriores, interdum continuo provocat vomitus quidni ergo hanc ipsam imitari liceat: Immo hoc tempore vomitoria leniora longè sunt purgantibus fortioribus per inferiora.

Quod verò purgantia per inferiora attinet: præter ista emollientia & blande abstergentia omnino sunt damnanda: utur exempla non pauca testentur, gravidas citra ullam noxam etiam fortiora sustulisse purgantia: Cum aliis difficillimum sanè sit arte & instituto provocare abortum: nihilominus tamen in talibus quæ accidentis sibi imitanda proponit. Nam purgantia propriè sic dicta 1. propter malignitatem venenatam foetui sunt nocentissima 2. Ex torminibus ac intestinorum spasms si non hysterica in gravidis passionem excitant, saltim per consensum uterum ad sui contractionem & foetus præmaturam exclusionem irritant: Unde purgantia propinanda cautissime: quæ tamen si interdum invito etiam medico sint præscribenda, ea in minima dosi ex lenioribus 4. xel 5to, mense præscribuntur omnibus probe simul observatis circumstantiis.

Symptomata denique quod attinet urgentia, certè pro his ipsis facillimè satisfieri potest per opium ejusque laudanum opiatum, vix tamen tuto hoc usurpare licet in gravidis, observatum namque est, sæpissime omnia opiata in specie utero ac gravidis esse insensa & omni gestationis mense etiam circa ultima tempora ut plurimum tamen abortum & foetus ejectionem induxisse, aded ut in ejus usu cautissimus esse debeat Medicus: interdum tamen ubi metus est uteri irritationis gravioris aut nimia spirituum animalium agitationis, consideratis prius bene omnibus circumstantiis opium una cum aliis adhiberi potest. Item aliis irritis in affeibus Catarrhalibus nocturnis consummatoribus necessitate urgente interdum ad laudanum opiatum confugere licet, de quo successu opiatorum in Catarrhalibus affeibus vid. HORSTIUS lib. 10. obs. 3.

Quod ergo hæc attinet symptomata, quæ gravidis subinde sunt molesta stomachi pathemata sunt frequentissima: hinc enim mox post conceptionem se offerre solent.

NAUSEA quæ nauseam cibique fastidium non raro ad zium usque protrahitur mensum, quo transacto sponte cessare solet omne hujusmodi fastidium.

Hoc fastidium tanquam gravidationis signum proponit HIPPOCRATES sect. 5. aphor. 45. dum inquit: "Si mulieri cessent purgationes (nempe menstruæ) neque horror neque febris superveniat, & cibi fastidia accedant, judica ipsam in utero habere. Ne E. ex fastidio graviore corpus contabescat, aut etiam generatio ovi uterini & albumini vestimentum, ut sic dicam f. albumini generando materia deficiat, propterea ad tollendum fastidium quædam à Medico sunt ordinanda.

1. Lene vomitorium propinatum imprimis in nonnihil cacochymicis sæpius utile est: præter hoc pilula alexiphagina sine purgantibus parata convenienter propinatur. Aromaticæ enim cum sint, stomachum detergent, eumque roborant. Hinc Syrupus conservativus radice Zingiberis: aut ipsum Zingiber in India Conditum vel etiam Nuc Moschat. in India Conditum vino acidulo irrorata & parum ejusdem matutino tempore haustum fastidium ciborum delet: Mala Cydoniæ condita, Miva, succus & omnia ex cydoniis parata ad gravidarum fastidium tollendum conducunt. Foeniculum aceto conditum, it. Cappares aceto subacti: Elixir item stomachale. (Nam ab Elixir proprietatis abstinendum propter aloën, Crocum & Myrrham;) ac similia commode usurpantur. Præ cæteris spiritus Mastichis item parum spiritus salis dulcis convenientissime fastidium gravidarum tollit si assumatur in vino Malvatico vel pauco vino generoso vel propinetur mistura.

ʒ. Aqu. Menthæ. ʒij.
Cinnamomi. ʒvj.
Spir. Mastichis. ʒiij.
Theriacal. Camphor. ʒj.
Sal. dulcis gutt. xij.

Syrup. de succo Cydonior. ʒij.
M. fiat Mistura de qua interdum Cochlear. j. ex hauri: t. gravis primis mensibus; quæ ipsa in stomachi affeibus earundem insigniter conducit. Externe commode ol. Mastichinum, ol. Mentha: Cydon. c. pauco ol. stomac. CRATON. (propter copiosam Nuc. Moschat.) regioni stomachi inungitur & later calidus de super applicari potest.

Aut etiam Cerorum s. Emplastr. de crusta panis malaxatum c. ol. Mastichino commode imponitur regioni stomachi.

Oppositum fastidio vitium est appetitus insignior verum insularum qui vocatur.

PICA superveniens fere circa secundum mensem, dum menstruus sanguis in suo motu fuit impeditus: differentia est hæc in pica, quod appetantur vel consumantur acris, vel alia esui insolita: si appetantur esui insolita, vix tutè concedi potest: Nam, ut talia comesta

Nausea

Pica

mesta

melita non semper noceant; si non nimia quantitate assumantur, tamen vix tuto semper imprimis si sint res absurdiores, concedi possunt. *Sin* verò appetantur alias res *est apta*, tunc sanè *concedenda sunt*: nam res appetitæ facilius digeruntur & concoquuntur & sæpè tales gravidæ circa Noxam hujusmodi cibos assumunt, quæ non gravidis ipsis vix essent absque noxa.

Quod si verò *talia appetunt, quæ haberi nequeunt: ne fetus imprimatur signum* aliquod aut ne *fœtus accidat* nocendum exhibendum est gravidæ aliquid de *Nuc. Moschata c. pauco melle*: hoc enim ceu probatum in tali casu laudatur. Præter aquam *corticum aurantium*, Syrupum de *Corticibus aurantium*, & *Citri*: it. Syrup. de *absinthio* laudantur, *sucus* etiam expressus ex *foliis vitis tenellis vel solus vel cum succo a. Syrup. Cydonior.* haustus it. Aqua vitis quæ *Majo mense* sponte ex pampinis incisus extillat aut *aqua acidula renellorum vitis folior.* destillata, ceu appropriata gravidar. picantium habentur remedia *Ess. Cortic. aurantium.* etiam utiliter propinatur. *Panis maceratus in succo pomorum granator. vel succo Cydonior.* comestus etiam picam tollere solet: *Quod si appetantur res insolite*, quæ apparenter sunt *difficilis concussio* ut *creta, calx, carbones,* &c. tunc *fixa acidum* absorbentia conveniunt ut sunt *Coral. præpar. mater perlar. ocul. cancr. C. C. f. igne. Ebur f. igne* quæ vel *cruda vel c. tantillo acetii* irrorata aut c. *vino pauco* assumantur interius.

Substitimus in symptomatibus quæ gravidis gestationis tempore subinde obvenire solent: Hæc inter symptomata etiam sæpius molestus est

VOMITVS;

Et hic ipse in primis si primo secundo aut tertio mense adit non semper est *sistendus*, si vero ultimis mensibus superveniat propter gravem abdominis concussionem est *periculosus* adeoque *sistendus*: In primo mense & post hunc ipsum vel sponte cessat, in secundo verò & tertio mense, potius *vena seita* propter menses suppressos, quam in ani purgatione erit curandus.

His ipsis, si adhuc pertinacior inhaereat vomitus tam 2. 3. quam ultimis mensibus: tunc appropriata *stomachica* sunt usurpanda quæ inter imprimis est *spir. Mastichis cum aqua Cinnamom.* propinatus. Item *consero. rosar. aut consero. Menthae parumper c. spir. vitrioli martis acidulata.* It. ex *Cydoniis* quæcumque parata remedia: it. *Syrupus de Citro & acetositate Citri.* Ex his possunt fieri *mistura* quar. descriptiones s. Compositiones sunt facillimæ.

Externè imponendum est *emplastrum stomachale CRATONIS* mistum c. *Tacamachac.* aut imponatur *Cataplasma ex fermento c. pulveribus stomachicis* in specie *aromaticis*: it. fiat *unctio stomachi c. ol. Mastichino, absinthii, ol. destillato Menthae & ol. Nuc. Moschat.* tam expresso quam destillato.

Præterea *crusta panis vino generoso intincta & aromatis* adpersa *ventriculo* imposta mixè conducit.

TORMINA GRAVIDARVM.

Tormina gravidarum.

Uterius imprimis mensibus gravidationis sæpè *tormina ventris dolorosa* molesta sunt gravidis. *Ortus* eorumdem est *vitiosum acidum in intestinis* à quo per fermentationem partim suscitatur *flatus*: partim verò si *mucilago acidula* adhaereat intestinis, contumacia & acerba oriuntur *tormina.*

Pro his curandis *aromata moderata* imprimis sunt in usum vocanda: non tantummodò *semina a. calida majora in vino bullita*: sed præterea etiam *cortices Citri & cortices aurantium*. Item *vina aromatica s. Claveta Hippocratica*; aqua etiam & *spiritus Zedoariae*, ubi à *flaribus* est malum, præ reliquis convenit aqua *vitis mulierum c. ol. feniculi, destillata* aut c. *ol. Corticum aurantium destillata* insigniter juvat potest hinc fieri talis *mistura.*

℞. Aqu. feniculi, ℥ij.

Cinnamomi ℥j.

Carminativæ, ℥vj.

Spiritus Zedoariae ℥ij.

nitri ad ʒb. ad ʒj.

Syrup. de Corticibus aurantium, ℥b.

M. F. potio cujus aliquot cochlearia subinde delibantur: quæ efficaciter discutient flatus.

Externè inungatur abdomen *ol. Laurino acuto c. ol. destillato Chamomilla*: it. applicentur *sacculi, sacculus ex carminativis v. gr. ex sale & milio tosto c. seminibus istis calidis majoribus*, qui sacculi interpassati *spir. Vin. irrorati* applicentur abdomini ad sistendos dolores: aut quod est experimentum à CASTRO: fiat *Placenta mollis ex vitellor. ovi no. 17.* quibus fortiter agitatiss addatur *pulveris anisi, Cumini, feniculi ana ʒj & c. f. q. ol. Laurini*: Misceatur & fiat placenta mollis inferenda abdomini. DIARRHŒA GRAVIDARVM.

Uterius tam primis quam etiam subinde ultimis mensibus *diarrhœa s. alvi fluxus* est molestus mulieribus: in primis mensibus non est adeò *suspectus*: in ultimis verò mensibus est *periculosus*, uti jam suo tempore monuit HIPPOCRATES *sect. V. aphor. 34.* adeoque in ultimis mensibus utut sit *suspectus, Cauti* tamen *simus in eodem sistendo*: auctore enim SCHOLZIO *Consil. 340.* nonnunquam prægnantes c. *Euphoria* perferunt talem abdominis s. *alvi fluxum* ultimis mensibus usque ad tempus partus.

Sin ergò fiat sine virium prostratione nec sit adeo copiosus nec interturbet vigilias (potius Somnum) & quæ sunt similes circumstantiæ, non adeo facile debet *sist*: *Sin verò sit nimis aut vires deiciat, aut metum abortus* injiciat, tunc *purgantia* omnino exulent, aut saltem *rhabarbarum* usurpandum est, potius *blanda adstringentia acidula* usurpanda qualia sunt ex *Cydoniis spiritus Mastichis*: *Solutiones* etiam *Syrupi & Tinct. Carol. Consero. rosar. vitriolata c. Corallis rubris* præparatas & *Syrup. aut succo Cydonior* instar electuarii repetitum comesta conducit: *Tormentill. radicis extractum* aliis permistum est egregium it. *Gelatin. C. C. ad ʒb.* in potu ordinario dissoluta quotidie bibita diarrhœam sistere solet. Denique *electuar. diaford. FRACASTOR.* aliis iritis invehiculis appropriato admisto quodam acido usurpatum est efficax. *Cauti* tamen sit ejus usus propter opium simul ingrediens: Unde ut opium corrigatur & ipsum electuarium melius operetur c. *acidis temperandam* est; Nam acida corrigunt opium. In tali ergò casu potest fieri talis *mistura.*

℞. Aqu. Menthae ℥ib.

Succi cydonior. ʒvj.

Spir. Mastichis rite parati ʒij.

Diaford. Fracastor. ʒj.

Extract. Tormentill. ʒb.

Syrup. Corall. ʒb.

M. F. Potio: subinde haurienda.

Externè commendatur *emplastrum factum ex Mastiche subacta c. ol. rosar.* quæ c. s. q. ceræ in formâ *emplastri* inducatur linteo & applicetur abdomini: vel fiat *Cataplasma ex Cydoniis Coctis*: c. *cujus pulpa* misceantur *pulveres Macis Caryophyllor. Nuc. Moschat. Mastichis & similium*, quod ipsum imprimis stomacho est applicandum. ODONTALGIA GRAVIDARVM.

Communis ferè etiam querela est gravidar. ut molestias dolorosas percipiant ex *dentium dolore*: quem dentium dolorem primis mensibus molestum optime sistunt decocta appropriata in ore detenta v. gr. ex *absinthio, quinque folio; oxylapatho: urtic. majore & ligno sancto* quæ in aqua cocta pauco addito aceto, detineatur decoctum in ore & subinde exspuatur. *Quod si dolores dentium* fortitan sunt ex *scorbuto*, loco aqu. & acetii

acetii fiat *decoctio in lacte vel sero lactis* quod magis appropriatum est in dolore dentium scorbuto. Aliàs etiam *decoctum Nicotiana* in ore detentum (*hac cautela, ne aliquid deglutatur*: nam vomitus movet) etiam potenter dolorem dentium sistit: vel *ol. Camphora* aut *ol. origan. cretici* aut *ol. destillatum Caryophyll.* *bombace* exceptum immittatur aut imponatur interius denti: Nam & hæc dolorem sistunt. it. *Ess. ligni Guajact* aut *sassafras cum spir. vini* parata est admodum *Electans* & efficax in dolore dentium: si in hac dissolvantur aliquot grana *Laudani Opiati* dant *tincturam odonalgicam cum bombace* salubriter applicandam: Nam veteres *Philonium Romanum* non sine successu denti dolenti imposuerunt ratione papaveris: *Externè* temporibus applicatur *emplastrum* in forma thaleri ex *Mastiche & Tacamachac.* quæ diu subacta temporibus imposta non raro conducunt.

PALPITATIO CORDIS ET SYNCOPE GRAVIDARVM.

Præcedente tempore super venit gravidis etiam molesta *palpitatio cordis* cui interdum *syncope* supervenit. Hæc *palpitatio si sit vehementer, si superveniat circa medium gestationis tempus*, si sit in *constitutione corporis laudabiliori* aut *succulentâ* optime tollitur per *venam seitam* quæ si non possit admitti vel non prosit: ad alia appropriata contra cordis palpitationem est accedendum, quæ inter eminent *ex Coralliis* rite parata. In specie *int. Coral. c. spiritu Corn. Cerv.* Hæc est remedium admodum elegans in gravidar. palpitatione cordis si ad ʒo. ad 40. vel 50. gutt. bis quotidie usurpetur, aut saltem loco hujus in pauperculis *solutio Coral. c. succo Citri saccharo edulcorata*, est propinanda est & ipsa conducit. Hinc *spiritus rosar. & Melissa & cum his parata ess. ambra*: nam internè non abhorrent gravidæ *ambra*: in *palpitatione cordis ubi metus* imminet *synopes* commodè ad paucas guttas in vino generoso propinatur. *Elixir etiam citri acidulatum e. modico proprii succi in paroxysmo* commodè propinatur. De cætero *axon. cordis cervi* composita, *agu. cordialis. Hercul. SAXON. confect. alhermes e. succo Citri diluta* & similia per se sunt nota.

Externè fiat *unctio pulsum & regionis Cordis c. ol. destillato Melissa, Citri: Cinnamomi*, quæ cum corpore pro balsamo inunguntur contra *lipothymiam & cordis palpitationem.*

TUSSIS GRAVIDARVM.

Uterius Tussis supervenit his ipsis mulieribus quæ *quæ major & grandior est fœtus*, eò est *periculosior* propter concussionem abdominis & hinc abortus metum.

Facienda tamen est *differentia* inter *Tussim*: quædam *Tussis est nocturna ex lymphâ acri* imprimis oriunda in qua pauca & modica ejiciuntur: quædam vero *Tussis est continua* in specie *diurna* quæ ut plurimum ex *vitio stomachi* oritur, & in qua rejecta viscida ac mucilaginosa malum leniunt.

Quoad ergò *Tussim continuam s. diurnam* eam optime leniunt *agu. asthmatica RUDOLPHI* t. q. *spirituosa aromatica, mista c. dimidio spiritus Gummi ammon. e. virid. eris rite parati*, quæ ad 40. vel 50. gutt. usurpata, solvendo mucilaginem viscidam, & excretionem adjuvant & *Tussim* leniunt. it. *mistura ex oxymelle scilicet c. agu. Hyssopi & Cinnamom. cui parum spir. sal. dulcis vel neri dulcis* sit additum, etiam lenit contumacior *Tussis* excernendo materiam: *semen feniculi & anisi* sæpius comestum & *Tussim* sedare & simul fœtum roborare, immo *semen feniculi* fœtui elegantes oculos conciliare asseritur.

Item *passula sæpius deglutita* vel etiam *decoctum Heleni c. passulis in vino* subinde delibatum blandum & elegans est remedium ad *Tussim* gravidarum.

Quod si Tussis sit nocturna conveniunt imprimis *rotula parata ex speciebus diæreos c. ol. destillato foeniculi & anisi*, quæ *rotulæ* sub introitum lecti in ore detentæ ac deglutitæ faucium asperitatem leniunt & *Tussis* ferociam mitigant. Quod melius adhuc faciunt *Pilula de styrace, moderata* d. s. *ingredientis opii*, quæ ipsæ post moderatam cœnam sub introitum lecti deglutiantur: *vid. comp. sicut in SYLVII præxi*, & *SCHROEDER I pharmacop.* ubi de *pilulis*: Nam interdum in *tussi vehementiori cum Cephalalgia continua* & *supervenientibus vigiliis ad laudanum opiatum aliis permistum* contingere necesse est de cuius efficacia locum ex *HORSTIO* allegavi: aliàs *Syrup. de jujubis, de hyssop. & Tussilag.* ac similes etiam temperant acrorem lympham *Tussim* nocturnam inferentem.

HÆMORRHAGIÆ GRAVIDARVM.

Uterius mediis & ultimis mensibus non raro *terribiles & periculosa* gravidis imminet *hæmorrhagia* quæ nunc sunt per *uterum*, nunc vero sunt per *alia quædam singularia loca*. In his *cautus sit Medicus*, ne utiles supprimat, superfluas vero relinquat.

Certum est formis quibusdam junioribus & habitus laudabilioris gravidis licet, ordinata tamen periodo adhuc fluere menses, item observatum est in aliis quod si menses non fluant per ordinaria loca, hi gestationis tempore toto per alia subinde erumpant loca: Nunc quidem per *nases*: observata namque fuit talis *hæmorrhagia narium satis contumax, in gravida*, tamen *innocua* vid. in *lib. 4. obs. Schenckii de gravidis.*

Sic *SALMUTH. Cent. 2. hist. 54.* observat vomitum sanguinis in *pregnante crebriorem*, nihilominus tamen sine noxa: imo quibusdam gravidis loco mensum hæmorrhoidum supervenit *fluxus* admodum salubris si supprimantur forsitan per *hirudines* sunt revocandi: singulari hujus rei observationem habet *Z. A. C. U. T. Lufit. lib. 1. Medic. princip. obs. 27.* ubi refert gravidam nonimestrem *Epilepsia correptam* ob suppressas hæmorrhoides quæ postmodum per applicatas ano *hirudines* fuit curata.

His & similibus consideratis benè omnes perpendat circumstantias *Medicus*, an potius *opus naturæ* talis hæmorrhagia quocumque in loco erumpens, an v. sit quoddam *symptoma* quod in gravidis quare fœtus est debilior supervenit: Nam ex *HIPPOCRATE* jam scimus quod *sanguis ex utero* aut ex *mammis* effluens *fœtus debilitat* & imminet *abortum* innuat: Hoc ipsum tamen ut præcaveatur, omnia benè sunt pensanda: si mulier *constitutio sit sanguinis fluxus*: si *citra virium debilitatem* contingat: si cum *Euphoria* hoc fiat, si mulier alias *abortum fecerit ex sanguine abundantiore* & quæ sunt similes circumstantiæ: in talibus casibus *sinendus est fluxus* & saltem ejus *copia est moderanda*: non verò circa necessitatem ex toto supprimendus est in specie si simul certam aliquam periodum observare videatur.

Quod si non fiat & mater percipiat debiliorem fœtus morum, ipsa fiat *lassa & debilis*, ipsa *sentiat gravium solito pondus in utero*; appetitus ipsi *deiciatur* & *superveniant dolores vagi in dorso & regione lumbari*: in tali casu quæcumque sit hæmorrhagia *coercenda est ne abortus tandem superveniat*, & *primario per externa* imposta *fœtus est roborandus*, de quibus jam supra interna v. hæmorrhagia est *compositenda.*

Inter interna est *Syrupus paratus ex succo Symphyt. & portulac.* cui necessitate urgente *parum Syrup. papaveris albi* admisceatur: propinquetur in aqua *Tormentill. portulac. Syrupus* it. *Corallior, ribium, Myrtillor. Cydon.* & similes usurpantur *Tinct. sulphur. vitrioli Tinct. mart. adstring. Tinct. Coral. c. spiritu liquor.* ad plures guttas bis vel ter quotidie usurpatæ optime conveniunt. Aut fiat

Electuar. ex consery. rosar. antiqua viriolata. Cui coral. rubr. & terra sigill. intermiscantur c. Syrup. Cydonior. Fiat electuar. irrorandum tinct. sulphur. vit. oli vel liquore stiptico: de quo. electuario bis vel ter quotidie quantitate nucis juglandis vel Castanea accipiatur.

Conveniunt præter alia, quæ alias in nimia narium, mensium & uteri hæmorrhagia superius fuerunt commendata.

SUPPRESSIO VRINÆ IN GRAVIDIS.

Suppresso
urina in gra-
vidis.

Ultimis mensibus supprimitur interdum in gravidis urin. ex utero distento vesicam comprimente: Et hinc imprimis urina est suppressa quando femina fiat erecta: eadem vero jacente facilius prodit: Internè à diureticis abstinendum, aut leniora saltem eadem sunt propinanda. Externe potius regio vesica in pube illinenda est ol. scorp. vel balnea & fomenta instituantur ex althea, Malva, Meliloto, parietaria & similibus pro laxandis viis & promovendâ urina, optimum est Cataplasma factum ex parietaria c. pinguedine anserina & ol. scorp. quod pubis regioni impostum promovet urinam remorantem.

DOLOR TENSIVVS, FISSURÆ ET RIMÆ ABDOMINIS IN GRAVIDIS.

Dolor tensivus, fissura & rima abdominis in gravidis.

Fit interdum ut mulierculæ ultimis mensibus, quando nempe primâ vice utero gerunt, ex distensione pellis abdominis gravem dolorem tensivum & lacerantem percipiant. Imo si fortè cutis sit tenerior fissuras agit ac rimas: Huic malo partim dolori, partim imminentibus rimis ut succurratur optima sunt unguenta & linimenta laxantia & emollientia, quæ sunt v. gr. Ex mucilag. sem. lini, sem. foenugrac, rad. althea c. medulla Crurum vituli addito simul ol. Amygdalar. dulcium ac lil. albor. it. pinguedo gallin. & anserum ac similia: vel solum unguentum pomatum calide abdomini dolenti illitum convenit.

AQUARVM EX VTERO EFFLUVVS IMMATURVS IN GRAVIDIS.

Aquarum ex utero effluus immaturus in gravidis.

Uterius interdum per mensum, interdum per aliquot septimanas ante partum fit aquarum ex utero effluxus immaturus, quod est symptoma periculosum.

1. Quia metus est ne fetus moriatur.
2. Quia hæc aqua in partu sunt necessaria ad laxandas & lubricandas vias: Si ergo hæc aquæ ante partum effluent viæ aridiores, squalidiores, & demum exsiccæ laboriosum faciunt partum. Observanda tamen est distinctio: interdum post talem aquarum effluxum fetus imminet noxa, interdum citra ullam noxam fetus hoc evenit. Noxa imminet fetus periculosa, quando tam ex amnio quam Chorion ruptis & lesis effluit humor s. liquor: deficit enim sic fetus nutrimentum per os hauriendum: sin. v. ex solo Chorion lesio aut rupto effluit minus periculi subest. An verò ex ambobus, an ex una tantum effluat perfecte cognosci nequit, nisi ex effectu:

Quod si ergo fiat effluxus harum aquarum ante partum & postmodum in partu viæ aridæ & exsiccæ laboriosum eundem efficiant, optimum est linimentis & unguentis emollientibus (de quibus paulò ante ubi de fissuris & rimis abdominis sufficienter dictum) inungere vaginam uteri ac loca vicina, it. injiciendum est ol. amygdal. dulc. aut ol. lil. albor. in vaginam uterinam ac similia, ut ab his ipsis laxentur viæ & suppleatur defectus aquarum effluentium.

INFLATIO CRURVM IN GRAVIDIS.

Paucis ante partum diebus, rarè septimanis crura inflantur mulieribus & sunt tumida ac quasi adematosa qui tumor subsequente partu & hinc lochior. fluxu sponte disparat: sin verò nimiam in ingressu mulier concilient molestiam, aut etiam si suis umbris & excessibus, inungantur crura tumida vespertino tempore c. ol. anethino, Chamomelino, Hyperici & similibus: aut foveantur c. lixivio sarmentorum vitis, cum vino in quo simul incoqui possunt origanum, Chamomilla, pulegium, Calamimba & similia. Cataplasma it. ex Chamomilla ejusque foliis paratum impositum dissipant tumorem.

VARICES GRAVIDARVM.

Notum etiam est quod varices s. venarum in cruribus intumescant sæpius superveniat ultimis mensibus gravidis, quæ etiam in & post partum disparant. Verum cum interdum adde sint magna & tumida varices ut periculosam rupturam venarum inferant, tunc optimum consilium est inungere venas tumidas c. ol. lauri & unguento de baccis lauri aut cum ol. de ranis aut cum ol. lumbricor. terrestrium: it. involvantur pedes, ubi sunt varices pannis lotioribus vino intinctis aut decocto quodam modicè adstringente humectatis.

HÆMORRHOIDVM TVMOR IN GRAVIDIS.

Denique tædiosum symptoma quod ultimo gestationis tempore supervenit gravidis est hæmorrhoidum tumor nunc dolorosus, nunc indolens pro quo resolvendo applicanda est spongia decocto adstringente mitiore in vino imbuta: vel inungatur tumor hæmorrhoidum c. ol. ovorum c. ol. Mastichino: in specie ol. momordica per infusionem est experimentum optimum.

Unguentum linaria applicatum etiam confert: ac denique si gravior videatur malum, applicanda est pulpa pomor. coctorum, cui intermixti sunt millepedes, aut saltem additum ol. millepedum.

Hæc sunt symptomata, quæ gravidis accidunt.

Unum adhuc monebo, nempe Casum singularem quem observat RIVERIUS: Nempe observavit fluxum sanguinis in gravida immodicum eventum ex fetu mortuo, qui alio modo nec potuit nec debuit curari quàm fetus mortui expulsiōe: rationem habebimus ubi de fetus extractione est observatio notatu digna in Cent. 3. obser. 24. Absolvimus ea quæ ad gravidas, quæ tales pertinent, earumque symptomata & affectus frequentiores, paulò lustravimus pergo jam ad.

CAPUT VIII.

De Lesione Partus.

Formatus fetus angustiis uterini inclusus tandem citando & se fortiter movendo egredi nititur: Unde tunc graves doloresprehendunt Gravidam, à quibus ipsa impellitur, ut adjuvando fetus conatum hunc tandem expellat vel excludat.

Uterus scilicet motu fetus inclusi distentus, ultimis mensibus gestationis successivè subsidere incipit, & magis ad os pubis deorsum vergere: Hinc tandem fetus grandior & robustior factus, cum istas angustias amplius perferre nequeat, se validè movere, agitat artus ac invertendo sese capite deorsum protrahit, ita ut caput tandem aut osi pubis aut orificio uteri interno insistat: Si osi pubis est terminus technicus mulierum. Hinc uterus mem-

branosus

branosus ac fibrosus irritatus, se validè spasmodico ac convulsivo quodam motu successivè & partitis vicibus contrahere nititur: Unde nunc graves isti dolores lancinantes & torquentes mulieresprehendunt:

Qui si sunt legitimi quod probè observandum, inchoant propè regionem umbilicalem, hinc deorsum versus pubem extenduntur, & ex sinu pudoris denuo posteriorius sursum versus ad lumbos torquentur ibique ingentem lancinationis sensum inferunt: Hinc orificium uteri internum se pandere incipit: Nam in hujusmodi cavitationum contractionibus & constrictionibus semet orificii accedit ampliatio: unde etiam tunc quando uterus se contrahit, orificium uteri internum se aperit: id quod obstetrices facile immisso digito in sinu pudoris explorare solent: & debent: Percipiunt enim tunc foraminulum & supra foraminulum rotunditatem quandam tense expansam: Nec prius mulieres facile ad labores partus admoneant, aut reluctantes cogunt mulieres, nisi uterus sit apertus & dolores isti parturientium veri simul accesserint: neutrum ubi deficit, non sunt ad partum cogende.

Continuato verò fetus motu & repetitis uteri spasmodicis rursus tandem membrana fetum cingentes effluuntque liquores in eis contenti, qui liquor sanguinis effluxus laxat, ut eo facilis hæc distendi fetusque per eandem alias satis angustias promoveri possit. Hæc dum sunt, mulier s. mater sellæ appropriatæ imposita, aut aliàs commode situata pedibus circa genua inflexis, hinc à se invicem divaricatis, suppositis infra lumbos Calcietis, ut eo alius emineat venter, doloribus abdominis convulsivis stimulata forti inspiratione expulsiōni fetus multum adjumenti adfert.

Quod si debilitetur in labore paucò vino generoso aut aqua Cinnamomi spirituosâ aut aqua vitæ mulierum aut aqua hirundinum c. Castoreo, si forsan hysterica imminet passiones refocillanda est, ut strenue pergat in incepto labore: dum inter ea temporis obsterit ante & intra pedes parturientis locata & situata, manus, & digitos ol. lil. albor. aut amygdalar. dulc. aut ol. Chirino aut similibus illitos in vaginam uteri immittit, fetum approximantem digitis blandè arripit, ordinat, locat, & tandem capite prius ita protrahit, atreptoque postmodum umbilicali fune simul placentam uterinam cum conjunctis membranis s. secundinis una extrahit, studiose observando ne nullum aëris externi aut frigidiusculi in uterum parturientis in, ante aut post partum irrupere possit: Hinc omnia linteis stragulis & similibus bene munita esse solent circa partum, ut aëris impediatur accessus, quia alias metus est ne lochior. suppressio hincque uteri inflammatio, aut uteri inflatio aut similia sexcenta mala exinde superveniant.

Hi parturientium dolores veri caute & accuratè discernendi sunt à doloribus parturientium nobis: (pauci quidem de illis faciunt mentionem: tamen probe sunt observandi.) Fit n. subinde ut graves dolores abdominis circa umbilicum interdum per mensum, interdum per aliquot septimanas aut dies antequam partus instet, sceminas mirè torquent; qui non tantummodo totum abdomen instat torminum Colicorum & Iliacorum occupant sed interdum etiam ad pubem usque descendunt, & incautis tanquam veri partus dolores imponunt: Quod si tunc mulieres cogantur ad laborem partus, id cum summa difficultate, labore & anxietate contingit: immo fit interdum, ut dum maxime eniti in talibus doloribus volunt scemina, dolores denuo remittant & evanescant, & interdum adhuc per 8. interdum per 14. dies, interdum ultra integrum mensem fetum ad-

huc retineant: Dicuntur tales dolores, dolores nobis.

Oriuntur hi ipsi dolores nobis à convulsionibus spasmodicis intestinor. ac Mesenterii: unde etiam vicinæ utero partes simul nonnihil convulsæ talem similem dolorem instat parturientium repræsentant. Uno verbo: sunt nihil aliud quam dolores intestinorum iliaci: & colici graviores, quia ab eorum sunt dolorificis spasmodis aut qui interdum hysteriam passionem aut antecedunt aut comitantur, & non tantum ab assumptis flatulentis aut ab ingestis acidis aut similibus: sed etiam interdum ex effervescentia vitiosa succi Pancreatici corrupti c. bile oriuntur: id quod imprimis fit ubi passiones hystericæ a his doloribus sunt conjunctæ: Fiant item tales dolores nobis à mulagine portia acida tenacius intestinis affixa commota: Unde dum hanc excipationibus dolorificis excutere nituntur intestina, tunc tales nobis parturientium dolores succedunt.

Sæpius verò in partu doloribus hi ipsi dolores nobis conjunguntur, & non rarè post partum etiam ad tempus durant.

Fit hoc dum uterus spasmo contractus procludendo fetu motus istos convulsivos ratione suorum nervor. ex mesenterii plexibus derivator, ad hos plexus nempe continuat: unde & reliqui nervi ex iis derivati & his conjunctæ partes similibus spasmodis & contractionibus corripuntur, adeo ut tali in casu subinde Epileptici insultus in partu imprimis laboriosiore superveniant iisque eo atrociores quo propius fetus instat, qui excluso fetu sponte fere denuo cessant.

Non ergo apparentibus doloribus abdominis quibuscunque statim ad enixum cogendæ mulieres: Nam in hoc peccatur quotidie ab obstetricibus, quod cito nimis sellæ imponant gravidas & ad enixum eandem cogant, hoc ipso satisfecisse suo officio putantes, si infantem modo habeant ex matre sive cum parturientis fiat commodo, sive cum ejusdem detrimento. Verum expectatur saltem legitimam partus tempus & dolores partus veri tunc enim hi sponte & sufficienter mulieres ad partum cogunt, & tunc etiam uterus simul se aperit, aquæ effluunt & omnia spontè & ordinate NB. longeque facilius omnia succedunt. Sin econtra nimis intempestive & ob dolores istos nothos ad partum cogantur mulieres insigniter exinde debilitantur, adeo ut postmodum dum verum parturienti tempus supervenit ipsæ non sufficient labori, & omnia difficiliora, laboriosiora & cum summo matris periculo fiunt.

Ea quæ hæcenus dixi quod nempe dolores parturientium veri à nothis accuratè sunt distinguendi, & discriminandi à doloribus partium vicinar. per consensum ut plurimum eventibus: item quod hi dolores veri & nothi oriuntur à spasmodicis contractionibus, uteri si sint veri, reliquarum partium vicinarum sunt falsi, confirmat observatio egregia & notatu digna H O E F E R I Hercule Medico pag. 327. ubi refert de muliere nephriticis doloribus correpta quæ ab adstantibus indoctaque obstetrice tanquam parturientis fuit tractata, dum scilicet hæc ipsæ mulieres abdominis dolores ex contractionibus spasmodicis per consensum cum renibus calculosis non potuerunt distinguere à veris partus doloribus: Unde etiam cum omnis excludendi fetuum labor esset irritus matre insigniter sed frustra debilitata, hæc ipsa postmodum post duos elapsos menses verum denique ac vegetum peperit filium, cum ante applicatis renium regione anodinis ac aliis appropriatis, dolores isti nephritici fuissent sedati. E contrario l. c. prostat historia Mulieris parturientis sed ignaræ proprii negotii quæ tantum nephriticis

cis doloribus se corripit putavit, dum superveniens fœtus robustus ipsum affectum melius patefecisset.

Dolores isti nothi à doloribus veris parturientium non adeo facile distinguuntur, nisi à mulieribus quæ sapius pepererunt, aut ab expertis obstetricibus: Cognoscuntur tamen.

1. Si nimis intempestivè mulieremprehendant, antequam nempe verum partus tempus instet.

2. Quando alia signa ad partum naturalem requisita adsunt s. deficiunt v. gr. quando orificium uteri adhuc continet, & est clausum: quando aqua effluere nolunt & sic porro.

3. Si in his doloribus nothis mulier lectis calidis & stragulis, item linteaminibus Calfactis ac fomentationibus siccis probè abdomen foveat pedesque incurvos ad corpus attrahat, cessant ferè dolores nothi, cum è contra dolores partus veri talibus calidis fomentationibus potius exasperentur & promoveantur, observante hoc Ludovica BOURGEOISA tractatu de obstetrice.

4. Si conjuncti sint dolores partus veri cum doloribus nothis, id quod sæpius accidit: cognoscitur ex eo, quod non solum ad regionem pubis & uteri gravius & acerbius torqueant: sed etiam quod superiores abdominis partes simul cruciant & vagis modo simul distinctis vicibus mulieremprehendant: Dolores istius modi nothi hoc incommodi habent, quod interdum primariè sint causa, quod tandem abortivus generetur fœtus: item quod juncti cum doloribus partus veri hos impediunt & imminuant s. contractionem uteri & ex hac fœtus exclusionem tollant, adeoque parturientem debilitent ac partum protrahant. Non opus est semper ut curentur hujusmodi dolores nothi: nam subinde sponte disparant denuo: sin verò nimis diuturni sint ea quæ superius de torminibus gravidarum dicta sunt applicari possunt imprimis aqua & spir. Zedoaria: Externe fomenta ex Chamomilla, imprimis Romana jr. Cataplasma ex melle cum Zingibere Cinnamomo & similibus. Interne si ita loqui liceat, Clysteres inter alia abstergentes aut blande Carmi-nantes.

Ad hoc ut partus sit naturalis tria imprimis requiruntur.

1. Ut fiat legitimo tempore nempe fœtu perfecto.
2. Ut fiat legitimo modo c. debito scil. situ & postu infantis.
3. Ut nullis gravioribus aut insolitis comitetur symptomatibus.

RATIONE TEMPORIS fœtus excludendus est naturaliter mense 9mo in hujus imprimis sine aut circa principium 10. Unde qui eo tempore nascuntur dicuntur legitimi per se semper vitales, qui verò excluduntur abortivi & non legitimi subinde non vitales, idque èd magis (scil. sunt abortivi & non vitales) quo longius à legitimo absunt termino. Nam 7mo & 8vo mense etiam vitales nasci fœtus interdum observatum est, utut sæpius moriantur, quia sunt abortivi: nec minus lethalis est 7mestris partus quam 8metris aut minus vitalis 8metris quam 7mestris: Sed ambo ut plurimum sunt lethales, quia sunt, uti dico, abortivi fœtum 9. mense excludendum.

Quod si 7mestres aut 8mestres sint vitales, hoc fit quando vel falso calculum suum supputavit mulier s. fœmina vel quando computavit falsum conceptionis principium: aut quoniam est partus primus in juvenula seu robustis & vegetis parentibus genitus, in quibus equidem generatur fœtus robustus sed quia uterus est angustus nimis eundem retinere nequit. De partu 8mestri an sit vitalis vel non elegantem dissertationem conscripsit Drelincourt (scriptor Gallicus, Professor Lugdunensis) ubi statuit quod per se 8mestris non

fit lethalis, qua 8mestris sed sit lethalis, qua abortivus mensis noni.

Ut autem cognoscatur an revera 7. mense natus sit fœtus, cum non raro partus 7mestris sit pallium impudicitia noviter nuptor. ut, inquam cognoscatur observandum est, quod 7mense nati, ut plurimum habeant imperfectionis quasdam notas in auriculis in labio oris superiore, in digitis pedum & similibus scil. istis partibus quæ ultimo omnium perficiuntur, quæ postmodum 9. demum mense apparent perfecta, observante BORELLO Cent. 1. obser. 71. Interim tamen sin uti dixi, juvenula sunt aut primipara rarò 9. menses absolute complecti sicuti quæ sæpius pepererunt aut ætati consistenti sunt vicinæ, ut plurimum ad medium 10. mensis utero gestare solent.

Hæc ratione temporis.

2. RATIONE MODI partus est vel naturalis vel præternaturalis. Ille quando partus accidit fœtu in capite pronò ita ut capite pronò prodeat. Præternaturalis vero partus est quando alio situ aliove membro v. gr. manu, pede, podice, &c. ad orificium uteri internum primitus se sistat, hujus 15. modi ab auctoribus annotati reperiuntur.

Capite pronò & primitus apparente fœtum prodire naturaliter dixi. Nam brevè ante partum dum violentius se movet fœtus, hic se invertit, ut ita pronò capite se offerat.

Rarissimum est & singulare quando per 7manam unam vel alteram imò per mensim ita in utero inverso situ observati fuerunt fœtus: nec facile hoc crederem nisi Ludovica Bourgeoisa lib. 1. cap. 46. de obstetrica narraret tale exemplum mulieris quæ fœtum p. 2. menses & 8. dies ita gestavit inverso situ & postu ita ut capite esse pubis immineret. Sed præter hoc exemplum ipsa de se testatur, quod 6. septimanas aliquando ante partum fœtum ita gestavit inversum & pluris hoc se observasse similiter asseverat.

Hoc ipsum etiam nuperrimè mihi confirmavit & falla esse nostram obstetricam paucis abhinc septimanis defuncta, quæ ultra 4000. infantes ad lucem produxit, sanctè asseverans se certam esse quod aliquando ultra 3. septimanas fœtus super os pubis inversus ita à quadam muliere fuerit gestatus. Hoc est difficillimum creditum, dum pensamus quomodo fœtus tali inverso situ in utero vivere possit, cum notissimum sit adultos pedibus suspensos ex impedito sanguinis p. r. caput circulo non ita multo post quasi apoplecticos interire, quod idem de fœtu subsumi possit, nisi tales observationes, quas omnes ceu falsas traducere nequeq, aliud impereat & loquerentur.

3. Denique læditur partus quando graviora accedunt symptomata ita ut aut laboriosior aut difficilior fiat quam naturaliter esse debeat, quod facit imprimis, ubi fœtus in utero fuit mortuus.

De his læsionibus in specie fœtus ergò nondum perfectus immaturè ejectionis, & ob id non nisi raro vitalis lato sensu abortus dicitur dicunt de hominibus, de brutis. Greci accuratius rem distinguunt, dum scil. ejectionem ovi ab abortu & fœtu mortuo accurate distinguunt: Nam Greci habent *ἐμβολή* & *ἐκπίση*, *ἐμβολή* propriè est ovi abortus s. rejectio conceptus sub forma ovi: quale exemplum in Hippocrati scriptis reperitur, *ἐκπίση* verò est ejectionis fœtus jam constituti, *ἐμβολή* fit intra 6. primas à conceptione septimanas: *ἐκπίση* verò fit intra quartum mensem. Nam post quartum mensem dicitur fœtus mortuus.

Ergò abortus ordinarius est qui venit ante tempus motus, prout quidem fœminæ motum æstimare solent: post motum verò perceptum à fœmina dicitur fœtus mortuus quæ ipsa tamen à Latinis sub generali abortus nomine comprehendit solent.

CAUSA

CAUSA autem propter quam fœtus & conceptus non retineatur ad absolutum gestationis & partus tempus, proxima causa est in utero, cujus vel præternaturalis contractio ex irritatione conceptum fœtum excludit, vel ejus præternaturalis relaxatio eundem ad tempus debitum retinere nequit. Membranosa enim uteris & hinc fibrosa est, unde ex fibrarum tono naturali dependet ut retineatur fœtus.

Sive ergo vel relaxando vel contrahendo fibrarum & membranarum ejus lædatur tonus, læditur etiam debita fœtus retentio: ut vel excludatur intempestivè vel non debite retineatur quin potius quasi elabatur.

Inter causas remotas primario sunt tres, quæ abortum excitant, scil.

1. Causa externa, imprimis commotio animi.

2. Causa violenta, aut nimis motus aut saltus & similia &c.

3. Rarissimè à vitio ipsius matris non conveniens fœtui suggerentis nutrimentum: accedit etiam interdum ut nimia cura præcavendi abortum, abortum provocemus multis scil. citra necessitatem medicamentis adhibitis: Fœminæ certè gravidæ vix melius habent quam quando nil medicamentorum assument.

Sed ut hac legitime & decenter expediam: ad contractionem nimiam & hinc prænaturam fœtus exclusionem ex utero irritatur vel stimulat uteris.

1. Ex fœtu admodum debili aut egroto aut etiam moriente: Hinc enim ex vitioso contento læsus uteris affluentibus spiritibus animalibus se contrahit & exinde excluditur fœtus: id quod etiam fit, si fœtus debitum deficiat nutrimentum.

Deinde affectus animi nonnulli graviores qui sanguinem massam insigniter commovent & spiritus animales in vagos & inordinatos motus cogere solent sæpius abortum inducunt, v. gr. gaudium nimium, iracundia & similia commotis enim sic spiritibus massæque sanguinea & uteris hinc commotus contrahitur, sicque fœtum expellit. Et quidem frequentissimè ex talibus affectibus oriuntur abortus; de terrore postmodum.

Porro ex alimento generosiorè & potu spirituosiore assumpto verbi gratià, ex aromatibus ex usu vini generosi subinde sequitur abortus: vinum enim pellit fœtum in iis quæ sunt saniores & spirituosiores s. ut vulgò dicuntur calidiores; id quod imprimis ab initio conceptionis primis mensibus observandum est. Nam tribus ultimis mensibus haustus vini generosi sub introitum læti est profectus interdum: vitetur tamen vinum Hispanicum aut Malvaticum quod nimis est spirituosum ac fermentativum. Unde etiam sanguinis abundantia & uberior spirituum proventus, dum imprimis hic in gravidis ex suppressis mensibus coærvatus, circa uterum occasionem præbet non raro abortui qui abortus præcavendus est sæta vena medio gestationis tempore; aut etiam reperitur bis vel ter hæc ipsa phlebotomia, in regionibus imprimis calidioribus: imò Z. Lusitanus refert de venæ sectione singulari mensibus institienda ad præcavendum abortum.

Faciunt etiam ad uteri irritationem ejusque contractionem & hinc abortum partium vicinarum læsiones & irritationes à quibus per consentium etiam uteris irritatur, verbi gratià, si dysenteria corripian-tur intestina aut anus tenesmo aut etiam si acris clysmata & suppositoria inconsideratè admoveantur: Hinc etiam est quod mulieres nephritica aut gravide nephritico dolore correpta sæpius abortiant: & hinc etiam PANAROLLUS penec. 3. observ. 28. refert se frequentissimè observasse abortus causam quæ ipsa tamen à Latinis sub generali abortus nomine comprehendit solent.

Faciunt huc tormina colica ex frustibus horais

fermentantibus interdum in gravidis aborta item tormina quæ conjunguntur c. passione hysterica: Nam & hæc similiter interdum abortum provocant.

Ipse denique uterus vitiosè constitutus nimis angustus aut tumore affectus, verbi gratià, scirrhus, qualem scirrhum abortus causam observavit HIL DANUS: aut laborans ulcere occulto, facile dum debet distendi ex dolore irritatus, hincque fœtus conceptus ejicitur.

Motus denique nimis & exercitatio corporis incondita imprimis mediis gestationis mensibus si sit nimia noxia est: Hinc etiam rerum ponderosarum sublatio, item fortis extensio brachiorum & manuum supra caput subinde est remota abortus causa. A sublatione enim ponderis gravioris propter retentionem halitus & depressionem diaphragmatis inferiora versus premitur uterus & deorsum movetur: ab extensione manus supra caput verò uteri orificium ampliat, uterus dislocatur & interdum membranæ fœtus rumpuntur.

Facit huc etiam sternutatio, Tussis item, imprimis vomitus qui si sint contumaciores aut graviiores facilitate abortum fœminæ provocant.

Verfamur adhuc in consideratione abortus s. partus immaturi: Consideravimus ejus causas remotas quibus disponitur uterus ad abortivam sui contractionem adeoque fœtus præproperam exclusionem: pergimus jam ad causas remotas quæ uterum nimis laxant, cumque laxatum ita disponunt, quo minus commode fœtum retinere possit. Talis causa adest in fœminis fluore albo correptis ante vel etiam post conceptionem: item in iisdem quæ cachectia serosa sunt afflicta in his enim fibræ & membranæ uteri nimis laxatæ & uteri orificium internum nimis patulum convenienter detinere nequit fœtum.

Præterea facit huc imprimis etiam defectus sanguinis & spirituum ab his enim ita relaxatur uterus ejusque tonus ut hinc tandem elabatur fœtus.

Hinc hæmorrhagia insignes aut etiam venæ sectiones intempestivæ ac similes causæ sanguinem & spiritus male afficientes aut pauperantes ad abortum disponunt.

Denique pavore & terrore subitaneis, uti fœtus non raro necem; ita & utero relaxationem nimiam inducunt, ut ob id fœtum minus commode retineat. Notum enim est quod in terrore & pavore omnes partes exteriores subito spirituum sentiant defectam: Hinc in terrore subitaneo firmiter apprehendere res apprehensas retinere non possunt.

Et simili ergo terrore & pavore similiter disponitur uterus ut brevi post elabatur fœtus: unde & syncope & similes aliæ contingentes causæ lipothymias, &c. subito abortum provocare possunt, quæ ratione etiam timor ac mæsistia diuturna sæpius abortum inducunt.

Denique ut jam suo loco superius monui, optata sæpius abortus sunt causa quibus spiritus animales figendo eorum volatilitatem ac debitam in motu agilitatem impediunt, unde etiam membranarum ac fibrarum uteri tonus relaxatus abortum infert.

Hæc ferè sunt causa à quibus ordinariè & ut plurimum supervenire solet abortus.

QUOD IAM ATTINET SIGNA:

Signa abortus presentis nempe exclusionis fœtus imminentis per se patent. Porus ergo præcognoscendus est abortus ut commode præservari possit à medico. Hæc inter signa sunt gravitas quedam

quedam insolita lumborum & coxarum cum qua concurrunt *segrities* quaedam ad motum: Ad hæc conque-
runtur tales gravida, quibus imminet abortus, de sen-
su quodam insolito ponderis imminens sinus pudoris ac
prementis vulvam.

Nam aliàs gravidæ nunquam tales patiuntur dolo-
res, nisi ultimis mensibus quando imminet partus:
quando uterus denuò subsidet.

Quando ergo alio tēpore conqueruntur de similibus
gravationis doloribus in sinu pudoris: periculosum est
signum imminens abortus.

Quod præterea accedant *vagi dolores crebrius re-
currentes in abdomine & ad sinum pudoris usque deor-
sum sese extendentes periculosum* admodum est signum
imprimis si simul addit quidam involuntarius conatus
quasi egerens ex utero.

Certè hæc duo sola signa nempe *gravitas insolita à
regione lumborum deorsum tendens & supervenientes va-
gi dolores deorsum ad sinum pudoris protensis sæpè solè
sunt certum signum imminens abortus* cuius aliquot
vidi exempla.

His denique, ubi jam in statu supervenit *eruptio san-
guinis aquei* aut etiam *liquorum sanguinum*, qualis eru-
ptio ferè oriri solet in partu. Innuat enim per hoc ip-
sum jam factam esse membranarum rupturam & hie-
re insigniter orificium uteri, internum adeoque in stare
proximè abortum.

Accedit in tali modo & hoc, quod *fitus uteri* obser-
vetur *mutatus* s. quod is qui ante, sursum, supra regio-
nem pubis blandè eminebat, & protuberabat, deorsum
inclinet, & ossi pubis nimis appropereat. Accedunt etiam
interdum *rigores* quidam & *horrores*, quas subinde
comitantur *subitanea phlogosis*, hicque *vago ordi-
ne se invicem subsequentes una cum abdominis dolo-
ribus*.

Hæc & similia signa partim antecedunt, partim comi-
tantur abortum.

Ex antiqua HIPPOCRATIS doctrina etiam
ex *mammis* solet desumi signum futuri abortus: vidi
hoc scilicet. 5. aphor. 35. dum ex *flacciditate & extenua-
tione mammarum*. aut etiam ex *fluxu lactis aut sanguinis
ex istem*, metum futuri abortus prælagit: innuit enim
hoc ipsum corruptionem ac depravationem nutriment-
ti fœtus in utero: cum quo eadem est materia quæ
mammæ reddit turgidas & consequenter mammarum
lac constituit: vitiosa ergo ista materia, ita ut aut
omnino deficiat, aut in mammis corripatur forsân mo-
tum fœtus deorsum & per consequens futurum abor-
tum innuit.

Hæc inter signa diagnostica etiam hoc *observan-
dum*, fieri scilicet, interdum, ut ex fœtu adhuc in matre
mortuo & ad aliquot dies gestaro irriterit uterus ad
exclusionem; Unde signa & symptomata abortientium
superveniant.

Apparentibus ergo signis *excretiis & abortus ca-
vendum* est ne fœtum mortuum excernendum tanquam
fœtum vivum abortientem retinere studeamus.

Fœtum esse mortuum cognoscitur ex signis infra me-
morandis: sufficiant hoc loco signa ab HIPPOCRATE
in lib. de *superfatione* recensita qua-
lia sunt dum dicit: cum mortuus fœtus fuerit, dila-
bitur in utero quocunque se mulier verat tanquam
saxum aut aliud quiddam & pectinem frigidum or-
dinario habet talis mulier.

Certè ex *subito pavore* qui tertio mense, v. gr. corri-
pit mulierem, facillimè fit, ut moriatur fœtus matre
ferè nil sentiente, solo pavore

Habent quidem aliqua *mortui fœtus signa* sed hæc
dubia quoniam mulieres semper bona de se sperare
solent: tamen rebus in dabiis, ubi hoc solum adest
signum, *gravari plus solito naturam muliebrem* s. *ge-
nitalia*, hoc ipsum sufficit imminere abortum: Et qui-
dem si observarit fœmina, se *leviter* aliquando ex re-
pentina causa *terrore & simili inhoruisse*, tunc talis

horror est signum morituri s. potius morientis fœtus. Ubi
ergo post talem horrorem, brevi post sequitur gra-
vamen genitalium, certum est imminere exclusionem
fœtus mortui.

In tali ergo casu *abstinendum* est ab omnibus adst-
gentibus quin potius promovenda est exclusio: quanto ci-
tius tanto melius, quia aliàs periculum infert corruptio-
nis uteri ejusque periculose inflammationis.

QUOD AD PROGNOSIN.

Semper & in omni abortu magis periclitantur fœmi-
næ quam in partu genuino & naturali: deinde eò magis
periclitantur, quò grandior est fœtus, eò minus quo minor
& imbecillior est idem.

Porro abortum graviores sequitur interdum sterili-
tas ex læsione uteri ac vagina; imprimis periculosum,
ominosum potius, si prima conceptio per abortum re-
jicitur, quia periculum est ne postmodum mulier aut
sterilis maneat aut nunquam amplius sufficiat gerendo
ad debitum tempus fœtui.

Ex casu ab alto ovi uterini primæ conceptionis re-
jectionem novi in juvenula sine ominoso aut abor-
tus ulterioris aut omnimodæ sterilitatis periculo: quin
jam 35. annos nata 12. liberorum fœcunda mater fu-
perest semel tamen post sextum partum ex terrore hæ-
rè circa medium gestationis tempus idem se passam et-
se mihi retulit.

QUOD AD CURAM.

Hæc est nulla ubi jam fit abortus potius adjuvet
Medicus ut eò citius ac cum minoribus symptomati-
bus eveniat. Nam si nimis adstringentibus aliisque
similibus mediis jam imminens in dubitatio aut inci-
pientem aut scientem abortum retinere velit Medicus
periculum est ne fœtus mortui (nam interdum in egressu
morituri) retentionem, secundina putredinem ac tan-
dem periculosissimam uteri inflammationem inferat: ut
taceam alia mille hinc metuenda symptomata.

Aliàs cautissimus sit Medicus ne tantillum quod ad
abortum disponere possit propinet mulieri, sic tenet
ad juramentum Hippocratis.

Cura ergo imprimis consistit in præservatione insti-
tuenda, dum adhuc in suo situ naturali fœtus est in
utero & saltem est metus imminens abortus: Et hæc
ipsa præservatio pro varietate causarum remotarum
subinde varianda est, prout hæc ipsæ aut uteri con-
strictioni aut irritationi aut ejus relaxationi occasio-
nem præbere valent.

In genere ad omnem abortum præservandum com-
mendatur ex *vegetabilibus* primariò *verbena* cujus
usus, sive sit *interius aqua Ess. Extracti* aut *succi sive
etiam externus* est præstantissimum Έρωδιον mulier-
cularum ad præservandum abortum.

Post verbenam sunt *grana chermes*, modò possint
haberi sincera & quantum fieri potest recentia, quorum
vel pulvis vel elicta tinct. item *confectio alkermes*, si
gravida perferre possit *dulcia mellita* mirè conveniunt
ad sistendum abortum.

In primis ex *regno animali* contra abortum condu-
cit *Ebur & omnia ex Ebore* parata remedia, *Ebur s.
igne, gelatina Eboris in potu dissoluta*, ac similia.

Uterius ex hoc regno sunt imprimis *Astaci* s. *can-
cri fluviales* qui singulare sunt experimentum ad
præcavendum abortum, quocunque ratione adhibean-
tur, v. gr. pulv. *cancror. fluviatilium in syrupo exsiccato-
rum* est specificum POTERII ad præcavendum
abortum. Item *succus cancrorum fluviatilium confusor.
cum vino bono expressus*, & repetitis vicibus à gravida
haustus experimentum est singulare HARTMAN-
NI contra abortum imminens.

Alii *succum Astacorum* aut etiam *cancrorum fluviati-
limum cum jusculo pulli confusor.* aut præparatos com-
mendant.

Denique ad omnem abortum ex *regno minerali*, si

ita loqui liceat, conveniunt *corallia & ex coralii para-
ta* convenientes tinct. in specie tinct. coral. c. *Spiritu
cord. cervi legitime parata* insigniter confert ad præ-
cavendum abortum, si à fœminis aliquoties per septi-
manam in *liquore conveniente* hauriatur.

Externè in genere ad præcavendum abortum con-
ducit *panis piperatus* in forma rotunda, *illinendus* est
melle & *inspergendus* bene *pulvere Caryophyllorum con-
tusorum*, & ita admoveatur regioni pubis, dum nimis
subsiderit uterus. Hinc enim fit interdum ut denuò sur-
sum versus in naturalem situm se disponat ac redeat.

Hæc in genere.

In specie pro varietate causarum remotarum va-
rianda etiam est cura, cum sæpissimè causa sint *gravi-
ores animi affectus*, primariò *terrore & pavore* qui insi-
gniter hostilis est gravidis & mortem s. necem mina-
tur fœtui. Vbi à terrore & pavore, conveniunt *medi-
camenta ex ebore, pulvis Marchionis specificum cepha-
licum, preparata ex dente Hippopotami, ex dente casto-
ris & similibus*: item *coralliorum tinct.* &c. quæ à ter-
rore imminens abortum præservant. Aliquando ju-
venulam quarto mense gravidam per scalas decide-
rat in cellam & exinde insigniter terrefacta, ita ut fe-
rè per dimidium noctem non sentierit motum fœtus
aliàs alacris, præscripsi sequentem *misturam*:

℞. Aqu. flor. lil. convall.

Cerasor. nigror.

Epilept. langii ana ʒi.

Ebor. s. ign. ʒβ.

Specific. Cephal. ʒj.

Pulveris Marchion. ʒβ.

Thur.

Mastic. ana gr. v.

Syrup. coral. Quercet. ʒvj.

de quâ misturâ non ingrâtâ capiat subinde bene
agitata aliquot cochlearia: unde factum est, ut bene
postmodum cessaret alteratio à pavore inducâ, & fœ-
tus inde roboratus denuò se alacriter moveret: appli-
catâ simul externè *crustâ panis c. vino Malvatico ab-
domini*, de quo superius.

Quod si à frigore externo ut interdum fit, immineat
abortus, ita ut fœtus quasi torpidus & non nihil stupe-
factus hæreat: Convenit *internè aqua vita mulierum:
balsamus embryonum & similes aqua spirituose*. Exter-
nè conveniunt *inunctiones c. ol. masticino* cui additum
sit *ol. destillatum macis, Caryophyllor.* aliquot guttæ *ol.
destillati cinamomic. balsamo peruviano*.

Si ab irâ immineat abortus convenit *ebur s. igne
propinatum in vino acidulo* vel in *aceto rosaceo*, con-
venit etiam *gelatina eboris acidâ* reddita in *vehiculo
appropriato* hausta vel in *potu ordinario* dissoluta.

Vbi ex torminibus s. doloribus abdominis nothis im-
minet periculum abortus convenit *panis iste piperatus
c. melle abdomini applicatus* ac superimpositus: inter-
nè verò convenit *pulvis Zedoaria* vel per se vel cum
pane cui illitum sit butyrum, assumptus.

Hæc sunt primariè remedia quæ contra abortum
ad ejus præservationem solent usurpari.

De *adstringentibus bistorta, tormentill. mille-fol. &
hujus decocto*, de *plantagine* ejusque *succo*: de *reme-
dio masticino & ex cydonis & similibus adstringen-
tibus*: it. de *pulvere contra abortum Augustanorum* ceu
remediis per se nothis nihil addere volo.

Externè ubi imminet abortus ex relaxatione uteri
conducunt *bællium & mastiche aceto dissoluta*, lintheis
inducta & instar cataplasmatiss. s. emplastri regioni ab-
dominis hypogastricæ applicata.

HEURNIUS in tali casu commendat *balnea
aluminosa*, quæ tamen in *ultimis gestationis mensibus*
minus sunt tuta, quoniam notum quod vaginam aliàs
reddant angustam unde sequitur partus laboriosus.

Sunt etiam qui laudant in imminente abortu fer-
mentum sub umbilicam s. ad lumbos applicatum,

Ubi jam factus est abortus præ cæteris periculum est
à nimia uteri hæmorrhagia, quæ tantum non in omni
abortu imminet periculosissima: Hic similibus opus est
remediis, quæ infra de fluxu lochiorum habebimus.

In specie mox post abortum fœmina in lectum be-
ne calefactum ponatur extensis probè simulque invi-
cem superimpositis cruribus immotè jaceat, & omnè
frigus imprimis extremorum, manuum & pedum cavea-
tur nec manus etiam si tempus sit frigidiusculum extra
lectum exferat: Nam frige factis externis vel modicè
vehementissima fieri solet hæmorrhagia.

Hæc de partu immaturo.

QUOD ATTINET PARTVM RATIONE SI-
TVS PRÆTER NATURALEM: hujus correptio
imprimis incumbit obstetrici expertæ quæ manibus
oleis appropriatis inunctis fœtus vitiosum situm
quantum possibile in naturalem figuram reponere de-
bet. Modi videantur in iis qui scripserunt ex professò
de hac materia imprimis Ludovica BURGE OIS.
Item Scipionis Mercurialis tr. quem in nostra vernacu-
la edidit Spectabilis Decanus noster D. Melisch.

Unum adhuc moneo circa partum difficilem: Præ
cæteris casus est periculosissimus quando pedibus primo
prodit infans ita ut etiam manus deorsum versus incli-
nent: Nam sic fit ut egresso corpore orificium uteri
internum circa collum se stringat, ita ut fœtus extra
uterum, caput adhuc in utero hæreat. Casus est peti-
culosissimus & tales fœtus dicuntur *Agrippa*.

Ubi non potest emendari talis positura infantis,
hoc faciat obstetric, ut saltim alterutrum infantis
brachium sursum versus dirigat; ut sursum versus c.
capite vergat: sic enim fit ut propter brachii exten-
sionem sursum, uterus non possit se contrahere circa
collum: quo brachio retracto se vel ultrò fœtus ad sui
exitum accingit eumque insigniter adjuvat, utur non
sine gravissimis cruciatibus matris: vid. interea qui
de hoc scripserunt ex Professo.

3. DENIQUE LÆDITVR PARTVS
quando est nimis laboriosus. Laboriosior fit & gravibus
symptomatibus constipatus partus imprimis quando si-
mul nimis tardè procedit, ita ut diutius quàm par est, &
gravioribus dolotibus laboret fœmina.

Interdum etiam gravissima *anxietates* adfunt in
cum hujusmodi partu laborioso, quæ anxietates non ta-
rò arguntur à flatibus copiosioribus in intestinis partu-
rientis hærentibus. Hi enim non tantum totum ab-
domen extendunt, sed etiam diaphragmatis & mus-
culorum abdominis debitam contractionem impe-
diunt, & ita exclusionem fœtus insigniter innui-
nuunt.

CASVS Æ quæ difficilem reddunt partum sunt vel
in matre vel in fœtu, vel in viis, quas transire debet
fœtus.

In fœtu & matre primariò est *languor & verum de-
fectus*. In viis est *nimiam earundem angustiam*.

In specie mater solet esse debilis & minus sufficiens
pro labore partus quando est morbosâ aut tempore ges-
tationis graviori laboravit affectu.

2. Si graviores dolores nothis præcesserint aut con-
juncti fuerint, à quibus dolotibus nothis graviter sub-
inde debilitantur fœminæ.

3. Si sudet fœmina etiam periculosum est: nam quò
plus sudat in partu, eò magis decrefcunt vires ac de-
bilitatur.

4. Si dolores partus sunt interrupti, & vagi, nunc
cessantes nunc recurrentes ita ut subinde irritus super-
veniat conatus, hoc ipso mirè etiam debilitatur fœ-
mina.

5. Insigniter etiam his conducunt animi pathe-
mata spirituum animalium maxime necessarium in-
fluxum in partes uterinas. Impedientia talia sunt,
verbi gratiâ, *Verecundia*, imprimis *primipararum*
aut nimis timor in timidis aut etiam in *delicatis me-
nus doloribus*.

In fetu denique *Causa* esse solet 1. Laboriosus partus, si etiam hic fit infirmus & ager aut defectuosus.

2. Si fuerint gemelli, quorum uterque æquali nixu egredi tentant.

3. Si membrana fetum cingentes non rumpantur, sed reniores hæreant, ita ut interdum necesse sit ut obstetrix unguibus digitorum aut singulari quodam scalpello superius obrulo rumpat & separet membranas, quo aquarum effluxus promoveatur, & fetus egredius adjuvetur. Rarum enim est, nisi in fetibus admodum parvis, & quorum matres habent loca patentiora paulò ut unà cum secundinis prodeat fetus.

4. Ex parte fetus sit laboriosus partus, si vasa umbilicalia variè sunt contorta imprimis circa collum fetus ita ut quasi laqueo suffocandus prodeat fetus: Casus sanè periculosissimus: quò etiam facit fetus mortuus, qui & ipse partum facit difficilem, de quo suo tempore.

5. Ratione viarum partus est laboriosus s. difficilis quando sunt nimis angusta ut in primiparis.

2. Quando sunt nimis lubrica ut in iis in quibus cito nimis & prematurè effluerint aqua.

3. Si os pubis fortiter nimis sit junctum: Certum enim est, quod sæpius os pubis laxetur, & hiscat pro faciliando egresu fetus.

4. Facit huc etiam si ipse fetus capite prono insistat ossi pubis; casus à paucis notatus. Tunc enim maximo conatu & omnibus fetum pellentibus nihil iuvat, quin potius datis stimulantibus malum deterioratur: nil prestabitur tunc quibuscumque remediis nisi à manu obstetricis fetus blandè sursum adigatur, ita ut postmodum ab osse pubis remotus in naturalem vaginæ transitum s. orificium uteri internum insistat & istud ingrediatur.

5. Pertinet huc etiam ossis coccygis durities & firmitas s. firma punctura. Nam hoc os Coccygis incurvatum in partu extrorsum versus flectitur, unde propè animum inrenos admodum dolores percipiunt mulieres. Si ergo os coccygis durius & tenacius cohæreat, etiam causa est difficilis partus. E contra interdum fit ut luxetur os coccygis, nec redeant denud in locum & situm naturalem, tunc obstetrices habent egregiam enchiridion, sumunt enim monachorum mantelium, quo ægræ corpus succingunt, succincto vero corpore mantelii extremitates infra femora diducunt, & os coccygis in situm naturalem tali auxilio restitunt.

6. Pertinent huc etiam tumores aut in utero aut in vagina uteri, scirrhi, excrescentia aut similes; Nam & hi impediunt viarum uteri tensionem. Exemplum habet HILDANUS partus omninò lethalis ex scirrho orificii uteri.

Facit etiam.

7. Ad angustiam viarum infans qui interdum laborat hydrocephalo in utero, casus admodum periculosus: Nam tunc caput aqua inflatum ineptum est ut transeat per ista loca: & in tali casu desperato interdum necesse est scalpello aperire tumorem ut evacuentur aquæ & fetus eximatur, ne unà cum fetu mater intereat.

8. In viis vitium est nimia laxitas rugarum vagina uteri. Hæ enim rugæ contrahendo sese multum faciunt ad exclusionem fetus.

Sin E. hæ rugæ sint nimis laxæ aut flaccidæ, ut minus se contrahere valeant, partus laboriosior fieri solet, & quem obstetrices interdum manu iuvare necessarium habent.

QUOD ATTINET SIGNA

Partus difficilis per se patet: de causis quæstio est quomodo cognoscenda.

In matre habere vitium eamque minus esse promptam ad partum ex eo cognoscitur, si dolores partus sint remissiores, si sint interrupti. Item si ma-

ter alias per se debilis aut debilitata fuerit.

In infante hæret vitium si partus, licet doloribus continuantibus hic tamen tardius aut imbecillius moveatur, qui alias strenuè se gerit, imò interdum omninò à motu cessat, ut quibusdam fetus putetur mortuus: quod quo modo cognoscendum infra habebimus.

Scilicet (ut obiter moneam obstetrix in iugit manum aqua vitæ mulierum l. aliâ spirituosâ, & ita eadem in uterum immissa fetum tangit, qui si vivus adhuc est, subito se movere incipit, sin minus est.

Denique in viis esse vitium obstetrix imprimis cognoscit si & strenuè laborante matre & strenuè se movente fetu & continuantibus partus doloribus nihilominus tamen via angusta maneat id quod tangendo experitur obstetrix aut orificium uteri pertinacius clausum fuerit: in quo casu emollientia & laxantia injicienda.

QUOD PROGNOSIN.

Non raro quin ut plurimum in primiparis partus solet esse paulò laboriosior. Verum ibi talem solum esse talem sperandum est. Nam crebriores prostant observationes, quod femina qua primum partum facilius absolvit & eas postmodum de partu in partum difficilius habere & tales sæpius in partu aut etiam sæpius in puerperio mori: E contra quo laboriosius parium primipara eò levius habent successivè de partu in partum.

Virginibus etiam imprimis periculosior & difficilior imminet partus, quæ sunt virgines adultiores imprimis quando sunt ultra 30. vel 35. annum. Nam quò propius tales virgines appropinquant 40. eò difficilius in partu habent, ex forti junctura & firmitate partium uteri membranacearum. In juvenulis è contra, dum viæ sunt teneriores, facilius patet exitus.

Porro partus difficili superveniunt non raro convulsiones & paroxysmi epileptici, funesii & lethales, nisi brevi post sequatur fetus; nam ubi sequitur fetus tunc cessant vel sponte.

Interdum in partu laborioso, rumpitur vagina uteri in pudendo, ita ut sinus pudoris cum podice in unum abeant foramen: de quo inferius plura.

Mulier si quatuor diebus laboret in partu impossibile est ferè fetum permanere vivum quin tandem moriatur.

Pervenimus usque ad

CVRAM

Partus difficilis tam quod attinet ejus præcautionem, dum metuitur, quam etiam quod attinet ejus facilitationem ut fiat minus laboriosè. Vsurpantur ergò ad præcautionem & curationem partus difficilis medicamenta tam interna quàm externa.

Aliquot scilicet diebus ante partum utuntur mulieres balneis emollientibus & laxantibus, ex althea, malva, meliloto, chamomill. & similibus, quibus poma momord. s. fructus momord. quidam addendos suadent propter signaturam: Nam si hæc poma contineantur in manu crepitu edito per medium distumpuntur & sua semina ita effundunt, unde per similem signaturam clysteribus incocta etiam in partu facilitando à quibusdam laudantur. Loco balnearum uti possunt fomentis ex his ipsis simplicibus paratis, quæ sedulo extra regionem pubis & abdominis imponant sacco nempè insuta & probè cocta admoveant abdomini.

Post balnea vel tales foras illinatur regio pubis hypogastrica item regio lumbaris c. hoc aut simili linimento:

℞. Sem. lini.
Fœnugræc. ana ℥j.
ol. lil. albor.
Cheirini ana ʒvj.
ballam. peruv. ʒijj.
M. pro linimento.

Dum jam instat partus & dolores præbèdunt mulierem, optimum est alvo existente clausa, aut etiam distento à flatibus

flatibus abdomine præmittatur Enema Carminativum emolliens.

Imò ubi dolores partus nothi aut etiam colici graviores simul infestant, pernecessarium est ad facilitandum partum in tali casu præmittere aut simul infundere Enema: Imò in ipso partu difficili aliis ferè frustra se aliquoties felicem successum ex hoc Enemate observasse, scribit T I M Æ U S epist. 16. lib. 6. Enema ab ipso insigniter commendatum in ipso labore partus infundendum est hoc fati magnum:

℞. Herb. parietar.
branc. urfin. ana Mj.
Flor. chamomill.
Melilot. ana p.ijj.
Rad. altheæ ʒvj.
lil. albor. ʒß.
Sem. anil.
fœnicul. ana ʒijj.

agatic. trochiscat. in pet. ligat ʒijj.
incisa & conquassata coquantur in f. q. aqua simplicis Colaturæ.

℞. lbj. add. Electuar. Hier. pict. ʒj.
Catholic. ʒß.

ol. lil. albor. ʒijj.
Sal. gemm. ʒijj.

M. F. Enema infundendum: idque ut dicit sæpius felici c. successu.

His ita factis aut adhuc faciendis, dum partus instat, obstetrix ante mulierem collocata manibus inunctis ol. lil. albor. Cheirino aut pingued. galli vel anseris blandè vaginam dilatat, abdomen mulieris subinde deorsum versus premittit: aut etiam abdominis partem tumidâ & lateralem lumbarem regionè sequentibus illinit, v. g. ol. cheirino, pingued. anserina. ol. succini, lil. albor. & similibus: it. subigatur succus sabine: pinguedine anserina & moderato igne redigantur in formam linimenti, quod illinitum abdomini fetum promovet: alii commendant Ziberthum humanum l. pinguedinem circa testiculos virorum, quam vulva & umbilico illitam fetum pellere affirmant. Præ cæteris laudatur axungia serpentum l. viperar. quæ regioni umbilicali illita promptissimè fetum promovere asseritur. Verum quoniam est singulare remedium, mox post partum sedulo abstergendum monent: quidam axungia serpentum addunt aliquantulum ol. succini, quo etiam vaginam uterinam illinendam suadent ut feliciter succedat partus.

Quòd si in longum partus protrahatur & dolores non sint continui, d. per longa intervalla interrupti, ut in tali casu uterus & abdominis muscoli fiant validiores, tale usurpandum est linimentum abdominis:

℞. Unguenti nervini,
ol. laurini ana ʒß.
succini destillati ʒß. ad ʒj.
M. & abdomini illinantur.

Quòd si anxiosa sit mulier, ut sabinde fit, ita ut modò stare, modò sedere, modò ambulare, modò decumbere velit: in tali casu etiam suffitus appropriati, item pessii appropriati utero applicati possunt, v. g.

Suffitus uterini sunt ex Benzoe, ex Ladano, succino, thure & mastiche: Pessi intruduntur ex galbano in aceto dissoluto, cui myrrha & crocus addita sunt.

Alia externa nempè cingulum ex corio humano, lappis Etites coxa alligatus per se sunt nota. Præ cæteris excuvia serpentum singulare quid obtinent ad promovendum partum: Nam unguentum secretissimum ad partum facilitandum fit ex excuvia serpentum, quas spontè deponunt, axungia vulpis & succo cancerorum fluviatilium: quod abdomini illitum potentissimè partum promovet, d. mox abstergendum propter nimiam pellendi virritem.

Quoad oculos leporis exsiccatos verticè applicatos laudat eos HARTMANNUS ad pellendum fetum: Res mihi subinde fuit visa ridicula, nihilominus tamen MACASIVS in Promptuario Medico: it. MA-

JOR in tr. de inunctione Verticis per experientiam famam Hoc istum experimentum comprobant.

Hæc dum ita sunt quoad externa interea temporis ad roborandam matrem & fetum, & ita promovendos partus labores, Medicus vocatus interne varia propinat miscendo tamen quæ ab experientia partum promovere dicuntur c. spirituosus volatilibus & aromaticis spiritus animales alacriores reddentibus, & ita partum promoventibus qua ipsa tamen non sunt danda, nisi omnia ad partum sint parata l. nisi aquæ effluerint, orificium uteri hiet, dolores partum ventem prehendant, & ipse fetus in convenienti positus sit situ, & appareat, nisi hæc omnia adsint ab internis pellentibus l. partum promoventibus omninò est abstinendum, quia satis analeptici spirituosus matrem foecunquæ simul roborantibus insistendum.

Ubi verò omnia sunt parata ad partum his ipsis tanquam vehiculis appropriata pellentia sunt intermiscenda.

Conveniunt E. imprimis dictamus cretica vera, sabina & omnia ex hac parata, sabina, artemisa, flores cyani & calcatrippæ, quæ in vino cocta à quibusdam singulariter laudantur; ingrediuntur etiam, Eff. ad partum D. M I C H. anthera lilior. albor. flor. calendul. in specie flos aromatic. croci qui crocus est unum ex fortissimis fetum pellentibus & tantum non omnibus permiscetur aliis remediis, de quo postmodum, it. Sem. lavendula, sem. violar. milii solis aromata omnia in specie cinnamomum.

Nam restè monet LINDANUS nulla re media absque cinnamomo esse propinanda parturientibus antophyll. & supra laudatur crocus qui miraculosus à quibusdam ad partum difficilem dicitur.

Hinc pro vehiculò interserviunt aqua cinnamoni spirituosâ, aqua puleg. melissa c. syrup. de canell. de artemis. c. syrup. de cortic. aurantior. ut pauca tantum de appropriatis moneam: Sic v. gr.

BARBETTE ut & SYLVIUS insigniter commendant hanc potiunculam.

℞. Aqu. puleg. ʒij.
Meliss. c. vino ʒj.
vit. Matthiol. ʒ i.
Syrup. de artemis. ʒ R. M.

De hac mistura aliquot cochlearia subinde propinata, mirè matrem roborare & partum promovere dicuntur: si non fuerit sufficiens, reliquis pro vehiculo interservire potest.

Pauperculus in usu est haustus urin. mariti, ut dicit HARTMANNUS, & sane scio hac feliciter quibusdam fuisse, dum scilicet haustu in in. maritorum liberatè fuerunt ab ipso labore partus. Loco hujus iisdem pauperculus stercus equinum cum vino expressum & ita potatum mirè conducit ad promovendum, partum, quod etiam ceu ʒωωριζο v, scedum licet tamen efficax commendat LINDANUS. Ex supradictis Essentia sunt, &c.

Præ cæteris ceu summum specificum vobis commendo spiritum secundine humanæ primariè primiparæ. Modus preparandi est hic:

Secundina c. membranæ concisa minutim in vase amplo benè clauso in baln. mar. digeratur per 60 menses & plus: sic enim resolvitur tota secundina in liquorem, d. horrendè fetentem paucis tantummodo vestigiis crassiusculis relictis: Hic liquor rectificandus est par balneum, ut solus prodeat spiritus, qui spiritus ad gutt. ʒo. vel ʒo. utriusque non habet sibi per remedium in morbis qui partum attinent, & post partum, & fetum mortuo pellendo est singularissimum remedium. Hoc ipso superiori anno in quadam medio gestationis tempore abortiente cum relictæ essent secundinæ & per 3. dies retentæ, frustulatum licet, expuli sed hæc obiter.

Cum hoc ipso spiritu secundine ceu menstruo parantur

rantur *Ess. ad partum*. D. MICHAEL. cujus ingredientia sunt præter *aromata anthophylli & cinnamom. flor. Cyani*: Calcatripp. Cheiri, anthera lil. albor. ex his beneficio spiritus secundinae sit essent. ad partum admodum efficax: qui non habent spiritum secundinae assumunt secundinam eamque blandè exsiccant in clibano & pulvis hujus ʒʒ. ad ʒj. propinquant aequali ferè effectu. Loco spiritus secundinae etiam spiritus fuliginis benè rectificatus est egregius in specie ubi vires deficiunt mulieri doloresque parturientium desinunt (periculatur tunc partus) tunc promptè propinatur spiritus fuliginis. Sic enim promptè demò redent dolores ad laborem: item applicatur fuligo furni splendens subacta c. aceto dest. pulvisibus: Sic enim facilè denudè partus & labor inchoatur & repetitur: quia fuligo in substantia ad ʒj. propinata insigniter conducit pro promovendo partu.

Porro Castoreum, asa fetida, myrrha ac similia sunt expertissima. Hinc pilula fetida ad ʒj. c. decocto sabinae propinata mirè stimulant partum.

Myrrha imprimis est singularissima. Trochisci ejus propinati à ʒʒ. ad ʒj. Hinc pertinet huc mixtura T I MÆI expertissima, cujus efficaciam vel centies in difficili partu se expertum fuisse affirmat lib. IV. Cas. 25. Descriptio est hæc:

ʒl. Aqu. Mellif.
artemif.
Cinnamom.
Hysteric. aa. ʒj.
Myrrhae Elect. ʒʒ.
Succini albi præparat. ʒj.
Croci ʒʒ.

M. F. potio haurienda calidè quæ subitò partum promovet.

Merito addit succinum album. Nam hoc præparatum solum ad ʒj. vel ʒj. propinatum promptè promovet partum: Et *Ess. succini* s. potius ol. succini (falso vocatur à BORELLO *Essa.*) est experimentum BORELLI cent. 3. obs. 52. Sicuti sal vol. succini fuit secretum SULZBERGERI olim archiatri Saxonicè ad promovendum partum difficilem: imprimis borax mineralis est potentissima ad promovendum partum si à ʒj. ad ʒʒ. propinatur. Hinc species diarrhoeicæ MYNSICHTI c. decocto matricariae aut sabinae propinatae mirificè foetum pellunt: & in curationibus HYLLERI curavit hic foeminam triduo partu laborantem propinando tandem boracis ʒj. c. unicorn. animal. ʒj. & sic tandem peperit filium mortuum.

Pertinet huc pulvis expertus LINDANI, quem se semper felici c. successu etiam aliquoties in propria uxore adhibuisse testatur.

ʒl. Cinamom. acerrim.
off. dactylor.
Borac. Venet. aa. ʒj.

M. detur in haustu vini generosi vel Hippocratici.

Si potentius debeat esse remedium loco dactylorum sumatur Trochiscorum de myrrha. ʒj. Mirè laudat hunc pulverem, ubi vires deficiunt & dolores in parturientibus remittunt: ab assumpto enim hoc pulvere subitò rediisse dolores se aliquoties observasse affirmat.

Similis ferè pulv. SYLVI ad promovendum partum.

ʒl. Borac. Venet. ʒʒ.
Myrrha rubr. ʒj.
Croci optimi ʒʒ.
Cinnamom. acut. gr. viii.

M. F. pulvis pro duabus dosibus quæ ex mixtura spirituosâ propinatur.

Porro Testiculi equini exsiccati sunt specificum singulare cujus efficaciam vel si soli propinentur, vel si cum tantillo Boracis in aqua lil. albor. hauriantur mirè commendat Henricus ab HEER in obs. 14. & basis sunt pulveris ad partum difficilem HELI DÆI Paduani qui satis est efficax & cujus hæc est compositio.

ʒl. Cinamom.

Croci aa. ʒʒ.
Borac. Venet. ʒʒ.
Testic. Equinor. exsicc. & pulverisat. ʒj.
M. F. pulvis pro duabus dosibus.

Cujus dosi vel propinetur c. Zyribus aqu. artemisa. Dum jam facio mentionem Croci, hoc ipso memoratu digna est observatio A. Lusitani in cent. 5. cur. 34. cujus compositio est hæc:

ʒl. Cinamom. optimi.
Trochiscor. de Myrrha.
Croci optimi aa. ʒʒ.

M. F. pulvis, à quo postmodum infantes enixi luteo colore apparere tincti ratione nempe croci.

Dum de borrae superius locutus sum in mentem venit quod scribit CORNARIUS in suis observationibus, quod si scil. pariendi conatus ex longa mora infantis & orificii uterini angustia deficiere videatur, tunc exhibendus sit pulvis ex borrae ʒiv.

Croci.

Cinnamomi aa. ʒj. pro duabus dosibus:

Obstetrix verò parturientis loca inungat adipe cornicum liquefacto, unde subitò & brevi post nova tormina sint superventura.

Secretum HELMONTII ad promovendum partum est, scilicet anguilla c. suo folliculo fellis exsiccata & pulverisatum: Cujus miram efficaciam ad promovendum partum etiam insigniter extollit PANAROLLUS seu expertissimum peni. 3. obs. 21. Loco hepatis anguillæ etiam potest usurpari aequali c. succellu Epar serpenti s. VIPERÆ c. suo folliculo fellis exsiccata & pulverisatum.

Porro mercurius vivus propinatus expertum est remedium à BARTHOLINO cent. 4. epist. 492. sicuti ab aliis mirè commendatur aurum fulminans, ita ut aliis quamplurimis frustra adhibitis hoc solum sit singulare & seu anchora sacra & ultimum remedium.

De ol. succini antea monni quod ad gutt. viii. x. vel xii. in aqua melissa c. vino laqua puleg. spirituosâ intus propinatum sit singularissimum remedium, si acuatè aliquot gutt. ol. destillati cinnamomi erit ed magis præsentaneum remedium.

Loco hujus efficacius longè experimentum est RULANDO in usu positum ejusdem RULANDI ol. Heraclium ex corylo certo tempore dissecto præparatum, quod tam interne assumptum ad gutt. 12. & externe umbilico illitum mirè partum promovet. Hæc equidem sunt talia quæ partum promovet & dolores imprimis reiterare faciunt. Quod si tamen nimii sint dolores, ita ut ab his ipsis fatigetur nimis ac debilitetur foemina, tunc SYLVIVS hinc foetum pellentibus aliquot gr. Laudani Opiani ruto addenda suadet: Consilium quod apud neminem practicozum unquam inventis, si propinentur imprimis in aqua appropriata c. tinct. castorei.

His ubi non speratur succedit effectus & foetus adhuc in partu hæreat angustiis aliquantisper fortiora adhibenda sunt remedia.

Hic E. vel omissis vel iteratis ad sternutatoria proferendum dum sternutationis nisu per vices quasi irritantur foeminae. Fiant E. ista sternutatoria ex Helleboro albo, Majorana, castoreo, caryophyllis & similibus.

Quin ubi res nonnihil difficilior aut desperata quodammodo videatur interdum necessarium est propinare vomitoria, quæ inter mercurius vitæ mirificis extollitur laudibus à BIL LICHIO in suis paradoxis & observationibus chymicis ubi de mercurio. Certum est quod inter vomitoria quoad partum difficilem hic mercur. vitæ sit singularissimus, & in isto vomitus conatus aliis desperatis tandem excludunt foeminae foetum. Sunt qui succum Nicotiana inspersum pro vomitorio hic laudant, sed est nimis violentus nimisque malignus: potius E. insusum antimonialè ex mercurio vitæ est usurpandum. Moderno

Modernorum audacia etiam vena secti: ni locum interdum concessit & aliquot novi exempla in aliis locis (non hic) mulierum quæ cum aliàs laborarent ordinario partu difficili, dum inciperent dolores partus sibi venam aperire in brachio curarunt, unde facilè postmodum fuerunt liberatæ: Et ipse MARTINIUS Parisiis mihi retulit se plus quàm ter in partu difficili secasse venam in cubito: unde brevi post liberatæ fuerunt foeminae à foetu. Nec res est imp. ssi illis aut absurda in paulo scil. habilioribus & in iis quæ languine spirituosiore & magis turgescente abundantid quod antea etiam docuit Claudius de la COURVE in paradoxis de nutritione foetus in utero, qui cap. ultimo circa finem, uti in aliis graviarum affectibus: ita in specie venæ sectionem commendat ad facilitandum partum.

Spus nos non videtur necessaria hæc ven. sectio, in climatibus Calidioribus, & in habitu foemellarum succulentiori pauld aut quæ utuntur pro partu ordinario vino: in his admodum necessaria & proficua ven. sect. pro facilitando partu.

Abolvimus quæ pertinent ad partum difficilem promovendum, Verum superest adhuc unus casus qui præceteris partum admodum difficilem & periculofum consiuit nempe si

FOETUS EST MORTVVS,

quia ejus conatus tunc cessat & totum negotium mariti tepidè tunc debili unicè incumbit: Unde vel postmodum matre debilitata & ipsa moritur, vel non sine labore foetus tandem enititur. Imò in tali casu evenit non rarè, ut mortuo foetu, in matre debilitata cessante foetus motu & conamine, omnino dolores partus cessent, & evanescent nec unquam redeant, quicquid etiam adhibueris ad provocandos eosdem, aut si redeant, non tamen sufficiunt ad excludendum foetum imprimis si vitiose simul situatus fuerit in utero materno.

Moritur E. foetus aut in partu aut aliquot mensibus ante partum. In partu moritur ex iisdem ferè causis ex quibus aliàs difficilis contingere solet partus, v. gr. aut ex propria foetus debilitate, aut ex matris languore non secundante foetus conatum aut ex viarum angustia, ex quibus enitè foetus nequit, quando capite vehementer compresso intereat. Imò perversus ejus situs multum etiam simul tribuere potest ad ejusdem interectionem, si scil. accedat simul fortis matris conatus, quatenus aut collum ejus invertendo aut laxando mors hinc foetus acceleratur.

Ante debitum v. partus tempus ut plurimum interimitur foetus à causis externis, v. gr. ex nimio matris terrore aut ejus pavore, à quo etiam adhuc in utero constitutus infans epilepticis convulsionibus cõtripi solet. Interim etiam perit foetus ex percussione gravi abdominis, aut lapsu matris in abdomen.

Ex causis internis sæpius febres acute aliique morbi periculofis interectioni foetus occasionem præbent:

Opus hic incumbit Medico arduum ut cognoscat an revera mortuus sit foetus aut saltim an sit debilitatus quidem, sed adhuc vivus.

Et quidem si tempore partus legitimo hoc eveniat: ne in foetu adhuc vivo Media Chirurgica tentet sive pro extrahendo sive pro dissectando foetu: Si v. partus tempore non legitimo fiat hoc necesse est ut cognoscatur hoc, ne foetus mortuus tanquam vivus retentus, detrimentum matri insigne & tandem ejusdem uteri corruptionem ac putredinem adferat.

Signa infallibilia & certò demonstrantia foetum mortuum vix dantur, quia potius aliquantò accuratius inter se collata certiorè tandem Medicum reddere valent. Nam si subinde ut à doloribus nothis irritatus, est uterus & foetus egressum moliantur mense 7. & 8. sub quo molimine adeò interdum debilitatur foetus, ut non amplius se moveat, adeoque interdum tanquam mortuus in utero hæreat.

In tali casu ne fiat deceptio, omnes omnino circumstantiæ probè sunt pensandæ.

SIGNA E. quæ manifestant foetum vel in partu vel aliàs esse mortuum sunt ferè sequentia.

1. Mater & obstetrix, si est in partu, motum foetus amplius non percipiunt etiam si roborantia, aut aliàs confortativa spirituosâ exhibeantur sive interna sive externa.

2. Quando mater se de latere in latum movet ac voluit foetum simul ex una parte in alteram tanquam molem quandam inconditam moveri & ferri percipit.

3. Facies & imprimis Labia puerperæ pallent.

4. Partes extrema ad tactum frigida, interdum summo colore sublivida apparent.

5. Vteri regio & pecten ejusque cervix frigida percipiuntur.

6. Mamma quæ antea blandè turgebant & surgunt, flaccescere, emolliiri ac pendula fieri incipiunt.

7. Progressu temporis anhelitum foetidum gravidæ contrahunt: Hinc.

8. Aqua ac sanies tandem foetida ex utero effluit.

9. Superveniunt subinde febres admodum graves periculofis lipothymis, cordis palpitatione & delirio conjunctæ.

10. Dum infans moritur, subitò horror invadit matrem: Unde si post gravem terrorem: vel si in ipso partu matrem ingens horripilatioprehendat, signum est unum ex certissimis foetum esse mortuum: Sunt qui hoc signum tanquam infallibile putant, nihilominus tamen ab experto quodam practico mihi relatum fuit se observasse frigus cum tali horripilatione, foetum tamen adhuc superstitem fuisse vivum.

11. Animi deliquia superveniunt.

12. Stomachi & capitis dolores imò etiam convulsiones nonnunquam horrendæ superveniunt.

13. Si ante foetus exitum s. proventum secundinae excernantur signum est admodum certum & RIVERIO est signum certissimum extincti & mortui foetus.

14. Dolores parturientium subito ex toto intermissi, noxam foetui illatam testantur, id quod adhuc validius est signum, si superveniat adhuc horripilatio.

15. Si prægnans manum in calentem aquam imponat in eaque aliquandiu teneat foetumque moveri non sentiat signum etiam est ultimum foetum esse mortuum: ubi etiam.

16. Manus aqua frigida madida cujusdam adstantis, ventri matris imposita manifestat ex subsequente motu foetus, eum esse vivum si enim hinc non moveatur foetus mortuum esse signum est.

17. Majorana viridis digitis trita umbilico inponenda est foetus enim se movebit si adhuc in vivis sit.

18. Panis malvarico intinctus applicetur ventri, in pede vero simul fiat parva vena sectio, sic enim si foetus vivit, se movebit.

19. Caput infantis in partu loco situatus, si membrana ista, (id est vasa umbilic.) in intersitiis ossium cranii deprehendatur flaccida nec fortiter tensa, tunc ex tali flacciditate ejus arguitur certò foetum esse mortuum.

Ultimò denique unum ex certissimis foetus mortui signum est, si meconium seu excrementa alvi emittantur anrequam foetus ipse prodeat: nihilominus tamen RULANDUS hujus rei habet contrariam experientiam in suis curationibus, ibi enim refert foeminam quæ cum biduum parere non potuisset, etiam foetus meconium exclusisset: nihilominus tamen postmodum foetum vivum expulit, beneficio ol. succini cujus gutt. ʒo. cum vino propinavit ol. ligni Heraclini umbilico illito, sic enim post dimidiam horam foeminam esse enixam sanam & salvam filium.

Ex his ipsis signis primatum obtinet deficiens motus foetus: horripilatio matris secundinarum aut meconii prægressus & denique membrana foetus flaccida.

His signis diagnosticis adjungatur notatu tamen digna T T t ij observatio

Observatio HORSTII lib. 5. Obs. obs. 37. ubi foetus ante medium gestationis tempus, & adeo ante motum in scia matre mortuus relictus fuit, qui postmodum ex supervenientibus variis symptomatis cachecticis & gravioribus lithothymis à posteriori ceu mortuus cognitus ac feliciter expulsus fuit.

Q U O A D P R O G N O S I N.

Fetus mortuus retentus, præter hoc quod difficilem reddat partum periculum vita matris variis modis asserere solet, interdum autem putrefactus frustulatum per uterum ejusque vaginam excernitur interdum partes molles sub forma sanies corrupta profuit durioribus ossibus relictis, ita ut mater siveleto in utero gesserit, interdum ex putredine foetus uteris corruptus & ipse ac putrefactus, vicina loca simili putrilagine inscit, unde postmodum foetus partes corruptæ aut per umbilicum aut per alvum aut per inguina aut per alia similia loca putrefacta ac corrupta eiciuntur.

His superveniunt febres pessime, lithothymia ac varia symptomata, tandem sæpissimè ipsa mors: rarissimum enim est fetum mortuum ad tempus citra corruptionem putredinalem aut citra sensibile matris incommodum fuisse in utero retentum.

Aliàs mira historia aut retentorum aut dæversimodè sub putrefactionis forma excretorum foetuum mortuorum legantur in SENNERTO ubi de fetu mortuo. Item in SCHENCKII observationibus item BARTHOLINI *tr. de insolitis partibus humani viis.*

Q U O A D C U R A M.

Opera danda est ut quanto citius fetus mortuus promoveatur & expellatur, omnia ergo validiora partum difficilem promoventia fetumque pellentia sunt adhibenda modo præmissa sint prius, quæ vias emolliunt, laxare & lubricare valeant, idque imprimis si fetus mortuus ante legitimum partus tempus sit excludendus.

Convenit E. tunc usus balneorum ut monui, cujusmodi balneum præscribit JOEL in sua praxi h. m.

℞. Flor. Chamomill.

Abrotan.

Parietariæ.

Puleg.

Artemis.

Malv. c. rad.

Betonie.

Sabin. aa. Mij.

Rad. Bryon.

Aristoloch. long.

Filicis aa. ℞ij.

Sem. lini.

foenugræci aa. Mij.

concocta & confusa coquantur in aqua cui insideat loco balnei usque ad umbilicum mulier: ipse species sacculo postmodum inclusa pro fomento externo crebrius applicentur abdomini.

Post tale balneum, usurpantur unguenta, ut dixi, aut applicantur abdomini cataplasmata expellentia in specie ex colocynthide post quem cataplasmatum pellen-tium usum inunctio c. ol. succini instituitur, aut unguentum de artanita c. ol. succini subactum largiter regionibus umbilicalibus & hypogastricis inungatur.

Pessitem stimulantem applicandi sunt, qualem ceu validissimum sequentem commendant:

℞. Gummi. ammon.

Opopanax.

asphaltii aa. ℞j

Ellebor. nigr.

staphid. agricæ.

aristoloch. long.

pulp. colocynth. aa. ℞iſs.

Scammonii ℞j.

ex quibus c. f. q. fellis auri conformetur massa quæ lanæ involuta & syndouæ abducta instar pessi applicetur.

Quin & suffitus instituitur arisicæ pudendorum per

infundibulum excipiendi. Quos inter experimentum est singulare suffitus ex decocto uvarum putridarum paratus, v. gr.

℞. ℞iv. Uvarum putridarum suspensarum, cuiuscunque sortis fuerint, & projiciantur in aquam feruentem per horæ dimidium: hinc imponantur supra ardentem prunas & suffumigium excipiat scemina per vulvam quadrantis spatio septies in die: ceu experimentum singulare fuit communicatum, cuius tamen mentionem factam invenietis c. felici successu in SCULTETI observationibus Chirurgicis obs. 77. uti etiam in ZAC. Lusit. in ejusdem praxi historiar.

Loco hujus ex sequentibus trochiscis à JOELE commendatis non immeritò potest fieri suffitus utro excipiendus.

℞. Uernationum f. Exuviarum serpent. j.

Myrrha.

Castorei aa. ℞j.

Rubia tinctorum.

Stercoris columbini aa. ℞ij.

contusa omnia c. felle bubulo redigantur in trochiscos qui carbonibus ignitis impositi dant fumum ad protrahendum foetum aliàs etiam suffitus ex ungula asini f. asine c. galbano ac myrrha institutus ad promovendum foetum insigniter commendatur.

Hæc externis simul dixi interna esse addenda quæ fortiter foetum pellunt: quæ inter primatum obtinet pulvis secundina ad ℞j. in vino malvatico aut aqua cinnamomi propinatus. Loco hujus (nam ratio habetur secundina) seu aequalis efficaciam sequens laudatur pulvis compositus.

℞. Borracis Venetræ.

Trochisc. de myrrha aa. ℞ſs.

Cinnamom. acut. ℞j.

M. F. pulvis pro una dosi in haustu vini vel aquæ cinnamom. affumendus.

Quin & succinata in specie ol. succini ad gutt. xii. usque ad xxx. (duro enim nodo durus quaerendus est cuneus) in haustu vini interne propinatus & externe simul umbilico ac musculus abdominis illiù mirè conducit, Vomitoria itidem ex aquis benedictis infusionis antimoni aut etiam gr. xv. mercurii vitæ interne propinata vomitu forti foetum pellunt.

Denique ubi res est admodum periculosa imitandum est experimentum BARTHOLINI quod recenset in cent. 6. hist. anatom. hist. 83. nempe imponitur orbis ligneus f. stanneus abdomini tumido matris, in casu incil. quando foetus est in situ ad partum naturali, sed tamen mortuus: imponitur in tali casu orbis ligneus f. stanneus abdomini tumido & validâ manu à Medico percussit hac omni forti percussione q. f. c. impetu eicitur foetus: Observetur hoc, refert enim cit. loc. BARTHOLINUS hoc modo expulsum foetum mortuum ubi omnia fuere desperata.

Hæc non suffecerint ad Chirurgiam est deveniendum sicque instrumentis in specie unctis aut hamulis aut sub mento aut circa clavículas infixis foetus totus extrahendus, aut si vitiosè nimis sit sinatus scalpello artificiosè adhibito foetus in frustulis cissus frustulatum excimendus, utur casus sit periculosissimus in specie ap. nos, ubi vix nisi in desperatissimo casu tale admittere solent. De hac operatione vid. BARBETTE in sua Chirurgia, PARÆUS, SCULTETUS & SENNERTUS ubi de fetu mortuo lib. iv. praxeos.

Contrarium vitium sed etiam in partu difficile est quando mortua matre supervivit foetus, ubi vix aliud salvandi foetum medium est quàm sectio abdominis faciendâ in regione laterali hypogastrica & ex eo foetus vivus, extrahendus qui postmodum uti notum est Casares appellari solent.

Hæc sufficiant de partus læsionibus. Pergo à partu ad

C A P U T I X.

De Regimine Puerperarum.

Ubi peperit mulier ipsa circa costas cingulo vel lino, probe cinctâ (in specie c. cingulo ex corio humano) in lectum transferatur ubi pedibus probe extensis, aut saltem in media figura positâ (in primis extensis) labiisque vulvæ spongis aut linteis probe immittis pro excipiendo sanguine effluente; quæta jaceat, & ab omni corporis investigatione aut etiam extremorum aeri frigido expositione studiosè caveat, aliàs enim torminu hamorrhagiam uteri nimiam & similia symptomata inserit.

Cum vero ex labore partus utpl. insigniter incalecant, subinde etiam non parum debilitatæ sint & in speciei utpl. siti gravi premanantur, vulgò receptum est, post partum propinare jusculum gallinaceum, idque calidum pro refocillandis viribus & fallenda siti quod ipsum tamen minus commode fieri arbitror: Nam talia juscula nutritientia postulant prius stomachum qui eadem digerendo concoquant; jam vero periculum est ne loco legitimæ concoctionis talia juscula cadaveriscentur, & corrumpantur in stomacho in muliere noviter à partu liberata, non secus atque aliàs fieri solet, in febricitantibus.

Nam post partum tales puerperæ semper solito plus calent, & q. febrili quid patiuntur: nam pulsus earum est frequens; celer; mollis; magnus, aut saltem in magnitudine & vehementia moderatus prout plus vel minus in partu debilitatæ fuere.

Est scilicet tunc aucta insigniter sanguinis turgescentia & fermentatio, mediante quâ & lochiorum promovetur fluxus & simul quicquid excrementi est in ejus massa foras ejiçi solet. Unde non tantum superveniunt interdum hysterica passiones, ratione inordinati motus spirituum animalium & copiosius effusorum succorum, biliosæ & pancreatici sed etiam febres ardentes aut malignæ petechiales, it. purpurata ut plurimum superveniunt, quæ tamen sanguinis ebullitio in partu nullo modo litpendenda est, quia maxime convenit mulieribus successivè spontè denuò remittunt.

Quibus E. minus conveniant talia juscula nutritiva, ut in specie debilitatis, in iis haustulus parvus vini generosi est concedendus, aut mica panis albi vino inuncta est propinanda: hinc enim mirè denuò refocillatur mulier, nec putata ista vini caliditas, aut febris inde metuenda est: nam lochiorum potius simul promoveat fluxum, quibus fluentibus vix febris intentâ supervenire potest.

Hoc modo observetur ne frigidum vinum potetur: si enim hoc fiat ut frigida poterit, quæcumque sint, subito supprimuntur lochia & dolores abdominis graves concitati solent. Tepide E. propinetur sic enim nullo modo nocet vinum: refocillata ita post horas aliquot possunt absumere ovum sorbibile c. panno Cinnamomi ac tantillo Nuc. Moschat.

Superiori ætate vocabatur ad parturientem, quæ post partum felicem insigniter licet debilitata gravi premebatur siti superveniebant suffocationes hysterica leves & in specie immensus lochiorum fluxus, erat enim juvenicula & succi plena. Veniebam ad ipsam, restitui adferentem jusculum gallinaceum, quibus restitui, interim suadebam vinum, omnes ridebant, utur, tamen propinato tandem haustulo vini egregiè refocillabatur scemina: Ergò in tali casu maxime observanda est virium ratio & propinandus loco Jusculi Gallinacii potius haustulus vini tepidi, utur lochiorum fluxus hoc in tali casu potuisset inhiberi: sed hæc obiter.

Mox à partu puerpera, non indulgeat somno, sed aliquot horas ad minimum vigilet: interdum enim post

partum hysterica suffocationes, sub formâ soporis imminet, in quibus nisi cauti sint adstantes, puerpera ita obdormit, ut nunquam postmodum evigilet.

Odorata omnia studiosè vitanda cum non tantum promptissimè hystericas passiones excitent, sed etiam affectus capitis in specie lethargicos & agrypnias inducunt: nisi in imminente hysterica passione interdum odor Castorei aut similis olfactus appropriatus præter voluntatem sit concedendus.

Præ cæteris omnibus Ira ac terror puerperis affectus sunt nocentissimi. nam ex ira periculosa febres ex terrore ferè incoercibiles uteri hamorrhagia supervenire solent.

Utplurimum ex lochiorum fluxu post partum alvus est suppressa ac obstructa quam validiori remedio aut acriori clymate stimulare longissimè abste; Petrus 3. aut 4. die à partu, nisi sponte soluta, vel blanco suppositorio procietur vel observatis circumstantiis aliquot granis a vj. viij. x. pilularum pestilentialium Russi (ex aloë, Myrrha, Croco & ammoniaco, quæ hic sunt, in felici usu) propinatæ alvus denuò aptatur: habitâ tamen semper uti dico ratione attentâ an adsit febris maligna ex genere petechialium aut purpuratarum: Nam in his alvum vel suppositorio stimulare non caret periculo, imprimis si fuerit febris purpurata alba in quâ vel minimus error est lethalis.

Abolvimus superius ea, quæ ad regimen puerperarum secundum leges diæta requirit videbantur: pergo ad alios affectus qui & ipsi puerperis non rarò solent esse familiaris & quidem, simul atque foetus exclusus est per funiculum umbilicalem, continuatè ipsi sequitur SECUNDINÆ PLACENTA scilicet cum membranis foetum involventibus.

Ha ipsa in naturali partu sponte q. sequuntur & citra vim facillimè ex utero per funiculum umbilicalem extrahuntur. Præter naturam E. quando eadem aut cum difficultate separantur, aut quando omnino non prodeunt, sed rupto umbilicali fune intra uterum subsistant, aut denique quando non integra sed frustulata & per parvulas successivè excernuntur. Tota enim secundina ejiçi debet, quia vel tantillum relictum frustulum non vulgares dare solet turbas.

CAPSA quare retineatur nec debite excernatur secundina sunt i. quando firmiter nimis eadem agglutinata est q. utero, id quod sit imprimis quando premature excluditur foetus & aliquid abortivi subest: hinc enim tenacius adherentes secundinæ non sine difficultate solent divelli.

Item si funiculus umbilicalis tenerior in labore partus rumpatur aut ineptè ab obstetrice tractatus similiter ladatur, tunc fit ut instar Chordæ contortæ, funiculus umbilicalis separatus in se invicem retrocedat: ac uterum introeat: Uade Cervix uteri f. officium internum denuò clausum secundinam similiter firmat. Caveant E. obstetrices separare umbilicum à foetu antequam simul prodierit secundina; aut si forsitan simul non prodeat, tunc funiculus separatus filo alligandus est femorine denuò intro recipi ac secundinæ exclusionem impedire possit.

Quod si violentius & ineptius retentam secundinam tractaverit obstetrice, quod sæpius fit, subinde fit, ut rupta secundina frustulata foras non sine incommodo prodeat.

Gemellos quod attinet, hi ipsi interdum simplicem, interdum duplicem habent secundinam: Ubi secundina fuerit duplex post foetum sua secundina prodit: si vero secundina simplici involuti fuerint gemelli, tunc cum primus infans in lucem prodit obstetrices prudentiores solent rescare umbilicum eumque alligare femori: postmodum alterum excipere gemellum & cum eadem secundinam ambobus communem, & tunc denique funiculum à femore separare, sic enim facillimè succedit negotium.

SIGNA retentæ secundinæ sunt dolores post partum

acerbi, quasi secundus generandus esset foetus, sapius suppressuntur simul nonnihil lochia sicuti e contra frustra uterum, subinde crudeliter uteri hemorrhagiam excitat accedunt fetida seu ea que excernuntur post aliquot dies sunt fetida ac horrende olenia: id quod unum ex primariis signum est retentum esse aliquid in utero de quo vid. RIVERIUS Cent. 1. obs. 61. Ut taceam ipsum visum notificare sufficienter, an sufficienter an non prodierit secundina.

QVOAD PROGNOSIN,

Omnia eadem mala qua factum sequuntur mortuum comitari etiam solent secundinam retentam, sed mitius nonnihil ac lentius. Nam aut retenta putrescit indeque febrem malignam, uteri corruptelam & tandem mortem infert: aut putrefacta tandem sub forma, sanie putrida foras excluditur idque raro citra notabile uteri damnum.

QVOAD CVRAM.

Omnia ea conveniunt, qua partum difficilem aut molam aut foetum mortuum promovere valent, de quibus superius jam sufficienter dictum fuit. In specie TULPIUS in lib. 4. obs. 41. Ceu experta sapius multumque proficua commendat sequentia remedia.

- ℥. Borrac. Venet.
- Succin. alb. ana. ℥j.
- Croci.
- Cassia lignea.
- Castorei an. ℥℞.
- M. F. pulvis.
- cui tanquam vehiculum interserviat sequens decoctum.
- ℥. Rad. Graminis.
- Pconia.
- Scorzoneræ.
- Cichorei ana. ℥j.
- Herb. acetos.
- Endiu.
- Bofraginis.
- Melissa ana. Mj.
- artemis.
- Card. benedict. ana. M℞.
- Borrac. venet. ℥iij.
- Coqu. ex aqua hord. ana. ℥iij. quibus adde Syrup. artemis.
- Limonic ana. ℥ij.

M. & subinde exhibeatur: Cujus felicem experientiam se aliquoties fecisse idem auctor memorat.

Alia quæ vulgo exhibentur ad pellendam hujusmodi secundinam retentam satis nota sunt: in specie decoctum artemisa rubra & sabina cum antheris lil. albor. admodum laudatur à CORBEO: sicut simus equinus vino infusus & expressus propinatus admodum laudatur à FORESTO.

Omnibus palmam præferunt secundina parata remedia primario quidem ex humana, secundario etiam ex secundina ovis vel capra: Nam & hanc ceu infallibilem commendat CORBEUS. Singulare certe quod latet in secundina humana: Nam non tantummodo parturientium & puerperarum quam plurimum succurrit affectibus, sed præterea Epilepsiam etiam ut quidam asserunt hereditariam singulari virtute paratus ex eadem spiritus pellit & domat: Hinc & bruta omnia devorant secundinas post partum, id quod haud absque singulari naturæ instinctu fieri admodum probabile est: Imò experientia stultorum magistra docuit, per secundinam Magica naturalia, per magnetismum in damnum primario foetus secundario ipsius puerpera non leve inferri posse. De Ol. Heraclino ex R. ULANDO res nota est; Loco ejus Ol. Ligni Juniperini gutt. 30. aut ol. succini: destillat. gutt. 18. propinata non vulgares possident vires. De remediis ex succino, Borrace, Myrrha, Castoreo, studio taceo.

Quod si incipiat putrescere secundina retenta, vel tota vel frustulata, ne nimis serpat corruptio, Elix. proprietatis aut vulgari modo acidulatum aut quod melius (in omni enim ulcere s. putredine est acidum) cum alcali fixo paratum, egregie progressum putredinis prætervet, idque imprimis si conjungatur c. jji. ritu Theriacali Camphorato. De sternutatoriis hinc & vomitoriis res ex partu difficili nota est. Externè instuntur suffitus per vulvam excipiendi, quos inter sequentem suffitum tanquam expertum ad extrahendam secundinam, foetum, molam, ipsumque sanguinem in Matrice coagulatum commendat STOCERUS in sua præxi.

- ℥. Myrrhae ℥℞.
- Cinnamomi.
- Galbani.
- Castorei an. ℥℞.
- Opopanacis ℥j.
- Helleb. nigr. ℥℞.

Ex his ceu felle Vaccino F. Trochisci, qui super catibones projecti dant fumum, genitalibus excipiendum. Quod si secundina non exierit, dicit citius auctor, non amplius est quid tentandum, d. injiciendum est unguentum Basiliconis, quia putrefacit eam.

Alii externè usurpant exuvias serpentum ad Coxam alligatas: Nam has ut aliquoties monui, etiam secundinas pellere dicunt, mox tamen remota sunt ubi prodierint. De Clysmatibus Vterinis & Pessis stimulantibus nihil addo. Sin fiat ut Vterus denuò convaleat ac se claudat tunc injectiones emollientes denuò sunt injicienda in Vaginam Vteri, & inundandus uterus laxantibus & emollientibus ut apertus, facilius prodeat secundina. Ubi prodierit secundina, imprimis Vberior sanguinis fluxus consequi solet, qui ipse sanguinis fluxus, etiam in ipso partu est satis abundans. Vocatur hic sanguinis fluxus post partum Graecis.

LOCHIA.

Quibusdam sanguis puerperalis aut purgamenta Vterina. Hic sanguis non solus est, sed post triduum imprimis c. sanguine liquamen serosum effluere conspicitur adeoque tunc sanguis aquosus instar loturae carnis crassioris ejicitur, donec progressu temporis materia viscida & quodammodo mucilaginosa pauco aut nullo sanguine permixta ejicitur.

Tria hæc nempe sanguis purus, sanguis loturae Carnium similis, ac denique sordes mucilaginosa constituent Lochiorum fluxum, qui durat pro circumstantiarum ratione, nunc diutius nunc citius finitur: ordinariò ferè per triduum fluit sanguis copiosus purus, hinc per 4. præter propter dies, nam variant circumstantia, sanguis loturae carnis similis, hinc postmodum prodiit, per v. aut vi. dies sanguis mucilaginosis & sic porro rarissimum est quod citra noxam puerpera paucis aut nullus excernatur sanguis.

Paucus aut nullus excernitur, quando in partu copiosior effluerit sanguis: Fit enim interdum ut aut mox ante partum, vel in ipso partu uberior sanguinis profiliat copia, quod observandum est ut annumeretur lochiorum quantitati. Rarissimum est ut paucus l. nullus fluat sanguis, in iis que non habent menstrua, utur sint secunda; aut etiam quæ sint minus succulenta, & alias dicuntur natura siccioris, quale exemplum refertur à SALMUTH. Cent. 3. obs. 39.

LOCHIA RETENTA.

Fluxus hic sanguinis s. lochiorum excretio præternaturalis est, vel quando deficit omnino aut saltim immutata est, vel quando est nimis copiosa ac abundans, aut denique quando per aliena loca ejiciuntur dicta sic lochia. Si quidem ubi impeditur eorum excretio, non mirum est ut regurgitantes in mass. sanguineam fermentativâ turgescentiâ per alium quandam locum moliantur egressum, quâ ratione BARTHOLINUS refert

refert Cent. 3. hist. anatom. 19. se observasse aliquoties lochia salutariter non raro per alvum expurgata: Sic SALMUTH refert Cent. 1. obs. 89. quod à retentis lochiis febris acutissima doloresque abdominis fuerint Oborti, donec lochiis per nares erumpentibus hæc omnia cessarint, quin & observatum fuit aliquando per mammam suppressa lochia salutariter fuisse evacuata: In tali casu cautus sit medicus, ne turbet motum naturæ, quem facilius est impedire quam corrigere, & nisi notabile damnum adferat, excretio lochiorum per aliena loca, semel cœpta vestigia ne turber, sed naturæ motum permittat; sin. v. malum aliquid immineat v. g. si Tissi aut hæmoptysi rejiciatur, tunc per externa lochia suppressa revocantia ad uterum perverse excretorum lochiorum corrigat fluxum.

CAUSÆ E. propter quas suppressuntur lochia sapiissime sunt frigus externum in partu, aut brevi post partum vero exceptum, hoc enim subito coagulat sanguinem ejulque stagnatione lochiorumque impeditur excretioni aptissimam exhibet occasionem: quin & sapius fit, ut aut territa muliercula, aut parida, aut nimis reverenda, ipsæmet exhibeant occasionem quod stantur lochia: Item si in succulentioribus primo post partum impetu, uberior proruant excrementa uterina, à quibusdam insulse sedulis internè propinata aut externè applicata adstringentia perniciose sistantur lochia. Unde in sistendis lochiis mox post partum sinus cautissimè.

QVOAD SIGNA.

Suppressa lochia imprimis dolorem uteri Gravationem & Tensionem, item pulsationis & ardoris, molestum sensum in utero inferunt: Hinc accedunt angustia præcordiorum, difficilis respiratio, anhelitus, super veniunt sudores frigidi, accedunt febres, sunt delira Mulieres, & interdum ipsa mors supervenit: in specie ubi ex relatione ægræ aut non aut partum de lochiis effluxisse notum sit Medico, imprimis ubi in partu parum vel nihil sanguinis evacuatum fuerit subinde præter dicta mala paralytici etiâ supervenit lochiis suppressis, imprimis in partibus inferioribus, quale exemplum habet DEODATUS in Valerudinario p. 112. Sicuti etiam ex lochiis suppressis Epilepsiam observavit TIMÆUS.

PROGNOSIS ex dictis facile & per se patet.

QVOAD CVRAM.

Ea que menses promovere aliàs utilia sunt, & hic conveniunt: imprimis danda sunt interna aromatica stimulantia, simulque blande menses stimulantia, ut ab his aut coagulatus sanguis à frigore aut cessans sanguinis turgescencia post partum restitatur & corrigatur, sanguisque fluxilis magisque fermentativus redditus per convenientia loca evacuetur. Hinc injiciendum est Enema aromatico emollienti Carminativum, quod tanquam fomentum sanguinem circa uterum stagnantem incidat, fluxilem & excretioni aptum reddat, fomentando & inundando simul partes abdominis inferiores Oleis penetrantibus laxantibus & aromaticis.

Pro dictis scopis æmiposivæ muliebre sunt, Ciceres rubri quorum decoctum c. croco exhibitum eleganter lochia ciet & uterum purgat: aliàs decoctum Pulegiæ propinatum: vel quod melius est, est que experimentatum LOTICHII decoctum paratum ex flor: Chamomill. Nostratis M℞. c. Corticibus aurantium siccorum ad ℥j. dicta hæc in s. q. aqua vel Cerevisia & propinata egregie conveniunt. In lochiis suppressis mihi, cum frequentissimus sit hic, hic affectus in more positum, cum dicto decocto ex Chamomilla propinate sequentem pulverem, qui admodum convenit nec unquam me fessellit.

- ℥. Antimonii diaphoretic. ℥j.
- Rad. Zedoar. ℥℞.
- Myrrh. elect. gr. viij.

Cinnamomi gr. vx.

Croci gr. v.

M. F. pulv. pro duabus dosibus; in modo dicto decocto, qui pulvis & lochia promover, & dolores post partum cum lochiis suppressis frequentissimos simul sopit: Externè simul florum Chamomilla; modo decocti Regioni pubis adhuc tumenti; imponi possunt. Nam egregie etiam convenit.

Pulvis aliàs Radic: Zedoaria ad ℥j. usurpatus egregie lochia ciet; uti etiam dolores post partum mitigat; Myrrha & Castoreum, succinum album etiam hic conveniunt.

Hinc etiam est mixtura experta TIMÆI quæ multis profuit, cujus hæc est descriptio l. 4. cap. 28.

- ℥. Aquæ artemisæ.
- hylicæ. Myrsicis ℥℞.
- Cinnamomi ℥℞.

- pulvis Myrrhæ electæ ℥j.
- Succini albi præparat.
- Castorei an. ℥℞.

M. pro unâ dosi quam admodum laudat neque sine causa.

Quod à frigore imprimis coagulatus subsistat sanguis, his ipsis appropriatis, commodissimè sperma Cetæ addi potest, quod multum conducit ad solvendo sanguinis grumos: quin & Elixir proprietatis absque acido c. alcali paratum: (quod magis accedit ad præparationem Paracelsi quam vulgare) Item loco hujus pilula pestilentiales RUFFI stimulant lochia simulque ventrem laxant: Nam mox post partum non convenit purgatio, ad promovenda lochia nisi 7. aut 9. dies effluerint quo tempore blandum infusum ex Rhabbaro, agarico & succino, propinari potest: Cautè tamen in distris regionibus propter latentes sapius febres malignas purpuratas, quæ interdum vix ante Nonum aut undecimum diem à partu se manifestant.

Quod si cum lochiis suppressis insignis periturbatio in capite conjuncta sit, in specie ubi aut adest Crudeleis Cephalalgia, aut periculosum imminet delirium commode dictis stimulantibus ac lochia pellentibus Opiata Laudan. addi possunt, monente hoc non incongruentè ter VVILLIAMS de febribus p. 284. His non sufficientibus ubi aut sanguinis abundantia absolute, aut hujus turgescencia fermentativa, febris nimia magis subitaneum postulant auxilium, tandem ad aperiendum vena est accedendum. Male enim communiter à Saphana sectione initium promovendorum lochiorum faciunt, quin potius internis stimulantibus premittis & non sufficientibus, aut his adjunctis vena aperienda est, sin sanguinis minor adsit abundantia sufficit, Saphana sectio.

Quod si in juvenula aut succulento corpore major hujus sit abundantis turgescencia, præmittenda interdum est vena sectio in brachio moderata, & hinc subjungenda sufficiens Saphana evacuatio: rationem hujus sapius ubi de mensibus suppressis, dedi.

Hicce internis imprimis Clysmata appropriata externè simul sunt addenda, quorum proficuum usum & BARTHOLINUS in Observationibus & TIMÆUS insigniter commendant. Sic v. gr. TIMÆUS; lib. 4. cap. 28. tale præscribit Enema:

- ℥. Rad. Levistic.
- Althææ.
- Lil. alb. an. ℥℞.
- Aristoloch. utriusque an. ℥ij.
- Herb. Malvæ.
- Puleg.
- Artemis.
- Sabinæ.
- Calaminthæ an. M℞.
- Florum Chamomill.
- Sambuci.
- Meliloti an. p. j.
- Sen. Lini

Anethi.
Foenugraci an. ʒij.
Baccarum Lauri ʒʒ.
Incisa & conquassata coquantur in l. q. aqu. simpl.
Colaturæ

℞. ʒx. adde
Specierum Hier. simpl. Div.
Ol. Chamomill.
Anethi an. ʒj.
Unguent. de arthanit.
sal. gemmæ an. ʒj.

M. injiciantur pro Enemate.

Externè similiter fomenta ex Chamomilla & Sabinâ & serpillio, commodè applicari possunt: quin & suffusus instituti ex Bdellio, Myrrha, Gallia, Moschata, & similibus sunt admodum proficui, præ cæteris optimi sunt suffusus parati ex Colocynthide, qui potentissimè resistantes purgationes, post partum promovent & eliciunt.

Hæremus adhuc in affectibus qui post partum solent supervenire puerperis, absolvimus, & ex iis retentionem secundinæ & remoram expulsiōnem lochiorum:

LOCHIORVM FLVXVS NIMIVS.

Perginus jam ad nimium lochiorum s. post partum sanguinis fluxum: Nam sapius etiam usu venit imprimis post abortum it: post rejectam molam, aut etiam post exclusionem fetus mortui, item rarius licet, post legitimum partum, ut graves subsequantur sanguinis fluxus ex utero s. nimia lochiorum excretiones.

Causæ quare tunc nimium fluat sanguis, est interdu quidem sanguis copiosior in juvenulis succi plenè coarctatus gestationis tempore, qui turgescencia febrili in partu motus uberius effluere incipit. It. Eventu ubi serfer paulò & aquosior adeoque fluxilior reperiat in corpore sanguis: it. eventus non raro, ut in ipso pariendi conatu, ubi paulo fuerit difficilior, propinata copiosus spiritus & salina fatum pellentia hæc postmodum exagitata & fermentatâ sanguineâ Malsâ, copiosus & uberius sanguinis profluvium inducant; Sanè muliercularum plebejarum mos est, aut vino generoso tantum non inebriare foeminas parturientes aut loco hujus Apoplectica aut aqu. spirituosas s. spiritum Juniperi aut similia copiosius propinare, à quibus volatilitata partim, partimque fluxilior & magis fermentativa reddita massa sanguinea, uberius post partum evacuat.

3. Accidit interdum nimium lochiorum post partum fluxus, ex disrupta aut avulsa violentius secundina, id quod imprimis in abortivis aut intempèstivis fit partibus: aut etiam quando alio quocunque tempore firmius secundina, c. utero adhaerit, tunc hæc abrupta gravius subinde profluvium sanguinis excitat.

4. Denique periculosus est uteri fluxus, qui fit quando placenta tota non extrahitur, d. quando una alterave ejus supermanet in utero particula, cujus cadaveris præsentia irritat uterum ad copiosam sanguinis profusionem: interdum non tam placentæ fructulum est, quam mola quædam à partu in utero retenta, cujus molesta præsentia uterus irritatus, copiosum plorat sanguinem, quò etiam facit observatio elegans RIVERII in cent. 3. obs. 24. Ubi gravis uteri fuit exorta hæmorrhagia cum fœtus mortuus in eodem contineretur. Hæc sunt causæ qua inferunt nimium lochiorum fluxum.

QUOD ATTINET SIGNA.

Quantitas sanguinis excreti nimia facile & sponte per se patet & cognoscitur, idque eò magis si in ipso partu non pauca hujus effluerit copia: primario tamen vires puerperæ innuunt, an nimium sit quod effluerit, an secus: Vbi enim dejectur vires ac pulsus debilis, ac frequens supervenit, visus etiam accedit obtenebratio, & quodammodo animi deliquium, tandem imminere videtur, tunc fatis patet nimium esse id quod effluit.

Periculo non vacat nimium lochiorum fluxus, ex eo, quoniam summam virium debilitatem enervatarum, uti etiam interdum mortem ipsam inferre solet.

Opera E. danda est in

C U R A.

Ut nimium sanguinis fluxus coërceatur, aut demendo ipsi superfluum serum, aut temperando ejusdem effervescentiam, à spirituosius excitatam aut corrigendo utero inductam læsionem, ab avulsa placenta, aut denique expellendo frustra secundina s. molas retentas: Nam ubi hæc fuerint secreta, vel sponte subinde sistitur sanguis: Nam ipsa sanguinis Copia fluxum faciens uberiozem, sponte sistitur, ubi tandem quod superfluum est, fuerit evacuatum.

Quod E. attinet, Remediâ pro varietate causarum variâ; Conveniunt imprimis adstringentia & sanguinis fervorem compeſcentia; qualia sunt portulaca, plantago, Lyfimachia flore purpureo, quæ ceu specifica hic commendatur à quibusdam, Cydonia itidem & omnia Cydoniata primario hic conveniunt.

Conducunt itidem ex Coraliis parata remediâ, in specie tinctur. Coraliorum suffructa: pulvis dentis Hippopotami ceu specificum experimentum, laudatur à MINDERERO, in Medicin. Milit. Observandum tamen de dente Hippopotami miras esse ejus facultates ad quasunque listendas hæmorrhagias: differentia tamen quædam intercedit inter ipsos dentes, cum non omnes sunt ejusdem efficaciz, sed certo tempore ejecti ab ipsis brutis hic conveniunt. Lapis Hamatites: Crocus martis adstringens: in specie tinctura martis, adstrictiva, aut quæ ejusdem est naturæ tinctura Sulph. Vitrioli, hic mirificè conveniunt.

Sunt qui laudant sperniolam CROLYI: Sed hæc propter Myrrham & additum crocum, minus laudanda, minusque conveniens videtur: Potius Trochisci de Carabe it: Terra sigillata, uti etiam antihæsticum POTHERII imprimis Bezoardicum Ioviale ad compellendum uteri fluxum conveniunt.

Sudorifera certè ex omnibus evacuandi rationibus, sola conducunt, & interdum maximè profunt, in nimio lochiorum fluxu: Nam utut in ipsa sudatione ex fluidiore massa sanguinea & rapidiore ejusdem ciculo incrementum contingat ipsius fluxus, tamen hic ubi sufficienter sudavit, corpus aut sponte imminuitur, aut etiam in ipsa sudatione spongia aceto Rosaceo imbuta, genitalibus ac Regioni Pubis applicanda est, sic enim præcaverit quod metuendum est, sanguinis profluvium.

Conveniunt aliâs hic omnia ea, quæ superius de nimio mensium fluxu commendavimus, imprimis LAUDANUM Opiatum, & ex eo parata Remediâ, desperatam enim uteri hæmorrhagiam post partum, hoc ipso Laudano Opiato, curavit TIMÆUS in suis Casibus.

Pro vehiculo Remediorum assumendorum, conducunt aque Tormentilla, fragorum, plantag. it: vinum granatorum, aqua martialis seu ferrata & similia.

Aliis desperatis alimen crudum in Conserv. appropriata à ʒss. ad ʒij. assumptum ceu optimum laudatur experimentum: in specie sibi sanguis arteriosus fluere percipiatur, id quod ex tenuitate, Colore florido & uberiori scaturigine cognoscitur; vix melius habebitis Remedium, quam Aquam renellorum cornuum Cerviritè preparata, & c. spiritu C. nonnihil acuita, cui additur simul pulvis de Cordæ Ossis Cerovi, quod fuit remedium CRATONIS, trium imperatorum Archiatri.

Si uterum læsus ab avulsa placenta inferat, nimium lochiorum fluxum adstringentia, consolidantia interius conveniunt: Fiat E. talis mixtura:

℞. Aqu. Plantag.
Portulac. an. ʒj.
Cinnamomi ʒvj.

Act.

Acet. destillat. ʒʒ.
Coral. Rubr.
Terr. sigillat.
Lapid. hæmatit. an. ʒj.
Laudani opiatu gr. ij.
Syrupi Cydoniorum vel
Coraliorum ʒj.

M.

Quæ mixtura subinde cochleatim hausta, blandè fluxum adstringit, & uterum demud consolidat.

Quod si retentum Placenta frustulum, aut retenta mola, inferat nimium uteri profluvium, periculosum imminet Medico negotium: Necessè enim est ut expellat retenta, quo facto augetur simul uteri fluxus, nihilominus tamen cum ista retenta fuit causa profluvii, ob id quacunque ratione eadem pellat, applicando externè pessos aut irritando uterum, interne vero quæ possunt nonnihil adstringere, simul tamen secundinam aut molam promoverè: ad imitationem E. SYLVII in tali casu fiat talis mixtura.

℞. Rad. bistort. ʒʒ.
Tormentill. ʒvj.
herb. f. summit: Majoran.
pulegii
Comarum hyperici an. Mj.

Coquantur in l. q. aqu. & Vini: Colaturæ.

℞. ʒvij. Cui adde
Aqu. Cinnamom. ʒʒ.
Syrup. artemis. ʒʒ.

M. F. Potio adstringens nonnihil, simul tamen pellens.

Succinata imprimis conveniunt in hoc casu: succinum preparatum, Trochisci de Carabe, quæ sanguinis fluxum cohibent, simul tamen pellunt contenta uterina.

Quod si debilius promoveant, acuenda sunt aut sale vol. succini, aut aliquot guttulis ejus ole. destillati, aut granis sufficientibus borracis venetæ.

Quoad externa ad sistendum nimium fluxum, commendat VALERIOIA injectionem in uterum, factam ex succo Plantaginis, ubi necessitate urgente, unguentum comitis adstringens, addendum monet: vel sunt decocta adstringentia c. aqua ferrariorum, in quibus succus acacia nostratis, item sanguis Draconis aut bolus armenia dissoluta sunt: quæ injiciantur per Metrenchytem in uterum, applicetur externè cataplasma ex fuligine c. aceto rosaceo, id quod etiam lumbis applicandum, suadet RIVERIUS, aut aqua spermat. Rarinarum, aut ipsam sperma c. aceto rosaceo, c. spongia nova, ubi ac genitalibus admoveatur.

Denique singulare experimentum est cingulum, factum ex fol. HELLEB. Alb. (folia scil. nonnihil contusa, ut partes nervæ subsideant, assiantur linteo, & ita Cinguli forma applicantur nudæ pubi circa lumbos:)

Est experimentum HARTMANNI, quod ceu experimentum à se commendat LINDANUS: in nimio lochiorum fluxu. Hæc sunt lochia nimis fluentia.

DOLORES POST PARTUM.

Præter hos affectus circa lochiorum fluxum, etiam mirè torquent puerperas varii dolores, qui ipsi nunc similes sunt doloribus partus, nunc vero sunt dissimiles: si sint similes vocantur (dolores post partum) & qui sunt frequentissimi, vix enim est partus cui non superveniant: superstitio est inutilis Mulierum, esse salutaris eosdem & admodum proficuos ad feliciorum lochiorum fluxum, quod tamen falsissimum est, cum ab his ipsis doloribus interdum impediuntur potius lochia, interdum occasione horum exsuscitatur febris c. delirio, imò interdum adeo debilitatur mulier, ut in ipso partu adeo fuerit debilitata. Nam & hi ipsi dolores post partum, interdum atrociores, & crudeliores sunt, quam ipsi dolores partus.

Si E. sunt similes partus veris doloribus, tunc oriuntur simul ab utero, subinde spasmo violento se contrahente & convellente: dum scil. irritatus lochia expellere nititur, aut etiam fit hoc, si sanguis congruatur eundem continuo irritando gravissimos dolores subinde inferit. Id quod multò magis fit, si mulier frigidum susceperit aërem in uterum: Nam & hinc atrocissimi superveniunt dolores, cum gravissimâ Regionis hypogastricæ distensione. Id quod similiter fit quando extrema manus vel pedes nonnihil refrigerati sunt.

Hi sunt post partum dolores, similes fere partus doloribus. Præterea etiam dantur dolores post partum nobis, tormina scilicet, colica & hypochondriaca, quæ & ipsa graviter interdum excruciant mulieres, vaga sunt & modo atrocius modo remissius cruciant, quin & ad superiora magis recurrunt, cum veri dolores post partum descendant aorsum ad pubem, & hinc reflectantur ad lumbos; qua differentia probè sunt observanda, cum facillimè maximè praxin.

QVOAD SIGNA.

Puerpera ipsa hos dolores facillimè discernere valent. Nam veri post partum dolores, eadem ratione ac modo affligunt ac veri labores & dolores parturientium: Reliqui vero dolores vagi & ad superiores excurrentes, & specialiter in sinistro hypochondrio nonnunquam fixi, tormina notha sunt post partum, interdum tamen simul concurrunt.

Causa an sanguis congruatur, an aër susceptus ex circumstantiis & relatione agræ patent.

QVOAD PROGNOSIN.

Molestissimi puerperis sunt hi dolores, qui graviores si fuerint, periculosa symptomata, in specie summam virium prostrationem post se trahunt.

C U R A.

Opera E. danda est, ut removeantur & sistantur dolores, tam per interna aromatica Carminantia & sanguinis fluxum nonnihil promoventia, quam per externa fomenta uterina aromatica, uterum ut vocant roborantia, succurrunt tamen in specie causis variis.

Conveniunt E. internè, imprimis semina calida ista, Cumini feniculi, anisi, Carvi, &c. Hæc enim in vino Bullita ac propinata, optimè conducunt in doloribus post partum. Obstetrices nostræ laudabili consilio, ad præcavendos nimios tales dolores, propinant post partum Panem Butyratum. Ad præcavendos æque atque sopidos post partum dolores, εὐπίσιον muliercularum plebejarum est aqua s. lotur a butyri quantitate ʒ. Cochlear. hausta, admodò naribus pane tosto, ne exciteur vomitus: quod etiam 12cies se expertum habere, Dixit mihi Hospita mea, cui nec ignotum est vinum post partum tepidè haustum, mirè refocillare dolores itidem partus veros à nothis, discernere novit, dum dicit (noth. dol. sublimes esse nec factum attingere quem ad med. ver. dolor.)

Cui asperfus pulv. Rad. Zedoar. qui optimè convenit. Nam Zedoaria pulveris à ʒss. ad ʒj. usurpatus, est egregium remedium ad nimios post partum dolores. Partamen sibi remedium non habet Chamomilla ad sopiendos post partum dolores. Decoctum sanè florum Chamomilla vulgaris internè haustum, tanquam arcanum, quo semper felicissimo usus sit successu, laudat FORESTUS lib. 28. obs. 75. & 8r. Confirmant hoc alii in specie, AM. LUSIT. item ROSENERUZERUS in sua Astronom. inferiorum, qui omnes singularissimè hanc Chamomillam ejus decoctum, aliaque remedia contra post partum nimios dolores laudant: si accipiat Chamomilla Romana magis aromatica & volatilis, esset remedium eò magis præsentaneum: Unde etiam ess. florum Chamomill. Romana c. spiritu proprio parata erit egregia, non minus quam ole. Chamomilla

V V V. Romana

Romane destillatum Saphirium ad aliquot guttas haustum, vix deferet agram aut Medicum. Ego aliquando cuidam Plebeculae, quae gravissimos post partum dolores cum imminuto lochiorum fluxu, consului hoc decoctum Chamomilla, in quo ratione lochiorum simul assumeret aliquantulum Elix. proprietatis: Magma à decocto residuum imponi iubebam regioni pubis, & his ipsis omnis postmodum dolor brevi evanuit.

Præter dicta interna, etiam conveniunt ex artemisia, item ex matricaria parata remedia; uti etiam Cinamonum, Zingiber, Cardamomum ac similia. Castoreum & omnia ex eodem parata, est, ejus, item tintura hysterica s. Anonyma D. L. A. N. G. I. I.

In his doloribus sunt singulares pulv. secundina, & ejus spiritus est experimentum infallibile, si exhibeantur in jusculo Gallinae. Externè conveniunt imprimis fomenta, quae inter primatum obtinet fomentum ex decocto artemisiae. Hoc ipso enim R. U. L. A. N. D. U. S., curavit difficillimum dolorem maricis in officio, c. omnimoda urinæ suppressione per multos dies durans; solam scilicet herbam coxit in aqua simplici, quo decocto fomentando uterum externè malum curavit.

Uterius simul possunt adhiberi pro fomentationibus, matricaria, pulegium, Chamomilla, Rosmarinus, fol. lauri & similia aromatica carminantia dicta; sic enim cataplasma factum ex rad. lil. Albor. c. cepis coctis ad imitationem C. O. R. V. E. I. scilicet.

℞. Ceparum in aqua coctarum ʒ. vel ʒ. his comminutis adde, Cumini contusi,

Seminis Lini ana Mj.

Flor. Chamomill. Mj.

Farinae hord. q. f.

c. f. q. aqu. istius decoctionis ceparum,

F. Cataplasma applicandum regioni abdominis, infra umbilicum, aut inungatur abdomen c. ol. Cheirino Chamomelino. Item.

℞. Axung. Castoris ʒij.

Ol. destillati spicæ,

Succini,

Cumini,

Angelicæ ana ʒß.

vel gutt. xv.

M. F. Linimentum.

Quo inungatur umbilicus & regio hypogastrica sub eodem. Item applicari potest sequens Cataplasma, quod & ipsum ceu singulare laudatur.

℞. Baccar. Lauri pulverisatarum ʒiʒ.

Rad. Althææ ʒj.

Calami aromatici ʒij.

Coquantur ad spissitudinem pulviculæ in aqua fontana, adde

Pingued. anseris ʒiʒ.

Bulliant denud ad consistentiam cataplasmatum spissioris, quod inductum linteo, applicetur regioni pubis, ac ubi refrigerit subinde repetatur.

Quod si dolor sit à sanguine congruato, nil melius est spermate ceti à ʒß. ad ʒj. in aqua Card. benedicti exhibitum: nam & hoc talem dolorem ex sanguine congruato curavit, T. I. M. A. U. S.: aut ad dissolvendum sanguinem grumofum, tale paratur decoctum, quod etiam est experimentum.

℞. Rad. Graminis ʒß.

Herb. Cerefol. Mj.

Coquantur in aqua fontana, addito croco & macere libitum. Quod si ventus sit haustus vero, Clysters Carminantes injecti per anum & suffitus Adschata externè, institutus est optimus.

His ipsis non sufficientibus internè ad opiata necessitate coacti confugimus addendo tamen simul quae nonnihil stimulant, ne lochiorum impediatur fluxus.

℞. Aqu. Puleg.

Chamomill. Roman. ana ʒj.

Carminativ. ʒß.

Tinctur. Castor. ʒj.

Laudan. Opiat. gr. ij.

Syrup. artemis. ʒvj.

M. F. Porioncula.

Interdum cochlearium haurienda. Quod si febricula simul adsit, aut superveniat, his commodè parum de spiritu utriusque addi potest.

Sin dolores post partum sint nothi, tormina nempe abdominis & hypochondriaca, optimo cum consilio applicantur Clysmata, ex Carminantibus & aromaticis conflata, quae istiusmodi dolorem brevi sopiunt, aut propinetur interdum spiritus Carminativus ex tartaro & nitro ut & spiritus armoniaci & sic etiam subinde evanescent dolores.

R. V. P. T. V. R. A. V. V. L. V. A.

Verfamus adhuc in symptomatibus, quae post partum tam naturalem quam præternaturalem difficillimè solent subsistere subinde: quae inter etiam sunt, quando ex partu difficillime, à grandiore fetu contingit ruptura vulva ad Anum, ita ut hi duo sinus efficiant unum idemque foramen.

Affectus si quis alius & molestus & dolorosus, cui curandi imprimis convenit rad. consolidae majoris, si scilicet pulverisata aut saltem probè contusa miscetur c. albumine ovi, & ita rimæ in vulva factae illinatur: sic enim breviter fit consolidatio foraminis: affirmant quidam intra 24. horas fieri: sed vix credo, esse nimis cita curatio. Alii faciunt Cataplasma, ex decocto, rad. consolidae Majoris c. herba verbasci, quo Cataplasmate applicato curare volunt hoc ipsum vulnus, firmando ita puerperam, ut clunibus elevatis, cruribus & pedibus probè angustatis supina continuo jaceat ad 8. vel 9. dies, vitando omnem motum Tussis, sternutationis & similem. Item conducit, si prius vulnus recens eluatur c. decocto musci prunorum sylvestrium, in quo dissolutum sit rob. acacia hoc ipsum lavamentum adstringens calidum adstringit, & partes nonnihil unit; hinc desuper applicandum est gluten adstringens, utrinque labiis ruptis applicandum, quod ubi probè cohaerit per anulas s. fila mutuo colligandum, & labia vulneris, ita unienda, instillando subinde aut desuper illinendo balsamum quoddam vulnerarium, sive sit solus balsamus Peruvianus c. Ol. hyperici, aut mordica, sive alius quicumque aliàs expertus balsamus in vulneribus recentibus: Solo tali glutine utrinque labiis rimæ rupta applicato, curavit talem rupturam T. I. M. A. U. S. circa balsamum vulnerarium lib. 4. cap. 31. descriptio est hæc:

℞. Pulv. Rad. Consolid. Major. ʒij.

Boli armeni.

Masticis.

Sanguinis Draconis,

Sarcocollæ,

Fatin. volatil. pompholygos ana ʒj.

M. c. refina pini & albumine ovi q. f. pro glutine.

TUMOR PVDENDORVM.

Porrò juxta hanc uteri rupturam, evenit interdum uterum ex dilatatione nimia & quasi fibrillarum & membrarum laceratione, oriatur tumor pudendi nonnihil inflammatorius, aut saltem adematofus post partum, in tali pvdendorum tumore convenit imprimis foens ex floribus Chamomilla & Sambuci in vino & aqua coctis, & c. linteis calidè applicatis. Applicanda etiam est Becabunga viridis contusa (est enim succulenta) c. floribus Chamomilla, quae invicem mista, calidè instar cataplasmatum imponantur, sic enim etiam cessare solet pvdendorum tumor.

℞. Pulv. Rad. Consolid. Major. ʒij.

Boli armeni.

Masticis.

Sanguinis Draconis,

Sarcocollæ,

Fatin. volatil. pompholygos ana ʒj.

M. c. refina pini & albumine ovi q. f. pro glutine.

TUMOR PVDENDORVM.

Porrò juxta hanc uteri rupturam, evenit interdum uterum ex dilatatione nimia & quasi fibrillarum & membrarum laceratione, oriatur tumor pudendi nonnihil inflammatorius, aut saltem adematofus post partum, in tali pvdendorum tumore convenit imprimis foens ex floribus Chamomilla & Sambuci in vino & aqua coctis, & c. linteis calidè applicatis. Applicanda etiam est Becabunga viridis contusa (est enim succulenta) c. floribus Chamomilla, quae invicem mista, calidè instar cataplasmatum imponantur, sic enim etiam cessare solet pvdendorum tumor.

VTERI SUFFOCATIO.

Porrò interdum mox post partum, interdum aliquot diebus supervenit, Vteri suffocatio s. strangulatio quam vocant, quae ipsa imprimis se manifestat, maximè

ALVVS SVBPFRESSA PVERPERARVM.

Porrò superius dixi, alvum puerperis esse sæpius suppressam, quae tamen nullo modo acrioribus est irritanda: Sufficiunt ut monui, pilula pestilenciales Ruffi, aut passiva laxativa, si eas propter dulcorem ferunt puerperæ, ad summum suppositorio usitato leniore stimulanda est alvus: Fortiora ante 9. aut 14. à partu diem, vix tuto usurpari possunt.

DIARRHÆA PVERPERARVM.

Contrarium vitium est quando puerperis supervenit Diarrhæa utpl. nisi fuerit à causa externa senesta & lethalis, nisi, inquam fuerit à causa externa: Nam interdum puerperæ sunt nimis sterculose, & bibant quidem parum unà viæ, d. crebrius, unde supervenit tandem diarrhæa, quæ à tali manifestâ causa non est adeo periculosa, nisi forsitan in adjuncta purpura & petechiali febris similive casu retrocessum excretorium inducit: Nam in hoc casu esset admodum periculosa. Siftitur hæc Diarrhæa a potu copioso orta, in specie si frigidusculus hauritur, in unguendo Umbilico & regionè stomachi, ol. destill. Macis c. ol. destill. succini: (posteriorius additur, ne odor gratus macis Hystericam passionem exciet.) Item propinantur Ova Sorbilia, quib. parum pulv. Mastich. recentis inditur. Nam hæc denud diarrhæam supprimunt. A frigido potu oritur imprimis dixi hanc Diarrhæam: Nam puerperis imprimis febricitibus malignè, primis post partum dieb. frigidus potus ceu pestilencillimus est fugiendus. Flavriatur potus usitatus & ordinarius, sed quantum fieri potest, tepide aut nullo modo frigide, & simul dissolvatur in eodem Gelatina C. C. simplex, ubi nullus adest astus corporis; gelatina v. C. C. acida, ubi astuatio febrilis simul adsit: Nam potus tepidè haustus non sinit, sed potius promovet lochia: addita Gelatina C. C. malignitati sæpius latenti obviani venit, & corpus in blandâ diaphoresi servat, interdum fit ut Diarrhæa oriatur aut potius superveniat lochiis suppressis; natura conatu admodum salubri, quæ interdum, ut se ipsam liberet, diarrhæam instituit loco lochiorum suppressionis: Quale exemplum videbitis in B. A. R. T. H. O. L. I. N. O. in cent. 3. hist. 19. Talis Diarrhæa nisi sit nimia, aut nisi nimis debilius agram, nullo modo est supprimenda: potius propinando lochia stimulantia, horum fluxus aut revocandus, aut saltem ut promptior per alvum fiat similis excretio, stimulandus. Sin v. febris maligna à causa internâ superveniat Diarrhæa, etiam puerperis res est periculo plenissima, atque tunc externe aromaticis interne precipitantibus sudoriferis malo obviam eundum est; subinde intermiscendo Cydoniata blanda, stomachum & intestina modicè adstringentia.

INCONTINENTIA VRINÆ PVERPERARVM.

Porrò fit interdum in laborioso partu, ut fetus grandior, nimis distendendo vaginam uterinam, adeo distendet collum vesicæ Urinariae, vaginæ insertum, ut ex hujus distensione puerperæ continere nequeant Urinam: id quod præter talem distensionem, accedit etiam interdum vitio Obstetricum. Malè Digitis genitalia tractantium in specie carunculam istam Mirriforem, majorem isto vesicæ orificio, in vulva instar pessuli oppositam lacerantium; vel alio modo lacerantium: Talis Urina incontinentia ex fibrillarum laceratione aut nimia distensione orta; curatur imprimis per focus aromaticos, nervinos fibras lætas in naturalem tonum restituentes; Fiunt scilicet decocta aut succuli decoquendi ex foliis lauri, rosismarini, pulegii, origani & similibus; quæ in vino cocta instar fortium i. sacculorum, applicantur; pubi item lientea hincclata intruduntur vaginæ instar parvorum pessorum; ut ita fibris nerveis lætis in paginâ & orificio vesicæ redeat suus tonus; V V V ij Alii

maximis cordis anxietatibus, & insigni compressione præcordiorum, c. difficulti respiratione adjuncta symptomata abdominis vel pauca sunt vel nulla; nisi postmodum tandem superveniant: aded ut ipsæ interdum puerperæ non astiment se laborate hysterica passione. Imprimis excitatur hoc symptoma, si pro cura aliàs affectus, propinantur remedia aut dulcia, aut aliàs ingrata & fastidiosa, tunc enim subito solet excitari hoc ipsum viciosa & supervenire ista angustia: In specie apud nostrates mulierculas c. purpura erumpente, se solet conjugere, aded ut nescias sæpè an febris & purpura; an hysterica passio magis excruciet puerperam.

In tali E. casu, ut optima essent Clysmata, quæ ipsa etiam talem hystericam passionem subito tollunt; tamen ubi purpura incipit erumpere, cavendum studiose ab omni evacuante, aut alvum stimulante; idque eo magis, si purpura fuerit alba: Nam Rubra nimis est periculosa.

Conducunt E. in hac passione hysterica; cum semper simul habenda sit reflexio, ad lochiorum fluxum; conducunt inquam, imprimis remedia ex Castoreo, hinc ex Myrrha ac denique ex succino, quibus semper simul aut Antimonialia diaphoretica fixa, juncta salibus volatilibus C. C. & succini sunt addenda. Propinanda sunt in aqua hirundinum c. castoreo, ut ita utriusque affectui urgenti simul occurras: Umbilico v. inungas el. succini; c. quo probè subactum sit parum Castorei.

Res mira in tali casu, dum in hysterico patoxyfmo probè contectæ tales mulieres sudant, si illis propines subinde quod necesse est fiat, Cochlearæ i. vel alterum aque, hirundinum c. castoreo subito distulatur urina & inficiæ subinde stragula permittunt. In tali casu ubi est hysterica passio c. erumpente purpura præscribi potest talis pulvis: nam Potulenta Dulcia, instar Diaboli fugienda sunt, v. gr.

℞. Ebor. s. igne. Antimon. Diaphoret. Cinnab. Antimonii ana ʒj. Myrrhæ electæ ʒß.

(Rationè lochiorum & ratione purpuræ: Nam myrrha est appropriatum remedium febrium purpuratarum.) Castorei gr. vj. Sal. vol. C. C. Succini ana gr. ij.

M. F. pulv. pro ʒbus dosibus. Propinandus in aqua hirundinum c. castoreo acuta; c. ianillo de Ess. castorei. Est pulv. nauseosus sed bonus: Nam & purpuram promovet, & hystericam passionem sistit, & lochia stimulat. Aliàs ubi nullus metus est purpura; volatilia Oleosa Castoreata vel sola sufficiunt: modo observetur quod vel solæ anxietates præcordiorum, citra sensibile abdominis symptoma sufficiant; pro passione hysterica: Item vitentur omnia dulcia in puerperis.

INSULTVS EPILEPTICI PVERPERARVM.

Porrò interdum mox post partum, aut suppressis lochiis, aut interdum etiam rixè fluentibus lochiis, sed c. suffocatione quasi hysterica; supervenient insultus Epileptici; qui ubi adsunt; nisi subit singularis malignitas, ordinariè aut in lochiis aut in hysterica passione est origo mali. Conducunt E. imprimis liquor C. C. succinatus; qui utriusque scopo satisfacit, c. taforeatis propinatus. Conducit etiam Ess. hysterica D. L. A. N. G. I., quæ hic est commendata; aut ex Myrrha & castoreo parata Ess. c. spiritu salis armoniaci oleosi hic etiam est experta; aut saltem usurpentur antimonialia fixa c. succinatis volatilibus, sic namque ex utriusque connubio, aptissimum Epilepticis, pro puerperis habetur remedium.

Alii auctores in fessu & balnea ex nervinis, additis adstringentibus instituant.

Singularissimum experimentum est in tali casu, quod Buso legitimo tempore occisus appensus sistat hanc urinam incontinentiam: cujus rei experientiam habet non tantum Henricus ab H. R. Olyfer. r. q. sed præterea etiam B. O. V. L. in sua Philosophia experimentalis similem in Anglia factam experientiam notat p. m. 216. Jam v. B. O. V. L. est auctor fide dignissimus de quo nullum est dubium.

SVPPRESSIO VRINÆ PVERPERARVM.

Suppressio urinae puerperarum.

Contrarium vitium Urinæ læsa retentio est, quando interdum supprimitur urina in puerperis, quando, quod rarius est, tumet nonnihil vagina uteri aut collum vesicæ. post partum laboriosum: aut, quod frequentius fit, fit talis suppressio aliquot à partu diebus, dum sanguinis quidam grumi circa vesicam in vagina uteri hærent, aut etiam in vicinis locis in vasis sanguis stagnat & grumescit, à quibus grumis impeditur urinæ excretio, ut non fiat aut fieri possit, nisi cum summo excernendi conatu, post modum verò sin resoluti sunt tandem grumi isti, spontè denuo urinæ fluunt.

Remedium pro tali urinæ suppressione est Ol. scorpionis, ubi & vesica regioni illitum, aut applicata fomenta, ex simplicibus sanguinis grumos resolventibus & urinam stimulantibus, v. gr. ex charesolito ex chamomilla c. rad. rubia tinctorum quibus si addantur lumbrici centusi aut ol. lumbricorum, erit ed melius. Conveniunt etiam chysmata alvum laxantia; Nam ab his stimulantur etiam sanguis stagnans, non minus quam urinæ restitans. Reliqua ad sanguinis grumos dissolvendos, de spermate etiam, &c. Nota sunt ex supradictis, de lochiorum fluxu imminuto post partum ex sanguinis grumis.

FEBRÈS PVERPERARVM.

Febres puerperarum.

Verum præ aliis affectibus post partum, specialiter periculosa sunt puerperarum febres, ut plurimum continua & acuta, rarissime absque malignitate. Nam febrem quod attinet lætæam circa 4. à partu diem supervenientem & circa quæ interdum citius, blando sudore finientem: de hac nihil addo, cum raro, aut nunquam cadat sub praxin Medicam, & quæ de eadem notatu sunt digna, eadem annotata videbitis in VVIZLISIO tract. de febribus: sicuti etiam hic VIZLISIO solus ferè est qui aliquid laudatu dignum conscripsit de febribus puerperarum. Missa E. Theoria & praxi harum febrium puerperarum, quæ ferè benignæ sunt sive malignæ, quoad principaliora capita c. aliis conveniant febribus, de quibus alio tempore pluribus actum: ea saltem monebo quæ circa puerperarum febres, tanquam ipsi peculiaria & proptia, imprimis sunt consideranda.

Febres hæc superveniunt puerperis, aut tum non rectè fluunt lochia, & præternaturaliter sunt imminuta aut suppressa, aut dum hæc non amplius fluunt: Lochiorum enim excernendorum in his febribus habenda est summa ratio: Et quidem si supprimitur lochia immediate febrilia, symptomata ac ipsa denique febris supervenit: Unde primum quod tunc agendum est, ut revocetur lochiorum fluxus: Si v. non amplius fluunt, rectè autem antea fluxerint, ut alia febres ferè curande sunt.

Verum cum hæc puerperarum febres ut plurimum sint malignæ, in quibus in sudoris legitima provocatione primum curationis punctum consistit: tunc cautus sit Medicus, ne sudorem provocando lochiorum sistat fluxum, quod sæpius accidit, aut caveat sibi, ne dum lochia fluunt ad eò ordinatè, malignitati hæc ratione pandatur accessus: cum notum sit, quam periculosa sint quæcumque in malignis evacuationes, tam sanguinis quam aliorum humorum, excepta solùm ea, quæ est per sudorem: & imprimis cum tales febres interdum per excrutiones cutaneas, s. petechiales, s. pustulares, s.

miliare salubri natura conatu mitigentur, observet præbè Medicus ne lochiorum fluxum hunc quem vocant naturæ conatum, impediatur: ob id inter remedia, hæc febres curantia primatum obtinent ea, alexipharmaca, quæ & blandà diaphoresi maligna fermetate remorent, naturæque conatum adjuvant, & simul nonnihil stimulantido æquabilem lochiorum fluxum conservant: ut ita cum diaphoresi & leni madore lochiorum fluxus subinde naturali modo continuetur.

Fortiora tamen pelletia sunt addenda, ubi supprimitur incipiunt, aut omnino jam suppr. su sunt: quæ si revocari nullà arte possint fortius excitari & profici sudores lochiorum defectui & inde ortis malis mederi nonnihil valent.

In genere E. in febribus puerperarum malignis ex C. C. ex Antimonio fixato, item myrrhata & suscitata remedia primatum obtinent.

Purgationes quæcumque cautissime instituenda, quin potius omnino sunt vitanda, cum & chyslerum applicatio in his febribus c. excretionem ad partes intercutaneas conjunctis sit periculosissima: Imò purpuram albam, vel suppositorium applicatum retrocedere facit.

Vena sectio, ubi rite fuerit aut fluxere lochia, nulla (scilicet venæ sectio) locum habet: Suppressis v. lochiis uti urget malignitas, nemo cogit de aperienda venâ, sin verò in nimis periculosis malignis aut etiam in simplici febre, necesse sit institui: tunc applicatis prius utero convenientibus sanguinem ibidem hærentem resolventibus & meatus laxantibus secanda est vena saphena in talo, ut motus concilietur sanguini inferiora versus: Sin v. corpus sit succulentum & sanguinis insignis copia, interdum præmittenda est ven. sectio in brachio, cui subjungenda ista est postmodum in cruribus: nihilominus tamen rarissime aperiatur vena.

Quod si lochia suppressa dent febrem inflammatoriam, v. gr. pleuritidem, anginam, uteri inflammationem, tunc præmissa aut etiam ommissa venæ sectione, imprimis in nostro climate, sudoriferis ex salibus volatilibus, aut antimoniabilibus fixis similibusque acidum corrigentibus, & sanguinis coagulationem ac stagnationem & hinc lochiorum suppressionem corrigentibus, est instandum. Ac sic ad fallendum & temperandum sanguinis effervescentis estum, acida nimis non bene conveniunt, in puerperarum febribus, ne fluxus lochiorum sistatur, propter coagulationem, cum & acida utero membranoso & à progressu partu facilè adhuc irritabili, indeque doloroso sunt inimica. Potius temperata & subacida temperatis permixta sunt convenientia, quales sunt tinctoria vegetabilium: gelatina C. C. acidulata, spiritus salis aut niri dulcis, succus citri, granatorum, aut berberum & similia blandiora.

Res ut pateat, ad febres puerperarum malignas præscribi possit talis pulvis.

℞. Antimonii diaphoret. Cinnabaris antimonii ana ℥j. Sal. vol. sanguinis humani ℥ss. succini gr. vi.

M. F. pulv. probè custodiendus, addi possunt etiam myrrhæ, gr. iv. vel vi.

F. pulv. pro duobus dosibus hauriendus in aqua mellorum C. C. aut aqua scorzonera, Vlmaria & similibus, paucò vel nullo syrupo dulci admisto propter metum hysterice passionis, aut propinetur in aqua hirundin. c. castoreo vel simili, in pleuritide à partu superveniente & quidem imprimis c. lochiis suppressis.

℞. Aqu. pulegii papav. Rhæados ana ℥j. Antimonii diaphoretici ℥j. Sal. volat. fuliginis aut loco hujus Urinæ aut Salis armoniaci loco hujus gr. vi. Succini gr. iii. Myrrh. Electæ gr. iv.

Castorei

Castorei gr. ij. (ratione lochiorum) Syrup. Card. Benedi. ℥ij. vel ℥ss.

M. F. pot. diaphoret. pro i. dof. Hæc & pellunt per sudorem, & lochia simul stimulant & promovent.

Julepus pro potu in febribus malignis puerperarum. ℞. Aquæ ulmarie.

Polegii ana ℥iv. Hirundinum c. castoreo ℥ij. Gelatini C. C. acidæ ℥ss. Aceti theriacalis ℥ij. aut loco hujus tinctur. flor. aquileg.

Cyani ana ℥j. Syrup Ribium. Coralliorum ana ℥vi. Spiritus niri dulcis parum M. F. potio.

Potius insipida acida, quam dulcacida sit, vel ℞. Flor. violar.

Cyani Aquilegæ ana p. j. irorentur parum c. spiritu sulphuris: infundantur in aqua charesol. ulmarie, mellisæ, ana q. s. stent in loco tepido, donec liquor probe tinctus sit: colatur.

℞. Adde succi berberum. Scordii.

M. F. Julepus corrobor. & refriger. Absolvimus ferè ea, quæ mulieribus post partum, sunt vel nociva aut saltem molesta: pergitur ad

CAPUT X.

DE LACTIS ET LACTANTIS VITIIS.

Viti infans seu foetus in utero nutritur lacte, ita & extra uterum, quamdiu Tenellus est, nec soliora alimenta commodè digerere potest; lacte ex mammis haurio nutritur.

Materia enim lactis, ex qua est chylus, aut per incognitas hæcenas vias, quæ multorum est opinio ad ducitur lententia, per arterias c. sanguine, nondum huic assimilatus per totum corpus distribuitur, ac in locis appropriatis tanquam cribris transcolatus & separatur, qui in mammis servatur, vocatur L. A. C. speciali nomine. Nam secundo aut tertio post partum die, mox turgescere incipiunt mammae & generari in iisdem lac aquosum & ferrosam quod vocant colostrum, donec 4. die c. febris, lactea dicta, verum lac spissum, ac sub naturali consistentiâ in mammis generetur.

Modus, ut dixi, generationis est per transcolationem, dum nempe in glandulis conglomeratis mammarum tanquam lymphæ quædam spissior, aut saltem sub vehiculo feri, lac sequestratur ex sanguine, & hinc per tubulos lacteos ex glandulis ad pupillas usque derivatur.

Lactis E. vitia sunt:

- 1. Quando deficit. 2. Quando abundat. 3. Denique quando præternaturaliter depravatum est.

DEFECTVS LACTIS.

Deficit lac vel vitio materie, s. defectu materie, ex qua lac generandum est. Vel deficit lac vitio mammarum, chylum non sequestrantium. Deficit materia, licet variis in juvenilibus tenerioribus; ac iis, quibus immensus fluxerint lochia in febrilibus, item in iis quæ nimium sudant, item quæ parum vel nihil comedunt: sed hoc rarius est.

Uter plurimum mammarum subest vitium, quando nempe harum glandula vel indurata vel obstructa, vel angustata sunt, aut quando via ad mammam aut

per glandulas sunt nimis obstructa.

Fit hoc in specie quando mulieres adhuc virgines, nimis adstringunt vestimenta thoracis: Unde comprimunt mammam & vasa ac meatus ad has tendentes: Et hæc est causa, quare nostrates puerperæ, tam raro possint lactare proprios factus s. infantes, quoniam in juvenute nimis adstringendo & comprimendo mammam impediunt lactis proventum. Præterea huc etiam facit quando exterius admotis, mammarum augmentum & turgescentiam sub pubertatis annis impediunt, aut etiam quando mediis gestationis mensibus, dum mammae itidem augeri incipiunt, similibus earundem augmentum coercent.

Accedit huc etiam indirectè licet, Infans debilis, nec sufficienter sugens aut attrahens lac ex mammis: Nam hoc, quod magis aliàs attrahitur, eò magis influit eoque magis ampliantur vasa: unde interdum ex nimio infantum suctu sanguis purus loco lactis emanare observatus fuit; Hinc tales puerperæ interdum prius catellos aut alios infantes robustiores admovent mammis, ut horum suctu promoveatur lactis affluxus.

SIGNA defectus materia per se manifesta sunt, idque imprimis, si simul accesserint mammae flaccida aut pendula minusque turgentes, ex quibus parum vel nihil lactis effluere possit. Causa antecedentes facillimè possunt cognosci.

QVOD AD PROGNOSIN.

Puerperis equidem parum aut nihil nocuenti exinde contingit: ut ut infantes interdum nutricibus adinovendi penas luan. Quod E. attinet

CVRAM.

In hac aut internis appropriatis lactis proventus accelerandus, subministrando simul vitium euclypium & laudabilem, & denique viis externis admotis resermande: mamma laxanda & quasi spongiosiores & molliores reddenda. Quæ E. hic conducunt, interna appropriata sunt feniculum, cujus summitates recentes comestæ, laudabile & copiosum generant lac. Unde aliæ decoquant summitates feniculi ut plurimum vel c. potu ordinario, vel in lacte & ita hauriunt: unde in ol. destillat. feniculi in usu esse solet ad lac augmentandum. Post hoc feniculum imprimis conducit anisum ejusque semen. Hoc enim semen anisi egregium est remedium copiosius comestum, ad generandum lac, sive in substantia assumatur, sive ejus ol. destillatum subinde gustetur: quod ol. etiam interne mammae illitum insigniter confert, in specie si misceatur c. ol. lumbricorum, terrestrium & ita unguatur.

Post hæc semen Dauci, semen Cardui Mariae: semen Eruca, semen Nigellæ optime conveniunt: Flores sambuci singularè sunt remedium, si Mj. eorum coquantur in lacte, quod decoctum ita hauriatur, ad augmentandum lac, hæc tamen sumul observatæ cautela, ne horum florum exsiccatorum ultra Mj. coquantur, vidi enim aliquando, quod hi flores copiosius in lacte cocti, & à muliere assumpti, lac equidem ejus augmentarunt, sed & nutricem & foetum insigniter purgant, id quod cum interdum sit minus consultum: propterea in minori sumantur quantitate. In usu etiam est, ut oryza aut bordem excoriatum contusum in lacte coquantur, & capiatur instar pulvis, quæ puls condienda est c. cinamomo, galanga & caryophyllis ac similibus. Porò lumbrici terrestres pulverisati, ad ℥j. hauriunt, etiam conveniunt, aut quod melius est decoctum lumbricorum terrestrium in modis feniculi, experimentum est H. R. I. B. A. I. Paduanæ ad generandum lac.

Hinc crystallus preparata ad ℥j. assumpta, lac item Luna ad ℥j. propinatam lac augmentant.

Hinc ℞. Semen anisi ℥ij. Lactis Lunæ ℥j. Crystall. preparat. ℥ss.

Ol. destillati anisi gutt. viii.
M. F. pulvis pro 4. dosibus assumendis in decocto fœniculi.

Quoad externa conveniunt applicata mammis fomenta, ex decoctis simplicium appropriatorum cum emollientibus mistorum, v. gr. Ex fœniculo ex malva ex floribus sambuci & melilori & similibus: sunt etiam qui commendant fermentum c. farina hordei mammis applicatum. it. herba pimpinella mammis appesita, aut vinca per vinca confusa iisdem circumdata lac augmentat, quin & post partum & absolutam concoctionem frictio mammarum c. pannis asperis ut incalcescant non nihil ac turgescant non est inconveniens auxilium. Hic est defectus lactis.

LACTIS REDUNDANTIA.

Contrarium vitium est nimia lactis Redundantia, ita ut plus debito luxuriet lac, dum non tantummodo sufficit nutriendo fœtui, sed præterea cœni vel sponte effluit. Origo ejus est l. materia copia in subjectis sanis & salubribus, vel mammarum laxitas molliorque ac spongiositas glandularum in mammis, à quibus uberior, lactis copia emulgetur & transcolatur, quod & accedit ipse fœtus robustior & famelicus fortius exsurgens lac, ac proinde ejus redundantiâ per accidens procurans.

QVOAD SIGNA.

Venit interdum, ut mulieres lactantes percipiant intensum dolorem compressivum in regione dorsi, id quod maximum est molestum, (sennunquam impedit.) & hoc sæpissime evenit ex redundantiâ lactis, au quando simpliciter abundat, aut quando non sufficienter emulgetur ex mammis. Mulieribus habilitioribus & succulentioribus hoc interdum evenit, mediis gestationis mensibus, dum scilicet lac in mammis suboriri in quibusdam solet.

Et talis, ut dico, dorsi compressivus dolor, oritur ex redundantiâ lactis stagnantis, quasi in locis & vasis, per quæ aliàs esset deferendum ad mammas.

Præterea lactis abundantia patet, ex copiosiore excretionem ejus, quæ imprimis tunc est curanda, quando tam copiose abundat lac ac simul sponte effluit, ut exinde emacietur fœmina, aut etiam nonnihil debilitetur.

QVOAD PROGNOSIN.

Moderata abundantia minus mala est, cum fœtus successivè grandior ac robustior plus ejus in sui nutrimentum absumat: Verum si nimis abundet, ut atrophia sequatur aut virium debilitas curationem omnino postulat.

QVOAD CURAM.

E. Post moderatam dietam, interna quadam appropriata, in specie autem externa vel adstringentia vel resistentia vel appropriata, lactis abundantiam tam præservant quam curant.

Opera simul danda est ut aut uberius fluant lochia, aut ut revocentur in ordinariâ cursum mensis, qui ut plurimum sunt suppressi lactantibus: aut insinuetur vena scilicet in brachio.

Quoad remedia interna omnia ea qua semen extinguere dicuntur in viris, etiam lac muliebrem imminuunt. Et hac ipsâ ratione etiam curandæ sunt istæ mulieres, quæ lactare nolunt, nec ex lactis præsentia, in mammis aliquid nocuementi ipsi tandem superveniat. Remedia E. imprimis interna sunt mentha, cujus decoctum est unum ex optimis lac absumentibus: sicut enim ipsa mentha confusa instar Cataplasmatum mammis circumposita, lac discutit & dissolvit, in iis quæ lactare nolunt, uti & calaminta: Hinc vitæ L. agnus castus ejusque semen & ex eodem parata remedia. Rosmarinus etiam & cherefolium ad lactis copiam imminuendam

laudantur, Nicotianæ usus. Lac potenter absumit, auctore SANDIEZ in Observationibus. Ex apio etiam & anetho, cherefolio item cumino & coriandro quæ unquam assumpta, lac imminuunt, imprimis in externis hic insistendum est, quæ sunt imprimis foras ex semine cumini in aceto & aqua decocto. Aut paratum cataplasma ex semine cumini confuso, c. aceto simplici, & ita applicatum, cui etiam interdum aliquid aluminis, cautè tñ. addi potest: Hinc fiat etiam fomentum ex decocto cicute, mentha, cum semine cumini & coriandri, quæ in aqua vel vino decocta linteis multiplicatis applicatur mammis calidè, aut ex decoctis fiat cataplasma c. farin. fabar. c. oxycrato s. aqua & aceto quod cataplasma etiam egregiè conducit. Succus plantaginis mammis illius confert ad imminuendum lac, uti etiam emplastrum de cicuta mammis impostum quod præterea etiam lactis coagulationem & glandularum indurationem præcavet. Papyrus gryseus, melle virgineo illius, mammis impostus lac imminuit: ac denique cancri sive viridiles calcinati sacculo lineo inclusi & mammis applicati, usurpantur ad lac imminuendum.

Quod si mulieres lactare nolunt, ut evanescat lac demud, externè convenit imprimis cataplasma ex mica panis, pulvere mentha aceto & sale, quo usus subinde T I MÆ U S: nec inconveniens est emplastrum H O E R E R I, in Hercule Medico p. 340. Cujus hæc est compositio:

℞. Cereæ albæ,
flavæ,
Pingued. gallinæ,
Axungie cervinæ an. ʒss.
M. & liquatis adde
Camphoræ,
Myrrhæ,
Assæ fetidæ an. ʒss.
Croci ʒj.

F. Emplastrum: quo tingantur linteæ in formam mammarum concinnata, d. ita perforata ut papillæ exeant, sicque gestentur per 6 septimanas. Nostratibus in usu est, ut mox post partum, aut quando lac se manifestat, aut etiam dum jam influere incipit, ut imponant mammis herbam alsines, v. idem confusam: hæc enim sæpius applicatur nonnihil calidè contusa, & ita lactis proventus in mammis sistitur.

Observatum aliàs est mulierculis, quod mus si lino nutritis gestaverit, hinc statim lac è mammis absumatur & evanescat, sicuti experimentum magneticum est ad lac absumendum: si mulier de suo lacte aliquid super carbonem ignitos aut in ignem excernat, sic enim fit ut lac absumatur successivè, notat hoc H E L M O N T, in suis scriptis per experientiam, certum expertum fuit à P E T R O à C A S T R O Medico Veronensi. Si post factus ab lactationem lac adhuc resistens mammis dolorem conciliet, tunc consultum est ut mulier in sacculo suspendat crystallum, & succinum in regione dorsi mammis opposita, sic enim absumitur interdum lac, interdum etiam sensibiliter, per alvum educitur.

COAGYLATIO LACTIS.

Tertium vitium est, quando lac depravatur ac vitiosum fit, id quod variis modis in sapore, in calore & consistentiâ fieri potest: quâ ratione M E A R A contra V V I L L I S I U M observavit, Lac coeruleum ex mammis excretum. Præ cæteris tamen vitium est in lacte, si concreverit ac coaguletur in grumos, quod fit ab omni acido sive abunde allato sive in ipso lacte in mammis genito: (nam in lacte est copiosius acidum.) Hinc enim acorem & per consequens coagulationem lactis inducunt omnia ea, quæ ejus alterationi l. aliqui corruptioni occasione præbent: Hinc namque subito accescit lac, unde ejusdem congruifcentia.

Fit hoc à mærore, à terrore gravi: it. ab acido quocunque inconsculte & intempestivè extra mammis applicato: Quâ ratione fomenta nimis acida & quæ recipiunt

capunt acetum, ab aliis admistis non ritè temperatum (minimum temperat acetum) facile lactis coagulationem inducere potest. Facit huc etiam si post sudorem, mamma subito exponatur aëri frigido, sic enim subito induci solet, sicuti sanguis ita etiam lactis ab acore subito coagulatio: quin & ipsum lac dicitur in mammis retentum, nec excretum, occulta fermentatione spontè accescit, grumescit & hinc mammarum supervenit tandem inflammatio.

C A U S A hæc si fuerit graviores, lac totum coagulant mammaeque induratas reddunt: Leviore si fuerint, lac tantummodo in una alterave glandula grumesciunt, aut exinde saltim aliquot lumborum interstitia inducunt, unde tunc fit ut permaneat adhuc lactis per papillas effluxus, tamen grumosa & caseosa in mammisprehenduntur tactu.

QVOAD SIGNA: subito hoc percipiunt fœmina: compressionem n. quandam dolorosam d. levem in mammis percipiunt. Item tactu subito hoc deprehendunt, dum duritiem & venientiam quandam percipiunt, modò majorem modò minorem modò continuam modò interruptam, prout plus vel minus continuè vel secretæ aut di'cretæ affectæ fuerint glandula. Malo procedente mamma rubescit, pulsare incipit, febris supervenit, ac tumor durus, aut in scirrbum induratur, aut dolorosissimè effervescentiâ suppuratur.

EX QVO PROGNOSIS facile patet, scilicet, mendum erit de febre, aut de inflammatione, abcessu mammarum, aut de scirrbo facile tandem in cancerum degenerante.

QVOAD CURAM. coagulum erit solvendum, & lac resolutum emulgendum. Faciunt hoc ex internis primariò spiritus salis armoniaci acidum detruens quodcumque & hinc lactis grumos dissolvens: si ejus usus sit nauseosus, commodè dissolvitur vel assuitur c. lacte, sic enim sapor & odor ejus fit insensibilis.

Post hunc spermæ ceti grumos quocunque resolvit à ʒss. ad ʒj. usurpatum. Hinc etiam emplastrum de spermæ ceti M Y N S I O T I internè impostum, & ad præcavendum & resolvendum lactis grumos, non habet æquale remedium inammis applicatum. Hinc oculi cæcorum vulnerarii acido absorpto, lac resolvunt, imprimis si myrrha paululum iis addatur. Pulvis millepedum s. asclorom, mira præstat in Chirurgicis casibus, ita etiam in specie, in resolvendo lacte coagulato, si à ʒss. ad ʒj. crebrius hauriatur, idque experientia R I T E R I Cent. 4. obser. 89. Sicuti vel millepedes crebrius internè usurpati, ulcera mammarum cavernosa mirabiliter curant. Porro semen fœniculi, cumini, Croci, saboia, mentha, cherefolium ac similia internè usurpata, etiam lactis resolvunt grumos. Quoad externam jam monui emplastrum de spermæ ceti, tanquam optimum, aliàs etiam mentha confusa & tantumquam cataplasma mammis imposta, per 8dium quotidie novam recipiendo optimè resolvit lactis grumos, imprimis si simul propinetur internè, omni manè ʒj. seminis anethi: Hinc cicuta confusa & imposta, etiam lac grumofum resolvit, id quod etiam facit decoctum ebeldanti majoris, instar formæ applicatum & impostum. Aliàs etiam simul fomenta ex decoctis fœniculi, anethi, abrotani, chamomilla, cherefolii, cicuta, mentha & similibus.

Vbi jam incipit c. dolore rubere mamma & intensus indurari, ita ut metus adsit supervenientis Erysipelatis, optimum est si recipiatur rot. sambuci, hinc inducatur linteo, & postmodum probè calefactum tam calidè, quam mulier perferre potest, imponatur, & hoc omni horâ repetatur tam calidè quam perferre potest mulier (in hoc enim consistit arcanum) sic & resolvitur lac & discutitur imminens erysipelas.

INFLAMMATIO MAMMARVM.

Habuit superius symptomata, quæ circa lactis

generationem superveniunt: verum hæc ipsa symptomata, in specie coagulum lactis, sæpissime causa est multorum malorum, quibus multantur fœminæ in mammis: quæ malâ propius ad Chirurgiam spectant, quoniam autem periculofissima sunt & singulare quid obtinent, paucis percurram: scilicet, sæpè fit, ut lactis coagulum in mammis aut quoddam aliàs stagnat, accescentiâ vitiosè inflammationem à sanguinis stagnatione inducat, ut plurimum quidem erysipelaceam: sæpè hoc fieri dixi, interdum tamen etiam, & quidem sæpissime terrori puerperarum supervenit similis erysipelacea inflammatio, una cum lactis coagulo: Exinde enim intensus rubor auctus, tumor astuans, calor & vehemens pulsatio in mammis percipitur, qui tumor est quidem minor in erysipelate, ardor verò & dolor in hoc est major. Rarius oriuntur inflammationes mammarum ex contusione externâ, aut etiam ex angustâ nimis mammarum contractione.

Hæc ferè sunt causæ quæ inducunt inflammationes mammarum, quas inter terrorem imprimis & lactis coagulum & inflammationes erysipelaceas inferunt.

SIGNA ex dictis patent: nempe ex tumore, dolore, ardore & pulsationis sensu, ratione arteriarum in sanguinis distributione impeditarum.

QVOAD PROGNOSIN.

Inflammationes omnes mammarum sunt periculosæ, quia ut plurimum abeunt in abcessus & hinc in ulcera sinuosa, interdum etiam in fistulas: si non abeunt in abcessus, indurantur in scirrbo, qui levi errore abeunt in canceros. Rarissimè n. inflammationes mammarum in specie ex lactis coagulo discuti possunt.

QVOAD CURAM.

Ergo in genere in omnibus mammillarum affectibus, studiosè observandum est, quod mammilla affecta rard ad sanitatem perducatur nisi altera mamma suo lacte sit exhausta.

In specie E. quoad inflammationem mamma, opera danda est, ut sanguis aut lactis etiam grumi, ex acido coagulati & stagnantes resolvantur ac discutiantur: aut, si hoc fieri nequeat, ut per suppurationem maturentur, & in abcessum transmutentur. Internè quæ his satisfaciunt scopis, sunt imprimis remedia ex mentha & cherefolio: Nam horum decocta, succi, aquæ, &c. & in inflammationem sistunt aut suppurationem fierem adjuvant: vel sola aqua ex mentha & cherefolio distillata artificiosè, si potetur, mirificè in inflammationem mammarum conducit. Hinc ex cavano b. med. 30. blandè & moderatè usurpata, sudorifera sanguinis stagnationem egregiè tollunt, hisce Spermæ ceti prima: id est addendum, si parum ejus misceatur c. myrrhæ prius, nempe spermæ ceti coagulum tam lactis quàm sanguinis dissolvit: postèrius myrrhæ acorem corruptivum sub suppuratione arceat.

De sambucinis in erysipelate tam internè quàm externè usitatis, lubens taceo, uti & de C. C. de Bezoard. antimonalibus vel sudoriferis moderatis ac acidum absorbentibus fixis cum oculis cancer. studio nihil dico, Vulgò & quidem non à vulgo Medicorum, sed à singularibus chymiaris commendantur Specula pavonum s. orbicula lucida, quæ in penis pavonum sunt conspicua, idque ex signatura quam habere dicuntur c. mammis, quas quodammodo repræsentant: sed profectò nescio an non ex falsâ quadam hypothesi ducti sint hi auctores, de speculis pavonum, & verè, ne ut soli imaginationi satisfaciunt, frustra usurpentur. Præ cæteris tamen, Externis imprimis insistendum, quæ inter ad inflammationem mammarum, est optimum phlegma vitrioli purum sine acido ali-quoties à proprio vitrioli cohabitatum, quia singulares habet vires, à sulphure vitrioli. Item aqua r. u. t. aqua plantaginis, in specie spermatis ranarum, Remedium singularissimum ad quæcumque erysipelata: Convenit

itidem decoctum thuris & myrrha in aceto & vino tepide applicatum. In erysipelate mamma quidem, ubi dolor est intensior, aut folia hyoscyami aut laudani opiat tantillum aut similia commode addi possunt: Uterius unum ex expertissimis ad inammarum inflammationes remediis est cataplasma factum, ex farina fabar. coctâ & subactâ, c. Oxyrato s. aqua & aceto. Hoc cataplasma uti ad inflammationes testium, superius cen singularissimum commendavi: ita & hoc ipsum esse experimentum RIVERII & AMATI Lusitani, contra mammaram inflammationes: sicuti loco hujus alii usurpant linimentum ex farina seminis lini, c. melle subactâ illitum.

Porro lixivium sarmentorum vitis, c. ol. sambuci expresso ex arillis temperatum c. panno scarlatino, & erysipelati mamma applicatum, egregium est, sicut etiam cancri fluxivales eriti crudi tumenibus mammillis illiti mirè profunt. Nam in cancri fluxivilibus ad rem Chirurgicam pertinentia, multa latent arcana. Denique emplastrum de spermate ceti MYSINCHTI, emplastr. de cicuta HILDANI & similia, inflammationes similiter resolvunt. Præ cæteris observatu dignum est, quod manus in qua talpa viva tamdiu fuit detenta donec moriatur, si imponatur mamma, in principio statim inflammationes egregiè sistuntur: quæ ipsa manus etiam cancrum mamma oculum, singulariter curat. Porro pinguedo serpentium, in tumore mammarum ex lacte abundante, c. metu inflammationis mirificè confert, si illinatur, uti etiam in prædicto casu singulariter utile est, si recipiatur medulla panis, imbibatur c. succo opii & imponatur mamma, sic enim sanabitur. Quod si verò fiat, ut hisce nihilominus irritis, ad suppurationem & abscessum tendat? Inflammatio mammarum, quod rarius fit in erysipelate recenti, frequentius in inflammatione.

Hinc ad maturandam suppurationem accipitur succus seminis ovilli, qui mistus c. aqua agrimonie imponitur, aut ipsa herba agrimonie c. radice contusa, addito butyro & melle, suppurat. & maturatâ suppurationis abscessum adjuvat. Sicuti etiam ad maturandum & rumpendum tumorem sequens cataplasma est egregium:

- ℞. Rad. Ireos Nostratis,
Cepar. sub Cineribus coctarum an. ℥iij.
Fermenti ℥ij.
Vitell. ovor. an. iij.
Axung. porcin. recentis non salitæ ℥℞.
Ol. Rosarum,
Farin. fœnugræc.
Sem. lini an. ℥ij.

Contundantur & misceantur pro cataplasmate mammis imponendo.

Facto abscessu aperiendus est & evacuandum pus, & pro purificando abscessu facto, optimum est ol. nucis juglandis quod c. turundis applicatum, abscessum mammarum egregiè mundificat: loco hujus præstantius longè est ol. stercoris humani, quod ulcera & abscessus mammarum periculosos, quia aciores facti gangrænescent, egregiè mundificat & purificat. Præterea balsamus sulphuris RULANDI cum ol. papaveris expresso, applicato desuper emplastro diasulphuris RULANDI est optimum. Quod si fiat ut abscessus apertus degeneret in fistulam (in hujusmodi locis glandulosis admodum contumaces) tunc eluenda est quotidie fistula bis, c. decocto agrimonie, in quo parum aluminis & myrrhe sunt contenta.

Hinc tale applicetur Unguentum.

- ℞. Succu agrimonie ℥ij.
Aloës,
Myrrhæ,
Sarcocollæ,
Aluminis plumbei an. ℥j.

& incorporantur c. melle pro unguento ad fistulas mammarum.

Alia remedia fistulis dicata pro mammis, vid. in

SCULTEI armamentar. Chirurgico Obs. 75. Verum hi ipsi tumores sive sint ex sanguinis coagulo, sive ex lactis coagulo, non semper resolvuntur neque etiam suppurantur, sed sèpius ab acido proprio contracti, in materia coagulata indurantur in tumores duros, hinc indolentes, & quidem si sint ex sanguinis grumis, ex inflammatione indurata & coagulata oriuntur imprimis scirrhi, sin verò sint ex lacte in glandulis mamma coagulato & indurato oriuntur Scrophule s. struma: alias causas vix habent scirrhi & scrophule, nisi interdum in mulieribus ex mensum aut emanatione naturali aut suppressione supernaturali superveniat scirrhus in mamma, & c. tumor talis durus tactu renitens indolens, & qui instat lapidis in parte infixus ponderosus hæret.

Indolentem dixi tam scirrhum quàm strumam: si enim incallescere, pulsare & hinc dolere incipiunt, signum sunt scirrhi & scrophule ad suppurationem tendentis, aut etiam in cancrum degenerantis: Ex quibus facile patet quomodo cognoscantur scirrhi & scrophule mammarum.

QUO AD PROGNO SIN eorum, cautè & circumspèctè admodum curari debent, nam fauli errore in cancrum degenerant, idque imprimis in mulieribus quibus jam naturalia desiciunt menstrua. In d. qui ex mensum vitiiis superveniunt scirrhi aut scrophule, scirrhi imprimis, non nisi cautè attingendi debent, quia ut plurimum si non semper aliquid canceris subest.

IN CURA E. durum coagulum sive sanguinis sit in scirrho sive lactis in scrophula, resolvendum est: Nam ut suppurationi applicentur, nisi ipsa natura eò tendat, nemini auctor ero.

Nam suppurationi & emollientia propriè sic dicta, & humectantia promptissimè hos tumores, in cancrum degenerare faciunt. Acris E. res solventia penetrantia & potenter emollientia sunt applicanda: Internè ex fumaris & vulnerariis parata remedia & similia sunt usitata, quæ tamen facillima. Externè primatum obtinet ad scirrhum & scrophulas mammarum Gum. ammoniacum in aceto solutum & instar emplastri mammis inductum, eadem vires cum ammon. obtinet etiam Galbanum: Semper autem antequam applicentur præmittendus suffusio ex vino & aceto silici l. lateri candenti affuso: Convenit itidem unguentum de cicuta HILDANI mistum cum ana gum. ammoniaci. Item Emplastr. de ranis VIGONIS c. mercurio potenter resolvit scrophulas & scirrhos mammarum. Vel fiat linimentum tenue ex succo solani subacti c. lithargyrio in mortario plumbeo. Talia enim quæ acidum absorbent atra, metum cancri, hos tumores curant, uti sunt saturnina & plumbea.

THONERUS in tali mammarum scirrho tumore usurpat tale emplastrum, felici cum successu.

- ℞. Emplastr. diachyli Magni.
de meliloto.

Ceronei an. ℥j.

Gumm. amon. in aceto dissolut. ℥vi.

M. & instar emplastri tumori indurato applicentur.

Habetur etiam cataplasma excellens in tumoribus mammarum duris in cancrum degenerantibus curandis, in methode medendi HOFFMANNI p. 417. factum ex pulpa pomorum BORSDOFF. calis. Hoc cataplasma potest adhuc meliorari si lumbricis contusi, aut horam succus simul applicetur: Hæc enim remedia ex lumbricis parata, in hujusmodi mammarum scirrhosis tumoribus in cancrum vergentibus sunt optima.

Verum hoc ipsum acidum in scirrhosis mammarum, aut etiam earundem cancri interdum vel spontè adeo est excessivum vel remediis nonnullis fermentando ita exasperatur, ut corrosivitatem arsenicalem acquirat, ac in cancrum degeneret, qui cancer frequentissimè glandulas ac primariè in mammis infestat: Ut plurimum enim cancer ex progressu mamma scirrho aut scrophula, in specie

specie si adiugatur his mensum vitium, rarissime per se incipit, ex contusione aut lesione quadam mamma externa: Et quidem si ex contusione mamma externa oriatur cancer, tunc primitus se manifestat sub forma tuberculi parvi, instar ciceris primum rubicundi, hinc livescens, & nonnihil nigricantis: Tuberculum hoc successivè augmentum capit, donec pulsatione & punctura in eodem se manifestet, & tumor vadat magnus & cum venis circa circum tumenibus & livoribus instar pedum cancrinorum, unde etiam nomen habet, se prodat. Scirrho vel scrophula si supervenit, vel hi degenerent in cancrum, tunc hi tumores duri aut aliàs indolentes continuis puncturis acerbè dolorem, ardorem & estum concipiunt, citra hoc ut inflammatio quadam suppurationi superveniat: Huic accedit parvis tumor, color tumoris livescens, vena tumida, & c. Hujusmodi cancer est vel occultus vel est manifestus. Occultus est cujus acidum nondum fermentando usque eò exaltatum est, ut possit mammam corrosivum, constituere, d. quod adhuc à propria materia concentratur & saturatur.

Quòd si vero acidum hoc per fermentationem exasperetur & etiam partes vicinas aggrediat & acore putrescente corripit, degenerat in cancrum manifestum l. in cancrum exulceratum.

QUO AD PROGNO SIN observandum est auctore HIPPOCRATE scil. 3. aphor. 38. quòd nempe cancrum occultum, non sint attingendi, quia sic diutius supervivunt: è contra si attingantur facillimè abeat in cancrum exulceratum: quare & HIPPOCRATES & GALENUS incurabilem, nisi ferro & igne extirpentur, censuerunt.

IN CURA occultus palliatio est curandus, ita ut acido ejusdem quantum possibile temperetur & hac temperata, tumor successivè insensibiliter resolvatur. faciunt huc ex REGNO MINERALI imprimis saturnina, de quibus notum est, quod omnia acida saturni attractu dulcescant, in dulcedinem adstrictivam aluminosam.

Ex REGNO VEGETABILI huc faciunt vulneraria, alcali temperata & quodammodo occulto prædita, quæ aliàs frigida appellantur.

Ex REGNO ANIMALI imprimis conducunt cancri, & ex his quæcunque parata remedia, similiter alcali occulto sed copioso prædita, loco quorum etiam Rane in aquis puris viventis commode usurpari possunt. Internè E. præter ex cancri parata, etiam internè ex Geranio, Robertiano, agrimonie & persicaria & similibus usurpata sunt optima externè dixi quod imprimis saturnina convenient: Unde ad cancrum occultum omnia linimenta & unguenta, omnia emplastra subigenda sunt in mortario plumbeo ut rementa plumbi, successivè commisceantur cum iisdem: Præter Cerussam & saccharum saturni in cancrum imprimis emplastrum saturninum MYSINCHTI est usitatum, pro extirpando cancrum occulto, dum impedit ne fiat manifestus, hinc unguentum de cerussa, album. diapompholyg. & similia conducunt.

Ex vegetabilibus succus plantaginis conducit extrahere: Subigendus hic succus in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo, ut sic fiat magis appropriatus. Præter dictum hoc Geran. Robert. sonchus, scabiosa, agrimon. persicaria & ex his parata externa sunt optima non minus, quàm succus aut aqua. pomorum putridor. imprimis Borsdorffianorum: in quibus pomis putridis singularia latent ad Chirurgiam pertinentia. Quoad vulneraria alia quomodo etiam pro mammis appropriata vulneraria cancer occultus sit conservandus, ne fiat manifestus vid. TIMÆUS in lib. 4. conf. 39. & 40. ubi habet egregia remedia.

Quòd si verò fiat ut nihilominus cancer occultus fiat manifestus & exulceratus, talem incurabilem judicant HIPPOCRATES & GALENUS nisi ferro & igne eradicetur, nisi ferro cancer excindatur & hinc ferro ignito hemorrhagia sistatur & sic radices extirpen-

tur. Sententia hæc stetit hæcenus inconcussa in scholis Medicorum, donec ante 6. & quod excurret annos D. ALIOTI. Lotharingicus; Archiater Ducis Lotharingici, novum modum invenit curandi cancrum exulceratum, citra ferrum & ignem, cujus curationis aliquot singularia & illustria exempla fecit Parisiis, in mulieribus infectis, ut exinde etiam ad Regiam matrem licet tardius fuerit vocatus. Arcanum curæ fundatum est eleganter, super hypothefes has dictas de acido cancri arsenicali, quod curandum præcipit per alcalia tanquam acidis omnibus contraria: alcalia vero jubet sumenda non pura: quoniam alcalia illa pura concurrentia acidis nimis effervescentiam inducunt periculofam, unde postmodum tumor & dolor mamma major conciliatur. Properea temperare jubet alcalia per sulph. ut sulphuribus temperata alcalia promptè postmodum acidum cancrum corrosivum jugulent citra supervenientia periculosa symptomata. Prostat ejus scriptum de hoc ante 7. præter propter annos editum, in quo tribus Thefibus totum hoc comprehendit negotium. Verum cum non omnibus liceat adire cofinthum, ubi exulceratus est cancer, neque torturam ferri aut ignis velit subire femina ejus saltim uberius progressus est inhibendus, per palliativam curam, ne uberius serpere possit: præ cæteris singulare quod obtinet cancrum vitium, cui colligata sunt obela, cancrum exulcerato impositum: dum enim ad tempus geritur, moritur, renovanda est impositio cum novo cancrum, idque toties quoque moritur, donec in vita permaneat, tunc enim signum est virulentiam fermenti cancrum esse jam temperatam: Hinc conveniunt pro temperando acido ferè supradicta, quæ cancrum occultum sustinent, v. gr. imponenda est cancrum lamina plumbea, quæ acidum absorbet, aut etiam pulveres parati ex hysonibus Iranis, cancri unguentis & emplastris appropriatis inspergendi. Aqua item pomorum putridorum aqua calc. viva sunt egregia ad eluendum cancrum exulceratum. Notus autem est Pulvis benedictus hinc inde profans apud Autores, cujus circumspèctus usus admodum est proficiuus. Fuligo furni etiam singulare est remedium in cancrum exulcerato, sive ipsa fuligo inspergatur, sive liquor ex sale fuliginis p. d. paratus inungatur, sive cremor calc. viva, de natura temperatorum alcalium, illinatur. Aliàs nota sunt emplastra & unguenta parata, ex succis scrophularia, Urtice, Geran. Robert. Virg. aureæ, solani & similibus c. Pompholyg. mistis & in mortario plumbeo subactis: quæ ratione linimentum ad cancrum mammarum SPRELLI impediens ejus nimium progressum, est sequens:

- ℞. Succu Virgæ Auræ,
Solani,
Sonchi ana ℥j.
Ole. violarum,
Rosarum ana ℥i℞.

Hæc in mortario plumbeo c. Pistillo plumbeo subigantur, & redigantur in formam unguenti l. linimenti quod est optimum. Huic si addatur (quod non habet SPRELLIUS) sal. calc. viv. aut ejus cremor quod sal. calc. viv. quibusdam est non Ens) est remedium satis potens ad absorbendam virulentiam cancri exulcerati.

LACTATIO LÆSA.

Hæc de lactis vitiiis in mammis, præter hæc lactis vitia in vitatur lactatio, vitio nempe papillarum, v. l. l. gr. quando papilla aut sunt nimis parva aut omnimò deficiunt, aut quando papilla agunt fissuras l. rimas propter quarum dolorem non possunt admovere nutrices infantes, aut denique quando ulcusculis corripuntur papilla. Papilla aut parva nimis, aut nimis prominentes, facillè extrahuntur beneficio cucurbitula superimposita: vel habetur vulgò instrumentum quoddam vitreum, quo applicato oris ductu facillè extrahitur papilla latens. Verum licet papilla pateant, non satis sunt perforata, tunc foramina earum fiunt

Lactatio l. l.

ampliciora.

ampliora, imprimis per suctum institutum aut per careilos admatos, aut si mulier quadam fortius sugat, sic enim aperitur meatus in papilla.

FISSURÆ PAPILLARVM.

Figura papillarum.

Porro frequenter rimas agit & fissuras papillarum quod fit interdum, si serum lactis acius sit paulo, quod corrodendo nonnihil valet exulcerare ipsas papillas, unde agunt fissuras & rimas: fit in. gn. infantes lactantes papillas lacte humidis relinquant: unde ab aere ambiente alteratum lac acescens teneriorem papillarum substantiam subtiliter evadit, ut rimas & fissuras agant. Curantur facile papillæ hæ rimose s. fissuræ c. balsamo Peruviano expertum, quoque est ol. Momordica, quod est optimum. Potentius fit hoc si miscetur ol. ovorum: Nam & hoc est egregium remedium ad papillarum fissuras, ol. s. liquor sacchari m est egregium remedium: Pinguedo cochlearum est vltatissimum remedium & experimentum HARTMANNI.

Quod si v. alius serpat malum, ita ut potentiora requirantur remedia, tunc faciendum est Vnguentum.

Lithargyri ꝑ.ß.

Myrrhæ ꝑj. &

Aluminium ꝑj.

Que cum ol. rosaceo subacta, in formam linimenti inungantur papillis.

Quod si ulcera contra hant papillæ, quæ ut plurimum gravem simul habent dolorem, tunc præter remedium ultimo loco positum convenientissima est aqu. s. de o. dum calcis vivæ, si eadem applicatâ laventur papillæ.

Graviora si fuerint ulcera papillarum, huic aquæ calc. vivæ, partem mercurii dulcis additum, est optimū remedium. Hæc de morbis mulierum sufficiunt. Absolvimus B. C. Deo, morbos mulierum. Pergimus ergo recto tramite, ex conjunctione & connexione ad

MORBO S INFANTVM.

Morbi infantum.

Scilicet infans, simul atque utero materno egreditur excipitur c. frequente & simul omnia secundum, ab obsterice balneo aqu. dulcis tepide abluitur & probe mundificatur, ac strides istæ maculinosæ, quæ in auribus, naribus, ano & similibus locis reperiuntur, probe eliminantur, & ita infans purificatur: antequam autem balneo eum imponant, umbilicalem placenta funem ligatum, ab umbilicis refecant, per 3. v. l. 4. transf. eros digitos supra umbilicem, linteaque tepidissima supra imponunt, & ita linteolis involutum lectulo imponunt.

Subinde tamen recens matris, partum sacchari penidii, aut ol. amygdalarum dulc. recens expressum, cum tantillo sacchari: aut quod optimum, partum de syrup. c. chorii, c. rhubarb. vel de syrup. rosar. solutio, aut de melle rosato solutio: in os imponunt & inferunt, ut lentè deglutiantur, cum in finem ut abstergetur lentè & evacuetur stomachus & intestina ab excrementis & sordibus, quas sub digestionem in utero materno acquisiverunt: Imprimis quidem ut liberentur infantes à Meconio seu nigricanti illo & spisso excremento, quod coarcevant infantes gestationis tempore, in intestinis, quod aliàs retentum mille malis mulctat infantes.

Curari ita infantes ante 10. vel 12. vel 14. horas, non admoveant sunt mammis, donec interea in mammis maternis se colligat colostrum, seu lactis primum rudimentum: Lac nempe tenuius, aquosius & ferosius.

Hoc ipsum equidem tanquam nocivum, sunt, qui prohibent infantibus, id quod tamen fit pessimo consilio, cum blandum sit infantum laxativum, abstergens optimè sordos & purificans intestina, & cum minus negotium faciat stomacho, pro digestionem, hoc ipso facilitate transit, nupaque lacte ipso, in stomacho corrumpitur, dum interea ipse stomachus vero lacti coquedo, die 4to supervenienti, cum febris lactis: fetus alluiscat.

De quo imprimis egregiè distat VESLINGIUS in suis Epistolis & Obser. p. 123, in quo etiam totus est SPIEGELIUS, qui valde peccare matres, ait, quod non admoveant recens natos mammis, dum scilicet habent

adhuc colostrum: Et ferè ab ipsa natura, tanquam tellorum purgans, hoc fuit ordinatum, donec vis abstergens purgans successivè mutetur in vin perfectè nutritivam: Nam meci omniū retentum sapissimè est causa, quare recens-natis interdum quarto die efforescat Icterus: Item meconium retentum sapissimè causa est, quod infantes afficiantur aphthis s. ulcusculis oris, de quibus postea, quatenus hoc meconium lac haustum coagulat, spissat & acescere facit. Unde si meconium tempestivè vel per assumpta vel per colostrum evacuetur, ab omnibus his malis possunt præservari. Ab ipsa matre lactetur infans si fieri possit, imprimis si sana sit & habeat lac negotio sufficiens, aliàs in ejus locum, utur deteriorem, eligenda est nutritrix, quæ manuum infanti præbeat: Vulgò examinant nutritrix lac, an scilicet crassum, tenue, dulce, &c. fit, sed ridiculo planè consilio. Non enim hæ & similes proprietates lac vel bonum vel malum reddunt, cum oculi sapientis defectus maximi momenti, hoc ipso cognosci & videri nequeant, qui tamen sapius longè majoris sunt conditionis, quin potius, ut rectè loquitur HELMONTI, estimanda est lactis conditio ex sanitate nutritrix, vita & cibis. Modò E. sana sit nutritrix, bonis utatur alimentis, s. saltem talibus quibus aliàs consueta sit, & quæ facile ferat, atque denique ab affectibus animi gravioribus se temperet & astringat. Laudabile enim erit lac, sive crassum sive tenue, sive album sive flavescens nonnihil fuerit deprehensum. Nam conditiones lactis etiam sani sunt variæ: Cum, ut digestio prima in unaquaque specie, imò etiam in unoquoque individuo est varia ac diversa; ita etiam variantur conditiones oriundorum exinde corporis succorum, & per consequens etiam lactis.

Estque lac in mammis pro nutrimento fetus extra uterum, & ejusdem ferè conditionis & rationis seu ejusdem nature cum alimento fetus chyloso intra uterum, ut ob id minus audiendus sit, supra laudatus HELMONTI, interdicens lactis usum tenellis.

Nam, quod obiter monco, omnia ea mala, quæ infantibus incumbant ex hausto lacte ex matris, & recensentur ab HELMONTIO, eadem ipsa mala impendent & adherent infanti in utero ab eorundem alimento chyloso simul deglutito. Uti autem nihilominus providissimo consilio natura infantes nutrit in utero materia lactea: Ita simili ratione extra uterum eodem nutrimento naturalissimè sustentandus est.

Lactet autem mater s. nutritrix infantem promiscuè, si fieri potest, utraq;que mamma, quoniam aliàs lusciosi sunt infantes, s. strabismo laborant, si uni tantummodo admoveantur mammae, continuò oculos ad hanc conferunt, & ita tandem ex consuetudine lusciosi fiunt.

Utrique E. Mammæ admoveantur, ne ita ex consuetudine oculorum perversum acquirant morum.

Observandum & hoc est, in postu infantum in cunis, ne ex altera tantummodo parte fenestram aut candelas adspiciant, sed ita situati sint, ut vel promiscuè, modò dextrum, modò sinistrum latus illuminetur, & etiam candela utrique parti admoveantur & situentur, propter vitandum strabismum infantum. Lactet autem nutritrix factum: quantum sufficit, cavendo imprimis ne sapius ac copiosius eundem lactet. Nam impendent exinde insignes lactis corruptiones, si crebrius & copiosius lactentur infantes: Scilicet obnoxium exinde fit Lac a ori seu crudirati acida aut nidori seu corruptioni nidivasa, in quem lac ceu substantia pinguis facile inclinatur. Unde si sapius præbeat mamma infanti, & copiosius lactetur, antequam prius lac haustum ex toto digestum, è stomacho fuit translatum, à superventu novi lactis, hoc à lacte si incocto acidulo grumescit & caseatur in stomacho: unde infanti mille impendent mala.

Nam tantum non omnes infantum effectus, primariam originem habent ex corruptela lactis, sive acscat & coaguletur, sive alio modo corrumpatur, idque vel vitio stomachi infantis, vel vitio nutritrix, insuetis aut in-

commodis

APHTHÆ.

Sunt scilicet tubercula parva, seu vesicula quæ hinc inde in lingua, carne gingivarum, palato & vicinis locis elevantur & succivè exulcerantur in medio sui ut plurimum albicant, in circumferentia intense rubent. Insignis autem ardor & dolor, infantibus non leve impedimentum in lactis suctione inferunt. Hæ ipsæ vesiculae succivè, nisi curentur, in perfecta abeunt ulcuscula, exesâ scilicet superiori tunica seu pellicula, quæ tamen postmodum facile curantur: interdum serpunt & in ulcera serpentina abeunt, & aliqualem imprimis gingivarum putredinem inducunt, interdum tamen acriori si constat materia, adjunctum simul habet ferorem & putredinem, & serpendo latius vicina depascunt. Primariò dixi ab his affligi fauces, linguam, hinc gingivas ac palatum: interdum tamen etiam oesophagum occupant, imò etiam ventriculum ipsaque intestina, id quod tunc temporis imprimis stantur excreta alvi, patris squamulis hinc inde conspicua seu conspersa.

CAUSÆ harum aphtharum, sapissimè est acscencia lactis in stomacho, imprimis si lac tenuius paulo ac acius fuerit: Unde successivè aut salvo ipsa inficitur, aut saltim tam acres halitus sursum ascendunt, qui quodammodo os inflammant aut leviter excoriant, & hinc inde talia ulcuscula generari faciunt.

DIAGNOSIS ex dictis patet in principio.

QUODAD PROGNOSIN.

Per se nihil periculi habent aphthæ, nisi sint nigricantes aut sublivide: Tales enim sæpe abeunt, in ulcera depascencia & periculosa: sicuti etiam aphthæ reliquæ, si perfectè exulcerentur, & in ulcuscula abeant serpentina, non sunt aded contemnendæ.

Conducit E. ad curandas aphthas, ablutio earundem cum urina, aut collutio oris & aphtharum cum aqua ferrariorum: item succus sempervivi & portulacæ permixtus c. aqua rosarum, si illinatur ori & aphthis, etiam easdem subito corrigunt & emendant, aut

℞. Aqu. rosarum ꝑj.

Quibus miscetur vitellum ovi probe conqussatum, & sacchari tantillo permixtum, quæ mixtura aplithis admodò eluitur os ut sic dispareant.

Ubi nimis astuaverint tunc loco aquæ rosarum, comode aqu. spermat. ranarum aut aqu. fragor. c. tantillo aluminium potest adhiberi. Mucilag. etiâ seminis cydoniorum c. aqu. spermat. ranarum extracta, etiam c. succo sempervivi majoris subacta, linimentum præbet non inconveniens pro illinendis aphthis: item fungi sambuci in lacte cocti, pro ablutio oris optimè conducunt.

Quod si in ulcera abeant perfecta optimum est pro lotionem oris decoctum salvia in vino vel hydromelite: hoc enim fricatæ aphthæ & bene os ablutum aphthas sanat, aut etiam decoctum fol. & flor. ligustri in aqu. communi cum paucis melle aphthas perfectè exulceratas sanat. Melius adhuc est decoctum veronicæ in aqu. cui parum mellis fuerit additum, aut loco veronicæ potest sumi Satureja, quæ simili ratione adhibita convenit. Facit huc GINGIVARUM PUTREDO, curanda per decoctum herb. charifolii Mj. salvia Mß.

Quæ in aqua simplici decocta cui parum acetii additum sit, & in fine paululum mellis addatur, dat quasi gargatissima, seu misturam admodum convenientem in hac putredine gingivarum.

Vel ubi adhuc plus exulcerantur, convenit linimentum ex myrrhabasibure, gallis & melle, quæ invicem mista exulceratis locis illinuntur.

Porro ubi alia non juvant, & ulcera serpentina fieri incipiunt ex aphthis, conducit mel rosatum, cui tantillum spiritus sulphuris vel spiritus vitrioli fuerit admixtum, quo illinatur aphthæ exulcerate, sic enim curantur: denique ulcera oris serpentina in ore infantum, curat linimentum ex melle deffumato, cui album Græcum est immixtum: Hoc enim illitū loco exulcerato eundem sanat.

XXx ij Colluatur

commodis utentis alimentis, & animi affectibus nimium indulgentis.

Accidit lac in stomacho fetus, quando acida assumunt nutrites, aut facile acescencia, v. gr. si hauriant vinum aut velcatur fructibus horas aut similibus, item quando mamma præbetur infanti, priore lacte in stomacho nondum digesto.

Acscenciam talè lactis, ejus coagulatio & congruementia & subsequens corruptio insequitur. Unde rejiciuntur excrementa viridia & acrida, manifestè aorem spirant: Unde tunc temporis tormina infantibus sunt molestissima, ab acido intestina torquente. Item ex tali lacte acido, convulsiones infantum & epilepsia sunt satis frequentes: acor peregrinus sanguini infusus effervescentia ardentes & insultus febriles infantibus conciliat, & potius variolas ex lacte acescente, quam menstruo sanguine derivare vellem: Nam & acores & faui & timea superveniunt infantibus post ablatationem, ex relicto acore à lacte viriato & acscente: Hæc mala infantibus sunt frequentissima, sicuti etiam corruptio lactis acida ipsis est familiarissima. Unde etiam in affectibus infantibus conducunt, vel camcri, antimon. diaphoret. corall. & similia quæ prompè quæcunque acida absorbent: Convenit itidem sperma ceri, quemcunque grunum, lactisque quodcumque coagulum promptè dissolvens: Convenit etiam semen anisi pulverisatum, quod aromaticè vi vitiosas acscencias corrigat, & inde productionem flatuum impedit, blandeque intestina abstergendo renellos laxat. Conveniunt etiam aliquot gutta spiritus C. C. aut liquoris C. C. succinati, quorum salia volatilia, hostiles acores altius in corpus tenellum penetrantes, & inde ortas convulsiones & epilepticas passiones corrigunt & sedant. Hinc etiam spiritus C. C. succinatus, est expertum remedium in epilepsia infantum.

Juxta hanc acidam corruptionem, & hinc ortam lactis foedissimam corruptionem, & depravationem, etiâ aliis modis corrumpitur lac in stomacho fetus, imprimis dum nutritrix affectu agitata fluctibus, nempe nunc ira nunc quando æstuat libidine, nunc quando perculsa est errore, &c.

Ex his enim variis modis lac vitiat: Unde etiam imprimis ex errore, & hinc ex ira subinde epileptici insultus infantibus superveniunt.

Hinc in varia liquaminia cada verifatur lac: Unde excrementa, nunc intense flava dulcia, nunc foeculenta foetida instat fecum cerevisiæ: nunc ex nigro purrida aut alio modo corrupta, imprimis in diarrhæa infantum rejiciuntur, quin & arophia tandem, aut saltim variis curantur affectibus superveniunt. Imprimis insigniter alteratur lac si furta venerit utatur nutritrix, & clanculum denuò imprægnetur: inficitur hinc lac, & istud nauseare incipit fetus, & istud horret ejus stomachus, ut subinde spontè se ablatate incipiant infantes: sicut si recipiatur in stomachum, tanquam hostile, aut in exoricum casei coagulum abit: Unde casei aversatio, per totam vitam durabilis, aut alia ratione in liquamina varia alteratur, modo dicta mala inducit. Unde in infantū curis, vel maxime nutritricum habenda est ratio, quorum peccatorū peccas infontes infantes luunt. Et quidem quod lac ex imprægnatione vel coitu alteretur, ut infantes exinde istud nauseant, præter communem experientiam, elegantem historiam, habet GRAFFI tract. de organ. viror. generat. inservient. De cane felem lactante, qui videatur, quod verò ex alteratione lactis, post imprægnationem & inde in stomacho ejus facta caseatione, oriatur aversatio casei, postmodum per tam vitam durabilis, præ cæteris eleganter deducit M. SCHOOEK. tr. de aversatione Casei, item DIOGENES tr. satis accurato & eleganti physico, de immortalitate anime humana, ubi & de natura corporum, & denique SCHOTTUS in physica curiosa, cap. peculiaris proluxo de aversatione casei.

Quod E. atinet in specie affectus infantum 1. se offerunt.

Colluatur postmodum os c. aqu. vinca peruviana, c. aqu. salvia, plantaginis & similibus.

Hæ sunt aphthæ.

Post Aphthas imprimis malum est infantibus frequens, nempe.

DENTITIO DIFFICILIS.

Dentitio
difficilis.

Nam dentium pulpa radicalis in formatione foetus inferitur gingivis in forma mucilaginis mollis: postmodum dum 5. vel 6. mensium sunt infantes, circa 7. ista pulpa dentium successivè indurata & augmentata penetrare incipit, per gingivarum carnem perforat, est dentitio facilis: Quod si propter tenacitatem aut duritiem gingivarum difficiliter erumpat, propter concurrentia gravia symptomata, est dentitio difficilis. Erumpunt primò dentes incisores s. anteriores: hinc canini ac tandem molares. Dixi quod imprimis durities gingivarum sit causa: Unde dum non possint satis penetrare, intensus dolor gingivas cruciat, incalcescunt exinde & rubescunt, & insigniter tument, & exinde sensus calori, per os egreditur ex dente: continua saliva madet os, quæ saliva continuo etiam deglutita laxat stomachum & intestina, ut successivè superveniat diarrhæa. Inflammantur subinde in tantum gingivæ, ut ardor febrilis superveniat, qui exacerbatur ex vigiliis continuis propter dolorem: quin & dolor interdum tantus est, ut epileptica convulsiones frequentissimè superveniant: donec erumpentibus tandem dentibus ista symptomata successivè cessent. Et quidem diarrhæa dentitioni superveniens est salubris, nec adeo facile stentia. Observatus fuit interdum in infantibus sub dentitionis tempore, genium tumor, qui linguendus est, nam superveniens diarrhæa, interdum eundem solvere solet.

QVOAD SIGNA ista patent ex allatis, ex dolore, saliva, tumore, caloris sensu, tempore & sic porro. Imprimis quando incipit infans gingivis acris & foris verevere papillas dum sugunt, tunc signum est imminentium dentium.

QVOAD SIGNA PROGNOSTICA: Convulsiones epileptica imprimis periculosa sunt, si superveniant dentitioni difficili, quæ tamen & leviores sunt, & minus periculosa, si adjuncta sit diarrhæa: aliàs sæpius sunt sanesta: In specie autem ex caninis dentibus graviter laborare solent infantes, propter eorum duritiem & majorem acutiem.

QVOAD CURAM E. omnis intentio eò dirigatur, ut gingivæ successivè emollita facilius transmittant erumpentes dentes. Pro quo scopo miscetur mucilago seminis cydoniorum & sem. altheæ parata c. aqu. spermat. ranar. c. butyro recenti insalito recipiendo utriusque ana ℥ss. quibus addatur vitell. ovi dimidium, subigantur mutuo in formam linimenti, quo illinenda sunt gingivæ. Mel etiam vel solum, vel c. medulla crurum vituli subactum & gingivis dolentibus illitum dolorem sistit. Hæc si non juvant sanguis ex crista galli incisa stillans, gingivis illitus, dentium eruptionem promovet: vel recipiatur ipsa crista galli, imprimis à gallo nigro decisa, eaque manducanda quasi vel gingivis conterenda præbeatur infanti: Hoc n. modo etiam promovetur dentium eruptio. Cerebrum leporum est unum ex ultimis remediis, quoniam potentissimè dentes qd. protrahit: in cuius locum n. potest substitui cerebrum agni vel hirci. Mitigatur ejusdem vis nimia, si coquatur, prius c. melle & ita linimenti specie illinatur. Externe fomentationes sunt maxillarum, cum oleis chamomill. & lil. albor. c. unguent. dialtheæ, cum desoëtis & cataplasmatibus emollientibus discutientibus & similibus. Quidam faciunt linimentum ex axungia leporis, c. melle despumato, ana ex quibus paratum linimentum post aures vel ante aures illinunt, ut facilius & dentium eruptio & præcaveatur vicinarum partium tumor. Intra os supradicta emollientia, ex mucilaginibus & axungis non adeo nimis copiose aut frequenter usurpanda sunt, quando nempe adest

diarrhæa, quia periculum est ne talibus laxantibus & lubri cantibus successivè deglutitis exasperetur potius quam leniatur diarrhæa, utut dentibus conducatur. Hæc est dentitio vera. Reperitur præterea etiam dentitio notha, quando scilicet erumpunt tubercula in gingivis, illique insigniter dolentia, ex quibus n. nulli dentes erumpunt, quin potius lactationem impediunt & lactando infantes suctum sonorum edunt: Imprimis hujusmodi dentitio notha cognoscitur, si infantes iuxta aures digitis premantur, tunc n. incipiunt ejulare. Malum quod propter dolorem aut subsequenter inflammationem est satis periculosum non raro. CURA hujus dentitionis notha consistit in eo ut unguentur infantes circa & pene aures, axungia leporina ipsi v. tumores illinendi sunt & fovendi ol. amygdalarum dulc. recentis; Sic n. successivè evanescent. Hæremus adhuc in affectibus infantum, & quidem post difficilem dentitionem se offert ulterius.

VOMITUS.

Fit sc. sæpe ut infantes continuò vomant, eaque varia, nunc albicans, nunc virida, nunc tenuia flavescens, nunc virida acris, quæ vulgò vocatur eruginosa, nunc similia. Causa vomitus quaerenda est in lacte imprimis, quod vel per se vitiatum vel in stomacho foetus corruptum irritando vomitum infert: imprimis equidem copia lactis sola sæpe est causa vomitus, imprimis si generatur lac novum, priori nondum concocto. Hinc n. fit ut lac recens super infusum congruenter aut coaguletur, aut saltem transeat in liquorem viscidum aut mucilaginosum, quod obstruendo pylorum eumque oppilando, causa est succedentis vomitus, & quandiu tales grumi, aut talia liquamina viscida pylorum infarcunt, tamdiu vomitus etiam continuatur ac præterea inquieti sunt infantes, & interruptis clamoribus in fomno perturbantur. Nec tantummodo lactis copia & inde orti grumi ac viscida in pyloro hærentia, d. m. quæcunque ejusdem corruptiones in ventriculo vomitum inducunt.

Unde si nidore corripitur lac, flavescens subacta excernuntur.

Sin vitiosis succis ex intestinis in stomachum regurgitantibus, in specie acore peregrino in stomacho inficitur lac, hoc viridescens & eruginosum per vomitum rejicitur.

Affectus per se patet: Cognitio saltem circa causas versatur.

Copiam lactis adesse vomitus materis albicans & viscida testantur. Nidore corrupti lac fatida flavescens rejecta loquuntur.

Viridia & similia per se patent.

QVOAD PROGNOSIN. Vilis est vomitus in infantibus: ex quacunque causa oriatur, si non sit nimis: innuit enim robustum stomachum (vulgò dicitur stomachus flaccidus, quod tamen falsum est) id est, satis sensilem & validè se contrahentem molesta rejicientem, quin & interdum promovendus est vomitus, si signum adsit ventriculi malè digerentis ingurgitatum lac: Et quidem minimum periculum habet vomitus: si sit a copia lactis, suspectus autem est non nihil quod varicolore, crocea, viridiuscula ac nigricantia rejiciuntur.

Præcus est & non absque cautela considerandus qui est foetidus, cum putredinem lactis insignem subesse connotet.

QVOAD CURAM ubi sufficienter est evacuatus stomachus, pro quo scopo Syrupus de cichorio c. Rhabarbaro interdum conducit. Ubi, inquam, sufficienter evacuatus, tunc ad quemcunque infantum vomitum insigniter commendat JOEL in sua praxi diæm non sine ratione, quod fit ex Caryophyllorum ℥ss & Granorum Mastichis ℥iij. quæ simul concisa in ℥vj.

Vini rubri, bulliant, cuius liquoris subinde cochlear. j. vel alterum infanti propinandum est.

Imò commendat hic ipse etiam in absentia febris: Quod

quod in infantum vomitu commodè propinetur gutt. ij. olei destillati Caryophyllorum in paucillo vini, quod mirè conducit contra infantum vomitus. Loco olei Caryophyllorum, quod tamen ferè est optimum, sunt qui oleum Mentha destillatum it: oleum destillatum Zedoarie, imprimis uti simul sunt tormina, commendant: hinc talem potiunculam præscribere possumus.

℥. Aqu. Menthae ℥ss.

Syup. Cydoniorum ℥vj.

Coral. rubr. præparat. gr. xv.

ole. destillati Zedoarie gutt. iv.

Menthae gutt. ij.

Subacta invicem miscantur: in absentia febris, & propinetur cochlear. j. vel alterum contra vomitum infantum. Ex Cydoniis aliàs quacunque parata & aromatica condita, ut acor temperetur, conducunt contra vomitum infantum, & talia subacta tutius usurpari possunt, quando ablactati sunt infantes, quoniam tunc abest metus ex lacte coagulato.

Conveniunt itidem gr. Mastichis c. pulvere Galanga & Caryophyllorum infanti propinata; it: Moschata pulvisata pulicilla infrata, ac escientiam lactis prohibet, concoctionem adjuvat, & in specie vomitum sistit.

Quod si variegata ejiciuntur seu diversicolora & suspicio est, non ritè fieri separationem Chyli à fæcibus in intestinis, imprimis clysmata conducunt, quæ stimulo inferiora intestina ex superioribus materiâ deorsum versus prolucunt. Componenda tunc sunt ex carminantibus imprimis aromaticis, quibus pro stimulo parum salis gemma addatur; aliàs externis inungatur stomachi regio c. oleo Mastichis & Cydoniorum, quibus aliquot gutt. olei destillati Caryophyllorum & Mentha simul adduntur. Aut ℥. crusta panis madefacta vino Malatico aut irrorata acce. destill. cui inspergatur ulterius pulvis Caryophyllorum & Moschata, & hoc Epithema imponatur externè regioni stomachi & hypochondriorum ad nimium sistendum vomitum. Vel ℥. parum fermenti & miscetur c. pulvere Mentha Moschata & Caryophyllorum, quæ in vicem subacta, calefacta apponantur stomacho.

Cervorum stomachale ex Ladano & ipsum convenit infantibus, non minus quam adultis.

Porro post vomitum frequentissimum malum infantibus est, quando torminibus cruciantur: Faciunt Eihuc

TORMINA VENTRIS

Orta semper ab acido tenellis infantum intestinis admodum nocivo.

Acor iste est à lacte corrupto, quod acescens aut in stomacho aut postmodum in intestinis, & rōdit intestina ac tormina excitat, quin & ex acido per vitiosam cum bile fermentationem excitantur flatus, à quibus simul & hypochondria infantum, uti vocant, & præterea totum abdomen interdum mire distenditur (NB. vidi ego aliquando tantam à flatibus abdominis distensionem, ut etiam hernia scrotalis sequeretur.)

Tales infantes qui torminibus ex acido infestantur, habent excrementa ut plurimum viridia, quæ vulgò vocantur porracea, plus minus prout magis vel minus peccat acidum: Talia rejecta manifeste acidum spirant, & colorem habent viridem quasi ex lacte ab acido corrupto c. bile concurrente & effervescente, talis color tertius viridescens s. eruginosus exsurgit.

Vulgò refrigeratio corporis non immerito hic accusatur: Nam frigidum facile lædit tenellum infantis stomachum, ut exinde non ritè digeratur lac, sed acore corrupto inquinatum ad intestina descendat.

SIGNA

Torminum præter ista rejecta viridia & eruginosa facta sunt, dum inquieti sunt infantes, & hinc inde se jactant: Mammæ recusant: Præterea ut plurimum si-

mul inflatio abdominis adest, ac subinde ventris crepitus emittere observantur. Alvus rarius est apta nimium ut plurimum naturaliter se habet quoad excretionem nisi in colore.

QVOAD PROGNOSIN.

Si acidum corruptum sit nimium, tormina interdum in Epilepsias degenerant convulsivas.

QVOAD CURAM.

Primum ferè obtinent injecta clysmata ex decocto imprimis Chamomilla & anisi, in quo decocto olei destillati ruta aliquot gutt. possunt dissolvi quod est egregium in torminibus infantum. Loco olei ruta aliquot gutt. olei destillati anisi commodè dissolvantur: nam & hujus aromatica vis intestina solatur, ut utaq; verbis HELMONTII. Bacca Lauri & Juniperi, it: parietaria commodè permiscetur dictis Clysmatibus vel etiam electuarium de bacis Lauri commodè dissolvitur.

Præter ista Clysmata interne conducunt primo lenia abstergentia, quæ sunt, uti dixi, Syrupus rosarum solutivus, it: pulvis seminis anisi ad ℥j. propinatus, qui maxime conducit tenellis, dum non tantummodo corruptionem lactis acidam corrigit, sed etiam aromaticâ vi flatuum generationem impedit, & ut supra monui, blandis infantes laxat: In specie ubi viridia & porracea rejiciuntur, convenit pulvis comitis de Warovick ad ℥ss. propinatus: Commendatur à RIVERTIO cent. 2. obs. 27. Porro aqua carminativa DORCEREILLII, in qua cum Syrupo de chamomilla qui expertissimus est, aliquot gutt. olei destillati anisi sunt permixta optime conducit. Quin & Syrupus de Corticibus aurantium non inconvenienter præbetur tenellis. Vulgò usurpant Theriacum contra tormina magnitudine pisorum s. quantum cultelli parvi cuspidè capi potest: habita tamen ratione aratis. Nam non nisi cautè propinatur propter Opium: Laudani tamen Opiati gr. ℞. cum aliquot granis confect. alkermes aliis irritis optime confert.

Aurum fulminans à quibusdam habetur in secreto contra infantum tormina, si ad gr. ij. vel iij. propinetur, idque imprimis ubi simul contumacior ac obstructa alvus fuerit.

Sed ex his optimum est semen anisi c. ocul. cancror. & unâ alteravè guttulâ olei destillati anisi.

Externe inungitur abdomen & umbilicus infantis c. oleo 7. storum M x i s c h r i, cui pro stimulo aliquantulum olei Caryophyllorum & olei rutacei destillat. additur: ita oleum Chamomilla acuatam c. oleo destillato cumini aut corticum aurantium etiam tantum utiliter inungitur umbilico.

Quibusdam commendatur cimentum s. unguentum factum ex spolio s. exuvii serpentum coctis in pinguedine propria c. oleo anethi: ex quibus paratum unguentum abdomini illitum confert contra tormina infantum.

Fotus parati ex aniso & chamomill. cum summitatibus anethi & foliis Lauri etiam commodè imprimuntur abdomini.

Quod si tormina oriuntur à mucilagine acidâ viscidâ pertinaciter intestinis adhærente, & quæ per Clysmata convenienter abstergi nequeat, convenienter paratus unguentum ex

Gumm. arimon in aceto solut. ℥j.

Terebinthin. ℥ss.

Aloës hepat. ℥ij.

Sevi Cervini &

Buryri non saliti ana q. s.

quæ mista dant unguentum; Cui

olei destillati anisi ℥ss.

convenienter additur: Hoc unguento illinatur abdomen, resolvit & liquefacit mucilaginem acidam, eamque per inferius guttur evacuat juvat.

Dixi modò, quòd lac acidum aut aciditate corruptum in intestinis c. bile concurrendo per fermentationem generet flatum, qui collecti in intestino colo sub hypochondriis inferunt affectum, qui vocatur

DOLOR SEU TVMOR ET INFLATIO HYPOCHONDRIORVM.

Dolor seu tumor & inflatio hypochondrii.

Per se patet hoc malum: nam apparet, quia infantes tales difficiliter respirant, inquieti sunt, ac si continguntur circa hypochondria, ejulare solent; quin & solo visu malum facile patet.

In tali casu corruptio lactis acida emendanda & flatus producti per anum ejicendi & resolvendi.

Pro hoc scopo imprimis Rad. angelica pulvis conuenit c. pulicula propinatus l. aliquot guttula olei destillati simul interius infantibus porrecta ad inflationem hypochondriorum optimè conducunt.

Post angelicam semen cumini & anisi eorumque oleum conueniunt.

Herba Betryos, à quibus tanquam experimentum singulare laudatur, si aqua ejus destillata læpius propinetur infantibus imprimis sæpius cohobata à noua planta, mirè enim conducere ad inflationem hypochondriorum prædicant. Hinc aqua commode Syrupus corticum aurantiorum addi poterit.

Externe conducit oleum rutaceum & lawrinum, cui aliquot gutt. olei destillati angelica sunt additæ. It: Extractum angelicæ umbilico illinendum suadent. Sunt qui semen betryos confusum in oleo communi & digestum tanquam expertissimum laudant, si externe inungatur hypochondriis inflatis.

Vulgò notum est, quòd usurpetur ordinario butyrum rubrum.

Malis modò dictis vicinus est

ALVI FLUXVS.

Alvi fluxus. Dum nempe infantes copiosissime ejiciunt per anum, cum quo conjuncta esse solet eorumdem imbecillitas, sæpius adest defectus appetitus, & tandem nonnihil atrophici corripit incipiunt infantes.

QVOAD CAVSAS,

Dentitionis tempore, uti notum est, ordinario supervenit Diarria: Dum continuo os madet saliva, quæ copiosius deglutita lactis digestionem prohibet, & intestina nimis laxat, cum simul propter dolorem & inquietudinem lac minus commode concoqui possit, qui sponte ex pyloro delapsus denudè egeratur. Aliàs etiam sæpius lac nimis aquosum, tenuè & serosum ex nutrice tale haustum alvi fluxum inferit, id quod fit imprimis, quando nutrices crebrius usurpant potum frigidum, aut etiam quando mammas libero venari exponunt: tunc enim lac crudius & serosius generari solet, à quo hausto sæpius alvi fluxus supervenit.

Malum per se patet: an causa sit dentitio, etiam non latet: vitium nutrice ex ejus diata cognoscitur.

Alvi fluxus in dentitione, uti monui, potius conducit, quam est nocivus, sin verò sit nimis, imprimis si ad 7. usque porrigitur diem, funestus esse solet.

Mior tamen est alvi fluxus, ubi albicantia aut flavescantia rejiciuntur: deterior, ubi variegata in specie foetida excernuntur: si appetitus adhuc constet, res bene habet, hoc nimis dejecto res non caret periculo.

In febrili ardente aut acuta si nigra rejiciantur, infantibus ferè periculum mortis imminet.

QVOAD CURAM.

Imprimis nutrice operam, det, ut calidis & nonnihil aromaticis uscatur alimentis, potus omnes calidos bibat, ut ita lac ejus nonnihil alteretur.

Uterius munia c. spermate ceti permista ad ʒj. optimè silit alvum infantum, etiam ubi laborant Dy-

senteria. Gummi Arabicum ad ʒj. in jusculo gallinae aut carnis exhibitum insigniter conducit ad sitendam infantum alvum: Ubi nulla urget febris parum Theriaca c. Crystallis aut Coral. preparatis commode potest propinari infantibus. Item, pilula ex extracto Tormentilla cui granulum ʒ. aut etiam adhuc minus Laudani opiati sit additum, offerri etiam possunt infantibus, vel

ʒ. Aquæ plantag.
Cinnamom. Cydon. ana ʒj.
Extract. Tormentill. ʒʒ.
Thariacæ gr. viij.
Syrup. Coral. ʒʒ.
M.

De qua mixtura cochlear unum alterumve interdum, sed rarius propinetur infanti ad sitendam alvum.

Grana Mastiches deglutita c. paucis Moschat. permista etiam stomachum roborant & alvi fluxum siliunt, vel subigatur Mastiche c. paucis Syrupo de rosis siccis & Cydoniorum, aut etiam c. Syrupo Mastichino & subinde lambendum offeratur infanti. Tinctura coral. imprimis commendantur à modernis, si nimis acore non sint inquinata.

Unde tinctura coral. c. spiritu cordis cervi in parva dosi propinari potest infanti, in specie si cum febris maligna vel torminibus conjunctus sit alvi fluxus. Hicce, si dysentericus sit fluxus, Bolus Armena Crystall. preparat. ubi viridia scil. rejiciuntur & acris, mandibula lucii piscis ac similia acidum absorbentia addi possunt.

Externe Theriaca umbilico inungenda aut etiam oleum Mastichinum & Nardinum c. aliquot gutt. olei spica umbilico illinendum est.

Item, forus factus ex mentha, plantagine c. Rad. Tormentill. in vino rubeo, cui simul Moschat. & Caryophyll. sunt addita: Forus ita applicetur calidè abdomini, ut nimis impediatur fluxus.

Locuti sumus de alvi fluxibus, quibus oppositum vitium est nimia

ALVI ADSTRICTIO.

Familiaris & periculosa simul infantibus, ita quidem ut infantes qui naturaliter bis quotidie ad minimum egerunt, interdum ad biduum & ultra nil excrementum.

CAUSA sæpius est mucilago viscida, crassa & tenax ex lacte minus debite cocto in intestinis congesta & hinc inde in eorumdem anfractibus agglutinata: quæ cum sit tenax & viscida, difficulter mobilis, hinc inde obstructioni alvi occasionem præbet, idque ed magis si ipsum lac quod hauriunt infantes, crassum aut alimentis adstringentibus adstrictorium fuerit redditum, si nempe nutrices vescantur alimentis adstringentibus, sit interdum ut infantibus obstruatur alvus: Exemplum tale clarissimum habet T I M A U S in suis casibus p. 282. ubi observatur pertinax alvi obstructio in infante, cujus mater lactans castaneas in nimia assumpserit copia.

Denique accedit his simul bilis defectus in intestinis, cujus vis salina attenuat & liquefacit feces alvinas easque mobiles reddit ac fluidas.

Unde si vel mox post partum infans sit ductus Cholera à meconio (Vnde tunc fit Stertus interdum in infantibus) aut si mucilago similis tenax eundem ductum oppleverit ut plurimum infans solet esse obstructa & adstricta alvi.

Ipsum vitium per se est manifestum. Causæ ipsæ latera nequeunt imprimis si est à matre vel nutrice. Sin viscida & tenax mucilago sit causa: excreta sunt crassa & tenaciora.

Bilis denique defectus in intestinis si fuerit, ea quæ rejiciuntur, alba sunt cineritia minusque ordinariè tintia.

Periculo equidem vacat hoc malum, nisi sit nimis diuturnum.

diuturnum, naturale est enim infantibus, ut alvus eorundem sit ordinario laxa.

Ubi E. careat alvus obstructa, conducunt ea, quæ leniter laxant infantes, uti sunt Syrup. de Cichor. c. Rhabarbaro.

Item, Syrupus de pomis Regis sapor. it: Syrup. flor. persicorum recentium deceptorum non sponte decidendum: Item, passula laxativa officinales propinata: aut saltem brodium passularum laxativum subinde infusum cochlearim.

Manna pro ratione ætatis à ʒʒ. ad ʒj. vel ʒij. dissolvitur in lacte & ita propinatur infanti, vel admiscetur hæc manna eorumdem pulvi, nam dulcedine sua blandiente non rejicitur ab infantibus.

Si mucilago tenax sit in causa primario convenit Mechoacanna blanda & infons laxativa quæ à ʒʒ. ad ʒj. infanti c. pulve. v. c. pane Mario propinari potest, quamvis sit citra saporem & odorem.

Miscenda una vel dua pulverisata pro ratione ætatis, c. pulicula usitata simul miscetur & infanti propinetur, exinde enim salubriter admodum laxantur infantes. Medium hoc est R U L A N D I expertum, qui suo proprio filio tritum menium nato ex alvo obstructa insignibus alvi torminibus correpto propinavit Muscivora no. j. in pulicula solita, unde soluta fuit alvus & dolor omnis cessavit. Vel propinatur tenello spermatis Cestantum, quantum culpis cullerelli potest capere in cerevisia calida. Nam hæc etiam blande viscidam mucilaginem abstergit & alvum laxant.

Denique ubi magis adultus fuerit infans ʒ. Cremor. tartari ʒj. cui admiscetur Diagyrii gr. v. pulveris datur à ʒʒ. ad ʒj. pro conditione nempe ætatis.

His internis commode etiam externa quædam simul addantur: quæ ratione non tantum suppositoria domestica ex sapone Veneto parata, & ubi fortius stimulantium oleum Diacolocynthidos QUERCETANI illita conducunt vel hant suppositoria ex ʒʒ. stercois muris c. melle ad duritiam cocto: nam & hoc alvum blande proritat. Aut infundantur Clysmata emollientia ad ʒij. vel ʒiv. pro ratione ætatis. Convenientissimum est Clysmata ex brodio l. decocto pisorum in quo dissolutum sit saccharum nigrum. Nam hoc abstergendo fordes mucilaginosas alvum aperit. Sin meconium l. excrementa indurata sint in colo ejusque cellulis Clysmata solum ex oleo raparum & lini paratum commode eadem educit.

In specie in usu sunt Epomphalia l. unguenta laxativa umbilico illita, quæ sunt, v. g.

Ex aloës ʒj.
fell. tauri ʒij.
Scammonii ʒj.

quæ cum butyro & melle rediguntur in formam linimenti & illinuntur, circa umbilicam abdominis, sic enim aperitur alvus. His ipsis Epomphalibus etiam agendum, unguentum de arthanita commode permiscetur. Vel sit linimentum ex succo Cyclaminis subacto c. adipe gallina, quæ blando calore decoquantur ad consistentiam linimenti umbilico illinendi.

Item, pomum Bosdorffianum putridum c. pinguedine asperina subactum abdomini illitum promptè alvum infantum releat:

Denique si ʒ. specierum Hier. pier. ʒj. Scammonii gr. v. Hæc in Cortice nucis juglandis umbilico apposta continuacem alvum proritat.

Præter dictos affectus, qui infantes in intestinis cruciant, imprimis etiam sunt

LUMBRICI

Frequentes hospites infantum primario quidem Lumbrici longi: rarius infestantur lumbricis latis l. tinea, quorum species est qui vocantur Lumbrici Cucurbitini: rarissime omnium infantes affligunt Ascarides quæ

scil. incolunt intestinum rectum. Lumbrici frequentissimi sunt infantibus, & ex iisdem vel mille symptomata infantibus ordinario impendunt, aded ut etiam horrendas Epilepticas convulsiones in iisdem excitent. Ob id accuratius Præctici studiosè moment, in omnibus affectibus infantum curandis, imprimis abstrusioribus, semper ad lumbricos esse attendendum, quorum latentia signa pessima inferunt symptomata.

GENESIS lumbricorum est in intestinis imprimis tenuibus & sæpius originem præbet adspazia l. copiosiori ingurgitationi lactis aliorumque alimentorum. Hæc enim copiosius ingurgitata, dum non ritè digeri possunt, in putredinem degenerant, in specie pulvis farinaceus alias facile verminantes. Dum ergò in intestinis ita putrescendo corrumpuntur, in lumbricos abeunt, idque ed citius, si infantes paulo robustiores l. c. lacte l. c. pulve fructus horæos simul assumant: quorum fermentativa vis, uti corrumpit lactinicia & pulacea, ita promptissime lumbricos generat.

Faciunt huc etiam dulcicia fermentando facillimè animalia subministrantia easque varia: Unde talia dulcicia saccharata, imprimis in infantibus lumbricos frequentissime generant. Et hinc est quod etiam Lumbrici per dulcicia ex lacte, saccharo, melle parata, imprimis alluciantur & inescuntur.

REMOTIOR CAUSA quod ex his proximis generentur lumbrici, quærenda est in conditura bilis balsamica debiliore: Uti namque sal vol. oleosum bilis instar balsami condit Chylum, eumque prætervat ab omni corruptione, idque ed magis, quòd acrior magisque salina volatilis fuerit, uti est in juvenibus adultis; ita eum in infantibus sit magis temperata & minus salina ob id minus condire potest Chylum minusque defendere eundem à putredine & verminatione. Unde rectè dicit Helmont. Ubi bilis deficit fermentum, ibi lumbricorum est cubile. Vnde etiam talia quæ amaricantia sunt, & bilis balsamo cognata, uti sunt Myrrhata, absinthiaca, aloëtica, colocynthidea & denique ipsam fel tubulum promptè lumbricos fugant & pellunt.

SIGNA lumbricorum presentium sæpius latent in obscuro, nisi interdum unus alterve mortuus per alvum ejiciatur. In specie tamen infantes quibus adsunt lumbrici, iis ferè semper jejuno stomacho os copiosa madet saliva: item subinde attrahant nares, somnia habent turbulenta & interrupta & in somno dentibus subinde strident.

Hæc sunt ferè primaria signa quæ in lumbricorum presentia se solent manifestare. His accedunt quod Tussis sæpius adsit sicca, max ubi evigilant, gravi torquentur siti: interdum etiam nimium habent appetitum, cum quo nihilominus corpore deficiunt l. minus nutriuntur, interdum simul instatur venter ac turgit. Item, dum ventre adhuc sunt vacuo, tormina patiuntur rosiva, quæ tormina ferè cessare solent, ubi aliquid alimenti assumpserint: Color faciei est inconstans, rubent interdum, interdum subito, demò pallent ut plurimum tamen præternaturali suffunduntur pallore. Superveniunt tandem febres exque sæpius maligna aut saltem variè typi inconstantis, quæ mite infantes excruciant. Dum sæpe his ipsis infantes laborant lumbricis, citra hoc quod gravius patiuntur incommodum: tamen quoniam præter dicta symptomata interdum periculosas inferunt convulsiones, lethalia imò interdum symptomata, ob id opera danda, ut quantocius fugentur.

IN CURA eorundem observandum, ut per inferius curtur l. alvum semper injiciantur dulcicia, quæ ipsi sint amica, & lumbricos deorsum versus ad se alluciant; qualis sunt Clysmata ex lacte aut ex decocto passularum c. saccharo, aut ex decocto Caricarnum aut similibus. Hæc namque dulcicia deorsum versus proluciant lumbricos, dum interea per os propinanda sunt talia, quæ eos aut necant aut ceu ipsis adversa fugant. Si propinentur enecantia, simul vel brevi post subjun-

genda sunt purgantia eos expellentia. Nam licet semel enecati sint, si tamen adhuc hospitentur in corpore, ex eorum corruptione novi exsurgunt lumbrici.

Conveniunt E. interne *Mecobocanna*: it: paululum de *Ialapa*: it: *Syr. flor. persicorum* admodum infensus lumbrici: si paulo robustior fuerit foetus, non est melius interficiens aut enecans lumbricos quam *species diaturbitis c. Rhabarbaro à gr. VIII. X. usque ad XV.* propinata. Imprimis *mercurius est* juratus lumbricorum hostis, sive *vivus* propinetur sive *c. saccharo*, quod succum singularem vocat *SCHROEDERUS in pharmacopœia*, *mercurius vivus* subigatur in formam pulveris plumbei, qui pulvis aliàs notus est sub nomine *pulveris ad vermes D. M. I. C. H. A. E. L.* qui est certum experimentum & promptissimè vermes enecat & expellit. Si non habetur, assumendus est *mercurius dulcis* qui commodissimè sub formâ boli propinatur: (Nam si in liquore dissolvatur in forma pulveris, sub antiqua facie cochleari adheret) v. gr.

℞. Conserv. flor. Rosarum, vel (quod melius) Conserv. flor. persicorum ʒb. (qui tamen amaricat) ad ʒj. (pro ratione ætatis infantis.)
Mercur. dulcis ʒb. vel gr. xv. vel xvij.
(pro ratione foetus)
C. f. q. Syrup. flor. persicorum F. l. à Bol. contr. verm.

Ubi infans fuerit jam aliquot annorum, commodè pro stimulo aliquot grana *Ialapa* addi possunt. Nam *Ialapa* etiam promptè pellit lumbricos: Uterius *aqua Hermetica* quam vocant, s. quæ fit ex infusione *mercurii vivi* ejusque agitatione, certum est experimentum ad lumbricos.

℞. v. gr. aqu. Hyperici q. v. (Nam hoc etiam est inimicum lumbricis) huic immittere *mercurii vivi* bene purgati, aut quod melius est ex laboribus mercurialibus refuscitati (vocatur alias reviviscatus) infundantur in aquam, probe agitentur invicem in lagenâ vitrea & agitatione exacte permiscerentur, reponitur hæc mixtura, ut mercurius omnis fundum petat & aqua supersans clara fiat: quæ aqua est certissimum experimentum ad enecandos & fugandos lumbricos, vocatur ab *Horatio AUGUSTINO* aqua *Hermetica*.

Præter dicta ulterius lumbricos pellunt *C. C. usione* s. f. igne propinatum in specie quidem *spiritus C. C. essentialis* s. fale vol. proprio acuat: Hic enim promptè lumbricos pellit & commodè usurpatur, ubi simul imminet *Epileptica convulsiones* cum lumbricis. Conveniunt etiam *Corallina* ejusque pulvis; *pulvis item summitatum & seminis Tanacetii*, *Myrrha* etiam, *aloe* & similia amaricantia. Certissimum experimentum etiam pro adultis est *precipitatum veneris* quod & *T. I. M. A. U. S.* tanquam arcanum, & *Z. U. V. O. E. L. E. R. U. S.* tanquam expertum ad lumbricos commendat. Nempe vitriolo veneris affundit, phlegma vitrioli veneris acuatam c. paucis spiritu proprio, ut in hoc liquore solvatur, vitrioli solutio filtrata precipitatur c. oleo tartari p. d. sic acquiritur pulvis vel cœruleus vel exacte viridis qui optime edulcoratus ad gr. v. vel vj. pro ratione ætatis in vehiculo convenienti propinatus in infantibus promptissime pellit lumbricos, qui & in adultis eosdem cetero fugat.

Aliàs *decoctum rad. filicis in lacte* infantibus propinatum tanquam certissimum commendatur contra vermes.

Ubi non amplius lactantur infantes, optima sunt remedia spirit. sulphur. s. quod melius est *spiritus vitrioli* ut in radice convenient, si nempe quicumque potius & aqua appropriata *Hyperici*, *Porrucae*, *Rad. Graminis*, aut etiam saltim *aqua communis acidulata* præscriptis *spiritibus sulphur. vel vitrioli* modice, de qua interdum pro lubitu, hauriat: infans: mirum est

quàm promptè pellat lumbricos eosque fuget: quibus externa simul *Epomphalia* applicanda sunt, quæ inter domesticum, sed certum est remedium, cuius aliquoties felicem vidi successum, si sola *aloe Epatica* subigatur c. felle bubulo, & sub formâ linimenti illinatur *frustulo vesicae* sive *quantitate palma* s. parva manus, & ita linimentum hoc applicetur umbilico, quod si adsint lumbrici, fortiter adheret, nec prius cadere solet, quod certissimum est & ipse vidi, nisi enecati & fugati fuerint lumbrici, quo tempore sponte cadit: quod si vero applicatum non adheret, firmiter signum est & non improbabile non adesse lumbricos.

Præterea etiam linimenta similia ex oleo *Colocynthidos*, oleo *absinthie*, oleo *nuculorum persicorum* expresso & similibus applicare etiam *Theriacam c. succo* vel oleo *absinthii* aut *ruta*.

Præter dicta mala fit interdum, ut nimia in intestinis flatulentia in tantum distendant peritonæum, ut icem laxetur, aut in suis processibus in serotum, unde sunt successivæ.

ENTEROCELÆ,

Vel etiam laxetur sub umbilico, adeoque tunc sicut

HERNIÆ UMBILICALES, S. OMPHALOCELÆ

Quas aliàs vocant

UMBILICI PROMINENTIAS.

Præter hos status intestina loco suo deturbantes etiam intensus clamor, aut continuus ejulatus in causa est non raro, ut similes *Herniæ* ex laxato aut rupto peritonæo graves sint infantibus. Denique *Tussis continua & violenta*, aut etiam vehementior egerendi per alvum conatus similiter *Hernias* aut *Umbilicales* aut *serota* inducere potest. Nihilominus tamen non omnes tumores seroti sunt *herniæ* intestinorum. Nam interdum ex copioso liquore turget serotum, & intense tumet, & quasi species est *hydroceles*, Sicut etiam *Umbilicus* interdum laxior est aut magis prominens, si negligenter sit ligatus funiculus *Umbilicalis*: aut etiam si longior sit relicta pericula ipsius funiculi corpori continua: Nam ex his causis similiter laxatur umbilicus, & fit ejusdem prominentia.

SIGNA *herniarum seroti* per se patent, dum imprimis violenta talis causa præcesserit, v. gr. ejulatus, clamor, tussis, vehementis egerendi conatus, &c. sicuti etiam quod altera tantummodo seroti medietas ordinariorum fere sit affecta & tumida; quod si v. *hydrocele* sit quæ seroti tumorem infert, utraque seroti pars tumet & turget, item non tam facile recedit tumor atque recedit ille qui est ab intestinis, atque denique admorâ candela, quasi limpidus & perspicuus iste tumor apparere solet, si est *hydrocele*.

Umbilicales vero *herniæ* & prominentia etiam per se manifestæ sunt, dum foras prominat & tumet diva colorem citra omnem ad tactum dolorem. Causa antecedentes facile patent per se.

PROGNOSIS.

Enterocelæ omnis & *Omphalocele* facile curantur in infantibus, cum eorundem tractabiles membranae & succiplenum corpus facilem consolidationem & conglutinationem admittant.

CURA.

Si E. fieri possit, in *Herniis seroti* communibus propinentur internè quædam vulneraria, imprimis ex *decocto herniaria* edulcorato c. *Syrupo Symphyti*, aut ex

decocto perfoliata c. fanticula: aut detur pulvis ex *semine perfoliata*.

Externe singulare experimentum est in *Herniis infantum*, si admoveatur frustum pellis s. cutis anguille solummodo obliterata c. albumine ovi: Hæc enim applicata mirè consolidat rupturam peritonæi, cum quo remedio interne simul propinandum est *semen nasturtii vino infusum*, (certum est experimentum.)

Quod si ipsa cutis anguille hoc modo applicata non sit sufficiens, accipiat *pellis anguille salita qua coquitur in lixivio forti*, ad consistentiam Emplastri alutæ inducendi, quod Emplastrum loco rupturæ applicatum brevi consolidat eandem. Aliàs externe ulterius, ubi malum est à flatibus nimis, applicantur fomenta ex foliis *Lauri*, floribus *chamomilla* & *sambuci* c. *seminibus calidis majoribus vino incoctis* & instar fomenti applicatis. Hisce postmodum ubi reposita fuerint intestina superimponunt fomenta adstringentia ex vulnerariis *perfoliata*, *Herniaria*, *plantagine*, *myrrill. Rob. acacia* & *alumine in aqu.* & aceto nonnihil coctis & ita applicatis. Hisce superimponendum est loco rupturæ aut laxaturæ *emp. ex gum. elemi in aceto macerato denuò inspissato c. ole. ovorum* in formam emplastri subacta. Vel fiat emplastrum adstringens & quasi corrugans ex *Mastiche*, *Icthyocollâ*, *Tacamahac.* & *Gumm. Arabico ana ʒj. Thuris*, *pisicis Græcæ ac pisicis nigra ana ʒij.* quæ subacta alutæ (vel linteæ potius, quod tractabilius est) inducta imponantur loco rupturæ. Aut illinatur frequenter locus rupturæ c. oleo *hyperici* & oleo *ovorum* & superimponatur postmodum emplastrum de pelle *aricina*.

Quod si tumor seroti sit ab alio liquore s. humore aqueo in *hydrocele* cataplasma ex stercore caprillo est optimum, aut solus foetus ex succo *stercoris caprilli*, admoratus est expertus.

Si prominat nimis umbilicus, discussis, si adsint, flatibus, imprimis si rupturæ adest peritonæi, convenit herba *perfoliata* cocta, umbilico imposta: it: *Robacacia nostratis* dissolutum in liquore appropriato ad consistentiam unguenti s. linimenti, illinatur umbilico relaxato; donec denuò coeat. Vel quod optimum est, *Gumm. Mastiches* subactum in mortario calido, inducatur linteæ & imponatur umbilico. Optimum est si formentur *Globuli ex corio*, rotundi magnitudine grossi præter propter s. quanta est prominentia umbilici, qui globuli linteæ obvoluti obducendi sunt emplastro *oxyroceo* aut *Gum. Mastichis* & ita imponendi sunt cum firma ligatura umbilico prominenti.

Optimum etiam est, si ole. ovorum illinatur umbilicus prominens toties quoties ligatur infans novis fasciis, & post inunctionem hanc imponitur globulus latus factus ex cera flavâ c. *Mastiche* permixta, qui globulus convenienti fasciam firmandus est, ut firmiter hæreat, donec denuò coeat successivè umbilicus.

VNCTIO UMBILICI

Fit interdum ut etiam

INFLAMMETUR UMBILICVS,

Quod fit vel ex inepta ejus ligatura, vel ex alteratione ejus ab aère externo, vel etiam interdum ex nimio clamore & tensione abdominis, quod tamen rarum est.

Facile patet malum, dum pars rubet plus solito & non nihil dolet, calet etiam ad tactum & si attingantur infantes ejulatu dolorem produunt.

Facile curari potest si mature fiat, si tardius venias, donec factus sit abscessus, periculum est prolapsus intestinorum infantis per umbilicum.

Ob id inflammatio subito & quanticocys fieri potest, discutienda & resolvenda est. In quem finem optime conducit emplastrum de *Spermate Ceti Myrsinchi*, it:

emplastr. de spermat. ranarum officinarum. It: *Emplastr. album s. de cerussa camphoratum*, ac denique ole. *lumbricorum terrestrium c. cerussa l. saccharo saturni* permixtum umbilico illitum, sedatâ denique inflammatione illinendum est ole. *Chamomill. vel anethinum* ad reliquas omnino discutendas.

Abolvimus fere ea, quæ ad intestinales affectus pertinent. Cognatus tamen his ipsis affectus adhuc est, frequens tamen in pueris, eorundem nempe

ANI PROCIDENTIA,

Eoque frequentior, ut dico, in plenis, quò laxior Anus proci-magisque flaccida existit substantia intestini recti & dentis, musculorum ejus.

C A V S A E. quare interdum foras prominat anus s. intestinum, est *sapius*.

TENES MUS,

S. continuus tamen frustraneus egerendi infantum conatus, qui Tenesmus oritur ex mucilagine acidâ & viscida intestinum rectum obsidente, à qua continuo irritatum, continuo egerere nititur, unde tandem foras protruditur intestinum rectum. Præter talem Tenesmum etiam nimia laxitas ac nimia flacciditas musculorum intestini recti, subinde causa est hujus procidentia, in specie quando nimis frequenter suppositoris molestatur tenelli.

Affectus ipse per se patet, facilis etiam est restitutio, si tempestive fiat: aliàs periculum est ne ab aère ambiente alteratum intestinum in gangrenam dilabatur.

Ut E. denuò restituatur anus prolapsus si est ex laxitate, sufficit sola cum linteo calido repositio, aptaque infantis fasciatio, ut pedibus extensis ita permaneat.

Si vero causa prolapsus hujus sit Tenesmus: Tunc ad corrigendum & tollendum Tenesmum conducit imprimis *sacculus*, aut etiam *inseffus*, balneum vocat ur *luber*, paratus ex

Flor. *Verbasci* mij.
furfur. *triticej* mij.
sem. *Cumini* ʒj. &
Bacc. *Lauri* ʒss.

quæ mista sacculo intuta coquantur in f. q. aquæ sacculus expressus calidus supponatur, ita ut eidem insideat infans: Nam hic tollit Tenesmum.

Utilis etiam est ad Tenesmum *suffusus ex Terebinthina prunis injecta s. imposta*.

Vel *Suffusus ex Colophonæ ʒb.*

Sarcocollæ ʒij.
Bacc. *Lauri* &
Sem *feniculi ʒj.*

quæ pulverisata prunis injiciantur & inde exiens fumus excipiatur ano.

Curato Tenesimo facilè postmodum restitui potest anus prolapsus.

Quod si citra Tenesmum anus sit prolapsus, si ab aère alteratus nonnihil intumuerit, ante repositionem fovendus est decocto *Malva* & *seminis Cumini in aqu.* & vino: foveatur hoc decocto linteis.

Foetus ita anus denuò blandè reponendus, qui repositus ut in loco suo maneat, optimum est, si infans insideat aperi plano calido cui *Mastiche* sit illita, aut etiam loco *Masticis serum hircinum* aut *cervinum*; sufficit si aperi dicto calido illinentur. Vel etiam fovendus est anus hoc ipso sero hircino vel cervino liquefacto & ita reponendus, non enim adeò facile postmodum denuò excidit.

Conducit etiam *inseffus ad umbilicum usque in decocto adstringentium, gallarum nempe, glandium, corticum granatorum, foliis Myrt. & similibus*, adjecto si opus sit, paucis *alumine*. Aut etiam intrudatur vel applicetur ano parum *bombacis imprægnatae sanguinis Draconis, Mastic. pulverisat. Balaustiorum Thuris & similibus*. Nam his facile anus repositus in loco suo firmabitur.

SUPPRESSIO VRINÆ

Fit interdum, ut infantibus

SUPPRIM-ATVR VRINA,

Suppressio
vrina.

Ita ut vel plane non eandem excernere queant, vel non absque difficultate aut dolore eandem ejciant.

CAVSÆ possunt esse varia: Primaria est autem Calculus in Vesica Vrethram vel meatum urinarium obstruens.

Frequentior causa est mucilago tenax & viscida c. urina edelata, quæ in Cervice Vesicæ denud quasi inspissata aut concreta orificium vesicæ obstruit: Unde talium urina crassa & faculenta quasi excernitur.

Origo hujus mucilaginis est ab assumptis imprimis pultaceis viscidioribus: dum propinantur pulvis ex pane smilagineo non rite fermentato, quo viscidum in stomacho difficulter digeritur, & viscida copiosa inde in primis viis generantur, quæ ad vesicam urinariam c. urinâ derivata retentionem & difficultatem urinæ inferunt.

ALIÆ CAVSÆ quæ subinde occurrunt, sunt rariæ ferè.

Malum per se patet, dum nihil vel parum ab infantibus excerni conspicitur: Item, ejularus & aliqualis tumor circa regionem vesicæ sufficienter malam declarant.

Calculus præsens vix aliâ ratione, quàm per catheterem in infante jam non nihil robustiore cognosci potest.

QVOAD PROGNOSIN

Malum non contemnendum est, propter symptomata interdum concomitantia, nempe dolorem, ejulatum, vigiliis & similia.

Imò si diutius pertrahatur malum, periculum est, ne exinde mors imminet infantibus.

QVOAD CURAM

E. Primò quidem mucilago tenax & viscida est evacuada: quod præstat imprimis Mechoacanna propinata c. syrupo rosarum solutiva. Item, pilula factæ ex Terebinthina propinata etiam insigniter conducunt.

Evacuato corpore promovenda est blandè urina. Conveniunt imprimis flores Cyani & Calcatrippa sive propinetur horum aqua destillata minoris tamen efficacis, sive decoquantur in aqua simplici vel potu ordinario Cerevisia, & propinetur decoctum infanti, aut quod melius est, si in iis qui jam sunt ablactati, fiat infusio horum florum Cyani & Calcatrippa, in aqua polygami & anonidos. c. spiritu salis dulcis acidulatis: sic enim extrahitur elegans tinctura cui gratia saporis concilianda c. syrupo Capillorum veneris aut c. syrupo artemisise.

Aliàs emulso seminis Violarum facta c. dictis aquis appropriatis in specie ononidos: Item decoctum Cicerrum nigror. decoctum etiam summitatum feniculi sufficienti in infantibus ad promovendam urinam.

Terebinthinata omnia in specie spiritus Terebinthinae egregius est ad promovendam infantum urinam.

Externè conducunt balnea nistata, quæ emolliunt & resolvunt non nihil sordes istas mucilaginosas.

Post balneationem inungatur regio Vesicæ & perinae c. oleo lil. alborum, oleo Chamomill. ana ʒi. cui addipotesit oleum scorpion. pulverisat. ʒiʒ. quod linimentum post balneum aut forum inungatur regioni, ubi supprimitur urina, aut etiam unguentum dialtheæ cum oleo scorpion. permixtum iisdem in locis illinendum est: Si fortius agendum est oleum scorpion. c. paucis cere illinatur regioni vesicæ ad promovendam urinam.

Cataplasma etiam ex paritaria & pinguedine anserina. It: Cataplasma ex Chamomill. vulgari applicata regioni vesicæ sunt optima.

Optimum autem est, si dicto modo Cataplasmatibus ex paritaria simul addantur cepa sub cineribus cocta, sic enim optime & promptissime promovetur urinæ fluxus.

Contrarium vitium est, quando infantes retinere nequeunt urinam & est

INCONTINENTIA VRINÆ.

Malum quod in ætate tenellâ vix potest judicari, quoniam imprimis infantes in somno excernunt neccientes & nolentes.

Postmodum verò ubi talia intelligere incipiunt, si urinam retinere nequeant, vitiosum est, sive fiat ex consuetudine, sive fiat interdum ex vitio partium vesicæ, in specie ex resolutione ejusdem sphincteris, aut ex lisione ejusdem à calculo, aut ex quacunque aliâ sphincteris vesicæ lisione.

An sit ex consuetudine vel non, non potest cognosci nisi in infantibus nonnihil robustioribus: in quo casu & tempore etiam cura instituenda est.

Talis urina incontinentia ex consuetudine nihil mali sub se habet, sin verò vitium sit in sphinctere, hoc ipsum maturè corrigendum est, imprimis per balnea ex nervinis & adstringentibus parata: uti sunt in specie ex fol. quercus, ex salvia, ex saturcra, feniculo & similibus. Inungi etiam potest oleum Mastichinum, quod valde adstringit. Uti etiam unguentum Comitissa c. oleo Irino & etiam C. oleo Costino.

Internè pulverem ex Castoreo & Myrrha c. oxymelite propinandum commendat JOEL si subit affectus quodammodo paralyticus s. ex laxatione sphincteris vesicæ.

Commode etiam propinatur internè pulvis ex erinaceo ustis, herb. & sem. agrimonie, Mastiche, medulla saxorum & similibus supra, ubi de urinæ suppressione actum fuit propositis.

MACIES ET ATROPHIA INFANTVM.

Frequens & sæpe difficillimum curatu, simulque periculosum malum infantum est, quando

MACIE ET ATROPHIA.

Corripiuntur, ita ut eorum corpus succo nutritio privetur, & ejus partes musculosæ flaccidæ & molles fiant: Uno verbo, quando non nutritur & augetur corpus, sed successivè, utut alimenta capiat infans, decrevit & emaciatur.

CAVSÆ hujus maciei sunt varia, in genere est vel symptomata vel morbosa. Symptomata est, quando alium morbum, febrem, diarrhoeam, vel similem affectum sequitur, Morbosa est, quando circa talem prægressam causam, vel circa prægressum alium morbum ex se ipso radices egerit, vel ex se ipso inceperit.

Talis maciei causa sunt plurimæ, quas ordine pertrahabimus.

Prima quidem causa est in vitio lactis nutritis, quod minus proportionatum est ad crasin fœtus s. infantis nutriendi, quin potius ineptum est ut nutriat infantem. Id quod fit imprimis in nutritibus Cholericis, ut sic dicam, seu habitus minus succulenti & quæ quodammodo ad phthisin aut Hæticam inclinant: in specie, si jam diutius lactaverint alios infantes: Nam talium lac asperum nonnihil est & minus aptum ad nutriendum infantem, qui nutrimentum temperatum solcidum & quasi oleosum requirit.

Cognoscitur hoc ipsum vitium, si ipsa nutritrix sit & infantes citra manifestam aliam quacunque causam successivè emacientur & parum vel nihil proficiant.

AFFECTVS est non contemnendus, pro cuius CURA imprimis mutanda est nutritrix & post mutationem nutritis, aut etiam si infans quodammodo sponte minus aptus sit nutritio, aut si contabescat & minus nutriatur propter vitium nutritis post nutritis re-motionem, commode balneatur infans in lacte bovinò vel caprino, quo ipso subinde blande fricanda sunt ejusdem membra, & postmodum capiat hederæ arboreæ crescens in quercu, ex qua hederæ arboreæ destillat.

Periculosum est hoc malum, nam atrophia lethalis tandem necessario sequitur.

PROCURA hujus mali internè conveniunt res solventia & abstergentia hujusmodi mucilaginosas sordes. Convenit E. tartarus vitriolatus in brodio s. dicto passularum propinatus quotidie reiterandus. Convenit idem liquor tartari seu sal essentialis tartari resolutum in liquorem infanti subinde guttulatum propinatum.

Commode etiam usurpantur martialia, crocus martis aperitivus c. tartareis permixtus. Hinc tanquam mulieris remedium expertum in tali casu commendat HOFFERUS in Hercule Medico p. 349. pulmentum istud quod vertex ferreus rota in molendinis colligit, quod nihil aliud est, nisi subtilissimus quidam Crocus martis ista agitatione à ferreo vertice abrasus. Unde HORTIUS propinat in tali casu infantum aquam istam quæ in acuanis instrumentis ferreis sub cute colligitur. Commodius est ut usurpentur tinctura martialis imprimis permixta c. remediis tincturæ.

Externè commode sunt unguenta & linimenta abdominalis pro resolvenda & attenuanda ista mucilagine, quæ attenuata postmodum intestinis blandè per laxantia moderata est evacuada.

Sequens unguentum Barbetti quod habet in anatomia practica Belgico idiomate conscripta, est egregium & quod etiam singulariter commendat.

Aliud habet in sua praxi scil.

ʒ. Unguenti altheæ compos. ʒj.

arthanit.

mart. ana ʒij.

ole. lil. alborum

Chamomill. ana ʒiij.

M. F. linimentum,

quo inungitur abdomen.

Conveniens etiam est, si fiat simile linimentum acutum c. oleo latericio s. Philosophorum. Nam & hoc in tali casu magis penetrans & magis appropriatum evadit.

ʒ. Unguent. dialth. vel simplic. vel Compositi.

ole. lil. alborum ana ʒʒ.

ole. latericii s. philosophorum ʒij.

M. F. linimentum.

Quod commendat SYLVIVS insigniter, ut eodem inungatur abdomen infantis, dum lectulo imponitur, resolvit potenter visciditatem intestinorum & glandularum Mesenterii, ut postmodum feliciter blandis evacuantibus possint evacuari.

Porro ad Causas Maciei apud mulieres non incommodè etiam referuntur Vermiculi subcutanei vocati Crinones s. Dracunculi, qui revera sunt vermiculi forma singulari, oculis grandibus: cinericii c. caudis oblongis: uti per microscopia nuperrimè fuit detectum. Hi.

CRINONES S. DRACUNCVLLI.

Quando sub cute hærent, solent inferre maciem Crinones s. Dracunculis corporis. Infantes optime se habent, bene sument, bene comedunt, bene dormiunt, & tamen deficiens est eorum nutritio: Ubi E. deest alia manifesta Maciei causa, mulieres statim dicunt aut subesse fascinationem aut adesse Crinones.

Crinones hi cognoscuntur & curantur simul: si infans deducatur in balneum, in quo bene fricetur cum melle subacto.

Sic enim cum sudore erumpunt isti Crinones sub forma capillorum nigrorum crassorum, qui tamen postmodum, dum ita emittunt capita, vel c. novacula vel cum crusta panis acuta abraduntur, & ita tolluntur. Quidam loco talis Unguenti ex melle imponunt infantes in lixivium, in quo ster-cus pullorum gallinarum bullivit: Huic ipsi lixivio ad collum usque immergunt infantes, & ita nonnihil ad sudorem disponunt, postmodum le-vi manu melle illiti Crinones proritant, quod

Y Y y ij post

destillatur aqua quæ mirè commendatur in tali infantum macie sicuti etiam ipsa folia hujus hederæ pulverisata ad ʒj. cum paucis syrupo violarum sunt propinanda.

Præter hoc etiam aqua filicis destillata mirè laudatur, ex qua filice etiam culcitras sub dorsum ponendas parandas suadent. Sunt etiam qui in tali casu post balneum lactis commendant unguentum ex butyro non salito quo subinde membra tenella fricanda sunt.

Cæterum præter tale lactis vitium etiam subinde causa est macie infantum in lumbricis, qui ubi sunt copiosiores, aut etiam diutius retenti fuerint in infantibus, tandem maciem inducunt.

SIGNA ET CURA horum fuit explicata, Ad hos lumbricos pertinet etiam

VERMIS UMBILICALIS.

Affectus rarissimus. In tali casu infantes cum nutrice optima, optime surgentes tamen successivè emaciuntur, labia pallent, & desiciunt à nativo colore, iniqui sunt & quasi tormina ventris patiuntur, interdum se jactitant.

SIGNA manifesta sunt nulla hujus vermis, nisi quod, ubi adest suspicio talis vermis, imponatur funiculus umbilico: quando infans in lectum reponitur, fundulus alligatur umbilico, & altero manè medietas ejusdem excisa & quasi à verme absumpta apparet: repetendum hoc aliquoties imponendo novum fundulum, ut simus certi de præsentia hujus vermis umbilicalis.

Hoc factò imponatur cortex nucis juglandis internus, excavatus, repletus cum pulvere vitri Veneti contusi, cui parum herba sabina pulverisata sit admixtum, pulveres hi excipiuntur melle, & ita his repletur cortex nucis juglandis qui ita imponatur umbilico, altero manè remotus cortex manifestabit, an aliquid sit absumptum aut eversum.

Nam dulcedine mellis allectus vermis etiam comedit, sed cum sabina & pulvere vitri postmodum interficitur. Dum E. apparet nil absumi ex mistura nucis juglandis insita, tunc propinetur internè abstergiva, ut vermis necatus quacunquè viâ evacuetur. De tali verme umbilicali nullus auctorum aliquid habet, nisi pauca ea, quæ refert SENBERTUS lib. 3. prax. de morbis abdominalis cap. ult. totius libri. Veritas tamen horum vermium etiam observata fuit à D. MICHAEL, qui etiam methodo recensita eisdem fugavit.

Porro inter causas atrophie & maciei infantum hærens ferè incognitus primum ferè locum obtinet infarctus & oppilatio vasorum lacteorum in intestinis & consequenter glandularum mesenterii per quas vias naturaliter Chylus deberet moveri ad officinam sanguificationis. Certum enim est, quod his ipsis locis obstructis & oppilatis, tandem deficiat necessario corpori nutrimentum, & in talibus infantibus successivè abdomen intumescit, nihilominus tamen partes substantia & externa nutrienda flaccidæ sunt & molles, & minus nutriuntur, quia potius decreverunt.

CAVSÆ sæpissimè sunt pulmenta viscidiora & tenaciora uberius ingesta. Nutrices enim interdum vix desistunt, ut infarciant talia pulmenta, ut tantum non digitis attingere ferè possint. Hinc fit, ut talia pulmenta sæpissimè degenerent in mucilaginem crassam ac tenacem, quæ successivè officina lactearum, etiam ipsas glandulas mesenterii obstruendo debitum nutrimentum corpori deficere faciunt.

SIGNA ex modò dictis facile patent, imprimis ex causa prægressa, ex tumore abdominalis, item ex aliquali ejus ad tactum duritie quæ excernuntur, solent esse viscida, albicantia & quæ sunt similia indicia.

postmodum dicto modo vel *novacula l. crusta panis acuta* abradunt: repetitur toties (ad biddum, triduum) quandiu presentia talium hospitem se manifestat.

Quod si copiosiores sunt, aut subinde regenerentur, radicitus evellendi sunt secundum modum T I M A E I, quem habet in suis casibus de morbis infantum, nempe ut propinentur interne tinctura antimoniales (loco quarum tamen remedia viperina non erunt minoris pretii) externe verd in balneis talibus & post talena frictionem, abstergendi sunt infantes cum aqua sua aloetica parata ex aqua absinthii lb. ij. in qua dissoluta sunt aloës Epatice ℥ij. hac ipsa aqua fricati ita infantes omnino amittunt & curantur ab istis crinobibus.

Uterius *Causa maciei puerorum* sapius est aut saltim dicitur

FASCINUM.

Fascinum

Vim talis fascini c. PARACELSO multi moderni ex impressione imaginativa deducunt, quæ per solum visum potest nocere: Alii hoc ipsum negant, & totum negotium veneficio attribuunt: de quibus hic non est dicendi locus. Sufficiat subsumptionem esse fascini & veneficii, vel in tali, ubi nulla adest sufficiens causa, quæ monstret affectum alium: item, quando c. macie simul præter spem nimis imbecilles & debiles sunt infantes.

Item, quando subsumptio est aut suspicio de vetula quadam, quæ familiariter aliquando c. infante fuit conversata.

CVRA.

Ad tollendum hoc fascinum & veneficium partim supersensitiva quamplurima, partim naturalia revocantur remedia.

Interne quidem viscus Coryli pulverisatus aut enim pulvis baccarum uva in versa s. herba paridis.

Item, pulvis GANSII in suo de Coralliis tract. ex Sem. antirrhini: Coralliorum rubrorum & alborum & dente hominis mortui.

Nam Coralliis singularis adscribitur efficacia. Unde Tinctura Coralliorum quacumque ratione parata, in specie in vehiculo ex hyperico propinata insigniter laudantur.

Secundina Præparata, uti aliàs ad quæcumque veneficia, ita in specie ad fascinum s. maciem ex fascino insigniter commendatur, si remedio ex secundina parata interne propinentur factui. Externe conducunt sacculi appensi ex floribus s. summitatibus hypericorum, baccis uva in versa, quibus commodè etiam herba & semen antirrhini addi possunt.

Item, suffumigia institui solent ex simplicibus contra veneficia decantatis, v. gr. ex hyperico, ex conyza fl. ceruleo, ex antirrhino, dentibus hominis mortui, visc. Coryli & quercino ac similibus: quibus adjungenda etiam sunt balnea, quæ inter præservat à macie balneum cui cortices & folia salicis sunt incisa, quod insigniter commendatur ab HARTMANNO & GABELCHOVERO: tam curat quam præservat à macie.

In ipsa macie c. foliis & corticibus salicum possunt simul incoqui flores aquilegæ & antirrhini: fol. & bacca paridis, adiantum, hypericum & similia.

Convenit etiam unguento ex unguento Coryli ad veneficia Henrici ab HEERS quod videatur in ejus observationibus; aut imponatur regioni stomachi Emplastrum Mynsichti contra veneficia malaxatum c. hoc ipso unguento s. oleo Coryli Henrici ab HEERS. Ex solâ asafœtida etiam potest fieri emplastrum contra maciem ex veneficio s. fascino oriundam, ventriculo imponendum.

CASTRO in suis M. SS. commendat sequens unguentum pro pueris fascinat; &

℥i. Ole. rosati, Nardini, Mastichini ana ℥ij, Succ. menthæ, absynthii, Cydoniorum & Pomorum redolentium ana ℥ij, Coralliorum rubrorum, Scobis Eboris, Xyloaloes ana ʒss.

c. pauca quantitate ceræ fiat unguentum, quod bis aut ter applicetur stomacho in die.

Refert idem, quod Hispanica mulieres solent suffumigare fascinatos pueros Gummi. Ammon. cui commodè asa fœtida potest addi. Observavit idem à CASTRO proficuum sæpè ad maciem ex fascino suffum ex calceo ferreo equi candente, in aceto ter extinto, quo suffumigandus est puer.

TUSISS INFANTUM.

Superfunt adhuc in morbis infantum imprimis affectus, qui vulgè tribuntur eorundem catarrhis, ubi sunt Tussis, asthma, difficilis respiratio, & his cognata symptomata.

Melioris Doctrinæ gratiâ dividemus primum Tussim (nam hæc est frequentissima inter affectus infantum asthmaticos dictos) in siccam & humidam.

SICCÆ est, quando solummodo est absque materie excretionis: & hæc est apud infantes rarior, nisi quod sæpius solent esse prodromus variolarum.

Tussis v. humida s. cum materie excretionis est, quando rejiciuntur aut saltim rejeclibilia deglutuntur, postmodum viscida, mucilaginosa & pituitosa, ut vocant.

Hoc præsupposito tussis ista sicca est à Lympha nimis acida vellicante fauces & membranam eas subingentem, in specie istam quæ cingit interius asperam arteriam, de qua lympha jam alio loco plura dicta fuere.

Frequentior est tussis humida s. crassa & cuius natales s. subiectum est in stomacho infantis.

Tussis hæc sæpius est adeò vehemens, ut continuo ruffiant infantes, donec tandem vomitus sequatur: post quem vomitum cessat tussis ad tempus, donec revertatur post dimidium diem præter propter similes ferè ruffiendi paroxysmus: similiter vomitu claudendus.

Originem habet, uti dico, ex stomacho, & ferè solet sequi adæphagiam infantum seu copiosorem pultaceorum ingestionem, & lactis simul crebriorem haurium, quæ duo nimis copiâ cum imparia fiant, fermento stomachi digesti, ex defectu concoctionis, degenerant in liquamina viscida, crassa & mucilaginosa, quæ ipsa nunc flatuum subministrant materiam, unde difficilis respiratio, quamdiu supini jacent infantes, aut etiam irritando orificium stomachi sinistrum, & cum hoc diaphragma in sum pertinetem inferunt.

Imò si forsitan uberius materia turgescat, & in flatu abeat fermentando in tantum diaphragmatis deorsum versus impeditur contractio, ut asthmaticus paroxysmus imminet.

Unde in tali infantum tussi semper ad stomachum respiciendum. Affectus per se patet: an sit sicca vel humida, etiam est in propatulo.

In specie quando est sicca tussis, conjuncta solet esse sternutatio: conjuncta solet esse involuntaria oculorum illachrymatio, & qui sunt similes affectus ex lympha paulò acidiori oriundi.

Tussis humida ex eo luculenta est, quod c. stertore quodam respirare soleant infantes: it: quod tussiendo materiam rejiciant aut resolutam denno deglutiant.

Subinde etiam inflatio quadam in præcordiis & quadam ibidem locorum intumescencia adesse solet, &

& quæ sunt similia tussim satis manifestantia signa.

QUOAD CVRAM.

Si prodromus est variolarum tussis vix curari solet, cum spontè postmodum cesset: imprimis enim tussis humida sub curam Medici cadit. In cuius cura uti etiam in cura asthmatis infantilis vomitus est pernecessarius, & sæpius eodem solo curatur omne malum.

Provocatur facillè in infantibus, si digito oleo illito irriterentur fauces, aut etiam si penna similiter oleo tinctis faucibus intrudatur: sic namque infantes aliàs facile vomiturientes ad vomitum stimulantur, & subveniunt vomitus tam in tussi, quam in asthmate infantum admodum utilis. Ubi per inferiora volumus evacuarè, Mechocaccama pulvis adhibetur utilissimè, habita ratione ætatis pro ratione doses.

Ad resolvendam mucilaginem viscidam in Tussibus convenit imprimis Sympus de Nicotiana, qui omnium est optimus: hinc Sympus de hyssopo: it. de scabiosa quæ propinari possunt in aqua hyssopi, in aqua scabiosa ac similibus.

Item, succus foniculi mistus c. lacte & propinatus, non parum levat infantum tussim. Optimum esse remedium decoctum rad. helenii c. uvis corinthiacis in vino, si invicem tamdiu coquantur, donec crassiusculam acquirant consistentiam: unde colatura facillè in tenuem syrupum c. saccharo potest redigi qui syrupus ad levandam infantum tussim mirè conducit.

Convenit etiam ad mucilagines stomachi resolvendas sperma ceti, si hoc in pauca quantitate pro ratione ætatis in lacte calido propinetur infanti, resolvit enim insigniter mucilagines stomachi.

Elaosacchara foniculi, anisi optimè conducunt, si lambenda præbeantur infantibus: uti etiam in infante paulò adultiore optimus est liquor sacchari destitutus ex raphano in caleolos inciso saccharo consperso & intra duos orbis stanneos expresso. Hic mirè conducit ad resolvendos mucos stomachi, tussim & asthmata inferentes.

In tussi sicca convenit imprimis succinum & succinata: succinum catarrhale, species diurisagacanth: pulvis contra tussim infantum M Y N S I C H T I.

Item, Flor. sulphuris c. saccharo pauco misti. Temperant etiam acrimoniam lymphæ: Symp. de jujubis, Symp. de glycyrrhiza, de scabiosa & similes.

Pinguicula idem c. ponis in jure pistorum liquefacta & propinata mirè commendatur.

Quoad externa præ cæteris in usu est lotio pedum in cerevisia calida, qua peractâ optime inunguntur cum pinguedine Lucii piscis vel loco hujus cum hircinum aut medulla cervina liquefiant in cochleari, & commodè inunguntur pedum plantis, in specie si miscantur c. oleo laurino. Linimentum ex pinguedine caponis c. capitis aliorum factum ceu notum hic præsuppono.

OBSTRUCTIO NARIVM IN INFANTIBVS.

Hæc occasione etiam moneo fieri non rarè, ut narres infantum in summitate narivum sint obstructæ ac infarctæ mucro crasso, quem uti resolvamus, optimum est auxilium oleum amygdalarum dulc. E. aliquot gutt. olei majoran. destillati mistum: Hoc enim aut externe illitum summitati narivum aut labris narivum externe applicatum resolvit fortès, & denno respirationem per nares liberam reddit.

Potè FEBRES etiam sunt non rarè quæ inferant infantes, & quidem variæ, rarius intermittentes, nisi in infantibus paulò adultioribus, aliquot nempe annorum: ordinariò continue, & hæ ipsæ sapius c. pultibus & exanthematis conjunctæ, quæ vulgè vocantur.

VARIOLÆ ET MORBILLI,

pro varietate exanthematum.

CAVSÆ ordinariò ferè hærent in lacte, quod diversimodè corruptum diversas vitiosas in sanguine inferit effervescentias & quidem si cruditate nidiora, ex oleosa parte lactis corrupta fuerit inquinatum lac, tunc febrem ardentem gravem infert c. insigni virium imbecillitate conjunctam, idque eo magis si vel virgilia præcesserint, vel nutritrix iracunda fuerit, vel alio quoque latente vitio fuerit corrupta. Nam quæ dentitionem infantum superveniunt febres, cum ferè tantum non sint symptomatice, hæc non pertinent.

Patent facillè febres infantum, dum iniqui sunt, facies rubet, artus infantis insigniter aestuant, infantes siticulosi sunt.

PROGNOSIS.

Vacant autem ut plurimum periculo hæc febres, utre nisi in tempore occurrat corruptioni lactis, etiam lethales tandem fieri possunt hæc febres.

Si superveniat diarrhæa non nimis violenta, optimè curantur infantum febres spontè natura quasi per motum criticum.

PROCURA. E. harum febrium nutritrix blanda laxativa sunt propinata: Hinc sæpius propinetur ipsum C. C. Rob. sanctuci aut juniperi, idque imprimis dum cubitum est iura.

Infanti optimè succurrit nitrum fixum antimoniazum cui parum C. C. s. igne præparati est adjungendum: quia & nitrum præparatum in jusculis aut cum pulicula commodè permiscetur & propinatur.

Si non amplius lactatur infans, aut ablactatus fuerit modò blanda acidula tinctura, nempe rosarum c. nitro parata: it. Sympus granatorum acidorum: Sympus de citro & similia commodè propinantur infanti.

Externe convenit imprimis oleum rosarum cui Camphora sit permista, quod oleum rosarum camphoratum spinæ dorsi illitum mirè confert ad ardentem infantum febres.

Item, ruta viridis confusa aceto mista optimo consilio plantis pedum alligatur. Lutum etiam formacum cum succo ruta mistum & aceto irroratum ad temperandum æstum febrilem commodè applicatur infantum plantis pedum.

Optimum est, si ℥. herb. anserina M. V. planta confusa & probè confusa miscetur cum pauco olei: additur his succus ex rad. armoracia minutim rasâ expressus, pulicula vel cataplasma ex his confectum excipitur linteis & applicatur plantis pedum. Mirè conducit ad febres infantum.

Quod si etiam, quod interdum evenit, simul c. febribus infantum conjuncti sint pedum tumores, hi ipsi hoc ipso remedio promptè discutuntur & resolvuntur.

Quod si febres infantum conjuncta sint c. exanthematibus, quales sunt in specie variola & morbilli. Hæ ipsæ originem habent ex corruptione lactis acidâ, dum lac peregrino acore inquinatum ad mass. sanguineam perfertur, ubi acor iste aut mox c. sal. vol. oleoso mass. sang. effervescentia præcipitatur aut diu latens occultè tandem quasi maturatus effervescentiam febrilem infert. Quocumque tempore hoc evenit. Acor lactis corruptus permittus sanguini effervescentia, effervescentia in morbo salubri à contrariò sal. vol. oleoso præcipitatur, vitiosus à mass. sanguinea hinc inde defigitur: ubi defixum dum hæret, acidum istud præcipitatum alimentum partis proximum corruptum in fordes acres: Unde cuticulæ in squamas eroso, & partium cutanearum superficialis corrosio, hinc consequuntur parva ulcuscula, uti in variolis hæc sunt satis clara.

Quæ omnia sunt mitiora in reliquis febribus vel cum morbillis.

morbillis vel cum petechiis conjuncti. Vt plurimum tamen sunt variola.

Præter dicta ut sunt erosio, corrosio, ulcuscula & similia, quæ confirmant acorem in variolis, etiam confirmatur acor ex eo quod imprimis solet præcedere tussis sicca, rubor & illacrimatio oculorum, quæ omnia loquuntur acrimoniam nimiam in lymphâ, item, quod in variolis sæpius sit conjunctus ardor urinae & exulceratio vesicæ effectus acidi.

Item, quod istud acidum, antequam perfectè sit præcipitatum effervescendo & in salum transmutatum, in quo tamen adhuc præpollerit acidum, ubi læserit & irritaverit partes nervosas, quibus omnia acida imprimis sunt inimicissima, hæc ipsæ ante eruptionem variolarum sæpius epilepticas convulsiones inferunt.

Ac denique quod variola & similes febres cum exanthematibus in infantibus conjunctæ optimè curentur per remedia acidum subtile in mass. sanguinea corrigentia sive præcipitando sive absorbendo: præcipitando per sal vol. C. C. myrrham, castoreum & similia absorbendo C. C. s. igne antimon. diaphoretic. cinnabari antimonii, coralliis & similibus.

Inimicentibus E. variolas in infantibus innuunt astus insignis corporis, dolor pulsatorius in spina dorso, tussis sicca quatens pulmones, oculorum tumor & illacrimatio, Pruritus in naribus, angustia quædam & occultus dolor in faucibus, donec hinc inde die imprimis tertio vel quarto incipiunt emergere monticuli parvi rubicundi, acutiores in variolis, plani ferè & depressi in morbillis.

Hi monticuli in variolis rubicundi, interdum etiam purpurei, interdum pessimo omine lividi successivè turgidiores facti tandem suppurantur & abeunt in pus, à quo pure tandem correpta cuticula abit in squamam, quæ tandem sponte decidit, relicto post se foramine modò majore modò minore in ipsâ cute.

Variola quæ quarto die erumpunt, 7. suppurantur (nam criticus motus in variolis imprimis est observandus) & 11. incipiunt exsiccari & decidere sunt salubres & faciliè curantur: Sin v. Variola erumpentes non sint plene s. turgide, sed depressæ & in medio sui habeant quasi foveam, innuit deficientem expulsionem variolarum adeoque latens periculum.

Variola quæ jam suppurantur, ubi in suppuracione concidunt, & in medio sui foveam quodammodo acquirunt, periculosum est.

Hoc tamen hic observandum est: Fit ordinariò, ut dum suppurantur, ex motu isto suppuracionis fermentativo & turgescentiâ materiæ suppurandæ, quod semper pustule sint plena & turgide, quæ ubi factum est jam pus, non nihil concidere videntur: sed hæc concidentia & depressio matura, non confundenda cum concidentia immatura & subitanea, quæ dum fit, est periculosa.

Rumpentes variola quod magis rubicunda, èd meliores, benigniores & salubriores, quod magis livida, èd maligniores & sapissimè lethales.

QUOAD CVRAM.

(eadem potest adhiberi in purpura infantum, quàm ex utero materno habent) utatur nutritrix in potu gelatina C. C. dissoluta: it. hauriat subinde decoctum rad. Scorzonera, quod est optimum, id quod etiam infanti potest propinari felici c. successu.

Item, decoctum C. C. c. ficibus commodissimè etiam propinatur infantibus: cum ficus, temperando acrimoniam salinam quamcumque effervescentiæ motum non nihil minuunt, & nimium impetum variolarum imprimis in faucibus & collo aliisque partibus internis corrigant: Unde etiam quibusdam in usu est decoctum Aliti c. ficibus salubri cum successu.

Hoc tamen observandum est, ne ficum nimia sumatur quantitas. Nam ficus laxant alvum infantum, quæ

alvi laxatio in variolis & morbillis sapissimè est lethalis, etiam si per 8. vel 10. dies in his obstructa sit alvus, nihil periculi infert, sed spontè aperitur denuò: Cautissimus E. sit Medicus, ne aperiat alvum infantum, dum laborat variolis.

Fimus equinus est optimum remedium in variolis infantum recens c. cervisia vel potu ordinario permiscetur & subigitur & exprimitur. Optimum est remedium, promovet expulsionem & febrim potenter sistit, & in specie certissimè præservat ab angina, & ne variolæ partes internas in specie fauces infestent, quod periculosum est.

Porro emulsiones factæ ex sem. aquileg. rapî, card. benedict. & similibus optimæ sunt, factæ c. aqua flor. sambuci, s. abiose, feniculi, veronica & similibus.

H. s. si adsit epilepsia vel imminet, grana pœonia simul possunt addi, uti etiam si inguicæ sint nimis infantibus, sese jactitent & stragula non ferant, id quod fit imprimis prioribus duobus diebus, tunc optimè aliquantulum semen papaveris albi addi potest in his emulsionibus, v. gr.

℞. Sem. aquileg.

rapî ana ʒj.

papav. alb. ʒij.

c. l. q. aquæ fœnicul. & flor. sambuci,

F. Emulsio (quæ est optima)

Hæc possunt addi vel antimonium diaphoreticum vel C. C. s. igne vel pulvis marchionum & similia appropriata.

In specie inter interna & variolas expellentiâ, ac simul epilepsia potenter resistentiâ est cinnabari antimonii quæ mirè confert in infantum epilepticis affectibus in variolis.

Nam malignitati potentissimè resistit plus quàm omnia antironia, it. Bezoard. solare C. C. s. igne, antimonium diaphoreticum & similia sunt nota.

Hicce Jixis commodè tantilla salia volatilia, sal vol. viperarum vel C. C. vel in epilepticis convulsionibus sal vol. succini, commodissimè adduntur.

Castoreum singulare est in expellendis & curandis infantum variolis: Miras habet virtutes in expellendo, cui non cedit myrrha, & in expulsionem variolarum & in promovenda suppuracione & in impediendis cicatricibus est mirabilis.

Vnde luyrum rubrum s. potabile est singulare remedium, si liquefactum propinetur infantibus contra variolas, quoniam ingrediens habet castoreum.

Hoc castoreum c. antimonialibus commodè permiscetur, v. gr.

℞. C. C. s. igne.

Antimonii diaphoretici ana gr. vij.

Castorei gr. ij. vel iij.

M. D. infanti 3. vel 4. annorum potenter expellit.

Mihi aliquando evenit talis casus, erat puella 10. annorum, cujus variolæ jam erumpentibus & eruptæ incipiebant sine suppuracione evanescere cum superveniente gravi diarrhæa, & cujus pedes jam omnino usque ad genua cum intenso calore livescerant, quæ omnia symptomata veniebant ex variolis retrocedentibus.

Ut ergo eandem denuò promoverem extrosusum verus, præscripsi seq.

℞. Antimonii diaphoret. gr. xij.

Castorei,

Myrrhæ ana gr. iv.

Camphoræ gr. j.

M. D. in duplo.

Capiatur dosis i. manè, altera vespere, & his ipsis denuò puella fuit restituta erumpentibus denuò & suppuratis variolis. Certum est, si jam eruperint variolæ & suppurari incipient, ut facillietur suppuratio & præcaveantur cicatrices in specie in puellis. Optimum est propinare ocul. cancerum c. myrrhæ: hæc duo enim temperant acrimoniam, & corrosionem impediunt.

Ut à variolis præserventur nares, odor acetii imprimis conducit.

Ut præserventur oculi aqua plantaginis c. pauca cerussa & camphora interdum instillanda.

Ut angina præcaveatur, fimus equinus conducit, aut collum jam obfessum sit, variolis decoctum ficum moderatâ dosi: syrup. violarum interdum lente deglutitus maturat suppurationem.

Dictum fuit jam, quod imprimis in principio variolarum, antequam perfectè eruperint, frequens solet esse.

EPILEPSIA.

De hac ergo epilepsia jam pergendum est; Epilepsia seu convulsiones infantum frequentissime ex duabus oriuntur causis, aut ex affectu nutritivum immoderato, aut ex lactis in infantibus corruptione acidâ.

Quoad nutritivum si perterrita vel iracundia percitata lac præbeat infanti vel paulò post, ordinariò ferè infantes sunt epileptici.

Item, si ex quacunque causa acrius lac in stomacho infantis acceat, sapissimè infert epilepsiam, atque tunc excreta infantum solent esse viridia aut nigricantia.

Epilepsiam ab hac causâ ortam progredi solent equalium infantum ferè continui, tormina & dolores abdominis & jectigationes infantum, id quod vulgò mulieres magnum morbum appositissimè vocant.

Nam convulsio est partium abdominis nervosarum & membranosarum incipiens, excitata in infantibus ex acore lactis corrupti: quod si ulterius continuentur convulsiones istæ etiam partium externarum superveniunt convulsiones epileptica.

Tertiò denique dentitio difficilis est, quæ sapissimè epilepsiam infert propter dolorem & propter fibras nervosas in gingivis à dentibus erumpentibus punctas.

Nam hæc tres causæ aut immoderatus animi affectus nutritivus aut acor lactis vitiosus, aut dentitio difficilis facillimè inordinatum spirituum animalium in infante concitant motum.

Vnde consequenter epilepsia, èd faciliò in infantibus, quò debiliòr adhuc textura partium nervosarum, & quò porosius & spongiosius adhuc minutque solidum aut poris angustioribus perusum eorundem est cerebrum: unde faciliè hinc inde dispergi & inordinate moveri possunt spiritus.

SIGNA.

Epilepsia per se patet,

Causæ etiam latere non possunt. Prior ex relatione nutritivis, si vult: posterior ex accescentiâ lactis. Tertiâ ex difficili dentitione infantum.

QUOAD PROGNOSIN.

Est pessimus sanè affectus, qui tamen in infantibus minus periculi habet quàm in adultis, in specie in variolis, nam ubi erumpunt variolæ, cessat spontè epilepsia.

QUOAD CVRAM.

Notum est, quod radix pœonia & internè & externè iusto tempore collecta mirè commendetur. Majoris pretii tamen est viscus corylinus, & post hunc viscus quercinus optimus ad curam epilepsia infantum: præ cæteris tamen omnibus est expertum remedium in epilepsia infantum succinum & quidem ejus sal volatile, quod sibi par non habet remedium in infantum curandâ epilepsia quacunquè: Unde liquor C. C. succinatus optimè curat epilepsiam infantum, ita ut vix quatenus relinquat hic liquor: Loco hujus vel solus spiritus C. C. sal volat. it. sal volat. & spiritus propinatus humani ad epilepsiam infantum sunt optima auxilia.

Hinc pulvis & spiritus secundine primipara etiam conveniunt, cinnabaris antimonii & super ejus basis compositum specificum cephalicum optimum etiam est remedium in epilepsia infantum.

Nam & cinnabaris mineralis vel collo tantum appensa optimè juvat & præservat ab infantum epilepsia: sicuti gr. j. camphora in aqua florum cheiri post paroxysmum assumptum præservat, ne tam faciliè recurrere possit.

Si à terrore sit malum, Smaragdus laudatur.

Si excernantur per alvum viridia in epilepsia crystallus præparata acidum interimens c. appropriatis imprimis permiscenda.

Vehicula horum sunt satis nota. Externè oleum succini, si paulò robustior fuerit infans, commodè verici illinitur: dico, si fuerit robustior: nam est penetrans remedium: aut balsamus succini cum pauco castoreo temperatus temporibus commodè illiniri potest, quin & oleum castorei pedum plantis utiliter admoventur.

Abolvimus punctum epilepsia. Cognatum epilepsia malum, adeoque ipsius ordinariò quasi prodromus est.

PAVOR NOCTURNVS INFANTVM.

Dum infantes noctes agunt inquietas, & hinc inde subsultant, cognatum malum

Pavor nocturnus infans - tum.

VIGILIIS NIMIIS.

Dum nimis vigilant & parum dormiunt. Ut E. primò à vigiliis incipiam, Vigilia nimia ut plurimum alios sequuntur affectus & adsunt non per sporadicè, sed per deuregowaidelav, v. gr. nunc à dentitione difficili, nunc à vermibus, nunc à torminibus sunt vigiliae: si non ab his causis sapissimè adsunt cruditates stomachi quæ noctem inquietam & somnum interruptum efficiunt, in specie ubi cruditates vitiosæ fermentando simul inflationes hypochondriorum effecerint.

Affectus per se manifestus & periculosus propterea quoniam vires infantum notabiliter dejicit atque anam dat epilepticis insultibus.

Eadem cruditates stomachi ordinariò ferè sunt causa pavorum nocturnorum & quidem imprimis cruditas acida, unde subinde etiam plorant, sæpius etiam torminibus infestantur infantes pavore nocturno correpti, unde in somno subsultant.

Pavor est periculosus, non per se, sed quod prodromus ut plurimum sit epilepsia.

Vigiliae E. nimias quod attinet, sæpius olivæ somnolenta propinant infantibus papaverina nempe syrupum de papavere. Emulsiones ex sem. papav. & similia quæ tamen papaverina remedia in infantibus tenellis sunt admodum periculosa, qui stuporem ac torporem insignem inducunt spiritibus animalibus ut postmodum talia semper habere soleant ingenia stupida.

Non E. nisi in adultioribus s. adultis ad papaverina est accedendum: aut quod tolerabilius est, siffiit pulmentum ex lacte, in quo cortices capiti papaveris cocti fuere, in his enim mitior est vis hypnotica, vel etiam loco syrupi papaverini simplicis, syrupus papaveris Rheados tanquam minus malignus est usurpandus: interdum 1. alterumve parvum cochlear. c. aqua hypnotica DORNCREILLII propinati potest.

Externè temporibus commodè applicatur lac muliebri c. pauco croco temporibus illitum vel fiat emulsio ex nucleis persic. c. lacte muliebri, quæ instar epithematis repidè fronti admovenda est. Medulla etiam cruris vini liquefacta temporibus illita, aut quod tutius est, plantis pedum inuncta commodè usurpantur. Olei moschat. expressum c. aliquot gutt. olei anchi de stillati commodissimè illinitur temporibus.

Quod si pavores adsunt in somno, præter elysmatâ paulò

pauid acriora conducit *Melchoacanna* ad expurgandum lac corruptum.

Hinc pulvis ex sem. anisi aquileg. & succino preparato commodissime propinatur infanti c. pulve: quando & specificum cephalicum c. semine anisi permittuntur commodè propinatur.

Est enim oleum anisi optimum specificum etiam contra pavorem nocturnum: Unde aliquot gutt. olei destillati anisi c. oleo moschat. expresso temperate inunguntur temporibus, sed in parva dest. Sicuti oleum stomachale CRATONIS mistum c. oleo destillato anisi stomacho & umbilico commodè inungi possunt. Vel succulus ex aniso confusus vertici capitis impostus una c. reliquis commodè usurpari potest.

Hi fere fuerunt affectus interni.

Externos porro inter affectus usitatissima sunt imprimis *Exanthemata faciei & capitis* s. pustula & ulcuscula, quæ cutim faciei hinc superficiem capitis pilosam, interdum etiam quodammodo universam cutim inersant.

Vocantur aliàs hæc ipsa ulcuscula & pustulæ.

CRUSTA LACTEA.

it.

ACHORES & FAVI

dum sunt in facie.

TINEA v. vocantur dum occupant capitis partem pilosam.

Crusta lactea s. acores aliàs, etiam dicuntur Germanis *der Ansprung*, sicuti *Tinea* vocatur *der bose Brind*, interdum tamen acores etiam reliquis corporis partibus infra caput sitas occupare solent.

CAVSA horum affectuum sive infantes lactantes infestent, sive post lactationem denud se manifestent, querendæ sunt in lacte acescente, & acore vitioso inquinato, qui acor successivè fermentando in mass. sanguinea præcipitatus foras ad partes intercutaneas beneficio sanguinis circuli desigitur, ubi defixus hæret & primò pustulas, hinc ulcuscula saniosa tandem, si profundius corroserit, Crustas infert.

Nam tinea capitis & ejus acor vitiosus interdum usque ed serpit, ut etiam ossa cranii lædat, eaque cariosa reddat, id quod fit imprimis, quando nutritæ contagio gallico nonnihil inquinata lactaverit infantem.

SIGNA horum acorum tinea & favorum sunt manifesta per se.

QUOAD PROGNOSIN.

Sunt equidem bonum signum, male causa. Bonum signum quod non tam inquinat mass. sanguineam, sed potius in partibus intercutaneis defixa hæreant.

Mala causa inveniunt enim acidum vitiosum, quod mass. sanguineam inquinavit, & hinc expulsionem suam ista ulcuscula interdum periculosa excitat.

Spontè natura subinde sanantur, interim tamen se diuturniora seu contumaciora fuerint hæc ulcera saniosa, interdum in ulcera maligna & depascensia degenerant.

QUOAD CURAM.

E. imprimis internis præcipitandum est corporis acidum nimium, & blanda diaphoresi ad partes ambientes beneficio sudoris est promovendum.

Conveniunt E. internè imprimis aqu. spiritus & Ess. ex floribus & rob. sambuci parata: it. remedia ex fumaris & card. benedict. In specie *Viperina sal. vol. viperarum eorundem Ess.* sunt optima.

In adultioribus infantibus una alter ave gutt. olei destillati viperarum fetidi, miram vim sudorem pellendi & hujus medio hos affectus curandi obtinet; juxta hæc ex ceruo parata diaphoretica imprimis utilia sunt: Hinc myrrha cum oculis cancrorum propinata & sæpius repetita, carationem horum ulcusculorum mirè faciliat.

Purgantia præmittenda studio reticeo.

Externè conveniunt imprimis lotiones factæ ex decocto radicis *Oxylopathi*, *chelidon. major.*, *betonica*, *saponaria*, & similibus, quibus commodè *furfures* addi solent.

Acores equidem per se ferè curantur, sed sine capitis his lotionibus imprimis indiget. Convenit etiam decoctum rad. *altheæ c. urina infantis* pro lotionem capitis usurparum.

Vulgò etiam decocto *Nicotiana* utuntur ad capitis tinea abluendam, quidam etiam pulvere *nicotiana* utuntur, sed prævo sæpissimè cum successu: Observavit enim *Dn. BOYLE* in sua *Philosophia experimentalis*, quod lotio capitis facta c. *Nicotiana* in infante tinea correpto, eundem reddiderit ægrum & ebrium: sicuti similem ebrietatem observavit *FERN.* tr. de absinth. pag. 90. ex pulvere *nicotiana* ulceribus capitis manantibus insperso.

Duo præter propter sunt menses, quod hic etiam infanti cuidam aliquot annorum propter ubertatem pediculorum inunctum fuit caput unguento ex *nicotiana* parato, quo facto brevi post infans fuit admodum anxius, vomitus copiosi, diarrhæa ingens & tantum non *lipothymia* superveniunt, causa omnibus later: tandem deveniunt in suspicionem unguenti: Hoc E. abluunt, & eo abluto spontè postmodum cessant supra dicta symptomata.

Propterea cautissimus in usurpandis remediis ex *nicotiana*.

Potius decoctum malva c. pifis pro lotionem capitis optimè conducit ad tinea; Sicuti etiam unguentum c. *butyro non salito* paratum, addita tamen pauca *camphora*, quin & ulterius conducunt balsamus sulphuris temperatus c. *axungia porcina* & illius, quæ *axungia porcina c. sola camphora subacta* in mortario plumbeo dat unguentum admodum conveniens ad capitis tinea, sicuti etiam unguentum *diapompholygos* aut unguentum *enulatum*, mistum c. floribus sulphuris & *malaxatum c. oleo nicotiana*, sunt remedia satis efficacia in tinea capitis. Unguentum ex *amiantho* paratum experimentum est *BOOTTII* in tract. suo de gemm. quo etiam non sine successu usus fuit *SCULTEUS* in *Obser. Chirurg.* 96. quo ipso capitis tinea contumacem curavit.

Vulgò his ipsis remediis etiam addunt *mercurialis*, tunc ex *mercurio crudo*, tunc vario modo preparato constantia, id quod tamen non citra cautelam fieri debet, periculum enim est imprimis in tenerioribus, ne capitis periculosiorem affectum, v. gr. epilepsiam inducant. Sic namque *TIMÆUS* in suis responsis p. 106. refert infantem acoribus laborantem ex inunctione capitis *mercuriali epilepsiam lethalem* contraxisse. In robustioribus etiam infantibus *mercurialis* cautè sunt usurpanda propter metum salivationis quæ superveniens tam spontè & facile sisti nequit.

Ob id *mercurius vivus* necessitate cogente in pauca quantitate est permiscendus remediis; Tutius adhuc quam *mercurius vivus* usurpatur *mercurius preparatus*, imprimis c. *spiritu nitri præcipitatus*: communitè appellatur *arcantum corallinum*.

Item conducit etiam *mercurius dulcis* qui non inconvenienter unguentis & linimentis permisceri potest. Notum aliàs est, quod cingula *mercurialis* s. ut vocant, cingula *sapientie lumbis circumdata* optima & experta sunt remedia præmissis universilibus, contra tinea capitis, uti etiam contra *phthiriasin*: paratur ex Cingulo ex panno parato bene infuccato, ut sic dicam c. *mercurio vivo*, vel subigatur *mercurius vivus c. axungia porcina* & bene illinatur in cingulum ex panno paratum: Tutè usurpatur in adulto tale cingulum, si præmissa fuerint universalia. si continuo simul usurpentur corpus in blanda diaphoresi conservatum, & tertio si ipsum corpus nimis exponatur frigori, quia calidum & probè munitum continuo conservetur. Aliàs ad tinea capitis contumacem præmissis conveni-

nienti c. decocto malva lotionem commendatur hoc unguentum:

℞. *Lichargyrii*,

Cerussæ ana ʒij.

Flor. sulphuris.

Mercurii vivi salivæ jejuni extin& ana ʒj.

c. q. olei rosacei subigantur probè in mortari. plumbeo, & fiat unguentum contra tinea non inelegans. **PANAROLLUS** in pent. 5. observ. 31. ceu experimentum & à se crebrius usurpatum, dicit unguentum paratum ex sulphure, axungia porcina & succo limonum, quo ipso unguento abradis capillis tinea inungendam suadet vesperi, tribus vicibus alternis diebus, quo facto per 5. dies nihil agendum est, quibus transactis fiat ablutio capitis c. decoctione malva & sic brevi curabitur tinea. Oleum non contemnendum contra capitis tinea, est & hoc:

℞. *Virellor: in ovi ad duritiem elixatorum*

N xvi.

Myrrhæ ʒss.

Rad. ari,

Serpentariæ ana ʒss.

Heileb. nigr. ʒv.

M. probè & coquantur super carbonibus ignitis absque flammâ, donec spumescere incipiant, tuncque exprimentur oleum usui reservandum. In specie decrescente luna commodè instituitur cura tinea: Nam acores & favi spontè natura cessant. Vbi pertinaciora aut periculosa fuerint ulcera, lapis medicamentosus **CROTTII** (descriptio prostat in *BEURNO* & aliis) dissolvatur in aqua *nicotiana* & ita levi manu inungatur; valdè enim juvat.

Quod si verè ex malo crescente cranium fuerit lassis, præmissa ablutione ulcerum cranio lasso inungendum est mel rosaceum c. spiritu vini, hinc applicetur pulvis *aristoloch.* subactus c. balsamo *Peruviano*, sic enim successivè deletur caries, & os denud sanescit.

Sit etiam subinde, ut in aliis locis inferioribus fiat excoriatio, quæ vocatur

INTERTRIGO,

occurrit imprimis in parte femoris insertâ: it. in nati- bus, quando urina acrior erodit cuticulam istarum partium, aut quando lintea humectata minus sedulo permittantur & exsiccantur.

Malum per se patet, & facillè curatur, quia aliàs vitibus & delorem infert.

Curatur facillè, si inspergatur pulvis nihil albi: it. fiat nodulus ex *pamph. lyge* & quo ipso adspargatur locus intertrigine affectus.

Optimus est lapis *calaminaris pulverisatus* & nodulus inspersus, aut loco hujus lac luna etiam convenit.

Hicce ubi rubor & calor adjunctus est intensior, sacchar. saturni commodè additur l. loco hujus cerussa l. unguentum album s. de cerussa camphoratum: it. unguentum *diapompholygos*, aut etiam de *lichargyrio* hicce commodè locis inungitur.

Ultimo loco est.

AFFECTVS PEDICULARIS s. PROTHIRIASIS,

qui sæpissimè mirè torquet infantes, etiam interdum adultos.

CAUSA hujus est in singulari seminio; ex quo generantur pediculi, quod imprimis in corpore infantibus li le exferit & foetus suos excludit.

Ex internis causis sicut sunt qui inferre dicuntur prothiriasin, uti hoc observavit *Heinricus ab HERB.* in observationibus oppidò raris.

Mala ex molestia quæ inde oriuntur, per se patient.

INCURVA conveniunt lotiones capitis c. *staphysagria*: item c. *scordio*, *absinthio*, *colocynth.*, *cent. minor.*, *rad. helleb. nigr.* & similibus in aqua appropriata coctis: item aqua *lavendula* aut *spica nardi*, si his abluantur loca pediculis infestata mirè conducit: vel succus *absinthii depuratus*, in qui probè agitatus fuerit *mercurius vivus* & hic denud subfuderit, optimus est si illinantur loca pediculis infestata. Aloè etiam & c. hac parata aqua aloëtica **TIMÆI** imprimis conducit ad effectus pediculares, si hac aqua abluantur loca pediculis inquinata. Oleum spica est unum ex optimis: hoc ipso inungatur caput vesperi, aperiendo post inunctionem istud vitra, sic enim pediculi interea noctis omnes interficiuntur, qui subse- quente manè c. lixivio decoctionis spica sunt abluendi, caputque purgandum: Etiam si inquinant loca pudenda pediculi ole. spica est tutissimum. Juxta hæc lintea ista quibus aurifabri detegere solent vasa aurea post deaurationem. Hicce pannis si fricetur caput, est experimentum certum, quo omnes fugantur & interimuntur pediculi, quæ vis est ratione *mercurii*. Unde etiam ad unguenta contra pediculos commodè *mercurius c. spiritu nitri præcipitatus* usurpatur, aut etiam ex pinguedine porcina, succo *absinthii*, *fariis lupinorum* & pulvere *staphysagria* paratur linimentum *mercurii* sed pauco addito acuendum, quo etiam interimuntur pediculi.

Denique Cingulum istud *sapientia*, de quo superius locutus sum, etiam certum est contra pediculos remedium, saltem si lumbis circumgestetur; vel *mercurius vivus* in bursula secum gestatus in vestimentis pediculos fugat, eosque interficit. Hæc sufficiant de morbis infantum.

Crusta lactea. it. Acores & Favi. Tinea.

Affectus pedicularis s. prothiriasis.

MICHAELIS ET MULLERI CHIRURGIA MEDICA

PROE MIUM.

PERGIMUS nunc ad CHIRURGIAM & quidem MEDICAM: Non enim omnia ea quae Chirurgo propria sunt pertractanda, suscipimus, d. quantum spectat ad Medicum, ut curationes Chirurgicas, aut corrigere aut dirigere, aut prompto consilio adesse possit. Ob id quae ad operationes Chirurgicas in specie pertinent, omnia missa faciemus, & eaque alii tempore reservabimus, & potius synopsis Theorico-Medico practicum pertractabimus.

CHIRURGIA E. est ista pars Medicinae quae manuum operam externam mederi docet affectibus corporis humani externis.

Affectus huic Medicinae parti subiecti, quinario numero commodè comprehenduntur suntque

TUMORES, VULNERA, ULCERA, LUXATIONES & FRACTURAE.

Quorum priores tres partibus mollibus, posteriores duo partibus duris sunt proprii.

Artifex Chirurgiae dicitur *Chirurgus*, cujus descriptionem exactam praeter ceteris docet CELSUS in proemio in septimam suae medicinae partem.

Harum partium affectuum, nempe aut durarum aut mollium exacta notitia per necessaria est.

In duris sciendum est

1. Confortatio situs & Connexio.

2. Earundem usus &c.

3. Quod omnia mucida, omnia unctiosa & pinguis, & oleosa vulgaria maxime nociva sint illdem nisi antea artificiosè volatilifata & destillata fuerint.

Est enim in omnibus istis, occultum acidum quod pertinaciter adhaerendo ossibus facile m. carnem corrodit, hinc potius sicca & amarifuscula it. remedia sale paulo acriori alcalino praedita, in ossium affectibus sunt convenientissima.

Hac de partibus duris.

In partibus MOLLIORIBUS praeter ceteris accuratè notanda est differentia inter partes sanguineas & spermaticas s. nervosas: quarum haec ex colliquamento uterino ortæ immediatè postmodum succo chyloso nutriuntur & sustentantur: sanguineae è contra producta prius & ortæ ex sanguine, sanguine m. postmodum augmentantur & conservantur.

Distinctio E. inter has duas partes vel maxime est observanda: tam propter prognosin de affectibus Chirurgicis ferendam, quam m. propter curam & medicamentorum convenientium applicationem, quae pro partium harum varietate, variat: Nam sanguinearum partium affectus Chirurgici, tumores, vulnera & ulcera sunt.

1. Tutiores quam nervosarum nec tantis symptomatis, in specie Gangraena & morbis convulsivis adeo non sunt obnoxii, neque m. sunt adeo sensibiles nec adeo facile irritabiles: Unde vulnera articularum, v. gr. longè periculosiora sunt & citius Gangranam contrahunt, item periculosiora obtinent symptomata, atque vulnera partium musculosarum s. carnosarum,

2. Affectiones haec in partibus sanguineis curatu sunt longè faciliores quam in partibus nerveis: hinc

3. Non sunt adeo dolorifica s. dolorosa sanguineas si occupaverint partes, quam si afflixerint nervosas.

4. Etiam si quod superveniat fermentum supernaturale corruptivum, ut in vulneribus & ulceribus ordinariò fieri solet, hoc in sanguineis non adeo est acre & vitiosum nec adeo malignum, id est mitius longè & correctu facilius, quam in nervosis: Unde in gangranosa ulcera promptius longè serpunt in nerveis partibus quam in sanguineis.

5. Sanguinea partes laesae debiliores m. medicamentis facilius auscultant & imprimis temperata balsamica s. sale vol. oleoso temperato praedita, naturae amica postulant.

6. Ex errore v. applicata forsitan paulò acriora melius perferunt. Nervosa v. utut his balsamica temperata sunt acceptissima, tamen debilia subinde contemnunt, acriora v. & fortiora eas irritant earumque affectus longè deteriores reddunt.

7. Denique quomodocumque curatae laesiones partium sanguinearum nec laesionem tantam in corporis actionibus, neque m. tantam membrum deformitatem afferunt (contracturam incurvationem & sic porò) quam fit in partibus nervosis laesae.

Juxta partes has tanquam primariò subiectas laesionibus & curationibus Chirurgicis, etià qui eas abluunt exactè considerandi sunt liquores, primariò quidem sanguis: hinc etiam chylus nutritivus, cujus vehiculum separatim ex parte constituit lympham.

Sanguis salinus volatilis oleosus & balsamicus, spiritu salino similiter volatili balsamico turgidus partium conservationi dicatur, ubi corruptionem incurrit, acorem quidem facile contrahit d. hunc aut arte facile corrigibilem aut spontè effervescente sale vol. oleoso in pus salsum temperatum transmutatur.

Chylus verò laticè aquoso dilutus & hinc postmodum lympham, vitiatu insigniter acescunt, & in mucilagines varias saepius, in specie in locis glandulosis in liquorem corrosivum corrumpuntur.

In partium externa laesione & earundem curatione Chirurgica TRA imprimis observanda in genere.

1. NATURALE conservandum: & hoc est imprimis naturalis humorum motus tam universalis sanguinis & lymphæ, quam particularis succi uniuscujusque partis nutritii balsamici. Nam hi humores facile delent omnes affectiones.

II. PRÆTERNATURALE tollendum s. delendum & hoc est imprimis acor vitiosus saepius putrefactus, tam interdum in massa sanguinea quam in specie in stomacho & primis viis primariò. a. in parte laesa tq. fermentum corruptivum praeternaturaliter enatum. Delet

Delet hoc acidum & sic vel spontè curabuntur vulnera & ulcera.

III. SYMPTOMA mulcendum & hiprae aliis est dolor qui saepissime est vel tensivus vel morficans & pungens s. corrosivus.

Hac tria probè observata in omni casu Chirurgico faciunt curam, neglecta v. eandem difficiliorem reddunt: Nam

Primum si absit corporis totius in specie partis laesae oconomiam naturalem turbat.

Secundum laesionem morbosam sustentat & auget.

Tertium corpus partemque debilitat & mille accidentia advocat: Et hoc ipsum tertium exprimis duobus primariò dependet: Nam dolor tensivus ex impedito motu liquoris transeuntis indeque partis dilatatione oritur, uti fit in tumoribus: Corrosivus v. & pungens dolor ex acido habet originem praeternaturaliter partem rodente & vellicante.

AUXILIA in genere quae his conveniunt affectibus ex tribus petuntur fontibus imprimis ex diata, pharmacia & Chirurgia.

Manus artificiosa Chirurgi est activa, partim removendo impedimenta s. impedienda, partim applicando conducentia remedia nempe desumpta imprimis ex regno vegetabili, remedia nempe quae sale vol. oleoso balsamico constant, ut sunt dicta vulneraria resinsosa & similia quae ferè utramque paginam faciunt in Chirurgia.

Nam hac non tantummodo tribus superius monitis requisitis, quocumque usu interno & externo, optime satisfaciunt d. etiam aliis scopis hinc inde intervenientibus optime una succurrunt.

Imprimis autem, dum impedimenta removet Chirurgus, ea scil. quae naturam tq. primariam Medicatricem in suis actionibus morantur, verè artificiosum se exhibet, dum nempe

1. Separata jungit.

2. A situ naturali dilapsa ordinat.

3. Id quod inutile aut vitiosum est à toto separat.

4. Deficiens quantum possibile restituit &c.

5. Solvendo continuum & meatus aperiendo promptè succurrit.

Haec sunt operationes primariae quae Chirurgo incumbunt in operatione manuali: quae optime descripta videatis tq. in synopsis in Microtechnie HORNII it. in armentario Chirurg. СУУТЕТІ: sic uti etiam videnda sunt in efficaci Medicina MARCI AURELI SEVERINI Medici Neapolitani:

quae tamen vix melius quam per autopsiam ocularem addisci & ad praxin deduci possunt. Jam ergò pro remediorum varietate Chirurgia est duplex: vel Medica vel manualis. Medica consistit in recta cognitione affectuum supernaturalium, per manum chirurgicam tractandatum, & legitima inventionem remediorum ex pharmacia & diata convenientium; Manualis verò versatur saltem circa operationes chirurgicas, quae nos non tangunt.

Haec in genere de Chirurgia monuisse sufficiant.

In specie cum 5. dixerim esse affectus qui Chirurgiam manui sublsunt, hi inchoandi à

TUMORIBUS in GENERE.

TUMOR est magnitudo partis praeternaturaliter in longitudine & latitudine aucta.

EXCRESCENTIAE E. praeternaturales quibus non tam major fit pars, quam quod nova moles quasi adnascatur ipsi propriè non sunt tumores, utut reductivè harum pertractatio ad tumores pertineat & etiam pertractentur simul.

CAUSA in genere omnium Tumorum s. auctae magnitudinis est vel pars quaedam ex naturali situ dilapsa & in proximam partem propulsa s. dislocata uti

apparet in herniis it. in luxationibus, quibus semper conjuncti sunt tumores.

Vel secundò est. Humor quidam replens indeque partis magnitudinem augens vel tertio est status distendens: unde etiam non raro sunt tumores flatusosi, qui interdum antequam aperiantur abscessum mentiuntur, & hi imprimis in genibus solent esse frequentes.

Ex quibus causis tamen causa media nempe humor solet esse frequentissima. Nam licet interdum etiam lapides it. vermiculi, pediculi, copiosa parva qf. ovula it. crines & similia varia in tumoribus & inde natis abscessibus reperti fuerint, eaque in ipsis tumoribus genita (unde excludo hic ea quae extrorsum per incantationem intenduntur) tamen c. haec sint rariora, ad insolita naturae opera merito referenda, quae isti quod fit ut plurimum nihil derogare possunt.

Tumor E. qui partem replendo tumorem producit in eadem colligitur de novo qui antea non aderat: vel ob motum humoris cujusdam trans partem impeditum, unde oritur humoris stagnatio: vel propter novam humoris in parte generationem.

Stagnatione sunt tumores si humorum motus per partium meatus & vasa subtilia impeditur & est vel stagnatio simpliciter vel paulatina congestio: Illa fit in tumoribus alias vulgò notis.

HAC fit etiam imprimis in tumoribus criticis hisque aliis analogis tumoribus.

Ibi promiscuè haeret humor transiens hic v. qf. secretionem quadam facta partes quaedam haerent, quibusdam adhuc transmissis.

Stagnatione simpliciter dicta sunt omnes inflammationes, omnes contusiones, erysipelata & similes tumores, & hoc quidem ex sanguine: Ex LYMPHA v. stagnante sunt tumores oedematosi & serosi quocumque: it. hydropes tam universales quam particulares: Pertinet huc lac in mammis concretum lochia circa uterum contenta.

CONGESTIONE v. paulatina s. successivè sunt abscessus & tumores critici. Excrementis scil. febrilibus, ob crassitatem aut coagulationem s. coactionem resistentibus, ipso sanguine aut lymphâ sensim transeunte: Huc pertinent bubones pestilentiales: furunculi, parotides, carbunculi & his similes tumores: faciunt huc etiam viscerum scirrhi & strumae circa glandulas enatae. Hi enim tumores sensim generantur viscidiorum humorum ex sanguine & lymphâ relicto tenuiore promoti.

Hoc modo sunt tumores per stagnationem.

Per NOVI HUMORIS in parte generationem & collectionem sunt tumores reliqui, quando alimentum partis proximum coaccervatur & colligitur in parte praeternaturaliter: idque vel corruptum, vel plus aut minus alteratum.

Corruptum quidem qn. fermentum vitiosum quoddam in parte latens alimentum affluens degenerare facit in varios vitiatos succos, qui collecti successivè dant tumorem. Hinc enim fit ut abscessus aut ulcerà ritè mundificata dant tumores & abscessus recidivantes, quae vulgò malè fluxionibus corporis ad ceteram partem decumbentibus adscribuntur. Hinc caries ossium non ritè curata post ulceris consolidationem denudè novum infert tumorem novumque exinde natum abscessum.

Pertinet huc bubo veneris ex contactu scorti successivè in inguine enatus: it. pertinent huc topi, canceri mammae ac gummata Gallica ex acido maligno nutrimento ossium corruptente; & hinc istos tumores excitante, unde postmodum gummata ac topi enascuntur.

Ex alimento v. uberius affluente, minus v. in parte alterato, oriuntur tumores ipsi partibus quodammodo similes, quales sunt tumores ossium fracturum callosi: it. Carcinis in ulceribus mundificatis luxuria & excrecentia;

causa viscerum insignes magnitudines NODI it. & GANGLIA. Ex alimento v. Congesto d. magis alterato & coacervato nascuntur tumores partibus quibus adherent nonnihil dissimiles, quo quidem pertinent omnes *excrescentie* ut sunt VERRUCÆ, POLYPYI, CORNUA quæ ipsa commodè ad Verrucas referuntur it. FUNGI & omnes isti tumores, qui in propria tunica observantur contineri quales sunt MELICERIDES, ATEROMATA STEATOMATA vel similia de quibus pluribus infra.

Hæc sunt *causa* tumorum generales proxima.

QUO AD CAUSAS REMOTAS stagnatio humorum quæcunque contingit aut vitio viarum transmissioni repugnantium ob eandem angustiam aut propter humoris ipsius ad transeundum ineptitudinem vel propter sui crassitiam vel propter ineptitudinem particularum ejus respectu figuracionis ad poros partium.

Via porique sunt angustæ vel propter compressionem ab incumbentibus quibuscunque it. propter constrictionem à vinculis & sic porò : aut propter obstructionem à materia viscida mucilaginosave efficiente frigore imprimis inspissatâ : aut ab acido coagulata, aut denique propter fibrarum partis contractionem ac crispationem indeque natam porulorum partis angustiam quæ oritur imprimis ex dolore s. dolorosâ partis affectione.

Humoris crassities & inde ejus orta stagnatio accidit vel propter pituitam quam vocant, chylum crudum & viscidiorum, in prima, secunda vel tertiâ coctione non ritè subactum vel propter frigus aut acidum humoribus & inspissans, aut denique propter remedium externum malè adhibitum transeuntibus humoribus incrassans, quo ipso rejiciuntur omnia repellentia & adstringentia in fracturis & luxationibus ineptè applicata.

Denique humoris particule malè figurata per poros transire nequeunt, quin hæc per præcipitationem separantur ex massa sanguinea & hinc densius agglomerantur in liquore fluctuant, quo vehiculo s. liquore vehente transeunte per poros ipsæ resistant, ut in abscessibus criticis usu venire solet.

Ex alimento coacervato & collecto præter naturaliter, aut etiam alterato oriuntur tumores qu. fermentum quoddam corruptivum, ut plurimum vitiosè acidum in parte later, quod ipsum alimentum partis effluens degenerare facit istudque transeunt in varios vitiosos succos qui collecti sensim dant tumores atque abscessus.

Alimentum minus alteratum dat tumorem qu. ut plurimum ex causa externa subinde propter labores ob poros partis dilatatos fibrasque nonnihil laceratas: it. propter membranas distinctas alimentum copiosius recipitur, retinetur & ita uberius colligitur quâ ratione ex tendinis cujusdam in manu ex labore distensione circa articulos supervenit successivè Ganglion: aut qu. ex compressione aut dilatatione ejus ex calceo supervenit clavus, & similes tumores pro partis læsæ constitutione.

Alimentum denique plus alteratum à statu naturali non tamen corruptum dat excrescentias membranæ propriis inclusas & pro alimentis alteratione ex varia membrana colligente translocatione nunc se vult, nunc pul-tem, nunc aliam similem materiam c. radice tamen ex qua enascitur aliqualem analogiam obtinentem referentis tumores: quin & polypii & verrucæ hoc modo nascuntur ut raro circa externam quandam violentiam, aut circa impetum quandam externum : it. si absit hoc externa violentia raro circa interdum levem ab acido vitioso præcedentem corrosionem, subnascitur talis tumor. Sic enim v. gr. ex ulcusculis narium subinde pro- pululant polypii.

VT E. CORENTVR TUMORES in genere necesse est ut evacuetur continens eorum causa s. potius in tumore contenta materia quacunque id fiat ratione, u-

fibræ partium porique distenti denuò s. contrahant & ita naturalis parti redeat figura, & hanc postmodum insequens actio & functio naturalis antea in parte læsa.

A stagnantibus humoribus pars liberatur vel restituendo ipsis motum naturalem si fieri potest vel 11. Evacuando ipsos immediatè ex parte aut resolvendo insensibiliter discutiendo, aut novam viam aperiendo, secundo vel urendo. Illud (nempe discussio) stagnantibus humoribus simpliciter: Hoc (nempe aperiatio) humoribus congestis magis convenit.

Ut his duobus satisfiat : MOTUS stagnantibus restituitur 1. vel vias angustas dilatando (removendo externa angustantia : ut sunt vincula, ligamenta, id quod in fracturis & luxationibus considerandum.

2. Humoris coagulationem obstruentem solvendo.

3. Dolorem sensuum mulcendo vel denique crassitiam humoris tollendo.

1. Removendo externa incrassantia.

2. Temperando frigus & in specie acidum coagulans. Discutiuntur stagnantes humores insensibiliter.

1. Acidum coagulans temperando & humoribus per medicamenta partibus subtilibus constantia & penetrantibus prædita sensum sensumque attenuantia dissipando.

Apertione denique novi foraminis evacuantur humores vel demulciti & temperati per suppurationem, si nempe mutationis in pus sunt capaces : aut saltem si à cruditate sua nonnihil sunt mitigati aut q. s. alterati, si suppurationis sunt incapaces.

Illud (suppuratio nempe) sanguineis, aut c. sanguine permixtis liquoribus tantummodo convenit: hoc reliquis saltem humoribus & tumoribus est proprium. Terenda tamen ubivis vestigia à natura præmonstrata.

Suppuratio fit qu. n. in sanguine stagnante evanescent & dissipantur partes ejus spirituosæ subtiles ac tenues ; Unde id quod remanet, spissescit sensim & grumescit. (Hinc omnis sanguis extravasatus in grumos tandem concrevit) & ex corruptione successivè acrem contrahit putredinem, à quo acido fit effervescentia acris c. salibus volatilibus oleosis ipsius sanguinis ex qua effervescentia aucta, non tantum calor in parte affecta sentitur major & ipsa tumoris magnitudo successivè in medio sui turgescendo augetur, & inflammatur. Unde dolor & tensio (ratione partium distensarum & pulsatorum) ratione arteriarum in motu impeditarum) intenditur & tandem sanguis in pus corrumpitur acido ferè prædominante : Unde pus album apparet : omnia enim alcalia oleosa s. sulphurea ab acido præcipitantur in album colorem, uti sic Chymicis ex lacte sulphuris patet.

In hoc suppurationis negotio acidum imprimis est considerandum : Nam hoc nimis excedente nulla fit suppuratio, d. aut partis in ulcus corrosio, aut tumoris in scirrhum induratio : deficiente v. acido, non opus est suppuratione cum liquor fluxilis tunc temporis alia ratione facilè removeri possit, aut tum exacta temperatura opus non habent. Hoc E. acidum c. sale vol. oleoso sanguinis concurrente dat inflammationis ac similitum tumorum suppurationem.

Ex dictis facilè patet qualia medicamenta in genere ad tumores curandos sint applicanda. Nam motum materialem humoribus restituunt omnia ea quæ resistent attenuant & alcali s. sale vol. plus minus temperato factum coagulum tollunt ac mobile reddunt.

Per diaphoresin v. tumores discutiuntur primariò ea materia quæ participat de sale vol. s. alcali nunc acris nunc fixo tam minus quàm magis temperato, acidum temperante, & ita corrosivalem causam stagnationis tollente.

Suppurationem v. si fiat legitimo modo adjuvet Chirurgus non applicando diaphoretica alcali acris constantia quia horum operatio dissiparet magis tenuia & volatilia, reliqua v. spissiora induraret in scirrhum : Nec applicet etiam his contraria acida, quia acida suppurationem

nein impedirent, & facile occasionem gravem & sic ulcus inducerent.

Applicet E. Chirurgus temperata humectantia & blandè laxantia alcali occulto, ut vocat Helmont. & temperato constantia ; plus tamen minus acriora, pro ratione nempe materiæ suppurandæ.

Imprimis suppurationis debent esse nonnihil mucilaginosæ, & suaviter humore q. s. rosido laxantia : Nam talia acrimoniam humoris suppurandi imprimis acido in suaviter temperant : Unde salia in liquore suppurando minus impetuose effervescent & per consequens C. minore dolore & ardore suppurationis negotium absolvitur, dum interea per ista remedia applicata simul laxantur fibræ antea tense : Unde dolor successivè mitigatur & pus facilè exteriora versus viam invenire potest.

Temperata E. nonnihil mucilaginosæ dixi suppurationis esse.

Quod si v. tumor suppurandus constat materia crassiore & viscidior aut acidior qualis v. gr. sit lac in mammis coagulatum ad suppurationem tendens, qui tumor ob id minus fermentationi sese accingit d. potius ad scirrhum degenerare velit : tunc C. ordinariis suppurationibus applicanda sunt paulo acriora sale vol. magis acris impregnata, qualia sunt cepacea : aliata & similia de quibus inferius, prout conditio nempe tumoris & humoris suppurandi requisiverit.

APERTIO TUMORIS (quæ est ztius modus curandi) aut suppurationi aut aliquantisper alterati, si ineptus sit ad suppurationem : fit vel sponte natura dum supertensa cutis ob acrimoniam contenti humoris successivè eroditur : vel apertio ista fit arte, idque nunc ferro id est lancetâ, qui modus est optimus Gal- lis usitatus : vel apertio fit igne qui modus fere est Italo- rum & hoc aut actuali per ferramenta ignita quod tamen rarius est : vel potentiali s. Caustico quod constat ex sale quodam acerrimo : Nunc quidem ex alcali fixo acris idque usitatissimè : Hinc parantur Cauteria ex lixivio saponario inspissato vel sunt cauteria ex calce viva c. Cinere fraxini : vel sunt ex sale tartari & cineribus Clavellatis, & quæ sunt similia alia subiecta alcalia fixa : Nunc v. constant cauteria ex acido nempe hygro antimonii quod singularissimum est cauteria pro parandis v. gr. fontanellis : it. quod bubones & carbunculos quoscunque optime aperit. It. parantur talia ex Magnete arsenicali qui legitime adhibitus est cauteria tum arcantissimum quia indolens : sapienti sat. vel parantur ex lapide infernali ex spiritu nitri concentrato cum luna (quod usitatum est Italis & satis conveniens) : Vel sunt talia ex opio in spiritu nitri dissoluta, quod tamen singulare est.

His vis vel ferro vel igne potentiali apertus tumor, ubi materia jam erit evacuata tunc vocatur relicta cavitas abscessus qui ubi per occultos q. cuniculos hinc inde serpit alio nomine vocatur S I N U S : Et est talis abscessus revera nihil aliud quam Ulcus post suppurationem relictum, curandum ut alia ulcera, de quibus inferius plura, mundificando & hinc consolidando.

Hæc est Curatio tumorum ex humoribus stagnantibus ortorum :

Quod attinet tumores ortos à materia per novam generationem introducta liberatur pars tumens : aut materia collectam insensibiliter discutiendo, quod rarius contingit : aut per factam aperturam materiam evacuando, quod fit frequentius, materiam ipsam evacuando emollientibus aut suppurationibus plus minus antea alterando & mitigando cavendo recidivam per fermenti ulcerosi & peregrini totalem destructionem : Nam alias v. gr. dabo exemplum si in mammarum ex lacte coagulato suppuratione (quod frequentissimè fit) non ritè curetur abscessus & mundificetur per fermenti peregrini extinctionem, demum, licet consolidata fuerit mamma recurrit tumor & novus fit abscessus

suus, qui postmodum per balsamica oleosa) uti habebimus) probe mundificatus est curandus.

Excrescentia v. tolluntur utpl. imprimis insigniores, omnimodâ earum ferro aut igne extirpatione : igne imprimis potentiali : rarius nisi more Italo- rum actuali præcavendo hic recidivam talium excrescentiarum per radices membranosa omnimodam deletionem.

Hæc manuali artificio externe applicatis remediis commode etiam simul adduntur medicamenta interna, nunc quæ laxando primas purificant vias, aut quæ mass. sang. quæcunque expurgant, imprimis quidem sudorifera : Unde quæ acidum vitiosum tam in primis viis quam in toto corpore oberans subinde absorbent & destrunt, nunc quæ laborem mass. sang. peculiarem corrigunt : v. gr. Cachecticam, venereum, scorbuticam, aut similem : nunc v. quæ blandum sudorem per subjecta de natura alcalium provocando, omnis liquorum stagnationes & coagulationes successivè solvendo æqualem humoribus motum restitunt & resistentes insensibiliter resolvunt ; & talia sunt v. gr. antimonium diaphoreticum : ocul. caner. qui Chirurgorum debent esse arcanum quorum internum usum, Myrrha, Castoreum, viperina quæcunque & hinc succinata balsamica interne usurpata : Nam talia in omni Chirurgico casu commode possunt applicari.

Quod si febricula aut æstus adsit nitrata sunt usitata, ut sunt nitrum antimoniatum imprimis. Hinc nitrum per alcali purificatum, & tandem quod viliissimum omnium est, (ut vulgo contrarium statuitur) lapis prunella, commode interne usurpantur ; sicuti milites ordinario usurpant pulverem pyrium cujus internus usus ratione nitri sulphuris & alcali fixi in carbonibus liliis in Chirurgicis casibus debet esse frequentissimus nec sine ratione.

Hæc de Cura tumorum in genere.

Quod attinet E. Remedia Tumoribus in genere applicanda sunt ea.

1. Resolventia quæ imprimis stagnationi humorum sunt opposita, quos resolutos in naturalem motum revocare debent.

Sub hunc titulum revocanda sunt omnia ea externe applicanda, quæ crassum attenuant, coagulata solvunt, grumos & visciditates incidunt & rarefaciunt, concreta fundunt, & ex his ortas durities varias emolliunt ; omnia hæc sub nomine attenuantium & resolventium comprehenduntur. Operandi rationes facile patent.

In corpore humano dixi humores stagnare, incrassari & indurari l. ob frigus externum coagulans vel ob propriam visciditatem & crassitiam :

Qui Coagulantur humores sunt vel sanguis solus qui imprimis ab acore congruatus hæret : l. est pituita s. chylus crassior & crudior nondum in sanguinem perfectum assimilatus, tam in sanguine quam in lymphâ tam ob frigus externum, quàm ob acidum internum inspissatus : Nunc v. concurrit simul uterque humor sanguis nempe crassus & viscidus ob Chyli portiones crudas ipsi permixtas ex cacochylia natas ; quæ ztius modus est Communissimus, & dat tumores obstinatissimos ad scirrhorum naturam inclinantes.

MEDICAMENTA E. quæ has humorum affectiones Curare valent, Emollientia ratione durities & attenuantia s. resolventia ratione Coaguli dicta hanc habent virtutem, ut acidum temperent, partes Coagulatas penetrant easque attenuent, & ita humores molles tractabiles ac mobiles reddunt. Nam quæ à frigore fit coagulatio, admoto externo calore potest resolvi.

Medicamenta quæ huc valent sunt 1. pinguis & nonnihil mucilaginosæ, quæ acidum temperant & quæ obtundunt, fibras & membranas laxant & emolliunt vulgo Emollientia in specie dicta.

Deinde valent huc in paulo acriora de sale vol. penetrantiori participantia, quæ acidum omnino ablu-

munt, partibus volatilibus in poros penetrant & coagulo isto absumpto humores tenues mobiles ac fluidos reddunt, & hac sunt proprie attenuantia dicta.

Et quidem prout nunc coagulum & inde orta stagnatio est magis vel minus forte & contumax, ratione aut acidi aut humoris crassi & viscosi, m. remedia, nunc acriora, nunc temperatiora adhibenda, unde 3. sunt gradus horum remedium.

1. EMOLLIENTIA.

2. ATTENUANTIA mediocria.

3. ATTENUANTIA fortiora diaphoreticis discutientibus cognata.

Discut., reperitur etiam acida, quæ attenuant & resolvunt, sed hac quatenus sunt acida, hoc non præstant, sed salinarum partium volatilitate, unde vix sola usurpantur, sed pro vehiculo aliis adduntur.

Primi gradus sunt sequentia emollientia & resolventia. Rad. & h. Malv. alth. atriplic. mercurial. branc. urfin. violariæ lil. albor. parietar. flor. melilot. Malv. sem. fenugrec. lin. altheæ, lupin. & ex his paratis mucilagines atque farinæ it. Caric. pingui. Uvæ passæ & similia: adipēs & axung. capon. vaccin. porc. human. pinguedines recentes magis emolliunt, Veteres attenuant, & illud magis, si sint pinguedines ex femellis, quam si ex maribus, medullæ animalium recentes, lac butyr. ol. amygd. dulc. violarum, lil alborum, unguentum resumptiv. dialth. de mucilagibus & similia.

Attenuantia & emollientia 2di gradus sunt rad. & h. apii helenii, imprimis cepæ coctæ quæ sunt egregiæ: Ebul. hyperic. Chærefol. veronic. verbasc. sambuc. rut. Menth. artemis. satorejæ, cicut. scabios. flor. hyperic. croci, sambuc. scabiosæ, Chamomill. it. adipēs anferin. Vulpin. urfin. cervina: sevim Hircinum, Medulla Cervin. Gumm. Tacamahac: NE. styrax liquid. resina Terebinth, Cera. mumia. &c. Farina fabarum c. aceto applicata: sperma cet. spiritus Tartari, oxymel scillit. ol. Chamomill. amygd. amararum, Hyperic. Nucum, anethin. laurix. & nicotian. Unguenta & Emplastrata: de Cicut. de betonic. diachylon simpl. de sperm ceti Mynsicht. de Melilot.

IN 3tio GRADU emollientia & attenuantia sunt: rad. & h. bryon. cucum. agrest. Ceparum Crudarum antea dixi de coctis: Nam in Coctione avolat. fal vol.) vincetox. cyclam. sigill. salomon. asari, scill. fabinæ, absinth. centaur. minor. nicotian. sem. sinap. eruca, cum. c. aceto cocti raphan. Gumm. ammon. quod est optimum, Galban. Bdellium sagapen. opopanax, Myrrha, elemi, ladanum, resina pini, stercora & urinæ animalium nidus hirund. c. excrementis; spir. vini, crocatus: acet. scillitic. fermentum: ol. Irin. laterin. scorpionum Terebinth. ceræ destillati lumbri corum, petroleum. ol. tartari destillatum: ol. Nicotianæ, Balsam. sulphuris: unguentum martiatum, Empl. diachylon c. Gummi. Oxycroceum diaphosphuris, de Cicut. de ammon. & vigon. de ran. c. mercurio, mercurius laminæ plumbeæ illitus & applicatus.

Ex his modo dictis simplicibus varia possunt fieri 1. Fomenta 2. Cataplasmata 3. Linimenta & unguenta 4. Emplastrata

Formula E. fomenti emollientis sit hæc.

℞. Rad. alth.

lil. alborum ana ℥iβ.

h. Malv.

Melilot.

flor. sambuc. ana Mj.

Caricarum pingui. paria iij.

Coqu. in f. q. feri lactis l. in lacte caprino: Colatura D. S. fomentum applicandum scilicet c. linteis duplicatis vel triplicatis idque sapius repetendo: vel loco lactis coquatur in f. q. aquæ simpl. Colatur.

℞. ℥iβ. adde succ. cepar. recent. ℥iij.

Cataplasmata emollientia & resolventia sunt h. m.

℞. Rad. alth. ℥iij. Cucum. afinin. l. loco hujus Ireos recent. ℥j. fol. brassic. Malv. h. absinth. a. Mj. flor. Chamom.

Melilot. ana Mβ.

sem. lin. ℥iβ.

Contus. coqu. in f. q. aquæ simpl. trajiciuntur per seraceum pulpam trajectam ℞. addestercoris caballini ℥iij. ol. Chomom. ℥iβ.

ceparum sub cineribus lene Coctarum

℥iβ. l. ℥ij.

M. pro Cataplasmate.

aliud & quidem sub forma linimenti.

℞. Mucilag. sem. alth.

fenugrec. c. decocto.

ficuum extract. ana ℥j.

adip. anferin. ʒvj.

ol. Chamom.

lil. alborum ana ℥iij. l. ℥β.

M. super ignem ad Consistentiam linimenti: sub h. nem adde.

ol. Therebinth. destillati ℥j.

tartari fecid. ʒj.

(nisi fetor sit horribilis est tamen potens)

M. pro linimento.

Denique sub forma Emplastri.

℞. Empl. de Melilot.

Gumm. ammon. in aceto solut. & inspissat. ana ℥iβ.

Liquefacta malaxentur c. f. q. ol. Irini & nicotian. induc. super alut. in forma debita.

Conveniens in emolliendis tumoribus duris ad scirrhos quodammodo inclinantibus.

Post resolventia s. emollientia proxima sunt remedia discutientia ea scilicet quæ insensibiliter materiam tumoris ex parte expellunt: alias n. diaphoretica appellantur, quæ si sint leniora dicuntur rarsfacientia: pertinent huc ea quæ alias interno usu etiam Carminativa appellantur.

Poti partis cujusdam, dum sunt occupati humore retento, non possunt liberari, nisi ut resolutus humor iste vaporis aut halitus specie dissipetur & insensibiliter evacuetur.

Ad hoc ipsum requiritur ut humor sit fluidus & tenuis resolvable in halitus, expers ob id omnis crassitie aut coagulationis, quæ si adsint prius corrigendæ.

Quæ E. tumorem ita resolvere debent, necesse est habeant partes subtiles, tenues & facile penetrantes simulque valeant in parte producere quandam calorem, quo ipso liquefacti & resoluti humores, partim in meatu ordinarios remeant partim v. per poros cutis exhalent.

Vitanda E. frigida quacumque quæ pororum occlusioni occasionem præbent, vitanda quoque qualibet acida quæ coagulando humorem magis inspissant & parti nocivum inducunt, nisi sint acida quæ habeant partes admodum subtiles & penetrantes, quales in vino item in aceto sunt conspicuæ.

MEDICAMENTA E. quæ huc conveniunt erunt imprimis aromatica sale vol. oleoso prædita quæ penetrant & attenuant insigniter & uti omnem humoris crassitiam ita omnem ab acido inductam coagulationem tollunt ac simul partis calorem suaviter fovent: post hæc m. salia alcalia, nunc Volatilia nunc, fixa lixivii forma applicata sunt utilia.

Vicina E. admodum sunt diaphoretica resolventibus s. attenuantibus gradu auctiori tantummodo distando. Nam quæ resolvunt continuato uti tandem m. discutiant, & quæ in corpore densiore s. in duriore, materiæ compage sunt attenuantia resolventia ea in corpore molliori & in leviori materiæ concreione simul erunt diaphoretica.

Dum a. Diaphoretica semper præsupponunt humorem facile resolvablem, eò ipso etiam postulant aut præce

præcedentem aut conjunctam attenuantium & resolventium usum, ne dū pars humoris incrassata diaphoretis resistat, ita ut subtilioribus & tenuioribus partibus dissipatis reliquæ crassiores magisq; coagulata & hinc conumaciores remaneant, ob id diaphoreticis commodissime semper simul attenuantia permiscantur.

Externis hisce commodissime simul adduntur interna diaphoretica ex alcalium republica desumpta: hæc n. attenuando & liquefaciendo succos, naturalem eorum motum concitationem reddunt & præter naturalem eorundem stagnationem resolvunt. Unde liquefacti humores partim per poros discutuntur partim c. aliis in vala resorbentur.

REMEDIA E. discutientia sunt sequentia.

RAD. fenic. Ireos, Helen. aristoch. rotund. sigill. salomon. cucum. afinin. pyreth. Zingiberis fol. & h. aneth. sambuc. Ebul. laur. plantæ Cateræ aromaticæ ut origan. puleg. cerefol. thymus, Calamintha, Majoran: rosmar. absinth. Centaur. min. salv. rut. fabin. lavendul. hyssopus: abrotan. Chamæpyt. satorei: flor. Chamom. imprimis roman. quæ est elegantissima & efficacissima: melilot. sambuc. lavendul. aneth. Salv. anthos croc. Bacc. juniper. laur. N. Moschar. Macis ac alia aromata semen aneth. Cumin. Carv. anis. fenic. rut. sinap. petroselin. farin. fabarum c. aceto applicata, benzoë, Castoreum, styrax, calamit. Camphor. Sp. vini Camphorat. Sp. Terebinth. Camphoratus: Elle. plantarum cephalicæ & aromaticæ.

Ol. lumbri. terrestr. Chamom. Roman. anethin. Cumin. Carv. fenicul. anis. Laurin. Juniperi nardin. laterin. Menthæ, Irin. Costin. spice, petroleum, ceræ, erebinth. tartari, succini, quæ inter primatum obtinent ol. destillata, Adipēs & pinguedines animalium sylvestrium canis, vulpis, ursi, cervi, m. stercora & urinæ animalium; imprimis caprillum hinc equinum Balsam. sulphuris, decoctum sulphuris c. stercoribus: lixiv. fermentorum vitis aqu. calcis vivæ suffitus aceto dest. super silicem eandem: Empl. diachylon. iteatum, Empl. martiatum, diaphosphuris, Empl. August. ad hydropeem.

MODVS applicandi hæc diaphoretica est 1. in suffitu 2. in fotu 3. in Cataplasmate 4. in linimento vel unguento 5. Emplastrata nimis unctiosa & Emplastica qui poros oblinunt & infarciunt sunt vitanda.

Exemplum fomenti aut suffitus discutientis. ℞. Rad. helen. Ebul. Baccarum Juniper. ana; ʒj. h. origan. Calamenth. puleg. Rosmarin. fol. lauri. florum. sambuci ana Mj. sem. anis. fenic. Cumin. ana ℥β. stercor. Caprill. ℥iβ. coqu. modicè in f. q. aquæ simpl. sub finem adde vini Rhenani ℥iv.

Colatura D. pro fotu c. linteis multiplicatis vel spongiis novis repetitis vicibus applicando: aut ex decocto suffitus excipiat membrum tumente.

Exemplum Cataplasmatidis discutientis.

℞. fol. lauri.

rosmarin.

rut. ana Mj.

flor. Chamomill. roman.

sambuc.

summit. aneth. ana Mβ.

bulliant in f. q. aqu. & vini ad mollietatem, pulpæ trajectæ adde:

Farin. fabar.

sulfur.

stercor. Vaccin. ana ℥iij.

Mell. optim. ℥iv.

M. pro Cataplasmate.

Exemp. Linimenti diaphoretici sit hoc?

℞. balsam. sulphuris Terebinthi nat. ℥iij.

Peruviani ℥iβ.

ol. destillat fenic. Cumin. ana ℥β.

Camphora gr. vj.

M. pro linimento c. l. sine cera.

Denique Empl. diaphoreticum.

℞. Empl. dia sulphuris Ruland. ℥ij. diachyl. c. Gummi ʒj.

Malaxantur c. f. q. ol. Chamomill. inducantur super alut. pro Empl.

irrorandum ol. destillato succini.

III. REMEDIA tumorem in genere sunt SUPPURANTIA: dicuntur ea quæ pus generant: it. vocantur maturantia, & ob sanguinis in pus alterationem, quam à calore fieri existimant vereres quibusdam dicuntur concoquentia dum sanguinis pars Coagulata alique humores, sanguine tamen permisti aut cui sanguinis suffusio td. supervenit, ex acido præternaturali incipit effervescere, tunc ex acido isto in sanguine congruato orto c. sal vol. mass. sang. concurrente & effervescente, sit sanguinis totalis mutatio in aliam planè substantiam quæ vocatur PUS.

Salsum hoc est natum scilicet, ex concursu acidi & urinosi: præponderare tamen in pure adhuc videtur acidum, ob id albet: cum acida, oleosa & sulphurea salina in colorem album cogere soleant.

Medicamenta E. quæ ad promovendam hanc alterationem applicantur à Chirurgo dicuntur suppurantia, ob id adhibenda ut suppurationem reddant promptiorem, faciliorem & jucundiorē aut breviori tempore absolvatur & c. minori ægri incommodo s. molestia.

FACILITANT suppurationem ea 1. quæ leviter humectando salia ista duo resolvunt, quæ resoluta promptius & citius in se invicem agunt.

2. Quæ acidum Modice temperando æquabilem ejus c. urinoso fermentationem adjuvent.

3. Quæ moderatè penetrando Coagulum sanguinem non nihil resolvunt & ita suppurationem promovent: quamdiu n. coagulum durat, aut quamdiu acidum præponderat, perfecta aut absoluta suppuratio fieri nequit.

Monstrant hæc quod medicamenta suppurationem facilitantia debeant esse leniter humectantia & alcalia occulto & blando prædita pro acido temperando simulque non nihil emollientia & resolutiva nunc magis nunc minus talia pro acidi & humoris coagulati ratione varia.

Ubi n. fortius est acidum acriora: ubi contumacius est coagulum magis resolutiva requiruntur remedia.

JUCUNDIOREM s. minus molestam suppurationem reddunt.

1. Quæ salium acrimoniam temperant: sic enim majori impetu inter se agunt: unde & acor & etiam punctiones tolluntur & m. salium mutua actio Cohibetur ne aded impetuosè effervescent.

2. Quæ partem affectam laxant & ita fibrarum contractionem dolorosam tollunt: unde dolor tensivus longè redditur mitior & præterea eruptio & apertio apostematis facilitatur.

Quæ huc faciunt medicamenta sunt quæ mucilaginosæ & oleosa substantia constant: Nam hæc ambo salia 1. temperant 2. partem tumorem laxant: & hæc inter lac primum locum meritiò habere dicitur.

SUPPURANTIA E. remedia fere sunt sequentia.

Rad. alth. lil. albor. ruffilaginis, bryon: cucum: sylvest. cepæ coctæ, Cyclamin. sigill. Salomon. allium sub prunis coctum & c. fol. & h. alth. Malv. branc. urfin: parietar: melilot: Chamom. sambuc. Ebul. ruffilag. mercurial. flor. chamom. violat. sambuc. melilot. croci sem. lini fenugrec. hordei tritic: orobi micæ panis albi c: lacte, fructus caricarum pinguium, passul. dactylorum pinguium, Gumm. ammon. imprimis tibi opus est simul tumoris duri resolutione: resina Terebinthina, Thus, pix; Adeps Gallin. anfer. axung. porc. medull. vituli. butyr. pingued. human. Vitullin. Cervin. vitell. ovi, cera flava, propolis, mel, lac bl. dulce, ol. amygdalarum dulc. lil. alborum, Chamomill.

mill. vulpinum aqua calida hydroleum aqua vitæ minus rectificata, unguentum altheæ resumptivum, basilicon, aregon, Agripp. Empl. diachyl. simpl. & c. Gummi. Empl. de Melilot, de mucilagin. basilicon. fermentum, sapo venetus, stercus bubulum, nidus hirundinum, lumbri & c. his parata externa.

F O R M A utendi est 1. in Cataplasmate 2. unguento 3. Emplastro 4. interdum in fomentis.

Caraplasma suppurans sit hoc :

℞. Rad. altheæ,
lil. albor. ana ℥ij.
fol. Malv.
Violarie,
Senecion.
mercurialis an. Mj.
Nidi hirund. n. j.

Mista coquantur in f. q. aqu. simpl. lactis pulpæ trahentæ per fetaceum adde axung. porcini.
butyr. recent. non salici ana ℥ij.
ol. lil. alborum.

violarum ana ℥iij.
farin. sem. lini ℥j. Vitell. ovor. no. ij.
M. f. Cataplasma.

Aliud & quidem fortius.

℞. Ceparum sub cineribus coctarum ℥ij.

ficuum pingui. numero vj.

Contund. in mort. calid. addendo.

axung. anat. ℥j. unguenti basilicon. ʒvj. Mellis virgin. Farin. sem. lini ana q. s.

pro consistentia Cataplasmatum.

Denique sit Empl. maturans.

℞. Empl. de Melilot.
diachyl. c. gummi. ana ℥iij.
diaphulphur. Ruland. ʒvj.

Malaxentur c. ol. lil. albor inducantur super alut. & applicentur.

Hæc est Theoria & praxis.
Tumorum in genere.

Quoad Tumores in specie communissima est.

INFLAMMATIO.

Inflammatio. Loquor de inflammationibus partium externarum : Nam de internis superius ubi de inflammationibus, actum fuit.

Inflammationes s. phlegmones omnes fiunt per motum sanguinis impeditum & inde ortam sanguinis stagnationem unde fit ut oriatur tumor, ex tumore tensio, ex tensione partisque repletionem ad tactum renitentia : propter sanguinem stagnantem rubor, propter sanguinis in arteriis impeditum motum dolor pulsatorius & tandem propter sanguinem calidum effervescentem insignis ardor.

Jam v. prout variat sanguinis crasis & constitutio varia est in inflammatione, nunc quidem genuina ex sanguine puro, nunc v. spuria ad Erysipelata vel œdem. vel scirrhos propius accedens.

C A V S A inflammationum externarum sunt vel læsiones externæ, vel spina quædam interna : læsiones externæ sunt contusiones, fracturæ & reliquæ. Per spina vero internam, ejusmodi parti infixam intelligitur similitudo, quia, quamdiu spina extrinsecus digito infixâ infert inflammationem, sic in partibus internis aliquid heterogeneum in vel sub digestionem prima enatum, vel digestionem publica obortum, inflammationem infert. Omnes inflammationes vel insensibiliter discutuntur vel suppurantur, vel malè tractatæ in gangrænam transmigrant.

P R O C U R A E. usurpanda sunt interne sudorifera moderata de natura alkalium tam fixa quam ex salibus vol. constantia, aqu. sanguinis coagulationem solvunt, & cum in debitum motum denuo revocant.

Unde omnia ea quæ alias in pleurite sunt usitata in quacunque inflammatione interne commodè possunt usurpari v. gr. sperma cet. c. antimonio diaphoretic.

tic. additis quibusdam salibus vol. it. spiritus nitri probè dulcificatus : Nam hic sudorem movet.

Ratione febris in omni ferè inflammatione adjunctæ s. acuta magis eadem fuerit internè conducunt nitrata primario sal antimoniatum : hinc trochisci de nitro Mynsicht. &c.

Externe v. applicantur quæ sanguinem stagnantem resolvunt denuo fluxilem reddunt, quæ inter primario sunt decoctum sulphuris cum urina decantatum à Paracelso, quod crebrius calidè applicatur, convenit etiam succus cancrorum fluviat. rec. calidè applic. & revocatus, Empl. de sperm. cet. Balsam. sulphur. Empl. dia sulphur. Ruland. it. fomenta & fotus ex Vegetabilibus diaphoreticis & discutientibus aromaticis it. inunctio c. Sp. vini imprimis ubi aliquid Erysipelacei subest : decoctum calc. viva solum, vel cum saccharo saturni, loco cujus etiam epithema convenit ad discutientis tumores inflammatorios.

℞. lixiv. ciner. samentor. vitis, vitriol. ʒiij. sal. ʒj. aceti vini opt. ℥j. M. Confert non solum ad simplices inflammationes erysipelaceas, vel œdematosas norhis, sed etiam imminuentem gangrænam præservat. Quibus ubi adhuc persistit Tumor, maturantia sunt subjungenda temperata quidem ubi est inflammatio legitima, acriora paulo ex cepis & similibus, ubi inflammatio sit ut vocant puritiosa, ubi sanguis chylo crudo & viscido est permixtus.

In æstu inflammationis & ardore magno vitanda sunt pinguis & oleosa sicut fotus & Cataplasmata c. sero lactis benè depurato coct. & applic. vel ℞. Empl. de melillotho, malaxetur ol. lil. alb. cum M. ℞. Empl. de melillotho ℥j. diachyl. compos. M. cum unguento altheæ.

Præ reliquis egregium est suppurans lac, in quo coctus sapo Venetus, plus minus, prout magis vel minus genuina est inflammatio, hoc appositum cum linteis multipl. mirè maturat & aperit abscessum, cum maturatus est tumor aperiendus est primariò ferro, hinc abscessus purificandus & consolidandus pro quo scopo balsamum sulphuris terebinthinatum vel bals. Peruv. c. melle & vitello ovi permixtus instillatus & applicatus est optimus : Hæc n. omnibus satisfaciunt indicationibus resolvunt, maturant & factum jam abscessum purificant & consolidant.

Verissimum est effatum Lindani, quod bals. sulph. & empl. dia-sulphuris hic sufficiunt.

V L G O in usu est in principio inflammationum admoveere intercipientia & repellentia Cataplasmata adstringentia ex bolo armenia, terra sigillata, sanguine dracon. albumine ovi, Malliche c. aceto vini & similibus, eum in finem dicunt, ut hisce humoribus affluentibus intercipientur via, & qui jam effluxerint retro in sua vasa pellantur, & ita factus tumor ac inflammatio mox in prima radice curetur.

Sed omnibus pater quod hæc sententia c. circulatione sanguinis sit incompatibilis, quoniam intercipientia motui & regressui sanguinis per venas, repellentia motui & regressui sanguinis per arterias sunt contraria, adeoque impossibiliter possunt Conciliari cum sanguinis circulatione.

Potius quæ adstringendo vias angustant porosque occludunt, aut quæ humores hac ratione & sanguinem inspissant, stagnationem sanguinis indeque ortam inflammationem, augebunt, periculosè & ita malum deterius reddent : propterea in hæc & similia repellentia & intercipientia (vulgo vocantur etiam defensiva) talia ex adstringentibus parata ferè in defectu adhibentur : quia in metu inflammationis refrigerantia dicta nempe aqu. sperm. ranarum, succus semperviv. plantagin. aqu. calcis vivæ & aqua solutionis sacchari saturni & similia commodius applicantur, non quod repellunt talia, d. potius quatenus hæc & similia alcali occulto sunt instructa, (quod imprimis ex aqua sperm. ranarum patet) ratione cujus alcali subtilis

subtilis acorem occultum in incipiente inflammatione delent & ita radicem inflammationis extirpant, ut ita inflammatio sedetur.

Pertinet huc etiam decoctum sulphuris in aqua simplicis commendatum à Poterio, aut quod melius est decoctum sulphuris in aqua calcis vivæ.

Hoc n. in principio impositum non repellendo d. resolvendo & absorbendo acidum, inflammationem curabit.

Præter inflammationes subinde etiam ex sanguine oriuntur tumores post contusionem partium violentam nempe ex contusione, ex ruptis vasculis & poris transformatis naturalis sanguinis circulus inhibetur : Unde in loco contuso sanguis necessario stagnare incipit : vocantur tunc

ECCHYMO MATA it. SVFFVSIONES SANGVINIS.

Quæ habent eandem materiam c. inflammatione stagnans hic sanguis primò corrumpitur, coagulatur & grumescit, unde ex colore primitus quidem rubeo successivè contusiones cærulescunt, livescunt & tandem flavescunt, donec sanguis resolutus insensibiliter discutatur : vel si hoc fieri nequeat fermentando in pus mutetur apertoque abscessu evacuetur vel putrefactus gangrænam infert. Prius sit in contusione leviori, posterius in graviore, ultimum in gravissima, cum laceratione partium carnosarum & nervosarum.

De sanguinis extravasatione in partes internas alio tempore locuti sumus : Hac vice de suffusione s. ecchymomata in partibus externis, à causa externa enata.

Facta jam contusione & hinc sanguinis suffusione sive fiat à casu s. percussione, sive lapidibus sive fistibus, &c. imprimis opera danda est ut sanguis congruatur resolvatur.

Conveniunt E. interna sanguinem congruatum resolventia, simul blande nonnihil diaphoretica quæ inter sunt imprimis sperma ceti c. ocul. cancr. it. succin. albo præparato aut ocul. cancr. Coral. rubris in aceto vini dissoluti propinentur : vel etiam Carbones filice in vino hauriantur : Cerefolium & omnia ex eo parata liquida etiam conducunt interne ad sanguinem congruatum in Ecchymomatibus : alia interna vulneraria nitro

E X T E R N E simul imprimis resolventia & sanguinem congruatum dissipantia insensibiliter sunt usurpanda.

Communiter vinum calefactum applicant, quo adhuc potentior est spiritus vini camphoratus it. spir. vini crocatus, vinum, & cum vino factum lixivium, spirit. aceti cum spir. vini paratus, sanguinem congruatum in suffusionibus potenter discutit it. balsamus Peruvianus dissolutus in spir. vini est egregium remedium, imprimis in contusionibus partium nervosarum (de quibus infra plura) it. Chelidonia major recentis contusa suffusioni s. Ecchymomati applicata tantum egregiè conducit.

In Ecchymomate non adè ingenti, applicatio Carnis crudæ præsertim bubulæ vel vitulina, in tenues lamellas sectæ optime conducit, subinde repetatur.

Empl. de sperm. cet. est admodum egregium. It. Unguentum Myrs. ad livorem est expertum. Insigniter etiam conducit Empl. in Ecchymomate à casu factum, ex Theriaca & rob sambuci cui parum sacchar. saturni fuerit additum : si fortiora requirantur melius non habetur remedium quam rad. sigill. Salomon. quæ conperviv. cocta & tq. catapl. applicata mirè confert ad Ecchymomata. Melius adhuc est si applicetur simul rad. symphyt. Major. quæ duo sunt expertissima ad Ecchymomata v. gr.

℞. Rad. symph. major. libj.

sigill. salom. ʒiij.
flor. Chamom.

Melilot. aa. Mj.

Coqu. in f. q. vini albi ad consistentiam Cataplasmatum : Cui adde

Croci parum.

Applicetur Ecchymomati : probatissimum etiam in gravioribus contusionibus.

Quod si partes nervosæ sint contusæ & Ecchymomate affectæ, id quod imprimis patet ex loco affecto circa articulos it. ex intensissimo dolore, quia alias talis est non posset : tunc opera danda est, ut omne id quod ex contusione fuit extravasatum maturè discutatur & resolvatur, quia periculum est alias, ne materia corrumpatur, putrefcat & ita tendines partefque nervosæ similiter putrescant & in Gangrænam abeant : Hoc ut præaveatur pro resolutione materię extravasatæ post istam contusionem inungatur locus affectus c. balsamo Peruviano & spir. vini (ut antea monui) It. c. ol. Castorei c. ol. lumbri. terrestr. c. ol. Chamomill. & rosmarin. vel foveatur pars affecta nervosa sequentè decocto.

℞. Rad. Ireos nostrat. ʒiij.

fol. rosmarin.

Menth.

Majoran. aa. Mss.

Coqu. in f. q. vini albi : decoctum instat fomenti s. apius calidè applicetur.

Internè in tali casu optime propinantur aliquot gutt. ol. destillati lavendulæ imprimis ubi simul tensiones nervorum observantur : Hoc n. ol. est expertum ad tales partium nervosarum contusiones & subsequentes tensiones necumque convulsionis.

Quod si his & similibus nequeat dissipari Ecchymomata s. materia extravasata tunc opera danda est, ut sanguis iste extravasatus maturetur & suppuretur in pus ut tandem facto abscessu ita aperiat & ulcus restans convenienti modo consolidetur. Verum non semper aque tutum est ut discutatur suffusus sanguis & resolvatur non minus quam expectare semper maturacionem. Nam interdum imprimis in partibus carnosioribus contusio adè magna est, ut pars brevi post livorem contrahat atque Gangrænam minetur.

In tali casu ubi motus adest Gangræna mox pus contusa profunde scarificetur & sanguis extravasatus congruatur, quantum fieri potest extrahatur : Hinc decocta aromatica c. vino applicentur : vel aqua calcis vivæ acuta c. vin. spiritue & mercurio dulci imponatur, ut ita Gangrænescens pars salveretur & conservetur. It. præter dictum casum non tutum est expectare maturacionem quando contusiones non sunt præcisè in partibus intercutaneis c. sunt sitæ paulo profundius ita ut periculum sit ne facta maturacione antequam pus per partes superjacentes egressum inveniat, quandam partem vicinam v. gr. os corrumpat & corrodat : vel, ne partes vicinas perforando in cavitate corporis nobiliorum irrumpat : v. gr. in contusione musculorum abdominis, ne per peritonæum perforatum pus irrumpat in abdomen. In his casibus non expectanda perfecta maturatio d. maturè aperiendus est tumor mollescens scalpello, & materia hærens extrahenda hinc immittenda Turunda unguento Egyptiaco vel simili illita & factum ita ulcus solito modo consolidantibus & mundificantibus curandum.

Porro quod si fiat ut subitò c. febrilibus symptomatis nempe c. præcedente rigore & subsequente ardore erumpat tumor inflammatorius non adè insigniter protuberans intense tamen coloratus & qd. igneus latè diffusus ac subinde latius serpens c. intento partis ardore & æstu ac sensu acutarum punctioinum qui tumor quidem digito pressus maculam albam ostendit subito tamen denuò rubescens : Talis tumor appellatur.

ERISYPELAS seu ROSA.

Erysipelas
seu
Rosa.

Tumor scilicet ortus non à bile ut vulgo existimatur, d. potius occasionaliter à subtili ac volatili acido, quod c. sale vol. mass. sang. febriliter effervescent & in parte quadam Cutanea diffusum ibidem sanguinem in vasculis extimis coagulat & ad stagnationem disponit, hinc magis circa nervosa & sanguinea loca simul, non circa sanguinea solum oritur erysipelas.

Tales inflammationes Erysipelaceæ in genere in partibus externis ita dicta, si sint in partibus internis peculiariter obtinent nomina: Nam tale Erysipelas in pectore dicitur pleuritis & peripneumonia: in renibus dicitur nephritis, in hepate hepatitis & sic porro.

Subinde qd. malignitas quædam subest ita ut in vitæ periculum conjiciat ægrum aut si non procedat ed usque si inconcinne tractetur facillime exulceratur, & degenerat in ulcera cacoethica maligna ac sæpius longè lateque serpentina: qualia in Italia sunt frequentissima.

Apud nos scorbutici imprimis obnoxii sunt Erysipelati, & sæpius in scorbuto c. Euphoria tamen ægralia Erysipelata erumpunt, periculosa tunc, cum in scorbuticis interdum degenerent in Gangrænam: aut si exulcerentur, ulcera dant pessima & quibus vix nisi generosioribus occurrere potest.

Præ cæteris locis periculosum est Erysipelas in capite, si partes capitis externas faciem imprimis occupat præ reliquis enim hujus speciebus hoc Erysipelas sæpius lethale esse solet.

CURATVR aliàs facile si recte procedatur: Modo scilicet, acidum istud vitiosum internis sudoriferis c. remediis ex bacis sambuci paratis jungendis tollatur & externis etiam temperatis alcalibus volatilibus, acidum subtile discutientibus, aut metallicis saturninis istud prompte absorbentibus corrigatur.

Purgatio omnis est summe vitanda. Venæ sectio est periculosissima. INTERNE E. dixi quod primatum obtineant ex bacis sambuci parata diaphoretica: Convenit E. aqua flor. sambuci in qua dissolvatur rob sambuc. ad ʒj. c. gr. xv. vel ʒj. sal. vol. C. C. si aliquantulum de camphora adderetur esset eo potentius sudoriferum.

Ess. rob sambuci à ʒss. ad ʒj. vel ʒij. propinata per sudorem optime curat Erysipelas. Paratur scilicet hæc Ess. ex rob sambuc. mediante spiritu ex flor. & bacc. sambuc. per fermentationem parato. Aliàs ubi caput occupaverit Erysipelas ex cinnab. antimonii, parata remedia & hinc specificum cephalicum sunt optima. Præterea antimonium diaphoret. c. Bezoard. Minerali & c. C. C. f. igne & similibus propinata, per sudorem optime curant Erysipelas.

EXTERNE omnia unctiosa omnia oleosa, omnia pinguis omnia quæ sunt actu frigida, it. omnia adstringentia magis quam ipsum malum sunt fugienda: Hæc n. ex Erysipelate aut Ulcus depascens faciunt aut Erysipelas in Gangrænam transmutant.

Potius applicentur folia raphani sylvestris contusa leniter: Nam horum sal vol. optime corrigit acidum Erysipelatis: It. optima est aqua spermat. ranarum imposita: It. aqua stercoris bubuli mense Majo collecti & destillati.

Convenit m. decoctum ex Myrrha thure f. olibano in vino paratum, cui aliquantulum camphoræ simul in sine additur: Hoc ʒl. decoctum impositum mire confert ad resolvenda Erysipelata.

ʒl. Myrrh. olibani ana ʒss. camph. ʒj. croci ʒss. coq. in aqua & vino.

Etiam spirit. vini solus aut camphoratus aut crocatus Erysipelati illitus, hinc sperma ranarum, & lintea hoc spermate probe imprægnata, pannus linteus crocatus MYNSICHTI & fel carponum illitum optime resolvunt tumorem.

Ubi intensus est calor & dolor opii nonnihil huic decocto addendum est v. gr. alio modo.

ʒl. Myrrha ʒij. sacchar. saturni ʒss. Camphor. ʒj. opii gr. x. Vini albi ʒvj.

Quæ invicem mista leviter bulliant hinc confusa, linteis duplicatis applicentur & egregie conducunt in erysipelate. Nobile etiam est epithema ZVVELF. FERI.

In usu autem sunt pulveres erysipelacei qualis egregius est pulvis Mynsich. ad erysipelas: Fieri in. pos. sunt ex flor. sambuc. Sacch. saturni, thure, minio, Myrrh. creta, cerussa & camphora quæ invicem pulverisata inspergantur tumori vel cum papyro glysta melle illito vel imprægnato spir. vini crocato applicentur, absorbent enim acidum erysipelatis.

Singularissimum est linteam vinetum cruore leporino, ex lepore quidem in venatione interempto, ex quo ipso sanguis collectus aservatur cui lintea immerguntur postmodum exsiccanda, quæ ita sanguine leporino tincta sicca applicata erysipelati, probatissimum sunt remedium.

Non minoris est efficacitæ quod certum est, linteam sanguine primo menstruo virginis tinctum hoc linteam exsiccatum circa loturam applicatur erysipelati & mirros habet effectus.

Unum etiam ex optimis remediis est Theriaca lintea illita probe calida erysipelati imposita: Melius est remedium si ipsi addatur parum salis absinthii: hoc enim subinde repetitum probe calidum optime confert ad sistenda & resolvenda erysipelata: sicut etiam empl. f. unguentum ex rob sambuc. c. sacch. saturni impositum probe calide est optimum.

Quod si fiat ut nihilominus exulceretur erysipelas, ad curam hujus optima est aqua calc. vive c. linteis duplicatis calide apposta: it. succus nasturtii inspissatus cui sacchar. saturni vel ceruss. lithargyr. lact. lunæ sit additum imponatur erysipelati exulcerato estque optimum remedium, aut fiat saltim tale unguentum saturninum, quod est Euporiston FORESTI.

ʒl. Lithargyr. ʒij. unguenti populeon. de ceruss. inf. frigidat. Galen. aa. ʒss. ol. rosat. camphorat. ʒj. M.

Et ducantur probe in mortario plumbeo. F. unguentum applicandum usque ad erysipelatis exulcerati consolidationem.

Porro ad hos tumores sanguineos pertinent etiam

TUMORES ET ABSCESSVS CRITICI

Vel qui his similes interdum symptomatici in morbis acutis in specie malignis oriuntur, & sunt per congestionem nunc celerius nunc tardius, dum nempe fermentum morbosum malignum una c. partibus mass. sang. corruptis præcipitatum & correctum in locis extimis circa vasa capillaria in quodam loco hæret sensimque coærvantur & stagnant; unde sanguini transitu præcluso tandem supervenit phlegmone & inflammatio suppuranda.

Oriuntur tales tumores nunc promiscue in partibus carnosis nunc specialiter in locis glandulosis, & isti qui in glandulis emergunt si in inguinibus, aut sub axillis se manifestant, ordinario

BUBONES

Appellantur: sin v. prope aures appareant

PAROTIDES

Vocari solent: aliis in locis ubi glandulæ sunt minores si propullent speciali nomine carere solent.

Bubonis vox ut ut proprie inguina tantum significet, tamen etiam propter similitudinem partis affectæ & ipsius affectus sub axillis tumoribus enatis tribuitur.

Ad hos ipsos tumores pertinent etiam

FURUNCULI

PHYMATATA ac PHYGETLI

Inflammationes parvæ in locis extimis tamen glandulosis, applicandum est empl. cirrimum ut matrem & suppuretur

suppuretur furunculus, apertus sponte coalescit, si hoc non sit tantillo balsamo Peruviano consolidari solet, vel imponatur empl. de meliloto; Si verò sint BUSONES, aut PAROTIDES, & sint benigni, maturatori opera danda, & remediis, quibus alias inflammationes solent suppurari v. gr. cum unguento de alb. & simil. utend. si verò maligni, pro malignitatis ratione cura variat, nempe sunt vel in febrilib. malignis, vel in lue venerea.

BUBO per se facile patet: dum in locis glandulosis, sub axillis aut inguinibus aut etiam juxta aures in parotide apparet tumor, rubor, dolor pulsans & ardens: Nunc critici in statu morbi c. levamine ægri, nunc symptomatici in principio c. virium dejectione: nunc tutus quando circumscriptus prominulus & qd. in acumen desinens: nunc minus tutus l. infidus. qd. de pressus occultus s. in profundo situs.

Bubones hi aut benigni sunt aut maligni. BENIGNI, qui in febrilib. ardentibus in statu & declinatione superveniunt. MALIGNI qui etiam contagiosi, qui imprimis in pestilentialibus febrilib. solent esse frequentes.

Benignus bubo, ut aliæ inflammationes præmissis sudorifero aut discutientis aut suppurandus.

In bubone v. maligno, internæ danda sunt diaphoretica, imprimis sulphurea antimonialia, ut alio loco de morbis pestilentialibus monui. Post sudorem Julepi moderate aculidi propinandi etiam in finem, ut malignum fermentum de natura alcalium acrium participans, his ipsis corrigatur & emendatur, simul tamen cujus quantum fieri potest in diaphoresi blandâ conservetur & reneatur.

Præterea malignus bubo ita tractandus, ut quaimprimis maturetur & aperiat, aut si profundus sit aut minus prominens foras qd. attrahatur. Nam quando retrocedunt tales bubones factum est vitâ.

Ad hoc E. ut melius promineat & citius suppuretur quod necessarium est, applicandæ cepæ sunt cineribus coctæ quibus permiscetur Theriaca & fulig. furni, aut etiam buso certo tempore captus & intertempus vel exsiccatus & in aceto maceratus calidè imponitur, ut melius temperetur malignitas & promptius postmodum suppuretur tumor. Alias etiam catapl. ex scabiosa contritâ c. fermento acris & sapone Veneto applicatum tumorem maturat.

Vel fiat empl. f. catapl. ex foliis sambuc. contusis c. pulvere sinapi contuso subactis: Hæc duo applicata maturant & promptè rumpunt abscessum s. bubonem.

Optimum tamen est & optima methodus, ut nempe mox in principio applicetur vesicatorium: hinc facta vesica promptè incidatur per transfversum quo facto applicetur empl. quod vocant tractivum tale.

ʒl. Empl. diachyl. c. Gummi. de mucilaginibus aa. ʒss. unguenti Basilicon. ʒiv. sem. sinap. contus. ʒij. Mistâ sub formâ empl. imponantur vesicæ aperta: hoc enim maturat promptè & suppurat tumorem: Loco hujus empl. melius longè est empl. ex magnete Arsenicali Angeli Salæ, Vesicæ aperta superimpositum: Hoc namque mox malignitatem ita elicit ut densa crusta oriatur quæ facile & spontè ferè separari potest.

Crusta separata ubi non fuerit sufficienter malignitas extracta, denuò imponendum erit idem empl. & hinc denuò facta crusta removenda: Postmodum ulcus factum c. balsamo sulphuris mundificandum aut c. empl. diapampholygos c. ol. Nicotianæ detergendum, &c. empl. diasulphuris Rulandi consolidandum. Præter bubones autem pestilenciales etiam observandus est bubo venericus. Hic oritur ex acido viscido maligno in dicto loco successive coærvato, idque laudabili naturæ conatu, nam sic præservantur à lue venerea, ut non eadem corripiantur.

IN CURA opera danda est, ut mature aperiat, & virulentia eliciatur; Pro primo scopo imponatur empl. Vigonis cum mercurio, malaxatum cum oleo destil-

lato ligni guajaci vel empl. diachyl. compos. malaxatum cum ol. destil. ligni sancti, vel empl. diachyl. malaxat. c. oleo tartari volatili, ut horum remedio emolliatur bubo; perfecta enim suppuratio hoc in loco rarè aut nunquam accidit. Maturatus aperiat, aperiione largâ, & materia evacuetur; mundificetur ulcus cum balsamo hyperici, mixt. cum oleo destillato ligni sancti & tartari, & mundificetur cum unguento de apio, cui additum sit parû de mercurio præcipitato vel arcano corallino, superponatur dictum empl. exterius: Internè usurpentur primo lignorum decoctâ, postea purgantia, in sine sal & spiritum viperarum curam bubonum absolvent.

PAROTIDES si & ipsi oriantur in febrilib. Parotides malignis sudoriferis naturæ conatus erit adjuvandus & si à materia spontè resolvantur quod rarius fit, resolutia blanda usurpanda.

Consultissimum potius erit maturatiõne succurrere, eidem imponendo cepam sub cineribus coctam cui ol. scorp. fuerit additum empl. etiam diachylon commode imponitur.

Quod si durior & pertinacior fuerit Parotis empl. diachylon ireatum c. ammoniaco in aceto dissolutum imponendum: quibus omnibus si ol. destillati feridè Guajaci aut tartari parum addatur, multo promptius facilitatur suppuratio: post maturatiõnem promptè aperiendus abscessus & instar ulceris simplicis curandus.

Ad hos ipsos tumores malignos primariè etiam pertinet.

CARBUNCULVS.

Cum non raro in febrilib. pestilentialibus ipsaque peste Carbunculi & bubones & Carbunculi simul oriuntur atque etiam lue ex eadem proveniant causa.

Nam rarissimus observatur Carbunculus benignus, quia utpl. si non semper in Carbunculo adest malignitas, quæ tamen in bubonibus magis est correctâ magisque subactâ: in Carbunculis v. minus est cicurata adeoque insigniter maligna.

Malignitas ista videtur consistere in fermento salino acris & qd. caustico instar cauteriorum potentialium, quod effervescentia febrili præcipitatum & non nihil separatum ex mass. sang. in extrema cute & carne hæret ibique caustica sua acrimonia & dolorissimum ardorens & subitam partis mortificationem in livorem hinc omnimodam nigredinem infert: Propter talem enim partis in nigrum livorem corruptionem vocatur CARBO it. Carbunculus; cû in ferat Crustam in parte corrupta nigram instar Carbonis: unde quibusdam etiam Pruna appellatur: Græcis v. eadem ratione vocatur ʒvδραξ.

Corruptio ista in Carbunculo obvia dico quod oritur ex sale acris & caustico maligno, in Carbunculo existente, quo inducitur parti omnimoda nigredo, instar cauteriorum potentialium ex salibus lixivialibus paratorum: Nam hæc ipsa eundem planè habente effectum. Nam acida corrosiva non inducunt nigredinem mortificantem: d. primo intentam rubedinem hinc consequentem albedinem insensilem in partibus mollibus inducunt: acris v. lixivialia omnimodam partis mortificationem & nigredinem inducunt, quæ subinde ulterius proserpit c. dolore ardente: id quod similiter fit in Carbunculo, ubi etiam talis subitanea nigredo & mortificatio c. diffusionem in longum & latum mox sub primo conspectu se manifestat.

Carbunculus quidem quando in febre vel morbo maligno oboritur (in specie in peste) manifestat se primò exigua quadam pustulâ aut albicante aut livescente, interdum simul plures tales exsurgunt pustulæ à quibus brevi mora subsequente c. ardore & dolore acerbo excitatur Ulcus crustosum simile ipsi quod ferro ignito vel candente solet excitari: interdum citra ullam pustulam mox talis crusta in carbunculo incipere solet, excitaturque Ulcus crustosum in crassa modo livida modo cinerea, modo omnino nigricante.

Cruſta tandem emortua decidente *Vlcus putridum*, in carnem profundum & hinc inde putrefcendo latius ſerpens ſubſequitur.

Circa anthracem ſ. carbunculum ſimul ad eſt *circulus* ex efferveſcentia admodum doloroſus *rubeus* quidem inſtar *Erifypelatis* interdum *caeruleus*, aut *lividus* aut *nigricans*. Quo magis hic *circulus* eſt rubeus eſt ſalubrior eſt carbunculus: quo vero lividus magis fuerit *circulus* aut magis nigricans eſt periculoſior eſt anthrax ſicuti etiam quo magis rubet aut minus livet *carbo* eſt etiam ſecurior eſt: quo vero magis liveſcit aut nigreſcit eo eſt periculoſior: ſicuti etiam periculoſus eſt qui in *locis nobilioribus* erumpit, cum optimus ſit qui in artubus carnoſis ſe manifeſtat, minus enim periculi tunc ſubſe.

MALIGNITAS E. Carbunculi cauſtica & acris, de lixivialium acerrimorum natura optimè morſificatur & **CURATUR** per ſuum contrarium nempe per *acidum*: Hinc enim eſt quod nihil magis reſiſtat carbunculo, aut quod potentius enecet ejus malignitatem quam butyrum iſtud antimoniæ acidiſſimum quod ipſum ſicuti in ſphacelo (quod obiter moneo) ubi pars eſt emortua, ſi cum eodem *circumducatur circulus*, in termino ubi pars mortua attingit ſanam ſeparat promptè partem mortuam à ſana & ſiſtit ulterio-rem mortificationis ſphaceloſæ progreſſum: Ita hoc ipſum butyrum antimoniæ in carbunculo eandem habet efficaciam ſi ſcil. in centro carbunculi c. pluma illinatur butyrum antimoniæ ad quantitatem nummi, vel aſſis, vel quod melius eſt ducatur *circulus* beneficio plumæ huic butyro inſiſtente circa anthracem in conſinio nempe c. parte ſana; ſic namque his rebus modis optimè virulentia carbunculi cauſtica extinguitur, & ulterioſ mortificans progreſſus potenter inhibetur: Et hinc ſeparatur pars mortua carbunculi à parte vicina ſana in ulterius ſerpere nequeat, quia intra *circulum* contenta pars à carbunculo mortificata ſpontè excidat: & poſtmodum ulcus mundificandum ac more conſueti consolidandum relinquatur.

Notum eſt aliàs quod ſympathetico modo *circulus* circa anthracem ductus à ſapphio annulo incluſo, etiam inhibeat progreſſus ulterioſ carbunculi quin carbunculus excidat & ulcus cavum relinquat.

Loco Buryæ antimoniæ commode etiam poteſt adhiberi *Empl. magneticum* Aſſen. Angeli Salæ, quod ipſum applicatum etiam brevi inducit cruſtam, qua ſeparata, ſi adhuc malignitatem carbunculi quandam ſubſeſſe ſuſpicio ſit, denuo applicandum eſt *Empl.* donec virulentia ejus fuerit extinguita. Hinc enim ulcus facile consolidatur. Hoc ipſum tamen *Empl.* ut in corpore robuſto cuique denſiori melius & promptius operetur, commodiſſimè prius imponitur *veſicatorium v. gr.*

℞. Sem. ſinapi.

piperis, aa. ʒʒ.

pulveris Cantharid. præparat. ʒij.

ferment. Acerrimi ʒʒ.

l. q. ſ.

F. veſicatorium imponendum Carbunculo.

Ubi veſica poſt aliquot horas fuerit excitata hæc incidenda eſt, & modo dictum *Empl.* applicandum. Vel loco veſicatorii *Scarificetur* Carbunculus & poſt ſcarificationem dictum *Empl.* applicandum.

In defectu hujus *Empl.* poſt diſciſſam veſicam, vel poſt factam ſcarificationem communiter *Vnguentum Egyptianum* illinunt, quod ipſum m. non contemnendum eſt.

Notum aliàs eſt quod in vulgari Carbunculos *Curandi ratione* ſoleant poſt factas ſcarificationes imponi Cataplaſmata ex ſcabioſa, ſuccina uva inverſa, Calendula c. tepis ſub cineribus Coctis c. ficubus c. fuligine, c. fermento, buſonibus pulveriſatis & ſimilibus: it. imponi ſolet poſt ſcarificationem *Empl.* de fuligine *Empl.* diachylon c. Gummi. & ſimilia.

VALERIOLA inſigniter commendat in ſuis

obſervationibus ſequentia duo remedia poſt ſcarificationem tam Carbunculis quam etiam bubonibus peſtilentialibus applicanda:

℞. ſucc. ſemperviv. maj. ſcabioſ. Calendulæ a. ʒj. Theriac. veter. ʒiv. ſalis communis ʒj. vitell. ovor. no. ij.

Incorporentur ſimul. Hoc ipſo illinatur *Carbo* poſt ſcarificationem factam. Hoc n. tanquam ſecreto ejuſdem progreſſus inhibetur & cruſta ac Eſchata facta promptè ſeparatur qua ſeparata, ulceris modificativum optimum eſt ſequens.

℞. ſucc. Calendul. abſinth. ſcabioſ. apii ana ʒj. Myrrh. rad. Ir. flor. aloës. ſarcocollæ ana ʒj. Mellis roſacei ʒij.

Quæ miſta ſub forma unguenti ulceri illinantur ad mundificandum & consolidandum illud.

Loco cujus poſterioris tamen, *balsamus ſulphuris* eſt optimus ad mundificandos & curandos, bubones & Carbunculos.

De internis alexipharmacis ſudoriferis acidulis blandis temperatis nihil addo, cum de iis, ubi de febribus malignis & peſtilentialibus, actum jam ſit.

DE PARONYCHIA.

Hoc quod attingit, ſunt tumores ordinario obvenientes in extremitatibus digitorum, ultimis nempe articulis digitorum, ita tamen ut non excludantur reliqui articuli; **PARONYCHIA** tumor eſt doloroſus, ut ſubinde univerſum brachium conſenſu afficiatur. **ORITUR** ex humore acris, admodum corroſivo, immediate periſtium, & ipſi adhærentes tendines occupante, & quædam mediare. Supervenit *inflammatio*, eaque in *apostema* vergit, imò interdum ante factam apoſtemationem paronychia ad *gangranam* vergit. *Ocaſio* hujus acidi eſt ut plurimum ex læſione oſſis articulos conſtituentis, tunc enim ex oſſe tranſudat nutrimentum proximum, unde acorem contrahit & partes afficit, unde dolor; pro hoc ſiſtendo nil melius eſt remediis *lumbri-bris*, nempe *liquore lumbri-bris* in clibano facto *ſpiritu lumbri-bris* & ſimilibus, digitis illiſ: Item *balsam. ſulphuris*. *Externe* diſcutit dolorem & tumorem, ſi fiet etiam poteſt, maxime ad ſuppurationem producit *Limentum ex ſordibus aurium cum ſaccharo ſaturum* commixtum cum pauco ol. *avellanarum* expreſſo optima ſunt; convenit etiam, ſi *digitus* *inradatur in ſterquilinum*, vel *℞.* *linteum*, quod humectetur cum *ſterquilino*, & *calidè digito dolenti applicetur*, ſic optimè diſcutitur & ſiſtitur dolor & tumor.

DE PERNIONIBVS.

His ſubinde inflammationes ſuperveniunt, aſſiſunt imprimis partes extimas nerveas, tales n. partes ſi affe-ctæ tument, & ex albedine ad aliquam coeruleſcentiam inclinant, dolent, ita ut nunc cum, nunc ſine exulceratione evaneſcant, ut tamen ſemper, quoties inclementia aëris, & frigus inſtat, dolor increſcat. Ut præſerventur perniones, nil melius eſt, quam *peroleum* illitum, quod & præſervat & factos jam curat. Item *terebinthina* loco refrigerato, dum imminet frigus, denuo *veſica bubulâ* impoſita, juxta hoc *oleum pini* deſtillatum præcellens, quod eſt nobile præſervativum & curativum. Si vero gravius læſa ſint partes à frigore, tunc ad eliciendum frigus optimum eſt cataplaſma liquidum calidè applicatum; Sic omne frigus & dolor diſcutitur & reſolvitur. Alias notum eſt, quod contra hos nihil melius ſit *rapis* in ſpecie *excitatis*, *decoctum horum* eſt egregium, unde etiam *unguentum de rapis Myſ.* eſt elegans ad perniones curandas, convenit etiam ſi jam exulceratæ fuerint, contra quas egregium eſt, ſi

℞. Rapa & mediocriter excavetur in fund. ol. roſar. & aſſetur ſub cineribus calidis, quo facto ſi poſt expoſitionem limentum applicatur pernionibus, eadem ſolet reſtituere & consolidare; alias expertum eſt *limentum Sculteti* in obſervationibus. Item *macilagines ſemin. cydon. cum aqua ſolan* extractæ, adde parum *rutie præp.* convenit, ſi cum linteis multiplicatis applicetur *pernionibus exulceratis*.

Hic

Hic ferè ſunt tumores ſanguinei, aut ſanguineis cognati. Quod ſi fiat ut ex impedito **LYMPHÆ motu**, propter vaſa lymphatica aut obſtructa aut rupta, aut ex utraque cauſa, lymphæ ſuit præternaturalis collectio & ſtagnatio in parte quadam oriuntur tumores qui vocantur,

SEROSI S. AQVOSI,

molles nempe ad tactum laxi, indolentes, in quibus impreſſionis à digito nullum veſtigium remanet, & qui ad lucem l. candelam lateraliter conſiderati ferè pellacidi apparent. Nam hæc ipſa lymphæ in cavitare quadam corporis collecta dat **H Y D R O P E S**, ut notum eſt *particulares*, quæ in totius corporis peripheria congeſta dat **ANASARCAM**.

Scopus pro **CVRA** horum tumorum eſt, ut valenter diſcutiatur & reſolvatur lymphæ ſtagnans quibus ipſis ſimul imprimis obſtruentes humores craſſiores in vaſis lymphaticis liqueſunt & reſolvuntur.

Conveniunt **E.** imprimis aqua calcis vivæ l. per ſe l. cum ſpiritu vini ebria ſæpius calidè c. ſpongii l. linteis applicata ac ſubinde renovata. Conveniunt imprimis *ſtercora* animalium, primariò quidem caprillum hinc ſtercus bubulum: ſcil. fiat cataplaſma, ex ſtercore bubuli cui permifceatur ſemen cumini pulveriſatum: Hæc duo excipiantur linteo l. ſpongia lixivio acri humectata & imponantur ita (præmiſſis internis univerſalibus de quibus poſtmodum) parti in qua tumor ſeroſus ſ. aqua collecta.

Inſignis vis later in ſtercore bubulo, ſic enim quando hoc applicatur pedibus, qui podagra laborant, cum levamine id faciunt: vel convenit *empl. de baccis lauri*, vel *hydropic. Auguſtanor.* imprimis tamen *de baccis lauri, mixtum cum ol. & ſtercore caprillo*, quæ cum melle rediguntur *empl. ℞.* *empl. de baccis lauri* cum ſtercore caprill. ʒij. melilot. ʒvj. M. applicetur calidè ſicuti conveniens etiam *empl. paratum ex empl. de baccis laur.*

Stercore caprill. ana ʒij.

Empl. de melilot. ʒvj.

hæc tria in forma *empl.* applicata tumores aquoſos & ſeroſos potenter reſolvunt.

Convenit m. ubi fortius agendum eſt tale Cataplaſma.

℞. *ſterc. vaccini ʒʒ. columbini ʒij. ſulphuris vivi ʒʒ. nitri ʒij. mellis, aceti ana ʒʒ. ſarim. fabarum ʒij. baccar. laur. ſem. cumin. ana ʒʒ. ol. anethin. nardin. ana ʒj. vini albi gallic. q. ſ. promiſcendo cataplaſmate.*

quo applicato promptè diſcutiuntur tumores ſeroſi, idque eò magis ſi *internis decoctis ſudoriferis* in ſpecie ex vino juniperino & ſaſtafras paratis opem feramus externis appoſitis.

Eadem lymphæ, d. vitiatæ imprimis craſſa nimis ex pilita, ut vocant, viſcida, hoc eſt ex chylo crudo maſſ. ſang. permifto & hinc inde diſtributo, ſi ſtagnet, id quod ſit imprimis in extremitate manuum & pedum dat tumorem qui vocatur

O E D E M A.

Oedemata ſunt tumores molles laxi & qui promptè cedunt digito prementi, preſſionis m. veſtigium ad tempus retinent, imprimis foveam, indolentes ſunt & albicantes ſæpius in *cruribus* rarius in brachiis ſe manifeſtant.

In *Leucophlegmatia* totum corpus ædemate laborare videtur.

Interdum ſuperveniunt morbis, imprimis *chronicis*, & ferè inchoamentum habentur *hydropis*: interdum ſuccedunt morbis, & his in *declinatione* ſuperveniunt in ſpecie *acutis* & tunc fieri ſolent imprimis qu. ægri plus alimenti aſſumunt, quam commodè perferre poſſunt.

Si per ſe apparent, malum ſignum eſt, quia me-

tus eſt, ne morbi chronici ſuperveniunt.

In genere in junioribus minus periculi habent ædemata quæ in *ſenibus* debent eſſe ſuſpectiſſima cum ſæpius *mortem imminet* portendant ſicuti m. in *phibitiſ* contumaci ſ. confirmata ædemata pedum mortem foeres pulſare indubitato innount.

IN CVRA præmiſſis internis *ſtomachicis & aromaticis* cum originem ducant ex vitiatæ chyloſi, *Elixir proprietat. antiſcorbuticum, eſſentia catarrhalis* nodulis laxantibus alterantibus vino inſundendis & intermiſtis interdum etiam ſimul *ſudoriferis* optimè applicantur externa ſudorifera & potenter reſolventia, nunc ſalinis alcalibus acrioribus, nunc *v. aromaticis* temperatioribus conſtantia.

Nam reſolvendo & diſcutiendo curantur ædemata *v. riſſimè* aut nunquam *ſuppurantur*.

INTERNE E. conveniunt remedia ex roſmarin. lign. ſaſtaſ. & quæ ex eodem paratur *Eſſ.* dicta *catarrhalis* it. remedia ex ſeminibus calidis major. aniſ. ſcenicul. & ſimilibus: in genere omnia ea quæ alias ad cachexias uſurpari ſolent.

EXTERNE I. in declinatione morborum diutius ægri denuo ſtrenuè edunt, oriuntur ædemata imprimis *veſpertina* (Nam matutino tempore ſolent ceſſare & evaneſcere, optimè applicatur *German. Rupert. c. abſinthio* contuſum inſtar cataplaſmatis: Ejuſdem efficacitæ & probatæ experientiæ eſt quoque *chelidon. maj.* recens contuſum plantis pedum impoſitum.

Præter dicta decocta catapl. abſinthio, chamomill. ex origano puleg. roſmarin. ſalv. rad. cucum. aſinin. in lixiv. coctis l. in vino optimè diſcutiunt ædemata, quibus convenientiſſimè *ſtercora* animalium adduntur ceu optima ad reſolvenda ædemata remedia *v. gr.*

℞. fol. tamaric. roſmarin. rutt. ana Mj.

Bulliant in aqua & vino ad mollitiem adde farin. cicetum.

ſurſur frument. ana ʒij. ſterc. vaccin. ʒij. axung. anat. ʒiſ. mellis optim. ʒiv.

quæ inſtar cataplaſmatis applicantur ædemati & partibus ex ædemate tumentibus.

Vel *℞.* herb. roſim. bacc. junip. ana q. v. ebulliant in aqua ſimpl. & lixivii ſ. q. ſiat pediluvium.

In pedibus ædematoſis eſt egregium. *Lixivia* in dictis caſibus ſunt optima, vide *Hartm. & Platerum* Convenit etiam *empl. de baccis lauri*, malaxatum cum *petrol. vel ol. deſtill. ſuccini*, quotidie bis repetitur, vel etiam præparetur *ſuſſitum acer.* ſuper lapides candefactos.

℞. ſuccini pulveriſat. ʒviii. aceti deſtill. ſbj. in lapid. candefact. & excipiatur ſumus pedibus aut partibus ædematoſis, poſtmodum applicetur dictum *empl.*

Aqu. benediſt. Chirurgorum ſ. aqu. calcis vivæ & lixivium ex ciner. ſarment. vit. etiam hic optima ſunt applicatur c. ſpongia nova, ubi prius pars fuerit illita c. adipe porcina.

Meliorè ſucceſſum habet hæc aqua applicata ſi c. eadem bulliat ſulphur. vivum aut bacc. lauri contuſa. Ubi durius ac pertinacius ſit ædema recipiendum eſt ſtercus caprillum & hoc benè ſubigendum c. urin. ægri; Coquuntur invicem ad craſſitudinem pulvis ſ. cataplaſmatis, quod calidè imponendum ædemati. contumaciori vel ſinus equinus miſceatur cum farina hordei & aceto promptiſſimè enim ſolet diſcutere tumorem.

Empl. hydropicum Auguſtanorum notum eſt in vulgus: it. inunctio c. ol. laterino ſ. philoſophorum c. ol. Hyperici in ſpecie c. petroleo aut c. ol. tartari coctido quod mirum eſt. Non inferius eſt ol. guajac. deſt. probè redificatum. Commodiſſimè m. diſcutiunt ædemata.

Similis lymphæ viſcida ſimulque ſapore nonnihil adſtringente prædita ac acido occulto imprægnata ſi

in portis & meatibus glandularum colligatur, coagulat & ab acido proprio sensim inspissatur, ac indurascit, dat tumores glandularum quas vocant STRUMAS s. SCROPHULAS, quæ frequentius equidem collum, rarius alias partes occupant.

In genere tamen glandularum sunt vitium commune internis & externis: ob id sunt qui asserunt auctores, neque in aliis partibus observari strumas à causa interna enata, nisi prius glandula mesenterii strumosa fuerint: nunc plures, nunc pauciores.

Ipsæ strumæ imprimis in collo interdum sunt pendula foras prominentes, interdum v. magis aliis partibus vicinis intertextæ: ad tactum strumæ sunt dura, colore albicantes aut vicinis partibus similes, suntque indolentes, & tales sunt strumæ legitime: dolentes v. sponte & punctioibus spontaneis interdum molestæ, aut quæ color em subcæruleum l. sublividum repræsentant, sunt non legitime, d. ex acidi vitiosi & corrupti abundantia sunt canerosæ, legitime sunt benignæ, illegitimæ verò malignæ pro cura nunquam attingendæ.

In CURA E. Emolliendæ sunt strumæ & resolvendæ successivè per remedia potenter resolventia & strumas emollientia ac discutientia, quæ inter est gumm. ammon. ac reliqua gumm. in aceto soluta inspissata emplastri forma loco strumoso imposita.

Loco hujus empl. Myrs. de galbano crocatum it. empl. de cicut. hildani commodè imponuntur. It. spongia aquæ calcis vivæ ebria & hic est convenientissimum.

Catapl. m. ex fol. & rad. cucum. asinin. emollit & resolvit glandulas strumosas quod potentius est adhuc si c. stercore caprillo fuerit subactum.

Hæc si non sufficiunt ad potentiora accedendum est: quæ inter præ cæteris eminent mercurialia sub viva forma addita: imprimis mercurius vivus potenter penetrans & resolvens strumas.

Hinc expertum est empl. de ran. vignon. c. mercurio vel ex gumm. caranna cum mercurio & terebinth. subact. fiat empl. ad imitationem Barbette; Habetur amalgama mercuriale, ex quo & cum quo emplastra parata forsan sunt egregia; emplastrum diachyl. cum mucilagibus v. gr. ʒj. adde mercurii vivi salivæ extincti ʒj. vel

ʒj. Unguenti marriati, ʒj.

ol. Myrsini,

Laurini ana ʒʒ.

Mercurii vivi floribus sulphuris extincti ʒij.

F. Unguentum.

Scrophulis seu strumis imponendum quotidie renovandum: Hoc promptissimè resolvit & emollit scrophulas. In quibus tamen mercurialibus semper inspicienda sunt fauces & gingivæ, an forsan ex earum usu imminuat salivatio.

Præ cæteris excellens est ol. destillatum HELMONTII in scriptis in tract. tartar. non est in potu, §. 15. quod ol. destillatum m. invenitur jam olim descriptum in Epist. Medicinal. LANGII ol. istud illitum potenter resolvit & insensibiliter discutit scrophulas.

Quod si emolliari aut resolvi nequeant scrophulæ s. strumæ suppurandæ sunt, quo interdum sponte tendunt. Ad suppurationem præstat imprimis empl. de melilot. c. ol. amygd. dulc. & pinguedine serpentum subactum.

Item ad suppurationem disponit cataplasma ex rad. alth. lil. alborum herb. cicut. & cucum. asinin. c. ol. lacertarum subactum.

Aut unguentum diachyl. c. mucilagibus commodè suppurat & maturat scrophulas vel cataplasma ex cucum. asinin. emplastr. magentic. A. sale cum empl. diachyl. sulphuris mixt. ad imitationem Tab. In CURA canceri. ʒj. empl. de nicotiana Plat. quem vid. c. 1. observat. 28.

Dum suppurate sunt non statim aperiendæ, d. quamdiu fieri potest clausus linquendus est abscessus, propterea, ut eò major glandulæ strumosæ pars per maturationem in pus abeat.

Nam aperto abscessu tota glandula affecta per suppurationem est absorbenda.

Aperito E. abscessu, ut hoc fiat, imprimis ut tota strumosa glandula absorbatur sufficit l. solum commune digestivum ex terebinth. vitel. ovi & melle illitum (de quo alio loco plura) vel quod melius est permisceatur hisce mercurius præcipitatus probè ablutus: Hic n. blande & ferè absque dolore absorbit glandulam strumosam. Absumpta in totum strumosa glandula mundificandum & solito modo consolidandum, pro mundificando sufficit balsamus sulphuris.

Si verò glandulæ sint pendula, commodè filo seu sera equina pedetentim constringendæ sunt, ut sensim marcidæ sponte separentur; Si verò propriis viriis sint incluse, subinde necesse est, ut cum discutientia & suppuratione sint frustranea, Chirurgi manu curentur, prospiciendo ut membrana tota tollatur, quod saltem fieri potest, ubi non magna vasa aut nervi ad glandulas tendunt.

Hicce internis commodè subjungenda sunt interna ut plurimum fixa, acidum istud vitiosum lympham scrophularum inquinans, absorbentia, qualia sunt ex spongias combustis, ex ossibus sepæ ex pumice c. Zingibere, pipere & similibus remedia viperina, arcannæ duplicatum, pumex præparatus, pulvis sternutator. cui accedunt purgantia appropriata.

Facit E. huc pulvis HELMONTII contra strumas, qui vid. in cit. loco it. pulvis ARNOLDI VILLANOVANI contra strumas qui vid. in August. vel fiat talis pulvis in quo ferè sunt omnia ingredientia contra scrophulas.

ʒj. spong. marinarum combust. ʒij. oss. sepæ. Mandibularum luc. pisc. ocul. cancrorum, piperis long. zingib. alb. pyretibri, gallarum testium ovorum calcinatarum: ana ʒj.

M. F. pulvis dosis a ʒʒ. quotidie decrescente lunt usurpandus.

In potu commodè infunduntur vel decoquuntur ad scrophular. filipend. & harum herbæ rufcus, genist. & similia.

Lacertæ dant electuarium pro interno usu it. ol. pro usu externo contra scrophulas admodum expertum descript. vid. in S C U L T E T. armament. Chirurgic. obs. 31.

Denique haustus potus ordinarius ex cranio hominis sepulci ad tempus continuatus, singulariter conducit ad strumas, in specie colli.

Talis m. tumor durus tactui renitens sensim genitus utpote indolens, si præter glandulas occupet alias partes imprimis carnosas sive internas nempe viscera, sive externas quascunque vocatur SCHIRRHUS, Tumor imprimis talis durus & indolens & loco immobilis, natus ex coagulatione aut sanguinis: unde interdum inflammationibus malè tractatis imprimis per repellentia, dicta adstringentia, supervenit: aut præter sanguinem m. chylus crudus & viscidus c. sanguine hinc inde distributus l. m. c. alieno vehiculo, si similiter in talem tumorem durum coagulando coæt scirrhum generat, qua ratione adematata interdum in scirrhum degenerare solent: quo pertinet m. Tumor mammæ ex lacte qui & ipse interdum scirrhus est, & tam scirrhum quàm scrophulam generat: interdum simul & sanguis & talis chylus viscidus per poros partium transeunt, in specie viscerum, successivè hæret congeritur & coærvatur idque coagulatur in talem scirrhum auctore acido præternaturali, nimio aut fixo aut auctero aut alio simili modo vitiat.

Facile patet scirrhus ex duritie & indolentia, quæ semper sunt in scirrhu legitimo: dolens n. & præterea nonnihil

nonnihil livefcens est scirrhus illegitimus, quia subest nonnihil canerosi.

Opera danda est ut scirrhus emollitus successivè insensibiliter resolvatur & evanescat idque maturè: aliàs enim facile incurabiles fiunt scirrhi.

Curantur imprimis maturè, aut uti dico, insensibiliter resolvit, aut quod rarius & m. periculosus, si tandem suppurentur & degenerent in abscessum.

In CURA E. acidum coagulans temperandum est, ducities facta emollienda.

Faciunt huc resolventia fortiora discutientibus moderatis nec adeo acerbis permista: aut resolvatur tumor successivè.

Id quod faciunt imprimis ex cicuta, mandragora, nicotiana, scrophular. cucum. asinin. ac similia applicata imprimis sub forma cataplasmati imposita.

Stercus bubulum aceto incoctum & illitum scirrhu, tumores scirrhosos quamplurimos mirificè dissipat.

Ol. lumbicorum terrestr. ol. tartar. destillato paucum mistum, & hæc duo spiritu vini diluta & illita optimè curant scirrhum. Nam certum est quod ol. tartari resificatum, scetidum licet mirè resolvat, & tumores duros potenter discutiat & emolliat.

Hæc juxta cataplasmata ex rad. bryon. c. stercore caprillo imposita similiter egregia sunt ad discutendum & emolliendum scirrhum.

Vel fiat tale cataplasma quod expertus est feliciter Thonnerus.

ʒj. Farin furfurum,

Hordei ana ʒij.

furfur. Mj.

sterc. caprill. ʒij

Melilot.

Chamomill. ana Mʒ.

è. lixivio & sapa fiat cataplasma addito paucò ol. atie-thino.

Præ cæteris tamen gummata sunt quæ potentissimè scirrhos resolvunt: nempe bdellium, galban. opopanax & hæc inter ammon. primatum obtinet: si scil. vel solum gumm. ammon. in aceto solutum inducatur alutæ & applicetur sub forma empl. optimè resolvit scirrhum.

Melius adhuc est si empl. de cicut. vulgare misceatur c. gumm. ammon. in aceto: Nam cicuta per famirè laudatur ad quoscunque scirrhos curandos.

Hinc empl. spleneticum AQUAPENDENTIS paratum ex gumm. ammon. & succo cicutæ expertum est remedium ad percurandos scirrhos.

Elegans m. est sequens empl. efficax fatis ad scirrhos curandos nempe:

ʒj. Succ. cicut. express.

Mandragor. ana ʒiv.

Gumm. galban.

ammoniac. ana ʒij.

(in aceto solut.)

salis ammoniaci ʒj.

Coquantur in sigillo assidè movendo ad evaporationem succorum lentè: huic adde:

Terebinth. ʒij.

ol. tartari ʒij.

Croc. orient. ʒij

Empl. de melilot.

diachyl. simpl. ana ʒij.

Cera q. s.

F. Emplastrum.

applicandum scirrhu: Hocce applicatum dolorem equidem primitus movet, sed propterea non est cessandum, d. tertia quacunq. die novum est reiterandum.

Aliàs etiam empl. HILDANI tq. singulare experimentum laudatur ab auctoribus cujus descriptionem vid. in Cent. 6. obser. 75.

Loco hujus empl. diachyl. Ruland. it. empl. diachyl. c. gumm. commodè etiam applicantur.

Quin & mercurialia ex mercurio vivo parata com-

modè m. scirrhu legitimo imponuntur. Hinc empl. de ran. vignon. c. mercurio applicari potest.

Vel ʒj. Empl. diachylon. pinguedinibus ipsique adde mercurium vivum & salivæ extinctum addendo ad ʒvj. empl. ʒij. istius mercurij vivi.

Interiori scirrhu, solum lamina plumbea hydragyvo illita imposita, vel empl. magistrale quod habet AGRICOLA in Chirurgia parva p. 689. sufficit ad tollendum & percurandum scirrhum.

Quod si his ipsis non possit legitime discuti aut resolvi scirrhus tunc necessitate urgente ad maturationem in pus quantum possibile deducendus est, temperatis tamen, d. nonnihil acrioribus quàm in inflammationibus fieri solet, non tamen nimis oleosis nec mucilaginosi remediis: d. talia imponenda sunt quæ alcali quidem, d. tamen temperato constant, quæ imprimis acidum blandè resolvunt, alterant & successivè materiam in pus transmutant, id quod ipsum tamen cautè similiter admodum faciendum est, quia scirrhus quicumque sub maturatione facillimè abiit in cancrum, eumque exulceratum: idque imprimis in scirrhu dolente, & colore nonnihil livefcente: In scirrhu n. indolente hoc non semper est metuedum.

Hildanus c. 6. obs. 75. habet unguentum in tumore scirrhu ad cancrum inclinante, quod etiam in scirrhu mammæ mulieris, ubi metus suberat canceri, optimum fuit.

Dolens E. scirrhus puncturis occultis molestus, ad tactum dolens, colore livefcens, in subiecto vel jam ad senectutem vergente vel cui ordinarius alias hæmorroidum aut mensium fluxus est suppressus, talis, inquam, scirrhus si non potest sensim resolvi & successivè absorbi insensibiliter, aut intactus omninè est relinquendus, aut applicatione nitri in aceto dest. dissoluti in lapideam duritiem indurandus nitrum n. hoc modo dissolutum c. linteis l. spongia applicatum, indurat scirrhum & in lapideam concretionem ferè transmutat.

Scirrhos hos dolentes, sicuti etiam strumas dolorosas, in subiectis modo citatis facillè in caneros degenerare dixi.

CANCER

aliàs est tumor planè singularis ac omninè sui generis: primo quidem vix ciceris aut fabæ magnitudinem adæquat, successivè tamèn modo citius modo tardius incrementum capit, & sub isto parvo initio, tuberculum istud durum nigricans interdum lividum punctioibus quibusdam molestum esse solet: ubi vid. cancer augmentum acceperit, apparet tumor durus coloris plumbei aut lividi, dolens in principio moderatè; in augmento vehementius: ubi v. est EXULCERATUS jam; dolor est acerbissimus instar aquæ fortis corrodens & depascens partes vicinas molliores c. insigni in ulcere putrilagine ac fatore: adest in incremento cancri, aut ubi jam ad exulcerationem vergere incipit fervidus ardor, pulsatio punctoria molesta & ambiunt tumorem vena hinc inde turgida & nigra sanguine distenta tq. pedes cancrini hinc inde extensi donec exulceratus tandem cancer, nisi ferro aut igne deleatur misera morte ægros occidat.

Rarius equidem per se inchoat nisi forsan in mammis c. sæpius v. alios tumores in specie scirrhos, & quæ his sunt cognatæ: strumas subsequi solet si malè tractentur.

Nam creberrimè occupat mammas in quibus quamplurimi oriri solent cancri, post mammas etiam loca glandulosa alia: sic namque in locis glandulosis ulcera deteriora sunt quæ subinde ad cancri malignitatem accedunt.

Post has glandulas occupat cancer, frequentius si per se incipiat faciei partes externas, nempe os, nasum, labia & similia. S I N A S U M, os, vel labia

labia occupat, dicitur *noli me tangere*, item *lupus*.

EXTERNE harum partium **LÆSIO**, *contusio*, v. gr. *mamma*, subinde occasionem præbet cancer ut nascatur, ubi principium ejus diu latere potest, donec suâ sub dierum maturitate *supervenientibus causis internis*, in specie *fluxus hæmorrhoidum* vel *mensium suppressis* tandem se manifestet & augmentum capiat.

CAUSA canceri communiter statuitur humor melancholicus adustus s. ut alio nomine venit atrabilis si intelligibili sensu explices, *acidum volatile*, insigniter *corrosivum*, de natura *qs.* (si per simile explicandum est,) *arsenicali*, in quo ipso, in specie si exuberet duplex *venenum* esse, non ineptè asserit **HILDANUS**, nempe putrefactivum & corrosivum.

Hoc ipsum acidum est *occultum* in cancro incipiente increfcente & nondum exulcerato, *manifestum* v. est in cancro exulcerato.

Latet autem istud acidum quamdiu novo acido vitioso nullum augmentum capit, aut quamdiu per applicata externa non irritatur seu in effervescentias cogitur: aliâs enim levi irritatione effervesceat, unde novo malignus sic explicans ulcus constituit *cancrosum s. cancerum exulceratum*, qui veteribus, **HIPPOCRATI** & **GALENO** circa totalem partis cancerosæ extirpationem ferro & igne *fuit incurabilis*, *Modernis* autem licet paucissimis per certum quoddam alcali sulphureum circa partis jacturam curabilis.

Cancer iste qui adhuc latet seu nondum in ulcus degenerat dicitur **CANCER OCCULTUS**: qui v. jam prodidit sese exulceratione dicitur *Cancer manifestus*.

Occultum fieri manifestum s. exulcerari ferè patet ex superveniente dolore, intensiore pulsatione punctoriâ molestiore, ardore & canceri insolitâ intumescentiâ donec perfectum prodeat ulcus.

Cancros hos occultos s. nondum exulceratos non attingere melius est monente **HIPPOCRATE**, cum tacti facilius exasperentur & alterentur.

Unde postmodum ægri citius intereant: aut si attingi debet hic ipse cancer occultus *palliativè saltem* tractetur incrementum ejus præcavendo, & excessivum gradum acidi temperando & *qs.* edulcorando per medicamenta imprimis *saturnina* acidum quocumque edulcorantia, ut nempe est in aceto & spiritu nitri, aut per *vegetabilia temperata alcali occulto* & ferè insensibili prædicta, *vulgo refrigerantia dicta*, nempe plantag. solan. cicut. quibus canceri fluviat, sterces human. ranæ fluv. & similia animalia accedunt, propinando sumunt *internè* acidum nimium in corpore absorbentia ejusque proventum impediunt.

INTER EXTERNA E. quæ applicentur in cancro occulto palliativè conservando, ne exulceretur ex vegetabilibus est cataplasma ex cicutâ recenter impositum: hoc namque potenter mitigat cancerum.

Hinc omnes species intyborum atque etiam decoctum Solani aut similia aut succi horum vegetabilium, item succus scabiosæ, Geranii Robertiani, Herniar. Plantagin. & similia mitigant cancerum incipientem.

Præ cæteris *poma putrida* applicata aut aqua pomorum putridorum, &c. hæc patata aqua calc. vivæ, applicata est optima: quia & *canceri fluv. contus.* in mortario plumbeo, & succus eorundem in simili mortario probè agitur, optime applicatur partibus cancro occulto laborantibus.

Fiant etiam unguenta ex canceris fluv. huic usui destinata.

Hinc sterces humanum impositum, aut aqua human. destillata applicata optime conducit ad palliandum cancerum occultum.

Rana etiam virides dant unguent. & ol. quod de-

scribit Sennertus, & valdè etiam commendatur ab aliis auctoribus pro cancro occulto.

Saturnina imprimis dixi esse utilia & his cognata: Hinc saturnus calcinat. lithygr. ceruss. sach. saturni & similia optima sunt, unde *usurpetur emplastrum de saturno*, nempe ex oleo rosarum, diutius in mortario plumbeo cum saturno calcinat. terendo oleum rosarum inter duas laminas plumbeas tamdiu, donec fiat limimentum crassum & lividum. Unde etiam unguenta & liquida cancro occulto applicanda omnia subigenda sunt in mortariis s. vasis plumbeis.

℞. Saturni usti ℥j. olei rosarum ℥iiss. croci ℥vi. M. ducatur in mortario plumbeo calidè cum pistillo plumbeo.

Hinc empl. saturni Mynf. It. empl. de carne bubulâ ejuldem optime conducunt in hoc casu.

Convenit etiam cancro occulto *amalgama mercurii cum saturno*.

TULPIUS lib. 4. cap. 51. etiam habet unguentum de saturno ad hujusmodi cancerum occultum palliandum convenientissimum.

INTERNE his ipsi succurrendum est appropriatis: unde imprimis usurpantur purgantia ex helleb. nigr. quæ etiam in scirrhis conveniunt c. mercurio dulc. propinanda.

It. conveniunt in specie remedia ex fumaris quæcumque hinc saturnina: sacch. saturni crystalli saturni c. spiritu nitri & quæcumque ex saturno interna parantur remedia, tartarea etiam volatilia spir. tartar. vol. per fermentationem parandum optime ad præcavendum canceri progressum usurpantur.

Præ cæteris *pulveris millepedum* præparator. à Dj. ad ʒβ. usurpatur singularem habet virtutem contra caneros occultos *in specie si mamma occupaverint*: propinatur c. dimidio ocul. cancerorum ut acidum occultum canceri temperent ne exulcerationem inducat.

De cura exulcerati *inferius* habebimus ubi de ulceribus cancerosis quæ vix nisi arsenico cedunt.

In talem cancerum *scirrhi & scorbuta dolentes*, ut etiam *excrefcentia* quædam livida, & dolentes v. gr. *polypi*, quædam *verruca*, & similes facile degenerant, si scil. sint livescentes, aut dolentes, aut malè tractentur.

Nam dolor eorum *punctorius* oritur ex eo quod acidum istud vitiosum morficat obscuret vicinas partes vel ob sui excessum, dum non satis habet à quo imbibatur, vel quia infestat partes sensiles, nerveas facile irritabiles, vel ob occultam quam jam concipit effervescentiam ad exulcerationem dispositivam c. qua semper simul ardet *qs.* & exaltatio in loco dolente concurrere solet: quicquid in his casibus feceris irritando crabrones facile in perfectum exulceratum cancerum mutabis, idque imprimis si ducatur ineptè ad suppurationem per maturantia aut mollientia, aut illegitimo aut inconvenienti modo adhibita. Nam si talia adhibeas acriora acidum in fermentationis excuscitabis motum sin mucilaginoso nimis & oleoso tunc *poros partis agglutinabis & incrustabis*: Unde exhalatio particularum acrium subtilium impediatur, quæ retrogressa acidum corrosivum angebunt, & ita promptius exulcerationem inferent. Sin humectantia, tunc resolvendo acidum occultum istud in actum deduces, quo soluto supervenit corrosio & exulceratio, hinc dicunt, in scirrhis dolenti foras humidum sunt non civi, item foras cum aqua sunt rejiciendi.

Scrophulæ E. & scirrhi & similes tumores dolentes, aut non sunt attingendi: aut tentandum, ut iis quibus canceri occulti ad tempus palliantur successivè discuti ac removeri possint: id quod tamen nisi *appropriatis internis* succurramus vix fit circa metum recidivæ, aut orientis canceri occulti in corporis parte.

Hæc de tumoribus ex congestione & stagnatione enatis.

Hæc

NODYLIS ANGLIA.

In crurib. noduli s. Ganglia, in tendinibus: Sic etiam fiunt

Noduli sive ganglia.

SARCOMATA EXCRESCENTIÆ CARNOSEÆ variarum partium.

Sarcomata s. excrefcentia carnosæ.

Curantur facile *emolliendo & resolvendo tumorem insensibiliter* id quod locum habet in callo nimis excrefcente in osse fracto: cuius curationem vid. in **SCHENCK.** & *obs.* **HILDANI.**

Idem locum habet in gangliis & nodis, ut nempe emolliantur & insensibiliter resolvantur: *Vel curantur tumores aperiendo & omnimodè excindendo*, id quod imprimis in sarcomatis s. excrefcentiis carnosis faciendum.

GANGLIA & NODI RESOLVUNTUR

per fol. semperviv. maj. detracta pellicula interna impositum arctè alligatum & quotidie mane & vespertî renovatum.

Item nodos & ganglia discutit vel resolvit lamina plumbea mercurio vivo illita & superimposita: aut loco mercurii lamina plumbea ol. juniperi illita imponenda: sic enim facile etiam disparet.

Conveniens etiam est si applicetur gummi. ammon. in aceto solutum, ac postmodum empl. figens superimponatur.

Curantur denique etiam ganglia si illinantur c. aqua vitæ, temperatâ c. succ. rutæ: Hæc enim applicata sapius optime discutit & resolvunt ganglia. Interdum solum gummi. ammon. satisfacit, Pertinaciori malo convenit *empl. de ranis vigonis c. mercurio*. Vel *℞.* lamin. saturni infusa spir. vini & acet. destill. & adperso euphorbio, hoc applicatum gangliis successivè illa evanescere cogit: **SARCOMATA** v. si excindantur excindenda sunt, in casu, quando nempe commodè excindi possunt; Si nempe non adhæreant nervis, vel quando sarcomata non conspirant cum vasis insignioribus arteriosis & nervosis sedatâ hæmorrhagia partitis radix & membrana ejus radicaliter est tollenda per suppurantia vel blandè exedentia, alias enim revertitur tumor: hinc per consolidantia vulneraria adstringentibus mista.

Dixi fieri excrefcentias alimenti proximi receptione, retentione & adhæfione, ob poros partis laceratos, confusos & inordinatos.

Simili: ratione ferè generantur alii tumores, qui ex eo quod foras adnascantur.

EXCRESCENTIÆ vocari solent, & in membranâ propriâ peculiarem & singularem humorem retinent: pro cujus humoris varietate distinctâ hæc tumores acquirunt nomina, ita ut nunc

MELICERIDES.
nunc **ATEROMATA.**
nunc **STEATOMATA**

Melicerides s. Ateromata s. Steatomata

apellari soleant.

MELICERIS equidem dicitur qu. materia contenta est similis quodammodo melli.

ATEROMA verò dicitur si materia contenta est instar pultis.

STEATOMA v. dicitur qu. materia contenta est instar sevi vel adipis.

Reperiuntur equidem etiam alia contenta varia, dum interdum *sub forma farina* contineri soleant, interdum etiam unâ *lapides* in iisdem contineantur, interdum *filamenta* oblonga ex iisdem extrahantur, & quæ sunt hujusmodi contenta alia varia, quæ omnia *propria tunica separatim* ab ambiente cute sunt inclusa & ita retenta.

ORIVNTVR hæc excrefcentiæ ex nutrimento partis cujusdam nervæ in specie membranæ aut tendinis, ut plurimum membranæ copiosius retento d. non-

B B b b

Hæc de tumoribus ex congestione & stagnatione enatis.

Quod attinet alteram tumorum speciem *ex alimentis partis proprio corrupto* aut alterato coacervato oriundorum pertinent ad hos.

GUMMATA GALLICA.

in ossium medio enata & iis incumbentia, *dolorem nonnulli* ferè *intolerabilem osteocopi inferentia*.

Originem ducunt *ex acido maligno venereo*, quod aggreditur ossa alimentum corrumpit, quod corruptum acore inquinatum, successivè in medio ossium coacervatur & ista Gummata constituit, donec *acidum vicina loca corrodendo ulcera pessima exciter*.

Præter interna lui venereæ appropriata *sudorsifera* ex lignis aut *salivationem* mercurialem, quibus etiam semper viperina & mercurialia fixa remedia sunt intermiscenda, in cura lui venereæ ordinaria applicanda sunt hæc gummata emollientia & resolutiva, antequam ulcera ossium & partium mollium inferant. Conveniunt ergo *emplastrum ex gummis* fortiter penetrantibus, in specie *ol. destillato ligni guajac* malaxando, quod oleum imprimis *cariem* præservat & curat, iisdem tamen semper *mercurialia* addenda, tanquam specificia alexipharmacia.

Præter hæc gummata talia *resolvuntur laminorum* plumbea imposita mercurio vivo illitâ, si scil. sunt ac huc in principio, vel etiam imponendus est mercurius vivus fumo saturni coagulatus & hinc *qs.* in laminam ductus: aut etiam empl. de ran. vig. c. mercurio: vel miscendum est ol. terebinth. c. ol. guajac. & ipsi addendum est opii *qs.* una c. mercurio vivo & instar limimenti illinenda sunt gummatis dolorosis. Optime convenit in tumoribus sanguineis opium, dolorem enim sistit & simul resolvit.

Pertinent huc, ex alimenti corrupti vitio nati nempe tumores

ABCESSVS RECIDIVANTES

si scil. post ulcera non ritè mundificata aliquid de fermento corruptivo remanet, aut si occulta ossis subest *caries*.

In his & similibus casibus alimentum in isto loco distributum corrumpitur, alteratur, & in materiam acrem subacidam mutatur. Unde successivè dolor oritur. Hinc inflammatio supervenit, & tandem per suppurationem abscessus renovatio, idque toties (decies v. gr. quoties occulta caries in osse non fuerit præfectè curata.

CYRA est eadem quæ ulcerum: propinando intertè poriones vulnerarias in spec. salia vol. quibus massa sanguinea purificetur, & fermentum stomachale in naturali vigore conservetur, & acidi proventus prohibeatur, externè probè mundificando abscessum, vel communi digestivo vel balsamo sulphuris vel balsamo Peruviano c. ol. nicotianæ aut simili.

Quod si malignitas venerea subest præter interna, mundificantibus semper de mercurio aut dulci aut precipitato parum addendum erit.

Caries occulta inquirenda & ut alio loco dicitur curanda.

Quod si pars quæcumque tam carnosâ quàm nervæ, imprimis tamen nervæ ex quacumque causa irritata externa ita ledatur, ut ejus nimia extensio, aliqualis laceratio, pororum & meatuum confusio & inordinatio fiat tunc fit ut alimentum proximum partis *uberius recipiatur* retineatur, & quoniam nulla adest causa cui istud copiosius assimilaretur, & sic fiunt tumores congeneres s. ejusdem naturæ c. partibus quibus adherent, v. gr. sic fiunt.

CALLI.

Circa ossa fracta: fiunt sic.

nihil alterato & hinc in aliam substantiam quam præcisè est pars alenda transmutato.

CAUSA autem quod colligatur tale nutrimentum & alteretur est, quod membrana & partes membranosa aut a causa externa violenta distendantur, dilatentur & dilacerentur quod ut plurimum fit vel quia causa interna nonnihil eroduntur. Unde fibræ quarum texturâ membranæ constituuntur à se invicem separatis, poris dilatatis & ampliatis, alimentum eorum proximum distributum uberius recipitur, retinetur & ita sensim extrorsum versus promberans tumor generatur: Nam introsum non patet spatium, ut eò vergere possit.

Ut plurimum dixi præcedere causam externam: Hinc enim est quod *Moniales & Monachi ex crebrioribus gressibus* adeoque dilatatione membranarum istius loci sæpius patiantur tales tumores, in specie *Melicerides* in genibus. Sic etiam ex equitatione violentâ & concussionem, ingens *steatoma* cuidam militi successivè in *perineo* fuit enatum, de quo scripsit *ELZHOZ* in quadam *Epistola: observetur* hoc quod si non semper tamen ut plurimum tales tumores à causa externa violenta occasionaliter oriuntur.

Fibrillæ E. istæ membranarum erosæ, aut laceratæ, aut à se invicem separatæ, cum spontè non redeant in naturalem situm & unionem, à nutrimento collecto & coæservato, successivè & ipsæ longius prætenduntur, & hinc inde alias emittentes fibrillas tandem se uniant & concurrunt in perfectam membranam, talem tumoris materiam ex parvo initio propullulantem comprehendentem est ipsa membrana aliarum membranarum instar c. incremento tumoris & ipsa acrefcit sensimque augetur. Quoniam v. succus alimenticius per membranas læsas successivè transsudans, non naturali ritu & situ disponitur & ordinatur d. saltem conglomeratus coæservatur, ob id nudam massam aut sevi aut pulvis, aut mellis repræsentat, prout simul, sub ista transudatione & collectione plus minus alteratur.

Observatum etiam fuit, quod hi tumores propriis folliculis inclusi, subinde lænæ phases imitentur, quod videtur commune quibusdam tumoribus in partibus nerveis radicatis; item quòd hi tumores sæpè & frequentius circa caput, collum, nu-cham & simil. reperiantur, rarius in aliis locis, etiam carneis sarcomata protuberant. Facile patet, an sint proprio folliculo inclusi, qualis autem materia contineatur, vix potest cognosci, sed hoc parum refert.

Tumores tales per se præter molestiam ferè nihil habent incommodi.

IN CURA E. materia contenta tumorem constituens est omnino tollenda, sive insensibiliter resolvatur & discutiatur, quod fieri potest in his tumoribus incipientibus aut minus inveteratis quorum cystis s. membrana, nondum tam firmiter coaluit, aut nondum adeo tenax fuit reddita.

Si hoc non possit fieri tunc materia alteranda & quodammodo in materiam puri similem transmutanda & hinc aperto tumore exhaurienda: quod fieri potest tantummodo in *Meliceride*. Nam alii tumores alterationem quamcumque respuunt. Interdum spontè aperiuntur tumores & materiâ contentam largiter effundunt. Interdum & quidem optimâ curandi ratione institutâ *sektionem* extirpandi sunt hi tumores qui modus est optimus: *observando* in omnibus curandi modis, ut membrana cystis constituens radicatus tollatur, ne tantillum ejus super sit aliâs namque à paucis ejus fibrillis relictis novi tumoris regeneratio supervenit.

Resolvunt hos tumores balsam. peruv. balsam. sulphuris vel gummi ammoniacum item lamina saturata mercurio illita superimposita. Item empl. oxy-

croceum applicatum. Item empl. de Ran. Vigon. c. mercurio.

Quidam parant empl. utile ex ammon. pyrethro & ol. succini quod impositum tumorem maturare & ad suppurationem deducere solet, vide *Barbetti Chirurgiam*. ℞. picis navalis ℥ij. gummi ammoniaci, sulphuris ana ℥ss. m.f. empl. quod imponatur, potens satis est hoc empl. ad resolvendos & discutiendos hos tumores non inveteratos.

℞. Gummi. Sagapan. ammon. an. ℥ss.

Rad. pyrethr. Euphorb. aa. ℥ss. sulphuris ℥ij. ol. succini ℥j. M. F. empl.

Facit huc etiam empl. diasinapios descriptum à SCUL: TETO in tabula ultima quo ipso curavit *Melicerides* uti patet ex *obsr. 66*.

Quod si resolvi nequeat tumor & suppurari possit, suppurandus venit per suppurationem paulo fortiora & aciora imposita, id quod tamen rarè fit: *postmodum aperiendus est* tumor nonnihil mitigatus & hinc evacuatâ materiâ membrana eam contiens s. pellicula cetereticis s. exedentibus est absumenda.

Id quod etiam faciendum est qu. talis tumor spontè rumpitur, tunc enim & materia tumoris & membrana continens blandis corrosivis est tollenda: quia aliâs aut recidivam parit aut relicto tantillo membranæ in *stulam* abit, aut *ulcus* diuturnum ac foetidum constituit: absumunt materiam & folliculum unguentum *Aegyptiacum*, unguenta c. mercurio præcipitato edulcorato applicata aut:

℞. Vitrioli optimè dulcificat ℥j. æruginis s. vitrid. æris ℥j. Unguenti *Aegyptiaci*. ℥ss.

M. F. Unguentum.

applicandum pro exedendo folliculo.

Optimus tamen curandi hos tumores modus est per *excissionem s. abscissionem*: in specie si inveteratus & contumacior fuerit.

Fit *sectio cutis per crucem* quæ ita faciendâ est ne ledatur folliculus his in cutis separanda à folliculo, (quod facile fit) & ipse folliculus ac c. eodem tumor juxta radicem quæ semper est parva & angusta, abscindendus & si quæ superveniat hæmorrhagia, applicatis debitis, sistenda: Hinc exempro folliculo factum *ulcus mundificantibus & consolidantibus*; ut motis est curandum.

Talis tumor excrefcit subinde in *pericranio*, qui ob densam quod lætis cutim non tam extrorsum prominere quàm apud latius expandatur & ob id

TESTUDO it. TALPA s. LYPINARIA

vocari solet: In hac talpa si materia contenta (similis esse solet materiæ in modo dictis excrefcens *Talpa s. Lypinaria*) fuerit acrior, tunc ipsum cranium rodere incipit.

Talis talpa s. tumor si fuerit immediatè super *fontanas cerebri*, ita ut ex fibris membranæ cerebri duræ per suturas transmissis oriri videatur ferè *relinquendus est*, propter *afflictus capitis lethales* supervenientes: si v. alio in loco sit, aut resolvenda est materia, aut aliter qualiter suppuranda aut ipse tumor aperiendus more consueto, & membrana tollenda, facta capitis caries probè rodenda, hinc pulvis ex rad. Ireos flor. c. pauco euphorbio cranio affecto inspergendus, & cutis aperta denudè consolidanda, ut sit in aliis hujusmodi excrefcens.

Quod si fibrillæ nerveæ quæ copiosè extremitatibus vasorum capillarum intertextæ cutis rectè constituantur similiter aut laceratæ aut nonnihil erosæ nutrimentum summas foras emittant hac successivè conglutentur in

VERRU

VERRUCAS.

Quæ si ex attritione hinc laceratione fibrillarum ex calore fiant in digitis pedum vocantur

CLAVI

qui clavi interdum profundius radicati sunt, & ex ipsis tendinibus articulos digitorum pedum moventibus artuitis instar gangliorum oriri solent.

VERRUCÆ v. pro ratione radicum quibus inhaerent nunc sunt *plane*, nunc sunt *penfiles*.

Istæ quæ sunt *plane* vocantur *Verruca fossiles* in specie vocantur *Myrmecæ*. Hæ v. verrucæ penfiles dicuntur *acrochordones* sicuti tales verrucæ si ulterius proveniant & latius se expandant & singularem habeant duritiem,

CORNUA

appellantur, qualia ut plurimum subjectum habent os à cuius alimento simul in verrucam transfudante, struaturam peculiarem singularemque duritiem obtinere videntur.

Quoad verrucas in genere nihil habent periculi nisi in *ten* inibus sint radicatæ, tunc enim vix radicatus extirpari possunt, citra ingentia supervenientia pericula dolorem, inflammationem, convulsionem, &c. id quod imprimis *observandum est in clavis pedum profundius* radicatis, qui etiam superficialiter equidem possunt tolli d. ex ipso tendine vix possunt extirpari, quia gangrenæ metus interdum supervenit.

VERRUCAS E. in genere *deletent* succus chelidonis maj. recens illitus qui successivè absumit verrucam donec in totum dispareat & evanescat, quod probatum est imprimis si prius nonnihil incidantur verrucæ duriores ut leviter sanguinem fundant item est planta, quæ vocatur *Cleporum* verrucis similis propter figuram, quæ contusa verrucis imposita eas evanescere facit.

Succus lacteus dentis leonis etiam applicatus conveniens est admodum.

Folia sempervivæ detentâ pelliculâ tenui internâ applicata sæpiusque repetita successivè verrucas tollunt.

Succum pomorum borsdorffianorum & alia seu nota ræteo aqua quæ supernatât truncis quercus ex pluvii collecta probatum est remedium si illinatur ad delendas verrucas.

Aqua in qua solutum est sal armoniacum si aliquoties ea tangantur verrucæ certissimum est experimentum *Borelli c. 2. obs. 46*.

Convenit etiam egregiè unguentum ex melle c. tantillo ol. vitrioli, quod experimentum est *Timæi* ad tollendas verrucas.

Limaces sunt egregiæ, quæ abstergendæ sunt sale communi, sic produnt salivalem humorem, quo illitæ verrucæ crebrius insensibiliter evanescent; item fiat unguentum ex unguenti alb. camphorat. ℥ij. cui adde ol. tart. p. d. ℥j. aut loco hujus salis tartari ℥ss.

Si enim hoc linimento s. unguento illinantur verrucæ evanescent & disparent. Empl. oxycroc. cui parum arsen. albi fuit admixtum absumit etiam & exedit verrucas.

CLAVOS PEDUM quod artinet præ cæteris expertum est empl. Mynl. de galban. cum sale armoniaco, quod seu expertissimum prædicat *TIMÆUS*. Nam solum ammon. in aceto dissolut. inspissat. impositum optime curat verrucas pedum s. clavos: succus it. tithymali plumâ illitus eisdem delet.

It. empl. de ran. vig. c. mercurio admodum commendatur.

Loco cuius empl. de cicut. c. mercurio dulci permixtum est illinendum, quod etiam verrucas pedum tollit.

It. *Loxatur caro bubula* recens, & ejus frustum tantum quanta est magnitudo clavorum instar empl. iis alligetur & sæpius renovetur, sic enim citò omnino & q. spontè dilabi clavi dicuntur.

Sunt qui etiam corrosioni aqu. fortem, butyr. antimonii commendant seu probatissima, quod verum est in specie si c. melle unguenti formam redigantur: In horum tamen applicatione, hæ conditiones sunt observandæ: ut circa clavum imponatur empl. quodcumque fortiter adhærens, quod præmuniat partes vicinas; ne linimentum easdem corrodere possit, in medio sit perforatum ut emineat verruca s. clavus. Hinc si radices habeat clavus intendine s. extendine oriatur cavendum est ne corrosio ad tendinem usque perveniat, ne dolo-rem, inflammationem, ulcus & similia excitemus.

Empl. Mynsich. bonum uti etiam mel c. spiritu sulphuris.

Præ cæteris tamen istæ *verruca* merentur considerationem, quæ in locis pudendorum ex congressu venereo sunt natæ, ad has Itali utuntur *aqua forti*, sed melius est *puleis mercur.* præcipitati soluti in aqua plantaginis cum alumine, v. gr. ℥. aqu. plantagin. ℥ss. mercur. præcipitati Div. aluminis ℥ss. dissolvantur invicem, & cum pennâ huic liquori intincta tangantur dictæ verrucæ; sic emarcescunt pedetentim decidunt, vel si sine sita ad modum thymier condylomatium in pudendis curantur, sc. ℥. aqu. calcis vivæ & misceatur cum mercur. præcipitato, hac aqua fluida vel linteanibus huic aquæ intinctis solent exsiccare, & curari.

QUOAD CORNUA.

Curantur cornua abscissione radicali nisi immediatè ex futuris cranii evergant, tum enim abscind. equidem possunt, ita tamen ut radix maneat, ex qua radice denudè cornu novum crescit ferè singulis mensibus aut singulo bimestri spatio denudè abscidendum, quale cornu vid. *Parisiis*.

Fit subinde ut *circa articulos*, ex dilatatis aut laceratis membranæ & tendinibus ibidem expansis, aut similibus partibus nerveis, ex casu vel contusione vel violentâ luxatione in saltu, &c. læsis, excrefcit tumor mollis successivè incrementum capiens, qui si aperta cute amplius spatium nanciscatur subitò incrementum capit enorme, & instar fungorum velociter excrefcit, in substantiam carnosam, mollem, pallidam & indolentem, quæ ob id

FUNGUS ARTICULI.

appellatur: *Rarius* præter articulos in *alio loco infestare solet* semper tamen membranæ aut tendinibus similibusque partibus adhærere & affigi observatur: Historias aliquot notatu dignissimas refert *SEN. NERTUS lib. V. prax. de morb. externis in Chirurgia part. 1. cap. 39.* Item *HILD. cent. 2. obs. 19. & cent. 3. obs. 1. cent. 5. obs. 62.* sunt enim rariores.

CAUSA horum fungorum est humor nutritivus, retentus & collectus. Cui cum se jungat *synovia* s. axungia illa glutinosa, quæ naturaliter oblinat articulos pro facilitando motu, exinde substantia mollis, rara, ac insigniter luxurians generatur interdum *comet corruptionem* quandam & hinc occultam acefcientiam concepit materia ex qua fungus generatur: Unde facillimè si malè tractetur fungus *malignitatem cancerosam* acquirit.

Præ cæteris in ex membranæ cerebri læsis, in *vulnerebus capitis* ubi non benè præservantur ab ære ambiente, tales fungi qui tamen quasdam proprietates adhuc speciales habent enasci & oriri solent.

CURA est difficilis, sæpius nulla, qui successivè ad tabem perducatur corpus ægri: eoque difficilior est cura, quo magis in profundo articuli vel simili *imprimis* nerveis originem trahant fungi.

Nam *auferendus est totus* fungus ex toto si scil. radix ejus sit manifesta ac si commode fieri possit, quod si non fiat, *exedentibus & absumentibus* blandis erit tollendus aut nimium saltem incrementum impediendum, quæ ipsa tamen exedentia cum *sæpius sint periculosa*, & istis fungus malignus sæpius in cancerum exacerbat: ob id valida exsiccantia & acidum occultum tempe-

BBbb ij ranti

rantia & mitigantia fungo sunt inspergenda & applicanda v. gr. ex rad. aristoloc. rotund. Ireos florent. fol. fabin. rosmarini, rut. myrthæ, thur. lapide calaminar. ciner. cancerorum flux. sacch. saturni, vitriol. calc. viv. & similibus. Fungus mox in principio supprimendus est, ergo mox adspargatur C.C. ustum pulverisatum, myrtha, pomphol. & similia. Si *præcipitata* nec hæc suffecerint, maturè usurpetur mercur. *præcip.* si hic non suffecerit, lethale est malum, vid. *Hildan. in centur. 1. obs. & Sculter. obs. chirurg. obser. 17.*

Quod si v. vel ferro vel arcta ligatura abscindi possit fungus post abscissionem similes pulvres insperfi locum adstringendo claudunt & recidivam prohibent.

Singulares quidam & q. anomali tumores sunt qui sanguiflua vasa interdum occupant &

ANEVRISMATIS & VARICIS

nomine vulgè noti sunt: ILLUD aneurisma nempe est dum arteria est tumefacta, aut saltem tumor est ex & circa arteriam natus: HOC v. nempe varix est dum vena turgida distenta & tumefacta cernitur & contretatur.

Aneurisma,

ANEVRISMA est collectio sanguinis arteriosi, fit, dum arteria aut exosa aut laxata nimis aut rupta ex quacunque violentia aut vulnerata in inepta ejus loco venæ sectione, aut in arteriæ per venam pertusam vulneratione, dum, inquam his modis læsa arteria sanguinem spirituosum quem vehit, in loco læsionis colligit, & hinc ex ista collectione in talem tumorem successivè attollitur.

Exesam dixi arteriam interdum, dum nempe ab interna successivè oritur causa, hinc enim interiore arteriæ tunica exesa aut erosa, externa ambiens successivè dilatatur & ampliatur, etiam ulterius interdum exeditur simulque vicina loca huic affliguntur quale exempl. vid. in praxi Barbet.

Laxata sæpius reperitur arteria aut rupta ex nimio conatu in vociferatione, in partu, in fitna spiritus retentione, ex his enim causis aneurismata in collo sunt frequentia. Nam frequentissimè collum occupant aneurismata: Hinc m. interdum in brachiis & cruribus rarius licet observata fuerunt.

Frequentissimè fiunt ex ven. sectione inepta: Exempla talia sunt præsentia in regionibus ubi crebrius celebrantur ven. sectiones: tumor successivè assurgit, colore partibus vicinis similis, interdum ubi immediatè sub cute est, ut à venæ sectione, nonnihil rubicundior, pulsabilis est & tactui recedens: dum nisi nimis inveteratum sit aneurisma, digito compressus tumor successivè subsidet & introneat: digitis remotis denudè redit, augetur successivè ad magnitudinem interdum ovi asserini.

Sanguis in eo ut plurimum est incorruptus, nonnihil tamen spissior & paulo obscurior est reliquo sanguine & quo magis inveteratum est aneurisma eò magis talis conspicitur contentus sanguis, uti m. in tali inveterato aneurismate, minus pulsans, minusque tactui cedens tumor esse solet.

In partibus externis facillè patent, in partibus verò internis subinde imperceptibilia sunt, & rupto aneurismate ad mortem perducitur æger: *Horsius in obser. anatom.* quodd interdum aneurismata oriantur in partibus internis, lethalia in iis, qui morbo gallico curari volunt.

Tumor hic aneurismaticus externus nihil periculi habet, nisi quod interdum ab imperitiis Chirurgis habeatur pro abscessu suppurato: unde si aperiat tunc temporis tumor, subitò sub manibus, ægri c. sanguine animam emittunt: rarius est ut in gangrænam ex sanguine corrupto detento tumore abeat: quod tamen rarissimum est.

Si E. fiat aneurisma v. si sit in principio fortiter adstringentibus applicatis ex terra sigill. bolo amen. terra vitrioli dulci, coloph. thure sangu. dracon. sperniol.

collii c. laudan. opiat. sub forma empl. c. forti ligatura applicatis tumoris progressus tolli & ipse tumor hinc facile curari potest.

Curiosum est, quod observat *Horsius & ex eo Hæferus*, quando arteriæ applicaverit laudanum opiatum, mox hæmorrhagia steterit, videantur.

Quibusdam ex perturnum est hoc empl.

℞. Pulvis Sumach.
Hypocyst.
acac.
sangu. dracon.
aloës,
Thur. ana ʒj.

ex his c. albumine ovi subactis.

F. empl. addito loco cere emplastro contra rupturas: applicandum est hoc empl. statim in principio, ut tangere ferè possit arteriam, & sic consolidetur locus læsus ubi verò grumus sanguinis in loco est collectus, frustra applicatur, alias notum est emplastrum Galeni ex thure, aloës, pilis leporinis & albumine ovi.

Etiam lamina plumbea vel sola applicata, vel c. succo plantag. prius illita c. forti ligatura m. aneurisma tollit, aut ex toto istud curat, si mox in principio applicetur, v. gr. post ineptam venæ sectionem.

Vel missid palliativè ad multos annos sustinet, si continuè alligata loco arteriæ læsæ circumgestetur.

Quod si jam factum sit aneurisma & sanguis contentus in tumore jam spissior nonnihil factus fuerit ad imitationem HILDANI in cent. 3. obs. 44. corrigentibus est prius sanguis imposito emplastro de cicuta hinc correcto sanguine & eodem intro pulso empl. fortiter adstringens ex suprascriptis est imponendum.

Quod si v. jam factum sit aneurisma, idque his remediis cedere nolit, necesse est ut aperiat tunc tumor evacuetur sanguis contentus & super locum læsionis arteriæ injicienda est fortis ligatura & infra ligaturam per transversum dissecanda arteria: Hinc vulnus factum digestivis ac consolidantibus consolidetur.

Galli moderni aneurismata post ineptas venæ sectiones enata vitriolicis blandè erodentibus optime curant: quale exemplum ipsemet vidi *Parisii*: scil. tumorem s. aneurisma factum (erat ad dimidium ovum) v. gr. in flexura cubiti, aperit, & in superiore brachii parte adstantes digitis ita comprimunt arteriam ut post aperturam nihil emittere possit: coagulato sanguine ex tumore imponunt foramini arteriæ per venæ sectionem ineptam relicto, globulis parvos magnitudine ipsi paratos ex vitriolo Cyprio ad albedinem calcinatæ probè bombace involutos. aliam globulum imponunt foramini arteriæ hinc inspergunt vulnere s. tumori aperto pulverem ex thure & colophonia, replent cavitatem plumaceolis, digestivo ordinario illiris & ita convenienter fasciant & hinc vulnus quotidie remouent plumaceolos superficiales, ut in labiis tumoris aperti enatum pus evacuari possit, ipsum v. globulum, & immediatè super injectos plumaceolos non remouent nisi spontè cadant, sic enata fit, ut resolutum successivè vitriolum & liquefactum rodatur nonnihil labia arteriæ aperta que coriosa simul blandè adstringuntur ab isto vitriolo, & ita ut successivè labia arteriæ quasi renovato vulnere acciata per nutrimentum proximum denno conglutinentur.

Si ceciderit globulus & nondum sufficienter conglutinata sit arteria novus imponitur, donec habeatur scopus, hinc caro musculorum vicinorum facillè supererescit, & tandem tumor ulcusque ex toto consolidatur.

Hæc de aneurismate.

Quod si v. venæ laxetur tunica, & fibris ejus mollioribus valde distentis sanguis in eadem hæreat, & hærens ita tumorem inferat, ex vena distenta & sanguine collecto vocatur.

VARIX

VARIX

Cujus CAUSA INTERNA sæpius est sanguis crassior qualis melancholicus est, qui ab acido nimio, crassior nonnihil habet consistentiam. Talis E. sanguis in motu suo in quodam venæ ramo insigniori impeditus nonnihil vas continens ex succedente semper sanguine impulsus ita distendit ut a toniam ejus nimianque laxationem tunicæ venosæ inferat, ut in isto loco laxato uberius collectus & tanquam alveo ampliori contentus talem tumorem inferat.

Præter hanc tamen causam internam m. ipse sanguis, naturaliter Constitutus, in trunca tamen venoso ex hujus compressione vel simili causa impeditus in istius trunci ramis patentioribus extrorsum adeoque minus à partibus vicinis angustatus hærens nonnihil, eos (propter vasa iliaca venosa ab utero tumido compressa) distendere & ita varicem inferre potest: quâ ratione ultimis gestationis mensibus (propter vasa iliaca venosa ab utero tumido compressa) varices crurum gravidis familiares esse solent.

Sequitur hi tumores venarum ductum & tanquam venæ ampliores & insigniter turgidæ colore ex cæruleo livescente aut nigrescente conspiciuntur, idque imprimis in cruribus circa genua.

Tumor hic pressus retrocedit non nihil, d. tamen quimox denudè redire solet.

Malum hoc cum minus sit molestum, quin potius non parum proficuum ad conservandam corporis sanitatem in specie in melancholia hypochondriaca minus curati subijciunt, nisi aut nimis distenta vasa id. tumpantur aut sanguine acrescente corrupto & hinc inflammationis modo suppurante effervescente ulcus pravum inducat, aut etiam partis gangrænam incutiat: aut denique insignis earum valdeque molestus dolor adsit.

Hæc & similia ubi immincant qualis cura tentanda est: nempe varix acu aurea vel argentea pungatur sanguisque centratus exprimat, quo facto applicanda remedia adstringentia & lamella plumbea desuper alliganda: aut etiam citra talem puncturam.

℞. Alumin. rochæ.
sal. Commun. &
granata acida.

Hæc coquantur in aceto acerrimo postmodum spongia hoc aceto ebria pro fomento applicetur manè & vesperi loco varicoso, & hinc arctissimè desuper alligetur, & hoc continuandum est per mensem integrum, postmodum ubi exsiccatæ apparent varices remouenda est spongia, & solum strictè per ʒ. l. 6. mentes locus varicosus est ligandus donec omnino disparat. Vel

Fiat unguentum ex butyro majali c. duplo succi cancer. flux. expresso, quæ invicem mista leni ebullitione coquantur ad consistentiam unguenti: Laudatur ab HARTMANNO in praxi Chymiatr. ad curandas varices pro illitu. Vel ℞. farina lupinor. ʒij. sterc. caprar. exsiccat. ʒij. aceti non valdè fortis, in quo mars ignitus quinquies fuit extinctus, q. l. M. & vel in forma empl. spissi applicetur, vel fortiter ligetur aliquandiu continuando.

Denique pro varicibus dolentibus & tumentibus.

℞. Unguenti popul. ʒij.
Mucilag. Sem. Psyll.
lini,
feruugræc.
aa. ʒiij.
ol. Chamomill.
Farin. fabarum aa. ʒij.
Cera, q. l.

F. Cera. s. emplastrum imponendum varicibus. His internè subveniendum est appropriatis sanguinis dystrasiam corrigentibus, in communi usu decocta

lignorum Guajaci rad. Chin. & sarsaparill. c. herb. appropriat. usurpari solent, idque non infeliciter uti apparet ex FORESTO lib. 29. obs. 25.

Hi sunt tumores tanquam prima pars affectuum quæ subsunt Curæ Chirurgi.

Pergo à tumoribus ad

VULNERA.

Vulnus quod est diviso unionis naturalis in parte molli facta ab impetu & vi externa, secante, pungente, inodente aut fortiter contundente.

Infestant promiscue nunc partes nervosas, nunc partes sanguinas quarum tamen diversitas vel maxime est observanda in Cura.

DIFFERENTIAS accidentales habet varias atque diversas, dum nunc est simplex tunc complicatum, adjunctione aliorum affectuum, imprimis aut c. inflammatione, aut contusione aut venenata virulentia, aut aliis similibus.

PROGNOSIS vulneris: primariè inquiritur ista an vulnus sit LETHALE an vero NON LETHALE quod non confundendum e. eo an sit SANABILE an INSANABILE?

Multa n. vulnera sunt insanabilia & perfectè sanari nequeunt ad longum tempus quæ tamen non sunt lethalia qua ratione v. gr. lue Gallica affectis si infligantur Vulnera, hæc difficulter sunt sanabilia sæpius insanabilia degenerant in Ulcera contumacia maligna: quæ tamen uti dixi, vulnera non sunt lethalia.

LETHALE enim VULNUS istud est quod necessario mortem infert: id quod sit vel quatenus sanguinis nimis & incoercibilis oritur effusus v. quando viscus tale quod ad vitam simpliciter necessarium est enormiter læditur. Observatur etiam, non simpliciter quam graviter pars læsa sit, sed quem cum alia parte habeat consensum, v. g. si ex vulnere apparet levi, nervo tamen læso, superveniat convulsio lethalis, tale vulnus lethale est; In genere ergo in vulnere lethali necesse est, ut l. spirituum animalium motus l. distributio deleatur; Si enim hoc sit, animal interit.

Hi ferè sunt casus in quibus vulnera solent esse lethalia.

Sic v. gr. illa punctura gladii qua læditur ramus iliacus cruralis est vulnus lethale: quare? quia Hæmorrhagia ista est incoercibilis: Hæc ratione m. vulnera hepatis profundiora sunt lethalia, quatenus vasa majora (imprimis in centro ejus) læsa incoercibilem hæmorrhagiam inferunt.

VULNERA CORDIS non semper sunt lethalia, nisi sint majora ac penetrent usque in ejus sinus in specie usque in ventriculum sinistrum: superficiales cordis læsiones, quæ saltim tangunt ejus parenchyma musculosum non sunt lethales, utur fortari propter læsa majora pulmonum vasa in transitu instrumenti sequatur mors.

Vidi ego ROMÆ apud egregium Chirurgum, cor canis in cuius Parenchymate tres globuli ferrei erant & ita quidem ut isti globuli omnino coaluerint in parenchymate cordis: Nam canis erat mortuus sub cultro anatomico:

Sic etiam in SCHENCK. PAREO, SCHNEIDERO, &c. habentur obs. talium vulnerum cordis superficialium non lethaliu.

VENTRICVLI vulnera quæ lædunt officia primario sinistrum hinc dextrum, ordinatio sunt lethalia minus quæ reliquas lædunt partes imprimis superiores non vero circa fundum.

VULNERA DIAPHRAGMATIS semper fere sunt lethalia, nam suffocati intereunt ægri.

Mirabile est in diaphragmatis vulneribus, quod scil. per vulnus factum stomachus ex abdomine penetrat in cavum thoracis, quale exemplum vidi *Vitberg.*

BB b b iij

Wenberg: c. d. SCHNEIDERO in rustico; cui ab alio e. culro diaphragma erat perforatum, ita ut ventriculus in thoracem retractus contra nos vomitus, singultus & tertio die mortem inferret.

CEREBRI vulnera sunt varia si cortex solum laceratur & recte tractentur, imprimis si non adit gravis contusio, minus solent habere periculi sin v. medulla profundius vulneretur lethalia esse solent:

Tamen uti sunt interdum miracula in medicina observationem quandam habet SCHENCK. de vulnere cerebri ad ventriculum usque sanato: an observatio recte sit facta nescio sit fides penes auctorem.

Specialia de vulnerum prognosi vid. in SEBIZ. de Vulnerum lethaliitate: Hinc m. VVELSCHIODE rationali vulnerum iudicio & Medicina Critic. Amman. I. specie etiam videri potest SENNERTUS ubi de vulneribus qui satis prolixus est, quam prognosin vulnerum.

Nunquam potest generaliter prognosin institui, propter varietatem subjectorum & circumstantiarum.

CURA vulneris consistit in unione partium separatarum earumque conglutinatione; quod opus est solius naturae quae beneficio succi nutritii cuiuscunque parti distributi appositi & agglutinati rō: balsamo quodam salino oleoso temperato sensim sensimque easdem reunit & reducit: cui cum vix reperitur ad aequatē simile quoddam in rerum natura, sequitur solius hoc esse naturae opus ac laborem.

Chirurgi a. hic opus est adjuvare eum in hoc bono opere sequendo ejusdem ductum, removendo imprimis impedimenta externa, adducendo divisa labia applicandoque medicamenta succum partis nutritium tanquam balsamum ejus naturale quae conservant, ejusdem corruptionem impediunt, factam jam denuo emendant adeoque parti familiaria ac amica sint, quae medicamenta aliis vulneraria agglutinantia it. balsamica vocantur.

Pro his à Chirurgo scopis attingendis notandum est, quod balsamus hic naturalis s. alimentum partis proximum sit in naturaliter constitutis salinis vol. oleosis s. est humor roscidus tenuis impraegnatus sal. vol. oleoso temperato, investito substantia humida nonnihil glutinosa & pinguiscula: variat tamen insigniter pro constitutione aetatis, sexuum, vitae generis & in specie pro varietate ipsarum partium varia, prout haec ipsae nunc sanguineae sunt, nunc nervosae, prout variant subiecta in latitudine sanitatis, etiam hic balsamus variat: & quo vitiat magis sunt corporis digestiones, indeque plus minus alterata, mass. sang. eo etiam vitiosior & magis degener est hic balsamus: unde etiam nunc facilius nunc difficilius consolidabit partem laesam: Nam & hinc mulieribus inflata vulnera semper deteriorantur & in pejus ruunt sub tempore Menstruali, & qui vel scorbuto vel lue venerea sunt inquinati, iis leves in specie in nervosis locis acceptae laesiones & vulnerationes in gravia subinde ac periculosa abeunt Ulcera.

AB INTERNIS n. CAUSIS dispositio balsami naturalis corruptibilis ut de se ipso vulnus non aut diffidenter glutinet, ita facillimè quavis externas impressiones recipit, quae leves licet, in malè constitutis gravem inferunt noxam cum in benè constitutis gra. vioces licet impressiones facillè corrigantur & eluantur.

Ab internis causis & morbis oriundas balsami naturalis corruptiones Medicus curet tollendo earum radices, reificando digestiones & fermentationes: unde consequenter balsamus facillè naturalem reinduit statum: quod eo facilius fiet si praemissis aut purgantibus temperatioribus: aut siदारिषस salinis blandis c. confortantibus eum s. sal. vol. oleoso temperato & spiritu vel mediocri impraegnatis remediis ipsi succurratur: nempe vulnerariis internis distis & balsamicis, ut ex Myrrila vipers antimonialibus & similibus paratis remediis.

EXTERNAE a. injuria praerimis ab aëris impressione illatos defectus, omnibus ferè vulneribus communes, & qui in sanissimis n. contingunt subiectis Chirurgus applicatis debitis externis emendare debet. Nam vulnera sponte curant nisi impediuntur.

Hujusmodi defectus à Chirurgo emendandi alii non sunt, quam balsam. naturalis partis vulneratae & sanguinis una in labris haerentis, corruptio & putredo, quam primario infert alteratio & impressio aëris ambientis: hujus putredinis indivisibilis comes est acor vitiosus & peregrinus, qui uti alias excessivus omnibus partibus insigniter est hostilis ita in specie partibus vulneratis est auctor omnium symptomatum supervenientium. Nam tanquam vitiosum fermentum, labia vulneris inquinat, nutrimentum balsamicum & sanguinem affluentem corrumpit & fermentando n. pus mutat nisi violentior magisque corrupta aciditas loco puris ichorem aut saniem manate cogat. Unde si VULNUS RECENS apto Balsamo à corruptione & acore putredinali defendatur citra puris generationem facillè istud conglutinabitur: Et hoc est quod qf. per transennam observatur MAJATUS & SEPTALIUS in nova ratione curandi vulnera: unde & ordinariis Vulneribus Medendi Methodum nonnihil immutarunt. Nam eleganter MAJATUS improbat Galeno, quod solummodo fuerit occupatus circa sordes, vulnerum & Ulcerum circa pus, saniem & Ichores abstergendas, non v. consideraverit causam à qua istae sordes producantur: Hac in parte accurate responderit c. HELMONT, qui & ipse Scholus & Medicorum & Chirurgorum, in specie hoc in loco chirurgorum exprobrat, eas magis esse sollicitas circa producta morbosa quam circa eorumdem causas radicales; unde fermenta ista vitiosa à quibus producantur per transmutationem istae sordes pensanda esse sedulo & studiosè, inculcat. Id quod m. SEPTALIUS & MAJATUS studiosè Monuerunt, nempe in vulnerata parte, temperamentum partis esse conservandum, quoniam hoc ab aëre ambiente laeso, generantur ista excrementa: Unde vulnera raro religanda suadent, illique sola medicamenta balsamica applicanda, quae ex horum hypothesi temperamentum partis vulneratae eique calorem nativum conservent.

Ex principiis v. HELMONTIANIS applicandae sunt balsamica quae corruptionem balsami naturalis in acorem vitiosum inhibeant, ulterioremque progressum coërceant: His enim observatis studiosè vel sponte coire vulnera, quod verissimum est.

Acor E. vitiosus, est qui in vulnere enatus consolidationem ejus à natura instituendam impedit, qui facillimè inducitur ab alteratione per contactum aëris ambientis: Nam & in culinis si carnes putrescere incipiant earum juscula acciunt & ex hac ratione vulnera degenerant facillè in ulcera, ex acore isto magis intenso, magisque roscido & corruptivo: Hinc etiam est quod omnia acida aded, etiam vini usus interdicitur vulneratis, ne scil. hujus aciditas accendatur ac pervertat vulnera: quae tamen vini aciditas ubi mitigata fuerit ab alcali oculorum cancorum, ut in saporem lixiviale abeat, utile potius & conveniens vulneratis est remedium: sicuti etiam hac ratione lapsos ab alto restituit.

Et hoc ipsum in remedia aliis vulneratis, tam internis sub potionum formâ usurpatis, quam externis sub balsamorum ratione applicatis est obvium: quorum balsamica vis, ratione cujus conducunt ad curanda vulnera fundatur primario in sale vol. temperato plus minus oleoso prout ipsa variant vulneraria: sicuti postmodum nata ulcera ex vulneribus saturnis & si- rurnina remedia curant, non quatenus refrigerant non quatenus exsiccant, non quatenus detergent, d. quatenus acidum nimium abstrahunt, sicuti alias acida quaequeque saturni transmutantur in dulcedinem aluminosam adstringentē id quod patet omnibus in aceto del-

hoc

hoc sane unico s. saturno calcinato affusum dulcescit manifestè instar sacchari: Unde & exinde paratum unguentum sapore dulci saccharum saturni appellari consuevit.

Acorem hunc vulneratis partibus & vulneribus aded nocivum ex corruptione & putredine oriri dixi, nutrimenti puta & balsami naturalis in parte haerentis quae inducitur primario ab aëre ambiente aliave quadam concurrente causâ externa: v. gr. halitus Chirurgi si attingat labia vulneris est nocivus: unde etiam accuratior Chirurgi halitus semper aliorum affant, & quae sunt hujusmodi externa alia.

Nam ab his alteratus succus alimentitius in putredinem ruit. Unde acor semper intensior in partibus nervosis quam sanguineis: alteratus etiam sanguis circa labia vulneris effusus conglutatus haeret, & similiter accescit, corrumpuntur in succo plus minus prout aut externa impressio, aut alteratio plus vel minus intensa fuerit, aut si ipsi facilius vel difficilius corruptibiles existunt.

Hic acor peregrinus omnium ferè accidentium & symptomatum vulnere supervenientium primarius est auctor: Nam proximum alimentum & sanguinem salum vol. fermentando calorem, aërum & dolorem infert, hinc vicinos succos coagulando tumorem & inflammationem excitat: fermentando hinc seipsum multiplicat & ulcus generat, cum salso alimentario eocurrando sub effervescentiâ istud in pus transmutat.

Hæc vitiosa aciditas putredinalis, nunc simplex est corruptiva tantum per fermentationem: nunc v. combinata est c. aliis extraneis qualitatibus, aut à causâ ledente aut ab aëre ambiente, aut à sanguine & humoribus affluentibus oriundis.

Ratione causae ledentis quidem combinatum erit hic acor c. aliis qualitatibus, si instrumentum veneno tinctum sit, & sic plaga inserantur venenata, ad quod & animalium omnium morsus pertinent: Nam omnis ferè morsus uti rectè loquitur cellus habet quoddam virus, aded ut etiam hominis irati morsus sub ira ferore impressus vel inflexus non minus periculosus sit quam aliis cuiusdam bestiae virulentæ morficatio: Cum hominis irati morsum, si non graviora symptomata sepius gangæna partis morsæ, putredo ac corruptio sequatur.

Pertinet huc etiam quod instrumentum ledens aut vulnerans, nunc solum secundo vel pungendo, interdum etiam imprimis contundendo partem laesit, ut in pessimis scelopetorum vulneribus usu venit.

Hæc ratione causae ledentis.

Ratione aëris ambientis etiam variat acidum vulnere peregrinum, prout aër pro climatum ratione variat: Hinc enim in uno loco facilius vulnera curari solent: sic in uno loco capitæ, ut Bononia, in alio loco crurum vulnera ut Roma citius curantur: It. si aër frigidus nebulosus, aut abditâ ratione loci endemicâ inquinatus aut adstantium halitibus & occultis sportheis infectus fuerit, hinc enim est quod Chirurgi non promiscuè omnes admittunt ut inspiciant ligationes vulnerum, in specie in nervosis partibus, ut mulieres propter menstrua, it. panii deditos & inebriatos.

Pertinet huc etiam Lunares radii vulnera illustrantes d. simul deteriorantes, quod quâ ratione fiat illustrare potest obs. istius Medici Galli qui vocatur Guyno de la Brosse de natura Planetarum: Hic observavit quod radii lunares, luna existente plena, si concentrentur materiam lacteam s. albicantem intensissimè frigidam sicuti alias radii solares collecti dant flammulam s. ignem, &c. observationes sunt satis curiosae.

Ratione succi nutritii & sanguinis affluentis combinatus est acor fermentativus vulnerum si magis vel minus balsamus nutritivus à statu naturali declinaverit:

v. gr. si sanguis affluens veneno venereo aut cruditate cachectica inquinatus fuerit: it. si hæmorrhoidibus suppressis, & mensibus stagnantibus fuerit repletus: nam talium vulnera difficillimè sanantur, quia sepius in ulcera cacotheca degenerant. Nam hæc omnia modo dicta acidum vulneris corruptivum pejus plus minus reddendo variorum symptomatum vulnere supervenientium sunt causa.

Hanc balsami naturalis corruptionem acidam impedire, aut jam factam leviolem corrigere & balsamum naturale per sibi amica & familiaria conservare debet Chirurgus, idque per medicamenta dicta balsamica, mox in principio adhibenda, quae debent esse salina volatilia temperata oleosa, ad instar balsami istius naturalis: Nam talia & acidum corrigunt & naturale balsamicum conservant, ulteriorem corruptionem ejus præcavendo, unde brevi sanitas sperata & desiderata succedit. Talia v. gr. sunt balsamus Peruvianus ol. Momordic. v. c. Hypici succus s. liquor folliculorum Ulmi NB. Theriaca in vini spiritu dissoluta NB. ol. Terebinth. c. balsamo Peruviano temperatum, Balsamus sulphur. aliaque balsama & unguenta infinita, quorum apex est balsamus Samech Patacelli paratur ex sale tartari volatilato à sp. vini ut ambo Cocant in dulcedinem aluminosam blandè adstrictoriam, quando balsamus samech omnium vulnerum corruptorem emendo, brevi consolidationem & sanitatem optatam adjuvat.

Dixi quod debeant esse applicanda salsa vol. temperata, dicta aliàs balsamica, non v. salsa excessiva s. acria: Nam acria tam acida quam salsa sunt noxia: acida quidem malum auferent, & omne balsamum naturale destruerent, ut nil dicam de horrendo dolore quam inferrent.

Hinc & olea communia sola expressione facta citra aliqualem præparationem tuto adhiberi non possunt s. applicari nequeant vulneribus non tantum ob unctuositatem viscidam, ratione cujus partibus nerveis sunt inimica, d. præterea etiam quia in se habent acidum occultum satis potens quod luna & mars cortodit: quod corruptionem balsami naturalis insigniter promoveret.

Nec applicanda sunt nimis acria vitiosa sale vol. acriori Constantia, aliàs deterfiva, abstergentia seu mundificantia dicta: quia hæc experientia teste vulnus diu nimis apertum detinent ejusque coagulationem impediunt: Ratio quia colliquefaciunt, fundunt & consumunt nutrimentum balsamicum partis, carnes ejus & sanguinem; E. acrimonia sua & facultate deterfiva fluxiones, dolores, aliaque symptomata inferunt.

Talia E. acriora solis ulceribus conveniunt, ubi potentius acidum corruptivum potentiora postulat corrigentia, & ubi productæ in labiis ulceris sordes potentiora urgent deterfiva.

Applicanda esse temperata balsamica, notandum & observandum est tum in vulneribus partium sanguinearum quam nervosarum s. articularum vulneribus. Licet enim nervæ balsama requirant paulo fortiora, quibus nempe lenia retrofiva simul sur admitta, dum in his semper reperitur acor major & subtilior quam in sanguineis, & præterea copiosior sordium in partibus nerveis fiat generatio, tamen acriora vix ferunt quin potius exinde irritatè nulla inferunt symptomata. Temperata ergo acriscula & amaricantia conducunt.

His ipsis externis admotis simul administranda sunt interna & ita vulneraria quæ alcali occulto mercurii revivificatio tamen temperato constant, & aciditatem quamcumque aut in stomacho & primis vitis aut etiam consequenter in vulnerata parte enatam aut auctam mitigant & corrigunt. Observavit enim Felice VVirtzius, quod si Chirugi simul exhibeant vulneraria internè, non opus sit tanta copia balsamorum externorum.

iorum. Talia interna sunt plantæ vulnerariæ potionum forma usurpatæ, quales sunt achymill. heder. terrestr. veronic. hyperic. Cherefol. & similibus quibus & album Græcum meritis annumerandum est, non minus quam ex *lumbriis* parata remedia partibus nervosis læsis appropriata, interno, & externo usu, uti & oculi cancerorum in vino bulliti & ita assumpti: sicuti totus cancer flux. interno pariter & externo usu insigniter est vulnerarius.

Dixi quod hæc remedia m. vulneraria contineant in se occultum alcali ratione cujus revivificent mercurium, eumque tam præcipitatum quam sublimatum, transfiguratur enim mercurius in varias larvas beneficio nempe salium & spirituum acidorum: Revivificatur autem denuò ex istis variis quas assumpsit formis beneficio succi plantarum vulnerariarum, si in his bullierit: quare? quia acidum quod antea induerat mercurium in formam præcipitati aut sublimati destruitur in vulnerariis unde destructo acido mercurius denuò sub nativa forma emergit.

Unde v. destruitur acidum. Nihil aliud est quod magis vel potentius & à priori qf. acidum destruit quam *alcali*: Necessario E. hoc erit in vulnerariis: Iam v. temperatum est, & minus acriter linguam ferit, unde Occultum vocatur ab H E L M O N T I O vel blandum & minus apertum:

A simili alcali lapis cancerorum, & totus cancer flux. vim obtinet vulnerariam: Nam hinc est quod aceto injecti *effervescent* ex concursu acidi c. alcali: Hinc est quod *Vino infusi* oculi cancerorum omnem aciditatem ejus interimit præcedente blanda quadam & obscura effervescencia alcali cancerorum in acidum vini operante.

Per talia E. interna & balsamica dicta externa vulneraria curanda sunt mox in principio vulnera recentia. Non E. imitanda est *vulgaris Chirurgorum consuetudo*, qui neglectis vulnerariis balsamicis, vulneribus recentibus imponunt digestiva & suppurantia: hinc dum genitum fuerit pus mundificantia, & denique sarcotica & conglutinantia: Nam hæc curam in longum protrahunt partium inflammationem, & succum nutritivum parum alterant ut exinde interdum facta plaga, degeneret in *ulcus sordidum*.

Sed potius ubi repressa est hæmorrhagia & nil extraneum ex vulnere eximendum est, aut multa conjuncta sit confusio optime vulneribus talibus recentibus applicantur *balsami vulnerarii* qui c. paucis interdum nullo (uti aliquoties viridi etiam in periculosissimis vulneribus) puris proventu citò vulnus conglutinant etiam si aliquid de partis substantia secando ablatum fuerit: Unde hoc postremo casu c. *vulnerariis blandè adstringentia* & humiditates superfluas imbibentia, vulgo *sarcotica* simul admisceantur, nisi contrarium suadeat, & digestiva præmittenda postulet si vulnus studio ad aliquod tempus apertum servandum sit: in vulneribus v. gr. *Capitis*; interdum necesse est fieri: aut ubi conjuncta est c. vulnere *confusio*, uti in specie in diabolicis *sclopetorum vulneribus* evenit: aut ubi vulnus jam degenerare incipit in *ulcus* ita ut balsamica sola huic corrigendo non sufficiant, aut etiam si quid heterogenei continetur in vulnere, quod eximendum & separandum est, & quæ sunt similes quidam casus.

In his necesse est ex methodo communi prius applicare *digestiva* s. suppurativa quæ pus in vulnere producant, & successivè suppuracione. aut id quod contulcendat extravasatum fuerit removeant, aut id quod contentum est peregrinatum tandem excludant aut lentè sanatione albis circa vulnus agendis occasionem subministrant. *Digestiva* s. suppurantia talia ordinario constant ex terebinth. & vitell. ovi tq. basi, quibus pro renata nunc mellis parum cum Myrrha, aut bals. Peruv. aut Gummi. elemi aut simile quid addendum: aliàs partes nervosæ facile putrescerent talia

oleosa temperata vulnerariis balsamicis cognata, acidum vitiosum in vulnere inveterato etiam mitigant, ne à mundificativis veris tq. paulo acrioribus in principio irritatum effervescendo ulcus pejus reddat, quia à digestivis alteratum facilius mundificantibus cedat: deinde & talia, ulceriorem acoris in vulnere progressum inibent & interna quod vitiosum est sponte materia effervescendo suppuratum separari & excludi possit: Ubi per digestiva pus genitum laudabile profuatur tq. ulcus quoddam benignum per mundificantia hinc incarnantia & cicatrificantia tentandum erit, de quo plura ubi de ulceribus.

Ex his patet, omnia *balsamica* vulneribus recentibus dicata, ut *mundificantia* & *digestiva* cognate esse naturæ inter se, quatenus alcali constant, & acidum destruant vulnere & ulcerum, si nempe temperata sunt balsamica: Si non sunt temperata, sed acriora digerentia sunt, & *mundificativa* ulcerum: si verò nimis sunt oleosa temperata, sunt *digestiva* seu *pus promoventia*. Unde unum idemque horum medicamentorum pro ratione subjecti, nunc mundificativi, nunc digestivi, nunc consolidativi nomen habet, v. gr. *Terebinthina*. Hisce tamen alia talia subinde addenda erunt, quæ absorbendo acida vitiosa vulnerum & ulcerum conducunt, ut *terra viriol. dulcis*, remedi. *saturnina*, item quæ ex *venere* adhibentur ad curam vulnereum.

Naturæ Conatu E. in consolidando vulnere succurrit *Chirurgus primario* quidem per modo dicta remedia applicanda balsamica, *secundario* etiam mechanice non *removendo* tantum ex vulnere omnia *heterogenea*, quacunquæ etiam ratione illa extrahere aut eximere possit, d. *etiam conjungenda vulneris labia*, ut interveniente naturali balsamo tq. glutine promptius cohæreant sid quod facit, nunc *fasciis* commode ad se invicem adducendo, nunc *suturis* eadem fortius uniendo.

Heterogenea extrahenda monui: Cum certum sit, omne peregrinum & non vitale, naturæ esse inimicum, idque eò plus, quo facilius & ipsum heterogeneum est alterabile aut corruptibile: Hinc namque *globuli sclopetorum* præ aliis externis commodius relinqui possunt in corpore sine offi hæreant infixi, sive saltem in partibus musculosis lateant. Hi inquam globuli facilius possunt retineri in corpore ex eo quoniam nullam alterationem inferunt partibus quod *ponderè* istam gravent: aliàs v. ipsi globuli, nec alteratur nec ullo modo corrumpuntur, ut tandem ipsi globuli, proprio pondere successivè deorsum & exorsum ferantur atque ita à provida natura excludantur. Res quoque extraneæ sunt *grumi sanguinis*, &c. qui tamen non penitus removendi sunt, sed crusta sanguinis grumosi circa labia vulneris relinquenda est, hæc enim defendit labia vulneris ab impressione aëris externi, defendit item balsamum nativum, quo minus alteretur, item promovet suppuracionem.

Alia heterogenea v. gr. frustula vitri, festuca, osium frustula, surculi lignorum & similia nunc arte extrahuntur variis instrumentis, rostro corvino, cruiuo, ciconiæ & similibus nunc v. obscure & profunde situata beneficio suppuracionis successivè foras eiciuntur c. pure.

Imprimis à: ad extrahenda heterogenea conducit *pinguedo leporis* quæ quorundam Chirurgorum est arcanissimum si vel sola illinatur l. c. unguento ex betonica applicetur vel etiam ex pinguedine leporina c. Gummi. arabico s. Emplast. vulneri imponendum pro extractione peregrinorum.

Alii pro extrahendis vitiosis infixis commendant admodum *picem futuriam* quæ fortissimè res alienas ex vulneribus eliciat: Uti & hoc à quibusdam laudatur.

2. Fer

2. Fermenti.

Mell. optim. aut propolis ana. lb̄.

Vilci quercin. quartar. 1.

Quæ invicem combinantur in formam emplastri applicandi ubi res externæ sunt eliciendæ. Quin & *raphanum* fortiter: c. axungia subactum & vulnere impostum peregrina fortiter elicere affirmant. Dictamus Creticus c. pinguedine leporina applic. Vel 2. *Ocul. cancer. vivo. pingued. leporin.* ana ʒss. *succin. alb.* ʒiij. M. applica ad extrahendas res alienas. Juxta hæc convenit *lingua vulpis*: Evellitur nempe mense martio, ex vulpe violenter mortua, exsiccat & usurpatur suo tempore, in vino scil. macerata vulneribus applicatur. Composita quibus placet. 2. Ceræ alb. lb̄. i. coloph. theriac. ana ʒvj. liquefiant super ignem add. gummi ammon. ʒj. bdellii ʒij. add. axung. lepor. & aptugn. an. q. s. f. empl.

Hisce externis succurrendum est per interna, in specie quidem per sabin. vinc. pervinc. & ocul. cancerorum præ primario tunc debent ingredi potiones vulnerarias, ubi extrahenda sunt heterogenea infixa. Juxta hanc extractionem etiam *fasciis* succurrit Chirurgus: *Fasciarum* variæ sunt & species & modi.

In vulneribus præ cæteris in usu est *fasciatio* l. *ligatura incarnativa* s. *agglutinativa dicta*, quæ nempe fit c. fascia duorum capitum: applicatur ita ut medium ejus imponatur in membro à parte plagæ opposita & ducatur hinc supra plagam ipsam cruciatum, reperendo hanc viam aliquoties, ut labia plagæ ita ad se invicem adducuntur: sic enim beneficio fasciationis s. fascia adducuntur labia vulneris.

Et hæc fasciatio vel sola sufficit in vulneribus non adeò insignioribus: it. in iis quæ secundum longitudinem membri & secundum fibrarum protensarum dudum inflicta fuerunt: Sed in vulneribus & sectionibus gravioribus, quando partes quædam *fero absissa* sunt, ut in narium, aurium, & digitorum tali separatione ut tantum adhuc pendeant, aut etiam quando in articulis graviores infliguntur plagæ, aut quando *ampla vulnera per transversum* membri & fibrarum musculorum sunt illata, aut quando *frustra integra* carnosæ, ferè sunt decisa. In his & similibus casibus non sufficit fasciatio sola, ut adducantur labia vulneris ad se invicem, & ita adducta maneat, d. in talibus casibus *suture* laborum vulneris sunt instituendæ.

Suture hæc sunt nunc per acus & fila illarum medio tradducta: nunc vero sunt per gluten applicatum, illud in subjectis durioribus & fortioribus in partibus à visu remotis minisque sensibilibus: hoc v. nempe *sutura* per gluten in partibus contrariis, applicando nempe utrinque labris linteum suis anulis s. filamentis instructum ut horum medio ipsa emplastra & per consequens vulneris labia ad se invicem adduci possint postquam ipsa linteum hoc linimento tq. glutine prius fuerint illita.

2. Gummi. tragacanth.

arabic.

Mastichis,

Thuris,

Sarcocollæ aa. ʒj.

pulverisata subigantur probè c. albumine ovi agitato optimè c. spatulâ donec in spumam hinc in liquorem resolutum fuerit, & ita linteum hoc linimento illita applicanda sunt *observando* in ambabus futuris tam quæ sunt c. acu, quam c. glutine (variant enim subinde pro circumstantiarum ratione partis affectæ varietate) hoc imprimis ne.

1. Applicentur nisi ubi necessitas urget, in supra dictis casibus.

2. Ne nimis arctè adducantur labia qui in omni vulnere hæc ipsa aliquantulum intumescunt:

3. Ne nimis probè sint ad se invicem, ne puri & sordidibus è vulnere egressis, balsamis v. & unguentis applicandis ingressus impediatur.

4. Ne nervus simul acu attingatur: quæ quatuor res *quisita* in futuris legitime instituendis vel maxime sunt *observanda*, aliàs enim plus nocent futuræ quam profuturæ, imprimis quidem si nimis arctè labia vulneris adducantur, aut ipsa futura sive per acus sive per anulas sint nimis prope ad se invicem sitæ: tunc imprimis nungens dolor ex impedito tumore laborum vulneris uroritur & inducitur: & præterea *pus factum* in fundo vulneris non rectè egreditur: unde postmodum fundus vulneris non probe mundificatur, ipsa v. labia interna coalescant sic tandem, ut ex remanentis puris & fermenti vitiosi in parte vulneratâ & consolidatâ oriatur *abscessus occultus*, successivè non absque periculo se manifestaturus, quod antequam sit, pus acre retentum subinde cuniculos agit in partibus subcutaneis, eadem hinc inde erodit & ita *postmodum abscessum sinusum* producit, imò interdum ipsa *ossa aggreditur* eaque cariola reddit, interdum alia incommoda post se ducit, à vitiatas applicatis futuris oriunda: Imprimis autem in locis nervosis cautè applicentur futurae per acum propter dolorem aut etiam propter metum puncturæ tendinis aut nervi: Nam à priori nempe dolore partes nervosæ irritatæ plorant *synoviam* sui v. posterius fiat, si scil. pungatur nervus vel tendo, metus est supervenientium *convulsionum*: ob id E. quam paucæ applicentur futurae imprimis per acum propter nervos, &c.

Jam v. ut *futura* insigniter conducunt in vulneribus gravioribus *casum* factis, ita etiam in vulneribus *puncta inflicta Turundarum* rectè administratarum egregius est usus (quod certum est, dico rectè administratarum) quæ ipsæ tamen turundæ nec in *abscessibus sinusis* uti nec in *ulceribus & fistulis* minoris sunt utilitatis, quin in his posterioribus casibus etiam insigniter conducunt.

In specie *usus earum est quoad vulnera*, ut nempe per has turundas applicatas *vulnus* tamdiu in superficie *apertum servetur*, donec ex fundo probè purificato succrescens caro summam partem laborum successivè arigerit, cum aliàs in superficie citius caro ipsa ipsaque cutis promptè coalescens pus & sordes in fundo occludant, unde dolores, inflammationes, abscessus recidivi, fistulæ & sinus profundi similiaque superveniunt mala: cum è contra ipsæ *turunda rectè fabricata si illita* fuerint unguento & balsamo convenienti vehiculi sunt, ut ubique aptius distribuatur & ad fundum vulneris usque derivetur vis medica balsami vulnerarii.

Parantur turunde, aut ex lino contorto, aut ex linteo teneriore convoluto & filo colligato in forma qf. pyramidali, ita ut basis turundæ s. latior & amplior pars dividitur in 4. lacinias, quæ impediunt ne nimis profunde turunda in vulnus intrudatur: Nam hoc *est dolorosum*, quod in usu turundatum.

1. Est *observandum*, idque primario si partes nervosæ in latere vel fundo vulneris reperiantur: Nam in talibus longiores aut crassiores turundæ dolorem excitant, qui partium nervosarum læsiones insigniter exasperat & synoviam & consequenter partis ariditatem tandem producit.

2. *Observandum* est in usu turundarum: ne nimis sit crassa: nempe *circa medium sui sit crassissima*, ita quidem ut modice repleat vulnus cum ordinario turundæ non nihil intumescere soleant. In apice sit turunda *tenera & mollis* ne durior apex & acutus partes sensiles lædat & iritet nec carnem teneram ex fundo succrescentem lædat ejusque augmentum impediat: quin potius ipsa *turunda non nimis crassa facile cedat genito puri*, nec hujus retentionem indeque ortam majorem acrimoniam inferat: quin & *crassa nimis turunda hoc habent periculi*, ut labia vasorum sanguisiferorum coalescentia, & à sanguine grumoso nonnihil constipata, denuò referant, novaque hæmorrhagias inducant: ne

3. Frequenter nimis aut ubi nimis necessarium est applicentur in specie ubi partes nervosa fuerint simul lætæ: Nam nimis frequenter aut diu usurpatæ consolidationem impediunt, it. partes cutaneæ circa labia occalescere successe faciant s. ad occalescentiam disponere solent.

His ita probè observatis coalescunt tandem vulneris labia & nutriuntur denud partes antea separatæ, nihilominus tamen inæqualitas, asperitas duritiesque in loco consolidationis remanere solent, id quod cicatricem appellant. Nam dum balsamus nutritius successe denuò utur labia, tamen fibra cutaneæ nerveæ, antea separatæ vix aded exactè sibi denud circa extremitates junguntur, pori quoque & meatus æquali tractu aliàs juxta se invicem situati pervertuntur & minus aptè ferie collocati ita inter se confunduntur: unde glutinans succus nutritius in istis locis detentus & implicatus, in ossibus calum in partibus mollioribus cutaneis cicatricem talem Constituit: idque ed magis quo adstringentia magis & exsiccantia, Cicatrisantia vulgo appellata fuerint: Nam hæc poros angustando, fibrasque duriores & minus tractabiles reddendo tandem insigniori cicatrici occasionem præbent, idque eo magis quo asperior minusque roscidus fuerit nutritius balsamus: Nam propter hanc ultimam causam in adultis majores, magisque deformes cicatrices nascuntur, quæ in junioribus minus tales existunt, quia potius hi ipsi rectè tractati vix cicatricis vestigium relinquere solent.

REMEDIA E. vulnerum in genere glutinantia s. vulneraria appellata, sunt ista quæ partes molles naturaliter quidem unitas præter naturaliter v. divisas denuò conjungere juvant, ut qf. conglutinata videantur: unde glutinantia dicuntur.

Pertinent hæc ea quæ tam ad vulnera recentia consolidanda adhibentur, ut vulneraria, unde balsami vulnerarii præparantur, tam ad ulcera cava replenda, ut sarcocica dicta, tam ad Cicatricem inducendam, ut Epulorica.

Superius monitum fuit, quod natura interpositione & agglutinatione sui balsami s. succi nutritii partes divisas uniat, aut imminutas restituat, modo non impediatur per hujus balsami aut alterationem aut corruptionem. Non E. medicamenta generant carnem d. naturæ tantum adjumentum præstant, conservando balsami integritatem naturalem, quod ea faciunt quæ sale vol. occulto s. oleoso temperato constant, vulneraria communiter dicta & quæ simul imprimis adjunctam habent moderatam quandam adstrictionem.

Prout a. jam alimentum partis balsamicum alterationem quandam & corruptionem acidam suscipit majorem aut minorem eligenda m. sunt medicamenta, quorum sal vol. nunc magis nunc minus erit acre, aut addenda erunt temperatis Metallica saturnina acidum quodcumque absorbentia.

Dum a. semper c. succo partis nutritio, tenuis quidam & serosus humor, istius scil. Vehiculum in partem læsam transfundat, qui aut impedit partis reunionem & alimentum agglutinationem, aut saltim partem regentiam humectando nimis siccitatem & mollem reddidit indeque nimis carnis luxuriet & excrecentia occasionem præbet: ob id interdum sunt addenda remedia l. exsiccantia dicta quæ nempe nimiam humiditatem in se absorbent vel adstringentia moderata, quæ laxitatem corrigunt & debitum tonum ac consistentiam carni regentæ tribuunt: quod imprimis observandum ubi pars carnis l. cutis l. alia quæcumque ablata regenerari debet: tunc n. modo dicta remedia pro necessitate partis regenerandæ l. augenda l. minuenda sunt: Nam talia debilia sarcocica fortiora Epulorica dicuntur, quoniam in partis sola per vulnus divisione non tanta imminet necessitas, atque in partis ablegere crosione.

REMEDIA E. VULNERARIA SUNT.

HERB. ET FOL. sanicul. pyrol. pyroell. Herniar. cynogloss. plantag. hyperic. Equiset. verben. scabios. chamæpyt. centaur. min. Millefolii, betonic. bugul. prunell. nicotian. pimpinell. Myrti, nummularia, vineæ pervinc. bellid. Minor. Cherefol. telephii, veronic.

RAD. aristoloch. utriusque, tormentill. Symphyt. Major. Cyperi, Ireos Florent. Galang. valerian. vincetoxici, sigill. salomon.

CORTICES granatorum, Flores rosarum, balsustiorum, Hyperic. bellid. verbasci, croci.

FRUCTVS Momordic. N. Mosch. Caryophyll. Cypress. Gallæ immaturæ.

GVM MATA sarcocoll. sanguis dracon. Tacamahac. tragacanthi, Elemi, hederæ, Galban. oliban. Bdell. Gumm. Juniper. resina pini, Terebinth. Colophon. Myrrha, pix, Mastich.

SUCCI hypocyth. acaciæ, aloë, liquor vesicularius ulmi.

FARINÆ hordei, fabarum, orobi, fœnugræc. &c.

Ex ANIMALIBUS lumbrici & omnia lumbricalia.

Cerumina Aurium sunt singularia:

Cera, Mel. C. C. ust. os sepis, Ebur ust. oculi cancrorum, succus cancrorum flux. telæ araneorum:

Uinea cranii humani ex mineral. lithargyr. plumb. calcinat. cerussa, minium, cadmia, lapis calaminaris tutia, bolus armena, terra sigillata, pompholyx, creta alba, lac lunæ, lap. hæmatit. Gypsum, alumen, sulphur, calx viva lora, terra vitrioli dulcis balsamica, crocus martis, &c.

Hinc sp. vini ol. hyperic. momordic. Nucistæ expressæ. Ol. Mastichis, nicotian. lumbricorum terrestr.

Balsamum Peruvianum, balsamum sulphur. balsamum faturni terebinthinatus: Theriaca.

Unguentum delithargyr. de betonic. pompholyge, de nicotiana, de cerussa: Unguentum VVurtzii sulficum, unguentum album Rhasis unguentum de cerussa, de turcia, de Minio.

Emplastrum diasulphur. Ruland. Empl. sticticum Crollii, Empl. oppodeldoch paracell. Empl. diapalma: de Betonic. de Gratia DEI, &c.

Ufus horum simplicium & Compositorum est.

1. Internè in potionibus vulnerariis:
2. Externè in injectionibus sub forma decoctorum.
3. Tanquam ol. & balsama.
4. Tanquam Unguenta c. turundis & filamentis siccis applicanda.
5. Tanquam emplastra sit E.

I. POTIO VULNERARIA.

℞. Cancror. flux. no. 12.
Rad. symphyt. maj. ℥j.
fol. bugul. NB.
alchymill.
heder. terrestr.

summit. Hyperic. ana Mj.
Concisa & contusa bulliant in f. q. aqu. & vini (vinum propter cancos) Colaturam.

℞. adde.
Syrup. Capillorum veneris & heder. terrestr. ana q. f.

Sin sitis urgeat, m. de syrupo, de succo citri addatur & f. por. vulnerar. pro plur. dosib.

bis in die hauriendo semper ℥iv. ad vj. tribus l. a. horis ante partum in utroque hauustu aliquor. gutt. bals. sulph. terebinth. l. in nervorum affectibus, succinatis assumi possunt. In forma sicca.

℞. Mumia partibul. ℥β. Spermat. Cet. ℥j. ocul. cancror. ℥ij. Rhabarbar. elect. ℥j. Cinnamon. ℥β. M. F. pulv. dos. ℥j.

II. INIECTIO in vulnera profunda in sinu it. ulcera cavernosa, &c.

℞. Herb. Veronic. pyrol.

Sanicul.

Sanicul.
Consolid. saracen.
fol. nicotian. ana Mij.
alb. græc. ℥ij. l. iv.
Coquantur in f. q. aquæ simpl. colaturæ q. f. adde vel spirit. vini l. mellis pro lubitu. F. Iniect.

SEQUITVR III. ol. seu BALSAMVS vulnerariis.

℞. Balsam. Peruv.
ol. Hyperic.
Momordic. (rite parat. ana ℥ij.)

(vidi hoc solo ol. Momordicæ mirabiles petactas curas)

balsam. sulphuris ℥j.
Gumm. Elem. q. f.

pro consistencia balsami liquidioris vulnerarii: M. blando calore, asserv. usui, instilletur vulnere, alius.

℞. flor. sulphur. ℥ij.
bulliant l. a. in ol. hyperic. express. q. f. (Nam infusum hic nil valet.) vel ad ℥j. ad solutionem sulphur.

hinc adde Gumm. Elemi.

Tacamahac.
Terebinth. ana ℥iβ.

Thur. elect.
Myrrh. ana ℥ij.

Balsam. peruv. ℥vj.
terræ vitriol. dulc. rite parat. ℥ij.

M. f. Balsamus.
D. S.

Alius.
℞. Terebinth. venet.
abietin. pellucid. ana ℥ij.

Gumm. elem.
Thuris ana ℥iβ.

Myrrh.
Mastiches,

Benzoës,
Aloës hepata ana ℥β.

Vin. spirit. ℥iv.

subacta probè invicem destillantur l. a. per retort. & fiat Balsamum temperandum nonnihil c. balsamo de Peru.

Temperandum dixi; destillata n. balsama volatiliora sunt & aciora adeoque sunt temperanda & postmodum potius in partibus nervosis læsis quam in sanguineis affectis conducunt.

IV. UNGUENTA VULNERARIA.

℞. summitat. hyperic. flor.
centaur. min.
Veronic.
sanic. ana ℥j.

Concisa & contusa infundantur in f. q. ole. olivatum puro & butyri non saliti a ℥iv. digerantur in mar. bath. per 8dum hinc aciori igne ad exhalationem humiditatis inspissentur probè agitando per linteam exprimentur: materiæ trajectæ adde.

Terebinth. ℥vj. l. ℥j.
balsam. peruv. ℥ij.
pulveris Mastich.

Myrrhæ,
Oliban.

flor. sulphuris ana ℥vj. l. ℥j.
M. pro Consistentia unguenti.

DENIQUE V. ENPLASTRVM Vulnerarium.

℞. Rad. aristoloch. Rotund.
Consolid. major. ana ℥β.

Mumia,
Mastich.

Aloës,
Colophon. ana ℥j.

Tut. præpar.
lithargyr. ana ℥ij.

Gumm. Elemi. ℥ij.
Terebinth.

M. F. Emplastrum.

inducatur super linteam prius c. balsamo Peruvianatum itroratum aut leviter humect.

Cæterum in selectu remedium internorum & externorum nonnihil adhibendum est diligentia, cum interna præsent, & simplicia sint optima: unde externè pauca quædam vulneraria supradicta, it. cancri & antimonium diaphoret. sufficiunt; interdum tamen c. l. liquor C. C. succin. in partium nervosarum læsione usurpatur.

Internè in æstu aut phlogosi febrili nit. antimoniat. imprimis sub largiori usu concedendum est, quibus semper ocul. cancr. efusque cancror. fluviat. addenda erunt. Qui volunt habere paticas compositiones remedium vulnerariar. adeant Pater. Pharmacop. Qui autem volunt habere selectum compositionum vulnerariar. adeant Felic. VVurtz. Par ratio est & balsamor. & unguent. vulnerar. Simpliciora & selectiora sunt optima. Bals. c. gr. sulphuris; balsam. Peruvian. & Toluan. sunt optima, l. ol. hyperic. expr. ex semin. cui proprii flores infusi sunt, est egregium.

Cujusdam Chirurgi Neapolitan. singulare experimentum fuit in omnibus vulneribus sive sclopetis sive ictu sive alia ratione factis.

℞. it scil. Plegma NB. spir. vini vel m. in ejus defæcto spir. vini caqua communi diluit, calefacit & imponit vulneribus c. linteis, vel injicit in sinus aut fistulas vel vulnera profunda per siphonem, semper tamen calidè, & hoc effectum edit plane mirabilem; impedit non tantummodo supervenientem inflammationem de quancunque m. ex vulnere arcet corruptionem.

Alius ad vulnera biduo curanda commendat hoc:

℞. Spiritum vini rectificatum hoc eluit vulnera recte inflicta dum inspergit pulverem subtilissimum aloës hepaticæ & ligatura comprimit: sic sanabitur vulnus intra biduum. Vel ℞. spir. vini & elue vulnus, cui eluto pulv. aloës hepaticæ gossypio ol. hyperic. imprægnat impone vulnere, superponatur Emplastrum Rulandi It.

℞. benzoës ℥j. aqu. vitæ ℥iβ. Mastich. ℥j. balsam. nigri. ℥β.

Misc. in formam linimenti; consolidat & cicatrizat quæcumque vulnera recent. simplicia.

Cerum est quod vini spir. singulare quid obtineat; unde in Theriaca vini spir. subacta & diluta vulnere applicata putredinem & corruptionem quancunque in vulnere arcet, & promptè consolidat.

Mucus s. Cerumina aurium sunt singularissima vulneraria cum ol. nucum juglandium expressa mista & nonnihil inspissata in formam unguenti dant linimentum vulnerarium singularissimum imprimis ad vuln. nervor. sic liquor follic. ulmi solus instillatus in vulneribus, & imprimis oculorum sufficit. Qui verò volunt habere plura bals. vulner. vid. Heint. ab Heer. obs. 10. de herb. Hyperic. Zeevolffer. in Pharmac. Regia.

AGRICOLA in sua Chirurgia m. Commendat sequens unguentum ex basi cerum aurium confectum a quo mirabilia se præstitisse brevi tempore asserit:

℞. Sacch. faturni.
Muc. aurium ana ℥j.

adde ol. avellanarum express. q. f.

M. & si desideretur in forma paulo solidiori tunc igne inspissa. Moderni in usu habent balsamum Indicum, quod vocant balsamum copaiba; quod paucos ante annos nobis innotuit; de quo ut alias monui quod expertum sit remedium ad Gonorrhæam interne; ita mirabiliter sapius intra 24. horas vulnera recentia sanat idque citra ullam suppurationem & ferè sine insigniori cicatricis vestigio, id quod per primam intentionem vulnus curare appellat HELMONT.

Hic ipse H E M O N T. alijs prae caeteris commendat ad curam vulnere vitriolacea, non tantummodo pulverem sympatheticum si cruor ex vulnere aut linteum cruore tinctum, hoc ipso certo modo imbuatur l. ejus virtute impraegnetur de qua vid. Digby in orat.

Sed l. maxime Colcothar vitrioli probe elotum sive in spiritibus sive dissolutum in liquore & infusum nempe vino coctum sive alia ratione applicatum t. egregium commendat ad quemcunque vulnere corruptionem tollendum.

Alias quoad portiones vulnerarias notanda est eandem varietas, ita ut pro partium vulnerarum ratione m. delectus subinde habendus sit in simplicibus potionum vulnerariorum: v. gr. ubi opus est ut *fordes* mucilaginosae, pus, *officula fracta* & similia ex vulnere *ejicienda* sunt, egregie conducit in potione vulneraria, *sanicula*, *artemif.* rob. *veronic.* consolid. *Saraceni*, *pyrola*, *sabin.* ex his parata potio fortificatur additione singulis haustibus spermate eeti aut oculorum cancrorum.

Prae caeteris n. *Sabina* fortiter adjuvat excretionem heterogenearum ex vulneribus si scil. ejus pars x. c. partibus vi. ingredientium reliquorum combinetur in portionibus vulnerariis, non omitendo pulverem ocul. cancror. praep.

Et quidem portiones haec aut dicta vulneraria non sunt usurpanda, nisi quando vitium est insignius in vulnere, subito enim atque vulnus probe mundatum denud coire incipit, abstinendum est ab his portionibus vulnerariis successive.

Hinc m. qu. propinquantur portiones vulnerariae, non opus est tot unguenta & balsama applicare vulnere, quoniam ipsa potio sponte succurrit naturae in medendo vulnere.

Facit huc imprimis quod refert FORESTUS lib. 6. *Chirurgia obser.* 17. scil. de vulnere *Thoracis* utramque partem perforante, quod nempe omnes cum vulnere ejus tractarent persuaserunt per vulnera aperta, odorem decocti vulnerarii transfudare & qd. toridum quid illius per vulnera transiret, quod ipsum m. aliquoties se observasse nobis affirmavit *Patauii MARSCHETTI Junior*, chirurgus Medicus excellentissimus.

Haec de vulneribus in genere pergo ad.

VULNERA IN SPECIE.

vulnera in specie.

Quae dicta sunt haecenus omnibus vulneribus in genere & speciatim iis quae Caesum & punctum inferunt optime applicari possunt.

Et quidem primo ad vulnera cum contusione facta. In hisce istud quod contusum est, facile mortificatur, putrescit & consolidationem vulneris impedit. In hoc casu istud, quod contusum est & mortificatum, separetur & per tutundas foras excernatur. E quidem queritur, an suppuration expectanda sit, & sanguis extrahendus secundum *VVurtz*: quando sanguis tardius in pus mutatus in gangraenam abit? *℞.* cum distinctione: Contusio cum vulnere l. est levior, ut spes sit per suppurationem eam posse curari pedetentim: in tali casu sufficium *digestiva* & *suppurantia*; si v. c. vulnere graviore conjuncta sit contusio, & metus sit, ne gangraena superveniat ante suppurationem abcessus, praeter vulneraria mox *scarificando* aut *incidendo* contusionis locus aperiendus erit, & sanguinis exitus promovendus: hinc *digestiva*, quod reliquum est, sub forma puris promovendum; digestivis tamen aliquid de *unguento Aegyptiaco* addendum est, ut praecaveatur Gangraena. Cum his etiam applic. *externa*, in specie in principio morbi corruptionem ulterius praecaventia: Eminent *ol. Cere*, illitum, desuper imposito *Emplastro de camino*, s. illin. *ol. philof.* imposito *emplastr. de bacis lauri*, vel *℞.* rad. consolid. maj. & min. chamomill. melilot. aa. *ʒj.* croci *ʒj.* farin.

quod egregie conducit ad sedandum dolorem & maturanda vulnera sclopetorum.

Applicantur haec digestiva c. Turundis (imprimis hoc balsamum *Parei*) iisque nunc una, si scil. vulnus non penetrat: Nunc v. applicantur c. Turunda duplici, si scil. vulnus sit penetrans.

fabar. fenugraec. aa. *ʒij.* coque ex aqu. & in specie primo radic. add. quodam *Calore* f. superficiali qd. *ambustione* in his imprimis quae coniunx & propius laeduntur: Nam globulus quo usque penetrat omne seculum contundendo & dilacerando absumit.

Præterea etiam si propius vulneratus adlitterit instrumento nempe sclopeto; tunc globulus intenso ardore f. calore fervens partem qd. nonnihil ambruit. Dico qui propius adstant: Nam qui sunt remotius in iis ardor & æstus à globulis quodammodo frigidatis non tantum sentitur de hoc vid. imprimis *HORST*, in *obser. lib. 1. de casibus Chirurgic.* ubi ventilat hanc *Controversiam* & aliorum habet obf. quod revera sclopetorum vulnera quoddam *Empyreum* habeant conjunctum si propius fuerint inflata: Impetus imprimis celerrimus globulorum c. actuali ignis contactu conjunctus necessario introsum fervorem concipit.

Hoc certum est quod, *globi majores Tormentorum* bellicorum si infixi hæreant in pariete & brevi post attingantur, intense calide semper soleant percipi.

V. E. CYRENTVR sclopetorum vulnera (Nam diagnosis per se patet) praeter INTERNAS potiones vulnerarias & praeter usum nitri nunc solummodo depurati, nunc c. antimonio fixati: It. praeter usum pulveris pyrii (qui ratione sulphur. nitri, & carbon. tiliæ optime convenit) EXTERNE omne contusum in pus est maturandum; id quod fit tarde; Nam vulnera sclopetorum vix ante 3. l. 4. diem suppurari solent, ob id sufficit si inter hoc tempus singulis 24. horis semel tantum deligentur.

Facta autem suppuratione & inde nato abcessu, & eo quod contusum est sub formâ puris venenato; mundificantibus & incarnantibus debitis denuo vulnus est cutandum, modo omne extraneum ex vulnere prius fuerit exemptum.

Applicantur E. ante omnia *digestiva* & *maturantia* (de quibus ubi de ulceribus) quibus semper vin. spirit. item bals. *Peruv.* aliquantulum est addendum, ne labia vulneris contusa ad Gangraenam ruant, cum & ipse spirit. vin. in ambustionibus egregie conducatur: Hinc *turunda* quibus illinuntur unguenta *digestiva* & *suppurantia*, optimo consilio prius immergantur in spirit. vin. & huic digestivo illinantur, imprimis m. quoniam *digestiva* partibus nervosis non semper aequè conveniunt: propterea optime additur spirit. vin. qui omnem metuendam noxam corrigit & quidem ita applicatur ut utrinque puri pateat exitus.

Loco digestivi communis optime applicatur balsamum *PAREI* singulariter commendatum ad curam vulnereum sclopetis inflatorum.

descriptio ejus est hæc.

℞. ol. lil. alborum l. violar. *ʒij.* in iis coquantur catelli duo nuper nati, ad ossum dissolutionem: postea adde *lumbicorum terrestrium* in vino coctorum *ʒij.* Coquantur simul & colentur colaturæ addo:

Terebinth. venet. *ʒij.* spir. vin. *ʒij.*

M. F. Linimentum.

quod egregie conducit ad sedandum dolorem & maturanda vulnera sclopetorum.

Ubi

Ubi per hæc & familia suppuratum est vulnus & omne contusum separatum, applicandum est mundificantium sequens l. quodcumque aliud.

℞. Terebinth. venet. *ʒv.* ol. rosati *ʒj.* Mell. rosat. colat. *ʒij.* Myrrh. Aloës. Mastich. Aristoloch. rotund. ana *ʒij.* Farin. hord. *ʒij.* M. F. Linimentum.

Impregnandum & irrorandum nonnihil c. spirit. vin. Hoc ipso mundificantium est vulnus suppuratum, donec sponte caro nova succrescat.

Quod si v. aut in suppuratione aut sub sequente mundificatione *puredo* ac Corruptio adsit insignior, supradictis remediis nonnihil de mercurio præcipitato quantum fieri potest dulcificato commodè addi potest, idque imprimis ubi partes nervosae minus fuerint læsæ l. affectæ.

Interdum in sclopetorum vulneribus superveniunt dolores ossium in profundo, imprimis si vulnera non bene fuerint curata, in his singulare est ol. terebinth. in specie si adsit suspicio *ffisura*. Hoc n. ol. illitum mire emollit, aded ut quicquid præter naturale relictum sit extrudatur foras.

Sufficit hæc sclopetorum curatio placet tamen quibusdam auctoribus in prima horum vulnerum deligatione ad ardorem à globulo inductum, corrigendum, linimentum sequens applicare: quo tamen, uti antea monui non semper opus est.

℞. Calc. vivæ *ʒij.* Cremoris lactis, Mell. despumat. ana *ʒij.* M. probè, &c. turundis

Mollioribus applicetur vulnere: vix ultra 3. l. 4. horas tamen relinquantur: Hoc probè corrigit ardorem & empyreum vulneris: postmodum aliis usitata supradicta erunt adhibenda.

Porro dantur

VULNERA MALIGNA & VENENATA.

Fit namque interdum ut præter læsionem simpliciter inductam, ipsa causa lædens malignitate venenosa sit tincta, sive armis venenatis sive morfu animalium itatorum aut venenosorum infligantur.

Morsu animalium vulnus inflatum facile patet: semper enim suspicio est in omni animalium morfu lateo venenatum: Sed si arma aut globuli fuerint venenati, hoc ipsum à priori cognosci nequit.

Cognoscitur a ferè à posteriori scil. ex supervenientibus gravioribus symptomatis; dum nempe partem vulneratam urget dolor atrocior quam naturaliter fieri potest. Item si brevi post læsionem partem vulneratam color natus f. naturalis mutetur & caruleus lividus ac nigricans fiat, adeoque ipsa gangraena imminet: Item si non tantum in parte vulnerata, d. in ipso toto corpore atrociam superveniant symptomata: in specie angustia præcordiorum; sudores symptomatiæ frigidi, ardores, cephalalgia horrendæ ac similia pessima symptomata.

Vulnera hæc sive ab animalibus venenosis sive ab armis veneno tinctis inflata fuerint, ut plurimum herbatem venenatam habere solent.

Animalia E. venenata si læserint mordendo aut pungendo, applicandum est desuper (premissa tamen præter circumstantiarum ratione partis læsæ f. vulneratae à venenato animali profunda scarificatione) uti fit, v. gr. in morfu canis rabidi, aut in morfu viperino, aut similibus & quidem in vesparum puncturis ol. ana it. N. M. ita empl. de ran. vignon. c. mercurio in aranearum punctura allium & cepæ contuse commodè imponuntur observetur diversas animalium lædentium; ut læ-

sus locus nunc scarificatione, nunc sine scarificatione appropriatis curetur. Scarificandum est, quando vulnus profundius, ac metus est, ne venenum, quod penitus immisissum est, mediante sanguine ad cor deferatur; aut sine scarificatione, ubi minus virulentia communicatum fuerit.

Si viperæ vel serpentes momorderint præmissa uti dixi scarificatione buse vivens contusus & applicatus optime conducit: aut si desit vivus in serpentem & viperarum morfu sufficit buse aridus vel nudè vel quod melius prius in aceto vel vino maceratus, & applicatus: aut saltem ferrum probe candefactum propius loco morituræ est applicandum citra tamen ambustionem: Nam hoc singulare est remedium curandi morsum viperæ uti hoc propria experientia recenset *BOYLE* in Philosophia experimental.

Quod si v. Canes aliave animalia rabida mordendo vulneraverint optimum est applicare lapidem serpentinum qui in serpentibus Pileatis Indiae Orientalis reperitur, aut etiam ex iisdem fabricatur: de quo præter experimenta alia imprimis videndus est *KIRCHERUS* in tractatulo. Regnum naturæ Magneticae inscripto: Hic habet egregia aliquot experimenta de hoc lapide serpentino. vulnere animalium rabidorum applicato & postmodum in lac deposito, qui in genere ad quemcunque vulnera ab animalibus venenatis inflata certo experimento conducit.

In hujus defectu cum sit rarus & charus sufficit ut morsui canis rabidi vel alius animalis, post factam scarificationem imponatur *Empl. Magneticum A. S. A. L.* cui *ʒj.* vel *ʒij.* pulveris cancrorum calcinatorum addi debet.

Quod si inflammationem vel dolorem inferre velit, illinatur locus vicinus oleo scorp. c. paucis saccharo saturati.

Est aliud empl. Magneticum Catholicum ad quemcunque morsuras animalium venenatorum, modo additione vel pulveris cancrorum uti dixi vel pulveris bufonum vel pulvetis viperarum pro varietate bestiarum lædentis approprietur plagæ inflatæ.

Communiter expertum remedium est, cataplasma morsui canis vel alius animalis rabidi imponendum paratum ex

Cep. acr. no. j. Capit. alliorum no. j. Theriac. optim. *ʒij.* Fermenti vulgar. *ʒij.*

quæ omnia invicem pistata instat cataplasmatibus applicantur loco morituræ.

His ita applicatis correcto & elicto veneno postmodum ipsum vulnusculum sæpius leve vel sponte, vel levi applicati balsamo vel digestivo; si in morfu contusio quædam facta sit curari potest cui digestivo semper aliquid *ing.* Aegyptiaci vel communis vel ab *HILDANO* correcti addendum erit.

Interne interea non cessandum d. appropriatis remediis imprimis sal. vol. & spiritu viperino it. spiritus & decocto cancrorum fluviatilium in rabiosis simul progressus veneni ejusque activitas est cohibenda.

Quod si vero venenatis armis inflatum sit vulnus, tunc imprimis ut extrahatur venenum opera danda est applicando scil. vel cataplasma ex

Ceparum coctarum *ʒijibus*: Sterc. caprin. *ʒj.* Theriac. *ʒij.* Ole. scorp. *ʒij.* Mellis & Cere etiam q. s. ut F. Emplastrum vel catapl.

quod promptè elicit malignitatem ex vulnere venenato.

Vel etiam empl. Magneticum. A. Salæ imponendum, aut usurpandum est *Emplastr.* singulariter ex-

peritum GUIDONIS, mirè commendatum à quamplurimis auctoribus ad corrigenda vulnera venenata nempe,

21. Galban.
Sugapen.
Opopanax.
Aca foetid.
Myrrh.
piperis.
Sulphuris, aa. ʒʒ.
Stercor. columbin. anatis aa. ʒij.
Calaminth.
Menthæ. aa. ʒj.

dissolvantur gummata in vino misceantur omnia c. ol. hyperic. & F. Emplastrum, imponendum vulnere venenato.

Internè appropriatis alexipharmacis in specie acer. destill. cum theriaca aut diascord. Fracastorii tin&. Bezoard. spiritu theriacal. camphorat. mercurio diaphoret. & similibus veneno maturè est occurrendum: Elegans est observatio FOREST. qui lib. 12. *Chirurgia, obser.* 10. refert, cum in bello turcico plures vulnerati ex telis venenatis subito morerentur supervenisse tandem Medicum senem, qui vulneribus poma cydonia dentibus contrita & ita salivâ jejuna permista apposuit nullis remediis antea juvantibus.

Faciunt occasione cydoniorum quod refert MINDERERUS in *Medicina militari*, vinum s. succum cydoniorum sine saccharo optimum esse ad corrigendum enpyreuma vulnere sclopetis inductorum. Extracto veneno ex vulnere vulnus ad sui consolidationem perducendum est.

Ceterum præter hæc vulnera imprimis consideranda sunt vulnera vasorum sanguiferorum nempe

VENARUM & ARTERIARUM.

Vulnera venarum & arteriarum.

propter gravissimam supervenientem hæmorrhagiam sæpius lethalem, minus quidem periculosa si fuerit *læsa vena*: Nam & facilius sistitur: Magis periculosum ubi *arteria* fuerit læsa: periculosum namque est malum: Et quidem vix erit vulnus quod non habeat comitem hæmorrhagiam: imprimis tamen hæc est periculosa ubi majora læsa sunt vasa.

Vulgò ad sanguinem sistendum utilissimus est *crepitus lupi*, fungus nempe iste hoc nomine insignitus, qui exsiccatus vasi læso applicatus arctè optimè sanguinis fluxum cohibet. Si hic solus non suffecerit, immerg. solutioni *vitrioli martis*, cui add. dimid. sal. solut. in decocto quodam vegetabili blando & adstringente, quæ frigida cum *bombace* vel *staphis cannabæ* applicentur vulnere, sic cesset omnis fluxus. Vel, si *vulnera* sunt *profunda*, conveniens est, ut immittatur pulvis ex *luna lacte*, *bolo armena* & *capit. mort. vitrioli*, propè eloto, isti nempe pulveres optimi sunt, in sistenda nimia hæmorrhagia.

Verum *observandum* est de omnibus hoc etiam, quod nempe talia quæ hæmorrhagiam sistunt in vasis majoribus læsis, ipsi loco læsionis arctè sunt imponenda, alias enim nihil juvant, licet totum vulnus repleatur alibus.

Loco hujus *pulvis compositus* ex aloë, thure, sanguine dracon. & bolo armen. invicem mittis, & staphis albugine ovi madefactis inspersis & applicatis internè confert ad sistendam hæmorrhagiam.

Melius adhuc est si terr. vitrioli dulcis (nunc sola sufficit nunc additur parum de terra sigillata) c. albumine ovi subacta c. staphis intendatur vel applicetur arctè vasi læso: quin & tin&. sulph. vitrioli c. simili stapha applicata, in specie arteriæ optimè confert. *Fuligo furni* cum albumine ovi subacta & applicata vulnere sistit hæmorrhagiam.

Muscus quercinus pulverisatus aut medulla sambuc. pulverisata inspersa etiam compescit hæmorrhagiam vulnere quibus tamen longè præferenda est

Vinea cranii humani vera, quæ applicata infallibile est experimentum.

Conducit etiam sterco asinum recens pulverisatum, aut succus ex eodem expressus, si applicentur vulnere fundo.

Linteum etiam alumine & spermate ranarum imprægnatum exsiccatum atque iterum imprægnatum atque impositum, multum conducit ad hæmorrhagiam sistendam.

In *arteriarum puncturis minoribus* applicata pilula ex laudano opiato, est experimentum ab HORSTIO recensitum lib. 9. *obs.* 12.

Quibusdam secretum est ad hæmorrhagiam venarum & arteriarum resertarum.

22. Aceri vini fortissimi ʒj.

Croci martis ʒj.

Colcotar. s. terr. vitrioli dulc. ʒʒ.

His probè invicem subactis madefiant lintea: vel stapha cõpersa pulvere fungorum terrestrium: Hæc enim ita applicata subito sanguinem sistere dicuntur.

De *pulvere sympathico* & similibus tq. vulgò notis nihil addo.

Quod si his nequeat compesci hæmorrhagia *ligatura* interdum vasorum applicanda est, imprimis quidem in membris abscissis: Nam aliis in locis locum non habet.

In aliis locis, sicuti etiam in membris abscissis, sunt qui *cauteria* admovent, nunc actualia nunc potentialia, in specie vitriolacea uti de aneurismate monui.

Actualia sunt periculosissima propter gravia supervenientia symptomata it. quoniam decedente crusta s. Escharâ nihilominus sæpius nova supervenit hæmorrhagia.

Tutiora sunt *caustica potentialia* non quidem spiritus acidi qui pessimi, d. si quid tentandum per caustica: Convenit *vitriol. ad albedinem calcinat.* l. c. bombace applicatum l. c. crepitus lupi permixtum & ita loco sanguinem ploranti impositum, modo, quod sedulo cavendum non pateat nervus vel tendo insignior in vulnere ad quem scilicet vis vitrioli corrosiva perveniat, & ita periculosissima symptomata inducat.

Internè sanguinis impetum compescunt omnia nitrata, it. omnia sterco ex porco vel asino desumpta quæ sunt optima: Hinc nitrum antimoniatum tin&. sulph. vitrioli, mixturæ acidulæ cum un&. antiphtil. s. saturni comp. tin&. martis adstringens & similia aliâ nota: observando ut affectus graviores imprimis iræ hinc amoris sedulo vitentur: It. quodcumque corporis exercitium: uti m. paroxysmi morbo si sub quibus interdum recrudescunt hæmorrhagiis, studiosè præcavendi. Juxta hæmorrhagiam vulnere alia quoque *symptomata* consideranda sunt. Quæ sunt vel *generalia* vel *specialia*. Illa sunt, quæ vulnere quibuscumque solent evenire: Hæc verò quæ saltem superveniunt vulnere in hac vel ista persona, idque ex peculiari conditione ægri: Talia sunt, v. gr. quæ superveniunt viro vulnerato, cui hæmorrhoides superpressæ sunt. In his casibus *causis symptomatum præspiciendum est*, fluxus tamen aperiendi sunt, non tam *internis*, quàm *externis*. Interna quidem humoribus motum largiuntur, sed, ut omnis impetus transferatur in locum læsum, & sic exasperantur symptomata. Inter symptomata ergo sunt (1.) *INFLAMMATIO*; quàm præ reliquis sistit *aqua calc. vive*, vel crudè applicata, vel cum *saccharo saturni* aut *cerussa* imprægnata; Hæc enim epithematis instar crebrius applicata inflammationem solent sistere. It. imprægnata cum *camphora*, & erit eò magis efficax: hinc *remedia cancrina*, aqu. nempe *cancrorum putrefactorum* nonnihil destillata, applicata vulnere & inflammationem sistit, & sanguinis fluxum in vulnere *articulorum & partium nervosarum* solet præcavere & sistere: *canceri fluviatiles* etiam contusi fundunt *succum*, qui

expressus

expressus & cum multiplicatis linteis applicatus, est conveniens. Si *ERTSIPELAS* affligit vulnera, illinatur erysipelas cum *spir. vini* in quo dissoluta sit *theriaca* & adde parum *salis absinth.* vel inspergantur *pulveres eryspelacæi*; ex *flor. sambuci, creta farina, cerussa*, & similibus, qui loco prius c. *spir. vini* probè illito inspergantur. Si in vulnere consolidatione observatur *CAROLVXVRIANS*, (quod sit imprimis ex ignorantia Chirurgi, non debitis *Epuloticis* curandum vulnus; tunc enim fibræ aut stamina nervæ laxata partem reddunt spongiosam; unde pars ista recrescit. *Curatur* autem adspargendo *alumen usum* vel *crocum metallorum*, aut illinat carnem luxuriantem c. *unguento Aegyptiaco*: præ reliquis conveniunt *aqua virides* inter quas excellunt *aqua viridis Plater. Hartm. & Barbett.* Instar omnium sit *lapis infernalis s. pulv. luna* in *aqua forri* solut. nempe sit ex luna purissima *spiritu nitri* soluta & denuò coagulata: sicut crystalli, & ex his pulvis, qui adspersus huic carnem exedit statim, unde postmodum applicetur *emplastr. epulotic. s. cicatrizans*.

Post vasorum vulnera *NERVORUM* imprimis & partium nervosarum læsiones *cautissime* sunt tractanda.

1. Propter *dolorem inflammatorium* & convulsiones quæ sæpius superveniunt læsionibus nervorum,

2. Propter *facilem partium nervosarum alterationem* ab aère externo, hinc corruptionem ac gangrenam.

3. Propter *synovia fluxum*, qui sæpius vulnere consolidationem impedit, & periculosam partem *atrophiâ*, interdum *totius corporis tabem* post se trahit.

In genere E. ubi in parte quadam vulnerata nervus simul vel *partes nervosæ* sensibiles fuerint læsæ, totum membrum usque ad principium nervorum ad membrum derivatorum inungendum est ol. lumbricorum acuto c. ol. destillato lavendulæ: Nam & hoc internè convulsiones partium nervosarum læsarum curat, aut c. ol. salviae aut succini aut similibus.

Item optimus est si inungatur membrum sequenti unguento.

23. Ol. Lumbricorum, Vulpin. Axung. human. aa. ʒj. succi lumbricorum ʒʒ. M. probè & illinantur membro.

In specie nervis læsis ac partibus nervosis omnia unctiosa, omnia nimis mucilaginosâ & expressa oleosa aut pingua sunt admodum *noxia*, quia volatilia paulò penetrantiora, & quæ vulgò dicuntur calidiora potius usurpanda: quâ ratione balsamum Peruvianum ol. terebinth. destillatum ol. ceræ; ol. destill. lavend. ol. philosoph. ol. lauri destill. balsam. hyperic. spirit. vin. gum. elemi Tacamahac & Caranæ, imprimis conducunt. Hinc elegans est mixtura Würtzii.

24. Unguenti dialth. ʒiv.

Ol. lauri destillati ʒʒ.

Succin. destillati ʒʒ.

quæ mixta convenienter vulnere possunt applicari.

Specialissimè lumbricalia optima læporum nervorum sunt solamina quâ ratione ol. hyperici *CARP* i compositum optimè confert qui

ʒpit Summit. Hyperic. florent. Mij.

Ol. communis ʒvj.

hæc probè invicem digerit, postea addit:

Terebinth. ʒij.

Vermium terrest. pulverisatorum ʒijj.

Croci parum.

M. pro ol. nervis vulneratis aut punctum aut læsum convenientissimè: alias pulvis paratus ex exuviis serpentum quas spontè deponunt & ocul. cancorum invicem mistis nervis incisis & per transversum scdus inspersus mirè convenit pro eorundem unione: Et

quidem *periculosus est* si pungantur nervi, quàm si transversum dissecentur, propter doloris ac convulsio nis metum. In tali casu, in nervo punctum læso, quod etiam locum habet in inepta venæ sect. quando tendo pertunditur, nil melius est, quàm immittere, instillare aut illinere *ol. destillat. terebinth. vid. Sylv. in prax. p. 242. & 248.* loco ejus etiam *ol. cera* adhiberi potest vulneribus.

25. Ol. destill. terebinth. ʒj. spirit. vini ʒj. camphoræ ʒʒ. M. instilla vulnere aut ulcusculo, in quo nervus punctum læsus fuit: experimentum est *Paræ 1.9. cap. 38.*

Alias aurium cerumina sunt specificum *HELMONTII* contra nervorum puncturam, his potest addi bals. Peruv. ol. destill. lavend. lauri, philosoph. sicuti *GALENUS* usurpavit Euphorbium; quod & hoc tempore adhuc ad nervos punctum, læsos ex ineptâ v. sectione est optimum, si scilicet fiat unguentum ex

Euphorbii ʒj.

Resin. terebinth. ʒʒ.

Ceræ parum,

quæ mixta extendantur & applicentur calidè, ubi *nervus per vena sectionem* fuerit læsus. Id quod non tantummodo est experimentum *SCULTETI* in *observ. 64. d.* præterea *HELIDÆI PADUANA* in *observ. p. 310.* ad nervos penitus incisos denuò consolidandos laudatur seq. 26. *lumbricor. terrestr. q. l. ex sicca blandè & pulveris. vel pulverisatos lumbricos latos contritos* M. cum *terebinthina*, quo 20. (viginti) horas supra vulnus posito istud sanatur, vel sine terebinthina pulvis aspergatur venis vel tendinibus dissectis.

Quæ nervorum eadem & *TENDINUM* est ratio; puncti scilicet aut non ex toto dissecti dolorem acerbum & convulsivum minantur per transversum v. dissecti motum, sicuti nervi sensum & motum simul perire faciunt.

Hoc ne fiat *modernè* per suturas conjungunt tendines dissectos: Res primâ fronte videtur paradoxa, si scilicet punctura tendinis minatur concussionem, quomodo possunt acubus consui?

Nihilominus hujus experimentum factum est *Paris* ante biennium præter propter c. Cuidam in carpo manus omnes tendines per transversum erant dissecti: Huic post sedatam hæmorrhagiam Chirurgus per acutum admodum latam d. admodum subtilem intra fibras ex quibus constant tendines intrusam denuò per subsequens filum consuebat, & hinc balsamo vulnerario efficace vulnus & suturas illinebat: sic enim postmodum brevè consolidabantur iterum tendines & dissecti denuò uniebantur citra hoc ut motum digitorum perderet æger.

Cura est mira & à nemine adhuc notata; nihilominus tamen post curam hoc superest incommodi, ut toties, quoties *tempestatum mutationes* ingruunt, æger in loco antiqui vulnere ubi nempe denuò conjuncti sunt tendines percipiat dolorem quodammodo similem podagræ: Et nihilominus tamen postmodum invenietur hujusmodi suturam tendinum per filum in *VESLINGIO* nempe in eius Epistolis & obs. à *BARTHOLINO* editis p. m. 98. 99.

Alias tendines ligamenta & per consequens *articulorum vulnera* uti hæc sunt frequentissima, per *balsama vulneraria apparenter calidiora* debent curari *omissis* imprimis nisi summa urgeat necessitas *Turundis*, ut pote à quibus propter dolorem sæpius exasperantur partium nervosarum & articulorum vulnera.

Locus sum modo de *Synovia* s. fluxu aquæ articularis ex vulneribus articulorum, Hoc ipsum periculosum est symptoma: quod ut compescatur.

27. *Unguentum Ostrearum* (nempe testarum ʒj. Craniæ adust. off. sepia. Mandibul. Lucii piscis calcinat. aa. ʒij. spodiâ; terra sigillat. aa. ʒij. quæ mixta inspergantur

Tendinum læsiones.

Synovia.

pergantur sic namque citò evanescit Synovia.
Optimum quoque est, *unguent. fusc. VVürtz.* quia
tamen preparatio est laboriosa, & propterea difficulter
potest parari, *℞.* loco ejus *vitriol.* toties calcinatum
spirit. vitr. dul. speciatim ex *vitriol. martis*, & dicto mo-
do cum hoc procedatur atque vult *Autor*; nepe immi-
rantur in *acet. destill.* quoddam vulnerarium, & ita ad-
datur *mel. flores aris*, sicque potèd misceantur: vel *℞.*
ung. Egyptiac. simplex, & adde *terram vitriol. dulc. in*
acet. destill. dicto permixt. quantum postulat ingredi-
entiū proportio, quod potest esse loco *ung. fusc. VVürtz.*
& *unguent. Egyptiac. magistralis comp.*

Alias singulare experimentum est si *stercus porcinum*
c. sanguine vulneris invicem mistum coquatur & ita
vulneri externe applicetur instar cataplasmatum: hoc
enim compefcit Synoviam.

Quin & *lineum sanguine primo menstruo virginis*
rinctum hoc humidum sive siccum applicatum cer-
rissimum habetur remedium ad compefcendam syn-
oviam. Polychrestum est si destilletur aqu. ex can-
cris fluv. contusis: Hæc enim c. linteis applicatis im-
posita, non tantummodo synoviam sistit, d. præterea
omnes inflammationes, erisipelata, dolores partium
vulneratarum. N. B. cancri fluv. multum profunt in
casibus Chirurgicis.

Convulso
partis
vulnera-
ta.

Tandem, si superveniat **CONVULSIO** partibus vul-
neratis, magnum imminet periculum ægro, ne inter has
epilepsia superveniens eum interimat. *CAPS A* semper
est in parte læsa. Præter interna *spasmo resistentia*, & in
specie *specificæ cephalicæ succinata & salia volat.* ex re-
gno animali, externe investiganda est *causa*, & si adest
punctura, læsio curatur, ut supradictum; si *incisio* ner-
vi, non tamen perfecta, necesse est, ut per transversum
discindatur nervus aut tendo; melius est enim partem
sensu privare, quam ægrum vitâ. Conveniunt *linimenta*
hoc in casu, item *balsam. Peruv.* & *ol. destill.* ordi-
nariò supervenire solet **ATROPHIA**, de qua jam
actum, vid. *VVürtz.* & excellit ejusdem *arcanum alu-
minis ex alum. plumoso.*

Atrophia
partis
vulnera-
ta.
Febris
sympto-
matica vul-
nerum.

Quod si v. fiat ut vulneribus jungantur **FEBRES**,
pro varietate febrium res majoris vel minoris est pe-
riculi: si *febris sit symptomatice ex nimia sanguinis*
commotione in vulnerato, ex *iracundia, terrore, &c.* aut
si sit ex generatione *puris* in vulnere, quod die 4. 7. 9.
fit vel ex inflammatione superveniente vulnere; tales
febres facillè curantur imò interdum vel spontè eva-
nescunt: Verum si sint *continua*: aut si ex apparatus, ut
sic dicam, humorum ut vocant dest. ex læsa sanguinis
crasi superveniant, periculosa sunt admodum, & quæ
non parum curam vulneris remorantur, quin subinde
vulnus ipsum asperius reddant.

Hæ ipsæ febres optimè curantur remediis, acidum
in vulneribus peccans & sanguinem inficiens, absor-
bentibus & corrigentibus: it. blandis diaphoreticis:
si scil. propinetur *℞j.* antimonii diaphoret. in aqua
fumarie vel convenienti mistura c. spiritu theriacali
camphorato & ocul. cancr. in convenientibus vehi-
culis si exhibeantur.

Nitrum etiam antimoniatum nitrum fixum & simi-
lia convenienter in his febribus conducunt, quæ etiam
Julepis possunt addi: Nam blandus sudor optimum est
harum febrium remedium, observando simul alia tunc
temporis appropriata.

Pectoris
& capitis
vulnera.

Quædam etiam monenda sunt de **VULNERI-
BUS PECTORIS & CAPITIS**; In vulne-
ribus **PECTUS PENETRANTIBUS** vel **PULMO-
NES LÆDENTIBUS** sanalibus, observandum est,
ut semper habeatur respectus & metus *pleuritidis*
imminentis & peripneumonie, unde internis remediis hos
affectus curantibus tam præservativè, quam curativè
semper insistendum est. (2.) Quod etiam in his vul-
neribus subinde necesse sit, ut applicentur *turunda*, ut
sanguini & saniei pateat liberior exitus, ne superve-
niat *Empyema*. Hæ turundæ parandæ sunt, ut habeant

extrinsecus anfulas, ne possint intrudi, unde etiam
applicandæ sunt sub expiratione. (3.) Obser. etiam,
quod hisce partibus vulneratis semper sunt seligenda
talia remedia, quæ simul habeant vim *diureticam*, aut
potionibus vulnerariis *diuretica* addenda sunt. Obser-
vatum enim est, quod optimè subinde spontè, sub-
indè arte, in vulneribus pectoris tam sanguinis gru-
mi, quam pus & sanies evacuata sunt à natura *per*
copiosum urine fluxum: propterea hic videat Medi-
cus opus naturæ: (4.) quod ea vulnera, quæ inferio-
res costas penetrant, infra septimam costam, sine
simpliciter *vulnera abdominis*, non *pectoris*, quia non
penetrant diaphragma: Vnde etiam nullum signum
læsi pectoris ex respiratione læsa potest haberi, sed
potius *abdominis partemata* investiganda erunt.
Quod attinet **CAPITIS VULNERA**, de
his paucis: Qui plura cupit, adeat limatissimum
scriptum *Petri Paavo. anatomicus succenturiatus*,
qui est *commentar. in Hippocrat. de vulner. capit.*
Myrrh. in observat. Sculter. in armament. in observ.
Vulnera CAPITIS inflicta sunt vel *casum* vel *con-*
tusum. Vulnera *capitis casum* inflicta lædunt vel saltem
partes extimas, supra cranium, vel simul cranium, ut
tamen non penetrant universum, vel dividant etiam
cranium & meninges, vel in ipsum cerebrum. In om-
nibus capitis affectibus *alvus sit aperta*. In specie
verò si *vulnera* saltem sint *superficialia*, facillimè
curantur vel *ol. hyperic.* vel *bals. Peruv.* vulneribus im-
posito desuper *empl. de beton. vel simplic. vel empl. seq.*
℞. Emplast. de beton. gum. tacamah. aa. q. l.
malaxetur c. *bals. Peruviano*, vel sola sufficiunt: Lo-
co hujus fit *empl. de gummi heder. Alex. bened. vid.*
Heinr. ab Heer. Sin verò *vulnus cranium lædat*, non
tamen penitus perforet, necesse est, ut habeatur ratio
cranii læsi, & sic inspergatur cranio pulv. ex *rad. Iri-*
dis, aloë myrrh. c. spirit. vini imprægnat. vel pulv.
tantillum *ol. destill. terebinth.* imprægnat. Hi cranio
læso inspergantur, ut impediatur ejus corruptio aut
caries, desuper vero imponantur filtra sicca: *Ca-*
veanus etiam in cranio læso à quocunque *unctuoso*
aut *viscido* aut pingui; disponit enim cranium ad
cariem. Si *vulnera* autem penetrant, & cranium di-
vidunt, & meninges lædunt, necesse est, ut *hemor-*
rhagia interna maturè sistatur, quod fit *pulvere Ga-*
leni ex aloë, thure & album. ovi conguass. quibus
parum *bolæ armeni* addendum. *Hæmorrhagia* lædata
sufficiens est natura; cujus opus ut adjuvemus, im-
mittantur intra cranium linteola, imprægnata tantill.
ol. ex terebinth. vel *bals. Peruv.* vel *rob. juniper.* ut
quasi odore tenuis afficiatur cerebrum ejusque men-
branz, & disponantur melius ad consolidationem.
Ipsi cranio læso supradicti pulveres applic. & fovea-
tur linteis siccis. *Vulnera* verò curantur *externe* per
balsam. vulnerar. In usu est, ut cerebro læso applice-
tur *oleum rosarum, sed malè*, quia talia membra-
nam lædunt, *Mel*, etiam applicatur, *sed convenit*
saltem, ubi cerebrum corrumpitur & membranz in-
cipiunt putrescere, tunc mel imprægnandum est, ali-
quot gr. *ol. destill. terebinth.* alias nocet. *Vulnera con-*
tusum facta sunt vel superficialia vel graviora. *Super-*
ficialia parùm habent in recessu: Illin. loco contuso
ol. hyperic. imprægn. c. *ol. destill. anisi.* Si verò sint
graviora, ut magnus tumor imminet, consideran-
dum est, an spes sit insensibiliter posse discuti: Si hoc
est, fiat; si non, *aperiatur* in principio, quod obser-
vandum, ut contusio suppurata quanto cyùs aperiatur,
ne pus ex retentione acius factum pericranium & cra-
nium erodat, & cariosum reddere incipiat. Si verò
contusio fuerit *gravior*, & vel sine vulnere, & tunc
modo dicto curetur: *Vel* cum vulnere, & tunc
est *vel* sine cranii læsione, *vel* cum læsione. *Con-*
tusio gravior cum vulnere, sine cranii læsione cura-
tur more reliquorum vulnerum contusorum, nempe
digestivis & suppurantibus, pro quo casu præ
liquis

liquis commend. *unguentum* seq. *℞.* terebinth. destill.
gumm. Elemi aa. *℥ij.* pingued. Castor. *℥ij.* porci antiq.
℥ij. M.

Si verò *cranium simul fuerit læsum*, hujus læsiones
admodum sunt variæ: Nam interdum fit, ut cranium
ex contusione deprimitur, & *nunc cum, nunc sine* fra-
ctura: *Sine fractura*, in capite infantis, quorum ossa
sunt mollia & possunt cedere; *Cum fractura*, in adul-
tis, quorum durius cranium. Porro *gravior contusio*
capitis, quæ *cranium lædit*, istud interdum *fundit*, l.
in loco contuso, l. in loco opposito. **CONTRA-**
FISSURA *nunc* penetrat utramque laminam, *nunc*
externam, illæsa interna, *nunc* internam, externâ sa-
nâ. Hic observand. est, ut cognoscatur **DEPRES-**
SIO CRANII & FISSURA. SIGNA
desumuntur (1.) ex symptomatibus (2.) ex causis læ-
dentibus (3.) ex ipsi sensibus: *Symptomata* sunt mul-
tiplicia; in specie *vomitibus bilis, vertigo, sanguinis* per
os, nares; aures & similia. *effluxus, subitanea obmutef-*
centia, & brevi superveniens *delirium, convulsiones,*
paralyssi. Symptomata hæc *superveniunt nunc* mox in
principio, ubi gravior fuerit læsio, *nunc* quarto l. sep-
timo die, ubi levior. *Origo* horum symptomatum est,
quod festuca pungat cerebri membranas, l. quod san-
ies destillet in membranas cerebri, & acrior facta
easdem vellit; l. sanguis grumofus intra cranium,
ex læsis meningibus collectus, inferat hæc sympto-
mata. 2. Suspicio etiam desumitur à majoribus instru-
mentis. 3. Visus ipse. Præter aperiionem cranii, nem-
pe præter specillum & ocularem inspectionem, ad
firmas cognoscendas est experimentum *catapl. ex farina*
fabarum capiti raso applicatum: hoc, ubi non sunt
fracturæ, exsiccatur, secundum ductum verò fissuræ
non exsiccatur. *Borell. c. 2. obser. 20.* Ubi incisii sunt
Chirurgi, jubent, ut ægri accipiant funiculum, quem
fimitur tenent inter maxillas, si ita æger habeat
fissuram in cranio, in loco fisso percipit dolorem,
quod etiam fit, si foriter contineat mandibulas, aut
nucleum cerasorum frangat. Quo in casu ut pluri-
mum necesse est, ut *perforatum cranium*, ut sangui-
ni effuso, & saniei pateat exitus, ubi etiam *festuca*,
si quæ sint, removeatur & tollantur. Unum adhuc
observandum, quod observavit *Glandorp. in specul.*
Chirurg. obser. 4. nempe, fieri interdum, ut in gra-
viori capitis contusione & læsione, ex sanguine, col-
lecto intra meninges etiam integras, generetur pus
quod graviora fert symptomata, ubi aperiendum
cranium & dura mater scalpello, ut sanies educatur.
Ad hæc *obser.* quod nempe vulnere interdum capi-
tis simplicia post 4. l. septimum diem contrahant *do-*
lores, hinc rigorem & febrem. Hæc si superveniat in
graviori capitis læsione & contusione, suspicio fra-
cturæ cranii & fissuræ, adeoque necesse est, ut cra-
nium aperiatur *trepano*: Si non appareat, non sta-
tim debent perforari, quia dicta symptomata etiam
interdum ex alia causa superveniunt: nisi ergo ad-
sint alia symptomata, quæ cranii fracti l. fissi suspi-
cionem inferant, non statim ad trepanationem ac-
cedendum est. Præcipitur etiam, ut in trepanatione
vitetur musculus temporalis; interdum tamen qui-
dam Chirurgi etiam hunc musculum per transversum
secant, vid. *River. observat. comm. & Borell. cap. 2.*
obser. 20.

Hæc sufficiant de Vulneribus.
Pergo jam ad

U L C E R A

Ulcus est solutio unitatis facta ab acredine corro-
dente & absumente substantiam partis.

Si hujusmodi exesio & corrosio sit solum in parte
mollis dicitur propriè **ULCUS**: si v. sit in parte du-
ra dicitur **CARIES**, ossibus propria.

Corrodens hoc est *acidum* quod pervertit alimen-
tum partis proprium illudque in excrementum acre
immutat, s. in *saniam*, cujus mitior species est *pus* si-
mulque fibras & carnosas substantias partis sensiti
sensimque absorbit & depascitur.

In *abscessibus* (post inflammationes imprimis oriun-
dis l. ex aliis causis natis) qui sunt ulcera inchoata &
in *Vulneribus* quæ facillè in ulcera degenerant hoc pa-
tet, in his enim alimentum partis corruptum acefcit,
& labiis vulneris adhærens sequens alimentum balsa-
micum simul pervertit & corrumpit: Unde aciditatis
incrementum & ulceris augmentum.

Acidum hoc confirmatur ulterius ex eo, quod *Em-
plastra* ulceribus adnota, nisi propriis medicamen-
to odor prævaleat, si removeantur subinde *acidum*
strent subtile (quod aliquoties observavi in nosoco-
miis Paduæ & Parisiis) & quod corrosio dolorosa
quæ m. ossa absorbit & exedit, vix nisi per acorem
commodè explicari possit, cum alcalia caustica non
tam corrosionem quam mortificationem s. omnimoda
putredinem c. partis nigredine & corruptione in-
ducant; Unde etiam metallica saturnina aut mercuria-
lia venerea, caput mort. vitrioli promptè acida aut
edulcorantia aut absorbentia & vegetabilia vulneraria
etiam acriora acidum corrigitant & in salium trans-
mutantia ulcera optimè curant.

Acidum hoc corrosivum, *ulceris causa oritur*,
vel.

1. Ab alimento partis proximo corrupto & dege-
nerante cujus corruptionis inseparabilis comes est aci-
ditas, uti fit in *vulneribus* quæ semper degenerant in
ulcera nisi maturè curentur, in *contusionibus*, in *ambu-*
lionibus, in *ulceribus contagiosis* in externis *corrosivis*
adnotis, &c.

Hinc n. v. gr. *lues venerea s. Gallica* aut *scabies*
per contactum externum manus est contagiosa qui-
bus contagia per contactum manui sanæ adhaerentia,
in hac alimentum proximum pervertunt, vitiant &
ipsi acorem vitiosum imprimunt: unde per conse-
quens *Ploufcala* leviora in *scabie*, aut majora pericu-
losiora in *lue venerea* & similibus ulceribus contagio-
sis pluribus.

II. Oritur *acidum ulcerum* ab aciditate peregrina
quacunque de causa in sanguine aut lymphâ oboita,
quæ c. subiecta materia in parte quacunque ex causa
sæpius ex paulatina congestione defixa, alimentum
partis proximum pervertit, partem corroderet & ita
abscessum ac ulcus inferre solet c. uti quidem in scor-
buticis, in cachecticis, in venereis & similibus usa
venit: Nam v. gr. scorbuto confirmato sæpius su-
perveniunt ulcera in cruribus ex acore vitioso scor-
butico in sanguine enato: Et hinc talium subjecto-
rum cachecticorum venereorum, &c. ulcera sunt vix
curabilia, nisi ipse morbus totius primarius prius cu-
retur & corrigatur, quin & curentur licet ulcera ta-
lia tamen sæpius nisi primarius morbus sit solutus, in
aliis locis recidivas inducunt, quale exemplum legi
in **HILDANO** it. in **SCULTETO** & horum
obser. Unde etiam est quod interdum palliativè licet
fonticuli in talibus subiectis sint excitandi, ut ita ulce-
ris contumacia mitigetur, & ex eodem occluso recidi-
va periculosior præcaveatur.

III. Causa unde oritur *acidum hoc* est ex *vitiio*
sanguinis ipsique permisto excremento quocunque aut
alius cujuscunque humoris in corporis statu præter-
naturali, à quo vel nutrimentum parti ineptum sug-
geritur l. nutrimenti proximi perverfioni occasio sub-
ministratur: Unde vitiosus ejus acor ulceri inde
enascenti primam originem s. occasionem submini-
strat. Patet hoc in ulceribus quæ aliis morbis super-
veniunt.

Acidum E. hoc quacunque ex causa in ulcere ob-
ortum proximum quod ad partem distribuitur alimen-
tum corrumpit, & quod salinæ volatilis oleosæ qs.
DD d d balsanicæ

balsamica naturæ esse debet, acescit similiter sitque parti alendæ omnino hostile: unde ulcus ejuque feruentum acidum valde augetur, & hujus activitas validior redditur.

Prout, v. major l. minor est aciditas, aut hæc ipsa simul variantis nonnihil saporis deprehenditur, ut ratione graduum diversitatis variat c. aliis adjunctis proprietatibus, diversis varia est m. alimenti exinde orta corruptio, & exinde m. contumax plus minus solet esse ulcus, aut purulentum idem aut saniosum, aut verminosum, aut dysepuloticum s. phagedenum, aut cancriformum, aut corrosivum, aut dolorosum, aut malignum, aut contagiosum, aut cariosum, aut gangranosum, aut alia speciali proprietate est distinctum.

In specie *nervosorum partium* ulcera ut facilius oriuntur ita & difficilius curantur ob acidi majorem gradum: Nam alimentum earum c. sit admodum temperatum, nec adeo imprægnatum sale volat. acri, ut sanguis in partibus sanguineis, ob id facili corruptione & alteratione acescit, & ob defectum sufficientis correctionis sit acrius spiritum animalis subtiliore in his partibus celerius aut distributo & permoto aut exhalante.

Sanguineæ v. partes abundant sale volat. acriori oleo unde difficilius ipsis inducitur acor, qui m. contra facilius temperatur, suntque hinc ulcera benigniora.

Hinc & in glandulosis locis cum in his aliquid acidi subtilis ex sanguine secerni & unâ c. aliis lympham constitutur videatur, contumaciora & magis dolorosa aut corrosiva oriuntur ulcera, & quæ facillimè degenerant in fistulas ex quacunque causa sint producta, subinde cancriformi quid redolentia.

Lympha hæc subtili acido sale imprægnata c. facillimè acidi corrupti in articulis recipiat impressionem, ulcera & vulnera articulorum præter partium nervosorum frequentiam, reddit & difficiliora & periculosiora.

Certum est contumacissima sunt ulcera & summe dolorosa in partibus glandulosis in specie sub axillis & hinc circa inguina quæ acore corrosivo latius serpunt & vicinas partes acriter depascere solent.

Acor talis corruptivus, aut à vicino ulcere ad os subjectum delatus aut ex corruptione alimenti offis ab aëris contactu orta, genitus, aut ex acido peregrino ad os c. alimento distributo enatus, os ipsum corrodit & cariosum reddit, ulcusque c. offis carie conjunctum constituit, immedicabile & l. centies recidivans, nisi offis caries prius emendetur.

Ut res exemplis fiat clarius in fracturis in quibus os est denudatum nisi hoc probe & citò curetur successivè livescit & nigrescit sicque td. cariosum evadit, propter subitam alterationem ab aëre impressam: Similiter in lue venerea in medio ossium oriuntur gummata à quibus successivè os subjectum eroditur & cariosum evadit, (quod m. fit in spina cariosa) quibus alimentum partium nervosorum in lue venerea maligno acore inquinatum m. ad ossa distributum hæc ipsa erodit ac inficit.

Quod si corrosiva sanies in ulceris labiis producta per interstitia partium latius serpat aut molliores substantias inter stamina fibrosa duriora exedat, & ita per cuniculos longius latiusque serpat, hinc inde, ULCUS SINUOSUM s. cavernosum constituit: Cujus orificia aut m. canales in locis membranosis & nervosis ex alimenti vitiatu congestione & conglomeratione indurata & in callum qs. osseum mutata FISTULAM constituunt.

Occalescentia hæc & durities circa membranas, imprimis in orificiis horum ulcerum sinusorum nata, oritur ex acido vitioso satis intenso, dictas partes corrugante & pedetentim indurante ac in callum, s. cartilagineam transmutante: Exinde orificia fistularum semper sunt angusta.

Proximum partis alimentum prout facilius ab acido corruptivo impressionem recipit, plus minus diuturna aut maligna efficit ulcera ut in hydropticis cancheticis veneris, aut quibus hæmorrhoides lamenfes stagnant luculentissime patet & talia ulcera solent esse graviora, propter alimenti partis corrupti facili impressionem ab acido. Hinc aliàs c. humorum fluxu esse dicuntur.

Facilius corruptionis hujus in alimento partium fit imprimis ex defectu particularum spirituosarum & salino-volatilium, quæ contraria dum sunt acido fermento ulceris ejus vim infingunt, quibus dum caret interdum præternaturaliter pars sanguinis alimentitia, aut m. aliàs ex vitiosa prima aut secunda digestionem ad recipiendam corruptelam acidam magis est disposita promptius sic corrumpitur & ulcus ipsum sic augetur.

Acidum hoc ulceris fermentativum & corruptivum non ritè correctum & sublatum dum vel ejus aliqua portio post curam ulceris relicta est, aut in labiis ejus aut quod sæpius contingit in ossè carioso, l. ejus aliqua portio per sanguinis l. lymphæ motum aliorum delata pervertendo alimentum loci proximum aut recidiivam antiqui aut generationem novi ulceris inducit.

Sic in Sculteto exemplum est ulceris præposterè curati, unde postmodum ulcus in pectore enatum fuit: Sic & Fabr. Hildan. c. 3. obser. 39. observavit ulcus inveteratum in crure sinuosum, quo intempestivè curato supervenit pleuritis, ubi materia similissima per os fuerit rejecta, ac ista, quæ ex ulcere cruris emanaverat.

Ulceris E. ordinaria adjuncta & fermenti ejus acidi producta sunt.

1. Cavitas ab acore exedente & labia ulceris depascente plus minus, indurata.

2. In partibus carnosissimis pus laudabilissimum ex sanguine.

3. In nervosis s. spermaticis Ichor s. sanies tenuis, aut saltem pus minus laudabile, hoc est, acrius, tenacius, minus albicans, &c. Rarissimum enim est quod labia ulceris sicca & citra sordes productas inveniantur, id quod tamen fit, qu. ulcera aëri aperto diu nimis fuerint exposita, aut qu. labia dura & callosa fuerint: aut qu. exsiccantia aut cicatrifiantia intempestivè fuerint applicata.

Quod si citra tales laus subitò (dico subitò quod bene observandum) sicca aut minus humida deprehendantur ulcera c. aliqua livore l. decoloratione labiorum imminenti gangrenæ est indicium.

PROGNOSIS Ex his faciliè est formanda de quocunque ulcere. Nempe fundamenta prognosticos in ulceribus desumuntur ex tribus circumstantiis (1.) ab ipsa conditione ulceris, an sit simplex, an complicatum, an sinuosum, fistulosum, cariosum, &c. Nam hæc conditiones ulcus plus minus reddunt difficile, (2.) ab ulceris excretis, pure nempe & sanie: Nam, quò citius ulcus reddit pus, idque magis laudabile l. minus acre, candidum, medioctris consistentiæ, eò melius est ulcus, Contrarium est, si pleret saniem tenuem, ichorem, acorem flavum & fœtidum, aut similia. (3.) ab ipso subiecto ulceris tam particulari quam universali. Ratione subiecti particularis, ab ipso loco ab ulcere affecto, an sit carnes, glandulosus: Ratione subiecti universalis, an æger sit sanus l. non; an sit laudabilis constitutionis, &c. hæc enim ulceris naturam & curam plus minus gravem ostendunt.

Ex hæcenus dictis faciliè patet quod CURA Ulceris Chirurgica primario in hujus acidi mundificatione consistat, quo tollatur alimenti depravatio & partis corrosio, reliquum ipsa naturæ agente, carnem generando & foramen claudendo.

Ea quæ acidum hoc corrigere valent, sunt imprimis l. VEGETABILIA l. MINERALIA, imprimis naturæ Metallica aut huic cognata.

Nam

Nam ex regno ANIMALI præter caneros aut fellæ animalium, aut urinam humanam vix singularia contra ulcera habentur remedia.

Ex his vegetabilia imprimis agunt positivè temperando & delendo acidum per sal suum vol. s. alcal. quod ipsum nunc est occultum & temperatum nunc v. manifestum & acrius:

Temperatum est, v. gr. in betonic. in veronic. in planrag. in vinc. per vinc. in bugulâ & similibus.

Acrius v. est in chelidon. major. in sabin. in nicotian. in aloës & myrrha, in spir. vin. & similibus.

Mineralia v. & metallica operantur ut plurimum privativè absorbendo acidum, & ita quodammodo dulcificando sub qua ipsa actione simul virtutem adstringentiam acquirere solent: Talia sunt saturnina venerea mercurialia & hinc paratum sacch. saturni ceruss. pompholyx, mercurius præcipitatus & quæ huc pertinent sulphurata & in specie ad ulcera maligna & cacoetha usurpata arsenicalia fixa & in alcali naturali transmutata (Hinc balsamum Paracelsi ex fulig. & arseni quia uti loquitur Helmont. arsenic. est qs. firmus metallicus.)

Hæc medicamenta dum destruendo acidum ulterio-rem ejus activitatem inhihent, & excrementorum generationem s. alimenti perversionem sistunt sicque ulcera nitida & laborum carnem tubeum sanum & naturali modo dispositam reddunt mundificantia s. detorsiva vulgò appellari solent: graduum a. ac similitum proprietatum in his observanda est diversitas pro ulcere varietate varianda.

In genere quædam sunt acriora quædam v. temperata: ab his ceu inferioribus inchoandum, nisi forsitan ulceris prava conditio nimis progressa aliud suadeat, ne acidi vigor per acre contrarium effervescente fiat malignior & putredo in ulcus inducatur, d. potius lenioribus prius temperatur, donec fortiora tutius tandem applicentur.

Temperata ista vulgò digestiva s. pus generantia appellari solent: Hæc n. temperando acidum in ulcere vitiosum alimenti corruptionem in excrementum tamen, acre, & saniosum inhihent, ut temperatus acor ulceris, moderata fermentatione c. alimento partis concurreat, & excrementum similitur temperatum, in meliori consistentia, calore & temperatura generare possit: quod ipsum mitius excrementum pus appellatur, sicuti pejus istud acrius & tenuis Ichor s. sanies usitato nomine appellari solet.

Quoad generationem puris dictum fuit supra de inflammatione quod generetur per motum & per modum effervescentiæ ex concursu acidi & urinosi temperatorum tamen utrorumque mediante oleo ita tamen ut in pure adhuc præpollent acidum: hinc albedo, (Hæc in genere ubi de tumoribus, jam in specie quoad ulcera.)

Alimentum n. partis cum naturaliter sit salinum vol. oleosum in sanis, & ita temperatum, si occurrat acido corrosivo excessivo tunc sine resistantia pervertitur & in liquamen acre & Ichorem vitiosum convertitur: sin v. acidum sit moderatum, hoc ab illo aliqualtem recipit resistantiam ut mutuo concursu & actione degenerent in excrementum mitius pus dictum.

Temperata talia remedia de quibus supra dictum, ulceris simplicis possunt absolvere Curam. Ulceris v. vel corrosivi l. putridi l. cancriformi vel maligni virulentia, acriora & validiora ut plurimum appropriata, nunc mercurialibus, nunc arsenicalibus permittitur requirit remedia observanda tamen simul partis affecta erit conditio.

Nam sanguinea temperata imprimis vegetabilia requirunt.

Nervosa v. paulo acriuscula, aromatica & saturnina magis postulant, & sic m. pro varietate reliquarum partium affectarum.

Frequentius fit, ut præter simplicem ab acido corruptionem parti, concurrant putredo aut corruptio in ipsa parte, ubi putrilago simul cadaverosa & incipiens gangræna solet adesse. In his ergo fortissimè omne putridum absorbendum, & putredinis processus inhihendus; hæc post operationem peractam subitò removenda & absorbenda sunt, ne partes sanæ etiam absorbantur aut afficiantur.

Factâ E. acidi fermentativi & corruptivi in ulceribus abstersione alimentum partis ceu ejus balsamus naturalis, sensum labiis ulceris agglutinatam partem cavam carne replet, dum interea fibræ & oscula cutanea & ipsa successivè longius extensa in equali concursu variaeque textura in cicatricem coeunt.

Ne impediatur a. Hæcce partis deperditæ serosæ per carnis regenerationem restauratio, dum l. ab ære ambiente sub deligatione alterantur Ulcera, vel ab interno vitio nova alimenti corruptio & ulceris succedat renovatio: ob id post mundificatum ulcus, dum caro nova succrescit, balsamica glutinaria vel vulneraria sarcotica tunc appellata applicantur, quæ temperatâ sua virtute simul nonnihil adstringente & balsamum naturale conservant, & omnem acorem forsitan de novo subortum promptè delent, quæ ipsa blandâ adstrictione impediunt simul ne caro enata laxa nimis mollis & superflua luxuriet, id quod fieri solet, si citra emplastri sarcotici convenientis applicationem soli naturæ negotium committatur: hinc m. promptè luxuries ejus coercetur si applicetur, v. gr. empl. l. unguentum de tutia (quod optimum est ad ulcera carne replenda) item empl. s. Unguentum diapompholygos, aut de lapid. calamin. it. empl. diapsulphur. Rulandi imprimis si malaxentur c. ol. Nicotianæ.

Similia remedia glutinaria & consolidantia d. magis adstrictiva & humidi absorbentiva per modum exsiccationis, cicatricem firmiorem generari adjuvant, si desuper applicantur.

Nam vulneraria balsamica sarcotica & cicatrifiantia gradualiter tantum differunt: Unde in corporibus delicatulis & mollioribus cicatrifiantia sunt, in subiectis durioribus sarcotica & contra.

Externis talibus applicandis quæ vulgò A. capitibus comprehenduntur, sub nomine digestivorum, mundificantivorum, sarcoticorum, & Epuloticorum s. Cicatrifiantium commodè succurrendum est per I N T E R N A acidi tam imprimis viis, quam ulceribus correctiva & destructiva; quæ nempe alcali plus minus acri pollent; simul nunc potionibus vulnerariis s. ulcerariis nunc remediis sudoriferis tam ex lignis quam mercurio & viperis paratis, non omiſſa si opus sit purgatione.

Quod E. attinet R E M E D I A ulceribus appropriata sunt ea mundificantia quæ ulcera purificant & ablati sordibus labia naturaliter constituta reddunt. Et quidem ulcera purgare & sordes detergere est superficialis tantummodò cura & palliativa, cum sordes, pus, & sanies affectus tantum sint & productum ulceris: Tolle tantum causam horum effectivum & palnam faciliè acquirit; id quod superius de vulneribus partim ex SEPTALIO & MAJATO partim in HELMONTIO monui Sordes hæc sunt nihil aliud quam alimentum sive sanguinem, sive chylolum ad partem ulceratam demandatum quod dum vitiat & corrum pitur in sordes varias, saniem acrem, Ichorem varicolorem, pus fœtidum, sordes nigricantes, & excrementa td. ex putredine vermicoſa reddita degenerat.

Hæc corruptio alimenti partium circa ulcus oritur ab acido præternaturali, nunc simpliciter fermentativo, nunc simul corrosivo, nunc putrefactivo, nunc virulento, &c. labiis, vulneris, ejusque parietibus affixo, omnè affluens nutrimentum depravante, & simul plus minus carnem sanam rodente & absorbente.

DD d d ij E. hoc

E. hoc acidum qui tollit, & alimenti perverfionem remover, & fardium proventum inhibet, & isto ablato natura alimenti appofitione & convenienti affimilatione partem cavam replet.

Hoc fermentum *acidum quæ tollunt sunt* nulla alia, nisi quæ l. aperte acido ipfi, sunt contraria ut *alcalia* omnia præfertim *volatilia*, vel quæ idem abfumunt avidè & abforbent *fixa mineralia & metallica*: Hæc E. vera erunt mundificantia.

Prout a. fermentum Ulceris acidum corruptivum variat, *variant inter ea quæ sunt applicanda* acria plus minus & abforbentia istud potentiora l. mitiora pro gradibus acidis, quibus & pro circumstantiarum varietate alia quæque appropriata ulceri & ejus specifico fermento sunt intermiscenda.

Fortia talia non statim & immediatè acriori acido, nisi necessitas urgeat opponenda ob effervescentiæ & inde ortæ irritationis metum c. sed *præus minoribus temperanda* est ejus acrimonia & tunc sensim ad fortiora ascendendum.

Mitia hujusmodi præmittenda *digestiva* dicuntur, quia temperando vim acidi fermenti moderatè fardium quandam in melius mutationem & qs coctionem, rd. suppurationem promovent, ut id quod antea tenuè acre & qs. crudum esset, nunc crassius temperatius & qs. maturius profluat.

Fit tamen interdum, ut præter simplicem ab acido corruptelam *singularis partis* concurrat *putredo & corruptio*, in qua præter degenerationem alimenti in varias sordes putrilago simul & cadaverificatio incipientisque quadam qs. *gangrana* præsto sit: in quo casu, fortissima omne putridum ad partem usque sanam abfumentia & putredinis ulteriorem progressum inhibentia usurpanda eaque sæpius acida, uti est unguentum imprimis *Egyptiacum*, aut in perfectâ gangræna butyrum mercurii aut similia: quibus tamen laudabiliter suo officio defungentibus aut defunctis, subitè ea omittenda sunt ne partes sanas abfument, aut novum fermentativum corruptionem in parte affectâ generet.

Hæc externis commodissimè subjungenda sunt *interna* occulto & temperato alcali acidum primarum viarum præcauentia & quantum possibile succum nutritivum ita alterantia, quo minus à fermento ulceris acido corrumpi possit, qualia ex vegetabilibus vulnerariis it. ex cancribus fluv. albo græc. & similibus potionum formâ parari solent: aut Essæ modo, quibus ex lignis parata potulenta mirè etiam succurrunt.

Quod si v. deteriora fuerint ulcera, ad ipsa viperina saluberrimo consilio fit accessus, aut m. ipsa salivatio mercurialis in auxilium est vocanda.

DIGESTIVA E. sunt sequentia ol. rosar. Mastichin. butyr. recens non salit. butyrum majale, vitell. ov. mel. gum. elem. terebinth. thuf. mastiche: farina arctic. hordei fœnugræc. & similia.

Fit E. unguentum digestivum h. m.

℞. Terebinth. ℥j.

Vitell. ov. no. j.

Mellis rosac. ℥ij.

Ol. Hyperic. ℥j.

M. F. Linimentum digestivum.

Vel: ℞. terebinth. ℥j. mellis ℥b. succi apii ℥ij. f. ar. zin. hord. fœnugræc. aa. ℥i℥. myrrh. parum M. S. ut antea.

Pus ubi genitum est, & quidem laudabile, simul *mundificantia & acidum* in ulceribus peccans *corrigentia* sunt admiscenda & usurpanda, eaque acriora, mitiora, positivè, privativè operantia, pro conditione ulcerisque varietate.

MUNDIFICANTIA SUNT:

radix: apii, aristoloch. utriusque, beton. cyper. plantag. figill. Salomon. tormentill. aron. cucumer. asinini: dracunc: itid. gentian. hellebor.

Folia cichor. it. absinth. & apii, anagallid. minor,

agrimon. chamædy. betæ, marrub. plantag. semper. vivi major. solan. scrophular. betonic. veronic. vince. pervinc. artemis. fumar. nicotian. hyperic. centaur. minor. chelidon. major. sabin. &c. It. Flores rosar. rubrarum: hyperici, centaur. minoris.

Cortices pini,

Linum guajacum, fassafras,

Semen urtic. plantag. apii.

Baccæ juniperi,

Farinæ sem. lin. fœnugræc. cicercum lupino: rum, hordei, fabarum, fufurum.

Purgantia imprimis scammoniata.

Succi absinth. rosarum rubrarum, apii chelidon. maj. & ex f. c. his succis parari syrapi.

It. sacchar. aloë, vinum & similia: lixivium omne spirit. vini extract. aristoloch. rotum. c. spirit. vini camphora & camphorata, animalium urinæ & fella, serum lactis, mel, mel rosatum, mumia, succus serpentum, cancrorum fluv. stercus canis, ossa rodentis: resina terebinth. thus, myrrhæ: Euphorbium sulphur. saturn. & omnia saturnina, minium, cerussa, lithargyrum, crocus martis adstringens, terr. vitrioli dulcis, tutia, æstium, alumen vitrioli imprimis, virid. aris, nitrum arsen. decoctum *scoriarum reguli antimonii* est singularis spirit. salis sulphur. vitrioli, aquafort. butyr. antimonii, mercurius dulc. mercurius præcipitatus: arcanû corallinum, aquæ virides quæcunque ex virid. aris paratæ in specie Hartmanni: aqua calc. vivæ, benedicta, ol. nicotian. terebinth. ceræ, ovorum, tart. p. d.

Balsamum sulphur. tam ex sulphur. comm. quam in specie ex sulphure aureato antimonii secundum methodum Poterii empl. diasulph. Ruland. balsam. Peruvianum, &c.

Unguentum apii quod est egregium.

Unguentum Nicotianæ: it.

Unguenta Iridis, fuscum, f. citrinum, album, albidum camphoratum, de cerussa, diapompholyg. *Egyptiacum*: porro empl. de betonic. de gratia DE L. divinum c. empl. diasatur. Mynf. it. empl. de carne bubulâ ejusdem.

Vtendi horum modus est:

1. In Iniectionibus.

2. In Unguentis.

3. In Emplastris.

v. gr. 1. Iniectio in ulcera sinuosa & sordida.

℞. Fol. nicot. Mij.

Summit. absinth.

h. veronic. ana. Mj.

Rad. Aristoloch. rotundæ, ℥j.

Baccarum juniper. ℥b.

Aluminis crudi ℥v.

Coqu. in f. q. aqu. fabrorum: Colatura servetur usque pro iniectione in ulcus, addendo omni applicationi spiritui vini ℥j plus minus pro ratione quantitatis liquoris injiciendi:

2. Unguentum mundificans ulcera sic hoc

℞. Succ. Nicot. ℥iv.

plantag.

absinth.

Beton. aa. ℥ij.

Mell. rosac. colar. ℥iv. vel v.

Coqu. & subigantur probè leno igne adde

terr. vitrioli dulcis ℥iij. vel ℥b.

Pulveris aloës.

Myrrhæ.

flor. sulphur. an. ℥j.

M. probè addendo simul terebinth. Venetæ pro consistentiâ unguenti, v. gr. ℥iij. in fine etiam nonnihil balsami Peruviani est intermiscendum.

Denique *Unguentum Sarcoticum* ex quo facilè fieri potest empl. sic hoc

℞. Unguenti diapompholyg. de tutia.

Empl. diasulphur. Ruland. ana. q. f.

Malaxantur

Malaxantur c. f. q. ol. Nicotianæ

F. unguentum f. emplastrum

Applicandum c. petiis vel imponendum inductum linco.

Inter hæc autem remedia pauca sufficiunt, & secundum *Helmont.* ad ulcera *benigna*, terr. vitrioli dulc. ad *maligna* vero. arsen. Eminent etiam *bals. sulph. terebinth. bals. sulph.* vel *communis*, vel *antimonialis* cum oleo lini aut nucum jugland. expresso paratus: vide de hoc *Polemann. de sulph. philosoph.* ubi habet simul egregium empl. ubi tamen loco vitrioli dulc. possunt substitui vel *cap. mort. vitrioli elixiviatum* solum, vel addito tantillo *virid. aris.* convenit etiam *balsam. Peruv.* habeatur tamen delectus, an *pinguia* conveniant an non? si possunt ferre, conveniunt dicta *balsama*; si non, sufficit *mel* cum *succo vulnerario*. In rebellibus ulceribus respiciendum est ad *mercur. vivum*, à quo spiritus nitri fuerit abstractus: In ulceribus putridis *virid. aris* cum *aceto destill.* est optimum; unde *inguent. Egyptiac. apostol. fuscum VVurzii*, conveniunt. Sic ex *vitell. ov. & melle* fit unguent. utile in quibuscumque vulneribus:

℞. Vitell. ovor. ad durit. coct. num. iij. mell. ℥i℥. M. cum haustu vini, fiat unguentum.

quod optime purgat ulcera, & etiam à gangræna præservat. Si ulterius progrediatur malignitas, adde *mercur. præcipit.* ℥b. plus minus, pro ratione circumstantiarum. *Emplastr. Polychrest. cicatrizans* est.

℞. Mastich. ℥j. terebinth. ℥ij. ceræ fluv. ℥iv.

Hæc liquefactis adde mast. & redigantur simul in empl. præstans ad *consolidanda & cicatrifanda ulcera*. Non cedit huic ad *consolidanda ulcera*:

℞. Calcis vivæ bis l. 3. lotæ & parum exsic. q. pl. M. cum ol. lini q. f. tingatur cum bolo armen. l. bolo

tubro ad carneum quasi colorem f. empl. egreg. in ulceribus vetustis. *Interne* etiam quædam adhibentur ad promovendam curam externam. Inter *univerfalia* ergo *purgantia* eminent *mercur. dulcis*, si crebrius usurpetur cum *extr. hellebor. nigr.* vel *panchymagog. Croll.* quin etiam *antimonialia*, tam fixa, quam in specie

tinctor. antimonialis genuinæ nobiles sunt. Additur his vitis frequens *ocul. cancor.* cum *Myrrh. & Croco. corall.* & *oc. cancor.* cum *aceto destill.* propinata: Tandem

& *oc. cancor.* cum *aceto destill.* propinata: Tandem *viperina*, essent. *viperar.* imprimis *spiritus & sal. volatili. viperarum* continuo usû mire conferunt: Quibus adde simul remedi. ex *lignis: essent. lign. tinctor. corall.* cum *alcali lign.* imprimis *decocta lignor.* quæcunque, dicta *sudorifera*, usurpata conferunt.

Hæc est doctrina ulcerum & remedium ad eadem pertinentium in genere: pergo paucis ad

ULCERA IN SPECIE:

Si *Caries* subest in ossè juxta ulcus necesse est hæc auferatur aliàs enim ulcus nunquam curabitur.

CARIES autem nihil est aliud quam ossis corrosio nunc major vel minor, prout magis vel minus fuerit inveterata: & quidem si oculis pateat os denudatum facile caries cognosci potest, primò enim *oleum* quodammodo & *pingue* evadit os: hinc succellivè *flavescit*; deinde successivè magis *nigrescit* & foraminulatum redditur, quasi teredibus pertusum & perforatum.

Si v. fit *absconditum* os, tunc vix cognoscitur nisi per *specillum* tunc enim specillum it. stylus in fundo non glabrum d. inæquale & scabrososum os percipit, quia & que *effluunt* ex ulcere sordes & excrementa

pinguia & oleosa & nimia copia effluere foras solent, quod si ulterius lateat caries ex eo ferè patefcit, quod *ulcera talia* sint *ferè incurabilia* & aut subinde recidunt, aut difficillimè sint curantionis & optimis etiam non auscultent remediis: Non enim potest firmiter conglutinari caro cum ossè carioso, quia sanies ex ossè plorans semper novum ulcus generat, quod, est consolidetur, caro tamen, quæ ulceri supervenit, est flaccida, mollis, & minus dolens.

Caries quo magis est inveterata eò difficilior auferatur: hinc etiam quo magis occupat ossa circa *articulos*, aut ubi est copia partium nervosarum, ibi etiam difficilior tolli solet.

Ut autem cariosum ulcus melius possit tractari, vel separari, congruum est, ut labia ulceris non nihil dilatentur vel scalpello, vel immissis turundis intumescentibus: Tales sunt: si volumus acrius procedere, ex *radic. gentian.* si non, ex *Medull. samb.* compressa hæc enim imbibit copiosam humiditatem, unde intumescit & orificia ulceris aperta reddit. Post etiam consideratur, an caries ulceris sit talis, quæ possit remediis cedere; an v. necesse sit adhibere remedia chirurgica.

VT E. CVRETVR os *Cariosum* vitanda sunt omnia oleosa & mucilaginosâ: quia potius fortiora corruptioni & putredini resistentia applicanda, quæ ratione spirit. vini saq. ac vitæ c. petiis imposita optime convenit: idem si quid aliud *Euphorbium* est singulare experimentum ad cariem ossium corrigendam & tollendam si pulveris Euphorbii c. plumaceolis ossi carioso immediatè imponatur de quo vid. **HILDA-NUS cent. 4. obs. 96. it. RIVERIUS cent. 2. obs. 26:** est enim expertissimum remedium.

Applicatur vel solum vel etiam permiscetur comode c. aliis v. gr.

℞. Mumie Sarcocoll. aa. ℥b. Euphorbii ℥j. M. f. pulvis applicandus ossi carioso.

Mitius agit quam Euphorbium pulvis rad. Ir. Florent. qui & ipse juxta Euphorb. semper est optimus & fuit experimentum **HEURNII** in ossibus cariosis quin & pumex ustus rad. aristoloch. rotund. putris aloës & Myrrh. impositus ossi carioso egregie confert. Ol. Guajac. destillatum ol. caryophill. dest. pluma ossi carioso illitum (olea expressa & infusa vitanda esse, de destillatis alia est ratio) usitatissimum est in modernâ praxi Gallis; ad ossium cariem corrigendam: uti etiam spirit. vini parum c. spiritu vitrioli acuat, ubi fortius agendum est imponi potest.

Quin & *injectiones* instituendæ imprimis in *fistulis* & ulceribus sinuosis, quæ sæpius diuturnitatem obtinent à latente ossis carie; Tunc scil. optime injiciatur succus Chelidon. maj. c. spirit. vini c. quibus aloë & Myrrho. probè sint permista: aut etiam *ubi foris* agendum est parum vitrioli additum sit: hæc ipsa injecta subinde solent tollere cariem, & etiam os mundificare, ita ut interdum squamulæ ossis abscedere soleant. Melius adhuc est & quod vix aliis cedit remediis in vulneribus, fistulis & similibus ulceribus c. ossis carie, mercurius dulcis solutus in aqua plantag. qui calide injectus in ulceribus cotrosionem c. ossium carie absumit simulque egregie ulcus mundificat. Singulare est, quod ad os cariosum commendat *Tulpius* h. i. c. 39. nempe de *ol. sublimari*, (per quod forsan intelligit *butyr. antimonii*,) cum ol. lini mixto, mediantes quo graves ossium caries notat se observasse curatas.

Unguentum etiam *Egyptiac. pulv. tereb.* ad duritiem coctæ cum *ung. fusc. VVurzii* hic profunt.

Quod si hæc non sufficiant, *ferro* aut igni. corrigenda est ossis caries: ita quidem ut radatur locus cariosus si sit in superficie aut terebrâ perforetur caries eo usque donec os album, solidum & translucidum vel emanantibus hinc inde sanguineis guttulis se manifestet postmodum dicta remedia applicentur.

Quod si ratio non videatur sufficiens: vel hac omissa, vel post peractam rationem c. scalpello *caustico actuali* f. ferro ignito adurandum est os cariosum ita ut ardor ab igne inductus totam cariem penetret, vitando caute ne partes vicinæ nervosæ aut carnosæ tangerentur, inde & ledantur.

Facta ratione vel unctione expectandum est donec sponte natura fiat separatio ossis cariosi ab ossè sano quod ut fiat promptius Batavi moderni applicant spiritum vini felici c. successu.

Quod si hic minus videatur efficax ol. destillatum Caryophyllorum applicatum est convenientissimum. Mentio injecta fuit.

Ulcera fistulosa
&
sinuosa.

FISTULARUM s. ulcerum sinuorum. Fistulae s. ulcera profunda & sinuosa sunt unum idemque, nisi quod interdum in ulcere diuturniore aut male tractato superveniat *callus*, qui nunc cingit ambitum s. orificium ulceris nunc v. totum sinum ulceratum incrustat & occupat & talia ulcera sinuosa v. callo enata vocantur fistulae.

Fistulae haec facile patent ex callo nempe enato, saltem observandum est, an fistula sit simplex an v. multiplex it. observandum est quousque pertingat, an scilicet in osse an vero in parte molli v. gr. nervea, in carne, in vena aut quadam arteria finiatur.

Simplicem aut multiplicem esse fistulam ex quantitate materiae effluentis fere colligitur: it. expressione ejus & ex situacione aegri, an in uno latere an in altero, nunc hoc, nunc aliud pus effluit; it. si plura orificia fuerint fistulae ita quidem ut injectus liquor per unum orificium non effluat per alterum foras, fistulam multiplicem esse, tunc fere colligitur s. innuitur: It. an recta an vero tortuosa sit fistula & sinus ex stylo colligitur, qui si recta penetrat rectam fistulam, sup. v. penetrare nequeat tenuis candela ex cera & terebinth. intrudenda & ex hujus curvacione figura fistulae est expiscanda.

Quousque terminetur fistula ex stylo patet facile. Nam stylus in rem duram impingens os ostendit: & quidem dum absque ullo dolore sequitur periostium, jam os denudatum innuitur: sin durum & glabrum sit c. pure non pingui l. oleoso os adhuc integrum est, sin vero os inaequale & asperum tangatur os est cariosum. Si stylus intrusus circa fundum intensum dolorem inferat, nervum aut partem nervosam admodum sensibilem in fundo subesse innuitur c. aliis fere in partem carnosam terminare praesumitur, & materia effluens est similis puri laudabili: Fistulae vero partium nervosarum plorat pus acre & tenue, si desinat in vas, signum materiae est, obscuri coloris instar faecis, propter sanguinem, si ipsum vas erosum sit, subinde sanguis ex fistula profluit, vel rubicundus, vel obscurus, ratione vel venae, vel arteriae.

Imprimis autem in locis glandulosis frequentes oboriri solent fistulae quin & ulcera diuturna in locis glandulosis oboritur, si non sunt cancrrosa saepius sunt fistulosa & sinuosa: Habent & hoc vitium adjunctum fistulae, ut orificium habeant admodum angustum quod continuo saniem acrem plorat: unde etiam dolentes sunt fistulae nisi durior callus omnem sensum abstulerit.

VTE. CVRENTVR fistulae callus est absumendus: Hinc fistula probe purgantibus s. mundificantibus ut vocantur & hinc convenientibus sarcoticis consolidanda.

Hoc ut fiat conveniens est ut prius *ampliatur* orificium, quia alias ad callum aut absumendum aut fistulam purgandam minus commode applicari possunt remedia.

Amplificatur orificium fistulae callosum per penicillus ex medulla sambuc. intrusus it. ex rad. aristolochiae confectos & immisos.

Facit etiam huc rad. Gentian. sicca (quae est optima) quae vel nude intrusa vel quod melius est unguento quodam emolliente illita immittitur: sic enim optimum habet effectum ad emolliendum callum & amplificandum orificium fistulae sicque post extractionem radix dupla crassior inveniri solet. Fortius ubi agendum est ipsa rad. Gentianae adspargenda est prius alumine usito & ita applicanda, sic enim convenienter admodum dilatatur orificium & absumitur callus.

Hoc facto mundanda est fistula per injectiones ex spirit. vini permisto c. succo Nicotianae: & pulv. exuv. serpent. aut expurgari debet sanies ulceris fistulosi c.

aqua Mulla vel simili injiciendum est hoc

℞. Mell. rosar. ℥ij. spir. vini ℥ss. mercurii praecipitati edulcorati vel praecipitati vulgar. ℥ss. M. & ita injiciantur: Sic enim optime purificantur ulcera saniosa & fistulosa.

Minui potest dosis praecipitati pro ratione scilicet, circumstantiarum:

It. ad purificandum injici potest aqua calc. viva benedicta ista Chirurgorum vel sola vel cum spir. vini acuata cui addatur mercurius dulcis, erit remedium eo potentius: vel sufficit sola aqua plantaginis in qua mercurius dulcis solutus est, si calide probe injiciatur. Convenit etiam succus cancrorum flux. subactus probe c. fol. nicot. & ita expressus c. quo similiter mistus mercurius dulcis est egregium admodum ad purificandas fistulas remedium: Omnia mercurialia hic palam praecipiant, si cum vulnerariis probe mista injiciantur.

Hinc etiam turunda immitti possunt illae c. unguento fulco felic. VVurtz: item cum *ung. Aegyptiac. balsam. sulphur. terebinth.* vel solus, vel cum *campora* mixtus it. illae c. unguento parato ex melle despumato & inspissato permisto c. Thure, aloe & asafetida: ℞. mell. despumati ℥ij. coque ad aliquam glutinositatem, hinc dum incipit refrigerari, adde alois, thuris minutim pulveris. ana ℥j. asafetid. pulv. ℥ss. diuterrantur in mortario, fiat unguentum, sic enim mundificantur consolidantur cicatrificantur successive fistulae citra sectionem & unctionem. Si vero in malo peritiori, aut callo graviore non sufficiant necesse est subinde, ut addantur *mercurialia* aut *antimon.* v. g. ℞. *Vng. Aegyptiaci* ℥ss. *mercur. praecip.* ℥j. *lixiv.* ℥iv. *agu. ros.* ℥ij. *plantag.* ℥iv. Coque ad consumptionem tertiae partis, quod reliquum est fistulis illinitur, & ejus loco calloso, ut exedatur & absumatur callus, verum non semper, propter dolorem, & alias circumstantias possunt applicari, unde necesse est, ut tota fistula incidatur, & aperiat, facta apertione dictis remediis callus vel exedatur vel etiam pedentem sectione auferatur; ablato callo, ulcus tanquam simplex blandis mundificantibus & consolidantibus curari potest.

Nam ubi cedere nolunt remediis fistulae, necesse est fiat accessio aut ad sectionem aut ad unctionem dolorosissimam tamen quae ipsa c. raro admittitur ab aegris potius palliativa cura instituenda venit.

Unum adhuc moneo aquae virides dictae ex virid. aris paratae ad ulcera sinuosa & fistulosa mundificanda & curanda sunt optima.

Palliativa cura consistit in eo ut convenientibus sudoriferis purgantibus & dieta subtrahatur materia affluens saniei quantum possibile: hinc fistula consolidetur in superficie: Nam c. convenienti dieta ad aliquod tempus interdum satis diu conservari potest clausa, utut successive denuo solent recidivare sexulcerari denuo. Unde continuanda venit talis modi palliativa cura.

Praeter fistulosa ulcera vel sinuosa etiam reperiuntur

VLCERA SORDIDA

Ita dicta propter copiam sordium crassarum & multorum excrementorum quae effundunt.

Quod si haec ipsa simul odorem graveolentem & foetidum exspirant, tunc

VLCVS PVTRIDVM

Appellari solet.

Quod si simul c. tali excremento peripheria ulceris in latum & longum magis magisque extendatur & latius serpat, tunc dicitur

VLCVS CORROSIVVM

Causae horum ex supra dictis de Ulceribus in genere facile patere possunt: Hoc saltem moneo interdum fieri ulcera ab unguentis & linimentis nimis oleosis & nimis unctuosissimis applicatis specialiter in locis nervosis.

Sponte

Sponte patent haec ipsa ulcera. Quoad CURAM praeter interna optime mundificanda ulcera sordida, putrida & corrosiva per spir. vini applicatum illinendo desuper quo dissoluta sit theriaca unguentum Aegyptiacum.

Conveniens etiam est sequens unguentum frequentis & experti usus apud Gallos.

℞. Succ. depurat. opii, absinth. beronic. aa. ℥j. plantag. ℥iv. agrimon. ℥ij. Mellis rosar. colat. ℥iv. bulliant ad consumptionem humorum l. liquorum ab igne incorporentur hoc pulvere.

℞. Gallarum ℥ss.

Myrrh. elect. ℥ij.

Thur.

Mastich.

Aloes:

sanguin. dracon.

Sarcocollae aa. ℥j.

Rosarum rubrarum.

Balaustiorum.

Ciner. sarmentor. vit. aa. ℥j.

Haec in corporentur c. modo dicto unguento i quo feliciter uti dixi utuntur adhuc hoc tempore Galli.

Quia & *stercora animalium* in specie stercus canis ossa rodentis applicatum: *imprimis ubi nimis unctuosissima sunt applicata* optime conducit.

Convenit etiam stercus bovinum c. vino veteri expressum & applicatum.

Elegans hic est obs. Foresti in lib. 7. obs. 4. de quodam qui ulcus desperatum habebat ita ut à nullo curari potuerit: huic apposuit quidam stercus caprinum c. vino generoso expressum & eo modo ulcus consolidatum fuit: id quod etiam in aliis postmodum adhibuit.

Mercurialia etiam conducunt in his ulceribus: Hinc unguentum de cerusa vel unguentum saturni Myrsi. c. arcano corallino Vulgari l. c. mercur. praecipitato mistum imponendum est vel abluantur cum de cocto calc. viva cui adde mercur. dulc. quae talia ulcera optime curare solet. Ut mercur. praecip. tutius externe possit usurpari, optima est praeparatio *Lustiani c. 4. cur. 51.*

℞. Mercurii viv. aquae fortis ana M. & aqua fortis abstrahatur per retortam, pulvis praecipitat. remanens miscetur cum spir. vini, digeratur aliquandiu & aliquoties ab eodem abstrahatur, semper novum spirit. vini affundendo, donec sponte exierit super mercur. loco hujus etiam *arcannum corallinum* commode potest administrari. Additur hic mercur. praecip. aliis quibusdam ungu. aut balsamis, aut emplastris plus minus, pro ratione circumstantiarum.

His ulceribus vicina sunt ulcera quae alias dicta

DYSEPULLOTICA, CHIRONIA TELEPHIA.

Et quae sunt alia nomina in specie

PHAGEDEMA

Scilicet omnia ulcera quae inveterata sunt & specialiter in tibiis occurrunt, & hinc tam profunde radicata sunt, ut vix possint denuo consolidari & curari, dicuntur *dysepulotica* it. *Chironia*, quod nempe **CHIRONIA CENTAURO** famoso isto *Chirurgo* opus habeant.

Alias etiam *Phagedema* dicuntur à *φάγομαι*, Comedo exedo quod talia ulcera subito ad vicina serpendo accrescant & augmentum capiant.

Ad haec E. ulcera **CURANDA** praemissis nempe internis, conducit insigniter aqu. pomorum putidorum destillata quae est insigne remedium in hoc casu imprimis si in eadem solvatur extractum, rad. aristoloch. rotundae paratum c. spir. vini. Talis enim aqua c. extracto optime mundificat & purificat haec ipsa ulcera.

Loco hujus extracti commode in eadem aqua destil-

lata dissolvi potest mercurius dulcis vel etiam saccharum saturni: in casu, ubi ardoris vel inflammationis adest suspicio: Hinc imponitur mixtura c. lineis duplicatis pro cura horum ulcerum: Nam ad hujusmodi contumaciora ulcera certum est quod mercurialia imprimis requirantur. Unde etiam Poterius felicissime in usu pro cura horum ulcerum habuit suum calcinatum majus ut vocat, quod nil aliud fuit quam mercurius certo modo praecipitatus, alias mercurius vulgari modo sublimatus commode etiam applicari potest ad imitationem Rulandi.

℞. Aqu. plantag. ℥ss.

rosarum ℥ss.

flor. malor. aurant. ℥ij.

mercur. praecipitati pulverisati ℥ss.

Coquantur lento igne per horae quadrantem removeantur & applicentur hinc ulceribus, admodum enim exinde haec ad consolidationem properant.

Convenit etiam in his ulceribus si abluantur c. aqua plantag. in qua aliquid aluminis dissolutum est; Nam & hoc multum confert ad curanda haec ulcera.

Loco hujus solutio scoriarum reguli antimonii in aqua appropriata applicata habetur experimentum singulare in contumacioribus curandis ulceribus denique experimentum militare est si pulvis pyrius s. pulvis nitratus, (qui erit optimus certum est) solvatur in vino & ita solutio excepta linteolis imponatur ulceribus dysepuloticis etiam malignis: consolidat enim & mundificat.

Hinc his ita factis, ablatis & impositis commode etiam unguentum diapompholyg. mercur. praecipitato mistum potest imponi, hoc enim talia contumaciora ulcera commode ad consolidationem disponit: Singulare quid later in *stercore humano* quod ad ulcera phagedema corrosiva & cancrrosa etiam in ipsis mammis, singulare exhibet specificum: Nam dum destillatur stercus humanum ultimo loco per retort. adscendit ol. admodum foetidum aliquoties refificandum, quod ipsum imprimis illinendum est peripheriis s. circumferentiis hujusmodi ulcerum impeditur enim sic ulterior progressus & ulcus pedentem ad naturalem redit statum.

Non incommoda etiam est compositio Plateri ad ulcera serpentina quae est haec

℞. Ceruss.

Tutiae.

Sarcocollae ℥ij.

Myrrh. ℥j.

M. & f. pulvis subtilissimus cujus media pars addatur

Vnguent. popul. ℥j. succ. plantag. ℥ss. Terebinth. laricea q. s.

Ut f. unguentum. Reliqua medietas inspergenda est ulceri & desuper applicandum modo dictum unguentum.

Mentio facta est modo

VLCERVVM CANCROSORVM

De his sufficienter dictum fuit supra ubi de tumo-

ribus. Dictum fuit eos esse vel *ocultos* vel *manifestos*, per manifestos intelligi eos quorum arsenicalis maligna aciditas corrodoendo jam in perfectum abiit ulcus. De his E. *cancrosis ulceribus* jam sermo erit:

Eorum signa supra fuerunt prolata sive oriuntur ex *cancris* antea *occulis* sive ex ulceratis sive sint *scirrhi* & *scrophulae*, qui male tractati, in cancris exulceratos abeunt: sive sint alia ulcera quae putredine & corrosione arsenicali ad cancrorum naturam proximè accedunt.

Haec ipsa caute admodum specificis sunt tractanda, ut scilicet circa irritationem dolorosum venenum arsenicale corrigatur & tollatur: Hoc ut fiat, juvat imprimis insperisio pulveris Bufonum scilicet. bufo & lacerta

Calcinata

Calcinantur ambo in ollâ novâ benè clausâ : postmodum cancer exulceratus s. ulcus cancerosum, oblitur aqu. plantag. & inspergitur huic modo dictus pulvis, qui brevi curat cancos. Quod si fortius agendum sit Zatur bufo in olla nova exsiccat & pulverisatus adatur hinc parum auri pigmenti piperis nigri, salis comm. & fuliginis sicca, quæ invicem pulveriscentur, & pulvis inspergatur cancro exulcerato s. ulceri canceroso, & hinc petiâ salivâ madida, desuper est applicanda.

Singulare m. auxilium apud quosdam Commendatur *stercus felis* cancris flav. nutritæ, quod in pulverem redactum mirabiliter juvat in ulceribus cancerosis : felis uti dico clausa & asservata solis cancris flav. est alenda & nutrienda : hinc enim ejus excrementa tam singulares virtutes obtinent.

Præ cæteris in arsen. perfecta cura ulcerum cancerosorum est inquirenda & investiganda, modo ita applicetur, nenimis irritet ulcus cancerosum acrimonia suâ atque nociva malignitate sive E. hoc sub formâ pulveris c. aliis applicetur quo pertinet pulvis benedictus ad cancos ex arsen. pulvis rad. ari fuligine & similibus cujus Compositio & usus vid. in HARTMAN N. praxi Chymiatric. it. in Epist. LIBA VII & aliis quamplurimis loci : sive, quod melius est arsen. prius rite fuerit fixatum beneficio nitri & hinc per d. resolutum in ol. sine insigni acrimonia : tale enim ol. arsen. fixum aliis omnibus merito palmam præcipit in cura cancorum exulceratorum sive m. ipsum arsen. fixum commode permiscetur balsamo sulphur. Rulandi addito simul fuligine furni : Hæc n. dant unguentum singulare contra cancos exulceratos.

Post hæc quæ apta nata sunt ut curent cancrum exulceratum, imprimis conducunt saturnina remedia acidum corrosivum malignum cancerosorum ulcerum mire edulcerantia. Unde balsamus saturni Terebinthinæ c. Camphorâ & ol. fuliginis mistus est convenientis admodum remedium it. saccharum saturni c. fuligine probe attemperatum & c. succo sonchi & plantag. illitum si prius ducatur in mortatio saturno : commode ibidem applicari possunt ad ulcera cancerosa.

Pertinet huc pulvis Tulpæ expertus ex saturno liquefacto c. mercurio vivo qui vid. in lib. I. obs. 47. & qui ab eodem mire Commendatur ad ulcera cancerosa. Nam certum est quod saturn. ut aliorum pertinacium & ulcerum cancerosorum egregium existit mitigativum : Unde m. unguenta omnia ulceribus cancerosis applicanda ducenda & miscenda sunt c. pistillo plumbeo in mortariis plumbeis calidis.

Aut fiant unguenta contra ulcera cancerosa ex succis vegetabilium nempe sonchi, virgæ aureæ, Geranii Robertian. & similibus subactis c. pulveribus saturninis quibus l. ex fuligine l. ex arsen. parata remedia commode admisceri aut horum posterior acrimonia suspecta illis probe edulcorari potest.

Ad hos ipsos tumores cancerosos & ulcera cancerosa ne latius serpent Commendatur à quibusdam sequens emplastrum.

℞. Unguenti diapompholyg. ℥iij.
Empl. de Mucilaginis ℥j.
Rad. scrophular.
ari ana ℥ij.
C. C. ust. præp.
Cinerum cancerorum flav.
Ranarum ana ℥ß.

Misc. in mortario Calido addendo :
ol. vitellorum ovorum recenter,
extract. q. s.

ad Consistentiam debiti emplastri applicandi ne ulterius serpent.

Quod si *ulcus cancerosum sordidum* videatur necesse est sane ut blande tractetur, ne excitetur dolor ob id sequens medicamentum imponendum est.

℞. Aqu. cancorum fluviat.
ranarum.

plantag.
Card. bened. ana ℥ß.

Sem. Cydonior. subtiliss. pulverisat. ℥j.
C. C. ust. præp.

Tur. præp.
saturni ust.

Cinerum ranarum,

Gammar. s. cancor. flav. ana ℥j.

Theriac. ℥iv.

M. & imponuntur tepide c. filamentis bis in die;

Hæc ipsa si non sint sufficientia *ferro & igne* aggrediendi sunt cancri scil. ulcus cancerosum ferro prius abscindendum & si sit pars quæ potest abscindi v. gr. *Mamma* : hæc tota abscindenda : facta abscissioni vel exsectione ferrum candens applicandum ut radix cancri tota extirpetur : nisi enim hoc fiat & vel tantillum de fermento ulcers cancerosi remaneat, repullulat ulcus antiquum. Imo si ex *causa interna* oriatur ulcus cancerosum metus sane erit, ne ablatum & curatum in uno loco, nihilominus tamen in alio denuo enascatur.

Unde m. HIPPOCRATES & GALENUS cancos exulceratos non nisi ferro & igne curabiles asseruerunt.

Exactis tamen aliquot septimanis monui repertum esse novum quandam Medicum eximium archiatrum Ducis Lotharingæ qui vocatur ALLIOTH qui citra ferrum & ignem per alcalia fixa temperata curare ausus fuit cancos exulceratos imprimis in Mammis ob id *vocatus fuit parisios* ad hoc ut REGINAM matrem cancro mammæ ex ulcerato laborantem curaret : ut a. certus esset ipse REX de ejus arte prius mulieres quasdam plebejas cancro exulcerato laborantes curare debuit, quod m. in quibusdam præstitit citra ferrum & ignem, ut a. medicis parisiensibus suggereret notitiam suæ Methodi ob id sequens scriptum edidit parisios, breve quidem d. elegans quod quia haberi nequit paucis communicabo.

Inscriptio ejus est hæc.

NUNCIUS PROFLIGATI sine ferro & igne CARCINOMATIS.

Missus ducibus itineris HIPPOCRATE & GALENO ad Chiturgæ studiosos à PETRO ALLIOTH PARRODUCOCO, ducis à Lotharingia Consiliario & Medico ordinario

Parisiis Anno 1665.

An phenomena Carcinomata æyonisius curari possunt, arcano alcali remedio?

Thef. 1.

Spiritus in nobis sive insitus sive influxus salivus est de alcalium profapia balsamicus item, quia partem cujus est spiritus custodit & conservat : cujus autem l. alteratio plus minus intensa s. dissipatio s. extinctio s. suffocatio januam pandit putredini cujus individuus & inseparabilis comes est acor spiritus illi balsamico prorsus hostilis : ut v. nullum ulcus sive purulentum sit sive saniosum datur absque *putredine* sic sane nullum ulcus absque *Acore*, qui quidem pro diverso ulcere multiplex est *alius* leprosi narcoticus *alius* gangrenosi Necroticus *alius* scabiei pruriginosus *alius* Carcinomatosis diæreticus *alius* luis venereæ anthracis : Erysipelatis, Herpetis, Morbillorum atque id genus instarque fermenti partem effectam ejusque alimentum multifariam labefactat & Corruptit.

Thef. 2.

At enim vero sal alcali s. lixiviosum aut quocumque alio nomine sal. omnis acoris experts appellare licet, seu naturalè sit quale est in animalibus fel, seu artificiale, quale est sal tartari & ejus liquor p. d. seu volatile,

volatile, quale est in lapillis cancorum, seu fixum qualia sunt omnia salia elixiviata seu saporis falsi, qualis est spiritus nitri incoercibilis, magnarum in medicina virium s. amari, quale est in absinth. seu denique acris quale est in antiscorbuticis, aro, serpentaria. Hoc, inquam, salis genus cuilibet acido est fere contrarium alterumque ab altero contemperatur sitque neutrum ex utroque teste passim experientia. Non juvat propterea quodlibet ulcus ab alcali qualicumque curari, imprimis carcinoma cujus acidum & volatile fermentum instar aquæ Chrysulcæ corrosivum & despicit & spernit mitiora quoque alcalia & tantum abest ut à validioribus si liquabilia sint, qualia sunt pyrotica misceat, ut contra propter subitam fermentationem & partis vicinæ colliquationem plurimum ab his exacerbetur febris aliaque supervenientia symptomata.

Igitur sic præparentur necesse est, ut & fixa sint & in aqua insolubilia. Quod certe remedii genus non est *impræparatum*, neque dum hætenus à quoquam descriptum : benè à & exactè paratum si imponetur parti ulcere canceroso obfessa sensum & sine doloris insignioris sensu tuto citoque acorem necat : quod ferro & igne non obtinebis, idque quod carcinomate deturpatum fuit siccatur in Escharam intra parte sanâ & fermenti acidi experta : ipsâ v. eschara l. à natura l. ab arte aperta, ulcus antea Ichorosum sit purulentum, quod tunc mundificandum & mundificatum cicatrice claudendum.

Thef. 3.

Et si v. medici omnes post HIPPOCRATEM & GALENUM omnium carcinomatum tam *apparentium* quæ in habitu corporis tangi possunt quam in corpore *latentium* it. tam *Ulceratorum* quam *non ulceratorum*, causam continentem statuunt *atram bilem* : humorem nempe seu ex bile flavâ adusta seu ex succo melancholico tetortido genitum in eoque agnoscunt acidum, non qualecumque d. acris corrosivum & mordax instar aceti acerrimi quodque terram fermentat, possitque ejusmodi acidum ut aliud quocumque longè potentius à contratio alcali contemperari & subjugum trahi, non tamen omni indifferenter carcinomati sal. alcali m. ex acerrimè paratum opponi debere censendum est, sed illi tantum, in cujus radices omnes & singulas penetrare potest, ne minima illius fermenti maligna particula superstitè, malum tandem de integro repullulet : ut ita liceat concludere.

E. phenomena carcinomata curari possunt arcano alcali remedio.

Epistola hæc edita ab auctore conturbavit totam scholam Parisiensem Medicam, quæ ob id spartam contulit Domini BLONDEN uni ex eorum primariis ut refutaret hoc ipsum assertum ALLIOTH & ejusdem falsitatem demonstraret, quod fecit hic ipse Sed hoc scriptum ex principiis HELMONTIANIS elaboratum refutavit iste BLONDEN per argumenta & assertiones & principiis GALENICIS : verum cum in fundamentis adeo discrepent, facile patet hanc refutationem fuisse nullam.

Fit interdum ut ulcera quædam omnino arida reddantur ita ut paucam vel nullam suppeditent materiam seu excrementa.

In tali casu optimum est unguentum impositum ex Terebinthina, Melle succ. apii & farinis : Hæc ipsa n. probe permista faciunt ut pus laudabile ulcus suppeditat.

Quod si in ulcere purificato *carnis* regeneratæ *uberior luxuriet copia* sive naturalis hæc fuerit caro sive flaccidior & præter naturaliter laxa tunc inspergendus est pulvis ex Gallis, corticibus granatorum & spongis combustis ana hæc ipsa omni carnem superfluum optime absumunt.

Præterea pulvis ex aloë & Myrrha, quibus commode parâ aluminis usti admiscetur c. stupis siccis imponitur hoc n. blande carnem superfluum cohibet, non minus m. quam crocus Metallorum pulverisatus : hic enim si inspergetur subitè carnem nimis excrecentem mortificat & insensibiliter absumit : experimentum singulare R. U. L. A. N. D. I.

Galli in usu habent ad Coercendam carni luxuriam applicare lapidem quem vocant infernalem paratum scil. ex lina soluta in aqua forti ad cuticulam evaporato & in loco frigido crystallato. Crystall. istæ egregium dant *cauterium indolens* pro fontanelis, uti alio in loco monui, & hoc ipso contrario si contingatur caro luxurians in momento comburitur & resolvitur in spumam albam, id quod tam diu repetendum est donec luxuria carnis reprimatur & totum absumatur.

Unguentum m. Egyptianum in casu hoc conducit ex basi virid. æris paratum, uti & omnes aquæ virides & ipsæ m. ex æruginè compositæ hic imprimis conducere solent.

Porro *inter causas ulcera inducentes* externas frequentissimè causa ignis & inde inducta.

AMBUSTIO.

Quæ ordinatio *ulcus grave* plus minus post se relinquitur *erium graduum* nempe in 1. gradu solummodo calor & ardor in Epidermide s. cuticula excitatur quem insequitur postmodum vesicularum proventus, idque successive.

Secundus gradus est quando præter Epidermidem ipsa cutis aduritur, unde in continenti vesiculæ exurgunt ipsaque cutis corrugari & contrahi nonnihil incipit.

Tertius denique gradus est ut præter Cutim ipsa caro aduratur, unde cutis ex toto emoritur & consecretur in escharam s. crustam transit, qua separata ulcus profundum admodum relinqui solet.

Varietas hæcce graduum oritur imprimis ex *diversitate rerum ignitarum*, à quibus fit ambustio & etiam ex magis plus minus diuturna mora, qua res amburens partem ambustam afficit.

Levissimus ambustionis gradus est quando aqua ferreas, stramen, stipulæ, lintea & similia ignita partem contingunt : ab his enim Empyreuma saltem superficiale induci solet.

Majorem ambustionem inferunt *olea & oleosa omnia* pix, mel, cera, & similia imprimis si diutius in partem hæserint.

Maximam ambustionem & quæ ut plurimum *Eschararum* efficiunt, sunt metalla liquefacta v. gr. saturni fufum argentum liquefactum aut similia, si hæc contingant partem ; in his enim *concentratus ignis* periculosissimum infert ambustionem.

Malum ipsum ab ægris per se patet, & non absque ejulatu refertur.

QUOD PROGNOSIN, uti alias notum est, quod quo gravior sit ambustio eo sit pejor, hoc in specie observandum venit, ut quo profundior est ambustio & quo majores venæ aut arteriæ aut etiani nervi fuerint læsi eo etiam periculosior soler abesse status, partim, quoniam post ablatam Escharam vasâ ex toto conglutinata *periculosissimas inferunt hæmorrhagias* : v. quia in his locis, ex sanguinis impedito motu in partibus vicinis *gangrana* oriri solet.

IN CURA E. interdum simul c. *externis primariis* usurpantur *interna* eaque nitrata quæ febri ambustioni supervenientem interdum optime compefcunt : Hinc nitrum fixum nitri. antimonialium pulvis pyrius & similia internè sunt optima, quibus ce-leberima ex oculis cancorum parata Chirurgica, aut solum ipsi oculi cancorum simul commode subjunguntur :

EXTERNE quod attinet, quoad eorum usum studiosè observandi sunt ambustionis gradus.

Nam in primo gradu remedia ordinaria Empyreuma & inde ortum nutrimenti in parte alterationem tollentia, & ad ambusta dicta applicanda sunt, qualia primario fere sunt ex cepis, ex calce viva ex stercoreibus animalium ex succo cancrorum & similibus v. gr. ex calc. viva usitatissimè sunt unguenta ad ambusta; sive applicetur mox aqua calc. vivæ imprimis si paretur c. decocto raparum; recipiendo nempe decoctum raparum, in quo colato calx viva extinguatur; hæc aqua calc. vivæ c. linteis duplicatis calide aliquoties imposta, mirè curant ambusta.

Aliàs usitatum est ut recipiatur calx viva lota sæpius & ab omni acri sale probe temperata cum quocunque alio permisceatur ingrediente v. gr.

Recipienda calx viva aliquoties lota eaque probe subigenda est cum butyro majalinon salito in mortario plumbeo ut fiat unguentum, quod ipsum applicandum est, idque liquidum, loco ambusto.

Melius est unguentum quod fit ex calc. viva p. ij. Cremor. lactis:

Mellis despumat. aa. p. i.
Hæc omnia probe mista in consistentiam unguenti liquidioris s. linimenti optime conveniunt ad tollenda ambusta.

Melius est si Zatur calx viva eaque in aquam simplicem projiciatur, ita ut aqua aliquot digitos 4. vel 5. supereminet, & ubi per se efferverint infundatur ol. Rosarum; sic enim subito gelaescent in consistentiam Butyri, quæ ipsa loco ambusto miro cum successu possunt illiniri.

Hinc succus allii aut cepar. illitus recenti ambustioni ratione sal vol. acris præcaverit omnem acorem in locis ambustis exulcerationem inferentem.

Aut ex his fiat tale unguentum insignis commendationis.

Z. Ceparum crudarum ʒiij.
salis.

Sapon. Venet. aa. ʒß.
M. in mortario affundendo

Ol. rosarum q. s.
F. unguentum.

egregium in ambustis.

Optimum est linimentum, si cum aceto solvatur minimum aut lithargyr. solutioni filtratæ addatur ol. raparum rec. expr. q. s. ut cocant in consistentiam linimenti liquidi, quæ aliquandiu ducantur in mortario plumbeo, donec fiat gryseum, & asserva pro usu.

De cancris it. dixi quod mirabile suppeditant remedium contra ambustiones: id quod fit si cancri fluv. vivi contundantur in mortario, & succo inde expresso calide fomentatur pars.

Vel cancri contus. misceantur c. butyro Majali non salito ferveant commode & despumentur donec fiat unguentum subruffum, quod transcolandum est, & experiemini usum efficacissimum contra ambusta.

Nam etiam ex cancris composita remedia conducunt insigniter si ex pulvere pyrio orta sit ambustio, contundendo scil. canros fluv. c. aqua Rosarum, aut quod melius c. aqua spermatis ranarum ex contusis, mucago crassior aquæ permista separetur eaque pars s. membrum pulvere pyrio ambustum fomentatur & illinatur. Nam hæc sunt egregia in tali casu.

Norum aliàs est quod etiam mucilagines sem. Psyllii, aut quod melius mucilag. sem. Cydoniorum parata c. spermatis Ranarum & cui parum sacchari saturni sit permistum illita c. pluma parti ambustæ optime conducatur ad tollendam ambustionem.

Vulgare est & prima fronte vilissimum remedium compositum ex p. j. ol. Olivarum mista c. album. ovi p. ij. quæ duo conquassentur & exactè misceantur: & nihilominus hoc ipsum applicatum verè est un-

guentum singularissimi effectus: Cui tamen adhuc præferendum est similiter prima fronte vile apparens, quod fit ex

Ol. lini c. aqua rosarum lot. ʒß.
Vitell. ovorum an. iv.

quæ probe sub acta applicantur calide parti ambustæ idque egregio c. successu.

In graviori combustione talia etiam, sed tamen paulo fortiora applicanda sunt remedia nempe ubi pustula jam sunt excitatæ, citra hoc ut cutis subiecta sit redita corrugata, relinquendæ hæc sunt ad diem tertium, quo tempore nisi spontè rumpantur aperiendæ sunt, & modo dictis unguentis pars ulterius curanda.

Sin v. à graviori ambustione c. subitaneis pustulis ipsa Cutis sit Combusta subito pustula sunt aperiendæ, & subito aperitis pustulis modo dicta remedia applicanda: aut in aperiitis vesiculis imponendum est unguentum quod fit ex stercore gallinæ cocto c. butyro non salito quæ duo imposta optime talia curant Empyreumata.

Potentius adhuc est si Zatur

Fol. saliv. recent. Mj.

plantag. Mij.

butyr. recent. non salit. ʒvj.

sterc. Gall. recent. & quantum fieri potest albisimi ʒiij.

frixantur mutuo per horæ quadrantem, & inde facta expressione servetur usui.

Notetur hoc quia bonum.

Aut Z. pulp. pomorum dulcium sub cineribus coct. ʒij. farin. hordei, fernugrac. ana ʒß. croci ʒss. M. f. linimentum, vel cataplasma molle, quod illitum & dolores sistit, & cutem corrugatam planam & mollem reddit.

Quod si v. IN TERTIO GRADU ex cute omnino Combusta facta sit crusta, & Eschara, tunc mox aperta omnibus pustulis, opera danda est ut primis duobus diebus separetur Eschara, applicando scil. desuper linimenta præter Empyreuma Corrigentia imprimis emollientia & laxantia quæ inter mucilago sem. cydoniorum c. spermatis ranarum extracta addito butyro non salito ol. lil. alborum & vitello ovi, non ultimum meretur locum. Quin & commode applicatur linimentum paratum ex butyro recenti bene agitato in mortario plumbeo c. decocto Malvæ: hoc n. tq. linimentum illitum applicando desuper folia brassicæ tepida subito separet Escharam.

Quod si durior & contumacior non separetur Eschara, tunc hæc ipsa ferro, aliquot incisuris est incidenda, & sordes ac Ichores subtrahens ac latentes evacuandæ, ne harum acore Ulcus profundum putridumque generatur.

Facta humoris evacuatione modo memorata emollientia applicanda, donec separetur Eschara: quæ separetæ digestivis & mundificantibus relicto Ulcus est Consolidandum in quo casti m. unguenta ex calce viva lota, cum ol. rosar. & vitello ovi, unguentum album; unguentum album Camphoratum: it. unguentum Alabastrinum convenienter possunt usurpari, & imponi.

Denique Communis Vulnerum & ulcerum affectio est partis omnimoda corruptio.

GANGRÆNE ET SPHACELI

Nomine nota: quæ voces ex modernorum usu, uti alio in loco monui, ubi nempe de phrenitide, longè aliud quid significant, quàm apud veteres.

GANGRÆNA jam significat incipientem partis mortificationem: Hinc Germanis addit der heisse brand, quia c. dolore & aliquanti ardore adhuc est conjuncta.

SPHACELUS vero, seu ut propriè loquuntur NECROSIS contra est perfecta partis mortificatio & omnimoda vitalitatis privatio:

Ut sumus Breves:

C A V S A gangrænæ & sphaceli in genere sunt eæ quæ quacunq. ratione sanguinis & spirituum vitalium distributionem, & per partes circulationem inhibere valent.

Hæc n. ex toto in quodam loco aut membro impedita & sublatâ pars nativum vigorem denuo nanciscitur: Hinc est quod vix sæpius oriuntur gangrænæ & sphaceli, quàm ex inflammationibus male curatis, imprimis si partes inflammatae per Emplastica imprudenter admota impediatur insensibilis transpiratio; tunc n. sanguis extravasatus stagnans corrumpitur ex toto putrescit & partis inflammatae gangrænâ post se trahit: quæ quidem incipiens est gangrænâ: confirmata est sphacelus: Imprimis Erysipelata per unguenta oleata aut mucilaginosâ insulse tractata subito serpente inducunt gangrænâ communiter & rectè dicunt gangrænâ & Sphacelum esse partis mortificationem, hujusque causam esse calidi nativi extinctionem. Calidum verò hoc consistit in acido volatili & spirituofo, quod partis peragentis instar se habet in structura & conglutinatione partis seu formatione partis. Hoc acidum ergo vitale conservatur & restantur continuo à sanguine & spiritu vitali influentibus salis, & occultè acidis. Quæcunque ergo acidum istud destruant, vel fomitent ejus impedire valent: omnia gangrænâ & hinc sphacelum inferunt, aded ut exinde sequatur, quòd in gangrænâ & sphacelo peccet imprimis alcali; quatenus propter acidi destructionem emergit, vel quomodo in se genitum acidum destruiere valet. Hinc subinde post gangrænâ & sphacelum supervenit partis fœtor & putredo, signum alcali agentis in acidum, & dissolutis sulphur partis.

Et quidem oriuntur hæc ipsæ mortificationes imprimis in partibus nervosis minus in partibus sanguineis. Conducunt m. ad Gangrænâ Vlcera maligna item inveterata quæcunque it. Ulcera cancrifera uti m. refigeratio partium nimia.

Hinc n. interdum ex frigore extrinsecus irruente partes Gangrænose sunt uti m. nimis firma ligatura externæ interdum hoc malum inducunt id quod fit interdum si in ossum fracturis, locus fractus arctè nimis ligetur: Nam uti suo loco habebimus, in omni fractura aliqualis circa locum fractum supervenit necessario tumor: unde si nimis arctè ligetur tunc fractura, periculum est ne hinc sanguinis motus impeditus, inflammatio ac Gangrænâ superveniat.

Et quidem Gangrænâ & sphacelus interdum ab externis, interdum m. ab internis, causis oriuntur; quod probe observandum est quo ad prognosin: Nam si ab externa oriatur causa ablatâ, parte corrupta reliquum corporis permanet sanum; sin v. ab interna oriatur causa sæpius sunt lethales. Aufertur enim licet pars gangrænosa, tamen in parte opposita regerminabit malum, & necessariò mortem post se trahit.

Hoc certissimum est si ab interna causa gangrænâ exurgat in extremitate pedum, tunc certus sit æger de morte, quæ, successivè dum serpit gangrænâ, necessariò supervenit sine manus sive pedes amputentur. S I G N A gangrænæ imprimis monstrat, in inflammationibus in ulceribus it. in vulneribus partium nervosarum, color floridus natus, qui mutatur in pallidum sublivescens aut cæruleum s. cærulescentem, qui in sphacelo exactè nigrescit.

Cavo partis gangrænose antè tensa, mox evadit flaccida mollis, & q. omni tono ac vigore destituta.

In parte ipsa nullus arteriarum pulsus sentitur sicuti etiam sensatio ipsa tactus successivè immittitur, quæ ex toto aboletur, in sphacelo, in quo ipso pars nigrescens odorem cadaverosum spirare incipit, imò contacta cutis spontè separetur à partibus subiectis, & aqua quedam decolor pravi odoris effluere solet.

Quod si ulcus evadat gangrænosum præter dicta

signa nullas sordes s. nullam materiam ut vocant generare solet, aut si quid est materię est pauca, decolor ac fœtida.

Q U O A D P R O G N O S I N præter modo dicta sphacelus est incurabilis nisi pars mortua ex toto fuerit separata gangrænâ & sphacelus qui oriuntur à causa interna, incurabiles sunt, nam licet integra pars amputetur, in altera tamen parte iterum erumpit. Partes quo magis sunt sanguinæ vel carneæ, eo minus corripuntur gangrænâ & sphacelo, & facilius curantur; partes vero nerveæ uti facilius corripuntur his affectibus, ita difficilius curantur.

Gangrænâ ab externa causa orta curari potest si maturè succurratur. Præ cæteris nota est cautela servanda, ne decipiantur in cognoscenda gangrænâ & sphacelo: nempe si fiat, ut pars sphaceli interdum motum adhauc habeat, quatenus movetur à tendine oblongo, cujus musculus sit sanus; ne ergò partem mortificatam pro sana habeamus, cauti sumus, ut reliqua signa conferamus. Fermentum autem istud inquinans sanguinem, & ejusdem sulphur vitale per modum malignitatis destruit, & sic ad mortem perducit.

I N S T I T U T I O N E S interna & externis: Internis sudoriferis alexipharmacis: qualia spiritus Theriacalis camphoratus Ess. & spiritus baccarum sambuc. spiritus C. C. proprio sale accutus: Theriaca in spir. vini camphorato propinata: Elixyr proprietatis præservativum s. c. sp. vini vel spiritu Theriacali camphorato præparat. & similia putredini potenter resistentia aqua scordii, C. C. citrata, cum camphora & similibus sunt remedia quæ in motibus malignis usurpantur: Sic possunt administrari: Fuit hæc mixtura Timæi:

Z. Theriac. flor. Sulphuris aa. ʒß. rad. ireos flor. ʒvj. spir. vini ʒvj. Mixturæ hujus propinentur duo vel tria cochlearia & expectetur sudor.

Externæ in motu gangrænæ aut hac saltim incipientem mire conducit spir. vini applicatus s. linteum spir. vini calide impositum: aut quod melius est spiritus vini permisceatur probe c. aloë Thure, & Myrrha & hæc invicem permista imponantur: Hæc enim mire conducunt ad gangrænâ incipientem.

Loco spir. vini simplicis longe præferendus est spiritus vini theriacalis vel camphoratus. Nam in camphora singularia latent ad curam Gangrænæ experimentaria. Item cum in gangrænâ imminet mortificatio acidi, externe vel acida, vel salsa in acidum primatum obtinent.

Hinc jus brassicæ acida experimentum est elegans ad sistendam gangrænâ decoctum calc. vivæ vel solitarium, vel si eodem decoquatur sulphur, vel c. mercurio dulci & spir. vini applicatum est experimentum Galli vocant aquam phagedenicam quam mox coct. experimentum, applicant præmissa si opus est scarificatione.

Certè singulare experimentum, uti monui habetur hæc aqua calc. vivæ c. mercur. dule. & sp. vini si c. linteis duplicatis calidis continuo imponatur & sæpius repetatur. Decoctum scordii in aceto sistit gangrænâ, vid. River. c. 4. obs. 50. vel ex Minderero decoctum salis ammoniaci in urina agræ applicetur. In usu etiam est scordii applicatum, quod ex vegetabili regno vix ulli cedit remedio ad curam gangrænæ: sive lixivium decocti scordii solum aut c. Rad. Scorzonæ, & vincetox. imponatur.

Nam hæc lixivium comoda admodum sunt & proficua: quin & apud multos usus obtinuit ut imponatur Cataplasma ex scordio, scabiof. alliatia, absinthio, hyssopo, salvia: agrimon. & similibus, quæ c. aqua calc. vivæ dilutiore simul decoct. dant Cataplasma admodum egregium.

His Cataplasmatibus sunt qui præferunt Cataplasma paratum ex farina Lupinorum fabar. & similibus c. lixivio dulci vel oxymelite cum quidam asserat decocto lupinorum in vino albo & lixivio nihil reperiri posse

E E e ij potentius

rotentius ad coercendam Gangrænam, it. *caput mortuum aqua fortis, contusum & decoctum cum aqua rosarum* in qua summitates panni linei sint intincti & applicati aliquoties calidè gangræna.

In graviori Gangræna, præmissa partis profunda scarificatione, conducit simus equinus coctus in vino & instar Cataplasmatum applicatus remedium expertum celebris cuiusdam Medici: vel c. eodem simo sequens parari potest Cataplasma.

℞. Summic. absinth.
flor. Chamomill.
Sambuc. aa. M℞.
herb. fcord. M℞.
Rut. M℞.
Mic. panis similaginis. ℥viij.

(potest etiam omitti)
Fimi Caballin. s. equini ℥iij.

Coqu. ex aqua Murearica sub sinem addendo.
atrament. ℥ij.
sp. vini ℥iij. mista hæc imponantur.

Quod si Gangræna sit gravior, & incipiens jam sphacelus loco scarificato largiter inungendum est unguentum Ægyptiacum, & modo dicta unguenta vel Cataplasmata imponenda.

Quod si v. jam in SPHACELUM degeneraverit Gangræna, mortuum ex toto separandum est.

Ufus obtinuit amputare membra: de loco contrahitur an in articulo an prope articulum instituenda sit amputatio? v. g. an in Gangræna tibia amputandus sit pes sphacelatus infra Genu, an vero permitendus sit progressus mortificationi usque ad articulum & ita instituenda amputatio?

Experientia hæc in parte fit decisor & iudex quæ docet, c. minori symptomatum proventu, & c. minori ægri jam convalescentis in actionibus fieri amputationem infra articulum latitudine præter propter unius palmæ: sic enim optime potest curari, ac æger partem mutilatam licet pro actionibus usurpare potest.

Uterius questio est an amputatio sit facienda in parte sanâ, an in parte ægrâ? ℞. si à causa oriatur interna Gangræna, necesse est semper in parte sana fieri amputationem ut nempe sic possit impediri recessus gangrænae in aliam partem: periculum enim est ne sub cute ulterius serpsit malum quam extrinsecus appareat.

Sin ab externa proveniat causa sufficit in contermino partis mortuæ c. sana: vel in ipsa etiam parte mortua instituere amputationem, modo id quod adhuc de sphacelo restitit admoto ferro candente removeatur.

Ufus fere obtinuit per experientiam, modernorum proprius parti sanæ s. contermino partis sanæ c. ægra, si oriatur à causa externa, instituere amputationem, & ægris cutis tam firmiter ducatur deorsum, ut sic aliquid de parte sana amputetur.

Amputatio sit *cultris falcatis*, iisque nudis, qui mos est Gallorum vel cultris ignitis, qui mos est Itolorum: Prior est convenientior, ut in posteriori n. n. tanta succedat hæmorrhagia. Borellus habet singulare instrumentum cum quo in ictu possit separari pars ægra.

Aliàs quo modo partes amputandæ & hæmorrhagia reprimenda vid. Chirurg. scriptores.

Nostrates nimis abhorrent amputationem: hinc alius est modus separandi mortuum à sano beneficio butyri antimonii si scil. hoc ipso ducatur circulus ibi ubi desinit mortificatio.

Hoc ipso enim uti aliàs monui de anthrace & carbunculo circumductus circulus si sit sanabilis sphacelus & gangræna, promptè separatur sanum ab ægro s. mortuo ita ut dehiscat mortuum à sano, ut facile separari & postmodum instat ulceris recentis nempe suppurantibus & mundificantibus pars sana curari possit.

Vel si sphacelus non adeo profundus præcesserit, necesse est, ut locus scarificetur profunde, locus scarificatus eluatur aceto mixto cum spir. vini, postmodum applica unguent. Ægyptiacum, vel vulgare, vel *Hildani*, quo loca scarificata illina: vel loco hujus ℞. mercur. præc. & misce cum unguento quocunque mortificativo, & illine scarificatas partes; vel ad imitationem *Hartm.* est elegans remedium mercur. præc. cum oleo nucum coctus in consistentiam linimenti obscuri, quo illinatur pars vel scarificata, vel in qua mediante butyro antimonii separata pars est sana & ægra. Dum hæc sunt, ultra talia, quæ hinc inde applicantur ad mortificationem tollendam, epithema imponatur v. gr. *Ex scordio, arisol. rot. rad. birundinar. absinth. bacc. juniperi, myrrha, aloë, coque in aqua vel aceto, it. vino, lixivio. adde alumen, vitriol. sal marin. & similia, quæ applicentur; ut impediatur ulterior progressus. Instar omnium sit epithema seu cataplasma. Hoffmanni in method. medendi p. 411.*

Hæc sufficiant de ulceribus.

Pervenimus usque ad

LUXATIONES.

Nam mollium affectiones Chirurgicas nempe tumores Vulnera & Ulcera absolvimus, super sunt affectiones partium durarum nempe ossium luxationes & fracturæ.

Ossis Capitulum s. caput ex suo naturali situ removetur; Nam hoc est luxari: Vel ob vim externam vel ob causam internam. Illa scil. externa vis satis manifesta est sensibus ac notissima ægro, sive lapsus, sive casus, sive plaga, sive aliud quid fuerit, quod os loco suo removerit & ita luxaverit.

Causa v. interna utpl. solet esse occulta, nec nisi à posteriori per effectum cognosci potest. Nihilominus tamen occulta hæc causa interna fiet etiam manifesta si consideremus, quod ad hoc, ut os in suo loco naturali contineatur duo requirantur.

1. Spatium debitum quod in se recipiat os & cui ossis caput commode inseri possit.

Hoc ipsum receptaculum pro capitulo ossis recipiendo est nunc majus, nunc v. minus.

Quod si fiat ut caput magnum recipiendum sit in cavitate parvâ tunc vel vicinorum ossium processibus vel utrinque adnatis cartilaginibus cavitas talis efformatur s. excavatur, quæ sufficiens sit recipiendo capiti ossis insignioris. Sic enim v. gr. in articulatione humeri c. scapula cavitas ista minor per processum coronoideum & vicinos alios insignis satis firmando humero efficitur: sicuti in insertione ossis femoris in os coxæ cavitas hujus superficialis per adnatas cartilagine usque ed ampliatur ut optime sufficiat firmando femori.

Hoc est primum requisitum ad firmationem ossis: nempe cavitas sufficiens: sequitur

2. REQUISITUM: hoc est funiculus qui firmiter alligat os ita ut motum licet, non tamen loco moveri possit.

Tales funes sunt primario ligamenta 2. tendines & tandem musculi. Nam hæ partes tq. chordæ aut funes super articulos hinc inde panfæ & extensæ ossium articulationes firmant.

Ex his duobus requisitis ad ossium firmam insertionem ac motum debitum, possumus delabi ad cognoscendas causas internas occultas luxationum.

Scil. quando cavitas ossis capiti recipiendo dicata repletur ab alia quacunque materia, necessario ossis caput extruditur & ita luxatur vel quando funiculi ossis articulationem firmantes vel relaxantur à causa interna vel dissecantur à causa externa, & necessario sua sede excidit, repletur ossis cavitas s. receptaculum, aut, ut vocant Anatomici, sinus propter acidum vitiosum & præter naturale synoviam s. liquorem istum blande glutinosum pro ossis humectatione ad facilitandum motum

motum & capitis ossis in ejus receptaculo rotationem necessarium inspissans & incrassans. Nam Synovia talis ab accido vitioso incrassata successivè in Gypsum & q. s. tartaream coagulatur materiam à quo coagulo sinus ossis repletur indeque os insertum sensum sensumque sua sede extruditur & ita luxatur.

Pejus adhuc est si istud coagulum peregrinum os s. caput ossis & annatos nervos, successivè jungat c. sinus, & qs. ferruminando uniat; Hinc n. immobilitas ossis & membri tandem sequitur.

Malum hoc, imprimis luxatio à causa interna, familiarè esse solet affectibus arthriticis obnoxii otiumdis scil. ex acido præter naturali stomachi vitio in corpore coacervato: Unde in iis qui *Ischiadico malo* laborant, subinde talis luxatio ex tali sulphureo coagulo supervenire solet in femore: quia & arthriticorum nodi & topi in articulis manuum & pedum, aliam non agnoscunt originem, quam talem synoviae coagulationem ab acido vitioso ortam. Unde m. tales nullum motum in articulis habent, nec retinere valent.

Ligamenta 2. similesque funiculi nervei luxantur & flaccidi fiunt & qs. enervantur ex humiditate serosa salina fibras nerveas istarum partium laxante & resolvente simulque stuporem quandam insensibilem inferente.

Malum hoc iis qui scorbuto laborant, aut m. qui affectibus catarrhalibus sunt obnoxii non infrequens esse solet: Nam in his à vitioso scorbutico aut acido aut falso rancido sale vehiculo laticis in partes translato funiculi nervei laxati & resoluti & ferè insensibiles fiunt: Unde paralyti scorbuticæ, talis subinde articulorum s. ossium in articulis luxatio & loco suo remotio supervenit, utut m. ab externis causis nempe à contusionibus, à vulneribus transversim factis, ligamenta vel tendines dissecati luxationem occasionaliter luserre possint.

SIGNA.

Os luxatum facilè potest cognosci, si conferatur c. membro altero in longitudine, in figura & in situ.

Luxatum enim os s. membrum ut plurimum longius evadit parte non luxata.

Deinde luxatum membrum vix aut non, naturali modo moveri potest secus atque sit in membro non luxato.

Item non habet eandem figuram pars luxata cum non luxata: Sæpius minus recta minusque extensa est.

Situs denique partis, cum aut introsum, aut extrosum aut in alium situm differentem detortum est os luxatum, facilè monstrat, quod nam malum sublit.

Et quidem luxatio nunc est perfecta, nunc imperfecta.

Perfecta quando articulus seu os omninò è sede sua remotum est.

Imperfecta quando non totaliter è sede sua remotum est os: quin extrusum quidem sit, adhuc tamen in margine receptaculo hæreat.

Differentia hæc attendenda propter prognosin: Nam quo magis perfecta est luxatio ed difficilior curatur: quo minus perfecta ed facilius.

Præ cæteris omnibus luxationibus luxatio ossis femoris curata est difficilissima, sicuti luxatio ossis in tali s. in pedio est omnium periculosissima.

Difficillima est ossis femoris luxatio, quoniam non potest fieri nisi à causa violentissima, propterea quod os ipsum femoris cum forti ligamento sit alligatum suo receptaculo in osse coxæ, & præterea ambientes musculi insigniores qui nates constituunt & femora investiant, facilè impediunt quo minus os femoris

nisi à violentissima & insigniori causâ luxari possit.

Non potest E. luxari os femoris nisi ligamentum istud internum, (vid. anatom. Vesslingii ubi habet egregia destructura & usu hujus ligamenti) aut ruptum omninò aut insigniter laxatum sit.

Quæcunque sit causa difficulter corrigi potest: Nam ruptum ligamentum consolidationem respuit: laxatum verò diffcultet in naturalem tonum restitui potest: cum in profundo nimis loco situm sit; ita ut applicata topica nihil ferè operari possint quia earum virtus & efficacia à musculis ani ferè tota impediatur; internæ v. nihil aut parum præstant.

E. Os femoris luxatio raro potest restitui, quin sæpius claudicationem per vitam durantem inferat; nisi in tenellis subjectis, v. gr. in infantibus, in quibus propter diuturniorem quietem, propter fasciationes instituendas facilius potest talis luxatio femoris curari quam in adultis.

Periculosissimam v. dixi istam luxationem quæ fit in pedio ubi nempe est os tali, calcanei tria ossa innominata os cubiculare, &c. Nam 7. ossibus constat pedium. Hòrum luxatio est periculosa propterea, quoniam ibidem copiosissimi sunt tendines, & ipsa articulatio ossium est talis, ut sede sua remota vix adeo commodè possint restitui, utut raro perfectè luxentur.

Jam E. in luxatione hujus pedii in restitutione sæpius dolor, distentis aut laceratis nonnihil tendinibus convulsiones: si micus est malum sæpius inflammationes, sin læsio tendinum sit insignior sæpius fungi articulares superveniunt: imprimis convulsio est metuenda. Ex his E. & similibus causis periculosissima omnium est luxatio pedii: Nam sunt 7. ossa.

QVOD AD CURAM luxationis pro varietate causarum, causa luxationis subinde varianda est; Nam si luxatio est ob vim externam, vulnus, contusionem, lapsum & sic porò tunc membrò externo maturè os restituendum est, quo facto, nil aliud opus est Chirurgo, nisi ut commodis ligaturis os firmet, apteque colloct, ac inflammationem facilè superventuram maturè arceat.

Primaria E. cura luxationis consistit in extensione & repositione, secundaria in deligatione & symp. tomatum remotione.

Firmatio articuli repositi sit commodis ligaturis & fasciationibus, fasciis mundis lineis, & instat tuendis.

Fasciationes factæ non sint nimis arctæ s. strictæ ne compressis aut coactis vasis tam sanguifluis quam lymphaticis orientur tumores: Ex vitio quidem vasorum sanguifluorum inflammatio: Ex vitio v. vasorum lymphaticorum adema tumore serosus: ob id repellentia dicta & adstringentia, & cataplasmata ex modo dictis parata studiosè in luxationibus sunt vitanda, utur contrarium fieri adhuc soleat in vulgari Chirurgorum praxi.

Dixi jam fasciationes non nimis esse debere strictas: neque tamen etiam non sint nimis laxæ pars semel restituta, denudè elabatur novamque luxationem inferat.

Inflammationem subinde ex ineptâ ligatione supervenientem præcavebit Chirurgus per medicamenta interna, sanguinem fluidum, mobilem & tenuem reddentia hoc est aut salina alcalia imprimis volatilia aut alia terrea l. fixa, acidum enervantia & sanguinem fluidum reddentia sive c. sine sine sudoris provocatione propinentur: sic enim impeditur sanguinis stagnatio.

Deinde etiam per medicamenta externa pro sanguine resolvendo eumque fluidum reddendo & moderatè sit quid restiter discutiendo.

Quod si fiat, ut jam facta sit inflammatio, antequam E e e iij membrum

membrum repositum sit, nihil prius tentandum est quam inflammatio discussa fuerit & omnino remota; quamdiu enim inflammatio durat, tamdiu pars inepta est extensioni: sin v. violentius luxationem inflammata extendas supervenit ex nimio dolore convulsio interdum lethalis.

Ut E. præcaveatur inflammatio abluendus est articulus repositus partesque vicinæ vino tepido aut quod melius est vino decoctionis s. ebullitionis summittat. Hyperici, chamomill. verbasci: herb. rosamarin. stœchad. Arabic. & similibus, & hoc ipso etiam humectandæ sunt fasciæ largiter successivè pro cura luxationis circumvolvendæ: *Nam tali fomento & sanguinis stagnatio impeditur & inflammatio præcaveatur & fibrarum aut laceratarum aut dissolutarum aut distentiarum in luxatione tonus spontè q. s. & facillè redibit.* Unde ed facillè luxatio denuò sanabitur. Interim in membro luxato, nunc sub luxatione, nunc post repositionem supervenit tumor quandoque œdematosus; dicunt fieri affluxum in membrum. In tali tumore removendo, nihil melius est, quam ut præmittantur interna sudorifera, & loca externa oleo volatil. fortiter penetrante illinantur, tam in loco luxato, quam tumido, ut discutatur tumor, & pars firmetur. Conveniunt ergo litus cum ol. destillat. tartari & oss. humanor. quæ, quando sunt nimis foetida, redificentur prius cum C. C. usito, vel simili parte animalium; uti supra calx usita: Sic sunt admodum penetrantia & discussiva, vel, quibus placet; fiat emplastrum ex cera flavâ & resina albissima, quibus liquefactis immittatur succinum album & gummi elemi s. q. ut ita coeant in massam homogeam, quæ postmodum malaxetur cum balsamo Peruviano, & tum ablit in emplastrum plus minus spissum, hoc illine litæ & applicetur membro luxato, ita ut non exaridè coeat, sed extremitates emplastri saltem se contingant, quia ordinariò aliquis tumor & intumescencia supervenit partibus laxatis: Unde si emplastrum tenacius sibi superimponatur, impedit dictum tumorem, quod non semper consilium est.

Communiter partem, scil. externam & membrum totum luxatum inungunt c. ol. rosarum lil. albo-rum cum ol. emphacino & similibus, quæ tamen illinitiones cautè sunt fugienda, nisi forsitan ol. hyperici cum ol. destillat. terebinth. commodè admitti possit.

Nam ista supradicta olea oblinendo poros insensibilem transpirationem impediunt, imprimis cum luxatio primis diebus sæpe ad aliquod tempus sine repetita deligatione relinquenda sit: aut etiam hæc ipsa olea cum sint emollientia & laxantia, uti notum est, fibras ulterius laxabunt, & ita humorum ut vocant affluxui s. stagnationi aut saltem facilliori relaxationi ut ita dicam, occasionem dabunt.

Qui non admovent olea Chirurgi, admovent solent Cataplasmata constipantia & adstringentia ex bolo armena aqua sigillata sanguin. dracon. Thure c. album ovar. tamen hujusmodi cataplasmata adstringentia nullo modo adhibenda, quid enim hæc facient nisi quod poros, oppleant, cum eorum vis adstrictoria, quæ non nisi per corporalem contactum fit intus penetrare nequeat, & posito hoc fieri si validè partes nerveæ fibrosæ à luxatione extensæ adstringantur, firmabitur equidem luxatio, & membrum luxatum d. metus est ne dum semper circa articulum luxatum aliquis fieri solet intumescencia, ne inquam, arctatis porulis intimis sanguinis motus impediatur & inflammatio aliisque tumor exinde inducatur.

Potius solus fons: Vino decoctionis plantarum nervosarum ad aliquod tempus continuatus est adhibendus.

Hæc est cura luxationis factæ à vi externa.

Os v. ob coagulum Gypsum à sua sede remotum alia requirit remedia, nempe talia quæ materiam istam coagulata denuò resolvere & attenuare valent: hoc interna talia quæ acidum quodcumque destrunt uti sunt volatilia acriora, quæ & præcaveant talia coagula & eadem jam facta imprimis resolvunt, eaque sunt imprimis desumpta ex tartaro, ex quo parata remedia volatilia utramque faciunt paginam in hujusmodi morbis articulis ab acido vitioso ortis & hoc enim ablato coagulum solvitur sensim: sive sit spiritu tartar. vol. ex fecibus vini paratus: sive sit spiritus tart. volat. nitro per retort. tubulatam pulsus, sive qui modus est optimus, qui ex tartaro per fermentationem c. proprio alcali præparatur, spiritu insigniter penetrans.

Hujusmodi tartarea medicamenta coagula talia continuato usu optimè resolvunt.

Post hæc tartarea spiritus & sal. vol. ossium humanorum etiam est appropriatissimum remedium, præmissis tamen pro ratione circumstantiarum appropriatis laxantibus & sudoriferis ac similibus.

Externè similia acidum destruentia & coagulum resolutiva applicanda sunt.

Mitius remedium est Petroleum item balsamus Peruvianus v. spir. vini mistus vel cum vitello ovi dissolutus & cum spir. juniperi temperato illitus.

Melior adhuc est spiritus lumbricorum terrestrium per fermentationem paratus crebrius inunctis vel solus vel mistus c. spiritu sal. armoniaci: Nam hi in loco calido crebrius inuncti tandem penetrant, & peregrina coagula quantum possibile dissolvunt. Ol. tartar. foetidum destillatum horrendum est ratione odoris, nihilominus tamen singulare admodum ratione efficacie: internè enim conducit ad dissolvenda peregrina hujusmodi coagula, quia & omnia ea externè, qua alios in confirmato malo schizotico usurpari solent commodè in usum vocantur cum omnia sint acidum destruentia & resolutiva.

Interdum per accidens evenit, ut nisi maturè reponantur ossa luxata tale coagulum peregrinum in ossis sinu reperitur à quo enato impeditur postmodum ossis repositio, adeo ut nisi coagulum istud fuerit remotum & reponi nequeat, pro quo esse egregium est sequens ol. destill. admodum penetrans d. gravis odoris. ℞. ol. oss. human. destill. p. r. ol. tartar. foetidi p. ij. hæc mista affunduntur calc. vivæ (hæc enim absorbet acidum ex oleis ut ratione salis volatilis fiant penetrantiora) & ita per retort. destillatur ol. penetrans extrinsecus illinendum egregii usus.

Quod si v. funiculi laxati aut resolut. qf. occasionem subministrant luxationibus, tunc hæc ipsa restituantur præmissis universalibus internis sudoriferis ad ditis nervinis s. sale volat. oleoso constantibus: Hinc conveniunt omnia ex ligno cassias parato remedio, quin & spirit. sal. armoniaci ol. & aromaticus crebrius usurpatus; Nam sunt diuturni effectus.

Hinc imprimis conducit spiritus lumbricorum terrestr. per fermentationem paratus, &c. eadem parata Ess. contra arthritidem vagam erit egregia in hoc casu in specie ubi ex radice scorbuticâ hujusmodi proveniat luxatio & laxatio funicularum nervorum.

Externè applicanda sunt nervina & aromatica & diaphoretica s. discutientia quæ ipsa partem luxatam & partes nerveas laxatas in naturalem tonum denuò restituant: quibus subjungenda sunt adstringentia nervinis temperata, ut firmetur pars læsa in naturali tono.

Pro quâ curâ optima est methodus quæ præscripta & usu experta ab HILDANO Cent. 6. obsult.

Methodus

Methodus non est inelegans, & quæ facillè in quibusdam potest emendari. E. lumbricalia etiam hic externè palmam obtinent; Unde ex lumbricis paratus succus, eo modo quo præscribitur ab HILDANO cit loco & externè illitus conducit ad hujusmodi luxationes: hinc empl. Hildani desuper imponendum, aut etiam quod parari potest aliud ex solâ cacamahacâ & carannâ c. ol succini destillato malaxatis: empl. tale post fricationem & illinitionem c. lumbricalibus impositum commodè conducit: aut etiam empl. sticticum Crollii c. ol tartari & philosophorum subactum alutæ ductum & applicatum insigniter in tali casu conferre solet, ubi laxati & resoluti funiculi nervei sunt occasionalis causa luxationis, non neglectâ vel omisâ debitâ & conveniente fascitatione & deligatione.

In specie quod attinet encheiresin, pertinet ad Chirurgiam mechanicam: Hæc verò omnibus luxationibus, mutandis mutatis, applicari possunt. Est etiam interdum, ut à causa externa simul frangatur & luxetur os; malum difficile, circa quod necesse est, ut simul curetur fractura & luxatio. Fiat vel sub puncto extensionis & repositionis: dum enim extenditur membrum, necesse est, ut luxata & fracta pars eadem vice reponatur, & sub ista extensione coadapretur, seu facta ligatura debiti etiam instituta venit. In luxata maxilla, si est à vi externa, repositio est facilis, si utraque luxata sit; si altera verò maxilla luxetur, promptum remedium est, alapa inflicta. Porro parvum est os, quod luxatum varia infert mala, nempe os coccygis, quod luxatum tam ingrosum quam extorsum, ut in partu disticili. Hanc utramque luxationem qui vult cognoscere vid. ann. 3. Ephem. pag. 144.

Hæc de luxatione.

Superfunt tractandæ

FRACTURÆ.

nempe dum partes corporis duræ s. ossa à quacumque causa sæpissimè quidem à vi externa subito discontinguntur, frangi dicuntur, utur enim causæ omnis fracturæ frequentissimè sunt violentiæ externæ: nihilominus tamen observandum est, quod à causa interna, nempe à nimis convulsionibus artuum manus & pedes fracti & discontinuati fuerint, exemplum tale refert Med. Norimberg. in Miscellaneis anno 2. observat. 225.

Frangitur os l. secundum latitudinem adeoque transversim, in quo casu interdum simul insigniter contretur l. frangitur os secundum longitudinem, adeoque saltem finditur, diciturque propriè fissura ossis.

Chirurgi nostrates priorem fracturæ speciem, vocant fissuram imprimis s. sit fractura c. vulnere, ita ut aliquid de osse fracto foras promineat: posterior v. species nempe fissura vocatur iidem.

Hæc duæ fracturarum species probè sunt discernendæ cum differentiis admodum sint naturæ, & diversissima m. post se trahant symptomata.

Per transversim quidem factæ fracturæ m. ab impletis facillè cognosci possunt, idque tunc imprimis qu. ossa fracta m. à loco suo commotâ fuerint, & sive externa vis lædens accesserit, sive ex solo casu ossa fracta sint, non possunt tamen non ingentes dolores molestiasque inferre partibus membranosis & fibrosis superiacentibus, imprimis si festuca ossis separata atrocis has pungat.

Præterea sæpissimè membrum fractum brevius redditur, dum musculi ossa separata trahunt versus suum principium.

Accedunt & causa externa alia à quibus facillimè ossis fractura patet. Imprimis a. hoc consideratu dignum est, quod in fractura partium superja-

centium musculosarum & nervosarum pori naturales ex contusione aut laceratione transformati, simulque ad dolorem & hinc junctam fibrarum nervosarum crispationem angustari facillè cursus motusque sanguinis naturales & lymphæ impediunt, remotantur & sistunt.

Unde præter ordinariam aliqualem partis fracturæ intumescencia, nunc inflammations, nunc œdematosæ familiares fracturarum sunt comites, sæpius in principio supervenientes. Nam interdum etiam si inconvenienter tractentur fracturæ; aut etiam sin internè ex osse fracto nutrimentum ejus proximum corruptum vitians partes lædat quarto demum aut septimo die post fractum & repositum os inflammatio quodammodo erysipelacea supervenit.

Ita ut nunc simpliciter aliquod erysipelas in loco fracturæ efflorescat, nunc horror & rigor, & insequens æstus erysipelas tale solet comitari.

HVIUS CAUSA est varia, in specie tamen supervenit, quando occasione fracturæ partes nerveæ, tendinosæ & membranosæ læsæ fuerint, idque in specie in corpore cacochymico, ubi occasione partium nervosarum læsarum; harum nutrimentum proximum alteratur, & læsum acorem contrahit & irritando partes nerveas erysipelas infert, quæ occasione commota camarina succorum facillè febrem excitare solet, ubi subinde solet esse suspicio festucarum, hinc inde ex osse fracto procedentium, & partes vicinas lædentium aut pungentium plus minus.

Hæc ita quidem quoad fracturas transversim factas se habent quæ quod simpliciores, ed minus periculosa, sin c. vulnere, sunt multo periculosiores, sin c. abscessu ossis ita ut ossicula separata incipiant suppurari sunt omnium periculosissima.

Consolidantur ossa facillius aut difficilior pro varietate ætatis, constitutionis ægri vitæ generis, ac siæ milium circumstantiarum.

Minora ossa fracta intra septimum aut quatuordecimum diem ferè sanantur; ossa majora ferè intra 20. ad 40. præter propter curationem recipiunt. Hoc imprimis notatu dignum est quod in gravidis si forsitan frangatur os, difficillima & tardissima sit ossis fracti consolidatio, quæ tamen si supervenit partus naturalis & legitimus, postmodum facillimè consolidari solet.

Hæc de fracturis transversim factis, quod articuli FISSURAS hæc m. sæpissimè in oculo latent, in specie si minores fuerint, & non nisi tardè per varia ac gravia supervenientia symptomata se manifestant.

Scil. ex casu, vel ex lapsu, vel ex saltu fortiori, vel in contusione membri in lapidem sit ut fundatur in quodam loco os, idque pro constitutione ægri, vel naturali, vel præternaturali, seu morbosa, vel facillius, vel difficilior.

Hinc senes levi occasione & violentia incurunt fracturas ossium tam transversales quam longitudinales, quia eorum. ossa sunt arida & facillè scissilia, facileque finduntur, & ii, quibus ex contagio luis venereæ per nutrimentum ossium corruptum ipsa ossa cariola facta sunt, facillimè eorum fracturam patiuntur, unde quidem dolor ibidem locorum extorsit major vel minor pro ratione fissuræ: patiens tamen muna solita ad huc c. isto membro ferè obire potest; hinc levis quidam tumor interdum rubescens nonnihil simul successivè se manifestat.

Verum hicce in minoribus tardius supervenit, quia ex fissura nutrimentum partis proximam dilapsam & qf. transudans intra periosium & partes vicinas successivè alteratur & corrumpitur & sensim secundum longitudinem membri defluens usque ad loca articulationi vicina, ubi tendines copiosiores & artus tenfi progressum

progressum ulteriorem impediunt, unde ibidem tandem congestum in *abscessum* & *ulcus* mutatur dum *interea ipsum os in loco fissio corruptionem & cariem concipit*, unde infra enatum *ulcus* continuo quasi fomite sustentatur.

Hæc fissuræ quæ non sunt aded ratæ nisi tempestivæ fuerint cognitæ si tandem ulcera ista producant *vulgo pro abscessibus & defluxionibus corporis habentur*, cum in loco abscessus omnis cura sit irrita, propterea quoniam obortus abscessus sæpius remotus est longius à loco ossis læsi. Unde etiam in his casibus interna purgantia & sudorifica, externa v. balsamica quæcunque malum diu protrahunt nunquam curant, nisi latens & abscondita fissura detegatur.

Accuratus E. sic Chirurgus in cognoscenda fissura *expiscando* *fidulo* causam antecedentem & dolentem & tumentem locum læsum peritendo; & hinc inde *digitis investigando*, an aliquid rimulæ vel inæqualitatis instar fissuræ in baculo quodam fissio, percipi queat s. perquirat ut an in casu, v. gr. sonus quidam & strepitus in membro læso exauditus fuerit, an brevi post tumor ibidem subortus fuerit, annon perceperit successivum motum materiæ lentè descendenti q. in abscessum & quæ sunt similia signa, ex quibus acuta conjectura fissuras cognoscere debet.

Fissuræ hæc, utut *ex omnibus fracturis sint facillima*, tamen si non cognita, non ritè curantur aut neglectæ ulcus post se trahunt imprimis si in loco fissio osium caries superveniat, admodum periculosa sunt & sæpius ad membrorum abscissionem deducunt.

Fractura, in quibus loca ossium fracta sunt minus retusa, ut non habeant multas prominentias acutas, pungentes, ossa fracta transversim non penitus loco suo remota, facilius curantur, quæ vero femoræ, difficilius longe; *Si vi fractum & comminutum fuerit os in frustula & fragmenta*, periculosum est; omni enim junctum solet esse vulnus nunc sensile, nunc occultum, quod sub cute partes membranofas lædit, adeoque abscessus imminet. Porro si sit fractura ossium, ubi ossa duo coniuncta sunt, si alterum saltem fractum, minus periculosum est, si verò utrumque, majus est. Nam in osse uno fracto, reliquum os firmat membrum & non tam valida extensione opus est. Postmodum os sanum etiam fulcri instar se habet, quo alterum non potest loco se moveri. *Os fractum in medio sui dat fracturam leviores*; quam circa articulum, item circa articulum sunt plures tendines, multi nervi, &c. unde periculum est ne inferantur varia symptomata. Item *os fractum, quod regitur multis musculis*, minus periculi habet ratione symptomatum, quam quod frangitur circa loca tendinosa & fibrosa, verbi gratia, si tibia circa suras frangitur, minus periculum est, quam in talo. Si os fractum sit absque vulnere & læsione partium mollium, ed levior est cura, si verò cum vulnere partium mollium & contusione, periculosa est fractura, & periculosas inflammationes, dolores, convulsiones, interdum gangrænam inferit. *Si est fractura ossium in plura frustula*, subinde necessarium est, ut ossa separentur à se invicem, quod fit nunc *spiritu vini* in minoribus, nunc tardius in majoribus: Citius, si ossa penitus fuerint separata, tardius, si ossicula adhuc hæreant cum membranis. Ossa præter reliquas substantias, prout sunt vel majora vel minora, vel magis vel minus porosa, nunc citius nunc tardius solent consolidari, ut plurimum consolidantur à die vigesimo ad vigesimum quintum, alia subinde ad 40. vel 50. in majoribus extenduntur. Præ reliquis *ossa femoris* fracta raro consolidantur, integrum quin femur circumseptum est vastissimis musculis, medianibus qui-

bus fractum os vix ritè reponi vel firmari potest; quin denud elaboratur vel figuram vitiosam contrahat, adeoque instar regulæ erit, si femur fractum sit, in specie in adultis, sine claudicatione non posse restitui.

INCURVA fracturarum necesse est ut *reponatur* ossa in locum naturalem. Nam ossa fracta quæcunque ratione modo denud sunt reposita, & oræ separata denud ad se invicem admotæ, tunc natura eadem firmiter denud conglutinatur proprium eorum digerendo alimentum, quo in spatiosa ossis separati diffecto & indurato reununtur firmiter ac denud conglutinantur ipsa ossa. Nam *liquor alimentarius ossium* spermatico eorum principio similis per meatus ac poros eorum secundum longitudinem fibrarum, ex quibus primitus ossa coaluerunt rependo ea nutrit & auget dum vero in loco fracturæ rectus & naturalis pororum ac meatuum situs est vitiatas & impeditus, quoque *impeditur naturalis* & legitimus *alimenti cursus*, unde hoc circa locum fracturæ stagnat, successivè congeritur, & ita rd. in similem ossibus duritiem coagulat, sicque *callus* appellari solet qui substantia quidem similis est ossi conformatione verò solà ab eodem differt.

Nullum E. aliud *directè* *Chirurgi officium est*, circa fracturas nisi ut *ossa reponat* extensa prius probè circa extremitates oris mutuo conjuncta: quorum prius in fracturis per transversim factis tantum locum habet, n. n. *extensio* posterius v. n. *extensio* extremitatum m. in fissuris probè observandum est.

Postmodum *ossa reposita* ita in *situ naturali conservant* nempe fasciarum circumligatione & ferularum adaptatione, ac denique membri aptà collocatione.

Indirectè tamen m. circa ossis fracturas Chirurgus est occupatur *præcavendo aut tollendo inflammationem & admovendo* ea quæ balsamum naturale s. alimentum proximum ossis fracti & ita callo generationem promoveant inungendo scil. locum fracturæ *spiritu vini calido, vel solitario, vel cum infusione florum hyperici*: vel illinatur cum *spir. vini*, cui tertia pars *spiritus lumbriorum terrestrium per putrefactionem* admixtus sit, ut se infuset in poros, & partes nerveas læsas restituat. *Si insignis simul adsit contusio partis*, illinatur *mel cum spir. vini* probè temperatum, hoc enim loco, nempe in *fractura cum contusione* plus minus *interesa* optimè confert, & contusionem dictam remover, imminuentiaque symptomata lenit. Illinatur etiam locus fractus c. ol. hyperici aut fomentando eandem c. vino decoctionis rosamarinii, aut inungendo ol. lumbriorum terrestrium, aut ol. terebinthinae c. racamahac & paulò oleo destil. rosamarinii, sub forma empl. aut quod ut plurimum usu venit applicando emplastrum ad rupturas s. fracturas parandum nempe ex

resin. albæ puræ ℥ij.
ex Terebinth. turbidæ ℥ijj.

quæ lique facta & probè permixta super aqu. imprægnentur pulvere rad. ulmarie, biltort. & aristoloch. rotund. donec invicem subacta coeant in consistentiam empl. sub sinem addendo parum ol. destillati ossium humanorum potest meliorari si addatur *extractum radicis aristolochie rotunda cum spiritu vini*, item si istis invicem liquefactis addatur *pulvis succini*, ut unà liquecat, vel factum emplastrum malaxetur blandè cum *oleo destillato succini*, vel tempore usus cum *balsamo Peruviano*.

In loco E. fracturæ postquam junctum & repositum fuerit os imponitur tale empl. ita ut non exactè extremitates emplastris sibi invicem super imponantur d. ut aliquatim per hiscent, præmitti potest uti dixi inunctio loci c. oleis appropriatis imprimis c. ol. lumbriorum terrestr. acuat c. ol. destil. rosamarinii.

Emplastro

Emplastro applicato imponuntur ferulæ, postmodum ferulæ conjunguntur per tria ligamenta: ea hinc convenienter fasciis, pars est facianda: Hinc in figura media ratione situs extremorum aptè situanda est: in hoc enim muscoli neque laxi neque tensi sunt d. porius talis situs circa nullum dolorem ossa reposita servat. Cum his externis conjungi etiam possunt commodè interna vulneraria quibus semper rosamarinus addendus est aut ulceraria in vulnere & ulcerum cura recentia.

Præ cæteris ostiocolle lapis in aqua symphit. major, usurpatus est appropriatissimus, cujus mira est efficacia in adjuvanda consolidatione ossium fractorum & in promovendo callo; aded ut interdum m. si nimis diu usurpetur magnum nimis callum producat.

Per experientiam hoc certum est quod *Ostiocolle lapis* sit mirabilis: quo a. modo operetur est ferè obsecrissimum: tam durus enim est ut neque igne calcinari neque menstruis corrosivis commodè corrodipi possit: multo minus E. à stomacho erit, resolvable: quicquid sit tamen singularissimus est in callis ossium fractorum generandis & augmentandis.

Eminet etiam herba *agrimonia, consolidida major, Germanium Robertianum, sabina*: quibus adde *lapid. ossifragam*, eminet quoque *pulvis Fabricii Hildani ex lapide ostiocolle*.

℥. Lapid. ostiocolle. præp. ℥j. Cinamom. el. ℥ij. sacchari ℥j. M. fiat pulvis, dosis ℥ij.

Vel *ostiocollem* solve in *vino*, in *decocto vinca pervinca*, propinetur repetitis vicibus. Non incongruum est *unguentum Bartholini c. 6. historiar. 25.* si post tres vel quatuor dies fasciæ resolvantur, & consideretur locus fractus, ibi, ubi consultum est, *ablunatur vel aqua simplici, vel cum vino decoctionis plantarum nervinarum & vulnerariarum vel simillium*.

Ligationes & fasciationes sint moderatæ, ita ut nec sint nimis arctæ nec nimis laxæ.

Nam nimis arctæ partem suffocant c. semper n. in loco fracturæ aliqualis supervenit intumescencia, quæ impedit nec potest nec debet, propterea etiam empl. impositum non invicem se attingat extremitatibus uti antea monui, neque deligationes nimis strictæ sunt adducendæ, quia alias si ista intumescencia impediatur *gangræna* partis supervenire solet.

Vulgo imponunt cataplasmata ex pulveribus adstringentibus ex bolo armen. rosii, balast. thure sanguine dracon. & similibus exceptis ovi albumine d. *prava consuetudine*: Nam nihil juvant quin poros replendo & partem incrustando sæpius nonnulla mala inducunt.

Si applicanda sint cataplasmata, ea paranda sunt ex vulnerariis appropriatis nempe ex Geranio Robert: confuso & instar catapl. imposito; vel si tale quid applicandum est nemini tamen suasor ero, inungatur locus fractus ol. Hyperici: hinc imponatur cataplasma ex pulvere Rad. biltort. in vino infuso hoc n. fit commodè pro adjuvanda consolidatione ossis fracti, & impediendâ aut præcavendâ inflammatione.

Ferularum numerus nimis earumque arctæ nimis collectio s. connexio est nociva: sæpius tres sufficiunt rarius ultra 4. ascendendum est, cæquæ ad digiti distantiam à se invicem sint remotæ ne comprimendo dolorem aut m. intumescentiæ impedimentum afferant.

Fasciarum deligatio à medio s. ipso loco ossis fracti est instituenda & eadem nunc sursum nunc deorsum pro lege artis sunt ducendæ.

Quod si in fracturis imprimis c. contusionibus, nervi, ligamenta & similes partes nerveæ circa fracturas sint dilocatae & qs. contortæ, tunc ad tortiones istas partium nervosarum sequens ceratum FORESTI

est admodum accommodatum.

℥. Rad. sigill. salomon. ℥iv.
alib. ℥j.

fol. plantag. Mii.

omnibus bullitis pistatis & cribratis ad ignem c. cefà alba f. ceratum molle addendo.

ol. rosarum,

Myrtillorum ana. ℥ij.

Terebinth. clar. ℥iij.

unguent. Ægypt.

dialth. ana. ℥ss.

Boli armen. ℥vi.

Sanguin. dracon. ℥ij.

Thur. ℥j.

Santalor omnium ℥ij.

M. F. ceratum.

Cujus usus est ut post 7. diem imponatur contra prædictos nervorum affectus.

Hæc modo dicta imprimis locum habent in ossium fracturis per transversim factis.

FISSURAS quod attinet: si recentes sint facile curantur, sin loco tumenti & nonnihil dolenti ubi suspicio est fracturæ applicetur empl. ad fracturas conveniens ex supradictis, v. gr. ex resin. c. rad. symphit. & similibus paratis, & adaptatis l. etiam ommissis ferulis, pro ratione circumstantiarum.

Membrum deligatum *quietum contineatur*: sic namque nutrimenti ossis corruptio impeditur c. facta jam corrigetur & fractura facile consolidabitur.

Quod si in fissura recenti tumor insignis, mollior tamen & tractabilior adfit, quod signum est collecti circa locum affectum aut sanguinis aut liquoris ex ossè fissio transudantis, tunc *aperiendus est tumor & liquor* contento parandus est exitus.

Vulnusculum *serveitur apertum per turundam*, & hinc tractetur tanquam fractura c. vulnere: sic n. facile consolidabitur & os fractum & m. vulnus inflectum.

Quod si v. aut ignorantia *Chirurgi aut ex neglectu* agri temporis diuturnitate fissura degeneraverit in *ulcus & abscessum* tunc tumor & abscessus facta aliquanti maturatione aperiendus & apertura usque ad locum fissuræ continenda, ut ibidem os fractum sæpius simul successu temporis redditum cariosum commodè curari possit: tunc n. abscessus facile mundificandus ac consolidandus curari in totum poterit: de quibus casibus nemo unquam melius scripsit quam felix VVURZ. in sua Chirurgia qui sanè Chirurgorum Germanorum optimus & antesignanus ut eum vocat *Helmont*.

Hæc in genere de fracturis per transversim, &c. fissuris.

Et quidem *fractura* hæc nunc sunt simplices, nunc sunt complicata c. *Vulnere*, ita ut & os frangatur & superstratæ partes molles musculosæ vulnerentur.

Post extensionem E. & repositionem ossis, vulnus considerandum venit, & ubi nihil de ossè abscessurum metuitur labia vulneris l. futuris l. glutine conjungenda, & balsamo convenienti tractanda emplastrum in loco vulneris perforatum s. foraminulatam fracturæ applicandum ut ita beneficio foraminis commodè vulnus tractari possit: hinc ferulis & fasciis convenienti modo pars læsa tractanda & deliganda & *quotidie semel aut bis* pro ratione circumstantiarum est medicanda l. *religanda*, quod in *simplici fractura tertio demum die* fieri solet, ut nempe religatur fasciatio prima.

Quod si v. ossium fractorum *eminentia extra vulnus* prominent ita ut jam ab ambiente aère alteratæ & quod citò fit cadaverifacæ fuerint, tunc eminentes os aut lima abradendum aut tenacula separandum, id quod m. fieri necesse est si eminentes os & cutim perforans, alia ratione reponi nequeat, sin v. os adhuc

FFF Lanum

sanum & non alceratum sit, tunc denuo in situm convenientem restituendum vulnusque fractum per unguenta digestiva diutius apertum servandum, idque cum in finem ut particulae & frustula ossium, interdum in fracturis per transversum à toto separatae, si forsitan coalescere c. reliquo osse nequeant per vulnus foras extrudi aut m. extrahi possint.

Quod si mox ossicula talia omnino separata se manifestant, Fossella sunt extrahenda: sin v. tantillum adhuc c. toto aut c. periosio saltim cohæreant, naturæ integrum committendum negotium, quæ nunc separat ea omnia nunc verò denuo eadem consolidat; Hoc ipsi v. cum lente fieri soleat, adjuvanda est natura unguento parato ex

mell. virgin. ℥iβ. misti.
pulveris Lumbri corum terrestr. ℥iij.

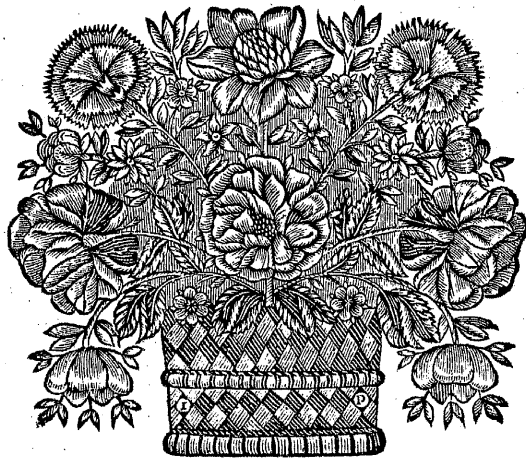
quæ applicata convenienter ossis separationem adjuvant.

Vel etiam quod melius est.

℞. pulveris aloës, Myrrh. ana ℥β. Rad. consolid. maj. arist. loch. rot. ana ℥iij. Euphorb. ℥ij. Terebinth. & ceræ q. s. M. in formam linimenti s.

Unguenti: quo illinitum vulnus promoveret ossiculorum separationem si denuo c. toto consolidari nequeant. Si osse fracto denuo coalito, callus nimis magnus genitus sit, corrigendus & imminuendus est, quod docet *Hildan. c. 1. observ. 91.* Si non habeat *debitam figuram*, opus est interdum, ut corrigatur; quod facile fit, si callus nondum est firmatus; Si verò est firmatus, sine noxa fractura non potest curari. Si os iterum frangatur, non frangitur in calo, sed circa callum.

S O L I D E O G L O R I A .

I. N. I.
COLLEGIUM
CONSULTATORIUM.

P R O L E G O M E N A .

N resolutione casuum quatuor consideranda, *primò subjectum* seu sedes morbi, seu pars affecta, tam per essentiam, quam per consensum. *Secundò, causa* tum proxima, tum remota, quæ affectum cum symptomatibus variis producit.

Tertiò, prognos. 4. *Cura* & methodus medendi.

Dubia sæpè & difficilis cura est potissimum (1.) ob complicationem symptomatum, ut si gravida febricitet, mulier variolis laboret, (2.) ob idiosyncrasiam individuorum, quæ est non tantum in crassi succorum contentorum, sed etiam in partium solidarum mechanica conformatione consistit, quæ in singulis individuis quoad poros differt.

C A S U S P R I M U S .

D E A P E P S I A .

MERCATOR Belga tenuioris fortunæ tempore hyberno per VVestphaliam peregrinatur, Lipsienses petiturus nundinas, sed negotiorum causa per tres septimanas hinc inde in VVestphalia detinetur. Lipsiam veniens, conqueritur de nausæa & fastidio ciborum, dolore gravativo circa præcordia, sub costis nothi, noctes habet inquietas, manè evigilans ejicit copiosè sputa viscida, percipit ructus inspidos, à pastu, licet mediocri, rubores & æstus faciem occupant, urina turbida, crassa, pallida; vitium supervenit imbecillitas.

RESOLVTIO. Ex symptomatum syndrome & causis antecedentibus patet, ægrum aepsia seu digestionem stomachi imminuta & viciata laborare.

C A V S A in ipso stomacho cruditatibus viscidis referto hæret, unde fermentum ejus digestivum partim copiam obruitur, partim tenaci visciditate hebetatur. Hinc *dolor gravativus* non tam in regione stomachi ab ægro perceptibilis exoritur, sed officium potissimum superius sub noctis requie laceffitum, *noctes inquietas & somnum turbulentum* producit. Manè *sputa viscida* ex dissolutis sub nocte & attenuatis cruditatibus in cæphalum regurgitantibus, cum per pylorum ob clausuram ad intestina transmitti nequeant. Cumque stomachus cruditates dictas, quantum possibile, digerere nitatur, istæ verò ob visciditatem ad fermentativam volatilisationem ineptæ sint, non mirum, *status & ructus inspidos* eructari, *appetitum prostermi* dejecta activitate fermenti stomachalis, quo fit, ut ingesta in passam acidam viscidamque facessant, cujus acoris ratione, & inde pendens inæqualis succorum imprimis vis fermentationis *φλογοσπις & æstuationes, ruboresque faciei* post pastum superveniunt, *urina cruda, pallida,* ob errata primæ coctionis, & defectum fermentationis,

in statu naturali, intimè salina recrementa cum seroso vehiculo jungentis. *Vitium successivus defectus* ex frustranea corporis nutritione.

Induxerunt hoc malum victus inordinatus & crassior densiorque, ob paludes ibidem frequentiores, fermentum digestivum stomachi hebetans.

PROGNOSIS. Malum etsi caret periculo graviore, neglectum tamen facile in febrem intermittentem, malum hypochondriacum, vel cachexiam diuturnam præcipitare ægrum potuisset, quod non metuentum, si lege artis cruditates resolvantur & attenuentur; hinc evaëuentur & postmodum appropriatis internis & externis stomachas roboretur.

C V R A. Pro priori scopo *vinum absinthites cum radice behenii infusum*, vel *extractum absynthii in vino* manè jejuno stomacho & bihorio ante cenam per alia quot tempus sumptum egregiè conducit.

℞. Sal armon. depurati ℥j.

spec. diagalang. ℥β.

F. pulv. stomach.

d. in 4. partes æquales, manè & vesperi.

2. *EVACVANT* optime *vomitiva*, v. gr. crocus metallorum in vini absynth. ℥j. per noctem infusus, manè post exactam filtrationem propina. Vel

℞. Tartar. emet. gr. iij.

facch. albiß. gr. vj.

Ole. menth. dest. gr. j.

M. fiat pulv. Emet.

Sin horreant vomitum.

℞. Mass. pilul. de gum. aminion. Querc. cer. ℥j.

extr. absynth. ℥β.

trochisc. alhand. gr. ij vel iij.

C. s. q. Elix. proprietar. f. pilulæ pro unâ dosi.

INSTAVRANDVS VENTRICVLI VIGOR internè cum *Elixir propriet.* ad gutt. 40. manè & vesperi sub ingressum lecti hauriat cochlear unum vel duo *spiritus juniperi.* Externè *balsamis stomachicis* regionis stomachi & scorbiculo cordis inunctis.

℞. Aqu. menth. ℥ij.

spir. juniperi. ℥vj.

elix. Matthiol. ℥iij.

spirit. sal. dulc. ℥j.

Menth. ℥j.

M. Dosis cochl. j. vel alter. manè & sub ingressum lecti.

℞. Ol. stomachal. Craton.

menth. aa. ℥.

catioph. ℥β.

nuc. mosch. expr. q. s.

Pro corpore balsam.

F. balz. stomach.

FFFF ij CASVS

CASVS II.

INFLATIO STOMACHI CVM ASTHMAE ET CARDIALGIA.

Inflatio
stoma-
chi cum
asthmae
& car-
dialgia.

MYLIER laudabilis constitutionis conque-
riur de appetitu deficiente, superveniente difficili &
anhelosa respiratione, quæ ipsa in tantum etiam ex-
asperatur, ut decumbere amplius nequeat, citra suf-
focationis periculum, quin semi erecta jacere necesse
habeat: Adhuc anxietates insignes crebrioribus vi-
cibus repetentes. Accedens Medicus eam singultien-
tem offendit: Interdum rictu, licet magno conatu
emisso, levamen percipit quoddam. Dolent hypo-
chondria, omniaque ibidem tensa & plena esse asserit,
ut ne digitum sub iis recondere queat. Medicus ex-
plorat intumescentiam in regione epigastrica, mollem
cedentem tactui, quem ægra refugit, indeque impense
se dolere conqueritur.

RESOLVTIO.

Affectus est complicatus: symptoma primarium in-
flatio stoma. hi, secundarium asthma seu levis ortho-
pnoea, cum cardialgia & anxietate.

PARS AFFECTA stomachi tota capaci-
tas, ratione inflationis, ratione verò anxietatis,
cardialgiæ, singultus, primario officium supe-
rius.

**CAUSA PRIMARIA SEV PRO-
XIMA** cruditas viscida & pituitosa, fermenti acti-
vitatem obtundens. *Difficilis respiratione* ab impedito,
propter inflationem ventriculi, diaphragmatis motu,
praesertim ægra supina jacente.

Hypochondria dolent, quando tenduntur, id est,
quando spasmi oriuntur in partibus membrano-
sis peritonæi. *Singultus* succedit, quando motu con-
structivo convellitur officium superius ventriculi,
quod in consensum trahit diaphragma. *Rictus cum
molesta emissio*, quia irritata superius officium se
magis stringit. *Dolor ventriculi & anxietates* prove-
niunt à constrictione & motu convulsivo ventriculi,
& speciatim officii superioris. *Anxietates* in febrili-
bus tam malignis quam benignis plerumque sunt
ex stomacho, rariùs ex corde affecto, ob impeditum
sanguinis motum, ubi simul *respiratio anhelosa* ob-
servatur.

CVRATIO. In cura proinde malignarum fe-
brium potissimum à contagio, quibuscumque in prin-
cipio morbi vomitorum exhibui, semper quieti & ma-
gis pacati fuere, quam qui nullum sumptulerunt, hi
enim summas perpessi fuerunt angustias.

In *puerperis* verò *anxietas* observatur, propter ra-
pidum motum sanguinis chylōsi circa vasa pulmona-
ria & vicina.

Hypochondria dolent, tensa & suspensa sunt, non
tam ob flatum distendentes, quam ob partium muscu-
losarum spasmum. In luxationibus vertebrarum dor-
salium, nervorum nonnihil translocatorum, fibræ in
spasmos crispatae, variis symptomatibus dant ansam.
Inflatio stomachi quò longior, eò magis imminet
tympantus.

Propter dolorem & flatum (1.) flatuum impetus
sistendus, (2.) pituita viscida evacuanda: (3.) fermenti
robur instaurandum. *Propriari scopo* sequens clyster
applicari potest.

℞. Decoct. chamom. ℥v.

Urinæ humanæ ℥ijj.

M. add.

Elect. de bacc. laur.

hier. c. agaric. an. ℥β.

Ol. dest. terebinth. ℥β.

M. f. clystina.

Decoctum chamomill. & rorismarini in cerevisia, addi-
tis sem. carmin. fenic. egregium experiment. *Foresti*

carminativum. *Castor. ejusque essentia* ad ℥j. egregia, si
ferre possit ægra.

Vel ℞. Aqu. menth.

fenic. aa. ℥j.

ess. castor. ℥ij.

spir. sal. armon. anifat. ℥j.

Laud. opiat. gr. ij.

syryp. cort. aurant. ℥ij M. F. potio,

dos. i. vel 2. cochl.

Ubi verò æstus & phlogoses,

℞. Aqu. menth.

fenicul. aa. ℥j.

spirit. nitr. dulc. ℥β.

Laud. opiat. gr. ij.

syryp. cort. aur. ℥vj. M.

PURGANTIBUS trochisci alhandali adden-
di, nam colocynthide mitè dissolvuntur phlegmata
viscida.

Externè ut spasmi remittant, si pertinaciter re-
sistant.

℞. Theriacæ q. f. imprægnetur oleo quodam
destill. Vel

℞. Empl. ex racamahaca, malaxetur cum
theriaca.

CASVS III.

DE PICA à SCABIE RETROPULSA.

PVELLA procax & vegeta, annorum 14. cu-
jus labra muliebre profluvium nondum polluerat,
corripitur ineunte verè, spontè sua scabie, cujus per-
tæsa molestiæ & pruritus fastidiosi, nescio quibus li-
nimentis eam curare sategit, corripitur hinc brevi post
febri anxiosa, malignæ simili, quæ tandem, difficulter
licet curatâ, redemptibus sensum functionibus natu-
ralibus, redit postmodum etiam appetitus, sed minùs
consuetus, præ cæteris enim edulis speciatim creatâ
subtilissimè trita delectatur, ejusque usu mira volupta-
te afficitur, palam pariter ac clam eam sollicitam
comedendo. Parentes solliciti, ultra minas simul Me-
dicum pro consilio vocant.

RESOLVTIO. Duo circa resolutionem hu-
jus casus ponderanda: (1.) quæ sit causa proxima sca-
biei, (2.) quomodo scabies retropulsa febri & pi-
cam intulerit.

Quoad prius, **SCABIEI CAUSA PRO-
XIMA** est acido acre sub cuticula defixum, na-
tum occasione interclusæ transpirationis. Hinc ho-
mines quieti & minùs laboriosi, vel nonnihil sor-
didati solent affici scabie. Halitus naturaliter per cu-
tem transpirantes salii, sub cuticula coacti
corruptuntur, & acorem contrahunt, qui acor alca-
linum & roridum nutrimentum partium, cum quo
effervescent, similiter corrumpit, ut partim in liqua-
men acre salium degeneret, partim salia hæc in nu-
trimento hoc irretiantur, & viscositatem contra-
hant. Cujus viscositatis ratione facillè aliis adhæres-
cit fermentum scabiosum, & fit contagiosum. Acri-
monia verò acidosalina parti affixa, incipit corrup-
pere nutrimentum proximum, & sic corpus inficit.
Patec hoc, primò ex pruritu, omne acidum acre
cutim attingens pruritur, si acrius, rosonem in-
fert. *Secundò, Ex pustulis*; Acida primò rubedi-
nem, postmodum albedinem inferunt; Alcalia verò
primò albedinem, hinc nigredinem: videbis hoc, si
fonticulum unum cum butyro antimonii, alterum
cum lapide corrosivo excitaveris. *Tertio, Ex squa-
mis decidentibus*, acidum erodit cuticulam, hæc
abit in squammas. *Quarto, Ex pure*, quod est san-
guis fermentando transmutatus, sulphure ejus ab
acido præcipitato. *Distinctio scabiei in humidam &
siccam non est bona*, nam prout subiectum plus
minùs est serosum, scabies quoque est vel humida vel
sicca.

CVRA

CVRA scabiei infra cas. 27. tradetur, sitque per
alcalina medicamenta & linimenta, cum oleo tartari per
deliquium, aut cum mercurialibus, mercurius enim
alcalinæ est naturæ, & acidum absorbet, v. g.

℞. Extract. panchymagog. Croll.

Mercur. dulc. aa. gr. xv.

Scammon. sulphurat. q. f. pro stimulo,

M. f. pilul.

Quoad pesterius, scabies & aliæ excretiones cuta-
neæ repelluntur vel à pororum occlusionem, vel à motu
sanguinis aliorum concitato. *Occluduntur pori* (1.)
à frigore, vel extrinsecus admoto, ut quando corpus
denudatur, post sudorem frigori exponitur, fibræ ner-
væ se contrahunt; vel intrinsecus recepto: Huc per-
tinet haustus frigidus, à cuius ingurgitatione cutis se
stringit, ob consensum nervorum & panniculi carnosii
cum membranis stomachi. (2.) à viscidis, unctuosus,
pinguibus, oleis expressis, emplastris applicatis, quæ
poros illinere solent. Hinc scorbutici, & qui serum
habent actius, à levi emplastri admotione pustulas &
herpetem contrahunt, ob coërcitos halitus acres.
Ulcibus corrosivis meliori successu pulveres ex la-
pid. calaminari, cret. cerussa, sacch. saturni conveni-
unt, quæ acidum absorbendo saporem salium acqui-
runt.

Motus sanguinis aliorum concitatur à venæ sectione,
purgatione, vomitu, clymate, intempestive applica-
tis, quibus sæpè motus naturæ expulsois ad exte-
riora pervertitur. In *petechiis* hinc *vena scellio* maxi-
me periculosa. *Clymata* quoque in variolis vidi lethalia,
& desolarentibus inde variolis, & diarrhæa colli-
quativa succedente. In *puerperis* si sit suspicio febris
malignæ, lochia stringenda potius nonnihil, quam
nimispellenda suadet **VVILLIS**: Quia tunc serum
vitiosum, seu sanguinis vitiosum à partibus exteriori-
bus materiam vitiosam intretum, & ad uterum simul
rapit.

Repulsa verò scabies & aliæ excretiones cutaneæ
tam periculosa inferunt symptomata, quatenus excre-
menta cutanea, quæcumque occasione vel immediatè
cum sanguine mista, vel sero soluta in crurum reaf-
fusa, sanguinis texturam naturale insigniter irritant,
quæ vitiatâ depravatâ spirituscentia, viciantur fer-
menta, sicque à tantillo fermento tota massa sangui-
nea infici potest.

His ita suppositis in hoc casu pica fit à stomachi
fermento inquinato ad modum acris, acido salso, quod
cupit saturari iis, quæ acidum imbibunt, quale creta;
danda proinde qualia appetunt, modò non nimia
quantitate. **FERRUS** de *absynthio* concessit cremam,
sed cum mechocanna mixtam, quibus fermentum
destructum saturatur, & simul evacuatur. *Itaque* 1.
fermentum ventriculi saturandum, hinc 2. per vomitu-
m evacuandum. 3. stomachus roborandus, ad *satu-
rationem* faciunt *martialia & alcalia fixa*.

℞. Corall. rubr. præp.

crystall. præp.

ebor. ust.

sal. absynth. aa. ℥j.

M. detur manè & vesperi.

Queritur. Quomodo scabies & excretiones cuta-
neæ retropulsa iterum expellendæ? *Respondeo*, fer-
menta salina iterum separanda, ut separata à sero im-
bibit, & huius vehiculo in cute rursus desigi queant.
Separatio instituenda mediante præcipitatione, quæ
prægressa, serum purum transcolatur, scæcibus præci-
pitatis circa poros cutis congestis efflorescentibus.
Danda igitur *alcalia*, quæ acidum in salium conver-
tunt, ut *salia fixa & volatilia*, card. bened. fumar.
absynth. viperar. C. C. fuligin. sang. humani; Si astus
urget, *antimonialia fixa, bezoardica, antimen. dia-
phor. mistura polychrestæ ex acor. & lapid. cancror.*
egregia sudorifera & diaphoretica.

℞. Aqu. scabios.

fl. sambuc.

card. bened. aa. ℥j.

acet. vini ℥vj.

lapid. cancror gr. xv.

syryp. de fumar. ℥ijj.

M. pro duab. vel trib. dosib.

Pertinet huc etiam *emulso* ex semine napi, aquileg.
card. bened. citri, sub nomine liquoris alexipharmacii
à **ZVVOLFFERO** correctâ. *Fimus equinus* ad pu-
rificandam massam sanguineam est egregius. Tandem
consilium **ZACUTI Lusit.** non improbandum,
qui suadet ut cum alio scabioso concumbat, sic sca-
bies redibit.

CASVS IV.

DE CHOLERA BILIOSA.

JUVENIS *evrapus* & probè sanus exercitiis *Cholera
biliosa*
deditus, cum gravissima ira excaudisset, ne vindi-
ctam instituire posset, bibit aliquantum vini cerasci,
hinc demum rediens ingrue nocte ex improviso
terrore gravi percussus, unde sequenti die ob languo-
rem universalem & lassitudinem artuum in lecto sub-
sistere cogitur. Mater sollicita propinat dosim tincturæ
bezoard. unde sudor sufficiens prolicetur cum aliquali
euphoria: Die sequenti atrocis anxietates eum corri-
piunt, ut in lecto inquietus se jactet, sudores co-
piofi circa caput prorumpunt, status abdomen disten-
dunt, sitis urget intensissima, modò calet corpus in-
tensissimè, modò naturaliter tepet. Ex propinato re-
medio confortante nauseat stomachus, in vomitus
erumpit copiosa materia viscida, flavæ, viridis,
amarissima, cui & copulantur aliquot dejectiones per
inferiora, cum flatuum emissionem, hinc levatur ma-
lum, æger commodè satis se habet, die vero quarto
eadem recurrunt symptomata, anxietates longè stu-
delius afficientes: aded ut æger moribundi instar ja-
ceat cum facie pallida & quasi exanguis. Cum ad ho-
ram & amplius ita afflictus fuisset, tandem summo vo-
mendi conatu, antea sæpius irritato, excernit aliquan-
tum materiæ viridissimæ & amarissimæ; vocatus Medi-
cus pulsum validum, magnum, celere, invenit,
rogatur ægro instituenda cura.

RESOLVTIO. Est affectus cholerae affinis,
minus acutus, per intervalla rediens; **SUBJECTUM**
morbi seu ratione transmissionis, ventriculus & inte-
stina, seu ratione receptionis & excretionis.

CAUSA PROXIMA est succorum acrimum
(acidi pancreatici & biliosi corrupti) in primis viis
effervescentia. In ira turgescit bilis & sanguis. A
terrore motus spirituum supprimitur & augetur aci-
dum; amarum acre in stomacho ingentes creat *anxie-
tates*, quales observantur ab assumptis vomitoriis,
quando ultimò materia amara evomitur, officia ven-
triculi tandem stringuntur, donec prævaleat pylorus
& per superius molesta ejiciantur, *sudores circa caput*
prodromus & effectus syncopes. *Sitis* primario affe-
ctus faucium, secundario officii superioris ventriculi,
quod stimulat ab acido famem, ab alcali vel salino
siti infer: Omnia amara ex intestinis regurgitantia
ad stomachum, clamorant sitem inducunt. *Spiritus vel
clystus sulphuris* in febribus ardentibus optime *siti*
sedat, quatenus alcali rodens corrigit, quando aci-
dum abundat, & membranas primæ regionis vellicat,
urget *rigor*, quando verò sub inæquali isto concursu
prædominatur pinguedo bilis, oritur *phlogosis*, unde
præcipitantiæ & fermentationem sitentia conveniunt,
*in rigore quidem sal absynthii, os sepiæ, crystallus; in
phlogosi arcantum dupl. Mens. nitrurum antimoniat. spir.
nitri dulc.* quando subito *languet corpus*, spiritus, sin
succesive, massa sanguinea affecta est. *Colores humo-
rum & excretorum* variè proveniunt à textura, radios
lucis vel transmittente, vel reflectente, vid. *Boyle de
color. Albedo excretorum* ut plurimum à commixtione
FFF ij mind

minus exacta aquei & oleosi oritur, maximè si hoc ab illo præcipitatur, sicuti spiritus vini rectificatissimus, cum aqua mistus lactescit; *pus albicat*, sulphure sanguinis ab acido in vulnere præcipitato, *lac* est album ab acido mammis impresso. *Semina oleosa* cum aqua trita emulsionem lacteam præbent, unde excreta candidantia, præcipitationem quandam prægressam arguunt. *Rubedo* oritur ex sulphure seu oleo sale volatili digesto & dissoluto; omne oleum, sal & spir. volat. animal. aliquamdiu asservatus, tandem rubescit, ex dissolutis particulis oleosis adhaerescitibus. Si sal ammoniacum, calx viva & sulphur destillentur, una spiritus prodit rutilans à sulphure ab alcali soluto, si huic spiritui auro affundas aquam, totus liquor lactescit, & sulphur ad fundum sededit.

Rubedo sanguinis exoritur à sale volatili intimè oleoso, seu sulphure dissolvente. *Urina quo rubicundior*, ed sulphure ab alcali volatili digesto abundantior: *turbida* contra fit, urina, si aliquid aceti admisceatur, non ritè cum partibus reliquis uniti. In morbis acutis dum *urina clara turbatur*, instauratum fermentum stomachicum designant.

Fætor facum fit à putredine, quâ sub solutione concreti alcali liberatum agit in sulphur, illudque dissolvit. Sic sal tartari cum flor. sulphuris in crucibulo fusum immensum spirat fætores. A purgantibus fortioribus excreta pessime færent, quatenus istorum alcali acre in sulphur scybalorum agit.

C.V.R.A. Crystallus preparatus uti bilis æruginosæ alexipharmacum audit SENNERTO & LANGIO, ita magnæ in cholera efficacitæ experimento HEERII. Spiritus vini calidè stomacho applicatus egregius. In cholera biliosa cerevisia secundaria succo citri acidulata porrigenda, vel Julepi blandè aciduli, v. gr.

℞. Flor. papav. err. Mj.

infund. in aqu. simpl. ℞iij.

Spiritus sulphuris q. s. acidulata, stent in digest. ad extrahendam Tincturam; Colaturæ adde

Sytop. corall.

cort. aurant. aa. ℞ß.

spir. nitri dulc. parum,

M. S.

CASUS V.

DE CHYLIFICATIONE LÆSA EX CRUDITATE NIDOROSA.

FOEMINA delicata lautioribus epulis dedita, bonisque fortunæ affluens, conqueritur de vagis, subito invadentibus & recedentibus æstuationibus corporis aliquot horis à pastu cum faciei vago rubore, accedunt subinde ructus terri saporis vix explicabilis, quibus interdum 5. vel 6. noctis hora superveniunt vomitus variorum liquaminum, cibis quibusdam assumptis plus minus permistorum. Mane mediocriter se habet, sed ad jusculi gallinacei, pro consuetudine hauriendi odorem nauseat, & assumptis paucis cochlearibus id seponit, superveniunt solidæ æstuationes, in specie caloris intensioris in regione stomachi, qui gulam flammæ instar urit, unde gravior fitis supervenit, cum appetitu circa prandium prostrato: Vocat Medicum pro cura.

RESOLVTIO. Digestioni opponitur *cruditas*, quæ duplex, acida, quando fermentum ventriculi nimis acidum, nidorosa, quando nimis iners.

Cruditas nidorosa, quâ præfens ægra cum soda laborat, observatur imprimis in febribus acutis, oritur sæpissimè à pinguibus, ovis fixis, castaneis, butyro, lacte, comestis, fructibus horariis, cucurbitis, melonibus, aliisque facilis corruptionis, potissimum in stomachi cavitate diutius retentis. Hac qui laborant semper habent excrementa alvi liquida impensè fecerentia.

Nausea fit ob spasium orificii superioris, *Phlogoses* ex inæquali succorum in primis viis fermentatione, sed in massa sanguineâ usque continuatur, unde heceticis mox à pastu calor & pulsus augetur.

Soda seu sensus rosonis & calor in gula fit ab effluviis acris ascendentibus. *Sitis* à sale acri lixivioso orificium superius stimulante, vel ex defectu lymphæ in faucibus.

Affectus non est lethalis, brevi curabilis; neglectus verò diarrhææ vel febris ardentis superventuræ periculum minatur.

Quod ut evitemus, (1.) stomachus supra vel infra evacuandus, (2.) si quid superest excrementi, corrigendum temperatis, v. gr. *crem. tartari*, *arcano dupl. off. sepia*, &c. (3.) stomachus blandis acidis vigorandus. *Purgantia* in cruditate nidorosa minori danda dosi, quia facile laxantur. Si *soda* prævaleat, præmittantur *acidum absorbentia*.

In præfenti casu, ratione *cruditatis* nidorosæ conveniunt *abstersiva*, ratione *sodæ*, *præcipitantia*: utriusque scopo satisfacit sequens.

℞. Arcan. duplic. ℞j.

off. sepia præp. ℞j.

pulv. nucif. gr. vj.

M. pro 2. dof.

℞. Creiori tartari ℞j.

corall. rubr. ℞j.

M. pro 2. dof. in jusculo.

Soda desperata & cardialgia per crem. tartari curata traditur in *Ephem. ann. 3. p. 385.*

CASUS VI.

DE CARDIALGIA SEU SPASMO ORIFICII SUPERIORIS VENTRICULI A FUNGIS.

AVRIFABER ætatis consistentis, cœna peracta, quàm sanus & hilaris assumpserat, lectum petit, nocte evigilans acutissimos dolores in regione dorsi circa medias thoracis vertebrae percipit, tanquam pugione perforaretur, dolor à parte postica incipiens ad anteriorem partem sterni transit, ubi etiam intensè, minus tamen acutè urget, cum insigni anheliu diffcultate, ita ut ex punctione vehementi cum dolore quodammodo suffocari videatur. Pulsus magnus, æqualis, paulò celerior, minimè durus: Medicus investigans causas antegressas, comperit ægrum die prægressa vasa argentea mercurio incrustasse & hinc deaurasse, in prandio quoque illius diei fungos cum butyro fixos, quibus sæpè delectatur, comedisse.

RESOLVTIO. Affectus est *cardialgia*, seu spasmus & contractio orificii superioris ventriculi, quod maxime sensile & laceffitum sæpe totum nervosum genus in consensum rapit. Sic observata *Epilepsia* à dolore stomachi, quæ post vomitum cessavit. Nec rarè *synopes vaga*, potissimum in mulieribus exinde visæ.

CAUSA PROXIMA est irritatio, quàm sequitur spasmus. *REMOTA* *fungi & boleti comesti*, qui rectè à Seneca vocantur venenum voluvarium; habent acrimoniam occultam causticam, in visciditate admodum tenaci, vid. *Hild. observ.* hujus *antidotum theriaca cum oxymelle*: Non vero funi *mercuriales*, qui solum tremores aut paralyin inducunt. *Dolor circa vertebrae dorsales, cum respiratione difficili* observatur, quia quando orificium stomachi diaphragma perforat, supra vertebrae dorsales ascendit. Quando œsophagus aliquid convulsivi patitur, tunc de *strangulatione conqueruntur ægri*.

Pulsus durus, id est, quando arteriæ tenduntur, rigidæ sunt & digito resistunt, nunquam verò observantur, nisi quando membranæ quædam vel inflammatae vel convulsæ, v. gr. in pleuritide, in

doloribus

doloribus nephriticis, colicis; apoplexia forti.

Morbus præfens est acutus, si augeatur, periculum Epilepsia vel synopes supervenientis.

Proinde materia peccans per vomitum vel secessum exturbanda, tum dolor opiatæ & specificis sistendus. Si dolor intensior, loco vomitus cathartica cum opio, sed in majori dosi offerenda. *Chamæmelum* optimum in cardialgia: *Sacculi cum aromaticis*, vino incocti, stomacho applicentur.

CASUS VII.

DE CATARRHO EPIDEMIO.

ANNO 1675. totam ferè Germaniam pervadens. Quoad morbum, qui hæctenus epidemicè grassatus fuit, observatum, quod universi anni tempestas fuerit admodum inæqualis seu inconstans, imprimis ætas pluviosa, indeque aquarum repetitæ inundationes, cum spirantibus crebrioribus zephyris, hinc principio Septembris, circa æquinoctium, nebulæ spissiores auroam obscurabant, circa meridiem claro solis splendore denud illucescente, utur tandem pluviosum & humidum tempus superveniret; Hinc sub finem Septembris & mense Octobri ubique grassari incipiebat coryza gravis & diuturna cum copiosa mucæ rejectione, quàm dolor gravativus & tensivus capitis comitabatur. Superveniebat huic post aliquot dies tussis crebra, serena, profunda, frequentissimè pectus concutens, inanis & sicca, noctu præsertim affligens, donec transactis aliquot diebus & humida fieret; unde copiosis rejectis viscidis liquaminibus pederentim cessavit. Quidam subita obmutescabant raucedine, verum sonorum nullum proferre poterant, cum tanta respirationis difficultate, ut fere suffocari viderentur, ex eo, quod pectus ipsi angustissimum & ubique repletum appareret, unde & tales nec tussire poterant, donec, cessante pectoris angustia & liberiore facta respiratione, tussis superveniret & raucedo paulatim cessaret. Plures cum dictis symptomatibus, præsertim in principio morbi, frigus vagum spinam dorsi penetrans interdum affligebat, æstu plus minus vespere insequente ad mediam usque noctem, & sic quotidie repetebat. Quidam dolore punctorio in alterutro latere affligebantur, occupante spatium costarum notharum & à regione spinæ dorsi lumbari sursum, antetiora versus ad sternum usque ascendente, respirationem ob gravissimos dolores insigniter impediende. Rejiebantur in taliter constituitis quibusdam cruenta & viscida glutinosa, non tamen purulenta; aderat tunc simul calor, in principio intensus, cum pulsu crebro, celeri; Omnia tamen cessantibus doloribus cessabant.

Quæritur qualis affectus fuerit; unde ortus; quomodo curandus?

RESOLVTIO. Affectus est catarrhalis, ex lymphæ p. n. effusione per irritationem externam.

PARS AFFECTA in genere glandulosa, speciatim variat pro symptomatum varietate: nunc membranae narium & vasa glandulosa laryngis, nunc circa corporis peripheriam.

CAUSA MATERIALIS LYMPHA vitata, acris, acida, plus minus abundans, p. n. mora, vitata verò ex inæqualitate aëris in casu exposita. Aër pluviosus & nebulosus massam sanguineam vitat, ut spiritus minus volatiles producat, hinc lymphæ asperior & copiosior, sal universale aëris plus minus evertatur.

CAUSA EFFICIENTIS, seu lympham dicto modo vitatam movens, *PROXIMA* est spiritus vitalis & animalis, qui irritatus fibras partium variè movet, quibus commotis etiam partium contenta moventur, unde loca glandulosa lympham suam effundunt.

REMOTA, quæ efficientem internam movet,

est inclementia aëris autumnalis, nebulosi, qui cum sordibus, quibus scateret, attractus, nares, fauces, irritavit ad effusionem lymphæ; unde coryza, tussis; pleuritis, non secus ac spina infixa dolorem & fluxum facit.

Coryza quidem orta ex irritatione membranæ narium internæ & pituitariæ superioris, ab attracto intrâ nares aère asperiore, atomis asperioribus irregularibus stimulantibus referto, sicut effectum similem videmus à pulvere sternutatorio, solutione vitrioli albi intra nares attracta. Ex irritatione fibrarum & spirituum facta lymphæ effusio.

Tussis successit ex irritatione simili membranarum faucium & laryngis, primum sicca, à simplici lymphæ effusione, acrimonia sua membranam asperæ arteriæ stimulantis; post humidâ, succedente excoaratione laryngis, ex qua succus ejus nutritivus exstillat, qui corruptus dat mucum, & tussim humidam. Micula panis intra laryngem recepta; ob irritationem, primum tussim siccam, si continetur, & humidam creat.

Raucedo ab humectatione nimia laryngis.

Anxietas & plenitudo pectoris, distensionem pulmonum impediens, à motu convulsivo pulsionum, quæ ob retis fibrosi contractionem non poterant distendi; unde nec tussire tales poterant. Ab opiatæ cessabat, absque materiæ rejectione.

Febris catarrhalis à lymphâ nimis acida cum sanguine effervescente.

Rigor ab acre partes membranofas circa præcordia vellicente.

Æstus ex effervescentia lymphæ acide cum sale volatili oleoso sanguinis.

Pleuritis notha ex lymphâ acris, rodente, circa pleuram effusa oriebatur.

Dolor tensivus à spasmo membranarum cerebri, ob consensum cum naribus: *gravativus* ex sanguine stagnante & turgente.

Mucus non causa, sed productum tussis, asperant arteriam leviter excoarantis, ex qua alimentum proximum transsudans, cum lymphâ copiosè affusa degenerat in mucum, qui in bronchiis collectus successivè evacuantur.

Nocturnus affectus catarrhales exacerbantur, quatenus circa vesperam minor fit insensibilis transpiratio.

QVOAD CVRAM.

(1.) Ratione causarum efficientium spirituum impetus sistendus, & nimis irritationis sensus tollendus per opiatæ, quæ in principio tussis sicca præsentaneè juvant, minus verò excoaratione jam facta.

(2.) Ratione causæ materialis *acrimonia lymphæ* temperanda per *salia volatilia, oleosa, balsamica, abundantia; sudoriferis & diureticis* tollenda.

(3.) Sordes, si quæ in naribus & pulmonibus restiterint, *incidentibus & resolventibus* removendæ, aliæque tensiones partium appropriatis restituendæ. Imminente coryzâ, ad præfervationem suam, ut nares manent & vesperi balsamo apoplectico illinirent, ad aërem & læsionem jam inductam corrigendam.

Coryzæ semper presso pede sequebatur *tussis, quam præcavebam opiatæ, sudoriferis*: v. g. seq. mixtura vesperi, parcissima cœna prægressa, ad eliciendum sudorem sumenda.

℞. Aqu. serpill. ℞j.

Liquor. C. C. succin. ℞j.

(vel loco hujus spir. C. C. essenti f. ℞ß.)

Laud. opiat. gr. ij.

Syrup. papav. ℞ij. vel iij.

M. pro una vice.

℞. Liquor. C. C. succin. ℞ij.

Ess. opii. ℞ß.

M.

Dof. gutt. 30. vel 40. bis in die.

In principio hujus affectus & febris catarrhalis: Morbo verò aucto & naribus excoaratis, consultum

oleum

Chylificatione læsa ex cruditate nidorosa.

oleum destillatum anisi immittere, vel spirit. sal armoniaci anisatum vel sal vol. urinae, C. C. crebrius, praesertim tempore vesperino, naribus admoveere & odorari.

His non sufficientibus, pulv. sternutatorius Helmontii, vel alius probator in usum vocandus. Si dolor tonsillarum capitis conjunctus, guttae aliquot olei destillati succini vertici illitae, vel si oleum acrius, bals. peruv. conducunt.

Succedente sicca tussis, adhuc in principio talia usurpanda, quae lymphae acrimoniam temperarent, faucium & asperae arteriae iritationem dolorosam sisterent & materiam incrassarent.

℞. Aqu. scabios. ℥ij.

asthmat. ℥vj.

Syrup. papav. alb. vel diacod. Mont. ℥j.

M. capiat cochlear tempore vesperino cum opiat. Vel

℞. Aqu. Scabios. ℥ij.

asthmat. ℥vj.

Spir. sal. armon. anis. ℥j.

Syrup. viol.

papav. alb. aa. ℥ss. M.

Hoc saepe tussis, superveniente blando sudore, sedata, sin vero tussis ad statum jam pervenerit, ut materia expectoretur, incidentia & expectorantia proficere, v. gr.

℞. Aqu. hyssopi ℥ij.

asthmat. ℥ss.

Spir. virid. aeris vel quod melius,

gumm. ammoniac. cum

virid. aeris parat. ℥ij.

Syrup. nicotian. ℥ss. vel ℥vj. M.

Ut melius fauces & praecordia stimulet, addi potest ℥j. Syrupi emetici Angeli Sala, loco hujus mixturae succus raphani expressus cum paucis saccharo cando temperatus egregie incidit mucum: Si fauces, pharynx & larynx leviter excoriata, linctus blandi in usu fuerunt, v. gr. looch passul. Syrup. diacodii Mont. viol. cum baculo liquoris.

Asthma opiatum & acridinem temperantibus curatum. In declinatione morbi, si laesionis inductae suspicio esset, ordinavi balsamum sulphuris anisatum & rebebinth. quotidie ad gutt. 10. vel 12. in haustu jusculli vel cerevisiae calidae.

Febris catarrhalis curata fuit per salia volatilia oleosa, imperando sudorem, speciatim mixtura supra de praeservativis proposita.

Pleuritis nobis salibus volatilibus cum specificis & opiatum spirit. salis armoniaci anisat. liqu. C. C. succinat. tinctura tartari cum spirit. salis armoniaci, dente apri, maxilla lucii piscis.

℞. Aqu. card. bened.

pap. err. aa. ℥ss.

spir. sal. armon. anisat. ℥ss.

laud. opiat. gr. iij.

Syrup. chærefol. ℥ij.

M. sumat cochleatim.

Pro alio aegro, qui praegresso frigore, aestu insolito, peccoris angustia & pungitivo lateris dolore torquebatur, ordinavi seq.

℞. Aqu. flor. sambuc.

scabios. aa. ℥ss.

lapid. cancror.

dent. apri praep. aa. ℥j.

sal. vol. maxill. luc. pisc. gr. xij.

laud. opiat. per ferm. gr. iij.

Syrup. card. bened. ℥ss.

M.

Mixturae hujus probè agitatae capiat cochl. ij. expectando sudorem. Cum urina in hoc aegro esset turbida cum copioso sedimento lateritio, naturam diureticis juvi, tinctura tartari cum dimidia parte spirit. salis armoniaci, dof. gutt. 40. propinetur in aqua men-

thae, serpilli cum syrupo hederæ terrestris.

Inter externa profuerunt forus calidi sicci, & frigidiores cum linteis calidis, sacculi avenacei calefacti, & empl. sequens:

℞. Sal. vol. urinae ℥ij.

therebinth. ℥j.

mass. empl. Barbett. ℥ij.

M. in mortario marmoreo c. pauc. empl. de melilot. induc. super alutam & applica.

Nocent mucilaginosae & unctuosae, propter obstructionem pororum.

Opiata suspecta videri possent, quod motum naturæ & lymphæ excretionem impediunt. Verum conceduntur solum in principio, nequaquam in augmento & statu. Nec scribis opium concedendum, sed loco hujus extr. theriacae. Gravidis quoque interdicendum planè, quia foetui nocentissimum; locum supplet Syrup. papav. vel diacodium Montani.

Purgantia in lymphæ vitii nihil praestant, quia universam massam sanguineam turbant. Ast omnem paginam faciunt diaphoretica & diuretica, inter quæ in praesenti excellunt sal. volat. succini, essentia myrrha cum spiritu vini tartarificato, arcanum dupl. pro corrigendis urinis ad ℥j. bis in die.

Infantibus catarrhosis solus spirit. salis ammon. anis. auxiliari, si tussis affligat, gr. j. vel ij. theriaca, adde: senibus vertex ole. dest. succini inungatur, vel applicetur emp. pro bregmate, malaxentur cum balsamo Peruv. & inrodandum paucis oleo succini.

CASVS VIII.

DE DYSENTERIA.

Mulier juvenula Evorapa & succi plena, Dysenteria, sed hysterica affectibus levi causa obnoxia, simulque mensium difficultate non raro affecta, capit à Medico pill. seq. horis matutinis cum regimine debito.

℞. Mass. pilul. de Hier. c. agar. gr. xv.

vitriol. martis ritè praep. ℥ss.

scammon. sulphurat. gr. ij.

extr. troch. alhandal. gr. j.

c. f. q. ol. dest. thereb. f. pilul.

à meridie succedit evacuatio 6. 7. vicibus copiosae materiae sordidae, viscidæ & variæ, cum euphoria, sed nocte sequente evigilans atrocissima perentit in abdomine tormina, succedunt celerrimae dejectiones alvi, vomitus; Ipsa doloribus vexata & excretionibus debilitata vocat medicum, qui reperit eam summe debilem cum pulsu celeri, frequenti, excita tenui, rubicunda, instar loturæ carniæ, sed intensus tincta, ægra in lecto se circumvolvitur, corpus mirè præ dolore incurvat & miserè ejulatur, postulat medicinam.

RESOLVTIO. AFFECTVS est dysenteria. LOCVS AFFECTVS intestina tenuia, quia (1.) tormina sunt atrocissima, (2.) dejectiones tenues, (3.) non statim fiunt post tormina, (4.) adest vomitus.

CAUSA PROXIMA, spiritus impetum faciens, irritatus ab objecto molesto. Specialiter, acidum rodens & excorians intestina, quod patet ex praegressis passionibus hysterica, in quibus notoriè peccat acidum plus minus austerum. Causa remota purgans datum.

Mulieres hystericae à levissimis purgantibus maxime purgant, & saepe sub operatione paroxysmum patiuntur, propter sensibile genus nervosum, & quia spasmodicis intestinum contractum sunt obnoxia.

Vomitus in praesenti ægra non aded malus, quia manus moderatè calidæ: Alias in dysenteria maligna vomitus malus, sæpiusque in dysenteria maligna mortuis stomachus eschara obductus, & gangranosus repertus. Pulsus aëstus ex dolore, in aliis plerumque febrem praesagit. Dolor contorquens à spasmu intestinum:

CASVS IX.

DE COLICA CONVULSIVA.

JUVENIS nobilis, per longum jam tempus Colicæ torm. abdominis patitur tormina, quæ vocat (die colicæ) ita vultum.

quidem, ut quoties vel dulcia vel facillè fermentescibilia, tantilla licet quantitate comedat; patitur Colicam, unde & sapissimè circa regionem umbilicalem mediam dolorem percipit; cætera licet sanus. Cum dicto malo subinde etiam subitaneis corripitur paroxysmis, in quibus, sensu & motu omni evanescente, corruit, nescius quid secum agitur. Adstantes tamen tremere eum & oculos hinc inde contrahere dicunt; evanescente hinc pedetentim hoc ipso pathemate, sanus ad se redit; Ingruunt hi paroxysmi cumprimis, quoties terrore aut iracundiâ subitò corripitur. Alvi naturaliter siccoris; & constitutionis scorbuticæ est, circa cubiti articulos pustulas scabiosas & crustosas cum pruritu patitur, sanie manantes. Fit interdum, ut utrumque jungatur maum, ita ut ex dulcium esu patitur mox colicam, adeo gravem ut immen-

nam cardialgiam perferat, & tunc corruit, & supra dicta patitur; Hæc ipsa propter mala continuo fasciæ vel zona coriacea firmiter hypochondria cingere solet, ut, quando colicam suam, ut vocat; ingruere perferat, zonam illam firmiter contrahere, & hypochondria arctè stringere queat, eum in finem, ut medio sui quasi impetu coërceatur paroxysmus. Vocat medicum.

RESOLVTIO. Affectus hodie notissimus, (frequentissimus) veteribus, ob neglectum nervorum usum; sub colicæ nothæ nomine absconditis, qui vocatur COLICA CONVULSIVA: Convulsiones Colicæ, propter intestina, & alias quoque partes convulsas per consensum.

Sicut nimirum punctura nervi in brachio causat convulsionem brachii: Sic nervis intestinum laesivis, contractura & spasmus sequuntur. Pari ratione, quando calculus per ureteres vel in pelvim movetur; ob laesivitas & contractos nervos; tormina abdominis, nausea, vomitus, subinde hemicrania istius lateris, cujus ren affectus, succedunt:

Partus dolores eum spasmodicis uteri, aliarumque membranarum conjuncti. Mulier apud Hæferum dolores nephriticos se pati credens, loco calculi puerum excrevit. Passiones hystericae nil aliud sunt, quam convulsiones colicæ, matibus & foeminis familiares. Sensus globi in abdomine commoti fit à motu intestinum contractivo. Suffocationis metus nec semper hystericae urget, & viris quoque non raro accidit.

Colica humorosa, quales vulgò describuntur, rarior, & tamen cum spasmodicis intestinum ut plurimum conjunctæ, quos produunt dolores contorquens & lancinantes, via flatibus interclusa, angustatis ob spasmus intestinis.

Tormina infantum conjuncta plerumque cum tenionibus spasmodicis abdominis, ab acido lactis corrupti, nervos vellicante.

CAUSA PROXIMA praesentis casus est acre scorbuticum, quod probant ulcera scorbutica quibus non ritè fluentibus pejus se habebat, utina non raro signum scorbuti praebet, cui si cauda pavonis supernater, de praesentia scorbuti testatur.

INTER CAUSAS REMOTAS: (1.) Dulcium usus. Dulcia facillimè fermentantur, & contenta corporis fermentant, ac per fermenti ratione, nunc acescunt, nunc bilefcunt; In hoc casu optimè amaricantia; absynthiaca, castorina, myrrhata.

(2.) Pathematum impetus; Ira spiritus movendo omnes corporis succos p. n. moveri facit, terrore spiritus figit, unde sudor frigidus.

Fermentum acre scorbuticum ascendit ex abdomine, non ad cor, sic enim palpitarer, sed ad officium ventriculi.

norum: lacerans ab excoriatione, quam sequitur sanguinis dejectio ex venis capillaribus.

CVR A. Pro cura, acidum acre corrigendum, (2.) massæ sanguineae reliquorumque humorum & succorum motus sistendus, & dolor mulcendus, (3.) laesio inducta emendanda.

Opiata in principio possunt adhiberi, minus in progressu vel statu, si metus gangranæ.

Corrigunt acidum C. C. ustum; Terra sigillata, quæ absorbendo acidum abit in naturam aluminosam, unde simul adstringit, v. gr. In dysenteria maligna sequens conducit optime.

℞. Terra sigill. ℥i.

antimon. diaphor. ℥i.

laud. opiat. per ferm. gr. iij.

ol. cinnam. gr. iij.

M. f. pulv. pro 4. vel 6. dosibus, capia c. aqu. cinnamon. cydon.

Simul quietata jaceat & si fieri potest, post unam vel alteram dosin blandum expectet sudorem. Abdomini, ut spasmus remittant, opercula calefacta vel sequenti sacculi tepidè applicari, & pro usus exigentia reiterari possunt.

℞. Herb. chamom. c. fl. Miii.

flor. verbasc.

sambuc. aa. Mii.

flor. quercus,

menth. aa. Miss.

Incis. includ. 2. saccul. rot. interpassatis.

Si hæc non succederint, ad specifica accessus fiat.

℞. Rafur. priap. cerv. ℥ij.

hepat. viperat. exsiccat. ℥ss.

Mag. corall. cum succ. citr. ℥ij.

Laud. opiat. gr. vi.

M. pro 6. dosibus.

Laesiones intestinorum, si quæ superfint, curat balsam. peruv. in vitello ovi solutum, (vitella ovi enim in dissolvendis resinis, in specie purgantium praestantissima.) Tinctura antiphth. tinctur. sulphuris vitrioli, bals. sulph. terreb. essentia balsami peruvianii (quæ hoc modo paratur:

℞. Bals. peruv. subige terendo cum sal. tartari pro pasta, cui affund. spir. vini tartarificatum, digere in loco calido ad extrahendum. essent. dof. gutt. xx.

Gustu acrior esset, sed ructus parit:) Aliis decocta vulneraria placent, v. gr.

℞. Rad. symphit. maj.

tormentil. aa. ℥i.

herb. veronic.

alchymill. aa. Mi.

plantag.

comar. hyperici aa. Mss.

concis. in f. q. aqu. comm. coqu. colatur.

℞. ℥ss. add. Syrup. de symphit. Fernel.

corall. aa. ℥ss. M.

Cuilibet hausti gutta una vel altera balsami sulphuris tereb. vel tinctur. antiphthif. possunt addi.

Si intestina crassa graviter affecta cum tenefimo.

℞. Lactis bubuli recent. ℥ss. adde

tere. vitell. ovi sol. ℥iij.

& si opus

mell. rutac. ℥vi. M. fiat clystima.

Decoctum cydoniorum aromat. vinum absynthites, Elixir menthae tonum ventriculi & intestinum fibrosi restituuntia conducunt.

℞. Aq. plantag. ℥ss.

cinnamon. cydon. ℥vi.

antimonii diaphoret. gr. xii.

diacord. fractor. ℥j.

trochisc. de carabe ℥ss.

lap. hæmatit. pulv. ℥ij.

Syrup. plantag. ℥ss. M. detur.

Malum caret periculo, licet propter scorbutum difficilis sit curationis.

C V R A tum ad principium morbi & augmentum, tum ad statum, in quo convulsiones Epilepticæ & li-pothymia superveniunt, dirigenda. *Respicendum* verò primò, ad acre scorbuticum, cui *salia volatilia oleosa* (2.) ad spirituum inordinatum motum, cui *opiata & ærvinia* opponenda.

Initium fiat à *clysmatibus ex lacte*, suavis *Horstii*, *Drawvitz*, *Bartholini*. *Urina humana*, juxta *Lusitanum*, quibus *castoreum* & *opiata* addit *Deodatus*, *The-riacam* ad ʒij. *Villius*; *Alii philonii Romani* ʒj, vide *Borellum lib. 4. obs. 92.*

Loco *laxantis* passulæ laxativæ, aurum fulminans conducunt. Hinc *sal acre scorbuticum corrigendum* volatilibus & diaphor. v. gr. *spir. fuligin. pulv. testic. equin.* ʒj. *suc. stercore. equini, fuligin.* ad ʒss. cum aceto assumpta, vel, ut simul motus sistatur.

℞. Aqu. Chamomill. ʒij.

Spir. Coch. ʒj.

Sal. armon. ʒj.

Laud. hysteric. gr. vj.

Syrup. cort. aurant. ʒss.

M.

℞. Aqu. Menth. ʒj.

flor. Chamom. ana ʒiʒ.

Spir. sal. Armon.

fuligin.

C. C. succin. cinnamom. vel carmi-nativ. de tribus ana ʒss.

Laud. Opiat. gr. iij.

Hysteric. gr. vj.

Syrup. cort. aurant. ʒvj.

M.

In mulieribus addi potest *essentia castorei, myrrhe*, cum spir. vini tartarifato; si æger volatilia ferre nequit, vel eadem propter nauseam rejicit, fixiora conveniunt. v. g.

℞. Aqu. fenic.

Matricar. ana ʒj.

specif. cephal. ʒss.

pulv. testic. equin. ʒj.

laud. opiat. gr. iij.

syrup. de alth. Fernellii ʒvj.

M. detur.

Externè ol. succini, spica, &c. stomacho, & abdomini illinetur, imponendo desuper laterem calefactum, vel *emplastr. de galbano malax. cum oleo dest. succini, Gal-banetum Paracelsi* spinæ inunctum. *Pinguedo cari spl-vestris* cum paucis *Zibetho* umbilico illita, egregia in colica convulsiva.

In *paroxysmo*, ubi maxillæ constrictæ, & propter convulsionem laryngis *deglutire nequeunt*, convenit *spiritus salis armoniaci* naribus admotus, *suffitus succini, bals. ejusdem* affricetur naribus & temporibus, ultimo ad *sternutatoria* confugiendum.

Extra paroxysmum curatur ad methodum chronicorum, præmissis digestivis detur *vomitivum*, sine quo vix radicitus curatur morbus chronicus, quo facto ad *martialia* accedendum; hinc subjungantur *volatilia* vel generalia, vel specialia *antiscorbutica*.

℞. Aqu. antiscorbutic.

fl. sambuc. ana ʒiʒ.

Spir. cochlear. ʒj.

lumbic. terreftr. ʒj.

Arcan. duplic. Mynf ʒj.

syrup. sceloryb. forest. ʒss.

M.

CASVS X.

DE DIARRHOEA BILIOSA.

Diarrhoea biliosa.

IN GRAVIDA ab esu uvarum & subsecuta

consternatione, cum siti intensa, appetitu dejecto, doloribus lancinantibus circa lumbos, virium prostratione, & dejectionibus copiosissimis, aliisque symptomatibus, quæ recenset historia.

C A V S A P R O X I M A fermentum doses vel deficiens, quamdiu appetitus integer, motus naturæ non turbandus, cum languet, curatio non differenda.

Purgatio artificialis diarrhææ.

Sanguis exsiccatus ardet, nitro in crucibulo fluenti injectus illud figit in alcali.

Diarrhæa ab errore externo intrepidè sisti potest, minus, quæ motu naturæ spontaneæ accidit.

Clysmata ex lacte chalybeato cum terebinth. profuisse, vidit autor.

Vomitiva in diarrhæa contumaci stomachi vitio commendat *Riverius*, & experientia.

Purgantia verò minus conducunt.

Optima theriacalia cum acidis atque opiatis, *diacord.* acrimoniam temperat *gelatina C. C.* in potu dissoluta.

℞. Aqu. plantag. ʒij.

menth. ʒj.

cinnamom. ʒvj.

acet. vin. vel

succi citr. ʒvj.

diacord. vel

theriac. Andr. ʒj. l. ʒij.

antim. diaphor. ʒj. l. ʒss.

syrup. cydon. ʒvj.

M. pro ʒ. l. 4. dosib. expectando sudorem.

℞. Conf. ros. vitriol. ʒij.

theriac. Andr. ʒij.

bol. vel

terr. sigill. ʒij. ad ʒi.

c. syrup. cydon. f. electuarium.

CASVS XI.

CHLOROSIS INCIPIENS.

M V L I E R Itala 32. annorum, formæ alias integre, constitutionis sanæ, succiplena, postquam per 12. annos marito sano ac robusto nupta feliciter cum eodem vixisset, & aliquot liberorum mater facta fuisset, illo per mortem sibi erepto incidit paulò post in vomitus enormes, periodicè singulis diebus, apparente aurora invadentes, perque duas horas durantes, tanto quidem cum impetu, ut hoc cessante cervicis tendines adeo tenderentur, ut quasi tetano correpta, per aliquot horas non sine multo dolore illius partis & totius capitis torqueatur. Ipsa antea floridæ faciei evadit nonnihil pallida, ipsi labiis nativum colorem perdentibus. Mala hæc per integrum annum jam eam mitum in modum exercebant, mensibus semper ordinatum, licet nonnihil patiens fluentibus. In abdomine ac circa hypochondria rectè se habet. Plures Medicos consulit frustra; Flagitat nihilominus pro suo malo curam.

RESOLVTIO. AFFECTUS noster est *CHLOROSIS incipiens.* PARS primario AFFECTA sunt genitalia, ubi & focus morbi: Est enim ægra vidua, Itala, &c. *Symptomatum* verò sedes est stomachus & primæ viæ.

C A V S A P R O X I M A est corruptio generaturæ muliebris, huic aura virulenta expirans. Notum quæ aura ejusmodi orgasmum bruis certo tempore conciter. Hirci nisi crebrius ad venerem admittantur, odorem virosorum spirant, ex inchoata seminis putredine. Ex odore tali cautes se invicem cognoscunt. Odores penetrantissimi habent se instar fermentorum, quorum naturam per odores *Fleumont.* explicat, quatenus fumme sunt activa & volatilia. Fermentum stomachi, renum, se habet instar odoris

Odor aceti lac coagulat; odor ex chirothecis scabiosis expirans manus, ex genitalibus infectis partes sanas in lue venerea corrumpit, odor sulphuris vincta à corruptione præservat, odor camphoræ pestem curat.

C A V S E R E M O T E exercitium veneris deficiens & tristitia.

Vomitus sit partim mensium virio, partim vitio fermenti, ab aura virulenta ex genitalibus, mediante circulatione advecta, corrupti.

Matutino tempore vomit, quatenus cruditates nitro-æ ex ingestis non ritè digestis noctu coacervatæ, stomachum gravant, & ad expulsionem irritant.

Tertius oritur ex spasmo musculorum, per consensum cum nervis stomachicis.

PROGNOSIS. Malum anceps est, & metus Epilepsiæ imminens, itaque ocyus curandum.

C V R A. (1.) Ut vitium generaturæ corrigatur. (2.) Massa sanguinea & lymphæ vitiatæ purgantibus, & diaphoreticis blandis purgetur. (3.) Stomacho mature prospiciatur.

Quoad prius excellit camphora, quæ in specie odores morbosos ex putredine ortos emendat, non tam extinguit, quàm refrænât impetus venereos, figit quatenus spiritus animales, hinc in deliriis prodest, & somnum inebriando quasi excitat. Egregiè confert in potu ordinario crebrius extincta, quali potu *furorem uterinum* curavit *Bartholinus*. In forma sicca cum nitro & saccharo saturni.

℞. Nitri Antimoniat. l. arcan.

Duplic. Mynf. ʒij.

Sacch. saturni l. potius

Crytall. miner. saturni cum spir. nitri

parat. ʒj.

Camphor. ʒss.

M. pro 6. l. 8. dosib.

Capiat manè, & sub introitum lecti cum potu camphorato; cum his in principio larga *vena sectio* instituat, eaque repetatur. Vide *Hildan.* & *Forest.* in obl. *Vomitus gravidarum* optimè venæ sectione curantur secundo vel tertio mense. Nec inconsequens, fonticulos coxis supra genua inurere, in specie, si non amplius nubere velit. In principio curæ corpus purgandum ex hellebor. nigr. mercurio dulci.

℞. Extr. helleb. nigr. gr. xv. ad ʒj.

Merc. dulc. gr. vij. ad ʒss.

Scamm. sulphurat. gr. ij.

c. f. q. ol. camphor.

F. Pilul.

Remedijs ex camphora & nitro addendus est liquor *salicis* ex his incisus, verno tempore collectus, impetus venereos in mulieribus singulariter refrænans, manè & vesperi pro lubitu propinatus.

Myrrhata ad putredinem, *succinata* ad spasmos adjungenda:

Externè mensibus remorantibus & seminis vitijs succurrendum per *peffos artificiales*, quales delineat *Rhumelius*, instrumentum *Glauberi*, commodius videtur sequens: Phialæ longioris colli immittatur spiritus salis armoniaci, collum linteis involutum mulieribus applicetur; phialæ carbones candentes provide admoveantur, sic spiritus magis penetrabit.

CASVS XII.

DE COLICA HV MOROSA HYPOCHONDRIACA A PEDVM REFRIGERATIONE SPSCITATA.

V T nihil magis præter naturam est, quàm dolor: Sic medicus dolorum sublacione facile famam sibi parere potest. In colica querendum, an alvus sit aperta, & fluat.

Cætera vide in casu 18. pag. 95. In Collegio cas. D. D.

V Vedelii, cum idem hic casus ibidem exister, præter finem, quem in paginâ sequenti hic videre liceat, quod ut propediem in lucem edatur, speramus & optamus.

Externè olea carminativa egregiè se gerunt, *ol. hyoscyami* ad ʒiʒ. cum oleo carminat. *Mynf. ol. ʒor. is. spir.* & *ol. Juniper.* Prodest etiam tegula calida imposita; omnia enim calida nervis amica, frigida verò inimica. *Empl. de hyoscyamo*, item *decoctum hyoscyami*, quo feliciter usus *Drawvitz*. In infantibus clamantibus aliquid *theriacæ* addi potest; *vitandus potus frigidus*, panis calidus; blandus calor eligendus: si *acidum viscidum* firmiter colo agglutinatum, fibras nerveas vellicando, *dolorem colicum* producat, vix alijs evacuari potest medicamentis, quàm *gummi, v. g. ammoniaci & mercurio dulci, v. g.*

℞. Aqu. Menth. ʒj.

Sal. tartar. vitriolat. gr. xv.

Gumm. ammon. aceto solut. ʒss.

Scamm. ros. gr. x.

Extr. troch. alhandal. gr. j.

Syrup. de pom. ʒiʒ.

M. f. portio.

Hoc colicus dolor cum successu mitigatus, alijs purgantibus & clysmatibus causam morbi non artinagentibus.

In alvo *perstinaciter obstructa* cum metu *Uci*, interna generosa & externa tentari possunt; (1.) Follis ano applicandus, ut intestina à scybalis secedant, vide *Amatum Lusitanum*, qui modus hodie paulò exoleverus. (2.) *Globuli plumbei*, quibus Ileon ex hernia incarcerata, imminens curavit *VVelschius*; si globuli fiant ex saturno & mercurio in minori quantitate, erunt ponderosiores, vid. *Helm. Henricum ab Heer. observu* 2. præmitti possunt ʒj. vel ʒij. *olei amygd.* ad lubricandas vias. (3.) *Mercurius utrus* ad ʒiv. propinandus, si successus voto respondere debeat.

℞. Aqu. Menth. ʒj.

Ol. amygd. dulc. ʒvj.

Merc. viv. depur. ʒiv.

M. f. haustus.

D. Ettmüller in obstructione alvi contumacissima à contusione capitis, *mercurium* ad ʒiʒ. successivè propinavit, die detum 21. incepit prodire mercurius cum scybalis. Ad remanentias & *noxas à mercurio* exhauriendas ordinavit *bezoardicum solave*; iteni decoctum ex *rad. helenii & fenicul.* pro sudore ex *Hæchster.*

CASVS XIII.

HÆMORRHOIDES CÆCÆ DOLENTES.

M V L I E R vegeta & corpulenta, cætera sana, hæmorrhoida indeque luxu dedita, 49. annorum, conqueritur de dolore lumborum lancinante, gravante, distendente, successivè crescente, una cum intenso dolore ardente, rodente, & nonnihil pulsante in interioribus podicis, hinc laboriosam alvi dejectionem patitur, in tantum, ut eam cum summis doloribus exoneret. Accedit tunc tremor, *phlogosis* & æstuatio ex præcordiis caput petens, cum faciei rubore intenso, & largo sudoris per frontem & tempora defluxu. Medicus ordinarius varia ordinat interna & externa, venari in brachio secat. Levatur his malum, sed supervenit difficilis respiratio, ita ut quoties parum ambulat, vel aliquot saltem scalas ascendit, spiritus nonnihil intercipientur, & libera respiratio impediatur, cum pulsatione sensili in temporibus & pedibus. Malum hoc varia Medici opera pedetentim evanescit, redeuntibus prioribus in lumbis & regionibus vicinis molestiis. Vocatur & alius Medicus pro Cura.

RESOLVTIO. AFFECTVS EST HÆMORRHOIDALIS; PARS AFFECTA intesti-

G G g ij

num rectum, ubi vasa hæmorrhoidalia tam interna quam externa inseruntur.

CAUSA PROXIMA in hæmorrhoidibus inflammatio intestini recti, circa situm vasorum hæmorrhoidaliū, à sanguine ob copiam stagnante.

CAUSA REMOTA est fluxus (1) menstrui cessatio (2) In corpore sano & plethorico. Quod autem omnia hæc pathemata à cessante ob ætatem (erat enim 49. annorum) menstruo fluxu ortum duxerint; Colligitur (1) cum non rarum sit, cessantibus naturaliter mensibus in subiectis vegetioribus supervenire hæmorrhoides. (2) Nec rarum, loco menstruum obstructorum, hæmorrhoides, hæmoptysin, hæmorrhagiam narium supervenire. (3) Habitioribus una cum mensibus hæmorrhoides flumit. (4) In partu difficili partes genitales vicinæ tumescunt, tenduntur vasa, & sæpe hæmorrhoidum supervenit fluxus.

In presenti itaque ægra plethorica Sanguis superfluus, per uterum antehac evacuare solitus, ob locum viciniam in vasis hæmorrhoidalibus restagnans, & levem inflammationem pariens, primum tensionem dolorificam lumborum, hinc dolorem ardentem, rodentem & pulsantem in interioribus podicis non potuit non producere. Alvi dejectio laboriosa, quia pars tumet, dolet, hincque ab egerentibus fecibus lacessitur. Tremor, sudoris eruptio ab exquisito dolore, sicut totum corpus tremit, si chirurgus partem al quam exulceratam tangat. Æstusio, phlogosis, à subita sanguinis superiora versus repulsionem. Difficilis respiratio à sanguine, ob ineptam in brachio venæ sectionem circa præcordia & vasa pulmonum coarctato, stagnante, & tardius per pulmones circulato, facta nimirum sanguinis ab inferioribus versus superiora revulsione: Sicut enim mensibus erupturis subito suppressis, vel parcius fluentibus sectio saphenæ in pede conducit, quatenus sanguis, spacio inferiori facto, rapidiori motu versus inferiora fertur, ita in superioribus evacuatione instituta, eò motu liberiori ruit sanguis, nisi forsitan pro liberiori sanguinis circuitu conciliando, instantibus mensibus data opera in brachio aperiatur, quod in suppressione diuturna cum fructu factum fuisse legimus apud Riverium in observ. alioque. In nostra ægra hirudines applicari vel saphenæ aperiiri debuisse.

PROGNOSIS. Affectus in se caret periculo, nisi forsitan ob negligentiam abscessus, fistula vel fluxus nimis hæmorrhoidum superveniat, vel asthmatica dispositio inducatur.

CURA. Itaque quoad **CVRAM** (1) dolor inflammatorius hæmorrhoidum cæcarum tollendus, (2) symptomata removenda. (3) Recidiva in corpore plethorico præcavenda.

Dolor inflammatorius sistitur, (1) sanguinem stagnantem circa vasa hæmorrhoidalia vel sensibiliter evacuando, vel, si hoc non suffecerit, insensibiliter discutiendo. (2) Anodynis internis & externis ac appropriatis. In nostra ægra necesse est, sanguinem sensibilibiter evacuare; Quæritur per quas vias? Ægra est plethorica, cætera sana, patitur hoc malum à suppressis mensibus. Si venæ sectio in pede instituitur, metus est, ne à nimio sanguinis versus inferiora impetu dolor augeatur; si in brachio, redibit difficilis respiratio. Respondeo, hoc in casu suaverim, pro revulsione universali & liberiori sanguinis motu parando, venæ sectionem in brachio instituentem; post unum vel duos dies in pede reiterandam; demum evacuationem per hæmorrhoides tendendam.

Discutientia partim interna, sudorifera fortiora, pro liberiori sanguinis motu concitando specificis maritata: pulv. rad. scrophularia, chelidon, min. partim externa, cum anodynis & appropriatis sub-

jungenda: Exempli gratia, fetus ex linaria, floribus sambuci & verbasci in lacte coctis; ungu. de linaria in mortario plumbeo ductum, ob memorata, asellorum & scarabæorum, theriaca illita, & profunde applicata cum stupa cannabina aut bombace, si interne etiam hæmorrhoides dolent: item balsam. sulphuris ad extra cum oleo papaveris expresso, quando urget ardor.

℞. Aqu. rosar. largiter camphorata, vel spir. vini camphor: cum linteis triplicibus applica:

Item, oleum papaveris, hyoscyami expressum. Nota opium, cum ad gangrenam disponat, cautè applicandum. Vasa hæmorrhoidalia per hirudines aperienda. Symptomata, potissimum dolorosa alvi excretio moderanda continuatis emollientibus & blandissime lubricantibus.

Recidiva præcavenda (1) per cucurbitulas scarificatas singulis mensibus, partim in dorso, partim in cruribus, vel per fonticulum in cruce.

(2) Per motum corporis crebriorem. (3) Vitæ austerius, purgantibus aliis resinosi. Fonticuli non nisi aliis frustra tentatis, adhibendi in brachio uno, vel altero, vel utroque.

CASVS XIV.

DE CATARRHO SVEFOCATIVO.

PVER ingenius, macilentus corpore, facie plethorica, sed pallidior, annorum 10. solet subinde nocturno tempore, alto oppressus somno, difficillimam respirationem incurrere, ita quidem, ut cum stertore & sonitu (adstantes dicunt, sibilare) spiritum ducendo, expergetur omni momento suffocandus videatur, facie sub iis angustiis subtumescente, & ex rubro cærulescente, cum extremorum refrigeratione. Accedit tussis crebra, sed difficillima & inanis, cuius impetu nihil nisi tenuis aqua eaque pauca excernitur. Sic pedetentim remittit paroxysmus, superstitite febri aliquot dierum lenta, ipse verò æger cum facie submida raucus manet, & continuo tussit. Tandem elapsis 2. vel tribus diebus copiosam materiam viscidam rejicit, quo facto totius morbi absolutus est cursus. Redit idem paroxysmus crebrius, ut plurimum mensis spatio omni semel, idque autumnali & hyberno tempore præfertim; Interrogatus, quid patitur sub paroxysmo: de respirationis difficultate inque larynge titillatione conqueritur. Præcedit interdum dolor capitis, colli aut partium vicinarum; ipse æger subinde etiam dolori & tumori tonsillarum est obnoxius. Occasionem paroxysmo redeuntis suggerit nunc auræ frigidæ susceptio, nunc prægresso corporis motu & exercitio, aliqualis extremorum refrigeratio.

RESOLVTIO. CATARRHVS SVEFOCATIVVS variè quidem accipitur, propriè tamen oritur, vel ex sanguine, vel ex lymphæ; Ex sanguine, quando restagnat in pulmonibus, unde subito immittit suffocatio. Rarior est, veteribus syncope cardiaca dictus, vide Hoffmannum & Vesperum de Apoplexia. Ex lymphæ fit duobus modis, (1) quando membranam pituitariam posteriorem affligit, sitque cum continuo screatur lymphæ ex dicta membrana, (2) Quando asperam arteriam, qualis in presenti casu, vid. disp. de catarrhis Lipsia sub præsidio Bohmii habitam.

PARS AFFECTA est aspera arteria, ejuoque cumprimis caput, larynx, quæ eadem ratione à lymphæ afficitur, ac si carnis vel panis frustulum in fauces sive tracheam arteriam incidisset.

CAUSA PROXIMA, præsupposito spiritu motore impetum faciente, est lymphæ, in suis membris & motu peccans. In motu quatenus quidem motus retrogradus per glandulas conglobatas impeditus. Substantiâ verò, quatenus abundans acrimonia sal-

silla laryngem irritat, qui irritatus se stringit atque clauditur, unde tum lymphæ copiosior effusio, tum difficilis respiratio motu pulmonum ob aëris inspirationem denegatam præpedito. Decoloratio faciei ab impedito sanguinis circuitu ejuoque stagnatione: Tussis ab irritato larynge. Sonitus ab incarceratione ob clausum laryngem aëre, scilicet aëre per angustiam laryngis porissimum inspirato: Aliud verò est stertor, qui fit, quando reciprocans halitus per materiam viscosam, circa caput laryngis sibi viam quaerit, maxime ubi membrana pituitaria posterior, copiosam & tenacem lympham plorat. Hinc infantes sub dentitione ubi magis salivant, stertunt. Stertor sapius est ex summitate laryngis, rarius ex pulmonibus, nisi in moribundis, phthisicis, & empyemate affectis. Lympha in principio est tenuis, acris, vellicans laryngem, unde titillatio, tussis, hinc aliqualis excoctio, unde exsudat tum proprium nutrimentum laryngem obviscans, quod successivè sub forma mucii ejicitur. Redit malum singulis mensibus, quatenus (1.) larynx semel inæquabilis factus & debilitatus facilius afficitur. (2.) Quatenus luna humorum domina sub incremento expandit & turgere facit humores.

CAUSA REMOTA, refrigeratio humorum & aura frigida susceptio.

PROGNOSIS.

Metus est phthisicos catarrhalis, oriundæ ex lymphæ acri & tussis crebriori, quatenus debilitantur & spongiosi sunt pulmones. Item hæmoptysios, ex ruptura vasorum à tussis.

CURA.

In principio & incremento quatenus lymphæ vellicatio & symptomata maxime urgent. (1.) Naturalis lymphæ motus concitetur, per salia volatilia & blanda sudorifera. (2.) Motus præternaturalis lymphæ sistatur per opiata. (3.) Acrimonia vellicans per incrassantia temperetur, v. gr. papaverina, amygd. dulc. tragacanth. glycyrrh. juleb. viol. sperm. ceti ʒi. in vehiculo calido propinatum egregiè acorem lymphæ lenit, & stagnantem sanguinem resolvit, alvum etiam laxat.

In statu, quando raucedo, tussis humida, & materia rejectio adeit, attenuantia, incidentia & expectorantia conducunt.

Si plethora adit, venæsectio in principio, in brachio, fistiones & ligatura brachiorum instituenda, ne sanguis nimis versus pulmones recurrat.

Puerum præsentem sic curavi; In principio paroxysmi, qui derepente invadebat, mox in unum verticem ol. dest. succini; brachiis ligaturas stricatas admovi, mixturam sequentem cochleatim assumendam ordinavi.

℞. Aqu. scabios. ʒiii.
Spir. sal. armon. anisat. ʒiij.
Syrup. papav. alb. ʒvi.
M.

In incremento.

℞. Aqu. scabios.
Serpill. ana. ʒiij.
Aktmatic. ʒvi.
flor. sulphur. ʒi.
Syrup. scabios. l.
papav. l.
de Jujub. ana ʒvi. ad ʒi.
M. probè agitando.

Mixtura hæc crebrius assumpta tussim minuebat, ut lymphæ copiosior affluxus, & manè mucosæ proveniens præcaveretur.

In statu sufficiebat succus raphani expressus cum paucis sacch. si quid restaret febricula lenta, blando sudore per liquorem C. C. succinatum, vel spirit. sal.

armoniaci oleos. vel blandis diureticis ex succino & lumbricis removebam.

Extra paroxysmum præservationis gratia plura tentabam, semper tamen voracitas pueri & vita sedentaria cum somnolentia obstabant; unde fonticulum in brachio sinistro inutebam, quo levabatur: fluctat autem tam ubertim, ut manè & vesperi mutandus esset. Immutato habitu corporis, absque periculo poterit claudi; confer quæ habet Helm. trakt. Custos errans; quoad theoriam, & tractat. Jus Duumviratus. rhef. 62. quoad praxin.

Pertinet huc TVSSES STICCÆ NOC-TVR NÆ ominosæ, & plurimum prodroma phthiseos. CVRANTUR per opiata & temperantia in principio. Si inveterata, difficulter curantur sine præmissis Vomitu.

Diuretica in declinatione optima. Sedes earum stomachus. Corripit sæpe juvenes parca diæta. Post vomitoria curantur terra foliata tartari. Egregiè quoque confert sequens spiritus asthmaticus.

℞. Crystall. æugin. ʒiv.

Gumm. armoniac. ʒij.

Sulphuris ʒiij. M.

Destillantur per retortam amplam in excipiens ampulum ex arena, prodit simul oleum fœtidissimum, singulare in tumore duro scyroso serofuloso. Pluræ vide casu 7.

CASVS XV.

DE TVSSIFERINA HUMIDA.

VETVLA pro ætatis ratione adhuc robusta, occasione inclementioris aëris hyberni sensum incidit in ferinam tussim. Primitus sentit vellicationem in faucibus, cum aliquali dolore & copioso spui salis mediocri consistentiæ screatur; hinc pedetentim tussis incipit, præfertim cum dorso incumbit, & hinc dum manè evigilat, cum mucii viscidum moderata rejectione. Intenditur paulatim malum, ut interdum graviter ac nocturno tussiat, sed cum in summo conatu ac sonitu ex profundo emergente, copiosè viscida, sed cum summo conatu & crebrius repetito ejicit, in tantum, ut ex laboriosa tussis non raro superveniat vomitus mucii viscidum. Malum pertinaciter durat, appetitus prostermitur, sitis intenditur, febricula supervenit lenta, recubens insigniter stertit, interrogata deinde de novo materia tussim excitantis provenit, ostendit regionem epigastricam, spectatam locum quem vulgari etymo scrobiculum cordis appellant.

RESOLVTIO. Sicut vomitus est convulsivus stomachi, sic tussis cum motu convulsivo pectoris conjuncta, & velut vomitus pectoris est.

PARS AFFECTA in principio fauces, imprimis membrana pituitaria posterior, in statu primario affectus stomachus, crebriore descensione lymphæ turbatus. Sedem hanc monstrat (1.) situs vellicationis. (2) Materie eruptio. (3) Sonitus inter tussendum ex profundo emergens, (4) supervenit subinde vomitus, à quo melius habet, (5) pejus habet, cum dorso incumbit, quatenus tunc materia peccans magis orificium stomachi affligit.

Lympha acrior primum irritat œsophagum, hinc copiosus mucus, sub noctem cumprimis, in stomacho colligitur, unde manè tussis molestior, & ejecto copiosior. Tales tussis sunt chronica, propter lympham saliam, digestionem stomachi turbantem, ut vix nisi vomitu curentur. Stertor est ex stomacho, screatus saltim ex faucibus.

CURA ad sequentia potissimum dirigenda, ut (1) causa vellicans in stomacho removeatur. (2) irritatio sistatur, (3) si quæ in faucibus adit asperitas temperanda & corrigenda.

Præsertim optime expediunt vomitoria, præmissa, ubi visum fuerit, digestivo.

℞. salis armoniaci puri ʒʒ. detur in lacte.
Post vomitorium, nisi faucium urgeat asperitas, sequens præscribendum.

℞. Aqu. Scabios.
Menth. ana ʒij.
Asthmat. ʒvi.
Oxymell. squillit. ʒi.
Syrup. de Nicotian.
de Eryfino ana ʒʒ.

M.
Vel si fauces simul lenienda & mucus resolvendus, præmissis præmittendis optimum sequens;

℞. Sperm. ceti ʒj.
Flor. sulphur. ʒj.
Crocij ʒj

Pro duabus dosibus in cerevisia calida.

Pro leniendis faucibus optima viscosa, insipido-dulcia, v. gr. glycyrrh. tragac. linctus vel looch passulatum, diacod. Mentani cum syrup. scabios. & baculo liquoritia sensim deglutendo.

Si vage simul urgeant angustia præcordiorum, ob mucum in flatu resolutum, præter chysinata carminativa, optimus spiritus carminat vus de tribus gutt. 30. vel 40. in cerevis. calida. vel etiam spirit. salis armoniaci anisatus. Gargarisnata saltem in ore tenenda. Egregium est decoctum raparum.

CASUS XVI.

DE HERNIA CUM PASSIONE HYSTERICA.

Hernia cum passione hysterica.

MULIER 34. annorum agilis cætera & vegeta, queritur de duobus tumoribus ovi gallinacei magnitudine in inguinibus prominentibus, simul etiam insigni molestia, qui, dum supina recubat, disparent, dum tussit, aut erecta incedit, denuo prominent, eos tamen etiam gravida facta optinere perfert sine ulla molestia, post partum dictis tumoribus recurrentibus: Interim cum hæc, quæ suaveolentia, aversetur, foetidis vero delectetur, frequentes levi de causa patitur paroxysmos, in quibus, prægressa gravi totius corporis refrigeratione, una cum tumultu aliquali in abdomine sentit aliquid sursum tendere, & præcordia occupare, quæ ut impediatur, forti ligatura hypochondria cingit, hinc vomitus & repetitæ alvi dejectiones, sub quo statu tumores molles alias & indolentes, admodum protuberant, indurantur, dolent, cum gravissimis doloribus & exquisitis torminibus circa regionem tumorum. Assumpto decocto absinthii & matricaræ cum aqua simpliciter, & corpore ad sudorem composito, symptomata evanescent, ipsa vegeta refurgit. Hinc vero aliquando mense Februario limitt carminando gravius se exercuisset, redeunt cum paroxysmo prædicta symptomata, sed atrocissima, in specie, præter vomitus, tumor circa inguen sinistram cum insigni duritie, intolerabili lancinante cruciatu & abdominis borborygmis, alvoque pertinaciter clausa eam affligunt, ægra ad quævis assumpta crebrius singultit, & violenter eructare videtur, sine flatu licet. Tertia cum in hoc statu fuisset constituta, vocat die Medicum.

RESOLUTIO. Affectus complicatus hernia cum passione hysterica. Caus. buboneciles fuit ruptio peritonæi à nisu partus. Nota in herniosis non solum intestina; sed & omnium potest prolabi; licet in demortuis ob corrugationem ultra umbilicum non protensum videatur, revera tamen ad inguina usque dependit in vivis.

Ægra nostra extra paroxysmum bene habet, in paroxysmo tumor herniosus indurefcit, dolet, & ob spasmus intestinorum cum passione hysterica conjunctum, exasperatur.

PROGNOSIS, metus est, ne ob vomitum hernia major fiat, vel alvo pertinaciter clausa superveniat II. on. ITAQUE CURA. Quoad curam (1) ante omnia passio hysterica curanda, & affa-

mi intestinorum tollendi, quod fit (1) antihysterici & aromaticis (2) blandis opiatibus (3) Externis, inter quæ excellunt empl. de galbano, umbilico impostum ad sistendum passionem hysterica. Decoctum quoddam paragogicum cum spongia, vel unguentum sequens cum bombace tepide locis tumefcentibus & dolentibus applicatur.

℞. Unguent. Dialth. ʒij
Ol. anethi,
hyperic. ana ʒʒ.
Ol. anis. ʒʒ.
cumin. ʒj.
M.

Cavendi vero sacculi speciebus repleti, qui dolorem possunt exasperare, ut & cataplasmata, quoniam facile frigeant, & poros occludunt.

Nihil vero herniis magis adversatur quam frigus, his ita actis, (II.) Alnus lavanda & blandè evacuada chysmate vel blando laxativo, ubi tensio, durities & spasmus intestinorum remiserit, in declinatione & principio, minus in paroxysmo.

EXTRA PAROXYSMUM, cacochymia hysterica aida appropriatis & diaphoreticis corrigatur, Hernia reponatur, firmetur & consolidetur, Alnus venatur semper aperta; Quies herniosis saluberrima, vulneraria continuato usu adhibeantur, regio lumborum pinguedine ursina & erynacei inungenda. Cum ligatura applicetur empl. de cacabamaca & contra rupturam an. q. s. malaxetur cum oleo hyperici.

℞. Cinnabar. Antimon. ʒʒ.
Ol. dest. anis. gr. iij.
Laud. hyperic. ʒʒ.
c. l. q. Syrup. cortic. aurant. F. pil. pro 2. dosib. in paroxysmo.

℞. Extr. castor.
Gentian. ana ʒʒ.
Laud. hyperic. ʒʒ.
Aur. fulmin. gr. vj.
c. oleo anis. destill. F. pil. pro 2. dosib.

Ad spasmus intestinorum tollendum & dolorem, sudorem promovendum, alvum provocandam.

Cataplasma ex pomis assis vel putridis cum croco, regioni umbilicali & tumoribus herniosis applicatum, abdomine toto pinguedine humana inuncto, & supposito ex melle applicato, profuit præsentis ægræ.

CASUS XVII.

DE ASTHMATE CONVULSIVO.

STANNARIUS, vir robustus & optime sanus, ætatis consistentis, incidit in tussim noctu impetis affligentem, cum excretis viscidis atque cruentis, sed paucis. Interdium mediocriter se habet, nisi quod difficilior sit respiratio. Successivè in tantum increvit morbus, ut noctu gravissimæ anxietates suffocatoriæ eum præhendant, & lecto exilire, fenestram aperire, auram recentem capere necesse habeat, nisi omni momento suffocari velit; adeo, ut subinde noctes intergras insomnes sedendo, & anxie cum alta, ciebria & difficillima respirazione, respirando peragere cogatur, inspiratio media quasi via impeditur, cum tussim mediocri & pauca cruentæ mucilaginis reiectione. Accedente manè symptomata pederentem remittunt, unde lectum & somnum repetit, interdium mediocriter se habet, alimenta capit, supinus & pro lubitu in utramque aurem dormire potest. Quæsitus de loco affecto, superiora & anteriora pectoris, pulmonum cubilia, ostendit. Causam antecedentem sciebat nullam, nisi forsitan, quod paulò ante, quam dicto affectu corripere, pondus gravius gesta verat. A purgante pessime se habuit, venæ sectio, pectoralia, incidentia, expectorantia, antiahmatica, frustra propinata. Ulterius ergo quaerit auxilium.

EST

EST ASTHMA CONVULSIVUM. frequens in praxi potissimum in arthriticis.

CAUSA PROXIMA est nervosus plexus fibræ se stringens, & impediens expansionem pulmonum, unde difficilis respiratio.

REMOTA, sumi mercuriales metallorum. In Jove luxuriat sulphur volatile, hinc cum nitro mixtum fulminat, mercurius à Jove vel saturno liquefacto facile coagulatur. Figuli facile sunt phthistici & asthmatici ponderis gestatio culpa caret.

CURA. Fumis ejusmodi metallicis inspiratis vomitoria, sal volatil. & pingua conducunt, reliquias liquor terra solata tartari absumit. Pro præservatione ab ejusmodi fumis, butyrum, oleum amygd. d. lac cum sapone veneto, quod mirabile.

Pectori inungatur sequ. spir. salis ammoniaci teratur cum terebinthina, ut fiat massa candida, optima in affectibus pleuritici. Idem Stannarius ante biennium immunis ab arthritide factus incidit absque causa in asthma, de die tene adhuc se habet, noctu à prima reque expergefactus, sine suffocationis periculo in lecto perdurare nequit, sed accumbit menæ pronus cum difficillimo anhelitu, durante usque ad mediam noctem, hinc cessat. Varia frustra tentata, tandem jussi ut mature canaret, & lectum periturus largam dosin theriaci assumeret, celsus remediij ope bene habuit, quoties vero intermisit, solita rediit anxietas nocturna, quæ tandem redeunte podagra penitus cessavit.

CASUS XVIII.

SUBLUXATIO VERTEBRARUM DORSALIVM.

JUVENIS robustus & vegetus evigilans aliquando manè conqueritur de difficili respirazione cum dolore tensivo hypochondriorum, quasi cingulo omnia ibi coarctentur, & ut omnia repleta & turgida, surgens corpus non æquè bene flectere potest; quin palus quasi dorso infixus videatur. Negligit hæc per aliquot dies, sed contumaciter omnia perdurant, alvus constipatur, abdomen murmurat, hypochondria magis inflari videntur. Tandem phlogoses superveniunt, interdum extremorum refrigeratio, cum sudore frigidissimo circa frontem & tempora, anxietates præcordiorum insignes, & hypochondria subinde imminet, pulsus celer, durus, vehementia & magnitudine moderatus. In malo ita confirmato vocat Medicum pro cura.

RESOLUTIO. Affectus in se levis, qui tamen neglectus gravissima quæque infert symptomata. CAUSA PROXIMA mutatio situs seu subluxatio vertebrarum inferiorum thoracis. REMOTA conatus ponderis gestandi.

Symptomata superveniunt sequentia: Spasmi circa hypochondria ab irritatis, ob dislocationem nervis: Difficilis adest respiratio. Corpus flectere nequit. Phlogosis vaga ob succorum diversorum in primis viis effervescentiam. Refrigeratio extremorum, hypohimia, sudores synoptici, propter motum spirituum impeditum. Pulsus durus adest, quia spasmus corripuntur membrana; Circa locum luxationis, facile aliquid colligitur sanguinis, quod successivè corrumpitur, unde sudoriferis discutiendus.

PROGNOSIS; si malum duret diu, tetanos vel opisthotonos, aut etiam propter hypohimiam repetentem mors supervenire potest.

CURATIO peragitur repositione & firmatione, de qua vide Sennertum; si vero in malo graviore inflammatio repositionem impediatur, ea prius tollenda, cancrini, sanguine hirco, acidis, sanguinem stagnantem resolventibus, ut spir. salis ammoniaci, sperm. ceti cum pauxillo croci in cerevisia calida.

℞. Lapis cancor. præp. ʒj
Antimon. diaphor. ʒj.

M. pro 2. dosib.

capiat primam dosin in duobus cochlearibus aceri, expectando sudorem. Facta repositione, in qua partes extendendæ, firmandæ eadem vino tepido, vel solo, vel cum floribus hyperici decocto, vel petroleum spinæ dorsæ, præcordiis, & hypochond. calidè inungat vel fiat empl. ex cacabamaca malaxetur c. bals. Peruvi. pro reliquis symptomatibus & anxietatibus detur spiritus carminat. de tribus.

Frequens malum est infantibus, qui phlogoses inde patiuntur: si volunt cognoscere, an vertebra luxatæ sint, Emplastrum supradictum ventri admovent, deinde pedem lumbo applicant, quo situ si manu dextra pedem assumere possunt, signum est nullam adesse luxationem.

CASUS XIX.

FEBRIS TERTIANA INTERMITTENS.

STUDIOSVS ad hypochondriacum malum inclinans, corripitur 5. April. cum nox prægressa præter morem fuisset inquieta, præcedente artuum lassitudine & cephalalgia, horrore gravi, insequente æstu & siti, aliquot horas durantibus. Negligit autem talia, cum post noctis suam quietem sequenti die melius habebat, nisi quod appetitus minor urgeat; Excipit vero hunc nox inquieta & anxia; appetente manè 7. April. aliquoties vomit varia liquamina multicolora amaricantia, &c. hunc insequitur tussis sicca ultra semihoram graviter affligens, (locum irritationis serobiculum cordis monstrat) qua evanescente, varia phantasmata mentem perturbant, quæ excipit levè corporis frigus, hinc intensus corporis æstus & ardor, extrema imprimis lancinans, cum efflorescentibus hinc inde maculis rubris & purpureis; comitantur talia insignes anxietates, ut æger hinc inde se miserè jactiter, hypochondria simul tendi videntur. Durat hæc tragœdia successivè remittendo, ultra 9. horas, maculae etiam pedetentim evanescent, lassitudine solum & cephalalgia superstitere. Nox insequens quæta, altero manè bene habet horis antemeridianis supervenit sudor copiosus universalis, cephalalgia reliquias tollens, à meridie optinè habet; vesperi vero conturbari quidem in hypochondriis advertit, lassitudinem redire metuens, novæque turbas, vocat Medicum.

RESOLUTIO EST TERTIANA INTERMITTENS simplex, pluribus stipata symptomatibus propter labem hypochondriaco-scorbuticam, periodica tamen & ordinaria; alias in scorbuticis tales febres ut plurimum sunt erraticæ, & mentiuntur malignas, quæ tamen non sint.

PARS AFFECTA vel SUBJECTVM in hæc febri tota massa sanguinea, quod testatur æstus, calor, &c. radicationis primæ via, ubi atrocia urgent symptomata.

CAUSA proxima est fermentum febrile salino acidum, ex læsa stomachi digestionem productum, magis vero volatile & activum in legitimis, quæ vehementiores & breviores habent paroxysmos; minus volatile, & subiecto viscido irretitum in noctis & lentis, sed diuturniores habent paroxysmos.

Intemperantia plerumque mater intermittentium. Convalescentes à febris acutis, avidius vorantes, incurrunt in intermittentem, unde sæpè sola inedia, interdum largiori potu & subsequente vomitu curantur. Nec tamen semper in saburra excrementorum causa febris consistit, cum post multas purgationes nihilominus subsistat.

Fermentum prædictum febrile in stomacho delitescit, donec acidum se exerat, & partes nerveas primarium viatum vellicando & spasmodicè convellendo, horem, rigorem & frigus producat. Nec enim positivum frigus requiri manifestum est, cum sub rigore manus, & pedes

& pedes attracti positivè caleant. Accidit quod frigus plerumque circa regionem hypogastricam incipiat. Porro spasmodicam fibrarum in primis viis contractionem excipit succorum effusio, unde *anxietas, sitis, voritius, atque symptomata circa præcordia. Vomitus* in principio paroxysmi sunt symptomati, ex spasmis stomachi & intestinorum, quibus succi tam naturales quam morbosi ejiciuntur, sine levamine; sic & sudor statim à paroxysmo est symptomaticus. *Vierque tamen licet agrum valdè debilitet, non statim sistendus est,* sunt enim bonum signum malæ causæ, quia semper aliquid de fomite morbi simul evacuatur. *Tussis* est ex stomacho & diaphragmate à febris fermento irritato. *Appetitus* languet ob fermentum digestivum viciatum. Si redit denuò sapor & cerevisiam ferre possunt, signum est fermenti instaurati. *Cephalalgia,* quæ est ab- que pulsatione temporum, ut in nostro ægro, est ex consensu stomachi, quæ verò cum ista, ex organo sanguinis.

Et hæc inter alia sunt symptomata, quæ fermentum febrile in primis viis, fibras nerveas vellicando, producit: Sanguini verò ulterius communicatum, motum ejus naturalem fermentativum pervertit, sulphur infringit, hinc *frigus magis vel minus positivum.* Dum verò à sale volatili sanguinis subjugatur, *incalcescit corpus & febriliter aestuat,* donec particulæ istæ acidæ, in salum mutatae, mediante sudore foras excernantur. *Somni defectus & turbatio* est ex molestia quadam circa præcordia & hypochondria, quando vel circa digestionem, vel circa fecum separationem fit erratum quoddam, quod confirmant, qui vesperi largius & ferius cœnant. Item *hypochondriaci,* quibus proinde consultum, *ad conciliandum somnum ante cenam exhibere martialia. Ardor lancinans artuum & macula purpurea* sunt à Scorbuto.

PROGNOSIS; Metus est ne fiat chronica, vel propter inordinatam dietam aut acidorum abusum diversimodè mutetur.

CURA: Pro Cura itaque sequentes indicationes; (1) *Prima via evacuetur.* (2) *Fermentum febrile acidum volatile corrigatur.* *Massa sanguinea* sudore depuretur. Prius optimè expedit vomitorium aliquot horis ante paroxysmum dandum, vel qui istud ferre nequeunt, iis *lenis purgatio absterforia* die intermissio- nis danda, præmissio digestivo commodo. *Venasectio* nihil valet, nisi in mulieribus quibus menstrua fluunt, quæ sub rigore supprimuntur, unde ante paroxysmum venasectio in talo instituenda.

Hypochondriacis, quando *anxietates ex stomacho* patiuntur, etiam in statu paroxysmi utiliter applicantur *chysmata.* Alterum obtinemus *specificis* quæ vel destruant fermentum febrile, *terrea alcalina, fixa vel volatilia, vel abstergunt,* & è stomacho educunt, ut *nitrosa, nitrum antimoniatum, arcanum duplicatum.* Circa horum usum sequentia observanda, (1) *alcalia fixa & terrea* optima sunt in horrore & symptomatibus circa hypochondria dos. à ʒʒ. ad ʒj. (2) danda præmissis universalibus (3) ante paroxysmum, si una vel altera vice non juvet medicamentum, *consultum erit variare* propter idiosyncrasiam ægotantium (4) *alcalia volatilia,* v. gr. *spirit. salis armoniaci,* commodius dantur, ubi urgent symptomata in massa sanguinea, *aëstus* (5) declinante paroxysmo *julepi aciduli* conveniunt ad promovendum, si supervenire velit, *sudorem.* (6) *Tempore intermissionis* dentur *alterantia appropriata, eff. absinth. card. bened. centaur. min. spirit. salis armoniaci* (7) *sublata febrili ad roborandum stomachum* *Ellixir stomach. vitriolat.* item Prop. P. in hypochondriacis martialia dentur. Inguente horrore & anxietate, scrobiculus cordis *ol. destillat. caryophyll. anisi, macis* cum fructu illinitur, imposito desuper latere calefacto, vel *empl. de racamah.* Qui cerevisiam

fastidiunt, sumant vinum cerevisia secundaria largius dilutum.

CASUS XX.

FEBRIS ARDENS BENIGNA EX IRACUNDIA.

VIR vegetus & sanus, tenuioris licet constitutionis in convivio genio & baccho plus debito indulget, unde post noctem inquietam manè copioso vomitu & aliquot secessibus se exonerat. Tertiâ abhinc die gravissimâ iracundiâ afficitur, unde aliquot interjectis diebus languorem & lassitudinem artuum insolitum pepercit, cum aliquali siti, donec aliquando sub medio noctis post medicorem horrorem gravi æstu cum cephalalgia intensa corripitur, junguntur vires prostratæ, sitis clamosa, inquietudines cum pulsu frequenti molli, magno & vehementi. Urina intense tincta, emissa successivè turbida per totum & contentis saturata, Medicus prescribit.

ʒʒ. Aqu. rub. idæi.

Acetose ana ʒʒ.

Antimon. diaphor. ʒj.

Syrup. papav. ʒj.

Spir. nitri dulc. pro grat. sapor.

M.

jubet cochleatim pro lubitu istam mixturam capere. Vesperi rediens offendit ægrum in priori statu, sed magis anxium, cum fluctuationis sensu circa præcordia, consequente simul, quoties de præscripta mixtura capit insigni æstuatione totius corporis. Hinc quaerit ex Medico, qualis sit affectus, & quid porro agendum?

Annotata. **FEBRIS EST CONTINVA** ardens benigna. **CAUSA PROXIMA** fermentum nidorosum seu corpus heterogeneum, salino oleosum, missum ex primis viis ad massam sanguineam, Bilis inspissata lardi instar ardet.

CAUSA REMOTA digestio vitata ob inordinatam dietam, quæ fomitem suggestit, quam excitavit iracundiâ, in movendis corporis nostri contentis efficacissima, quæ non raro ex benigna febrili facit malignam. Morsus hominis irati est venenosus instar viperæ. *Vide Hild. c. 1. observat. 84.* Iracundiâ verò ut alia externa, facile mover hominem tenuioris constitutionis, sicut enim in robusta natura ab acido digestivo valido coguntur contenta, & quasi concentrantur, ut sub firmiori miscela minus alterari possint, ita contra in constitutione tenuiori spirituum textura rarefacta est, facile mobilis & dissipabilis. Hinc à purgantibus facile moventur, & minus commode ferunt opiata.

Urinarum inspectio in acutis admodum est necessaria, quia si salia volatilia agunt in oleum, emergit color rubicundus, vide supra casum de cholera. Si verò acidum instilletur, turbatur urina, prius rutilans ab acido in urina existente per modum præcipitationis. *Intra corpus turbatur,* quando acidum emergens præcipitat alcali oleosum. *Extra corpus,* quando sub incipitata corruptione acidum ante occultum sit manifestum. Quando *urina incipit turbari, est signum coctionis,* quæ consistit in separatione quadam, quam excipit præcipitatio ab acido in stomacho instaurato. Si major sit præcipitatio, seponit sedimentum.

PROGNOSIS. Periculosus est morbus, cum ex iracundiâ contractus sit, cæterum minoris momenti, quam si absque causa manifesta ortus fuisset.

CURA. In principio statim tentandum, an vomitu radix febris evelli possit, quod ut plurimum felicitissimè contingit. In nostro ægro dissuadere videtur: 1. quod natura jam dum vomitu se exoneravit, 2. quod si constitutionis tenerioris, 3. quod signa coctionis in urina morbum principium transcendisse ostendant. Sed urgebat in contrarium, 1. æstuatione corporis

corporis ab absumpta mistura. Dedi ergo vomitorium, unde supra & infra copiosa egerat cum prostratione virium & refrigeratione extremorum, sudore frigido circa frontem; unde iussi vinum generosum crebrè admovere naribus, ad quietem componi regionem stomachalem theriacâ vino generoso dilatâ crebrius illinire, & sequi successivè exhibere.

ʒʒ. Aqu. Menth.

Rub. idæi. ana ʒʒ.

Cinamom. ʒvi.

Spirit. theriacal. camphor. ʒiii.

Succ. cydon. ʒi.

Essent. amb. ʒʒ.

M.

Post mediam noctem iussi dare dosim unam, alteram mane, tertiam vesperi sequentis pulveris;

ʒʒ. Ebor. sine igne pp.

Antimon. diaphor. ana ʒi.

Bezoard. solaris, gr. xv.

Laud. opiat. gr. iii.

M.

Detur, sic valde levatus fuit.

Quoad sitim *julepi* simplicissimi optimi ex succo acetosæ, rubi idæi, Cydon. recent. vel asservatis; per sanum sulphuris cum aqua feni ana & paucissimo saccharo. *Decoctum citri Myrs. Gelatina C.C.* egregia in potu ordinatio vel julepo.

ʒʒ. Aqu. fontan. ʒi.

Gelatin. C.C. rec. ʒʒ. ad ʒii.

Syrup. rub. idæi, ʒii.

papav. alb. ʒi.

add. pro lubitu tantillum spir. nitri dulc.

Si alvus simul obstructa;

ʒʒ. Decocti tamarindor. c. passul. ʒʒ.

Syrup. acetos. citri ʒʒ.

M. pro julepo.

Nitri antimoniati, egreg. ad ʒii. vel ʒiii.

In mensura potus ordinarii, item *nitrum depuratum,* nitrum ebulliat probè in lixivio forti, per blandum calorem inspissetur, & aqua eluatur, *spiritum nitri dulcis* ob vim diaphoreticam & quatenus figit æstum humorem.

Opiata, evacuatis primis viis, danda cum *bezoardico,* tinctura bezoardica.

CASUS XXI.

FEBRIS CONTINVA LYMPHATICA JUXTA SYLVIVM.

VIRGO annorum 18. cui difficulter fluere solent menses, negotiis domesticis assueta, nec ordinata utens diætâ, conqueritur de lassitudine artuum spontanea tenuia, quasi contundente, cum cephalalgia & siti præsertim aucta. His aliquot diebus ita persistentibus, corripitur aliquando à meridie horrore medicari per aliquot horas, quem insequitur nox gravis cum æstu mediocriter intenso, cephalalgia gravissima, angustis præcordiorum gravatibus sine somno. Manè melius se habet, cephalalgia tolerabilior, calor præternaturalis quidem, sed moderatus, ut & reliqua symptomata; sed circa vesperam omnia exacerbantur, nox priori similis; mane omnia remissa & medicaria, continuè tamen eadem urgent symptomata, quæ saltem vespertino & nocturno tempore exacerbantur. Medicus à meridie vocatus, præter jam dicta agram offendit nonnihil debilem, sed cephalalgiam & lassitudinem artuum præsertim conquerentem, color naturalis intensior, isque continuus, non adeo acris, mordax, qui vesperi saltem interdicitur, & per noctis medium gravius urget. Pulsus celer, frequens, magnitudinis & vehementia moderatus; appetitus nullus, sitis intensa, cerevisiam horret, aquam appetit. Urina turbida,

crassa, intensius nonnihil tincta, facies & lingua salivâ viscida, infestata. Expectatur cura.

RESOLVTIO, est **FEBRIS CONTINVA** non admodum acuta, benigna, juxta Sylvium **LYMPHATICA,** ex vitio lymphæ, sanguinis motum fermentativum turbantis.

Fiunt triplici potissimum modo; (1) per se, qualis præfens (2) à voracitate post curatas intermittentes, unde lymphâ viscida acidior. (3) Accidit hinc venerca corruptis, morbo vel ingravelcete, vel decoctis sudoriferis excessivè oppugnato. Confer *Sylvium de lue venerca.*

CAUSA PROXIMA est fermentum febrile ex vitio stomachi, præsertim cruditate acidâ lympham inquinante.

REMOVA, lesa diætâ & menstrua parviora ex sanguine viscido inepto ad excretionem.

Lassitudo alia positiva, vitio lymphæ acore occulto tinctæ, qualis in præsentis, ubi adest simul contundens lancinatio, alia *privativa,* ex defectu spirituum.

Cephalalgia, cum sit tensiva & gravativa, est ex consensu primarum viarum, unde propinato vomitorio cessavit. In glutinositate faucium ordinariè sitis adest. *Angustia præcordiorum gravativa* ex glutinosa pituita. *Calor remissior* proprius est febribus, quæ vesperi exacerbantur, præsertim lymphaticis, urinæ mox in principio turbidæ, in statu copiosum deponunt sedimentum. Horror in medio cursu subinde ingruit.

PROGNOSIS. Febres hæc non admodum periculosa sunt, nec curatu difficiles, modò non sub specie harum lateat malignitas. Solvuntur paulatim.

CURA peragitur (1) si prima via à fomite morbo per vomitum liberentur, (2) *lymphâ acidâ* nonnihil glutinosa corrigatur, & per sudorem vel urinam quo melius natura vergit, evacuetur, (3) *symptomata* appropriatis corrigantur. Ægram sic curavi. Vocatus mox à meridie, *sanguinem missi,* propter mensum vitium, postea dedi *alexipharmaca* per biduum, imperariò sudorem: Cùm verò morbus in eodem statu permaneret, dedi *vomitivum,* hinc vesperi febris mitior fuit, nox quæta, cephalalgia nulla. Reliquias removit per *sal armoniacum,* quod abstergit primas vias, resolvit lymphæ glutinositatem, & recrementa per urinam & sudorem expurgat.

ʒʒ. Arcan. duplic.

Sal armoniaci ana ʒʒ.

M. pro 2. dosib.

In fine morbi ordinavi spiritum salis armoniaci, bis in die, quo convaluit.

Juvenem à nimia voracitate in similem febriem delapsam, præmissis duobus vomitoriis sequi, curavi.

ʒʒ. Sal. armon. ʒi.

Antihæc. Poterii gr. xii.

M. pro 2. dosib.

quod optimum, etiam si post curatas intermittentes hæcticæ superfit vestigium;

Opiata nocent, diuturniorem reddendo effectum.

Juvenis lue venerca inquinatus, protuberantibus in utroque angustis præcordiorum, & glande exulceratâ cum gonorrhœa virulenta, diætâ sudorifera per aliquot dies strenuè usus, incidit in febriem cum lassitudine totius & æstu insigni, quæ vesperi exacerbabatur, & certis paroxysmis recrudescbat. Pulsus frequens, celer & ferè parvus, os glutinosum, copiosa viscida rejiciebat, anxius erat, calor extra paroxysmum moderatus, cum pulsu tamen febrili. Propinavi *vomitivum,* unde copiosa viscida rejecit; postea

ʒʒ. Sal. armon. ʒʒ.

Arcan. duplic. ʒi.

M. pto 2. dosib.

Dentur ante paroxysmum, ratione ætus.

ʒʒ. Sal. armoniac. ʒʒ.

Nitri. antimoniati. ʒi.

M.

H H h h quo

quo aliquoties repetito cessavit.

Cum denuo de *glutinofitate oris & anxietate* con-
quereretur, repetito vomitorio, *spir. sal. armon.*
ad gutt. 30. quotidie dedi, cujus opera mira erant,
quæ excernebantur per urinam cum euphoria. Cum
remittentibus aliis, inappetentia & inquietudo adhuc
urgerent, pro absolvenda cura sequentia ordinavi.

℞. Rad. chin. ʒiʒ.

Rasur. lign. sassaf. ʒj.

Rad. liquir. ʒvj.

Santal. rubr. ʒiij.

Infund. in ℥b. vj. aqu. comm. stent. in M.B.

per noct. manè adde passular. minor.

conquass. ʒiij.

coqu. ad remanent. ℥ij.

Capiat bis de die, adde singulis vicibus guttas 30. tin-
cturæ antimonii, qua appetitus rediit, & ad anteriorem
luis venereæ curam dispositus fuit.

CASUS XXII.

FEBRIS HECTICA LENTÆ SIMILIS OB ABSCESSUM IN MESENTERIO.

COLLECTANEA. Queritur, cur à morbo
acuto convalescentes subinde vel debiles deinde man-
neant, vel morbos chronicos, cachexiam, hydropem,
intermittentes, tumores pedum œdematosos incur-
rant? *Respondeo*; Fit illud (1) quia fœculentiæ
morboſæ non sufficienter motu naturæ spontaneo,
vel medicamentorum ope evacuantur, (2) quatenus
vel alteratio insignis succo, vel labes visceri cuidam
impressa, unde insignis oritur dyscrasia: sic post
pleuritidem sæpè ulcus pulmonum & phthisis ori-
tur, (3) Ab inordinata diætâ & voracitate post con-
valescentiam: (4) à perverso quorundam remedio-
rum usu, tum fixorum terriorum, quæ magnam vim
fermento stomachi digestivo inferunt, unde tardior
reconvalescentia; tum acidorum vitriolatorum, quæ
sal volatile bilis & massæ sanguineæ obtundunt, quo
facto secretio fecum à chylis sufflamatur.

Itaque quoad primus, si sudor febrilis non superveniat,
& tamen fœculentiæ in urina appareant, *sudorifero*
vel *blandis laxantibus* eliminandæ.

Quoad (2 & 4) *Succis* vel à causa morbifica, vel
perverso remediorum usu alteratis, maturè succurrendum
à *bili* quidem *amaricantibus* & spirituosius tempe-
ratis; *fermento digestivo*, *acidis blandis* cum aliis re-
mixtis succurrendum. *Viscerum labes* potissimum *mar-*
tialibus liquidis corrigenda.

Quæstio. Queritur, quomodo pus, pituita & semen
in urina secernenda? *Respondeo*, *pus* & *pituita fundum*
perunt; *pituita motu* cum urina *circumgyrat*, *pus* ad
levem vitri agitationem *subitò dissiliit*, & hinc inde va-
go motu *urinam imprægnando lætescentem reddit*. *Se-*
men verò in summitate *natat*, nisi magnam virulentiam
naſtum sit. Vide *Heer. observ.* 18.

CASUS XXIII.

FEBRIS MALIGNA PETECHIALIS.

MYLIER sana cõrripitur paulò ante solstitium
hybernium per aliquot dies insueto artuum languo-
re, sine causa manifesta, cum insigni extremorum las-
situdine, appetitus deficit, sitis intenditur, lingua sic-
ca, fauces glutinosæ sunt. Cerevisiam horret ceu ni-
mis amaram, aquam frigidam desiderat. Calor insue-
tus iſque continuus corpus occupat, moderatus ta-
men, & qui interdum, præsertim noctu, ad aliquot
horas intenditur, caput intensè imprimis circa fron-
tem dolet. A Pharmacopejo capit pilulas purgantes,
nescio quas, quæ quinquies vel sexies eam laxant
copiosè, sed sine euphoria, quælibet potius sympto-
mata, præsertim virium imbecillitas intenduntur, ob

id die Martis vesperi, neglectâ cœnâ, capit theiacæ
ʒi. in cochleari aceti vini cubitum itura, domit ex-
inde inquieta, sudat insigniter, manè melius habere
videtur, extra lectum tamen durare nequit, eadem in-
terea subsistunt symptomata, vires refringuntur, nox
altera die deindè inquieta, variis infomniis turbata,
adstantes eam crebrò in lecto jactitantem & subindè
anxiè respirantem observant. Die Jovis vocatur Me-
dicus, qui mulierem in statu enarrato offendit, calo-
rem perſentit obscuro, acriorem tamen & præter-
naturalem acutum. Pulsus celer, frequens, in magni-
tudine & vehementia moderatus, ad parvitatem in-
clinans, mollis, æqualis. Urinæ claræ, intensius tin-
ctæ sine sedimentis. Dejectiones prægressa nocte ha-
buerat, Fæces obscurè tinctas; insigniter foetentes, &
hoc ipſo mane (4) frons & tempora crebro sudore
madent; interrogata à Medico de quo queratur? Re-
sponderet, satis benè se habere præter lassitudinem &
sitim. Interim subindè se jactitat anhelosa, torvum vi-
det, flagitat curam, & urget imprimis venæsectione.

RESOLUTIO. Affectus primarius est **FE-
BRIS MALIGNA** futura **PETECHIA-
LIS**, ut ex symptomatibus colligitur, *Symptoma*
maximè *considerationis* est *diarrhœa*, occasione pilu-
larum excitata.

PARS PRIMARIO AFFECTA *mas-*
sa sanguinea & spiritus tam *vitales*, unde subita virium
prostratio, quàm *animales*, unde symptomata nervosi
generis.

Malignitas ex subita virium prostratione, sudore
synoptico, faucibus aridis & lingua sicca mox in
principio colligitur; item ex anxietate insolita, pulsu
celeri, debili & formicante, quanquam non raro *natu-*
rali similis *diagnosionem* eludat. *Egra anhelosa & tor-*
vum videt, indicio *convulsionis* musculorum & *delirii*
imminentis. Interrogata quid patiat, de levibus con-
queritur.

CAUSA PROXIMA, fermentum febrile
malignum in alcali acerrimo, crasin massæ sangui-
næ destruentem, *consistens*, quod prodat symptoma-
ta circa primas vias, appetitus prostratus, nausea, si-
tis clamosa, fauces siccae, glutinosæ, qualia sympto-
mata etiam excitant purgantia acria, arsenicum ob
vim causticam, bilis in stomachum regurgitans. Quin
eschara quoque in stomacho febrilibus malignis extin-
ctorum visa fuit, quasi ab alcalinis causticis induci
soler.

Diarrhœa est *symptomatica*, quia fit absque signis
coctionis & euphoria. Organum humorum arguunt
murmura in hypochondriis, *cruditatem* urina clara. *Fœ-*
tor in excretis malum signum ab alcali maligno, sul-
phur massæ sanguineæ dissolvente, sicut à purgantibus
vegetabilibus acrioribus similis fœtor in excretis ad-
vertitur.

PROGNOSIS status est periculosus, propter
summam malignitatem, atrociam symptomata & diar-
rhœam colliquativam, quæ ut plurimum lethalis. Si
evasura vix motus criticus expectandus, sed paulatina
solutio.

CURA. Pro Cura (1) fermentum alcalinum acere
malignum corrigendum, (2) correctum mediante su-
dore eliminetur, (3) urgentibus symptomatibus occu-
ratur.

Methodum hanc monstrat ipsa natura, quæ, si
criticè seu paulatim absque remediorum usu morbum
solvat, non in principio, sed in statu secretionem
instituit, & venenum jam correctum secretum sub
communium vehiculo, sero, quocunque fiat modo, ex-
cludit.

Sudorifera sola naturam turbant, nisi fermentum
alexipharmacis prius correctum.

Correctio verò *consistit* in temperatura quadam &
texturæ mutatione, ut acere fiat mire & lene, volatile fi-
cius & spissius, alcalinū salsum. Sicut venena fortissima
mutatione.

CASUS XXIV.

DE VARIOLIS, COLLECTANEA.

ACIDVM IN VARIOLIS primariò pec-
care, juxta *Sylvium*, probant (1) pustulæ pruritus, pus,
crusta à cuticula ab acido erosa, ossa erosa, & ulcera
depaſcentia ab acido in variolis. Idem, quod mulieres
lactantes pueros variolis obſessos ulcera in mammas
reportent. (2) Juvantia *alcalina* præsertim *volatilia*,
sine quibus raro curantur variolæ.

Acidum hoc sub fermentatione *massam sanguineam*
& *lympham corrumpit*, ut subinde universum corpus
una quasi crusta obducatur.

Lympham verò potissimum *inquinari*; patet ex
tussi, affectibus oculorum ab acrimonia lymphæ
faucium & oris vitiiis, luis venereæ ferè communi-
bus.

CAUSA REMOTA, aer austrinus fraci-
dus, unde sal ejus nitrosum hebetatur, potissimum ve-
rò *contagium*. Mater gravida assidens variolis cor-
repto, infantem variolis obſessum enixa est; ceu referet
Meauriceau. *Cephalalgia* est ex orgasmis sanguinis. *Siti-*
is, vomitus, anxietas, alvi fluxus spumofus ex bile, ob
admixtum ipsi fermentum acidum variolarum turgescen-
te, & ad stomachum regurgitante; In specie *diar-*
rhœa insignem humorum arguit corruptionem, & in
statu superveniens plerumque lethalis.

Epilepsia oritur à vellicatione nervorum, à fermè-
to acri ante eruptionem, & sub ea non adeò formida-
bilis, post eruptionem pessima, innuit exclusionem mi-
nus sufficientem.

Hæmorrhagia ante eruptionem fit ab apertione vâ-
forum capillarum ex sanguine turgescente, est quæ
bona, si continua. *Milthio v. sanguinis & dejectiones*
cruenta, quandoque in statu separatione jam facta, su-
perveniunt, ob erosionem viscerum & membranarum
quæ non raro gangrænâ corripuntur.

CURAM sequenti ordine hæcenus institui. Vo-
catus in principio primo vel secundo die, quando incip-
iebant ægrotare, dedi *mercurium cum conserva rosæ*
rum in forma boli, pro bimulo gr. ij. & sic consequen-
ter, qui modo per alvum, modo per vomitum, sæpè
etiam nihil operatus fuit.

Sin verò statim cum *prostratione virium & jactigra-*
tione ingruerent, dedi *pulverem epilepticum cinnabari-*
num cum euphoria.

Si symptomata circa primas vias, *tensio abdominis*
murmura, &c. urgerent, blandum *chylina de decoctis*
avenæ vel lacte cum melle injici curavi.

Præterlapso principio ad alexipharmaca cum alcali-
nis accessi, v. gr.

℞. C. C. sine igne ʒj.

Myrrh. gr. vj.

Theriac. gr. ij.

M. pro 2. dosib. Vel

℞. C. C. sine igne ʒj.

Myrrh. gr. iij.

Sal. vol. C. C. gr. iij.

M. pro 2. dosib.

Dentur in incremento morbi secunda vel tertia die
dum ætus urget ante eruptionem, quibus insistentium
quoque erumpentibus variolis vel promovenda ex-
cretio pot *emulsionem ex sem. expellentibus cum myr-*
rha & unicornu fossili. Dum jam attollebantur, præ-
scripsi.

℞. Tincturæ tartari. ʒij.

Essent. myrrh. c. spir. sal. armon. vinof.
fact. ʒj.

M. detur bis, ter, 4. die & nocte ad gutt.
15. 20. 25. pro ratione circumstanti-
arum.

In declinatione cum plenè essent in suppuratione
ne *pulver. lapidi. cancer.* cum tantillo mercurii sup-
purationem

H H h h ij

mutatione texturæ mitescunt, & antimonium per ni-
trum, mercurius sublimatus per mercurium vivum ci-
curantur, ut fiant remedia. Arsenicum, mercurius su-
blimatus assumpti corriguntur butyro, lacte, ole. tar-
tari per deliquium.

In præsentia *pro correctione* probatissima sunt alexi-
pharmaca, fixiora & acida, ut *acetum* imprimis *cam-*
phoratum in Epidemiis malignis optimum præserva-
tivum: *spiritus nitri, sulphuris, succu citri, liquores*
sulphurati, juxta Helm. tam ad præſervationem quàm
ad curationem egregii.

℞. Liqueur. sulphurat. ℥iʒ.

Aqu. Laetuc. ʒvj.

Cichor.

Sambuc. ana ʒvj.

Succ. citr. ʒʒ.

Nitri antimoniat. ʒiʒ.

Spir. nitri gutt. 30.

Syrup. acetos. citr.

Ribium ana ʒiʒ.

M.

Inter fixa sunt *sulphura mineralium fixata, aque mi-*
nerales, partes animalium fixiores.

Alter scopus obtinebitur *sudoriferis* ex regno ani-
mali, modo volatilibus, si malignitas magis urget cum
bezoardicis remixtis, modo fixioribus, si symptomata
febrilia magis urgeant; *Sudorifera* in tali casu cum
vehiculis acidis sumpta melius operantur, nec tantum
excitant æstum. *Gelatina C. C.* est egregia ad quæcun-
que symptomata. Item *camphora*, qui ferre possunt,
sequentem mixturam in ardentibus malignis usu mul-
tiplici comprobata habeo.

℞. Aqu. flor. sambuc. ʒiij.

Acet. acerrim. ʒvj. ad ʒj.

Theriac. seu murtidat. ʒj.

l. ʒij. ad ʒiij.

Antimon. diaphor. ʒr. ad ʒj.

Syrup. rub. idæi. l. acetos. citr. ʒvj.

M. pro 2. l. 3. dosib.

Sudant hic ægri, nec debilitantur, quiescunt, & or-
dinariò melius habent. Dare soleo tam in statu, quam
in incremento.

Sudoriferis interponenda acida, ut debita sanguini re-
deat consistentia, & vires restaurentur, imprimis, si su-
dor volatilibus elicitus fuerit.

Si post sudorem fiant vegetiores, & pulsu major,
bonum est, & sudoriferis insistentium, sin minus pesti-
mum.

Vinum generosum ob acidum analepticum, opti-
mum confortativum post sudorem, tam interius, quàm
exterior.

Tinctura bezoardica opiatu exaltari potest.

Diarrhœa ob metum graviorum symptomatum non
statim sistenda, sed *theriacalibus* fomentis morboſo ob-
viam eundum, sic spontè cessabit, v. gr.

℞. Antimon. diaphor. ʒij.

Terr. sigill. ʒj.

Extr. theriac. gr. vj.

M. detur in 2. part.

Capiat cum vehiculo calido expectando blandum
sudorem. *Exterius theriaca* cum vino generoso ferve-
dè stomacho & hypochondriis sæpius applicari potest.

Quid verò agendum, si *mensis superveniant*? *Respon-*
deo, si debita quantitate, absque gravioribus sympto-
matibus, naturæ linquendum directorium. Si *parcius*
& *termina abdominis superveniant*, reliquis medica-
mentis miscenda *myrrhata*. Si *copiosus* & metus sit,
ne excretio cutanea impediatur, *acidula cum terreis*
& *opiatu usurpana*. Si febris maligna est à contagio,
& æger de anxietate præcordiorum conqueratur, quod
signum, succos circa primas vias esse corruptos, matu-
rè vomitus procurandus, etiam si tertius dies morbi sit.
Venæsectio nihil valet.

purationem promovi, & reliqua symptomata sustuli.

Cum crasse decidunt, post duas vel tres septimanas à primo morbi insultu, pro interna mundificatione iterum purgavi cum mercurio dulci addito gr. i. vel i. s. 2. l. 3. jalap. pro stimulo in conserva rosarum. Symptomata sequenti modo obviam itum.

Vomitus in principio compescere nolui, si verò urgerent theriaca optima, vel gr. j. vel gr. iij. laudan opiatii aliquoties datum, vel liquor C. C. succinat. gr. iij. ad gutt. vi. in potu.

Epilepsia si in principio vel incremento ingruat, internè liquor C. C. succinatus. vel pulvis cinnabar. epilept. externè, si simul dolor abdominis tensionis adit, bals. ex oleo succini & spic. grt. v. cum nucè mosc. express. regioni umbilicali & scrobiculo cordis aliquoties iussu illiniri.

Diarrhoea in incremento & statu sæpe funesta, occasione potus nimii vel frigidioris, potissimum si excreta spumosa & murrura abdominis conjuncta: itaque

℞. Terra sigillata minutim pulv. ʒj.
Infundatur potui ordinat.
M. & onct.

Opiata cautè danda, ne exclusionem remorentur.

Viribus prostratis

℞. Tinctura corall. cum

Spiritu cordis cervi, vel aqu. typhorum.

C. C. cum vino, si à sudore nimio, panis simillagineus, vino gen. roso intinctus sumatur.

Ad preservandos oculos, ne vel globum, vel palpebras obfideant variolæ, mater & mulier sana masticec allium jejuno stomacho, & halitum oculis crebrius inspirat: Vel instilletur oculis succus ruta. Si palpebra obfusa, decoctum malva & meliloti cum linteis calidè applicetur. Si visus hebetudo à variolis superstit, vesicatoriis in nucha, pone aures aliisque appropriatis curanda.

Tussis & pectoris affectus, syrupo scabioso, hedera terrestris cum spirit. salis armoniaci anisati curantur. Perique variolis defuncti si suffocatione intereant, unde frequens respiratio anhelosa, stertor, &c. malum.

Si loquela perdat, vitio nervorum linguæ, præter volatilia antiparalytica, curatur essentia castorei, linguæ circa frantum crebrius affricata.

Denique sæpe post variolas morbi chronici, ulcera vel alia symptomata relinquuntur, curanda per salivationem vel mercurio dulci.

CASUS XXV.

FEBRIS LACTEA.

Febri
lactea.

Mulier juvenula, secundà vice puellam enixa, optimè à partu se habet, cumque prima vice ipsa foetum lactasset, altera laboris pertensa, nutrici negotium committit. Die à partu nono, qui erat saturni, media nocte intenso corripitur aestu, cum siti & cephalalgia atque anxietate, mammae antea lacte moderate repletae, immensum tumescunt & turgent, dolent insigniter & indurantur, apparente aurora, prædicta præter mammatarum symptomata evanescent per levem sudorem, superstitate saltem insigni virium prostratione appetituque dejecto.

Vocatus Medicus die solis præter externa mammis imponenda præscribit.

℞. C. C. sine igne ʒss.
Myrrh. gr. viij.
Sal. absinth. ʒss.
M. pro 2. dosib.

A meridie horà tertià capit unam dosin, unde omnia supraddicta redeunt symptomata, cum simili ferocia perdurant ad mediam noctem, quo tempore alteram dosin adsumere debet, dubitat tamen, an liceat. In fe-

quenti die Lunæ melius habet, mammae minus dolent, lac per papillas effluit, nox insequens quieta, unde & die martis optimè habet, sed à meridie hora secunda gravi corripitur horrore per horam durante, insequitur aestus gravis per aliquot horas: mamma sinistra intumescit de novo, induratur, dolent insigniter, post mediam noctem remittunt symptomata febrilia, mammae affectibus eodem tenore durantibus, die mercurii bene se habet, ut & die Jovis, sed hoc ipso à meridie statà horà, rigor & aestus cum reliquis symptomatibus redeunt, dextra simul mamma induratur, tumer, dolent, & speciatim tumor durus ovi gallinacel ferè magnitudine in ima mammae parte paulò profundius tactu percipitur: post mediam noctem symptomata remittunt; mammarum saltem pathemata affligunt, ægra ipsa fatetur, appropinquante paroxysmo se aliquid prius in mammis percipere, flagitat curam.

RESOLVTIO. Est FEBRIS LACTEA per accidens typhi tertiana observans, quia ob voracitatem prægressam ad hanc erat disposita.

Non præcisè tertio l. quarto die à partu ingruunt hæc febres lactea, & septimo mediante sudore finiuntur, sed interdum nono demum die invadunt, præprimis in iis quæ non ipsæ lactant, & hæc atrocioribus ut plurimum supplantur symptomatibus. Lochia ut plurimum supprimuntur, si febris intensior, nec redeunt, nisi ardore febrili profligato, sudore largius eruptente spontè tandem evanescent.

QVOAD CAUSAM febris hujus referenda vel ad fermentum mammatarum per sanguinem refluxum totam massam sanguineam inquinantem. Vel deducenda à motu sanguinis fermentativo sub partu negotio æquè ac menstruorum fluxu observabili. A qua turgentia partu ipse, lochiorum fluxus & febris lactea proveniunt. Curiosum enim est, quod mulieres sane, quæ ante imprægnationem ordinarias patiuntur menstruationes, sub decima à conceptione pariunt, periodus numeratur ab ultima vice qua fuerunt menstruata, si autem die decima menses recurrant, ordinariè pariunt.

Dolores partus sunt à spasms uteri firmiter annexi ossi sacro.

TUMOR ET DURTIES IN MAMMIS nunc particularis est, à lacte in glandulis coagulato nunc universalis, quando ob dolorem fibræ mammatarum spasmodicè stringuntur, vasa hinc angustantur, sanguis stagnat, & succedit inflammatio.

Symptomata febris lacteæ non facile lacti congruunt superveniunt, nisi dolor & hinc inflammatio succedant.

Coagulant lac frequentissimè ira & terror, non tam in vigilantibus; sed etiam in somnio obveniunt.

Lactatio omissa, quam in priori puerperio sustinuerat, tubulis laxatis copiosum lac colligentibus, ad febrim lacteam nostram ægram facile disponit.

Est absque periculo, nisi tardius lactea febris superveniens ob incuriam abeat in ardentem, vel tumor mammatarum in accessum.

QVOAD FEBRIM conveniunt sudoris fraxiosa & præcipitantia, non neglectis, quæ lochiorum fluxum simul stimulant. Volatilia etiam puerperis maxime proficua, cum tamen æstum & cephalalgiam intendere possunt, fixioribus in hoc casu merito postponuntur.

Quoad lactis coagulum, interius diaphoretica & resolutiva tam fixa, quam volatilia, spirit. salis armoniaci ad ʒss. imperando sudorem. Exterius empl. crocatum Mynsichti cum saccul. oryza, calidè applicentur, impedit lactis coagulum, & faciunt, ut mitius decurrant symptomata. In progressu verò morbi non sufficit.

Ægram sic CURAVI, post usum dicti pulveris repetitum dedi mercurium. Cum mamma summè doleret, & dura esset; inunxi calidè sequi spiritum.

℞. Spir.

℞. Spir. sal. armon. c. calc viva ʒss.
Essent. Croc. ʒij.

M.

Applicato desuper empl. sequenti in medio, ubi papilla est, perforato.

℞. Empl. de galbano crocati Mynsicht.

q. s. Malaxetur cum ol. tartari factido, vel si foetorem ferre nequeant, ol. philosoph. vel terebinth. dest. q. s. induc. super alutam.

Denique sacculi ex oryza, milio, vel avena, calidè super imponantur, & sæpius removeantur, sicut & inunctio quotidie ter repetenda. Quorum usu egregiè discussus tumor, nec facile continuatus usus quandam destituit. Si ad suppurationem necessario tendant grami indurati, horum usum fines, & empl. erit tolerabilior.

Die Martis ante paroxysmum dedi sequens;

℞. Lapid. cancror. præp. ʒi.
sal. absinth. gr. xii.

Capiat hora prima ante paroxysmum, cujus usu repetito convalescit.

CASVS XXVI.

PLEURITIS VERA.

CASUM similem vide in disputatione Vesneri sub Præsidio D. D. VVedelii, de Pleuritica ægra habita.

Pleuritis vera COGNOSCITUR ex his, (1.) dolore pulsatorio circa costas, febrî, respiratione difficili, pulsu duro, ob inflammationem membranarum, celeri, frequenti, non rarè intermittente, ob sanguinem fretum in locis stagnantem, qui non plus debito formidandus, denique tussis.

PARS AFFECTA non sola Pleura, sed etiam pulmo illius lateris, ubi pleura inflammata, quod confirmat tussis & materiæ copiosa ejectione.

CAUSA PROXIMA acidum dolorificum pleuræ affixum non secus ac spina infixa inflammationem (ob fibrarum nervearum contractionem, hincque ortam angustationem, & consequenter stagnationem cruoris) inducens.

Finitur vel per resolutionem, vel per materiæ coctionem, id est attemperacionem, unde sputa cocta, alba, levia, æqualia & copiosa cum tussis excernuntur; vel per suppurationem, quando sputa vel deficiunt, vel pauca, cruda, inæqualia ultra dies criticos durant.

Itaque in principio resolutio & discussio insensibilis tenenda diaphoreticis appropriatis, v. gr.

℞. Aqu. papav. rhæad.

Card. bened. ana ʒij.

Mandib. luc. pisc. pp. ʒi.

sal. volat. cujusdam gr. xii.

Laud. opiat. per ferm. gr. ii.

Syrup. Scabioso ʒij.

M. capiat cochleatim.

Convenit etiam dens apris, lapis cancror. exterius ol. amygd. dulc. cum in. dest. bals. sulphuris, cum ung. dialib. loco dolenti illita, item spirit. sal. armoniaci, imposito desuper latere vel linteis calefactis.

2. Sin hac via non cedat, coctio seu attemperatio materiæ collectæ juvanda, per temperata dulcia & intractantia, expectoratio acrioribus & acidiusculis expectorantibus promovenda.

(3.) Si vero excretio, quæ ad 20. dies se extendit, & tussis non succedat debite, sed ob abcessum tendat inflammatio, quod fit ferè post diem 14. suppuratio emollientibus & humectantibus promovenda; Ut decocto alb. scabios. malv. sic. passul. jujub. Exterius terebinth. cum vitello ovorum.

Deinde quo vergit natura pus evacuandum. Optimè si sponte rumpat abcessus, quod fit cum rigore, quem excipit insignis aestus febrilis, tussis, &c. Quod si verò

symptomatibus remittentibus longius protrahatur apertio, juvanda vomitu leni, sternutatorio etiam. Rupto abcessu si ad superiora per spurum vergat natura, expectorationem optimè promoveret Syrupus vel decoctum Nicotiana ritè paratum. Vel

℞. Herb. hyssopi.

Hord. nostr. ana m. i.

Rad. helenii, ʒij.

acori nostr. ʒi.

Coq. in s. q. aqu. s. colatura edulcoretur c. s. q. Syrup. Nicotian. Querc.

Vomitus quoque moderatus expectorationem promoveret. Acrimonia puris balsamo sulphuris, myrrha aliisque balsamicis temperanda. Si ad inferiora per urinam vel alvum vergat, diureticis & laxantibus juvanda. Clystma paulo acrius per diarrhoeam succedentem egregiè pus evacuat.

In vomica pulmonum convenit decoctum radicis chinae, ligni Sassafr. cum vulnerariis & balsam. sulphuris vel antihæstico Poterii.

CASVS XXVII.

DE CACHEXIA CUM SCABIE.

ANCILLA aliàs succi plena & formosa, jam ab aliquot mensibus deformis admodum reddita, dum scabie laborat per contagium contracta. Scabies humida, pustulæ late, ingentes, copiosum serum præfertim in artubus, fundentes, crura simul insigni tumore œdematoso ad genua usque turgent, manibus etiam tumidiorebus existentibus. Conqueritur simul de sapore dulci nauseoso, siti continua, cerevisiam secundariam bibit, quia primaria palato non aridet, bene appetit, probeque comedit, interdum dulcis & calidus halitus ex abdomine ascendere videtur. In abdomine subinde varias agitationes percipit, qui exinde nunc insigniter tumet, nunc denuo subsidet, facies est pallida & tumida, urina parcius, quolibet mane vomitum jejuno stomacho patitur, menses ordinatè fluunt, nunc intra 14. dies redeunt, nunc ultra menstruum tempus deficiunt, bene dormit, petit medicamenta.

RESOLVTIO. AFFECTUS primarius est CACHEXIA, cui per accidens jungitur scabies in corpore disposito longè gravior.

SVBIECTVM in hæstionis sanguis & lymphæ, quoad scabiem cutis, radicationis ventriculus & vesica fellea.

CAUSA PROXIMA, acidum viscidum, pingue, errore primæ digestionis natum.

REMOTA, bilis pinguis nimis, iners & parum volatilis, inde hæmatofeos defectus & plura phænomena, hepatis vulgò adscribi solita.

Sapor dulcis nauseosus, frequens est chronicis cum colluvie serosa conjunctis affectibus.

Dulcia mediæ sunt naturæ, inter acida & amara, de utroque sale participantia, copioso, pingui, oleoso sulphure oblita & temperata, v. g. mel, Saccharum, passulæ, succus ribium cum lixivio tartari præcipitatus abt in pastam dulcem blandam. Amara de copioso alcali participant, intimè concentrato cum oleo.

Hinc olea destillata empyreumatica contrahunt propter sal volatile cum pinguedine colligatum, amaritiam. Bilis concurrens cum chylo acido volatili dat tertium salum, temperatè dulce. Si ergo bilis iners & pinguior cum acido viscido concurrat, fit sapor dulcis nauseosus, stomacho in gratus. Ex nullo subjecto magis pituita viscida colligitur, quam ex esu pinguium, quæ cum bile concurrente, sunt inflationes & murrura abdominis. Et quia cerevisia, ob amaritiam in acidum viscidum primarum viarum agendo, molestiam in stomacho excitat, hinc aversatio cerevisia amara.

Parcius urina non renum vitio, sed hæmatofeos

H H h iij de

defectu. Bilis, dum utilem cremorem à facibus segregat, eo ipso cremorem quoque disponit, ut superfluum dimittat: Itaque non mirum, bile inerte utrumque claudicare. Hinc ab usu alterantium amarificantium, vulgo hepaticorum aperientium, *urina copiosior*, intensius tincta, & ampliore sedimento prodit, quod est spes convalescentiæ.

Tumor pedum œdematosus, alique similes in affectibus cachecticis commodè quidem à sero extravasato deduci possunt, non incongruè tamen fermentativa quadam turgescencia in partibus carnosis subesse videatur, quæ sub nutritione depravata inflantur. *Triplici potissimum modo tumores œdematosi generantur*: (1) *Simpliciter ex abundantia sero*, quæ dum circulari per vasa sufficienter nequit, tendit deorsum, & tumorem excitat. (2) *Ex irritatione quadam in partibus nervæ* supervenit fibrarum contractio & spasmus, unde angustatio vasorum sanguinis impedit transitum, & tumor, nunc sanguineus, nunc serosus oritur. Hinc odontalgia & podagra supervenit tumor, propter spasmus fibrarum nervæarum, si sanguineus, (calidus) si serosus, (frigidus.) Tales tumores sæpe oleis destillatis & acrioribus exasperantur, quatenus partes nervæ vellicantur. (3) *Ob vitiosam assimilationem, nutrimentum partium*, quod fit vel vitio fermenti localis in parte, quomodo ulceribus, venenis, item in anasarca sub parvissimo potu, jungitur tumor, vel vitio nutrimenti, ad assimilationem inepti, quando p. n. fermentatur in parte, non secus ac pasta farinacea successive in tumorem attollitur.

Scabies humida, qualis ordinatio in subjectis cachecticis scorbuticis esse solet, fit ob nutrimentum aquosius & minus temperatum, quam ob rem promptius corrumpitur. Ubi namque nutrimentum proximum est balsamicum, salino volatile oleosum, non facile corrumpitur.

PROGNOSIS CACHEXIA ut plurimum pest se trahit *hydropem*, qui in nostra ægra metuentus, nisi maturè & providè malo opponatur.

CURA præmissa evacuatione universali ad sequentia potissimum dirigenda, ut (1) *acidum corrigatur*, (2) *viscidum resolvatur*, (3) *bilis acuat*ur salibus, his scopis satisfaciunt *amaricantia*.

Hinc nostram ægram beneficio *absinthii* maximam partem restitui. Primum per aliquot dies dedi *liquoris martialis* gr. 20. unde dulcis nauseosus sapor evanuit, & utina liberius profluxit. Hinc singulo mane *spiritum absinthii urinosum in decocto absinthii cum aqua simplici paratum* ad gr. 30. dedi, imperato sudore. Quibus per aliquot septimanas continuatis, melius habere visa; Hinc dedi *vomitorium*, & cum decocto prius averfaretur, *absinthio effudi* spirit. vin. de quo infuso mane & vesperi cochlear j. instillatis guttis 30. *spiritus salis armoniaci* assumpsit, continuando ad aliquot hebdomadas, absinthium quoque cum pane butyrato sæpius estavit; Sic integrè convaluit; *Pedes scabiosos aqu. calcis vivæ calida* sæpius abluit, & calido linteo involvit, sic evanuit *scabies*; *Pro mensibus corrigendis* iussi parare *pulverem ex baccis lauri p. iij. Myrrh. p. j.* & omni mane largam dosin in vehiculo calido assumere.

Ad evacuationem universalem & purificationem massæ sanguinæ in scabie.

- ℞. Extr. helleb. nigr. gr. xv. ad ʒj.
Trochif. alhandal. gr. ij.
Merc. dulc. gr. xv. ad ʒj.
c. f. q. Essent. fumar. f. pilul. pro una dosi.
℞. Conserv. flor. persic. ʒʒ.
Extr. helleb. nigr.
Merc. dulc. ana-gr. xv.
Troch. alhandal. gr. j.
f. bolus.

Pro sudore alcalia volatilia pro fixis ad cutis peripheriam penetrant. *Essentia myrrhæ cum salis armoniaci*

niaci vinof. Vel *spirit. vin. tartarificato*, vel *tinct. tartari parata*, *essentia lignorum* à ʒʒ. ad ʒj. Vinum medicamentosum *ex absinth. & hepatic. aperientibus.*

℞. C. C. f. igne ʒʒ.
sal. vol. ejusd. ʒʒ.
M. pro i. dosi ad sudorem.

℞. Aqu. flor. sambuc.
Fumar. ana ʒj.
spir. sal. armon. ʒʒ.
symp. card. bened. ʒij.
M. pro i. d. si.

℞. Aqu. fumar.
Menth. ana ʒij.
Extr. Mart. cum succ. pomor. Borsdorff ʒʒ.
M. detur pro cachexia.

Externa ad affectus cutaneos sunt triplicia (1) de genere *alcalium, saponariorum* & abstergentium, inter quæ excellit *aqua calcis vivæ polychrestia* solummodo per repetitam aquæ infusionem parata. Item *decoctum scorcoris gallina vel ovilli cum radice lapathi acuti* transcolandum, & calidè applicandum.

In tinea capitis optimum *ole. tartari per deliquium*, cum spongiola crustis applicatum, vel *℞. olei amygdal. q. s. cum oleo tartari* terendo f. linimentum, addito, si pediculis urgeant, oleum spicæ.

(2) De genere *sulphureorum*, v. g. *flor. sulphuris, aqu. calcis vivæ, in qua sulphur tritum decoctum*, v. g. in ʒʒ. ij. *aqua ʒij. sulphuris solutio scoriarum reguli antimoni* sequi, mihi usitat.

℞. Ung. alb. camphorat. l.
Enulat. ʒj.
flor. sulphur. ʒij.
sal. tartar. ʒi.
c. f. q. Ol. nicotian.
f. liniment.

manè & vesperi articulis calidè inungendum, & si non sufficiat, decocto ante dicto calcis vivæ cum sulphure, vel scoris reguli antimoni mane abluendum.

(3) De genere *mercurialium*, v. g. *cingulum mercuriale TURUM*, si corpus sudoriferis prius purgatum, ab omni frigore externo probè præmuniatur. *Vel*

℞. Merc. puriss. ʒij.
aqu. commun. ʒʒ. j.

Agitentur probe, bulliant, filtrentur, & abluantur partes scabiosæ.

℞. Aqu. calcis vivæ ʒʒ. j.
Merc. dulc. ʒj. vel ʒij.

Præcipitabitur quidem pulvis albus, sed usus tempore movenda.

CASVS XXVIII.

DE PHTHISI.

VIR ætatis consistentis, conqueritur de tussi continua cum materia copiosæ rejectione: Materia quæ per os rejicitur, est quandoque alba, quandoque livida, quandoque viridis absque fetore, & quæ aquæ injecta, fundum non petit; jungitur raucedo crebrior, subinde tamen remittens. Ad oblata mediocriter se habet, saporem tamen teretum, nec facile explorabilem, cinerum aut lignorum putridorum instar mane in ore percipit. Urina boni coloris & consistentiæ, sed intensius tincta, pulsus celeres & frequentes, magnitudine moderati. Noctes propter tussim inquietæ, & somnus admodum interruptus, simul verò ac somno indulgere incipit, copiosis sudoribus diluit, non leviter eum debilitantibus. Corporis constitutio antea habilior, fit gracilior, partes extremorum carnes molles & flaccidæ, tempora collapsa. Alvus quotidie responderet officio, sed liquidiora & fluidiora solent esse excreta. Ex levi motu vitium imbecillitas & respirationis difficultas, utriusque lateri commode incumbere potest, nisi quod dextro incumbens, omnia exasperari

perari sentiat. Diu est, quod successivè malum in principio neglectum altius progressum sit, facie quodammodo jam apparente Hippocratica. Originem morbi scit nullam, nisi quod licet continuè & jurgia domestica uxorem inter & ipsum intercesserint. Flagitat curam.

RESOLVTIO. AFFECTUS EST PHTHISIS, ubi autem *alia vera, alia notha*. Sic vir quidam vesicitur carne vetericina cum brassica, inde brevi corripitur tussi sicca, crebra & successivè humida, color faciei perit, fitque Hippocratica, durat ad biennium: Omnibus irritis, tandem cum forti tussi duriusculum quid ex imo pectore sursum movetur, quod erat osticulum parvum, cum brassica deglutitur, in aspera arteria defixum, quo rejecto, intra paucas septimanas sanus & floridus evasit. Plura ejusmodi exempla vide apud *Barthol. c. 2. hist. 29. Keckerem. obs. 72. Ann. 2. Miscell. curios. p. 58.*

Sudores nocturni dormientibus imprimis erumpunt, quatenus sub somno fibræ relaxantur & flaccescunt, unde sudor sponte emanat, qui cessat, quando evigilant.

Non raro in ulcere pulmonum *foetida rejiciuntur*, corpore nihilominus vegeto & florido, ubi nimirum vis stomachi adhuc viget.

Maxilla illius lateris, cujus pulmo exulceratus, ut plurimum rubet & calet, altera pallida.

CURA. In Cura sequentes notandæ observationes & indicationes; (1) *dyscrasia sanguinis & acrimonia lymphæ corrigatur*, (2) *fordes pulmonum per expectorationem removeantur*. Pro hoc scopo convenit *Nicotiana in decocto & Symp. hyssopi, marrubii, &c.* v. gr.

℞. Herb. scordii,
hyssop.

Marrub. ana mʒ.

pulverisatis adde

Myrrhæ,

antimonii diaph. ana ʒij.

c. f. q. mellis vel pulpa passularum recenti fiat electuarium asperg.

Bals. sulphuris anisat. l. myrrhato.

Mel cum myrrhæ in sputo fetido optimum.

(3) *Nocturnum pulmonum curetur vulnerariis.*

De Phtisi incipiente curiosum est, quod habet *Riverius cent. 1. obs. 79. decocto lignorum curata.*

℞. Raf. ligni Juniperini ʒij.
Guajac. ʒʒ.

Macerentur per 24. horas in mar. bal. f. q. aqu. mane ebulliant ad consumptionem medietatis, in fine adde *passul. min. conquassatur.* ʒj. trajice per manicam Hippocraticas, de hoc aliquoties bonus haustus, sed absque sudore sumendus cum *antimonio diaphor. & antiseptico Poterii*, vel *balsamo sulphuris*, quibus peractis ad lac accedendum, si fibris non adsit.

Opiata ubi tussis adhuc sicca & erosio nondum facta, lymphæ acrimoniam temperando, conducunt, & sensum irritationis sistendo v. gr. *pillula de Syrace Syloii.*

CASVS XXIX.

DE HÆMOPTYSI.

HISTORIA continet **HÆMOPTOICUM** ab ulcere in tibia clauso. *Vlcera antiqua tibiarum*, crurum, si curanda, fons prius respiciendus, & fomes in corpore aufereendus, antequam claudantur, ne *dyspnoea, asthma, hæmoptoe, paralysis, apoplexia* superveniant. Ut plurimum à cachexia scorbutica foveantur, hinc *amaricantibus & hepaticis* interiori curanda. Sin vero vitium nequeat à priori cognosci, nec dyscrasia sanguinis corrigi, *fonsiculus*, vel etiam quandoque *vesicatorium* excitandum. In infantibus excitati circa

annos pubertatis claudi possunt. Vidimus tumorem circa cubitum, ad motum lunæ crescentem vel decrecentem, cum dolore nocturno, inustro in brachio fonticulo evanuisse.

CURA. Primo in paroxysmo occupata tam in sanguinis fluxu, ejusque motu ad præcordia sistendo, quæ præstant (1) quæ motum ejus alio deducunt, *vena scilio, cucurbitula scarificata*, (2) ejus quæ acrimoniam temperant, & moderate incrassant, v. g.

℞. Aqu. portulac.

plantag. ana ʒij.

Corall. rubr. præp. ʒj.

Terr. sigil. ʒʒ.

Syrup. papav. err. ʒj.

M. pro 2. dosib.

Item *opiata, troch. de carabe, &c.* tum si quid grumosum subinde dissolvendo, v. g. *lapid. cancror. tinct. vel decoct. fl. bellidis* mirabile resolvens vulnerarium. *Externè centinodium recens cum aceto vini* contusum axillis applicetur. *Buso exsiccatus hic parum valet, sed ubi hæmorrhagia est ex solo impetu sanguinis & ex candescencia Archei v. g. in febribus tunc convenit.*

Extra paroxysmum succi acres in corpore temperandi, quod fit (1) **ACCURATA DIÆTA**, ubi *lacticia* crebro in usu sint, incoctis prius vulnerariis; Vitentur aqua, salsa, vinum, incandescencia, (2) **AUCTO CORPORIS MOTU** ad promovendam insensibilem transpirationem. Remedia sunt *amaricantia aromata.*

ULCERA CRURUM cacoëthica & antiqua nunc maturantia, nunc sordida & profundiora curatu satis ardua. Pleraque respuunt emplastra, sed auscultant summe *absorbentibus metallicis, cervissa, aloë, myrrhæ, croco martis per præcipitationem cum alcali ex vitriolo martis in aqua soluto & subsequam edulcorationem.* Crocus hic inspersus citò & turdè curat etiam absque emplastro. Si *ulcus sordidum*, præmittatur *digestivum, ex terebinth. vitello ovorum cum melle, myrrhæ, & extr. rad. aristol. rot.* Si *crura simul œdematosa* sint, vel ad *gangranam* inclinent, occurrendum *spirit. vin. camphorato.* Interiori *amara balsamica, ut myrrhata*, continuo dentur, si hæc non sufficiant, *decocta lignorum sudorifera*, ut *rasura ligni Juniperi cum baccis.* Quod si nec his cedant ad *saltationem mercurialem* accedendum.

CASVS XXX.

STRANGURIA OCCASIONE PODAGRÆ CURATÆ.

VIR ætatis consistentis, nephriticis & podagricis affectibus crebrius obnoxius, urgente intenso hyemis frigore contrahit tussim ingentem & validam crebrius pectus concutientem, ejicit pauca saltem & viscida, locum, ubi tussis excitatur, monstrat caput asperæ arteriæ. Accedit levior invasio podagrica circa manum dextram & cubitum sinistrum. Vocatus Medicus præscribit spiritum salis armoniaci cum dimidio spirit. cochleariæ, ter, mane, meridie & vesperi sub introitum lecti ad guttas 20. sumendum, exinde podagricus affectus cessat. Hinc secundo vel tertio die gravis dolor in lumbis cum intensissimo vesicæ dolori supervenit; ita ut continuum mingendi conatum admodum dolorosum percipiat, pauca tamen emittit, vocatur pro cura Medicus.

RESOLVTIO. AFFECTUS primarius *stranguria* ad plures dies perdurans. **PARS AFFECTA** *vesica urinaria, speciatim sphincter & urethra.*

CASVS PROXIMA *acidum vitiosum*, in specie arthriticum, quod usu spir. salis armoniaci resolutum, & ex sede sua motum, àque sero absorptum,

prum, per *renes transiens*, dolores lumborum, ad vesicam delatum, *sphincterem & urethram rodendo stranguriam excitavit.*

Solet alias in arthritide materia peccans, vel per sudorem, vel per insensibilem transpirationem eliminari; Cum v. utrumque ambiens frigus, stringendo poros & densando succos, impediret, per vias urinarias fuit excreta. Notum quippe, quod arthriticis & nephriticis, diaphoresis etiam & diuresis in radice conspiciunt. Hinc appropriata *diuretica arthritide*, potissimum *vaga*, tam curanda, quam praeservanda, magni sunt momenti, in specie *volatilia, spir. salis armoniaci, lumbricalia, scarabaei unctuosi*, ex *fixis arcanum duplicatum Mynsichti.*

CAUSA REMOTA digestio vitata. Efficiens seu movens fomitem morbosum aër hybernus inolementior, qui poros claudendo, & fauces irritando tussim atque varias metastases acidi vitiosi induxit, donec tandem ad vias urinarias delatum stranguriam produxerit.

Notum enim in arthritide potissimum incipiente varias observari *metastases materia morbifica*, potissimum ab usu praepostero topicorum. Sic quidam cessante ab impositione empl. de spermate ranarum podagra, asthma, hoc vero cessante, rursus podagra corripitur.

Alius instante paroxysmo podagrico dolores exquisitissimos sterni patitur, qui evanescent, superveniente podagra, hanc vero curata, majori cum atrocitate redeunt.

Stranguria tolerabilis malum est podagrâ, modo non ob diuturnitatem *exulceratio vesicae* succedat.

Cum itaque in nostro aegro acidum podagricum laudabili naturae conatu ad vias urinarias ducatur, sequentes observandae indicationes. Ut (1) *acidum acre temperetur.* (2) *Motus iste ad vias urinarias promoveatur.* (3) *Fomes morbosus removeatur, regeneratio in primis viis praecaveatur.*

Vocabatur ad aegrum, cum urgeret *tussis sicca* ab acrimonia lymphæ cum vestigiis podagrae, hinc ordinavi.

℞. Aqu. Scabios.
menth. ana ℥iβ.
spir. sal. armon. anil. ℥iij.
flor. sulphur. ℥β.
syrup. scabios. ℥vi.

M.

Interdum circa vesperam dedi gr. j. vel gr. iβ. *laud. opiat*, unde evanuit tussis, sed arthritidis exasperabatur, unde *spir. salis armoniaci ℥ii. cum spir. cochlear. ℥i.* dedi impetrato sudore, qui tamen ob clausuram pororum non successit, quasi quam podagra cessaret, verum supervenit tussis & stranguria, unde pro temperanda lymphæ acido acti & urina promovenda.

℞. Amygd. dulc. ambros. ℥β.
sem. Violar. ℥iij.
papav. alb. ℥iβ.
c. f. q. aqu. alkexeng.
f. Emuls. ad ℥vii. add.
Lapid. percar. pp. ℥i.

edulcoretur parum.

Optimè hæc contulit, tandem ad derivandum serum acrius per alvum.

℞. Conserv. rosar. ℥β.
Tartar. vitriolat. gr. viii.
resin. jalapp. gr. xv.

Sic convaluit integre.

In *stranguria* aliisque vitiis à lymphæ acris ortis, sequentia etiam commendentur, *succus glycyrrh. decoctum ex fol. malvæ cum Syr. violarum, conserv. florum malvæ, balsam. indic. alb. in decocto petroselinii juxta Lindanum*, cujus aliquot guttæ in gonorrhœa viru-

lenta egregiæ, potissimum si exulceratio facta, *Borax* ob alcali temperatum, *cancria* ut *succus expressus. Euporiston* est.

℞. Ol. amygd. dulc. c.
Syrup. dialth. Fernel. &
Lapid. cancror. præp.

Item ℞. Corr. aurant. ℥iβ.
Lapid. percar. l.
Testar. ovor. calcin. ℥β.
Ol. d. aurant. gr. ix.
c. pauc. Sacchar. f. pulv. pro 3. dosib.

Semen violarum, hyperici, quod tritum odorem & saporem terebinthinæ refert.

Si vesica praesumatur *exulcerationem* passa, conveniunt *sulphurea balsamica, balsamus sulphuris terebinth. l. succinatus.*

Externè axungia hirci cum oleo terebinthina destillato pubis regioni illita.

Ad PRÆSERVATIONEM in affectibus nephriticis & podagricis *unctura nephritica, spir. carminativ. clysti compositi spir. salis armoniaci.*

Si malum contumacius diæta lactea instituenda, potissimum *ex caprisio.*

Juvenibus *acidula* pro potu, senibus *therma* pro infestu commendanda in vitiis urinæ variis.

Fœmina *passionibus hysterici* aliis obnoxia, quas, irritis aliis, *herba mentha* contusâ in forma globuli pudendis intrusa sapius profigeraverat; aliquando subito dolore gravissimo lancinante in regione pudendi, potissimum in dextro labio vulvæ corripitur, qui subinde sursum versus umbilicum vergit; Pluribus in casum tentatis, suspicionem spasmi suscepti, unde praescripsi

℞. Cinabar. antimon.
Lapid. percar. ana ℥i.
laud. opiat. gr. ii. ad iii.

Pro duabus dosibus, capiat ex cerevisia calida.

A prima dosi sensibile levamen percepit, post alteram evanuit paroxysmus, levibus superstitibus vestigiis. Unde ordinavi emulsionem nephriticam, sed malè inde habebat. Itaque *spir. salis armoniaci & essentiam myrrha*, cujus usu jam per annum sana vivit, & quoties aliquid sentit, statim ad spiritum praedictum refugit.

CASVS XXXI.

DE HÆMORRAGIA UTERI.

MVLIER Juvenis succi plena, habitus corporis mollioris & carnosius, secundo gestationis mense ^{Hæmorrhagiam} gravida, occasione terroris patitur abortum, ipsa exinde in omnibus mediocriter se habens, convalescit. Cum vero frigori externo incautus se exposuisset, quarta ab abortu septimana, post graves dolores abdominis lancinantes & ad pudenda evagantes, copiosa supervenit uteri hæmorrhagia, Sanguis qui primò prodit, floridus, post aliquot dies idem fluxus continuat, sed sanguis tenuior & serosior prodit, diu noctuque profluens, ipsa hoc simul patitur incommodi, ut subinde lancinantes graves abdominis ad sunt dolores, ad illa qui protenduntur, quos ordinatio major sanguinis impetus excipit. Ipsa cum ultra 8. hæc pertulisset septimanas, imbecillis admodum & pallida fit, sitis intenditur, appetitus cessat, varia tentat, sed frustra. Postulat Curam.

RESOLUTIO. EST HÆMORRAGIA UTERI. PARS AFFECTA *uterus, ejusque vasa* ex prægresso abortu insigniter *lesâ*, ob violentam placenta avulsionem.

CAUSA PROXIMA irritatio uteri & spirituum, qui copiosiores inde sanguinem ad uterum movent. In uberiori Mensium fluxu semper respiciendum, vel ad irritationis sensum, vel ad sanguinis

nis qualitatem, an acrior, serosior. Utrumque in nostra ægra concurrat.

CAUSÆ REMOTÆ uterum irritantes sunt (1) *abortus vasa dilacerans*, hinc (2) *frigus susceptum*, quod antea uterum læsum facile irritare potuit, accedente cum primis tempore ordinaria menstruationis. Hinc *dolores lancinantes abdominis*, ab irritatione spasmodica. Frigus susceptum non rarè lochia & menstrua actu fluxu suppriunt. Sanguinem coagulando; Hic vero nondum fluentem & serosiores sanguinem, uterum laceffendo copiosius evacuat.

Nota factus septimestris semper debet habere vestigium imperfectionis, vel circa auriculas vel circa ungues.

IN CURA sequentes observandæ indicationes, ut

(Imò) *sensus irritationis* circa uterum & partes vicinas *leniatur*; Sublato enim stimulo, velut spina eyulla, cessat effluxus. Præstant id blanda *opiat.*

(2) *Lesiones* ab avulsione placenta & suscepto frigore utero *inductæ corrigantur*. Quod præstant *partim traumatica* adstringentia, *partim aromatica temperata*, ut *martialia, cancria, aqu. cinnam. essentia & spir. mel. ffa.*

(3) *Sanguis serosior* blanda inspiratione *condensetur*, v. gr. *aqueis austertis, incrassantibus, glutinosi*, v. gr.

℞. Aq. typhor. C. C. ℥ij.
Succ. cydon. l.
granat. acid. ℥j.
Lap. hæmatit. pp. ℥ij.
Corall. pp.
Terr. sigill. ana ℥j.
Laudan. opiat. gr. iβ.
Syrup. portulac. ℥vj.
M. detur.

Vel si hujusmodi austera minus conveniant, temperata eligenda, v. gr.

℞. Aqu. plantag.
Menth. ana ℥iβ.
Cinnamom. spirituos. ℥ij.
Trochisc. de Carab. ℥iβ.
M. F. potio dos. cochl. j.
℞. Ocul. cancror. pp. ℥ij.
Terr. sigill. ℥j.
Laud. Opiat. gr. ij.

M. F. pulvis pro 2. dosibus, sumatur c. aceto vini temperatori.

Matribus à partu la *sis lapid. cancrorum* mirè commendat *Helmont.*

Inter *martialia* eminet *tinctura sulphuris vitrioli & liquor martialis solaris*, qui deficientem, sanguinem vi martis promovet, nimium vi vitriolata sistit, quæ multiplici experientia probata commendo.

Externè ad spasmos dolorificos uteri & membranam nec adstringentia, nec refrigerantia, sed potius blanda aromatica commendanda v. gr. Emplastrum de galbano, de tacahamaca, cum oleo anethi, chamomill. malaxatum vel

℞. Galban.
Terebinth. ana ℥j.
Sey. cervin.
Adip. porc. ana ℥vj.

Liquefac invicem; Illine calidè regionem umbilici & viciniam, imposito desuper latere calefacto, vel locum hujus replet theriaca, simili modo adhibita.

CASVS XXXII.

DE NEPHRITICO DOLORE.

MVLIER Juvenula vini potui dedita, post ^{Nephriticam} levem horripilationem corripitur crebris vomitibus ^{dolor.} materiae variae, quibus superveniunt tormina abdominis vaga cum alvi occlusionem, incalcescit sub vesperam cenâ parca per vomitum rejecta, nox inquietata cum subrepentibus levibus passionibus hysterici, & præcordiorum vagis anxietatibus, quæ omnia matutino sequente exasperantur, ut vix lecto exurgere audeat, adsunt dolores lancinantes & stimulant, circa regionem pubis, urinam excrementi crebrius, sed parcius, naturaliter quidem constitutam, minus tamen quam solebat temperatam; A meridie eadem intentè & obscurâ tincta sanguine quasi imprægnata observatur.

Crebrior simul irget, frustraneus licet, alvum egerendi conatus, Adiunt dolores dorsi & lumborum partim acuti terebrantes, partim obruti, gravantes & contudentes quos sensibiliores percipit sub corporis agitatione, aut quando se erigere vult. Intrâ 3. vel 4. dies menstruum expectat purgationem. Consultitur Medicus, qui accedens pulsum in omnibus moderatum, celere tamen & durum observat. Curam rogari.

RESOLUTIO. *Nephritis* in genere est affectus renum dolorosus, ut plurimum cum inflammatione.

Estque vel *calculosa*, vel *salina sive notha*, ut plurimum *scorbatica*, ubi salia corrosiva, circa renes coactata, lancinant & rodunt partes nervas inembranas, ac si calculus adesset, vide *Dravizium.*

PARTES AFFECTÆ *renes*, speciatim *membrana interna*, quæ pelvim cum tubulis & ureteris constituit.

CAUSA PROXIMA est *contractio spasmodica* ob vellicatas membranas renum.

CAUSA VELLICANS potest esse *calculi*, quem simul promovet instans menstruatio, nam mulieres nephriticæ pejus habent circa renes sub menstruationis tempore: **CAUSA REMOTA** *acidum* in primis viis.

Symptomata omnia recensita à dolore, indequæ orta spasmodica contractione deduci queunt. *Alvus enim clausa* propter spasimum intestinorum, & ab eodem fonte *passiones hysterica* in mulieribus, in vitiis nephriticis retracto testiculi musculo cremasteri spasmo affecto; *tensimus* etiam & cum primis *vomitibus*, qui licet interdum urgeat, antequam dolor nephriticus in lumbis percipiatur, tamen *fit à vellicatione renum*, licet respectu nostri non sit sensilis.

Revera omnes dolores nephritici, partus, & qui instantibus mensibus urgent, sunt à *spasmodicâ contractione.*

In *Nephritide notha* irritatio fit membranarum interiorum renum *ab acido acris scorbatico*, sicut etiam in gonorrhœa virulenta confirmata nephritici dolores urgent, ut nec incumbere loco dolenti, nec erecti incedere queant. Si Calculus major, & symptomata diu durant, supervenit *Epilepsia* ob continuatos spasmos, in gravidis *abortus*. Si calculi inæquales, acuti, *exulceratio renum, miltio cruenta;*

In *Paroxysmo* (1) & ante omnia *spasimus* membranarum dolorificus tollendus, quod nisi fiat, frustra & cum nocimento adhibentur diuretica. Id verò præstant *anodyna* tam vegetabilia, opium, quam mineralia, sulphura, v. gr. *cinnabaris antimonii* vel *nativa* vid. in Ludovici pharm. v. g.

℞. Cinabar. antimon. vel
nativ. ℞℞.
Lapid. cancror. ℞j.
Laud. Opiat. gr. ij.
M.

(2) *Calculi excretio promovenda* sublati prius spalmis, diureticis salinis nitrosi. Inter lithontriptica excellunt nitrosa, *styr. nitri*, nitrum volatile armoniacale, nempe spiritui nitri instilletur spirit. salis armoniaci ad punctum saturationis, inspissetur blanda evaporatione absque crystallisatione, & propinetur. Convenit etiam *unctura Amelungii*, *lumbicalia*, potissimum *spiritus tartari*, quia suspicio est, quod calculum ægra contraxerit ab usu vini, *tartarea enim acidum* vinosum optime absorbetur.

VOMITORIA in paroxysmo nocentissima, extra paroxysmum pro præservatione optima, vid. *Hild. obs. 6. cent. 5.*

PURGANTIA saltem in principio paroxysmi exulent, cum tamen alvus semper servanda sit aperta, id obtinebitur, (1) *per clysmata ex decocto carmin. chamom.* cum *urina human.* ℞ij. & *cl. terebinth.* guttis aliquot. (2) *per llanda laxativa* v. gr. *passulata* vel *nephrocathartica emulsione semin. violar.* v. gr.

℞. Sem. violar. ℞ij.
papav. alb. ℞j.
F. Emul. c. aqu. alkexeng. q. f. add.
Lap. percar.
cancror. ana ℞℞.
M.

Aurum fulminans à gr. iij. ad vj. laxandi vim habet sine molestia, flatuum impetum sistit, fœcesque nigerrimo colore tingit. Magis mirum est quod *solutio auri* cum *spiritus salis* tam insignes habeat effectus instar acidularum. NEMPE aurum in aqua regia solutum cum mercurio vivo præcipitatum, edulcoratum, & hinc ad evaporationem mercurii blando igne ustulatum, solvitur à spiritu salis rectificato in liquorem aurei coloris, qui liquor propinatus in vehiculo calido à guttis 5. postea, 6. 7. 8. 9. sic gradatim ascendendo vires habet insignes, primum nauseam excitat, continuatus mirabiliter primas vias abstergit, mucum tenacissimum dissolvit, & aliquoties instar purgantis alvum laxat, fœcesque tingit nigre. Sic usurpatus in morbis chronicis idem præstat, quod magna quantitas acidularum. Primus hujus mentionem facit *Glauberus* (*in dem Proßt der See-Sabvenden.*)

Externè exhibitis prius *anodynis cinnabarinis* fiat infessus vel *balneum*, hinc regio lumborum oleo destillato *succini vel petroleo*, cum *unguento anodyno* *Minsicht. dialth. ol. hyoscyami* expr. illinatur, v. gr.

℞. Petrolei alb. ℞℞.
Ol. papav. expr. ℞j.
dest. succin. ℞℞.
M.

Mulieribus habitioribus instantibus mensibus *sanguis mittatur* in brachio, actu fluentibus, sed minus sufficienter, in pede.

Extra paroxysmum à potu vini absteineat, alvus servetur aperta, usurpetur *unctura nephritica* vel *succus betule*, qui nitrosus est, & fortiori destillatione dat sal volatile nitrosus. Loco diureticorum, quæ raro satisfaciunt, adhibenda peculiari vi renibus dicata, eorumque fermentum in naturali statu conservantia *ex terebinth. Junipero*, *succino* v. gr. *malvaticum*, *juniperinum*, *balzam. sulphuris terebinth. &c.*

CASVS XXXIII.

DE LOCHIORVM RETENTIONE
CVM VRINÆ SUPPRESSIONE
ET DOLORIBVS POST PARTUM.

MYLIER partu laborioso, in quo ab obstetrice ruditer tractata filium enicitur, quem difficilis & tarda secundinarum earumque frustalatum discerptarum exclusio sequitur. Hinc lecto imposita, altero mane graves abdominis lancinantes & ad pubem usque protensos dolores patitur, repetitis vicibus recurrentes, similes partus doloribus. Dolet simul acerbissimè circa pubis regionem, ita ut præ dolore tantum non ejulare conatur. Lochia parce fluunt, similia loturæ carniū, eaque pauca, urina difficulter reditur, & tandem penitus supprimitur. Ponderis sensum in regione abdominis hypogastrica intrinsecus sentit, versus genitalia prementis. Tertia demum die vocatur Medicus, qui ægram præter enarrata frigidiuscule circa extrema, ac frontem sudantem cum singultu offendit, simulque pulsam celerem, frequentem magnitudine & vehementia moderatum, durum nonnihil deprehendit. Adstantes flagitant Curam.

RESOLVTIO. AFFECTUS EST COMPLICATUS, consistens primario in lochiorum retentione, secundario in suppressione urinæ & doloribus post partum.

PARS AFFECTA, uterus, hinc vesica & partes membranosa vicinæ.

CAUSA PROXIMA grumæ sanguinis, à quibus irritatur uterus, unde dolores spasmodici, quales sub partu tempore adsunt, ab iisdem grumis ponderis sensum in regione hypogastrica.

CAUSA REMOTA àer frigidus sub partu laborioso & tardiore secundinarum exclusione admittus, qui puerperis sicut & potus frigidus, perniciosissimus, ita hic grumescientiam sanguinis introduxit, & consequenter lochiorum suppressionem. Quod effluit, est saltem serum, à sanguine grumescente separatum, & paucillo sanguine tinctum, hinc loturam carnis refert.

Urina suppressio est à læsione genitalium circa cololum vesicæ, quæ imperita obstetricis manu durius tractata tumescunt, quem tumorem occursum aëris frigidi auxit sæpè collum vesicæ plane laceratur, unde urinæ stillicidium, plane incurabile.

Frustrula secundaria retentæ potius hæmorrhagiam quam suppressionem lochiorum inducunt. Sicut etiam mola retenta, fœtus mortuus, debilis, ad copiosum sanguinis fluxum disponunt.

Sæpè à frigore suscepto, vel potu frigido hausto abdomen à partu tumidum manet, vix nisi maturè, à novo partu curabile.

Metus est, ne lochiorum suppressioni febris acta, urinæ retentioni graviora symptomata superveniant.

Excretio loturæ carniū similis innuit officium apertum adhuc: Dolor spirituum motum ad uterum, molientem excretionem arguit: neutrum malum.

IN CURA (1) lochiorum fluxus promovendus stimulantibus & aromaticis, grumos resolvuntur. Solis stimulantibus nil obtinebis, quàm ut dolores intendas. Excellunt *myrrha*, *crocus*, *borax* in aqua *cinnamomi*. Item pro grumis resolvendis *lapis cancror.* propter vim traumaticam *decoctum artemisia* in cerevisia addito *croc.* *tincl. antimonii ex scortis reguli* ad ℞℞. egregia. EXTERNE siffius ex *colocynthide* vel *scortis reguli antimonii* vel *urina putrefacta*, quæ leni calore sal volatile acerrimum emittit, per infundibulum excipiendum in lochiis & mensibus suppressis. Si ægra habitior,

habitior, & metus febris ardentis urget. Vena secanda in pede.

Puerperæ nostræ ad lochiorum fluxum promovendum dedi

℞. Borrac. Venet. ℞℞.
myrrh. gr. xvij.
croc. ℞℞.

M. pro 2. dosibus,
primam dosim sumpsit manè, alteram evomuit, unde præscripti

℞. sal. card. bened.
artemis. ana ℞℞.
borrac. Venet. ℞℞.
M. pro 3. dosibus.

A prima dosi sub vesperam sumpta sat commode fluxere lochia, in sequente manè penitus supprimitur cum ventris tumore, intensoque dolore sudoribus frigidis; unde cum sanguinis grumos suspicarer.

℞. Aqu. Chærefol.
Matricar. ana ℞℞.
acet. vin. acerrim. ℞vj.

Lapid. cancror. pp. ℞j.
Myrrh. gr. xv.
Syrup. arthemif. ℞vj.
Laud. Opiat. gr. i℞.

M. capiat probè agitarum saltem cochlear.
Hinc sequentes sacculos calidè simul abdomini applicandos præscripti

℞. Herb. absinth.
Chamom. ana miiij.
Matricar. miiij.
rad. angelic. ℞ij.
sem. 4. calid. maj. ana ℞jij.
baccar. junip. ℞℞.

Concisus & contusus includantur sacculi duobus, repetitis vicibus applicandis.

A mixtura prædicta sanguis dissolutus fuit & evacuatus, cujus usum etiam in casu ab alto, lochiis à partu restitantis & læsionibus uteri consolidandis multiplici experientia confirmatus recomendo.

(2) *Urina excretio promovenda* leniter stimulantibus, potissimum *lapis cancror.* Ægræ diætæ sequens applicatum fuit.

℞. Herb. parietar. miiij.
Chærefol. miiij.
Incisa coqu. ad consist. pult. add. butyr.
rec. non salit. ℞ij.
Ol. Scorpion. ℞ij.
thereb. dest. ℞℞.

M. F. cataplasma calidè applicandum pectini.
(3) *Doloribus urgentibus* providè obviandum, commendo *decoctum chamom. vulg. cum corticibus aurant.* (quamvis sit nauseosum) addit, ad stimulantium *myrrha* & *artemisia*. Externè *sacculi calidi* imponantur, illito prius hypogastrico oleo destillato *succini* & *juniperi*.

(4) *Virum prostrationi* succurrendum, quod fit, absente febre, *spirituosus*, *aqua cinnamom.* vino generoso, cujus odor & potus egregius ad refocillationem. *Tinctura corall.* cum spiritu Cornu Cervi.

CASVS XXXIV.

DE GONORRHOEA VIRULENTA
CVM TUMORE TESTIS.

IUVENIS veneri subinde indulgens perit consilium propter insignem cruciatum, quem patitur sub urinæ emissionem in radice penis, asserit simul continuo, paulatim licet profluere ex membro materiam tenuem flavescientem, interdum simul spissam, dolorem in glande excitantem, quæ glans tubet & tumet,

simulque in confiniis ejus & præputii parva hinc inde ulcuscula adsunt. Evanuerunt hæc symptomata aliquamdiu, nescio quibus adhibitis, sed ecce recurrunt de novo & comitem sibi asciscunt, qui præ cæteris nunc urget, testiculi dextri tumorem, quo bis testiculum socium superat, acerbissimè dolentem, dolore tamen non pulsatorio, nec pungente, sed misere contundente & distendente, qui dolor cum acerbis cruciatu ad lumbos usque protendatur; Scrotum in isto latere & ipsum tumet, & rubet, ipsa lumborum regio fervere videtur, obnixè auxilium flagitat.

RESOLVTIO. *Gonorrhœa alia benigna*, quæ non raro à masturbacione, vel cathetere, malè immisso excitatur, curatu difficilis. Conducunt tamen *unctura sulphuris*, *vitrioli*, vel *antiphthifica*, omni mane ad gr. 40. in vehiculo calido, & *trochisci de carabe* vesperi ad ℞℞. sumenda, juxta strictam diætam, *Alia maligna*, qualis præfens. In hac laborant in genere *partes genitales*, speciatim ratione gonorrhœæ *glandula prostrata* magis vel minus exulceratæ, ratione tumoris *testis* dexter.

CAUSA PROXIMA acidum virulentum venereum, cujus specificus sapor à priori nondum cognitus, qui ut plurimum per contagium communicatur; modo congressu, quando genitalia infecta & ulceribus veneris oblecta. His enim sanis, mulieres admodum venereæ non inficiunt; modo poculis modo in lecto, si nimirum lues venerea eò progressa, ut ulcera faucium vel genitalium saniem plorent, qui lecto vel poculis adhærens sinus inficit, non secus ac acidum viscidum scabiosum. Nec raro Parentes venerei liberos simili labe infectos generant, Nutrices infantes inficiunt. Acidum hoc virulentum sub puris vehiculo est fixius & viscidum, atque nunc in urethram se insinuans, ad prostratas pergit, quas exulcerat, unde dolor ab urina præterlabente simulque lympham inquinat, à qua lymphæ corrosiva symptomata *Gonorrhœæ*. Nunc intra glandem & præputium se insinuans; ulcuscula dolorem, ruborem, tandem inflammationem & gangranam glandis introducit. Porro fermentum venereum, antea vehiculo lymphæ corruptæ ex prostratis evacuari solitum, retentum, successivè se multiplicat, & continuato materiam alterabilis tractu ad testiculum pergit, & liquorem feminalem in vas deferentibus inquinat. Hinc tumor testiculi & dolor ad lumbos usque protensus, cujus ratio partim in vasis spermaticis; partim in nervo mox infra renes ad testes derivato ex intercostalibus, partim in productione membranosa peritonæi, vasa spermatica involvente, & extra abdomen ad testes usque propagata. Ardor renum in gonorrhœa confirmata oritur ex acido virulento, membranosas partes circa renes rodente, cum sanguine vel lymphæ ex testibus refluxa eò delato.

Acidum virulentum venereum intacta massa sanguinea (unde plerique lue venerea affecti admodum sunt vivaces,) potissimum succum nutritium & lympham inquinat. Hinc partes nerveas potissimum & glandulosas narium, faucium, inguinum afficit. Hinc documentum in interioribus maxime percipitur.

Affectus in se periculo vitæ caret, solum metus est, ne in luum veneream progrediatur. Itaque

CURA non differenda, quam in præfenti sic institui. Interius dedi *pillulas* appropriatas. Ex extracto *Hellebori nigr.* cum *trochiscis albandal.* & *mercurio dulci*, quod alexipharmacum est luis venereæ. Hinc

℞. Balsam. sulphuris terebinthin. ℞ij. detur quotidie bis ad guttas xij. Exterius.

℞. Farin. fabar. ℞ij.
Pulv. Sem. cumin. ℞℞.
coqu. in f. q. aq. & acet. ad consist. cataplasma.
add. lytharg. pulv. ℞j.
M.

Hoc cataplasma calidè tumori & scroto imponatur, cujus usu aliquot dies continuato, dolor mitigatus, & tumor imminutus fuit. Inde

℞. Balsam. sulphuris Ruland. ad extra ℥iij.
Ol. destill. cumin. ℥i.
Ungu. dialth. ℥β.
M.

Illinatur aliquoties de die calidè testibus & scroto. Cum vero testis adhuc durus & solito paulò major esset, sequens ordinavi.

℞. Gummi. ammoniac. acer. solut.
Empl. de Cicur. ana q. s.
Malax. c. s. q. Ol. dest. Tart. l. lign. gnajac.

Inducatur super alutam, applicetur loco affecto, quo per triduum aliquoties renovato penitus disparuit tumor.

Applicassè mox in principio, nisi inflammatio obstisset. Empl. Vigonis de ranis cum mercurio, in bubonibus veneris incipientibus præstantissimum, dubitavi genitalibus immediatè applicare, ob vim mercurii genitalibus infestam.

Quidam ad extinguendos pediculos linimento mercurii genitalia inungendo virilitatem amisit, sed abstinendo à litu, & substituendo oleum spicæ, brevi recuperavit.

In ulceribus penis aqu. calcis viva cum Saccharo saturni, & si profundiora mercurio dulci pro injectione commendanda, maximè si ebulliens adsit.

In curanda lue venerea perfecta quam produunt dolores nocturni, osteocopi, efflorescentia gummatum & pustularum in facie (1) acidum venereum corrigendum, (2) seu subjectum ipsius acidi dissolvendum.

Præmissa blanda evacuatione mercuriali per alvum ad decoctum sudoriferum accedendum, crebriori infestum in fœmicio de octum poterit esse sequens.

℞. Rafur. lign. sanct. ℥iij.
Sassafr. ℥i.
cortic. lign. sanct. ℥β.

Merc. viv. in petia ligat.

Antimon. in petia ligat. ana ℥β.

Infund. in aq. comm. mens. vj.

Macerentur per 24. hor. in B. M. coqu. ad consumpt. terr. part. in fin. add.

Passul. min. contus. ℥ij.

Coriandr. contus. ℥j.

Cinnamom. ℥ij.

Colatur. f. pot. pro potu ordinari.

De decocto bardana in lue venerea vide Rivierii observ. & Simon Pauli quadripart. botan. p. 363. de priori decocto sudorifero, capiat bonum haultum manè calidè, expectato in lecto blando sudore. Hinc surgat, comedat, ab acidis abstinendo, à meridie balneum aqu. dulcis ad collum usque ingrediatur, quamdiu lubet, hinc sedeat, cænet, sub introitum lecti dosim decocti sine sudore capiat. Hoc per 8. dies continuandum, ut mediante sudore & balneo, succi viscidissimi ac glutinosi dissolvantur, & ad salivationem disponantur. Jungenda potio ordinaria antea dicta, quoties placuerit de die.

His peractis denuo purgatur corpus pillulis mercurialibus paulò fortioribus, ut magis extinguatur acidum venereum. Tandem ad salivationem accedendum per interna mercur. dulcem. arcannum corallinum. Vel per inunctionem ex tereb. ol. lauricæ mercurio in mortario lapideo subactis, probè inungendo in loco calido plantas pedum circa talos & genua per 2. vel tres dies, si tardius succedat salivatio in spina dorsa. A salivatione dolent fauces, lingua intumescit, gingivæ protuberant, dentes vacillant, lingua in loco laterali exulceratur, fauces rubent, deglutitio fit difficilis. Unde sedulo fauces inspiciendæ, ne ulcera depafcentia subnascentur. Saliva primo tenuis, post vis-

cida, tandem maximè tenax & fœrida prodit; durat ad 8. vel 14. præter propter dies. Ulcera consolidantur, gummata si adsunt, sanantur, pustulæ decidunt, quod signum sufficientis salivationis.

Quo plus comedunt ægri, magis salivant, hinc concedenda solum juscula avenacea & vitelli ovorum: potum sit cerevisia tepida.

Peracta salivatione, potissimum, si remissior fuerit, denuo purgetur corpus pillulis mercurialibus, hinc decocto sudorifero alternis diebus usurpato, & sudore vel in lecto vel in conopeo, in quo ferro candefacto, vel lateribus ignitis aqu. calida affundatur, per 8. vel 14. dies procurato ut penitus eliminetur materia peccans, curæ imponatur finis: Interea corpus emaciatur, denuo incipiet nutriri, & diæta ordinari uti poterit.

CASVS XXXV.

DE EPILEPSIA.

PELLE nobilis decem annorum optimè aliàs constituta jam ab aliquot septimanis, ex hypochondrio sinistro obscure dolente, subinde præcordia anxie admodum affici percipit. Ita ut hinc subinde sensus & motus voluntarius cesset, membra variè expanduntur, nunc rigidissimè extenduntur, subinde jacent, universum corpus artuatim atollitur. Durant hæc nunc per quadrantem, nunc per dimidiam horam, unde denuò ad se quidem rediens, de nullo nisi aruum lassitudine conqueritur. Sæpius citra manifestam etiam causam tales paroxysmi redeunt, ipsa interea mœsta præter morem & lachrymabunda existente, dormit benè, largiter comedit, quin & cessante paroxysmo subinde potum & alimenta postulat. In paroxysmo balsamo odorato ad nares admoto sensuum interiorum & exteriorum functiones redeunt, miro istarum partium motu adhuc assilente, simul verò ac removetur balsamum, istæ sensuum functiones iterum cessant. Ingruente paroxysmo, semper motum prævium in hypochondrio sinistro percipit, quo ad anteriora præcordiorum accedente, præfata subitò ingruunt symptomata, ipsa quid secum fiat, nescit.

RESOLVTIO. Est Epilepsia habitualis ad differentiam symptomaticæ, qualis variolis, parturientibus, febribus malignis, &c. accedit. SUBJECTUM RADICATIONIS SEU FOMES MORBOSUS querendus in hypochondrio sinistro, speciatim in liene, qui affectus ratione nervorum, reliquum systema nervosum convellit, ob communionem cum stomacho & aliis visceribus per plexum mesentericum lateris sinistri.

Lienem verò potissimum affici persuadet (1) situs doloris ante paroxysmum & connexio lienis cum stomacho. (2) Animi pathemata, potissimum tristitia, quæ sola splenis vitia, difficulter curabilia, cum sensu doloris non raro infert. (3) Ratio doloris, qui obscurus, cum contra dolores colici sint punctorii & lancinantes.

SVBIECTVM PRIMARIVM fibra nervorum matrices, quæ sunt subjectum morbi, SUBJECTUM verò CAUSÆ, lien.

CAUSA PRIMARIA MATERIALIS est acidum in primis viis genitum, inquinans fermentum lienis, & vellicans partes nerveas.

REMOTA cruditates. EFFICIENS PROXIMA impetus spirituum animalium; REMOTA vellicatio partium nervosarum.

NOTA in Epilepsia habituali, quamdiu appetitus constat, vel intenditur, tamdiu increfcit morbus, & difficulter curatur, quando verò absque gravioribus symptomatibus imminuitur, remittit morbus.

Epilepsia

Epilepsia habitualis transit ut plurimum in melancholiam, quæ tandem abit in maniam, quam excipit fatuitas. Supervenientibus mensuris non raro solvitur. Ea verò cura remedium usum an sint ventura incertum, unde maturè Medicus iis provocandis sit intentus.

CVRA sequenti ordine suscipienda. Ut (1) Acidum nervos vellicans corrigatur fixis & absorbentibus potissimum martialibus, quibus volatilia subungi poterunt. (2) Correctum evacuetur per vomitum, aliquoties pro re nata repetitum, potissimum ex antimonio & quidem dosi majori. (3) Lienis vitium tunc internis resolventibus & absorbentibus, potissimum martialibus, hinc tartareis & volatilibus, tum externis itidem resolventibus & penetrantibus appropriatis corrigatur. Præ omnibus commode empl. de ranis wigonis cum mercurio, duplicata dosi mercurii in robustioribus, lieni impositum, sive tumeat, sive non. (4) Quod restat fomitis Epileptici, specificis deletur. Inter quæ, in presenti quidem casu, quando per consensum partium alicujus affligit epilepsia, præ aliis commendo viscosos, speciatim corylinum, quercinum, tiliaceum, in magna dosi à ℥β. ad ℥i. in forma pulveris continuo usui. Virgo rustica ab octavo anno paroxysmo epileptico correpta quotidie, fluentibus ritè mensibus, præmissa vomitorio, usu hujus pulveris repetitorarios patiebatur paroxysmos, quos si recurrere percipiebat, sumebat hunc pulverem. Hujus usu per tres menses sanata fuit, postea febre maligna extincta. Juxta hunc pulverem commendo stercus pavonis, ex quo, consilio Villisi præscripto, vertiginem continuatissimam, aliis etiam generosissimis remediis frustra tentatis, curavi.

℞. Stercor. pavon. ℥ii.
Rad. pæon. mar. ℥i.
Caryophyll. ℥iij.
M. F. pulv.

cujus largam dosim, manè & à meridie capiat. Pro cephalalgia, quæ simul affligebat, verticem rasum oleo destill. succini immixti, applicato desuper emplastro wigonis de ranis cum mercurio, cinnabarinæ in idiopathica magis & sympathica epilepsia conducunt, salibus volatilibus combinata. (5) Efferus spirituum motus pæpescatur anodynis, tam vegetabilibus quam mineralibus. De opiatis sequens notetur cautio, si paroxysmi periodicè & præviis certis symptomatibus recurrant, commode instante paroxysmo, cum specificis possunt exhiberi: sin verò vagò & absque speciali symptomatum certorum prænotio ingruat, tutius omittantur, ne ægri tales ad melancholiam inclinantes, eorum usu stupidi magis reddantur.

In paroxysmo saliva volatilia. Clysteres acriores, de quibus prædicti.

CASVS XXXVI.

DE APOPLEXIA.

VIR septuagenarius, aliàs sanus, sed inordinatè diætæ affectus, aliquando cum locis extra urbis portas ambulans subitò corruit, sine sensu & motu, totus pallidus, ab adstantibus denuò excitatus, quid secum actum nescit, debilitatus tamen, & ob anhelitus difficultatem aliquando desiderare coactus, denuò intra urbem revertitur. Interjectis aliquot septimanis, cum interea commode se habuisset templum petens simili ratione ex improvviso corruit, si d balsamo apoplectico resectus domum lento gradu repetit. Aliquoties hoc accidit, donec ingravescente malo, extra parietes vix liceat egredi, quin ex levi corporis motu mox omnimoda anhelitus interceptione & simultanea caliginè oculorum affectus,

forti impetu non tam corruit, quam prosternitur, sensu & motu carens. Aliquando similiter prostratus naso mensæ alliso mediam ejus ossicam substantiam sine perceptione dolorosa perfringit. Hinc consuluit Medicum.

RESOLVTIO. Est APOPLEXIA LEVIOR IDIOPATHICA & essentialis conjuncta cum forti syncope, qui affectus ferè semper videntur conjuncti. Repentina spirituum vitalium obnubilatio syncopen, animalium apoplexiam inducit, principium mali interceptus cordis motus & circulatio inhibita videtur esse, hinc spirituum vitalium & consequenter etiam animalium præpeditus influxus. Probatur id ipsum, quia ingruente malo respiratio anhelosa, cordis angustia, convulsiva urgeant.

Motus verò cordis, sanguinis & spirituum interceptitur, denegatis spiritibus cor moventibus. Itaque

SVBIECTVM PRIMARIUM est Cerebellum, spiritus pro motu cordis non transmittens, qui influxus spirituum animalium denegatus hoc loco videtur esse

CAUSA PROXIMA tum syncopes, tum consequenter apoplexiæ.

Jam olim Pêso mentionem fecit syncopes ex nervo cordis affecto. Syncope cardiaca cum apoplexia plurimis convenit.

CAUSA VERO REMOTA spirituum & cerebello irradiationem impediens hoc loco videtur imperferabilis, potest esse suspicio sanguinis, lymphæ, cerebellum inundantis, sed obstat paroxysmi brevitatis. Itaque videtur aliquid vaporosum, afflatu cerebellum lædens, & quasi convellens. Motu excitatur paroxysmus, quatenus sanguis & spiritus concitantur.

PROGNOSIS periculosus est status, & metuendum, ne vel ex improvviso juguletur, vel in paralyse alterius lateris transeat.

CVRA. Cum tempore hyemali de præsertione potissimum esset sollicitus, ordinavi spir. salis armoniaci & C. C. essentificatum ana ℥β. de quo capiat quotidie bis guttas 30. ad 40. Item

℞. Ol. succin. ℥i.
Caryophyll.
Mac. ana ℥i.

M.

Subige cum ol. nucis moschatæ ad consistentiam balsami, quo manè & vesperi tempora, vertex & nucha cum regione stomachi inungatur. His rariore & mitiores fuerunt paroxysmi. Vere, præmissa digestivo, purgavi Extr. paachymagogo Crollii, mercurio dulci, & ad præsertionem ordinavi.

℞. Ficum pingue. minur. incis. n. 4.

Sem. Sinap. contus. ℥i.

Cardamom. pulv. ℥ii.

c. f. q. Syrup. f. tunic. & spir. lilior. convall.

f. Electuar.

de quo omni mane capiat quantitatem nucis juglandis jejuno stomacho, sorbendo desuper jusculum calidum.

Externè cum usu prædicti balsami sequens empl. capiti applicandum.

℞. Emplastr. de ranis wigonis citra mercurio, malaxetur c. f. q. balsami Peruv. cum vitello ovor. solut. induc. super alutam.

Horum usu benè se habet hætenus, ut spes sit imminens malum præverti posse.

Si æger fuisset habiliot, fonticulum brachiis intussissem, vel vesicatorium nuchæ aut pone aures admovissem.

In paroxysmo præter externa volatilia, naribus admovenda, frictions linguæ & palati, si vox amissa,

etiam laryngis. (scilicet frictions) conveniunt. *Spirituosa volatilia* cochleari blandè instillanda, *clisma* fortius applicandum: species residuæ abomini sustenternendæ.

His nihil proficientibus ad *sternutationem* accedendum. *Vomitivum* in declinatione paroxysmi fortius, non est de nihilo, nisi suffocatio imminet.

Paroxysmo declinante vel finito *sudor* imperandus *spirituosus & volatilibus*, addi possunt *aurum diaphoreticum Poterii*, *cinnabari antimonii*, ut febris, sic apoplexia, non sine sudore tutè curatur. Vehiculum pro sudorifero potest esse sequens.

℞. Aqu. Salv. ℥ii.
lil. convall. c. vin. ℥i.
Spir. Ceraf. nigr. ʒvi.
Syrup. beton. ʒiij.
M. F. portio.

Calx viva cum *simine sinapi & aqu. simpl. destillata* dat spiritum volatilem urinosum, crasin sinapis repetentem egregium in soporosis affectibus.

CASUS XXXVII.

DELIRIUM MELANCHOLICUM.
HYPOCHONDRIACUM.

Delirium melancholicum hypochondriacum. *MVLLIER* mediæ ætatis, aliàs sana & fecunda, o. dinaria periodo menstrua fundens, ab aliquot mensibus recurrente subinde palpitatione cordis affligi cœpit, enata sine causa manifesta. Tristior quoque præter consuetudinem, anxia subinde & suspiciosa, nescia ob quam causam evadit, solitudinem amat, consortium aliarum fugit, pressus examinata de capite nonnihil conqueritur quasi obnubilato, ita ut sibi quasi semiebria videatur somnus deficit, aut dormire saltem incipiens, ex teris insomniis, subitè cum terrore expergiscitur. Appetitus mediocris, interdum nullus, sitis nulla, alvus clausa, murmura & rugitus pererrant abdomen. Pulsus vehementes, tardi, rari, magnitudine moderati, subinde inæquales observantur. Aliquando præter morem hilarior evadit, ridet, & ancillam suam cimeliis donat, objurgata ob id à marito, mirè contristatur, lachrymatur acerbè, ut vix persuasionibus quibusvis luctus sili queat. Hinc melius habet, sed nocte & die nonnihil exasperatur affectus.

RESOLUTIO. Est DELIRIUM MELANCHOLICUM HYPOCHONDRIACUM in confirmato namque etiam splen afficitur, quod patet ex tumore ejus, dolore, duritie, & pulsatione.

SVBIJECTVM patiens & simul **CAUSA PROXIMA** sunt spiritus.

TEMPERAMENTORUM DIVERSITAS UNDE Temperamentum corporis & sanguinis, atque aded mores hominum à spirituum constitutione dependent, pro diversitate texture sanguinis & multiplici inde habitudine spirituum oritur diversitas temperamentorum. Quorum sanguis & reliqui succi sale volatili oleoso uberius turgent, *cholericis seu biliosis* dicuntur, & ratione taliter constitutorum spirituum agiles, activi, inconstantes, vagabundi esse solent, quorum sanguis contra & reliqui succi de sale prædicto minus participant, sed densiores, rigidiores, magis aciduli & minus resolvable existunt, *melancholici* dicuntur, & ratione spirituum & fibrillarum cerebri duriorum & rigidarum, tardi obstinati sunt.

Quorum sanguis temperatus, volatilis, dulcis & oleosus est *sanguinei* dicuntur, suntque carnosii, ju-

cundi, ingeniosi, &c. quorum sanguis magis temperatus ab uberiore chylo dulci & probè digesto, *phlegmatici*, obesi, sed ob molliorem fibrarum cerebri constitutionem, tardioris ingenii sunt. Si chylius aquosior & lymphæ abundantior sero, sic uno verbo: Tot sunt temperamentorum varietates, quot individuum.

Palpitatio cordis oritur vel immediatè ab acido cor vellicante, vel ipse sanguis ad gumositatem disponitur, hinc facilè irretitur intra valvulas cordis, quo facto, convulsivè moventur cordis muscoli.

Pulsus inæquales melancholicis tam extra & absque palpitatione cordis frequens, nec admodum formidandus.

Dolor capitis fit ex hypochondriis, ob consensum generis nervosi. Hinc illico alvo solutâ nova serenitas. Qui resinas acres purgantes sumunt, de dolore circa frontem conqueruntur, dum adhuc stomacho adherent, melancholici ut plurimum *obstricti* circa objectum, quod fit ob fibrillis cerebri rigidiores, duriores, minusque flexiles, hinc spiritus intra semel concepto obstinatè pergunt.

PROGNOSIS.

Malum in annosis, & ex gravi animi pathemate profectum, difficillimum est curatu.

CVRA.

Pro cura inter evacuantiâ universalis excellent *vomitiva*, in dupla dosi vel iß, crebrius exhibita. Quo magis delirii & morosi, eo magis conducunt emetica, præmissis *alterantibus salinis*, verbi gratia, *sal hypochondr.* vel *alcano duplicato*. Inter *cathartica* præstant blandè laxantia & abstergentia v. gr. *decoctâ passulata*, *tartarus vitriolatus* cum leni stimulo, *mercurius dulcis* magis convenit, ubi acidum in viscido hæret, universalibus præmissis ad *martialia* accedendum, v. gr. *martis tintura cum succo pomorum* dosis cochlear unum, item. ℞. Cremoris tartari & vitrioli martis ana, solve in aqua fervida, coque ad mellagineum, quod rob. in loco frigido evadit corpus salinum flavescens dosis ʒj. ad ʒß.

Corallia à Paracelso ad deliria commendantur. *Alvus* diligenter servanda aperta, quo alvus fluidior, eo minus capite laborant. Melancholici, qui violentas sibi manus intulerat, curavi sequi.

℞. Arcan. duplicat. ʒii.

Corall. rubr. præp. ʒi.

Camphor. ʒß.

M. pro 6. dosibus, quotidie binæ capiantur mane & vespere.

Hinc exhibui syrupi emetici ʒvi. cum levamine, sed manebat anxius, multum bibebat. Hinc omni mane dedi liquorem martis solarem gutt. 20. ad 30. sub noctem verò

℞. Sacch. saturn. ʒi.

Laud. opiat. gr. ii.

Camphor. gr. iij.

M. pro dosi sub introitum lecti.

Post tres dies repetii vomitorium, e. gr. ex tartaro emetico cum tartaro vitriolato, egregio cum levamine, post continuavit mane liquor. Solarem martialem, & à meridie.

℞. Arcan. duplicat. ʒii.

Sacch. saturn. ʒi.

Camph. gr. xv.

M. pro 8. dosibus. Alvus semper servata aperta, sic continuando fuit restitutus.

CASUS XXXVIII.

DE ARTHRITIDE VAGA SCORBUTICA.

MVLLIER floridæ ætatis, corpulenta, succi plena, gulosa, temperamenti sanguineo serosi, conqueritu de lassitudine omnium artuum nonnihil lancinante, quam aliquot ab hinc diebus insequitur tumor cruris dextri, item circa genu dolens & lacerans insigniter, concolor tamen partibus vicinis, motum cruris inhibens. Adest simul calor totius p. n. moderatus tamen & ut vocant vaporosus, una cum ardore corporis continuo, pulsusque magno, celeri, frequenti, molli quasi undoso. Urinæ crasse, turbæ cum sedimento lateritio, sequenti die anxietates superveniunt, tormina & tumultus abdominis, respirationis difficultates, eadem vesperi, & alterum cruris simili modo similibus in locis cruciari incipit. Nox inquieta, manè pessimè habet, in brachio sinistro vagè seu variis in locis torqueri incipit, manus tumida admodum digiti inflati, immobiles sine alia sensibili alteratione. Agra est anxia, subinde animo deficit, caput admodum dolet, ipsa sudore calido madet, nullo modo se movere valet, quia quolibet tantillo licet motu dolores exacerbantur, Appetitus nullus, alvus clausa, sitis intensa. Anxia levamen ex Medicis quarit.

RESOLUTIO. Est ARTHRITIS VAGA SCORBUTICA ad arthriticidem fixam apparenter inclinans, quia articulos speciatim occupat.

SVBIJECTVM RADICATIONIS *massa sanguinea*. **INHÆSIONIS** *Articul.*

CAUSA PROXIMA, Acidum nervi intricissimum, mediante lymphæ & sanguine serosiore ad loca nervea circa articulos advectum, ibique rodendo dolorem, cum nutrimento partis proprio effervescendo, vel etiam fibras stringendo, hinc angustatis vasibus & poris stagnationem causando, tumorem producit, eumque vel frigidum œdemato-sum partibus vicinis concolorem, quando acidum est mitius, in specie in subiecto magis succulentoto, vel calidum rubicundum quando acidum est acius & volatilius. Ille minus dolet, sed tardius curatur, hic magis dolet, sed ritè tractatus, citius cessat.

Omni morbu arthriticum seu fixum, seu vagum, ordinariò præcedunt & concomitant pathemata quedam, circa primas vias unde si sine causa manifesta appetitus cesset, sudore suppresso, certus sit de paroxysmo instante.

(2.) *Comitatur febricula* plus minus intensa, à principio morbi usque ad statum, quæ nunc intermittentes æmulat, nunc continuæ catarrhali similis, omni vespere exacerbatur.

Arthritis vaga scorbuto propria, si confirmata tandem fixa evadit, & quò fixior est eò facilius irritatur & difficilior curatur.

Fixa etiam non sine scorbuto in principio plus minus vaga observatur. *Nodosa* ubi Synovia in corpus calciforme coagulatur, & *hereditaria* est incurabilis.

PROGNOSIS.

Præsens vaga est absque periculo, si ritè tractetur, si minus, metus ne *contracturam* inferat.

CVRA.

Præmissa itaque si opus fuerit, *venesectione*, item *clisma*, quæ hoc in casu valde proficuo, addito ʒi. ol. terebinth. & si visum fuerit *laxativo* ex tartaro vitriolato cum *scammonio sulphurato* & *trochiscis albandal.*

In paroxysmo. I. Succorum in primis viis effervescencia, indeque natus impetus febrilis, præcipitanti-bus appropriatis, cum *diaphoreticis* compestatur, verbi gratia, pulv. ex *arcano duplicato*, *antimonio diaphoretico*, *cinnabari nativa*, &c. quæ continuenter tamdiu, quamdiu symptomata febrilia adsunt.

(2.) *Symptomata* circa præcordia appropriatis *volatilibus* tollenda, verbi gratia, *Spiri. salis armoniaci cum lumbicis terrestribus*, item *spiritus tartari, cochlearie*, cum *chylis mixer*. usu *volatilia* non usurpentur, nisi præmissis fixis, acidum scorbuticum absorbentibus.

(3.) *Dolores leniantur* & *tumores* artuum resolvantur, & *discutiantur* tam *internis* quam *externis*, moderatè *anodynis*; *spirituosa* externè bona quident sunt, sed non omnes æquè ferunt, quoniam non raro acidum quietum in motum concitando, paroxysmum vel revocant vel exasperant. Magis conducunt *paregorica blanda & lumbicalia*.

Extra paroxysmum, declinante sic paroxysmo, propinandum *decoctum Strobilorum pini* cum ana cerevis. & aqua communis additis sub finem passulis, pro dyscrasia scorbutica. emendanda, artibus quoque novo balsamo inungendis, æquè sale scorbutico præmuniendis.

Ad recidivam præcavendam *Cura lactea* ad tempus continuanda. **NOTA** lac usurpandum. (1) Non nisi universalibus & specificis præmissis. (2) Extra paroxysmum, quando corpus apparenter in statu sano est. (3) Primis viis mundatis. (4) Stomacho adhuc calido. (5) Instillatis aliquot guttis *spirit. salis armoniaci* vel *antiscorbucici*. Hinc singulis mensibus *pillula aloëica glassiana* ex substantia aloëis mucilagino-sa, separata resinosa usurpandæ ante cœnam, extracto *hellebori* specificata, vel si succi viscidiores adsint *Gummi ammoniaco* exaltatæ vide *Ludovicum de vol. tartari*.

Tandem *diuresis* non negligenda. Copiosior urinæ fluxus & largior sudatio, imprimis mane, præservativa podagricorum.

Ad arthriticam nostram vocatus, cum esset gulosa, eufarca, *venesectionem* institui in brachio, cui aliàs erat adfuerat, idque cum levamine.

Qua emissa propter symptomata præcordiorum præscripti *clisma emolliens* cum *sale tartari*, sequenti die

℞. Arcan. duplic.

Antimon. diaphor. ana ʒj.

Laud. opiat. gr ij.

M. pro duabus dosibus.

Hinc sudor copiosius erupit, cumque antea saltent crura dolore & tumore affecta essent, nunc brachia quoque tumere & dolere incipiunt. Continuavi hunc pulverem cum *decocto strobilorum pini* cum *passulis*. Supervenebant insignes *passiones hysterice* hinc ordinavi *clisma*.

℞. Spec. pro decoct. caminat. Myns. sal. tartar. ʒj.

Coqu. in aqua comm.

Colatur. ℞. ʒix.

add. Elect. de bacc. laur. ʒj.

Ol. destill. succin. ʒß.

Vitell. ov. n. i.

M. applicatum fuit cum levamine.

Internè omni bihorio accepit guttas 30. *liquoris C. C. succinati*, quorum usu passio hysterica evanuit. Hinc pulveres modo laudatos usurpare jussi, sed ne nauseam excitarent, decoctum strobilorum omisi, & saltem in potu ordinario, cui *spiritus cochlearia* instillatus usurpare jussi, item loco prioris sequentem ordinavi.

℞. Antimon. diaphor.

Arcan. duplic. ana ʒj.

Cinabar.

Cinabar. antimon. gr. xv.

M. pro 2. dosibus, expectando blandum sudorem.

Pro anxietate præcordiorum & lipothymia usurpavi spiritum carminativum de tribus cum spiritu cochlearum ana mixtum, dof. gutt. 30. bis, ter in die, & statim levamen circa præcordia percepit.

Externè locis tumetibus imposuit lumbricos vivos, donec moriebantur, sensibile cum levamine.

In fine morbi usurpavit crebrò spiritum salis armoniaci, & sic convaluit.

Superiori anno cum recidivaret malum post vomitionem, præmissa blanda laxatione, accessum feci ad spiritum salis armoniaci quia aberat febris. Externè jussi usurpare spiritum salis armoniaci cum calce viva parat. mixtum cum aqua articulari. Sed nihil proderat, potius augebat malum. Hinc

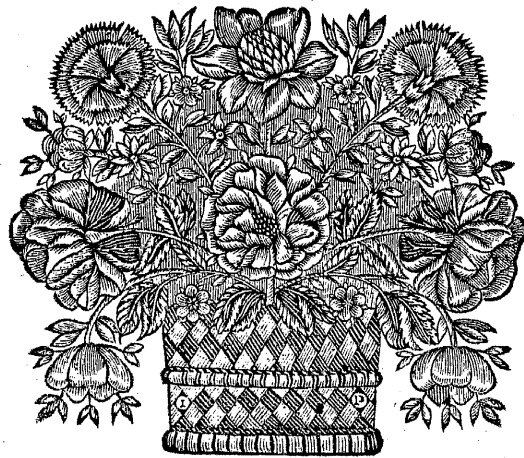
℞. Gummi. racahamac. ℞℞.

Empl. diaphoret. Mynf. ℞j.

Malax. f. q. ol. tart. dest.

induc. super linteam applica articulis circa genu, manus, quod dolorem levabat.

FINIS.

DISSER

MICH. ETTMÜLLERI
PHIL. ET MED. D.
DISSERTATIONES
ACADEMICÆ.

DISSERTATIO I.
DE
MEDICINA HIPPOCRATIS
CHYMICA.
Q. D. B. V.

HERMETICORUM Chorus pleno gutture decantat suam Tabulam Smaragdynam, in qua omnis sapientia, veraque Philosophia mirâ brevitate deprehendatur, ita ut instar Lydii lapidis omnium Philosophantium & sit & esse debeat. Idque eò magis, quod totum Mysterium Sophorum, & gloriosissimum Lapidis Benedicti artificium in eadem depictum pariter ac descriptum reperitur. Linqnamus iisdem hac vice Smaragdynam Tabulam, suspendendo hujus loco Cedrinam, in qua Divina HIPPOCRATIS Oracula, cedro sane immortalis qui inscribantur dignissima, exarata conspiciantur, qualia sunt, quæ Lib. de Priscâ s. Veteri medicina (secundum Editionem Op. Hipp. Job. Ant. v. d. Linden, quam etiam in sequentibus allegat, retinebimus) nobis reliquit, dicendo: Nihil igitur utilius; neque magis necessarium, quam hæc cognovisse: quod & probe & convenienti ratiocinatione investigantes, juxta hominis Naturam hæc primi inventores invenerunt, judicaveruntque artem dignam, qua DEO adscriberetur, quemadmodum etiam est receptum. Non enim siccum neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quicquam ex his putaverunt hominem ledere, neque aliquo horum homini opus esse opinati sunt, sed quod in unoquoque forte & humanâ Naturâ potentius est, quodque non possit superare, hoc ipsum ledere duxerunt, & hoc auferre quaesiverunt. Fortissimum autem est inter dulcia dulcissimum; inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeo rebus vigor ipse ac summus. Hæc enim & in homine esse viderunt, & hominem ledere. Inest enim in homine & amarum, & salsum & dulce & acidum, & acerbum & fluidum & alia infinita omnigenas facultates

tes habentia copiamque & robur. Atque hæc quidem mixta ac inter se temperata, neque conspicua sunt, neque hominem ledunt. Vbi v. quod horum secretum fuerit, atque ipsum in se ipso fuerit, tunc & conspicuum est, & hominem ledit. De hac Hippocratica sententia, cum Exercitii gratia quædam exarare sit animus, faxit summus Archiater, ut fiat feliciter.

CAPUT I.

Qualitatum Elementarium Hippocratica
Correctio.

§. I. UT cautos reddat suos filios Hippocrates in prudenti instituendâ prognosi, si quid in morbis divini instat, acutè perpendendum, accurateque pernosendum hortatur. Quod divinum quid sit, ut intelligatur, Divino opus habet Oraculo, cum tot de eo sint sententiæ, quod interpretès id explicare aggressi sunt, & ipse Hippocr. vix alio in loco apertam prætereà mentionem ejus faciat. Sunt qui occultatum qualitatum seu totius substantiæ, ut vocant, morbos hic intelligunt: alii omne virus abditum & insolens occultatumque in morbis huc vocant: alii Ideam morbificam & ab eadem productos morbos Ideales s. archæales substituant. In genere Divini Nomenclatura ab Hippocrate quibusdam indita videtur morbis, vel quod singulari Superum potentia induciti videantur, vel quod eorum Natura obscura non nisi à Superis sit dignoscenda & curanda. Ob id ergo, quod sint divini & obscuri, adeoque sublimioris conditionis, & non superficialiam requirant considerationem, raram eorum facit mentionem, quin potius reliquos ex manifestioribus

festioribus deducendos rationibus hinc inde, præprimis in aureo de Veteri Medicina libello, accuratè & perspicuè pertractat.

§. 2. De his nota sunt dogmata, longè annorum serie in schola Galenica mutua interpretu subscriptio- ne confirmata, quod nempe corpus humanum ex qua- tuor elementorum mixture compositum, ex primis ho- rum qualitatibus certam obtineat temperiem, quatuor humoribus nutritiis elementis analogis sustentatam: quibus vitatis, non tantum varii excrementitii orian- tur humores, non nisi elementaribus qualitatibus defi- niendi, sed præterea læsa ista naturali temperatura di- versi intemperie resultat morbi, quaternioni Elemen- torum similiter superstruati: unde & remediorum vi- res non nisi per qualitatum elementarium varias gra- duationes determinantur, univèrsaque ferè medendi methodus his circumscriptur limitibus: si quid supe- recit, his primis qualitatibus non declarabile, qualita- tum occultarum vasto inscribitur Catalogo.

§. 3. De his quid iudicandum, ingenuè nos infor- mat Hippocrates, non tantum in proœmii loco suspen- sa Tabula, sed præterea dum libr. De Veteri Medici- na ita inchoat: *Quicumque de Medicinâ dicere aut scri- bere aggressi, dicendi scopum ac fundamentum sibi ipsis sepossuerunt, calidum aut frigidum, aut humidum aut siccum, aut aliud quodcumque voluerint, rem in compen- dium contrahentes, principium causæ tum morborum, tum mortis hominibus idem, unum aut duo proponentes: hi in multis quidem qua dicunt, manifestè errasse depre- henduntur: & s. 27. no. 30. ejusdem libri, pergit dice- re, frigiditatem & caliditatem ego omnium facultatum nimè perentes esse in corpore existimo. Adjungo his accuratissimum scientiarum restauratorem & augmentatorem Franciscum Baconem, Baronem de Verulamio, (cujus vestigiis tam feliciter sui Conterranei Angli in- sistunt, per accurata minimeque fallacia experimenta Naturam ad promovendam Medicinam arteque Me- chanicas, scrutantes:) qui quodam in loco apertè as- serit: *Elementorum commentum, quod avide à Medicis acceptum, quatuor complexionum, quatuor humorum, quatuor primarum qualitarum conjugationes post se tra- xit, tanquam malignum aliquod & insausum sidus insi- nitam & medicinæ, nec non compluribus mechanicis re- bus fertilitatem atulisset.**

§. 4. Pervertitum sanè esse hoc dogma, quod angu- stum Naturæ palatium quatuor qualitatibus primis, ceu angularibus Lapidibus superstruit, minimeque gentium à Peripatetica tantummodò schola primò fundatum, quin potius Hippocratis tempore magno applausu receptum fuisse, totus citatus tractatus de Vet. Med. unicè contra hoc dogma conscriptus, testatur. Nam Hipp. tempore Artaxerxis Longimani centum aliquot annos ante Alexandrum Magnum, & ita etiam ante Aristotelem vivens, Democrito familiaris & ami- cus, sine dubio hujus accurata Naturam interpretan- di, crebris sumisque experimentis; in quibus totus fuit Abderita, confirmata dogmata hausit, usque in- nixus, vulgatam tunc temporis elementarium quali- tatum doctrinam ceu Medicinæ aut non sufficientem, aut inutilem rejecit, & atomorum variè conformata- rum corpora componentium, indeque ortarum sen- sualium qualitarum & aliarum proprietatum, benefi- cio, tam Macro quam in specie microcosmi mirabilia exposuit, cum ex hoc Abderitano lumine præter scholam Epicuream tam Cartesii Materialis, quam Modernorum quorundam Corpularis Philosophia primos suos radios hausisse quodammodo videantur. Aristoteles v. Elementorum istam & qualitativam hypo- thesim, à majoribus traditam, in specie ex Ocello Luciano exceptam posteris ceu suam proposuit, & quantum possibile antiquos Philosophos oppressit, ut- potè qui secundum Illustr. Verulamium d. augment. scient. l. 3. pag. 228. More Ottomanorum regnare se hand ludo posse putaret, nisi fratres suos contrucidasset.

Hujus postmodum tam à Galeno, quam tunc in sequen- tibus Arabibus arrepta Philosophia, in Medicorum scholas, neglectis limpidis Hippocraticis fontibus de- rivata & copiosa Commentariorum fetura multipli- cata fuit.

§. 5. Cæterum tota Physica Peripatetica Specialis, & huic à Galeno superstruata Medicina ex eo natæ videtur, quod quaternio iste Elementorum, nun- quam & à nemine adhuc vel ulla aperta ratione de- monstratus, vel certa quadam experientia confirma- tus fuerit: quin potius Natura rerum ubique ipsi re- pugnant videatur, ut hoc sufficienter declarant Do- minus Boyle in Chymista Sceptico, & Helmontius hinc inde in suis scriptis: in specie Tr. Mist. & Compl. Elem. Flgm. Et hoc ipsum curiosioribus ingeniis pri- mum subministravit calcar, informandi vulgatam de Natura rerum doctrinam, & vel antiquam De- mocriteam & Epicuream, vel Hermeticam dictam re- suscitare Philosophiam, v. novam quandam per ex- perimenta ab ipsa Natura ejusque æmula Arte sub- ministrata, illam interpretandi investigare rationem. Nam quatuor istas primas quod attinet qualitates, hæ ipsæ non secus ac cæteræ, secundæ aut tertie ap- pellatæ, modi saltem sunt materiæ ex ejus particulis corpora componentibus variè conformatis & con- textis, & diversimodè motis resultantes. De quo vid. Boylei lib. de Origine Formar. & qual. anglicè conscriptus.

§. 6. Non rejicit verò ex toto Hipp. has ipsas qua- litates, aut tanquam inermes contemnit, utpotè cum ubique in suis scriptis easdem adducat, sed tantum ceu minus efficaces eas considerat, & non sufficien- tes, ut ab iisdem insigniter corporis machina alteretur, adeoque Medico convenientem medendi ratio- nem subministrant: quin potius iisdem semper po- tentiorem facultatem annexam asserit, à qua imprimis activitas & energia promanet, cui alia ex primis instar pedisseque adhaeret: *Non enim propter calidum simpliciter homines febricitant, sed est amarum & cali- dum idem, & calidum, ac acidum & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum aliis facultati- bus conjunctum. Hac itaque sunt qua ledunt: si simul adest a. calidum robore participans, nimirum ducens, & exacerbans, & augens simul cum illis, verum nullam po- tentiam majorem quam convenit videlicet, habens cit. loc. p. 30. Terunt presso pede hac in parte Divini Se- nis vestigia Paracelsi & Helmontisti qualitates istas primas telollæas vocantes, i. e. non procedentes im- mediatè ex fermentis & feminibus rerum. Unde etiam fermentis & fermentationibus transmutationum auto- ribus tribuuntur ea munia, quæ calori alias fuere ad- scripta, cum hic non effectivè sed tantum dispositivè operentur.*

§. 7. Rationes autem quas profert Hipp. ut insuffi- cientiæ arguat istam qualitarum Elementarium hypo- thesim, cit. libr. conscriptæ, & ex observationibus quotidiano usu obvii haustæ, (paucis ut repetam eas) sunt ferè sequentes: 1. à Dieta s. 22. s. 23. quod ali- menta, v. g. triticum, caro, aqua, vel inordinatè in- gesta, vel non ritè preparata aut alias mutata, nos de- nudè sanent sine ulla per qualitates elementares indu- cta aut sublata alteratione. De quo plura infra. 2. Ab autoritate majorum s. 24. & 21. novum modum ar- tem medicam querendi esse, ex elementaribus qualita- tibus: primos enim artis inventores has ipsas re- jecisse vires, & potius sapes, tanquam morbo- rum autores observasse. 3. Ab alimentis medica- mentosis s. 25. 26. Nam alimenta temperata esse, quæ nos nutrant, & corpus sanum conservent: si vero nos alterent alimenta nonnulla, hoc ab ip- sis fieri, non quatenus calida aut humida, &c. si- cet tales proprietates attribuantur iisdem à quibus- dam, sed quatenus sint amara, salsa, acida &c. 4. & methodo medendi s. 27. Curam nullam fieri per cali- dum

dum aut frigidum simpliciter, cum multa sint calida li- cer diversissimarum virtutum: quadam scilicet calida acerbæ, calida tenuia, aliasque subcontrarias vires si- bi ipsis habentia: cum autem his indiscriminatim ad- hibitis, contrarii sequantur effectus, necesse esse, ut potius ad vires adjunctas calido, quam ad ipsum cali- dum respiciatur. 5. à subitâ permutatione unius extre- mi in alterum; istarum qualitarum, s. 28. & 29. sive à frigore in calorem, s. à calore in frigus, tam in vita communi, per mutationem loci & vestimentorum, quam in febris, in quibus extremis rigoribus, & accu- tissima febris subitò succedat: & post sudores adeo subitò agrum denudè frigere, ac si nunquam febrici- tasset. Cui igitur, inquit, brevi adeo contrarium acce- dit, cuique vis admittit sua sponte, quidnam ab hoc magnum aut grave fiat? aut quid opus est multo auxi- lio? 6. A duratione morborum s. 30. cum qualitates istæ sint adeo facile mutabiles, in quibusdam v. mor- bis, febribus ardentibus, peripneumoniis, &c. calor sæpè sit diuturnus, eo ipso non solum esse calidum, sed amarum & calidum idem, & calidum & acidum, & salsum & calidum, & alia infinita. 7. A defluxioni- bus s. 31. 32. 33. in quibus æger malè se habeat, quam- diu materia sit acris, quam calores & ardores, ferè si- que insequantur, temperata verò materia acris, & in- pillata nimis tenui, idque ex sola permixtione, & ægram sanari, & calorem spontè cessare. 8. A nocentibus s. 34. humores peccantes esse tales, ratione saporum, qualis v. g. bilis flava sit ratione amaritudinis: bilis v. æni- ginosa sit adeo anxiosa ratione acrimoniae. 9. A co- ctione & cruditate s. 35. humores scilicet concoqui & al- terari per omnigenas species, à quo ratio Crisium de- pendet; hoc aut calidum aut frigidum perpeti. i. ei coqui nunquam contingere.

§. 8. Sed ut pergamus in examine dogmatis vulga- ri; viscerum quod spectat temperiem viralem, hæc tota dependet à sanguine, spiritusque vitali, qui æqua- liter per sua vasa iustitia distributiva in partes effusus & circulatus, ipsis debitam largitur temperiem: unde eodem æstante in Causo, & totum corpus ardet, eo- dem vero in senibus deservescente, totum corpus similiter tepet: unde & viperarum corpus ad tactum friget, cum sanguis eorum & cor actu in iis vigen- tibus frigeat, non minus quam in ranis aut pisci- bus. Quid verò per temperamentum revera intelligen- dum veniat, malo verbis J. M. Marci declarare, qui in Philos. vet. restituta pag. 2. s. 4. pag. 133. ita inquit: *per temperamentum intellige non qualitates pri- mas, aut harum symmetriam, verum constitutionem cu- jusque radicalem, ex qua veluti effectus, procedunt di- versæ qualitates: cujus permissa vis in sanguine i qui est proximum subiectum animæ & primum vivens. Cujus gratia corpus univèrsum videtur factum, vitamque ex eo participare: humidum verò radicale, aut sanguis est, ut vult Harveyus, aut certe in eo radicatur: & corpus sanguine destitutum confestim friget, nihilque manet in eo de temperamento, &c. Inest scilicet omnibus mixtis sua determinata Crasis, in semine radicata & in corpore inde genitum necessitate seminali, qua se- mina omnes suas energias in productis explicant, & hæc rursus ea in nova semina concentrant, propaga- ta: hujus enim mediò corporum tam in specie, quam in individuo mirandæ idiosyncrasia per generationem multiplicatur; ex elementis earumque qualitatibus nullatenus explicandæ; utitur primariam Craseos seu temperamentum partem constituentium. Prout E. radicalis ista sanguinis & spiritus variat Crasis, (cujus ratio ex certa particularum materialium imprimis salinarum, corpora ex feminum directione componentium habi- tudine, & textura, indeque mutua activitate depen- det,) etiam variat animalium Natura, ipsaque tem- peries.*

§. 9. Sanguis E. proportionaliter distributus in partes, & proportionatum quoque calorem aliasque

nobis apparentes qualitates iis impertit: unde facile patet, quid habendum de decantata ista intemperie viscerum inæquali, nempe ventriculi frigida, & hepa- tis calida, ex qua tanquam Pandora insausa pyxidè tot contumaces affectus v. gr. cruditates, ructus acidi, flatu & tormina, Cachexiæ, Catarrhi, & tantum non omnes morbi chronici surgere dicuntur. De hac apertè pronunciat Job. Ant. v. de Linden, in Collog. MSto, in Hartmanni Prax. Chymiat. c. 124. Hoc mera est fabula; partes non habent calorem ex se, sed ex san- guine hunc accipiunt, qualis enim sanguis est, talis que- que est calor in parte: quomodo E. idem calor, qui hepate calefacit, potest ventriculum frigidificare? dein si hepate sit calidum, quomodo ventriculo incumbens, non calefacit eum, sed refrigerat?

§. 10. Ut quod probabilius videtur, proponamus; revera in tali casu intemperie putatæ inæqualis, tota mali radix plantata est in stomachi cavo, cujus succus fermentativus nimis acidus & fixus; minusque volati- lis, cum copioso mucoso viscido ex βγαδοσελια coacer- vato junctus; & stomachi inflationem, & ructus aci- dos, & vomitus similes, & tormina intestinorum, & phlogoses aliasque symptomatum myriades producit, quatenus primam alimentorum digestionem pernicio- se depravat; eaque in liquamen acidum & viscidum corrumpit loco ejus, quod in subdulcem seu salsum volatilem, aut saltem moderatè acido volatilem trans- mutare debeat cremorem. Unde & in tali casu, in- deque consecutivè ortis affectibus, præter vomitoria profunt ea, quæ vel acidum absorbent, ut Saccharina & Martialia, item fixa antimonialia; ut & ex anima- libus cornua & ossa, eorumque coagulata lapidea: vel qua idem temperant, & sensum denuo volatilifant; qualia sunt vegetabilia gustu acris, ut allia & por- rum, ab Hippoc. acida eructantibus commendata; & antiscorbutica, quæ sale volat. acris turgida æstiman- tur, item aromatica, aut revera talia aut his affinia, v. g. mentha, acorus, absinthium sale volat. oleoso temperato dotata, Hippocr. quod attinet, nullibi ta- lis inæqualis intemperie meminuit, sed ista symptoma- ta ceu ex cruditate stomachi oriunda exponit l. de aff- fectio. s. 44. n. 14. & 15. & specialiter l. 3. de diet. s. 20. 21. & 22. apertè deducit, quomodo à cruditate hac stomachi acida quamplurimi affectus in specie Ca- chexiæ & Anasarçæ dependeant.

CAPUT II.

Facultatum Salinarum Hippocratica assertio.

§. 1. **N**on siccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quid ex his: hominem magnopere ledere, hæc tenus nos docuit Divinus noster Celsus s. 24. sed contra inest in homine & ledit, & amarum & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum & alia infinita; omnigenas facultates habentia copiamque & robur. Mirum sanè quam apertè hic lo- quatur Hippocrates, & quam formidolosum exercitum in campum educat, ita, ut vicia (quod vulgò infinita vertunt, Foëtus vero numerum determinatum pro in- determinato fumens; sexcenta, Junius decem millia in- terpretatur;) talia contra nos armet, & hæc ipsa s. 27. c. l. tum in homine, tum extra hominem, sive edantur s. bibantur, s. forinsecus illinantur, & quomodocumque for- mata adhibeantur. En totam Hippocratis Pathologiam Medicam, quam non recentem aut novam, indeque quibusdam futuram nauseosam, sed ut ipse cit. loc. fatetur, à primis artis inventoribus acceptam, graphicè tanquam in synopsis nobis delineat.

§. 2. Inest verò in nobis tales sapes & facul- tates, experientia tam quoad assumptæ, quam quoad retenta & excreta ubertim confirmat. Pans Secali-

nis, quo nullum frequentius est alimentum, his facultatibus Hippocraticis turget: moderato igne enim fundit spiritum acidum volatilem (cum quo etiam aliquantum salis vol. in rectificatione unâ ascendisse, apud amicum me vidisse memini) brevi temporis spatium, absque Vulcani adjumento, aut Veneris aut Martis tincturas, aut Corallorum aut hæmatitis solvens & extrahens, & in nonnulla corpora mineralia potentius ferè agens, ipsa aq. forti. Præter panem assumimus acida, amara, acris, aromatica, dulcia, insipida, acerbata, falsa, &c. eaque variis salibus imprægnata, quæ ut sub stomachi digestionem, in homogeneam quoad sensum salinam aut acidulam abeunt massam, retinent tamen adhuc nonnulla suæ crasseos vestigia, quod effectus medicamentosi talium alimentorum non raro consistunt. Dissolvuntur hæc assumpta in stomacho à succo salino sæpius acido, teste namque experientia, omnia assumpta etiam saccharum & mel, primum in stomacho ascensum, quod tam rictus, quam legitimum tempore provocatus vomitus, antequam scilicet alimenta per fermentationem in Chylum transmutata fuerint, manifestant. Quam fermentationem non modernorum saltem inventum, d. jam Hippocrati cognitam fuisse, palam est ex f. 20. *lib. de Vet. Med.* ubi ita dicitur: *Et sanè puo his, qui cibum sanere consueverunt, quod non expectaverunt tempus iustum, donec ipsorum venter pridè ingestos cibos perfecte consumpsisset, & exsuperasset, evacuatusque esset, & quiescisset, sed in ferventem adhuc & fermentatum novos ingererunt, &c.* Hinc simili menstruo acido volatili chylum artificialem ex alimentis in vitro producere novit *Tachenius* in suo *Hipp. Chym.* c. 13. p. 78. & *Boyle* menstruo ex vitriolo artificiosè parato, idem perficit, *Vesulnesse of Experim. Philos.* p. 2. p. 20. Acris vero nimis reddito hoc succo, appetentia canina exurgit, in qua copiosa acida vomitu rejecta, affectum aut leniunt, aut tollunt, sicut pinguis in tali casu, acorem vitiosum obtundunt, aut fixa terrea eundem absorbent. Balsamicus bilis sapor amarus insigniter omnibus notus. Pancreatica lymphæ, nunc subacida, nunc salia deprehenditur, ita tamen acris, ut anno & quod excurrit elapso in Anatome publica mulieris decollate sanæ, intrusus stylus argenteus in ejus canalem, & ibidem aliam ob causam ad aliquot horas relictus, colore intensè cæruleo ex corrosione inchoata tinctus extractus fuerit, tinctura ipsi pertinaciter adherente. Reliqua lymphæ, lymphaticis comprehensa vas, ut plurimum subacida, instar diluti citri succi gustatur. Chylus, ejusque frater germanus lac dulcescunt, sicut & ipse sanguis, qui tamen sale volatili copiosissime turget. Urina salia est, i. e. acido & alcali volatilibus in salum volatile junctis, foeta: cujus spiritus non adeo violento paratus igne, crudum cupri corpus in tincturam intensè cæruleam solvere valet: insensibilis transpiratio, & sensilis pedum sudatio, salia est adeo, ut Orichalcæ limaturam calcis impostam, in viridem Crocum dissolvere valeat.

§. 3. Aut quam excessivos sapores morbo in statu non raro contrahunt hi succi? Vomitus sæpe insigniter amaricantes, non raro austeri, dentibus stuporem inferentes, molestant ægros. Scorbuti & hypochondriaci, tam corrosivos rejiciunt per gulam liquores, ut præter hujus & faucium dolorosam excoriationem pelvim aeneam item argenteam æruginem afficerent, quam gustui quod inservit, & pro salinarum imprimis particularum mutatione, & diversa cum aliis textura, saporibus specialius variare. Ignis ergo Spagyricus est convulsivus, qui in manu artificis & alterat variè, & etiam resolvit concreta naturalia. Sed cauto hic opus est, ne Chymicorum ingredientes laboratoria, ab inchoata Salium, Sulphurum & Mercuriorum turba, instar vespertilionum in tenebris circum volitante obruamur, utpote ex confuso Paracelsi Chao mentali exclusa. In genere duo se offerunt salia quasi fundamentalia, (quæ ab uno summo sale primitivo oriri, sunt qui existimant,) acidi & alcali s. urinosi quæ veniunt nominibus, ex quorum mutua conjunctione tertium salium emergit, neutrum ex istis, de utroque tamen

gallinas *Helmontii*, in quibusdam gulonibus & victa obterat, & consumat, item coria, testas, ligna, carbones, &c. exempla vid. in *Amato Lustrano cent. 2. cur. 69. Schol. in Sennerti Paralipom.* Non minus rarum est quod refert *Boyle supra cit. tract. p. 86.* de milite lapides & frustula horum deperante & ita consumente, ut alvi excreta ætiosa exinde fuerint rejecta, lapidibus in stomacho in arenulas fefolutis. Notum alias est quoniam, duram ferri limati compagem in hypochondriaci aut etiam Virginibus cachecticis non sine anaratis optata emolumento dissolvi: quin & numismata ænea deglutita, atrita prius & nonnihil consumpta per inferius guttur reddita tandem fuerunt, teste *Amato Lustr.* c. 1. & *Kerckringio in Spicleg. Observat. Anatom. Obs. 1.* Urinæ salcedo in acidum p. n. mutata in stranguriis & dysuriis sufficienter se monstrat. Sudores sæpiissime (quod in declinatione Tertianæ cum arthritide vaga conjunctæ aliquando observavi) insigni acore sunt tincti, unde præter molestum & manifestum acidum odorem, & cutis intemptum pruritum, & cuticulæ erosionem inferunt. Ulcerum corrosiva & acida sanies, quas non torturas ægris multiplicat? quæ ossium robur in eadem erodendo, & inat: in d. argentea etiam & ferrea Chirurgorum instrumenta levi contactu non raro dissolvere inchoat, & inque indelebili macula eadem inquinat. Quid cancrum memorem, teneram mamillarum corrosivo suo Sale, arsenico autem quibusdam comparato, exedentem substantiam: Pustulæ cutaneæ & ipsæ non carent vitioso tali sapore. Patavii familiarissimus mihi erat Juvenis, & ipse Germanus, scabie inferiorum imprimis partium circa genua vehementer afflicta, cujus pruriginosa ulcuscula scalpando aperta, liquorem ferrosolum odoris aperitissimè acidi instar subtilis cujusdam & penetrantis aceri fundebant. Saliva naturaliter ferè est insipida, quæ tamen in scorbuticis corrosivo acuta sale gingivas manifestè depopulatur, & dentium offensa erodit: vidi adolescentem scorbuticum, qui matutinis horis jejunos adhuc adeo acrem sanguinolentam in charam duplicem firmam expuebat salivam, ut hæc exinde brevi eroderetur. Hanc ipsam scitici, & multi febricitantes amarore molesto inquinatam percipiunt, quæ in hydropicis nimis salia gustatur. Caratiales denique affectus, ex lymphæ nimis acris, sive per nares sive per oculos moveatur, oriri, unde interdum istarum partium ulcerationes sequuntur, fateretur *Hippocrates* noster c. 1. f. 31. & 32.

§. 4. Merito ergo Hippocrates, manifestatur & status pacati & turbati Republicæ Microcosmicæ auctores, (in tali casu, ubi nihil divini se immiseret,) sub saporum notionibus eos nobis declarat, idque propterea, ut (cum in præfatis qualitatibus gustabilibus profundior & potentior plerumque lateat dynamis,) iis quasi manu nos ducat, ad investigandas occultas salium proprietates & energias, cum salia sub saporum forma præprimis se nobis manifestent. Licet enim affirmare nequeam, ex solis salinis particulis sapores dependere, hoc tamen certum est, vix corpus esse magis lapidum, quam Salinæ quod est profapia, ipsaque salia nullum organum sensitivum potentius afficere, quam gustui quod inservit, & pro salinarum imprimis particularum mutatione, & diversa cum aliis textura, saporibus specialius variare. Ignis ergo Spagyricus est convulsivus, qui in manu artificis & alterat variè, & etiam resolvit concreta naturalia. Sed cauto hic opus est, ne Chymicorum ingredientes laboratoria, ab inchoata Salium, Sulphurum & Mercuriorum turba, instar vespertilionum in tenebris circum volitante obruamur, utpote ex confuso Paracelsi Chao mentali exclusa. In genere duo se offerunt salia quasi fundamentalia, (quæ ab uno summo sale primitivo oriri, sunt qui existimant,) acidi & alcali s. urinosi quæ veniunt nominibus, ex quorum mutua conjunctione tertium salium emergit, neutrum ex istis, de utroque tamen

participans. Sub hoc genere infinita specialium Salium se offert varietas; nam acidum aliud est ferri, aliud auri, aliud Vitrioli, aliud nitri, aliud aceri, aliud ligni quercini, &c. alcali contra, aliud fixum, aliud volatile, aliud animalium, v. g. lumbricorum, cancrorum, cervi, hirci, urinæ, ossium fellis; aliud vegetabilium, saporis aromatici, ut feniculi, menthæ, acris, cochleariæ, sinapi, amari, absynthii, gentianæ, chelidonii, adstringentis, gallæ, malicorii, insipidi, semper vivi, solani, &c. sed quis finem inveniret, qui omnia hæc distinctè enarrare vellet, nam & Hippocr. sexcenta nimis angusta videntur. Plura qui vult, adeat *Tachenius in Hipp. Chym.* & ejus *Clave Zoolserum*, in append. ad *Animadv.* p. 71. & seq. & videat ea, quæ *Swallbe* de acido & alcali conscripsit.

§. 5. Considerandum modò ulterius venit, quod omnium salium potentia ex eo radicaliter dependeat, quod alicuius & acida ubicunque sibi (medio imprimis aqueo vel fluido) occurrerint, tanquam contraria in se invicem agere, sese contemperare, destrucere & tandem arcta concordia unione sese in sal tertium conjungere satagant. Prout verò diversus est salium status, dum ea raro pura aut solitaria, quin potius semper aliis concretorum particulis intermixta existunt, etiam effectus reciproci istius actionis & mutui concursus est varius: Nunc enim effervescentiam impetuosam cum bullis & strepitu, & insigni non raro incallescencia, ubi eadem sunt acriora, nunc verò fermentationem, ubi eadem adhesionem aliarum particularum materialium sunt temperata, nunc coagulationem & novorum concretorum productionem, ubi mutuo amplexu alia simul adhaerentia sibi uniant, nunc separationem seu præcipitationem rerum non bene cum iis unibilium producant. In genere ex salibus istis cum aliis particulis materialibus diversimodè concurrentibus, junctis, separatis, variè situatis & contextis, &c. non tantum ipsa eorum varietas, & Protei instar mutabilis facies, sed omnes ferè insigniores in natura alterationes, forsitan etiam generationes & corruptiones proficiscuntur, quæ specialiter excutere, non est hujus loci.

§. 6. Quod si ulterius rationem istius mutua salium in se actionis, indeque adeo diversorum Naturæ insurgentium phenomenon investigare velis; in promutuantur conditiones minorum corpusculorum, seu particularum salinarum mechanica; in specie determinate eorum figuræ, & texturæ, magnitudines & inde exurgentes diversæ motiones: istæ enim sunt tales, ut acidum & alcali ex figuræ & texturæ proportionem certo modo sibi adherere, & mutuo amplexu se continere queant: antequam verò ad debitum unionis situm perveniunt, in medio fluido, cujus particulæ sunt in continuo motu, permista, unum impingit in alterum, hoc trudit, istud repellit, acidum rodit alcali, hoc absorbet acidum, idque tandem, donec diuturna affricione & hinc inde contorsione in legitimo situm unita sibi adherent, & ita figuræ & texturæ mutatione in salinam abeant, aliasque concretorum alterationes (ratione aliarum particularum una concretorum, & vel simul connexarum, vel separatarum vel translocatarum,) inferant: Quæ texturæ ipsorum salium mutatione, & ipsa variè exasperantur, mitigantur, alterantur, & ita infinita ista Hippocr. constitunt. Sic enim oleum acidum vitrioli, cum oleo Tartarino in oleum mutua texturæ mutatione vel salinam leviter vel inspidum tertium producant. Sic ex alcali fixo cum silicibus calcinatis in ignis vehementi tortura per violentum & continuum particularum motum, ob mutatam earum texturam, novum & plane mirabile ens nempe vitrum producit, cui simile Naturæ nulli, nisi in lapidibus pretiosis constituit. Sic mutatione figuræ & texturæ particularum materialium Salium commune nudis in igne fusionibus, in aqua solutionibus & coagulationibus repetitis, in terram inspidam ab, teste *Borrichio*, de ortu & progress. Chym. p. 82.

Sic oleum Sulphuris vel Spir. Vitrioli, sali communi vel Nitro affusus, mutatione certa utriusque texturæ dat Sal istud mirabile seu enixum *Glauberi*, quod figit & solvit, & ex Sale comm. paratum referabit claustra auri aliorumque subætherum sulphureorum, ex nitro verò Lunæ. Sic alcalia vegetabilium volatilia sub ignis tortura concurrendo cum Sulphure concreti, in quo later acidum, & mutando texturam, abeunt in Sal fixum salinum, quod fortiori concrematione & in igne fusionem abit tandem in perfectum alcali. Sic aqua fortis nuda texturæ ejus per Sal comm. vel sal armoniacum additum mutatione, aurum solvit, & Lunam antea amicum spernit. Nam in hoc menstruorum consistit diversitas & simul etiam potestas, ut correspondeat particularum suarum figuris, poris & meatibus corporis solvendi, & particulis solutis. Unde Alcahesticum menstruum ob suam vim penetrantiam & subtilitatem quaqua versus penetrat, & omnia dissolvit, teste præter *Helmontium* experto *Starckeij Pyrotechn.* c. 9. 10. & 11. & seq. item *Bechero in Phys. subterr. l. 1. f. 3. c. 4.* Hinc nihil repugnat dari etiam menstrua insipida, modo ita sint constituta, ut v. g. auri poris exactè respondeant, iisque se subtiliter & promptè infundant. Nam nihil impedit, corrosivissima mutata textura insipida fieri, sicut econtra teste *Bechero Phys. subterr. l. 1. f. 5. c. 2. §. 23.* ipsa communis aqua multoties destillata & rarefacta, ita corrosiva redditur, ut metalla solvat: quæ aqua alia sub præparatione in acetum transit, teste *Helmontio tr. 6. pl. dig. alim.* §. 59. *Laurenbergius* sanè asserit, se talem vidisse aquam seu liquorem, in qua aurum sine ulla corrosivitate liquefat, instar glaciæ in aqua calida: *aph. 5. contra Salam.*

§. 7. Per tales salinas facultates adeo potentes in administrandis Naturæ negotiis, definiendas esse causarum morbificarum energias; sub saporum ceu per se notissimorum forma; inculcat Hippocrates. Ob id bilem flavam nomine amari designat, acutum vero & acrem bilem æruginosam definit, *lib. cit. f. 34.* generationem v. illius descripturus *l. 4. de morb. f. 8. n. 3.* ita differit. *Postquam comedit & bibit homo aliquid amari, quodque alias biliosum & leve est, copiosior bilis fit in hepate: & ita per amarum & leve s. volatile, ut hodierna loquendi fert consuetudo, bilis naturam determinat.* Non enim calidum aut siccum est, quod præpoller in bile, ignea ob id vulgò appellata, sed acre amarum i. e. alcali insigniter volatile, temperatum tamen Sulphure s. oleo, in seipso, rubro: ut prioris beneficio chylum bilis digestionem nonnunquam superstitem, in perfectum Salium volatile transmutet, posterioris vero ratione Tinctura Sulphuris invisibili eum tingat, pro futura sanguificatione. Flavæ bilis sic dicta excrementitia, cruditatem stomachi nidorosam, & ita neque calorem neque frigus, sed alimentorum corruptionem ex nimio pinguium & similibus succum stomachi heberantium & depravantium, ejusque salinam vim enervantium usu nascentem. Æruginosa bilis acris & acuta, aut ex alimentis in stomacho vitioso acore depravatis, aut ex vitiosè acido pancreatis succo perversam effervescentiam cum bilis sale vol. oleoso in intestinis excitantibus, originem ducit, nam & spiritibus vitrioli, bili ex vesicula eductæ admixtus, colorem ex atro virefcentem producit, teste *Gravio diff. de succo pancreat.* §. 147. unde & talia æruginosa infantibus sunt familiaria, ex lacte corrupto & acescente enata, quæ post molesta ab acido nimio tormina rejecta, & acidum manifesto spirant, & acidum absorbentibus v. g. ocul. Cancror. ebor. a. C. C. uto, it. creta, sem. anisi & similibus curantur. Talia æruginosa ab hypochondriaci superius rejecta, & manifesto linguæ acore dentes stupefaciunt, & adjuncta austeritate, fauces & gulam fortiter adstringunt. His adjunctæ ventris murmurationes, flantenti borygni,

borygani, & intestinorum convulsivi dolores, effervescentiæ illius p. n. in intestinis inseparabiles sunt comites.

§. 8. A bile ad succum melancholicum deflecto, qui vulgò frigidus, siccus, & ob id terrestris statuitur. Sed ut taceam, nullitatem talis succi (prout vulgò quidem explicari solet) sufficienter esse demonstratam à Coringio tr. de sanguin. generat. & mot. c. 12. 13. 14. certè ea, quæ de hoc humore obfcurè dicuntur, perspicue per acidum, item acerbum in corpore nostro secundum Hippocr. reperibile, explicantur: sive sit succus fermentativus stomachi nimis acidus, sive succus pancreaticus nimis austerus, sive lymphæ nimis acida, sive in particularibus membris, ex corruptione alimenti proximi talis acor peregrinus v. gr. in ulceribus & abcessibus generetur. Ob id convenienter admodum, aceto comparat melancholiam Sennertus lib. 2. de febr. c. 20. manductore tamen nostro Hippocrate, qui verè chymicè lib. de Vill. acutor. f. 28. disserit: aciditates ex aceto, amarâ bile abundantibus magis conferunt, quam atrabilariis: amara enim dissolvuntur: & in pituitam transiunt, dum ab ipso attolluntur, (i. e. ut terminis usitatis explicetur, acida præcipitant alcali volatilia in bile, & simul transmutantur & effervescendo, quod forsitan attolli vocat Hipp. in tertium falsum vel omnino insipidum, instar pituitæ aquosæ seu insipidæ). Nigra verò fermentantur & attolluntur, ac multiplicentur: acetum enim nigra sursum ducit, vel interpretate Sennerto L. 2. de febr. c. 20. p. 296. nigra exaltat: i. e. nigra seu melancholica aut atrabilaria, quæ bili amaræ opponit Hipp. ab aceto augmentantur, & in sua qualitate nociva per fermentationem, aciora & volatiliora facta, exaltantur. Exaltatione ista acidi generatur bilis, quam vulgò vocant atram, acris admodum & corrosiva ex acidi in gradu & volatilitate augmento nata, furia corporis pessima, nam & lenia spernit remedia, & validioribus in deterius ruit. Consideremus pro exemplo cancrum exulceratum, ab omnibus ab atra bile derivatum, hujus acidum & volatile fermentum instar aquæ chrysulcæ corrosivum se monstrat, corrodingo & depascendo vicinas partes: hic acor uti medicamenti Saturninis, quæ acidum absorbent & dulcescere faciunt, aliquantisper mitescit, ita contraria mitiora alcalia spernit, à validioribus vero & acrioribus, propter subitam effervescentiam & hinc vicinæ partis colliquationem, plurimum exacerbatur, supervenientibus febre & totius ardore, partis ulceratæ horrendo dolore, similibusque ægrotum tormentis. Imò verò vulgaria ulcera, acrioribus paulò tractata in cancras malignitates similiter degenerant, exasperato & volatilifato eorum fermento.

§. 9. Paracelsitarum Idolum Tartarus Microcosmicus, propter aliqualem similitudinem cum propriè sic dicto Tartaro Bacchi filio, ab acore vini propria fece saturato, & cum eadem in Sal compositum, ipso patre Vino nobilissimum, coagulato, ita dictus, non nisi ex Hippocraticis potentiis suam obtinet autoritatem: sive enim resolutus in forma liquida fluctuet, huic inde dolores, lancinationes & torsiones inducens, sive jam sub coagulo peregrino seipsum coerceat, ubique principium omnium ejus operationum est acor, partibus hostilibus. Est scilicet Tartarus propriè loquendo, nil aliud, quam succus acidus, facile in subiecto idoneo coagulabilis, a. jam in eodem coagulatus, vitio primæ digestionis, ob hujus cruditatem acidam, & fecum vitiosæ segregationis genitus. Acor E. talis vitiosus in stomacho hospitem & graviorum ejus symptomatum & successivè mali hypochondriaci est autor: in intestinis torminum Colicorum fecunda est genitrix, imprimis si subiectetur in copioso intestinorum mucositate, acida tunc appellato: lotium imprægnans, stranguriam infert, sicut in articulis arthriticas torturas: massæ sanguinæ inquinans dulcedinem, & cordis palpitaciones & scorbuticos infert affectus. Sim aptum in-

veniat subiectum, imprimis de alcali participans, cum eo coagulatur, in gorgonium monstrum, quale est omne duelech, seu calculus, tam in renibus quam fellic folliculo, ex ejus coalitu ibi quidem cum Urinæ volatili sale per fermentum putredinis resoluta, hic vero cum alcali volatili bilis genitum, sub qua concrezione quicquid coagulabile simul deprehenditur in novi concreti consortium trahitur. Sic synoviam articulationis ossium instar cujusdam axungie obliquentem coagulat in tophos, arthriticis cognitos, & ossium corrumpens alimentum, cum eodem in gummata Gallica, ossa cum intolerabili nocturno tormento perforantia, concrefcit. Sin viscidæ conjunctæ mucilagini angustias vasorum permeare nequeat, sed circa eandem coagulatus subsistat, oppilationum & obstructionum, & omniumque scirrhorum & scrophularum est artifex. Contra hunc acidum p. n. Tartarum usurpantur medicamenta & ipsa tartarea; seu sit spiritus tartari perfectè volatilis seu urinosus, sive sit sal ejus volatilifatum; hæc enim & acorem ejus destruant, & producta jam coagula dissolvunt & reserant.

§. 10. Præter enarratos hætenis saporos, dulces denique & inspidum non raro memoratur Hippocrates, innuens hoc ipso statum temperatum & blandam dulcedinem nutritii corporis nostri succi, chylosi quidem pro partibus spermaticis, seu nervinis, sanguinei verò pro parenchymatibus sanguineis. Dulcia enim & pingua ac oleosa replent, quia ex modicâ mole multum diffunduntur: at verò acida & acris & austera & acerbata, & ex toto collata & sicca non replent: seu nutritum, docet Hippocr. l. 2. de diata f. 33. num. 19. 23. &c. Hinc si blanda & temperata dulcedo nutritii succi pervertatur, ut acrimonia vitiosam, in specie falsam acquirit, unde asper minusque mris reddatur, & exinde nutritioni ineptus fiat, subinde tabe & atrophia emaciarum corpus, vivum sceleton representat. Succus talis nutritius minus in stomacho ex alimentis resolutus, & volatilifatus, sed visciditate p. n. tenax & glutinosus, pituitæ p. n. nomine vulgò venire solet, sive ullo excessivo sapore careat, sive acrimonia falsa, sive etiam aciditate peregrina deprehendatur inquinatus.

CAPUT III.

Facultatum Hippocraticarum ad Hygienam & Therapeuticam applicatio.

§. 1. Quæcumque mala homo patitur, omnia à facultatibus potentiis proficiuntur, inquit, Hippocr. lib. f. 34. quæ facultates, ipso interprete f. 39. humorum nostri corporis summas vires & robur designant, istis saporibus ab eo definitas. Sed cum eadem & naturalem nostram administrant Oeconomiã, & tanquam negligentes aut inobedientes ministri simul eandem non raro pessident, propterea distinctum earum & statum & effectum declarat Divinus noster Senex f. 24. & 25. & lib. de Natur. hum. f. 6. Hæc quidem mixta inter se & temperata, neque conspicua sunt, neque hominem ledunt: ubi vero quid horum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc & conspicua sunt & hominem ledunt. Superius scilicet monitum fuit, salinas potentias continuo reciproce actionis motu seipsas fatigare, & in æquilibrio positas, aliis permittas blanda & æquabili fermentatione agitari, sub qua seipsum tanquam mutuo activa & passiva ita temperent, quominus aliquid noxamentum in corpus redundare possint. Ipsum hoc est, quod corporis machinam factam rectamque conservat, si scil. sanguineum vitale necesse debita fermentatione circuletur, qua & chylus ipsi assimilatur & spiritus volatilis volatilifatur, simulque reliqui succi debitam Crasin & proportionem tam ad se ipsam v. g. bilis ad succum pancreaticum, quam

ad objecta externa, v. gr. succus stomachi fermentativus ad alimenta obtineant. At vitiosa hac facultatum proportione, & læsa earum temperatura, sin vel in gradu una excedat alteram, vel à naturali Crasi divergent, cujus infiniti sunt modi secundum Hippocr. non potest non rebellio atrox turbare Microcosmum.

§. 2. Origo læsæ temperaturæ, indeque ortorum morborum, partim ex diætis, partim ex spiritu quem attrahentes vivimus est, autore Hippocr. de Nat. human. f. 18. n. 11. Diætæ partem primam constituunt assumpta, de quibus nos ita informat Oraculum Com. lib. cit. f. 25. Quin & ex cibis, quicunque nobis incommodi sunt, & ingesti hominem ledunt, horum unusquisque aut amarus est & meracius, ac intemperatus aut salus, aut acidus, aut alius quis intemperatus & fortis: & propterea turbamur ab ipsis, quemadmodum etiam ab his, quæ ex corpore excernuntur. Omnia autem quæ eduntur aut bibuntur talia edulia palam est, minime hoc intemperato & dissidente ac excedente succo participare, velut sunt panis & maza, & his similia, quibus assuetus est homo plurimum & semper usi. Jam verò edulia ista hominis sunt vegetabilia, aut animalia illis ipsis antea saturata: in quibus terè nascentibus suas facultates maturè considerat Caus noster, dum lib. de Natur. human. f. XI. ita scribit: quemadmodum ex terra nascuntur, & in ipsam plantata ac seminata, ubi in terram pervenerint, unumquodque trahit id, quod naturæ suæ familiare in terrâ existit: inest autem in terrâ & acidum & amarum, & dulce, & salsum, & omnigenum, &c.

§. 3. Scilicet ut idem nos informat Hippocr. f. 26. Robur & augmentum ac alimentum præsertim per nihil aliud contingit, quam quod probè temperatum est, & nihil habet intemperatum, neque forte, d. totum unum factum est, & simplex & non forte: hæc enim in naturali statu, absque ullâ alteratione corpus conservant, ob quam temperaturam & lac & carnes, & oryza similiaque cerealia tam commodum suggerunt alimentum. At ubi excessivus sapor imprægnat edulium, salinam potentiam excedentem manifestans, non potest non in eadem corporis nostri potentia occurrendo, eandem alterare, aut augmentando, aut imminuendo aut diversimodè alterando: plus minus tamen, prout aut major vel minor fermenti stomachici in illo alterando & transmutando fuerit potestas, aut prout consuetudine ejus corporis nostri potentie salinæ magis vel minus jam antea ab eo immutata fuerint. Sic enim & venenorum consuetudine alteratis jam corporis nostri potentie eorum robur imbelles factum fuit, & continuata diutius eadem medicamenta, tandem in casum adhibentur: unde non tantum loco modo citato §. 2. consuetudinis rationem habet, Divinus Senex, sed ejus observantiam quòque diligenter inculcat f. 2. aph. 50. dum confecta longo tempore, etiam si deteriora sint, insuetis minus molesta esse, pronunciat.

§. 4. His suis potentiis determinandas esse alimentorum facultates, non calore & frigore, sufficienter docet Hipp. in libris de Diætâ, it. lib. de affection. f. 49. ubi acrium, salinum & acidorum, dulcium alimentorum frequentissimam mentionem injicit: & hoc illustrat pariter lib. de Præf. Med. §. 22. & 23; exemplo cujusdam, crudo tritico & carne læsi, pane vero propinato curandi, quem præfert tritico crudo, non ob qualitates elementares, sed ob id quia fit præparatus, sub qua præparatione diversas subeat alterationes. Præparationis cardo in legitima consistit fermentatione, quâ adjectione fermenti acidi volatilis farina auferitur visciditas, quæ multum stomacho alias facessit negotii, & resolutæ partes Salinæ & quædam Sulphureæ aliarum particularum implexu aliquantisper se extricant, fermentando volatilifantur, & in spiritum volatilem ardentem transmutantur: antequam vero rotæ hoc modo fuerint volatilifata, clibano imposita massa torretur, unde pars volatilifatorum Salium in spiritum avolat, suavi odore omnia replens, quibus

vis perlarum aquis virtute confortativa à Bechero l. r. Phys. subterr. f. 5. c. 2. §. 144. præposita, cujus colligendi modum docet Kergerus, de fermentat. f. 3. c. 1. p. 181. pars verò Salium altera, nondum perfectè volatilifata impedito fermentationis per exsiccationem motu à reliquis particulis implicata detinetur, facili tamen Vulcano in spiritum sub acidum volatilem per Retortam separanda, à quo subtilis panis aciditas etiam dependet. Panis ergo stomacho ingestus propter hunc spiritum acidum volatilem, de quo supra c. 2. §. 2. ex suscepto fermento productum, liquefcens in stomacho in cremorem, herbas & cibos quibuscum est masticatus, una colliquefcere cogit, ut rectè loquitur Helmont. tr. Tract. Victus §. 15. adeoque fermento stomachi potentes fert suppetias, & locum cujusdam fermenti aliis cibis additi, quoddammodò supplet, & propter ejus convenientiam cum stomachi succo fermentativo, nunquam nos panis continuè licet comesti capit fastidium, quin potius naribus ad motus naucaam & vomitum ab assumptorum horrore imminentem compescit, & sicut ægrotantes ultimo ejus appetitum amittunt, ita convalescentes eandem primariò de novo recuperant: ut rarissimum sit, quosdam à panè omnino abhorretere, qualis fuit puer iste apud Schottum Phys. Curios. l. 3. c. 27. p. 530. & seqq. ab imaginatione materna graviditatis tempore ita dispositus.

§. 5. Loco aquæ Vinum supradictò ægro propinat Hipp. stomacho similiter blando acore acceptatissimum, de cujus uvarum benedicti Nectaris Natura & statum, cum ab aliis, in specie à Celeb. Dn. Sachsio in Ampelogr. qui instar omnium est, sufficienter actum sit, cui jungatur Becheros Phys. subterr. l. 1. f. 5. c. 2. non est, quod actum agam. Hoc saltem quoad Hippocraticas facultates noto, observandos in eo esse spiritus salinos volatiles Sulphureos, sulphur Bezoradicum vegetabile, item aurum potabile vegetabile quibusdam dictos, & etiam acidum, primo gustu panis minus sensibile: ratione cujus & vinum cum Unicornu fossili notho effervesceat, & ab oleo silicum in instanti coagulatur. Spiritus Vini volatilis tanquam symbolizans quodammodo Spiritui vitali, brevi mora ex stomacho in vasa raptus, advocatur in hujus supplementum, levi contactu fermenti in corde perficiendus: Sin vero plus justo hic insit stomacho, ebrietas sequitur, quatenus celeri distributione totus in spiritum vitalem commutari nequit, quin spiritus animales prius in motus confusos & inordinatos actos, quodammodo Sulphure suo figat, instar opii & aliorum narcoticorum, indeque eos torpidos & ad debitas motiones & expansiones ineptos reddat. Quoad acidum Vini benignum, hoc partim in stomacho partim intestinis concurrente fermento felleo in salsum volatilem abit: Sin verò inordinato, & in specie vini nimio abusa crudus & acidulus liquor ex stomacho elapsus fuerit, hostili sua toti corpori aciditate, cum sibi adjuncta aqua vitæ in intestinis tormina Colica, & exinde in artubus pareses, aut contracturas, præter mala arthritica & nephritica progenerat, Tartaro tam resolutum quam coagulato superius adscripta; aded ut sæpissimè vinum prohibendum sit ægris, non ratione spiritus sui ardentis, seu ut vulgò dicunt, ob nimium ejus calorem, quam ratione acidi sui, partibus infensissimis v. g. in vulneribus, articulorum affectibus, &c. Sic nemini mulieris, Dysuriæ subinde obnoxia, cujus patroximus tam ab aceti, quam Vini usu subito recrudescit, oleo amygdal. dulc. c. lapid. canerorum & pericarum denuò sopiendus.

§. 6. Vini Vicarius est Crevista in locis septentrionalibus, decoctum scil. hordei vel tritici, c. lupulo ut plurimum, fermentatione exaltatum, quæ temperatior quidem est vino, indeque minus alterativa sed plus nutritiva, iidem tamen potentiis Hippocraticis similiter instructa, utur ejus acor non adeo purus, quin potius lupuli Sale amaricante de alkalium natura, non nihil modificatus.

modificatus. In præparatione observanda venit hordei germinatio, eum in finem instituta, ut visciditas eius mucilaginosa corrigatur, quæ & fermentationem decocti impediret, & digestionem stomachi turbaret: hordeum enim parum coctum vento sitates efficit, opilationes verò si meliusculè bullierit. Ast sub ista germinatione irrorata grana aquarum inhibitione turgescunt, unde resoluta Salia in iis aliarum particularum complexu aliis irretita mutud agere & reagere, & angustia loci conclusa, qua data porta prorumpere, & ita per genuinam secum adherentes particulas simul protrudere incipiunt. Verum ne in liberiore aurâ continuata ista actio fermentativa omnino avolet, ferri menque ita emoriatur, & particulis activis salinis spoliatum pro fermentatione cerevisiæ fiat ineptum, tostione ulterior salium in germinatione prohibetur progressus, & postquam contritum fuerit & cum lupulo conditum per cocturam, in Cerevisiam per restauratam fermentationem abit. Inest enim omnibus vegetabilibus, imprimis seminibus, & ex his præ ceteris Cerealibus, substantia quedam viscida & mucilaginosa, quam ceu primum activitatis suæ objectum digestio stomachi resolvit in Cremorem nutritivum. Hæc substantia dum per fermentationem recluditur, & volatilitate, transmutatur in spiritum volatilem ardentem, novum ens, formaliter ab eo quod erat antea distinctum: adeò ut non amplius subiacet fermenti stomachalis imperio, nec amplius sit ita nutritiva ut antea, quin potius subito transeat, ut supra dictum de spiritu vini, ad augmentandos spiritus corporis, & ita facta est primariò egregiè confortativa; ob id namque liquidus potus longè facilius & felicius nos recreat, quam solidus cibus. Natura equidem neque cerevisiam neque vinum ut talia postulat, sed tantum simpliciter ut humida, quibus latex corporis absumpsum restituitur, pro subministrando alimenti vehiculo, id quod bruta simplici aquæ haustu contenta sufficienter demonstrant. Verum Curiositas humana, per artem subinde præsumens corrigere Naturam, conjungit aquam spiritui per fermentationem, quo una vice & latex subministratur, & alimentum suppeditatur, & spiritus reficiatur.

§.7. Tartarorum potus, ut notum, est lac Equinum, idque tantummodò in solemnioribus festivitibus, quod tamen ita præparare norunt, ut ebrietatem conciliet, non secus ac Vinum. Modus præparandi cum sit curiosus, eundem ex Lingua Gallica in Latinam translatum ex Relatione de Tartarie per Jean Luca, Religiosus Dominique, de Tartares Precipites p.15. & p.19. hunc annotare libuit. Eorum potus, quem nominat Chimus & Boza, cum farina milii (forsan interdum loco hordei) inebriat instar vini nostratis, præparatur sequenti modo: Postquam equa peperit, permittitur pullum lactere per mensem, postmodum applicant naso pulli frustula ligni acuminata eum in finem, ut quando pullus velit fugere, equa iisdem puncta eum admittere nequeat. Interea ipsi colligunt lac, eoque vas replent, in quo vinum alias fuerit, (si tale habere possunt,) quod dum in vas reconditur per linteum trajicitur, & vas postmodum exactissimè obturatur. Huic injiciuntur 20. vel 30. gr. hordei, cum cochleari oxygalæ vaccinae seu lactis acidæ vel ebutyrati, aut saltem parum fermenti. Interea necesse est, collocare vas istud vel prope ignem, vel exponere idem radiis solaribus, ut lac bulliat & benè clarescat, id quod spatio 2. vel 3. septimanarum evenit: quod si addatur tantillum vini, potio erit eò gratior. Lac ita benè depuratum, trajicitur per linteum purum antequam hauriatur pro potu, qui præparatus tempore vernali, melior est omni eo, qui reliquis anni temporibus conficitur. Hæc potio longè durabit, quantum exhauritur. Observandum & hoc, quod si lac per seipsum satis acidum fuerit, non opus erit

oxygalam vel fermentum addere, sed sufficienter hordei: utque magis tunc procedatur, in distinctis vasculis instituenda est præparatio. Potest etiam quibusdam infundi modulum ex radicibus violarum aut foliorum coriandri. Decies quotidie equæ lac emulgetur, dum ea interea optimis herbis nutrienda est. Potio hæc est admodum salubris, & magno emolumento iis, qui sunt impotentes. Semina coriandri meliorem habent saporem ipsi foliis. Hæcenus Autor Gallus, in quibusdam nonnihil obscurus.

§.8. Post assumpta esse inspirata, quæ potentiarum Hippocraticarum proportionem & temperaturam in succis machinæ nostri corporis hydraulice turbent; supra §.2. dictum fuit. Tota namque atmosphaera quam nos reciproca respiratione atrahimus, copiosissimis particulis, insignibus facultatibus Hippocraticis salinis pollentibus, & quasi tot diversis fermentis imprægnata est. Notum est, non vitrioli tantum caput mortuum aëri expositum, de novo singulari spiritu acido imprægnari, sed etiam terram tam nitri, quam aluminis exhaustas semel aëri expositas post aliquot annos novum nitrum vel alumen suppeditare. Hinc aërem non sine ratione, oculari eoque firmo experimento confirmatus, plenum sale Hermetico universali, in distinctis matricibus determinationes varias suscipiente, statuit Rochus rr. observat. novell. des eaux mineral. c.1. Nam & duris metallis in aëre quis statuerit incunabula, & tamen minera plumbi Anglica ante multos annos exhausta; ab aëre novo plumbo imprægnatur: teste Borrichio ad Bar. limum in hujus Epist. 92. cent. 4. idem fit cum scoriis stanni ab igne depauperatis, per aërem denuo fecundatis, vid. Hist. de Singulari. Natur. d. Anglet. p.16. uti etiam Bismuthi vena Miffensis inanita aëri exposita argento denuò nonnihil locupletatur: antimonium fixatum ad volatilem tamen revertitur naturam; aëri ubi fuerit expositum. Vegetabilia similiter nonnulla, quæ inter principaliora sunt bulbus scyllæ marinæ, uti & aloë Hispanica in conclavi suspensa, ex aëre solo vegetantur, crescunt & ad tempus adolefcunt: non minus quam viperilla; araneæ & scorpionæ ex aëris suctu, virtus arte inclusa vitam trahunt. Quæ non fermenta imprægnant aërem; tempore veris, dum putris gleba resoluta exhalat copiosissima salina miasmata, admodum fermentativa, quæ massam nostram sanguineam de novo quasi inspirato fermento animant, ut hac occasione annotati & clandestini morborum fomites potenter subinde exardescunt. Hyberno tempore sale subtili acido, de ammoniacali forsitan natura aërem plenum esse persistant facie, laborum & manuum contrada asperitates & superficiales fissuræ, lotionis urinæ aut saponis acris, tanquam contrario alcali curandæ. Fermenta locorum endemica aut interdum epidemica salinæ omnia nunc acidæ nunc urinosæ naturæ, quo & omnia pertinent contagia in distans operantia, aëris amplo sinu foventur. Hic ergo inspiratus; quas non ataxias & dyscrasias in massa sanguinea, ejusque potentis Hippocraticis, it. in aliis humoribus particulis suis salinis fermentativis inducet?

§.9. Intemperatas ergo, & ita altero extremo excedentes istas potentias nos ledere asserit Hippocrates. Hinc enim tot frequentes febrium effervescentiæ, tot tormenta ab acido vitioso inducta, tam variformis affectus hypochondriaci & Protei scorbutici symptomata, nunc caloribus nunc horribus comitata. Curam ob id talibus, quæ intemperatas & à legitima crasi degenerantes potentias in justam temperaturam restituere valent, instituendam monet, tunc enim humores acres crudos distos, ex permixtione & temperatura mutua, non calidi aut frigidi simpliciter additione & subtractione, blandiores redditos, collos & demum naturales fieri. Idque monstrante viam natura, in defluxionibus, tam ad nares, quam ad oculos, ad

ad fauces, unde angina, erysipelata, peripneumonia, &c. oriantur, apertum demonstrat, cit. lib. §.31. 32. & 33. quæ quatenus tenues & acres nos lædunt, & hujus acrimonia sensu ardorem & interdum inflammationem inducunt; restituntur autem & curantur, ubi temperata fuerint & concocta, & ab omni acrimonia liberata, tunc jam & febres, & alia heminem ludentia solvantur. Temperaturam hanc ex permissione fieri asserit Hippocrates c. l. §.31. n.25. §.32. n.13. & §.35. n.16. dum scilicet particulæ salinæ intemperatæ & conspicuæ factæ, atque exinde aciores reddite; additione & interpositione aliarum particularum materialium in specie contrariarum salinarum, mutata figura & textura, acrimoniam & corrosivitatem amittunt; qua ratione acidum acetum solutione lapid. cancrorum miscetur, corrosione Saturni dulcescit, imprægnatione salis Tartari favescit.

§.10. Rem ita se habere, constat ex eo, quod Mercurius sublim. sapore suo excessivo seu acre corrosivo, non minus quam arsenicum sunt lethalia venena, quæ tamen coërcet aut copiosum lac epotum, aut butyrum largius assumptum, aut oleum aniygdal. dulc. deglutunt, quatenus talia pinguis acoris corrosivi obtundunt & quasi inviscant, aculeos: convenit etiam oleum Tartari per deliquium haustum; quatenus hoc alcali fixum excedens istorum acidum destruit, & sui complexu & permixtione in salum temperaturam transmutat, Mercurio deposita crystallina larva, aut pulveris terre facie sese vestiente, aut viva forma præsentante: non minus utilis est crystallina montana præparata, aut calcinata, quia hæc acidum absorbet, istudque dum in se ruit pro corrosione concentrat, quo minus corpori nocere queat: qua ratione similiter æryginosa bilis, quam acidam valde supra diximus, eadem crystallus est alexipharmacum, & cholera aut dysenteriam exinde ortas perniciosas curat. Eadem ratione creta, lac Lunæ, imò laterum coctilium pulvis, it. ebur usum, corallia & similia ardorem stomachi ex effervescencia acidi vitiosi cum regurgitante bile aliove alcali ortum extinguunt, non frigore, sed vi absorbentis acidum, seu ut vocant, præcipitandi: qua ratione eadem & canina appetentiæ sunt remedia, quatenus acidum corrosivum temperant: acida è contra ut spiritus nitri, vitrioli, salis, succi berberium, ribium, limonium, febrium ardentium, & diarrhæarum, quas vocant, biliosarum. Item ægrotum nimis ardentibus debilitatorum sunt solamina: quatenus salis volatilis biliosi in sanguine compescunt vim, & quod ceu contraria temperant in salum; & ita ab eodem induratum aut p. n. sanguinis effervescenciam, aut nimiam ejus dissolutionem refrænant, & blando coagulo compescunt. Et sanè alterantium (nam de evacuantibus non est dicendi occasio) omnium vis & efficacia in virtute temperandi aut exaltandi acidum aut alcali in genere, aut corrigendi specificos alios ex istis vitiatos vapores obortos primario consistere videtur, non vero in calore aut frigore, nisi consequenter, in iis scilicet morbis ubi nihil divini subest. Quæ tamen non ita intellecta volo, quasi omnem simplicium operandi modum comprehendant, in multis enim multa non parum differunt: cum v. g. opiatorum aliorumque narcoticorum longè dispat ab his sit ratio, sed quantum ad effectus ab Hippocraticis potentis excitatos tantum pertinent.

§.11. Hæc ut pateant ulterius, consideremus à medicatrice Natura ipsa propinatos julepos acidos, ex terra acidularum nomine scaturientes, quas non calore aut frigore aut humiditate proficuas esse, ad avertendos chronicos affectus, ex hoste Tartaro præter naturam intus recepto & coagulato pronatos, in propatulo est consideranti, spiritum acidum esurinum istas aquas imprægnantem dissolvere, & abstergere mucilaginosas sordes, in primis viis, iis

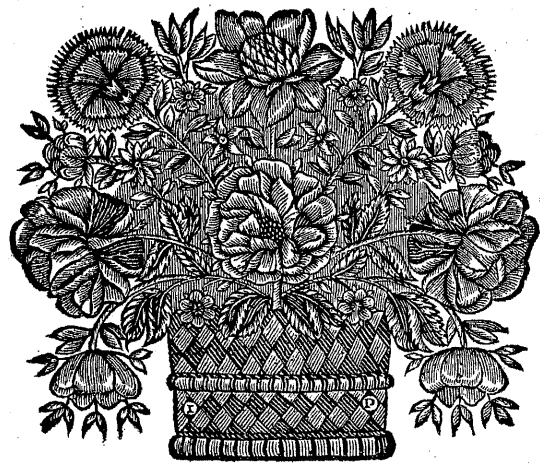
quæ annexis visceribus stabulantes, dum interea soluta in mineris ab hoc acido Martis vena absorbet in se sapores vitiosos acidos; acerbos aliosque, salia silvestria, aut excrementitia, it. Tartarus resolutus ab Helmontio appellatus; eosque secum fecum nigrarum forma evacuat. Nam & simili ratione aut cruda ferri limatura; per se semper adstrictiva; sicut omnia martialia, aut quicumque ex eo, sine acido tamen excessivo, parati croci aut tincturæ profunt; quatenus excrementa & peregrina salia; ad ferrum ceu adæquatam suæ activitatis objectum accurrentia absorbet; & ita ab iis illatas noxas, in chronicis affectibus, obstructionibus communiter attributis; emendat. Eadem vi saccharum Saturni, aceti acido non omnino saturatum, splenicorum & hypochondriacorum & scorbuticorum acria salia aceto sæpe potentiora; dulcificando non refrigerando, innocua reddit. Id quod longè clarius, dum Chirurgum agit Saturnus, cuius artis quartum præbet fulcrum; dum non tantum cum Marte sociatus in tincturam rubicundam; interius ulceribus quarumcunque partium potenter medetur, sed etiam solus externe variis cerussa; minii, lythargyrorum, &c. Lavatus formis; omnia ulcerum etiam chronicorum & cacothicorum fermenta acida, alimenti partis in sanietem corruptiva, ratione sui Mercurii copiosi paucissimo sale associari promptè absorbet & dulcificat, & ita non refrigerando nec abstergendo aut exsiccano eadem consolida. Id quod similiter de Veneris cadmia factitia, & turia asserendum venit, non minus quam de terra vitrioli dulci ob egregium tam in vulneribus quam ulceribus usum balsamica quibusdam dicta. Sed charta nimis cito deficeret, si de salibus vel volatilibus viperarum; cervi, hominis, cochleariæ, persicariæ, vel fixis vegetabilium, vel spiritibus acidis mineralium, vel salibus ex duobus posterioribus compositis, tartaro vitriolato, nitro tartarifato, arcano duplicato, it. sale ammoniaco in specie sulphure metallico per sublimationem, imprimis à colcothare imprægnato, dicere velim, quæ omnia non qualitatum primarum virtute, sed ratione potentiarum Hippocraticarum & agere; & eadem corruptas in corpore corrigere, ferè per se patet. Modo observetur, quod tam itagmata mineralium acida, quam alcalia vegetabilium fixa, sunt quidem absterfiva sordium & correctiva suorum contrariorum, sed simul stomacho insigniter nociva; dum alcalia lixiviali sapore fermento stomachi contrarientur, acidi vero spiritus corrosivitate sua ipsi insigniter adversentur: ob id rarius sola, potius vel mutua conjunctione in tertium salum absterfivum & diureticum alterata sunt usurpanda, vel additione alterius dulcificata (v. g. alalia per sulphur vel minerale vel vegetabile, quo elixiria parva, it. balsamus Samech pertinent, acidi vero spiritus per spiritus volatiles ardentis,) in usum vocanda: ut talibus temperatis & temperentur excessivi nostri sapores, & si qui horum sunt fomites, sine læsione removeantur.

§.12. Sed cum omnes concretorum in specie vegetabilium sapores, singulares obtineant varietates, iisdem nobis insinuant, non ad solum acidum aut urinosum aut salum semper & simpliciter respiciendum esse: sed præter communes acris, amari, aut acidi rationes, uniuscujusque specificum saporem semini appropriatum, & ex seminali concreti crasi, eo quo supra è. i. §.7. dictum, modo, oriundum, mature considerandum esse, ceu appropriatum specificis morborum corporis nostri saporibus, ex Hippocrate infinitis, remedium. Non latuit hoc nostrum Hippocratem, qui occasione alimentorum medicamentosorum hoc inculcat, l.2. de diæta §.7. ita disserendo: At vero ciborum ac potuum singulorum vim, tum eam que secundum naturam est, tum eam que per artem accessit, hoc modo cognoscere oportet; Quicumque igitur in sum-

ma dicere aggressi sunt, aut de dulcium aut pinguium, aut salforum, aut alterius cuiusdam consimilis facultate, non recte iudicant. Non enim eandem vim habet, neque dul in inter se, neque amara, neque ulla aliqua ejusmodi. At ita nim ex talibus, qua & alvum emolliunt & fiunt, siccantque & humectant. Similiter autem in reliquis omnibus. Sunt & qua adstringunt, itemque alvum movent, & urinam cient. Sunt qui neutrum horum faciunt. Similiter & ex calefacientibus ac reliquis omnibus, alia aliam facultatem habent. Ex hoc enim fonte, specifico nempe sapore, omnis fere specificorum remedium in morbis prophanat efficacia: quod nempe chelidonium majus, ceu expertum, curat icterum flavum, cochlearia scorbutum, quod Myrrha aut Sabina Lunare mulierum tributum exigat; quod priapus cervi & ceti dysenteriam, papav. rheas pleuritidem, succus stercoris equini colicam tam virorum, quam mulierum, alias passionem hysteriicam, spiritus sanguinis humani epilepsiam, castoreum, variolas, lumbri arthritidem vagam sanent. Hinc namque cum Helmontio omnino asserendum videtur, in simplicibus perfectam esse curam & sanationem omnium morborum: ut non opus sit, semper ad sublimiora provocare arcana.

§. 13. Communis equidem scholarum mos est, per sapores expiscari vegetabilium virtutes, sed duplex in eo deprehenditur error: 1. Quod relictis Hippocraticis potentiis, per sapores, calores & frigora dimetiri in iisdem aggressi fuerint, tanquam proprietatum cunctarum opifices: cum tamen qualitarum elementalium cum saporibus nulla sit cognatio: 2. Quod específicos singulorum sapores neglexerint, & ita gustato communis saporis cortice, nucleum appropriati, & singularem in eo latentem energiam rejecerint: cum tamen hic ex propria eorum crasi oriundus, singulari ab eodem latentis facultatis sit index. Ex specifica enim concretionis crasi à semine oriunda specifica simplicium dotes, eorumque indices specifici saporis procedunt. Unde & hanc crasin ceu optimam rei patrem simpliciumque nucleum in eorundem preparatione

tam studiosè conservandum monet Helmont. & ablati aut transmutati eum tegentibus, nunc inalignis nunc inutilibus scoriis, tanquam corticibus in apertum protrahendum, ut sexcentis istis saporibus corpus nostrum infestantibus, ex dyscrasia potentiarum Hippocraticarum, & varia depravatione obortis, cito tuto & jucundè mederi queamus: in quo excellentia liquoris Alkabeft mirè est commendationis, non tantum ab Helmont. rr. dispens. modern. §. 22. primitus praedicata, sed praeterea quoque à Starkey Tr. Pirotechnie asserit. c. XII. p. 28. propria experientia confirmat; qui scil. resolvit vegetabilia in primam eorum materiam liquidam, discriminans in iis omnes heterogeneitates, donec parvus liquor crasin totius herbae vel feminis integram in se continens ab aliis preparacionibus sive per ignem fiant, sive sine eo, mediantibus solutionibus, aliisve operandi modis, in specie fermentationibus, simplicium crasis & hinc operandi ratio pro diversitate laborum, additorum aut separatorum non parum immutatur, & alia quasi nova per artem ipsis impiuntur, ita ut talia chymica sapissime potius artis acquirant, quam naturæ sinitiva agant, idque in primis minerali regno. Sic enim rhabarbarum cum sale Tartari digestum, omnem purgandi virtutem amittit; astatum in aqua bullitum, diureticum evadit egregium tardatum februm remedium, opium per acida virtute narcotica & anodyna omnino spoliatur: Sal Tartari volatile vegetabilium venena, in specie napellum, levi digestionem omnino corrigit, teste Boyle experim. Philos. p. 136. Mercurius vitæ vomituriens per sal Tartari fit catharticum per inferiora, per nitrum vero evadit bezoardicum, Luna per nitrum dat pulv. amarissimum, parva 2. vel 4. gr. dosi, copiosè absque ullo tamen nocimento hydropicorum aquas educentem, facillè denudè in antiquam iners Lunæ corpus reducendum: Auri dura compages praecipitatur in pulverem tonitrualem, qui tamen per sulphuris acidum omnino obmutescit, pro basi auri diaphoretici Poteriani singularum virtutum remedii. Et quanta hic non possit adduci, nisi respiciendus esset finis.

DISSERTATIO II. DE ABSTRUSO RESPIRATIONIS HUMANÆ NEGOTIO, EXULANTE FAMOSA VACUI FUGA:

Ex genuinis gravissimi hujus Argumenti φαινόμενων, causis plenius eruto.

PROOEMIUM.

CHRISTIANO Philosopho dignissimum sanè ac pervenitè dictum est illud Basilii Magni, Mundum hunc vocantis παιδευτήριον τῆς θεωρίας, καὶ ψυχῶν λογικῶν διδασκαλίον. Tam admirandus etenim ex vasto creatorum tam concinnè coartatorum systemate, veluti ex tot speculis reflexus, mentisque pariter ac corporis profundè contemplantium oculos tantopere percellens sapientiae splendor non potest non de summi cuiusdam, Omnipotentis, Aeterni, ac Infiniti, omniumque perspicacissimi Numinis ineffabili existentia plenissimè testari; aded, ut & ipse Gentium Doctor ad Rom. I. v. 20. haecce luculentissimè stabiliat: *Quae sunt, inquit, invisibilia illius (scil. DEI) ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, pervidentur, ipsaque aeterna eius potentia ac divinitas.* Hinc quoque rerum creaturarum curata Observatio, quamque haec in hominum animis prolicit, Admiratio, haud incongruè causa *σοφιστικῆς* Philosophiae studii nonnullis censetur; imo in nil admirando Philosophiae finem perfectionisque colophonem suum esse opinati sunt Pythagoras, Plato, ac Stoicorum ordo. Nec possum, quin insignissimo omniumque ferè primo hujus saeculi Realis seu Experimentalis Philosophiae propugnatori, Doctissimo Galileo promptè adtipuler; *Esse nimirum grandem illum Naturae Librum vera Philosophia genuinum ac proprium obiectum.* Cum autem miranda divini creatoris opera non nisi sensuum nostrorum tanquam totidem excubitorum interventu intellectum feriant, à quibus quippe omnis sapientiae humanae, quantulaecumque demum fuerit, prima omnium extremaque pender origo; adeoque hominum nulli nisi volenti ad praememoratam *θεωρίας* animaeque διδασκαλίαν via sit praclusa. Hinc meritò cum Bernardino Teleseo Italo, acerrimi ingenii viro, ac Peripatum vehementer exercente, acerrimè ferendum dolendumque, naturae rationem per tot saecula non tam ex ipsis creaturarum φαινόμενοι, quam ex Aristotelicis aliorumque voluminibus accersiri solitam. Nam brutum profectò, homineque prorsus indignum est illud Masii Stagyitae Interpretum haud postremi effatum; dum, (de loco verba faciens, referente Rallio) ego inquit, nisi me Aristotelis & D. Thomae compelleret Auctoritas, manibus pedibusque in sententiam de Intervallo libenter abirem, quam & intellectu faciliorem, paucioribusque difficultatibus patere, si attentè & argute superiora, & quae de natura illius diximus contempleremur, facillè deprehenderemus, Verum quia ingenii fascies submitrendi sunt Aristoteli & D.

Thomae, fateamur Locum superficem esse & non intervallum, quia hi gravissimi Philosophi tradiderunt. Sed valeat infelicissimi ingenii Masii surillaque mancipia; solius quippe Naturae operibus optimo jure Pythagoricorum illud *αὐτὸς ἔφα* competit; utpote ab ipso summi creatoris ineffabili, quodque facta sequuntur, Verbo, FIAT, ortum suum repetentibus. Ex horum itaque numero innumero, quam jam praè manibus habeo, nobilissimam ac insimul maximè abditam Materiam selegi, ad eamque pro renelli ingenii viribus perquirendam animum induxi. Constitueram equidem primitus perfectam de Aëre per universam Medicinam considerato, nec non, ob Materiae affinitatem, de Vacuo Spatio, deque Spiritu Mundi Catholico *διόλου* Orbi Literato proponere; Verùm cum eandem elaborando prolixiorè repererim, quam Academiarum Dissertationum mos, ferè solet, nec accurtari commodè ob laxum Argumenti ambitum spinosamque naturam potuerit; idcirco ad plenius ortum id differendo, RESPIRATIONIS interim penetrabilia ingredi placuit. In quo negotio si vides me magnorum Auctorum Hypotheses deseruisse, libereque in rei naturam inquisivisse, ne quaeso sinistrè interpretare. Sapientiam enim, inquit Lactantius lib. 2. Divin. Institut. sibi adimunt, qui sine ullo iudicio inventa Majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc (pergit ulterius) eos fallit, quòd Majorum nomine posito non putant fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant, quia Minores vocantur; aut illi desipuerint, quia Majores nominantur. Praeterea sola Natura est Arcanorum suorum interpres fidissima; Nam quae in uno aliquo genere obscurius exhibet, ea luculentius in alio explicat. Et quavis (ut cum celeberrimo Mathematico Caesareo Keplero, *Introduct. in Mathem.* loquar) in Theologia Auctoritatum: in Philosophia tamen non nisi Rationum atque Experientiae momenta sunt ponderanda. Auctoritatum enim vastissimus est numerus, selectus earundem dubius, fundamentum plerumque lubricum. Neque id operam dedisse me scias velim, ut ex aliorum libris Centonem confuerem; sed ut Experimentis tum propriis tum aliorum huc collatis ad investigandam mirabilem Respirationis Humanae naturam intellectum exererem. Nec omnes Auctorum opiniones pugnaciter examinasse juvabit, quod vel ipso Aristotele Iudice Eth. 1. c. 2. vanius forte foret: Satiùs verò maxime insignes, aut quae videntur niti aliqua ratione excussisse. Tandem etiam pro tractandi Methodo Stylove venia mihi impetranda erit abs te, qui cum Romanis Musis familiarius forsitan vixisti. Eum siquidem ad scholarum normam non esse compositum optime

novi. Sed voto apud æquos rerum arbitros me facile potiturum confido, si causam ipsis exposuero. Scilicet vix à limine salutarem Literas, cum Anno ætatis XIII. nondum elapso mihi rursus easdem eriperet inevitabilis Pharmaceuticæ Arti me addicendi necessitas. Quo tempore quantus Demosthenes, quantumque Cicero fuerim, tu ipsemet judica. Illa porro per octennium pro viribus exulta, Pyrophiæ Chemicæ jucunditate allectus, in Vulcania castra transfii. Quorum sanè tum ardore ignivomo, tum quoque carbonum atrore amœniores itidem nitidæque per offergram biennium procul fugabantur Musæ. Donec tandem Virorum pietate, prudentia ac eruditione præstantium suavis, vix triennio abhinc, in Alma hac Philuræa Litterarum Albo inscriptus, Medicæ Arti me totum dederem. Cujus vastissima amplitudo omnem mihi hæcenus ad Humaniores Literas tramitem præclusit. Sed solatur me sublimis ille ingenii vir Galilæus, in *Dialog. de System. Mundi* p. 66. in aliis quidem articulis, inquit, dicendi præmissio scriptorumque variâ lectio & Autoritas locum invenire possunt, ut qui rebus præset, is suam quoque rationem plausibilem probabiliorumque efficit. At in Scientiis naturalibus, quarum conclusiones sunt veræ & necessaria, ubi nullus arbitrio humano locus est, nil efficiunt. Nam ibi mille Demosthenes & Chrysippi, milleque Aristoteles, vel à mediocri ingenii homine unico, qui meliori fortuna, libertate, ac candore verum amplexus est, proferuntur. Hæc in Dictionis meæ patrocinium sic uberius diducta volui, quæ ut alicujus apud Te momenti esse patiaris, Ingenue Lector, est, quod maxime rogo. Rerum verò quod attinet momenta, ea præter tuum in judicando candorem, propriæ insuper probabilitati confidunt. Nunc ad Te, Sanctissime JESU, Verbum Patris supplex devolvor, ex imo pectore ingeminans, velis mihi æternum, qui Tecum habitat, Sapientiæ Spiritum largiri, qui hocce meos conatus dirigat in summi Nominis Tui gloriam, Proximi evolumentum, operumque tuorum salutarem cognitionem. Amen.

CAPUT I.

Respirationis Ονομασολογία, nec non πραγματολογία succinctè adumbrat.

§.1. **L**audabilis moderni sæculi in steriles Logomachias non adeò proni, sed rerum potius momenta pensitantis mos haud duris feret, quòd ονομασολογίας scrutinio non curiosus inhareamus; ipso quippe Scaligero Judice, cætero quin sat spinoso, in *Carmibus* suis:

Suatum ac supinum plumbeque deliri est: Rebus relictilis consensere in verbis.

Horum autem nescio an oblitus, an verò subtilitatum suarum (in quibus mirum quantum sæpiusculè sibi complacere videtur in *Exerc. contra Cardanum*) dulcedine nimium allectus in *Comment. in Aristot. Histor. Animal. Lib. 1. c. 2.* (quorsum, cui hæc sapiunt ferula, remitto:) multa de Respirationis Etymologia verbosè disserit, ne curiosa magis quam fructuosa verior, cum nihilo facilius in absconditam nobilissimæ hujus Functionis naturam, vel ab illo aliisve consimilis farina scriptoribus penetratum, penitusve deventum sit hæcenus.

§.2. Verumtamen ut quadantenus morem geramus Galeno dicenti *Lib. 1. M. M. c. 5. ἐπι πάντων ἡντιμείων εἰς λόγον καὶ μεταλαμβάνειν τὸ ὄνομα: in omnibus, de quibus quæritur, ad rationem oportet assumi ipsum nomen:* paucissimis saltem attingamus Respirationem, Græcis ἀναπνοὴ & ἀναπνεύσις dictam, esse vocabulum generale, binos distinctosque Actus denotantem; nimirum tum aëris Admissionem, Inspirationem in Medicorum Scholis communiter vocatam, Græcè εἰσπνοή

& ἐκπνεύσις: tum ejusdem aëris illapsi Expulsionem, Expirationem communiter nominatam, Græcè ἐκπνοή. Reciprocus enim hæc aërem in pulmonum antra admittendi indeque rursus expellendi exprimentivè motus; una voce Medicis audit Respiration seu Respirationis.

§.3. Quibus decenti brevitate prælibatis, cæterisque Homonymiæ ac Synonymiæ tritis ad Philologorum verbosa volumina ablegatis, recto tramite ipsum Argumenti substrati nucleum degustaturi ad πραγματολογία properamus. Ubi prima fronte illicò sese offert Deserviendi necessitas omnium suffragio inevitabilis; Ast sane, sive Autorum tantis opinionum divortis fluctuantium farraginem, sive irretitam ipsius rei naturam spectes, tam operosa, ut, nisi forsitan temere quid dicere velimus, aut precariam penitus Doctrinam afferre, in hocce diversorum Agentium atque Effectuum simultaneo concursu vix arbitri me insulse licet paradoxologicè facturum, si cum profundo Philosopho Democrito, *Hominem deserviente id, quod omnes scimus; referente ex Empiricò Gassendo Exerc. Paradox. 5. adversus Aristoteles:* pariter & ego Respirationem deservire id, quod omnes scimus esse Respirationem, Facilius quippe totum fere Respirationis Causarum ac Modi sciendi nexum analyticè exponere, quam hæc omnia conciso verborum Lyramate, unica scilicet paucarum linearum Definitione, prout Dialecticæ Leges (quo jure hic non disquiram, cum doctè folideque id fecerit solide doctus Gassendus, l. c.) exigunt, compingere: Ita quidem, ut ne verbulum gratis aut improprie dictum, calamo elabatur.

§.4. Ne tamen nostros conatus diffinulem, spreitis aliquorum placitis, Respirationem Humanam deservire liceat, quod sit *Functio hominis nati atque viventis arbitraria, bipartita, ac non nisi sub vite periculo ferians; qua indefesso reciprocationis motu, nunc amplior sicut rhorax, aëri per os navæque pulmones irridenti, eos expandendi locum cedit; Nunc rursus illicò sese coarctans eundem, pulmones restringendo, simul cum vorticò halitus sarcinâ maximam partem expellit; nonnullâ interit, utut minimâ, aëris parte in Massam Sanguineam, pulmones ex circuli lege, vasorum pulmonalium sanguifluorum beneficio, permeantem, transeunt; ad varios tum vite simpliciter, tum ejusdemmet commodius ducenda vsu infra plenissime disquirendos adornata.*

§.5. Respirationem esse Functionem hominis viventis nati notanter dixi. In infra sequentibus quippe aliquor argumentis probatum dedi, Factum in utero ac secundinis sepultum nequam respirare posse. Quod autem Respiration sit Functio arbitraria, cuilibet facile patebit, Instrumenta ejusdem, Causas, Agendique modum, ac Usus in subsecuturis attente perlustranti. Accedunt historiæ illorum, qui Spiritu cohibito sesemet ipsos sponte jugularunt: quarum unam refert Galenus *Lib. 2. de Motu Musc. cap. 6.* hincque suggerit *Valer. Max. Histor. 1. IX.* nec sufficere objecisse, Respirationem etiam in somno nobis inscisci fieri, hincque evincere velle, esse illam è numero Actionum naturalium. Somnambuli enim atque somniloqui eruntne naturaliter seu involuntariò, an verò pro arbitrio animâ agentibus annumerandi? Qua occasione non possim quin mirabilem ex *Helmontio Tr. de Formar. orru* §. 53. historiam adnectam. In *classibus literariis*, inquit Autor, *mibi sodalis erat in cubiculo, honestis civibus ortus. Hic clausis oculis noctu plerumque surgebat, & oberrabat; clavem verò secum deferrebat, seraque post se clausam rediens aperiebat. Vespere itaque surgo & clavem clanculum subter pulvinar abscondo, ille vero in somno surgens abditam clavem velut sibi visam capit & abit. Sequor illum arrepta tunica. Ille vero scandebat antiquum parietem terminum Collegii musico ac fæno oblitum. Arcus enim erat, quo trans flumen sustinebat paries murum hori vicini. Plenilunium erat & nox pruinosâ. Ad spectaculum*

culum horruis & præfrigore redii. Sodalis vero max reverens tam inhastranter clavem in foramen claustris abdit, quod vix ullus videns & sub meridiam aque incensanter id faceret. At mane omnium inmemor erat. Hæcenus ille. Alius quidam densâ nocte surrexit, ignem ex chalybe suscitando candelam accendit, versus latinos compoluit, contubernali monstravit, in illis sibi complacuit & manè itidem omnium inmemor fuit. Hæc qui consideraverit, merito mecum distinguet inter Actiones nobis inscisci quidem, non tamen volentibus à nobis editas; & inter illas, qui nullo modo arbitrio nostro subsunt; in quo tamen Respiratione perfectè posita est; ita, ut illam pro voluntatis alilubente Imperio accelerare ac retardare, varieque modifficere, imò planè cum morte subsequente suspendere possimus, uti ex memoratis liquet. Præterea alius forent repetendæ corporis viventis Actiones atque Motus, eorumque causæ, cur nobis aut inscisci, volentibus aut non volentibus, aut denique penitus nolentibus eorundem nonnullæ fiant, si hujus loci essent, quam solis distinctiunculis in Naturales & Animales; acquiescere. Causam enim solidam ac picipaci ingenio satisfaciendum attulisse; cur anima in somno, somniis, somnambulibus, Ecstacis, similibusque castibus alio penitus ac anomalo modo (respectu Actionum nobis inscisci ac præmeditato quasi consilio contingenti,) agat, hoc opus, hic labor.

§.6. Porro bipartitam Functionem esse ἀναπνοή jamdum innui, cujus pars prior; dum primâ omnium vice respirare incipit natus ac secundis extus infantulus, Inspiratio est; quâ thoracem dilatat, ad cujus dilatationem aër præ trachæ foribus quasi expectans, illicò ponderis sui mole in pulmones irruit, illoque expandit, atque hæc ratione vasa pulmonalia ab acumbentibus pulmonum vesiculis, suaque concidentia illa hæcenus comprimentibus liberat, sanguiniquæ patentem transitum præbet. Pars Respirationis posterior est Expiratio, qua aër sponte illapsus rursus à thorace coarctato è pulmonibus exprimitur expelliturque: aliquantilla interim, sub utroque Respirationis Actu, aëris parte sanguineam aliaque consequenter corporis partes transeant. Sed omnia hæc ac singula rudi saltem penicillo hic adumbrata in subsequenti uberrimè ducenda ac dilucidanda erunt.

CAPUT II.

Regularem Sciagraphiam Principiorum omnium Respirationis Actus Universè constructurum delineat.

§.1. Quoniam valdopere vereor, ut numerosa Autorum, quotquot hæcenus evolere contigit, de recondito ac intricatissimo hocce Argumento tractantium, cohors accuratis ac circumspæctis ingenii satisfaciatur, quippe aut non omnes Respirationem integrantes partes explicantium; aut diversam Causarum ac Effectuum huc concurrentium indolem haud satis distinguendum; idcirco, ut cuncta ἐπεγείρωσ peragamus, rem, quod ajunt, ab ovo exordiendum, methodicam quandam cunctorum universo Respirationis Humanæ negotio, seu activè seu passivè intervientium Principiorum Sciagraphiam præmittere haud inconsultum duximus.

§.2. Dicta proinde principia bifariam potissimum considerari possunt; vel quatenus ceu homini propria intra que penetrantia præexistunt; vel quatenus ceu communia illi, æque ac omnibus animantibus, extrinsecus circumfusa data occasione intro adveniunt. Intrinseca rursus vel immediate sub sensu cadunt, vel non cadunt. Insensibilia sunt: Anima, Causæ primariæ aut principalissimæ (respectu scilicet ad rerum creaturarum cancellos restricto, ineffabilique ac immen-

to causarum universè omnium Chotago æterno, DEO, ubilibet reverenter præsupposito) Efficientis munus: & Spiritus animales, Efficientis secundariæ vices generantia. Bina hæc Principia semper subintelligendo cum sensibilibus hic potissimum nobis res erit. Sensibilia itaque principia intrinseca iterum bisecanda erunt in causantia sive Activè, & Instrumentalia, Passivè, respectu priorum, se habentia. Causantia seu Activa Principia sensibilia intrinseca causantur vel efficienter, vel finaliter. Finaliter causantia videbimus infra; ubi de variis Respirationis Humanæ Usibus dispendendum erit. Efficienter Causantia intrinseca vel Inspirationem vel Expirationem causantur, Inspirationem quæ efficiunt, sunt Musculi omnes (Animæ ac spirituum animalium influxu ubivis præsupposito) costas elevare valentes: idque immediate in naturali ac moderata Inspiratione, quales sunt Ser-rari politici superiores & inferiores, Levatores costarum *Stenonii*, & Cervicales descendentes à *Dicmerbroccio* descripti. In aucta verò ac intensiori Inspiratione, quin mediantibus Scapulis, per Musculos subscapulares alioque dorso affixis, Levatores seu Patientiæ & Rhomboidæi mutuum aliquatenus possunt conferre operam, non est, quod dubitemus; cum idipsum situs ac connexio digito quasi commonstrent. His adde Diaphragm, præter diductionem, quam à thorace patitur, propria sed modica saltem contractione sua ad pectoris cavitatem augendam aliquantum contribuens, adeoque eodem Inspirationis momento gemina motus Causa, intrinseca una, altera extrinseca, attamen ad eundem functionis scopum collimant, gaudens.

§.3. Hæcenus de Principiis internis ad Inspirationem efficienter concurrentibus. Expirationem quod concernit, videtur eadem, si ordinaria seu moderata saltem fuerit, à sola costarum, sterni, clavicularum, scapularum cum brachiis integris, omniumque adherentium partium, ut & ipsorum pulmonum mole, consueto gravitatis ritu deorsum (remittentibus causis sustollentibus) tendente, effici posse; Si addideris Sacrolumbum utrinque ab ossè Sacro & lumborum spinis exortum, costisque inferioribus intus & extus affixum: nisi quod quadantenus symbolum suum conferant Abdominis contenta, versus Diaphragma tantillum relabentia. Quæ tamen, quod non simpliciter ad Expirationem necessaria sint, suadet Experimentum, quò, remotis istis in cane Diaphragma nihilominus expirando rursus ferri demonstratur. Si verò præter solam aëris admitti halituumque expulsionem fortior Expiratio (in quemcumque denique finem instituat) fieri debeat, præmemoratis Expirationis causis insuper auxiliatrices jungunt manus musculi Abdominis Recti præprimis atque Obliqui.

§.4. Hucusque fuerunt Respirationis Principia intrinseca sensibilia efficienter aut Inspirationem causantia: nunc locum sibi postcunt Principia interna instrumentaliter seu passivè ad hocce Respirationis negotium concurrentia. Ubi præliminaster notandum, quod, nisi ἀναπνοή committere velimus, solide philosophantibus exosam; nec musculi supra inter Activa seu Efficientia Principia numerati; nec Spiritus animales respectu ad Animam; nec ipsa denique Anima, nisi in æternum Numen (quod Christiani merito omnium Motorem absolutissimè primum ac prorsus independentem veneramur.) injurius sis, Causarum propriè Efficientium nomine ac munere æstimari queant, uti supra jam innuimus. Attamen cum respectivè ac indulgenter in prioribus Musculos ibidem recensitos Principiorum Activorum seu efficienter causantium officio dignati simus, quatenus scilicet Efficientium in Respirationis actu causarum primæ in sensum immediate incurrunt; idcirco Instrumentalia ac passiva Respirationis Principia intrinseca, partim in Inspiratione, partim in Expiratione, partim etiam

(diverso licet respectu,) in utroque conducentia erunt, omnes tum Spiritus animales, tum Atmosphæram æream, aut transmittentes aut excipientes continenteseve; nec non thoracis cavitatem circumspicientes corporis humani partes; quarum præcipuæ aut peculiarem considerationem promerentes sunt Nervi. (ut ipsius Respirationis ordinem observemus) Cervicis, Dorsi, ac Lumborum, Ossisque Sacri Vertebrae, Costæ omnes tam Legitimæ quàm Nothæ, Sternon, Claviculae, Scapulæ cum Musculis, quibus Dorso neentuntur, Musculi subclavii, Intercostrales externi ac interni, Triangulares, quos *Marchetus* pro Intercostrali portionibus agnoscit: Pleura, superficiem concavam thoracis succingens ac proximè integrans, & Diaphragma quatenus à thorace diducitur: Hinc Nares, Osve patulum, aut horum quadantenus Vicarii ductus Tulpiani seu verius Fallopiiani, faucës, Larynx nec musculis nec Epiglottide clausa, Trachea, ac vesiculosa pulmonum moles integra; Hinc sanguis, succique reliqui, Vena pulmonali, Cordè ac toto consequenter corpore, vasis tamen præcipuè arteriosis circumerrantes, &c.

§. 5. Hæc de Principiis Humanæ Respirationis homini propriis, inque ejusdem tum Ergastulo corporeo præexistentibus, tum arbitrio positis, sufficere queunt. Restat ut de altero Respirationis principiorum summo genere mentem aperiamus, quippe quod non tantum Respirantibus creatis omnibus commune respectuque Respirationis futuræ, (non præteritæ) extraneum penitus, sed nec horum nutu nisi accidentialiter & ex consequenti solummodò ad respirandum concurrat, in quo tamen totus ferè Respirationis Cardio versetur, undè & concursus ejus, rei quippe omnibus animalibus ad vitam simpliciter tantopere necessariæ, tam univèrsalem, tam promptam, tamque difficillimè excludendum ordinasse utique videtur Summus rerum omnium ac Sapientissimus Arbiter, ut, etiam si nulli penitus animantium in istud Principium ullatenus nisi ex accidenti duntaxat, jus sit; Attamen quam vastus etiam eorundem per totum terrarum orbem sparsus sit numerus, licet omnia ac singula unico eodemque momento pectus Respirandi gratia expandere, non possit non paratissimo affluxu ad vota eorundem explenda irruere; aded, ut vel ex hoc solo meritissime ab harum rerum contemplatore sedulo cum *Propheta Isaia c. XXVIII, v. ult.* tantis qui insiguiatur elogiis dignissimus sit; *Esse scilicet in consilio stupendum, in operatione Excellentem.* Hæc proinde principia extranea atque extrinsecus intrò, data porta spatiosè, videntur sunt Atmosphæra ærea, omniaque inibi diffusa atque natantia effluviòrum Globi Terraquei agmina. Quæ cuncta tamen in subsequenti collectivè sub uno eodemque aut Aëris aut Atmosphæra nomine salutabimus.

§. 6. Atmosphæra itaque eadem tum active tum passive ad Respirationem concurrere reperitur; quod, nisi distinctis fieret temporum momentis, implicare videri posset. In Inspiratione quippe Aër agentis ac efficienter pulmonum expansionem causantis munus; subsequenti vero Expiratione revera Passi vices subit, è pulmonum quippe cavernulis à thorace subsidente expulsus atque expressus. Sed hæc de Aëris Naturæ ac Motu Doctrinam fusius explicandi infra commodior dabitur locus, in quantum scilicet ad hæc functionem pertinere videbitur.

CAPUT III.

Thoracis Structuram in Respiratione præprimis attendendam ejusdemque Motum inculcat.

§. 1. Si sit præmemorata Principiorum quatenus Univerſam Respirationis Humanæ Functio-

nem constituunt, *Sciagraphia* ac series. Porro subnata nobis dilucidius reddendi hoc argumentum spes de quorundam majoris præ cæteris in Respirationis negotio momenti, Principiorum structura, indole, situ, motu atque effectibus peculiari scrutinio mentisque indagine dignis, nec non perplexo eorundem, ac intricatissimo agendi aut patendi modo exactius perquirendo, nos admonet.

§. 2. Sedulo autem corporis totius situs in explicandis Respirationis partibus atque phænomenis observandus ac distinguendus est, ne error nobis in enunciando, Lectori autem benevolo in concipiendo obrepere possit. Notet proinde semel pro semper B.L. nos imposterum ubique de homine loqui, quatenus is, erecto ad sidera vultu ac corpore, pedibus innitens, perpendiculariter ac per angulos rectos (si non mathematico rigore, saltem sensu physico, quem itidem semper in infra sequentibus subintelligimus) horizontali globi nostri plano insistit.

§. 3. His nullibi non præsuppositis, in spinosissima ac contentionum feracissima hæc Materia, Analytica utar Methodo, phænomena scilicet ipso sensu nota præmittendo; hincque ad ulteriorem causarum investigationem accurato ac circumspècto ratiocinandi modo progrediar. Notandum itaque, arcuatam costarum structuram cum spina dorsi nequam, nec consequenter cum sterno, committi per angulos rectos, ita ut rectangulam cum illa cruce referant; sed declivi admodum situ spinæ vertebrae esse affixam, præsertim inferiores ac spurias; anguloque à parte inferiori acutiores, à superiori vero obtusiores constituere; hinc & versus curvam sui partem depressiones esse; adeo, ut, si linea secundum costæ alicujus ductum in altero laterum sita duceretur eadem cum globi Terraquei superficie non parallela ac pari semper ab eadem distantia curreret; (quod fieri necessarium foret, si transversim ac cruciformiter cum spina conjunctæ essent costæ;) sed oblique deorsum ad terræ planum properaret, brevique ad id pertingeret. Hinc sequitur infallibiliter, quo magis costa, dicto modo spinæ inarticulata, erigitur, eò obtusorem fieri angulum ejus inferiorem, qui antea fuerat obtusior, sicque utrumque angulum ad rectanguli figuram accedere propius, ac consequenter semicirculares costas magis extorsurum, id est, versus omnia semicirculi costarum puncta magis protuberare, quo altius costa erigitur, id est, quo magis arcuatè costa media pars à spina per sui elevationem recedit, magisque ad lineam transversam, respectu spinæ conceptam, costæ appropinquant. Hæc omnia in Inspiratione dicto jam ritu; contrario autem penitus per omnia in Expiratione quod eveniant, mechanica necessitate sensuumque ministerio liquidissime constat.

§. 4. Notandum ulterius, totam costarum cum claviculis, sterno & scapulis affixis compagem esse mobilem, imò & actu in moderatissima quoque Respiratione sursum ac deorsum moveri, seu, accuratius loquendo, motum in orbem progrediendo, eademque, qua iverant, via regrediendo, incipere sive attentare. Attentare notanter dico, quia nequam integrum circulum, imò ne quidem octavam circuli partem describunt, verum describere attentant solummodo; nec tamen recta sursum aut deorsum, sed circulariter moventur, seu potius moveri incipiunt, tum quando à musculis huic officio dicatis attolluntur, tum quando propria totiusque thoracis mole gravitante subsident, perque musculos Sacrolumbos & Abdominis Rectos atque Obliquos deorsum trahuntur, Thoracis hunc motum etiam in liberrima Respiratione observabilem contra industrium *Bartholinum*, nec non plerisque aliis noto. Neque *Galeno* lenem, à solo diaphragmate dependentem; ejusdemque nec fortiosem, musculis independentem; concurrentibus factam; nec tertiam intercostalibus concurrentibus factam; nec tertiam illius sublimem, diaphragmate, intercostalibus & tho-

racis musculis simul agentibus. Respirationem admittere sensuum accurate observantium, ad quod appello, tribunal indulget. Neutiquam enim ratione Diaphragmatis aut musculorum intercostalium Respiratione differre potest; cum nec ab his, nec ab illo; nec ab utrisque, juncta licet opera agentibus, Respiratione fieri possit, nisi costarum motus per musculos ad id destinatos celebretur. Sed de his fusius infra.

§. 5. Quod autem motus costarum tendat in orbem, optimè intelligere poteris, si, ut rudi utar exemplo, Siphonem recurvum ac bicurvam, (non vero reductangulum) binis suis crurum extremitatibus (costæ recurvæ trunco spinæ adhærentis instar) arbori cuidam, quocumque modo transversum affixum concipias, ita quidem, ut in altera extremitate recurva sursum deorsumque, non recedentibus intetum ab arbore binis cruribus, moveri queat. Bicurvus hicce siphon, si in curvata parte aut elevetur, aut deprimitur, semper circulum describere gestit; imò licet funiculum supernè alligatum ac non nisi versus unicum idemque punctum recta sursum trahentem concipias; nihilominus tamen in substrato hoc simili motus affixi siphonis specificè simul modificabitur in orbem, propter sui structuram & nexum cum arbore. Pari penitus ratione semicircularium costarum extremitates binæ in utroque latere sterni & spinæ, veluti siphonis crura arbori, inarticulatae sunt, ut semicircularis earum circumferentia à musculis in Principiorum Sciagraphiâ enumeratis, sursum deorsumque; ratione autem nexum cum sterno & spina; motum in orbem determinantis, circulariter moveri queat. Hinc quia costæ non exactè transversum cum spina junguntur, quin potius semicircularis earum circumferentia infra transversam seu horizontalem lineam deorsum mergatur, ac ex consequenti spinæ, perpendiculariter Terraquei globi plano innitenti, propinquior sit; idcirco, dum à supra descriptis musculis attollitur dicta costarum recurva pars, atque ad transversam rectangulamque, (respectu spinæ animo fingendam) lineam propius accedit, & à spina recedit; inevitabili necessitate extorsurum magis protuberat; idque spatio majori; in medietate semicirculi costarum; paulo minori vero in punctis, costæ extremitatibus, sive sterni & spinæ, propioribus. Adeoque costæ in Inspiratione sursextorsurum moventur, partim, idque primario, musculorum Inspirationi destinatum motu cogente; partim vero, idque ex accidenti, ipsarum costarum structura, situ, ac nexu cum spina & sterno, necessitante. Si itaque Autores, de musculis costas extorsurum trahentibus loquentes, ita intelligant, ut ex accidenti extorsurum, proprie autem sursum, (seu, ut sæpius antea dictum, accuratius loquendo, in orbem) costæ moveantur, tolerari possunt. Sin vero velint, costas per se extorsurum abduci, (quorum in diversis locis inclinare videtur *Bartholinus* & alii) errant. Costas enim proprie nec abduci, nec adduci posse, cuilibet facillimè patebit, firmum earum cum sterno nexum intuenti.

§. 6. Dicta hæc de thoracis Structura ac Motu observandum insimul suggerunt, præter explicatum in præcedentibus costarum motum sursextorsurum fierentem, necessario consimili lege itidem moveri partes costas affixas, quarum structura atque connexio cum costas, mixto harum motui, non tantum per se, sed & vicinarum partium respectu; convenientissima atque ad id sapientissimo naturæ Autoris consilio coaptata. Hæc proinde partes costarum motui, tanquam efficienti causæ, obsequium præstantes ac præstare valentes sunt duplicis generis; Aliarum enim motus ad Respirationem necessarius est, eandemque juvat; quales sunt Sternon cum claviculis, Musculisque intercostalibus atque subclaviis & Diaphragmæ; de quo infra plenius. Aliarum non ita necessariò requiritur; ceu sunt Scapulæ, quatenus à costas simul attolluntur, & abdominis viscera atque contenta, ab iisdem motis

diaphragmatis interventu, propulsa, de quibus *Avro-Asia* frequenti examine in proprio erectoque corpore, ac pedibus insistente, factò, firmata dicitur, eadem in Inspiratione naturali ac libera supra umbilicum vix ad digitum auricularis transversum crassitatem antrosum protuberare, expirandoque rursus subsidere. In extrema autem, quæ fieri potest, digitum auricularem transversum extumescendo vix transgredi, de quo paulò post, ubi Diaphragmatis structuram & Motum dilucidamus. Sterni itaque ac clavicularum motum, æque ac costarum, sursextorsurum Inspirando; ac contra deorsintorsurum Expirando fieri, sensuum sedulo observantium testimonio liquet.

CAPUT IV.

Intricatam Musculorum Thoracem in Respiratione moventium Doctrinam sedulo perquirat atque elucidat.

§. 1. Hæc de Costarum ac Sterni potissimum structura, situ, connexione ac motu; nunc congruum sibi locum in ordine, vendicare videbitur Musculorum, præter Diaphragma, ad Respirationem, tum moderatam, tum auctam, facientium, inque Principiorum Sciagraphia nostra nomine tenus duntaxat in memoratorum, plenior explicatio, munitisque eorum fundata assertio. Ubi tanta sese primo statim intuitu offert Auctorum adversa fronte pugnantium diversitas, ut, cui tuto assentiaris vix reperias. Diligentissimus *Mayovvius Tr. suorum Part. I. p. 283.* vult, costarum sublationem fieri à solis musculis intercostalibus utrisque, inque officio conspirantibus. *Schorvamerdamius vero Tr. de Respir. c. 2.* in Inspiratione Subclavium, intercostales exteriores, costarum Levatores, & Sacrolumbum; in Expiratione contra intercostales interiores, triangularem, ac itidem Sacrolumbum, ut & Abdominis Musculos, præprimis Obliquum descendentem agere dicit. Alii alios addunt, ac prædictorum aliquos omittunt. Sed cum non tam probe quam dicant Autores, nec mihi, nec aliis forsitan, satisfaciunt. Enimverò cessarunt hoc die Oracula, dumque excusserunt brutum illud simpliciter assentiendi jugum ingenia liberè veritatem perscrutantia; idcirco & nostram de Musculis Respiratoris sententiam, rationibus inductivis munitam, candidis ingeniis exponere, nulla ad aliorum Autoritates facta reflexione, haud verebimur; de Diaphragmate quidem Capite sequenti; de reliquis autem hoc in loco.

§. 2. Sed ne *quædam* procedamus, *Axiomata*, quædam huc spectantia, & per se, attento animo rem perpendentibus, indubitata veritatis futura, præmittere, consulum duximus; quorum *primum erit*: omnem musculum agere sui contractione; ex interno principio orta, hinc & intumescencia duriuscula, eaque, tum actioni, tum corpori suo, proportionata. *Secundum sit*: omnem musculum, partibus tum structura; tum loco, tum mobilitate respectiva differentibus, utrinque affixum, trahere versus partem immobiliorum; sive id fiat immediatè, quale quid sit v. gr. in Musculis Abdominis Rectis, imò plerisque totius corporis musculis, recta versus terminum fixiorem moventibus; sive mediante corpore quodam interposito, tractum prius aliorum determinante, licet tandem nihilominus, si tractio continuaretur, pars mora perveniret ad partem, cui musculus est affixus. Exemplum subministrat Musculus Trochlearis oculi. Is enim licet versus partem trahat, à qua oritur; attamen non trahit immediatè versus terminum partis istius; sed potius versus terminum Trochleæ, quam pertranſit tendine suo; sicque eventualiter saltem, si tractatio continuari posset, oculus pertingeret ad ortum Musculi istius; non vero immediatè.

§ 3. Binis hisce Axiomatibus subjungo *Postulata* totidem, tum Rationi, tum principiis Anatomicis optime quadrantia. *Primum sit*: Musculos, licet parti movendæ non immediate insertos, posse eandem nihilominus movere mediantibus aliis, quibus immediate affixi sunt, partibus si nulla adfuerint impedimenta. *Secundum sit*: Musculorum Actionem immediate sensus non ferientem, posse tuto investigari, atque concludi ex partium, quibus affiguntur, structura, situ, motu, &c.

§ 4. Huncce præmissorum *Quaternarium* ad substratam de Musculis Respirationis primariis materiam sic applico: Primum, cum sensuum evidentia constet, Thoracem Respirando actum, primarioque sursum ac deorsum moveri, ejusque respectu spinam integram cum ossè Sacro, Os Illium, Pubisque esse partes fixiores, omnemque denique motum in corpore organicum fieri à musculis: hinc sequitur, vigore posterioris Axiomatis, ac Postulati utriusque, omnes Dorfi & Abdominis Musculos, altera sui extremitate partibus dictis; altera vero Thoraci, aut immediate, aut mediantibus aliis partibus ad id idoneis affixos, eundem versus Partes istas minus mobiles aut movere super, aut, urgente necessitate, movere posse. Cum autem porro, tum propria observatione, tum virorum in Anatomica Arte facile principum, *Julii Casserii Placentini puta, Vestingii, Bartholini, Dümmerbroccii*, aliorumque consentanea relatione, sensuali experientia innisa, pariter liquidum sit Musculos, in Principiorum Respirationis Sciagraphia, sub efficienter hanc functionem causantium titulo descriptos, esse (Diaphragmate excepto) altera sui extremitate dictis partibus immobilioribus; altera vero Thoracis compagi, vel immediate, vel mediate affixos. Ergo concludo, eosdem pectus in Respiratione, vel sursum, vel deorsum, partim movere, partim, & quidem aucta Inspirandi Exspirandique necessitate, movere posse. Notet autem B. L. me hic saltem de motu sursum deorsumve sente loqui, hic enim motus proximè & primariò à solis musculis dependet. Nam quod Thorax in Inspiratione, præter motum sursum, simul etiam extorsum: in Expiratione verò, præter motum deorsum, simul & intorsum, moveatur, id Musculis per accidens solummodo ac secundario imputandum, quippe quod proprie ab ipsa costarum structura mechanica, situ, & connexione provenit, uti ex superioribus liquet.

§ 5. Immediate itaque Thoracem pro Inspiratione elevant Musculi Serrati Postici superiores & inferiores, Levatores costarum *Stenosis*, & Cervicales descendentes *Dümmerbroccii*. Oriuntur enim omnes à vertebis, respectu costarum sustollendarum superiori loco sitis, & descendunt in costas singulas, & hisque tendinibus suis inseruntur, unde non possunt non costas partesque adunitas sursum trahere. Mediantibus autem Scapulis, ad tollendum, pro Inspiratione intensiori, Thoracem, Musculos Levatores seu Patientia & Rhomboidæos operam suam conferre posse, probabile est, quia oriuntur à colli & superioribus dorfi vertebis, ac paulisper descendendo Scapulis Dorso affixis, inseruntur. Accedit, quod in Asthmaticis & moribundis extremo conatu spiritum haurire adhibentibus Scapulæ quàm maxime eleventur. Quod ipsum etiam in sanis alta suspiria ducentibus, nec non in patibuli candidatis, Aëra jamjam ultimato reddendum, trahentibus, observare licet. In Expiratione autem, eaque naturali ac moderata, unicum saltem Musculorum par, scientissimo Naturæ Autoris consilio, agit; Sacrolumbi videlicet, ab Ossè Sacro & lumborum spinis, eodem cum dorfi longissimo musculo Principio exorti, ascendendo autem ab illo descendentes & singulis costis pinnis suis inserti. Nec enim opus erat ad liberam hanc Expirationem pluribus musculis, cum ex indole rerum naturalium gravia cun-

cta, qualis etiam est tota Thoracis sublata moles cum omnibus partibus annexis, vel sponte deorsum relabantur. Industrium interim *Schroammerdamium* miror, quomodo tantoperè labi, ac contra Anatomicorum Principia non tantum, sed & sanam rationem sensuum testimonio fulcitam tam insigniter impingere potuerit, Musculo Sacrolumbo contrarias prorsus actiones assignando: Scilicet tam Inspirando thoracem elevare, quàm Exspirando deprimere ac contractare; cum *advator* prorsus sit, quod unus idemque numero musculus immutatis situ, nexu, contractionisque modo, diversas planè ac oppositas actiones celebrare possit, scilicet nunc sursum, nunc deorsum trahendo. In aucta denique quacunque Expiratione Musculi Abdominis recti atque obliqui concurrunt, utpote ab Ossè Pubis & Illo, vertebrique lumborum oriundi, ac parti Thoracis inferiori affixi: quorum Actio insuper & ipso sensu accuratè scrutanti nota est.

§ 6. Intercoastales tum internos tum externos quod attinet musculos, novi equidem, illos omnium fere Autorum Anatomicorum pariter ac Medicorum, unanimi consensu, costas attollere inferioresque superioribus adducere debere. Nam (uti quidem vult *Mayovius*) superiores costæ magis fixæ sunt inferioribus. In diversis quidem hac etiam in parte abeunt opiniones. Alii enim Externos ad Inspirationem; Internos ad Expirationem; Alii contrarium: Alii utroque ad Inspirationem; nullos vero eorum ad Expirationem facere contendunt; quibus *Dümmerbroccii* contrariis. Quæ euncta tamen cum non tantum ab illis non probentur, sed nec ulla probabilitate gaudeant, simpliciter nego. I. Quia respirando nullam in illis contractionem sentio, quod utique vi prioris nostri Axiomatis fieri deberet; II. Quia costæ neque inferiores, neque superiores, sibi invicem, neque hic illa adducuntur, ita, ut spatium inter ipsas immineatur Inspirando; Exspirando autem rursus ad pristinam distantiam redeant; quod itidem necessario ad sensum mihi multoties experienti parere debuisset, præsertim in corpore, qualè mihi concessit natura, neutiquam obeso: III. Quia costæ omnes ab aliis modo enarratis Musculis moventur, idque simul, eodemque tum temporis puncto, tum mobilitatis gradu: Intercoastales itaque nec non subclavios musculos costas, pariter instar, ad complenda intersitia intercoastalia, pectusque integrandum, ac costas connectendas, intertextos esse, probabiliter concludo; quo munere Triangulares etiam, cum pro intercoastalium portionibus cum *Marchetto* haberi queant, fungi, rationi consentaneum est.

CAPUT V.

Genuinum Diaphragmatis in Respiratione Motum hujusque Causas penitus discussas exhibet.

§ 1. Postquam itaque Thoracis structuram atque motum, huncque efficientes Musculos respiratorios illustravimus, quidnam Diaphragma in Respiratione conferat, proximè discipiendum sese offert. De istius proinde structura, situ, ac nexu cum vicinis partibus, hincque emergente motus possibilitate notandum: claudere id ipsum ab infera parte Thoracis cavitate cateroquin apertam, non quidem situ exactè transverso, ita, ut cum spina per angulos rectos committatur, ac cum plano terræ horizontali linea parallea feratur; sed obliquo penitus, anguloque inferius multo obtusiori, quam est superior Thoracem versus spectans. Ab anteriori enim pectoris parte per costarum circumferentiam arcuissime adherens, declivi ac obliqua palatenus linea descendit ad lumborum vertebra, (nisi quod in medio gibbosum quodammodo

modo fiat versus pectoris antrum) quibus, intermediis lumborum musculis, per carnosa sua appendicula bina affigitur, sicque declivius evadit, quo magis ad posteriora approximaverit. Nec minus tum notatum mentis libratione dignum est, Diaphragma in tali situ declivi, quem imprimis ratione circumferentiæ observat, insuper versus centalem suam medietatem sensim globosum, uti jam innuimus, nonnihil atque convexum esse versus superiora; hincque concavum, facie qua spectat Abdomen; adeoque non planum ac æqualis superficie, sed in tumorem elatum, parte qua respicit pectus; sinusum vero, qua Abdominis viscera tangit, referre dissepimentum atque parietem. Ab hac siquidem gibbosa Septi transversi structura, sinuque declivi, præcipua ejusdem in bipartito Respirationis Actu pendere phænomena, mox innotelet.

§ 2. Hisce de Diaphragmate prælibatis, inoffenso pede ad ipsius, quem in Respiratione edit, præcipuè tamen patitur Motum progredior. Ubi in primo statim limine, quod dicam Diaphragma ad Respirationem, inspirantem præprimis, magis patiendum quam agendo conferre, innuimus ferè, quos à permultis seculis huc usque tulit ætas; Medicos pariter ac Philosophos offendit prævideo, qui omnes uno ore Septum transversum primariò efficientem, imò secundum plurimos, in naturali ac libera Respiratione per se & solum sufficientem Respirationis Musculum venerantur, unico forsitan *Johanne Baptista Lambæverdio* in sua *Respirationis Schroammerdamiana-Expiratione*, excepto, per quem & ego, quod hac in parte quoddammodo, (nam non penitus in puncto de Diaphragmatis motu cum illo facio,) profecerim, ingenue fateor, haud immemor *Pliniani esset, benignum scilicet esse, & plenum ingenui pudoris, fateri, per quos profeceris*. Rationes quidem, quas affert *Lambæverdius*, nullatenus me movent pro exautorando Diaphragmate, Efficientisque principalis in Respirationis negotio munere privando; cum contra eos potissimum directæ videantur, qui Thoracem à Diaphragmate primariò in Respiratione moveri assentunt; cui inconsideratè opinionem Anatomicorum ac Medicorum paucissimi; (quantum quidem hæcenus ex eorumdem evolutione mihi constat,) favere videntur, nisi quod *Clariss. Bartholinus de Mor. & Subst. Pulm. sect. 4. scribat: Diaphragmà musculum Thoracis primarium esse, eoque vulnerato Thoracem concidere, quò concidente Respirationem cessare*. Hinc denique concludit, in libera Respiratione Thoracem primariò moveri à Diaphragmate, & à Thorace Pulmonum. Cæterorum enim plerorumque fere opinio Diaphragma eatentis saltem primarium Respirationis musculum esse, quatenus sui, musculorum omnium ritu facta contractione, Inspirationis tempore, Thoracis cavitatem auget, remissione vero rursus imminuit: non vero Thoracem ab illo moveri. Quamquam haud ignorem ingentes adhuc inter ipsos vigere lites, an scilicet Septum in Inspiratione, an vero in Expiratione versus Abdomen descendat; Quas tamen in subsequenibus ex nostra hypothese optime dissolvi confidimus.

§ 3. Enim vero accuratè structuram, situm, ac nexum Diaphragmatis atque Thoracis, à *Lambæverdio* omnium exactissime, circini evidentia, delineata, si cum experimentis quibusdam hanc in rem faciendis libere, ac sine præconcepæ opinionis labe perpendam, menteque sedulo volvam, non possum non audacter animi sensa ingenuis arbitris exponendo dicere: Diaphragma videri panniculum quandam nerveo-musculosum, ventrem inferiorem à medio dissepientem, Respirationis si spectes Actum, præter aliqualem contractionem propriam, præcipuè passivum, nec Musculi primariò respirantis, (uti hæcenus ab omnibus ferè creditum,) vices gerere; moveri autem in Inspiratione partim carnosarum peripheriæ suæ fibrarum conspicua, & (peculiari encheiresi canem ad

Pars I I.

duas ferè horas absque convulsivo aut alio jactationis in corpore motu in vita, respiratione, & pulsu, servando) cuius à me demonstrabili contractione, abbreviatione, ac duriuscula tensione, globositatem ipsius deorsum-antrorsum protrahendo explanationem reddente; partim vero, & quidem præprimis, eodemque momento à musculis Inspiratoriis supra enumeratis, costarum interventu ac ope, sursum-extorsum in circumferentia, hinc & consequenter in centrali parte paulisper deorsum-antrorsum, gibbere scilicet plus explanato; unde etiam Mediastinum, cum annexo Pericardio ac Pulmonibus aliquantilla tensione motuve teneatur, nec non Abdominis viscera (hepar præprimis, ventriculus, intestinum colon & lien,) deorsum-antrorsum, licet vix ultra calami anserini crassitiem, propelluntur. Ex quo immixto Diaphragmatis motu spatii Thoracis concavi capacitas necessariò increfcit, sicque aëri (ubicunque loca aliis corporibus non obita occupare nunquam non gestienti,) copiam facit, pulmonum diductilia ac sinuosa membranacea antra subeundi, eosdemque obsequio promptissimos explicandi & expandendi. In Expiratione, e converso, costas, ob remittentes musculos, deorsum-intorsum tendentibus, nec non Diaphragmatis fibris à tensione contractioneque cessantibus, illius iridem circumferentia rursus deorsum-intorsum; centrum vero ejusdem rursus ad pristinam globosamque convexitatem, simulque retrorsum, partim à Mediastino è paucilla tensione sese restituentem; partim à visceribus Abdominis relabentibus promotum, tendit; adeoque in totius Respirationis serie, præter modicam contractionem, præcipuè, raptum costarum pressuramque Abdominis viscerum patiendum, confert; iisque partibus obsequium præstat; nec ullatenus, ut multi, iique non infimæ notæ Auctores volunt, immoto Thorace, solum respirare potest.

§ 4. Nec obstat tantorum virorum aliter sentientium ac Diaphragmati in Respirationis officio primas deferentium tantus numerus, tantaque Autoritas, quippe qui, ut cum *Seneca* loquar, nulli eorum me mancipavi, nullius nomen fero; multum sanè, (fateor) magnorum virorum iudicis tribuo; aliquid tamen & meo vendico. Imò ipse *Galenus*, Scriptor post *Hippocratem* in Medicina vetustissimus; maximæque apud Antiquarios autoritatis, *sect. 5. Commentar. i. in Hippocr. de Humor.* haud obscure mihi patrocinatur; in *Medicina*, inquiens, non est par, præcis (addo ego, & Neotericis, nisi Rationum & Experientia illorum pondera id suadeant,) fidem simpliciter adhibere, ut si quid illi dixerint, statim credamus, sed potius Experientia & Ratione, verumine illud sit, an falsum perpendendum est: quod qui non faciunt, ne illi vehementer errant, & in errorem alios inducunt. Rationes autem & argumenta *Lambæverdi*, cum, uti dixi, non tam pro adstruenda hac doctrina, quam ad diruendam eorum opinionem, qui Thoracem à Diaphragmate moveri sustinent, militare constet; æquum erit, ut præmemorata, de adimendo Diaphragmati in Respirationis munere primatu, ac passiva potissimum adstruenda ejus forte, hypothese, ne precariò hæc attulisse videamur, argumentorum robore muniamus, explicatioremque reddamus ipsi.

§ 5. Primo itaque Visu ac Tactu, tanquam Criteriorum in Philosophia, hujusque genuina, prole Medicina, certissimis, cuiuslibet accuratè attendenti planum sit, costas sursum-extorsum Inspirando, & contra deorsum-intorsum Exspirando moveri. Præterea motus costarum extorsum etiam probatur experimento, quo pectus, omni Aëre efflato, fascia commensuratum in Inspiratione, intensiori præsertim, manifestè amplius fieri fascia prolongata, rursus mensurando docet; quod & præter *avroslav* affirmat *Bartholinus de Mor. & Subst. Pulm. sect. 2. idemque Magni ingenii vir Helmonius Tr. Catharr. delir.* Hinc sequitur infallibi-

lites:

Mediastinum cum adherente Pericardio & pulmonibus, qui quidem pulmonum motus multis Viris doctis suppeditavit hæcenus argumentum, infirmum equidem, pro demonstranda pulmonum in Respiratione aëritate, cum tamen in hoc casu pulmones neutiquam expansionis & coarctationis Motum Respirationis subeant; sed solummodo Mediastini adminiculo à Diaphragmate & costis per musculos respiratorios moveantur sursum caput versus ac deorsum, idque motu nullius fere, respectu alterius illius momenti; imo plane contrario alteri. Hic enim amplificato pectore attenuantur pulmones à tensione Mediastino & Diaphragmate mediantibus facta, & vice versa. In altero vero & ordinario Inspirationis motu, amplificato Thorace simul etiam expanduntur pulmones, & contra; quamvis Thoracis dilatationem nullatenus pro immediata pulmonum expansionis causa agnoscant, veluti infra contra Clariss. Dn. Bartholinum & Sylvium firmissime demonstrabo. Accedunt experimenta hæc parallela ex Bartholino Anat. Reform. p. 284. & Charletono Oecon. Animal. p. 158. Hic enim, *pulmones, inquit, diu & valide moventur, aperto Thorace, modo (arctige aures) Mediastinum à Diaphragmate non fuerit separatum.*

CAPUT VI.

Pulmonis Structuram atque Motum in Respiratione perscrutatur.

§.1. Dicitis proinde necnon probatis de Diaphragmate cæterisque partibus ab internis Principiis respirando motis, quæ dicenda atque probanda nobis incumbant; recta ad irretitam Pulmonum tam substantiam quam motum progredimur. Et primo quidem substantiam eorum ex accuratiori Neoterico-rum sensu describemus. Notandum itaque sese offert, Pulmonum texturam, non, uti vulgè hæcenus Medicorum atque Anatomicorum trita tulit sententia, carneam; sed præter vasa sanguiflua & asperæ arteriæ tubulos penitus vesiculosam esse. Quod ipsum ex vultissimæ Cui monumentis doctè eruere studet Clariss. Bartholinus Tr. de Pulm. Subst. & motu. Hippocrates sanè divino ingenio Vir, & Adeptorum, iudicante magno illo ex Igne Philosopho Helmontio, particeps, pleræque quasi per nebulam divinando vidisse ac ruditer adumbrasse videtur, quæ scientiarum ferax hoc sæculum ipsis sensibus palpanda sistit, ac in lucem protrahit. Scribit enim Libr. de Principiis seu Carnibus text. 9. *Version. & Edit. Linden. Cor ex humido, quod glutinosissimum erat, calefaciens cito exsiccat veluti spumam, secitque antrosum, & venulas multas in ipso.* Quibus verbis tria tantum nominantur à venerando Senè Pulmonum Molem constituentia: Spuma scilicet, antra & venulæ, prætereaque nihil, nec non aliud parenchyma proprium carneumve. Pariter & post Corn. ab Hogeland. Oecon. Animal. p. 66. Pulmonum parenchyma ex tenuissimis pelliculis, parvas cavitates (quas poros nominari posse censet,) efformantibus, constare. Hæc consona ferè sunt Plinii verba dicentis Lib. 2. c. 27. *Pulmo spongiosus & fistulis inanis cavus est.* Sed cuncta magis clariè ex ipso naturæ fonte per experimenta sensu visus armato pe-racta hausit celeberrimus atque oculatissimus Malpighius. Is enim in binis suis ad Johan. Alphonf. Bo-vellum datis, ac à Bartholino editis Epistolis notat: Universam Pulmonum molem vas excurrentibus ap-pensam, non carneam, sed aggregatum quid esse, ex-levissimis & tenuissimis membranulis, quæ extensæ & flatu sinuatæ infinitas penè vesiculas orbiculares & sinuosas efformant, veluti in apum favis alveolos ab extensa in parietes cera conspicimus: Hæc talem ha-bent situm & connexionem, ut ex trachea in ipsas,

mox ex una in alteram patens sit aditus, & tandem desinant in continentem in vestientemque membranam: Quæ vesiculæ, sanguine ex vas per aquam immixtam elato, subalbida & fere diaphana apparent; adeo, ut trachea, interior præsertim tunica, sensum in orbicu-lares has vesiculas cellulæque efformari ac termina-ri videatur: Ex vas autem utriusque, arteriæ scilicet & venæ pulmonalis, exilissimis propaginibus annu-latim & tortuose immixtis ac confuse pertextis efforma-ri quasi Rete quoddam mirabile undequaque extensum, singulasque extuberantes vesiculas vinciens ac collig-ans, per quod, tanquam per vasorum Synanastoma-sin, sanguis tenuissimis rivulis fertur, neutiquam vero extravasatur; adeoque Rete illud non esse nerveum; sed ipsa vasa sanguifera.

§.2. Hæc ex Malpighii utraque Epistola studio-sius sic collecta volui; quo exinde notanter constaret. 1. Pulmonum Molem esse substantiam promptissime diductilem; rursusque plicabilem. 2. Vesiculosas eorum cellulas esse ad recipiendum fluidum aliquod corpus sui extensione, mutuaque communicatione ap-pissimas. 3. Nullas fibras musculosas, & multo minus rubicundam musculorum compagem (sunt enim vesic-ulæ albida & fere diaphana) in ipsis reperiri. 4. Flui-dum illos intrans corpus non aliorum, quam imme-diate ex trachea in Pulmonum membranacea antra primariò labi; cum hæc propagata quasi sint trachea. 5. Sanguinem, licet non extravasetur, nihilominus per subtilissimum vasorum Rete, ad omnes quippe vesiculas attextum, sua transpirare effluvia aquea cum expirato aëre in conspectum venientia. 6. Rete il-lud non esse nerveum, multo minus fibrosum, sed ip-sorum vasorum sanguifluorum mirabilem texturam. Imò licet Rete illud non tam vasorum Synanastoma-sis, quam ex filamentis nerveis exilissimis contextum credatur; [attamen nec Inspirationi nec Expirationi conferre deprehenditur. Non Inspirationi & Constri-ctio enim illius pulmonum dilatationi penitus obest: Non Expirationi; cani quippe si celeri manu ster-neam auferas, tracheam à Larynge dissecas, à musculis & cute separes, pulmones infles, ac illico tracheam vinculo arctissime constringas, ne unicum quidem in pulmonum superficie contractionis constrictionisque conatum ullumve vestigium attentis licet oculis obser-vare poteris, quin potius pulmones æque ac ipse tho-rax in continua diastole, donec vinculum laxaveris, persistant, qui tamen levi digito aliquantum facillime comprimì possunt, quod & à nervei Reticuli, si qua foret, constrictione, saltem inchoative fieri deberet. Omnibus his probe notatis, cum inspirando sensum adminiculo doceamur, fluidam illam, quam aëra vo-camus, nobis circumfusam Atmospheram manifeste per os nareve (quoniam acta motore posthæc investi-gabimus;) in Pulmonum cavernulas irruere; sequi-tur, eandem non posse non vesiculosam Pulmonum compagem dilatari, ac in omnes cellularum recessus, (inter se quippe communicantium) sese insinuare, sic-que auctum illud pectoris spatium inspirando procrea-tum, mediantibus Pulmonibus occupare. Præter os nareque etiam, urgente necessitate, per aures, ductus à Tulpio Observ. 35. annotatos, atque in os parulos trajiciendo, aëre ingredi potest. Forsan huc respexit Alcmaeon Crotoniatis, qui, teste Aristotele, capros auribus spirare docuit. Aërem autem sub inspiratio-ne illabentem Pulmones expandere sic probò. 1. Quia alius locus non datur, quo se recipiat. 2. Corporum autem penetratio ex naturæ legibus est impossibilis. 3. Quia præterea nulla adest aërem condensandi, ac in se, ad minus spatium occupandum, cogendi causa efficiens. 4. Quia experimentum, quo, pectore sub dilatatione aërisque ingressu pertuso, pulmones etiam per vulneris hiatus erumpere tentant, idem probat. Maner itaque ratum, aërem, cum pectore ad inspi-randum dilatato, pulmones ingrediatur, ipsos necessa-rio

rio Thoracis concavitate coextendere. Expirando au-tem, cum pectoris spatium non nisi ab eodem sese rur-sus deorsum rursus coarctante imminuat, necessa-riò, etiam aëre ex pulmonibus complicabilibus ab eo-dem thorace simul exprimitur.

§.3. Hæc omnia, cuicumque tum veterum, tum modernorum, tam inutiles de Pulmonum Motu rixas agitantium, facillimè constare potuissent. Nec video, quoniam argumento negligenti atque hinc ortam super hac re discordiam verisimiliter tueri valeant. Si quæstio foret; quam ob causam Aër inspirando Pulmones ingrediatur? Forsitan patrociniū aliquod, licet infirmum, querere possent, dicendo: defuisse si-bi tam clara de Aëris Natura & Motu experimenta, quibus Nobilissimus ac æternà nominis memorià dig-nissimus Vir Otto de Gæricken, florentissimæ Magde-burgens. Reipublicæ Amplissimus Consul, huiusque vestigia legens novus ille naturæ Atlas illustrissimus Boylem, nec non ingeniosissimus Sinclairus orbem li-terarum hæcenus hearunt. Jam verò, cum sensu con-vincantur, inò ipsimet fateantur. 1. Thoracem inspi-rando fieri amplioem. 2. Aërem (quocumque demum motore, perinde hic est) inspirando, tracheam & pulmones ingredi. 3. Pulmones esse molles fle-xilesque, musculosis fibris ceu propriè explicationis organis destitutos, sed potius tum expansioni tum constrictioni patiendæ aptissimos: ac denique. 4. Ex-pandi sub Inspiratione; ideirco miror sanè tanta inge-nia ex his præmissis talem conclusionem non eli-cuisse: Ergò necessario aër irruens (à quacumque etiam potentia moveatur) sequaces pulmones expan-dit. Hoc enim si fecissent, ulterius negotium hoc ri-torantia ingenia fortassis ad miram ipsius aëris Natu-ram Motumque (de quorum exactiori Cognitione meritò ovant, æternæque præmemoratis pereximiis Philosophis nectunt laudes cuncti hujus sæculi verita-tis Sectatores;) pervenissent. Sed imaginaria, quam postea perstringemus, famosaque illa Vacui Fuga uni-ce in causa fuit, quo minus Aërem pro efficienter ex-pandente pulmones principio agnoverint. Hujus enim Vacui Fugæ ergo Pulmones Thoraci coëxpandi ma-luerunt, quos deinceps tanquam dilatores præexisten-tes Aër ingrederetur, quam hunc pro dilatante ipso-rum causa venerari. Naturam enim non tam è Natu-ra, ut cum Doctissimo Morboso Orat. de Studior. In-temperant. loquar, quam è cerebri sui angustiis de-promptam fastidiosus Commentariis magis intrica-ventur; quam explicuerunt. Unde & tanta inter ipso-s nata sunt dissidia; tantaque opinionum farrago, ut ingenuis, & solidam doctrinam, non vero putatitia Autorum signimenta avidè sistentibus, a nauseam penitus partiant, cum tamen veritas sit una ac simplicissima.

§.4. Hinc alii voluerunt, Pulmones ex se propria-que vi moveri. Inter quos Aristoteles, Averrhoës, Sen-nerius, Horsius, Platerus, Ewferus, Riolanus, &c. V. V. illius aut, Pulmones primò motum instinctus acci-pere per nervos, quibus tum Diaphragma & motus tho-racis succurrit: Lambæverdius tanta inconstantia ac incertitudine, ex matre ignorantia oriundis, circum-vagatur, ut recensitu indigna videatur ejus sententia. Sed his omnibus oppono. 1. Pulmones thoracis in-tegritate quo quocumque loco sublata, statim subsidere, nec amplius expandi aut coarctari, uti in Respiratione actibus contingit. Quod præter Avroliæ experti sunt Higlmorus Disquisit. Anat. Galenus Fragm. de Thorac. Motu, Bartholinus Anat. nova, Deussingius de Respir. Suvannemerdannius de Respir. & Sylvius Disq. Med. 7. Videantur etiam huc Theses nostræ de Diaphragmate. 2. Pulmones fibris & musculis pro-terius carere, à quibus tamen omnis in corpore motus organicus dependet. Imò etiam si fibris essent donati, uti pluribus visum est, ab iis tamen tantum abest, ut expandi possent, ut potius contrario motu constringen-terentur, ut id ipsum Vesicæ, Ventriculo, Intestini,

&c. Contingere observamus. Nec valet nervos Pul-moni datos objecisse, cum nec Lien in motus gratiam datos esse tam copiosos arbitrandum; nec demonstra-tum sit hæcenus, nervos nulli, nisi aut sentiendū, aut movendi officio, esse destinatos; nec adeo multi Pul-monibus concessi sunt nervi. 3. Nic. Fontanum L. J. Resp. & Curat. Medic. pag. 55. (quem citant Bartho-linus de Pulmon. Motu & Subst. atque Illustrissimus Boylem de Vi Aëris Elasticæ pag. m. 423.) testari, puerum quatuor annorum vice pulmonum membra-nosam quandam vesicam ostendisse, quæ aëre repleta & minoribus vasis referta ab ipsa Aspera Arteria originem duxit. Huc quadrant exempla, de vesiculis pulmonum, aut pure stagnantibus, aut ore rejectis, à Zacuo, Foresto, Schenckio, aliisque annotata. 4. Ani-malia pellucidas vesiculas pro pulmonibus habentia, uti Ranæ & serpentes: De his quippe M. Aur. Se-verinus Zootom. Parr. 2. c. 1. prodidit, quòd Pulmonum loco fistulosas vesiculas oblongas, & sacculi adinstar fenestellis & complexibus distinctas gerant. Quæ cuncta pulmones non ex se, propriaque efficientia, sed passive tantum in Respiratione moveri clarè com-monstrant. Quid autem Clarissimus Willis per metaphoricos motuum primos instinctus per nervos allatos sibi velit; me liquidè non capere, ingenuè fa-teor. Si forsan Spiritus, uti videtur, intelligit, eos pro motu hinc non adveni exinde patet, quia nec Spi-ritus vecti, neque vectores eorum, nervi puta, un-quam in corpore motum organicum tanquam proxima instrumenta causantur, nisi musculorum aut fibra-rum musculorum interventu: quorum tamen utro-que pulmones destituti tum oculis inermis; tum arma-tus oculati Malpighii visus certo edocent. Vesicæ igitur ex se otiosæ, & solo Aëris illapso explicabilis ve-siculosæ pulmonum cellulæ optimo jure assimilantur.

§.5. Alii concedunt, Pulmones moveri à corde. Inter quos Hoffmannus, Casalpini, Maurocordatus, Dunus, aliique. Quibus oppono. 1. Pulmonem & cordis motus non esse iis chronicos, imo ne quidem synchronicos. 2. Columbi experimentum, quo ca-nem corde exsecto vulnereque obligato, currere, la-trare, adeoque & respirare monstrat, refert. Bartholinus de Pulm. Subst. & motu. Imò & eodem notante Anat. Reform. pag. 232. Galenus victimas refert ad aras cor-de exsecto clamasse; & Magnus Baconus Verulamius hominem postquam cor esset avulsam & in carnificis manu, tria aut quatuor precum verba pronunsiasse, testatur. 3. Injunctum confertissimo impulsu liquo-rem in Arter. Pulmonalem Pulmones expansione In-spirationi propria neutiquam dilatari, quod ipsemet expertus scribo. 4. Mortientes pulsu fere penitus ex-tincto Respirationem nihilominus celebrantes. Quod notat Gasp. de Los Roies Elys. Camp. Quest. 32. Et ip-se non ita diu in magno quodam attente observav. Theologo, coque uti per totam officii annosam se-rient, ita imprimis hac mortis hora vere Theologo: Tam sonora quippe ac lætabunda voce cantique per-magna, quæ intra Animæ suæ penetrabilia Divinus per-agebat Spiritus, opera decantabat; tamque indicibiles cælestis gaudii prægustus ore ac gestu promebat, ut nullus eisdem tanta, qua spectabantur, vivacitate, ca-lamus depingere valeat. Interim tamen forti, quent dixi, cantu ac voce nullatenus obstantè, per integrum fere, mortem proxime antecurrens, semihorium vix pulsus ac ne vix quidem attentissimè mihi sæpius ex-ploranti sese offerebat. 5. Quia cor, quantum san-guine à se impulsio distendit, tantum & replet, adeo-que, si motus pulmonum inde oriretur, nullus aëri ingredienti daretur locus; quem tamen inspirando manifeste irruere notamus. 6. Experientia tum prop-ria, tum Clariss. Lugduni-Baravor. Professoris Sylvii demonstrari, Thorace aperto, etiam si, cordis adhuc aliquamdiu haud interruptus persistat motus, sangui-nisque propulsio, pulmones tamen haud quaquam ex-pandit.

pandi ac dilatari, *Disp. Med. 7.* Adeoque & dictorum vigore cordi admittit cause efficienter pulmones respirando expandentis dignitas.

§.6. Tandem & alii à motu thoracis, quod pulmonum dependeat explicatio, arbitrantur. Quorum quidam hanc ob causam id fieri asserunt, ne thorace dilatato in ejus cavitate oriatur Vacuum, & terribile istud, uti vulgo opinantur, & à quo raptopere Naturam abhorere sibi firmè persuaserunt, monstrum. Ex horum sensu sunt *Galenus, Laurentius, Plempius, Mercatus, Higheimerus, Bartholinus*, multique alii, plus asseclaturum numero cœtu, quam rerum ac rationum pondere stipati; imo tota fere Circumambulationum caterva. Sed hisce postea simul satisfiet, ubi Vacuum ejusque Fugam disquirendi, quantum quidem Theorematum nostrorum exiger necessitas, dabitur locus.

§.7. Alio præterea modo à thoracis motu pulmonum expansionem dependere volunt alii, scilicet à thoracis & Diaphragmatis motorum integritate. Hac opinione omnium primus Respirationis negotium accumulasse videtur prænominatus in Academia Lugduno-Batava Professor celeberrimus ac meritissimus *Fr. Sylvius*: Is enim, postquam *Disp. Med. 7. Th. 33.* concluderet, pulmones ab aère ipsos subeunte non expandi, rationem hanc afferendo *ibid. 32.* quia scilicet læso thorace aut Diaphragmate, licet aëri per nares & fauces in asperam arteriam ingressus pateat, attamen pulmones non observantur expandi explicarique: tandem *ibid. 40.* sic argumentantur: *Quo posito ponitur, & sublato tollitur aliquis effectus, id omnino habendum pro efficiente illius effectus causa; Atqui postea motum thoracis & Diaphragmatis secundum sui continuitatem integritate, ponitur pulmonum expansio; sublata vero eadem illorum motorum per parvulum vulnus integritate, tollitur cessatque pulmonum expansio: Ergo thoracis & Diaphragmatis motorum secundum sui continuitatem integritate pro efficiēte causa expansionis pulmonum est habenda.* Sed mitius ferant, obsecro beatos præclari istius Viri manes, ejusdemque vitali adhuc Aurâ vescentes Cultores, si illum alteram de Aère pulmones non expandente opinionem, non tantum non destruxisse, sed nec suam de thoracis ac Diaphragmatis motorum integritate sat firmè asseruisse palam fecero. Primam, quam negat, quod attinet, *ibid. 32. & 33.* propositam, notandum, plus esse in ejus conclusione, quam erat in præmissis. Sic enim ratiocinatur: Aëri, aperta thoracis cavitate, in asperam arteriam ingressu patente, pulmones non expanduntur; Ergò nec ab eodem, ipsos in Respiratione naturali subeunte, salva thoracis cavitate expanduntur. Sed paucis respondeo, non valere Consequentiam à statu hoc præternaturali, in quo thorax est apertus, ad naturalem, in quo arctè est conclusus. Hic enim aëri solus pulmo duntaxat est attollendus; ibi vero si pulmonem expandere deberet, tota insimul vastissimi ponderis Atmosphæra pulmones circumstans ipsi quaquaversum esset loco dimovenda, quod ipsimet per se est impossibile, cum nullum principium quatale in ipsum agere queat. Sic nec aër, pulmones si subiret, thorace aperto, se ipsum intermediis pulmonibus potest movere. Imò ipse Autor *ibid. 24.* fatetur, Pulmones, simul ac aëri liber in thoracis cavitate datur introitus, confestim subsidere, nec amplius, nisi vulnere obturato, explicari. Unde patet, non sublata pectoris integritatem, sed aërem irruentem per vulnus esse proximam coincidentiam pulmonum causam; Quem proinde si idem aer pulmones subintrans horum interventum non dimoveat, hosque expandat, neutiquam concludendum, uti fecit Autor, Ergò nec pulmones, qua tales, aer in naturali Inspiratione subiens expandit. Nam ut aer constitutur efficiens expansionis pulmonum causa, nihil magis requiritur, quam ut illos solos, remotis impedimentis circumstantibus, ex-

plicare ac sustollere valeat, utpote quod pro munere ac titulo isto ipsi assignando sufficit: non vero in hoc casu ab ipso exigere potest, ut pulmones expansus simul vastam eos undique circumstantem atmosphæra molem dimoveat. Satiùs proinde fuisset, si Clarissimus Autor potius in causam inquisivisset, cur aperto pectore aer non intreret pulmones, quam cur pulmones in hoc statu non expandantur, eam enim detecta pulmonum expansio facillimè explicari potest; præsertim cum ipsem fatetur *Th. 25.* pulmones per tubulum valde inflari posse. Unde concludere potuisset, aerem eorum vesiculas subeuntem esse principium aptissimum, easdem omnes, intimo etiam loco sitas, commode explicandi; cum contra thoracis & Diaphragmatis motorum integritas, licet tanquam causa expandens supponatur, in externa solummodo pulmonum superficie actionem suam perficere posse videatur.

§.8. Ad propriam ejus opinionem ut porro me conferam, dicendorum ordo monet. Ubi notandum, quod & per integram de Motus pulmonum causis doctrinam dictum nullibi non volo, quaestionem hic non esse de causis secundariis occasionalibus aut explanationis pulmonum; sed proximis tantum atque immediate efficientibus. Quibus prælibatis Argumenti ab Autore propositi Majorem non esse illimitabilem ac prorsus universalem apprimè advertendum. Illam proinde sic limito: Quo, tanquam causa immediate efficiēti, posito, ac sublato, ponitur ac tollitur effectus, id omnino pro efficiente illius effectus causa habendum. Hinc cadit Minor Propositio. Nam Autor nusquam probat Diaphragmatis ac thoracis motorum positam aut sublata integritatem esse causam immediate pulmones aut expandentem, aut coincidentiam eorum causantem; sed saltem hoc experimenta ejus evincunt, ea posita aut sublata poni aut tolli pulmonum expansionem, quod concedo. Sine illa siquidem pulmones explicari nequeunt, cum statim aer per vulnus irruat, eorumque expansionem impediatur; nec tamen proxima est dilatationis pulmonum causa, sed potius sine qua non. Quomodo enim Diaphragma & Thorax pulmones extendere poterunt? Cum non sint iisdem ullo modo affixa aut agglutinata, sed contigua duntaxat, idque solum ob aërem pulmones subeundo expandentem; aliàs enim ne quidem pulmones thoracis ac diaphragmati contigui forent, quod patet, dum ubi pulmones multum intra thoracis concavam superficiem subsident. Ut ræcam Pulmones ab externo principio commode per totam substantiam cavernulosam expandi non posse, cum tamen in interioribus vesiculis expansio potissimum requiratur. Hactenus de pulmonum Motu inspirando fieri solito. Expiratione enim nullis difficultatibus est exposita, cum in eadem à thorace rursus se coarctante pulmones comprimantur, atque eatenus Aër antea illapsus ex iis expellatur. Non tamen penitus aere evacuantur pulmones expirando, sed saltem, quousque thorax constringitur, nec ulterius. Adeò, ut semper aère scateat pulmo, sive inspiret, sive non, sicque thoracis concava superficie contiguus servetur. Unde, si thorax biante perforatur vulnere, prorsus denique subsident pulmones.

CAPUT VII.

Aëris, tanquam Respirationis Materie, Indolem ac Modum ex Neotericorum Experimentali Doctrinâ declarat, nec non fictam Vacui Fugam perstringit.

§.1. **E** Lucidato itaque plurimam partem Pulmonum Motu atque Substantia, indicatoque Principio eisdem expandente, aère scilicet, aucto Receptoris spatio,

spatio irruente, eisdemque simul concava Thoracis superficie, coextendente; Superest ex rerum concatenatarum necessitate ut in Naturam Aëris Causaque, cur pulmones intrer atque diducat, penitus inquiramus. Ubi prius notabimus, aërem solum esse veram & adæquatam Respirationis Materiam, idque præprimis saltem in confinis globi Terraquei, ob certam aëris requisitam densitatem consistentiam. Nam in altissimis Peruanæ montibus, vulgo Periacaca vocatis, præ quibus Alpes ipsas tanquam humiliores domus sibi fuisse visas ad altas turres comparatas, ait *Acoffa*, se sociosque cum transirent subitaneo & violento vomitionis imperi (non sine sanguine emissio) fuisse perculosos. Aër enim, inquit, ibi adeo subtilis atque immixtus est, ut cum respiratione hominis nullam proportionem habeat. Quod ex sequentibus magis elucescet, aërem scilicet quo altius peringat, sese magis magisque Elateris ratione expandere, quia accrescente altitudine copia ejus, ac consequenter ponderis pressura, imminuitur, adeoque liberius sese extendendi spatium datur, donec tandem tum moles ejus, tum Elater, eò usque debilitentur, ut pulmonibus expandendis prorsus impar evadat. Pari ratione etiam, si à calore aër rarefit, id est, in quantitate, eo in loco, ubi calor existit, diminuitur, Respirationi ineptus evadit, v. g. in balneis, locisque similibus æstuantibus. Sic enim refert *Scaliger Exerc. 31.* in Lusitanorum navigationibus nautas aliquot sub æquinoctiali pene animam effluisse, quanquam in medio Oceano, liberrimoque caelo, ipsoque præfente Itali quidam in Lipsiæ Vaporatis Animæ Deliquium passi sunt. Quod autem quidam ex *Aristotele* narrent, illos qui Olympum ascendunt, vix vivere posse, nisi spongas secum portent humidas, quarum ope aërem ibi inlugere possint, alias Respirationi præ tenuitate inutilem: id merito cum *Illustriss. Boyleo* in dubium voco, cum nec ipse *Boyleus* Alpes transiens, nec *Generosus Anglicus Scriptor in Ascensu suo ad summum montis Tinariff apicem*, Olympo longe altiore, (cujus meminit *Illustriss. Boyleus de Aëris Vi Elastica p. m. 444.*) nec *Frælichius* in memorabili suo ascensu ad summum Hungariensis montis Carpathi vel ad prodigiū elevati, mense Junio 1675. facti, (qui Alpius Italicis, Helveticis, ac Tyrolensibus altitudine longe præcellit,) ullam ejusmodi difficultatis in Respiratione mentionem faciunt, qualem in Olympi summitate accidere ex *Aristotele* isti referunt. Nec ulla probabiliter liquet, quomodo aqua spongiis contenta tam subito in halitum resolvitur, sicque aërem densiorem ac pro respiratione aptiorem reddere possit. Quamvis enim aër aquam absorbat, atque secum sub subtilissimarum atomorum forma abripit, attamen id non illico, uti nunquam feriari respiratione exigat; sed horis atque diebus tandem fit. Præterea aër rarissimus ille adhuc tardius aquam extenuabit, quam prope terram, quia in quantitate paucior. Ingens insuper adhuc Postulatum esset, aquam, etiam si in minimas particulas subtilisfaretur, aëris vices in Respiratione gerere & posse & debere: Quemadmodum autem aër nimium rarefactus, sic & ab extraneis globi Terraquei fuliginibus atque halitibus nimium onustus Respirationi prorsus incommodus evadit, quod testantur *Plumbifodinae Devonæ*, aliæque antea subterranea atque cryptæ, in quibus operatores non semel extincti fuerunt æque ac lampades ipsæ. Nec tamen venenosæ aporrhæarum qualitati cuidam, (quamvis sæpe currere possit) quam effluviis crassiorum, aëremque specifica gravitate longissime superantium, hincque in eo subsidentium, illumque sursum exprimens abigentium (uti ex *Staticis* liquet,) quantitati nimium auctæ hujusmodi effectus annuendi veniant. In cellis siquidem turmatim assurgentibus multi fermentantis halitibus infarctis suffocatio præto est, nisi candentium carbonum ope ori admotorum dissipentur, rariorque aër advocetur.

§.2. His in antecessum notatis, ad ipsam aëris Doctrinam accedimus. Cum autem densissimas, quibus nobilis hæcce Physices pars obvoluta torpuit hætenus, ignorantia tenebras fulgidissimo Experimentorum jubare mirum quantum discusserit Nobilissimus Philosophus, ac solius veritatis ardore calcar subdente, tot labores, totque sumptus expertus Vir Consularis Dominus *Otto de Gvericken in Experimentis Magdeb. de Vacuo*: perque illum allectus, uti ipsem fatetur, *Illustrissimus Boyleus*, Anglicæ gentis Decus, ac Regiæ Societatis ibidem splendor; in *Experiment. Physico-Mechan. de Aëris Vi Elastica*; quibus etiam qui subjungatur, dignus est doctissimus atque industrius *Sinclairius in Art. Nov. & Magn. Gravitatis & Levitatis*: idcirco, eorundem hypothesin, tam irrefragabilibus experimentorum demonstrationibus firmatam sectando, potiora quædam doctrinæ, de aëris Elatere ac Pondere, hincque resultante illius Motu, capita huc pro explicanda Respirationis obscuritate plurimum spectantia, mutuanda veniunt.

§.3. Tenendum itaque 1. aërem, cum sit materia sensibilis, multisque insuper globi Terraquei aporrhæis perfusa, corporum omnium lege, manifesta ac positiva gravitate, id est, tendentia ad globum Terraqueum, donari; Quicquid etiam in contrarium Scholæ Peripateticæ non tam rerum naturalium experimentis, quam præjudiciis cæcis ut plurimum instructæ, doceant. Constat enim experimentis, vitreum ac rotundum vas 32. mensurarum capax, fieri uncia una & tertia prope uncia parte levius, si aër exhaustus sit, quam antea dum erat aère plenum. Ipsum hoc vas aère evacuatam, si ille rursus immittatur, ad pristinum pondus redit. Præter jam memoratos celeberrimos Auctores positivam aëris gravitatem confirmant insuper *Bartholinus de Pulm. Substant. & Motu; Savonarolus Comment. in l. Pen. Avicenn. Cassi. Ens Theumat. Mathem. Ricciolus Almagest. Nov. Mercator in Phenom. Cassi. Schottus in Mechan.* aliique. Imo tanta reperitur aëris globo Terraqueo perpendiculariter incumbens gravitas, quanta foret aquæ 20. circiter ulnas Magdeburg. altæ, si loco aëris globo nostro circumstaret. Imo ipse *Aristoteles* aëris gravitatem experimento confirmat, dicens *Lib. 4. de Cælo: Uter inflatus gravior est quam compressus.* Hinc quomodo hujus Auctoris sequaces aëri gravitatem denegare possint non video. Ex his sequitur primo, aërem omnia corpora suo pondere premere, omniaque loca seipso aut aliis corporibus vacua seu irruendo occupare, seu alia corpora fluida apraque in illa impellere: Secundo, aërem inferiori loco ac prope terram sito esse graviorem superiori, sicque successive fieri leviolem quo altior eleverit. Quia scilicet aër inferior plus aëris sibi rectè incumbens gerit atque sustentat, qui cum altitudine crescente decrevit. Tenendum 2. aërem esse ejusmodi corpus fluidum ac flexile, quod in angustiis spatium cogi potest, atque coarctatum rursus sese extendere nititur, actuque, ut, eatenus se quaquaversum extendit, si, & quatenus, causa coarctans ac comprimens, tanquam extensionis obstaculum, tollitur. Unde & commode comparari potest spirulis parvis, vel lanæ, aut velleri, vel denique optime plumis istis molliissimis in Dania usitatis, quas *Citer* vel *Orterdunen* ab avibus Islandicis *Cider* dicitur, vocari scribit *Barthol. Cent. 11. Epist. Med. 5. & Reiberus Dissert. de aère c. 4. tres*, inquiens, *libra talium plumarum in palmarem globum cogi possunt, quo suo expansioni relicta culcitram vel stragulam quinque pedes longam & latam explent.* Hic aëris sese expandendi visus dicitur *Vis Elastica* sive Elater; aut uti *Reibero Dissert. de aère c. 3.* placet, *Vis Elastica* vel Elaterium. Tenendum 3. cum aër sit positive gravis, imo quo inferior eò gravius, aërem nostrum, quo degimus, esse necessario maximopere compressum ac coarctatum, ab aère per passus 6867. juxta *Sinclairium l. c. p. 138.* in altum exprorecto, sibi-

que perpendiculariter incumbente; pressionemque superstantis Atmosphaerae aëreae fieri minorem, quo altius pertingat, hinc & aërem laxius se quaquaversum expandere, ob minus scilicet tum sibi innitens aëris pondus. Hinc in Experimento *Paschalis* Harpastum prope terram leviter admodum inflatum magis magisque intumescit, quo altius ad montis verticem portatur, ac in descensu rursus detumescit. *Vid. Illustriss. Boyl. Defens. contra Linum.* Imo vesica paulisper inflata & in vitro rotundo collocata non tantum ad extremum intumescit, quando aër per Antliam pneumaticam exhauritur; sed & tandem dirumpitur, quia aër circumflans aufertur, unde inclusus vesicæ aër spatium sese quaquaversum expandendi libertatemque acquirit. Tenendum 4. aërem non tantum per circumcingentis aëris ablationem; verum etiam à languidissimo tempore, hinc & aucto imprimis calore, minus aut magis expandi posse. Quod ipsemet experitus, vesicam ruditer inflatam ac cingulo restrictam, ad ignem detinendo vidi. Eatenus enim à Calore intumescere, ut rupturam minaretur. Frigore autem rursus adveniente tumor remittebatur, ac tandem ad pristinam flacciditatem vesica redibat. Unde & hyemali tempore multo densior est aër compactiorque, quam sub æstivis caloribus, utpote à quibus insignitef expanditur, hinc & Mercurium in Experimento *Torricellii* altius tunc deprimit, quam gelidis temporibus.

§.4. Omnibus hisce de aëris Indole ac Motu attentio animo observatis, facillima opera explicari potest causa, cur aër inspirando pulmones subeat, eodemque expandat. Nimirum dum spatium in pectoris cavitate inspirando augetur, non potest non aëris ingens ponderosaque moles eodem momento per Alperam Arteriam in pulmones confluere, eosque solius gravitatis vigore eo usque illico explicare, quo usque à pectore dilatato spatium illi conceditur, alio corpore reniti valente non occupatum. Si enim tantus est aëris, spatia ab aliis corporibus sensibilibus non repleta, irruere conantis impetus ex gravitate sua oriundus, ut etiam vitra evacuata, si nimio gurgite in illa admittatur, frangat, uti id experimentis competum est; quid ni levissimas flexibilissimisque pulmonum vesiculas, simul ac modo datur in pectore spatium, abique illa interposita mora ingrediendo pectore amplificato coextendat? Aliter sane ex ipsis corporum inviolabilibus legibus, experimentis fere innumeris pervegitatis ac innotescentibus fieri nequit. Adeoque (quod contra Clariss. *Sylvestri Diss. Med. 7. thes. 45.* noto,) aër non influit pulmones, quia hi præexistunt expansi, utpote quibus spontaneæ expansionis instrumenta deesse supra probatum est; sed inverso ordine pulmones, dilatato pectore, extenduntur atque in singulis suis vesiculis explicantur, quia aër tanquam explicationis causa immediata & sola illos ingreditur: qui deinceps à coarctante se, sub expirando thorace rursus ex pulmonibus compressis cum toridis halitibus exprimitur. Sola itaque aëris fluidi gravitas est causa, quod is, amplificato pectore, in pulmonum vesiculas influat; influens autem ex gravitatis pressura aër est causa, quæ pulmones efficienter expandit. Si vero Inspiratio fiat ex Vitro aut alio vase capacissimo, ac non nisi solo orificio, os inspirantis subeunte, aperto, notandum, aërem tunc non gravitatis, sed Elateris seu spontanei sese extendendi conatus ratione pulmones subire; quod patet ex Canonum supra præmissorum Secundo & Tertio; ubi, circumstante aëre è vitro exhausto, inclusa vitro vesica arte ligata expanditur, ac tandem, exanlatione durante, rumpitur. Sic & pulmones, pectore circum circa amplificato, ab aëre tum in ipsis existente, tum è vitro capaci, ex quo inspiratio instituitur, ipsos Elateris ratione, subintrante, expanduntur explicanturque. Tantus enim est aëris Elater seu extendendi se, remotis corporibus circumstantibus, visus, ut etiam à terra superficie è vase

evacuando ad recti apicem Antliam evacuantem sequatur, seseque eatenus extendat absque aëris externi protrudentis ope ac gravitate pressura.

§.5. Dicitis huc usque perspicuis licet ac prope perpendicularibus facillimis, nihilominus contrariantur Autores sequentes. Primo enim *Bartholinus de Pulm. Subst. & Motu sect. 5.* objicit, concessa licet aëris Spira seu ad dilatationem aptitudine, attractionem tamen esse necessariam inde liquere, quod quanquam vel caput emortuum, vel aliud vas inaninatum & immobile opponatur, dilatatio illa seu Spira aëris non propagetur ex uno in aliud vas, nec si apertum os opponas hominis vivi, immoto Thorace seu cohibita Respiratione, aër in fauces progrediatur. Sed videtur nobilis illa de Aëre Doctrina eandem sortem hæcenus apud multos experta, quam *Samia ista de Terra Mobilitate & Solis Stabilitate Philosophia, ab Aristarcho & Pythagorâ Samiis* ejusdem Cultoribus sic dicta, à *Nic. Cusano Cardinali vero & Nic. Copernico* proximis sæculis in lucem rursus vindicata; à Peripateticis fere omnibus passa est. Nimirum ut prius objectionibus imperatur quam ab Adversariis probe & perfecte intellecta fuerit, prout id præmissis ex *Galilei Dialog. de System. Mundi*, cuiuscunque patebit. Paritet enim à *Lino, Denysio, Hobbeso, Moro*, aliisque nova de aëre Experimentis fuleta Hypothesis examen subit, qui tamen in ejusdem penetrabilia nondum penitus penetrasse videntur. Ex horum sensu quoque est *Bartholinus* in præmemoratis verbis. Quamvis eniã aëris Spiram seu dilatandi sese conatum concedat, Attamen præ concepto Attractionis figmento captus, eandem necessariam nihilominus, præter aëris Spiram, esse putat, quia scilicet Thorace immoto aër in fauces non progreditur. Sed advertas obsecro, Clariss. Vir ad propria verba. Si enim aër semper se expandere conatur, sane nihil amplius, ut ingrediatur, requiritur quam spatium sive locum corporibus ipsi obnitentibus vacuum, & illico sese explicabit, nulla Attractione opitulante aut necessaria. Adeo nec mirum est, aërem pulmones in non inspirante non ingredi, nullum enim eidem pater, præbeturve spatium seu locus, in quo se expandat. Dato autem, amplificato thorace, spatio seu expansionis loco, utique sese expandit. Sed hæc saltem de Inspiratione ex clauso vase facta. In Inspiratione autem ex libero aëre instituta ne quidem Elateris actione opus est, cum sola molis aëreae gravitate ac fluxibilitate totum negotium absolvi queat. Præterea omnem in Natura Traktionem negamus, nisi trahendum corpus sit affixum trahenti, idque hamis & uncinis funiculive tam tenacibus, quales in consimili mole movendâ alias requiri observamus. Nec concedimus *Lambzoverdii*, Traktionem & Pulsionem non differre naturâ, sed saltem determinatione; quia virtus movens semper est motiva: Traktionem autem esse motum localem, quo res distans transfertur versus principium movens virtute motus impressi: Sic & Circulationem sanguinis esse Traktionem, quia sanguis movetur versus principium movens. Licet enim res quædam cum alia conveniat in generalibus; attamen specificè differre potest. Pari quoque ratione etiam Tractio & Pulsio in hoc genericè coincidunt, quod ambo sunt motus locales; attamen ipsius virtutis moventis natura differunt ac specificantur. Omne enim trahens Principium potest etiam pellere, non verò è contrario omne pellens potest trahere. Ut taceam, Traktionem ad sola animantia arbitrio agentia proprie restringi videri. Et nemo sane mentis circulationem sanguinis ob id dicit Traktionem, quia sanguis iterum versus cor movetur, hoc enim cordi propellenti est per accidens, quod sanguis à vasis ita reflectatur, ut ad cor redeat. Nec Traktionis à Pulsu differentia specifica in eo consistit, quod Tractum moveatur versus Trahens, hoc enim etiam in Pulsu, aliis corporibus rempulsam ita determinantibus, accidere potest, uti ex circulatione

circulatione patet; sed in hoc Motuum horum differentia specifica sita videtur, quod in Traktionem illud quod proxime trahenti affixum hæret, moveatur versus principium trahens, nec eadem, qua attrahitur, linea à trahente simul recedere potest: in Pulsione vero illud, quod proxime antrorum propellitur, recedat antrorum à principio pellente, nec eadem qua pellitur, linea ad pellens simul eodemque temporis momento accedere possit. Hinc apparet, *questionem de Traktionem & Pulsione non esse meram nominis cavillationem*, uti *Lambzoverdii* in *Proemio Expirationis sue*, nimio forsitan erga veteres affectu abreptus, loquitur; sed explicatè dignissimam, cum vocabulo Attractionis tantopere abutantur Scholæ.

§.6. Proximo loco famosissimi ac speculabundi hujus sæculi Philosophi *Cartesii* ejusque asseclatum, *Regii, le Grand, Robaulti, Hogelandi, Præci, Cornelii Constantini, Falcoburghii, Schvammerrdamii*, aliorumque hypothesi expendenda venit; quæ vult, aërem solo propulsu à pectore & abdomine motum impelli in pulmones, eosque sic explicare. Hi Viri veterem illam *Platonis in Timæo* propositam *Pneiosin* orbi Literato reddere conantur, licet *Platoniam illam Pneiosin*, quam explicat *Marfil. Ficinus c. 87.* *Cartesianis* non undequaque consonare annotet *Bartholinus de Pulm. Subst. & Motu sect. 5.* Cum autem hæc hypothesi fidenter supponat, omnia, etiam minutissima, mundi spatia corporibus esse plenissima infarcta, adeoque aër propulsus non nisi in pulmones ferri possit, quod tamen nec probant ejusdem Patrôni, nec probatos confido; idcirco eidem assentire nequeo. Materiam etenim suam ætheream, eam saltem ob causam fluxisse præcipue videtur *Cartesius*, ne scilicet Vacuum ipsi admittendi imponeretur necessitas. Eam autem actu existere, Vacuumque non esse nec esse posse, ne unico quidem naturæ phænomeno infallibili, immediate istius existentia hujusque impossibilitatem demonstrante evincere potest cum omnibus sectatoribus. Hæc itaque ejusdem ponderis esse arbitror, cum suo de Mundi infinitudine, inconsiderato dicam, an vero in Atheismum prono? Placito, quod *Part. 2. Principior. Philosophiæ No. 21.* proponit, *cognoscimus*, inquit, *hunc mundum sive substantiam corpoream universitatem nullos extensionis sua fines habere.* Insignis sane est mentis æpposita; ne dicam infantia in homine præsertim Christiano, non posse res naturales, creatasque ab ipsarum infinito immensoque Conditore, DEO, discernere. Sed ne extra oleas vagari videar, cum Mundum finitum ingeniosis rationibus prober *Rhodiginus lib. 2. c. 19.* nec saniorum Philosophorum finitudinem ejus negar ullus, præmemoratum aëris in pulmones sub Inspiratione à thorace & abdomine factam propulsionem unico eoque firmissimo ac omnium maxime cogente Experimento demostro. Nimirum posse nos ex vase capacissimo, ac non nisi in os inspirantis pervio; aërem inspirando haurire. Hic enim aër vase inclusus ac aëre externo corporis moti beneficio propelli nequit, cum communicatio inter utrumque per vasis denlos parietes penitus sit denegata. Recurrit equidem *Regius* in Respiratione, *Bartholino*, idem hoc Experimentum objicenti, data, ad Materiam subtilem Ætheream, quanti à corpore Inspirantis propulsam vas pertransire, ibidemque propulsionis motu aërem expellere, ac in os pulmonesque Inspirantis impellere docet, *Medicin. lib. 1. p. 39.* Sed ut plura omittam, potissimum regero 1. Materiam subtilem existentiam nondum esse probatam; Imò ipse, *le Grand* sedulus *Cartesii* Epitomator *Institut. Philos. p. 136.* scribit: *Tria illa Elementa (ex quorum numero Materia ista subtilis primas tenet,) tanquam principia Mundi supponi, licet eo modo suam originem res naturales non habuerint, neque talia à Deo nunquam fuerint creata, saltem ob commodiorem Phænomenon rerum naturalium explicationem.* Nostra

verò de aëris reali gravitate & Elatere hypothesi naturæ experimentis firmissimis probatur. Ipse etiam *Cartesius* sensibilem aëris gravitatem in *Epist. ad Mersemum* Experimento confirmat. *Vid. vii. Cartes. à Borello edita p. m. 34.* nec tam ea apud veritatis indagatores Philosophos valet hypothesi; per quam rerum naturalium phænomena ac effectus prompte, & expedite solvi queunt. Sic enim Peripatetici omnibus palmam facile præcipient, mira facilitate, per tot fictitiarum Qualitatum myriades, quot sunt effectus, difficultatem quamcunque eludentes. Sed illa potius exquirenda est hypothesi, per quam experimentis rerum plurimis firmatam appositissime ac solide naturæ opera explicari possunt; ita ut rerum effectus causis suis genuinis immediate respondeant, hæc autem illos pro legitima prole rursus agnoscant. 2. Licet Materia subtilis existere, tamen nullo naturæ phænomeno probari potest, omnia Mundi minutissimaque spatiola ab eadem penitissime expleri, adeo ut nulla corpora, præfertim aër, condensari, seu in minus spatium absque ulla materialis suæ substantiæ annihilatione cogi queant, nisi Materia subtilis, quam *Cartesiani* supponunt; ex eis exprimitur. 3. Probare nequeunt Materiam istam, si qua detur, necessario densum vas vitreum metallicumve transire, ac exinde aërem in os profugare. Promptius enim ipsum Thoracem respectu viri & metalli multo porosiorum ac proxime primarioque in illam propellendam impingentem penetrare, spatiumque illius dilatatione flens immediate occupare potest, quam à molliori Thoracis Abdominisque substantia per durum compactumque, ac multo solidius vas vitreum aut metallinum protrudi. Tandem 4. inane illud ad Materiam subtilem in Respiratione subterfugium penitus diluitur expugnaturque per irrefragabile Experimentorum 38. & 39. à *Boyleo*, in *Experiment. Physico-Mechan. de Aëre* propositorum, robor, quibus clarissime demonstratur, nullam materiam talem sub aëris exanlatione vitrum pertansire; ibique aërem rarefactionis agitatione expellere.

§.7. Postremo alii per famosissimam illam Vacui Fugam, totius penè Europæ Scholæ perstreptentem, causam expedire conantur, ob quam aër inspirando pulmonum antra subeat. Ex quorum serie omnes fere sunt Peripatus Proceres, nec non supra memorati Medici alique, numerosa asseclarum cohorte stipati. Enim vero mirum, quantam Naturæ præ Vacuo abhorrescentiam à tenuissimis unguiculis ipsi ingenitam affingant illi omnes, adeo, ut etiam, uti putant, contra proprias propensiones moveatur eadem, ne Vacuum progignatur, monstrum illud formidabile, & Panicus ipsius naturæ terror. De rebus enim naturalibus non aliter loquuntur, quam si mentis rationisque essent participes; ac putilem in motem Vacuum, tanquam spectra, lemures, aliaque vetulatum terriculamenta, exhorrescerent, cum tamen nullibi Vacuum illud tantopere perterrens inveniri velint ipsi, nec ullis Naturæ viribus Vacuum fieri posse acerrime contendunt. Imò eorundem nonnulli cò audaciæ temeritatique progressi sunt, ut & summi Numinis vires excedere voluerint Vacui productionem. Unde otiosæ ejusmodi ac Philosopho Christiano profus indignæ ortæ sunt quæstionculæ; *an Deus possit facere Vacuum?* Cujus negativam sustinet *Scaliger*, subtiliter an temerarie, judicent alii, *vid. Alsted. Encyclop. Lib. 7. p. 666.* Sed ne spinosæ isti controversiæ, deturbe Vacuum nec ne, impræsentiarum ex instituto me implicem, cum tantum absit, ut demonstrent Peripatetici alique Vacui hostes, omnia Mundi exilissima spatiola corporibus exactissimè esse repleta, nullumque dari Vacuum interspersum corporibus Mundum constituentibus, ut ne contentur quidem argumentis solidis perspicacisque ingenii & Experimentorum modernorum Philosophorum rigorem ferentibus idipsum aggredi, quin potius precariis ac nondum probatis, nec ullatenus

firmiter probandis hypothesebus, vel meris non causæ pro causa fallacis nitantur: idcirco imaginariam duntaxat Vacui Fugam potioribus quibusdam argumentis in contrarium adductis perstringam.

§.8. Primum itaque, licet cum *Scaligero Exerc. 6. Platone in Phileo, Pythagoraisque ap. Henr. Corn. grippan. Occult. Philosophie cap. 11. 12. & seqq.* Animam quamdam Mundo non denegem, si per cœlestium corporum substantialem influxum, Solis primario, (quem haud incongrue *Plinius lib. 2. c. 6.* Mundi totius Animum ac Mentem, imò principale Naturæ Regimen ac Numen vocat:) explicetur: Etiam si nec decantatum illum Mundi Spiritum, in Medicorum præprimis Hermeticorum (uti vocari gestiunt) Libris non multis adeo abhinc annis rursus animatum ac resuscitatum, (quamvis pessime ex *Adeptorum* scriptis huc detortum, cum illi de profus alio sibi peculiari *Chao, Aëre, ac Mundi Spiritu* loquantur, quod necum norunt atque testabuntur Scientes, imò satis superque elucescit, ex *Philalthe introitu ad Regis Palatium*; præcipue v. ex p. 8. 9. & 34.) impugnare velim, si modo Quidditas ejus Actionesque ad globi Terraquei cum Solaribus (à quibus, opitulantibus forsitan caloribus subterraneis, potissimum tolluntur in altum,) Radiis, aerisque corpusculis confociata Effluvia, Effectusque his consonos restringantur: atamen præter individua corpora universalem quamdam, perque vastissimum Mundi, ne dicam totius Creaturarum Systematis, ambitum, extensam, ac undequaque diffusam Creaturam ceu Formam Animamve, Mundum universaliissime informantem, effectuumque omnium Directricem, Naturæ etymo insigniendam, ac in procurandis rerum naturalium utilitatibus fugandisque earundem hostilitatibus damnisque occupatam, sique præcipue, ne Vacuum in exilissimis sui finibus, spatiosissime admittant, sed eadem potius plenissime & exquisitissime repleant, admittendi calcar subdentem, cum nullibi ejusdem existentiam nec Adversarii probent, nec rerum necessitas exigat, finiter nego, consiteorque Mundum hunc non nisi corporum individuorum & densiorum & subtiliorum, majori minorive atomorum effluentium sphaera cinctorum, complexum, ac coordinatum Systema esse; nec Universalissimum quoddam ratione, judicio ac præmeditatione pollens Numen, præter summum illud Increatum, æternum, independentem ac sapientissime movens omnia, soloque ineffabili nutu dirigens, sibi, ceu supremum ac universalem Rectorem, præfectum agnoscere.

§.9. Secundo, corpora Mundi individua (si Animalia libere agentia excipias) non habent finium suorum præcognitionem, nec casus sibi imminentes prævidente judicio aut avertere fugereque, si noxii fuerint, aut accelerare accerereque, si conducant, poterunt: Sed agunt duntaxat, quicquid ex Creatoris sibi aut inditis, aut à Corporibus reliquis, propinquioribus præsertim, advenientibus Legibus agere jussa sunt, jubenturque. Hinc cum Vacui metus, si Individua illo agantur, præsupponat in illis facultatem judicandi imò prævidendi ac certo præsciendi, Vacuum, si illud admittent, fore sibi exitiosissimum; ipsa autem, uti dictum, hac facultate gaudere, nec probatum nec probari queat, quin potius (prout scite *Hippocrates* ait) nesciant quid agant: Ergo Individua corpora nihil ob Vacui Metum agunt, ac talis effectum, Vacui Fugæ illos tanquam Causæ efficienti, adscribens interpretis, fallaciam admittit non causæ pro causa. Ipsi quippe prius, ut firmissime probet sequentia 4. puncta, incumbit ut Vacuum inter individua Mundi corpora dispersum (ut de Coacervato taceam,) actu non existente; sed omnia exilissima Mundi spatiosa exquisitissime adæquatis corpusculis repleta esse; seu quod æquipollet priori, corpuscula eatenus ac summe subtilissimæ actu existere, quæ dicta spatiosa omnia ac singularia, nullo penitus prætermissio plenissime expleant.

Hæcque omnia non præcariis Suppositionibus & Politicis, sed ipsius rerum naturalium phænomenis abque paralogismis & fallaciis candide sunt demonstranda. Nam bene advertit *Cornelius Constantinus p. 374.* argumenta quibus *Aristoteles* (addo ego Plenitas fere omnes) utitur ad confutandum Vacuum, partim esse captiosa, partim inmiti fundamentis Experientia adversantibus, uti videre est apud *Gallium* eorumdem fallacias præclare detegentem. 2. Probandum ipsi est Vacuum, si admittetur, rebus naturalibus esse tam nocivum, ut omni conatu merito ab ipsis fugari mereatur. 3. Res inanimatas judicioque carentes pollere facultate prævidendi, judicandi, cognoscendique, Vacuum, si illud admittent, fore sibi tantopere damnosum. 4. Res inanimatas (supponamus licet illas, quod tamen ridiculum, per rationem discursum, Vacui noxam præcognoscere,) habere insuper potestatem sese pro libertate ipsas movendi, idque motu tam manifesto pertinacique, suæque naturæ profus contrario, qualem in effectibus ejusmodi cernimus, quos Vacui Fugæ falso adscribunt Vacui hostes. Nam non sufficit rem sibi tantopere obfuturam prævidere atque agnoscere, nisi etiam in illarum arbitrio viribusque positum sit, sese intrinsicè spontaneoque motu ad eandem averendam illico accingere posse, eoque tanto, quantum ad instans damnum penitus & perfecte abolendum requiritur. Hæc autem cum nunquam probata sint, imò ut solide probentur nunquam à Vacui Negatoribus, spes plane irrita sit; idcirco interim ad annihilantem Vacui Fugam ulterius pergo.

§.10. Objicio itaque tertio, Experimentis Nobilissimis de *Goveriken* certo constare, aquæ in Antlis similibusque machinis ascensum (quo tanquam palmario pro Vacui Fugæ asserenda utuntur argumento Peripatetici,) non ultra 19. vel 20. ulnas *Magdeburgenses* pertingere. Adeoque si Adversarii dicant, aquam ascendere in dictis machinis ad fugandum Vacuum, quod alioquin in tubis, quibus vehitur aqua, ciretur, si non ascenderet; necesse est alterum dicendorum eligant: scilicet aut esse Vacuum in tubi 20. ulnis *Magdeburgensibus* altioris, postquam evacuatus est, spatium, quod supra aquam, utpote ultra dictam 19. vel 20. ulnarum altitudinem non ascendentem, restat; aut aquam in ejusmodi machinis non attollere se ad fugandum in tubo Vacuum; sed etiam causam sui ascensus agnoscere. Denique quarto ex supra memoratis aëris affectionibus liquidissime constat, aëris sub Inspiratione in pulmones ingressum non fieri ob Vacui Fugam, (quam quippe ad Non-Entia relegamus,) sed ob propriæ gravitatis molem, cui pulmo, dum ingens tandem thorax amplificatur, ab illiusque convexa superficie circuncirca dimovetur, sustinenda impar est, ideoque ab aëre inerte illico thoraci dilatato coexpanditur, atque hac ratione inspirare dicitur Animal: quod ipsum thoracis, flexiles pulmonum vesiculas rursus constringentis, opera, aërem, quem modo passim admisit, jam denuo ætively exprimit, æque pulmonum cavernulosos vesiculosos expellit, sicque Exspirandi munere fungitur.

§.11. Ex hucusque deductis proinde non tantum eorum evertitur opinio, qui aërem ob fictam Vacui Fugam, dilatato thorace, pulmones ingredi prætendunt; sed & illorum, qui ob eandem Vacui Fugam pulmones thoraci expansio coexpandi putant. Imò utroque optime insuper redarguit Experimentum *Schwammerdammi Tr. de Respir. sect. 2. c. 1.* propositum, quo monstrat. *Fœtus pulmonem, dum thoracem aperiret Autor, plane fuisse contractum, aëremque externum levissimo simulaculo vulnere perforabatur intercostale spatium, cum magno impetu & vehementia in thoracis cavitatem penetrasse.* Quid ad hæc, Viri clarissimi, qui plusquam Vatiniano odio erga miserum illud Non-Ens (si rerum creaturarum seriem spectes,) Vacuum inquam flagritis, ac in hoc ipsam procul dubio naturam

CAPUT VIII.

Loca ad qua aër in Respirantibus Homnibus peringit, diligenter investigat.

§.1. Explicatis hæcenus partium corporis humani ad Respirationis munus concurrentium structura, situ, nexu, motuque; expeditoque Principii fornicæ sub respirando advenientis, Aëris puta, peculiari Indole ac Motu; tandem ut de Finaliter causantibus; sive Usu multiplici Functionis hujus nobilissimæ mentem nostram exponamus, tractandi serie teneatur. Hoc autem cum commode fieri nequeat, nisi in antecessum intricatam hanc Quæstionem resolvamus, *Quorsum scilicet Aër inspirando illabens proprie peringit?* Num in pulmonum cavernulis circumscribitur ejus præsentia, illique solis competat, ut juxta *Hippocratem L. III. de Morbis*, aëris habitaculum ac sedes saluten-tur? An vero præter illas vasorum corporis succiferorum cavitatibus contentisque sese insinuet immisceatque? Aut forsitan membranam pulmones investientem permeando in thoracis cavitatem penetret? Aut denique cerebri penetralia ingrediat? Idcirco in hisce prius nostra occupabitur opera. Aëri proinde ingressum ad sanguinem aliosque ex consequenti corporis liquores concedimus, sequentibus commoti Rationibus atque Experimentis inductivis, Primo, quia in Experimento *Schwammerdammi* à *Clariss. Sylvio* (quo præsertim factum est) *Disp. Med. 7. th. 86.* commemorato, ejusque testimonio stabilio, *aër lenè diuque in pulmones vivè adhuc animalis calentes pressus, ex adaptato Asperæ Arteriae ventriculo siccato, adæquatus tandem in Arteriam Venamque pulmonales, hinc & utrumque cordis ventriculum transit,* quippe quod vasorum pulmonalium cum pulmonum vesiculis communicationem, saltim aëris ac habituum expiratorum respectu, arguit. Idè hoc Experimentum confirmat insignis ap. *Halsienfes* Professor *Ol. Borricius in Epist. Barth. 76. Cent. 4.* asseritque *aërem in præfato Experimento Vivorum animalium pulmones subire, hinc cor ejusque vasa manifesto distendere.* Cui nec obstat videtur Experimentum *Higmorei*, utpote in pulmonibus à corpore exemptis factum, in quibus sanguinis calidioris continuus trajectus vasa eorumdem dispandens desideratur, ut alia præteream.

§.2. Secundo, quia expetente *Thrustonio Diatr. de Respir. p. 47.* liquor ater per Arteriam pulmonalem immisus, parim per Venam pulmonalem, partim vero per tracheam quoque cum spuma rediit. Tertio, quia *Louverii* Experientia Dicitur *Tr. de Cord. c. 3.* sanguinem pulmones ingredi venosum ac atrum per Arteriam pulmonariam; exire autem rursus per eorumdem Venam, arteriosum atque coccineo lucidique rubicundo ac florido colore vinctum: *Obturata quoque trachea sanguinem ex Arteria cervicali incisa profusentem paulo post obturationem aque atrum esse ac venosum: Denique, mortuo jam, motuque cordis ac sensu destituro, animalis, sanguinem Vena cavo adhuc fluidum, si per cor & pulmones felle simul inflandos adigitur, aque rutilum floridumque è pulmonibus prorumpere ac se vixisset.* Hic merito, cum sanguinis Vena secta emissi superficiem aëri obversam pari modo rubescere, ac sanguis animalium ex arteriis fulus, cernamus, ab effectus identitate ad causam eandem formamus consequentiam; præsertim, cum, sanguinis prior superficies si detrahatur, subsequens itidem coccinea & arteriosa similis, evadat. Imò sanguis in arteriis hospitatus rarior, multoque ad spumositatem pronior, adeo, ut parum absit, quin ipse spumosus dicatur atque existat; Unde etiam ex ejus spumositate aëris ad illum accessum haud incongrue concludit *Ioh. Theod. Schenck, Ep. Barth. Cent. 4. Ep. 72.* Quarto, quia, monstrante experientia *Mayovvii p. 149.* sanguis aliquantulum extravasatus in Machinâ Pneumaticâ Aëre per exantilationem deprivatus leniter

naturam antecessit? Cujus nihilominus larvæ vestram Vacui negandi, ejusque tantum in rebus naturalibus horrorem fingendi pertinaciam palliare optime nostis. Dico enim: aut Vacuum in pectore Fœtus ante aperturam fuit, aut non fuit. Si prius; ruit vestra admittendi Vacui rebus naturalibus afficta Impossibilitas Metulque. Sin posterius; hoc est, si concavitas pectoris corporibus adæquatis exactissime fuit repleta, ita, nullum spatium Vacuum fuerit reliquum: exigo à vobis legitimam causam, cur aër tanto impetu per vulnusculum irruat, cum ex vestra hypothese solum ob vacui fugam id contingere velitis, quippe quæ dicitur, corpora natura levia, (qualia esse fingitis aërem & ignem) ac non nisi perpetuo sursum tendentia; ob Fugam Vacui; contra ingenitam sibi, quam putatis, indolem, deorsum ferri, ne detur Vacuum. Sanè si pectoris cavitatem omnino esset expleta, aut penitus aliis corporibus infarcta, ita ut nulli ulterius locus pateret, impossibilis vel lippis atque tonforibus arbitraris erit aëris tanto impetu ad fugandum Vacuum, utpote quod nondum adest, irruptio, profusque frustanea; hæc enim necessario præexistentem Vacuitatem, tanquam capacem illabentis aëris locum non solum prærequirit, sed & indicat. *Cartesius* quidem cum toto sectatorum satellitio, licet Vacui Fugam mecum neget, atamen contra Vacuum objicit, fuisse cavitatem thoracis Materia subtili à se excogitata duntaxat, expletam. Quod & ipse Experimenti Autor *Schwammerdammi* fidenter admodum asserit. Sed præter argumenta, quæ in superioribus contra Materiam istam adduxi, idem contra hos, quod contra Peripateticos modo attuli, urgeo. Nimirum, si pectus infantuli ante pertusionem penitus fuisset repletum, non potuisse aërem tanto impetu irruere. Corpora enim cuncta juxta ipsorum confessionem propriam ex una eademque Materia Catholica constant, adeoque sive hoc, sive alio corpore Vacuitates repleantur; perinde erit, modo exactissime fuerint repleta. Accedit, quod ex eorum hypothese Materia ista Ætherea omnium aptissima sit ad explenda plenissime cuncta, etiam minutissima, interstitioli Vacua; quæ itaque si pectoris cavitatem penitus esset infarcta, eo minus aër tanta violentia irrumperere poterit, cum sit ad hanc spartam obtundam, Vacuum scilicet explendum, Æthere *Cartesiano* ineptior.

§.12. Ultimo auctarii loco de Pulmone adhuc unicum duntaxat addidisse liceat, scilicet, quod si interius pectoris parietibus, Pleuræ ac fibrarum interventibus, adnatus fuerit, tantum absit, ut spirandi difficultatem inferat, ut potius spirandi promptitudinem facilitatemque augere possit. Cum enim in confesso sit, Respirationis vota magis expleri, quo laxiori ambitu pulmones expanduntur, horumque explanationem cum thoracis dilatatione esse penitus isochronicam, licet in causis proximis differant; idcirco, dum thorax, cui per fibras annexus adheret pulmo, amplificatur, non potest non pulmo simul ad expansionem abripi, sicque aëri, eum alioquin expandenti, in explicandis illius vesiculis auxilium ferri. Hinc male *Bartholinus, Riolanus, Lidenius*, alique diuturnam Dyspnoeam inde orti dicunt, cum in tertia ferè hominum parte pulmones inventi annatos *Dummerbrocius refertur p. 514.* Imò *Helmontius, Tulpinus, atque Harveus*, tam in hominibus quam avibus, fieri id notant sine Respirationis incommodo: *vid. Mabius Fundam. Physiol. p. 293.* Celeberrimus insuper *Kerkringius Spicilleg. Anat. observ. 72.* pulmones sterni & colitis firmiter adherentes reperit sine Dyspnoeæ aut Phthiæcos Symptomatibus.

Salem in superficie aeris contigua vitulaq; in bullulas affert. Sanguis è contrario arteriosus recenter emissus, per eandem Anliam aerem exhauriendo, mirum in modum expanditur, & in bullulas pene infinitas elevatur. Quæ phenomena minorem majorumve aeris sanguini Respirando admixti quantitatem arguunt.

§. 3. *Quinto*, quia in quocumque corporis sani calore aucto: præsertim ex valida motatione æstivoque fervore exorto, digiti, manus, brachia, omnesque partes carnosæ palpabiliter tumidiore evadunt? cessante autem calore cito rursus subsident. Quod sedulo attendenti palam fiet, acrisque in corporis substantia præsentiam indicabit, utpote quia quocumque tempore, multo magis calore in Elastica sua virtute insigniter augetur, seseque, ac simul partes quibus constituitur, si flexiles fuerint ejusque eruptionem impellant, valdopere expandit. *Sexto*, quia, aere ex cucurbitularum jamjam corpori applicandarum cavo maximam partem aut ex factio aut per lampadis flammam expulso, carnea moles, cui assignantur, intra illas protuberando extumescit, propter aerem in minutissimis ac capillaribus corporis vasculis, Elateris ratione ob minorem in cucurbitulis resistantiam, se si mulque carnem expandentem. Quamvis enim minime ignorem ab illustribus Viris de *Govericken & Boyleo* nec non à *Pecquetto Diss. Anat. p. 122.* hocce phænomenon acceptum referri Atmosphæræ externæ scurculioni, quod & Celeberrimi *Sinclairij* Experimento confirmatur, ubi caro æque in maris fundo ab aquarum vastâ ponderosâque mole atque pressura intra cucurbitulam adigitur intruditurque, aerem in ejus cavo contentum coarctando ac condensando, quam supra aquas ab aere externo, postquam internus cucurbitulæ aer aut flamma imminutus rarefactusque, aut per foramen cucurbitulæ exfuctus est: artamen salva hac sententia, cui quippe lubens accedo ipsismet, nil impedit, quo minus aer omnibus corporis succis intime permixtus, tenentiam in cucurbitula applicata minorem quam alibi offendens ac elevandam, sui expansione Elastica, carneam massam, eamque cucurbitulæ insigendam simul æque ut aer externus conferat. Pari modo in Experimento *Torrucellij* pulpæ digiti intra tubi vitrei cavitate in infarctio tenaxque adhæsiō, tum aëri externo gravitate sua contrudenti; tum interno in digiti pulpa Elateris ratione se expandenti imputanda venit. Confirmantur hæc de aëris in sanguine existentia egregie ex Prænobilis Viri de *Govericken L. 111. c. 16, ubi per eorum oculos, aërem ex Machina detrahendo, foraminibus suis extorqueri refert: Pari- ter etiam & illustriss. Boylei Experim. 41. ubi murem in Recipienti, dum aer exhauritur, quasi intumescere notat. Accedit pro collato aëris in carne præsentis Symbolo Experimentum *Mayerovij p. 130.* in quo Vefica vasculo cuidam arctissime superextensa ac circumligata, tum eidem cucurbitula cum flamma affligitur, in tumorem versus cucurbitulæ cavitatem elevatur, perinde ac caro. Cum tamen in hoc casu non tam aer externus vesicam, ut pote firmiter tensam, contrudere quam internus in Vasculo contentus ob minorem in applicata cucurbitula resistantiam, vi sua Elastica se expandens, illam intra cucurbitulæ cavum attollere atque intrudere potest.*

§. 4. *Septimo*, quia largissima respectu assumptorum, qua quotidie dissolvimus, Diapnoe aëris ad massam sanguineam accessum firmiter persuadere videret. Quippe Sanctorio *Med. Stat. Aphor. 4. 5. & 6.* observante, Perspirata per corporis porulos, nec non exspirando egesta effluvia quantitate superant excreta visibilia cætera simul sumpta; adeo, ut ex Lib. 8. assumptorum unius diei Transpirata insensibilia (uti vulgo vocantur) ad lib. 5. ascendere soleant, variantia tamen pro hominis ætate non naturalium varietate; imo solus exspiratus halitus unica die seclibram circiter constituat; adeoque necessario porulos in Arteria & Vena pulmo-

nalibus arguit, per quos exeat, dum sanguis per dicta vasa propellitur. Quo tamen halitu aëris corpuscula adhuc multo minora subtilioraque esse, nemo utrumque considerans negare poterit, proferentem cum halitus tempore brumali exacte conspicuus evadat, insignissimiq; *Borrichij* experientia testante, salem & sulphur abscondita in se gerat. *vid. Barth. Tr. de subst. & motu Pulm. sect. 2.* Sicuti etiam *Fabr. Barthol. de Dissic. Respir. Lib. 5.* prodidit, halitum humanum coagulari ac in crystallos destillari posse, referente eodem *Barthol. l. c.* Copsiosæ autem hæc aporrhææ, (optime notante Magno *Helmontio Tr. Blas Human.* ubi septimam hanc rationem nostram fuisse profert probatq;) si solo caloris auctæ corpore profugarentur, ingens brevi restitaret Capitis mortui (uti loquuntur Chymicæ periti), carbonisve tostæ quantitas. Nam quæcumq; ab animalibus desumpta, tepidissimo licet caloris motu agas, insignem adultæ duræq; facis carbonariæ quantitatem destillando post se reliquant, partibus volatilibus propulsis vel quintuplo sextuplove præponderantem. Quæ, tantum abest, ut cum sanitate hominis stare possit ut potius vel minimum non quidem adultæ ejusmodi facis; ad solum sanguinis extravasatum, ingentes dolores, calores, pulsuumq; duritiam moveat, priusquam aut carnem cutemq; perforando sub puris forma egrediat, aut malactis emplastisque ad plenariam transpirationem promoveatur; aut denique scurculioni partes illud continentes incidendo (quod etiam, si copiosus fuerit extravasatum, & nullæ ex prudentis Medici judicio id verent circumstantiæ, citius levamen feret) foras educatur. Et tamen non obstante facis posthumæ metu pleniori transpiratione magis avellatur corpus, quam eadem quodammodo suppressa. Unde non immerito laudatus *Helmontius peculiari Tractatu Retenta* corporis, tanquam valentiores frequentioresq; multorum morborum causas doctè pertractat. Præterea suggerit tum *Barthol. l. c.* tum *illustriss. Boylei in orig. Formar.* proposita experientia, ipsam etiam aquam pluviam limpidissimam, vel centies redistillandam, singularis per alembicum transvectionibus, terrestris quid relinquare fixissimum, ac nulla ignis vehementia alterandum ulterius. Quæ cuncta ad proferendas penitus sine increffatis tostisque; reliquiis è corpore aporrhæas, præter solam caloris actionem ut pote univocam, insuper alitud volatilizans Agens evidentè præsupponunt atque requirunt.

§. 5. Cum autem Experientia *Helmontij, Tachemij* aliorumq; constet, ligna libero aëre putrescentia vel planè nullum vel verbo vix dignum in igne salem superpeditare. Cum & herbæ siccæ ac per annos asservate minorem, quam recentiores solent, salis quantitatem in cineribus relinquunt: Cumque deniq; sub maximis frigidibus aëreque purissimo; (uti præter *Helmontium*, id testantem, in memet ipso sedulo annotavi,) simus edaciores, cum minori sudandi ac secedendi necessitate; navigantes etiam nisi ægrotent duplo vel triplo plus comedant minusq; excrementorum desiciant, quam si in terra degerent: hinc merito concludimus, aërem esse volatilisationis sine capite mortuo resistante in corpore animalium causam, adeoq; & necessario sanguini reliquisque corporis succis chylois lymphaticisque; ex utraque Cava in cor fluentibus, ac per minima pulmonum vascula exactiori miscela conquassatis connecti intimeq; permisceri. Ex lignis enim putridis herbisque annosis perpetuo suo allinctu ac recitatione istiusmodi suffuratur corpuscula aër, quæ in proxima erant potentia aptitudineq; salem in ignis colliquantis, tortura constituendi. In intensiori autem aëris major copia densiorq; aggregatio, ob solis recessum diminutimq; radorum, aërem alioquin a- gitando expandentium, impetum, compactiorum eidem subsidentiam arctiorumq; particularum ejus constitutivarum inter semet appropinquationem ac

coacervationem indulgentem; tum ejusdem exquisitior puritas minorque ab effluviis globi Terraquei aggravatio, ob eandem radorum solarium, aporrhæas istas cæteroquin suscitantium, actionem tunc imbecilliorum. Hinc, aëre & puriori & copiosiori existente, utique non potest non fieri plenior ejusdem Inspiratio, largior in sanguinem traductio, promptior; Transpirandorum exportatio, tam per oris halitum, quam per Diapnoen in corporis peripheria porissimum ob-eundam. In navigantibus denique sanis expeditior fit Transpiratio, tum ab aëre ob frigora marina ventosque gelidiores copiosiore, hinc & majori particularum suarum numero sanguifera vasa subeunte; tum subinde recentato agitatoque transpirata effluvia diligentiore ad corporum superficiem detergente. Aëreæ namque particule effluviarum minutas atomos promptissime arripiunt, & cum in perpetuo ferè sint agitationis motu, secum abripiunt, succedentibus aliis ejusdem aëris corpusculis; quæ itidem, plaustris (loquifit liceat,) suis effluviarum sarcina aggravatis avolant, successoribus muneris obeundi copiam relinquentes. Quæ cuncta jucundè dilucidantur partim ex *facis, ubi Gen. c. 8.* Deus ventum immisit supra terram ad aquarum Diluvii absorptionem perfectamque exsiccationem; partim ex *Boylei Experim. 29. Tr. de aëris Elast.* ubi peculiaris quidam in libero aëre pertranspirationem fumos exhalans liquor in Machinâ Pneumatica, aëre exantlato, fumare desit. Eodem autem rursus admisso confestim fumi ascendere denuò ceperunt; utpote ab aëre indefesse motitatio è Phiala abrepti partim denique ex domesticis observationibus, vi linteamina lota madidaque, à vento perflante omnium optime exsiccantur: Humida enim ac succulentâ qualibet ab aëre seu allabente seu pertransiente liquidis deprivatam particulis. Sic & animalium corpora, continuo quasi gurgite inspiratus, necnon transpiratus, permeat aër, humidaque eorum corpuscula secum surripit Appositè enim loquitur *Venerandus Senex Hipp. animatum corpus esse ἀσπύρον καὶ ἔκαστον σφικτὸν, ἀσπύρον & ἐκπύρσιον.* Aded, ut vere vita nostra sit continuus quasi fluxus in mortis tandem otiosam; atq; pils dulcissimam quietem terminans.

§. 6. *Octavo*, quia venosa *μικροτέρα* in aëre nantia cum eoque inspirata tam subito occidunt insistentque. Refert enim *Kircherus Scrutinio Pest. sect. 1. c. 2. ex Aristotele & Cardano Lib. de Venenis,* Dracones illos in quodam Mæcedoniæ antro stabulantem tam pestiferum halitum spirasse, ut vel transeuntes in momento interficerent. Ipse *Kircherus* complura in diversis mundi partibus antea se obiter vasse scribit; aded virulentum continuo halitum emittentia, ut & homines & bruta, quotquot inconsultius intrarunt, mox extinguar. Narrat porro ex *Georg. Agricola dictus Kircherus*, linteamina pestifera muro inclusa ac post multos annos extracta vermibusque referta cum iugenti Mephyti mox eruentes infecisse, qui dein totam regionem inquinando devastarunt. Hæc sanè si penitus pensitantur, *μικροτέρα* horum tam subito pollementium simul cum aëre tanquam vectore ad Massam sanguineam transitum, exitiosamque ibidem alterationem causantium, optime arguunt. Momentaneus enim eorundem effectus in corpore nulla probabilitate circumspicis ingenis satisfaciende alioquæ explicari poterit.

§. 7. Nam quod *Clariss. Dummerbroccius Anat. p. 523.* dicat malignum aërem non misceri sanguini, sed pulmonibus saltem malignam qualitatem inprimere, quam sanguis transiens inde recipiat & cordi communicet; eodemque modo ex fragrantium usu Lipothymicos refici; petito simili à calore, vitro antimoniæ vino infuso, &c. Existimans, hisce casibus non communicari substantiales materialesque dictarum rerum particulas, sed nudas duntaxat qualitates; illud Experimentali Realiq; Philosophiâ imbutus, nec tam credere quam intelligere cupiens animus admittit-

re nequit. De Lipothymicis enim ut taceam, cum eosdem, utpote Respiratione plerumque ferè destitutos, non tam fragrantium particularum in pulmones traductu inpiratuque, quam nervorum olfactoriorum membranæque narium cavitatem succingentis nervosæ vellicatione, irritationeque refici, animamque restituere opiner; considerandum optime dico; qualitates nullatenus absque subjecto substantiali materialique vel ipso Peripato judice, subsistere, adeoque nec communicari posse: si enim sanguis transiens ex pulmonibus quicquam recipere cordique communicare debet, necesse est, ut aliquid sit Materiale, (nam de immaterialibus hic nulla ne quidem suspicio,) tanquam objectum sanguinis, quod secum ad cor rapiat. Si vero quidditate materiali substantialique fuerit destitutum, quomodo recipi ac cordi communicari possit fateor me concipere non valere. Si alii forsitan tanto concipiendi intelligendique vigore polleant, ut, quomodo ejusmodi qualitates absque subjecto materiali existere sustentariq; nec non recipi & aliò deportari possunt, clarè percipiant, intense ab illis flagitabo, velint mihi modum ejusmodi substantiæ, recipientiæ, ac transportationis ad vivum depingere, & parallelis naturæ phænomenis collustrare. Interim ego cum Modernis, quos naturæ sedula observatio ac Experientia creavit, Philosophis dicam; calorem formaliter consistere in velocissima corpusculorum minorum agitatione, idque cum respectu ad sensum tactus; subjectivè verò seu materialiter in particulis ejusmodi subtilibus exilibusque. Adeoque uti calor non potest esse absque velocissima minorum motatione; ita nec velox hæc agitatio fieri potest absque subtilissimis corpusculis tanquam substantialibus materialibusque mortis, hincque caloris, (solius sensus respectu sic dicti,) subjectis. Ex vitro verò antimoniæ, quod revera corpuscula vino communicentur, non verò imaginaria saltem qualitas in illum transeat, patebit ingenio *Leæotij ex Pechlini Tract. de Purgantib. p. 78. nec non ex Tractatu permultis Experimentis referto illustriss. Philosophi Boylei de Corporum Atmosphæris;* ubi præterea vel ipsum ignem seu ignificas particulas sensibilibus gravitate, ac lancibus librari posse reperient Peripaterici; tanquam patadoxorum omnium sibi forsitan *ωαυδόςτρονον.* His omnibus pro aëris in sanguinem transitu addi possent Viri clarissimi eundem pariter asserentes, nimirum *Helmontius, Gassendus, Platerus, Sylvius, Deusingius, Thrustonius, Mayerovius, Entius, Backius, Schvammerrammius,* aliique complures; nisi in saniori Philosophiâ, quæ ipsam rerum veritatem duntaxat pro principalissimo veneratur scopo, non tam Autoritatum qua talium, quam Rationum atque Experimentorum vigere momenta optime nossem.

§. 6. Cum itaque ex deductis hæcenus argumentis sufficienter constare arbitret; aërem inspirando haustum in massam sanguineam, hinc & reliquos corporis succos partelive transire; paucis modum ingrediendæ innuisse congruum erit, utpote qui & ipsi sagacissimo Philosopho *Boyleo*, nec immerito, explicatu difficilis censetur, cum tantum absint (uti egregius *Vir loquitur*), *Systole & Diastole cordis & pulmonum ut sint Synchronica.* Sed in opinionis nostræ patrocinium notemus sequentia: i. de viis; quibus ad sanguinem aër feratur, non esse amplius dubitandum, cum eadem ex modo dictis clarissime evincantur, licet aded exiles sint, ut à priori sub sensum non cadant. Quibus enim halitus crassiores exeunt, iidem ut aër, halitus multo subtilior, ingredi possit necessario, saltem viarum capacitatem quod spectat, sequitur. 2. Non requiri strictè ad huncce aeris in sanguinem transitum, ut cordis & pulmonum Systole Diastoleque sint synchronicæ, multo minus Isochronicæ. In pulmonibus enim semper aer est præfens, sive inspires, sive expires, sive ab utroque manere cesses, quippe non omnis, imò vix dimidia pars

aeris, quem omnium prima sub partu Inspiratione admittit foetus, subsequens expiratio expellitur; sed eatenus saltem nec ulterius, quatenus & quousque; à thorace pulmones constringente exprimi potuit, cum impostum per vitam integram pulmones thoraci ferrentur ab aere contigui atque expansi. Hinc, cum sub qualibet Inspiratione binæ ad minimum observentur cordis systolæ: adeoque & totidem Diastolæ; quod pari etiam ritu sub Expiratione contingit; cumque præter vias, quas dari constat, nil amplius ad aëris ingressum per vasa pulmonis sanguifera in sanguinem requiratur, quam ut ab altera parte respectu viarum per quas & loci ad quem, nullum obstat transcendendi & ingrediendi impedimentum; ab altera verò parte: respectu termini à quo, ad sit Principium promovens illum per dictas vias, vasorum pulmonis sanguiferorum scilicet porulos, quibus oris halitus expirant, ad Locum desideratum, memoratorum scilicet vasorum cavitatem sanguinemque in illa existentem Dispiciendum erit, quo tempore nulla adsint impedimenta, principij aërem moventis, actionem sufflamina valentia; nec non quo tempore principium illud movens præsto sit agatur. Si enim dari potest temporis punctum quo principij aërem moventis actio simulque impedimentorum dictorum defectus coincidant atque concurrant, nil prohibebit, quin concludamus aërem illo temporis puncto in massam sanguineam transire.

§. 9. Principium itaque aërem ad sanguinem propellere valens vel erit gravitans ejus moles, idque sub Inspiratione, vel thorax pulmonum interventu eundem comprimens, idque sub Expiratione. Adeoque in utroque respirationis actu principium movens agit, unde & semper aëris aliquam particulam in sanguinem propellere posset, nisi impedimentis infringeretur ejus actio. Quæ proinde aliud nil erunt quam sanguis à corde in vasa pulmonalia propulsus, atque halitus inde exhalantes. Sanguis impulsus si per intervalla cesset, uti revera id fit in Diastolis, movens vero aërem principium nihilominus interea actionem suam adhuc continuet, cessante hoc impedimento, id est, in cordis Diastolis aërem in massam sanguineam transire colligimus. Cum itaque sub inspiratione binæ, uti supra dictum, sicut cordis Diastolæ, totidemque sub Expiratione; ergo bis ad sanguinem accedere poterit aër, eique pervenire inspirando, totiesque Expirando. Nec metuendum erit, ne aër inspirando irruens vasa sanguifera pulmonis coarctet, atque sic sibimet ipsi vasorum potulos, quos ingredi deberet, præcludat; quin potius eosdem distendat mediastibus, quas inflat atque expandit, pulmonum vesiculis, quibus quippe vasa artissimè sunt intertexta, adeo, ut ijs quaquaversum extensis non possint non simul distendi, hincque potulos aëri præbere patentiores, quos impulsu sanguinis cessante aut sub Inspiratione propriae gravitatis mole irruendo trajiciat, sanguinique sese immisceat: aut sub Expiratione à thorace comprimente compulsus ingrediatur, atque hoc demum modo ad sinistrum cordis ventriculum, & consequenter reliquas corporis partes pertingat; in quarum deinde peripheria partim ob sanguinis propulsu, partim vero & quidem potissimum ob calorem corporis rarefacientem, ejusque vim Elasticam argentem simul cum Transpirandis, quibus obvolvitur, foras proscribitur atque exterminatur; unde & sanguis venosus maximam partem aëre deprivatus ac nigricans reperitur. Halitus vero quod attingit ex sanguine egredientes, nec illi obstaculo esse poterunt, quo minus aer illum ingredi queat. Nam sive à cordis impulsu, adeoque saltem sub hujus systole; sive à sanguinis calore, sicque continuo, halitus à sanguine expelli dicantur, (ab aëris siquidem expansione Elastica, uti in corporis peripheria, fieri id dici nequit, cum sanguis venosus, qualis pulmones intrat, aère fere pe-

nitus in Diapnoe fuerit orbatus) neutrum tamen officere poterit. Non primum, nam tunc aeris ingressum ad sanguinem fieri, nostra non fert opinio. Nec secundum, quamvis enim halitus continuo caloris foris expirant; attamen cum aeris inspirati temperies sit frigidior simulque illapsus ejus tam fortis, ut, ut experimentis constat, etiam vesicam, remoto corpore circumstante dirumpat; idcirco languidum hunc halitum facillime superabitur ac insuper cum tantis hiatus ac poris præditus sit, ut vel ad sextam septimamve spatij partem comprimi possit, multoque denique subtilior existat; halitus in pulmones admittere ac nihilominus ob substantiæ suæ subtilitatem vasorum porulis se insinuare sanguinemque subire poterit. Expirando autem, cum non tam promptè à sinistris pulmonum vesiculis abigi queat, quin quodammodo contrahatur, hinc, velintne an volint halitus, ista thoracis pulmonumque constrictione quoad aliquam sui partem ad sanguinem transmeabit. Quod autem, nec adeo leviter quidem contrahatur aër sub Expirationis actu, probatur Experimentis tum propriis: tum ingeniosi *Mayovæ* p. 276. in quibus si thorax expirando vulnere perforetur patulo, pulmones etiam extra vulnus prorumpere videntur, ab aère scilicet à thorace expirante coangustato. Hinc sequitur, aërem in sonoris suis expirationibus cum cæcis, v. g. in loquela, cantu, clamore, &c. semper magis in pulmonibus coarctari adeoque & largius, quam in libera expiratione sanguini intruditur quia scilicet in omni ejusmodi rimulæ laryngis modificatione aëri expirando remora injicitur, unde & impetuostus allidens sonum edit. Hæc de aëris in sanguinem Transitu fusc dicta sufficiant.

§. 10. Aliam adhuc inter autores agitari litem cernimus, an scilicet membrana pulmones investiens aërem in thoracis cavitatem sub respiratione ordinaria transmittat? Affirmativam tuerentur *Helmontius*, *Higlmorus*, *Valæus*, *Tulpinus*, *Harveus*, *Lindanius*, *Schænkens*, pluresque; Imo *Helmontius Junior* *Alphabeto Natura* p. 29. patrem secutus, uti & *Guarinius Guarini*, non tantum in pectoris cavum, sed & abdominis penetrare aërem existimant. At pace tantorum virorum, quamvis poros in pulmonis membrana à *Vvalæo*, *Alex. Benedicto*, *Plempio*, aliisque observatos negare nolim; quamvis poris purulentam materiam in Pleuriticis pectoris; vulnerebus, vel denique liquores in thoracis Empyemate immisos, per pulmones ac os rediisse, uti id experientia freti testantur *Galenus*, *Fernelius*, *Parvus*, *Tulpinus*, *Lommius*, *Marchevius*, *Dummerbroccius* aliique, neutiquam inficias ire animus sit attamen in naturali & ordinaria sanorum hominum respiratione aërem in thoracis civitatem permeare nunquam credidero. 1. Quia, stante hæc sententia, pulmones debite non explicarentur, à solo quippe aère, uti supra probatum, explicandi; hinc ob eorumdem collapsum sanguinis circulus impediretur, adeoque brevi, violentis convulsionibus prodromis animal in præsentissimum vitæ discrimen adduceretur; quod tamen, Deo sint gratiæ, non experimur. 2. Quia non video, cur in thoracis abdominisque cavo tantopere peteretur aeris præsentia, ut hujus in illis locis defectu intra pauca horæ minuta animal examine succumbat, uti factum testantur Experimenta in *Illustriss. Boylei* Machina peracta. 3. Quia *Pecquetii* experimentum contrarium monstrat citatum à *Mæbio Fund. Physiol.* p. 290. imò ab ipso *Autore Diss. Anat.* p. 144. descriptum: *Si vitæ, in quiente, dum dissecas, animalis innuata bronchiis inspiras avena, quicquid nitate, minus admota lucerna flammam, nisi qua ranciam liberaveris, agitabit aër.* His permotus aeri imperviam esse in naturali sanorum respiratione pulmonis membranam censeo Transitu autem præmemoratorum liquorum, aut membranæ istius erosioni; aut peculiari pororum figuratiōni structuræque; versus bronchia li-

quores

quores quidem, non vero versus thoracem aera admittendi aptæ; aut denique insolitis naturæ operationibus ad statum ordinarium naturalēve nullatenus applicandis aut concludentibus, acceptum refero. Nonnunquam enim, ut cum *Azerrhoë* loquar, in Medicina sunt miracula; refertque insigni. *Helmontius Tr. de Injæctis Materialibus*, nec non alij, miranda Excretorum per corporis substantiam absque viis adæquatis exempla, quos vide.

§. 11. Restat tandem, dum aëris vestigia exploramus, paucis disquirendi negotium, an aër inspiando cerebri quoque penetrabilia pro spirituum animalium materia subeat? Cujus questionis Affirmativam magni multique sustulerunt viri docti, *Galenus* puta, *Erasistratus*, *Vesalms*, *Sennertus*, *Laurentius*, *Columbus*, *Plempius*, *Eracassanus*, Aliique complures. Sed huic opinioni quominus accedere queam, argumenta in promptu sunt sequentia. 1. Quia in cerebro nullum aëri comparatur inspiando ipatium reciproco quodam peculiaris alicujus respirationis motu, aliis corporibus destitutum, ad quod gravitatis suæ illapsus & conflubilitatis aptitudine aut Elastica Expansione ruere atque peringere admitti posset, quod tamen ubique necessario requiri nobiliss. Virorum aëris naturam præclare detegentia Experimenta demonstrant, si ad locum aliquem pervenire debeat Atmosphaera aerea, 2. Quia aërem per os cribiforme ad ventriculos cerebri in homine vivente penetrare non posse, tum clariss. *Schneideri Libris de Osse cribiformi & de Cataracta*, declaratur, tum *Avicenna* omnesque circumstantiæ cuilibet præjudicis non capto monstrant. 3. Quia in ventriculis cerebri spiritus animales elaborari, ruinosam est sententia, ab Anatomicis accuratioribus diu explosa. 4. Quia perpetuus pituitæ viscidæ in naribus mador spongiosumque os dicta pituita infarctum aëri transitum ad cerebrum denegat; etiam si os ipsum quodammodo connivere gratis supponeremus. 5. Quia spirituum animalium necessitas est sine interruptione cum tamen homines sæpe per duas tresve septimanas Grævedine affecti per nærii muco obturatas; cavitates aërem admittere nequeant, sed ore patulo spiritum ducere cogantur. Imò novè quemdam Hamburgi Fidicium, cui post narium Ulcus totus earundem meatus penitus erat coactus atque oclusus, sicque per omnem vitam aeris per nares transitu destituebatur. 6. Quia foetus in utero, præsertim grandior, spiritus animalibus nec caret, nec carere potest, cum tamen nihilominus, vcluti paulò post demonstrabitur, in utero nullatenus respiret. Ut taceam valdè potè adhuc dubitari, an aer tanquam necessaria pro spiritibus animalibus materia in eorum confectioe exigatur, cum ab hujus sententiæ patronis id nullibi probetur.

CAPUT IX.

Problema Harveanum Doctis omnibus propositum enodando, Fetus in utero Respirationem discutit dilutque.

§. 1. Superatis nunc, de aeris in corpore humano respiratione Viis Lociisque, ad quæ pertingat, oblati difficultatibus, absque mora ad varios humanæ Respirationis Usus properarem, nisi prius paradoxam contrarium monstrat citatum à *Mæbio Fund. Physiol.* p. 290. imò ab ipso *Autore Diss. Anat.* p. 144. descriptum: *Si vitæ, in quiente, dum dissecas, animalis innuata bronchiis inspiras avena, quicquid nitate, minus admota lucerna flammam, nisi qua ranciam liberaveris, agitabit aër.* His permotus aeri imperviam esse in naturali sanorum respiratione pulmonis membranam censeo Transitu autem præmemoratorum liquorum, aut membranæ istius erosioni; aut peculiari pororum figuratiōni structuræque; versus bronchia li-

vestigia premeus, Doctis omnibus hocce *Problema Libr. de Generat. Animal. Exerc. de Partu, proposuisse: qui nempe fiat, ut Fetus in lucem editus, ac membranis integris operatus, & etiamnum in aqua sua manens, per aliquot horas circa suffocatiōnis periculum superstes sit; idem tamen secundis exutus, si semel aërem intra pulmones atraxerit postea ne momento temporis absque eo durare possit, sed confestim moriatur.* Quanto peiore Problema hoc Doctorum ingenia excruciet, quamque feliciter infeliciterve in illo enodando opcrum navaverint multi, non est, quod disquirendo afferendoque multus sim. Num ingeniosus *Schwammerdamius Tr. de Respir. sect. 2. c. 1.* jure gloriari possit, negotium hoc planè à se esse confectum; judicent Viri in resolvendis arduis naturæ phænomenis circumspediores. Ego, ut libere, quid sentiam, fatear, non satisfactum esse ab illo per multis, si non omnibus, arbitrator, cum non tam ex rerum naturalium effectibus, quam ex precariis *Clariss. Sylvii & Cartesij* hypothesebus, ingenti adhuc difficultate laborantibus, deduxerit rationem, cur Foetus aere destitutus confestim moriatur, qui tamen momento vix antea eodem optimè carcere poterat; nec tamen eruditorum, quod sciam, ullus difficillimum huc *Harvei* Problema solidè enucleavit.

§. 2. Non unas, confiteor ingenuè, horas, imò dies, nec dicam septimanas, anxie me torfit Problema illud; ab ipso etiam *Harveo* Anatomico ac Medico Exercitissimo Doctissimoque absque resolutione dimissum; parumque aberat, quin penitus de ejusdem plenaria ac cautis ingenijs, Realisque Philosophiæ Cultoribus satisfaciente elucidatione desperassem. Animum quidem certo ex multorum huc facientium diligenti perquisitione persuaseram, subitanæ ob Respirationis defectum oriundæ mortis, (aut vitæ saltem ad sensum cessationis,) causam potissimum, & in peculiaribus circa & in foetus corde extructis Vase ac Anastomosi ovali esse quaerendam; meritò ratus, sapientissimum rerum omnium Creatorem in finibus suis errare neutiquam posse, nec frustra mirabilem illam Meatum in foetus corde unionem ordinasse. Attamen tam intelligibiliter Autores de modo dictæ Unionis in homine nato Abolitione loquantur, ut talis istorum Meatum Clausura, qualem proponunt, quamvis forsitran, si Diis placuerit, in adultioribus tolerari posset; nihilominus in Foetu vix nato ac paucis post partum momentis, quando probabiliter saltem indicato ab ipsis modo, contingat, doceri intente aveam; idque imprimis de Foramine Ovali, copiosiori quippe sanguini cursuque expeditiori transitum præbente, quam Canaliculus, adeoque ob sui occlusionem majorem etiam, ac denique totalem vitæ noxam inferente. Illud proinde, sive aliquantulo post partum tempore ita coalescere & sicari cum *Bartholino Anatom. Reform. p. m. 275. & Corn. Consuetino Progymnasim. p. 309.* putetur, ut locus hic nunquam pertusus fuisse videatur; sive ita ut solum saltem vestigium in natu grandioribus aliquod relinquatur, quod *Arant. Tr. de Hum. Fætu c. 14.* voluit: nullum tamen horum paucis minutis post partum ita contingere potuerit, ut transitu sanguinis per pulmones, ob respirationis defectum, collapsos, præclusos, foetus confestim moriatur; uti Problema *Harvei* loquitur.

§. 3. Insignissimus tandem *Kerkringius* Anatomiae non minus quam Chymiae callentissimus Autor, ac de istam (uti illustriss. *Boyleo* haud immerito au. lit) *Hippocratis* sententiam, scilicet quod Foetus in utero respiret, à Doctis quibusdam denud resuscitatam ac propugnatam penitus perquirendam ducem, cum hac occasione quædam gravioris momenti in Respirationis usibus accuratè enucleandis futura eventulanda sese exhibeant. Neminem itaque opinor, Eruditorum sacris vill tantillum initiatum latere poterit, Anglicanum illud decus *Harveum*, insignissimum Philolophi *Democriti*, animalium intima rimando,

via

via magis recta ad pulmones fertur, nec oblique per canaliculum diverti cogatur: hincque minus in dextra auricula remoretur adeoque & Valvulam minori impetu protrudendo aperiat: immediatè autem à sanguine ad sinistram cordis ventriculum copiosius tunc detruso, valvulamque illam ita in transitu suo per venam pulmonalem (in quam Foramen alias patet,) ad foraminis marginem comprimente, ut amplius commodè aperiri nequeat; Manere autem, (pergit Autor) Membranulam istam translucens & tenuem Valvularum omnium more; nec crassescere, nec exarescere, nec solum saltem; foraminis vestigium relinquere in natis sed ita, ut valvula semper permaneat corpore, tenuitate & perspicuitate; imò clare à reliqua Septi substantia differens cuilibet exhiberi possit, ut nullus dubitandi locus relinquatur. Cuncta hæc qui attentò animo libraverit insimulque perpenderit. 1. Meatus in corde foetus esse factos pro sanguinis trajectu, utpote cuius circularis cursus pari cum vita passu ambulat, quique per pulmones, dum foetus membranis & utero sepultus aëreque omnino destitutus jacet, collapsos pro rei exigentia transire nequit. 2. Sanguinem autem pulmones permeare non posse, quia in foetu nondum nato sunt contracti atque denique coarctati respirantium respectu. 3. Pulmones esse coarctatos in dicto foetu ob principii eos ceteroquin in nato explicantis atque expandentis, aëreæ puta Atmosphaeræ, defectum. 4. Hanc denique deficere ob crassarum dupliciumque, si non triplicium, secundinarum arctissimam, aëremque gravitatis arcem tecturam, nec non ob oris uteri exactissimam clausuram, quam præter Hipp. & Galenum ceu oculos & authenticus testis Celeberrimus Anatomicus Dümmerbroccius Anat. p. 383. observationem afferens, se propria experientia os uteri in prægnante foetum longitudinis manuum æquantis gerente glutinoso tenuisque humore clausum invenisse; idque tam exquisitè, ut nec stylus, nisi vi per glutin adactum, immitti possit. Hæc, ut plura omittam, qui probè, inquam, attenderit, simulque sedulo consideraverit, quam prompte, laxè, ac fortiter Aër à quocumque tempore, multo magis calore expandatur, sicque majus spatium occupet, (quod ad Pulmones Animalium spiritu cohibito enecatorum siliis applicatum vide cap. 10. §. 8.) Subitanè non tantum mortis ob Anhelitum nato infanti præclusum, causam; sed & simul, quæ verisimilitudine reanimata hæcenus à Doctis quibusdam asserta Foetus in Utero Respiratione gaudet, haud difficulter reperiet. Hæc enim itaque Problema sic solvo; Foetus aquis suis ac Membranis integris circumdatus, Utero licet exclusus, vitalis persistere potest, quia sanguis illius adhuc uti & in Utero, per Foramen Ovale & Canaliculum Arteriosum, cursum suum Circularem, pro Vita quippe servanda absolute necessarium, sine remora peragere potest, pulmonibus interim nec Aerem illos aliàs insufflantem, ob secundinarum integritatem; nec consequenter sanguinem ob sui, propter Aëris defectum subidentiam admittentibus, adeoque Valvulam Anastomoseos Ovalis sanguine mediante occludentibus. Contra vero Foetus semel respirans, si illi os nareque ac omnis Aëris via præcluditur, illico moribundus evadit, brevique moritur, quoniam Aër, vel unica facta Respiratione, in pulmonibus restitans confestim à calore in pectore maximo latissime fortiterque expanditur; qui expansus vesiculas Pulmonum justo amplius distendit; hæc distente, cum aliud spatium, in quo aucta earum magnitudo recipiatur, non detur, vasa Pulmonalia comprimunt, hisque mediantibus (cavitate eorum aut penitus, aut maximam partem abolita,) sanguis Circulationem aut statim tollunt, aut eatenus remorantur, ut brevi congruescendo stagnare incipiat; quo stagnante, inque cursu suo planè impedito, Valvula Foraminis arctè clauditur, sicque sanguini omnis penè

viam, tum per Pulmones, tum per Foramen Ovale obstruitur; quo facto, cum Canaliculus Arteriosus Foramine longè angustior, universo Foetus sanguini transmittendo incapax prorsus sit, cor perpetuas corporique viventi mortiferas Systolatum suarum cessationes resumat; unde Vitalia indicia interdum cuncta, morique dicitur Foetus. Ab hoc etenim Cordis ac consequenter Sanguinis Motu Vitæ Animalium Characteres, veluti à Pondere appenso seu Elatere Chalybeo Horologii Effectus dependere videntur. Sed hæc omnia plenius deducta & explicata vide §. 7. hujus Capituli, nec non §. 8. & 9. Cap. Decimi. Sola itaque partium cordis structura atque connexio, monstrans Valvulam Foraminis Ovalis à sanguine in Respirationibus illico per pulmones propulso, illamque ad foraminis oram arctè premendo affingente, claudi, nec non Aëris à Calore Rarefactio, docens vesiculas pulmonum ab eo in foetu cohibito fortiter expandi, vasaque sanguifera in pulmonibus comprimere, sicque Circuli sanguinei remoram moxque mortiferam cessationem inferre, Problema Harveanum optime solvere videtur, adeoque firmiter stabiliter illud Illustrissimi Bacon. de Verulamio, solam scilicet Naturam esse arcanorum suorum interpretem fidelissimam. Quod tamen in hoc casu non sine celebratissimi Kerkeringii solertia contigit, qua sine si fuisset, ulterius forsitan adhuc, uti hæcenus factum, surdis narraisset fabulam.

§. 4. Negamus proinde Foetum in Utero existentem ac secundis integris obvolutum respirare, hoc est, pulmones ejus ab aëris gravitatis mole explicari, ac thoraci, (licet hic dilatari Respirationem in motem frustra concederetur) coexpandi. Negativam nostram solidis hæc suffulcimus argumentis. 1. Quoniam pulmones in Foetu aëre nondum fruente, consentientibus omnibus, qui eos cutello anatomico subiecerunt, sunt contracti atque compacti subsident, nec thoracis internæ superficiei contigui & coexpandi. Adde posse, colorem pulmonis in dicto Foetu rubicundiorum esse, si non ad partem usque, saltem ad paucos ante partum menses. Quod confirmant Galenus, Barbinus, Spigelius, Hoffmannus, Harveus, Highmoreus, Thrustonius, Swammerdamius, Dümmerbroccius, &c. Postremus quippe hic Charltonem, nullam penitus inter adultorum & Foetus in Utero pulmonum coloris differentiam agnoscentem Oecon. Animal. p. 171. multiplici fretus experientia refutat Anat. sua p. 512. sed fallere posse hoc iudicium opinor. Quidam Autorum asserta pulmonum foetus in aqua subidentiam contra respirationem in utero adducunt. Quod itidem experienti non satis cauto imponere posse existimo. Cum enim ex Hydrostaticis legibus constat, corpora omnia, in Specie, uti loquuntur, aqua ipsa, leviora, in eadem supernatare, si sufficienti aque quantitati immittantur, pulmones autem uti membranosa & carnosa omnia specifica gravitate aquis cedant; hinc tam foetus nondum respirans, quam nati pulmones supernatare possunt, si modo sit magna aquæ quantitas illos circumfluat. Adeoque non sequitur: pulmones quia supernatant, Ergo, foetus respiravit; nec vice versa. Nam quod quotundam experientia velit pulmones fundum petisse, id ipsum iusta minori aquæ quantitati tribuendum, quam facile immitti pulmones mole sua dispellere & ad lococedendum adigere, sicque subsidere potuerunt. 2. Quoniam principium expansionis pulmonum foetui in utero deest. Nam uti ex supra dictis liquet, impossibile est aërem uteri viscida pituita infertum os interius ac densa Foetus secundinas permeare posse. Præsertim cum illustriss. Boylei Experimento Quinto Tr. de Vi aëris Elast. constat, Vesicam agniam (qua secundinæ foetus quadruplo facile crassiores) dum ex Vitro, cui post modicum inflationem arctè ligata erat immissa, aër illam ambiens non adeo magnam partem esset exhaustus cum insigni fragore & scissura maxime huiusmodi distra-

ctam

ctam ab aëris inclusæ expansione. Quod si potis fuisset aëri pervia, nullatenus evenisset. Unde multò minus aërem Secundinas petransire posse concludendum, etiam, quod tamen æque experientia negat, Uteri os subire possit. Accedit, quod aër sponte nulla nisi corporibus aliis destituta spatia irruat; cum tamen Uterus à Secundinis & Foetu satis repleatur.

§. 5. 3. Quoniam Foetus pulmones liqore, cui ore hiante innat, Nutritio, non sine maximo suffocationis periculo inferrentur, si intra membranas existeret aër, aut alia quadam tenuis ac halitosa substantia seu pondere seu Elatere pollens tanto, ut exinde pulmonum antra (si forte fortuna thorax amplificaretur) irruere valerent. Cum enim, uti supra demonstratum est, pulmones efficienti aërem alliciendi causa careant, hic verò non nisi aut gravitatis mole ac pressura, aut Virtutis Elasticæ ratione eos illabi possit, necesse foret, ut simul, si in membranis præsto esset, Liqueorem Nutritivum in asperam Arteriam impelleret, utpote qui Foetus fauces alluit. Notavit enim Corn. Consentinus Progymnasm. p. 260. cutellos in utero hiante ore in circumfuso liqore nataræ cui consonat Bartholinus Libr. de Vas. Thorac. nimirum, cutellos innatare humor. Ammii ore aperto, & exserta nonnihil lingua. Sicuti & in ore, œsophago, ventriculo & intestinis humorem illum repererunt Harveus Exerc. 70. Barb. l. c. Corn. Consent. l. c. & Rudbekius obs. 9. Nec dubitandum est amplius de Foetus in utero Nutritione per os; cum tot tantique viri Hippocrates, Democritus, Epicurus, Galenus, Licetius, Harveus, Charleton, Courvoisier, Everhardus Barbatius, Aldes, Consentinus, Bartholinus, Nedhamius, Rudbekius, Dümmerbroccius, alique evidentissimis rationibus atque observationibus Anatomicis eandem extra omnem dubitandi aleam, si cuncta iudiciose conferantur, posuerint. Requirit autem necessitas, ut Liqueor Nutritivus semper præ faucibus patulis foribus præsto sit, cum cochlearia foetui in utero desint, ac manuum quoque usu in hunc finem ob corporis curvaturam frui nequeat. Nec ullatenus Nutritio foetus per os, simul Respirationem in utero arguit, cum Deglutitio & Respiratio sint munera planè discrepantia; ac tum causis, tum materiis, tum instrumentis, tum viis, tum agendi modis, tum finibus, penitus diversa. Quorsum afferro experimentum ejusmodi: si quis liqorem v. gr. Cerevisiam ore ac buccis detineat, eamque, auribus prius, ob incommoditatem ab introrsum nitente aëre oriundam, sedulo obturatis, nec non narium omnino obstruatis, oreque insuper clauso, deglutire conetur, promptissime id effectum dabit, etiam si & volens à respiratione abstinere, & aëris per os nareve accessus exactè sit sufflaminatus. Novi quidem Nedhamium & alios forsitan tum ad aërem sive Gas, uti Helmontio vocatur, ex istius fermentatione assurgentem, confingere. Sed repero 1. Constare quidem experientia Machinæ pneumaticæ admixtione capta aërem liqorebus ferè omnibus esse immixtum; at tamen paucissimum ac non nisi eum insigni Liqoris continentis ebullitione & intumescencia ab illo separabilem; respirationis quoque respectu vix consideratione dignum, nec pulmones expandere valentem. 2. Fermentationem tantam nulla probabilitate in Liqore Nutritivo supponi posse; quæ, copiosum Gas extrudendo, expansionis pulmonum efficiens principium suppeditare possit. 3. Quamvis & aër in Liqore disseminatus & halitus, quem fermentescendo exurgere gratis supponit; junctæ opera aliquot fortassis diebus ed usque tandem copia sua invalescere possent, ut ad unicam pulmonum Expansionem sufficerent; at tamen considerent æqui rerum arbitri, quam ridicula hæc foret respiratione, quo duobus vel tribus denique nec dicam pluribus diebus, unica forsitan vice celebrari possit. Ut taceam, undè continua aëris recentatio adventare deberet, postquam prior expiratis effluviis esset onustus. Eæ

Pars II.

tamen non nisi sub mortis pœna carere posse Respirantes monstrat invicta illustriss. Boylei Experientia p. 441. Tr. de Vi aëris Elast. qua aviculam Recipienti exquisitè clauso inclusam, nulla facta exantillatione, ob aëris transpiratis ob illa expiratisque Apporrhæis aggravati denegatam recentationem intra tres horæ quartas, prævis permultis violentisque vomendi conatibus moribundæ similem collapsescere, docemur. Præterea quorsum quæso aër expiratus abiret tandem? Nisi fortassis prægnantes cunctas brevi redderet Tympanicas: Ultimo 4. hæc opinio Nedhamii iidem premittitur difficultatibus, quas supra jam adduximus, scilicet, quod, si aër aut vicarium quoddam expansionis pulmonum principium intra Foetus membranas stagnaret, Liqueorem Nutritivum ejusdem pulmonibus impingeret, adeoque suffocationem minaretur tenello infantulo certissimam.

§. 6. Ulterius in genere foetus in Utero Respiratione destruitur. 5. Quia foetus intra Secundinas vivit, iidem autem exemptis ac respirans, si aëre destituatur, moritur, in eadem etiam Secundinas repositus, teste Harveo Exerc. de Partu. Hinc concludo, si antea respirasset in Secundinis vixissetque, cur in eadem repositus respirare & vivere nequirit? 6. Palmarium erit argumentum Meatum in corde foetus singularissimam structuram, quos ad tempus saltem peculiari opera creati Summus rerum omnium Architectus eum in finem; ut sanguis pulmones, ob explicationis defectum permeare nequirit, illac transeat, sicque ejus circulus cum vita foetus perferret. Horum enim Meatum usus vel unica respiratione facta aboleretur, quia promptior sanguinis per hiantes pulmones transitus illorum præcipuum, Foramen puta Ovale, Valvula sua exquisitè claudit, eamque foraminis margini quasi agglutinatur, Canaliculo interim arterioso pro tota sanguinis in corpore mole transmittenda nullatenus sufficiente. 7. Denique, quoniam nullus respirationis in foetu ex Uteri latebris nondum eluctato Usus ac Causa Finalis sese offert, qua tum temporis commode caruisse non possit; quæ tamen tanquam causarum prima prærequisita fuisset antequam causæ constituentes exigerentur. Principalissimus enim Respirationis in nato Usus est, sanguinis Circulatio absque interruptione servanda, sine qua nulla, perfectiora ad minimum, uti vulgè (quam rectè hic non disputo,) distinguuntur, animalia, notabili temporis spatio vitam agere posse videntur. Hæc autem Circulatio, cum in foetu nondum in lucem edito absque respiratione per peculiare ad id efformatas Vias optime peragi queat, ceteri autem brevi post enumerandi Usus pro foetus via absolute non sint necessarii, inconcussa stabit sententia, illum in Utero non respirare. Videntur sane Auctores, forsitan ex præjudiciis, operosius allaborasse in respirationis actu ipso, quam ejusdem necessitate usibusque in foetu nondum nato adstruendis, cum tamen sapientissimus naturæ Patens nihil faciat frustra & absque certa Finali causa. Maternæ autem Respirationis Usus foetui non penitus denego, cum ex supra probatis constat, aërem ad omnes corporis succos sanguinem præprimis, transire. Hinc quin cum Liqorebus tenello foetui à matre communicatis aliquantillum aëris simul in illum transeat, nullatenus dubitandum. Ex paucilli autem hujus aëris defectu foetus neququam paucis minutis mori potest, cum in Sectione Casarea, observante Harveo, post mortuam matrem horis compluribus intra Secundinas aëris nil indigus Vitalis perferret. Nec indiget foetus largiori aëre, cum Transpiratio ejus sit paucissima, partim quia ad solam dūtaxat necessitatem alimento utitur, voluptuosis gulæ illecebris minime indulgens; partim quia assumpta fere cuncta ac tota quanta in corporis ipsius substantiam mutata accrescunt; unde & tam promptè corpusculum ejus 9. mentum intervallo tantopere augetur, ut si largus iste accretionis gradus post partum eodem tenore produceretur, in giganteam tandem

molem excreveret homo. Hinc fortassis haud incongruè colligi possit, Transpirationem per os & cutis spiracula ab aëre in respirantibus potissimum causam atque promotam, esse in causa, cur hominis nec non brutorum accretio tam insignem post partum, adultioribus præprimis annis, patiatur remoram. Postremo Vagitus uterinum invincibile nonnulli existimant argumentum pro Respiratione factus in Utero demonstranda. Sed cum muliercularum, quæ plerumque in hisce casibus invocantur testes, sublesta admodum fides, nec satis circumspècta sit, observatio, ut probasi Problematis hujus resolvendi inservire queat; merito suspicamur cum Clariss. *Dummerbroccio*, Vagitus, si quis certò observatus fuerit, è sibilu intestinum statulentorum à fœtu compressorum ortum duxisse, qui sæpe mirus auditur, suspiria gemitusque in quibusdam mentiens. Similia quoque ad pipientium pullos, intra ovi testam adhuc existentium, sonum, quem editum ferunt aliquando, reponimus: Præprimis cum extenuatus aquæ vapor ad corpora tenuiora allisus non minus sibilum excitare observetur: uti id Experimento probat illustr. *Boyleus Tr. de Aëre p.m. 466.*

§.7. Tandem & ipsemet hanc mihi excogitavi objectionem, contra meam Problematis Harveani solutionem, quod, licet Foramen Ovale à valvula propria, simul ac inspiraverit fœtus, sanguinemque per pulmones admisit transiturum, illud occludatur; at tamen id non tam tenaci agglutinatione fieri posse videatur, quin vasis pulmonum, ob vesiculas ab aëre per calorem rarefacto, distentas compressis, sanguis à corde propulsus, Valvulam rursus à foraminis ostio dimovere, sicque pristinam, qua in utero gaudebat, vitam resumere; adeoque vita fœtus superstes esse possit. Non levis fateor hæc difficultas alicui apparere possit, quam tamen mox dilutam atque sublatam dabimus. Considerandum itaque optimè duco, pulmones in Respirationis, ob Spiritum præclusum, defectu, non esse in eodem statu, quo usi fuerunt in utero ante omnem Inspirationem. Simul ac enim vel unicam sui dilatationem passi sunt, confestim sanguinem admittunt, eoque deinceps indefinenter præsentem sciant, à quo & Valvula foraminis occluditur. Dum itaque natum, quodque respiratione semel gavisum est animal, suffocatur, hoc est, dum omnis Aëri recenti via per nares atque os præcluditur, necessariò pulmonum Vesiculæ ab Aëre per Calorem pectoris rarefacto fortiter expanduntur, vasaque sanguinem intra se remorati faciunt. Remorari notanter dico, non enim penitus sanguinem iterum excludunt exprimentque è sua cavitate, uti ante omnem Inspirationem in fœtu nondum nato fiebat, quod restantur pulmones suffocatorum Animalium sanguine penitus inferti. Hinc & adempta Nato respiratione semper adhuc sanguinis aliquid admittunt, quamdiu cor à pulsu nondum omnino cessat, & sanguis adhuc fluidus est; licet cursu valdè impedito. Hic autem, dum in cursu impeditur, cordis motus fit languidior ac sensum cessare incipit. Motus enim cordis à variis causis facillimè modificari potest, leveque saltem in sanguinis cursu obstaculum sentiens tum fortitudine, tum frequentia imminuitur, quod crebris phenomenis notum. Cordis itaque motus, dum successivè remittit, sanguis in dextro ejus ventriculo & auricula pulmonumque vasis stagnare ac brevi condescere incipit, idque imprimis in Vena Pulmonali, utpote à cordis impulsu, qui adhuc languidus superest, remotiori Sanguis autem dum in vasis ac pulmonali præcipuè Vena stagnando concrevit, necessariò Valvulam, quam antea solo transitu occluserat, arctius jam comprimit, sicque nullam sanguine illac transeundi viam, (Aëre subindè ulterius, hinc & magis magisque Vasa Pulmonalia sanguiflua, Vesicularum Pulmonis interventu, coarctante ac comprimente) permittit; unde tum Circulario cum vitæ caracte-

ribus omnibus cessat. Et hæc erit genuina allata objectionis solutio. Nam si pulmones, simulac Respiratione adimitur, ad pristinam, qualem ante partum habebant, coarctationem coincidentiamque omnino redirent, sanguinemque omnem admiffum illic, ante illius congrumationem, exprimere penitus possent, adeò, ut nullus de novo intra illorum vasa admitteretur, tunc sine dubio sanguis à Corde propulsus Valvulam Foraminis Ovalis rursus aperiret, circumque cum vita continuaret. Jam vero cum 1. pulmones non plane ad priorem, quam in nondum Respirante obtinebant, coincidentiam angustiam redeant, ac Aër in illis restitans neque liberum prorsus sanguini per illos Cursum permittat, neque tamen eatenus à Pectoris Calore rarefiendo expandatur, ut Vesiculis Pulmonum mediantibus sanguinem omnino omnem ex Vasibus rursus exprimat, arceatque, sed hæc 2. sanguinem quodammodo intra se retineant, subindeque quamdiu cor pulsat, & sanguis nondum coagulatus est, novi quid admittant; cum & 3. sub sanguinis remoris cordis Motus pulsificus illic imminuat; unde, Sanguinis Circulari Cursum à posteriori, tum consequenter à priori impedito atque cessante, hic 4. stagnet moxque congrumescat; sicque in grumum concrevens 5. Vasa Pulmonum sanguiflua expleat inferciatque, atque hac ratione iterandam Valvulæ Aperturam impediatur; qua impedita, cum alia sufficiens via non detur, 6. Circulatio sanguinis sufflaminetur; idcirco animal post partum Respiratione semel facta destitutum, vitam denique amittit, etiam si ante partum non respiraverat. Quod autem ab Autoribus nonnunquam in quadrimulis, quinquenibus namque grandioribus pueris Meatus in corde fuerint observati patentes atque aperti, uti *Corn. Consensuum Prolegomena p. 309.* refert, partim inde oriri possit, quod Respirationis defectus licet aliquoties fortassis ingruerit, illud tamen iterum cessaverit, antequam sanguis in grumum abiret; partim quod sanguis forsitan admodum copiosus in illis fuerit, ac post partum larga nutrimenta simul per dictos Meatus transire potuerit, atque hac ratione illos patulos servaverit. In Lutræ vero Castoribus, Phocis, Anatibus aliisque amphibis sub aqua diutè viventibus commemoratos Ductus in corde patentes ob id interdum remanere posse credo; quia 1. sæpius aquis immerguntur rursusque emergunt, idque à primis ferè exortibus, sicque Spiritum jam cohibent, jam denuò hauriunt, alternis vicibus frequentissimè id ipsum quotidie repetendo. 2. Quia sanguis illorum non tam citò in grumum concrevit, quam majorum animalium in terra degentium, calidiorumque. Hinc fortassis non adeo improbabilis est opinio *Corn. Consensuum*, infantes nimirum eò perducere posse, si sæpius in die ora naresque illis obturentur, sicque sanguinis portio per memoratos Ductus transire cogatur, ut adulti deinceps Amphibiorum instar vitam perducant, Ductibus iisdem patulis remanentibus; uti & hos patulos esse in Urinatoribus, multa sæpè minuta sub aquam durantibus præsumendum; quorum exempla vid in Illustriss. *Boylei Tr. de vi aëris Elast. Digress. de Respir. & Ath. Philosoph. Angl. Edit. Lips. p. 80. ex Kircheri Mundo Subterraneo; it. l. c. p. 724.* Optimè itaque distinguendum cenfeo inter Respirationem pauca momenta inhibitam, rursusque liberatam; & illam, quæ eò usque suspenditur, donec vita aut illius saltem sensibiles characteres aboleantur. Hæc enim, quam mox sanguinis grumescencia sequitur, Valvulam denuò à sanguine aperiri non permittit; Illa autem ad hanc iterum aperiendam conducere potest. Confirmantur hæc, quod Valvula ob sanguinem in vasis ac præcipuè Vena pulmonali post Respirationem denegatam concreverit aperiri ex postminio nequeat, illa observatio, qua in suffocatis dexter

dexter cordis ventriculus auriculaque; ac vasa imprimis pulmonalia sanguine congrumato pelitus inferta reperiuntur testante *Harveo & autopsia.*

CAPUT X.

Respirationis Humanae Usus tum minus principalis, tum principalissimus, ad vivere quippe simpliciter necessarium, ac ne aliquot quidem minutis, nisi cum moris periculo adimendum, plenius prosequitur: simulque concatenato quævis atque Causarum nexu arduum illud atque bremembre Problema seculo dilucidat: Cur scilicet Animalia, tam ob Aëris inspirati cohibitionem præsentiam, quam in Machinâ Boyleana propter ejusdem Aëris Exantiationem, paucis minutis moribunda evadant.

§.1. Nunc tandem omnibus semotis, quæ Usibus Respirationis penitus explicandis obstaculo esse poterant, difficultatibus, ut ultimam Thematæ nostro huculque feliciter perducere mahum admoveamus, ordo postulat, cunctos variosque operosi & admirandi respirationis humanæ negotii usus perscrutando. Nemo itaque multiplicia respirationis humanæ commoda attente perlustrans dubitabit, quin eadem conducat 1. Ad Olfactum; quatenus particulæ odorabiles cum aëre dilatato pectore appropinquante abripiuntur, ac nervosis narium tunicis quasi impinguntur. 2. Ad Secretum & Sputationem; quatenus mucus aut ab aëre; amplificato thoraçe, irruente è narium ductibus in fauces repellitur, moxque à thoraçe fortiter expirante extruditur; aut cum eodem aëre inspirato à thoraçis valida constrictione è Laryngis cavo protruditur expulsiurque. Quos proinde, uti & proximè sequentes usus, quomodo *Lambertus* negare poterit, haud video. 3. Ad Occlusionem, Tussim, Sternutationem, Emunctionemque; dum nimirum cum aëre inspirando admisso, aut halitus aut mucus viscidior tenuiorve, aut aliud quid pulmonibus, laryngi, faucibus nariumque molestum seu irritans, forti Expiratione extruditur. 4. Ad Liquidorum formationem, suctionemque; quatenus aëris Elateris sensu, in faucibus, amplificando thoraçem, dilatata, aër externus liquidus vel immediatè vel mediantibus mammis aliisve partibus flexibilibus liquores continentibus incumbens, minoremque quam ullibi in fatibus renitentiam repertis, liquida in os impellit, musculorum deglutitioni dicatorum ministerio ultetius in stomachum promovenda ac depellenda. In suctione autem ex mammis, quin præter aërem externum; Lac è mammarum tubulis in os lactentis infantuli experientur, symbolum quoque conferat aër internus omnibus corporis succis, uti supra probatur, penitissimè immixtus, intrinseca sua expansione liquorem in tubulis lactiferis promovendo, nullus dubitandi locus est; Et hic sane Suctionis usus, si pulmones potius qua tales quam ipsam respirationis functionem spectes, maxime primarius, omnibusque vere respirantibus animalibus ad alimentorum assumptionem hinc & vitam simpliciter necessarius est, & ob quem præ cæteris pulmones fabricati videntur. 5. Ad loquelam, Cantum, Clamorem, Risum, Fletum, Flatum, similesque, quibus aëris inspirati expulsio inservit, Actiones; quatenus aër inspirando haustus varia varieque modificata sui allisionem extrusioneque à Larynge, faucibus, lingua, buccis, dentibus, narium, labisque diversificata expirando è pulmonibus oreque expellitur. 6. Ad Fœtum alvi, Urinæ, Fœtus, Molæve nec non Secundinarum expulsionem exclusionemque; quatenus spatium in

abdomine, per diaphragma, ab inspirandi tunc spiritumque cohibente thoraçe propriaque contractione deorsum-antrorsum protensum, angustius factum efficit, ut muscoli abdominis comprimentes ac coarctantes in dictis casibus intestina, vesicam, uterumque aptius ferire atque contrudere valeant. 7. Ad promovenda Ventriculi, Intestinarum, Lacteorumque vasorum, imò & fortassis, jecoris interventu, Folliculi fellis contenta, quod nunquam ferians Respiratione, abdomen per diaphragma indefesse coarctando relaxandoque quodammodo conducatur, penitus quidem negari non posse videtur; quanquam collatum istud auxilium valdè indiscretum ac pro debita commemoratorum contentorum promotione indeterminatum admodum appareat. 8. Ad halitus aqueos Sanguinis è pulmonibus aëris ope exportandos; quos, uti supra dictum, quolibet die ad selibram circiter ascendere notat *Sanctorius Med. Stat. Aph. 5.* 9. Ad Diapnoën; quatenus aërem tanquam primariam, ne adustum relinquatur crassamentum Transpirata in corpore causam suppeditat, uti in superioribus fuse explicatum. 10. Ad exactiorem Chyli lymphæque descenduntium nec non sanguinis in capillaribus vasorum pulmonalium ramificationibus Miscelam, quæ ruditer saltem in dextro cordis ventriculo erant confusa, quod faciat Respiratione; negari nequit. 11. Ad conciliandam sanguini pulmonalia vascula permeanti coccineam arteriosamque rubedinem; nec non tenuitatem fluxibilitatemque; uti ex supra deductis satis liquet. Qui sanè usus ad Individui sanitatem quam maxime conferre videtur. 12. Nec morose negabimus, aërem, dum ejus temperies seu constitutio est frigidior, quam thoraçis partes interiores; pulmones & sanguinem illos transcurrentem minus calida aliquatenus reddere, simulque magis calidum fieri; quanquam non concedamus aërem, brumalem licet, partes illas verè refrigerare, ita; ut ad sensum frigida ab ejus Inspiratione evadant; naturamque intendere; ut per aërem inspiratum dictæ partes infrigidentur. Ipse enim tam facile quemcumque calorem recipit, ut verius inspirando à pulmonibus & à sanguine calefieri, quam illa refrigerare dici queat. Quod monstrant Thermoscopia, in quibus aër à cujuscunque, etiam nobis judicantibus frigida, manus applicata tepore manifestè expanditur; atque sensibilem, liquores, quibus innititur, deprimentendo, effectum edit, si eodem ambientis aëris temperamento quoad frigus atque calorem, gaudeant vitrum ac manus. Multo minus nomine vix dignum hoc refrigerium aëris primarius Respirationis usus nobis existimatur. Ranæ enim licet frigidissimæ Respiratione tamen carere non possunt. Senes item naturali calore omnino ferè destituti, respiratione nihilominus non nisi cum vitæ periculo carere queunt. Nec autemandum, Deum calorem cordis tantum immoderatum fecisse, ut perpetuo anhelitus flabello refrigerari exigeret. Præterea fœtus in utero non respirat, cum tamen duplici calore; proprio scilicet, simulque materno gaudeat. Cur autem aëris frigidioris eo, qui in pulmonibus semper restat, continua recitatio pro sanitatis vitæque commodo requiratur, explicabimus infra. Veterum enim, quem in corde finerunt, Igniculus ac Flammula sanioribus Medicis ac Philosophis dudum expirasse visa sunt, si modo unquam asserint. Ideoque ut ad illa quid regeramus, operæ pretium non est. Haud equidem ignoro, præclaros quosdam Cartesianos, *Veillium, Sylvium*, ejusque Cultores, levi admilla mutatione, igniculum hunc è cineribus resuscitasse, docendo, illum potissimum in dextero cordis ventriculo vigere, sanguinemque in pulmones transiturum rarefacere, cui proinde rursus condensando aërem frigidioris inspiratum inservire putant. Plausibilis præ cæteris rem proposuit *Clar. Sylvius Diss. Med. sexta & septima*, ut & *uracno de Febribus*. In quibus scriptis Incendium illud in

Corde vitale, uti vocat, ex bilis lixivæ, cum sanguine adscendentis cordique advectæ, necnon lymphæ & chyli subacidiorum amnia in dextro cordis ventriculo effervescentia, ne speciose magis quam verè vetero deducit. Cui effervescentiæ contemperanda æreim, sale, refrigerare alioquin solito, foetum, in pulmonibus admiscet; sicque sanguinem rarefactum rursus condensat, refrigeratque. Sed paucis respondeo, hypothese illam, præsertim de bilis accenta, vigorem Rationum, Observationum, & Experimentorum *Dümmerbroccii*, personati illius *Leonici*, atque *Malpighii* haud quaquam ferre, ideoque nec pro abstruendo Igniculo concludere. Præterea alteratio nulla reperitur in sanguine ex cordis dextro ventriculo egrediente, sed ater & venosus pulmones subit, ex illoque demum vero per Venam pulmonalem arteriosus, floridus, lucidaque rubedine donatus, atque tenuis redit, quod clarissimis *Looverii* Experimentis supra adductis liquidissime constat. 13. Quod denique aer sanguini singulis Respirationibus aliquantilla sui parte, uti supra ostensum, admixtus, paucissimas quasdam in spirituum animalium elaboratione particulas simul contribuat, penitus quidem, accurate rem perspicendi, non impossibile videbitur; Cum tamen quod legitima imò primaria uti *Sebizii*, *Laurentius*, *Tackii* alitque voluerunt spirituum sit materia, haud facile credam.

§ 2. Quamvis itaque hætenus varios multiplicisque respirationis humanæ tum Actus tum Materie Usus nequam spernendos adduxerim, omnes tamen vel ad *τὸ ἐν αἵμα* Individui duntaxat, vel saltem non adeo atque simpliciter ad *τὸ αἷμα* necessarii sunt, ut eorum per aliquot ad minimum minuta horæque ne dicam septimanas, ingruens defectus cum vita animalis, etiam si & minus sana stare nequeat, quin ipsam aut saltem ejus sensibilia indicia prorsus aboleat. Nec puto candidum atque rerum naturalium experientia inbutum dictorum omnium accuratum trutinatorem seipsum aliosque persuadere aut velle aut ingenuè posse, aliquem commemoratorum Usuum, si cesset, possit illic etiam vitam aut omnes hujus ad minimum characteres sensu observabiles, in totum tollere, idque tam circo uti Machina Boyliana nos docet. In qua dum aer exhauriebatur, intra 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ad summum hora minuta aces & mures ultra vita à sola aëris readmissioe redintegranda spem omnem redacta fuerunt. Ab aëris defectu miranda ejusmodi extinctionum velocissimarum phenomenonena confluisse unicè nullum omnino dubium est. Quicquid enim Carresiani de Materia sua subtili vitream Machinam promptissime, dum aer egreditur, permeante, ibidemque irrequietissimam vehementissimamque in animalis pectore agitationem, nec levem, ni Diï avertant, incalescentiam patrahte, sicque animalculum occidente, confidenter nobis narrant, veterum duntaxat crambem recoctam ac reformatam sapiunt, nec solum ab ipsis positive nondum probata, sed & in superioribus, ac omnium validissime perillustris. *Boylei Experimentum* 38. & 39. *Tr. de aëre* expugnata habentur. His siquidem experimentis evidentissime demonstratur, nullatenus aëri è Vitro Pneumatico exeunti Materiam talem velocissime motam, multo minus caloricam, succedere. Et quid obsecro, candide ac judiciose Lector, qui non tam grandium famosarumque hypothesium turgidam ostentationem; quam ipsam Rerum Naturalium simplicissimam jucundissimamque veritatem unice in votis habes, quid inquam, utilitatis exinde in nos redundat, si precariam solummodo doctrinam calleamus, quæ tamen nec animum liberare ac penitissime cuncta perscrutantem explet, nec ex ipsis rerum naturalium phenomenonis liquido demonstrari potest? Sic enim titillantis Opinioribus prurientes veram Creaturarum utilitatem dulcissimamque in illis reconditam Summi Creatoris sapien-

tiam negligendo ingrati tandem atque inutiles Deo & proximo sepelitur, postquam nimirum prægrandem subtilissimam hypotheseibus inflatam bullam in lat mundi scena representavimus. Malo quidem ego ingenue fateri, me huic vel illi phænomeno explicando imparem esse; quam ex meris hypothesebus, rerum naturalium experientia circumspectissime hausta, & quanto proxime iis quadrante, nondum firmatis, quidvis effutire, saltem ne quid ignorasse videar. Sed ne tiquam metuendum, Naturam sui ingenuos Cultores scientia vacuos dimittere, si modo Vacui ad illam accedant. Nam si Ictericis præconceptorum opinionum oculis ejusdem opera investigare conentur, non mitum, quod nudam non spectent Dianam, quin potius sapissime pro Janone nubem amplectantur. Regeres ostendere nihilominus acutas ejusmodi hypotheses speculandum ac subtile ingenium, posseque ex illis naturæ phænomena prompte ac expedite solvi. Sed Respondeo; verè sapientiæ Cultores ac Philosophos non tam ingenii ostentationem; quam rerum veritatem querere debere, naturamque ridere subtilitatum nostratum gestulationes, nisi rerum naturalium pondere ac robore suffulciantur. Præterea non sufficit, facile ac expedite naturæ phænomena dissolvit, nisi & solide, vera, atque apposite id fiat. Propriæ enim ejusmodi difficultatum enodationes sunt admodum suspectæ, & si in hoc vertetur verè Philosophiæ cardo, Peripatetici omnium optime rem expedirent, cuilibet, etiam difficilimo, phænomeno peculiarem qualitatem agili ore assignantes. Sed quid quæro fructuum post se relinquunt hujus farinae Philosophi? Hac enim ratione nunquam pervenimus ad nobilissimam fructuosissimamque meditando non solum, sed & operandi Methodum Syntheticam, qua causis rerum à priori cognitris mirandos ac instare pro lubitu valeamus. In hac siquidem ingeniosi Mechanici operationum suarum causas à priori cognoscendo, earumque judiciose applicatione directioneque stupendos nunquam ac utilissimos nec minus artificiosos effectus atque opera perficiendo vel ipsam *Aristotelem*, *Scotum*, *Thomam*, aliosque spinosissimos Philosophos toto die superant. Quinimo nunquam credo, Regem illum Japonensium, etiam si subtilissima acerrimamque cuiuscunque ingeniosissimi Philosophi hypothesis ipsi fuisset enarrata atque exposita, tantopere illa commotum atque in tantam animi admirationem abreptum fuisse, quam factum constat, cum illi à Europæis Horologium dono daretur. Illud siquidem summopere miratus in genua procumbendo veluti Numen adoravit. *Mauvencord. Tr. de Mot. & Us. Pulm. p. 135.* Et hanc Viventibus cunctis maxime proficuum Syntheticam philosophandi ac operandi Methodum unice in votis quoque habere celebratissima illa Societas Anglorum Regia, ut Analytice innumerabiles rerum effectus tum sponte tum prudentissimo artis adminiculo experimentalis sollicitante productos exquirendo ac colligendo ex mutua eorundem collatione, sapientique ac circumspecta pensatione, tandem ad genuinas ipsorum causas penetrare, hæcque cognoscere, ac cum ingenti Philosophiæ, totiusque vitæ humanæ commodo, pro arbitrio applicate valeat. Unde & tantopere sibi à præjudiciis ac præcatis hypothesebus caver illustrissimus ille laudatæ Societatis splendor ac decus *Boyleus*, uti accuratissima auroque ac gemmis pretiosiora illius scripta abunde testantur. Magnus itidem ille *Fr. Baconus de Verulamio*, Regiæ istius Societatis in Anglia Fundator nihil magis in scriptis suis inculcat, quam fidelem solummodo Rerum naturalium Effectuumque illarum Historiam, diligentemque Phænomenon naturæ Observationem.

§ 3. Sed è diverticulo, quod æqui consular cordatus Lector, ad viam. Firmiter stabit talo sententia ab aëris defectu

defectu præpropterea animalculis vitalium indiciorum cessationem moxque mortem accidisse. Instabit autem ulterius sciendi cupidum ingenium gravissimum hocce Problema proponendo: *Quomodo aëris absentia hæc effectus paucis hora minutis inferat? Ut hinc tandem ipsi pateat Principalissimus, ac non nisi sub mortis brevi ingruentis periculo ferians, Respirationis Usus. An scilicet aliqua aeris particula positive vitæ quidditatem ingrediantur, quibus deficientibus vita necessario deficiat? An vero aeris in pulmones illapsus ob id tam avide pro vita animantium expectatur, ut ejus mole gravitante pulmones diducantur ac expandantur, ne, si coarctati manerent, sanguinis circulem cursum in vas suis sanguiferis impediunt, atque mox tollant, sicque vitam ac sensum extinguant? Gravissima hæcce maximeque ardua Quæstio, ut in hac humanæ mentis imbecillitate plenissime & quidem pro voto meo cum omnibus consecratis inde propullulantibus enodari queat, maximopere vereor, nisi forsitan divinus quidam Oedipus tantquam *Yés* a *τὸ ἀναχαις* accedat. Plus enim in recessu gerit, quam prima fronte præ se ferre videretur. Ad ipsam quippe abstrusissimam Animæ humanæ atque Brutorum Doctrinam recto tramite perducit, si plenus exquiri debeat. Qua tamen, proh dolor! in sensuali hoc mundo nihil jejunius, nihil Scholis obsoletius rariusque, nisi, quod Paganismum redoler, excipere velis! Sed in magnis voluisse sat erit. Idcirco candidis ac libere accurateque rem pensantibus arbitris cogitationes nostras admodum probabiles, atque ex ipsis naturæ phænomenis depræimptas ingenue exponemus. In antecessum itaque merito cum sagacissimo nostri Scouli Philosopho *Boyleo in Orig. Formar.* notabilimus vocabula Vitæ, Animæ, formæ, &c. laxo admodum sensu vulgo gaudere; nec hætenus ab ipsis Philosophis debite limitata esse. Novi quidem vulgare ferre sententiam; Vitam consistere in Motu & Sensu, adeo, ut animal vivere dicatur, quamdiu sentit ac motum edit. At Motum & Sensum esse Vitæ Characteres duntaxat atque Indicia, non verò quidditative Vitam constitutere; nec animal Motu, tum arbitrario, tum involuntario, necnon Sensu destitutum; vita insimul penitus carere compluribus spudent instantiæ experimentis postea enarrandis suffulcitur. Nec movere nos debet *Galen* Autoritas *Lib. 6. de Loc. Affect. c. 3. Respirationem, inquantis, non vivere, & viventem non respirare, impossibile est. Et lib. 5. de Loc. Affect. c. 1. Sublata respiratione tollitur vita.* Neque ob id mente captus videbor ex censura *Joh. Marthæ Quæst. Med. Enod. 4.* licet hanc *Galen* sententiam (nisi fortassis ad manifestam solummodo vitæ indicia sit restringenda,) impugnaverim, ac per Experimenta firmissima demonstrem, Vitam non penitus cessare ac confestim extinguui, simul ac Respiratione cessat.*

§ 4. His præsuppositis (ut ad præmemoratam Quæstionem responderé incipiam,) dico; improbabile prorsus esse, in aëris defectu ideo cuncta cessare vitæ munera, quasi tunc simul cum acre animalia privarentur portuunculis quibusdam proxime vitalibus; ex illo alias ad vitam illorum partem rectam conservandam in Respiratione accedere solitis. Quamvis enim aeris ad sanguinem accessum alioquo argumentis supra probaverim ipsimet; non tamen exinde sequitur; ergo aeris quædam particula pro ipsius vitæ, ut sic loquar, nutrimento illam constitutive ingrediuntur; cum in Diapnoes potissimum gratiam sanguini illum permisceri dicta ibidem commonstrant. Nec unquam probari potest existere in aere ejusmodi particulas proxime vitalitatis susceptivas, & ut plura omittam, hæc unicum illis, quid sentiunt, oppono; nimirum hoc per experimenta inferius addenda demonstraturum, vitam in aëris defectu nullatenus abigi, simul ac Motus & Sensus feriantur omnes. Unde sequitur: si vita sine omni aeris haustu perennare potest; Ergo

aer non immediate pro vita servanda requiritur, sed saltem pro muneribus vitæ obundis & quidem præcipue pro pulmonum expansione ac consequenter sanguinis circulo perpetuando. Quicquid enim tam magnificis verbis diffusissimaque synonymia de *Occulto Vita Cibo in aëre*, *Spiritu Mundi Carbólico*, *Animæ Mundi*, *Mercurio universalis*, *Spiritu aethereo*, *Spiritu Panurgo*, *Spiritu aeris Vitali*, *Forma universalis*, *Quinta vitæ Essentia*, *Auro Aethereo*, *Solis Filio*, *Laticæ Aethereæ*, *Sale Mundi*, *Sale Cælesti*, *Sale Pontico*, *Vita Universalis*, *Archeo Universalis Vitali*, *Protheo Versipelli*, *Mercurio omniformi & uniformi*, *Rore de nocte*, *Aqua rarefacta de die*, *Spermate mundi*, *Enrelechia Chao naturæ*, & sexcentis aliis *Epirheis* speciose decantant Autores, omnia tandem in *Sulphureo-Salina globi Terraquei Effluvia*, *Radiorum solarium*, à quibus in altum vehuntur, atomis subtilissimis immixta, potissimum recidunt. Et quamvis haud mediocrem in alterandis sublunarium subjectis efficaciam illis libenter ac merito concedam, præsertim si ex Aëre, Rore, secundisque ac pinguibus Terris in palpabiliorem Salis aut Liquoris salini substantiam condensata ac concentrata fuerit; attamen quod præclari Spiritus Mundi Patroni de Quidditate, atque Effectibus ejusdem licentiosa nimis hyperbole solide philosophantibus merito suspecta, loquantur, nemo rerum magis quam verborum aestimator inficias ire poterit, si Clarissim. *Vitorum Fabri*, *Nysemet*, *de Rochas*, *Tackij*, *Baldini*, *Kircheri*, *Schotti*, *Borelli*, *Rattrey*, *Nürneri*, *Penoti*, *Dornai*, *Crollii*, *Papini*, *Tilemanni*, *Augurelli*, *Becheri*, *Corn. Consantini*, *Hanemannii*, *Marf. Flouini*, *Helmontij*, *Fluiddi*, *Tackeyii*, *Sandwoogij*, *Borrighii*, *Rohmanni*, *Beckij*, *Uvridigij*, *Staricij*, *Glanberij*, aliorumque scripta attente ac libere perlustraverit. Consideratius quidem de Sale quodam Nitro aëreo, ad vitam sustentendam necessario mentem suam proponit *Mayerovius Tr. de Respir.* licet, non minus valdopere adhuc fluctuet. Nam p. 301. Usum particularum Nitro-aerearum; quibus ex parte aërem constare supponit, debitam dicit esse fermentationem in vasis pulmonalibus & Arterijs omnibus facere. Quod quidem, si per moderatissimam sanguinis non tam fermentationem quam consistentiæ ejus in colore duntaxat & tenuitate alterationem explicetur, tolerari potest. Fermentatio enim propriè sumpta, tum ob materiæ ad illam requisitæ defectum; tum ob vasorum angustiam celeremque transitum admittit nequit. Paulo post autem p. 303. ipse dubitat, an in Respiratione suppressa salis hujus defectu animalia statim mori possint; mortemque potius inde deducit, quod non tam in sanguine quam in musculorum, hinc & præcipue cordis motu sal istud aëreum deficiat, utpote ad quem illud tantopere necessarium existimat; supponendo, *Musculorum Contractionem fieri per effervescentiam à sale hoc aëris nitroso & sanguinis particulis salino-sulphureis orbundam.* Adeoque vult, *sale hunc in aëre existentem cum eoque inspirationem in ipsam cordis substantiam musculosam penetrare, ibidemque, nec vero in cordis cavitate, cum particulis sanguinis salino-sulphureis muscularem cordis motum effervescentia producere. Quo cordis motu, ob salis istius, in sufflaminata respiratione defectum, cessante, sanguinis quoque motum ad cerebrum, hincque Spirituum animalium influxum deficere, in quorum tamen distributione Vitam animale consistere putat.* Ex quibus omnibus constat, autorem hunc non quidem sale nitro-aëreum immediate ad vitam esse necessarium, sed saltem mediante cordis motu sanguinisque circulatione judicasse.

§ 5. Cum autem hæc omnia gratis sint allata; nec rationibus firmis munita; idcirco gratis eadem dimittere possimus, cum assensum nostrum in Philosophiæ naturali non nisi evidentes rationes ipsius Materiæ, de qua agitur, crebris cautissimeque captis, ac circumspectissime applicatis experimentis fulcitur, nan-

cisci queant. Ast haud inutile forsitan erit paulo penitius, quid solidi sub sit in opinione *Mayovvii*, exquirere, rogando Lectorem, velit libere & accurate secum pendere, 1. quàm improbabile prorsus sit, contractionem muscularem fieri per effervescentiam ejusmodi ab impetuosius ac diveræ naturæ salibus oriundam, cum tamen quolibet momento musculorum actiones mutare, inhibere, augere, minuereque in nostro sit positum arbitrio; quod quomodo intelligi liter ac verisimiliter ex salium effervescencia explicari possit, haec tamen non capio, Dum enim salina discrepantis structura corpuscula fluida pro effervescencia scopo confundimus, vehementer eorundem agitatio nullo vase clauso, nisi capacissimo, coerceri potest, nec actionem illorum facile pro nutu modificare, postquam semel commissa sunt, valemus, nisi nutu inter se contractis viribus à priori textura penitus alterata tandem simul in gratiam redeant, ac novum quasi Ens constituant. 2. Perpendat, constare experientia illustriss. *Boylei* aërem (ubi omnia in eo fluctuantia effluvia, sive salina, sive sulphurea, sive alterius indolis, simul intelliguntur,) esse ad minimum millies levioris aqua, adeoque & millies capacius spatium occupare. Hinc qui liquorem ex aëre piscantur sub spiritus aërei nomine, in quo sal istud nitro-aëreum latere debet, ex mille partibus aëris unicam liquoris partem vix accipient. Sed concedamus facillorisi computi gratia, ex 906. partibus aëris posse accipi partem unam liquoris aërei; largiamur ulterius quamlibet drachman istius liquoris post sui concentrationem suppeditare Granum unum salis istius nitro-aërei, id est, sexagesimam respectu liquoris pristini; partem, quam tamen vix dabit, cum salina corpuscula latissime parcellis manu in illo liquore ex aëre capto sint dispersa; quod testari poterunt, qui aëre ac ego salem illum collegerunt unquam. Supponamus jam, qualibet moderata Inspiratione ab homine plane quieto, v. gr. dormiente, tantum aëris admitti, quantum inflandæ vesiculæ, uncias duas aquæ fluviatilis capienti, par esset. Plus enim aëris libera, nec ullatenus sollicitata, Inspiratione non illabi experientia constabit tentanti. Aërem itaque dicto spatio, duas aquæ uncias capiente, contentum, concedamus esse nongentesimam ac sexagesimam sui parte liquoris; hoc est, aër qualibet inspiratione irruens continet granum unicum liquoris aërei. Hujus grani sexagesima denique pars erit sal illud nitro-aëreum. Cum autem sub unaquaque inspiratione expirationeque simul sumptis ad minimum quatuor fiant pulsus seu cordis Systolæ, hinc sexagesima illa grani unius, de sale nitro-aëreo, pars, rursus in quatuor partes erit subdividenda, ut qualibet quatuor systolarum de illa participari queat; adeoque in quacunque cordis systole ducentesima & quadragesima grani unius salis nitro-aërei pars cadere reperietur. Haec igitur exilissima ac prorsus inconceptibilis salis istius portiuncula, cum sufficienti quantitate particularum sanguinis salino-sulphurearum in ipsa densa cordis substantia effervescendo tumulans, erit ex hypothesi *Mayovviana* efficiens unius Systoles seu pulsus causa. Ducenties itaque & quadragesies cor se se contrahat pulsetve necesse est, priusquam vel unicum granum salis istius nitrosi ac aëre lucari poterit. Et tamen nihilominus quindecim ad minimum sanguinis libræ in quolibet pulsu cordis sunt loco movendæ; ut nihil jam dicam de ipsorum totius corporis vasorum, carneaque ipsis interpersa ac circumjecta mole, hinc cum carnis meus, 504. pulsationes mihi sedulo numeranti horæ spatio exhibuerit, per integram horam cor se se indefesse motitando non ultra 14. grana & 144. ducentissimas quadragesimasque grani unius partes de sale isto nitro-aëreo ab invicis pulmonibus emendicare, juxta Autoris hypothesin, poterit. Proh immanem crapulam! credat id Judæus

Apella, non Ego. Taceo computum meum admodum adhuc commovere, nec rigorose institutum, atque ad solum cor duntaxat esse directum. Iam vero, quid putas ad Ventriculi ac Intestinorum Peristalticum motum, æque fere ac cordis continuum, licet mansuetiore, in tanta salis nitro-aërei egestate redundare posse? At tandem quid reliquis corporis musculis scribendo, loquendo, similesque leves actiones, quæ crebriorem respirationem non statim exigunt, ob-eundo, cordis magnitudinem multoties mole superantibus reliquum erit? Hæc ita fufius deduxi, ut pateat, quam circumspici sumus necesse sit in excogitandis hypothefibus, quas forsitan nunquam excogitasse præstaret. 3. Secum pendat æquus Lector, quomodo sola Inspiratione in ipsam cordis compactam substantiam sal istud nitro-aëreum, uti Autoris hypothesi requirit, penetrare possit? Quis illud in fibræ cordis admodum solidas tam valide impingat; Quamque confusa ac indifcreta hæc foret principij cor moventis suppeditatio, quam in tam sapienti atq; concinno rerum naturalium ordine, seu potius supremo ejusdem Opifice, vix suspicari, ne dicam statueret fas est. Quin imo consideret, quanta sit fibrarum in corde multitudo; Quam diversus situs; & quomodo his omnibus ducentissima ac quadragesima pars unici grani de sale isto aëreo in qualemvis cujuslibet fibræ contractione sufficere queat? 4. Pensitet accuratus arbiter, cum sub quavis Inspiratione tantum ad minimum salis istius ex aëre derivandi requiratur, quantum quatuor cordis contractionibus inservire debet, sexagesima videlicet grani unius pars; quisnam ille sit sive in pulmonibus, sive in corde æquus Partitor ac Dispensator, qui sexagesimam illam grani partem in quatuor particulas rursus subdividat, ac cuilibet Systolæ illarum unicam admetiatur? Sed quid dico subdivisione? Probabiliter prius demonstrandum erit, quisnam in peccoris penetrabilibus tam ingeniosus artifex aut Chymista liquorem illum aëreum hincque sal istud nitrosum, ex aëre singulis inspirationibus illabente capiat, concentret ac separet, ut pro effervescencia cum particulis sanguinis salino-sulphureis instituenda, hincque cordis contractionibus causandis, sat vitium unitarum acquirat? Satis enim tam parcellis vastæque diffusa, aut vix aut plane non effervescere poterunt. Certe tam ridiculis confectariis tantisque difficultatibus angitur hæc hypothesi, ut mirer, ingeniosum alioquin *Mayovvium* hæc non prævidisse. 5. Obstant ranæ & hirundines, ut alia omit-tam. Hæc enim animalcula tota hyeme sub glacie ac in terræ cavernulis acervatim conduntur, sine anhelu atque non sine pulsu, quod etiam affirmat *Helmonti*. *Tr. Blas humani*, §. 33. & meminimus, me plures, quam quas medimus caperet, hirundines arde coacervatas intra piscinæ cannas sub glacie prorsus ad sensum exanimas, pulsantes tamen, reperisse. Si itaque aeris presentia ob salem creberrime memoratum motui cordis tam necessaria foret, quomodo horum animalium pulsus incessanter sub aeris, hinc & respirationis, defectu peragi posset? 6. Hypothesi huic refragatur foetus pulsatio in utero per 8. novemve menses celebrata sine respiratione, quam in superiori-bus penitus expugnativimus. Paucissimum vero illud aeris quod cum succis maternis illi communicatur, æq; ac succi istud continentis non magis ad cordis, quam alterius tenelli partis substantiam est determinatum.

§. 6. Patet itaq; cordis motum pulsificum nulla probabilitate ab effervescencia per salis nitro-aërei cum sanguinis particulis salino-sulphureis confictum in ipsa cordis substantia suscitata fieri posse, ac consequenter aërem non inspirari tanquam proximi Systoles cordis principij efficientis vehiculum adeoq; nec salis istius defectum esse causam immediatam cessantis mox, post suppressam respirationem, pulsatoris cordis

dis contractionis, aliorumque vitæ characterum in animalibus Machina *Boylliana* evacuata inclusis. Refugiet quidem *Mayovvius* nec non ingeniosissimus *Hookius* ad Experimenta in cane facta, quæ uterque refert; ille *Tr. de respir.*, p. 21. hic vero in *Act. Societ. Reg. Angl.*, p. m. 463. Simile experimentum nuperrime instituit ipsemet, ubi mirando sane spectaculo, sublato sterno, mediante pulmonum inflatione ac subsidentia cordis pulsus pro lubitu & accelerare & retardare, sicque Convulsiones totum corpus concutientes & producere, rursusque tollere poterat, Scopus illorum autem primarius hic est: canis thorace aperto pulmonibusque collapsis confectum belliferas patitur convulsiones, cordis & sanguinis motu adhuc persistente. Inflat autem rursus pulmonibus statim quies redit, disparentibus convulsionibus. Imo si pulmones, factis prius in eorum peripheria foraminibus pro aeris superflui exitu, perpetuo follis afflatu expansi servantur, vivi animal; Cum tamen alias inspirato licet aëre pulmones expansos sustinent, si alicui os naves obturentur, mori necesse sit. Hinc concludunt, aërem non ideo in respiratione expeti ut pulmones expansos, ac consequenter sanguinis circumiremoratum servet, cum etiam dilatatis licet pulmonibus, nisi aer recentetur, moriamur, imo sanguinis circularis cursus etiam per collapsos pulmones fieri queat: sed quia continua illius recentatio ad vitam est necessaria. Sed respondeo 1. in genere: quamvis Experimenta, si accurate & repetitis aliquoties vicibus capiantur, sint optima atque firmissima Philosophiæ Naturalis Fundamenta, quibus tanquam primis ac infallibilibus Principiis Philosophando innitatur, ac vellemus non fati caute, & circumspicentissimo, ac vellemus præmeditato progressu, omnibus etiam levissimis obstaculis optime trinitatis Deductiones atque Conclusiones ex ijs eliciamus, ac imprimis frequentissimas, non-causæ pro causa vera Fallacias summa vigilantia arceamus, sed potius, vel ob judicij heberudinem vel ob præconceptarum opinionum tantum non inexpugnabilem labem, vel ob alios contradicendi illiberalem impetum, iis improvide ac minus ingenue utamur, insanabile fere damnum ac immedicabilis nonnunquam error inde nobis in Philosophia, hujusque legitima prole Medicina exoriri potest. His probe nullibi non observatis respondeo. 2. in specie 1. quamvis pulmonibus collapsis aliquot adhuc pulsus edant animalium corda; attamen non sequitur; sanguinis ideo circulum æque ac antea esse liberum. Nam consideret cordatus arbiter, impossibile esse, sanguinem tam prompte per vasa à pulmonibus subsidentibus compressa, quam per eadem à pulmonibus expansis distenta currere posse. Nititur quidem miserum cor sanguinis Circulum expedire, unde & tam atroces sæpe convulsiones oriuntur, at frustra. Quod testatur Experientia. Si enim thoraci aperto pulmonibusque collapsis illico Arteriam magnam à sinistro cordis ventriculo abscideris, videbis sanguinem in quantitate confectum imminutum provenire, ac tandem penitus fere cessare, licet nihilominus cor adhuc aliquoties pulsaret. Præterea pulsus non adeo sæpe peragitur collapsis pulmonibus, quin brevi cesset, nisi denuo inflentur. 2. Perpendat quilibet, quomodo tam momentaneus aëris defectus tantas, citoque ingruentes, convulsiones causari possit, nisi ob sanguinis impeditum circulum, (quem vere ac statim collapsis pulmonibus impediti adductum modo Experimentum probat,) id fieret? Huc faciunt omnia superius adducta argumenta contra salis istius nitro-aërei in respiratione suppositos effectus, nam in illum unice inclinat hi Autores. 3. Notandum etiam est in dicto Experimento eorum, sanguinis cursum ideo non penitus extinctum fuisse, quia pulmones mox rursus inflantur, sicque vasa distendunt pro libero sanguinis cursu. 4. Si sanguinis Cir-

culus æque per collapsos quam expansos pulmones fieri posset, frustra essent Meatus in corde peculiare atque parentes, dum foetus in uteri carceribus lateret. Horum quippe usus ordinario cessat in nato, dum pulmones inspirando distenduntur, sanguinique sic transitum per vasa sua aperiant.

§. 7. Interrogabis itaque; si principalissimus ac non nisi cum mortis succedentis periculo ferians aëris in Respiratione Usus hic est, ut pulmones expandat, atque sic sanguini eos pertransituro viam pandat, unde eveniat, quod animalia, pulmonibus licet inspirando distentis nihilominus brevi moriantur, nisi recentatio aëris continua reciproco inspirandi & expirandi actu accedat? difficillimum hoc Problema ab Autorum omnium, quos haec legisse contigit, nullo, solum reperio, ita ut animam satiaverint Prævideo quidem, *Mayovvium*, *Hookium*, *Thrustonium*, aliosque causam mortis in defectum salis nitro-aërei conjecturos; sed fateor: ob supra adducta contra hæc opinionem argumenta, illam omnium videri mihi improbabilissimam, cui quippe non tam legisse, quam intelli xisse ac ex consimilibus naturæ phenomenon rei alicujus possibilitatem ac probabilitatem collegisse expediat. Paulo probabilius quidem cum aliis respondere possem, mori in dicto casu animalia, quia halitus expiratio ipsius denegatur. Veritatem cum nec ipsemet mihi hoc responso satisfaciam, aliis ut in illo acquiescant obtrudere nefas duco. Hi siquidem halitus sunt prorsus pene aquei & omni noxa carent. Sunt præterea paucissimi, adeo, ut ex unica expiratione vix binas colligeres inadoris guttulas, si condensentur. Supposito itaque animal v. g. canem, ore ac naribus post inspirationem arctissime obturatis, vita ad sensum penitus destitui, tali temporis spatio, quo vivum sexagesies expirare potuisset; (cum tamen si omnis illi aëris additus fuerit sufflaminatus tandem vix vivat,) consequens erit, illud partim in sanguine, partim pulmonibus duas liquoris aquei drachmas retinuisse, guttam si grano equiparem. Has autem aliquot minutis cani tam exitiosas, imo fatales fuisse, nemo opinor facile dixerit, considerando, quam glutinosa asthmatici ac phthisici copiosaque vel unico horæ quadrante extendant à pulmonibus phlegmata, quantaque cerevisiæ vini que copia helleones paucis horis sese ingurgitent. Explet proinde & hoc simul cum sale nitro-aëreo sponsum.

§. 8. Ut itaque propius ad veram extinctionis istius causam accedamus, optime perpendendum erit, quidnam aëri cohibito in animalis pulmonibus accidere possit; Nimirum constat innumeris Experimentis, aërem levissimo quocunque tempore sese palpabiliter expandere, adeo ut manus nostræ ad sensum hyemali tempore admodum frigidæ, si Thermometro in libero aëre collocato applicentur, aërem inclusum eatenus nihilominus expandant, ut aquam, cujus superficiem innititur, ad digiti fere spatium deprimat. Accedit illustriss. *Boylei Experim.* 39. in quo commemorat, postquam peculiare ibi descriptum Thermoscopium ita Machinæ suæ imposuerat, ut collum ejus in liberam Atmosphæram pateret, aeremque Thermoscopij circumferentiam convexam ambientem aliquot exantlationibus à Machina subtraxerat, ita ut aër Thermometro inclusus integrum sibi, per collum apertum, incumbentem aëris externi Cylindrum mediante aqua infusa sustineret, ad motæ manus teporem per machinam vitream, spatium interpositum, vitrumque Thermometrum penetrando, totum istum aëreæ Atmosphære extremæ incumbentem Cylindrum sensibilibiter elevasse aërem scilicet Thermometro inclusum rarefaciendo. Ex quibus omnibus constat, aërem ex externis etiam ad sensum frigidis corporis animalium partibus confectum expandi, idque magis vel minus, prout tepidior vel frigidior fuerit temperies. Hinc sequitur aërem in peccoris penetra-

ibus tot gradibus magis expandi, quot calor circa cor in pulmonibus, (ubi maximus in toto corpore est sanguinis confluxus hincque calor,) intensior est, quam in externa corporis circumferentia. Adeoque si manus solius tepor ad digiti spatium aërem expandendo aquam in Thermometro deprimat, calor in intimo pectoris serinio, omnium optime ad sex digitorum spatium, si applicaretur, expandere posset. Præterea in pectore aër inspiratus immediate calori ibidem vigenti exponitur, in Thermometro vero prius per compactum vitrum manus tepori penetrandum est. Et nihilominus aër citissime hanc alterationem per vitri quoque substantiam recipit, quam proinde multo adhuc promptius citiusque in pectoris fervidioris sinu admittit; quod optime notandum. Porro experientia fretus assero, pulmones thorace aperto in maiorem adhuc molem in sufflatu hominis expandi posse, quam in ordinaria vivorum Inspiratione thorax undique conclusus permittit. Unde sequitur, licet aër inspirando omnes pulmonum vesiculas subintrat, atramen illas non in extremam suæ possibilitatis expansionem diducit, sed saltem eatenus, quatenus thoracis inspirando amplificati capacitatis dilatationis spatium suppeditat; adeo, ut si expansionis principium, aër scilicet, in actionis suæ gradu increseat, vesiculæ pulmonum amplius expandantur. Incresecere autem potest aëris explicantis actio duplici modo: vel enim magis ab illo expandentur pulmonum vesiculæ si majus à thorace præbeat amplificationis spatium, quo dato, plus aeris in quantitate irrumperet, ac consequenter laxius vesiculas distendit vel earundem expansio augebitur non tam ab aëre quantitate quam qualitativè in actione sua fortificato; nimirum à calore aërem inspiratum illico expandente, (uti ex *Canone* 4. de aeris Indole ac motu. *C.* 7. supra à nobis proposito liquet,) idque eo magis, quo intensior fuerit calor, & quo diutius in pulmonum aëstantibus antris moram traxerit aer inspirando illapsus. Cum autem thorax ultra certam metaram vel vix vel plane non dilatari queat; Ergo vesicularum pulmonalium expansio potissimum augebitur à calore pectoris centrali, aerem in illas inspirando irruentem in Elatere suo confestim augente. Dum itaque aeris ab animalibus inspirati atque cohibiti Elastica expansio à calore in pulmonibus augetur, necessario majus spatium occupant vesiculæ exinde tumidiore factæ, quod spatium cum à thorace, jam quantum valet, amplificato dari nequeat, calor autem interea non cesset; aeris quoque Elater tanta vi polleat, ut vitra & vesicas distringat; corporemque penetratio in natura non detur, nec aliud præterea medium superfit pro augendo in pectore spatio vesiculas magis distentas recipiente, quam vasorum pulmonis sanguiferorum arcu, hincque sanguinem ex eis arcens, compressio; ergo sequitur, ut naribus oreque animalis post inspirationem exquisitè clausis, dicta vasa pulmonum sanguiflua à vesiculis eorum quaquaversam, ab aëre per calorem intrinsecum magis expanso, ulterius diductis, cum aliud spatium non detur, coarctentur, ac ita sanguinis circularis cursus impediatur, moxque corde à motu cessante, sanguineque sensum grumescente, penitus tollatur unde tum cuncta vitæ animalium munera, si emoriantur, cessentque, quid mirum?

§. 9. Sic habes B. L. genuinam ex *Mayoviz* & *Hookij* Experimentis prognatæ questionis Enodationem, ex ipsi rerum naturalium phænomenis huc spectantibus depromptam, nimirum, *Cur animalia, pulmonibus licet inspirato ab aëre dispersis, si os navesque illis obturentur, omnibus nihilominus vitæ sigillis confestim præsententur, ac penitus denique morantur.* Non enim sufficit, ut pulmones aere sint distenti atque expansi, nisi & vasa sanguifera, eorum vesiculis inserta, sanguini à corde per impulsu libere pateant. Cum

autem aër pulmones expandens sit ejus-modi naturæ, ut à quocunque calore velociter expandatur, sicque pulmonales vesiculas ulterius extendat, ac consequenter, nisi exspiratio accedat, vasa sanguifera comprimant, sanguisque Circulum ad vitam summe necessarium inhibeat; idcirco summus ac Sapientissimus rerum conditor Respirationem ex reciproco Inspirationis & Expirationis Actu constare voluit, ut, præter ad os usus minus principales, aer incessanter recenteatur, ne in pulmonibus permanentes idem semel inspiratus à colore distendatur, ac vesicularum, quibus potissimum continetur, inter ventu ac intumescencia vasa sanguinea comprimant, Circulationem impediatur, ac denique vitam tollat. Atque hinc tandem vera elucet causa, cur respiratio vitali scopo satisfactura aerem frigidiorum eo, qui semper in pulmonibus reliquus est, pro materia exigat. Non quidem ac si ob illius defectum cordis aut pulmonum sanguinis adustio metuenda foret; sed quia residuus in pulmonalibus vesiculis aer à calore, circa cordis confinia, aliarum partium respectu, maximo, nimium expansus vesiculis mediantibus vasa sanguifera comprimant, sanguisque Circulo remoram, atque mox omnimodam cessationem afficit. Nam nisi calor in corporis penetrabilibus esset intensior quam atmospheræ ambientis, tunc non indigeremus nova frigidioris aeris Inspiratione, calfacitque Expiratione, sed semel admittitur aer, pulmones si expansos sufficienter servaret, nec ulterius sese expandere niteretur, sanguinis cursus esset haud impeditus, & vita, saltem ad notabile tempus, secura, quamvis consequenter alia ingruerent sanitatis incommoda ex cæterorum respirationis Usuum feris. Confirmatur nostra sententia, quod scilicet Spiritus cohibitus sanguinis Circulationi remoram injicit per aliquot Experimenta & observationes. Observavit nimirum *Looverus Tr. de Corde c. 2.* quod & quilibet in se ipso observare potest in *visu & alii Respirationis impedimentis faciem rubescere, venasque colli & frontis intumescere.* Annotavit porro *Svanmerdammius Tr. de Respir. p. 9. in Nosocomio Leidensi aeris retenti ope per vulnus in pede magnam sanguinis copiam pro voluntate à puero excretam.* Nonne hæc omnia sanguinis cursum per pulmones impeditum clarissimè monstrant? Sunt enim cuncta in nostro arbitrio posita, ac pro lubitu produci, rursusque aboleri possunt hæc phænomena. Adeoque licet principium cordis motum efficiens à priori & immediate intra potestatis nostræ cancellos non coarctetur; attamen à posteriori & mediante sanguine, tanquam cordis objecto, ejusque cursu actionem illius remorari, accelerare, imò planè tollere pro voluntatis nutu nobis concessum est. Ulterius aeris cohibiti fortior expansio probatur experimento tali: Si quis ad extremum dilatationis terminum thoracem amplificando, maximam aeris copiam inspiret, eamque laryngis rimulam illico ocludendo, quamdiu poterit, constanter cohibeat, sentiet manifestè aerem forti expansionis nisu Laryngis ostiolum mox quasi distringere atque erumpere conari, quod & nonnunquam cum sono contingit. Aliud huc optime quadans, dum pulsum in carpo meo numerum sciscitabar, animadverti phænomenon, ab Autorum omnium, quod scio, hætenus editorum nemine observatum ac publicatum, quodque non tantum Tactu sed & Visu vel centies explorando diligentissime annotavi ipsimet, ac cuilibet hæc mea manu monstrare possum, mirorque à sedulis Pulsuum Calculatoribus, *Primirofia, Riolano, Valao, Regio, Harveo, Cardano, Plemio, Slegelio, Bartololimo, Lovvero, aliisque palpabile* (in macientis præteritum,) *Visibile* utilissimumque phænomenon illud non fuisse annotatum: *nimirum, cordis, adeoque & sanguinis, motum tam strictè pulmonum subesse halenis, ut vel qualibet Inspiratione ac Expiratione palpabiliter crebrior ac ravior fiat, sicque*

singulis

singulis fere minutis aliquoties à pulmonum motu modificatus variet; præsertim si paulo longius Inspirationis Expirationisque filum protrahas. Nam sub quovis Inspirationis actu pulsus in numero fit frequentior; subsequente autem Expiratione confestim rursus numero decessit, gressuque tardiori incidit. Hoc sane phænomenon, tam immediate respirationis bipartitum negotium consequens haud sana ratione peculiari vitæ ex aëre hausto ferculo, haud ejusdem carentiæ imputari potest. Inspiratio enim & Exspiratio fiunt perfecte, imò plenius. Nec serio dici potest, partiales nitro-aëreas (si quæ cum inspirato aëre cordi accederent,) ab illo tam velociter devorari, ut confestim exinde alacris fiat, sæpiusque pulset, & tamen nihilominus ne tantum quidem virium cordi relinquat, ut acceleratum modo pulsum, paulo diutius contineret, quam Inspiratio duraverit; sed potius tam sensibili mox rursus affici langore, ut eodem, quo exspiratio incipit, momento simul statim diuidio pulsum numero tardius rariisque Systolem suam peragat. Allatum itaque hoc Phænomenon, (quod & simul per experimentum meum §. 6. adductum optime confirmatur,) sic explico; in suspiratione pulmones magis ab aëre frigidore diducuntur, unde vasa sanguifera patentiora, hinc sanguinis cursus, ac consequenter cordis motus expeditior fiunt. In Expiratione autem propter pulmonum constrictionem vasa sanguinea magis coarctantur, unde sanguinis Circularis motus atque hinc cordis pulsus impeditior rariorque.

§. 10. Ultimo pro peculiaribus quibusdam in aëre suspicandis particulis, ignotæ quidem, animalium nihilominus vitæ summo opere necessariæ qualitatis inservire alicui posset miranda *Cornelij Drebbelij* Navigatio submarina, pro ditissimo Anglorum quodam Rege *ACOBO* adornata, quam ex vitorum satis fide dignorum ore narrat illustriss. *Boyleus Tr. de aeris vi Elast. p. 451.* Notabiliora ejusdem hæc sunt: *Navicula peculiari modo excogitata atque extructa sub aquis subit duodecim remiges, præter transfretandos: homines in illa perdurarunt illasi, Drebbelius non totum aërem, sed certam illius summamodo partem Spirituosam cen Quint-Essentiam respirationi utilem ac necessariam putavit, qua consumpta reliquum aëris corpus, vitali in corde flamma fovenda ineptum esset; In navigio submarino in quantum illustriss. Boyleus colligere potuit, usus est Liquore Chymico, quo, quotiescunque puriorem aeris partem consumptam vel navigantium exspiratis & transpiratis effluviis saturatam animadvertit, recluso vase Liquorem continente, turbato aëri talem de repente vitalium partium proportionem restituit, qualis navigantium respirationi aliquandiu subserviret. An distillando, inquit illustriss. Boyleus, vel precipitando crassas exhalationes, aliove intelligibili modo, jam non vacat in examen proferre; Liquorem Drebbelius nemini uspiam voluit indicare, nec ex qua constaret materia, nisi unico tantum ostendere, qui illustriss. Boyleus de ipsa rei veritate fecit certiorum. Sed ad cuncta hæc responeo 1. Drebbelij putatio non concludit pro ipsa talium particularum actuali in aëre præsentia. 2. Desidero temporis moram navigationis submarinæ. Ea enim si non admodum diu duraverit impossibile non est, homines aliquot in loco clauso ac satis capaci sine noxa sensibiliore absque Liquoris istiusmodi operæ perflare posse. 3. Quamvis etiam navigatio longius protracta fuerit, atramen naviculæ singularis structura, nec non Aquæ marinæ illam undiquaque supra, infra, ante, post, & ab utroque latere ambientis frigus valde huc conducere poterit. Structuram enim quod attinet, dubio procul in parte superiora ac latera ad lucrandam lucem quamplurimam insectæ fuerunt fenestræ. Forsan etiam interior naviculæ superficies concava in parte præprimis inferiori tenuibus laminis metallinis fuit obducta, aut alio, cui facile*

Pars I.

adhæreant effluvia, idoneo tegumento instructa. Jam vero ex vulgaribus etiam distillationibus notum est, quam promptè vapores, non quidem vix tepidi, quales ab hominibus profluunt, sed & calidissimi, cutemque adurentes, sese vitreis metallicisque capitellis affigant, moxque in fluorem resolvantur, etiam si nec aquam frigidam trajiciant canales. Multo magis citiusque halitus navigantium à frigore marino facile condensandi, ac in defluentem liquorum resolvendi respirantibus minus obesse poterunt. 4. Vitalium in aëre particularum existentia nunquam directe probata est; quorsum videantur, quæ supra §. 5. hujus capituli contra *Mayovium* adduximus. 5. Multo minus probabili modo explicari poterit Liquorem quandam chymicum sive distillatum, sive alia quacunquæ Enchiresi præparatum potuisse vitalium in aëre, si quæ sint, partium vices gessisse, adeoque Liquor Drebbelij pro hac opinione concludere nequit, cum talis conclusio niteretur Postulato nondum probato. Quamvis enim illustriss. Boyleus positive asserere videatur, fuisse turbato aëri talem vitalium partium proportionem, vase Liquoris recluso, restitutam, qualis efficere potuerit, ut respirationi aliquandiu subserviret aër; attamen antea, narrationem de liquore incipiens, præmittit in parenthesis hæc verba: *in quantum colligere potuit.* Unde liquet, illum duntaxat ex alterius relatione adducta jam verba recitasse. Quinimo paulo post Epicrisin quasi adjungens dicit: *se non ultra, quam quod prius intinaverit, Drebbelij opinioni assentire.* Nihil autem aliud illum prius intinasse reperio, quam quod de modo, quo aeris illa (ut sic loquar) rectificatio fieri posset, hæc verba subjunxit: *an distillando vel precipitando crassas exhalationes, aliove intelligibili modo, jam non vacat in examen proferre.* Ex quibus apparet, illustriss. Virum ac Philosopherum circumspicere summam mentem suam de Modo fiendi penitus aperite noluisset. Probabilius sane est, si modo vere quid contulerit Liquor ille ad reddendum aërem navigantium respirationi rursus aptum, illud potius per modum Privationis effluviarum ex aëre crassiorum, quam Positivæ Suppeditationis particularum vitalium à nemine huc usque solide ac satisfactorie in aëre evictarum, contigisse. Memini etenim dum chymicis operationibus unice incumbere, me reperisse Liquorem quendam brevi admodum tempore parem sibi fere quantitatem halituum aquorum ex atmosphæra insuper imbibentem. Præterea, quid quæso vitales particule refocillamenti allaturæ sunt, nisi à navigantium effluviis aër inclusus liberetur? Cum illustriss. Boylei Experimento p. m. 440. l. c. enarrato constet, aviculam exigua Recipienti sedulo inclusam, intra tres quartas horæ partes, absque aëris exantlatione, à propriis halitibus atque effluviis motibundæ similem redditam fuisse, prævisi violentis multisque vomendi conatibus. Plura hujusmodi, si opus foret, observata adduci possent.

§. 11. Cum itaque ex hætenus fuisse deductis liquido constet, aërem ad vitam animalium respirationum non contribuere peculiare quasdam vitales particulas, quibus deficientibus de repente vita, saltem ad sensum nostrum, deficiat; nec animalia spiritu cohibito pulmonibusque expansis ob id vitalibus sigillis tam subito privari, quasi ob recentati aëris inopiam salis cujusdam nitro-aëri penuria perirent; sed potius quia inclusus pectore aër à calore ibidem vehementer expansus, circulantem, sanguinem, compressio nis vasorum interventu, remoretur ac denique sistat. Tandem ordo nos vocat de altera superius prolata Problematis parte disquirendi, nimirum, *An animalia in Machina Boyleana post aeris exantlationem ideo paucis horæ minutis ab omni vitali motu penitus cessent, quia aere, tanquam pulmonum Expansionis efficiente causa, sublato, hi collapsescant, vasa sibi intertexta comprimant, sicque sanguinis cursum*

F ac

ac consequenter cordis motum impediunt, atque mox tollant? Ita sane cenſeo, cum id omnes circumſtantiae attento animo libratae evincere videantur: Adeoque Principaliſſimus reſpirationis Uſus ſine quo vita animalium durare nequit, quam paucis minutis ceſſet, eſt debita liberatio vaſorum pulmonis ſanguiferorum, ab aggravantibus accumbentibusque, ac dicta vaſa, niſi tollantur, comprimere, ſicque ſanguinem totius corporis, illac innatis tranſmittentem, impedire, ac conſequenter cordis motum ſufflaminare valentibus corporibus, quacumque illa demum fuerint; Seu brevius: maxime praecipuus, quique non ſi cum vita ceſſationis periculo deſſe poteſt, reſpirationis Uſus eſt ſanguinis haud interrupta circulatio. Hanc meam ſententiam ſolidis hiſce ſtabilio argumentis 1. Quia in foetu nondum nato ideo ſagax natura peculiare in corde meatus extruxit, quoniam ſanguis pulmones tum coarctatos permeare non poterat; hi enim compacti vaſa ſibi interſperſa comprimebant, ſanguinique ſic aditum praecludebant cujus tamen curſus in omni vita eſt maxime neceſſarius, ideoque peculiare extra pulmones vias exigens, quae deinceps, ſemel reſpirante pulmone ſanguinemque tranſmittente, illico à valvula Foraminis ovalis poſſimum interceptantur; uti ſupra explicatum. 2. Quia in nato per reſpirationem pro lubitu cordis motum accelerare & retardare poſſumus, mediante ſc. vaſorum pulmonalium liberatione & anguſtatione ſub inſpirando expirandoque procreata. 3. Quia in ſuffocatis dextra cordis auricula atque ventriculus, nec non pulmones ſanguine reperiuntur inferti, ſiniſter autem ventriculus ſanguine vacuus, quoniam ſcil. ob pulmonum in ſuffocatis aut concidentiam aut nimiam eorum vaſaque comprimentem diſtentionem ſanguis ad ſiniſtrum cordis ventriculum pertinere non valens ſtagnando concreſcit. 4. Quia aere deſiciente pulmones, utpote ab hoc ſolo proxime expandendi concidunt, hincque neceſſario ſanguinis curſum remorantur, moxque tollunt, atque ſimul cordis pulſificum motum, cum eoque vitalia munerata cuncta. Adeoque hinc patet genuina cauſa, cur in Machina Boyleana tam ſubitanea morte animalia corripere videantur, quia nimirum pulmones efficienter explicans ſanguinique per illos viam parulam reddens principium deſcit; hoc autem dum deſicit, concidunt atque collapsi permanent pulmones; hi coarctati inevitabili neceſſitate vaſa ſanguifera comprimendo ſanguini circularem tranſitum denegant, quo impedito ille concreſcere incipit, ac conſequenter brevi à motu cor ceſſat, praeviis quibusdam extremis, Circularem ſanguinis curſum expediendi, conatibus; unde & plerumque violentis convulſionibus ſuccumbunt animalia; Sanguinis denique ac cordis motu ſublato omnia ſimul vitalia indicia tolluntur, adeoque nobis judicantibus vivere deſinunt animalia.

§. 12. Ultimo cum ſuſpicari videam illuſtriſſ. Boyleum, repentinum animalium interitum per ambientis aeris exuſionem conſiderando, aliquem eſſe praeter illos, quos adduxerat, aeris in reſpiratione uſum nondum probe intellectum ac plene explicatum, qui faciat, ut vita animalium ſine intermiſſione adeo ſit neceſſarius: Ignoſcat mihi, ſi ipſi tanquam ingenuo ac perſpicaciffimo Arbitro bina Notabilia, de animalibus tam ſubito ob aeris exantilationem mori viſis optime libranda venerabundo animo ſuggeram. Primo experimenta quaedam ſuperius promiſſa & brevi poſt ſubjungenda, evincere videri nullatenus animalia ſenſu ac Motu omni ob reſpirationis penuriam deſtituta, imo ne quidem illa, quae ſola duntaxat aeris in Machinam readmiſſione ad vitam revocare nequivit Illuſtriſſimus Autor, vita inſimul, aut ſaltem revivificandi ſpe penitus deſtitui; ſeu, ut ſtrictius loquar: Corporum animalium, ſolo forſitan excepto homine, à ſummo ac inimitabili rerum conditore ſapientiffime creatas Machinas aere ex Recipienti ſubtracto, neutiquam eatenus tam paucis minutis, imo

& longiori forſan temporis mora alterari ac deſtrui; ut diligentiori penitiorique aeris reapplicatione, quam ſolus ejuſdem ruruſ in Machinam intromiſſi allapſus eſſe videtur, in priſtinos ac vitales nobis dictos motus redigi nequeant, tum in ſolo poſſimum cordis pulſu ſanguinisque circumpulſu conſiſtentem, tum ab iſdem proxime dependentes. Haec autem ideo huc aſſero: nam quod neſciam, Illuſtriſſ. Autorem animalcula vitalibus indicia ſenſibilibus in exhausta Machina deſtituta, aeris ſubitanea readmiſſione ad vitam quaſi revocaſſe; ſed quod & illa, quae ultra ſpem vitae redacta narrat, revivificere potuiſſe credam, ſi aut fortiori aeris in pulmones aſſatu, aut alia poſſibili ingenioſaque ratione ſanguis in vaſis ſtagnans moxque concreſcens ruruſ promotus, ſicque cordi priſtino cui vix vale dixerat, munere fungendi data fuiſſet copia. liberumque ſpatium, in quod ſanguinem evibrare ejuſque Circularem curſum redintegrare potuiſſet: Adeoque per mox adducenda experimenta admirationem quodammodo imminuere ſtudeam, qua Illuſtriſſ. Autorem alioſque detentos video, ob velocem illam vitae extinctionem; quae tamen potius ſaltem vitalium indiciorum ſenſibilium quo minus nobis appareant, inhibito atque ceſſatio eſſe videtur, quemque poſſimum anſam ipſi aliſque ſuſceptiſſe autumo, inexplicatam quandam, aut nondum intellectam (uti loquitur illuſtriſſ. Autor,) aeris in Reſpiratione Actionem ſuſpicandi credendique, Quod quidem nunquam miror, Illuſtriſſimo Autori tales debita animalium in Machina exhausta exſpiratione cogitationes ſubortas fuiſſe; cum ex iis Uſibus omnibus, quos haecenus philoſophi pariter ac Medici reſpirationi aſſignarunt, nec non ex modo, quo illos fieri debere explicaverunt, impoſſibile ſit, probabili ac circumſpectis rerumque experientia imbutis, eamque cum cauſiſſimis exinde factis Philoſophicis deductionibus unice aſſimulantibus ingeniis ſatisfacienter ratione liquido demonſtraſſe, cur ob aeris defectum duobus vel tribus minutis ceſſatum cuncta vitae animalium ſigilla intercedant. Viderunt quidem Autores plerique arctiſſimum inter ſanguinis Circulationem ac reſpirationis perplexam functionem eſſe nexum, at ſane quoniam pacto, ſciendique modo, quae cauſalitates effectuumque inter ſe cohaerent ſerite ordineque, haecenus omnium, quos evolvere in hunc uſque diem licuit, plane nullus ex ipſis huc ſpectantibus utriusque Negotii phaenomenis explicavit ac dilucidavit. Hoc proinde etiam in proſilitatis huiusce Diſſertationis meae patrocinium cordatis omnibus offero. Id enim unice operam dedi, ut Reſpirationis aliter reconditum Machinamentum ex genuinis Cauſis, Inſtrumentis, Agendi, Fiendique Modis ac Uſibus palam exponerem, atque praeripis Principaliſſimum, atque tam ſtrictè cum ipſius vitae ſenſibilibus characteribus conjunctum Reſpirationis Uſum, huc uſque ſolide ac ſatisfactorie non explicatum, pleniffime eruerem ac illuſtrarem ſimulque legitimam Cauſam redderem, cur animalia tam ob aeris inſpirationis cohibitione praſentiam quam in Illuſtriſſ. Boylei Machina, paucis poſt aeris exantilationes, duobus, tribus quatuorve minutis, omnibus vita numeribus illico orbentur.

§. 13. Experimenta itaque quorum ſepius in ſuperioribus mentionem injeci, ac quibus inductus credo animalia ſenſibilibus vitae indicia penitus privata, quaeque ab aeris ſola in Machinam, quodammodo evacuatam, readmiſſione duntaxat reſuſcitari non poſſunt, non eſſe ultra omnem vitalia ejuſmodi ſigilla ruruſ edendi, ſicque vitam, nobis ſic vocantibus, res umendi ſpem redacta, tandem ſic accipere. Primum ſuppeditat Mayowius Tr. de Reſpir. p. 28. in quo motus cordis ob ſuppreſſam reſpirationem ceſſans ab inſufflato in Venam Cavam aere ex poſſibilitate reſtituitur. Secundum huic ſere ſimile deſumpſi ex Malpighii Epist. ad Borrel. in quo motus cordis penè extin-

ob collapsos propter apertum thoracem pulmones iterum reſtituitur, ſi pulmones inſufflenter; irrum-pente ruruſ ſanguine in ſiniſtrum cordis ventriculum. Tertium conſimile Thruſtonis Diatr. de Reſpir. p. 63. ſubmiſtrat: in hoc canis laqueo ſuſpenſus, donec cor à motu penitus ceſſaret, mox apertum abdomine, aereque fortiter in Ductum Pecqueti inflato, revivificere coepit. Quartum idem Thruſtonii Tractatus p. 10. exhibet; adveniente, inquit, frigore ſenſim elanguescunt omnia in ovo; veſiculaeque ruruſ pulſat primo, mox, ubi motus omnis ceſſaverit, ipſa quoque vita extinguitur: Approximantè autem leni calore pulſatio priori modo redit. Huic conſonat Quintum partim ex domeſtica obſervatione, partim ex Malpighio de Form. Pulli in Ovo, depromptum: nimirum ova quamvis aut aliquot dies imo ſeptimanas parta, nihilominus ſolo eoque indifferenti ex cauſa oriundo, (uti Aegyptiorum pulles docet,) modo debito gradu adminiſtratur, calore accedente in viventem pullum mutari atque excludi: In quibus tamen tantum abeſt, ut ante incubationem pulſationis motus, adeoque & vita, humano iudicio, adſuerit, ut potius Malpighius ingenioſiſſimus etiam poſt 38. incubationis horas pullum vix animadvertere potuerit; inſigui licet adminiculo, Microſcopio puta, inſtructus. Huc non incongrue referri poſſunt Vegetabilium ſemina per menses nec non annos aſſervata, ac omni vitae vegetabilis, futuræque germinationis ſpe atque indicio privata, illoque, quae terra fecundat commiſſa germinare nunquam audivit, neque expertus eſt ipſe, iudicant, vita vegetabili penitus deſtituta; quae tamen nihilominus vel in ſola aqua leviffimo accedente tepore prompte excreſcunt, ac jucundiſſimis vitae ſuae indicia, vario colore, figura, atque textura ornantur exurguntque. Sextum eſt praememorati Thruſtonij l. c. p. 63. nimirum pullus gallinaceus data opera ſuffocatus eo uſque ut ne minima vitae ſcintilla ſuperſeſſe videretur, inſufflato per tinnam trapcheae aere ab orco revocatur. Septimum, locum occupare poſſunt Exempla à Magno Helmontio Tr. De mens Idea dicto, allata, quae monſtrant, ſubmerſos aliquot, etiamſi per horae quadrantem, nec non per horam dimidiam, imo & ultra, uti ex circumſtantiaſ attendente conſtat, aquis ingurgitati ac omni vita deſtituti fuerint, nihilominus deinceps revixiſſe, conferente ad aquarum rejectionem prono corporis ſitu. Vid. etiam Seb. Albini Erger Handgriffzuden Erſoffenen ubi exempla eorum, qui aliquot horas aquis ſuffocati fuerunt, adducuntur. In primis miraculo proximum, quod dictus Autor ex Alex. Benedicte Lib. 16. cap. 9. de Cur. Morb. refert; nimirum, in undis ſubmersos poſt 28. horas recreatos revixiſſe. Huc quoque facit exemplum Hortulani 16. horis aquis viventis & ſentientis tandemque extracti & refocillati; de quo vid. Pechlin. Tr. de Aeris & Aliment. deſect. & Vit. ſub Aquis C. X. Oſtarum erit exemplum commiſeratione dignum, à Mattheo Quaſt. Med. Enod. p. 21. relatum, ubi nobilis matrona, poſtquam per triduum in agone decubuiſſet, pro mortuo ad locum ſubterraneanum ſepulturae deſtinatum elata, poſt aliquot menses reperta fuit peperiffe adhuc in ſentem, quem in dextro brachio mortuum detinuit. Huic ſuffragatur Hiſtoria Coloniaeſis, quam idem Mattheus l. c. p. 18. & Lamb. zverdaus c. 2. Expirationis ſuae referunt, de foemina nobili deſuncta, ſepulta nocturne à ſepulchri violatoribus, annulis ejus atque armillis inhiantibus, illicque ob id manus injicientibus, in vitam priſtinam non ſine magno nefariorum terrore revocata. Uter plura de Ecſtaticis, Apoplecticis, Symp-toticis, Utero ſuffocatis, aliſque his ſimilibus omit-tam, in quibus diuturna aſphyſia praens, reſpiratio verò ac calor vitalis omnino ceſſant, vita nihilominus tandem redeunte. Vid. etiam poteſt Pechlin. l. c. c. 7. Notum ſubmiſtrat ipſe Illuſtriſſ. Boyleus recentendo Digreſſ. de Reſpir. inſecta in ejus Machina; fatigato

quantumvis antia Agitatore; nullo modo potuiſſe enecari, quod tamen avibus & muribus paucis minutis acciderat; quin ſtatim ceſſante Antlia, vitae functiones, quibus ſub exantlando privata quaſi inanima proſternebantur, reſumere inciperent. Accedit, quod muſcae aliaque inſecta mortis ipſius imaginem brumali tempore quaſi referant; quae tamen vel pro lubitu teporis ope in verum vivendi actum reducuntur.

§. 14. Haec omnia admodum probare videntur ſententiam meam illuſtriſſ. viro ſupra oblatam nimirum eſſe corporum animalium Machinas, ceſſantibus licet vitae indicia cunctis, nihilominus adhuc idoneas, quae ſublatis impedimentis; à Cauſiſſimis duabus maxime Univerſalibus (immediatè dicam an verò mediante Principio quodam interno ſenſus exquisitiſſimos fugiente, ac vitae Etymo dignando; proximaque vitalium characterum cauſa cenſendo?) Si diligentiori opera ac iudicio penitius applicentur, in priſtinos vitales motus redigantur, ſicque vulgò vivere dicantur; quiete alioquin denique ſerid lethali fruituræ. Et parum abeſt; quin credam, animalium corpora (hominem ne excipiam) eo uſque adhuc ad revivificendum apta eſſe, quò uſque ſaltem ſucci in ipſorum vaſis putrefactura alteratione non coeperint deſtrui. Imò & hi putrefcentes licet, ſi ſolerti propulſu è vaſis abigi, horumque loco vividiora idoneaque liquamina ſurrogari tenentur, forſitan tum ſpes revivificendi, tum Chirurgia Inſuſoria & Tranſuſoria laus major fieret. Sed hic ampliffimus Chalcytonias campus; quatenus naturae viribus circumscribitur, panderet, ſi huius loci foret. Secundò itaque, commemoratis omnibus alia mente reſpoſtis manentibus, Illuſtriſſ. Boyleum. ſubmiſſo animi cultu rogo, velit ea, qua illum polere pretioſiſſima ejus ſcripta teſtantur, ingenuitate ac attentione conſiderare, animalium repentinam mortique ſimillimam in exhausta aliquatenus Machina mutationem; concatenata ratiocinatione mox ſequentem in modum optime ac appoſitè ſolideque & procul dubio ingenius omnibus ſatisfactorie explicari ac intelligibiliter deduci poſſe, abſque eo, ut aliis, ad occultas, inexplicabiles ac neſcio quas vitales in aere vitae integræ cauſales particulas, Cibum, Pabulum, ſalem nitro-aëreum, Mundi ſpiritum; ſimiliaque ſolo verborum ſplendore cognita, confugerè nimis promptè alioquin ſolitè, ulteriorem ſpecioſis ſuis imaginationibus indulgendi anſam ſubmiſtretemus. Nimirum: dum aer; tum ponderis, tum Elateris (quo utroque eum pollere irrefragabilibus crebrisque Experimentis conſtat) ratione è Machina exantlatur; reſiduus illè, dum animal fatalibus ejuſmodi violentisque mutationibus ceu mortis prodromis prehenditur, in pondere ac Elatere eò uſque imminuitur, ut celebratè licet ab animali thoracis dilatatione, (quam & ipſe vir Illuſtriſſ. p. m. 425. l. c. annotat) nihilominus Pulmones ad debitam ac pro circulari ſanguinis curſu irremorato ſervando, requiſitam expansionem diſtendere nequeat; adeoque Principium efficienter pulmonum veſiculae ſubintrando debite diducens deſiciat; quo deſiciente pulmones propriae gravitatis ritu concidere ac magis magisque coarctari incipiunt; quibus concidentibus ab illorum mole neceſſario intertexta tenuiſſima (uti ab oculato Malpighio ſenſu amato obſervantur) molliſſimaque ac promptiſſimè cedentia vaſcula ſanguifera aggravantur hincque comprimuntur; quibus compreſſis eadem neceſſitate cavitas eorum ſanguinem à corde propulſum tranſmittendi caeteroquin capax & adaequata; imminuitur, atque ad id minus incapax redditur; quae cavitate diminuta ſanguinis tranſitus inevitabiliter impeditur; quo impedito, paucior ſanguis ex cordis dextro ventriculo ad pulmones pervenit; pauciori autem ſanguine à corde ad pulmones perveniente paucior etiam ad cordis ſiniſtrum ventriculum redit; pauciori autem ſanguine ad ſiniſtrum ven-

triculum pertingente, necessarid etiam partiori copia per Aortam ad corporis partes omnes amandatur; Hoc sicut consequenter quoque paucior ad dextram cordis auriculam ventriculi inque redit, sicque Circulatio sanguinis interruptitur, quæ dum interrupti coepit, sanguinis in dextra præparatis auricula atque ventriculo, nec non pulmonibus, in grumum concrevit, hincque extremis totum corpus convellendis, Circulumque sanguinis expediendi conatibus animal tentatur; hæc dum fiunt, Circularis sanguinis cursus in totum sufflamatur ac tollitur; quo penitus sublato, omnia confestim vitalia sigilla sensibilia, (si calorem excipias, ut pote qui paulo diutius durat) intercidunt, sicque mortuum dicitur animalculum, Et hæc erit totius Tragœdiæ genuina connexio. In qua, utut complures causæ successiva serie enumeratæ sint, quæ in repentino hoc animalium, quæ aeris defectu extinguuntur. Phænomeno, vix simul concurrere alicui forsitan videri possunt; at tamen cogitandum est, animalium corpora horumque actiones optimè comparari posse cum Automato ejusque motu. In hoc enim, quamvis rotulæ numero sint plurimæ, cum tamen ita dentibus suis sibi mutuo infixæ hæreant, ut una sine alterâ moveri nequeat, quin omnes simul moveantur, & è converso una illarum in motu sisti nequeat, quin omnes sistantur, sic & pari ratione in animalium inimitabilibus à sapientissimo maximeque Venerando naturæ Autore adornatis corporum Machinis, causæ ac instrumenta motus ita sibi invicem cohærent atque à se mutuo dependent, ut unum illorum in motum adigi sistique nequeat, quin omnia simul aut moveantur aut illud quiescant.

§. 15. Dicitis hisce, quamvis forsitan objici possit, cor propellens esse sat validum mediante sanguine vasa pulmonalia nihilominus eatenus distendendi, & concidentis comprimentesque membranofas pulmonum vesiculas dimovendi, ut sanguis illa permeare, sicque Circulus continuari aut saltem non tã subito cessare queat: at tamen respondeo: Me quidem negare nolle cor eo robore pollere, cum quindecim, sexdecim, pluresque in nonnullis individuis sanguinis libras, præter vasa totius corporis distendenda, partesque illis interjectas eaque circumvallantes quilibet Systole loco aliquatenus moveat; nego tamen illud de facto à corde fieri, cum Experientia ac attentâ consideratio contrarium dicitur. Adeoque aliud est, cor potest vasa à pulmonibus ob aeris expandentis defectum concidentibus compressa distendere; aliud autem: cor actu, objectis ejusmodi impedimentis, vasa nihilominus mediante sanguine distendit. Prius quidem acerbe negare nolo, quamvis fortasse, si penitus excurteretur, difficultate non prorsus caret consequentia illa à Statu Naturali ad Præternaturalem. Posterius verò consideratè nego, 1. quia non fuissent peculiare in fœtus corde extructi Meatus patuli, si ante partum absque pulmonum ab aere factâ expansione sanguis à corde per pulmonum vasa propelli ac circulari potuisset æque benè, ac si pulmones essent expansi; 2. Quia in solâ expiratione paulo intensiori illico cordis Systolæ fiunt rariores tardioresque uti id supra jam adduxi. Quid igitur fiet in pulmonibus adhuc multo magis, ob aeris defectum, concidentibus, vasisque hinc coarctatis, quam thorax in expiratione? Cordis enim motus facillimè à pulmonum Expansione vel constrictione majori vel minori augetur vel imminuitur tum in vigore tum in numero: 3. Quia sanguis in pulmonibus (cum non penitus excludatur, sed quodammodo adhuc per illos moveatur licet Systolis & rarioribus & languidioribus) facillè sub aeris defectu pulmonumque concidentia aut nimia vasaque comprimente distensione stagnare, moxque concretionem inire in omnibus suffocatis compertitur. *Vid. supra Cap. 9. th. 7. Manet proinde*

nata sententia animalia in Respirationis defectu moti, seu potius vitalia edendi indicia cessare, Principaliter propter sanguinis Circulationem impeditam, moxque penitus sublato, sine quâ anima perfecte aut vivere aut vitam ostendere posse hætenus compertum non est, præsertim si ex numero sanguineorum, maximeque si calidum fuerit.

§. 16. Tiedecim itaque Respirationis humanæ vultibus supra *thef. 1. hujus capituli* assertis ac minus principalibus, tandem Decimum Quartum tanquam Principalissimum, ut potè non nisi cum vitæ cessatione, cessantem addimus, prolixius pleniusque deductum atque dilucidatum, quia nullibi eundem per concatenata naturæ phænomena atque Experimenta satisfactore explicatum reperio, Qui hic est: ut vasa pulmonum sanguifera, ac pro toto vehentia, ab accumulatione & altoquin concidentium vesicularum pulmonalium comprimente & coarctante mole inspirando liberentur, sicque; promptum sanguini per ea circulariter à corde propulso transitum præbeant, atque hinc sanguinis pro vitâ continuandâ simul licet necessaria Circulatio, imperturbatâ procedat perennetque.

EPILOGUS.

Ardua quedam Problemata innuendo, nec non ad eundem Solutionem Notabilia quædam suggerendo sunt.

Hætenus licet universum Respirationis admirandum negotium plenè per textum arduè, inaccessit tamen jamdiu animam sciendi, ac in ultimam (nostræ disquisitionis respectu) Primamve (naturæ in agendo causalitatis ordinem si spectes) Causam demum perveniendi penetrandique ardor, meque adegit, ut inquirerem, cur itaque tantopere pro vita animalium necessarius sit Cordis Pulsificus Motus, hincque Sanguinis Circulatio? An scilicet cordis motus per se & qua talis immediatè pro vita perpetuanda requiratur? An verò Cordis motus idèd à vitalibus numeribus preparari nequeat, quod Sanguinem ad omnes partes moveat; adeoque non tam cordis motus quam sanguinis, quâ talis presentia continuo transitu suppeditata ac recentata vitæ characteres causerat? An denique non quidem sanguinis quâ talis, sed ejusmodi saltem Liquoris præsentia ad vitæ sigilla edenda expectatur, qui licet formaliter & actu sanguis non sit, at tamen pro vita, saltem ne aliquot horis, diebus, aut septimanis, mensibusve cesset, servanda sufficiat, dummodo partes sibi pertranscundas noxiis quibusdam particulis non tantum non lædat, naturalemque earum structuram immuet destruatque, sed insuper sanguinis vices tum quantitate ac mole, tum & quasdam fortassis particulas è sanguine alias promi necessarias suppeditando, gerere possit? Sed de gravissimis hisce Questionibus mentem meam exponere à substrato Argumento paulò liberius longiusque esset digredi, cujus quippe terminos jam dudum debito ampliores fecissè multis videbor. Fortassis si vitam, tempus ac occasionem Deus æter. Opt. Max. largitus fuerit, pleniori aliquando (quantum in his humanæ imbecillitatis tenebris sperandum magis quam optandum est) de maxime recondita Animæ, Vitæ, Vitaliumque Characterum in animalibus Doctrina, Scriptio, coque non ex precaria aliorum hypothesi, sed ex ipsorum Naturæ, tum spontaneorum tum experimentante solertia prolectorum phænomenon sedula seriatimque observatione, Collatione ac Pensitatione, prognato, nostra tibi Musa canere poterit. Cuilibet interim, quem in propositis hisce Problematibus animum exercere lubido tenuerit, attentè consideranda propono sequentia observata atque Experimenta partim in superioribus jam adducta 1. canem corde exsecto ambulasse & latrasse, nec non Victimam corde ad aras exsecto clamasse: 2. Viperas in Aere convenienti, per aliquot dierum spatium Caput & Cordium suorum jacturam supervivere, testante Illustr. Boyl. Chym. Scept. p. 111. vid. quoque Corn. Gemm. Cosmocr. L. 1. c. 6. de peccidum dissectarum subfultu

subfultu corde & cerebro destitutarum: 3. Hominem postquam cor ejus esset avulsu & in Carnificis manu tria aut quatuor precum verba pronuciasset: 4. Multos homines aliquot annos sine cibo & potu vixisse: 5. Transfusionem sanguinis ex uno animali in aliud diversæ licet speciei, esse innumeris Experimentis jam probatam & extra omne dubium positam, animalia, quod sanguinem recipit, non tantum sano permanente; sed & nonnunquam, si morbosum fuerit & sani animalis alterius sanguinem in vasa sua receperit, sano fiere; de quibus potissimum *Louverius & Acta Philosoph. Anglicæ* consulti possunt: 6. Sanguinis Massa per venam jugularem apertam ad dimidium ferè detracta, injectaque per vices cerevisia cum pauco vino mixta per venam cruralem, cordis motus in cane, pulsu parum diminuto, sanguinisque hinc Circulatio continuata sunt, rediitque demum cerevisia loco sanguinis immissa per vultus venæ jugularis *Vid. Louver. c. 2. th. 4. 7.* Juvenem 16. annorum insignem sanguinis copiam nulla arte inhibendam per biduum ferè effundentem iusculis valdè, avidè assumptis recreatum esse ab abstinentibus, donec tota sanguinis ferè Massa effusa, iusculis simillimus effluxit humor, qui per diem unum aut alterum durans tandem cessavit, sano interim fiente ac robusto juvene cordisque pulsu vix evidenter imminutato. *Vid. Louver. l. 2. c. 2. 8.* Cor exemptum omnique sanguine depletum, imò in frustula dissectum nondum à motu cessare, Juniorum quoque animalium corda longo tempore post excisionem leviter acicula irritata statim pulsus suos repetere, eosque diu continuare, imò refert *Pecquetus Exper. Anat. p. 8.* Avulsu penitus à sede cor molossi inque mensam projectum 90. ferè systolas æquabili vehementia compressisse totidemque explicuisse diastolas, & supremos tum demum efflavisse aliquanta palpitatione spiritus: 9. Cor abscissis nervis octavi paris in Cervice statim palpitare & inæqualem prorsus motum per diem unum aut alterum edere observari, de quo plura vid. in *Louverio l. 1. c. 2.* Denique 10. ut plura præteream, huc pensitentur observationes & experimenta superius à nobis pro vita in mortuis visis ac suffocatis animalibus superstitè evincenda, allata *cap. 10. th. 13.* aliaque plura ejusmodi ubicumque occurrant; Phænomena. Nos interim in Jesu nostri, què coepimus, Nomine finimus, Gratiâ ipsi animatus agentes, pro opitulante ipsius Gratiâ

nobis clementissimè largita humillimæque flagitantes mente, velit ulterius studia nostra. in SS. Nominis sui Gloriam, Sapientiæ ejus Veritatisque creaturis collatæ cognitionem laudemque, ac proximi denique salutarem Emolumentum felicissimè promovere ac moderari. Cordatum autem Lectorem rogamus impensè, ut cuncta hisce Thefis nostris exposita sagaci animo pensitet, ingenuè dijudicet, æqui bonique consulat, nobisque favere pergat. TANTUM!

Epimetron Vitium de Chrysopeia & Agrypoeia.

TRANSmutatio omnium Metallorum, quæ actu atque formaliter neque Auro neque Argentum sunt, in verum, naturale, omnia examina S. R. Imperii ferens & ad summum perfectionis gradum exaltatum Aurum atque Argentum, qualem veri ADEPTI Philosophi in Scriptis suis per *Lapidem Philosophorum* sic dictum præstandam perhibent, est Ars antiquissima veracissima, Naturæ legibus penitus conformis inæstimabilis atque dignissima. Nec vereor uldè polliceri, me cuilibet prudenti veritatisque unicè amanti, sive docto, sive Literarum ignaro, cui Ars illa impossibilis visa fuerit, si ingenio animo ulteriorem harum rerum discursum privarim desideret, solidis è Natura depromptis fundamentis & Rationibus Artis hujus possibilitatem eatenus demonstraturum ac probaturum, ut non solum dictis facillè fidem habeat, sed & ipsemet sponte fateatur, se pretiosam hanc Artem credere possibilem, eamque in DEI Ter. Opt. Max. ac Sapientissimi Operibus naturalibus firmiter ac clarè fundatam cernere. Sedulâ namque rerum naturalium perscrutatione, indefessoque Studio atque labore in nobilissima Philosophia Physico-Chymica, *Lapidis Philosophorum* seu *Tinctura Aurifica Argentifica* nec non stupendorum ejus Effectuum, in *Opere Transmutationis metallorum*, possibilitatem ac fundamentum clare perspexi hætenus, idque cuilibet à Partium studio prorsus alieno veritatisque cupido explicare promitto, ne tantum Naturæ & Artis Mysterium, in quo Summi Creatoris omnipotentia ac sapientia, nec non totius fere Naturæ jucundissimus Generationis Cursus, ceu in speculo Compendiove cernitur, in posterum impossibile mendaxque, uti hætenus à multis Oloribus imperitè factum, reputetur. OMNIA IN GLORIAM DEI.

DISSERTATIO III. DE PARVIS MAGNORUM MORBORUM INITIIS.

EXORDIUM.

§. 1.

EST Almæ Matris, Naturæ Consuetudo, atque Lex quasi connata, ut per minima initia gradu successivo magnos molliatur atque producat effectus. Luculenter hoc ipsa ostendit in feminibus, parvis sanè magnarum generationum fundamentis. Quantilla hæc, quæso, corpuscula, si cum Mole ex eisdem succrescente conferantur? Intere, Lector Benevole, Plantarum semina, κατ' ἐξοχήν cum Accuratoriis sic dicenda, quæ sat profectò sunt exigua, etiam cum externis, quæ communiter iis accèntentur, considerata involueris; cùm tamen, seminis quod propriè meretur nomen & in Gemmula saltem continetur, quæ albæ instar lenticulæ in summitate ipsorum apparet, longè minimam, & computo plurium, vix 2800. capsulæ illius constituat partem, referente *Belkio in Experimentis circa naturalia rerum principia pag. 264.*

§. 2. Hanc enim solam pro vero semine habendam, varia commentant. Primò namque annotante jam *Harvæo de Generat. Animal. Exerc. 51. p. 233.* læsa eadem vel deficiente, reliquum quod est Corpusculi illud sterilefcens, quacunque ratione tractetur, nullo modo ad germinationem deduci potest: quemadmodum hoc in Pisis experimento domestico ipsemet didici, illis quæ gemmulæ gaudebant integræ, vel ex sola aqua, manu ductore *Helmontio*, feliciter propullantibus, fatiscens contra, quibus spem illi in sobolis vel inclementia Naturæ negaverat, vel manus curiosa violaverat. Accedit hæc alterum, non exigui ponderis argumentum, quod in Gemmula illa sive Medulla sub cortice reliquo contenta, integræ jam Plantæ Conformatio, mirando Naturæ in Minimis artificio! actu delitescat, ostendente hoc *Josepho de Aromatariis*, tùm *Epistola de Generat. Plantar.* tùm oculato Teste, *Gualthero Harvæo*, ceni ipse hic, in *Exerc. XI. p. 92. C. L.* de feminis Jaseoli tali configuratione ab Aromatario Venetiis sibi ostensa, ultrò faterur.

§. 3. Simile quid à Bonatico Amstelodamensi in Tulipæ bulbo sibi ad oculum demonstratum, *Excellentiss. Dn. D. Bohn, Anatom. & Chirurg. in hac Alma Prof. sse longè Meritissimus, judicissimus, Præceptor atque Patronus devotiori cultu suspiciendus.* Ipsum hoc multiplicata & universali magis Experientia confirmant, oculo aimato potissimum edocti, *Borellus in Obs. Microscopis obs. 17.* ubi *εὐχέριον* etiam subnectit; Oculatissimus etiam *Malpigijs* primùm in *Epistola*, ac ipso nunc edito *Opere de Anatom. Plantar.* nec subtrahendus tandem *D. Græw. in the Anatomy of Vegetables.* Quorum imprimis *Malpigijs* stupenda industria ac peripicacia in omni ferè Vegetabilium genere non solum integram Plantæ in semine configurationem sive Ideam, Radicis, Trunci & Foliorum bino-

rum delineatione ut plurimum conspicuam, detegit atque delineat, sed & secundinas atque colliquamentum, sub cortice eorum contenta, deprehendit, non dispari ratione; ac in Animalium conceptibus videre licet, sicque vetus illud *Empedoclis* & posthac *Harvæi* dogma, Plantarum semina Ova esse, ab iisdem decidua, non omni probabilitate analogicâ destitui, luculenter confirmavit.

§. 4. Gemmula hæc in istis Seminibus, quæ ratione molis sensui nudo adhuc proportionatæ sub conspectu omnium facile cadunt, si minutæ adèd quantitatis est, quantilla erit in minutissimis illarum Plantarum Seminibus, quæ non paucis propter exilitatem sine prorsus semine oriri videntur? Quibus tamen contrarium evidentè ostendit per *Andreas in dorso Plantarum Capillarum Borellus C. L. observ. 8. & Jungius in Doxosop. Rhyf. P. 2. S. 3. Tragem. C. 4.* qui non solum, nullam Plantam sine semine oriri, sed & semina, quod magis mirandum, quò minorâ, ed fertiliora esse, egregiè docet.

§. 5. Ad semina Plantarum & exilitate principii fecundi, & huic in existente jam conformatione analogâ, proximè accedunt Ovula fecundata Animalium, Ovivororum pariter ac Vivivororum conceptus constituta, qui demum rectè ab *Aristot. de Gener. Animal. L. 1. c. 1. & Harvæo C. I. Exercit. 63.* Animalium ac futuri fœtus semina dicuntur, ad differentiam Genituræ utriusque tam Maris, quam Fœminæ, separari adhuc existens.

§. 6. Ab Ovo, quod dicunt, principium Originis elementale, aut partem minimum ratione ortus primariam, in conceptu Animalium perquirentes Curiosi, in ipso Ovo ac parvâ hujus Nubeculâ sive Cicatriculâ, Gemmulæ in semine Plantarum correspondente, Animal integrè jam conformatum fere, secundinis atque colliquamento nutritio de reliquo circumdatum, cum *Malpi. io (in Epist. Form. Fulli in Ovo)* mirari necesse habuerunt; ita ut in Ovo Gallinæ, nondum etiam incubato, *Theodorus Aldes (in Obs. in Ovis factis.)* Cicatriculam Circulos suos jam ostendentem, & *Græwus (in Defens. Parr. Genital.)* omnes Pulli partes jam conspexerit; quod idem etiam *Laudatus de Aromatariis L. C.* asserit.

§. 7. Dicta partium verò conformatio successivè intuentium oculis, etiam nudis tunc, manifestior evadit in Ovo incubato, (observante hoc jam tùm *Aristotele, Hieron. Fabricio, Volchero Coiter, & omnium diligentissime accuratissimèque Immortali Harvæo L. C.)* dum scilicet à calore foyente Motor in Ovo Spiritus excitatus, motu suo ac liquoris ulteriore præparatione, ad partes circulatione, appositione, assimilationeque, stamina Corporis minuta magis evolvit, explicat, adauget, perficit, conspicuasque nonnullas citius reddit, prout naturali vel conformatione aut breviori

viori exornatione majores, vel contentis coloratis ac evidentius intra eas commotis pleniore, quemadmodum *Le Grand in Instit. Philos. P. 6. A. 2. & Velhuyssius de Generat. p. 247.* annotat.

§. 8. Nec recentiam delineationem in Ovis Majorum inter Ovipara, ut ita loquar, Genitium reperire saltem licet, quin & quod magis miraberis, in minutissimis Insectorum, Araneorum puta, Formicarum, & quæ mutuo ex se invicem generantur, Papilionum atque Bombycum ovulis eadem observant *Borellus Obs. Microscop. 20. & 34.* nec non *Malpigijs Tr. de Bombyce p. 65.*

§. 9. A Minoribus ad Majora, vulgo Philosophorum perfectiora, progredi Animalia, Vivipara scilicet. In his simili modo, ac in recentis, rem se habere, ex modernorum, *Harvæi, Herui, Grassi, Schwammerdamii Ruyschii, &c.* Ac quotidianis Anatomicorum observationibus apparet. Ex Ovulo quippe, sive mavis, vesiculâ minutissimâ, liquore seminali plenâ, (quales in Testibus fœmininis præexistere solent, docente hoc Fallopio,) ab evibrato ed utque in coitu fecundo, Spiritu Maris genitali fecundatâ & per Tubas Fallopias (Observatore *Græso* in Brutis, *Ruyschii* in Homine) ad uterum propulsâ, sit conceptus, initio satis minutus & puncto saltem saliente fœtum manifestans, reliquis hujus partibus, propter fluxilitatem, exilitatem atque quietem, vix omnibus adhuc conspicuis, quæ & ipsæ tamen brevissime artibus connexæ & in majorem molem adauctæ, totum Embryonis corpusculum egregie exhibent, *Confer Harvæum Exercit. 69. p. 444, 445.* & alibi passim, *Kerkringium in Anthropogenia Ichmographia C. 2. & seq.* nec non *Græsum de Organ. Genital. Mulier. C. 15.*

§. 10. Adducta hæc exilitatem primordii fœtus passivi potissimum spectantur: activi moventis formantisque subtilitatem si meditatus fueris, diviniorem admiratio mentem subit. Necessitatem hujus ac materialitatem inferius paulo probatum videbis, nunc saltem considera, quantillum ejus ad conceptum excitandum concurrat.

§. 11. Requiritur Germen masculinum ad verum conceptum constituendum, omnes ultrò largiuntur, ed quod sine hoc nullus unquam talis contingat, nec proles sexus virilis generari possit, nisi accederet aliquid ideam hujus possidens, quod in Muliere frustra quaesiveris. *Vid. Bek. C. L. p. 191.* Semen autem hoc virile nec membranaceum Mulieris ovulum, quod fecundum reddere debet, propter viscosam sui crassitiam penetrare, imò ne quidem ad illud usque sub crassiore ista consistentia, semper & in omnibus Animalibus ascendere potest, v. g. in Gallinis propter anfractuolum Oviductum, item in imperforatis; qualem tamen puellam ex solo Hastæ Virilis (ignofces autem, quod Naturæ ductu apertius scribam, cum Castis mihi res est) affricatæ concepisse apud *Græsum L. c.* legimus, ubi sane præterquam Spiritus, nihil aliud ad surgere poterit.

§. 12. Sequitur ergò ex hæc, quod ratione alius cujusdam principii subtilissimi & exilissimi, spiritus scilicet activi, facile penetrantis, *oneque* Viri saltem concurrat: quantillam verò hujus esse poterit in modica adèd seminis fecundi quantitate, unico coitu ad plures fœtus nonnunquam sufficiente, excreta: Ut taceam, per experientiam nonnullos, ac doctâ cum aliis conjecturâ *Excellentissimum Dn. D. Bernerum, Inclyti Collegii Medici Augustani Adfessorem, Præceptorem deo venerandum, in Collegio Physico,* quod semestri præterito sub eo habuimus, *sect. 1. §. 18.* docere, prævias saltem seminis masculini guttulas, quas sub primo eruptionis impetu altius ejaculari dicunt, vim hæc plasticam continere, reliquo, quod subsequitur, magmate seminali, extremitatem urethræ vix transcendente ac sine usu iterum diffuente. Sicut non inepte *Marcus Marci in Philos. Veter. restituta P. 3. §. 8. Subsect. 2. §. 10.* dixerit: Tam fœminæ (utpote cujus

Spiritum genitalem suo modo & genere ad fœtum formandum quoque concurrere, non negamus) quam Maris Genituræ portionem minorem, quam ut sensu percipiatur, ad conceptum sufficere.

§. 13. Ex quibus ipsis, plus nimis longa forsane adductis, abunde patet, quàm exigua sint Magnorum in Natata Productorum atque effectuum primordia. Nascitur ex tantillo seminis apice ingens Arbor, annosa quercus, lata expandens brachia, & producta quævis ex triplici Naturæ Regno altitudine facile transcendens. Oritur ex Cicatricula, Milii semine minori, Gallus, Animal magnanime ac superbum, & ex tantillo spiritu genitalem hujus, una vice omnia, vel centena si essent, Gallinæ ovula fœcundantur, teste cum Harvæo experientia. Ex puncto prodit Homo, Magni hujus Mundi non minoris momenti Microcosmus. Ita ut exinde *Scaligeri* illud, dari inter minima maxima, & quod *Harvæus* habet, Creatorem Omnipotentem ex minimis initiis maximum apparere voluisse, oppidò pateat.

§. 14. Tacitus hæc, ac parvum imprimis mirandæ Hominis Machinæ exortum, mecum agitant, ultrò deprehendi, quemadmodum ea à parvis suscitatur primordiis, ita exigua non minus initia destructionem ejus moliri, & vel ex tantillo primùm causæ morbificæ errato maximos et accrescere morbos. In quæ ipsa penitus non nihil inquirere, cùm haud parvæ videatur utilitatis, Speciminis qualiscunque gratia pro Ingenii Modulo de iis agere constitui.

TRACTATIO IPSA.

§. 1. Subinitium vero statim amoto, me per tantillum Magnorum morborum initium intelligere Causas proximas eorum, tùm ratione molis, tùm subtilitatis admodum exiles, idque imprimis respectu Producti ac Morbi exinde succrescentis sat magni; quæ Magna voco intuitu improportionatæ partium coacervationis ac extensionis per plures corporis partes, partim longæ plus justo durationis, ac partim etiam periculositatis majoris, si cum tantilla sui causâ primitiva conferantur.

§. 2. Rem ipsam si attentius paulò intueor, omnium tantum non Morborum initia hujusmodi parva deprehendo. Proxima quippe formalis cujuscunque ferè morbi causa ac ratio in Spirituum vitiatò consistit motu, ita ut horum etiam intuitu sublimiora saltem ac universalia vocata medicamenta plerisque morbos compescere, omnes uno ore contentiant. Cùm enim omnes ferè Morbi cum molesta quadam sensatione videantur esse conjuncti, sensatio autem à Spiritibus primariò fiat, manus enim spiritu absente non sentit, Spiritus certè Morborum plerorumque, si non omnium causa immediatè ultima erunt, quæ, ut Morbum percipiamus, efficit.

§. 3. Idem proinde nobis (ut cum *Charletone in Oecon. Animal. Exerc. 1.* loquar) inest & Vitæ principium & Mortis; nec à causis occasionalibus morbificis solummodò excitati Spiritus nostri motores, morbos nobis intentant, quia & naturali sua inquietudine ac avolandî conatu perenni corpora nostra successivo ætatum decursu ita atterunt atque immutant, donec ruinofam tandem ejus Machinam penitus conficiant atque exanimant.

§. 4. Quàm verò subtilia hæc sunt tantarum in corpore turbarum initia? Adèd ut exinde multi hodieque sint, qui earum existentiam, ed quòd in oculos non incurrant, penitus in dubium vocare, alii autem ob easdem rationes materialitatem eorum negare non dubitant. Quibus proinde contrarium persuadere, dubiumque hoc pro virili declinare, pro meliori dictorum pariter ac dicendorum robore, omnino convenit.

§ 5. Falsa sanè in Naturalibus est Conclusio, quodcumque non videmus immediatè, illud non existit, nec Corporeum est. Ne quidem ab omnium sensuum negata à priori perceptione ad negationem existentiae alicujus rei naturalis valet Consequentia; quemadmodum Laudatus supra Excell. Dn. D. Bohm in Epistol. de insuffic. acid. & alcal. p. 10. & 11. egregiè ostendit, idque exemplo imprimis particularum Mercurii vivi omnes sensus in quodam liquore, cui Mercurius prius fuerat infusus & iterum ablatus, effugientium, effectu tamen suo, quem à Mercurio liquor ille mutuaverat, dum requè ac hic postmodum Vermes necaret, inexistentiam suam satis comprobantium. Optima sic & subtilissima quæque, conquerente *Santigero de subtil. Exerc. cit. 23.*, elidunt aut fallunt sensum.

§ 6. Rationem hujus rei reddere conatur *Tatringhof. in Clav. Philos. Nat.* Non mirum esse, inveniunt, quod Corpora valdè minuta sentire nequeamus, cum ipsi Corporis nostri nervi, qui tamen ab objectis pro sensu excitando moveri debent, à talibus verdè, quæ iis ipsis minora sunt, moveri non possunt, non sint minutissimi, sed objectis ejusmodi subtilibus crassiores: undè & qui subtiliore nervorum texturâ, vel natura, ut Gynæcea, vel ex accidenti, ut atonia aliqua & fibrillarum in minores partes dilaceratione propter progressum aliquando lesionem affecti, gaudent, levissimum subtilioris objecti contactum, e. g. aëris exiguam mutationem, longè facilius ac citius aliis sentiunt, qualia exempla lectu non indigna vide apud *Illustram à Boyle Tr. de Atmosphæ. & Effluviis. p. m. 128. & seq.*

§ 7. Hujus verdè quicquid sit, apparet sanè ex adductis, solos sensus externos Naturalium perceptioni & judicationi non semper æquè sufficere, & vel in ipsis experimentis sensibilibus, dum illud, quod queritur, non semper in sensum externum incurrit (optimè hoc annotante, quanquam minus rectè applicante *Leichnero in Exerc. Anti-Harvaan. de motu sanguinis*) libero sanoque Rationis judicio, quod cum experimento, cui superstruitur, rectè cohæreat, in super opus esse, junctaque horum opera multa deprehendi posse, quæ neutri separatim paterent.

§ 8. Omnibus proinde sensibus quod denegatum, multò minus soli visui concessum erit, adeoque nec illud statim in dubium vocandum veniet; quod ab hoc non percipitur. *Primo* namque multa Majores nostri non videntur, quæ per utilissimum hodie Inventum Microscopii ac Telescopii detecta sunt, ac proinde revera existisse se, licet ab illis visa non fuerint, testantur; qualia sunt: Nova in Cælo Sydera, Satellites Jovis, in Terra Corpora. Semina Plantarum sine semine veteribus oriendarum, conformata jam integra proles in Seminibus, Plantulæ ex situ & mucidis Librorum maculis propullulantes, Corporum inflammabiliū, Silicium, Sulphuris, Carbonum, &c. Particulæ minutissimæ inflammabiles sub forma, punctulorum & lineatum argentearum egregio spectaculo apparentes; Vermiculi in Aceto, Insectorum minutissimorum partes distinctæ, pili, oculi, squamæ, pedes Teredinis; Dentes Aranearum, Muscam oculorum pluralitate Argum inter insecta representantem Bombycis pulmones, Tracheæ, &c. Ductus adiposi in piscium felle, Viscerum Corporis nostri artificiosa & intricatior structura antè incognita, unguium venulæ, & quamplurima alia, de quibus videantur passim *Authores; Cartheffii Dioptrica, Borellus in Historia Conspicillorum & obs. Microscop. Hockii Micrographia, Robaulti Physica Capite de Elementis & alii.*

§ 9. Deinde, quod alterum est, multa adhuc in rerum natura subtilia existunt, quæ sub nostrum conspectum vel prorsus nunquam, vel saltem sub statu disgregationis non cadunt. Aërem non videmus, existere tamen eum, inter alia testatur Flamma Ellychnii, foribus in conclavi de subito apertis vel clausis, hinc

inde commota. Musculos, Nervos in Teredine, de qua paulò ante meminimus, etiam per microscopium visu assequi aut distinguere haud possumus, ex motu tamen corporis & pedum ejusdem, supponere hos omnino convenit, liquidem non solum in Conspicillibus Animalibus, sed & insectis nonnullis. *Bombyce, &c.* observante *Malpighio in Tr. de eodem*, illos adesse & motum partium organicum mediantibus his contingere, manifesto apparet; quidam E. etiam in Teredine Natura eadem analogia uteretur?

§ 10. Corporum electricorum succini Sulphuris, effluvia oculis nostris non apparent, testari tamen de eorum satis coagmenata evibratione videntur Corpora levissima, paucæ, Crines, minuta papyri segmenta, quæ, si frustum v. g. succini, pro excitando copiosiore & fortiore miasmato egressu, affriccione prius non nihil calefactum, in proportionata distantia sub iis firma manu detineantur aliquandiu, ex loco, cui incumbunt, ad succinum usque elevantur & huic adherent, dum priora succini effluvia propter alia, quæ continuo ac pressò tramite inscquantur, & subjectum Corpusculum leve arctius circumcirca cingunt, reperculum iterum ascendere & paleam v. g. in medio cingentis reliquæ athrosphære simul secum sustollere coguntur, quæ deinceps tamdiu succino adhæret, quamdiu, adæquatius effluviis hujus effluvis & refluxus durat, Vi Magnetis ferri attractivæ similem subesse causam & effluvia striata, hodie perspicacior Naturæ Consulti, *Cartheffius, Boyle*, aliique non immerito suspicantur.

§ 11. Porro exhalationes spiritus Sal. ammoniaci & aliorum Corporum odoratorum sub visum non cadunt, optime tamen naribus deprehenduntur. Nec est, quod ideo ad qualitates intentionales hinc confugiamus, cum hodie constet, nullam etiam ex his contingere absque subjecti (à quo qualitates emittunt non nisi sola ratione & respectu ad quintuplicem sensuum nostrorum differentiam differunt) materialium particularum emanatione; cum vel ipsi Peripathetici concedant necesse est, accidens, adeoque & qualitate extra subjectum non posse subsistere. Alia quæ probant, effluvia hæc, odorata materialia esse & experimenta statica eorum effluxum propter ponderis, quod inde percipitur, decrementum confirmantia, vide juxta *Boyleum de Effluviis*, interea, quæ infra de Odoribus atque Contagii adducta sunt.

§ 12. Sub disgregatione statu visum, imò & reliquos sensus effugiunt multa, e. gr. Vapores & exhalationes ex Globo Terræ aqueo dum elevantur, quæ tamen, ubi in Nubes collectæ, oculis nostris omnino feriunt, & reverà prius elevata se fuisse ostendunt. Simili modo effluvia vaporosa, quæ halitu Oris emittuntur, dum disgregata v. g. tempore æstivo, non videmus, unita vero postmodum ubi fuerint, vel in speculo, vel extra hoc ab ore saltem dimissa ac frigore hyberno contracta, nobis apparent. Sic vice versa varia Corpora, quæ, dum unita erant, sub visum cadebant, in invisibilem partium tenuitatem redigi possunt. Sic ignis flamma in minutissimis atomis per aquam & aërem dispergitur, ut videri amplius non possit, annotante *Leichnero l. c.* Ac rectè *Scaliger, Exerc. 9. de Subtilit.* dicit, Carnem in vetu non assari & tangi ab illo igne, quem videmus, sed ab ejus particulis discontinuatis magis, quæ non videntur. Ex quibus omnibus longè serie adductis uno intuitu insensibilis quocumque patet, subtilia & sensum nostrum effugientia non statim pro immaterialibus esse habenda.

§ 13. Dilutis igitur plenius remotivè hisce dubiis, pergo potius ad positum Spirituum demonstrationem. Motus, & per motum formari, actuari, vivificari atque prodici Corpora ac Phenomena naturalia, oppido omnibus, vel ex sensu proprio interni in Corpore nostro Motoris, apparet, rectèque hoc à moderis Philosophis Corporularibus multis rationibus atque

atque experimentis adstruitur. Movens E. aliquod motum hunc producens, necessariò supponendum erit. Primum movens Deum, Creatorem Omnipotentem, reverenter agnoscimus necesse est; sed & secundum naturale ac mediatum, à Deo Vitâ, agilitate & potentia, se ipsum aliaque secum, juxta normam & ideam quasi adjunctam, movendi, vivificandi & conservandi, instructum, non immeritò cum *Helmontio. Tr. Blas. Hum. §. 2.* aliisque Philosophis ferè omnibus, supponimus; siquidem necessariò in Naturalibus tandem ad causam efficientem Physicam aliquam recurrendum est, nisi hodièque omnia, etiam ordinario cursu quæ sunt, supernaturalitè contingere, & juxta *Robault. in Phys. P. I. C. 10. f.* singulis momentis miracula à Deo eliceret velimus.

§ 14. Movens hocce naturale respectu tum Corporis, quod actuat, tum sensuum nostrorum, crassum quid esse nequit, partim sc. quis ratione Celeritatis summæ in quibusdam actionibus, e. g. voluntariis, quæ à crassiore fixioreque substantiâ tam subito fieri non possent, requiritur: admodum subtile, mobile, volatile & activum, ut docet *Excell. Dn. Praefes in Colleg. Institution. partim etiam, quia oculis non patet. Nec est, quod sanguinem (cui in vegetabilibus liquor Lefas, in Mineralibus succus Burr. *Helmontii Tr. Element. §. 13.* respondere videtur) pro hoc obrudat *Harvaan C. L. Exerc. 71. p. 409.* Non enim hunc, sed subtilius quiddam in eo latentem Machinam nostram Corpoream, ipsumque etiam sanguinem, actuare, vel exinde constare, quod hic in corpore demortuo etiam presens sit, nihilominus tamen amplius non moveatur; necessariò igitur principium motus aliunde habebit, quò absumptò vel deficientè, quiescere emoriturque ipsum cum Machina, quam inhabitat, necesse est.*

§ 15. Sed ut in viam redeam, movens hoc sensibus nostris subtilius quid esse, cum certum sit, erit id vel immateriale, vel materiale. Immateriale esse nequit variis ex rationibus; ac primo, quia divisibile, ut bene adducit *Vallis de Anim. Brui. P. 1. C. 2.* Divisibile illud deprehenditur non solum in corpore integro vivente, quia plures ac diversos actus animales solum à diversis Corporis membris ac partibus obiri cernimus, e. g. *volem insanti oculus videt, auris audit, nares olfaciunt, lingua gustat, & membra quævis exteriora Tactibus sensum & motum exercent, ac interea viscera quæque & præcordia munita sua exequantur.* Necesse igitur, ut aliquæ ejus portionis singulis illis membris ac partibus Animalium, quorum succi viscosiores ac spiritus minus dissolubiles, Lumbricorum sc. Viperarum, Anguillarum, &c. Horum enim partes à toto dissetæ ac segregatæ à se invicem per aliquod tempus adhuc morventur. Ac miranda vidi præteritâ Hyemè penes nobile quoddam Par amicorum Philiatorum; quorum in Museo, dum cultro anatomico subiceremus Capem partui vicinissimam, dissectis, post reliquorum examen; in Fœtibus quibusdam vasis sanguiferis nervisque majoribus, laxis vel etiam prorsus extractis Visceribus plerisque ac imprimis corde, Truncum nihilominus reliquum, ita evisceratum, longè etiam post horæ, ex quo hæc facta, spatium, motu conductorio adhuc convulsam, similiterque Cor, à Corpore sejunctum, motu convulsivo, ut spontaneo, tum irritatione Cutellæ excitato, pluries tentatè, vidimus. Cui si subjungerem, quod Anno 73. Mense Decembr. in Museo proprio; unâ cum Amicis quibusdam Conjunctissimis; in sciuro deprehendi; Cor sc. (postquam ultra horas 40. Animal jam esset defunctum) exsectum & intra digitorum pulpam à nobis detentum, aliqualem adhuc motum pulsatorium in profundiori centro edere visum fuisse; fidem forsitan transcendere videret.

§ 16. Altera ratio contra immaterialitatem movens est, quod alterationibus ac morbis variis hoc sit obnoxium, imò ipsi Morti, ut superius probatum, quæ andem illud planè destruit & aufert. Hæc verò

saltem Materiæ, omnium consensu, competunt, minime autem immateriali cuidam substantiæ, cum non legamus ullibi, quæ immaterialia sunt, e. g. Angelos bonos, vel etiam malos post lapsum proprium, destructioni obnoxia esse. Et sanè, quod certum est, si illud immateriale, adeoque ex Decreto altissimi jam sancito, & exemplis modò adductis confirmato, indestructibile supponeretur, ipsæ Brutorum Animæ, quæ in solo eodem principio movente consistunt, etiam essent indestructibiles sicque immortales, quod absurdum & sacro Textui contrarium.

§ 17. Firmiter proinde concludere licet, movens illud esse materiale. Quid verdè sit, ardua magis est quæstio: quantum tamen à posteriori per certa fundamenta hariolari licet, etiam de eo videbimus. Ex supra adductis constat, esse illud admodum subtile, mobile, volatile & activum. Hinc factum, ut analogice à Medicis spiritus fuerit dictum, quo nomine & nos illud imposterum appellabimus. Consideremus jam, quallianam inter res naturales corpuscula ad hanc subtilitatem & activitatem proxime accedant, ut per ea ad penitorem spirituum horum cognitionem ac definitionem pervenire possimus.

§ 18. Deprehendimus verdè particulas salinas & oleos. s. sulphureas (non crassas illas, sed in his latentibus inspidas *Excell. Bohmii* & quasi seminales) omnium esse subtilissimas & maxime activas, hinc & ipsæ hæc tum in Corporibus, quibus continentur, tum ex iis arte eductæ & cum aëris vel proprii Corporis similibus phlegmate unitæ, vocantur Spiritus. Activitatem atque subtilitatem suam probant exinde, quod ipsarum particulas in continuo fere sint motu, & vase aperto continuo odorem sui, in distans quoque spargant, citra tamen aliis sensus perceptionem, imò brevi maximam partem avolent. Et sanè quicquid in quocunque genere Mixtorum reperitur subtile activumque aut Sal aut Sulphur ejusmodi inspidum, aut utrumque ut plurimum combinatum est. Ut taceam spir. Salinos & Sulphureos, quæ ex subjectis crum Regnorum igne ministro evocantur, subtilitate & activitate maxime esse penetrantes: quæ naturaliter etiam & ultro subjecta illa exhibeant spirituosâ, saltem adducam.

§ 19. Odores, ex Plantarum Floribus exhalantes, activas harum esse partes, quis negaverit? Cum & extra suum Corpus, quod ante inhabitabant, tantam ostendant subtilitatem, activitatemque, quanta major ullius rei vix concipi potest. Sunt vero iidem nihil aliud, quam particulas subtilissimæ Salino volatiles oleosæ; ex oleo plantarum seminali fermentatione resoluta ascendentes, & certa ratione commotæ, nares nostros eo modo afficientes, quem nos odorem vocamus. Oleo namque isto Flores si privaveris, nullam amplius spirant fragrantiam. Sunt autem olea nihil aliud, quam Salia volatilia cum pinguedine Sulphurea ac seminali in orbem concentrata, docente hoc, præter experientiam Chymicam, erudite *Excell. Barnero in Prodrōmo suo Vindic. contr. Bek. p. 20.*

§ 20. Fœtores ex Animalium excrementis (sit venia verbo & ad obscena Transitum) recentibus imprimis exhalantes, ad molestiam usque activi, subtile, & pariter naturæ Salino-Sulphureæ sunt, quod innotescere potest, si Alembico suscipiantur, quod experimentum à Laudato *Excell. Barnero in Collegio Chymico* communicatum meminimus; & sulphureum principium vel exinde satis elucescit, quod ardeant flamma admodum.

§ 21. Mineralia quod exhalant Gas. Vaporem, in Metallifodinis subinde conspiciunt, satis activum se esse ostendit, dum aded facile & momentaneè homines interficit. Sulphureo, vero Salinum pariter & hoc esse, vix eget probatione. Imò levi affricu ex Sulphure nativo prodit ejusmodi spir. acido sulphureus, odore nares nostros notabiliter satis feriens, teste *Boyleo de effluviis & propria experientia.*

§.22. Quæ cum ita sese habeant, non video, quod minus liceat nobis suspicari probabiliter, Spiritus, Corporum internos Motiores ejusdem cum dictis esse naturæ, & saltem magis subtiles, sicque tandem juxta manu ductionem *Collegii Physici Barneriani*, mutatis & additis paucis definire, quod Spiritus hi sint particula Mixti Viventis cujuscuque subtilissimæ salinæ & sulphuræ, sub debita ac non interrupta contiguitate ac quantitate, potentia motiva, & operativa secundum Corporis, quod incolunt, proprietates & organisationem è DEO instructa.

§.23. Atque ut in specie hoc jam applicem ad Animalia, ac Hominem præcipue, utpote in cuius gratiam investigatio hæc spirituum naturæ potissimum vergere debet, quod Morbis eorum, quibus ille affligitur, eò melius succurri queat: Notandum est: in semine primoque Animalium concepti eodem momento cum & in seminali materia, tanquam passivâ, ex qua Machina Fœtus construitur, adesse Spiritus, ceu materiam activam & formantem. Passivam nihil aliud esse conjecturare possumus, quam Colliquamentum illud Chylosum, omnium partium, quas ante suam in locis genitalibus collectionem, lege circulationis, pertransiit, ideâ s. signaturâ, juxta Beckium C. L. aliosque notatum; eò quod ex hoc fœtum nutiri videamus, ex quo autem nutimur, ex iis nos constare & ortos primum fuisse, vi illius Hippocrati, admodum probabile sit.

§.24. Spiritus in colliquamento hoc præsens continuò particulas ideâ insignitas motu suo, juxta normam, cui in corpore Parentum aduersus est, ordine determinato connectit, ita ut, quod superius innui, materiam primigeniam fœtus inquirere volentibus, cum hac statim ipse embryo integrè jam delineatus appareat. Dumque Spiritus hac ratione materiam feminalem oleosam (pingue enim oleum semini cuiuscuque, tanquam partem essentialem, inexistere experimenta varia docent) successivè magis magisque resolvit, ac ex particulis ejus Salino-sulphureis magis sic volatilifatis sese multiplicat atque adauget, colliquamenti intra vasa sua inclusi, non aliter ac ex resolutis oleis per Salia volatilia extra corpus contingere solet, emergit color rubicundus, ob quem adeoque illud posthac sanguis in vasis dictis appellari incipit. Novo adducto alimento particulis Salino-oleosis imprægnato, etiam tunc, ubi extra uterum fœtus jam editus, & eò usque tandem adolevit, ut ex Cibis more Adulorum Chylum conficiat, continuò simili resolutione & volatilifatione ejusdem, quæ ab Aëre quoque sub inspiratione non parum tunc adjuvatur, novi producuntur Spiritus, & sic usque ad Vitæ terminum, eorum proventus perpetuatur.

§.25. Principium hoc, ex quo Spiritus restaurari vel augeri dixi, aliquo modo jam eorum in Animalibus naturam Salino volatiliem oleosam probare possit; verum alia quoque in promptu sunt argumenta hoc confirmantia. Ac primò ratione principii Salini volatilis Urinosi, quod notabiliorem eorum partem constituere videtur; præter ea, quæ in genere supra ob eas summam activitatem suspicari sumus, persuadent porro ejus in Spiritibus præsentiam fracedo Urinosa, Spiritui Sal. Ammoniaci similis, Cerebro, in quo Spiritus, pro functionibus Animalibus potissimum necessarii, separantur, in hærens, quæ satis testatur, *annotante Excell. Bohno in Diss. physiol. 15. §. 18. de Natura eorum Salina Urinosa volatili, cerebro ab eorum transitu, vel fermento ipsorum Naturæ correspondenti juxta Villisium*, affricata, Huic succedit copiosum sal volatile quod elici potest ex partib. Animalium, ac ipso etiam sanguine, quorum hoc procul dubio Spiritibus, sub resolutione sanguinis fermentativa intra Corpus, materiam restaurationis præbet, illud vero ex Sale volatili Spirituum sub nutrimenti in partibus assimilatione magis fixato ortum trahit, quæ vel per

blandum digestionis calorem, vel per ignem fortiozem iterum volatilifata prodire videntur.

§.26. Nec moramur hic Miso-Chymicos, corpori hæc non inesse, sed ab arte demum produci somniantes, cum ignis nihil ex corpore aliquo elicere queat, quod huic materialiter non prius inexistit, atque semper una eademque principiata, debito modo adhibitus, nunquam ab his diversa, educat, imò digestionis & fermentationis qui vocatur ignis, naturali prorsus modo & excitativè saltem in Corpora agat, quorum principium internum postmodum ipsam operationem promovet atque perficit. Formaliter tamen non nihil immutata esse, quæ per eum producuntur, non æque negaverim.

§.27. Quod alterum principium, oleosum sc. l. Sulphureum concernit, de hoc etiam Spiritus nostros participare, varia sunt, quæ probant, ac interea non ultimum, quod sequitur. In sanguine particulas pingues sulphureas negare non possumus, partim quia calor ex ejus motu proveniens, cum hic sine particulis calorificis, inflammabilibus, quales in sulphure intimius latere solent, fieri non possit, de harum in eo præsentia satis testatur, quod item facit calor ejus rubicundus à particularum oleosarum minima resolutione dependens, partim quia pinguedo, pars sulphurea ex sanguine ortum habet, partim etiam, quia ejus analysis Chymica tales exhibet, & præterea ex anhelitu qui sanguinis ex parte proles, oleum, s. sulphur flammæ concipiens, non difficulter haberi potest, docente hoc ipsum *Borrchio de Orr. & Progress. Chym. p. 7.*

§.28. Sulphureas verò particulas ac imprimis intimius eorum principium, quod indigito, inflammabile, insipidum, admodum esse volatiles, subtiles & activas, constat; unde non immeritò inter spirituum nostrorum partes numerandæ venient; quam suspensionem non patum adauget, quod, cum illæ in aliis corporis partibus absumantur in pinguedinem, in iis tamen locis, ubi Spiritus separari imprimis solent, ut in Cerebro & Testibus, nulla unquam reperiatur pinguedo in Spiritus forsan ejus principis ibidem absumptis.

§.29. Ultimò denique notum est, quod Spiritus insigni vi polleant corpora nostra condiendi & à putredine præservandi, adeò ut, quamdiu illi in debita quantitate ac vigore corpori ac sanguini profunt, ab omni putredine hæc immunia sint, recedentibus verò iis, statim corrumpantur. Cum verò similem prorsus corpora condiendi virtutem possideant sulphurea & oleosa, dum Gas s. Fumus sulphuris Vina & succos vegetabilium præservat à Corruptione, Terebinthina optimum pro conditura cadaverum existit balsamum, ac præterea Olea destillata aromatica mirandam & momentaneam quasi foveant vim Spiritus odore suo restaurandi, licitum erit suspicari, annon eadem ac hæc virtute Salino volatili oleosa hoc illi præstent.

§.30. Verum supposita licet hac ratione Spirituum Natura Salino volatili sulphurea, non ideò tamen cum Villisio statim asserendum, eos nimium commotos ac incalentes in flammam quandam abripi, cum hoc in angusta Corporis nostri Machina propter defectum liberioris medii, Aëris scilicet fieri non possit, & cum præsentaneo vitæ interitu conjunctum esset.

§.31. Prolixior sui in Spirituum existentia atque essentia probanda, eò quod fundamento non sufficienter firmato, reliqua minus tuto superstrui soleant. Spiritus vero fundamentum omnium facillè Morborum esse, superius declaratum est. Nunc saltem specialius de iis videbimus.

§.32. Morbi spirituum propriè sic dicti, dum peccare illi dicuntur in quantitate, qualitate vel motu, vix aut difficulter admodum distinguuntur ab

aliis, quæ Corporum contentis essentialiter inherere scribuntur, quoniam continua quasi pericyclosis & communicatio inter hæc observatur; ita ut v. g. dubitare posses, num in subtilitate spirituum vitata, sanguis potius Cacoehymia; & in sanguinis fermentatione febrili, Spiritus rectius motu excedente, sanguinemque in imperiosum illum motum abripiente, peccare dicendus sit. Sed mittamus hoc loco vulgariore illos spirituum morbos, cum ex professo & specialius de talibus agere, nostri non sit instituti, principium eorum minimum, spiritus ipsos, insinuasse sufficiat. Prosequamur illos potius, quantum angusta hæc pagina permittit, qui totius substantiæ vulgò vocati, à causis oculicis & *in Hippocratis* foventibus orti dicuntur. Quos inter primò se offerunt Ideales, secundum Helmontium & M. Marci non occupandi.

§.33. Cum viderent Naturæ Consulti, ut, quæ ingeniosè habet *Excell. Dn. Praes in Dissert. de Morfu Viper. C. 1. Punct. 5. §. 3.* ex parte mea faciam, Viventium Ortus, Progressus & Interitus ab interno agente, quod spiritum supra vocavimus, perfici, tam multifarias autem adeò huic incumbere operationes, ut, nisi aliquid sit, quod, tanquam, regula, ordine certo in agendo ipsum ita dirigat, ut operetur hoc, ut operetur illud, confusionem in operando, à qua tamen Natura abhorret, fieri necesse esset, dirigenz ejusmodi supposuerunt. Idque ideam vocarunt, quam in ipsis Spiritibus alii quæsierunt, & scientiam dixerunt hinc connatam; quam tamen, cum supponat in iis præviam quandam de subiecto cognitionem & ratiocinam, omnibus viventibus, Plantis v. g. adjudicari, durius paulo videretur, quippe quas rectius *Hippocrates facere, inquit, quod nascuntur & scire sibi videntur, omnia autem per divinam necessitatem.* Quoniam tamen instinctus ejusmodi idealis spontaneus determinatè sese movendi & agendi spiritibus concedendus, erit certe is à posteriori saltem & ex sola consuetudinis lege, quæ altera natura est, adeptus, ita ut hoc vel illo modo juxta ductum organisationis illius Corporis, cui primum inditus, moveri aduersus, alii Corpori postmodum communicatus eodem plane in hoc motu repetere tentet; Id quod illustrat partem cujusdam voluntatis motui destinatae citra voluntatis imperium, ex sola sæpe consuetudine spiritus, certo tempore musculos illos abbreviant, contingens motus. Sic ex assuetudine quidam sæpius cantillant citra etiam animadvertentiam propriam. Alii tempore somni manus hac ratione hinc inde jactant, imò varia nonnunquam loquuntur citra præviam voluntatis imperium aut subsequam quoque facti conscientiam.

§.34. Præter recensitos, quidam motus hujusmodi determinatum directorium in ipsa partium continentium organisatione quaerunt. Quos sane per ideam hanc, quæ merito priori jungenda, sic, ut junctam hæc ideas feminales constituent, nihil aliud intelligere ex *M. Marci Phil. Vet. restit. P. 4. S. 2. p. 426.* tandem apparet, quam Typum, aut Signaturam, vel conformationem, Machinis Corporeis eorumque partibus singulis in prima Creatione impressam, juxta cujus limites tramitesque Spiritus insti ipsi sese movere & agere tenentur. Hanc ipsam ideam feminalem particulis luciferi nutritii, qui omnes partes permeat & tandem in semine colligitur, impressam, cuncta generantia individua, postquam definitam figuræ Corporis sui extensionem assecuta, in Circulum quasi redeundo; posteris suis sub specie seminis communicant, sicque perpetuo propagant atque conservant, docente Bekio l. c. p. 82. ita ut etiam parentes, ac imprimis Matres, naves, excrescentias, aliosque varios Morbos ratione idearum à singulis partibus seminali materiæ præterfluenti communicatarum, Exordio hujus dissertationis ostensum. In sanguine vero, quo in semen laeret, ex eoque in testicu-

culos secernitur, easdem vias fuisse refert *Borellius C. 4. obs. 62.* quæ tamen fides sit penes Authorem.

§.35. Naturales hæc, & Corpori nostro propriæ Ideæ, quamdiu in statu ipsis à Natura assignato imperturbate relinquuntur, tamdiu Spiritus ordinatè omnia in Corpore exequentur, simulac verò eadem aliquantulum transformantur, depravatè ac formosè juxta eas ut agant Spiritus, necesse est. Vitiari eadem solent à variis causis, à quibus conformatio partium lædi solet, quas vide in Institutionum Scriptoribus, Sennerto, Mæbio, aliis. Nobis sufficiat, hoc loco annotare illas occasiones vitiatarum in Corpore nostro Idearum naturalium, quas suppeditant Ideæ peregrinæ, vel imaginativæ saltem, vel seminales.

§.36. Per Imaginativas innuuntur istæ, quæ, sine ideæ materialis peregrinæ intra Corpus nostrum receptione, per solam imaginationem, occasione objecti externi fortius commotam, & fabricante spiritu nostro formantur. Spiritus unà cum sanguine, per firmiorem & inconfectam magis imaginationem hæc ratione fortiori & magis peregrino, determinato tamen, motu fœtui molliuscule adhuc appulsi, varias figuras eidem intra uterum adhuc hospitantem afficiant. Legimus in *M. Marci*, Gravidam à pomo, quod deperibat, prohibitam, enixam esse fœtum, è cujus malâ potum, proprio petiolo adherens, pendebat. Recenset *Bekius* exemplum cujusdam uterum gerentis, quæ, cum Æthiopem inopinatè accedentem exhorresceret insipienter, in Animi deliquium lapsa: cum E. metueret fœtus nigredinem, adstantium unus (qui probè cognitum habebat, ideam hujusmodi, de subito & ex terrore conceptas, superveniente aliâ ideâ contrariâ, iterum deleri) suavitè, ut statim lavaretur fœmina & securâ redderetur, nullum post lotionem nigrorem in fœtu amplius observatum iri. Factum hoc, & ecce! tandem peperit fœtum candidum, nigrorem tamen reverà sibi imprægnatum fuisse ostendentem, dum in locis, ad quæ manus lavantis non pertigerat scilicet, in interstitiis digitorum tam in manibus, quam pedibus, nec non in inguine ac uno quodam dorsi loco, nigredinis vestigia adhuc retinuerat. Notum hinc similiter est, Mulieres gravidas, de fœtu continuò sollicitas, quando aliquid vident de subito, à quo abhorrent, manibus statim involare faciem, hincque omnium frequentissimè Nævos hujusmodi faciei fœtus imprimere; quod si verò statim ac hoc ipsis contingit ad se redeuntes, antequam idea talis firmiter & perfectè ibi sigilletur, manu faciem iterum abstergant, hancque alii cuidam loco, oculis non adeò exposito, applicent, ex contraria imaginatione nævum illum huc transferri videbis. Porro per experientiam constat, ex frequentiore & firmiore pulchritudine imaginum aut infantum aspectu, firmius in phantasia radicato, conceptam pulchritudinem Gravidas in fœtum derivare; quod idem ex adverso ex turpiter conformatis, labiis, leporinis, &c. subito conspectis & firmius animo retentis, iisdem contingit.

§.37. Nec potis solummodo imaginatio est, spiritus & sanguine mediantibus partes certas p. n. in fœtu formare, quin & naturales ipsi partes delere iterum valet. eos, in liquore primigenium colliquamenti resolvendo, uti ingeniosè suspicatur *M. Marci l. c. P. 4. S. 2. subf. 1. p. 413.* cujusmodi possibilitatem experimentum Everardi ulterius confirmat, quo embryonem in materiam feminalem iterum diluit. Extra uterum partes ejusmodi amandari, uti Helmontius vult, non probabile, & rectè, censet *Laudatus Marci*, eò quod nunquam extra uterum ejetæ conspiciantur, & hac ratione etiam fœtum imaginatione ejici posse sequeretur, ab iis imprimis, verba ejus sunt, in quibus pudor læsus & infamiae metus phantasiam in perniciem fœtus firmavit, quod tamen minime procedit. Ut autem exempla partium ejusmodi intra uterum delatarum afferam, adduco eadem, quæ refert Marci, scilicet

Mulierum duarum, quarum una manum gladio, altera brachium ictu sclopeti Militibus quibusdam auferri videns, hinc horrore percussa, prior manu, posterior brachio destitutum infantem innox perperit. Aliam enixam esse Fœrum *ἀνέπαλον* postquam decollari quendam viderat, mitando magis exemplo reeuset.

§.39. Consideratis hæcenus imaginativis, ad peregrinas feminales nunc descendo ideas, quæ materialiter ipsæmet Corpus nostrum subingrediuntur, & tum ratione idea motus in pristino Corpore consueta, qua Spiritus pollet, tum ratione particularum feminilium & determinatè figuratarum, juxta quarum ductum spiritus ille operatur, utpote quæ ambo ut plurimum intimè conjunguntur, vim suam corpori nostro hostilem exerunt. Exerere autem hanc ipsam venientur, dum confermentatæ cum particulis sanguineis & spirituosius subjecti recipientis & magis sic evolunt, extensæ, ac multiplicatæ semper, sanguinem cum spiritibus transfuunt in loco, ubi istæ hærent, idea sua, vel etiam juxta *Helmontii* peregrina vitæ mediæ indole, quæ in sapore aut odore vitioso consistit, sigillant ac motu suo ipsi spiritus nostris in consortium quasi trahunt; unde tot in Corpore Turbæ, tot gestuum, & actionum transformationes & Conformationes pro Natura idea peregrinæ receptæ.

§.40. Ex eadem causa factum, quod Puella Uratisslavienfis, de qua *Bekerus in Microcosmo Medico* refert, ex potu sanguinis felini pro epilepsia tollenda hausto, felinos mores & naturam contraxerit, ita ut sub paroxysmo feles voce, saltu, gestu imitaretur, Mures in silentio venaretur, latibulisque horum avida adstaret. Pari ratione ac aliis notum est, ex eadem causa Infantes nutricum mores imitari, quod eò magis confirmatur per exemplum Infantis à Capra nutriti & exinde Caprinos saltus atque mores æmulantis, cujus meminit *Excell. Dn. Praes. Dissert. cit. de Mors. Viper.*

§.41. Morbos sic patitur ac Mores ab Animalibus rabidis læsi mutantur. A cane rabido demorsus Homo latrat, ringit, omnia liquida, quod morbo Carum rabioso proprium, horret, imo eadem nonnunquam cum canibus sagacitate odoris dotatur, ita ut Amicos è longinquo accedentes, licet eos non videret, solo odore effluviatorum, quæ continuè corpora emittunt, cum Aëre ipsi adductorum, exactè quidam discerneret, & Adstantibus hunc vel illum Amicum appropinquare prænunderet, quemadmodum observavit *Borellus Cent. 3. obs. 68.*

§.42. Vidisse se quidam testantur in saliva canum rabidorum & urina ab his demorsorum, semina s. ideas parvos catulos, qui reverà se moverent, repræsentantes, quæ sanè admodum confirmarent, per idearum hujuscemodi communicationem tales effectus concitari in demorsis; quoniam tamen hæc nonnullis, v.g. *Aromatario Dissert. de Rab. Contag.* dubia adhuc & imaginationis saltem illusiones videntur, donec ulteriore experientia hæc innotescant, in medio ea relinquo. Id interim annoto, Veritatem hujus rei non parum confirmare illam observationem, quam habet *Salmon. C. 2. obs. 83.* de Muliere, cujus febrim togæ Canis rabidus momorderat, nascentibus deinde in loco ambesionis vermiculis, similitudine Capitis ad Canes proximè accedentibus. Horum vero quicquid sit, id sanè certum est, effectus ejusmodi, Brutis vi idiosyncrasia seminali ac specificæ, saltem proprios, in Homine, postquam à bruto tali læsus, ordinario sese exhibentes, non nisi ex simili causa seminali, proprietate specificè juxta Naturam bruti istius agendi, instructa & intra Corpus humanum recepta, produci posse.

§.43. Hoc tantum paucis adhuc declarandum, quomodo nonnunquam idea hujuscemodi peregrinæ ac morbosæ, postquam intra Corpus receptæ fuerunt, pariter ac Venena atque Contagia nonnulla, tam diu in hoc latere queant, antequam vestigia sua

ostendant. Fieri hoc videtur partim, quando communicatum *μίσμα* est minus agile vel viscidior nimis inclusum tegmini, ut successivè demum hoc penetrat & liberum magis evadat; partim quando subjectum recipientis ad suscipiendum illud est minus dispositum, & visciditatibus copiosis lentoque humorum motu præditum, ita ut ineptitudine hac ex parte demum ablata, istud in actum & scenam saltem prodire possit: quod imprimis ineunte de novo vere facillè fieri potest, dum Aër activis tunc particulis admodum refertus contenta Corporis magis actuari & resolvi facit, vel etiam novo quodam miasmate hostili inspirato vetus illud simul excitat, ita ut sæpius anno demum exacto, imprimis post morsum canis rabidi, hoc in actum deducatur.

§.44. Pergo nunc ad considerationem Venenorum, de quibus notandum, Veneni nomine quæ veniunt, respectivè solùm ad corpus, quod in minutissima sui quantitate insigniter lædunt, ita vocari; nullum verò in se & absolute tale, Venenum existere. Sic namque Homini quæ sunt venena, cicuta v. g. & Helleborus, Brutis, Cornici illa, hic Capræ, existunt alimenta. Scorpii ictus, teste *Vido Vidio in Operib. Medic. de Curat. Morb. T. 4. L. 2. C. 8.* nocent saltem in scioribus, quos ita vocat, locis, non æquè in humidioribus, utpote quæ venenum valdè heberant, quemadmodum Pisis sæpius se observasse, idem testatur. Opium in nimia dosi sumptum saltem est venenum, non æquè, si circumspicè adhibeatur. Porro qui frequenti usu familiaria sibi reddunt venena quædam, ab iis postmodum non alterantur, ut in circumforaneis & iis videmus, qui generosiori cuidam & ex subjectis venenatis petito medicamento frequentius utuntur, qui tandem ab eo prorsus non afficiuntur. Tandem Animalia quoque, quæ venenata vocantur, minimè in statu metus, sed non nisi ad iram concitata sicque affectu inimico adversus objectum, quod mordent incensa, lethaliter illud afficiunt, observante *Severino de Viperâ Pythiâ.* Hinc est, quod Viperæ Homineum intrepidè eas persequentem, ex metu fugiant & minime lædant, uti observat *Zwölferus*, & annotat in *Animadvers. ad Pharm. Aug. Appendic. de Salib. Theriac. p. 276. (edit. in quarto.)* Inde etiam in Cacaedæ à viperis in Arca, pro confectioe Theriacæ, detentis, tanquam alimentam ipsarum consuetum, demorsæ nonnihil, sanguine per artem facillè repulso, sine noxa lethali mortuum hunc pertulerunt, referente hoc *Excell. Barneo*, qui huic experimento in Italia interfuit ipse. Sic Homo denique ipse ira & furore actus, morsus venenatos & lethales infert, observante *Hildano C. I. obs. 84.* Et quæ aliæ sunt circumstantiæ, absolute venenorum existentiam infringentes.

§.45. Proin respectivè solùm, & quidem ad Corpus humanum in specie, utpote in cujus saltem usum inquisitione nostra tendit, Venena consideraturus, definitio illa, quod sint Corpuscula subtiliss. salina plus minus volatilia, in propria specie incontaminata, corporis tamen humani respectu ut plurimum acerrima, hinc ubi ab hoc suscepta, in minima etiam quantitate tantas alterationes & turbas in hujus succis ac genere nervoso inducunt, ut gravissima hinc symptomata, vel necem ipsam inferant.

§.46. *Subtilissima ea esse Corpuscula* oppidè patet. Non enim crassum istud, antimoniij v. g. corpus, ut oculis subicitur, veneni, quod in eo later, formalitatem constituit, sed longè subtilius quid in eo reconditum. Testantur hoc insula antimoniata, corpusculis nullo sensu palpabilibus imprægnata, itaque tam paucis ac subtilibus, ut licet vel centies unum idemque frustum vitri antimoniatis novo semper vino infuderis, vix tantillum ponderis, nihilque respectu molis externæ, ei decessisse animadversurus sis. Particulis tamen quibusdam Vinum ab eo fuisse imprægnatum, vomitus à singulis infusionis partibus excitari docent. In tantilla particula resinosa amara consistit vis venenosa

venenosa purgans Colocynthidis: extracta enim hæc per lixivium Salis Tartari, pomum pristini ferè ponderis remanet, sed omni vi spoliatum, quemadmodum experimentum hocce ab *Excell. Dn. Praeside* didici. Ex ictu subtilissimi in Scorpione aculei & acutissimi in vipera dentis, vix vestigium læsionis, necnon particulas venenosas mediante ejus liquore aut salivâ communicatas videre potes: subesse tamen tales, & non solâ acutie instrumenti lædenti damna inferri subauguravit jam *Galenus 3. de Loc. aff. c. 7.* ubi Scorpij aculeum non agnoscit sufficientem, sed substantiam insuper quandam vel spirituosam, vel humidam subesse suspicatur, quæ ut mole minima, ita facultate quàm maxima sit. Quin & persuadent hoc ponderosæ rationes, quas *Excell. Dn. Praes. Dissert. cit. de Viper. C. 1. §. 1.* habet. Scil: (1) quoddam diversæ maculæ varij coloris mox insequantur; non nisi à principio materiali aliquo communicato ac sanguinem dictis in locis corruptente, oriundæ: 2. quoddam extrahentia, in principio statim adhibita, juvent; (3) quoddam partibus canosis ex morsu tali læsis similia, nihilominus symptomata h. l. contingere. (4) quoddam dentes non æque acuti, Animalium quoque aliis non venenatorum in statu iracundiæ, lethalem æquè tragediam excitent.

§.47. *Quod alterum*, salinæ quoddam particulæ venenosæ, imprimis quæ ex minerali & vegetabili Regno depromptæ, acrimonia eorum demonstrat, utpote solis salibus propria. De hac autem in ipsis præsentè; varia testantur, ac primò ipsæ venenorum species; quæ acredine manifestâ in sensum incurruunt, ut Mercurius sublimat. purgantia fortiora, helleborus, euphorbium &c quorum venenositatè in sale volat. acris consistere, *Pechlin. Tr. de Purgantibus* egregiè ostendit, atque insuper ex eorum sapore caustico patet. Et quamvis arsenicum, aliaque nonnulla, ob intimiorem veneni ejus inclusionem ad gustum videatur dulce, ventriculo tamen immixtum rosione acrimoniam, quæ latebat prius, satis manifestat. *Secundò* quoddam cuncta vegetabilium & mineralium venena per temperantia corrigantur & mitescunt. Si Mercur. sublimat. si; addito novo Mercurio vivo, sublimetur, evadit dulcis & innoxie sub debita dosi & circumspicione adhibetur. Mercurium vitæ per Spiritum Vini Sylvium ita mitificasse, ut *uræ* saltem operaretur, *Venerandus Præceptor, Excell. Dn. D. Bohm in Chymico suo Collegio. novissimè habito*, retulit. Et universale quasi venenorum eorum haustorum temperativum atque correctivum præstat Lac, butyrum, oleum amygdal. dulc. omniaque pingua ac diluentia quoque, ut Aqua simplex copiosè desuper hausta, dum diluendo hæc acrimoniam simul valdè infringunt. Sic exemplum hinc loci cognitum habeo cujusdam, qui ex errore Aqu. Fort. bibens, haustâ mox desuper copiosâ aquâ, ab omni noxa immunis reddebatur. De muribus res nota est, si arsenicum comederint, modò aquam desuper bibant, eos evadere.

§.48. Acrimonia autem hæc duplex est; acida aut alcalina. In vegetabilibus venenosis consistit eadem in sale volat. acris alcalino; quod aliquo modo patet ex eorum per acida castratione aut correctione, quæ tamen per alcalia fixa quoque procedit; quatenus hæc volatilitatem eorum tollunt, non tamen prorsus omni, quemadmodum acidâ, ratione essentialis contrarietatis, ut plurimum faciunt, ea spoliant. Mineralium venena in acrimonia acido-alcalina ac volatili consistere videntur; quod vel exemplo Antimoniij patet, cujus nequè substantia acida sulphurea solitanè, e. g. Sulphur viridescens, ex Antimonio per Aqu. Reg. soluto separatum; ad *Hj.* innoxie juxta *Tachenium* propinatam, nequè ejus pars alcalina mercurialis sola, per acida, v. g. in bezoardicis fixata, sed ambæ saltem combinatæ, catharticæ sunt. Particulam limitativam, ut plurimum acerrimam; addidi, eò quod exceptio veniat faciendâ de Animalium Venenis, ut-

pote quæ non tam in acrimonia, quàm motu spirituum affectu iræ impetuosius intenso; idèisquæ feminilibus frequenter determinato, uti per exempla superioribus allata constare poterit, consistere videtur.

§.49. *Volatilitatem particularum venenosarum* arguit earum partium effectus ut plurimum maximè subitaneus, partim correctio earum per fixiora subjecta. In propria specie, cum *Aromatario de Rab. contag. p. 4. particulâ X. incontaminatas easdem dixi*, h. e. respectu Corporis, cui propriè insunt, naturaliter se habentes & minimè corruptas, ad differentiam contagij, de quo paulò pòt, quod simili ferè principio quidem gaudet, sed in se præternaturaliter jam constituto & quasi putrido.

§.50. Cætera quæ definitionem compleunt, per se certa & res experientie sunt. Species autem venenorum & varios ea suscipiendi ac nos afficiendi modos hinc tractare, non est hujus instituti, sed ex *Sennertii Institut. Cap. de Morbis totius substant.* & ex *Charletois*, qui imprimis de hac materia solidè agit in *Exerc. Pathol. 5.* nec non ex *Vidi Vidij allegato superius loco*, videri & dictis facillè applicari possunt.

§.51. Subiecto hinc saltem, multa Corpuscula in se innoxia & nec pro venenis ab ullo habita, nihilominus in certis subjectis facile mobilibus, subtilioribus, aut idiosyncrasia singulari præditis, æquè cum venenis gravia producere symptomata. Sic notum est de odoribus nonnullis, e. g. moschi in chirotheca coinfesta, quod vel tantilla eorum particula suscepta foeminas haud paucas, nec non viros quosdam litteratos, in subitaneas conjiciat Lipothymias; suffocationes & affectus convulsivos, hystericos &c. De qua tamen odorum efficaciam infra pluribus.

§.52. Progredior nunc potius ad principia morborum minuta, venenis valdè similia. *Contagia* scilicet; quæ in hoc potissimum à venenis differre dixi, quod in Corpore, quod naturâ inhabitant, specie à statu naturali jam degeneraverint; De cætero in plurimis, etiam quod sub specie fermenti nonnulla venenorum agant, cum his conveniunt. Et cum *Fermenta morbosâ* intra corpus nostrum genita cum contagis valdè concordent, ipsaque hæc nil nisi fermenta morbosâ extra corpus; in quo primùm nata; deducta ac in aliud quoddam corpus analogum tacitè derivata, morbum planè consimilem in ipso paulatim & fermentando quasi progignuntia sunt, idèò junctâ ambo operâ optimè considerabimus.

§.53. Fermentorum nomen & doctrinam ex *Helmontio* potissimum habemus, satis tamen obscure ab eo relictam. Illustrarunt deinde eam nonnihil *Villifus & Kergerus Tr. de Fermentatione*, sed partim crassè satis, partim insufficienter adhuc. Re tamen longius penes me revolutâ, nihil aliud tandem ea esse deprehendo, quàm particulas volatiles spirituosas, materia cuidam lentæ seminali; salino-oleosæ, tenui tamen, intimè immixtas, quam ipsam dum in minima resolunt; ac in similem sibi substantiam convertunt; (quod suis finibus clientem qualitatem coaptare vocat *Helmontius Tr. sextupl. Digest. &c. §. 14.*) in atmosphæram quando odoratam cum illis diffunduntur, perque hanc in objecta vicina adæquata agentes, parvâ sui quantitate magnam horum massam in eandem cum ipsis naturam transmutant. Crassa hõrum exempla habemus in flore cerevisiæ vel panis fermento rebus fermentandis addito, quorum exigua portio in massam ingentem vim dictam exercere solet. Nec tamen crassum istud corpus, quod pro panis v. g. fermento habemus, sed longè quid subtilius in eo lateus fermentum propriè constituit.

§.54. Corporeitatem; liceat mihi technicè loqui, Fermentis plurimi Authorum, ac ipse imprimis *Helmontius Tr. Causæ & Initia Naturalium §. 24 & alibi passim*, denegant, ac medium quid inter substantiam (per quam corpus inuere videntur) & accidens

ea esse fingunt. Quod tamen quam difficile & vix possibile conceptu in Naturalibus sit, videant ipsi ejus Patroni ac Assertores. Rationes negandi eorum prægnantissimæ sequentes sunt, *Primo*, quod Fermenta ejusmodi non possint converti in substantiam palpabilem; sed quoniam cum spiritibus hæc in parte coincidunt eadem, facile etiam, salva ipsorum corporeitate, pariter ac hi sensuum externorum perceptionem, ex superius probatis, eludere poterunt.

§.55. Altera, quam objiciunt, difficultas est, quod extensio actionis eorum in alia corpora penè multa, longè superet tantilli, si fermentum materiale statuentium sit, corpusculi quantitatem & potentiam expansivam. Id quod tamen minimè concedendum iis, propter exempla, quæ miram ejusmodi minuti corporis extensionem, antè vix conceptibilem sensuum judicio submittunt, qualia benè multa adducit *Illustrat. Boyle in Tr. de æstivis & Atmosphæris Corporum, &c.* ac quidem, quod primum est, stupendum Auri extensionem, utpote cujus unciam unam ad 7776000. pedes, h. e. ad 155. milliaria & plus quam dimidium, sub deuratione sili argentei, extendi idem Author certis experimentis deprehendit. Et qui fidem his derogat, adeat Braçeatores & Ductores Auri, ac mira captumque suum superantia videbit percipietque.

§.56. Altero loco pono ejusdem *Boylei*, experimentum, quo accepit granum semispulveris pyrii, hoc imbrici imposuit, & vase vitreo satis capaci cooperuit, quod pro tegendo superiore orificio laminâ cuprea erat instructum. Accenso intra hoc pulvere illo pyrio, fumus ejus totam vitri cavitatem (quæ ultra 29. lb. aquæ aliàs capiebat) replevit, & operculo ablato postmodum per horæ circiter semiquadrantem continuè per orificium apertum erupit, spatio adèque, ad quod fumus se porrigebat, computo exactè instituto, quinqueages millies excedente illud, quod granum semispulveris illius nondum accensi capiebat.

§.57. Sit tertio nobis loco odorum miranda diffusio. Ex unico guttami cujusdam odoriferi, e. g. Styracis, grano prunis injecto totum Conclave fumo & odore adimpletur. Annus, & quod excurrit, est, ex quo *Excellens. Dn. Barnerus in Chymico suo Collegio* præsentè inter multos alios & me ipso sequens tentamen instituit. Accipiebat circiter 2. guttas olei destillati anisi, subactis iisdem in mortario cum pauxillo vitelli ovorum, aquæ simplicis commiscuit, successivè semper plus hujus superaffundendo, sicque, quantum memini, ultra sex vel septem mensuras, quarum una 3. lb. circiter continet, extendit, sicut aqua omnis odorem ac saporem anisi referret; imò asseveravit, se hoc modo unicam guttulam olei destillati aurantiorum ad 10. Cinnarhos ejusdem capacitatis extendisse, Biennium ferè est, ex quo asseveravi in vitro quodam Aquam Cinamomi spirituosam, consumpta hac, elui sæpius vitrum hocce cum aqua simplicis, interjecto nonnunquam aliquot septimanarum spatio, & aqua omnis saporem odoremque cinnamomi leviter spirante; ut adèd verum sit illud:

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem Testa dit.

In Chirothecis odoratis tantillum, quæso, est, quod unum eorum par possidet odoriferi, dum paucis floribus Jasmini, ut ex relatione laudati sæpius *D. Barneri* habeo, stratificatis vel centum eorum paria Venetiis insciant; observavit tamen incomparabilis *Boyle Citr. Tr.* in quibusdam Chirothecis ultra 30. annos odorem adhuc perdurasse & hodieque perdurare, cum tamen impossibile sit, quin semper aliquid de iis exhalat. Imò, quod majori admiratione dignum, quod magis extenduntur & subtiliscentur particule odoratæ, eò magis energiam suam commoustrant. Sic Ambra non nisi resoluta saltem, v. g. cum oleo quodam destillato, odorem spargit, & ejus 3j. fermentata cum Musto ul-

tra 50. hujus mensuras odore suo imbut: quod experimentum in *Laudato Collegio Physico* Lipsiæ hic institutum fuisse, refert *Excell. Barnerus*; simul exemplum Aquæ Rosar. destillatæ adducens, quam in Italia, ubi copiosè paratur, sub ipso destillationis, adeoque resolutionis actu majorem longè, quam aliàs odorem, & talem quidem, qui integras plateas impleat, spargere testatur.

§.58. Ecquid vero odores aliud, quam corporis, ex quo procedunt, particule minutissimæ, salino-sulphuræ, & ad subjectum usque, quod afficiunt, materialiter dissepe propagatæque. Incorporæ enim si essent, sensu minimè possent percipi, siquidem proportio inter organum & objectum requiritur, & quæ immaterialia sunt, sub sensum nunquam cadunt. Ut taceam eorum Corporeitatem exindè satis constare, quod corporibus peregrinis occurrentibus haud paucis adhærescant, diutiusque in his persistant. Ex quo proinde patet, nec fermentis, utpote quæ cum odoribus hac in parte coincidunt, & sub odorum specie agunt, similem extensionem ac corporeitatem esse denegandam.

§.59. Dari in corpore nostro hujuscemodi Fermenta, eaque distinctæ naturæ, ut plurimum tamen acidæ vel urinosæ, aut ex utriusque mixtæ, varia ingestorum alimentorum pro partium, ad quas deveniunt, diversitate, resolutio, immutatio ac assimilatio, nec non distincta partium nonnullarum, Ventriculi, Renum, &c. Fracedo ostendit. In Ventriculo immutantur alimenta fermentatione in Chylum acidum pro odoris, qui in dicto loco deprehenditur, natura. In Intestino duodeno salsus idem sit à bilis fermento admixto, & particulas recrementosas paulatim ex se dimittere incipit. Sanguini ubi infunditur idem, sub successiva circulatione ac fermentatione tandem resolvitur plurimam partem in Nectar rubicundum à particulis spirituosissimis fermentativis sanguini inexistentibus. Partibus deinde singulis assimilatur & in earum substantiam convertitur, procul dubio quoque ratione cujusdam fermenti in iis localis ac seminalis, siquidem à sola appositione particularum, quod *Carthesius* vult, coagulatio, firmatio & consolidatio ejus in partibus specificam substantiam, procedere non potest. Serum ab eo dum secernitur & quidem in Renibus, fracedinoso ac urinoso odore hinc connato, imprægnatur, sub eoque foras excernitur, quod idem ferè sit sub ejus per cutis glandulas miliares, quæ ut plurimum aliquem odorem, fermenti indicem, solent spirare transcolatione; ut taceam de saliva, quam fermentum aliquod in se fovere patet, eo quod rebus facile fermentabilibus addita fermentescere hæc faciat, unde non sine causa Mullierculæ, dum saccharatas confectioes parant, vel in aliquo loco assevant, pusillos salivantes ab his arcent.

§.60. Fermentorum in corpore sapor aut odor si à quacunque causa rerum non-naturalium p. n. alteretur, aut manifestus nimis fiat, evadunt ista morborum satis subinde magnorum parva initia, *Helmonio (Tr. Magnam Oportet §.25.)* Vitæ mediæ proprietates peregrinæ appellatæ. Hæcque sunt potentia Hippocratica salinæ, de quibus hicc *Lib. de Crisica Medicina* dicit, quamdiu temperatæ eadem sint in corpore nostro, eas hominem non lædere, mox vero ac conspiciuntur s. manifestiores evadant, ita ut acidum fiat acidissimum, amarum amarissimum dulce dulcissimum, continuo morbos nobis asserre. Ut proinde non immerito *Celeberr. Francisc. de le Boe Sylvius* Praxin suam ferè ubique fundamentis hinc morborum Salinis superstruat, iisque p. n. viciatis, contrarii saporis Salini remedia summo cum Imitantium successu opponat.

§.61. In specie vero, si alcalinum & volatile in accessu atque acedine peccet, nascuntur exinde ut plurimum morbi breves, imprimis acuti, maligni;

maligni; sin vero acidum & fixum, emergunt morbi magis Chronici. Neque enim existimandum, Chronicorum statim esse grande molis initium, quale in processu apparet productum, quod sanè à causa primitiva probè distinguendum. Quinimo primum eorum initium pariter parvissimum est, & in tantilla sæpius causa occasionali, fermentum ventriculi fixius ac acidius nonnihil reddente, consistit, adeo ut insensibiliter proinde tales morbi, eorumque quasi Primates, Malum Hypochondriacum & scorbutus, oriuntur, nec prius ferè conspici se sistant, nisi postquam profundius jam radicata, adeoque tam tardè difficilisque tunc extirpantur sunt, cum tamen, si sub exordium sui statim innotescerent, tantillo medicamine auferri possent. Rectissime hinc sano sensu dixit *Schönbornerus in Manual. Pract. p.141.* quemadmodum lapis à gutta pluvie excavatur; (spiritum quasi excavationis initium accipit) ita à gutta quasi rerum nonnaturalium successivè fieri impressionem, quæ cum morbus manifestus tandem fit, ultimo delicto præpostèrè imputatur. Illustrat hoc observatio, quam habet *Diemerbroccius in sua Anat. p. 510.* collecti succellivè in Lapidicæ famulo pulveris subtilissimi lapidum in vesiculis pulmonum sicque asthma, quò ille tandem obiit, postquam coacervatus admodum esset hicc pulvis procreantis.

§.62. Cum *Contagium* eodem modo se res habet, eadem eorum differentia, ut alia sint alcalina, alia acidæ &c. idem etiam lædendi modus ita ut producant ista morbos breves, acutos, febres, malignas, pestilentiales, &c. hæc vero Chronicos, ut scabiem, luem veneream, aliosque, de quibus videatur *Excell. D. Maur. Hofmannus Tr. de Morbis contag.*

§.63. Quoad originem vero Contagiorum annotò cum *Charlone in Pathol. Exerc. p. 192.* & *Boyleo l.c.* ex quibuslibet corporebus ferè effluere indefinenter corpusculis quædam sub vaporum forma, quæ in Aère circumcirca velut nebulam ad extremum diffusionis suæ terminum constituunt, Atmosphæræ nomine veniant. Effluvia hæc naturam corporis, ex quo promanant, exactè referunt, eadem ferè cum iis, quæ in corpore adhuc latent, habent vires, ita ut pro majoræ eorum efficacia & hæc validiorem ostendant potentiam: quæ ratio videtur, cur effluvia, quæ ab electricis corporibus ejaculantur, paleas saltem aliaque levia versus se movent alliciantque, quæ vero à Magnete, ferrù attrahant; item, quæ à sulphureis aut volatilibus aromaticis oleosis corporibus, Succino, Camphora, Moscho, &c. diffunduntur, totam viciniam odoribus repleant, quæ ab aliis vero fixioribus & agilibus minus, vel nullù vel non diffusum adeo ut penetrantè odorè spargant.

§.64. Continuum hunc particularem ex corpore effluxum *Laudatus modò Boyleus* variis experimentis confirmavit; dum exacta bilance eadem trutinando continuo tantillum aliquod decrementum fieri observavit. Quod idem in Homine ac ipsò tentavit cum eodem successo *Sanctorius* pro Transpiratione hominis insensibili investiganda, qui sellæ, quæ stateræ erat appensa, insidens, ex corpore leviori successivè reddito deprehendit, unica die per insensibilem transpirationem tantum, evacuari, quantum per alvum 15. dierum cursus quemadmodum de hoc videatur *ejus Medicina statica S. 1. ap. 60.* Imò Transpirationem hanc insensibilem ulterius confirmant canes venatici, qui non solum Ferarum, sed & Heri proprii, quamvis longius, & quod *Boyle l.c. p. 132.* refert, septem milliaria jani progressi, vestigia solo odoratu exactè insequuntur.

§.65. Quod si E. contingat, ut in certo Aëris Tractu, vel ex Mineralibus, post diuturnam incarcerationem, terræ motum, Solis calorem nimis exaltantem, aut novas quasdam mutationes subterraneas, (à quib. novos epidemicos morbos derivat *Boyle in Cosmicis suspitionibus p. 25.*) effluvia venenata & diversimode corrupta ac combinata exhalent; vel ex cadaveribus insensibilis, locis squalidis, palustribus aut Cæno stagnatè fetido, que oblitis, insinata, putrida quasi, exurgant; Aëremque hóc modò inquinant, inspirata cura eo simul intra

Corpus Animale p. n. hoc, e. g. Peste, afficiunt, ejusque humores corrumpunt. Cumque ab Animalibus, ac ipso homine, sic inquinatis similia semper effluvia morbosa per os etiã, exhalent, facile postmodum ab aliis quoque vicinis simili modo suscipiuntur, aut corpori horum affricantur; quod ipsum si in Crasi seminali cum priori Animali, ex quo contagium hoc morbosum manavit, conspiret, (unde inter consanguineos & certa genera Animalium nonnunquam effectum solummodo sortitur) simili inde morbo afficitur, sicque contagia hæc sensum multiplicantur & in plura se diffundunt subiecta.

§.66. At sane tantillum sæpe est, quod pro hujus propagatione sufficit. Etenim quam exiguum haud raro, nares odore peregrino molestans, totum corpus illico inquinat; Quantillum ex manu scabiosa susceptum, si similem in universo corpore luem producat; Sic tantillum sæpius est quod corporibus inanimatis, raris imprimis ac porosis, linteis, &c. adhærens, & per aliquot annos quiete in iis persistens, dum quacunque occasione ea de loco in locum moventur, iterum resuscitatum exspirat & nova peste, vel morbo contagioso alios homines inficit. Exempla talia per quam multa in Authoribus leguntur, *Boyleo c. 1. Charlone, Diemerbrock de Peste, aliisque.*

§.67. Quæ hæcenus adductæ morborum causæ occasionales proximæ, spiritus ac humores immediate ferè afferunt. Paucis adhuc partium continentium ac hervearum imprimis, tantillæ læsiones contemplandæ, ex quibus unà cum partibus contentis totum corporis Systema sæpius in consortium trahitur. Summus rerum Conditor sapientissimo consilio corpus nostrum ita construxit, ut se habeat instar Machinæ hydraulico-pneumaticæ, hujus rotulæ sive fibrillæ cuidam nerveæ, ad motum necessariæ, si tantillum impedimentum vel læsio inferatur, plures partes, nisi & tota Machina compatitur. Patet hoc per exempla.

§.68. Ut à levioris momenti causis incipiam, perpendamus tantillum pulvisculum oculis illapsum, vel Ciliis pilum interdò versus oculi bulbum deflexum aut crescentem; quantas mox creet molestias, lymphæ effluxum, sanguinis stagnationem, hinc oculi inflammationem, non omni semper periculo carentem, nisi causa comprimens maturè auferatur. Vertebrarum dorsæ levissimum luxatio aut contorsio, dum nervi & vasa sanguifera leviter sic saltem comprimuntur, quanta; quæso, interdum excitat symptomata per consensum nervorum & spirituum, lipothymias, sudores syncopicos, difficilem respirationem, nauseam, vomitus, virium prostrationes; ita ut mors interdum instare videatur, meritoque proinde restitutio quantocius instituenda sit.

§.69. Hæcque saltem ex compressione tantilli nervorum spatii oriuntur; graviora longè symptomata superveniunt, si ipse nervus vel tendo quidam, circa articulum imprimis, aut etiam membrana quædam sensilis pungatur, aut vulneretur, unde universi sæpe corporis oriuntur convulsiones, interdum Gangræna & ipsa nonnunquam mors, quemadmodum *Pauli in Parckbasi de Febr. Malign.* aliique observant; Similiter *Bonetus de abdit. Morb. Caus. ex cadav. dissecti revelat. L. 1. P. 1. c. 12.* exemplum refert pertinacis & duodecennalis Cephalalgia ex parvis diploidis internæ particulis distractis & Meninges tantillum pungentibus.

§.70. Nec à fortuitis hujuscemodi saltem causis partes nervosæ tantoperè læduntur: idem enim & potentius longè præstant nonnunquam causæ internæ. Sic peregrina quædam aciditas intestina aut plexum mesentericum rodens in colicâ convulsiva, partes dictas haud rarè mirum quantum contorquet, & universum corpus ex consensu convelli facit, quod præcipuè in Infantibus tenellis quotidie ad oculum ferè patet, in quibus fons Epilepsiæ ut plurimum circa intestina hæret. Et quæ similes aliæ sunt causæ tantillum Systemâ nervosum irritantes, gravesque sic morbos producentes, quas singulas ex professo hinc adducere, diffusum nimis foret. Videri prolixius tamen de talibus potest *Villifius de morbis convulsivis.*

§.71. Morborum magnorum quemadmodum ex-

igna ut plurimum sunt initia, ita & parva saepius quantitas, magna tamen efficaciam, eorum existunt medicamina. Ac parum adest, quin omnium ferè morborum minima dicam esse remedia, haud dissimili ratione ac primordia in omnibus ferè morbos affectibus parva asserui. Licet enim, antequam corpori ingeratur medicamentum, non omne sit minutè aded doses, ad partem tamen affectam non nisi sub formâ minimi ut plurimum pertingit eique medetur. Ut enim ex corde in universum corpus ejusque partes unâ cum sanguine, tanquam vehiculo, distribuatur, in minima sanè distrahi vel discerpi illud necesse est. Propelli verò hoc ad singulas Machinæ nostræ partes, circulatio sanguinis docet, utpote cujus lege huic vel illi saltem parti adduci nequit, siquidem cor pellens ad quascunque partes indeterminatè se habet, & præterea manifestè videmus, sanguinem, qui unâ pulsatione ex corde evibratur, & medicamentum necessarid intumè confusum sibi continet, tam in ramos Arteriæ magne, qui ad superiorem, quam qui ad inferiorem corporis truncum ejusque singulas portiones tendunt, distribui ac urgeri. Si proinde medicamenta, quorum vis ac dosis non aded concentrata, non nisi sub forma minuta parti affectæ medentur, quanta erit subtilitas partium, in quas medicamenta, etiam extra corpus minima, diffundi similiter opus est; quemadmodum reverà fieri, ipsa experientia demonstrat.

§.72. Dati verò medicamenta, sub minima mole insignem efficaciam sovenia ex seqq. patebit. Crasis medicamentosa in exiguo ut plurimum consistit principio, quod si à quilibet reliquis, quæ illud in operando valde impediunt, ac stomachum saltem onerant, separetur, sub dosi granulati tantum, imò plus præstat, quam integra libra totius simplicis, quemadmodum *Le Febvre Chym. P. 2. L. 1. Proem. in fine* docet. Apparere hoc in Resinis purgantium extractis, Scammonii, Jalapæ, &c. In quibus omnis vis cathartica concentrata est, ita ut ad grana paucissima propinata sufficientissimè purgent. Spiritus viræ aureus Rulandi, qui nil aliud, quam Extractum Colocynthidis, ad guttas 20. propinatus dat purgans æquè validum ac potiones vel decocta purgantia ad integras libras propinata; quod remanet ab extractione, omni & amaro & vi spoliatum est, antiqui tamen ponderis ferè. Minimum & insensibile prorsus est, quod ex Antimonio extractum vomitus movet; hoc in sapan vomitoriam, Sylvio aded commendatam, si redigatur, ad gr. j. j. assumptum sufficientissimè operatur. Pro scopo diaphoretico oleum destillatum Guajaci guttis 8. 10. integris aliorum haustibus vix cedit efficaciam, nec aliquot grana Salis volat. viperarum, Corn. Cerv. integris pulverum aliorum acervis. Quod idem firmandum de Spir. Salis ammoniaci, qui simul acidum viscidumque egregie tollit. Contrario saporu alcalino nidorofo vel dulci aliquot guttæ spir. cujusdam aciduli, e. g. sulphuris per camp. medentur. Porro olea destillata essentialia, absinthii, cochleariæ, sub concentrata unius guttæ dosi essentia ipsorum integram unciam effectum superant. Ac olei destillati Cinnamom. unica guttula quantum in momento reficiat, narrabunt illi, qui Lipothymia præstrati, tantilla ejus in apicem lingue illusione iterum exsuscitati & ex orco revocati sunt. Opii granum quantillum est, quod tam divinam sæpe præstat opem, si circumspicte adhibeatur. Et hoc ipsum ut specialiter hac applicem, meritò generale quasi morborum remedium esse dixeris, dum spirituum exorbitantias, in omnibus ferè morbis accusandas, tam mire compescendo, naturæ ita succurrit, ut interim causa morbosa occasionalis eo melius exturbati possit: in quo ipso cuncta tantopere expetita, remedia generosiora universalia, sulphura metallica fixa, cum eo ferè conspirant, nisi quod ratione causæ morbi simul vim debeant posside-

re, quodcumque acre temperandi ac corrigendi.

§.73. Hoc sane affirmare omnino licebit, Initia Magnorum Morborum dum adhuc parva, utpote cum quibus saltem negotium hic nobis est, pharmacis etiam exiguae molis facile extirpari posse. Specialius ac prolixius tamen omnium, de quibus egi, parvorum Morbi initiorum curam ut antequam vix expectabis, Lector Benevole, cum quasi generaliter de ipsis iisdem Morbis in antecedentibus saltem dixerim, prætereaque limites hujus Exercitii nimis excederent. At brevissimis nihilominus annoto sequentia.

§.74. Ideæ imaginativæ, si curabiles adhuc, vix aliter, quam contrariæ imaginationis firma persuasione mutantur in melius; seminalium cura vix omnium promittenda est, quæ tamen morsu rabidorum communicatæ; quo & Venena ab Animalibus illata pertinent, primo sui initio tolli iterum possunt, si (i.) illa ex loco læso mox evocentur, antequam altius in corpore progrediantur, quod sit partim ligaturis, partim scarificatione ejusdem, ac extrahentium applicatione: (2.) Per sudorifera alexipharmaca, sicubi quid massam sanguinis jam subintravit, statim eliminatur: Venena per os hausta omnium optime per vomitoriis statim educuntur, ac per alexipharmaca temperantiaque, de quibus supra, corriguntur, acida quæ sunt, naturæ, iis alcalia, & volatilioris consistentiæ figentia opponendo. Contagii idem fere medendi modus competit; nisi quod in morbis epidemicis; Peste, &c. Accedere insuper debeat Aeris per particulas odoratas antidotales; ac quantæ subtilitatis corpuscula! correctio; quo in puncto fumus sulphuris imprimis excellit. Fermentorum naturam cum contagii coincidere fere dixi, proinde nec cura horum adeo discrepabit, imprimis attendendum erit, ut sapor odorque morbosus in his per contrariæ, ac specificæ, si fieri potest, naturæ medicamina tollatur. Quoad læsiones externas partium nervosarum, curantur hæc, si spinam, h. e. causam lædentem, genitumque inde acorem hostilem abstuleris, spirituum exorbitantias per opiata & nervia aromatica nonnihil compescueris, & læsionem factam debite iterum consolidaveris.

§.74. Minimum proinde cum peccet in recensitis morborum generibus initium; indicatio in tantilla saltem hujus ablatione consistit: quæ cum per remedia minima & minus adversæ molis obtineri possit, quid opus erit, ut tam frequenter & citra necessitatem ut plurimum, in jucunditatis, quæ in medendo semper spectari debet, legem peccemus ac bicubitalibus compositionibus, decoctis ac haustibus horrendæ quantitatis, aliisque medicamentis ad nauseam diffusis, agros oneremus ac morem? Ægri verò ex hisce discant maturè, quando tantillum erratum commiserunt vel perentisculat, remedia vel Medicum in usum vocare, si sumptuum & curæ longinquitatem evitare volunt. Aded namque vetus illud verum est:

Principiis obsta, sero medicina paratur,

Cum Mala per longas invaluerit moras.

§.76. Minima, fateor, de minimis, quæ propofueram, attuli. Sufficiens siquidem ac specialius de singulis acturo, non aliter ac maximi ex iis effectus, ita & maxima Speciminis hujus, limites tantilli Exercitii longè excedens, & in integrum Tractatum diffusa excreveret moles. Condonabis igitur, Lector Benevole, sin minus ab omni parte curiositati Tuæ, vel etiam stylo limatori, satisfeci, & Temporis angustia, quo hæc scribere cogor, ejusque Legi, quæ aliò me vocat, & brevius, quam propofueram, abrumperè jubet, ex parte hoc adscribes. De cætero admiraberis mecum Divinum Numen, in minimis tam Naturæ, quam Morbi ejusdemque Medelæ, maximum ac admirandum, cui sit SOLI GLORIA.

DISSERTATIO IV. DE EPILEPSIA.

I. N. I.

Affectum humani corporis Machinæ insidiosam properantium ruinam, nullus ferè ferocior ac truculentior animadvertit Epilepsia, etiam in illos iniqua, quorum oculis saltem subjicitur horrendum ejus spectaculum. Luger enim mens & cor improviso horrore perfunditur, quando fors ægros in plateis fulmine quasi quodam tactos & membris sæpe suis lapidosum arietantes solum nobis cernendos offert. Et licet æquali ferocia non omnes cernamus agitados: ferè tamen neminem à malo hoc multiplici specie aut gradu variante insontem excipere poterimus. Albam hic donabit mihi calculum, quicunque varias Epilepsia discrepantias & causas depictas legerit. Thematis autem hujus electionem suavit commiseratio mea erga viros per vitæ dies, ægros, quibus nullo temeritatis pruritu adactus, aut insolenti libidine gloriam captandi stimulatus, opem ferè conor hoc onere pressis (ut ut intentioni Medici non semper eventus respondeat; cum non sit medela iis, qui diuturnas divini numinis vindictas horrendis suis flagitiis in cervices suas extorquent) sed thesibus præsentibus eruditorum invito imprimis scrutinium explorandi quantum per artem agris auxilij & tales Tragedias spectantibus solatij superfit. Detereri quidem debuisset hoc nodo Gordio, eruditissimis etiam viris multum negotij facillante: Veruntamen materiam hanc eruditorum ventilationi exponens, forsitan non iniquus judicabor, si cupidus discendi tentem; quid valeant humeri, quid ferre recusent. Cui conamini ut Sanctum Numen benigno nuru asstet, piissimis foveo suspiriis.

Thef. I.

Hinc citra diuturniorem prævelitationem themia hoc aggressurus, more hæctenus consueto, primum dabo locum Notationi vocis hujus Epilepsia, evolvendo ejusdem Etymologiam, hinc Homonymiam & Synonymiam.

Græca verò agnoscit incunabula, procedens à primitivo composito *επιλαμβάνω* prehendi, corripit; unde derivatum notat deprehensionem seu invasionem, quasi dicas; affectum hunc esse hostis instar improviso à tergo facinore incessantis & subitâ prostratione in victos tyrannidém suam exercentis. Consule Lexicographos.

Ego hic brevitati studens paucis homonymiam arnecto. credens duplici ratione accipi posse hoc vocabulum. I. *Laxè ac tralatitè* notat quemcumque motum convulsivum aut convulsionem cujusvis partis v. g. Cordis in palpitatione ejus, Ventriculi in Vomitu & singultu; Musculorum thoracis in Incubone; digno Epilepsia parvæ nomine: Pulmonum in asthma phrenicorum, intercostalium ac ventriculi in Mito

Part II.

Hypochondiaco; Intestinorum in Colica & Alvi fluxibus, Penis in Priapismo ac Satyriasi. Imò illorum, qui coitus dulci labore molestantur, affectus parvæ Epilepsia nuncupari solet, à qua ad magnam facilis est progressus, quale exemplum non nemo observavit ac simile videre est in *Obs. oppid. Rar. Hebr. ab Heer. obs. 18.* Refer huc omnis generis dolores, qualis est Ischiaticus, Arthriticus &c. II. *Strictè* indicat symptomata actionis auctæ principij motus & organorum motui corporis animali destinatorum, quo in casu impari sunt ferendo officio naturali destinato sensibus ac motibus ordinariis. Et hoc themam meum intendit.

Synonymias verò & earum omnium denominationum causas hic enucleare superfluum dico, verens ne crambem multoties coctam apponere dicar avidis. Quarantur ergò in variis autoribus v. g. *Vazeri tr. de Epilepsia. & Sennert. lib. 1. Med. Pract. sub. tit. Unum* hic considerandum, cur à nonnullis divinus seu sacer dicatur hic affectus. an non divini aliquid in recessu habeat? Negat hoc *Hipp. lib. de Morb. Sacro.* asserit verò *Mabius in Institut. lib. 2. part. 1. cap. 4.* Sed hæc de re infra.

Thef. I I.

Misto viliori cortice, nucleum gustandi properans definitionem realem præmitto. EPILEPSIA est Symptoma actionis animalis auctæ, consistentis in totius corporis imperio eoque involuntario atque inordinato motu cum sensuum & actionum naturalium ad tempus cessatione; dependentis primariò ab animâ seu principio vitali ægrè sentiente seu molestato (quod Helmonti per furorém Archæ explicat) indeque reversè organa movente; secundariò à nervoso genere primum præternaturaliter affecto.

Thef. I I I.

Genus in definitione posui Symptoma actionis auctæ Principij moventis, quod ex ipsâ *διωροία* patet & infra probabitur. Quo ipso refertur secundum *Mabium loc. cit.* ad morbos occultarum Qualitatum: & secundum *Sennertum* ad Symptomata facultatis motricis: cum quibus ego certo respectu hac occasione facio. Quoniam autem apud omnes in confesso est, Epilepsiam esse actionem læsam; omnisque actionis in corpore nostro læsio Symptoma firmiter creditur à ideo rectè Epilepsiam per Symptoma me descripsisse autumo. Quo nomine adhibito, affectum hunc ex morborum archealium seu principij nostri vitalis moventis, cujus naturales actiones fundantur in legitima motione ejus, ac naturali dispositione & constitutione organarum partium; censu non excludo quidem, sed potius includo. Atque deinde Symptoma Curationis objectum proximum non credo; sed potius morbum, qui materiæ cujusdam in substantia peccantis status præternaturalis est, quâ actionem naturalem impediendo sublata aut correctâ, restituitur actio, & Symptoma cessat. In nuda enim ac simpliciter actionis læsione consistit, & aliud substantiale mot-

H

bosum, organa lædens, matrem agnoscit, quæ à constituta materiali corporali pharmacorum impugnatur, & exturbatione sua actionem redire facit naturalem.

Thef. IV.

Pergo nunc recta semita ad ipsum Subjectum, quod Cerebrum totumque genus nervosum cum fibris quæviscunque in toto corpore assero. Dùm enim Epilepsiam considero seu Symptoma actionis in motu animali aucto, & plus minus depravato, sequitur nervosarum fibrarum sensui atque motui animali interventium primarium pathema illud ipsum esse. Istud nempe, quod naturalis motus Subjectum est, naturali motu movetur, illud ipsum etiam præternaturaliter concitari ac Epileptico insultu vibrari manifestum est. Cum verò quodlibet Symptoma, & speciatim ex actionum læsarum quæ sunt genere sequatur morbum, seu umbra Corpus, de parte morbosa hoc Symptoma post se trahente, quæstio præsertim urgetur. Hanc autem ipsum principium activum, & motivum corporis partium, animam scilicet esse assero, quæ causarum antecedentium vis, sive immediate, ut in animi pathematis, sive mediate, occasione materiam cuiusdam peccantis præsertim acido-acrioris commota, imperium suum motivum, & partibus corporis solidis communicat, indeque Epilepticas turbas concitat. Esse verò Subjectum patiens ipsam animam, confirmat hoc, quod ob crebram Epilepsie perpeffionem variâ subsequantur ejus imbecillitates, quæ tandem in blitiam rusticitatem aut fatuitatem desinunt. Nempe Univerfium genus nervosum ex natura sua immobile cenfeo, nisi interius Reator motum eidem conciliet. Quibus ritè omnibus consideratis, duplex Subjectum patiens in Epilepsia, nempe tam ratione morbi, quam ratione Symptomatis, proponi potest. Illud scilicet, quod ratione morbi affici dicitur, *Archeum* principium vitale movens, sive auram vitalem sive animam rationalem immortalam, voca ut libet; quod tamen Symptomatis insequentis respectu Efficientis rationem subit: Hoc, nempe ratione Symptomatis in motu vitato, genus nervosum, cum fibris quibuscunque in corpore partem affectam primario arbitror.

Thef. V.

Causa Efficiens Epilepsia ex modo dictis vel sponte patet, cum nempe esse principium vitale movens sive ipsam animam, in homine nempe rationalem & ipsam quidem ratione causarum antecedentium male affectam, Epilepticorum tamen motuum effectricem. Hinc in foro Medico exercitij gratia Materialem adeoque corpori junctam arterialem statuerè nil impedire videtur, siquidem ex lumine Naturæ, quæ ubique in Physiologia Medica latet patet, nec de immaterialitate, & consequenter nec de immortalitate ejus apodicticè quid colligere licet: Sacræ Scripturæ auctoritate, quam humillimè veneror, facta testaque manente. In determinando ergo & describendo hoc ipso morbi nostri Epileptici fundamento, necessitatis esse duxi, ex Physiologicis naturam ejus & modum operandi sciscitari; idque eò magis, quod magis hypotheses ad unam collimare metam videri possent, ut parum referre videatur, utrum ex doctrina hodie recepta de Spiritibus exponere hunc affectum, an etiam ex hypothesi fundamenti nostri loco de anima ipsa humana, ut sic, supposita, hoc phænomenon explicare conemur. Brevibus ergo enarrare quotundam autorum de anima & principio corporis vitali hypotheses consuktū esse duxi, ut ex variorum intuitu elucescat eò clarior, quod verisimilius est.

Thef. VI.

Galenus in determinanda animæ quidditate suam fatetur ignorantiam lib. d. *Fær. format. Vol. I. p. m. 124.* his verbis: *Cum nullam opinionem scientificè demonstratam repererim, dubitare me de anima substantia confiteor, quando sanè neque ad credibile aut probabile quicquam pervenire possim.* Hipp. *Lib. d. diet. p. m. 186. n. 8.* dicit, *irrepere in hominem animam ignis & aqua temperantiam habentem, partem corporis humani.* Ex quo tracta-

tu patet, Hippocratem credidisse igneam principium nostrum activum, cui hodiernum adstipulantur multi autorum. Confer. *Barthol. in Epist. ad Holst. It. tract. de Luce hom. & brut. It. Holst. d. flammul. Cord.* Cartesius lib. d. *Pall. art. VIII. p. m. 4. & 5. Calorem statuit continuum quamdiu vivimus inesse cordibus nostris, quæ species sit ignis, quem sanguis venarum nutriat, & hunc ignem esse principium corporale omnium motuum nostrorum membrorum.* Verum, quid veter quod minus his non subscribam, vid. ap. *Needham. d. Biolychinio.*

Secundum *Willisium* & alios spiritus animæ sensitivæ hypostasin constitutere dicuntur, uti ex *tr. anat. Cereb. & Patholog. Cereb. it. tr. d. Animæ brutorum* luculenter patet, ubi in ultimo tract. Cap. I. aliorum quoque opinionis collectas legere licet.

Helmontius tr. *Archeus* Faber. num. 4. p. r. 33. statuit principium vitale in animalibus esse *Archeum*, quod consistet ex connectione vitalis auri veluti materia cum imagine seminali; quæ aura quia non irruit in oculos nostros, incritè invisibilis & intangibilis dicitur in *tr. Prog. ad morb. §. 11.* & licet non in guttas cogatur secundum *tr. Compl. & Mist. No. 41.* tamen apta nata est, ut contineatur in liquore, eumque in varios motus cieat, quam ipsam ideò *Hare. Exercit. Phys. LXXI.* in sanguine hospitari asserit.

Thef. VII.

Hæc aura, quoniam Universalis est, specificatione opus habet dependente ab ideis seminalibus, quæ neque substantiæ neque accidentiæ dicuntur modo citato *Helmontio* (jure an injuria non disputo) sed potestates à creatore Sapientissimo in dicitur sunt, ut earum ope aura hæc non solum tam varia subire munia valeat, vid. *Helm. de Libias. cap. I. §. 5.* verum & sese dividere atque multiplicare, imò sobolis suscitandæ fecunditatem concipere potens evadat. Has ideas vocito impressiones aut dotes vel privilegia divina, quales *Helmontius* sensisse videtur: quæ utrum cum Marci Marcii ideis concordent, quilibet ingeniosus lector scrutetur. Unum mihi placuisse de ideis confiteor, *Hyeronimum Hirrbaim. tr. de typo Generis humani*, qui satis perspicue explicavit Idearum doctrinam; nisi quod semè nihil aliud sensisse videatur, quam qui formas rerum specificas statuerunt: interitum tamen sagaciori iudicio naturæ phænomenis applicavit & explanavit.

Thef. VIII.

Hactenus de animæ sensitivæ loquentium autorum prolatae sunt sententiæ, de rationalis essentia ac quidditate plane tacentium. Hanc cum *Helmontio* eundem statuo *Archeum*, ut materialem, etiam tamen rationalem & immortalam. Nam inter privilegia auræ nostræ vitalis, animæ nostræ, ex misericordia divina concessa, numerandam quoque immortalitatem ejus cenfeo. ut in morte licet ponatur, ut supra insinuavi, materialis ac cæteroquin patibilis, ab interitū tamen secus quam brutorum anima, à quibus gradu excellentiori discrepat, respectu habito ad rationem & voluntatem nobiliorem, vindicari possit. In quo passu aliter mihi, quam *Helmontius* animam humanam imaginor: interim tamen opinionem hanc in foro Medico, seu purè naturali, facile concedendam arbitror.

Thef. IX.

Ansam, præter locum *Hipp. lib. de Morb. Sacro pag. secund. Anton. vanderlinden. 342.* ubi ab Aère sapientiam hominis proficisci asserit (quæ revera tantum animæ rationali humanæ tribui potest, & hinc animam humanam materialem arguit) subministrarunt mihi opinionis hujus illustres Phylitæ lumina, *Magnus Scherzerus* & *Celebris Thomafius*. Quorum ille in *Breviar. Eustach. quæst. 222. 223.* immaterialitatem animæ humanæ ex Naturæ apodicticè demonstrabilem hand esse asserit, quod & de immortalitate ejus assermat, cum illud à priori demonstrari posse neget, quod à merè voluntate ac misericordia divina dependet, eò, quod nulla creatura ex natura sua indefectibilis sit. Hæc verò erud. tō de Origine animæ

animæ discursu in *Erotem phys. c. 44.* ad propagationem meditationem calcas addidit, ut credam propagationem ejus per traducem nequaquam posse evenire, nisi materialitas eventui huic non contrariis supponatur. Atque eo confidentius hæc de animæ asserui humana, cum cit. loc. §. 64. legentem hæc verba scribentis: *Immortalitas rei per traducem propagata adeò divina omnipotentia non repugnat (neque enim ulla est in adjecto cōtradiçtio) ut Deus etiam brutis, si vellet, immortalitatem donare possit.* Imò adeo ego, quod ultra fidem & captum nostrum etiam ipsum mundum æternæ durationis ac motionis participem reddere possit, si sanctæ ejus placeret voluntati.

Thef. X.

Qua verò confidentia hæc themati huic infernetini, præterquam quod æquali libertate ac reliqui Philoso. (vid. *Disp. M. Joh. Schmidij Uratisl.* Pro Loco de Animæ Rationalis Immortalitate ex Principiis Philosophicis non demonstrabili.) nos quoque hodierni Medici gaudeamus facile patebit cuilibet paulò devotiori attentione thema hoc lustrato. Imprimis verò hoc ideo feci, quod credam, omnes operationes animales non nisi ab intellectu fixatione dependere, idque eò magis, quo magis non est conceptibile, quomodo objectum sensibile sensationem citra rationis concursum & hinc voluntatem ad actiones, negatu animæ materialitate, suscitetur, cum, qui ratione destituitur, uti in furiosis atque Ecstasibus contingit, simul etiam sensatione & prudenti operatione privetur. Taceo imaginationis vires præsertim illas non raro observatas, quando foetus ex utero, capite vel brachio amputato egrediuntur: qui casus non nisi corporalem animæ concursum subinvenientes animam nostram in stupendam admirationem rapiunt, de quibus vid. *Fienns in tr. d. Virib. Imagin. It. tr. Autor. d. motu muscular. §. 26. p. m. 17.* de puero educatione & conser vatione inter bestias naufragium sanæ rationis humanæ in Lithuania passio. Quod ipsum planè non metuendum fuisset, si rationalis animæ immaterialitas & incompatibilitas infallibiliter supponi possit. Unde tandem ingenium sæpè ac mores sive boni sive mali, parte mortuo, communicari viderentur soboli? nisi id mediacione animæ præstaretur, non nisi per traducem propagabilis.

Thef. XI.

Neque materialitas hæc animæ nostræ ullatenus ejus immortalitati refragatur, modo recorderem eorum, quæ pueri ex Catecheticis rudimentis de corporum resurgendorum immortalitate hausimus, et planè aliter sentiremus. Ibi nobis subinnuitur, corpus resurrectorum, ut ut glorificatum, adhuc tamen materiale. Glorificationem enim in eo consistere, ut materialitate à corpore sublata illud reddatur immateriale, non ausum tam crasse statuerè. Cur ergo talia demimus animæ, si sit materialis, quæ corporis materialitati non repugnant?

Thef. XII.

Dico igitur breviter, Animam humanam rationalem primaria sui parte hospitantem in cerebro & circumambulantem, ratione coextensionis suæ cum corpore, cum sanguinis circulo esse ipsum Subjectum & causam efficientem functionum animalium ac voluntarium in sensatione, intellectu & motu locali contingentium, communicantem partibus organicis virtutem quandam activam sentiendi & movendi, à Deo ter Opt. Max. ex liberissima gratia concessam, ita, ut secundum rationem ac voluntatem suam idem divinitus donatam, tangendo nervorum singula principia per totum nervum communicet musculo partem ad voluntatis nutum movendæ sensum, ut musculus statim sese contrahendo versus partem immobiliorum, cui tendine est annexus, partem mobilem moveat: & si retrahenda pars, alij musculo, antagonistæ dicto, æquali privilegio gauderet reciprocationis jus non violer. Modus tangendi radices seu principia nervorum quomodò contingat, ut cerebro mediante omnes functiones animales ipsa anima pro arbitrio obeat, mihi ferre videtur imperfecta bil-

lis. Cerebrum adesse ideo credo, ut tanquam patiens excipiat objecta per fibrarum sensorij motum sensationes producentia. Fibræ enim nervosæ, & nervi sunt filamenta quasi extensa, quæ quocunque modo tacta principium suum ferunt: prout in chorda extensa liquet, cujus parte unâ pulsata, altera quoque ad motum irritari solet. Cæterum an partes fibrarum tendinosæ in motu & extra motum prismæ, intermediæ carnosæ verò parallelepipedum constituant, ut *Stenone* ingenioso indagare supersedeo, eò quod *Judice Viro Excellentissimo atque Experientissimo Paulo Ammano P. P. Lipsi* multi laboris res, nullius autem usus in Praxi existat.

Thef. XIII.

Fibræ motrices, quomodo lo motum producant animale, multas inter Autores litigandi dederunt materias. Et licet ad eundem scopum collimare videantur hypotheses, licam tamen, quid dubiam mihi fecerit doctrinam de Spiritibus, quod minus animam in eum huic applicuerim. Mordicus autem hypothesin meam non defendam, aut pro fide Catholica propalabo, cum unam quidem credam sanctæ naturæ veritatem, quæ tamen sub diverso hypothesium simulacro colitur, adoraturque, quod variarum restantur sectarum vicissitudines: sed quemlibet suo indulgere sensui permitto, veniâ fretus palam proponendi circa spirituum doctrinam meam hæsitantium. Autor de motu musculorum de fluido aliquo inter fibras à se invicem quasi separatas & incurvatas, & ideo abbreviatis se insinuante mentionem facit: & alij cum ipso arbitrantur, musculis per arterias communicari sanguinem nitro-sulphureum, per nervos verò spiritus: qui, tumultuosos intra fibrarum spatia concursu excitato, magno nisu fibras impellunt, non aliter ac pulvis pyrius explodi & disgregatione particularum minimarum dilatari observatur. Et nescio qualis copula spirituum elastica ipsorum animis arideat, eodem cum doctrina spirituum debili nisa fundamento. Quicquid enim *Rolfinc. in Disput. Anatom. lib. 4. cap. 22. & seq.* aliisque pro confirmanda hac doctrina Spirituum proferunt, de ipsorum existentia & utilitate, id omne ulteriori adhuc probatione indiget. Taceo modum operandi Spiritibus assignatum, cujus delineationem in *Willisij* *supr. cit. tr.* intueri licet, pro existendi eorum necessitate planè non militantem. Imò natura eorum flamma lucida ideo saltim excogitata est, ut explosio ipsorum per copulam elasticam affectibus quibusdam eò plausibilis accommodari valeat. Tantum ergo abest, ut fidem adhibeam, flammam lucidam iis assignantibus naturam, ut potius opiner percontationem sensuum interiorum phantasiæ ac memoriæ, quas per refractionem & repercussionem analogâ quadam cum lucis radiis naturâ gaudentem exponunt, ansam dedisse huic figmento. Miror enim non parumper naturam flammæ hujus lucidæ proprietate suâ maximâ ex parte ferè spoliatam esse. Quam ipsam etiam *Vir profundi Judicij Excellentissimus Bohnius Disput. XV. De Spirit. Animal. elabor. thef. 15. & 16.* in dubium vocare an advertitur, atque insuper *thes. 14. vix concipi posse spiritus ab humorum miscellâ omnino liberos* asserit: quo ipso negandam spirituum naturam flammam lucidam subinnuit: aliàs nescio, cur non tandem flammæ cum fluctibus maris in gratiam reditura præaugurari possint, citra omnem igneæ ipsarum substantiæ destructionem. Nec minorem dubitandi occasionem subministrat adscriptus spiritibus his luminosis elaborandi modus, ubi volatiliores Mæ. Sæ. partes per ascensionem & secretionem quandam transcolatoriam à reliquatum consortio removeri dicuntur: id quod tamen ipsa cerebri glutinosa vetere videtur substantia, cum, quod quid crassius, eò etiam inhabiliter luci producendæ judicandum sit. Minorem hic fidem meretur ea assertio, quæ sanguinis volatilifatio per fermentationem in sinistio Cordis ventriculo promoveri statuitur, in quo tamen ultra momentum non commoratur, nec ulteriori volatilifatione, ut potè ex Salibus merè volatilibus constans, Sanguis indiget: quæ nihilominus

plurimi ex amoeniore ejus rubedine hariolari solent. Enim vero, quid si alia causa coccinioris coloris sub- sit, quæ nullam volatilisationem, sed potius coagu- lationem demonstrat, quam assertionem commissio chy- li candidioris ostendere, & necessitas ejus per Aëris in- spirati Sal acidiusculi (à modò laudato *Bechmò in Dissp. Phys. thes. XI.* satis probatù) in præcordiis coagulandi, ut nutriendo corpori aptior reddatur, suadere cernitur.

Modum influendi ac circulandi non examinabo, quem ipsum despiciunt principia mechanica, utpote cum rudi etiam plebeculæ constet, corpus vel ipsa le- vitate levius per compacta nervorum corpora plane nulla cavitare gaudentia nequaquam deorsum versus penetrare, sed semper molliora & rariora transitum non præcludentia persuadere. Ad modum operandi spi- rituum repetendum revertor quidem per explosionem eorum incurgescientiamque musculorum adumbratum eum tamen non determinabo. Nam profecto ided sal- tem excogitatum viderur, ut aliquali mechanica hypo- thesi remimaginari liceat. Ne tamen ipse solus in Spi- rituum Patronos videat injurius, audiatur *Steno in spec. Myolog. p. 83.* ita statuens: Spiritus animales subtiliorè sanguinis partem vaporem ejus & nervorum succum multi nominant; Sed verba hæc sunt nihil experimentia. *Conf. Bech. d. Cord. Harv. Ex. Physiol. & Needh. de for. fact.*

Thef. XIV.

Cùm ergò Privilegiis seculæ Philosophandi æternis fruamur, in id nitendum est, ut breviori nobis viâ pa- tulâ omnes evitemus ambages, & libertate judicii gavi- si, ab omni cupiditate aliorum præconceptas opinio- nes aucupandi & in verba Magistri jurandi alieni inqui- ramus. quo sensu naturæ phænomena suum fieri modum fortiantur. Contemplaturis itaque actiones principij nostri animales in ipso limine, si creationis Adami recordati fuerimus, occurrerit nobis auræ vita- lis inspiratio, quæ, uti in toto corpore cum humoribus partes organicas irrorantibus ubique præfens est, ita in sentiendo & movendo corpus nostrum vivificare & actuare non remittit. Quali modo id fiat, supra jam, in quantum balbutire licet, innuisse sufficiat.

Thef. XV.

Hactenus Subjectum Patiens ratione morbi itemque Causam efficientem motuum & sensationum naturali- ter constitutam depinximus: nunc antequam ad statum ejus p.n. à causis morbois orientem accedamus, affectus nostri contemplatio flagitat, ut alterum Subjectum ra- tione Symptomatis morbi pedisequa non omitteremus. Sunt autem hæc organa sensationum ac motionum su- pra recensita fibræ nervosæ & carnosæ, ratione con- formationis mechanicæ ab Anatomicis sciscitandæ, ad principij activi impulsus & voluntatem actionibus animalibus secundum naturam exsequendis aptæ, quæ quando à causis p.n. eos afficientibus læduntur, princi- pio activo ad p.n. functiones impedimento suo ansam porrigunt. Ubi observandum, quod quidem fibrosæ ac membranosæ partes primùm afficiantur, ubi causa ma- li si ipse focus hæret, primario tamen & maximum in in- sultu Epileptico injuriam pati Cerebrum, reliquum to- tius corporis genus nervosum in compassionem ra- piens.

Thef. XVI.

Rejctis autem supra citatorum autorum de princi- pio activo variis hypothesebus, hic nolo prolixiori narratione discursum Pathologicorum ac refutatione ipsorum B. Lectori movere salivam: non enim centonem conficere libuit: sed brevissimo discursu ac stylo simplicissimo ad doctrinarum explanationem aptissimo, animi mei sentia patefacere decrevi.

Thef. XVII.

Cum duplicis generis insinua verim Subjectum Pati- ens, causæ quoque p.n. affligentes erunt statuendæ du- plices. Causa igitur proxima affligens Cerebrum cum toto nervoso genere est illud ipsû, quod ratione morbi est subjectum patiens, ratione symptomatis verò effi- cientis rationem subit, anima sc. l. principium vitale

Symptomatis autè ortum ex causa efficiente p.n. defor- mata dependentem indagaturis nobis incumbit causas scrutari remotas, quæ invadunt efficiens proximum, ut irritationis ideâ affectum ac consternatum reddunt, p. naturalem machinæ nostræ corporæ motum inducat. Agunt hoc ipsæ l. immediate, l. mediatè. Immediate quidem animi pathemata ut sunt: Ira, terror, tristitia, metus, amor & tadium. Quatuor priora pathemata, præcipuè in subjectis jam ante Epilepsiam perpeffis valida oc- currunt passim in Prædicorum variis observatis v.g. *Schenk & Sennert. sub. tit.* Quorum operandi modus in animam nostram quoties ex me quaeritur, toties ultrò ignorantiam meam fateri planè ignominia mihi non cedere pollicor. Et enim principij istius motus supra depicti mutationes patibiles indagare, res est sublimio- rem humano intellectu postulans prudentiam. Credibile tamen est, ut, licet diversis pathematum speciebus conturbetur, eundem tamen Epilepticum effectum ex incandescente quasi & tumultuante commotione pro- nasci faciat. Quo ipso potestas illa à Sapientissimo cõ- cessa motui destinata interdum sola, interdum cum hac sororiz potestates pati videntur, ita, ut istæ ab ideis pe- regrinis ab extra adventibus impeditæ & quasi at- tonitæ, Archem ad motuum stimulent exorbitantias. Ex amore prænotatas Epilepsias in *Helm. tr. d. Morb. r. rheal. Henric. ad Heer. in Obs. 18. & Kozakum tr. de He- morrhagia l. 2. c. 10. p. m. 641. & seq.* legere licuit. Quâ in re propriam observationem confessor de puella paulo lasciviorè ardore deperiente juvenem, quæ ad manua- lem jocum incidebat in Lipothymiam semi-Epilepti- cam cum rara adstantium admiratione. Ex tædio quo- que oriri posse eam testantur alimenta tædiosa sub- dolè exhibita.

Thef. XVIII.

Mediatè sævitiam suam exercit omne id, quod qua- cunque ratione ac modo partes nervosæ læscere, is- que dolorem exquisitiorem, imprimis verò in subjectis delicatulis, sensiliorè genere nervoso gaudentibus, in- flicere validum est. Hinc ea, quæ ipsas vehementius pun- gunt aut secant, Epilepsiam suscitant procellam. Sic ego vidi hominem in pollice pedis contractum statim huic miseriz obnoxium. Cæterum etiam plerumque minera morbi latet in parte aliqua materiæ cujusdam acris vellicantis, injuriam non sine omnium functionû animalium tempestate tolerante. Talem Epilepsiam ob- servavit *Dekeys* in pollice & *Barthol. Cent. VI. hist. 78.* in pede. Causa ergo immediatè tangens fibrarum ner- volarum filamenta, est acre quodcumque speciatim acidum viscidum in lymphâ oberrans, vellicans par- tes sensiles, cujus molestæ sensationis occasione in una parte, non sine reliquarum compassione, orta irri- tatus Archem in exorbitantem motum erumpit. Sic in infantibus Epilepsia ut plurimum, imò semè semper, annotante *Dn. Praxide in Valet. Infant.* ex ventriculo materiâ acidâ viscidâ obfesso oritur, ob consensum nervorum. Et ex hoc consensu s. compassione multos *Helm.* affectus sub titulo morborum potestativorum vel sub actione regiminis deducit. Simili ratione *Colica, Nephritis, Scirrhus mesenterij, Ulcus & suffocatio uteri, patus dolorosus &c.* per consensum Epilepsia scaturigines fieri valent, ut pote quæ ejusdem matris filix non degeneres censentur cum Epilepsia, cujus in- terdum thalamus in calvariz cubiculo sustentatur, ubi immediatè principium nervorum læcessans totius ge- neris nervosi concussiones, in vicissitudinariis ejus contractione & remissione consistentes, exindeque improvisum omnium functionum excitat turbinem.

Thef. XIX.

Nutritur autem hæc & adolescit ipsa mater iisdem sustentaculis, id est, causis remotis, queis alia morbo- rum carcinomata suam acquirunt salinoniam. Et qui- dem ex naturalibus rebus est ætas puerilis, ob teneri- tudinem nervorum ad hoc malum proclivis. Præterea præstat etiam aliquid senilis, inclinans in humores vis- cidos acidos, Melancholicos veteribus dictos. Ex non- natu-

naturalibus est Aër squallidus & frigidior hyemalis & autumnalis præcipuè circa metalli fodinas squallidus vel atomis etiam malignis & graveolentibus ex rebus incensis vel per se fætidis & malignis in ipsum elevatis, refertus; Unde febres malignæ stipatæ semper sunt cum insulubris epilepticis graviter affligentibus & cruciantibus.

Thef. XX.

Occasione sermonis de Aëre quaeritur, utrum & astralis influxus Aëris tempestates variis larvis defor- mare, queat, nec ne: Astronomicorum filii hujus decisionem remittens profiteor ingenij mei imbecilli- tatem in hoc eruendo dubio, quod ingeniorum ha- denus multorum curiosam delassavit industriam. Di- cam tamen (si hariolari liceret) utique probabilem esse astrorum influxum ad morbi hujus vel productio- nem vel exacerbationem concurrentem, si fidem non derogamus Astronomis de varia siderum constella- tione ac motu singulari discurrentibus, ac denique credimus radios illorum lucentes s. luminosos mate- riales. Quod ipsum suppositum de Solis radiis pluri- mi defendunt, nec de Lunæ affectionibus anxie du- bitant. Hinc ut plurimum paroxysmi accidunt Epile- ptici tempore plenilunii in plerisque subjectis, uti amicus quidam candidus ore tenus mihi retulit, Scien- tiæ Astronomicæ benè gnarus. Et Beatus *Sennert. lib. I. P. 2. c. XXXI. p. 590. Med. Pract. inquit; ple- rumque in eclipsi lunari natos malo huic esse obnoxios.* Quod si hæc verba sunt, facile *Mæbins* sup. cit. loc. excusatione dignus est, quod symptoma hoc re- ferat inter morbos occultatum qualitatum & aliquid divini in recessu interdum condentes, utpote cum multorum eruditissimorum testimonio, modus in- fluendi astrorum planè sit abstrusus, atque divinus, utur ab Astrologorum observatione concursus seu constellatio eorum sit notissima;

Thef. XXI.

Deinde ex non-naturalibus sunt omnis generis ali- menta acidum, viscidum, austerrum succum produ- centia. Imo & ex abstinencia eorum longa s. inedia violenter perpeffa non solum in pueris verum etiam profectioris ætatis hominibus, forsân Hypochon- driacis, Epilepsiam prognatam esse testantur auto- res, optime per ciborum usurpationem curandam. Porò ad eandem disponunt carnes & Pifces, infalita & ac fumo indurata, cum variis cibis acidis & auste- ris singulis mensis variè assumptis, fructus horarè im- maturi, &c. Excreta & retenta hic etiam multa possunt, v. g. Suppressio mensium, Urinæ, interdum & alvinarum fecum in puerilis, atque pusionibus: quale exemplum mihi relatum est de mepillorum nu- cleis in intestino recto hærentibus & exhibitio clystere exturbatis cum epilepsia totali cessatione. Quo per- tinent suppressiones lochiorum atque seminis. Vid. *Kozakium & alios.*

Thef. XXII.

Ex præternaturalibus multum præstare posse Ple- thoram autumo, quatenus non rarè motum cordis impediendo fibras ejus ad tales vibrationes convulsi- vas irritat. Similiter lumbrici in intestinorum cavo hospites morficationibus suis per consensum Epi- lepsiam suscitare valent. Quid Malum Hypochon- driacum & Scorbutus præstent in nervorum pathematis totò die liquet. Quorum pertinent omnis generis venena, febresque malignæ, contusiones & vulnerationes capitis l. violenta sciariorum per- cussione, l. casu ab alto, not ab simili modo cere- bro insensa, quatenus extravasatus sanguis sui cor- ruptela affligit nervorum principia cum subsequa omnium membrorum vibratione Epileptica.

Thef. XXIII.

Differentia est varia, Alia Epilepsia est heredita- ria, alia adscitia, eaque vel ab incunte vel à ju- venili ætate, Alia cum febre, alia sine febre. Alia

frequentior, alia rarior. Alia Periodica, alia Vaga. Alia Sympathetica s. per consensum v. g. ex Colica convulsiva; Vomitu; Sternutatione; Passione Hy- sterica; suffocatione uteri oriunda: alia Idiopatheti- ca seu per essentiam, immediate ex cerebro oriunda. Alia mitior, alia gravior, in qua vel ipsum dæmona subesse putes; quanquam etiam experientia testetur de Epilepsia dæmoniacis præstigiis inducã. Alia rota- lis, alia partialis partem unam occupans: quorsum etiam pruritus & titillatio spectare videntur. De cæ- tero tres gradus affectus hujus statuere poterimus. Quorum

Primus gradus est, quando omni sensu ac motu animali ægri privati exanimis quasi, sine externa- rum partium convulsione, stant, sedent aut in terram prostrati procumbunt: licet quoad interinas partes spasmodicis crucientur doloribus. Qui gradus im- proprie dicitur Epilepsia; ac potius Cataleptos no- mine venit.

Secundus gradus est, quando variis motibus agitato- riis corpus vexatur citra sensuum ac rationis cessatio- nem, aut cum aliquali eorundem depravatione aut ri- dicula conturbatione. Quod ipsum sæpe in Melan- cholia Hypochondriaca obvenire solet, uti ipse in hac vicinia observavi in quodam, qui durante paroxysmo vestes & indusia exuta lacerabat. Alia exempla vid. in *Patholog. Cerebr. Villifii & Riverii Prax. Timei Epist. Salmuth. histor. & alibi.* Quorsum pertinet Epilepsia Cutforia Bootii tr. de affect. omni. Cap. 6. Item Rotatoria in gyrum, quale exemplum etiam in hac vicinia Lipsiæ contigit.

Tertium gradum eumque communissimum & toto die obvenientem voco eum, quando in terram calla- pli ægri miris modis agitantur, & variis contorsio- nibus & concussionibus membrorum cruciantur, & cum stridore dentium, arcta clausura pollicum, thoracis abdominisque curvatura, spumæ protrusio- ne, linguæ aut labiorum morficatione & cruenta- tione, sanæque rationis exercitii cessatione obtingit: quorum omnium ignarus est patiens post paroxys- mum ad se rediens.

Thef. XXIV.

Signa diagnostica patent ex *avro-Asia* vid. in *Syl- vium l. 2. Prax. c. 20.* Pulsus est inæqualis. Urina semper est valdè spumosa, nisi ex subitaneo ingenti dolore excitetur.

Causarum distinctiva petantur ex relatione adstan- tium.

Prognostica sunt: Epilepsia febrem superveniens ut pl. est lethalis. Febris vero ipsam sequens non rarè est medela ejus. Vid. *Barthol. Cent. 2. hist. 68.* Adul- torum Epilepsia difficilioris quam tenellorum cura- tionis sunt. In dentitione infantum rarè sunt lethales. Concomitans Ep. morbillos & variolas tempore eru- ptionis non multum timenda: ut plurimum a. lethalis est tempore suppurationis. Epilepsia ortæ à principio vitali immediatè affecto per animi pathemata, nisi in momento mortem induxerint, remittunt, nec re- vertuntur, nisi alia causa latuerit, cujus occasione effluerit & adoleverit.

Thef. XXV.

Quoniam supra in causarum enucleatione posui Principium nostrum activum in functionibus naturaliter obeundis, & excitari ad varias exorbi- tantias per injuriam mediantibus nervosis partibus irregulari quadam commotione & irritatione illatam; harum injurias abigere per certam indicationibus su- perfundatam methodum medendi conabimur. Ratio officij mei quidem flagitaret etiam manifestare, qua- li medio ipsum Principium activum ad saniores men- tem revocari debeat: Sed cum id partim ratione ani- mi pathematum à Theologis & Ethicis efficiatur, ob- temperemus ipsorum consiliis, nemini non innoxius: partim verò mihi Universale illud celebratissimum

Philos. nondum innotuerit, cujus operationem in ipsum principium activum firmiter credo: excusabor forsitan si in doctrina de causis reliquis occasionalibus eliminandis operam navavero. Intentioni ergo nostrae respondebunt Indicationes.

I. Curatoria, in ipso paroxysmo, in quo FIBRÆ IRRITATÆ SEDENTUR. Cui indicationi satisfaciunt sequentia remedia: Cinnab. Antimon. Cratoni Magnes Epilepsiae dicta. It. Sulphur Antim. quae mineralia misceantur opiatum cum additione pporum, quae praestantiora sunt Magisteriis, salumque volatilium. Preparata sunt ex Auro v. g. Atur. fulmin. Tinctur. Aur. c. Oleo Cinnam. Aurum potabile rite paratum. Item Cian. hom. ppt. C. Alcis. C. C. f. igne. C. C. solar. Ebur f. igne, Dens Equi Mar. Apri. Castor, (& ipsum Castoreum exindeque alia parata, Aqu. hirund. e. Castor. Ess. Castor. parat. c. Sp. vol. Tartari.) Spin. must. Pisc. Mandib. Luc. Pisc. Lap. Percar. Carpiön. Tali lepor. Os d. Cord. C. Item Marina ppt. a. perl. Corall. Lap. pretiosi. succin. ppt. quae omnia absorbendo acidum vellicans nervos, in estu vim habet sedativam nervorum & consequenter placativam Archei. Salia vol. sunt v. g. Salia sicca vol. Sp. & Olea v. g. Sal. vol. & Sp. Cran. human. Sang. hum. Urin. human. Viperar. Lumbr. C. C. Succini (Hinc praesentaneum est remedium, Liq. C. C. succinr.) Tartari. It. Sp. fuligin. Elex. Cephal. D. Mich. Ess. ejus d. Cephal. anod. Porro olea profunt dest. Succin. Rut. Meliss. &c. Exindeque parati Balsami Apoplectici. It. Sp. Vitriol. Cephal. D. Mich. *Hartmannus* recommendat miris modis Sp. Vitriol. & Urin. mistos. Verum hi revera nihil aliud, quam Sal Armoniac, constituere videntur, cui in incidenda visciditate laudem suam non derogo in renellis subjectis ob meconium retentum vel aliam visciditatem, ex vitiatu & caseoso lacte materno, prognatam hoc morbi genere afflictis. Hinc ridendi sane sunt incauti isti Practici, qui sine ulla habita causarum car. cinoma hoc producentium ratione, omnibus infantulis Epilepticis vulgatum illud instar Deorum manus adoratum specificum Cephalicum D. D. Michaelis propinare non verentur: quippe cum nihil hoc in passu exhibere anodynus sit imprudentius, quoniam aut in visciditate ventriculorum occupante emoritur ejus virtus sepultaque remanet, aut, si inanes vomendi conatus obtigerint, sistendo nervosarum fibrarum motum, æque horribile suffocationis valent inducere symptoma. Cautus proinde quilibet Practicus juvenis esto, ut infarcientem ventriculi visciditatem vel prius tollat, vel simul cum Specificis Antipilepticis per incidentia educat. Quam in re placent mihi formulae ex Salibus Volatilibus & pptis absorbentibus cum anodynis praescriptae, quae saburrae istius maleficae gazophylaciae evacuant, & insigni in Praxi ægrum Medicumque juvamine exhilarant. Porro Hepar ranæ manibus laceratae exciscatum, pulverisatum & primo Epilepticorum infantulorum insultu Curæ & Praeservationi felici cum eventu exhiberi expertus sum. Similiter secundinae primiparæ magni estimantur: quæ verò ratione, omnino me nescire fateor. It. Sanguis hirci & leporis ideâ timoris sigillatus, tumultuantis ideam Archei sopiente. Hinc sanguis calide potatus malefici, ense carnificis trucidati, in ipso paroxysmo forsitan sperationem nancisceretur eventum, quam extra Paroxysmum. Cordi hominis ejusdem quo jure Hoffm. in *Method. Medendi* potiorum virtutem tribuat, omnino ambigere me confiteor.

Ex vegetabilibus profunt omnia refragantia instar vehiculi cum supra laudatis adhibita. v. g. Aq. Antepileptic. Lang. Apoplectic. Aqu. vitæ mulier. alb. Sp. Ceraf. nigror. It. Ess. Aq. & Tinct. ex Floribus Cephal. v. g. Tunic. anrhos. Lavend. Lil. convall. Primul. Ver. Tilia. Citri, Aurant. Papav. Betonic.

Pæon. De cujus Radice debito tempore effossa, ego ipse in variantis ætatis hominibus mira expertus sum. Et licet à non nemine mira autores fabulari dicantur, mirabilis tamen ejus effectus est, mihi plane visus imperferutabilis, nisi astralis influxus (de quo satis erudite differenter confer supra citatum Hirnheim) ad ejus exaltationem virium quid conferre supponatur. De Sambuco ex Salice crescente statâ horâ collecto præter Hartmanni testimonium alius mihi amicus juratò experientiam plus quam centuplam contestatus retulit. Quali modo operentur hæc amuleta addiscere valde ayeo: Poterunt etiam fieri Cuphae.

II. Imminentem paroxysmum interdum præcavere possumus, si ex parte aliqua originem trahat Epilepsia, ita ut CONSENSUS NERVORUM, si possibile INTERCIPIATUR, quod fit per friciones in partibus spasmo primò tactis, deinceps adhibeantur ligaturæ firmiores istarum partium, ut ligato nervo dolor reliquis membris communicari non valeat ultra ligaturam existentibus, teste D. D. *Motho in Barthol. Cent. 6. hist. 78.*

III. Praeservatoriae Indicationi occurrimus per variorum rerum p. naturalium utpote causarum sublationem, quas quilibet eruditus Medicus judicio practico pollens, virtute methodi suæ medendi ipse profligare noverit. Nam si Plethora vel alia causa mali urserit, adhibeatur debita ejus Curatio. Ego hic paucis enucleabo, quid agendum, si mater hujus detestanda sobolis dormiverit in materia viscida acidam in primis viis quam ipsa Mass. Sang. hospitante, cui extra Paroxysmum edomanda, ne malum denuò resurgat, alacri pectore occurrendum est. In specie NERVOS IRRITANTIA EVACUENTUR. Quibus SCOPIS obtinendis I. Ex fonte Chirurgico Venasectionem, Scarificationem nihil conducere æstimo, nisi patiens fuerit Plethoricus. Balnea & Inunctiones rectius hic locum invenient, ex refragantibus parata.

II. Ex fonte Pharmaceutico.

1. Recommendo Vomitoria, inter quæ optima sunt Antimonialia.

2. Clysteres etiam, quæ fiant ex Specificis vegetabilibus & exturbantibus saburram acidam viscidam, in intestinis hærentem, & acuentur per Salia.

3. Purgationes adhibeantur consuetae dicatae lymphæ viscidiorum cum appropriatis dictis Ceph. aromaticis mista.

4. Omnia diaphoretica viscidum acidum incidentia & præcipitantia. Qualia sunt omnia Bezoardica vegetabilia amara v. g. Card. Bened. Fumar. Scord. Scorzon. Absynth. Cent. min. Galega Scabios. Ulmar. Meliss. &c. Quorum pertinet Tinctura Bezoardic. cum Ess. Cephal. anodyn. D. D. Michaeli mista. It. Bezoardica Mineralia v. g. Bez. Solar. Lunar. Jovial. Martial. Mineral. Antichectic. Poter. Mercur. Diaphoretic. Sal. Antimon. & omnia Antimonialia v. g. Antim. Diaph. Tinct. Antim. Tartarif. His jungenda sunt supra laudata præp. & salia volatilia.

5. Diuretica, qualia sunt omnia salia mineralia, volatilia & salsa composita ex acido & alcali v. g. Sp. Tart. Sp. Carminativ. Sp. Cinnamom. Caryoph. & anisi oleos. vol. Tinct. Tart. Tinct. Vitriol. Mart. Zvvelff. Tinct. nephrit. Solar. Ammelungi. Arcanum Tartar. &c.

Prostant etiam multivaria composita Antepileptica in *Zvvelff. & Hoffm. Thef. Pharm.* & aliis reperibilia, inter quæ non rudior mihi compilatio videtur, quam pulvis Marchionis dictus Antipilepticus. Formulas alias quilibet ingeniosus Artista ac rei Medicæ peritus facile pro ratione Indicantium & contraindicantium variare poterit, quâ in re quemlibet suo abundare ingenio, Indicationesque mutare pro captu suo permitto, modò

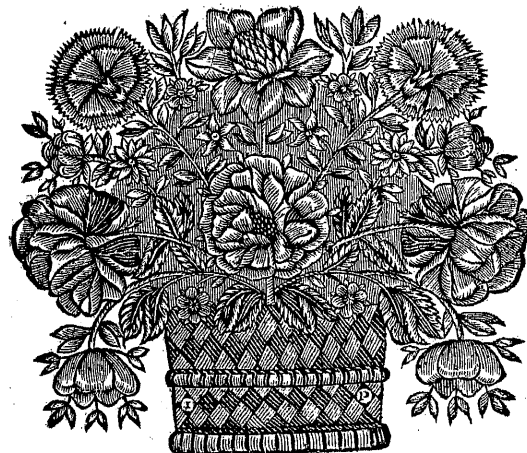
modò æger à miseria sua liber atque tutus imposte-rum degere valeat. Cui intentioni denique satisfacies bona instituta diæta, à Medico facile præscribenda causarum supra citatarum non ignarò, quæ consistit in fuga nocentium & moderata usurpatione conductibilium.

III. De cura transplantatoria mali hujus vel in animalia bruta per Urinam aut sanguinem ægri, vel in arbores certis quibusdam vanis actionibus, vel aliis prestigiatoriis fermè operibus, deponendo tenellos super limina hypocaustorum, capite extra fores, pedibus vero intra conclave portectis, quicquam referre nolo, cum de illis tacere, quam lubricas de Spiritu mundi, vel Sympathiis & aliis figmentis hypothefes vendere, sit consultius: hæc vero rudis plebecula inanem superstitionem (mirò utur interdum successu) sapiant.

IV. Vitali Indicationi respondet cujuslibet propria observatio, qui à malo hoc immunis esse satagit, ut Medici opem non respuat, si qua mutatio sanitatis integræ ac vitium qualcunquæ modo ipsi obtigerit: quod si aliter fecerit, aut negligentia aut avaritia pœnam magno suo malo luet. Quâ in re medicus sagax pro re nata officio suo satisfacere noverit, ut curæ suæ commissus patiens vitam sartam rectamque à motibus gravioribus valeat finire.

Histe calami mei cursum sigo cum debita Divina benedictione gratiarum actione & ulteriori voto adhibito, ut mea imposte-rum studiorum conamina misericordè nutu succundet, quò non nisi in proximi salutem (cui aliquando cum DEO auctius & limatius hoc thema promitto) & præcipue in honorem Dei vergant.

CUI SOLI SIT LAUS ET GLORIA.

DISSERTATIO V. DE TEMULENTIA.

RLATO in *Timeo* ad decimum octavum vino abstinuisse penitus juvenes, ad quadragesimum dilutum bibisse, ab hoc vero largius & meracius, non tamen ad Ebrietatem hausisse refert. Carthaginensium quoque legibus sancitum erat, ne Princeps eo anno, quo imperaret, vinum biberet. Persæ utebantur tantum vino pro incitabulo ingenii & virtutis, & eorum die, quo Soli sacra faciebant, ad Ebrietatem bibere Rex concedebat, *Asben. l. X.* Penes Romanos sub mortis pena interdictam fuisse Temulentiam M. Menacii Uxor proprio corpore experta est, à Viro virgine ad mortem casta, quod è dolio vinum bibisset, *Valer. Max.* Sed ceciderunt Majorum instituta, quo sobrietati patrocinabantur, & primum in scelera humanum genus proprio astu non pauca invenit venena, quibus vino minime contentum spontaneam inferre possit insaniam. Verum enim vero, Ebrietatem poena comes premit & phalans morborum ipsam insequitur; Caput fecidis exhalationibus dirumpitur, Cerebrum, vertigine tentatur, oculi torquentur, aures undoso spiritu crepant, lingua vacillat, sermo futillis, oris halitus, ceter stomachus subvertitur, cordis palpitatione, manuum inepta & insana gesticulatio, pedum incertus lubricusque gressus, inquietas nocturna, turpes ronchi, furiales somni, alvi & vesicæ spurcissimæ solutio, ut in hac eluvie (quemadmodum in cœco, no luculentæ fues) persæpe voluntantur. Vide *Jasch. Præf. Tr. de curandis Cerebri morbis cap. 20.* Miror interim paucos inveniri Præcticos, qui prolixè satis alios morbos enarrantes aliquid de Ebrietate immiscuerint, forte quod Medici raro ad eandem curandam vocentur, uti putat *Foresterus l. 9. obs. 28. schol.* frequentius vero ad morbos, qui hanc sequuntur. Cum itaque Ebrietas in specie ex Vino frequens causa morborum existat, ita ut *Rondeletius M. M. c. 13.* scribat in Britannia Medicos divitias sibi colligere ex solis affectibus à Temulentia ortis, à paucissimis vero Medicorum attendatur, placuit indulgentie Gratio. Facultate Medica de hac ipsa materia disputando in ejus tam causam, quam medelam inquirere, annuat DEUS!

§. 1. TEMULENTIA, cum à prisca voce TEMULENTIA, quod vinum est, derivetur, vi nominis eam tantum Ebrietatem designat, quæ à copiosa vini ingestione ortum traxit. Inde à tractatione nostra omnes Ebrietatis species ratione Etymologiæ excluduntur, quæ ex aliis, quam vino, spontaneam hanc insaniam inducendi vi præditis, contrahuntur.

§. 2. Excluditur ita Ebrietas 1.) ex aqua, qualem ex potu omnis Lyncestii contrahebant.

Hunc quicunque parum moderato gutture traxit, Hanc aliter tenebat ac si mera vina bibisset.

Ovid. l. 15. Metamorph. Lyncestii aqua acidula vini modo Temulentos facit *Plin. hist. natural. l. 2. c. 103. Sen. c. quest. natural. l. 3. cap. 20.* Sic pisces ex Ponto Euxino, si in aquam dulcem projiciantur, inebriari tradit *Buco de Vernulam. Hist. naturæ & artis.*

§. 3. Excluditur 2.) Ebrietas ex *Cerevisia*, quod è *κριθῆς* Vinum ex hordeo vocat *THEOPHRASTUS DE PLANTIS l. 6. c. 15.* & *κριθῆς* vid. *Dioscorid.* quo t. fero omnia fere potuum genera ex fructibus per fermentat. parata. *Virg. Georg.*

Pocula lacti Fermentato atque acidis imitantur vitia forbis. Hinc *PLIN. hist. natural. l. 14. cap. 22.* Est occidentis populis sui Ebrietas fruge madida. Mira vitiorum Ioleria inventum est, quemadmodum aqua inebriaret conf. *Placor. Schook, Meibonium, &c. De Cerevisia.*

§. 4. Ebrietas 3.) ex *Lacte Tartaris & Scythis* non infrequens. Paratur autem ut inebriandi vim acquirat duplici modo, vel a) per fermentationem, quod Chymum & Pozam nominant, (Hunc potum *Prosp. Alpini de Medicin. Egypt.* ex farina lolicea seminibus cannabis & aqua componi asserit) quem modum ex *Ioh. Luca* relatione de *Tartaria gallice* conscripta citat Dominus D. *ETTMULLERUS disput. de Med. Hipp. Chym. c. 3. §. 7. vel 6*) per distillationem. Et probabile hoc videtur (inquit *SENNERTUS Pr. l. 4. part. 2. de Inf. morb. cap. 7. de Sirafti*) cum lac butyrum multum quod pingue & oleosum est, in se contineat. Dixi vero alibi (sunt verba *Sennerti*) pinguis & oleosa omnia, Spiritus chymicis dictos, suppeditare & olea à spiritibus vix aliter quam substantiæ modo differre.

§. 5. Ebrietas 4.) ex *Opio Turcis* ita familiaris, ut in proverbio dicant: *Opium comediti BELLON. obs. l. 4. c. 15.* quod an idem sit cum *Maslach* Turcarum uti *SENNERTUS Pr. l. 1. part. 2. cap. 6. contra Taverniserum* disputat, an vero compositum sit, uti credit *P. ANDR. MATHIOLUS, l. 3. Epist. pag. 180.* in medio relinquo.

§. 6. 5.) *Ex rebus narcoticis.* Horum enim vis antequam eo progressa est, ut stuporem exciet, prius Temulentiam & Delirium quoddam genus producit v. g. *fol. cannab.* ex quibus bolos parant *Egyptii*, quibus utuntur sub nomine *Assis. Lolii semen* hujus farinam cum *fol. cannab. miscet & plurquam Assis* præstare dicunt *Prosp. Alp. de Med. Egypt. l. 4. c. 2.* Hæc pertinent *nucis insana*, de quibus *Christus Exot. l. 2. c. 26. Nux mrisitica* vid. *LOBELIUS obs. stiry. Cortices Mandragoræ* vid. *Schröb. Pharmacop. Rad. Tuberi Theophr. aff. l. 9. hist. Plantar. Nicotianæ fumus, &c.* Et plures aliæ herbæ, semina, radices, quorum catalogum hic scribere esset extra limites vagari.

§. 7. Intelligimus ergo per Temulentiam Ebrietatem ex solo mero contractam alio nomine *υγατωδων* græcis dictam, latinis *Crapulam*. Vox hæc licet variè à variis accipiatur, uti *Foësius* docet *Not. ad Hipp. l. 2. de morb. vulg. 2.* pro quavis injurgitatione hesterna 6) pro aperia ex Vino, magis tamen audiendus *Galenus*, qui ad *Aph. 5. sèl. 5. Capitis offensionem* ex vinolentia *υγατωδων* vocat, conf. *Comb. Def. Med.*

§. 8. Temulentia itaque hoc sensu exit: Productum morbosum lædens spiritu animalium actiones, à Sulphure vini copiosius hausti ortum trahens.

§. 9. Tria esse, quæ valetudini nostræ negotium facessant, Morbum scilicet causam morbi, & symptoma *Galenus* putat *libr. de Constit. Artic. c. 15.* quam opinionem per traditionem ad nostra secula propagatam ex plurimis libris legimus. Verum quia ipsimet symptoma cum morbo confuderunt, ternarium hunc rerum p. n. numerum ad binarium redegerunt moderni; Causam nimium *morbificam & productum* ejus vid. *Tit. Dn.*

Dn. D. Ammanni Paran. ad Studios. Sufficit enim Medico Præctico causas, ad quas solas attendere debet, à Productis seu effectis distinguere, quorum etiam impræctiarum reperi, dum Temulentiam rem homini p. n. per *Productum morbosum*, loco generis deservi.

§. 10. *Differentia* sumitur 1.) à forma, *lesu scilicet actione*, quam communem habet productum hoc cum reliquis. Cum enim vita sana consistat in actione partium corporis secundum leges à natura præscriptas, vi contrariorum hujus *labefactio* Morbus erit seu productum morbosum, ejusdem *abolitio* *Mors*.

§. 11. Sumitur 2. differentia à parte affecta seu *Spiritu*, ab usu animalis dicto: Spiritus enim nostri corporis licet diversas actiones edat, diversisque organis gaudeat, non nisi unus est, si substantiam aspicias; *Aristoteles lib. de animal. motu Hoffmann. l. 2. insit. Argenter. lib. de Somno & Vigil. Denfing. libr. de Spiritibus: Helm. Tr. Blas human. §. 58. Tr. Spir. Vita §. 29.* ratione vero usus ab arte dispeccitur in vitalem & animale, quorum ille actionum vitalium, hic animalium sensuum scilicet & hos consequentium motuum animalium autor existit. Itaque Temulentia ratione partis affectæ distinguitur non modo à morbis sanguinis & partium solidarum, verum etiam à morbis spirituum vitalium.

§. 12. Spiritus quidem hos partem corporis & consequenter morborum subjectum esse negant veteres. Negandi rationes collegerunt *Comimbr. Comment. ad Aristotelem. l. 1. de gen. & corrupt. cap. 4. quest. 24.* Sed ipsi definitione partium viventium recepta quam ex *Galeno* petiit *Fernelius*, refutati possunt, quæ talis est: Pars est corpus toti coherens communique vita junctum ad usum comparatum.

§. 13. Paradoxon videri posset spiritibus hanc partem applicare definitionem, dum per corpora definiuntur, sed homonymia est in vocabulo *Spiritus*, quod hic non proprie sumitur, quatenus substantiæ corporeæ contradistinguitur, sed improprie & comparate. Perinde ut Chymici liquores volatiles ob mobilitatem & substantiæ raritatem Spiritus dicunt: ita quoque subtilior hæc corporis nostri pars ob subtilitatem & generationis modum, quem cum spiritibus Chymicorum eundem ferè obtinet. Fermentationem scilicet & circulationem, spiritus dicitur, h. est, corpus subtilissimum quod 1.) *toti coheret*, cum sit de Essentia corporis viventis & sine interitu ejus seu abolitione actionum, quam mors sequitur, separati non potest; 2.) *communi vita fruatur*, quia proximum animæ instrumentum, quod vitam, h. e. vivendi actum largitur, per quod vero unumquodque tale est, illud magis est tale: 3.) *ad usum comparatum*, qui est actio partium organicarum. Ipsi enim aut imminutis, aut abolitis, aut depravatis, abolitur aut imminuitur, aut depravatur motus animalis, salva licet organicarum partium structura. Inde *Hippocrates* quoque corpus nostrum instar machinæ hydraulico pneumaticæ divisit in partes continentes, contentas, & impetum facientes seu moventes h. e. Spiritus.

§. 14. His itaque notatis, concludimus spiritibus corporis nostri non modo definitionem partis competere, sed ex usu quoque, quem præstant ipsos (non excluso sanguine) esse partem primariam active moventem, adeoque primariam uti vitæ & sanitatis, sic quoque morborum subjectum. Uti enim Vita & Sanitas & actiones exercendi vis effective & radicaliter à spiritibus his unice dependet, ita his ipsis lacibus spiritus laborare credimus, & quidem in Temulentis (qui noscitur jam sunt considerationis) animales, quia motus spontanei & sensus imminuuntur ac depravantur, uti testantur Ebriorum exempla tantum non quotidiana.

§. 15. Scilicet Spiritus hi, qui sub seminis tegmine in utero excernuntur, & postmodum seculo ex sanguine

ne in corde multiplicant; in cerebro perficiuntur aut separantur cum materiales sint, uti supra §. 13. dixi, materiales quoque habent conditiones, ratione quarum in statu naturali appropriati sunt systemati fibrarum organico. Præcipue sunt faldedo & volatilitas.

§. 16. Salsedo probatur à vi balsamicâ. Balsamici sunt (inquit *Helm. Tr. Sp. Vita*) & custodes à corruptione: Unde & his enervatis aciditatum morbificarum in corpore observatur dominium, quarum acrimoniam illi antea temperabant Tit. *Dnus D. Bohm. Disp. Phys. 15. §. 18.* Hanc faldedinem per fermentationem acquirunt, quæ ex duobus salibus sibi invicem contrariantibus in liquido solutis oritur, ex quorum connubio nascitur Tertium enixum seu salsum, volatile, vel fixum, prout pugnancia salia nunc sunt volatilia vel fixa, utraque autem alterum alteri prædominetur.

§. 17. Generantur enim spiritus ex sanguine per fermentationem, sive ea fiat ad modum Sylvij propter bilem per Epar (vid. *Sylv. diff. VI. de febr. disp. 2. §. 21.*) lixiviosam volatilem (*Tackius Chryfog. animal. & mineral. p. 37.*) ascendentem & acidulam lympham per venam axillarem (conf. *Schnyl. Tr. pro Vet. Med. Banthol. in Ep. Diemmerbrock. anat. l. 1. c. 16. Serravallo lib. de Pancreate p. 67.*) itidem volatilem descendentem, sive beneficio fermenti proprii eadem accidat, sive alio modo fiat.

§. 18. Utraque suas patitur difficultates, Sylviana duplici modo impugnat. Primo ab illis, qui bilem per potum biliarium versus Epar scandere, secundo ab ijs, qui lympham acidam esse negant. Illis satis face-re videtur *Experientia* (violenta tamen) 1.) *Fracasati* quod atramentum Vesiculæ injectum hepar denigrare monstrat, 2.) *Sylv. Diff. 6.* qui statum in fellis vesiculum immisum versus hepar non intumescat, inde est, quod subligatione compressa vesicula copiose non modo versus hepar (unde etiam est, quod post factam ligaturæ abscissa vesicula aliquid restuat, quod contra *Malphigium* noto) sed etiam versus intestino patente ductu communi bilem effundat, unde copiosæ agonizantium dejectiones. His præter autoritates §. 16. allegatas oppono, quod saliva humor lymphaticus, non modo cum saccharatis effervescat, sed etiam lac coagulet, & martialia præcipitet, inde si vel tantillum salivæ liquoris *Marr. Solar.* admisceatur, statim turbatur; Altera de fermento cordis proprio ab iis negatur, qui cor musculum esse & cavitatem accidentaliter saltem formare credunt. Sed recte *Helmont.* omnibus partibus & sic musculis quoque peculiare fermentum assignat, quod tamen de munere digestionis & Coctionis privata potius quam publicæ interpretandum venit.

§. 19. Volatilitas inde constat, quod porosam minus cavam nervorum substantiam penetrare & citissime ad partes fluere ac resuere possunt. Hanc agnoscens *Willisius l. 1. de anima brutor.* maluit eosdem cum lucis radiis quam subtilissimo liquore chymico comparare, quod hic de vase in vas effundi & destillari queat, Spiritus vero animales illico evanescentes nullum sui vestigium relinquunt. Hinc *Grass. l. de Suro Pancreat. cap. 1. edit. ult.* discesso nervo notabili ad crura tendente, ipsi phialam applicans angustioris colli nec guttulam decidentem vidit, nec spiritus vitri lateribus per condensationem adherere notavit.

§. 20. Obtrinent hunc 1.) ab aère ad generationem ipsorum concurrente, cujus in volatilisando sanguine efficaciam probat *Helm. Tr. Blas. human. §. 49.* confirmant Experimenta *Loeweri & Hoochij* qui refert *Tit. D. D. Bohm. disp. Physiol. de Pulmon. 2.* à generationis modo, qui est per fermentationem & circulationem, quæ res in naturam spiritualem elevat, confertur *Ep. Beckij de volatilisat. sal. Tart. p. 30.* quod vel solus odor sub fermentatione & distillatione nares ferè testatur.

§. 21. His spirituum conditionibus rite & naturaliter se habentibus, vegeta succedit corporis actuatio. Sicut iisdem spiritibus fixioribus ac aquosioribus redditus eadem frangitur ac debilitatur. Huic debilitati uti melior indistincte fere omnia medicamenta, quae ratione virid. aeris volari is spiritus volatilifare & in debita Sallidine conservare potis sunt, ita tandem ex contrario producant, quae spiritus figunt, ut pingua, resinosa, sulphurea, particulis famosis salino volatiles maxime activas remorantia. Talis vis à Vino quae insit, cum in Temulentis similes videamus affectus, dubitari equidem non potest, quicquid dicat *Angenius Tr. 3. Ep. med. 5. c. 14.* Quanam vero pars cum Vinum unâ pluribus constet, ita vi polleat, sequentibus patebit, ubi de causa proxima. Non enim secundum totam substantiam inebriare probat *Schoock de Cerevis. cap. 17. pag. 142.*

§. 22. Differentia sumitur 3.) à causa efficiente, quam sulphur nominavi. Qua in parte non contradicō veteribus, qui passim videri possunt, nec *Helmontio Tr. Spir. Vita* qui vinum, cum nihil aliud sit, quam liquor, uvarum expressus, & fermentatus, ratione partis spirituosae ex fermentatione nata (experientia edocui paratos per fermentationem spiritus inebriare) Temulentiam causare credunt, modo hanc virtutem non secundum totam substantiam spiritibus tribuant proxime: Duplici namque particularium genere constant hi spiritus sulphureis scilicet & salinis *Becherus Phys. subterr. l. 1. sect. V. c. 2. Helm. T. Spir. Vita*, quae enim haecenas de mercur. vini fabulati sunt, ea de partibus salinis intelligenda esse suadet *Becherus l. c.*

§. 23. Partem sulphuream esse in Spir. Vini h. e. corpus insipidum seu dulce (Dn. D. *Bohn. Ep. de insipient. princip. acid. & alcal.*) substantiae ratione resinosis, quod *Barnerus (Ep. de Spir. Vin. sine acido)* ex Magneno Ceram pinguiam nominat, probat (1) generis, dum sunt hi spiritus ex succo uvarum subiecto scilicet sulphureo mediante fermentatione, quae causa est, ut unâ cum partibus salinis in phlegmate solutum sulphur spiritus ardentis naturam induat, adeo ut spiritus hi nihil aliud sint, quam oleum seu sulphur per fermentationem in suo phlegmate solutum, hinc etiam perinde ut ipsum flammam concipiunt, & ardentium nomen obtinent (2) analysi dum ex iisdem oleum seu sulphur vel nuda aqua infusione separatur, quod ulterius beneficio liquoris profus salini in resinam abire docet *Barnerus l. c.* saporis & odoris experientem, ardentem tamen & aequponderantem ferè corpori suo.

§. 24. Liquor hic oleum Vitrioli est, & succedit experimentum in pluribus oleis destillatis, nunc facilius, nunc difficilior, unde cum oleo destillato anisi felicissime procedit, difficilior cum oleo Terebinth. uti prolixè hæc deducit Dn. D. *Ermiill.* in literis nuperime ad me datis, ad alia vero olea destillata, quae liquor hic non præcipitat forsitan alius salino acidus adhiberi potest, unde modo memoratus Dn. D. *Ermiill.* ex oleo destillato pinguedinis humanæ cum sp. sal. similem resinam paravit, perinde ut idem cum eodem spiritu ex oleo oliyarum communi produxit concretum pinguedinem animalium exacte representans, admirationem scilicet experientiorum à *Grævo. tr. of. Mixture: pag. 28. 110. & Symson Zymolog. p. 145. relatorum.*

§. 25. salinam partem quod attinet, probat (1) generis cum a) ex maffo copiose sale abundante uti monstrat Tart. b) per fermentationem resultat, quæ absque salibus arti & naturæ impossibilis & 7) substantiam pinguem ferè aream intime admixtam habeant vid. §. 22. 23. quæ non miscetur nisi per salia, quæ ob id *Barnerus l. c. ex Helmontio* pingua vocat. 2.) analysi dum a) humiditate abstracta in Crystallos abeunt, vid. *Libav. l. 2. Chym. Tr. 2. c. 38. & b)* olea, quæ ex ipsis separantur, nunquam sint absque sale, unidè & in

salia resolvi possunt. Sic *Helmont.* oleo cinnamomi addit alcali proprio absque omni aqua trium mensium artificiosa occultaque circulatione in salem volatilem commutavit *Tr. Chym. Princ. §. 83. quin 7)* ipsum phlegma putredinis expers salium innuit præsentiam.

§. 26. Cum itaque spiritus in duabus partibus constent, quamvis illarum proximè sensus & motum liget investigandum est. Atque hic dicimus esse sulphur vini & quidem cum addito *copiosius*, quia semper certa proportio, inter agens & patiens requiritur, haustum seu ore assumptum, nam quod ex Clystere injecto Ebrietatem obervaverit *Borellus c. 1. obs. 56. & Rhod. obs. c. 11. Febr. de absynth.* id rarissimum est. Nostrum certe itaque hanc opinionem de sulphuris vinosi inebriativa virtute ulterius tum rationibus tum experientis à juvantibus & nocentibus desumptis probare.

§. 27. Ratio, quæ sulphur vini spiritus ligare & ita Temulentiam causare posse confirmatur, à substantia ejus desumpta est, quam §. 21. resinofam & viscidam appellavimus adeoque capacem, qui spiritus salino-volatiles ratione viscositatis in actionibus removeri possit. Inde omnia sulphurea natcosim possident & omnia narcotica sunt sulphura, quamvis sulphura mineralia & metallica fixa, quæ etiam fidendi spiritus potentia pollent, in quo tertio cum vegetabilium sulphuris conveniunt (Non intelligo aut per sulphurea mineralia calcinata illa metallica corpora) alio paululum modo agere videantur ob exiguum, qua sumuntur, dosin, unde & *Helmontio Tr. in herb. Verb. & I. ag. magna est virtus.* Irrandiantia vocantur, sicuti etiam materialiter ultra paucas vias vix pergere videntur.

§. 28. Hanc rationem confirmat experientia à juvantibus & nocentibus seu Ebrietatem inducentibus & præcaventibus desumpta; I. inducunt Ebrietatem citius Vina, quæ copioso sulphure gaudent, ut sunt a) Vina suppressa, *verhaltens beine* quia egressus sulphuris crassioris in omni fermentatione alias exhalantis (monstrat hoc *Langelott. Ep. ad Curios de fermentat. Opij & probat exhalans sub fermentatione Gas adstantes inebrians*) impeditur b) Vina sulphurata & c) Hispanica, quæ plus spiritus sulphurei quam acidi continent. conf. *Henric. ab Heer. obs. p. 225. segg.* Vina ambrata huc numerari possunt etiam Ebrietatem accelerantia. *Matthiol. ad Dioscor. l. 1. cap. 20. II. Præcavent omnia quæ sale volatili acris spiritus acuumt, quo minus resinosis sulphur. vinculis vinciri aut vinci possint, in specie spir. sal. armoniaci quem Beckius den Gauss. Spiritum nominat. III. Curant. a) acida. Nimirum in omni narcosi æque ac Temulentia felici successu adhibentur, quatenus scilicet hæc solutum à Ventriculi fermento sulphur ex primis viis præcipitant b) aquosa q. dilatando poros mensuræ solventis sulphur, hoc ipsum separant, perinde ut Sp. Vini lactescere & oleum suum ex poris dimittere animadvertimus affusione aqu.*

§. 29. Sed respondendum jam quoque erit *Tachenia, Beckio* aliisque tantum non omnes morbos & sic quoque Temulentiam à sale acido deducuntibus; Hi in eo feliciores sunt cæteris Medicis, quod faciliorem vitam consequendi medicamentum quoddam universale invenerint, cujus vicem penes ipsos imprimis sustinet, spir. sal. armoniaci, acidum, universalem fere secundum ipsos morborum causam potentissime infringens. Negari equidem non potest acidum corpori extra ventriculum inimicum esse, ut loquitur *Helm.* & plurimum ita morborum causam existere. An tamen idem acidum, quod & sulphur à similitudine vocat *Tachenius Clav. Hipp. Chym. p. 8.* (Hinc *Barnerus* sulphur inter salia acida ponit *Chym. præcept.* à *Beckio* editis) in vino verò exuberans, licet à sulphure distinctissimum (conf. *Major. Tr. de sal. c. 4. de liq. acid. ortu*) sensum in ebriis liget, inquirendum est, quod ut commodius fiat, prius à singulo-

singulorum argumenta respondebimus, tum quæ porro obtinere videantur, subjicimus.

§. 30. *Tachenium* quod attinet, ipse *Hipp. Chym. c. 19. p. m. 174.* à juvenibus seu potius præcaventibus herbis scilicet alcali occulto gaudentibus, ut sunt herbae vulnerariæ & olera omnia in specie brassicæ, concludit in acido vini inebriativam vim consistere. Aberrare tamen in eo videtur, quod ipsas has dictas herbas non operari credit, nisi temperando & absorbendo acidum spiritus aliàs figens, cum Temulentia medeantur, non tam acidum infringendo quam vi nitrosa stimulando Urinam & sic Vinum totum eliminando. Hinc eadem quoque conducunt in Ebrietate, ex Spiritu Vini Tart. contracta, quem tamen haud acidum esse omnes norunt.

§. 31. Quod *Tachenius* obiter unico argumento id *Beckius in exper. circa natural. rer. princip.* prolixè per aliquot paginas variis ratiociniis, tum ab actionibus Ebriorum, tum ab experimentis particularibus desumptis, probat. I. Ab Actionibus Ebriorum, hilaritate scilicet & hunc insequente sopore, quas non commodius explicari posse scribit, quam per effervescentiam acidi ex Ventriculo ad Cerebrum emissam, cum spiritibus animalium alcalicis, quos tandem ex largissimo poru copiosius accedens acidum somnum & torporem causet; Exemplo suo hoc testari non modo Poëtas, sed Magnates quoque, quos consiliis dantis aptiores credit, cum plusculum bibissent.

§. 32. Verum enim vero, si experientiam consulimus 1.) non præcise has actiones ab effervescentia spirituum alcalicorum cum acido derivandas esse videmus, cum natura pariter ac arte confiet, non modo acida cum alcalibus, sed & alcalia cum alcalibus, sulphurea cum alcalibus, &c. effervescent, &c. Clarum hoc est in Spiritu Vini cum sale Tart. per deliquium soluto aut bile oleosa cum lacte, Magis clarum hoc est in corpore humano, ubi sulphurea in specie Opjata, omni acido destituta (quod summus amaror; juratus acidi hostis testatur) sulphure abundantiâ (hinc inflammabilis) antequam somnum inducant, mentem hilariorum reddunt *Conf. Senn. Pr. Tr. I. part. 2. cap. 6.*

§. 32. 2.) Licet acida volatilia ut plurimum hanc vim possideant, non tamen vice varia omnia, quæ hunc effectum præstant, sunt acida volatilia, adeoque ab illo principio dependere crederem, & quidem sulphureo, cum hoc non modo in Vino copiosius continetur, sed etiam, quia omnia sulphurea hanc virtutem possident & vice versa omnia, quæ vi ac potentia hæc pollent, sunt sulphurea.

§. 34. Nec obstat hæc, quod *Vignarius Tr. de aqu. & sale* (vid. *Theatr. Chym. T. 6. c. IX.* spiritum vini quem minus acidum esse §. 29. diximus, minus in ebrietate scibat, quam vinum ipsum; sale acido adhuc perfusum tali quantitate assumptum, quantum illud ante Aq. Vitæ extractionem constituebat; seu 3.) Sp. vini minus inebriat, quam a vini quantitas, ex qua 3j. est parata. Nam ex ipso Autore respondeo 1.) procedere hoc experimentum in iis locis; ubi sp. vini in usu frequens est, Germaniæ scilicet oppidis & locis frigidioribus, & proculdubio etiam in iis subiectis, qui raro meracius bibunt, scilicet in his valet illud *Hippi.* affluet licet deteriora minus alterare corpus, quam inassueta licet meliora. Hinc Turcæ Opio, quod nos sine vite periculo vix ad gr. ij. &c. exhibemus, ad 3ß. utuntur *conf. Bellon. obs. 2.*) sulphur subtilius & volatilius penetrans sub foima Gas in destillatione exhalante, restant hoc odore, à quo destillatores sæpe magis inebriantur, quam à spir. destillato, nec dubitarem, 3) quin in residuo aliquid sulphuris remaneat.

§. 35. Alterum argumentum *Beckij* desumptum est à juvantibus 1. (alcalicis a) in genere tam volatilibus quam fixis, quorum vim in labefcendis spiritibus acidis consistere, quatenus cum his coagulantur ex Chymicis notum esse dicit. e. g. dum sp. sal. ar-

moniac. cum sp. Vini non modo ratione acidi salis in Spiritu Vini latentis coagularur, sed & sal Tart. fixum ex spiritu Vini rectificatissimo acidus partes (quod ex aucto sal Tart. pondere concludit) attrahit, b) in specie brassicæ quam specifice in Temulentis exhiberi unanimiter scribunt.

§. 36. Sed Resp. alcalium vim non pure consistere in oppressionem acidi, ut potius præcipue in corporibus nostris ob cognationem, quam habent cum spiritibus, in eorundem confortatione, unde labefcentes in agonizantibus vires non semel his ipsis restituntur. Coagulationem vero sp. sal. armoniaci cum spiritu vini ab ejusdem acido dependere; aut sal Tart. ejusdem acidum imbibere, atque adeo suo pondere crescere eademque ratione acidum imbibendo ebrietatem præcavere dubium videtur. sal enim Tart. à quo Spir. Vini abstrahitur quantitate non augeri, sed minui docet Dn. D. *Bohn. Ep. c. ut & Barnerus c. I.* Spiritum Vini vero non ratione acidi coagulari; inde constat a) quia de aciditate adhuc dubitatur, vid. *Barnerus l. c. b)* quia non modo alcalia cum acidis, sed & alcalia cum alcalibus coagulantur; unde & Spir. Vini Tart. eodem modo spir. sal. armon. coagularur, vid. Dn. D. *Bohn. c. I. p. 27. Barnerus p. 16.* Perinde ut hic ipse cum sale Tart. per deliq. soluto in offam coit. Nec Spiritus vini inebriare ratione acidi nec alcalia absorbendo acidum ebrietatem præcavere ex eo constat, quod Spiritus Vini Tartarificatus vim inebriativam æque obtineat, ac si sic illo acido adhuc gauderet. Tandem brassicam quod attinet salalcali ratione (quod ipsi ex sapore & effectu, quem in vulneribus præstat inesse credo) ebriis conducere negare nolo; an autem absorbendo acidum operetur, inde dubito; quod uti §. 30. dixi, conferat etiam in Ebrietate à Spiritu Vini Tartarificato contracta.

§. 37. II. Juvantibus oleosis, amygdalis scilicet amaris & emulsionibus ex seminibus frigidis; quas operari credit ratione olei; quatenus scilicet pinguedine sua acidum obtundant; atque sic ebrietatem præcaveant. Oleosa autem acidum obtundere probat per Spiritum Vini, qui licet ipse acido volatili gaudeat (ex ejus supposito) olei tamen ratione Aquæ forris aciditatem temperet. Mitior sanè hic Spiritum Vini oleositate sua externum & peregrinum acidum fatisque potens infringere, & proprium (si quod est) minus potens negligere.

§. 38. Verum licet adductorum oleosorum effectum non plane nego; an tamen obrundendo acidum ebrietatem tollant, inde dubito, quia 1.) solummodo amygdalis amaris hanc vim tribuit non dulcibus; cum tamen hæc æque oleosæ sint ac amaræ; 2.) Emulsiones ex seminibus frigidis paucis oleo gaudeant, cum copiosiori substantia aquea constent, & semina quoque aquosiora sint, 3.) quia non omnia oleosa, quæ acidum obtundunt, etiam ebrietatem præcavent, ut olumi hyoscyami, papaveris, ambræ, &c.

§. 39. Ut itaque *Tachenius & Beck.* ex juvantibus concludunt, Ebrietatem à vini parte acida oriri, ita refutatis ipsorum argumentis ex eodem fundamento contrarium inferri posse sequentia probant 1.) quia non omnia, quæ acidum tollunt, Ebrietatem etiam præcavent, hinc amara sal acidum potentissime infringentia, Lupulus, Crocus &c. minime Temulentiam curant. De Absynthio quidem ex *Arculano* refert *Senn. c. I.* Ebrietatem ex Vino curare, sed experientia id refellit, quæ Vinum absynthites maxime ad somnolentiam & Temulentiam disponere quotidie monstrat. Sic de *Croco* scribit *Dioscorid. l. 1. cap. 25.* ex passo sumptum crapulam arcere, sed falsum esse, experientia eorum monstrat, qui etiam ex croco leviter odorato capitis repletionem & somnolentiam patiuntur, unde rectè *Nic. Piso l. 1. de cognosc. & cur. morb.* in specie crocum ebriis vetat 2.) qui etiam ea quæ acida non sunt, inebriant, v. g. Spir. Vini Tart. ama-

ra plura in specie amarulentissimum Opium, quod similem effectum produceret Turca sciunt, v. §. 3. Quia vina austera, ut sunt rubella, minus inebriant, cum tamen austeritas ex acido in subjecto Terræ gignatur (unde concretum oleosum maxime austerum ex Terra Sigill. cum spir. sulphur. artificialiter confici posse tradit Dn. D. *Ermüllerus Coll. Chym. 4.*) quia acida Ebrietatem tollunt, unde potatoribus *Senn. T. I. Prax. part. 2. cap. 6.* commendat acida acetum simplex, vel Aq. Fort. dilutum, conf. §. penult. poma acida, pruna, cydonia, lac acidum, acidulas, &c.

§. 40. Signa diagnostica, per quæ præsentem ebrietatem cognoscere queamus, recenset *Dominicus Leonilucentis M. M. l. 1. c. 20.* sed ignorata causa occasionali certi aliquid pronunciare non possumus, alij enim ut apoplectici cadunt, aded ut quendam per 4. dies male pro apoplectico curatum *Heinr. ab Heer. obs. 19.* annotaverit. Alij delirantium instar varia sibi imaginantur, sic refert *Plater. obs. lib. 1. p. 37.* quendam in platea lunæ splendorem in Terra intuentem existimasse, se videre fluxum profundum & quo natæ esset, vestimenta deposuisse, sic alij pro phreneticis habiti, unde observavit *Borellus c. 1. obs. 56.* mulierem abstemiam clystere ex vino injecto inebriatam, quod ignoranter proximi adstantes errorem quendam à Pharmacopola & Medico commissum opinabantur.

§. 41. Qui aut fiat, quod ex Ebrietate nondum consummata alij irascantur, alij tristentur, alij loquaces sint, alij somnolenti, an se. quod humores affectibus convenientes in corpore nostro moveantur, uti putat *Plater. Prax. l. 1. c. de Temulentia p. 97.* an alio modo accidat, nondum liquet. Conjectem animanda, sicut alias mediantibus spiritibus dirigentem ipsis spiritibus per fumosas sulphur. vini partes obscuratis quiescere à munitis propter ineptitudinem instrumentorum; unde hi liberiores (primo antequam planè à sulphure supprimuntur) pro diversitate conceptarum idearum potissimum exequentur suas actiones. Inde fortè quod *Senigerdus de Tarantismo* scribit, animalcula hæc easdem imaginativæ impressiones imprimere fortius, quibus intentos quos mordent, inveniunt, hic quoque applicari certo modo possent, dicendo: Temulentos secundum ideas agere, quas archæus animæ superioris dominio jamjam liber paulo ante Ebrietatem conceperat.

§. 42. Non negandum interim, temperamenta (non primarum qualitarum elementarium) particularum sanguinis aliquid conferre, inde sanguinei, quorum sanguis ex debita particularum mixtura constat, læti sunt quia in his spiritus celerius & agilius paulo moventur; Cholericis, h. e. in quibus particule urinose oleosæ prædominantur, mobiles sunt & inconstantes, quia spiritus volatiliores & facile disperguntur, unde superficialia saltem fit idearum impressio, & propter hanc actionum facilis immutatio: Melancholicis, quorum sanguis particulis salino acidis scætet, propter spiritus ex sanguine hoc generatos paulo fixiores, impressiones tardius quidem, fortius tamen recipiunt, unde constanter vel ridet vel tristatur, &c. Phlegmatici tandem, & quibus lymphæ obruit sanguinis salia fermentativa, paucos gignunt spiritus, unde citissimè succumbentes somniantur, conf. *D. Ermull. Coll. Instit. c. 16. & Gordon. lib. Med. cap. 2.*

§. 43. Cum itaque non ex sale acido vini, sed sulphure quod ab affectu narcoticum appellamus, Temulentia, oritur, eadem quoque extimescenda sunt mala, quæ narcoticorum suum insequuntur, licet vini sulphur ipsis paulo mitius sit, sensuum nimirum stupor, (*Heinr. ab Heer. obs. 17. hist. I. p. 213. & p. 225.*) & motus debilitatio, ut & ex fixatione aut oppressione spirituum omnium digestionum labefactio *Heinr. ab Heer. c. l. p. 222.* si se. frequentior sit. Alias cito discutitur per somnum, cum scilicet vis illa narcotica à natura jamjam est subacta, spiritusque à vinculis, quibus li-

gabantur, sese expedierunt, pro vini tamen conditione, ægri peculiari natura, loco & tempore solvitur Ebrietas quibusdam 2. l. 3. die vel serius, prout crasso vel tenui vino incaluerunt, *Gall. in Elipp. lib. 2. de Morb. Conf. obs. 19. Heinr. ab Heer.*

§. 44. Optimum igitur & sanitati maxime proficuum est Ebrietatem, quantum in nobis est vitare, quod fit vel abstinendo penitus à vini potu (unde Abstemi dicuntur) suadet hoc prolixè *Deodat. Panth. hygiæ lib. 1. cap. de Ebrietate*; vel corpus certis remediis disponendo, quo vel per alvum aut urinam evacuetur assumptum vinum, antequam vires suas expandat, vel confortando spiritus, quo se ipsos à vinculis, quibus detinentur, liberent. Distinguitur tamen semper Ebrietas ipsa h. e. sensuum & motus cessatio à sulphure vini orta, ab aliis morbis Ebrietatem vel concomitantibus, vel consequentibus, cum hi plerumque ab acido vini, hæc ab ejusdem sulphure dependant.

§. 45. Tutissima præservatio est per abstinentiam quam certis remediis procurari posse, si alias obtinere non possumus) nonnulli Medicorum credunt. Collegit hæc ex aliis *Sachsus in Ampelograph. Sect. VI. Membr. II. ap. 2. de Vini abusu p. 214.* sunt; Rana viridis, anguilla in vino suffocata, lacryma vitis, ova noctua, Aqua fontis Clitorij, urina marina, rad. arb. amara, &c. quibus ex *Francisco Schacchio de Salubr. potu, c. 20. p. 215.* addo nullum in vino necatum, *Albertus N. l. 2. de animal.* laudat sterçus leonis in vino. Conferet etiam lacera viva, vel testudo lactuistris vel semina canthum patiente inscio in vinum immissa, si de ipso hauriat *Captivacc. l. 3. de aff. Ventric. cap. 8. de Sit.* Omnia frequentioribus experimentis confirmanda.

§. 46. Quod si vero medicamenta dicta horreat æger, vinoque liberalius uti cogatur, de quo aulicæ utilitatum conqueruntur, non inutile est corpus ita disponere, ut citissime per alvum aut urinam reddat, quod per os involuntarie ingestum est vinum. Per alvum imprimis evacuat oleum olivarum qd. lentore suo vias lubricas, non tamen cum *Nicol. Pisoni lib. 1. de cur. morb. cap. 6.* statuamus, integrum vini dolium hoc præmissis posse sine Ebrietatis periculo hauriri, *Dominicus Leonilucentis* commendat olivas sale conditas *Sect. I. lib. 1. cap. 20. Brassica coacta* (alij crudam eligunt ad nutum Catonis. Conf. *Jafon. Præsenf. Med. l. c.*) principio mensæ apposita, quam vinum etiam Raphano tribuunt, qui brassicam Græcè *ἡγάθητον* & raphanum dici, nostram vero radicalem *ἡγάθητον* nominati ignorant. *Lang. Ep. 301.* Notetur hic interim vitæ etiam vivam brassicæ odorem fugere. *Forestus obs. 2. lib. 9. Schol. De Meliloto* vid. *Heinr. l. 2. M. M. de intemp. cerebr. calida.* Huc pertinet etiam lac, & omnia quæ primas vias lubricantes reddunt, sit. Pil. Glasij, quas frequenti in usu fuisse biboni compertum habeo, unde etiam pilul. ad Ebrietatem ipse nominabat: similem refert *Rückeman. d'isp. de Ebrietate Jen.* edita.

§. 47. Per urinam movent vel quæ sale salso stimulant, aut sale vol. amaro abundant, amygd. amara, lupulus, ruta, &c. qd. hæc cum sale vini acido in salinum diureticum abeunt, sulphurque vini narcoticum una secum educunt. Eadem hæc medicamenta si paulo fortiora sint qd. spiritus volatiles salios in corpore acuant, quo viscositati sulphuris vincientis commoventur resistere possint, confortando eosdem ab Ebrietate præservant. *Plateri Consilium*, qui *obs. l. 1. pag. 38.* se in conviviis Ebrietatis præcavendæ causa per bihorium abstinuisset vino prodidit, usque ad satietatem comederit, hæc temporibus vix imitandum, ubi ab ovo pocula hauriuntur.

§. 48. Sin autem Sulphur Vini Spiritus jamjam vincetos in triumpho ducat, necesse est, ut vinum, si adhuc in stomacho hæret, per vomitum rejiciatur, qui vel irritatione faucium mediante digito vel etiam medicamentis si opus, excitetur. Accensens enim in Ventriculo

lo vinum ob suppressos aut exhalatos Spiritus Sulphureos per alvum ducere ob merum colicæ passionis, &c. nimis periculofum est, Medicamenta Vomitoria sint: v.g. mercurius vitæ cum melle mistus, faucibus cum penna applicatus vel Oleum nucum penna. conf. *Heinr. ab Heer. obs. pag. m. 227.* vel sapa vomitoria. Monstrat hanc viam ipsa natura sponte sæpius vomitum excitans, unde *Langius Ep. XXX. lib. 1.* suadet, ne dormiat æger, priusquam evomuerit.

§. 49. Tum adhibeantur, quæ vel Sulphur narcoticum mitigent, ut sunt acida, quorum vis infringenda narcosi, uti ex præparatione Opij nata est, ita vini eam proprietatem, qua inebriat & stupidos attonitosque reddit, retundit. Unde Ebriosos, hæc arte sibi prospiciendo ad multos annos perseverare posse, notavit *Platerus obs. l. 1. pag. 39.* conf. *Frambes. Consil. Med. 9. Gabelhof. C. 3. obs. 72.* vel quæ illud à spiritibus dilatando eorundem poros, separant, ut sunt aquea, vel quod melius acida his juncta. Non solummodo E. adhibetur Aq. Font. succo citri aut Acetum diluta, quam *Platerus Prax. lib. 1. pag. 126.* antidotum Ebrietatis vocat, si quantitate majori sumatur, coctæ insignem potatorem, jam longo tempore in dies ebrium, se ne inde labem contrahat, præmunivisse scribit, i. e. vel Acetum ipsi abunde potum ibid. aut lac acidum ebutyratum, *Forestus l. c.* Unde decocta alterantia spiritibus mineralium acidulata, & varij generis julapia ex citro, cydon. gitanat, &c. parata, non sine fructu adhibentur.

§. 50. Illa verò, quæ confortando Spiritus conducere diximus, cum ex genere volatilium sint, adeoque cum acido vini simul ingesta nimium effervescento febris excitare possunt, commovent Temulentis exere pro discutienda somnolentia natibus saltem applicentur aut linguæ. *Hipp. l. 2. de Morbis.* Aqua copiosa calida spongia imbuta caput lavat, & narius cepam purgatam admovet, huc pertinet quoque

castoreum & castorina cum Spir. Salis armoniaci juncta, quod licet pingue & Oleosum videatur, qt. tamen externe saltem applicatur cum Spir. Salis armoniaci, præpoller sal volatile cum Sale armoniaco exhalans Spiritusque nostros confortans, interne verò ratione Sulphuris caput replet, unde hysterica sæpius hoc conquerruntur, quod ipse in Persona Illustri non semel observavi: vel etiam excussio sopore morbis Temulentiam concomitantibus interne adhibetur, v. g. Spir. Sal. armoniaci, Spir. Cc. fulig. plura remedia, qui desiderat, evolvat *Schacchium de salubri potu, Senebergum de Amethystis. Forest. obs. Sachs. in Ampelograph.*

§. 51. Ad Spiritus excitandos non parum quoque conferunt frictions extremorum, & partium maxime sensibilibus: quales in viris testes, & mamillæ in foeminitis, vid. *Gord. lib. Med. pag. 88.* *Rosa Anglic. pag. 726. p. 1164. cap. de Regim. iter per diversas regiones facientium.* Huc quoque pertinet *obs. Heinr. ab Heer.* qui Ebrium per quatuor dies pro apoplectico curatum, & jamjam trepano tractandum vellicando mystacis pilos, ab ebrietate excitavit, vid. *obs. 19.*

§. 52. Adnectenda jam ultimo venit diæta, ubi convenienter ex potu & cibo acida, v. g. cydonia, Citrus, ova acida, serum lactis acidul. acidula naturales & artificiales, Tinctur. martis solaris ut & aquosa, Emulsiones. Somnus convenit, modo rite ponatur, ne supinus jaceat, confer. *Forest. l. 9. obs. 27. Schul.* Si tamen nondum consummata Ebrietas, Spiritus moderato motu excitentur, v. g. per saltationem, pilæ lulum. Inde etiam affectus animi læti, quatenus spir. in motum cient sensum Temulentiam tollunt. Quoad excreta attendatur, si vomitus imminet, aut Urinæ excretio, ne impediatur, ut enim illud cardialgias excitat, ita & subito putrescens urina renibus ac Vesicæ nocet. F I N I S.

DISSERTATIO VI. DE MALO HYPOCHONDRIACO.

Ανευ προοιμίου.

§. I.

OMINIS declaratio utut parum vel nihil ad curationem rectè instituentem faciat, cum ægri non speculantem, sed curantem, arque non verbis sed herbis divitem exoptent Medicum, attamen, quoniam juxta *Scaligerum Exerc. I. Sect. I.* vocis explicatio ad cognitionem rei sit quasi quædam præparatio, & nomina sint rerum symbola; merito & nos mori hæcenus consueto obtemperaturi, de nomine Dissertationis nostræ primum filum ducimus.

§. II. Nomen autem sortitur suum à loco affecto, sc. hypochondriis à *χθῆρ*, quod præter granum etiam cartilaginem significat, teste *Scapul. sub voc. &* à præpositione *υπό* sub, quasi dicas sub cartilaginibus. Hypochondriaca verè secundum autorum mentem, præprimis secundum Anatomiam *Bartholini novissimè editam pag. 13.* sunt regio corporis cartilaginibus inferioribus costarum vicina, extendens se utrinque ad illa cum musculis & internis visceribus simul; Unde & Barbari vocant morbum *mirachialem*, quia in genere Arabibus *Mirach* denotat abdomen, *Vid. SENNERT. lib. 3. Pr. Med. part. V. Sect. I. Cap. I. pag. 505.*

§. III. Acceptio vocabuli est duplex: Generalis & Specialis. Illa quamcumque passionem partium sub hypochondriis & infra hæc sitarum denotat; Quæ ratione etiam in sexu sequiore passio hysterica hoc nomine donari poterit, teste *Barbetti. in Prax. p. 139.* Hæc verò, de qua nobis sermo est, eam duntaxat affectionem comprehendit, quæ focum suum agnoscit ventriculum, materiâ acidâ viscidâ obsessum, & quæ contra distinguitur passioni hysterica: propriissimè sic dictæ; Mulieribus quasi peculiari, & respirationis insigniori difficultate comitatu, qualis rarior apud Mares observatur, ætut in radice & fundamento duo hæc pathemata Hypochondriacum & hystericum mutuo conspirare videantur.

§. IV. Variis autem morbus hic insignitur titulis. Dicitur enim *passio hypochondriaca*, *Affectio hypochondriaca*, *Tartarus hypochondriacus* Chymicis, *Affectus flatuosus Diocli & Aërio* ob ingentem flatuum copiam, *Mater Scortuti Barbetto* salutatur *c. l. Morbus rescicatorius seu siccatorius Hippocrati* audit *Lib. 2. de Morb.* Nonnullis *Melancholia Hypochondriaca* dicitur, quamquam multis hoc malo laborantibus Melancholia non eveniat; interim tamen plurimi Melancholiâ laborent affectione hypochondriaca correpti. Germanis vocatur *morbus costis nobis subjacens*, sive *morbus Eructorum*, non quòd literati soli hoc morbo sint obnoxii, sed quia plurimi hoc malo vexantur, qui intra chartas continuò abdomen comprimant, itaut liberiori descensui Diaphragmatis via intercipiatur; unde tardior humorum sit circulatio, de qua plura in progressu.

§. V. Hisce paucis præmissis ad realem definitionem nos accingentes dicimus. Affectionem hypochondriacam esse dolorem gravativum & constrictorium pri-

marid ventriculi, diaphragmatis & totius mesenterii dependentem ex convulsione nervorum dictarum partium, subortâ ob visciditatem humorum acidam, vellentem primas vias, in specie verò ventriculi partes nervosas.

§. VI. Genus est dolor, ægrotum nemini ignotus, qui revera nihil est aliud, juxta *Brünonem in Dogmat. Medic. p. 169.* nisi symptomâ sensus tactus nimium aucti. Hunc dolorem *gravativum* esse & *constrictorium* satis indicant patientium quærelæ, molestiam sententium similem ei, quæ à pondere aliquò premente orti assoler; cum qua simul partes nervosæ vicina, originem nervorum suorum eandem obtinentes cum nervis insertis in sinistram ventriculi orificium, versus hunc sese contrahunt, ipsi ventriculi fibræ, simili spasmo unâ affectis.

§. VII. An morbus hic veteribus etiam fuerit cognitus, determinare nolo; cum lis sit de lana caprina, parumque ægri & Medico conducibilis. Arbitror tamen eundem iis occurrissè, licet non sub appellatione hæc cognitus, nec ad eò atrocibus stuporibus symptomatibus. Nam uti crescentibus delictis crescent pœnæ, sic etiam erescuntibus luxuriæ & diætæ erroribus, quid mirum quod atrociori furore nos infestent morbi, qui veteribus tanta cum severitate grassantes non obrigerunt: Ob quam causam veterum quoque descriptiones nonnulli mitiores, cum nostris tamen convenientes morbos proponunt.

§. VIII. De partis affectæ denominatione tot videntur litiga, quor ferè hodiè extiterunt Præctici. Sunt enim, qui nullam determinatam in H. M. affici existimant partem, ideo forsitan, quia observarunt nonnunquam in acerbis passionibus hypochondriacis patientes non habere, de qua abdominis parte specificè conuertuntur. Alii, quorum animos lasciva varietatis persepserit aviditas, varias elegerunt partes, ob quas affectionem hanc in varias dissepserunt species, prout fecit *Matth. Martini de Morb. Mesenter. p. 152.* distinguendo in Mesentericam, Stomachicam, Epaticam, Splenicam, Cardiacam, Hystericam, Hæmorrhoidalem, Melancholicam seu Phantasticam. Præ cæteris Phantasiæ mirè indulgentissimi, qui spatium istud inter stomachum & diaphragma pro sede ordinaria aut saltim pro nido tot flatulentiarum existimant: Inter quos fuit *Levin. Fischervus*, qui edidit peculiarem Tractatum *de loco & foco Mali Hypochondriaci* per motus *aph. 57. sect. 7. Hipp.* Venæ portæ ramos & arteriæ cæliacæ & mesentericæ ut plurimum accusat *Sennert. I. ibid. 3. part. V. sect. I. cap. 2. pag. 506.*

§. IX. Missis hisce & aliorum plurimorum sententiis unicam cum *Highmoreo pag. 63. & Barbetti. Prax. pag. 140. Hawksteter Derad. V. observ. aliisque* agnoscimus partem primariò affectam ventriculum: Si quidem id testatus partim *dolor* patientum perceptus in scorbiculo cordis, loco naturali orificii ventriculi; Interim planè non negamus, sæpius etiam intra curvaturam intestini coli sigmoideam hæere tam viscidam

viscidam quam *Scybalæ* nimium indurata, dolorem tunc per consensum causantia; unde tunc quærela insinuat de dolore hypochondrii sinistri sub costis inferioribus spuris; sub quo simul ventriculus à subjacente colo flatibus expanso atque sic vehementior dilatato comprimi solet. Partim testimonium perhibet de rectè assignata parte affecta *Medici Curatio*, quippe qua conitat vix meliori via ratione posterioris abigi malum quam clystere applicato; ratione verò prioris asserti vix citius remittere dolorem, quam præmissis præmittendis, exhibitio Vomitorio. Quapropter recordor sæpius quorundam Medicorum, de Literatis pro mali hujus tam præservatione, quam Curatione largiorem Vini interdum assumptionem vomitu comitatam suadentium, quo materia viscida in primis viis collecta evacuetur, & ansa multorum morborum præcipiatur.

§. X. Porò dum in definitione asserti simul compati diaphragma & mesenterium, neutriquam de foco morbi debent intelligi, quasi in hisce partibus materiâ aliqua colligatur, quod jam antea rejectum & sequentibus rejiciatur; sed quatenus in consensum dictæ partes ob fibras ventriculi convulsas rapiuntur. Simulac enim ventriculus in dolore hypochondriaco convellitur, diaphragma Structura namque nervorum & membranarum in universo corpore habet se adinstar chordarum tenarum & inter se connexarum? Unde uno loco una fortius pulsa per consensum altera quoque movetur, & pars à parte afficitur. *Vid. Voiliss. in Anatom. & Pathol. Cerebri It. Carthef.* Quamobrem quamcumque ventriculi exorbitantiam expiare tenetur diaphragma, quod quia tendinibus suis costis spuris & processibus suis lumborum vertebrae implantatur, sequitur, ut & ingentem percipiamus dolorem in costis spuris & vertebrae abdominis; Quoad anteriora adinstar caltuli nephritidem inserentis. Cæterum quia nervus intercostalis diaphragmati propagines suas communit, fit ut convulso diaphragmate in consensum quoque trahantur musculi respirationi inservientes cæteri, in specie autem quoad partes posticas. Ex quibus nervorum & hinc musculorum & membranarum spasmus, multi juges patientium detestations doloris tensivi, dorsalis præsertim nonnunquam ad vertebrae colli usque protensi, quod ipsum præterlapso anno proximo meo (si Medico imbecillitates referre proprias decus est) testari possum exemplo, suboriuntur. Exindè quoque facile licet colligere, quomodo sæpius in hypochondriacis asthma aliqod siccum natales suas nanciscatur. Imò quomodo in hypochondriacis adeo frequenter symptomatum præfaktorum societatem appetat Cordis palpitatio. Hinc æquè non ineptè, aliquis vocitaverit Passionem hypochondriacam Epilepsiam ventriculi.

§. XI. Causam efficientem proximam præcedentibus innixus fundamentis statuo convulsionem nervorum à materiâ viscida, acida excitatam, quam veteres succum atrabiliarium seu melancholicum acidum salutarunt. *Vid. Senn. Lib. 3. part. 5. sect. 1. cap. 3.* Modus vero generandi, ac natale solum, ut debite assignaretur huic succo, tot veterum ac recentiorum quorundam sunt ventilatæ sententiæ, quot in pervestigatione partis affectæ colligi potuerunt discrepantiæ. In hoc tamen fermè conveniunt omnes, quod naturam hujus succi acidi obvelare nequeant, ac propterea materiâ viscidam acidam accusent, utur in minera determinanda discrepent, ac Lienem hujus infortunii, cujus tamen infons est, corpori humano ingruentis injuriosè insimulent. Attracticem enim facultatem præ reliquis visceribus an sibi soli vendicat lien, ac totius Massæ sanguineæ quiesciliæ seu partem chyli terrestris in sinu suo colligat ac foveat, ventriculo pro exigentia communicet, permittantur autem ut dubitem. Omnes enim humores,

sicuti in reliqua viscera pulsu moventur, & nullus naturalium corporis partium appetitus pro nutritione earum demonstrari potest, quem tamen recentiores nonnulli asserere non erubescunt; Ita nec oscula vasorum intra ventriculum hiantium esse providentia lienis chyliifuga (ut licentia omnium ita loquar) ut per vas breve nervosum chylus absorptus tradatur; neque peculiare ductus & lienis succum acrem in ventriculum & hepar vehentes concedere possumus; Quod utrumque in *Cornel. Consensum.* proponente illam sententiam *Prog. VI. de Nutricæ. p. 248. & hanc ibid. 244.* vehementer miror. Quarum hæc satis refutata est ab *Harvæo* & aliis, quia venæ non ad partes vehunt, sed ab iis revehunt id, quod per arterias cordis impulsu promanavit. Hanc verò prosternere videntur aspleniorum canum testimonia, qualia cum *Dicemerbrockio* mihi quoque sunt cognita, qui æquè voraces sunt ac benè digerunt, quam qui adhuc splenem in corpore suo possident. Deinceps succum hunc acidum fore lienis magis hostilem quam proficuum, satis demonstravit *Tach. n. in Hipp. Chymic.* eò quod omne acidum extra ventriculum sit naturæ inimicum, & ansam potius præbeat scitro lienis sæpiissimè in hoc morbo obyententi; qui quando obtingit, potius est productum morbosum quam causa morbi. Proinde maxima autorum turba obicem sententiæ meæ non ponent, accusantium lienem primariam sedem Mali hujus, cum dolor maximus non circa lienem sed costas spurias percipiatur. Quinimo in ejusmodi patientibus lien referente *Sylvio Lib. I. Prax. pag. 82.* optime constitutus fuit reperiendus; Hinc etiam neque ex liene, neque hepate, neque diaphragmate per vomitum, quod evacuat in nostro affecto, cum tanto levamine proximè prodit, sed saltem ex ventriculo. Multò minus spatium inter diaphragma & ventriculum idoneum hujus materiæ colligendæ est repertorium, cum lymphæ aut cruor extravasatus statim putredinem concipiat. Uti nec mesaraicæ venæ sunt gazophylacæ hujus inquinamenti, quæ statim in tumorem attollentur, ac circulationem sanguinis sufflamando graviorum morborum existerent minere; puta inflammationum.

§. XII. Dico ergo, materiæ istius officinam primariam esse Ventriculum, id quod indicant frequentes ructus; vomitusque acidi. Ructus quod attinet, originem ducunt materialiter & proximè ex materiâ viscida, intra quam effervescentiæ motu successivè generantur, & in qua turgescite, non aliter atque aer intra bullam includuntur: ita ut quò viscidum in corpore sit copiosius, eò etiam copiosior fiat flatuum proventus. Quod ipsum duorum liquorum Chymicæ monstrat mistio, quorum si alter substantia spissiori abundaverit, largior longè flatuorum halituum produceretur copia. Videntur autem ructus tales seu flatus maxima sui mole nil aliud esse, quam aer, latitans intra materiâ viscidioris ex assumptis alimentis genitæ poris, qui ex iisdem, præsertim alcalicarum particularum spatiosis, per irruens acidum, sub mutua horum activitate extrusus, virtute sua elastica se pandit, & subtilioribus materiæ effervescentis halitibus sociatus, erumpens tandem, eadem cum alimentis assumptis quoad saporem & odorem ferè prodit qualitates. Hi verò (vomitus nempe) quod citra omne dubium sint acidi & corrosivi, patet ex dentium, quos allidunt, stupore. Imò *ex obs. Highmorei* constat, vomitum hypochondriacum sæpè labia, linguam, fauces & guttur exulcerasse, *vid. cit. Aut. p. 150.*

§. XIII. Quando simul intestina tali materiâ flatuosa sunt adimpleta, tunc murmuræ & crebri adsunt horborygmi: Dum verò visciditatem suâ in cellis intestinorum, imprimis coli, hæret, acore suo, pertinaces dolores & lancinationes pituitæ veterum vitæ adscriptas inferre assoler. Hinc sæpè conuertuntur ægri,

se percipere infarctus in abdomine, & monstrando locum situm coli sub stomacho exacte delineant; unde & ut plurimum Malum Hypochondriacum comitatur passio colica. Hic chylus vitiosus in massam sanguineam delatus, spissam & fermentationi imparem eandem reddit, ex qua radice multivaria morborum monstra progerminant. Nempe per circulationem sanguinis ad reliqua viscera derivatur, in quibus hærendo ab acido suo vitioso magis magisque coagulatur, tumores & infarctus varios inducit, diversis dolorum speciebus comitatus; quatenus acidum nervosis inimicum partibus fibras harum convellit, variosque spasmos & convulsiones, hincque dolorosa pathemata non raro inducit.

§. XIV. Qui Malum Hypochondriacum cum *Paracelsi* à Tart. quodam acido vel etiam veterum *Melancholia* acida ortum suum ducere asseret, à vero multum non aberravit. Siquidem hæ sententiæ omnes eo collimant, ut statuant acidum viscidum, quod subinde in nimiam fixam degenerat naturam, unde nunc Tart. quendam acidam, nunc vitriolicam stipticam indolem emulatur (qualem observamus in succo inspissato corticum viridium nucis juglandis, quem succum non nemo sub titulo vitrioli vegetabilis miris modis recommendavit) quatenus scilicet partes quadam terrestriores excrementitiæ latentes intra reliquias alimentorum, ab acido nimium exaltato solvuntur, ut sese intimius misceant partibus Salinis acidis, ex quarum textura mutua, quasi vitriolici aut aluminosi saporis concretum emergit. Siquidem in hypochondriacis reperiri licet partes terrestres; quæ tamen adinstar Salium ob nimiam fermenti aciditatem intus sunt solutæ, ut si experimentum fiat subtilissima filtra penetrare queat, quæ tamen ab acidi consortio stipticam Vitriolicam vel aluminosam naturam exhibent.

§. XV. Causæ remotæ sunt variæ. Ex naturalibus est Temperamentum ventriculi, veterum dictum frigidum seu melancholicum; Neoreticorum Dyscrasia acida, maxime frequens in regionibus nostris borealibus, & convenit utrique sexui ac omni ætati, tam juvenili quam senili.

§. XVI. Ex non naturalibus est aer acris, constans ex Salibus actibus in ejus poros elevatis, & à copia aquosorum effluviis dilutis, observabilis tempore autumnali & verno, auditque nostris Germanis *Tempus Rheumaticum*. Hinc ejusmodi aer inquinando Salivam sese in ventriculum insinuat, ibique reliquias in stomacho hærentes vitioso sapore inquinat. Ex alimentis omnes panes non rite fermentati, pulvis compositæ ex aqua & farina non fermentatæ, pisces & carnes fumo induratæ & non rite masticatæ. It. Cerevisiæ non bene fermentatæ. Porro quies nimia symbolum addit, quia continuè sedentes compriment abdomen, & diaphragmatis motus, uti dictum, inhibetur. Jam verò abolito hujus motu & compressis musculis abdominis alimenta diutius immorantur ventriculi cavo, exindeque nimium fermentando partes eorum terrestres cum salinis dissolvuntur. In hoc passu hepar quoque continuè comprimitur, quo ipso & succo biliolo in tantum sufflaminiatur; exitus, quare degenerat ex succo amaricante in lixiviale alcalicum nimium. Hinc facti nimium fixi succi in intestinis excitant largum flatuum acrim proventus. Quapropter sæpe Malum Hypochondriacum comitatur species quadam Colicæ, & bene Scorbutus inde oriundus sub uno titulo tractatur à *Barbette*.

Porro ex rebus non naturalibus multa conferuntur huc excretionem suppressæ: Hinc virginibus & mulieribus gravidis ob suppressionem mensium sæpe accidit. It. viris totaliter veneris usum intermittentibus. Suppressis enim excretionibus vasa nimium replentur, hinc sequitur tardior humorum circuitus, & conse-

quenter incrassatio eorum. Quæ ratione somnus quoque nimius magis nocet quam recreat, ad tardiora circulationem humorum ansam præbens, imprimis qui statim post cenam capitur, nisi patientis consuetudo aliud nos doceat, *juxta aph. Hipp. 50. Sect. II. Vigiliæ* è contra nimiam etiam noxam inferunt musculis diurnam agitationem corporis defatigatis & hac ratione tardiora motum humorum procreantibus.

Neque à materia solum hætenus depicta viscida acida id dependet mali; sed etiam à principio activo s. Archeo nervos dirigente p. n. irritato. Sæpius enim ex sola iracundia malum hoc invasisse quosdam testatur experientia. Quo in casu æque pati videtur anima nostra, atque satis eruditè ab *Exc. Dn. D. Ammanno P. P. Lipsiensi* in deliriis ac mania pati judicatur. Animum enim, non corpus sentire certum est, idque fit, quatenus est in cerebro; non qua membra corporis actuat, *vid. Carref. in Dioptr. cap. IV. p. 67.* Hinc quoties vel Ecclasi vel altâ contemplatione distracta velut extra corpus ponitur, toties sensus externi stupidi quasi & semianimes observantur.

Ex p. n. sunt omnes species suppressæ excretionum jam enumeratæ. It. febres malè curatæ imprimis intermittentes. De quibus *vid. Paul. Zachias.*

§. XVII. Differentiæ Mali Hypochondriaci fit in adfectum & hæreditarium. Illud jam hætenus est inculcatum. Hoc à parentibus propagatum.

§. XVIII. Citra ambages Signa Diagnostica recensens hæc: Dolores gravitativi & tensivi in regione lumbari incipientes, & gravissimo contorsionis sensu hinc inde in abdomine oberrantes, anterioraque versus contorquentes, imò ad vertebrae colli protractæ adesse solent. Ubi malum est confirmatum, exacerbationes suscipit sumptis cibis, ubi solent adesse phlogosæ ac respirandi difficultas. Interdum vomendi conatus jejuno præprimis stomacho. Flatus & ructus ferè sunt continui, ut & contumacissima alvi obstructio, Vertigines, Cephalalgie anxietates, ad somnum propensio, terrores & tristitiæ citra manifestas causas mentem perturbantes. Interdum viri iis vexantur, quibus mulieres aliàs sunt obnoxie hysterice. Pulsus sunt vari: Inæquales & omni ferè momento mutabiles in Paroxysmo Extra nunc pulsus adest magnitudine moderatus & tardus. Urina ut plurimum est citrina recenter mista & in tantum crassa, ut pellucida. Interdum turbida & pallida cum copia Salium. Postquam verò aliquamdiu steterit, precipitatur in materiam viscidam copiosissimam & sabulum ruffum gryseum, unde & Medicastri utpl. acculant renum calculum, quia in lumbis percipitur dolor, quod sabulum tamen in urina tale non existit. *vid. Helmont. Tartarus infans.*

§. XIX. Prognosis quod concernit, ea sequens esse poterit. Quod malum hoc in incunabulis adhuc bene edomabile sit; Quod si verò adoleverit, actuosissimam sæpe Medici illudat industriam. Ubi Cephalalgie non adfunt contumaces, neque appetitus prostratus est, & flatuum ac ructuum continuus non est proventus, spes salutis adhuc superest. Si altas radices egerit; progignit non degenerem sobolem Scorbutum, *vid. Prax. Barbettiana.* Scorbutum autem qui dixerit, larvam malorum dicit. Hinc contumaces palpitationes cordis, Melancholia, agrypnia, Ephialtes, nonnunquam etiam Epilepsia, & quidem talis, ut juraveris malum dependere à Dæmone, imprimis in mulieribus, supervenire solent. Quod si hoc malum non curetur, ac vomitus niger superveniat, uti sæpius observavit singulari honore amoreque machandus *Dn. D. Petermannus*; funestum est signum, & plerumque presso pede sequitur mors. Si à scybalis diu retentis contumacissima adsit alvi obstructio, periculum est, ne ad volvulum aut inflammationem tandemque sphacelum secuturum disponat. Hæreditarium

Malum hypochondriacum nunquam admittit curationem plenariam.

§. XX. Curationem legitimam instituendam secundum certas indicationes subministrat triplex Fons. Ex fonte Chirurgico commendant quidam Salvatellæ sectionem; quæ tamen, cum præ aliis venis nullam habeat prærogativam, prout ex circulatione sanguinis notum, non aliud à reliquis auferat ægro auxilium. Hac tamen ratione admitti posset Ven. Sect. quod citiorem cursum humorum promoveat, & ita convulsione partium nervosarum forsitan stagnantem sanguinem in motum rursus suscitaret.

Fons Pharmaceuticus dirigitur juxta has indicationes: 1. Acidum viscidum temperetur. 2. Temperatum evacuetur. 3. Convulsiones per anodyna sedentur. Hinc ex regno vegetabili offert primo omnia antiscorbutica, quæ quia participant, de Sale volatili magnam noxam inferente hypochondriaci, cum aliis sint miscenda. In genere conveniunt aperientia dicta Epatica, Splenetica, & omnia stomachica, ut sunt Absynth. fumar. Card. Bened. Chamædr. Chamæpept. Scolopendr. It. Rad. Gramin. armorac. acor. polypod. filic. helen. fœnicul. It. Salia lixivialia Sal. ablynth. Cihor. Sal Stomachal. Mynf. Sal compos. quod ex remanentia Spiritus Sal Ammoniaci destillati elicitur, egegium diureticum dictum digestivum hypochondriacum. It. cit. herb. Efl. decocta, infusa. Succis expressis amaricantes vegetabiles. Egregia quoque ex myrrha, Gumm. Ammoniacum. Hinc Pil. ex Gumm. Ammoniaco Quercet. satis proficua sunt.

Ex minerali regno omnibus palmam præripiunt Martialia. Inest namque vis insignis Marti Acida absorbendi teste Chymia. Noretur tamen, ut semper admisceantur alia. Si enim Mars concurrat in acido fortiori degenerat in Vitriolum, quibusdam nauseosum, imò Vomitorium, præsertim si Mars impurius fuerit, & tantillo licet Veneris contagio inquinatus, à quo Vitriolo tunc intra corpus emergente pertinaces vomitus superveniunt; aliàs Mars cum spiritu volatiliore sulphuris illitus, resolvitur in *crocum Martis saccharinum*. Reliquis omnibus præfero *crocum Martis cum Salib.* Dum enim Salia lixivialia concurrunt c. limatura Martis aggregiuntur partes acidæ Martis, quo factò destruitur structura corporis Martis, & crocusque in corpus adsumptus saltem est alcalicus, quia ab acido ventriculi ita coagulari nequit, ut induat perfectam naturam Vitrioli, destructo prius acido minerali. Deinde laudo hinc pulverem Martiale Antimonialem compositam ex part. Mart. & 2. p. Antimonii, fixatamque per Nitrum in 3. pla. proportione additum, ex quibus sit medicamentum blandius ipsa limatura Martis.

Dein adhiberi possunt Tinct. Martiales Tinct. Mart. Zvelff. Efla. Mart. dulcis, quam non inagni tamen æstimo ob crudum Martem, nisi mox adhibeatur cum subsequentiibus purgantibus. Quomodo extr. Mart. c. succ. pomor. potest assumi inter Pil. purgantes.

Porro incidunt & corrigunt suo modo acidum Tart. Vitriol. Tart. chalybeat. Tinct. Antimonii Tart. terra Tart. fol. Spir. Tart. volat. Spiritus Carminativ. de tribus Spiritibus Sal. Ammoniaci c. liq. ex terra Tart. sol. mistus pro secreto ab aliquibus habetur. Nitrum depuratum etiam recommendatur hic, præsertim ubi flatus aut phlogosæ magis urgeant, cuius usu desperatos hypochondriacos ad externam ferè maciem deductos aliquando feliciter curavit *Bartholet. tr. d. Dyssnae lib. X. cap. 4.* Elix. Proprietat. Elix. stomach. *Dn. D. Michael.*

Ex animalibus profunt omnis generis præparata ex

ossibus. Et ex Martinis v. g. C. C. Mater perlar. Corall. ocul. Cancror. &c.

Acidum viscidum incisum & correctum sensum atque sensum evacuetur s. per superiora, s. per inferiora; alvus verò quantum possibile servetur continuè aperta. Inter evacuantia hæc vomitoria palmam præripiunt. Unicum enim Vomitorium plus præstabit, quam decem purgantia; habitò tamen respectu ætatum sexuumque. Propinantur autem præcipuè in infuso. In omnibus enim vomitionibus ventriculum aliquantisper repleri conducere arbitror, quò viscidæ peccantes particule facilius egerantur, cum aliàs saltim inanis sequatur vomendi conatus. *vid. aph. 13. Sect. IV. Hipp.* parum autem interest, utrum ex Antimonio crudo, Mercurio vitæ, succin. Antimonii, Croc. metall. simpl. vel absinthiac. Mynf. parum quoque interest, utrum ut nuda infusa adhibeantur, an verò inspissentur in tantum cum saccharo in consistentiam Syrupi, vel etiam in formam pulveris mutantur, uti ex Mercurio vitæ & Cryst. Tart. per infusionem, filtrationem, & evaporationem fieri potest. Noretur igitur, ut extrahendis addatur Acidum, aliàs nihil extrahitur.

Purgantia verò sunt lenia; fortiora enim pessima inferunt intestinorum symptomata, ægroque disponunt ad dysenterias, tormina & diarrhæas. Hinc profunt hic pil. ex Ammoniac. Quercet. supra laudatæ, quæ possunt acuari stimulo de Colocynth. qui sunt egregii, Radix Helleb. nigr. quoque prodest faris, si ve adhibeatur inter infusa, quæ non ultimum in hoc affectu sibi vendicant locum; si ve inter pilulas.

Rhebarbarum tanquam aptissimum & promptissimum alterans & evacuans laudatur à *Rhed. Cent. 2. obf. 2.* tam infusum, quam decoctum. Aloëtica multum etiam hinc sunt in usu, quo etiam pilulæ Francofurtenses pertinent. Verum omnia aloëtica plus nocent quam profunt, propter virtutem adstrictoriam, quam post se relinquunt ordinariò, hinc corrigatur hæc vis Mercurialia.

Tertia Indicatio obtinetur per omnis generis sedativa seu confortativa, v. g. Cinnab. Antimonii, Dent. Equi Mar. præpar. Ebur. f. Igne Unicorn. præparat. Ungul. alc. præparat. Ex quibus speciebus præstantissima sunt preparata; quibus admisceri poterunt opiat. v. g. Efl. Op. ad mod. Langlott. Laud. opiat. Extr. theriacal. Et in sexu sequiori Castoreum & exinde parata Efl. Extr. Aquar. hirund. c. Castor.

§. XXII. Clysteres hic profunt emollientes & abstergentes, si scybalæ in intestinis malum hoc inferent: Si causa verò in ventriculo hæreat, dubito de ipsorum usu.

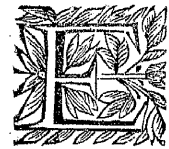
§. XXIII. Formulas hinc annexere est replere paginas variis ambagibus & conspurcare atramento. Committuntur enim cujuscumque prudentis & exercitati Medici judicio arbitrio, pro ratione circumstantiarum ætatis ac sexus curam gerentis. Ideoque ultimo saltim loco ad rectè instituendam dietam, observetur in omnibus temperantia, & videntur ea, quæ supra expositæ causæ mali hujus nutrices esse possunt, v. g. Pisces & carnes salitæ & fumo induratæ. It. Acida varia & omnis generis talia, quæ lympham viscidam, acrem aut acidam in corpore producere & sustentare valent. Et si qui sunt, qui Medici consilia irridere non erubescunt, aut sordidis avaritiæ vinculis detenti Medici opem non querunt, sciant, quòd non meliori damno ipsorum consulari salutem, quam si studio protractis moris convalescendi Mors morbos ipsorum imponat finem. FINIS.

DISSERTATIO VII. DE DOLORE HYPOCHONDRIACO, VULGO SED FALSO PUTATO SPLENETICO.

Q. D. B. V.

PROOEMIUM.

LEGANS certè est illa comparatio, quam inter hominis, annique ætates instituit *Ovidius lib. Metamorph. 15.*

*Nam tener, & lactens, puerique
simillimus ævo*

*Vere novo est, tunc herba recens, & roboris ex-
pers*

Turget, & insolita est: & spe delectat agrestes.

Transit in ætatem, post ver, robustior annus:

Fitque valens juvenis, neque enim robustior ætas

Excipit Autumnus, posito fervore juvenæ,

Maturus; mitisque inter juvenemque, senemque

Inde senilis hyems

hominis & anni ætatibus illæ Scientiarum, Artiumque respondent; nam, ut rectè *Sapiens* loquitur *Seneca: Multum egerunt majores nostri, sed non peregerunt, multa agenda restant posteris; nec ulli post centum annos exercendi ingenii deerit occasio:* Ita legimus, *Artis Pietoris* aded tenera principia fuisse, ut rebus pictis nomina addiderint, eandem verò progressu temporis ab *Apelle* vel optimè excultam, ac Naturæ matris fatum egregiè adumbratum fuisse; Ita medicamentorum luxuriosa jam seges, de eorum singularem agnita virtute surrexit; Imprimis tamen cum illis comparari potest, partium Humani Corporis structura & usus cognitio: Hæc olim paulò obscuriori caligine mersa erat, inde verò ab *Hæruæo*, *Conringio*, & forsitan priùs à *Paulo Sarpà Veneto*, motum sanguinis indicantibus, nonnihil firmiori talo inniti cepit, ac etiamnum novas vires & robur acquirit, majores à seculi hujus felicitate expectans. Maximè verò omnium controversa fuit hæcenus sententia de vera structura & usu *lienis*, veteribus huic multos morbos adscribentibus, recentioribus verò ipsi patrocinantibus. Et horum quidem Clarissimorum Virorum vestigiis insit ntes, & nos in præsentiarum *lienam* à doloribus ipsi vulgè tributis vindicare, eisdemque *colo* potius adscribendos esse, demonstrare conabimur.

CAPUT I.

Historiam doloris Hypochondriaci recenset.

§.1. **S**I quæ alia totius corporis regio, utique tertius venter, abdomen qui vocatur Anato-

micis, variis ac frequentissimis cruciatur doloribus. Inter plurimas autem, quas hic includit partes, primariò *Intestina* dolorosè affliguntur in morbo scilicet iliaco, dysenteria, tenesmo, dolore lumbari, colica, passionibus Mulierum hystericis, doloribus in & post partum, doloribus scorbuticis, convulsivis, nephriticis, aliisque similibus. Causas frequentiarum horum dolorum inquirentes principem locum tenere videmus confluentiam succi bilioli salin. volat. oleosi, & succi pancreatici salin. acidi, cum chylo, ejusque relicto *intestina* incrustate muco; nam ex horum sub finem duodeni concursu, non potest non à particularum imprimis salinar. hos liquores componentium, diversimoda constitutione insignis oriri agitatio & effervescentia, quæ in sanis quidem blandè ac sine omni molestia peragitur, in statu verò morboso hæc ipsa sapius augetur, subinde etiam insigniter depravatur, quando videlicet vel chylus, in ventriculo non benè coctus, contumaciter spernit *Imperium Triumvirale* (ut hoc nomine succum biliosum, pancreaticum, & pituitam intestinalem indigitare cum *Sylvio* liceat) vel etiam quando horum unus alteri prædominari studeat, vel ex læsa constitutione vitiosè cum altero effervescit, hinc enim illæ lancinationes, distensiones, tormina, frigora, æstus, similesque molestiæ modò vagè modo fixæ in abdomine oriuntur, de quibus ægrotantes acerbè ut plurimum conqueri solent. Altera ab hac causa & frequentia flatuum, vitiosæ effervescentiæ perniciosa proles, quibus dum à pituitosa intestinorum diluta crusta, similiter ac à præcipitatis partibus debitò terrestrioribus, feculentioribus, viscosioribus, via includitur, fit, ut *intestina* distendantur vehementius, & quasi violenter divellantur cum acerbò patientium cruciatu. Accedunt his tertio loco nervi funiculi, *intestina* frequenter cingentes, ex insignioribus ac mirabilibus eorum in mesenterio plexibus, ut ad alias abdominis partes, ita specialiter ad *intestina* distributi, à quibus sive per essentiam irritatis, sive per consensum cum aliis corporis partibus affectis, variis spasmodici, convulsivi ac acerbissimi dolores, modò in una abdominis parte separati, modò verò conjunctim in omnibus ferè simul excitantur.

§.2. Hos inter dolores, si quis alius acerbis contumax & sæpè recurrentis, est iste dolor abdominis, qui percipitur

CAPUT II.

Subiectum Doloris Hypochondriaci declarat.

§.1. **S**plenis viscus usitate incusari, ex dictis non nisi nusquam quotidianis vulgi querelis patet; Nos tamen adæquatam affectus hujus Subiectum esse dicimus *intestina sub hypochondrio sinistro delitescentia, tam tenuia quam primariò crassa, & ex his quidem frequentius intestini coli istam partem, quæ hypochondrium sinistrum occupat, & ubi colon ex ampliori cavitate artius nonnihil constringitur; ut optimè observavit G. Bauhinus, simulque angulari figurâ curvatum ad renum sinistrum descendit; Est enim hic locus aptissimus, in quo aut scybala indurata hærerè, aut mucilagines acidæ stagnare, aut flatuum impetus cohiberi; retrudè, ac retroflecti possit; Ex quibus quid aliud quam dolorum varii cruciatu, lancinationes, risiones, punctiones, distensiones subnaſci possunt; teste *Hildano cent. 5. obs. 8. ubi ita habet: Cum excrementa, in superiori & capacissima intestini coli parte, in globos magnos, prout capacitas ferebat, indurata, à flatu versus hanc angustiam magnâ eum violentia pellantur; accidit, ut non nisi summo cum dolore permeare possint; Ex intestinis vero tenuibus, eam jejuni partem, quæ à lumbis liberius in hypochondrium sinistrum assurgit, ibique incurvatur, simili dolore interdum quoque sed secundario tantum affici, omnino cum *Sylvio* asserimus. V. *Sylv. prax. p. 147.* utur rariùs hoc ipsum contingere soleat.**

§.2. Quod si exactè consideremus, quæ circa tales ægros eveniunt, vel sponte asserti nostri veritas se manifestat; Situs enim doloris, exactè ad *colis* situm & conformationem ibidem locorum se conformat, descendens subinde deorsum nonnihil ad renum usque sinistrum, aut extendens se sub costis nothis non parùm versus hypochondrium dextrum; Imo evenit interdum, ut similis dolor, qui antè erat in hypochondrio dextro, successive transferatur ad sinistrum, ibique fixâ sede firmata atrocius affligat; Unde etiam est, quod *Clysmata* tam poterant ferant opem, præsentaneumque interdum sunt remediunt, quod & contactus & virtus eorum hæc imprimis pertingat. Accedit, quod quò contumacior est alvus, eò dolor sit atrocior, & quo illa fluidior, eo hic remissior; Item quod excretio flatuum malum levèvet, quos ex *liene* proficisci quis asserat? Quin hæ ipsi potius nullibi magis quam in *Intestinis* specialiter vero in *colo* stabulantur; Econtrà *lien* ratione sitis, qui est sub costis, ita ut ultimam harum infimo suo extremo vix ac ne vix quidem contingat, tumorem vel visibilem oculis offerre, vel manu palpabilem tactui representare nullo modo potest, id quod tamen veterum volunt asserta; nisi forsitan laxata admodum vel rupta sint vincula, quibus diaphragmati, omento, ventriculo, locisque vicinis annectitur; quale exemplum in *Obs. 3. M. Bogdan. affixis Cyltro Anatomico Ixyeri* prostat; vel ab humore in eo stagnante in immensam molem assurgat, de quo *Vid. Malpigh. de structura & usu viscerum, ubi de liene, vel etiam ipsam lienis parenchyma*, modo texturam hæc membranofam ita appellare fas sit, enormiter excrescat; observante *Bartholin. C. 1. ep. 62. p. 254. & C. 4. ep. 13.* Quæ omnia tamen rarissime fiunt, cum dolor hypochondriaci sit frequentissimus; & posito illa adesse, talia symptomata qualia hypochondrio sinistro dolentes habent, non inferunt, de quo infra. Præterea, ratione parenchymatis adeo inflari nequit *lien*, ut in sinistro hypochondrio extuberet, & admota manu cum murmure tumor intus occultetur, id quod soli *colo* ibi locorum proprium; Nam *splenis* parenchyma, adeo ineptum est extensioni à flatibus, ut etiam nisi magna vi in exempto exsiccatoque flecti possit. Omnes itaque *splenis* dictas inflationes, potius

K ij flatuum

percipitur sub hypochondrio sinistro, & quem ad imitationem *Clariff. Sylvii lib. 1. prax. cap. 14. §. 6. Hypochondriacum* vocabimus. Percipitur scilicet dolor gravissimè lancinans & pungens, interdum simul distendens & vehementer vellicans, fixus sub hypochondriaco sinistro, & tam cavatam illam, quam ibidem colit spuria efformans, occupans, quam se etiam interdum latius extendens, ac partem illam molliorem lumbis conterminam obsidens, intumescencia sæpiùs ibi locorum manifestè apparet, nunc mollis & compressioni cedens, nunc verò tactui pertinacius resistens. Graviùs ut plurimum urget dolor, dum ægri supini jacent, uti & dum inspirant, tunc enim punctiones atrociores percipere se conqueruntur; admotâ verò manu regioni dolenti, hæcque compressa remissio doloris & quoddam levamen percipitur; respiratio adest simul difficilis, non tantum ob punctiones tunc perceptas, sed quod inspirando thoracem sufficienter distendere nequeant, quin impedimentum aliquod in hypochondriis, mediæque regione epigastricâ, se opponere videatur. Præterea appetitus ferè semper simul est prostratus, supervenientibus interdum; si atrocior fuerit dolor, vomitibus contumacibus tam ingestorum quam liquaminum flavescentiâ, viridium, viscidiorum, crassorum, tenuium, &c. Sub quò vomendi conatu ægri miserabiliter de dolorum exacerbatione conqueruntur. Denique alvus ut plurimum est obstructa, rariùs naturaliter fluida, rarissimè nimis laxa, utgetque simul flatuum copia; quorum excretionè levamen aliquod, sed parvum, nec diu durans percipiunt ægri. His interdum accedunt; & vel potissimum in sexu sequiori, dolores totum abdomen occupantes, & ad genitalia excurrentes, qui parturientium dolores ferè imitantur; hinc ad lumbos dorsumque reflexi tandem disparent; successive demò recurrentes; *Clysmata* injecta, & primariò quidem ex emollientibus; & abstergentibus hinc & carminantibus, malum levare solent. Similiter quoque remedia externa ex oleis destillatis penetrantibus, aromaticis, regioni abdominis stomachali, s. scorbiculo cordis ut vocant, item hypochondrio sinistro, & ubi totum abdomen occupatur; umbilici orbitæ successive illata conducunt. Interius verò egregium usum habent blandè laxantia & viscida abstergentia; nec non aromatica, item semina & radices sapore nonnihil acri, ac odore suavi polientes. In genere vero omnia salia volatilia partibus oleosis & spirituosiss attemperata, item opiata addita magnarum hic virium esse, experientia docet.

§.3. Adstantes ubi audiunt ægrorum querelas, subito *lienis* & affectum & culpam incusant: His pleno ore assentiuntur ipsi ægri, *lienis* pessimum viscus excreantes; quin non raro ipsi Medici aut falsâ opinionone seducti, aut ut auram plebeculæ capient, similiter morbum *lienis* vocant. Applicantur ob id emplastra splenetica usitata, de ammoniaco, de cicuta, meliloto, mucilage semin. psyllii, &c. Fiuntque inunctiones cum oleis capparum, oleo & extracto nicotianæ, oleo amygdalarum, oleo irino, lil. albor. nardino, tamariscino, juniper. laterin. rutac. anethin. quæ diutius continuata, tandem non sine fructu sunt. Assuntur etiam per os usitatè Spiritus cochlear. nasturt. aq. & essent. splenetice, essent. splenis bovis, ess. fumar. compos. Tinct. essent. flor. croc. & salia martialia, saccharum Saturn. remed. ex tartaro parata, similiaque quibus & aperitur obstructus *lien*, & dissolvatur ejusdem infarctus, ut humoribus liber exitus concedatur; indeque isti dolores sopiantur.

Pars I I.

flatuum aut in jejuno aut potissimum in colo sub hypochondrio sinistro coactiones dixerim. Exemplum fit inflatio ista splenis, quæ est apud *Forestum l. 20. Obs. 4. p. m. 276.* quam in colo fuisse cæcus sit, qui non aperit vident. Propterea namque etiam eventus in tali hypochondrii dolore, quod manus loco dolenti cum forti compressione admota, quatenus flatuum agmina disiciuntur, dolorificæ distensionis, lancinationisque levamentum adferat.

§ 3. Sed ne solis speculationibus indulgere videamur, vel observationes Practicæ ideam oculatiter testantur. *Vid. Salmuth. Cent. 1. Obs. 24.* Quæ observatio luculentissima est, ad confirmandam nostram hypothesein, scybalis per sesquiannum in colo retentis, affectum & dolorem vulgò habitum splenicum, exactissimè cum omnibus symptomatibus inferentibus. Cui simile sed magis adhuc stupendum, infarctus talis per sexennium continuati, pro scirrho contumaci haberi, exemplum recenset *Fernelius lib. VI. de partib. morb. & Symp. c. 9.* Nec minus eleganter nostram opinionem illustrat, *Obs. 58. in Cent. 1. Hildan.* Quibus adiungatur observatio dignissima affectus & cura, relatæ à *Sylo. prax. c. 14. p. 168.* Pertinet etiam huc casus 36. *Cent. 1. Gabelchner.* quem splenis dolorem, colicam hypochondriacam fuisse, curatio ejus testatur. Vix dubito, quin & *Obs. 21. Panarol. Cent. 2.* huic albo inscribam, scilicet, quia mucilaginosæ sordēs, à jusculo cum spic. vitrioli, attenuatæ solutæque fuerunt, unde transitu per annum reperto, splenicus putatus liberatus fuit. Hinc cautè movent omnes Practici, cavendum, ne dolor hypochondrii sinistri cum dolore lienis confundatur. *Vid. sis Hildan. cit. loc. & Forestum l. 20. Obs. 2. Schol. p. 275.* quo loco libenter concedit, dolorem colicum distendentem acutum & interdum mobilem, dolorem vero lienis gravativum tantum esse. Reliqui Practici, ubi ad diagnosis doloris ex vitio & affectu lienis perveniunt, potius alia signa adducunt, quibus is affectus cognosci debeat, quam ut propriam splenis dolorem monstrare possint. Et tamen hæc ipsæ notæ, quibus splenem laborantem exprimere conantur, de gravitate, videlicet in hypochondrio sinistro, de dolore à longa ambulatione, equitatione aliove vehementi exercitio, de appetitu prostrato, fluxu hæmorrhoidum ablato, spiritus difficultate, mæstitiâ, somniis turbulentis, de utilitate supervenientis dyarrhææ, dysentericæ, humorumque acidorum vomitibus, item quas de colore cutis atro, excretis nigris, rugitu & murmure in sinistro hypochondrio referunt, ea omnia partim Colo & intestinis affectibus vel maximè convenire dicimus, partim verò antiquam istam *Galenicæ & Avicennæ* Doctrinam sapiunt, & falsæ ac præconcep-tæ illi opinioni de officio Lienis circa humorem melancholicum superstructa sunt. Nimium Lienem ex Epate per vas venosum attrahere crassum ac limosum succum, ipsis vocatum Melancholicum, illum alterare, ac ex ipso conveniens sibi alimentum elaborare, reliquo inutili ad Ventrículum, per vas breve amandato: Quod si jam eveniat, addunt, ut transitus hic denegetur excrementum hoc in totum corpus redundans, id ipsum necessario inquinat, variosque morbos, imprimis verò icterum nigrum, Scorbutum, Affectio-nem hypochondrii, inducit, simili modo ac ex obstructio-ne vesiculæ fellæ icterus flavus generetur. Quo-rum tamen omnium explicatio, ex aliis longè fontibus haurienda.

§ 4. Res ut pateat ulterius, consideremus saltem dolorem istum punctorum hypochondrii sinistri, qui post vehementiores corporis motus & exercitia acci-dere solet, & in specie post equitationem torquet, uno ore *Lillienis* dolor punctorum vocatus, unde etiam natum vulgare illud dogma, eximi posse aut saltem debere, cursoribus Lienem, ut citra punctorias has molestias, citatiori cursu pergere possent, de quo consulatur *Cl. Machius in fundament. physiolog.* Verum hunc Dolo-

rem non esse Splenicum, ipse *Sennertus*, qui tamen alias ex hypothesi vulgari Lienis ejusque dolori mul-tum adhuc tribuit *l. 3. prax. pag. 498.* libenter fatetur. In eo tamen à nostra opinione declinat, quod Perito-næo illum acceptum ferat, cum potiori jure intestinis ibidem locorum arctatis, & in specie Colo, ejusque an-gustiori peripheriæ incurvatura sit adscribendus. Unde etiam est, quod post partum crebrius assurgat talis do-lor, quando scilicet & copiosiores flatus ex alimenta-rum recentium assumptione & distributione intestina di-stendunt, & colon à vicino ventriculi fundo magis comprimitur, & angustatur: ita & impressio digito-rum in locum puncturæ, aut fortior manus applicatio, dolorem sopit, quatenus flatuum impetum retrudit ac retrofleat, quorum emissionem dolor sensibilibiter levatur, id quod ex Lienis quomodo deduci possit non vi-deo; Præterea dolores hujusmodi in specie gravi-ores incumbunt, qui affectione hypochondriaca labo-rant, ac inde largiori flatuum ditati sunt proventu. Dum E. per motum & exercitium in concalectis inte-stinis flatus impetuosiore turgescencia vagantur, sub hypochondrio sinistro ex quacunque causa herent, dolorum istorum punctoriorum causæ existunt.

§ 5. Intestinorum si consideramus substantiam, Do-loribus acutis concipiendis aptissimam, (sicut revera, quam acuti sunt & torquentes, tantum non quotidie experimur) è contra verò Lienis parenchyma quam his ipsis fit ineptum, magis magisque nostra confirma-tur opinio. Est enim totum Lienis corpus membra-narum congeries in Cellulas, & concamerationes ef-formata sive distincta; quæ apud veluti favos aptè repræsentant; In his cellulis copiosissimæ & ferè in-numeræ sunt glandulæ ovales, coloris albi, racema-tim tanquam uvæ botrus, invicem contextæ, cum septem vel octo singulis quique botrus conglomeratus Has inter sparguntur arteriarum & venarum capreo-li, quibus intertextuntur fibræ copiosæ, cum nu-merosa ramulorum sive fibrillarum sobole, prognatæ ab interiori membrana Lienis, sive à capsula hæc ipsa ad robur mollioris substantiæ, sive ut sine tanquam trabes, pro firmandis parietibus vasorum sanguineo-rum & nervosorum ac cellularum. Hanc Lienis stru-cturam, hætenus omnium Anatomicorum sedulitate rem eludentem (*Hofmann.* enim & alii parenchyma-tosam carnem appellant, *Higbmoreus* verò concretum sanguinem vocat; omnesque Anatomici uno consen-su sanguinem congruatum circa fibras nerveas pro-nuntiant; decepti, quod vel levissimâ cullæ admo-tione, arteriarum & venarum quasi filamenta sangui-nem pro supplemento spatiorum, quæ sunt inter glandulas illas, effundant, ac sic densam caliginem oculis offundant) uti primus illustravit *Malpighius*, ita & idem ad absconditas symptomatum hujus visceris causas, facilius penetrare potuit; Nimium vel à copioso humorum per arterias nervosque affluxu ad glandulas has vel vitio vasis afferentis, vel appulsæ materiæ energiâ, Lienem interdum laxum & utpluri-mum amplum reddi, continuato nihilominus perpetuo sanguinis affluxu in tumore jam facto. His ita truci-natis dolore pulsatorem ex sanguinis arteriosi motu, aut gravatorem ex parenchymate ejus, variis excre-mentis infarcto, aut Teste *Barth. cent. 4. ep. 14.* ultra molem naturalem excreverit, ipsis libenter concedi-mus; imò ut largiores simus, & tensum quandam, obscurum tamen dolorem, ex distensione ejus mem-branæ, tandem largimur: sed acutum, pungentem, lacerantem, terebrantem & tam atrociter torquentem dolorem ut inferat parenchyma ejus minus sensibile & cujus structura huic omnino repugnat, nulli admitti-mus, quin hos soli Colo & aliquando Intestino remi-ssibidem locorum incliso constanter adscribamus; Nam & duri tumores & scirrhii Lienem infestant, qui tamen citrà ullâ insigniorè molestiam, sæpè etiam insensibilibiter succrescere solent, pluresque ad annos circumferuntur.

§ 6.

§ 6. Dolenda interea est Lienis conditio, cujus stru-ctura & usus legitimus, uti hætenus planè stetit in-cognitus, ne dicam neglectus, ita nihilominus tot ma-lorum morborumque à vulgo ignaro habetur sentina, ut tantum non relegare istud & exterminare ex Repu-blica microcosmica, volupe ducant; Sed innocentiam ejus egregiè defendunt *Sylvius disp. de usu Lienis*, ob id à quibusdâ malevolis titulum Patroni Lienis adeptus; item *Coring. Tr. de gener. & usu singu.* Nam neque Scor-but, neque Mali Hypochondriaci, neque icteri nigri fo-mes & focus est Lien obstructus, vel alio modo vitia-tus; nec magis Quartanæ cubile est Splen. quam Terti-ariæ Hepar. Et positò quod Emplastrum *Helm. Tr. de febr. p. 776.* Splenis regioni appositum centenas. Quarta-nas tunc perfancti, nihilominus tamen hoc ipsum; non magis sedem esse ejus in splene probat, quam quod Emplastrum febrile *B. D. Michæalis ex fulgi-ne Therieb. camph. &c.* quo carpis manuum appli-cato, in fene decrepito aliquando, eandem Quartanam curavit, (non secus ac similia externa sæpius mirabi-les edunt effectus) probare debent, eandem aliasvè intermittentes residere in carpis manuum. Plura alia *Helmontii de Splene lepidè asserta*, tam quoad jus dum-viratus, quam quoad somni vigiliæque radicem, nec non vim generalem ex eo derivatam, sufficienter in-fringit canis sine splene optimè se habens, & omnes actiones quæ vitales, quæ animales & generales, ala-riter obiens, Neque tamen hæc ita accepta volumus; ac si in totum Lienis morbos negaremus, ac univer-saliter omnes ejus obstructions rejiceremus, nam in-quisitiva Anatomicorum manus, plus satis easdem ad scirrhosam lapideamque dunitatem impauctas, nobis de-textit, sed hoc tantum urgemus: I. Sæpius inculari Lienem ejusque parenchyma, tanquam obstructum & infarctum in morbis Chronicis, imprimis verò affe-ctibus appellatis melancholicis, ut ut id solâ præcon-ceptâ opinione, sine ratione manifesta, sine signo sal-tem probabili adstruatur; quod confirmat experientia *Cl. Sylo.* qui *disp. de Lienis* testatur, se in cadaveribus longè ultra 100. dissectis, & ex his plurimis per om-nem vitam Malo Hypochondriaco melancholiâ &c. laborantibus; imò ob illam extrinsecis; semper satis sâ-nam ac floridam observasse hoc viscus, nunquam ve-rò inflatum, induratum, vel obstructum. Tumores, scirrhos, & infarctus hujus visceris, qui non tardè in morbis Chronicis deprehenduntur, & quidem specia-liter in Quartana; non tam radices esse horum mor-borum, aut fomites, quam producta morbosa istis in-vecratæ supervenientia, ac ex vitio primæ digestio-nis orta, simili modo; ac calculus productum est mor-bosum, ex certa ista amercia salitum; quæ eadem se fa-cilè coagulant, ipse verò morbus est lithiasis: adeoque hi Lienis tumores obstructionsque effectus potius morbofi erunt, quam causæ radicales.

CAPUT III.

Causas Doloris Hypochondriaci materiales & formales scrutatur.

Causarum dum studemus evolutioni; has melio-ris doctrinæ gratiâ, in proximas & remotas, ex-secus non naturalibus desumptas, dividemus Inter proximas I. se offerunt scybala s. feces alvine indura-tæ, id quod fit 1. dum, vel à diuturna retentione exse-cantur, quatenus alia fluida chylosa partes à venis lacteis absorbentur, & forsân alia tenuiores agiores & volatiliores perpetuè per poros cutis transpirant; unde partes crassiores & terrestriores suo vehiculo destitutæ, magis concentrantur & compinguntur, ac ob molem suam neque motu illo persistitico; neque compressione à partibus vicinis promoveri queunt: Tale exemplum est in *Salmuth. C. 1. obs. 24.* quando per sesquiannum Scybala fuisse retenta dicit, item in *Cent. 3. obs. 45.* id quod etiam accidere potest à sudo-

re copioso vel ab exercitio vehementi, &c. 2. dum à coagulatione nimia indurantur, id quod imprimis ac-cidit, aut vitio Succorum sub finem Duodeni miscen-dorum (quod *Grævus* succi pancreatici vitiofæ aci-ditati, ac austeritati adscribit) aut assumptorum; quando hæc duriora, viscosiora, ac in ventriculo non bene cocta, neque in intestinis cum bile & succo Pan-creatico satis permixta fuerint. Ex his enim & simili-bus causis, scybala prædicta facile subsistunt, in cel-lulis Coli, in specie tamen ubi sub hypochondrio sinistro angustatur & incurvatur, ac idè dolores & sæpius dunitatem tactui resistentem inferunt. Teste præter *obs. Salmuth.* supra allegatam, *Schenk. in obs. lib. 3.* ubi plura adducit similia exempla: Quo simul facere vi-dentur Colicæ auræ ex nummis aureis deglutitis ob-servatæ à *Bart. Cent. 3. ep. 69. & Bor. Cent. 4. obs. 25.*

§ 2. Post Scybala sese offerunt sordes mucilaginosæ & viscidæ, eæ scilicet quas vulgò pituitam vitream nominant, Paracelsus verò, in sensu latiori Tartarum fecalem & mucilaginosum, quod succo illi, qui in vino circa dolorum parietes concrevit, quodammodo similis, & acidum subtile coagulans feces, ejus sit primordium, appellat. Producentur autem hæc sordes in nimia copia modò ab alimentis difficulter digestilibus, viscidis &c. de quibus inferius dicendū erit occasio: modò à fermento stomachico deficiente in digestionis negotio & loco chyli volatilis falsi, liqua-men viscidum tenax mucilaginosum & ut plurimum vitiosè acidum producente: interdum etiam ex in-ertia s. deficiente acrimonia succi pancreatici & biliosi non abstergentium nec resolventium mucum intesti-norum superfluum. Ab his & similibus causis, pasta crassa, viscida ac tenax, sæpius acida & pontica, ge-neratur, ventriculi & primario intestinorum lateribus agglutinanda & infarcienda. Teste *Salmuth. Cent. 3. obs. 78. Vidit Dn. Pencerus in Italo quodam Colicæ consumpto, dissectoque, totum Colon pituita obductum relicto saltem foramine digiri crassitie.* Huic proximè ac-cedit quod refert *Sennert. lib. 3. prax. de Cl. Lippo* hunc scilicet aliquando materiam adeò lentam & tena-cem paulatim in tota intestinali fistula à vita sedentaria ac in studiis contabescere; coarctatam ejusque signa-retum retinentem per alvium rejecisse, ut se omnia intestina effudisse putaret. Affinis his, est locus ille *Fernelii supra allegatus*, ubi Coli ex toto à pituita infarcti legitur exemplum. Hæc pituita, si simul, id quod ut plurimum contingit, vitioso acore sive ex stomachi errore, s. ex succi pancreatici vitioso acore omnibus partibus mem-branosis hostili, inquinata ac in Colo sub hypochondrio sinistro collecta fuerit, fluxum continuo lancinantem &, quasi aculeis pars perforaretur, atrociter pungentem apto vocabulo terebrantem appellatum, dolorem inferit.

§ 3. Frequentes denique dolorum vulgò dictorum splenicorum causæ flatus sub hypochondrio sinistro inclusi. Hi, ipsi non à calore neque à frigore, ut ve-teres voluere & in quam mentem loquitur *Forestus lib. XX. obs. IV. in schol. Generatur igitur ventosa fla-tulentia, Teste Aetio ex frigiditate membrorum eundem producentium & cit. loc. addit: aromatica propinare nolui, ne materia illa frigida in flatu dissolveretur*, sed per vitiosam generantur fermentationem, proban-te id *Kergero tr. de ferment. 3. c. 4. p. 223.* prædomi-nante in hac vitio ac p. n. acido, idque sæpius in subiecta materia viscida. Generati dixi flatus per fermentationis modum; ita ut revera non inexistant assumptis, sed de novo producantur ex eisdem, sive in stomacho sive in intestinis hoc fiat; Non secus ac ex musto fermentante eructatur gas copiosum fla-tulentum; quod antè in eo non erat, sed per fermen-tationis demum modum excitatur. Hinc est quod hypo-chondriaci, ex quibuscunque ferè assumptis copio-sos generent flatus, cum contra robustus stomachus, vulgò flatulenta dicta, citrà eorum proventum pote-estate sui fermenti digerat. De quo *vid.* accuratius

Helm. tr. de flatib. Sunt nempe flatus novum quoddamens spirituosum, spiritus sc. sylvestres incoercibiles, & non coagulabiles, quos ex defectu Erymi nomine *Gas* appellat *Helm.* in suis scriptis, & quos neque præcisè salinæ, neque sulphuræ naturæ esse, sed ex uriniæ actione aliquod emanans tertium, aptè asserit *Becher. phys. subterr. l. 1. f. 5. c. 2.* Hi E. flatus impetuosius per amplitudines *Coli* delati, impingunt in lateris sinistri ea parte, quâ id incurvatur ac angustatur, unde in se coacti cum murmure & borborygmis non raro sensibilibus retro flectuntur, & molestum distensionis lacerationisque sensum inferunt, tunc imprimis, quando respirationis actione diaphragma deorsum pulsus, *Colon* ibidem substratum premit, ac ita flatus in angustum spatium cogit, unde non raro tumor elevatur, qui affectione hypochondriacâ laborantibus potissimum familiaris est, & malè *inflatio* Lienis dici solet.

§. 4. Fuerunt hæc causæ proximæ; accedo ad remotas, ex *sex rebus non naturalibus* desumendas: has inter. 1. est *air* frigidus abdomine vestibus non benè munito susceptus quod si enim *Hippocr.* densam ac duram cutim habentes facile offenduntur, quod excrementis in corpore contentis, non pateat liber exitus per cutim, multò magis frigus, non modò poros claudens, sed etiam per eos se forsan in corpus insinuans, subindè intestinorum varios dolores inducere, pituitaque ipsam inspissando, malum hoc excitare posse opinamur; Sic *For.* dicit fratrem ipsius statim à refrigeratione pedum *dolorem Colicum* incurrisse *L. XXI. obs. IV.* id quod etiam *Hippocr. S. 3. aph. 5. & 17.* testatur. 2. *assumpta* vel *qualitate*, quâ fermentum stomachale obruunt, ita ut hoc tantæ activitati insufficientes reddatur; vel *qualitate sua*, sc. quatenus aut difficulter sunt coquilia, aut viscida aut mucilaginosâ, aut astringentia, ad hanc passionem disponunt. In horum classe constituti sunt pisces, frequenter comesti, item castaneæ, mespili, & alia vulgaris rotitæ; ita ex *Mab. insit. p. 453.* patet, ex spirarum in nimia copia assumptione dari alvum obstructam; ita *Schenck. l. 3. obs.* ex cerasorum cum nucleis devoratione, alvum per 3. septiman. clausam fuisse, & eosdem post id tempus per alvum demum exiisse notat. Ita *Cornarus* ova indurata & comesta alvum adstringere observat. *Conf. 4.* Ita *Senn. ex Plat.* annotat, quendam *Colicis* cruciatibus diu vexatum post elysmatum usum casei (quem copiosum antea assumpserat) concreti induratic, magnam copiam per alvum excrevisse; ita *Uvæ* cum pelliculis comestæ: lethalem alvi contumaciam aliquando induxerunt; pelliculæ enim harum cum facultati digestivæ relucetentur, ac insigniter acidæ è stomacho in intestina elabantur, sit ut coagulentur excrementa, ac si pertinacissima obstructio sequatur. Consideranda venit etiam ipsa stomachi cruditas acida, ex qua in intestinis postmodum per vitiosam fermentationem prodiguntur flatus, infarciens eadem de causa copioso muco intestina, & in specie colon ejusque cellulas. Id quod in iis ad oculum patet, qui affectione hypochondriacâ laborant, in his enim acidum hoc nimium & vitiosum in stomacho modos dictos esse effectus, tanquam pedissequas secum ducit.

§. 5. Præter talia, & flatulenta & in specie fermentativa assumpta, dolorosas has in sinistro latere dant turbas; Est scilicet quorundam assumptorum hæc natura, ut sub digestionem stomachi fermentativa, copiosum gas erudent, v. g. ex uvis comestis, it. ex cepis, quod partim sub ructum nomine per os exhalat, partim per pylorum erumpens intestina flatibus replet, unde talia flatulenta dicuntur; sed & imprimis fermentativa assumpta hic consideranda sunt, ut fructus horcæ, item musti potus, omniaque mellita ac saccharata, quæque ad horum naturam accedunt; talia enim in passione hypochondriacâ vitorum & suffocatione hysterica mulierum, quæ ferè coincidunt, cum vitioso acido efferves-

endo. copiosos flatus produciunt, & sic doloris *Hypochondriaci* fomitem ministrant. Novi mulierem, quæ ex potu vini tenuis cum saccharo probe edulcorati, in atroces abdominis & in specie hypochondrii sinistri cruciatus incidit; Cumulat autem ea antea ex inepta diæta copiosam pituitam, unde ex potu fermentativo superingesto, flatus excitati ac in colo hinc inde coërciti & oberrantes, tam atroces dolores inferbant; simile exemplum refert *Forestus* de mercatore quodam cui ex flatulentulorum ciborum ingestione, & potatione multi, & tumor insignis & ingens dolor in latere sinistro exortus fuit, qui cum copioso flatum exitu finiit.

§. 6. *Somnus* & ipse nimius ad intestinorum infarctum ac scybalorum aut viscidiorum excrementorum in *Colo* hactenon plurimum disponit. Id quod etiam de quiete valet. Quemadmodum enim motu, ac exercitio corporis sanguinis circulatio, ejus vitalis fermentatio ac spirituum volatilium generatio augetur, unde & alimenterum fermentatio, assimilatio distributio & heterogeneorum separatio, ac præcipitatio promovetur, ita è contrario *somnus* nimius generandis & coacervandis crudis succis infertur, & omnes excretiones sensibiles consuetas, dum dormiens 7. horarum spatio, occultè, salubriter & sine violentia perspirare solet, duplè magis, quàm vigilans teste *Sarcelor. in Med. Static. f. 4. aph. 2.* tam propter spirituum animalium tardiorum motum, quam propter partium agiliorum transpirationem insensibilem transudationemque sensibilem impedit, unde & ipsa excernenda imminuta, indeque intestinorum retenta plurimum aucta tandem dolorem nostrum inferunt, ut ex dictis patet: Ut namque aliàs legitimam sanitatis conservativum est motus, vicarius nempe omnis ven. sect. purgationis aut alius cujuscunque sanguinis correctionis, id quod rusticorum & mechanicorum gens præ alijs sana confirmat, ita *somnus* immoderatus & nimia quies plurimis in specie diurnis ægri tudinibus fenestram aperit. Animi affectus ad motiones spirituum & humorum commode referuntur, unde in quibus minus hi agitantur & moventur, ut in mœrore, tristitia, metu &c. ad dolorosum hunc affectum disponunt, in quibus verò iidem vehementius moventur, ut in ira, gaudio &c. potius hunc ipsam curant.

§. 7. His ultimo loco ex rerum naturalium genere, annexenda venit peculiaris quorundam Idiosyncrasia, quâ mirè sibi ipsi alvi quidam sunt obnoxij; quod ut citra insignis incommodum fieri solet, tamen periculo non vacat, quin diutius retenta scybala in *Coli anfractu sinistro* dolorem hunc inducant. Cujus Idiosyncrasia exempla videntur in *Senn. l. 3. prax. p. 2. f. 2. c. 4.* Item *Bartol. c. 4. hst. 40. Panar. pentec. 1. obs. 1. & 17. Sylvatit. Conf. 46. l. 3. Rodio cent. 2. obs. 81. Salmuth. c. 2. obs. 65. & c. 3. obs. 36. Schenk. l. 3. obs. Meibom. de usu flagror. p. 7.*

§. 8. Fuerunt hæc causæ materialiter consideratæ; videamus jam earum efficaciam formalem; seu rationem, sub qua talem inferant dolorem, sæpè miseros ejulatus extrudentem; sc. quicquid obstinatus tanquam hostile irritat sensum Intestini *Coli*, in ea parte ubi angustatum & incurvatum sub hypochondrio sinistro incidit, hoc ista irritatione molestâ, sub qua intestinum dolere incipit, istud in contracturas, & spasmos convulsivos cogit, à quibus doloris mira exacerbatio & crudelitas, cum intestina velut per crampum contracta corrugataque dolorem manifestent suum. Nam contractura est equidem sensationis irritatæ s. doloris effectus s. consequens, nihilominus tamen hæc accedente mirè augetur dolor, adeo ut qui antea ferè insensibilis esset, nunc crudelibus torminibus partem spasmo convulsam quodammodo dilacerare videatur. Oculari exemplo hoc confirmat *Helmont. Tr. de flatibus §. 38. & de Lithias. c. 9. §. 132.* Mitiora hæc sunt, ubi scybala indurata solum intestinum obsident, aut si mucilago tenax acore peregrino rosivo imbuta

pernaciter ipsi adhæserit, hujus ponticus acor in viscida materia obstinate hærens & continuo rodens, partem perforare quasi videtur, & ad ejus propulsionem frustraneam tamen, irritata intestina sese convellunt, & corrugant, unde crudeles pationes & torsiones, subindeque recurrentes pungentes lacerationes misero modo ægros torquent: simili ratione atque purgantia medicamenta, quatenus eorum particula subitiora intestinis inimicæ his pertinacius affixæ hærent. horum spasmos ac dolorificos cruciatus inducunt; Sic antimonium in substantia assumptum, membranas Intestinorum vellicando torminosam hypercatisin inferit, uti & resinæ vegetabilium, item arsenicalia incautè usurpata, horrendos vomitus ac hypercatises dolorosissimas inducunt. Periculosior est flatum procella, qui ex vitiosa, à p. n. acore, fermentatione excitati, & sub hypochondrio sinistro nihil coërciti, sui acrimoniam & exoticâ impressione gravem dolorem inferunt, unde convulso contractoque intestino & exitu ipsis præcluditur, & simul retropelluntur, unde vagos & oberrantes, imprimis tamen sinistro in latere frequentius recurrentes, cruciatus excitant: Distendunt namque hi intestinum & hac violentia sensationem dolorificam inferunt, authorem contracturæ & consequenter torquentis convulsionis. Vid. *Helmont. loc. suprà cit.* Dicitur lucem affundit experientia oculari *Magnif. Dn. D. UVelshij Mæcenaris & Hospitis mei omni observantia colendi*; qui dum Anatomicas falces gereret, in sectione colicis cruciatibus enecati, deprehendit eorum *Colon* à flatibus immensum distensum, sub insertionem v. in intestinum rectum, ubi simili modo ac media sui parte sub hypochondrio sinistro in gyros contorquetur, adeo coarctatum, ut nil magis visum fuerit, quàm planè sibi coaluisse; ipse v. defunctus per quatuordecim dies sævissimis torminibus cum sonitu ac fragore sæpius horrendo dilaceratus fuerat.

§. 9. Quod si spasmi hi intestinales frequentius recurrentes, per nervulos eorum ad plexus communes in mesenterio deriventur, ex his ipsis contracturæ istæ spasmodicæ in alias quoque vicinas partes ex iisdem plexibus nervos accipientes (nam vix in infimo ventre datur pars præter Diaphragma, quæ non de iis nervos participet) contorquentur, unde totum abdomen excruciantes dolores ex vago & inordinato hoc spirituam motu occupant; quare & vomitus pertinaciter subindè superveniunt, quin & in mulieribus similes cruciatus, ac si fœtus emittendus foret, inferuntur. Id quod clarius patet, modò consideremus Colicam Nephriticam, s. istos abdominis dolores ac vomitus sæpe crudeles, qui calculo Renum tortori superveniunt, nam & hi ipsi non nisi per tales spasmos, à renum nervulis mesenterij plexibus communicatos, & hinc ad intestina & stomachum vibratos, ibique convulsivos tales dolores inferentes, produciuntur.

CAPUT IV.

Signa Diagnostica & Prognostica proponit.

§. 1. Diagnostis *Doloris Hypochondriaci* ex ejus historia, c. 1. recensita per se patet; Saltem distinctiva evolventa sunt signa quibus & causæ inferentes à se invicem distinguantur, & quomodo à cognatis sibi affectibus discernantur, intelligatur? Ex quibus judicium formari poterit, an brevi vel diu duraturum sit malum, & an graviora symptomata malum redditura sint periculosius, an v. minus periculosum ista remissiora.

§. 2. A scybalis malum oriri docet dolor fixus sub costis nothis, cum quodam gravitatis & ponderis sensu; tumor tunc durus, interdum ad coli firmum deorsum versus protenditur, ut hoc in exemplo à *Syl-*

vio prax. c. 9. §. 57. recensito elucet; Adest contumax alvi obstructio; Præcesserunt causæ externæ ad excrementorum indurationem & retentionem disponentes, quales sunt balneum, sudores, exercitiaque nimia, assumpta duriora & viscidiora, potus parcius haustus, uti & vitam sedentariam dispositivè concurrere, & utinam copiosius redditam illas producere testatur ipse *Hippocrates aph. ult. sect. 4.*

§. 3. Mucilaginem ponticam, acidam, pertinacius *coli cellulis in sinistro hypochondrio* adherentem, esse causam hujus doloris ex eo ferè patet, quod dolor sit perterebrans, fixus, & ferè continuus, quod adsit sensus contorsionis in isto loco admodum dolorosus, & punctiones continuatæ: qui dolores si fuerint graviores, subindè & reliquis intestinis & mesenterio per consensum affectis per totum abdomen successivè, & hinc ad lumbos detorquentur. Eandem ulterius manifestant ciborum fastidium, singultus, vomitusque pituitosi, ætas consistens, crapula frequentior, & alvi referatio sine doloris remissione.

§. 4. Flatus esse causam horum dolorum, ex hoc elucet, quod vagi sint & modò cessent perinde recurrent, adsit simul borborygmi & murmura abdominis, regio hypochondriaca tumeat & turgat non secus ac sæpius totum simul abdomen, manu sinistro lateri admorâ cesset dolor, flatus per inferiora erumpentes malum levant, subindè etiam ructus per superiora missi dolorem minuant, adsit difficilior ac impedita non nihil respiratio, ipse æger sit Hypochondriacus & aliàs flatuum generationi obnoxius, præcesserint assumpta alias dicta flatulenta, item effervescebilia, de quibus cap. præcedente dictum.

§. 5. A cognatis sibi affectibus discriminatur facile, & 1. quidem à peritonæi & musculorū doloribus; quia *hypochondriacus* est profundior, & quod musculorum ille facile tactu deprehendi possit, nam compressi leviter dolorem inferunt, teste *Sennerto prax. p. 488. 2.* Minus facile à cardialgia oriunda, videlicet, ex iisdem ferè causis in stomacho, ex quibus hic noster affectus in intestinis undè & inconvenienter licet, colica ventriculi vocatur: Hæc ipsa sæpius per *ovum dæav* dorsum supremamque lumborum regionem affligit, interdum etiam inferiora petit ac egregiè dolorem *Colicum* mentitur, undè non raro errores in curatione nascuntur, observante id *Schenck.* de quibusdam Medicis, ægrum de dolore anteriori stomachi conquerentem, pro cardialgia laborante habentibus, qui tandem Clystere utiliter applicato, dolores hos à *Colo* provenisse cognoverant. 3. Ab Iliaco dignoscitur, ratione loci quod hic circa umbilicum magis torqueat, item quod scybala *ævo* magis quàm *æro* rejiciantur, quodque brevioris sit moræ. 4. Inter dolorem *Hypochondriaco colicum* & nephriticum, ob vicinum situm & per plexus mesenterij nerveos conjunctionem, sibi multum affines, id discriminis observatur, quod hic minus sit tensivus, sed gravans & fixus, deorsum tendat ac uteres lædat, & urinas colore lacteo ferè cum copioso sedimento tingat, id quod non fit in illo; Licet etiam 5. Hæc passio *hypochondriaca* sæpe compliçetur cum hysterica passione in mulieribus, dum dolores in hypochondrio sinistro incipientes, in medium abdomen contorquentur, & ad spinam dorsii lancinantes, vehementes præcordiorum angustias inferunt, imò interdum in inguina descendunt & q. f. fœtus enixum repræsentant; qualem dolorem mulieri inde à tempore abortus sæpius recurrentem, & semper ex hypochondriaco sinistro incipientem, & abdomini tormina inferendo ad inguina & lumbos descendentem, carminantium tamen & pituitam acidam evacuantium usu cessantem observavit *Dominus Præses*: attamen à se invicem discriminantur, quod rarius in suffocatione hysterica fixa hypochondrio sinistro inhærent dolores, & quod in passione hysterica majores borborygmi ac tumultus orientur in medio abdominis,

minis, quod item majores præcordiorum angustia ac anxietates, non rarè quoque lypothymia adsint, id quod in dolore nostro evenire non solet; ut taceam faucium angustias, vertigines, ac horrendos, sæpius etiam ridiculos gestus, qui passionem hysterica comitari solent. Quibus notis ulterius distinguendus sit *Hypochondriacus*, à reliquis abdominis doloribus affinis dicere superseco, & faciliè cuius patebit, qui partem affectam situmque ipsam doloris attendet.

§. 6. Prognosis quod attinet, caret malum hoc omni ferè periculo, si pars modò colicè, imprimis verò circa finem laboret, clysteribus eò faciliè penetrantibus; minus verò faciliè medicaminibus se præbet, si totum intestinum fuerit infarctum, tunc enim diurnam morà, sui acerbitate, vigilijs, inquietudine, similibusque, vires insignitèr deicit, idque eò magis, si malum hæreat in *intestino tenui* hypochondrio sinistro substrato. Contumacissimum curatu est, si à mucilagine pontica & pituita vitrea oriatur, nam supervenire solent convulsiones abdomen sæpius quasi excavantes, & umbilicum interiora versis retrahentes. Nec minus periculosa est hæc passio, si oriatur à scybalis diutius retentis, periculum enim est quin ad volvulum aut inflammationem partem affectam disponat; si verò à flatibus originem ducat in tympanidem abire potest, aut distendens nimis abdomen, ad umbilicem intumescens, aut herniam disponere, observante id *Foesto lib. XXI. obs. V.*

CAPUT V.

Mædendi rationem Doloris Hypochondriaci docet.

§. 1. **U**T denique compescatur tam atrox furia, salutare opem ferunt Medicorum manus; quæ procelloso morbì turbine sedato, exoptatam corpori serenitatem reddunt; remedia scilicet hæc afferunt, quibus malum auferunt, inventa per indicationem mediante ratione, confirmata per experientiam, illustrata per analogisimam. Ut dolor equidem sitatur, anodyna in genere dicta, item, in specie narcotica requiruntur; Ut causæ removeantur variæ, varia tentanda sunt, scybala dura emollienda & evacuanda, mucilago viscida incidenda, abstergenda & expurganda, flatuum proventus inhibendus, & eorum ex acido origo destruenda: Quibus coronidis loco, præservationi ab hoc malo dicata, adjungenda erunt.

§. 2. Fontes ex quibus hauriuntur remedia salutaria, pro his scopis sunt Chirurgicus, Pharmaceuticus, & diæteticus; prior vel pauca vel nulla subministrat auxilia, pro nostro equidem affectu, mitioribus ferè succumbente, nec crudelem Chirurgi opem postulante; ob id ea, quæ à Pharmacia ex tribus regnorum divitijs, & ex diætetica suggeruntur, imprimis producemus: initium faciendo à causarum remotione, ut eò tutius postmodum ipse affectus dolorosus deleri possit.

§. 3. Si E. induratae faeces obfesserint colicè cellas, & quæ sub hypochondrio sinistro sunt, angustias, optimum erit, eas primà quâque occasione per consueta portam inferiorem educere: Convenit tamen his præmittere emollientia, quibus humorum crassities attenuetur & diluatur, ac viarum impedimenta amoveantur. Utrique scopo satisfaciunt, imprimis clysmata, licet enim *Helmont.* eorum usum ceu pudibundum, & quod vix citrà ruborem à Medico suaderi possit auxilium, rejiciat, tamen argumentis ejus non nihil satisfacit *Hoffmann.* opere de *methodo mædendi c. X. l. I.* & quotidiana experientia ipsi aperte contradicit, quæ saluberrimum clysmatum usum creberrimè ostendit, quem etiam ulterius sufficienter confirmat *Mælius in dissert. eruditâ & elegantè de usu clysterum*

medico, cujus verba sunt: *Clysmata cunctis intestinum egritudinibus levamento sunt, s. calida s. frigida adsint intemperies, eam corrigere poterunt; & paulò inferius addit: Ut autem alvus non à facibus excicatis tantum, sed etiam à flatibus induratur, ita & illis exterminandis & displicid. ndis clysteres inferunt; & rursus in affectu hypochondriaco scorbutico, melancholia hypochondriaca, febribusque intermittentibus, ubi alvus ferè semper est adstricta, incredibilem ferunt fructum clysmata, s. molliendo s. purgandorum tractare velis &c.* Clysmata itaque tale pro usu emolliendi injecisse è re erit. *z. Rad. alth. Rad. lil. albor. aa. z. H. Malv. Summitat. meliloth. aa. mij. co. in f. q. aqu. hord. Colat. z. z. i. x. add. bened. laxativ. zj. olei lilior albor. rap. aa. z. vitell. ovor. Num. j. M. pro Enemate: vel hujus loco iac vaccinum cum melle mercuriali instar clysmatis injectum, & faeces emollit, & lubricando vias eductionem faciliat, Clyster etiam ex solo oleo lin. & rapor. aa. z. i. v. aa. z. v. injectus & ad tempus retentus, mirus est ad alvum à scybalis impetitam resolvendam; Clyster hic acui potest cum z. v. vel z. vj. olei diacolocynthid. Quercetan. Hinc namque ferè simili ratione alvum per tres hebdomadas perniciter à facibus induratis obstructam, alijs omnibus irritis referavit *Rulandus* in *jectis singulis horis z. i. v. olei olivar. unde mollitis post 3. horas scybalis, hisque præduris copiosè rejectis æger est restitutus. Vid. Theaurus Rulandi p. 233.* Qualem successum idem auctor *cir. loco p. 236.* per oleum lini ad z. v. nunc solum, nunc cum z. b. trochiscor. alhandal. injectum, obtinuit. Quod stramen contumaciore scorcora hæc & similia lenia non promoverint, ad acriora pergendum, & clysmatis lenientibus salis gemmæ zj. ad z. ij. permiscendum: hoc enim ex experientia luculenta *Foest. lib. 2. i. obs. 5.* scybala emollit, ac intestina ad eorum expulsionem irritat; ubi tamen observetur; omissenda tunc esse oleosa, & mucilaginoso ingredientia, ne his ipsis obstantur aculei incidentes, emollientes & stimulantés salis gemm. Quod si v. neque hæc sufficere videantur, pulp. colocynth. in petia ligata istis incoquenda est, v. g. z. flor. mellot. verbasc. Chamomill. aa. mij. sem. lin. z. vj. pulp. colocynth. in petia ligat. z. b. ad zj. coqu. in l. q. aq. simpl. colatur. z. add. Electuar. laxat. z. b. sal gemm. zj. M. F. Enema. Hisce Enematis injiciendis, extrema emollientia applicanda loco dolenti, aut fomenta ex sacculis emollientibus vulgò notis in lacte coctis, item alia decocta emollientia adhibita, suppetias ferunt, uti & oleis linimentis ac unguentis emollientibus, cum felle tauri, aut unguento, v. g. de artanita, dialthæa acuatjs & hujusmodi alijs eponiphalicis dictis, simul stimulantibus illitis, natura adjuvatur.*

§. 4. Quin & non incommodum erit assumptis simul per os, emollientibus dura, aut lubricantibus intestina, scybala dolorifica loco suo sub hypochondrio sinistro deturbare. Usitatus hic est esus largior butyri, aut oleum amigdal. dulc. ab zj. ad z. ij. sive plures in jusculo calido sumpti, quo potentius adhuc & certioris effectus est oleum lini singularissimum hoc antipleuriticum, de quo *Vid. Gabelchever. C. 4. cur. 68.* quod ub. zj. ad z. ij. cum syrupo de jujub. vel violar. & aliquot gutt. olei destillat. anis. (ut hoc odor fastidiosus, illo verò sapor nauseosus corrigatur) exhibitio, mirè solvuntur ac abluuntur scybala dura torminum Hypochondriacorum autores. Pertinet huc mica panis tosta, & oleo olivar. irrorata manè deglutita, remedium à *Borell. l. 2. obs. 14.* commendatum. Lactis quoque largior haustus aut quod melius est ferum (cujusvis oleosa intestinum absterfa mira hic præstat) vel solum vel cum melle attemperatum assumptis conducit. Imprimis verò passulæ minores salutarem hic ferunt opem, sive pulpa earundem sive decoctum cum stimulo Tartareo assumatur, hoc namque blandissimè alvum subducendò faeces induratas

has hinc inde hærentes abstergit, emollit atque lubricat, unde speratus vix faller successus; Idque eò magis, si uno alterove blando laxativo acuerit eorum virtus, *Hypochondriacus* sanè, quibus ob induratas alimenterum scorias, sive ob acidum pancreatis austerum, nimis eas coagulans, ob pituitam acidam vitio digestionis stomachicæ prognatam, eas glutinosas reddentem, tantum non continuè obstructa est alvus, optimè conducitur passulata, quæ inter seqq. portio palmam obtinet *z. passulæ. min. z. b. contund. in mortari. lapid. ad consistentiam pulv. coq. in aqu. simpl. f. b. iij. colatur. fervent. f. b. iij. infund. fol. lenn. f. stipitib. z. iij. cremor. tartari zj. fl. violar. p. iij. stent in loco calido per noctem, mane filtretur F. pot. detergens & purg. cujus haustus mediocris esuriente stomacho assumendus, palato gratus, & blandissimum *Hypochondriacus* laxativum existit, faecesque induratas ad viscidas suavissimè educit. Aut usurpetur pulpa passulæ cum cremore & sal. tartari subacta, & aliquot gran. extract. trochisc. alhandal. acuta, quæ dat Electuar. non inconveniens ad scybala suaviter promovenda, & ibidem natos dolores Hypochondriacos sistendos. De passulæ & prunis laxativis, communiter notis, nil addere placet.*

§. 5. Juscula quoque & ex blandis emollientibus parata decocta quibusdam in usu sunt: quorum formulæ præscribit *Barbetti. prax. p. m. 73. 75. It. Horsius C. 5. obs. 8.* Quibus emolliendo dura acensum lubricando intestina subducitur alvus. Sed his levioribus missis, si pertinacior fuerit induratum fecum infarctus, ad mercurium vivum ceu sacrum anchoram confugiendum erit; & propinari poterit ab zj. ad f. j. & plures, pro ratione circumstantiarum; & sanè hujus permeans fluxibilitas, etiam impatiissima scorcora permeabit, & execrabilia reddet, quin & volvoli hinc oriendi metum omnino eximet; cujus felicem usum depredicatum, vid. apud *Herr. ab Heer. obs. 2. Fontan. conf. & rethons. pag. 35. Mælichon. obs. 6. ad cult. anat. Lyseri in Mexa.* Præ cæteris efficacia ejus ex seqq. patebit *epist. ad B. D. Michaelen à celeberrimo Erbenio exarata, ad hunc vocor fabricantem, & pertinaci constipatione, variorum catarrhorum fortissimorum enematum, per XI. dies contemtrice, ad brachia usque tumefactum. fristi alvo applicari ex arte sollem ferrarium: ut beneficio inflammationis excrescentia illa indurata & perusta febrili calore ab intestinis cohererentibus liberarentur, sed irritio coherant. Unde ipsi propinari f. b. iij. mercurii vivi, qui mole sua & mobilitate partem inter deambulationes primam max saltationes, denique vestitionem currus supra pavimentum & in arvis, alvo rebeli & morti imminente eriperet; sed omnis conatus fuit vanus. Lentò processu suo & labore mercurius excrementa ita liquefecit, ut nocte, ab assumpto mercurio blandè effluerent, dormiente nec advertente patiente, donec exasperatus stratum ad cubitulum pallium, atque ex mercurio à menstruo microcosmico resolutò inargentatum videret sine seqq. convulsivibus.*

§. 6. Quod si v. non tam induratae feces, quam, quod frequentissimè contingit, mucilago acida & austeria parietibus coli inflexi adhæreas, cruciatuum hypochondriacorum terebrantium & contorquentium extiterit causa, (licet cum hac flatu us plurimum concurrant, de quibus inferius dicetur) hæc incidenda, attenuanda, & per inferius guttur rejicienda venit. His usibus nunc injecta clysmata, nunc applicata fomenta & emplastra, nunc appropriata pharmaca propinata inferiunt. Clysmata itaque incidentia, & resolutiva superioris allegata; imprimis ex sal. gemm. & colocynthide, hic etiam erunt appropriatissima: item quæ sunt ex jure pisorum cum saccharo, melle & sal gem. nam & hæc elegantèr detergent mucilaginosas sordes viscidas; quibus ubi fortius agendam esse, addit suam aq. benedictam *Rulandus* (loco cujus infusum vel decoctum vulgare croci metallorum substitui potest) dum in

desperatis ferè abdominis doloribus seqq. clysterem subinde repetendum, felici cum successu applicat *z. Juris pisorum z. vij. sacchari z. b. aqu. benedict. nostr. z. iij. olei commun. z. iv. Misce ea, & injice quavis hora doloris recrudescens calidè. Confer. River. centur. 1. observat. 67. & centur. 2. observat. 12. & cent. 3. obser. 22.*

§. 7. Hisce succurrendum est externis emollientibus, & pituitam viscidam resolutivibus: quæ inter excellenti gummata emplastra formâ loco dolenti, ac à pituita obfesso applicato, Gummi ammoniacum hic cæteris palmam præripit, unde & emplastrorum spleni tributorum, non minus quàm ad tumores scirrholos quoscunque, etiam serophulas, applicandorum ferè existit basis: convenienter itaque usurpatur *emplastrum splenicum Aquapendentis*, ex duabus partibus ammon. in acer. soluti, unâ succi nicotianæ, dimidiâ refinæ & therebinth. & succi ebulli cum oleo de capparibus & q. f. ceræ mistis paratum; Item *emplastrum de cicuta & ammoniaco Heurnij & Semmeri* ad splenis scirrhos aliâque obstructiones usitata, malaxanda cum oleo succini vel capparum. Præ cæteris elegans est *emplastrum carminativum Sylvii*, quod exhibet *praxeos* ipsius p. 169. ad liquefacendam & emolliendam viscidam hanc pituitam optimum: Alii tale emplastrum applicandum suadent. *z. Gummi ammon. in acer. solut. zj. Tacamah. Emplastr. de mucilaginis. aa. z. b. Sal ammoniaci z. iij. M. F. Emplastr. in forma debita loco affecto imponendum. Ante v. horum applicationem non incommodum fuerit præmittere inunctionem loci ab hac pituita obfessi, cum oleo laurino, capparum, lil. albor. nicotian. cum oleo destillato laterino, vel ammoniaci, fetido licet, permistis. Item adhiberi commodè poterit unguentum martiatum purgans, his ipsis oleis dilutum.*

§. 8. Sed rarè sufficiunt externa, aut infusa clysmata, ut plurimum internis pituitam acidam s. austeram detergentibus, resolutivibus ac evacuantibus, simul succurrendum. Primitum denuò hic obtinent gummata vulgò nota, in specie ammoniac. unde etiam eodem paratæ pillulæ & potiones, ad corrigendam & detergentem hanc pituitam sunt optima: ita prostant pillulæ *Quercetani* ex ammoniaco; item lac ammoniac. *Bartheleti Encyclopæd. lib. 5. c. ultimo* paratum ex ammoniaco, cum acer. ex citri succo distillato; facit & huc spirit. ex gummi ammoniaco cum virid. ar. & sulphur. distillatus, admodum incisivus, penetrans, & resolutivus pituitæ viscidæ vitreæ. Ad ammoniaci vires proximè accedunt reliqua gummata vulgò nota; bdellium, tacamah. sagapen. opopan. mirrh. & mastich. &c. Ad evacuandam v. pituitam istam viscidam, colocynthide & ex hac paratis extract. trochisc. alhandal ac alijs nullum præstantius datur, quemadmodum & seqq. hæc potiuncula, licet ingrata, expertissima tamen est in simili dolore à pituitâ vitreâ & ponticâ, tam in intestinis, quàm in specie sub hypochondrio sinistro stabulante. *z. aq. menth. z. j. cinnam. z. b. gummi ammoniac. in acer. solut. scrup. j. ad z. b. tartari vitriolar. scrup. b. ad gr. xv. scammon. rosat. Extr. trochisc. alhand. aa. gr. ij. syrupo de pomis z. b. M. F. potio, quæ una vice hausta x. l. xij. interdum ultrâ xv. vices viscida & mucilaginoso, eum præsentando ægri levamine & doloris cessatione eduxit. Præter hæc est & mercurius dulcis cum laxantibus propinatus, pituitæ vitreæ præstantissimum detergent; unde hujus optimum eradicatorium non sine ratione has pillulas appellat *Deodatus in valedic. p. 246. z. mass. pillul. cochiar. min. scrup. j. aquilæ alb. dulcis gr. xv. iur. xx. olei anisi gutt. ij. M. F. pillul. pro una dosi D. S. &c.**

§. 9. Nec hic prætereunda sunt tartarea, quorum virtus pituitam hanc viscidam & acidam incidendi & detergenti manifesta erit, si attendatur constare tartarum primariò ex copioso acido subtili, quod junctum est sufficiente sale volatili de natura

alcalium, præter feculentias quasdam terrestres cum pinguedine quadam sulphurea intertextas, ratione quorum salium experti usus est cremor tartari imprimis cum sal. tartari junctum propinatus; similiter quoque conducit tartarus vitriolatus, sed non communi modo ex spiritu vitrioli, sed ex ipso vitriolo soluto modo *Tacheniano* paratus. *Vid. hujus clavis ad Hippochabatem chym.* non minus quam spiritus tartari volat, imprimis v. ex fecibus vini prolicitus, beneque rectificatus, aut qui ex tartaro cum nitro per Retort. tubulata in Sp. vini propellitur, & post rectificatur, ac saporem & odorem perfecte urinofum volatilem acquirit; spiritus carminativi nomine aliàs decantatus. Cui præferendus adhuc spiritus est volatilis, qui ex tartaro cum proprio alcali fermentato instar spiritus sal. ammoniaci subtilis elaboratur, huius enim convenientissima sunt auxilia, ad corrigendum saporem acrem, & consistentiam tenacem pituitæ istius viscidæ. Horum tartarorum vires exaltari possunt, si cum oleis aromaticis convenienter fuerint maritata, sic nãque potèntius hanc ipsam mitigant & corrigunt, cū ipsa aromatic. non sint ultima, quæ hanc pituitam alterent & inde orta mala corrigant; De quibus cum jam occasione flatuum plura dicendi ansa suppediretur, ea vel innuisse sufficiat.

§ 10. Nam flatus sunt, qui ut plerimum cum pituita viscidâ & acidâ juncti, dolores immensum augent, & varia simul abdominis Symptomata inducunt: quorum originem jam supra ex vitiosa fermentatione, ab acido peregrino in intestinorum mucos viscido deduximus. Compescunt E. optimè eorum vim & impetum aromatica; hisque cognata alia de sale volat. in oleo participantia; mediante quo & acidum fermentativum tanquam hujus contrarium alteratur & destruitur, oborta fermentatio tollitur, & mucilago viscida resolvitur. Usurpantur talia quatenus nunc clysmatum formâ infunduntur, nunc unguentorum specie abdomini illinuntur, nunc liquidorum modo propinantur. Simplicia carminantia naturæ aromaticæ, ordinaria clysterum horum ingredientia, in vulgus nota sunt, sufficiat formulam (ut ex ungue leonem) hic annexisse, *℞. rad. angelic. levistic. aa. ℥ss. herb. chamomill. roman. Menth. aa. m. i. baccar. lauri ℥j. juniper. ℥ss. sem. annif. carvi. aa. ℥ii. coqu. m. f. q. aq. simplic. colat. ℞. ℥ix. in quibus dissolv. Electuar. de bacis lauri ℥i. mel. rutac. ℥ss. f. ℥vi. olei destillat. anif. fœnicul. aa. ℥ss. olei succini gutt. v. vitell. ovor. Num. i. M. pro clysmate. Huic opem ferat loci dolentis inunctio, parata primariò ex oleis distillatis insigniter penetrantibus (cum nihil aliud sint quam salia volat. ab acido volat. subpingui in corpus oleosum concentrata) quorum virtus exaltabitur ponendo desuper lapidem probè calefactum: Parantur tales inunctiones ex oleo chamomill. anethin. castor. laurin. cortic. destillat. aurantior. carv. cumin. fœnicul. anif. rut. Zedoar. Angelic. macis & similibus, modò separatim modò conjunctim inungendis. Stockeri experimentum fuit litus ex oleo laurin. ℥ss. cum zi. castorei paratus. Parari etiam potest unguentum h. m. *℞. olei castor. zi. olei stillat. angelic. cort. aurantior. cumin. anif. chamomill. saphirin. zj. cum f. q. corporis pro balsamo. ad flatus discutiend. Pertinet huc etiam Galbanetum Paracelsi, ut aliàs in colicis & iliacis doloribus conveniens, ita & in nostris non minus egregium.**

§ 11. His associanda sunt debita interna & ipsa aromatica; quæ inter agmen ducunt sem. calida, dicta majora (Helmontio minora) scilicet anif. cumin. aneth. fœnicul. carv. dauci, &c. quorum sapor & odor aromaticus in oleo volat. fundatus, miras habet acidum vitiosum Gas flatuosi generativum, corrigendi & flatus inhibendi dotes; cum præterea singulariter intestinis stomachoque sint amica & ob id intestinorum solamina rectè ab *Helmont.* vocantur *Tr. de flazib. § 75.* Non enim flatus discutiunt, quod inimaginabile, qui aliàs sponte modo viæ sunt aperta exitum

quaerunt, sed materiam unde flatus exsurgunt, alterant & corrigunt, & istam fermentationem vitiosam sistunt, ac ita impediunt, quominus concretum materiale in flatus in Gas spirituosum vertatur, id quod etiam reliqua vulgò appellata carminantia & in genere quæcunque aromatica præstant. Modus utendi est, ut in vino semina hæc propinentur, in quo leniter prius ebullierint, ad imitationem *Helmont.* Vel ut frequentibus cohobationibus spir. vini benè rectificatus earum virtute imprægnetur: aut quod elegantius evadit remedium; spirit. vini cum sale volat. sal ammoniac. arte conjunctus, ab isleat sæpius est abstrahendus, aut cum eorū distillatis oleis conjungendus, sic enim egregium contra flatus habebitur remedium. Sed præter hæc semina & aromatum, in specie v. Galang. Zedoar. mac. carioph. cardam. cubeb. virtus in sale volat. acriori, oleoso tamen, fundata, stomacho & intestinis flatibus infestatis potentes fert opes: Quibus ex nostratibus cognata & q. f. occidentalia aromata sunt bacc. juniper. laur. cort. pom. aurantior. chamomil. menth. angelic. cumin. salvia & sim. quorum Spiritus & essent. sic dictæ omnibus sufficienter cognitæ. Singulares inter has obtinet virtutes essent. chamomill. in specie roman. combinata cum rad. aromatica Zedoar. & cum spiritu proprio parata, usurpanda à gutt. xx. ad xxx. Nec ultimo loco reticenda est virtus amygdalar. amarar. quæ artificiosè præparata singularem planè vim carminantem obtinent. Hisce vegetabilibus animalium aromata addenda: e. g. castoreum & omnia ex eo parata, it. Zibeth. interno pariter ac externo usui commendatissimum & à Paracelso in colico dolore umbilico inunctum; Quibus & stercora animalium non minus interdum fragrantia specialiter v. equinum addo, quod in flatulentis abdominis affectibus præsentissimam affert opem, undè pariter colicæ ac hystericæ passioni succurrit. Excreta hæc animalium manu nos ducunt ad nitrum mirabile concretum salinum, ex his ut plurimum petens natales, & inter carminantia vel maxime enitescens. Imprimis v. Spiritus ejus probè cum spiritu vegetabilium dulcificatus, & ab acore nimio temperatus hic convenit. Eligendus v. pro hoc scopo erit spirit. vini ab aromaticis carminantibus cohobatus, & horum partibus volat. probè imprægnatus, cujus descriptionem egregiam suggerit *Sylvius prax. p. 90.* hujus duplum cum spirit. nitri part. i. junctum & cohobando unitum egregium subministrat spirit. carminantem. Non dissimili ab hoc modo *Spiritus anticolicus B. Michaelis paratur,* quo excellentius pro hoc malo eradicatione non datur.

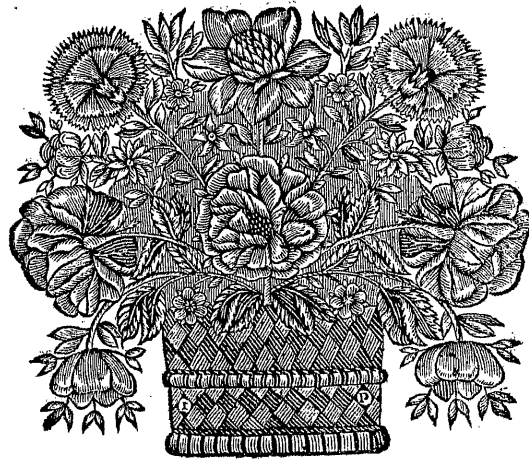
§ 12. Et hac fere ratione causæ tolluntur, quibus extirpatis cessare etiam atque evanescere solet ipsa dolorifica passio. Verum si torminosa hujus subinde recurrant vestigia, aut si mox in principio talis sit vehementia, ut aliis prætermisissis huic ceu primariò urgenti occurrendum sit, sui remotionem innuit per anodyna & narcotica usurpanda, quæ inter papaverina emicant remedia, horumque princeps opium, imprimis si in laudatissimum exaltatum fuerit laudanum, cujus saluberrima usurpatio, omnes dolores ex spasmodicis intestinorum convulsionibus obortos à quacunque hi excitentur causa occasionali exoptatò sedabit. Imprimis si cum aptis specificis combinetur, in specie quidem cum seminibus istis calidis supra laudatis, aut inde elicitis remediis, aut cum castoreatis medicaminibus, quæ singulari virtute convulsivos intestinorum motus, indeque natos dolores sedant & quietant. Laudanum commendavi opiatum, si istud quod ex correcto hoc paratur; Cujus correctiones omnes superat, quæ sic per fermentationem cum succo cydoniorum videnda in *epist. 45. Cent. 3. Barrolin.* Eandem etiam cum succo pomorum Borstorfiorum instituit *Dn. Preses* in more positum habet. Juxta hanc & optima ea, quæ per alcalia

fixa,

fixa, primariò quidem tartari, hinc nitri, per sulphur vegetabile carbonum præparat. instituitur. Quibus modis paratum opium tutum ac omni laude majus evadit remedium, quod ipsum etiam pro circumstantiarum urgentia cum purgantibus propinari potest, præunte nobis non tantum *Rhumelio* in compositione pillular. antipedagrarum, quas ob laudanum admistum vocat, *Veni anice, surge & ambula: jatreo Chym. p. 725.* Sed etiam *Stocker.* qui in *prax. c. 36. p. 197.* ceu expertas insigniter ad colicum dolorem commendat has pillul. *℞. aloës succotr. vel pillul. aleophangin. ℥j. f. scrup. iv. opii, croci, aa. gr. i. vel 2. M. F. pillulæ jejuno stomacho exhibendæ; quas I. dolorem lenire, hinc etiam blandè evacuare asserit, cum sperata demò salute. Conf. River. C. 1. obs. 63. & C. 2. obs. 1. Pater. 3. c. 27. & c.* His & similibus internè usurpatis, nullum dubium est, quin cessatur sit dolor; Nec minus hos sedat opium cum Clysmatis ano injectum à gr. iij. ad x. mistum, sed cautè & ultra quam dosin vix ascendendum. *Vid. Borst. C. 4. obs. 92.*

§ 13. Hæc sunt remedia ex fonte Pharmaceutico contra *dolorem hypochondriacum* desumpta; Dieteticum quod atinet fontem, hic circa 6. res non naturales dictas, medias inter statum sanitatis & ægritudinum, & vel ad hunc vel ad illum pro varietate circumstantiarum disponentes, primariò versatur. Eminent inter has aer, qui vitetur frigidus, moderatè verò calidus eligatur. Ab hoc sunt *assumpta*, ex quibus respuenda sunt crassa, viscida, dura, & cruda; ut carnes fumo indurate, aut conditæ copioso sale comm. quia scilicet proprio sale volatili sunt exuræ, difficilis coctionis, parci nutrimenti, ac copiosi & vitiosi excrementi, hinc pisces, castaneæ, cydon. pyrus, &c. it. quæcunque adstringentia, & fructus horæi, quia hi fermentando facillè accescunt, & copiosas flatulentias producunt. Nocet etiam si quod aliud, vinum largius haustum,

nam aciditate suâ volat. extra stomachum tori corpori pestiferâ, intestinis tormina colica, artubus v. paræses inducit: Lactis usus est suspectus, ex eodem verò; separatâ parte caseosâ & butyrosâ, emergit serum, medicina, *malo hypochondriaco* non inconueniens, videlicet, quatenus abundat sale volat. nitroso de natura armoniacali & ita sordes primarum viarum abstergit, simulque alvum blandè stimulat; Convenit etiam aromaticum usus omniaque aromatica it. allium & alliata, cepaceæque colicæ & mucilage acidæ, & inde productis flatibus sunt remedia. Capparum usus est optimus; cum detergant & incidant sordes mucilaginosas. Panis seligendus & benè fermentatus huic enim, & imprimis fecalino; inest spir. acidus vol. stomacho amicus, quia quodammodo ejus fermento est homogeneus; quâ ratione coctionem reliquorum ciborum multorum adjuvat. Condimenta ex sinapi utiliter adhibentur, item pruna & hinc decocta. Potus sit cerevisia probè fermentata, non triticea, quæ sæpius est crassa, hinc fermentativa & consequenter flatulenta; non recens, non acida. Vinum absinth. & heleniatum conducit, si malum non sit ab induratis fecibus. *Somnus* moderatus ut dolorem lenit, ita quies egregiè ejus exasperationem prohibet. *Motus* nimius in lecto & jactatio inquieta dolorem exasperat, ac violenta corporis contorsione abdominisque compressionem mutuum intestinorum in se invicem ingressum, ac tandem ileum inferre potest, demonstrante hoc *Cl. Sylvio prax. C. 15. §. 19.* *Alvus*, quantum fieri poterit, servetur aperta, eadem obstructa arte provocetur. Vomitus hic est utilissimus, eumque singulis mensibus semel provocandum esse, vel optimè monet *Languis l. 1. ep. 30.* id quod imprimis vitam sedentariam agentibus dictum esto. Denique ne malum hoc exasperetur, cum vehementiores animi affectus, tum præcipuè ira, vipèrind sanguine pejus est vitanda. FINIS.

modo dictum: ut discernatur ita ab intumescencia corporis cachectica, & hujus intensiori gradu, Leucophlegmaria & Anasarca: in qua ex vitiata alimentorum in chylum fermentatione, sanguinis vitiata crasis, (nam cacochylia est mater cacochymia) loco debiti nutrimenti, liquamen crudum & viscidum partium poris suppeditat, qui eodem infarcti, instar pasta non rite fermentatae, inflatae & tumefactae apparent, ita ut impedito sic debito lymphae motu à circumferentia ad centrum, cachexiam & leucophlegmatiam presso pede Anasarca insequatur.

§. 8. Dum E. nutrimenti nimis copiosi appositione fieri corpulentiam nimiam diximus, qui non nisi successivè & pedetentim fieri solet, exclusam volumus subitanam corporis intumescenciam & inflationem, quae mirandum exemplum recenset *Bartholinus lib. 5. lib. 2. it. eam quae vel morsum Venenatorum animalium v.g. Aspidum, viperarum, lacertarum, Serpentum Riv. 4. obs. 96. vel istum & puncturam quorundam v.g. Scorpionum, Apum, vesparum. l. contactum saltem mediante saliva, urina, aut halitu, aut busonum aliorumque quam plurimum animalium, interdum insequitur. Quorum Venenorum fermentativam virulentiam & massam sanguinem & in specie nutrimentum succum seu rorem partes solidas humectantem turgescere & quasi spumescere facit. Nec mireris, tam insignem effectum ex tantillo veneni, nam & modicum fermenti integram massam fermentat; & spumae ex cerevisia fermentantem ebullientis modicum, magnam recentis cerevisiae copiam fermentare facit: sic halitus fermentativus in igne circumvolans vina fermentativo motu in cellis turbat, dum vitis floret: ast potentiora longè sunt animalium fermenta singulariter transmutativa, quorum vim vel fermentum veterem aut scabiosum, in statu p. n. aut istud salivae in statu naturali confirmat, de quo vid. *Desingius Exercit. de nutriment. in corpor. elaborat. p. 8. & append. pag. 303.* Quae ipsa nobis in mentem revocant litem istam nondum decisam, in quo praecise venenum animalium consistat. Egregio conatu, & indefesso pariter ac accurato serutinio, speciatim hic defudarunt. *Fr. Redi. Medicus Flor. Ital. in Observationibus de Viperis*, script. in Lit. ad Dominum *Magalatum*: quarum versio latina *Mis. Acad. Natur. Curios. anno 1. annexa est. & M. Charas Pharmac. Parisiensis, Gallus ut. Nouvelles Experiences sur La Vipere*, quorum ille materiale hoc ipsum esse, & in liquore flavescente intra gingivarum vesiculas coacervato consistere; hic quod merè ideale illud, & ex iracundia & vindictae cupiditate in bestia exurgere asserit: Presse terens hoc ipso vestigia *Helmontii*, idem ante ipsum jam asserentis, cui & *Zovclferus in animadvert. ad Pharmac. August. pag. 212.* assentitur. Utrique experimentis & Phænomenis hypothese suam tueri satagunt, prout ex literis eorum mutuas & oppositiones & responsiones continentibus patet, quarum Epitomen videre licet in *Transactio-nibus Philosoph. Anglicis numero 66. 83. & 87.* Componere eundem litem hanc annis fuit *Famosus Bourdelotius in Recherches & observations sur les Viperes*, &c. differentias animalium venenosorum & speciatim viperarum, venenisque earundem, pro regionum varietate urgendo; & quod liquor iste flavescens in regionibus calidioribus possit esse venenosus, qui in temperatis magis, aut frigidioribus, haut citra biliosos halitus efferat per iram Viperæ nocivus esse solet: Vid. ejus *Epitom. in Transact. Angl. anno. 77.* neutra tamen dissentientium pars hac ipsa conciliatio-ne contenta esse videtur. Nobis interim priorem istam hypothese, in materiali scilicet principio fundatam esse venenosorum animalium venenum ceu probabilio-rem complectere hac vice placuit.*

§. 9. Hicce ceu spuris corporis intumescenciam, à corpulentia vera rejectis, legitimae subjectum, seu id, cujus partis augmento corpus ita crescit, consi-

derandum. Determinatum fuit superius, crassos esse eos, qui secundum latitudinem & profunditatem angmentantur, ita ut hic excludantur ossa, quorum extensione & augmento, longitudo tantum corpori accedit, donec sub accretione adolescentiae, sensim indurata, omne augmentum ulterius excludant, adeo ut & reliquae huiusmodi aut circumscriptae partes, nec longiores evadere possint, unde tam brevioris, quam procerioris stature homines corpulenti sunt. Molles E. quod attinet, & primo quidem internas, viscera excrecentia nimia, in obesitas non, nec nisi per accidens observatur, & si unum alterumque viscus nonnunquam auctum fuit enormiter, hoc tamen peculiari tumore se prodens corpulentum neminem reddit: sicuti nec mulieres gravidæ, quarum uterina cucurbita extensa, simul abdomen attollit insigniter, corpulentæ dici nequeunt. Externas E. quod attinet partes, se offerunt musculorum carnes, cum superstrata pinguedine, & membranosis velamentis. Tegumenta communia, ceu reticularis texturae corpora, ad investigatarum partium se accommodant structuram, & ita caro musculorum & pinguedo remanent istae partes, quarum respectu imprimis corpus crassum, macre tadem ac macilentum appellatur. Idque ferè triplici sub differentia, nunc enim plus adeps, ut in obesitas, nunc magis caro, ut in torosis aut lacertosis, nunc utrumque aequaliter, in corpulentis in specie sic dictis, augetur. Aliàs duplex saltem corporis crassities statuitur, una quidem *carnosa*, ut in sanguineis: alia *faginosa*, ut in Phlegmaticis vid. *Forestus lib. 31. obs. X. Schol.*

§. 10. Pinguedinem quod attinet, hæc est pars ea, cujus nimium incrementum pingues & obesos reddit, etiam quibusvis partibus ceteris optimè & laudabiliter constitutis ac conformatis. Singulare autem quid præ ceteris partibus hæc ipsa obtinet, cum ambigere inter partes solidas ac fluidas seu humiditas, & mediæ quasi has inter naturæ esse videatur. Nam eo ipso, quo citra omnem fluiditatem propriis suis terminis subsistit, & invicem solidam formam cohaeret, aded ut cultro quoque scindi queat, vasis quoque sanguiferis suis instructa sit, non potest non solidis partibus merito annoverari. Dum vero fluidorum instar, pro vario corporis statu, nunc copiosius coacervari, nunc absumi penitus, & liquefieri quasi sub febrim, praesertim acutatum, ardoribus, aut in gelatinam solvi, de quo *Miscell. Nat. Curios. anno 8. obs. 3. p. 54.* observatur, aded ut corpus tunc per quam macilentum reddatur, brevi tamen iterum pinguefaciendum, quin etiam naturaliter quibusdam animalibus loco nutrimenti, defectu ejusdem ordinarii inserviat, ut sunt *visus murmentum, glives*, &c. quae per integram hmem intra latebras suas, dormientibus plus minus similes delibescunt, quorum copiosior astivis mensibus coacervata pinguedo sustentat tunc temporis eadem: notabile hoc imprimis est in *Murmento*, quod triplex, item interdum quadruplex Omentum obtinet, unum instratum alteri, ex quibus quaedam venas habent, ordinatio transte ad portam venam recurrentes, quaedam v. earundem ad venam cavam abeuntes, quocordis sub penuria ista in hybernaculis immediate transmittant materiam nutritivam, quam sacculi adpositi abundantiorer referunt, & quam ab arteriis receperunt, cum corpus totum succi plenius, in aestate vel potius autumno abundaret nutritio tali succo, ut eleganter hoc observavit *Perraut: Essays Physiq. T. 3. c. 6. p. 233.* Praeterea fluidorum instar debitis suis canalibus & ductibus, ceu vasis, coercentur, in specie ductus adiposi dictis, prout constat ex accurata eorum anatomica recensione, *Anonymi Exercit. de Omento, pinguedine & adiposis ductibus, Terradi Epistolae Anatomicae. Malpighii & Fracassani annexa.* Hinc etiam nulla proprie dicta functioni inservit, cum nullam specialem habeat conformationem organican

nicam seu mechanicam, in qua tamen potentia operandi partium solidarum consistit, quia vel ornatui, vel defensionis ac fortium aliarum partium tantum inserviat, minus commodè solidarum partium catalogo inseri posse videtur. Aded ut dicendum videatur, pinguedinem per accidens ex abundantia succi nutritii & chylosi, sub & post augmentationis annos generari, membranosis locis adherere, & intra sua membranosa conceptacula pedetentim dilatata inclusam, successivè coagulari. Uno nomine esse quasi oleum uberius, aut potius butyrum densius, firmius paulo inspissatum & coagulatum. Illustrant hæc experimenta oleorum, ab acidis in adpositum concretum coagulatorum, oleum scilicet olivarum Spirit. nitri affusum; facili digestionem congelatur tandem in albam pinguedinem seu candidum butyrum, saltem ab igne liquabile. Id quod pariter cum oleo amygdalarum dulcium & Aq. Fort. eodem modo succedere solet. Non secus ac serum quod sanguini Ven. Sect. emisso vispernat, à Spirit. nitri promptè in crassamentum viscosum, quasi caseolum coagulabile existit, gelatinam scilicet chylosam contentam ita inspissatam & per texture mutationem condensatam. Adeoque non aded inepre *Grevo. Dissolut. of. Mixture pag. 99.* suspicatur, pinguedinem animalium esse saltem coagulatum oleosarum sanguinis partium, factum vel à propriis ipsius acidis particulis, à nitroso aëris Spir. cum ipso permisto. Hinc probabile esse asserit *pag. 91.* quod animalia quaedam, ut cuniculi, item collutiones pinguescant magis frigido sub tempore: quatenus oleosa sanguinis (vel ex nota mente, oleosa chyli h. e. butyrosa) partes tunc extraordinarie coagulantur ob majorem abundantiam particularum nitrosarum, ab aëre intra eorum corpus receperunt. Ob eandem rationem quoque esse, quod pinguedo animalium terrestrium durior sit, cum illa pitium sit mollior, & magnam partem in oleosam formam diffuat: scilicet quia aqua, quam incolunt, & quae respiracionis usui inservit, paucas in se habet nitrosas particulas; respectu earum, quas aër obtinet. Hinc in *Fr. Bac. de Verulanti Hist. Vit. & Mort. §. 49* asserit, animalia quae potant ex aq. nitrosa, manifeste pinguescunt, quod signum est frigidi in nitro. Plura de Pingui, *V. Sebinius lib. de alim. facult. lib. 5. quest. 12. 13. pag. 1217. & Casti. Bartholinus Seminar. Controv. Anatom. de infim. Ventr. quest. 1. 2. 3. 4. pag. 269.* Speciatim *Cecilii Folii Itali, Dissertio Anatomica circa lageneratione & usu della pinguedine &c.*

§. 11. Praeter pinguedinem & musculosam caro est, quae corpulentiae nimiae subjectum constituit, quando & ipsa turgescit p. n. & ita insigniter interdum crassescit, ut notabiliter artuum ac corporis molem auget. Talis olim *Athletica habitudo*, carnosa scilicet plena & robusta dicta fuit; qualis Athletarum erat, quem non Naturæ sed arte comparabant sibi, ut multam solidamque carne, & sanguinis tenaci & optimi copia abundarent. Neque enim vires tantum; sed etiam molem pondusque corpori adiacere conabantur, ut hac etiam ratione adversatium prosternerent. Hinc factum est postea, ut eo quoque nomine omnis corpulenta & firma habitudo vocaretur, etiam in iis, qui athleticam non exercebant, & quam *Hippocrates* censet non esse secundum Naturam, sed neutram potius. *Vid. Gorrans definit. Medic. pag. 7.* De Carna vero hac mole, par fere atque modo de pinguedine ferendum iudicium. Est scilicet nil aliud, quam sanguinis copiosioris firmius & uberius circa fibras nerveas motrices coagulatum, harum robori pariter ac tutelae aliàs naturali in statu inserviens. Sunt praeterea, qui carneas partes, non nisi quasdam particulas rubicundas sanguinis grumefactas, & inclusas membranæ subtili, tanquam tenui vasculo, unde diuturnam etiam coctione elici possunt, adeoque mentiri tantum carnosam substantiam, asserant, quod tamen tanquam

adhuc paradoxum, vel obiter saltem atrigille sufficiat. Hæc duo E. adeps uberius, & caro copiosior, nunc solitariae, nunc sociatae, Corpulentiae nimiae subjectum proximum statuenda esse, ex dictis concludendum videtur.

ART. II.

Causam Corpulentiae nimiae proximam scrutatur.

§. 1. **N**utritius succus perenni motu corpus aluens, ut nutrit singulas partes, easque auget, ita abundantior non nihil, & totum corpus succulentum reddit, & in specie circa membranas nonnullas laxiores coacervatus, sensim in pinguedinem incrassatur, circa fibras vero congestus, in carnem cogitur. Quod si his ipsis sociemus ea, quae supra *Artic. 1. §. 2.* praepariter quasi monita fuerunt, vel sponte, citra ulterius serutinium devolvimur ad corpulentiae nimiae causam. Hanc enim proximam bipartitam facimus, eamque tam *materiam* succi nutritii insignem abundantiam, quam *occasionalem*, quarundam membranarum in specie, sic dicti panniculæ carnosae & exterioris cutis laxitatem, & quasi nimiam molliem, uti & fibrarum nervearum plurium extensilem tenacitatem, & quasi potosam imbibendi aptitudinem constituitimus; his enim praesentibus causis, succus nutritius omnes partes ubertim humectat & irrigat, & praeterea circa dictas partes sensim coacervatus & successivè inspissatus & coagulatus corpulentiam producit nimiam. De *formali* seu *efficiente* causa, quae forsitan associanda, tertio loco fuisset, inferius, pauca quae monenda occurrunt, attingenda erunt.

§. 2. Hæc ut fiant non nihil clariora, succi nutritii natura primo indaganda venit. Sanguinem nutrimentum esse corporis universale, & ita etiam scaturiginem pinguedinis, & carnositatis nimiae, Veterum unanimis, multorumque adhuc recentiorum est sententia. Vid. *Senn. l. 5. Prax. part. 1. c. 4. p. 22. & Ferdinandus Confil. 82.* sed hanc opinionem non leviter concusserunt Angli, *Vid. Carleton Oeconom. Animal. Exerc. 5. de sang. usu Gliff. Anat. hepat. c. 45. pag. 406. Ens Apol. Circulat. sanguin. Contra Parisiam. digest. 3. p. 69.* ut nihil dicam de *Villiffo*: qui passim in suis scriptis quoad hoc punctum, consulendus venit. Quibus tamen se opposuit *Desing. Exerc. de sang. usu. it. Steo in obs. de Gland. & novissimè Piens de Febr. p. 1. pag. 153. 163.* ubi *Gliffonii & Enii* argumenta in specie ventilat, aliique plures, quibus pertinacius Veterum vestigiis in hoc puncto insistere placuit.

§. 3. Illi ipsi E. duplex statuunt corporis nutrimentum, sanguinem unum, pro partibus sanguineis, & liquorem roscedum per nervos in partes derivatum, pro partibus spermaticis s. nervosis, & ita etiam pro pinguedine, ita ut causa obesitatis nimiae futura sit abundantia talis per nervos influentis, *Vid. Carleton. &c. supra cit. it. Villiffo. Anatom. Cerebr.* Quibus acriter se opponit *Desing. Exerc. de comment. succi nutritii per nervos influentis ut. Bartholinus in Spicileg. de vas. Lymph. & sanè hæc ipsa opinio aded paucis attri- sit, ut nullos nisi ipsos Anglos & paucos quosdam Italos agnoscat defensores, & vix probabiliter persuaderi poterit euidam, qui nervorum structuram substantianque rectius paulo considerat. Quin modo materiam nutritionis; ab hujus causa *efficiente*, sive *universali*, in quo puncto Spiritus animales influi omnino primariam mereri considerationem videntur, sive *particulari*, rite discernamus, haud aded difficilis ad argumenta illorum videtur responsio.*

§. 4. Dubius jam erat, quoad nutritionem, sanguinis usus, non minus etiam succus nervorum nutritius; en E. novum *Bilfi* commentum à *Zalfo* explicatum, & hypothese *Helmontianæ*, quoad sextuplicem digestionem,

tionem, & quoad naturam & usum lactis applicatum, & quantum possibile à *Densungio*, aurito tantum, minime vero oculato teste, defensum. Vid. *Densung. Append. ad Exerc. de nutrit. elab. Bilfus* E. ejusque sectatores loco illius nervorum succi nutritii rorem substatuunt, hunc nempe liquorem, quem omnes reliqui Anatomici *Lympham* appellant: hunc rorem ex primis viis, seu centro per vasa rosifera, (ab aliis lymphatica) in totum corpus, seu circumferentiam, dispergi allerunt, ut veri partium spermaticarum alimentum vices obtineat, prætereaque partes sanguineas ita præparet, ut sanguinis nutritionem facilius suscipiant. Causa E. corpulentia nimia, juxta hanc opinionem, erit rotis istius nutritii uberius copia, & laudabilior constitutio, quo ut uberius nutriantur partes spermaticæ, & copiosius succrescat pinguedo, ita etiam sanguinea majus capiant incrementum, ob majorem aptitudinem, per hunc rorem inductam. Sane elegans admodum hæc est opinio, & per quam multorum phenomenon difficilium, tam in theoria medica, quam ejus praxi, facilis & perspicua possit reddi ratio, modo vera esset; Sed ea sufficienter rejecta est ab omnibus ferè Anatomicis; in specie *Bartholino, Sylvio, Hornio, & imprimis Pauli, in Anat. Bilfusæ, & quotquot* inquam accuratius & curiosius vasa lymphatica, seu *Bilfi* rosifera illustrati fuerunt; dum clare demonstrant, motum in his vas contenti liquoris, contrarium esse *Bilfo*, & à circumferentia ad centrum, tandemque ad cor procedere, præterea valvulæ horum valorum, à *Ruyfchio* ipsi *Bulfo* demonstratæ, hunc tantum non obstruunt. Mortuo E. jam *Bilfo*, & sepultis cum eodem secretis ejus anatomicis, ac enchiribus, merendus omnino simul & horum asfectorum interitus.

§. 5. An E. sanguis solus corpulentos & succulentos nos reddat? Nequaquam, quin potius lac, ut nutrit infantem tenellos; ita etiam cum sanguine sustentat & corpulentos reddit robustos adultos. Chylus scilicet, ut genuina & legitima est lactis materia, ita idem sanguini in axillari sinistra permixtus & aliquoties circulator, non statim abit in sanguinem, sed sub lactis suavissimi forma aut sanguini confusus; aut sub gelatina albicans larvæ à sero, seu nutrimenti vehiculo solutus, mediante vasis sanguifluis, in totum corpus distribuitur, omnesque ejus latebras perrepat; partes nervosas seu spermaticas nutrit, & abundantior paulò à membranis receptus, per eas transudans, & superficie earum inhærens, in pinguedinem succrescit, dum interea sanguis reliquus temperatus, sanguinea parenchymata nutrit, & præ cæteris musculorum fibras copiosiori carne in crustat. Cui sententia præter alios adspulantes vid. *Bartholin. cent. 2. ep. 65. p. 612. it. cent. 3. ep. 38. p. 141. Schneiderum de Catarrhis l. 2. p. 85. it. l. 3. p. 95. Fr. Bayle. Dissert. 3. de usu lactis. Quo spectat etiam gelatina ista feri lactea Barbat, in eleganti tract. de Sanguine & ejus sero; quæ nihil aliud est, quam chyli portio, sub feri regimine occultata, tam pro nutrimento partium nervearum & his cognatarum, quam pro aliis vasis per universum corpus distributa. Imo quicquid contra sanguinis asperitatem, pro succi nervi benignitate, in puncto nutritionis Angli tantoperè urgent, quamvis intra materia nutritiva limites subsistunt, optime chylo, sanguini nondum assimilato, diuturno tamen cum eodem circulo certè modo alterato, applicari potest. Quæ ipsa non parum illustat experimentum, quo anferum probè saginatorum, mactatorum, sanguineum, ubi refrigit, albidissimo lacte supernatante cooperiri constat, secus ac in iisdem non æque saginatis fieri observatur: v. *Borrighii Herm. Egypt. & Sap. pag. 262.**

§. 6. Sane butyrofa lactis seu chyli (levis namque hæc intercedit differentia) substantia, similis quodammodo est (densiori saltem) corporis pinguedini,

unde eandem ferè obtinet proprietates. Cum eorum sanguinea massa, asperior paulò ac salino acrior minus commoda videtur, ut pinguedo ex ea generetur, & unde proprietates utriusque in specie color (in sanguine adeò pertinax, ut quosvis alios potius, quam candidum ipsi conciliari queas, nisi totalem ejus corruptionem in pure, quod tamen solo ex sanguine constare, minus verisimile videtur, urgere velis, minus tamen huc quadrantem) in multis discrepant, hinc & sanguineis partibus immediatè nuspiam adheret pinguedo, quin membranæ tantum nervosæ adnascitur. Unde & ea animalia, in quibus acrior sanguis, concitatori moru intestino, citius chylum in sanguinem transmutat; parciorem habent pinguedinem, v. g. canis, equus, lepus, aut ea, quorum sanguis temperatus, blandius & parcius chylum transmutat, copiosa abundant pinguedine, suntque corpulenta; ut porci, ursi: id quod similiter in genere humano obtinet. Hinc & aliquando observatum; quod talibus obesis per umbilicum serofus gelatinæ nutritia evacuatus fuerit, Vid. *Sennert. 6. l. p. 22.* Sed hæc ulterius confirmabunt res naturales, & nonnaturales ad corpulentiam nimiam disponentes: de quibus infra.

§. 7. Massa E. sanguinea copiosior eaque minus salina, acris & aspera, sed suaviter temperata existens & simul blando & dulci chylo, eoque copioso curgida; homines reddit corpulentos, ibi quidem carnem musculosam, hic substantiam pinguedinis notabiliter augmentando. Ut v. talis fiat, præter radicalem & senilem sanguinis crasin, secundum quam & chyli assimilatio, & solidatum nutritio; alique ejus usus variant, multum momenti situm est in stomachi digestionis, qualem scilicet chylum hic ex alimentis fermentando producat, cum fontalis stomachi digestio, rectè gubernatrix cæterarum; velut sibi sub alternatarum, dicatur ab *Helmont. tr. jui dnum vstratus §. 59. sæpè namque occurrit Capucinus, longo jejuniò gravatus, potiusque pauco & parva cerevisia saturatus; crasso tn. corporis habitus dotatus. Ex adverso cernuntur edaces largoque mangonio educati, insigniter macilentis: ut idem cit. l. loquitur. Variat n. non tantum in singulis animalium speciebus digestiois ratio, unde panis idem tot varia dat sterora, quot animalia pane vescuntur, ex diversitate nempe digestionis, sed unum quodque etiam individuum humanum sua hic gaudens specificâ differentia, determinatè modoque ac ratione ab aliis individuis distincta, eadem licet assumpta digerit, unde & eotundem major vel minor, ad nutriendum aptitudo. Quotidie scilicet id observare licet, eadem alimenta, pro chylificationis naturalis modo procedentis vel p. n. læsæ ratione, illum nutrire & sustentare, hunc verò lædere, secundum *Hippocratis* istud verisimum Effatum, corpora impura, quo magis nutritiveris, eo magis læseris, uti & iisdem, hunc insigniter augmentari, illum verò parum vel nihil mole corporis accrescere. Ratio proximè in mass. sang. remotè vero & fundamentaliter in chylo, hujusque præparatione ac constitutione investiganda, qualis enim hic, talis sanguis, tales Spiritus (cætera omnia in œconomia animali si ritè procedant) & tale per consequens nutrimentum corporis.*

§. 8. Haud later nos equidem, multum aliàs hic tribus Hepati, cujus temperata constitutio, in specie calida & humida, ut sanguini similis, eoque propterea nutritivo insigniter, generando, ita consequenter tam carnis, quam adipis abundantia, primario inserviat, cum dogma tale præter Veteres scriptores quosvis, in specie ex *Sennerto cit. sapius loc. p. 12.* hauriri pluribus queat. Sed quo minus huic assentiamur impedimento, sunt binæ falsæ, quibus sententia hæc innititur, *hyporhesis*, primò scilicet illa, de hepatis in sanguificatione principatu, deinde ista, de calido

nativo

nativo quarumvis actionum simularum primario autore & artifice. Nam quoad priorem illam notum est, jam dudum hepatis publicas à *Th. Bartholino* ductas esse exequias; adeò ut ejusdem defuncti, & exauctorati jam desperata videatur causa (vid. *Th. Bartholin. sub hoc Tit.*) utut *D. Schroammerdamnius, Anatomicus Excell. Amstelodamensis*, secundum experimenta *Hornii, Lugdunensis* olim Anatomici dexterrimi, hepatis resuscitationi aliquam operam ferre promiserit, in lib. *de Vteri mulieb. fabric.* quod tamen, morte immaturâ præveniens, præstare haud potuit; Contra quem tamen jam *C. Bartholinus Junior* calami aciem in hoc negotio strinxit, de *diaphragm. structur. p. 64. Posteriores* v. quod attinet, temperies illa partium calido nativo adscripta; ut consequens est vitæ, & effectus quidam potestatum vitalium, ita minime ipsi tanti ponderis functio, non nisi potentioribus agentibus conveniens tribuenda venit, cum à sanguinis & spirituum influoribus crasi, temperies ista potius dependeat, tantum abest, ut ab hoc sanguis suam crasin & perfectionem recipere debeat. Concedendum est de cætero, prout bilificationi, si loqui ita licet, præest hepar, hujus respectu non adeò negligendum esse in nostro negotio, ejus considerationem. Multum enim omnino in recessu habet, bilis debitè constituta, pro chyli debita perfectione; quâ vitata, & vitiatum distribuitur chylus, & cacochylus generatur necessarius sanguis, ipse jam à debita crasi plus minus deficiens; prout istud hepatis circa bilem ex sanguine elicendo officium, plus minus læsum fuerit. Ut itaque plurimum viscerum, pro chyli & sanguinis perfectione absolutâ, mutua & cõcinnata est conspiratio, ita hæc inter hepar ferè primatum obtinere videtur; adeò, ut quo magis temperata & oleosa dulcis bilis ab eodem conficiatur, eo magis corpulentia augenda, quò acrior v. & salior, eo magis eidem imminuenda conferre probabile sit. Quæ tamen latius deducere, præsens nostrum minime fert institutum.

§. 9. Lactea hæc sanguinis massa apta est, ut corpulentos nos reddat, modo aptitudo partium respondeat, quas copioso succo nutritio irrigare, & circa quas in pinguedinem ac carnem concrefcere affollet. Hæc E. est altera causa corpulentia proxima; nempe pororum & spaciolorum amplitudo; inter fibras partium molliores paulò; ac speciatim circa membranas, partiumque harum mollietas; & obsequens tenacitas, circa priores enim illas carnem, circa has posteriores verò concrefcere pinguedinem; notum est; idque tam quoad fibras & membranas partium internarum, in specie ad dominis & thoracis, quam primario circa membranas externas; intra panniculum carnosum & cutim; & brasque musculorum trunci & abdominis. Quantum enim receptivitas nutrimenti uberius harum partium, in qualitatibus istis fundata, momenti ad corpulentiorum habitum, seu copiosiorum nutritionem conferat, vel ex ossibus addiscere licet; quæ semel duritiem ac robur debitum ubi acquisiverint, ulteriori incremento aut quamvis in dimensionem extensionem inepta evadunt: Fracta v. ob pororum p. n. ampliorem capacitatem, & interstitia fibras inter induratas, in loco fracturæ spaciostiora, uberius nutrimentum mox recipere & retinere observantur; quod in callum sic dictum, & subinde insignis magnitudinis, tandem abit. In Corpulentiori itaque habitu, dum lacteus sanguis ad partes modo dictas alluit, earum potulis sese insinuat, & dum musculorum & panniculi carnosæ fibræ sanguine augmentantur, ipsæ membrana musculorum lacteo nutrimento implentur; cujus abundantia externè cutini versus transudat, quia internè fibræ musculorum sanguine vestitis adeò commodè adherere nequit; ipsa vero cutis, ex extremitatibus capillaribus arteriarum; venarum & nervorum reticulatum contexta, dum per glandularum minutarum ipsi intertexturam excretoria vasa, ut & si qui sint præterea, poros in specie sic dictos, insensibilis transpirationis materiam

Part I.

vaporum forma transire permittit, crassiusculum lacteum nutrimentum cum sanguine allatum externorum pororum angustia cohibet, quod ita innoxium versus coërcitum successivè in corporis peristroma adiposum densatur.

§. 10. Passivæ fuerunt, ut sic dicam, causæ corpulentia nimia, quas hæctenus pertractavimus, cum objectum materiale, uberius nempe nutrimentum, & subiectum recipiens, laxior scil. fibrarum & membranarum textura, saltem considerata fuerunt. De formali v. seu efficiente, quod nutrimentum copiosius dictis locis assimilat & agglutinatum hucusque silentium. Sed cum efficiens corpulentia nimia, seu nutritionis p. n. aucta, idem omnino existat cum eo; naturaliter quod nutrimentum assimilat, hoc ipsum simpliciter ex physiologicis præsupponendum fuit, cum nihil peculiare in pathologica consideratione, de eo monendum occurrat, sive animam, sive spiritum influum, sive insitum; sive fermentum, sive ideam, sive acidum, sive calidum innatum, majori subinde verborum, quam rerum differentia, illud asserere velimus. Hoc saltem vel obiter monuisse sufficiat, 1. *Cerebri & cerebelli* horumque ut sic dicam, influentia, non parvam in nutritionis & augmentationis negotio efficaciam esse formalem, ut vel distorti, gibbosi, luxati, paralytici, &c. persuadent. 2. Præter tamen efficiens nutritivum totius corporis, & quasi universale, particulare præterea in quavis parte singulari necessario requiri quasi insitum, ratione cujus universale illud principium determinetur ita; ut idem nutrimentum in hujus partis substantiam præcisè convertatur; quod in aliâ, in aliam quoque, & quidem specialem illi parti naturam, abeat. 3. Modum illum quo nutrimentum ex fluido in solidum abeat, sub assimilationis actu in nutritione, vix clarius concipi, & evidentius explicari posse, quam per coagulationis rationem, cujus primaria instrumenta quasi mechanica, ut altatum plurimum in corporibus mixtis mutationum, sint duo illa acidum & alicali (seu terr. vol.) animalibus tamen, specifica.

ART. III.

Causas remotas indagat.

§. 1. FUEUNT hæc causæ proximæ, remotas quod attinet ad corpulentiam nimiam disponentes, & omnes in hoc conspirant, 1. quod aut massam sanguineam temperatam & lactescentem, aut fibras tam carnosas, quam membranaceas nonnihil molliores, & quasi laxiores reddant, unde pororum facilius dilatatio, adeoque recipiendi ac retinendi copiosum nutrimentum prompta aptitudo 2. quo multum nutritivi addant corpori, parum verò eidem detrahant. *Constitutio Spirituum & massa sanguinea radicalis seu seminalis*, taliter temperata, quæ blando motu intestino, quasi fermentativo, moderatè corpus incallescere facit, succumque nutritivum minus citò attenuat; aut quasi colligefacit, sed potius chylum tardius sibi assimilat, ad corpulentiam impiisimè facit, & hoc est, quod temperamento calido & humido vulgò attribuunt. Naturæ scil. quidam præ aliis dispositi sunt, ut corpulentiores evadant, adeò ut reperiantur familia; quæ plures corpulentos, sicut aliæ quæ proceros, aliæ quæ minores progenerare solent. Scil. sicuti vegetabilia inter, sub eadem specie v. g. arborum quædam lege naturæ proceriores, aliæ humiliores, aut fructuum quidam crassiores & grandiores, alii minores, & depressiores esse solent per traducem seminalem, quæ proprietates ulterius eodem modo multiplicatur, ita verò generatio animalium simili ratione prima fundamentæ ex seminalibus primordiis omnino haurit. 2. *Aetas ascendens & consistens*. In talibus enim nutrimentum, quod sub accretionis annis in augmentum cor-

M

poris

poris, in specie quoad longitudinem non omne impenditur, coaceruatim successivè corpulentos ferè reddit. Non secus ac infantes ut plurimum corpulentiores, ob nutrimenti lactei libertatem, & ob fibrarum extensilitatem, pororumque amplitudinem observati solent. Ex quibus facile ac spontè ferè patet, quare 3. *femina pro maribus magis*, corpulentè sapius fieri soleant. Id quod effectivè per temperamentum frigidius vulgò explicare solent. Quo ipso nihil aliud insinuat, quam contentorum corporis crasis magis temperata, ex qua minor calor effectus procedit, quam in maribus; in quibus illa volatilia & acriota ferè esse solent.

§. 2. Inter res Nonnaturales, primùm occupat locum, *Aër temperatus*, aut *saltem minus astutus*, hinc *tempus hyemale & vernum*. his enim anni tempestatibus succi nutritivi major abundantia; nam sub frigore hyemali sumis ordinariè edaciores, contenta qualibet spissiora & respectivè magis condensata existit, & tamen ob ambientis conditionem, ex pororum majori conniventia, corpus intus exhalat: vetno verò sub tempore sanguis turgescens, instar vini recentis, copiosum nutrimentum chylosum generat & suppeditat. *Regio temperata*: in primis nonnihil borealis, in talis enim aër, talis ut plurimum massa sanguinea: hinc Germani corpulentiores Gallis & Italis. Aër frigidus irèm crassius, magis ad corpulentiam disponit, quam subtilis, id quod & antiquitus observatum: sic enim Bœotii sunt pingues, id quod innuit *Nepos in Alcib. & Horatius L. 2. Epist. 1. at*:

Bœotium in crasso jurares aère natum.

Subtilis enim volatilis nimis massam sanguineam & nutrimentum corporis nimis volatile & subtile reddit, unde facilis postmodum ac copiosius insensibilitèr dissipatur.

§. 3. Quamvis Lessé, Societatis JESU Theologo, in libro suo dietetico, cibi & potus mensuram, quâ unicuique sicut portioem singulis diebus admitti contant, relinquamus: cum tamen mensura determinari nequeat, partim ob idiosyncrasiam, partim ob vitæ generis varietatem, alias ut taceam circumstantias, nihilominus tamen certum est, quod *Cibus & Potus* copiosior, aut magis temperatus, & ob id uberior nutritivus, multum hic valeat: modo stomachi digestio una conspiret, ut supra monitum. Hinc enim ex omnibus gravioribus exercitiis, sequente otio & laeta victu ratione, molem corporis cuiusdam immodicè auctam, refert *Tyrcævellus lib. 3. conf. 101. Præsertim multum consistit, qui non tantum per se admittunt nutrimentum, sed etiam liquecens in cremorem, propter acidum fermentativum in panificio susceptum, & beneficio salivæ in masticatione resuscitatum, instar appositi fermenti, aliorum alimentorum digestivum, ut magis evadant nutritiva, adjuvat. Hinc etiam panis, rectè *Theophrastus alimentum* audit. *Vid. Helmont. tract. Vitæ ratio*. Confirmatur exemplis à *Cassero obs. 12. & 13. pag. 45. & 46. (Borelli observat. annexis)* allatis, ubi quidem quantum panis dosis aucta, ad laudabilem corpore habitum, hic verò quantum eadem imminuta, ad gracilitatem disponat. *Passula Corinthiaca* dictæ, pinguefacere dicuntur *Joel in præxi*, it. *Reverio obser. 43. Cent. 4.* sunt enim revera succi per quam temperati, (cujus respectu vulgò calidæ & humidæ dicuntur) quin & Veterinarij hepato corroborare: Hinc quibusdam decoctum passularum cum Rad. Cichorii in Marasmo seu contabescencia corporis, est per quam conveniens) qui asperitatem & acrimoniam salinam massæ sanguineæ emendat, indeque ipsi talem crassum largitur, quâ aptior redditur uberiori nutritioni.*

Post Passulas *femina oleosa temperata*, ut amygd. dulc. pinæ, pistaciæ, it. *mucilaginosa* & reliqua *farinacea*, milium, hordeum, triticum, similiter nutriunt: unde Cerevisiæ, primario triticeæ hinc & hordeaceæ sunt nutritiva.

Lactis & butyri uberior usus, ut atrophie scorbuticæ mēder, acrimoniam sanguinis acidulam vitiosam temperando, & emaciato quosvis ac tabidos denud pingues reddit: ita omnibus hominibus sanis, qui reddi corpulentiores amant, insigniter convenit: en quam pingues & succulentos facit infantes? Imprimis lac muliebri, quod & semèn genitale augmentat, & in venetum armat, *Vid. Forestus*. Unde lac equinum, cum paucò saccharo ad atrophiam ex philtro commendatur ab *Hartmanno*. Accensenda his sunt ova recentia mollia, carnes pullorum gallinaceorum aliorumque juniorum animalium partes, earumque gelatina, & sexcenta alia, quæ quò temperata magis; & mucilaginosiora, eò potentius nutritiva, & corpulentiam augmentativa.

§. 4. Somnus & quies insigniter impingunt, existunt enim tunc fibræ laxæ, cu in figura media constitunt, porique ac interstitia sic erunt quoque amphora: præsertim cum tunc demum assimilatio actus & motus sit in vigore, cum omnis localis motus cessat, qui cum obturbet: ut rectè hoc deducit *Fr. Bac. de Verulamio: Hist. Vit. & Mort. §. 4. p. 155*. Nam vigiliis, & in specie crebriori motu, agitata & circulatoria massa sanguinea celerius, fermentatione ejus intensiori reddita, intallescitur insigniter, & ita colligescit succum nutritivum, eumque ita tam insensibiliter, quam visudore tenuis dissipat. Videmus hoc in uris, hystricibus, muribus, montanis, similibusque animalibus, quantum quies & somnus valeant, qui tempore hyberno in latebris quietes somno sepulti, in speciem crassiores & pinguiorres evadunt: partim quod intra omentum, aliaque viscera interna, collecta pinguedo de quo supra, successivè attenuata, sub nutritionis partium nervolarum minister, indeque & alia quoque in loca distribuatur, & ibidem sub torpore illo agglutinata, aliqualem copiosioris pinguedinis speciem repræsentat: partim quod sanguis eorum, ex voracitate prægressæ astatis, chylo crudiore abundans, hinc quantum ejus possibile sibi assimilatum, in nutrimentum partium sanguinearum impendat, crudiore & quasi picuitiore ejus parte, partes solidas obsidens, & sub habitu plus minus Leucophlegmatico, corporis peripheriam occupante, ac speciem corpulentioris habitus repræsentante. Id quod facile fieri contingit, dum ista quiete, & rara conspuratione, tardior est motus sanguinis localis, remissior intestinus, unde tardissima sanguificatio, paucissima transpiratio, paucissima nutrimenti absumptio; Confer. quæ habet *Pechlinus de Aëris & alim. defect. pag. 67. & 68*.

§. 5. Quoad excreta, si eadem, imprimis per urinas & sudores sint pauciora, corpus pinguius reddunt; eum n. seruum vehiculum sit alimentum, eo copiosius excreto, nutritivus succus simul uberior evacuatur. Præter cætera omnia, excreta venerea imminuta, corpus crassescere faciunt: animalia hoc testantur, quæ eò tempore, quo cessant à venere, pinguiora evadunt: ast veneri inhiant, emaciatur: ratio est, partim quia blandior chylosus & nutritivus succus massæ sang. detrahitur, & in supplementum seminis impenditur, partim quod Spiritibus genitalibus, aut singulari testium fermento, sanguini permixto, hujus massa insigniter quasi effervescit, unde acrior, volatilior & calidior ea facta, minus nutrit, dum promptè nimis, quicquid chyli (tanc tempore ob simul alteratum & acris redditum ventriculi fermentum) minus nutritivi ipsi distribuitur, assimilatur; His scilicet ex causis, & Veterinarij è contra, Tabes dorsalis est frequens, & Veterinarij è contra, castrando bruta, eadem est aptiora reddunt, quia pinguiora & succulentiora evadunt Pertinent huc alia consuetæ, præsertim sanguinis, evacuationes suppressæ: Quâ ratione mulieres post cessantem menstruum uteri hæmorrhagiam aut deficientem conceptionem, alias solita, habitiores fieri, & nonnihil subinde excrescere solent.

solent. Ut taceam Spirituum inflorum sub veneris actionibus dispēdia, quorum defectu qualibet actiones torpent, unde & coctio partium privata quoque ab istis minus commode perficitur.

§. 6. His tandem conjungendi sunt Animi affectus, qui moderati, aut nulli, adjuvant corpulentiam, quibus minus agitata mass. sang. blando motu circulator: gaudium moderatum conducit. Ira nimia, curæ nimia, non minus quam motus aut vigiliæ, macilentos reddunt. Ratione ex hæcenus dictis, collectu facilis est.

§. 7. Ex Rebus Præternaturalibus, nil est, quod pingues reddere valeat, nisi per accidens nonnunquam febribus corpulentia succedat: quale exemplum habet *Sennertus lib. 5. Prax. p. 23*, quatenus per febrilem effervescēciam, principiis suis activis salinis admodum depauperata, Mass. sang. quicquid recipit chyli, sub remissione, tam progressivo, quam intensivo motu, tardius assimilatur, minusque de eodem insensibiliter dimittit, unde temperata eadem facta & quasi semilactea, arefactas fibras & membranas uberius humectat, & rore nutritivo mitiore, & respectivè uberiore perfundit, unde corpulentior habitus extimæ facies.

§. 8. Signa hic addenda essent diagnostica, sed ea per se sunt parula, non secus ac distinctiva ista, quibus ab aliis affectibus discernitur, quæ ex Cachexiæ & Anæstæ ac Leucophlegmaticæ historis innotescunt, aded ut recensendis iisdem commode superfedere queamus.

CAPUT II.

THERAPEUTICUM.

ART. I.

Signa Prognostica exhibet.

§. 1. Quam periculosa secum afferat incommoda, nimia corporis humani corpulentia, verbis *Avicenna septima quarti tr. 4. c. 5*, delineare placeat *Sennertus l. 5. Prax. c. 4. p. 23. it. Galeno l. 3. de differ. morb. c. 9*, quibus adde quæ habet *Marcell. Donatus Hist. Med. Mirab. l. 5. c. 2. p. 537. Hippocr. aph. 3*, vocat Gymnasticorum evexiam, sic ad summum plenitudinis gradum sit perducta, periculosa. Hinc ejusmodi homines, magnus ille Græciæ Dux, *Philopœmones*, teste *Plutarcho*, in vita ejus derisioni habuit, cum ignominia & probris, quod quanto plus corpori accedat, tanto plus quodque periculi accedat, & securitatis decedat, & quod vasta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad sanitatem tuendam est incommoda. Quam non solum motus & operationis impedimentum, sed & respirationis, aliis inter causas, vel saltem ob viarum interceptionem, difficultas comitatur. Nec ad longinquos perveniunt annos, ast brevioris ut plurimum sunt vitæ teste *Hipp. aph. 2. 44*. Qui natura valde sunt crassi, celerius moriuntur, quam graciles. Expositi quippe sæpius sunt, alia ut taceam mala plurima, paralyti, aut subito suffocantur, vel apoplexiam tandem extinguuntur. Id quod vel bina ista à *Timæo lib. 6. c. 2. p. 262*, observata exempla sufficienter confirmant. Quicquid enim ad summum pervenit, inquit *Seneca de Re-publ. 2. l. 2*. Jad exitum propeat. Ignis quo clarior fulsit, eò citius extinguitur. Hinc dicebat *Cornelius Celsus*, si plenior quis & speciosior, & coloratior seipso factus videatur, suspecta habere sua bona debet. it. *Livius*, prævalida corpora ab externis causis tuta videntur: attamen suis ipsa viribus onerantur. Quare rectè *Quintilianus*: Prætor omni fame sagina *In Protreptio libro fol. 2. & præcedentibus cap. 7. C*.

§. 2. Quamvis etiam nonnulla proferent exempla, obestatem interdum minime obesse prolificationi, uti hoc arguet *Timæo c. l*, nihilominus obesos nimis & admodum pingues, raro & prolificos, vel rationes præced. Pars I I.

Art. allegatas, cum *Avicenna* supra citato loco, *Hærofero in Herc. Med. p. 300. Andr. Laur. in 2. nat. f. 218*, aliisque statuendum videtur.

ART. II.

Methodum Medendi præscribit.

§. 1. **V**T removeatur E. impedimentum functionum partim, partim periculū vitæ ac sanitatis, quod ex corpulentia nimia imminet, hæc sanè ne fiat præcavenda, aut jam præsens maturè curanda. Utrumque obtinemus, si impedimus, ne aded copiosum generetur nutrimentum, aut si id genitum sit, ut promptè removeatur, antequam partibus nutriendis sui assimilatione sese affigere valeat: aut si iis jam assimilatum, plus minus fuerit, ut denuò resolutum & colliquatum seroque abluenti involutum foras amandetur. Sic enim fiet, ut ipsæ fibræ, tam carneæ, quam in specie membranas contextentes, defectu succi copiosioris, quo antea deliniabantur, & blande humectabantur, indeque laxiores & extensiores fiebant, nonnihil arefcant, & quodammodo excrescant, ut ita contractiores reddant, ob poros interceptos angustatos uberius nutrimentum excludant. Præsupponendo ubique efficientis ratione, omnia ista media, quibus spirituum vis utcumque infringi, & à tertriæ digestionis negotio alienari potest.

§. 2. Alimenti copiam impedimus, i. minuendo assumendorum quantitatem, 2. corrigendo eorum qualitatem, ne aded sint temperata, nec copiosum nutrimentum suppeditent, 3. alterando, stomachi sub digestionē, chylum, ne aded insigniter nutritivus; sed potius absterfivus aut diureticus generetur, 4. imminuendo mass. sang. crassam, quo ex temperata dulcescente, acris, aspera, salinaque nonnihil evadat, quod chylus partim promptius subigatur, partim ad celeritatem sui exclusionem tam sensilem, quam insensilem disponatur.

§. 3. Genus v. jam succis nutritivis f. assimilatus: sive assimilandus adhuc, evacuanus ex corpore, sive immediatè, quo faciunt omnia ea, quæ mass. sang. exhauriunt; sive mediatè, dum prius attenuatus, resolutus & liquefactus, sub specie sive excrementorum alvino-rum, sive Urinæ, sive sudoris, sive salivæ, sive insensibilis transpirationis copiosioris, aliisve modis excludatur. Naturaliter equidem tales excretionis excrementa tantum œconomia Microcosmi hostilibus destinata sunt, sicuti autem p. 11. coacta natura, non raro per eas & utiles succos, alteratos tamè nonnihil evacuari permittit, in excretionibus Symptomaticis ac colliquativis ita & Medicus non raro iisdè simili pro scopo abutitur.

§. 4. Dubitare equidem aliquis possit, an corpulentiam jam facta tolli, & id quod de nutrimento succo jam in substantiam carnosam & adiposam mutatum est, denuò evacuari possit, nisi crebrior experientia id jam dudum confirmasset. Sub febribus ardentibus, pingues & carnosissimi, insigniter emaciantur. Scorbutus atrophiam in corpulentis comitem ducit; non minus quam viscerum internorum exulcerationes, tabidos reddunt antea corpulentos. Notum similiter, qui ex vita sedentaria laboriosam subito ineunt, successivè emaciari. Præ cæteris per Urinas quosdam omnem suam corpulentiam exuisse, crebra experientia confirmat. *V. Helm. tr. jus duumvovatus §. 59. it. Latex. §. 44. Schenck. l. 3. obs. 456*. Et confirmant hoc speciatim *Diabete* correpti, qui mirum quantum breviter emaciari solent. Post diuresin largior imprimis est diaphoresis, quæ sudoris sub facie corpulentos emaciat. Quam cito enim febricitantes, crebrius qui sudant habitum crassiores exuunt, qui diætâ lignorum sudoriferâ utuntur, notabiliter quoque aqua fuscilum deponunt. Hinc sub vehementioribus exercitiis corporis, qui copiosius sudant, magis magisque extenuari solent. Salvationem denique quod atinet, non tantum in cura luis venereæ, per inunctionem Mercuri, crebra salivatione corpora insigniter emaciantur. Sed in specie pro detrahenda obesitate nimia, per Mercuri dulcenti

pyralisimus felici eventu institutus, & pro eadem intentione aliquoties eodem semper cum successu reiteratus fuit, teste *Borichio in A. M. H. Vol. 1. obs. 74.* Pertinere huc quoque videtur, quod refert *Borellus cent. 11. obs. 11.* nimiam corporis crassitiam & pinguedinem, masticatione continuâ foliorum Tabaci, curatam. Id quod vix alia ratione, quam per crebriorem pyralismum contigisse videtur, quo & ipse *Borellus* inclinatur, c. l. affirmas, *fo. la Lauri lingua impicta multas aquas educere.*

§. 5. Præsupposito itaque corpulentiam jam factam tolli posse, superest, modum scrutemur, quo id fiat. In hoc v. negotio duo imprimis sunt consideranda. 1. quo modo succus nutritius ad eam consistentiam mutet, ut assimilandus spissior, evadat tenuior assimilatus v. ex solido reddatur fluidus. 2. quomodo alteratus ita, per modo dicta, quævis loca, etiam ex remotissimis inde regionibus, evacuari queat. Prius quod attinet, mutatio ista texturæ & consistentiæ, formaliter non nisi per motum intestinum acceleratum fieri potest, quo à se invicem separantur particule, arctius non nihil implicatæ, & in minutias exiles dividantur, antea firmius coagulata, & motu isto continuato fluida in consistentia persistant, quo undique facilius motu progressivo distribui queat. Duobus hoc fieri modis, ferè observatur: 1. per *simplicem liquationem* eo modo, propingua, mucilago, a, gelatinosa, à quovis calore fluidiora fieri observantur. 2. per *solutionem*, eamque duplicem: a) eam quæ fit totius in minimas molleculas, homogeneas, adeoque partes totius integrales; eo modo, quo per menstrua quedam, sive respectu organorum nostrorum sensuualium sint corrosiva, sive inspida, concreta duriora & solidiora findi quasi observantur, ut aurum per Aq. Reg. Cran. hum. per Spiritum sal. Corallia per acetum. ß) est ista, quæ fit in particulas totius minimas, sibi in misto heterogeneas, adeoque ut vocant elementares (sc. immediatas) estque propriè dicta resolutio, opposita formali s. feminali coacti coagulationi, sitque per principia coagulantis enervationem, unde concretum fatiscit denuo, quâ ratione per putredinem resolvi vegetabilia, & animalia, & fatiscere in principia sua; l. immediatè l. mediatè talia, dicuntur, *Recrementatio* haud inepto vocabulo vocatur à *Stravso in Epist. ad Dygbeum de pulvere Symplicet. in Theatro Symplicet. p. 135.* & in *Responso. ad exam. pul. Symplicet. Dehsingii ad p. 425.* dum colliquationem istam, quæ in diabeticis fit, considerat. *Prius* modus simpliciter quieti particularum, & alicui corpuseculorum implicationi, *secundus*, fortiori unioni & arctiori cohesioni, *tertius* v. seminali mistioni opponitur; & hic tertius imprimis intelligi videtur per colliquationem humorum, in medico foro adeo usitatam: utur sub latiori sensu, omnes istos modos una comprehendat, utpote qui omnes, nunc scorsim, nunc idque sapius conjunctim, sub colliquatione & emaciatione corpulentorum locum inveniunt. Certè, dum frigidioris qui sunt temperamenti, corpulentos magis commoda sub interpretatione (si nempe humiditas accedat) reddi, supra insinuavimus, ita ex opposito à calore excedente, præsertim febrili, liquecere contenta qualibet, & tenuari magis, oleosa plus minus cum sint texturæ, non secus ac ipsa pinguedo, nemo facillè negabit. Dum porro acriora quælibet assumpta medicamentosa, ut aromatica, diuretica, diaphoretica positiva, purgantia fortiora vegetabilia, attenuantia, incidentia, & omnia, quæ ad acredinem plus minus salis contenta corporis disponunt, emaciant quoque corpulentos, suspirari licet, aciores salinas v. g. diureticorum particulas solvere, menstrui instar nutritivam gelatinam, & spissorem sanguinis consistentiam, quin & acrimoniam particularum suarum, cuneorum instar, findere, & affricatu suo, atterere pinguedinis, & carnis muculosæ texturam molliorem, nec adeo tenacem, adeoque hoc modo resolvere denuo easdem. Ex hoc enim Urinæ diabeticorum mira dulcedo derivanda videtur,

ex pinguedinis scilicet aut roris chylosi liquefacti, cum salibus Urinaris misti, mutua temperatua & in dulcedinem vergente textura? De quo videatur pluribus agens *Villiusus Pharm. Rat. Vol. 1. p. 164. & 172.* Dum denique à Mercurii usu, colliquescit corpus, videtur probabile, præter summam ejus per quosvis poros meatusque penetrantiam, acerrimum ejus sulphur externum, destruerè penitus & superare sulphur animale coagulativum nutrimenti, seu ab eisdem acrimoniam, ad eam mutati concretum coagulati alimenti mollioris pinguedinis & carnis, ut efficiente vitali seu specifico coagulatore destructo, concretum resolvetur, in liquaminis aquosi & viscosi consistentiam, hinc per convenientia cribra transcolandum & excernendum. Sicuti aliàs Merc. præcipitatus, septicus est, & partis solide mollioris, in simile liquamen, externo usu, resolutivus. Nam fœtor cadaverosus qui in liquamine per salivationem excreto percipitur, putredinis inchoatæ, & corruptionis, vitali & balsamicæ conservationi oppositæ, indicium est.

§ 6. Alterum istud, quod ulterius hic considerandum monuimus, est evacuationis modus materiæ colliquatæ & resolutæ. Fit hæc mediante sero, seu lacte, communi isto nutrimenti & excrementi vehiculo. Hoc uti consuetâ Naturæ lege imprægnatum est, salibus mass. sang. superfluis, & inutilibus: quæ ceu recrementa digestionis secundæ, per Urinam eliminat, & quorum medio, instar liquoris saponarii, abstergit & abluit partes solidas, ne quid sordium à nutritione privata remaneat, quas sub formâ nunc sensilis transudationis, nunc insensibilis transpirationis, foras excludit: Ita parili ratione, ejusdem beneficii, colliquata quævis materia, & ita vitalibus nostris heterogenea, & eatenus recrementitia reddita, & sive ex nutrimento adhuc assimilando, intra vasa, sive ex eodem jam assimilato, extra vasa genita fuerit, ac ubicunque locorum subsisterit, imbibitur, probeque abstergitur, (idque eò potentius, quò acrius & salius, adeoque aculeatis pluribus particulis turgentius fuerit dictum serum) & communi humorum circulo, per universum corpus rapta, per loca convenientia, filtrationis modo, tandem transcolatur, ac seroso isto vehiculo involuta, foras emittitur. In quo negotio duo ferè concurrere solent: 1. Proportio conformationis mechanicæ, quoad figuram & texturam particularum filtrandarum, cum ista pororum organi filtrationis. 2. Irritatio quedam, plus minus sensilis, in loco filtrationis, à materiâ filtrandâ, cujus occasione stringuntur fibræ nonnihil, & refluxus integræ humorum massæ aliquantisper retardatur, unde lentiori sub motu, transcolandæ partes, fibrarum istâ stricatura copiosius trajiciuntur & quasi exprimuntur, donec qua data porta excludantur.

ART. III.

Fontem Diæticum aperit.

§. 1. **U**T jam specialiter consideremus auxilia, istis scopis plus minus convenientia, eadem ex tribus fontibus Medicis haurienda veniunt. Pro quorum selectu observanda in primis differentia immittenda immediatè, vel carnosæ vel adiposæ substantiæ, præsertim adhuc assimilandæ. Nam carnosæ illius partis respectu, eaque sanguinem stricte sic dictum magis afficiunt, respectu vero pinguedinis, quæ chylum magis tangunt, adhibenda. Sic enim sanguinis detractio, carnosiori habitui imminuendo, Lactis uberius emissio, pinguedini detrahendæ accommodatam magis auxilium. Auxilia hinc *Pharmaceutica* magis adiposæ, illa vero *Chirurgica*

Chirurgica carnosid, *diætica* pro selectu ratione utriusque æqualiter conveniunt: sic enim carnosid Lacticia & oleosa, contra obesid, carnosid potius concedenda: istis cerevisia triticea, his ordeata propinanda. Eodem sub respectu, acriora & effectivè calidiora, sive alterantia, sive evacuantia obessoribus aptius respondent. Hinc nitrata carnosid, tartarea obesid potius conducunt; & sic porro in aliis.

§ 2. Primus fons largiter media Diætica subministrat, quorum legitimum regimen, vel ex supra dictis *cap. 1. art. 3.* sponte patet. *Aerem* quod attinet, uti chylum, in saliva deglutitur, & sanguinem, per inspirationem admittitur, pro constitutione sui notabiliter alterat, ita, ut uterque magis vel minus temperatus, magis vel minus fixus aut volatilis, adeoque facilius aut difficilius dissipabilis evadat. Ita pro corpulentia medelâ, subtilior, calidior, & siccor, ilque crebrius recentatus (si ita loqui liceat) imprimis seligendus. Hujus enim medio, ut attenuari in nobis & resolvi, & quasi magis liquari solent contenta nostra qualibet, ita & motus intestinus intenditur notabiliter, unde acriora reddita eadem minus nutriti, quin attenuata insigniter, promptissime tam sensibiliter, quam insensibiliter evacuari apta nata existant. Non minoris efficaciam, propter easdem rationes, sunt regiones calidiores, imprimis quæ Tropici propinquiores: nec non solum arenosum, calidius & siccius. Quo etiam referre licebit aerem arte calefactum, ut balneum siccum, hypocaustum, &c.

§ 3. Quemadmodum autem tam *liquidarum & fluidarum*, quam (suo modo,) *solidiorum quoque partium consumptio perpetua, necessitatem nobis imponit, assumentorum in dies alimentorum; quibus deficientibus in fame qualicumque contabescit confestim corpus*, ut loquitur *Sylv. prax. lib. 4. Tr. 5. §. 405.* ita, ut iterum macrescant corpulentis nimis. *Cibus & potus* quoad quantitatem sit parvus & paucus, de quo conf. *Panarolus pent. 4. obs. 18. item 32. qui pinguibus & obesid remedium optimum & infallibile asserit, abstinentiam à superfluo cibo & præsertim potu: Nulla enim res minus majori celeritate & securitate pinguedinem, quantum substractio humidi. Quoad qualitatem non sit temperatus aut nutritivus, quin potius frequenti condimentorum, in specie salinorum acriorum & acidorum additione ita constitutus & redditus medicamentosus, ut incidentem, attenuantem & resolventem, quin & diureticam quodammodo naturam acquirat, adeoque ut citò transeat, aut sanguini infusus, hunc similiter acriorem ac asperiores reddat. Talia sunt, prout recensentur à *Sylvio l. 1. prax. c. 3. §. 6. acer, succus citri, spiritus salis, &c. piper, caryophylli, cinamonum, macis, zinziber, nasturtium, seruca, snapi, raphanus quivis, & imprimis rusticannus. Platrus Tr. 3. prax. pag. 51. piperis frequentem usum, maciem inducere docet.**

§ 4. Omnibus autem hoc in casu præpollet *vinum degener & acetum*; de quo sane notabile est, quod ex *Strada* refert *Cattieri obs. 13. p. 44* ejus usu, virum militarem, obesitate prætrepidum, acet. continuato, 87. pondus; detumescere abdomine, decrevisse. Volatile enim ejus acidum, utur stimulum quodammodo addat appetitui, tamen fortius cibos colliquecere cogit, ut in ferosiorum, & aquosiorum, ac asperiorum, minusque nutritivum abeat chylum: præsertim tam sub digestionem in stomacho, quam extra eum in fine duodeni, attactu fermenti fellei, transmutatur plus minus in salum volatile acre, ac sic insignè aspersivum, incisivum, tam sordium nocivarum, quam etiam nutrimenti laudabilioris, & diureticum; unde crebrius & diuturniore ejus usu, sanguinea massa in specie latex aquosus, salis volatilis, acrior, absterfus & diureticus redditus, extenuando & resolvendo nutrimentum, successivè corpulentorem habitum imminuet. Quod si acet. vulgare, volatili scillæ sale imprægnetur, & fiat acet. scylliticum (de quo aceto scyllitico *Durastantes* intè-

grum conscripsit tractatum, utpote quod in maximo apud Veteres fuit pretio, adeo ut tantum non pro pancea habuerint, cum ex usu ejus, primus illius inventor per omne vitæ tempus benè & salubriter vixisse dicatur) quo & diuretica ejus virtus, omnibus cepa-cis & alliatis singulariter propria, intendatur, & acrimoniam penetrantior evadat, efficacius futurum est. Hinc *See phanus Med. Venetus, in operibus Medic. lib. Cosmet. p. 462.* nil peræque prodesse dicit ad obesitatem tollendam, atque acer. scylliticum, jejunè quotidie assumptum; ex eodem fonte & ab aliis oxymel scylliticum commendatur, sicut aliis acet. scylliticum in quo absinthium maceratum, aliis acet. rutacem laudasse placuit. Quidam loco ordinarii potus aqu. chalybeatam, aceto temperatam propinant corpulentis. Quod si acet. à nitr. cohobetur, & ita fortificetur, eò convenientius huic usui futurum esset, quod ipsum obtineret pariter, si sal. ammoniaci modicum in Nitro solvatur.

§. 5. Somnus parvus, labor vero corporis assiduus, cum vigiliis insigniter convenit, sic enim alteratur sanguinea massæ crasis, eaque ex aucta fermentatione, fortiorique hinc calore succenso, temperatis nutritivis partibus sudore distillatis, retorrida eadem & acrior redditur, ut nihil apponat nutrimenti, multum è contra absumat. Quantum enim crebriora pariter, ac vehementiora corporis exercitia, pro corpore attenuando faciant, vel rusticorum ac mechanicorum restatur turba: quos inter raros carnosos, (benè autem ut sic dicam fibrosos ac nervosos) rarissimos obesos, cernere licet, quamdiu consuetæ scilicet vitæ obeunt munia. Adeo sudoretus diffluit, quicquid sub parca somni quiete solidis partibus, pro irroratione earum, ad facilitationem motus, aspergitur; ut citra uberiores assimilationem, per habitum porosum corporis denuo excernatur: id quod confirm. supra cap. 1. art. 3. §. 3.

§. 6. Propterea quoque sedulo opera danda, ut vitæ istæ, per quas quarumvis digestionum excrementa emittuntur, nequaquam sint obstructæ, sed potius quotidie patulæ, imò solidè laxiores & apertæ, quo de succo nutritivo, sub excrementi tegmine, portio quedam unà eliminetur. In quem finem transpirationis loco, crebrior sudatio in specie conducit, ut modò insinuatam, sic enim immediatè magis habitus corporis exhauritur, & quod carni vel pinguedini impendendum foret, ita glutinosioris sub sudoris larvâ excernitur. Venis quoque exercitium crebrius reperatur, quo enim major nutritivi roris portio, pro reparando seminis dispendio ad testes abripitur, eo partes alias magis defraudari eodem palam est: quin & spirit. animalibus speciatim sic copiosius exhaustis, totius corporis functiones tam motivas, quam in specie nutritivas vacillare necesse est. Referendæ hinc & aliæ excretiones extraordinariæ, mensium, hæmorrhoidum, aliarumque per loca alia hæmorrhagarum, quæ tantum abest, ut cohibendæ sint; ut potius omni ope promovendæ; in quem finem, interno usu, vix croci ac myrrhæ auxilia quicquam superare arbitramur: adeo hæc quævis hæmorrhagias provocare apta nata sunt: sanè mulierem novimus delicatioris texturæ, cui croco, cum molâ parvâ attereretur, odor diuturnior, ex fonticulo cruris sanguinem copiosum effluere fecit. Pertinet huc, & lactis uberius in mulieribus excretio: cum quantum ejus usu pinguescant infantes, tantum ipsis detrahi omnino necessarium est.

§. 7. Tandem huc pertinent animi affectus, & motus, qui mediantibus spirit. uti insigniter contenta corporis alterant, ita ad corpulentiam imminuendam plus minus conferent. Præ cæteris autem id efficit gaudium magnum, ac effusum: & hinc imprimis incandescencia concitator: utrumque pathèpa autem & crebrius & intensius sit, si scopum præfixum attingere debeat. Gaudia magna quidem & effusa, Spiritus at-

tenuant & diffundunt, & acuendo per acceleratum intestinum motum, contenta corporis, acriora & asperiora adeoque quasi falsiora eadem reddit, unde minor nutritio, sed potius nutrimenti colliquatio. Ex caudescencia vero uti cruditaribus pituitosis corrigendis apprimè confert, in statu p. n. quas quasi coquit ac maturat, seu attenuat & resolvit, & partim nutritioni, partim excretioni, aptiora reddit, unde & chronicis in malis subinde remedii loco est. & in specie mensibus vel parcius vel penitus non fluentibus confert, ita in corpulentioribus, liquando contenta nutritiva, & attenuando, eadem ac ad successivam excretionem disponendo, & exasperando seu aciora reddendo cætera fluida, multum ad habitum crassiores deponendum facere solet.

ART. IV.

Remedia è fonte Pharmaceutico haurit.

§. 1. **F**onte diæteticæ jam relicto, rectè tendimus in Pharmaceuticum, qui varia nobis suggerit remedia evacuantia. Ex hisce autem eligenda ea potissimum, quæ simul etiam mass, sang. alterant, eamque attenuant ac resolvunt, & speciatim laticem serosum, (ejusque contentam gelatinam chylosam) in eo vel fundunt, vel acriorem efficiunt, indeque absterisivum & glutinosi cõjusvis plus minus attenuativum, ac colliquativum & hinc vasorum excretoriorum simul stimulativum reddunt. Hæc inter evacuantia primum locum obtinent, purgantia, quorum fortiora, mediante acrimoniâ maligna, & colliquefactiva, cum promiscuè tam vitiosa excrementa, quam utiles nutritivos succus, sive assimilandos, sive jam assimilatos, adeoque ipsam tandem, certâ ratione, solidam substantiam resolvant, & sub putrilaginis fœtidæ formâ educant, ut pluribus docuit *Helmont. in suis scriptis, in specie de Febr. c. 5. & Cnæfelius Meth. Med. febr. epidem. exerc. 3.* potentissimè corpus emaciabunt. Sed quoniam non omnibus æquè conveniunt, quin interdum quibusdam gravia mala inducant, cum *helleborum* insequi convulsiones, jam olim *Hipp.* in aphor. notaverit, *Scammoniatum* pharmacum vero, hypercatharsin periculosam, apud *Helmont. cit. l. 5. 13.* induxit, febres periculosas in aliis fortiora purgantia accendant, *Gabelhor. cent. 6. cur. 26. & 27.* alios ad hydropem & leucophlegmatiam disponent, teste *Poterio cent. 2. cur. 29.* adeoque non semper sine periculo propinentur, metu gravioris mali, potius ab iis abstinendum. Blandiora tamen nonnulla purgantia, in specie aloëtica, non lota, (lotione enim eorum virtus castratur) commendantur, sive sola, sive aliis amaricantibus in specie myrrhâ, mista: quæ ipsa uti & alia amara, v. gr. absinthium, gentiana, Centaurium minus, ut balsamicâ quidem virtute corpus massamque sanguineam condiunt; ita simul potenter exsiccare dicuntur, quatenus deterisivâ amaritiæ validè succos nutritivos attenuant & dissolvunt, potenterque abstergunt, simulque bilem acunt, forsitan & argent, eamque acriorem & amariorem, adeoque respectu chyli & sanguinis, simili modo alterativam, hoc est attenuativam, reddunt, eo ipso sanè corpus ad emaciationem multum disponent. Quo major enim bilis acrimonia, eo magis nutritio impeditur, minor vero eandem promovet. Quam etiam ob causam in fœtu dum partes celerius crescunt, bilis sæpius insipida planè observatur. *Vid. Colleg. Therapeut. Excellen. Dn. D. Bohmii Patroni ac Praeceptoris mei summè colendâ part. 3. art. 2. §. 3.* Ad nostrum hinc scopum, pilulæ quæcunque aloëticae, in specie de Tribus, item ex hieris confectæ, usurpantur, quarum loco & elixir proprietatis vulgare, multum differens ab eo, quod *Paracelsus* beneficio liquoris alexahelst paravit, aut quod *Helmont.* tanquam succe-

daneum hujus, artificiosâ digestionè concinnat, substitui potest. Unde etiam *Fernilius, vir experientissimus & magni judicii atque ingenii,* prout audit *Conringo introd. in art. Med. p. 146. consil. 15.* ad obesitatem nimiam, pilulas ex Rhabarbaro, aloë & agarico confectas, curandam proponit. Pertinent huc quoque pulv. *Hypaëlici,* ex fenna & aromatis acrioribus compositi, ad obesitatem nimiam non inconcinne descripti à *Velschio in Hecatosf. 2. obs. 61. p. 34.* item pulv. purgans expertus *Foresti l. 31. obs. x. Platerus multiscius prax. Tr. 3. p. 51.* pilulas ex amaris paratas, ʒss. pondere, singulis matutinis sumendas, tales præscribit: ʒl. Rad. aristoloch. gentian. ana. ʒj. rad. rubiæ summit. cent. min. an. ʒss. alumin. ʒj. cum succo polypodii vel Caryophyllatæ F. Massa. Faciunt huc Electuaria ista bina, ex aromaticis acrioribus parata, corpulentiam nimiam, *Antiptosis* ob id dicta, & descripta contra à *Ferdinando, hist. medic. 82. p. 274.*

§. 2. Diuretica porro sunt primaria, quæ obesitas conveniunt, eaque speciatim salina, quæque blandè & leniter eos emaciant, ut superius dictum. Primum in hoc puncto obtinet acetum sicum, ut vocatur *Billschiz*, seu potius concentratum, nempe tartarus, seu sal istud enixum ex acet. vini & facibus ejus alcalinis oleosis solutis enatum, quem imprimis *Epiph. Ferdinandus c. 1.* specificè commendat, quod potenter absterivat pinguedinem, corpus laxat & primariò urinas promovet. Eadem scilicet de hoc ipso coagulo salino dicenda veniunt, quæ supra de eodem tartaro liquido, hoc est, aceto, asserbantur, dum pari modo resolutum in stomacho, & successivè mutatur in salinum volatile, insigniter absterisivum & deterisivum, utinamque provocativum evadat. Sufficit autem crudus & superficialiter saltem depuratus, crebra solutione & crystallisatione salificato præferendus, his enim præparationibus non parum de volatili sua aciditate amittit. Sunt, qui arcani instar, contra obesitatem nimiam commendant pulverem ex tartari deparati & cymarum aut jugulorum coryli verno tempore excrecentium æqualibus partibus paratum, mane & vespere, sub introitu lecti, quantum cultelli cuspis capit, acet. prius irritatum, assumendum. *Platero* decoctum julorum coryli in vino factum commendatur *prax. Tr. 3. p. 51. Forestus Alemarianus, vir multa lectionis, & Practicus felicissimus, autore Conring. c. 1. p. 148. l. 31. obs. x.* de quodam aurifabro narrat, eum tanta crassitie laborasse, ut ferè expiraret, curatum verò fuisse hoc pul. ʒl. Tartar. ʒij. cinamom. ʒijj. Zingib. ʒj. Sacch. ʒiv. M.

§. 3. Post tartar. est nitrum, non infimi sublelli remedium, & ipsum elegans sanguinis alterativum, & nutrimenti abundantis resolutivum, & per urinas educitivum. Hinc optimè deparatum, seu flores *Mynsichtii* p. 26. in usu commodo erunt. Tartar. item *Niratus Bartoleti: rr. de respirat. l. 5. c. 1.* qui ceu singulare febrifugum ab eodem commendatur, & singulare diureticum; revera autem nil aliud est, quam nitri. ex proprio spiritu in alcali tartari regeneratum. Ratione nitri, & diaphoreticon Galeni, dictus officinalis pulvis, à quibusdam pro arcanissimo habetur contra obesitatem: quo ipso aliàs pulvere, in totâ officinâ pharmaceutica, nobilior vix reperiri remedium, contra affectum hypochondriacum, & nam exinde melancholiam hypochondriacam, non tantum à *Bartoleto c. 1. l. 5. c. 4. p. 43.* sed etiam ab Archiatro quodam, Regio Danico, D. J. ceu frequenti experientiâ confirmato his ipsis in malis, assertum fuit. Nitri. ipsum crudum, non reformidandum, modo per Sal ammoniacum depuretur legitime ab excrementis sulphur. ipsi frequenter adherente. Relationi amici debemus, quod catellis, maturè ab uberibus matris semotis, si Nitri. in lacte vaccino, ceu alimento, dissolutum crebris propinetur, eorum incrementa corporis multum impediti, eoque ita parvulos, ludis jocisque aptiores, continuò permanere. Pertinet huc Nitri. vitriolatium, h. e. arcannum

num istud duplicatum *Mynsichti,* seu ut aliàs appellatur, *Panacea Holfatica, vid. Schræder. Pharm. Med. chym. l. 3. c. 23. p. 466. 474. & Mynsicht. Arment. p. 10.* remedium profectò laudatissimum, præter usum enim ejus contra corpulentiam nimiam, in malo hypochondriaco, febribus intermittentibus, ipsaque etiam scandalosâ quartana, & mulierum affectibus, it, in scorbuto, calculo, &c. remedium revera polychrestum existit. Somnum nonnihil conciliare simul deprehenditur, id quod non immeritò aliqui participationi de sulphur. vitrioli anodyno adscribendum videntur. Sugillat quidem nobile hoc remedium *Zwölfers Mynsicht. Spagy. p. m. 407.* sed ipse insigniter hallucinatur, ob neglectum legitimæ præparationis, si enim ejus vestigiis insistere velis, non desideratum sal. duplicatum, sed vitriolicum vomitivum accipies. Sal. enim istud duplicatum, ex capit. mort. aqu. fort. elixiviatum, vitriolici sanè primitus & nauseosi saporis, per repetitas in crucibulo fusiones, solutiones in aqu. filtrationes & coagulationes, eo uoque deparandum, donec sal. candidum, ex insipido amarefcens, & acquiras: quarum inadvertentiâ asperas istas *Zwölfers* extorlit censuras.

§. 4. Vitrioli injecta mentio & hujus usum contra nimiam obesitatem in mentem vocat, in specie si ejus spiritus seu stagni acidum copiosius usurpatur, aut cum eodem paratus tartar. vitriolatus: Artificiosa tamen ejus in crystallos Salin. coagulatio, reliquis in hoc casu præparationibus præferatur. Singularis experimenti rationem habere dicitur oleo vitrioli, super sulphur. antimoniæ affusum, indeque per Retortam destillatum, cujus destillati gutt. ʒl. ʒ. in aqu. rosarum assumptæ & sæpius reiteratæ, cujusdam viri obesitatem, qui 4. ulnarum circumferentiam habuit, in tantum diminuit, ut 5. ulnæ quadratum inacrior reddita fuerit: de quo experientiæ confirmatio attendenda. De vitriolo vero dum loquimur, acidularum se offert potus, cum vitriolico martis sit; quod animatum constituit: hæc ipse enim crebrius & diutius haustæ, pariter crassiores extenuat solent; id quod alias præter causas, vel copiosior urin. fluxus pariter præstat. *Timus* est observatio *Lib. VI. cas. 111. p. 263.* aquarum talium alumine, nitro & mart. (ut ipse quidem enumerat) turgidarum potu, quendam obeseferum corporis habitum manifestè immittit & decrescere sensit: idque toties, quoties, id quod annuatim fiebat, his ipsis uteretur: Egranâs vero acidulas, externe adhibitas, corpulentiam nimiam imminuere *Macassus c. 9.* autor est. Non immeritò *Thermæ* exsiccantes, & potæ & pro balneo adhibita, ceu utiles laudantur à *Sennerto p. 25.* modo appetitui, qui potu earum, non secus ac acidularum, mirè interditur, minus satisfiat, sic enim duplicatâ ope, detrahendo, nec restituendo, talibus succurritur. Ut taceam haturum extrinsecus admotiarum ope, stringi & corrigari plus solito fibras, arctarique ita & angustari partium poros, quo ipso copiosioris nutrimenti receptio necessariò impeditur.

§. 5. Ex regio vegetabili, præ cæteris simplicibus semen fraxini, seu ut ratione figuræ aliàs appellari solet, lingua avis, insigniter commendatur: aded ut *Ferdinandus c. 1. p. 274.* istud ceu ultimum contra obesitatem nimiam de prædicto remedium, quod etiam hydropem curet, doli ʒj. propinatum in vino. Nec est, quod mereris talia præconia, magna namque in herbis virtus, potensque in iis energia: imprimis quæ in semine earum concentrata delitescit. Hoc ipsum verò præ cæteris diureticis & lithontriticis caput extollit aded, ut istud contra calculum sufficienter laudare vix queat *Glauberus Pharmacop. Spagy. p. 1. p. 23.* Eodem ex fundamentò celebratus adeo ab *Helmont. bernia* succus diureticus, obesitas sumitur effect proficiuus, quod aliquando tentandum foret. Italis quibusdam, singularis remedii loco, ad curandos infantes nimis

obesos, ita ut vix respirare possint, est hæc mixtura: ʒl. Sem. urticæ ʒj. pulverisat. subtiliter misce cum mellis ʒiv. hujus mixturæ cochlear. 1. vel 2. si paulo sit grandior propinant infanti, felici cum successu. Ratio eadem hic subest, nam urticæ semen legitimo modo & tempore collectum, mirabile est diureticum, singulareque lithontriticum. Terebinthina silentio præterenda non est, cujus tanta cum urina intercedit familiaritas, ut violacea suavitare urinam imbuar: de hac refert *Forestus l. 31. obs. x.* quendam valdè crassum & articulari morbo obnoxium extenuatum & curatum fuisse per pilulas de Terebinthina cum saccharo, harum ʒ. vel 7. duabus horis ante prandium quotidie recipiendo: Agmen tandem vegetabile claudat Sandarachæ Arabum, seu gummi juniperinum, nam Sandarachæ Græcorum, arsenicali virulentia infestum est, & ob id hic exulet. Gummi hocce, ceu vitale balsamici juniperini fructicis nectar, originem suam olet, & ita non tantum balsamici juniperi virtute corpus tingit; sed in specie laticem aquosum mass. sang. acuendo, quicquid sordium invenit, per urinam evacuat & etiam alimenti superfluitates unâ exhaurit. Laudem hinc merentur Pilulæ *Mynsichti* de Sandarachæ dictæ, quæ totâ insigniter diuretica & deterisiva, contra obesitatem singulariter commendantur, & ceu expertæ laudantur: cum oxymelite ʒss. sandarachæ, sæpius danda à *Platero* proponitur: *Prax. Tr. 3. p. 51.* Plura de diureticis his proficiuis ex regno animali, in specie de lumbricis, asellis, scarabeis, cantharidibus, &c. dicere possem, nisi talia ceu in Vulgus cognita, præsupponerem.

§. 6. Diuretica excipiunt sudorifera, quæ inter lignorum usitata decocta vulgò referuntur, quæ aromatica suâ acrimoniâ, attenuando mass. sang. ejus circulationem rapidiorem reddunt, unde superfluum alimentum sensim liquefactum; seroque denuò imbibitum, sensim per poros corporis excernitur. Id ab omnibus observatur in cura gallicæ Luis per diætam sudoriferam, in qua ægri non parum emaciantur. Rationem methodicam, quæ per lignorum decocta, præmissis sanguinis debitis detractionibus; curandi sint obesi, delineat *Casus 1. Lib. 6. à Temo* consignatus. Hinc super Salsaparillæ radicem extractus est pulv. compositus *Ferdinandi*, contra obesitatem, quem aliis præfert, & quo se felicissimè usum & salib. theriacalibus æqui pollere asserit: Rec. pulv. Salsaparillæ ʒj. coriandri, anisi, cinamom. caryophyll. ana. ʒij. calami. aromati. ʒi. tartari ʒss. sacch. alb. q. s. F. pulv. in cujus locum forsitan substitui poterit iste à *Sennerto* laudatus *c. 1. p. 25.* Decoctis talibus aut pulv. essentia lignorum cum spirit. sambuci paratæ, pariter succenturiantur. Salia theriacalia commendari solent à quibusdam, de quibus videatur iudicium *Zwölfers*, & quæ contra hunc acutè differit *Tachenius in Hippoc. Chym.* quorum tamen loco potius pulv. viperinos, tam simplices, quam pro scopi varietate diversimodè compositos, cum experto *Velschio c. 1. Hecatosf. 2. obs. 61. p. 36.* commendamus. Salia aliàs fixa quæcunque ut & volatilia, tam quæ cervinæ calvaria fructus, quam quæ viperæ suppeditant, valdè hic conveniunt: non minus quam sal. vol. succini, elegans sudoriferum, & potens diureticum: quælia salia acria hoc in casu convenientiora sunt: sudoriferis fixis, ex minerali regno in specie antimoniâ familia paratis: cum illa positivè magis operativa existant.

ART. V.

Fontem Chirurgicum libat.

§. 1. **I**nstrumentis jam Pharmaceuticis mass. sang. colliquefaciendi, chylumque laudabilem, & inde corpulentiam nimiam minuendi non sufficientibus: Videndum an Chirurgia quoque aliqua nobis queat suppeditare

Suppeditare hunc in finem utilia. Quamquam vero *Venefectio* nequaquam unicum ferme ac optimum remedium in quibusvis affectibus curandis, juxta Parisienses Medicos plerisque, *Sylv. App. tr. 9. §. 242. p. 809.* Nihilominus tamen in nutritione aucta iterum immittenda, idque speciatim carnosiori in habitu, eandem multum præstare, quin utramque completere paginam, testatur, confirmatque pariter experientia. Quippe primatum venæsectionis similiumque sanguinis detractionū indicans est sanguinis laudabilis copia uberior. Et quemadmodum per venæsectionem, sive simul ac semel fiat, sive, quod melius, pro uniuscujusque constitutione peculiari & viribus, per iteratas vices instituat, sanguinem immediatè detrahimus, ita cum eodem emisso nutritivum chylosum succum pariter cito turoque, utut secundariò immittat atque exhausti posse, nemo, credo, est, qui neget.

§. 2. Vicarias phlebotomiæ vices, subeunt *Cucurbitula scarificata, ac hirudines*, variis in locis applicandæ, quæ eò crebrius reiterari, & eò plures adhiberi possunt, quo minori, saltem non ad eò subitaneo, vitium cum dispendio, in usum vocari possunt, sive solitariae adhibeantur, sive accedente locorum vulneratorum frictione cum sal. & ac. ad imitationem nempe *Zacuti Lusitani*, qui quantum hujusmodi hæmorrhagia auxilia corpulentioribus conducant, pluribus ostendit *Lib. 3. prax. admir. obs. 112.*

§. 3. Suum pariter inveniunt locum & certum usum habent *Cauteria*, tam actualia, quam potentialia, & cum his paratæ fontanellæ, seu ulcera artificialia, quo ampliora & copiosiora, eò pro præsentis scopo, utiliora: hæc enim promiscuè quicquid inveniunt humoris alluentis, colliquefcere faciunt, & ita etiam successivè nutritivum succum in forma liquaminis purulenti exhauriunt. Id quod pluribus ostendit *Helmont. tr. Cauterium*: utut in cacochymicis, cum paucò nutritivo, plus excrementitii eliminando, à posteriori quasi alios plures usus obtineant.

§. 4. Ad efficacem hanc Medicinæ partem referenda videtur etiam *adipis detractio*: cujus *Plinius* & ipse solus *l. 11. c. 37.* mentionem facit dum inquit: *L. Apronii Consularis viri filio, detractos adipem, levatumque corpus immobile onere.* Juxta hunc, quem & alii qui rei hujus mentionem faciunt, unicum allegare solent, videre licet in scripto Germanico *Anonymi*

Tbur. und. Jurzil. Helden. Saal. p. 221. relatio non abluens à præsentis negotio. *Quæ ipsa eadem est quam refert. Deda VII. Elias Reifnerus Genealog. Basilic. p. 275.* de Dedone V. Comite Rochlicio, propter nimiam obesitatem crasso cognominato, quod antequam cum Henrico VI. Imp. militatum ire in Apuliam, arvinam corporis Medico secundam præbuerit. Res nempe, nostrum quod attinet negotium, eadem, circumstantiæ ut ut variant. De *Sanctio*, post obitum Fratris *Ordonii III.* Rex Hispaniæ electo, cum ob nimiam pinguedinem ad regni officia ineptus esset, excisionem etiam pati decrevisse, sunt qui referunt. De quo posteriori tamen apud rerum Hispanicarum scriptores alium est silentium, qui potius referunt, nominatum *Rodericus Ximenez Archiepiscopus Toletanus de Rebus Hispaniæ l. V. c. x.* & *Joh. Marianus de Rebus Hispaniæ l. 3. c. 7.* Sanctium ad Abderhamanum, Maurorum Regem, Corduban se contulisse, ibique ab illius Medicis, cujusdam herbæ virtute, extenuata arvinâ, corpus ejus ad competentem habitum & agilitatem debitam perductum fuisse: Quod utut per veneni propinati virulentiam, factum quidam suspicentur, confundunt tamen medicamentosam hanc obesi Sanctii extenuationem, cum veneno lethifero, ipsi à *Fernando Gondisalvi Castellæ comite*, in pomò medicato exhibito, cujus vi tertiâ die Rex, qui jam ab aliquot annis extenuatus regno præfuisset, extinctus est. Constat, itaque per adipis talem detractionem quid *Plinius* intellexerit. Abdominis videlicet incisionem, pro immittendâ & tollendâ pinguedine, illum innuere, autor est *Epiphanius. Ferdinandus in Hist. Medic. 82. p. 273.* quo etiam inclinare videtur *Sennertus l. 5. prax. p. 24.* qui remedium hoc sævum, nec quemquam facile admitturum, ille vero curationem periculosissimam & timore maximo plenam afferunt. Certe cum nullibi apud Medicorum Patriarchas, *Hippocrat. Galenum, Celsum, Paulum, Avicennam* ejusdem fiat mentio; nec modernorum Chirurgorum ullus, quicquam de eadem consignarit, incertum quodque sit, quomodo, si de manuali operatione interpretanda sit, instituta & cujus partis an pinguedinis subcutaneæ saltem, an vero omenti nimis adiposi excisione peracta fuerit, propterea nec nos de re vel de perditâ vel vix imitanda plura verba facturi, hic facimus finem.

DISSERTATIO IX. DE MORSU VIPERÆ.

PROOEMIUM.

Proterres Deos si vocarim primos nostros Parentes, vix aberraturum me estimo. Absoluta namque eorum potestas, totum terrarum complectebatur orbem, & quicquid universo hic ipse forebat. Sed neglecto ab ipsis mandato Divino, omnes quoque subditi rebelles similiter sunt facti, ut vel levissimum animalculum insurgere contra eosdem animosè audeat. Non sufficiebat scilicet, tot morborum tempestatibus expositum esse corporis navigium, aut nebula instar evanescere fugaces vita dies, sed ad principis antea conspirare debebant intersecionem, tum ipse homo, tum reliqua animantia. Relinquo machinationes, quas homini homo struit malitiosè, ne proprio generi aspergere infamia labem videar. Brutorum saltem notanda vis, eorumque insigniorum atrocitas, & viliorum nocendi perniciositas, quæ leviter saltem provocata, lethalibus se ulciscuntur plagis. Quem non prosternit Leo, Tygris, Ursus, Lupusvè? quis cornuum Tauri ferat insultum? aut ungula equina percussione? qua ut aperro nos aggredimur Marte, ira manifestam eorum lesionem nemo non fugit. At vix his cedunt vel vilissima animalcula qua occultis veneni armata sunt spiculis. Araneus non bufoni tantum mortiferas struit insidias, sed & homini, si provocetur, est venenatus hostis. Quid scorpionis valeat aculeus neminem latet quidque apum, vesperarumvè iclus habeat in recessu, loquuntur Practici. Taceo phthiriasin morbum, in quo, horrendum dictu, sordidi pediculi miserè interimunt egros. Viperæ in præsentiarum considerabo vim, & quantum malignitatis in Morsu sub alexiteria earum lateat virtute, pensitabo. Huic ut valeat Divinum Numen, supplex rogo.

CAP. I. THEORETICUM.

PUNCTUM I.

Morsum viperæ esse venenosum asserit.

§. 2. **P**aradoxa admodum prima fronte videtur *Cornelii Celsi* sententia, dum *l. Medicina c. 27.* expressè asserit, *omnem feræ morsum habere quoddam virus*: quod effectum, licet de propriè dictis feris indomitis, iisque homini singulariter infectis intelligi possit, sicut hoc sensu illud interpretatur *Sennertus lib. V. Prax. P. IV. c. 19.* Antecedentes tamen lineæ & subsequens generalis mendedi methodus, ad omnia animalia, hoc asserunt

Part II.

accommodandum suadent: Cum imprimis in aliorum Autorum lectione occurrens experientia, idem satis confirmet, Notantur interim, quoddam virus habere, aut innuens hoc ipso varietatem graduum, dum intensius modò ut idem modò remissius, modò insignioribus comitatum sit Symptomatibus modò levioribus, ita ut in genere quilibet morsus cujuscumque animalium furore tamen vel irâ concitati præter læsionem externam, veneni unâ inducat metum.

§. 2. Ast inter feras morsu venenato inquinantes, præ aliis serpentum & reptilium eminent genus, inter quæ ferè primum meretur locum viperæ, animal in totum perniciosissimum & venenosum, ut loquitur *Amarus Lusitanus Cent. 1. Cura 1. Schol. 20.* Quod quòd notius est omnibus ferè Europæis, eò vehementius lædit mordendo testantibus hoc Symptomatis, quibus catervatim stipatur hic morsus. Sed in quo venenositas hujus consistat, omnium controversum est; necesse ergò, ut de natura veneni morsusque venenati priùs constet, quo eò certius de veneno viperino possit ferri judicium.

§. 3. Venenorum essentia, si quæ aliâ, in toto Naturæ theatro ut maxime est obscura, ita ob id perdifficilis in Medicina eorum curatio est. Vide *elegantissimum discursu Joh. Fabri Lyncei Exposition. in nomina, & imagines animalium novæ Hispaniæ pag. 783.* In primis monendum insignem vulgò hic animadverti abusum; dum quolibet corpus naturale ejusve quædam pars, lædens quocumque modo corpus humanum, cujus læsionis ratio ad eò manifesta dari non possit, aut licet reddatur, ab altero ob præconceptarum opinionum vim, non accipiat, mox venenosum, læsiogue à veneno oriunda dicitur. Sic Opium sæpius vocatur venenosum ob vim suam Narcoticam, cum tamen magni ipsius Theriacis Antidoti constituat basin, unde & Hyosciamus, Solanum, Mandragora, ipsumque salutiferum Papaver, sub venenorum vulgò rediguntur classem, cum tamen horum legitima præparatio & usus, divinas medentibus portigat manus, & nunquam satis deprædicandam agris ferat opem, Sic similem sortem subit ob similem vim *Datura dicta* planta, ex cujus tamen semine, quam elegantissimum Pharmacum phantasticum & doctissimum elaborat *Fabritius Bartholetus*, ad quæcumque deliriorum melancholicorum imprimis genera efficacissimum, videri potest in *lib. V. Method. in dyspnæam Pari. 1. cap. 1. pag. 361.* Quod ipsum medicamentum inani ferè nos ducit ad penetrandam intimius medicamentorum vim, eorumdemque spiritus & archeum corporis nostri, afficiendi modum. Miror intereà cur non & pares ob causas vinum inter venena reclarum fuerit, postulante hoc delirio ebrioso, post nimium ejus usum, nunc melancholico, nunc Maniaco &c. pro varietate individuorum inducto: Sicut ob vires hujusmo-

N

di

di stupefactivas, vapor, ex multo fervescere exhalans venenatus dicitur, cum tamen mustum, in larga quoque copia haustum, nullas veneni imprimat notas. Solent similiter sanguis menstruus, lac in ventriculo coagulatum ob quædam symptomata, ex stomachi gravidine oriunda. Unguim segmenta, ob vim emeticam vel purgantem excedentem, cantharides ob vim suam imprimis vesicam exulcerantem &c. venenorum appellari nomine. Ut & Calx viva, item Gypsum, vitriolum asumptum, Aqua fortis, venenata dicuntur, ob repentinam suam læsionem &c. Cæterum si simili modo pergere debeam, vereor sane, ne omnia medicamenta, & alimenta ex perverso usu fiant venena, & horum usus legitimus easdem in medicamenta permutaret, Aliud namque est noxium, aliud verò venenatum.

§. 4. Venenorum interim propriè sic dictorum quod attinet naturam, ante omnia præscindendus est conceptus usurpationis, & præparationis, ab eorum interna essentia, quia sub illo respectu venena sunt non venena, hoc est legitimo usu, & commoda præparatione, abeunt in saluberrimas medicinas; propriam verò consideratam essentiam, conceptu quodam generali omnibus univèccè competente exprimere, res videtur ferè impossibilis, tum ob insignem eorum varietatem, tum etiam ob unius, ejusdemque veneni variam operandi rationem. In genere tamen in hoc omnia convenire videntur, quod agant, vel ratione fermenti cujusdam peregrini, Massæ sanguineæ, tanquam Nectari vitali, omnino exotici, vel ratione speciei, seu Idææ cujusdam Archæo hostilis, eum in varias agitantis perturbationum procellas, undè enormis actionum læsio, & perversio contingit: Ita ut læsio à veneno partim ad corpus, partim ad actiones ejusdem pertineat. Quas læsiones communiter, à qualitate quadam maligna & toto genere deletaria oriri ajunt, contra quos tamen disputat *Iohannes Marcus Marci à Kronland. in Philosoph. vet. restit. Part. IV. Sect. 3. pag. 431.*

§. 5. Hujusmodi veneni operationes & operandi modos, deprehendimus imprimis in moribus venenatorum animalium, quando præter rationem partis affectæ, & læsionis continui modum, supervenit Symptomatum miserandorum, & horrendorum cohors, hinc certum imminens vitæ periculum, cum morbi acumine seu brevitate, ut sunt, totius corporis tremor, item exhorrescentiæ syncopæ lævissimo vulnere remota licet in parte superveniens: Sudor frigidus syncopæ, corporis intumescencia, maculæ, & livores hinc inde erumpentes, quæ pro varietate mordentis etiam variant: in genere tamen vulnere tali ut tali nullo modo per se coherere possunt, sed omnino 7° *videtur* Hippocratis hujusmodi læsionibus inesse videtur. Non sufficit autem, ut à venenato habito vulgò animali contingat læsio; nam & venenatum citra veneni sui vim lædere, & contra non venenatum plagam venenosam infligere potest, pro alio atque alio, in quo consistunt, statu. Hujusmodi potè crudelia symptomata (de quibus postea, ubi de signis) cum præsentaneo vitæ periculo, cuius linea ultima imminet, nisi celeri manu feratur auxilium, conjuncta, quæ morsum viperæ insequuntur, apertè ostendunt à posteriori licet, venenum & hujus lethiferam vim conjunctam esse cum isto morsu. Undè tutissima quoque curatio per Alexipharmaca, seu communia, seu appropriata, experientiâ duce inventa instituitur, seu intus assumpta, sudoris beneficio, naturæ conatum juven expellendo, seu foris admota eandem levem attrahendo.

§. 6. Sunt equidem nonnulli, qui morsum vi-

peræ licet vel atrocissimum venenatum negant, sed omnem supervenientem symptomatum syndromen, tum ex acutie, & summo dentis lædentis acumine, ejusque relictis spiculis, & tenuis biliosi liquoris sociatione, tum ex partis læsæ nervosâ compositione oriri volunt, Non secus ac ex aciculæ punctura in partibus nervosis nonnullam superveniat mors, videatur *Bartholinus de angina Purorum pag. 111. 112. & D. Pauli digressio de febr. malignis pag. 45. Hildanus Cent. V. obs. 11.* Sed utur hæc sele rectè habeant, non tamen omnem absolunt paginam: multum facit acumen dentis, undè sine eo invalidæ sunt viperæ demonstrante hoc *Zwelfero, & Severino*: multum quoque pars læta, ut majora sequantur symptomata, liquor etiam effusus maximè est ponderandus, & in hoc ipso id quod, venenatum reddit vulnus cæteris paribus residere existimo, cum in minima quantitate maxima ejus sit vis. Cur enim hujusmodi morsus maculæ & livores, & intumescencia corporis, cur horrendæ lipothymie & cordis anxietates sequerentur? aliàs in similibus non obviæ læsionibus: cur in partibus carnosis eadem adessent Symptomata? Cur applicata externè alexipharmaca & proprio ex subjecto, & etiâ ex alieno, item volucres viventes, attrahendo relevarent ægrum? Cur interna alexipharmaca curarent maximè, si ab omni venenatæ læsionis suspicione, esset liber viperæ morsus? cur denique tam brevis relictæ sit vitæ usura de morsu? taceo hic Suctionem partis læsæ cum ore, accelerare mortem promovendo venenum ad interiora ex *Amato*, licet rejiciatur hæc hypothesi à *M. Sever. de Viperæ Pythia. Part. II. cap. 8. p. 36.* Cujus exsuctionis veritatem vide apud *Lynceum loco sup. citat. pag. 778.* Cur denique aliorum animalium vulnera levia ob veneni tamen quandam labem sunt lethalia? ut infra patebit. Perplacent ergo mihi *Semmeri* verba *I. V. Prax. Part. I. cap. 21. Vulnera à venenatorum morsibus vel idibus illata plus nocent vi venenata quam vulnere, quæ se se plerumque non sunt magni momenti*: Concluserunt ergò veteres viperam esse venenatam, sed quæ sit uterius, cur sint non venenata, dixere, quia earum licet exiguus morsus sit lethalis, idque propter venenositatem animalis, & ita vitiosum commiserunt circulum; quem ut effugerent tandem responderè, vim inesse ipsis peculiarem, toto genere præter naturam, & uno verbo occultam. Sed hoc ipso dixere, seignorare istam vim venenosam, quia ipsis sit occulta, quod namque occultum est, hoc ignoro. Pergendum ergò jam ulterius & ad naturam veneni viperini ejusque per morsum communicationem est progrediendum.

PUNCTUM II.

Autorum de veneni viperini naturæ sententiam perpendit.

§. 1. Viperam ejusque imprimis morsum, maximè esse formidandum ob veneni noxam, experientiâ edocti, statuere veteres; Cæterum & eandem viperam insigniter prodesse ad profligandas multorum morborum phalanges, eadem ipsos informavit experientiâ. Sic vinum, in quo suffocata viperæ, præsentissimum ad horeneam Elephantiæ Græcorum, seu lepram Arabum esse Alexipharmacum demonstrat *Galenus lib. VI. Comment. Aphorism. 47.* Quos tamen historias in dubium vocari videtur *Poterius*, contraria experientiâ fretus *Cent. 3. obs. 81.* Et multo in quo similiter extincta viperæ spontaneo nilu, talis æger non tantum perfectè curatu, sed præterea quoque omnino in juven-

turem quasi restitutus fuit; exutis crinibus, unguibus & pelle hisque omnino renovatis; referente *Aræto lib. II. de Sign. & Caus. diuturn. morb. cap. ult.* quarum historiarum explicationem vide in *Zacuto Lusitan. lib. VI. Medic. Princ. Histor. II.* Unde etiam à *Galen* antecessore *Andromacho* theriacæ tanquam basis fuere immixti ex viperis parati trochisci. Cæterum cum deficeret ratio, propter quam tam perniciosum venenum & rursus adeo salutare pharmacum consistenter in eodem subjecto, res tandem ed pervenit, ut dixerint, non totam viperam esse venenatam, sed tantum quasdam ejusdem partes: has recenset *Bald. Angl. Abbatius de Viperæ Cap. IV. V. & VI.* & ait esse dentes, *Gingivas & vesicam felleam: in dentibus quidem venenum esse à natura inde manifestum aut, quoniam ab iisdem dentibus viperæ jam dudum mortua, si quis tangatur, lethale est. Quare hæc in parte, & mortua & viva, semper apranata est ad ladendum; in Gingivis porro, & vesiculis earum, esse collectum venenum ex usu & cibo venenatorum animalium, attractum à vesica fellea, vagum & spirituosum, translatum ad Gutturis partes, tanquam in sentinam deponi à natura, & facultate viperæ perfici. Hanc autem fellis virulentiam toto Capite V. probat ex eo, quod inpositum fel iclui viperino, venenum à viperæ iclui projectum, similitudinis rationem attrahat.*

§. 2. Hæc veterum fuit asserta, ab *Abbatio* explicata, quæ ex parte vera esse certâ ratione, dummodo legitime explicentur, inferius patebit: Merentur interim examen. Videntur enim omnino ex nuda, eaque falsa hypothesi oriri: observantur scilicet veteres, morsu tantum lædere viperas venenosæ, hinc dentes esse venenosos concludere, cumque præterea vesiculas observant in gingivis, easque liquore quodam plenas, confirmari ulterius in sua opinione, & hunc venenatum statuerunt, eum ex fellis derivetur vesicâ, affirmantes, felleum liquorem, pessimum corporis in quocunque animali virus. Sed superiores restant difficultates; si tam pretiosus pro vita humana & conservanda & prolonganda est reconditus balsamus in viperis, undè hæc eorum venenositas in dentibus? in liquore felleo? & in vesiculis gingivarum? In quo consistit hoc ipsum venenum, hinc qua ratione dentes sint venenati, omnino probandum, & explicandum fuisset, non ex nudo effectu, morsu venenato; de dentium malignitate judicandum: ad hæc etiam post mortem lædere posse ex se & venenosa suâ vi, quam dicti modò Autores illis attribuant, vana est mentis persuasio, cum nulla vera hujus rei unquam observata sit experientiâ, & licet exemplum, quod mortuæ viperæ dentis tactus sit lethalis, habeat *J. C. Claudinus de ingressu ad infirmos*, huic tamen & etiam *Abbatio* abundè satisfacit doctissimus *Severinus*, & ratione & experimento confirmatus, de viperæ Pythia cap. 8. Part. II. pag. 359. & 360. inter alia inquit: *Viperæ aut dens integer, aut comminutus & uti libuerit voratus, ne dum non lethiferus, sed neque detrimentosus experimento comprobabitur tibi, seu nuper mortua denticulus, seu viventis, seu dum digitis tribus continetur coercitus anguis Capite, in animantis cujuspiam carnem, tum ipsius operam per vim adactus, seu per arbitrium viperæ fuerit defixus, quod duplex nos experimentum in pullo Gallinæo fecimus. Quod vesiculas attrinet sub dentibus, ex *Ambrosini* Anatomica observatione constat, quod viperæ præter 34. dentes maxillarum (48. numerant *Hodiernus & Spontonus*) habeant quatuor caninos, imprimis scemellæ, semper tamen duos tantum, se observasse ait *Locatelli theatr. arcanor. pag. 263.* Qui conspiciuntur perforati & vesicula liquore ple-*

Mars II.

na muniti, quod tamen de duobus tantum asseritur à quibusdam (& in specie inter hos quodam medio,) quæ novo quotidie repletur humore; dum primus in iclu, consumptus fuerit: Ad has dentium vesiculas ex corde & hepate venæ seu arteriæ ascendentes deferunt hunc liquorem, Videatur *Jonstonus lib. 1. histor. Nat. de Serpentibus Tit. I. I. cap. I.* Sed hanc ipsam *Ambrosini* & antecedentem *Abbatij* sententiam, licet nec autopsiam confirmare, neque rationem ullam comprobare ostendat *Veslingius*, describens Anatomem viperæ *Marcò A. Severino Part. I. Cap. 12. pag. 234.* Horum tamen effectum sub *Plinij* defensione confirmatur à *J. B. Hodierno in descriptione dentis viperini ad Severinum missò pag. hujus 258.* Qui observavit vesicam felleam hepatis colligatam in mediam propè caudam propagari atque istius filamenta quædam mira subtilitate per spinam ad os perducere, & virus per ejusmodi filamenta quasi per venulas ad dentis cavitatem perducere: ubi dentium harum accurata structura eleganter describitur, cujus brevem quasi summam dat *Veslingius* in sua *Anatome Viperæ*, dicens, quod recondantur intra laxas veluti vaginas, liquore felleo plenas, ex quibus ad libitum ferè celerrimè efferrantur. Hos lethales discrimen & perniciem asserre de morsu, tenuisque fistula, veluti *Scorpionum aculei*, perforatos infundere venenum tam experientiâ censura, quam *Autorum scriptis serè confirmatum est.* Sed Salivalem hunc, in & propè dentes humorem per se consideratum, experientiâ edoctus similiter ab omni veneni suspicione liberat *Severinus pag. 360.* vidit nempe *Johannem Branchinum Theriacopæum Senensem* virosolum hunc liquorem de viperæ viventis dente collectum, nihil exinde noxæ perpestitum, qui recitit, & de Gingiva viperæ mortuæ viventis ore ventriculo captatum, alij præter se nulli ex aqua vel vino potatum nocuisse: nec succum hunc Gallo gallinaceo immixtum in os quicquam nocuisse: nec famulo super manu perpuncta virus hoc infricatum aliquid noxarum intulisse: & licet ex fellis vesicula oriatur, cum vesicæ felleæ non sit venenatus liquor, nec hic exindè ortus erit malignus, probat hoc meum assertum *Zwelferus animadvers. in Pharmacop. August. Class. XII. pag. 211.* Qui in his partibus nullam unquam deprehendit malignitatem, & abscissa capita, vesiculas felleas, & caudas, earundem alia carne obvolutas felibus & canibus devoranda objecerit, qui hæc ipsa sine ullo vitæ discrimine consumpsere, videatur *Boyle experiment. Philosoph. experiment. II. pag. 58.* item *Bartholinus* de angina puerorum pag. 111. refert: capita resecta canes devorant nulla mortis mulcta, & si humorem suspectum ex capite demortuo promas, innoxium senties, & pag. 113. aliis vesicula fellea est suspecta, quæ tamen canibus in alimentum cedit; quam ipsam potius ceu ad quolibet venena antidorum deprædicat *Borell. Cent. IV. Observ. 19.* & certa observationis fide comperit *Severinus Parte II. cap. I. pag. 288.* quod pulli gallinacæ stomacho immixtum fel nil offecerit: præterea si viperæ integra in vino extincta leprosus restituit, & foemina Anglicæ tali vino pro cosmetico utantur, teste *Zwelfero* eodem loco; si rotæ viperæ in re-tortam immixtæ, cum capite & cauda, dent saluberrimum sal volatile, ubi eorum erit fellea malignitas; obijciunt quidem venenatis vesci alimentis viperas, hinc venena hæc seceri in fellis vesicam, salutares vero partes in succum & sanguinem converti. Sed ut taceam merum esse effugium, nulla ratione stipatum, hujusmodi animalia venenosa cur non eodem veneno in digestionum officinis afficiunt partes? cur non inquinant sanguinis vim alexipharmacam, antequam in vesicam colligantur biliariam? item undè petenda

N ij origo

origo virtutum alexipharmacarum, si venenatis vescentur bestiis; præterea & anates bufonibus & ranis delectantur venenatis, sicut ciconiæ, similibus ranis, serpentibus, bufonibus aliisque toxicatis animalculis (undè hæc aves per putrefactionem in similia denud reviviscunt animalia, non secus atque ex indusiis humanis fiunt pediculi, ex spermate & sanguine humano fiunt muscæ & pediculi, ex pane & melle fiunt formicæ, ex Basilicæ & fracedine lapidis scorpiones &c. videatur *Helmontius de Potestate medicaminum* §. 37. quale Scorpiones ex ocy-mo exemplum observavit *Magnificus D. D. Michaëlis*) tantum tamen abest, ut venena colligant, ut potius efficacissima exhibeant alexipharmaca: hinc *Theophrasti Paracelsi* arcanum ad quævis veneni genera ex sanguine Ciconiæ notissimum est, videtur de hoc *Crollius in sua Basilica Chimica* pag. 450. cuius felicissimum effectum in principe refert. *Hartmannus comment. in citat. loc. pag. 252.*

§. 3. Nec quicquam obtinet *Abbatius* ex eo, quod venenum attrahat denud fel impositum; nam aliæ viperarum partes similiter impositæ idem præstant: ad hæc columbæ vel gallinæ vivæ dissectæ, calentes adhuc morfui impositæ, virus extrahunt, quæ tamen ab omni veneni excerptæ sunt suspitione: non secus ac pulli gallinacii vel columbini, circa anum deplumati, buboni pestilenti applicantur, extrahunt namque tam fortiter venenum, ut ipsi etiam cum salute ægri moriantur: Quod ipsum quoque præstat stercus humanum bubonibus pestilentiabibus applicatum, sicut *Sææ* (quod observavit dum in Indiis orientibus bellum ageret) refert, esse in Indiæ Orientalis Insula quadam, ex Insulis Celebes, arborem quandam vel levissima læsione summè venenatam, cujus venenata plaga alio non possit curari modò, nisi proprio subito excreto stercore, eoque calido affecto loco applicato: qualem vim alexipharmacam assumptum idem stercus habet, contra animal lacertiforme, Guarid dictum in India Occidentali, teste *Zacuto Lusitano lib. 3. Prax. admirand. observ. 93. pag. 117.* tan. em & passeris vivi circa ventrem deplumati & parotidibus malignis impositi, attrahendo venenum, moriuntur. Sed hæc omnia licet venenum attrahant, non tamen sunt venenata. Quod ergò humorem in vesiculis dentium contentum attinet, æstimo eundem per se minime esse venenatum, ut supra ostendi, non magis quam aliæ viperarum partes, sed arbitror potius eundem respondere salivæ in faucibus aliorum animalium obvjæ; de cuius usu non est, ut sin sollicitus, primariò inservit præparatamque ciborum in ore ut subacti melius, & volatili hoc liquore imprægnati, felicius in stomacho deponant suum succum nutritivum, & si quid insit iisdem venenati, à Sale volatili alexipharmacò subjugetur & corrigatur; quod autem copioso constet sale insigniter volatilifato, tum aliis quoque partibus spirituosis aquæ copiosæ nexu copulatis, sicque in consistentiam quandam redactis; nemo dubitet, qui ingentem harum partium copiam, in distillatione viperarum prodeuntem perpendit, simulque analogiam, cum saliva propriè sic dicta, & usum in alimentis præparandis, ut taceam facilem hujus liquoris in iracundis viperis effervescentiam, de qua inferius erit dicendi locus. Ast licet vipera nihil mandat, sed omnia transvoret integra, nudas nidorum præpetes, aves plumosas, lacertas, mures, ranas, bufones quæ exsiccata diu, nil comminuta reddidit, per membrum sui successus, ut autor est *Severinus part. 1. cap. 7. §. 5. pag. 104.* Attamen cum dentium copiosum habeat numerum, osque salivam madens, cum eodem *Severino* dico, dentes minutulos, & sub maxilla latentes ei usui destinatos, ut perpungant tantummodò solidiores escas, atque has fermento suo per acri tabefaciant propè, præsertim quod exferri quidem Natura, verum gingivis obducti dentes, cum

alimenta conterunt, sic virtus è vesiculis exprimitur. Abutitur tamen hoc liquore vipera, dum per fistulosum dentem, simul ejiciendo, maximum toxicum sit subiectum.

§. 4. Pervenio nunc ad doctissimum *Marcum Aurelium Severinum*, qui tantà viperam Pythiam pertractavit sedulitate, ut nil deesse videatur, unde etiam sententiam ejus intimè fovet *Kircherus in Mundo Subterraneo*, ubi quasi compendium continetur eorum, quæ fusiùs suo tractatu toto pertractat *Severinus*: Hic ergò in eo est totus, ut viperæ naturam totam esse alexiteriam defendat, venenum vero quod attinet ejus, hoc non agnosci proprium, aut intrinsecus concretum, verum adscitum, & aliunde irreperere confectum, quod pluribus in locis viperæ veneno, & venenandi vi careant, sed immutentur tantum occasione locorum, cœli, victuum &c. ut etiam si viperæ sit plurimum veneni, tamen adscititia sit affectio, & materiam quidem veneni esse per acrem & biliosum sanguinem, qui à virulentis elcis proficiscatur, bestioliis nempe sulphureis, quæ sunt scorpiones bubrestes, aranei, bufones &c. ex quibus paratum Chylum læva cordis fornax mitis modis reddat retroridum & fumidum. Ex quo loco sursum arteriæ sanguinem spirituales devehant, ad reformatum plexum in ventriculis cerebri, à quo plenius hic spiritus vitalis elaboratus reddatur animalis, & à cerebri fumosi arteriis extenuatus adducatur ad summam Pyrosin, qui succus spirituosus, quem ore ac dentibus recipiat vipera, venenum à vulgò æstimatum, venenum reverà non sit, sed tributum ob id viperis, ut tot sensuum viriumque bonis gauderet agrestis fera: hunc porro succum cum morfui dentis conjunctum reddere vulnus malignum & inficere hominem, ita ut desinat insecturam, actum feræ, defigentis in aliud animal dentem, & inde virus emittentis, pro sui ipsius tuitione: ut nec dens per se nec liquor hic plagam inferat venenatam, sed utrumque simul. Non aded absona est hæc *Severini* sententia, quam ob id quoque amplexus est *Kircherus*: & modò attendatur fermentationis, vel effervescentiæ ratio in viperâ læcessitâ, quam inculcat *Kircherus*. *Severinus* verò hinc inde parvam facit mentionem, nil culpabile videtur in hoc ejus dogmate: hoc saltem videtur incongruum, quod veneni materiam, liquoremque virosam statuerit talem, qui ad vigorem, & alacritatem viperæ, adeoque ad ejus actiones & usus, vel maxime sit necessarius: cum probabilius videatur, esse saltem salivam in particulares collectam asservatamque usum: quâ abutatur postea vipera irata in perniciem humanam; & cum ob istum nobilem usum communis sit omnibus viperis, cur non omnes viperæ ubique erunt venenatæ? quæ Severini est assertio; nam victus ratio, locique mutatio non omne absolvit punctum, cum Ciconiæ nullo modo sint venenatæ, sed potius alexiteriæ; cum denique originem hujus liquoris derivet ex cerebro in cuius elaboratur plexu, adductus eò per assertum *Johannis Trollij* pag. 289. Non video quid respondere possit *Hodierno*, quia autopsia similiter fultus, ex fellis vesica derivat ductus veneniferos. Tandem & cauda quibusdam est suspecta, undè in medicamentis ex viperis parandis abjicitur. Sed nulla similiter ratione, *Marco Aurelio Severino* innocentiam caudæ satis demonstrante *Parte II. Cap. 1. pag. 284.* Sed his relictis ad alia pergo.

PUNCTUM III.

Viperam mortuam nullo modo esse venenatam affirmat.

§. 1. **A**liorum perlustratis opinionibus propitiùs ad scopum accedam necesse est: considerandæ autem sunt viperæ sicut & reliqua omnia animalia dicta venenata, in duplici statu & quando vivunt, & quando sunt mortuæ. Mortuas viperas ab omni veneni labe absolvo, & potius esse divinas in iisdem medicas opes, quas vix in alia reperias creatura, statuo; docet hoc ipsum experientia, veritatis magistra, quæ nullum suggerit fide dignum exemplum, ex vipera reverà mortua quocumque modò usurpata, veneni noxam cuiquam esse inflictam, notandum hinc venit *Helmontii* Adagium, *Tractat. de Ideis morb. §. 34. Mortua la bestia, morto il veneno*; undè nec pulli gallinacii à vipera commorfii macerati, & esitati postea lethales sunt, sed quartanam potius, Medicorum, alterum scandalum, feliciter profligant, teste *Severino* pag. 366. & *Bartholino* 110, mitto jam superius enarrata exempla, aliquot saltem adhuc adnotasse sufficiat: quas vires habeat per retroratum artificiosè propulsi spiritus, cum Sal. volatili, ad febres malignas & pestilentes, insultus epilepticos, scabies leprosas, aliosque malignos affectus, quotidiana loquitur experientia, & quia spiritus ferè omne quod agit, agit ratione Salis volatilis, de hoc sciendum, quòd omnia encomia, stupendæque dotes, quas veteres adscripserunt suo Sali iheriacali, nostro omninò convenient Sali volatili, non vero eorum fixo, per tam fortem calcinationem parato, cujus aut nullam, aut minimam in se continent quantitatem viperæ, non secus ac alia animalia. Fixari equidem etiam solent per artem, sed si hoc contingat per acida, est potius enecatò Salium volatili, quam vera eorum correctio: Acida namque omnia, effervescent & præcipitando immutant Salia volatilia, undè non possunt non diversas postmodum edere operationes, mantent enim invicem adeo postmodum juncta, ut vix nisi beneficio ejusdem Salis Alkali fixi, cum quo libentius inire soles conjugium acidum, quam cum volatili, denuo separari queant; noviter inventus est modus in Italia, sine hujusmodi per acida destructione figenda Salia volatilia viperina, modumque callent, non tantum *D. D. Tachenius*, cujus recentissimè editus vid. *Hippocrates, Chymicus, qui novissimè viperini Salis, antiqua fundamenta ostendit*, sed præterea quoque *Antonius de Sgobbis Pharmacopæus Venetus sub signo Struthii*, cujus hæc sunt verba: *Di poi per mezzo del loro proprio menstruo, cordiale & alissimo acqueo (acido vedano, che non sia questo menstruo imbevuto, d'altra facoltà Salina.) Ho cavato il vero Sale siffo viperino, ch'è una gioia preziosa, per salute humana*: & novissimè alius nomine *Harras Venetis*, ita fixare novit hæc Salia volatilia viperina, idque sine acido, ut etiam per chartam tuto hinc inde transportari possint. Est ergo verus reconditus balsamus in viperis, eorumque Sale volatili, qui totius corporis renovat œconomiam, fermenta viscerum effecta jam renovat, & sanguinis vitalem fermentationem fortiter conservat, & masculè restituit: hinc est, quòd ex viperino vino sequuntur ferè sit elegans rejuvenescencia, quòd ex Brodio decoctionis viperarum mulier leprosa quadragenaria, sterilis antè, post curatam lepram facta fuerit fecunda, teste *Helideo Padano in Curationibus* pag. 294. à *Magistro Job. Vvitch edit.* non secus ac Galli gallinæque viperis nutriti, docente *Zwelfero, animad. Class. 12.* admodum sunt fecundi, quæ animalcula postmodum viperinas vires possidentia, esu, ad eadem conferunt mala, at quæ ipsa viperæ, in specie ad Elephantiasin, & ipsi

cognata mala, Scabiem foedam, luem veneream, &c. Tum ad fecunditatem, vitæ prolongationem, corporis nitorem, & oculorum claritatem conciliandam: de quibus videatur *Job. Fab. Lynceus expositionem in Rechem* p. 780. Ad hæc itidem valent partes atque essentia viperinæ, secundum artem paratæ, siquidem *Magnif. D. D. Michaëlis*, Essentia sua viperina Luem Gallicam aliquando curavit tam prospero effectu, ut ægro hinc sanato, cuticula ex universa decideret cute, Strigmentorum facilè, instar serpentium, exuvias suas exuentium. Sed pagina deficeret si omnia proponere vellem.

§. 2. Quod partes in specie viperarum attinet, eas in mortuis omni veneni carere suspitione, multa illustria ostendunt exempla. De Regio cordis viscere ut incipiam, quinque corda exsiccata una vice assumpta, tantum valere in Juvene quodam, ut nullum amplius ipsi nocere potuerit venenum, Serpentes nullos timuerit, quin potius eos amaverit, & semper tractare voluerit. Hos vero eum admodum timuisse Autor est *Job. Fabr. Lynceus loc. citat. p. 786.* Ex corde & hepate viperino egregium & pulverem & aquam Bezoardicam animaleam parare vocet *Zwelferus* p. 218. Intestina exsiccata, & in pulverem trita admodum commendat *Hartman. Comment. in Crollium* pag. 456. ad omnis generis affectus epidemicos, majorum & minorum animalium, imprimis ovium & equorum: Sed cur non & hominibus imprimis in intestinorum affectibus profint? Cum Hepata viperina pulverifata sint sanè præsentissimum remedium in Dysenteris, præprimis Epidemicè grassantibus; Fellis viperini exsiccata gr. j. ab omnibus venenis liberare ait *Borellus Cent. IV. observ. 19.* Spinæ, exindeque paratus pulvis aut secundum quosdam magisterium, ad eosdem profunt usus Medicos, ad quos caro, non est ergò, ut caudam ob constitutionem ossæam, sicut facit *Abbatius*, formidemus, cum præterea eadem cauda vel nudo contactu tollere Odontalgiam dicatur: Caput verò appensum, ad febrim ardens paroxysmos laudatur; quale ergò in his reconditum erit venenum? Firma potius manet mea assertio post mortem viperas non esse venenosas: ex quo notanter elicio, venenum viperarum, si quod habent, non consistere in quodam principio materiali, post mortem residuo, sed in quodam intentionali, vel certè tali, quod pereunte vita, & ipsum esse desinat.

§. 3. Confirmat me in hoc ulterius consideratio reliquorum animalium venenatorum, quæ cum in vivis esse desinunt, & innoxie tractantur & intra corpus assumuntur. Apparet hoc vel maxime in bufone, animali pleno veneno, ut non immerito terrestris toxicus, & contagiosæ virulentia bursa magnetica dici possit, loquente sic eleganter *Kircherò in Scrutinio Pestis* p. 341. tanto in hominem odio est, ut suspensus & verberatus ab eo præ nimia in illum rabie moriatur: undè ipsi, imprimis in terrorem actum, quacumque potest ratione insidiatur: nunc labiis scabris eundem fortiter mordendo, nunc habitu virulento, saliva venenata, lotiove toxicato indistum à se hominem evibrando, vel herbas saltim inquinando, aliave corpora inficiendo, quibus mediantibus noceat homini, videatur *Kircherus citat. loc. pag. 342. & 207. Sennertus lib. VI. Prax. Part. VIII. c. 22. pag. 345. 346. Fontonus historia de quadrupedibus lib. IV. tom. I. cap. 1. pag. 188.* Sed eneca bestiam & liber eris ab ejus veneno. Non usum externum ad anginam, pestiferamque luem commendo, sive sub propria forma, cum vel sine aceto applicentur bubonibus, & tumoribus pestilentialibus, sive sub trochiscorum facie, ex vermiculis vomiti ejectis & ipsa substantia bufonum tragacanthi beneficio paratis, de quibus *Helmontius in tumulo pestis*, alique passim Auctores, imprimis *Crollius in sua Basilica & Hildanus in suis Centuriis*: sed quoad usum internum, sal ex eorum

cineribus calcinatis extractum, internè 3ß-ad ʒi pondere in Aqu. Cardui benedicti usurpatum, ad omnem pestem è massa sanguinea eliminandam, eamque ab omnibus venenis vindicandam, mirificè commendat P. 7. Faber Panichym. lib. V. cap. 8. pag. 631. & libro primo Myrothec. cap. 24. & tanquam egregia sudorifera animalia extollit Sal fixum bufonum & araneorum: Glauberus Funnor. Philosoph. p. 3. c. 22. p. 177. vel usurpetur salim bufonis exsiccati pulvis ad ʒß. & habebis experimentum ad Hydropileos aquas educendas certissimum, teste Voiero in observat. Petrus Nosol. Part. I. dissertat. d. hydrop. Hartm. in Croll. pag. 420. quem usum similiter vel externa solum ad renes applicatione præstat. Borellus quoque bufones innoxie voratos refert Cent. IV. observ. 56. & Cent. II. observ. 37. Pergo ad scorpionum, cuius aculeum in caudæ extremitate eminentem lethale vulnus ob veneni perniciosam vim, inferre constat: sed mortuus Scorpio, magnus licet non tantum cum haustu gelidæ in os citra noxam illapsus fuit, J. F. Lynceus. p. 78r. sed præterea hic ipse cauda ex scorpione viva abscissa, spontè se vulneravit, sine ulla noxa: sic devorata scorpionum ossa à circulatoribus, plus semel vidit Baccius sine vitæ detrimento; & Branchimus referre Severino pag. 366. Nec ignotum est, quod egregie valeat ad ciendam urinam, & provocandum lotium suppressum, non externa solum sub olei specie applicatio, sed interna quoque pulveris vel calcinati, vel solum exsiccati, assumptio. Araneas esse venenatas, sed non omnes communiter asserunt, ego interim telarias venenatas esse arbitror, tum quia eorum oleum venenis resistit externo illitu, ad modum aliorum venenatorum animalium, tum etiam quod morsu vel potius icu lædat, non contemnendis insipientibus symptomatis, sicut ex araneæ morsu epilepsiam suscitata refert Salmuth. Cent. III. Obs. 35. Et ex araneorum morsu duos mortuos Panarollus Pent. 1. Obs. 45. p. 27. Nec minus calidos liquores in quos incidunt venenoso contagio inquinant, teste eodem Salmuth. Cent. II. Obs. 22. Sennerto lib. 6. Prax. p. 348. & prava ex deglutita aranea Symptomata; vide Salmuth. Cent. II. Obs. 48. Borellus Cent. III. Obs. 19. sed telæ non solum internè ad sedandos intermittentium febrium astus usurpantur, sed ipsæ quoque ataneæ mortuæ exsiccatæ, & pulverisatæ, ad similem usum non sine successu propinasse rusticum quandam, certo constat. Multos præterea esse serpentes venenatos, qui mortui pretiosissima dant Pharmaca, cum vita exuta omni veneni labe, notissimum est, & serpentes innoxie vorati, & in cibis usurpati cum sanitatis commodo, videatur Borellus Cent. IV. Obs. 65. & Secunda. Obs. 37. Quidam quoque serpentem pro anguilla comedit nil mali inde perpeffus, sed cum cognovisset postmodum fuisse viperam, ex phantasia in morbum illapsus, obiit; Libavium Alchimia Pharm. 12. Zvoelferus pag. 273. Similem imaginationis vim, vide apud Salmuth. Cent. II. obs. 93. Ex quibus simile etiam de viperis esse ferendum Judicium omnino existimo.

§. 4. Exclufa tamen hic volo animalia ea, quæ peculiaris rabies sub venenatorum redigit classem, cuiusmodi sunt canes, feles, lupi, aliæque animalia interdum rabie, quæ corripuntur, hæc enim in statu præternaturali sunt, adeoque venenatis reliquis in statu naturali constitutis nil derogant, nam rabiosa ut in vivis dum sunt, & morsu & saliva etiam nuda inficiunt, ita mortua & esitata similem rabiem inducunt, exempla vide apud Bauhinum tractatu de rabie. Kircher. de Peste, de fele rabiosa comesta pag. 206. De sue rabie tæta, esitata Borellus Cent. I. Obs. 75. Videntur enim mihi huiusmodi animalia laborare quasi febre quadam maligna, cum insaniam maniacam conjuncta, ex effervescencia massæ sanguineæ à fermento peregrino peculiaribus ideis insignito oborta. Quod

verò hydrophobiam attingit, hæc quidem tanquam inseparabile ferè adeste solet symptomata rabiei, ut contrarium refert Salmuth. Cent. III. Obs. 90. Non tamen proprium est rabiosis, cum etiam sine rabie, & in specie in febribus malignis, citra ullam contagii rabiosis suspicionem observata sit, testibus Schenckio lib. VII. Obs. de ventris anim. Sanchez in Obs. p. 378. Ubi tantus citra ullum animalis rabidi motum adfuit aquæ timor, ut ne ferre quidem præsentiam ejus, aut manus abluere potuerit æger, simile exemplum habetur, pag. 379. Salmuth. Cent. II. Obs. 52. Animalia ergò rabiosa per Morsum, vel etiam per salivam, communicant furibunda quasi fermentum summi febrile. Ideis morbosificis Archeum corporis læsi, seu spiritum ejus insitum admodum perturbantibus, insignitum, quod totum corpus, in mores quasi brutales transformat: Suntque huiusmodi ideæ in fermento quidem radicaliter, in homine vero affecto non nisi radiativè, de quibus vide elegantem Marc. Marc. Phil. Vet. restit. Part. IV. Sect. III. subsectio I. p. 435. Cum ergò huiusmodi affectus sit peregrinus ipsis brutis rabiosis, sitque præternaturalis, & à peculiari dependeat fermento, in quod Archeus Ideas suas seminales imprimat, etiam post mortem superstes manere potest, licet sopitum ferè, donec in alio corpore vivente exsuscitatum demud, similes conciter tragædias. Sed cum venena aliorum sanorum animalium sint eis naturales quasi dotes, non tamen nisi imaginationes vi traducantur in actum, ut postea demonstrabo, canis rabidi exemplum, huius puncti veritati, nil detrudere valebit.

PUNCTUM IV.

Viperam totam esse Alexiteriam, nec nisi laussuriam esse venenatam aut venenosam quemquam ledere, ostendit.

§. 1. Viperam mortuam insontem pronunciaui, ex cuius egregiis medendi viribus totam eam alexipharmacam & Bezoaticam concludo: nec venenum ejus, quod in morsu percipitur in quodam materiali consistere assero, quoniam alias, & hoc post mortem semper esset superstes: Sed potius in quodam intentionali vel spiritali, à furore concitato: nec tamen vivens, per se est venenata, nullibique teste Severino, duce experientia, obvia ejus est malignitas, quam non nisi læcessita, vel provocata morsu exitit. Unde duplex viperæ perpendendus venit status, unus quo nullis gravioribus acta affectibus, tractabilem se offert, vel saltem nullo lædendi conatu se armat, aut metu, terrorevè acta, fugam quærit, alter quando iræ concitata furore, ab externo provocata læsione vindictæ inhiat, & spicula dentata exerit. Priori in statu est innocens, & nulla culpabilis malignitate, nec lædit. Posteriori verò, truculenta est fera, ferros infert morsus; Vino quo maximè delectatur, suffocata licet, loco veneni salutiferas infundit dotes, ut supra dictum: Nec vivens Viperæ, stomacho recepta detrimenti quicquam attulit, sed sine noxa vivens per alvum fuit expulsa, teste Garinaria de suffocatione matricis: hinc nudos & dormientes non læcessit spontè, quod sibi etiamnum puero læpissimè contigisse perhibet Olaus Magnus: Ad hæc mulieres non paucas viperis insidiis fruantes, videre contigit, quæ serpentem hunc manibus libere contrectarent & amice, dicit Bartholinus de Angina puerorum p. 111. In metu posita omnis quoque malignitatis deprehenditur exerts, hinc eos, qui eo audaciter processerint, ut eas alacriter adeant non lædunt, sed terrore percussæ fugiunt: indidit namque provida Natura serpentibus metum quandam & timorem, ut homines, qui eos in trepide persequuntur, fugiant, teste experientia Zvoelf-

feri p. 273. Unde eodem Autore qui serpentes in capite & collo prius arripere ausit, itaque tractare novit, ut in prima invasione inordere non audeant, is sanè postea, ad libitum cum ipsis ludere potest, modo caveat, ne eos ad iram provocet. Sed objicere possis Lector sub illo statu esse venenatas viperas, ac serpentes; licet non lædant suo veneno, aliud nempè esse actum primum, aliud esse actum secundum. Benè: Sed undè quæso probabis hoc tuum assertum? Ex absentia enim effectus, quomodo demonstrabis præsentiam causæ, hoc est, ex defectu læsionis venenatæ, undè ostendes venenum, nisi ex præconcepta opinione de Veneno ejusque principio materiali, dicere velis habere in se quoddam venenum, quia sint animalia venenata, hoc est, nisi petere velis principium, & probationis loco substituere id, quod est in quæstione: supra enim probavi, venenum hoc non consistere in quodam materiali, quia non sit superstes in mortuis, aut si fortè velis comparare cum veneno animalium rabiosorum, quæro cur post mortem per carnium elum, non similiter fiat activum, potius cum Bartholino dicam: ingenue fatebor minus in vipera recondi veneni quam vulgo persuasum; de Angina pueror. pag. 110.

§. 2. Idem observare licet in aliis bestiis, venenatis vulgò licet habitis, quæ non læcessitæ, aut ubi metu fuerint percussæ, non lædunt, seu icu, seu morsu: è contrà non venenata animalia ubi irritata, ex irâ vehementer effervescunt, ut feles, equi, homines, &c. venenatis non absimiles inferunt plagas: Romæ Scorpiones quidam sine damno deglutivir, prius commode complicatis chelis, caudæque spiculo; in Italia sæpè iidem dormienti accubere; sed non læsi innoxii fuere Bartholino Cent. IV. Obs. 95. p. 418. Rusticus aliquot centena Scorpionum vivorum manibus apprehendendo, digitisque revolendo, non aliter quam nummos aureos numerare, vidit Lynceus I. supr. citat. p. 781. Fatuus quidam, Batavii araneas omnes obvias devorabat, citra noxam: Barthol. citato loco. Quod itidem mulieres quasdam fecisse refert Borellus, ubi insimul observandum, quod aranea à viro deglutita, sine noxa per duos menses retenta, & mirum in modum aucta fuerit, tandem malignitatis suæ irritata forsan, prodidit vim: Cent. III. Obs. 19. & IV. Obs. 56. Taceo hic puellam Coloniensem vulgò notam; summo cum appetitu araneas capientem, & devorantem; & quamquam hic facile aranearum diversitatem quis protendere possit, quia etiam lethales huiusmodi araneorum observatæ sint deglutitiones, tamen Communis aranea, quæ parietes telis investit, non sine malignitate esse, saltem irritetur docebit D. Pauli Parechasi de febris. Vulgaris porro notitia est Historia Mulieris, quæ serpentem vivum, mammillas sugentem; per decem menses innoxie gestavit: Quæ tamen vocatur in dubium, à D. Horstio Epist. med. Sect. VI. & Sebizio Jun. respons. in dictum locum, notandum tamen, quod loco citato refert Horstius de Serpente mulieri dormienti per os in ventriculum descendente, ibidemque per aliquot menses morante, & per vomitum tandem expulso; nulla graviora inferendo symptomata; quam alias sordes ventriculi adhærescentes inferre solent. Similes præstant Historiæ de bufonibus, quorum semina quancunque ratione assumpta, vivificata sunt in ventriculo; ibique in bufones perfectos adolevere, sine noxa insigni per vomitum rejectis, historias insigniores vide apud Grumling. Cent. II. Cur. 9. p. 9. Bartholinus Cent. IV. histor. 19. M. A. Severinus d. vipera part. I. cap. 11. p. 29. & similem rationem de omnibus venenatis animantibus valere æstimo: ut placido in statu nulla vi venenata sint formidabilia; aut si iræ percita fuerint æstro, vel quovis toxico sint perniciosiora. Irritationis tamen habenda diversitas, dum nunc ab externa tantum læsione & molestiâ concitantur, nunc

internò agitantur stimulo, iis nempè in brutis quæ naturalem quandam cum homine gerunt inimicitiam, ut bufones, serpentes quidam, & si quis est, basiliscus, &c. Quæ ex nudo aspectu inflata odio iræ effervescencia intumescunt, & venenato fermento furoris specie insignito inficiunt, quod nunc per contactum saltem sit corporalem, nunc vero indistans. Illud morsu, icuque, hoc per salivam, vel urinam, vel halitum;

PUNCTUM V.

Viperam irritatam & ad iram provocatam concepto furore morsum inferre venenatum declarat.

§. 1. Si vipera animal summe bezoaticum, sit thesaurus alexipharmacus, sit libera ab omni veneno mortua, sit insons non irritata, læcessita tamen insigniter, morsu infert venenatos, brevi lethales. Hicror. vide quamplurimas in Schenckio lib. VII. Obs. de Ven. animal. Viperæ Iracundiæ æstro percita, canem ubi morsu lauciaverit, intra decursum aliquot horarum, vel citius, mortem inducet Zvoelferus p. 212. & Severinus p. 365. inquit, qui remor debetur canis aut felis, vix hora; pullus vero demorsus, vix tamdiu tum recitabitur angelica saluatio, deincebitur in vita: hinc Aldrovandus, viperæ collotenus jam pridem exsectæ caput; quod integrum sic, posse demorsum à se animal perdere veneno: cujus rei capto experimento vidit horæ semisse mortuam gallinam gallinæum Severinus citat. loco. Simile refert Lynceus p. 782. de famulo Pharmacopæi à capite viperæ, jam post tertium diem abscisso, cum manibus apprehendisset, lethaliter morsu, ut vix vel efficacissimis theriacalibus curatus fuerit. Nec ignota est Matthioli historia, referentis de Rustico à Vipera fortè secundum caput discessa, pro mortua habita, apprehensa; lethaliter morsu, &c. Symptomata denique de morsu ab iracundis viperis supervenientia eandem venenositatem palam testantur de quibus infra. Mordet ergò per dentes acutissimos, fistulosos, ex quibus ejicitur liquor salivialis; venenat vero per summam, qua tunc ardet, iracundiam. Dentes isti sunt acutissimi, Authoribus quibusdam quatuor, quibusdam duobus, quibusdam mediis quidam inter hos insignior, aduncus & acutus, omnibus tamen sunt fistulosi, ut per eorum canales, derivatus liquor salivialis, cum impetu dentium in animali iræ inferat lethalem veneni vim. Liquorem hunc simul ejectum vocat virus D. Severinus, innuens eo ipso, ab hoc imprimis dependere virulentiam vulneris, sed in quo virulentia hæc consistat quæritur? Dicit in vi liquoris pyrotica, sulphurea & arsenicali quæ vincatur tanquam valentiore, calor noster vitalis. Rectè: Sed cur in specie ad jumentum dentis requiritur? Cur non in vipera mortua est talis? Cur etiam ex vivæ ore extractus est insons? Huius ratio; ex iracundia animalis petenda; quæ furens Archeus & effervescens saliva, similes motus, similesque Ideas, per morsum inferunt morsu. Ut ita formaliter vipera sit venenata, quatenus est irritata: & infert morsus venenatos; quatenus ab irato insiligitur animali.

§. 2. Iræ ergo quam maxima hic pensanda natura, qua vix validior, nisi amoris excipere velis vim, reperitur affectus. Considerandus hic & impetus animi; & sanguinis reliquorumque humorum motus. Impetus animi vehementissimus furibundusque ex præsentia mali maxime infestè concitatur; Ad quod amovendum tota insurgit natura eademque omni conatu, amovere à se tentat, obiectum enim odiosum per suam speciem movet animæ vim cognoscentem, per sensum organa operantem, quæ ex ejus inconvenienciâ, & odiosa præsentia permota abhorret eandem

eandem, & amoliri à se conatur, urgente hoc, se conservandi, omnibus innata concupiscentia, & hic actus iræ nomine vocari solet: Ex hoc ipso horrore actu, nascitur species, ut sic dicam, irascibilis, & Idea amovendi, & propulsandi molestum, quæ non tantum recipitur in memoria & afferatur, sed etiam totius corporis partibus fluidis, imprimis sanguini, spiritibus mediantibus confuse, in specie vero membro cuidam, cui molestiam propulsandi munus committitur, distincte imprimatur, & insculpitur: adeoque in viperis hoc animi impetu permotis, species hæc idealis, ut totius corporis ergastulo, ita in specie ori ejusque partibus, & maxime dentibus imprimatur percussoribus, simulque liquor salivæ in eorum confinis asservatus, pingitur hæc ipsa furoris impressa idea. Rem ita circa affectus se habere, præter autoritatem *Hilmonii*, *Marci Marci*, *Zwelferi* & aliorum modernorum, testantur permulta quotidie in medico foro obvia: Cruor Tauri potantem strangulat, non cruor bovis aut vaccæ, idque propter tauri furorem, cum cupidine vindictæ morientis: Canis rabidus vel vivens, per salivam & morsum, vel mortuus per esum, lætos transformat in mores caninos. Felis rabida, in mores felinos, non secus ac nuperrimè in oppido vicino Torgavia, mulier maniaca, & quidem ut putabatur ex Philtro, liqorem in custodiam se abducantem, mordendo propè axillas, in similem conjecit calamitatem, ut postero die similiter ac ipsa fureret, muliere meliusculè sese habente: Sic felis sanguis haustus à puella, eam in mores felinis similes transformavit: Officulum certum bufonis cum tremore scilicet & terrore, utur conjuncto aliquantisper furoris, morientis, mederi vel nudo contactu odontalgia, certo experimento novi: (hinc catholicum anodynum ex bufonibus parari posse, experientia quorundam celebriorum constat Medicorum) prodest idem ad epilepsiam infantum, ex nutrimento imprimis immoderatis affectibus oriundam, ut & ad paroxysmos febriales: bufo exsiccatus & applicatus quamcunque hæmorrhagiam ex interna sanguinis ebullitione & effervescencia ortam, certissimè sistit. Sanguis leporis, pavidissimi animalis, curat Erysipelas, Dysenteriam: Pellis caudæ lepori vivo detracta, ceu amuletum, idem curat Erysipelas, admota verò, omnes sanat ambulantes: Sanguis asini, torpenti illius bruti, post aures collectus maniacos coercere & placare meo dubitet; rasura cornu tauri, in coitus ardore abrasa, mire armat in venerem, quod alias non facit. Cerebrum passeris in veneris actu transfossi, potentius longè stimulat eandem, quam si nudè interficiatur alio tempore: filum quo strangulata vipera, medetur angina: mores nutrimento bibuntur cum lacte earum à tenellis infantibus, sicut infans à caprâ nutritus, caprinos miris saltibus, & variis petulantis, imitatus est gestus: terror, anxietas, & tremor, paventibus Podagricis suam curant podagram: terror, tremor, ita lapsus cerasi in Corpus, visio capitis à lanio per medium fissi, &c. Simili modo signantur fœtum: & alia hujus farinae exempla plurima vagantur obvia: hinc oprime acutissimus *Marcus Marci*, non parum referre, in quâ dispositione animalia moriantur, quorum partes ad usum medicum queruntur.

§.3. Sed hæc & similes operationes, per species quasdam intentionales, recentioribus Ideæ dictas, ex quarum directione tanquam in speculo quid agendum cognoscat natura, peragi, paucis ostendam, dum harum in omnibus viventibus præsentia & directrix vis, ex veterum imprimis Philosophia, observare datur; Agentia sunt diversorum generum in rerum natura, præ cæteris observanda viventia, quæ varias edunt operationes, tam vegetabilia, quam bruta & homines: Horum omnium ortus, processus & interitus variis mutationibus, usque naturalibus, ut est subjectus, ita ab interno agente perfici affolet: Sed cum huic va-

riæ incumbant operationes, necesse est, ut certò modo determinetur, ut operetur hoc, ut operetur istud, ne fiat confusio, quam abhorret natura. Hoc vero quod determinat in agendo, sunt species intentionales dictæ veteribus, recentioribus Ideæ: Hæc dum determinant hominem in ratiocinando, dicuntur intelligibiles, dum bruta in sentiendo, Sensuales in actionibus per appetitum mortis, appetibiles, dum omnia ventia in actionibus vitalibus, naturales. Sic cicuta per Ideas proprias crescit, adolescit, & assumpta nos in anferes, anates, & merges quasi transmutat: Canis operatur in actionibus propriis, per proprias Ideas, quæ à rabioso nobis communicatæ, nos ferè in canes transformant, aut certè ad caninas actiones, moresve determinant: Homo intelligit per Ideas intellectuales, quæ quod probè notandum dominantur sensuales, & hæc imperant, aut certe sæpe perturbant naturales. Natura ergò per Spiritum seu Archeum corporis nostri extructrix & conservatrix, cujus diligens minister est Medicus, agit, & quidem ordinare, semperque, quæ sua est prudentia, eodem modo, id quod eò magis est mirabile, quo stupenda magis totius microcosmi est conformatio, & actionum tot, tamque mirandarum varietas ordinata, minimeque confusa, nisi à quodam superveniente perturbentur; quæ omnia directæ sunt in conservationem totius in genere, & uniuscujusque partis in specie: necesse est ergò sciat quid agat, & cur agat, sed quo mediante determinatur, & specificatur? Hoc fit per species naturales, seu Ideas: Hæc in genere dirigunt ejus agendi vim, ut hominem homini formet similem & etiam in specie filius Patri, filia matri, &c. Respondeat in lineamentis, ut valgus valgum, blæsus blæsum generet, & quæ hujusmodi alia à confirmationis vitio oriunda, errata: Harum namque rationem impossibile sanè est reddas, nisi directrices Ideas seu species asseras; dumque præterea extructum domicilium & omnium partium actiones, factas tectasque conservat, & perturbatas restituit, ex eodem hoc promanat fonte. Verum impedita in suâ ordinariâ agendi vi, per sex res non naturales dictas, imprimis per affectus animi, mire transformantur, vel obfuscantur naturales species, unde ataxiæ, & variæ Archei perturbationes, variæque actionum læsiones: depravate ergò dum agit natura, non cæco fertur impetu, sed ex speciebus depravatis & corruptis, corruptæ oriuntur actiones: hæc ipsæ à speciebus pravis oriundæ, corriguntur, aut removendo occasiones, Ideas & actiones perturbationes aut contrarias ipsi subministrando species, quæ vel deleant priores corruptas, vel easdem corrigant, &c. Ut natura ita restituta suæ integritati per naturales suas ideas denuo agat. Hic est modus agendi superiorum medicamentorum, alius ne mente quidem concepitibilis est. Sed longius deducere hæc prohibeo.

§.4. Considerato sic animi impetu in vipera irritata, & mordicante, pergendum nunc ad motum humorum in tam furibunda perturbatione. Hic autem consistit, in impeturosa sanguinis ebullitione, & effervescencia, in Iracundis omnibus obvia, veteribus exinde iram fervorem circa cor desinentibus, indeque iratus fervere & totus in fermento esse communiter quidem sed apposite dicitur, unde & iram fortitudinis contem dixerit Medici, si non ut duce, sed ut milite ea quisquam utatur: Ita hæc similiter acuit viperam, fugientem alias hominem & pertinenscentem, ut supra dictum, eundem ut fortè aggrediatur conatu; Fermentatio hæc sanguinis nimia, ex spirituum impetu, variis motibus cordis pulsatile corpus, moventibus & commoventibus oritur, indeque nimia sanguinis irrefactio, incensio, effervescencia, & ebullitio, ex rarefcente imprimis bilis pingui ac oleosa parte, & salina volatili ejus substantia in motum & volatilem impetum concitata, proficitur. Agitatum sic sanguinem similis salivæ sequitur agitatio liquoris, sive enim

enim ex felle cum Hodierno sive ex sanguine & cerebro cum Severino derives, perinde est, dum partes ejus spirituosæ & salinæ volatiles, in motum effervescentiæ similiter rapiuntur: non secus ac homines irati spumate sæpius ore assolent, ex simili salivæ motu; Et quidem eo magis hoc locum habet in vipera, quo volatilioribus & facile fermentescibilibus eadem ditata est partibus, videatur Severinus, qui parte 1. c.VII. in eo est totus, ut calidam viperæ defendat temperaturam, eamque Sulphureis calidis & spirituosus & vesici alimentis & consistare partibus: Unde & rectè ex Sulphureis spirituosus, & volatilibus hujusmodi partibus virulentiam ejus ortiri defendit: parte totâ secundâ.

§.5. Hisce consideratis, patet, quid de venenositate morsus viperini habendum, consistit ea partim in Idea furoris Archei impressa dentibus & salivæ, sicque per morsum una parti læsæ & consequenter reliquis partibus communicata, spiritum seu Archeum corporis similiter perturbante, & in furorem concitante: partim verò in parte salivæ fermentescente, per fistulam dentis in vulnus vibrata, & beneficio circulationis sanguinis toti massæ communicata, in similem fervorem & impetuosi motum, eandem concitante: in hisce consistit venenum morsus viperini. Confirmant hoc multa tum in viperis obvia, tum in aliis animalibus observanda: ratione Ideæ dens humanus aliis innoxius, venenatum infligit vulnus, nam redditus talis per imaginationem, & inde concitatur vehementer iram passionem, teste *Marcus Marci Phil. Rest. p.430*. Meticulosos & expavescentes fortius lædit, & periculosos vipera, ob Ideam furoris Archeo trementi contrariam altius impressam. Quo calidiores terræ regiones incolunt viperæ, eo venenosiores, fortius scilicet vel levi ex ira effervescentes: Quod item magis inhiat Veneri, eo virulentior ejus est morsus, agitata jam sponte sanguine massa per spiritum genitalem, hincque fortius eadem effervescente; Alio quo fortior effervescencia, eo altius furoris imprimatur Idea, nam & effervescencia vim furoris intendit impetus & Ideam contra major effervescencia fortificat, commota tota sanguinis massa, unde & salivæ altius furoris imprimatur species: quod acutiores sunt dentes, eo malignior est morsus, ob facilitatem salivæ penetrationem, & altiore ejaculationem, quæ solo contactu externo nil nocet: hinc circulatorum diffractis jam dentibus viperinis & mutilatis, ut mordeant eadem, patienter ferunt, quia sine noxa, minus penetrante, hebet earum acuminem, minusque sic noxi infundente. Extra hanc effervescenciam innoxius est salivæ liquor; referente namque *Bartholino de Angina p.110*. ipse Neapoli virus, quod in chartam irritatam vipera bilioso coloris simile ejaculaverant, innoxie manibus trivi; & ab aliis devorari Florentinus ibidem Pharmacopola retulit. Nam evanescentibus partibus spirituosus & volatilibus, sicque sedata effervescencia innoxium est virus. Idea furoris Archei partis læsæ impressa, similiter eum perturbat, hinc intolerabilis verè dolor: est affluente sanguine inopinatus tumor, salivæ fermentescibilibus particulis eandem in æqualem effervescenciam cogentibus; Circulationis beneficio, brevi tota ejus afficitur massa, quæ eodem ebulliens modo ad modum tumefactum corpus, febremque accendit acutam: humores circa præcordia imprimis bilis volatilis, & fixus pancreaticus succus una quoque commoti effervescendo, qua data porta ruunt; & regurgitando sursum atioceas dant vomitus: Speciebus furoris interea in cerebrum allatis, vertigines primo experturbato spiritu motu, hinc deliria ex speciei impressione infestant ægrum.

§.6. Quod in vipera contingit iræ percita cæstro, idem & in aliis observamus animalibus; Ab homine omnium principe duco exordium. Qui ut alteri solet esse lupus, imo diabolus, ita etiam vipera; idque

per morsum; dentes equidem ex se innoxii, ut & salivæ, his tamen sæpè immedicabile, aut certè periculosum infligi vulnus constat, ubi ira vehementis eodem armavit in perniciem: Exempla vide apud *Hildannum Cent. I. Observ. 84. 85. item Cent. IV. Observ. 87.* ex morsu levi hominis in digito gangræna brachii ad cubitum usque idem *Centur. Epist. 73. Glanæ dorp. Specul. Chir. Observ. 49. p.239. Panavollus Penrecost. II. Observ. 42. Zacutus Lustran. lib.3. Prax. Admiranda. Observ. 88.* Imo Sanguinem hominis ruffi venenatum perhibent; si ira exacerbato detractus fuerit Autore *Marcus Marci pag.433*. Sicut *Zacutus Lustran. lib.III. Prax. adm. Observ. 82.* refert, ex potu sanguinis hominis ruffi, per venæsectionem sine affectibus gravioribus emissi, perpetuam securam fatuitatem. Si ira fuisset percitus; vel alia vehementiori passione, alia certè secuta fuissent symptomata. Cauda Scorpionis viventis ex improvviso amputata, innoxium facit vulnus, teste *Marcus Marci p.430. & Lynceo p.782.* Alii irritata pessimum ejaculat virus, cujus vim in effervescencia à Sale volatili oriunda consistere, demonstrat *Pauli digress. de febr. malign. p.50. 51. 52.* Similiter cornua tauri, ac dentes aprii, quando irritantur & efferantur plagam inferunt magis venenatam quam si casu eadem fiat, inquit *Marcus Marci p.430.* cujus ratio in sola iracundia consistit Idea, Sic mentionem facit vulneris virulentis ab apro in suram infligti *Salmuth. Cent. III. Observ. IV.* ut & trium vulnusculeorum à cercopitheco infligtorum, per biennium durantium, ut & vulneris difficulter curabilis à mure minore infligti: hinc rectè concludit, non dubito, quin ejusmodi animalium, irritatorum imprimis morsus, malignitatis quiddam obtineat: cujus sententiæ est quoque *Lyncæus pag.782.* dum inquit: cum sciam venenosa animalia, quæ pungendo aut mordendo vulnerant; vix nobis virus suum inferre, nisi irritata, adeoque vel à nobis, vel aliis, vel à se ipsis ad iram eadem provocata fuerint; id sæpè in felibus, canibus, & gallis gallinaceis, iracundia flagrantibus contigisse animadverti, ut vulnera tunc infligerent cæceticæ proorsus & agræ sanabiles, cum tamen quando placidè nobiscum agunt, & fortè nos sauciant, vix quicquam detrimenti inde percipiamus, &c. Qui ipse discursus perplacet quoque *D. D. Pauli in Digress. propè finem*: similiter discurret *le Febvre trait. de la Chimie tom.3. part.2. lib.1. c.8. pag.421.* item *Boyle of experimental. Philosophie Part.2. experiment. 2. p.52.* Porro ex Equi morsu in tibia epilepsiam observavit *Salmuth. Cent. III. Observ. 35.* & Gangrænam ex equi morsu *Hildannus Cent. II. Observ. 86.* Qui licet venenata simpliciter non habeat hæc vulnera; malignitatis tamen expertia non aestimat. Morsum lupi non rabidi, sed saltim irati malignitatem habere conjunctam, in eodem vide *Hildano Cent. IV. Observ. 90.* Confirmatur à *Schenckio in Observ. lib.VII. de Venen. animal.* qui similiter luporum licet non rabientium morsum venenatum probat: Sed non satisfacit ratio; quam asserit, quia scilicet in renibus eorum plerumque nascantur serpentes. Mellifluis apes tantum abest; ut scateant tibi que melle, ut iracundiæ quoque prodeant fel; Hinc ab apum ictu ortam gangrænam observavit *Zacutus lib. III. Prax. adm. Observat. 83.* ex punctura vespæ circa carpum dolorem ingentem totius & lipothymiam *Hildannus Cent. IV. Obs. 77.* Sicut ex simili punctura circa juncturam mandibule, ulcus insanabile secutum, idem *Observ. 78.* & dolorem horrendum aliaque symptomata ex ictu vespæ secuta, theriacalibus internis & externis curata, *Riverius Cent. III. Observat. 88. & Observat. 6. Commun. à Pacheco*: Sicut aliàs eadem læsio curari solet per vespam superimpositam, & per oleum ex vespis per infusionem applicatum, sicut Scorpius ejusque oleum proprio medentur ictui.

Nec alteri solum speciei infligunt labem, & noxam venenatam hæc animalia, sed se mutuis quoque interrimunt ictibus: vipera namque à vipera atrociter demorsa vitam cum morte commutavit: *Autore Zoolo-fero*: Scorpiones irritatos permistos invicem, se mutuis transfigere ictibus, testatur *Lyncem*: Araneas insigniores in vitro conjunctas se mutuis petere aculeis, & enecare, oculatus sum testis, alia ut taceam: Persuadent hæc ipsa, & multa alia apud Auctores passim obvia, venenatos esse hujusmodi animalium iratorum morsus, unus tamen plus alter minus: differentia ratio & in agente, & in patiente quaerenda: agens nunc magis est irritabile, & irritati instrumenta nunc minus, nunc magis sunt acuta, & majori in patiente flagrat odio, vel minori. Patientis si est meticulosum & pavidum, venenum morsu receptum multum exaggerare, & diffusum in totum corpus portas patentes aperire potest, contrarium fit si animosum & intrepidum; nunc dispositum est magis ratione massæ sanguineæ, ad recipiendum venenosum fermentum, nunc minus, unde etiam nunc atrociora sequuntur symptomata, nunc leviora. Pars læsa nunc est nervosa, nunc est carnosa, nunc nobilior aut ignobilior, nunc nobili parti propior aut remotior, &c. Variant hæc omnia magis & minus venenatorum morsuum & ictuum vim & energiam.

§.7. Ex modò allatis confirmata videtur sufficienter primitus allata *Celsi* sententia, omnem animalis morsum quoddam habere virus, ex quibus conclusionis loco elicio, si ob id animal dicendum est venenatum, quia ictus infert venenosus, vel morsus, sequitur omne animal, etiam hominem esse venenatum, quia fervente iræ stimulis animali infligitur tunc est venenatum vulnus, ut demonstratum, idque eo magis, quo magis vehementia affectuum rapitur brutum, quod rationis regimine eisdem restanare nescit: Sed vix sine absurditate hoc dogma concedi potest, imprimis cum incongruum sit, id vocare venenatum, quod non semper habet venenum, nec quod aut vivum aut mortuum est tale, nisi in certo casu: Potius ergò arbitror, statuendum nullum animal revera & per se esse venenatum, fieri autem tale per accidens, dum abruptum impetuosis animæ passionibus, frendens ira & ferociens, vindictæque anhans, per effervescentem salivam, vel simile quid, ideam iræ conceptam, per morsum communicat, & ita venenat, id quod inquit *Lyncem* p.782. dicens: *In hanc devenerim sententiam, venenum absolutum nullum dari, sed relatione solummodo habita ad objectum, & ejus quidem naturam, modumque inficiendi, imperscrutabilem verè nobis esse.*

CAP. II. PRACTICUM.

PUNCTUM I.

Signa Morsus viperini & Diagnostica & Prognostica pertractat.

§.1. **V**iperam per dentes duos caninos læsisse, ex ægri relatione peroptimè addiscitur. Notanda interim sunt & adjuncta ipsius morsus & supervenientia symptomata, ut & de qualitate ejus, & instituenda cura certior reddatur Medicus. Morsum ergò ipsum quod atinet, apparent in loco demorsa duo foramina parva, invicem spatio discreta, vel etiam plura pro quantitate dentium, fluitque ex his sanguis primo purus, hinc humor saniosus, deinde oleosus, spumofus, hinc æruginosus: prout magis magisque sanguis partis læsæ à fermento venenoso immutatur; Symptomata, quæ superveniunt, sunt vel ex genere actionum læsarum, vel qualitatum corporis mutata,

rum, vel excretorum depravatorum; omniaque habent originem vel ex furibunda Idea, per morsum impressam, vel ex præternaturali effervescencia, per fermentum venenosum inducta. Quæ sicut se invicem sequi solent, enarrare placeat; Pars demorsa miserandum dolet, adjacentibus hic non parum spiculis acutissimis, ex dentibus viperinis in parte relicta, non secus ac spinulæ ex urtica planta, vel opuntia seu sicu Indica, præprimis majore, relicta, dolorem ad modum acerbant. Dolor hic aded sensum accrescit, ut totum quoque corpus dolore tandem dicatur, unde subitaneo tumore, pars insurgit horrendam in magnitudinem, & sensum sensumque totum similiter corpus inflatur; quodsi ore admodum haurire patiens conetur & exugere venenum, mox labia linguamque mirum in modum intumescere videas, ut os ipsam vix amplius capere queat, hinc putrilagine correpta, brevi ulceribus scater, teste oculato *Lyncem* pag.177. Color partis læsæ primò quidem rubicundus, sensum alterato per fermentum veneni sanguine, subrubet, donec livescat, & obrepente gangræna, Sphaceloque nigrescat, corporis similiter natus nitor perit, & pro fermenti efficacia, & sanguinis certam missione, ac inde orta alteratione, nunc rufescit, nunc viridescit, nunc purpurascit, nunc nigrescit, sanguineæ massæ tinctura rubinaceo sic corrupta: quales alterationes observare est in sanguine eorum, qui post iræ nimiam incandescenciam eundem arte evacuant, quibusdam mire flavescit, aliis viridescit vel etiam omnino livescit: Confusa ex inordinata effervescencia debita sanguinis missione, indeque obfusca & obtenebrata splendido ejus rubore. Calor præterea totum exurit corpus intensus, incensa febre periculosa à peregrino & hostili fermento: Unde ardescunt fauces, ardetque larynx, accedunt vomitus biliosi admòdum molesti, anxietates cordis, liporhythmia & syncope terribiles invadunt ægrum: hinc & Palladis arcis fit afflictio supervenientibus scotomiis, deliriis, tandemque amentis: labascente jam spirituum regimine, tremores agitant artus, & disfluente ac quasi omnino liquefcente sanguinea massa, exsufflata propemodum flammula vitali, cum horroribus quibusdam ultimi Naturæ afflicte sed relicta conatus indicibus, per poros penetrat frigidus pessimi ominis sudor, ac stagnante tandem, & subsistente sanguine in partibus vitali aulæ vicinis, & impedita sic ejus circulatione, adsunt refrigerationes extremorum, respiratiois difficultates, tandemque totius animæ exspiratio supervenit.

§.2. Ex quibus vel spontè patet, qualis eventus tandem expectandus veniat, quomodo enim tanto symptomatum insultu par esse perterritus æger queat? Non tamen præcipitet se medicus in prognosi, quia ut variant viperæ, pro varietate locorum, victuum, iritationis, &c. Ita etiam variat eorum venenosa vis, quod ipsum parili ratione de parte læsa tenendum, quibusdam in regnis aliquot horarum spatio, in quibusdam tribus diebus, in aliis longiori tempore conficiuntur ægri; hoc generaliter interim notandum morsum, hunc, tanquam ut plurimum lethalem, subitanam medicaminis postulare opem. *Actum* hoc proponit *τεμψιον*, Centaurium cum vino tritum bibendum præbet; Siquidem enim Pharmacum vomer homo morietur, si non, vivet. Quod sexum diversitatem atinet, litigant adhuc dum inter se auctores, Maris an Fœminæ periculosior sit morsus: Sententias & auctoritates vide apud *Severinum* p.414. Et sanè ab utraque parte stat ratio, maribus major effervescencia competere videtur, fœmellis efficacior Idææ vis, ob iracundiam, ad quam in omni ferè animæ lium genere fœminæ sunt promptiores, utut vana non rarè sit sine viribus Ira. Sed quicquid sit hujus controversiæ, parum aut nihil interest Medico, ut scias animalis lædentis sexum. Hæc tandem ultima prognosticos signa *Eustach. Rudim* lib.3. de morb. acut. c.18.

§.18. collegit, & sunt: Si Vipera percussus in syncope incidit, si illi sanguis à naribus profluit, si labia virore adsolvunt, si digiti extremi gelidi redditi fuerint, si corpus omne concussum est tremore, & ut *Nicander* ait, veluti grandine percussum sibi videtur, certum est mortem esse propinquam.

PUNCTUM II.

Methodum medendi morsui viperæ præscribit.

§.1. **D**ispiciendum tandem quid valeat ars operosa medentum, quid ferre recuset; Maturam ferat opem Medicus, ne elapsa occasione, quæ secundum Dictatorem nostrum Summum, solet esse præceptum, simul sperata ægri convalescentia evanescat, Indicatio quam præfixam habet medicus, est, remove venenum, quod præstat vel ex vulnere extrahendo, vel ex corpore expellendo. Consistit namque istud in parte salivæ effervescente, Idea furoris insignita, subblato ergò miasmate hoc, & inquinamento, securitatis spes affulget. Quæ extrahunt venenum ex parte læsæ, sunt Topica & exterius admoventur, idque mox agendum in primo principio, antequam perniciose veneni celeritas, beneficio suæ volatilitatis, imprimis cum sanguinis circulari motu, ad inimiciora penetret, totamque sanguinis massam conspurcet, ejusque Idea ubique spiritus figillet. Abscisso hinc continuo membro læso, abest noxa, teste experientia *Galeni* in rustico, qui remorsus à vipera secundum digitum, hinc sibi per falcem fructuosè & salutariter amputavit, videatur *Zacutus Lusitanus* lib.V. *Med. Prin. histor. I.* Sed truculentum nimis est hoc remedii genus, ad mitiora ergò accedamus. Hoc interim semper observandum, ut injiciatur vincula, & ligaturæ, partibus superioribus, firmæ & valentes, ne vi doloris concitatus sanguis, nimio impetu per arterias affluat, nec citò nimis unâ cum veneni inquinamento per venas refluat; Testificati sunt Pshylli Marisque nostri inquit *Severinus* p.249. vid. *Panciroll.* p.178. Cum fortè per viperas incautè mordentur, si continuo morsam partem eulam exasperent scalpris, aded ut tingatur caro, multo cruore, quem diligenter expresserint, fieri sic, ut nulla sequatur noxa. Bona equidem hæc est medendi methodus. Sed dum consideramus vulnusculti angustias, & spontaneum partis extumescenciam, vereor ne plus attrahatur sanguis, sine eo; ut convenienter evacuari possit, ita ut præter veneni celeritatem propagationem, ex sanguinis in tumore extravasatione, coagulatione & à fermento maligno modificatione, subitaneus gangrænae ingruat metus; melius ergò faciunt illi, qui partem commotam scarificant, idque pro circumstantiarum varietate nunc levioribus nunc profundioribus incisuris applicando postea tam sanguifugas naturales, hirudines dictas, quam artificiales, seu cucurbitulas, quæ saniosum illum & tabe manantem ibique conculcarunt sanguinem exhauriant. Commendat hic *Severinus* p.451. Exsuctorem, quicumque sit & quacunque ratione fiat, eumque ab omni labe securum promittit: Cujus tamen non fuero imitator, deterrente me observatione *Lyncæ* pag.778. Sed duo omnium efficacissima, & absolutissima commendat *Severinus* media, Ignem nempe & Sulphur. Ignem quidem expeditissimum esse auxilium, cum cæterorum præter viribus, sicuti etiam *Hilaanus* in *Observationibus* suis ignem ad canis rabidi morsum vel maxime commendare solet. Adhibendum autem pro Ustione suadet, rombum unum alterumve simi caprilli incensum, quos imponendos suadet, donec cinerescant, si mum namque hunc in se & ignem servare & flammam reddere, idque ratione copiosi, quo imprægnatus sit, Sulphuris. Cæterum quis non formidet hinc dolorem intensum, qui per moram longè fietur

Pars I I.

crudelior, vereor ut patientis tunc tantam exhibiturus sit patientiam, quantam dolorificum hoc requirit remedium: Et hoc ipsum similiter obtinet de ferro ignito, loco affecto impresso: Horrent ægri mentionem ferri, nedum ignis, quid facient in hujus applicatione? Commendo potius hic per elegantem modum *Domini Boyle* in *exper. Philos. idiom. anglico conscript.* pag.59. Qui etiam fit per ignem, sed sine ustione, per quem extrahitur venenum, sed sine corporali ad partem læsam applicatione. Modus est hic: Ferrum ignitum admovetur parti affectæ eo usque, quo ferre potest æger sine dolorifica læsione, idque tamdiu, donec per hunc ignis contactum virtualem, extrahatur quicquid est in parte veneni, sic namque interdum in marte observari maculam quandam flavam. Experimentum factum in homine quodam vulgari, qui statuto pretio, ab irritata insigniter vipera sustinuit morsum in manu, unde in continentem mirum in modum eadem tota intumuit, ita ut vix ob temporis angustiam sufficienter incallescere potuerit ferrum, sed hoc per 10. vel 12. minuta admoto, incrementum tumoris omnino remisit, & licet adhuc aliquandiu continuasset, spontè tamen postea evanuit, qui postea sæpius hoc medio pecunias lucratus fuit. Quoad efficaciam hujus medi, non dubito, de quadam veneni extractione, qua ignis sulphureas volatiles & actuosas ejus partes alliciat: Sed forsiam adhuc aliud quid in recessu habet; dictum enim est supra, fermentum venenosum insignitum præterea quodque esse Idea furoris, quæ ipsa perturbando Archem admodum exasperet malum. Sed huic nil magis contrariatur quàm terror, quo per ferri igniti præsentiam incussio, extincta priori Idea Archeus contrarium fabricet, sicque veneni vim non parum enervet. Observare datur simile quid in prudentia uteri; quæ utur per solam ligamentorum aut laxationem contingat, aut ruptionem, optimè tamen incusso certo modò terrore, idem restituitur in suum locum: teste enim *Roderico à Castro* lib.II. de morb. mil. cap.16. cauterium actuale ignitum si teneat medicus manu, simulque ac si vellet uterum tangere, eundem subito retrahi: quod ipsum in intestinis prolapsis obtinere quoque affirmabat. Simile Stratagem experitus est quoque feliciter *Zacutus Lusitanus* lib. I I. *Prax. adq. Observ.* 95. Idque ex manductione *Avenzoar*, per mures cruribus alligatos, quorum transcursu perterrita fœmina, uterus in propriam reductus fuit sedem. Alterum generosum quod commendat *Severinus* remedium est Sulphur, cujus varia est applicandi ratio, vel enim guttulas accensi sulphuris instillare, vel olei sulphuris per campanam complures guttulas in plagam demittere eamque specillo tenuissimo reficere protinus, vel Oleo Vitrioli similiter immittere, vel acetum adhibere jubet. Præter auctoritates, quas apud eum vide, experimentum reddit hoc: Quod olei Sulphuris effusam in abaco viperæ insecturam, confectam coagulet, & fixet. Perplacent hæc, cum amice hic conspiret theoria & Praxis, illa effervescendo agere dicit venenum viperæ. Hæc ergò medicamentum postulat, quod præcipitando coercere queat istam immorigeram vim. Cum itaque venenum viperæ consistat in sale volatili, Spiritibus Sulphureis juncto, hoc est, ut loquitur *Severinus*, sanies viperæ sit pyrotica spirituosissima Sulphurea & arsenicalis, optimè conveniet acidum, vel Sulphuris vel Vitrioli vel Aceti, quod præcipit omnem Salem volatilem & figit, & coagulando blandè Sulphur, fermentum venenosum omnino mortificabit. Hinc internè Spiritus hujusmodi acidus vel etiam Aceta Bezoartica, juncti Theriacalibus medicamentis tam laudabilem præstant opem, dum illa præcipitando vim veneni fermentativam hebetant, hæc verd si quid inest Heterogenèi in massa sanguinea, per cutis porosum excludant, de quibus postea. Sed cum acidum hoc in oleum concen-

○ ij

tractum,

tratum, vulneratæ applicatum parti corrodingo atrocitas excitare valeat dolores, forsan per munditionem *D. Boyle* fumus ex incensis Sulfureis propè applicatis erit utilis: ut tùm ratione admoti ignis, tum ratione vaporum acidorum Sulfureis, junctis quasi viribus subjugetur venenum. Usitata sunt & alia extrinsecus applicanda pro veneni extractione, ut Aves, imprimis Gallus & Palumbus deplumati circa podicem, & admoti, vel dissecti per medium, & calentes adhuc applicati: Alii theriacam vel solam, vel aceto subactam commendant, vel ex theriaca cum cepis aliis & caricibus paratum cataplasma admovent, *Lynceus* unguentum ex majore parte olei Scorpionum mediocri theriacæ & minore aceti compositum cum fructu adhibuit. Tormentilla exterius applicata, salutem demoris attulit teste *Fracasorio lib. III. de morb. contag. cap. 2.* Aëtius admodum commendat stercus caprinum, cum aceto applicatum, vide *Zacutus lib. V. med. Princ. histor. 2.* Hinc alii ex stercore capræ cum aceto, pice, cera & Sulfure, utuntur mixtura: nec inutile erit emplastrum magneticum *Sala*, ratione magnetis ex Sulfure Arsenico & Antimonio confecti, cui si addas vel pulverem viperinum vel earum bilem aut subigas cum earum pinguedine eo efficacius redes. Viperarum namque partes externè applicatæ quæcunque exoptatissimam ferunt opem, imprimis fel illitum; & caput mortuæ impositum, quod utur furore prius ardeat, imminente tamen morte in terrorem & tremorem sensim facessente furore, obit, Extracto sic veneno, danda opera, ut si quid inest sanguini adhuc corrupti & congrumati, per debitam suppurationem evacuetur, postmodumque consolidetur.

§ 2. Quod interna artinet remedia, ea sunt talia, quæ conceptum jam fermentum venenosum foras excludant, intestinas sanguinis commotiones sistant, & discussis fuliginum per poros cutis nebulis, serenitatem pristinam microcosmo inducant. Specialius Antidotorum vim determinat *Marcus Marci pag. 434.* inquit: *Antidota & in principio & in progressu morbi me dclam præstant, quia nimirum vel à veneno Ideas noxias exigunt, vel penitus mistum istud destrunt, vel demum Archeum vulneris per amicabiles Ideas allocuntur, & solando furorem sensim exuere procurant.* Sint ergo alexipharmaca vel præcipitantia, hæc tam positiva quam privativa, illa tam communia quam contrà vipersas appropriata, communia alexipharmaca ubivis nota, tam simplicia quam composita, inter simplicia Scordium, Scorzonera, Ruta, Centaurium minus, &c. Ex mineralibus antimonialia profunt fixata, ut diaphoreticam acquirant vim, imprimis Sulfur, ejus aureum, seu quod Mercurii ejusque potus, in morsu viperæ, *Zacutus Lufitanus lib. VII. Prax. eos adm. Observ. 94.* Sicut eadem prodest ad præservationem ipsius quoque pestifera luis, jejuno si hauriat ventriculo, Spiritus ergo Urinæ volatilil, cum Essentia theriacalibus vel potius viperinis mixtus, foret hic saluberrimus. Saliva hominis jejuni serpentes & vipersas enecare communiter asserunt: sicut etiam sanatores dicti per sputum suum aquis injectum & ebibitum, quamplurimas ægrotudines, etiam à viperis inductas noxas sanare solent, cujus exemplum vide *M. Marci pag. 554. §. 16.* qui licet hanc vim Naturalem esse, & ex sola imaginatione sputum certò modò sigillante in quibusdam subjectis provenire asserat: tamen amicus quidam fide dignus retulit, esse donum quoddam divinitus concessum & proprium esse quibusdam in Italia, qui festo Divi Pauli nati, signum serpentis vel viperæ sub lingua aliove in loco gerant, cujus se oculatum testem, sanctè affirmavit. De Dieta non est ut multa moneam, cum eam præfens medicus dirigere facile sciat, temperantiæ medium ubique est optime, quare ne & ego mediocritatis nimia prolixitate excedam limites, facio finem.

absque acido figere nescias, in id saltem incumbas, ut legitimam edulcorationem urinosum & nauseabundum tollas saporem, è contrà verò suavem ipsi, dulcem & aromaticam omnino concilies & fragrantiam & dulcedinem, quod facillè secundum ductum *D. Boyle trakt. supr. citat.* fieri potest. Ratio operationis horum medicamentorum, consistit in similitudine, quæ simile attrahit suum simile, assumpta ergò vel admota viperina, fermentum venenosum & salinum suæ naturæ omnino simile, attrahunt, illud alterant, vim fermentativam sopiunt & placant. Parili ratione atque pilli canis rabidi impositi, ejusdem morsui, relevant ægrum: & jecur ejusdem comestum eundem curant. Aut sicut Scorpius vel apes impositi, suis ichibus isdem medentur, eliciendo id, quo nocent. Inter appropriata commendari vulgò solet fraxinus, utpote cujus vel nudam umbram vipersas & serpentes fugere aptumant, hinc succum foliorum admodum commendat *Zacutus Lufitanus lib. III. Prax. adm. Observ. sed rejicit hoc ex Plinio haustum dogma Severinus pag. 264.* Et licet *Amatus Lufitan. Cent. I. Cur. I.* Puellæ à vipera demorsæ propinaverit succi fraxini $\frac{3}{4}$ cum juvamine, hoc factum est ratione tremoris adjuncti, cujus specificum est in fraxino, & aqua eadem destillata egregia hic est medicina. An ex corylo parata medicamenta assumpta aliquid afferant commodi, nondum certò expertum: attractu quidem virgæ colurnæ torpescere & stupefieri serpentes & vipersas fama est, & circulum virgæ colurnæ circa viperam factum hanc non transgredi, quidam, qui se hoc experimentum vidisse dicebat, retulit. Non ergò ejus internus usus omnino videtur improbabilis: cum præterea in corylo quamplurima abstrusissima lateant arcana, & Oleum heraclinum ex eo paratum stupendas possideat vires: ut taceam corylinum viscum ad morbos ab incantatione & veneficiis oriundos potestates obtinere omnino singulares: *Renealmus Observ. CLV. CLVI.* Morsam à vipera jam ferme conclamata, restituit per decoctum ex Verbalco & cortice Sambuci interjino, cum parte sexta baccarum acathalidis assumptum & partibus læsis scarificatis extra applicatum. Galegæ seu rutæ capraræ vis, & hic specifica est egregia, Aquam ejus destillatam non inferiorem æstimat *Aqu. Scorzonera Lynceus pag. 786.* & cum hoc galegæ succo curatum juvenem ex viperæ veneno infectum, vide in *Schenk, lib. VI. de ven. anim.* Et Historiam Lacertæ cum vipera pugnantis, & cum galega contrà vim veneni viperini se munientis, vide in *Forest. lib. II. de incert. urin. jud. pag. 209. vers. 156.* Imprimis felicissimum expertum est usum urinæ humanæ ejusque potus, in morsu viperæ, *Zacutus Lufitanus lib. VII. Prax. eos adm. Observ. 94.* Sicut eadem prodest ad præservationem ipsius quoque pestifera luis, jejuno si hauriat ventriculo, Spiritus ergo Urinæ volatilil, cum Essentia theriacalibus vel potius viperinis mixtus, foret hic saluberrimus. Saliva hominis jejuni serpentes & vipersas enecare communiter asserunt: sicut etiam sanatores dicti per sputum suum aquis injectum & ebibitum, quamplurimas ægrotudines, etiam à viperis inductas noxas sanare solent, cujus exemplum vide *M. Marci pag. 554. §. 16.* qui licet hanc vim Naturalem esse, & ex sola imaginatione sputum certò modò sigillante in quibusdam subjectis provenire asserat: tamen amicus quidam fide dignus retulit, esse donum quoddam divinitus concessum & proprium esse quibusdam in Italia, qui festo Divi Pauli nati, signum serpentis vel viperæ sub lingua aliove in loco gerant, cujus se oculatum testem, sanctè affirmavit. De Dieta non est ut multa moneam, cum eam præfens medicus dirigere facile sciat, temperantiæ medium ubique est optime, quare ne & ego mediocritatis nimia prolixitate excedam limites, facio finem.

DISSER

DISSERTATIO X.

DE VALETUDINARIO INFANTILI.

PROOEMIUM.

SI quis alius, certè ingeniosus per ignem Philosophus & Medicus *Helmont.*, de tenera *Infantum Valetudine* est sollicitus, dum nutritionem eorum non solum ad *Vitam sanam*, quin potius ad *Vitam longam* novâ paradoxâque ratione instituendam docet. Meritò sanè. Si quidem mutabilis ista & instabilis Vitæ nostræ conditio, utur communis sit omnibus hominibus, imprimis tamen infantibus propria magis esse videtur, quatenus sub tenerâ eorum constitutione, minusque validâ viscerum structurâ, & fermentorum (speciatim istius; quod primæ seu fundamentali inservit digestioni) nondum sufficienter exaltato vigore, quosunque sub nutritione commissos errores graviter luunt, indeque secunda morborum suscipiunt semina, quæ per totum subinde Vitæ cursum perniciosos fructus progerminare solent. Utur enim sub pubertatis tempore, genitalis vigor, fermenti ad instar singularis, sanguinæ massæ inspiratus, spirituosiorum in sanguine excitans fermentationem, & fermenta viscerum reliqua exaltans, contractas sub nutritione infantili labes subinde auspiciato corrigit, & quasi abstergat, ob id namque secundum *Hippocr. s. 5. aph. 7. Epilepsia quibus ante pubertatem contingit, mutationem recipit: confer. Celsus l. 3. c. 24.* Nihilominus hæc ipsa superveniens alteratio, ad *Vitam sanam* suo modo conferens ad *longam* tamen reddendam hanc ipsam, inefficax & languida planè deprehenditur. Determinatur namque universaliter Vita longa aut brevis, sanaque aut ægra primariò pro *inadeo seminis parentum*, & hinc secundum *alimentorum & climatum bonitates*, ita ut ipsè inevitabilis Vitæ terminus, divinitus pariter ac naturaliter præfixus videatur, qui ex radicali vitæ feminalique primordio secundum causarum naturalium inviolabilem legem, quibusdam brevius imminet, ab aliis longius abest, quousque scilicet primordiales in semine radicate potestates vitales se extendunt, quem amplificare mediis hætenus quidem cognitis & usitatis impossibile, attingere, legitimo causarum effectuumque regimine *proclive*, prævenire ex perverso earundem usu, facile possumus. Huc namque alimentorum & climatum imprimis facit bonitas malitiaque, atterens per morbosos affectus robur potestatum Vitalium, easque plus minus enervans adeoque & brevius & ærumnosius reddens Vitæ curriculum. Horum insulturna refrænare quidem nonnihil valent regulæ diæteticæ, & rerum non naturalium rigorosum regimen: sed ad istum vitæ terminum vix exactè sanam conservabunt vitam, nedum ut fines ejus ulterius queant extendere: adeò frustra sic *Claud. Deodatus*, dum in suo *Pansheo*

Hygiast. ad 120. annos per diætetica media salubriter Vitam producendi rationem docere nititur. Longè alia enim pro Vita longâ indaganda sunt remedia, talia scilicet, quæ vitæ radicem ex feminali primordio oriundam, in sanguine seu parte primigenia explicatam, & in specie in parte ejus sulphurea seu principio activo, h. e. ut aliàs explicant, in calido nativo & humido radicali fundatam attingant, eam quantum possibile sartam rectamque partim conservent, partim balsamicâ quadam virtute ab omni alteratione destructivâ præservent, adeoque primis nostris constitutivis, ut loquitur *Helmont. Tr. arbor Vita* assimilari vel adjungi queant. Quæ imprimis ex Vegetabili regno, seu medio inter animalia, & ipsa in radice breviter cadauca, & mineralia seu nobis incompatibilia propriè investiganda docet præfatus *Natura Consultus*, & ex cedri incorruptibili ligno haurienda monet, cui alij balsamicam *juniperi* fruticem, *Theribinthum* alij substituunt. Sed quàm pauci hic desideratam obtinere possunt Phyllicem, cum & ipsè *Arcanorum Monarcha Paracelsus* celsitasse in hoc puncto graviter non paucis videatur. Si ergò ad Vitam longam pertingere non æque liceat quibusvis, saltem sanam hanc ipsam pro viribus conservare annitatur. Cum verò causas inter, propter quas tam brevi termino circumscriptur nostra vivendi ætas, simulque tot morborum ærumnis continuè commitata decurrit, vix graves inveniantur, ut ex supra dictis vel spontè patefcit, quam *Parentum plus minus morbosorum character hereditarius*, & hinc *perversa puerorum nutritio*, ita ut hæc posterior unicus ferè sit fons, ex quo tantum non omnes infantiles morbosæ ærumnæ largiter scaturiunt, ac subinde toto vitæ cursu pertinaciter ægros affligunt, ob id affectuum infantiliū, ex erroneâ nutritione enascentium & causas, & curandi pariter ac præcavendi rationes breviter hac vice delineare est animus, cui cæcpto *Divinus Archiater*, clementer assistere velit.

CAPUT I.

Historiam Nutritionis infantum morborumque eorum tunc temporis frequentium recenset.

§. 1. Simul atque in lucem editus est fœtus humanus, ligatoque funiculo umbilicali probè ablutus, lecto reconditur, ut collectis in utero materno recrementis excretis, aptior fiat pro nutrimento Lactis ex mammis vel maternis, vel ad id conductæ nutriticis emulgendo. Quo ipse loco potus ut pluri-

Nutritio fœtus cum Lacte.

rimum sustentatur, eoque ob id frequentius propinato, adeo ut teneriores primis post partum mensibus, subinde omnibus bihoriis, post partum 3. vel 4. menses sexies aut septies postmodum bis tervè sub unoquoque solis circuitu lactetur. Hoc lactis Potu sustentatur ut plurimum annuo spatio, à quibusdam etiam biennio, rarius triennio, utut ultimis mensibus etiam potui locis patriis usitato sensim assuefieri soleat, donec perfectè à lactis usu removeatur, adeoque, ut dicunt ablaçetur.

Et cum pul-
ve.

§. 2. Cum hoc lactis liquido, & quasi Potulento nutrimento sociare solent esculentas pulves, bis quotidiè ad minimum, etiam sæpius si adolescant magis magisque eadem propinando, ex farina ut plurimum triticà aut fecalinà puriore, & lacte vel aquà paratas, quas nutriticè quædam prius in os proprium ingerunt, cum salivâ propriâ colliquefaciunt, postmodum in infantum buccas intrudunt, sub sinem mammam præbendo, ut superventu Lactis diluatur probè, & ita facilius ut sperant concoquantur.

Morbi
infantum
præcipui.

§. 3. Sub hoc nutritionis cursu, frequentissimis tenelli obnoxii sunt ægritudinibus, quæ & ipsæ post ablaçtionem non statim desinunt quin interdum factâ ablaçtatione demum se produnt ob errores circa nutritionem commissos. Primitus intestinorum tormina frequentissimè cruciant illos cum quibus excreta alvi à consuetâ flavedine subinde defleunt & obscuriori Colore subinde viridi omnind, porraceam vocant Practicibilem, tinctæ apparent: quin & cum hoc peregrino colore (rarius sine eo) eadem ipsa non indebitâ fluida æqualiter permixta consistentiâ cernuntur, sed in parvos quasi grumulos discerpta procedunt, præter quas vitiosas excretiones, & copiosior alvi fluxus seu diarrhæa non raro eas delassat. Juxta has passiones, & vigilat pertinaces maximè necessariam junioribus somnolentam quietem tollunt, aut interrupti pavores eandem turbant, prodromi scilicet gravioris mali Epileptici, cui vel maxime ista ætas est obnoxia, sive interiores abdominis tantum convellantur partes & thoracis, quod nostrates vocant *magnus in corpore dolor.*) sive externa simul concutiantur membra, Hypochondriorum præterea flatulenta intumescencia, tumorque præcordiorum angustat eandem, non minus quam difficilis respiratio, tussisque perquam vel ex eo molesta, quod aut nesciant aut nequeant rejicere ea, quæ ad tussim proritant, nisi repetitus vomitus spontè natura vitiosa auspiciò eliminat. Ut ut autem viscerum & membrorum mollis extensilitas aptissima sit, pro uberiori augmentante nutritione; crebro tamen exarescunt potius, aut deficiente nutrimento atrophîa laborant, aut nutriantur licet, vitio tamen hujus nutritij succi prava non raro efflorescunt tubercula, in ulcera saniosa & cutaneas partes instar favorum in mellificio exedentia, aut tinea instar cranij tegmina erodentia: quibus malis nec linguæ artificiosus musculus, nec palati concamerata structura carent, quin ulcusculis aphthis appellatis infestentur. Ut nihil dicam de febribus variis, in specie lentis, item de variolarum & morbillorum contagioso insultu, mustume tenellorum sanguinem non minus quam paulo adultorum magis, febrili turgescencia & tantum non effervescentia turbante. Supervenit tandem & dentitio, dolorosa eadem, & pessimorum symptomatum concitatrix: non secus ac intertrigo, seu cuticulæ tenerimæ hinc inde facta excoaratio. Ac ne malorum aliquid desit. Lumbricorum incondita turba, quibus non malis mulctat infantes? in intestinis qui hospitantur, dum Crinones seu capillares vermiculi intercutanea loca catervatim inhabitant.

Humana
Vita miseria.

§. 4. Talis tantaque malorum strages imminet pueris, ut rectè cum *Plinio in proem. Lib. 7. hist. natur.* dicendum sit, à supplicis vitam aspiciatur homo, unam tantum ob culpam, quia natus est: aut asseren-

dum cum sapiente *Solone, homo est putredo in exortu, bulla in omni vitâ, esca vermium in morte.*

CAPUT II.

Originem morborum infantilium declarat.

§. 1. Non absque præmeditatâ ratione miratur. *Harveus de Gener. anim. Exerc. de Partu. p. m. 501. qui fiat, quod fœtus non tantum ultimis gestationis mensibus in utero, sed etiam tandem extra uterum, dum membranis adhuc integris est operatus & etiamnum in aquâ sua manens, per aliquas horas citra suffocationis periculum superstes sit, idem tamen secundinis excurtus, si semel aërem intra pulmones attraxerit, postea ne momentum quidem temporis absque eo durare possit, sed confestim moriatur.* Ast æque si non magis mirabile videri possit, quod fœtus ex tam subitaneâ, adeoque apparenter periculosa mutatione quam subit, simul atque ex claustris vapidis uteri materni in liberum apertumque irumpit aërem, non statim graviter & ferè lethaliter ægroter? quidni enim loci calidi cum frigido, humidi anxiosique æstuarij, cum aurâ sicâ patulâque permutatio, & ab aëre in pulmones primò irrupente & inde succedente reciproco respirationis negotio, maxima in sanguine facta mutatio, totius corporis sensibilissimam inducat alterationem? Tantam sanè, quantam post primam hanc inspirationem, usque ad ultimam expirationem per totum vitæ cursum, vix perferre videtur animal. Hæc ipsa tamen, quam tunc suscipiunt corporis mutatio infantes, non ad ejus destructionem, sed perfectionem potius tendit. Plus sanè in recessu habet operosum respirationis negotium, quam ut vel fuliginum explosioni, vel sanguinis simpliciter refrigerationi, vel hujus saltem circulationi, vel soni formationi inserviat, modo attendamus mirabilem aëris naturam & effectus; simulque nexum respirationis cum Vitâ, ita ut quamdiu extra uterum vivimus, tamdiu etiam necessariò respiremus, & contra. Scilicet ad sanguinis perfectionem & spiritualescentiam vitalem primariò tendit hic aëris succus, ita ut hujus medio attenuetur & resolvatur sanguis in pulmonibus, & imprimis ejusdem sulphur hoc modo quodammodo resolvatur & volatilifetur, quo sub aucta fermentatione in Corde cum Salibus sanguinis volatilibus coeat in Gas spirituosum volatile seu spiritus vitales, calidos & probabiliter lucidos, ac ita sanguis quasi accendatur. Quod cum ritè fiat primitus in fœtu, dum Utero materno egreditur, non potest non ex debita perfectione sanguini tunc primitus induta, adeoque ejus majori spiritualescentia & intensiori incallescencia ex aucta ejusdem fermentatione, cum rapidiori per omnes meatus circulo & uberiori spirituum animalium proventu, indeque organorum corporis quorumcumque ad motum singulari nisu, fœtus quasi noviter aut propriè animatus reddi & vita perfectâ animali dotari, qui antea in uteri materni claustris, saltem plantæ cujusdam, aut zoophyti vitam egisse videtur. Occultum nempe vitæ cibum in aëre contineri, sublimiorum naturæ scrutatorum communis fert sententia: idque ratione Salis sui, ut ne dicam, mirabilis, quæcumque penetrantis, solventis & volatilifantis, atque universalis quasi solventis. Undè tanta respirationis ad Vitam emergit necessitas, ut quæcumque animalia, simul atque ex ovis semel eruperint, aëris permeecessariò victu nunquam carere possint, ipsis etiam insectis eodem indigentibus, non secus ac pisces, aquarum licet incolæ.

Primitus
pirata ma-
tum habi-
tu in recluso.

Quare in-
fantes omnes
non aque
lac matris
possunt.

§. 2. Cum E. ad perfectivas potius quam destructivas alterationes pertineat, dicta fœtus singularissima passio, quam primò in mundum ingressu suscipit, saltem hæc ipsa rationem videtur subministrare probabilem, qui fiat non raro, quod matres quædam caco-

chymicæ, & in specie nostrates scorbuticæ, quos in utero feliciter gestantur, & optimè lacteo nutrimento aluerunt fœtus, postmodum factâ exclusione intra periculum lactare ipsæ nequeant, qui potius si eosdem sanos conservare velint, conductæ ad id nutritrici committere necesse habeant, qui alias sub proprio matris lacte ed nempè ex quo ipsæ partes corporis primo coaluerunt, adeoque iisdem appropriatissimum sit, continuo ploratu torminibus, non raro quoque supervenientibus Epilepticis insultibus, aliisque variis pathematis, non leves ægritudines testentur, subinde ad mortem terminantes: quæ omnia alieno lactis superveniente succu, successivè evanescant & non raro cum optimo infantis habitu permittentur. Solutionem hujus dubij subministrat præfata sanguinis & totius corporis per inspiratum aërem alteratio, sub qua ipsa sanguis citatiori fermentatione turgescit, & ab inspirato aëre resolvitur, unde simul morbosa femina, sub nutrimento lacteo in utero matris communicata excitantur, & ceu fermenta exotica partim sanguinis Crasin vitiant, partim alios à sanguine dependentes succos, in specie lympham & bilem alterant, aut ipsum stomachi fermentum protopepticum inquinant, unde successivè largæ morbosorum affectuum segetes progeminant. Idque ad magis, quo amplius simili, inquinato nempè à morbosa matre lacte nutritur infans, & ita seminiibus morbofis, nempe igni oleum, aptissimum se multiplicandi subjectum subministratur. Simile ferè hic evenit atque id, quod tempore verno, sub renovati quasi aëris inspiratione adultis etiam crebrius accidit, ut scilicet eodem tempore latentia & antea sopita morborum femina quasi evigilent, & varios affectus, & corporis passiones, ceu tot flores protrudant. Mature ergo à mammis proprijs abigant necesse est matres tales suos fœtus, & alienis in tali casu tradant, pauperculis licet mulieribus, modo sub moderata diætâ, & laborum continuo exercitio, sanæ magis & vividæ existant, ut temperato & salubri tali lacte opprimantur morbosa fermenta, imprimis salino scorbuticâ, & corrigantur sanguinis dyscrasie, quo constans & firma magis exinde conservetur sanitas. Ex hoc ipso etiam ratio indaganda, quare infantes, speciatim nostrates, recens nati, subinde 3. aut 4. à partu die efflorescentiâ cutis militari purpurâ, germanis *der Priesel* dictâ, affligantur, quatenus scilicet ex respiratione factâ Massâ sanguinea intensiori fermentationis gradu agitata, Salia heterogenea præcipitatur separat, & ceu feculentias non ritè miscibiles ex suo misto extrudit, quæ ipsa seroso lactice, ceu communi nutrimenti & excrementi vehiculo imbibita, occasione balnei in recens nato instituti, & promotæ hac ratione liberioris respirationis, ad corporis peripheriam, in specie glandulas intercutaneas miliare deponuntur, ubi cum rubedine, pruritu & aliquali subsequente excoaratione seu cuticulæ desquamatione pedetentim exhalant. Revera purpuræ nostratis origo, ex scorbuticâ affectione matrum originem ducere videtur, cujus productum inter alia pathemata, & purpurata hæc existit efflorescentia.

ita
causam
causam

§. 3. Monitorium fuit, supra §. 1. ex spiritualescentia majori sanguinis ab inspirato aëre promotâ, indeque spirituum vitalium & animalium concitatori impetu, in organis quibusvis, insignem ad motus nisum excitari. Exinde namque originem ducit, quod fœtus recens editus, non tantum variè validè moveat, & vibret, adeoque digitos artus inflectat, sed quod in specie urinam brevi post per urethram emittat, crebriori vomitu cruditates stomachi ejiciat, & alvi recrementa varia protrudat. Quæ ipsa in utero nunquam naturaliter excrementur; adeo, ut certum signum fœtus in partu, ex labore & nimio conatu mortui referatur *Velsch. de Ægagrop. Diss. 2. p. 61. cur. 6.* si meconium seu alvi excrementum antequam fœtus pro-

dierit, emittatur: utut contrarium huic asserto exemplum reperiat apud *Rulandum Thef. Curat. Empir. p. 300. f. cent. 3. c. 66.* Sternutare etiam interdum fœtus recens exclusus observatur, dum ex membrana narium irritata nervis intercostalibus per consensum connexionis effectus, etiam convulsiva partium cui inferuntur sequatur commotio & convulsio. Hæc ipsa tamen omnia, cum opera potius sint naturæ, quam morbosa symptomata, ob id propius ad affectus p. n. accedamus.

Capita ge-
neralia cau-
sarum mor-
borum in-
fantum.

§. 4. Caulas ergò generales dum evolvimus affectuum infantilium supra enarratorum p. n. duæ principales se offerunt, unde omnes supra memorati affectus; primam nanciscuntur (excluso tamen semper vel vitio parentum hæreditario, vel aliunde hausto fermento contagioso) originem, nempe obstinata retentio excrementorum, & perverla ingestio nutrimentorum, ibi quidem eminet fecum primarum viarum, & in specie *Meconij suppressio*, & hinc infensilis transpirationis oclusio, hic vero primario se offerunt *Vitia Lactis & Errata Pulvis.*

Cap. 1. r. 76.
tentio me-
conij.

§. 5. Feces primarum viarum quod attinet, præter ventriculum albicante plus minus, lentaque materia refertum, pituitosa & flava, interdum variegata recrementa intestina tenuia occupant, sicuti in crassioribus excrementa duriora, crassiora & quasi picea, ex viridi nigrescentia, papaverculum seu meconium quibusdam appellata (utut meconij vox generaliter *Hippocrati: de Vict. acutor. f. 96. no. 9. quod primum naris exit excrementum denotet*) hospitantur, & omnia ex nutrimento per os sub formatione & nutritione fœtus in utero, hausto, genita sunt. Hæc ipsa mature ex corpore infantis expurganda sunt, ne retenta diutius, aut pertinacem alvi obstructionem inferant, aut lactis nutritivi distributionem impediunt: aut sub distributione per intestinorum gyros, idem corrumpan, & æruginoso virore tinctum ad corruptionem disponant aut intestinis pertinaciter adherendo & acrimonia acida rodendo, tormina crudelia inducant. Constans sanè Practicorum est sententia, frequentissimum atrocium torminum, ut & Epilepsie esse fomitem, feculentiarum harum diutina nimis retentio, & hinc in deterius corruptio: sicut & Ictericum 3. aut 4. die à partu infantibus supervenientem, imò ipsis interdum conatum ex harum quiescentiarum fonte non ineptè alij derivant. Ipsa Natura provida, ordinaria lege brevi à partu vomitu pariter & secessu hæc ipsa feculenta quantocumque ex œconomia animali proferbit; etiam antequam aliud quid molliatur, præmonstrans his ipsis viam ministro medico, quid sub tardiori ejus conatu ipsi agendum sit. Præ cæteris meconium male audit, idque suo merito, acidum nempè p. n. est, quod in ejus recessu peccat. Cum enim oriatur ex nutrimento fœtus in utero quasi lacteo; nil aliud esse videtur, quam crudior caseus; à reliqua nutritiva substantia sequestratus & quasi præcipitatus: qui ipse acorem à stomacho semel conceptum plus minus retinere solet; indeque occurrendo bili in intestinis cum eadem in obscuro ex nigro viridescemte colore coit, & pederentim sub mora in intestinorum cellulis diuturniori coagulatur firmius: quæ ipsa mutatis mutandis & reliquis recrementis accomodari possunt.

Cap. 2.
Transpira-
tionis oc-
clusio.

§. 6. Pergo ad infensilis transpirationis morbosam in infantibus oclusionem; cujus quanta in omni vitæ genere & statu sit necessitas pariter & quantitas, eleganter docuit *Santlorius in Medicina Statica*, adeo ut corpus nostrum in continuo fluxu constitutum, atmosphæram certam, ubique in ambitu circumfundat. Præ cæteris infantes, cum copioso sustententur nutrimento, ob id necesse est, copiose quoque transpirent, partim ut nutrimenti tam universalis seu remoti Massæ sanguineæ, quam particularis, seu proximi, hinc inde distributi puritas ab omni vel heterogenea vel effœta feculentia partibus non assimilabili

larta

farta rectaque conservetur, partim si quid feculentum sub nutritione enatum ipsis commissum fuerit, ex partibus solidis eliminetur. Jam vero infantum corpora ordinariò quasi crusta aut lanugine viscida & glutinosa obducta esse solent, ex liquore nutritivo in quo innatant successivè cutis extimæ regioni adhærente, à qua ipsa insensibilis halitus effluxus insigniter impediri solet. Retenta ergò talia transpirabilia, in massa sanguinea si coacerventur, hujus æquabilem turbant fermentationem, & ad febres ordinariò disponunt, sin verò sub poris cutis deposita hæreant, corruptionem lubeunt variam, & cum salinæ simul esse soleant profapiæ, & falso sapore, adeoque composito sint insignita, plus minus licet, (vid. *Tachenius Hippoc. Chym. p. 78.*) facile acrimoniam intensam, vel salis simpliciter, vel, idque ut plurimum, falso acidam contrahent, unde digestionem particulari seu privata partium subcutanearum turbata, cutanei affectus efflorescunt, alterato & corrupto ab illis retentis nutrimento earum proximo & pessumdato plus minus fermento istarum partium digestivo. Quæ ipsa eò promptius eveniunt si & ipsum transpirabile ex nutrimento minus temperato oriatur, sive propria culpa tali, in se ipso acrius falsius, aut facile acefcibile, aut alias plus minus vitiosum extiterit, sive digestionis primæ errato vel non corrigentis nutrimento minus adæquatam assumptam, vel ipsum acre, p. n. inquinantis, tale redditum fuerit. Quod si vero temperata magis, pinguique extiterint transpirabilia retenta, ad eò ut minus, ad acrimoniam falso acidam degenerare queant, cohibita tamen, partim propria natura partim tepore loci humido, in infantibus semilacteis ad putredinem ruunt, ex emergente tunc alcali destruyente acidum, qua occasione, larga animalculorum variorum seges successivè emergere solet.

§. 7. Erat hæc excernendorum retentio, ad nutriendorum vitiosam pergo ingestionem: Ubi primario se offerunt *Lactis vitia*, quorum primum est, si fuerit *alienum*, h. e. dum non à propria matre tenellis porrigitur mamma, sed nutriticibus hoc negotium committitur. Quod ut pateat clarius, præsuppono 1. factum in utero materno nutriri non solum per umbilicum, sed simul etiam per os: vid. *Dissert. Segeri de Hipp. Orthod. & Demoncr. Heterod. in Nutrit. fœtus, item Cl. de la Courvois. tr. de nutrit. fœtus in Utero, item Harvans de generat. Animal. Exerc. 58. it. 56. & Exerc. de humor. 2.* Nutrimentum utrobique non esse sanguinem sed lac seu chylum lacteum, cum sanguine per arterias (cum aliæ nondum repertæ sint viæ, in vaccis licet lactantibus instituta fuerit inquisitio anatomica) ad uterum delatum: vid. præter loc. cit. *Needham. tr. de format. fœt. c. 1. 3.* Lac mammarum & ipsum revera esse chylum, in mammarum glandulis secretum & ductibus particularibus exinde ad papillam delatum: vid. *Deusing. de lacte & Charleton Exercitar. de Galavica.* Jam verò unicuique mulieri suum proprium est lac, seu specialis lactis proprietates ac idiosyncrasia, (ut taceam Lac diversum in una mamma observatum fuisse, ab eo, quod erat in alterâ, à *Lysero, Observ. XI. annex. cultro suo anatomico*) oriunda ex speciali fermenti digestivi stomachalis differentia (nam hoc in unaquaque specie magnam subititudinem) secundum quod, ut in unoquoque individuo, tam naturaliter quam p. n. constituto distinctus est appetitus ita etiam distincta digestio est ratio, eorundem licet assumptorum. Diversum ergò lac mammarum nutriticis, à lacte uterino matris, in stomacho infantuli, ipsi aliàs non assueti, (cum consueta longo tempore, licet deteriora, insuetis minus molesta esse soleant. *Hippoc. f. 2. aph. 50.* indeque ob intimam symbolizationem assumptorum è fermento) non potest non subire corruptionem & lædere insigniter digestionis primæ arduum negotium, quin & distributum ulterius ad Massam

Cap. 3. Vitia lactis. 1. alieni.

sanguineam, heterogeneitate sua turbare hujus crassum, & fermentationem Vitalem, antequam successivè stomachi fermento alterato, & sanguinis crassi immutata, conveniens magisque homogœnum fiat nutrimentum, cum generalis stomachi digestio præsit quibusque singularum digestionum coquinis. Institutantur licet varia lactis examina bonitatisque ejus scrutinia; fallax tamen est, quod ex consistentiâ, colore, sapore, pinguedine &c. judicare volunt Practici cum insensibilia ut plurimum sint vitia, quæ lactis corrumpunt miscelam, ut non tantum in seminibus morbosis, cum lacte transplantatis, sed in specie vitii moralibus per lac insensibiliter communicatis est manifestum) adeò ut revera lactis conditiones & vires metiendæ sint ex sanitate bestiarum, vitæ ejus & Cibis. *Helmont. tr. sextupl. digest. §. 74.* Cum vero nutritrices adscitæ sint ut plurimum pauperculæ, & quibuscunque edulibus subinde latrantis respondeant stomacho, vix fieri potest quin & Cacoehylia & inde oriunda cacoehymia laborent. Morbosæ hæ proprietates naturales, uti per lac communicantur à nutriticibus, ita non minus etiam morales, de quo merito conqueritur *Helmont. tr. Infant. nutrit. p. m. 523.* cum legitimo sensu verissimum sit illud *Galenæ*, quod mores sequantur temperamentum corporis: sic puella v. g. observata fuit, admodum siticulosa, ex nutrice bibacula à *Deodato, Valetud. pag. 26.* Cum & brutales proprietates & mores cum lacte in infantem penetrant ac in vitam perseverant, ut in pueris à Cervæ item à capræ lacte nutriticis observatum fuit. Sed hæc cum minus faciant ad scopum nostrum, ob id vel summis labris ea delibasse sufficiat. Quæ ipsa de lacte ex chylo elaborato explicata hæcenus, fortius adhuc eos stringunt, qui ex sanguine lactis fontes derivant. Consultissimum ergò fuerit, ut matres sanæ, vel non admodum morbosæ (tali enim in casu observanda venit thes. 2. supra explicata) proprios nutriant fœtus: de quo vid. *Sennertus Tr. de Morb. infat. p. 1. c. 1. qu.*

§. 8. Hæc ipsa simul ostendunt quam aliena sit à vero eorum opinio, qui consideratione facilis corruptionis lactis in infantulis, indeque natorum variorum malorum, alio potius nutrimento, quam lacte tenellos cibare & educare malunt. Adeoque vel hordeata juscula, vel ex Crepatura hordei addito vitello ovorum emulsioni similem mixturam, vel juscula avenacea, vel amygdalarum emulctum lacteum succum, aliudve simile substituant, quo etiam nutrimentum *Helmontii* pro pueris, *Tr. Infant. nutrit.* pertinet, ex pane tantisper cum tenui cerevisia bullito cum melle. Siquidem nec frustra nec sine prægnanti ratione, aut ornatus saltim gratia, mamma mulieribus & in iis mox post partum Lac, non secus ac reliquis brutis terrestribus, uti & quibusdam aquatilibus concessum fuit à Natura, quin hæc ipsa potius digito quasi intento hanc factuum nutritionem monstraverit. Hinc aves mammis carentes earum defectu, grana deglutita & in ingluvie aliquali morâ macerata, ac ita ad fundendum citius lacteum suum nutrimentum prædisposita evomunt denuo pro meliori pullorum sustentatione. Tenerior siquidem infantum est stomachus, minusque exaltatum fermentum eorum digestivum, unde quæcunque fere ingesta, laboriosam saltem, si non & defectuosam penitus redderent digestionem, quæ facillima, & summe nutritiva erit, dum lac seu chylus, jam ante in nutrice elaboratus ipsis suggeritur. Talis scilicet succus, ex quo & primitus machina eorum corporea constructa fuit, & ipse fœtus jam in utero sustentatus, & quem ceu jam consuetum facillimè digerere & concoquere potest. Quod si quædam ex lactis alteratione in infantibus metuentia erunt pericula, ea sanè in se, sunt facile corrigibilia, modò maturè & legitimè iisdem occurrantur. Unde & rarissima eorum observata fuerunt exempla,

Vid. Reiss campum Elyf. quæst. 47. p. 52.

An loco lactis alibi nutrimentum coarctum.

qui defectu nutriticis feliciter adoleverint

§. 9. Nam sive nutritrix sive mater scienti satisfecerit puerulo, nisi sana vegetaque gaudeant corporis œconomia indubitatum est, morborum semina radicesque firmissimas in eum tanquam per medium fomitem transplantari. Lithiasin per nutriticem in puerum derivatam notavit *Helmont. tr. nutrit. infant. ad V. L.* Lue venerea per matres infectas, puellas inquinatas binas observavi in nosocomio Patavino nutritices habitus seriosioris ad affectus catarrhales proclives reddere, quos nutriunt infantes, compertum est: Scorbuti labes multiformis per mammam propagari in sugentem, nemini mirum, quam contagiosa ejus indoles sit notissima. Sed res ipsa cum loquatur, quid opus ulteriori diductione? Quin etiam sana licet in proprio corpore deprehendatur nutritrix, si tamen propriæ constitutionis causa, idque ex ratione peculiaris in stomacho digestionis, vel seriosioris & falsioris sanguinis constitutionis, vel certæ in glandulis mammarum texturæ, serosius, acrius, aut falsius aliove modo minus conducens infanti Lac colligat, etiam citra sugentis noxam id propinari nequit, quin nutrimentum tale, ipsi minus appropriatum, hostile & inimicum, evadat.

§. 10. Sed urar sanissima etiam sit mater vel nutritrix, tamen tenello infantulo ipsum lac probè excoctum, crassius, spissius, adeoque uberioris nutrimenti, non æque primo statim hauitu convenire, vel ex eo fit manifestum, quod in utero materno adhuc conclusus fœtus nutrimentum lacteum per os hauriat admodum subtile, perque duplicem chorij & amni membranam probè filtratum & deuratam, quo teneriora facilius perleat abdominis viscera. Ob id provida mater natura, post partum, in salutem, editi fœtus, non statim lac perfectum pinguis & spissius subministrat, sed præmittit Colostrum, h. e. serosiorum tenuioremque Chylum, ut hic ipse minus stomacho, faceat negotij, quin potius serositate salinâ abstergat blandè stomachi mucum, intestinorumque sub gestatione collecta recrementum expurget, ac virtute diuretica, organa urinaria probè cluat, ut ita supervenienti successivè alimentoso magis lacti, facilius digestio, & impediatur facillima ejus corruptio, cum revera tale Colostrum sit alimentum medicamentosum. Hinc istud, quod die primo scaturit ad mammam, potentius purgat, quod secundo & tertio minus, donec succedat purgatrici vis nutritrix. Quam pessimè E. suis consulunt natis, qui robustis, aut obesis aut qui jam aliquandiu lactarunt, nutriticibus mox tradunt eosdem, à quorum lacte butyroso & caseoso nimis gravatur tenellus stomachus, & digestionis opus inde insigniter retardatur, ac cruditati acidæ, lactisque coagulo promptissima occasio subministratur. Illustrat hæc Epilepsie exemplum, aliquot filiabus lethale, ex nimia lactis, materni licet butyrositate & pinguedine, quod recenser *Hoffmannus Tr. de usu & abusu medic. Chymic. p. 49.* Quod si verò matres nutrire intendant suos fœtus, quo quæso consilio corrigunt naturæ prudentissimos conatus, & tam studiosè emulgent, salutare hoc colostrum, quasi nocere possit infanti, quod ceu divina medicina ipsi propinandum foret. Id quod etiam contra quandam Medicum uris sufficienter *Veslingius Observ. & Epist. 28. p. 123.* & ante eum *Spigelius* in erudito scripto de formato fœtu c. 11. p. 16.

§. 11. Sed tolerabile adhuc, quia facile corrigibile esset hoc erratum, nisi gravius longè, familiarissimum licet se offerret, nempe superflua & inordinata, & tantum non coacta lactis infusio, qua matres pueros suos, nimis alendo, sæpe necant, & dum lactant madant, ut rectè observat *Kerckringius Spicileg. anat. Observ. 40.* Dum ad quemlibet ex quacunque causa excitatum infantis ejulatum, ipsi renuen-

Pars. I. I.

ti licet, subinde de papillis in os intrudunt, ac lac sugere cogunt; priori, licet cydo adhuc, subacido & nondum concocto in stomacho hærente, unde novi superingesti necessaria congruëscentia, caseatio, ac utriusque in partem acidam, viscidam, corruptio succedit: unde Pylorus indignatus vel se pertinaciter stringit; qui aliàs de seipso in pueris arcto munitur sigillo, observante hoc etiam *Laud. Kerckringio c. 1.* & planè non aut difficulter saltem talia caseata transmittit, ut ulteriori morâ in loco isto tepido in deterius, ac ex cruditate acidâ in corruptelam putredinosam labantur, ac in liquamina putrida, flavescencia, nidorosa &c. tandem degenerent: vel graviore furore percitus idem Pylorus saluari licet effectu, per gulam omnia ista vitia remittit: vid. *Helmont. tr. Infant. Nutr.* qui Tragœdiam hanc graphicè & eleganter delineavit. Præstat sanè hic peccare in defectu, quam in excessu, cum repletiones ad extremum productæ, graves esse soleant, teste *Hippoc. f. 1. aph. 4.* & sicut repletio omnis, in specie panis in adultis, ita sanè lactis in tenellis est pessima; hinc enim consequenter impura corpora, quò magis nutriveris eò magis læseris. *Hippoc. f. 2. aph. 10.*

§. 12. Periculosius jam urget Fatum miscellos lactentes, ex perversâ & sæpissimè inordinata lactantium diæta, circa quam saltem *alimentorum promiscuam ingluviem, affectum neglectam refrigerationem, & excernendorum pariter ac retinendorum peccata* considerabimus.

§. 13. Sanis quidem omnia sana, modo per internam appetitus dictaturam imperentur, quod enim sapit, nutrit; adeò ut in sanis scrupulosus alimentorum delectus, revera sit frustraneus, quin potius si appetitus circa aliquod objectum feratur intensus, imprimis consuetum, (nam in insuetis appetitus subinde medicamentum quærit) vix denegandum sit, quia fermentum digestivum potenter qualibet in sui ditioem trahit, & coërceat, utur alia cum moderamine mediocritatis propinanda sint, cum sobrietate rectè cardo totius dicatur diæta; id quod nutriticibus conductitiis in sepecie observandum, ut plurimum egenis, adeoque famelicis, & sæpeventer nimio nutrimentorum excessui primitus indulgentibus. Lactantes tamen præ cæteris tenellos respicere debent, cum leve illarum erratum, ut ut ipsis innocuum, his graves subinde inducat passiones, & assumptorum plures proprietates in chylo persistentes, ut ut plus minus infractæ aut alteratæ, sui tamen præsentiam in lacte manifestè exerant, & anisum pro augmentando aut corrigendo lacteo chylo assumptum, sui in eo præsentiam odore testetur, non secus ac florum sambuci in lacte decoctorum insons esse solet potus, imò admodum proficuum pro lactis augmento, quos tamen observavi à nutrice fortius dicto modo decoctos, & liberalius potatos, & ipsi & lactenti copiosum excitasse alvi profluvium, confer. *Bartholin. Centur. 2. hist. 63. p. 338.* Nil dicam hic de purgantibus, quæ nutriticibus propinata, infantes purgant; & omnia imprimis propriè dicta, infantibus sunt inimicissima. Tacebo peculiare idiosyncrasias infantum, quoad certa assumpta à parentibus transplantatas, quæ à nutriticibus neglecta, graviter tenellos lædunt, quarum Exempla recenser *Digby de Natur. Corpor. Tr. 1. c. 38. p. m. 424. 436.* Verum in specie urgeo acidâ, quæ sive sint condimenta sive potulenta, etiam Vinum, (in non alluctis) sui vestigia in dulci Lacte relinquunt, ut ut sensibus abscondita, postmodum tamen torminum infantium ex acido rodente auctores. Unde & cautiore matres, dum fœtum in utero inclusum gestant, acida nimia fugiunt, ne præmaturè infantes torqueant, aut fomitern Epilepticum ingenerent, id quod sæpius observavit *Celeb. Sylvius*, quod nempe

Vitia lactis 5. per matrem dicitur depravari

1. quoad assumptum

infantes

Infantes nati à matribus acido non adeo indulgentibus, Epilepsia minus sint obnoxii idque etiam aded pluribus matribus prædixit. Cum præterea acidorum abusus ad abortum gravidarum disponere recte asseratur à Beckio, in *Medic. & experim.* p. 214. Quod etiam de Vino, quod nempe foetum pellat, asserit Hartmannus *Prax. Chym. cap. 228. §. 3.* Unde etiam Joh. (Ant. vander Linden) in Commentar. super hunc locum, primis gestationis mensibus Vinum gravidis, in specie, ut vocat, calidioribus prohibet, metu abortus, quibus ultimis duobus vel tribus mensibus, Creticum aut malvaticum, in parva tamen dosi concedit. In quo tamen acido frequentissime peccatur, amicum enim ac gratissimum cum sit stomacho, tantum non quotidianum ejus percipimus appetitum. Caseus itidem non immerito interdicitur nutricibus, ne hoc tanquam præmaturo coagulo ad grumescentiam p. n. jam in mammis lac disponatur; Cerevisia non ritè fermentata, aut fecibus turbata, utut robustiores in nutricibus intestinorum tunica, minus afficiat, à fermento stomachi ferè subacta, pueris verò quod diarrhæam torminosam excitet, comperitum est. Id quod similiter de fructibus horæis succulentis, facile fermentescens manifestum est: sicut aridiores è contrario alvum pertinacius sistunt, quod contigit in infante, cujus nutritrix avidius castaneas assumpserat, teste *Tinnæo l. 5. cas. 15 pag. 252.* Cautas ergò nutrices esse jubeo, in assumendorum ratione, plus minus tamen, prout nempe aut consuetudinis aut digestionis primæ vel absolutioris vel deficientis adeoque subactorem plus minus & alteratorum à fermento digestivo ingestorum in iis fert ratio.

Quoad 2.
animi perturbata.

§. 14. Affectuum exorbitantiæ jam attingendæ sunt, quorum inordinatus insultus, ut generaliter spiritus animales totumque genus nervorum, & his mediantibus massam sanguineam & reliqua corporis contenta liquida commovendo insigniter alterat, ita specialiter nutrimentum depravat lac. Præ cæteris iracundia & terror nutricum nimius, nocentissimus est infantibus, & ab utroque, in specie priori Epilepticæ excitari convulsiones notissimum est. Turbant sanè affectus omnes concoctionis primæ negotium, aded ut tristi nutrio esurienti inopinatè allato, adeoque incusso sic terrore, statim pereat omnis appetitus, unde digestionis consequenter impedimenta, & cruditarum acidarum occasiones: qui effectus itidem, ex ira furore expectandi sunt, sub cujus fervore vel maxime sanguinis ebullitio & quasi febrilis effervescencia c. bilis orgasmo considerandi veniunt. Ex alterato ergò ac depravato chylo simile generabitur Lac, aut hoc genitum licet in statu peccato, sub intestinâ tamen affectuum rebellione, & inde natâ omnium corporis contentorum à spiritu vario ac p. n. impetu, non potest non insigniter alterari, & variè commotum ac quasi secundum minima concussum in partes secedere, & butyri ac casei ex seroso vehiculo quasi separationem p. n. pati. Vix sanè quicquam frequentius est, ac terrorem, non minus quam iram, lactis inducere coagulum, ac in mammis grumescentiam, unde tandem inflammationes, dolorosissimique abscessus, & in specie Erysipelata superveniunt: sicuti à tali lactis semicæfati lactu, mille malis insons molestat infans, & speciatim ad Epilepsiam ordinariè disponitur. Observavi juvenulam primiparam, quæ suum alitura infantem, pro uberiori lactis proventu, & meliori papillarum protuberantiâ simul catellum subinde mammis admovebat. Evenit casu, ut graviter perterresceret puerpera, unde repente, ad se cum redijisset animus, catellum mammæ exurgere permittit, ne alterato isto lacte foetui noceret: quo factò brevi post gravi Epilepsia corripiebatur Catellus, quæ propinatâ Theriaca & insequente gravi sopore de-

num evanuit. Sed præter has sensiles coagulationis & grumescentiæ qualitates nocivas, & alias multivarias difformitates induit lac, & tam variis affectuum fluctibus, quibus sanè non tam matres, quam specialiter nutrices obnoxie succumbunt, quarum singularæ infantis nutrimentum lacteum morbosè disponunt, & irâ foetus sanitatem graviter labefaciunt.

§. 15. Excretorum supersunt consideranda in nutricibus errata, quæ inter menstruorum consideratio primatum obtinet. Supprimi hæc ipsa, ut in gravidis, ita & in lactantibus (probabiliter in salutem foetus) naturæ responder legibus, in habitioribus tamen, sanguine turgescentiore præditis vitaginibus dictis, tam primis gestationis mensibus, quam ipso lactationis tempore eadem ordinariè erumpere periodo observatur crebrius, collectore *Exempl. Schenkio obs. pag. 574. & 630.* Quoties vero sanguinis ista contingit excretio, toties sensilis in tenellis observanda venit alteratio, qua languidi, lachrymosi, ac imbecilles fiunt, donec obturato denud sanguineo fonte, dicti languores etiam denud remittant. Id quod itidem observatum à *Paul. Zacchiâ Quæst. Med. Legal. l. 7. T. 3. qu. 3. pag. 599.* singulari scilicet fermentativo motu sanguinis sub menstruationis tempore agitur & turgescit, unde & menstruum febrim, seu omni mense, quum sanguis per genitahæ evacuetur recurrentem, ex acriori scilicet sanguinis effervescencia observavit *Lindanus in Coll. M. S. super Hartmann. Prax. Chym.* Quidni ergò lac tunc temporis, & similem fermentativum concipiat motum, qui & turbet infantis primam digestionem, & vitalem sanguinis fermentationem vitiet, forsan simili quodammodo ratione, atque quando adulti cerevisiæ potui vel vini adjueri, ex pota talis liquoris adhuc nonnihil fermentantis cu extraordinariè affecti subinde non leviter læduntur. Verum enim verò, insignior longè lacti imprimatur alteratio, si per foecundum coitum nutricis impediat mensuratio, ad corruptionem exinde lac disponitur, & horridam quodammodo acquirat impressionem, foetui ferè abominabilem; id quod & in brutis observabile est, ut curioso exemplo observatum à *Grafio de Org. Viror. Genit. pag. 126.* Lac ita depravatum, ne dicam corruptum, ab infante haustum degenerat in ejus stomacho in vitiosum casei coagulum, tenello infantis stomacho mirè infestum, adeo ut eidem exinde stigma, per totam vitam durable imprimatur, unde casei aversionem, tam multis familiarem, non absque summa probabilitate deducunt *Schockius lib. de averfat. cas. & Ill. Digby de nar. Corpore. c. 38. pag. 427.* Ob id & Medicorum est receptum, ut toto lactationis tempore nutrices à coitu abstineant, unde etiam lactantes matres à redditione debiti excusant, propter insignia foetus nocumenta, *Paulus Zacchiâs loc. supr. cit.*

§. 16. Hæc vitia lactis fuere, restant adhuc errata Pultis, seu secundum genus errorum in assumptis. Detestor autem in pulce imprimis farinæ crudæ usum, quæ cum lacte vel aqua subacta & cocta, ac in pulmentum instar viscosi glutinis redacta, quid aliud dabit, quam pastam tenacem, crudam & viscidam, ulteriorem bibliopægis pro glutinandis chartis, quam infantibus pro nutritione, siquidem ob fermentationis farinæ in panificio pro adultis etiam summè necessariz defectum difficillimè eadem existit digestionis, quia laboriosè in ventriculo fermentationis. Panis ex quacunque farina confectus, non ritè fermentatus, ac ita pro digestionem stomachali facilius suscipienda, & in aliis una assumptis promptius adjuvanda ineptus, ex defectu acidi spirituosii volatilis, crudam farinæ mucaginem resolventis & volatilisantis, quantum nocet sanitati, etiam adultorum, & quam foecundus sit genitor mor-

Quoad 3.
excreta.

in infan-

Cap. 4. Vi-
tia pultis.
1. in præpa-
ratione.

borum chronicorum, præter quotidianam experientiam vel muliebris loquitur sexus, ex talis panis esu, menstruorum patiens defectus, & cachexias, ut pluribus videri potest *Kergerus de ferment. f. 3. c. 2. pag. 216. & Schoechius de ferment. c. 2. §. 3.* At robustus est adultorum ex spirituosiori ac acriori fermento stomachus, debilis è contrâ infantilis:ingere tale pulmentum glutinosum & viscidum, & superaffundè lac butyro & caseo pingui turgidum, quid putas futurum exinde in stomacho infantili? tenax nempe & glutinosus, vitiosoque acore intensè tinctus emerget mucosus, mille malorum in junioribus talibus foecundus parens. Comperitum sanè est, sponte sua & facile quamlibet farinam liquore sufficienti subactam, & in loco tepido asservatam, acessere insigniter, & hinc fermentare & spumose turgescere, etiam citra fermenti additionem: id quod si fiat in stomacho infantis, ex p. n. & stomacho peregrino pultis acore corrumpitur superingestum lac, & in grumos caseosos densatur, adeoque tota digestio prima exinde depravatur insigniter. Potius ergò farinæ talis pro meliori digestionem fermentativa præparatio extra corpus præmittatur, quam quod cum tanto sanitatis periculo eadem in stomacho demum instituenda supponatur. Pespexerunt hoc, & rejecerunt ob id tales pulces jam olim plures insigniores medici, ut de hoc videri potest *Velschius de Vena Medicinæ. f. Dracunculis Veter. Exercit. de Verm. Capill. infant. pag. 261.* conferatur simul *Hildanus cent. 6. obs. 34.* qui periculosissimam Pylori obstructionem, à tali spissa pulce natam observat.

§. 17. Post pultis præparationem, culpo etiam ejus usurpationem, dum nutrices eandem prius in ore voluntant, & salivæ permissione, debitam fluiditatem conciliant, indeque infantis ori intrudunt. Jam vero salivæ singularis est vis fermentativa, à modernis sufficienter declarata, ratione cujus proficua sanè esset ejus cum pulce miscela, si exactè sanè nutritrix eam institueret: Sed cum ratione hujus virtutis fermentativæ, etiam morbosa contagio sub ejus vehiculo promptissimè communicentur, seque multiplicent, ob id minus istam nutricis delibationem permittere possum, cum exinde facillimè ad morbosam corruptelam puls disponatur, imprimis si tantillum scorbutici fermenti gingivæ & salivam inquinaverit.

§. 18. Detestis ita remotioribus causarum morbificarum fontibus, dum exactius nocendi rationem proximam seu rationem causandi inquirimus, perspicuum evadit, succum vitiosè acidum, nunc viscidum, aqueo serofum defectu primæ digestionis in ventriculo, ejusque in intestino duodeno perfectionis, adeoque ex cruditate acidâ coacervatum, esse causam proximam & radicem; ex quâ tot morbi infantiles frequentissimè propullulare soleant. Hinc Galenicorum pituitam acidam, seu Paracelsitarum sal acidum seu Tartarum fecalem appellare velis, mihi perinde est simul namque in verbis faciles, modo in rebus conveniamus. Facillimè scilicet Lac, seu sanum seu alteratum in stomacho tepido p. n. accecit, idque eo magis, quo copiosius aut inordinatius ingeritur; hinc spissescit, factâ per coagulum seri à contentis separatione casei cum butyro perniciosus grumus nunc in stomacho, nunc intestinis subsidet, & plus minus pertinaciter agglutinatus hæret, conferente symbolum pulce farinacea cruda & viscida facile accepsibilis, una cum retento & plus minus corrupto meconio; unde ex conditione loci, hoc est stomachi calidi, & ratione contentorum recrementorum, uti & ingestorum lacteorum & pultaceorum intensus acor necessarid & de facili oritur, qui nunc materia viscida irritus, in primis viis suas ludit Tragedias nunc vehiculo aqueo seroso, & lymphatico ulterius distributus, etiam aliis & remotis in locis mille malorum exi-

stitit artifex. Clara hæc evadunt sponte, modo superioribus thesibus explicata probè consideremus, in specie in th. 5. 7. 9. 10. 11. 13. 14. 15. 16. &c. simulque observemus pleraque infantum mala per remedia acidum destruentia, de alcalium tam volatiliū quam fixorum profapia, uti & per aromatica salina volatilia Oleosa optimè percurari.

§. 19. Quæ tamen ita intelligenda sunt, non quasi alia nulla in corpore tenello sint errata, quam quæ ex dicto acido oriuntur, ubique enim excipiendi sunt hæreditarij morbi, uti & à lactantibus transplantata morborum seminaria, aut aliorum hausta contagia. Præterea mille larvas induit Lac sub sui corruptela, mille inde nocendi artes, non tantum dum adhuc in mammis turget, sed in specie duam infantis in stomacho corrumpitur, hinc in intestinis tam à bile quam succo pancreatico alteratur, subinde à restitanti meconio similibus excernendis inquinatur, quin & propria sponte, de facili corrumpitur, unde & diversimodè dulcescit, amarescit, colliquescit, viridescit, livescit, putrescit, verminescit, aliasque quam plures peregrinas asciscit sibi qualitates: nam & jam in tenellis sexcenta seu potius infinita Hippocratea, de quibus autor. *Libr. de Præf. Medic. locum inveniunt.* Unde tam in abdominis visceribus, quam massa sanguinea & inde derivatis reliquis contentis liquoribus activis quam plurima p. n. nocumenta præstid adsunt. Utut ea, quæ ex cruditate acida eveniunt, sint frequentissima, quia talis corruptela est familiarissima.

Variis sub-
inde casibus
proximis.

Vnde ac-
idum adeo
vitiosum
in infan-
tibus.

§. 20. Paradoxon equidem videri possit, qui in semilacteis infantibus adeoque dulci rore ubique perfusus, ex lacte dulci primitus concretis & eodem cum pulce insipido dulci nutritis, acor adeo nocivus & subinde intensus oriri possit, à quo tam tetra superveniant symptomata. Sed clarius redditur facile totum negotium, modo aspiciantur assumpta tam matris utero gestantis, quam nutricis lactantis. Hæc ipsæ enim præter manifesta acida, quæ ut supra §. 13. monitum fuit, ex dictamine appetitus hauriunt, velcuntur saltem pane & bibunt cerevisias, Panis omnis in specie fecalinus continet in se spiritum intensè acidum, volatilem tamen, adeoque in se saluberrimum, duriora tamen etiam corpora; v. g. Coralia, ferrum, Vitrum antimonij, aliaque rodentem, qui cum aliis assumptis lacti simul materiam præbet. Utut autem acor hic ipse, partim sub stomachi digestionem, partim bilis alcalinæ in jejuno permissione alteretur plus minus in salium volatile, sicque occultetur, nihilominus facile datâ occasione denovo se exerit, & operatur; hinc enim tam facilis lactis accepsentia, & assumpta acida matri ac nutrici innocua tamen infantibus per lac revera ad gustum dulce sunt torminosa & vel maxime hostilia. Cerevisia vero quæcunque facillimè accepsentia, cum modica lupuli pinguis aromatica conditura non sufficiat, quin tandem accepsat, ut taceam vel cerevisiam novellam, à fecibus nondum sufficienter depuratam, fermentando in stomacho facillimè accepsentem, aut cerevisiam inveteratam jam nonnihil acidulam, à nutricibus subinde haustam. De cætero his ipsis vix ulla est cura, quantum sua assumpta foetum aut infantem afficiant, utut earum delicta, diu post demum luant infantes, idque data qualibet occasione, ut plurimum per Epilepsiam, ut supra §. 13. monitum. Quid fructus hostios memorem, effervescentes facillimè, acetaria & similia, gravidis pariter ac lactantibus citra reflexionem in foetum familiarissima. Adeo ut acidum sit, quod morborum infantiliū frequentissimum est autor, sicut subiectum ejus viscidum eos contumaces subinde reddit, aut crebrius recidivantes, vehiculum verò aquosum etiam in remotioribus locis, & extrema corporis periphæria eosdem propullulare facit.

§. 21. Lactis hinc fundamentis facilis est via, ultra

min. & varia albi vi excreta infan. um.

rius indagandi supra enarratorum morborum generationes. Tormina infantibus ferè inevitabilia ab acido oriuntur, quod ex stomacho, sæpiſſimè ex lactis coagulo & eſu acidorum à nutriticibus delapſum, inteſtinorum membranas pungit, rodit & lancinat, unde iſti cruciatus, cum convulſivis ſpasmus juncti, prodromi exinde non rari Epilepiæ, iisque eò crudeliores, quo viſcidiori glutine ſe agglutinaverit eorum parietibus. Horum indicia, præter ejulatam ſunt ut plurimum excreta viridâ plus minus, ſeu ut vocant portacea & æruginofa, oriunda ab acido exceſſivo & vitioſo (nam acidum acre odore ſpirant talia) cum bile ſalnâ Oleoſa volat, permixta, ex quorum miſcella viriditas iſta exſurgit. Equidem viridis color reverà ſub concurſu plurium ex miſcella flavâ & cœrulei emergit: flavedo in bile clara eſt, & conſpicua: cœruleus color in nullo ſuccorum corporis unquam nec naturaliter nec p. n. obſervatus fuit, underariſſimum; & fere unicum eſt exemplum, quod recenſet *Mearaq.* de lacte nutriticis ſaphirinum colorem exacte referente in *Exam. Diatribe de Febr. Villiſij pag. 65.* Cum tamen cœruleus color ad nigrum accedit propius, adeoque in certâ luminis maximam partem intrò ſuſceptione in poros, & cum umbrulis miſtione conſiſtat, loco hujus in corpore abſentis, acidum, perſpicuum licet conſtringendo tamen & anguſtando aliquali ſubjecti coagulatione, poros flavi corporis ſufficit, imprimis ſi dictum acidum & ipſum in ſubjecto nonihil denſiore & craſſiore hæreat, ut exinde viridis ceu medius inter cœruleum & flavum color emergat. Comprobat dicta experimentum *Graſſij*, de ſucco pancreatico theſ. 145, 147. ubi bilis flava ex miſcellâ cum ſpiritu vitrioli atrovireſcentem induit colorem. Nec eſt, quod quoad experimenti ſidem objicias, id quod alio mihi obtigit tempore, in ſpiritu vitrioli adhuc contentas adhuc eſſe, & ſub rigoroſo ignis examine c. acido ſimul elevatas metallicas venereas & martiales particulas, quæ attractu alcali bilis præcipitata virorem repræſentent, ſicut eadem attractu gallarum in vitriolo atrum colorem induant: nam idem experimentum tentavi & cum ſpiritu ſalis puriſſimo, non ſecus ac cum ſpiritu niri & ubique idem fuit ſucceſſus & eventus, quod nempe iſtâ miſturâ intenſus viror eſſoruerit, id quod ſimiliratione de lactis vitioſo acore virorem cum bile producente verum erit. Unde ſubinde etiam grumofa apparent talia, ſub infantum torminibus excreta, quia lac à præternaturali acido in grumos caſeoſos coagulatum, iſtam larvam induit. Non tamen ſemper talia grumofa ſimul ſunt viridia, quin ſubinde ſint flava. Scilicet diſcoloratio horum excrementorum oritur à bile per acidum mutata & corrupta, sæpè tamen evenit, ut feces excrevantur flavæ, quæ pauco tempore poſtmodum colore viridi tinguntur. Cauſa hujus phænomeni eſt, 1. quod acidum in bilem, quandiu in corpore fuit, ſufficiens non egerit, propter impedimentum lactis, continuo vel brevibus intervallis tantum aſſumptum, quippe quod ejus vim temperando infringat. 2. Quia non niſi finitis efferveſcentiis & præcipitationibus mutationem rerum accuratam obſervamus: unde poſt excretionem, dum aeris accedit adjuvamentum. finita mutua actione & reactione permiſtorum, color tandem tertius emergit. 3. Quia & ipſa commiſta excreta facilius forſan in aère libero novum coloris ſchema arripiunt, quam dum inteſtinis adhuc ſunt coercita. Obſervandum quoque hoc loco atrociffima non rarè adeſſe tormina, excretis alvi aquæ inſtar leviter flavoſcentis fluidis, quæ nimis fluida, ſubinde aded acria obſervantur, ut & podex excoriari exinde ſoleat.

§. 22. Quod ſi copioſus tenaciorque grumus ſtomacho incumbat, cui per pylorum tranſitus negetur, non poteſt non exinde appetitus dejici, & activitate fermenti digeſtivi à lacte vel copioſiore vel coagula-

Unde Anorexia, Vomitus, Præcor.

to obruta, horror mammae oriri, cum abſoluta aperiſia, cum quotidiè obſervemus, iſtud quod ſemel ſtomachum læſerit, ceu hoſtite poſtmodum, diu ab eodem averſari: quod ſi gravius exinde oneretur ſtomachus, vel obſtruatur omnino Pylorus, de quo vid. *Hæſerus Herc. Med. pag. 149.* item *Hildanus cent. 6. obſ. 34.* & irriterur quoque, hujus convulſiva contractio, quam vomitus violentus ſequitur, ſupervenit tenella corpuscula inſigniter quidem lædens, ſalubris tamen, quatenus excrementa iſta removet, & graviorum malorum, jamjam imminentiſſimum eſt medicus. Finge enim hæreſe talia diutius in Ventriculi burſa, facilè ex acore fermentativo, paſta inſtar farinaceæ intumeſcent, & impetuofa flatuum proventu, intumeſcentium præcordiorum, hinc diaphragmatis impedito motu diſſicilem reſpirationem, & ex horum flatuum in oriſtium ſiniſtrum impetu, huiusque pertinaci ſtrictura, præcordiorum anxietates, inde inquietudines, ſomni impedimenta, vigilias inferent. Eadem eſt origo hypochondriorum inflationis, & totius abdominis tympanicæ diſtentionis, nam loco ſaltem differunt à priori; paſta nempe acida viſcida, vitioſo acore fermentata, concurrente ſimul alcalino bilis ſtimulo Gas tale flatuoſum eructat, ſcilicet phar-maca plus cruda aceſcentiam neceſſariò ſubit in ſtomacho, unde cum lacte ſenicoagulum turgelcentia fermentativa, de quo ſupra, flatuumque & modo dictorum ſymptomatum in & circa hypochondria & Epigaftria fertiliſ proventus. Cogitamus adultorum hypochondriacum affectum, & in eodem flatuum & borborygmorem impetus, ex acido viſcido digeſtionis primæ relicto p. n. oriundos, & ſimile ferè in infantibus uſu venire perſpiciemus: cum ſufficiens *Helmont. Tr. de Flat.* horum originem ex acido, ſtomachali non tamen fermentali ordinario demonſtraverit.

§. 23. Quod ſi tenacior talis, acidiorque mucus ſuperiori ventriculi oriſticio firmius adhæſerit, per conſenſum firmiſſimæ connexionis diaphragmatis ſimul irritabitur muſculus, unde hujus ſub inſpiratione factâ convulſiva contractio, ſingultum, ſubinde contumaciſſimum, inferit, ſicut in ventriculi cavo ſi magis fluctuant pituitofa talia acida, aut falſo acida, eaque ſucceſſivè irritent oriſtium ſuperius, vel inſenſa & moleſta ſua præſentia, vel ſaltem halitibus acrioribus, excitabuntur ſub expiratione occasione vellicati diaphragmatis, ipſique compatiendum muſculorum expirationi inſervientium horum convulſivi motus, unde repetentes tuſſes concutit tenella pectora. Revera enim ex ſtomacho, huiusque in ſe ipſo coacervatis eruditatibus infantum exoritur tuſſis, ſubinde tantâ violentiâ repetens, ut non niſi ſuperveniente Vomitu copioſique mucii rejectione ad tempus ceſſet. Rara autem infantibus ſicca tuſſis, aut quæ ex Laringis aſperæque arteriæ oriatur irritatione, obvenit, niſi interdum inſlementioris aeris aſſatus & liberior hauſtus ſuo modo adhuc diſponat. Idem aſſerendum de tuſſi iſta, quæ ſub dentitione laborioſiore frequenter turbat infantes, quam copioſior ſalivæ ſubinde falſo acrioris deſluxus in ſtomachum, & imprimis uberior ejus ex membrana pituitaria poſteriori ſeu inferiori tranſudatio, & inde defectuoſa reddita prima digeſtio, & cruditarum accumulatio inferit. Idem aſſerendum de infantum aſthmate, quod ut plurimum ex ventriculo onerato oritur, dum mucilagines acidæ coacervatæ & flatulenta turgelcentia tumefactæ, moleſtum tale aſthma producant: hinc enim etiam provocato Vomitu ſtatim liberantur, autore *Primerofio de Pueror. morb. p. 73.*

§. 24. Quod ſi mucus ſimilis: blandior tamen & dulcior ex alimentorum quocunq; modo digeſtorum reliquis in inteſtinorum canalibus diuini hæſerit, occasione loci caloris & inchoatæ ſucceſſivè putredinis occultata lumbricorum ſemina excitantur, fœtus-

ditiorum & hypochondriacorum inflatio.

Unde ſingultus, tuſſis, aſthma infantum.

Unde Læſio inteſtinum infantum.

fœtusque vivi excluduntur. Semina ſcilicet vegetabilium Cerealia, in ſpecie ſecalina & triticea, vel immediatè in pulve farinaceâ vel mediatè cum lacte ex pane comeno genito ingeſta, ſeminali infeſtorum contagio, (quod ſub minimâ etiam mole latere poteſt, utpote conſtituere dicitur ſaltem 2800. partem ſui ſeminalis corporis) quaſi imprægnata, data occasione hæc excludunt. Accedit, ut monui, tepor loci blandus, vis digeſtiva ventriculi debilior, quâ dige-rendo non ſubiguntur omninò dicta animalculorum ſeminalia primordia, & temperata bilis acrimonia infantum, defendens aliàs ſuccos quos attingit à tam promptâ putredine & verminatione: unde & ibi, quo fermentum fellis non perſtingit, lumbricorum eſt Patria, autore *Helmontio tr. 6. pl. digeſt. §. 82.* hinc & Tinearum in adultis cauſam potiſſimum in obſtructionem cyſtis fellæ refert *Hartmann. in Prax. Chym. c. 156. §. 11.* Talibus ergo occaſionibus facilè viva iſta putredo excitari poterit.

§. 25. Cum ergo ex ſupra dictis ſubinde mucus crudus acidus & viſcidus loco nutritii ſucci diſtribuentis ſit, non poſſunt non eodem inteſtina aut admodum inſtrui, aut oſcula ductuſque lactei eodem obſtrui, aut glandulæ meſaraica conſequenter inſar-citi, unde tumores abdominis protuberant, & denegato nutrimenti tranſitu, inſigni totius corporis atrophia contabefcunt infantuli, accedente ſimul ut plurimum alvo laxiore: vid. *Sylvius Prax. l. 1. c. 14. §. 56. p. 168.* item *Prax. Barbeite l. 3. c. 2. obſ. 3. & Anat. Præſ. l. 1. c. 14. Hæſerus Herc. Med. l. 7. p. 649. Sydenham. de febr. pag. 89.* Ut taceam hoc loco dyſcrasiam lactis alieni, nempe nutriticis, vel inepti pro nutrimento infantis, vel vitiatii, unde ibi atrophia, hic cachexia ſupervenit. Quod ſi minus viſcidus, crudus tamen & vitioſo acore, vel ſaltem acri falſo ſapore inquinatus diſtribuat tandem, pro ſanguine augmentando & corpore nutriendo, neceſſariò depravatur exinde Maſſ. Sang. Craſis, vitiatuſque inſigniter languificatio, & oritur p. n. ejus efferveſcentia, unde febres variæ, in ſpecie lentæ, ſub veſperam præcipuè exacerbantes ſuperveniunt. Inquinatur hinc neceſſariò etiam Lymphæ latex nimio acore nimiaque acrimonia, ſimulque ſubinde nimis viſcida redditur, unde & circa glandulas tumores, & catharrales effectus infantibus ſuperveniunt, in ſpecie tuſſes ſiccæ nocturnæ, ex lymphæ talis acido acris ad laryngem eſuſione: item per membranam pituitariam inferiorem tranſudatione oriunda. Obſtunditur e contra bilis Sal. vol. oleoſ. ſeu baſſamicum, unde perfectio digeſtionis primæ in inteſtinis deficit ultima, & ita magis magisque propullulantes jam conſumantur ægritudines. Quod ſi cum tali plus minus intenſâ ſanguinis & lymphæ labe, nutrimentum exinde pro augmen-tandis & ſuſtentandis partibus conſectum, has ipſas ſubintret, & per earum poros diſtribuat, nullo modo perfecte ipſis aſſimilari poteſt, quin potius acore, antè quidem apparenter occultato, & aliqua ſimul viſciditate ipſis inimicâ, hinc inde in puſtulas congeratur, in quibus acor demum manifeſtatur cum vicino rore partium acris efferveſcit, hinc al-tior tuſpor, intenſior rubor & ardor ſupervenit, donec mutua temperatûra; nunc in pus, nunc in ſaniem, nunc aliud ſimile liquamen abeant, & per cuticulam prius in ſquamulas & furfures eroſam exeant: relicto adhuc poſt ſe fermento ſubtili, acido viſcido, corruptentem ulterius novum, inculpatæ etiam notæ alimentum iſtudque in ſimiles ſordes tranſmutante, ſerpente ita ſucceſſivè ipſo malo ulterius, & inquinante & excedente acore ſuo proxima adjacentem partis ſubſtantiam, ut in favis, tineæ, cruſtaque lactea, item furunculis infantum obvium. Quæ omnia, eò facilius eveniunt, eoque pertinacioter radices figunt, quo minus tranſpirabiles ſunt partes ita affectæ, & quo magis poris earum clauſis,

dicta excernenda ſucceſſivè congeruntur.

§. 26. Facta modò lymphæ p. n. acidæ ac viſcidæ, item cruſtæ lacteæ mentio, uberiorem ſui explanationem urgent. Siquidem dictas corporis, & imprimis faciei & capitis defœdationes puſtuloſas, cruſtoſas, ulce-roſas, quæ cruſtæ lacteæ, achorum & tineæ nomine veniunt ſolent, quarum deſcriptiones & differentias ſaltem accidentales, vide ſis apud Præcticos, reverà ex lymphæ nimis, ſeu p. n. acidæ plus minus ſimul viſcidæ vitio originem ducere arbitror: Lacte vel matris ſub geſtatione fœtus, vel nutriticis ſub ejus Lactatione vitioſo, cauſæ remotæ vires obri-nente. Semper enim ferè cum hiſce defectibus glandularum in Collo & circa caput denſè conſitarum item parotidum, &c. Tumores conjuncti eſſe ſolent, ita quidem ut vel præcedant, vel ſimul aſſigant, vel dictos affectus declinantes ſubſequantur. Rariſſimè hoc poſterius obſervatur, & vel metum recidivæ, vel mutationem defœdationis dictæ in alium affectum p. n. ſecum trahit: Iſtud prius frequentiffimè accidit, ita ut mulierculæ etiam per experientiam edoctæ, ex conditione dictorum tumorum, quaſi ſcrofuloſorum & quos ordinariè (*Haupt Druiſen*) appellare ſolent, aſſectuum talium vel diuturnitatem, vel magnitudinem, aliavè circumſtantias probabiliter præſagire ſoleant. Certè obſervavi tumores tales glandularum, ad parvi ovi gallinacæ magnitudinem in collo; mox infra autem protuberante, cum cruſta lactea caput obducens evanuiſſet, quo tumore ſucceſſivè ſubſiſtente, & tandem dicta lactumina denuo efflorescebant. Non amplius n. dubitatur, glandularum fundiones veſari circa lymphæ præparationem, & diſtributionem: unde ſponte pateſcit lymphæ vitium primarium ſubelle ita quidem ut ejus conſiſtentia materiali obſtruantur glandulæ, & inde conſequenter intumeſcant, ejus vero aciditate ob largiorem in partes intercutaneas capitis extimas eſuſionem, ex denegata plus minus debita diſtributione & motu per glandulas, pruritus intenſiſſimus in dictis locis, cum puſtulis rubris ſucceſſivè in pus abeuntibus, & ſquamis in ſequentibus ac furfuribus, ex cutis & cuticulæ eroſionibus ſuperveniant: quæ omnia, pruritus, purulenta ſanies, cruſtæ & ſquamæ, de aciditate agente cauſæ peccantis manifeſta ſunt indicia, ut alio loco & ab aliis probatum eſt. Ut taceam, aſperiora facta hæc mala, ad cranium uſque penetrare, iſtudque erodere, pro more acidorum, oſſeas ſubſtantias facilè erodentium, de quo vid. *Semertus l. de morb. infant. pag. 2. c. 3. p. 28.* Unde & capitis partes extimæ, præ reliquis locis dictis infeſtantur malis, ob copioſiores glandulas, quibus hinc inde ſpeciatiim col-lum ſtipatum eſt. Differentia autem has inter capitis defœdationes obſervatur, quatenus nunc acrior & acidior eadem fuerit, unde ulcuſcula manantia & copioſam acrem ſaniem fundentia emergunt, vel quatenus eadem minus acris, ſed ferè magis temperata & viſcida extiterit, ſic enim cruſtæ denſiores, & denſè ſubinde compactæ, & ſibi invicem ſuperſtrata generantur, ſucceſſivè decedentes: imò etiam pro lymphæ ita peccantis ratione, varia glandularum quoque obſervatur conſtitutio, de quo uberior experientia adhuc conſulenda venit. Et ſanè non levis eſt cognatio talium lactuminum, c. adultorum ſcabie, cum & ſubinde contagioſa deprehendantur, & iſſidem reme diis, in ſpecie nicotiana, Sulphure, Mercur. &c. Curari ſoleant, & retroſilla ut vocant, paria planè inferant ſymptomata; ita ut quaſi particularis capitis ſit ſcabies. Equidem vulgi fert perſuaſio, ſalubres eſſe infantibus tales defœdationes, quatenus præſervent eos, à gravioribus affectibus, quod negari ſuo modo nequit, quatenus ſunt bonum quidem ſignum; ſed malæ cauſæ, quæ ſi abeſſet, magis conducere. Quæ hæctenus ſunt expoſita, videtur conſumare quem obſervavi puerulus, 9. men-

Cruſtæ lacteæ origo.

sum p. p. vicio nutricis cacochymico-scorbuticæ insigniter, dicta crusta lactea super cranii hemisphaerium, & faciem ferè integram mire deformatus; quæ cum spontè evanisset successit gravissima tussis, tenellum pectus insigniter & continuè quatiens, cum copiosi mucii in stomacho & Oesophago præsentia, una cum diarrhæa serosa adeo acris, ut etiam extrema podicis & vicina loca excoarientur: totum corpusculum insigni aestu fervebat, & insultus quidam Epileptici, subinde istud convellebant. Factam fuisse hic arbitror lymphæ peccantis metastasin, præter alia loca in specie ad glandulas salivales, & quæ laringem irrorant, ut & ad pancreaticas, per quas lymphæ ista acida acris, non adeo viscida, uberius effusa, speciatim dictam tussim & diarrhæam, alia ut transeant symptomata, induxerunt. Dicta modò, etiam rationem aurium humiditatis fluentis, excoarientis & exulcerationis, item Labiorum manifestam reddunt.

Quæ Variolarum radi-
cibus origo.

§.27. Hæc ipsa vel manu nos ducunt, ad evolvendam morbillorum, & in specie Variolarum abstrusam aliàs naturam, cum harum, qua talium, sciendi modus & effectus cum modo dictis affectibus in quamplurimis conspirent, & etiam Tinea Capitis, non rarè post variolas superesse, aut etiam eandem infequi soleat. Torquet imprimis Philiarios, inevitabilis ferè harum insultus omnibus Europæis, ne dicam de aliis quibusdam nationibus. Ex mentru sanguinis reliquis multi cum Arabibus earum radicem derivant, alii ex repetitâ post semel factam conceptionem venereâ libidine: neutrum mihi satisfacere videtur. Quin potius si certò statendum est, quod aliquod nobis quasi implantatum habeant principium, ratione cujus nemo ferè eandem effugere queat, earum radicem ex corruptelâ lactis nutritivi, tam inquam extra uterum, & vitioso viscido acore tenellos inde inquinante derivarem, exinde enim & frequentissimè saltem infantes & pueros, rarissimè demum adultos affligere solent. Qui vitiosus acor aliquandiu occultatus, tandem occasione data, in specie excitata Mass. Sang. per fermentum simile extrinsecus inspiratum vel haustum, perniciosas febriles effervescentias excitat, concurrente acido fermentativo viscido cum Sale vol. mass. sanguinæ, donec, præcipitato & subjugato acido isto vitioso, & sero involuto, critica sanguinis purgatione hinc inde per vasa capillaria in specie beneficio glandularum intercutanearum miliarium excernatur, & sub cuticula hærendo, successivè in pustulas coarvetur, quarum contentus salacidus succus effervescente ulterius mitescat, donec in pus perfectum abeat, quod cum cuticula erosa tandem in crustam duram & crassam condensetur, erodente interea sub hac ipsa acido cutim subjectam in foveas plus minus, prout magis vel minus effervescentia febrili temperatum fuerit. Unde & ulcera subinde perniciosas & cacothæa ex variolarum pustulis tam in partibus externis quam internis, in specie in tenera vesiculosa pulmonano contractivo oboriuntur, pro conditione acidi plus minus virulenti varia, quod ipsum in dictis Variolis ossa non rarè arrodere & corrumpere affolet, id quod expertustestatur. *Parvus de Variol. c.1.* Hinc etiam Liberi à parentibus, morbo gallico laborantibus prognati, omnium gravissimè à Variolis affici solent, observante hoc Horstio l.6. obs. append. p. m.308. quod non ineptè illustrat Mercurius dulcis, ceu singulare alexipharmacum curans pariter & præservans Variolas: confer *Miscell. Acad. N. C. anni 3. obs.9. & 56.* Ob id & convulsivi motus & Epilepsia insultus præcedent earum eruptionem, mortificante acido vitioso nervos, & ad crispaturas eorum fibras, & hinc inordinatos ac imperuosos motus spiritus animales irritante. Unde & myrrha, acidum, istud vitiosum mire temperans, non minus quam castoreum, & Sa-

lia Volat. istud per sudorem eliminans, & Antimon. fix. ebor s. Unicornu fossil. istud absorbens, pro harum medela utramque faciunt paginam. Non rejicio hoc ipso, vermiculorum exercitum, in singulis pustulis acervatum grassantem, vid. *Borellus centur.2. observ.72. & Observ. microscop. observ.31. p.21.* item *Lipsius de Variol. Bartolin. centur.5. hist.20. Rhodius cent.3. observ.64.* cum nullum pus, absque horum pallulante segete reperitur, sed hos tanquam effectus, spontè ex ordine causarum morbosarum in pure supervenientes, transmittito.

Quæ Variolarum radi-
cibus origo.

§.28. Nec scrupulum injiciat, aut tardior in quibusdam earum insultus, aut repetitus etiam accessus. Nam diutius morbosa fermenta in corpore delitescere possunt, donec sub sua diuturnitate tandem evigilent, id quod ex hæreditariis non tantum affectibus, sed etiam ex Canis rabidi salivali fermento, ex febrium petchialium ad aliquot hebdomadas interdum larente contagio, ex Luis venereæ connivente diutius seminio patet, &c. Unde & infantes qui sub nutritione sani erant & vegeti, post ablationem subinde cutanea contrahunt vitia, achores & similia dum vitia lactis per consuetudinem sub lactatione quasi appropriata naturæ, citra nocuum adsumunt, quæ mutata diæta per effervescentiam motum in musteo sanguine separata & instar fecum præcipitata, hinc inde per sanguinis circum sub cute desiguntur, & ibidem coarvetur suas morbosas ludunt Tragædias, redeuntes subinde pertinaciter, quamdiu tantillum misinatis morbofi aut semini fermentativi, nunc sub sanguinis Velamento, nunc sub epidermidis Tegumento latuerit: quod ex materia conveniente data occasione se multiplicat, & malum renovat, quæ ipsa de variolis & morbillis pariter asserenda videntur.

Vnde Aphthæ.

§.29. Ità quidem se habent, exulcerationes partium externarum, sed præter has etiam interiores quedam, speciatim partes oris, fauces palatum, lingua, ipseque non rarè Oesophagus, micusculis parvis scater, apthæ appellatis. Harum origo est acris acidum, excoarientis & exulcerans plus minus, dictarum partium superficiei. Fons peccantis acidi, potissimum est in stomacho corruptelâ lactis & pulvis, nimiaque ejus aciescentia. Utur enim aut lactis nutricis aut salivæ ipsius infantis à quibusdam nimia accusetur actrimonia, vix tamen in infantibus aliam originem agnoscunt, quam acorem vitiosum ex stomacho exhalantem. Nam & in adultis frequenter contingere solet, ut correpti febribus, cruditatibus recrementosis, in specie porraceis in stomacho existentibus, apthas molestè laborent, nisi maturè fomes removeatur à Medio ex Ventriculo.

Pavores infantum & epilepsia unde.

§.30. Superest funestum adhuc tenellis symptomata, nempe pavor in somno, oriundus ex explosivo ferè impetu spirituum animalium in nervos: qui cum sub somni requie blando tardoque gressu influere debeant impetuosi irruentes inopinam rotius corpusculi ex fibrillarum nervearum momentaneo contractivo nisu inferunt concussionem, adeò ut non ineptè mulierculis prodromi habeantur convulsionum Epilepticarum, infantibus admodum familiarium, ex simili inordinato & perverso spirituum animalium motu in cerebro, & violenta explosione in nervos oriundarum. Frequentissimè vero paris vagi & intercostalis ramificationibus annexæ partes abdominis & Thoracis convulsionibus hujusmodi Epilepticis præcæteris partibus tentantur admodum torminosas, quas mulierculæ convenienter admodum, *Magnus in corpore dolor*, appellare solent. Scilicet continuus & nunquam interruptus spirituum animalium in hos nervos est motus & influxus, pro continuando motu Cordis, diaphragmatis & respirationi inservientium muscutorum primariorum, ut & Ventriculi & intestinorum motu peristaltico perficiendo, unde consueto

consueto quasi tramite longè promptius irruunt in dictarum partium nervos spiritus animales, quam in membra externa in infantibus magis quæta; adeoque dictos spasmos internos frequentius concitant. Quod si vero crebrius repetant, tandem totum spirituum animalium exercitum integrumque nervorum systema, per consensum & continuitatem motus similiter afficiunt, unde universalis tandem supervenit Epilepsia, de qua dicunt, *Magnus Erumpit dolor.* Has & similes passiones, post nervosarum consensuum fibrarum quocumque in loco irritationem consequentes, unde melius deducemus, quam ex supra lapsus insinuat acido: Per se nervis inimicissimo, multo magis in tenellis, quorum fibrarum nervearum mollior textura facillimè mobilis, & ità in convulsivos motus crispabilis ut sic dicam existit. Hinc quæ propiores sunt partes fonti vitiosi acidi stomacho nempe & intestinis, aut mediantibus nervis connectuntur istidem, etiam frequentius patiuntur convulsivos spasmos, qui continuati ulterius in tantum, donec totum nervorum systema in cerebri cerebellique consensu concitant, universalem tandem Epilepsiam superveniente spirituum impetu inferant: uti in adultis subinde in membro quodam externo focus later epilepticus, qui per continuatos spasmos, sub apparente auræ frigida sensu sursum delatus ad cerebrum, tandem universum microcosmum concutit, ità pari ratione ex acido, imprimis viscido in abdomine hærente, tam spasmi leviores interni, quam epilepticus totius corpusculi insultus oriuntur, optimè ob id per alcalia volatilia, experientia teste curabiles. Adeo, ut rarissimam infantum existimem Epilepsiam cujus focus acidus non in abdomine lateat, aut ex abdomine non derivatur, excèpto dentitionis negotio, ità tamen, ut circa halituum aut fumorum impossibili ascensum, malum dicto modo explicari queat pro quorum confirmatione quod nempe infantum nocturni pavores & Epileptici insultus ab acido peccante excitentur, annotasse sufficiat: i. quod graviora tormina cum excretis æruginosis, frequenter comitem asciscant Epilepsiam, teste præter *Quercetan. in Teir. graviss. c. affect. c.XI. p. m.116: Lindano super Harum. Prax. Chym.* qui vix virorem æruginis instat insensum in infantum excretis observari asserit, citrà Epilepsiam: quod si dicta materia ità sit acris, ut febris etiam accedat, plerumque interimit pueros: tormina vero & talia excreta ex acido lactis corrupto, superius derivavimus. 2. *Hippocr. lib. de Morb. sacro* asserit, infantes, si ipsis ulcera in capite, vel circa aures, vel in facie, vel in reliquo corpore excitentur, liberati ab Epilepsia: vid. *Sennertus de morb. Infant. p.2. c.3. pag.28.* quas exulcerationes etiam ex acido lymphæ supra deduximus: quibus 3. accedit cura Epilepsia infantilis per alcalia volatilia, item per Terrea, acidum absorbentia.

§.31. Modo insinuatum fuit, Epilepsiam & dentitionem subinde comitari, hujus ergò dentitionis negotium, & symptomata ejus occasione excitata, hic evolventa erunt. Equidem nil aliud, præterquam gingivarum à dente accrescente perforandarum dolor primariò urget, similis quodammodo illi, dum acido morbofo gingivæ in dentium radicibus punguntur, & quasi perforantur. Sed cum sensilis gingivarum, ex interspersis variis nervulis substantia, cum partibus vicinis, insignem consensum habere soleat, quod ex odontalgia adularum, subinde dimidiam Capitis sphaeram per consensum afficiente, interdum musculi temporalis aliquem spasmodum inferente, notissimum est, de facili evenit, ut atrocioribus sub doloribus, tandem universum ferè nervorum systema simul vellicetur, & inde convulsiones Epilepticæ superveniant: idque ed promptius, quò vel per se & in se ipso nervorum systema infantum tenerius & mobilius exciterit, vel ipsum ex perversa diæta matris vel nu-

tricis, acidis abutentibus, de quo supra, imprimis suis staminibus debilibus & facilius irritabilibus redditum vel ex lymphæ vitiosa commota hinc inde irritatum fuerit. Cum verò ex dolore gingivarum, vicina glandularum præprimis salivariarum vasa & illas integrantes membranæ vellicari soleant simul; hoc ipso uberior salivæ in os effusio, indeque effluxus, quod vocant *Salivationem*, ordinario comitari, interdum aliquandiu præcedere dentitionem molestiorem solet. Quæ lymphæ si & ipsa minus temperata, sed salso-acida plus minus fuerit præter rosonem faucium & laryngis, indeque excitatam tussim subinde siccam seu inanem, ad stomachum copiosior delata, anorexias, nunc apeptias, interdum vomitus cum tussi ferina, aut certè in intestinis diarrhæam plus minus ferrosam excitabit, vel nervosum genus hinc inde vellicando ad Epilepsiam disponet: qualia scilicet symptomata ordinariò præter vigilias, inquietudines ejulatum, febrilem æstum, dentium eruptionem comitari solent.

Febres.

§.32. Restant adhuc febres, utut lentarum jam supra §.25. rationem deduxerimus, non minus quam variolarum & morbillorum; §.27. similitudine cum exanthematis se exhibentium. Cæterum præter has & alia febres variæ, aut continuas ardentibus similes, aut periodicæ continuæ, aut catarrhales, similesve frequentes sunt infantibus, quarum rationem omnem ex corruptione lactis internâ, aut ex pororum cutis occlusionis externa, optimè explicabimus. Præter acidam etiã cruditatem, quam puls & lac in stomacho infantuli subeunt, & unde ejus febres frequentissimè, nunc lentæ nunc acutæ scaturiunt, etiam variæ aliæ omninò lactis sunt depravationes, jam supra §.19. insinuatæ, sive in ventriculo sub digestionis, sive in intestinis sub hujus digestionis perfectione & fecium separatione obveniunt. In specie cruditas nidorosa appellatur, dum flava copiosa ejiuntur à tenellis, id quod neutiquam tali in casu bilis tingentis est opificium, unde enim tanta in factu juniore bilis abundantia? Nisi infantulos ferè omnes primo sui initio biliosiores Viris seipsum dicere velis: neque amarescunt semper hæc ipsa, sed dulcescunt potius subinde, & avidè à canibus amari omnibus solum comeduntur. Lac potius vitiatum quacumque ratione digestionis ventriculi spontè de facili citrinescere, sufficienter declarat *Helmont. tr. schol. pass. de cep. c.3.* adeò ut hujusmodi digestionis primæ multiplicia errata, ex alimentis & hinc affectibus nutricis primariò oriunda; cum non corrigi possint in secundâ digestionis, necessariò sanguineam crasin in tantum alterabunt, ut hujus p. n. effervescentia febriles variæ inevitabiliter superveniant: id quod pariter in quibuslibet infantum, etiam ablationem febribus tam lentis quam acutis observandum venit, quæ omnes ferè pro causa interna errata digestionis primæ in Ventriculo, & intestinis propter ordinariam eorum addiphagiam agnoscunt. Et quidem ed citius ex enarthritis occasionibus febres accenduntur, quo minus per cutis cribrum insensibiliter perificatur sanguis, id quod vel defectus caloris ambientis, vel crebra lintheinum, non sufficienter calefactorum mutatio, vel denique balnearum neglectus usus inducit. Calidi sane balnei lotio, ut sordes cutaneas infantis copiosas abstergit, & remover, ità & fibras retis Cutanei laxando, pororum apertioni, & copiosiori transpirationi amplam occasionem suggerit, cujus intermissio & poros constipat, & ex heterogeneorum coarvatorum impetu; hujus febrili fermentationi uberrimam occasionem suggerit.

Comedonibus Origo.

§.33. Facta superius mentio vermicalotum in putulentis Variolarum pustulis, atrophiam quoque superius considerata, diducunt nos, ad considerationem Vermiculorum Capillarum infantum, quatenus hi ipsi atrophiam simul junctam semper habere solent. Proprio

Proprio nomine *Comedones*, ab adjuncta infantis Tabae, quasi nutrimentum comedendo largius absumant. it. *Crinones* à figura, quod Crinium seu Pilorum curtorum nigrotum forma foras interdum prominere per poros Cutis soleant, appellantur: Differunt à Sironibus, vermiculis minutis quasi pedicularibus in pustulis prurientibus sub cuticula manuum imprimis & pedum enatis: de quibus vid. *Sennertus l. 5. Prax. p. 1. c. 24. pag. 118. Langius l. 2. Epis. 42. Gædartin Metamorphos. p. 1. p. 126.* Sicuti & Sironum & Crinorum formæ per Microscopium consideratæ, differentes planè deprehenduntur. Sunt ergo dicti Crinones vermiculi, Capillorum spissorum seu setarum forma curturam, nudo oculo aspicienti se exhibentes, quando nempe mellis affricti dulcedine allecti in loco calido foras prorumpere nonnihil, frigoris verò ipsis inimici sensu, denuo intro repere observantur. Accuratè magis per microscopii adjumentum iidem observari possunt, sic enim Coloris cinerei, cornubus seu potius antennis binis longè prominentibus instructi, oculis rotundis grandiusculis, caudâ oblonga in fine Villosa uno nomine aspectu horridi, observari solent: prout ab amico curioso & artificioso, nempe Domino Christiano Schaffero, Sereniss. Duc. Saxon. *Mauritii* Appelle Aulico dexterrimè, non secus ac alia talia minutissima insectula, in specie Sirones, item Termites seu potius lendes caecorum, &c. Hacce sub forma accuratè, per microscopium observati & delineati fuerunt: ubi: a. quantitatem & figuram eorum exhibet, prout nudo oculo occurrere solent. b. ostendit Crinonem integrum per Microscopium accuratè observatum & ab ipso observatore dextre delineatum, c. est similis Crinosei cui sub separatione à Cuticula corporis, caudâ truncata fuit: d. itidem Crino est alius, sed majorem sub sui à cuticula separatione noxam passus &c. Occupare magis loca musculosa, imprimis dorfi, hinc scapularum, humeri, it. furarum & crurum sub cuticula assolent. Infantes imprimis teneriores, minus robustiores affligere solent. Originem iis subministrat suppressa insensibilis transpiratio, ut rectè id suspicatur *Horstius l. 4. Observat. 53. pag. 254.* quæ temperata si fuerit, minuscule acris, dulcis & pinguis, retenta diutius ad putredinem ruit, unde occultata antea, & oppressa penitus principia seminalia quæ & minimo, seu ut vocant, in atomo sensibus imperceptibili latere possunt, sui juris facta, destinationes naturales exequuntur, & in viva animalcula nascuntur. *V. Velschius Diss. de Vermic. Capill. Inf. p. 363. annexâ Tr. de Vena Medines. it. Borellus 1. Observat. 8c. & Sennertus l. 2. Prax. p. 2. c. 24. pag. 302.* Nempe in Lacte, ratione alimentorum ex quibus generatur, non secus ac in pulvere, milleformia insectulorum & vermiculorum latent semina, quæ in tenello infantis stomacho, non aded exactè alterata, facile data occasione evigilare, & in actum secundum erumpere valent: hinc & quidam Crinones hos, illis vermiculis seu ascaridibus similes asserere volunt, qui in antiquis caecis innascenti observantur. Hi ipsi Crinones animati molestiam admodum prurientem & continuè lacessentem, plus minus tamen, sub cuticula admodum sensibili excitant, indeque inquietos, ejulantes, & vigiles reddunt infantes, quibus ut ut sæpius porrigant mammas nutrices, quas etiam exhauriant, tamen inquietudine, vigiliis, ploratu confecti, minus dictum alimentum concoquere aut rite assimilare possunt, donec emacientur tandem, & ita successively in Tabem proruant: ut ob id existimem, non tam ratione nutrimenti, à vermibus exhauristi, quam ratione symptomatum ab istis indurctorum, maciem & tabem consecutivè supervenire.

§. 34. Intertrigo denique acerbo dolore excruciat ^{Intertrigo} infantes, peccante in specie Urina cujus continua ^{Urina} humectatione, & hinc Salina acrimonia, tenerrima epidermis emolliri & relaxari, & pedetentim penitus erosa separari solet, in locis præsertim inter femora & circa clunes sitis. Excoriationem istam, ulterius si processerit, læsarum partium gravis exulceratio, etiam ad mortificationem partis subinde tendens subsequitur, aliaque pathematata pro partium diversitate, subinde variantia. Præter Urinam & insensibilis transpiratio, aut sensilis transudatio, in locis impeditis, nominatim in articularum flexuris, & sub axillis modò dicti mali autor esse solet: in multis nempe sudor & Urina convenit, adeoque affectionum identitatem comitem se cum trahere solent.

CAPUT III.

Præservacionem & Curationem Morborum infantilium docet.

§. 1. **C**um tanta mala teneros circumdant infantes, ^{Vt meconium} ^{removend.} Cuperet nutritionis causa, mature iis occurrendum, periculum namque est, ne tam malè stabilitis primis sanitatis fundamentis, imposterum omnis ærumnosè trahatur ætas. Quatuor Universalioribus ut occurramus causis pro meconii purgamento, nil æquè convenit, ac Colostrum infanti propinatam, ut supra §. 10. monitum. *Alimentum namque est medicamentosum, quod Natura cum in finem generavit, ut modicè nutriendo, leviter pro infantis imbecillitate purget per aliquot dies, ut rectè asserit Spigelius tr. de format. fet. c. 13. p. 17.* Quod si fieri nequeat, sturdiosè in id incumbendum, ut pharmacis nihilominus evacuentur dictæ sordes. In hunc finem propinare solent recens natis Ol. amygdal. dulc. recens expressum c. Sacchar. albiss. quorum ope lubricatis & absteris stomacho & intestinis, copiosè impuritates, gestationis tempore collectæ, ejiciuntur, interdum & vomitu aulpicatè eliminantur, ut ut soli huic Oleo non fidendum sit, cum vel rancescendo facillimè, infanti propinatam, non leve incommodum in primis viis inferat, vel non rancidum licet, vix tamen omnia tam exactè eliminat, quin subinde aliquid sordium remaneat. Alii in usu positum habent, mell. rosat. solutiv. tantillum propinare, feliciori sane cum successu. Mihi convenientissimum semper visum, & usu compertum fuit, si pulpa passular. minor. c. ana Syrup. de cichor. c. rhabarb. mista, addito panxillo pulv. corall. rubr. præp. & Ocul. Cancror. præpar. ana, horum ʒj. vel ʒss. ad illorum ʒss. addendo, cum parvo cochleari leniter infundatur. Optatè sic rejiciuntur omnia excrementa, tam per inferiora, quam & interdum per superiora, & vitiosa meconii aliarumque sordium aciescentia, futuro lactis succu perquam nociva optime simul sic coërcetur. Denique *Syrupus de spinâ cervina f. domesticus*, est convenientissimum abstergens omnium sordium, & laxans infantum, speciatim si loco sacchari cum melle per se deurato sub insolatione, confectus fuerit, vix unquam fallens & sine ullo incommodo evacuat, imprimis cum pulv. ocul. Cancror. si subactus fuerit.

§. 2. Ut verò insensibilis promoveatur transpiratio, seu alter fons morborum infantilium, auspiciato solent mulierculæ, recens natos infantulos immergere balneo aquæ dulcis tepido, s. subcalido, non, qui alperimus & sanæ rationi pariter ac constitutioni sanæ reliquans erat Veterum Germanorum mos, *Vid. Sennertus lib. de Morb. Infant. part. 1. c. 4.* Aqu. frigide aut flumini, ut hujus medio abluantur sordes viscosæ, lanuginis instar investientes teneram epidermidem, & accedente blanda frictione ita aperiantur & magis

magis patuli reddantur, conniventes aliàs curis Pori. Non ineptum est, quod in more positum, ut saponis adjumento, removeatur hæc sordium coacervatio, & hujus alcalina lixiviali acrimonia promptius detergantur ista caseosa quasi concreta extracutanea, sicuti si reiterantur crebrius hæc balnea, postmodum ipsi Aquæ, qua abluantur, modicum lixivii addere non inconsultum videtur, ut eò melius, tam resolvantur & detergantur dictæ sordes, quam hujus alcalini Salis beneficio, præcaveantur maturè cutanæ infantum efflorescentiæ, seu quas jam enatas, optime tollunt talia alcalia, ut infra movebitur. Reiteranda autem sæpius est hæc balneatio, quoties sanitatis infantis, & in specie Virium permittit ratio, idque in prima septimana quotidie, reliquis alternis aut tertiis diebus, donec exactè purificatus, glaber, mollis, rubicundus & ubique nitidus appareat cœtus. Non rarum est, flavedine quodammodò crocea, adeoque Ictericæ decoloratione tinctos in lucem prodire infantes, quæ extraordinaria Tinctura vix melius dictis Balneis detergi penitus, & deleri poterit, quibus ab aliis simul succurri solet, gr. j. croci optime triti in lacte nutritis vel alio conveniente liquore exhibitæ, & aliquoties in die propinati, quo ipso dicta cutis defœdatio promptius extingui poterit.

§. 3. Lactis denique & Lactationis perniciofa erant, ex iis, quæ supra §. 7. c. 10. II. 13. 14. 15. recensita fuerunt, facillimè quivis corrigere valet. Ad hoc verò semper habeatur respectus, ut omnis ejus vitiosa aciescentia, hincque grumosa coagulatio, seu familiarissima vitia, quantum possibile præcaveatur. Commendatissimum ob id nutriti sit *anis* & hinc *faniculi* usus, sive semina eorum post singulos partus comedantur, sive posterioris saltem radix, herbaque, quacunque ratione usurpetur: præter lactis enim ubertatem, etiam saluberrimam vim ipsi simul conciliant, aromatica volat. oleosa natura, & aciescentiam ejus præmaturam & coagulationem optime prohibent, quin & tormina & flatus infantis feliciter tollunt. Caveat simul sedulo nutritrix, ne aquæ frigida diutius ac crebrius manus immergat, & statim ab hoc lac infanti infundat, nec enim infans tantum, sed & ipsa nutritrix ventris torminibus ex tali occasione sæpius observatur corripit. Quod si inopinato terrore concussa, vel ira percita nutritrix, lactis graviolem alterationem metuat, postquam lac ex uberibus prius emulserit, assumpto spermatis Ceti ʒss. ad ʒj. cum Antimon. diaphor. gr. XV. ad ʒj. in haustu cerevisiæ calidæ, ad blandum sudorem se componat, quo omnis lactis corruptela sic emendetur: vel recipiat, in tumore, dolore & duritie superveniente, & ita inflammationis metu, C. C. f. Ign. ʒj. Antimon. diaphor. ʒss. Sal. vol. viperar. aut C. C. gr. viij. M. aut C. C. f. Ign. ʒss. Sal. card. benedict. ʒss. ad gr. XV. capiat in Aqu. flor. sambuc. & pro sudorifero resolvente assumat: vel horum loco spiritum Sal. Ammoniaci à ʒss. ad ʒj. in Aqu. card. bened. hauriat, & sudorem plus minus largum expectet: Imponendo simul mammæ, in leviori quidem affectu, Emplastrum de spermate Ceti *Myns*. in graviore vero inducendo mammæ emplastrum de galbano croatum *Mynsicht* cum *anagummi ammoniac. in Acet. destillat. sol. invicem liquefactis* & linteo denso inductis confectum, quam calidè perferre potest: utroque in casu desuper sacculum interpassatum ex oryza confectum præ calefactum imponat desuper, ut per sudorifera ista alcalina, dissolutum lac, horum adjumento promoveatur in motum, & stagnatio ejus ac grumescencia ita corrigantur mature.

§. 4. Pulsis denique post Lactis curam, restat correctio, quæ in hoc consistit, ut omnia farina, loco ejus panis triticeus, vel ut vocant simillagineus nonnihil exsiccatas vel induratus minutim tritus, cum lacte vel cum Aqu. in pulvis coquatur consistentiam mollem, tantillo feminis anisi pulverisato addito. Expe-

Part II.

rientia me hæcenus docuit optimè conducere tenellis tale pulmentum, ubertimque eosdem nutrire. Fermentatus enim panis, adeoque facillè resolvable, promptiusque in stomacho digestibilis, quidni crudæ farinacæ pastæ præferendus erit? Pauciores flatus inde elevabuntur, & liquidior mucus post ejus usum restabit, faciliusque longè qui abstergi queat, quam è communi pulvere fieri solet. Quibus hæcenus dictis rite observatis, nullum dubium, quin infantes vitam sanam sint conservaturi diutius.

§. 5. Sed quam facile hæc imperantur, quæ tantum non impossibilia sunt, ut observentur, idque tam à matre, quam à nutrice. Si recoletur superius, cap. 2. dicta, non poterit tam rigorosum regimen institui, quin tandem succus acidus copiosior vel patior, acidior vel temperior, viscidior vel serosior colligatur interdum, unde morbi infantiles plerique successive propullant. In genere ergo pro horum Cura remedia talia conveniunt, quæ acidum destruerent, viscidum incidere, seu attenuare, utrumque pro ratione occasionis evacuat valent. Adeoque mox à nativitate propinanda sunt, & subinde repetenda remedia temperata, his indicationibus satisfactientia. Quæ inter facile patet nil æque præstare, quam Salia vol. in specie oleosa, quæ optime acidum corrigunt, & cum eo Salsum tertium blandum componunt, diureticum pariter & diaphoreticum, prætereaque penetrando potentissime, attenuant, & resolvunt quacunque obvias visciditates. Unde spiritus Sal. Ammoniaci, imprimis cum aromaticis destillatus, sicque factus oleosus, item spiritus Sal. Ammoniac. anis. aut caryophyllatus, & quem mille encomiis extollo pro curandis infantibus, liquor C. C. succinatus, à B. D. *Michaëlis* primitus in usum vocatus, & hæcenus mille experimentis, multis in casibus adulatorum pariter ac juniorum utriusque sexus comprobatus, pro infantibus curandis sunt optimi. Paratur modo laudatus liquor, ex spiritu C. C. probe rectificato & ab oleo empyreumatico deurato, qui affunditur Sal. vol. C. C. & Sal. vol. succini (ab omni oleositate empyreumatica crebrioribus c. Aqu. & Spir. Vin. solutionibus & inde Sublimationibus purificato) ana. q. s. ut imbibat & solvat intime dicta Salia, quæ mixtura utur effervescat primitus, cum succini Sal. vol. acidum suavissimum, admodumque delicatum conjunctum habeat, brevi tamen amice coëunt, & digestionem debita cohabitatione reiterata liquorem hunc commendatissimum constituunt. Nec est, quod generosa nimis, nimisque graduata pures Salia vol. pro infantibus, nam circumspicere usus, in Lacte nutritis, vel in Aqu. & syrupo menthæ, fœnicul. &c. Et limitata ad guttulas salium dosis, tenellis pariter ac paulo robustioribus infantibus eadem optime accommodare novit Miratus sum sæpius, à quibusdam vel præconceptis opinionibus excæcatis vel experientia debita destitutis medicis, cum pavore quasi audiri Salsum vol. mentionem, speciatim pro infantum cura, cum tamen sub legitimo & circumspicuo usu, Deorum manus eadem vocandi existimem. Volatilibus hisce alcalibus, & fixa per spiritum Vini temperata in solutionibus tinctas etiam subjungenda erunt, imprimis Tinctura Tartari, & Tinctura scoriarum Reguli Antimonij.

§. 6. Præter salia hæc volatililia, actiora vel aromatica, etiam alia subiecta aromatica oleosa, suo Sale vol. non destituta in genere infantibus ægris fructuosa sunt: quæ inter *anisum* & ejus semen mire convenit, quod ad ʒj. pulv. recens quoque pro levi evacuant commendat *Hæurnius method. ad Prax. lib. 2. c. 26.* Juxta hæc *Castoreum* benedicta etiam est medicina, temperans mire acidum austerum, & convulsivos spasmos quoscunque, torminosaque inde pathematata optime sistens. Quibus merito annumeratur *myrrha*, omnem corruptivum acorem tollens, & balsamica vi, quamcunque corruptionem putredinem

In Cura morborum Inf. Salia vol. prima cura obtinent.

Deinde omnia marta vel oleosa.

nalem inhibens, indeque ad Vitam Longam ab *Helmontio* commendata, *Tr. Arcan. Paracels. pag. 626.* *Paracelsus* ipse in *Confil. Sterzingensibus* commun. ceu optimum peffis praeservans, myrrham junioribus & infantibus commendat. Tinct. ergo salutis *B. D. Langii*, ex myrrhâ cum Spiritu Vini Tartarifato extracta, loco cujus & Spiritus Sal. Ammoniaci cum Spiritu Vini paratus pro menstruo capi potest, salutare erit pueris remedium, corrigens acidum, & resolvens viscidum. Facit huc etiam elixir proprietatis absque acido paratum per alcalia, vel fixa, Sal Tartari, vel vol. cum Spiritu Sal. Ammoniaci, hoc ipsum enim iis, qui adhuc lactis gaudent nutrimento misicè conducit, sicut post ab lactationem, ad quod cum acido conducto modo vulgè conficitur, tutò concedi potest. Hicce denique suo modo Theriacam & Mithridatium annuero, quorum non est, ut vel caliditatem vel narcosin opiatam pertimescas, modò à gr. dimid. ad gr. j. vel ij. pro ratione ætatis propines, quæ & acida vitiosa temperent, & inde illatas noxas dolorosas blando sopore fallant.

*Quomodo fit
et paulò
terrestriora.*

§.7. Hisce acida corrigentibus vol. partim Salinis, partim oleosis, ad jungenda simul erunt denique concreta quasi terrea, & fixiora paulò, acidum, quod talia rodit, in se absorbentia, qualia sunt ocul. Cancror. & (hic vix nobilioris usus) margaritæ præparata, Coralia, C. C. tam communi modo, quam Philosophicè ut vocant utuntur, ut & *Ebur*, simili modo tractatum, *lap. bezoar animalis*, in genere omnes animalium partes ossæ, imprimis marinarum seu aquatilium, & dentes, quo & *Vnicornu* animale pertinet, item *dens Hippopotami* & similia, ex quibus etiam pulvis marchionis compositus esse solet ad Tormina & Epilepsiam infantum Mulierculis decantatissimus: loco cujus feliciter usurpari potest sequens: *Recip. Ocul. Cancror. præp. ʒʒ. C. C. f. Ign. ʒ. j. Corall. rubr. præp. ʒʒ. myrrhæ, el. gr. v. j. vel ix. Theriac. gr. iv. olei d. anisi gutt. v. j. M. fiat pulv. pro puero tum affectibus quamplurimis convenientissimus, qui si acutur aliquot granis Sal vol. C. C. vel cranii hum. vel viperar. erit usus ejus longè salubrior, magisque præsentaneus.*

*Quomodo
purgandi
infantes.*

§.8. Temperatus ita partim, partim resolutus succus acidus, necesse interdum est, ut eliminetur foras idque per alvum imprimis obstetricante naturæ defectibus arte. Optatam opem hic ferunt Clysmata, cum Sal. Tartar. similivè lixiviali acuata, quæ mucum in crassioribus intestinis resolvunt, optimeque educunt, & stimulo reliquis intestinulis ita injecto, cætero mucò descendenti vias patentiores reddunt. Parentur saltem ex decocto fl. chamomill. ʒj. ad ʒij. ad ʒij. pro ratione ætatis, addendo mell. rutac. ʒʒ. Sal Tartar. ʒʒ. ad ʒj. ol. d. anisi. gutt. iij. vel iv. quæ injecta feliciter operantur: vel loco talium Enematum ex lacte dulci cum therebinthina in Vitell. ovi dissolut. mista clysmata sunt admodum egregia, idque ubi dolorosa abdominis simul urgent symptomata: quin & fortius per clysmata ubi stimulanda alvus, & detergendus mucus, non raro vitreus, etiam talibus ex simplicibus vegetabilibus decocto paratis, pro fortiori acumine addendus est Syrupus emeticus à ʒj. ad ʒij. pro ætatis ratione, aut etiam infusum quoddam Antimoniale, nomine Aquæ benedictæ aliàs cognitum: qualia pertinacioribus in malis, epilepsiam etiam jam minitantibus, quæ ferè semper in infantibus vomitum obtinet in abdomine, convenientissima. Quod si necessitas incumbat, ex lacte farinaque congestum mucum ex superioribus locis potentius eliminare, præter ea, quæ supra §. 1. hujus cap. laudavimus, (quæ inter Syrupus de spina Cervica vel solum, vel cum Syrupus de fumar. mistus, & subinde exhibitus, omnibus palinam præcipit) imprimis jalapæ pulvis, cum triplo C. C. usque l. f. Ign. mistus & ad gr. 2. l. 3. & plura, ætatis habita ratione propinatus, elegans est laxans, ordinatum à *Ludovico in accurat. Pharmac. diff. 1. p. 191.* non minus quam

dimidia vel unica pilula aloëtica ab eodem c. l. præscripta. Habitioribus paulò eadem mutata saltem dosi conveniunt, non minus, quam aliquot gran. Mercurii dulcis, in specie ubi ab lactati fuerint, qui & mucum resolvit, & præterea quoque verminationi resistit. *Manna quoque Calabrina* purior, pulci addita, & tenellis propinata quantitate plus minus, aucta, ʒj. ad ʒʒ. pro scopi vel ætatis ratione, suaviter & blandè eosdem laxare solet. Singulare aliàs pro referenda alvo infantum quid obtinet Muscerda, non nisi superflue delicatis horrida, cujus minutarum Pilular. no. j. vel ij. aut iij. pulv. & cum lacte vel pulve potius exhibitæ ad imitationem *Rolandii Thessaur. l. 3. p. 220.* vel earum 8. aut 10. in lacte macerata & per linteum leniter expressæ ac propinata, egregie laxant infantes. Non me latet, esse qui scammonii usum reliquis præferunt, & ejus aliquot granula in emulsione formam redacta, admodum commendari, vel si ejus gr. j. aut ij. Syrupus de cichorio addantur. Sed h. c. vix, præterquam in ab lactatis & robustioribus locum habent: horreo esulinam vel tithymalinam scammonii virulentiam, adultis & robustis gravem, & subinde nocivam, tantò minus infantibus tolerabilem. Novi etiam per nutrices quosdam purgare velle infantes, quo pertinet aliquo modo, quando Papillis pulv. quidam laxativus inspergitur, de quo *Paracelsus Pent. 5. obs. 10.* sed propter summam incertitudinem doleo, quæ in tali casu ad factum certò determinari nequit, adeoque ob metum, ne plus debito purgentur tenelli, minus tutum negotium existimo. *Vid. Bartholinus 2. hist. anat. 93.* Vomitus si in pusionibus interdum, in specie in asthmatis aut graviore suffocationis metu provocandus sit, vel per radic. ireos florentinæ, ad gr. aliquot, vel parum *Syrupi Antimonialis emeticæ*, in f. qu. Aqu. menth. aut fœnicul. dissoluti, etiam infantibus tutissimi, idque repetitis potius vicibus, idque tutius, quam semel pro unâ dosi, idque periculosius propinati, sufficit, suadente hoc itidem experto *Ludovico. c. l. pag. 197.* Nam Fancium irritatio cum pennâ oleo inuncta, molestior est, minusque, efficax Vomitorium.

§.9. Hisce in genere ita prælibatis, facillimè patet, specialium morborum infantiliu curatio: quam & ipsam ne aliquid deesse videatur, levi calamo perstringam. Tormina ergo quod attinet, cum flatibus, aut viridibus porraceisque aliisque dejectionibus p. n. conjuncta, non crebrò nimis præbenda est mamma, interea verò cum lacte potius pulv. Corallor. & ocul. Cancror. præp. addita semper anaticâ portione pulveris seminis anisi, aut loco talium pulv. marchionis, aut qui præsentaneus magis est auxilij, supra §. 7. præscriptus pulvis, infundendus. Vel istis acidum absorbentibus, castorei parum addendum, & quacunquè ratione fieri potest, propinandum. Theriacæ etiam vel mithridatij pisi vel minoris vel majoris quantitas, sub vesperam exhibita, blandam quietem sopiendo tormina præstat. Sin pertinacius malum fuerit, nec talibus crebrius repetitis quiescat, ita ut jam vel Epilepsia metuenda, supra dicti §. 5. spiritus & liquores Salini vol. sacra, erunt anchora: vel fiat mixtura, *Recip. Syrup. de spin. Cervin. ʒʒ. Spiritus Sal Ammoniac anisi. ʒʒ. ocul. Cancror. præp. ʒʒ. ad ʒʒ. M. diluantur cum pauca Aqu. fœniculi, & ita cochlearim propinentur.* Aurum fulminans magnè hoc in casu observatur efficaciz, ut non immeritò à quibusdam insigniter extollatur, contra tormina Infantum, & pertinacem nimis alvi obstructionem, etiam imminentem exinde Epilepsiam: datur infanti aliquot dierum, aut etiam unius septimanæ, gr. j. cum gr. iij. Nitri deputari vel Antimoniaci, datur etiam solum, absque addito, in iis, qui jam sunt aliquot septimanarum ad gr. ij. vel iij. propinatur in lacte, vel quod melius in vehiculo Aquæ destillatæ idoneo, & præter alios affectus, quos aliquoties admiratus fui, tormina sistit, horridas dejectiones

*Quomodo
infantes cu
randi.*

Tormina.

dejectiones alvi promovendo, & insultus epilepticos sopit. Varietas observatur in ejus operatione, nunc citius, nunc tardius operatur, debilius itidem, aut vehementius, prout uti suspicor plus minus in Ventriculo infantis à grumo lactis, vel mucò pituitoso irretitur, & quasi inviscatur. Supperias hisce simul ferant inunctiones externæ, ex oleis destillatis cumini, carvi, anisi, fœniculi, chamomill. cortic. aurant. &c. Oleo chamomill. per infus. ceu corpore, aut oleo nucist. express. aut ol. stomachal. Craton. exceptis, ne illorum destillatorum acrimonia dolorem ex excoriatione inferat, & circa umbilicum inunctis. Quod si tenaciter mucus ditorum malorum fuerit autor, exterius specialius unguentum conducet, ex gumm. ammoniac. in Acet. Destillat. sol. ʒij. therebinth. aloës a. ʒj. sevi Cervini & butyri non saliti q. s. pro consistentia debita, ulterius quories illiniri debet oleo d. anisi, irrorandum, & ita dictis locis umbilicalibus applicandum, quoties opus fuerit, aliquali portione fellis tauri acuendum. Cum vero pathemata hæc insigniter exasperari soleant, alvus si clausa fuerit, ob id studiosissimè proficiuus clysmatum supra laudatorum usus observandus erit: attendendo sedulo, magisne acrimonia acida, an visciditas causæ peccantis urgeat, ut ita delectus aliquis instituat. Speciatim tenuia & liquida, laticis cujusdam instar plus minus flavedine tincta, utur acerrima, & præter gravia infantum tormina, etiam excoriationem podicis subinde inferentia observantur, excreta, in quo casu, Clysmate simplici ex Lactè bubulo cum pauco saccharo imprægnato, injecto, & dicta acrimonia temperari, & quæ imminet intestinorum crassiorum gravis læsio ac excoriatio tuto præcavere potest. Recensita hæc tenus & ipsa, non absque felici successu, in inflatione hypochondriorum, aut tympanitica quoque abdominis distensione in usum revocari possunt, anisi præ reliquis proficiuus est usus, siye ejus pulvis cum dimidio Corall. præpar. crebrius infanti propinetur, siye eleo-saccharum anisatum, aut spiritus Sal. Ammoniaci anisi, sedulo ingerantur, & extra quoque oleum destill. cumini, anisi, cum oleo chamomill. vulg. calidè hypochondriis illinantur.

§.10. Quod si Vomitus turbet infantes, isque peffentiam ut vocant fuerit, sinendus est, donec vitiosus mucus, aut acris latex evacuatus fuerit, & cum moderato lactis usu interius pulv. ex nucè moschar. corall. & caryophyll. paucis propinandus, & subinde repetendus, vel temperator cinamomi Aqu. spirituosâ infundenda, Theriacæ etiam externus pariter ac internus usus in minuta dosi non negligendus, idque etiam si per consensum fuerit: quod si ab lactati fuerint infantes, non immeritò decoctum caryophyll. ʒʒ. & mastiches, ʒij. in Vino commendat *Joel. Prax. l. 9. f. 4. membr. 3. p. 344.* Externe frustulum panis Vino malvatico ebrium stomacho imponendum: vel aliquot gutt. ol. destill. macis, ol. nucist. express. exceptis, stomachal. regio inungenda. Quod si variegata, multiformia, Vomitu rejiciantur recrementa, cum talia non absque perverso regurgitationis motu ex superioribus intestinis in Ventriculum, eveniant, clysmatum modò laudatus usus non negligendus, perversum intestinorum peristalticum motum irritando inferiora versus corrigens, & ita Vomitus Violentiam cohibens. Sed ut supra monui, non est citò nimis cohibendus vomitus, imprimis quando nausea urget, aut stertor anhelando auditur, quin potius in tussi ex stomacho, præ cæteris tussis speciebus furibunda, difficilliquè respiratioe & asthmatico affectu, studiose, nisi sponte superveniat Vomitus, provocandus erit, præterens namque levamen affert. Pro reliquis a. materiæ acidæ mucilaginosæ resolvendis, Syrupus de nicotiana legitimè paratus, ut & de Erythimo optimè cum Aqu. hyssopi vel menthæ propinati conferunt, non minus, quam raphani succus recens

Pars II.

cum saccharo depurato temperatus, ingratus licet, efficacissimus tamen est: in cujus locum, mitior quidem non minus tamen potens, liquor sacchari ex raphano in taleolas inciso, saccharoque largiter insperso defluens, commodè substituitur. Quod si non ex stomacho, sed pectore a. larynge potius affecta & à lymphâ acriori, vel aère inclementiore irritata, tussis contumax sicca, sæpius nocturna oriatur, sperma ecti, quacunquè ratione commodissimè in jusculo vel cerevisia a. lacte probè calido propinandum erit, spiritus quoque Sal. Ammoniaci anisatus, insigni hic meritis extollendus encomio, etiam ubi dentitio difficilior talem tussim, quod interdum contingit, excitaverit, quo in casu vomitorium interdum præmittendum erit: sed præ cæteris Liquor: C. C. succinatus, supra pluribus laudatus, in affectibus infantum Catarrhalibus quibuscumque primum meretur locum. Nec contemnendum hic est euporiston muliercularum, ex *Cræonis, trium Imperatorum Archiatri*, experientia ipsis compertum, nempe jusculum decoctionis raporum c. saccharo sedulo infantibus porrectum. Adultioribus paulò, decoctum rad. helenii c. uvis corinthiacis in Vino pauco addito saccharo confert, non minus quam loch de passulis cum mucilage seminis lini a. cydoniorum permixtum est blandum temperans. Externè in tali tussi sicca inunctio plantarum pedis vesperina cum pinguedine lucii piscis est proficiua. Quod si verò singultus ex quacunquè causa adfuerit, isque paulo pertinacior sit, vomitus imprimis conducit, evellendo acres acidas fordes, stomacho in specie sic dicto adherentes, propinando postmodum pulv. Joelis in omni singultu ab eodem æstimatum, ex C. C. usque & Corall. præp. an. mistis conflatum, gutt. j. l. alteram Ol. d. cinamomi a. anisi addendo, nec omittendo proficiuum Theriacæ usum, aut quod sæpius jam laudavimus, nostras aroma, anisum nempe, singultui etiam adultorum appropriatum, exterò pariter ac interno usu, non minus, quam polychrestum Castoreum.

§.11. Vermium otiosa proles, mille incommoda inferens, feliciter vix exturbabitur, quam Mercurialibus per os exhibitis, infusus tunc simul clysmatibus ex lactis vaccini vel muliebris ʒij. ad ʒij. additâ sacchari f. q. ut illorum hostili impetu, in fugam versi lumbrici, hujus dulcedine allecti, melius decipi queant. Usurpantur Mercurialia vel in forma Aquæ ut vocant, Hermetice, s. quam Mercurius vivus in eadem bulliendo suo contagio infecerit, vel in forma pulveris, si nempe Mercurium vivum cum certo quodam succo ut inquit *Schradervus Pharmac. l. 3. cap. 5. pag. 398.* id est, cum saccharo continuata tritura in pulverem redactum propinaveris in cochleari ligneo, loco cujus & in ab lactatis Mercurius dulcis cum conserva fl. persicorum, l. cum saccharo in rotulas redactus commodè usurpatur. Quod si quis horreat ad Mercurii nomen, is gentianæ pulverem cum C. C. f. Igne & tantillâ myrrhæ, jurato lumbricorum hoste (vel quæ præsentaneam magis fert opem, Tinctura salutis) exhibere poterit, vel saltem spiritum & Sal vol. C. C. adeoque & polychrestum liquorem C. C. succinatum. Applicare potest, præterea unguentum ex aloë hepatica, c. felle tauri subacta, & cum Ol. colocynthid. acuata, regioni umbilicali, cum portione vesiculæ suillæ, sic namque facillè invisibili hospites eliminabuntur.

§.12. Quod si denegatus alimenti transitus atrophiam inferat, laudata sæpius volatilia, & alimenti depravationem ejusque visciditatem corrigent, & forti penetratione referabunt obstructos antea meatus, præmissis & interdum iterato subinde blando laxativo, quæ ob id lactationis tempore subinde iteranda erunt, sicut post ab lactationem liquor Tartari à *Barbette in Prax. l. 3. c. 2. Observo. 3.* commendatus erit proficiuus, ut & Tartarus Vitriolatus Tacheniano

Q. ij. more

more paratus, ut & arcanum duplicatum *Mynsichti*, & Tinctura Vitrioli Martis Tartarifata, erunt utilissima. Externe ad resolvendam spiffiorem mucilaginem, linimenta ex gumm. ammon. supra §.9. laudata, it. quæ sunt ex Ungu. Martiato, altheæ composito, Ol. Philof. felle tauri, &c. Erunt proficua, quorum formulæ, vid. in *Sylviæ Prax. l. 1. cap. 14. p. 167.* & *Barbette c. l. it. anat. Prax. l. 1. c. 14.* Ceu præsentiffimum, sæpeque probatum remedium ab *Hæfero Herc. Med. p. 349.* commendatur Pulmentum illud, quod Vertex ferreus rotæ molaris, inter movendum colligit, extra illitum: cum hisce conferantur *Miscell. Acad. Nat. Cur. anno 2. obs. 152.* & speciatim anno 3. obs. 270.

§. 12. Quod si Curæne ex vitata nutritione subinde etiam neglecta balneatione efflorescant Vitia, in achores, Tineam & crustam Lacteam, &c. Interne alcalinis Volatilibus sæpe laudatis, in specie viperinis insistentium, tantillum Liquoris C. C. succin. sunt, ut Sal vol. viper. Pulverisve cujusdam Viperini propinando, vel Tincturam Antimonii supra laudatam crebrius guttatim exhibendo, vel C. C. f. Ign. aut Antimonium diaph. aut Ocul. Cancror. pauca myrrha iteratis vicibus usurpando. Externe Mercurialia, quibus hoc in passu subinde abutuntur, vitentur, cum Epileptica in tenellis adeo subjectis inducant symptomata, *Timæo teste Respon. 43. pag. 106.* nec lotiones pro curanda tinea ex Nicotiana instituendæ, pulverisve ejus insersiones, ebrietatem enim turbulentam, anxietates præcordiorum c. lithomyiis Vomitus, & copiosos secessus supervenisse talibus observatum est, à *Celeb. Boyle Vsf. fulness. of. Experim. Philos. pag. 211.* & à *Febrio tr. d'absinth. pag. 90.* Potius Pustulæ linimentis saturninis aut Sulphureis acidum absorbentibus aut temperantibus blandè inungantur, quib. si add. Sal. Tartari modicum, exoptatus habebitur successus v. g. pulv. f. Sulphur. excipiatur ugo, de ceruss. camphor. vel diapomph. c. f. q. Ol. nicotian. vulgar. addendo Sal. Tart. plus minus, prout acrius vel mitius postulamus linimentum, quo ipso illitæ pustulæ optimè exarescent & curabuntur, facit hæc etiam unguent. expertum *Pannaroll. Vent. 5. Obs. 31.* ex Sulph. axungia (porcina) & succo limonum, quo illitus locus tinea defœdatus aliquoties, & postmodum decocto malvarum ablutus, optimè restituitur. Vulgaria fuginus meritò Unguenta, & Linimenta, ubi simplicia cera, Oleis, therebinth. pinguedinibus, resinis similibusve permixta, & partim saturata, partim obruta & subacta, nullam operandi vim exferere valent, nisi quod reddant. Meritò autem duplex harum in Cure efflorescentiarum status, duplicem medendi rationem Medico insinuat. Interdum enim pustulæ hæc, ex acriori acido in manantia jam degeneraverint ulcuscula, acrem plus minus, tenuemque saniem jugiter plorantia, quibus leviter linteo, vel spongiola, Aqu. spermatis ranarum turgida absterfis, inspergantur pulveres acidæ absorbentes, viscida modicè resolventes, & ita ut vocant exsicantes, & detergentes, qualia componuntur ex Creta, Lactè Lunæ, Succino C. C. usto cerussa, tutia, myrrha, f. Sulph. & similibus, præ cæteris crocus Martis ex ejus Vitriolo per lixivium Sal. Tart. præcipitatus & probè edulcoratus, ex nodulo leniter inspersus, mirabilis existit, cui tantillum Sal. Tart. cosmetici summi, quantum nempè sine doloris sensu perferri potest, imprimis si contumacioris fuerint, aut subinde repullularint defœdationes dictæ, consulto permiscetur. His namque absorpto acido, & deterio viscido, sponte successive coibunt ulcuscula, idque citra ullum recidivæ metum. Sic enim v. g. Lactumina, faciei si offuscant nitorem, pustulis in specie manantibus inspergendum est: *3. pulv. Lap. calam. ʒj. fl. Sulph. ʒij. cerussa. ʒ. f. Sal. Tart. gr. xij. vel xv. M. f. pulv. subtiliss. inspergendus. Quod si verò mitius in dictis ulcusculis peccaverit acidum, idque jam sub*

sua Salsedine temperata cum purulentia viscida coaverit, in tenaces & subinde spissas crustas, sufficiant simpliciter alcalia fixa crustas emollientia, & acidum vitiosum in radice penitus destruentia, quem in finem vel lixivio vulgari blande humectentur, subinde dictæ: pustulæ, vel oleo Tart. per deliquium eadem blande: quasi illinantur, vel ex dicto oleo per deliquium cum oleo expresso amygdal. dulc. fiat subtilis litus, dicto modo applicandus; Quod si grandiores tumores glandularum circa capitis protuberent confinia, applicandum est pro eorum dissolutione Empl. de melilot. malax. c. ol. Philosoph. vel fiat composit. ex eodem cum Emplastr. de galbano Crocato, *Myns. & ita imponantur, & aliquandiu relinquendo. Quæcunque autem modo recensita externa, non nisi præmissis internis, & fomitem morbosum tantum in primis viis, speciatim in stomacho, quam in latice lymphæ corrigentibus & delentibus in usum vocanda sunt, ne pallietur morbus externus, & gravior internus inducatur affectus.*

§. 13. Variolæ vel morbilli si affligant infantes, expulsiorem earum, seu acidi viscidii peccantis ex lymphæ & sanguine separationem, indeque natæ febrilis effervescentia mitigationem promovent optime semina ista expulsiiva dicta, napi videlic. card. bened. aquileg. nasturt. &c. Cum addita myrrha pauca, c. Aqu. sambuc. & scabios. in emulsionis formam, ad imitationem *Zwelferi Phar. reg. p. 209.* redacta, quæ infantibus perquam salutariter portigitur. De cætero & Antimon. diaphor. tam vulgare, quam quod magis appropriatum hic creditur, ex Mercurio Vitæ paratum, additis granis aliquot myrrhæ, item castorei consulto in Aqu. vel vehiculo appropriato iisdem, reiteratis vicibus exhibetur, non secus ac C. C. f. Ign. simili modo salubriter convenit. Myrrhæ nunquam in Variolis aut morbillis negligendus usus, tot experimentis jam confirmatus, unde & essentia myrrhæ seu salutis supra laudata, comprobata hic est efficacæ, uti & essentia castorei, tam simplex, quam quæ magis est composita ex castoreo & asa fœtida, cum spiritu vini tartarifato parata, ceu præservativa pariter ac curativa suo modo Variolarum ab aliis est commendatissima. Dictis usibus (nisi superflue delicati in remedium selectu esse velimus) similiter infusus stercoris equini in potu ordinario mirè conducit, stercoris tamen ovilli usus, huic adhuc præferendus est in Variolis, sicut in Morbillis Caprillum eminet. Promotâ sic pustularum eruptione & corporis fervore tepescente, id quod deest ad maturationem earundem, pulv. ocul. Cancror. c. myrrhæ crebrius reiteratus absolvit. Quod si gravior acrimonia, sub eruptione horum ex anthematum, Epileptica intulerit symptomata, in tenerioribus spiritus C. C. Succin. aut Sal. vol. Cran. hum. par sibi vix inveniet remedium, sicut robustioribus paulo Cinnab. Antimonii & super ejus basin constructum specificum Cephalicum, optimè confert, imprimis c. dictis Volat. sociatum. Nutrix interea in potu quotidiano diligenter gelatinam C. C. dissolvat & hauriat.

§. 14. Aphtharum molestiæ, quæ ut plurimum lactationem infantum impediunt, ut removeantur, egregiè confert raparum in Ign. coctarum, succus expressus, cui tantillum sacchari vel mellis additum fuerit, quo eluatur & abstergatur frequentius os eorum: vel quod aliis perplacet, raparum supra igne, tecto vase, sine Ign. affatarum succus expressus, etiam sine saccharo optimus, dicto modo illitus. Aut horum loco Aqu. extinctionis chalybis, in quo salvia & parum mellis bullierint modicè commode pro eluendo ore administratur. Decoctum quoque veronica cum melle in Aqu. simplicis factum, pro ore eluendo, est usu frequenti compertissimum. Quod si maligniora, aut etiam serpentina oris fuerint ulcera, idque in ablactandis imprimis, nam lactentium nutri

mentum lacteum pro medecina ex parte inservire potest, instar omnium sit linimentum ex melle c. tantillo spiritus vitrioli, vel quod magis placet, cum spiritu salis imprægnato subinde ori illitum.

§. 15. Epilepticos tandem insultus eorumque prodromos: somnum turbantes pavores, ut curemus, nobile est remedium sulphur. antimonij, ex hujus scoriis ultimâ vice certo modo præcipitatum, gr. j. & in robustioribus paulo gr. ʒb. dof. Epilepticos insultus tam imminentes quam præsentis sitens: simulque mineram morbi, si quæ reperitur in primis viis, auspiciat vomitu exurbans, quibus locis repurgatis, etiam repetitis vicibus, sine tali effectu tuto propinari potest, blandâ quiete & diaphoresi, novercam hanc potius quam matrem puerorum sopiens. Interim non rejiciendum puto, communia euporista, qualia sunt pulvis marchionis, rasur. cran. human. Unicornij marin. & hippopotam. vel Unicornu fossile, bezoar. lap. &c. omnia enim hæc acidum nervos infestans absorbent, & ita malum, non mediocriter levant, interdum planè tollunt. Quibusdam præterea ceu inter secretiora ad Epilepsiam Infantum remedia asseratur pulvis iste citrinus, seu farina musco terrestri clavato, h. e. lycopodio insidens sulphureæ profapiz, adeoque facile flammam concipiens, & instar pyrij pulveris crepitum edens, qui ad ʒb. ceu summum Epilepticum puerile commendatur, cui tamen adhuc præferendam existimo similem sulphuream farinam in julis Coryli pro vere reperibilem: cum Coryli lignum mirabile istud heraclinum oleum, singulare antiepilepticum Rulandi fundat, ritè destillatum, sicut & viscus Corylinus, nobile euporista ad Epilepsias esse solet. Sed ubi talia non suffecerint, omnibus præferendus est, liquor C. C. succinatus crebriori experientia ad puerciles affectus epilepticos comprobatus, ex quacunque causa originem traxerint, etiam si difficultas easdem excitaverit, suo tamen optimè officio satisfacit. Externe abdomini cordisque, ut vocant, serobiculo inungendum est balsamum succini, ceu optimum euporiston.

§. 16. Dentitionis laboriosum, & tenellis ob symptomatum gravissimorum syndromen subinde mortiferum negotium ut promoveatur, & doloribus lenientis & symptomatis supervenientibus mitigandis, omnis opera impendenda erit. Dolor ergo ut leniatur, & gingivæ minus sensiles, simulque molliores reddantur, eadem crebrius succo Cancr. fluviatilium contus. c. aqu. fl. cyani extracto illinendæ, aut balsamo puerorum dentientium à *J. D. Hoffio* in dispens. p. 567. descripto, eadem inungendæ: rad. altheæ frutulum recens, vel aridum in aqu. malvæ maceratum, sæpius masticandum infanti præbeat, ut hujus mucilage à saliva sub masticatione extracta, emolliantur gingivæ melius, cujus loco non ineptæ alij frutulum cotij lardi recentis, substituunt. Sanguis ex crista galli parum incisa recens collectus, & gingivis illitus, ad dentium eruptionem promovendam impensè quibusdam laudatur. Non secus ac leporinum cerebrum coctum, & melle permixtum, ceu unum ex potentissimis remediis, simili modo applicatum. Aliis irritis, si protuberantia gingivarum, & superior ejus candidior reddita oris, dentis jam proximè absconditi signum exhibeant, scalpello eas incidit *Parvus l. 23. c. 67.* quod ceu tutum sibi que compertum & summe proficuum commendat *Borellus l. 1. obs. 97.* Extra maxillæ & regioni temporum loci dolentis, pro spasmo doloroso dictorum locorum leniendo, illinatur medulla crurum Vituli, oleum amygdal. dulc. chamomill. ungu. d. altheæ: mucilag. rad. altheæ, aut psyllij, Theriaca &c. Ut verò reliqua interea mitigentur supervenientia symptomata, qualia primario sunt febris & convulsionem, optimum fuerit, si alvus quantum possibile servetur probè fluida, nam

quibus, cum dentes erumpunt, alvus crebro demittitur minus convulsione tentantur, inquit *Hippocr. de dentit. Lib. hinc* vel sponte alvus fluidior servetur talis, vel eadem clysmatis, similibusque remediis laxior reddatur, conf. *Hæfer. Herc. med. p. 355.* Indeque speciatim in iis, qui ex nutricis cacochymia minus laudabilem sanguinis, reliquorumque contentorum crasim obtinent: nam & tales ordinariè gravius sub dentitione laborare assolent. Internè Gelatina C. C. recens, crebrius quocunque vehiculo propinata, & hinc Liqu. C. C. succinatus, ob convulsionem imprimis metum, medicamenta sunt tutissima & utilissima.

§. 17. Ad febres nunc devolvimur, quarum varias, variam etiam medendi methodum exigit. Intermittentes, utut rariores, quocunque ætatis tempore affligant pueros, curat præmissis in specie Vomitoriis spiritus salis ammoniaci aut loco hujus sal absint. fixum, vel denique sal holsaticum dictum aliàs arcanum duplicatum Mynsichti. Continuas verò lentas, ex acido viscido, hisque cognatas catharrales, ex lymphæ nimis acida, post laxativa & clysmata, vix aliud remedij genus melius, quam spiritus salis ammoniaci, simplex aut anisatus aut Liquor C. C. succinatus curabit, in specie posteriores, ad quas etiam Tinctura myrrhæ salutaris existit. Quod si verò ablastati sint, optimè liquor tartari, supra laudatus, ita sal ammoniacum c. dimidio ocul. canror. sæpius reiteratum, eas profligabit. Continuas ardentes, hisque similes, utut raræ affligant tenellos, eos tamen Vomitu, imprimis præmissis, aut aliis evacuativis, profligant antimon. diaph. ut & C. C. f. Igne & cum eodem compositus pulvis febrilis Ludovici in pharmacologia, p. 280. 282. quin & in potum ordinarium, quem præter lac avidè subinde appetunt, in nodulo insulsum stercus equinum, vile quidem, sed non nisi delicatis superstitiosè contemendum est euporiston, loco cujus tamen & Gelat. C. C. tam infanti, quam in specie etiam Nutrici in potu ordinario frequenter propinetur, insignis his in affectibus usus. Aliàs si robustiores paulò extiterint nitrum antimoniatum, uti & arcanum dupl. Myns. modo laudatum, cum modo dictis exhibitæ, sunt egregiè proficua: quin & nil impedit, quò minus etiam misturæ blandè acidulæ, pro compeccendo æstu sitique molesta propincentur, sicut & feri lactis cum succo Citri acidulati potus est non ingratus. Quod si malignitas conjuncta fuerit, præter modò enarrata etiam emulso supra de Variolis laudata, c. C. f. Ign. antimon. diaphor. Terra sigill. & similibus in specie convenit. Misturæ quoque cum diascordio Fracastorij, aut moderatâ Theracæ dosi imprægnatæ in paulo robustioribus tuto in usum revocari possunt.

§. 18. Crinones, vel Vermes si affligant pueros, post Tincturam antimonij Balnei repetitus usus, præservative pariter & curative eosdem remove, promaturanda tamen genitorum remotione, consultum est, ut Balneo aquæ dulcis, mellis modicum addatur, quo sub lotionem hujus dulcedine allecti vermiculi per poros capitibus suis prominentes commode, vel unguibus acutioribus, vel vossella exigua subtiliter extrahi queant, id quod aliquoties reiterandum erit. Aliis in more positum est, ut ablutos in Balneo infantes, manu melli intincta blandè perficerent, & hinc profectos Vermiculos vel crusta panis duriore in formam aciei cultri rescissa, idque tutius, vel scalpello idque minus securè abradant & removeant. *Petrus à Castro, Tr. de Colostro*, mulierum Lusitanarum experimento fuliginem Caminariam cum melle & lacte mixtam, dorso illitam laudat. Præ cæteris, modò dictorum, uno altetove præmissis convenit aqu. aloëtica *Timæi*, quotidie aliquandiu inuncta: de cuius usu: *vid. l. 5. cap. 23.* descript. c. l. cap. 4. quinimo putarum, aqu. hermeticam s. decoctionis mercurij vivi, uti Lumbriçis & scabei optime conferre solet,

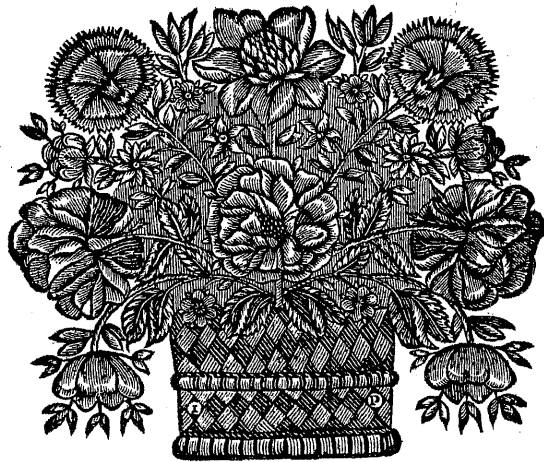
soler, etiam eandem in Balneo cutim abluendo usurparum, citra ullum periculum dictos Crinones necare & tollere posse. Plura de his *vid. in Velsch. supr. cit. Locis.*

Berevigo.

§. 19. Intertrigo, si tenellam Cutim cuticulæ regmine spoliaverit, vix citius aut jucundius removeatur, quam croco mart. ex vitriolo præcipitato supra laudato sine ullo vel minimo sensu excoriata loca restituens: cujus defectu & Terra vitrioli dulcis consulto substitui potest: Vel si macularum in lintheis exinde nata flavedo sit obstaculo, usurpetur pulvis ex C. C. ustis, creta, & pauca cerussa, quæ ipsa nodulo tenui inclusa suspensa manu blandè inpersa, super imposito lintheolo quicquid fuerit mali, fistunt.

§. 20. Hæc ipsa, quæ hætenus tractata fuerunt, uti primariò, de tenerioribus, & quæ nutritis adhuc

sustentantur Lacte intelligenda veniunt, infantibus, ita eadem mutatis mutandis de facili quoque ablatæ & vegetiore robore jamjam adolescentibus applicari possunt. Modò consideremus, quoscunque infantes, & speciatim qui lautiori gaudent diætâ, & à teneris unguiculis luxuriosè magis, quam salubriter educari solent, ob communem iis addiphagiam & quasi voracitatem obnoxios esse cruditati acidæ ex quâ ceu uberrima scaturigine, similia iis, quibus sub lactatione, ex lactis p. n. acefcentia & corruptione &c. consistari solent, mala in eosdem largiter redundare solent, quæ ipsa etiam, aut iis ferè aut similibus medicamentorum generibus profigenda erunt, quo tenera hæc proles, in Divini sui Creatoris Gloriam, & Proximi Salutem benè educari ac institui jussit. Ipsi Conditori Cœli & Terræ sit **SOLII GLORIA.**

DISSERTATIO XI. DE PRÆSCRIPTIONE FORMULARUM IN GENERE.

CAPUT I.

§. 1. **A**uxilia Pharmaceutica seu Remedia, sunt vel simplicia, vel cõposita: utraque rarius hodiè cruda, potius plus minus diversimode tamen præparata adhibentur. Exemplo sit *Theriaces*, Compositorum Antesignani *fermentatio*, antè sui dispensationem, necessaria æque ac proficua: illius enim ope mirabilis ista ac discors simplicium farrago, mutuo quasi attritus & subactioe accurata in concretum concors, *texturæ* sal in Oleum sævol. effectus anodyno-sudoriferi nonnihil analeptici, ab it, ingredientium quorundam activæ magis particulæ, resinose præcipuè resolutæ, hincque diffusibiliores, indeque penetrantiores redditæ, partim corriguntur: ob id x. annos juxta *Arabes* fermentare debuit, & etiamnum hodiè longè diutius juxta *Persas*, quorum quidam xii. alij xxx. annos ipsi pro fermentat, assignarunt, *Pharmac. Persic. Fr. Angel. & S. Jof. p. 26.* Sulphur, naturæ quibusdam dictum balsamum, crudum, tardissimæ & difficillimæ in nobis alterationis ac appropriationis est, quod tamen à sal Tart. reclusum, & Oleum destil. solum, properanda exinde vel Tinctura summè activo, vel extracto, longè magis medicamentofo, quia magis resolubile, & undique per corpus mediante quovis fluido diffusibile, reddi solet. Attenuativa, & incisiva, Gummi, ammoniac. polychrestâ substantia, potius in essentia cum spiritu vin. Tartaris adhibentur, quam integrum ejus concretum, licet acer. destil. solum, siquidem sociata in hoc acri illæ attenuativæ resinæ mucilagò temperata & inspissans, non potest non illius motum alterativum remorari: nisi veterum, & hos inter *Dioscorid. l. 3. c. 98.* ex præcepto, ad ℥j c. acer. sol. propinare velis. Extractum gentianæ succosum, præ crudo illius pulvere, febrientibus sanè accommodatius existit. Eò scilicet quævis præparatio respicere debet primariò, ut *remedij* respectu, vel vis plus minus recondita, ceu perla ex stercore eliciatur, vel virulentia castretur, aut potius quasi invertendo corrigatur: *Ægri* vero intuitu, ut commodius assumat, quam crudum & ita melius ipsi applicari possit.

§. 2. Simplicibus verò aut cõpositis jam in officina quæ prostant tam Medici intentioni, quam ægri salutis sufficientibus, artificiosa imprimis præparatione exaltatis, haud opus erit novâ compositione: quin simplicissimè à Medico, in schedulâ præscribuntur, & signaturâ vel generali, vel in gratiam ægri, interdum speciali, subscribuntur. Quid opus est Mistura ex Spir. vin. camphor. essent. theriacal. spiritu C. C. Nitr. &c. nova diaphoresin ægri procurare,

ubi Mistura simplex, aut genuina ejus proles, Tinctura bezoardica, rite tamen, quod rarum est, paratæ satisfaciunt? quid compositionibus novis theriacalibus, quas ordinariò theriaca ipsa simul ingredi amat, fatigare ministros? ubi theriaca sola ritè administrata, aut Dialcordium Fracastorij sufficiunt, Pulv. Card. benedict. crebriori usu se curant febricitantes plebei, citra tot pulv. aut cõposit. febrifugarum abusum. Balsamus Copayvæ quatenus interno sui usu gonorrhœæ resistere tam appropriatè valet, eo ipso tot aquarum & essent. castitat: syruporum, decoctorum, pulverum & emulsionum compositiones superfluas reddit: sicuti externè, quodvis vulnus, citò tutò, & jucundè curando, non secus ac Ol. momord. infus. aut Ol. sem. hyperici express. & cum eo concinnatus bals. sulphuris, nos tot balsamis vulnerariis, Ol. balsamicis emplastris & misturis interdum monstrosis, superferere posse, ostendit. Talia itaque selecta, vel simplicia vel cõposita, facile ordinari à medico, ac præscribi, citra alias insigniores cautelas, poterunt.

§. 3. Si verò circumstantiarum plurimum, ac præ ceteris symptomatum urgentium syndrome, in nostris morbis, ut plurimum complicatis, & ex intemperantia otiosa ferè anomalis, ad eò urgeant, ut cõsuetis istis *officinalibus* consulere ægro nequeat Medicus, necesse est sapius, extemporaneas ut ordinet compositiones, & schedulæ inscriptas Pharmacopœo miscendas transmittat, quæ *magistrales* alias, (ad modò dicturam differentiam) dicuntur: Siquidem *officinales*, ferè majoris apparatus esse solent, præ *magistrales*, ob extemporaneam, compositionum, necessariò promptius commiscibilibus. Ordinata talis remedia ac circumspecta præscriptio, *FORMULA* alias dicitur, de *cujus gemino tantum præscribendâ modo*, usum, applicationem, cautelas, &c. practicas specialibus remittendo, hoc loco agimus.

§. 4. In his ergò præscribendis Philiatro 2. consideranda. 1. *Materia* ejusque debitus imprimis selectus 2. *Forma*: externa scil. seu materiæ istius concinna ad se invicem adaptatio, ut ægro, melius & jucundius applicari, sive internè s. externè, queat, in quo *Finis* consistit. *Materiam* consistunt ipsa ingredientia, qualiacunque fuerint, ex penu 3. Regnorum deprompta, simplicia h. cõposita. *Formam* v. absolvunt horum sub præscriptione situs s. ordo & respectiva proportio, præscribendi modus, & denique in certam texturam à Medico intentam coalescentia, quarum hæc *principalis* illæ *subordinate* dicendæ sunt.

§. 5. *Ingredientia*, non corpora elementaria aut omnium prima, sed jam plus minus (sub tali respectu) cõposita, adeoque formis suis specificis & dependentibus inde qualitatibus & proprietatibus respectivis instructa sunt. Unde in iisdem consideranda

1. *quantitas* 2. *qualitas*. Circa *quantitatem* 3. *materiae* dimensiones & hic suo modo attendendæ: *longitudo*, secundum illorum multitudinem, *latitudo*, secundum dosim, *profunditas*, s. consistentia, h. e. ex mistis illis coalescens molcs, & ejusdem color, sapor, odor &c. Circa *qualitatem* v. consideranda in specie (apparens licet tantum nobis) *similitudo* & *contrarietas*: tam respectu sui ipsius in genere quam respectu ad corpus ægri in specie. Atque his *Materia* habitus est expostus: *Forma* ratio jam præcedenti §. ferè fuit declarata, & hujus in respectu in materia ista, ratione longitudinis, debitus *Ordo*, ratione latitudinis, *concinna proportio*, & ratione profunditatis debitus *prescribendi miscendique modus* considerandus. Ex quibus tandem essentialia Formulæ, quasi mechanicum concretum coalescit.

§. 6. Patet ex dictis simul, neminem concinam, & quæ Medicum decet formulam composituram, nisi: 1. *exactam Materia Medica sibi comparaverit nominam*, secundum omnia 3 regna: eamque tam *externam*, sive quoad attributa à priori sensualia, qualis in officinis Pharmaceuticis & Mercatoriis, comparanda, quam *internam*, s. quoad attributa à posteriori cognoscibilia, h. e. operandi vires l. facultates non nisi per experientiam vel propriam vel alienam (scriptorum Medicorum) cognoscibilem. In hunc finem vel ineptè etiam curiosum præstat esse Philiatrum sub studij Medici cursu, ut in omnia ubique obvia minutissima, quæ, qualia, quanta &c. sint, unde nata, cujus usus, vel mechanici vel naturalis &c. sive intelligat, sive non intelligat, inquirat sedulo, etiam si visu etiam interdum excipiantur talia quæ sita: dici non potest, quanta copia rerum, in occulto, & non sentientibus colligatur hoc pacto, quanta experientia, & denique quantus usus, postmodum inde emergat. 2. *Preparationem simplicium saltem planiorum, exactè calleat*, quod sine operationibus chymico mechanicis, fieri nequit: harum enim medio aperitur plus minus, alteratur, concentratur, respectu aliorum varia Phænomena exhibet idem simplex &c. Propterea Laboratoria, Chymicorum, Medicorum, Pharmacopæorum, quin imò juvat & mechanicorum, quicunque subjecta quædam ad materiam medicam spectantia tractant visitare, attentus si sit, nunquam sine nova præparationis cujusdam vel enchiridæos &c. observatione discedat, nam & sic apud Oenopolas, zythopeptas, pistores, qui menti curiosæ satisfaciunt reperiri libebit: non secus ac apud aurifabros, claustrarios, stannarios &c. quin & proprias manus adhibeat & carbones tractet ad Helmontij imitationem, nec deterreatur à crebriori infansu successu, sive enim procedat ex Voto, sive relictur tentamen, semper aliquid observare contingit, alibi quod proficuum esse potest, & hoc medio optima remedia, elegantissima artis opera &c. inventa fuerunt. Modo non saltum faciat, ac mox prolixos, aut laboriosos, aut non nisi exercitatis imitabiles processus inchoet, sales enim nihil commodi, saltem sumptuum perditionem & in capite confusum Chaos Chymicum reportant. 3. *Compositionum officinalium* optimè gnarus sit: partim ut adhibere debet easdem, partim aliis associare aptè queat: alias metendum omnino, ne cæco impetu, quid pro quo interdum arripiente empiricum temerarium, non circumspèctum agat Medicum. His ita primò observatis, certus sum, quod facillima erit quævis formulæ præscribendi ratio: sub quorum ignorantia, non nisi trepidante corde & manu, vel ob sanitatem in ægro, vel ob famam in Medico, utrumque ex inepia formula, periclitantem, aliquid in schedula consignari poterit. Quod si nimis latè extendi requisita talia videantur, restringi possunt ad ea, quibus in præscriptione sæpius & frequentius utitur, ut hæc saltem juxta supposita bene calleat, pro ulteriori vete-

artis incremento & aliis pro viribus incumbat.

§. 7. Jam ut specialius ista tam Mater. quam Form. requisita consideremus, se offert quoad materiam, 1. *ejus multitudinem*. Equidem felicem istum ægri prædicat, *Helmont.* cujus medicus novit curare simplicibus, & dolus est, secundum *Arnold de Vill. Nov.* compositis uti, ubi simplicia sufficiunt: scil. ut simplex vitæ saluberrimus & Naturæ convenientissimus, ita pariter Pharmacia: Natura utroque paucis contenta est. Quod si ex §. 3. compositis utendum sit formulis, quævis vitanda multitudo: quæ nec *Medico*, nec *Remedio*, nec *Ægro* conveniens videtur. Non *Medico*, cum semper ignorantia ejusdem videatur indicium, tanta sub magistralibus compositionibus farrago: quasi inter tot ac tanta, simplicia aut composita, plus minus homogenea aut heterogenea pro præsentis casu debitum delectum instituire nesciat, id quod materiam Medicæ superficiale ferè cognitionem inuit. Laboramus abundantia potius & luxuria remedium. quam penuria, selectis saltem opus est, qui vix quam per experientiam, ac per cognitionem texturæ materialis secundum minima ex vi feminis nata, ceu operationum instrumenti, obtineri potest: Præsertim ubi non tam universalibus, sed quod magis expetendum, particularibus sine appropriatis ac specificis ægro succurrere est animus. Symptomatum (quam alij urgent) atrocitas & pluralitas, ex unâ ferè vel immediatè vel mediatè propullulante radice morbosa, quâ plus minus correctâ, fructus isti morbofi marcescunt: sin atrocius urgeant, en Opium ritè præparatum: infracta dosi cæteris sociatur, tantum non omnibus succurrere solet, externa ut taceam delinimenta. Nec rarum est, quod Naturæ motum, nimium dum damus operam corrigendis symptomatis, v. impediamus vel turbemus. Nec minus adversatur *Remedio* ex pluribus compositio, siquidem horum generica saltem dotes, neglectis ut plurimum specificis considerari solent, utrobique superfluo labore facultates, generales enim carminativa, aperitiva, absorptiva, tribus l. 4. selectis simplicibus, aut uno concinno composito obtineri possunt. Specifica pauca sunt, quæ paucioribus istis universalibus sociata, scopo satisfaciunt. Quod si sub plurium coactione, neglecta specifica, appropriatum activitatis suæ objectum, (ne per somnium quidem id cogitante medico) inveniant, necessariò provocato hinc spirituum impetu, ex symptomatum novitate nova ægro turba, medico sollicitudo excitatur. Imò attendendum & hoc, ne talibus compositis vel ex simplici mixture, vel ex ætiori per determinatam præparationem in novam texturam unione, novæ vires medicamentosæ, pristinis vel delectis vel infractis emergant. Simili ratione, ac simplici ex mixture pulvis pyritus, aut sclopætanus vim fulminantem acquirunt, qui strepitus in auro fulminante simplici acidi intensioris additione, obmutescit, non sine virium detrimento mercurius sublimatus simplici saltem cum mercurio vivo mixture; diutiusque continuatâ trituratione, juncta repetita edulcoratione, draco mitigatus sive dulcis evadit, de cujus usu tuto si dubites, saltim Docimasiam *Davisonij Philos. Pyroth. part. 4. c. p. 178.* instituere licet. Jalapa ac colocynthidis, simplici cum sal. Tartari (hic quidam addito saccharo) miscela & triturata cicurescunt ferè penitus. Quid fieri jam purandum est, ubi præter mitionem, infusiones, decoctiones &c. quibus vel exaltantur, vel castrantur, vel immutantur simplicium vires, accesserit. Minus denique *Ægro* proficua est ista multitudo, cum per læ c. stercore simul ingerantur Ventriculo: cui tam demum hic labor incumbit, ut digestioni simili labore, concreta medicamentosa dissolvat, donec activæ & medicamentosæ particule resolutæ, id quod possunt, operentur: sub quo actu ut non tantum immutantur plus minus ingesta medicamenta

caementa, ita ex opposito ipse ventriculus à tot diversis ingestis non nisi p. n. patietur impressionem: qui dum in ægris languet & consueta horret, multò magis Insueta medicamentosa nauseabit.

§. 8. Ut itaque debitis suis cancellis eo melius circumscribarur quævis compositio *magistralis*, omnia ingredientia, ad 4. hæc *puncta cardinalia*, quæ sunt 1. *Basis*, 2. *Adjuvans*, 3. *Corrigens*, 4. *Constituens* dirigenda veniunt. De *Dirigente* taceo, lite nondum decisa. *Basis* est præcipuum medicamentum, cui ceu fundamento compositionis, ac principali ingredientis, sive simplex & ipsa sive ex aliquibus composita fuerit, reliqua tantum adjunguntur. Cætera inter ingredientia minus principalia emittit *adjuvans*, quod effectum baseos, ut *citius* & *melius* se exerat, promovere debet. In quem finem, cum interdum sensibilibus quidam requiratur stimulus, præsertim in purgantibus, etiam *stimulans* interdum audit, v. g. Mercur. dulc. optimus stimulus est scammon. more *Brendeliano* præparatum. Quo verò tutius, ac simul jucundius operentur ista, *Corrigens* subinde addendum: Nec enim tam benigna aut correctæ semper sunt remedia, quin aliqualem, plus minus notabilem noxiam impressionem, vel ventriculo & intestinis, nervoso generi, ut purgantia, vel aliis partibus hostilem alterationem inferre valeant: corrigentia E. subinde permiscenda. *Senna* operatio Tartaro, cremore in decocto, Sale in infuso, corrigitur, Opij malignit. pipere & castoreo emendatur, ut horum ope illius in spiritus impressio eò melius deleatur. Quin cum & ingrata subinde sint ægris, certo ex purcto, vel odoris vel saporis &c. Remedia, pro infringendis hujusmodi nauseosis qualitatibus subinde quædam, succus citri, Acet. Aqu. cinamom. syr. sach. &c. addenda veniunt. Cum denique pluribus modis remedia propinari ægro possint, & ita ex hisdem ferè ingredientibus plures formularum modi conscribi, determinat hanc indifferentiam, *Constituens*, à qua reliqua, mutua subactione, certum consistentiam modum acquirunt ut vel solidum, vel fluidum, vel medij modi, evadat medicamentum.

§. 9. Exemplis binis negotium hoc declaratè juvat: sit v. g. præscribendus pulv. vel bolus medio-criter laxans: *basis* sit *Jalap. adjuvans*, (quod simul baseos dosim plus minus limitat (crem. Tartari *corrigens* Ol. Destill. macis, *constituens*, requiritur nullum in pulvere, cum hic per se ex mistura emergat: in bolo verò conserva fumar. aut st. un. adhibeatur: un te tales sunt formulæ.

℞. Crem. Tartari gr. xv.
pulv. jalap. ℞.

Ol. Destill. macis. gutt. ij.

M. f. pulv. purg.

℞. Conf. st. tunic. ℞.

Crem. Tart. gr. xv.

Jalap. ℞.

Ol. Destill. macis. gutt. ij.

c. f. g. syr. sol. F. Bolus purg.

Vel sit ordinanda potio anthypochondriaca sive hysterico-diaphoretica, repetitis vicibus capienda. *Basis* sit vel composita, ex Ess. castor. & Liquor. C. C. succin. vel simplex, Ess. Castor. c. Spiritu Sal Ammoniac. vinoso parata; *adjuvante* opus est nullo, aut si pro scopo absorbendi vitiosos sapes in primis viis addendum aliquid foret, Lap. Cancror. Unicorn. verum sufficium. *Corrigens* saporis ratione sit *succus Chermes* vel Syrup. borragin. vel syr. corric. aurant. Denique Aqu. Destillata vel qualiscunque, vel aromatica, vel appropriata, ut interdum dicuntur, pulegij, feniculi, fl. sambuc. omnia ista sine suo excipiat, & ita potionem *constituat* h. m.

℞. Aqu. fl. sambuc. ℞ij
feniculi ℞j.

Part. I I.

essent. castor. Tartaris. ℞i℞. ad ℞ij.

Liquor. C. C. succin. ℞℞. ad ℞j.

Lap. Cancror. præp. gr. xv. ad gr. xxiv.

Syr. borrag. ℞℞. ad ℞vj.

M. f. potio. anthypochondriaca sive hysterico-diaphoretica, repetitis vicibus capienda.

§. 10. Consideranda jam materiae *latitudo*, sive præsentis in negotio *Dosis*, hoc est, quando pondere ac mensura ingredientia præscribenda, sive *explicitè* istud, idque frequentius, secundum gr. scrup. drachm. uncias, & libras, sive *implicitè*, idque rarius, tantum in vegetabilium quorundam partibus aridis, ob facilitorem dispensationem, secundum pugillos, manipulos, fasciculos, numerum parem vel imparem determinetur. Cum vero omne remedium, non respectu hominis sit tale, cui alteratio certa illius occasione inducenda, sive activè sive passivè remedium ad hoc contribuat, ipsi vero homines multum inter se differant, tam habitualiter ex Idiosyncrasia seminali, quam accidentaliter, ex climatis, vitæ generis, consuetudinis varietate, nullius remedij dosis absolutè determinari poterit, quin, respectu vel *primariò*, ad individuum patiens, vel *secundariò*, ad cætera associata ingredientia habito, eadem demum limitanda. *Subjectum patiens* quod attinet, in eodem remedium vel facilius aut difficilius, vel fortius aut debilius &c. effectum suum exerit. Siquidem pro partium solidarum majori vel minori Eudonia ac robore, fluidarum texturâ concentrata magis & firmiori aut attenuata & subtiliori, acrimoniâ in specie volatiliori magis resolvente & remedium actuante, aut fixiori concentrante & remedium enervante, spirituum denique systasi rationi ac magis elastica, vel densiori, ejusdem remedij, etiam in eodem subjecto variat effectus. Qui alios fortiter exagitat Tartarus *Emeticus* Myrs. in gr. iij. hypochondriaco melancholicos vix tantillum etiam sub triplâ movet dosi: Dum Aurum fulminans infanti lactanti tuto ad gr. j. porrigitur, ceu polychrestum isdem auxilium, ultra gr. is. una vice vix dare poteris eidem, non ita diu ablactato: illud ipsum ad gr. IV. c. paucò arcano duplic: Tertianario ultra X. excessus provocaverat, quod alia occasione in quartanario ad gr. IX. c. quibusdam absorbentibus minimum commotionis sensum induxerat. Mirum quantas doses, repetito etiam usu, opiatorum, optime ferant pthilici ac Dysenterici? Apoplecticum vix potentissimus naribus insufflatus excitat helleborifimus. Adeoque in quovis remedio, toties variat dosis, quoties, individuum vel numero diversum, vel numero idem, secundum 3. Res Medicas diversimodè alteratum occurrit. Ne tamen in suspensio penitus maneat hoc negotium, nec nisi per experientia dubia, adeoque suspecta, modo non periculosa, dosis remedij unicuique individuo conveniens expiscanda sit, ob id sicut rectum norma curvi, & juxta, statum naturalem mensurandus quasi est præternaturalis, ad adultum, sanum, vel saltem neutrum respicere, & quæ alterationes insequantur certam remedij dosim attendere, eandemque in aliis similiter circumspèctè observare convenit, & ista, quam ut plurimum (quod in contingentibus necessarii locum supplet) idem ac eodem ferè modo desideratis insecutus fuit effectus, *cei media ordinariæque*, dosis statuenda venit, iuxta quam postmodum pro individuorum conditionibus *summa* ac *infima* & ita pariter *extraordinaria* determinandæ. Sic enim Jalappæ dosis media est ℞j. summa ℞℞. infima ℞℞. sed extraordinariè nec ℞j. quendam movere observatur, dum alium gr. xv. l. vi. sufficenter exagitant. conf. *Barth. Cent. hist. 69. Epist. cent. 3. p. 130. 133.* Ac in hoc sensu apud Materiam Medicam scriptores doses speciales ubi vis consignatæ observantur. Ast præter individuum recipiens, & alia *ingredientia* pro de-

terminando dosi remedium simul conferenda : ab his enim impediri ac promoveri effectus medicamento- sus affolet. Prout adjuvantia basin plus minus ac- cuunt, corrigentia hanc infringunt, aut refrænant, constituenta concentrant aut diluunt &c. Jalap. ʒʒ. pro dosi sufficit si crem. Tart. gr. xv. eam adjuvent, idque ; eò magis, si præterea Scammon. pp. gr. i. eam stimulet. Theriaca longè potentius sudorem mo- vet Aceto juncta: Opiata, quorumvis evacuantium, præter diaphoreticorum, effectus imminuunt : Aquæ medicatæ efficacius adstringunt, Aceti confortio, quasi Aluminosæ factæ. Hisce e. ingrediētibus cæteris, baseos dosis absoluta, subinde varianda ac determinanda venit.

§. 11. Superest materiæ profunditas sive crassities, hoc est, sub compositione exurgens moles, & hujus qualitates sensibus gratæ vel molestæ. Harum quæ- dam ante missionem jam partibus insunt & composi- tione vel exaltantur vel infringuntur : vel non insunt, sed in composito demum ex hujus nova texturâ emer- gunt. Essentiæ resinof. rubin. in aqueis vehiculis vel lacteum turbidum, minus gratum, ut Oleola v. g. Ol. amygd. dulc. c. Aqu. aut Vinò, sperma ceti &c. Sed quæ magis interius penetrat, & ipsam texturâ mu- tationem junctam habet, qualis in specie universa- lia inter ista duo Naturæ & Artis mechanica instru- menta, acidum & alcali, hisque cognata subje- cta alia, notari solet. Ex nova enim in Salsum tex- tura, neutrum propriæ satisfacit destinationi : idque eò minus, si simultanea particularum aliarum syn- crasi vel diacrisi novum concretum emergat. Salia alcalifata hinc non præscribenda, cum Sal Ammo- niac. pro februm cura, Sal vol. Urinof. avolat. concreto Sale commun. æmulo relicto. Eadem sive fixa sive vol. alcalia, Aluminis societatem citra sui notabilem alterationem non ferunt. Nec Lixivialia eadem Martialibus præsertim Vitriolaceis jungen- da, illorum enim in Tartarum Vitriolat. saturatio, hujus in crocum, ferè adstringentem fit præ- cipitatio. Nec acida, præsertim mineralia, ac Aceto- sa, fixatis metallicis aut mineralibus facile socianda, promptissimè aliud inde concretum emergit pristinis simul utrinque exuris potentiis. Elix. propriet. vulg. minus cum spiritu Sal Ammoniac. miscendum, cum novum exinde, mirabiliter alteratum sub præcipi- tatione emergat concretum. Nisi interdum Medicus, ex instituto, compositionem talem ex contrariis com- ponat pro obtinendo quodam tertio : id quod obti- net v. g. in potione febrifuga *Crolliana Basl. p. 298.* ubi extemporaneus Tart. Vitriolatus ceu conveniens digestivum, ante paroxysmum propinatur : pertinent pariter huc Mithræ veratissimi in felici praxi, *Syl- viji*, passim in Lib. Ejus Pract. annotat. ex Acet. destil. Lap. Cancr. l. corall. & Diacord. &c. com- binatæ : mens scil. in talibus formulis non est satu- rare acidum, & ita aliud intra corpus absorbendi viam in Terr. destruere : sed arrodere saltem super- ficiali tactu ista objecta, quo intra corpus à po- tentiori acido promptius arripiantur ac Acet. de- still. præcipitentur, seu quod dum in istis concentra- tur, seu ab iis absorbetur, Acet. destill. quasi re- generatum, in corpore in sal. mutatum, abstergendo & resolvendo, & blande stimulando sui quod erat, officij. Exemplo Tart. & Mart. hæc illustrare pla- cet. Decoctio Mart. c. crem. Tart. solut. medio- cris (in qua superficiali attracta Tart. sibi Mars jungebat) coloris citrini dulcoris Mars specificus non adeò intensi, inspissata, donec intense Aurei esset coloris, instillato, spiritu Sal. Ammoniac. simpl. aut Lixivio Sal. Tart. vix sensibilibiter alterabatur : ab Acet. vero, spiritu Sal. spiritu Nitri, turbaban- tur liquor Tartareo Martialis, & copiosum pone- bat sedimentum, non Aëreum, Martiale, sed Sa- linum, quasi granulosum, gustu sub acidum, h. e. perfectus Tart. regeneratus, qui per præcipitationem per

subinde (idiosyncrasia summopere hic attendenda) solent, ita per ingratiore pariter medicamina, ob nau- seam & ventriculi subversionem, quam sæpius con- citant, paroxysmos istos vel revocant vel exasperant.

§. 12. Post quantitatem materiæ formularum, con- sideranda ejus *qualitas*, circa quam ante omnia vitanda *Contrarietas*, quin eligantur *tam sibi, quam agro Compatibilia*. Contrarietas *formalis* equidem nulla in naturalibus, aut saltem nullibi, præter- quam in animali regno idque ferè quoque sub lato- ri acceptione, sed saltem *effectione* & quæ respectu no- stri ita dicitur, quatenus quædam ex necessitate aut naturali, aut artificiali nobis advertiantur, vel qua- tenus sub unione se ita alterant, ut depositis pristinis proprietatibus sensuum ex judicio se de- struxisse videantur. Contrarietas hæc effectiva est, quæ in materia miscenda juxta formulæ præscri- ptum attendenda venit, tam respectu habito, ad *materiam* miscendam, quam ad *agrum* sanandum. In *Materia* non superficialis illa, qua quædam non bene miscibilia sunt intelligenda, ut Oleola v. g. Ol. amygd. dulc. c. Aqu. aut Vinò, sperma ceti &c. Sed quæ magis interius penetrat, & ipsam texturâ mu- tationem junctam habet, qualis in specie universa- lia inter ista duo Naturæ & Artis mechanica instru- menta, acidum & alcali, hisque cognata subje- cta alia, notari solet. Ex nova enim in Salsum tex- tura, neutrum propriæ satisfacit destinationi : idque eò minus, si simultanea particularum aliarum syn- crasi vel diacrisi novum concretum emergat. Salia alcalifata hinc non præscribenda, cum Sal Ammo- niac. pro februm cura, Sal vol. Urinof. avolat. concreto Sale commun. æmulo relicto. Eadem sive fixa sive vol. alcalia, Aluminis societatem citra sui notabilem alterationem non ferunt. Nec Lixivialia eadem Martialibus præsertim Vitriolaceis jungen- da, illorum enim in Tartarum Vitriolat. saturatio, hujus in crocum, ferè adstringentem fit præ- cipitatio. Nec acida, præsertim mineralia, ac Aceto- sa, fixatis metallicis aut mineralibus facile socianda, promptissimè aliud inde concretum emergit pristinis simul utrinque exuris potentiis. Elix. propriet. vulg. minus cum spiritu Sal Ammoniac. miscendum, cum novum exinde, mirabiliter alteratum sub præcipi- tatione emergat concretum. Nisi interdum Medicus, ex instituto, compositionem talem ex contrariis com- ponat pro obtinendo quodam tertio : id quod obti- net v. g. in potione febrifuga *Crolliana Basl. p. 298.* ubi extemporaneus Tart. Vitriolatus ceu conveniens digestivum, ante paroxysmum propinatur : pertinent pariter huc Mithræ veratissimi in felici praxi, *Syl- viji*, passim in Lib. Ejus Pract. annotat. ex Acet. destil. Lap. Cancr. l. corall. & Diacord. &c. com- binatæ : mens scil. in talibus formulis non est satu- rare acidum, & ita aliud intra corpus absorbendi viam in Terr. destruere : sed arrodere saltem super- ficiali tactu ista objecta, quo intra corpus à po- tentiori acido promptius arripiantur ac Acet. de- still. præcipitentur, seu quod dum in istis concentra- tur, seu ab iis absorbetur, Acet. destill. quasi re- generatum, in corpore in sal. mutatum, abstergendo & resolvendo, & blande stimulando sui quod erat, officij. Exemplo Tart. & Mart. hæc illustrare pla- cet. Decoctio Mart. c. crem. Tart. solut. medio- cris (in qua superficiali attracta Tart. sibi Mars jungebat) coloris citrini dulcoris Mars specificus non adeò intensi, inspissata, donec intense Aurei esset coloris, instillato, spiritu Sal. Ammoniac. simpl. aut Lixivio Sal. Tart. vix sensibilibiter alterabatur : ab Acet. vero, spiritu Sal. spiritu Nitri, turbaban- tur liquor Tartareo Martialis, & copiosum pone- bat sedimentum, non Aëreum, Martiale, sed Sa- linum, quasi granulosum, gustu sub acidum, h. e. perfectus Tart. regeneratus, qui per præcipitationem per

per potentius acidum liberatus à Mart. nativa in for- mâ se repræsentabat. Hinc enim, si modo dictis cum acidis intensioribus imprægnatis liquoribus filtro à Tart. separatis, lixivium Sal. Tart. infillitur, veri Mart. fit præcipitatio, sub formâ sedimenti obscuri nonnihil viridescens, quod tamen in aëre libero in crocum flavum fatiscit. Simili modo suspicari licet, Martem in liquore martis Tartarificati præfato intra corpus à potentiori acido saturari, Tartarum v. præ- cipitando regenerari, ac dum consuetis muniis fungis. Ex Opposito, Crem. Tart. & Martiana decoctio for- tis & multum imprægnata, non tamen potenter adeò Martialis quam Tartarci saporis decantabatur, & magma restituum cum nova Aqua diu beneque agita- tum & decoctum liquorem aurei coloris, ad nigredi- nem vergentis, saporis intensius Martialis reddidit : quem ob fortiosem Mart. & Tart. amplexum, sive potius intimum congressum, nec Acet. destil. nec spiritus Sali, nec spiritus Nitri nec spiritus Vitrioli tantillum immutabant quin omnia hæc acida, citra sensibilem alterationem ipsi se permiscebant : par ratio c. alcalibus, si quidem nec à spiritu Sali Ammo- niaci nec à lixivio Sal. Tart. ulla mutatio, adeo per- fectum salsum, ex Mart. & Tart. concreverat. Quod si liquori dicto, jam acidis imprægnato, alcalia in- stillarentur, post levem effervescentiam, præcipita- batur materia grumosa, & grossa, analoga quodam- modo Mart. ex Vitriolo præcipitato. Sane suspicari licet, Mart. extra corpus jam plus minus itaatura- tum, minoris usus futurum pro Cacheticorum aci- dis imbibendis, sicuti ex opposito, Tartari acidum, appropriato suo comparari alcali Oleoso, per istam in Mart. concentrationem & diurnam coctionem spo- liatum, minus regeneratum iri, sed odore saltem aci- do, si adhuc separabilis esset, parum vel nihil effe- cturum.

§. 13. Contrarietatem remedium extemporaneè componendorum cum *Agro* quod atinet, Idiosyn- crasia hujus imprimis observanda, à priori licet non cognoscibilis, sive nativa, sive adscititia fuerit. Sane ut sensibus grata, & alias consueta, licet dete- riora, in *Hygiastico usu* reliquis omnibus præfere- da, teste *Hippocrate*, cum tantillum Casei averfati frustulum, clam licet ingestum, totam ex opposito digestionem turberet, ita in *Therapuetico* negotio, quæ agro accepta & comparibilia, nec hostilia, forsitan melioribus præferenda erunt. Idiosyncrasia ista, tam quoad sensiles immediatè, alias *manifestas* remedia- rum qualitates, quam quoad non sensiles, sed *occul- tas* perpendenda. Istæ ex Agri parentu relatu, hunc enim amara, alium acida, dulcia, salsa &c. delectant, nunc pilulæ, pulveres, potiones &c. appetuntur; Sed circa occulta illa, quæ nulli sensuum patent, major omnino difficultas, neque enim nisi per experien- tiam, adeoque repetitas observationes cognosci pos- sunt : nisi forsitan vel ex hæreditario caractere per plures successiones innoverint, aut ex agri prævia observatione pateant. Sunt quos castorei sapor aut odor offendit plurimum, alios qui delectat : hi bene anisum, aut cinnamomum ferunt, quod aliis fastidio- sum est : acetum quamplurimum in summis est deliciis, cujus tamen vel solo odore lypothymiam incurrit Mulier apud *Horsium ex Fabricio append. ad decad. 5. quæst. 1. p. 117.* Sassafras lignum præ aliis suave summe tamen abhorruit Vestalis apud *Panarollum pent. 5. obs. 22.* Sunt qui gammatos coctos, absque perturbatione insigni ne aspiciere possunt, in *M. A. N. C. anno. 1. p. 299.* quomodo eosdem in pot- tionibus vulnerariis sustinebunt? Quicquid ergo Agro haud compatibile, & primario quod ex Idiosyncrasia repugnat, ex formulis simpliciter ex- let.

§. 14. Materia hæc fuit formularum, sequitur Forma, in hac se primò offert *Ordo*, quo situan-

da sint ingredientia. Libertate hic gaudet Medicus & pro lubitu ferè eandem instituire valet. Concinnior tamen ferè emergit formula, si quæ copiosius ingre- diuntur, cæteris anteposantur, ut ea, quæ prius dis- pensanda aut præparanda, ut in decoctis, misturis &c. Baseos locus simpliciter in Arbitrio est præscri- bentis : non secus ac Constituentia nunc præponun- tur, ut in misturis, nunc postponuntur, ut in mor- sulis : uno nomine, formularum crebrioris inspectio, & præscriptarum præparationis observatio, omnia hæc facillima reddunt.

§. 15. In Formâ sequitur ingredientium debita *proportio*, quâ dosi tam *generalis* eorumdem, quam *specialis* aptè limitatur. *Generalis* dosis est ista, quâ Aqu. Syrup. Acet. succus, pul. flor. folia, Fructus &c. pro hac ista formula ordinariè & aptè præscri- buntur, quam Vide definitam in *Erudit. Uvedello, de compos. Med. Extemp. sc. c. 12. &c.* *Specialis* est, quam cujusvis remedij usus & effectus particularis circum- scribit; nam alia dos. est CC. s. Igne. aliq. Sal. vol. C. C. alia Mercurii dulcis, alia turbit. mineral. alia rhabarbari, alia Lap. Cancr. &c. In utraque *de- bita proportio* observanda. In *speciali* est proportio in- ter basin, ejusque adjuvans, ac corrigens; ne nimis exalteretur potentia baseos, nec infringatur ab isdem; sed omnia pro effectu intento obtinendo, murud conf- pient, & junctim Dosi legitimam constituent. conf. §. 10. circa finem. Ex hoc enim de judicio Medici præscribentis ferè judicari potest. Ob id in pulv. §. 9. jalap. una dos. sufficit, ob adjuvans egregium Tartareum : quibus forsitan debilibus gr. i. Scam- mon. additum integram dosim proportionem debita completer. Quoad *generalem* dosim, ingredientium ritus ad se invicem quasi sit respectus, ita ut ead- dem proportione dupla, tripla, 4pla, 6pla, 12pla &c. aut quocumque alio modo his plus minus analo- go, sibi invicem aptè respondeant, quo æqualis qua- si, ac elegans, non vero hiulca aut aspera fiat præ- scriptio. Non equidem de necessitate hæc sunt : cum ad ornatum tantum faciant, tamen de mayo- ri Medici præscribentis attentione loquuntur. Sic enim in mistura supra §. 6. præposita Aquæ ʒj. respondet Tincturæ i. Essent. ʒʒ. spiritus ʒj. pulv. gr. iv. syr. ʒj ad ʒiʒ. dant hæc dosim integram specialem; triplicata in utro, pro repetito usu for- mulam istam subministrant : id quod majori omni- nò, sit ornatu quam si Aqu. ʒiv. Essent. ʒiij. spiritus ʒiij. pulv. xvij. syr. ʒv. vel vii. invicem confunde- rentur.

§. 16. Restat adhuc, ut formæ ratione *præscriben- di miscendique modum* consideremus, qui vel materiam, vel formam præscriptionis respicit : Materia quidem præscribitur vel *simpliciter*, vel *modificata* : *ibi genera- liter* herb. malv. rad. gentian. Sal. absinth. Mercur. dulc. spir. Sal Ammoniac *hic v. specialiter* com. absinth. rad. helleb. nigr. præp. rad. chin. non cariof. Mercur. dulc. ad extra, ad intra, spir. Sal Am- moniac. succin. Sal vol. Vipera. camphor. &c. quæ tamen præscriptionum inspectio sponte docet. For- mam denique, quæ respicit præscribendi ratio, est hæc vel *universalis*, quibus ferè formulis communi- nis, vel *particularis* certis quibusdam propria. *Il- la* in anteposito consueto R. sive recipe, quod quare quidam adeò hoireant, nisi forsitan, quod in Veterum scriptis non æque reperitur, sanè non video : & in postpositis M. F. l. a. D. S. hoc est, Mis- ceantur, Fiat lege artis, dentur, signentur, ferè consistit, quibus & illud ana sub æquali ingredien- tium dosi accensendum : Hæc in qualibet ferè for- mulâ aliquid peculiare obtinet quando in pulveri- bus præcipitur, redigantur in alcool. in quibusdam li- quoribus filtrentur, colentur, stent in Mar. Baln. per 12 vel 24. horas, h. e. per diem ac noctem & quæ sunt aliæ similes præscribendi rationes non nisi sub speciali

formularum tractatione exacte dignoscenda.

§. 17. His omnibus ita observatis sub ipsa præscriptione emergit sponte sua ipsum Medicamentum sive quasi novum concretum remedij essentiale, magistraliter quidem sive extemporaneè, artificiosè tamen compositum, juxta Medici privatam ordinationem, ulterius adhibendum.

CAPUT II.

De Præscriptione Formularum in specie.

§. 1. **F**acinus jam accessus ad ipsas præscribendam formularum differentias & distinctos modos, istos scilicet hodiernæ compertiori praxi accommodati, relictis jam antiquariis ac inusitatis, & qui pro magistrali compositione dirigenda, ex tempore à Medico præscribuntur. Applicatio præscriptorum formularum, eorumque usus variis Practicis demandanda venit. Vitabimus n. quantum possibile confusionem & prolixitatem, illa errorum, hæc tædij in Philiatro genitrix. Nihil ergo sumus acturi de *Syrupis*, qui pro dispensatione sui semper parati prostant, nec magistraliter præscribuntur. *Vina medicata* ad infusa pertinent, nec peculiarem præscribendi modum exigunt. *Pisana* pariter, sive *Hordeatum*, *Hydromel*, *Oxymel* decoctionum specialis quidem modi, non secus ac *Diaeta sudorifera*, sive lignorum decocta, tam primaria, quam secundaria, *Destillatum instaurans* est non ens: etiam si aqu. impinguans *Epiphan. Ferdinand.* in *Hist. Med.* foret, nudum nempe Phlegma quod sine ullo usu hauritur. *Decoctum Galli* sive junioris sive senioris, jam rarissimi usus Pharmaceutici, ad culinas relegandum, unà cum *jusculis medicatis* ac restaurantibus, quorum omnium odor ægris vix tolerabilis, nedum ut ventriculis debilis, sub appetitu prostrato, eadem digerat, quin dum calore febrili interiora plus minus aestuant, cadaverisiantur talia digestionis defectu, putrescunt, aut saltem in nidore abeunt. *Conditum* idem cum *Ekcuario. Eclegmata* ferè inusitata, quorum locum syrupus quidam gratior, v. g. *diacod. Mont. scabios. vel misti, vel cum Rob. passul. min. subacti*, cum baculo liquoritæ pro scopo temperandi sive demulcendi aut incrassandi supplebunt, sicut pro scopo attenuandi sive demulcendi aut & resolvendi isti de praxio, de nicotiana, emeticus salæ c. spir. Sulph. paucis gutt. sufficient. *Pandaleon Pasta Regia, Massa Panis, pineolarum*, cupediariis relinquendi, & quantum nutritij vel temperantis roris languidus tabescentium Ventriculus ex istis hauriet? dum in pastam tenacem viscidam acidam in eodem abeunt. *Trochisci* magistralis vix præscribuntur ulli, cum ipsi officinales videantur quibusdam superflui. *Epithema* peculiarem haud exigit formulam, cum fluidi cujusdam, vel liquoris, vel misturæ, vel decocti, vel emulsionis determinatam saltem externam applicandi rationem denotet. Idem dicendum de *Chysinatis* ac *Gargarismatis*, quæ saltem in medicamentorum liquidorum, variâ forma adscriptorum, speciali utendi modo consistunt. *Foetus humidus*, & quæ huc pertinent, *Lotiones, Balnea, Insesus*, ad decoctorum speciales modos, ex applicandi varietate natos pertinent, nam simili ac decocta modo præscribuntur: etiam si etiam sicca, *sacculorum* formâ adhibeantur, eadem tamen præscribendi, alia saltem applicandi ratio. Nec *scutum* differt à *sacculo* vel *emplastro*, dum ventriculo admoventur. *Frontale* nunc *sacculus*, nunc *Epithema*, nunc *linimentum* est. *Cucupha* est specialis saltem pulverum applicatio. *Collyria*, oculorum sunt remedia, multiplici formulâ præscribenda. Idem de *Errymis* valet, *Sternutatoriis, apoplegmatis, & dentifricis*. *Cataplasmata* ad decoctionum speciales modos redu-

enda, sicut interdum ad misturas spissiores. *Vesicatoria* peculiarem non constituunt formulam, quin pro ut pulverisati cantharides vel fermento pro cataplasmate, vel emplastro magistrali aut officinali includuntur, suum quod est faciunt, quid? quod eorum essentia, euri imposita, vesicas excitet. *Suppositoria* non præscribuntur, sed officinalia ordinantur: ut taceam loco illorum globulos *moschi*, commodius si non ut plurimum felicius applicari posse. Quod si extemporaneum desideres, prompte illud ex alumine ad imitationem *Sala* append. *Myroth. f. 4. §. 13. p. 840. vel Sylvi l. 1. prax. c. XI. & XII. p. 119. 123.* concinnabitur. Quæ & qualia denique præscribuntur hodie *passaria*, quin loco eorundem vel injectiones per mētrechytē, vel suffitus per instrumentum *Glauberi* ligneum, vel *optimè* per parvam aut *Phiolam* aut *retortulam vitream*, longioris paulò coll. usurpantur, dum harum in specie orificium linteis tenerioribus munitum, sinui pudoris applicatur, fundus vero vasis, cum remedio vel solido vel fluido *Igni carbonum* leni proprius admoventur, ut concitatis hinc effluviis, uterus locaque vicina diversimodè alterentur. His e. partim rejectis, partim ad stationes debitas relegatis, formularum quarumvis differentiam §. *Classibus generalibus includemus, & specialius pertractabimus.*

SIT ERGO CLASSIS PRIMA.

Pulveres & isdem subordinatas formulas sistit.

§. 1. **S**impliciter in his arida sive sicca, in minutiora, sive jam pulverisata prostant, simplicia ac composita, sive demum pulverisata sunt, præscribuntur. *Dos. general.* pro una vice sit \mathcal{D} .j. ad \mathcal{Z} .ß. rarè \mathcal{D} .ij. rarissime ad \mathcal{Z} .j. nisi in dosi quorundam speciali v. g. *rad. Alari* \mathcal{Z} .j. ascendere necesse sit. Usus eorum est tam *internus*, quam *externus*. *Internus*, seu potior, (de quo modo dicta ferè intelligenda) est, dum capitur in vehiculo convenienti, aut *domestico*, quod privatim ægro Medicus denunciat, aut *officinali*, mixtura scilicet quadam tenuiori, à Medico simul præscripta, Pulvis absorbens acidum.

\mathcal{R} . *Lap. Cancror. præp.* \mathcal{Z} .ß.

Unicorn. fossil.

Corall. rubr. pp.

C. C. ust. ana \mathcal{Z} .ß.

Sal absinth. 3j.

Nuc. mosch. ʒij.

M. F. pulv. Acidum absorbens.

dos. quantum largior cultri cuspi capere potest.

Pulvis absque torminibus blandissime purgans.

\mathcal{R} . *Jalap. ʒß. ad gr. xv.*

Nitri purissimi ʒß.

scammon. pp. g. ij.

Ol. Destill. anis. gutt. ij.

M. F. pulv. purg. p. j. dos.

loco solius Nitri etiam Nitri gr. v. Nit. Tartari gr. xv. recipi possunt.

Pulvis laxativus anthyphochondriacus.

\mathcal{R} . *Crem. Tart.*

fol. sem. f. st. ana \mathcal{Z} .ß.

zingib. anis.

cinamom. cubebæ. ana ʒj.

M. capiatur in jusculo calido l. in principio prandij vel hora 1. ante prandium: dos. largior cultri cuspi.

Cran. human. viol. occif.

ana gr. v.

Aur. fulmin. 2. pr. j.

M. detur. in. duplo. S.

\mathcal{R} . *Aqu. pœonia. ʒjß.*

cinamom. spirituos. ʒj.

ʒij.

ʒij. f. tunic. ʒijß.

M. f. ag. In qua cap. pulv. supr. præscripti.

Pulvis febrilis laxativ. ante Paroxysmum.

\mathcal{R} . *Corall. rubr. pp.*

Nit. absinth. ana gr. xv.

scammon. pp. gr. xv.

M. f. pulv.

Pulvis contra Epilepsiam infantum: ex consensu abdom.

\mathcal{R} . *ras. unicorn. ver.*

Pulvis contra Variolas & morbillos, præsertim in incremento.

\mathcal{R} . *C. C. f. Ign. ʒij.*

Vnicorn. fossil. ʒj.

Sal. card. bened. gr. xv.

myrrhæ el. gr. xii.

M. f. pulv. diaphor. divid. in. 3 p. ag. Dr. S.

Siccis hujusmodi, interdum & consistentiæ vel fluidæ, ut *Ol. Destill. vel mediæ*, ut *theriac. extract.* in dosi tamen exigua, sive infracta, addi solent: verb. gr. Pulvis Puerilis, in Torminibus c. alvi fluxu.

\mathcal{R} . *C. C. ust. ʒj. unicorn. fossil. ʒj. Terr. sigill. ʒß.*

theriac. gr. xv. extr. castor. gr. iij. Ol. Destill.

macis gutt. ij.

M. f. pulv. quietem. consil.

§. 2. Subtilissime tritis pulv. *alcoool.* aliàs dicitur, grossior verò ex aromatibus & analogis subjectis, non adeò exactè tritis, cum saccharo mistis *Tragea* vocatur. Hujus secundum praxin olim usitatum cochlear semis vel integrum, aut ita in forma sicca, aut panis Vini malvatico imprægnato insperiat; masticando successivè assumebatur præsertim à pastu, pro corrigenda digestionem primâ, inflatione ventriculi, flatibus hinc crebrioribus, & in genere, quibusvis malis chronicis; in quibus ventriculus frigidus, & hepar calidum, passim incusari solent, & exinde alias quoque *popici* dicuntur: exempla vid. in *Horsf. Observ. l. 4. obs. 38. p. 210. it. lib. 5. obs. 3. p. 266. & obs. 4. p. 268. it. Sennert. Instit. l. 5. p. 3. f. 3. c. 14. p. 1415. 1417. & lib. 3. prax. p. 1. f. 1. c. 5. p. 24.* Sed compertior hodierna praxi, pro puerorum potius delectamentis, præsertim dum confectiones saccharatæ subinde permiscuntur talia destinata. Loco eorum enim, ex quibus necesse est ut sub digestionem prius ventriculus medicinam præparet, potius spiritus aut Salla vol. aromatica sive Oleosa in usu sunt, sive quovis in pastu, sive brevi post eum absolutum assumantur: in quem finem aptissima eorum videtur præparatio, si aromata selecta; præsertim simul carminantia, cum f. q. Sal. Ammoniac. & Calx. viv. mista, hinc Aqu. commun. humectata, mediocri Ign. rigore per Retort. destillentur, acquiritur sic spiritus sive Sal vol. Oleos. in forma humidâ quod dos. gutt. 20. vel 30. ab istis trageis sperata auxilia multum si non superabit, certè æquè præstabit. Quod si tragea quædam delicata, variis condimentis loco inspergenda aut addenda, desideretur: præscribatur talis perquam grata:

\mathcal{R} . *inamom. p. iij. Cardamom. p. ij. caryoph. p. j.*

Schavi q. pl. M. asseruetur usui.

§. 3. Externum quod atinet pulverum usum, varius equidem & multiplex est, pro partis affectæ, & usus differentis, aut præscribendi modus ubique est idem:

Pulvis ad Intertriginem: & similes externas excoitationes.

\mathcal{R} . *C. C. ust. ʒij.*

Creta alibi. ʒijß.

ceruss. ʒß.

pulv. ros. rubr. exsic.

q. f. pro gratiâ coloris.

M. f. pulv. Quo Inspergant.

Intertrigines.

nodulo raro includitur & ita inspergantur.

Pulvis ad ulceta Inveterata.

\mathcal{R} . *Croci Mart. ex Vitriolo præcip. ʒij.*

Lact. Lun. ʒijß.

Terr. sigill. ʒj.

myrrhæ,

aloës,

macis, Ana ʒj.

camphor. ʒß.

M. f. pulv. detergens.

Conf. Major. Diss. de Lact. Lun. c. XI. §. 2. & 6. perinet huc etiam pulv. erysipelatodes Mynsichti: Arment. scilicet. p. 436.

Pro oculorum usibus pariter pulveres externi adhibentur, sed subtilissimi, & speciatim Arabico nomine, *Sief.* appellantur, & modestè oculis insufflantur.

Ad oculum Ungue laborantem.

\mathcal{R} . *off. sep. pulv. ʒj.*

sa. ch. card. ʒj.

Vitrioli alb. ʒß.

Turia pp. ʒß.

M. f. pulv. subtilissimus Ophthalmicus.

Pulvis sternutatorius.

ad imitat. *Helmont.*

\mathcal{R} . *rad. helleb. nigr. non præpar.*

sacch. albiss. ana. ʒj.

Ol. Destill. major' an.

anis. ana gutt. ij.

M. f. pulv. sternutatorius.

Pulvis dentifricus, ad Mobilitem; Putredinem;

cruentationem, gingivarum,

\mathcal{R} . *fl. rubr. malv. arbor. ʒß.*

C. C. ust. ʒj.

Oculi. alumin.

nuc. mosch. ana. ʒj.

M. f. pulv. subtil. dentifricus.

quo post oris collationem & dentium purificationem bene fricentur gingivæ.

Vid. Poterius; Felix Practicus Cent. 2. cap. 8. p. 16.

ex quo suppresso Auroris nomine abstulit Riverius Praxi l. 2. c. 18. p. 184.

vel ad hodiernum morem.

\mathcal{R} . *pulv. tabac. Indic. Virgin. ʒß.*

major' an. ʒij.

Ol. Destill. lavendul.

anis. ana gutt. vi.

ambre. gr. v.

mosch. gr. x.

M. F. pulv. sternutator. cephalicus.

Pulvis pro suffumigio.

\mathcal{R} . *Sandarach. f. gamm.*

junip. ʒvj.

Succini ʒß.

styrac. calamit. ʒij.

rhuris,

mastic.

benzoës ana ʒij.

M. f. pulv. grossus pro suffumigio.

§. 4. Pulveres si excipiantur Conserva, & cum fluido quodam maximam partem, syrupo, pro meliori miscela subigantur, pro una dosi, interne saltem usurpanda, dant

BOLOS

qui cum ita simpliciter saltem deglutendi sint, & quantitate quantum fieri potest exigua. \mathcal{Z} .ß. ad \mathcal{Z} .j. raro ad \mathcal{Z} .j. gratia vero majori præscribendi.

Bolus Emeticus.

\mathcal{R} . *Conf. fl. tunic. ʒj. ad ʒß.*

Sulp. Antimon. c. lixiv. detonat.

Tart. & Nitr. per decoct.

parat. gr. vi

Crem. Tart. gr. v.

M. f. Bolus Emeticus.

Bolus in Vomitu nimio.

\mathcal{R} . *Consero. ros. Vitriolat. ʒj.*

Terr. sigill. ʒj.

R. iij

lan.

laud. opiat. g. i. ad ij.
Ol. Destill. Cinnamon. gutt. j.
c. f. q. miv. cydonior.
F. l. a. Bolus miscendo & expectando, donec aliqualis
surgescantia cessaverit. Bolus ille stomach. confortat.
Bolus Laxativus contra vermes.
℞ Conf. fl. persic. ℞ij. ad ℞j.
Mercur. aulc. gr. xv. ad ℞j.
pulv. jalap. gr. viii.
vel

Scammon. pp. gr. ij.
c. f. q. syr. fl. persicor.
F. Bolus. Laxans contra vermes.
Bolus Diaphoreticus febrilis expertus, sed non nihil
ingratus.
℞ Theriac. ℞ij. ad ℞j.
specif. febril. strobil. ℞b.
Ol. Destill. caryophyll. gutt. ij.
M. c. f. q. syr. card. bened.
F. l. a. Bolus. Antebiril.

Nempe usitatissimè istis modis præscribuntur boli, lo-
co tamen Conservæ, etiam Pulpæ quædam spissiores,
ut tamarind. it. Electuar. gravior: ut Rosat. quin &
Theriaca, ut in postremo exemplo, sed hæc rarius so-
lent recipi. Dum enim vulgus inter eupotista sua Rob.
Sambuci, vel juniperi cum C. C. f. Ign. aut usto, pro
scopo diaphoretico, in Erysipelate & similibus malis
perfrigit, quid aliud, quam bolus ordinat? Sicuti ex
opposito Confectiones, extract. gratiora aliave, con-
junguntur aptè in boli formam possunt.

Bolus alterans, in æstu Ventriculi & hypochondr.
℞ Pul. tamarind. ℞j.
Tart. Vir. Tachen. gr. xv.
bezoard. min. simpl. ℞b.
c. f. syr. violar. F. Bolus. Refriger.

Bolus Analepticus Hypnoticus.
℞ Conf. fl. borrag. ℞j.
Conf. alkerm. ℞b.
Laud. opiat. gr. j. ad iß.
M. f. bolus. Somnum concilians.
quin & si copiosior paulo pulvis fuerit, Conservæ
Constituentis loco solus Syrupus recipi potest, q. f.
pro consistentia debita.

Bolus Purgans.
℞ Pulv. hypochondr. laxativ. supra. §. i.
descr. ℞j.
Scammon. pp. gr. j. ad ij. c. f. q. syr.
ros. solutiv. f. mucbarros. F. l. a. Bolus.
purg.

§. 5. Quod si simili modo, sub mole tamen majori,
tractentur pulveres, hoc est si formetur bolus pro plu-
ribus dosibus, erit

ELECTUARIUM.
Quod modernis subinde Conditum, veteribus verò
Opiatum audit, & hoc ab opio, vel principali vel uni-
versali eorum ingrediente. Veterum ista Opiata, aut
ad eorum similitudinem confecta alia, v. g. Diafcor-
dium Fracast. Antidot. Matihol. aut Orvietana, The-
riaca cœlestis Greiffii, &c. ceu officinalia transeant.
Quoad Electuaria magistralia, proportio ingredi-
entium ad constituenta est in genere vel 8pla, vel 6pla,
4pla, &c. Prout potentius vel debilius remedium, do-
si majori aut minori, idque crebrius aut rarius, ca-
piendum volumus. Usus est tantum internus, isque
alterativus, solutiva Electuaria haud amplius in usu,
idque ob purgantium partium horridum saporem, par-
tim ob incertitudinem dosecos, & consequenter ope-
rationis, siquidem nec subigi æqualiter per totum pur-
gantia, nec Electuarii dosis tam accuratè observari
potest. Quia talium loco in officinis vel Pastularum
laxativarum, vel prunorum, præsertim ad Timæi imi-
tationem præparatorum, it. Cydoniati laxativi, Con-

serv. ros. vel violar. laxativ. c. mannâ, Timæi, & si-
milis compositionum usus invaluit, quæ pro una vice
determinata dosi optimè assumuntur: Pertinent huc
elegantissimæ compositionis Electuaria purgantia, tam
cholagogum, quam hydragogum Sylvii l. i. prax. c. 2.
§. 46. & c. 7. §. 55. quæ facillè pro dispensatione ordi-
naria in officinis præparari possunt.

§. 6. Quoad Electuaria Alterantia ergò:

Electuar. Antihypochondr.
℞ Conf. cochl.
sumar. ana. ℞ij.
Ebor. f. Ign. ℞ij.
Lap. Cancror. pp.
Corall. rubr. pp. ana. ℞j.
Vitrioli Martis ℞iv. ad ℞j.
c. f. q. syr. borrag. F.
l. a. Elect.

Alterativ. Antihypochondriac.
Elect. ad fluorem album.

℞ Conf. fl. anthos. ℞ij.
Ebor. crud. ras. pulv.
magist. succin. c. S. V. ana. ℞ij.
Lap. osteocoll. ℞iß.
putamin. avellanar.
pulv. ℞b.
c. f. q. syr. ros. rubr.
F. Electuar. absorbens & adstring.

Loco Vitrioli Mart. etiam extractum Mart. cum succo
vel pomorum, vel acetosell. vel tamarindorum ad ℞ij.
vel ℞b. recipi potest.
De his electuariis, bis l. 3. de die capitur, magnitudin.
castanea vel nuc. jugland. & amplius, aut quantum bi-
nis reynisve cultri latoris cuspidibus capi potest.
Interdum sive conservis, solo syrupo convenienti ex-
cipiuntur, aut c. Rob. sambuc. subignatur, & hoc in
compositionibus quasi theriacalibus, loco Veterum
mellis, quibus tamen aliquid fluidi pro meliori misce-
la affundendum.

**Electuar. contra Nimum Mensium
fluxum.**

℞ Corall. rubr. pp. lap. hæmatit. pp. boli armen.
Unicornu ver. pp. ana. ℞iß.
sem. plantag. ℞ij. Alumin. crud. ℞ij.
laud. opiat. gr. v. c. f. q. syr. plantag. F. Elect.
adstring.

Hiscæ ceu ordinariis Elect. ingredientibus, interdum
etiam rad. conditæ, confectiones, extracta, succi infu-
sill. it. spiritus, &c. Pro circumstantiarum ratione
& respectu baseos, item constituentis, infracta, pro-
portionata tamen dosi commiscentur.

Electuar. stomachale.

℞ Conserv. menth. crisp. ℞ij. anibos.
meliss. ana. ℞j.
rad. zingib. in Ind. condit. ℞b.
pulv. Zedoar. ℞b. cinamom.
caryophyll. ana. ℞j.
Theriac. Andr. ℞ij.
c. f. q. syr. menth. F.
Elect. Stomach. corrob. & calefaciens.

**Electuar. pro senibus ab Apoplex-
metuentibus.**

℞ Conf. fl. anthos. menth. ana. ℞j.
fl. runc. ℞j.
zingib. in Ind. condit. ℞b.
sem. sinapi. Erucæ ana. ℞ij.
Corall. rubr. pp.
succini pp. ana. ℞j.
cardamom. ℞ij. cinamom.
caryophyll. ana. ℞j.
Sal. vol. succin. ℞ij.

c. f. q. spiritus cervas. nigr.
F. Electuar. D. S.
B. D. Michaëlis, aliquando seni cuidam, non sine iudicio
pro analepsi præscripsit.
℞ Conf. anthos. salu.
tunic. ana. ℞b.
Conf. alkerm. ℞iß.
ambra. gr. v. mosch. gr. iiii.
laud. opiat. gr. issad. ii.
c. f. q. syr. fl. tunic. F. Electuar.
irretetur Aqu. cinamom. spirituos.
D. S.

Electuarium contra Dysenteriam.

℞ Conserv. ros. rubr. ℞iii.
Diafcor. Frac. ℞vi.
Tinctura f. Ess. Cinamom. c. Spir. Vin.
Tartif. ℞j.
ras. priapi Ceti subtiliss.
pulv. ℞b.
troch. de carab. ℞ij.
Corall. rubr. pp.
Off. Sepia pulv. ana. ℞i.
Extr. tormentill. rit. parat. ℞iß.
c. f. q. succi cydonior. vel miva cydonior: aromatic. F.
Electuar. adstringens & dolorem sedans.
de quo creberrimè pro lubitu æger capiat.

**In Hæmorrhagia narium habituali, juniorum,
ex hypochondriis, &c.**

℞ Pulp. passul. min. vel Conf. ros. rubr. ℞iiii.
rhabarb. cl. Corall. rubr. pp. ana. ℞iß.
Ebor. f. Igne ℞i. Dent. equi marin. ℞b.
M. c. f. q. syr. ros. rubr. F. Elect. dolorem sedans & ad-
string.
§. 7. Quod si pulveres, loco constituentis confi-
stentia mediæ, excipientur saccharo, in liquore con-
veniente soluto & denuò inspissato & in planum per
vasculum ad instar infundibuli cum parvo quasi pi-
stillo in medio projecto emergunt.

Rotule

seu ut aliis audiunt. Orbiculi, it. vesicella: tali ferè pro-
portione, ut pulverum sit p. r. sacch. excipient. p. iiii.
iv. ad vi. prout potentiores aut mitiores, affectu me-
dico eadem expectimus: quibus jam confectis subinde
una, alterave Olei cujusdam Destillati aut suavioris
essentia aromatica gutt. inspergi potest. Usus tantum
est internus; isque alterativus, solutivus ferè in desue-
tudinem abiit: quin usitatissimè in faucium à lympho-
acriori quacunque occasione læsarum affectibus præ-
scribi solent, ut demulceant istas, dum in ore deten-
tæ successivè liquefunt. Quod si præterea in aliis
casibus ordinentur, crebrius masticandæ & deglutien-
dæ veniunt v. g.

**Rotula contra tussim siccam, nocturnam, fau-
cium asperitatem, conceptam earum
Phlogosin, &c.**

℞ Spec. Diacret. Myns. ℞vi.
boli armen. pp. ℞i.
Succ. glycyrrh. hisp. ℞b.
c. f. q. sacchari, vel hujus ℞iiii. in Aqu. papav.
rhead. solut. F. Rotula. contra tussim.
confer. hic Rotul. Sylvii l. i. prax. c. 20. §. 37.

**Rotule contra inflationem ventriculi, ructus,
it. Colicam,**

℞ Ebor. usf.
Corall. rubr. pp. ana. ℞b.
Spec. diar. pipereon. ℞i.
Extr. Zedoar.
cortic. aurant. ana
℞b.
c. f. q. sacchari in Aqu. fœnic. solut. F. Rotula asper-
genda in fine Ol. Destill. fœniculi, macis ana gutt. iv.
D. S.

Rotula bibitoria quibusdam dicta.

℞ sem. coriandr. pp. ℞b.
fœnicul. anif.
carvi petros. ana. ℞ii.
nuc. mosc. ℞iv.
macis. ℞ii.
zingib. cardamom.
cubebar. caryophyll. ana. ℞ii.
piper. alb. long. ana. ℞b.
c. f. q. sacchar. in Aqu. carminativ. Doracrell. soluti
F. Rotul. stomachic.

Rotula Confortantes.

℞ Spec. diamb.
diamosch. d. ana. ℞iß.
c. f. q. sacchari ad ℞iii. in Aqu. ros. solut. F. Rotula:
sub finem mixtionis, addendo, confect. alkerm. ℞b.
vel quantum potest, irretetur Ol. Destill. cinamom.
D. S.

Nempe interdum præter pulveres, & extracta gra-
riora, confect. Ol. Destill. & similia, proportiona-
ta dosi recipi possunt. Sic ex folis Oleis cum sac-
charo, loco Eleo saccharorum, quibusdam usita-
torum, rotulas carminativas præparat. Mynsich.
Arman. f. 7. p. 163.
Quod si denique delicatis admodum l. pro Puertis, or-
biculi soluto & denuò inspissato & in planum vel
Sylvii: prax. l. i. c. 2. §. 44. vel Timæi cas. p. 427. præ-
scribi poterunt.

§ 8. Quod si præter Pulveres & alia, ad Electua-
ria recipi solita, dosi quam in his minore, simili mo-
do saccharo inspissato excipientur, & in formam
oblongam, quadratam, planam, (in quem finem
jam certi moduli lignei aliivè fabricati sunt) redigan-
tur, communiter.

Morsuli.

quia mordendo quasi assumantur, it. ob ingredi-
entium identitatem, Electuar. solida, aut confectio
solida it. à figura Tabella appellantur. De cætero
ut Boli cognati sunt Electuariis, ita Rotule Mor-
sulis & contra, item, ut Boli se habent ad Rotulas,
ita Electuaria ad Morsulos, & contra. Res in fun-
damento quasi eadem. In horum adeoque Mor-
sulorum præscriptione, proportio observanda ea,
ut pulv. p. r. ana vel duplum reliquorum, conserv.
condit. confect. respondeant simul, ad 8plum,
6plum, imò 8plum sacchari. Pro usu saltem inter-
no, eoque alterativo, & potissimum confortativo,
rariissimè aut nunquam hodiè solutivum, ob rationes
supra §. 5. allegatas.

Morsuli contra sodam.

℞ Spec. Diacret. Myns. ℞vi.
vel loc. harum
℞ Creta. ℞ii.
ebur usf. ℞i.
lap. Cancror. pp.
Unicorn. fossil.
corall. rubr. pp. ana. ℞ij.

inc. mosch. ʒi.
c. f. q. sacchari, b. e.
ʒiv. vel ʒv. in Aqua portulac. solut.
F. Morfuli. Refrig. & absorbent.

Morfuli Stomachal.

℞ *Conf. anth. l. menth. ʒʒ.*
rad. zingib. in Ind. condit. ʒij.
Spec. Imperat. ʒiii.
extr. zedoar. ʒʒ.
c. sacchari ʒviii. in
ʒ. qua sceniculi soluti: F.
l. à Morfuli. D. Stomach.

Quoad hos diacretæ Morfulos, annoto, quod polyex latere cocto, intensius rubefcente, c. f. q. sacchari in morfulos redactus præstantissimum sodæ sit remedium: possit & nucis moschatae aut macis aliquantum addi. Vis hæc consistit in substantia Martiali, unde color, (etiam præcipitando ab illo separabilis) in crocum potenter absorbentem per calcinationem ignis mutat.

Morfuli Præservativi in Malignis.

℞ *Conserv. pulp. Citri. ʒj. theriac. ʒiii.*
C. C. f. igne. Antimon. diaphor. Terr. sigill. ana. ʒii.
c. f. q. sacchar. in Aqua scord. solut. F. Morfuli. ir-
rurentur tempore usus, aliquot gutt. Ol.
D. Still. anis. & usurpentur.

§. 9. Cæterum hæc & similes formulæ, sub hodierna praxi, multis suspectæ sunt medentum, quia hostiles manifestò pluribus ægrotorum, aliquid hypochondriaci ut plurimum patientium, cujuscuque fuerint sexus, aut ætatis, tolerabilem, quin fermentando & acescendo, mucaginifque tenacioris forma adhaerendo, quibusvis ita chronicis morbis symptomata aut exacerbata, aut magis complicata, aut morbum ipsum procrastinare solent. Crebrior adeoque sach. usus, ut non convenit Ventriculo, autore *Helmont. Dispens. Med. §. 30 & 57.* Ita ceu perquam noxium Pulmoni notatur à *Garntzier de Tab. Anglic. p. 98. & 99.* adeoque à crebriori ejus usu, & præscriptione, in Climate agrifque nostris, merito abstinendum. Accedit & hoc, quod hæc remediiorum formulæ, sub tenebris ignoratæ Pyrotechniæ natæ, blandimento potius palati ægrotorum, aut aliquali remedii varietate, quam efficacis medicinæ intentione ordinatæ primitus videantur. Quin potius concinnatæ pulveres, essentia, extractivæ, spiritus, Salque vol. tam minori ægri ventriculi labore ac tædio, majori verò cum euphoria pro praxi elegantiori adhibeantur.

CLASSIS II.

Pilulas exhibet.

§. 1. **A** Parvæ pilæ similitudine, aliàs *Carapotia* ab assumendi modo, dictas. Veterum inventum, quo amarissima sua purgantia, ut aloën (apud illos quarumvis pilularum basin) scammonium & colocynthidem propinando, eaque cruda, mellis ope palliata, palatum melius fallerent. Massam ita concinnatam ad ʒi. ferè præscribebant, eamque in majores aliquot gr. v. l. vj. l. vij. redactam, quales apud Belgas ferè adhuc in usu sunt, deglutienda offerebant. Concinnior hodierna praxis, sub frequenti Pilularum usu, ʒj. in præscriptione totius molis vix excedit, aded ut vix gr. i. attingant singulæ Pilulæ, siquidem quo minores, eò gratiores. Nisi ingredientia, sub parva mole ponderosiora, ut Mercurialia majorem dosin admittant. Usus nobis est tam *alterativus*, quam *laxativus*: & hujus quidem respectu Pilulæ vel *extraordinariæ* vel *ordinariæ* l. *usuales* dicuntur. Purgantes *Extraordinariæ*

vel r. ex officinalibus Veterum tum recentiorum massis additis confuetis stimulis scammonii & troch. alhandal, interdum & aliis appropriatis, mediante liquido, Aqu. spirituosos, Oleo, &c. Præparandæ ordinantur: vel 2. ex extrahis purgantibus, additis iisdem præscribuntur) idque pro una vel pluribus dosibus, ibi numero indefinito, hic verò pro dividendis dosibus, bene determinato. Capiantur manè, quacumque ratione fieri potest, jejuno ventriculo, vel post haustum jusculum tenue.

Pilula Purg. Cathol.

℞ *Mass. Pilul. de hier. c. agar.*
ammoniac. Qu. ana. ʒʒ.
scammon. pp. gr. ii.
troch. alb. gr. i.
c. f. q. Ol. Destill. macis.
F. Pilul. purg. pro j. dos.

Pilula ad Luem Veneream.

℞ *Extr. panthym. Croll. gr. xii. ad xv.*
Mercur. dulc. ʒi.
Extr. troch. alb. gr. ii.
c. f. q. Ess. lignor.
F. Pilul. pro j. dos.

Pilul. Emetico - Cathartica ante Paroxysm. intermittentium.

℞ *Mass. Pilul. de ʒb. Ruff. gr. xv.*
Tart. Emetic. gr. i.
scammon. pp. gr. i.
c. f. q. Ess. cent. min.
F. Pilul. anti febril.

Pilul. Anti hypochondriacæ.

℞ *Mass. Pilul. Tart. Querc. ʒij.*
Vitrioli Martis ad albed.
lenit. calcin. gr. v.
scammon. pp. gr. i.
c. f. q. Ess. gum. ammon.
F. Pilul. capiuntur.

bibendo desuper largum haustum calidum.

Pilula Hydropica.

℞ *Extr. Elater. rit. parat. gr. xv. Mercur. vit. gr. ii.*
ad iii. vel hujus loco
Mercur. dulc. cum. Mercurio Vit. ad imit. Hart-
mann. gr. x.
extract. troch. alband. gr. i.
c. f. q. Ess. absinth. F. Pilul.

Interdum soli pulveres, vel assumptu ingratiore, vel periculosiores, debito corpore excepti, in Pilulas compingi possunt: v. g.

Pilul. contra gonorrhœam inveterat. malignam.
Scabiem ferinam, guttam rosac.

contumac. &c.
 ℞ *Thurbit. minerale Croll. gr. v. ad vi.*
c. f. q. theriac. F. Pilul. specific.
sed vix, nisi pro robustioribus.

Pilula in desperata alvi obstructione.

℞ *Aurum fulmin. c. spiritu Sal. Ammoniac. pp. gr. vi.*
ad ʒʒ.
c. f. q. extr. helleb. nigr. F. Pilul. aperient.

§. 2. Atque tales sunt pilulæ, quas pro scopo sensilius commovendi corpus, & reperitis evacuandi vicibus, subinde sub morborum cursu, præscribere cogitur Medicus. Cogitur, dico cum speciosus purgationis titulus, ingentem tegat imposturam, cum quævis præsertim fortior purgatio, tantum noceat, quantum proficit. Cum vero in plurimis morbis chronicis, generali Cachexiæ & affect. hypochondr. & scorbuti titulo comprehensis,

comprehensis, copiosior, talis evacuatio ferè nociva manifestò esse solet, cum talia subiecta, à leniori etiam evaciante facillè exolvantur, ut loquuntur Prædicti: ob id ut saltem primæ viæ, quasi per epicrasin, à mucro vel piritiva plus minus viscida, ac acidâ liberentur, & ita producta morbosa, si non æquè semper radix morbi (h. est à posteriori, si non à priori) removeantur, lenioribus, sive quorum vis primas vias non transcendit, ex evacuantibus, nunc solis, nunc appropriatis vel absorbentibus, præsertim Martialibus, vel incidentibus præsertim gummatibus, sociatis, præscribuntur, pilulæ vel quavis septimanâ vel quovis interlunio semel, atque vesperti, unâ alteravè horâ ante cœnam, unde & Pilulæ ante cibum quibusdam audiunt, assumendæ, ut ita sub chyli vehiculo innoxie distribui, & circa primas vias saltem suo officio fungi queant. Cum verò aloës parte sui gummosâ in exili licet dosi, leniendi tamen huic scopo, dicto modo usurpata, optime inserviat, hinc crebrius ex hac sola, ita tamen præparata, ut pars ejus gummosa magis quasi extravertatur, resinosa v. infringat, vel separetur, tales pilulæ usuales, parari solent: quales sunt v. g. *Angelic. Francofurt. Glassana, vid. Hoffman. Clav. Scorbut. l. 2. c. 73. p. 105. & l. 4. s. 4. p. 635. it. Ludoviciana: Pharmacia: p. 179. it. de Sal. Tartari. p. 79. Tilemanniana. Mater. Med. p. 214. it. majoris apparatus istæ de aloë violata, de aloë rosata, de quibus Schröderus, Pharmac. c. 4. cl. 3. p. 253. ut nihil dicam de aliis huc suo modo revocandis, ut de ammon. it. Tartar. Querc. aloë phangin. c. scammon. de oribus Ruffi, & ex his constructis Pilul. Balsamicis Cnoffelii, Misc. A. N. C. anno 6 & 7. app. p. 19. Verum hæc omnes, sive ex aloë sola, sive ex aliis magistrali compositione natis, constant, ferè ceu officinales vel pluribus in locis introductæ sunt, vel à Medico privatum dispensantur, adeoque ad magistraliter præscribendâ minus pertinent. v. g.*

℞ *Mass. Pilul. de alce. rosat. gr. vi.*
F. Pilul. minim. aperient.

Quod si v. paulo efficaciores, tam pro alterandi, quam pro abstergendi scopo pilulæ usuales ordinandæ, quales ferè omni menstruo spatio sub ultima lunæ quadrâ, in hodierna luxuriosa diætâ, dicto modo ante Cœnam capiendâ: hiscè ferè modis præscribi solent.

℞ *Aloës succotrin. lucid. ʒʒ. gum. ammon. c.*
Acet. scyll. emollit. ʒii. Tart. Vitriolat. ʒʒ. c. q.
Ess. Mart. F. Pilul. minores: aut saltem mediocres,
quarum no. ix. xi. ad xiii. numero scilicet ex vulgi super-
stitutione, impari, capiuntur.

Vel sine aloë, ex solis alterantibus cum stimulo sensiliore ad imitationem Praxeos Sylvianæ præscribuntur.

℞ *Galban. c. Acet. depur. ʒʒ.*
troch. alhand. gr. iv.
scammon. pp. gr. iii.
c. f. q. Ol. Destill. carvi F.
Pillul. numer. xxxv.
pro ʒ. dof. vespertinis.

℞ *gumm. ammon. c. Acet. dep. ʒi.*
Vitrioli Mart. ad albed. calcin. gr. v.
troch. alb. gr. ʒ.
scammon. pp. gr. i.
c. f. q. Ol. Destill. scenicul.

F. Pilul. minor. pro una dosi: quovis mense capiendæ vel ad imitationem Cnoffelianarum supra allegatarum.

℞ *Mass. Pilul. de ʒb. Ruffi, Extr. h. lleb. nigr. ana ʒʒ.*
Vitrioli Mart. ad albed. calcin. gr. v. scammon. pp. gr. i.
c. f. q. Ess. gum. ammon. F. Pilul.

Atque tales hypochondriaci nostratibus ferè proficiat existunt: quibus tamen & pulvis supra præscriptus multum conferre solet, siccioribus nempe istis, quæ sic exhaustis.

§. 3. Pro alterandi denique scopo, pilulæ præscribi ferè solent ex extractis, it. ex pulveribus solis, syrupo vel alio corpore in consistentiam debitam redactis.

dis; vel ex utrisque simul, pro varia intentione *Pilulæ febriles in chronicis pro infrigendo rigore & intendendo aestu.*

℞ *Extr. gentian. imperati.*
cent. min. absinth.
ana gr. v.

c. f. q. *Ol. Destill. caryophill.*
F. Pilul. capiendæ
Ante Paroxysmum.

Commodè etiam hiscè febrilibus Extr. troch. alhand. gr. ii. ad iii. tam pro alterandi, quam laxandi scopo addi possunt: ut sub debita diaphoresi levior laxatio accideret solet.

Pilulæ sudoris, anodymæ.

℞ *Extr. card. bened. ʒi.*
lignor. gr. v.
theriacal. gr. ii.
laud. opiat. gr. ii.
c. Ess. lignor. F.

Pilul. diaphoret.

In Pituita confirmatâ pro tussi, sudore, &c. nocturnis inhibendis.

℞ *antihect. Poter ʒi.*
sacch. Saturni ʒʒ.
extr. Croci gr. v.
laud. opiat. ferm. gr. ii. ad iii.

c. f. q. *ball. copayv. F. Pilul. pro ʒ. dosibus: bihorid*
ante cœnam sumendis.

In Tussi serina nocturnâ ex lymphâ acroni.

℞ *Extr. Sulp. pulv. gr. xvii.*
myrrhæ gr. iv.
Extr. croci gr. ii.
laud. op. gr. i.

c. f. q. *syrop. papav. rhead.*
F. Pilul. vesperti capiendæ.

conf. *Pilul. de styrac. it. ad Tussin.*
Schröder. Pharmac. l. 2. c. 73. p. 252. vel de styrace
Sylvii: l. i. prax. c. 20. §. 36.

§. 4. Internus hic fuit Pilularum usus; modernâ enim quidam eadem etiam usu externo, loco ferè trochiscorum Veteribus usitatorum, adhibere amant; sed rarius hoc, nec nisi specialibus quibusdam in casibus: v. g. in odontalgia, ex extr. ligni guajac. & laud. opiat. c. Ol. Destill. origani Cretici formantur pilulæ, denti dolenti l. cavæ applicandæ: quo etiam pertinent Pilulæ, denti dolenti l. cavæ applicandæ: quo etiam pertinent Pilul. de Cal. viv. it. odoriferæ *Myns. Ar-mament. l. 7. p. 145.* Sic apoplegmatizantes ex Extract. nicotian. c. pauco Mercur. dulci, e. syr. nicotianæ it. ex Mercur. dulc. c. f. q. gum. tragac. Aqu. ros. solutæ; pro juvante salivatione sub pryalismo Venereo, &c.

CLASSIS III.

Misturas Varias depromit.

§. 1. **T**ertia Classis Misturas varias sub se complectitur, ex liquidis primariis & fluidis; secundariis etiam minus fluidis & aridis quoque, omnibus multivariis concinnatas, & artificiosè compositas; usui tam interno, quam externo inservientes: Internæ quæ usurpantur, ordinario ab assumendi modo *potiones* appellantur, externæ v. potissimum Epithemata audiunt. Internæ latissimè patet earum usus, cum quovis ferè in morbo adhiberi pro quovis scopo possint, nisi interdum atonia Ventriculi ac intestinorum moderatum earum usum suadeat: Usurpantur vel determinatis

138 De Præscriptione Formularum in Genere.

ris vicibus, pro 2. vel 3. dof. interjectis semper de-
bitis intervallis, vel indeterminate, pro lubitu, coch-
learia aliquot capiendo: illud ubi subitanea magis al-
teratio per sensiliorum operationem procuranda, viri-
bus utcumque constantibus, hoc v. ubi successiva mu-
tatio, præsertim in debilibus, aut in casibus, in qui-
bus cautius nonnihil procedendum, magis locum in-
venit. Duo in Mistura a. distinguenda: ipsa ingre-
dientia multiplicata 2. constituens fluidum qualecun-
que fuerit: proportio horum observatur p. p. talis,
ratione sc. doseos generalis, quæ tamen per specialem
cujusvis ingredientis dosin, ratione facultatis specifi-
cæ, hujusque sub præparatione magis vel minus con-
centrata, determinanda ulterius venit. Compositio
potionis ordinariæ 3iv. ad v. vel 3vi. ad summum vix
excedere solet: cui si arida & facile subsidentia simul
permisceantur, sub usu probè agitata imperatur.

Aqu. simpl. Destill. 3i.
Aqu. spirituos. 3. ad 3ii.
succ. 3ii.
Elix. 3i.
Spir. Vol. inflam. 3i. ad 3ii.
Urinosi 3b.
acidi. gutt. iv. ad v.
Syrup. 3i. ad 3ii. liii.
Extract. 3i. ad 3b.
pulv. 3i.
Essen. 3b. ad 3i.
Tinctura. 3b. ad 3i.
Sal. vol. 3b. ad gr. xii.
Ol. Destill. gutt. ii. &c.

Potio Antipleuritica.

℞ Aqu. card. bened.
papav. rhæad. ana. 3iβ.
Spir. Vin. benè camphor. 3iβ.
mandib. luc. pis.
dent. apri pp. ana. 3b.
Sal. vol. cujus vis: v. g.
mandib. Luc. pisc. gr. xii.
Laud. opiat. gr. issadii.
Syr. papav. rhæad. 3vi. ad 3i.
M. F. l. a. Potio. antipleuritica.
pro lubitu cochleatim semper benè agitando.

Potio Antidysenterica.

℞ Aqu. scordii.
plantag. ana. 3i.
Cinamom. 3b.
Acet. dest. Vini. 3b.
Diascord. Frac. 3ii.
Extr. tormentill. 3b.
Corall. rubr. pp. gr. xv.
Syr. cydon. aromat. 3ii.
M. F. l. a. Potio. adstring. & confort. de qua
capitur cochleatim crebrius, bene agitando.

Potio febrifuga intermitt.

℞ Aqu. card. bened. 3i. ad iβ.
Cinamom. 3i. ad 3iβ.
Extr. gentian. 3ii.
Spir. Sal. Ammoniac. simpl. 3b.
Syr. card. bened. 3iβ. ad iii.
M. f. Potio. pro i. dos. sumend.
bilio ante paroxysmum, moderatè tegendo corpus:
urgente magis frigore. ut in 4tanis, extracti dose au-
geri, it. c. extracti theriacali acui potest: magis v.
torrente æstu, ut in 3tanis ordinariis, spiritus Sal. Am-
moniac. aucta dose permisceatur.

Mistura alterans, in incremento & statu, feb- rium continuarum, plus minus malignarum.

℞ Aqu. scordii 3iii.
Spir. theriacal. l. simpl.
l. moder. camphor. 3iii.
C. C. f. Ign. 3ii.
bezoard. min. 3i.
Sal. vol. C. C. vel viperar.
gr. xii.
conf. alkerim. 3iβ.
M. f. potio corrobor. sumend. cochleatim.
Prout aut specialis dose ingredientium subinde atten-
denda venit, etiam potionis particularis formula sub-
inde variat.

Potio Emetica.

℞ Julap. ros.
Syr. Emetic. sal.
ana 3b.
Aqu. Cinamom. 3i.
M. f. pot. Emetic.
loco talium tamen vina infusionis præparatorum An-
timonialium, æque commoda videntur.

Potio Cathartica.

℞ refin. jalap. gr. ix. ad 3b.
Sal. Tartari. gr. v. ad vi.
Syr. ros. solutiv. 3b.
vel q. f. M. pot. laxans.
vel
℞ refin. scammon. 3b.
facch. cand. 3i.
pulverif. exactè paulatim
affundendo succi citri 3i.
M. F. Potio grata. laxans.

Potio diuretica.

℞ Aqu. alkekeng r
petroselin. ana. 3iβ.
Malvatic. juniper. 3vi.
spiritus lumbric. Terrest. per
putr. 3i. ad 3b.
Ol. Destill. theibinth. gutt. iii.
Syr. heder. Terrest. 3iii. ad vi.
M. pot. diuretic.

Mistura Theriacal. sudorifera.

℞ Aqu. fl. sambuc. 3i.
Acet. sambuc. 3ii.
Theriac. 3i.
raf. Unicorn. ver. gr. xv.
bezoard. min. 3b.
camphor. gr. iii.
M. f. potio pro dose una.

Pro temperanda acrimonia bilis, h. est corri- gendo acido volatili plus minus Oleoso in sanguine.

℞ Aqu. portulac.
acetos.
fl. papav. hæad. ana. 3i.
Diascord. Frac. 3iβ.
Spiritus Nitr. dulc. l. Salis dulc.
3b. ad 3j.
Syr. portulac. 3iiij.
M. f. pot. Alterans, cochleat. sumend.

Præscriptio Formularum in Genere. 139

Potio digestiva præmittenda purgationi in aff. hypochoindr. & melanchol. in subjectis præ- sertim siccoris & squalidi magis habitus.

℞ Seri lactis ben. depur. 3iv.
Ess. fumar. 3ii.
solur. Mart. c. f. pom. 3i. ad 3iβ.
Syr. fumar. simpl. 3vi.
M. F. pot. dig. stiv.
pro 4. vicibus dosin unam manè, alteram vesperi per
biduum capiendo.

Mistura s. potio. Analeptica, sub & post sudo- rem in febribus acutis.

℞ Aqu. borrag.
bugloss.
rub. ideï ana. 3i.
Cinamom. 3iii.
succ. citri. rec. 3vi.
ad 3i.
Conf. alkerim. 3iβ.
M. F. pot. corrobor.
pertinent hac imprimis misturæ Sylvii ex Acet. dest. c.
lap. Cancror. corall. pp. &c. revera in Praxi poly-
chrestæ; quæ videantur in ejus praxi l. c. 9. §. 20. c. 13.
§. 53. & c. 7. §. 13. c. 30. §. 135. & 182. & passim alibi.

Mistura Antiscorbutica.

℞ Lactis caprill. vel
seri lactis depur. 3bii.
adde.
succ. cochlear.
nasturt.
fumar. express.
& depur. ad 3ii.
M. F. in istur. antiscorbutic.
dof. 3iii. ad v. edulcorari potest saccharo pro lubitu,
& melioris penerationis ergo, cuilibet dose Ess. fumar.
compos. c. spirit. cochlear. parat. gutt. 30. instillari.

Vel in formâ infusi.

℞ Herb. nasturt. aquatic. m. iv.
acetosell. c. flor. m. ii.
contund. in mortario c. f. q. seri lactis. stent in loco
tepid. vel in Mar. Baln. per noct. Colat. manè
℞ 3bii. D. S.
dof. 3iii. l. iv. quælibet dose pro lubitu edulcorari potest.

Vel in decocti forma.

℞ Lactis caprill. 3b. ad iβ.
fol. cochlear. m. i.
nasturtii m. i.
contusa & mista parum ebulliant in olla clausa, ex-
primantur & coeantur D. S. in scorbuto admodum pro-
ficuum Colat. 3iv. ad vi. bibat æger calidè manè, &
bihorio ante cœnam: quod si juncta sit febris potius
serum lactis recipiatur.
§. 7. Pro usu externo, non minus variæ quoque
sunt misturæ ex iisdem quidem ingredientibus pari-
ter compositæ, sed pro varietate partium & usus sub-
inde variandæ, in quo post experientiam judicium
Medici omne fert punctum. Si externæ saltem corpo-
ris partium superficiei, mediante linteamine vel sim-
plici vel multiplicato, aut panno scarlatino, calidè, te-
pidè, frigidè, repetitis vicibus applicantur, in genere.

Epithemata

vocantur: quæ subinde pro specialium quarundam
partium varietate etiam specialibus insigniuntur no-
minibus: ut pro Fronte, Frontale, pro oculis, Collyria
humida, pro naribus Errhina liquida, pro dentibus &
Pars. I I.

gingivis Liqueores dentifricii, &c.

Epithema refrigerans æstum sanguinis, polychrestum.

℞ succi semperviv. major. 3i.
Acet. Vini acerr. 3i.
Nitr. depur. 3ii.
M. F. Epithema.
applic. v. g. seroto in æstu corporis minio, it. in hæ-
morrhagia narium: addita præsertim camphora:
vel mammis, in hæmorrhagia uteri, item regioni
pubis: vel plantis pedum, vel fronti, &c. Frigidè
cum linteis multiplicatis.

Epithema contra dolorem capitis, in februum æstu Frontale.

℞ succi Cancror. fluviatil. rec. 3iii.
Aqu. fl. sambuc.
benonic.
fl. papav. Rhæad. ana. 3i.
Spir. Vin. Camphor. 3iii.
M. F. frontal.
applicentur cum linteis multiplicatis tepidè fronti &
temporibus: sed à nimio camphoræ usu in agrypniis
abstinendum, ne somnus magis odoris penetrantia
impediatur.

vel aliud contra.

Cephalalgiam c. Agripina in febribus contin.

℞ Aqu. fl. sambuc. 3iii.
apoplect. usit. 3vi.
Philon. Roman. 3iβ.
M. F. Frontal.

Epithemata pro ventriculo in Cholera.

℞ Spirit. Vin. camphor. 3iii.
Theriac. 3iβ. ad iii.
M. pro Epithemate.

In Vomitu februum malignarum & pestilential.

℞ Spirit. Vin. rectif. vel Aqu. apoplect. 3iii.
Theriac. 3iβ.
camphor. 3b.
M. F. Epithem. adstring. & stomach.
calesiant in Vasculo clauso & intincta linteæ celest
manu applicentur: idque crebrius.

Epithema in Cephalalgia ex causa frigida, &c. Hemicrania, verticis pertinaci dolore, &c.

℞ Aqu. ferspill.
rosmarin.
salvia ana. 3ii.
Spir. theriacal. simp. 3i.
Spir. C. C. l. Sal. Ammoniac. c. Cal. viv. a 3iβ.
M. Epith. in Cephalag.
Frontale contra Hæmorrhagiam narium
nimiam.

℞ Aqu. papav. rhæad. vel spermat. ranar. 3iv.
Acet. rosac. 3i.
Boli com. prob. exsic. pulv. 3iv.
Opii Acet. sol. 3i.
M. pro Epithemate.
℞ spermat. ranar. c. Nitr. & Alumin. asserv. 3b.
facch. Saturni ad 3ii.
Camphor. 3i. 3i. ad 33.
M. pro Epithemate adstring.

collo, item si omni, nec non testibus in nimia narium hæmorrhagia applicabilia, it. mamma in hæmorrhagia nuci, ac regioni pubis: Hepatis pariter regioni talia frigide applicari solent, sed præter alterationem sanguinis subitanam, forsan & nimiam, visceris læsio, experientia hoc ferè confirmante, metuenda, ne tali occasione diarrhœa quibusdam superveniat, vel in aliis dispositio p. n. hepatis scirrhusa, aliave chronica inducatur: haud ergo, quam casu ferè extremo huc recurrendum.

Epithema contra tumorem testis inflammatorium c. insigni dolore ac ardore.

℞ Aqu. Cal. viv. rec. ℞i. ad ℞i℞.
Spir. Vin. camphor. ℞B. ad ℞i.
ceruss. ℞i℞. l. sacch. Saturni.
M. F. Epithema D.
urgente dolore etiam Opii
Acet. sol. ℞i. addi possit.

Non rarum est, ex perverso Mercurii Præcipitat. externo usu, sub cosmetici titulo, phlogosin, tumorem, dolorem, cum summo cruciatu, interdum & periculo partibus externis induci: optimum hic epithema, lac tepidum, crebrius applicatum, post cujus usum, vel etiam sub illius defectu mox in principio.

℞ Aqu. Cal. viv. rec. ℞i.
Spir. Vin. ℞i.

ceruss. ℞i℞. M. applicetur calide.
Occisione Aquæ Cal. viv. non omitendum Epithema polychrestum, ad ulcera quævis, dyspepura, ad scabiem ferinam, herpes exedentes, imminet plus minus gangrenam, &c.

℞ Aqu. Cal. viv. f. decoct. rec. ℞i. Mercur. dulc. ℞i. M. vel magis compositum

℞ Aqu. Cal. viv. recent. ℞i℞. S. theriacal. camphor. ℞i℞. sacch. Saturni. ℞i. Mercur. dulc. ℞B. M. probè c. l. sine ebullitione D. sine l. c. Colatura laxiore. S.

Sic pariter Aqu. Destillata ex pomis putridis, cui l. Mercur. dulcis, l. sacch. Saturni pro circumstant. ratione permixtis, in casibus chirurgicis plurimis, speciatim ulceribus telephitis, ambustis, &c. remedium multis usus existit.

§. 3. Quod si Epithemati immediatus c. parte affecta concedatur contactus, ut in scabie, ulceribus, &c. Misturæ, pro indicationum ratione componi poterunt. Ast si pro commodo partium internarum, & principaliter viscerum, hepatis, lienis, Ventriculi, cordis, &c. Adhibenda veniunt cõs. r. cum alias penetrare seque insinuare debeant, non nisi ex subtilioribus, aut similibus particulis, quæ vehementiori paulo motu operationes suas exerant constantibus ingredientibus, non vero adstringentibus, Acribus, fixioribus, &c. Componenda eadem esse. 2. Cum applicata pro partium internarum commodo, ferè aut sanè ut plurimum calide, minus diu calorem ascititium conferrent, quin facile intepescant, ne dicam refrigerentur, verendum omninò ne cutis contactu humido tepido aut subfrigido offendatur, quod quilibet in se experiri potest, unde fibrarum strictura, pororum contractura, interdum per consensum totius quasi horripilatio; adeoque non solum insensibilis transpirationis notabilis imminutio, quin & metastaseos, quam Natura in acutis subinde intendit, ex universo ad membra particularia cohibetio. Unde in malignis, cum excretionem cutanea conjunctis, Epithemata præcordiis applicanda, merito hodie suspecta sunt Conf. quæ §. 2. de Epithemate Hepati applicando, in alio sensu locuti sumus. Missis itaque epithematis, alias misturas externas consideremus, v. g.

Collyrium pro Oculo polychrestum.
℞ Aqu. solani
Cyani.

calcatrippe ana ℞i.
Vitrioli alb. ℞B. ad gr. xii.
Solut. filtratur per chartam.
adde

Turia pp. ℞B. ad gr. xii.
M. F. Collyr.

applicetur tepide cum linæolis, vel resupinato corpore canibus oculi instilletur.

Collyrium contra Inflammat. Oculorum.

℞ Aqu. plantag.
fl. Cyani ana ℞i.
album. ovor. m. i.
Alumin. gr. v. ad viii. l. x.

(modo non spiritus paulo ex coagulatione consistens) conquassentur & agitentur invicem, & hinc linæolis duplic. applicentur oculis.

D. S.

Mistura Pharmica.

℞ Aqu. majoran. ℞i.
Vitrioli alb. gr. xv. ad ℞i.

Solut. filtratur. D. S. Mistur.
vel guttatim in nares insufflando, ut vocant, ex vola manus recipitur: vel linæum eo leniter madefactum, contortum, naribus immittitur.

Mistura contra Orynam.

℞ Aqu. majoran.
plantag. ana ℞i℞.
mell. rosat. ℞vi.
Spir. Vin. rectif. ℞i℞.

M. & applicetur, vel modo dictis modis vel etiam cum parva syringa: in deterioris conditionis malo, aliquantulum Mercur. Præcipitati, gr. vi. ad ix. ℞℞i addi potest.

Mistura contra Prunellam febrium acutarum.

℞ Aqu. semperviv. maj. ℞i℞.
succ. Cancror. fluviatil. rec. ℞iv.
Sal. Ammoniac. depur. ℞i℞.
M. mistur.

Colluatur crebrius os, quin & interdum gargarisentur fauces, aut tepidiusculè in ore aliquandiu saltem detineatur.

Alia magis composita.

℞ Aqu. Cancror. fluviatil. sonus. aliquandiu
Destillat. ℞i℞.
Spermat. ranar. ℞i℞.
semper viv. maj. ℞i.
Phlegm. Vitrioli rorid. ℞i℞. ad ℞i℞.
Syr. violar. ℞i.
ros. rubr. ℞B.
Nitr. c. alcali depur. ℞i℞. ad ℞ii.

M. D.

Ubi rejecta denud mistura tales fuerint, lingua palatumque blande illinantur butyro recentis non salis, Spermate ranar. aut ejus Aqu. crebrius lota: quod si crusta livido nigricans illam simul obduxerit, aliquantulum sacchari albis. butyro addi potest, lardum pariter non salitum, quin & salitum, sed utrumque in Speriola ista, probè dinque maceratum, butyri loco recipi potest.

Mistura pro dentibus & gingivis, à variis affectibus præservativa.

℞ Aqu. plantag.
sedi min. ana ℞ii.
Sal. ammoniaci, sal. Tartar. ana ℞B. ad ℞i.

M. f.

Julepus in Causa.

℞ Decoct. rad. scorzon. ℞i℞.
Tincturæ ros.
violar.
bellid. ana ℞i.
Syr. ros. rubr. ℞i℞.
Spir. Vitrioli q. f. pro grato sapore M. F. Julapium refrig.

Julepus in Febr. Maligna.

℞ decoct. C. C. ℞i℞.
Aqu. Cinamom. ℞vi.
Gelatin. C. C. rec. ℞i℞.
succ. citri. rub. ide.
ribium. ana ℞i.
Syr. papav. alb. vel rhead.
vel berberum. q. f. pro gratia.
M. F. Julep. corrobor.

Julepus in Febre scorbutica, qua album semiel apertam servat.

℞ feri lact. depurat. ℞i.
decoct. Tamarind. ℞B.
succ. citri rec. ℞vi. l. ℞i.
Syr. de toto citro q. f. M. F. julepus.
Interdum etiam per modum infusi magistralis præscribuntur Julapia non ingrata v. g.

℞ fl. papav. rhead. rosar. ana. m. ℞.
Infund. in f. q. vel ℞i℞. Aqu. comm. aut
Aqu. fl. papav. rhead. aut feri lact. depur.
acidulatæ leniter c. spiritu Sulph. per campan.
stent. in loco calido, in Mar. Baln. ad extract. Tinç.
Guræ.

Colat. ℞ adde Syr. jujubin. ℞i℞.
Violar. ℞ii.

M. pro Julepo D.

Item secundum alios ex Conservis.
℞ Conf. fl. tunic. rosar. violar. ana. ℞B. ad ℞i.
succ. ribium. ℞vi. ad ℞i.

affund. f. q. Aqu. commun. l. Destillat. cujusvis: dissolvantur in mortario c. pistillo, clausoque vase leniter ebulliant. Colat. ℞i℞. adde.

Tincturæ fl. bellid. q. f. pro grato sapore
F. Julapium. refrig. & corrobor.

§. 5. Cæterum duo monenda hic restant, 1. potius Aqu. fontana vel decocto quodam C. C. eadem parato, pro corpore juleporum, quam Aquis iis utendum esse, cum hæc pluribus ferè nauseosæ sint, quin & crebriori usu, manifestam Ventriculi atoniam inducant; 2. Acidula Julepis commiscenda, vel esse succos vegetabilium, vel spiritus mineralium; Spiritus hi texturæ sunt firmioris, minus & tardius ob id in nobis alterabiles, potentius tamen resolvunt, & abstergunt magis diuretici sunt. Ast nimis à constitutivis nostris aliena sunt, vix citra ventriculi laborem & primarum viarum alterationes, nisi cautè administrantur, ferri possunt, adè temperata in praxi semper sunt optima. Succus v. isti Vegetabilium, Sulph. medicati, ac ita ab alteratione quavis præservati, & qui sponte sua, quicquid est contentorum fermentescibilium seposuerunt, adè ut saltem acor natus; Phlegmate sufficienti dilutis super sit, longè suavius & blandius, absque mali cujusvis suspitione ferri à nobis possunt, unde horum potius, quam illorum, sub frequentiori Julapiorum repetitione rationem habendam existimo.

§. 6. Altera specialis misturæ differentia est contrarior, & quæ pro aliquot saltem dosibus, ad ℞iv. vi. vel ad summum ℞viii. præscribi solet: & à colore albo opaco, sapore subdulci aut saltem insipido dulci, substantia ingredientium pingui & Oleosa, & usu temperandi, potissimum acrimoniam Salfam, Lacti similis cum sit.

S ij Emulso.

M. filtra. F. aq: dentifric.
hæc ipsa dentes ab omni pastu abluantur & gingivæ blandè fricentur: Sanè sal. ammoniac. in aqu. solut. pro dentium ab omni pastu abluitione, fetorem eorum imprimis tollit: scuti matutina mundificatio c. Vin. human. dentes & gingivæ à quam plurimis malis præservat.

Mistura contra Stomacacem f. scorbutum oris.

℞ aqu. sedi minor.
prunell. ana ℞i.
Spiritu. Coch. ℞ii.
mell. rosat. ℞vi.
Spiritus sal. q. f. pro grato acidulatæ sapore M. F.
Mistur. contra oris scorbut.

℞ aqu. prunell.
salvia. ana ℞i.
mell. rosat. ℞vi.
alumin. ussi ℞B.
Spiritus Cochlear. ℞i.
M. D. S.

His ipsis humectetur linæum, & fricentur eodem gingivæ ac alia oris partes, ex scorbuto malè habentes.

§. 4. Superest specialis, eaque duplex Misturatum differentia, ulterius consideranda, quorum prior diffusior, adeoque majori in quantitate præscribi solita pro pluribus dosibus; unde & potando crebrius assumi solet; est

Julapium.

Arabum inventum. Potissimum v. in febribus, pro compescenda clamosa siti, temperando præcordiorum æstu ac ardore, & mitiganda eorum anxia molestia, ipsi ægris non satis explicabili potiones tales ordinari solent, unde ob crebriorem usum, præ aliis, coloris, imprimis rubelli, saporis, suaviter aciduli & leniter in recessu quasi pungentis & odoris jucundioris gratia, in iis attendi debet. De cætero quo simpliciora, eo meliora alia sunt julapia: adè ut in eorum locum, vel aqu. simpl. aut Cerevisia secundaria, cum 3ia vel quarta Vini parte diluta, cum infusione cortic: aut taleolorum citri, quibus & sacchari parum pro lubitu addi potest, subinde substitui queant. Cum enim quavis in febre humorum quorunvis p. n. commotio perturbatque in iisdem, in specie sanguine, observetur motus intestinus, vitari hi ulterius à Julapiis magis compositis, & ita facile fermentantibus, sicque vim digestivam debilem eludentibus, Sympus præsertim aut saccharo copiosius imprægnatis, poterunt. Undè si corpus julepi decoctum vel infusum quoddam constituat, cætera addenda & pauciora & diluta magis esse debent. Quo simplicior ex opposito fuerit, minus ventriculum gravat, nec præcordia inflat, facile transit, primas vias diluit & abstergit, acriora contenta temperat, & diureseos ac diaphoreticos negotium faciliat. Præscribuntur eodem modo, ac alia potiones, saltem quod tenuioris debeant esse consistentiæ.

Julepus in nimio siti & æstu Tertiana cujusvis.

℞ Aqu. fontan. ℞ii.
Cinamom. ℞B.
succ. citri rec. ℞i℞.
Spiritus nitr. parum. q. f.
pro grato sapore. m. F. Julep. refrig. stomachi.
vel

℞ Aqu. endiv. acetos. cichor. ana ℞vi.
succ. cydon. ℞i℞. ad ℞i℞.
Tincturæ fl. bellid. ℞i℞.
Syr. violar. q. f. pro sapore.
M. D. S.

Emulsio.

dicitur. Scil. semina & nuclei, pulpa, candida ac Oleoturgida, mediante tritu subiguntur c. Aqu. appropriatis, illorum ꝑi. pro harum ꝑi. edulcoratur mistura pauco saccharo & ita administratur, usu & interno & externo; illo ad Potiones, hoc ad Epithemata refertur v. g.

Emulsio Analeptica & Hypnotica.

Ꝛ amygd. d. ambros. ꝑii.
sem. papav. alb. ꝑi.
melon. ꝑi.

c. Aqu. fl. sambuc. fl. acac. & nymph. ana, ꝑii. F. *Emulsio* corrob. & formn. concil. edulcoretur parum rotulis *manus Christi*. perlat.

Emulsio nephritico-Cathartica: it. in suppress. Urim.

Ꝛ sem. violar. ꝑi.
lithosperm. contus. ꝑii.
c. f. q. Aqu. fragor. F. *Emulsio* diuretic. ad ꝑiv. dulcoretur pauco saccharo.

Emulsio Epithematis modo, ad agrypniam & Cephalagiam applicanda.

Ꝛ sem. papav. alb. ꝑiii. ad ꝑvi.
c. f. q. Aqu. Hypnotic. Dorncrell. F. *Emulsio*. præstantior erit, si solutionis opii c. Spirit. Vin. ꝑi. ad ꝑi. addatur, & ita tepidè applicetur: sicut omissio opio, addito Spirit. Vin. camphorato, ꝑi. l. camphora ipsa ad gr. ix. ad maniam magis accommodata foret.

ꝑ. 7. Manifestum ex dictis est, improprietate emulsionis appellationem illis tribui mistaris, quas soli pulveres candidi ingrediuntur, cum præter succum nil emulsionis addit: quo pertinent superstitionis basi superstruere *die Permissio*: Talis emulsio impropria est.

In statu variolar: & Morbillorum.

Ꝛ Aqu. napi, aquileg. card. benedict. ana. ꝑi.
Cinnamom. spirituos. ꝑi.
C. C. f. Ign. ꝑi. bezoard. min. ꝑi.
Unicorn. fossil. ꝑi. sacchari albiss. q. f.
M. *Emulsio* corrobora.

Cum vero suo usu non careant hujusmodi misturæ, hinc hodiernâ consuetudine, quæ legis vice fungitur, uterque motus commode jungitur, adeoque emulsioni propriè dictæ jam paratæ, isti pulveres pro efficaciori medicina adduntur: sic si in dato exemplo ex sem. aquileg. ꝑiii. napi, card. bened. papav. alb. ana. ꝑi. c. istis Aqu. in duplo assumptis fiat emulsio, & ist. pulv. proportionè ꝑi. ad ꝑi. cuius ꝑi. emulsionis addantur, foret formula ad variolas hodiè usitatissima.

Emulsio ad Gonorrhœam benignam.

Ꝛ sem. agni casti. ꝑi.
cannab. ꝑii.
c. f. q. Aqu. nymphææ. F. *Emulsio* alter. & adstring. adde Oss. sepia pp. succin. pp. alb. ana ꝑi. ad ꝑii. edulcoretur parum c. sacch.

Emulsio temperans lympham Salsam acrem, pectus assurgentem, c. natâ inde febri symptomatice.

Ꝛ amygd. dulc. ambrosin. ꝑiii.
sem. melon. ꝑi.
c. f. q. Aqu. scabios. F. *Emulsio* adde mandibul. lac. pisc. ꝑi.
antihect. Poter. rit. par. ꝑi.

Unicorn. fossil. ꝑi.
edulcoretur parum. M.
D. S.

pertinet huc liquor alexipharmacus Zwerlferi in Pharmacop. Reg. p. 209. sanè in variolis egregius: ad cuius imitationem & alii similes præscribi possunt, ut ut saporis ratione ad frictè dictas emulsiones minus pertineat.

ꝑ. 8. Observandum autem sub Emulsionum usu, i. quod facillimè alterentur, corruptionem ac ascensionem incurrant; unde minori quantitate præscribendæ, & loco minus calido asservandæ, 2. quod ventriculi tonum multum resolvant, & facili rancescentia multum ejus functionibus noceant.

ꝑ. 9. Adjungendæ his quædam misturæ emulsionibus cognatæ, ex resinosis imprimis constantes, & ferè laxantes: Præter emulsionem seminis *Carthami*, additione vel rad. mechocannæ, vel resin. scammon. aut jalap. acuendam, passim notam, resinæ c. Aqu. artificiosè sociatæ, & ita resolutæ emulsioni conformes potiones potenter laxativas reddunt.

Ꝛ sem. melon. excortic. ꝑi. ad ꝑi.
resin. jalap. gr. vii. ad ꝑi.
scammon. pp. gr. i.
miscè in mortario marmoreo, sensum affundendo Julep. Rosar. ꝑi.
F. *Emulsio* purg.
Ꝛ Resin. jalap. ꝑi.
dissolv. in f. q. Vitell. ovor: &c. Aqu. scenicul. F. *Emulsio* laxans. adde Aqu. Cinnamom. ꝑii. edulcoretur pauco saccharo.

Potentius operatur, quam ejusdem resinæ eadem dosis alia sub forma, dissolvente illius texturam Vitello ovi, cujus medio minutis sub particulis, undique fluidis corpori permiscetur & associatur.

Emulsio Cosmetica.

Ꝛ Aqu. rosar. vel spermat. ranar. ꝑi. aut q. V. infilla Essent. benzoës q. v. F. Mistura lactea. quam pro faciei ac manuum leni ablatione cum spon-tanea exsiccatione adhibere poteris: quin & præterea de Cosmetico exmarcasita aliquid addere.

CLASSIS IV.

Infusa & decocta comprehendit.

ꝑ. 1. **Q**uartæ specialis formularum differentia Infusa & Decocta, quæ Græcis, *Apozemata*, complectitur, quorum latè admodum patens est usus, internus pariter ac externus. Nempe ut purum impuro, respectu nostri, ubique junctum, tam in alimentis, quam medicamentis: ita, quod hodiernæ *Artis Spagyricæ* primarius ferè finis est, purum ab impuro in medicamento separare, nucleum à corticibus Q. E. ab involutis elementaribus sive materialibus, idque Tincturam, Essentiarum, Extractorumque fere sub titulo, ita jam Veteres idem, rudi licet Minerva, per infusiones & decoctiones tentarunt, mediantibus quibus vim rerum medicamentosam & in apto liquore, sive menstruo extrahente & solvente, loco crudorum simplicium acquirerent. Adeoque in Infusis ac Decoctis, sive seorsim, sive conjunctim, ita ut altera alteram excipiat, instituantur, (differunt enim saltem in eo, quod pro infusione, sufficit specierum incisione, ratione, contusione, pulverisatione præparatorum, maceratio sive digestio in loco tepido, vel speciatim Mar. Baln. cui in decoctione ulterius supervenit super ignem actualem concitatio omnium agitatio & ebullitio, & penetrantior solutio) ad duo semper attendendum, 1. ad *Objecta* infundenda, 2. ad *Subjuncta s. menstrua*, cum quibus fit infusio ac decoctio. Mutuus omnino requiritur hic respectus, tam

tam quantitatis, quam qualitatis; quantitatis quidem, ut sibi mutuo sufficiant, qualitatis v. ut invicem appropriata sint: *In his duobus enim primarium decocta & infusa medicata præscribendi consistit artificium conf. Zwerlferus pharm. R. p. 31. & 84. it. animadv. in Pharmac. August. p. 146.*

ꝑ. 2. *Objecta* ergo quod atrinet, ex omnibus hæc desumuntur regnis 1. ex animalibus: partes solidæ duræ & sicciore quævis v. g. C. C. Ebur, priapus C. Ceti, splen bovis, Viperæ, stercus equinum: ex quibus omnibus (exceptis excrementis) elicitur gelatina, quæ præter generalem nutriendi ac temperandi, adeoque confortandi & blandè refrigerandi usum, de vi specificâ sui concreti omnino participare videtur, cum magnam illius substantiæ partem contineat, quæ sub rigorosiore Ign. in Sal. vol. & Ol. larva se sistunt, 2. *Ex Vegetabilibus*, quævis plantarum partes & fructus, ut plurimum siccatæ. Resinæ saltem ac gummata minus his præparationibus, præsertim sub magistrali præscriptione, inserviunt. Elicitur sic ex Vegetabilibus, gummeo in recessu, resinosa substantia, in cujus complexibus potissima vis medicamentosa, quasi concentrata est, ut ex decocto lignorum vel absynthii inspissato, manifestum, 3. *Ex Regno Minerali* varia desumi solent. Auri candefacti in Vino vel Aqu. extinctionem magnificat *Burrhus*. Martem Vino infundimus & decoquimus salubriter, eodem candefacto Lac dysentericis appropriatum reddimus, Veneris infusio pro oculorum vitis laudatissima. Saturni infusio aut decoctio, nisi Chirurgico multum inservit, & in quæ crebrius Saturnum solum extinctum fuit, alvum laxare solet, aqua, Antimonium non solum præparatum, sub Vitri, reguli, croci, &c. Forma, infusioni apprime inservit, sed vel crudum idem hodiè decoctis pro diætastudorifera additur: quin & ejusdem crudi subtilissime triti ꝑi. macerati per noctem in ꝑiii. liv. Vini aut aquæ pro dosi una, supra & infra purgare, asserit Poterius. De Mercurio res nota, quoad Aquam sic dictam Hermeticeam, it. decocta lignorum antivenerica. Vitrioli, Alumin. Sal. Ammoniac. Calcis vivæ, pro usu externi decoctiones & infusiones, in decocto nigro Mynf. & c. It. Sulphuris in Aqu. Calc. vivæ vel lixivii, passim pariter notæ sunt.

ꝑ. 3. Circa hæc v. ingredientia, præter superius ꝑ. i. monita, in specie attendendum 1. ad texturam eorum specificam: quæ volatiliore sunt naturæ, infusioni saltem: aut cum juncta Destillatione decoctionibus inserviunt: ut antiscorbutica actia, aromatica, lassifera lignum, &c. Nullam vel mediocrem decoctionem ferunt. Unde sub Volatiliorum cum fixioribus mistura, horum maceratio & hinc decoctio vel ad media vel ad finem ferè præcipitur, donec cætera illa simul adjiciantur. 2. Quæ sunt solubilia, molliora, porosiora, &c. Minus diu infundenda, parcius coquenda, cum alias ingraturum, quia spissius, & facile alterabile, quia densius imprægnatum, & ventriculo hostile, quia digestionis ejus proprio motu magis reluctans, reddunt medicamentum. Contra atque in durioribus, & macerandis & diutius coquendis, accidit 3. Quæ denique vi medicamentosa sunt ditiora parcius, quæ v. pauperiora copiosius, &c. recipiuntur, & paratum sic remedium, nunc cum, nunc sine expressione colandum præcipitur: Et sic specialis dosis, ut ubique, ita & hic generalem determinat: observandum v. quoad specialem dosim, ferè duplum, interdum 3plum hic pro decoctione aut infusione recipi, respectu ejus, si in substantia propinaretur.

ꝑ. 4. *Subjunctum sive Menstruum* Infusionum & decoctionum, pro ingredientium Natura & Medici intentione variat. Communissimum est, Aqua simplex, hinc Vinum, Acetum serum lactis, &c. Idem vel simplex, vel compositum, hydromel, posca, cerevisia, juscula, Urinalac: it. infusa & decocta jam præparata, &c. Circa hoc observandum: i. si menstruum est Volatile, minus decoctio, infusioni saltem, & huic circumspicere in-

servit: ut Vinum, Spirit. Vin. 2. Quo tenuius & dilutius fuerit menstruum; eò cæteris partibus plus imbibendo, potentius & substantia medicamentosa saturatius subministrabit remedium. Hinc Cerevisia præ aqua simplici, pro decoctione vel infusione minus huic negotio apta existit. 3. Quo denique tenerioris & minus penetrantis erit textura, eò debilius fiet, minusque medicamentosum remedium: Hinc enim Vinum præ Aqu. ex quamplurimis longè plus elicit. Consultum ob id acere interdum menstruum, pro meliori penetratione & extractione, quin & interdum aliqui ingredientium correctione: quibus usibus Tart. præ aliis inservit, ejusdem crystalli, Sal. & Sal. essentielle. Crystalli decoctionibus inserviunt, cum sine ebullitione non solvantur, ut ut post refrigerationem denud coagulentur, Sal. Tartari magis in infusis convenit, Sal. v. essentielle in dosi paulè largiori utriusque aptissimè jungitur.

ꝑ. 5. Proportio ingredientium, ad menstruum, ob circumstantias hæcenus insinuatas, & alias plures tantum non infinitas, vix determinari potest. Pro aliquali tamen Ideâ, tali proportionè sibi invicem respondere possunt. Liquoris quantitas 4pla, 6pla, in mollioribus, aut volatilioribus, in densioribus aut fixioribus, 8pla & 12pla, esse potest. Dum totius remedii moles, ordinario 15i. 15ii. vix excedit. Absumptio in decocto ad medias, vel ad 3as h. e. partes menstrui residuas, interdum saltem ad 4tæ partis consumptionem præcipitur, aut post colaturam demum ejus quantitas determinatur, modo tamen non aded certo, nisi prius menstrui quantum determinatum fuerit, siquidem ad medias, item ad 3as decoctio instituta esse poterit, & ita nunc debilius, nunc potentius remedium obtineri. *Lignor. ꝑi. cortic. ꝑi. rad. ꝑvi. ad ꝑi. herb. m. i. ad i. flor. ꝑ. ii. bacc. ꝑi. sem. ꝑ. ii. ad iii. arom. ꝑi.*

ꝑ. 6. *Infusa* ergo, vel simpliciter menstruo infunduntur, & ita pulveris forma c. liquore hauriuntur, vel nodulis linteis raris includuntur, quo successivè, cum aut sine expressione liquor hauritur vel infusum paratum à speciebus colando separatur, & nunc ita solitariam, nunc sociatis iis, quæ decoctis addi solent, propinantur. *Decocta* vero ebullitione absoluta colantur per pannum vel linteam, & quia ingratoria ferè, quin & interdum incompleta sunt medicamenta, tam pro efficacia, quam pro gratia addenda subinde quædam veniunt: pro efficacia quidem, Electuarium, spiritus, extractum, syrupus, aut aliud quid, à Medico pro intentionis ratione ordinandum, proportionè ferè illa, quæ supra de potionibus monita fuit. Pro gratia, præter colaturam subinde clarificatio cum albumine ovi instituitur, ut oculis, quin & Ventriculo magis ardeat: sicut pro eodem scopo & aromatizatio superadditur, adjectis aromatis ventriculo gratis & medicamenta plus minus, corrigentibus: Ut nihil dicam de addendis dulcibus aut dulcoacidulis; pro gustus suaviori alteratione, & simili ratione ac supra in julepis vel misturis factum. Sed omnia hæc distinctus ex particularibus constabunt exemplis, per quæ brevissimum iter, præsertim cum totum hoc negotium & minus difficultatis hodiè ac olim habeat, præsupposita solutionum & extractionum doctrinâ spagyricâ, & minus etiam utilis, siquidem decoctis rariis præ quotidianis veterum abusu, internè uti soleamus.

Infusa Antifebrilia, in specie contra Quartanas:

Ꝛ pulv. Chin. Chin. ꝑvi. ad ꝑi.
rad. gentian. ꝑiii.
fl. cent. min. p. iv.
piper. long. ꝑi.
Sal. Tartari ꝑi.
M. F. pulv. Vino infund.
Ꝛ Cortic. chin. chin. ꝑvi.
guajac. ꝑii. l. iii.
Comar. Cent. min. m. i.

cinamom.

cinnamom. ʒi.
 caryophyll. ʒi.
 Lap. Cancror. pp. ʒi.
 Sal. Tart. ʒiii.
 M. F. pulv. D.
 Infundatur in Vini vel absinthitis, vel gallici, vel Rhenani, mens. i. s. subinde agitando. Tempore usus omnibus benè commixtis, capiatur bonus haustus, idque ad imitationem Gallorum præsertim D. Mougimor. Tr. de Cura Febr. per Chin. Chin. Ritè usurpata, raro fallunt, signa coctionis ubi præcesserunt. Loco Cortic. peruvian. & lignum Colubrin. amariss. præsertim in Tertianis recipi potest. Delicatisioribus inclusus nodulo pulvis ita infundi, & prævia expressione infusum hauriri potest.

Nodulus alterativus, in morbis chronicis vernali tempore usurpandus.

ʒ Comar. absinth. fl. cent. min. herb. cochlear. ana m. s. ad m. i.
 rad. armorac. rec. ʒi. gentian. ʒβ. tarax. ʒii.
 fol. fenn. f. st. ʒvi. ad ʒi.
 rad. helleb. nigr. non pp. ʒβ. esul. non pp. ʒiβ.
 fem. fœnicul. ʒiii. anil. ʒiβ.
 cinnamom. zingib. caryophyll. ana. ʒi.
 Sal. Tartar. ʒiii. incif. & contul. includantur
 Nodulo vin. Infund.

Infund. Vini Rhenani mens. i. s. capiatur omni mane bonus haustus c. vel sine expressione, prout fortius vel debilius se exerit: isque vel calidus, vel pramisso tantillo jusculo frigidus, Jalapa, quæ ordinariè aliàs una infundi solet omitrenda, hæc enim & alia resinosa, ceu non appropriata menstruo, nullam extractionem patiuntur. Sal. Tart. partim pro usu proprio, dum c. acido Vini in Sal. essentielle abit, partim pro scopo corrigendi solutiva, ac simul promovendi solutionem additur. Loco ejus in hypochondriacis interdum Limatura Ferri additur, quicquid dicat *Geigerus in Kelegraphia*, acidum enim Vini hanc sufficienter rodit: sed nunquam simul, Sal. Tart. enim Mart. alioquin præcipitat.

Infusum Antiscorbuticum.

ʒ herb. rec. nasturtii aquatic. cochlear. ana. m. ii.
 rad. raphan. rustic. ʒi.
 contul. & conquass. in mortario lapideo infundantur in f. q. hoc est lbii. l. iii. feri lactis depurat: stent in loco tepid. per noct. in vase clauso. mane ʒ Colatur. adde

Aqu. Cinnamom. ʒβ. ad ʒvi.
 M. pot. antiscorbut.
 aut hujus loco lac antiscorbuticum. vid. supra § 1. Class. III. Addi potest pro lubitu vel de saccharo. l. fyrup. de succo Citri, vel scelotyrb. Foresti, non tamen copiosa, ob facilem alterationem dos. ʒiii. l. iv. vel

ʒ Herb. cochlear. m. ii. rad. helen. armorac. ana. ʒi.
 bacc. juniper. ʒvi.
 passul. min. ʒi. M.
 infund. in Vin. vel fer. Lactis.

Potentior est succus, si speciebus istis prioribus sub contusione affundatur feri lactis saltem q. f. pro meliori conquassatione, & ita succus exprimat, qui vel ita c. paucis saccharo edulcoratus, absorbeat: vel illius ʒiβ. sub usu feri lactis q. f. addatur, & ita hauriatur.

Infusum Purgans pro una dosi.

ʒ fol. linn. f. st. ʒii.
 rad. helleb. nigr. non pp. ʒi.

zingib. ʒβ. Sal. Tart. ʒi.
 Infund. in f. q. Aqu. com. l. fumar. stent in loco tepido per noct. mane.
 ʒ Colat. ʒiii. adde
 Aqu. Cinnamom. ʒiβ.
 fyr. de pom. ʒiii.
 M. pot. purg.

Infusum Emeticum.

ʒ Mercurii Vitæ. vel.
 Croci metall. absinth. q. v.
 Infund. in Vinum Rhenanum: stent in loco tepido per noct. mane.
 ʒ filtrati liquoris per chartam emporetic. ʒβ. ʒi. ad ʒiβ.
 pro consideratione ægri. f. vin. Emet.
 Nempe quantum Menstrui sive Vini hic ante omnia attendendum, ut rectè monet Vvalæus. Meth. Med. p. 59.

Infusa Emetica.

ʒ fol. asari rec. no. viii. ad x. minutim incisa infundantur per noct. in Aqu. card. benedict. ʒiv. mane ʒ Colat. add. Aqu. cinnamom. ʒii. M. pot. Emet.

Fortius.

ʒ fol. asari rec. no. ix. conterantur in mortario lapideo. c. pistillo ligneo, affundendo sensim oxymell. simpl. ʒβ. ad ʒi. tandiu terendo, donec in potabilem succum sint contrita: tunc adde Aqu. card. benedict. ʒii. ad ʒiv. M. F. haustus. D. S.

Infusum passulatum laxativum, pro hypochondriacis, aliisque qui siccioris sunt alvi.

ʒ passul. min. ʒii. ad iii. fol. fenn. f. st. ʒvi. cinnamom. ʒiβ. caryophyll. ʒi. Crem. Tart. ʒiβ. concifa & conquass. infund. in f. q. Aqu. com. v. g. lbii. ad iii. stent in loco calid. per noct. l. per 24. horas, vase clauso: ubi omnia refrixerint colentur per linteam densum, & f. pot. laxans.

Pertinet huc infusum purgans ex fennâ pro delicatulis, à D. Michaële olim laudatum.

ʒ fol. fenn. f. st. pulv. ʒi. passul. min. lotar ʒii. Contunde omnia in mortario lapideo, ut fiat pasta, adde Cinnamom. ʒiii. caryophyll. ʒiβ. hinc in vase fictili affund. Aqu. ferventiss. ʒxv. misceantur optimè, & asserventur vase clauso in loco tepid. vel in Mar. Baln. per 6. l. 8. horas (alias sapor ingrator redditur) liquor filtratur & leni digestionem decantetur & usui asservetur: dos. infant. ʒiii. ad ʒβ. adult. ʒiii. robusto ʒv. quin & alia minus nauseosa purgantia una infundi poterunt, pro subsectorum ratione: sicuti & de Tart. puro aliquid simul propter fennam addi possit.

Pertinent huc Vina infusione aromatum & sacchari medicata, *Claretâ* it. à repetita per manicam Hippocraticis sive marsupium laneum colatura, *Vina Hippocratica* dicta, apud nos ferè rariora, pro scopo l. analeptico, vel alterativo, vel simul laxativo.

Vinum Hippocraticum sive Claretum laxativum pro sene.

ʒ Bacc. juniper. rec. ʒvi. rad. acori ver. ʒβ. fol. fenn. f. st. ʒiii. rad. helleb. nigr. ʒβ. Cinnamom.

Cinnamom. galang. cubeb. Zingib. ana. ʒi.
 Crem. Tart. ʒii. Infund. in Vini rhenani optim. q. f. v. g. lbii. stent in loco tepid. per triduum colentur, edulcorentur c. f. q. ʒiβ. ad ʒii. sacchari: Coletur iterum bis vel ter per manicam Hippocraticis & F. Claret. lax. & corrobor.

§ 7. Hisce modis simplicium per menstruum, extractione præscribuntur infusa, est tamen, quando præterea fermentatio intercedit, qua medianre in textura gummeo-resinosa melius recluduntur species, ac ita exactius menstruo uniantur, & sub minori digestionis primæ labore, altius partes corporis subeunt & alterativas impressiones undique exerunt. Species infundende, saltem in majori quanto, habitâ ratione liquoris in quem fit infusio, præscribuntur, & hinc v. g. Cerevisiâ recentem & à coctura ferventi, vel multo recenter expresso, infunduntur, vel ita nuda, vel nodulo raro inclusa, ut & in medio liquoris suspensa, ut sub alterutrius fermentativo motu, potus medicamentosus emergat. v. g. talis est Cerevisiâ antiscorbutica *Timæi* in *Epist. l. 6. epist. 14. p. 428.*

Cerevisia Medicata, anti-cachectica & antihypochondr.

ʒ Rad. Cichor. rec. lbβ. helen. rec. ʒii. herb. scolopendr. lbβ. card. bened. m. iii. bacc. juniper. rec. lbiii.

Incif. & contul.
 F. Species cerevis. infund.
 Mens. 30. ad 40. quorum quælibet lbiii. Medicas constituit, infundendæ ante fermentationem, & ita in liquore relinquendæ, donec liquoris peracta fermentatione fiat transvasatio.

Vinum medicatum absinthiacum.

ʒ herb. absinth. lbiii. card. benedict. rosmarin. ana. lbβ. Com. cent. min. ʒiii. rad. caryophyll. lbβ. fl. sambuc. Cortic. citri. aurant. ana ʒiii. Incifa & contul.

F. Species vin. Infund. pro amphora, (60. mensuratum) una, vel cum semiss. Multis, in quem debet fieri infusio.

§ 2. Differendi hinc prolixius daretur occasio de potibus medicatis fermentatis, ex succis & liquoribus vegetabilium parandis, in quo artificio Angli excellunt: sed quia ad officinales potius labores, quam magistras præscriptiones pertinent, dimittimus. Unicum saltem potum medicamentosum fermentatum, Viennæ & Austriæ quibusdam in locis usitatum, hypochondriacis imprimis ac lumborum renuntque phlogosi & æstu correptis, crebrius l. loco potus ordinatim hauriendæ.

ʒ bacc. juniper. lb. passul. min. lb. ʒiii. Terebinth. Venet ʒβ. ad ʒi. fruct. cynosbat. c. arill. m. i. fruct. acaciæ. c. nucl. m. i.

infund. in Aqu. commun. ʒxvi. in vase apto ligneo & prope fornacem, l. loco quodam in calido fermentare permittentur, hinc transvasantur, & pro potu non ingrato asservantur.

§ 9. Simili modo ac infusa præscribuntur etiam decocta, differentia enim saltem in præparat. accidentalibus. Usus est ferè Alterativus, adeo rarè hodie, ob ingratas proprietates, doses incertas, & operationes diversas, pro scopo solutivo ordinantur: nisi minus quoddam fennatum aut hellebotinum pro una dosi capiendum, &c.

ʒ Rap. polypod. ʒiii. helleb. nigr. ʒii. fol. fenn. f. st. ʒi. Sal. Tartar. ʒi. ad ʒβ. Pars II.

Coq. in f. q. Aqu. comm. leniter. Colat. ʒ ʒiii. adde

fyr. de fumar. comp. ʒiii. Spirit. Cochlear. ʒi. M. F. pot. purg. antiscorbutic. ʒ rad. polypod. ʒβ. fol. fenn. f. st. ʒii. ad iii.

Crem. Tartar. ʒβ. ad ʒii. c. f. q. Aqu. com. l. feri lactis depurati leniter ebulliant ad dissol. Tartari.

Colat. ʒ ʒiii. adde

Aqu. Cinnamom. ʒiβ. fyr. de pom. ʒiii. M. D. S.

Cum tamen Clinico volupe fuerit, adhuc decoctum purgans pro pluribus dosibus, ad imitationem Veterum abligurire, tale præscribi poterit. Decoctum purgans in scabiæ.

ʒ rad. lapath. acut. ʒi. helen. polypod. ana ʒβ. herb. fumar. m. ii. scabios. m. i. fol. sen. f. st. ʒi. rad. helleb. nigr. non pp. ʒβ. Crem. Tartari ʒi. Sal. Tartari ʒi.

Coq. in Aq. com. lb. ad lbiii. clauso vase leniter; Colat. ʒ lbiii. clarif. & aromatif. c. cinnamom. addendo fyr. violar. solutiv. ʒi. de fumar. compos. ʒβ. M. F. pot. purg.

de quo capiat omni mane haustum ad ʒiv. l. v. calidè vel

ʒ decoct. aperitiv. ʒiii. l. q. f. in quibus dissolv. Elect. catholic. l. diaphœn. ʒi. vel Elect. de succo ros. ʒvi. vel Conf. Harnech. ʒβ.

Colat. ʒ adde fyr. ros. solut. ʒvi. ad ʒi. M. Dum colantur post dissolutionem, in paulò majori dosi præscribendæ electuar: cum multum residui post se relinquant.

§ 10. Alterantia ergò sunt decocta, quæ ordinatim præscribenda veniunt.

Decoctum ad Dysenteriam.

ʒ rad. tormentill. ʒiβ. fol. plantag. herb. heder. Terrestr. sanguisorb. ana. m. i. fl. ros. rubr. p. iii. Raf. priap. Cervi vel. ceri. ʒiii.

incif. & contul. coquantur in Aqu. com. lbii. l. iv. ad medias

Colat. ʒ adde syr. cydon. aromat. ʒii. ad ʒiii.

Decoctum adstringens ad hemorrhagiam uteri ex vasorum laxitate.

ʒ rad. tormentill. Bistort. ana ʒβ. herb. consolid. maj. fannicul. pyrol. summit. hyperic. ana. m. i.

Coq. in Aqu. chalybeat. q. f. Colat. ʒ ʒxv. ad lbiii. adde fyr. de lymph. Fernel. ʒiii.

Aqu. Cinnamom. ʒβ. M. D. S. capiantur ad ʒiii. repid. sæpius de die.

Decoctum Vulnerarium internè & externè usurpandum.

ʒ alicor. fluviatil. no. xx. rad.

rad. aristoloch. rotund. ꝑi.
herb. bugul. alchimid.
fannicul. betonie. ana. m.ii.
Coq. in f. Aqu. comm. & Vini. Colat. D. hoc externè
vulnera & ulcera eluuntur, l. etiam plagulæ in eo ma-
defactæ imponuntur: internè adduntur, syr. de sym-
phyt. Fernel. ꝑiv. & hauriuntur bis in die ꝑiii. ad iv.
horis aliquot ante pastum.

*Decoctum Vulnerarium in Renum
exulceratione, &c.*

Ꝛ rad. Consolid. sarac. c. tot. m.ii.
fol. vineæ pervincæ.
alchimid.
heder. Terrestr. ana. m.i.
summit. hyperic. m.ß.
glyzyrrhiz. raf. ꝑi.ß.
Coq. in f. q. Aqu. simpl.
Colat. Ꝛ. ꝑi.ß. ad ii.
adde
syr. de symphyt. Fernel. ꝑi.ß.
Spir. theriacal. simpl. ꝑi.
M. F. Pot. vulner. pro plurib. dosib.

*Decoctum refrigerans, sive temperans bilem,
ut vocant effervescentem.*

Ꝛ rad. Cichor. rec. ꝑiii.
fl. ros. rubr. m.iß.
fantal. rubr. ꝑiii.
succ. Citri rec. ꝑi.
Coq. in f. Aqu. comm.
Colat. Ꝛ. edulcoretur pauco saccharo.
M. F. pot. alter. & refriger.
Coqui etiam possunt in sero lactis, & si succus Citri
omissus fuerit, accipi potest serum lactis, cum Phleg-
mate Vitrioli acidulo.

Aliud simplicius.

Ꝛ feri lactis ꝑii.
succ. citri rec. express. ꝑii. ad iii.
ebulliant parum: &c. album.
ovi clarificata & pauco saccharo edulcorata Colentur:
D. S. prodest in febribus pro alteratione, sicuti si-
mili modo, cum succo pomor. burdorsf. maturor ad
ꝑiv. l. vi. tractatum, convenit hypochondriacis æ-
stuantibus, obstructis, melancholicis affectis, &c.
§. 11. Interdum infusa & decocta simul eandem for-
mulam ingrediuntur.

*Decoctum alterans & laxans, quod etiam loco
Julepi usurpari potest.*

Ꝛ fl. ros. rubr.
bellid.
papav. read.
ana. m.ß.
Tamarind. rec. ꝑi.ß.
Aqu. comm. l. feri lactis depurat. ꝑiii. ad iv. Ebulliant
invicem: decocto ferventi infunde
Conf. ros. rubr. rec.
violar.
papav. rhead. ana. ꝑvi.
facta digestionem in loco tepid.
Colentur.
M. F. pot. purg. aper. & refrig. pro plurib. dos.
de quo bibat æger vel pro libitu, vel quotidie bis ma-
nè, & bishorio ante coenam.

Decoctum Diureticum.

Ꝛ raf. ligni juniperin. ꝑiii.
macerentur per noctem in Mar. Baln. in ꝑiii. Aqu.
comm. manè ebulliat ad ꝑia partis consumptionem:
decocto ferventi infunde bac. juniper. rec. ꝑiii.
rad. fenicul. ꝑi.ß.
stent in infuso in loco tepid. per 24. horas, manè facta
leni ebullitione
Ꝛ Colat. ꝑii.
adde
syr. de ꝑ. radic. ꝑiii. l. iv.
Spir. Sal. dulc. ꝑi. ad ꝑi.ß.
vel hujus loco potius Spirit. acidi ex nucleis persico-
rum & dactilor. Destillat. ꝑi. ad ꝑii.
M. F. pot. diuret.
§. 12. Volatilia ubi decoquenda sunt, jungatur
destillatio, sicuti hoc imprimis urget, quoad aro-
matica carminantia *Zwvelferum Pharmac. Reg. p. 87.*

Decoct. antiſcorbut.

Ꝛ Rad. raph. rustic. rec. ꝑi.ß.
Herb. cochlear. nasturt.
piperitid. rec. ana. m.ii.
conquass. in mortatio lapid. c. Aqu. com. vel feri latt.
caprill. ꝑii. decoquantur in cucurbita suo alemb. mu-
nita, & destillentur simul ad medias:
Colat. clarificat. Ꝛ. ꝑi.
adde Aquam simul Destillatam in quibus dissolve
solut. Mart. c. f. pom. ꝑvi.
sacchari albiss. parum
M. F. pot. antiſcorbut.

*Decoctum in affect. chronicis capit. & pector.
catharral. c. tumoribus glandularum colli
& faucium insignibus, ex lymphæ motu &
crasi vitiatis.*

Ꝛ raf. ligni juniper ꝑii.
sassafr. ꝑi.ß.
cortic. lign. guajac. ꝑi.
herb. rosmarin. m.ii.
Bacc. juniper. ꝑi.ß.
Infund. in Aqu. & Vin. ana. ꝑi.ß. ad ii. macerentur
per 24. horas in Mar. Baln. vase suo alemb. munito,
& decoquantur & Destillentur ad medias: Colat. &
Destillat. Ꝛ.
adde
Spir. Sal. Ammoniac. simpl. ꝑiii.
syr. fl. calendul. ꝑiii.
M. F. pot. diaphoret. pro plur. dos.

Decoctum Paralytic.

Ꝛ raf. ligni sassafr. ꝑii.
her. rosmarin. rec. m.ii.
Bacc. juniper.
lauri ana. ꝑi.
Coq. in Aqu. & Vin. ana. ꝑii. in
Cucurb. c. alembic. operta:
ad medias.
Ꝛ Colat. & Destillat. adde
Spir. bacc. juniper. ferm. ꝑiv.
Sal. Ammoniac. simpl. ꝑi.ß.
syr. fl. Tunic. ꝑiv.
M. D. S.
de quo bis l. ter manè, vesperi, & sub introitu lecti
capiatur bonus haustus.

*Decoctum pectorale, ad tussim à frigore ex-
terno natam, it. restituens lesiones
pulmonum, &c.*

Ꝛ raf. lign. sassafr. ꝑi.
macerentur in Aqu. com. mens. ii. f. ꝑvi.
adde
rad. levistic. ꝑi.ß.
helen. ꝑiii.
herb. heder. Terrestr.
scabios.
pulmonar. ana. m.ii.
sem. anis.
fenicul. ana. ꝑiii.
Coq. ad tertias, addendo circa finem raf. glyzyt-
rhiz. ꝑi.ß.
passul. min. conquass. ꝑvi.
Colat. m. F. decoct. pectoral.

§. 13. Pertinent ad Infusa & decocta etiam *Hydro-
melta*, it. *Oxymelta*, à menstruo ita dicta, in affecti-
bus pituitosis, vel pectoris vel renum proficua, &c.
Proprie autem dicta *Mulsa medicata* sunt, dum mel-
li c. Ign. fermentanti, infunduntur simplicia medi-
camentosa, ad instar Vinorum medicatorum, de qui-
bus supra.

Hydromell. resolvens & incidens pectorale.

Ꝛ herb. marrub.
hyssopi ana. m.ii.
rad. helenii. ꝑi.ß.
sem. fenicul.
anis. ana. ꝑi.ß.
Terr. fol. Tart. ꝑii.
Coq. in Aqu. simpl. p. vi. f. ꝑiii. mell.
despum. ꝑi. f. ꝑi.ß. bulliant simul ad consumpt. ꝑia l.
4ta partis: in fine.
infund.
pulv. Cinnamom. ꝑi.
Croc. gr. xv.
Colat. Ꝛ. M. F. pot. incid. & resolu. pectoral.

Hydromel. Paralytic.

Ꝛ Aqu. com. ꝑvi. mell. optim. ꝑi.ß.
despumetur sedulo, coquendo leniter ad 4ta part.
consumptionem.
Colat. Ꝛ. adde herb. hyssopi.
puleg. salvia ana. m.ii.
fl. anthos. m.ß.
stent in infus. per. 12. horas, manè ebulliant leniter,
addendo Cinnamom. ꝑiii.
cardamom. ꝑi.ß. cubebar. ꝑi.ß.
Colat. M. F. pot. in paralyf.

Oxymel Diureticum Laxativum.

Ꝛ Rad. vincetox. ꝑi. helleb. nigr. ꝑi.ß. ad ꝑvi.
Herb. heder. Terrestr. parietar. ver. ana. m.ii.
bacc. juniper. ꝑvi. ad ꝑi. gran. alke-
keng. ꝑi.ß. ad ꝑvi.
conci. & contul. infundantur in
Aqu. com. ꝑiv. mell. colat. ꝑi. Acet. dest. Vini ꝑi.ß.
stent in in Vitro clauso per aliquot horas,
manè ebulliant leniter: Colat. clarificetur: aromatiz.
M. F. oxymel. diuretic.
pertinet huc Oxymel de Peto Quercet. quod & pec-
torale est egregium & simul vim purgandi appro-
priatam in hydrope obtinet: it. Oxymel absinthi-
tes: Euphorion Prævotii in morbis chronicis. Fehr.
de absinth. p. 40. it. Oxymel. ad asthma Poterii:
Cent. 2. c. 44. p. 50.

§. 14. Referenda & huc *hordeata*, sive ut alias au-
diunt *Prisana*, quæ tamen aliæ apud Veteres, aliæ
apud Modernos: ibi partim alimentum, partim po-
tus: hic ut plurimum corpus pro Julepis, interdum,
sed rarius ex hordeo ad crepaturam cocto, emulsio
Pars II.

paratur, cujus paradigma exhibet *Sylvius*: i. r. praxi
c. 14. p. 157. At hordeata hæc non adeo frequenti ho-
die apud cultiotes Præcticos sunt in usu: 1. quia cru-
da sunt & venterulum crudum reddunt, 2. fermentan-
do flatulenta sunt: unde nunquam sine sem. anis. aut
cortic. citri decoquenda. 3. primis viis & hypochon-
driis utroque modo inimica: si tamen pro *Julepo al-
terante* expectatur *Hordeatum*.

Ꝛ Hord. mund. m.ii. rad. scorzonæ. ꝑi.ß.
rasur. C. C. ꝑi. cortic. Aurant. ꝑi.ß.
Coq. lento Ign. ad crepaturam hordei: edulcor. pauco
sacch. M. F. pot.
Alterativ.

§. 15. Quæ frequentissime adhuc sub hodiernâ præ-
xi usurpantur decocta, sunt sudorifera, pro chronicor-
um morborum curâ ferè in usu, quæ cum ex subiectis
fixioribus ferè præparanda, diutiusque continuanda
veniant, omnino & fortius decoquenda, & majori
quanto ordinanda. Cum verò sub usu illorum strictum
diætæ regimen observandum omnino sit; in specie
Diætæ, apud nos *sudorifera*, dicitur, idque ad differen-
tiam *Lactæ*, sub cura scorbuti interdum necessaria:
Veteribus ex uno vel pluribus 4. famosiorum hydro-
ticorum parabantur, quæ sunt *lignum guajac. f. sancti.
ejusque cortex sassafras* c. cortice, rad. *Chin. & sar-
saparil.* quibus in cura Luis Venereæ, isti principaliter
uti fuerunt. His vero ceu exoticis, & ob id subinde
suspectis, ligna nostratia, radiceque commodè à mo-
dernis adjunguntur: v. g. *lignum juniperinum, buxum*
simul anodynum *ſarmenta periclymeni, rad. tormentill.
bardan. maj. &c.* ex quibus nunc solitariis, nunc aliis
additis, decocta primaria pro eliciendo sudore, & ada-
ria f. bocheta, pro potu ordinario ordinantur. Præscri-
bendi rationes tam Veterum, quam modernorum, præter
Morcellum de formul. Remed. hic & prolixum & accu-
ratum, apud Luis Venereæ scriptores imprimis videatur:
sufficiat saltem in præsentî Idea, formam præscriben-
di recentiorum, quibus Antimon. & Mercur. super-
addere placuit subungere.

*Decoctum sudoriferum primum, Zwvelfero
communiter adscriptum.*

Ꝛ Raf. ligni sanct. ꝑvi. cortic. ejusdem; ꝑii. ad iii.
rad. sassafr. ꝑi. ad iii. lign. sassafr. ꝑi. ad ꝑi.ß.
Mercur. vivi per alcali depur. ꝑi.
Antimon. crud. gr. mod. contul. in per. ligat. ꝑi.
incisa & contul. macerentur in Aqu. comm. mens. xii.
per Noct. Diem. hinc coquantur ad ꝑias Colat. Ꝛ.
M. F. decoct. diaphor.
de quo ꝑiv. ad ꝑvi. capiantur mane & una alteravè
hora projiciatur sudor, &c.

Decoctum secundarium.

Ꝛ Resident. decoct. prior. totam l. ubi aliud quid ad-
dendum, mediam.
affund. Aqu. comm. mens. xviii. macerentur per
12. horas; coq. ad consumpt. ꝑia partis, adde
Passul. minor. major. enucleat. contul.
ana ꝑi. ad ꝑi.ß.
rad. glyzyrrhiz. polypod. ana. ꝑvi.
coriandr. ꝑp. ꝑi.ß.
Colentur per manicam Hippocr. aut. aromatizentur c.
cinnamom. F. Decoctum pro potu ordinari.

§. 18. Verum præter Luis Venereæ curam, quibus-
dam in locis hodierno more receptum est, ut, qui cor-
pora habent impuriore, ut vocant; & variis inde pa-
thematis obnoxia, aut qui chronicis ac lentis, plus mi-
nus complicatis affectibus conflantur, viribus tamen
utrunque constantibus, item qui luxuriosa inordinata-
que, cum effæni potandi libidine, utuntur diætæ, & suc-
culentioris hinc sunt habitus Diætæ hujusmodi sudori-
fera quotannis verno, interdum & autumnali utan-
tur tempore, pro digerendis congestis cruditatibus,
excernendis heterogeneis impuritatibus, sicut
F ij

do tono viscerum, & mundificando ac roborando universo corporis habitu. In quem finem, præmissa primarum viarum absterfione, omni mane decocto primario utuntur, expectantes in Conopeo largum sudorem, quem in lecto calefacto decumbentes lenissimè exficcare permittunt: Decocto adario loco potus consueti utuntur: Vespere ante partum, aut saltem sub introitu lecti repetentes decoctum primarium, citra sudoris tamen profluvium. Alimenta sint moderata: aërem externum vitent. Continuatur hoc per aliquot septimanas, & vegeti inde ac alacres ferè reduntur. Præscribendi modus hæc decocta, coincidit cum prioribus.

Decoctum Primarium.

℞ Raf. lig. sanct. ℥i.
sassafras. ℥vi.
rad. Chin. ponderof.
scorzoner. ana ℥i.
Ering. ℥β. sarsaparill. ℥iii.
sem. fenicul. ℥ii.
Præparat. l. a. coq. in ℔xii.
Aqu. comm. ad medias.
Colat. F. decoct. Diaphor.

Decoctum Secundarium.

℞ Rad. Chin. ponderof.
scorzon. ana ℥iβ.
Cianamom. acur. ℥iii.
passul. min. ℥iii.
sem. fenicul. ℥β.
resid. decoct. superior.
Coq. in ℔xxv. Aqu. simp.
ad remanent. ℔xvi.
Colat. F. decoct. pro potu. ordin.

§.17. Sed præter usum per diaphoresin evacuatorium, etiam pro scopo alterativo, in affect. Chronicis, ex visceris cuiusdam interioris læsione, præsertim exulceratoria dispositione natis v.g. in Phthisi pulmonali, ex sanguine aut lymphæ acrioribus nata, quam alias defluxionibus à capite catarrhalibus tribuunt, it. exulceratione renum, abscessu mesenterii, aliorumve viscerum mundificandis & consolidandis, & similibus, non nimis confirmatis malis, decocta similia ex iidem lignis & radicibus, potissimum radice Chinæ, additis aliis vel vulnerariis, vel abstergentibus more & methodo hætenus insinuata præscribuntur, & quotidie bis l. 3. haustus bonus ut capiatur, ordinatur v. g.

Decoctum alterans, exsicicans & putredinem imbibens.

℞ Raf. lign. sanct. ℥iii.
rad. sarsaparill. ℥ii.
scorzoner. ℥iβ.
fragar.
consolid. maj.
min.
glyzyrrhi. ana. ℥vi.
herb. Veronic. m.ii.
coriandr. pp. ℥ii.
passul. min. ℥iv.
Præparat. l. a. Coq. in ℔. q.
Aqu. simpl. l. mens. V.
℔. ℔xv. ad medias ℔. Colat.
F. decoct. alter.
dos. ℥iv. l. v.

Aliud magis temperatum & consolidativum, &c.

℞ Rad. chin. gumm. ponderof. non carios. ℥iii.
sarsaparill. ℥iβ.
scorzoner. ℥ii.

caryophyllat. ℥i.
macerata per noct. in ℔. q.
Aqu. simplic. ebulliant mane, addendo herb. scabios.
alchimill.
heder. Terrest. ana. m.i.
fl. ros. rubr. m.i.
violar. m.β.
sem. fenicul. ℥i.
passul. min. ℥ii.
decoct. trahatur per Manicam
Hippocr. Colat. F. decoct. consolid. & corrobora.
§.18. Pertinent huc demique decocta ex Cymis, it. ex cortice abietis, contra affectus nervorum scorbuticos, speciatim athritidem vagam, paresin, stuporem: v. g.
℞ Cymatum l. turionum pingv. ac resinof. pinastri
it. Abietis. ℥iii.
rad. Chin. in tal. incif. ℥iβ.
bacc. juniper. ℥i.

rad. Chin. in tal. incif. ℥iβ.
bacc. juniper. ℥i.
incif. & contul. coq. in Aqu. comm. ℔viii. ad 3/4
partis consumptionem l. ubi fortius desideratur, ad
medias: Colat. D. S.

Capiatur bis, mane in lecto, expectando blandum sudorem: & vespere l. sub introitu lecti citra sudorem. Si subiectum patiens constitutionis sit humidioris ac serosioris vel succulentioris, loco Chin. radic. raf. lign. sassafras ℥i ad ℥iβ. recipi potest. Quod si ingratiore sit decocti sapor, nam therebinthinæ proprietates, nonnihil repræsentat, in sine decoctionis aliquid passul. min. conquassat. addi potest.

§.19. Fuerunt hæc decocta & Infusa, prout usui interno inserviunt, consideranda jam pariter earum præscriptio, pro usu externo: circa quam quidem nulla essentialis occurrit differentia, ut ut ex partium affectarum, ipsorumque affectuum varietate, accidentalis quædam diversitas subinde occurrat.

Infus. ad aff. Paralyticos, aut dolores fixos scorbut. artuum.

℞ Fol. Nicotian. Herb. salvia, ana. m.i.
rad. angel. ℥β. Aron. pyrethr. ana. ℥ii.
fl. anthof. lavendul. stœchad. arab. ana. p.ii.
sem. Eruc. ℥vi. castor. ℥iii.
contul. & concif. infund. in Spirit. Vin. p.2. & Spirit. lumbric. Terrest. p.i. stent in loco tepido, vase probe clauso per aliquot dies, liqu. filtratus F. Spirit. antiparalytic.

quo ipso tepido aut moderatè calefacto artus, vel loca dolentia benè fricanda & illinenda veniunt: vel idem infusum cum vel sine spiritu lumbricorum, pro scopo discutendi, resolvendi, attenuandi vario, instar *fortis humidi* tepidi crebrius usurpari & reiterari poterit.

Decoctum discutiens & Resolvens ad Cephalalg. accident.

℞ Rad. rhodiæ ℥iβ.
fl. papav. rhead. rosar. ana. mβ.
capit. papav. no.iii.
Præpar. coq. in ℔. q. Aqu. simpl. Colat. F. decoct.
Epithematis instar tepidè fronti ac temporibus applicatur.

Infusum pro Oculo, sive Collyrium multi usus, ad rubedinem, maculas, albugines, nebulas, ulcera, pustulas, scabiem oculorum, &c.

℞ decoct. Cal. vivæ c. Aqu. calcatripp. parat. ℔β.
Sal. Ammoniac. depur. ℥β. mittantur in pelvium aneam per noctem vel ipsi milturæ parum limat. aurichalci immittatur, donec, saphirinum ex cupro colorem contraxerint, filtrantur celeri manu.
aq:

Aq: ophthalmic.
vel instillatur oculo, vel cum linteo repidiusculè applicatur: nunc ubi acrior fuerit, pauca Aqu. feniculi diluta, &c. Sanè solum Sal. Ammoniac. c. Aqu. appropriata solutum, ita ut citra insignem sensum oculi illud ferre queant, ad maculas & albugines oculorum delendas, etiam si à Variolis relicta fuerint, multum confert.

Infusum ad oculos à causa externa, v. g. Aère pluvioso ac ventoso laesos, &c.

℞ mucilag. sem. cydonior.
fenigr.
hormini.
per infus. in Aqu. fl. cyani extractæ ana. ℥iii.
sacch. Saturni gr. ix.
diluantur. c. ℔. q. Aqu. euphrasie
M. F. Mistur. ophthalm.

Infusum ad Oculorum Epiphoram, Lippitud. &c.

℞ Tormentill. rad. gios. mod. pulv. ℥i.
Alumin. gr. v.
Aqu. plantag.
cyani ana. ℥i.
stent in loco calid. per 24. hor. filtrantur,
F. Collyr. ophthalmic.

Decoctum Polychrestum, ad Erysipelata, Inflammationes, Exulcerat. humid. in metu gangrenæ, &c.

℞ Lythargyr. ℔β. fl. ros. rubr. m.ii.
Oliban. myrrhæ, mastich. ana ℥β.
Decoet. ℔. Aqu. Cal. vivæ rec. ℔vi. Acet. dest. ℔iβ.
Coq. simul, usque dum lythargyrium ferè sit solutum, in sine addendo camphor. ℥β. Colat. F. decoct. polichrest. calidè cum linteis multiplic. bis l. 3. & crebrius applicetur in die. Conf. Zvyelfer Pharm. Reg. p.91.
§.20. Sed huiusmodi infusa & decocta externa, quæ ad Epithemata revera pertinent, alias proprio nomine

Fortis

appellantur, quia eidem pars affecta suaviter afficitur & blandè quasi fovetur. Idem horum, ac internorum decoctorum præscribendi ratio, saltem quæ ad gratiam his adduntur, in illis omittantur. Triplici modo adhibentur: cum enim species decoquantur, decoctum cum linteis, spongia (non cum vesicâ, nihil enim substantiæ medicamentosæ hanc penetrat) applicatur, & dicitur *Fortis humidus*, vel decocti saltem vapor ac suffitus parte affecta excipitur, & dicitur *Fortis Vaporosus*: species sacculo linteo interpassato includuntur, uno vel pluribus, qui nunc ita siccus, aut saltem spiritu quodam penetrantiori irroratus, probe tamen calefactus, nunc in liquore convenienti coctus & ita humidus applicatur, & in genere *Fortis siccus*, it. *Sacculus* appellatur quantitas liquorum pro fortu humido, item specierum pro fortu sicco, ex partis & usus ratione variat: v. g. pro oculo: liquor. ℔iv. ad vi. pro ventric. ℔i. Species v. pro Capite, in *Cucupha*, ℥ii. pro stomach. ℥iii. ad iv. & amplius pro abdomine.

Fortis contra Tenebrum.

℞ fl. chamomill. verbasian. m.ii.
Herb. verbasci, linariæ ana. m.i.
Incifa Dentur ad Chartam. F.
Species pro F.
Coquantur in lacte & æger in sella perforata decocto ferventi insideat, & fumum exurgentem ita excipiat.
vel
Incif. Coq. in ℔. q. lactis Chalybeati.

Colat. ℥ ℔iii.

Decoctum hoc calefactum, cum linteis multiplicatis eidem immerfis, & leniter expressis, frequenti repetitione parti affectæ applicatur.

Incif. includantur sacculo interpassato laxiori, pro fortu.

hic l. calefactus, ita siccus applicatur, unde tamen in hoc casu parum alleviamenti sperandum, vel lacti incoctus, & leniter expressus, calidè admovetur, aliquoties hoc ipsum reiterando.

Fortis Vaporosus ad promovendos menses, lechia, fœtum mortuum, &c.

℞ Herb. matricar.
puleg. ana. m.i.
sabin. m.ii.
bacc. lauri.
juniper. ana ℥i.
pom. Colocynth. ℥i. ad ℥iβ.
inciduntur gr. mod. D. ad chartam. F.
Species pro Fort.

hæc ipsa ebulliant in Aqu. comm. cujus vapor fervidus excipiat per infundibulum in sellâ undique clausâ, idque ita aliquamdiu continuando, & crebrius repetendo, sin citius deservat liquor injectione filicum candefactorum, vel chalybis igniti intrusione denudè calefieri potest, eandem species etiam sacculo inclusæ, post fortum hunc vaporosum, vel in forma sicca, vel (in decocto macerata & expressæ,) humidæ regionis hypogastricæ applicari possunt.

Fortis humidus

In contus. oculorum: aut Livore.

℞ Fl. cyani:
calcatrip. ana. m.i.
summit. hyssop. flor. m.i.
rad. symphyt. maj. ℥vi.
sigill. Salomon. ℥iii.
Coq. in ℔. q. Vini Colat. ℥ ℥iv. l. vi.
adde
Spirit. Vin. camphor. ℥β. ad ℥vi.
M. F. aqua.
applicetur calidè c. linteis multiplicatis.

Fortis humidus pro membro fracto, luxato, distorto, ante & post repositionem.

℞ Herb. betonic.
chamomill.
rosmarin. ana. m.i.
summit. hyperic. flor. m. iβ.
rad. aristoloch. rotund. ℥vi.
symphyt. maj. ℥β.
sem. 4. calid. maj. ana ℥iβ.
Coq. in Aqua simplic.
Colat. ℥ ℔iβ. adde
Vini infus. fl. hyperic. ℔β.
M. F. Fortis.

Fortis pro seroto, intestinis repleto in Hernia.

℞ Stercoris Ovilli q. v. coq. in ℔. q. lactis vaccini:
Colat. ℥ &c. linteis eidem immerfis fomentetur serotum aliquamdiu subcalidè: remanentia postmodum cataplasmatibus forma desuper imponi potest. Sicuti alias sacculus, ex stercore ahnino c. Acet. subacto pubi impositus, crebrius reiteratus, in hæmorrhagia uteri nimia egregius est.

Sacculi contra Dysenteriam.

℞ Fol. quercus. furfurum ana. m.iii. includ. sacculis no.ii. uno rotundo majori, & quadrato, altero minori : F. Saccul. Sacculi hi Acer. Vini incocti applicantur, major quidem umbilico, minor, verò podici.

Sacculus contra dolorem capitis à causa externa, in specie à frigore.

℞ milii fβ. Sal. comm. ℥iv. herb. verben. fl. chamomill. ana. m.i. rad. rhod. ℥i. M. Sal. & milium primum torresiant in sartagine, & protinus calide sacculo cum alijs præpar. indantur : F. sacculi interpassati nro 2. & ita calidi capiti imponuntur.

Sacculus pro Ventriculo.

℞ Herb. menth. crisp. m.ii. nuc. mosch. ℥β. macis. Cinnamom. ana. ℥i. caryophyll. ℥ii. F. pulv. qui excipiat Corone & includatur sacculo interpassato rotundo : irroretur largiter Spirit. Vin. theriacali, ol. destill. menth. ac juniper. &c. D. S.

Pertinent huc Cucupha, h. e. pulv. aromatici Corone excepti & miræ capiti imponendæ ita insutæ, præsertim pro senibus, sed quia in defuetudinem ferè abierunt ob levia & brevia emolumenta, cum præterea in præscribendi ratione nil peculiare occurrat, præstat de ijs tacere.

§.21. Major fatus dicitur Balneum, quod corporis partium respectu. Univerfale vel particulare : illud vel simpliciter tale, cui totum corpus ad collum usque immergitur; vel secundum quid, respectu medietatis saltem corporis inferioris, & Infessus vel Semicupium alias vocatur, quia ad umbilicum saltem aut regionem hypochondriacam eidem insideri solet. Particulare est vel capitis, vel manuum, vel pedum, quod proprie Lotio appellatur. Nulla hæc nisi in quantitate ab alijs fobibus aut decoctis præscribendi est differentia.

Balneum in scabie.

℞ rad. lapath. acut. fβ. bryon. ℥iii. herb. parietar. saponar. ana. m.ii. lapath. acut. m.iv. Sulph. pulv. ℥ii. C. V. rec. fβii. Incisa & contul. D. ad Chartam S.

Species pro Baln.

Coq. in f. q. Aqu. dulc. addendo parum lixivii : huic decocto moderatè calenti insideat æger, vacuo ventriculo : possunt ante ingressum capi sudorifera, ut Ess. lignor. Tinctura Tart. Antimoniata, Tinctura Sulph. &c. subegressu v. illiniri blandè corpus linimento appropriato, minus viscido aut glutinoso.

In Ictero.

℞ Herb. saponar. parietar. ana. m.iii. rad. bryoniæ fβ. sigill. Salom. ℥iv. pulv. pisorum. fβ. Incisa. D. S. Balne. hujus decoctionis aliquoties æger in sidere poterit, novam semper Aquam recipiendo : tunc pistorum pulvis nodulo laxiori inclusus esse debet.

Infessus s. Semicupium pro gravida, ad facilitandum partum.

℞ Herb. malv. alth. meliss. fl. chamomill. ana. m.iii. fl. malv. melilot. ana. m.i. sem. lini fenugræci. ana. ℥iii. rad. alth. ℥iv. Incisa D. ad Chartam. S. Species pro baln. decocto horum gravida insideat, quamdiu c. euphoria fieri potest, idque ferè alternis diebus, imminente partu : deterfio madore in lectum se componat, illinendo postmodum lumbos, regiones umbilici & lumborum. Linimento ex mucilag. sem. lini. fenugræc. alth. ol. amygd. d. lil. albor. &c. Hæ ipsæ species, modo additione bacc. juniper. magis quasi appropriatæ reddantur, pro semicupio in quibusvis doloribus nephriticis commodè eodem modo adhiberi possunt : cingendo postmodum partes dolentes ungu. de althea : ol. scorpion. ol. destil. therebinth. &c.

Pertinet huc etiam infessus Vinaceorum, vel per se ex fermentationis motu, vel inspersa C. viva sensilius incallescunt, in malo Ischiadico, doloribus crurum scorbuticis præsertim nocturnis, aliisque contumacioribus, & inde paralytica dependente dispositione, perquam proficiunt.

§.22. Quoad Balnea particularia s. Lotiones, nulla & hic ab alijs præscribendi modis differentia.

Pediluvium ad firmandos articulos, podagra debilitatos : simul à crebriori recidiva præservans.

℞ bacc. juniper fβ. herb. rosmarin. m.vi. serpill. salvia ana. m.ii. D. S.

F. Species pro pediluvio.

Coq. in f. q. Lixivii comm. non adeò acris, decocto decantato, cum vel sine colatura immittuntur pedes, coërcendo halitus, in tegumento, vasi superimposito : conservando æstum, vel novum decoctum fervidum, vel silicem candefactum superaddendo : pedes extracti probè ablati, calidis linteis involvantur & quies ipsis concedatur. Species hæc 3. l.4. coqui dicto modo & adhiberi possunt.

Lotio Manuum contra Maculas & pustulas, à scabie, variolis, &c. relictas.

℞ Aqu. Calc. vivæ fβii. sulph. pul. ℥i. ebulliant invicem Colat. adde Aqu. rosar. ℥i. M. F. lcti) detergens. additione & mistione simplici sacchari Saturni ℥ii. ad iii. erit lotio appropriata ad maculas hepaticas.

Lotio contra fetorem axillarum, pedum, aliorumve locorum.

℞ Herb. scordii. plantag. fol. quercus ana. m.i. Coq. in f. q. Aqu. comm. Colat. ℞ fβ. adde solut. lythargyr. Aurei c. Acet. dest. fact. ℥iii. M. pro Lotione. D. ℞ Fol. quercus m.iii. summit. organ. m.ii. fl. ros. rubr. m.i. Aluminis ℥iβ. D. S. Species. coquantur in Aqu. comm. adhibeantur pro lotione, sed semper cautè.

Lotio Capitis in Casu Capillorum.

℞ Abrotan. mar. capill. Vener. maj. ana. m.i. fl. rosmarin. lavendul. ana. p.iii. rad. lapath. maj. peucedan. ana. ℥i. urtic. maj. sem. fenugræc. ana. ℥β. ladan. el. ℥iii. affund. f. q. lixivii, stent in digest. per aliquot dies ebulliant leniter & exprimantur : hoc ipso caput abluatur & lineis tepidis detergatur : illinatur postmodum Ungu. Bucretii experto : &c. Dum vero horum beneficio denuo crescant pili, loco lixivii in Vino diluitori vel modice adstringente species pro lotionne capitis coquendæ. Facit huc decoct. h. & rad. malvæ c. pisif in Urina humana, quod pro lotionne capitis infantum in tineâ, etiam gravissima : it. furfuratione capitis multum valet.

§.22. Hæc sunt balnea propriè dicta, humida sciijcet, sunt & impropriè dicta, totum vaporosorum instar, quæ speciali nomine Balnea Laconica; it. Stufa. it. Sudatoria, appellantur. In his Vapor saltem calidus plus minus medicatus, vel univèr aliter vel particulariter corpus aut partes quasdam afficit : idque pro scopo vel sudandi univèr aliter ; vel discutendi & leniendi particulariter. Vapor usitatissimè hodie in Laconico excitatur, vel ex Aqu. fervente simplici aut decoctione certa medicata, vel ex Spirit. Vin. incenso, quorum hoc præferendum illi : mirum quantum penetret univèrsum corporis habitum Spirit. Vin. calor. p. subiectis humidioribus & succulentioribus, item quæ atonia Viscerum laborant magis, in qua æger ad collum habitus convnit, his enim prior modus magis appropriatus : perficitur utrinque in domunculo peculiari ligneo, notæ jam passim formæ, in qua æger ad collum usque erectus sedeat, dum ex fundo vapor exurgens totum alterat. Eminent hæc inter balnea sicca medicata in specie balneum ex suffitu decocti cubilis formicarium, in artuum dolore, paralyti, rigiditate & similibus malis : scorbuti apud nos familiari progenie, admodum laudatum : præter hoc v. cum rara sint balnea sicca univèrsalia medicata, saltem particularia interdum vapore medicato institui solent ; Sed nil à fortum præscriptione differente. Saltem exempli gratia quoddam peculiare addam :

Laconicum particulare, Cruribus dolore podagrico affectis : it. in doloribus illorum scorbuticis fixioribus.

℞ Lixivii Coriariotum, jam ab ipsis usurpati fβii. Vrin. human. fβiii. M. F. Lot. Ebulliant, & fiat inde suffitus pro membris dolentibus desuper situatis, & fornicatim in tegumentis aptis munitis. §.23. Efficacioris fatus species est

Cataplasma.

dum massa medicamentosa pulvisformis patri cuidam applicatur pro usâ multiplici. Siquidem non rarum, ut post præmissum sotum humidum, Cataplasma applicetur, imò ipsa d. coctionis pro foru remanentia, non raro capitur, & l. a. tractata, ut cataplasma applicatur. Ordinario nempe sunt cataplasmata, dum subiecta appropriata, mediane lacte & oleo, ubi emolliendum, Vino & Aceto ; ubi discutendum & attenuandum, Vrina, lixivio ; ubi resolvendum : &c. Ad talem redigantur consistentiam ; ut per setaceum, pulpæ aut pulvis forma trajici possint, quæ puls Cataplasmatris corpus, majus vel minus, pro partis affectæ & applicationis ratione, constituit ; cui pro re nata interdum & alia desuper addi solent ; oleum, mel, pulveres, Electuar. &c. eorumque plus minus, prout vel baseos vel adjuvantis locum obtinent.

Cataplasma emolliens & suppurans abscessus & inflamm.

℞ Nidi hirundinum inter. c. excrement : abjectis stramine, paleis, & cæteris quisquiliis, no. i. albi cræci. ℥i. rad. lil. albor. altheæ ana ℥ii. fl. chamomill. melilot. ana. m. i. sem. fenugræc. psyllii ana. ℥ii. altheæ. ℥β. ficuum ping. no. iv. cepar. ℥β. ad ℥vi. incif. & contul. coq. in f. q. Aqu. com. l. Aqu. hordei vel cerevis. vel lactis vel feri lactis (pro indicationum ratione) ad consistentiam pulvis : pulpæ per setaceum trajectæ : adde ol. lil. albor. ℥ii. chamomill. ℥i. Croci Orient. ℥iβ. ad ℥ii. Vitell. ovor. no. iii. M. f. Cataplasma : emoll. de quo q. l. calide applicetur & quoties opus reitetur. NB. semina ista decoctioni addita omitti, & illorum loco pulvis traject. farin : sem. lim. fenugræc. ana. ℥β. rad. altheæ. ℥i. addi possunt.

Cataplasma contra tumorem brachii, ex peritusa in Ven. Sect. vena & lesio nervo.

℞ Herb. agrimon. chærefol. chamomill. ana. m. i. rad. lymphyt. maj. ℥iii. sigill. Salomon. ℥i. sem. lini. fenugr. ana. ℥β. Coq. in f. q. Aqu. ad consist. pulvis : trajiciatur per setaceum. M. F. Cataplasma. Instillato prius ol. destil. terebinthinæ vulnerisculo, applicatur calidè, addendo cuilibet portioni sub applicatione Spirit. theriacali, vel simpl. vel camphor. ℥i. a. q. l.

Cataplasma ad suppressionem Vrinae, in puerâ, ob admissum incautus frigus externum à partu.

℞ Herb. parietar. m.ii. chærefol. m. iβ. Coq. ad mollit. pulpæ per setac. trajectæ, addè butyri rec. ℥ii. ole. scorpionum ℥iβ. M. pro Cataplasmate : calidè regioni pubis admodum. Subinde pulpa fructuana coctione emollita, ceu cataplasma applicatur, cui & alia addi possunt v. g.

Cataplasma ad Bubones Pestilentiales.

℞ Herb. parid. m.iii. rad. lil. albor. ℥iβ. ficuum ping. no. iii. Coq. in f. q. Aqu. comm. pulpæ trajectæ adde Theriac. ℥ii. pulv. busonum. ℥iβ. fuligin. Camin. ℥i. saponis Venet. ℥vi. è. f. q. Ol. aranear. F. Cataplasma. D. S.

Cataplafma contra vulnere, dolorem, percussionem oculorum.

℞ pulp. pombr. dulc. ad mollit. coctior. ꝑiv. mucilag. sem. cydon. c. spermat. ranar. extr. ꝑi. ꝑi. ꝑ. sacchar. albiss. ꝑi. camphor. parum.

M. D. pro Cataplasmate conf. Timæus in Caf. l. i. ca. 2. p. 48. Interdum foli pulveres liquore conveniente excepti, cataplafma formant : v. g.

Cataplafma ad tumorem testium ex contusione.

℞ farin. fabar. ꝑiii. pulv. sem. cumin. ꝑii. Coq. in posca s. oxycrato q. s. ad consist. pulvis. F. catapl.

sin scrotum ab aceto pruritur aut rosionem sensiliorum incurrat, parum lithargyrii sub decoctione addi potest.

Cataplafma ad hæmorrhag. Narium.

℞ argillæ ustæ sive calcinat. ex furno pistorio v. g. extract. m. ii. Acet. acerrimi q. s. commixta redigantur in form. Cataplasm. frigidè immèdiatè fronti c. temporibus, ac nuclæ cum linteo applicetur.

Imò ipsa interdum ingredientia, propria sub consistentiâ aut mistione mutua in Cataplasmatis formam coeunt, citra aliud artificium, succulenta scil. plus minus si fuerint.

Cataplafma contra tumores serofos, & hydro pes particulares.

℞ Cohlear. c. suis test. contus. ꝑi. pulv. sem. carvi. ꝑii. stercor. caprill. ꝑiv. M. & si opus c. s. q. Vini aut poscæ redigantur, ad Consist. Cataplasmatis. Pertinet huc stercus vaccinum, quod recens, seu singulare anodynum cataplasmatis forma imponitur, v. gr. podagra dolentibus : succurrit pariter aliis doloribus ac tumoribus, præsertim cuius dolori inflammatorio, vel solum c. ol. rosar. impositum : Sic stercus suillum, cum Aqu. fervid. subactum, & abdomini instar Cataplasmatis inferitur, egregio successu, sub nimio mensium fluxu. Cataplafma ex fimo equino in Vino cocto, vel succus ejus c. mica panis secretum est contra Gangrænam : conf. Cataplasm. compos. Barbetæ : Chir. l. r. c. 14.

Ex fermento pariter solo, additis aliis quibusdam extemporanea sunt Cataplasmata, eaque propter acrimoniam vel vesicantia, vel rubificantia, adeoque ut vocant attrahentia & derivantia.

Cataplasm. rubific. contra dolorem syncipitis insignem, sæpius recurrentem, c. gravi oculorum dolore : occipiti s. nuclæ applicandum.

℞ Ferment. acerrim. ꝑi. sem. sinapi contus. ꝑi. ad ꝑvi. c. s. q. Spirit. Vin. subigantur ad pulvis consistentiâ aut cataplasm.

possunt, ubi opus est, sem. eruc. ꝑii. adhuc pro stimulo addi.

§. 24. Pro Ventrículo, in ejusdem quibusvis symptomatis, plurimis laudatur cataplafma ex fermento c. aromatibus, ad imitationem *Mys. Aram. s. 37. p. 520 & 524.* sed quamdiu hæc omnia probe calent, res bene habet, simul verò ac parum intemperint, offenditur tactus & cutis, unde nil emolumenti : expertus hæc scribo, sane eadem difficultates, quas supra circa Epithematum usum insinavi, premunt pariter sæpius & fatus humidus & Cataplasmata. Siquidem

hæc tumoribus, præsertim calidis applicat, necessario ex allegata causâ pororum contractionem occasionem præbent, & transpirationem, adeo in iisdem necessariam, impediunt, repellunt, & nervosiori loco gangrænam citius accerunt, &c.

§. 25. Communissimus usus externus. Infus. & Decoctio. est, quando aptis instrumentis certis quibusdam cavitatibus injiciuntur, unde

Injectiones sive Enemata.

it. *Lavamenta s. Clysteres & Clysmata*, ibi secundum Latinos, hic secundum Græcos dicuntur, quamcunque in partem injectio fiat. Cum v. à potiori ac usitatori fieri soleat denominatio, propter infusionem talium in anum ac intestina; ceu generalem corporis cloacam, crebritatem, Clysmatis ac Enematis vox ferè his saltem hodie tribuitur, cui consuetudini & nos cedimus. In Clysmate ergo 2. consideranda, 1. decoctus liquor, 2. addenda, vel dissolvenda in eodem, ex quibus emergens compos. ad ꝑi. p. ascendat in adulto, rarè ulterius ad ꝑv. infanti ꝑii. ad ꝑiii. pro corporis ratione sufficiunt. Decoctum ipsum, præ supra dictis, nil peculiare obtinet. Addenda sunt : Electuar. alterativ. aut laxativ. ab ꝑi. ad ꝑii. mellia à ꝑvi. ad ꝑi. ol. coct. vel infus. ab ꝑi. ad ꝑi. ol. destil. à ꝑi. ad ꝑi. Sal. stimulans vel alterans à ꝑi. ad ꝑi. subinde etiam Vitell. ovor. no. i. l. ii. adjiciuntur. Quod si plura addenda simul fuerint, & horum respectiva proportio attendenda, ut ex omnium miscela una dosis completa pro usu intento exurgat, qui in genere est triplex : vel intestina stimulare & plus minus purgare, vel eadem demulcere, vel contenta in iisdem temperare ac alterare : Quibus ceu dædarius ac accidentarius accedit, aliis partibus variis, ob consensum, diversimodè prodesse : superstitiosus de cætero est delectus cephalicorum pectoralium, nephriticorum, hystericotum, &c. Qui in clysmatum præscriptione subinde instituitur, cum per consensum saltem aut deuteropatiam, vel per quandam consequentiam aliis partibus auxiliis ab iis afferatur. Injiciuntur tepidè, vel una, vel duplici vice pro excrementorum ; flatuum, podicis plus minus dolentis, &c. Respectu, semper tamdiu si possibile retinendo, donec usui satisfecerint. Instrumenta ferè sunt triplicia : Vesica suilla, cum parva fistula, apud nos Germanos, si phon amplius, apud Gallos, Instrumentum *Grassii Tr. de usu Clyster.* apud Belgas, magis usitatum. Optimum videtur hoc *Grassii* instrumentum, ab eo tamen non descriptum : forsitan imitandum, si intestinum quoddam longius & æquale avis cujusdam, debito balsamo vel therebinthinato, vel Spirit. Sal. Ammoniac. vino, &c. Condiatur & aptè tractetur, hinc filo æneo & panno sericeo obvolvatur, &c. Clyster ex fumo Tabaci Anglorum, ceu Anomalus, huc non pertinet. De fumo Tabaci dico, nam qui ex decocto Tabaci, aliis additis, parari posset, summè periculosus est, cum usum ejus subitò : ac modo applicatus fuerit præcordium anxietates, lypothymias, sudores circa frontem frigidus, totius feralem quasi pallorem, aliaque similia symptomata insecuta fuisse, noverim.

Clyster Carminativus in Colicâ flatulenta.

℞ Herb. chamomill. menth. ana m. i. bacc. laur. juniper. ana ꝑi. sem. fenicul. anif. carvi ana ꝑii. Sal. tart. ꝑiii.

Incis. & contus. coq. in s. q. Aqu. simpl. vel ubi Sal. tart. non additum fuerit in s. q. ur. human. Colat. ℞ ꝑix. adde.

Elect. de bacc. laur. ꝑvi. ad ꝑi. mell. rutac. ꝑi. ol. destil. bacc. laur. ꝑi. ad ꝑi.

M. pro Clysmate, D.

Clyster

Clyster fortiter stimulans v. g. in Apoplex. passion. hyst. graviori, &c.

℞ Herb. salv. fl. chamomil. ana. m. j. rad. pyrethr. ꝑi. ad ꝑv. pulp. Colocynth. in pet. lig. ꝑi. (alias subtiliss. ramenta, horrenda tormina inferunt, & aliquandiu post se relinquunt : quod non putassim, nisi experientiâ confirmatus fuisset.) Coq. in s. aq. Comm. Colat. ℞ ꝑix. adde. Elect. hier. picr. ꝑi. mell. anthof. ꝑvi. castr. Dj. Sal. i. gemm. ꝑi.

M. pro Clysmate, D. De Electuar. Purgant. Clysmatis additis dubitatur merito, an cujusdam usus sint : siquidem antequam textura crudorum purgantium resolvatur ita, ut se commodè explicare & insinuare parietibus intestinorum queant, diu erit, quod jam Clysmate rejectum denud fuerit. Ob id potius ipsa fortiora purgantia infundatur, vel decoctum Croci metell. in vino, aut Aqu. bened. officinal. ꝑi. syr. aut emeticus sal. ad ꝑi. decocto jam colato adduntur, præsertim ubi præsentanea magis ope opus fuerit.

Clysmata anodynum, antidyentericum.

℞ fl. verbasci. m. ij. sambuc. m. j. Usitatio hic fuit Clysmatum præscribendorum modus : interdum verò sola fluidorum miscelâ, clyster conficitur, citra alios labores v. g.

Cap. papav. cum sem. no. ij. concis. & contus. coquantur in s. q. lactis bubuli chybeati :

Colat. ℞. ꝑi. adde. fevi Cervin. l. hircin. in Vitell. ovi dissol. ꝑi. ad ꝑv. M. f. Clysmata.

Loco Capit. papaveris commodè etiam Philon. Rom. ꝑi. aut theriacis non adeo vetust. ꝑi. addi possunt.

Clyster temperans & anodynum polychrestus.

℞ Lactis bubul. ꝑix. ad ꝑi. therebinth. Venet. in vitell. ovi dissol. ꝑi. ad ꝑi. mell. rosar. ꝑi. ad ꝑv. M. pro Clysmate.

Sane therebint. additio, plus in recessu habet, ex tali enim Clysmate paulo diutius retento, urinam intensè violas spirasse, in puerpera olim notavi. Imò solum lac, cum pauco addito saccharo, vel cinere clavellato aut pro ratione, Elect. lenitiv. vel de bacc. lauri, jam pro Clysmate anodyno, in scorbuticis præsertim abdominis malis, infervire potest. Ut nihil dicam de Clysmate ex solis oleis, sub secum induratione, aut pertinaciori alvi occlusionis usitatio.

℞ ol. rapar. lini. ana ꝑiv. ad v. diacolocynth. ꝑi. M. pro Clysmate, D. §. 26. Juxta injectiones in Intestina, frequentiores ceteris sunt istæ, in os, pro regionis hujus, & faucium, ac partium conterminarum levamine, variis sub eorum malis, & in genere

Gargarismata

dicuntur. Fiant frequentius ex decocto appropriato, cui pro re nata adhuc alia adduntur, omnia in quanto mediocri, nisi crebrius eodem uti conveniat. Utendi modus, sive eluendo, sive gargarizando sive cum siphone injiciendo fiat, notus est. Præscribendi aut miscendi modus præ aliis decoctis in genere, aut clysmatis in specie, nil singulare obtinet, nisi in quantum judicium

Part. I. I.

Medici ista ad partem affectam specialem certo applicare noverit.

Gargarismus resolvens & discutiens in principio inflammationis faucium, aut tonsillarum, &c.

℞ rad. levistic. ꝑvi. apij. ꝑiii. fl. sambuc. m. is. fol. malv. m. j. passul. maj. incis. ꝑi. Coq. in s. q. Aqu. comm. l. Aqu. hordei : vasis operatis, Colat. ℞. ꝑi. adde. Sal. Ammoniac. depur. ꝑi. ad ꝑi. M. pro Gargarismate.

Sanè loco gargarismatis domestici optimè in his casibus convenit decoct. hord. vel avenac. in quo parum Sal. Ammoniac. dissolutum est, imò sola urina humana, calida aut calefacta loco gargarismatis adhibita, subinde artificiosissimè composita superat. Superior gargarismus magistralis mutari etiam, & loco passul. maj. Colatur. Mell. Mercurial. ꝑi. ad ꝑi. spir. Vin. theriacal. ꝑvi. ad ꝑi. (aut si malignam ac contagiosum videatur malum spir. Vin. camphor. ꝑi.) spir. Sal. Ammoniac. ꝑi. ad ꝑi. addi possunt.

Gargarisma anodynum & maturans in statu istarum inflammat.

℞ Herb. malv. melilot. ana. m. j. rad. altheæ. ꝑi. ficuum pingui. no. vj. Coq. in s. q. Lactis, aut ubi ardor & inflammatio intensior, in sero lactis. Colat. ℞. ꝑi. ad ꝑi. Et vel nudè ita usurpetur, vel addito syrupo violaceo, aut mell. despumato pauco, adhibeatur. Sin suspicio sit materiam suppurandam pituitosiorum ac viscidiorum existere, saponis Veneti nonnihil una incoqui potest : quod etiam locum habet ubi citius maturare abscessum est animus.

Gargarismus in loquela amissa post Apoplexiam.

℞ Herb. salv. rosinat. majoran. ana. m. j. rad. pyrethr. ꝑiii. ad ꝑi. sem. Eruc. sinapi ana. ꝑi. caryophyll. ꝑi. Coq. in s. q. aq. comm. Colat. ℞. ꝑi. ad ꝑi. adde. Spirit. Cera. nigr. vel bacc. juniper ꝑi. Sal. Ammoniac. c. calc. viv. ꝑiii. mell. anthof. ꝑv. M. Gargarism.

Gargarismata, contra scorbutum oris.

℞ Herb. salv. cochl. ana. m. ij. Coq. in s. q. lactis vel ejus seri. Colat. ℞. ꝑi. adde. succi Cochl. ꝑi. syr. aquileg. ꝑi. M. pro collutione oris. ℞ Herb. salv. m. i. fl. malv. hortens. rubr. m. j. rad. polypod. ꝑi. Coq. in s. q. Aqu. fontan. Colat. adde. mell. rosar. ꝑi. Alum. usti ꝑi. nitr. Antimon. l. nitr. depur. ꝑi. M. D. S.

si serum lactis sumptum fuerit, spir. sal. Dj. vel q. s. addi poterit.

Subinde verò citra laboriosam præparationem simplex liquor,

V

154 De Præscriptione Formularum in Genere.

liquor, aut saltem miscibilium extemporanea unio, Aquis destillatis hic potissimum inservientibus, ad gargarismum constituendum sufficit: nam decoctum raparum siccatum in faucium inflammationibus, in incremento & statu optimum, Lac in asperitate faucium, earumque phlogosi cum pauco saccharo, vel Nitr. interdum abunde sufficit: vel

Gargarisma in nimia salivatione.

℞ Aqu. prunell. semperviv. ana. ℥ss.
tinctur. bellid. ℥j. alum. crud. ℥ss. ad ℥ij.
styr. rosar. rubr. l. myrrill. ℥ss. ad ℥j.

M. pro Gargarismate.

§.27. Fuerunt hi modi præscribendi injectiones in Praxi frequentiores, præter quas aliis partibus, earumque cavitatibus vel naturalibus l. p. n. vulneribus, ulceribus sinuosis, fistulis: &c. Injectiones variæ adhibentur: nunc in genere *siphonis* ope, nunc in specie in uterum per *Metrenchytem*, in Vesicam per *Cathetrem*, &c. In quibus omnibus nulla ab antecedentibus in præscribendo differentia, nisi in quantum partis affectæ, & affectus ipsius ratio, materiæ selectum & quantum determinare plus minus solet.

Injectio in Vesicam exulceratam. it. in miltu cruento & purulento, &c.

℞ h. Agrimon. plantag. ana. m. j. liquirit. mund. ℥ss.
Coq. in Aqu. ferrarior. ℥ix. ad ℥ij. ad 3ia p. calum.
Colat. ℥℥ss. ad ℥vij. adde
Mell. rosar. ℥i. Ess. resin. aloës cum spir.
Vin. extr. ℥ss.

M. pro Injectione. vulnerar.

Ind. solum lac, cui therebinthina cum Vitell. ovi soluta permista, cum pauco saccharo sufficit: pro leniendi scil. scopo & temperandi, dum istud magis intentioni purificandi inservit.

Injectio in Penem, in Gonorrhœa Maligna.

℞ Aqu. calc. viv. ℥iii.
aloës hepat. ℥ss. vel ejus loco
Essent. aloës ℥iii.
mell. rosar. ℥ss. ad ℥vj. M. F. Iniect.
Malum ubi pertinacius fuerit cum vel sine aloë Met-
cur. dulc. simul. addendus, à ℥i. ad ℥ss. imminuendo
mel ad ℥ij. p. p.

Injectio in Uterum: tam hæmorrhagia nimia, quam fluore albo affectum.

℞ Visci quercini. ℥ii. cortic. granator. ℥i.
alum. thuris ana. ℥ss. mastich. ℥ii.
balaust. fl. ros. rubr. ana. m. ss.
(in fluore albo ligni sancti ℥iii. illius loco ca-
pere amant. Infund. in Aqu. comm. ℥bii. macerentur
per 24. horas, ebulliant lento Igne ad medias, adden-
do sub finem Vini rubri, austeri, ℥bii.
de Colat. F. Iniect. adstring.

Pertinet huc injectio in nares, in nimia earum hæmor-
rhagia, vid. Misc. Acad. Nat. Cur. 20. 2. p. 323. In
quem Narium usum de facili decoctum magistræ
præscribi posset, simile decantato illi liquori Stypti-
co de la Vigne Galli, v. g.

℞ Alum. vitrioliam. ℥i. Phlegmat. vitrioli ℥i. ad ℥iiss.
ebulliant ad dissolut. contentor. Liquor. filtratus
Spir. vitr. aliquot gutt. adhuc aciduletur. F. aq. adstring.

Vel in mistura extemporanea.

℞ Alum. crud. ℥ss. terr. vitrioli dulc. gr. xv. ad ℥i.
Phlegm. vitrioli, spir. vitrioli non nihil acidul. ℥iiss.
ad ℥ii. M. D. injiciantur naribus, &c.
Sed forsitan spir. Vin. per se rectificatus, naribus paulo

profundius injectus, omnibus his præstat: siquidem ab illo quivis sanguis fluidus, etiam calidus & adhuc recens, citissime, mirabili c. spectaculo coagulavi solet. Pro auribus denique similes injectiones fiunt, nunc laboriose ex decoctis, nunc simplici modo concinnatæ: v. g. injectionem contra Vermes, ex decocto, v. *Barbette*: Anat. Præc. l. 2. c. 1. p. 110. vel sola urina, aut Phlegma spir. ur. hum. in ulceribus aurium crebrius injectum confert: in malo v. graviori.

℞ Aristoloch. rotund. cortic. granator. gallar.
ana. ℥ss. Coq. in ana. Vin. & Aqu. ferratæ: ad ℥ss.
Colat. adde succi plantag. polygon.
ana. ℥i. mell. rosar. ℥ss.

M. & injiciantur pro detersione & cicatrificatione: sin
potentius detersivum requiratur, Virid. Aris parum v.
g. ℥ss. ad ℥i. addi, & repetita colaturâ adhiberi poterit.

CLASSIS V.

Inunctiones varias comprehendit.

§.1. Ultima Classis generalis præscriptionum usita-
tarum externa saltem subministrat, illa quæ inunguntur, & unguinosa ac glutinosa consistentia partibus externis adhaerent: paucissima enim talia sunt, quorum internus etiam sit usus, ut Ungu. rubr. potabil. balsamus Fœniculi *Horsii obs. l. 2. obs. 42. p. 109. & l. XI. obs. 22. p. 558.* Sed hæc particularia & planè singularia nos non remoramur: *Basin & Constitutionem* omnium externarum inunctionum, ferè ol. & Cera constitunt: illi cujus 3plex alias nota est differentia, analogæ sive congenera, & plus minus miscibilia accensentur butyrum, pinguedo, medulla, axungia, sebum, fella, resina molliores, saponis, utpote facilè Aqu. ali-
quabilia, & ol. instar applicabilia. Cera v. accensentur colophonia, resina spissiores, gummata, quorum plura amphibia videntur, dum & in igne & aqua vivunt, oleosis ac Aquosis mensuris solubilia existunt, quod ex mistione duplicis substantiæ gummosæ, cum in-
cluso copioso nucleo resinoso accidit, tamen ob consistentiam, & proprietates respectu Aqu. & nostri ad ce-
ram referuntur, non secus ac aliæ resina spissæ, ut pix quævis, &c. Therebinthina medio intercedit loco, & præter hoc quod ob vires suas egregias, ob quas merito balsamum Europæum l. septentrionale audit polychre-
sta sit, utriusque & oleosis & cereis subjectis sociabile existit: aded ut gummatis, & reliquis uniuersis optime inserviat: ut taceam, resinam hanc, & copiosum submi-
nistrare ol. ceram durissimam, & quasi piceam pariter suggerere: vinculi ergo instar, hæc interdum considera-
ri, interdum ubi ingredientis primarii vice defungitur, ad olea referri debet. Ordinaria & potiora hæc inun-
ctionum sunt ingredientia, quibus extra ordinem, non raro penitus supervacaneè alia adduntur, ut pulveres varii, primariè metallici & minerales, hinc & vegeta-
bilibium, quin & succi vegetabilium, (quo & Acet. pertinet) tamdiu ob Aquei cum oleo incompatibilitatem, coquendi, donec quicquid fuerit aquei, exhalaverit. Denique & mel concretum, ob particularem texturam, respectu hæcenus recensitorum, sui generis, oleosam in recessu, aquosam tamen & gummosam in superficie, ob id vegetabilium succis optime sociabile. Mucilagines denique Vegetabilium quorundam, quæ & butyro animalium, adeoque ol. vegetabilium hoc in passu ana-
loga ferè habentur. Miscentur hæc ingredientia, vel sine vel cum igne: Sine igne simpliciter per tritum, species cum ol. in mortario subigendo, sensim ol. affunden-
do, & ita tritum continuando, donec debitam consi-
stentiam acquisiverint, quod nutritum alias dicitur: & in Empl. Tria Pharmacoc Mesue locum invenit: cum igne, ol. & cera invicem liquatis alia addendo, miscendo, interdum etiam ubi opus est colando: cu-
jus exempla passim prostant.

De Præscriptione Formularum in Genere. 155

§. 2. Prout jam variat ingredientium horum pro-
portio, etiam coalescens inde variat inunctio: Dum enim oleosa sola, aut cum illorum ℥j. cera ℥j. pulve-
rum ℥ss. miscetur, *Linimentum* dicitur: dum vero
zplum modo dictorum ad ℥j. oleosorum sumitur, *Un-
guentum* appellant. Ex opposito ubi Cera est præemi-
nentia, ita ut Cera ℥iiss. ol. ℥j. pulveris ℥iiss. ad ℥ij.
coëant. *Ceratum* audit: sin v. Cera & ol. ana. ℥j. pulv.
℥ss. in genere miscantur, *Emplastrum* habebitur, cui
tantum non omni therebinthina, proportione modera-
ta solet addi: quod si emplastro liquefacto immergatur
linteum, cuiuscumque figuræ, ita ut utrinque eodem
obducatur, *Spanadrappum* dicitur. Uno nomine, mag-
na hic, de re exili fabula: prompte enim ex Unguen-
to Linimentum, ex utroque, additione Cera, Ceratum,
hinc cum therebinthina emplastrum, & ex hoc per co-
piam olei unguentum fieri potest. Quod si pix baseos
locum occupet in Emplastro, egregiè hinc penetrante
& resolvente, *Picatio*, it. *Drapax* appellatur.

§. 3. Linimenta facilissimè sunt præscriptionis, quæ si
ex ol. fiant destillatis, conveniente corpore exceptis,
(alias acrimonia sua pruritus, pustulas, ardorem ex-
citant) quod usitatus est oleum nucis expressum,
balsami magistrales vocantur, ad officinalium differen-
tiam, quæ ferè olea destillata composita esse solent.

Linimentum s. Balsamum Stomachale.

℞ Ol. destill. juniper. ℥j. menth. ℥ss.
macis, caryophyll. ana. ℥ss.
cinamom. gutt. v.
c. f. q. ol. nucis, express. F. Balsamum.

Inungitur sine alio apparatu regioni ventriculi, præ-
sertim isti, quam scorbiculum cordis vulgo appellant
& latere probe calefacto desuper imposito, vis pene-
trativa oleorum destillatorum animatur, ut ed citius
& potentius interiora versus penetrant. Non est par-
ticularum volatiliū harum interior penetratio de ni-
hilo. Memini aliquando, ex tali balsamo applicato,
ob crebriorem vomitum, ægrum à me interrogatum,
cujus qualitates & saporis sint ista rejecta, respondisse,
percipere se in iidem eundem saporem, qualem odo-
rem ex Linimento applicato, alias perciperet.

Linimentum contra gravedinem & narium obstructionem.

℞ Ol. irini. Nicotian. nigell. per express. ℥ss.
destill. majoran. anif. ana. gutt. ij.
M. F. Linimentum.
Quo nares crebrius internè inungantur. olea, quando-
cunque absolute præscribuntur, per infus. aut decoct.
intelliguntur.

Linimentum contra dolorem Pleuriticum.

℞ Pingued. murment. ℥ss. liquefact. adde
oleum chamill. ℥ij. absinth. ℥j.
destill. cumin. ℥ss. croci ℥j. camphor. ℥ss.
M. F. Linim.

Litus Carminativus.

℞ Ol. chamomill. anethi. ana. ℥ij.
destill. chamomill. anif. carvi, lauri. ana. ℥j.
c. f. q. ol. nucis, express. F. Balsamum: vel
c. f. q. cera: aur Empl. de bacc. laur. F. Unguentum.
quibus si addatur gumm. Tacamach. c. f. q. thereb.
malaxata, F. Emplastrum. D. Non rarum est unguenta
recipi officinalia, & additione olei appropriati, alio-
rumve, redigi in linimenta.

Linimentum somniferum.

℞ Ol. express. papav. alb. ℥ij. hyoscyam: ℥ss.
M. D. S.
Pars II.

vel c. f. q. Ungu. alabastrin. ℥ij.
F. Unguentum D. S.

Linimentum in dolore Nephritico.

℞ Ungu. de althca. ℥iiss.
ol. lil. albor.
amygd. dulc. ana. ℥ss.
scorpion. ℥ij.
petrol. alb. ℥iiss.
ol. dest. juniper. ℥ss.
M. F. Linim. D. S.

Interdum alia, modo sub mistione debitam consisten-
tiam acquirant, in Linimenti forma præscribuntur.

Linimentum ad pediculos.

℞ Pulv. Coccul. de Levante. vel
rad. gentian. ℥iiss.
helleb. alb. ℥ss.
c. f. q. ol. nicotian. F.
Linimentum. Irroretur sub mistione aliquot. gutt.
ol. destil. spicæ.

Linimentum contra Lumbricos.

℞ Aloës hepat. ℥ij.
myrrhæ. el. ℥ss. ad ℥ij.
c. f. q. fell. tauri subacta finiment.
Frustrulæ vesicæ bubulæ l. suillæ, palmæ magnitud. su-
perinducitur, & ita umbilico applicatur: relinquendo
quamdiu adhæret.

Contra Odontalgiam & junctam Hemicraniam.

℞ Theriac. Androm. Tacamah. c. 4ta sui partæ
balsam. peruvian. malax. ana. ℥ss.
F. Ung. dolor. sed.
Inducitur in mediocri consist. super linteum & appli-
catur universæ malæ dolenti: quod si phlogosis quasi
erysipelacea addit, omittit Tacamach. Sal. absinth. ad
℥i. c. Theriac. ℥ss. vel 3vi. subigi & ita admoveri
possunt.

§.4. Unguenta quot artinet præscribendi modum,
cum hæc majoris subinde sint apparatus, ac tardius
ob id perficiantur, ordinariè ferè unguentum quod-
dam officinale recipitur, & aliorum additione propor-
tionatâ, affectui conveniens redditur.

Unguent. contra scabiem expertum.

℞ Ungu. Emul. ℥j. fl. sulph. ℥ij. Sal tart. ℥j.
c. f. q. ol. nicotian. F. Unguent.
Quod si loco sulphuris, & sociandi ipsi semper alcali-
fati recipiatur Mercur. dulc. 3ia ad ℥ii. iidem & longè
pluribus usibus, in affectibus cutaneis hoc ipsum inser-
viet. Utrinque saltem articulationi crurum, circa genua
& poplitum, ac brachiorum, circa cubitum & carpum,
in graviori malo, etiam circa digitorum interstitia illi-
nitur: idque saltem vesperi sub introitu lecti, partes à
frigore benè muniendo, manè v. manum urina calidâ
abluendo.

Unguent. in dolore capitis febrili.

℞ Unguent. alabastrin. ℥ij. Philon. Rom. ℥ss.
ol. nucis, express. gr. ix.
M. F. Ungu.

Unguent. contra scorbutum oris, aut cognata Symptom.

℞ Pulv. rad. bistort.
fl. balaust.
ros. arbor. ana. ℥i.
myrrhæ el.
Alumn. ust. ana. ℥j. ad ℥ss.
mell. rosar. q. f.

156 De Præscriptione Formularum in Genere.

Melli ad ignem liquefacto calenti inspersionem sensum pulveres, M. F. Unguent. illinantur gingivæ hoc ipso bis l. ter de die præsertim à pasto, deinde Vino rubro, vel alio simplici abluantur. Imo mel solum depuratum aut rosat. c. Spirit. Sal. ad sufficientem acorem zincum, seu optimum Linimentum laudatur. vid. Deckers, comm. in Barbette l. 3. c. 3. p. 156. de scorb. elegans ubi Linimentum contra scorbutum oris. Sicut ipse Barbette. l. 3. Chir. c. 6. elegans unguentum magistrale per fritionem in butyro contra ambusta describit.

§. 5. Emplastrorum par ferè, ac Unguentorum est ratio: Oblaboriosorem apparatus Officinalia recipiuntur, & vel sola, vel additis aliis ingredientibus, oleo vel liquore simili, ut ed commodius alutæ vel linteo crasso superinducantur, malaxatæ, in sua massa, pro repetito usu præscribuntur, vel certâ sub figura, aut nota, ex partis affectæ ratione, aut ignota, cujus Archetypus in charta simul transmittitur, ad cujus imitationem alutæ inducenda. Ipsum Emplastrum vel cuti immediatè applicatur, pro meliori odoris medicati penetratione & operatione, vel mediato, idque nunc in delicatioribus, quibus unguentorum cuti adhaesio molesta est, nunc in neutris, & quibus pruritus, pustulæ, exoratio, phlogosis, &c. Per emplastra, præsertim quæ gummata copiosius recipiunt excitantur, sive, prius, absque syndone: Mihi ferè media placet via, ut saltem circa marginem, ad latitudinem digiti transversî syndo affluatur, ut ita intentioni Medici therapeuticae, & Cosmeticae ægri studio satisfiat: ut ut supra allegata incommoda minus hoc modo evitari queant, minus tamen defluere hoc modo molliora emplastra à partibus, & facilius separari, quæ tenacius adherent, solent, calidis postmodum lintreis vel lateribus operatio promoveatur.

Emplastrum stomachale.

℞. Empl. stomach. Craton.
gumm. tacamahac. ana. q. s.
malax. c. f. q. ol. stomachal. Crat. inducantur super alutam, fiat scutum stomachale in formâ usitata absque syndone: irroretur ol. destill. mentha.

Contra Cardialgiam, Emplastr. Magistr. & ob id simplicius.

℞. Gumm. Tacamahac. vel carannæ: ℞iij. l. q. f. l. part. iij.
ball. peruvian. ℞i. l. part. j.
malaxata probe inducantur super alutam. F.
Scutum stomachal. obduc. syndone rubr.

Emplastrum ad passionem hystericam.

℞. Empl. matric. de galban. usit. p. ij. f. ℞i.
gumm. galban. in Acet. solut: p. i. f. ℞iij.
malax. c. f. olei castorei, inducantur super alutam. F.
Emplastr. rotund. in forma orbis medii vel paulo amplius, absque syndone: irroretur ol. destill. succini.

Aliud Magistrale.

℞. Gumm. galban. in Vin. l. Acet. ad pult.
confist. liquef. q. f. l. ℞iij.
extra& castorei, croci. ana. ℞i.
ol. destill. succini. spicæ. ana. ℞i.
M. in consist. Emplastri induc. super alutam, &c.

Emplastra pro Splene, dolente, tumido, &c.

℞. Empl. splenic. us.
de Ran. cum duplic. Mercur. ana. q. f.
malax. c. f. q. ol. destill. succini aut galban. Paracels.

inducatur super alutam. F. Empl. in forma pro splene usitata absque syndone.

℞. Empl. de Ran. cum Mercur. dupl. ℞i.
gum. ammon. cum acer. ad pult. consist. red. ℞iij.
Opil in acer. sol & inspiss. ℞iij.
Malax. c. f. q. ol. destill. iuniperi vel Philosophor:
F. Emplastrum, &c.

Emplastrum Saturninum pro usu externo vario.

℞. Minii vel Saturni calcinati q. v. ebulliat in f. q. Acet. dest. quod calidum ita miscetur cum ol. amygdal. d. l. rapar. l. lini recent. continuè agitando, & nutrita bene miscendo: F. Unguentum (addendo circa finem camphor. cum ol. simili subacta q. f.) cum cerâ v. unâ liquefacta. Emplastrum.

Aliud, rudiori Minerva elaboratum, sed usu præstans.

℞. Minii, ceruss. acet. vini, ol. comm. ana. q. v. mista invicem stent aliquandiu in digestionem crebrius agitando, tantum calore aucto sub continuâ agitatione, in emplastr. consist. inspissando, & dum liquidum adhuc exit à crassamento superfluo in fundo removendo.

Emplastrum ex Pice seu Dropax, contra dolorem Ischiadicum.

℞. picis naval. ℞iij. therebinth. ℞iij. liquefactis & ubi opus fuerit adhuc cum ol. chamomill. q. f. subactis, adde successivè inspergendo & bene agitando pulv. succini mastich. ana. ℞i. f. sulph. ℞iij.
M. inducantur supra alutam aut linteam crassum in forma quadrata oblongâ: vel, in forma transmissâ, absque syndone.
Egregium in Ischiade, ut & in doloribus circa os sacrum, ac Ischium, ex nimia operum gestatione, aut simili causa externa internum partium nexum plus minus lædente, natis, præscriptum ad imitat. Poterij, Cent. 2. c. 13. & c. 58.

§. 6. Equidem hæc ita pauca satis esse videntur, quoniam verò vix ulla in compositione plures errores committi videntur, quam harum inunctionum, pauca quædam adjicere allubescit. Usus omnium harum inunctionum, seu Topici saltem remedii, adeoque particulari tantum cujusdam privatae usui destinati in genere triplex esse videtur: 1. Robur partis Vitale, in spiritu insito fundatum, vi quasi balsamica firmare & roborare. Ab illo enim efficienter, ut nutritionis medio, partis conservatio ita & restitutio, unde vulnorum, ulcerum, fracturarum, plurium tumorum curationes. Nil vero magis huic inimicum est, quam transpiratio prohibita, undecunque oriunda hac enim ipsius tertiaræ digestionis sordes principaliter evacuantur, quibus retentis, œconomia partis turbatur, spirituum motus suffraginatur, tandem ipsis quasi suffocatis, gangræna inducitur. 2. Robur partis: animale in Etonia fibratum, mediante spiritu in suo conservate, quin imò, relaxatam illam, roborare, & appropriatis humiditatem lymphatico-serosam discutere & absorbere: nunc contractam blande lenire, & quasi rigidiores fibras emollire, & denique vitiatam in dolore, cui semper aliquid spasmodici plus minus solet esse junctum, demulcere, & spirituum sedato, undecunque nato Orgasmo, in naturalem tonum restituere: unde emollientia & anodyna, sæpius solent esse reciproca. Rarum est, quod irriteretur tonus fibrarum acrioribus, unde ex illarum structura & pororum contractura modificato contentorum motu, effectus attractionis, rubificationis, vesicationis, &c. ferè insequi solent. 3. Heterogeneum istud, aut p. n. topicorum affectuum

De Præscriptione Formularum in Genere. 157

affectuum occasionalem causam, corrigere & alterare, sive temperare & coquere, hinc & plus minus remove per illa, quæ humectare, resolvere, attenuare, maturare, suppurare &c. dicuntur: in quo puncto, acidum quæ corrigunt, & hinc viscidum resolvunt ac attenuant, tantum non primatum obtinent.

§. 7. Quibus præsuppositis, 2. in legitima inunctionum, si non omnia, saltem usitatorum compositione, & præscriptione, observanda monco. 1. ut ex volatili sive faciliè resolvable consistet materie: 2. nihil is admisceatur, quod nequeat per totum homogenealiter resolveri, id quod Helmont. imprimis inculcat: *Pharmac. & dispens. modern. §. 57.* Prius quod attinet, agunt in nos inunctiones vel mediate, vel immediate, ibi odorum instar pesterantium, hic contactu suo corporali: ibi in affectibus externis vel internis, sed profundius radicatis: hic in externis. Hinc enim passim pro ventriculi &c. malis, ol. destill. recipere consuetum est, cum externa in inflammatione, Saturnum quoddam emplastrum, aut pulv. ex Creta Saturno &c. ut in Erysipelate inspersum, magis in usu sint. De prioribus E. ut imprimis intelligendum axioma, tamen & in posteriori quantum possibile observandum. Siquidem cujuscunque intentionis gratia applicentur inunctiones, semper pororum occlusio præcavenda, quæ superveniente necessario Œconomia vitalis partis privata turbatur. Ergo vitanda sunt nimis, unctiosa: viscosa, glutinosa, tenacia quæ poros obliunt & pertinaciter infarciunt, unde præter modo insinuata incommoda, partim ipsa agere interius aut operari quicquam nequeant, partim juncta alia impediunt. E contra, quæ subtiliora sunt, penetrantia magis, & ita poros potius aperiant, præter hoc, quod nullum nocivum partem inferant, saltem in faciendo suo officio, & speciatim alteranda causa occasionali erunt optima. *Burbo* sane hæc debetur laus secundum *Borrichium ad Bartolin. Cent. 3. Epist. hujus epist. 89. pag. 387. omnia ipsius Emplastra ex volatili materia consistere, adeo ut unguentum pridie illorum postridè vix appareat usquam: damnatque medicos, quod crassa illa corpora in emplastris formas compingant, quæ pororum angustias in ægris nequeant subire.* Ac sane notabile est hoc ipsum in affectibus talibus, in quibus minus locum habere hic modus externorum remediorum videri queat, nempe in Hernia intestinali, tamen proficuum perquam observatum fuisse: *Riverius* obs. commun. prope finem obs. 14. p. 371. Modi Unguentorum ex resolvablebus adeo, ac tantum non volatilibus componendorum forsitan varij inveniri possint, modo consideremus; glutinosum, ac viscosum, ac quod tenax simul hinc existere solet, materialiter ac acido & pingui, illo agente, hoc patiente, sub determinata formalis textura coalescere: unde modo corrigatur acidum, circa fixationem, oleosum seu pingue eo ipso simul resolvable, diffusibile; & cujusvis acris potentius temperativum, effective refrigerans evadet. Ob hanc causam, pluribus in Ungu. & Empl. butyrum recens non salitum, oleo expresso, præsertim olivarum communi longè præferendum puto, præ hoc enim illud est tenerius, minus acido occulto concentratum, adeoque minus viscidum, promptius penetrat, citius discutitur, magis est temperativum, præsertim Salsæ, & potius alterativum. Scopus ergo iste. Unguenta talia resolvable præparandi, variis forsitan modis obtineri possit: suggestit jam quendam *Deckers Comment. in Barbette. Prax. l. 2. c. 2. p. 59.* Alius ulteriori serutinio dignus, sit cum therebinthina pura, cum Salibus volat. urinos. in f. q. Aqu. destill. solut. aut cum spir. Sal. Ammoniaci, in mortario triturata ope bene miscendo; coeunt mutuo in crassamentum album, moderate inspissum, ita ut emplastrum modo induci possit, quod cuti admodum, prompte vim suam, citra insigniorem re-

manentiam exercebit, & additione oleo destillat. non adeo acrum ulterius determinari poterit: tentaminis ergo, in pleuritide notha, cuidam graviter affecto præscripti, ℞. Sal. vol. urin. ℞iij. solve in f. q. Aqu. destillatæ therebinthina ℞i. muceantur in mortariolo lapideo successivè, celerius tamen paulo solutionem affundendo, & concitatiore tritu subigendo; adde (pro meliori saltem sub tentaminis primi auspicii, successu) Empl. de melilot; parum: q. f. pro consist. emplastr. applicetur: idque factum successu non contemnendo. Facere huc quoque videtur Aqu. calc. viv. cum ol. rosato, quæ ambo ritè mista, coeunt in consistentiam butyri ad ambusta præsertim vulnera, ulcera &c. egregij, cujus applicati vestigia pariter nulla sunt conspicua: huic pro aliis usibus etiam sacch. Saturni aliquantulum addi; & inspergendo sub tritu in mortario uniri potest. v. g. Aqu. calc. viv. ℞i. oleum rosat. ℞iij. sacch. Saturni ℞i. M. Saturno licet obscuris suis vestigiis se prodente. Sed aliis alios hæc persequendi modos relinquamus.

§. 8. Alterum quod attinet axioma, sanè in genere, quæ vel misceri nequeant, Aquosa & oleosa, vel quæ mista se invicem obrundunt ut pulveres varij, Cera ac ol. inviscati, frustra omnino compinguntur, cum vires debitas exferere nequeant. Officinalia E. Unguenta, aut passim à Practicis usitata, quanta egent correctione? Unde & non raro simplicia quædam, & à Rusticis plebeisve levi artificio constata unguenta subinde artificiosissime compositis & selectis officinalibus præstant. Sanè ol. ex vegetabilium Decoctione & infus. parum valent, cum de gummosa horum substantiâ nil. de aromaticâ resinosa in illa quasi concentrata, parum capiunt. Pulveres vegetabilium ac mineralium, oleosis pinguibus, & glutinosis inviscata, parum vel nil omnino præstant, adeo ut plures tales compositiones de *Nobili* dicendæ forent: cum eoptra, sub libertate sua inspergi, inflammant: erysipel. cuti exulceratæ, quæ Emplastr. ferre nequit; ulceribus manantibus & similibus affectibus externis, suum quod est faciunt, ut v. g. de lap. calamin. lacte Lunæ, creta. C. C. ust. nuc. mosch. aloë &c. notum est, quæ incarcerata squalent sine usu: simili ferè modò, ac farinæ Vegetabilium, fotuum aut Cataplasmatum sub forma subinde proficue existunt; quæ ol. ceraque susceptæ, inermes redduntur. Unde & omnes inunctiones, quæ adstringendi, firmandi, exsiccandi &c. scopo, in herniis, imminente abortu, pro lapsu uteri, ulceribus &c. applicantur, cetero contradictoria rejicienda: pulveres styptici inviscati sunt frustranei, aut saltem ad extimam cutis superficiem sphaera activitatis eorum terminatur: pinguis interea calore actuatis, fibrarum, etiam profundius fixarum resolutione ac emolitione contrarium intentioni Medici operantibus. Observant hoc jam plures, & quæ mutua solutionis actione in se agere plus minus, & se invicem unire, & ita citra impedimentum operari mutuo possunt, inunctionum in formam univerunt. Singulare quid Saturnus hic obtinet, qui quæ Chirurgiæ hodiernæ videtur columna, quod vel in se solus, vel Acet. subactis promptè cum acido olei cujusvis, intercedente præsertim coctione coeat, ac ita emplastra polychresta constituat, dum ipsum in se atrosium quidem, sed nondum saturatum acido suo compari, acidi p. n. tumorum, vulnorum, & ulcerum patroris pessimi, potentioris spicula recipit & secum retinet, dum pingues & oleosæ particulae à concentrante in viscidum acido liberatæ non nihil, magis alcalinæ fiunt, & resolvable, magisque penetrativæ & temperativæ. Ex quo fundamento, tanta Saturninorum emplastrorum & compositio & varietas plus minus concinna enata fuit. Quæ tamen, vel obiter saltem, cum præparationem ferè magis officinalem, quam præscriptionem magistralem sapiant, seu à scopo nostro aliena, insinuasse sufficiat.

Q. D. B. V.

P R Æ F A T I O.

Duplici basi rectè superstructa esse dicitur Ars Medecina Nobilissima, *Experientia* scilicet & *Rationi*. Id quod de Praxeos non solum operosis valet tentaminibus, sed quicquid Theoriæ in eadem, ex naturali præsupponitur scientia, cujus quasi complementum practicum illa ipsa existit, dum quicquid elegantissimè primitivè construit Natura in Microcosmo, id imitari quodammodo sub hujus artificiosâ conservatione & redintegratione satagit, id omne pariter, iisdem *Experientia* & *Rationis* necesse est imitatur fundamentis. *Experientia* etenim *Magistra* ista est antiquissima, quæ necessitatis durissimo urgente telo, invenit primitivè, quicquid in arte medicâ deprehenditur, extuditque artem, exemplo monstrante viam. Ratio verò perfecit ulterius, dum moderatur illius dictamina circumspicte, allucetque facem. Utrique insistant Medicus necesse est. *Experientia* sola inflat, & temeraria ut plurimum est, citra *Rationis* regimen. Ratio cæca est penitus, & nuda, raseque Tabulæ similis, nisi ab experientia instruat. Illa timidum, quia arrogantem, ut in empiricis, hæc timidum, quia incertum, ut in methodicis, reddit Medicum. Neutrum ipsi congruit. *Experientia* irrationalis prius, posterius *Rationis* inexpertè indicium est. Ibi enim, dum non bene rerum ponderantur momenta, quod solius *Rationis* est, temeraria arrogantia & jactantia enascitur, inanisquè pollicitatio, in hoc ferè Medicum talem beans, quod neciat, quantum neciat. Hic verò dum cautè nimis, vel minima attenduntur, nec usu rerum ejusdem defectus, & crebriores hæsitantiæ suppletur, hære ubique aquam necesse est, aded ut vel nimium agendo, nihil agat, vel minus agendo, ægrum perdat. *Timiditas* equidem *impotentiam*, *audacia* verò *ignorantiam* artis significat, autore *Hippocrate*, de *Lege*. Sit ergò, pro re tamen natâ, *audax Medicus cum ratione*, sic enim in *subitaneis* casibus, maturato consilio, in *dubiis*, ancipiti potius, quam nullo auxilio, in *desperatis*, tentativo molimine quoddam, aliis forsitan ægris profuturo, suum quod est, aget. Errant adeoque, qui solam experientiam sequuntur, quod circumforaneorum, ac argyтарum, uno nomine, innumerabili ferè medicastroium Turbæ proprium, & ignorantia comites est. Sed cheu! quam difficilis in Medecina est firma experientia, & cui purò fidere liceat, & quam infidus experimentorum successus, id quod jam olim sobriè expendit sagacissimus *Boyle*, in *de infid. experim. success.* p. 119. Errant pariter, soli qui *Rationi* litant, hæc in pluribus cœcutiente, & veritate in puteo *Democriti* profundissimè toties demersa, crebrius aberrante. Unde non rarò vel ineptas, subinde ridiculas rerum causas proferunt; vel *Dæmoni* auctori effectus naturales impie adscribunt, quorum *Rationem*, ex præconcepitis scilicet suis hypotheseibus, reddere nequeunt. Rectissimè e. *Septalius*: in *animadv. & caution.* l. 1. §. 24. pag. 8. *Nec ratione in curandis morbis solium nitatur, nec usu, aut nudâ experientia.* *Claudicat enim Medicus, in alterutro horum cruce destitutus. Ratio igitur ab experientia incipiat & in eam etiam desinat, experientia autem ducem habeat rationem, & in eam denique terminetur: utra enim per se indigens, altera alterius auxilio eget.* *Minores tamen ferè empiricorum errores esse solent, quam isti Methodicorum: qui nocentiores, ut eleganter exposuit Sylvius l. 3. prax. c. 4. §. 59. pag. 163. Aded, ut subinde præstet, sæpenumero etiam necesse sit, pro praxi feliciter exercenda, ut in empiricorum castra, circumspicte tamen, aliquandiu se*

conferat Medicus, in casu scilicet, quo *Rationis* certioris aut evidentioris, destitutus est adjumento. Si quidem pro curationibus, etiam feliciter perficiendis, tam accurata theoretica notitia, aut profunda *Physices* cognitio, aut œconomia animalis subtilis aded perferuatio, haud aequè, saltem non absolute necessaria est, quin sine his, in arte sua, excellere queat Medicus. Pari omnino *Ratione*, ac expertus naucleus, magnetica acus beneficio, navigationes etiam in remotissimas regiones auspiciò instituit, ut nec ferri, nec magnetis naturam perspectam, aut directivæ illius in acu virtutis originem, causamvè, adhuc vel Eruditissimis dubiam, cognitam habeat. Nec qui Automata conficit artifex, Virtutis elasticæ in spirâ rationem aut fundamenta novit, ut totum ipsum huic imitatur opificium, quam prout diversimodè determinatè novit, opus nunc magis, nunc minus artificiosum producit. Ut taceam, non semper haberi posse accuratam aded cognitionem sui objecti à Medico; id quod vel solæ abundè ostendunt *Idiosyncrasia* unius cujusque hominis, à priori sanè simpliciter imperferutabiles, quas si cognoscere potuisset *Galenus* arrogans aliàs, & multum ab *Hippocratis* modestia alienus, *Æqualem se Esculapio censuisset*, ut ipse de se testatur. Hæc sanè, alias ut taceam, causa est non ultima, quæ in quavis medicatione, aliquid empirici semper simul occurrere facit. Præstat ergò experientia *Ratione* illustrata, *Rationi* per experientiam confirmatæ: hic enim præconceptorum opinionum, quarum mira est potentia, metus semper intercedit, dum omne, quod ratio possidet cognitionis cuiusvis simpliciter experientia acceptum ferendum est. Hæc est, quæ præcipitationem ostendit primitivè in artificialibus, hæc est, quæ præcipitantium usum monstravit in morborum medicationibus: *Rationis* jam est, limitare debite eandem, & subiectorum ac effectuum diversitati prudentèr applicare, ut hujus manu ductione legitimus eorum ac *Rationis* patefcat usus, & evitetur cautè empiricus eorundem abusus. Id quod dum docere satagimus, *Divini Numinis*, ceu *Summi Archiatri*, auxiliatrices devotè invocamus opes.

C A P U T I. HISTORICUM.

Præcipitantium Remediorum in medicinam Introductionem, eorundem abundantiam & scopum recenset.

§. 1. **S**I quis alius, sanè aph. 22. c. 1. Hippocratis à quibusvis Medicis, Praxin præsertim exercitibus, maximi semper habitus fuit; dum eo ipso triplicem partium corporis contentorum fluidarum, sive humorum statum, scilicet, *αἰμαρῆς*, *πρωταρῆς*, & *ὕδατος* insinuat, in acutarum febrium curâ, atrentè observandum. *Oraculum*, appellavit, modò laudatum aphorismum *Galenus*, & in ejusdem observationem, felicitatem quo in curandis agris per 40. ferè annos fruebatur, maximo referre solitus est *Septalius*, *Mediolanensem* Poliatèr, in animadv. & cent. l. 3. §. 48. pag. 70. Quod speciatim *ὀρῳσμοῦ* attinet, consistit hic ipse in imperuosiori humorum & notabiliter exorbitante motu, tam intestino, quam progrossivo, ita ut p. n. quasi effervescentes, simulque tumultuosè per vasa & conceptacula sua delati, horrendorum subinde symptomatum occasionalia causa existant; Unde non ineptè, ab interpretibus Latinis, *Turgescentia* imprimis, hinc & *ebullitionis*, *fermentationis insignioris*, & tantum non *effervescentia* nomine vertitur. Alij *ferociam materia morbifica* vo-

Cypho-... quid pro...

simili obser-... in m...

ob similitu-... p. n.

Causa Or-... hu-... in...

in specie, fer-... acre...

cant; *Poterius* l. 1. febr. c. 37. p. 49. *turgentis* i. e. *ferentis materia impetum*, appellat.

§. 2. Equidem τὸ ὄρῳσθον Græcorum, indeque descedens ὀρῳσμοῦ propriè, anxiam animalium veneris appetentiam, & furibundum in eandem impetum, quâ determinatis anni temporibus agitantur, summèque irrequieta redduntur, innuit: in quâ aurâ genitalis acrioris & volatilioris ratione, præter genitalium pruriginosam titillationem, & hinc libidinosos veneris stimulos, sanguinis & aliorum fluidorum turgescentiam, & impetuosiorum agitationem ac commotionem, spirituum concitatorum impetum, intensiorem corporis æstum, &c. Patiuntur: Paucis negotium hoc expedit, accuratus aphor. Hippocr. interpret *Hollerius* Comment. in aph. Hippocr. s. 1. aph. 22. p. 80. *Verbum turgere, ὄρῳσθον, translatum ab animalibus, libidine titillatis, quæ ob concubitus desiderium, stare loco nequeunt.*

§. 3. Analogum quid, quoad sanguinis nimirum turgescentiam, experiuntur scemina, menstruationis tempore, in quibus, occasione aurâ fermentativæ, à genitalibus inspiratæ, rarefcentis & præter ordinatum modum turgentis, ac tantum non ferventis sanguinis impetu, dolor dorsi & circa spinam lumbosque pulsatio, ut & distendens molestia, artuum tensiva lassitudo & gravitas, dolor capitis, hypochondriorum inflatio, & imprimis ejusdem per uterinam arteriarum anastomosi excretio, excitantur; quâ undecunquè impeditâ, ferociens sanguis, qua data porta, per nares, os, oculos, aures, mammarum papillas, umbilicum, pedum pollicem, vesicam, & nescio quæ loca alia, impetuosè proruit. Ut taceam, menstruum febrem, in quibusdam dum lunare persolvunt tributum, observatam; Refert *Lindanus*: in *Coll. M. S. sup. Hariman. se nosse matronam, jam vetulam, quæ quoties menses accederent febrem trium dierum pateretur.*

§. 4. Orgasmus talis metaphoricus, sed p. n. cum non rarò morborum sub motu, præsertim febrium, in corporis fluidis observari solet, appellationem similem & hic adhibuisse placuit medicis. Prodit autem se manifestissimè per varias tam excretiones, quam translationes symptomaticas dictas. *Humor enim estu organis, modò in hanc, modò in aliam partem insiliens, nullo subsistit loco, donec tandem irruptione factâ in aliquam nobiliorum partem, exitalem inferat vitæ calamitatem*: ut loquitur *Poterius* c. l. Unde & materia turgens, quæ stare loco nescit, quibusdam definitur: *V. Castro* *Que ex quibus*: l. 2. c. 1. p. 67. aliis humor mobilis instabilis, ferociens, &c. Appellatur.

§. 5. Turgescentia talis humorum, & inde ferè oriundæ translationes & excretionis symptomaticæ, sequuntur in genere, nimiam materiæ occasionalis acrimoniam, tam benignam, quam malignam; sive enim ex aucta effervescentia contentorum, sive ex irritatione partium continentium, & hanc insequente concitatori motu locali contentorum p. n. sive ex utroque derives turgescentiam & agitationem istam humorum, sanè ubique principale peccans erit acrimonia nimia. Scilicet non moventur suoque impetu contenta fluida, sed per meatus canaleque confusos, ceu organa, fibrarum earundem ministerio, & spirituum moventium potentia, tam naturaliter, quam præternaturaliter feruntur. Utrobique præsupponitur stimulus, qui sub humorum Orgasmo est in ipsis contentis, quæ potentiarum Hippocraticarum beneficio cum saltem activæ existant, imtemperatura eorum, cujus ratione nos lædunt, nil aliud erit, quam acrimonia nimia.

§. 6. Pressius ut loquar; fermentum acidum volatile acris, (plus minus tale, sub morborum inde oriendorum latitudine) tam benignum, quam malignum, sive intus (aut objecti, aut efficientis vitio) ex assumptis genitum, sive extrinsecus inspiratum, vel aliunde contagii nomine susceptum, origo est organici

tujulvis humorum p. n. hoc enim aut texturam sanguinis sive crassi temperatam pervertendo, aut chylum & lympham exasperando, aut bilem vitiosè acuendo, aut spiritus influos inquinando, primò motus horum intestinos, tam absolute quam respectivè tales, (in relatione nempe fluidi unius ad alterum, eorumque mutua miscelæ) p. n. vitiat, & in turgescentiam ac commotionem effervescentia plus minus similem concitat, hinc tam acrimoniam quam turgescentiam humorum respectu, partes continentis sensiliores irritat, qua occasione, spiritus impetum faciens fibrarum ministerio, contenta diversimodè, ac inordinatè, subinde tumultuosè admodum agitat, & impellit per vasa naturalia, donec facta meatus cujusdam, vel turgescentis simpliciter & rarefcentis nimis humoris, vel impeditæ ejus undecunquè fiat (nunc meatus angustati, nunc ejusdem à fibrarum partis irritatæ strictura coarctati vitio) ordinariæ transmissionis occasione, anastomosi, symptomatica illius aut *ἐκκρίσις* aut *μετάστασις* superveniat.

§. 7. Uterque scilicet humorum motus, tam intensus quam progressivus, junctim in constituendo Orgasmo concurrere solent. Equidem à posteriori hoc progressivo p. n. ceu sensibus manifestiori, communiter Orgasmi humorum ratio saltem desumi solet *Vid. Plempius Fundam. Medic. l. 6. c. 3. p. 336.* sed malè. Cum hic ipse potius sit adjunctum, ne dicam effectus, Orgasmi humorum principaliter talem, concomitans. Non secus ac sup. §. 3. turgescenti sanguini excretionem variam supervenire sub menstruatione plus minus p. n. insinuavimus. Aut sicut mustum, vel cerevisia novella fermentationis sub impetu turgescunt, ac ita quasi intumescunt, ut vel vasis ora impetuosè excedant, vel arctius inclusa, illud penitus dissilire faciant. Sanè altius quid, quam progressivum saltem humorum motum vitiatum per turgescentiam insinuare *Hippocrati*. cit. aph. vel ex hoc subsunere licet, quod coctis crudisque evacuationis respectu societ turgescentes succos, & eosdem quasi medio loco, inter hos non movendos, illos verò evacuandos collocet. Uti verò texturæ humorum respectu, & heterogenearum particularum vel arctius connexarum cæteris, vel commotionis febrilis, adeoque motus intestini p. n. beneficio separatam ab iisdem intuitu, cruditatibus & coctionis ratio habetur, non motus eorum localis, cujus modificatio artificialis evacuatoria per artem post coctionem factam demum instituenda venit, sicuti à Natura tunc demum institui solet. Ita turgescentia nomine, primariò humorum crudorum adhuc, sed impetuosius sub suo ad coctionem motu ebullientium, adeoque motu intestino p. n. agitatorum status insinuatur, cujus occasione & vitiatum progressivus motus adeoque excretionis aut translationis symptomaticæ superveniant, interdum à Medico, Naturæ ministro imitandæ, nunc eandem provocando, nunc promovendo: qui genuinus dicitur aphor. *Hipp.* sensus videtur.

§. 8. Utur verò *Hippocrati*, non secus ac Superiorum sæculorum Medicis turgescentia & orgasmi talis humorum, cum eorundem, cruditate & coctione, saltem in febribus, tam intermittentibus, quam in specie continuis acutis, benignis pariter ac malignis, afferta fuit, cum in iisdem manifestiora illius observentur Phænomena: Ab horum tamen successibus, hodierni præsertim ævi Medicis, etiam aliis affectibus p. n. accommodata fuit. Sic enim sodæ ardores, pariter ac hypochondriacorum & scorbuticorum Phlogoses vagæ, ac astuaciones, & singulis momentis variantia symptomatica, sceminarum tumultus hysterici, inflationes sublimisque hypochondriorum dolores, borborygmi abdominis, diarrhææ graviores, cholera acutiores, anxietates præcordiorum cardialgiæ contumaces aut sæpius recidivantes, dolores partuum vagi, hæmorrhagiæ effrænes, Ictericorum pathemata subinde,

Motus humorum & intestinus & progressivus junctim Orgasmi humorum constituitur.

In quibus affectibus talis turgescentia humorum contingat.

subinde atrociam, epileptici per consensum insultus, & plures alii affectus, ex ebullientibus, turgescensibus, & ferocientibus contentis humoribus, sub theoretico illorum scrutinio, derivati fuerunt. Hæc nihilominus observanda videtur differentia, quod Orgalinus talis primariò in febris, iisque speciatim acutus, secundariò verò etiam in aliis affectibus locum inveniat.

§.9. Turgescentiæ tali humorum præcipitationem eorumdem, per auxilia, ab affectu supposito, præcipitanti dicta, opponere satagunt Medici, iisque minitatorum symptomatum stragem maturè evertere. Unde dum crebrius ebullitio effera & turgescens humorum accusatur in morbis, sub eorum fiendi modo, frequentissima quoque præcipitantium remediòrum injicitur mentio, & implorantur suppetiæ. Ast quòd faciliò eorumdem est usus Practicus, eo junctus est scrutinium theoreticum, dum vix apud quenquam distinctius evolunt reperias, in quo operandi eorum consistat ratio, & qua methodo rationaliter administranda veniant. Equidem de posteriori hoc nullibi aliquid invenire licuit, quoad prius verò istud, mirabilis confusio, & rei aliàs minus clare major obscuratio saltem observatur, dum quidam præcipitationem cum solutione, alii cum coagulatione, alii cum unione plurium confundunt, & ita rotundis quadratimiscant: alii effectus à suis causis, aut harum operandi modis minus distinguunt: alii præcipitantium nomen ac usum aded latè extendunt, ut tantum non alterantibus in genere equipolleant, adeoque lusum saltem in vocabulo committunt. Passim de eorum usu & actione quæ occurrunt, si in paucis contrahenda sint, huc ferè recident, remedia præcipitantiæ fermenta præternaturalia destruere, ferocientes humores quosvis, tam in primis viis luxuriantes, quam in vasis & visceribus sanguiferis & lymphaticis ebullientes sistere eorumque impetum sedare, & Crasin vitiatam simul corrigere, quo alterati vel naturalem in Crasin & texturam coeant mutuo, vel subacti per convenientes vias debite evacuari queant.

§.10. Primarius scriptorum, & ferè quoque primus, qui præcipitationis & præcipitantium mentionem ac usum pressius inculcat est Sennertus l.2. de febr. c.17. p.259. ubi de specificis intermittentium febrifugis distulendo ita inquit: *Ut quod mihi videtur, dicam, talia medicamenta præcipitatione quadam, vim illam effervescendi, & paroxysmum excitandi in humoribus tollere videntur. Cujus rei documenta passim occurrunt: Ut jam non dicam de eo, quod cerevisia aciescentis vitium creta injecta à vulgo emendatur, & acetum creta injecta aciditatem amittit ac spiritus vitrioli cum sale Tartari mixtus aciditatem perdit: manifestum hujus rei argumentum est in ardore stomachi, cum à bilis in ventriculo ebullitione vapor quidam, & status ardens atollitur, & dolorem ac ardorem in orificio ventriculi & Oesophago excitat. Ad quem affectum tollendum, creatam, oculos cancri, bolum armenam, & similia, qua acibus & acutis liquoribus acrimoniam præcipitatione quadam adimunt, usurpari, vulgo etiam notum est. Succenturiatur huic strenuè, si quis alius, Kergerus, tr. de fermentat. f.3. c.3. p.249. & 59. Dum optimam & omnibus febris salutaribus solam sufficientem esse præcipitationem, asseri ita ut inquam mentis febris sive fermenti præcipitatione, totius curationis cardo vertatur, unde & unico ferè medicamento præcipitante, ultra mille fabricantes, sine aliis remediis, sine aliarum circumstantiarum quarumvis consideratione, curasse se asserat: p.250. In malignis quoque optimum esse, aut præcipitantiæ cum alexipharmacis nectere, aut istius modì alexipharmaca eligere, qua præcipitanti virtute simul polleant, ut hac ratione, utriusque scopo, & maligne qualitati, & fermentationi satisfiat. p.251. accedunt his alii: Sic enim Mystichus, in Arment. Medic. Chym. p.115. Species diacretæ. Tartarum in orificio ventriculi sublimatum, efficaciter re-*

solent & præcipitant. Peculiarem præcipitantiæ furias estuant sanguinis vim habent oculi Cancrorum: utilisimè itaque in pleuritide idem à Practicis adhibentur, notante Sackio Gammarol. p.662. & 719. Oculi sive Lapilli Cancrini etiam in aliis febris adhibiti salutem sperare jubent. Quia ratione id præsent, si quaratur respondendum agere id vi præcipitantiæ: p.732. Rectè moderni medici, novo sed aptissimo vocabulo operationem oculorum Cancrorum, in ardore ventriculi seu sola præcipitatione dicunt fieri: & p.736. & 737. In dysenteria, ubi fermentatio acrum humorum pulv. restarum Cancrorum, in Acet. coct. & præp. valet, imò oculi Cancrorum crudi propter bezoardicam vi additam præcipitanti facultatem, non secus, ac ut ad eundem effectum cortices Ovorum induratum, ossa hominis philosophicè calcinata, ossa sepia calcinata, C.C. S.igne, &c. Antimon. præp. commendantur: sicissima enim hæc omnia, imbibendo humores organo turgentes sive fermentantes, acedine spoliant. Testa itaque Cancrorum, eorumque oculis in dysenteria præcipitando conducunt.

§.11. Tot autem præcipitantiæ medicamenta, ut potius de selecto laborandum, quam de defectu & inopia quærendum sit. Aded liberali manu omnibus in tribus regnis polychresta hæc medicamenta nobis Natura suggerit. Animalium quidem in Regno, quævis animalium partes duræ, ut in genere cornua, dentes, ossa & ungulæ: v. g. C. C. Ebor: Dens apri, cranium humanum, ungula alcis, glossopetra. Quibus etiam associantur concreta alia lapidea, in quacunque corporis parte reperta, v.g. lapid. ex cyli bovis fellea, bezoardici orientalis, & occidentalis ex ventriculis capricervarum extracti, & qui his vix credit vi bezoardica, calculus humanus: item aliis in corporis regionibus reperti lapides, sicut mihi est lapis ex teste castoris, castaneæ magnitudinis, purus, & fortiter castoreum spirans. Marina speciatim & omnia ostracoderma huc pertinent, eorumque testæ, aut coagulata lapidea, v. g. Ostræarum testæ, & gamma-rorum, speciatim horum chelæ, & lapilli, Cancri communiter dicti. Conchæ quælibet, & harum fructus perlæ, cochlearum testæ, ossa capitis Lucii piscis: spina mustelæ piscis, Oss. sepie. Quibus adde & Ovorum ex Volatilibus testas, & speciatim illas Struthionis.

§.12. Vegetabilium luxuria suggerit nobis concreta styptico-terrea, plus minus aromatica, speciatim cortices, ut fraxini, quercus, guajaci, & qui primo loco nominandus fuisset, corticem arboris peruanæ Gannanaperide, dictæ, qui communi nomine, China China aliàs audit: cortic. Cinamomi, & qualvis Canellarum species, quo & cortex Vvinteranus, Anglis in scorbuti cura aded usitatus, pertinet: it. rad. tormentillæ, fl. ros. rubr. fructus istos anomalos quercinos, gallas, it. fructus ex arboribus crecentes, scilicet, viscæ, in specie quercinum, tiliaceum, & cæteris quod præstat, corylinum. Item Nucleos osseos, mespilorum, dactylorum, aut nucleorum esulentorum involucria, quasi ossæ, ut cortic. avellanarum, nucl. persicorum, &c. Quibus addantur inter vegetabilia & mineralia, mediæ quasi naturæ, de utroque scilicet participantia, coralia quælibet & his cognatos poros ac madreporas, quin & aclyonia, &c.

§.13. Minerale denique regnum, ditissimos, suos prodendo thesauros, subministrat qualvis terras fossililes medicatas, per artem ferè sigillatas, tam Europæas quam Asiaticas, & quæ ad has pertinent, margas, creatam, Lac Lunæ, medullam saxorum, unicornu fossile, bolos: Lap. plures minus pretiosos tyncis, osteocolam crystallum, Lap. calcarium, speciatim Martialis quæ sunt prolapix, fossilia, ut hæmatitem, magnetem, rubricam fabrillem, quin & laterum coctorum pulverem; metalla ferè quælibet, speciatim Mars, ejusque vitriol. Saturnum, & hinc Alumen, item Stannum, & Aurum, & qui integræ pharmacopœæ vices sup-

plent Mercurius & Antimonium.

Præcipitantia ex regno animalium.

Ex regno vegetabili.

Ex Minerale.

§.14. Præparata horum nativorum artificialia, speciatim mineralium sunt varia ac multiplicia. Pertinent ergò huc omnia illorum præparata, in specie sic Pharmacopœis appellata, ut Corall. Lap. Cancror. hæmatit. præp. it. omnia calcinata, ut C. C. ustum, specif. febrile Tertianarum Strobelberg. aut Crollii, calx viva lota, ejusque Aqu. it. Saliâ fixa per vegetabilium calcinationem producta, horumque ol. per deliquium, aut ex iis concinnatus Liquor præcipitans Claudi, tr. de balsam. Corp. l.7. §.8. p.208. Sane ut ol. tart. per deliquium appropriatum præcipitationis instrumentum quibusdam dicitur, ita idem liquor, inter præcipitantiæ, & quæ hac in classe eminent, febrifuga, pariter excellit: quin & Saliâ vol. quælibet, tam vegetabili, quam animalj ex regno petita, ut ut aliàs præcipitantibus minus associata: ex mineralibus Terra vitrioli dulc. Antimonialia fixata quælibet, simplicia & composita, electra minor quibusdam dicta, ut Antimon. Diaph. Martial. Ludov. antihect. Poter. ut & Mercurialia, quæ quò magis talia, eò præstantiora: hinc quedam sublimata, ut fl. Lap. hæmatit. & ex his aroph. Zvolfser. Mantiss. p.338. it. fl. Sal. Ammoniac. Martial. & ex his sedativum Archei ejusdem, p.339. ut & primum ens Vener. Boylei, Usefulness. of. Experim. Philos. p.2. f.1. app. p.330. cum quo conspirat tart. vitrioli Philosop. Cnoselii Misc. Acad. Nat. Curios. ann.6. & 7. app. p.36. & 70. Ut & alia præcipitata, ut Aurum fulminans, & plura ex Auro parata remedia, quavis sub forma aut consistentia, it. Mercurialia, in specie Aurum vitæ dicta, plus minus composita, ad quæ & Febrifug. Riverian. pertinet: It. particulates plures; mineralium præsertim præparaciones, ut tot Cruci Martiales, it. Tinct. Martis, dictæ aperitivæ, Liquor Mart. Sol. Sal. Mart. compos. seu Tinct. vitrioli Mart. Zvolf. in forma sicca, tot tart. Martiales, & Tinct. Martiales cum tart. præparata, ut Tinct. Mart. aperitiv. vitrioli. Ludovici. Misc. Acad. Nat. Cur. anno 3. p.453. Syrupus Mart. tartarificatus Lemery Chym. p.157. (à Villisiano artificio Mart. præparandi, hæud multum ablutens.) it. le Febvre. Chym. p. m.773. uti & tot adstringentes, quos inter eminent quæ vulgò Tinct. tart. vitrioli dicitur: hinc crystalli mineræ Saturni, magit. Saturn. (c. spirit. urit. præcipit. Saccharum Aluminis, &c.

§.15. Ex quibus simplicibus plus minus talibus, ingens compositorum turba emergit, quæ tamen facile à prudenti Medico, Naturæ simplicium gnato, & qui eorumdem ad causas morbosas applicationem artificiosam perspectam habet, ex tempore diversimodè misceri possunt. Illa inter sunt v. g. pulvis antifebriciticus perlatum Timæ, in Medic. descript. Cal. annex. p.425. Species diacretæ Myrs. in armament. pag.114. pulveres antipleuriticæ, it. bezoardici à Sackio Gammarol. p.6. 4. & f. it. 715. descripti, pulv. dyntericus Crollii: in Basilic. p.344. tot pulveres Cachectici, basi Mart. superstructi; pulv. Comitæ de Vvarovick l. Cornachinus: Tinct. antiphibica Lapis Chymicus; à Gläubero tantopere laudatus per experientiam confirmatus, in Misc. Acad. Nat. Curios. anno 2. p.217. hæmatites artificialis quibusdam non aded ineptè appellatus. Elixir. præcipitans quorundam, ex aloè, myrtha, croco, nucè mosch. c. Tinctura tart. extractum, cui spiritus Sal. Ammoniac. it. c. calce vivâ & flores Mart. debita proportione ferantur. it. Elix. propriè. aperitiv. Claudi de balsam. Corp. c.7. p.204. aut Essentia purificans ejusdem c. l. p.155.

§.16. Veteres apud Medicos, nulla penitus horum præcipitantium, tali quidem sub consideratione, occurrunt vestigia, cum hæc ipsa ab iisdem remediòrum vires saltem secundum manifestas, sic putatas, præsertim primas & hinc secundum occultas qualitates dimerentibus, modò inter refrigerantia & siccantia, ut animalium partes duræ, tam crude, quam cum aut sine Igne præparatæ ac calcinatæ, modò inter aperien-

tia ut Martialia & vitriolata, modò inter adstringentiâ ut cortices vegetabilium, Alumin. Terra vitrioli, modo inter diuretica, ut Lap. Cancrorum, chrystallus, testæ ovorum, modò inter sudorifera & alexipharm. ut Lap. bezoardic. antimon. fixata: Terra sigill. recensita fuerunt.

§.17. Sed cum nostro seculo, Chymicorum furni intensius caleferi, & pyrotechnia studiose extolli cæpisset, ita quidem, ut non processum, quos vocant, nudæ elaborationi, aut remediòrum saltem præparacioni, sed Phænomenon, sub concretorum Synthesis & diacrisi artificiali, considerationi accuratiori & causatum eorumdem, fiendi que modi scrutinio; inserviet, sanè insigniter mutata fuit, ut totius Naturalis scientiæ, cujus Clavis est, & thesaur. custos Pyrotechn. ita in primis specialissimæ ejus partis, & quæ illius Praxis quædam existit, Medicinæ, facies, dum ex Concreti, secundum minima, textura horumque affectionibus Mathematico mechanicis s. quantitativis; actionum & passionum in corporibus vicissitudines varietate mutationes, formaliter, ex minimorum Synthesis, diacrisi & metastasi, in genere; & ex minimis Salinis, ceu cæteris potioribus, in specie, materialiter, per motus efficientiam, clarè magis & distinctè explicata, & medicamentorum quoque in ægrotis operationibus applicatæ fuissent: unde fieri aliter hæud potuit quin & operationes plures artificiales seu pyrotechnicæ, ut functionibus partium corporis naturalibus it. & p. naturalibus accommodatæ, sed & pro explicando remediòrum agendi modo adhiberæ fuerint nunc quidem dextrè, nunc verò sinistrè, ut de fermentatione & effervescencia, Præcipitatione, circulatione, solutione, fixatione, volatilisatione; filtratione, &c. Manifestum est: quas inter & præcipitatio, operatio si quæ alia sub chymicis laboribus frequentissima, respectu alterationis determinatæ, fluidis corporis per remedia quædam inducendæ, tantum non omnium suffragio recepta fuit, & quæ præcipitationis modo; aut huic proximè simili activa existere, putantur remedia, præcipitantiæ dicta fuerunt.

Occasione Chymia majoris exculta, à modernis in Therapœia sua introducta.

CAPUT II. THEORETICUM.

Præcipitantium Naturam, usum & Operandi modum evoluit.

§.1. Præcipitatio, (quantum quidem ad præsentis negotium ejus consideratio pertinet) ceu separationis quidam modus, in genere accepta; opponitur propriè & formaliter heterogeneorum plurimum archiòri unioni, & efficiètivè ut plurimum Præcipitationi. Estque talis motus; quo unita antea exactius, separantur ab invicem, ita ut hæc, quæ ita separata fuerunt, propriò impetu deorsum ferantur. Archiòr talis nexus & unio, cui præcipitatio opponitur, hæud melius quam solutionis nomine vocari potest, ita ut in specie præcipitatio talis sit motus, quo soluta, à menstrui, vel propriè talis; l. huic analogi, compedibus liberata, proprio nisu subsideant. Effectus cujus ratione, & Præcipitationi rectè opponitur, ut ut non aded universalis sit hic præcipitatorum ad intum descensus, quin & ad superiora interdum ferantur, pro respectiva nempe gravitatis præcipitatorum ad corpus, cui unita fuerunt; proportione. In Vino fermentante, eodem præcipitationis actu & faces ad fundum descendunt, & flos spirituosus, ceu cremor quidam supernatatur; Si alcool. Vini vegetabile quoddam resinolum; una cum camphorâ infusum fuerit, pro illius quidem extractione, hujus verò solutione, Aquæ postmodum medio, facta præcipitatione; camphora reviviscens summa petiit, resina ad intum descendente. Talis tamen separatio, in quâ superiora petiit præcipitatum, non nisi in latiori voci præcipi-

Præcipitatio Chymica quid & quòd, sup. v.

Ex respektu a veteribus adhibita fuerunt.

præcipitationis acceptione locum habere videtur. Præcipitatio omnis vel perfecta est, vel imperfecta, respectu separationis est pariter vel spontanea, vel quatenus ab addito perficitur violenta: fit denique vel via humida, vel via sicca; illud frequentius, hoc rarius. Sub Saturni calcinati scilicet, cum arena vel silicibus vitrificatione, Sol. & Lun. cum Saturno unita præcipitantur, & Mart. beneficio regulus ex Antimon. fusione separatur, & infra scorias præcipitatur.

§ 2. Fundamentum cuiusvis præcipitationis in genere (prolixa doctrina in pauca verba contrahenda venit) consistit formaliter in mutata textura mechanica vel corpusculorum continentium (unientium, solventium, voca ut lubet) respectu particularum præcipitatarum, vel contra harum respectu continentium, vel denique fluidi intermedii, respectu alterutrius, aut utrorumque. Textura consistit in particularum figura, magnitudine, situ, ordine, pondere, motu vel quiete, & hinc dependente respectiva ad se invicem proportionem, unionem & nexum, quorum uno aut pluribus mutatis, mutatur subitò textura & cohesio, sitque vel quorundam separatio, vel earundem in novum concretum coactio, vel aliæ plures similes mutationes. In musto, ex murata per attritum mutuum sub fermentationis labore minimorum textura, retentæ ac solutæ antea communi unionis vinculo, particulæ plures separantur & secum forma descendunt, ipsi cæteris in novum concretum se contendentibus, vini nomine notissimum, & hoc omne sub specifici acidii dominio. Luna in Aqu. Fort. soluta, per laminas Veneris præcipitatur, hæc per bacillos Mart. hic per Cincin, hoc per alcali fixum vel volatile: quatenus in omnibus his, acidæ Aqu. Fort. particulæ, mutato situ, & ordine promptius se uniant cum aliis metallicis vel alcalificatis particulis, ob majorem figuræ, magnitudinis, ponderis, &c. Cum istis congruitatem, unde Lunares. sic dimittuntur seu potius ab aliis extruduntur, quæ derelictæ ad fundum descendunt: idem effectus, ex Aqu. falsa infusa observantur, quatenus Salinæ hujus particulæ arctè & copiosè simul adhærescunt Lunæ solutæ, mechanica ex congruitate (formaliter) unde hujus particulæ figura, mole, pondere, &c. Autæ, retineri ab istis Aquis nequeunt, quin Lunæ corneæ nomine subsideant. Fluidum denique tam Igneum, quam præsertim aqueum, tam quantitate, quam qualitate, aut consistentia, aut motu, secundum minimorum coalescentiam mutatum, pariter ex mechanica necessitate, præcipitationem nunc promovere, nunc impedire observatur: dum multa in frigido loco præcipitationem patiuntur, quæ in calido, sub æquabili unionis textura subsistunt. Ac in magisteriorum resinorum ex Vegetabilibus quibusdam præparatione, menstrui Spirit. Vin. ad medietatem abstracto prævia requiritur, si cum Aqu. com. præcipitatio commodè succedere debet.

§ 3. Præcipitatio, eaque tam spontanea, quam violenta, perfecta, in via humida, quin in machina corporis nostri, eisque actionibus plurimis purè mechanicis, locum inveniat, haud quilibet facillè dubitabit, sive naturalem, sive p. n. consideret statum. Quæ in primis intestinorum viis, secum, seu excrementorum digestionis primæ, fit secretio, haud sine præcipitationis modo, bile & lymphæ pancreatica mediantibus, evenire, denegatus horum succorum eò confusus, obstructis, aut undecunque impeditis excretoriis vasibus, & inde nata cæliacæ affectionis ista species in qua alvi excrementa chylosa prodeunt, persuadet. Sub sanguificationis motu, præcipitantur pariter crudiores chyli partes, & urin. larice absorptæ, seu excrementum secundæ digestionis, foras emisse, contenta in sanorum urin. constituunt, sive separata, in illo fluxu, sive soluta in illo dispareant, facillè tamen per alcalificat. præcipitabilia.

§ 4. In statu morbofo, totum istud materiæ, ut vocant, morbificæ coctionis, sub febrium, præsertim

acutarum, cursu, anceps negotium, in quo & salus & interitus ægri versatur, & quod unicum Crisium, tam per ecrrisim, quam per apostasim fundamentum existit, non nisi præcipitationis spontaneæ modo, mediante commotione minimorum in sanguine fermentativa, hoc est, acidii fermentativi saturatione, & cum aliis heterogeneis particulis, ex cæterarum consortio extrusione, accidit, urin. Phœnomenis, secundum tinturæ, consistentiæ, opacitatis, & subsidentie vicissitudines successivas, id attestantibus. In malignis pariter, petechialibus, purpuratis, cutaneæ excretionis & efflorescentiæ separationem heterogenei & corrupti, ab alimentitio & vitali, præcipitatoriam præsupponunt, cum sine hac prævia secretionis aut excretio laudabilis fieri ulla nequeat. Scilicet, ut paucis multa complectar, sicut in mechanicis, ita & nostro in corpore, nulla heterogeneæ materiæ, fluido cuidam commissa, per quodvis colatorium aut filtrum secretio fieri potest, nisi eadem prius, soluta unionem firmiori, separatum fuerit, hoc est, plus minus perfectè præcipitata, in illo fluxu. Non ineptius illi, considerato scilicet, & excretionis Naturæ motu ordinatio, qui ebullitionis tempus in Variolis præsertim discriminant, cum ibi fermenti acidii morbofo specifici, cum corruptis sanguinis particulis saturatio in acido Salsum, & ex aliorum nexu exclusio, h. e. præcipitatio, hæc præcipitatio substantiæ intra pororum & ineatum cutaneorum impedimenta retentio, & sic demum ex sanguine ac lymphæ secretionis obtineatur: ut certis temporum ac dierum momentis, non ad eò strictè alligandum sit. Chronicis in morbis, cachexiis, eisque speciebus, chlorosis, Ictero, scorbuto, & similibus crudæ urin. h. e. tenuis, plus minus, si crassescant, aut turbidæ, si copiosa sedimenta seponant, & sub horum secessu ad naturalem successivè redeant faciem, præcipitatoriam heterogenearum particularum ex sanguine secessum, cum euphoria ægri, ostendunt.

§ 5. Sed missa ista naturali præcipitatione, de artificiali, per medicamentum in corpore nostro perficienda, in præsentiarum speciatim disquiratur, adeoque violenta, per medium nempe præcipitans, externum, in via humida instituenda, plus minus perfecta. Qualis scilicet, arte in Cerevisia acfcentis, cretâ injectâ emendatione, aut ardoris stomachi per cretam, ocul. Cancror. bolum armeniam, quæ acris & acutis liquoribus acrimoniam præcipitatione quadam (ut vocant) adimunt, curatione, ut verbis & exemplis Sennerti, de febr. lib. 2. c. 17. p. 255. utar, contingere putatur. Aut quando specificum antifebrile Crollii, horam unam ante paroxysmum febricitanti Tertianario propinatum, materiam febrilem in vasibus ac cavitatibus quasi oberrantem separat, figit, & ad fundum secum deducit. Sic Creta pulverisfacta ardorem ventriculi compefcit: sic biliosos succos astuantes acidum vitrioli deprimit, sunt verba Schenckii Diff. de Ferment. Præcipit. § 6.

§ 6. Verum enim verò, uti Naturæ opera, per ista, quæ sunt artis in corpore nostro mechanico more convenientissimè explicantur, cum non solum Deus & Natura ubique geometrizent, sed talis phœnomena Naturæ declarandi ratio, præ omnibus intellectui cœclara & distincta magis, utpotè immediatè sensibus connexa, apprime ardeant; tamen non absque cautela circumspicenda eadem, ne apparente similitudine decipiamur, applicanda veniunt. Quod si & hoc in negotio operationis remedium per modum præcipitationis suppositæ, rem accuratius paulo considerare velimus, revera ingens disparitas mox manifestabitur, ad eò ut sæpius, si non semper, nil minus, quam præcipitatio propriè sic dicta, locum obtineat, si genuinam ejus considerationem applicare velimus.

§ 7. Scilicet triplex ferè casuum morbofofo est differentia, quibus pro medela præcipitantiæ ab aurofibus opponuntur, 1. Humorum nimis acrimonia, iisdem compefcenda.

Triplex casuum morbofofo est differentia, quibus pro medela præcipitantiæ ab aurofibus opponuntur, 1. Humorum nimis acrimonia, iisdem compefcenda.

De artificiali per medicamentum, uti quæstio.

In prima coctione non præcipitatio, sed in loco habet.

compefcenda. Geminum enim præcipitans, acida exemplo dulcificat, verius signum adduci non potest: adeo enim Acet. acerrimum hac ratione ad dulcedinem vel gratum saporem reduci potest, asserente Langio Diff. de Morbill. addit. 11. Tartarum crudum acidum sunt qui mutato nomine hic accusant, corallis, perlis, & piscium lapidibus præcipitandum & corrigendum conf. Glanberum, p. 2. furnor. p. 55. & 56. Hinc in scorbuto, eisque pathematis gravioribus, ista & similia multi usus esse solent: non secus ac Mars in hypochondriacis affectionibus præcipitando edomandis extollitur, aut in dysenteria testæ cancerorum, eorumque lapilli, it. ossa humana calcinata, &c. De quibus supra §. 10. commendantur. 2. Humorum nimis turgescencia & plus minus fermentativa ebullitio aut effervescentia istis mediantibus sopienda, & inde nata astuatio intensior temperanda. Hinc enim præcipitantiæ, genuina quibusdam dicuntur refrigerantia: & furias sanguinis astuantis, in pleuritide præcipitandi vim habere Lapillos Cancror. supra §. 10. insinuatum fuit. Febris nulla sine fermentatione aut ebullitione existit. Hinc si v. g. nux moschata, alumen, tormentilla pulvis, aut antifebrilis Crollii, margarita, corallia, lapis bezoar, lapides pretiosi, & his similia simplicia febricitantibus propinentur, quandoque accidit, ut febris desinat. Cur? quia (sive aut ebullitio illa, per ea ita sistitur, æquè ac ardorem stomachi (oder die Sood) usu solius simplicis Creta pulverisfacta sibi novimus, ut dicitur Veteranus Practicus Pauli, in digress. de febr. malign. p. 92. 3. Fermenta p. n. undecunque oriunda, contenta corporis turbantia illorum ope subigenda, ac per præcipitationem destrueda. Hoffmannus in Methodo med. ndi p. 258. 259. existimat, omnem ferè morborum progressum vitioso cuidam deberi fermentorum ortui, &c. In horum autem eversione tota curationis ratio consistit, &c. Sic v. g. in omni februm curatione: ante omnia fermenta febrilia ebullitionis in massa sanguinea causa proxima, aut magis urgentia figenda aut præcipitanda per specifica antipyretica, diaphoretica & diurtica. Sennertus pariter tr. de febribus, miasma putredinale & septentrionalia omnidivides, quod instat fermenti se habeat, quod inquinamentum febrile specifica præcipitando destruant, passim inculcat. Quibus addatur Kergerus de fermentat. L. 3. c. 3. p. 249. dum inquit: Si vero fermentum aliquod aliunde (ut per contagium, &c.) sanguinem intraverit, fermento per præcipitationem destructo, illico fermentatio cessat, &c.

§ 8. Sed rebus bene pensatis, in neutro horum casuum per remedia, præcipitantiæ dicta, hæcenus quidem usitata, & per experientiam quoque confirmata, in eorum operandi modo, præcipitatio genuina locum habet. Prima in classe, acrimonia contentorum corporis demulcenda. 1.) non est falsa, qua præcipitantiæ non corrigitur, quin potius obliuentia, & inviscantia, & simpliciter temperantia requirit, ut oleosa, mucilaginosæ, dulciæ, &c. Nec 2.) Urinosa, cui, si unquam vitiosa in nobis observata fuerit, acidis obviandum eundem, non præcipitantiæ. Sed 3.) acida restat, plus minus corrosiva, præcipitantiæ istis emendanda sicut Acet. aciditatem cretâ injectâ amittit, aut cerevisia acfcentis vitium cretâ injectâ à vulgo emendatur: Sennertus l. sup. cit. id quod modèdèni per ova recentia feliciter quoque tentant, ab acfcentia hoc modo cerevisiam præservando. Vid. Transact. Philos. Anglic. p. 400. Acidum nempe rodit ista subiecta, & arctè se sociat particulis illorum terrestribus, juxta axioma, spiritus acidus rodens, aliud corpus coagulatur, novæque texturæ emergit ex ambobus concretum, in quo spicula acidi ita infixa sive incubæata hærent, ut minus consueto effectus, sive in nostris sensoriis, sive aliis objectis edere possint. C. C. utrum notabilem etiam spiritus tart. vel vitrioli quantitatem imbibendo, horum acrimoniam, sub nova textura penitus obliterat, qua ratione in dysenteris

& scorbuticorum vomitibus proficuum existit. Mars cum iisdem spiritibus (non secus ac cum aliis acidis, Acet. Destillato, Aqu. Fort. Spiritu Sal.) in dulce concretum coit, quale & in hypochondriacis accidit, non secus ac corallia, perlæ & Lapilli Cancror. eodem modo iisdem profunt; conf. Glanber. c. l. p. 54. Salia alcalifata quælibet iisdem acidis pertinaciter ad eò connectuntur mutata aciditate in Salsedinem, nunc plus, nunc minus sensilem, ut subinde vel fortissimis Ign. cuneis divelli possint. In omnibus his unio potius acidii, cum objecto mechanicè proportionato, quam separatio, solutio potius, quam præcipitatio. Nulla hic diacrisis, sed simplex particularum in novum concretum syncrasis, cujus nova textura, ab ista ingredientium diversa, novas proprietates, & attributa, in specie acrimonie carentiam, & corrosivitatibus abolitionem ipsi communicat. Perinde autem est, sive acidum corrigendum firmiori nexu secum retineat medium præcipitans, id quod locum habet, si fortius, aut concentratum magis idem existat, in creta aut minio Acet. destillato injectis obviandum, sive hoc tandem ima petat, illo debiliore aut aliis minus mechanicè proportionato existente, sicuti eadem creta, in cerevisia acfcentem cum ebulliente tumultu descendit, aut corallia in succi citri soluta pariter subsident. Ibi quidem, manifesta est solutio, hic vero nulla propriè dicta præcipitatio. Cum præcipitatum corpus acido superadditum, nunquam fluido unjctum fuerit, ut denudè per præcipitationem separari debeat, quin proprio saltem pondere deorsum firatur, & absque præcipitante addito, cadat, cui acidæ particulæ liquoris adhærescentes pertinacius, adeoque unitæ per accidens una ad fundum rapiuntur, quæ fortiores alias in fluore secum retinent. Adeoque præcipitantiæ remedia, acrimoniam humorum, simplici in novam, texturam cum illis coalitu, absque formali præcipitatione demulcent & temperant.

§ 9. Prima erroris hujus origo nata videtur ex eo, quod non probè distinxerunt in solutionibus per corrosiva acia factis, addito tertio præcipitantis 1. præcipitantis cum solvente unionem 2. soluti inde factam separationem. Illud causæ, hoc effectus rationem obtiner: ibi ex nova textura acidii alteratio, de quo §. anteced. & respectiva enervatio, hic simplex soluti antea invisibiliter separatio sensilis, & genuina præcipitatio contingit. Uti itaque in omni hujus præcipitationis specie, acidii corrosivi sub præcipitatione quidem, non autem per aut propter præcipitationem fit quasi attemperatio, ita mala conversione, in omni acrium acidorum correctione à corrigente præcipitationem unâ induci concluderunt: aut saltem acidii saturationem, ab insequente præcipitatione minus aptè distinxerunt, hoc est, causam cum effectu confuderunt.

§ 10. Uti itaque priori illo in casu, malè acrimonie corrosivæ præcipitationem opposuerunt, cum præcipitantiæ dicta, etiam sine præcipitatione, simplici unionem acrimoniam istam infringant: ita posteriori in casu, æquè inconcinne turgescentiæ aut effervescentiæ (sive, ebullitioni, fermentationi, promiscuè his vocibus uti possumus) humorum præcipitationem eorundem opposuerunt. Tantum enim abest, ut præcipitando turgescentiæ & effervescentiæ, ac dependentis inde plus minus astuatiois impetus infringatur, ut sæpius hic ipse intensissimus concitetur, ut in præcipit. butyri Antimon. per spiritum Nitri. Aurum fulmin. per ol. tartari, Aluminis per ol. tart. ac præcipitationibus tantum non omnibus solutionum per menstrua acida, ab alcalibus præsertim fixis peractis, ad oculum patet, & in primis manifestum est, in imperiosissima illa effervescentia & intensissima astuatioe, quam observare licet, si Mart. c. Aqu. Fort. solvas & subitò ol. tart. per deliqui. affundas. Equidem cavendum moner Kergerus de ferm. p. 159 ab illa præcipitatione, quæ non nisi fermentescendo perficiatur, quin talis instituat

Erroris hujus origo.

In facienda non præcipitatio, d. nuda attemperatio.

Ejusdem fundamenta mechanica.

Præcipitatio in fluidis nostris, in statu sano.

Que vice locum habet in cura morborum.

Eadem in statu agra.

saltem, quæ blandè & sine insignibus turbis fermentationem considerare facit. Sed rara est talis præcipitatio, si in fluido præcipitando acrimonia acida sensibilis deprehendatur. Jam verò turgescentia fermentativa & ebullitio p. n. contentorum corporis concitatur vel occasione peregrini fermenti, aliunde suscepti, de quo postmodum, vel occasione dyscrasie eorum & in textura materiali, indeque dependentibus modis qualitativis læsionis, unde potentie eorum Hippocraticæ, quatenus debitè non fuerint temperatæ, sed potius per se extiterint, nos lædunt. Basis potentiarum illarum Hippocr. est acidum, hujus ergò vitio læsa crasi humorum corporis nostri, p. n. organici & ebullitiones, ac æstuationes superveniunt. Sed ut generalius loquar nimia contentorum corporis nostri acrimonia, præsertim volatilis, intestini motus p. n. occasio existit, quæ quò major fuerit, eò intensior ebullitio & effervescentia, comitante æstu insigni, accidit. Confirmat hoc mechanica chymica, quæ eò majores effervescentias & ebullitiones exurgere notat, quò aciora fuerunt illa, à quorum miscela, & intestino motu illa tumultuatio concitatur. Quicquid adeoque præcipitantiæ auxilia opis ferre possunt, in illo organico, non nisi acrius quod fuerit temperando, adeoque in specie acidum corrigendo, & ita temperatam texturam per accidens sic restituendo, præstabitur, ita, ut ea, quæ antecedente §. 8. insinuata fuerunt, contra præcipitationem, & hic commodè applicari possint. Requiritur denique pro genuina præcipitatione mediæ præcipitantis cum liquore ebulliente miscela sub præcipitatione, sive contactu corporalis, qui quomodo locum habere queat in Mass. Sang. organico ac turgescentia febrili, qualiscumque etiam fuerit, per præcipitantiæ scilicet fixa instituenda, sanè haud percipio. Nec facile quisquam putabit, bezoardicum minerale, aut antihæsticum Poterit, aut Antimon. diaph. Martial. Antimon. diaphor. ex Mercur. vit. paratum, quorundam pro variolarum cura decantatum experimentum, aut Strobelbergeri Croliive febriliæ specificæ, pro sistendis febrilibus Mass. Sang. commotionibus & turgescentiis materialiter ipsi commisceri, vel pulverem dentis apri, vel capitis lucii ossa ad ipsam Mass. Sang. usque deferri, ad corrigendam ejusdem in angina aut pleuritide, in specie symptomatica intensam ebullitionem, aut unicornu marinum vel crudum vel s. Ign. præp. subire miscelam Mass. Sang. pro sedando ejusdem in erysipelate æstu, quin talia in primis viis saltem activa existunt, non secus ac osteocolla fracti ossis occalescentiam, aut crystallus lactis in mammis scaturiginem, promovent, sine eo, ut materiali sui contactu ad partes affectas deferantur. Posito quoque, quod tamen haud facile asserturum quenquam arbitror, penetrare eò hæc ipsa, tamen alteratio ista in primis viis, quam necesse est, subeant, à sapore fermentativo in ventriculo plus minus acido, ita alterabit eadem, saturando plus minus illa ipsa, ut vel enervata penitus, vel parum admodum activa, nihil quod præcipitationi vel simile, vel analogum videatur, efficere queant. Adeoque præcipitantiæ, saltem acrimonia humorum temperatione, ex mutata illorum, cum his coalitis ratione, textura, absque præcipitatione, illorum turgescentias, & fermentationes p. n. cohibent.

§. 11. Erroris hujus occasio prima, coincidit ferè cum ista §. 9. insinuata. Neglecta scilicet distinctio effectus, qui præcipitantis applicationem ad fluidum, plus minus fermentans & ebulliens, immediate aut mediate, ibi per se, hic per accidens sequitur. Sistunt subinde remedia præcipitantiæ dicta, tam in artificialibus, quam naturalibus nimias turgescentias fermentativas, sed non quæ talia, sed quatenus acre istud dyscrasie & hanc excipientis p. n. effervescentiæ causam materialem corrigunt, & temperant ejusque impetum, & inde intestinum ferociorem motum frænant & coercerent, sine eo, ut istud præcipitando separent, aut præ-

Erroris hujus origo.

cipitatoris talis operationis ratione, affectum istum exerant. Quod si vel jungatur l. superveniat præcipitatio partium quarundam, antea in concreto cæteris colligatarum arctius, hæc erunt tales, quæ passivæ potius, quam activæ in ebullitionis tumultu extiterunt, & quæ saltem acris, istas rodentis, & cum iisdem aliisque in novam texturam coalescentis, infracti, & per præcipitans plus minus enervati compedibus sic dimissæ, proprio pondere feruntur: quod ut ut propriè dicta sit præcipitatio, tamen non hujus separationis ratione fermentativa ebullitio compescitur, ut ut hanc, illa immediatè sequatur. Hac ratione Calce viva, fermentationem Vini, Sal. tart. fermentationem multi cessare faciunt, cum materis fecibus suis præcipitatione: unde & pulv. alabastrites, silices cacinata, punices usi, revera Vina depurant, & partes heterogeneas præcipitando deturbant, non secus ac ovorum cortice Vinum à fecibus depuratur, præcipitatione reali: de quo vid. Barolinus Cent. 4. hist. 13. In specie Sal. tartari consideremus, hoc aut ejus os. per deliquium musto additum, fermentationem omnem ut præcaverit, ita & Vini intensissimè fermentanti committum, illicò hoc à fermentatione cessare facit. Jungitur simul partium quarundam utrobique præcipitatio, quæ tamen ad effervescentiam vel præcautionem vel sedationem nihil faciunt, cum etiam iisdem retentis licet, tamen effervescentia cessaret: acidum nempe alcalisati illius tactu & unione intimiore, ex mutata hinc concreti textura, à motu impetuosiore cessat, & sic pacata quies. Ut ergò rectè Becherus Phys. subterr. l. 1. §. 5. c. 2. p. 359. §. 23. aciescentiam pro principio, vehiculo, & effectu fermentationis statuit, ita eodem teste c. l. p. 358. §. 21. ol. aut Sal. tartari cuius fermentationi, etiam fortissima, justà quantitate impostum in momento fermentationem sistit. Sanè allegata modo, de acido, fermentationis principio antiquissima Platonis fuit sententia, cui nec illius Anatomicus, Billichius, in Anat. Ferment. Platon. c. 9. §. 106. p. 331. nec hunc exercens Conringius, in Exercitat. in Billich. p. 603. revera contrariatur, ignem fermentationis omnis proximam esse causam, omnium qui in fermentatione apparet motuum, asserentium, considerata, Aquis, ceu substantiæ ab acido realiter haud distinctæ, genuina natura, & ferendi modo, à modernis aliis prolixè explicato.

§. 12. Fermentum denique p. n. per præcipitantiæ aut corrigendum aut destruendum, sui considerationem meretur, cujus notitia, ut in scholis olim nulla jejunior, ita nulla utilior. Brevitati cum studendum sit, à posteriori illud obiter dilucidandum, notitia ejus à priori, ut intricatissima, ita non, nisi plurimis, latius diducendis, neque id adeò facile explicabili. Minimum nempe mole, activitate maximum, aliorum fluidorum plus minus symbolizantium, alterativum, sicque sui simul multiplicativum, fermenti morbosi nomine ferè intelligitur. Ex similitudine effectiva, quam cum pistorum fermento specialissimè sic dicto, habet, cujus parum, totam massam fermentat, appellationis ratione desumpta. Unde & odorum instar subtilissimorum, summè tamen penetrantium, ferè se habere videntur & hoc nomine etiam ab Helmontio fermenta in genere definiuntur, quæ auræ nomine insinuuntur à Tachenio Clav. c. 9. Odor valis scilicet fermentativus, Vinum insulum citissimè alterat & corrumpit, quod vitium alio odore, sulph. nempe incensis, tam præservatur, quam curatur. Odor Aceti, oris halitu post dentium cum eodem ablutionem, Jagenæ odor vitiosus, quam citò alterat & corrumpit Lac; Florescentis Vitis aut hordei late diffusus odor, etiam in cellis recondita Vina cerevisiamque alterat notabiliter. Parili modo odor talis est, qui in variolis, huc Venerea, petechialibus, scabie, dysenteria maligna, ipsaque peste fermentum istud multiplicativum constituit,

In terra præsupponitur quid sit fermentum.

fluit, & in contagiorum plurium itidem venenorum in animali regno summa potentia conspicuum se exhibet. Talis odor fermentalis est, qui in labiis vulnere & ulcere alimenti in pus sanie aliaque fordes corruptivum existit, & in cuius correptione primarium chirurgorum versatur negotium. Talis odor est, qui febrium intermittentium & continuarum primaria causa existit, Subolsescit huic ipsum jam Sennertus, cujus ævo tamen nullus adhuc, aut saltem tenuis, fermentorum odor scholas medicas infecerat, dum l. 2. de febr. c. 6. p. 107. inquit, materia, qua febrim dat originem, initio sæpe exigua est, fermenti tamen instar in continuo, reliquosque humores corrumpendi & putrefaciendi vim habet: ut. C. 17. p. 244. illud putredinale fermentum, in corpore post paroxysmum relictum, initium effervescentiæ & putredinis dat, facitque, ut materia, que antea in suo foco coercita quiescebat, jam veluti turgens & exarsescens multum de se & terricium vaporem diffundat. Certè neglecta innumorum morbificorum sive fermentorum consideratio, horumque alterativæ & sibi multiplicativæ potentie, insignem causæ morbosæ materialis, cum producto morboso confusione & hinc inversam penitus medendi methodum induxit. Appositè iterum Sennertus c. l. l. 2. c. 2. p. 66. Habet vitiosa talis dispositio, sive mixtura tale se instar fermenti, & subinde plures vitiosos humores generat, bonosque corrumpit. &c. Vide plura c. l. huc facientia.

§. 13. Fermentum tale morbosum, mole minimum, adeoque subtile ac penetrativum, hinc summè mobile adeoque spirituosum ac volatile, & potenter activum seu mediante determinati motus impressione, humorum quin & spirituum ad alterationem variam dispositivum, sicque simul sui multiplicativum, saporis aut si majoris odoris specifici (foran genericè acidi) præcipitatione mediante, per supra recensita auxilia corrigendum, & inde concitata plus minus humorum turgescentia lenienda. Ac non video, quomodo præcipitatio in genuino sensu locum commodè invenire queat, circa objectum adeò subtile, activum & penetrativum, &c. Equidem odore contrario destrui potest idem, quæ ratione odor sulphur. incensis, odorem fracidum fermentativum cadit, item pestis aliarumque febrium malignarum extinguere observatur, (quod poststerius camphora videtur in nobis præstare) quatenus his ipsis, illi promptè associabilibus, textura inventri, & sic activitas ejus enervari videtur: similiter ac Mercurii ex Cingulo sapientiæ tenuis odor (ut in simili termino pergam) scabie universum corpus inquinantis fermentum, ulcetum etiam quorundam, delet & extinguit. Absorbere etiam, ut sic dicam, ab objectis appropriatis, hinc concentrari ac quasi figi, & ita activitate sua spoliari potest, qua ratione fixa ista ex marinis calcinatis, febrilia specificæ, fermentum concentrando & figendo, & ita in textura quasi invertendo, operari videntur. Non enim febrili contentorum corporis commotioni sedanda, sed fermento morbifico coercendo, quod inserviant talla, ex eo fit probabile quòd in paroxysmo, in quo formaliter urget ista commotio, ferè noceant, ut plurimum febrim multiplicent adeoque antè paroxysmum propinanda sint, ut ut fermento saporis acidi, (de quo vix quisquam amplius dubitat) frenum maturè injiciant, & nixum ejus motivum cohibeant. Fermentum febrile præcipitare hæc, & fermento per præcipitationem destructo illicò fermentationem cessare, sententia est Keyseri: de Ferm. §. 3. c. 3. p. 249. quod tamen durum videtur, nisi in terminis ludat, præcipitare enim denotat unum ab altero separare, quod in tali fermento febrili non contingere potest: rectè repomit Becherus Phys. subterr. l. 1. §. 3. c. 2. p. 389. Bezoardicum minerale patitè, ceu exhaustum concretum, & acidi vol. venenosè appetens, quale in Ignis examine amiserat, uti & Antimon. diaphoreticum, (Conf. Tachenius H. C. c. 22. p. 164.) malignatum speciatim, quin & continuarum

acutarum febrium, fermenti volatilis (plus minus acris) promptè absoptivum & correctivum videtur. Quo in puncto etiam terræ minerales, suam activitatem in malignis, speciatim variolis & morbillis exferere probabile est. Quin imò plura morborum specifica sive appropriata remedia, hoc imprimis modo proficua videntur, quod determinatæ suæ texture ratione, fermentorum speciali naturæ & texture magis accommodatæ, horum motum & impetum ad se convertant, & hinc in iisdem concentrata, fixata, & in novi concreti moleculam invicem juncta, fermentorum activitas enervata torpescat: sic enim cruor hirci pleuritidis, priapus Ceti dysentericæ, myrrha morbillorum, &c. Appropriatum remedium existit: sem. aquilegiæ, Icteri, serophularia hæmorrhoidaliæ dolorosa fermenta, viscus corylinus & quercinus Epilepsie, Lapis spongiæ strumarum coagulativum enervant. Quin in genere Salia volatil. dum v.g. febrim comitarum dictarum præstantissima existunt auxilia, saturando fermenta horum acida, & in Salsum cum iisdem successivè coalescendo, per urinam aut sudorem eliminandum, non præcipitando, activa existunt. Denique per sudorem quoque discutit, aut hoc mediante promptius extra corpus, tam ipsum, quam ejus producta morbosa una excludi potest, ipsum cum sit subtile & volatile, adeoque promptè mobilis textura. Hinc enim sudorum, & sudoriferorum frequens adeò in praxi usus, sive fixa, sive volatilia fuerint eadem. Nulla propterea febris citra recidivæ metum tutè, absque sudore curari solet. Quò mediante, acidi isti odores, qui tam sensibilibus cruciant articulos, optime expirant. Adeoque præcipitantiæ dicta remedia, fermenta morbosa vel in genere absorbendo & figendo, vel in specie quoad texturam specialem alterando, vel per sudores excludendo, sine præcipitatione reali, corrigerè, & ab illis concitatis humorum turgescentias compescere, probabilis est.

§. 14. Prima erroris hujus origo videtur dependere ex inconsiderata affectuum plurium sub præcipitationibus artificialibus concordantium confusione, qui non distincti à se invicem, communi præcipitationis ratione in genere veniunt. Res exemplis fit manifestior. Solutionem Lunæ in Aqu. Fort. præcipitat Antimon. hanc præcipitat Mart. coincidunt in hac præcipitatione, & acidi & Mart. mutua absorptio ac unio, cui jungitur simultanea Antimon. dimissio: hinc confusè Martis ista actio, qua sub acidi hypochondriaci fermentitiosione, & mutua hinc absorptione, illius noxam delet, pariter præcipitatio quibusdam dicta fuit, utque nulla præcipitatio contingat. Parili modo, dum acida expugnantur ab alcalibus tam fixis quam volatilibus, & contra, cujus indicium præbent imprimis præcipitationes mutua solutionum ab alterutro factarum, destructio fermentorum acidorum morbosorum ab iisdem, ac alteratio eorundem, præcipitationem quoque appellarunt. Adeò confusio uti ubique, ita ut huc quoque fecunda errorum genitrix extitit.

§. 15. Præcipitatio genuina ergò in operandi modo remedium, præcipitantiæ dictorum, locuri nullum obtinet. Quin, si rem exactè consideremus, usus eorum passivus potius quam activus erit, cum non tam ipsa, agendo in corporis partes, quam aliorum impetum activum sustinendo ut plurimum, proficua sint: adeoque resultans inde effectus immediate, privativus potius quam positivus existat. Acidum nempe vitiosum est, in genere, quod per specificas aciditatum differentias, & junctas alias proprietates varias mille modis ut variat, ita & mille malorum in corpore autor existit, cujus respectu, auxilia ista, præcipitantiæ dicta tam insigniter conducunt. Mechanica scilicet conformatio acidi talis supponenda venit, cui aptè respondeat medicamentorum istorum textura, secundum poros & meatus non solum, sed etiam minutorum corpusculorum configurationem, &c. Ita

Erroris istius origo.

Præcipitantiæ operantur in genere, acidum p. n. corrigendos.

ut promptè coire mutuo, & arctè plus minus uniri queant. Appropiati ergo talis objecti occurfu, acidi fpecula mox ipfi fe infnuant, concretum findunt, particulis minutis fe quali infigunt, & ita potenter in illas operantur, donec mutua unione facta, in concretum novum, idque tertium, ab utroque extremo distinctum, & in quo obliterata acidi nociivi vis corporis partibus minus hostilis exiftit, coeant. Mechanica Chymica hoc ipsum, quoad Mar. Saturn. Sal. urinoſa, fixa & Volatilia, oſtracoderma, gallas, oſſa animalium, &c. Ad oculum ut demonstrat, ita in corpore idem evenire, vel ex effectu, eorum uſum qui inſequitur, abunde conſtat. Mars nempe humoris melancholici correctivum ac digeſtivum ab omnibus aſſeritur, qui humor acidi nomine ab Hippocr. inſignitur. Sic bilis æruginofæ, ac inde ſuſcitata cholera alexipharmacum chryſtallus montana aſſeritur rectè à Langio: Epist. 3. epist. 1. c. 4. in qua acidum bili commiſtum imprimis dominari experientia anatomica hæcenus comprobatum dedit: & ſic in pluribus aliis, de quibus in ſequentibus.

Unde potius inverteſcentia, et attemperantia dicenda. §. 16. Roſio hic actus aliàs dicitur, quo acida agunt in iſta præcipitantia: ſub quo actu ex ſocietate acidi cum corpore corroſo, & hinc novo emergente concreto, acidum morboſum hebes redditur, acerrimum quod erat, aut inſpidum, ut in animalium partibus duris, c. vel l. Ign. præparatis & calcinatis, aut dulce, ut in Mart. l. Saturn. aut Salſum, ut in oſtracodermis, it. Salibus urinoſis evadit, corroſivum quod erat, adſtrictivum fit, ut in terris medicatis Lap. hæmatit: mobile admodum & activum quod erat, torpeſcit, & quaſi incarceratum eſt: uno nomine priſtinam naturam penitus exuiſſe videtur, aded ut iſta remedia, aptiſſimo vocabulo, à quibusdam inverteſcentia item propter recuſas, nocivas ex acrimonia nimia, & hoſtiles qualitates, attemperantia ſpecialiori licet ſub acceptatione dicantur.

Aut ſaturantia. §. 17. Quin imò, cum diſſolvendi potentia objecti appropriati omne acidum activum exiſtat & eſurinum quaſi, quicquid poteſt, mechanicis ſub legibus, devorare & abſorbere aſſeſcit, donec ad ſaturationis punctum ulque pervenerit, quo acquiſito, quieſcit, & quaſi ſeriat: remedia verò iſta optime huic fini ſatiſfaciant, ob id commodè quoque ſaturantia, quibusdam audiunt: quale cognomen ſpecialiter Salibus urinoſis tam fixis quam volatilibus convenit, à quibus optime ob arctiorem unionem ſaturantur, iſti acidi ſapores & cum iſdem in Salſum tertium, & ipſum medicamentofum coeunt.

Aut abſorbentia. §. 18. Utut autem ſaturent aviditatem corroſivam acidi morboſi, tamen ab ipſo, quo ſub roſionis tali actu, hoc ipſum una plus minus coagulat, (propterea textura objecti mechanica magis vel minus ipſius conformationi reſponderit: ſic enim v. g. ſpiritus ſulphur. vel vitrioli arctius cum Sal. tart. quam cum Mart. coagulat, ſpiritus Sal. arctius cum Sale fixo quocumque, quam volatili ſe unit) ita ut quaſi abſorberi aut avidè imbibi penitusque hinc occultari videatur, ob id appoſitè pariter auxilia iſta abſorbentia it. imbibentia pluribus vocantur. Quam abſorbendi vim terræ minerales, animalium partes duræ, & ex his parata calcinata, præ aliis potenter obtinent.

Aut ſigentia. §. 19. Cum denique activa ſumme exiſtant quædam morboſa acida, adeoque ſumme mobilia, idque eò magis, quo ſubtilia & ſpirituofa ſeu volatilia magis exiſtant, qualia in febribus acutis, pluribus malignis, ſuo modo & intermittentibus (in quibus ſub paroxyſmo progreſſus acidi fermenti à ſtatu fixiori ad volatiliorem eſſe videtur.) Scorbuticis ut vocant bilioſis, ac hypochondriacis manifeſtum eſt, hæc ipſa verò medicamentorum iſtorum actu & ſocietate minus mobilia reddantur, dum mutua cohaſione atque ita ex textura mutatione emergunt corpuscula, tam ratione ponderis, quam ratione magnitudinis & molis, quin

& mutua, (ut ſic dicam) implicationis reſpectu, ad motum concitatorum quemvis tam localem, quam præſertim inteſtinum fermentativum & elaticum minus apta, aded ut quæ volatilia antea plus minus erant, jam incarcerata quaſi & fixata torpeſcant, ob id remedia eadem, quæ præcipitantia aliàs dicebantur, optimo conſilio ſigentia nominari ſolent. Quæ ratione viſca fermentum Epilepticum, Cort. Chin. it. calcinata Oſtracoderma, ſaccharum Saturni fermentum febrile intermittentium figendo, auxiliares opes præſtare videntur.

§. 20. Eò ipſo vero quo acidum vitioſum contentorum corporis corrigunt, primaria & magis univerſalia erunt alterantia, acido vitioſo, univerſali morborum cauſa materiali & occasionali exiſtente. Naturaliter omnia fluida corporis ſunt temperata, & ſub ſpecifica cuiuſvis materiali textura, in genere Salſa oleoſa exiſtunt, adeoque de acido & alcali, ſub pingui temperata, variata tamen proportione & hinc texture modificatione participabunt. Imò preſſius ſi loqui velimus, non niſi ex acido, Aqu. & Terra conſtabunt, quod tamen ceu Paradoxon hic obiter attigiffe ſufficiat. Inſinita ergo ſeu ſexcenta Hippocr. quorum ambitu cacochymiam ſive dyſcrasiam humorum determinat, ex iſtis derivanda erunt. Acidum verò ubivis informatur alcali, adeoque illud agentis, hoc verò patientis rationem obtinebit, ita ut hoc, ab illo, plus minus vitioſo, viciari quoque ſoleat. Pingue temperans, ubi viſ ſedè in rerum natura, atque aded in microcoſmo pariter acido junctum deprehenditur, quod ubi deſecerit p. n. majorem illorum acrimoniam, ubi abundaverit, p. n. viſciditatem inducet, viſcido ex acido & pingui oriundo. In cauſis E. morborum occasionalibus & materialibus, internum pariter & externum, ad acidum plus minus peccans, ceu baſin omnis cacochymie, & ex cuius aberrationibus ſexcenta iſta Hippoc. fundamentaliter dependent, reſpiciendum erit. Idque eò magis, ſi cum quibusdam vim rerum ſeminalem in acido ſpecifico quoque fundatam aſſerere velimus.

§. 21. Si acidum ergo tantum non omnium morborum fons & origo prima, quid de bile fiet, & morbis bilioſis, ſpecialiter febribus acutioribus, æſtuatione corporis p. n. ſiti clamora, & anxietate præcordiorum cholericis, diarrhæis, colicâ acerbiori, dyſenteris & ſimilibus malis, ſimpliciter à Veteribus à bile exſuperante aut vitiata, à modernis ex Sale ejus vol. oleoſo, vel copioſiore, vel aciore derivatis, acido revera contrariis fiet; Sed ut paucis negotium hoc abſolvam, ea quæ de bile à veteribus pariter ac recentioribus prolata hæcenus fuerunt, arbitraria maximam partem videntur Miſſis iſtis, horum conſideremus hypotheſes. Sal. vol. urinoſ. bili ineſſe dubium, quod enim arte prolucitur, hujus potius, quam Naturæ videtur opus adeo ut probandum, formaliter in bile præextiſſe quod materialiter inde procedit. Poſito hoc, quomodo caloris effectum in corpore producit? Salia vol. qua talia, omnia notabiliter exiſtunt refrigerantia, vel ſpiritu Sal. Ammoniac. ſimpl. in febribus intermittentibus ſenſualiter hoc confirmante. Si ut oleoſum eſt, quod ol. revera in bile luxuriat, calefacit, de ol. hoc inquirendum ſuperest, an pinguedinis, ac acidi oculati ratione vim caloris ſenſum producendi obtineat: pari modo, ac de ſulph. quaeritur, utrum pinguedinis ac acidi ratione, ſub deſtagnatione ardorem inducat. Sane plura argumenta proſtant, calorem naturalem pariter ac p. naturalem ab acido volatili materialiter dependere. Porro ad duo hæc quoque attendendum ſedulo: (1.) adſcribi interdum bili affectis p. n. in quibus ipſa potius paſſivè ſe habet, & ejus p. n. alterationes qualeſcunque, producta ſeu effectus morboſi potius, quam radicales cauſe exiſtunt. Aruginofa bilis, ex qua in præcordiis, & primis viis revera interdum atrocita mala, in adultis non minus

Adeoque acidi iſtus reſpectu univerſalia ſunt abſorbentia.

Sed quid de bile?

Aut mor-

quàm infantibus, ex bile naturali, ab acido p. n. alterata, quod dependeat, mechanica anatomica docet: unde & acidum enervantia, ſpecialiter cryſtallus, ejus alexipharmacum à Langio dicitur, de quo ſupra §. 15. Quæ rejiciuntur bilioſa, in intermittentium, præſertim tertianatum, paroxyſmis, vi ſpaſmorum inteſtinalium, à fermento febrili concitatorum, evomuntur, ſine eo, ut cauſa morbi materialis exiſtunt, quin potius amara omnia bili ſymbolizantia, in earum cura, ſunt optima, non ſecus ac omnia reliqua febrifuga, in hoc ſerè conſpiciuntur, ut acidum fermentum febrile figendo & abſorbendo ſeu invertendo ſalutaria exiſtant. Ab Antimoniali pharmaco, artificialis concitata nunc cholera, nunc Diarrhæa, in quibus pro ſubjecti conſtitutione, ſubinde tot bilioſa & vaſcuſa rejiciuntur, naturalium utur morboſorum ſendi rationem docent, bile ſcil. & cæteris excretis paſſive ſe habentibus, (ſi non ſemper ſaltem ut plurimum (11) Eidem bili ſubinde affectus adſcribi, qui ipſi penitus non conveniunt. v. g. Vulnèra, ulcera, tumores inflammatorii, quo magis æſtuant, rubent, & eryſipelacei quid patiuntur, à bile taliter affecti dicuntur plurimis, quos tamen reſellit Saturnus, medelam aſſerens, acidum abſorbendo, docente mechanica chymica, quod quo magis volatile ac acre fuerit, id magis iſta ſymptomata producit; par ratio eſt podagræ, quæ calida, ſeu intenſus rubens, ardens, & phlogoſi eryſipelacea junctâ, bilioſa dicitur, ad differentiam alterius, pituitoſa dicitur. Sed utrobique ſimpliciter peccat acidum, in iſta ſpecie, acutus & volatilius, nec ſynovia debet temperatum, in hac mitius, minusque acre, & à ſynoviâ viſcidior melius correctum, unde & iſti ſperma ranarum, acidi talis optimum corrigens, ut mechanica docet, hinc camphora, Saturninaque eodem ex fundamento opem ferunt. Urinæ intenſior Tinctura in febrilibus, & rutilans ac flammeus ejus color, bili à plurimis adſcribitur, quam tamen ab acido dependere, experientia mechanica docet, in naturaliter conſtitutis ſanorum urinis, per acida medicatis. Contenta in febricitantium urinis & copioſa ſedimenta, bili à plurimis, ceu materiæ adſcribuntur, cum tamen Galeno teſte, & experientia conſtitante, cit. Mabio Inſtit. p. 343. qui ex otio & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debent, neceſſario in urin. plurimum ſubſidebit, quod quomodo cum bile, aut inde productis humoribus cohereat, ipſi viderint. Aut E. tales affectus bili falſo adſcribuntur ceu cauſa aut ipſa ratione acidi vol, non ratione urinoſi in talibus caſibus peccabit.

§. 22. Scaturigo interna aberrantis acidi eſt ex ventriculo, ſub cuius digeſtione acidum vol. ſaporem plus minus contrahunt aſſumpta, ſive ex inſpirato fermento, ſive ex aſſumptis huncipſum derivare velis, quoad præſens negotium perinde eſt. Hic in Salſum oleoſum temperatum in primis viis non ritè correctus, toti corpori, omnibuſque ejus partibus, extra ventriculum penitus hoſtilis exiſtit, & mille calamitatum, pro ſpecifici acidi ſaporis, & partium, quas affligit proximè, differentia, artifex eſt. Hinc enim in fluidis partibus earundem dyſcrasie, turgelſcentie & efferveſcentie, indeque Phlogoſes, p. n. corporis æſtuationes, variæ coagulationes & concretiones, &c. In ſolidis vero inflammationes, irritationes, roſiones, convulſiones, contraeturæ dolores, alimenti proximi corruptiones, &c. Nec opus eſt, ut ſenſibus aded manifeſtè ubique pateat, cum non torrentis modo undique diffundatur, ſed odoris aut auræ inſtar ſubtiliſſimæ penetrando, appropriato ſubjecto ſe inſinuando, in fluido quidem hujus texturem & motum inteſtinum pervertendo, in ſolido verò ſpiritum inſitum imprimis alterando, operativum exiſtat, id quod fermenti nomine aliàs inſigniri ſolet, cum aptum ſubjectum alterando, ſequè in eo multiplicando, fermenti ſimilitudinem repræſentet: qualis odor acidus fermentativus in luc Venerea, ab alio hauſtus, & humo-

res & partes ſolidas inſiciendo ſive alterando, ſequè in iſdem multiplicando, vel manu palpati poteſt, id quod & in ſcabie, variolis, &c. Extra dubium, de quo jam ſupra §. 12. ſcil. præter internam acidi peccantis originem, ſupra inſinuata, etiam ab extra, tam ab inſpiratis, quam ſuſceptis aliunde contagiis idem contrahi facile poteſt. Sanè quo ſubtilius idem, & quo facilius ſpiritibus ſociabile exiſtit, eò graviora & periculoſiora nocumenta, & quæ omnium difficilimè curabilia exiſtunt, inſert, cum ſubtili tali acido compar objectum, non niſi difficulter obtineatur, hinc enim morborum hæreditatorum, item contagioſorum quorumvis & gravis nocendi ratio, & difficilis curatio dependet. Cum humorum quorumvis vitia & inepti acidi ſapores facilius alterabiles exiſtant, modò non ſpirituum peregrinâ tali aura contaminatorum vitio illi foveantur continuo.

§. 23. Conſtat ex dictis, per univerſam morborum Therapeuſin, remediorum itorum, aliàs præcipitantia dictorum, latiffimè patens uſus. Acidi enim vitioſi ratione, Mars tam potens quorumvis chronicorum morborum ſub generali cachexia nomine comprehenſorum, utroque in ſexu, exiſtit, debellator. Lapillorum Cancror. latè diſſuſus uſus, à Sachſio tam prolixè congeſtus, in Gammarol. hinc manifeſtus redditur, non ſecus ac aliorum oſtracodermorum. Corneum Cervinorum acida abſorbentium creberrima exhibitio exinde explicanda: Martialia fixata, acidi vol. acerri appetentia, hujus ratione tam polychreſta remedia, Martialia pariter ritè fixata, ex hoc fundamento ad univerſalium apicem propius aſcendunt, præſertim ſi vi anodyna minerali ſimul imprægnentur ſi ſcil. vera ſunt, quæ Helmontius, ad Paracelli imitationem, de Mercurio diaphoretico, it. arcano Coralino, decantat, & vel ex Cnoſelii Mercur. fixo, ſive arcano corallino non nihil probabilia redduntur, Imò ex dictis patet in primis, Sal. vol. urinoſorum, ex animali & vegetabili regno parandorum, & vel ſolius ſpiritus Sal. Ammoniac. uſus planè polychreſtus, quæ utut minus inter præcipitantia numerata alias fuerint, potentiora tamen ſere inter illa ipſa exiſtunt, dum altius omnino penetrando, & ipſarum partium tam fluidarum quam ſolidarum texturem ſubintrando, multis in caſibus ſumme activa exiſtunt, ubi fixorum effectus ſere hebeſcere obſervatur. Amica in primis ſunt nobis Salia illa volatilia, cum tota noſtri corporis machina, omneſque ejus partes, ſimilibus reſerta ſint, unde vix præ iſtis nobis magis convenientia obtineri poſſunt medicamina, præſertim ſi temperata non nihil, & oleoſa reddita fuerint, adeoque nobis promptius aſſimilabilia.

Latè diſſuſus horum remediorum uſus.

Fixa inſiſtenda ultra primas non pergunt.

Spiritus

Spiritu Sal. vitrioli Mart. in primis viis, scrubulus facile suboriri possit, an non soluta licet ista in ventriculo, in intestinis tamen, ante sui in lactea propulsione, pariter si non ex toto, saltem ex maxima parte præcipitentur quocumque fiat medio, & ita foras amandentur. Similiter enim & ossa à canibus soluta, aut teneriores lapilli à gallinis quasi liquefacti, excrementa eorum copiose imprægnant, etiam si à sanis, & quorum vis digestiva ac si ita loqui licet, solutiva, potens admodum existit, devorata aut deglutita fuerint.

Duobus tamen modis etiam remotiores partes male habentes curant.

§ 25. Quod tamen non obstat, laudabili effectui eorum medicamento, qui etiam ad longè distitas partes subinde extendere se observatur. Id quod duplici ferè modo accidere solet (I.) *Quatenus vitiosum acidum fermentativum in ventriculo & primis viis corrigunt, absorbent, invertunt, & inde penetrantem undique odorem seu auram peregrinam figunt, & cohibent, ac natus inde defectus morbosus ita sistunt.* Si enim cancerorum lapis in ventriculo absorbendo acidum saporem, vulneris etiam in pede ardorem, ruborem, ac inflammationem sistit, quæ pathemata Vini tantillum mox sensibilibiter exasperat. Osteocolla fixissimus Lapis, calli generationem in ossium fracturis mirè promovet. Lac. Lunæ, ut & Crystalli preparata, Lac nutriscum uberius scaturire faciunt, absorbendo acorem vitiosum primarum viarum, chylumque à p. n. crasi & textura liberando, ut aptior sic fiat, qui & facilius & copiosius ad glandulas mammarias penetrare queat. Hematites Lapis, hæmorrhagias narium scorbuticorum habituales, non secus ac unum idemque Martiale, tam excessivas, quam defectivas menstruationes corrigit, neutro horum ad partem affectam proximè penetrante, quin acie istud specifiçi saporis acidum, cujus occasione tam immediatè ex sanguinis acrimonia, quam mediatè, ex motus illius localis per fibrarum irritatarum stricturam modificatione varia, hæmorrhagiæ vel intenduntur vel supprimuntur, in primo fonte alterando, & plus minus enervando. Pari modo, ac *Poterius*, Auro suo diaphoretico fixo, ischiadem, ac contumacissimas paralytes optato eradicat. Sanè si ventriculus sanitatis & morborum limes est, & ex ejus errato indeque nato peregrino sapore etiam largius distitæ partes plectuntur, pariter ex eodem sapore fermentativo aut odore primarum viarum correcto, evulsa quasi radice fructus morbosus sponte emarcescent, conf. *Becherus Phys. sulterr. l. 1. s. c. 2. §. 98. 99.* ubi de modo quo Antimon, diaph. corallia, testacea, C. C. ust. in febribus proficua & sudorifera existunt. Nec absorbendo saltem acida primarum solum viarum, remotas inde partes à morbo insulstibus liberant, quin si quid similis saporis vel in corpore oberravit, vel in sanguine aut lymphæ fluctuarit, vel quadam in parte solida certo subiecto humoroso mediantè resederit, hoc ipsum per continuum humorum circulum, ad primas vias pariter delarum, promptè medicamento ibidem locorum, ceu appropriato magis subiecto se insinuabit, & ita successivè concentratum ac fixatum à remedio, cæteris partibus minus hostile existet. Vigere talem mutnam conspirationem partium internarum & externarum, contentorumque earundem, mediantibus humorum circuitibus, confirmat alvi per chyliferam aut tantillum laxans in variolis vel purpura vel petechiis malignioribus proritatio, cujus occasione illius perniciosus fluxus, harum vero recessus & cum sanguine ac lymphæ renovata permittit; hinc purgantia temere præscripta, criticum & salutarem sudorem sæpè inhibent, observante *Ballonio* & ex eo *Bonetto Pharus Medic. l. 3. num. 21. p. 73.* Sicut qui credens sudant, alvi ferè siccoris evadunt. Sador verdè ab aère frigido cohibitus in morbis, nauseam movet: vid. *Francisc. Boyle problemat. Medic. Bibli. 9. pag. 122.* Hypochondriaci pariter, quo largiori fruuntur perspiratione, eò cæteris partibus melius ha-

bent, quò minus, eò circa hypochondria sensillota patiuntur pathemata. Adeo *Hippocrate* asserente, perspirabile & conspirabile totum corpus existit.

§. 26. Secundo modo quoque fixa, & his cognata medicamenta, quæ materialiter ultra primas vias non penetrant, etiam remotis in locis effectus salubres exerunt, quatenus in structura machinæ corporeæ, ratione admirandæ nervosi systematis fabrica, & inde dependentis multiplicis partium solidarum consensus, ventriculi affecto sedato, etiam aliarum partium pathemata hinc sopiuntur. Hypochondriaci jejunis, nunc caput dolet, nunc perturbatur, simplici cum Ventriculo, nervorum insignium ratione, consensu, quibus vel panis bucella citò & jucundè medetur. Parili modo senum jejunorum caput frequenter vertigine rotatur, quin & scotomiam patitur, quæ in Zingiberis in India conditi frustulum assumptum, vel ex ficibus, sinapi & cardamomo parati electuarii usus brevi cohibet. Qui universum corpus in febribus intermittentibus quatunt rigores, ex præcordiis, speciatim ventriculo excitati, litus ejus cum ol. aromaticis penetrantibus, ceu optimam auxilium confirmant, unde & Calcinata animalium eisdem interno usu, multum immittunt. Bezoardica mineralia, & animalium partes duræ, ex parte earens existunt sudorifera, quatenus in continuis, præsertim malignis, acidum istud acerrimum volatile, cujus in primis viis irritatione, ut præcordiorum anxietates, irritationes, tensiones, festigationes, agrypnis, ita & per consensum universæ cutis pororum strictura, absorbent & figunt, unde relaxatis hinc fibris, sub corporis quiete facilis sudoris profusio.

CAPUT III. PRACTICUM.

Præcipitantium Legitimam administrandi methodum exponit.

§. 1. Operandi modum & usum præcipitantium distorum prolixius, quam institui ratio exigere videbatur, prosecuti sumus hætenus, restat, ut debitum eorum regimen, seu legitimam administrandi pro salute agrorum methodum, etiam subjungamus. Multum sanè hic interest, cum vel ex hac ratione, diversos non raro fortiantur effectus auxilia medica, ut quæ uni proficua, alteri nociua, tertio neutra existant, saltem ex variata applicandi methodo. Cujus respectu, & trivialia subinde saluberrima deprehenduntur medicamina, & sublimia è contra auxilia, nil quod spei ab iis conceptæ satisfaciatur, præstant. Rectè ob id olim *Capivaccius*, arcana ejus practica scienciantanti respondisse fertur, *disce meam methodum & habebis mea arcana.* Sanè unum idemque remedium, quod rite administratum, manum Dei auxiliatricem repræsentat, perversè usurpatum, gladius est in manu furentis. De Præcipitantibus idem omnino asserendum. Quorum tamen administrandi methodum rationalem in genere difficile est determinare, cum non tantummodò tam latè pateat eorum usus, sed etiam in unoquoque eorum, præter generalem absorbendi & acidum corrigendi vim, vel specifiça ejusdem potentia medicamentosa attendenda veniat, prætereaque pro individuorum ægrotantium diversitate, diversimode eorum applicatio determinanda sit: pro morborum quoque plus minus complicatorum ratione, & distinctis subinde modis dirigenda eadem, & nunc solitaria, nunc aliis sociata, nunc primo, nunc ultimo loco administranda sint, nihilominus generalibus sub axiomatis & specialium, quantum institui fert ratio, mentionem subinde injiciamus.

§. 2. Quod itaque attinet adhibendi modum, usur-

Aborbentia legitimam methodo usurpanda.

Idque in pari

pari possunt Remedia ista absorbentia internè pariter & externè. Fundamentum scil. curæ externæ, vulnèrum, ulcerum, & quamplurimum tumorum, finaliumque pathematum, v. g. erysipelatum, herpetum, pustularum, serophularum, est fermentum acidum, nutrimenti partis proximi alterativum, & plus minus in pus, saniem, ichores, simileque sordes corruptivum, in cujus correctione & extinctione, balsamique partis naturalis, hoc est spiritus insiti conservatione, totum chirurgorum versatur negotium: hinc pro priori isto scopo, Saturnina, Martialia, Venerea, vitriolacea, terr. mineralia, ut bolus, creta, lap. calamin &c. Utamque faciunt paginam, absorbendo vitiosa ista acida, unà cum vulnerariis quibusdam vegetabilibus, alcali occulto, sive acidi blandè saturativo imprægnatis. Adhibentur tripliciter sub forma: I. (liquida, epithematis, in Vino præsertim cocta, quale est epithema ad Erysipelata & inflammat polychrestum *Zwelferi* in pharm. Reg. p. 91. II.) *seca*: sub subtili pulv. forma: qualis est pulv. Erysipelat. aut ad consolidandas variol. Mynsichth. p. 136. & 134. III.) Media unguentor. & emplastrorum: quale est emplastrum Miraculor. in *Miscell. Acad. Nat. Cur. anni 8. obs. 16. p. 23.* vel decantatum istud Noribergense, à *Zwelfer. Pharmac. Reg. p. 301. aut Hoffmann. Thesaur. Pharmac. p. 69. descriptum*, aliaque plura, hinc inde obvia. De cætero quo ad hos externe applicandi ista medicamina modos, *obs. 1.* Epithemata, non æquè semper convenire, cum facillè refrigerentur, unde ex humidi & frigidi contactu, ob cutis molestiam pori stringuntur & ardentur, transpiratio insensibilis sistitur, & non raro prava symptomata excitantur. Chirurghi vocare solent, *Es wird der Schaden ersticht*: ob id semper & sæpius calide renovanda veniunt. *obs. 2.* Quo ad Emplastra, quomodo composita, eò meliora, ne plurimum saragine unctuosorum, mucilaginosorum, viscidorum, obruantur & ita incarcerentur remedia ista, quo minus odor acidus morbosus ea attingere, & penetrare queat. Interim non rejicienda eorundem vel crudorum, vel Acet. prius imprægnatorum, præsertim Saturninum, cum ol. comm. decoctio sufficiens, quò ab acido olei arrosa, eò arctius cum ol. in æquabilem mixturam coeant, dum sub præparatione tali, ol. acido suo spoliatum, & magis alcalinum sic factum, sub textura hinc minus viscosa minusque unctuosa casibus præfatis melius inserviat, metallica v. ingredientia hoc ipso texturam & dulcedinem nonnihil Aluminosam acquirant, facilius & ulterius ab acido istorum pathematum saturandam. Sed cum non rarum sit, in erosionibus præsertim, vel doloris ratione, vel idiosyncrasia cutis quorundam agrorum respectu, eorum scil. quorum corporis fluida sapore acriori & saliori sunt imprægnata ut in specie sunt scorbutici, & isti, qui teneriori simul cuti investiti sunt, quibus retentum ex admotis unctuosum aut plasticum quibusvis transpirabile effluviis, acris, pruritum, excoarationem, inflammationem inferit) ut quædam subiecta, non æque ferre possint emplastra, optimum est, quod *obs. 3.* sicca pulverum forma, excoarationibus, ulceribus dolentibus, præsertim inveteratis manantibus, talia saltem inspergere. Eminent hæc inter Terra ista vitrioli dulcis, quæ sub præparatione tart. vitriolati ad imitationem *Tachenii* in *Clav. c. 6. p. 101.* sponte cadit, & quæ internis usibus, æque ac Terra vitrioli dulcis alia, aut crocus quilibet Mart. adstrictivus inservit, quin & Tinct. ista Mart. adstringens, quæ aliàs falso Tinct. sulph. vitriol. titulo superbit, commode ex eadem parari potest. Hæc ipsa rita edulcorata, & subtilissimè pulverisata, elegans est absorbens, & hinc exsiccans externum, plurimis usibus inserviens. Hinc pro re nata & alia varia addi possunt, in specie laudabilis emergit pulvis compositus, si Rec. Terræ hujus vitrioli dulc. ʒj. Ceruss. ritè parata. ʒʒ. C. C. ust. ʒij. myrrha: aloës macis an ʒj. camphor. ʒj. ad ʒʒ. misceantur & debitis

cautelis applicentur. His ipsis pro circumstantiarum ratione, usus tempore & alia addi possunt, nunc Sal. tart. q. s. aut fl. sulph. a. malignioris notæ si fuerit malum, Mercurius dulcis, aut ubi fortius agendum, nonnihil Mercurii Præcipitati communis.

§ 3. Sed misso externo usu, interna eorundem administratio eò exactius consideranda venit, quo & crebrius ac simul salubrius legitimo usu in praxi medica adhiberi solent, & quo gravius perverso abusu nocere possunt. Unde non nisi quibusvis observatis artis legibus, ac debito cum regimine in usum vocanda. Tria autem primaria sunt capita, ex quibus, quicquid nocuamenti sub perversa illorum exhibitione metuendum est, ferè exurgit. I. *Omnia gravant Ventriculum, idque plus minus, prout magis vel minus fixa, facilius vel difficilius resolubilia, &c. Exiterunt, & laborem ferè tediousum eidem faciunt, dum assumptorum instar, more naturali conficere eadem aut alterare gestit, quæ ventriculi offensio eo sensibilibior erit, quo debiliior vis digestiva morborum sub conflictu existere solet. Quin & irritando subinde eundem, ex fibrarum ejus pertinaciori strictura, præsertim in tenerioribus ac sensibilibioribus, manifestus, gravativus ac compressivus sensus ab usu eorum percipitur: Imò vel crustæ mucosæ ventriculi, vel hujus plicis pertinacius inhaerendo, diversimodè tam particularem ejus Oeconomiam, quam functionem publicam turbare valent. Vomitorio sanè propinato, interdum copiosa talia rejecta fuerunt, diutius in Ventriculo quæ substiterant. II. *Digestionis prima arduum negotium, in quo vite sana & ægra, longa & brevis cardo vertitur, subinde, præsertim sub immoderatiore usu impediunt, sui que permissione chylo consentiant & proprietates plus minus vitiosas conciliant, unde & impedita ejusdem distributio & p. naturalis fecum ex eodem separatio subinde contingit. Scil. ex quamplurimis (qualia sunt calcinata animalium, terræ mineralia, Martialia, &c.) dum acido saturantur, concretum novum, quasi Aluminosum, adstrictivæ & increfativæ facultatis exurgit, quod sui cum chylo miscela, aut hujus aut fecum consentiantiam spissiore, simulque alvum contumacioram reddit. Sin ex quibusdam eorum (ut urinosus, ir. marinis, testis, &c.) cum acido concretum Salsum emergat, absterisvum ac diureticum, citata nimis chyli & fecum hinc distributio, ac per alvum exclusio, vitiosa pariter harum ex illo præcipitatio supervenit. Quoties observare contigit, ex Chinæ Chinæ abusu febrifugo, vel intemptivo, vel in subiecto teneriori, pertinacissimam alvi indurctam adstrictionem, cum abdominis tumore ac tensione molestissima. Reperitis quoque vicibus observasse me recordor, ex intermitteute tertiana, inordinato usu specifiçi Strobelberg. vel solius vel cum Lap. Cancror. tandem oppressa, febrim continuam lentam, cum virium prostratione, præcordiorum gravativa anxietate, mucii copiosi glutinosi in os scaturigine, & subinde crebriori excretionem supervenisse, ex chyli impedita fermentatione & volatilisatione oriundam, præmissio vomitui materiæ viscidæ, per incidentia & attenuantia præsertim tartar. & Sal Ammoniacum hinc & aromatica curandam. Idem in continuatum cura observare licuit, quæ copiosioribus hujusmodi absorbentibus & figentibus, speciatim ex animalium partibus duris & Antimonialibus fixatis, tandem curatæ, diuturnam languorem, ex spirituum inopia, ob digestionis primæ impedimenta, comitem post se traxerunt. III. *Acidum morbosum concentrant, ac nimis figunt, indeque motum ejus, licet corporis partibus p. naturalem, ac dependentes ab hoc fluidarum alterationes, vel in solidas impressiones, præmaturè sistendo, si simul Naturæ medicatricis conatum, illius occasione suscitatum, sub morbo statum (qui nihil aliud est, quam Naturæ conamen, materia morbifica exterminationem in agris salutem, omni ope molientis, ut***

Perverso nim abusu multum nocent.

rectè

170 Præcipitantium verus V. us ferusque Abusus.

rectè hoc asserere videtur Sydenham in *Observat. circa morb. acut. Sect. 1. c. 1. p. 1.* hoc ipso cessare intempestivè faciunt. Concentrant & figunt plus minus acidum morbosum absorbentia & invertentia illa, vel immediatè, vel mediatè. Immediatè cocundo materialiter cum illo, unde novum concretum, utriusque ex coalitu emergit, cui ubi subiectum humorosum accesserit, hoc una in coaguli consortium assumptum, aliquid tertium, texturæ & proprietatum peregrinarum, consistentiæ plus minus (pro elementorum sive ingredientium diversitate) viscidæ ac glutinosæ inde producitur. Simili modo, ac acidum podagricum ab alcali synoviae articulorum saturatum, in hac ipsa in calce vel cretæ simile corpus figitur, autuoque omnia coagulantur: vel sicut acidum in calce viva, cum terræ substantia Aqu. mediante, sub illius per hanc saturationem in Lapideum ferè concretum coagulatur, quod longè firmitus fuerit, albiem ovi si accesserit. Mediatè verò figitur & concentratur acidum morbosum, si hoc in parte quadam solida, ceti minera delitescens, partibus suis subtilioribus promptè remedio se insinuet, vel modo supra §. 23. insinuat, vel illo, à Tachenio curioso cyptographiæ exemplo in *Clav. cap. 9. pag. 137.* illustrato, & ab hoc absorbeatur, dum cæteræ in subiecto materiali (sive materia occasionalis antecedens, sive productum morbosum consequens fuerit) magis irretitæ, cum eodem firmius coagulantur, & intimius eidem uniantur. Qua ratione Martiaba, lienosis aut hepaticis, ad scirrhosam constitutionem vergentibus, subtilis quod fuerit acidum absorbendo, residuum ad majorem indurationem ac coagulationem disponunt, ut rectè annotat Tachenius, *Clav. c. 8. p. 181. 192.* de quo plura infra. Est enim Volatilitas & fixitas modus quoque rerum saltem respectivus, qui uti texturam earum mechanicam insequitur, & vel Ignis vel Aëris vel utriusque respectu ita dicitur, ita mutata quoque undecumque textura, cum & sine additis, & variatè particularum vel mole vel pondere vel implicatione mutua, etiam proprietatum harum mutatio: Mercurius ita in Igne est volatilis, tamen mutata simpliciter sub hujus artificio texture, multum volatilitate perdit, & ad notabilem fixitatis gradum perducitur, ut in Mercurio per se præcipitato patet, qua ratione & Sulphur comm. in Igne aliàs Volatile, fixum tamen reddere nititur Poleman, de *Sulphure Philos. pag. 201.*

§ 4. Ex quibus ulterius patescit, quare sub illegitimo usu, hujusmodi absorbentia (nisi specifica fuerint) sapius saltem morbum pallient, non eradicent, quin vel crudelior ejusdem recidiva superveniat denuò, vel prioris in alium, subinde aut deteriorem, aut magis chronicam mutatio accidat. Prius illud quidem, acido utcumque oppresso & fixato, successivè, idque ferè rerum non naturalium occasione, denuò resolutum & in motum pristinum concitato: posterius hoc verò, eodem partis cuiusdam vel per essentiam, (materiali sui præsentia,) vel per consensum functionem impediende, aut vitiantè, indeque novas p. n. læsiones inducente. Idem ferè accidere hinc mihi videtur, (simili quodam rem illustrare liceat) atque in automaton aliarumve machinarum elateribus in motu suo elastico oppressis aut impeditis qui, ubi qualicumque occasione motionis restituendæ datur libertas, aut celerissima agitatione, ac geminato vel triplicato impetu pristinos motus quasi compensant, aut saltem vitiant motibus, machinæ ordinarios motus ac usus turbant & lædunt. Concentratum sanè acidum morbosum, dum motionis reiterandæ datur occasio, multiplicata quasi vi elastica, ex concentrata sui & mole, & nixa motivo, &c. Ferocius resurgit, unde & irritata Natura intensiori conatu ipsi relucta-

tur, adeoque atrociores recidivæ exsurgunt. Aut si utcumque alteratum, pristinos motus ac actus repetere nequeat, nunc alienis saltem motuum rationibus incitis, nunc naturalibus partium corporis motibus & functionibus plus minus læsis & hinc vitiantis, novorum p. n. motuum morbosorum, in machina corporea, occasionem subministrat. Sæpissime ex China China aut spec. Strob. & Croll. similibusve abusu palliatæ, duplicatæ aut triplicatæ resurgunt febres intermittentes simplices: aut isdem fixioribus copiosius tractatæ, præter languorem totius, dispositionem ad Ictericum relinquunt; quin etiam fermento, in fomite materiali concentrato & fixato, utcumque denuò resolutum, aut in motum aliqualem concitato colicæ convulsivæ atrocissimæ excitantur. Qualem gravissimam cum ordinariis stipitato contumacibus symptomatis, ex Oleo destillato juniperi, pro tertiana chronica curanda, continuato aliquando usit ante paroxysmum pro hac quidem intentione felici, bis observasse me memini; idque ut suspicor, quatenus Oleum destill. cum acido febrili, in chronica febrili quavis ex causa paulò fixiori, in concretum quasi resinosum, sed acre admodum coaluit, simili ferè modo, ac spiritus Vitrioli rectificatus cum Oleis plurius destillatis in resinam coire solet, quod pertinacius vel intestinis agglutinatum, vel glandulis mesenterii irritatione continua, occasionalis causa torminum dictorum extitit. Simile dolorosum infortunium ex sacch. Saturni cum Lap. Cancror. crebriori usu & copiosiori, ante quartanæ chronicæ accessiones usurpatæ, ægrum quendam nobilemprehendit, quod licet denuò sedato, nihilominus tamen statu sub paroxysmorum periodo, aliquandiu vestigia torminosa adhuc persentit, quibus post aliquot periodorum intervallum, nihilominus ejusdem febris Recidiva supervenit. Rectè Schenckius *Diff. Supr. alleg. §. 13. Præter materiam, termini motus hujus, (præcipitationis, ut cum vulgo appellat) sunt spectandi, ne plus obsemus, quam profimus, materiam morbosam præter necessitatem figendo, veluti per sepe accidit, ut à datis hujusmodi præcipitantibus & propinatibus, epileptici quidem motus sistantur, mitescantque paroxysmi febriles, verum postea quod præcipitatum fuit, circa nobiliores partes sedem figent, circulationem sanguinis sistat, & mortem inopinatam inferat, & §. 15. Sic vidimus à præcipitantibus uterinis ortam fuisse dyspnoeam; à tertiana intermittente cohibita per specificum febrile quotidianam & quartanam. Motum Epilepticorum præcipitantibus sive figentibus talibus inhibitorum mentio à Schenckio facta, in memoriam revocat puerum ingenuum X. annorum, epilepsia habituali particulari, diaphragma saltem primariò, hinc & secundariò partes vicinas quatiente, correptum: qui præmissis præmittendis alterantibus & evacuantibus, usu pulveris ex Visc. corylin. ʒij. Corall. rubr. præp. ʒj. Oleo destill. succin. gutt. xvij. M. aliquandiu omni mane continuato à malo penitus liberatus videbatur. Sed corripiebatur post aliquot septimanarum intervallum febrili continua acuta gravi, cum exquisitis abdominis convulsivis circa umbilicem doloribus. Suspiciabar, fermenti morbosum spiram (secundum simile supra insinuatam) concentrantibus istis & figentibus nimis quasi intortam, & in motu ordinario impeditam, data occasione ed concitatiore impetu, motus, si non eosdem, saltem novos insituisse, sicque vehementius Naturam ad extraordinarios morbosos motus stimulasse, idque partem, solidas quibus pertinacius affixum erat partes, sensibilibus irritando (idque prout adhuc fixatum) partem Mass. Sang. texturam & Crasin vitiantio (prout*

ex

Præcipitantium verus V. us ferusque Abusus. 171

ex parte resolutum, donec extraordinariis his motibus remittentibus, adeoque præfatis malis curatis, ordinarios in motus rediret & pristinum Epilepticum malum, eodem tenore denuò affligeret. Curabatur hoc ipsum insequente demum anno perfectè, idque usu acidularum egranarum, Marte fermentum acidum absorbente & enervante, spiritu acido minerali undique penetrante, & fomitem morbosum sive materiam occasionalem potenter resolvende & abstergente.

§. 5. Juvat hæc ipsa, ceti magni in praxi ponderis, paulò specialius per 3. materiæ medicæ regnâ considerare, idque præsertim, quoad intermittentiū febrifuga, quibus præcipitationis effectus primariò ferè adsignatus fuerit, ac quorum nocentia ex illegitimo usu, manifestius patere solent. Superius dixi, corticem peruvianum, seu Hispanorum Palo de Calenturas, h. e. lignum febrim, fugare suo usu qualvis intermittentes, id quod verissimum arbitror: nec has solum, quin à modernis is ipse ad continuas quoque, tam benignas quam malignas, quin etiam plures symptomaticas lentas sive accidentales, item, quæ ex decubitu materiæ peccantis in quandam partem oriuntur, successu ab illis laudato adhiberi soleat. Sed hoc simul observari solet, quod ordinariò ferè alvi occlusio pertinax, tumor abdominis, ejusque durities ac dolores tensivi insequi soleant, quibus vel successivè remittentibus vel per purgantia propinata, aut spiritum Salis Ammoniac. exhibitum, nonnihil irritatis, eadem febris, simili, interdum intensiori furore recurrit. Sane aliquoties cum tadio contigisse memini, profligatas, ut videbantur illo remedio febres ex spiritus Sal. Ammoniac. usu promptè recidivasse: aded ut casu hoc in consilium mutato, quibus ex cortice illius usu, vel proprio ausu, vel Medici præcoci consilio, febris ita palliata esset, ut evanescentibus licet insul-tibus, vel supra dicta abdominis pathemata, vel artium ostocopos quasi lassitudo, vel virium deficientia, cum nocturnis sudoribus, pertinaciter supersessent, adeoque quibus pro tuta, simulque cita cura, febriles Naturæ motus revocandi essent, iis per spiritus Sal. Ammoniac. propinationem, mox eadem febris resuscitata fuerit. Aded insidum sapius est, decantatissimum aliàs China China contra febres auxilium, etiam si præmissis sedulò præmittendis, & accuratè methodo eadem adhibeatur, ut frequentissimè recidivam comitem post se trahat, ut Voilissius de febr. c. 4. p. 153. Chiffetius de pulv. peruvian. c. 4. Bartholinus cent. 5. hist. 50. Sydenham. Meth. curand. febr. p. 82. & observ. circa morb. acut. p. 96. quoque notarant, quin interdum frustra, & absque paroxysmi levamine adhibeatur, conf. Piens de febr. p. 2. cap. 12. p. 275. ut taceam singulare istud, quod refert Sydenham. Meth. cur. febr. pag. 82. quosdam pulverem illum, immediatè ante paroxysmum exhibitum, è vitâ sustulisse. Vix adeoque tutius exhibetur, nisi vel declinante jam febre, quod revera tardius fit in quartanis, vel robustioribus subjectis & laudabili viscere antonia præditis, in specie mechanicis, & laboriosam vitam agentibus, & qui post ejus usum motu corporis vehementiori exercentur, propinatum fuerit, instituendo simul, aliquot abhinc diebus summè necessariam purgationem. Obtinet hoc de cortice dicto, ante paroxysmum, more hætenus recepto exhibitio, quacumque etiam subministretur forma vel pulveris ad ʒj. vel insusi in Vino generoso à ʒj. ad ʒij. vel decocti cum Acet. Vini, cum & sine substantia, vel essentia, cujus præter Rolsnacium de Chym. p. 207. & Zverkerum Pharm. Reg. p. 76. optimam præparandi rationem docet Blegny in Zodiac. Gallic. anno 1. obs. 1. p. 2. cujus præscripta ratione diligenter præparata & ad ʒss. ante paroxysmum exhibita, quin & intermittenti-

Part I I.

bus diebus continuatè usu, nihilominus tertianas recidivasse haud absque tædio expertus fui. Concinnior adeoque ferè, ac tutior ista videtur exhibendi methodus, qua post paroxysmum, & intermissionis tempore, idque præsertim in insulo cum Vino, repetitis tamen crebrius vicibus exhibetur. Videtur enim sic minus turbari Naturæ motus, minusque intempestivè concentrari, saltem non uno impetu quasi incarcerari & figi fermentum febrile, quin successiva hujus correctione, & blanda sanguinis aliorumque humorum alteratione, cita, tuta & jucunda magis videatur cura. Docet hanc methodum prolixius Autor Anonymus, in *Trait. de la guerison des Fieures, par le Quinquina*, nuperimè Parisiis edito, de qua ulterior tamen consulenda venit experientia. Saltem recordor, in quartana contumaci, Electuarium ad imitat. Sydenham. obs. de morb. acut. c. 5. p. 99. diebus intermittenti-bus propinatum, spem meam feculisse; sicuti in alio, similiter quartana diuturna conflata, post repetitum crebrius cum Antimon. diaphor. permistæ China pulveris usum, idque diebus intermittenti-bus quotidie bis vel ter, ut & ante paroxysmum, profligatam apparenter febrim aliquandiu situasse, donec data levi occasione post aliquot septimanas, pristina ferocia resurgeret.

§. 6. Modus curandi, & supprimendi febres in hoc Cortice, est pomum Eridos. Præcipitationem fermenti febrilis, multi afferunt. Non ineptè dicitur in cent. 2. Epist. 42. Bartholin. p. 330. *Fermentum istud quartana hoc medicamento quasi vinetum, & in unum compactum, nisi apud cujusdam & appropriati purgantis beneficio è corpore educatur, vim suam fermentativam tandem exseratur, unde perpetuum quartana fomitem derivare possimus. Si liberius paulò, in re aliàs intricata, philosophari licet, duplex substantiæ materialis differentia in cortice hoc observanda venit, prima particularium acrium insigniter amararum, & aromaticarum: altera particularum ferè insipidarum, (aut saltem subausterarum) stypticarum, adstrictivarum, quasi magis terrearum, & ex hypothesi Tachenii H. C. c. 17. & 19. ad similitudinem gallarum & malicoriorum (quorum effectus colcotharis ex Vitriolo præcipitatoris pariter in aliis adstringentibus radicibus & corticibus, v. g. cort. tamaric. fraxin. guajac. rad. tormentill. fl. rosar. rubr. &c. observatur,) alcali occulto, quod vicinios est fixo, imprægnatarum. De Sale enim essentiali, quasi Vitriolato, ut vocant ex subjectis talibus elicendo, it. de vi vegetabilium adstrictoria, in sapore antiferusculo, & textura quasi Aluminosa fundata, vitandæ prolixitatis ergò, nil attinet dicere. Uti itaque hæc posteriores, fermentum febrile acidum absorbendo, illud figunt, & concentrant, & ita quasi in unum compactum reddunt, (unde pathemata ista abdominis, ex fibrarum & membranarum spasmo scilicet, oriri videntur) ita illæ priores attenuant fomitem materialem plus minus viscidum, resolvuntque eundem, detergent simul nonnihil primas vias, & hac ratione, præter insignem, quem provocant appetitum, Mass. Sangu. & specificum genitæ inde bilis acrimoniam volatilem apprimè acunt, eorundem dyscrasiam sub febrilibus paroxysmis contractam corrigunt, vique diaphoretica eosdem depurant. Uno nomine, *Dispositionem* istam in ægro, cujus occasione semper recurrit paroxysmi, conf. Senner-tus de febr. l. 2. c. 2. p. 66. & 69. 70. & in qua fundamentum quorumvis morborum chronicorum ponitur à Galenicis, vid. Ballonius in suis scriptis, in specie l. 1. conf. 106. & de Virg. & mulier. morb. c. 7. annot. 13. quam per specificum fermentum non inconcinnè explicat Tachenius *Clav. c. 9. p. 240.* id quod*

X ij

&c

Specialim
Recidivæ
prioris, aut
generatio-
nem novæ
morb. infe-
runt.

172 Præcipitantium verus Vfus ferusque Abusus.

& *Sennertus* jam subodoratus est, ut loc. cit. constat, tollere videntur. Uti ergo proficiunt pro februm fuga cortex iste utroque ex puncto existit, ita ratione prioris illius figendo nimis, & intempestivè concentrando plus minus febrile fermentum, febrim sistit, sed non semper extinguendo penitus, nec perfectè saturando acidum specificum febrile, recidivæ occasionem relinquit. *Posterioris* verò ratione evenire arbitror, quod mox melius multò, sibi habere videantur ægri, & famem tantum non caninam subinde contrahere, quin & recidivæ quæ superveniunt, ut plurimum, (nisi aliud quid obster) facilius curatu existere soleant, quam ipsa febris primaria, antea saltem suppressa. Dubitare itaque licet, utrum præter singularem acrimoniam amaricantem tam speciale quid in hoc cortice reconditum sit, quod per similes cortices ac radices, quin & per Viscæ non æque commodè suppleri queat. Si non ex toto, ob specificam cujusvis simplicis seminalem crasin, saltem maxima ex parte. Sanè uti saporis similitudine gentiana ipsi propius accedit, de quo paulò infra, ita suspicari licet, costum Arabicum seu Syriacum, cum & ipse de corticum sit familia, pro ut in officinis hodiè receptus est, illius vice fungi posse. Alios quod attinet cortices, sanè ex nuperima amici relatione habeo, se ob pretium Peruviani hujus corticis carius, corticem ligni quajaci in quartana, parili utendi modo, & æque felici successu substituisse. Id quod sanè hand improbabile videtur, præsertim si cortex ligni acrioris accipiatur. Deprehenditur scilicet interdum guajacum, cujus decoctum pipæris instar acerrimum est, quod etiam jam *Hoffmannus* observavit, de *Medicam. officin.* l. 2. c. 1. 8. p. 380. & in hoc ferè differentia guajaci & sancti lignorum consistere videtur. Cortices tamarisci & fraxini, ac gentianæ (credo quod hujus radix intelligenda sit) cum Salibus additis fixis, illius Peruviani, loco cum fructu usurparit *Pienf.* tr. 2. de febr. c. XI. p. 259. & c. 12. pag. 275. Non secus ac *Deckers*, *comment. super Barbette Prax.* l. 3. c. 3. pag. 112. illius loco pulverem compositum basi cortic. quajac. & fraxin. superstratum, substituit. De Viscis par ratio, quæ cum cortice hoc peruviano permutabilia quasi videntur; uti enim per viscum quercinum ʒj. dos. ante paroxysmum robustioribus propinatum, intermittentes aliquoties curatas novi, id quod pariter *Primirofius* ceu contra quartanam proficuum observavit, de febr. l. 3. c. X. p. 300. quæ aliàs, in specie corylinum, de quo supra, ad Epilepsiæ medelam specificam laude elucet, ita & hodiè peruvianum illum corticem in Anglia ad Epilepsiæ curam auspiciò adhiberi pro certo relatum fuit: non secus ac ad hypochondriacæ, ut & hysterica pathemata, it. pallidos colores & Mensium suppressiones, à quibusdam in Gallia, per experientiam confirmatis, commendatur. Gentianæ denique radix, debito usu, ad illius corticis (qui gentianæ Indicæ fruticis, respectu nostræ herbæ, esse videtur *D. Glanz*, apud *Hofersum* in *Herc. Medic.* p. 291.) vires propius accedit, sine eo, ut abdoninis illa, de quibus supra, pathemata ejus usum insequantur. Siquidem illa ipsa, saltem pulvere tenui assumpta, ad tormina abdominalis, it. ad passiones hystericas, egregii usus existat. Quantum v. febrifuga vi polleat, notharum præsertim ac chronicarum tertianarum, &c. Speciatim siccus ejus inspissatus, dos. ʒj. vid. in *Schrod. Pharmac.* ubi de gentiana: *Gesneri Epistol.* l. 2. p. 62. *Augenio.* l. 7. *Conf. & Epist.* 8. pag. 173. *Chiffatio de pulvere peruvian.* c. 4. p. 35. Certè ʒj. pulveris ejusdem, in Vino generoso aut Vino absinthite macerata, sicque totum infusum ante paroxysmum propinatum, quin & pro necessitatis ratione, reiteratum, eisdem ferè, cum illis corticibus Peruvianis, effectus febrifugos exserere, observare liquit.

Unde etiam radices hujus beneficio adulterari jam corticem peruvianum fraus insitorum didicit, surrogando ejusdem loco corticem quercinum, decocto radic. gentianæ, pro amaritie acquitenda ebrum & imprægnatum. Præfero tamen ipsi pulveri extractum ejus cum spiritu Vin. factum, à ʒʒ. ad ʒj. cum Salis ejusdem Urinosi, vel fixi, ut absinthii, ʒj. vel volat. ut spiritus Sal. Ammoniac. ʒʒ. sociatum, variatâ tamen dosi ingredientium, pro symptomatum in specie caloris ac frigiditatis ratione, in Aqua approp. ante paroxysmum propinatum, ceu non contemnendum, etiam in quartanis remedium. Equipollere cortici Chinæ, gentianam ejusque extractum asserit expertus *Ludovicus* in *pharmac.* p. 253. & 278. præfert v. eidem Salia alcalifata, pro februm cura *Barbette*: multi, usus practicus, in *Prax.* c. 1. p. 112. Utraque ergo hæc juncta, imprimis proficua erunt, contra violentam, ut sic dicam, fixationem, aut intempestivam concentrationem, attenuando fomitem materialem, saturando fermentum febrile, & per sudorem ac Urinam depurando massam sanguineam, unde eo ipso Recidivæ simul præcavebitur insulsum.

§. 7. Animale regnum primariò partes duras figit, easque nunc Igne calcinatas, seu ustas, nunc sine Igne præparatas. Omnia hæc acida fermenta, & inde producta morbosa similis saporis vitiosi, promptè absorbent, & ita concentrant ac figunt: idque omnium maxime calcinata marina, quæ inter famosiora sunt, specifica febrilia ista *Crollii*, ex testis longis *Cochlearum*, in *Basilic.* p. 297. & *Strabelberg.* ex matre perlarum calcinatis, *Introduc. Remed. pro febr.* p. 13. Sane hæc ipsa ad Calcis vivæ naturam propius accedunt, unde & recenter parata Aqua affusione effervescent & incallescunt, ac Sal. Ammoniaci commissa, hoc subitò Sal. vol. eructat, absorbent promptè acido Sal. Ammoniac. adeò siccitissima acidorum existunt, & ceu exhausta corpora, promptè cuivis acido accessum admittunt, illudque inimè imbibendo potenter figunt, ac ita paroxysmos febriles inhibent; Ac sanè legitimo usu, speciatim temporis & doleso ratione, firmioribus subiectis exhibita, ut rectè hoc notat *Hartmannus* super *Croll. Basil.* p. 300. quia infirmi talia non ferunt, sæpissime febrim feliciter profigant; Sed eo ipso, quo potenter adeò figendo, Naturæ motus suspendunt potius, quam quod fermentum febrile exsiccant, crebrius non absque nocumento propinantur. Nil familiarius, quam calcibus talibus recidivas supervenire, nunc simplices, nunc idque crebrius, multiplices, & hæc ipsæ prioribus febribus fere contumaciore, nisi bene tractentur, quarum rationes, ex supra dictis, facile erui possunt. Sin minus hoc contingat, sane abusu suo diuturnos languores, & interdum lentas febriculas, hæcicis quodammodo similes post se trahunt, ut supra insinuat. Aliquoties etiam contigisse recordeo, quod languores illi, haud prius cesserint, quam Icterus quidam supervenerit, isque cum ægrotum levamine, qui non tam ex hepatis bilisve vitio, saltem non primariò, quam ex læsa digestionem oriri videtur, qua chylus sanguificationi ineptus loco rubedinis, flavæque saltem vitiosa inquinatus, tandem spontanea per motum intestinum separatione & præcipitatione à reliqua massa secretus, Ictericam defecationem induxit, volatilibus cum junctis amaris, v. g. spiritu Sal. Ammoniac. cum Essent. cent. min. ac absinth. facile curabilem. Potius ergo, saltem tritus usurpantur non calcinata, sed saltem vel simpliciter triturata, vel prævia cum Acet. secundum *Myrsibet. armament.* p. 97. aut cum lixivio acri secundum *Rolsincum* in *Chym.* p. 379. extractio præparata. Aut si usis nihilominus, certas ob circumstantias, utendum, terrestria calcinata C. C. ust.

Præcipitantium verus Vfus ferusque Abusus. 173

ust. aut Ebor. ust. præferrem, insigniter quoque abforbentia & attemperantia, ast non adeò concentrationia, nec figentia, ac illa marina, quorum calces, ad mineralcm naturam ferè propius accedere videntur.

§. 8. Minerali in regno excellit, & frequentioris est usus Mart. ipsique affinia subjecta plurima, de quo cum sæpius in his thesibus detur agendi occasio, subjectum aliud, Vitriol. ejus cognatum, multi pariter usus, consideremus, & hoc sit Alumen. Simplex, ut inter febrifuga admodum decantatum, imò magis universale, utpote quod intermittentes præter, & continuas & hæcicis debita sub præparatione dicatum est, ita etiam quibusvis in morbis Laxis, à methodicis stricto oppositis, & huc pertinentibus imprimis fluxibus quibusvis, non contemnendi usus, qua ratione in diarrhæis, dysenteris, uteri quoque hæmorrhagiis revera utiliter adhiberi solet. Quoad vim præcipitatoriam in febribus, equidem ad intermittentes vel crudum adhiberi potest, conf. *Exeges. Chym. Tenacii in Salam.* p. 664. in specie in quartana laudare istud satis nequit *Hartmannus* in *Prax. Chym.* c. 238. §. 4. p. 3. 4. & novi hanc ipsam contumacem, à Medico pe. plures Menfes tractatam, tandem pulverè, ab empirico, ceu universale febrifugum decantato, ex Aluminis, Nitri puratur: & nuc. mosch. ad ʒj. cum pauco sanguinis draconis, pro furo tincto, pro tribus dosibus, mox prima ejus dosi, ante paroxysmum propinata, profigatam: quod idem videtur esse remedium, quod alia licet sub compositione, super basi tamen Aluminis, ad quasvis laudat intermittentes *Rhemelius* in *7atro Chym.* C. 13. p. 427. conf. portio febrifug. *Pienf. de febr.* l. 2. c. XI. p. 259. & c. XII. p. 276. ut ut crudo tali præferendum videatur, ob causas, quæ ex infra dicendis; sponte patebunt, magisterium illud *Schroderi Pharmacop.* p. 479. præterea ad scorbutum, quin & Epilepsiâ nonnullis laudatum. Continuas verò quod attinet tam acutas, in quibus etiam simile artificiale Aluminosum concretum, scil. sacch. Saturni, aut crystalli mineræ hujus cum spiritu Nitri parati, quibusdam multum extollitur, quam lentas hæcicis, in his præparatio, & digestio sive coctio artificialis, ut dulcedo Alumin. sive ejus saccharum, ut vocant, acquiratur, necessaria videtur, de qua consulendus *Poterius*, *Pharm.* l. 2. c. 9. & speciatim *Darivotti de præpar. Medic.* pag. 245. c. 24. ut & *Hoffmannus* in *Clav. Pharmaceut.* p. 349. cujus tamen processus descriptio, manca ex parte existit, ejus v. (ut obiter hoc interfere licet) Sal. crystallifatum abstersivum, p. anteced. 348. nil aliud est, quam coagulum liquoris, qui Alumin. in Aqu. solut. & cum Sal. Tartari præcipit, supernatans, & Sal. tertium, Tartaro Vitriolato æmulum constituit. Ac sanè in dictis malis, & præterea aliis plurimis, in quibus præcipitatione, ut vocant, opus est, lege artis præparatum & exhibitum Alumen, nobile est simplex, de quo mirari ferè liceat, quod rarius in usum hæcenus vocatum sit; cum debite, ut dixi, præparatum, sacch. Saturni præferendum ferè videatur.

§. 9. Est Alumen decompositum naturale, ex acido universali minerali, Sulphuris embryonati; rodente terr. petrosam s. calciformem, & ita cum hac ipsa, mechanica necessitate in crystallos octædricos coalescentem genitum. Sicut enim Vitriolum ex acido simili Sulphur. embryonati & vena metallica Mart. vel Vener. ita Alumen eodem ex acido & petroso corpore in pellucidam Salinam coarctat substantiam, pari modo, ac Vitriolum, gallarum decocto præcipitabilem, adeoque spiritus sive acidum Sulphur. Vitrioli, Aluminis essentialiter coincidunt, qui tamen intimius longe in Alumine quam in Vitriolo concentratus, adeoque magis fixatus existit, vel Igne magistro sub destillatione docente. Unde etiam multum Alumen ubi generatur, ibidem quoque vitriolum & Sul-

phur. plerumque reperitur: nec rarum est, ex una eademque vena vitriolum & Alumen excoqui, sicut quoque Aluminis sub præparatione Urin. humana multis in locis adjicitur, pro vitrioli separatione, & Alumin. concinniori crystallifatione, ex qua spiritus Urin. & Sal. vol. quod ex Aluminis cum alcalifato quodam destillatione prolicetur, natales suos derivat. Quæ omnia artificialis Alumin. productio excreta cum spiritu Sulphur. soluta & crystallifata confirmat, qui spiritus cum Mart. aliis & cum Venere in vitriolum artificiale coagulatur. Usum E. præcipitatorium & Orgasmi humorum, quibusvis ex causis concitati correctivum quod attinet, non præstat hunc Alumen sapore & textura sua adstrictoria; Adstringere enim partibus solidis saltem, ratione fibrarum plus minus laxarum, canalium ac pororum vitiose hiantium, competit, non fluidis concretis, qui coagulari aut saltem grumescere ejus usu solent, uti in Lactè, non secus ac albumine Ovorum conspicuum est; & qui effectus, ab acido ejus primariò dependent, sicut adstrictoria vis, à specifica ejusdem cum terreis particulis textura oritur. Interno ergo sub usu, utcumque præparatum, præcipitatur mox in primis viis, ab effluviis & contentis partium Salsis volatilibus, parili modo, atque extra corpus ab Urina Salsa ipsi accedere solet, & quale factum vitriol. Martialia assumpta pariter experimuntur, adeoque acidum ejus volatile, sub Salfo sic acquisito sapore, vi absterfiva, & incisiva, ac alterativa, quod suum est agit, dum acidus morbosus odor vel sapor, plus minus fermentativus corporis, Caput Mort. præcipitatum aggreditur, à quo absorptus & concentratus, sive ut vocant præcipitatus, potenter adeò figitur, ut ceu incarceratus ac vinctus, inermis penitus redatur. Vti itaque Alumen compositionis & texture ratione, cum vit. multum conspirat, ita etiam quoad mutationes, quas recipit in primis viis passivas, & inde resultantem in corpus alterationes, cum eodem coincidit, ipso Mart. ejusque Vitriolo, vi adstrictiva, it. febrifuga, præsertim intermittentium, haud multum Alumin. cedente. Dum verò nimis figendo acida, intimius fermenta morbosa in suis mineris concentrant, quin & adstrictoria vi, motum humorum plus minus remoratur, sanè illegitimo usu palliare saltem morbos videtur, & vel diuturnos magis eosdem, vel recidivantes, vel in alia pathemata degenerantes reddere, id quod de sacch. Saturni, concreto artificiali Alumin. simili, supra §. 4. relata observatio illustrat. Adeò legitima administratione saluberrimum quod existit, perverbo abusu, & insufficiente præparatione, nocivum esse solet. Legitimam administrandi methodum docebunt sequentia, quod verò præparationem attinet, hæc ed dirigenda venit, ut saturata nimis, adeoque fixior & austerior terra petrosa seu calciformis separetur, à subtiliori vel facilius solubili, quæ vel proprio acido minerali, vel ejus loco Acet. destillatum suavi solutione, concretum magis Salinum, minus stypticum, minusque adstringens & austerum, sed acidi quasi extraversi & potentioris ratione, magis resolutivum, terra subtilis verò respectu absorptivum blandius, & acidi morbos exactius saturativum evadat.

§. 10. Quoad legitimam ergo absorptivum horum adhibendi methodum pro usu interno, sequentes Cautelæ specialius observandæ veniunt. I. *Risè præparata, non verò saturata propinanda sunt.* Præparatio variat, parim pro ipsorum simplicium præparandorum textura varia, si enim alio modo partes animalium duræ, sive terrestrium sive marinarum, alio modo mineralia aut metallica præparanda veniunt, partim pro subjectorum, quibus exhibenda sunt, constitutione diversa; Sic enim Mars cædus simpliciter pulverifatus, ut in pulvere simplici *Cauchetico Hartm. Prax. Chym.* c. 171. §. 5. robustiori

Cautelæ pro legitimo usu. Risè sunt præparata.

174 Præcipitantium verus Vfus ferusque Abusus.

qui sunt ventriculo, aut in quibus potentius dominatur acidum, convenit, conf. *Hauptman. Tbefaur. Therman. calid. Vvolkenfteinch. pag. 221.* item *Glauber. p. 2. furnor. p. 57.* aliis delicatioribus infufionem ejus & folutionem mitiorem, cum fucco quodam vegetabili acidulo factam requirentibus. Non fecus ac Li- quor Mart. Jovialis, feu folutio ifta Vitrioli naturalis ritè parata, ac fanè multi ufus, quibusdam fenfiori Ventriculo præditis perquam molefta obfervatur, quibus Tinctura Vitrioli Mart. Zvvolfèri, minus Mart. faturata, fed Sale effentiali magis turgida, optime contulit. Scopus ergo præparationis omnis eò collimet, ut (1.) commodè, refpectu ipfius remedii, (2.) tutè ac jucundè, refpectu fubjecti ægri, (3.) efficaciter, refpectu ufus propinari poffint.

Non fatu-
ra ab acidis.

§. 11. Cum verò ufus eorum in enervando p. n. acido imprimis confiftat, manifefto fequitur, acidis fub præparatione fui non nimis tractanda effe, quia exuntur aliàs vi fua abforptiva & inverfiva, adeoque fruftra propinantur, quantum enim extra corpus faturantur magis acidis, eo minus intra corpus inferviunt, iifdem corrigendis. Quin imò, acidis extra corpus tractata diverfimode, fubinde ex mutata textura, novas facultates, priftinis plus minus immutatis, acquirunt, fæpius abfterfivas aut diureticas, adeoque alienæ indicationi infervientes. Rem exemplis quibusdam illustrabimus. Priori ex fundamento merito hodie rejiciuntur magifteria fic dicta, ex animalium partibus duris parata, tam præcipitata, quàm abtractiva. Præcipitata quidem, dum folutio per acidum facta, præcipitatur ab alcali vel fixo vel volatili, vel à fpiritu Vitrioli. Priora enim funt calces terreae, penitus infolubiles, occultè Salfæ, acido folverentis & alcali præcipitantis tam arcto connubio particulis terreis cohærentibus, ut nullo edulcorationis artificio penitus liberari poffint, exinde enim & ponderis augmentum. Dealbatur talibus affumentium Ventriculis, citra ufum alium. Coralia cum acidis, fpeciatim cum fpiritu Vitrioli blande effervescendo, hunc abforbent, qui tali eorum magifterio affufus, fine motu, fine alteratione ullâ obfervatur. Non fecus ac perlae cum quovis acido effervescunt, quorum magifterium fine motu illis additur. Posteriora verò ftyptici quid in concreto fuo poffident, & dum exactè Vitrioli acidum elui minimè potest, gultui licet minus pateat, utpote in fubjecto præcipitato, particulis alcalinis vol. plus minus imprægnato, intimius concentratum, tamen vi abforptiva, concretis iftis aliàs appofitè convenienti, ferè privata existunt. Nec effe, quod dicas, poffe ex his magifteriis denudè recuperari Sal. vol. fi fcil. addatur eidem alcalifatum quoddam feu Sal fixum, fic enim in examine Ign. fucceffivè afcendit Sal vol. Verum paucum est Sal vol. quod hac ratione acquiritur, cum maxima ejus pars, ab acidis aut folverentis aut præcipitantis enervata, ac deftructa fit: Requifita pariter hæc artis, alcalifatum & Ign. impetus, dum deficiunt in nobis, neque illorum refufcitatio in corpore nostro expectari poterit. Altera differentia comprehendit abtractiva, per fpiritum Nitr. item Vitrioli, a. Vir. ær. parata, quæ utut folubilia, quin & quædam eorum, utibus diaphoreticis aut diureticis convenientiora, quædam fcopo adftrictorio accommodatiora, attamen, cum fub folutione ifta ab acidis, crasis & textura concreti multum immutata fit, impoffibile quoque, acidum folverens penitus adedè feperare, quin ejus multum, infenfibiliter licet concreto cohæreat, quicquid etiam de fuo Vir. ær. fpiritu jactiter Zvvolfèrius: app. ad animadv. p. 66. hocque exinde novam plus minus, interdum folverentibus Vitriolatis non exactè rectificatis, ingrati, aut naufeofe Vitriolici ac Venerei faporis texturam acquirat, adeoque crudorum fuorum fimplicium abforbendi & invertendi vim, nullatenus exferere valeat, ob

id præparata talia, fimpliciter, eorum magifteriis longè præferenda erunt. Præparanda ergò veniunt potius vel fimplici pulverifatione & levigatione, qualis in Coralliis, perlis, aut Lap. Cancror. obtinet, vel Ign. aut Aqu. adjumento, ceu duorum magnorum folverentium, ut appofite audiunt Villifio, quibus & tertium illud, aër fcilicet, merito fociandum fuiffet. Ign. adjumento quæ fit præparatio, fuggert calcinata feu ultra, vi abforptiva & inverfiva, cum effectu adftrictorio efficaciffima: quibus tamen ob junctum ufum potentius & pofitivè magis diaphoreticum, præferenda philofophica magis, quibusdam in fecretis habita, calcinatio, dum v. g. rafur. C. C. aut ebor. aut unicornu: ꝯij. vafi circulatorio, cuivis formæ, aut cucubita duplici vel fimplici, fed alembico cæco munita, inclufa, digeftioni blandæ, ne ingratum, quod ex neglecto Ign. regimine facile fit, empyreuma contrahant, vel Aren. vel cinerum exponuntur: refolvitur enim fic phlegma fpirituofum, particulis Salinis Vrinofis non-nihil aculeatum, & proprium circulationis motu recludit corpus ac penetrat, ita ut post 8. vel 10. dierum moram, hoc promptè pulverifari ac in alcohol redigi poffit, eo quod nondum adeo refolutum est, vel folo, vel novo denuo addito, digeftioni iterum expofito, donec totum ita calcinatum fuerit. Quoad præparationem horum fubjectorum, quæ Aqu. fit beneficio, hæc vel Aqu. fimplicis vapore inftituitur, modo à *Rolfincio in Chym. f. 2. c. 22. p. 336.* defcripto, vel elegantius per lixivium perficitur, modo primitus in A. M. H. Vol. 3. p. 126. & 127. infinuato. Iifdem ex caufis fupra allegatis, merito etiam fufpectus videtur crocus Mart. quorundam aperitivus, ope lixivii nempe ex cineribus vegetabil. crebriori irratione paratus. Inest fc. Mart. proprium acidum, facile vel fimplici Aquâ, adjuvante tamen aère mobile, & quod in crocum fub vulgari rubiginis nomine, proprium corpus arrodit. Huic dum additur alcali fixum, acidum iftud rodendo Mart. corpus simul arripit alcali, & ita coagulantur in Mart. corpore, emergitque exinde corpus occultè Salfum, terreum, iners, vi abforptiva maximam partem deftitutum, nifi in quantum particula quædam Mart. crudi, aliquantulum adhuc ufibus his inferviunt. Nec immerito rejicere videtur *Glauberus furn. Philof. p. 2. p. 51.* crocum Mart. per calcinationem fuluriam, mediantibus magdaleonibus Sulphur. illius laminis vel bacillis fcintillantibus admotis paratum: rodit enim acidum Sulphur. liquefacti Mart. fed simul concentratur pingue Sulphureum, non deflagrans, adeoque pulvis ex Mart. & Sulphur. compositus, hujus ob accretionem penitus infolubilis obrinetur, nullisque adeo in corpore ufus, eo, quod acidi Sulphur purioris ratione, Vitrioli modo folubile & alterabile in nobis existit, in Aqu. fupposita foluta & abjecto.

§. 12. Vt itaque faturantur ab acidis, abforbentia plura remedia, adeoque primatio fcopo inepta redduntur, ita quædam eorum ab iifdem, mutua ex connexionione, novaque fub textura, novas vires medicamentofas acquirunt. Sal. Tartari fuggert nobis exemplum, quod vel in feca, vel per deliquium folutum, humida fub forma, nobile abforbens, & acidi vitiofi corrigens fubminiftrat, fpeciatim intermittentibus in febribus, five folitario five per infufionem fennæ fociatum, ad imitationem *Riverii, cent. 1. obf. 39. 40. cent. 2. obf. 66. cent. 3. obf. 32. cent. 4. obf. 84.* adminiftratur, fanè utroque modo, tum Olei per deliquium facie ad 30. vel 40. gutt. bis in die, quam cum fenna infufum, alternatim ufurpatum, ut in chronicis quibusvis febribus intermittentibus, ita fpeciatim quartana profucium admodum ejus ufum expertus fum, triplicem quartanam aliquando hyemali tempore hoc ipfo profigando. Sed fi fub artificiofa præparatione, acido, vel Acet. deftillati pro Tartari regenera-

Quædam enim fte ali-
nas vires ac-
quirunt.

Præcipitantium verus Vfus ferusque Abusus. 175

regeneratione, fub nomine terræ fol. Tartari, vel Vitrioli, in Tartaro Vitriolato, vel Nitri, pro Sal. febrili quorundam, revera Nitro regenerato, vel Sal. in fpiritu Sal. Ammoniac. deftillat: pro Sale hypochondriaco, faturatur, vi acidorum faturativa & fixativa penitus depofita, incidens, abftergens, diureticum evadit concretum, fordibus primarum viarum refolvendis, imprimis dicatum. Lapides Cancror. uti abforbentium, ufui & effectu non poftremi exiftunt, ita Acet. deftillat. foluta, fub acquifita hinc textura Salfæ, multum de facultate hac perdunt (utut à fortiori acido in corpore occurrentes, præcipitata ex debiliori, illud imbibant plus minus, adeoque quavis faturativa facultate hand penitus careant, Acet. deftillat. juncto, vifcidas fordes incidens & refolvens) & diuretica magis evadunt. Notabiliter quoque hoc patet, ex Ovorum, imprimis ftruthionis, testis, egregiè abforbentibus, fpiritu Sal. in tertium Salfum folutis, citra infignem vim faturativam, potenter incidentibus, & diureticis redditis. Terræ minerales fcillatæ, abforbendo & figendo excellunt, fed fpiritu Vitrioli vel Nitri folutæ & faturatæ, in liquoris ftyptici, feu ut *Baroleto, de refpirat. diffic. p. 386.* audit, Aurum potabile ex terræ fcillatæ præparatione, texturam Aluminofam acquirunt, & ftypticæ ac potenter adftrictoriæ exiftunt.

§. 13. His ipfis tamen, quamvis abforbentium præparacionem hand rejctam volumus, fed faltem illorum, perfectam plus minus ab his faturacionem. Tantum enim abest, ut iftam penitus excludamus, ut in quibusdam fubjectis omnino requiri videatur, præfertim mineralium, quæ funt ex familia, partim ut jucundius & tutius propinari; partim ut ufui deftinato melius fatisfacere, partim ut præter effectum abforbendi, aliis simul intentionibus medicis fatisfacere queant. Pro quibus fcopis allequendis, Benigna mater Natura hic ducem fe offert, quæ præter copiofa fubjecta Martialia, ne horum crudorum ufui, tenebrarum quorundam lædantur Illa, foluta eadem, & quali Vitriolifata acidularum fub forma nobis haurienda offert. Jucundius longe præ crudo Mart. hæ ipfæ affumuntur, minusque præ illo; præcordia gravant, quin & fpiritus acidus Sulphur. embryonati fociatus, incidendo attenuandoque vifcofores; aut hinc inde coagulatas fordes, qualvis obftructiones, revera tales; interiorum corporis vifcerum potenter referat, & canales meatufque quovis eluit, & abftergit: dum præcipitatus, à Sale vol. Salfæ, undique in nobis præfente, Mart. per præviam iftam in acidulis arrofionem, quali prædifpofitus, & in injuriis exiles redactus; acius occurrentes acidum morbofum quodvis p. n. noftris itinerantibus hostile, promptè abforbet & imbibit, illudque fecum coagulatum, fordium nigrificantium fub fchemate eliminat. Non fecus; ac ex Vitriolo; per alcali quoddam præcipitatus Mars; Terræ cujusdam mineralis; aut Ochrae facie cadens, cujusvis acidi promptiffimè abforptivus exiftit. Ad imitationem ergo Naturæ, pro fcopo, ut vocant, aperitivo feu potius abforptivo; inter tot præparata Martialia, non ultimus est Liquor Mart. Solaris dictus, ex magnefia Vitriolata, fponde fua in aère in Vitriolum efflorefcente, qui in locum acidularum naturalium furogari commode poterit. Sicut in forma feca, fit paratum exinde Vitriolum Mart. ad albedinem, aut aliqualem faltem rubedinem calcinatum, ad imitationem nempe *Excell. Cnofelii, in append. anni 6. & 7. Miscell. Acad. Nat. Cur. p. 105.*

§. 14. Quantum ergo differant, tam acida, quam fimplicia abforbentia, & imprimis qualem ad fe invicem refpectum mutuo foveant, probè confiderandum venit. Sunt enim acida, quæ fubjecta quædam intimè penetrant, & arctiffima ex minutorum corpusculorum affociatione, partim novum concretum conftruunt; partim vim abforbendi penitus deleant.

ad fubrem
tionem fatur-

Sunt è contra alia, quæ faltem arrodant, ut fuperficiali contactu paffivis fubjectis adhæreant, facile ob id, quocumque fiat modo, potiffimum tamen per præcipitationum modos, feperabilia à fe invicem, ita, ut utrumque deftinationi fuæ debite fatisfacere queat, quin & pro hac magis difpofitum redditum fit. Differentiæ hujus fundamentum, in mechanicæ conformationis neceffitate formaliter, & proximè confiftit, cui interdum & effentialiter five radicalis feminalibus ex principiis, materialiter & remotè fubest. Ut in exemplis, iis, quæ hæctenus confiderata fuerunt, fubjectis, analogis, iisque manifefioribus infiftamus, quàm arctum connubium ineunt, Spiritus Vitrioli & Oleum Tartari per deliquium, quod vix, ac ne vix quidem, arte penitus diffolvi potest; hinc mutatur utriusque textura, & novum, novorum attributorum emergit concretum. Quam laxè verò Marti, idem Vitrioli fpiritus adhæret, ita, ut vel facili Igne, vel levi præcipitatione feperabiles invicem exiftant, Martè feperato, vi abforptiva, ob fui, & particulæ immunitiffimas contraftionem, & ex textura metallica, in magis apparenter terream alterationem; ut mechanicæ chymicæ ad oculum docet, promptiori & potentiori fic inftructo. Quanta differentia inter eufdem Mart. à fpiritu Vitrioli & fpiritu Nitr. factas folutiones, & hinc feperati eufdem denudè notabilis alterationis diverfitas. Intimius longè penetrat & diffolvit Nitri fpiritus, idque tanta cum violentia & impetu, ut insignis æftus exinde exurgat, & tam arctè focientur folverentis & foluti particulæ, ut vix ulla vi divelli penitus queant, quin magna illius portio, huic arctiffimè infixa cohæreat. Vitrioli è contra fpiritus aut Oleum; arrodit potius corpuscula Martialia, idque lento magis (refpectivè fcil.) motu, minusque intime invicem cohærent. Unde ibi quidem emergunt concreta texturæ perquam adftringentis, & faporis insigniter ftyptici, fcopo pofitive adftringendi convenientiffima, abforbendi ufui minus apta. Hic verò Vitriolum dulce concrefcit, fcopo ut vocant aperitivo, five acidorum vitioforum correctivo, etiam præ crudo Mart. longe appetiffimum. Imò effentiâ utut conveniant, Sulphur. & Vitrioli acida ftagnata, tamen cum Sulphure, five viâ fcca, calcinando, five humida, illius fpiritum accipiendo, paratum Vitriolum, præferendum videtur eo, cum Vitrioli fpiritu facto. Accurate enim fi rem confiderare velimus, putius & quali virgineum magis exiftit Sulphuris acidum, & quod in corpus Mart. facillius penetrat, eufque particulas fubtiliores exactius dirimit, & quod interno ufui, amicum etiam magis nobis, & melius refolutivum & abfterfivum exiftit. Vitrioli fpiritu, ob liquaminis metallici, plus minus Sulphurei focietatem, nec rectificando quoque penitus feperabilis (nifi ante Vitrioli deftillationem, artificiofâ depuratione mediante, prius removetur) minus puro, minusque fubtili, nec Mart. adedè exactè penetrativo exiftente. Vix itaque affenfum mereri videtur *Zvvolfèrius in Mantiffa fpygryca p. 1. c. 3. p. 37.* dum crocum Mart. Cachecticum, adeoque aperitivum, hoc est, acidi abforptivum cum Nitri, detrahendo parare docet: Equidem labor ipfe, ob alias quibus anam præbet, fpeculationes, nec inuifilis; nec injucundus exiftit. præfertim dum Sulphur. Mart. exterrum fic manifefte redditur, in deflagratione ac alcalifatione Nitri, effectu plane eodem, qui aliàs ex fimili Nitri cum Sulphure, Antimon. Tartari, carbonibus, fanguine animalium, offibus aut cornibus animalium tractatione, accidit, adedè omnium trium regnorum Sulphur. hoc in effectu; & operandi modo confpirant: quin & amici relationi debeo, in deflagratione ifta, flores Mart. & Nitri. simul elevari; qui in ret. tubulata fi inftituatur operatio, pro eleganti colligi queant remedio; de quo experientia confulenda. De cætero, qui ifto modo obtinetur crocus, non fecus ac cum fpiritu Vir. ær. exinde parata Tinctura, revera

terrea;

178 Præcipitantium verus Vfus ferusque Abufus.

tallicis enervandum, huic quale in vulnere, vel stranguria, Lapillis Cancrorum fufficientibus. Moleftiam pluribus creant Salia Urinofa tam fixa quam volatilia, in quibus fcilicet acrius luxuriat acidum, idque ob effervescencia motum, quibus infipida & terrea magis appropriata exiftunt. Fixius quoque observatur acidum, in alio, quod volatilius; Tertianarum fermentum acidum, præ ardentium continuorum fixius est, volatilius verò præ illo quartanarum: cuius mutati status respectu, non rarum, permutari invicem has febres, aded, ut quæ continua fuerit, in tertianam intermittentem mutetur & contra, prout tertianæ in quartanam, & contra, vel sponte æquinoctiorum sub mutationibus, & hinc contentorum fluidorum, mediante aëre inspirato, ad majorem vel minorem resolutibilitatem & volatilitatem dispositione, degenerare solent. Unde absorbentia nunc fixiora, nunc volatiliora, & hæc nunc macra, nunc oleosa conducibiliora. Antimonialia scilicet fixa, in ardentibus potius conducunt, quam quartanis, & in his spiritus Sal. Ammoniaci aromaticus potius, simplici pro tertiana fufficiente. Ante omnia autem specificis acidi peccantia fapor, & inde determinata dependentes, determinatarum quoque partium læsiones, accuratè considerandus. Aliud enim acidum vexat hypochondriacos melancholicos, aliud Ictericos, aliud variolis vel morbillis correptos, aliud pleuriticos & hepaticos, aliud podagricos, aliud gonorrhœa affectos, idque distinctum in benigna, ab illo in maligna, & sic tantum non in infinitum. Hicce ergo specificis faporibus appropriata, superius insinuata opponenda remedia, utut à priori, non secus ac faporum vel fermentorum morborum natura, imperferabilia, adeoque à posteriori, per experientiam saltem comprehensibilia. III.) Propter affectum p. n. in agris multiplicatam: quæ si ve connexi si ve separati existant, selectam absorbentium ita determinant, ut non nisi talia, quæ nocere non possunt, respectu juncti affectus alterius p. n. adhibeantur. Saccharum Saturni, & super ejus basi constructa Tinctura antiphthifica it. Liqueor alterans ex Alumine, sudoribus nocturnis plus minus colligativis, tam post febres diuturnas, quam scorbuticorum aut phthoricorum optime profunt, sed iis vix adhibentur tunc, qui siccoris sunt alvi, seu hujus obstructionibus obnoxii, hanc enim conspiciant, propterea in diarrhæis colligativis, ut & dysenteris proficua existunt. Martialia Cachecticis, Ictericis, & inde Hydriopicis sunt optima, non tantum quibusvis, quin noceant siccoris, & (apparenter) calidioris qui sunt constitutionis, vel quorum hepar aut lien, aliavè abdominis viscera infarctæ, ad scirrhusum constitutionem degenerant, ut jam supra ex *Tachenii Clave pag. 181. & 192.* indicavimus; sed illis saltem profunt, qui magnos lienes, & si non Aqu, saltem *amurcâ sanguineâ nigricante tumidos ac turgidos habent*, ut dicit *Borrichius: Hermet. Ægypt. Sapient. pag. 303.* Sal. volat. & spiritus Urinosi multi usus sunt saturativi, plurimis in affectibus, speciatim hysteriis dictis, nomine tenus spiritus Sal. Ammoniaci simplex aut aromaticus aut Liqueor C. C. succin, qui tamen nimio mensum fluxui obnoxii, non absque mali hujus irritatione, aut gravidis, vix absque abortus periculo, propinantur. Sicuri idem spiritus Sal. Ammoniac. qui debilibus sunt oculis, interno usu inimicus ferè videtur, sensibiliter eosdem lædendo, quod plus una vice observasse me, visus sum, de quo tamen uberius consulenda experientia. Eadem Salia volatilia, primatum uti ducunt in febrium malignarum cura, tamen sub hæmorrhagiæ, facile inde concitandæ metu, ut bene monet *Borrichius Vol. IV. Aët. Med. Hafn. pag. 166.* prudenter propinanda sunt. Recordor juvenis, generosi spiritus, splenetici tamen, & hæmorrhagiæ habituali, subinde enormi, præsertim Vini sub usu, obnoxii, qui uti Martialibus ab illis præservatur, in specie Liqueor Mart. Solaris, ita spiritus Sal. Ammoniac. usu, eadem

provocantur. Hypochondriacorum vaga, præsertim quæ abdomen affligunt, pathemata, absorbentibus pluribus, in specie marinis, animalium partibus duris, it. Salibus alcalificis sopiuntur, cavendo ab istis, quæ adstringendi vim vel habent, & facile acquirunt, ut terris mineralibus, quo magis n. talium clauditur alvus, eò deterius affliguntur hypochondria, aliæque per consensum partes. Talia adeoque eligantur ubique præcipitantia, quæ ab aliis simul permittantur indicantibus, ne tantum ex una parte noceamus, quantum profumus ex altera.

§. 19. Pergendum ulterius; & notandum pariter IV. quod in exhibitione eorum, *debitus ordo non negligendus.* Sub insigni scilicet remediolorum talium Varietate, uti primò selectus debitus, ista postmodum eorundem Ordo probe observandus. Hujus ratione, triplex illorum differentia imprimis notanda, dum sunt vel *temperata* si ve insipida, vel *acria*, qualia sunt Urinosa Salia, & hæc vel *fixa* vel *volatilia*. Scilicet non rarum est, adeo contenta acriora acida in quibusdam ferocire, ut cum Urinosis in efferatam effervescenciam, contentorum insigniter alterativam, continentium sensibiliter irritativam, coëant. Præterea motus morbi ratio hic ante omnia habenda est, celeris ipse fit, an verò tardus, & chronicum an v. acutum sit malum, quod affligit. In *chronicis* enim præstat omnino, temperata ista insipida præmittere; quorum attracta frangantur, ut sic dicam, dentes aculeati acidi efferati, quo minori cum tumultu ab Urinosis postmodum saturarentur. Semper enim insipida illa si ve temperata, præ acrioribus tutiora observantur, minori saltem cum tumultu proficua. Sed absorpto & fixato acido, ferè aut saltem maximam partem ulteriori usu carent, dum acria si ve Urinosa, præter hoc quod acidum saturant, in Salis texturam cum eodem coëunt & ita absteriva, resolutiva, & diuretica simul evadunt. Cum etiam nunc primas vias magis occupet acidus fapor, nunc altius intra corpus, hujusque partes tam continentes quam contentas, odor ejus penetravit, ut ut ex ista regione ferè primario spirans, ob id fixis præmissis, in primo sui fonte corrigantur prius acida, quibus volatilia, id quod altius penetravit saturando, & diaphoreticos beneficium eliminando, auspicate subjunguntur. Sapius hoc in ægrotum, chronicis morbis laborantium vilitatione, observare contigit. Haud ita pridem curæ meæ se obtulit mulier mediæ ætatis, hysterico scorbutica, simulque splenetica, præter sensibilia eaque spasmodica abdominis pathemata, ad melancholiam declinans, una cum mens. ultra 3. menses suppressione. Hæc ab exhibitio spiritu Sal. Ammoniac. p. ij. cum spiritu Cochlear. p. i. mixtè offerebatur, omnibus symptomatis norabiliter exasperatis: sed seposito tantisper hujus usu, & præmissis absorbentibus, Martialibus, Coralliatibus, Salibus fixis, interpositis paucis laxantibus, & sic saturatis ac edulcoratis acrioribus primarum viarum contentis repetitio ejusdem spiritus usu, mire recreabatur, & cum sensu levamine per plures dies ejusdem usum continuabat. Quartanæ, quæ omnium Præcipitantium consensu, in principio blandius tractandæ sunt, nisi subjecta robustiora & *υποπληξια* eadem corripuerint, quam facile ac insigniter acrioribus istis irritata, multiplicato furore resurgunt, de quo minus metuendum, si Martialibus (aliis simul, præsertim attenuantibus & incidentibus non omiffis) amaris sociatis intermissionis die successiva alteratione temperentur contenta acriora, quo tutius ante paroxysmum Urinosa ista, acriora licet, sed etiam nunc insipidis plus minus maritata propinantur. Scilicet *acutus* in morbis, aut saltem *chronicorum gravioribus paroxysmis*, fausto cum successu, insipidis acria, item fixis volatilia sociantur, & urgente præsertim affectu, quo plurimis indicationibus satisfieri queat, junctim propinantur, idque speciatim in casu, quo liberior diaphoresis sua promovenda. Hysteri-

stericis

Præcipitantium verus Vfus verusque Abufus. 179

stericis sanè & hypochondriacis inopinatis non raro paroxysmis, & quæ his propius accedunt, Colicis convulsivis, epilepticis internatum ac externatum partium convulsionibus, vagis scorbuticorum pathematis, & pluribus similibus malis, spiritus Sal. Ammoniaci & quælibet Salia volatilia, cum fixioribus absorbentibus junctio opere optime succurrere solent. Nec ineptè plures specificæ, febrile Strobelberg, it. Corallia præparata, cum Sale absinthii in Tertianarum cura copulant: aut huic ipsi Sali fixo spiritu Sal. Ammon. portionis forma, pro quibusvis intermittentibus profligandis, jungunt, quam methodum & observavit *Deckers in Comment. ad Barbett. Prax. lib. 3. cap. 3. pag. 113.* Saltem quod spiritus Sal. Ammoniac. dosi, parcius videatur. *Continuus in benignis*, absorbentia Cervina & figentia Antimonialia, cum Sal. volat. Cervino aut Viperino, debita sub proportionem & forma eleganter propinantur. Id quod in pleuritide, hepatitide, & maturata opera in angina, & quibusvis comitatis sic dictis febribus pariter observari debet. *Malignas* verò quod attinet febres, quarum fermentativus odor, mole subinde minimus, adeoque insensibilis, minus fluida corporis, quam spirituosâ inquinat, quò ex fundamento, contagiosa quòque, si non omnes, pleræque sanè existunt, (non secus ac ceteri extra febres contagiosi morbi) alia ferè harum est ratio, in quibus, ut ut & similis fixorum cum volatilibus copula, haud aded inepta existat, volatiliam tamen imprimis, idque sub principio, etiam solitariò exhibitoribus, potior omnino & ratio, & operatio esse solet, id quod agendum restat, pro contentorum, febrilibus sub turbis, plus minus vitiorum alteratione pri. emendanda, fixis temperatis ferè absorbentibus: de quo, ne nimis proluxus sum, conferendus multa experientia, magnique laboris *Ludovici in Pharmac. pag. 237. 261. 283. 284. & de Sal. vol. Tartar. pag. 86. it. Pauli digress. de febr. mal. & c.*

§. 20. Præter dicta, in rationali absorbentium & saturantium horum usu, sit *Cautel. V. convenienti tempore administranda veniunt.* Occasio enim, quæ aliàs præceptis, ritè observata, medicationis cuiusvis est anima, Aded & hic in tempore venire, multum est. Triplici circumscriptur termino, præteriti, præsentis & futuri. Debita ex quorum observatione, legitimè agendorum ordo emanat. Quem triplicis differentie hujus respectu, Institutione communitè insinuant, dum *quid ante quid, quid cum quo, quid post quid, agendum atque curandum sit*, attendere sedulo jubent. Omnia hæc primario ex motu Naturæ plus minus ordinato aut turbato, & acidi morbofi impetu, vel imminente, vel nimis urgente, dijudicanda veniunt.

§. 21. Quod si differentie hæc temporis; & hinc administrandorum remediolorum occasio debita consideretur, ante omnia monendum videtur (i.) *ratiō temporis præteriti* quod non, nisi *præmissis primas vias abstergentibus & purificantibus usurpanda sint* Naturæ ex jussu intestina recipiendis & excernendis sordibus, tam naturaliter ex assumptis, necessitate materiæ natis, quam p. n. ex venoso genere pēt absumti quasi vasorum felteorum ac pancreaticorum, quin & glandularum intestinalium eo derivatis dicata sunt: unde hæc loca nunquam colluvie, plus minus vitiosa carere solent, ut taceam, p. n. sub digestionis errore, quot vitiosa relicta in ventriculo & intestinis, ipsisque mesenterii glandulis subinde stabulentur. Harum presentia ne vel foveantur, accidentaliter præsentem morbi, vel varia saltem excitentur symptomata, vel successiva harum resolutione facta, per vasa lactea ad interiora corporis penetrant, vel impediatur remediolorum absorbentium actio, id quod relicta mucosa seu pituitosa, hoc est, crudioris chyli portiones imprimis præstant, vel illa cum istis in novum concretum dictis partibus hostile, aut functiones earum impediens, coëant, propterea consulendum est, ut abstergentibus & blandè istas partes irritantibus, hoc ipsæ maturè expurgentur & mundificentur. Quin etiam, cum non raro foveatur morbus

Part II.

à mucos, seu pituita viscidiorè, fermenti morbofi subinde subjecto, si ve materia occasionalis antecedens si ve productum morbosum consequens fuerit, hujus attenuationi, resolutioni, ac reperitæ evacuationi, sedulo opera danda, (sicut hoc quoad quartanas in specie urget *Sylvius: lib. 4. prax. Tract. 10. §. 484. 875. 877.*) antequam absorbentia hæc, præsertim fixiora & minus solubilia adhibeantur, quia aliàs aut morbi, v. g. febris multiplicatio, aut inevitabilis diuturnitas, aut ejusdem major pertinacia, istis scilicet cum acido absorpto & subjecto fomite viscido, in concretum magis tenax coëuntibus, ut probabil. supra §. 3. declaratum fuit. Perinde autem est, si ve vomitu, ut in plerisque febribus; tam benignis quam malignis obtinet, si ve secessu negotium hoc expediatur: modo eo quo maxime vergunt, per loca convenientia ducantur evacuanda, *aph. 21. S. 1.* sanè ex cautionis hujus neglectu, quoties febres intermittentes, vel multiplicantur, vel typum mutant, vel in Chronicos morbos degenerant non secus ac continuæ acutæ in lentas abeunt; & c. Aut dysentericæ benignæ ac diarrhææ contumaces redduntur, aut palliato licet effectu, subinde crudelius recidivat. & c.

§. 22. Urphirimum scilicet hoc ipsum observandum, siquidem in pluribus simpliciter necessarium est casibus, haud tamen universaliter, aut rigorosè nimis huic insistendum axiomati. *Sæpe enim axiomatum nostrorum prætextus speciosus, ac mordicus facta observatio in præcipiti quadam pericula ægros, magno damno conjicit*, ut notat magna experientia Practicus *Baltonius, l. 1. obs. 30.* Hinc & *sultum esse axioma, præmittenda semper esse Universalia h. e. purgationes Ven. Sectiones, in morborum curationibus*; asserit *Lindanus super Hartman*: scilicet leviori in malo; v. g. ardore ventriculi; ut istotum præmissio est supervacanea, ita è contrario graviori, vel subitaneò quodam urgente paroxysmo, suffocationis videlicet hypochondriacæ, aut concitatoris cordis palpitationis, aut enormis sanguinis ebullientis profusionis, eadem foret summe periculosa, in ancipiti subinde statu versantè ægro. Adeoque de præservatoria potius, quam curatoria indicatione, morbis habitualibus & chronicis debita methodo eradicandis, non subitanè affectibus, aut paroxysmis compescendis; ægris saltem cacochymicis plus minus, non quibusvis intelligendum venit axioma istud. Præterea duo sunt, quæ purgationes qualvis vel impediunt, vel difficiles, interdum quoque frustraneas reddunt; materiæ evacuandæ visciditas, & ejusdem acrimonia acida & pontica, quæ commota in scorbuticis; hysteriis, colicis convulsivis, quartanis; & c. Quas non turbas subinde excitat, quibusvis si tantillum irriteretur evacuandis. In talibus adeoque ab his curationem auspiciari, minus rationale foret, quin absorbentibus in genere saltem talibus præmissis; aut etiam ipsis purgantibus additis, de quo infra, tuta & jucunda magis reddenda evacuatio; Adeoque de absorbentibus fermenti special. alterativis, non materiæ evacuandæ digesti vis si præparativis, deque illis specificis magis & particulatibus; minus de universalioribus axioma istud expli-

§. 23. Præsens portio quod attinet tempus, dum actu subministranda sunt absorbentia si ve præcipitantia, circa hoc motus Naturæ, circa causæ occasionalis correctionem, (quæ in fermenti vitiosè acidi contentatione, & saturatione, fomitis vero plus minus visciditatis resolutione & attenuatione, utriusque correcti pēt convenientes vias exclusionem, consultit) occupatæ attendendæ ratione, cuius vel continui vel intermittentes existit morbi, ex quo emergit ista differentia, quod in istis tempora saltem morborum universalia, in istis præterea uniuscujusvis insultus particularia observanda veniant. Notandum ergo: i.) *In continuis minus in principio, sed incremento saltem, aut potius*

Z- ij

180 Præcipitantium verus Vfus verusque Abufus.

in statu locum invenitur abforbentia ista medicamina. Fluit hoc ipsum ex fupradictis; Dum enim fomes morbofus materialis prius attenuandus, & refolvendus, primæque viæ expurgandæ funt, vix præterquam in incremento, ac ftatu locum habebunt. Nifi talis illorum vel feledus vel mifcela inftituatur, ratione cuius talia exhibeantur, quæ modo infinuatis scopis fimul plus minus inferviant, qualia vel Salina, vel facilius folubilia erunt. Præterea miniftras operas Naturæ bene agentis ferre debet Medicus, id quod præftat attemperando fucceffivè acre morbofum fermentum, quo edo facilius fuperati morbofo fub conatu à Natura ac faturari queat, id quod non nifi fub incremento, & omnium maxime in ftatu locum habet. Alias in principio fi adhiberentur ifta, fermentum acre præpofterè figendo & concentrando, mala, quæ fuprà §. 3. & 4. infinuata fuerunt, neceffariò fupervenirent. Nimirum tamen Organifmus humorum hic probe considerandus, cujus intuitu, & inde imminenti malorum, fubinde etiam mox in aut poft principium, morbo acuro tali, celeriori motu principii & incrementi tempora abfolvente, remedia talia figentia & invertentia fubministranda veniunt.

§. 24. In Morbis verò intermittentibus, fi præmiſſa fuerint præmittenda, adeoque ftatus morbi ferè appropinquat, attendendum periodicum an ſint iſti, an verò vagi. In illis enim *Periodicis*, not. 2. ante *Paroxyſmos exhibenda funt*. Præſtat enim occurrere adveniendi hoſti, quam admiſſum demum proſigere. Saturandus nempe & figendum plus minus eſt acidum morboſum fermentativum, quo ab imprefſione motuque hoſtili deſiſtat mature. Antequam E. motus ejus & hinc Naturæ inchoaverit, adeoque ante Paroxyſmum auxilia iſta opponenda. Fruſtra eſt, aut inſufficiens, quicquid in Paroxyſmo his ipſis tentaveris, interdum quoque nocivum. Qui ſemel concitatus eſt ſpirituum motus, humorumque organifmus, nulla arte perfectè & ſubito ſopiri poteſt, non ſufficientibus tanto operi remediis, utut attemperando, & ſucceſſivè ſaturando fermentum acre, mitiores, (ſed ut plurimum ſimul diuturniores) paroxyſmi reddi queant. Sin verò vel immoderata ſub doſi aliorumve aſſociatione, vi quaſi organifmum compellere velis, alterutrum horum expectandum erit, quod vel ex non ſufficienti effectu, nihil jam progrefſa humorum turgeſcentia, multiplicata paroxyſmorum inſequatur, vel ex concentrato & fixato nimis fermento morboſo, aut chronicum ſilentium continuum malum, aut multiplex ſaltem recidiva hoc ipſo excitetur; quæ ex fuprà §. 4. dictis jam conſtant. Quod ſi vero paroxyſmi nullas ſtatas obſervent periodos, ſed erratico ac vago motu affligant, not. 3.) ita *modificandus venit præcipitantium dictorum uſus, ut partibus ſed repetitis vicibus eadem*, ſub legitimo doſeos moderamine propinentur, jungendo ſimul, quæ blande & ſucceſſivè per convenientes vias evacuent, ſic enim quicquid mali metuendum foret, præcavebitur.

§. 25. Denique ſive continuus, ſive intermittens fuerit affectus, ita dirigatur eorum uſus, ut, not. 4.) ſaltem jeſtuno ventriculo ingerantur. Adeoque nec in paſtu alimentis permifcenda, nec immediate, antea, poſt eundem propinanda; niſi forſan acida nimis aſſumpta, aut undecunque concitata foda, interdum eorum uſum, in aut poſt partum urgeant. Ut enim hoc ipſum tantum non de omnibus medicamentis obtinet, iſis ſaltem exceptis, quæ digeſtionis primæ, ejuſque debita perfectionis turbatum ac p. n. viciatum negotium concernunt, ita & abforbentia hæc, edo magis proficua, edo minus nociva erunt, quò magis vacuum ſubintrabant ventriculum. Potentius ſic attemperare & abforbere acidum valent, minus verò turbabunt digeſtionem primam, adeoque minus metuenda erunt iſta mala, quæ circa chylificationem fuprà §. 3. eorum abufum inſequi diximus, & ex iſdem, alimentis per-

miſtis multò magis pertimeſcenda forent.

§. 26. Futuro denique in tempore & poſt eorum uſum, ita porro dirigenda medendi methodus, ut *blanda purgantia & primas vias abſtergentia ſubjunganur*. Idque ſpeciatim, ſi fixiora, ac minus refolubilia, adſtringentia item, vel in ſeſtalia, vel quæ in corpore, ex textura mutatione talia evadunt, uſurpata fuerint. Ea ſiquidem horum eſt conditio, ut plus minus ſaturata circa primas vias, nunc in peritromate ventriculi & inteſtinorum mucoſo, nunc plicis & cellulis eorundem deliteſcant, idque ſubinde ſatis pertinaciter, forſan per ductus Lacteos primi generis penetrando, in glandulis meſenterii infixæ hæreant. Recordor hac occasione mulieris annoſæ, hyltericæ, &c. Quæ acidularum Egranarum, ad nos advectarum potu, debito ſub regimine uſa fuit: quæ purgata licet ſub potionis ſine, nihilominus tamen, pluribus abhinc ſeptimanis denuò evacuata, copioſas nigerrimas, adeoque Mart. intenſè tinctas dejectiones exhibuit; adeò Mars quoque tandiu intra primarum viarum anfractus ſtabulari poteſt. Ex iſta verò in primis viis ſubſiſtentia, præter mala fuprà §. 3. recenſita, & impedita, ac depravata chyli, tranſcolatio & diſtributio, & fecum p. n. retentio metuenda erit. Quin & hoc modo tumorum ac abſceſſum in meſenterio variæ ſpeciei, ac inde oriendorum lentorum, ac ſymptomatum multiplici varietate intricatorum morborum, prima fundamenta ſubinde poni videntur. Sicuti etiam Colicæ convulſivæ perſtantes non minus quam crudelès, his ipſis ex occaſionibus inducuntur, non ſecus ac recidivis erebrioribus occaſio ſubmiſtratur, ut fuprà §. 4. monitum. His ipſis procellis, ceu prudens Nauclerus, in tempore occurrit Medicus, & blandis laxantibus ac mediocri ſtimulo primas vias expurgantibus ſociatis refolyentibus ac abſtergentibus Salinis vel gummofis, quicquid Cap. Mort. inſtar, dictis in locis relictum fuerit, removeat. Una ac altera vice inſtitutum hoc negotium ſufficit, poſt acutorum, remedium talium miniſterio curationem, nominatim februm ardentium ac ſimilium, ut & tertianarum intermittentium. Succelſivis verò & partis vicibus, ſive ut vocant per epicraſin, ſub chronicorum tardiori progreſſu, idem tentandum, adeoque abforbentibus talibus ſubinde interponenda, aut interdum ſocianda veniunt: ut in quartanis, hypochondriacis, cachecticis, &c. Tutius ſanè ſub declinatione morborum dictorum, enervato plus minus acido per iſta figentia, & concentrantia, inſtituuntur purgationes, quam in eorundem principio, ob rationes; ex §. 22. colligendas. Præſtat tamen blandioribus evacuantibus, & quæ potius ſtimulando primas vias, quam colligando contenta corporis operantur, uti: quævis enim copioſior ac vehementior purgatio plus nocet, quam prodeſt, & impoſituræ inſtar, activæ quidem in Medente, paſſivæ verò in patiente, mihi videtur: adeò *omne ſolutivum* (potentius paulò, ac propriè rale) *depradatur de viribus & ſubſtantia corporis noſtri*, ut optime docet Hippocr.

§. 27. Regimen porro tale circa ægrum, ab exhibitione eorum inſtituendum, quo effectus eundem promoveatur. Adeoque ſit *Cautel. VI. ſub illorum Viſu motu concitatorum contentis corporis fluidis conciliandus*. Non ſolum ſcilicet in fodina ſua primarum viarum acidi ſapores & odores p. n. deliteſcunt, ſed etiam alitius penetrantia corporis ſubeunt, ut aliquoties jam inſinuatum, & morboſi effectus variis in locis palam illud proſitentur: ſive ut *Helmont.* loquitur, *Paradox. V. §. 9. pag. 554. in nobis non raro oberrat Sal quoddam reſolutum minerale, planè excrementitium, Tartarus inquam reſolutus, &c.* Illud ipſum pariter per abforbentia iſta plus minus ſaturandum venit, etiamſi hæc primarum viarum tramites, fixiora ſcilicet & minus ſolubilia, non tranſcendant. Jam verò utut totum corpus ſecundum Hippocratis Oraculum, ſit conſpirabile &

Præcipitantium verus Vfus verusque Abufus. 181

& perſpirabile, ſive immediate, per inſenſiles cœcoſque meatus & poros partium, prout illuſtratur à *Tachenio: Clav. pag. 237. ſuprà §. 3. allegato*, ſive immediate per ductus & vaſa; nunc magis nunc minus oculis patentia, mediante continuo humorum circulo, de quo fuprà §. 23. cap. 2. aded, ut etiam remotiori ex loco, hoſtilis aura acida à remedio in primis viis hærente, abforberi & corrigi queat, nihilominus, ut facilius hoc ipſum negotium, & acceleretur confluxus hoſtilis acidi ad ſuum compar medicamentofum in primis viis, concitator humorum motus progreſſivus & celerior in circulum raptus, multum omnino contribuet. Ob id ſcilicet tam ſtudioſè Præctici ab uſu martialium motum corporis injungunt; non quidem, ut celerius ſi deſcendant, hoc enim fruſtraneum foret, & abſque ſperato effectu; (ut ut congruè ſub explicatione, ceu uſus accidentalis concedi queat) ſed ut promovètur acidi exorbitans motus, ad appropriatum magis activitatis ſuæ objectum, adeoque ab eodem promptius & uberius ita abforbeatur. Cui verò illum progreſſivum rapidiorem, intenſior etiam motus inteſtini particularum fluidi heterogenei comitari ordinario ſoleat, quæ ratione agitatione vaſorum, cereviſiæ & muſti turgeſcentiam fermentativam, aut conuulſionem vaſculorum; efferveſcentias commiſtorum artificiales augeri inſigniter obſervamus, ob id ſub iſto rapidiori humorum circulo, dum acido peregrino, texturam ad motum inteſtini plus minus viciante liberantur illi ipſi, ſimul ſub iſta celeriori commotione inteſtina in novam texturam edo facilius ſe componunt, & ad naturalem eueſiam ſe ipſos, ſecundam ſyncriteſis, & diacriſeos & metaſtaſeos minimorum leges reſtituunt. Aded & quidem ſecundariò, inteſtini huius motus ratione, & ejus medio redintegranda textura ac Craſeos humorum cauſa, poſt abforbentium uſum, motus illorum concitator progreſſivus, quovis modo adjuvandus veniet.

§. 28. Motum hunc humorum progreſſivum, circitarem, duobus modis accelerari licet, primo quidem beneficio motus naturalis artuum, & hinc totius corporis localis deinde citra hunc, beneficio artificialis fudoris, aut madoris ſaltem ſenſilitoris provocacionis. Utroque in caſu rapidior per vaſa impetus contentorum, & concitator progreſſio omnino contingere ſolet, ex cauſis vel ſponte patentibus. Ille quidem ægris paulo vegetioribus, adeoque chronicis ferè in malis; & quandiu Orthoſtadia in iſis locum habet, magis convenit. Hic vero in acutis, chronicorum item gravioribus paroxyſmis, dum lecto furgere vel nequeunt ægri, vel minus conſultum hoc ipſum videtur, magis obtinet. Utrumque uti in fixioribus & minus ſolubilibus abforbentibus utile admodum, ſubinde neceſſarium quoque exiſtit, ita poſterior modus in ſolubiliorum, ac imprimis volatilium, vel ſolitaria vel fixis ſociata (ſecundum dicta §. 19.) exhibitione, ſummè proficuum exiſtit. Excernitur autem hoc ipſo ſimul, quicquid motus inteſtini aucti & reſtaurata plus minus textura naturalis humorum beneficio; ceu heterogeneum ſecretum fuerit, & depuratio quorumvis humorum vitiatorum, attenuatio eorum, quavis ratione condenſatorum, & celerior progreſſio, quovis ex impedimento nonnihil ſtagnantium, hoc ipſo obtinebitur. Patet ex his, quare ordinatio poſt quæcutique febrifuga, fixa imprimis Terrea, fudoris excitandum eſſe proſtium, tam ſedulo inculcent Præctici, præſertim ſi fieri poteſt, eo tempore, quò alias recrudefcere ſolet Paroxyſmus, cum ſic certiori planè juvamine propinentur eadem, ac minorum cum recidivæ metu, quam ſi vel nullus ſudor ſuperveniat, vel hic ad paroxyſmi finem ſaltem expectetur.

§. 29. Hand poſtremum punctum rationalis abforbentia adminiſtrandi methodi fert, continna eorum cum aliis copulatio. Adeoque ſit *Cautel. VII. ne ſalcim ſolitaria, ſed etiam aliis ſociata remedia propinentur.*

Utrumque exhibendi modum & ratio primitus docuit & experientia poſtmodum confirmavit. Indicationes prout variant, cauſarum p. n. & ſymptomatum ex varietate & complicatione, & componenda etiam cum aliis, vel ſola exhibenda abforbentia hæc, oſtendunt. Utut autem larga ſeges aliorum ſit auxiliorum pharmaceuticorum, quibus miſceri commodè poſſunt, ſpeciatim tamen ad quatuor claſſes commodè redigi poſſunt, *purgantium ſcil. diaphoreticorum, anodynorum, & appropriatorum.*

§. 30. Purgantibus commodè ſociantur, ubi actiora fluida movenda veniunt, quo temperata horum & inverſa corroſivitate; citra graviorem ſymptomatum ſyndromen, jucundius & tutius evacuatio ſuccedat, ſicuti eundem in finem & præmitti interdum iſdem, fuprà §. 22. inſinuavimus. De ſennæ, Sal. Tartar. ſociatæ inſuſo laxativo polychreſto, jam fuprà §. 12. locuti ſumus. Speciatim huc exempli loco pertinet famoſus iſte *Cerberus triplex à Cornachino* aded peculiariter ſcripto decantatus, *alias pulvis febrifugus Comitis Dudaï de Vovarvoick* Angli dictus: à *Spigellio de ſemivertiana*, lib. 3. cap. 8. & *Kergero de fermentat.* §. 3. cap. 3. pag. 250. laudatus. Remedium profecto polichreſton, præſertim, ſi ſcammon. ſulph. loco; ejuſdem reſinam recipias, ut rectè hoc urget *Maxwellus*, in *Medic. Magnet. lib. 2. cap. 2. pag. 68.* idque propter vim aromatico alterativam, ſolutivæ ſociatam, nec acido ſulph. fumo caſtratam vel inverſam. Sicuti etiam præ Antimon. diaphor. ſimpliçi, Antimon. diaphor. Martiale, ceu præſtantius abforpivum; iſti addendum, ſive Antimonium iſtud cachecticum *Ludovici*, prout tam in *Pharmacia*, pag. 330. quam *Miſcell. Acad. Nat. Curioſ. anno 8. pag. 108.* autor ipſe parare illud docet. Pertinet huc pulvis iſte multi uſus; quibusdam in ſecretis habitus, qui ſit ex Antimon. Nitri libr. ſ. Mart. ʒj. invicem deſonatis; & hinc cum triplo Nitri calcinatis, & hinc edulcoratis. Habebitur ſic pulvis flavus; qui cum ana reſin. ſcammon. miſtus; vel illius p. ij. cum huius p. i. paucis crem. tartari gran. additis, ſuggerit polychreſton remedium, ad qualvis febrès intermittentes, continuas; pleuritidem, obſtruct. Menſium, choleram, &c. Doſ. ʒj. ad ʒʒ. propinandum, & cuius ætati tuto, limitando ſaltem doſin, porrigendum. Placet de cætero iſta methodus; qua in intermittenti paroxyſmiſ ſolutiva blanda febrifugis connectimus, ut juncta opera, dum Natura movet, & Medicus moveat; idque præſertim viribus utrunque conſtantibus. Quibus paulo debilioribus exiſtentibus, præmittantur ita laxativa Paroxyſmo; quo maturè ante huius invaſionem ſuo fungantur munere, pro ſpecificis tempeſtivè propinandis. De cætero, quam fauſto radio Mars recreet hypochondriacos & ſcorbuticos, ac Cachecticos, laxativis ſociatis; tot pilulæ hypochondriacæ, apertivæ, Cachecticæ, Electuaria chalybeata laxativa, Vina Martialia ſolutiva, malè à *Geigero in Microcoſmo Hypochondr. cap. 23. pag. 294.* rejecta, apertè loquuntur. Omnium loco ſufficiat Vitriolum Mart. ad albed. calcinat. gumm. ammoniaco cum debito ſtimulo ſolutivo ſociatum & Pilularum in formam reductum, ad imitationem formularum à *Sylvio in lib. 1. Prax. paſſim præſcriptarum*; vel ſi Maſſ. Pil. de tribus Ruſſi. extr. helleb. nigr. ʒʒ. Vitrioli Mart. ad albed. calcin. gr. V. cum eſſent. gumm. ammoniac. in Pilulas fedigantur; & ita propinentur. Pertinet huc pariter Aurum fulminans, concretum mirabile, ex Aur. per Antimon. deputato; cum ſpiritu Sal. Ammoniac. præcipitato, paratum: vi incifiva; & viſcidillimorum reſolutiva, ac abſterſiva, ſimulque ſingulariter laxativa inſtructum. Hoc in infantibus Unicorni vero ſociatum, in Epilepticis eorum inſultibus, convulſivis torminibus, ſimilibusque malis laudatiſſimum remedium exiſtit, accurata tamen doſi, pro lactationis & hinc ætatis ratione exhibendum. In adultis pariter

Corallii præp. copulatum, gr. VI. ad IX. pondere, in quartanis egregium est remedium, non immerito ab *Hæfero in Hærcul. Medic. lib. 6. p. 292.* laudatum: modo non inveteratum nimis fuerit malum, nec ipse æget robustus adeo constitutionis fuerit. Non secus, ac in intermittentium recidivis, arcano duplicato & ebore sine Ign. additum, ante paroxysmum circumspicere usu, planè egregium est. Nam convenientissime absorbentibus cum laxantibus mistis, simul quasi intertextuntur vel attenuantur, v. g. gummi ammoniac. in pilulari imprimis forma, vel abstergentia & resolventia Salina, ut Tartar. Vitriolat. arcanum duplic. & c. v. g. arcani dupl. Corall. rubr. præp. aa. ℞. ad gr. XV. scammon. more Brendelii præpar. gr. ij. ad iij. M. Sic enim absorbentis vis, interdum nonnihil adstrictoria, sive formaliter eam obtineat, sive in primis vis demum ex alteratione passiva acquirat, vim solventiam additi minus enervabit, hoc ipsum verò sub minori dosi, illorum adjuvamento sufficienter, idque tutius ac jucundius quod suum est, perficiet.

§. 31. Cum sudoriferis imprimis salubrem ægris societatem ineunt, ex rationibus jam supra §. 27. & 28. insinuat. Sunt equidem absorbentia hæc, maximam quoque partem sudorifera, tam privativè, ut insipida ac terrea, quam positivè, ut Salina Urinosa fixa; ac imprimis Volatilia. Laudabilior verò effectus ferè observatur, si privativa ista, positivis præsertim Volatilibus sudoriferis copulentur, uti & supra §. 19. quatenus indicatum. Duplex autem Volatilium sudoriferorum, absorbentibus commodè admiscendorum, materialem quoad eorum texturam, observantur differentia: aut Volatil. Salina sive Urinosa macra existunt, quæ & ipsa ad saturantium sive præcipitantium aliam dictionem classem pertinent, ut modò, ac supra §. 14. c. 1. dictum fuit, aut volatilia oleosa sive Sulphurea, ut amara & aromatica, hisque plus minus cognata, quorum farrago in Theriacalibus maxime conspicua est compositionibus) & pro basi virtutis sudoriferæ resinam plus minus acrem, libero in Igne inflammabilem, in clauso verò in ol. destillabilem, ferè obtinent: ex quorum duorum artificiali connubio, quasi tertium compositum, spirituum aut Salium vol. oleosorum nomine, ubi vis jam cognitum emergit, quale v. g. exhibet spiritus theriacal. cum spiritu vel Sal. vol. C. C. aut viperarum debita proportione & destillatione tinctus, ac camph. f. q. imprægnatus, potentissimum sudoriferum, malignarum febrium nobile auxilium. Quibusvis horum absorbentia & invertentia fixa commodè sociari possunt: ut quando in Tertianis graviore rigore molestis, cum successu ordinatur, Rec. Ther. ℞ij. ad ʒj. specif. Strobelberg. ʒß. ol. dest. caryoph. gutt. ij. M. F. Bolus, fortiter sudorem movens: aut quando pleuriticis profusa admodum existit Mixture, ex Aqu. papav. rhead. ʒij. spiritus theriac. camph. ʒij. Mandibul. Luc. pisc. ʒj. Sal. vol. cufusvis: gr. XV. ad ℞j. Laud. tartaril. gr. iij. syr. papav. rhead. ʒj. M. sicuti etiam nobile illud balsamum Loimicum Henisianum, unicornu vero & bezoardico minerali, aut hujus loco Cinnabari Antimon. vel nativ. select. feliciter jungitur, in malignarum febrium medela. Cum vero insignis sudorifera hæc inter volatilia sit differentia, selectus rationem determinabit status ægri, & symptomatum conditio, in specie major vel minor sanguinis commotio & æstuario: Hæc enim aut imminuenda, & plus minus temperanda, aut excitanda & augenda venit; illud in nimia spirituum, & particularum sanguinis oleosorum (in recessu, ut probabiliter statuitur, acidarum) volatilium turgescencia, & fermentativa quasi ebullitione, hoc verò in deficiente tali spirituum impetu, & fermentativâ commotione. Utroque ergo in statu, cum nulla heterogenea aut vitiosa fermenti, ab homogenea humorum textura secretio, nec prævia ejus correctio aut saturatio fieri queat, ob id arte subinde ea-

dem moderanda venit. Infringunt autem æstuationem sanguinis nimiam, sudorifera inter volatilia, omnium optime Urinosa macra, quæ sane sensibilibus febrientium æstum compescunt, adeo, ut experientia teste, pro tertianarum v. g. nimio ardore compescendo, spiritus Sal. Ammoniac. simplex in ipso paroxysmo subinde usurpatus, sit per quam proficius. Intendunt & contra ardores, vol. oleosa, quovis tempore usurpata, sicuti eadem ex absinthio cent. min. gentiana, ante intermittentium paroxysmos, debito cum regimine adhibita, horrores & frigoris mitigationem, ardoris intensiorem ordinario efficiunt. Cum itaque intendendus subinde veniat sanguinis æstus, ut in Cachecticis pituitosis, hisque cognatis, pro crudioris chyli correctione, bilis verò inertioris acuatione; item in petechialibus, præ aliis malignis, ut plurimum minori æstu comitatis, adeoque respective quasi lentis, pro fermenti maligni, hujusque corruptiva operatione geniti producti morbofi evacuatione, hic quidem alexipharmacis fixis, it. Salibus volatilibus, diaphoretica oleosa optime periniscuntur, ibi verò præmissis ut plurimum absorbentibus Martialibus, illa optimo cum consilio subjunguntur, interdum etiam permiscuntur: qua ratione aliquando in quartana Tinctura Vitrioli Mart. Zvvelf. ʒj. cum Elix. febril. D. Mich. ʒß. permiscionem ante paroxysmum proficiam observavi: uti eadem cum essentia aromaticis amaris, quibus vel defætuose vel laboriose fluunt menses, sociata, optime propinquantur.

§. 32. Anodynus denique jungenda veniunt hæc nostra absorbentia, sive ex minerali, quæ rariora, sive ex vegetabili, quæ frequentiora, desumantur regno. Urgent scil. interdum adeo symptomata quædam, ut aut vitæ, nunc immedie, ut hæmorrhagia aut cholera effrenis, nunc mediate, ut dolores atrociores, periculum intendant, aut saltem morbum primarium insigniter exasperent, ut dolor in pleuritide ophthalmia, quibusvis inflammationibus, aut ejus curam periculose impediunt, ut in ardentibus acutis, it. variolis, & c. Coctionis sc. negotium, cui unice incumbit Natura perturbando. Cunctatio omnis in his funesta. Absorbentia itaque & signentia quælibet, cum nonnisi debita interjecta temporis mora, effectus intentus infert qui solet, anodynus socianda, quo ab his spirituum perverso refrænato impetu, à quo omnia symptomata urgentiora dependent, & suspensio hoc ipso aliquandiu nato inde paroxysmo, illorum ope, occasionalis tantarum procellarum materialis causa inveri & alterari queat. Modificandò nempe spirituum impetum, & diaphoresin liberiore, etiam sæpius sensiliorum reddendo, in quo omnia anodyna, tam vegetabilia quam mineralia conspirant, quorumvis symptomatum urgentium (soporosis forsitan, idque saltem in tantum, non in totum exceptis) panacea existunt, & ita propriè sic dictæ, sobrieque explicatæ Panacea & universalis remediū ideam quasi representant, & possibilitatem suo modo confirmant. In cholera, dysenteria, scorbuticorum vomitibus enormibus, hypochondriacis suffocationibus, catharralibus repentinis faucium ac asperæ arteriæ effectibus, catharris suffocativis vulgo dictis, convulsivis quibusvis paroxysmis, pleuritide atrociori, & pluribus aliis vel graviorebus vel subitaneis pathematibus, tantum non semper istorum, Opiatorum quidem utilissimè, sociatam invertentibus & signentibus opem imploramus. Sicuti verò, quo generosius seu efficacius est remedium, legitimo usu, eò periculosius & gravius quoque nocere solet perverso abusu, cum vel Galeno assertore, nil magnificè proficit, quod non multum nocere etiam queat, ob id & anodynorum, speciatim opiatorum, de quibus ceu usitatoribus imprimis loquuntur, cautus sit & circumspicere cum istis congressus. Sistendo enim hæc ipsa spirituum impetum, contentorum quorumvis motum simul plus minus imminuunt, adeoque materiae

materiae peccantis, sive occasionalis antecedens, sive productam morbosum consequens fuerit, alterationem & remotionem hoc ipso sufflamant, namque immobiliores reddendo, simul quasi figunt. Propterea sub mutua sociatione, Volatilibus tutius quam fixis, & hæc inter potius Salinis quam terreis copulantur. Illorum enim sub consortio diaphoresin ferè copiosiorum reddunt, & fluidorum motus minus refrænant. Hinc enim Ess. Opii tartarificata, Liquori C. C. succinato aut spiritui Sal. Ammoniac. anisato maritata, multum in effectum catharralium cura præstant, non secus ac Colicis in convulsivis, & huic cognatis hypochondriacis suffocationibus, eadem mixtura, aut hinc analoga ex spiritu Sal. Ammoniaci, essentia castorei & opii debito in vehiculo dilutis, potius, utramque absolvit paginam. Sicuti & spiritus iste Salino-vol. oleosus, supra §. 31. ad febres malignas laudatus, eidem Essentiae auspiciatè jungi potest. Salinis fixis commodè etiam jungi potest laudatum Opium, cum vim horum absterivam ac diureticam, saturativæ junctam, minus inhibeat. Fixis denique insipidis aut terreis pariter subinde jungitur, tamen ob nimiam hinc metuendam fixationem & concentrationem acidum morbofi, ac materiae peccantis pertinaciorum immobilitatem, paulò circumspiciendus idem faciendum. Hinc pater ulterius, non nisi urgente malo gravius, aut graviore adhuc imminente, ibi curationis, hic præservationis gratia commercium tale institutum, quo prima in herba suffocantur, ut sic dicam, tribuli ac spinæ morbosæ. Speciatim in Acutis, atrocioribus symptomatis comitatis, sed saltem sub incremento morbi, dum turbantur subinde præpositè ordinarii naturæ motus, ob materiae organum, conveniunt, qua ratione bezoardico minerali, Unicornu fossili & similibus pulveribus bezoardicis compositis, cum vel sine Cinnabari, extractum theriacale, aut theriaca cælestis Gressii, aut Laudan. Opiat. commodissimè, e. g. in variolis malignis, aut purpuratis, & c. Sociantur. In Chronicis verò affectibus, saltem in graviorebus eorum paroxysmis, tanquam tot parvis morbis acutis, sub lento illorum motu intercurrentibus, locum inveniunt, idque imminente potius paroxysmo, adeoque præservationis gratia: similibus ferè ex rationibus, quæ supra §. 24. allegatæ fuerunt.

§. 33. Observatis hisce, jucundissimum anodynorum quorumvis, speciatim Opiatorum, cum absorbentibus, & saporum ac odororum acidorum alterativis est concursus, modo hæc debita correctione, vi narcotica plus minus exuta, nobisque sic amica, magis reddita fuerint. In quem finem pro acutis quidem cum Acet. Destillat. extrahendo, in chronicis ac aliis quibusvis, cum alcalifato Tartari digerendo, commodissimè præparantur. Cum verò præstet, catholicum magis ex Opio semper in promptu habere præparatum, quo tanquam unica fidelia, omnes dealbari queant parietes, hoc ipsum optime obtinebitur, si Opii & Sal. Tartariana, cum f. q. Aqu. comm. irroratis, ad pulvis liquidioris consistentiam, blandoque digestionis calore aliquandiu expositis, pro concreti, gummeo resinosi meliori penetratione, & dissolutione, affundatur successivè & suspensa manu Acet. Destillat. fiet sic ebullitio cum formali quasi fermentatione, continetur hæc affusio, ad punctum saturationis usque, denique aliquandiu digestionis leni exposita, filtrantur, & phlegmatis exhalatione inspissentur, cum spiritu Vini per se rectificato extrahenda, & ad debitam vel fluida essentia, vel spissioris extracti consistentiam redigenda. Habebitur hoc modo anodynum vegetabile, ut mihi quidem, ob rationes hic speciatim haud recensendas, videtur correctissimum, adeoque tutissimum, quibusvis in casibus adhibendum. Simpliciter labore, magnoque temporis compendio obtinetur hoc modo, quod per tediousam cum succis vegeta-

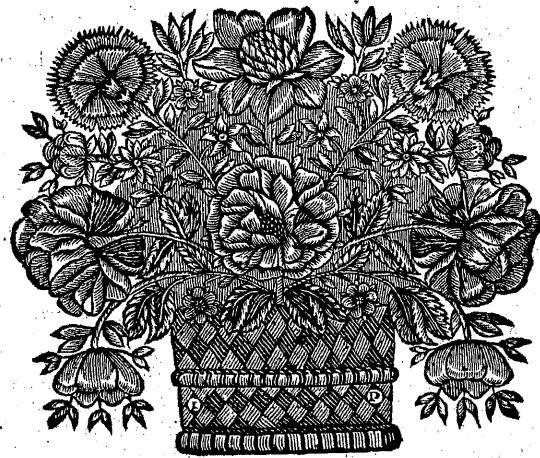
bilium, & quidem horum potius, quam additi, sed non soluti Opii, fermentationem vix acquiritur. Remedium est, promptè in quovis corporis nostri fluido solubile, adeoque ipsi facillime commiscibile, & hinc latissime diffusibile, citrà diuturnam in primis vis moram, aut ullum Ventriculi tædium. In quo haud potestremum, legitime Vegetabilium, præsertim resinorum præparationis momentum consistere arbitror, ut reddantur contentis corporis nostri promptè commiscibilia, & longe lateque in parva licet mole diffusibilia; citrà sic, & ob minorem circa primas vias molestiam, quam aliàs ibidem præcipitata, sub resinosa sua & viscida textura, inferunt, jucundius, quin & ob parvam vel nullam, quam dicitis in locis aliàs sustinent alterationem, potentius, & minus sensili in partes solidas impressione vel immediata vel mediata (intercedente alteratione fluidis inducta) vim operativa existunt. Quo in negotio, alcalifata præsertim illud Sal. Tartari principalium instrumentorum loco inseriunt.

§. 34. Ultimum locum eorum, cum quibus sociatam pro feliciori, & praxi anticam inveniunt invertentia nostra, obtinent *Appropriata*, in genere ita dicta. Sunt enim absorbentia hæc maximam partem, prout supra cap. 2. §. 20. & 23. dictum, generalia, & magis universaliter alterantia, adeoque specialibus p. n. affectibus, haud adeo directè opposita. Ut verò partim per debitum eorum selectum, & secundum §. 16. & seq. partim per sudoriferorum & anodynorum concinnam associationem, secundum §. 31. & 32. specialius determinari queant, haud adeo tamen sufficere hæc videntur, quin pro acidi specifici varietate, ejusque fomitis materialis plus minus glutinosi, distincta conditione, partium item vel primariæ vel secundariæ, unius vel plurium, solidarum vel fluidarum affectarum diversa habitudine, & in specie humorum, una plus minus alteratorum, contraria subinde dispositione, morborum item diversorum complicatione, & symptomatum plus minus molestorum aut periculorum syndrome, his ipsis frequentissimè, ceu coincidentibus, per appropriata & quasi particularia auxilia occurrentium veniat, & hæc ipsa illis absorbentibus dextrè adjungenda sunt. Sed tantà cum hic occurrat varietas, siquidem negotio huic tota specialis Praxis innitatur, adeo ut certis regulis, ceu tot limitibus circumscribi commodè nequeat, exemplis saltem quibusdam illustrare illud sufficiat. Dum Hypochondriaci vagi phlogosi toties æstuant, Ebori sive Ign. & Corallii, Nitr. Vitriolat. aut Nitr. Antimoniatum addendum: sicut in suffocatoriis eorundem Paroxysmis, absorbentibus tara fixis quam volatilibus, ut potius utriusque, secundum §. 19. commixtis, castoreata speciatim addenda. Bezoardicis dictis pulveribus, diversarum licet compositionum, in variolis & purpuratis myrrha, in malignioribus camphora, auxiliatrices jungit copias: quibus præterea, nervoso genere gravius patiente, adeoque in convulsionibus imminentiibus, Cinnabarina adjungenda, non ommissis Salibus volatilibus. Aperitivis, ut vocant, & anti-cachecticis Virginum non menstruarum Martialibus remediis, vix absque croco & Cinnamomo utimur. Quæ sodæ ebullitionem figit Creta, aut C. C. ust. societate nucis moscharæ, hoc in affectu imprimis gaudet; idque præsentaneos magis successu, si conservæ aut syrupo summatum sive gemmarum quercinarum in foliola se explicantium, Electuar. sub forma permisceantur: quæ modò ex quercuum foliolis parata euphorista, & dysentericorum remediis temperantibus & absorbentibus eodem modo recipiendis inseriunt. Gonorrhææ dum succurrunt Os sepia ol. destill. succini, vel bals. copayva societatem ambit: simili modo, ac idem balsamus aut ejus loco ol. destill. cortic. autant. Lapid. percarum & cancris calcinatis invicem mistis, pro stranguriæ cura additur, Febrifugis fixis quibusvis, rigore gra-

184 Præcipitantium verus Vfus verusque Abufus.

viole sub paroxyfmi initiis urgente, aromata acriora, in specie plebis istud contra intermittentes euporifon, debito usu, non rejiciendum, piper album, aut potius longum, ad plura grana, aut ejusdem vel caryophylorum ol. deft. ad aliquot guttas, commifcetur. Lentis in febribus, præfertim aliis non benè curatis supervenientibus, Poterii antihectico, Sal. Ammoniacum confultò jungitur. Vix quoque apud nos debellare licet scorbutum melancholicum (ut cum Villifio loquar)

nifi abforbentibus quibusvis, imprimis Martialibus, appropriata ista, Sale vol. acriori & penetrante imprægnata, vel adjungas, vel præmissis subjungas, quæ tamen in eodem bilioso minus tutò, & propterea majori longe cum circumfpectione adminiftrantur, nisi cephalalgias, aut insigniores sanguinis Orgafmos, eo ipso concitare velis. Sed ubi finis foret, ulterius si pergere vellem? Hic ergo pedem figimus tribuendo
SOLI DEO GLORIAM.

DISSER

DISSERTATIO XIII. DE VIRTUTE OPII DIAPHORETICA.

J. N. S. S. T.

TERILE, si quoddam aliud, in Schola Medica semper extitit dogma illud, à superiorum seculorum in *Galenum* & *Avicennam* Commentatoribus nobis relictum, quo simpliciter ex quatuor sic dictis qualitibus primis, eorumque absque fundamento, graduationibus multiplicibus, mirabiles corporum vires, & præsertim simplicium operandi rationes, tantum non omnium dilucidare satagunt. Superstructum fuit illud, si primam ejus perscrutemur originem, ruinoso & arbitrario saltem Peripatetico Elementorum quaternioni, qui præter alias turbas, tam in Theoria Physicis, quam hujus Praxi, Medicina, huic quoque asserto primas occasiones suggestit: aded *Dogmata Aristotelis, nullum adjumentum, sed potius multum impedimenti adferunt Medicis studiis, sive cum Theoria, tum Praxi: ut loquitur Eruditiss. Jungius, in Doxosc. Phys. Min. pag. 2. S. 1. præf. Ass. 1. Schol. 3.* Sanè si ritè negotium hoc consideremus, nullas tales in corporibus deprehendere licet, cujusvis generis qualitates, quas ipsis ordinariò asingimus, seducti nimirum per pluralitatem attributorum respectivorum, quorum originem ad tot distinctas entitates qualitatum malè referimus, cum ex pluralitate & diversitate occurrentium saltem objectorem externorum oriantur. Aded nec Ignis est calidus, calorivè tantillum possidet, nisi in quantum organa nostri corporis ita sunt fabricata, ut ratione motionis celeritatem ab acidis ejus particulis in iisdem excitatè, quam caloris nomine appellamus, illi calorem attribuimus; pariter atque nec ferrum ab eodem calefit, nisi in quantum hoc ab igneis istis particulis in sui minimis motum, nostris sensoriis talem impressionem, caloris nomine insignitam facit. Potius qualitatibus nomine, (*ποιότης à πο. εἶν*) cum Cutioso isto Gallo, facilitatem sive agendi facultatem intelligamus, quæ omnis, cujusvis fuerit generis, nunc immediatè, nunc mediatè, ex corporum essentia & constitutivis principiis fluunt. Pluribus jam suspecta fuit ista, per qualitates præsertim primas putatas, Philosophandi in naturalibus ratio, unde *Fernelius* pariter ac *Sennertus*, inania opus esse dixerunt, ad manifestas qualitates omnia reducere velle. Quarum loco, cum occultas substituere nitantur, profectò negotium potius implicant, quam explicant, dum manifestarum illarum æque abscondita sit, quam occultarum qualitatum natura; & nemo Illorum, caloris in Igne Naturam & operandi modum clarius explicare potuit, quam magnetis, ferri vim Locomotivam. Observarunt hoc plures, in Theoria Physica excellentes Medici, unde sub ætatis suæ tenebris, si quis alius *Lyncæus Fernelius*, hinc inde in eleganti & erudito, *de abditis rerum causis* Tractatu, operationes corporum singulariores, à tota eorum substantia oriri statuit, pluribus applaudentibus Naturæ consultis, id quod reipsa idem sonat, ac cum Modernorum plurimi, audacis ingeniosique (ut *Boyleus* hæctenus incomparabili, in

præfat. introduct. in Chym. Scept. audit) *Helmontii* terrentes vestigia, ex seminibus & virtute rerum seminali, quaslibet concretorum naturalium dotes derivant. Nempè ut illi, in rei substantia, formam in specie considerarunt, per materiæ modificationem operantem, ita hi principium seminale; mediante speciali materiæ textura, ceu quorumvis attributorum & qualitatum fundamento, actiyam, respiciunt. Atque hic terminus est ultimus, ultra quem progredi nescit humana de naturalibus rebus cognitio; siquidem tam Tota istorum substantia, quamvis horum seminalis à priori nobis Mortalibus planè delitescit incognita, quia immediatè fuit ex imperfcrutabili sapientia & omnipotentia Divina, cujus revera sunt characteres, ab aliis Ideæ appellati; materiæ sub prima corporum creatione impressi, quotum beneficio & adhuc dum secundà existunt rerum semina, & qui ipsi à priori nullo modo, sed à posteriori saltem per effectus à nobis cognoscibiles existunt. Exerunt autem se; tam in corporum productione, quam productorum operatione; per multiplices materiæ Schematismos, sive conformationes & permutationes mechanicas, ac propterea ex materiæ secundum minima textura ac modificatione multiplici & inde dependente varia ad alia concreta habitudine sive respectu, tam activo quam passivo, ceu fonte tot attributorum, clarè magis, magisque distinctè; quam ex qualitibus, nominè tenus saltem notis quibusvis, admirabiles istæ operandi rationes explicandæ veniunt. Specialis autem ista à semine immediatè fluens; & in minimorum figura, magnitudine, situ, ordine, & nexu; &c. Proximè fundata textura; cum sub tanta specierum & individuorum varietate tantum non sit infirma, pro sublevando ab infinito abhorrente intellectu humano; in pluribus explicandis corporum Phænomenis; ad bina universaliora ista naturæ imprimis; hinc & artis, illius Imitatricis instrumenta materialia quasi mechanica; minima acidi & alcali confugere omnino necesse habemus. Quæ omnia & isti agendi facultati corporum, horumve partium, respectu cujus in animalium præsertim hominum corporibus, nunc alimentorum, nunc medicamentorum, nunc Venenorum nomine veniunt; applicanda sunt. Quatenus illa; ratione materialis seu mechanica secundum minima texture, partium nostri corporis texturem & constitutionem, vel conservare, vel immutare vel destruere valent, quas actiones necessariò nostræ cognitionis sensualis, hinc & intellectualis respectu, varii conceptis & notionibus multiplices comitantur, quarum occasione tot qualitates in istis objectis vulgò statuantur; quod attributa respectiva in iis deprehendere licet; quod ut perquam inconveniens est, ita multò magis, multiplici errori ansam subministrare solet; si ex quatuor elementorum horumque primis qualitibus, eorumque Syzygiis particularium istarum qualitatum originem, & operandi modum derivare velimus. Illustrat hæc omnia; ut unicum in medium producamus *Opium*, vi sua polychresta, nec unquam

Pars II.

A a

quam

quam satis laudata, qua & somni nobis dulcedinem conciliat, & doloris suave lenimen præstat, & quævis in Republica nostra microcosmica turbata pacatiora reddit: cujus singularissimæ dotēs, dum ab uno frigori ejus summo adscribuntur, quod tamen calidum intense ab alio affirmatur, dici nequit, quas lites excitant, de Lana caprina omnes. Quas ut in præsentiarum missas faciamus, vis ejus diaphoretica nos monet, quam solam considerare est animus, cui cepto supprems annuere velit *Archiatr.*

CAPUT I.

Effectus Opii in partes contentas considerat.

THE S.

Opium quasvis excretionēs sistit, præter sudorem, idque nec in partes solidas nec in partes fluidas agendo, sed saltem spirituum animalium impetum refranando.

§. I. Ravissimè licet decumbant ægri, & pessimo versentur in statu, modo somni blanda frui datum sit illis quiete, præsentissimum solamen & levamen exoptatissimum ex eo percipere assolent, adeo ut arcanum in Medicina, supra omnes gemmas & Lapides pretiosos, meritò somnus audiat *Croll. Basil. Chym. c. 7. p. 198.* Nam præter alios usus, & hoc simul ex eo sperare licet beneficii, quod juxta tritum Prætorum axioma, *somnus omnes fluxiones, excepto sudore sistere solet.*

§. II. De fomno naturali quod hic asseritur, hoc ipsum de eodem, quatenus artis beneficio per sporiferæ remedia, quorum antesignanum est Opium hujusque nunquam satis laudatum Laudanum, adeoque de ipsis etiam auxiliis somniferis affirmandum pariter venit, quod hæc ipsa præter suavem ad somnum propensionem, quosvis humorum motus cohibere, & specialius qualvis excretionēs præter sudorem compescere soleant.

§. III. Quotidianæ hoc debetur experientia, quæ tam de naturali contentorum in corporea nostra machina motu, hoc confirmat, quam vel maxime de p. naturali eorum, vel in certa loca intra corpus effusione, vel per certa loca extra corpus excretionem idem ostendit. Equidem naturalem contentorum fluxum per alvum & vesicam non solum cohibere aptum natum est opium, sed ipsum etiam sanguinis in orbem reditum sedatiorem suo usu reddit, cum pulsus exinde factus rarior & tardior, quam ante ejus exhibitionem fuerat, quietiorem sanguinis circuitum innuat, & respiratio ipsa quoque minor & minus frequens exinde reddita, moderatè magis per pulmones sanguinis trajectionis testis adsit. Sub quo sanguinis blandiori fluxu & refluxu, lymphæ quoque tardior necessarid sequitur motus, proptereaque ex opiatorum usu subinde faucium ac Linguae aliquantulum siccitas, & sitis urgentia observari solet, minus copiosa salivali lymphæ illas eluente. Quin imò, in tantum etiam cohibuisse contentorum corporis reciprocos fluxus, ad vitam continuandam summè necessarios, opiata observata fuerunt, ut penitus cessantibus his ipsis, vita cum morte commutata fuerit. Ob id sc. tam sollicitè monent Prætorum, ne nisi sub aliquo adhuc virium robore, remedia istiusmodi, nec nisi exactissimè correctæ, propinentur.

§. IV. Evidentiora sunt longè, quæ sub p. n. contentorum corporis motu ab opiatis contingunt. His & vomitus & diarrhææ auspicio supprimuntur, dysenteria graviori absque opio succurrere difficile, ne dicam impossibile est non secus ac Cholera. Sanguinis quæ sunt, eò periculosiores effusiones, quo vitæ nectar immediatè magis exhauriunt, per quæcumque loca, sive

alvum, sive vesicam, sive nares, sive os, sive uterum, &c. Frequenter ab Opii vi compescuntur. Diabeticorum urinarius limbus per Opiata sistendus venit. Quas lymphæ effusiones catharrales inducunt affectiones, præsertim thoracem cum aspera arteria, (cui quæ frequentiores magis illius patiuntur inundationes) affligentes, ab opiatorum vi promptè reprimuntur. Ipsa copiosior, etiam à Mercurio concitata salivatio per Opium moderamen patitur. Ut taceam febrium universum exercitum, in corporis fluidis, præsertim sanguine, ferè omnia sursum deorsum miscentem, cuius impetus ferociores, & reprimuntur Opium, ac refrænatur in continuis benignis, in malignis verò utranque faciunt in cura paginam, ut loquitur *I. D. Horstius Jud. de Chirurg. Insuf. p. 47.* Dum intermittentium paroxysmos sensibilibiter repellit, rigores potenter minuendo, & cætera symptomata mitigando.

§. V. Sed in omnibus his contentorum ab opio quoad sui motum factis immutationibus sudor superest, qui tantum abest, ut ab Opiatis sufflaminetur, ut potius strenuè & profusè prolificiatur, tam ab iisdem solitarie assumptis, quam aliis præsertim diaphoreticis aditis, quorum agendi potentiam, mirum quantum opium intendere saragit, adeo ut inter sudorifera excellere Opium dicatur *Voalæ tr. meth. medend. p. 65.* cui constans Prætorum consensus omnino suffragatur, & ante eum jam notatur, tam *Germanorum Plinius Gernerus, in Ep. l. 2. p. 61. & 69.* quam *Platorum in Obs. l. 2. p. 491. & l. 3. p. 633. & 727.* Conf. *Hochst. decad. 3. cas. I. Sch.*

§. VI. Considerandum jam ante omnia, qua ratione priores illos, liquidorum motum sistendi effectus perficiat Opium. Ubi imprimis observandus venit duplex in Medicina corporis nostri hydraulico-pneumatica contentorum sive humorum motus: Localis unus, sive progressivus, alter intestinus sive plus minus fermentativus. Localis, totius molis liquidæ per suos ductus & canales est translatio, respectu cuius in sanguine Cordis musculus antiæ vices subit, transvasando ex venis sanguinem per medios pulmones in arterias, præter quod officium, an aliud præterea sanguini conferat beneficium, meritò dubitatur, saltem hæcenus ignoratur. Intestinus ille secundus, est minutarum illarum contenta nostra liquida sive humores componentium particularum continuus reciprocus motus, ratione cuius non tantum in fluiditate continua conservantur eadem, sed etiam fermentationis & turgescentiæ, tam naturalis quam p. naturalis, & innatæ multiplicis alterationis & immutationis, secundum minutarum istarum particularum Syncrisim, dia-crisim & metastasin, subeunt vicissitudines, undecumque etiam, minutarum illarum continuatus dependeat principaliter motus, ut ut Salium sic dictorum varietas, præsertim acidæ, instrumentaliter plurimum omnino conferat.

§. VII. Intestinum hunc motum ab Opio supprimi, à nemine hæcenus assertum fuit. Ac obstat exilis ista, aliquot saltem granorum dosis, quo minus Crasim materialem illorum immutare, & consequenter dependentem ab illa intestinum motum sistere plus minus valeat: de quo pluribus infra. Quatenus tamen, ut ex sequentibus patebit, localem humorum motum refrænatur, & supprimit plus minus, etiam ad intestinum motum, ab illo certa ratione, quoad aliquam modificationem dependentem, nonnihil moderandum conferre poterit: præsertim si ex confluentia quorundam liquidorum, hic ipse vel oriatur primario, vel ab iis certa ratione intendatur, qualis est Chyli cum felleis & pancreaticis liquidis, sanguinis cum his ipsis & lymphæ: &c. Hac enim ferè ratione, ex parte & febrium impetum nonnihil compescere, & intermittentium præsertim plura symptomata refrænare, probabile est.

§. VIII. Localis ergò speciatim est motus fluidorum, quem Opium plus minus sistere valet. Ut quando superiori

superiori anno, Juveni ex incautus hausto Vino emetico Antimoniali, in hypercartharsi ultra 14. dies aded copiosa, ut secessium numerum referre, (mendacii suspitionem declinans) non libere, essentia theriacalis cum dimidio est. Opii propinata, præsentaneam opem, 40. saltem guttarum dosi attulerit. Circa hunc motum localem tria consideranda veniunt: 1. ipsum fluidum motum: 2. pars Organica, à qua & per quam instrumentaliter movetur: & 3. spiritus imperum faciens, à quo principaliter omnis oritur motus. Vnde unus vel alterius horum trium respectu, Opium vim suam exercere, omnino necessarium erit.

§. IX. Humores fluidos quod attinet, horum motum, qua talium, cohibere nequit opium. Locali in motu, fluida illa passivè se habent, & quæ naturali impetu, deorsum saltem tuerent, intra certos corporis canales cœrcita, secundum horum conformationem, promovenis impetu undequaque distribuuntur, adeoque supra & infra nesciunt, suntque tam in fronte, quam in pedibus, ut de sanguine loquitur *Helmont. tr. Terra: §. 7.* cum quo conf. *Eruditiiff. olim. Patavinorum Sanctorum: in Meth. Vit. Error. p. 710. & 874.* Opium ergo talem motum, quomodo in his fluidis inhibebit, dum alieno ipsi subfunt & parent imperio. In quem scopum sive occasione spicularum antimonialium, cum Vino infusionis croci metallorum, aut Vitr. Antimon. hanstorum, & Vomitus multiplicis materiæ, & variatum fordium secessus provocari, quibus quocumque modo aut quanto societur opium, quid adjuvamenti hoc conferet fluido, quia tali, siquidem hujus mole obrutum & abreptum, simul evacuabitur. Nam consistentiam fluidi, ab Opio mutari immediatè, nondum hæcenus compertum fuit. Aded ut Opium fluidorum motum cohibeat, absque ulla in fluida ipsa actione.

§. X. Considerandæ jam partes solidæ, qua tales, an harum ex affectione & Opio susceptæ, illæ in contentorum motu alterationes dependeat, cum ab his moveri liquida, & modo §. 8. dictum sit, & experientia ista commoustrat. Sed quo minus & harum respectu, Opium sicut contentorum Laesionis, patet non solum ex parva ista dosi, qua propinantur, (de quo infra,) quæ non sufficiens est, ut partes solidas tam notabiliter in suis functionibus motibus cohibere queat, sed etiam ipsæ solidæ partes instrumentaliter se habent, ad fluidorum motum, quatenus principium movendi ex se ipsis non habent, sed ab aliena potentia, cui organa saltem moveri & ipsæ soleant. Ad hæc, qua ratione in eas agit opium, an ratione texture illarum materialis, & inde natatum multiplicium proprietatum sensualium sive temperaturæ, an ratione conformationis suæ mathematico-mechanicæ, ratione cuius inesse organico constituitur? Non ratione hujus, cum nullum immutatæ organisationis seu conformationis ab Opio inductæ innotescat vestigium: pariter atque in ipsa texture materiali, qua tali, & inde natis qualitatibus temperaturaque, ab Opii usu, ulla immediate facta mutatio haud apparere solet.

§. XI. Dum ergo Opium proximè, nec in continentibus seu solidas, nec in contentas partes seu liquidas, harum motus, & inde natis excretionēs sistendo agat, superiunt spiritus, sive impetum facientes Hippocratis, quos consideremus, quid hoc in negotio vel agant, vel patiantur ab Opio. Hisc sunt, animales speciatim appellati, qui fibrarum motricium beneficio, omnis in corporis Oeconomia localis motus existunt auctores primi. Hi Rota sunt suprema sive magna, quæ alias Rotas in corpore humano (tanquam artificiosissimo automate) circumagat, ut eleganter loquitur *Illustr. B. de Verulamio: Inst. V. & M. pag. 94. 193.* Horum ergo quandiu viger impetus elasticus, etiam fibrarum motricium ritè fabricatarum tonus, & inde dependens tam ad externorum objectorum promptissimè recipiendam impressionem sensilem proclivitas, quam continuus ad motum nixus, debito in robore

Part. II.

vigeant, adeoque quamvis partium continentium localis motus, cum contentarum promptissima undique distributione, quin & pro occasione varietate inordinata commotione & nonnunquam exclusione continuabit. Sufflaminato autem nonnihil spirituum illorum impetu motivo, & inhibito quadantenus radios illorum influxu, cessabit, etiam proportionaliter fibrarum tonus, remittet una sensilium facilis receptio, & languescet fibrarum motivus nixus, adeoque contentorum hinc sedatior longè ac tardior superveniet fluxus.

§. XII. Refrænatur hunc spirituum impetum, & feigniores quasi reddit eosdem Opium, quod notissimè ejus in corporibus nostris effectus, *somolentia & indolentia* restantur. Ibi languescens spirituum impetus, minus vigorosè per universum systematis nervosi extenditur, unde præsentis licet undique non æque sufficiens tamen pro sensationum & motionum externarum obeundis muniis esse solent. Hinc flaccescente fibrarum sensilium Tono, haud æquè validè ab objecto licet intensiori vibrari poterunt, & unde nec spirituum jam in Elatere suo remittentium sufficiens repercussio ad primum commune sensorium fieri, nec fibrarum dolorosè commotarum supervenientis spasmi ordinarius & convulsiva tensio procedere poterit. Sub quo spirituum aliquo quasi stupore per Opium inducto, & sensationes externas, & motiones pariter locales, tam partium solidarum, quam contentorum in illarum alveis fluidorum remittere insigniter, necesse erit.

§. XIII. Et horum duorum effectuum ratione, *somolentis* nempe *tactus*, & *remittentis* fibrarum motricium *Toni*, accidit, quod Opium quosvis humorum motus sistere, & speciatim qualvis excretionēs, sudore excepto, compescere solet. Hæc duo enim ferè in quovis tam naturali, quam p. n. contentorum motu sunt obvia, partis scilicet moventis irritatio; & hinc fibrarum ejusdem motricium contractio, indeque fluidorum contentorum multiplex motio. Nempe quotiescunque pars quædam sensu molestè vel noxio infestatur, fibrarum sensilium inordinata & vehementiore vibratione, spirituum ad eam provocatur impetus, à quibus aucta & plus minus spasmodicæ earum tensio perficitur. Contractis sic fibris, vasa quoque tam sanguifera quam lymphatica, aliaque & quicunque partis meatus stringuntur plus minus; indeque vel remorato contentorum transitu, horum circa locum ita affectum stagnatio, unde superveniens tumor, vel copiosior per vias aut consuetas, aut insuetas apertas tamen vel facile aperibiles, pro circumstantiarum ratione effusio.

§. XIV. Pro quorum illustratione considera acidum illud, mole subinde minimum, quod dentis plus minus cariosæ radicem nerveam, & fibrosam pungit & rodit, ac dolorosè irritat. Brevi exinde, non facili saltem ex illa parte, ac temporum, sed totius capitis hamisphærii tensionis & plus minus lacerationis sensus; spasmi fibrarum manifestus index; cum non raro tumore maxillæ, nunc sanguineo, nunc lymphatico, h. e. Phlegmonoso aut œdematoso supervenit, cum copiosissimè salivæ limpidae effluxu, pertinaciori fibrarum nervearum strictura ex glandulis immediatè, mediatè ex sanguineis vasibus expressa. Ast Opium si interno usu, somnum provocarit, doloremque levarit, vel loco dolentis applicatione sensilitatem ejus stupefecerit, vel sua sponte tandem dolor deservierit, breviter & hemicranie affectio, & externarum partium tumor, & ptyalismi profluvium cessabunt. Quæ ipsa, & Oculis à tantillo asperiori pulvisculo laesus, & digitus à parva spinula in sui extremo infixa molestatus, & stomachus à spiculis Antimonialibus irritatus, & recti extremitas, à resina viscidiorè aloës infestata, & asperæ arteriæ sensibilibissima tunica ab inclementiore aere læsa, aliaque sexcenta Corporis Oeconomia quotidie obvia sufficientissimè mutatis mutandis confirmant.

A a ij

§. XV.

§. XV. Spirituum ergo impetum sistendo, & motum eorum plus minus sufflammando, adeoque tam sensus in parte acumen hebetando, & motum ejus fibrarum præsertim peristalticam impediendo, quasvis fluxiones sistit Opium. Hæc ratione Opiata, v. g. Theriacalia, & vomitus, & hypercatharses, & diarrhæas, & dysenterias sopiunt. Non secus ac hæmorrhagias, sensum in parte ex qua effluit vellicantem mitigando & sanguinis impetum motivum nonnihil cohibendo reprimunt. Adeoque illis saltem hæmorrhagiis propriè convenit, quæ vel occasione molestæ sive sensibilibus irritationis, aut excitantur, aut continentur, aut sæpius recidunt; (quas inter occasiones ipsæ serosior & acrior sanguis non ultimas tenet) vel quæ occasione inordinatorum spasmodorum in vasis languiferis subinde accidunt. Eodem ex fundamento & tenues Catharrhos sistere partim, partim inefficaciter dicuntur papaverina. Opii parentes, dum sensum molestæ in pharynge pariter, ac larynge irritationis levant, & hac occasione factam lymphæ ubertorem per fibras contractas ex glandulis expressio nem sive excretionem sistunt: eo quod de lacte isto jam excreta sunt, exactò sui cum nutrimento asperæ arteriæ rorido chyloso, ante sui assimilationem simul transudante, miscela & unione, spissiorum consisten tiam, & ex particularum adivarum subactione debita, convenientem & tactui laryngis proportionatam temperaturam intereâ acquirentem, adeoque coctum & incrassatum apparentem, facilius sub tali paulò viscidiori consistentiâ, ab impetu aëris elasticis & excretionis. Sanè Phitifici ex pulmone, sensibile beneficium ab Opiatis recipiunt, ritè administratis, nam & sordidum copia exinde minuitur, non supprimendo easdem, sed continuam regenerationem præcavendo, & eadem meliorem consisten tiam natæ, facilius cum conatu expectorantur. Sanè haud semel miratus sum Phitificos etiam duntius, ac per aliquot septimanas, continuum Opii usum, citra ullam sensibilem vel notabilem noxam aut alterationem ferre posse: id quod & olim observavit Crollius: *Basl. ubi de Elect. Laudan. it. Hartman. de Opio. Theor. 8. quæst. X. pag. 158.*

CAPUT II.

Vim Opii sudoriferam explicat.

THESES.

Opium per accidens, mediante largiori pororum cutis hiatus, sudoris profluvium promovet.

§. I. Opium ritè paratum, & in laudandum laudandum exaltatum, vi sudores excitandi, & insensibilem transpirationem, insensibilem transudationem augmentandi pollere insigni, docente magistra experientia, supra insinuatum fuit, ut ut quasvis aliàs liquidorum excretiones inhibeat. Investigatu itaque omnino dignum videtur, ex Theoretico causarum serutinio, hæc ipsa operatio, pro meliori sui ad præximum applicatione.

§. II. Ad hoc, ut ritè extillet ex corpore nostro sudor, 2. exactè distinguenda veniunt: qualis nempe 1. sit sanguinis status, à quo aptus reddatur, dimittendo promptius seroso lactici, quibusvis tam ipsius sanguinis, quam solidarum partium à nutritione privata, & earentiæ necessitate relicti sunt glandulæ intercutaneæ, confertim aded effluunt. Sanè, non sensibilis tantum transudationis, sed etiam insensibilis transpirationis officinas has ipsas esse sunt, qui existimant, ut ut triplicem viarum per quas aliquid in superficiem corporis exponitur, differentiam explicet *Pechlinus: de habit. & color. Ethiop. pag. 87.* quod ipsum tamen ulterius rimari, ad præsens minus facit institutum

§. III. Prius cognosci haud poterit melius, quam si ratio habeatur attentè eorum, quæ in spontaneo su-

doris profluvio, sub exercitiis ac motu corporis, subsistentia in loco calidiore, &c. Cuius obvia sunt, & quadruplici Phænomenon non differentia terminantur. Pulsus sc. 1. semper celerior & frequentior, rapidiorem sanguinis per cor & universum corpus motum ostendit; (sive spirituum corpus musculum moventium immediatè, sive sanguinis cor pro crebriori motu stimulantis occasione veniat) quibus adjuncta ejus magnitudo, intensiorem turgescen tiam & fermentativum motum auctum innuit: quæ ipsa necessariò, ex intestino particularum in sanguine motu, præsertim acidarum cum aliis alcalinis & terreis, concitiora 2. sensibilia rotius corporis calor ac estuatio comitatur. 3. Supervenit his habitus corporis exterioris & rubor, & mollities, & aliquis turgescen tia, siquidem sanguis taliter alteratus, undique per quævis capillaria celeriori trajectoria quidem penetrat, sed languescen te nonnihil, circa hæc ipsa impellentis impetu, vix tantè promptè à venulis excipi poterit, quin ulteriori per arteriosa vasa affluxu, aliqui subsistentia copiosius solito partium solidarum poros undique replet; indeque ista Phænomena exhibet: unde 4. penetrans undique latex aquosus, sub tali sanguinis alteratione & imptimis intensiori exsuatione, & ipse rarefactus, & quasi porosior factus, adeoque imbibendis ex sanguine & abstergendis ex solidis partibus quibusvis heretogeneis, præsertim Salinis particulis aptior redditus, facillimè qua data porta prorumpere, & speciatim per cutim transcolari potest. Uterque ergo motus sanguinis, tam circularis, quam fermentativus, ille quidem celerior, hic intensior, sanguinem sub sudore necessariò attenuatum, resolutum, & quasi liquefactum exhibent, cum non nisi tali sub sanguinis statu, illa ejus Phænomena apparere queant. Unde etiam propriissimè dicta sudorifera, nempe Salia vol. tam manifesta quam occulta, tam libera, & sui quasi juris, quam in ol. concentrata; non nisi tali sanguinis in consistentiâ sua & textura alteratione sudorem provocare videntur. Attenuatus ita sanguis, hoc ipso simul disponitur, ut feri, communis istius alimenti & excrementi vehiculi, facilem secessum & promptam separationem patiatur.

§. IV. Cutim quod spectat, hujusque sub sudore constitutionem, observanda venit curiosa ejus & artificiosa structura. Est hæc rete sanè mirabile, ex fibris arteriarum, venarum, nervorum, & tendinum variè inter se complicatis contextum, ita tamen, ut nervoso generi, plusquam venoso in sua structura acceptum referat, tanta & nervorum & tendinosarum fibrarum copia, cum intertextis arteriarum venarumque capillaribus, ut exillimis gaudet. Necessario v. in taliter constructa corpus investiente tela, foraminula meatibusque complures extabunt, ex quibus creberrima duo emergunt corpora: papilla primo loco pyramidales innumera, nervorum scilicet exuervi fines, horumque fibrarum ultimæ portiones cutim perforantes conglobantur, & ita in extimam cuticulam usque definunt, genuinum scilicet tactus organum, quas oculatissimo debemus *Malpighio, tr. de extern. Tact. Organ. secundo loco observanda sunt Lymphatica vasa, excretoria copiosissima, ex glandulis miliaribus, cuti sive substratis sive simul intertextis enata, quarum ratione interior cutis substantia à Lindano carnea asserta, à Villifio potius glandulosa statuitur, Pharm. Rat. Vol. 2. f. 3. c. 5. p. 461.* Dispergantur excretorii hi tubuli in univerfo exteriori corpore, perque eos sudorum rivuli, quorum fontes illæ sunt glandulæ intercutaneæ, confertim aded effluunt. Sanè, non sensibilis tantum transudationis, sed etiam insensibilis transpirationis officinas has ipsas esse sunt, qui existimant, ut ut triplicem viarum per quas aliquid in superficiem corporis exponitur, differentiam explicet *Pechlinus: de habit. & color. Ethiop. pag. 87.* quod ipsum tamen ulterius rimari, ad præsens minus facit institutum

rum, cum circa sudoris seaturiginem saltem occupati sunt.

§. V. Communis his vasis excretoriis, eorumque officinis affectio erit, ut & aperiri & claudi queant, adeoque transmittendo humori faciliorem vel difficiliorem transitum concedere. Cuius asserti hujus veritas obvia erit, alterationes, quæ peripheriæ corporis cutaneæ sub tempestarum mutationibus accidunt, consideranti; Æstivo tempore & hiant apertius meatus isti, & continua laticis transmissio, madescit ordinario corpus, hinc vehiculi aquosi per cutim facta trajectione rarior & parcius miclus: aut dum hybernò gelu quælibet rigent, & rigidior, saltem asperior, deplumati anseris ad instar, evadit cæcis, & conclusis istis meatibus, copiosior Urinæ secretio supervenit. Manifestum idem evadit, ex alvi majore lubricitate, occlusione meatuum sudoriferorum supervenienti. Memoranda ob id *Gabelchoveri*; Præctici multæ experientie, cent. 3. cur. 73. annot. p. 122. est sententia, qui sunt dense textura, & habent cutim spissam, & poros arctos, sæpius quotidie egerunt, quam qui poros habent apertos, ex quibus vapores & humiditates possunt resolvi, egestiones excruciantur; & corpora sunt magis constituta. Hinc ergo colligi potest, quare in sine æstatis, & in principio autumnii, fluxus alvi sæpius accidant. &c. Id quod propria experientia convictus etiam ingenue fateretur *Malpighius*: c. l. p. 43. & 40. In his casibus, non liquidi qua talis, secernendi, sed organa secretionis saltem est diversitas, quo in peripheriâ corporis occluso, per similia in intestina hiantia; & ipsa glandulosa textura coloraria, quæ eleg. demonstrat *J. J. Peyerus: de gland. intest. fit excretio.* Ob id sedulo in præxi, fluore alvi quæcunque correptorum, dedi semper operam, ut poti meatibusque cutis; quantum possibile serventur aperti, & corpus ad diaphoresin blandam continuò sit dispositum, quo ipso non leviter sufflamantur enormes istæ alvi dejectiones, sed etiam, si quæ successivè effervereat febricula, facta ista contentorum corporis, per poros cutis transpiratione extinguitur. Aded per plurimum seculorum aetatem, hæc foraminum intercutaneorum vel hiscen tia, vel conniventia fuit observata à Medicis; ut non ultimam febriam causam; in pororum cutis occlusionem rejecerit *Galenus*; & per experientiam convicti Præctici fateri necesse habeant, nullam febrem tutò, & absque recidivâ metu judicari posse, quæ sine sudoris evacuatione deferuerit.

§. VI. Urget jam nostram meditationem, unde nunè patentes, nunc conniventes sunt isti transudationis meatus excretoriique tubuli. Variæ equidem se offerunt causæ, tam connatæ; quæ inter est naturalis cutis textura vel rarior vel densior, quam acquisitæ, partim per consuetudinem, secundum varium rerum non naturalium usum, partim per ætutudinis p. n. alterationem: unde meatus dicti vel ex staminum fibrosorum tensionem nimia, turbati aut obliterari, vel ad motus aut excretis variis contrungi, arctodi; vel isdem viscidioribus aut glutinosioribus obstrui possunt. Præceteris, ceu frequentior causa, consideranda venit Tubulorum istorum, imò, ut probabiliter arbitror, & ipsarum glandularum, à fibris nerveis contractis, occlusio, vel ab his relaxatis reclusio. Tendinosum nempe maximam partem tamen esse & fibrosum, quod cutim constituit, supra insinuatum fuit: unde pro nervorum & tendinosarum natura, non sensu saltem tactus externo, cui illarum extrema papilliformia sufficiunt, sed etiam motui cuidam dicatæ erunt, eoque pro fibræ motricis natura, abbreviationis seu ut vulgò dicunt, contractionis & relaxationis: unde necessario tubuli isti excretorii, & ipsæ simul glandulæ nunc stringi, adeoque has comprimari, illos coarctari, nunc relaxari, & has sic porosiores, illos patentiores reddi, necesserit. Argumentum hujus rei, & externus ta-

ctus & interna imaginatio suggerunt. Quoties vel frigoris, vel ingratae humiditatis occurrit contactus, mox corrugari cutis, pori claudi, anserinæ pellis facies, hinc emergere solet. Evidentiori exemplo, avium plumæ; feliumque pili hoc representant, dum frigoris occurru, erectiores situ, animalia dicta hispidera apparere faciunt, fibris istis intercutaneis nerveis, cutis poros sui contractura stringentibus, & simul plumas ac pilos ex obliquo seu declivi situ in rectam magis lineam erigentibus. Imaginationis vis, ut per totum microcosmi regimen se diffundit, ita & extremos ejus limites attingit: tantum tamen non quotidie occurrit, ut ex rei vel horridæ vel terribilis, alijsve similis, vel simplici saltem narratione, præsertim in delicatioribus, mox cum horrore aut saltem frigoris quodam sensu, peripheria corporis undique contrahi, pori arctè claudi, cutisque in anseris faciem corrugari solet, quasi omnes, quotquot occurrit, portas, ab hostili insultu præmunire velit, conservationis suæ provida Natura. Observavit sanè *Malpighius*, c. l. p. 19: in extremo digito, cuticulâ per admotum ferrum derivatâ, ubi sudoris ista vasa excretoria hiant; convexam quandam pelliculam, interiora versus, non ab similem cucurbitule, extendi, ad edendum fortè valvula ministerium, ut interdum tensa, detineat sudorem, & relaxata, exitum permittat: id quod ad præsens negotium illustrandum simul non parum facit; ut ut clarior & ulterior per experimenta anatomica confirmatio adhuc in hoc passu expectanda videatur. Ad hæc modo laudatus Autor, c. l. p. 39. ad miliares istas sub cute glandulas, per transversum excurrentem nervum hiare asserit: præter alios usus, ob id primariò, ut excretionem per dictas glandulas; nunc eas stringendo, aut laxando, certa ratione moderari possit.

§. VII. Sed in coarctationis aut relaxationis hoc negotio, tam glandularum, quam tubulorum excretoriorum, fibræ istæ cutaneæ, non nisi instrumentalitè se habent, ipso impetum faciente, spiritu scilicet infuso, speciatim animali dicto, ceu principali agente, id muneris exequente: unde & vel externam sensationem, vel internam imaginationem, utrobique spirituum animalium motum prævium, & ad cutim concitatum impetum sequitur saltem talis strictura nimia, aut relaxatio. Nempe uti à spiritu animali & sanguine vitali, tonum debitum seu naturalem tensionem obtinent, indeque & irritari passivè ab objectis minus proportionatis, & simul isdem reniti activè valent; ita etiam hujus Toni ratione, & ipsa cutis, ejusque pori, vel arctius stringi, vel laxius dilatari possunt.

§. VIII. Ex quibus hæctenus proluxius declaratis, vel sua sponte patet, ex parte cutis pro sudoris transmissio, hæc saltem necessariam esse conditionem, ut meatibus quibusvis, & tubulis glandularum patulis, ob fibras nerveas intercutaneas, relaxatas, adeoque cute existente plus minus, molli, rara, potius, undique sudor ceu per cribrum, aut sitrum excerni & transcolari queat.

§. IX. Præmissis hæc, opium examinandum, & quid vel sanguinem alterando, vel afficiendo cutim valeat, perpendendum, quod citra ejus materialem texturam, & feminalibus primordiis natam, & inde variis ortas proprietates, & in alia corpora respectivas actiones, exactè evolutam, fieri haud poterit. Offert se hic imprimis expertus per ignem Philosophus, *Helmontius*, qui tr. *Diumvirat. §. 8. p. 275. se in Opio salem acrem sudoriferum, & amarum oleum invenire, longe ab Opii odore recedens, attamen soporiferum asserit*: quod repetit; tr. *de Lithias. cap. 9. §. 87. pag. 728.* dum inquit: *quin imò, nec soporiferum in Opio friget, Sulphur. sed valdè amaricat, ejusque Sal. acre est, & sudoriferum*: aded ut 2. primaria principata elementaria in Opio consideranda sunt, sulphur soporiferum & Sal. acre sudoriferum dictum, ex quorum alterutro vis diaphoretica derivanda veniat.

§.X. Sanè Opiam pro ratione succorum inspissatorum, ex vegetabilibus, gummosum concretum est, sed quod eum nucleum medicamentosum, resinam in se complectitur. Resina hæc, est proximum virtutis tam somniferæ, quam diaphoreticæ subiectum, unde & Spirit. Vin. medianter ex Opio extrahi, & hoc ipso, ceu appropriato in-textura menstruo simul exaltari solet. Resinæ, concreta sunt singulariter concentrata, & ex pluribus diversæ naturæ minutis corpusculis invicem arctè complicatis contextæ. Nempe quod in sicca consistentia resinam refert, hoc ferè totum, per Ignem liquefactum seu attenuatum & resolutum, ol. Destill. existit. Res clara est per experientiam, quæ ex oleis Destillatis, per Spirit. Nitri, rectific. vel per ol. Vitrioli, nunc resinam perfectam, ut in ol. Destillato anisi, aut pinguedinis humanæ, nunc concretum the-rebinthinatum, ceu resinam liquidam ut in ol. Destil-lat. the-rebinth. nucis mosch. juniperi, &c. Repræ-sentat. Sicut idem manifestum evadit, si ex lignis me-dicamentosis per Spirit. Vin. probè rectificatum es-sentiam extraxeris, quæ facili labore vel cum Aqu. com. præcipitando, vel Spirit. Vin. abstrahendo in re-sinam redigitur, ipso residuo ligno, per retortam Ig-ne aperto, more solito destillato, nullum vel parcum ol. suppeditante, quod alias copiosum & penetrans ad-modum fundebat, teste, præter experientiam, *Voullisio: rr. Pharm. Ration. p.1. §.5. c.2. p.214. de ferment. cap.2. pag.16.* Jam vero ol. destillata, quæ mutata consi-stentia per aliqualem coagulationem resinas exhibent, nil aliud esse deprehenduntur, quam Salia vol. à pin-gui occultè acido concentrata. Comprobant hoc non solum plura (nam de omnibus specialis, adeo nondum facta experientia) ol. destillata, v. g. Tartari, the-rebinthinæ, C. C. &c. Quæ mediante cum alcalibus fi-xis digestionem, in Sal. vol. abeunt, sed etiam fuligo, ex talibus oleosis maximam partem constans, Sale vol. oleoso turgida. Nam quod sub clauso vase De-stillando seu per Ignem liquefendo, abit in ol. De-stillat. empyreumaticum, hoc in aperto Igne destil-lando abit in fumum, & hinc maximam partem fuli-ginem. Hæc fuligo præter Phlegma acidum suggerit spiritum utinosum, & Sal. vol. acerrimum manife-stum, & ol. empyreumaticum, simile oleosum, ex li-gno alias Destillando. Scilicet quantum pinguedinis, Sal vol. in resinam alias colligantis concremando de-structum fuit, tantum Sal vol. contagio oleoso adhuc affecti haberi potest, quantum v. resinæ attenuatæ, oleo propter defectum deflagrationis haud liberatum fuit, oleum fuliginis constituit. Scil. ut rectè loquitur *Helmont.* *rr. Complex. & Mist. Elem. figm. §.33. p.89. Fuligo, est parum Sal vol. concre. præserva-tum ab inflammatione, propter aquæ evolutis commistio-nem, partimque est oleum, quod evoluti celeritate com-bustionem præterfugit.* Tandem compertum est, Vege-tabilia aromatica, & quæ per vesicam simplici Destil-latione ol. Destillat. suggerunt, eadem fermentata, subministrare illorum loco spiritus ardentis, ceu olea attenuata & in essentiali Phlegmate soluta, putrefacta verò, suggerere Salia vol. urinosa, satis copiosa, istis animalium Salibus vol. simillima, oleosa nempe pin-guedinis resolutæ per putredinem, adeoque sic simul acidi enervati occasione. Ut adeo ferè concluden-dum videatur, Resinas & olea, essentialiter non nisi consistentia differre, utraque verò esse Salia vol. oleosa, seu olei beneficio, ratione oculi hujus acidi, pau-lò intimius concentrata.

§.XI. In simili concreto resinoso cum consistat vis opii, tam anodyna, quam diaphoretica, dividere illud, & utrique effectui distinctum suum efficiens tribuere satagit *Helmontius*, ut ex supra allegatis manifestum est, adeoque Sulphuri vim somniferam, Sali vol. acri sudoriferam adscribere. Equidem negari haud potest, Salia vol. præsertim oleosa, potissima esse, & effica-cissima diaphoretica, eoque potentiora, quo acriora

& penetrantiora, quæ effectivè sanguinem alterando, & quasi dissolvendo, sudoris rivus profundi faciunt, ut supra §.3. insinuatum fuit, & per experientiam hæcenus confirmatum. Sed pro hoc effectu requiritur omnino determinata, eaque tanta eorum dosis, quæ universæ massæ sanguinæ ad plures libras ascendenti, vel immediate, vel (si hoc minus placeat) mediatè (per præviam fluidorum in primis viis alterationem) alterandæ, plus minus sufficiens sit: quæ ad gr. xv. & ℥j. subinde ad ℥ss. extenditur; sed Opii sive crudi, sive quocumque modo præparati dosis medicamentosa (nam de consuetudinis legibus & alimenta & medicamenta multipliciter determinantibus, non attinet dicere) ultra 2. l. 3. gr. ad summum haud extenditur, raro liqui-dem hanc superare solet Medicus, sæpius infra subsi-tere, cum vj. grana funesta admodum observata fue-rint. Sapè, sicut non intelligibile esse rectè *Helmontio* dicitur, *rr. Duumviratus §.5. quomodo unicum opii gra-num sat frigoris in stomacho causet. sat quo vaporis actua-liter frigidi in caput egerat*: ut nempe ex Veterum quorundam asserto somnum inducat; ita pariter haud concepitibile existimo, quomodo unicum alte-rumve opii granum, etiam purum Sal vol. esset, sanguineam massam, quocumque modo alterare, & su-dorem provocare possit; Nisi continuato diutius opii usu, successive alteratio quædam sanguini, & inde de-derivatis cæteris succis inducatur, ratione cujus ad sudo-ris vel urinæ uberiores dimissionem plus minus dis-ponatur: uti exempla à *Voullisio* adducta, *Pharm. Ra-tion. pag.1. §.7. cap.1.* ostendunt.

§.XII. Accedit & hoc, quod ipsum propinatum opium necessario quædam, plus minus tamen in viis primis subeat alterationes, tam in Ventriculo quam duodeno, unde si non infringi, certè non exaltari contingeret ejus efficacia. Hinc enim quorum stomach-us acidum digestivum intensius spirat, minus ab opio alterari solent, quia hoc magis subigitur, vel ab acido quasi castratur. Unde nec adeo commodè opium, quamvis humorum acrimoniam corrigere vel infringere dicitur à *Sylvio*: l. I. prax. c.15. §.26. 27. 37. & 48. obstante exilitate doseos, pro notabili adeo effe-ctu, etiam repetitis quoque vicibus propinandum fo-ret. Ut taceam alias rationes à *Voullisio* P. R. Vol. I. f.7. c.1. p.291. allatas.

§.XIII. Haud equidem me latet, minima ut pluri-mum maximorum morborum esse initia, & mole mi-nimum corpusculum maximos effectus præstare posse; attestantibus id aperte, alia ut taceam, venenis, in mi-nima mole perniciem universo corpori nimitantibus: confirmantibus hoc contagiis, sub minimo & nullo perceptibili sensuum miasmate, universam corporis œconomiam turbantibus, tam acutos, quæ excitant morbos, aut febres malignas, quam quæ chronicos, ut in Jue Venerea & scabie manifestum est. Ita è con-trario, & minimum subinde est medicamenti, à quo maximus & insignis effectus pro universi salute dima-nat, quod sub reliqui corporis cortice, tanquam exi-lis, utut pretiosissimus nucleus est reconditus. Sed iis remediis, quæ alterando contenta corporis, & sangui-neam massam in crasi & consistentia solita (saltem ad tempus) immutando, operari debent, idque corporali seu materiali sui miscela ac contactu, qualis modus in opio, ratione Sal. sui vol. acris, putati sudoriferi, om-nino requiritur, ista minimorum, qua talium, maxima agendi potentia, minus applicari potest. Talia enim minima agentia operantur saltem, vel quatenus vi al-terativa & plus minus fermentativa immutare con-tenta, vel acutissima sui textura irritare sensibilia so-lida possunt. Neutrum opio convenit: non irritat, d. irritationis sensum potius tollit: non fermentat, quia nullum talis effectus vestigium in corpore observabile ejusque contentis est. Adeoque ad agentia ista, maxi-ma sub mole, minima, referri nequit.

§.XIV. Quod inanis videri possit ille labor, qui virtutes

virtutes operandi ex certis ingredientibus seu partibus integralibus concretorum investigare satagit, cum quælibet proprietates rerum, & inde agendi qualitate, tam occultæ dictæ, quam manifestæ putatæ, flue-re è gremio feminum, rectè dicantur ab *Helmontio*, *rr. progym. meteor. §.28.* unde etiam nonnisi à feminali virtute, tam vis soporifera, quam diaphoretica opii derivanda erit, unde etiam *feminalem dormitivam vim* Opio adscribit, is ipse, *rr. Natur. contr. nesc. §.37.* Sed utur agens feminale in minimo fundatum sit, cum sui corporis saltem 2800. pars esse dicatur, tamen cum èis materiale revera existat, adeoque & genera-lissimis materiæ proprietatibus omnino obnoxium sit, (formali licet agendi potestate in concreti generatione instructum,) prætereaque corporum genitorum prop-rietates quæcumque, nonnisi materiæ speciatim con-textæ beneficio immediatè explicentur, ac ex speciali talis materiæ textura immediatè fluant, & nonnisi ab illa proxime dependant. Pro ipsius quoque principii feminalis conservatione, certa materiæ cui inest dif-fusio, seu textura materialis requiratur, qua destruc-ta, & ipsa vis feminalis perit, unde Ignis feminum destructor dicitur *Helmontio*, forsan quod feminale concretorum principium, nonnisi sub Sulphureo deli-tescat tegmine, proxime ab Igne quod retexitur. Ipsæ denique rerum multiplices proprietates tam specificæ seu singulares, quam pluribus aliis communes, pro concreti textura materiali plus minus mutata & alte-rata, etiam & ipsæ mutabiles existunt. Sanè ob dictas causas, vis corporum operativa, nonnisi in certis ma-teriæ, ex quibus constant, particulis, & specifica ha-rum textura proxime investiganda venit, utur origi-naliter virtuti feminali, omnia ista adscribenda veni-ant. In Opio ergo, utur cum tota papaverina plan-ta, & quibusvis ejus partibus, tam solidis quam li-quidis, & quibusvis earum proprietatibus, à feminali potentia vis sudorifera & soporifera omnino depen-deat, tanquam à primo efficiente, proxime tamen, in materia feminali seu formali per feminale ens facta textura, utraque consistit. Unde etiam pro mutatione texturæ illius Opii specialis materialis, secundum sim-plices mechanicas aliasve communes modificationes, ab aliis agentibus factas tam vis sudorifera, quam anodyna, v. g. castrari, per acida, aut nonnihil miti-gari & corrigi per alcalia assolet.

§.XV. Cum itaque Opio nullum jus sit alterati-vum in sanguinem, pro eliciendo sudore, proximum est, ut consideremus, qua ratione cutim pro sudoris ad-juvanda excretionem afficere valeat. Quo in negotio alius superest nullus modus, nisi ut tubulorum excre-toriorum ac pororum aperturam, glandularum laxi-tatem, & hinc cutis raritatem promoveat, adeoque nervosorum staminum relaxationem inserviat. Jam vero ex supra ostensis c.1. §.10. manifestum evadit, opium nullam partem solidam qua talem, adeoque nec cutim, in excretionis negotio adeo notabiliter af-ficere posse, adeoque nec fibrarum laxitatem, nec ea-rundem contracturam efficere, cum huic operandi modo & rationes eadem, quæ modo contra ejus in sanguinem activitatem allatæ, repugnent. Necessariò ergo sequitur, cum ipsum cutis reticulum afficere ne-queat, nec contenta fluida alterare in spiritus anima-les, fibras cutis vario tono moventis opium saltem agere, & horum adeo ratione, sique mediate saltem fibrarum laxitate, hinc cutis mollitiè, laxa glandula-rum spongiositate, & tubulorum excretoriorum aper-tura, sudoris profusionem præstare.

§.XVI. Supra scilicet explicatum fuit, cap.1. §.12. Opii usu, certam spiritibus animalibus quasi legiti-mam & torporem, indeque in movendis partium orga-nicarum fibris languorem induci, quo ipso vel spontè sequitur, eodem remedio & fibrosorum cutis stami-num tonum & tensionem adeo relaxari, ut flaccidiore hinc reddita cute, & copiosius emulgere ex Mass.

Sang. glandulæ, & uberius per tubulos excretorios excernere valeant. Paucis ut rem explicem, Opium per accidens, aperturam pororum sudatoriorum pro-curoando, uberius sudoris profluvium emanare ad-juvat.

§.XVII. Ut assertum hoc nostrum pateat clarius, somnus in confirmationem ejus accedat, qui promptissimè sudores profluere facit spontaneos, etiam in iis, qui vigilantes tale quid haud sentiunt, aut inter-dum non absque labore & difficultate elicere valeant, utur quævis alias excretiones sistere solet, ut jam supra monitum. Languet in somno spirituum impè-tus visque eorum elastica, unde debiliori radio ema-nando, & saltem motibus sic dictis naturalibus pro necessitatis vitalis saltem urgentia inserviando, minus tendere cæteras motrices fibras pro motu animali in partibus præsertim exterioribus valent, indeque tardi-orem fluidorum motum localem hoc ipso procurant, qui utur cesset quibusvis aliis in locis, per apertiores tamen tunc cutaneos meatus, ex remittente fibrarum stringentium tono, uberius profluit, & sudoris latice corpus largiter irrorat. Somnum talem arte concil-iant opiata, unde clarum erit, quod & ejus conse-quens sudoris profluvium, modò contenta fluida ritè ad talem excretionem disposita fuerint, parili ex ratio-ne superveniat. Hinc sc. opiatorum ex usu sudor emanare vix observatur, nisi somnus illorum effectu vel obrepat, vel debita saltem quies aut indolentia, aut lassitudo quædam corpori, ejuisque partibus conciliatur.

§.XVIII. Illustrant præsens negotium similes spon-tanei Syncopizantium pariter ac agonizantium sudo-res. Utur enim ex sanguinea Massa non æque hi elici so-leant, cum morientium sudor autore *Helmontio*, *rr. Latex humor neglect: non sit tam latex in sui natura, quantum ros alimentarius resolutus, cui mors imperat, quod patet, nam statim corporis habitus sistit, prout & in syncope.* Quod pariter de pavidotum & perterrefa-ctorum frigidiusculo madore pronuntiandum. Non tamen, nisi ex pororum hiatus, à fibrarum relaxatione nimia, spirituum moventium, sive illas tendentium ex defectu, spontanei hi sudores erumpunt. Nempe jam olim *Hippocr. §.5. aph.71.* annotavit, quibus arida & dura cutis obtenditur, sine sudore moriuntur, quibus v. laxa & rara, cum sudore vita defunguntur. Hinc istis & urina interdum involuntariè perfluit, aut absque prævia admonitione secedit. Iracundis ex opposito, vel furiosis, sudor nullus, spirituum ob concitatio-rem impetum, & fortio-rem fibrarum tensionem.

§.XIX. Parili ex ratione, & magnis in doloribus præsertim capitis, aliarumve partium vel sensillum, vel cum nervoso systemate singulariter consentien-tium, observavi, corpore etiam quieto existente nul-lum sudorem prolici potuisse, nisi forsan perniciosum, & quasi symptomaticum, eumque vel parcum vel sal-tem particularem. Non secus enim, atque talibus oc-casionibus, ex continuata spirituum agitatione ac mo-tu, somnus impeditur, etiam non interrupto eorum in- quælibet partes, adeoque & cutis porosa staminum in-fluxu, fortior horum tensio, tubulorum sudatoriorum occlusio, & inde sudoris suppressio secuta fuerunt.

§.XX. Ea, quæ nos ambientia sudoris profluvium evocare solent, modò dicta roborant. Eminent hic ca-lor ambiens, tam stragulorum, quam hypocausti, alio-ve artificio inductus. Fundit equidem hic ipse & ra-refacit corporis fluida, & ita ad excretionem sub su-doris forma, eadem potenter disponit. Sed hæc ratio sola haud satisfacit, quin considerandum simul videat-ur, caloris titillantem quasi motum, in tantum sua-vitatis conferre cutaneis fibris, in quantum molestia-rum à frigore patiuntur: uti itaque hujus occurfu ir-ritatæ fibræ tendi, hinc poti quilibet occludi solent, ita illius grata applicatione, demulceri sensus, inde-que relaxari istæ, & ita sudoris portæ apertis denud

videntur. Madaat enim, & rantum non diffuat sudore corpus sub stragulo, simul atque aëri liberiori hoc ipsum expositum fuerit, dictum factum, in naturaliter se habentibus obdurati sudoris fontes videas, ut in internam sanguinis fluctuationem, tam fermentativam, quam progressivam pulsus adhuc commonstret, quam aura ambiens frigidior tam citò alterare non valet. Blanditiæ è contra moderati caloris, uti amicae sunt, universo systemati nervoso, cui frigus inimicissimum existit, ita ejus occasione minus tendi, potius relaxari plus minus videntur fibræ, etiam intercutaneæ, & tali occasione sudor promoveri.

§. XXI. Par ratio est illius Phænomeni, si sub sudorem effluxu, manus vel pes denuderur, & exponatur frigori, non rarò sudoris rorem breviter evanescere observamus in reliquo corpore, aut notabiliter subinde saltem imminui. Contrarium fit, in difficilius paulò sudantibus, quibus calida, v. g. later calefactus, plantis pedum admotus, mixticè sudorem proventum adjuvat. Scilicet mirabilis est membranarum univèrsi corporis inter se, speciatim cutis cum omnibus suis partibus consensus, continuatam quatenus constituit ream, unde una ejus extremitate affecta sensilius, & reliquam texturam simul idem quasi sentire & pati observamus. Sanè dum febrilis horror, frigusque univèrsam cutim convellit, aut crispari facit, tamen ol. destillat. caryophyll. epigastricæ saltem regionis illitum, mirum levamen, & in universa corporis peripheria horrores remissionem procurare solet. Aut ergò per consensum partium quarundam circa ista præcordia, universa cutis febrili rigore riger, aut per consensum certè talium partium solum illitarum curatur. Plantarum præsertim pedum mirus cum universo systemate nervoso & partibus membranaceis quibusvis notatur consensus, dum pavimento frigido inambulantibus, aut alvum laxari, aut intestina torqueri contingit. Caput etiam cum imis his partibus conspirat, unde & illorum noxam caput sui dolore, quasi legere videtur, cum pediluvia interdum hujus dolorem leniant, & suavi somno temperent. Prout ergò consensus talis ratione, cum brachio aut pede bene maleve affecto, reliqua cutis vel blando vel molesto sensu afficitur, etiam vel relaxari hinc sudoris tubuli, vel claudi & stringi solent plus minus: accedente tamen simul ipsorum corporis contentorum sensili plus minus alteratione, & hinc pro transudatione faciliiori vel difficiliiori dispositione, cum externa ista, æqualiter ferè tam nervosas extremorum partes, quam qui per eas ex arteriis in venulas circulat, sanguinem afficere videntur.

§. XXII. Corporis quies, quantum ad sudoris provocationem per medicamenta instituendam, faciliorem necessariam sit, ex eo patet, quod iniqui, qui sunt ægri, & membra totumque corpus inconditè jactitant, nunquam sudoris effluxum experiantur, etiam post generosissima propinata remedia. Crebriori enim ista jactatione membrorum, & multiplici ab objectis externis toties mutatis simul impressione, inæqualis spirituum provocatur motus, externam ad corporis peripheriam, quorum impetu stringuntur pori, & clauduntur sudatorii tubuli. Quiete autem ab opiatis conciliata, fluctus ut plurimum sudoriferorum sequitur effectus. Optimè meminimus, Expertiss. istum Practicum, B. D. Mi. hælis, in febribus malignis petechialibus, variolis, &c. Opiata utramque paginam absolvunt, & hinc gravissimorum autorum consensu & experientia multiplici constat, maxinè palmarium Rolur Theriaca, &c. Accedere Opii miscelâ. Nempe ut modo laudatus Vir didicit, Opiatorum Sulphur à quo spirituum motus esse

ros, & concitatoris sanguinis turbas, frenandi, domandi, & sopiendi vim obtinent, feliciter sudorem d. sideratum conciliat.

§. XXIII. Negari equidem nequit, sub fortiori corporis motu, vel exercitio, sudare omnes profusissimè: sed dispar planè hujus in sanis, ab illo, qui in lectis ex ægris elicendus, sudoris est ratio. Ibi rapidissimè circumraptæ, & attenuata sanguinea massa, vincit fibrarum cutanearum, intensiore calore suaviter affectarum, & copiosiore humore irroratarum mediocrem resistenciam, spirituum copis in musculis, tam cordis quam artuum movendis, magis occupatis, unde nil miri, si copiosius effluat sudor. Aliter longè cum ægris, vel lecto decumbentibus res sese habet, in quibus minor impetus spirituum ad musculos, major ad fibras membranaceas & intercutaneas, in illis præsertim ægris, in quibus systema nervosum magis affectum à fermento febrili v. g. cum inquietudine & jectigatione fibræ, undique stringit, de quo infra pluribus.

§. XXIV. Illustrant hæc dicta non mediocriter ea, quæ circa urinæ excretionem, & hujus pathemara, quotidie ferè in praxi observabilia sunt, sicut alias urinæ & sudor in pluribus conspirare, & unius suppressionem excretio alterius, quasi supplemento certo excipere solet. Nempe quod urinæ interdum supprimitur, aliam nullam ob rationem, nisi quod pertinacius stringantur renum nervi, & quasi corrumpuntur eorum fibræ, & ocludantur transcolatoria ostacula, quo spatio ex Opiatorum usu remittente, & hiant denud meatus, & ordinariè tramite transcurrunt urinæ. Notabile hujus rei Phænomenon observari subinde licet in calculosis, quorum altero affecto rene, & à calculo in pelvi hærente interrupta urinæ via, & alter focus ren, bene valens officium negligit, adè ut penitus hinc sequatur urinæ suppressio: id quod & Forestus lib. 24. obs. 26. hujusque Schol. observavit pariter ac curiosum occurrit exemplum in *Act. Med. Haf.* Vol. 4. obs. 33 pag. 102. Ad sympathiam seu ad consensum partium mutuum referre hoc solent Practici: idque, meo judicio, rectè. Sed quid est *Sympathia* Græcorum, Latinorumve *Consensus* inter partes corporis mutuas, quam quod parte una p. n. quid sentiente, alia idem sentiat: sensationis omnis externæ quidem, qualis hic saltem locum habet, subjectum sunt fibræ nervæ, harum ergò ratione pars parti consentire, seu idem omnind sentire videtur. Scilicet Consensus, seu in sensatione quadam communio, præsupponit sensum; sensus verò præsupponit fibras nerveas seu organa sensus: adeoque consensus propriè dictus est simpliciter ratione nervorum, improprie dictus verò est, qui ex metastasi varia vel causarum occasionalium vel productorum morborum oriri solet. Renes ergò, cum nervos, sensationis organa habeant, partim utrinque ex propriis renalibus plexibus, partim verò simul ex plexu mesenterii maximo, Fallopiano alias dicto, confert. *Voillis. Anatom. Cereb. & nervo. Fab. XI. pag. 263.* sanè hujus ultimi ratione, facile unius renis affecti, & hinc irritati nervorum spasmus seu crispatura convulsiva, alterius renis nervulis communicari, & hinc utrinque idem effectus fibrarum & meatuum renalium contracturæ excitari potest. Nam parili ex ratione, & renum calculum Vomitus, & Iliaca convulsiva tormina non rarò comitari solent, ac contra. *Conf. Draovic. Tr. de dolor. scorbut. Tit. 9. pag. 370.* Sed remoto calculo, & cessante irritatione fibrarum nervearum in renibus, vel sopito aliquandiu per opiata malo, & urinæ redditus transitus, & melius hinc habent ægri. Lucem hinc acquirunt observationes istæ, non curiosæ magis, quam elegantes, de usu Opii diuretico in Ascie, alias cum lethali hoc in affectu præscripti, relatæ à *Bartolino cent. 3. epis. 46. p. 192. & ep. 49. pag. 201. cum quibus conf. simul Voillis: Pharm. Rat. pag. 1. s. 7. c. 1. p. 302.* Nempe, talibus in casibus, non alia ex ratione urinæ promoventur

promoverunt fluxum, quam vi sua ut vocant, anodyna, spirituum sufflaminando impetum, fibrarum nervorumque renalium spasmus inhibendo, & hinc per apertiores redditos meatus, urinæ fluxum procurando: sicut in ultimo *Voillisii* exemplo, (propter internam successivam forsan contentorum alterationem) sudor & urinæ in desperato hydropico promanantes ex Opii usu, unam eandem efficientem causam, tam per se, quam per accidens talem agnoverunt.

§. XXV. Occurrit pro dictorum confirmatione Phænomenon, quod superioribus annis in mercatore hujus loci haud ultimæ notæ observare contigit. Laborabat hic ipse gravi dolore lumbari in latere sinistro, ad vicinam regionem se extendente, & protenso simul decorsum ad pubem, rodente, urente, & miserè torquente, interdum ferè quiescente, noctu verò præsertim à media nocte, crudelius & tantum non intolerabiliter affligente, adè ut lecto ob id surgere, & deambulando, aliaque ratione infomes noctes, & dolore molestissimo insensas fallere cogere. Hoc imprimis notabatur evidenter, quoties dolores noctu urgerent intentius, toties urinæ matutina excrenebatur tenuis, pallida, seu moderatissimè citrina, eaque parca admodum: quoties verò vel Balnei Aquæ dulcis tepidæ, vel anodyni Opiati usu, nox quieta, absque dolorum urgentia procuraretur, urinæ manè insequente intensius tinctæ, rubicundæ, cum copiosis Salibus crystallifaris Urinalis parietes incrustantibus visui occurrerant: sed recrudescens doloribus, mox urinæ pallida, tenuis, pauca manè viscebatur. Nullus aderat calculus. Oriebatur saltem malum ex Salibus scorbuticis acido Salsis, & vicinas membranosas partes rodentibus. Fibræ ob id partium vellicatarum spatio crispatæ & contractæ, pororum angustiam inferebant, quas non nisi latex urinarius solus, & absque contentis seu imbibitis Salibus pertransire poterat: aut si Balnei vel Opii usu laxarentur denud fibræ, & patefcerent renales meatus, Salibus scorbuticis saturata transmittebatur urinæ. Verissimum scilicet est, ex affectu spasmodico à Salibus scorbuticis, nervoso generi insensibilis, adeoque tam in partium urinariarum, quam abdominalis doloribus præter alias occasiones supprimit posse urinam: ut accuratè hoc annotavit *Draovicus: l. 1. supr. cit.*

§. XXVI. Videntur sufficere, pro confirmatione partium, partim pro illustratione asserti nostri, Opiata sudoris profluvia excitare ratione spirituum animalium, sistendo illorum impetum, undecunque excitatum, & hinc tollendo spasmus seu contracturam fibrarum nervearum cutis rete ex parte componentium, adeoque removendo pororum contractionem & vasorum glandularum intercutanearum excretoriorum oclusionem. Sub quo tranquilliori spirituum motu, & pacior status in tota republica microcosmica observabilis est. Remittente enim undique fibrarum, seu staminum pattium solidarum, aut fundamentalium, aut compositionem mechanicam saltem firmantium, tensione fortiori, permeabiliores undique sunt meatus, etiam aliis exilissimè, promptius faciliusque quaquaversum penetrant contenta liquida qualibet, & perspirabilius universum sic redditur corpus. Ipsum sanguinis Nectar, vel febrili turgescencia & quasi ebullitione, rapidius per vasa raptum, aut fomentorum ac stragulorum calidorum applicatione notabiliter alteratum, & ad sudoriferi laticis dimissionem dispositum, sub tali corporis statu (sub quo & nimia effervescencia acutiori sub febre, conturbans totam ejus massam, moderatior ordinariè observatur) liberiori motu undique corporis perreptat latebras, speciatim intercutaneas in glandulas ferofam sarcinam, & hujus involuero, qualibet heterogenea separata, & quasi ex ejus massa præcipitata recementa, copiosè deponit, quæ sudoris in rivulos pederentim concrefcit & effluit.

Part. II.

§. XXVII. Saltem qua ratione & modo in spiritibus agant Opiata, ita ut sub exigua aded sui mole, insignis sequatur alteratio in toto illorum systemate, inquirendum superest. Asserta & explicata fuit superius textura Opii pinguis seu oleosa vel sulphurea, quæ pro more concretorum oleosorum, speciatim oleorum destillatorum, in minima mole latissimè diffusiva existunt: declarat hoc, v. g. ol. destillat. anisi, citè cum vitello ovorum subactum, cujus quot guttæ, tot ferè Aqu. simpl. mensuras, odore, sapore & nonnihil colore imbuerè solet. Tale ol. est saltem resina vi Ignis liquefacta, & à crassiore reliquo corpore separata, qualis resina condensata adhuc & ita concentrata viger in Opio, cujus oleosa resina ratione quoque latissimè diffusibiles & explicabiles existunt Opii atomi seu minima, quæ dum in minimo undique se diffundunt, ferè odorum instar latissimè se explicantium, undique penetrantium, & obvia quæque plus minus afficientium se habere videntur. Unde etiam probabile videtur, ab odore tali subtilissimo, qui solidas partes minus tactu, ob subtilitatem afficere, liquidas ob perexiguam molem minus alterare valet, saltem subtilem & delicatam spirituum texturam; ab odoriferis omnium maximè alterabilem; affici, & mutua utrorumque associatione notabiliter immutari. Odorifera hæc Opiatorum vis sensibiliter se explicare observatur, sub ejusdem secundum *Langelotti* methodum in *Epist. ad Curios*, præparatione & quasi fermentatione. Nec ignota fuit veteribus, cum jam olim & *Dioscorides* illam observavit, de Opio referens, odorem ejus toto corpore expandi.

§. XXVIII. Subtilissimorum talium odorum vis, tantum non sensibili effectu se exerit, in summe debilitatis, & hypothymericis, quos odor vini generosioris, vel cujusdam aromatis, Aqu. Cinnamomi penetrantioris, tantum non ad vivos revocare videtur. Pariter atque zibethi moschivæ odor, hypochondriacæ suffocationi obnoxias mulieres repentina syncope exanimat; quas castorei plumatumve incensarum odor volatilis denud restituit, utut insigniter a gratum idiosyncrasia hic varient. Odor dico; quatenus spiritus animales in Odoratus corporeo organo sensilium afficit, stupenda talia concitat symptomata. Tantum enim abest, ut in substantiis assumpta talia hostilia sint istius modi sceminis, ut etiam paroxysmos hystericos dictos, efficaciter sistant & refrænent. Comprobat hoc Experimentum *Haravii Augerii*, Medici olim Eruditissimi, quod refert *lib. 12. Epist. 7.* quodque eum nunquam fefellit: Rec. mosch. optim. gr. v. cinnamoni caryophyll. nuc. mosch. ana. ℥j. M. in Vino odoratis mista hauriantur: in quo loco etiam pilulas de moscho, seu prædidum efficacissimum commendat. Sed cave sis, ne fortè nares feriat talium Odor. Sanè ambilico illita zibethum vel moschus Paracelso ad hysterica talia mala laudantur. Plura quoad odorum mirabilem efficaciam vid. ap. *Helmont. tr. imag. ferma. impragnat. §. 16. & seqq.*

§. XXIX. Præstant tam singularia odores, dum per organorum sensilium transennas saltem spiritus afficiunt, quid non facient, propriori sub contactu ac miscela, si invicem coire illis datum fuerit. Utroque modo efficaciam suam exerit opium. Quoad internum usum res aliàs nota est; externè turundæ in forma: granum unum atque alterum laudani naribus inditum, profundissimum bidui somnum inferunt, teste *Timæo. cas. l. 2. cas. 9.* ut taceam poma somnifera, spongialque hypnoticas naribus pro arcenda agrypnia identidem admovendas, Practicis quibusdam usitatas. Sub tali Ergò odore subtilissimo Opiata agunt in spiritus animales, quorum materialem texturam seu constitutionem, indeque dependentem impetuum elasticum speciali sua textura, & quasi seminali dote, ut alii vocant, aded alterant, & quasi irretiunt; ut à debitis expansionibus remittentes, minus fibras

B b

sensorias

senfortias aut motorias tendere sustineant, quia moderatori sub motu somni larvam induunt.

CAPUT III.

Dubia nonnulla diluit.

THESE.

Opium subinde Vomitum provocare, secessum & Urinam promovere, Lochiorum fluxum adjuvare, sudores suppressere, Crises minus impedire observatur, &c.

§.I. **S**omno tam naturali, quam Opiatorum artificiali, quasvis excretiones, adeoque & vomitus fiti, supra innuimus, experientia quotidianam confirmati. Obstaculum non leve contra asseritum hoc se offert ex eo, quod post Opiatorum vespertinum usum, vomitus matutinus, quin & interdum alvi fluxus infectus fuerit, id quod & *Helmont.* non leviter aliam Opio favens, observavit, *tr. jus Duumviratus §.62.* & crebriori experientia in hoc confirmatus fuit *Rolsinkius Chym. l.4. f.3. c.6. p.248. Conf. simul eleg. observ. Celeb. Voedelii. Opiolog. l.2. f.1. c.5. p.92.* Sed conciliatio apparebit facilis, modo consideremus, opiata irritationis sensum, in Pyloro presertim sopiendo, & spirituum animalium motum sistendo, adeoque fibrarum spasmodum precavendo, per se Vomitus compescere, per accidens vero interdum, saltem ubi priores istae operationes jam cessaverint, eundem stimulare.

§.II. Considerandus hic venit Opii sapor amarissimus, acris, in subiecto viscidissimo haerens, qui ob id non nisi difficulter ex lingua, post levem etiam gustatum elui potest. Amarities ista singularis & specifica, ut inimica existit Linguae, ita hostilis admodum est stomacho, aliis quavis amara, speciatim viscida horrenti, cum acidis in primis delectetur. Tetrum illum saporem mox horret Ventriculus, & nausea hinc concitata sive gustatum saltem, sive assumptum fuerit Opium, tedium istud confitetur. Parili fere ratione, atque rhabarbari, ut aloës, scammoniive odorem & saporem amaricantes singulariter mox nauseat stomachus, adeo ut quasi peculiarem tactum sive gustatum, secundum *Vvillifium: Pharm. Rat. p.1. f.2. c.1.* vel odoratum juxta *Helmontium, tr. Cusf. Err. §.ult.* habere videatur. Nausea ista sopitur quidem aliquandiu primitus, quousque nempe Opii in spiritus viget actio, indeque & sensilitas fibrarum ventriculi, & spirituum movendi eas nixus aliquantisper sufflammanatur. At in particula ista hostiles, interea haud correctae aut subactae fuerint, sed viscidior illa textura pertinacius agglutinatae haereant adhuc interiori nervae ac admodum sensili ventriculi tunica, facile molestae istius continuae impressionis occasione provocari spirituum impetus, & sub regimine pylori spasmodum ventriculi, adeoque vomitus concitari potest. Confirmat hoc meum asseritum non leviter, quod ab Opio pilulari in forma exhibito, & praeterit ab eodem spiritu vini saltem preparato, vomitum imprimis cieri observavit *Voedelius Opiol. c.1. p.92. & 93.* Viscidissimam enim & amarissimam sub hac preparatione opium retinet texturam, & quae pilulari in forma diutius in ventriculo haeret, & non nisi successiva dissolutione corrigitur, adeoque diutius & sensiliter parietes illius membranas afficit. His modo dictis, socianda simul & alia concausa, qualitas nempe & situs recrementorum praeternaturalium, circa primas vias plus minus stagnantium aut turgescendum, qui mediante Opii operatione in spiritus, in motu suo plus minus oppressi, illa cessante, denud & interdum atrocius quam antea, commoti, simul vomitum, in stomachante jam

ventriculo promovere solent.

§.III. Sanè non leviter hostile videtur ventriculo Opium, cujus ut digestionem ordinariè turbare observatur, ita etiam gravaminis ac compressionis circa ventriculi regimen, sensum, & vix explicabilem ab aegris molestiam circa praecordia Opiata inducere solent, idque praesertim sicca in forma, omnium maxime Pilulari si propinentur. Manu ergo haec ipsa nos ducunt ad legitimam Opii, quoad hoc punctum, correctionem, ac preparationem. Textura nempe viscida & glutinosa resolvenda, adeoque quatenus oleosa seu sulphurea ad faciliorem sui diffusionem, simulque quasi promptiorem distillationem redigenda, & liquida essentia seu Tinctura sub forma propinanda. Promptioris sic operationis evadit remedium, & quod sine diuturniore in spiritus actione confortativi potius, quam stupefactivi rationem habeat, ac absque singulari ventriculi, primarum viarum molestia, citò, tuto, & jucundè curabit. Quas intentiones haud melius assequi possumus, quam applicando generalia ista mechanica (si non semper Naturae, revera tamen) artis instrumenta, acidum & alcali. Illud agendo primariè in alcalinas Opii particulas & hinc etiam in oleosas, illarum medio universam ejus texturam alterando, utinam nempe vol. figendo, oleolum verò condensando, castrat, & plus minus enervat generosam aliàs medicamentum energiam. Idque ed magis, quo potentius acidum fuerit, quale istud mineralium esse solet, unde acetum distillatum saltem in hac preparatione, a citri succo eligendus, utpote ex eadem cum Opio, vegetabili nempe profapia, Parili acidorum vis & in purgantia obvia, quae omnia ab acidis, praesertim intensioribus aut fixioribus castrantur insigniter. Praestat ergo, pro supra insinuatò scopo, ad Laudani ex Opio preparationem adhibere alcali quodcumque fixum, v.g. Sal. Tartar. seu generalem omnium vegetabilium deleteriorum aut Oeconomiarum nostrae hostilium, tam solutivorum, quam stupefactivorum, aliorumve correctorem. Agit scilicet, hoc ipsum sive sicca, sive humida in via procedatur, in Opii texturam resinofam, attenuat hanc ipsam nonnihil, dissolvit oleolum, viscidum incidit, acidum temperat, hinc nimiam acrimoniam corrigit, ac ita totum concretum promptius solubile & undique diffusibile, uti & cuivis fluido permiscibile reddit. Corrigitur hoc ipso simul acris & nauseosa ejus amarities, mitiorque & minus inimica ventriculo redditur. Adeo ut considerationem ulteriorem mereatur omnino, utrum acrimoniam ista resinarum, aromatum purgantium, &c. Non secus ac opiatorum, non ex acido potius, quam ex alcali derivanda veniat. Cum quotidie observemus, ol. destillata à calcinatis rectificatione mitiora & minus acra evadere. Correctum sic per alcalia Opium, optimè spiritus vini benefecio, in essentia Tincturaevè consistentiam redigitur, commodè vel sub hac facie propinanda, l. imbibendo eadem pulveres quasvis, in pulveris larva obvelanda, aut spiritus dicti abstractione in extractum, redigenda. Sunt nonnulli, qui ulterius Sal. Tartari, vel Acer. Vini, vel ipsum Vinum addere amant, pro exactiori Opii correctione, methodo omnium certissima, qua optimè preparatum Opium tutissimum evadit remedium. Veteor a. ne nimis cicuratum Opium debilioris aut rardioris pro vehementius interdum urgentibus symptomatis operationis fiat. Dum ergo tam laudabiliter corrigitur Opium à Sale Tartari, fixo, quid non sperandum erit de eodem volatiliato penetrantioris omnino & potentioris hinc activitatis. Cujus locum interea suppleat, Sal. tartari triplo ol. destillat. therebinthina probe impraegnatum, & ita quasi elixiratum; Preparatio revera, quae non abique praemeditata ratione primitus ordinata fuit à *Starkey* peritissimo Chymiatro Anglo, & crebriori postmodum experientia confirmata plus omnino in recessu habet, quam ut obiter à *Vvillifio Pharm. Rat. p.1. f.7. c.3.* ad empiricorum remedia referenda sit.

§.IV

§.IV. Quae modò de vomitu Opiatorum usui interdum supervenienti explicata fuerunt, eadem pariter excretionibus per inferius guttur, aliquando ab Opii usu observatis mutatis tamen mutandis applicari possunt. Sed praeter aliqualem ab acrimonia nauseosa in particulis ejus viscidis intestinorum stimulum, alio modo alvi solutionem promovere potest, quatenus in dolorosis intestinorum pathematis, eorumque fibrarum spasmodica contractura, constringi perniciosa solent intestina, & contenta minus, cessante ferè successive eorum peristaltico motu propellere. Frustra sub tali articulo propinantur solventia alvum, quae vel malum exasperant sensili stimulo, absque desiderato effectu, vel inverso penitus superiorum intestinorum motu, vomitum potius provocant. Sin vero Opio leniantur dolores, ut remittat inde fibrarum spasmodum, & durius antea emolliatur quasi abdomen, facile solutiva quaecumque, sive junctim sive seorsim modo dicta remedia propinentur, speratum fortiantur effectum, id quod in Colicis & Iliacis Pathematis probe observandum, docente hoc experto *Voedelio: Opiolog. p.2. l.2. c.5. p.20.* & praxi idem confirmante, in *Misc. Acad. Nat. Cur. ann.2. obl.238, pag.340.*

§.V. Urinæ excretionem, eamque post eam quae fit per sudorem, Opiatorum usui subinde supervenientem, uberiorem, quomodo per accidens promoveat Opium, jam supra §.23. cap.2. pluribus explicatum fuit.

§.VI. Revocant haec in mentem istud ad Phœnomenon per sapius in puerperis observare datum fuit, dum nempe primis 2bus l. 3bus diebus liberè fluunt lochia, quae sub turgescere in mammillis Lacte sponte, absque manifesta causa alia, sive praecesserit lactea febris, sive non, supprimitur, tunc scilicet, temporis, cum dolore & tumore, simulque indurescere solent mammae: sed cessante dolore & vel insensibiliter translato aliorum lacte, vel sensibilibus per papillas transudante, liberè fluunt denud lochia. Nempe doloris occasione intensioris, in sensibili illo mammarum globo, & turbatur spirituum ordinatis motus, stringuntur undique in corpore fibrae, & tenduntur simul uteri ejusque membranosae vaginae fibrillae, hinc excernendorum per haec loca debitus supprimitur fluxus, qui largiter redit, simul ac cessante in mammis dolore, cessat etiam fibrarum contractura. Nec est, quod fluidorum istorum impetum ex locis inferioribus ad mammas hic objicere velis, siquidem dum durat adhuc mammarum repletio, aut per papillas etiam lac excernitur, nihilominus, modo dolor illarum remittat, redit lochiorum profluvium. Par nempe hic est ratio, atque intensiorum post partum dolorum, quorum occasione etiam supprimitur plus una vice observavi lochia. Unde & memoratis in casibus (nisi in priori Lactea febris obster) opiata caeteris remediis, speciatim mixturae polychrestae ex Lap. Cancror. c. aceto addita myrrha, permiscere fausto cum successu consuevi, cujus usu restituito spirituum motu in ordinem, & relaxatis hinc fibris, tantum abfuit, suppressus exinde fuerit purgamentorum fluxus, ut auspiciatò potius redierit.

§.VII. Simile quidem observare licet in infantibus achoribus affectis, quibus sub dentitionis doloribus, mox achores disparere solent, superveniente hinc febre continua lymphatica, plus minus acuta, subinde cum gravi tussi, aut alvi fluxu comitata: sicut cessantibus doloribus istis, efflorescere denud auspiciatò, cum febris aliorumque symptomatum cessatione solent achores. Nempe doloris occasione inordinatus spirituum redditur motus, & fibrae aliarum quoque partium sensilium praesertim intercutanea ista in facie, seu proxima regione stringuntur, indeque achorosa materiae ulterior excretio impeditur, isto quod jam effloruerit exarscente penitus & decidente. Hinc turbatur simul sanguinis tam progressivus quam fer-

Part. II.

mentativus Motus, excernendis istis per faciem ambientem retentis, febrili ebullitioni occasionem subministrantibus, ac tussim vel diarrhaam inducentibus, ubi de acriori illo acido Salsa lymphæ vel ad tracheam arteriam l. intestinorum tubulos aliquantulum excretum fuerit. Donec cessante dolore, & aequabilis spirituum redeat motus & ordinata magis fermentatione sanguinis mediante particularum istarum acido Salsarum plus minus viscidarum secretio & quasi praecipitatio, ac intra poros cutis per glandulas ob deo relaxatas fibras secretio superveniat.

§.VIII. Tandem Opium egregium esse sudoriferum supra pluribus excussimus, dubium tamen asseritum hoc reddere videntur rabscentes. Notissimum est, Phthificos, vel ad Phthisin declinantes aegros; copiosis sudoribus nocturnis esse obnoxios, ita quidem, ut simul atque perfecto somno corripiantur, mox toti sudoribus diffluant. Observatio autem repetita in Praxi me haec docuit, praecaveri optimè posse sudores hujusmodi, revera colluquativos, Opii vespertino usu. Aliquot saltem exempla recensere juvat: Mulier plebeia 42. annorum pleuritide gravissima correpta, & jam ferè deplorata, septimo scilicet demum die opeam meam implorans per Dei gratiam sudoriferorum imprimis appropriatorum ope convaleuit. Restabant autem adhuc Tussis humida, difficilis nonnihil respiratio, aliaque similes speciei symptomata, Phthisin minitantiâ, quae usu decocti heder. terræ, & chærefolii sublata quoque fuerunt. Saltem sudores nocturni continui, pleno rivo emanantes, emaciantes insigniter & debilitantem Opem sensit ex Laud. Op. gr. iß. cum antihect. Poter. gr. XV. misto, & sub introitu lecti, post moderatam praegressam coenam assumpto, cujus usu primitus cessarunt isti sudores, eoque continuato penitus exaruerunt. Superiori anno Civis Academicus Jurium studiosus, gravissima corripiebatur hæmoptysi; ipso ex aliquot annorum tussi humida, spiritu minus libero, nativa corporis constitutione, aliisque similibus supervenientibus ad Phthisin disposito. Usu convenientiorum remedium, contumax malum sevirè desit, ipso aegro caetera commodè habente, saltem quod calor quasi hecticus ab omni pastu, cum tussi moderata humida, & copiosis sudoribus nocturnis etiam sub primis somni horis, superessent. Pro quibus coercendis optimè contulit pulvis, ex arcani duplie. ðij. Lap. Cancror. antihect. Poter. ana ʒß. Laud. opiat. per fermet. gr. IV. ad ʒ. M. pro 4. dosibus horis duabus ante coenam assumendis. Non fetus ac Viro perfectè Phthifico, pro tussi nocturna aliisque symptomatis nonnihil coercendis praescripta Pilula; ex antihect. Poter. ðj. sacch. Saturni ʒß. extr. croci. gr. vij. laud. fermet. gr. iij. cum f. q. ball. peruvian. in debitam consistentiam redacta, pro 2. dos. vespertinis, ante coenam assumenda, praeter alios usus, & sudores copiosos noctu permanentes compescuerunt. Adeo ut talibus in casibus reptimat sudores Opium nimios, quos deficientes aliàs, promovere optimè solet.

§.IX. Pro hoc Phænomeno, sanè difficili dilucidando, duo praesupponenda veniunt. 1. Quod Phthifici omnium optimi, Opiatorum etiam continuatum usum ferre possint, ut supra insinuatum fuit, & cum eadem aliàs aliqualem languorem, & notabiliter corporis lassitudinem post se relinquunt ut plurimum; in Phthificis contrarium accidat, qui vegetiores exinde, & ut ipsis saltem videtur, robustiores potius redduntur. Quo ipso tamen, non illos intelligo, qui jam ad extremum Tabis gradum perductis, suprema spiritus difficultate laborant, & subinde futura essent necrotica; à qui in Chronico & Medicis radiofissimo affectu, medio adhuc sunt in gradu. Scilicet in praefatis Phthificis subtilis admodum, & ac rara

B b ij deprehen

deprehenditur spirituum animalium textura, unde & facile dissipabiles existunt iidem, (indeque minimis moribus defatigantur tales aegri,) & sub somni praesentium quiete contractiones magis illorum radii, minus extremas partes animant. Mutat autem eosdem Opium, dum condensando quasi, aut figendo nonnihil, raram eorum texturam alterat, & facilem dissipabilitatem coercet, ut vegetiores hinc reddantur Phthifici. 2. Quod in genere ad fluidorum corporis nostri debitam in partes solidas receptionem, per easdem transmissionem, uti & ex iisdem excretionem, requiratur omnino certis fibrarum nervearum, seu staminum fundamentalium Tonus, ultra materialis texturæ rationem, à spiritibus influis imprimis dependens, qui scilicet nec strictus sit nimis, ne angustatis aut occlusis plus minus poris intermediis, aut coarctatis præter modum vasculis tam trajectoriis quam excretoriis, impediatur debitus contentorum transitus, nec laxus nimis idem esse debet, ne flaccidioribus redditus partibus, aut pori meatusque eorum ita permeabiles fiant, ut non tam transmitti fluida, quam spontaneo motu permeare eos undique, & ubique seu per spongas penetrare videantur, aut orificiola vasculorum receptorum ex tono illo flaccidiore collabentur, ac ita debitam transmissorum fluidorum trajectionem sistant. Quibus præmissis, & ab omnibus facile concedendis, suspicor, in Phthificis tam copiosos effluere sudores nocturnos, quatenus sub somni quiete, spiritus animales, rarioris, ut supra dictum, texturæ, minus irradiant partes extimas, adeo ut debito fibrarum Tono conservando minus sufficiant, unde per patentiores undique meatus, & poros partium intercutanearum, & speciatim glandularum, nutritius sicco interdum ex alimentis congestus, sed ob sanguinis dyscrasiam non assimilatus, sponte sua, sub sanguinis circulo (simili ferè ratione, atque supra de syncopiacis monitum) penetrat, & ita nec cum sanguine unitus, nec in meatibus partium solidarum debite coercitus, promptissime, quæ data porta ruat, & sub sudoris facie diffultat. Competit vero hunc Opium in Phthificis, corrigendo istam spirituum texturam, ut Tono fibrarum conservando melius sufficiant, quo partium transmitti naturaliter queat nutritius succus cum sanguine per vascula intercutanea & meatus, ne proprio impetu elaboratur, partium retineri diutius intra poros partium nutriendarum is ipse, eosdem errare & nutritioni deficienti aliquantisper sic saltem succurrere.

§. X. Dum itaque sudorem egregie promoveat, quin & secundum superius monita, nimios contentorum tumultus, quibus Naturæ Medicatricis negotium, non raro turbati solet, nonnihil refrenet laudandum Opium, suspicio suboriri possit, an perpetuæ sit veritatis Practicorum effatum, *Opium in stante Crisi haud adhibendum, quia Criticum Natura motum inhibere aut sistere solet.* Multa equidem de Crisibus, eaque ad pompam magis Theoreticam, quam usum practicam facientia, hinc inde apud scriptores medicos deprehendi solent, quæ ad nostra Climata, eorumque Incolas & horum Diætam, indeque natos affectus minus applicari possunt, unde etiam tam rari sunt veri motus Critici in aegris nostris, ut taceam incertum admodum dierum Criticorum computum, adeo ut bonus Medicus negligere debeat Crisim, ut loquitur *Helmont.* de febr. c. XL. §. 18. si scilicet eam possit anticipare, seu ante Crisim adventum morbum superare. Nihilominus cum ad quælibet attentum deceat esse Medicum, in acutis maxime morbis, quorum incertæ adeo sunt, *Hippocrate* autore, prædictiones, ne in his circa Opiatorum usum, adeo polychrestum, nocuenti quid accidat aegris, omnino præcavendum. Distinctio autem motuum Criticorum observanda est, dum quædam excretionis Criticæ sunt, mediantibus simul partibus organicis, quibus vellitatis, adeoque sensu earum affecto, & hinc peristaltico concitato motu, provocantur

partim, partim promoventur per eas excretionem, & tales quasvis Crises impedit, plus minus silit Opium, quales sunt, quæ vomitu, diarrhæa, hæmorrhagiis quibusvis accidunt, &c. Aliæ Criticæ evacuationes eveniunt sine tali partium activo & motivo concursu, per simplicem humorum concoctorum seu præcipitatorum motum transcolatorum, quales per sudorem, item per urinam observantur, & hæc Crises, minus impedire arbitror Opium, dextrè & circumspèctè adhibendum. Quinimodò promovere potius eas, quatenus graviora symptomata, motum contentorum Excretorium interdum impediunt, saltem plus minus turbantia sistere, & ita tiores ad minimum Crisim reddere valet. Idem afferendum videtur, de illis Crisibus, quæ per transpositionem fiunt, & quibus tumores superveniunt, has ipsas, & materiæ ad sui in certis locis secretionem, & inde coacervationem dispositæ decubitus, qui impedire valet Opium, non video. Circulari enim sanguinis motu mediante, cum omnes modò memoratæ contingant Crises, eumque rapidiorem, aut concitiorum refrenet Opium nonnihil, hoc ipso ad meliorem cum sudore & urina excretionem, vel in apostema congestionem materiæ coctæ non parum conferre verosimile est. Intermittentium febrium quot paroxysmi, tot parvi morbi acuti esse videntur, ordinariò ferè excretionem quasi Criticam per sudorem, interdum verò per urinam fluentes: præmissum in his, ante paroxysmum Opium, cum specificis antifebrilibus, ut multum minuire solet paroxysmos, interdum penitus profligare, haud tamen sudorem in illis coercere in fine, aut impedire observatur.

§. XI. Eo ipso autem, quod sudationem saltem promoveat Opium, raro illo solo pro sudorifero utendum erit. Haud enim sufficit, quod Cutis Cribrum ad transcolationem per meatuum aperturam & aptam dispositionem ritè se habeat, nisi & sanguinis alteratio ac quasi fusio, ambientisque debita temperatura una conspirent. Ob id appropriato sudorifero, quacunque forma exhibendo, sociandum, & ita mutua unione utriusque operatio & effectus eò magis perficiendus. Opii nempe polychrestus aliàs usus ad sudorem sic specialius determinatur, sudoriferorum verò operatio, ne sit frustranea, præcavetur. Observavit hoc jam olim felicissimus *Platerus*, ob id in *Observat. suis lib. 3. pag. 633. & 727.* sudoriferis narcotica se addere ait, pro uberius sudoris provocatione. Quin imò hoc Veneranda antiquitas, in Theriacis Mithridaticisque compositione ac præparatione attendisse videtur, Opium insigni in dosi, cæteris quamplurimis ingredientibus, plus minus sudoriferis addendo, & una fermentando. Sub quo fermentationis motu intestino, tam oleosæ & resinosæ, plurium ingredientium ipsiusque adeo etiam, Opii particula attenuantur & resolvuntur, ut inde penetrantiores ac magis activæ evadant, (unde & decennium fermentationis extendere voluerunt Arabes) quam novum concretum ex mutua confermentationis unione, Sal. volat. oleosum anodynum & sudoriferum emergit. Quod adeo rigorese urgent *Platerus in Obs. & Valens in Meth. medend.* ut illæ compositiones absque Opio, seu sua anima vi sudorifera carere asserant.

§. XII. Ex hæcenus allatis facile est intellectu, quibus in casibus Opium sudoriferis sociandum sit, nempe quodcumque symptomata urgentia impedimento sunt, quo minus sudare queant aegri. Nullum enim symptoma urgere solet, quin spirituum animalium p. n. imperus vel causæ efficientis proximæ vel concomitantis saltem rationem habere soleat, unde de facili occasione tali contrahi fibra cutaneæ, & coarctari excretorii pori possunt: ut taceam Mass. Sang. cæterorumque contentorum, vel perturbatos intestinos, vel concitatos nimis locales motus, sub tali statu simul plus minus sudoris dimissioni relaxantes. Frequens scilicet causarum efficientiam, aut subinde motum

subordinatarum observatur Circulus in Oeconomia animali, adeo ut & contentorum vitia, plus minus velliant partes solitas, qua occasione irritantur spiritus, quorum imperus postmodum plus minus modificat illorum motum. Qualis circulus non minus manifestus est in mutuo partium consensu, dum stomacho frequenter condoler caput, & hoc malè habente stomachus propriam subvertit Oeconomiam. Pariter & frequentissime quibusvis urgentibus symptomatis, per consensum affecta cutis claudit poros, sudorisque obdurat fontes.

§. XIII. Varias autem inter partes, quibus consentire solet cutis, specialem sui considerationem merentur præcordia, hoc est, ista abdominis pars, quæ extrinsecus quidem regione epigastrica & ex parte hypochondriaca circumscribitur, intrinsecus vero stomachum imprimis complectitur, prout hodie hæc Vox accipit solet: & à *Celso* imptimis l. 2. c. 3. ferè describitur. Utur enim Doctissimus *Fernelius* febr. l. 4. c. X. præcordiorum nomine, ventriculum, diaphragma, jecoris Cava, lienem, pancreas, Omentum aut mesenterium simul complectatur, tamen Ventriculo ob exitum sensum, manifestum ejus cum cæteris partibus membranæ consensum, primariò præcordiorum appellatio convenit, ipso ejus orificio communiter superioris, dictos, usque Veteribus appellatos. Unde & *Celsus* præcordiorum dolorem stomachi infirmi indicium asserit: l. 1. c. 8. *Hæc ipsa præcordia*, ut modo laudat *Trium Gallie Regum Archiatri* verba c. 1. mea faciam, & partes omnes quæ circa hæc sunt, quia membranæ spongiuntur, nervosque sentientes suscipiunt à sexta (secundum Veterum Anatomicorum ordinationem) *Cerebræ conjugatione, exitio tangendi sensu sunt prædita; Magna etiam societate tum principibus, tum externis corporis partibus connexa sunt, usque adeo consentiunt, ut affecta mox principes partes, universumque corpus in consensum trahant. Sic enim Vinum mer acius liber aliusque sumptum, tamen Ventriculo nondum elapsus est, mox tamen exulcerat Vesicæ, aut vulnerat Cruris, aut arthritidis dolorem exasperat: Ex hisce autem sedibus febrium horrores rigoresque, in quibus cutis manifesto afficitur, suscitari eleganter idem docet *Fernelius*, dum c. 1. ita pergit: *Sic & frigida potus liber alior, corpus universum frigore horroreque concutit. Bilem Vomiturus rigescit, multoque magis, quæ alienum vitiosumque cibum, velut fungus sumpti. Rigescit & cutis calidum mordaxque medicamentum ventriculum præcordiaque ferit, non minus quam si nudam cutem, aut ulcus acinus compungat, &c. Hoc quoque vel inde constat, quod si accessivus initio humidus foris apertus calentes, præcordia imponantur, maxime vero Lien in quartana; jecori in tertiana, aut cuticunque alii sedi fomes inesse deprehendatur; horrorem rigoremque lineant, quia nimirum ipsi mali fontem demulceant. Jam verò sudores, non è solo corporis habitu, sed & interdum è præcordiis moveri, hinc sciri potest, quod quæ vel exercitatione, vel Solis ardore exestuant, si frigidam liber alius bibat, mox rotius sudore diffultat, &c. Hæc ipsa sanè, quæ hæcenus elegantè disseruit *Fernelius* de præcordiorum cum habitu corporis cutaneo præsertim consensu; quotidiana ubertim confirmat experientia; & quod de fotu calente refert, compior moderna Praxis per olea destillata feliciter præstat, quatenus ab his; præsertim penetrantioribus, v. g. caryophyll. aut macis, aut cinnamom. præcordiis illis; fori lateris calentes desuper admoto, rigores horroresque manifesto imminui; interdum ab iis maturè applicatis penitus præcaveri; observamus. Penetrant enim profundius talia olea destillata, & ipsum ventriculum sui quasi afflatu tam sensibiliter afficiunt, ut meminerim; superiori anno crebrius vomentem ægrum, cui destillata talia, oleo nucistæ expresso excepta ventriculi seu præcordiorum regioni frequentius illinebantur, sponte sua asseruisse, se in rejectancis illis per vomitum; lingux judicio**

exactè sentire linimentum illud, cujus odorem sub illi ratione aliàs perciperet. Jam verò in istis rigoribus horribusque cutaneam fibrarum contractionem, clausuramque pororum simul contingere, nemo facile dubitabit.

§. XIV. Prout itaque diversimodè afficiuntur præcordia, etiam ipse habitus corporis cutaneus per consensum multipliciter constitutus, adeoque ad sudoris transmissionem magis minusve dispositus erit. Mirabilis sanè est membranosi generis in universa corporis machinæ connexio & consensus, mutuaque hinc, quoad tam actiones quam passionem conspiratio & consensus, is in casibus, in quibus anatomicè nonnum lucem subministrat sufficienter, adeo obscura, ut etiam *ignoram actionem regimini*, ingeniosissimus aliàs *Helmont.* fingere coactus fuerit. Ex quo consensu etiam nasci videntur horrores isti rigoresque, qui ex partium membranarum abscessu, sponte sua rupto, ordinariò ægros affligunt, ruptique abscessus; haud postremi indices sunt: membranis scilicet perforatis, pus factum effundentibus, sicque sensibilibus læsis, cætero membranaceo genere consentiente. Sed ut reverat in viam, illa inter pathemata, quæ ex præcordiorum consensu sudoris effluvia cohibent, eminent vel maxime inexplicabilis illa circa præcordia, seu stomachi regionem molestia, seu anxietates, quas vulgò *Hergens-Yngst* appellant, quasi ipsum cor patereat primario; quæ frequentes videntur occasiones, pororum contractionis, sudorisque ob id deficientis in morbis præsertim acutis malignis. Sæpius sc. in præxi malignarum febrium observamus, astuante maxime corpore; ægro ipso copiosius bibente, stragulis etiam cooperto; cum pulsu celeri, frequenti, plus minus vehementi & magno, (ut nihil dicam de illis, qui malignis in febribus, quoad urinam, calorem, &c. sanorum similes apparent) nullum sudorem; etiam post propinata sudorifera elici posse, cute semper squalida ac arida, ac quasi nonnihil corrugata existente, ægro alias naturali in statu, facillimè sudante, jam equidem concedendum est, alteratum his in febribus esse insigniter sanguinis statum; impediendum plus minus laticis pro sudoris materia fecellum: quod tamen hæc sola, in tali ægri, præsertim stitulosi ac bibacis, statu, tali cum pulsu, &c. Causa sit, denegati penitus sudoris, equidem persuadere mihi haud possum, quin potius arctior fibrarum cutanearum strictura, & hinc pororum clausura videatur sudorem impedire. Nempe ventriculo, ejusque superiori orificio male affectis, speciatim fermento maligno, contagioso obsessis, ut anxii; inquieti, & agrypni, sine manifesta causa redduntur ægri, ita tantum non integrum membranofum genus consentiente, hinc & cutaneæ fibræ contrahi videntur. Diffuso verò ulterius maligno fermento, & systema nervorum plus minus afficiente, eò magis & nerva cutis compati, hinc portas quasi undique claudere, & sudori quoque transitum pertinacius denegate pergit. Unde fermento maligno, quod acidum statuit, ab Antimonialibus fixioribus absorpto, relaxari pororum contractura, corpusque denudè transpirare; non inelegeter asserit. *Tachenius*: H. C. c. 21. p. m. 165. 167.

§. XV. Sed quod de præcordiis, fermento venenoso in febribus malignis obsessis modo monitum fuit, cuius hostili præsentia, anxietates ipsis ægris non explicabiles, inquietudines, agrypniæ excitantur, & per consensum hinc pororum corporis contractura inducitur, ulteriolem postulat explicationem; Nempe præ cæteris affectibus; perquam contagiosa existunt maligniores febres; quæ contagia fermentativa, vel fermenta contagiosa, ægrumque rectè dici videtur; quæ inspirationis medio, ut plurimum se nobis insinuant; quascunque etiam aliàs corporis partes afficiant, semper simul ventriculo communicantur, indeque nunc citius, nunc tardius, pro circumstantiarum tam inagente quam patiente differentia, nausea, in explicabili

lis quædam circa præcordia molestia seu anxietas, alvi etiam constipatio, sitis intensa, vagus, utut primitus levisculus horror, (ut taceam cephalalgiam & agrypniam, nunc citius, nunc tardius supervenientes) ægrum affligere solent, horrente universo nervoso systemate inimicam impressionem, circa stomachum factam, & quasi undique contrahente ope motoris spiritus quovis meatus, quo ab hostis perigrini insultu, eo melius se tucatur. Contagiorum hunc afficiendi modum, expertus insinuat *Lindæus, disc. super Hartm. prax. Chym.* dum inquit. *Ita autem propagari contagium, ego experimentis didici, tam in me ipso, quam in aliis; Miasma scilicet fuisse primum attractum in ventriculam, & statim nauseam subsequutam. Nauseam autem supervenire est bonum, signum enim est, non statim transire ad massam sanguineam; & in constitutionibus epidemicis notandum neminem nauseare, (nisi forsitan ex angluæ) nisi qui miasma acceperit, & si adest nausea, mox vomitum provocandum.* Hinc etiam febrium malignarum sedem principalem in ventriculo esse, res confessa est, apud *Bartolinum cent. 3. epis. 42. pag. 156. pariter ac apud Helmontium, Turbul. pest. p. m. 843. 967. 891. conf. Bartolm. cent. 3. hist. 68. 80. 50. it. Diemerbrock, de pest. l. 4. hist. 17.* aded ut semper ferè in febribus malignis ventriculus vel inflammationem, vel alia hujus sensus contraxisse, observa-

tus fuerit. Propterea etiam tam in malignioribus, quam peste ipsa, si contagii suscepti suspicio sit, initium curæ à vomitorio optimo cum Consilio instituitur. Sanè si ægros tales in morbi progressu anxietatibus, inquietudinibus, jectigationibus, cephalalgis, &c. affectos interroges, in quam corporis regione ita malè habeant, epigastrium intento digito monstrant, & hoc ipso Medico insinuant, ventriculam imprimis pessimè affectam esse, per cujus consensum & capitis membranæ tendi, caputque hinc diversimodè dolere videtur: qua occasione & cutis contrahi pori, sudorque supprimi probabilissimum est. Exinde enim, in variolis, purpulis, periculis, &c. Auxis & hinc inquietis existentibus ægris, vix ac non nisi imperfectè, cutaneæ excretiones succedunt. Nempe ut membranæ sub epigastrio partes tendi, ex fibrarum irritatarum spasmo tali sub statu solent, quod ipsi interdum fatentur ægri, ita & per consensum ceteræ membranæ partes tendi, ut supra ex *Fernelio* deductum fuit, hinc & cutis pori simul pertensas & contractas fibras coartari solent. Pro quibus symptomatis mitigandis Opium optimo cum consilio selectis additur, vel sudoriferis, vel alexipharmacis, de quo cum supra jam actum fuerit, vela hic contrahimus, & dissertationi præsentis imponimus

F I N E M.

DISSERTATIO XIV. DE EXAMINE CORALIORUM TINCTURÆ.

I. N. I.

ON Thales solum Milesius, ὁσοῦν iste ὁσοῦν, firmiter sibi persuasit, ex Aqua omnia primam sumpsisse originem, sed modernorum quoque quamplurimi, experientia adjungentes rationum subtilitates, idem adstruunt; quibus ingens rerum varietas, quæ, quæ Oceani præprimis se jactant, non leviter patrocinatur, quæ ipsa fertilitatis palmam Terræ, ingenti rerum multitudine, quas tanquam alma parens sinu suo quotidie excludit fovetque, superbiienti ambiguum omnino reddit. Comuni exinde Antiqui Gentiles, Mari quoque Deum suum Neptunum tribuerunt, regio Tridentis insigni eum instruens; innuentes hoc ipso, latè ejusdem per omnia 3. Regna, minerale, vegetabile & animale, diffusam potentiam. Ad hæc spuma Maris est ista materia, ex qua amica Venus, omnigenæ fertilitatis parens, enata fingitur. *Nihil enim aqua potentius, & efficacius in rerum natura reperiri potest, vita & mors ab ipsa dependent, insinuatque secreta & arcana sunt in intimis aqua, qua regna omnia pretio superant & antecellunt.* Nos impræsentiarum sepositis ceteris rariis saltim Coraliorum rubrorum è maris fundo decerpamus, eumque, ut Chymicorum hæcenus in exuenda ejusdem purpura industriam fatigavit, pauld exactius, assistente Divini Numinis gratiâ, consideremus. Necessè est autem; ut primò

Statum Controversæ.

Legitimum formemus, considerando non tantum, quid Tincturæ nomine in specie intelligendum veniat, sed vel maxime ipsam Coraliorum essentiam exactius pensitando, quæ cognita fili Ariadnes loco ad superandum præsentis controversiæ Labyrinthum nobis inserviet.

§. 1. Ipsum ergo quod attinet notien, ex Græciæ natales ducit vox Coralli, apud Latinos equidem usi recepta, utut Etymicæ ratio vera adhuc dum lateat. Quibusdam enim à Græco κόρα, quod puellam significat, nomen accepisse placet ob Poëtarum fabulas, qui Coralium è virgine, cruore Gorgonis Medusæ perfusus (unde & Gorgonia dicitur) & in lapideam duritiem concretis, enatum narrant. Aiii, à Corallis, Ponti æcolis, nomen inditum putant; de quibus Ovidius.

Hic mea cui recitem, nisi flavis scripta Corallis.

Alii dictum existimant Coralium, quasi cor alens, notum enim postremum esse remediòrum cordi robur addentium, de quo postea: vocatur quibusdam κορδωδωπον; Latinis frutex marinus saxeus, (Plinio Dendritis, alia enim synonyma brevitati operam daturi consultiò omittimus) quasi saxeam l. lapideam arborem dicere velint, innuentes hoc ipso, ambiguum ejus naturam, quam inter vegetabilia, mineraliaque obtinere videtur.

§. 2. Nondum enim inter Eruditos his ista decisa, cui regno, minerali an vegetabili inferenda sint Coralia? & si vegetabili, an plantam sui generis viridem

invadendo succus lapidescens in duritiem istam coagulet, an verò jam emortuum lignum in lapidem transformet; Quod prius attinet membrum, (hoc enim deciso posterius per se patebit) ex utraque parte non contemnenda se sistunt argumenta. Esse enim vegetabile persuadere videtur 1. arbusculæ elegantissima forma, quam sese furrigendo exactissimè repræsentat, hoc uno excepto; quod foliorum ornatu destituta sit, qualem figuram nullum aliud minerale obtinet, sed plantarum generi, tanquam naturalis quædam dos, propria videtur; sic refert *Matthiolum in Dioscorid.* se habere ejusmodi corallinam plantam, quæ propè radices brachii ferè habeat crassitiem, & è medio tronco in ramos elegantes se diffundat. 2. Quòd baccas ferat similes cornis & specie & magnitudine. 3. Ad hæc reperitur furculi lignosi, qui ex parte tantum Coraliorum induerunt faciem, ex parte verò ligneam vegetabilem ostendunt formam; sicque ex ligno & lapide compositi & quasi conglutinati videntur. 4. Notum quoque est sagacioribus naturæ scrutatoribus, sæpius in fontibus quibusdam aliisque aquis, ligna à spiritu lapidifico, quo aquæ istæ egregiè imprægnatæ sunt, in lapidem converti, quidni idem fiat in mari, tanta salis copia referto, cum spiritus lapidificus salinæ esse profapiaz statuatur? sic in vicino Jenensis civitatis territorio ejusmodi reperitur fons intrusum lignum in lapidem convertens; sic in Hibernia supra Aumacantum urbem in stagno haud amplo hasta lignea defixa, pars, quæ aquis tegitur, vertitur in cotem; (ut hoc quidam in dubium vocare audent) In Boreali Ultoniæ provinciæ parte fons est, qui ligna per septennium immersa indurat in lapidem. In Bohemia quoque prope Thermas Carolinas fons est, in quo lignum diu durans in lapidem convertitur.

§. 3. Esse verò Minerale Coralium, ipsa natura ejusque essentia vel lippientibus monstrat, cum consistentia lapidea, ejusque solida durities firmiter hoc ipsum persuadeat, qualem à succo lapidescente; lignum vel plantam imprægnante, frustra expectas. Ligna enim concreta in lapidem in certis aquis à succo lapidescente diversam plane repræsentant formam à Coralliis; sunt enim plerumque instar coris, vel lapidis alterius ex granulis multis compactum concreti, & ex arenulis quasi concatenatim conflati; cum è contra Coralia continuum planè ostendant nexum, sine vestigio concretionis ejusmodi 1. granulæ compactionis; sed quasi cerea Hispanica, in varias figuras per liquefactionem extensa; appareant; & non nisi vehementiori tritura in pulverem vel arenulas redigantur. 2. Minus rectè accenseri vegetabilibus, sed mineralibus accensendum esse ex eo confirmatur, quod *careat omnino radicibus*, sicque non per alimentum veram introfuctionem & digestionem, vegetationi plantarum necessariam, sed saltim partium superadditionem crescat; patet hoc ipsum ex experientia sagacissimi Naturæ Scrutatoris *Kircheri*, qui rupis integram partem ex profundo maris extractam, totam Coralliis obstitam,

inter rariora Musæi sui asservat, cui varia conchyliorum genera annata sunt; in hac rupe, partim ex concava conchyliorum parte, & aliorum convexa, partim verò ex ipsa soliditate faxea erumpunt Coralia, nullis planè suffulta radicibus, utut diligentissimè circa eorum inventionem laudatus autor laboraverit, sed ipsi trunci velut agglutinata sine ullo perforationis vestigio spectata sunt: postea ergò indurari per lapidescentem succum, plantam, saltim quoque vestigia radicum relinquenter, sicut truncus illibatus persistit; ut taceamus, nullum quoque vel fructum vel foliorum in iis reperiri signum. 3. Ad hæc non determinatè rupes in maris fundo crescunt & adolescunt, in eaque radicem agunt fundamenta: sed, ut dictum, non petris tantum & saxis undè adhærescit conchyliisque adnascitur, sed, ut citatus autor refert, à Piscatoribus amà cum stirpibus extracta fuerunt ossa, lateres, saxa, tabulæ ligneæ, ferramenta, omnia Corallii, quæ in eis excreverant, conferta, quin & è duro delphini corio Coralia propullularunt: sic Magnus Dux Hetruriae, Pisis in suo gazophylacio, habet cranium Humanum, ex quo Corallina planta excrevisse spectatur: sic ex lapide coctili aliquando nascuntur, ob solidam verò firmamque ejus coalescentiam nulla ex eo enasci planta potest. 4. Præterea consimiles faxeæ concretiones in fundo maris reperiuntur, quas vegetabilium tractabili genti inferere faxea earum barbaries renuit: Cujusmodi sunt Pori, tam magnus, quam ramulos, it. Madreporeæ variæ species, planta faxea, Abrotonoides, tubuli marini, aliaque corpora faxea, ut Corallii affinitate juncta, sic plantarum formam referentia, cum tamen faxeis petrosisque planè assimilentur substantiis. Asserere quidem quispiam possit, esse easdem similiter plantas à lapidifico Spiritu coagulatas, non secus ac Corallium: verum cur quæso hic succus determinatas aded invadit plantas, & quare non alias, quibus maris fundus abundantissimè constitus est, similiter vegetabilium species faxea ista duritie indurat? Fortè cum *Boeri* hoc propter singularem harum dispositionem contingere ais, vel quod succus lapidescens natura ipsorum substantiæ insit? sed quoad prius explicanda venit peculiaris ista dispositio, è progenie occultarum qualitatum dubio procul oriunda; quoad posterius, hoc ipso vegetabilium adscribuntur ordini, quo succum Lapidescentem ipsis connatum tribuis, h. e. ex eo oriti asseris. 5. Firmiter admodum adstruit naturam mineralem generatio Coralliorum, inest enim Corallinis stirpibus liquor quidam spermaticus, quem per canaliculos, quibus insigniores præsertim ramuli instructi sunt, de se erantur, qui in quamcumque rem deciderit, ibi statim densatus, novam fundit Coralia propaginem: Hinc, ut supra relatum, in conchyliis, delphino, &c. Coralli furculus enatus fuit: hinc integræ planè in maris rubri fundo Coralliorum Sylvæ reperiuntur, tanta earum copia condensata, ut ne piscibus quidem aditum concedant: sed hæc non conveniunt in plantas, quæ vel per furculos, vel semina vel radices, easque tam fibrosas, quam bulbosas aut tuberosas sese multiplicat: ut taceamus, aliena hæc planè esse à planta lapidifera h. e. à planta emortua. Qua enim ratione planta in lapidem concreta generabit succum prolificum & sperma, quod similem plantam producat.

§ 4. Hæc sunt, quæ ex utraque parte prostant argumenta: ex quibus non immeritò cum Eruditis *Kircher* dicere quispiam possit: *Corallium quo nomine appellentur vix dispicio, nec enim plantis vegetabilibus nec lapideis excreverit id rectè annumerari potest, sui us itaque abspicitur h. e. planto lapidem appellandam vensemus, dico medium quid inter lapidem & plantam.* Sed cum rerum in classes distributio non ab accidentali forma externaque earum configuratione, sed speciali potius essentia desumenda sit, Corallium ad

mineralium & in specie faxeatum propaginatum seriem relegamus, utur quoad externam faciem arbuscule speciem repræsentet, dicimusque Corallium esse lapideam in fruticis speciem concretionem.

§ 5. Neceste E. jam est, ut oppositæ partis argumenta diluamus: quod itaque extetnam fruticis configurationem attinet, non sufficit eadem ut vegetabilibus annumeretur Corallium, ab externa enim formationis similitudine ad ipsius essentia identitatem non valet consequentia: non enim statim Frutex est, quod fruticis gerit speciem. Non secus atque *Fructus Medica* scrutellatæ, orbiculatæ, vel turbinatæ cochlearum minorum referunt testas exactè similes, non tamen pro Cochlearum habentur domiciliis, & *Scorpioidis Fructus* (non tantum qui spinis horret, sed præprimis, qui crassior est, colore viridi & sine spinis, longè exactius priori erucam referens) aded erucæ formam, ejusque in se convolutæ spiras repræsentat, non tamen pro veris habetur erucis: sic *fun. us phalloides*, utur pudendis humanis utriusque sexus simillimus, & boletus Cervinus, licet *Cervi* genitale sæpius exactissimè referat, propterea tamen animalium non annumerantur partibus, cum tamen eadem horum sit proportio ad res repræsentatas, quæ Coralli ad Fruticem quandam vegetabilem. Ut taceamus Coralliorum Fruticem ramorum saltim divaricatione, sine vel foliorum vel florum ornatu atque radicis fundamento, plantæ referre imaginem: imò ipsa eorum in ramulos expansio non aded ordinata & artificiosa est, qualem in vegetabilium conspicimus gente, sed inordinatè planè & quasi fortuitè sunt eorum excreverant, protuberantiis verrucosis quandoque similes, quos hinc inde absque consilio rationeque jactant & exportant, ut non tantum ad vivum depictæ eorum ostendunt imagines, sed vel maximè vera exemplaria ex maritimis asportata locis hoc ipsum confirmant. Cum interim notissimum sit, quam varias formas lapidibus imprimat ludens Natura, ingeniosissimos quoque artifices in stuporem & admirationem quæ rapiunt; sic elegantissima Crystallorum est facies, & polygonæ naturæ geometricantis, topaciolorum, amethystorum, aliorumve figuræ, peculiarem ostendunt sapientiam. Sic sylvas, urbes, arbores, humanas figuras, brutorum facies mirabiles, & innumeras piscium ac diversarum picturas, integra hominum aliorumque corporum simulacra lapidibus imprimi, hasque in tales statuas elaborari Naturæ curiosorum testantur monumenta: quidni idem Coralliis contingat? cum in illis saltim per accidens, & loco quasi Naturæ tam elegantes exprimitur formæ, in his v. ex primaria sua intentione & data opera, ob certam materiæ dispositionem aliasque concurrentes circumstantias in arboris speciem contingat elaboratio. Quod baccas attinet, sunt earum liquor coralliorum spermaticus, post extractionem sub forma coriandri aut baccæ corni crassæ instar pinguedinis residens: quæ v. in Coralliorum monilibus, cornis & cerasis similes visuntur, ex ipsorum truncis corno & lima prius parantur, mox smyridis lapidis pulvere, & terra quadam Tripolitana expoluntur, & lucidum quendam livorem contrahunt, cum iis diutius fricantur: quod verò 3. reperiuntur ligna, quæ ex parte suam obtineant naturam, ex parte sint Coralia, hoc ipsum ostendit, succum spermaticum per Coralliorum canaliculos extrusum, si quando incidat in plantulam veram lignosam, investite ejus corticem, & extraneo quasi amictu induere sicut sæpius à piscatoribus ramosa herba una cum Coralliis extracta fuit, quam plerique myricam aut algam è maris fundo extractam dicunt: dum corpora Nitro-Sulphurea, mira quadam amicitia lege, hanc plantam apperentes, eam lapidea ista lorica obducunt, sicut in Gazophylacio *Cardin. Barbarini* simile Corallium, tandem in myricæ affinem plantam desinens, invenitur: ubi v. hujusmodi algæ aut myricæ defunt, ibi nihilominus in

ramos extenditur eo modo, quo efflorescentiæ minerales in varios ramulos continuata partium superadditione panduntur. 4to. jam supra satisfactum.

§ 6. Vindicata hæcenus Natura minerali Coralliorum, necesse est, generis ejus quantum fieri potest explicemus. Generari ergò dicimus coralia ex succo quodam minerali Salino Nitroso; pinguedine & viscositate quadam Sulph. imprægnato, qui per subterraneum Ignem; per poros fundi maris erumpit, sed ubi attigerit marinas Aquas, protinus tum frigore, tum coagulante earum faldedine, subsidet, primaque fundamenta agit futuræ coactionis, ex allabente v. & expirante continuo novo succo, coagulata ista materies sensim distenditur, sensimque in altum elevatur, quæ novo novoque corpusculorum Sulphureo-Salinorum affluxu non tantum condensatur, sed ulterius quoque ascendendo ob copiam succi turgens, hinc inde in ramos erumpit, qui ex novo appulso succo primò quidem verruculas quasi promunt, quas recens salinus liquor ulterius extendendo, in furculorum ex ramulis enatorum speciem expellit; quod si abundantia nimia distendendo arbusculam distumpat, vel ex ramuli extremitate excludet, exillans liquor spermatis naturam assumit, sicque novam coralli propaginem fundat, & quamcumque rem attigerit, tanquam fertile solum osculando, novo superingesto spermate in arbusculæ speciem similiter extollitur: Eodem E. modo celebratur hæc Coralliorum generis, quo cæteræ Salium efflorescentiæ contingunt, vel quomodo enati sunt filices, alique lapides, qui ramulis insignes & fruticum speciem gerentes reperiuntur, quales se vidisse ad Albim prope ostium Tangræ memorat *Encelius* de re metall. l. 3. c. 3. Estque hoc id ipsum, quod loquitur *Paracelsus* tr. de glutine aquæ: *Coralia oriuntur ex tenaci resina s. glutine, quod ipsorum proprium est, & prima ipsorum materia est quasi forma & liquor aliusque resina, qua lapideam in se proprietatem habet, &c.* Reçè v. materiam Salino-Sulphuream statui patet ex lapide à duritie Coralliorum, quæ ex Salino principio non tantum dependet, sed in specie quoque Spiritum Lapidificum dictum in se continet, qui nil aliud est, quam Sal universi centrale, s. Sal Naturæ, vel Spiritus Salinus; subtilissimus, qui ut aliis aliisque sibi proportionatis Aquis, Salsibus & Sulphureis junctis omnem lapidum atque gemmarum varietatem peperit, ita & Coralliorum materiæ sese insinuando eandem postmodum in lapideam istam duritiem indutavit. Sal verò Coralliorum Nitrosus esse vel Nitro-Sulphureum affirmat *Quercentanus*, qui ex hoc quoque spiritum eorum ardentem in destillatione emergentem oriri asserit, huic Sali adjunxit sese viscositas sulphurea, quæ non coloris tantum elegantiam decorat Coralia, sed hæc ipsa quoque salina conglutinans corpuscula, & visciditate sua conjungens, soliditatem istam non parùm promovet, & excreverantiam formosam valdè adjuvat. Causa itaque materialis Coralliorum est succus iste Salino-Sulphureus; efficiens proxima est spiritus lapidificus ipsi inexistens; remota & sine qua non est Vulcanus subterraneus s. Ignis sub Terræ crusta reconditus activitate sua succum attenuans, resolvens & ad poros fundi maris elevans; causa adjuvans est marina Aquæ appulsa & urgens frigus, quod succi ulteriori exhalationem repellens, & spiritum insitum ne expiret coërens; ad congelationem egregiè & coagulationem cooperatur.

§ 7. Ex modò deductis mox patet; quid de Coralliorum duritie sub aquis habendum sit, non enim aded esse dura, in tenebris maris dum adhuc jacent sepulta; atque cum liberiori fruuntur Solis aspectu, facile ex modo generationis patere potest, non enim tantum sic omni nutritio & spermatico destituta essent succo, sed ob duritiem nullum illius excusæ concederent

transitum; omnique proindè artificiosa carerent structura, & instar massæ informis insiderent rupibus; idem experientia eorum loquitur, qui interficere Coralliorum piscationibus; à quibus dura equidem, non tamen lapidea deprehensa fuerit. Interim tamen mollia quoque sub aquis existere omnino falsum est, quæ enim ratione in altum exurgerent? vel rapido maris motui resisterent? vel piscium transeuntium impetu sustinerent? Experientia quoque duram eorum soliditatem patefacit, dum extrahuntur, simulque piscatorum retia ab eorum furculis dilacerantur: Et si in aquis omnino essent mollia; unde post eorum extractionem durities? à solo Aère ambiente? atqui sic rursus solverentur in Aquis, quod tamen minime ita se habet. Mollitiei v. quam tribuerunt antiqui ipsis, figmento; occasionem fortè dederit masculus iste villosus, quo non rarè obsita sunt, ex aquis dum extrahuntur. Duritiem enim satis firmam habent sub aquis; non tamen lapideam; sed mediam inter fruticeam mollitudinem & soliditatem faxeam sortita sunt: cedunt impellenti succo nutritio ex parte, & quidem ita ut in fistulosum canaliculum se excavari patiantur, sensimque cedendo ex inferiori parte trunci densitatem respectu gracilitatis ramorum ostendant. Cur verò ex aquis extracta deum lapideam osseamque assumant duritiem; causa primariò in ambientis diversitate consistere viderur, quod succi illius lapidifico spiritui turgidi congelationem nunc promover, nunc impedit; evulsa Coralia & in liberum aërem tracta ab ambientis humidum resolvablem aëris, caliditate & siccitate; & deterfiva humiditatis qualitate; intra exiguum tempus in perfectum saxum convertuntur, quod ipsum humiditas maris antea impediverat: confirmat hoc non tantum firmissima lignorum durities, post humidam resolutionem sese patefaciens, sed vel maximè Peireskii experientia, Coralliorum furculos post extractionem in leni fornacis vel Solis Igne indurantis. Quin tamen in aquis tandem quoque planè lapidescant, non aded dubitandum est, invalescente spiritu lapidifico & tandem indurante eadem: ut perfectissimum suam acquirant formam & consistentiam: quod asserit *Paracelsus* ubi ad justam, inquit, magnitudinem pervenit, in sito Spiritu Salis & ætate induratur, id quod accidit vi ipsius propria.

§ 8. Hæcenus de Natura Coralliorum, nunc ex differentis patet, quæ præsentis scopo conveniunt, perillustrabimus; Removemus autem hæc omnia factitia eorum & adulterata monstra; eaque solidè recipimus pro elicienda Tinctura, quæ ex benignissimæ naturæ gremio pronata sunt; hæc ipsa verò cum sint rursus vel alba, vel rubra, vel nigra; (alias enim differentias, data opera, quæ præterimus pedè; utpote quæ pro extrahenda Tinctura non sunt usuales) ea tantum nostro inserviunt operi; quæ rutilantè minni nativi colore se jactant, quæque masculorum nomen habent, cum pallecentes femina dicantur. Hujusmodi verò coloris incunabula meritò cum Nobilioribus Spagyricis ex Sulph. deducimus, tanquam fonte, ex quo omnis colorum realium varietas in corporibus spectanda emanat. Prout enim Sulphur à Vulcanico magis minuscule depuratur, & Sal diversimodè exaltatur; non neglecto aliarum partium ad constitutionem corporis proximè concurrentium habitu, varia quoque colorum apparentia in corporibus oritur; Coralia quod attinet; eorum colores similiter ex Sulphure cum Salino principio certo modo misto; hisque ab Igne subterranæo variè concretis & digestis oriri asserimus: in quibus enim succus ille mineralis Coralliorum materies perfectè est coctus & elaboratus, Sulphur ejus optime depuratum probèque à subterraneo calore digestum, Sal quoque ab eodem suavi tempore exaltatum & resolutum, nobilissima Coralli species; quæ purpureo se ostendit

ostendit nitore exinde generatur. Quod si nimia ejus sit cruditas ob defectum debitæ digestionis, album emergit Coralium, sin verò luxurians in succo Sulphur ab Ignis nimia vel vehementia vel propinquitate comburatur & corrumpatur, nigricans exinde, caliginosum *Paracelsi* dictum Coralium nascitur; sicuti similes colorum mutationes beneficio digestionis & in Igne cõctionis exhibet continuè sedula Naturæ scrutatrix Chymia. Et licet Coralia ex pelago extracta, non statim manifestent elegantem suam purpuram, hoc tamen exinde provenit, quod muscus villosus, quo obfita sunt, (quem corticem quidam falsè æstimant, dum non in omnibus reperitur Coralii) colorem abscondit, qui tamen eo detracto emérigit. Licet quoque à Viris gestata diutius splendore suo radiant, à foeminis verò citius pallore inficiantur, & appensa mulieri hysterica pallefcant, sed si ad carnes mulieris sanæ afficerentur, fulgorem recuperent, sicut etiam observatum est, ab instante morte morbove eadem maculis liventibus & nigricantibus conspurcari, hoc tamen saltim ob atomorum & effluviurum ex corpore gestantis emanantium hæstione & in poros eorum penetratione contingit: quo ipso ostendunt peculiaritatem quandam cum Tinct. microcosmi s. sanguine humano sympathiam, qua id quod ex massa sanguinea tanquam heterogeneum, præternaturale & excrementitium excernitur, ipsis quoque insectis & hostile est, effluviis ex sanguine naturaliter constituto minime ipsis offensis: patescit hoc præptimis in febribus malignis, in quibus & sanguinea massa toto genere infensò obsidetur hoste (dum minutissimis tunc scater vermiculis) ita & tunc Coralia magis quam aliis splendorem deponunt suum. Et in hujusmodi casibus imprimis statuenda videtur simul actio quedam irradiativa Helmoncio dicta, qua etiam fit, ut rubra appensa Coralia hilaritatem & læticiam, nigra tristitiam & mœrorem inducant, imò qua illa affectibus melancholicis in specie sic dictis & Epilepsiæ egregiè optulantur, hæc verò phrenitides & furiosas Manias sedant, pro vario scilicet modo, quò *Archem* ab ipsis afficitur.

§.9. Ex hoc rubro Coralio Tincturam elicere gestiunt Spagyrici, quo colorem simul, cum nobiliori Coraliorum essentia pro usu medico, rejectis Terrestribus aliisque inutilibus fecibus adipiscantur. Est enim vera & propriè sic dicta Tinctura portio aliqua substantiæ propriæ corporis ex quo extrahitur, cum concentratione coloris & virtutis, idoneo menstruo extracta & exaltata: sicque Coraliorum Tinctura habebit ipsum in se esse formale Coraliorum. Quod verò extra ipsam datur, pro rejectamento habendum, non secus ac in Moscho, dempto odore, nihil aliud reliquum est, quàm Cadaver; ita Coraliorum Tinctura est totum ipsorum esse formale, quod habito cætera susque deque habenda. Ex quibus non difficile erit, Tincturæ veræ naturam ab apparente discernere, quæ solum scilicet colorem sine essentiæ extractione obrinet. Licet enim Tinctura in specie quidem colorem vel ejus saltim inductionem notet, dum à tingendo derivata sit, usum tamen obtinuit, ut color iuncta nobilior essentia Tincturam constituat, sicque nec color sine essentia, nec hæc sine illo Tincturæ laudem mereatur. Veræ E. legitimaque Tincturæ hæc requiruntur conditiones 1. ut per extractionem, non *Coralii corporis meram solutionem parata sit*: ut enim illa operatione essentia rei intima exhauritur, sic hæc saltem res in calcem redigitur: ut in illa purum ab impuro, essentia ab excrementis segregatur, ita hæc eadem iuncta statim discontinuantur. Ex hoc sequitur, 2. Veram Tincturam eam non esse, qua non remaneat abstracto suo menstruo sub colore suo proprio, sed vel Salis vel Calcis specie residet, illud enim genuinus extractionis effectus, hoc vero corrosionis est, & illa Tinctura ex partibus Sul-

phureis & coloratis à toto oritur separatis, hæc verò ex menstrui cum atomis corrosis conjunctione. 3. Necesse est etiam, ne Tinctura si debet esse verà, præcipitari possit, sive contingat per infusionem Spirituum vel Salium acidorum, in magisteria sic dicta, sive per menstruorum abstractionem & evaporationem in pulveres Salinos albos, sic enim nil aliud quam subtilissimos pulveres menstruo corroderenti existentes Tincturam dedisse manifestatur. 4. Vera Tinctura rubra non nisi ex rubris Coralii parari potest & debet, quod si enim similis operationis beneficio, ex nigris vel albis quoque eliciatur Tinctura rubra, vel lippientibus perspicuum fit, non à Coralii, sed menstruis, per eorum vel longam digestionem, vel certam à corpore subiecto dispositionem eandem oriri. 5. Ut corpus coraliorum album & purpureo suo ornatu spoliatum post extractionem remaneat; hoc ipsum enim ut realem Tincturam ex corpore extrahendo in menstruum transfunditur notat, ita ejusdem coloris post extractionem, remanentia, quid aliud, nisi fucatum & apparentem ostendit Tincturam? 6. *Vt Tinctura non sit adeò copiosa*: non enim adeò copiosè in Coralii luxuriat Sulphur & abundat, sed ejus potius parvissima inest copia, ita ut ex Libra vix Uncia una veræ Tincturæ parari possit, imò adeò parvam statuit *Lauremberg. c. l.* adeoque parvissimè & leviter corpori permittam, ut per centenas Coraliorum Libras vix paucæ ejus Unciæ disseminentur. Hæc requisita nobis inservient postea tanquam Regula, ad quam processuum pro elicienda Tinctura veritas judicabitur.

Et de Coralii eorumque Tinctura in genere dicta sufficiant, sequitur jam

Deciso Controversia.

§.1. An vera genuina & legitima detur Coraliorum Tinctura, ex solo principio ejus Sulphureo oriunda, valde discrepantes Chymicorum sunt opinioniones, in genere tamen quidem omnino negant, veram dari, sed omnem esse vel nudam Coraliorum corrosionem vel menstrui saltim talem colorationem: alii è contra hocce auctæter mendacii accusant, & nimis promptè affirmativam propensum multas Tincturas, quæ non omne examen sustinent, pro veris venditant: alii mediam tenent viam, non negantes possibilem esse Tincturam veram, & secundum omnia requisita paratam, sed valde eam paratam esse difficilem, valdeque parcam, ita ut nondum vera & strictè sic dicta à Spagyricis literis hæctenus prodita sit. Ossa enim & lapidea eorum compages, utut faciliè per corrosiva dissolvi possit, principia tamen Sulphur cum Sale & hoc cum Terrestritatibus adeò esse firmiter connexa, ut vix ac ne vix quidem postea unum ab altero separari possit, nisi fortè per Ignem, qui tamen volatilisando & destruendo Tincturam omnem spem eludat.

§.2. Posteriorem eamque veriore sententiam nostram facimus, Compositum enim quoddam sunt Coralia & simul suo Sulphure, à quo Tinctura dependet, debitè imprægnata, hinc extrahi posse per convenienti menstruum quis dubitet? & si nullum hæctenus inventum sit, quod huic satisfacere queat scopo, saltim menstruum illud universale, Mercurius benedictus Philosophorum acetum eorum accerrimum, & Avicula Hermetis efficaciam suam ostendet, modò uberius paulò ejusdem ap. Spagyricos sic proventus. Sicut *Rhumelius in Compend. Hermet.* per Aquam suam accerrimam seu menstruum suum Universale eadem resolvit, posteaque cum Spiritu Vini extrahit. Et postea paucissimum inesse Sulphur & inde oriundæ Tincturæ in Coralii, hoc tamen unà cum defectu menstrui convenientis saltim summam difficultatem, non verò omnimodam impossibilitatem declarat: & pauca licet extrahatur Tinctura, non tamen eadem est nulla: licetque sit

sit ardua ejusdem acquisitio, ob arctam principiorum unionem, non tamen supra Chymicæ artis vires ejusdem possessio. Vulgares verò Pharmacopœorum Tincturæ, vel aliæ etiam, quas elegantiores Spagyrici literis posteritati prodiderunt, non sunt vera proprièque dictæ Tincturæ, neque rigorosum requisitorum examen sustinent, sed vel colorata tantum sunt menstrua, vel tinctæ eleganter Solutiones.

§.3. Quod itaque attinet primo Tincturas à menstruo oriundas, hæc sunt omnes eæ, quæ ex Coralii Igne actuali antè calcinatis oriuntur, & licet hæc menstrua aliquid solvant de Coralii, exinde tamen Tincturæ non est origo. Calcinato autem ista fit vel cum Igne solo l. adjuncto una aut pumice, aut Sulphure aut Nitro. Quæ cum Igne fit solo, in ea Coralia observatis reverbationis gradibus, per biduum l. triduum calcinata, deponunt in Spiritu Vin. vel roris majalis suam Tincturam, falsam sc. non veram: diuturna enim & violentissima ista Coraliorum tortura, quid aliud nisi Sal quoddam fixum alkali (de quo quidam dubitant) cum Terra mortua conjunctum acquirimus, vel calcem quandam vivam accerrimam, destructa omni Coraliorum essentia, omni eorum exhausta virtute, & expulsa Tinctura: Quod verò per vim Ignis expellatur omnino Tinctura, patet ex eo, quod non tantum ab albis Aquilæ Cœlestis alis s. Sale Armoniaci unà elevetur, sed cum Sulphuris quoque floribus unà ascendat, & utroque flores colore sanguineo ut imbuit, ita viribus nobilioribus longè imprægnat, Coraliorum corpore, tanquam cadavere emortuo, ut in aliis contingit calcinationibus resistante. Nobilior E. & spirituosior eorum essentia, in qua vera Tinctura sepulta jacet, calcinationibus istis omnino perit & evaporat; non secus ac Magnes valde calcinatus vim attractoriam omnino perdit, succinumque utlum vim trahendi paleas. Non ignotum hoc fuit Aromatario illi Neapolitano, qui cum electuario cordiali Regi-Aragonis præscripto Coralia alba immiscere deberet, in defectu eorum, calcinando rubra, continuè alba natus est Coralia, ob quam fraudem à Rege 9000. Ducatorum poena affectus, & Aromatarii dignitate privatus fuit. Calcibus E. istis superfusa menstrua tinguntur ab ipsis, mediante imprimis digestionem, non secus ac super aliis Salibus alkalis idem fieri solet: qua ratione ex calce viva cum modico Tartari vel etiam Nitri, certo modo conjuncta cum Spir. Vini Tinctura quoad colorem elegantissima extrahitur, vel (ut maneamus in materia propolita) ex calce Coraliorum, affusa Aqua calida extrahe Sal, huic per repetitas solutiones & coagulationes purificato affusus Spirit. Vin. Tincturam sanguinei coloris similiter extrahit, cum tamen veræ Tincturæ nihil sit in Sale isto, quæ calcinando jam longè evanuerit. Nec quemquam ambiguum reddat transitus coloris in calcinatione ista, ex albedine in flavedinem, ex hac in rubedinem, apparet enim tantum est, & Ignis violentia succo tali pinguntur Coralia; cur enim primo gradu sese absconderet nativus eorum rubor, & postea per gradus rursus emergeret? siquidem & similes fucos in aliis quoque videmus calcinationibus, nam Vitriolum viride primo leni Igne in albedinem, mediocri in bruneum colorem, fortiori in intensam rubedinem, fortissimo in nigerrimam abie calcem; & Tartarus similiter, dum calcinatur, in varias ad instar Prothetis se transformat facies. Ex hisce simili modo judicandum de Tinctura illa putatitia per spiritum Coraliorum proprium acidulum ex iis immediate per Retort. prolectum parata, postea enim elici ejusmodi spirituum acidum ex iis. (obstinate enim hoc affirmare nolumus, cum nulla hujus à nobis facta sit experientia) vera tamen Tinctura extrahi cum eo nulla poterit: in Coralii enim per Ignem istam violentiam jam omnis evanuit rubedo, & ipsa sanguine omni exhausta ex Retort. eximuntur: Qualem E. ex

Part II.

hoc Coraliorum cadavere iste spiritus eorum proprio extrahet Tincturam? seipsum potius tinget, qualis mos acidorum alias esse solet, quemadmodum Acet. destilli. super Coralia ad albedinem calcinata fufum, rubro quoque tingitur colore, non secus ac super pumice calcinato, unde ficitia ista Tinctura. Sed quid sentiendum de hac cum pumice calcinatione, & unde parata Tinctura, satis à quam plurimis celebrata? Falsissima hæc est, ne micam quidem in se continens vel substantiæ vel Tincturæ coraliorum: nam 1. per vim Ignis omnis perit Tinctura, ut jam demonstratum. 2. Pumex de eadem calcinatione ista nihil assumit, licet enim albescentibus in principio Coralii, pumex quodam modo rubescat, postea tamen iisdem propemodum nigrescentibus, & tandem planè albo colore suffusus, nihilo magis tingitur pumex, cum tamen quantò magis Coralia excutentur rubedine, tantò magis eum indueret pumex, quod tamen contrariatur experientia. 3. Coralii, quibus sic Tinctura à pumice extracta est, affunde spiritum mellis vel Urinæ, & acquires etiam Tincturam, quæ e. est vera? nulla sanè. In hac enim ex Coralii sulphure suo ex haustis paratur, & in illa ex pumice, qui nihil ejusdem sulphur. Corallini in se continet. 4. Tinctura ex solo est pumice, qui per diurnam calcinationem vi empyreumaticis & cujusdam alkalisationis ab Igne contractæ, Acet. dest. I. spir. vin. super fufum, mediante longiore digestionem tingit non secus ac idem lapis autore Libavio, crematus, Aqua affusa simpliciter simili modo tingitur, vel ut idem pumex nimis calcinatus, Tinctura Smaragdina imprægnat Acet. destill. affusum autore *Agricola*. Ad hæc cum sulphure quoque calcinantur Coralia, horum p. j. illius p. iij. per horas 2. vel 4. & sic calida injiciuntur Acet. destill. quod per digestionem, cum calce illa Coraliorum eam solvit, sicque se ipsum tingit: vel cum spirit. vin. tandem Tinctura extrahitur; idque faciliè mediante digestionem. Par ratio est cum Nit. cum quo fusa Coralia & probè calcinata, de se in auram transmittunt Tincturam, salvi Nitri. fixum, cum calce Coraliorum alkalisato relictum faciliè beneficio digestionis spirit. Vin. tingit: quod patet vel maxime ex eo, quod restitans Coraliorum pulvis similiter rursus cum Nitri. calcinatus, eodem modo iterum, spirit. Vin. tingit. Alii hoc ipsum exactius perspicentes, Nitri. cum laris fuso, injiciunt pulverem Coraliorum, agitando continuo spatula, sic enim Nitri. Coral. sulphur assumere creditur, ne evanescat materiæ postmodum calidæ spirit. Vin. affusus faciliè hinc se tingere poterit. Sunt alii, qui cum Nitri. pulver. Coraliorum ana in Retort. tubulatam injiciunt, propellendo sic sp. Nitri & simul calcinando Coralia, ex qua calce salina spir. Vin. luteo colore tingitur, abstracto eo, pulverem in Aqua solvunt, in qua rubedinem sese prodere aiunt, pulverem rursus coagulatum in Oleum rubrum per deliquium solvunt, super quo fufus spirit. Vin. statim rubescit, &c. sed quis putet aliquid remansisse Tincturæ in Coralii, cum post omnem materiæ injectionem ad 12. horas Coralia Vulcani vim sentiant, & cur in specie vinum primo luteo tantum colore, tandem verò rubeo tingitur, pulverè sponte in Oleum rubrum fatiscente: profectò cum Chymicorum manus oculatæ sint, non prius huic Tincturæ adhibebimus fidem, antequam eam secundum præscriptionem elaboratam intueamur: Sunt qui cum Nitri. Coralia calcinant adjecto sulphur. monumento, mox terunt & cum spirit. Vin. Tincturam eliciunt, præcipitato Nitri. cum Oleo Tartari: sed Tinctura hæc saltim à sulphure oritur, nam post spirit. Vin. evaporationem pulvis remanens planè est sulphureus, & croceam Tincturam tradit, spiritui Therebinthina, qui ex fl. sulphur similem Tincturam extrahere solet.

§.4. Similia Tincta menstrua, cum pulvere subtili Coraliorum interdum imprægnata sunt etiam sequentes Tincturæ: Primò quidem ea, quæ cum succino destillando

Cc ij

destillando paratur, dum putant succinum esse magnetem Tincturæ, sed rubedo inde emanans, obscura nimis, succini est, non Coraliorum. Eiusdem valoris est quæ cum Spiritu Vini solo paratur, vel per digestionem, vel per crebrius repetitam destillationem, qua tandem Tinctura per alembicum prodeat, (ut aiunt, de quo dubitamus, utur *Gansium* hoc oriri asserat, à Spirit. Vin. per crebriorem destillationem exaltato) Nam notum est, quod Spirit. Vin. in loco calido super subjecto idoneo, colore purpura nitidior se ipsum tingat, non secus ac Spiritibus Therebinthinæ per leuem digestionem seipsum rubra induit veste. Sic idem Spirit. Vin. ex Coraliis calcinatis, h. e. ex quibus jam omnis exhausta est Tinctura, tamen colorem rubrum extrahit, & quidem facilius ex his, quam crudis, quod forte ex illis in porositate ab Igne redactis particula quædam à Spirit. Vin. imbuntur, qui colorationem promouent, vel si Spirit. Vin. affundatur Coraliis per Oleum Citri jam sua Tinctura privatis, nihilominus colore rubicundo tingitur, ut raceam Spirit. Vin. planè imbecille esse pro extrahenda Tinctura ex Coraliis, nisi antea debite sint reclusa. Hinc loco Spirit. Vin. simplicis, Spirit. Vin. Tartarificum quidam assumunt, sed quidni hæc Sal Tartari in digestionem acceleret Tincturam, cum non dubium, quin simul partes quædam coraliorum solvantur: cæterum Tinctura, quæ hac methodo paratur, copiosior est quam ut ex Coraliis sic extrahi possit. Alii per liquorem Alcahesticum lapidum ex silicibus & Tartaro paratum, Coraliis affusum, eorum Tincturam extrahere, eamque postea Spirit. Vin. affuso communicare volunt, sed nulli ignotum, quod super istiusmodi alkalia Spirit. Vin. seipsum facile tingat: forte alio modo per eandem materiam, si cum eadem fundantur Coralia in crucibulo per præcipitationem, Sulphur Coraliorum per acidum quoddam separare, & exinde Tincturam parare quis speraret? sed sicut ista præcipitatione non solum acquiritur Sulphur, à cætero corpore solum omnino, sed simul minutissimum Coraliorum pulvis, ita eundem quoque infimus Spirit. Vin. imbibere poterit, sicque habebit non extractionem Coraliorum, sed elegantem eorum solutionem. Similem menstrui Tincturam præbet Spiritus roris majalis, qui Coraliorum calci per Ignitionem paratæ affusus ex his Tincturam extrahere videtur, vel si secundum *Quercetorum* Coralia Igne reverberata cum menstruo cælesti destillato, cum proprio suo saccharo, (h. e. cum Spiritu roris majalis cum manna parato) extrahantur. Non equidem rori majali suam in extrahendis Tincturis negamus efficaciam, utpote qui Sale Naturæ & Aëris omnia vegetante & vivificante egregie imprægnatus est, sed quid extrahet ex Coraliis calcinatis? Verum quid dicamus de spiritu ardente Saturni (quæsti multi vel omnino pro non Ente, vel saltem pro Spirit. Vin. regenerato habent) cum quo ex Coraliis Tincturam parare docent Chymiastræ? ut & de Spiritu ardente Coraliorum, quem similiter pro Spirit. Vin. ex aceto resuscitato habere possis, utur *Laurentius* hos Spiritus compositos asserat ex Spiritu aceti & parte ardente Saturni vel Coraliorum, quæ pars ardens, separato aceti spiritu, remaneat, nisi quidam etiam sine aceto & non ex Sale tantum coraliorum, sed ex ipsis immediatè Coraliis certo modo destructis parare velint? Res sanè ut adhuc incerta, ita & difficultatis plenissima. Quicquid sit, quæ cum Spiritu Coraliorum paratur, eam ipse rejicit *Hartmannus* ejus autor, eamque à menstruo oriri vult & *Sennertus*, qui simili modo ex albis Coraliis Tincturam rubram elici affirmat, quod si verum est, verum etiam erit de Spiritu Saturni, cum de similibus idem sit iudicium.

§. 5. Promovendus jam gradus ad tinctas Coraliorum corrosiones, easque imprimis per acida paratas menstrua, quæ subtilissimum coraliorum pulverem imbibent, & accedente digestionem, aliisque principia

conjunctione, Tincturam prodiderunt. Vulgaris inter has est notitia destillatio Coraliorum cum saccharo, sic per Retort. prodit liquor rubicundus, non secus ac saccharum cum Antimonio destillatum simili proreperit colore, particulas tamen quædam Coraliorum Spiritus acidus simul elevat corrodendo, per Oleum Tartari beneficio præcipitationis facillè separandas. Alii solutionem Coraliorum cum succo limonum, vel berberum, vel citri pro eorum Tinctura venditant, acquirunt sic loco Tincturæ magisterium non inelegans. Alii succum citri ad consistentiam mellis abstrahunt, posteaque cum Spiritu Vini Tincturam extrahunt, non minus pulchram solutionem ostendentes. Vid. *Rolfinck*, c. l. *Boot*. l. 2. c. 154. p. 310. Cum Oleo corticum citri alii rubedinem Coraliis exuunt, hæc integris, sed albis in fundo relictis (& hoc Oleum citri coralium calci Sol affusum egregiam Tincturam extrahere, sunt qui asserunt) sed subtilis hujus Olei acrimonia, subtilissimas Coraliorum partes, Tinctura tamen sua non destitutas, corrodet & recipiet, cumque ipsum sit colore aureo, facillè accedente ad solutionem istam debita digestionem, nitidior purpura renitebit. Fuit aliquando Pharmacopœus quidam, qui Coralia cum Aqua Cæsarea ipsum Martem dissolvente corrodit, sicque Tincturam paravit, eamque Podagrico, ob assumptum arcanum Corallinum graviter decumbenti pro viribus reficiendis propinavit. Sunt, qui cum Spirit. Vitrioli Coralia subtiliss. pulveris. dissolvunt, & digerendo in Tincturam elegantis coloris redigunt, quæ non à solis cortosis est Coraliis, sed maxime ex parte à solo Spiritu Vitrioli, qui vel ex levi pulvisculo, vel alio quodam incidente, rubro se colore tingit. Vel Spiritum Vini & Spiritum Vitrioli per frequentes cohabitationes sumiter jungunt, eoque loco menstrui adhibent, sed Spirit. Vitrioli dum corrodit eadem, pulvisculum recipit, & Spirit. Vin. implantat, hinc facillè rubescunt. Alii Recip. Coral. Libr. Vitrioli & Sal. gem. Ana. Uncias ij. & affusa Aqua levistici per Mensem digerunt, sicque corrosione Coraliorum Tinctura rubra exurgit. Solvit quoque Coralia Spiritus Mellis acidus, & color rubicundus ex solutione ista oriundus ex Spiritu est, ingenuè hoc fatente *Crollio*, p. 288. qui nunquam etiam genuinam se vidisse Tincturam aperte affirmat: facile enim Spiritus Mellis per se Tincturam assumit purpuream: sic si cum Spirit. Vin. adjectis larenis Mel digeratur, dat Tincturam omnino sanguineam, & si jungatur cum Sale Tartari instar sanguinis mel rubescit, facillè E. super Coraliis calcinatis, aliquas eorum particulas imbibendo, Tincturam rubicundam in leni calore induet, minime vero à Coraliis oriundam, nam Spiritu hoc abstracto, ex pulvere rursus per Spirit. Vin. Tinctura evocanda, repetita digestionem: prætereaque tam copiosa sic paratur Tinctura, respectu Sulphur. Coraliorum, ut nullo modo ex his solis eadem oriri possit: Et idem copiosus Tincturæ proventus, suspensum reddit Locatelli processum, qui ex Sale Coraliorum cum Spiritu acido aceti ad abundantiam usque inebriato, per affusionem Spiritus mellis, Tincturam extrahit: & nulli dubitamus, quin hoc modo, & forte etiam priori, ex albis Coraliis rubra Tinctura elici possit. Quod attinet Tincturam *Myschei*, cum Spiritu Mellis etiam paratam, ea non facile limam subire potest, cum occultè & philosophicè admodum descripta sit, satis tamen accurata videtur, & si ista paratur circumstantiis, quales Autor consignavit, non aded longè à vera Tinctura abesse videtur. Sunt porro alii, qui admodum superiores istum primum *Hartmanni*, loco Spiritus Mellis, Spiritum Urinæ adhibent, extrahendo sic rubedinem: Sed fraudulentum quid subesse videtur, ex eo, quod Sal Armoniacum, cujus potissima pars est Sal Urinæ volatile (ratione vero hujus Salis Spiritus Urinæ agit, quicquid agit) solutus in aqua comm. & affusus, Coraliis rubris, caruleum impenitè colorem extrahat,

hat, sed unde hæc Tinctura? ut E. hæc est apparens, sane & illa cum Spiritu Urinæ ejusdem erit valoris, ibi enim per Sal Armoniac. ex Coraliis illibatis educitur Tinctura carulea, hæc v. cum Spiritu Urinæ ex Coraliis calcinatis, & cum Sale fixo Nitr. conjunctis, facillè similis spuria Tinctura exurgere potest: Cum similiter Spiritus Urinæ Coraliis cum pumice calcinatis (hoc est de quibus à pumice omnis Tinctura extracta est, ut putant, vel potius, de quibus omnis per Ignis volatilitatem simul exhausta est Tinctura) & planè dealbatis affusus, Tincturam rubram extrahat: quod ipsum de Spiritu Mellis non minus verum: Sal enim Urinæ mirificam colorum potestatem potentia in se continet, secundum quam ad variam subjectæ materiæ diathesin, modo hunc, modo alium colorem exhibet. Solutiones elegantes sunt etiam, quæ sunt per spiritus vegetabilium acidus, quales sunt, qui ex ligno quercino, juniperino, corylino, guajacino, sassafras, sorbo silvestri, fraxino, &c. per artem Spagyricam destillantur, quos aptissimos censet Spiritus Kircherus pro paranda Tinctura, ut & Tenzelius; non tamen uniformis est processus. Quidam Coralia Ignita istis injiciunt Spiritibus, alii prius cum Oleo Sal. vel succo citri solutis Coraliis, alii cum Nitr. prius calcinati, hos spiritus affundunt, &c. Sed in genere non sunt veræ Tincturæ, sed subtiles saltem solutiones, vel abstractione menstrui, vel facili præcipitatione in pulverem rursus redigendæ. *Solutio* quoque est Tinctura, quæ paratur per Spiritum panis triticeo peculiari enchirisi ab empyreumate liberati, facillè enim præcipitari potest, simile iudicium de reliquis cum acidis menstruis præparationibus ferendum est, quæ non tantum facillè præcipitantur, sed copiosior Tinctura per ea elicitur ex Coraliis, quam ea revera in se contineant, & simili modo ut plurimum ex albis quoque Coraliis Tinctura parari potest. Pertinet huc, quando Coralia cum Acet. destill. soluta & ablutæ, seu Sal Coraliorum, quidam etiam adhibent eorum magisterium, cum Spirit. Vin. in Tincturam rediguntur, quo sexies abstracto, eadem instar mellis spissi in fundo Retort. remanent; vel quando pulveris corall. p. j. Sal. comm. p. ij. funduntur, simul in anemio his frigidis acetum affundunt, quod extrahit Tincturam: sed neminem fallat color rubicundus, qui acidis ejusmodi sola digestionem parari potest, autore *Sennerto*: Quod de aceto jam dictum, dictum etiam sit de Spiritu Vitrioli, vel Spiritu Salis tam communis, quam ex Salibus fixis vegetabilium, ut vult *Gansium* (de quorum spirituum tamen existentia res non aded est certa) paratis, quibus soluta Coralia postea Spirit. Vin. tingunt. Vel quando pulvis Coraliorum solutus in spiritu Sal. & optimè edulcoratus extrahitur cum spiritu Vini: quæ extractiones per repetitas digestionem, & aliquoties iteratas cohabitationes, quinta destillatione, promunt Spiritum rubrum, (ut volunt) sexta v. cohabat. in Retorta pulvis hujusce coloris in fundo manet. Sed ut optimum est *Gansii* iudicium; rubedo illa Coraliis accedere videtur, vel à reliquiis Spiritus Salini, vel à menstruo sæpius affuso & multum digesto. Hæc annumeranda etiam Tinctura *Frat. Basilii Valentini*; in qua Coralia cum spiritu Sal. soluta, postmodum cum Sulphur. camphora & calcinata, Spiritum Vini rubro colore tingunt. Ex hujusmodi solutionum censu est etiam ea Tinctura, quæ per menstruum compositum ex Tartaro & Vitriolo paratur, (quantum pro varia præparatione modo plus, modo minus participet de Vitriolo) sive hoc sic simpliciter paratum assumatur, sive ab ossibus calcinatis prius quater cohobetur, menstruo hoc super Coraliis rubefacto, ab iis decantato & abstracto materia restans affusum Spirit. Vin. vel Aquam temperatam, vel Spiritum Rosarum Tinctura rubicunda imprægnat. Nulli vero dubitamus quin simili modo ex albis quoque Coraliis eadem parari possit: & ipse Dominus *D. Langelot.* qui

primus eam communicavit *D. Schrodero*, aliisque non pro sincera eadem haber, se eam potius, quæ cum Spiritu vel Sale Aëris paratur, eidem præfert.

§. 6. Examinatis hæcenus Tincturis, quarum nobiliorum Chymicorum ingenuitas & candor, nos participes reddidit, iisque sub apparentium classe redactis, restat, ut selectiores quasdam præparationes ejusdem apponamus, quæ utut verarum Tincturarum non inveniuntur titulum, elegantioris tamen & efficacioris Coraliorum solutionis nomine merito gaudent: i. Recip. pulverem Corall. rubr. solve in f. q. succi citri in digestionem, filtraturque, filtratus liquor includatur Retortæ, vel cucurbitæ, omnisque humiditas abstrahatur & coaguletur lento Igne, affunde super in materiam in fundo relictam Spirit. Vin. vel quod melius Spiritum quandam appropriatum, ad 2. digit. eminent. & triidui spatio, beneficio digestionis, habetis spiritum rubicundissimum, qui Tinctura citri & Coraliorum in se continent. Elegantiores longè sunt Tincturæ Coraliorum præparationes, quas Magnificus noster Decanus *Dominus D. Michaëlis*, parare solet, easque vel cum Spiritu Ligni sassafras, vel cum Spiritu Antiscorbutico, composito; unde Tinctura Coraliorum Antiscorbutica, vel cum Spiritu Cord. Cervi, quarum felicem energiam quotidianâ experientia comprobatur. Elegantes quoque Tincturæ nomine venire potest extractio Coraliorum secundum ductum Q. E. Coraliorum Fabri parata, in *Myrobec.* Spagy. l. 3. cap. 22. Recip. pulv. Coral. elegantet rutilant. Sal. Armoniaci Ana sublima, & sic Sal Armoniacum corrodet subtilissimas earum partes, floresque rubicundissimi ascendent; attracta secum Coraliorum Tinctura, quam à Sale Armoniaco, cum Spiritu vini aliove appropriato optimè redificato separare & per lenem abstractionem ejusdem ad Tincturam debitam consistentiam redigere poteris. Vel curiosiori modo hæc floribus Corallatis solutis in Aqua calida spiritum quandam acidum infunde, sicque præcipitando separabis Sulphur quoddam Coraliorum ardens, ex quo per Spirit. Vin. quin Tincturam elicere queas nulli dubitamus: sicut hoc ipsum ab *Amico quodam singulari* bona fide nobis communicatum fuit. Sic ex floribus Sulphuris corallatis, cum Coraliis sublimario colore citrino; & intento prædictis, vel per Spirit. Vin. optimè alcoholisatum, vel Spiritu Therebinthinæ Tincturam parare poteris. Sulphur enim per se vires possidet egregias medicas, quas conjugium subtilissimæ Coraliorum partis, non parum exaltabit. Non inelegans quoque & hic est processus, ab Italiæ quodam Principe in Secretis habitus, Tincturæ pretiosæ nomine appellatus. E. Coraliis super prophete pulverisatis cum Terra Sigill. vel alia, & Aqua fiant globuli, exciccantur & destillentur per Retort. per gradus; postremo fortissimus prodibit liquor, brunei coloris vel nigro-rubicundi, qui redificatus, super frustra aliquot Coraliorum ster in leni calore & eliciatur Tinctura, reperatur injectio, donec acquiratur sufficiens rubedo; depleatur & filtratur cum Spirit. Vin. circuletur per menses, postea lento Igne abstrahatur ad debitam consistentiam; parvus aurem est Tincturæ proventus. Sed novissimè egregius quidam Chymiastræ, Parisiis novo & antea inauditum modo Tincturæ præparationem aggressus est, Certo sc. tempore colligit Aquam Aëris; utpote Sale universali Naturæ insigniter acuatam; ex eaque, præmissa debita digestionem destillat primo phlegma, hinc Spiritum, &c. Phlegma illud primo proditens, ut diaphanes est & planè perspicuum, ita omnis omnino saporis expertus, & non secus ac vulgaris Aqua omnino insipida, ita ut vix ab eadem discerni queat; & tamen hoc ipso menstruo insipido extrahit ex Coraliis Tincturam rubicundam ipsumque eorum Sal: evaporatæ enim in Solis radiis Tinctura; Sal in cubica forma residet, reliqua materia instar succi Berberum supernatante, &c. Hæc de præparatione Tincturæ Coraliorum

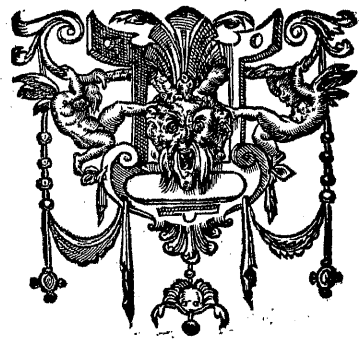
rum dicta sufficiant: considerandus jam ultimò paucissimis ipse

Ufus Tincturæ.

Communis Autorum ferè omnium & Chymiatrorum est sententia, vi cordiali egregia instructa esse Coralia rubra, atque imprimis legitimam ex iis paratam Tincturam: præterea quoque peculiarem cum sanguine humano sympathiam & intimam amicitiam fovere, eamque ab omnium heterogeneorum excrementorum sordibus repurgare: unde in morbis venenatis, febribus malignis, ipsaque aded atrocissima peste, non vulgariter commendatur: ad stipulari hæc videtur signaturæ rubedinis Coraliorum, qua neclatis microcosmici Tincturam exactè repræsentat; imò *Gansio* iudice, Coralium viribus prope divinis omnes gemmas superat, nec gemmis tantum, sed cunctis etiam herbis præferendum videtur. Sed ne quid nimis. Egregias largimur Coraliis vires, Panacæa tamen titulo ea indigna censemus: habentque essentielles suas dotes à divino Thaumaturgo in prima rerum Origine seminali suo principio implantatas, determinatas tamen & ad certos effectus restrictas: participem earum imprimis dicimus Tincturam veram, modo lucem liberiore aliquando ea aspiciat, eamque insigniter in supra nominatis affectibus commendatam volumus. Origo harum virium ex Sulphure cum Spiritibus Salinis, fixatis conjuncto, optimè digesto, concocto, & exaltato originem habere putamus, pro varia enim horum miscella, ut lapides gemmæque reliquæ virtutum suarum nobilitatem nanciscuntur, ita & Coralia. Sulphur enim tanquam totius Universi calidum nativum & insitum, miris splendidisque virtutibus præditum, ut pro varia rerum, præsertim Salium, secum combinatione varias & diversas induit virtutes, ita imprimis in Coraliis, ob peculiarem suam nobilitatem, in quam ob summam coctionem & digestionem exaltatum est, atque cum Spiritibus Salino-Nitrosi connubium, non potest non longè efficacissimum & saluberrimum toti Microcosmo reddi, cumque in vera Tinctura, à reliquis principiis tanquam recrementis secretum existat, statum hujus divina energia patefcit. Interim tamen cum nondum licuerit adire Corinthum, in locum ejusdem tinctas artificiosè solutiones recipere

re cogimur, quæ ipsæ, ut supra enarratas virtutes in inferiore possideant gradu, non tamen omnino rejiciendæ veniunt, firmante earum stationem, non Boëtii tantum, sed quotidiana quoque experientia: & cum præterea minutissimas Coraliorum substantiæ contineant partes, easque ex parte Terrestris, blanda quadam adstrictoria facultate simul pollebunt, qua non tantum egregie partium internarum conservando tonum, & robur earum firmando eas recreabunt, sed omnibus quoque fluxionibus quarumcunque partium, & in specie cruentis hæmorrhagiis masculè resistent, simulque præcipitatoria quadam facultate, nimias sanguinis effervescencias, & inde ortos anxiosos ardores, suaviter compescunt. Quæ ipsæ virtutes à menstruo magis adhuc determinabuntur, magisque appropriabuntur p. n. affectibus. Hinc quæ cum spirit. vin. paratur, ultimò insigne erit Spirituum confortativum, & totius Microcosmi à venenis præservativum, cum hic ipse spiritus sic elegantissimum Aurum potabile, efficacissimumque simul alexipharmacum: quas dotes eminentius inveniemus in ista solutione, quæ cum succo citri primitus instituta fuit, sic quæ cum Spiritu ligni sudoriferi est extracta, divinum contra Veneream fecunditatem est auxilium, non secus ac Tinctura Antiscorbutica miracula in hoc morbo præstare certissimum est. Familiarissimo quoque in usu *Excell. D. Langelor.* est Tinctura Holsatica adhibetque in omni impuritate sanguinis. Quæ v. ab Armoniaci subtilitate elevata fuit, si cum eodem conjuncta maneat, excellentissimum meritò nominabitur Diaphoreticum, omnes peregrinos hostes sub fuliginum specie ex Microcosmi expellens territorio; qualem usum fortè habebit Tinctura, quæ ex præcipitatione cum appropriato quodam spiritu parata fuerit. Sed quæ cum sulphuris floribus concinnatur, in peste imprimis, morbisque aliis venenatis & pestiferis strepnam se ostendet. Sicut & ea, quæ cum alexipharmaco Solaris Terræ spiritu paratur. Cum Aqua Aeris quæ extracta est, cum tanquam recens editus fetus nondum indolis suæ ediderit specimina, de eadem adhuc experientia testimonia inquirenda veniunt. Quibus abrumpimus, & facimus

F I N E M.

DISSER

DISSERTATIO XV.
DE CEREBRO ORCÆ,
VULGARI SUPPOSITITIA
SPERMATIS CETI
LARVA DEVELATO.

P R O O E M I U M.

VT AUREA Hygæa Pax Microcosmico in Regno ad Fata usque suprema vel inviolabili tenore perpetuaretur, vel seditiosis inopinanter insultibus labefactata, ad pristina subinde revocari queat Halcyonia, universa Natura, omni Argo vigilantior, Excubias agit. Immensa enim DEI Bonitas, quippe quæ nec Mortem, nec Medicamentum Extremum in perniciem humanam creavit, gaudens mortalium Vita & Salute, pro abyssali Benignitatis suæ Faventia, omnia, quibus hoc Universum abundat, in emolumentum illorum desponsavit. Hinc, quoties novercantur Hostis Sanitatis nostræ inducias disrumpere molitur, videas certatim quasi concatenatis viribus Cœlum, Terram ac Mare Imbecillitati nostræ succenturiare, & unanimi juxta nobiscum conatu ad debellandum illum insurgere. Trium hoc Murorum aethæorum circumvallati aggere, tanquam ex inviolabili Securitate Palladio tuti rideamus Morbonæ stomachantis frustraneos insultus. Ex inexhaustis enim hæc Promptuariis interminabilis Telorum Redundantia ad conquassanda hæc multifida Hydræ Capita nobis subinde repullulat. Cœlum nempe arctiori foederis copula nobis oppignoratum, quam pugnanti olim Herculi, cui exhausta Tela spisso lapidum Nimbò ad delendos Hostes redintegravimus, nos, sub gigantea Morborum sævitia succumbere permittat? Cœlum, inquam, quod jam olim proprium in æternantis quasi Assistentiæ Obsidem, divina desuper Arma Acilia, Romanis demisit, num hodiè dilectos suos Quiritis à depeculatorum Morborum Tyrannide, nullis protegat ægidibus? Quin & hæc repulsi & conjurato quasi Malorum agmine prostrati, simul ac Terram Matrem exosculati fuerimus, ceu Antæus, resumptis viribus alacriores resurgere possumus. Hæc nempe ut patrocineretur Cladibus nostris, plures quam quondam ex satu Dentium Viperinorum Cadmæo auxiliares in Subsidiis nostrum fundit cohortes. Quoties morbosus Hirundinibus depasti, exsangues labascimus, denudatis mellifluis uberibus vitali Nectare funerata jam penè Corcula revivificat. Taceo inestimabile divitiarum penum, qua intus & extus abundat, nosque in dies ad præpropera sufflammandam fata sollicitè ex Parcarum manu redemit. Restat tandem ut quoque Terra Rætem solvamus, & audaci Velò sororiantia huic æquora perlustremus, indagantes, quibus & ipsa saluti & sanitati nostræ ancillantur. Sub ingressum autem statim nostrum quot

spumantes exurgunt fluctus, quot crispata æstant undæ, tot nos circumfluunt commoda. Ipsum Sal marinum, potens Lithiascos Demolitor, licet copia vilescat, ineffabili tamen Oeconomiam humanam beat Emolumento. Desinet sanè quis mirari, cur ingeniosiores olim de Pago, *Venerem*, Matrem omnis fecunditatis ex ferventi Maris spuma ortam, & nutantibus hæc fluctibus ceu Cunis agitatam sinxerint, qui Naturam ejus penitus paulò tuminabit. Non prosequar jam ulterius pretiosas incolas Persas, nec indigena venabor Coraliorum ramenta, aut quascunque alias prædives Oceanus suggerit opes: Juvat saltem in præsentiarum cum Borealibus captare uti parabiliores, sed usu Medico nulli secundam Materiam illam pingui diusculam in Mari inde fluctuantem *Ceti spermæ* vulgo fabuloso cognomine insignitam. Hujus enim natura & Essentia cum dubia adhuc inter scriptores volvatur, exactiori non indigna videtur scrutinio. Sed antequam altum petentes Anchoram suspendamus, ad divinam respicientes Cynosuram, vctis submissis supremum nostrum Architalassum DEUM, sollicitamus, accedat nobis desuper lucidam Gratia suæ assistentis Phalum, qua discussis caliginosæ Mentis Tenebris Delio Natatore feliciter procellosis his emerfi undis exoptatum salutemus Portum, sacrabimus ipsi devotam Cordium nostrorum Tabulam tutelare ejus Nomen sine sine deprædicantem!

C A P U T I.

Historia Spermatis CETI Physica.

§.I. **T**Riceps Neptuni sceptrum è deditis Regni ejusdem finibus, tribus quoque potissimum, & præ aliis mirabilioribus subjectis (ejusdem Essentiæ in radice quibusdam æstinatis) sacram nostram Meditrinam ditavit, quæ quæmadmodum insignibus virtutibus Medicis exundat, ita vel maxime genuinis eorum Ortus vel exactissimos Naturæ Mystagogos ancipites huc usque tenuit. *Ambram* puta, excellens illud refectivum & confortans, circa divitis *Bengala Peguque* famosarum illarum Indiæ Orientalis Provinciarum oras, vel his opposita *Mesambique & Capd Verde* Africæ adhærentia Littora à marinis fluctibus eruatum: Succedaneum huic est *Succinum*; Polychrestum multis in Affectibus Herculeum, ad Maritima Borustæ freta in copia reperibile: Tertium denique

que sibi vendicat locum *Ceti* sic dictum *Sperma*, Congrumatorum Resolutivum & acriorum Temperativum decantatissimum, maximè in Oceano Boreali juxta *Norvegiam* & *Grœnlandiam* Islandiamque aut conterminas Balænarum captura celebres Regiones, Mari supernatans. Hujus igitur impræsentiarum Quidditatem, Naturam, Ortum, Præparationem & usum studiosius pauld expiscari, & uberiori Veltationi Exercitationis gratia subijcere cum in animum induxerimus, remoto ulteriori ambitu arenam hanc subibimus.

§.2. Venit autem Spermatum *Ceti* nomine, Substantia quædam pinguis, tenera, mollis, Vernali potissimum tempore, horis matutinis Martii, dum nullis inquietatur fluctibus innatans, calore licet remisso diffusens, undè & solaribus resoluta radiis Olei sub larva amplis Tractibus subindè Equori vecta, appellitur Frigidiori denique concretescens aura, colore albicanti, livescenti interdum & quasi sufflavo, Squamarum minutarum vel furfuris sub amicimine ut plurimum se representat. Aqua Societatem per se respuit quidem, interveniente tamen Lixivio Alcalizato amplexus intumant mutuos. Sic & Oleo maritata, compektorata hæc invitata materiam amore ac si diffuenter de facili resolvuntur. Gustus tandem Sperma *Ceti* examinatum Trucis, butyri quasi liquamine faucibus primum ad blanditur, subsequo denum aculeo Linguam lancinante & nonnihil rancoris imprimente, plus tamen minus prout depuratum fuerit diversimodè, aut vultus recentiusve extiterit. Odor ipsi nullus per se inest, nisi quod Saporis analogus levi rancore interdum Nares corrugit. Recens tamen extractum undis gari Odorem referre perhibent, ob Piscositatem quam obtinere videtur. Quod si verò Prunis torreatur candentibus sub hac Tortura sebaceo nidore Nares perstringit, extincti Ellychnii fuliginem referens. Utur verò Calori admota hæc Materies facillimè liqueat, ac purioris ac tenuioris Olei adinstar diffuatur, per se tamen flammæ admota non ardet, bene tamen cum Ellychnio absque omni strepitu lucidam & tranquillam nutrit flammam. In crassamento ejus progressu temporis surgunt Mituli nigri instar granotum milii, qui tandem adolecentes debitam Magnitudinem acquirunt. Sulcantur sæpius à frequenti Balænarum concursu loca illa marina ubi uberius hauritur. Excipitur verò Corbibus vimineis vel quibusvis petulis Vasis ut liqore secedente tantum sicca remaneat Concretio. Hanc postea penitus exprimendo, student quam candidissima purissimaque induere stolâ, ut in Officinas lubentius recipi, ibidemque sub *Spermatum Ceti* supposititio nomine queat dispensari. Vid. hæc uberius declarata in *Libav. Singular. P.3. libr.3. c.37 & 4. idem in Voorm. Mus. p.34.*

§.3. Innotuit autem primitus Orbi sub *Spermatum Ceti* aut quod idem est *Balænarum Seminis* appellatione mucaginosa hæc substantia, ex eo, quod communis divulgavit Runor, revera eadem esse Balænarum Genituram fortuito impetuosa harum copula in Mare effusam, aut portionem saltim ejus à coitu regurgitando eliminatam, ut quacunque ratione ab utero deviantem Claustris. Ulteriori elumbe hoc commentum pedamentò stabilivisse videtur, quod illis in oris specialiter reperitur, ubi Balænarum tumuluanatur frequentia & cum pinguem Spermaticamque adeo ad vicidam simulat substantiam, exinde magis magisque adolevit ruditer concepta primitus Opinio. Sed prout sequitur hæc ipsa persuasio non sedat avidam curiosæ Mentis Orexin, ita multò minus rigidum sagacis Naturæ Perferuatoris perfert Examen. Labascenti enim inclinans Hypothesi mutua necessum est sepe liantur ruinâ. Quis enim quæso Sperma unquam *Ceti* in libidinosas eorumdem Conjunctiones feminisque postea fæmineo è Cunno reciprocationem sub undoso vellere oculo tam acclivanti sollicitus Indagator ri-

mari potuit? Hinc sanè subit Mentem admiratio, Cordum ex professo singulari Tractatu de Spermate *Ceti* agentem, hanc Opinionem ut certam & ipsa Experientia affirmatam asseruisse. Vide sis *Libav. c.1. c.8 & 12.* Ab extrita jam hac, non multum quoque ablutit dubia *Gesneri* Sententia. Hic enim & ipse incertus de Spermatum *Ceti* natura autumat hoc vel *Lac Balænarum* esse, quod rictus ludificaret Catulorum suggestium, cujus postea pars pinguior ad Maris emerferit peripheriam, vel saltim vult esse adipem Cetaceum Maris planticem hinc inde pererrantem, in qua posterior Conjectura ed propinquius Veritati appropinquat, quanto remotius abfuit in priori.

§.4. Evellenda jam ulterius & proletaria eorum est Sententia, qui Sperma *Ceti* nomine *Ambra albida* vel *Ambra purgata* propalant. Nam hi ignotum per æque ignotum extenebrare dum tentant, res duas distinctissimas turpiter à Veritatis Obrussa abnormantes confundunt. Omnibus sanè in aprico est, res planè differentes esse, qualitatesque & attributa, Essentiarum in rebus indices, obrivisse diversissima, *Ambra* propriè sic dictam & Sperma *Ceti* nostrum. Ut taceam è latentis Veritatis puteo nondum penitus effutam esse certam ipsius Odoriferæ *Ambra* Naturam & Originem, Non ignoramus equidem & hujus Natales in Balænarum intestina referri *V. Clus. in Not. ad Libr.5. c.1. Hist. 2. rom. Garcia*, cum non raro *Ambra* hujusmodi in his apertis reperta fuerit, teste *Monardo hist. simpl. c.7. & M. P. Venet. l.3. c.39.* ut alios jam præteream: hoc tamen nondum sufficit pro deducenda Origine *Ambra* ex *Ceti* interioribus, quia potius iis adstipulamur, qui Balænas tales in quibus reperta fuerit aliquando *Ambra*, eandem à marino actu antea agitatum forsan cum alimentis deglutivisse contendunt, ut ita Casu postmodum in iis fuerit reperta. Reliquas quod spectat de *Ambari* Origine & Natura Opiniones, ex omnes sub polymorpho incertitudinis militant Vexillo. Bituminis ex fundo maris scaturientis certam quandam esse speciem, non minus satisfacit quam simile assertum Succinum declarat. Fungorum instar crescere in Maris fundo *Ambram*, probabilitate caret. Eandem Avium esse Excrementum Insularum Maldivensium, figmento similis videtur. Plura quoad Originem *Ambra* apud disposita & collecta Vid. in *Francif. Hort. Indic. & Siam. p.179.*

§.5. Gravior omnino tam conspicua Defensorum Autoritate quam probabili Argumentorum apparentia est ista sententia, quæ Sperma *Ceti* nostras cum *Halosantho* Veterum idem esse statuit, vel hæc duo potius confundit. Pro hac Sententia præter *Fuchsum Tr. de Medic. Compos. tanquam pro aris & focis dimicat Libav. c.1. Singular. p.3. l.3.* De *Halosantho* seu *Florem Salis*, cum Vulgo, seu *Florem Maris* ipsi innatantem cum *Fuchso* interpretari velis, Veterum monumenta nil referunt; præter pauca quæ à *Discoride* *libr. c.88.* consignata sunt, & à *Plin. libr.51. cap.7.* ex eodem mutuata videntur. Juxta horum tamen Descriptionem, eorum *Halosanthos* nos later, quæ revera fuit Substantia Nitrosa, seu aliquid Salis Nitrosi pinguis, quod ex Nili Aquis Nitri. feracissimis, eoque omnino prægnantibus (à cujus Nitri. turgescencia & fermentatione, intumescencia *Nili* fecundantemque *Ægypti* inundationem deducere conatur *Monf. de la Chambre, au Tr. du debordement du Nil*) in superficie natans colligebatur, aut lacubus stagnisque Nitrosi innatare solebat, unde & *Nilo* flumini tanquam loco Natali imprimis adscribitur à *Discoride*. Unde sicut verum Nitrum nobis est incognitum, cum Autore *Bellon. Obs. libr.2. c.71.* in Europa ne mica quidem Nitri extet, ut ut in *Ægypto* res vulgarissima sit, & crebri usus & vilissima; Conf. præterea *Lettre del Signor Buratim, al Signor de la Chambre, cit. Tr.* ita etiam cognatum ipsi *Halosanthos* hodiè nascitur. Congruunt cum hac Nitrosa Materia etiam reliqua *Halosanthos* attributa tam

tam acrimonia ejus quam ferventia Salina & absterfiva vis in ulceribus delendis cacoethis, aliisque cutaneis averruncandis affectibus.

§.6. Ut nos ergo *Halosanthi* Veterum perdidimus notitiam, ita nostras *Sperma Ceti* ipsis etiam nondum innotuisse arbitramur, adeoque minimè pro uterinis hæc duo invicem habenda erunt Gemellis. Nam cætera ut taceam, nostrum *Sperma Ceti* tantum abest ut Nitrosa aut Salina sit indolis, quin potius revera Sulphureæ naturæ, in tantum etiam, ut ob id à maxima Eruditorum parte ad bituminosa referatur Corpora, quorum Materia aliunde in Mare influens in hac adpitione Salis ejus & salsedine aliquali & piscositate imbuitur. Tamen cum & hoc generale nimis videatur, adiposum quid potius & pingue ex animalium Classe nobis videret, in specie aquatiliam, cum Rancor facilis, piscosus sapor, sequax liquabilitas & Odor quem spirat Gari, similiaque ejus attributa manifestè hoc declarent. Id quod ulterius mox patebit, dum jam veram Naturam & Originem non minus quam infucatum ejusdem Præparationem eruderabimus.

§.7. Esse enim indubiè ex *Cetis* hanc *Spermatum Ceti* dictam Materiam continuatè Modernorum Expectantia & Observaciones in Balænarum Captura, extra omnem ponunt Dubitationis aleam. Non quidem quod Genitura earum, aut ex partibus genitalibus ejus sit origo deducenda, sed ex Capite potius eorum provenit, & tam ipsum est pingue Cerebrum, quam oleosus huic Cerebro circumfusis liquor. Scilicet varias inter *Cetorum* species, Borealem Oceanum juxta *Islandiam Grœnlandiamque* Insulas incolentes, una est singularis, 25. ad 27. vel 30. ulnarum longitudinis, 10. ad 15. crassitiei, dentibus mediocribus armata, sed capitis prægrandi instructa mole, adeo ut secundum *Voormium* hoc tertium totius Piscei partem ferè adæquet, vel ut *Bartholinus* loqui amat, Caput gibbere adeo prægrandi extuberat, ut quasi Domuncula ipsi superstranda emineat, à quo gibbere etiam ab *Islandis Barbudur* vocari solet, à Latinis aliàs proprio nomine *Orca* appellatur, Belgis *Porviseh* audit. In hujus igitur Cranii Cavo continetur Materia talis pinguis & oleosa, quæ exinde collecta & præparata vel in Mare effusa *Sperma Ceti* postmodum appellari incipit. Nec parva est hujus quantitas, reperitur enim in Craniis his tanta Copia, ut ex uno Balænae capite Cranium dissecto, plusculæ amphora depromptæ fuerint. Materia hæc inde collecta vasculis inclusa minoribus quaquæ versum postmodum transportatur per Europam, ut præparata Officinis sub *Spermatum Ceti* nomine dicendi queat. Talia ex oculatis testibus hausta vid. è *Bartholino & Voormio c.1. id quod & alii horum concili interrogati unanimiter nobis affirmantur. Cum istis conf. Clusius l.VI. Exotic. 177.* ubi figura talis Balænae ad littus occidentum Hollandiæ tempestatum impetum ejectæ ad archetypum delineata, ex cujus Cranium etiam tale *Sperma Ceti* collectum fuisse testatur.

§.8. Hæc ipsa Balæna, in dicto Boreali capta maris, etiam à Nautis ad Littora Bayonæ, & S. Joh. de Luca Insula advehuntur, ex quorum capite hæc materia erulur. Sed hoc saltim in masculorum Craniis reperiri asserunt, cum feminarum Cerebrofa substantia liquidioris instar pinguedinis sit, oleum in usum Lucernarum suggerentis; hinc ut compacta margis Marium substantiam in dictum sæpius *Sperma* commodè præparari nequit. Videatur peritè hæc de re differens Excellentiss. Naturæ Curiosorum Symmista *D. D. Joach. Georg. Elsnærum*, quem loco Patentis ejusdem incomparabilis Proparatis & Evergetæ mei maturius heu! nuper & publico & mihi erepti, lugubris nostra devenatur Musa, *Misc. Curios. Ann. 1. Obser. c.136.* Præter hunc Oceanum septentrionalem etiam in India Occidentali, ad Bermudas & novæ Angliæ Oras ejecti observati fuerunt hujusmodi *Ceti*, in-

Pars II.

signiter tamen dentati, qui partim *Spermatum* talis Materiam suppeditarunt, partim cum *Spermate* hoc toto ipsorum ventre fuerunt respersi; uti videri potest è *Transact. Philosophic. Anglic. Tom.1. p.132. T.2.p.567. & T.3. p.792.*

§.9. Modernorum ergo Nauticæ Observaciones in apricum ponunt ex Capite certæ cujusdam Balænae dentatæ, macrocephalæ esse *Spermatum* sic dicti Materiam, adeo ut potius *Cerebrum Ceti* ob id appellandum veniat, ita quidem, ut nunc immediatè ex Cranium talium *Cetorum* aut caprorum aut aliàs mortuorum in littora ejectorum eruatur: nuic verò amplis tractibus Mari innatans modo supra dicto colligatur. Salfem dubium restitat, qua forma ac modo è Balæna in Mare effundatur? Sub Genituræ ratione hoc fieri nulla persuadet probabilitas; quin potius in *Voormi* acquiescimus judicio *Mus. c.1. asserentis*; reperiri hanc Materiam in Mari, quando aut *Cetus hic pugnando cum aliis occubuerit*, aut quando hanc Materiam certo tempore instinctu Natura per appropriatos meatus evacuavit. Mari ergo immissa pinguidiuscula hæc materia, seu ut *Bartholino Ep.3. ad Burrh. p.3.* audit *Liquidior adeps*, attactu marini salis cogitur in se paulisper & spissescit, concurrente simul marino frigore, undè & salis dicti admitione nonnihil quasi adulteratur. Non secus ac succinum salis Marini attactu & societate albescit, frustra ob id nobilius æstimatum flavo. Ob id ignobilius ferè habetur illud *Sperma* quod innatant mari, ut ut Nautis notius, sicut pretiosius est, quia & purius illud quod ex Cranium hauritur, teste *Barthol. C.3. Ep.70.*

§.10. Materiam *Spermatum Ceti* proximam hæctenus vidimus, superest, ut explicemus, quæ ratione præparatur, ut in formam istam candidam, nitidam squamosamque evehatur, sub qua ordinariè in Officinis dispensari solet. Sed hæc ipsa non ubique est una eademque. Nam integrum *Ceti* *Sperma* prout ex Mari hauritur, auctore *Libav. loc. supr. cit.* dat oleum tam pressum, quam transudatione per vasa rara seu lignea seu fictilia: Reliqua pars Aquis puris calidis abluatur, incoquiturque & facta post refrigerationem Consistentia, aufertur Pinguedo; verum *Sperma* Officialè, Aqua ipsa coagulatur in salem, illum scilicet, qui ex Mari collectum præparatur *Sperma Ceti*. Istud verò; quod ex Capite Balænarum ad *Buyoniam* & *Joh. de Luca* Insulam advehitur conficitur, per simplicem fusionem & crassioris à tenuiori aliqualem separationem præparatur: Modum docent *Jacob. & Paul. Constant. in Comment. Gallic. supra Dioscoridem l.1. c.151. p.63.* Nempe postquam fufum est *Cerebrum*, infunditur in ollam, in qua aliàs solet purificari Saccharum, postea clauso foramine inferiore tamdiu relinquitur, donec congelescat & concreseat, relinquendum verò est in loco modicè calido, tandem aperienda olla in loco inferiori, sic istud opus purificatur & spatio aliquot dierum invenietur massa istius *Cerebri* tota albicans & Squamarum instar. *Vid. Miscell. N. C. cit. supr. l.*

§.11. Concinnior longè præparatio est, quæ utitur Dani in præparando *Ceti* *Spermate*, quam à Phara inacopteo Harniensi ex petto *Clariff. Domino Præsidi Studiorum meorum Palamoni colendiss.* communicatam, ex amica ejusdem participatione, huc apponam. Conficitur nempe lixivium acre ex Cineribus & Calcè viva, ita tamen ut hujus minor sit quantitas quam illarum: Signum sufficienter acuatè Lixivii est, si intra Digitos ad tactum lubricum & quasi pinguidiusculum percipiatur; hinc filtratur per Saccum laneum, ut purum clarumque evadat. Ubi præparatum fuerit lixivium, recipienda est Massa ex Cranium Balænarum supra dictarum exempta, eaque si pinguis, flava & liquamine oleoso superfluo perfusa fuerit per Saccum ex Pilis confectum (nam per paritum Linenum Transmissio est impossibilis) mediocriter est exprimenda, ut omne liquamen pingue super-

fluam

flutum per Saccum transfudet : quo facto restitans in Sacco Materia Spermatis lixivio supra præparato immittenda & manibus in lixivio probè subigenda, & cum eodem permiscenda perque diem & Noctem ita reponenda est. Altero die manè per Saccum Pilosum Lixivium denud exprimendum & separandum, & id quod restiterit super linteam explicandum & digitis blandè diducendum, & in Aère libero vel sub tepidiori Solis radio (ne scilicet liquecat) exsiccandum, atque ita præparatum erit, quod postmodum Spermatis Ceti venit cognomine. Magna nempe candidum, squamosum, friabile, promptè liquecens. Circa hanc verò Præparationem duæ adhuc observandæ sunt Enchirēses : Scilicet si Materia ex Cranio collecta minus pinguis ac oleosa fuerit, sed candidior & per se aliquantisper friabilis, tunc citra præcedentem expressionem per Saccum pilosum immediatè Lixivio est permiscenda, aliàs paratum exinde Sperma rufescit. Deinde ipsa Lixivii quantitas nec copiosa nimis sit respectu infundendi Spermatis, nec etiam acrimonia ejus nimis intensa : aliàs immixta Spermatis Materia coit cum Alcalibus Lixivii in Saponem. Acidum scilicet occultum sub omni tam animali quàm minerali aut vegetabili Pinguedine reconditum, arripitur ab Alcalibus, iisque se unit, ut inde compositum Saponi-forme necessariò emergat. Idem præparandi modus etiam obtinet, si rancidum forsitan aut Vetustate nonnihil fuerit corruptum. Hoc enim simili Lixivio subactum cum eodem immittitur in Cadum aquæ frigidæ, à qua dilutum lixivium separatur à Spermate, tunc supernatante, sordibus ejus rancidis flavescens cum lixivii salibus omninò separatis, & in aquam frigidam transfatis.

§.12. Hoc est propriè sic dictum Officinarium Ceti Sperma ejusque genuina Præparatio. Non mitiorem interim præ aliis simplicibus pharmaceuticis experitur Sortem, dum variis adulteratur sutelis. Simili enim plane ratione etiam præter Balanas ex aliis majorum Piscium Cerebris, simillimum Sperma apparari posse imposturarum harum conscii, asserunt. Sicuti & Pinguedo oleosa ex faucibus mortuisque Balanis emanans, marique innatans & hujus salfedine pariter ac frigore densata, spermatis loco à quibusdam divulgatur; Quin & adeps pinguis Ceti aut Omphacio præparatus, aut in loco frigido reconditus, hinc expressione, à tenuiori parte separatus aut lixivio supra dicto aliove modo subactus pro Spermate Ceti intemerato venditur, sed ignavio longè in Operatione, prout & ignobilioris exitit Originis.

§.13. Cum ergò Spermatis Ceti pinguis & oleosa materia, tam copiosè, interdum ad aliquot amphoras à Ceti Capite extrahatur, quin & vasta Balanarum Corpora tam densa Pinguedine incrustata & penitus obducta sint (adeò ut Autore *Chyso* l. c. ex ista Balana, 40. dolia similia iis, in quibus asservantur Haleces saliti, pinguedine ejus repleverint, præter magnam ejus quantitatem spontè effluentem ab aliis collectam, aut in undas Marinas redeuntem) meritò cuidam mirum videri possit, unde tanta Pinguedinis ubertas in animali aquas incolente, in iisque omnem quæritante vitam, cum notum sit aliàs quam distincta attributa pinguis & aquosa, adeoque differentes obrinuisse naturas credantur. Nam ut ut diversa distinctæ Ceterum species habeant edulia, dum aliæ Piscibus (in ejus enim, quem *Gesnerus* describit Ventrículo, tria Dolia crudorum Pisciculorum, inter quos Salmo unius ulnæ longitudinis, inventa sunt) aliæ Gramine & musco sub marinis vescantur, *Vid. Philos. Tr. T.1. p.12. T.3. p.292.* nihilominus hæc omnia copiosa Aqua diluta hauriunt, & continuò Aquæ Maris haustu ebrii quasi maximam sui partem ex Aqua constare videntur, unde & Pinguedo eorum liquidior, fluidior & in liquamen rancidum corruptibilior videtur. Probabilitatem ergò summam habet *Helmontii* Opinio Tr.

Complex. atque Mist. Elem. Figm. §.12. ut alia concreta naturalia, ita & Pisces materialiter nil nisi Aquam transmutatam esse, adeoque & eorum Pinguedinem hac sola constare, sicut omne Oleum eidem Auctori Aqua simplex est, quam pauculum seminis in Massam conflagrabilem transfert, luditque larvam Sulphuris. Unde & Pinguedines per Alcalia semine propriè de acidi prosapia spoliata, in aquam maximam partem redeunt; comprobante hoc per *Mechanic. in Oleis Tub. Hipp. Chym. p.57.* Hinc & humana Pinguedo ex Lacte Chyloso licet proximè condensata falsificat tamen interdum denud & sub Urinæ aquosa forma resoluta, & aquæ Elemento approximata excernitur. Unde & *Burrh. Ep. 2. de Cere. pag. 15.* refert, quod Vitellini Cerebri pinguis & oleosa Substantia 3. partes sui ponderis dederit Aquæ insipidæ, quæ tamen antè de Pinguedinis concreto etiam fuerat, dum quædam ejus adhuc retinet vestigia, quia non bene clauso vase asservata, vetusta muræ fetorem contrahit. Ex quibus & Sperma Ceti aquosa Prosapia esse concludendum videtur, particulis aquosis juxta Mechanicas leges in situ & textura ita translocatis & transformatis, ut in aliud plane Corpus degenerasse videantur. Ut itaque jure merito concludamus cum *Medicorum Coryphæo Hippocrate Lib. I. de Diet. exclamantes: omnia similia sunt dissimilia existentia!*

CAPUT II.

Usus Spermatis CETI Medicus.

§.1. CUM Simplicia palmariùm ad subducendam Morborum Sylvam suppeditent Robur, ob id in decorticandis illorum Essentiis, enucleandisque eorum viribus omnem Sanitatis humanæ Procuratores moveant Lapidem. Sperma Ceti exinde intactum non erit prætereundum, sed & quid hoc in recessu habeat examinandum, & quousque Experientia Ratione comitata viam paraverit sequendam. Prima equidem Cura esse deberet, quali Temperamento ex Qualitatibus sic dictis primis polleat hoc nostrum Subjectum? i. e. calidum an frigidum, humidum succumve primariò existat, si vulgò trita relegere vestigia velimus. Sed cum ceu *Relolleas* has Qualitates falsè perstringat post *Paracelsum*, Veterum Errorum Vindemiator acutissimus *Helmontius*, ne procedat ex dotibus rerum Seminalibus, sed rebus saltem constitutis ceu modi materiales superveniant, nucleumque Craeos ex Salinis Principiis primariò deducendum non attingant, ob id minùs Scrupulosi erimus in hoc negotio. Ut tamen Consuetudini receptæ aliquid demus, Sperma Ceti ceu temperatum admodum subiectum, cum blando Calore humiditatem prædominantem obtinere asserimus. Potiùs verò Pinguedinem ejus temperatam oleosam consideremus, quæ ut in recessu acidum subtile & occultum habeat, vim tamen temperantem quascunque humorum acrimonias insignem obtinet, & cum ex miscela cum lixivio acidum ejus occultum non tantum saturatum fuerit, sed præterea ipsorum Alkalium consortio ipsum Sperma leviter tinctum, ob id imprimis ad Acidà vitiosa similiaque acria mitiganda & corrigenda, indeque oriunda in Corpore mala tollenda, cum fructu usurpatur.

§.2. Temperata ergò & oleosa cum sit substantia, dulcis ferè nostrum Ceti Sperma, ob id nutritiva, & succi lactescens in Corpore augmentativa videtur. Unde non mirum, quod ad Venerea Exercitia expetatur, quatenus citra vim stimulantem Lactei Spermatis copiam uberiore suggerit. Quibusdam scilicet in usu est positum, in specie *Francofurti ad Mænum*, ut crudam Spermatis Massam Oleo suo adhuc perfusam, antequam supra dicto modo in Sperma deputaretur, Pani ad instar Butyri illinant, & non absque nauseæ horrore, ob ingratum piscosumque gari instar Saporem ita deglutiant, ut strenui magis in Veneris se

se gerant militia. Duplicis aliàs speciei sunt, quæ ad Veneream alacritatem augendam expectantur, quædam Seminis locupletant Penum, qualia sunt temperata succo lacteo quasi chyloso turgida, ut sunt amygdalæ, Pineæ, Pistacæ, Lac, Ova sorbilia & similia, quo etiam ex *Cacao* amygdalinis fructibus composita *Chocolate* pertinet; quædam ex altera Parte acriori sale eidem stimulum titillantem ad Genitalium pruritum quasi inducendum addunt; qualia imprimis sunt aromata, & his cognata aromatica, Piper, Caryophylli, Zingiber, Cubebæ, Cardamom. Sem. Erucæ, lingua avis, Ambra, Zibethum, Spiritus Sanguinis Galli, Formicarum, &c. Tertiam huc facientem Classem, quæ singulari modo *Ideali* quibusdam operari dicuntur v. gr. Ratura Cornu Tauri in coitu abrafa, Cerebrum Passeris in congressu interfecti, Sanguis & Testiculi Cervi in Orgasmo Venereo transfossi, studio tanquam aliena à præsentis scopi omittimus. Sperma Ceti crudum ad primam seriem pertinet, dum Seminis abundantiam largitur, cui commodè pro stimulo Aromata pulverisata, Ambra modica permixta, addi possunt. Nam sola Spermatis augmentativa ad Venerea Exercitia sunt nimis ignava, sola stimulantia acriora sunt nimis nociva, Spirituumque depauperativa, ob id utrorumque amabili consortio tertium medium magis jucundum minus nocivum producit.

§.3. Pinguis & oleosa Spermatis Ceti materia ut acidorum est temperativa, ita blando suavique popylmate demulcet partes membranosas & fibrosas sensiles, ut exinde anodyna dolorumque egregiè lenitiva concilietur. Sive enim à succis acris *rosso*, & Vellitatio, sive distensione, contusione, &c. *Lacerario* sit; unde tam dolorosæ dictarum fibrarum motiones & repetitæ Spasmodicæ crispaturæ inferantur, utroque in Casu Spermatis Ceti egregius erit usus, in specie internè: Sicut externè optimum anodynum est oleum illud superfluum, quod in Præparatione reprimendo separatur, calidè illitum inunctumve,

§.4. Præ ceteris commendatus est ejus usus in Cruciati Colico, similive intestinali & per os exhibitum, & cum Clysmate ano immixtum. Cum enim ab Acido ut plurimum oriatur Colica, sive mucus sit acidus, pertinacius ejus Cellulis implicatus, sive sint indurata inde stercora sive vitiosa fermentatione ab acido elevati flatus, ed ipso sane quo acidum temperat Sperma Ceti & vi anodyna dolorem mitigat, & pinguedine sua fecum emolliat & fluxilitati confert, non potest non Colicis convenire. Usurpatur in dictis Casibus commodè permixtum c. oleo Amygd. dulc. in jusculis calidis autore *Senn. libr. 3. Præx. p.265.* sicuti *Crato Celebris ille trium Imperatorum Archiatr.* inter secreta & efficacia contra Colicam passionem Remedia habet, Potionem compositam ex Vino Malvatico & oleo amygdal. dulc. cui Spermatis Ceti ʒb. adinfect, & ita propinat. *Vid. Scholz. Consil. collect. 168. Libav. sæpè cit. loc. c. 3. Schol.* Mannaræ Potioni (cujus Descript. V. in *Senn. c. l.* sicut felicem ejus successum in *Thoner. Observat. p.158.*) Sperma Ceti addit contra colicam; in quo affectu etiam per Clysterem ægris se istud injecisse asserit. Ergò fieri poterit Clyster Anticolicus ex Urina Pueri calefact. ʒix. quibus addi possunt ad imitationem *Deodati Valetudin. pag. 197.* Sirup. Pav. ʒj. & Sperm. Ceti ʒiʒ. plus minus, pro ratione circumstantiarum, Vitell. Ovor. num. j. M. prop. Clysm.

§.5. Colicæ in multis cognata est *Hysterica Passio*; modernis dicta *Suffocatio hypochondriaca*, nisi quod hæc spasmodicæ convulsiones ex dolorosè convulsis intestinis & abdomine aliorum in alias partes subindè continentur, cum fortiori spirituum animalium perturbatione: Causa remotior & hic videtur esse acidum vitiosum, austerum, facillè effervescentis & flatusosum Gas hinc excitans. Supervenit in graviore malo tandem Sanguinis quodammodo congrumati stagnatio in Præcordiis indeque omnimoda Suffocatio, de quibus

Part. II.

alii ex professo. Pro compescendo hoc malo & temperando acido tollendoque Sanguinis coagulo facilitandaque spiratione difficillima, non inconveniens est Spermatis Ceti usus, etiam à *Libav. c. l.* propositus, sive solitariè sive Castoreatis sociatum, aut volatilibus Salibus locupletatum simul usurpetur. Quemadmodum Mulieribus Hystericis quibusdam non sine notabili successu similiter cum aliis permixtum aliquoties nostrum Dn. Præsidem propinasse, novimus: Has inter cum esset quædam 34. præter propter Annotum, sterilibus adhuc cum temporis licet maritata, quæ instante aliquando Mensium fluxu ex hujus difficultate hysterico patiebatur insultus non leves, præscripto sequente.

ʒ Aqu. hirund. c. Castoreo ʒiʒ.

Carminat. ʒj.

Ocul. Cancror. præp. ʒj.

Antimon. Diaphor. ʒiʒ.

Sperm. Ceti ʒj.

Sirup. Cortic. Aurant. ʒb.

M. probè capiat subindè 2. l. 3. Cochlear.

Et passio levata, & mensium fluxus inde promotus fuit. Similis mixtura foret forsitan non inutilis ubi à frigore externo, & inde nata Sanguinis congrumatione supprimerentur ex improvise Menstrua l. Lochia, magis efficax futura eadem si Castoreo addito parum adhuc acqueretur: Hanc conjecturam per Experientiam confirmat *Timæus l. 2. Cas. 7.* dum mulieri ex subitanea refrigeratione Menfes fluentes suppressi Pleuritidem gravem intulerunt, quæ tamen præmittentis præmissis pulvere Sperm. Ceti ad ʒj. c. tantillo Castorei & à Mensium Suppressione & à Pleuritide admirandò successu fuit curata.

§.6. Pueris abdomine dolentibus non minus salubre est Sperma Ceti. Sæpius namque evenit, ut ex Lactis coagulo in eorum Stomacho, indeque nata Cruditate, acida Lac corrumpatur in Bilem dictam Porraceam, i. e. liquamen viridescens acidum spirans, intestina tenella infantum continuò rodens, & vitiosa ibidem cum bile excitata effervescentia flatus abdomen distendentes excitans. His Infantum Cruciatibus Sperma Ceti opitulatur, quatenus acidum vitiosum in Stomacho & intestinis temperat coagulatque Lac dissolvit, intestina lubricando blandè adherentes Mucos ponticos promovet, & virtute anodyna dolorosas torrutas lenit, idque ed potentius, magisque præsentis juvamine, si cum pulvere sem. Anisi copulerur, aut tantillo oleo destill. Anisi imprægnetur: Hinc enim & Acidum præsentius corrigitur; ac flatuum impetus ac generatio cohibetur, quin & Stomachus intestinaque exinde egregia percipiunt solamina, unde à dolorosis contorsionibus cessant. Nam etiam quibusdam in usu positum est ad educendum Tenellorum meconium Sperma Ceti recens natis propinare, non citra felicem successum: Non secus ac ad referendam & lubricandam eorum paulo adultiorum pertinacius clausam Alvum, Spermatis ceti cultelli cuspis in Cerevisia calida commodè propinatur.

§.7. Lac coagulatum dissolvi ab usu Spermatis Ceti dictum fuit præcedente Paragrapho. Id quod imprimis salubriter experiuntur Mulierculæ; quibus quacunquè ex causa remota Lac in coagulum in Mammis coit, Mammæve ex Lactis retentione vitiosa & tument & dolent. Acidum hic subest p. n. quod lac togit & in grumos conspissat. Unde & studiosè sibi cavent Mulieres à quocunque Acido assumendo, ne Lac caseosum generent, infantibusque Tormina à vitioso ejus acore inferant. Frequentior causæ inter externas esse, si mulierculæ Mammæ sudore madentes incautè aëri frigido exponant, exinde enim insensibilis Transpiratio, sensibilisque Transsudatio subitè suppressa aciesit sub mammarum naturalibus integumentis, & lac suo quasi afflatu spissat ac cogit: Non secus ac sanguis in Præcordiis cogitur in grumos & dat Pleuritidem, ab acido in eodem enato, si subito sudore toridum Corpus ex quacunquè

Dd ij

causa

causa frigoti exponatur. Destruendum ergo est hoc acidum Lactis coagulativum. Remedia inter huc conferentia non ultimam Experientia docuit esse sperma Ceti sive intus extulve exhibeatur. Internè quidem, sive solum bis in die propinetur, sive mixtum cum pauca myrrha aut s. q. Oculor. Cancror. præp. usurpetur. Externè usu compertissimum hic est Emplastrum de Spermate Ceti *Mynschii Armament. Chymic. p. m. 520.* cuius felicem successum sapius expectum etiam prædicat *Timæus à Guldenstee Cas. Medic. l. 4. Cas. 36. p. 234.* Quin & ipsum Sperma Ceti in Cochleari ad flammam candelæ liquefactum fomentisque calidis desuper applicatis interiora versus propulsum in lactis retentione indeque Mammarum Tumore & Dolore aut Lactis coagulatione non foret inconveniens.

§. 8. Præter Lac & sanguinis sunt grumi, qui resolvuntur à spermate Ceti, unde in Casu ab alto, indeque orta Sanguinis suffusione & Ecchymomate, vulgatissimus sit Spermatis Ceti usus, ut Sanguis, qui ex propriis conceptaculis effusus corrumpitur, & ad putredinem tendit, indeque acorem p. n. contrahit, sicque spissescit & coagulatus grumescit, resolvatur, & cohibito à spermate Ceti ac temperato isto vitioso acido attenuetur: *Forestus* sanè per Experientiam in *libr. 16. Obs. 15.* & huic annexo *Scholio* allatam confirmat, se optimo cum successu usum fuisse in ægris talibus Murnia & Spermate Ceti ad ʒb. in Cerevisia calida butyracea, quibus etiam præceptores sui Itali sint usi. *Timæus* quoque *lib. 4. Cas. 30.* se nihil usquam ad grumos Sanguinis dissolvendos potentius deprehendisse affirmat. Unde etiam Sperma tale pulverem ad Casum Augustanorum ingreditur. Miror ob id, quare citra ullam rationem ab hoc usu rejiciatur Sperma Ceti à *Lang. Ep. 31. lib. 2.*

§. 9. Ex eo quod Sanguinem grumosum hincque stagnantem resolvit Sperma Ceti, etiam Catarrho suffocativo sic dicto incedi valet, qui revera nil aliud est, quàm *Syncope cardiaca* Veterum, nata ex stagnatione Sanguinis circa Cor, quam ubi Spuma ex Pulmonibus in fauces elata insequitur, ferè desperata res est videretur. Ridiculum enim est istud commentum, quod Catarrhum suffocativum è Cerebro in fauces subito proripientem fingit, ut hoc & alia de Catharris signa sufficienter discussit & *Helmontius Tr. Catarrh. Delirament.* & qui huic succenturiavit Atlanti famigeratissimus *Schneiderus antebac studiorum nostrorum Fundator atatem colendus, de Catarrh. in specie l. 5. c. 4. p. 297.* & seq. Arbitramur nos potius Catarrhum suffocativum esse talem affectum, in quo Sanguis ex Ramis Cavæ tum ascendente, quam descendente in Cor influens, indeque in Pulmones erumpens, in harum partium vasis in motu suo nonnihil remoratur & stagnare incipit, unde suffocationis periculum & præcordiorum anxietates, quas ex crebriori aëris frustranea licet reciprocatione necessario spuma consequitur. Id quod ad Oculum pater in Cane moribundo cui moderata Quantitas ʒij. ad ʒj. p. p. Sp. Sulphur. per Camp. Aquæ sufficienti quantitate diluta in Venam cruralem fuit infusa. Hic enim perfectissimo Catarrho suffocativo cum copiosissima fames Laryngemque & Bronchia Pulmonum pariter opplente spuma interit, ex Sanguinis ob aliqualem grumescentiam per vasa præcordiorum impedito motu. Talem Catarrhum suffocativum exactè delineatum *Vid. à Craton. in Cons. 16. à Scholz. collectis.* Nempe ut sunt quædam Apoplexiæ species, ex motu Sanguinis in Cerebro impedito, ita Catarrhus dictus suffocativus ex motu eodem in Pulmonibus & Præcordiis nonnihil sufflaminato oritur. Unde & tandem tali Apoplexia interemptorum, idem est interitus, ac eorum, qui Catarrho suffocativo intereunt, cum in iis tandem & Sanguis in præcordia stagnat, unde post mortem Pulmonum vasa à sanguinis impetu rupta reperta fue-

runt, *Vid. Car. Fracass. Dissert. Ep. de Cei. p. 414.* Sanguinis ergo ordinatus per Thoracis contenta viscera motus impeditus dat Catarrhum suffocativum sive ejus Copia, sive Crassities & visciditas, sive congranatio incipiens, sive regurgitatio ex suppressione ejus in alio loco erumpentis, sive viarum vasorumque impedimenta, aut infarctus v. gr. in Polypto Cordis, similibusque concrecentis *vid. Barth. C. 2. Ep. 86. pag. 683.* in causa fuerit, ut collectus uberius aut detentus diutius in Præcordiorum vasis Sanguis angustias tales suffocatorias inferat. Ad has anxietates sublevandas præmissio, si urgentia affectus permiserit, Clystere acriori, ex Aromaticis vegetabilibus cum *Colocynthide* in peria ligata & *Sal. Gemm. q. s. mox Vena* tundenda erit, ut minuto sanguinis quanto impetus ejus in Præcordiis ex Stagnatione minuatur, quo facto vel in momento Respiratio liberior percipitur: Postmodum ubi vel Sanguinis grumescencia vel inchoata ejus coagulatio in causa fuerit, ad Sperma Ceti confugiendum erit, propinando sequentem Portionem à quibusdam in Catarrho suffocativo magnopere celebratam: *ʒl. Sperm. Cet. ʒb. ad ʒj. dissolv. in suff. q. Aqu. Hyssopi add. parum de Sirup. Hyssopi M. pro Dosi. Specialiter Pueris tenellis Catarrho tali suffocativo derepentè correptis, optimo cum successu datur, secundum Experientiam Novii Consil. 309. apud Scholz. si dissolutum in Lacte Nutricum calido, pisi unius alteriusve quantitate in os Pueri instilletur. Vid. etiam Schenck. Obs. l. 1. p. 148. 149.*

§. 10. Nec verò in Catarrhis saltem Suffocativis proficius est Spermatis Ceti usus, sed vel maxime etiam in Asthmate, in cuius Paroxysmo ad ʒj. in Cerevisia calida exhibitum, secundum Experientiam *Timæi. l. 2. Epist. XI. & libr. 2. cap. 2. est instar omnium, quod eum nunquam fessellit, modo non sit rancidum.* Jam verò & distinctè Asthmatis Species humanum delascant pectus, & in abdito admodum earundem delitescit natura. Est *Asthma humidum* ex mucilagine viscidatam Bronchiorum Pulmonum, quam in specie stomachi enatum, item quod Sanguinem stagnantem nonnihil in Præcordiis sequitur. Est *Asthma contractum* & convulsivum, Nervorum & Spirituum animalium vitio enatum. Ex his Sperma Ceti succurrit imprimis isti Speciei, quæ ex Sanguinis vitio in Præcordiis generatur, ut ex modò dictis de Catarrho suffocativo clarum est. Hinc isti, quæ ex viscida mucilagine non absque Difficultate resolvenda & expectoranda, guttur oblimat. Ut enim hoc in casu, præter Vomitorium reliquis ferè præferendum Remediis commendata & sanè egregii usus experta sit Portiuncula *Brunneri* ex Gum. Ammon. c. Vino Rhenano, huic tamen ceu feliciori Successu expertum præfertur Sperma Ceti à *Timæo l. c.* Lenit enim acrimoniam Muci expectorandi, resolvit visciditatem ejus, & mobiliorem eundem pertinacius agglutinatum reddit, dum simul asperitatem faucium egregiè lubricat: Imprimis si in pertinaciori malo bis tervè per septimanam ejus usus sub introitum Lecti repetatur: Unde & Infantibus commode propinatur in eorum difficili Respirazione ex pituitosis cruditatibus in eorum stomacho congestis, imprimis enata.

§. 11. Pravum Asthma nos ducit ad *Tussim*, cum hæc ipsa Asthma humidum ceu Pedissequa ordinariò comitari soleat. Sed pensulemus saltim hac vice *Tussim* nocturnum, quæ interdum ferè silet, sed sub Vesperam usque ad mediam noctem marcida Afflictorum pectora imprimis flagellat, cum majori minorivè Materie aquosæ nonnihil viscidæ rejectione. A materia tenui ex Capite destillante, adeoque Catarrho, vulgò Originem hujus deducunt. Nos potius hinc Lymphæ Vitiū consideramus, cum Catarrhales dicti Affectus ex Lymphæ Vitiò primariò proveniant. Peccat nempe & hic Lymphæ fauces Asperamque Arteriam continuè oblimiens, ex vicinis ibidem copiosis Glandulis effusa

effusa nimia aciditate, à qua & irritatio dictarum partium, superficialis Excoriatio, Dolor & levis Inflammatio oriuntur: Quin & depravato exinde dictarum partium nutritivo Officio mucii copiosa Lymphæ diluti generatio supervenit. Præcessit ut plurimum aëris inspirati Vitiū, dicta loca quæ transit lædens, simulque insensibilem Transpirationem nonnihil impediens, unde & acrior acidiorque Lymphæ redditur, ac præterea in locis dictis læsis uberior scaturiens, tempore Vespertino nocturnoque *Tussim* talem molestam, ut plurimum *Coryza*, ex isdem Causis oriunda, committatam, inducit. In hoc Affectu ut temperetur Lymphæ vitiosa, & tollatur *tussis* ista periodica, post laudatissima Opiata, Sperma Ceti est egregium, sive cum succinatis, similibusve propinetur: v. gr. ad talem *Tussim* compescendam

ʒl. Sperm. Ceti ʒb.

Succin. præp. ʒj.

Laud. Opiat. gr. iij.

M. pro 2. dof. Vespere ante Cœnam & hinc sub introitum Lecti capiendis.

Vel ʒl. Sperm. Ceti. ʒj.

ʒl. Benz. ʒj.

Myrrha

ʒl. Sal. volat. succin. ad ʒb.

Laud. Op. gr. iv.

M. F. pulvis pro ʒbus l. 4. Dof. Vespertin.

Ex eodem fonte nata *raucedo* ex lymphæ copiosiori & acriori Asperæ Arteriæ Caput inundante, commode & Spermate Ceti curatur, si manè vespereque cum vehiculo calido usurpetur: Novi quendam pertinaci *raucedine* affectum, qui aliis irritis tandem Spermate Ceti ad ʒij. assumpto fuit restitutus.

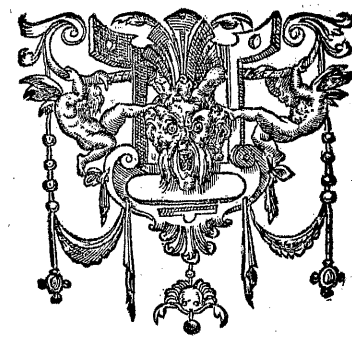
§. 12. Hi ferè fuerunt usus primarii, quibus inservit nostrum Sperma Ceti, inservit tamen & aliis, quibus subinde adhibetur. *Langius* namque *libr. 3. Epist. 1. pag. 866.* componit Unguentum Magistrale, cujus etiam ingrediens est Sperma Ceti, quod ad Nervos contractos, spasmodum & eorum Dolorem commendat. *Levin. Lemio l. 4. c. 9.* ad Ossa tracta, fissa & rimosa hiantiaque ferminanda laudatur. In Peste ejus usum *Paracelsus* suadet sudoriferis permistum. In Epilepsia

succino sociatum conferre asserunt. Sic etiam repetuntur, qui ablatis Variolarum pustulis inartatis Cicatriculas Spermate Ceti inungunt, ut hujus beneficio temperetur Acor iste in Variolarum pustulis Cutis corpus fibrosum exedens & in foveas excavans, quo refarciatur debito alimento jactura, & restituatur id quod absumptum fuerit.

§. 13. Consideravimus Usum Spermatis Ceti, superest adhuc usurpandi rationem addamus. Dosis est in adultis à ʒj. ad ʒj. Infantulis tenellis recens natis pisi majoris quantitas sufficit, quæ in paulè vegetioribus à gr. j. ad iv. l. vij. extendi potest. Propinatur commodissimè in substantia, cum præterquam quod in tam simplici & homogenea substantia, per se innocua, omnis Præparatio superflua videatur, etiam præparata quædam artificialia exinde elaboranda nondum innouerint. Ad Essentiæ enim formam (si corruptionem sic impedire vel remedium paulisper obnubere quispiam voluerit) induendam pene ineptum est, etsi Extractio vel dissolutio rectificatissimo Vini Spiritu (cum vel sine addito Alkali) tenteretur, juxta *Ludovic. Pharmac. Diss. l. de Nervin. & Resolventibus p. 654.* Hauritur idcirco commodè in vehiculo calido, cum in hoc promptè liquefcat, & ita saporem suum nonnihil nauseosum optimè occultet.

In Cerevisia enim Calida Butyri instar diluit & facile est assumptum. Cum ovi forbilis vitello promptè similiter subigitur, permiscetur & ita facili hauritur labore. In frigidis, aquosis contra vehiculis assumptu est difficilior. Licet enim Saccharo probè tritum & per minima fuerit subactum vix tamen permiscetur frigidis, aut citra Nauseæ cujusdam difficultatem deglutitur. Et hæc de natura & usu Spermatis Ceti dicta sufficiant, hoc unicum ubi adhuc monuerimus, quod sicuti *Vsus* legitimus suis extollendus est Encomiis, ita illegitimus seu nimius *Abusus* meritò culpandus: Ex *Encelio* enim *Vormium citat supra loco* refert, periisse honestissimam Matronam ad Ostium Tangæ ex nimio hujus Spermatis abusu. Verum ne & nos Otio nostro abuti videamur, tandem subsistentes facimus

F I N E M.

DISSERTATIO XVI. DE CHIRURGIA INFUSORIA.

PROOEMIUM.

VTALE, quale est, conservetur corpus nostrum, assumentorum alimentorum imposuit necessitatem provida mater *Natura*, iisque *Oesophagi* iter, & *stomachi* constituit diversorium. Sed de ægritudine *Illam* minus sollicita, medicamentis applicandis nullam determinatam destinavit partem, sed ubique juvare possunt, commodus applicandi est locus. Eadem nempe ratione, qua morborum Autores, non semper per patulam oris in nos subintrant viam, sed mille modis, nobis insulant, ita quicquid juvare potest, sive deglutatur, sive appendatur, sive imponatur, sive infundatur, sive illinatur, perinde est. Mille namque nocendi modis, mille salvandi media respondere par est. Quamplurimi equidem extraordinarii curandi sunt modi, de quibus ceu particularibus non est facienda universalis regula, ut dum per *imaginationem* fit purgatio, ut videre est in *Obs. HENRIC. ab HEER* aut ex *imaginaria persuasione*, ex ridiculis verbis schedulæ inscriptis & appensis, febris curatio, apud *SALMUTH c. 2. Obs. 81. aut* dum per *contactum* fit ægri sanatio, sicut ante paucos annos in Anglia fuit *Rusticus*, qui quosvis etiam gravissimos affectus curavit solo manus suæ contactu, item, dum tumores & excrescentiæ contactu manus mortuæ evanescent; aut quando *transplantationis* vi, morbi in bestias transferuntur, ut *Podagra*, *Colica*, *Odontalgia*, &c. in canes, vel in plantas, quarum exempla collecta vide apud *BARTHOLINUM cent. 3. obs. 66. & 6. obs. 53. BORELLUM, cent. 3. obs. 28. Boyle Usufulnes. of. Experim. Philos. p. 2.* Ut jam curationes sic dictas *Magneticas* præteream, nam de hujusmodi modis minus usitatis, impræsentiarum non agam. Sed urgebo saltem non esse destinationem *Naturæ*, ut solummodo per os ingerantur medicamenta, pro internorum correctione malorum, cum applicatorum extrinsecus vis fit mirabilis, fecus ac cum alimentis contingit. Lociones pedum in pertinacibus *Vigiliis*, *Cephalalgis*, *catarrhis*, *Mensibus retentis*, quid valeant, *Prædicatorum* loquuntur libri. *Aloëtica* cum amaris, ut felle tauri, oleo absinth. &c. *Umbilico* applicata *lumbros* enecat & propellunt. *Purgantia* extrinsecus *umbilico*, vel *pulsibus* applicata, purgant, sicut *theriacalia* & *opiata* è contra simili usu, *hypercatharses* sistant. *Hellebori albi radices*, *ventriculi* regioni impostæ, vomitum cient, quod & unguentum de *artichanica* facit; folia verò ejusdem *hellebori* instar *plantaginis*, sed longiora & duriora, sub cinguli forma *lumbis* applicata, *nimios Mensium* & *Lochiorum fluores* sistere, expertum est, *Mercurius vivus* pinguedine *suilla* vel *ol. tart.* subactus, *spinæ dorsi*, vel *articulis artuum*, vel, quod optimum, *plantis pedum*, inunctus, ex *Gallorum Chirurgorum* methodo, per *salivationes* sapius, rarius per *diarrhæas torminosas*, luem *Veneream* curat, qualem effectum & *plumbum simili* usu in *infantibus* exhibet, *ceditque contumacissimum* hoc malum huic *Mercuriali inunctioni*, quod antea omnes deco-

torum *sudoriferorum* & *diætarum* strictissimas neglexerat leges. *Succus Cancrorum fluviatilium*, vel *sedî majoris*, vel *Aqua spermatis ranarum*, capiti vel *plantis pedum* applicati, valdeperè ad *compescendos sanguinis ætus*, & *phreneticorum deliria* commendantur. *Quid pulsibus* applicata valeant in *abigendis febribus intermittentibus*, sæpius cum *rubore ex aviculis* discunt medentes. *Pulpa passularum* cum *flor. lupuli*, & *paucis camphoræ pulvis* applicata, quamplurimos *febricitantes* restituit *Anglos*. *Quid Strobelbergeri* emplastrum valeat ad *frangendam quartanæ contumaciam*, ejus fide digna monstrant scripta. Ex *fuligine* *splendente*, *therebinthina*, *resisque araneorum* cum *camphora* & *ol. araneorum* concinnatum *emplastrum*, *seni nobili* ferè *sexagenario*, sine *cujusdam alterius* *medicamenti* usu, *quartanam* *profligasse*, *Autor* est *Desideratiff. meus Præcept. D. MICHAELIS*. *Emplastrum* ex *Nicotianâ* paratum, cum *ol. capparum* *spleni* applicatum, *quartanam* tollit, *illudque HELMONTII* fuisse, sunt, qui existimant: *Pauci anni* *elapsi* sunt, quod *novus medicamentum* applicandi *corpori* nostro *modus*, à *curiosis inventus* fuit, dum *immediatè* *medicamenta* *venis* *infunduntur*, unde *Chirurgia infusoria* appellatur, *cujus genuina* *Elia* est *Transfusoria*, dum *sanguis* ex uno *animali* in aliud *transfertur*. De quibus *justu gratiosiss. Facult. Medicæ*. hac vice *libentissimè* *conjunctim* *egissem*, nisi *defectus* *quorundam scriptorum Parisiis præterita hyeme*, cum *ibidem* *degerem*, *editorum*, quæ & *ardenter* *adhuc* *expecto*, *me impedivissent*, *Transfusionem* igitur *ad proximam occasionem* *reservabo*, & *impræsentiarum* *Infusionem* tantum *pertractabo*; cui *incepto*, ut *divinum Numen* *favere* *velit*, *supplex* *rogo*.

CAPUT I.

Historiam Chirurgiæ Infusoriæ Enarrat.

S.1. **D**Um acerbiori *sevitia*, quotidie in nos irruunt, *conjurati vitæ nostræ hostes*, *morbis*, in eo *totam se* *occupatam* *monstrat ars operosa* *medentium*, ut *novis* *quoque* *machinis* *illorum* *impetum* *non sustineat* *tantum*, sed *generosè* *quoque* *propellat*. Unde *tot egregia* *hactenus* *in lucem* *protracta* *sunt* *inventa*, de quibus *veneranda antiquitas*, ne *somnia* *videt* *quidem* *cum accuratior* *Diæta* *observatur*, à *gravioribus* *morborum* *insultibus*, *eam* *sufficiens* *muniret*; *Inter hæc* *inventa*, non *ultimum* *locum* *meretur*, *Chirurgia Infusoria* *dicta*, quæ *beneficio* *instrumenti* *appropriati*, *medicamentum* *in apertam* *antè* *venam* *artificiosè* *injicitur*, ut *infractis* *agendi* *potestatibus* *celeriorique* *agendi* *promptitudine*, *agere* *queat* *id*, ad *quod* *antè* *à Medico* *destinatum* *fuit*. Ad *Chirurgicas* *operationes* *refertur* *hæc* *medicandi* *ratio*, cum *manuum* *artificiosa* *peragatur* *opera*, *similisque* *hac* *ratione* *sic* *reliquis* *injectionibus*, quibus *nunc* *abscessus*, *ulcera*, *fistulæ*,

fistulæ, &c. *Eluuntur*, unde *non incongruè* *appellationis* *genere*, *Clysmatica*, *etiam* *vel* *Enemata Nova* *dicitur*, ad *differentiam* *artis* *istius* *clysmaticæ* *veteris*, *majoribus* *satis* *cognitæ*, de qua *modo* *locuti* *sumus*.

S.2. **N**ovum omninò est hoc inventum, quodque inter *Medicos*, *vix* *lustrum* *attingit ætatem*. *Meretur* *ob id* *meritò*, ut *penitetur* *accuratè* *plurimè* *commodi* *an* *incommodi* *exinde* *ad* *mortalium* *genus* *reducere* *queat*. *Nec* *novitatis* *quemquam* *deterreat* *titulus*, cum *non* *omnia*, quæ *seculorum* *aliquot* *numerant* *annos*, *veritatis* *niteant* *splendore*, nec *novis* *omnibus* *falsitatis* *invenienda* *sit* *nota*; *Quæ* *jam* *antiquata* *sunt* *usu*, *suos* *olim* *habuere* *natales*, & *quod* *modo* *exurgit* *inventum*, *post* *sæculi* *spatium* *fortè* *elegantius* *florere* *bit*. *Multum* *egerunt* *ante* *nos* *maiores*, *multa* *agenda* *restant* *posteris*, nec *nobis* *E. prohibita* *sit* *ingenium* *exercendi* *libertas*. *Nonnulla* *licet* *circumstant* *difficultates* *hoc* *negotium*, *commune* *tamen* *id* *habere* *cum* *omnibus*, quæ *primo* *in* *lucem* *prodeunt*; *Fœtus* *tenellis* *talo* *incedere* *nequit* *finno*, qui *in* *virili* *ætate* *insigni* *robore* *pollet*, & *planta* *dum* *primitus* *geminat*, quibus *non* *exposita* *est* *temperatum* *injuriis*; *Quas*, *ubi* *in* *arborem* *adolevit* *omnes* *contemnit*. *Eodem* *modo* *longior* *experientia* *roborabit* *fortè* *nostram* *Chirurgiam* & *ratione* *confirmata*; *uberiores* *adolescens* *annis* *proferet* *fructus*, *quam* *nunc* *in* *primâ* *ætate* *ab* *eadem* *haurire* *aut* *sperare* *queamus*. *Nam*

Eventus *varios* *res* *novæ* *semper* *habet*.

S.3. **P**rimi, qui *Chirurgiam* *hanc* *exercere* *fuere* *unt* *Angli* & *inter* *eos* *primus* *autor* *dicitur* *D. Voren. Math. in Acad. Oxoniens. P. P. insignis & Regiæ societatis socius*; *jamque* *magno* *eruditorum* *desiderio* *expectatur* *absolutus* *de* *hac* *Materia* *tractatus*, quem *D. CLARCK*, *Anglus*, *Medicus* *Regius*, *propediem* *in* *lucem* *est* *editurus*, in quo *præter* *alia* *curiosa*, *etiam* *abortuum* *ferè* *omnium* *mensium*, *contentæ* *erunt* *historiæ*. *Hæc* *dum* *Angli* *peragerent*, *J. D. MAJOR*, *Med. D. & Anat. & Botanic. P. P. in Acad. Chiloniens. meditando*, quæ *ratione* *intercepti* *sudores* *ob* *sanguinis* *vifciditatem* *in* *ægris* *ex* *febre* *maligna* *jam* *agonizantibus* (*dum* *ultrata* *remedia* *incassum* *sæpius* *adhibentur*) *revocari*, *sicque* *sanguinæ* *massæ* *novâ* *fluiditas* & *fermentatio* *induci* *possit*, *hujusmodi* *infusionem* *liquoris* *medicamentosi* *tandem* *devenit*, & *anno* *1664.* *prodromum* *de* *hac* *Chirurgia* *Infusoria* *publico* *exposuit*, quem *anno* *currente* *judicis* *doctorum* *virorum*, *eorumque* *objectionibus* *simulque* *modestis* *ad* *eas* *responsionibus* *locupletatum* *denuò* *edit*. *Eadem* *res* *evenit* *CAROLO FRACASSATO* *Med. Doct. & in Acad. Viana Anat. Prof. Publico*; *viro*, ut *ex* *privato* *collegi* *discursu* *multum* *curioso*; qui *dum* *quærit*, quomodo *fermentatio* *sanguinis* *in* *genere* *revocanda*, si *forte* *abierit*, *vel* *interitura* *renovanda*, *ansam* *accipit*, de *Medicina* *infusoria* *cogitandi*, *eamque* *exercendi*, ut *videri* *potest* *in Terrad. Epist. MALPIGHI & FRACASSATI anno 65.* *Bononiæ*, *edit*. *Nec* *omittendus* *hic* *est* *JOH. SIGISM. ELSHOLTZ, D. & Elect. Brand. Med. Ordin.* qui *occasione* *experimenti* *anatomici*, *quò* *anno* *1661.* *circularem* *sanguinis* *motum* *in* *muliere* *undis* *suffocata* *demonstraverat*, *Clysmaticam* *etiam* *hanc* *novam* *invenit*, de *quo* *vid.* *ejus* *tractatus*, *hoc* *nomine* *insignitus*. *Nec* *sua* *laude* *hic* *defraudandus* *Mauritius* *HOFFMAN. Med. D. & P. P. Anatom. Botanic. Aldorff.* qui *in* *litteris* *ante* *biennium* *Paraviim* *ad* *me* *missis*, *inter* *alia* *refert*, *se* *jam* *ante* *aliquot* *annos*, & *publicè* & *privatim* *docuisse*, quomodo *in* *melancholici*, *Epileptici*, &c. *Sanguis* *ex* *juvene* *florido* *in* *ægrum* *immitendus*, &c. *Quod* *idem* *discipuli* *ejusdem* *testantur*. *Hi* *sunt*, quibus *inveni* *hujus* *novi* *gloria* *debetur*, quique *diversas* *licet* *vias* *ingressi*, *ad* *eundem* *tamen* *collimarunt* *terminum*. *Quilibet* *sanè* *rationis* *suæ* *obtinè* *robore*, *illudque* *applicando*, *quid* *mirum*, si *res* *novæ* *inveniantur*? *Quæ* *seu* *sunt* *diversæ* *seu* *eadem*, *unum*

quemque *tamen* *laus* *inveni* *proprii* *merito* *manet*; *Si* *enim* *aliis* *alia* *plura* *invenire* *potest*, *nemo* *omnia*, ut *inquit*, *Elsholius*, *etiam* *aliis* *alterius* *invenitis* *similia* *reperire* *valebit*. *Retulit* *interea* *Vir* *quidam* *Nobilis* *curiosus*, & *fide* *dignus*, *se* *anno* *1642.* *in* *Lusatia* *superiore*, *apud* *Magistrum* *quendam* *Equitum*, *virum* *rei* *venatoria* *multum* *addictum*, & *ob* *id* *quamplurimos* *canes* *alentem*, *vidisse*, *quod* *ejus* *venator* *delectationis* *gratiâ* *interdum* *canibus* *in* *venam* *aperitam* *per* *os* *osiculum* *gallinaceum* *ex* *ore* *vinum* *hispanicum*, *vel* *aqua* *vitiæ* *infuderit*, *unde* *canes* *post* *ligaturam* *parum* *ejulantes*, *ebrii* *facti* *fuisse*, *donec* *Ebrietatem* *per* *somnum* *discussissent*: *eumque* *solitum* *fuisse*, *canes* *ægotantes* *hoc* *modo* *medicamentis* *nescio* *quibus* *curare*.

S.4. **E**xperimenta *varia* *Chirurgiæ* *hujus* *infusoriæ*, quæ *dum* *in* *suprà* *allegatis* *Autoribus* *reperiuntur*, *dum* *etiam* *ab* *aliis* *privatim* *tentata* *fuere* *sunt*, *sunt* *sequentia*. *Canis* *majori* *in* *venam* *cruralem* *Aquæ* *comm. ʒj.* *injecta* *fuit*, *facili* *labore*, qui *cum* *per* *mediam* *horam* *lambuisset* *vulnus*, *fugam* *postmodum* *quasi* *nihil* *passus* *arripuit*. *Ex* *vini* *hispanici* *ʒj.* *injecta*, *nulla* *in* *canis* *alteratio* *ab* *ELSHOLTIO* *animadverti* *potuit*, *ob* *dosi* *forte* *nimis* *exilem*: *in* *debita* *vero* *dosi* *quid* *contingat*, *præter* *alios* *docet* *imprimis* *Schorrus* *Tech. cur. lib. ix. cap. 21. p. 891.* *Vino* *hispanico*, *infuso* *cani*, *primum* *in* *salutis* & *tripudia* *effundebatur*, *tum* *ebriorum* *more* *tiubabat*, *denum* *procumbens* *in* *somnum* *solvebatur*, *donec* *crapulam* *edormivisset*. *Ex* *infuso* *purgante*, *spiritu* *vitiæ* *Aureo* *ad* *ʒj.* *quantum* *homini* *abundè* *sufficit*, *canis* *per* *aliquot* *horas* *male* *habere* *visus* *est*, *hinc* *inde* *vagari*, *septem* *verò* *elapsis* *horis*, *hinc* *piosè* *fatis* *dejecit*, *teste* *ELSHOLTIO*. *Ab* *alio* *felici* *semper* *successu* *idem* *expertum* *fuit*, & *in* *quibusdam* *horæ* *tantum* *elapso* *spatio* *operatio* *medicamentis* *per* *inferiora* *se* *prodidit*: *cum* *alias* *canes*, *vel* *non*, *vel* *difficillimè* *ab* *assumptis* *purgantibus*, *solvantur*. *Infusum* *granorum* *sexdecim* *croci* *metallorum* *non* *filtratum*, *ad* *ʒj.* *canis* *promeridiè* *injectum* *inter* *singultus* & *salivationes* *oris*, *graviter* *decumbentium* *instar*, *cum* *sonoris* *suspiriis*, *secunda* *ab* *infusione* *horæ* *vomitibus* *produxit*, *eodem* *valde* *interea* *inquieta* & *ex* *uno* *angulo* *in* *alterum* *pro* *repente*: *noctè* *verò* *transactâ* *manè* *extinctus* *fuit* *inventus*. *In* *aliis* *molossi* *arteriam*, *infusum* *croci* *metallorum* *paucâ* *quantitate*, *nil* *invexisse* *damni*, *observatum* *fuit*, *cum* *verò* *dosis* *ad* *ʒij.* *aucta* *fuisse*, & *animam* & *omnia* *simul* *evomuit*, *Autore* *DN. BOYLE* *Opii* *tantum*, *quantum* *hominem* *enecare*; *selem* *verò* *in* *rabiem* *lethalem* *conicere* *potest*, *nullam* *noxam* *cani* *propinatum* *infert*: *cum* *verò* *extracti* *liquidi* *opii* *ad* *ʒj.* *injectum* *fuisse*, *canis* *licet* *existentem* *feroce*, *is* *statim* *mansuetus* *factus*, *post* *mediam* *horam* *adè* *dormire* *cœpit*, ut *licet* *acicula* *per* *linguam* *extectam* *transadigeretur*, *vix* *tamen* *parumper* *evigilaret*, *imò* *cum* *eadem* *acicula* *in* *pede* *per* *cutem* *adigeretur*, *se* *nihil* *moveret*, *sin* *verò* *ad* *nodulum* *usque* *in* *carnem* *intruderetur*, *quædam* *senfus* *signa* *daret*; & *ita* *biduum* *unamque* *noctem* *dormiendo* *consumeret*, *eodem* *postea* *reconvalescente*. *Ab* *aliis* *observatum*; *post* *opii* *Tincturam* *in* *arteriam* *canis* *infusam*, *eum* *mox* *in* *vertiginem* & *paulò* *post* *similiter* *quoque* *in* *soporem* *incidisse*, *paulatim* *verò* *ex* *eo* *tempore* *mirum* *in* *modum* *pinguescere* *cœpisse*. *Injectione* *aquarum* *Chrysulcarum* *in* *jugularem* & *cruralem* *venam* *animal* *citò* *interit*, *sanguine* *omni* *ferè* *coagulato*, *venisque* & *meatibus* *sanguineis* *majoribus* *scissis* *seu* *rûptis*, *quemadmodum* *in* *Apoplecticis* *vasa* *pulmonum* *plerumque* *disrumpuntur*. *Amicus* *quidam* *in* *venam* *canis* *subclaviam* *injecit* *Spiritu* *Nitri*, & *paulò* *post* *extincto* *canis*, *sanguis* *in* *ista* *vena* & *corde* *coagulatus*, & *in* *dispertos* *grumos* *concretus*, *reperitus* *fuit*. *Ex* *infusione* *Spiritu* *Nitri*, *sanguis* *pariter*, *sed* *non* *illico* (*verba* *sunt* *Fracassati*) *concrevisset*, *verum* *aliquo* *interjecto* *tempore*; *nam* *animal*

ditu conquerebatur, & muna respiracionis ingeminabat & succussato toto pectore ingentis doloris signa edebat, spumaque circa os prodibat, ut in Epilepticis. Sectio animali, sanguinis non ea erat concretio ut aliam sanguinis partem continuatam haberet & velut stria inane vasorum impleret, sed dispersus & inaequaliter fuso hoc sale rovinatus reperiebatur. Infuso ol. sulphur. in venam jugularem, non potuit canis iterata licet infusione adigi, ut moreretur, sed obligato vulnere dimissus confestim caput ossa quaerere, cuncta vorare famelicus, ut videretur fames hac cum ol. sulph. indita. Mira videri potest haec relatio consideranti magnam ol. sulph. & Spirit. Vitu. affinitatem, qui dum ex uno sale acido, seu Elurino sulph. Embriionari, ut Helmontio audit, in terra visceribus sint generati, affectionibusque & proprietatibus sint admodum similes, adeo diversos tamen in sanguine producant effectus. Boni ergo, & curiosi cujusdam amici animatus instinctu ejusque ad-jutus ope experimentum institui, & 3j. Spirit. Sulph. per campanam in Aquae 3j. & quod excedit dissolutam in venam cruralem injeci, factaque convenienti vulnere deligatione canem a vinculis solutum in aream deposui, qui vivax omnino, apertis lucidisque oculis, plena paulo tamen frequentiori respiratione in area decumbebat, hinc sensim altiore, crebriorem & minorem agendo respirationem, levibus quibusdam imprimis oris convulsionibus, agitari, hinc crebrius respirare, tandem fortiter diuque ex imo pectore non sine violentia stertere, copiosam spumam effundere, hancque scenam repetitis subinde levibus convulsionibus, tam diu agere cepit, donec quasi strangulatus fere circa mediam horam ab infusione exspiraret, effluente ex ore mox post mortem copiosa admodum aqua serosa tenui instarque loturae carni rubicunda cum copiosa & viscida supernatante spuma. Cum vero ex area in mensam elevaretur, proviscerum scrutinio, eadem spuma copiose admodum ex ore effluebat apertoque rictu totae fauces repletae erant, ipsaque integra quoque aspera arteria compresso namque exteriori larynge, copiose in fauces erumpebat haec spuma, simulque per nares effluebat. Aperto thorace pulmones in quibusdam extremitatibus ex albedine rubescebant, naturali colore, sed maxima ex parte imprimis ubi costas respiciebant ex atro admodum rubescebant, non secus, ac si ex contusione sanguis concretus in iis retentus esset: abscessis vero uno vel altero lobo, sanguinis moderata, imo exigua quantitas effluebat, copiosissime vero serum istiusmodi sanguineum, per omnes vel minimos quoque meatus cum copiosa spuma emanabat; erantque pulmones spongiorum instar, sero hujusmodi sanguineo spumoso h. e. bullis copiosissimis minutis & viscidis repleta, omnesque arteriae asperae majores pariter ac minores rami, hujusmodi spumae tantum non obstructi. Aperto cordis thalamo dextro, sanguis qui erumpebat copiosus, admodum ater apparebat, tenuis & fluidus quidem, crassior tamen, quam naturaliter esse debet, consistentiae, apparebantque similiter non paucae & grandiores bullae hujus ventriculi parietibus affixae: sanguis similis ater & crassusculus, facileque coagulabilis ex sinistro pariter ventriculo: vena subclavia ut & cava effluebat. Dum reliqua scrutarentur viscera, abscessis grandioribus hepatis lobis, nihil sanguinis ex iis effluebat, nisi forte compressione ex potulis eliceretur, imo hepae totum ex sanguine apparebat, grandioribus ramis vasorum inanitis, lien duriusculus ex sanguine similiter erat, ut renes: osfacientes ergo id, quod res erat, arteriam magnam paulo infra cor aperuimus, ut & ramum cruralem, item ramum ascendente axillarem sinistram, & similiter paucas quasdam sanguinis reliquias, quibusdam, tantum in locis reperimus, arteria ipsa ex toto fere in majoribus his ramis inanita. Multae reflexiones hic quidem fieri possint, sed cum non faciant ad rem praesentem hoc saltem addo: Verisimile

videti, sanguinem ex acido Sulphuris injecto, ad crassitatem circulationi reddidit ineptum, in pulmonibus stagnasse, ibique repetito aeris motu, in spumam istam ferumque rubicundum abiisse, Dum interea, eodem in arteriis promotio semper ulterius in minores ramos exindeque in venam cavam, nihil potuit circulari per pulmones, unde viscera majoresque arteriae rami omnino inanita fuerunt. Oleum Tartari immixtum cani, necem ipsi attulit, praevia tamen magna vexatione quaerulus namque ingentem testabatur dolorem, totusque inflabatur, & a postrema inflatione exspirabat. Sectus postea sanguinem valde fluidum & rubicundior solito exhibuit: nimiam ergo sanguinis coagulationem, pariter ac ejus nimiam dissolutionem mortem inferre, abunde patet: quarum illam ab exuberante acido, hanc vero ab urinoso praedominante contingere, praeter modo allegata Experimenta, quilibet experiri potest, si sanguinem venae sectione emissum diversis vasculis hujusmodi liquores continentibus excipiat, mutationesque exinde sanguini obvenientes observet. Decoctum Arsenici, in aqua simplici ad 3j. infusum cani, mortem miserandam cum gravibus symptomatibus, ronchis, copiis alvi & vesicae dejectionibus, volutationibus violentis, oculorum contorsionibus intulit, Videatur ELSHOLZ. Ego aliquando experimenti gratia 3℞. Mercurii, Sublimati in Aqu. simplici solvi, & licet non omnis Mercurius solutus esset, illius tamen solutionis paulo plus 3j. in venam cruralem canis, majoris injeci. Simul vero atque fieret injectio, canis, qui antea semper, dum cutis scinderetur, venaeque separaretur, quietus jacuerat, violenter se commovere inchoabat: Et paulo post repetita aliquoties vehementi altaque respiratione, cum misero & horrido ejulatu, violentaque corporis commotione, ex improviso, nobis nil tale cogitantibus, exspirabat. Aperto corpore, sanguis omnis non sine nostra admiratione & in corde & in cave trunco, etiam prope injectionis locum, omnino fluidus & tenuis instar sanguinis, quod ex canis strangulati vas effluit, sine ulla coagulationis nota apparebat. Catello modo in lucem edito, Germannus (videatur Majoris Chir. Infusor. pag. 103.) infudit aliquam portiunculam Spirit. Vin. Rhenani & praeter solitum incalescebat, paulo post super injecit aliquot guttas liquoris narcotici, & eni! horrore percussus stupidus evasit. Elapsa semihorula de purgante paululum insperit, & alvo soluta ad se redire visus fuit. Haec sunt ea tentamina, quae experundi gratia ordinarii Anatomicorum Martyres, canes sustinent. In genere autem in Belgio observatum fuit, infusionem Diabeticam h. e. nutritionis & sustentationis gratia institutam infeliciter successisse, alterativam vero & cataractam nunquam fecerunt.

§ 5. Progressum fuit ulterius & quid humano valeat in corpore novum inventum, similiter tentatum. Milites tres gregarii primi experimentum in se ipsis ab ELSHOLZIO persuasi, fieri passi sunt. Ulcere antiquo laborabat primus in crure sinistro, unde aperto venae cruralis ramo interno & ulcere vicino, beneficio Syphonis parvi aqua plantaginis injecta fuit. Alteri febris afflicto, post sanguinem per apertam medianam emissum, aqua Card. bened. Stillatit. cochlear. unum immixtum. Scorbutica cacochymia torquebat tertium, cui similiter post sufficientem sanguinis ex vena mediana extractionem, aquae cochleariae portio infundebatur. Dantisci, in Nofocomio publico miliri lue Venerea inveterata cum ulceribus in tibiis, tumore brachii dextri, doloribus capitis horrendis, cum gummatibus seu notis in ossibus laborante, resinae scammon. gr. vij. dissolutae in Ess. Guajac. ad ʒij. infusa fuere, unde insequente vomitu subitanea omnium symptomatum 24. horarum spatium remissio, & post tri-duum ulcerum coactio secuta fuit. Ancillae vero ab ineunte aetate Epilepsia gravi corruptae, Resin. Giapapp. gr. vj. in Aqu. Lil. convall. dissolut. infusa fuerunt,

runt, unde post vomitum talis secutus successus, ut aliquot menses ab infusione, libera prorsus fuerit. Radicaliter aut curata sit, nescio.

§ 6. Modus exercendi hanc Chirurgiam adeo magno non indiget apparatu, nec dexteritate. Eligatur ante omnia vas, in quod injiciendum venit liquor, quod sit vel arteria vel vena, aliud hand reperies. Arteria non videtur conveniens, (licet ad partem, cui liquori infuso est opitulandum, si illa a corde sit remotior, per arteriam ad eam extensam celerior medicamento fiat appulsio) quia inextiles arterias non sine magna difficultate potest fieri instrumenti intrusio, in majoribus vero ramis ob difficilem coalitionem subsequensque aneurismatis metum, periculosa est sectio. Situs quoque arteriarum profundior carnis immersus, & sub venis occultatus, non parvum objiciet laborem, ut taceam hujus usum infusionis non ad partem quandam singularem, sed imprimis ad totam massam sanguineam esse directum; Unde primo omnium ad cor liquoris fieri debet directio, ut ex eo ceu communi scaturigine in omnes ceteros rivos, potestatum ejus fiat distributio. Commodior ergo est vena, sed an partem superiorum, an vero inferiorum, & si illarum, an jugularis, an vero mediana sit apertio pro infusione, quaeritur. Sane si tunc denuum salutaris est expectandus infusionis eventus, quando in cordis thalamis cum sanguine permiscetur, indeque in totum corpus distribuitur, non potest non ea vena esse commodior, per quam prior ad cor patet aditus, superiores ergo praeferebantur inferioribus: & licet ex hoc fundamento jugularis sit anteponenda medianae, hujus tamen & usitatio praer illa facilliorque sectio & obligatio, palmam medianae alterive brachiali pro infusione relinquit. Invento sic vase, pars ubi instituenda est operatio, linteis calidis confricetur, vel vino calido aut aqua sambuci calida, cum Spiritu Vini camphorato foveatur, hinc facta duplici ligatura, prima citra locum infusionis in superiori parte, quo venis ex impedito sanguinis motu turgescuntibus, facillior sit sectio. Secunda vero ultra infusionis locum, in inferiori parte ne sanguis facta apertura copiosus effluens negotium interrumpat: nisi necesse sit aliquid sanguinis emittere, tunc enim post sufficientem evacuationem ista fiat ligatura aperiat vena, foramine tamen digito appposito statim clauso, quod si clausum constet, donec (quod agilliter fiat) instrumentum infusorium immixtum sit. Tunc soluta fascia citra injecta liquoris fiat legitima infusio, ejusque successiva partis superiora versus compressione, promotio. Absoluta injectione, foraminis fiat oclusio, sicut in ordinariis venae sectionibus usu venit, ligatura ultra soluta, ut sanguinis restituo motu liquoris infusi adjuvetur cursus. Instrumentorum alio opus non est apparatu, (praeter usitatum in omni venae sectione,) quam solo instrumento, quo liquoris sit adjectio, quod vel est canalis seu tubulus argenteus in fine angustior, parumque incurvatus, cui annexa in extremitate ampliore vesicula, medicamento infundendo plena, qua compressa, liquoris per canalem venae immixtum, sic infuso, ut in communi clysmatum applicatione fieri solet: vel Sypho quidam argenteus moderate magnitudinis, cujus ope per cuspidem foramine venae immixtum, liquoris sit impulsio, promptior longe & expeditior, quam cum priori vesiculae compressione, unde & hic modus illi praefereendus. Tertii modi vaporosi nempe mentionem injicit D. MAJOR. Chirurg. infus. pag. 81. per vasculi Distillatorii aut alterius instrumenti commodam applicationem. Cum transfusione, qua sanguis non tam injicitur, quam impellitur, vel potius spontaneo motu incurrit, nobis hac vice nihil est negotii.

§ 7. Patet ex jam relatis, non possibilem tantam, Pars II.

sed facilem quoque admodum esse hanc operationem, idque imprimis in homine, non adeo immortifero ac sunt bestiae. Cogita, queso, quales operationes sint ceterae, quae chirurgorum perficiendae industria, ut sunt trepanationes, laringothomiae, thoracis paracentheses, herniarum sectiones, &c. Ut taceam calculi extractionem, & partium corruptarum abscissionem, quam sive cultro falcato more Gallorum, sive cultro ignito, more Italorum instituas, ob dolorem tamen horrendum, exilientisque sanguinis rivos, &c. Rem periculosa aetate plenissimam invenies. In harum consideratione ludum jocumque dicerem Chirurgiam infusoriam, in qua nullum periculum, dolor nullus infestat aegrum, miles namque iste, cui infusa erat plantaginis aqua interrogatus post operationem peractam, num intrusio canalis insignem dolorem intulisset; fere nullum respondit.

§ 8. Finis in cujus gratiam instituitur Chirurgia infusoria, & propter quem medicamenta in venas ita infunduntur, est Medicamenti viribus infracti accelerata cum sanguine permissio ad cor translatio, indeque per totam corporis machinam distributio, unde celeriter & potentior ejus operatio. Sine ulla namque sui alteratione, quam alias in prima stomachi culina, & pro longatis intestinorum tractibus sustinet, si neque ulterius humoris permissione, immediate sanguini confusum, potenter operandi exerit potentias, & sine tot meatuum canaliumque ambigibus & angustis, de quibus alias elatari necesse habet, recto tramite sanguini indeque cordi inferatur. Ceterum cordato & conscientioso Medico hic imprimis observandum venit, quod Medi attentorum vis; dum celeriter in actum prorumpit, id non sine commotione singulari corporis aegri contingat, & dum infracta virtute operatur, non sine quadam vehementia hoc fiat. Unde non ludat imprudenter de corio humano audacter infundendo, & generosum hoc inventum stulte prostituendo. Cito sane curare debet Medicus, sed simul tunc, & quantum fieri potest juvando: fulcire corpus aegrum medicando, non impetu remedii nimis commovere aut prosternere, minister sit naturae attentus & obtemperans, non (nisi raro) ejus Magister superbus & imperans; unde tentanda prius ea suadeo, quae leges artis ratione & experientia Magistris sancitae, secundum legitimam mendendi methodum jubent, & non inconsiderate, primo quoque morbi impetu (nisi necessitatis urgeat immutabile praecipuum) neglectis ceteris medicandi rationibus, usu hactenus receptis & comprobatis ad infusionem accedendum. Confectis vero alias approbatis remediis incassum tentatis, quamdiu aliquantula spes vel salvandi vel liberandi citius aegrum adhuc superest, ne negligentia Medici eum perdat, quem debita ejus industria conservare potuisset, Chirurgiam hanc infusoriam generose in usum revocet, & quo major hostis est impetus, eo generosiori remedio resistendum ipsi animose cogitet; Suppetias scilicet ceteris remediis ferat infuso, non prima fronte hostem aggrediarur, occasioneque pariter ac necessitatis, ut in aliis medendi rationibus, ita & hic summa habeatur consideratio.

§ 9. Ratione ergo sui scopi, habeat Chirurgia haec suas divisiones, dum primo est vel curiosa vel salubris. Illa, quae experimentandi gratia fit in brutis, haec vero, quae medicandi gratia in corpore fit humano. Secundo, salubris potest esse ratione intentionis vel restitutiva seu curativa, vel conservativa seu Diaceutica, vel ex his duabus mixta. Curativa est, quae corpus aegrum per medicamentum infusum sanare intendit, idque vel proprie vel improprae sit palliative tantum. Diaceutica est, quae alimento liquido infuso corpus nutrire & conservare nititur; Mixta, quae utriusque jam dicto scopo inservire debet per injectionem medicamento alimentosi, Ter-

to ratione liquoris injiciendi, demum est vel *infusoria* in specie sic dicta vel *transfusoria*: hæc dum sanguinis ex uno animali injicitur in aliud, illa dum aliquid aliud quam sanguis immittitur, de qua in præsentiarum nobis tantum est sermo. Apparet jam, non possibilem tantum, sed etiam facilem hæc esse Chirurgiam. Quaritur verò tantummodò de usu, quem obtineat in succurrendo corporis humani defectibus, partim quibus in affectibus sit congrua ejus usurpatio, partim quale medicamentum sit infundendum, pro obtinendo salutari scopo. Quod ut eo melius decidatur in cap. 3. propterea.

CAPUT II.

Præsupponendorum Considerationem continet.

§. 1. Innumerabilem si dixerim causarum morbificarum esse exercitum, qui vitæ nostræ quotidie insidias struit, minime me erratum existimo. Ita ut miraculo simile videatur, vel unicum momentum hominem supervivere posse; Missos jam facio fortuitos casus, qui nos exagitant omnem externorum insultum, aeris, cibi & potus reliquarumque non naturalium dictarum rerum omitto vires. Saltem quot & quam atroces exurgant, primarum viarum h. e. primæ assumptorum alimentorum elaborationi, scoriarumque ab utili chymo separationi dictarum partium vitio, calamitates, exactius considerarem, nisi fermentatio sanguinis, ejusque in horas mutabilis status, me ad se traheret. Vix namque amplius dubitat aliquis, statum nostrum & salubrem & floridum. Ita & morbosum & languescens ex sanguinis fermentatione, partim immediate, partim mediate dependere: Est namque corpus nostrum instar machinæ hydraulicæ, à contento intrinsecus liquido (sanguine) diversimodè motæ, pro cuius liquoris ratione diversa, (ex fermentationis varietate oriunda) diversimodè quoque se habet machinæ integritas & motus. Dependet autem hic particularum purpureum hoc nectar componendum motus intestinis & agitatio, qui fermentationis venit nomine, ex duplici isto Sale, acido & Urinoso seu alcali volatilibus, quorum solutorum concursu, & in se invicem actione, reliquæ quoque particulæ nimis se commoventur & agitantur, Actio hæc Salium istorum in se mutua oculis conspicendam se præbet, estque satis manifesta, quando, dum pura seu impermixta aliis principiis existunt, effervescentiæ excitat impetuositates: sed in fermentatione magis occulta eorum est pugna, ob intertextum aliarum particularum, simul agitatarum, &c. Non rejicio hoc loco probabilem valde eorum sententiam, qui in cavitate cordis sinistra, fermentum quoddam ponunt vitale, spiritibus vitalibus imprægnatum & vitaliter illuminatum, quod transmutati cruoris (venosi) in sanguinem (arteriosum) est causa sufficiens, prout sanguinis in spiritum vitalem transmutationi præest, ut loquitur Helmont, Blas human. §. 22. Quod fermentum jam in ovi puncto saliente radicatum, ob spiritum abundantiam, Salinum volatile esse, omnino mihi persuadeo, ut sicut in chylificationis culinâ summus coquus est de Natura acida volatili, ita in sanguificationis, & renovatæ in sanguine fermentationis officina, Salinum volatile & luminosum, ceu præses summus prævaleat. Est tamen, ut omnium aliorum, ita & hujus fermenti potestas, licet mirabilis, tamen limitata, ut sanguinem certo modo requirat prædispositum, pro receptione debitæ suæ activitatis, (cum non quilibet agat in quolibet) quæ præcedanea sanguinis dispositio, à Salium istorum duorum acidi & alcali volatilium conditione dependet, quos (fermentum cordis) instar fermenti pistorii in farina cæca massa, excitat ad fermentationem, certumque

fermentationis characterem vi sua Salina volatili simul is imprimit, unde his duobus Salibus legitime se habentibus, debita sanguinis sit fermentatio, spirituum vitalium sit elaboratio & illuminatio, totiusque microcosmicæ Reipublicæ aureum nunc viget seculum.

§. 2. Sed turbata ista Salium horum harmonia & læsa hujus sanguinis fermentatione, heu, quantæ procellæ in continenti corpus nostrum obruunt! Aut imminuitur enim & deficit ista sanguinis fermentatio, unde chronici quamplurimi exurgunt morbi, Cachexiæ, masculorum pariter & femellarum, leucophlegmatæ, anasarcae, &c. Et spiritibus non ritè exaltatis, nec elaboratis actiones omnes languent, torporque profundus obsidet membra, & succus alibilis recens apportatus, in viscidum faces sit liquamen, pituitæ excrementitiæ nomine à veteribus appellatum, sanguisque tandem periculosè concrefcit: aut aboletur, quod seu pedetentim seu confestim fiat, quid nisi syncopes, virium extremas prostrationes, & mortem ipsam denique affert: aut augetur impetuosè, unde ardores corporis, intumescentiæ, rapidus sanguinis motus, inquietudines, febres ardentes, pleuritides, anginæ, morbilli & variolæ, &c. Alii que hujus generis affectus: aut depravaturn vitiosè, quod ut mille modis fieri potest, ita & mille inducit calamitates: hinc namque uterinorum affectuum, passio sic dicta, hysterica, scorbuti, uteri, luis Venereæ, &c. Fœcunda leges. Omnia hæc vitia, unde, nisi ex Salium in sanguinea massa amectia & vitata harmonia derivanda erunt; Nunc enim ambo non ritè ab aliis particulis commistis temperata sunt, unde nimis acria, impetuosam effervescentiam concitabunt, nunc ab aliis nimis obruta, deficientem reddent fermentationem. Nunc unum alterum multum præponderabit, unde ab acido, quod subitò toti erit hostile & venenosum, periculosa sanguinis concreciones, indeque fermentationis notabiles defectus, testibus canibus, ex acidorum infusione, ob coagulatum sanguinis expirantibus, de quibus supra c. 1. §. 4. sicut quilibet sanguis recens emissus, acidi affusione concrefcit: ab alcali vero insignes sanguinis dissolutiones, omnimodæque fermentationis abolitiones: ab utriusque tamen inter se, tum cum aliis commistione, mirandæ sanguinis alterationes, ob fermentationis depravationem. Indicibilis namque hinc emergit Salium varietas, siquidem quot sapes, tot adæquatè Salia, totque simul diversa fermenta: acidum nunc est vitriolicum, nunc Nitrosum nunc Aluminosum, nunc Salsum simpliciter, nunc Acetosum, nunc austerum, nunc acerbum, nunc aliàs saporum monstrat differentias: alkali nunc est subtilius & acrius, nunc ol. temperatius nunc amarum, nunc penetrans adstringens, nunc moderatè dulcescens, nunc alias innominatas & anomalas monstrat differentias: hæc nunc inter se nunc cum aliis diversis mista, contemperata, exaltata, immutata, quas non alias prodent differentias, sub Salii nomine venientes? Quas non diversas excitabunt fermentationes? Quot, quælo mutationes, & in sapore, & in cæteris qualitibus exhibet mustum, dum sit vinum & dum per reiteratas fermentationes degenerat in acetum, hinc l. denudè autrancescit, aut pavescit, aut in vermes abit, &c. Unde Salium differentias, ex alia atque alia contemperazione & compositione cum aliis particulis, & inde fermentationum vicissitudines varias, vel manu palpare poteris. Idem in sanguine fieri cogites, in quo variæ istæ Salium combinationes, & syn. l. amectiæ, quotidie ferè ejus statum mutant, & conditionem alterant. Quanta namque assumptorum diversitas, tanta saporum in succis nostris alteritas, & fermentationis varietas. Non equidem me lateat, suprema fermenti stomachici potestas, omnia assumpta, sub acoris Dominio in Salium volatile tandem, bilis adjumento concurrere

rente transmutantis, sed & hoc scio, fermentum hocce singulis ferè prandis & coenis, sub saporum, cæterarumque qualitatum suarum latitudine insigniter variare: imò multas qualitates, quorundam ciborum, illæfas pertransire stomachi angustias imò sæpius hoc contingere, ut vel acidum nimis, vel non ritè volatilitatum, vel viscidum vel ratione alia deficientis ex stomacho per pylorum effluet alimentum, in intestinorum verò gyris tum ab acido pancreatis stagnare, tum ab amato & urinoso bilis liquore, varias alterationes & saporum ac proprietatum differentias suscipiat. Silentio prætereò hic exotica fermenta, quæ sub contagii forma in nos irruunt & fermentationis in sanguinem motum naturalem, mirum quantum turbant: sunt namque & ipsa de Salium profapia, nunc *alkalium volatilius*, unde febrium malignarum, petechialium & pestilentialium, (de quibus vid. P. A. U. L. I. digress. de febr. malign.) nunc *acidorum*, unde scorbuti, luis Venereæ, disentericiæ epidemiciæ, multiplicativa propullulant germina. Ingens hæc Salium varietas, sub duplici Urinosi & acidi in Salso conjuncti, vexillo militat, eam tamen sub unitatis numerum Salis iustam primi, alii revocant: Omnis autem (in genere) quæcunque salium varietas, ex principiis mechanicis, magnitudine scil. figura textura & motu, tum sui ipsius, tum aliarum: cum quibus coaluere, particularum definienda venit.

§. 3. Præter fermentationis hæc laisiones, & spiritus vitalis sanguinis primarius incola, & Oeconomus nostræ vitæ, interdum suas graves quoque patitur exorbitantias, sæpiusque, (c. sit impetum illud faciens Hippoc.) impetuosè nimis agitur, rapideque nimis commovetur unde ingens actionum animalium imprimis (ab hoc spiritu ceu primo rectore dependentium) perturbatio succedit. Quocunque enim modo à causa aliqua occasionali lædatur (irritari dicunt multi cum Galeno, in furorem agi loqui amat Helmontius, mox extravagantiis suis insolitis toram nostram perturbat Oeconomiæ, hinc scil. phreniticorum emergunt deliria hinc vigiliarum inquietudines, hinc convulsivæ membrorum contorfiones, & Epilepsia Herculei insultus, hinc tenebrosæ vertiginum obscuraciones: ut non dicam de enormi ejus in omnes operationes dictatura, dum Idearum sequitur ductum sive ab extrinsecus advenientibus peregrinis pingatur, sive graviorum ex affectuum eas interno concipiat motu, harum enim consideratio ad hunc locum non pertinet.

§. 4. Fermentationum ista vitia, & Archei perturbationes, ut corrigantur, promptum sæpe & tantum non præsentaneum postulant remedium, quodque, quantum fieri potest, intemeratis agendi potestatis agat, quod agere debet. Et fermentationum quidem labes, qua ratione melius, quam Salino emendabitur remedio, modò sine sui immutatione sanguini permisceatur, quod dum per os recipitur, vix sperare licet. Magnas enim alterationes, sæpe & virium jacturas subeunt ferè omnia assumpta, imprimis stomachi & intestinorum vis, tardoque gradu in mentem & thoracis lacteis ad cor proripiunt. De hoc quis dubitare velit, qui stomachici fermenti varietatem quidem, (licet ut plurimum acidum volatile vel sit vel naturaliter esse debeat) simul tamen & mentralem solutivam ac fermentalem transmutativam perpendit potentiam? Unde in pultaceum transmutata alimenta cremorem, quiddam antè obtinebant, facultatam deponunt. Tantam, talemque alterationem non quidem in medicamentis fieri, putandum, insignem tamen eam esse (habitâ tamen præparationis ratione, qua ea nunc magis nunc minus potentia, reluctantur illi menstruo) eorum cum alimentis medicamentosis analogia, dum plurima ex vegetabilium petita classe, nonnulla ex animalium genere hausta, facile persuadet: imprimis cum su-

peratis fermenti stomachici molestiis, duos, adhuc in intestinis obvios habeant Dracones (ut eleganter dicuntur à TACKIO Orat. de Chrysof. animal. & mineral. p. 16. 17.) Orientalem unum lixiviali oleoso Sale imprægnatum, Occidentalem alterum, acido Salino menstruo armatum, cum quibus ipsis denudè pugnandum est. Ut silentio præteream lymphæ miscelani in receptaculo communi, unde nova ipsis accedit impressio, aded ut quædam assumpta per se indifferencia, in primis viis in istorum succorum concursu, fortè & connexu, demum in medicamentum abire videantur. Mineralibus generosior quidem est animus, & non aded facile dictorum succorum potentis ascultant; illibatis tamen ea procedere agendi viribus vix sibi persuadebit, qui ea non secus ac omnia cætera medicamenta pro varietate subjectorum, & varias exferere vires (de ordinariis loquor remediis, quæ tyrocinorum & Chymiarum proponunt compilatores, nam de majoribus arcanis, & iis, quæ diffusionè radiorum operantur, aliter pronuncianandum, de quibus inferius) dum ea nunc citius nunc tardius, nunc fortius, nunc debilius, aliòvè modo variè operari, Martemque eundem nunc adstringere nunc laxare, observat. Ex succorum namque horum Salinorum virtute contingit quod non tantum in diversis subjectis, sed in eodem; unum idemque medicamentum, varias exerat particularum doses; nunc multum, nunc parum, nunc nihil operatur: quod ex fermenti stomachalis majore vel minore acore, purgantium vegetabilium vim, in Sale volatili acri consistentem, sigente oriri facile patet ex eo, quod canes, ut supra §. 4. cap. 1. demonstratum, difficultinè sint purgationis, per medicamenta ore assumpta, cum teste J. D. MAJORE, in Chirur. Infus. prodrom. gr. 24. vitri Antimonii pulv. nullam dejectionem in cane prodixerunt, cujus tamen vel 3. grana supra & infra non sine periculorum symptomatum concursu, nostrum corpus exagitant; Quod autem acidum in stomacho canum resideat, vel osium deglutitio & in ventriculo dissolutio abundè demonstrant: unde & purgatio per venam injecta, quia à stomachi acore non fuit infracta, citò & potenter in cane operatur. Simili modo ii ægri, qui melancholici, ut dicunt, sunt temperamenti, vel melancholicis laborant affectibus, &c. h. e. in quibus acidum abundat (nam melancholia, Hippocrati est acidus humor) difficilis sunt purgationis: unde & Spiritus Vitrioli, omnium purgantium vim aut imminuit, aut planè tollit. Eadem ratio est cum opio; cujus oleosum volatile sal, ab acido fixatum, omnem narcoticam & somniferam deponit virtutem, unde & canum vigilantia, vix ejus ingenti dosi potest debellari; ut supra c. l. dictum. Hinc etiam melancholicis phantasmatis obnoxii, ob acidum in iis abundans, præter alias causas, ab opio vel non vel difficulter ad somnum deducuntur. Venæ animalium innoxie assumi notum est, eaque ex perturbationibus oriri, Helmontio acurè docentè, hæcenus à multis creditum fuit, unde & morsu tantum lethalem indicant noxam. Sed modernorum Italorum, imprimis D. R. E. D. I. Archiatri florentini, experientia manifestat; in viperis liquorem salivalem in dentium vesiculis contentum, expressum, in quocunque liquore assumptum innoxium esse, sin verò vulneri vel levi tantum cutis incisuræ illinatur, seu ex vipera viva, seu ex quocunque in statu; mortua fuerit desumptus, lethum indubitato inferre, frustra etiam applicato, decantato isto serpentino lapide, ex pileatis serpentibus confecto, quod præter tract. de hæc materia impressum ipse Autor frequenti experientia confirmatus, mihi sanctè affirmavit, cum aliis quibusdam de hac materia, quæ timor abusus hæc scribere prohibet. Unde & Celsus, V. nena animalium non potest sed vulnere nocere, scitè docet. Hinc & Prylli securè venenum quocunque ex vulnere à venenato animali inflictio exfugere valent, sed sin levem

quandam oris habeant læsionem vel parvam exulcerationem, suctu isto intoxicantur. Unde quæro illius rei ratio petenda esset, nisi succorum in primis viis ita bulantium activitas, venenorum quoque eludat aliàs insignem energiam; & quid de salinæ adversus animalium venena efficacia dicatur, seu omnibus notum hic relinquo. Quare & ob horum succorum diversam rationem, fastidit & non sine singulari læsione assumit istud medicamentum unus, quod aliis ceu Ambrosiam exoptat: licet per consuetudinem vel longam annorum seriem, alteratis succis istis, idem postmodum, sine alteratione assumamus. Balsamum illud omnium florum *Mel. à Democrito* ad vitam longam internè maxime commendatum fuit, unde & senibus illud præscribit *Aënius*, propterque singulares dotes, jam pharmacopæorum magis quam coquorum ornate officinas, unde & sunt, qui Mulsam ob salubritatem vino præferunt. Sed in quibusdam propinatum mel, vel quædam mellita, ingentes stomachi inflationes, tormina, cordis angustias, aliæque huiusmodi symptomata concitare videbis, quibus scilicet à succis istis, meli advesantibus, tantæ excitantur effervescentiæ: id quod de *saccharo*, quod tamen cum Sole & S. P. tam elegantem consanguinitatem fovet, in hypochondriacis similiter ad oculum patet, quæ si de sequiori sint sexu, suffocationis uterinæ diætæ, pariuntur turbulentiæ: quorè contra & quantitas in summis deliciis positum est saccharum? Quibus nempe succi isti blandè & Naturæ consueto modo operantur. Ordinariæ sanè medicorum sunt querelæ, medicamentum propinatum uni salubriter, sine fructu esse applicatum alteri, imò interdum noxas intulisse huic, quod illi panacæ vice fuerat, iisdemque licet consueti fuerint ægritudinibus. Tanta succorum horum in primis viis est vis, in alterandis partim, partim & imminuendis medicamentorum facultatibus; unde eò merito incumbendum sedulo, ut (in gravioribus imprimis vel contumacioribus affectibus) sine istius alterationis susceptione, immediatè eò portentur, ubi eorum requiritur adiumentum. Quod si medicamentum immediatè sanguini permisceatur, idem sine ulla sui alteratione operaturum, vix credo; unde & insula quædam medicamenta non immediatè, sed certo interjecto temporis spatio, vires exercere suas: sed gravem illam & adeò notabilem imprimis viis nunquam experientur, unde & medicamenta, quæ canem per os non purgant, nec narcosin inducunt, injecta tamen feliciter operantur. Cum è contra, medicamentum in primis viis jam non leviter immutatum, eandem tamen in sanguine sustinebit alterationem, quam idem immediatè infusum.

§.5. Ad hæc dum in sanguinea massa, spiritibus ipsius altius radicatum est malum, sævisque sæpius & periculosis paroxysmis se prodit, longa nimis assumptorum est mora; antequam cum sanguine commisceantur, ut novas Naturæ succumbenti ferant suppetias. Vix namque quæ cognitæ hæctenus sunt, post Oesophagum & stomachi cavum. Longæ & implexæ intestinalium circumgyrationes, per quorum poros in lactearum ramulos, transfundat remedium, & exinde per glandulas ad receptaculum commune abit, unde cum lymphæ ex partibus inferioribus ascendente (falsitatis enim jam satis convicta est *Bilfi* de motu rois sententia, tum per lymphaticorum ligaturas & valvulas, à *Ruysh* detectas, tum per J. H. PAULI *anatomem*) per communem lymphaticorum truncum tamo axillari cavæ infusum, ad cor demum descendit, deferri namque aliquam contentorum in intestinis partem, ad hepar, experimentis nondum comprobatur est. Quæ medicamenti mora eò erit periculosior, motusque tardior, si medicamentum per se non sit volatile subtile & penetrans, sed potius sit fixum, terreum, aut concretum; unde eò tardius movebitur, faciliusque hinc inde adhærescendo, longiores multò moras necet.

Præterea, quasdam ejus partes ad loca Urinatia ex mesenterio, ad uterum in gravidis, ad mammas in lactantibus abire, valdè probabile à modernis est redditum. Urgente E. necessitate debile tardumque auxilium afferunt per os assumpta medicamenta, quæ tamen per se aliàs satis sunt vigorosa.

§.6. Sunt namque stupendæ medicamentorum etiam simplicium potestates, quæ in sua simplicitate sunt sufficientes ad sanationem omnium morborum, modò legitimè ab artifice cognitæ, ab ergastulis concreti, quibus sæpè devinctæ latent liberentur, ut ad majorem operandi libertatem deductæ felicitus operandi virtutes mirabiles & multifarias pendere queant. Hoc namque certum est, magnam in medicamentis, quoad operandi modum, esse varietatem. Non considerabo subjectum, in quod agere debent, in horas mutabilem statum, de quo supra, nec præparationis necessitatem, secundum quam propriæ virtutes nunc in lucem protrahantur & exaltantur, adjunctorum concretorum sæpius sepulta sub cortice, nunc verdè valdè alterantur & immutantur, qua ratione chymica quam plurima, artis potius, quam Naturæ vi Naturæ agunt. Sed modum secundum quem simplicia (de compositorum enim inutili & pomposo apparatu nil dicam) operari videntur, quantum præsens requirit negotium, considerabo. In genere vero nunc corporali agunt contactu, hoc est, materiali suarum partium cum succis nostri corporis imprimis sanguine connexu & miscela nunc vero virtuali tantum operandi virum diffusione, & radio veluti vel aspectu sui, quod occultatur vulgo qualitarum imaginariæ adscribitur potentia. Hoc posteriori qui agunt modo, eis imprimis succurrunt affectibus, qui vel ab Archei emanant fonte, vel ab ejus potenti curantur Dominio, in quem virtutes suas exerunt vel idearum suarum Tincturam imprimendo, vel novam ideam excitando, vel radiativa sua vi illuminando, vel odore suo eum delectando & excitando, vel sub amuletorum forma insensibiliter influendo. Legantur ea, quæ solito acumine HELMONT. *tr. de verbis, herbis & lapidibus*, de Mercurio in Aqua macerato ejusque diffusa vi disserit, item de vi radiativa sulphurum metallicorum benedictorum, utpote quibus correctis ac perfectis tota morborum cohors aufcultat (de quibus videatur *Polemann. de sulphure Philosoph.* ut & observatu dignissima cura à SEBASTIANO BARTOLO *Pro Regis Neapolitani Medico*, anodyno ex sulphure Veneris peracta, cujus relatio annexa prostat ejus tractatus *Exam. dogm. Art. Medicæ*) ut & de singulari virtute, quam nudus contactus lapilli Bulleri olei olivarum integræ lagenæ communicavit, *tr. BUTLER*, Multa namque sunt, quæ sub minima mole & pondere ingentes producunt effectus, vixque deglutita stupendas subito exerunt energias, Merito hic consideranda venit bufonum hoc in genere magna virtus, quam externo usu tamen præstat, dum omnem quamcumque Hæmorrhagiam fortiter compescunt (quod similiter umbilicus marinus ex lapidum genere cum salivâ ex averfa parte applicatus præstat) & urinæ incontinentiam quamcumque etiam ex vesicæ dilaceratione ortam, corrigunt, teste HEER. *observ. 14.* & repetita Anglorum experientia, perfectumque pestis Xenoxton constituunt. Officulum ejus non dentium immanes odontalgias tantum sedat, sed & pulsis infantum applicatum insulatus eorum Epilepticos sistit, ex affectibus nutritis enormibus contractos. Ufnea manu detenta, sanguinis exsecta vena impedit eruptiones. Manus longa tabe vel etiam alio morbo interempti cadaveris, suo contactu excrementa tollit, quod *Helmontium* primus docuit, & Angli aliquoties feliciter experti sunt, uti manus mortui infantis maculas nævosque maternos delet. Odores quid valeant, notum est; quis enim non observavit aromatum odores duntaxat gustatorum confestim lypothymicos reficere, & debilitatos roborare? unde

unde sapiens *Democritus* odore panis vino aspersi, labentem jam vitam ad aliquot dies sustinuit: mofchata suffocationes excitant muliebres, quas castorei odor tollit, & graveolentiæ sæpius sopitas revocant Epilepsias. Sunt nempe odores; qui dolores capitis, nauseam, vomitus, tussis, singultum, vertiginem, Epilepsiam, Apoplexiam, dysenteriam, movent atque sui contagio inurunt. Suntque idcirco & alii, qui consimili modo eadem leniant; aut saltem mitigant, si radicem fixiorem habeant. Ut expertè loquitur *Helmont. Tr. Imago fermenti quidam. massam semine*. §.20. Non destituuntur quidem corporeis effluviis dolores, sed eorum corporeitas nil facit ad hos effectus; nam quicquid agunt, odorifera inducunt impressione, sæpiusque, sine ulla in naribus alteratione Archæum tamen efficiunt. Sicenim pestilens odor naribus non perceptus, Archæum horrore quatit. Multa dicenda restarent de Amuletis, eorumque influentiis, (utur quædam sint ex his, quæ & suas emittunt Apoplexias) & insigni Jaspidis, Arthitis, Bofonitis, Corallii, Saphyri, Hæmatitis, Pesticaræ Pæoniæ, Scrophulariæ, Vincæ, Pervincæ, Sambuci è salice, unguæ Alcis, Dentis Equi marini, corii serpentium & humani, &c. Efficacia; nisi ad alia properarem, cum omnia ea medicamenta, quæ virtualium potestatum agunt radio, ad Infusoriam Chirurgiam nihil faciant, sed potius, quamdiu optatos præstent effectus, ejus praxin omnino excludant. Plura qui cupit elegantissimum citatum supra legat HELMONT. *tractat. VI & supra citat. tractat. Bartheli Exerc. 10.*

§.8. Ad ea ergo, quæ corporali agunt contactu, actuque sanguini materialiter sese immiscunt, me convertito, eaque sub saporum forma se nobis præcipue manifestare, reperio, licet & alias habeant proprietates, secundum quas multipliciter operari soleant. Saporum vero duas imprimis differentias notat HELMONT. unam, nempe, per quem res sunt acres, amaræ, salæ, quæ sensu salium esse dignitates & officia: alter vero est specificus, semini nempe appropriatus, vel seminalis. Medicamenta ergo, quæ saporum sub forma, h. e. salium suorum virtute in nos agunt, ea contactu corporali succurrunt nobis, quatenus nunc noxia, causas nempe occasionales, tollunt resolvendo, abstergendo, exhalando, & expellendo, quæ proprietates salibus sunt congruæ; nunc quatenus læsam in sanguine fermentationem corrigunt, & emendant, quam à salibus ortam, Salia quoque conservant & restaurant. Hinc generali vel acris vel acidi sapore se contrariam vim salinam infringere testantur remedia, quatenus vero specificus concurrat sapor, ejus singulari corruptioni vel exaltationi in corpore succurre manifestant; v. g. sub communitate acritionis volatilis, specificè cochlearia & nasturtium scorbutico, fumaris Ictero, centaurium minus febrilibus, cappares & fraxini cortex splenibus conducunt, &c. De quo vid. TACHENII *Hipp. Chym.* Metiri quidem caloris & frigoris gradus per Sapore nituntur scholæ, ceu proprietatum cunctarum opifices, sed notanter HELMONT. disserit. *Tr. Dispensat. modernum* §.16. *Tandem & singularis rebus specificus sapor, qui proprietatem deberet docere, si quid aliud externorum signorum. Est nempe præter acritatem Cinamomi peculiaris gratia in sapore, quam in ullo vix reperies simplici. Sic gentiana Enula campana, &c. Præter communes amarores, specificum saporum habent, qui subter regulas ob singularitatem propriam quorumcumque simplicium redigi nequit, solusque proprietatum singularum est accusator & distinctior.* Oraculum sane Hippocratis lib. de veteri medic. apte inculcat, non calidum, frigidum, humidum, aut sicum esse, quod magnam agendi vim habeat, verum amarum & salum & dulce & acidum & insipidum & acerbum, quæ contemperata nulla molestia nos afficiant, dum vero secreta per se extiterint, nobis nocent. Quæ omnes saporum saliumque sunt proprietates. Quid

mirumergo erit, si contrariorum Specificorumque saporum potentis curentur, à salibus & saporibus inducta mala? Rem in animalium & vegetabilium familia se ita habere apertum est, in mineralibus quam plurimis, imprimis quæ de salium aut sunt prolapsas aut ipsis cognata probatione quoque non eger. In metallicis paulo difficilior videtur negotium, sed multa ex his imprimis fixa & quasi terrestria ad salium classem revocari possunt, dum lixivialium fere imitantur naturam, acidum quodvis p. n. ab orbendo & sudores pariter ac urinas sic provocando. Sed majora ex his parata arcana separatione preciosi nuclei à duro concreti cortice, sunt vera specula lucentia, qua ita vim habent penetrandi, illuminandique Archæum, à suis erroribus, furoribus, atque deficiibus, quod illum restituant in nitorem Tincturæ totalis perfectionis, ut loquitur HELMONT. *cit. loco*, de quibus nihil in præsentiarum est, quod dicam; cum his instructus non opus habeat Chirurgia infusoria, cum illorum vis & operandi promptitudo sufficienter Medicum nobiliter speique ægri abunde satisfaciatur.

§.9. Cæterum in medicandi virtute, ex salibus volatilia cæteris palmam præripiunt, sive in nativis existentia ingerantur cum cæteris concreti partibus mista, sive quod melius ab iis separata per Chymica artificia; forsitan & alterata seorsim applicentur sulphura sane & ipsa, & quæ eis cognatæ sunt naturæ multa præstant, sed ipsa ut plurimum etiam salibus maritata reperiantur, vel iis saltem amice admodum se jungunt. Jungunt sese sane libentissimè alkalibus; tam fixis artificialibus, quam volatilibus naturalibus, subtili mediante acido; quod in se gerunt, sicque volatiliam potentiam partim temperant moderatè, partim quodammodo exultant, ipsaque sub nativa sua pinguedine digestionis nostræ reluctantiæ, connubio istorum nobis sunt magis appropriata. Præprimis alkalia fixa, quæ sulphuris, h. e. acidi obsecuti cum volatilibus sunt colliquate volatilisentur magnorum pharmacorum adæquant potestates. Quippe vi incisionis, resolutionis, & absterstonis, debita ad limen usque quarta digestionis tenacitatem coagulativam in vasis fundamentaliter tollunt, attestante id *Helmontio*, inter quæ alkali Tartari volatilifatum præminet; dum ad succedaneas liquoris Alkaest dignitates accedat. Quod si alkalibus istis adjungantur olea Destillata propria, debitaque circulatione abeant in Elixiria parva mirabilia, (ut ea vocat TACHENIUS *pag. 37. & 155.*) efficiunt in magnis morbis, quod de illis speratur, dum sese in prima nostra constitutiva ingerunt, de quibus videatur HELMONT. *Tria Chymicorum principia, &c.* §.84. Quorum cum non unusquisque possit esse possessor, imprimis cum præter occultam digestionem etiam singularis vasorum apparatus à quibusdam requiratur, quæ duo sane tam ad fixandum quam volatilifandum plurimum præstant, à modernis ceu succedaneum substituitur Sal volatile, ut vocant, oleosum seu aromaticum, in quibus partes aromatum volatiles oleosæ, vel eorum plantarumque atroinaticarum olea Destillata, beneficio Spirit. Vin. Sali volatili Ammoniaci juncta non contemnenda in quam plurimis affectibus exhibent remedia. Sed ut ad scopum jam redeam, & de utilitate Chirurgiæ Infusoriæ quædam disseram, succedit in

CAPUT III.

Conclusionum de Chirurgia Infusoria usu
Explicatio.

§.1. Totum negotium, quod de Chirurgia infusoria adhuc viget, est de ejus usu, quem medicando præstare valeat, quibus scilicet in morbis conveniat, & quifnam liquor sit infundendus; Prioris

decisio est facilius longe posterioris determinatione, cum nondum experientia satis demonstratum sit, quid quodlibet medicamentum immediato sui contactu in sanguine agat, ut taceam ipsius sanguinei liquoris obscuram adhuc valde crasim. Nihilominus tamen paucis conclusionibus animi sensus, idque generaliori saltem discursu prodam, salvo interim aliter, & rectius forte, sententium iudicio.

CONCLUSIO I.

Chirurgia Infusoria legitime administrata per se semper est utilis, interdum etiam necessaria, sed debito tempore applicanda est.

§.1. Applicatur eo scilicet fine, ut cito & potenter operetur, hoc est, defectibus nostris succurrat medicamentum, ut supra cap.1. §.8. dictum. Qui scopus per se salutaris & exoptatissimus, est. Quod si observentur necessariae conditiones, & debite circumstantiae, tam ratione aegri, quam ratione medicamenti, quibus nempe in morbis, & quo medicamenti genere, quavē dosi, &c. Conveniat, non potest non emergere exinde sperata utilitas, & per se nihil evenire mali. Quod ut de omnibus in genere medicamentis verum est, ita quoque de infusione valet.

§.2. Contingit vero interdum, ut & necessaria videatur infusio celebratio. Cogitemus enim aegrum cui vel ex paralyti vel etiam convulsione musculorum & fibrarum nervearum oesophagi, omnis ablata est deglutendi quicquam potentia, tam inquam extra Apoplecticos aut Epilepticos vel uterinos insultus: vel cui ex vaporibus Vitriolacis & stipticis in hypochondriaco & scorbutico affectu, loquela (id quod in JACO quodam observavit desideratiff. D. Michael.) & simul deglutendi facultas auferretur, id quod etiam ex infuso radicis Symphiti majoris epoto fieri, observavit HECHESTERUS Decad. 3. cap. 5. Vel observemus, quando fauces praeclosae sunt, aut tonsillarum tumore aut partium vicinarum imprimis laryngis & oesophagi musculorum inflammatione in angina: in qua vel pro aëris transitu, interdum arteria aspera in Laringothomia perforatur. Et posito esse apertas fauces, tantus tamen horror saepius invadit aegrum, ex aspectu solo remedii, ut quodcumque potius patiat malum, antequam vel tantillum suaveolentis licet & insipidi degustet medicamenti, ob id tantum, quod pharmacopæam oleat, in quibus etiam isto horrore adeo ligatum est saepius ventriculi orificium, ut nihil omnino admittat, dicto citius denuo superiora versus rejiciat. Familiare quam plurimis in morbis est symptoma obstruatum vomitus, ut quicquid ingeritur, in momento denuo emittatur. Quid dicam de Lienteria, in qua omnia assumpta & sic etiam medicamenta sicut deglutita sunt brevi post per alvum excluduntur; Aut coeliaco affectu, in quo assumpta in ventriculo alterata quidem sine ulla tamen heterogenei ab eo, quod Homogeneum nobis est separatione, & per vasa in corpus distributione egeruntur, vitio vel ductus, per quem biliosus pancreaticusque succi destillant in intestina obstructi, vel ob infarctos vasorum lacteorum, à muco pituitave viscida illa, copiosiore & crassiore, qua ordinatio intestinorum parietes oblinuntur. Forsan & D. MAJORIS suspicio locum habet, dum ex adstrictione oesulorum vasorum in intestina hiantium, vi medicamenti acidi & Vitriol. distributionem medicamenti omnem impediti asserit. His similibusve in casibus si malum urgeat, externa vero remedia sint nimis imbecillia, ut interna, (quod frequentissime obvenit, idque ob alterationes, quas suscipiant in primis viis, vide supra cap.2. §.4.) quid tentare aliud poteris, nisi Infusoria Chirurgiam? vel si omnibus aliis frustra tentatis ad extrema perventum sit, ita tamen, ut nondum mors fores pulset, nihil tamen appareat,

quod fieri debite possit, uno verbo, si pro deplorato habeatur aeger: ne eum relinquant, extrema potius tentes in extremis, unde chirurgia haec tunc maxime necessaria erit. Recte enim FRACASSATUS cit. supr. loc. p.425. deploratos eam respicere morbos, asserit.

§.3. Sed dum adhiberi debet, observandus est imprimis temporis articulus. Ocasio nempe est praecipua, Autore HIPPOCRATE scilicet. 1. Aph. 1. qua semel elapsa à posteriori eam ob ejus calvitiam nunquam deprehendere. Haec ut omnis medicationis constituit animam, ita in specie in generosiorum medicamentorum usu, ad quae & Chirurgicae infusiones pertinent, strictissime observanda venit. Si ante convenientis tempus eam administras, quid aliud agis, quam quod naturam turbas & perturbas, fermentationemque acriorem & vehementiorem efficias, naturamque adeo non leviter prosternis. Sin, elapso convenienti momento, tardius advenias, naturae jam succumbenti frustra manum porrigis, quam apprehendere nequit, Archæumque frustra exuscitari studes jam positum. Non ergo in agonizantibus conveniens est usus quocumque in statu sit negotium, nisi sub agonis vocatus sis extremitate, & tunc non nisi prognostico bene munitus, negotium aggrediaris. Necessitatis tempore ergo in agonizante eam celebres, non vero tempore commoditatis seu electionis, quando scilicet adhuc deliberare potes, quid factu opus sit. Quid enim facies in agone, ubi natura jam prostrata & non cooperante, frustra sunt omnia, Fermentatione sanguinis jam vere abolita, aut ob nimiam ejus dissolutionem ex abundantia alkali seu volatilii, vel nimiam coagulationem ab acido peregrino, vel nimiam crassitiam ex defectu diluentis feri, qua ratione novam suscitabis fermentationem scilicet vitalem, ubi liquor est ineptus ad ejus susceptionem: aut si fiat motus in sanguine renovatus, hostilis potius erit effervescencia, quam debita, & sub Archæi Dominio gubernata fermentatio. Et dum jam in labijs extremis residet diffugiens vita, qua ratione certus es eam operationis expectaturam successum. Ut taceam diffamari sic injuste generosi remedii potentiam, non secus, ac abdominis hydroptici paracenthesis, ob tardam nimis, quod fere semper uti venit, administrationem, apud multos in infamiam, apud quamplurimos in defunctu abiit, restantibus hoc gravissimis Autoribus. In tempore ergo infunde; Nisi agonizantis vocem latius extendere velimus, cosque pro talibus habere, in quibus multa egregia remedia frustra jam adhibita, dubiam ad minimum faciunt spem modo non exitum futurum praeannunciant, quo sensu aliquo modo tolerari potest in agonizante infusio. Temporibus autem ut observetur conveniens momentum, distinctionis morborum in acutos & Chronicos habeatur ratio. De Chronicis utpote indicias dantibus & longa mora saevientibus res est facilis, eos non deponere infusionem, nec in principio, nec incremento, sed tantum maturo in statu, dum usitatis & canonicis incassum adhibitis remediis, malum ob id non tam remittat, quam in dies magis severt, tunc sine periculo fieri potest sine mora fieri debet infusio. Quod si paroxysmorum habeant vicissitudines hujusmodi affectus, ique sint truculentiores, nec facile aliis succumbant armis, non obstat sane, ubi symptomata urgent, in principio vel incremento paroxysmi particulari, instituire infusionem, pro tollendo symptomatum impetu, licet forsitan incrementum morbi vel principium sit universale. Sunt namque hujusmodi paroxysmorum vicissitudines veluti morborum acutorum particularium, in Chronico universali intervenientium intervalla, quae violento impetu & ingentibus symptomatis urget celer simulque potens remedium. Quod si morbi sint acuti, in his certe vel quodlibet temporis momentum est admodum pretiosum. Fermentationis tamen in sanguine in his habeas rationem observando, an ea sit talis, quae Praecipitando heterogeneas

terogeneas feces instar Tart. in vino (quod coquere vocantur majores nostri) aliquando earum totalem spondeat exclusionem per Crisin seu sint excernendo seu transponendo in Abscessum. Negligere equidem bonus Medicus Crisin debet, quia anticipare, sed si hoc non factum sit, vel fieri non poterit, naturam ne turbes infundendo, sed spectatorem agas sedulum ejusdem actionis, simulque ministrum providum ejusdem indigentiae. Quod si nil horum appareat, & dubio Marte adhuc ferveat pugna, naturam inter & morbum, cum ordinaria, ut aliasque salubria non profuerint remedia, sicque vix aliquid boni ominari queat Medicus, res licet videatur hic periculosa aëre plena, cum per se incerta hoc in casu sint praedictiones vitae & mortis, tamen in statu morbi infundere potes, vel ut adjuves naturae potentiam vel infringas morbi saevitiam: Imò interdum & debes, si scilicet signa jam se manifestare incipiant vacillantis & nutantis naturae. Intermissio convenienti hoc tempore, si natura succumbat, vereor ne frustra post festum accedas, & dilates potius ad unum diem mortis fatales terminos infundendo, quam eos ad annos aliquot felicitet & exoptat extendas.

CONCLUSIO II.

Liquor infundendus pro vario scopo est variandus, pro ceteris tamen salinus volatilis temperatus seu oleosus videtur utilis, & hinc opiatum.

§.1. Respondeat ex Diametro affectui medicamentum, ut ille ergo est multiplex & varius, ita & hoc. In genere tantum univervalia consideremus, purgantia nempe, diuretica & sudorifera, confortantia, ad quae pertinent & opiatum, & quae ex his commode infundi possint, ponderemus.

§.2. Purgantia quod attinet, ad quae & vomitoria pertinent, cum majoris & minoris activitatis ratione tantum differre videantur, ea commode infundi posse, & cum aegri Euphoria, non videtur verisimile. Sunt namque fere omnia proprie sic dicta purgantia, ob malignitatis notam suspecta, obque id parva vel miriora quibusdam audiunt venena. Fermentando nempe resolvunt, & resoluta seu colligata putrefaciunt, idque promiscue tam vitales succos, quam nociva excrementa. Unde & aequaliter tam in aegrum quam sanum ferociunt. Hincque vitium lapsus, genuum tremor, faciei macies, & oculorum decidentia, purgationum vim sequuntur, licet per os ingerantur, indeque succorum in primis viis stabulantium experiantur prius alterativam vim, de quo videatur HELMONT. tr. potestas medicam. §.33. & de febribus cap. 5. & ANDR. KNEPHELII Method. Medendi Febril. Epidem. & pestilentialib. Quod si ergo immediate infundantur venis, quas non turbas dabant tori corpori, unde & canes per medicamenta purgantia infusa, quae per os eos nil movent, non sine gravi & periculoso sanguinis motu, indeque gravibus symptomatibus, purgantur, imo per Antimonialia vitam & excrementa simul evomunt; quid non fiet ergo imbecilliori corporis nostri machina. Hinc namque purgantia non adeo violenta, minute dosi infusa, homini vomitus induxerunt, ut ex experimentis Dantiscanis supra cap.1. §.5. apparet. Corrigi possunt purgantia, non quidem per pallium aromaticum, ut communiter, sed ridentur, contingit, neque per acida, quae eadem castrant, sed per artificiosam fermentationem. Verum cum natura inferiores abdominis latebras excrementorum separationi destinaverit, quidni ejusdem sequamur ductum, & per os ad inferiora mittamus ea, quae per inferiora purgare, aut immediate ex stomacho vel intestinis evacuari debent, cum tutius longè & jucundius fieri possit.

§.3. Diuretica quod attinet, in eorum usu imprimis

distinguenda vina potus ab urina sanguinis. Illa enim, cum ex primis viis ante Chymicum sanguine permissionem secernatur, ut multa id admodum probabiliter persuadent, ad ejus excretionem infusio in venam facta, omnino erit frustranea. Quod attinet sanguinis urinam, per infusionem sanguinem ita disponi posse, ut facilius serosi laticis in renibus fiat secretio, idque beneficio injectionis liquoris nitrosi volatilii, nullus equidem dubito, cum & communia sudorifera, quae sanguinem fundunt & attenuant, nisi per poros cutis excerni queat serum, per urinam copiosam ejus exitum promoveant. Sed in morbis, ubi necessaria est urinæ provocatio, diuretica communia per os assumpta omnino satisfaciunt scopo, & cum in istis affectibus nulla sit urgentia, commodeque repeti queat diureticorum propinatio non opus videtur frustra ad generosum hoc confugere remedium, cum ex diuretico infuso tam citò sudor quam urinæ fluxus excitari possit.

§.4. Sudorifera autem sunt quae commode infundi possunt, quando vel assumi nequeunt, vel sine sperato successu assumpta fuerint; Cumque ea, quae per se sudoriferam vim obtinent, subtilium & tenuium sint partium, h. e. omnia sunt volatilia, & in specie, Salina, sanè commode sine sanguinis similiter Salini volatilii noxa infundi possunt. Ut namque acidum sudoris inhibet exclusionem, coagulando sanguineam massam, unde & nimios sudores, quaecumque acida fixa feliciter refranant (nisi acida perfecte sunt volatilia, quo in casu potius subtiliant, quam condensant ipsa) ita è contra omnia ea, quae acidum absorbent & praecipitant, tam fixa, quam volatilia, dum fluida & tenuem reddunt eandem, denuò sudorem inducunt; Cum grano Salis tamen haec accipienda sunt, nam licet revera res ita se habeat, nimia tamen sanguinis dissolutio, h. e. debita consistentiae defectus ex alkali abundantia, (ut ex ol. Tart. infuso, patet in cane,) non leve etiam sudori infert impedimentum, non minus, quam sanguinis p. n. effervescencia & ebullitio, quarum illa in statu lethali, haec in principio ardentium, forsitan & malignarum reperitur, & isto in casu incassum propinantur diaphoretica. In his E. casibus diaphoreticis vol. optimo jure adduntur acida, quae debitam sanguinis restituunt & consistentiam, & simul quoque effervescenciae impetum praecipitando refranant, unde spiritui camphorato theriacali volatili nervosè adjungitur in diaphoretico in peracutis, Tincturaque bezoardica D. Mich. Sp. Vitriol. acidus. Quod ipsum medicamentum an commode infundi possit, dubito, metu coagulationis sanguinis à Sp. Vitri. Sed haec obiter. Per se sunt tantum volatilia Salina, quae inducunt sudores, commendatque ob id D. D. Major. Spir. Sal. Ammoniaci ad ʒʒ. purissimum illud alkali volatile, cui nihil omnino ol. adharet, ut in Spiritu C. C. sanguini humani. &c. Contingit, ipsique addendum suadet Spiritus Vini camphorati ʒj. cujus usum equidem non dissuadeo, ubi extinctus propemodum cum sanguinis fermentatione calor denuò exuscitandus, ut eo facilius sudor sequatur. Sed si se mutuo coagulent hi duo Spiritus, quod vereor, artificiosa antè instituta digestione unita, ejus mandato cum ʒiʒ. Aquae cujusdam fortioris infundendi possunt: Vel conjungatur beneficio Spirit. Vin. cum ol. pestilentiali Henslii ex camphora, succino, citro, Spiritus Sal. Ammoniaci, in Spir. Salinum oleosum, & ejus ʒj. vel plus, minus pro ratione aegri & morbi vel cum vel sine vehiculo, infusa non contemnendum administrabit sudoriferum. C. C. quid valeat, lippis & tonsoribus, notum, imprimis in malignis, cum totus Cervus sit alexipharmacus, hujus E. Spiritus, Sale suo probè essentialicatus, ut dicunt, camphoraeque certa quantitate per reiteratas rationes maritatus, excellens contra malignas praebet sudoriferum, non sine fructu ad ʒij. vol. ʒj. infundendum. Est enim in Camphora singularis vis

contra

contra malitiosarum febrium savitiam, unde & omnibus medicamentis admiscendam esse jubent Practici. Alia etiam salia volatilia pro sudore ciendo, commode injici possunt, ex sanguine scilicet humano & cervino, in specie ex Vipera & serpentibus, quarum balsamica vis, Naturæ nostræ amicissima: quorum Sallium vis, non tantum pro sudore ciendo, sed & pro aliis scopis satisfaciendis, creberrimè in usu est, ut inferius patebit. De dosi hoc in genere moneo, circa eandem experientiam esse consulendam, quæ ut omnium aliorum medicamentorum prima docuit dosi & confirmavit, ita etiam, quoad infundendorum quantitatem, ea sola magistra erit, & per crebrius repetitas injectiones, quantum injiciendum monstrabit; Quo autem tutè fieri possit experientia, à parva dosi incipiendo, sensim progrediendum, donec quid valeant ægorum humeri, quid ferre recusent innotescat. Quæ cognita postmodum eadem pro ratione virium ægri impetus morbi necessitatis, ipsiusque liquoris virtutis, varianda venit.

§ 5. Ad Confortantia me confero, quæ licet ratè adhibenda videantur, cum vel per os assumpta spiritulosa, vel etiam odorifera sæpe sufficiant, nihilominus considerationem merentur. Sunt autem talia injicienda, quæ spiritus suscitare & vegetos reddere, vel saltem ipsis, seu aliquo modo consanguinea, facile se jungere possunt. Simulque sanguinis æquabilem fermentationem conservare valent. *Cinnamomum* hæc omnibus palmam præterire videtur, ut & *ambra*; hæc duo enim singulare quid præ se ferunt, licet posterioris natales, sint obscuri, modernorum tamen, imprimis Anglorum observationes, eam cum spermate ceti balænarum esse fructus, illamque in intestinis, hoc verò in cerebro reperiri, ferè confirmant. Sulphurea spiritulosa Salinis volatilibus juncta hic conveniunt, unde Sal volatile oleosum DN. SYLVII, (quod per os assumptum etiam mirabiles monstrat vires) hic futurum esse egregium, aliaque huic familia, de quibus supra cap. 2. §. 9. imprimis cum & ex cinamomo parata. Hæc namque & fermentationi sanguinis & Spirituum robori egregiè conducunt. Ad pura sulphur magis inclinât *Marchius*, ante Spirit. Vin. subtilissimum mere sulphureum, ab omni Salina acedine liberatum, cum olei vel rosarum vel cinamomi & tantillo camphoræ junctum, præfert, ipsi tamen, si commodè fieri possit, aliquid Spirit. Sal. Ammoniaci adjiciendum putat. Vid. MAJOR. *chir. infus. p. 77.* Restaurativus D. SACHSII liquor, Salino-volatilis sanè non contemnendus ex Spirit. scilicet cinnamomi cum oleo destillato succini juniper. Sale volat. C. C. &c. Artificiose junctis. Est etiam egregia ambra Ess. cum Spirit. rosar. parata, sanguinis rubineam tincturam exactè referens, vel Spirit. rosar. anbratus ex ambabus fermentationis adjumento paratus, nisi nimia quædam exæstuat in sanguine metienda. Unde mixtione cum sale quodam volatili aliquo modo temperentur, tunc enim sub moderata dosi de felici successu non desperarem.

§. 6. Ad confortantia quæ spiritus exsuscitant prostratos & languentes, ea etiam pertinent, quæ spiritus impetuoso motu ferocientes, & tantum non furentes, sopiunt, eorumque periculosum impetum compescunt, opium nempe & quæ ex eo procedunt medicamenta. Magnam namque sæpius ægro imminet periculum ex ferocia ista spiritus quæ gubernacula vitæ deserens, omnia conturbat, de quo supra §. 3. cap. 2. locuti sumus, qui exinde dubiæ spei eventus, partim præntius, partim causa existit. Hos fluctus quod sedat, has furias quod placeat, magni remedi meritiò obtinet nomen & hoc est opium, quod, quicquid agit, unice motum spiritus sedando agere videtur. Hinc namque dolorum remissio, hinc suavis quies, omnisque ferocis motus optata sedatio unde & turgescentia materiæ peccantis, organisque humorum facile desinunt. Quas vires

quo modo exequantur, opiata, hoc in loco non attinet dicere, sunt, qui dicunt probabiliter, figere eadem spiritus, hoc est, condensare eosdem: & certo modo coagulare, unde mobilitas, indeque facillima coagulatio, quæ objecti impressioni receptio supprimuntur. Multi sunt, apud quos maximi medendi Arcani locum tenet somni vel quietis in acutis productio, hinc namque dolores vigilæque urgentia aliàs, & ob spirituum gravem jacturam multum debilitantia symptomata sopiuntur, omnesque corporis nostri succi, qui vigiliis exasperantur, sopore induto blandè temperantur, unde omnium vel graviorum saltem symptomatum remissio effervescentiæque immunitio, unde mox conditionis clariora signa se produnt, facta quadam precipitando utilis ab inutili separatione, quæ ante ob omnimodam sanguinis perturbationem erant vel nulla vel saltem levia. Hinc facilius præcedente tempore vel sit Crisis, vel artificialis aut per sudores aut per urinas materiæ coctæ seu præcipitæ secretio spiritibus quoque quietatis, in ordinem quodammodo redit microcosmi turbata antea respublica, dum rector supremus furor placato, id quod suarum est partium, denudè observat, quæ omnia legitimum opii usum facillè sequuntur. In febribus ardentibus, ut & malignis sane quamplurima præstant, teste experientia & JOHANNÉ DANIEL HORST. in *judicio d. Chir. infus. p. 83.* Inter alia hæc ejus nota digna sunt verba: *opiatorum sulphur. à quo spirituum metus & concitatoris sanguinis turbas frenandi, domandi, & sapiendi vim obtinet, feliciter desideratum sudorem conciliat, &c. & paulo post, opium est summum sudoriferum Venerem insuper excitat, spiritus congregat, & ita roborat, ut insurgant in quemcumque morbum.* Purgantibus certè additum, vel præmissum eorum virulentiam corrigit, cum ambra mixtum à multis pro secreto habetur Venereo. Unde & Indi communiter pro virium restaurativo singulari habent, sicut revera est in calidioribus regionibus (vid. BONTIUS *Animadvers. in Gratiam ab Orto in cap. 4. p. 1.*) & ut eo melius placeant suis scemellis in concubitu, quibus non tam reperitus quam una vice continuatus placet actus, antea opio, seu peculiari armatura seminant.

§. 7. Sed non sine ratione quamplurimi metuant in opio sulphur, quoddam prævum, sylvestre, & narcoticum quod ita reverè esse, nemo est, qui dubitet; sed ut huic occurratur necessitati, observandam, meconium potius esse, quam verum opium, quod sulphur, isto delecterio sit imprægnatum, ob cruditeriam suam. Sed cum rara avis in nostris terris sit opium verum, meconium ejus loco debito modo est corrigendum, sed non per *rorem majalem*, hæc enim correctio parum plus præstat, quam quod opium superficialiter tantum depuret, nec per Spirit. Vin. hæc enim delecteritæ qualitatis est potius exaltatio. Nec per acida, hæc enim est opii castratio, cum ejus vis in sale volatili oleoso consistens acidis istis multum infringatur, potius *Sale alkali fixo imprimis Tart. cum thebeinthina* debita ejus fiat per digestionem correctio, sic namque opium tutum & mirabile in magnis quoque morbis sit remedium, hinc notanter loquitur HELMONT. *Tr. jus duumviratus §. 31. Soporos tam morbofi quam artificiales sive opiatorum optime debellantur per lixiviam, &c.* Sicut alias etiam vitrioli, Tart. legitimum purgantium est corrector. Optima omnium est correctio, quæ per artificialem sit fermentationem cum succo quodam stomachico, quo opium sic correctum abit in remedium anodynum, sine Narcosi, & cujus x. grana non plus vel minus profunt aut nocent quam xxx. Hoc modo præparatum celebratum apud doctiores quosdam exteros, est remedium, fuitque qui pro HELMONTII Laudano habent opiato, de quo nempe rr. citat §. 64. dicat, *felix ager, cujus auxiliator Medicus novit lethalia è papavere separare, retento auxilio excitatore*

excitatore potestatis in duumviratu. Hujus ultimo modo correcti opii, tam liquida quam solida sub forma, conveniens dosis ad viij vel x. grana cum s. q. Aqu. cinam. infusa nobilitabunt Medicum, qui legitimum ejus noverit usum, sic namque & citius, quoniam sæpius periculum in mora, & potentius, quoniam nulla imprimis vis ejus sit alteratio, operabitur, de quo superius cap. 2. §. 4. sunt equidem adepti, qui sulph. Veneris anodynum jactitant, (cujus oleum elementum ignis Veneris vocat. HELMONTIUS (& quo egregiam istam curam peregit BARTOLUS, de qua supra cap. 2. §. 6. locutus sum, de cujus veritate nullus dubito, cum sciam, Aquilam albam ex Venere primum ens elicere, eoque in Croci coloris habitum se vestire, unde egregiam stomachicam anodynam & antiquariam vim acquirit, cæteras aut taceam operandi virtutes. Cæterum cum non omnibus liceat adire Corinthum, indeque sulphur illud Veneris accersere, opio interea nos contentare poterimus.

§. 8. Sed quod superiore in conclusione incalaverim, temporis vel maxime habendam esse rationem, pro instituta infusione, imprimis & in opii injectione observandum. In genere namque adhibendi tempus opiata, in acutis est morbi incrementum, demonstrante id *Hallonio lib. 1. consil. 65 p. 79. Et Lindenio in Colleg. privato supra Hartman. prax. Chymiatricam cap. de anodynis, non principium*, ubi nullus eorum est usus, non status ubi vel impediens Crisim, si morbi eventus est salutaris, vel frustra adhibes opium, ubi inclinante ad mortem ægro, Spiritus oppressi & prostrati, ulterius non sunt sopiendi, sed potius excitandi ne languori eorum superinducta artificialis quies, ad perpetuam quietem ægrum deducat. Fiar ergo opii infusio, non quod supra innui, in statu, sed vel sine principii vel incrementi morbi, si per os opium vel sine assumi non valeat, vel assumptum nil proficiat, ut furor Archæi aliquantisper sopito, hic expeditius id, quod agendum sit, agat, pro conservatione œconomia vitalis, & perficiat.

CONCLUSIO III.

In affectibus subitaneis hincque per acutis nil promptius auxiliari posse videtur infusione v. g. in Syncope & cordis palpitatione, Apoplexia, vertigine tenebrosa, & Epileptico insultu graviori.

§. 1. Turbam in medium produco omnibus terrificam, ægro sæpius fatalem, quæ ut inopinata cum sæpius aggreditur violentia, ita citissima jugulet strage. Advolet ergo Medicus & quiescem generosissimis instructus armis. Multa hic præstant odores, ex volatilibus elevati oleis de quibus *supr. §. 6. cap. 2. Spiritus volatiles ardentis, in os injecti, salini volatiles immixti, juncti in salia volatilia oleosa, tantum non miracula interdum præstant, dum Spiritus nostros, ordinaria non expectata in primis viis alteratione, dicto citius interdum exsuscitant sopitos, vel revocant abeuntes, de quo videatur HORSTIUS *judic. sed chir. infus. p. 76. & 77. & supra, citato loco.* Unde hæc omnia tentanda prius, antequam ad generosiora abeamus remedia. Sed quid? Si ægro hæc per os infundi non possunt, vel tardè nimis operentur, vel æger horum ope non restituatur, si singulis momentis expectetur fatum, si metus, ne nunc syncope extingatur, nunc apoplexia vel Epilepsia suffocetur. Hic nec timidum se præstet Medicus, licet graviora sint mala sicut nec tumidum se exhibeat in levioribus. Occasione potius agendi arrepta, intrepidè infundat, ut generosè curet.*

§. 2. Syncope sanè, quæ Microcosmi est Ecclipsis, ob spirituum luminositatem, indeque eorum iradiatam vim tunc ferè extinctam, quamplurimas agnos-

Part. I. I.

cit causas, in specie tamen, quando imprimis infusionem postulare videtur, ejus origo, est vel ex nimia sanguinis dissolutione, unde Spiritus, dum non generantur copiosè, interea exhalant, vel ex nimia ejus coagulatione, unde iidem violenter opprimuntur. Illud ardentibus in febribus malignis quæ sæpe usu venit, hoc in illa syncope specie, quam cardiacam nonnulli vocant, & sæpius cum apoplexia confunditur, si sit gravior (vid. HOFFMAN. in *Instit. Med. & idem eleganter explicat Lindenius Colleg. in Hartman. cap. 11.*) Levior verò si sit, catarrhi suffocativi nomine venit, ab ignaro vulgo, item quæ in hypochondriacis suffocationibus & evenit: hujus causa est sanguinis in præcordiis periculosa stagnatio, ex acido excessivo ab inferioribus partibus allato, imprimis à pancreatis acido nimis vel austero succo, sanguini infuso, oborta. Eaque infundendo veniunt hoc in puncto cum eis conveniunt, quæ supra conclusi 2. §. 5. retuli; ex *cinnamomo* imprimis & *ambra* parata, hæc tamen cautela adhibita; ut in priori casu sanguinis scilicet nimia dissolutione, sulphureis & spirituosiss, moderatè acida, sed volatilia: fixa enim nimis periculosè coagulant) addantur, quæ sanguini debita restituta consistentia, deficientis ejus redeat fermentatio, Spiritusque vitales de novo suscitentur & retineantur, unde acetum ex vino generosè cum Spirit. Vin. volatilitatum, Aquæ cinamom. vel spiritui rosarum ambrato additum, forte ex usu foret: vel acidus volatilis tamen viridis eris Spiritus, sine Aceti additione præparatus, & si opus sit Spirit. Vin. ulterius mediante digestionem temperatus, tum modo dicto ex usu erit.

§. 3. In posteriori verò casu, sanguinis nempe coagulo, medicamenta magis sunt salina volatilia, ut acidum corrigant & sanguinem celeriter dissolvant, quorum hinc inde sufficiens facta enarratio, in specie *Conclusione 2. §. 4.* Spermæ ceti hoc in casu interius assumptum, præmissa venæsectione, seu summum prædicatum præsidium, & reverè miranda ejus est vis in dissolvendo sanguine, quacumque ex causa conglumato, ut & in absorbendo omni hostili acido, unde Parisiis podagricorum articulis dolentibus mirabili cum successu applicatum vidi: sed in primas destrusum vias, nimis tardè idque non sine alteratione operatur, ut supra *cap. 2. §. 4. & 5.* dictum, unde convenienti menstruo dissolutum, & venæ infusum salutarem valde promittit effectum. Hæc, quæ de syncope dicta sunt, facillè etiã ad nimias virium imbecillitates, ut & enormes sæpius cordis palpitationes, applicari possunt, in qua posteriori, legitimam aliquam corallorum Tincturam, qualem cum sale Tart. volatili paratam, quæque per reortam facili negotio destillabatur, in Anglia vidi, debito vehiculo si opus videatur permixtam, infundendam censere.

§. 4. Apoplexiæ subitaneus ictus senes sæpius, interdum mediæ quoque ætatis homines derrepente prosternt. Symptomatum atrocitas unicuique est nota, cum non rarus ingruat hic affectus, & ob brevem ac tristem exitum quamplurimos perterreat. Origo ejus imprimis ex impedito spirituum animalium motu petenda, ob interceptum sanguinis motum in cerebro, si ve ex coagulante hoc contingat acido (de quo videatur TACKII. *oratio de Chrysol. animali & miner. p. 42. & 43.*) unde & non pauci apoplexia mortui, sanguinem omnino in vasis coagulatum exhibuerunt, in d. in ipsis præcordiis polypos h. e. sanguinis concretiones in apoplecticis reperiunt, & vasa pulmonum ex impedito sanguinis motu disrumpunt, refert FRACASSATUS *Tetrad. Epistol. p. 424. & 414. sive à nimia ejus crassitie, quacumque ex causa oborta, imprimis viscido & crudiore chylo non ritè sanguini assimilato, sive à narcotico Spiritu vel has quodam sylvestri ut Chymicis audit ex trinitus per aërem hausto Spiritus figente & sanguinis motum ac fermentationem inhibente Omni in casibus res est periculi plena.* Vomitoria hæc sæpe divinas affe-

F f xunè

runt opes, experientia teste Aquæ apoplecticæ spirituosæ, & odoriferæ non contemnendæ, aliæque medicamenta quoque modo adhibita. Sed si pertinacia mali eludat, omnem horum medicamentorum vim, & steritor fatalis ingravescat, in extremo hoc articulo, quidni non tam extremum quam generosum infusionis, administremus remedium, ut eo citius concretus & stagnans sanguis resolvatur & ejus colliquatio promoveatur, quod cum maximum praxeos feliciter exercendæ secretum, non sine ratione commendat CLAUDIUS DE LA COUR VEE de *nurric. factus ut utero part. 2. c. 3.*

§. 5. Salia volatilia tam vegetabilium ex Cephalicis, eorumque Spiritus volatiles, quam animalium ex CC. Cranio & ossibus humanis, sanguine Cervino & humano, sunt hic proficua, ut & Q. E. Marthiol. Specifica ad Apoplexias Sinapi & cruce ac naturitii feminum volatili sale imprægnata: Sal volat succin. palmarium quoddam remedium, Liqueorque C. C. succinatus D. MICHAELIS Spirit. Viii. vel Theriacalis camphorati à quibusdam commendantur, salinos tamen volatiles hic potius preferrem. Spiritus Lil. convall. vel ceras. nigror. Sale volat. C. C. & camphoræ tantillo per iteratas cohobationes imprægnatus, salutiferum hic erit medicamentum. Nec omittenda hic Salia volatil. oleosa ex aromatum oleis parata, de quibus supra c. 2. §. 9. Quibus applicari potest id aliquo modo quod HELMONT. *cap. 5. de febr. §. 7. de suis ex ol. Destillatis paratis Spiritibus volatili.* Sunt, qui Spiritus cerasot. virtutes super vitriolum cohobando tam ad apoplexias, quam epilepsias exaltare volunt; quod si febrifugula horum medicamentorum usui superveniat, cum apoplectici tamen insultus diminutione, ne timeas, quælo, cum salutem promoveat. Quod si eorum usu, sudor calidus & moderatus proluciat, gratulari ægro de convalescentia poteris. Quod si Narcoticorum miasmatum haustu producta sit Apoplexia, Castorei salutaris erit medicamenti admistio, magisque ad spirituosam sulphurea quæ salina inclinare poteris, cum spirituosa impressa jam à narcoticis spiritibus noxas curent, eos denuo exulciscendo & agitando, sicut acida ab eorum impressione præservant.

§. 6. Herculeus adhuc superest morbus, cum ejus prodromo vertigine caliginosa & caduca in juvenibus (in senioribus enim apoplexiæ potius est certus prænunciatus) qui & ipse Hercules infundenda monet remedia. Qualis hic sit affectus lippis & tonforibus noxam est, ut & quomodo per paroxysmorum infestet circuitus. Unde extra insultum legitima medendi methodo tractandus venit, quod si vero insultus sit gravior, quam ut consuetis cedat remediis, ne periculum vitæ incurrat æger nil prohibet, quin infusionem admittat. Aquæ Epilepticæ in os intrusæ, salia volatilia maribus admota, & ori infusa, imò hæc ipsa cum clysteribus injecta, tam in infantibus, quam in adultis, egregius quidam Practicus non sine experto sæpius successu commendat. Sed si his reluctetur paroxysmus, quis dubitat, de felici hujusmodi Saliu in venas infusorum auxilio, si remotos intestinorum perreptatæ Gyros sint salutare. Idque ed magis, si non privata cujusdam partis vitio, quod sæpe evenit, sed ex maligno massæ sanguinæ Spiritibusque animalibus impresso Characterem invadat. Hic sane, si accedentem insultum præcavere velis, salinum hujusmodi volatilem liquorem, camphora acutum, vel opii Ess. bene præparata temperatum infundere licet. Id quod & in ipso principio insultus, si vel gravior vel diuturnior esse soleat faciendum: Opii enim cum camphora conubio singularis hac in parte est vis & impediendi futurum, & imminuendi præsentem jam paroxysmum, licet ad præcautionem tutius usurpetur, dum ferocientes Spiritus compescit, & sedato paroxysmo blandum somnum cum salutaris sudoris eruptione inducit. Salina volatilia hic quoque injicienda ex antecedente petenda Paragrapho, inter quæ succi-

num eminet. Utilis quoque erit Spiritus secundine humanæ, quo medicamento Regem Polonia Epilepticum curasse dicitur Knœphelius. In *Stercoribus*, pavonis imprimis, Ciconiæ & Leonis, ut & hominis, singularis quoque vis est antepileptica, Experientia multiplici teste. *vid. BORELL. cent. 111. obs. 15. HENRICUS à BRA de medicament. Epilepticis, CRATO in Consiliis: quam ex humano, qui debita fermentatione, & volatilisatione novit elicere, ut moscum & ambram ferè oleat, sicque in Zibetum Paracelsi occidentalem abeat, forte non contemnendam ad multos morbos habeat medicinam.* Alias ut præteream stercorum præparationes. Omnibus interim præferendus Spirit vitrioli volat. ab omnibus instar Phœnicis decantata, rarissima licet avis, cujusque ad Epilepsiam imprimis applicati, tot sunt descriptiones, quot capita. Phlegmasubtile striatum ex vitriolo violarum martiarum odorem referens ab amico quodam tempore hyberno præparatum novi, quod tamen pro vero volatili non habuerim Spiritu. Cujus TACKIUS mentionem facit Spiritus egregii vitrioli aurei, *judicio de Chirurg. Infus. p. 103.* cujus elaboratio est admodum rædiola, in notissimo tamen quodam Philosopho Chymico, aperta ejus prostant vestigia, infusioni videtur ineptus, ob vim, quam cum penetratione mutuo coagulantiem. Qui veri volatilis sulphur. Spiritus est possessor, facile, experientiam consulendo, qui valeat ad Epilepsiam dum infunditur, felici, ut spero, eventus reperiet.

CONCLUSIO IV.

Ad sanguinis debitam fermentat. restituentiam apprimè conducit infusio.

§. 1. Duo sunt mala, quibus expedita infusionis ope succurrendum. Spiritus scil. seu Archæi furibundus motus, & sanguinis inordinata fermentatio: ut supra *cap. 2. §. 1. & 3.* dictum Hanc qualiscunque sit, salium esse effectum supra *cap. 1. §. 1. & 2. ostensum*, ut & ejus defectus salinis quoque curandum esse remediis *cap. 2. §. 7.* quæ tamen ex salium in primis viis varietate & inevitabili concursu, non parvam ibidem subeant alterationem, antequam debitam in sanguine peragant correctionem *cit. loc. §. 4.* similiter declaratum. Ex acido nempe imminuta vel depravata fermentatio, contrariis alkalibus corrigenda, quod qua ratione fieri possit, *vid. TACKIUS orat. Supr. citat. p. 43.* Ab Alkali contra vitioso eadem turbata, per acidum est emendanda. Quæ salia nunc pura & acria, nunc aliorum imprimis Sulphureorum adjunctione temperata, sunt applicanda. Quod si verò in primis viis oberrent salia sylvestria, vitiosique succi, quæ medicamentorum vires infringant, & quod salibus facillimè evenit, eadem alterent, nullus effectus, exinde sperandus venit: potius propior viâ sanguini immediatè sunt commiscenda ut promptius & potentius succurrant; quod quibus in malis sit faciendum, inferius patebit.

§. 2. Jam verò quantæ succorum istorum salinorum esse possint corruptiones, supra *cap. 2. §. 2.* declaravi, quæ corruptiones vitio massæ sanguinæ oboriri, nemo facillimè dubitare potest, qui cogitat ex sanguine istos succos continuo regenerari, sanguinem verò ipsum ex rerum non naturalium varia activitate, magnas continuo alterationes subire, sæpiusque per contagium massæ sanguinæ depravatam notam immediatè inuri, sine succorum illorum præcedente vitio. Assumptorum alimenterum magnâ hic est efficacia, sed modo sanguineum nectar in debita persistat puritate, & non similiter ab alimentis istis corrumpatur, facile noxa illa inducitur. Quod si non fiat, & massa sanguinea succique simul

CONCLUSIO V.

Atrociori affectionis hypochondriacæ & hysterice, ut & Asthmatis convulsivi paroxysmo infusoria Chirurgia est succurrendum.

mul sint corrupti, miseram effervescentiarum inordinatarum variorumque symptomatum ludent tragicædram. Viscera & ipsa quoque, imprimis lien, suas sanguini imprimunt noxas, sed quas sæpe antea ex sanguine hauserunt, cujus ineptitudine aliunde contracta, viscera fermentativa correctio eluditur, ejusque crassitie illorum obstructio scirrhusa aliæque vitia producuntur. Unde sanguinis restauratio est nulla, dum à succis istis infimi ventris, aliisque visceribus continuo depravatur, & succorum istorum viscerumque emendatio est frustranea, dum sanguinis corrupti partes, eorum malitiam continuo renovant. Sed cum alteratio sanguinis sit major longè, ob res non naturales quæ omnes in sanguinem agunt, simulque succi isti dependant à sanguine, ex cujus massa in convenientibus cribris seceruntur, utique sanguis alterandus venit primario, quod cum per medicamenta assumpta fieri non possit, ob rationes supra & hic allegatas, merito infusio administranda, ut correctæ sanguinis labe, inordinataque fermentatione, isti succi partim sponte, partim verò medicamentorum assumendorum ope redintegrentur. Contrarium equidem sit in ordinaria medendi methode, ubi primarum viarum humorumque ibidem stabulantium noxæ, in morbis præsertim Chronicis prius corriguntur per assumpta, idque rectè, cum alias in sanguine nil alterari possit, ut supra dictum: hancque methodem tamdiu continuandam suadeo, quamdiu successui optato respondeat spei aliquid desiderati aut successus adhuc superest. Sed res ipsa loquitur, quam rædiolæ sæpius hujusmodi sint curæ, quantum tempus requiratur, ad eas absolvendas, imò quod malum si sit inveteratum, non tam cura quam palliatio fiat, vel ægri à Medicis ceu deplorati relinquuntur. At repetita magis est infusio, ut mitigatio (non dicam curatio) symptomatum in ancilla Epileptica inveterata, & milite lue Venerea antiquata correptis ostendit: videatur *supr. c. 1. §. 5.*

§. 2. Eleganter differit de hoc negotio TAKIUS in *judicio p. 99.* Comparandum sanguinem cum vino, dum inquit: *facior hanc mihi displicuisse ad sanguinis sopitam fermentationem excitandam, in generosius cogitationes, imprimis quod sciam vitæ quietentia, ad novam fermentationem excitari posse. Imò & degenerantia & tenacia & viscosa velut sulphure restitui. Non enim nescis, sanguinem esse vinum vitæ nostræ, vinumque non raro in sacris sanguinem vocæ appellari. Si itaque ad novam fermentationem vitæ restituatur possunt, cur non & sanguis, ille vitæ nostræ thesaurus, cujus Spiritus hominem forte naturam habet cum Spirit. Vin. In qua convenientia vini & sanguinis declaranda, totus quoque est VUILLIS de febris c. 1. Jam vero id, quod de nova fermentat. suscitanda, dicit TAKIUS, facile quoque ad alteratam potest applicari corrigendam. Totus etiam FRACASSATI scopus is est tantum, in sua *medic. infusor.* ut sanguinis fermentatio renovetur concretusque ab acido resolvatur, cui negotio Spirit. Vin. Tart. pro infusione destinat: sed vetus Tart. Spirit. Vin. non est res adeò facilis, ut ut multum utilis, ad cujus singularem quandam præparationem in TAKII *Chrysoconia* invenientium *p. 44.* remitto. Quale interim fermentationis est peccatum, tale quoque correctionis remedium, nunc salinum lixiviale, nunc acido volatile, nunc Spirituosum sulphureo salinum, nunc alia qualitate præditum, prout in sequentibus pluribus dicitur.*

§. 1. Congeries ista symptomatum truculenta; quæ mali hypochondriaci in viris, suffocationis verò uterinæ (si nempe est acerbior) in mulieribus nomine venit, adeo interdum paroxysmus sævit, ut à Dæmonè obsessi ab ignaro plebe habeantur ægri. Testimonia hinc inde prostant plurima. Præcipua symptomata sunt, murmur & rugitus in hypochondriis; dolores in abdomine acerbis; respiratio impedita & suffocationis metus; palpitationes cordis gravissimæ lypothymia & syncopes sæpius recurrentes, vertigines tenebrosæ & caducæ, deliria varii generis, artuum mira convulsiones; corporisque totius Epilepticæ subinde concussiones. Mali hypochondriaci nomine venit in viris, in mulieribus, si gravis hujusmodi insurgat paroxysmus sine convulsionibus quidem suffocatio uterina, cum convulsionibus verò Epilepsia uterina dicitur. Sed revera in utrisque unus idemque est affectus: differentia primariæ namque quas statuunt Autores, est motus iste Globi (quem ridiculè muliercularum instar uterum esse multi autumant) ascendens in abdomine & faucium suffocatoria constructio quas in foeminis tantum esse asserunt, in viris quoque obvia sunt. Affectum enim hysterice passioni adeò similem, ut ovum ovo similis esse nequeat, observavit in viro VUILLIS in *Pathol. cebr. specimen*, una cum globo isto in abdomine violenter moro; & suffocationis sensu in graviore affectu hypochondriaco torqueri viros, nihil novi est, idque duplici modo; nunc quidem sentiunt fauces, & laryngem à vaporibus vel humoribus acidis, ponticis, autsteris & stipticis, quasi constringi, quale exemplum D. Michael vidit in Jcto; ut supra dictum, quem cum acidum præcipitantibus & concentrantibus alkalibus fixis, nempe creta, oculis Cancror. Antimon. diaph. & similibus restituit: cujusmodi casus etiam mentionem facit SENNERT, *l. 3. prax. part. 1. sect. 1. cap. 1. p. 7.* nunc vero sine tali in faucibus molestia saltem impotentia movendi thoracem adest, & cingulo vel Zona quasi circa diaphragmatis cum costis connexionem se constringi & coartari queruntur ægri: ita ut revera affectu suffocationis uterinæ viros quoque laborare dici possit, nisi falsi appellatio putatitii, mulieribus uteri ascensus, cujus tamen innocentiam pluribus sufficienter demonstrarunt Autores, hoc impediret. *Vid. VUILLIS loco cit. cap. de affect. hypochondr. & hysterico.* Quam sententiam similiter fovet celeberrimus D. Sylvius; alique accuratiorès hujus sæculi Medici. Quod autem clytoridis contractio, vel odorem ad uterum applicatio paroxysmum sedat, ratio est quod titillatio istius sensibilissimæ partis voluptuosa, spiritus fortiter afficiendo ad determinatum compellat motum, unde inordinatus motus, convulsiones cæteraque symptomata remittunt. Odores verò afficere spiritus, imprimis circa genitales partes eosque allicere, & ad motum, ut modo dictum, determinare, patet præter supradicta ex eo, quod immo penis glande vel Zibetho vel balsamo apoplectico, &c. Voluptuosiorum longe solito, faciat, utriusque sexui congressum; multa patris declarare cogor, ob pagellarum angustiam.

§. 2. Varietas symptomatum complicatum omnino monstrat affectum, partim nempe ex vitiosa in abdomine ab acido pancreatico cum bilioso succo effervescentia, hinc postea sanguinis ab acido coagulatione: partim verò ex depravato & perturbato spirituum animalium motu, unde vertigines, deliria, spasmi contractivi; partim mesenterii & partium annexarum, partim partium

respirationi inservientium, partim verò, & circa finem paroxysmi imprimis artuum exteriorum, de quibus optime vide differentem VUILLIS loco citat. Id, quod primario peccat, est acor pancreatici succi depravatus, sæpè acerbus, austerus & ponticus, effervescentiæ in intestinis, hinc flatuum & borborigmorum Antor, qui postea sanguini infusus, cum periculosè coagulat, quod sanguis venæ sectione in paroxysmo emissus, testatur. Unde syncope, pulsuum longè intermissiones, simulque ex sanguinis stagnatione in præcordiis suffocationis inchoatus sensus: unde mulieribus scorbuto laborantibus, sin vel levioribus purgantibus, moveatur istis Camarina, sanissima licet sint quoad uterum, hypochondriacas hujusmodi suffocationes incurere observavi. Moro scilicet in viis vitioso acido. Hinc omnia ea, quæ acidum infringunt, tam fixa quam volatilia, tam inquam extra paroxysmum, hos affectus curant, Spirit. Sal. Armoniaci, Spirit. carminativus urinofus volatil. ex Tart. Nitro, & vino it. Sal. volat. & ol. Distillat. succin. experta ad revocandos hypochondriacos & histericos sunt remedia. Huic accedit singularis spirituum facile irritabilis nimisque impetuose mobilis dispositio, qua concitati partim ex effervescentia in intestinis, partim ex sanguinis stagnatione in præcordiis: impetuose moventur, unde mesenterii convulsiones, cujus centricus nervorum plexus, globum istum simulat, diaphragmatis, & musculorum cæterorum respirantium contractiones, deliria, vertigines, &c. Subsequuntur: unde opiata, quæ spirituum motum compescunt, spirituosis, cephalicis mista quæ eos corroborant, futurum paroxysmum impediunt, inchoantem verò jam tollunt.

§ 3. Urgente jam tot symptomatum crudelium sævicia, propinati alia nequeunt, quam volatilia, acidum subito absorbentia, præmissio interdum vomitorio. Quod si tamen iis legitime adhibitis paroxysmorum imprimis, quoad actiones animales persistat atrocitas, ne sub eorum succumbat impetu æger, ad infusionem procedendum præmissio tamen semper medicamento per os cum Castoreo, quod acidum primarum viarum absumere valeat. Infundendi liquores, facile ex hæcenus dictis patent; si enim præcavere volumus vel futurum paroxysmum, vel ejus nimium incrementum saltem suspendere spiritui Sal. Armoniaci, mediante Spirit. Vin. temperato Ess. opii q. f. addendum. Hæcque conjunctim infundenda: vel in Q. E. Matth. aliquid de opio solvatur, cui in sequiori sexu semper Ess. Castorei vel alicujus fatidæ vel myrrhæ, sufficiens addatur quantitas vel in Aqua hirundinum cum castoreo, dissoluta Sal. Armoniaci, Spiritus erit proficiuus, vel ejus loco Sal. volat. succini conjunctum cum Sal. volat. Cranii humani, ad convulsiones specifico. Spirit. porri secundæ humanæ cum Sale volat. sang. human. infusus, non sine prospero erit successu, vel Spirit. baccarum, Sambuci aut Ess. ex Rob. Sambuci cum Spirit. proprio parata ol. Distillato succin. lenta digestionem imprægnatus, erit injiciendus. Prout autem consuetudo varia ægri nativa, nunc Salina volatilia aciora, nunc verò per oleorum additionem temperatiora sunt injicienda.

§ 4. Suffocationem vel difficilem saltem respirationem multum affligere his morbis laborantes ex dictis patet. Jam verò in Scorbuticis vel in quibus hypochondriorum affectus non sunt aded inveterati aut non aded atroces, sæpè evenit, ut levissima procatartica causa præcedente, gravissima ipsis oriantur Asthmata & aded etiam orthopneæ. Nullo modo cum iis Asthmatis, quæ ex infarctu pulmonum à crassa vel viscida materia interdum, licet valdè rarè contingunt (cum ventriculi sæpius sint sordes, quæ tunc tussi rejiciuntur) conveniunt, cum sine tussi, sine antecedente excrementorum coærcervatione, aut sensibili eorum, finito paroxysmo excretionem ægros invadant, & nunc periodicè, secundum lunæ motum, nunc non periodicè

reperant, quale exemplum Parisiis in meo Commensali observavi. Causam horum asthmatum convulsivum esse motum diaphragmatis & reliquorum musculorum respirationi dicarum, qua sanguinis in præcordiis impedito motu ejus & stagnatio & suffocatio: nis ita inducatur sensus Vid. VUILLIS cit. l. Helmontio caducus seu Epilepsia pulmonum dicitur hujusmodi Asthma, quod etiam siccum ab eodem vocatur *tr. Tussis & Asthma* quæ tamen latior appellatio cum syncope cardiaca, alias catarrhi suffocativi dictas, de quibus *concl. 3. §. 2.* dictum, & quas exactè exprimebat canis iste cui oleum sulphuris infudimus, de quo supra *cap. 1. p. 4.* comprehendat. Multa horum Asthmatum spasmodicorum notata reperuntur præter Helmontii citato loco exempla, apud Practicos, qui tamen ea ad ordinaria asthmata humida reducere, obnixè infudant vid. PLATERUS *lib. 3. obs. p. 161. & 172. it. obs. SCHENKII pag. 234. & 237. Marcell. Donat. obs. lib. 4. cap. 12. pag. 280. Colle. Cosmit. Med. pag. 159. Riverius cent. 111. obs. 85.* Cura horum asthmatum extra paroxysmum ad originalem morbum scorbutum scilicet vel malum hypochondriacum dirigenda, quibus curatis & ipsa cessant, cæterum in paroxysmo, ubi miseranda horum ægrorum est constitutio, seu convulsiones epilepticæ sunt tractanda: Excellunt specificè in hac cura ternarius medicamentorum sequentium, nempe sperma ceti, Aselli & lumbrici. Unde si atrocitas paroxysmi alia omnia respuat remedia, & æger in horas suffocari videatur, ne nihil intentatum relinquat medicus, infusionem tentet. Mediante ergo digestionem & putrefactionem resoluti lumbrici in liquorem, dant Spiritum ad infusionem, ut videtur aptissimum, in quo vel solo vel Spirit. Vin. prius commode maritato, solum sperma ceti, quod fieri posse suspicor, non contemnendam gravi hoc in morbo præstabit medicinam, imprimis si tantillum Croci Essentia cum eo commisceatur. Quin tamen & usitata Epileptica volatilia commode infundi possunt nullas dubitatio, cum teste HELMONTIO quicquid Epilepticum adultum sanat, sanat etiam Asthmaticum. Dubitare hic possumus cum *Riolano Enchirid. Anatom. l. 4. c. 14. de Laryngotom. pag. m. 516.* (ubi videtur, cum jam tunc temporis olfecisse hanc Chirurgiam) *annon per apertam asperam arteriam liquor dulcis, attenuans & incidens introduci quærat, ad incidendum spiritum & promovendam anacatharsin.* Sed meritè dubitamus, imò vix possibile credimus: nam vel levis potus aliavè materia insperato huic arteriæ illapsa, quos non turbas ciet: & liquor injectus dum per minores, tracheæ ramos se dispergeret, respirationem omnino tolleret, jam per se satis exilium.

CONCLUSIO VI.

Chronici morbi, qui Cachexiarum veniunt nomine profundè radicati, & aliis vel non vel difficulter cedentes medicamentis, salutare ex infusione expectant medelam. Quibus & Phthisis amittenda videtur.

§ 1. Tortura ægrorum sunt scandala Medicorum, quos præfens Conclusio in scenam producit affectus. In quibus imminuta partim, partim verò insigniter depravata massa sanguinæ vitali fermentatione, ipsa nutritioni fit inepta, unde ex depravata nutritione, mali exsurgunt habitus, qui per alteratos faciei colorumque, imò totius corporis colores, in conspectum produnt, unde & generali Cachexiæ nomine veniunt, cujusmodi sunt Cachexia in specie sic dicta tam masculorum quam femellarum *χλωρόδου*, &c. (Cui supervenit ordinaria mensura purgationis cessatio) & excellentior hujus gradus *Leucophlegmatia*, & quæ hanc ferè semper insequitur *Anasarca*: item *Scorbutus*, *Lues*

Lues Venerea & tandem *Icterus*. In omnibus namque his primaria sanguinis ex fermentationis læsione est læbes. Cachexiam quidem in specie sic dictam quod concernit, ex chilo non ritè cum sanguine assimilato originem ducit, dum is viscidus & acidus nec ritè volatilifatus sanguini infunditur; unde in humorem crudum dilabatur, & aquosum, sanguisque exinde crassus viscidus æquabili fermentationi ob principia Salina imprimis volatilia urinosa ob abundans contrarium acidum, depressa & obruta ineptus existit, indeque minus spirituosus; sed torpidus & semicoagulatus in vasis lentè circulator, unde & mensura fermentationis, quam ordinaria sequitur purgatio, fit cessatio, indeque cruor præter modum congestus, vasa onerans, stagnationi fit aptus, unde gravissimorum in virginum febre symptomatum origo. Malo ulterius procedente, & partibus crudis istis succis infarctis potius quam nutritis *Leucophlegmatia* sequitur, quam ex lymphæ, & ipsius quoque tenacis, impedito motu *anasarca* presso comitatur pede.

§ 2. Ad primas equidem vias dirigenda imprimis cura, propinando ea, quæ omne absorbeant acidum abundans (inter quæ excellent Martialia quocunque modo præparata; modo ab acidis nimis mensuris non antea fuerint corrosa,) restaurant Sal volat. Spirituosum deficiens; & quæ subtili penetratione crudos succos fundendo, habitum floridum restitunt, præmissio sæpius vomitorio; sed contumacia mali sæpius est tanta, ut omnem remediorum eludat vim ob profundè nimis in sanguine arctas radices, propiori ergo adjuvamento succurrat infusio, injiciendo spirituosam & salina volatilia v. g. Spirit. Vin. camphoratum vel Q. E. Matthioli vel Spirit. Sal. Ammoniaci c. Spirit. cochleariæ, vel oleis etiam Distillatis aromatigarum plantarum, in specie corticum antiquiorum temperatum, item Spiritum ex Tart. Nitr. & Spirit. Vin. compositum, aquæ cinnamomi q. f. dilutum. Quibus omnibus non incommode præferendus verus volatilis Tart. vinosus Spirit. Adde his Elixir propr. HELMONTI, p. m. 458. & *Tr. Arbor. vita pag. 635.* Quod etiam intrinsecus propinatum, singularia hic præstat. it. Essentias vegetabilium absynthii, Centaur. min. card. bened. Roris marin. lign. sassafr. & eorum Spiritus, imprimis ex antiscorbuticis prolectos, ut Cochleariæ, &c. Quibus in femellis Ess. Castorei, vel myrrhæ, vel Croci subinde addendas suadeo, in Anasarca verò Spirit. lumbricor. terrestrium cujus supra *conclus. 5. § 4.* mentio facta cæteris addendus, Martialia ut injiciantur sub liquida forma inepta censo, quo modo verò assumpta operentur in primis viis cum ultra diaphragma non ascendant, vid. TACHENII *Hipp. chym. p. 217. cap. 28.*

§ 3. Cachexiam scorbuticam & ipsam esse ex acido, nemo, qui scorbuti considerat symptomata, facile negabit. Sed acidum istud non est simpliciter, tale sed certo modo corruptum, unde massa sanguinæ status depravatus tunc non incommode vino rancescenti aut pendulo (quæ qualitates in vino quoque acidi, sed certo modo depravati sunt fructus) comparatur *Vuillii Tr. de scorbuto*. Jam certum est, vix esse morbum, qui difficultis sit eradicationis, quam scorbutus, ubi vel leves saltem egit radices, quique simul diversissimo symptomatum apparatu magis vexet ægros. Medicamenta communiter, sic dicta antiscorbutica, quæ salè volatili acri abunde instructa multum laudo; usum lactis in specie caprini, animali herbis appropriatis præsertim nutrito, maximi facio, diætæ quoque sudoriferas ex Sassafras & Chinæ radice, quas multi commendant, non rejicio. Sed quam obstinatè omnibus his reluctetur hoc malum, ii norunt, qui experientia propria id didicerunt. Ut ergo aut celerior aut felicitior fiat eventus, & ut curetur potius malum quam pallietur iis, quæ interno usu proficere experientia docuit, infusionem in venas simul addamus, quo & san-

guinis corrigatur vitium, & si quæ subest, lienis læbes efficacius emendetur. Spiritus ex cochlearia, persicaria, piperitide, nasturtio, & à Belgis experta flammula vel cum Vino Distillatione vel præcedanea fermentatione, (quam sine causa multi in antiscorbuticis condemnant,) præparati; huic usui videntur idonei: præcæteris Spirit. Sal. Armoniaci cum his Spiritibus junctus & unitus, quod si verò (quod sæpè ab interno contingit usu) oriantur corporis phlogoses & nimia incalcescentiæ ab eorum infusione, quaritur non immerito, an diluti Spiritus cum lacte vel saltem cum ejus sero commode possint infundi: item an lac ipsum cum sit nobile antiscorbuticum, Succorumque tantum non panacea, imprimis si scorbuto superveniat marasmus, commode possit infundi: Lac sanè est Chylus, destinatus à natura ad hoc ut nutriat, unde & pars ad Mammæ deporrata lac dicitur, cætera parte sanguini infusa, chyli & nutrimenti corporis retinente nomine. Probabile ergo videri possit, nutritionem hoc modo fieri posse; non tantum in scorbuticis, sed etiam ii, qui angina laborant periculosa; aut qui ad omnem alimentorum mentionem tantum non exhorrescunt: (quo etiam inclinat ROLFINGK. in *orth. & Meth. special. lib. 11. sect. 1. cap. 31. p. 934.* ubi simul musculorum carniū, emulsoꝝ, amygdalatorum mentionem facit) cum idem videatur negotium, sive Chylus immediate ad sanguinem portetur in corpore, sive prius per mammarum collatus tubulos, sanguini in brachio infundatur: quod si Chyli quandam depurationem fieri dicas in lactificatione, lac eo aptius erit ad nutritionem quo purius. Imò cum Clysteribus fieri nutritionem, multi statuunt, quidni ipse nutrimentosus Chylus, sanguini injectus? Sed re accuratè pensitata, vereor, ne spes omnis sit inanis. Si namque corruptio optimi est pessima, vereor, ne lac sanguini scorbuticorum acore rancescente imprægnato, infusum, terram corruptionis, vel quod pejus coagulationis, induat læbem, ipso admodum fermentescibili, facilèque alterabili existente; unde rarum lac reperitur, quod non pauco postquam emulsum est interjecto tempore, copiosos exhibeat vermiculos. Ut raceam ipsam lac pro alimentorum ratione & animalium varia constitutione in dies variare; aliudque alio melius, aliud nocentius deprehendi, de quo vid. HELMONT. *Tr. Sextupl. digest. aliment. §. 71. 72. &c.* Unde facile tantum incommodi, quantum commodi ex inde emergere possit. Et merito *Avicenna lacte vitioso nihil nocentius*, esse statuit. Et quid fiet cum caseosa ejus parte, face nempe lactis, cujus malitiam vel nequitiam cum peculiari decantaverit tractatu *Job. Petr. Lorich.* non est, quod multa de hoc addam. Cautus ergo hic sit Medicus, & licet naturam imitari videatur, Duo tamen cum faciant idem, non esse idem; abunde notum est. Dum namque continuato casu, lactis materia seu Chylus sanguini infunditur, Character ejus vitalis qui est in stomacho à fermento, ipsi impressus fuit, non mutatur, quod tamen contingit simul atque extravasatur; eoque magis, si ad tempus steterit. Simul namque atque ex uberibus lac elabatur partes ejus spirituosæ & subtiles multum evanescent; subitoque pars ejus caseosa coagulationis induit Characterem; (unde occulta accedente fermentatione, ratione prioris sensum, accescit, ratione verò posterioris casus ad fundum secedit.) Ad hæc quamcunque ætatis læbem, nobisque occultum vitium, facile lac in se recipit & quasi attrahit, unde & peste grassante, usus ejus multis reprobat, ob attractum veneni miasma. Hinc provido Consilio, papillas uberibus agglutinavit natura, ut immediate oris lactu extrahatur à fœtu lactis nutrimentum; ne aëris contractu alteretur. Quod autem de nutritione per Clysteres dicitur, falsum est, nulla namque alimenti ad nutritionem potest fieri adaptatio, nisi prius in stomacho ab ejus fermento vitali insignitus sit Character, cum præter dicta etiam nulla Heterogenei ab Homogeneo

geneo in intestinis fiat secretio, nullaque à bile Tincturæ sanguineæ ab ejus rubicundo oleo impressio, nisi namque hæc fiant, omnia alimenta putrescunt & cadaverisunt, ut in ardentibus contingit febribus, unde & reliquos quoscunque nutritios liquores omnino inepros censeo, ut venis injiciantur, cum experientia quoque doceat, infusiones Diætericas seu pro scopo nutritionis, frustra esse tentatas vid. *suprà cap. 1. §. 4. in fine.*

§. 4. Sed ut in viam redeam, dubitari potest, an non serum lactis, istis medicamentis permixtum, sit salutare, hujus namque volatile Salsum Sal & temperat ardore & corrigit simul scorbuticum sal acidum corruptum: sanè tutius tentari hoc potest, quam lac modo benè præparatum & ab omni caseosa parte separatum sit. Sal ejus subtile magnarum est virium in multis morbis ab acido ortis, & quamplurimas sanguinis effervescentias efficaciter, simul tamen blandè, compescit. Quod si rationes adhuc supersint, quæ seri infusionem prohibeant, aquam ejus Destillatam commendo, cum quo modò cautè & legitimè Destilletur, magnam Salis volatilis partem simul elevari certum est, unde diluta hac aqua Spirituosa ista medicamenta & acria optatum dabunt successum. Quibus addo etiam Spir. lumbriorum terrestrium, egregium antiscorbutum, & imprimis molestissimum ejus symptoma, arthritidem vagam, medicamentum. Quibus *Ess. Myrrh.* cæteris permiscendam subijcio, cum hæc in confirmato scorbuto sanguinis singulares corruptiones & quasi putredines macularum & stigmatum apparentia, (quas plenas esse vermiculis, putredinis nempe indivisibilibus comitibus, sunt, qui affirmant) se prodentes, balsamica sua virtute inhibeat. Tandem benedicta arboris Antiscorbutici seu Pini laudo medicamenta, quæ tantum non miracula præstant in scorbuto; ejus Spiritus ex novellis & tantum erumpentibus strobulis, item Aqua ejus oleosa & Spirituosa, secundum ductum GRUGNERI in *Eannenbaum* ut & ess. pini Spirit. proprio paratæ, nec Medicum nec ægrum, ut propinata ita infusa, spe sua excedere permittent, de quo vid. MOLLENBR. de *Arthrit. vaga c. 3. p. 116. & seq.*

§. 5. Lues venerea ut in multis cum scorbuto convenit (nam præter aliam convenientiam uterque sua contagiosa hinc inde affigit miasmata) ita malitia, contumacia, & symptomatum crudelium & dolorificorum tortura, ipsi non cedit, sed longè potius post se relinquit. Hanc ab acido corrupto in humore, crasso & viscido ac pituitoso stabulante, oriri, ante aliquot annos *Spicididum Lugdunensium fidus, Franciscus de le Boe, Sylvius, publicè* & accuratè docuit, ita habita dissertatione egregie confirmavit. Methodus ordinaria, quæ nunc per decocta lignorum fit sudorifera, nunc per Mercuriales inunctiones & inde foetidas salivationes, nunc quod rarius per Cinnabarinas suffumigationes, neminem nisi qui in practico scriptis hospes est, latere potest, quæ etiam speratum sæpius obtinet effectum, nisi malum sit nimis inveteratum; post curam namque Mercurialem peractam, qua multum extenuantur ægri, ipsos mirabiliter & subito de novo pinguescere vidi. Quod si verò malum sit inveteratum, ægri verò ob immanes nocturnas ossium nodorumque torturas, & dolores id non tam ferre nolint, quam ferre nequeant, imitandum venit Medicorum Dantiscanorum conatus, qui post infusionem peractam ut *suprà cap. 1. §. 5. & c.* Sobitanè ægro attulerunt levamen, nam totam peractam esse curam, mihi persuadere non possum, eam tamen hoc modo esse possibilem, non dubito, præmissis universalibus, & tentatis iis, simulque continuatis, infundi possunt ex injici paratæ Essentiæ omnibus notæ, v. g. Sassafr. Guajaci, Rad. Sarsaparill. cum Spirit. fumar. paratæ, &c. Non tamen necesse est, ut exoticis istis tantum, sæpè curiosis, aut nimio senio corruptis, adhæreamus,

& nostra tellus hac in parte est provida mater, quæ larga manu nobis suggerit *juniperum* ejusque lignum (cui succedaneas cedro ad vitam longam implantavit vires, de quo videtur TAKIUS in *or. ar. p. 67.*) ut & *Buxum*, (cujus anodyna & antepileptica vis est miranda) loco Guajaci & Sassafras: *Radic. Bardanae & Caryophyllata* loco Sarsaparillæ præter hæc etiam *Sarmenta lupulorum & periclymeni*, cum *Corallinis ejus bacis*, de quibus vid. *Colleg. Cosmet. p. 207.* ut nihil dicam de aliis simplicibus, nempe persicaria, saponaria, scordico, absinthio, vincetoxico, & valeriana. Ex quibus pro lubitu Medici parata medicamenta, Sale volatili C. C. acuta vel Spirit. theriacali camphorato imprægnata injici poterunt. Omnibus autem hoc in casu palmam præcipiunt serpentes & vipera; quarum ingenioso decocto non semel, ut curavit TACHENIUS lue Gallica infectos vid. *ejus Hipp. Chym. cap. 11. p. 10.* Ita ex eorum Essentia vel Sale volatili, liquori convenienti soluto, injectis, felicem spero successum.

§. 6. Ad Ictericam me confert, quam & ipsam esse cachexiam, in qua sanguis vitiosè fermentatur, bilis vitio procreatur, clarum est, quæ five sit flava, five sit nigra, perinde est, cum ex uno scaturiant fonte. Bilis nempe sulphur, seu oleosa pars in vitio est quod corruptum & nimis copiosum existit simulque sal ejus acre lixiviosum imminutum & debilitatum unde Chylus à scoris alvinis non ritè fecerunt nec debito modo ad futuram sanguificationem (invisibiliter licet tingitur, vid. TAKIUS *cit loco p. 16. 17.* unde corrupto & vitiatu chilo, vitiatu sanguinis fermentatio & coloratio, aliaque symptomata succedunt: quod si succi pancreatici accedat vitium, quod sit vel vitriolicus, vel Aluminosus seu ponticus, icterus nigrum corpus deturbare, admodum probabile est, Medicamenta primaria: quæ conducere his affectibus, per experientiam hætenus innotuere, sunt omnia Sale volatili eoque acri imprimis prædita (excipio hæc Martialia, aliaque, quæ ut ab impedimentis primas vias liberent, & acidum absorbent, adhibentur, de lapide fulminari & exuviis serpentum, singularibus specificis, quomodo operentur, negotium adhuc est intricatum) quod obtundatur corrupta & nimia bilis oleositas, è contra verò augetur & acuat eorum Sal obusum, acidumque & ponticum pancreatis succi, corrigatur. Quod si E. obstinata contumacia affectus, imprimis icteri nigri, cum ob insignem succorum corruptionem in primis viis, tum ob gravem assumptorum medicamentorum aiterationem ab iis, de quibus *suprà c. 2. §. 4.* infusoriam postulat Chirurgiam, salina quoque volatilia, sed ob immediatum sanguinis contactum aliquantisper Spirituosis oleosis temperata, injicienda: imprimis Spirit. urin. ir. Spirit. lumbrioc. terrest. cur. Ess. chelid. maj. abrotan. cent. min. Curcumæ, Taraxaci Hirundinar. Rabarb. junctus, de qua re jam *suprà* aliquoties egimus. Est in pane tam triticeo quam secalino, ejusque sale volatili perfecta sanguinis tinctura unde ejus Ess. rubicunda debito modo parata, vel etiam Sal volat. ejus Spiritui proprio acri junctum & debite edulcoratum dabit medicamentum non contemnendum, ad restituendam sanguinis debitam tincturam, bilis vitio læsam.

§. 7. Hisce cen corollarium adjungo pthysin morbum si quis alius chronicum, & qui lenta tace tandem ad mortem deducit ægrum. Hanc ab ulcere pulmonum esse, qui dubitat, (flagello Angliæ verò seu tace Anglica, aliter res se habet) & præter contagiosum mialma, hereditariumque characterem, quo se multiplicat. sæpè scorbuti est filius, vel variolarum nepos, aut eorum, qui Antimonialibus vel mineralibus imprimis aquæfortis Spirit. vitrioli, &c. Vacant preparationibus, est præmium. Quæ ut tollatur, ad acidum fermentum ulceris, corruptivum proximi pulmonum alimenti corrigendum, omnis directæ est cura, Suffumigia

suffumigia & medicati aëres attracti multum adferunt opis vid. *Bened. Theat. Tabidorum*, vulnerarium herbarum insignis est vis, ad tollendum istum acorem, occulto suo, quo imprægnatæ sunt alkali, vid. *Helmont. Tr. a sede anima ad morbos, §. 20.* & ex eo *Tachenius Hipp. Chym. pag. 128.* qui eas ob id lacti præfert pro hæcticæ cura p. 129. Nihilominus frequentissimè cum insigni medentum dedecore incassum adhibentur hæc remedia in pthysi, unde ad balsamica Elixir, nempe proprietat. Balsamum Peruvianum, ipsamque sulphur, & ex eo sulphuris paratum balsamum progressum fuit, sed & hoc non raro frustra tentatum, imò *Expertissimo Dr. Michaelis* tentante, multi ex nimio balsami sulphur. usu in pthysin vel etiam hæcticam inciderunt, progressum hinc fuit ad metallica, antimon. diaph. Antihæct. Poter. Sach. Sat. (non contemnenda multis in affectibus remedia) vitriol. mart. in usum revocatum, unde quam plurimæ antipthysicæ tincturæ ex Saccharo Sat. & vitriol. mart. paratæ fuerunt. Sed & hæc ipsæ sæpius spem ægri fallunt, utur per se egregia sint medicamenta. Nam licet vitriol. per se pthysicis sit virulentum, unde & acidulæ iis nocivæ cum eorum usu alioquot pthysicos hydropicos factos observarim, est tamen dulcedo vitriol. postquam ab omni separatum est acido, quæ ab ejus sulphure pender, & omnem vulnerum & ulcerum corruptorem ehecat. Quod si verò nil horum juvare valeat, Essentiæ ex vulnerariis in ligno Sassafras cum Spirit. rois majalis paratæ, vel aqua seri lactis destillata extractæ, per chirurgiam infusoriam sunt injiciendæ, ut tentetur, quid propiori contactu hæc valeant. Quod si non metuenda sit insignis incalescentia sanguinis, cum Spirit. Vin. paratæ it. Solutio balsami Peruviani injiciendæ. Vix equidem fieri potest, quin aliquis Essentiarum harum fiat in sanguine præcipitatio, sed ob id earum usus non est negligendus, cum debito modo operentur, ut exemplo similitud. c. 1. §. 4. & 5. allegata restantur: id quod & de Essent. Benzoës, vero pulmonum balsamo it. myrrhæ omnis in ulcere corruptoris destructoris intellectum volo. Therebinthina sola est balsamum verus occidentalis internum ulcerum & vulnerum, hinc Medicus, qui convenienter eam diluere & solvere in liquorem limpidum noverit, eam injiciendo, intentum assequi valebit.

CONCLUSIO. VII.

In febribus Facutis cum inflammationibus, itemque malignis, melius est infusionem experiri, quam ægrum seu deploratum relinquere.

§. 1. Expeditum remedium postulant febres, cum inflammationibus Erypelacis partium imprimis internarum conjunctæ, cum sint admodum acuta, quales sunt angina, pleuritides, & peripneumonix, inflammatio jecoris, diaphragmatis, quæ & paraphrenitis audit veteribus, ventriculi, cerebri, cujus inflammationem sphaelum appellabant veteres. Autore *Lindeno*, quod si hæc inflammatio exteriora capitis occupet Erysipelas capitis appellatur. Omnes hi affectus sunt periculosi & acuti, unus tamen plus alter minus. Causa est acescentia inepta sanguinis, cum Sale ejus volatili effervescent, & ad coagulationem disponens, unde reliqua omnia symptomata, & stagnante in hac vel illa parte sanguine, dum ob crassitatem per vasa capillaria difficulter pertransire potest, inflammatio inducitur: quod sufficienter probat *Helmont. Tr. Pleura furens, in Villis de febr. cap. 11.* Et confirmat experientia, cum anatomicorum, qui sanguinem p. n. crassum & grumescentem in taliter mortuis repererunt, tum *Gabelchooveri Cent. 4. cura 70. & 79.* Hinc & ii, & qui post nimiam incalescentiam corporis, imprimis ex exercitio vehementi, subito frigidum ingurgitant potum, facillimè in hos morbos in-

cidunt, ob subitanam sanguinis coagulationem; hinc eadem medicamenta, quæ in hoc casu, ut & in lapsu ab alto profunt, pleuritidem similesque morbos sanant. Totum negotium consistit in resolutione sanguinis grumescentis, quam sequitur immediatè sudor; præstant hoc medicamenta ea specificè, quæ acidum illud conceptum tollunt, & sanguinem incassatum resolvunt, omniaque alkali constant tam fixo, quam imprimis volatili. Sæpius imò maxima ex parte satisfaciunt assumpta interna, quod si non contingat, mala interim exasperentur, ultimum ferè refugium est in chirurgia infusoria. Injici possunt liquores volatiles Salini v. g. C. C. sanguinis humani. Salis ammoniaci, aliorumque dissoluti in aqu. cherefolii vel spermat. Ranarum, aliave appropriata: quod quia per se patet ex sæpius iam dictis, hic prolixus esse nolo. De febribus ardentibus simplicibus & periodicis ob certas causas hic aliquid dicere superfedeo.

§. 2. De malignis quid dicendum sit; ferè hæreo, ob obscuram eorum naturam, sicut alias nuspam magis cœcutiunt Medici, quam in venenorum natura & cura, imprimis in iis, quæ non ex animalibus originem ducunt. Sunt namque qui in malignis febribus nimiam ponunt dissolutionem, ob sal alkali volatile subtile & acre excedens, sunt, qui in iis p. n. ponunt coagulationem sunt, qui talem in iis statuunt putredinem, ut sanguis in copiosissimos abeat vermiculos: alia aliorum ut silentio præteream sententias. Ubique præstant rationes pariter & experientia, unde ut theoria est diversa ita & cura. Sunt, qui acidis sanguini debitam restituere volunt consistentiam, sunt, qui sudoriferis cum diluendum suadent, ex quibus optima medendi methodo, medium eligit JOH. SEPHAN. *Opera. Med. Decad. 8. Conf. 3. & Decad. 9. conf. 6.* Et in principio & incremento, effervescentiam præcipitantibus corrigendam suadet, qualia sunt acida moderata, in statu verò vel tunc temporis, quo natura expulsionem aggreditur, sudoriferis ipsi esse opem ferendam. Qualis Methodus ab accuratioribus Practicis in variolarum imprimis cura observatur, unde & alii *Diascordium Fracastorii* in principio malignarum adeo commendant. Faciunt huc ex parte, quæ *suprà Concl. 2. §. 4.* de sudoriferis dixi. Experientia hæc optimus judex: ut namque variant malignæ febres in sua natura, ita & varianda earum cura, omnes ejusdem enim esse naturæ nullo modo mihi persuadeo, alia namque pestilentialium est causa & actio, alia morbi Hungarici, sicut in morbillis vel variolis & in dysenteria maligna non minorem concipio diversitatem &c. In hoc quidem omnes conveniunt, quod sudoriferis ventilanda & expurganda veniat massa sanguinea, quod cum omni febre continua putrida dicta committuntur. Quæ quidem in principio sint pauca, in incremento moderata, in statu generosa & hoc tempore sola, illis verò temporibus, præcipitantibus seu effervescentiam compescentibus mista; semper camphora est utilis. Omnia ergo si ritè fiant, ad pejus tamen continuo æger, ne aliquid prætermisum sit, quod fieri commodè potuisset, ad infusionem quoque accedat Medicus, & quidem in statu imprimis, ubi volatilia sudorifera ex C. C. sanguine humano, viperi cum camphora & theriacalibus mista, infundat. sulphur. quod *Hippocrat.* arcanum ad pestem curandam fuisse dicitur in peste ultima crudeli Londinensi, multum fecisse, certum est; etiam si solum stagna ejus acidum potui ad gratiam saporis permixtum fuerit, quod etiam in sanguinis putredine, ceu experitum laudat TAKIUS *judicio p. 104.* Magis verò optatum Medici satisfecit, si potus per Gas sulphur. imprægnatus fuit, quem ad asthma *Helmont* commodat *Tr. asthma & tussis §. 77.* Methodum verò hæc duo miscendi docet KNOEPHELIS *rr. de febr. Epidemicap. 96.* Quemadmodum ad omnes febres malignas universali commendat, quo potu mirabilia in peste ista Londi

Londinensi se præstitisse Medicus quidam ibidem locorum mihi affirmavit. Annon injectio hujus liquoris imprægnati fieri potest in venas? Dubito, ob coagulatum, quod metuo, cui lubet experietur.

CONCLUSIO. VIII.

In morbis hereditariis frustraneam esse Chirurgiam infusoriam arbitror, ut & in Arthritide & Nephritide.

§. 1. Hactenus in quibus casibus probabiliter conducatur infusio explicatum, restat ut & quorundam faciam mentionem, in quibus inutilis apparet. Pro scopo Diæretico eam esse nullam, ex iis patet, quæ supra *Conclus. 6. §. 3.* dixi. Idem de hereditariis affectibus similiter judicandum, modo radices eorum cum vitæ, imò in vitæ ipsis principiis insertas consideremus. Ob has namque causas, in ordinario quorumcumque remediis usu, inextinguibilis eorum est furor, si semel exarserit: Sive namque ex Ideis morbos in Archæo in generatione singulatis, sive ex fermento quodam cum contagio seminis spirituofo translato, sive ex alia adhuc incognita ratione sint nobis congniti perinde est, ubique medicina est imbellis, ad eorum insultus. Quid ergo hic faciet chirurgia infusoria? aut qua ratione corriger causas, aded firmiter radicas? Qualis nam liquor est infundendus, qui extinguat, occulta eorum semina? Hæret hæc aqua, & exulat infusio;

§. 2. Hoc similiter dicendum de nephritide, ut & de arthritide, quorum coagulans pariter ac tormentans acidum non tam infestat sanguineam massam, quam quod stomachi imprimis suscitetur vitio. Et cum in nephritide propior via ad renes ex intestinis sit, quam ex brachio per venas & arterias quod supra *Cōclus. 2. §. 3.* innui, potius propiore via deducenda sunt medicamenta, cuiusque etiam usui inservire debeant, quam remotiore. Cum arthritide eodem modo se habet negotium, acidum nempe in primis viis corrigat, qui præservari vult à paroxysmo, aut ejus præsentis acerbationem gravem inhiberi, cui cum satisfacere queant per os ingesta remedia, quid opus est eadem infundere? Aut licet infundatur, plus adjuvanti tamen modo non minus afferre nequit: imò cum ad præsertionem arthritidis præter vomitum nil conducibilis, quam per urinam repurgare sanguinem, quod idem in curatione est singulare arcanum, cui usui injecta Salsa volatile Sal. plena, nempe lumbrici, aselli, & in specie scarabeorum totus exercitus, præcipue inserviunt, hæc autem per os assumpta, imprimè necessitati satisfaciunt, abstergendo & expurgando Salia sylvestria primarum viarum, frustranea omnino & superflua hæc in parte est omnis infusio.

CONCLUSIO IX.

In mulieribus gravidis periculosa admodum est infusio, in infantibus verd recens natis difficilis, imò inutilis.

§. 1. Totum negotium, quod in gravidis ut talibus incumbit medico, est ut præmaturam fœtus præcaveat exclusionem, hoc est, abortum. Huic nihil confert in-

fusio, cum liquor infundendus per os assumptus eundem præstare valeat effectum, imò fortè meliorem, quia celerem, si vera est probabilis modernorum Anatomicorum suspicio vias esse quasi lacteas, ex mesenterio ad uterum, nutrimentum pro fœtu eo deferentes. Et qualis liquor pro præcavendo abortu infundi potest? Sin infundis liquorem confortantem spirituosum & volatilem, vel hujus generis alium, qui commoverat spiritus & massam sanguineam, metus est, ne vehementiore eorum agitatione uterus mox ceatur, & à Spiritibus inordinatè motis, ejus fibræ nervæ impleantur & contrahantur, unde fœtus expulsio. Hinc namque vinum aded strictè interdicitur gravidis à Practicis, ne spiritibus vel sanguine commotis, sequatur abortus. Hinc omnia medicamenta, quæ levem menses proritanda habent potentiam, ut venena gravidis prohibentur. Quod si verd infundere velis liquorem opiatum, pro compescendis spiritibus nimium ferocientibus, vel ex morbo, vel delirio, vel dolore, vel omni affectu graviore, imprimis ita, terrore pavore &c. (Quos frequentissimè insequuntur abortus, turbatis spiritibus,) in summum periculum gravidam injicis: nam torpentibus spiritibus coram motus æquabilis & blanda fibrarum nervosarum inflatio cessat, unde & fibræ uteri laxatis, hic sponte fœtum elabi permittet, tono ejus sic resoluta. Præterea nil nocentius est gravidis, medicamentis opiatis, teste accuratiorum quorundam Practicorum experientia, quibus opiata lege artis adhibita; tam mediis quam etiam ultimis mensibus, imò sub finem gestationis abortum provocare, foemellarum damno innotuit. Imò opium singulariter utero esse infestum, eadem docuit experientia: eo ergò gravidæ infuso, quæ non mala exinde orientur? Blandè ergò tractandæ gravidæ, imò nulla uti medicina, apud eas sæpè est optima medicina, cum abortum ob nimium eum præcavendi studium, interdum inducitur, observatum sit.

§. 2. Tenellos quod attinet infantes sive adhuc nutricis sustententur lacte, sive solidioribus uti cibis auescat, in iis admodum difficile erit, Chirurgiam infusoriam exercere ipsi enim adhuc immorigeri & intractabiles, quomodo aut venæ apertionem, aut instrumenti intrusionem ferent? Eorum corpus succi plenum sub cute ab humiditatibus imbibitis turgida, altè abscondi, vasa quo modo ergò ea invenienda? Ipsorumque vasorum exilitas inepta admodum per se est huic operationi. Et ob quem usum turbabis semilacteam tenellorum sanguineam massam, aut quem in finem, cui non abundè satisfaciunt per os ingesta. Morbi ordinarii, quorum subjacent imperio tenelli, ex lactis vitioso propullulant coagulo, ab acido p. n. oriundo, propter quam causam etiam lac rejicitur ceu ineptum pro nutritione fœtus ad vitam longam ab *Helmontio*. Qui ergò acidum præcavere aut debito modo corrigere valet, sufficienter instructus est, pro medendis infantum vitis, cui scopo vel solus anisi feminis grossè contusi usus, sufficiens est, Benedictum sanè pro infantulis hoc est medicamentum, quod & acidum corrigit, stomachum roborat, flatus intestinorum dissipat & lactis coagulati æruginosi excrementa per alvum exoptatam exturbat. Sed his abrupto, rogando lectorem ut si quædam minus vel concinnè dicta vel præmeditatè scripta videantur, ea festinanti imò currenti & volanti calamo imputare velit. Dum ego interea dico.

SOLI DEO GLORIAM.

DISSERTATIO XVII.

DE MEDICIS BALNEIS ARTIFICIALIBVS.

I N I.

P R O O E M I U M.

BN quantum olim Romani Balneis sed delectaverint, id si non aliunde, Satis ex Plinii Junioris Epistolis constare possit, qui *Balnea, gestationes atque secessus* inter maxima Romanorum delectamenta refert; Tanti enim tunc temporis lavacra æstimabantur, quorum finis propè solum delectatio animique relaxatio erat. Si itaque hæc, quæ tamen nullum insignem usum præter voluptatem habeant, eo tempore tantopere laudibus efferebantur, quidni MEDICABALNEA ad sanitatem utilissima ad cælum usque feramus. Quoniam igitur intra mox proximos dies disputationem nostram Medicam primam conscribere nobiscum constituimus, ex multis materiis denique hanc tractandam consultò elegimus, DEU Squi opem tuam implorantibus præstid esse soles, & nos Spiritus tui Sancti gratiâ rege atque guberna.

CAP. I.

S E C T. I.

De nomine.

§. 1. Nominis explanatio est ipsius rei explicatio.

NOT: Nam elucidata vocum interpretatio *inteligentiam*, uti Scaliger ait, *aperit*, aded ut hinc etiam illa, ab Ariani I. differt. c. 17 *ἀρχὴ πνεύματος* non inconcinnè saluetur.

§. 2. Nomen absolunt Etymologia, Synonymia & Homonymia.

NOT. *Etymologia*, nominis seu vocabuli originem exponit. *Synonymia*, ejus æquipollentias tractat. *Homonymia*, diversum illius significandi modum tradit.

§. 3. Vocabulum Balneum natales suos Græciæ debet; *βαλανεῖον* enim Græcis dicitur, quod anxietatem ex animo pellat.

NOT. Eustachius ad Homeri *Iliados* K. ita observat de quo & Augustinus lib. IX. Confessionum cap. XII. legi potest. *Alei*, in quid Buchnerus in Thesuro erudition. Scholast. Fabri in vocabulo BALNEUM *παρὰ τὸ τὰς βαλάνους ἀνεῖν ita dictum volunt. Suidas enim glandibus veteres vesci solitòs fuisse, earumque putamina succendisse docet, vid. Cæl. Rhodig. lect. antiq. lib. XVII.* Cujus quoque Martinius in Lex. Philog. in eadem voce mentionem facit.

§. 4. (α) Balneum & (β) Balinèdum dicitur: it (γ) Balneæ & Balinæ: Stupha, lavacrum, lavatio. Germ. *Vin Dad.* Gall. (δ) un Bain.

Pars I I.

NOT. (α) Inter *Balneum* & *Balnea* seu *Balneas* ut plurimum ita distinguunt authores, quod *Balneum* privatum, *Balnea* publica sint. Varro autem lib. VII. de ling. lat. *Banea* dici planè negat. (β) Ita Plautus, Cicero & P'inius habent; Cic. ad Attic. inquit: *Balnearum caleferi iubebo*: Quamquam hæc tanquam antiqua & obioleta lectio ab elegantioribus hæcenus explosa, & non in puram latinæ pronunciationem recepta fuerit. (γ) *Balnea* & *Balinea* in multitudinis numero inveniuntur; De quo Buchneri Lex. in tit. B. iterum evolvi potest. (δ) Hinc *maître des Bains* ou *esbaves* eadem lingua *ein Bader*, & *baigner baden*, it imbueri ut *baigner en quelque liqueur* dicitur. De quo dictionaire François Alleman. Latin par Jacob Stoer à Geneve impressum, habet ac refert.

§. 5. Balneum Athenis etiam lusus quidam scholasticorum erat. Genus potus quoque, non delicatè audit.

NOT. Non hic Martini jam modo citati verba, qui in Lex. suo Philolog. totum hujus lusus modum & formam delineat, exscribam: Hoc saltem noto, non planè dissimilem fuisse, uti idem Martinus loquitur, *is, qui in Academiis hodie depositionis vulgo appellatur*. Gregorius Nazianzenus in Epitaphio Basilii M. & Photius in excerptis ex Olimpiodoro quoque, hujus rei mentionem faciunt.

CAP. I.

S E C T. II.

De re ipsa, Balnearumque Differentiis.

§. 1. Nominis explicationem sequitur ipsius rei expositio.

NOT. Cognito consideratoque nomine ad rem ipsam accedimus; quæ nullo modo alio melius nobis se sistit, quam in definitione. Definitio enim, Græcè *ἴσος*, secundum Aristotel. lib. I. top. 5. §. 2. est *λόγος δὲ τὸ τὴν ἴσιν ἀναίσημιον* i. e. oratio, quæ, quid res sit, significat. Sive, uti 1. de animat. 11. habet *ἡ ψῆφος ἀποδείξασ ὁρχή*, i. e. omnis demonstrationis initium.

§. 2. (α) Definitur autem (β) Balneum, quod sit (γ) corpus subtile & liquidum nos addimus interdum & siccum (δ) corpori circumferent aliter occurrens vel occurrere aptum, ut sit ipsius secundum qualitates manifestas vel occultas actualiter immutativum.

NOT. (α) Definitionem hanc ex Joh. Mich. Sa-

G g

uona

vonarolæ lib. r. de balneis c. r. desumpsumus. (β) In omni autem definitione considerandum venit tum *definitum*, tum *definitio*. *Definitum* seu quod definiti debet, hoc loco est *balneum* quod melioris distinctionis gratia, uti mox sequetur, in hac nostra disputatione dividimus in *siccum* & *non siccum*. (γ) *Definitio* seu quod definit, constat *genere* & *differentia specifica*. *Genus* est *corpus subtile & liquidum*, & quod nos adjecimus, *interdum siccum*. *Corpus* dicitur, quoniam omnia Balnea materiâ corporeâ constant, aut enim ex aëre calefacto & incenso aut ex aqua constant. Si ex aëre calefacto & incenso, *Balnea siccata* sunt, si ex aqua *Balnea minus siccata* seu *lotiones* audiunt. Dein corpus *subtile* dicitur ex eo, quoniam Balnea tantam vim penetrandi habent, ut etiam hominis seu ægri constitutionem planè immurent & alterent. Quod autem Balneum corpus vel *liquidum* vel *siccum* à nobis pronuncietur, id propter duplicis generis Balnea nempe cum *siccata* tum minus-siccata fecimus. (δ) *Differentiam specificam* absolvent reliqua definitionis verba: *Corpori circumferentialiter occurrens* &c. Quæ ab *objecto*, *modo* & *sine* desumitur. *Objectum* est corpori occurrens &c. *Modus*, quomodo nimirum Balneum corpori occurrat vel occurrere aptum sit, consistit in adverbio *circumferentialiter* i. e. ut corpus cingat & circumscribat, vel ad minimum circumscribere possit, sive id aquis in Balneis liquidis fiat, sive aëre incenso & calido in Balneis siccis; quanquam hæc definitioni nostræ aliquantulum contradiçi posse videatur tanquam hæc circumferentialis circumscriptio non omnibus Balneis nostris siccis competere, quod tamen in discursu, si aliquis Dn. Opponens forte hoc dubium moveret, defendemus.

§. 5. Sunc autem Balnea vel *siccata* vel *minus siccata*. NOT. Quoniam supra §. 2. Sectionis hujus, hujus divisionis mentionem fecimus, non opus est, ut prolixiores simus in hac distinctione exponenda; Et statim ad *Balnea siccata* accessum facimus, Lectori benevolò, si non plurima, multo minus omnia, tamen aliqua horum Balneorum genera referentes.

C A P. II.

S E C T. I.

De Balneis Siccis.

§. 1. Balneum siccum est corpus subtile & siccum corpori circumferentialiter &c.

NOT. Integram hanc definitionem repete ex Cap. I. Sect. 2. §.

§. 2. Dispersimus autem Balnea siccata in octo classes: 1. In Balneum siccum secundum excellentiam. 2. In Balnea spirituosâ seu cum spiritibus. 3. In Balnea fumida. 4. In Balnea cum lapidibus & ferro ardenti. 5. In Balnea cum candelis & lampadibus. In Balnea cum Oleis spirituosâ. 7. In Balnea cum brodio decoctorum. Et denique 8. In Balnea lecti, ut sic loquar!

NOT. De his Balneis omnibus siccis exactè dicere eorumque naturam candidè exponere spatium temporis sat magnum videretur parvum; In tantum illorum explicationis fines sunt extensi, ut etiam in re Medica exercitatissimus in horum tractatione tam amplam copiam inveniret, de qua non sine labore dicere posset. Nos pro ingenii modulo de quibuslibet pauca proferentes, eorum descriptiones qualescunque simul addimus.

§. 1. Est autem Balneum siccum (α) secundum excellentiam ita dictum ejusmodi Balneum, ubi (β) in arcula ex quatuor asseribus compacta æger (γ) exerto capite & (δ) peculiaris fornacis carbonibus incenso aëre sudat.

NOT. (α) Nominamus hoc Balnei genus secundum excellentiam siccum quoniam omnium siccorum est ma-

ximè siccum tum etiam, quoniam, uti cap. ultimæ sectione ultima, ubi de Balneorum usu loquimur, dicemus, reliqua nostra omnia virtute antecit. (β) Arcula hæc ex quatuor asseribus lateralibus constat, ita tamen compactis, ut aër incensus non possit evolare & exspirare; In hujus arcule superiori parte lateralibus constat, ita tamen compactis, ut aër incensus non possit evolare & exspirare; In hujus arcule superiori parte lateralibus asseribus firmiter inferuntur asseres foramen rotundum, per quod æger caput extrudere potest, habentes: In inferiori arcule parte verò seu in pavimento canalis lignus edolatur, qui sudorem de corpore ægri cadentem, si fortè in nimia copiâ adeflect, uti in robustorum corporum sudatione vehementiore interdum fieri solet, excipit, & ad vas extra hoc Balneum in terra positum transmittit. Ubi verò foramen, per quod caput hominis exit est, nimirum in anteriori parte & ubi janua hujus Balnei, ibi sella ponitur, super quam æger sedens sudare Balneoque uti potest; Posteriori autem partem locum hujus cistæ tenet fornax, de qua mox. (γ) Porro dicitur *exerto capite*. Exsere enim caput æger debet, ne à calore affligatur, & hoc modo morbi periculum adeat. Ne verò, si hoc modo caput eminet, calor omnis exalet, collum ægri circumvoluere & munire possumus linteis, & ita caput à calore & calorem ab omni exitu prohibere; Et ut etiam cor ægri ab omni nimio calore tutum existat, pectori ejus itidem linteam affigimus, quod calorem cordi inimicum sustineat & repellat. (δ) Fornacem hujus Balnei melius cerâ fingere, quam verbis Tibi, LECTOR SINCERE, depingere vellem. Est autem fornax hæc cum tribus pedibus, duo in latere habens ostiola, unum in superiori, alterum in inferiori parte lateris, per superius ostiolum immittimus carbones ardentes, per inferius ostiolum recipimus cineres, quanquam etiam cineres per tubulum fornacis per hujus Balnei pavemento transeuntem extra hanc arculam in vase terreo colligantur: Medium autem hujus fornacis itidem tubulum habet, extra Balneum in posteriori ejus parte eminentem, & quod admiratione dignum, totum hoc Balneum regentem. Huic tubulo enim operculum ex argilla factum intrudimus, quo operculo Balneum pro lubitu tanquam equum freno gubernare possumus. Nam si illud operculum huic tubulo penitus aut ad dimidium inferimus, non admodum Balneatorum erit calidum, si verò planè eximimus operculum, nunc statim æger vehementiorem calorem sentiet, & sic porro.

Et hoc modo in ejusmodi Balneo siccò è corpore sudoris ʒvj plus minusve provocari posse certo certius est.

§. 4. Balnea cum spiritibus sunt ejusmodi balnea, ubi in pari (α) arcula modo, aliam formam habente æger exerto capite aëre (β) à spiritibus oleosis calido & incenso sudat.

NOT. (α) Diximus notanter hanc arculam aliam, formam habere, nimirum etiam ex asseribus collateralibus constat, in medio autem fræsturam admittit & unam partem hujus Balnei, ubi nimirum æger caput exserit, reddit altam, alteram ubi vasa cum spiritibus per ostiolum in latere existens imponuntur, reddit ad dimidium minorem. (β) Hi spiritus sunt Spirit. Vini, Sp. Juniperi, sambuci &c. Quibus duo vel tria vasa ad tertiam vel dimidiam partem impleuntur, & ægri capite pari modo ut supra linteis munito, cum charta inflammantur.

§. 5. Balnea fumida sunt ejusmodi Balnea, ubi morbo Gallico laborans ex arcula priori arcule simili sedendo caput exerit, & membrum virile per sellam excavatam dimissum & consequenter totum corpus pulveribus atque trochiscis fumigat.

NOT. I. Fumidum hoc Balneum nominamus ideo quoniam in hujus Balneatorii pavimento rotunda-

da foramina reperiuntur, sub quibus locus quidam ostiolo clausus & vasa ignem habentia continens est, super quæ pulvres sive trochisci ex vario gummi, Mercurio, cinnabari sparguntur, quorum in morbo gallico utilem fumum foramina rotunda recipiunt, & ad infecti membrum virile transmittunt; A latere autem hujus Balnei foramina duo habere utile est, ut mox per illa videri possit, an fumus sufficiens in Balneatorio sit. Caput autem etiam ideo æger exerere debet, ne noxam capiti fumus creet.

NOT. II. Aliis hoc in morbo Galli & Itali Balneatoria quoque parva alia habent, in quibus fornaces minutissimas cum caminis ædificant, & superam balnei partem multis foraminibus rotundis conspicuam reddunt; Si itaque ægros magnus numerus est, sex vel septem simul in ejusmodi Balneum relegantur, & ita illud sapienter caler, ut multi interdum animam præ nimio calore exspirare necessè habeant.

§. 6. Balnea cum lapidibus & ferro ardenti, ejusmodi Balnea sunt, quando (α) aqua vel (β) alio liquore utili in lapides & ferrum excandescens fuso, fumus excitatur, (γ) & æger hoc modo sudat.

NOT. (α) Potest autem ejusmodi fumus duplici modo excitari, aut ut aquam in lapides candentes fundamus, aut ut lapides ignitos in aquam ipsam immittamus. (β) Diximus autem etiam *vel alio liquore utili*, ut constaret; decocta atque lixivium præter aquam alia ad hujus vel illius morbi curationem facientia parari & similique modo affundi posse. Uti etiam hoc loco non simplicem tantum aquam intelligimus, sed & aquam thermarum atque acidularum &c. Uti & hac in ferrum ignitum fusâ largum sudorem elici posse Mart. Mayerus in tractatu suo, quem *Tract. de Therm.* inscribit; p. m. 141. ait (γ) *Et æger hoc modo sudat*. Duplici modo hoc fieri potest, vel ut stando sive sedendo fumum è lapidibus, scoris &c. calidis excitatum recipiat: ita tamen ut fumus, quò velit, volare possit, & propter liberiores exitum suum hoc modo non omnis ad ægrum perveniat; vel ut, ægrò ad vas ex uno latere & superius, ne fumus alibi inutiliter feratur, linteis clausum sedente, fumus capiatur, omnique ad hominem hoc modo feratur.

§. 7. (α) Balnea cum candelis & lampadibus ejusmodi balnea sunt, ubi (β) in vase amplo atque rotundo fumò atque calore peculiaribus candelis excitato æger sudat.

NOT. Balnea hæc apud Ægyptios admodum fuerunt in usu, quos candelas singulari modo præparatas habuisse, illisque vasa ampla atque rotunda, in quibus æger inclusus sedebat, calida fecisse, illumque hoc modo ad sudorem adegisse antiquitas narrat. (β) vasorum autem horum structura talis erat; Globorum rotunditatem referebant, sed satis amplam, in hujus Balnei pavimento foramen erat sub quo candelæ ex variis resinis & gummi factæ stabant, & hoc modo Balneatorum hoc calidum reddebant. In superiori autem ejus parte, uti in cæteris Balneis foramen magnum atque rotundum cum aliis parvis foraminibus erat, per quod ægri caput eminebat, & per quæ fumus exspirabat.

§. 8. Balnea cum Oleis spirituosâ sunt, ejusmodi Balnea ubi in vase cavæ magnæ simili, linteisque madidis quoad rimas clauso, exerto capite oleisque spirituosâ incenso aëre, æger sudat.

NOT. Baculi in Balnei hujus basin induntur, ita tamen, ut omnes se imperfectam rotunditatem componant, & ita habitaculum quoddam rotundæ cavæ magnæ simile reddant; Baculi itaque cum linteis obducuntur, ne calor per rimas adèò magnas evanescere possit. In basi verò hujus Balnei foramen

Part II.

fatis amplum est, per quod Olea spirituosâ & ga Juniperi, pini, petra &c. in loco concluso sub Balneo hoc incensa fumum ad ægri in suprema Balnei regione caput exerentis corpus mittunt.

§. 9. (α) Balnea cum brodio decotorum ejusmodi Balnea sunt, ubi in arcula stannea seu stanno obducta Balneo nostro siccò secundum excellentiam ita dicto fermè simili aëre à (β) folliculorum spirantium & aquis pretiosis ac odoratis & aliis decoctis impletorum brodio insenso aliquis sudat.

NOT. (α) Apud Principes atque Magnates ejusmodi balneatoria valdè in usu fuisse constat. Erant autem magnitudinis non admodum magna, & ut pari modò, uti in aliis caput exstaret, elaborata. (β) Ejusmodi autem folliculi ex metallo & cupro vel scorsim existebant, vel in fornacem Balnei erant inserti atque intrusi, ut hoc modo ed citius calefierent, & per tubulum vel collum angustum fumum vel brodium amonnum ed melius spirare possent.

§. 10. Sequuntur Balnea lecti, quæ iterum in duas classes dispecimus; In Balnea lecti suo modo considerata, & Balnea lecti accidentali modo considerata.

§. 11. Balnea prioris generis sunt, quando (α) medicamentis ad sudorem facientibus sumptis æger (β) vulgari modo in lecto sudat.

NOT. (α) De his medicamentis in cap. seq. dicendum veniet, quanquam hæc obiter noto, quod Sp. C. C. cum aqua Sperm. ran. cum & sine aliis medicamentis sudorem facientibus ut plurimum antequam sudamus, magna cum utilitate sumi possit. (β) Dicitur *vulgari modo*: id est, uti promiscuè ægri sudare solent lectis, undique circumvoluti & clausi, modo ut sequentem in lecto sudandi modum ab hoc distinguemus, qui non vulgari, sed alio & accidentali modo sit.

§. 12. Posterioris generis Balnea sunt quando æger tam morbosæ constitutionis est, (α) ut neque stare, neque sedere possit, & si in igne incenso balneatorio sudare vult vel debet (β) peculiare Balneum in lecto sibi ædificari necesse habeat, quò hoc modo supinus sudet.

NOT. *Ut neque stare neque sedere possit* &c. Nimirum quando forte arthritide, podagra aliaque convulsione corporis laborat. (β) Appellamus hoc Balneorum genus *peculiare Balneum* ex forma; Nimirum ad utrumque lecti latus tria vel quatuor ferrea foramina oblonga habentia affiguntur, in horum foramina arcus ad rotunditatem se componentes in anteriori parte lecti minores, in posteriori verò majus spatium capessentes induntur, qui, uti supra retulimus, madidis linteis circumvoluti, ne calor dimanet in posteriori hujus Balnei parte clausa calefaciendi causa fornacem habent. Uti Mantellum hoc ligneum sudoriferum seu Laconicum Andr. Tenzelius in exegeci Chymiatrica prolixius describit, quem vide p. m. 762.

§. 13. Præter octo Balneorum siccorum universallium classes, in quibus Balneis ut plurimum totum corpus sudare solet, sicca particularia Balnea etiam addimus, quæ communiter suffitus nominantur.

NOT. Ejusmodi Balneum siccum particulare est, quando e. g. suffocatione uteri pennarum perdicum suffitus naribus admovetur. Quando in retentione mensium hæc vel illa re in specie scoris reguli antimoni in aqua solutis uterus fumigatur; In odontalgia bacca cum thure, Ladano, mastiche &c. Et quæ Balnea particularia alia in Authoribus hinc inde leguntur & à singulis excogitari possunt.

Et hæc sunt *Balnea siccata*, quæ in præsentem non desinire, sed saltem leviter describere animus erat, nunc bono cum DEO ulterius pergentes ad *Balnea non siccata* seu *lotiones* accessum maturamus.

G g ij CAP.

C A P. II.

S E C T. II.

De Balneis non Siccis Seu Lotionibus.

§. 1. Innumeræ ferè sunt lotiones, nos thermis, aliisque pluribus ommissis nostras lotiones & quidem omnes ex herbis aliisque medicamentis constantes in quatuor saltem classes dividemus.

NOT. Thermas consulto omitimus, quinam enim consummatæ eruditionis Medici non fuerunt, qui non de thermis, acidulis &c. elegantes ediderunt tractatus, inter quos Langius Phil. & Med. D. Professor hujus Academiæ olim celeberrimus non ultimum locum tenet, ut ego itaque tenuium profectum adhuc homo, si plura de his stylo prosequi, vellem in tanta copia aquis aquas videret addere, & quidem claris ac pellucidis turbidas quoniam id, quod illi experti scripserunt, ego inexpertus forte confunderem.

§. 2. Est autem nostrarum quatuor classium lotio prima, quando in communibus Balneariis, in quibus corporis sordes abluimus, (α) corroborationis aut odoris gratia (β) herbas benè odoratas in vannum injicimus.

NOT. (α) Dicimus corroborationis aut odoris gratia, nam nemini non constat, corpora nostra multum relaxari Balneis, imprimis si præter consuetudinem tempus balnei trahitur, hinc utile est, corpora iterum corroborari, quod autem duplici modo fit vel *actu* vel *odore*. *Actu* fit, quando nos in aquas sparsæ herbæ ambiunt, & corpus ita attingunt & roborant, vel quando super sacculos herbis utilibus repletos sedemus, & ita membrorum corroboracionem quaerimus. *Odore* autem fit si eadem vel aliæ herbæ in Balneis tam suavem odorem spirant, ut & hoc modo homo vires Balneo amissas recuperare queat. (β) *Herbas bene odoratas* &c. e. g. quando serpillum, majorana &c. communiter in vannum mittitur, sive herbæ illæ maneant integræ, sive antequam in aquam injiciuntur, ut majorem odorem spirant, conscindantur.

§. 3. Lotio secunda est, quando in vannum (α) medicamentosis aquis impleta & superius clausa (β) exerto capite aliquis sudat, & se lavat.

NOT. E. g. Medicamentosæ ejusmodi aquæ sunt, quando in scabie aliisque ejusmodi affectibus sulphur, cum calce viva per se sive cum ferro coquitur & aquæ sive lixivii hujus flavi quantum sufficit, cæteris aquis affunditur, sive si bonam quantitatem baccarum lauri & sulphur. in aqua coquo & etiam cæteris aquis affundo. (β) Si vannus amplæ magnitudinis est, etiam duo capitibus exertis sedere, & se lavare possunt.

§. 4. Lotio tertia est, quando (α) Nitrum in vannum immittitur & æger thermas (β) aliquatenus quasi æmulatur.

NOT. (α) Ad quamnam rem hæc lotio utilis censetur, in ultimo hujus disputationis capite exponam. (β) Dicimus aliquatenus; Nam ad quas lotiones etiam sulphur. accedit, magis thermas æmulari videntur, quales excogitari posse Jo. Rudolph. Glauberus in furni sui philosophici parte tertia scribit.

§. 5. Denique lotio quarta particularis est, quando nimirum (α) hanc vel illam corporis partem morbo obnoxiam (β) in hac vel illa medicamentosa aqua æger lavat.

NOT. (α) *Hanc vel illam corporis partem morbo obnoxiam* dico, quoniam interdum, ut totus homo sese lavet, non requiritur, sed ut offensæ saltem partis rationem æger habeat, necessitas

postulat. E. g. Uti fieri solet, si nervi morbo aliquo connexionis, uti ab institutionistis nominantur, laborant; & ad partem aliquam sunt incisi. Si peccus in hoc vel illo morbo hujus vel illius intincti lintei indigeat. Si mulieres in hoc vel illo morbo pedes medicamentosis & cum herbis, floribus & radicibus coctis aquis immittunt. Si caput hoc vel illo lixivio in tineis, furribus, defectu capillorum perfunditur. Si hoc vel illo liquore dentes in odontalgia lavamus. Et quæ hujus generis lavationes plures sunt. (β) *In hac vel illa medicamentosa aqua* &c. Multa enim ejusmodi brodia atque decocta medicamentosa sunt, quæ quilibet ex autoribus petere sive ipsemet pro lubitu sibi præscribere & componere potest.

Et sic, benevole Lector, Balnea tum sicca tum lotiones aut minus sicca habes. Accingimus nunc nos bono cum D E O ad disputationis nostræ caput tertium, & quid circa horum Balnearum utendi modum observari debeat, paucis exponimus.

C A P. III.

S E C T. I.

De Utendi modo.

§. 1. Circa utendi modum tria observentur moneo, nimirum quid ante Balneum, quid in Balneo, & denique quid post Balneum agendum sit.

NOT. (α) Si ullæ res sunt, quæ immutabilem aliquam consequentiam requirunt, certè inter has primum nomen suum Medicina proficitur; Quæ tanquam divina & nunquam fatis laudanda ars ita suas periodos & tempora observat, ut ceu annus nullum diem, ita & illa nullam ordinis rationem prætermittat; In tantum enim in unum quasi orbem omnia Medicinæ adminicula redeunt; Ut hinc id etiam in balneis nostris observandum venire videatur; Si enim in antecedentibus illorum non rectè procederetur, quomodo illis sequentia exaffè respondere possent; Qua propter fit.

§. 2. Ante Balneum ad res seu non-naturales imprimis attendere æger necesse habet, quæ sunt aer, cibus & potus, somnus & vigilia, motus & quies, excreta & retenta, atque animi pathemata.

NOT. Nimirum *totæ nostræ Medicinæ*, inquit Io. Riolanus in universæ Medicinæ compendii parte secunda, quæ *βιενν* diæta sanorum appellatur, cap. 1. in tribus capitibus consistit, *REBUS NATURALIBVS, NON-NATURALIBVS ET CONTRA NATURAM*. Res non-naturales, Paulè post eodem capite pergit, *medicæ sunt inter naturales & eas, quæ sunt contra naturam: Neque enim naturam nostram constituunt, ut res naturales, nec eandem ladunt, ut affectus contra naturam, sed sunt promiscuæ & indifferentes. Bene utenti bonæ: male utenti malæ. Ejusmodi sunt aer, cibus, potus, somnus &c.*

Ne itaque & nobis in Balneis malè utentibus eadem malè sint; sed benè utentibus bonæ, curam geramus, ne bonæ illæ res malè à nobis administrentur.

§. 3. Aer (α) ante Balneum sit (β) maximè purus, ab omni (γ) vitio planè alienus & (δ) qui ventis salubribus perfletur.

NOT. Dicimus hoc loco ante Balneum non tantum in ipso actu Balnei postque ejus executionem non par aeris ratio habenda sit, quum tamen purus, ab omni vitio alienus semper conferat; sed adjuvamus hoc loco

loco vocabulum ante, ut temporis distinctionem ed meliùs faciamus. (β) *Maximè purus*; quò purior enim aer, ed meliùs hominis natura ad sudorem præparatur, dum hoc modo omnes corporis pori aperiantur. Si autem aer impurus est, terrestri & impura sua materia poros claudit, quò minus sudor rectè & benè propellatur. (γ) *ab omni vitio plane alienus* i. e. qualitarum & substantiarum (δ) *qui ventis salubribus perfletur*; Venti enim puri sunt, qui aërem maxime purum in cubiculo quodam reddunt; hinc etiam omnibus cum sudantibus tum dormientibus autor sum, ut in cubiculis suis ejusmodi caminos, mediantibus quibus aer illius loci sese corrigere queat, habeant.

§. 4. Cibus & potus sit (α) Euchymus, (β) paucus & (γ) temperatæ naturæ.

NOT. (α) *Euchymus*, secundum citati Riolani cap. 12. dicitur, quod bonum sanguinem generat, in quo quatuor humorum quantitas, qualitas & proportio legibus naturæ conveniens servatur. (β) *Paucus autem cibus & potus* à nobis statuitur, ne nimia eorum ingurgatione pori claudantur. Nullus verò ideo non admittitur, quoniam nimis valdè calor nativus sudatione debilis redderetur, nisi priùs cibi boni & pauci illi irent auxiliatum. (γ) Tandem sit temperatæ naturæ. Illum autem cibum ac potum temperatæ naturæ voco, quorum uterque inter calidum & frigidum medium tenet. Hoc enim modo fit, ne cibus & potus nimis calidus ad sudantis (cujus spiritus aliàs sudoriferis magis quam alio tempore fieri solet, incallescunt) excedentem calorem ansam præbeat, neque nimis frigidus crudam & frigidam materiam in illo præparet, quæ deinceps sudatione, poris omnibus per illam claudis, vix se propellere patitur.

§. 5. Somnus & vigilia etiam intra mediocritatem consistant.

NOT. Somnus longior humectat, refrigerat, cruditates multas sudore deinceps vix dissolubiles generat, quæ vigiliis mediocribus non tanta incrementa fumere queunt. Vigilia verò immodicæ etiam sudantibus non usui esse videntur, quoniam illorum spiritus, qui aliàs sudatione incendi solent, per illas adhuc magis incenduntur, & ita calidum nativum nimis debilitetur.

§. 6. Motus & quies etiam intra terminos suos se contineant.

NOT. Nihil enim motus spiritus nimis incendit; nimia autem quiete totum corpus refrigerescit, pituita multa & excrementa congeruntur, quæ omnia mediocri motus dissiparet, seu ut sudorifera meliùs, dissipare possent, anam præberet. Ubi etiam, si tempus esset, de utilitate frictionis ante Balnei usum multa dicere possemus.

§. 7. (α) Excernantur, quæ excernenda sunt, retineantur, quæ retinenda sunt.

NOT. (α) Quoniam juxta Riolanum excrementa quedam benigna sunt & sola quantitate sunt excrementa, de quibus mox; alia planè inutilia, quæ non tantum quantitate, sed etiam qualitate sunt excrementa &c. cum planè inutilia generalia e. g. alvi proluviem, lotium & sudorem, tum planè inutilia particularia e. g. mucum cerebri &c. simpliciter abjicienda & excernenda statuimus; quoniam sudorem magis cohibent quam promovent, & sine periculo etiam excerni possunt (β) In excrementorum autem benignorum e. g. seminis, sanguinis menstrui excretionem, de quibus supra, ut rationem magis consulamus, suadeo, quoniam illorum retentio, prout conditio fert, interdum magis utilis esse quam nocere videatur.

§. 8. Αἴθρῆς, vacuus & liber ab omni perturbatione sudans sit.

NOT. Nam quamdiu animus æger est, tamdiu iam non de salute patientis sperandum; quam cito

patiens pristinam possit recuperare sanitatem, si animo tranquillo morbi exitum expectat.

Et hæc sunt, quæ sex res non-naturales seu diætam concernunt. Antequam autem cum ægris nostris in ipsa Balnearia nos conferamus, adhuc observandum venit, an materia illa, quæ per sudorem evacuanda est, an verò si purgatio ejusmodi præcedat, meliùs se vinci patiat; Si prius obtinet, purgationem pro re admodum necessaria reputamus, quamvis hoc loco cautè agendum, ne in febribus ardentibus aliisque ejusmodi morbis, qui purgationem recusant, purgemus, hoc enim modo multo citius, quam aliàs factum fuisset, ad vitæ suæ exitum properasse novi: Si autem purgatio magis prodest, quam obest, tunc illa admittenda? Qua propter fit.

§. 9. (α) Nonnullos dies ante Balneum, si ægri constitutio & materiæ conditio admittit, (β) purgantibus corpus evacuare & hoc modo sudorem futurum magis promovere suadeo.

NOT. (α) *Nonnullos dies ante Balneum* ided dicimus, quoniam si purgationem statim Balneum sequeretur, nimis valdè sudantis vires de bilirentur, ne itaque illud fiat, ut aliquod temporis spatium interveniat, utile judicamus. (β) Vel sub specie pulveris. E. g. Pul. Jalap. Cremor tartari an gr. Xvj. Diagrid. sulphurat. gr. vij. Nitri. gr. iij. ol. Succin. gr. j. M. D. S. Pulv. purg. Vel sub specie Electuarii, e. g. Confer rosar. zib. Pul. Jalap. Cremor tartari an. ℥j. Diagrid. gr. vij. Nitri. gr. iij. M. D. S. Elect. purg. Vel sub specie succi e. g. Syr. ros. zij. Aqu. cinamom. ℥j. Pul. Jalap. ℥j. Diagrid. sulphurat. gr. vij. M. F. Purg. succ. pr. dos Vel sub specie noduli, e. g. Ment. rec. rosmarin. rec. an. Mis. fol. Senn. f. st. ℥v. r. d. helleb. nigr. ℥β. rhab. El. ℥ij. Sem. 4. calid. min. ℥ij. bacc. juniper. ℥vj. Sal. tartari ℥ij. Incis. includantur nodulum M. F. Nodul. purg. Quam formulam ab Excellentissimo Dn. P R Æ S I D E præscriptam hic loci in Officina ad Nigrum Æthiopem, uti vocant, vidi atque legi. Et sub qua alia forma purgationem instituere tibi animus est. Sed tempus nunc instat, ut ægrum discalcemus, eundemque vestibus exuentes nos cum illo in balnearia ipsa recipiamus; Singula autem Balnea nostra iterum ad manus fumere, quidque in singulo inter balneandum agendum sit, seorsim exponere, quum disputatione nostra aliàs præter opinionem excreverit, nimis longum foret; quæ propter quid inter balneandum tractandum sit in tribus §. is sequentibus exponentes id ipsum una facie & vice depingemus.

§. 12. Ut eo melius æger sudet (α) morbo, tempore, personæ, loco &c. convenientibus (β) sudoriferis quum jam sudare incipit, melioris sudationis causa utatur.

NOT. (α) Addimus morbo, tempore, personæ, loco convenientibus; Ex aliis enim medicamentis sudoriferum constat, quo aliquis in morbo Gallico utatur, ex aliis, quod in morbillis usurpetur, Tempus etiam discrimen facit, nam tempore hyemis & autumnii, quo corporis pori magis clausi sunt, & materiæ peccantis copia in corporibus humanis major est, sudorifera sint vehementiora validioraque quam æstate & vere, quibus temporibus pori magis dilatati conspiciuntur. Porro persona ratio etiam habenda est, cujus temperamentum atque natura optimus in hac re tibi magister erit; Et denique locus etiam, in quo sudatio instituitur, diversa sudorifera postulat, ubi enim calor vehemens est, ibi sudorifera mitiora propinari, ubi autem calor non admodum excedit ibi sudorifera fortiora locum habere possunt (β)

Dies me deficeret, si sudorifera omnia, quæ tempore Balnei usurpari possent, recensere vellem; potest itaque quilibet ex pulveribus, syrups, aquis spiritibus &c. ad sudorem faciendibus pro morbi conditione sudorifera ipsamet componere, ne tamen hæc planè siccò pede transire videar, paucas illorum descriptiones saltem hic addam. De Sp. C. C. autem cum aqua sperm. ran. sumpto supra diximus, quò si non multam simplicium compositorumque adamamus compositionem, promiscuà in omnibus Balneis secure uti possumus. Sequentes sunt formulæ longiores; E. g. 3x. Aqu. Card. Bened. Sambuc. Sperm. ran. an. ʒi. Sp. C. C. ʒiʒ. Sambuc. Card. bened. tartari rectificat. an. ʒij. C. C. S. Ignis ʒʒ. Ocul. Cancror. ʒj. Nitri gr. v. M. F. Spirit. pro. 2. D. S. Quamquam hæc potiuncula ut plurimum in Balnei lecti, ut ita loquar, à nobis usurpetur; Et dimidia illius parte vespertino tempore, si cubitum ire volumus, alterà dimidià parte mane, antequam à lecto surgimus magna cum utilitate utamur. In reliquis Balneis, & in hoc, usurpari possent sequentia: E. g. 3x. Theriac Andromach. ʒʒ. M. F. Spirit. Diapho. pro plurib. dof. ʒʒ. Vel Pulbez. D. S. c. l. gr. Xij. Margarit. præpar. gr. vij. Sal. Card. bened. gr. V. Ol. cinamom. gr. j. M. F. pul. diaphor. & corrob. Morbo gallico verò laborantes non solum sudoriferis morbo illorum convenientibus utantur, sed etiam peculiare potiunculas ex ligno Guajaco, sassafras, sarla parilla, radice Chinæ &c. compositas habeant, de quibus quotidie bibant, imò sequentem essentiam illis non inutilem etiam usurpare possunt nimirum. ʒʒ. Essent. lign. sanct. ʒʒ. Sp. C. C. ʒiʒ. M. D. S. Essent. cap. Sing. dub. gr. 40. In vin.

§. 11. Sudet autem æger corde & capite à colore probè munitò.

NOT. De hoc quoniam supra diximus, nunc plura addere non libet.

§. 12. Non ante tempus justum sudatio finiatur.

NOT. Finis enim hoc modo non impetrabitur, e. g. morbili non satis emergent, nisi sudatio sufficiens præcesserit. It. in morbo gallico non satis sanguis se purificabit, nisi iusto sudore ille corrigatur.

Et hoc modo omnibus, quæ ad sudationem pertinent, probè perpenfis, iterum nos cum sudantibus in hypocaustum vel cameram conferimus. Sit itaque,

§. 13. Post Balneum (α) sudorem æger abstergat, (β) in lectum vel hypocaustum calefactum se conferat.

NOT. (α) Statim autem id fiat, ne iterum, si forte illi, antequam in hypocaustum aut cameram pervenire potest, loca frigida perambulanda sunt, sudor ille falsus & inutilis se retrahat, sicque novi morbi causa sit. (β) Id suademus idèd, quoniam tum ex nimio calore in frigidum statim se conferre corpori valde noxium esset, tum etiam si in Balneis sudatio non iusta fuisset, hoc modo & imprimis in lecto de novo & ad satietatem quandam absolvi possit.

§. 4. Hòc factò (α) bonam dietam iterum observare & (β) confortantibus sudore resolutum corpus corroborare suadeo.

NOT. (α) Hujus quoniam supra mentionem fecimus, de eadem iterum de novo dicere supervacaneum esset, qua propter Candidum Lectorem ad §. 2. & seq. hujus capituli amicè remittimus. (β) Ejusmodi confortantia autem consistunt tum in cibis tum in medicamentis; De cibo & potu hinc non agam, quoniam partum ad hujus §. (α) ubi de dieta agendum esset, hæc tractatio spectat partim

quoniam aliàs, qui cibi boni succi sint, & quo hi corpora nostra optimè corroborare queant, cuique facile constat. Medicamenta vero confortantia multa sunt, & imprimis hic locum habent illa, quæ germ. Iuscul. corrobor. nominamus, ex Phasianis, caponibus &c. per brodium calidæ aquæ in lagenis stannicis expressa & deinceps cum cinamomo, saccharo, Caryophyllis aliisque aromatibus & succis condita atque mista. It. huc spectant Julepi, cum Syr. e. gr. cerasorum, acetositat. citr. violar. papaver. Rh. &c. uti & cum aq. cinamom. it. Sp. vitriol. seu sulphur. mixti & compositi. Porò varia genera Morfulorum cum carne citr. cydon. &c. Confect. Alkerm. saccharo & aliis pulveribus confortantibus parata. It. Electuaria ex conservis e. g. rosar. botrag. &c. cum speciebus variis e. g. de hyacinth. de gemm. calid. & frigid. &c. facta. Et denique balsami, omniaque illa: quæ iterum robur & vim corpori calore enervato addere possunt.

Et sic, DEO adjuvante, hujus capituli tractationem etiam absolvimus, progredimur itaque bono cum DEO ad ejusdem capituli sectionem secundam seu ultimam, quæ horum *Balnearum omnium utilitatem & usum* monstrat.

CAP. III.

S E C T. II.

De horum Balnearum utilitate & usu.

§. 1. Balnearum siccorum usus, & imprimis illius, quod balneum secundum excellentiam dicitur, multiplex est; A morbo enim quocumque si homo illum imminere sentit, illud Balneum non solum ut plurimum præcavet, sed etiam amissam sanitatem sæpius ægro restituit.

NOT. De hoc quod universi corporis poros aperire, interius penetrare, coagulata resolvere, & hinc corpus totum præ omnibus aliis Balneis maxime à peccantibus humoribus per sudorem evacuare possit, jam nihil dicam.

§. 2. Balnea cum spiritibus oleosis (α) vi penetrandi imprimis nota sunt, nervis conducunt, & (β) fumigando interdum illud præstant, quòd aliàs spiritus hi illi efficiunt.

NOT. I. Insinuat nimirum ille fumus se imprimis poris corporis propter oleosam substantiam, quæ à membris sudantibus calidis facile intus trahitur, ut totum corpus hoc modo pervadat. (α) E. g. Sp. Juniperi, Sambuci &c. qui uti nervos induratos aliaque corporis membra callosa inungendo flexibilia calidaque vi sui sulphuris reddunt; Ita etiam fumigando Sp. hos illud efficere posse planè mihi persuasum habeo. NOT. II. Non autem æque ac primum hoc Balneum mihi aridet, causam in conspectu vel dicursu proponam.

§. 2. Balnea fumida morbum Gallicum aliosque contagiosos morbos pellere, (α) sanguinemque impurum corrigere creduntur.

NOT. (α) Hæc sanguinis purificatio autem non una vice fieri solet, sed patiens sæpius ut sudet variisque sanguinem corrigentibus, uti supra dictum, potiunculis ut utatur necessum habet.

§. 4. Balnea cum lapidibus & ferro &c. duplicem usum habent, tum (α) ut ejusmodi lapidibus ignitis in aquam immisis & hinc modo brodio aliquo excitato æger magis sudet, tum (β) ut illa multos morbo curent, eorumdemque dolorem tollant.

NOT. (α) Hoc imprimis cum silicibus communibus expeditum datur, quanquam etiam alii lapides sint, qui idem efficere possunt. (β) Uti e. g. calculi ejusque doloris curatio iisdem silicibus à quibusdam adscribitur, quanquam id nonnullis & nobis, impossibile videatur. Interim tamen interdum aliqua

aliqua mineralia & lapides dari, qui hoc efficiunt, non simpliciter negamus; Joh. Rudolph. Glauberus enim in furni sui philosophici parte tertia, cap. 33: ejusmodi materiam mineralem seu lapides reperiri ait; qui sine igne etiam suis exhalationibus sudorem elicere morbosque curare possunt; si hoc verum est, quòd magis lapides quidam igniti in aquam immerfi fumo vehementiore sudorem promovere variosque morbos hoc modo curare poterunt.

§. 5. Balnearum cum candelis ac lampadibus usus apud Ægyptios (α) vehemens sudoris extractio fuit.

NOT. Legi quidem de hac re nihil, sed ex alicujus relatione aliquando audiivi Ægyptios per ejusmodi candelas tantum interdum ab ægris extraxisse sudorem, ut sæpius statim illi animam efflaverint; Causam verò, ob quam isti id fecerint, nullam aliam putò esse, quam quod hoc modo omnem materiam, peccantem ad unguem se abstrahere, causaque morbi penitus remotà eò melius hoc modo agrum se curare possit crediderunt.

§. 6. Balnea cum Oleis spirituosissimis Balnearum cum spiritibus oleosis (α) effectum femine habent.

NOT. (α) De hoc vid. §. 2. hujus sectionis.

§. 7. Balnea cum brodio decoctorum non solum (α) sudans ut bene oleat efficiunt, sed etiam corpus roborant atque confortant.

NOT. (α) Apud horum Balnearum inventionem non solum utilitatem, sed etiam delectationem multum potuisse existimo; Nam uti jam juvenes alicujus conditionis sequioris sexus gratiam inunctione variarum rerum bonum odorem spirantium impetrare conantur; Ita etiam olim per ejusmodi Balnea magnates uxori- bus suis sua corpora commendasse credo.

§. 8. Balnea denique lecti ad omnes morbos (α) citò atque etiam (β) tuto usurpari possunt.

NOT. (α) Cito usurpari possunt e. g. in morbilis, convenienti enim sudorifero propinato citò sudare possunt; (β) Imò etiam tuto; Etenim non faciliore tutioreque methodo morbi alicujus naturam Medicus explicari potest, quàm si sudoriferum ægro propinans in lecto illum sudare cogit; Hoc modo enim non so-

lùm turò illius morbum, qui per sudorem sæpius se prodit, addiscit, sed etiam sæpè sæpius auxiliatricem manus illi affert.

Et hic est aliquis saltem usus *Balnearum siccorum*; Sequitur breviter etiam usus saltem aliquis *Balnearum non siccorum seu lotionum*; Sit itaque:

§. 9. Loticio nostra prima ut plurimum corroboratorem atque odorem pro sine habet.

NOT. Quoniam cap. 2. disputat. nostr. sect. 2. §. 2. usus hujus mentionem feci, non alte illum hinc repetam.

§. 10. Loticio nostra secunda ad innumeros morbos utilis est, & (α) pro ingredientium natura ac compositione effectum edit.

NOT. E. g. Uti supra c. 2. disput. nostr. sect. 2. §. 3. lotionem ejusmodi ex sulphur. cum calce viva in scabie multum posse diximus. In *lyxix* seu urinx suppressione etiam ejusmodi lavatio prodest it. in suppressione mensium, modo si etiam ex ejusmodi herbis ac medicamentosis aquis ad hunc Vel illum morbum facientibus constat.

§. 11. Loticio nostra tertia in extrahendo resolvendoque multum posse creditur.

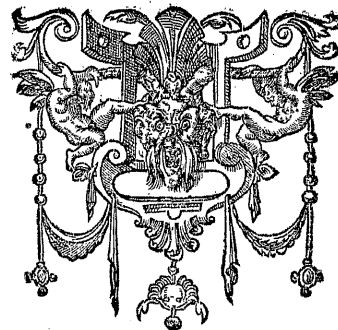
NOT. Robustam autem ut habeat naturam, qui illa utitur, necesse est.

§. 12. Loticio nostra quarta denique (α) ad hanc vel illam partem ægram imprimis a Chirurgis (β) ad hujus vel illius partis nervorum emolliationem usurpatur.

NOT. (α) Supra etiam de hujus lotionis utilitate verba quedam fecimus, Nolumus itaque illam iterum ad manus sumere, (β) Chirurgi hæc Balnea vòcant *die Beungen*. Et hoc modo etiam lotionum nostrarum virtutes delibando saltem consideravimus.

Sed, & mi navis ingredi nunc iterum portum, si fat diu in alto fuisti; Tuo autem Navarcho ac protèctori summo, cujus auxilio scopulos præter navigasti, honoris ergò in prora hanc votivam tabellatam suspendo;

DEO SIT LAUS ET GLORIA IN SÆCULA.

DISSERTATIO XVIII. DE SINGULARIBUS.

I E S U I U V A.

Singulari hæcenus in Praxi Medicâ fuisse, quod Morborum, nisi omnium, plerorumque tamen Curatio, non amplius ex præscriptâ & recepta Dogmaticorum Methodo, sed vel solo, vel maximâ tamen ex parte, Singularium ita dictorum usu, à non paucis passim tractaretur, neminem esse; auguror, quem lateat, Quod ipsum tamen cum Bonis, Eruditis, ac Rationalibus Medicis omnibus, vel ex eo tantum maximè suspectum videatur, quodd Singularium ita dictorum Natura, & agendi ac Operandi Vires, ipsos ut plurimum non minus Autores, & Inventores non paucos, quam alios Eruditos quosvis, latere penè, persuasum pariter, ac compertum esset, placuit hac vice, dum, Ordinariam habere Disputationem, Ordinis ratio me jubet, de Vera ac Genuina Singularium Naturâ, hoc tantum proferre, quodd, nisi essentiam, & formalitatem Ipsorum planè exhauriat, Doctioribus tamen aliis, in hanc subjectam materiam penitus inquirendi, & Publicæ ad eod. Egrotantium salutem benè, ac salutariter prospiciendi, ansam præbeat.

Ut autem in Publici gratiam, & Veritatis studio, id tantum dicatur, quod verum est, faxit is, qui ipse Solus est Veritas!

Thesis I. Ad rem ergò accedens circa Etymologiam pluribus non sum sollicitus. quam quod dicam, *Syn-gulare*, Vi Nominis, id denotare, quod singulariter inherere, vel ita inesse alicui dicitur, ut nulli alii commune sit; atque adeo in Foro Medico id significare videatur, quod sub specie, vel formâ latentis alicujus inhaerentia, hoc est, Singulari, ac sibi propriâ Vi, Virtute, efficacîâ, & proprietate, aliquid agat, faciat, & efficiat.

Thesis II. Ita, ut inter Arcana, Secreta, Specifica, & Singularia dicta (*Panaceas* enim propriè sic dictas cum Dogmaticis planè rideo) quandam Differentiæ rationem dare, non sit difficile: Scilicet. Arcanum, & Secretum, propriè loquedo Autorem præprimis, ac Inventorem suum; Specificum verò Partem in morbis affectam; ipsiusque Robur, præcipuè respicere videtur;

Thesis III. Singulare autem describo, quod si medicamentum, quod legitime adhibitur, Singulari planè Vi, ac proprietate, huic vel illi p. n. Affectui, remediari dicitur.

Thesis IV. Et quamvis ignorem, dari etiam in Parte Diætetica plurima, quæ, præter Alimentofam qualitatem, Vi propriâ, ac in fitâ quadam proprietate, non tantum huic, vel illi humani corporis parti, præ aliis amica, sed & quibusdam p. n. Affectibus inimica sunt; Cùm tamen Vis hæc Alimentis non competat, quatenus simpliciter alimenta sunt, sed quatenus sunt alimenta Medicamentofa, h. e. quæ, præter alendi facultatem, de alterandi etiam Virtute aliquid participant; ideoque Singularia quævis ad Fontem Pharmaceuticum refero.

Thesis V. Medicamentum ergò dicitur, quia Corpus nostrum, alterando, à Statu Præternaturali ad Naturalem reducere aptum est; Et dividitur, ut quævis

Medicamenta alia, in Simplex & Compositum; Simplex est, quod vel plane per se, vel leviter tantum præparatum, usurpatur; Compositum verò, quod cum aliis ingredientibus, vel paucioribus, vel pluribus mixtum, & lege Artis, in hanc, vel illam formam redactum est; Ac quamvis, & Autoritate aliorum, & rationibus probare satis possem, Simplicia tantum Vera esse, & dici Singularia, nihilominus tamen de Compositis impræsentiarum solùm sermo est, partim, quia de Simplicibus nullum est dubium, partim verò, quia Moderna Singularia ut plurimum Omnia sunt Composita.

Thesis VI. Nec latere oportet, esse non pauca Extera. (Topica, vel Localia dicta) quæ & ipsa in Morborum Curatione, suâ proprietate, ac singulari Virtute non carent, ea proterea planè excipere quidem nolo; hæc tamen, quæ impræsentiarum de Singularibus dicuntur, de Internis præcipuè intelligo;

Thesis VII. Porro autem, cum interna Medicamentorum Singularium forma, à qua Ipsorum promanare debet Operationis Singularitas, non in Primarium, nec secundarum qualitatum mixtura, sed in singulari ac peculiaris quadam vi, ac proprietate quæ propterea Singularis vocatur, consistere dicatur, Nodum in Scirpo querere, non videbor, si in Singularis, istius virtutis & Efficacie Ideam, Naturam, ac Rationem inquiram accuratius; Solum enim & hac in parte Experimentia (quæ fallax) fidem habere, periculosum; experientia verò Rationem conjugem addere, tutius, & quemadmodum illud Empiricis, ita hoc Rationalis Medici, nota est;

Thesis VIII. Quod ut fiat, genuinam Singularium Virtutis Rationem ex reliquis, in Descriptione Singularium, allatis Verbis, depromere fas est, Dicitur enim, Singulare esse Medicamentum, quod Singulari Vi, ac proprietate, huic, vel illi remediari dicitur, p. n. Affectui; Jam ergò cum p. n. Affectus (πάθος Græcis, vel πάθημα) in genere Res p. n. Omnes (καθ' ἑαυτὴν ἢ ὑπὸν ἑτέροις, ἢ ἄλλοις, ἢ ἁπλοῦς ἢ σύνθετος) denotet, & Morbum, ejusque Causam, & Symptoma respiciat; manifestum esse, existimo, Singulare quodlibet, suâ singulari Vi, & proprietate, vel Morbo solùm, vel ejus Causa, vel Symptomate, distinctim; vel omnibus infimul, & conjunctim remediari debere.

Thesis IX. Cùm enim Medendi Methodus, à qua Methodici & rationales dicuntur Medici ab Empiricis, & Agyris quibus vis distincti, in primo scilicet, cuius vis Curationis accessu, communi Lege, & Regula illud, quod p. n. in humano corpore & fieri, & generari, vel colligi, vel retineri, vel ab extra ipsi accidere possit; constat sanè, ad hæc ipsa quodlibet Singulare restringi debere.

Thesis X. Jam verò, si omnia, & Morborum pariter, ac eorundem Causarum, & Symptomatum intuear Genera, accurataque ipsorum cognitioni, Veram, ac Rationalem adjungam Medendi Methodum, Remediaque omnia, per Indicationes, tanquam certa, ac unica Methodi instrumenta indicata, atque inventa, Rationali

nali lance expendam; Authoritate omnium Methodicorum Praticorum manifestum esse, experior ex Classe Rerum p. n. nullam planè esse, cui Ars nostra ex Lege Methodi, suum non destinaverit, ac surrogaverit competens, & indicatum Auxilium, & remedium.

Thes. XI. Sic (sed breviter) Morbis intemperie sua satisfaciunt, Alterantia; Morbis totius Substantia dictis Bezordica, & Alexipharmaca; Morbis Conformationis, & quidem, qui præsentem præprimis scopum respiciunt, Obstructionibus puta, Digestiva, Aperientia, & Preparantia; Duritiæ, emollientia, Mollitiei; indurantia; Tensionis, relaxantia &c. Morbis Soluta Vnitatis, Maturantia, Sarcotica, Glutinantia, cicatricem Inducentia &c.

Thesis XII. Morborum causas, pro Inducantium ratione, & diversitate, removere satagit Methodus, per Vomitoria, Purgantia, Diaphoretica, Diuretica, Sternutatoria, Expectorantia &c. Utpote quibus auxiliis causam Morbificam, per Vias nostri Corporis publicas, & privatas, exturbare, & removere Ars docuit.

Thes. XIII. Symptoma tandem omne, ut notum est, vel, curatò Morbo sponte remittit; vel, si Morbi, aut Causæ morbificæ, naturam induat, nec ipsum suis competentibus destituitur Remediis.

Thesis XIV. Quæ ipsa dum perpendo, infimulque considero, quod Medicorum nullus, qui Methodicè, in Morborum Curatione, procedere nititur, quicquam Egrotantibus sui tutò ac rationaliter ordinare, vel præscribere possit, nisi, quod ab Indicante aliquo, Lege Methodi, indicatum, & à Ratione & experientia approbatum sit; dubius hæreo, quodnam Singularium dictorum sit Indicans; ita, ut primo hocce intuitu ipsa Singularium existentia valde habeatur dubia.

Thes. XV. Facile equidem recorder; Amplissima ista Mineralium Vegetabilium, & Animalium Regna, insignem materiam Medicam suppeditare nobis copiam, in eaque plurimâ suggerere Medicamenta, quæ, præterquam quod vel alterandi, vel aperiendi, vel purgandi Vim &c. in Toto obtineant, peculiari insuper Ratione, ac in fitâ quadam proprietate, huic vel illi corporis humani Partis amica magis ac familiaria sint, quàm aliis, & propterea etiam Appropriata vocari assolent; quâ ratione Cephalica, Capiti; Thoracica, Pulmonibus, & Pectori; Cordialia, Cordi; Epatica, Epati; Splenetica, Lieni; Stomachica, Ventriculo; Hysterica, Utero &c. familiaria, amica, & Appropriata dicunt.

Thes. XVI. Nec latet, dari in specie inter Corroborantia Medicamenta, quæ & ipsa peculiari proprietate, hanc vel illam Partem Nobilem respicere magis magisque reficere solent, quæ proinde, propriè loquendo, Specifica, & cum adjectione, Cordialia, Cephalica, Stomachica &c. dicuntur; item inter Purgantia, quæ omnes quidem humores movent, alia tamen in specie Bilem, alia Pituitam, Melancholiam alia, alia scrofos humores evacuari dicuntur, & propterea electivè Purgantia vocantur; quæ tamen omnia, in Methodicâ Morborum Curatione, sua habent Inducantia.

Thes. XVII. An verò Appropriata hæc nostrâ (Veteribus etiam non incognita) five sint Alterantia, five Specifica, Confortantia, five electivè Purgantia; Et Modernorum Singularia dicta, unum, idemque sint? Non immeritò queritur; utpote in quo ipso totius controversiæ status consistere videtur.

Thes. XVIII. Sunt autem omnino Unum, & Idem; Vel non sunt; Si sunt unum, & idem, cur præter necessitatem multiplicentur, cur confunduntur Artis Terminis? Si non sunt unum, & Idem, nec eadem etiam utrorumque erit Virtus, Vis, & Operatio; & consequenter Singularia dicta, nec Alterando, nec Evacuando, & causam Morbi removendo, nec confortando, sed alia quavis, ac Singulari planè, & occultâ ratione, suam operationem exferere, morbosque per quoddam quasi rē resistere repellere, dicendum est.

Thes. XIX. Ut res clarior fiat, pono casum; Petrus Pars I.

& Johannes, Adolescentes biliosi, conturbantur Febre Tertianâ Intermitte, & restituitur uterque; Illius Curationem suscepit quidam Titus Hippocraticis, & Galenicis fundamentis nixus: Hujus verò quidam Sempronius, merâ, Singularium fiducia fretus; Patientes restituti quærent singuli à suo Medico rationem Curandi, ac Methodum; Titus respondet; Ego, cum animadverteterem, adesse Febrem; eamque Tertianam Intermitte, Legè Methodi Medendi formavi meas Indicationes, Febris autem, ut intemperies calida cordis, & totius corporis, indicavit mihi Alterantia, eaque Refrigerantia; Febris verò causa, humor scilicet Biliosus putrescens, remotionem sui, per evacuationem; Utrique ergò Indicationi satisfacturus, diætâ præscriptâ, ex fonte Pharmaceutico, & Chirurgico, convenientia desumpsi Remedia; Intemperiem alteravi refrigerantibus, & diversitate, removere satagit Methodus, per Vomitoria, Purgantia, Diaphoretica, Diuretica, &c. Humorem biliosum pecantem &vo, per vomitum convenientibus Emeticis, &vo, per alvum, & quidem per Evacuam, & diebus intermitte, Cholagogis, electivè purgavi; secavi venam; reliquias, prout naturæ tulit motus, per urinam, diureticis, vel per habitum Corporis, benignis discussi diaphoreticis Febrilium non minus, si quæ interea urgete vidi, Symptomatum rationem habui sedulo; viresque; pro reâ necessitate, & urgentiâ, corroborare pariter allaboravi; & hac ratione remiserunt Paroxysmi, cessavit febris ipsa, & cum ea omnia Symptomata; atque ita integrè restitutus est meus Patiens.

Sempronius contra respondet. Ego Hippocraticas, & Galenicis istas ambages non curo; sed longè breviori, ægrotantibusque grata magis, ac jucunda via, procedere soleo, quapropter febricitanti meo, ex Singularibus meis, Antifebrile meum misi, illudque paulò antè instantem Paroxysmum, in aqua meâ febrifuga, exhibere jussi; quo Singlari meo ter assumto, perfecte curatus est meus febricitans.

Thes. XX. Jam si utriusque Curationis ratio, & realitio à Collegio, vel Facultate quadam Medica Collegialiter, & ex Artis fundamentis, & absq; omni affectu examinari deberet, non aliam sanè expectarem sententiam, quàm quod Prioris Curatio fuerit conveniens, vera, & Methodica; Posterioris verò inconveniens, suspecta, & Empirica; Ille enim Curationem suam, lege Artis suscipiebat, nihilque nisi quod per Inducantia pro Febris, ipsiusque Causæ remotione indicatum erat; & quodlibet ordinabat; Ille verò, missa omni Methodo, missis indicationibus, solo suo Singulari Antifebrili, se febrim curasse, jactitat.

Thes. XXI. Si quæret rationem hujus Sententiæ à Facultate Medica Sempronius; ita forsitan ipsi responditur: Quæcumque febris curatio non est conveniens vera medendi Methodo, illa falsa, mala, suspecta. Empirica, & periculosa est; Sed tua Curatio, dum Johannem febre tertiana laborantem solo tuo Singulari Antifebrili curasse jactitas, non est conveniens vera medendi Methodo; Ergò.

Thes. XXII. Veritas Majoris non tantum tot Seculorum experientia, sed & Authoritate Principum Medicorum nititur; Oportet enim, inquit Hippocrates, se, ipsum præstare opportuna facientem (hoc est, Methodicè procedens,) & scire oportet Medicum opponere se contrarium instantibus, & Morbis, & naturis, tur. human. & Attribus, & Temporibus, & distenta solvere, & soluta dispendere; sic enim vel maximè morbum sedaverit; & mihi sanè (pergit Venerandus Senex hoc ipsum Introduc. lib. 2. ad h. Med. lib. 2. ad h. Med.) scilicet si fit, quod ex Arte, & Methodi Lege fieri debet (Sanatio esse videtur; Medendi autem Methodus partium Medicina omnium, ut ordine postrema, sic lib. 2. ad h. Med. certè sine, & effectu longè utilissima, ac veluti reliquiarum omnium finis est, Methodus autem est via quedam universalis, qua omnium particularium communis sit, finis verò ipsius est, cuiusque morbi invenire Remedia.

Thes. XXIII. Minorem jam olim Galenus probasse legitur, dum ait: Methodus quadam privata est Med. lib. 4. Meth. lib. 4. Meth. lib. 4. Meth.

Gal. l. 2. Meth. Med.

Hipp. lib. 1. Alpb. 1.

Gal. l. 2. in lib. 2. Epist.

Gal. lib. 2. ad h. Med. lib. 2. ad h. Med.

lib. 4. Meth. lib. 4. Meth.

Sanandi. in singularibus morbis, commune tamen in omnibus genus unum est: Auspicari namque perpetuo oportet (arrige aures Pamphile! perpetuo oportet, inquit Galenus) ab indicatione, qua ab affectu, cui moderi paratus, accipitur; astimare verò, ac discernere (scilicet perpetuo oportet) an causa, qua affectum excitavit, jam deserit, an nunc quoque ipsum cum augeat, rum faciat.

Thesis XXIV. Jam demonstrat, quæso, Sempronius, suam methodum, ostendat suam indicationem ab indicante desumptam? proferat quoddam indicans, à quo suum singulare indicatum fuerit. Si enim indicationem, ex Galeni præcepto, & ipsius rationis, & experientie dictamine, ab affectu, vel morbo, ipsiusque causâ accipere oportet, singulare hocce, aut febrem ipsam, aut ejus causam respexisse, necesse est; Quod autem neque hanc, neque hanc illam respexerit, manifestum est; non Febrem, quia Febris, ut Febris, quippe cujus natura, & formalis ratio, in caloris nativi à statu naturali recessu, & incendio, consistit, alterantia contraria, hoc est, refrigerantia indicat; non causam febris, humorem scilicet biliosum peccantem, quia hæc ipsa, remotionem sui per manifestas evacuationes, indicat; Neuter autem horum effectuum de singulari isto Antifebrili prædicari potest, nec debet; alias enim singulare non esset; ita ut fati tandem cogatur Sempronius, aut ipsum singulare ipsius, vel alterando, vel causam removendo, febrem extinxisse; aut alia insuper, pro febris curatione, fuisse adhibita convenientia remedia; aut, ut Galeni se submittat sententia, opus habet; Si fatetur prius, propriam fatetur turpitudinem; dum, quod Medicis omnibus notum, & commune est, ille pro singulari jactat; quod candido Titio, in curatione febricitantis Petri Appropriatum fuit alterans, vel electivè Purgans, Diaphoreticum, Diureticum, Confortans, &c. id glorioso militi statim debet esse singulare, cum tamen singularis, vel singularitatis vix huius in se contineat, atque adeo plus sit in titulo, & inscriptione, quam in charâ, vel pyxide; Si fatetur posterius, fraudulenter egit, & procul dubio plus sibi, quoque singulari tribuit, quam tribuere, vel deberet, vel fas esset; Si enim alia, & præsertim quæ febrem, febrilem causam respexerunt, adhibuit remedia, quod, quæso, rationis oculo videre, & cognoscere potuit, an ex singulari ita dicti, an vero reliquorum potius convenientium usu, Dominus Joannes restitutus fuerit; Si verò neutrum fateatur, ex Galeni sententiâ, Temerarius est, utpote, qui nullâ vitæ methodo, sed soli vel fortunæ, vel temeritati sese, suosque ægrotantes committit, & qui nec sibi ipsi, nec aliis, rationem singularitatis sui singularis antifebrilis reddere potest; Methodo enim invenire (curationem) inquit Galenus, opponitur ei, quod est fortuito, temereque invenire.

Thesis XXV. Sed ad Rhombum redire, ac perpendiculari tandem oportet, quænam singularium ita dictorum vera ac genuina natura sit; quæstionem autem, An sit, ne id, quod hæcenus tot excellentissimorum virorum fide, & experientia comprobatum esse, constat indubium (quod absit!) vocasse videat, missam planè facio; atque adeo, de vera singularium ita dictorum existentia, ipse nec dubito, nec dubitare debeo multò minus virorum singularium autoribus, & inventoribus, quicquam sive honoris, sive famæ, & laudi, detrachere, sed potius labores, & merita ipsorum hæc in parte, honorificè deprecate, ac recommendare gestio.

Thesis XXVI. Genuinam vero singularitatis istius naturam, ac quidditatem penitus investigans, ea, quæ hæc de re supra pro fundamento habui, hæc ut repetantur, necesse esse, existimo; scilicet quodlibet singulare, vel morbum, vel morbi causam, vel symptomata, absolute respicere; cum ipsius rationis consensu, & Galeni autoritate, præter hæc tria nihil aliud sit (in humano corpore) quod curetur (vel curari possit ac dicatur) medicis.

Thesis XXVII. Quod positò, vera singularium requisita adinvenire, dextereque explicare, instituti equidem fert ratio, sed hoc opus hæc labor est! Ut tamen expediam, quod expediendum est, sic tandem de veris singularibus sentiendum esse existimo; nimirum veri, sinceri, genuini & infucati singularis qualitates, conditiones, & requisita hæc sunt: 1. Ut autor, & inventor ipsius sit eruditus, & rationalis medicus, ac exercitatus practicus. 2. Ut soli auctori singulare, & notum sit. 3. Ut singularem sibi que propriam, ac nullis aliis medicamentis communem passim agendi vim, ac rationem obtineat. 4. Ut singularem quodlibet, lege methodi, suum agnoscat indicans. 5. Ut dextere legitime, & convenienter adhibeatur, & 6. Ut usum ipsius singularis non minus, ac certus sequatur effectus, & operatio.

Thesis XXVIII. Omnino autem oportet, ut autor, & inventor cujuslibet veri singularis, eruditus, & rationalis medicus; ac exercitatus practicus sit; medicamentis enim medicorum sunt instrumenta, & legitime non inveniuntur, nisi ab artifice medico; hæc autem tria veri, ac boni medici nota, ac Characteres sunt; Eruditio scilicet, quæ verum medicinalium præsupponit notitiam, ratio, legitime docet medendi viam, ac methodum, & praxis, quæ rationi adjungit experientiam.

Thesis XXIX. Sic singulare soli auctori & inventori ipsius singulare, ac notum sit necesse est, aliàs esset contra naturam singularis; quod enim pluribus notum, ac commune est, qua ratione uni soli potest esse, vel dici, singulare?

Thesis XXX. Singularem porro, sibi que propriam, ac nullis aliis medicamentis communem passim agendi vim, ac rationem singularem oportet, ut habeat; Si enim eodem planè modo, eademque ratione, vel alterat, vel catholice evacuat, vel electivè purgat, vel vomitum excitat, &c. vel viscera, & partes nobiles specificè confortat, ac vel appropriatum, & specificum est cordiale, Cephalicum, Epaticum, Splenicum, Stomachale, quæ centum alia suam operationem in corpore humano habere, per tot secula, à sexcentis medicorum millibus, observata fuerunt, & approbata; qua, quæso, ratione jam dum uni soli singulare esse poterit?

Thesis XXXI. Præterea quoque opus est, ut singularium quodlibet, lege methodi, suum agnoscat indicans, cū enim omnis medendi methodus per indicationem fieri, dicatur, quælibet autem indicatio à suo indicante proveniat, nullum proinde singulare, rationaliter quidem medendo, exhiberi poterit, nisi quod à suo indicante indicatum fuerit; Si enim nullum ad sit indicans, seu agens aliquod in corpore humano præsens, quod singulare, ut singulare, auxilii loco indicet, & indicatum singulare ad sese dirigendum esse monstrat, cui, quæso, fini, rationaliter adhiberentur, singularia? Non video.

Thesis XXXII. Quod si autem à suo indicante indicatum jam sit singulare, oportet ulterius, ut & ipsum dextere legitime, & convenienter usurpetur, & exhibeatur; hoc est, si universalis, & quæ, lege methodi, præmittenda erant, præmissa fuerint, exhibere tandem singulare opportunum est.

Thesis XXXIII. Atque ita ex quadam quasi necessitate requiri tandem videtur, ut cujuslibet singularis usum singularis etiam sequatur effectus, & operatio; Singularitas enim, quæ de singularibus dictis prædicatur, non auctorem tantum, cui singularia, & familiaria sunt, sed effectus, & operationis imprimis singularitatem, respiciat, atque includat, necesse est; Nisi enim ex occulta quadâ vi, ac singulari proprietate singulis singularibus singularis inesse agendi potentia, quæ, post legitimum, & convenientem ipsius usum, singularem etiam planè, sibi que propriam, ac nullis aliis medicamentis familiaris, vel communem effectum, & operationem certò, ac manifestè producat, non video sanè, in quo differant, vel differre possint singularia, ab appropriatis vulgaribus, & medicamentis aliis, utpote quorum usum, idem sequitur effectus, eademque operatio.

Thesis XXXIV. Sed dum hæc dixisse satago, per transennam quasi non paucas video objectiones, & instantias,

instantias, quibus ea, quæ de Singularium dictorum Requisitis hæcenus relata sunt, impugnandi non parum, nisi lanè subvertendi, animus est: Sic enim magnum existimatur postulat nullum esse, nec dici debere Singulare, nisi cujus Autor sit aliquis Medicus, quæ si verò (ut audio) soli tantum Medico Medicamenta, Singularia invenire conperat, & concellum sit; Cum tamen Experientia, & quotidianus rerum usus testentur, esse inter Magnates pariter, ac cujuslibet conditionis alios, non paucos, qui & ipsi, etiam si Medici ex professò non sint, egregia nihilominus Experimenta ac Singularia, & habeant præparare, ac componere sciant, ac soleant; Item præparaciones, labores, & processus (in Chymicis præsertim) esse diversos; & quamvis hoc, vel illud Medicamentum, notum aliàs, omnibusque cognitum sit singulari tamen artificio, singularique processu, & labore ab hoc, vel illo, sive ratione Coloris, Saporis, odoris, jucunditatis, sive, dosi ratione, Gravitatis, sive, ratione Operationis, reddi Tutius; Sic haberi, ajunt, Singularia, quæ; cum alia adhibita Medicamenta quam plurima, nihil planè in hujus vel illius Morbi Curatione, efficere poterunt, ægrotantes vel sola felicissimè restituisse, dicuntur; sic, dicunt occasione istorum Singularium, Chymia magis; magisque excolitur; multisque proinde, Naturæ Arcana, & penetralia intimius scrutandi, ansa suppeditatur, & occasio; sic, ferunt, magnam esse simplicitatem, rationem singularitatis à Singularium Inventoribus querere, qua hoc, vel illud Singulare, huic, vel illi p. n. affectui remediari dicatur; cum propterea sit, & dicatur Singulare, quod Virtus, & Operatio ipsius nemini, quam soli Auctori nota, & singularis esse debeat; sic, perhibent, non esse necessarium, ut Singulare indicetur ab Indicante generali; Et tandem somniant, quosdam propterea tantum sin stre sentire de Arcanis, & Singularibus, quod vel Chymiam ipsi non exerceant, vel eandem planè non intelligant; & quæ sunt alia.

Thesis XXXV. Verum enim verò, et si toti constet Orbi, esse inter Magnates pariter, ac cujuslibet conditionis alios, non paucos, qui & ipsi, etiam si ex professò Medici non sint, egregia nihilominus experimenta, ac Singularia, & habeant, & præparare, ac componere, & sciant, & soleant; Certò tamen est certius, illa Experimenta, & Singularia omnia, cujuscumque etiam sint formæ, virtutis, & operationis; Medicos tanquam primos Auctores solos, ac semper agnoscere, & originaliter provenire à Medicis, ac per tertium, vel quartum, vel plures, aliis esse communicata; Constat enim, & palam est omnibus, ipsis etiam Magnatum Laboratoriis, vel Medicis præesse, ut laborum Directores, vel ipsi Laborantes dictos substitui; Hos autem, utpote, qui Medicorum ministri sunt, quicquid boni, quicquid solidi sciant, & lapidi primariò habere à Medicis; Et positò esse quosdam; qui, & si Medici non sint, vera tamen, & approbata (ab aliis puta communicata) Singularia habeant, legitimum tamen eorumdem usum ignorant, quia Artis ignari sunt, & consequenter eadem facilitate, ex ignorantia, lædere, ac interficere possunt, quæ, ex temeritate, juvare, ac sanare audent. Quod cum sit extrâ omnem controversiam, firmissimo stare talo, existimo. Auctorem cujuslibet veri singularis, Primarium, & Verum, semper esse Medicum; Hujus enim Professio est, scire qualitates, & Virtutes simplicium, ex ipsædem Artis Pharmaceuticæ ope, dispensare, & ordinare Composita; scire Morbos, eorumque Causas, & Symptomata, Scire Medendi Methodum, & in cujuslibet morbi curatione indicantia, Contraindicantia, Permittentia, prohibentia, Contraindicantia, & alia, quæ ad prudentiam Boni Medici spectant, diligenter prudenter ac circumspectè attendere; unde, quæ ratione quisquam alius, qui à pueris,

Thesis XXXIV. Sed dum hæc dixisse satago, per transennam quasi non paucas video objectiones, & ex professò, hæc omnia non didicit, sed nescit agnoscere, & ignorat, Singularia invenire, eademque ægrotantibus salutariter exhibere, valeat, judicet quilibet, qui candidus est. Bonis interea Medicis circa hanc objectionem non injusta suboritur indignatio, quod scilicet Chymicorum non pauci, illiteratos ut plurimum quosvis, Idiotas, rudesque non rarò Animos, in sua passim excipiant Laboratoria, ipsisque processibus, & labores suos concedant, alios verò, & qui sunt de communi studio, vel rarò, vel non, nisi ad vulgarium præparationem admittant; hinc enim pleræque illæ lacrymæ! hinc fit, ut incomum illud vulgus, utpote, penes quod nulla planè est alia rerum Medicinalium cognitio, quicquid præparari videat. Secretum esse, Singulare esse, credat; ipsumque tandem hæc; quæ ducitur, phantasia, persuasum, abeat; & singularia jactitet, Magnates, & Curiosos quosvis adeat; miracula prætendat, & nescio quid; quæris successum rei; & eventum? Fallunt; decipiunt, defraudant ut plurimum, egregiè, speciosè, & singulariter, hoc tamen, ut verum & approbatum Singulare semper habeant, & possident, quod qui decepti, ab aliis sunt; taceant; nil dicant aliis, sed, quod decepti sint, sibi tantum, & pro Singulari, ac in secreto habeant; sed habeant!

Thesis XXXVI. Medicamentorum porro præparationes, Labores, & processus esse diversos, non nego quod autem sola preparationis diversitas, & singularitas Singulare statim dictum, & novum Medicamentum esse sic at, omnino nego; cum enim facilius sit, inventa corrigere, quam nova invenire, non video, cur sola præparationis correctio debeat statim esse, & dici novi medicamenti, vel Singularis inventio, præsertim, cum tantum absit, ut hæc omnia Singularis dicti naturam exhaustiari, ut potius omnibus in universum Medicis communis esse soleat; quot enim capita, tot sensus; & qui nostris, quæ hæc Seculi felicitate prostant, Officinalibus, vel addere quicquam, vel detrachere, vel quovis modo, si ex arrogantia stimulo velit, corrigere eadem nesciat, qui tandem ille sciat, quid sapiat, ipse nescio; hoc verò scio, & fateor, quod si Eruditus Medicus, & Exercitatus Practicus, ex multo rerum usu quicquam habeat, quod circa hoc vel illud Officinale, ipsiusque vel ingredientia, vel præparandi Rationem, vel commo-dum utendi modum, in salutem ægrotantis proximi; notari possit, dicere illud, notare; & corrigere, conscientia juxta quam officii ratione, teneatur.

Thesis XXXVII. Hæc autem Remedia, quæ, cum alia legitime adhibita Medicamenta quam plurima nihil planè, ut ajunt, in hujus, vel illius morbi curatione, efficere poterunt, ægrotantes sola restituisse dicuntur; hæc, inquam, laudare, hæc magni facerem; hæc verè Singularibus omnino habenda esse, censerem; nisi istud me moveret, quod restituisse dicantur; quæ ex præconcepta quadam opinione; affectu, & confidentia, ita esse creduntur, vera tamen non sint, difficilè proinde hoc ipsum quoque æstimarem Judicium; hoc enim illorum, qui Singularia crepant, ut plurimum est PROPRIUM, ut, cum suâ ducantur opinione, quemcumque bonum Curationis eventum, & effectum, solis suis adscribant Singularibus; de quo tamen sub judice lis est.

Thesis XXXVIII. Præterea quod occasio Singularium dictorum Chymia magis, magisque excolatur, multisque proinde Naturæ Arcana, & Penetralia intimius scrutandi, ansa suppeditatur, id, cæteris quidem paribus, facile largior; Fecerunt enim, & jam dum sunt plurimi, qui, cum persuasum sibi haberent, Hunc, vel illum, occasione hujus, vel illius Singularis dicti, in summam, apud ægrotantes, & quosvis Alios, venisse gratiam, & existimationem, & ipsi strenuam Chymicam operam, cœperunt, & eo quidam successu

su, ut, non sine insigni *Reipublica Medica* incrementò juxta, quam publica multorum ægotantium salute, tot Medicamenta componendi, composita corrigendi, augendi, meliorandi, & rectificandi vias, rotque egregios Processus ingeniosè satis invenirent, studiosamque juventutem in Academicis hac in Artis parte informate, atque aded Bono Publico optimè contulere allaborarent; Ast verò, quot pessimos *Abusus* hujus Artis interea produxerit abortus, experimur quotidie, vix enim vigesimum invenies, qui talentum suum Bono mancipet *Publico*; Omnes quidem, sub specioso *Chymia* excolendæ prætextu, *Publico* aureos pollicentur Montes, pauci verò Singularis quicquam præstant, & si quid præstant, sibi servant, adeoque non *Publicum*, sed *Privatum* quærunt commodum. Omnes *Chymiam* deprædicant, & *Chymicos* se esse jactitant, cum tamen *Nobilissimam Artē*, laboribus suis potius prostituunt, ac vix umbram, nec dicam Characterem (quos Excellentissimus *Rolfsnckius* recenset) vel notam veri *Chymici* præ se ferre videntur; Er hinc evenit, ut sordidus tandem *Agypta*, & *Circumforaneus* quilibet, *Chymiam* erudat, & *Singularia* exclamaret! ô mores! ô tempora!

Thes. X L X I X. Mugnam autem esse simplicitatem, Rationem singularitatis quærere, quâ hoc, vel illud *Singulare*, huic, vel illi p. n. affectui remedi dicitur, vix concedet, cui stat Ratio; *Rationalis* enim *Medicus*, quicquid agit, ejusdem rationem reddere tenetur, si fundamentalis est, & posito, esse *Medicum*, qui uno, vel altero, *Singulari* hunc, vel illum curavit affectum, nihilominus tamen operationis rationem reddere potest, absque omni præjudicio, etiam si *Singulare* ipsum nec dicat nec velet; ita, ut quibus, rationem Singularitatis quærere, sit simplicitas illorum *Singularia* videantur esse figmentum, & *Vanitas*.

Thes. X L. Omnino verò necessarium est, ut *Singulare*, quodlibet à suo *Indicante speciali* indicetur; sicut, si illud à *Rationali*, & *Methodico* adhibeatur *Medico*; *Methodicus* enim *Medicus*, in Morborum Curatione; non acquiescit in *Indicantis generalis* apprehensione, sed, ex *Medendi Methodo*, *specialia* insuper quærere *Indicantia*, utpote, quæ Curationem propius respiciunt, & ipsa Auxilia, & Curandi Media, digito quasi monstrant, ac indicant; quorum materiam tandem facile invenire poterit, qui peritus in *Arte*, & exercitatus est.

Thes. X L I. Et tandem merum esse somnium, fateor, dum dicunt, eos tantum sinistra sentire de Arcanis, & *Singularibus*, qui vel *Chymiam* ipsi non exercent, vel Eandem planè non intelligant; sicut enim aliis, ab *Esse*, ad *Esse*, non datur consequentia; Sic falsissimum, & absurdum planè est, dicere: Hic *Chymiam* Ipse non exercet, E. *Chymiam* non intelligit; Sic quale absurdum est, si dicerem: Hic *Medicus* cadavera Ipse non dissecat, E. *Anatomiam* ignorat; Hic venam Ipse non secat; luxata Ipse non reponit ossa; vulnera, & ulcera Ipse non tractat &c. E. *Chirurgiam* non intelligit; & sic deinceps; Cum enim, ex tripode dixisse *Hippocratem*, visum fuerit *Peteribus*, quod *vita brevis*, *Arts* verò *longa* sit, prudenti juxta consilio, quam summo *Posteritatis* commodo, *Artem Medicam* in *Partes Principes*, & *Ministras* dictas, dividere, decreverunt, & statutum est; Eum quidem in finem, ut, cum *vita nostræ Brevitas*, in comparatione & proportionem ad *Artem longitudinem*, & ingentem *Rerum* discendarum, ac tractandarum *copiam*, vix sufficere valeat, sint, qui ex professo, quod dicitur, *Principes Artis Partes* tractare, suscipiant, & *Medici* dicantur; & sint, qui *Ministras* & ipsi ex professo exercent, & expendiant, & *Pharmacopæi* ac *Chirurgi* vocentur; Ità, ut *utriq; unam*, quasi constituent *Oeconomiam Medicam*; illi quidem, qui *Directorium* habeant in omnibus, hi verò, qui obsequiosum illis

lib. 1. Chym. in Art. foren. radact. c. 3. § 4.

præsent *Ministerium*, quod si jam utrique, & *Domini*, & *Ministri* suo fungantur officio, benè agitur, & ægotantium saluti salutariter, respicitur; Sin seclus, malè præsertim, si invertatur ordo, & qui debuisse esse *Domini*, incipit esse *Minister*; & vice versa.

Porro autem absurditas dicta, vel ex eo etiam properari videtur, quod propositio hæc, *Chymicus Singularia* præparat, non sit convertibilis; ita ut dicere possem: *Chymicus* præparat *Singularia*; Ergò, qui *Singularia* præparat, est *Chymicus*; aliàs enim *Circumforaneus*, quilibet *Singularia* jactitans, esset *Chymicus*; quod tamen de Tanta; tamque *Excellenti Arte*, ut pote *quæ cum ad Utilitatem, tum etiam ad Splendorem, ac Amplitudinem Reipublica Medica* multum conferre videtur, dicere, Religio sit! Absurdè ergò sentiunt, qui ita statuunt; falsò sibi persuadentes, neminem esse, vel posse esse *Bonum Medicum*, nisi qui Ipse *Chymiam* ex professo exercent; Cum enim *Chymiam*, utpote, quæ est *Partis Pharmaceuticæ*, & à *qua in hunc usque diem separari meriti potest, nec debet, exercere*, non essentialiter pertineat ad *Medicum*, ut *Medicum*, sed penes cuiusvis sit arbitrium; sufficit omnino, tantum scire in *Chymicis* quantum vel ad modernas *Galenico-Chymicas* dictas Morborum *Curationes* necessarii requiruntur, vel ut, *ea usque videntur; methodicè adhiberi, quæ minus, cum iudicio omitti, queant*; ita, ut prædominium semper habeat *Legitima Medendi Methodus*; præstat enim *methodo quidvis, quam solâ Experimentiâ facere*, & hic succurrit mihi, quod in *Albo Candidati* cujusdam *Medicinæ* legi dicitur, scilicet:

Methodus, sine Chymia, facit Medicum; Chymia, sine Methodo, Carnificem.

Thes. X L I I. Iam si ad *Lydiū* eorum, quæ dicta sunt, revocari lapidem, exactèque examinari deberent. *Mòdernorum Medicinam* passim facientium, *Singularia*, non defuisse hæctenus, nec adhuc deesse *Viros doctos, & excellentes*, qui, magno rerum usu, & longâ experientia ducti, certa invenirent *Singularia*, certò quidem constabit certius; Astheu! quot e contra dubia, quot difficultates, absurda, mendacia, fraudes, inconvenientiæ, Calumniæ, Lites, Rixæ, & nescio, quot malorum myriades, sub specioso *Singularium* dætorum prætextu, nostram hinc perniciosè infecerint *Artem*, est sanè, quod non sine justo dolore, omnes *Boni Conscientiosi, & Rationales* doleant *Medici*; Sicut enim legitimus, ac convenientis *Verorum Singularium Vfus* omnem laudis, honoris, & gloriæ meretur titulum, sic eorundem *Abusus*, & lusus, tantâ hæctenus sacram *Artem* nostram effecit injuriâ, ut, quâ ratione in pristinum, & integrum, restitui *Arts* valeat, summè videatur difficilè.

Thes. X L I I I. Ne verò dum, scapham scapham dicere fas est; festucam aliorum vidisse, tabem vero Eorum, qui meæ professionis, vix observasse, nedum pensasse videar, fateri omnino cogere cæco planè *Singularium* amore captos, raptosque esse hæctenus, non minus etiam *Medicos*, & quod magis est, *Viros* alios *Excellentes*, eoque devenisse, ut in Morborum curatione, *Singularibus* suis ita dictis, nisi omnem, præcipuam tamen laudem impertirent, & fiduciam, quò verò id factum non rarò fuerit, & jamdum fiat, eventum, dies testatur & Experientia.

Thes. X L I V. Hæc etenim ratione, & dum spes omnis, & confidentia solis tribuitur *Singularibus, Rationalis* ut plurimum negligitur *Methodus*; quâ neglectâ, & seposita, non curatur amplius, qualisnam certò, qui curatur, p. n. affectus sit, An per consensum affligat? An unus, vel plures, & complicati sint? An à causa calida, an frigida, proveniat? An marem corripiat, vel Fœminam? An lenem, vel puerum? An *Plethoricum*, vel *Cachymum*? An *Biliosum*, vel *Petuitosum*, vel *Melancholicum*? Et sic quæ aliæ notabiles

Raymond. Minder. Th. Med. c. 8.

Minder. l. 4.

Rolfsnck. 21. Chym. in Art. foren. radact. cap. 1. Gal. 3. ad. M.

notabiles, ac necessaria occurrant circumstantiæ; Ut mirum proinde non sit, quod *Morbi* aliàs *Breves*, & facile curabiles, nec ipsi tollantur, nec removeantur eorum causa, sed radices agant, & vel degerent in alios, priori pejores vel fiant *Chronici*, ac diuturni; ipsique tandem agrotantes, contra Canonem, & præter necessitatem, moriantur, ac pereant; nisi vel *Audacem fortuna juvet*, vel post *Deum*, *Natura*, *morborum Medicatrix*, errorem ipsa corrigat. Hinc contingere experimur, quòd, si in *Morbis* gravioribus, ac periculosis, instantis vitæ periculum, vel mortis tandem causa, à *Cognatis* & *Adstantibus* quærat, internarum partium, Epatis imprimis, *Mesenterii* &c. Inflammationem, *Gangrænâ*, & nescio, quam *Viscerum* corruptionem, speciosè effingere, ac mentiri, & inevitabilem aded mortis quasi necessitatem, credulis præcipue mulierculis, *Patheticè* satis, persuadere sciunt, ac satagunt; Cum tamen nullius planè, vel inflammationis, vel *Gangrænæ*, vel *Corruptionis*, per totum morbi decursum, nunquam apparuerit vel signum, vel vestigium; Multò minus ex *Receptis* in *Pharmacopoliâ* missis, quinquam doceri, & remonstrari possit, quòd ad profliganda ista mala, præscriptum, & ordinatum sit. Et hi ipsi sunt, qui *Morbos*, & pericula fingere, non dubitant; Unde *Credulum Vulgus*, plurimumque *Divites*, inani meum percellere nunquam aggressi sunt, *Apoplexias*, *Epilepsias*, *Hydropes*, *Gangrænâs*, *Viscerum Corruptiones*, aliosque *Gravissimos Morbos*, omnibus imminere, mendaci planè lingua præfagentes, à quibus pro præservationis Concilio, magna præmia expectant; cum enim ab imminenti periculo sibi metuerent agrotantes, *Auxilium* ab his petendum, aut magno pretio commendandum, rati sunt, quos pro *Prophetis*, ac *furororum Periculorum* nuntius suspexerant; Unde, si quando vel leve jabulum in *Urina* conspexit, mox lapidem, novaculis excindendum, subesse comminanti sunt &c.

Thes. X L V. Sic *Consultationes* & *Concurrentia*, in Casu difficili, & morbis gravioribus, & summe periculosis, cum *Medicis aliis*, vel non, vel rarè admòdum, & non, nisi coactè habentur, & admittuntur; Quia unusquisque sua adhibere gestit *Singularia*, jam verò, cum alter alterius *Singularium* Naturam, & vires nesciat, (nescit autem omnino, quia *Singularia* sunt) vel alter sua recommendare *Singularia*; alter verò *Medicamenta* convenientia ex *Officinis Pharmaceuticis* ordinare, nititur, animorum subinde dissensu prognascitur, & annulatio; Quâ verò ratione, quâ conscientia, & quò tandem successu, & eventu, talis habeatur *Concurrentia*, penes *Rationales* quosvis candidum esto iudicium.

Thes. X L V I. Et sanè, ut fatear, quod verum est, non video, quomodo *Rationalis Medicus*, ad *Concurrentiam* cum alio vocatus, prioris *Singularia* approbare, inque usum eorundem curatione possit, nisi *Empiricum* agere, ac eventum *Curationis fortunæ* vel *teneritati* committere velit; Si enim media ad *Curationem* necessaria ignoret, quomodo de ejusdem successu, & eventu certus esse poterit?

Thes. X L V I I. Nec levis subinde prognascitur *Arrogantia*; dum enim vident, & experiantur, hoc vel illud *Singulare* bono interdum adhiberi successu, eò tandem deveniunt, ut morbus omnes, solis, & paucis aliquot *Singularibus* curari posse existiment; adeoque salutem omnem ipsis solis attribuant, cum tamen, si quærantur, ipsi rationem reddere nesciant, an ex *Artis* præscripto, an verò fortunâ, vel casu, vel ex *Accidenti* processerit *Curatio*.

Thes. X L V I I I. *Arrogantia* porro hæc parit *Contemptum*, pessimæ matris filium; qui alios pariter invadit, & exercet *Medicos*, ac ipsos *Pharmacopæos* excruciat; Illos, dum misello vulgo, ac credulo nimis popello, speciosè satis persuadere satagunt, quam cito, quam tutò, quamque jucundè suis *Singulari-*

lib. 6. Epidem.

Raym. Minder. Thren. Med.

bus remedi morbis possint, quos *Medici* alii, *Singularibus* non instructi, vel vix, vel non, nisi longo tempore, potionibus longis, multoque medicamentorum, ad nauseam usque exhibiturum, usu, curare valeant; Hos verò, dum eorundem, vel ignorantiam in rebus *Pharmaceuticis*, vel in præparandis *Medicamentis* negligentiam, vel in taxando avaritiam; vel in vendendo, ac substituendo fraudes, & malitiam, & nescio, quot defectus allegare, & accusare laborant.

Thes. X L I X. Ne verò, si plura dicerem, *veritas odium pariat*, digito compesco labellum; hoc tantum superaddens, quòd & summa *Rei* esse, & impium pariter, ac invidium mihi semper visum fuit, scilicet, quòd paucissimi hæctenus de suis *veris*, & *Approbatis Singularibus* dictis posteritati quicquam revelarint, vel reliquerint; cum tamen secum reputasse debuissent, se non sibi, sed *Reipublica* notos esse; atque aded, si quid utilis, si quid boni; commodique ad publicam *Proximi salutem* à se proficisci, ac redundare possit, id, ex quodam quasi *Naturæ debito* exsolvi debuisset & quamvis sciam magnum dici postulat, petere communicationem, descriptionem; Procellum &c. hujus, vel illius *Singularis* dicti; utpote, quæ longo labore, sumptuque interdum non parvo comparata, & propterea non cuilibet statim propalanda, sed in secreto reservanda esse, dicuntur, ut & aliis subinde, in *Arcana Naturæ* penetralla scrutandi surrogetur occasio; Larvam tamen esse hæc excusationem, ac latitare ut plurimum aliud quicquam extrâ omnem videtur controversiam; *Christiana* enim *Charitatem*, utpote quæ omnes, & qui quilibet, talento suo, salutem *Proximi* promoveat, devincere, invicem satagit planè taceo; Nec metum prorfus facio, quòd *Renatus Moreau* hæc de re scripsisse legitur, dum ait: *Rutam contritam naribus*; & *ori Epilepticorum Impositam* liberare egros ac etiam per se esse sanare, observat *Michaël Savonarola*; subditque, hoc præsidium pro secreto, & *Singulari*; teneandum, quòd tamen omnibus propalandum sit, ac revelandum; quoniam talia subicere, videtur peccatum in *Spiritu Sanctum*. Ex quibus verbis (sunt verba *Moreau*) dicent *Chymista*, *Argyria*, *Circulatores*, *Circumforanci*, *Arcanorum Transcriptores*, & quicunque, se *Remedia*, *Arcana*, *Secreta*, & *Singularia* habere; profitebuntur, pessimè agere; non solum, quia, ut plurimum falsa pro *veris*, inepta pro *sinceris*, vana pro *certis* præsidis, vendunt; sed etiam quia, quacunque tandem illa sint, subtrahunt, & agris, & *Medicis Dogmaticis*, qui pro suspectis semper remedia illa, ad id aut ab ælois hominibus suppeditata, habent.

Sed hoc tantum cujuslibet *Speculationis*, *Rationis*, & *Candori* perpendendum remitto, nihilominus, cum cohæret Omnes omnino homines, & præsertim, qui literis addicti sunt, quicquid boni agant, quicquid intendant, & quicquid ingeniorum acuminis inveniant, vel invenire studeant, id omne, *Fame*, ac nunquam interitura *Nominis* sui gloriæ gratiâ; vel facta *Arri* ac *divitiarum* fame, agere; Quæ tandem causa sit, Cur Tot, etiam *Clarissimi Viri*, è viventium numero, ad plures abeant, qui tamen, de suis *Singularibus* dictis, ne tantillum quidem *Posteritati* relinquunt; Tantum autem abest, ut ex sordida quadam *Avaritiæ* quæ *Empirica Secta cognata quadam, ac Nutrix est* à *Bonis Medicis* id fieri, concedam, ut potius vitium hoc alienum planè ab iisdem esse atque aded de *Impositis* tantum dici existimem, quòd dicitur: *Reperiti sunt Complures, quæ Experimentos aliquas, nullis forsitan Rationibus innixas, nacti, easdem Studiosè custodire, celare, & abscondere studuerunt; non, quo Arti honorem, sed quòd sibi lucellum ali-quod majus compararent, ut quòd sine speciali eorum consensu, voluntate, ac deceptorie liberalitatis munificentiâ; Remedium obtineri non posse putabant agri;*

In animadu. ver. ad C. 37. Sect. 1. de. n. n. n. ps. 43.

Raymond. Minder. Thren. Med. c. 9.

premiis ab ipsis Cælatoribus, tanquam ex Capivitate, redimerent.

Non equidem later, quod vulgò, & verè quidem dicitur, Neminem esse obligatum, Arcana, & Singularia sua in Vulgus propalare; Item, Medicamenta Prostitutione viloscere, &c. Respondetur enim, aliud esse, propalare Singularia in Vulgus hoc est, illiteratis quibusvis, & à Medicina alienis, Mulierculis putra, Idiotis &c. eadem manifestare, ac concedere; Aliud verò, Orbi Literato, Medicorumque familia communicare Eadem; Aliud item esse, quod de Jure, aliud autem, quod ex Christiana Charitatis debito fieri dicitur; Unde Medicamenta, etiam singularissima, quæ in Egrotantium Salutem, & Artis Incrementum, aliis communicantur Medicis, nec prostitui, nec prostitutione viloscere, dici possunt nisi qui dicat, (quamvis absurdè dicat) Artem nostram, & olim, & à primis ipsius incunabulis, egregie fuisse prostitutam, & jamdum prostitui enormiter; Quam ingenue enim; & quam candidè Primi Artis Parentes quicquid in imis scientiæ, & Experimentiæ Medicæ habuerunt penetralibus, Posteritati communicaverint, negare non potest, nisi qui Artem negare ipsam audeat malevolè; Et quantà quæso ipsorum Laude, (ut quicquam tantum de nostro hocce dicam Seculo) quandoque Posteritatis Commodò, sua nobis Inventà, verè Singularia, communicaverint hætenus Anatomici, Venas putra, Laicis Mesaraicas, Duclum Pancreaticum; Glandulosa Chyli Receptacula; Vasa Lactea Thoracica; Vasa Lymphatica; Duclus Salivales; Nobilem item Sanguinis Circulationem; & Singulares circa eandem habitas, etiamque accomodatas Observaciones, Curiosum de Ossis Cribiformis usu speculationem, &c. Sic à Pathologicis, & Practicis Celeberrimis, quibus Novi, vel rari quicquam observare licuit, integras habemus Morborum Historias, Observaciones Medicas; Casus Raros, Enarraciones, Epistolas Medicinales, Consilia, Consultaciones, Annotationes, Curationes insignes &c. ita ut Charta deficere videatur, si præclara omnium, qui hæc in parte de Artis Incremento, & Bono publico, optimè mereri allaborarunt, exprimere deberem nomina; Sic Exoticorum Periti suam Nobis non subtraxerunt Herbam Thee, Chinam China, Cavee, Crapp, Terram Catechu &c. Quemadmodum nec Curiosi Alii Inventà sua, quæ quovis modò ad Artis, vel Incrementum, vel Ornamentum facere, visa sunt, occultare rati sunt; Quæ inter insignis Modernorum Instrumentorum Anatomicorum, Chymicorum & Chirurgicorum apparatus, de Inventorum Candore testatur ingenue; ita ut tantum absit, ut Ars Nostra, sincerà Eorum, quorum jam mentio facta est, communicatione, & propalatione, prostituta esse dici queat, ut potius insigne exinde Incrementum sumfisse videatur.

Soli verò Singularium Inventores plerique Sua unà secum sepeliri malunt, quàm ut Eorum hæres fiat Posteritas; Quamvis enim hocce nostro Seculo non defuerint Viri Excellentissimi, quorum ingenium in Bonum Publicum Candor tantus fuit, ut ea, in quibus vel novi vel Singularis, & Arcani quicquam, longâ experientiâ deprenderunt non sibi servarent, sed in publicam omnium Egrotantium Salutem, & nunquam intermorturam Eorum memoriam, Literis consignarent, ac usui facissent publico; Plurimi tamen & presertim, qui suis Singularibus nimium quantum fidunt; iisdemque omne Curationis punctum præ aliis soli absolvere gestiunt, Experimenta sua planè subtrahunt adeoque nec sibi de honesta Nominis exultatione, nec Arti de incremento, nec Proximo de emolumento, prospicere laborant.

Thesis L. Aliud ergò quicquam latet; necesse est, quod ipsum, vel Invidiam quandam, quel quendam pudorem esse, existimo; si ex invidia

subtrahuntur Singularia, sit istud; vel respectu Egrotantis proximi, vel Curantis Alterius Medici; si respectu illius impium planè, inhumanum, & Christiano Medico Indignum est, subtrahere, ac sibi servare ea, quæ, si vera sunt, Sanitati, Vitæ, & Summo adde proximi Bono, prospicere possunt; Idem enim si superiorum Seculorum fecissent Medici, nec aliter Rei Medicorum consulerent Publica, per Apollinem Medicum, & Esculapium jurarem, nec eos, qui Singularis quicquam subtrahunt, tantum scire, & habere, undè, & ex quo sua Singularia dicta conficere valerent. Si verò respectu hujus id fiat, ab Eruditis, Dogmaticis & rationalibus Medicis aliis, nihil, vel parùm curari, auguror; præsertim, cum per Dei gratiam, & Clarissimorum, ac de Republicâ Medicâ & Proximi salute optimè meritorum Vivorum studia, & diligentiam, tanta nobis in Pharmacopoliis publicis, & Privilegiatis pariter, quam apud Classicos Auctores quosvis suggeratur remedium, & Medicamentorum approbatorum copia, ut, quod, ex invidia paucorum, Publicè denegatur, Multorum Candor, utriusque manu liberaliter satis nobis porrigat, & exhibeat. Et, si, e. g. Idem malum Hypochondriacum convenientibus, appropriatis omnibusque, Bonis Medicis, notis Medicamentis, curatur in Gallia, quod, per ignota Singularia dicta Antihypochondriaca, ab uno, vel alterò dicitur curari in Germaniâ; quid tum postea? Ita, Varandæ, Regius in Academia Montpelienfi Professor, scitè satis dixisse, legatur: Illa Remedia esse optima, quæ minimè sint Secreta, & Singularia, sed notissima, utpote certiori experientiâ confirmata. c. 12.

Thesis L I. Cum verò de Christiano, Bono, ac Conscientioso Medico talem præsumere, & prædicare invidiam, nefas sit; in alteram potius abierit sententiam, scilicet ex modesto quodam pudore plerumque subtrici Singularia, ita enim hujus nostri præprimis Seculi genius fert & conditio, ut, quemadmodum in aliis plurimis; sic etiam in Medicina, Novitati plus, quàm par est, indulgere, nil novi sit; unde tantus ingeniorum excitatur pruritus, tantaque Singularitas, ut, quilibet ferè Nova invenire, Singularia tractare, Singularia præparare, iisdemque, nisi omnes, plerasque tamen Morborum Curationes, perficere gestiat; ita, ut in tantum Singularia dicta succrevisse videantur numerum, ut, & Tituli, ac Nomina tandem deficere, & integra Pharmacopolia iisdem, si colligantur, impleri possè, plus quàm manifestum sit.

Thesis L II. Pudet autem omnino plerosque ut de suis Singularibus dictis quicquam certi proferrant, multò minùs Ingredientia, ac præparandi rationem, utendique modum, candidè manifestent; Hoc enim factò, emerito ut plurimum suffunduntur pudore, propriæque confessâ turpitudine, ipsi tandem fateri coguntur, ipsorum Singularia, vel planè esse Vulgaria, vel aliorum Inventà, ab ipsis verò mutata quodammodo, correctâ, inque aliam vel consistentiam, vel colorem, vel formam quamcunque, esse redacta; sic enim quotidiana experientia testatur, quod pleraque, etiam vulgatissima non rarè. Officialia, vel per se, & prout in Dispensatoriis publicis præscribuntur, ac à Pharmacopoiis nostris, & ipsum ministris, quotidiè dispensantur, vel leviter tantum mutata, & correctâ, sub specioso Singularium prætextu, & titulo gassatim quasi circumferantur, vendantur, & exhibeantur, quod ipsum Primæsius inuiville creditur, dum; Observavi, inquit, multos astutè sua (hoc est, Singularia, & Secreta dicta) occultare, ne, si aliis Medicis innotescerent risum moverent; Vulgaria enim Remedia, &

Tur. Hipp.

Primeros, l. 3, de vulgi Errorib.

forfan inepta, pro magis secretis, à multis prædicantur quæ nemini revelare volunt, prudenti sanè consilio, quia nihil habent, quod Secretum, vel Singulare dici debeat.

Thesis LIII. Et quod majus est, mirari meo quidem loco satis nequeo, quod & Novelli quidam Practici, qui nudius tertius Medicinam facere, atque Egrotantes visitare inceperunt, hodiè statim de suis Experimentis, & Singularibus gloriari audeant; quæ tamen res, sicut admiratione juxta, ac risu digna est, ita altioris sanè indignis, quamvis pauci momenti, esse, videtur; Judicii enim imbecillitatem an dicam, an Arrogantiam, vel ea ed tantum apparere constat, quod, dum Majorum, ac Præceptorum suorum æmuli; fictitiis, ac opinativis suis Singularibus dictis, tales sæpè imponant Titulos ac Nomina, quæ risu, & cachinno digna sunt, rem ipsam, virtutem scilicet sui Singularis & operandi rationem, vix ipsi intelligere videantur: Sic E.g. inter alia (integros enim possem, nisi partim honoris ergò, partim risus, compefendi Gratiâ abstinere, allegare Catalogos) dicta Singularia, datur Pulvis in Acutis, pulvis in peracutis; sed quæ? qualis? quanta? Ergone Omnes Morbi Acuti, & Peracuti, unius, ejsdemque erunt generis? Non est, cum enim dentur, qui sunt à Causâ frigidâ; ut Apoplexia Catarrhus suffocativus, Lethargus &c. in Senibus, cum dentur, qui sunt à Causâ calidâ; & totius dicti Substantiæ, ut, Febres ardentes; Malignæ, cum, & sine Petechiis &c. Cum dentur, quorum natura in inflammatione consistit, ut: Phrenitis, Peripneumonia, Pluritis &c. quæ, quæso, Methodò indiscriminatim exhibebitur, quâ ratione in morbis, à Causis contrariis productis, & quomodo contrariis Indicationibus, unicus æquè satisfaciet Pulvis in Acutis, & Peracutis? Non video.

Thesis LIV. Et hac occasione, & ex tanto rerum abusu, evenit tandem, ut, quibus nulla unquam facta, nec concessa est; Medicinam faciendi potestas, & licentia, indifferenter, impune, & non sine summa Sacræ Artis ignominia, multorumque egrotantium damno, & interitu, Medicos agant, Medicinamque faciant; Ita enim Pharmacopoi plerique, Barbitiones, Balneatores, ac Dentifrangibuli, non pauci; Pastores, Paganæ, Agrythæ, Circumforaneique quilibet, Artem exercent Medicam, Singularia effingunt, & jactitant, insignesque Artis nostræ Doctoribus excitant molestias. Idem passim facere audent, qui per aliquod temporis intervallolum Chymicorum Laboratoriis inhæserunt hi enim statim, atque vel ignis tantum gradus moderari, vel unum, alterumque processum expedire didicerunt, in mundum universum abeunt, Chymicos se profitentur, ac nil, nisi Singularia, Secreta & Arcana olent, & sapiunt; cum tamen omnis plerumque literaturæ planè expertes sint, & curiosum non tantum Vulgi genus, sed Magnos interdum etiam Medicos, Magnosque alios Singularium, & Arcanorum amore raptos, egregie ut plurimum decipere, sumtuososque processos fugâ non rarè absolvere, solent; Nihilominus tamen foventur Hi à Magnatibus Impositores, ac in Aulis, in Hominum perniciem, nutrantur: cumulantur honoribus, Premiis, amplisque afficiuntur Stipendiis. Et quâ denique Artis injuriâ, quodvis aliud hominum genus, ut sunt Pastores, Laniones, quadrati item Rustici, Opiliones, Carnifices, Vetule, Sage, Præcentrices, Cingari, Harioli, Crystallantes, & nescio, quæ hominum farrago, falcem, non temerè minus; quàm insolenter in nostram messem immitat, est, quod (vel hic etiam Locis) insigniter doleat Medicorum familia, atque ita tam scitè patitur, quàm Verè cum Medicina Lugente exclamare cogatur: Domus mea, Domus Medicationis est, Vos autem faci-

Raym. Mind, Throd. Med. cap. 9.

Mind. Th. Med. cap.

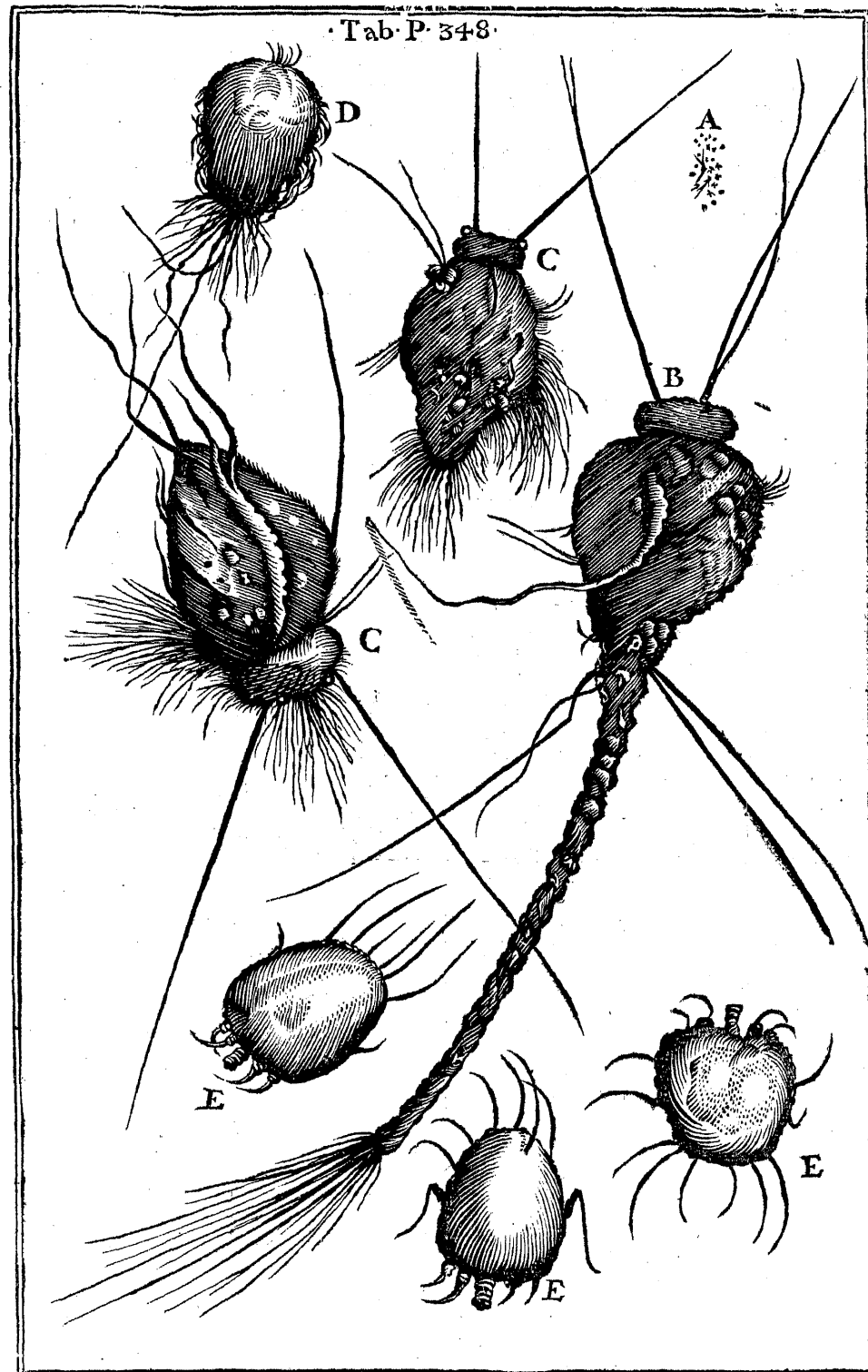
His eam Speluncam Latronum; Nam hæc ita lè feriat torum hominum turbas, illud, quod nata, & educata est vitæ genus, petulanter desertit; ac Arti Medicæ illotas, & pestiferas manus malitiosè admovet; Aquas distillat, Simples, Compositas; Preteritis Medicamenta varia præparat; Singularia; Secreta; Arcana jactitat; agrotantes visitat; Medicamenta exhibet; curat; necat; enecat; mortificat; & hæc quidem omnia impune; & re quasi optimè gestâ, & quasi nullus amplius super sit Magistratus, qui tantam malitiam, fraudes, & scelera, severè vindicet; aut velit; aut valeat; Impudicum enim hoc Hominum Genus Toti Artè multum fastidii, tædii, difficultatis, ærumnae despectus, ac odii peperit, cum de cogenda magis pecunia, quàm de mortalium salutè sollicitum, & emigendis solummodò crumenis adductum fuerit; nihil autem reipsa, vel quod collaudandum foret, parum præstitit. Ac neque hoc adeo condolendum forsan existeret, nisi; præter ejus modè rapinas, tot hominum cades, ac homicidia Republicâ clamarent; Proh dolor! quot ab Agrythis his interfessit Quos in extremam pauperiem simul, ac corporis calamitatem, alii; quot in florida juventute præmatura neci sunt traditi? Medicinam, in manu inscitè positam, esse gladium in manu furiosi, quis nescit? At, quid furiosus? mactabit, non defendet, occidet, non proteget; ledet, non sanabit. Ita igitur hi, omni arrogantia, ac fastu, refert, Præceptiones omnes Medicas illudentes, Indicationes, ad curationis viam instituendam necessarias, negligentes, concurrentium Symptomatum observationes despicientes, atque temperaturarum, climatum, anni temporum, ac constitutionum, imò & causarum progressarum vix ullam rationem habentes, vesperilionum more in Medicina involant. Et reverà plaga est hæc Hominum, justè Dei judicio iis hominibus irrogata, quæ sese à Vera Medicina Legibus, Præceptis Fidei, ac Experimentis, subtrahentes, hisce Accupibus Corpora sua credunt.

Thesis LV. Et sic tandem verum esse experimur, quod dicitur: Dato uno absurdo sequuntur Plura; Et si Medici ipsi in tantos rapiantur Abusus, quid mirum, si ex malo Exemplo idem faciant & alii; Sic enim omnes ruunt, ac dissolvuntur Bone leges! Sic nullus amplius observatur Medicinalis ordo! Ita quidem, ut iis etiam nonnunquam in Locis, unde abusus istius emendationes expectandæ erant, exlex quilibet sit, vel esse tamen velit; nec ulla extet Medicinalium Taxa; nec tot annorum spatio habeatur Pharmacopoliarum Visitatio, sed ter medicinal. omn. extrema suboriat, confusio!

Thesis LVI. Quam tamen Morum, & Geniorum Dyscrasiam, easque quæ exinde promanare assolent, inconvenientias, & exorbitantias maximè detestantur, & abhorrent quibus Proximi Salus, Posteritatis amor, & Bonum publicum cordi magis est, quàm ut ipsos purum putum, & sordidum istud Privatam Commodum occidere planè valeat, atque adde unanimi voto mecum vovent, ut in pristinum restituantur Ars; Tandem! Sic Pudor, & tandem Veri Respectus & Equi!

Et hæc sunt, quæ de Singularibus dictis dicere consistui. Quæcunque autem de moderno istorum pariter, quàm Nobilissima Chymia Abusu incidenter passim dixi, bono (sanctè testor) dixi animo? Atque adeò solenniter protestor, me contra sincerum Vera Chymie exercitium nec dixisse quicquam, nec unquam dicendū habuisse animum; Si quis verò est, cujus.

Conscia Mens falsi de se putat omnia dici. Is secum habet, ac consideret, in quantam, per tot tantosque Abusus, Medicina & Moderna præprimis Praxis, abierit hætenus Barbariem! atque ita nec Vitio, nec Invidia nihil vertat, quod Verum, & palam est Omnibus.

OBSERVATIONES MEDICÆ DVÆ,

PRIMÆ

DE CRINONIBVS SEV COMEDONIBVS INFANTVM.

Incognitus & indictus antiquioribus fuit morbus, cujus passim superiori ac hodierno sæculo à Medicis non minus, quàm medicastri mulierculis, fit mentio & ab istis quidem morbus pilaris infantum communiter appellatur, speciatim autem crinonum, item comedonum nomine venit, Germanis MITRESSER audit. Contabescunt infantes paulatim, insomnes redduntur, & inquieti, & insignem simul pruritus corporis pati videntur: quod si in balneo ritè tractentur, corpuscula pilorum crassiorum instar densa & spissa (unde similitudinis ratione, crinonum nomen) è poris corporis prominent, quæ pro animalculis intercutanea loca inhabitantibus (unde comedonum nomen, quasi vermium alimentum infantum depascentium) ab aliis habita fuerunt quibus unâ alteravè vice ablatis, melius habere infantes observantur. Vtrum itaque censui excrementorum spissiorum tertix coctionis, an vero animantium generi adscribendum sit istud extra cutim prominens, diutius controversum fuit, prout scilicet fieri in naturalibus amat, ubi solis rationibus, citra experientiæ armaturam pugna instituitur. Hæc tandem rerum magistra litem diremit, ostendendo microscopiorum ope manifestè, esse revera animalcula viva, quidquid spissorum istorum capillorum facie subinde compareat coloris observantur subcinericei, & plus minus nigricantis, cornubus seu potius antennis binis longe prominentibus instructi, oculis rotundis grandiusculis cum cauda oblonga in fine villosa, paucis aspectu satis horridi, prout ex tabula conspici potest: In qua figura A magnitudinem nativam, prout nudo oculo se exhibet, repræsentat: figur. B. verò crinonem integrum, accuratè observatum, resupinato situ collocatum: figur. cc. eisdem crinones, prono corpore delineatos, sed sub separatione à cute, caudâ truncatos. Nam non tantum propter morositatem puerorum, diffiulter separari possunt, sed ob exilitatem etiam ac teneritudinem vix integri obtineri, quin facillimo attritu vitentur: id quod in figur. D contingit. Pueri sunt, & infantes in quibus frequentius nasci solent, quorum crura, brachia, & inprimis dorsum, sive totum, sive interscapilium tantum, maximè tamen ipsam scapularum regionem solent occupare. Sed quæ huc spectant alia, curioso lectore digna, prolixius, pro usu inprimis medico, exposuit Erud. Georgius Hieronymus Velschius, in exercitatione de Vermiculis capillaribus infantum, in qua omne id, quicquid pro usu tam Theoretico quàm practico desiderari potest, ex quibus scriptoribus in unum fasciculum concinnè collectum exhibetur, adeo ut unus hic author quorumvis aliorum vices commodè supplere queat. Annexa est dicta exercitatio. Isti de vena medicensi laboriosè & accuratè conscriptæ, & anno 1674. augustæ vindel. In quarto primitus, sub auspiciis Claudiæ Felicis Imperatricis, luci publicæ expositæ.

SECUNDA

DE

SIRONIBVS.

Alij longè à crinonibus sunt Sirones seu Cirones, vermiculi scilicet minuti, quasi pediculares, in pustulis serosis prurientibus sub cuticula manuum inprimis & pedum, subsistentes. Germanis Seuren, item Reidiesen vocari solent. Minus de his disceptatum fuit, animalculorum classi an associandi, si quidem hoc jam olim subtili Scaligero exerc. 194. de subtilit. num. 7. extra dubitationis aleam positum fuit: qui tamen ipsis formam nullam expressam esse asserit, quæ microscopiorum ope distinctè satis & accuratè conspici potest.

Tom. I. Pars II.

I i test,

OBSERVA

est, secundum eam faciem, quam Tabul. figur. E E E repræsentat, colore sunt albicante, & pedibus exceptis, qui propius intuenti nigricare videntur: pedibus sex instructi sunt, binis utrinque mox juxta caput positis, quibus talparum ritu cuniculos sub cuticula agere, & oblongos non raro quasi sulcos trahere, simulque molestissimum prurium excitare videntur. Num deorsum sit squamosum, seu squamis coopertum, prout quidem affirmat *Dr. Robaultus tract. physc. part. 1. cap. 21.* definire nolumus. Illo præstantiore dubio procul microscopio instructo. Mirum de cætero est, quantas molestias tam pusillum animal homini excitare queat, quas stupendâ historiâ pluribus explicat *Monfetus in Theatr. insect. lib. 2. cap. 24. & c.*

INDEX RERVM ET VERBORVM TOMI PRIMI.

In quo numerus duobus unciolis (.) inclusus, indicat partem primam & institutiones: numerus ceteris absque signo positus dissertationes designat. Primus Romanus ostendit quomodo sit dissertatio, sequentes numeri caput, vel §. illius monstrant: numerus absolute positus institutiones juxta editionem in quarto.

A.

ABDOMINIS muscul. inflammationis signa. (191.b.)
 Abomasus quid. (10. thes. 11)
 Abortus quid. (508.b.) græci quomodo distinguant ibid. causa 509. a.b.) signa 509. b.) (510.a.) prognosis (510.b.) cura. (511)
 Absinthium vermes necat. (14. thes. 6)
 Absorbentia quæ. (444) 445
 Abcessus quid (270. a.) (549. a.) recidivantes qui (561. a.) causa ibid. cura ibidem.
 Abstinentia à potu corpulentiam nimiam tollit. (140.a.)
 Acacia vid. prunus.
 Actionum divisio in naturales & animales non sufficit. 11. c. 1. §. 5.
 Acetosa aquam rubro colore tingit. (93 a.)
 Acetum dentes stupefacit & lædit (96.a.) scilicet v. 111. c. 2. art. 2. §. 6. Tymæi in peste (225.b.) vitrioli benedictum in Coporosis morbis. (161.a.) (363.a.)
 Acidulæ, modus operandi 1. c. 3. §. 11. artificiales. (93.a.)
 Acidum & alcali in omni corpore sunt (7. thes. 15. omne acidum extra stomachum corpori inimicum 13. thes. 4. unde oriatur (102. a. b.) nervis inimicum (54. thes. 8.) dentibus inimicissimum (99. a.) quot modis peccet 58. thes. 19. quæ augeant vel alterent, (58. thes. 21.) quæ corrigant ibidem in podagrâ vitanda (29. thes. 4.) stomacho conducunt (49. thes. 11. b.) acidum an universalis morborum causa est v. §. 29. est basis potentiarum hipocraticarum 111. c. 2. §. 10. plus minus peccans est basis omnis cacochymia 111. c. 2. §. 10. acida spirituosa præservant in febribus malignis & epidemicis (59. thes. 18.) acidi morborum origo unde 111. c. 2. §. 22. Acida salia innumerabiliter differunt (7. thes. 13.) inter acida quæ palmam alii præcipiant (205. a. b.) acidi & alcali effectus in generatione seminum, conservatione & destructione 8. §. 30. acidi in corpore nostro differentia 55. §. 14. acidi aucti aut fixi præternaturaliter corrigentia. 91. §. 4
 Actor vulnerum quomodo impediendus. 70. §. 3
 Actiones Sympatheticæ. 11. §. 17
 Actuum quid. (38. thes. 16. a.)
 Adipis extractio plinii quid. 111. c. 2. art. 5. §. 4
 Aëris necessitas in fermentatione sanguinis (7. thes. 8.) introitus in pulmões quomodo fiat (21. thes. 2.) 11. c. 7. §. 4. aëris portio sinistri cordis ventriculum ingreditur in ventibus (21. thes. 3.) 11. c. 7. §. 1. in montibus Peruvianis respirationi ineptus (22. thes. 6.) nimis rarefactus respirationi ineptus ibid. resolvit & volatilifcat omnia fixa (22. thes. 7.) etiam sanguinem sine capite mortuo. (22. thes. 8.) 11. c. 8. §. 5. 11. c. 7. §. 1. inest oculus vitæ cibus (22. thes. 8.) x. c. 2. §. 1. efficacia in corpore nostro unde (53. thes. 5. varietas unde ibid. hybernus acidus sale nitroso est imprægnatus (58. thes. 21.) (85. b.) 11. c. 3. §. 8. in sunt salia volatilifca (85. b.) copiosissimis particulis quasi tot fermentis est imprægnatus (1. c. 3. §. 8.) quomodo se habeat ad inspirationem & expirationem. 11. c. 2. §. 6. pulmões dilatant 11. c. 6. §. 2. cur quo altius pertingit eo minus pulmionibus expandendis aptus 11. c. 7. §. 1. an aqua spongiis contenta condensari queat ibid. fuliginibus nimis repletus est respirationi ineptus ibid. positive gravis est 11. c. 7. §. 3. b. gravitate suâ quid efficiat ibid. inferiori superiori gravior est ibid. expansioni & compressioni aptus est ibid. elater quid

ibid. Hyeme densior est quam ætate ibid. hyeme acido aucto videtur imprægnatus (342.a.) an perios quadam pulmões intret 11. c. 7. §. 6. an propter fugam vacui pulmões intret? 11. c. 7. §. 7. inspiratus an sanguinem ingreditur? 11. c. 8. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. an pro vitæ nutrimento eius quædam particulæ ingreditur 11. c. 10. §. 4. an contineat particulâs quædam vitales ibid. omnibus corporibus sicis est permixtus 11. c. 8. §. 3. quomodo sanguinem inspiratione ingreditur. 11. c. 8. §. 6. 9.
 Aëre purissimo & frigidissimo cur edaciores sumus? 11. c. 8. §. 4. quando sanguinem ingreditur 11. c. 8. §. 9. an inspirando cerebrum subeat, 11. c. 8. §. 11. V. §. 20. an per os cribiforme penetrare non potest? 11. c. 8. §. 11. semper recentari debet respirantibus 11. c. 9. §. 5. 11. c. 10. §. 7. 8. 9. usus in respiratione 11. c. 10. x. c. 2. §. 1. sanguinem non refrigerat 11. c. 10. §. 1. (156. b.) deficiente, non cuncta statim cessant vitæ munera 11. c. 10. §. 4. deficiente, cur animalia moriantur 11. c. 10. §. 11. 100. levior est aqua 1000. capacius occupat 11. c. 10. §. 5. quantum salis contineat 11. c. 10. §. 5. vermibus latentia morborum semina excitat x. c. 2. §. 2. fermentis contagiosis inquinatus massam sanguineam varie vitiat. (156. a.)
 Agri in compitis publicis expositi: in adytis templorum. 1. §. 2.
 Agrotare quid? (1. thes. 1.) agrotorum fiducia in medicum (67. thes. 1.) agros manus læpius naribus admovere malum. (64. thes. 1)
 Affectus præter naturam secundum Galenum c. v. §. 9. secundum modernos v. §. 9. catarrhales cur capiti, faucibus & pulmionibus molesti (335. b.) catarrhales infanrum unde. x. c. v. §. 2. 5. cura x. c. 3. §. 10. catarrhali remedia (339.) affectus dolorosi scorbutici unde? 11. c. 1. §. 1
 Agere tota substantiâ quid. (58. thes. 15)
 Agresta vide omphacium.
 Agrippæ qui? (511. b.)
 Agrypnia (357. a.) causa ibidem, signa diagnostica (357. b.) prognosis (357. b.) cura (358. a.) opiata cauce propinanda (358. b.) remedia (358. a.) agrypnia infanrum unde. x. cap. 2. §. 2. (543. b.)
 Albugo oculi vid. oculus.
 Alcalia innumerabiliter differunt (7. thes. 16.) quot modis peccent (58. thes. 16.) peccantia quid efficiant ibid. proles est bilis (58. thes. 17.) quæ augeant vel alterent (ibid. §. 18.) fixa mutant purgantia in diuretica & diaphoretica (74. thes. 14.) vis in quo consistat. 7. §. 16
 Alcohol quid. 21. cap. 2. class. 1. §. 2
 Alexipharmaca calida & spirituosâ non semper tuta. (225. a.)
 Alexipharmacorum natura. 82. §. 17
 Alimcna 70. §. 8. quantitas non qualitas nocet. ibid.
 Alimentorum necessitas (5. §. 4.) habent partes utiles & inutilis (11. thes. 6.) v. 111. præfat. unum citius quam alterum mutatur in chylum (12. thes. 11.) omnia sana sunt (53. thes. 4.) quantitatem & qualitatem appetitus præscribit ibid. infusa appetita non nocent (54. thes. 4.) x. c. 2. §. 13. (101. a.) in primis viis varie corrumpuntur (60. thes. 29.) quædam flatibus aptiora sunt (60. thes. 31.) status non insunt sed gignuntur ibid. reliquia fermento quid contribuant? (101. a.) fermentum modificant ibid. cur nos alterent 1. cap. 1. §. 7. nonnulla sub digestionem crascos vestigia retinent 1. c. 2. §. 2. assumpta omnia in stomacho accedunt ibid. sunt causa sanitatis & morborum 1. c. 3. §. 2. 3. 4. Vires quomodo hippocrates explicet. 1. c. 3. §. 4. non tam qualitate quam quantitate lædunt v. 111. præfat. Scrupulosus delectus
 11 2

Index rerum,

frustraneus est x. c. §. 13. appetita facilius digeruntur. (103. a) per fermentationem in chylum mutantur 70. §. 9. alimenta quaedam sunt medicamentosa. 82. §. 14. Allantoides membrana an in homine (44. thef. 1. recipit ex vesicæ urinarum per urachum. Alteratio est fermentationis effectus (7. thef. 20. quomodo fiat. Alterantia qualia (72. thef. 1. Sunt varia ibid. à precipitantibus quomodo differant. ibid. vis in quo consistat. 1. c. §. 10. particularia quæ 91. §. 2. generalia ibid. §. 3. Alterantia mediata. 92. §. 7. quænam acidum tam generale quam speciale corrigunt 93. §. 13. in iis quid observandum. 93. §. 14. Aloë in aëre crescit. 1. c. §. 8. alvi excrementa flava tingit 60. th. 30. non est venenum ut reliqua purgantia (78. thef. 17. alcôs lotio est castratio (66. thef. 11. Alvi excretionem aër juvat 11. c. 10. §. 1. caustissime in morbis malignis movenda. 204. b) x. c. 2. §. 32. Alvi excrementa non sunt amara (60. thef. 30. constant sale Salfo & ammoniacali. ibid. unde flavescat ibid. porracea unde ibid. flava in diarrhæis unde, ibidem b.) flava infanrum unde ! x. c. 2. §. 32. vide excrementa. Alvi suppressioni quinam subiecti (113. b.) causa. (114. a.) in ictero unde ibid. infanrum unde (534. b.) Signa diagnostica (114. a.) (535. a.) prognostica (114.) cura ibid. infanrum cura (535.) gravidarum cura (502.) puerperarum cura (523. b.) auger capitis vitia (114. a.) quidam idiosyncraticè sunt obnoxii vii. cap. 3. §. 7. Alumena quibus constat xii. cap. 3. §. 9. artificiale, xii. cap. 3. §. 9. pro crystallisatione quandoque urina additur ibid. in febribus operandi modus ibid. in febribus usus illegitimus nocet. Amara sunt hepatica (49. thef. 12. b. amarum Hippocratis quid. 1. c. 2. §. 7. 419. a) Ambra cautè usurpanda. (86. a b) Ambustio (385. b) gradus ejus ibid. causa ibid. prognos. ibid. cura ibid. remedia 5. Amencia quid. (417. b.) Amion quid (44. thef. 1.) ejus liquor quid ibid. 49. §. 1. unde oritur. 50. §. 5. Amor insanus quid (435. a) differt à philtro ibid. signa ibid. cura. ibid. A mulera. 66. thef. 14. Amygdalarum amararum vires vii. c. 5. §. 11. an ebrietatem curent. vii. §. 37. 38. Analogismus (65. thef. 4. Anaesthesia quid (531. a) quomodo à leucophlegmâ differat ibid. b.) feri extravasatio quomodo fiat (237. b.) cura cum cachexia convenit. (162.) Anatomosis (19. thef. 1. cordis in fœtu singulares (46. thef. 5. Anatomosis causa (306.) cura (307.) Andromacho prima theiæ compositio debetur. 2. §. 9. Ancurisma quid. (564. a) signa ibid. cura. ibid. Angina gargarisatio non semper proficua (275. b. potus ordinarius (278. b.) notha ejusque cura ibid. cura idealis (68. thef. 9. quid (273. a.) causa ibidem b. species ibid. signa (274.) prognos. (274.) cura (274. b.) (235. b.) (275.) remedia. 278. Angulus incidentiæ (34. thef. 5.) repercussionis ibid. in terfectionis (34. thef. 4.) Anhelitus est dyspnæ primus gradus. (161. a) Anima mundi quomodo concedenda 11. c. 7. §. 8. Anima 10. §. 7. (1. thef. 2.) Hippocrati quid 14. §. 6. triplex (2. in homine & brutis negat sensitivam auctor. (357.) sensitiva quid. 14. §. 6. est in brutis (38. thef. 2.) brutorum est materialis (39. thef. 3.) omnem præter rationalem rejicit Cartesius. (2. thef. 4. facultates quæ ibid. sunt nullæ ibid. rationalis 13 §. 33. ad hominis vitam nihil facit 2. thef. 7. habet intellectum & voluntatem (39. thef. 2.) cognitio & intellectus quomodo fiat (39. thef. 3.) (39. thef. 5.) quid. ibid. est materialis sed immortalis 14. §. 8. 9. 10. 11. propagatur per traducem 14. §. 9. 10. hospitatur in cerebro 14. §. 12. quomodo functiones animales efficiat 14. §. 14. quomodo tangat nervos pro sensu & motu 14. §. 12. gubernatio spirituum incognitabilis & inexplicabilis est (417. b.) quomodo lædatur in suis actionibus (418. a.) quandoque æque patitur ac corpus 14. §. 16. actiones cur deficient. (40. thef. 8.) Animi affectus vocem variant. (35. thef. 7.) cur musica moveat (36. th. 9. affectus atrocium morborum auctores (55. thef. 11. ad sanitatem conferunt. (55. thef. 12. curant morbos (68. thef. 10.) animi motus morborum complurium cause. 63. §. 15. etiam sanitatis ibid. §. 16. Animalium partes quibus continent 63. §. 12. (34. thef. 7.) cur animal moriatur obturatis naribus & ore 11. c. 10. §. 8. revocariâ vicâ potest 11. c. 10. §. 13. 14. omnia ex ovo 111. exord. §. 6. 7. 8. 9. venenata quando lædunt 111. c. 1. §. 44. mortui non sunt venenata. 11. c. 1. puncto 3. §. 3.

rabida etiam post mortem sunt venenata. 11. c. 1. puncto. 3. §. 4. irata nocent ibid. puncto. 4. §. 12. alia præter tanquam etiam rabida fiunt (432. b.) nullum per se est venenatum nisi iratum 11. c. 1. puncto. 5. §. 6. venenata irata se se mutuo lædunt. ibid. animalium duplex varietas 12. §. 23. calidiorum animalium vita facilius destruitur 12. §. 24. Ani proidentia quid (146. b.) causa (147. a) signa ibid. prognos. ibidem cura ibidem b.) infanrum unde (537.) signa ibid. prognos. ibid. cura (537.) b.) ani inflammatio (281. a.) causa ibid. signa ibid. pronos. cura ibid. b.) fistulæ remed. ibid. abscessus ibid. ani dolor pruritus (134.) (135.) Anus clymaclerius. (64. thef. 2. Annorexia (85. b.) causa ibid. signa (86.) cura. ibid. Anthrax (555. a) vide carbunculus. Antimonij cum vegetabilibus analogia. 96. §. 23. Antipræxia viscerum quid. (26. thef. 4.) (50. thef. 14.) (101. a) cura vid. morb. chronic. Auxietatis in peste cura (235. a b) stomachi differt à cardialgia. (109.) Apeptia quæ. (26. thef. 4.) Apepsia (595. a) causa ibid. prognos. 595. b) cura ibidem remed. (11. thef. 7.) fenum remedia. (15. thef. 13.) Aphonia quid. (426. b.) vid. loquelæ amissio. Aphorismus Hippocratis sect. 1. 20. quomodo intelligendus. 98. §. 33. de morbis etiam chronicis. Aphæta (278. b.) (531. b.) causa. (279. a) (531. b.) x. cap. 2. §. 29. signa diagnos. & prognos. (279.) (531.) cura (279.) (531.) remedia ibid. x. c. 3. §. 14. Apoplexia quid. (380.) (261.) est malum admodum hæreditarium. (382.) species (380.) causa (380.) (381.) (382.) (158.) signa (382.) signa distinctiva ibid. prognos. (382. 383.) cura (383.) &c. remed. quæ (384.) præservantia. (55. thef. 16.) (73. thef. 3.) (384.) (385.) cur & quomodo suffocationem inferat (159. a) sensus & motus subita cessatio unde. (381.) Apofema vid. abscessus internorum remedium. Apofema vid. decoctum. Apertus quid. 16. §. 1. (8. thef. 1. unde (8. thef. 3.) quare variat ibid. 16. §. 4. (101.) quæ appetat (8. thef. 4.) quare æstivo tempore deficit. (85. b.) est index assumendorum (101.) imminutus vid. inapertia depravatus vid. malac. nimius vid. bulimos. Approximatio morborum quid (69. thef. 15.) ratio ejus ibid. Aqua insipida quare (37. thef. 13.) salta maris quomodo dulcificanda. natura appetit in siti (92. b) inebriat v. 2. venenorum vim diluit. 11. c. 1. §. 47. in acetum abit. 1. c. 2. §. 6. communis destillatione fit corrosiva ibid. frigida potus nocet (92. b.) frigida potu curati ibid. pluvialis centies destillata semper terrefre quid relinquit 11. c. 8. §. 4. aqua ophthalmica (33. thef. 3.) (301. a) contra catarrhos frigidos Timæi (38. thef. 15.) Lindani (374.) mellis compos. amati Lufitani. (412. a) Aqua contra affectus melancholicos stæcheri (429. a) puerperarum quid (45. thef. 2. a) gravidarum fluxus immaturus quis noxius (506. a) ejus succedaneum. ibid. Aquavilla tactu non sunt calida. (2 thef. 10.) Arabes puros Hippocratis fontes infecerunt. 2. §. 12. Araneus vires 11. c. 1. puncto. 3. §. 8. ex aëre vivit. 1. c. 3. §. 8. sine noxa deglutit 11. c. 1. puncto. 4. §. 2. Arcanum duplicatum Myusicthi viij cap. 2. art. 4. §. 3. (12. thef. 13.) (250. a) Archeus quid (3. thef. 12.) est corporis architectus (4. thef. 18.) habet in se chaos ideale. (4. thef. 19.) Ardor ventriculi (108. b.) causa. ibid. cura ibid. remed. 11. c. 2. claf. 1. §. 8. 1. c. 3. §. 10. Arenulæ in unâ differentia. (63. thef. 6. friabiles scorbuticis propriæ ibid. (318. a) Argentum vide Luna, Vivum vid. Mercurius. Aridura quid (249. b.) causa. ibid. (250.) signa ibid. cura ibid. remed. ibid. ex defectu synoviar. ibid. Aristoteles doctrinam de elementis pro sua vendidit 1. c. 1. §. 4. quando floruit. 1. §. 6. Ars & natura quomodo in operationibus differunt. 9. §. 13. Arsenici assumpti remedium 11. 10. §. 10. Arsenicæ carbones non sunt figmentum (374. 2) Arteriotomia ubi & quando conveniat (72. thef. 10.) (401. b) modus ibid. usus 90. §. 22. Arteriarum motus unde (20. thef. 4. pulsus est cordis pulsui contrarius (179. a) distributio in cerebro (30. thef. 1.) Asperæ conditio ad vocem facit. (35. thef. 6. ejus limpha (158. b.) fibras circulares arteris tribuit Sylvius (210. thef. 3.) Arthritis (404. a) pars affecta (404. b) causa ibid. (102. b.) 1. c. 2. §. 9. signa ibid. (405.) cura (29. thef. 4.) (406. a b) cura idealis (68. thef. 10.) species (404.) (405.) remedia (406.) (38. thef. 15.) (29. thef. 4.) in Chinâ & Japonæ incognita (103. b) Arthriticis

& Verborum.

Arthritis vaga scorbutica (440. a) (623. a) causa ibid. sim-ptomata ibid. prognos. ibid. cura ibid. (623. b.) quomodo à podagra differat. (447. b.) remedia. ibid. Arthritici cur ferè calculosi. (316. b) Aronis fecula est castrata. (66. thef. 11.) Afa dulcis vid. Benzoin. Aferum in aqua bullitum diureticum evadit. 1. c. 3. §. 13. Achia vid. Thymallus. Afelli. vid. millepedes. Afini sanguinis vires (68. thef. 8.) Afites vid. Hydropses. Afeptiades methodicæ sectæ auctor. 1. §. 5. §. 7. Aferitas quid (38. thef. 16.) Aphixia tertius est gradus prostrationis virium (180. a.) Assimilatio & agglutinatio quid & quomodo fiat. 15. §. 21. efficiens spiritus animalis. ibid. §. 22. Aftacus vid. cancer. Asthma secundus dyspnæ gradus (161. a) quid. (22. thef. 8.) causa ibid. (161. 162.) (74. thef. 4.) stomachicæ hypochondriacis & scorbuticis familiare. (22. thef. 8.) stertor & tussis unde. (162.) cura (23. thef. 8.) (164. b) (73. thef. 3.) convulsivum dicitur siccum (22 thef. 8.) (161. b.) (162. b.) causa (22. thef. 8.) (607. a) (163. b.) species (22. thef. 8.) (163. b.) cura (23. thef. 8.) (164. b.) suffocativum unde. x. cap. 2. §. 23. cura x. c. 3. §. 10. Asthmæ Mercurij Hartmanni. (375. a) Astromum influxus an detur. (531. thef. 3.) an aërem insu- cere queat 14. §. 20. an morbos producat. vel exasperet. ibid. Ateroma quid. (561. b.) causa 562. a) cura. ibid. Athanasa vid. tanacetum. Athleticus habitus quid viii. c. 8. art. 1. §. 11. Atmosphæra quid 111. c. 1. §. 63. Atonia viscerum quid (51. thef. 19.) unde (51. thef. 20.) parium unde. ibid. thef. 19. (270. a) 67. §. 38. cura ibid. Atrophia (241. b.) causa ibid. (5. thef. 6.) (148. b.) 1. c. 2. §. 10. signa (243. b.) cura (245. b.) ex philtro cura vii. c. 1. art. 3. §. 3. infanrum causa (538. b.) signa. ibidem cura (539. a) remedia (x. c. 3. §. 12. Atrophia particularis dicitur aridura. (249. b.) scorbutica unde. (242. b.) magica viii. c. 1. art. 3. §. 3. Attenuatio quomodo fiat. 15. §. 19. Attractio quid. 11. c. 7. §. 5. attractrix facultas est nulla. (6. thef. 11.) vi. §. 11. Atributa. essentialia, accidentalia. 9. §. 8. Auditio seu augmentatio corporis (5. thef. 2.) quamdiu durat. ibid. quid ibid. viii. c. 1. art. 1. §. 1. & nutritio quomodo differant viii. c. 1. art. §. 1. deficientis ratio. (5. thef. 3.) Auditus quomodo fiat (35. thef. 8.) (364. b.) primarium organum quod (35. thef. 9.) læsio quot modis fiat. (407. a) remedia. (48. a b) Aversio quid. 71. thef. 7. (272. a) an detur (271. b.) quorundam ciborum causa. 16. §. 5. Aves quo medio respirant. 11. c. 5. §. 6. Acido valido donantur. 19. §. 7. Avenzoar quis. 2. §. 12. Averoës quis. ibid. Avicenna quis quid fecit. 2 §. 12. Augmentatio ad vitales actiones pertinet. 13. §. 3. objectum. 14. §. 14. forma ibid. tres actus considerandi 15. §. 20. quam durat. 15. §. 23. Auis structura 40. §. 14. quid auditui conferat (35. thef. 8.) humiditas infanrum unde x. c. 2. §. 26. dolor. (35. thef. 5.) causa (402. b.) signa ibid. cura (403. a b) thef. 5. à vermibus (403. b.) vermes extrahere ibid. ulcera (302. a) causa ibid. prognos. ibid. cura ibid. remed. ibid. inflammatio (301. a) causa ibid. signa ibid. cura. (301. b) Aurum fulminans (115. a) diaphoreticum Poterij (386. b.) auri extensio stupenda. 111. c. 1. §. 55. Auxilij medici circumstantiæ duæ. (65. thef. 2.) ex tripli- ci fonte desumuntur. 79. §. 1. ex fonte pharmaceutico con- siderationem medetur. 9. §. 2. quomodo operatur ibid. arte accomodat utriusque triplicem ob finem. 82. §. 16.

Samrec h paracelsi (152. b.) Salis gemmæ Hartmanni. (146. b.) Balsami sulphuris vires in quo consistant (248. b.) vires (249. a) noxiæ. ibid. juniperinum. thecibinthin. papaverat. ibid. Balsilicum an scorpiones unde proveniant. 11. c. 1. puncto. 2. §. 2. Biberi morbus indorum (387. a b) (389. a b) Bezoar orientalis dosis non sit parva sed ad minimum ad 9 (218. a) Bilis nativa controvertitur 30. §. 3. ad ejus intelligentiam quid considerandum. 30. §. 3. phænomena ejus plura ibid. materia bilis 31. §. 4. modus quo ex suo sanguine genera- tur 31. §. 5. motus bilis. 31. §. 6. bilis folliculi unde ibid. §. 7. usus ejus in intestinis 32. §. 8. Bilis ex quibus constat. (13. thef. 4.) (58. thef. 17. 1. c. 2. §. 7. 111. c. 2. §. 21. cur chylo commiscetur. (13. thef. 5. 6.) (14. thef. 7. 20. §. 3. 4.) Rubini instar niri. (13. thef. 5.) est corporis balsamus (13. thef. 6.) (54. thef. 17. Bilis motus Sylvij dubius (17. thef. 5.) generatio (25. c. 12. thef. 2. 4.) effluxus (ibid. thef. 2.) absentia quid causetur (27. thef. 4.) est alcali proles (54. thef. 17.) (155. b) quæ augeat vel alteret ibid. (58. thef. 18.) peccat in qualitate & quantitate (60. thef. 29. cum spi- ritu vitrioli viridescit (60. thef. 30.) 1. c. 2. §. 7. atra quid (60. thef. 30.) 1. c. 2. §. 7. vitiosè effervescentis noxiæ (14. thef. 9.) regurgitationis in ventriculum noxiæ (86. a) (101. a) porracea æruginosa unde (90. a) 1. c. 2. §. 78. (109. b) ejus antidotum 1. c. 3. §. 10. cur in- fantribus familiaris 1. c. 2. §. 7. vitia quæ (113. a) (264. b) multum ad debitam chili perfectionem conferunt. viii. c. 1. art. 2. §. 8. Bilis in infantribus sæpe insipida est. viii. c. 2. art. 4. §. 1. an actu contineat quæ art. proluciantur. xii. c. 2. §. 21. caloris producendi vires unde. viii. c. 2. §. 21. læ- pe est effectus morbi non causa ibid. vitiosa unde (313. a) Bilij de nutritione sententia viii. c. 1. art. 2. §. 4. eisdem de hepate (16. thef. 5.) 22. §. 5. Bolus medic. quid. 11. c. 2. claf. 1. §. 4. est duplex ibid. quomodo fiat. 11. c. 2. claf. 1. §. 4. contra dysenteriam Agricolæ. (129. b) contra singultum & vomitum Ty- mæi (169. a) Bombicis ova quomodo fecundantur (494. b) metamor- phosis (4. thef. 21.) Bonifacia vide vularia. Brachij dolor. 38. thef. 15.) Branchiæ aquaticarum sunt loco pulmonum (21. thef. 4.) Bruta quomodo cognoscant (38. thef. 2.) actiones mirandæ unde. ibid. animalia esse & cognitionem iis denegat phi- losophus corpuscularis (thef. 3.) idearum formati aliqua concedenda (40. thef. 7.) anima cum careant cogniti- onem propriam dictam non habent. 13. §. 34. de illorum cognitione sententia tres 44. §. 9. 10. 11. Bubo quid (554. b) Signa (555. a) cura ibid. a b (229. a b) 236. a b) Venereæ causa (547. b.) (555. a b) cu- ra ibid. maligni causa (547. b.) cura 555. a) (129. a b) (236. a b) remedia. 11. c. 1. p. 3. §. 3. §. 5. 12. 229.) Bubo nocile quid. (144. b) Bufo vires (68. thef. 8.) (308. a b) 11. c. 1. p. 3. §. 3. §. 5. 12. b.) odium in hominem 11. c. 1. puncto. 3. §. 3. mortuus venenosus non est. 11. c. 1. p. 3. §. 3. Burri secretum in panno & ungue morbis oculorum (33. thef. 3.) Bulimos quid (90. a) differt ab appetitu canino ibid. causa ibid. 1. c. 2. §. 2. Signa (90. b.) cura ibid. (91. a b) 1. c. 2. §. 2. Butleri Lapis (68. thef. 11.) Byolichnum artificiale (2. thef. 9.) (62. thef. 4.)

C

Cachexia quid. (250. b 251. a) (613. b) causa (5. thef. 6.) (13. thef. 5.) (18. thef. 12.) (47. thef. 6.) (48. thef. 8.) (251. a b) (50. thef. 16.) (59. thef. 25.) viii. c. 1. art. 1. §. 7. Signa (251. b.) prognos. (252. a) cura (252. a b.) &c. (477. b) remedia (12. a. b.) difficilis respiratio unde (162. a) tepor unde (49. thef. 12.) mulierum quid. (482. b) (484. a) causa ibid. Sina (484. b.) cura ibid. &c. Cacoehymia quid 55. §. 10. unde 55. §. 11. in quo consistit ab Hippocrate describitur 55. §. 15. raritas unde. 55. §. 18. triplex Galenicorum explicatur. 56. §. 21. biliosa Galin. ibid. §. 22. quæ augeat vel alteret. ibid. §. 23. quæ porrigunt ibid. melancholica ibid. §. 24. quæ augeat vel alteret 57. §. 25. quæ corrigunt. 57. §. 25. 91. §. 1. pituitosa ibidem §. 26. quæ augeat ibid. quæ corrigunt. 11 3 ibid.

B

Balbuties infantum remed. (417. a b) Balneum 11. cap. 2. claf. 4. §. 21. exemplum 11. c. 2. cl. 4. §. 21. Quando utendum xvii. c. 3. sect. 1. artifi- ciale xvii. c. 1. Sect. 1. differunt. ibid. c. 1. Sect. 2. Sic- cum xvii. c. 2. Sect. 1. non siccum seu loriones xvii. c. 2. Sect. 2. usus xvii. c. 3. Sect. 2. Balsamica cucumerina. vid. Momordica. Balsamum vires 11. c. 1. §. 1. §. 2. stomachicum Tymæi. c. 1. thef. 13. podagricum Rumelij 29. th. 4. vulnera- rium arcei.

Index rerum

ibid. cacochymia serosa ibid. §. 27.
Cacochymia quid & unde (155. a)
Cadaverum conditura (16. thef. 5.)
Caesares quid (156. b.)
Calcinatum majus Poterij (183. b)
Calculus est productum morbi (50. thef. 15.) VIII. c. 2. §. 6. (316 a) generatio quomodo fiat. 60. thef. 31. (27 thef. 4.) I. c. 2. §. 9. (316. a b) 317. b. differt a generatione lapidum in macrocosmo. (316. a b) cur in renibus & vesicula fellea potissimum reperitur (60. thef. 31.) (316. a.) difficultas est solutionis quare (27. thef. 4.) in China & Japonia incognitus propter usum theae herbae (103. b) albi & rubri unde. (316. b) elementa acor scilicet vitiosus & alcali unde ibid. prima origo in ventriculo (317. a) ex innumeris corticibus constat (317. b) an medicamentis comminui possit (320. a) generat asparagus (317. a) dicitur Ducech. Ludus (316. a) (27. thef. 4.) Signa (317. b) (318. a. b. cura 318. b. (319. a b & c.) (27. thef. 4.) praeservatio. ibid. (321. a b)
Calcificatio quae. (50. thef. 12.) interna vel externa quae. 92. §. 7. circa ea quid notandum ibid. §. 9.
Calidum quid (38. thef. 16.) nimij noxae (95. b.)
Callus unde (5. thef. 3.) (10. 21. thef. 12.) VIII. c. 1. art. 2. §. 9. a b)
Calor & vires consequens. (3. thef. 16. unde ibid. II. c. 8. §. 7. XII. cap. 2. §. 21. Quid efficiat 3. thef. 16.) (thef. 7. actio est univoca 10. thef. 2.) adjuvat digestionem ibidem. (101. a) partium particularis unde. (50. thef. 12.) quomodo operetur. I. c. §. 6. quid 4. §. 19. requiritur pro operationibus melius perficiendis. I. c. §. 19. excitatur primitus in sanguine. distribuitur a spiritu & ab utroque pendet 12. §. 20. cor est caloris fons ibid. in quo consistat. 12. §. 21.
Calomelas virus mercurius dulcis. (144. a)
Camphorae fides (201. b) (31. thef. 6.)
Cancer quid (599. b. causa (560. a) Subiectum ibid. Signa (599. b) cura palliativa (560. a b) occultus quid (560. a) exulceratus constat sale corrosivo. I. c. 2. §. 3. unde. I. c. 2. §. 8. §. 83. Signa 599. cura (584. a) cura D. allicoch. ibid. (585. a b) remedia ibid.
Canceri fluviatilis. Vires (434. a b)
Canis digerit vitrum antimonij. (10. thef. 2.) Sine splene vivit (24. thef. 2.) quomodo herum agnoscat 36. thef. 10. (70. thef. 20.) fortissimis remediis parum aut nihil purgatur (75. thef. 15.) canem amore sibi jungere (70. thef. 20.)
Cantum, aer adjuvat II. c. 10. §. 1.
Caper & capra vires (315. b)
Carbones Sulphure minerali impraegnari. (360. a)
Carbo quid. (555. b)
Carbunculus malignus est rarissimus. (555. b) maligni causa. ibidem signa (230. a) (555. b.) cura (230. a b) (556. a b) 236. a. b.) remedia (230. a b) (556. a. b.)
Cardia quid. (8. thef. 5.) (109. a) est sedes animae secundum Helmontium. ibidem affectus sunt periculosissimi ibidem.
Cardialgia. (112. a) (598. b) causa (110. a) 598. b.) Signa (110. a) 598. b.) cura (110. a) (111. a) (112. a b) (598. b.) (599. a) remedia ibid. dicitur coelica ventriculi. VII. c. 4. §. 5.
Caries quid. (581. a) causa ibid. (Signa 581. a b) cura ibidem.
Cariophylli aromatici vires (91. b)
Carminativa quae nam sint. (61. thef. 32.) (Sunt stomachica (87. a) quomodo agant VII. c. 5. §. 11.
Caro optima quae 63. §. 12. (54. thef. 7.) quid. VIII. c. 1. art. 1. §. 11. indurata pauci nutrimenti. 54. thef. 7.)
Caruncula lachrymalis (301. a) ejus defectus dicitur pūde ibidem.
Carus quid. (360. a) causa ibid. a b) a lethargo distinguitur. (361. b.) Sina (362. a) cura ibid. a b remedia. (161. a) (362. a b & c.)
Caseus laedit dentes (96. a) averfatio unde x. c. 2. §. 15.
Castorei vires (100. a) (91. b.) (161. a)
Castrati coite possunt (42. thef. 3.) castratio familiaris in brutis (42. thef. 7.) (480. a) castrati cur pinguefcant (240. a.)
Causa ab alto remedia. (160. b)
Catalepsis quid (361. a) dicitur catache ibidem exempla ibidem signa (361. b) 362. a) causa (48. thef. 9.)
Cataphora vid. Coma.
Cataplama quid XI. c. 2. class. 4. §. 23. incommoda

XI. c. 2. class. 4. §. 24. contra tumorem & dolorem brachij a venae Sect. (377. a b) Foresti in ischuria (328. b) in scirrho Thonneri. (559. a) ad maturand. &c. tumores mammarum (528. a) contra maculas oculorum Plateri (412. a) in calculo vesicae singulari (323. a) ex succo cancerum Cratonis (319. a b) contra cephalalgiam pectus Barbeta. (231. b. contra singulum Smukij. (169. a b)
Catoche vide catalepsis.
Catarthos quid (335. a) Hippocrati est nomen generale; ibid. unde (28. thef. 4.) (57. thef. 7.) (335. b.) (336. a b & c.) excretoria 28. thef. 4. b) (335. b) ex-temus quid 28. thef. 4. b) differentia ibid. Signa (337. a b) prognosicis. ibid. b. (338. a) cura ibid. a b) 339. a b & c.) (28. thef. 4. b) Epidemicus (599. a) Subiectum ibid. causa ibid. a b) cura (599. b. (600. a b) Suffocativus quid (22. thef. 8.) (157. b. (604. b. dicitur sincope cardiaca (158. a. & c.) causa (157. b) (158. a & c.) (604. b.) (605. a) Signa (159. b) (605. a) cura (160. a b & c.) (605. a. b.) (22. thef. 8.) mucus, Spuma, ruffis unde (158. a b) differt ab apoplexia solung loco. (158. a) (381. a)
Catelli parvi ut permanent VIII. c. 2. art. 4. §. 3.
Causae morborum externae necessario vel non necessario occurrunt (53. thef. 1.) internae (56. c. 3. thef. 12. §. & c.) non ex qualitatibus primis definienda. (57. thef. 11. occasionales quae (59. thef. 27. correctio illarum quid XI. c. 3. §. 23. materiales morborum an dentur. XV. §. 5. differentiae causarum. 69. §. 1. causa morborum efficiens proxima formalis quae. 66. §. 29. 30. 31. 32.
Cauteriorum usus in quo consistat (56. thef. 5.) 88. §. 13.
Cephalalgia in genere (396. b.) pars affecta ibidem causa 377. a b) Signa (398. b.) 399. a) cura (399. a b) &c. 400. & c.) est duplex (397. a) per consensum quae ibidem uterina quae. ibid. chronica dicitur cephalalgia (397. a) stomachica quae (397. b.) Scorbutica quae ibid. cura (400. b) cephalaea fenum quae (398. a) a vermibus (398. a) cura (400. b.) Venerea 398. a) (38. thef. 15.) remedia. ibidem. cephalg. a casu cura 401. a)
Cephalica & vervina quae (51. thef. 19)
Cetatum ad torsiones Nervorum Foresti (593. a b) in cephalalgia Alexandri Benedicij. (400. b)
Cerebrum an inflammati possit. (286. b) & cerebellum multum faciunt ad nutritionem VIII. c. 1. §. 2. §. 102 est torum oleosum (91. b.) cortex quid (30. thef. 1. 2.) (335. b.) membranae inflammatio dicitur veteribus Sphacelus (297. a) motus unde. 30. thef. 2.) conformatio variat (40. thef. 8.) concussio quare sensus auferat ibid. cerebri substantia quotuplex. 35. §. 2. Spiritus animalis origo animae sensivae sedes 35. §. 3. §. 4. duplicis substantiae duplex officium.
Cerevisia (54. thef. 8.) I. c. 3. §. 6. accedit ex habitu menstruatae. (43. thef. 9.) feces quid (85. b) dicitur vinum ex hordeo v. §. 3. inebriat ibidem antiscorbutica Tymari (445. a) utricea plus quam reliquae nutrit. (240. a) Cerevisiae coctura. 63. §. 10.
Cervi vires (68. thef. 9.)
Chamomillae vires (11. a b)
China Chinae nomina (198. b) vis & utendi modus XII. c. 3. §. 6. 198. b.) Succedanea XII. c. 3. §. 6. infidus est ejus usus XII. c. 3. §. 5.
Chocolata quibus confect (103. b) vires ibid.
Chiragra quid. (404. a) unde (28. thef. 4. b)
Chirurgia quid (546. a) affectus subjecti ibidem operationes quae (547. a) est duplex ibidem infusoria XVI. ejus historia ibidem c. 1. praeposita ibidem cap. 2. est utilis & necessaria XVI. c. 3. §. 1. liquor infundendus est varius XVI. c. 3. §. 2. ubi conveniat XVI. c. 3. §. 3. 4. 5. 7. ubi non XVI. c. 3. §. 8. 9.
Chlorosis quid. 602. b) (13. thef. 5.) (482. b) Subiectum (483. a & c.)
Causa (483. a) (602. b 603. a) Signa & symptomata (483. b) 603. a) cura (483. b) (603. a) an idem cum charchia mulierum. (482. b.)
Cholera quid (118. a) (597. b.)
Causa (118. b & c.) 597. b & c. Signa (119. a b) cura (119. b) (598. a) cura specierum ejus 120. a b) Sicca (103. b.)
Cholericus qui v. §. 42. cur macri (21. thef. 12.)
Chordapfus (280. b)
Chorion quid (44. thef. 1.) 49. §. 1.
Chylificatio (10. c. 5.) (100. b.) quid (10. thef. i.) 18. §. 1. variat VIII. c. 1. art. 2. §. 7.
Causae (10. thef. 2. 3. 4.) I. c. 2. §. 4. quomodo fiat (10. §. 13. (11. thef. 4. 6.) I. c. 2. §. 2.

tempus

& Verborum.

tempus (12. thef. 13.) quot modis laedatur (200. b.) ab-olita dicitur aepesia. Causa 12. thef. 13.) signa ibidem b.) cura ibid. depravata est duplex (13. thef. 13. a.) (100. b.) cruditas laefa. Causa ibid. (101. 102. a.) (signa 102. a. b.) (337. b.) cura (102. b.) (103. a. b.) efficiens non est calor. cur. 18. §. 2. non est facultas ibid. §. 3. est fermentum acidum volatile spirituosum ibid. §. 4. hujus munera ibid. §. 5. fermentatione adjuvatur ibid. §. 6. stabilitur haec sententia ibid. §. 7. tempus quo chylificatio absolvitur varium 20. §. 16.
Chylus quid (10. thef. 1.) (100. b.) differt (10. thef. 2.) artificialis (10. thef. 3.) I. c. 2. §. 2. cuius naturae (10. thef. 4.) 20. §. 1. (13. thef. 1.) cur albacar 20. §. 15. descensio ad inferna (12. thef. 11.) per intestina transcolario (13. thef. 2.) 21. §. 12. color variat (13. thef. 5.) deperatio in intestinis (13. thef. 2. 3. & c. 112. b.) perfectio unde 20. §. 2. bonitas unde proveniat (14. thef. 9.) (113. a.) 114. b.) motus ad hepatis salus (15. thef. 2. 4.) 22. §. 4. 7. Pecqueti & Bartholini demonstratio. 21. §. 3. Galenicorum & Asellii 2. §. 2. verus motus 22. §. 6. limphae pemistus quid vadat 22. §. 1. in sanguinem transmutationem vera causa: 23. §. 5. 6. 7. omnino ad cor abit ibid. in sanguinem mutatio dicitur sanguificatio (17. thef. 1. 2.) quomodo fiat ibid. (18. thef. 9. 10.) transit in quo ibid. non uno per cor neque per pulmones transit mutatur 23. §. 9. 25. §. 19. 20. 21. (59. thef. 2. 4.) (18. thef. 14.) (19. thef. 15.) VIII. c. 1. art. 2. §. 5. (155. a.) partes excrementitiae quomodo in chylificatione separantur (19. thef. 17.) 21. §. 5. 6. sanguinis acrimoniam temperat (59. thef. 2. 4.) crudi noxae quae (59. thef. 2. 5.) (155. a.) crudi causae ibid. (cura 59. thef. 2. 6.) distributio quomodo laedatur. (148. a & c.)
Chylus legitime constitutus totus abit in sanguinem, secus varias partium separationes. 25. §. 22
Chymia philosophorum naturalem & medicinam locupletavit 2. §. 15. est antiquissima ibid. quomodo differt a moderna ibid. ejus primi cultores ibid. est naturae imitatrix. 25. §. 20
Ciborum quorundam avertisio unde (8. thef. 5.) praeparatio in quo consistat (9. thef. 3. 4.) in stomacho confunduntur (12. thef. 11.) qui & quomodo laedunt (85. b.) (101. a.) delectus est habendus (101. b.) diutius in stomacho retenta corrumpuntur (101. b.) in ingerendo nullus ordo observandus. 20. §. 14
Cicatatrix quid (570. a.) causa. ibid.
Cinnamomi vires. (31. thef. 6.)
Cingulum mercuriale. (544. b.) (545. b.)
Circulatio sanguinis quomodo fiat 25. §. 18. §. 5. (19. thef. 1.) (14. b.) finis quae 26. §. 8. 9. (20. thef. 8.) (21. thef. 1.) (156. b.) quot modis impediatur (268. b.) in foetu (21. thef. 1.) (46. thef. 5.) 11. c. 9. §. 3. (157. a.) circulatio habet omnes motus veri conditiones 26. §. 2. circulatio in cerebro 35. §. 1. circulatio in foetu per alterutrum cordis ventriculum tantum fit 51. §. 5. circulatorius sanguinis motus considerandus quomodo modificandus. 86. §. 4
Crofocele vid. hernia varicosa.
Clamorem adjuvat aer. I. c. 10. §. 1
Claretum seu vinum hippocraticum. XI. c. 2. class. 4. §. 6
Clavicularum motus in respiratione. I. c. 3. §. 4
Clavis cephalalgiae speciei (397. a.) quid ibid. cura. (400)
Clitoris appetitus voluptatis venereae sedes. (480. a.)
Clonus quid. (368. a. b.)
Clyffus quomodo praeparatur. (93. a.) (21. a.)
Constitutit acidulas artificiales. (93. a.)
Clyfma ad quid 104. §. 10. usus primarius ibid. secundarius ultra colon non ascendunt ibid. §. 11. miasmata eorum ibid. intra corpus penetrant ibid. §. 11. non nutrit. ibid. regimen ibid. §. 12
Coagulatio quid. I. c. 2. §. 5
Cocta quae. (53. thef. 29.) (189. a.)
Coctio ciborum est chylificatio (10. thef. 1.) morborum quid (53. thef. 28.) (63. c. 2. thef. 2.) (189. a.) signa (53. thef. 28.) humorum (74. thef. 7.) cur evacuationis praemittenda (75. thef. 10.) adjuvant praecipitancia ibid. (189. a.) quomodo juvanda. 98. §. 35
Cognitio in quo consistat (39. thef. 5.) intellectualis unde pendet. 43. §. 7
Caecus tactu colores discernere potest. (32. thef. 2.)
Caecilia quid (124. a.) causa ibid. signa (124. a. b.) cura. (142. b.)
Coitus piscium quomodo fiat 42. thef. 6. unus galli gallinam ad aliquot menses fecundat ibid. cur parva epilepsia vocetur (159. b.) quandoque promovet sterilitatem. (172. b.) Colica ejusque causa I. c. 2. §. 9. (603. a.) (137. a.) causa (138. a.) (139. a.) signa (139. b.) (318. a.) cura (140. a. b. & c.) (603. a.) sterutatoria quid & unde (138. b.) cura (140. a.) flatulenta unde (101. a.) (138. b.) remedia (140. b.) (101. b.) a calculis & nephritica (139. a.) (487. b.) post febres unde (139. a.) peregrinantis remedia (142. a.) infantum unde (138. b.) (533. a.) x. c. 2. §. 21. signa (533. a. b.) cura ibid. a. remedia x. c. 3. §. 9. scorbutica unde (139. a. b.) cura (142. a.)

convulsiva unde (139. a.) (601. b.) signa (139. b.) cura 140. (602. a.) gravidarum (504. a.) cura. (504. b.)
Colliquamentum candidum. (44. thef. 3.)
Colocynthis, in clysteribus in petia liganda. (115. a.)
Correctio. 340. b.
Coloniae tres medicae I. §. 3. hippocraticis celeberrima. 15. §. 4
Colostrum quid (525. a.) x. c. 2. §. 10. an nocivum. (530. a.)
Collyrium quid (33. thef. 3. b.) (Loricis 411. b.) polychrestum x. c. 2. class. 3. §. 4. in ophthalmia Thoneri (300. b.) in epiphora catarthali Foresti (344. b.) secretum Pemplicii (411. b.)
Color quid unde 38. §. 6. (32. thef. 2. b.) viridis unde x. c. 2. §. 11. in omni colore duo sunt consideranda. 38. §. 6
Coma dicitur cataphora (360. b.) typhomania. 360. b.
Causa (361. b.) signa ibid. cura. (362. a. b. & c.)
Conceptio quid 48. c. 2. 4. (42. thef. 12.) (493. b.) signa an dentur (494. a.) quomodo fiat (496. b.) (497. a. b.) tubaria unde ibid. quot modis laedatur (495. a.) impediencia (497. b.) (498. a.) conceptioe facta brevi conceptum in utero apparet. 48. §. 4
Conceptus. (43. thef. 1.)
Concoctrix facultas non datur. (6. thef. 11.)
Concussio quid. (568. a. b.)
In conformationis organicae laesionibus quid attendendum. 67. §. 37.
Confortantium peculiare proprietates XVII. c. §. 16. quae (83. thef. 6.)
Conjecturarum medicarum fundamenta. 2. §. 20
Confanguineorum sympathia. (52. thef. 22.) (214. b.)
Confensus. 68. §. 44
Conferve ex halitu menstruae accescunt (43. thef. 9) praeservativa in calculo. (321. b.)
Consonantes quid. 35. thef. 7
Consuertudinis magna vis. (55. thef. 13.)
Contagium quid 67. §. 42. (51. thef. 21.) III. c. 1. §. 52. (211. b.) (212. a.) natura III. c. 1. §. 62. (212. a.) origo III. c. 1. §. 63. 64. 65. modus propagandi (212. a.) in aere volitat III. c. 1. §. 63. 1. c. 3. §. 8.
Contractura quid VII. c. 3. §. 8. (371. b.) scorbutica (448. b.) remedia. (449. a. b.) generalia remedia. (377. b.)
Contrarietas formalis in naturalibus nulla est XI. c. 1. §. 12. effectiva quid. ibid.
Contra fibrillas. (577. a.)
Contra indicans quid. (65. thef. 7)
Contusionis causa. (553. a.)
Convulsio seu spasmus quid 368. causa (369. a. b. 370. 371.) signa 372. a. b.) cura (373. a. b. & c.) clonica quid (368. a. b.) tonica quid ibid. vulnerebus supervenientis causa (376. a.) cura.
Convulsi motus (368. a.) (369. a.) unde (31. thef. 6.) (48. thef. 9.) signa (372. a.) (118. a.) scorbuticorum & hypochondriac. remedia. (449.) abdominis infantum quid x. c. 1. §. 20. unde. ibid.
Cor quid 23. §. 3. ejus officium.
Cor est officina sanguificationis (17. thef. a. 6.) (70. thef. 5.) omnia habet a sanguine & spiritibus (17. thef. 2.) an fermentum habeat sanguinis fermentarium 23. §. 8. (17. thef. 4. 6.) v. §. 18. est musculus (20. thef. 3.) v. §. 18. (183. a.) motus quomodo fiat ibid. 26. §. 3. unde I. c. 10. §. 6. extincto respiratio & vita adhuc ad tempus duravit I. c. 6. §. 3. magni exempli & parvi VII. c. 1. art. 1. §. 3. quomodo se contrahat. 26. §. 4
Cordialia vid. confortantia.
Corallia XIV. §. 12. unde generentur XIV. §. 6. quid. XIV. §. 3
Cornelius celsus quo tempore floruit. I. §. 8
Cornu quid (563. a) cura. (563. b.)
Corona in utina quid. (63. b.)
Corpus naturale quid (1. thef. 1.) affectionum explicatio.
Cartesi (2. thef. 4.) mistum quid (7. thef. 14.) divisio Hippocraticis v. §. 13. 79. thef. 19. totum est respirabile (12. thef. 6.) semper aliquid perdit. 13. §. 5. in corpore humano quid considerandum 10 §. 2. materia quae ibid. §. 3. partium divisio ibid. & §. 5. 9. temperamentum quid. ibid. §. 4. alterationes unde (47. thef. 4.) vires unde (31. thef. 6.) constitutio & vires unde secundum Galenicis I. a. 1. §. 2. varii colores unde (264. a.) per totam vitam nutritur VII. c. 1. art. 1. §. 1. magnitudo varia unde ibid. §. 3. c. 2. §. 6. quadratum quid (139. a.) mundi quomodo agant XI. c. 7. §. 9. finium & casuum praecognitionem non habent ibid. extensio est stupenda. III. c. 1. §. 56. 57. continuè effluvia emittunt III. c. 1. §. 63. 64. corpora sunt homogenea vel heterogenea §. 28. operationes unde ibid. animalium sunt machinae hydrolicopneumaticae in corporibus heterogeneis tria sunt consideranda
Corporeum non est quid invisibile. I. c. 1. exord. §. 5.
Corpulentia nimia quid (239. b.) causa ibid. VII. c. 1. art. 1. §. 10. 11. art. 2. §. 1. §. 3. §. 7. 8. 9. 10. signa VIII. c. 1. art. 3. §. 8. c. 2. art. 1. §. 1. cura VIII. c. 2. art. 1. c. 2. §. 56. (239. b.)
Corruptio & generatio corporum quibus legibus dependeat. 7. §. 24.
Corylus

Index rerum

Corylus pulvis ex julis coryli, epilepticum est. x.c.3.6.15
Colmetica quæ & qualia sunt. (5.thef.6.) (9.thef.6.)
Colstarum connexio obliqua cum spinâ & sterno cur u. c.2.

D.

Decoctum quid x.c.2. class. 4. §.1. quomodo & ex quibus
fiat x.c.2. class. 4. §.1. ad orthopneam Joëlis
(23.thef.8.) (167.a.) chinæ ad scorbutum Tymæi (93.
b.) centaur. minor. Rulandi (199.a.) hepatis Rullandi

Derivatio (70.thef.5.6.) 87. §.7. juvat tantum per acedens.
Desipientia tremula & obscura hippocratis (297.b.) quid
(417.b.)
Destillatum instaurant. x.c.2. §.1
Deusugii opinio circa fetus nutritionem. 50. §.4. §.6

& Verborum.

Dyspnæa (161.a.) causa ibid. a. b. i. c. §.5. §.5. remedi.
23.thef.8.&c.) infanrum unde x.c.2. §.3. Scorbutic.
& hypochondriac. post prandium unde (162.b.)

E

Ebrietas, vide temulentia. causa. v. §.2.3.4.5.6. cura
v. §.39. (52.thef.24.) v. §.28.48.40.50. præcavere
v. §.28.46.
Echolû. Græcorum quid(508. b.)
Echo quid (34. thef.5.)

Erihina est steruoratoria: 103. §.7. in quo differunt. ibid. quæ:
104. §.9
Erisipelas quid(554.a) origo (102.a)(554.a) cura ibid. (71.
thef.8.) (272.b) cura idealis (68.thef.8) Scorbutica reme-
dia(449.b) capitis est periculosus 554. a) exulcerati cura
(ibid. b.) partium internaum varia habet nomina.(554.a)

F

Facies rubor post pastum unde (102.a)
Facultates animæ (1.thef.2.) (6.thef.11.) chylopectica est
Nulla(10.thef.3. naturalis in hepate (15. thef.2.) (sensitiva
seu sentiens(31. thef.2. ratiocinandi in quo consistat (39.
th.3) alimentorum & medicamentorum unde (57. thef.
12.) lesio quomodo explicanda. (67. thef. 3. attractrix,
concoctrix retentrix,expultrix,sunt enia præter necessitæ

Index Rerum,

203. a.) remedia in genere (48. thef. 6.) (59. thef. 28.) praeservatio ibid. pestilentis miasmatae (52. thef. 22.) quid sit. (236. b.) miliaris maligna seu purpura (212. b.) (222. a.) causa ibid. cura ibid. (216. a.) infantum unde x. c. 2. §. 2. scorbutica signa (446. b.) cura ibid. castrensis vid. morbus Hungaricus Petchialis vid. Petchialis intermittens quid. (190. a. b.) periodi historia ibid. symptomata unde (192. a. b.) (193. a. b.) biliosi unde. xii. c. 2. §. 21. causa (102. a.) (192. a. b.) (193. a. b.) &c. (194. a. b.) cura accidentaria (67. thef. 5.) (192. a.) (193. b.) (194. b.) (195. a. b.) remedia (196. a.) (197. &c.) (73. thef. 3.) (48. thef. 6.) xii. c. 3. §. 24. (189. a. b.) sudor difficulter proliquit (189. b.) remedia illegitime adhibita nocent. xii. c. 3. §. 5. 6. (186. b.) anticipatio & postpositio quid (194. a.) infantum rari sunt. x. c. 1. §. 17. cura ibid. quartana (190. b.) fomes non est in liene. vii. c. 2. §. 6. (192. a.) cura (68. thef. 10.) 73. thef. 3. (100. b.) (201. b.) remedia. xii. c. 3. §. 12. (198. b.) tertiana intermittens (190. b.) (607. b.) unde (192. a.) notha & legitima differentia (193. a.) cura (197. a. b. &c.) quotidiana intermittens quid (190. b.) scorbutica intermittens signa (194. a.) curva (200. b.) (201. a.) habet petchias benignas (212. b.) intermittentis variae species (191. a. b.) ephemera (202. a.) (203. a.) non putris ibid. continens ibid. causa. (202. b.) (203. a.) signa (203. b.) (204. a.) cura (204. a. b.) (205. a. b. &c.) gyncopalis (203. b.) continua quotidiana periodica veterum quae (207. a.) lactea quid (524. a.) (612. a. b.) puerperarum (524. b.) cura ibid. infantum (541. a. b.) causa ibid. x. c. 1. §. 32. signa (541. b.) cura ibid. frigida. (191. a.) (186. a.) (187. b.) erratarum cura. xii. c. 3. §. 24. Menstrua (43. thef. 9.) x. c. 2. §. 15. chronicae causa (193. a.) lenta quae (207. a.) causa ibid. signa (207. b.) cura (207. b.) (208. a.) lenta infantum. x. c. 2. §. 25. haecica (208. a. b.) alba vide Chlorosis. Aetius & ardor (203. a.) Pecum alvinarum separatio (13. c. 6.) eorum exclusionem quid promovet. 21. §. 7. (14. thef. 7.) non sunt acres. ibid. 21. §. 8. consistentia unde. 21. §. 8. Felium rabidorum caros rabidos facit. thef. 22. Fellis vesiculae officium quot modis laedatur. (313. a.) cura ibid. saepe lapidibus est repleta. (263. b.) Fella animalium optima collyria sunt. (33. thef. 3.) Fermentorum doctrina unde. III. c. 1. §. 53. quid. III. c. 1. §. 53. natura (5. thef. 5.) III. c. 1. §. 54. 55. 59. varietas unde. ibid. Vis sine effectus quis (6. thef. 11. 3.) in quo consistat (7. thef. 21.) sunt minima tamen potentissima (7. thef. 22.) xii. c. 2. §. 12. quomodo fiunt morborum causa. III. c. 2. §. 60. morbofa quid (52. thef. 22.) III. c. 1. §. 52. cura. III. c. 1. §. 74. fermentationibus caloribus munia tribuuntur. x. c. 1. §. 6. morbofis in praecipitatio competat. xii. c. 2. §. 13. acidum in seculo Romano cur non reperit. 19. §. 9. non in copiosa fluidi succi subsistentia. ibid. §. 10. origo unde. 19. §. 11. reliquiae alimentorum resistentes in stomacho non sunt agnoscentiae pro tali fermento. 19. §. 12. fermentorum vitia a priori inexplicabilia. 64. §. 19. Fermentatio quid & quomodo fiat. (7. thef. 13.) (7. thef. 20.) x. c. 2. §. 56. causa. (7. thef. 15.) xii. c. 2. §. 11. differt ab effervescencia (7. thef. 18.) x. c. 2. §. 6. effectus (7. thef. 19. 20. 21.) ciborum quid (10. thef. 1.) Hippocrati cognita. x. c. 2. §. 2. sanguinis unde (47. thef. 6.) quot modis laedatur (48. thef. 7.) (155. b.) laesionis causa. (48. thef. 8.) vitium in excessu & signa ejus (48. thef. 7.) (155. b.) causa ibid. (156. a.) depravatio (155. b.) causa ibid. proprie an detur in sanguine. xii. c. 10. §. 4. est motus intestinus. 6. §. 14. vitia fermentationis laeta seu morbi ex cacochymia: 17. §. 28. unde. ibid. §. 29. Fibra nervae quid xv. §. 12. carnea quid. vii. c. 1. art. 1. §. 11. nervae motus organum est. (40. thef. 7. 1.) sunt organum tactus (392. a.) laxius separatae quid efficiant. (40. thef. 5.) circulares arterias tribuit Sylvius. ibid. quomodo movent. 45. §. 7. (41. thef. 5.) contractionis causa (41. thef. 5. 6.) unus est tractus per stomachum & oesophagum (73. thef. 4.) motus earum altera causa. 45. §. 8. 46. §. 12. Filum Karmesinum quo strangulata fuit Vipera anginam curat. (278. a.) Fissura abdominis gravidarum (506. a.) cura ibid. osium in vulneribus (573. a.) (591. a.) causa (591. b.) cura (593. b.) Fistula quid (582. a.) signa ibid. cura (582. a. b.) lachrymalis. (33. thef. 3.) Fixitas sequitur texturam modum. xii. c. 3. §. 17. Flamma & fumus sum res eadem. 4. §. 19. Flammula vitalis quid (2. thef. 8.) (6. thef. 8.) effectus ibid. extinctio (2. thef. 8.) non nutritur sanguine (6. thef. 7.) non existit. II. c. 10. §. 1. Flatus quid (60. thef. 31.) vi. §. 12. vii. c. 3. §. 3. generatio

unde ibid. (61. thef. 31.) (439. a.) vii. c. 3. §. 3. alimentis non insunt (61. thef. 32.) 104. in quibus gignuntur ibid. quaedam alimenta aptiora ibid. vii. c. 3. §. 5. cura (104. b. &c.) vii. c. 5. §. 10. 11. etiam in vasis sanguinis (184. a.) variarium molestiarum auctores. 65. §. 26. Flatus aer adjuvat x. c. 10. §. 1. Flatulenta quae (60. thef. 32.) Flores caerulei cum spiritu acido dant tincturam rubram. 205. b.) Fluor albus (475. b.) (422. a.) causa (476. b.) signa (476. b.) cura (477. a. b.) Fluxus hepaticus quid. (131. b.) causa ibid. signa (132. a.) cura. ibid. Foetus motus quando (44. thef. 5) 494. a. formationis historia 48. c. 24. 44. thef. 3. 4. Similitudo unde (44. thef. 7.) (499. a.) ubi foemetur (44. thef. 1.) vivit in utero quali vita 49. c. 25. §. 8. x. c. 2. §. 1. potius dormit quam vigilat. ibid. in utero an non respicit. 29. §. 12. II. c. 9. §. 3. 4. 5. cur extra uterum sine respiracione non vivat. II. c. 9. §. 12. cur tantopere in utero crescat II. c. 9. §. 6. exclusioni aer confert. II. c. 10. §. 1. an in materiam feminalem reduci possit. III. c. 1. §. 38. in utero per os & umbilicum nutritur. 50. §. 3. x. c. 2. §. 7. nutrimentum quod ibid. plures uno conceptu unde (497. b.) quando ante partum se vertat. (508. b.) mortui in utero signa. (515. b.) causa ibid. prognosus. 516. cura ibid. &c.) mortuus an vivus natus sit proba (46. thef. 5.) x. c. 2. §. 3. hujus formationis cognitio ex inspectioe ovarum gallinaeorum sub incubatu elici potest. 49. §. 5. efficiens quid 49. §. 9. triplex similitudo observanda 49. §. 10. Fons chirurgicus quid. (66. §. 9.) pharmaceuticus ibid. diacriticus. ibid. Fonticuli quomodo fiunt (56. thef. 4. 5.) noxae. (208. b.) usus (413. b.) Foramen ovale clauditur in natis sua valvula. x. c. 9. §. 3. an aperiri iterum possit. x. c. 9. §. 7. aperitum servare ibid. an post partum coalescat. ibid. §. 2. Forma accidentalis quid. 9. §. 7. substantialis ibid. formas substantiales omnibus rebus Aristotelici tribuunt. (38. thef. 2.) negat philosophia corpuscularis (1. thef. 1.) (39. thef. 3.) forma corporum compositorum heterogeneorum 8. §. 3.) simplicium. ibid. §. 2. non est aliquid a materia realiter distinctum. §. 1. est materiae modificatio specialis. ibid. 4. fundamentum operationum omnium. ibid. §. 4. 5.) formae divisio. 9. §. 6. Formationis in utero descriptio (44. thef. 3. 4.) partium an simul fiat? (44. thef. 4.) tempus quod (4. 4. thef. 5.) maris an citius fiat ibid. quomodo fiat ibid. thef. 6.) corporum regula & dirigens quod (3. thef. 17.) Formicae generatio artificialis x. c. 1. p. 2. §. 1. formularum notanda x. c. 1. §. 4. 5. 6. materiale quid ibid. formale quid. ibid. modus praescribendi. ibid. basis. x. c. 1. §. 8. corrigentia juvenia ibid. sunt dubiae adhuc. x. c. 1. §. 8. conservantia. ibid. magistralis quid. x. c. 1. §. 3. officinalis. quid ibid. gratia saporis & odoris semper observanda. x. c. 3. §. 11. non miscenda effectivè contraria. x. c. 1. §. 12. Fossiliorum usus 89. §. 14. loca. ibid. §. 15. instrumenta. ibid. §. 16. si non sufficienter plorent quid agendum ib. §. 17. Fomentum vel forus quid x. c. 2. class. 4. §. 29. usus ibid. singularis in vomitu (108. a.) in cardialgia Foresti (112. a.) in inflammatione erysipelacea Barbetre. (272. b.) in prolapsu uteri Poterij (493. a. b.) Forma corporum non differat a materia, & efficiente. 3. §. 2. Fractura quid (591. a.) causa (591. b.) signa & symptomata ibid. cura (592. a. b.) cum vulnere musculorum cura (593. b.) cum ossium fractorum prominentis cura ibid. &c. Frigidum quid (38. thef. 16) dentes laedit (95. b.) (99. a.) Frontale Poterij (310. a.) Fructuum horreorum noxae (60. thef. 30.) (113. b.) (119. a.) Fungus in homine unde (548. a.) (563. b.) quid sit ibid. cura 563. b. 564. a) Furor ureterius quid (421. a.) (481. a.) causa (481. b.) signa ibid. cura ibid. (182. a) Furunculi infantum quid. (534. b.) causa (547. b.) x. c. 2. §. 25. cura (555. a.)

G

Galbanerum Theophrasti. (391. b) Galenus arrogans & multum ab Hippocratis modestia alienus fuit. x. c. 1. praefat. animae, quidditatem se ignorare fateatur. iv. §. 6. quidquid per quatuor qualitates. non explicabile occultis adscribit. I. c. 1. §. 2. de corpore humano ejusque temperie doctrinam x. c. 1. §. 2. Ganglion quid. 561. b. causa (548. a.) cura (561. b.) Gangrana quid (586. b.) causa (268. b.) 587. a) signa (587. b.) cura,

& Verborum.

b.) cura ibid. (588. a. b.) ecchymomati imminens quomodo curanda (533. b.) imminens in ulceribus signa. (80. a.) Gargarismus quid. xi. c. 2. class. 4. §. 26. usus (276. b.) (277. xi. c. 1. class. 4. §. 26. Riverij & Scluteri (277. a.) catholicus (276. b.) in loquela amissa Stockeri (416. b.) (417. a.) in scorbutico oris Rulandi. (446. b.) Gas sylvestris vini quomodo suffocationem inferat. (159. a.) Gelativa lactescens sanguinis unde (18. thef. 14.) vii. c. 1. art. 2. §. 5. Gemellij unde (48. thef. 8) Generationis motus specialis determinari non potest. 8. §. 27. fit per motus plures. ibid. §. 28. actus generationis in quo consistit. 48. §. 1. Genitura abusive semen dicitur. (41. thef. 1.) Giboci cur asthma tici. (162. b.) Gingivae quae laedant. (95. b. &c.) Gingivarum ulcuscula circa dentes cariosae unde (96. a.) caro mollis flaccida &c. unde (98. a.) cura (445. b.) 446. a. b.) exulceratio unde (98. a.) cura ibid. tumor unde ibid. cura ibid. putredo (98. b.) cura ibid. infantum remedia. (531. b.) haemorrhagia (310. a.) causa (310. b.) cura. ibid. cruentae scorbuticis sunt familiares. (445. b.) Glabrum quid. (38. thef. 16) Glandulae (27. thef. 1. 2.) (28. thef. 3. 4.) sunt catarrhorum fontes ibid. &c. (335. b.) (336. a.) lymphae scaturientes (335. b.) obstruunt frequenter visum. (335. a.) causa ibid. remedia ibid. tumor unde ibid. cura ibid. pendulae quid (558. b.) cura ibid. circa membranas pituitarias sunt catarrhorum excretoria (28. thef. 4.) curantur (27. thef. 1.) usus (29. thef. 1.) stomachicae quae (9. thef. 7.) officium ibid. liquor unde ibid. lumbares earumque inventor. (15. thef. 3.) conglomata. 33. §. 1. binos habent ductus (27. thef. 1.) liquor habet peculiarium nomina & officia ibid. conglotatarum liquor est limpha ibid. 33. §. 1. structura 33. §. 2. varios liquores colant pro vaticate. structure. 33 (5. 3) Globuli uterini. (493. b.) Gluten Tymati pro ruptura vulvae. (522. b.) Glutinosi dentibus inimica. (96. a.) Gonagra. (404. a.) Gonorrhoea verò quid (455. b.) causa ibid. signa (456. a.) cura ibid. &c. mulierum quid (476. a.) causa (476. b.) signa ibid. cura (477. a. b.) notha benigna (457. b.) pars affecta ibid. signa ibid. cura (458. a.) notha maligna (458. a.) (619. a. b.) subiectum (458. a.) causa ibid. signa (458. b.) cura ibid. mulierum. (478. a.) causa ibid. remedia. (458. b.) Gravello quid. (28. thef. 4.) (336. a.) (341. b.) causa (352. a.) signa (342. b.) cura ibid. (343. a. b.) Gravidus quae danda purgantia. (78. thef. 17.) (503. a. b.) quandoque laborant vomitu sanguineo (106. b.) quae nocent (503. b.) (502. a. b.) x. c. 2. §. 13. diata (501. b.) (502. a.) Gravitationis signum & proba (493. b.) (494. a. b.) an ex urina cognosci possit (467. a.) quomodo ab hydropede distinguitur (256. a.) (348. b.) lactantium lac corrumpit. x. c. 2. §. 15. Gummi ammoniacum (153. a.) guttae quid sit. (350. a.) Gummata venerea quid. (561. a.) causa I. c. 2. §. 9. (547. b.) (5. a.) cura ibid. Gustus quid 41. §. 20. (37. thef. 13.) organum quod ibid. (42. thef. 22.) quomodo fiat (37. thef. 14.) vitia quae (416. a.) abolitur unde ibid. signa ibid. cura. (416. b.) depravatio unde (416. a.) signa ibid. cura. (416. b.) Gutta serena quid. (413. b.) causa ibid. signa (414. a.) cura ibid. rosacea. (5. thef. 6)

H

Habitus athleticus quid (239. a. b.) Haemodia quid (99. a.) causa ibid. cura. ibid. Haemorrhagia quid (268. b.) (305. b.) causa (306. a. b.) vii. c. 2. art. 3. §. 6. pars affecta ibid. signa (306. b.) cura ibid. 307. a. b. &c.) remedia (68. thef. 8.) gravidarum quando obveniant (505. b.) quando curanda ibid. remedia ibid. post abortum cura. (511. b.) uteri. (129. a.) (616. b.) vulnecum. Vide vulneca. Haemorrhoidal. venarum insertio & ramificatio (132. a. b.) Haemorrhoides quid. ibid. italis familiares (133. a.) fiunt quandoque menstruali tempore ibid. (45. thef. 9.) viris & mulieribus accidit 85. §. 1. (70. thef. 1.) (133. a.) sunt menstruorum vicariae in feminis ibid. 85. §. 1. (465. a.) spleneticoorum vomitui supervenientes salutare sunt (107. a.) causa (133. a.) signa ibid. (134. a.) cura (134. a. b.) remedia (135. a. b. &c.) suppressa (133. a. b.) (603. b.) causa (604. a.) signa 134. cura ibid. (604. a. b.) dolor (135. a. b.) exulcerata (136. a. b.) mulierum (133. a.) quando accidunt ibid. tumor in gravidis (506. b.) remedia Tom. I. Pars. II.

ibid. Haemartites artificiales (122. a.) Haemoptysis (310. b.) (615. a. b.) causa (310. b.) (311. a.) pars affecta (310. b.) signa (311. a. b.) cura ibid. (312. a. b.) 25. 12. Hali Abbas quo tempore vixit. 25. 12. Halitus contenta II. c. 8. §. 4. in crystallos destillari potest ibid. quotidiani quantitas II. c. 10. §. 1. effluacionem aeris ad juvat II. c. 10. §. 1. angina laborans vitandus (275. b.) Haecicas (610. a.) causa (208. b.) (209. a. b.) typus & gradus (208. a. b.) signa (208. a.) (209. b.) (210. a.) cura (210. a. b.) (211. a. b.) marasmus quae (208. a.) subiectum caloris (208. b.) origo (208. b.) symptomata (208. a. b.) haecica laborantibus quae nocent (210. a.) Haecica novorum maritorum. (242. a.) Hellebori vires. II. §. 2. 75. §. 17 Helmontij philosophia de operatione remedium idealis. 105. §. 12. asserit remedia communia a posteriori curare, sed archetypa a priori ibid. §. 3. ideae Helmontij sunt impetus spirituum animalium modernorum. ibid. ipsarum operatio qualis ibid. §. 4. Hemierania quid (397. a.) causa (398. a.) cura (399. b.) (400. a.) remedia (79. thef. 20.) Hemiplegia quid (380. a.) (387. a.) Hepar uterinum vid. placenta. Hepar magnum unde vii. c. 1. art. 5. §. 3. ejus historia 25. chap. 12. non est organum sanguificationis (16. thef. 45.) defendit Bilis ibid. & folliculus biliaris in unum conspirant (313. a.) est colatorium bilis (25. thef. 2.) & purgantium (79. thef. 19.) parenchyma quale (25. thef. 3.) tumor non est causa morborum chronicorum (16. thef. 4.) hepatis officium est bilis generatio 30. c. 14. compositio. 30. §. 2. an bilis colatorium ibid. §. 3. officium quot modis laedatur (313. a.) schirrus (26. thef. 4.) causa ibid. inflammatio (291. a.) causa (291. b.) signa (291. b.) (291. a. b.) 270. a.) (286. a.) cura (292. b.) (293. a.) suppurati signa (286. a.) Hepatica qualia sunt. (49. thef. 12.) (252. b.) Hepatici sunt pallidi & virefcentis coloris. (64. thef. 1.) Hebrae capillares annose dant parum salis cinericii. II. c. 8. §. 5 Hemiparthenitidis. (44. thef. 7.) Hernia quid (144. b.) (606. a.) causa (145. a.) 606. a.) signa ibid. cura (145. b.) (606. b.) species (144. b.) (145. a.) canosa vid. sarcocele. aquosa. vid. hydrocele. intestinalis causa (536. b.) signa ibid. cura ibid. (537. a.) umbilicalis causa (536. b.) signa ibid. cura ibid. (537. a.) inguinalis seu bubonocoele (144. b.) varicosa quid (452. a.) causa ibid. signa (452. b.) cura (455. a.) Hernaria ejusque vires (146. a.) Herophilus 700. subiecta humana secuit. 15. 6. Hypocrites quando vivit. I. c. 1. §. 4. quando natus, claudit mortuus ejusdem doctrina. I. §. 4. Galeni doctrinae de qualitatibus contrariatur (156. b.) I. c. 1. phaenomena naturae quomodo explicet. I. c. 2. §. 4. cur saporum nomine morborum causas explicet I. c. 2. §. 4. doctrina de causis morborum. (57. thef. 12.) fuit adeptorum patriceps II. c. 6. §. 1. quomodo sanguinis vitia describat (56. thef. 3.) (57. thef. 10. potentiae (57. thef. 13.) aphorismus 2. sect. 1. quomodo intelligendus (53. thef. 29.) (74. thef. 6. 8. 9.) xii. c. 3. §. 7 (82. thef. 3.) dicitur Galeno oraculum. xii. c. 1. §. 1. aphorismus 42. sect. 2. quomodo intelligendus (380. a.) aphorismus 43. sect. 2. (158. a.) aphorismus. 50. sect. 1. (101. a.) aphorismus. 35. sect. 4. (273. b.) (380. b.) aphorismus 61. sect. 4. non semper verus (64. thef. 1.) aphorismus. 10. sect. 5. explicatio Lindemij (274. a.) aphorismus. 1. sect. 6. (168. a.) ejus filij x. §. 5. scripta §. 4. scriptorum fata varia. 2. §. 10. Hippocratis doctrina ubi professus 2. §. 13. laceratur potius quam explicatur. 2. §. 13. Hirundines hyeme in cavernis latent. II. c. 10. §. 55. Hirundines quid praesagiant (64. thef. 1.) deglutitarum cura (109. b.) si anum irrepant quid agendum ibid. venae sectionis vicariae 88. §. 11. usus ibid. §. 12. loca ibid. si in cavernam irrepant quid agendum ibid. Hominis sanguis quomodo pro mania preparandus (69. thef. 17.) quilibet peculiarem habet crasin sanguinis (57. thef. 9.) verum cognoscendi & intelligendi modum tribuit philosophus corpuscularis (39. thef. 3.) Hordeolum oculi cura (9. thef. 6.) Humectantia 93. §. 12. Humidum primogenium (2. thef. 8.) quid sit (38. thef. 16.) radicale quid (50. thef. 13.) Humores corporis saepe excessivos sapores contrahunt. c. 2. §. 3. motus est duplex xii. c. 1. §. 7. xii. c. 1. §. 6. acrimonia ebullitionem excitat xii. c. 2. §. 10 motus progressivus quid sit xii. c. 1. §. 7. requisita ibid. 8. refrenatur quomodo xii. c. 1. §. 7. quomodo acceleratur. xii. c. 3. §. 19. xii. c. 1. §. 6. motus intestinus quid xii. c. 1. §. 6. acrimonia ebullitionem excitat xii. c. 2. §. 10. aequi in oculo vitia (412. b.) fermentitius stomachi & omnibus animalibus singularis & determinatus (88. a. b.) praerentia est in stomacho probatur (11. thef. 7.) maxima ejus est varietas (11. thef. 8.) est stomacho singularis & vitalis

Index rerum,

c. 11. thef. 9.) origo (thef. 9.) an per vas breve à liene...
Hydrargyrum quid (346. b.) (347. a) unde (347. a in me-...
Hydrocephalus quid (354. a) causa ibid. (28. thef. 4.)...
Hydrodrops quid (254. a b) (345. a b) causa (254. b)...
Hydrophobia præter morbum animalium aliis morbis com-...
Hydrophorionum urina variat (255. a b) diuretica & tran-...
Hypochochondriacum malum quid. vi. §. 3. (437. a b.) an...
Hypochochondriaci fortiter appetunt & digerunt (10. thef. 2.)...
Hypochochondrium dolor. (137. a b) vii. c. 1. §. 2. 2.

I

Iappa an flos Peruvianus an Mexicanus (350. a) male...
Iapomachus rex horologium velut numen adoravit 11. c. 70. §. 1.

Icterus ejusque species (262. b) veterum divisio ibidem...
Idea quid 111. c. 1. (§. 33. ix. c.) punct. 5. §. 3. unde...
Idiosyncrasia unde (19. thef. 16.) (47. thef. 5.) (57. thef. 15.)...
Ignis clausus non in torum comburit (6. thef. 7.) quid 11. c. 8. §. 5...
Ignis quibus confert §. 18. dux sunt proprietates ibid...
Imaginatio actus in quo consistit (39. thef. 5.) vires &...
Imbecillitas vid. virium prostratio.
Impellens omne est externum. (6. §. 16.)
Imperforata (478. b)
Imperiginis remedia (9. thef. 6.)
Implantatio qui & quomodo fiat (69. thef. 16.)
Impositio quid & quod fiat. ibid.

Inflammatio

& Verborum.

Inflammatio quid (268. b.) (552. a.) causa (28. thef. 4.)...
Infusum ingredientia xi. c. 2. class. 4. §. 3. (153. b.) (154. a.)...
Ingenium varietas unde 43. §. 7. 8. (22. thef. 7.) (31. thef. 6.)...
Ingestiones varie xi. c. 2. class. 4. §. 25. 26. &c. in utrum...
Infecta tactu non sunt calida (2. thef. 10.) post dissectionem...
Inspiratio quid 11. c. 1. §. 2. qui musculi interservant 11. c. 2. §. 2. c. 4. §. 5.

contra sitim in peste Barbette ibid. in ardentibus...
Kali herba. (351. a.) vires ibid.
Labis à variolis obfessa curare. (222. a.)
Lac unde generatur 22. §. 9. ad mammas per quæ vasa defe-...
Lactis materia que (16. thef. 9.) vii. c. 1. art. 2. §. 5. x. c. 2. §. 7. (525. a.)...
Lactis defectus (525. a.) causa ibid. (525. b.) signa ibid. cura...
Lactans abfentis infantis ejulatum sentit. (62. thef. 4)
Lactatio quot modis lædatur. vii. c. 5. §. 8 (529. b.)
Lac Bartholeti. vii. c. 5. §. 8 (529. b.)
Lachrymæ quid. (343. b.) unde ibid.
Lapis pincellæ quid (93. a.) vires ibid. lapid. calaminatis...
Larix ejusque rima (9. thef. 9. 10. ejus affectus. (345. b.)
Laryngotomia. (278. b.)
Lassitudo nimia. (179. b.)
Laser Helmontii quid. (335. b.)
Laudanum opiatum Helmontii. (31. thef. 6)
Laxare vias est non ens. (318. b.) (319. a.)
Lemæ quid. (344. a.)
Lepra communicatur per salivam (9. thef. 6.) remedia 11. c. 1. punct. 2. §. 5.

K

L

Index rerum

Dieteria quid (123.a) causa ibid. signa ibid. (11. thef. 7.) cura (123.a.b.) remedia ibid. &c. (59. thef. 19) Ligna putrida nullum sal Sappeditant 11. c. 8. §. 5. Salfatras. Vires (29. thef. 4.) (339. a. b.) pavana seu Molluscen. (390. a.) Lili convallium collectio. (374. a.) Lingua structura (37. thef. 14) usus ibid. Siccæ & aride in febribus cura (194.a.) paralyticos remedia (416. b.) (417. a. b.) vulnera (376.a.) ulcera. (222. a.) Linimenta quomodo fiant & ingredientia 11. c. 2. class. §. 1. §. 2. utendi modus ibid. in convulsione Foresti (377.a.) Penoti ibid. contra impotentiam A. Salæ (462.a.) ad cancum mammarum Spigellii. (529. b.) Lippitudo quid (297. b.) (336. a.) unde (33. thef. 37) differt ab ophthalmia. (297. b.) Liquor Stryptici quomodo paratur (107. b.) raphani (166. b.) cornu cervi succinoros (340. a.) x. c. 3. §. 5. Somniferus Bartholeti (378. b.) tartari diaphoreticus cum succis Rhefeldii (428. b.) cerebri canis in mania. (432. b.) Liquor feminalis in coitu mulierum qualis & unde. (476. a.) (482. b.) Lithiasis quid. (50. thef. 15.) (321. b.) v. 11. c. 2. §. 6 Lithodontops quid & unde (96. b.) quomodo fiat ibid. cura. (97. b.) Lithonriptici medicamenti conditiones quæ (320. a. b.) an detur ibid. remedia (27. thef. 4.) (320. b.) (321. a. b.) (322. a. b.) propinandi tempus (321. 2.) vid. nephritica & diuretica. Litho spermon vid. milium folis. Lochia quid 51. §. 7. (46. thef. 7.) (518. b.) unde proveniant ibid. mulieribus sunt propria (46. thef. 7.) vitia quæ (518. b.) (518. a.) nimia (720. a.) causa ibid. signa (520. a. b.) cura ibid. retenta (518. b.) causa (519. a.) signa ibid. cura (519. a. b. & c.) vid. menstrua. Lolii semen inebriat. v. §. 6 Loquela quid (173. a.) adjuvantia 11. c. 5. §. 5. 11. c. 10. §. 1. amissa quid (416. b.) differt ab aphonia ibid. remedia. (416. b.) (417. a. b.) Lues venerea unde (9. thef. 6) 48. thef. 8. (52. thef. 22.) infectos raro pestis corripit (224. a.) eorum sanguis qualis. (72. thef. 9) Lumen quid 38 §. 4. (32. thef. 1.) 38. §. 1. quotuplex (33. thef. 3.) quot modis oculo communicetur. (32. thef. 1.) 38. thef. 5. 6. 19 §. 7 Lunares radii concentrati materiam lacteam dant. (567. a.) Luna seu argentum per nitrum dat pulverem nitidissimum. 1. c. 3. §. 13 Lupinaria. (562. b.) Lux in quo consistit 38 §. 1. lux varia ibid. §. 2. lucis substantia ex subiecto lucido non vibratur. 38 §. 3. Luxatio (588. b.) causa ibid. (589. a.) signa ibid. cura (589. b.) vertebiarum colli an possiblis. (273. b.) Lycopodium x. c. 3. §. 15. Vires. ibid. Lympha quid (17. thef. 2.) (16. thef. 5.) (56. thef. 6.) (334. b.) (335. a. b.) natura (33. c. 16.) (27. cap. 14.) 1. c. 2. §. 2. ortus & materia ibid. 33. §. 4. §. 1. 2. 3. quotuplex (207. a.) (334. b.) usus (17. thef. 2.) 33. §. 5. aciditas unde (58. thef. 20.) Stagnatio quid inferat (28. thef. 4.) (56. thef. 7.) remedi. (33. a.) qualitates vitiate unde (56. thef. 7.) effectus (207. a. b.) secretio quot modis lædatur (334. b.) generatio quot modis lædatur (335. a.) Sallam corrigentia. (48. thef. 6.) Lymphatica vasa & eorum inventor (15. thef. 4.) eorum usus ibid. ortus quid (27. thef. 1.) (335. b.) vehunt à circumferentiâ ad cor. (16. thef. 5) Lymphomia quid (180. a.) causa ibid. signa ibid. (181. a.) cura (187. b. & c.) scorbutico unde (180. a.) post morbos chronicos non ritè curatos ibid. symptomata præcedentia unde. (181. a.)

M

Macies quid. (241. b.) Macula scorbutica. (144. b.) Magisteriorum plurimæ sunt castrationes. (66. thef. 11) Magnetis vis attractiva unde 11. c. 1. §. 10. transplantatio quid (69. thef. 14.) quotuplex. (ibid. thef. 15) Magnesia Saturnina quid. (110. b.) Magnetismus quid. (68. thef. 13) Magnetica curæ unde. (49. thef. 10.) 106. §. 9 Magnetes quatuor ex quibus fit mumia. 106. §. 10 Malacia quid (88. a.) (96. b.) pars affecta (88. b.) quæle vitium ibid. causa ibid. (89. a.) signa ibid. cura (89. a. b.) cura (597. a.) cura in gravidis (501. b.) (504. a.) remedia ibid. (89. a. b.) an consequens gravidationis (88. b.) qui nam subiecti sunt ibid. (89. a.) an familia vel contraria appetant (88. b.) an cum damno assumant (89. a.) (503. b.) (504. a.) exempla ibid. Syrupi ibid. quomodo à picâ diffe-

rat. (88. a.) Malignitas quid vel in quo consistat (211. b.) communis est affectio omnium morborum ibid. ejus in morbis indicia ibid. varia est (213. b.) ejus causa symptomata. (212. a. b. & c.) Malvaticum juniperinum. (81. thef. 3.) Mammarum cum utero consensus (52. thef. 24.) mutatio post congressum (479. a.) mammae minores reddere (ibid.) abscessus seu ulcera (527. b. 528. a.) causa ibid. fistula (528. a.) Scirrhus (528. b.) causa ibid. signa ibid. cura ibid. Scrophulæ & strumæ ibid. causa ibid. cura ibid. cancer (528. b.) (529. a.) causa ibid. signa ibid. (547. b.) cura (529. a. b.) Erysipelas (527. b.) tumor lacteus (428. a.) indurationis causa (527. signa ibid. inflammationis causa (527. b.) signa ibid. cura. ibid. & c. Mania quid vide insaniam remedia (4. thef. 22.) (67. thef. 5.) (68. thef. 8.) (431. b.) (432. a.) maniacorum robur unde (429. b.) figonis tolerantia unde ibid. (430. a.) Marcasita aëri exposita locupletatur. 1. c. 2. §. 8 Martis vires (150. a.) crocus martis (151. a. b.) rincluræ. ibid. Martialis assumpta ruptus nidorosus faciunt (11. thef. 7.) faeces nigras reddunt (60. thef. 50.) quibus nocent 11. c. 3. §. 18. Mas an citius formetur quam femella. (44. thef. 5) Mastach Turcarum. v. §. 5 Masticatio quid 17. §. 2. (9. cap. 4.) finis ejus 17. §. 3. (9. th. 3.) vitium ejus (94. b.) deficientis causa ibid. quibus mediis fiat ibid. lætæ causa (94. b.) 195. a.) cura (95. a.) cortigerorum animalium. (10. thef. 11) Masticatoria quæ. 103. §. 6 Mastiche vires. (102. b.) (12. thef. 13) Materia duplex simplex 4. §. 11. composita ibid. §. 11. purè passiva 7. §. 17. materia omnis à deo ibid. §. 18. materia & motus par ratio. 7. §. 19 Materia ætherea cur à Cartesio inventa 11. c. 7. §. 6. an detur ibid. an vitrum vel metallum transire possit 11. c. 10. §. 20. circa materiam corporum quid considerandum 3. §. 3. materiæ nomine quid intelligitur 3. §. 4. Gassendi & Cartesii opinio de materiâ ibid. materia prima Aristoteles 3. §. 5. ejus modi seu affectiones 3. §. 6. ex materia multipliciter divisa exurgunt omnia corpora 3. §. 10. maturantia quæ. 551. b.) Maxillarum vitia (95. a. b.) motus quomodo lædatur. ibid. Mayoiri de sale acii & nitri sententia 11. c. 10. §. 4. ejus examinatio ibid. §. 5. 6. 7. 8 Meatus urinarii exuberatio (458. a.) obstructiois causa (327. a.) cura ibid. (328. a. & c.) caruncula (458. a.) causa (460. a.) signa ibid. cura (460. a. b.) Meconium infantum quid (45. thef. 3.) x. c. 2. §. 5. unde ibid. retenti noxæ ibid. evacuatio. x. c. 3. §. 1 Media curandi. 78. §. 4 Mediastinum quid (284. a.) quandoquè inflammatur ibid. signa (286. a.) in respiratione quid paritur. 11. c. 5. §. 10 Medicamentum indorum ad appetitum fallendum (86. a.) experlis & gemmis abulus medicamenta radices morborum idealita curantia quæ. 105. §. 5 Medii Sineses & Japonenses in pulsibus præstigio excellunt (63. thef. 2.) medicus est naturæ minister 78. §. 2. (65. thef. 11. 2.) naturæ prostratae rector & princeps (65. thef. 1.) bonus crism negligit (64. thef. 2.) (53. thef. 29.) quando recti suo munere fungatur (65. thef. 2.) veri requisita xv. 1. §. 28. x. 1. præfat. accedenti ad agrum quæ pernoctanda 67. §. 4. in praxi excellere potest licet non sit theoreticus. 11. 1. præfat. Medicina cur tandiu sive incremento stetit 2. §. 14. quid 2. §. 17. nobilissima artium ibid. ars conjecturalis 2. §. 18. partes principales. 3. §. 21 Medicina Galenica cur vacillet 1. c. 1. §. 5. in quibus superstructa. 11. 1. præfat. Medicina devastatis athenis concidit 2. §. 11. ad arabes transtulit ibid. abscondita sub barbaris & Saracenis 2. §. 13. ab Italis revocata ibid. ministræ partes. 3. §. 22 Medice vivere pessime vivere quid. (55. thef. 13) Membrorum tensorum in peste remedia. (236. a.) Membrana pituitaria constitutio (28. thef. 4.) (335. b.) transudar materiam catarrhi ibid. quotuplex. (336. a.) Memoria quomodo fiat (39. thef. 5.) (417. b.) inest chaos ideale (4. thef. 19.) firma & debilis unde (40. thef. 8.) vitia quæ (417. b.) causa ibid. (418. a.) signa (418. b.) cura ibid. debilis remedia. (419. a.) Mellis noxa. 11. thef. 7 Melanagoga. (75. thef. 17) Melancholia quid (224. a.) typus ibid. (424. b.) (425. a. b.) (426. a. b.) differentia (426. b.) signa ibid. (427. a. b.) cura (420. b.) (428. a. b. & c.) remedia. ibid. Melancholici affectus quinam sunt (v. §. 42.) (424. a.) cur difficilis purgationis (75. thef. 15.) magis sunt ad calculum dispositi (316. b.) actiones insolite unde. (426. a. b.) Meliceris unde (548. a.) (561. b.) causa ibid. (562. a.) cura ibid.

& Verborum

ibid. (562. b.) Melonum noxa 119. a. vires ibid. Memoria sensitiva unde dependet 43. §. 5. Membrana sequi debent foram egreffum 51. §. 6. Menstrui. Vis (320. b.) Menstruorum diversitas unde 1. c. 2. §. 6. insipidum an detur 1. c. 2. §. 6. (320. b.) (321. a.) convenientia cum solvendo quæ ibid. Menstrua purgatio quo tempore contingit. 47. §. 11 Menstruorum fluxus quibus comperat. (43. thef. 9.) (465. a.) viorum exempla ibidem 47. §. 11. (70. thef. 1.) quando incipiat ibidem (465. a.) quando desinat ibidem. 47. §. 11. periodus qualis 48. §. 14. (465. a.) quomodo fiat 48. §. 13. (465. b.) (43. thef. 9. quantitas variat (470. b.) principium fermentationis unde 47. §. 12. (43. thef. 9.) anomaliz sunt variæ (465. b.) odor 474. b.) quandoque ingravidis & lactantibus fluunt x. c. 2. §. 15. abentia toralis abque facundiaris læsione (465. b.) quot modis lædatur ibidem. fluxus nimius (470. b.) causa ibid. (471. a.) signa ibid. cura (471. a.) 472. a. b.) remedia ibid. suppressio (465. b.) 466. a.) causa (466. a. b.) signa ibid. (467. a.) cura (467. b.) (468. a. b. & c.) symptomata (484. a.) (86. a.) (88. b.) 106. b.) (162. a.) non est cachexia causa sed oritur ab illa (251. a.) 484. a.) quibus est naturalis (465. b.) remedia (468. a. b.) & c. (70. thef. 4.) inordinatus (475. a.) causa ibid. cura ibidem per aliena loca ibidem loca quæ ibidem causa ibidem in gravidis (475. b.) stillicidium (474. b.) causa ibid. signa ibid. cura ibid. (475. a.) decolor (474. b.) causa ibid. cura ibid. foetidus ibid causa ibidem cura (475. a.) immutatus seu paucus (474. a.) causa & cura ibidem. difficultum conjuncta tormina unde (139. a.) (473. b.) signa ibid. cura ibid. (474. a.) accidentia quæ (473. a.) Mercurialium noxæ (96. b.) (98. a.) vitanda in infantum curacione x. c. 3. §. 12. Mercurij noxa v. 11. c. 7. art. 2. §. 5. vini v. §. 22. assumpti antidotus (379. b.) 1. c. 3. §. 10. butyri correctio. 1. c. 3. §. 13. diaphoreticus Helmontij (201. a.) præcipitatus Amati Lufftani (583. a.) diverta operatio. 97. §. 28. adhibendi modus duplex 103. §. 2. modus pessimus quid ibid. Melenterij affectus difficulter cognoscuntur (281. b.) affectuum remedia (73. thef. 4.) cura (282. b.) (283. a. b.) symptomata (282. a.) inflammatio ibid. causa ibid. signa ibid. (282. b.) cura & remedia (283. a. b.) abscessus signa (282. a. b.) exempla ibid. a.) cura (283. b.) tumorum exempla (282. a.) supurationis (282. b.) inflammatio. vel abscessus facti signa (282. b.) abscessus urinae profusivum succedat (283. a.) excretionis parulenteæ diagnosis (282. b.) Melus quid 2. §. 12. Metastasis quid (52. thef. 24.) a consensu differentia. 68. §. 45. Metus morbi cum efficit (67. thef. 2.) Miasma venenatum an in sanguinem transeat 11. c. a. §. 6. potestas unde (7. thef. 22.) epidemicum quid (51. thef. 21.) morbosum quid (52. thef. 22.) Sunt variæ naturæ ibid. Microscopiorum artificium & varietas 39. §. 8. Mictus lacteus (63. c. 2. thef. 2. cruentus quid 325. causa ibidem (325. b.) signa ibidem (326. a.) cura (326. a. b.) Milipedum seu scorpiorum vires (166. b) Mineralium gas quale 111. c. 1. §. 11. Mirach quid. v. §. 2. Mirachialis morbus ibid. Mistura pro gingivis Dygbi (98. b) in scorbuto oris efficacissima ibidem (446. a.) contra flatus & ructus Sylvi (104. b.) contra vomitum sanguinis Rullandi (108. a.) Foresti ibidem Sylvij (108. b.) antiparalytica & apoplectica authoris (10. thef. 10.) pro temperandis humoribus Sylvij (120. a.) contra obitatem infantum Italorum v. 11. c. 2. art. 4. §. contra diarrhæam authoris (122. b.) dysenteriam & c. ejusdem (129. b.) colicam Cratonis 143. b.) (144. a.) Singultum malignum Riverij (169. b.) tussim autotris (178. a. b.) in tertiana scorbutica continua autotris (200. b.) 201. a.) in febribus ardentibus Porerij (205. a.) de tribus Knophelij (219. a.) contra inflammationes Sylvij (171. a.) ad abscessus Anginae Tymæi (278. b.) contra pluridem Barberte (288. a.) Tachenij (289. b.) contra icteriam Riverij (328. a.) in epiphora Tymæi (344. b.) contra apoplexiam & epilepsiam ejusdem (384. b.) præservativa ab apoplexia Kolbij (385. a.) in dolore partium musculosarum Tymæi (394. b.) ad maniam Fabri (432. a.) Penoti. ibid. pro gingivis scorbuticis author (446. a.) contra arthriticum vagam scorbuticam Tymæi (447. b.) Drauzonij (448. a.) contra impotentiam & Tymæi 452. b.) gonorrhæam Sylvarici (456. b.) pustulas pudendi Sennert. (480. a.) in partu difficili Ty-

mæi (513. a.) ad lochia suppressio Tymæi 519. b.) Mithridatum (142. b.) Mobile quid: 6. §. 9. Modificatio materiæ qualitatris omnes producit 9. §. 9. in se considerata formam, respective, attributa, producit omnis modificationis fundamentum. 9. §. 11. Molle quid. (38. thef. 16.) Mola quid (499. a.) differentia (499. b.) quæ concipiant ibidem causa (500. b.) quomodo fiat ibidem signa (500. b.) cura 501. a. b. remedi. ibidem ventosa quid (495. a.) vid. inflatio uteri aquosa quid (495. a.) (499. b.) (unde (500. a.) Monstrum quid (499. a.) Montes Peruviz alpes superant 11. c. 7. §. 1. Tenariff esse olympo altior. ibid. Carpathus ad prodigium est elevatus 2. ibid. Mores hominum sequuntur temperaturam (425. b) Mors quid 51. §. 1. (47. thef. 1.) v. §. 10 futura in ægris indicia (64. thef. 1.) Mortuum esse quid (1. thef. 1.) (2. thef. 8.) mirabilia unde (thef. 13.) manus cur tam frigida 68. thef. 13.) effectus ibid. ex nimio gaudio (35. thef. 11.) ex corpulentia nimia v. 11. c. 1. art. 1. §. 6. (157. b.) (ex coitu (159. b) Morus omnium animalium est venenatus 11. c. 1. punct. 1. §. 1. c. 1. punct. 4. §. 2. punct. 5. §. 6. (432. b.) animalis non rabidi rabidum reddere potest ibidem animalis rabidi signa (433. b.) hominis irati est venenatus (55. thef. 11.) 11. c. 1. §. 44. 1. c. 1. punct. 4. §. 2. animalis rabidi remedia 173. b. serpentum & viperarum cura 68. thef. 8. 11. c. 1. punct. 2. (573. b.) animalium venenatorum quando lædant 11. c. 1. punct. 3. §. 4. 11. c. 1. §. 74. remedia (573. a.) lædit magis & minus 11. c. 1. punct. 5. §. 6. Mortui vid. Tabellæ. Morbilli quid (212. b) origo quæ x. c. 2. §. 27. (541. b.) signa ibidem cura (217. a.) (541. b.) (219. b.) symptomata unde 542. cura eorum ibid. (20. a. b.) remedia x. c. 3. §. 13. Morbus quid 10. §. 6. (49. thef. 12.) 47. thef. 1. v. §. 10. unde (47. thef. 1.) (49. thef. 12.) 11. c. 1. punct. 5. §. 3. causa (53. thef. 1.) (55. thef. 13.) causa materialis 11. §. 5. efficiens 11. c. 1. §. 2. Subiectum (47. thef. 3.) v. §. 12. tempora unde (53. thef. 28) illa in acutis observanda ibid. cura idealis (68. thef. 8. 9. 10.) cura symptomatica ibid. thef. 12.) (439. a.) transplantatoria ibid. (69. thef. 14.) vid. transplantatio cura in quo consistat (81. thef. 1.) 1. c. 1. §. 7. ocularum qualitatum unde (4. thef. 22.) (49. thef. 10.) eorum communicatio (9. thef. 6.) differentia (47. thef. 3.) à spiritibus quotuplex (48. thef. 9.) ab influxu spiritu qui ibid. ab infito qui ibid. thef. 10.) ideales seu archeales unde (67. thef. 6.) morbi in humoribus contenti. 54. §. 4. in quanto & in quali 54. §. 4. in quanto 54. §. 5. in quali 55. §. 10. morbi partium solidatum 57. §. 30. morbi interpericij 58. §. 31. 34. organici ibid. §. 32. Morbi compositionis ibid. solute unitatis. ibid. morbi epidemici 67. §. 42. contagiosi ibid. Morbi archeales qui 53. §. 3. (49. thef. 10) (67. b.) cura 67. thef. 7.) 68. thef. 8. 9. 10. 11. exempla ibid. organici quotuplices (49. thef. 11. humorum sunt figmentata (57. thef. 11. interpericione quid ibidem thef. 16.) (50. thef. 15.) ab obituitione quid ibidem thef. 16.) 17.) (51. thef. 18.) cura ibidem contagiosi & epidemici qui & quare (51. thef. 21.) eorum cura ibid. epidemici novi unde 111. c. 1. §. 65. inter confanguineos ratio (52. thef. 22.) per consensum qui (52. thef. 23.) per deuteropathiam ibidem thef. 24.) hæreditarii ibidem thef. 25. unde ibidem thef. 25. 26.) quomodo communicantur 111. c. 1. §. 34. vid. transplantatio communicatio quomodo fiat (55. thef. 10. sanguinej qui (47. thef. 6.) (48. thef. 7. 8.) acui qui (48. thef. 7.) unde 111. c. 1. §. 60. cura 81. thef. 1. chronici qui (48. thef. 7.) unde (59. thef. 25.) (14. thef. 9.) 102. b.) 111. c. 1. §. 60. 26. thef. 4.) (149. b.) 150. a.) cura (26. thef. 4.) (18. thef. 11.) (73. thef. 3.) (26. thef. 4.) x. c. 2. class. 2. §. a (551. a. b.) cruditas & coctio an iis competat (74. thef. 8.) lente sua tempora absolvunt. ibid. puca urina unde (81. thef. 5.) maligni effluvia (59. thef. 25.) ibid. thef. 28.) non est eadem ratio ibid. signa 71. thef. 9.) cura (59. thef. 28.) catarrhales unde (28. 29. thef. 4.) per consensum uteri qui & quomodo fiant (482. a. b.) cutanei cui vero tempore morbi cui comperunt. 52. §. 1. subiectum morborum 52. §. 3. causa alterata sanguinis massa Subiectum duplex 52. §. 6. morborum diviso 53. §. 6. morborum differentia 53. c. 2. sumuntur. 53 §. 1. accidentales 67. §. 42. Morbi per consentum 68. §. 45 per consensum: ibid 53. thef. 3. Gallicus vid. Lues Hungaricus (222. b) (202. b) signa

Index Rerum,

Philosophia Cartesii unde (2.thef.4.) (39.thef.3.) i.c.1.§.4. corpuseculari i.c.1.§.4. formas substantiales negat (39.thef.3.) naturae phenomena quomodo explicet ibid. causa & finis i.r. praefat. quare veritatem non odium i.r. cap. 10.§.2.
Piliurum quid (435.b.) determinata an dentur ibid. (436.a.) eorum ratio (3.thef.14.) (70.thef.20.) (410.b.) (436.a.b.) quomodo fiant (69.thef.16.) (70.thef.20.) 435.a.b. signa (436.b.) cura ibid. remed. (437.a.b.) mania sunt auctores (430.b.) in mumiâ constitunt. 106.§.11. Phlegmagoga. (75.thef.17)
Phlegmatici cur crassi 27.§.3 (21.thef.11.) quinam sint. v.§.42.
Phrenis quid. (296.b.)
Phrenitis quid (421.a.) (296.b.) (297.a.) causa (ibid. b.) (48.th.9.) (421.b.) signa (297.b.) (421.a.b.) cura (422.a.) (423.a.b.)
Phlogosis hypochondriacae unde. (439.a.)
Phthisis causa (545.b.) cura ibid. remedia.
Phthisis est generale nomen (422.b.) quid ibid. (614.b.) causa (243.a.) signa (243.b.) & cararho (243.a.) cura (38.thef.15.) (247.a.) (244.a. b. &c.) cura Knaphellii (245.b.) magnetica (246.b.) diata (249.a.b.) symptomatum cura (249.b.) est contagiosa quandoque (243.a.) remedia (245.b.) (246.a. b. &c.) (73.thef.3.) sudorem cohibere xii.c.3.§.8. opiata an conferant (246.a.) quae nocent. (245.a.)
Phylogon quid. (554.b.) (555.a.)
Phyma quid. ibid.
Phymosis (464.b.) cura ibid.
Physica peipatetica vacillar. i.c.1.§.5
Pica quid (88.a.) vid. malacia.
Pilulae quid xi.c.1.class.1.§.1. corroborantes & alterantes xi.c.2. class.2.§.3. catholicae Poterii (110.b.) ad dolorem stomachi senum ejusdem (111.b.) Sylvii (151.a.) de styrace Sylvii (177.b.) hierae cum agarico (87.a.) Stockeri vi.c.5.§.12. (143.b.) Deodati (144.a.) Glafsiacae v. §.46. antiphysicae Riverii (248.a.) pro pituitâ vitrea Deodati vii.c.5.§.8. contra corpulenciam nimiam.
Plateri vii.c.2. art.4. §.1. cachecticae Helidæi (153.a.) Rondelæii (253.a.b.) Althmaticæ Freitagi (165.a.) balsamicae Knaphellii (245.b.) antipleuriticæ Bartholeii (288.b.) contra stranguriam, &c. Quercetani (332.b.) contra ardorem urinae Ellemergerii (334.a.) ad cararhos Montagnanæ (340.a.) de strammontio Bartholeii (358.b.) ad memoriam Montagnanæ (419.b.) antiscorbucicae Tymæi (442.b.) hystericae Hortii (473.b.) quandoque externo usui praescribuntur. xi. cap.2. class. 2. §.4.
Pinguedo quid vii.c.1. art.1.§.9. quomodo fiat vii.c.1. cap.1. art.2. §.9. quomodo consumatur 6.thef.9. colligata quomodo evacuetur vii.c.2. art.2. §.6. ubi non reperitur xi.c.1. cap.1. §.28. vii.c.1. cap.1. art.1. §.9. quibusdam animalibus est loco alimenti vii.c.1. art.1. §.9. habet sua vasa adiposa ibid. §.10. unde generetur ibid. an excidendi possit vii.c.2. art.2. §.4. non habet specialem conformationem vii.c.1. art.1. §.10. artificialis. vii.c.1. art.1. §.10.
Pinguofacientia. (240.a.)
Pinguinum noxae quæ (85.b.) vires. iii.c.1.§.47
Pipenis vires. viii.c.2. art.3. §.3
Pisces sine calore digerunt (10.thef.2.) quomodo coctant. (42.thef.6)
Pituita naturalis intestinorum (59.thef.23.) superflua causa (ibid.thef.25.) acida quid 60.thef.30. (109.b.) i.c.2. §.9. vitia quæ (113.a.) corrigenda illa ibid. vitrea unde vii.c.3. §.2. copiosa calculosorum unde. (317.b.)
Placenta uterina quando nascitur (44.thef.2.) unde ibid. choio adheret ibid. §.2. est medium adhaerens foetus ibid. differentia ibid. referta est succo albugineo limpidio (45.thef.6.) officium (ibid.thef.7.) 50 §.7
Plantæ capillarum semen ubi iii.c.10.§.4. narcoticarum virtus in scirrhis (154.a.) infusioni aptæ quæ ibid. vis an fermentatione pereat. (151.a.)
Plethora quid (56.thef.1.) quortuplex (ibid.thef.1.) 54. §.5. ad vires an detur (ibid.thef.4.) apparenter talis seu ex conseruandine (56.thef.2.4.) (270.2.) 54. §.9. ad vires est impossibilis 54. §.6. ad vasa est vera vel apparens ibid. 54. §.7. 8. ad vires apparens ibid. §.9. plethoræ diminutio seu cura 85. cap.4. imitanda est natura: 86. §.2
Pleuritis quid (284.a.) (613.a.) causa (284.a.b.) signa (285.b.) (286.a.b.) cura (286.b.) (287.a. b.) (288.a.b.) spuria quortuplex (285.a.) signa ibid. cura (286.) maligna. (285.a.)
Pleuropneumonia (283.b.) vid. pleuritis.
Plumbi vires i. cap.3. §.11. augeatur pondere subdio. i. cap. 3. §.9

Podagrae causa (28.thef.4.) (29. ibidem) cura ibid. (69.thef.14.) si a scorbuto (28.thef.4.) paccavere 73.thef.3.
Pollutio nocturna. (455.b.) cura (456.a.b.)
Poma lomnifera. (359.a.)
Porus quid (240.a.) in siti non negandus (54.thef.4.) feculentis noxa (85.b.) abstinenciae raræ (94.a.) deficientis noxa (114.a.) facit ad corpulentiam augendam aut minuendam. 240.a.)
Pottio quid xi. cap.2. class. 3. §.1. ingredientia (ibid.thef.) usus xi.c.2. class.3. §.1. ad asthma Bruneri (23.thef.8.) (165.b.) alia (167.a.) in tussi experta. (23.thef.8.) in pituitâ viscida experta vii.c. cap.5. §.8. contra collicam Platerii (144.a.) febrifuga Crollii (197.b.) Sylvii (198.a.) laxativa in peste Barbete (224.b.) (225.a.) contra pestem Unzeri (227.b.) Barbete (228.b.) (229.a.) lomnifera in peste Barbete (231.b.) contra lomnolentiam Barbete ibid. in exulceratione vesicae Thoneti (296.b.) pro mercurio è corpore pellendo Hæchsterri (379.b.) in partu difficili Sylvii & Barbete. (513.b.)
Potentia Hippocratica (57.thef.12.13.) iii.c.1.§.6. quomodo se exerant ibid. excedentes nos laedunt i. cap.3. §.10. quomodo demerunt (66.thef.13.) i.c.3. §.10. sunt morborum auctores. i.c.2.3. §.12
Præcipitatio quid xi.c.2. §.1. quortuplex ibid. genuinæ requisita xii.c.2. §.10. ratio quæ xii.c.2. §.2. locum habent in corpore suo ibid. §.3. est coitionis & cryosus fundamentum. ibid. §.4
Præcipitatio quæ (75.th.10.) xii.c.1.§.11.12.13.14.15. 20. sunt varia (72.thef.1.) quortuplicia xii. c. 3. §.19. unde dicantur (72.thef.1.) (189.a.) quo nomine veteribus cognita xii.c.1. §.16. quomodo operentur (72.thef.1.) xii. cap.1. §.9. xii. cap.2. §.8. 10.11.15.25. 26. usus ubi conveniat xii.c.2. §.7.8.9.23. (14.thef.9.) (26.thef.4.) (48.thef.6.) (51.thef.19.) (59.thef.28.) (61.thef.32.) (90.b.) (91.a.) (100.a.b.) (108.b.) tempus utendi xii. §.20. 21. 25. nomina xii. cap.2. §.16. 17. 18. 19. externe quot modis adhibentur xii.c.3. §.2. interne ibid. §.3. illegitimi usus noxae §.4. 6. 7. 8. legitimi usus requisita xii. cap.3. §.10. §.26. 27. præparatio legitima quæ ibid. §.10.11. 12.13. dosis ibid. §.15. selectus xii. cap.3. §.16. 17.18. quibus jungenda ibid. §.29.34.
Præcordia quid xi.c.1. cap.3. §.13. infatio infantum unde x. cap.2. §.22. symptomata mitigare xii.c.1. cap.3. §.8. habent consensum in habitu corporis xii.c.1. cap.3. §.13.
Prædictio ex pulsu miranda (63.thef.2.) ex sanguine emisso sunt vanæ (29.thef.16.) (71.thef.9.) Veræ quæ. ibid.
Præparatio quænam. (75.thef.11.12.) usus ibid.
Præparatio remedium necessitas & scopus. xi.c.1. §.1. praxos medicae lex universalis. (105.b.)
Priapismus quid (462.b.) causa ibid. (463.b.) signa ibid. cura. (464.a.b.)
Primordia medicinae. i. §.1
Principium vitale quid (1.thef.2.) quomodo agat (4.thef.2.) vitale & mortis est nomen xi.c.1. cap.3. §.3. fermentativum in corde quale & quod (17.thef.67.) principiorum naturalium cause §.1. quæ sunt principia minima sive elementa §.13. an formaliter præ existant ibid. §.14. respectu principiorum triplex corporum status. Chymicorum principia. 4. §.20
Producta morborum quomodo à morbo differunt (50.thef.15.) 65. §.24
Prognosis ad therapeuticam pertinet 76. §.37. nemo prognostico relinquendus ibid. §.38. fundamentum prognosticos ibid. §.39. processus seu ratio. ibid.
Prolapsus uteri quid (491.b.) (492.a.) causa ibid. signa (ibid.a.) cura ibid. (493.a.b.)
Prostatatum liquoris usus (42.thef.3.) est etiam in castratis.
Prunella morbus. (207.a.) cura ibid.
Pruritus unde. (5.thef.6)
Psorophthalmia. (298.b.)
Psarmitica quæ. 104. §.9
Pulsifana veterum quid xi.c.2. class.4 §.15. noxae xi.c.2. &c.
Pudendum post partum tumor unde (522.a.) remedia ibid. pustulae scabicitis & corrosio unde (479.b.) cura (480.a.)
Puella capite suo consoletanea (6.thef.10.) felinos mores amulans i. c.1. §.40. araucas devorans. i. c.1. punct. 4. §.2.
Puer panem abhorrens (8.thef.5.) inter bestias (17. §.10.) ad decimum annum vinum dare vetat Plato. V. proemio.
Purperatum regimen & diæta (517.a.b.) (518.a.b.) post abortum quomodo tractanda (510.b.) (511.a.) nostrates cum raro lactare possunt proprios fetus. (525.b.) Pullos

& Verborum.

Pullos necare. (62.thef.4)
Pulmonum substantia 27. §.3. (21.thef.3.) i. c.6. §.1. c.9. §.4. membrana an porosa i. c.8. §.10. an aërem transmittat an dilataratur quia implentur. 28. §.4. ibid. dilatatio unde 27. §.12. (21.thef.2.3.) i. c.5. §.10. c.6. §.4. 2. 6. 7. c.7. §.7. 10. (157.a.) color i. c.6. §.12. color in foetu, c.9. §.4. sunt coarctati in foetu i. c.9. §.3. 4. c.7. §.11. foetus motui fundum aquæ perunt (46.thef.5.) i. c.9. §.4. vere mirabile i. c.6. §.2. an respirationi inserviat ibid. motus unde ibid. 27. §.2. §.45. pectore vulnerato cur concidat i. c.6. §.7. nunquam aëre penitus evacuantur i. c.6. §.8. c.9. §.7. aër quomodo ingreditur i. c. cap.7. §.4. (157.a.) cum plena coarctio an dyspnæe causa i. c.7. §.11. mucus vesicae membranosa praesit i. c.6. §.4. consensus cum testibus (2.thef.24.) usus (21. cap.10.) i. c.10. §.1. 27. c.11. §.2. dilatationem efficit 28. §.4. in quo tria consideranda. ibid.
Pulsus arteriarum quomodo fiat 25. §.1. (20.thef.4.) differentia 26. §.6. (ibid.thef.6.) (63.thef.1.) (179.b.) indicium 63.thef.1.) quandoque fallax (63.thef.2.) quibus constat (179.b.) amarotus (63.thef.2.) (135.b.) intermittens & deficiens unde (64.thef.3.) abollitus ad multos annos ibid. non sensibilibus cause myurus quis (179.b.) formicans seu vermicularis ibid. ferinus (285.b.) vitia quæ (179.b.) arteriarum particulatis (186.a.) unde ibid. cura ibid. parvus non semper terribilis (64.thef.3.) qualiter inspiratio & expiratione variat i. c.10. §.9. variæ anomalie (64.thef.3.) tangendi locus (179.b.) pulsus vitia x.c.2. §.16.17. correctio eorum x.c.3. §.4. pulsus iudicium saepe fallax 75. §.33. duo saltem ostendit ibid. §.34. quatuor requisita attendenda sunt ibid. differentiae simplices invicem collatae compositas efficiunt 76. §.35. inter inaequales quis terribilis. ibid. §.36
Pulsio à ratione quomodo differat. (11.c.7. §.7)
Punctum saliens (44.thef.3.) primo generatur. ibid.thef.4
Purpura vid. febris.
Purgatio quid (74.thef.7.) usus legitimus quis (ibid.thef.6.) natura saepe inhiuit (72.thef.2.) magnetica 74.thef.13. fortis nocet xi.c.2. class.2. §.2. xii. c.3. §.22. quortuplex purgatio 93. §.15. scopi in excretionibus symptomatibus ibid. purgatio in specie 94. §.18. locus purgationis 97. §.27. non ad intestina sola terminatur purgatio 97. §.28
Purgationis regimen 97. §.31. non dantur vera purgantia 94. §.19. virulentiam abscondunt ibid. purgantium divisio veterum (74.thef.14.) quomodo operentur (74.thef.13. 14.) (79.thef.19.) vii.c.2. art.4. §.1. vis fermentativa in quo consistat (74.thef.14.) externe applicata quomodo agant ibid. sub veneno egregias vires habent (75. 78.thef.17.) excrementis colorum imprimunt (60.thef.30.) majori dosi sunt vomitoria 95. §.21. (74.thef.14.) excitant choleram (119.a.) an electivè purgant 96. §.25. (75.thef.19.) an sedium numero estimanda (87.a.) quomodo excrementa fecerant (79.thef.19.) operante quandoque per alia loca (ibid.thef.20.) sunt quandoque venerea (79.thef.20.) habent venenum (78.thef.17.) indiscriminatim succos resolvunt & colligunt 94. §.19. noxae 95. ibid. modus operandi varius 95. §.20. duplici ratione potissimum operantur 95. §.21. vegetabilium & mineralium actio qualis 95. §.22. vegetabilium vis in quo ibid. divisio in cholagoga, phlegmagoga, melanagoga & hydragoga inutilis 96. §.25. fanos & egros pariter vexant 96. §.26. correctiones vanæ (78.thef.18.) correctio (78.thef.17.18.) (350.a.b.) quæ præmittenda (75.thef.11.) usus legitimus in chronicis (74.thef.8.) quando optime sumuntur (78.thef.17.) ubi opiatis miscenda (110.b.) gravidis non nisi lenissima danda 78.thef.17. infantes quomodo purgandi ibid. nutricibus propinata infantes purgant x.c.2. §.13. varius applicandi modus (74.thef.13. 14.) resinosa quomodo extrahenda (74.thef.14.) mucilaginoso quomodo ibid. fortiora sunt noxia (78.thef.17. 18.) (13.thef.8.) xii.c.1. §.5. 22. ubi conveniant (10.thef.10.) (13.thef.8.) in remedio purgante præter vim laxativam consideranda proprietates 96. §.26. in subiecto purgando quid considerandum ibid. circa regimen purgationis quid observandum 99. §.36. quæ conveniunt ibid. §.37. quæ purgantia præferenda 97. §.26. humoribus primario morbus secundario medentur. 97. §.30
Pus quid (511.b.) quomodo fiat (268.b.) (579.a.) cit verminosum. x.c.1. §.27 (7.thef.21)
Purcedo quid. 6. §.14
Purificatio est motus intestinus.
Pulveris purgantis dosis pro una vice xi. cap.2. class.1. §.1. Hepaticus tuber. (93.a.) dentrificus principifæ Alchemburg. (98.a.) stomachicus Michælis (103.a.) contra Gonorrhæam Helidæi (457.a.) contra incontinentiam urinae montagnanæ (330.a.) loëlis (330.a.) contra scorbutum onis Bartholini (446.a.) pectoralis (Michælis

248.b.) contra obesitatem stæcanus vii.c.2. art.4. §.3. ferdinandi ibid; §.6. infantilis generalis auctoris x.c.3. §.7. contra lacumina aucthor. ibid. §.12. polychrestus secretus xii. cap.3. §.30. contra dysenteriam Eurerii (127.b.) ad colicam (142.a.) febrilis perlatu Tymæi (200.a.) rosæ febrifugus Salzmanni ibid. contra varias Tymæi (217.b.) ex tribus salibus Rosencreuzeri (118.b.) belfordicus auctoris ibid. Antiphisticus Erbenii (248.a.) Concerdingii (248.b.) ad Virginum colores pallidos (254.a.) contra icterum Tymæi (266.b.) pro lectimingis Hechsterri (331.a.) Sternutatorius Tymæi (362.b.) ad præservationem veriginis Lindani (367.b.) ad pannos & tunicas Poterii (411.a.) rabiem Heurnii (434.b.) ad fluorem album Tymæi (478.a.) hystericus Tymæi (490.a.) ad partum difficilem Lindani (514.a.) Sylvii ibid. Helidæi ibid. Amati Lutitani (ibid.b.) secundinam retentam Tulpii (518.a.) ad lochia suppressa auctoris (519.a.b.) contra strumas Arnoldi Villa (558.b.) ad ulcera serpentina Platerii (583.b.) ex officio colla Hildani (593.a.) martialis antimoniarius. vi. §.10
Pylorus retentionis stomachi prætes. (105.a.)
Pyrorechinia à quibus excitata 2. §.16. quando. ibid.

Q

Qualitates primæ sunt recollacæ Paracelli & Helmontii 53. thef.11. i. cap.2 §.6. quatuor elementis superstructæ nullæ sunt ibid. xii.c.1. præmio doctrina eorum ante Hippocratis tempora i. cap.1. §.4. ab Hippocrate refutatur ibid. i. 2. tertia quid i. cap.1. §.5. xii.c.1. præmio (18.thef.11.) non sufficiens medico ibid. oculicæ quid (4.thef.22.) xii.c.1. præmio unde (49.thef.10) differunt à virtutibus specificis (58.thef.15.) sensibilibus (32.thef.4.) tactilibus (38.thef.16.) iorencionalis (31.thef.1.) corporum sunt non entia (32.thef.3.) absque subiecto persistere non possunt: i. c.1. §.6. qualitates primæ secundæ aut tertiæ unde 3. §.7. harum formales cause in specialii motu & quiete existunt: qualitates melius attributa dicentur 9 §.5. qualitates sensiles non sunt entitates à corporibus separatæ 37. §.5. modus officendi consistit in motu speciali. 37. §.6

R

Rabies canina 52. thef.22. causa (433.b.) signa ibid. cura (434.a.b.) (435.a.) (4.thef.22.) (49.thef.10.) symptomata (433.b.) seminum multos annos absconditum jacere potest ibid. felina (420.b.) suilla, lupina, ibid. remedia. (434.a.b.)
Radii solis in pulverem rubicundum concentrantur (53.thef.3.) luna in materiam lacteam. ibid.
Radix Cusci. (563.b.)
Rana aquatica ex secto corde vivit (2.thef.10.) totâ hyme sub glacie jacer. iic.10. §.5
Raptus humorum quid: 87. §.6. causa.
Ratio conservandæ sanitatis per præcepta hygienæ 77. cap.1. infantum ibid §.3. ætatis consistentis juvenum & virorum ibid. §.4. senum & languentium. ibid. §.5
Ratione in naturalium iudicio opus est. i. c.1. §.7
Ratiocinationis vitia quæ. (417.a.b.)
Raucedo quid (28.thef.4.) (173.b.) (336.a.) causa (173.b.) (343.a.) signa (173.b.) cura ibid. (174.a.b.) (343.a.)
Receptorum nomine quid intelligitur. 64 §.17
Reflexio luminis quid. (32.thef.1.)
Refractio luminis. ibid.
Refrigerantia quæ (49.thef.12.) interna vel externa. 92. §.10
Refrigeratio pedum seu pernioles (556.b.) causa ibid. cura ibid. præservatio. ibid.
Regulus avis vid. passer Troglodites.
Remedia natura quæ esse debent. 79. §.3
Remedia quot modis inveniuntur (65.thef.4.) unde desumuntur (66.thef.9.) (specifica unde 78. §.5. i. cap.3. §.11. morborum sunt minima i. c.1. §.71. quortuplicia xii.c.1. §.1. legitimus usus multum valet xii.c.3. §.1. præparatio vera quæ (66.thef.11.) agendi ratio in quo consistat (ibid.thef.12.) 79. §.4. virtutes unde minuuntur (ibid.thef.13.) morborum idealium qualia (67.thef.6.) metallicorum vis in quo (68.thef.11.) valleriolæ (128.b.) ad asthma, &c. Heurnii (164.b.) ad hydropem Ellenbergerii (259.a.)

Index rerum

Paracelsi (260. b.) (261. a.) (350. b.) (351. a.) ad hydroperem & icterum Michaelis (261. a. b.) spurium sanguinis Heurnia (311. b.) (312. a.) Helicæ Castelli Lindani ibid. ichthiam Hartmanni. (315. a.) dysuria expertum (334. a. b.) apoplexiam Stockeri (384. a.) cephalalgiam Michaelis (400. a.) tinnitum aurium Rondeletii (409. b.) in odoratu abolito Petr. à Castro (415. b.) (416. a.) in mania Riverii (432. a.) Paracelsi ibid. in Rabie Stockeri (434. b.) in suffocatione hysterica Augerii (486. a.) xii. c. 2. §. 28. in omnibus vulneribus chirurg. Neapolitani (571. b.) non operantur per qualitates 79. §. 5. sed pro dispositione objecti 80. ibid. qualitates non absolute sed respectivè intelligendæ ibid. eorum distributio in certis mansiones inutilis 80. §. 6. externa sunt vel interna ibid. §. 7. respectu remedium corpus in tres regiones apte dividitur ibid. §. 8. considerantur per se & per accidenti ratione operationum minimum est aliquando quod in remediis maximam exoriri potentiam: 81. §. 11. interna remedia est digestione judicantur 81. §. 12. 13. remedia quedam assumpta vim medicamentosam acquirunt 82. §. 15. pro varia præparatione sunt vomitoria aut purgantia aut sudorifera, &c. 83. §. 20. in multa promiscue misce periculum est: 84. §. 23. sunt universalia aut particularia ibid. §. 24. particularia plura sunt in praxi sed respectu partis affectæ; multo minoris æstimantur universalia remedium nullum ibid. §. 26. universalis remediæ operandi ratio 85. §. 27. 28. remedia idealia 85. §. 29. Renum structura 32. §. 2. (27. thef. 4.) usus (ibidem 14.) (313. a.) aromia quid (314. a.) urinam facile putrefaciens (317. a.) calculus unde vide calculus signa (317. b.) (318. a. b.) cura ibid. (319. a. b. &c.) remedia vide nephritica, & lithontripica obstructio: causa (314. a.) signa ibid. ulcus (294. b.) causa ibid. signa ibid. cura (295. a.) inflammatio 294. a. vide nephritis feri superflui salibus impregnati per renes exclusio 32. c. 5. sunt urinæ organum ibid. §. 3. colatorum. §. 4. Repellentia quæ. (272. b.) Repulsio. (71. thef. 8.) Res non naturales quæ 70. §. 5. (53. thef. 3.) sunt indifferentes ibid. (55. thef. 13.) continuè alterant massam sanguinis ibid. res naturales. 70. §. 4. Res præternaturales morbos multos pariunt. 64. §. 17. Refina quid. xii. c. 2. §. 10. Refolvencia quid. (549. b.) Refonantia. (34. thef. 5.) 39. §. 10. Respiration quid i. c. 1. §. 2. 4. (40. thef. 3.) 39. §. 10. §. 6. principia homini propria i. c. 2. §. 2. principium omnibus commune i. c. 2. §. 5. causa i. c. 2. §. 1. 2. 3. 5. aër quomodo concurreat i. c. 2. §. 6. musculi quæ inserviant i. c. 4. §. 5. 6. costæ quomodo i. c. 3. §. 4. diaphragma quomodo i. c. 5. §. 1. 3. fieri potest absque diaphragmate ibid. §. 7. materia i. c. 7. §. 1. fetus (46. thef. 4.) quomodo fiat i. c. 9. §. 3. vita quæ & unde ibid. §. 5. (161. a.) Supplicia quidam se ipsos jugularunt i. c. 1. §. 5. usus (21. c. 10.) (ibid. thef. 4. 8. 9.) i. c. 10. x. c. 2. §. 1. i. c. 5. §. 7. c. 10. §. 7. 11. Sublimis Hippocrat. quid (285. b.) respiratiois necessitas unde 28. §. 5. 29. §. 10. respiratio in spirationis causa instituta est 28. §. 6. de respirationis usua veterum & modernorum sententia: 28. §. 7. 8. veteris respiratiois usus quis 28. §. 9. respiratiois fines secundarii. 29. §. 11. Retentionis alimentorum vitia quæ. (103. b.) Retentrix facultas. (6. thef. 11) Reticulum quid. (10. thef. 11) Revulsio an detur (70. thef. 5.) (271. b.) quomodo fiat & quomodo fiat. thef. 6. 7. (271. a. b.) corrigenda non reicienda 86. §. 4. exemplum notabile Lindani ibid. revulsio particularis quid. 87. §. 7. Revulsoria & derivatoria venæ sectiones inutiles 86. §. 5. veterum super eâ te opinio quo sensu stare possit ibid. §. 6. commoda quæ. 87. ibid. Rhabarbarum cum sale tartari vim purgantem amittit i. c. 3. §. 13. alvi excrementa Alavedine tingit (60. thef. 30.) non est venenum ut reliqua. (78. thef. 17) Rhasis quis ejus scripta. 2. §. 12 Rheumatismus vid. dolor. partium. Rhyas quid dicitur. (301. a.) Rigoris febrilis remedia. xii. c. 2. §. 26. (201. a. b.) Rinæ abdominis gravidatum. (506. a.) cura ibid. Risum adjuvat aër i. c. 10. §. 1. Sardonius unde. (487. b.) Romani sub mortis pena temulentiam prohibuerunt. v. exord. Rosarum odor quibusdam est nocivus. (486. b.) Ros nutritius Bilfilii quid. (36. thef. 5.) viii. cap. 1. art. 2. §. 4. Rosule seu orbiculi quid xii. c. 2. class. 1. §. 7. quomodo fiant ibid. histeriora ibid. contra tussim Sylvi (177. b.) (178. a.) masticatoria Plateri. (95. b.) Rubedo oculorum unde. (33. thef. 3.) cura ibid.

Ructus (103. b.) quadruplices (104. a.) signa ibid. cura (104. b. &c.) (5. thef. 4.) Rugæ seniles unde. (5. thef. 4.) Ruminatio quid in brutis. (10. thef. 11.) 17. §. 10 Ruminantium ventriculi structura quæ (105. b.) homo ruminans. ibid. Ruptura vulvæ (522. b.) causa & cura. ibid.

S

Sachari abusus in morbis quare fugiendus (166. b.) vitia (11. thef. 7.) sacharum faturni. (220. a.) (299. b.) Sacculorum usus xi. c. 2. class. 4. §. 20. contra cardialgiam allontragnanæ (112. b.) contra dyenteriam auctoris. (130. b.) Salacitas nimia quid (462. b.) causa ibid. signa (463. a.) cura ibid. a. b.) mulierum. (480. b.) (481. a.) Salis volatilis urinosi plus minus oleosi corrigentia. 91. §. 5. Salis particularis summa gênera quæ (57. 58. thef. 15.) i. c. 2. §. 4. an ab uno summo oriatur x. c. 2. §. 4. urinosum vide Alkali varietas innumerabilis unde (57. thef. 14.) i. c. 2. §. 4. doctrina salium est fundamentum physices, chymicæ & praxeos (75. thef. 10.) quomodo in se invicem agant (7. thef. 17.) i. c. 2. §. 4. combinatio odorem facit (36. thef. 12.) raro pura sunt i. c. 2. §. 4. effectus varius unde x. c. 2. §. 5. fixa quomodo fiant i. c. 2. §. 6. volatilitate (156. b.) digestivum salium (152. a.) absterisivum Hoffmanni xii. c. 3. §. 8. lithontripicum Polemanni. (322. a.) 2. §. 13. Salernitæ (Scholæ origo. (11. thef. 5.) Sale condita difficulter concoquantur. (11. thef. 5.) Salia salia unde (7. thef. 16.) i. c. 2. §. 4. effectus (8. thef. 7. 8. 9. 10.) (160. b.) Sal nostrum ammoniacum quid (152. b.) vires (88. a.) ubi nocet. xii. c. 3. §. 18. Sal commune in terram abit i. c. 2. §. 6. salis gemmæ vires (115. a. b.) balsamus salis gemmæ (146. b.) salium ex animalibus vires xii. c. 2. §. 21. (14. thef. 9.) (23. thef. 8.) an infantibus conducant x. c. 3. §. 5. fixatio est destructio i. c. 1. punct. 3. §. 1. viperarum fixatio i. c. 2. punct. 3. §. 1. oleosa. (152. b.) Saliua unde (9. thef. 7.) quibus confect (9. thef. 5.) acorem unde habet (58. thef. 20.) usus (9. thef. 4. 5. 8.) usus medicus (9. thef. 6.) defectus fisis causa (8. thef. 8.) (92. b.) cura (100. b. a.) in scorbuticis salia est i. c. 2. §. 3. jetericorum amara: hydropticorum salia ibid. eorum rabidorum catulorum ideas representant i. c. 1. §. 42. fermentum quoddam in se habet i. c. 1. §. 59. effectus variis v. §. 18. 17. §. 5. salivæ necessitas 17. §. 4. origo salivæ 17. §. 6. usus in genere. 17. §. 7. Salivatio seu pryalismus universalis 102. cap. 8. quomodo inventa fuit ibid. §. 1. salivatio quid (79. thef. 20.) quomodo fiat ibid. ubi conveniat. ibid. Gallis est usitata ibid. quor modis instituitur ibid. accidentia ibid. post variolas (22. 1. a.) multos morbos cum lue veneræ curat 102. §. 1. fit cum mercurio ibid. salivationis processus 103. §. 2. modus quo fit intricatus ibid. §. 3. regimen, ibid. §. 4. tempus ib. particularis quæ ibid. §. 5. ubi conveniat. ibid. §. 6. Sambuci vires (78. thef. 17.) effectus varius pro decerpenti modo. (258. b.) Sanguis proprie quis (20. thef. 7.) arteriosus qualis i. c. 8. §. 2. color coccineus unde i. c. 10. §. 1. est valde pertinax viii. c. 2. art. 2. §. 6. differentia ibid. quid (19. thef. 16.) (20. thef. 10.) venosus cur nigricet i. c. 8. §. 9. quibus confect (19. thef. 15.) crasis quænam sit & unde (18. thef. 12. 13.) (47. thef. 5.) (155. a.) cuilibet propria unde (57. thef. 9.) (thef. 102.) (155. a.) (57. thef. 14.) varietas unde ib. ex colloquamento fiat quomodo i. c. 1. c. 10. §. 16. 24. secretio mechanica in partibus (5. thef. 5.) transpirat abique remanentiâ (6. thef. 7.) restauratur chylo (19. thef. 16.) est in continuo motu restorationis & deperditionis (6. thef. 7.) ejus cum chylo & lymphâ miscelam juvat aër i. c. 10. §. 1. cur aër miscetur ibid. §. 4. ejus quantitas ibid. §. 19. motus circularis quomodo fiat (19. thef. 3.) ejus distributio & usus ibid. circulatio per pulmones (21. thef. 1.) hujus finis (156. b.) (157. a.) à liene per hepâ ad cor redit (24. thef. 1.) circulatio in cerebro (30. thef. 1.) an copiosius ad unam quam alteram partem (70. thef. 5.) motus impeditus quid inferat (28. thef. 4.) motus in cerebro impeditus unde (380. b.) stagnantis remedia (70. thef. 5.) (71. thef. 6. 7.) in viperis est actu frigidus (2. thef. 10.) calorem & qualitates partibus impertit i. c. 1. §. 9. fermentatio unde (47. thef. 6.) (155. a.) est proximum subiectum animæ & primum vivens (50. thef. 13.) vis ejus unde (47. thef. 5.) facit ad motum partium (41. thef. 6.) est nutrimentum corporis universale ii. c. 1. art. 2. §. 2. pro varietate partium variè nutrit (20. thef. 11.) cum lacte nutrit corpus ibid. thef. 12.) animalium haustus homines transformat (4. thef. 22.) pro mumiâ preparatio (69. thef. 17.) insolite evacuationis exempla (70. thef. 11.) ex venæ sectione emissi præfagia (64. thef. 1.) (71. thef. 9.) venæ sectione emissio supernatans

& Verborum.

20. 21. 22. 23. commoda 82. thef. 2.) (30. thef. 4.) crebrior cur emaciæ ibidem an etiam ex præcordiis ibidem thef. 7.) 35. §. 9. ubi nullus succedat xii. c. c. 2. §. 18. 19. quibus affectibus conveniæ (82. thef. 2.) præmittenda coctio in fibribus ibidem thef. 3.) in morbis quando provenit ibidem 34. §. 7. acris quando observatur i. c. 2. §. 3. finito danda acidula (83. thef. 6.) fatidi in peste cura (235. b.) immodici remedia (233. a.) frigidi syncopiorum unde (181. b.) sudoris evacuatio 100. cap. 7. sine sudore nulla febris bene curatur 101. §. 1. sudor medico procurandus 101. §. 2. quæ à sudore emergunt remedia ibidem modus quo fit ibidem §. 3. duo requiruntur, ut recte fiat, ibidem §. 4. medicamenta sudorifera qualia, ibidem §. 5. quoad rationem operandi sunt in duplici differentia 102. §. 6. agrum debilitant ibidem §. 7. sudore peracto quid faciendum ibidem usus & legitimum regimen, ibidem, §. 8. in chronicis ibidem §. 9. Suffragium contra ani prociencia Kessler (147. b.) pro hysteriis (489. a. b.) ex decocto uvarum putridarum Sculteri (516. b.) ad extrahendam secundinam Stockeri. (518. b.) Suffocatio (22. thef. 8.) 157. a.) causa est triplex ibidem in aqua unde (158. b.) Signa (159. b.) &c. è gas Sylvestri cura (161. a.) convulsivæ cura ibidem. Suffocatio uterina quid (485. b.) (488. a.) (139. a.) typus morbi ibidem symptomatum ratio (486. a.) (486. a.) causa ibidem a. b. 487. a. b. &c. quomodo fiat (488. a.) quibus competat (486. a.) Signa (488. b. 489. a.) cura in paroxismo (489. a.) &c. Extra paroxisimum (491. a. b.) puerperarum (522. b.) (523. b.) causa ibidem signa ibidem cura ibidem. Hypochondriaca unde (159. b.) exempla (486. b.) (487. a.) Suffusio vid. cataracta. Sugillatio vid. sanguis congruatus. Sulphur artificiale. (228. a. b.) spiritus ejus xii. c. 3. §. 14. antimonij (375. a.) omnia narcotica inducunt v. §. 27. Sumach vid. Ruhus. Superfœtatio quomodo fiat (42. thef. 8.) 497. b.) 47. §. 8. Suppositorium Salæ ex alumine (115. b.) Suppuratio (268. b.) causa (548. b.) quomodo fiat ibid. remedia ibid. (549. a.) (551. b. &c.) Surdus & mutus loquentes intelligit (35. thef. 7.) (407. b.) Surditas (407. a.) causa ibidem a. b.) (34. thef. 1.) signa (407.) cura ibidem 408. a. b. &c.) remedia (34. 35. thef. 5.) Suture vulnerum quomodo fiant (569. a.) circumstantiæ quæ ibidem nimis strictæ noxæ ibidem veræ commoda ibid. a. b.) Suavemerdanti error i. c. 4. §. 5. Sympathia quid (68. thef. 13.) exempla (62. thef. 4.) (446. a.) in morbis quid (52. thef. 23.) unde ibid. quibus partibus conveniat ibidem partium quid xii. c. 2. §. 24. exempla (52. thef. 24.) (355. b.) i. c. 1. §. 65. (436. a.) Sympatheticæ actiones unde (3. thef. 14.) (49. thef. 10.) signa an dentur (62. thef. 4.) morborum curationes (68. thef. 12. 13.) pulvis ibid. Symptoma urgens quid (83. thef. 1.) ejus remedia ibidem thef. 2.) an curæ proximum objectum i. v. §. 3. Symptomata quid 69. §. 52. quomodo removenda 104. cap. 9. quænam sunt ibidem §. 1. opium ibi palmam obtinet 104. Syncope quid (17. thef. 2.) (180. a.) causa ibidem a. b. &c.) Symptomata unde (181. a.) cura (181. b.) (182. a. b.) in peste remedia (235. a. b.) gravidarum (505. a.) cura ibidem. Cardiaca quid (158. a.) Syncretis 5. §. 25. Synovia quid (21. thef. 12.) (250. a.) ejus fluxus in vulneribus est periculosissimus (575. a.) remedia ibidem. Systole cordis quid (19. thef. 2.) (179. a.) cum diastole quomodo inspirationi respondeant ii. c. 8. §. 6.

T

Tabella seu Morfili xi. c. 2. class. 1. §. 8. quomodo & ex quibus fiant ibid. Tabes quid (241. b.) signa (243. b.) (244. a.) cu-

ra ibidem a. b. 245. a. b. &c. remedia ibidem viii. c. 1. art. 3. §. 3. dorsalis quid (242. a.) typus & exempla ibidem unde viii. c. 1. art. 3. §. 4. anglica unde (241. b.) Tabidis quæ nocent (245. a.) Tacamahacæ vires (112. a.) Tactus 42. §. 24. (391. a.) organum quod 42. §. 23. §. 25. (37. thef. 15.) 38. thef. 17.) quomodo fiat (38. thef. 16.) per totum corpus est diffusus (391. a.) præcipuum symptomata est dolor (37. thef. 15.) solo differunt odoratus gustus &c. 392. Talpa tumor (562. b.) cura ibid. Tamarindorum vires (93. a.) Tarantati tarantulæ actiones imitantur. (4. thef. 22.) Tarantismus (52. thef. 22.) 420. b. Taraxis quid (298. a.) Tarquinius Veneti celeberrimus potator. (233. b.) Tartarorum potus est lac equinum i. c. 3. §. 7. v. §. 4. præparatio lactis inebriativa ibid. Tartarari effectus morbofi qui i. c. 2. §. 9. microcosmi quid i. c. 2. §. 9. Paracelsi quid (58. thef. 22.) i. c. 2. §. 9. unde dicatur ibidem resolutiva ibid. (58. thef. 22.) Vini quid vid. vitis, viii. c. 2. art. 4. §. 1. destillatio (152. a.) nitratus (197. b.) viii. c. 2. art. 4. §. 3. vires (75. 78. thef. 17.) crebra solutione & crystallatione debilitatur viii. c. 2. art. 4. §. 2. Tauri cruor potantem strangulat (68. thef. 8. rasura cornu in coitu abrasa titulatur Venereum (4. thef. 22.) Telephium magicæ sanitatem & morbum indicat (62. thef. 4.) Temperamentum quid 12. §. 25. in quo consistat 12. §. 26. unde dependet 13. §. 27. innumerabilis varietas 13. §. 28. quatenus defendi potest 13. §. 28. cholici ratio ibidem §. 29. melancholici ratio ibidem 30. sanguinei ibidem §. 31. pituitosi ibidem §. 32. (50. thef. 13.) i. c. 1. §. 8. (156. a.) (18. thef. 11.) officij explicatio (49. thef. 12.) diversitas unde (19. thef. 16.) mistio est falsa (57. thef. 11.) calidum & humidum quid viii. c. 1. art. 3. §. 1. viscerum unde (49. thef. 12.) i. c. 1. §. 8. viii. c. 1. art. 2. §. 8. Temperate quæ 92. §. 11. Tempestivitas quod 44. thef. 5. exortationis ibid. 49. §. 8. remota per gradus morborum 69. §. 50. de his aphorismis Hippocrat. 69. §. 51. Temulentia v. §. 1. 8. 7. Subjectum v. 14. causa v. §. 26. 29. 30. 39. Signa v. §. 40. 43. varij effectus unde ibidem cura. v. §. 48. 49. præservatio v. §. 44. Tendo quid 40. thef. 4.) nodi unde (5. thef. 3.) remedia vid. nodi vulnera (575. b.) per suturas conjungi possunt ibid. Tenellus quid (130. b.) causa ibidem Signa (131. a.) cura ibidem infantum causa (537. b.) Signa ibidem cura ibid. Teredo habet musculos & nervos i. c. 1. §. 9. Terebinthina intervit optimè condituræ cadaverum i. c. 1. p. 29. Terræ sigillatæ strigentis vires (107. a.) Solaris quid &c. unde (120. a.) vires ibidem martialis ibidem vires ibidem. Tetoritis symptomata unde (14. thef. 9.) Testes quid (42. thef. 2.) 450. b.) fermentum 46. §. 5. (42. thef. 5.) (450. b.) ejus naturæ ibid. quid efficiat ibidem vitia in defectu feminis quæ ibidem (451. a.) inflammatio (451. a.) causa ibidem signa (452. a.) cura (452. b.) suppuratiois cura (454. a.) tumor (451. a. b.) tumoris hydrofici cura. (454. a. b.) Scyrhus unde (451. b.) causa ibidem signa (452. a.) cura (454. b.) (455. a.) mulierum structura (42. thef. 8.) an ovarium ibidem. (476. a.) (497. a.) Testudo (562. b.) Tetanus quid (368. b.) Théè descriptio (363. a. b.) vires ibidem. (103. b.) Therapentica seu methodus medendi 77. §. 1. in quo consistat ibid. est multiplex. 7. ibid. Theriaca Arabum x. c. 1. §. 1. Thermæ artificiales (38. thef. 15.) Thoracis motus unde (21. thef. 2.) i. c. 4. dilatatio an pulmonum expansionis causa i. c. 5. 10. Tinea capiti unde x. c. 2. 25. 26. (544. a.) signa ibid. cura x. c. 3. §. 12. (544. a.) Tinea seu lumbicus larus unde x. c. 2. §. 24. Tionius aurium 408. unde ibid. (34. thef. 5.) signa 409. remedia 35. thef. 5. (409.) Tinctura iolarum Zuolpheri (49. thef. 12.) Laccæ Michaelis L 4 (98. b.)

Index rerum

& Verborum.

98 b) martis variæ (151. b) (316. a) coralliorum (123. b) 390. b) vera an detur xiv. tota dissertatione Sulphuris vitrioli (307. b) (308. a) antiphtisica xii. c. 2. §. 18. nephritici medici famosi (322. b) Helvetij ibid. salutis Langij x. c. 3. §. 6.
Tonsillæ quid (9. thef. 7.) habent foramen in fauces hians (273. b) inflammationis causa ibid. remedia (276. a)
Tonus partium quid (6. thef. xi.) (51. thef. 19.)
Tophi in genere (50. thef. 17.) (547. b) podagricorum unde (60. thef. 31.) i. c. 2. §. 9.
Tormina infantum vide colica.
Tormina in peste remedia (232. b)
Tragea quid xi. c. 2. class. i. §. 2. Succedaneum ejus ibid. granorum actus (128. a)
Transplantatio quid 106. §. 8. morbi per transplantationem curantur 106. §. 8.
Transplantatio morborum fundamentum (3. thef. 14.) (436. a) (69. thef. 18.) exempla (48. thef. 10.) (89. a) (92. b) quomodo fiat (69. thef. 14.) per magnetem quod duplex ibid. thef. 16. motum &c. xii. c. 1. §. 40.
Transpiratio corporis 33. c. 17. §. 1. organum 34. §. 3. (5. thef. 1.) 29. c. 15. unde fiat (6. thef. 8.) (29. thef. 2.) (6. thef. 7.) i. c. 10. §. 1. materia (29. thef. 2. b) 34. §. 2. quantitas ibid. thef. 2.) (87. thef. 1.) i. c. 8. §. 4. quomodo fiat ibid. 34. §. 4. ex falsa i. c. 2. §. 2. ejus usus (30. thef. 6.) 35. §. 8. de præsentia aëris in sanguine indicat 2. c. 8. §. 4. foetus est paucissima i. c. 9. §. 6. infantis recens nati impeditæ noxæ x. c. 2. §. 6. cura x. c. 3. §. 2. efficiens transpirationis 34. §. 4. in quo a sudore differat 34. §. 5.
Transmutatio metallicorum an possibilis xi. c. 10. epilog.
Trenor quid (377. b) causa (378. a) signa (478. b) cura ibid. (379. a) convulsivus quid 377. manuum remedia (379. b) cordis 183. a) causa ibid. signa 184. b) cura (185. b) differt a palpitatione (183. a) partium in peste curâ (236 a)
Trepantio tuto fieri potest (303. b)
Triumviratus Sylvij (113. a)
Tumores quid (547. a) causa ibid. 547. b) quomodo & quot modis fiant 547. b) cura (548. b) cura (548. a b) remedia 550. a b) (551. a. b.) apertio (549. b) sanguineus unde (547. b) (70. thef. 5.) quinam fuit (553. a) cura ibid. post podagiam quomodo curandus (29. thef. 4.) criticus quid (554. b) causa ibid. quinam fuit ibid. partium externarum in hydrope remedia (262. a b) (353. a) ferofi qui (557. a) (149. a) cura (557. a) callosi causa 547. b) duri scia nodi 154. a b)
Tunica corneæ color vitiosus &c. vid. oculi nebula.
Tunica primariæ est visus organum (33. thef. 3. retina quid.
Turgescentia humorum quid (74. thef. 6.) xii. c. 1. §. 1. 2. 7. ubi observatur (75. thef. 9.) præsentia in principio purgandum ibid. unde xii. c. 1. §. 5. 6. analoga est tempore menstruorum in foemina xii. c. 1. §. 3. concurrens motus intestini & progressus humorum ibid. §. 7. crudos ebullientes indigitat xii. cap. §. 7. in quibus affectibus contingat ibid. §. 8. ejus remedia ibid. §. 9. sanguinis quomodo curanda (56. thef. 3.)
Turtur helleborum digerit (10. thef. 2)
Turunda quomodo fiant (569. b) usus in vulneribus ibid.
Tussis quid (174. b) quomodo fiat ibid. fieri potest absque diaphragmatis concursu i. c. 5. §. 7. unde (23. b thef. 8.) (175. a) humidâ quid (174. b) causa (175. a) pars affecta (175. b) (176. a) irritans causa (175. a b) (176. a) i. c. 10. §. 1. signa (177. a) excrementa unde (175. a) (176. b) signa (177. a) excrementa præter naturâ ibid. cura (177. b) (178. a) convulsiva unde (176. b) est chronica & periodica ibid. cura (178. a) stomachicæ causa (23. b. thef. 8.) (175. b) (176. a) x. c. 2. §. 23. (605. b) ferina humida (605. b) pars affecta ibid. cura ibid. (606. a) in infantibus subinde vomitus jungitur (236. thef. 8.) x. c. 2. §. 23. signa ibid. cura (23. b thef. 8.) (606. a) catharticalis (24. thef. 8.) causa ibid. (28. thef. 4.) (175. b) præcedit phlegm (14. thef. 8.) febrem lentam conjunctam habet ibid. (175. b) quando affligit ibid. cura (24. thef. 8.) (177. b) febricitantium unde (176. a) est duplex gravidarum (105. a) cura ibid. infantum unde x. c. 2. §. 25. (540. b) est duplex ibid. signa tussis humidæ ibid. tussis siccæ signa ibid. cura (541. a) x. c. 3. §. 10. subiectum (540. b) (176. a) infantum verminosa unde (176. b) epidemica ibid. senum (176. a)
Tympani auris læsionem non sequitur surditas (407. a)
Tympantitis quid (254. b) (345. a)
Typhomania (360. b)

Vagitus uterinus (46. thef. 4.) i. c. 9. §. 6.
Vaporum ascensus ad caput an detur. (365. a)
Vari vid. arthritidis vasa scorbutica.
Varij (5. thef. 6.)
Varices quid (564. a) causa (565. a) signa ibid. cura ibid. gravidarum (506. b) cura ibid.
Variolæ quid (212. b) 611. quotuplices (213. b) unde (5. thef. 6.) (52. thef. 22.) (541. b) origo que x. c. 2. §. 17. (213. a) (541. a) signa (214. b) (541. b) (542. a) cura (217. a) (219. b) (541. b) (542. a) potus (220. a) symptomatum cura (210. b) (221. a b) (542. b &c.) x. c. 3. §. 13. post curam purgandum (217. a) tempus ebullitionis quod (216. a) expulsiõis quod ibid. liberos ab infectis veneris notas gravissime afficiunt x. c. 2. §. 27. cur quandoque tam tardè irumpant ibid. læpius aut præcedunt aut sequuntur pestem (213. b) an semel tantum homo laboret ibid. partes internas facile lædunt x. c. 2. §. 27. quandoque ossa arrodunt ibid. pustulis inhaerent vermiculi ibid. partes ab his præservare (33. thef. 3.) foveas præcavere (220. b) (211. a)
Vas deferens 42. thef. 2.)
Vasa lymphatica quando inventa 22. §. 4.
Vasa lactea an differant a lymphaticis (346. b) inventor. 15. thef. 2. an ad uterum ferantur ibid. thef. 3. an ad inammas ibidem eorum usus thef. 2. an ad hepatis ibid. thef. 4. rorifera Bilij (16. thef. 5.)
Vmbilicalia in placenta plantantur (44. 45. thef. 2.
Vas breve nihil ex ventriculo trahit vi §. 11. ad ventriculum vehit ibid.
Vegetabilium substantia nutrens quid (54. thef. 5.) i. c. 3. §. 6. gummosam substantiam habent. i. c. 3. §. 6.) fit spiritus ibid. vires i. c. 3. §. 13. veneni correctio ibid.
Venarum nomine etiam arterias intelligunt veteres (380. b) etiam tendines (387. a) vulnera (374. b) arteriis respondent fere ubique (19. thef. 1.) cur non pulsant (20. thef. 5.) 26. §. 5. cava prope cor pulsant ibid. iliacæ vulnus lethale est (565. b) lacteæ vid. Vasa.
Venæ sectio an ad animi deliquium (70. thef. 4.) intermissæ noxæ (70. thef. 3.) periodice succedanea ibid. affluere cur flavo tempore reiterari debent ibid. (56. thef. 4.) 86. §. 3. indicans (70. thef. 3) necessitas ibid. auxilium per accidens ubi. ibid. thef. 4. an gravidis conviniat (503. a) in quatuor casibus necessaria. 86. §. 2. utilitas ibid. §. 3. per se evacuacionis scopo solummodo satisfaciunt ibid. §. 4. per accidens aliis affectibus ibid. usus quis 88. §. 10. tempus quod ibid. locus ibid. quantitas ibid. si tendi vis, vel nervi læsi in venæ sectione remedia ibid.
Veneæ quid & quomodo dicitur est vox respectiva 82. §. 18. i. c. 1. §. 44. 45. 47. ix. c. 1. punct. i. §. 4. in se nihil est i. c. 1. §. 44. Sunt corpuscula minima ibid. §. 4. salinæ acrimoniæ ibid. §. 47. 48. quomodo agunt ix. c. 1. punct. i. §. 4. (48. thef. 10.) symptomata ix. c. 1. punct. i. §. 5. frequentiori usu tandem non lædunt i. c. 1. §. 44. in saluberrima abeant remedia præparatione ix. c. 1. punct. i. §. 3. 4. per os haulti cura i. c. 1. §. 74. remedia i. c. 1. §. 47. animalium in quo consistat viii. c. 1. art. i. §. 8. i. c. 1. §. 48. ix. c. 1. punct. i. §. 6. sub omni veneno singulares latent virtutes medicamentosæ 82. §. 18. mineralia quomodo agunt 83. ibid. in regno vegetabili triplicia sunt venena ibid. animalium venena sunt in triplici differentia 83. ibid. b. in præparationibus chymicis attendendum ibid. §. 19.
Veneficium nuptorum quomodo fiat. (461. a b) cura (462. a)
Ventilare quid. 86. §. 4.
Ventriculi in theoria morborum magna est consideratio 439. a) humor fermentitius qualis (11. thef. 5.) (10. thef. 4.) quid efficiat in fermentatione (10. thef. 4.) quadruplicem habent cornigera (10. thef. 11.) ad 17. §. 10. duplicem habent aves ibid. tunica interior est glandulosa (11. thef. 9.) Jos utrumque an post partum arcti claudatur (12. thef. 11.) magnam habet potentiam in medicamentis (66. thef. 13.) robustus fortiora purgantia cur superet (74. thef. 14.) vilitatio in fame unde (85. b) tonum debilitat potus nimis. 101. b) confortantia (107. b) inflammatio ventriculi (279. b) causa ibid. signa ibid. (280. a) cura ibidem apostema (280. a) quomodo tractandum ibid.
Ventriculus cordis sinister cor est primarium 23. §. 4. ejus officium.
Veneris usus cur emaciet homines (240. a) excitare seu venerea remedia (4. thef. 22.) (68. thef. 9.) viii. c. 1. art. 3. §. 3. (452. b) (453. a) appetitus læsus mulierum (480. a) sedes que ibid. quomodo fiat ibid. immiuiti causa (480. b) signa ibid. cura ibid.
Veneris sulphur vires (68. thef. 11.) ejus spiritus & vires (87. b) (107. b)
Vermes an morborum causa vel adjuncta (213. a) in plurimis morbis reperuntur ibid. species (535. a) præcaver bilis (13. thef. 6. x. c. 3. §. 11. in infantibus unde (535. b) signa ibid. cura ibid. &c. in febribus malignis (213. a) in cerebro hæmicranie causa (398. a) pericardij symptomata & signa (186. b)

supernatans mucus quid & unde (150. b) venæ sectione extractus lactescens unde exempla (18. thef. 14.) (59. thef. 24.) cacochymicus unde & quot modis fiat (57. thef. 8.) (155. a.) motus sanguinis ad glandulas 33. c. 16. ad corporis circumferentiam 33. c. 17. ad cerebrum c. 18. ad testes 46. c. 23. morbi in quo consistant (47. thef. 6.) vitia quæ & unde (155. a.) quomodo corrigenda (72. thef. 1.) turgescentia quomodo compescenda (56. thef. 3.) congruati in peiore signa (303. a.) in capite ibid. à casu extravasati cura (303. b.) remedia ibid. vid. casus ab alto sanguinis spiritus factæ ratio cause fiendi modi 12. §. 21. sanguis est principium motus 13. §. 1. sanguinis venosi color ubi exaltatur 24. §. 13. in sanguine vitæ scena peragitur in formatione corporis incepta 24. §. 14. in sanguinis fermentatione rectâ quid requiritur 24 §. 16. crasis quæ §. 17. unde dependet 25 §. 18. in totum corpus distributio. 25. c. xi
Sanguinis venosi & arteriosi differentia 26. §. 7. in sanguine duplex nutrimentum 26. §. 11. 12. de sanguine misto judicium. 88. §. 9
Sanguificatio (19. thef. 1.) organum quod (15. thef. 2. 3. 4. 5.) quomodo fiat (17. thef. 3.) (18. thef. 9.) (154. b.) (155. a.) principium quod (17. thef. 4. 6.) impedimenta & admiacula (18. thef. 13.) fit in uno citius quam in altero (59. thef. 24.) quomodo lædatur (155. a. b.) sanguificationis ratio causa & fiendi modi 12. §. 21. 23. §. 2. est actio similis ib. sanguificatio tota æconomia 23. §. 10. aëre adjuvatur : ibid. 24. §. 11
Sanguinea massa est in perpetuo restauracionis & perditionis motu. 14. §. 7
Sanguinei qui v. §. 42. cur crassi. (21. thef. 12.) 27. §. 3
Sanitas quid 10. §. 6. 52. §. 1. (47. thef. 1.) i. c. 3. §. 1. in quo consistat ibid. thef. 5.) unde (ibid. thef. 2.) conservatio in quo consistat viii. præfat. sanitatis omne momentum. 56. §. 20
Saphyri vires. (230. b.)
Sapor quid 42. §. 20 (37. thef. 13.) unde ibid. i. c. 2. §. 4. differentia est innumabilis ibid. acidus in quo consistat ibid. dulcis in quo ibid. præter communes sunt specij i. c. 3. §. 12. sunt morborum auctores i. c. 1. §. 7. nomine cur Hippocrates causas morborum explicet i. c. 2. §. 4. 7. cineres quid præfagiat (242. a. b.) sapor piscium ibid. saporis in quo consistat 42. §. 21. varietas unde. ibid.
Sarcoma unde. (3. thef. 13.) cura (561. b.)
Sarcocele quid (451. b.) causa ib. signa (452. a.) cura (454. b.)
Satyrifas quid (462. b.) causa ibid. signa (463. a.) cura (ibid. b.) mulierum quid. (480. b.) (481. a.)
Scabies unde (5. thef. 6.) (102. a.) tempore petis est salutaris. 214. a.)
Scabipiles pudendi unde. (479. b.) cura (480. a.)
Scapularum motus in respiracione. (11. c. 3. §. 4)
Scholarum doctrina de animâ sterilis (2. thef. 3.) simplicium facultatum examen per saporem erroneum. i. c. 3. §. 13
Sclerophthalmia. (298. b.)
Scientia spirit. connata, quid. i. c. 1. §. 33
Scientiarum subordinationo circa corpus. 10. §. 14
Scirthus quid (558. b.) causa (50. thef. 17.) (59. thef. 25.) i. c. 2. §. 9. (149. a.) (547. b.) (558. b.) cura (559. a.) prognosia ibid. viderum prognosia. (255. a.)
Scorbuto (437. a. b.) (438. a.) locus affectus (438. a.) vii. c. 2. §. 6. typpus & symptomata (438. b.) (439. a. b.) causa (440. a. b.) (18. thef. 12.) (24. thef. 7.) (48. thef. 6. 8.) (102. b.) i. c. 2. §. 9. signa (440. b.) (441. a.) (63. thef. 6.) cura (441. a. b.) (442. &c.) cura symptomatum (445. a. b. &c.) remedia (75. thef. 12.) communicatur per salivam (59. thef. 6.) arenuæ friabiles propriæ sunt (63. thef. 6.) (441. a.) hostis est mercurius (79. thef. 20.) (442. a.) ubi emendat (440. b.) an à liene vii. c. 2. §. 6. oris & gingivarum exulceratio. (337. a.)
Scorbuto cur durioris alvi (14. thef. 7.) sanguinis color (72. thef. 9.) atrophia laborant cur (90. b.) caries dentium cur familiaris (96. b.) calor foetidus dentium familiaris ibid. vomitus unde (105. b.) remedia (107. a.) catarrhis sunt obnoxii. (337. a.)
Scorpii vires ix. c. 1. punct. 3. §. 3. quando lædit ix. cap. 1. punct. 4. §. 2. ubi lædit i. c. 1. cap. 1. §. 44. mortuus non venenatus ix. cap. 1. punct. 3. §. 3. aculeus non sufficit pro læsione inferenda i. c. 1. §. 46. causa ex improvise amputata non est venenosa (67. thef. 6.) ix. c. 1. punct. 3. §. 3. punct. 5. §. 6. ex aëre vivit i. c. 3. §. 7. puncturam suam curat. 68. thef. 8
Scotomia vid. vertigo. (364. a.)
Secretum adjuvat aëre. i. c. 10. §. 1
Scrophulæ quid (58. a.) (50. thef. 17.) (58. a.) i. c. 2. §. 9. remedia. (558. a.)
Secretio humorum quomodo fiat 6. thef. 12. secretrix facultas est solummum. (55. thef. 16.)
Secundaria quid (44. thef. 2. 45. ibid.) (46. thef. 6.) bruta à partu statim abortient (518. a.) ejus putredinem arcece (518. b.) retentæ causa (517. b.) signa ibid. cura (518. a. b.) extractiois cautela (46. thef. 6.) (517. b.) gemellorum

quomodo extrahenda. ibid.
Sedimentum in urinâ quomodo bonum. (63. thef. 3)
Semen in se habet ideas corporis fabricativas (14. thef. 19.) materia quæ 46. §. 1. 4. (16. thef. 9.) (42. thef. 4.) 22. §. 9. (450. a. b.) masculinum ubi fiat 46. §. 2. (42. thef. 2.) quomodo fiat ibid. thef. 4. quotuplex (ibid. thef. 3.) ubi afferretur (ibid. thef. 2.) totum an fecundum i. c. exord. §. 12. an materialiter miscetur in conceptione (494. b.) mulierum quale 47. §. 6. 7. (42. thef. 7.) viæ ad uterum ibid. quod in coitu excernunt unde & quale 47. §. 10. (476. a.) post coitum retentio an conceptionis signum (494. a. b.) seminis generatio : 46. cap. 3. quor modis lædatur (455. b.) (seminis excretio depravata (459. b.) causa ibid. cura ibid. nimis cita ejaculatio (459. a.) causa ibid. cura ibid. nimis tarda ejaculatio (ibid. b.) causa ibid. excretio deficiens ibid. 460. a. causa ibid. signa ibid. cura ibid. defectus (450. a.) causa ibid. b. (451. a. &c.) signa (452. a. b.) cura & remedia ibid. (453. a. b. &c.) viii. cap. 2. art. 3. §. 3. acrimonia causa. (455. b.)
Semen vegetabilium plantæ delineacionem secundinas &c. continet i. c. exord. §. 2. 3. gemmula verum semen continet ibid. i. c. 2. quo minoræ co fertiliora ibid. §. 4. pingue oleum continent i. c. 1. §. 24. in femine duo actus sunt attendendi. 7. §. 25
Seminialis vis consistit in legibus motuum inexplicabilibus. ibid. §. 26
Sennertus primus præcipitationis mentionem fecit. i. c. c. 1. §. 10
Sennæ correctio. i. c. 1. §. 8. (153. b.)
Sensatio externa formalis in quo consistit 37. §. 6. ab Dygbaeo refellitur ibid. §. 8. sententia probabilior. ibid.
Sensus quid vocamus. 57. §. 28. 36. §. 1
Sensus quid (31. thef. 1.) (392. a. b.) organum ibid. quotuplex ibid. interni & externi in quo consistat (39. thef. 3.) quod denegatur an statim negari possit i. c. 1. c. 1. §. 8. externi in genere 36. cap. 19. (31. cap. 17.) in specie (32. cap. 18.) externus quid (31. thef. 1.) 38. cap. 20. (392. a.) quot (31. thef. 1.) in quo consistat (32. thef. 5.) quomodo ad cerebrum deferatur ibid. 43. §. 3. an naturalium perceptioni & judicacioni sufficiant i. c. 1. cap. 1. §. 7. internus quid 43. c. 21. (31. thef. 1.) quomodo fiat 43. §. 4. (32. thef. 6.) (364. b.) eorum cognitio difficillima 43. §. 1. (38. thef. 1.) explicatio eorum (38. thef. 2.) (39. thef. 3.) communis quid 43. §. 2. (31. thef. 2.) in sensu duo consideranda 36. §. 1. in extremo tria ibid. §. 2. opinio communis 37. §. 3. modernorum. ibid. §. 4
Senes præservare (55. thef. 16.) vinum iis concedit Plato v. exordio.
Separatio quid i. c. 2. §. 5. est accidens fermentationis (7. thef. 20.) excernendorum ex malsâ sanguinâ quomodo. (118. a.)
Serpiginis origo. (102. a)
Serum sanguinis quid (56. thef. 6.) (240. a.) veterum quid (335. a. b.) coquendo fit gelatina 27 §. 1. (20. thef. 12.) secretio in renibus (26. cap. 13.) cum spiritu niri coagulatur viii. c. 1. art. 1. §. 10. usus ejus (56. thef. 6.) deficientis noxa (ibid. thef. 7.) abundantis noxa ibid. cura ibid. feri cotrigentia. 92. §. 6
Siccantia. 9. §. 12
Siccum quid. (38. thef. 16)
Sief quid xi. c. 2. class. i. §. 3. vide Collyria.
Signum quid 67. §. 2. (62. thef. 1.) fontes (ibid. thef. 2.) 67. §. 3. potagomonium ibid. thef. 1. 67. §. 2. probabilia ibid. magnetica seu in distans an dentur (ibid. thef. 4.) prognostica 64. thef. 1. futuræ mortis institutæ ibid. coctionis & cruditaris unde (53. thef. 23.) quæ ex urinâ & pulvisibus desumuntur primatum obtinent 67. §. 5. quare ibid. §. 6.
Simia menstrua patitur (43. thef. 10.) Similitudo cum cognatis antea non existens. (64. thef. 1)
Simplicia quedam pro collectionis modo sursum vel deorsum purgant (75. thef. 16.) facultates cognoscendi scholarum falsâ i. c. 3. §. 13. virtutes specificæ unde (57. 58. thef. 15.) i. c. 3. §. 12. differunt ab occultis, qualitatis ibid. omnium morborum cura illis inest i. c. 3. §. 12. præferenda compositis (66. thef. 10.) correctio vera i. c. 3. §. 13. eorum virulentia est intricatum negotium 82. §. 17. venena in certa intemperie consistunt ibid. compositione simplicium vires alterantur 84. §. 2. i. melius est simplicibus uti quam compositis. ibid. §. 22
Sinapi vires. (55. thef. 16.)
Singularis quid xviii. §. 2. 3. ubi confertant ibid. §. 8. an dentur xviii. §. 14. natura quæ xviii. §. 25. veti & gemini conditiones xviii. §. 26. 30. 34. habent magnates ibid. §. 34. horum authores §. 35. præter medicum nemo exhibere & intelligere potest §. 35. præparatio illa non facit §. 36. chymici jactant §. 35. 38. multa falso vocantur §. 42. nimis exaggerantur §. 43. consultationes non admittunt §. 45. arrogantiam & contemptum parant §. 47. 48.

Vacuum an detur in naturâ i. c. 7. §. 6. 7. fuga vacui est imaginaria i. c. 7. §. 7. i. c. 7. præsupponit facultatem judicandi i. c. 7. §. 9. difficultas implicat ibid.

Index rerum

non revelare impium §. 49. cur reticentur ab authoribus §. 50. §. 51. §. 52.

Singultus quid (24. thef. 8.) (167. b) Subjectum 24. thef. 8.) (168. a) causa (24. thef. 8.) (168. a b) signa ibidem cura ibidem (169. a b. &c.) (24. thef. 8.) (235. a) infantum unde x. c. 2. §. 23. cura x. c. 3. §. 10.

Sinus quid (549. a)

Sicis quid 16. §. 1. ibidem §. 6. (8. thef. 1.) (92. a) Unde 16. §. 7. (8. thef. 6. 7. 8.) (92. a b) causam habet positivam 16. §. 8. objectum (92. a) 1. c. 3. §. 6. fedantia (9. thef. 10.) 17. §. 10. post labores tollunt ibidem (93. b)

Scorbuticorum ibidem hecticorum phthisicorum (94. a) hydropticorum (261. b) (352. b) (353. a) in peste (232. a) (235. a) in febribus unde (92. b) (189. b) vid. febris ardens. Quot modis laedatur (92. a) minia pars affecta (92. a) causa ibidem (92. b) cura ibidem (92. b) (43. a b) cura palliativa (94. a) deficiens rara (94. a) aversio rara ibid. quae sic con- cernat 16. §. 9.

Sol secundum Plinium quid 11. c. 7. §. 8. radix omnis motus 7. §. 21.

Solani furiosissimi maniaci vires (91. b)

Solventis & solventi certa debet esse proportio (101. b)

Somnambulorum actio qualis 11. c. 1. §. 5.

Somnus quid & unde (31. thef. 7.) (360. a) im- pinguat VIII. c. 1. art. 3. §. 4. vimus differt ab impotentia vigilandi (359. b) à somno vino (360. a)

Somnolento in peste remedia (231. b) (235. b)

Somnia quid (421. a) quae inducant (171. a) (172. a)

Sonus quid 39. §. 9. (34. thef. 5.) differentiae ibidem quomodo se diffundat 35. thef. 8. harmonicus & dis- harmonicus unde (35. thef. 9.) quomodo animi affectus moveatur (36. thef. eadem) ad binas efficien- di rationes refertur potest 39. §. 9. varij motus gra- dus observandi 39. §. 10. instrumentorum pneumatico- rum sonus 40. §. 1. quomodo auribus communicatur 40. §. 13.

Sordes tam variae & tam horridae an praesistant in corpore & unde post purgationem 97. §. 29.

Sparadrapus 11. c. 2. class. §. 2.

Spasmus cynicus unde (41. thef. 7.) (94. b) flatu- lentus (369. a) causa (376. b) remedia 377. b)

Species sensilis quid (2. thef. 2.) intentionalis quid. 11. c. 1. punct. 5. §. 3. visibilis quid (33. thef. 3.)

Specificum stomachicum Poterij (103. b) antiquarium Riverij (201. a) cephalicum Michaeleis caute usurpan- dum 11. §. 25.

Sperma certi quid & unde xv. c. 1. §. 2. 3. 4. &c. 160. b) deparatur xx. c. 1. §. 10. 11. vires (160. b) (22. thef. 8.) (28. thef. 4.) xv. c. 2. §. 1. utendi modus c. 2. §. 13.

Sphaelus seu sphaellismus veterum quid (297. a) quid (586. b) causa (587. a) signa ibidem a b) cura ibi- dem b)

Spina quid 65. §. 23.

Spiritus mundi 7. §. 21. inhaens, insitus ibidem 11. §. 3. vita radix 10. §. 10. hujus proprietates 10. §. 11. natu- ra 11. §. 12. existentia probatur 11. §. 14. 15. 16. origo in sanguine 11. §. 18. incallescens 12. §. 21. est principium movens spiritus morbosus 53. §. 2. quot modis fuerit ibid.

Spiritus quid sunt 10. §. 8. 11. c. 1. §. 22. v. §. 13. sunt in prima formationis materia. 11. c. 1. §. 23. v. §. 15. quomodo fiunt 11. c. 1. §. 24. v. §. 20. 17. cu- jus naturae sunt 11. c. 1. §. 25. 26. v. §. 15. 16. quo- ruplex v. §. 11. (thef. 15.) an sint pars corporis v. §. 13. unde generentur v. §. 17. explosio 17. §. 13. exis- tentia & modus operandi negatur 17. §. 13. vincu- lum animae cum corpore sunt & massae sanguinis ac- tionum vitalium auctores (47. thef. 2. 3.) v. §. 14. an subjectum morborum sint. v. §. 12. 47. thef. 3. est natura morborum medicatrix (65. thef. 1.) dirigens in agendo est idea 11. c. 1. §. 33. in quo consistat ibi- dem 34. 35. habent in se agendi & movendi instinc- tum 11. c. 1. §. 33. putredinem praeservant 11. c. 1. §. 28. exorbitationes compescunt quae 55. thef. 15. insitus quid (3. thef. 11. 12.) est munda (69. thef. 19.) insitus quid 3. thef. 12. fovet spiritum in- dicium ibidem vitalis quid (3. thef. 15.) (18. thef. 10.) elaboratio quomodo fiat ibidem 24. §. 15. animalis 35. c. 18. (3. thef. 15.) praesens omnium functionum 35. §. 6. ejus in toto corpore expansio & continuata le- ciones seu irradiatio 36. §. 7. motus radiativi princi-

pium 16. §. 8. ipsis convenit vigilia & somnus ibid. §. 91. 10. (28. thef. 4.) existentia probata (30. thef. 3.) (materia ex qua ibidem 11. c. 8. §. 11. aer pau- lulum confert 11. c. 10. §. 1. quomodo fiat (30. thef. 3. 4.) generatio (30. cap. 16.) generatio vio- tiosa (356. b) deficiens unde ibidem cura ibidem in- fluxus materialis (30. thef. 5.) in nervos impediti causa (380. a b) officium (30. thef. 5.) (356. a) (370. a) ad actiones determinatio unde (30. thef. 5.) varij Status quid officiant (31. thef. 6.) Sunt motus causa (368. a) (41. thef. 6.) torpor quid efficiat (31. thef. 6.) sunt medium deferens sensus externos ad sensum internum (32. thef. 6.) geni- talis (3. thef. 15.) officium (44. thef. 6.) (42. thef. 6.) (43. thef. 1.) Vehiculum ibidem unius. quae sensus si conjungatur fit conceptio ibid. an duplex (44. thef. 6.)

D. Hiliari quid 11. c. 1. §. 18. Asthmaticus Michaeleis (165. b) ad difficultatem auditus (34. thef. 5.) carminativus secretus (104. b) (152. b) vir. c. 5. §. 9. Sylvij (104. b) viri. c. 5. §. tartari (152. a) volatilis ibidem viri. c. 5. §. 9. falsi armoniaci (152. b.) sulphuratus ibidem lumbicorum cere- strum (153. a) epileptici (374. b) (375. a b) volatilis conditiones & usus (374. a b) (363. ab) volatilis apoplecticus (384. a) Saturni est impostu- ra (152. a) de tribus Knophellij (219. a) Impil- li (339. a) apoplecticus Mæbij (384. a) oralgicus Batherre (403. a) antiscorbucis (444. a) Sul- phurei duplici particularum genere consistant v. §. 22. 23. 25. ardentis Vegetabilium in resinam converte- re v. §. 23. mundi quomodo concedendus 11. c. 7. §. 8.

Splenitici sunt salivatores (24. thef. 2.) (94. a) co- lor corporis (64. thef. 1.) vomitus spontanei sunt salivatores (72. thef. 2.) (106. b) habent quando- que urinam nigram (8. thef. 1.) facile à potu ab- stinent (94. a vomitus sanguineus unde (106. b)

Splendere in corporibus quid (32. thef. 1.)

Spongia somnifera (359. a)

Stagnationis sanguinis cura (70. thef. 5) 71. thef. 6. 7.) vid. sanguinis congruatus.

Stearoma (548. a) causa (562. a)

Sterilitas quid (497. b) causa ibidem signa (498. a) cu- ra ibid.

Sterni in respiratione motus 11. c. 3. §. 4.

Sternutatio quomodo fiat (36. thef. 10.) (171. a) quid ibidem b) 104. §. 7. pars affecta ibid. a) con- fert aer 11. c. 18. §. 1. causa (172. b) Signa (173. a) cura ibid. duo in sternutatione consideranda 104. §. 8.

Sternutatoria ubi conveniant (79. 80. thef. 20.) (344. a b)

Stomacace quid (440. a)

Stomachus quid (99. b) (105. a) habet fibrare nervaeas circulares ibid. vitia deglutitionem impediencia (99. a) cura (100. b)

Stomachicorum vis in quo consistat (50. thef. 14.) quae nam sint (87. a) ubi conveniant (107. a b)

Strabismus infantum unde (530. b)

Strangularis uteri vide suffocatio uteri.

Stranguria quid (331. a) (615. b) causa (331. b) 1. c. 2. §. 9. signa (332. a) cura ibidem (a b) (27. thef. 4.) (141. b) cura magnetica (332. b) virulenta quid & unde (331. b) incantatoria ibid.

Struxae unde (50. thef. 17.) (149. b) (547. b) (558. a) cura ibid. &c. exulceratio 558. b)

Stulticia qui 417.

Stupiditas quid ibid.

Stupha seu sudatorium quid 11. c. 2. class. 4. §. 22. humida quid ibid. sicca ibid.

Stupor dentium five haemodia.

Suaveolentia sunt grata vel adversa sexui foemino (486. a b)

Subiectum medicinae corpus humanum 10. §. 1.

Subluxatio vertebrae dorsalis (607. a) causa ibidem si- gna ibid. cura ibid.

Substantia corporum ex aqua per motum §. 15.

Succini vires 28. thef. 4. cur palcas attrahat 11. c. 1. §. 10.

Suctioni aer concurrens 11. c. 10. §. 1.

Suctio venatum non est appetitus causa (85. a)

Succi quomodo asservandi (103. a)

Sudor quid 34. §. 5. (26. thef. 1.) unde ibidem ma- teria 34. §. 6. ibidem causa 11. c. 2. §. 6. anteceden- tia ibidem §. 3. usu (30. thef. 6.) necessitas (81. thef. 1.) quomodo fiat ibidem thef. 4. x111. c. 2. §. 20.

& Verborum.

(183. b) remedia ibid. umbilicis historia (539. a) re- media ibid. b)

Verruca causa (62. b) differentia (563. a) (cura ibidem cura Sympathetica (68. thef. 11. venticuli laedunt chylofin (102. a)

Vertigo quid (364. a) gradus ibid. b) ejus typus (364. a b) quomodo fiat (364. b) rotationis vitium est in oculo (364. a causa 364. b) per consensum (365. a) per essen- tiam quae (365. b) colores varij unde (365. a) signa (366. a) praeservatio (367. b) cura (366. a b &c.) senum praeserva- tio (367. b) cura x11. c. 2. §. 26. hypochondriacorum ibid.

Vesicae ulcera unde (295. b) signa ibid. (296. a) remedia (296. a b) inflammatio (295. a) causa ibid. signa ibid. b) cura ibid. calculi saepissime ex renibus illabatur & ibid. ageatur (316. a) signa (317. b) (318. a) cura (318. b) (319. a b &c.) remedia vid. lithoatripe. & nephritica. sphy- cteris constitutio quor. modis laedatur (328. b)

Vesicatorum vires (95. a) 90. §. 18. in iis quod considerandum ibid. §. 19. usus ibid. §. 20. materia ibid. §. 21. quid obser- vandum ibid.

Vesiculae feminales (42. thef. 4.)

Vigiliae unde (31. thef. 6.) remedia vid. somnifera & agrypnia in peste unde (232. a) cura ibid. (235. a) senum remedia (359. b)

Vigilandi impotentia differt à somno nimio (359. b) (360. a) cura ibid.

Vinum quid (54. thef. 8. usus ibid. commoda ibid. (61. thef. 32.) incommoda (54. thef. 8.) 1. c. 3. §. 5. abstemium reddere v. §. 45. Substantia quae inebriat v. §. 21. 2. 6. cur inebriat ibid. §. 27. ex habitu menstruata accedit (43. thef. 9.) ejus spiritus vires (9. thef. 10. a) nimis allumpti noxae (8. §. b) Synoni- ma 1. c. 1. §. 5. quibus confert v. §. 22. 23. inebriat adhuc v. §. 36. cum spiritu falsi Armoniaci cur coaguletur v. §. 36. an sit acidus v. §. 36.

Vinum hypocraticum 11. c. 2. class. 4. §. 6. hypocraticum in peste (228. b.) catarrhale Lindani (339. b) Adriani Papæ ibid. passulatum (210. b) Tymæi (114. a) martiale (151. b) (152. a) Knophellij (485. a)

Vinum aciditate sua morbos multos parit 63. §. 11.

Viperæ post exenterationem vivit & laedit (2. thef. 10.) 11. c. 10. epilog. ix. c. 1. punct. 5. §. 1. curat morium viperæ (68. thef. 8.) vires 11. c. 1. punct. 4. §. 12. ex aere ad tempus vivit 1. c. 3. §. 7. persequenter fugit non laedit 11. c. 1. §. 44. 11. c. 1. punct. 4. §. 1. meticulosos fortius laedit ibidem punct. 5. §. 5. dentes quor. 11. c. 1. punct. 2. §. 2. quot perforati ibid. saliva an venenata ibid. §. 2. 3. fel & quod an vene- nata ibid. §. 3. 4. ductus biliofi propagatio ad os ibid. non mandunt ibid. mortua non est Venenata 11. c. 1. punct. 3. laedit motu 11. c. 1. punct. 5. §. 1. venenum unde 11. c. 2. punct. 2. §. 3. in quo consistat 11. c. 1. punct. 4. §. 1. non nisi irata venenatos morsus infert ibid. punct. 5. §. 1. saliva quomodo ab ira inficitur 11. c. 1. punct. 5. §. 2. 4. morsus veno- sitas in quo consistat ibid. §. 5. in calidis regionibus sunt venenosiores ibid. Si veneri inhiat morsus est veneno- sior. ibid. morsus signa & symptoma 11. c. 2. punct. 1. §. 1. 2. prognosib. cura ibid. punct. 2.

Virginittas nota (478. b.) Sophisticatio quomodo fiat (479. a)

Virgo an illasâ virginitate concipere possit. (497. b)

Vitium protractio unde (31. thef. 6.) (179. b) gradus ibidem cura ibid.

Viti officium in generationis respectu (450. a)

Viridis æris vires (86. b)

Vitidum quid (38. thef. 16.) nimium dentes laedit (96. a) ejus congentia 91. §. 6.

Visionis modus (4. thef. 20.) (33. thef. 3.) (34. thef. 4.) (364. b) (410. a) quomodo fiat 39. §. 8. cur una res duplex non vi- deatur 39. §. 8.

Vitium organum quod 33. thef. 3. objectum (32. thef. 1) (33. thef. 3.) quomodo fiat ibid. thef. 4.) varia phaenomena (34. thef. 4.) hebetudo quid (410. a) remedia (414. a b) vitia quae (410. a) depravatus quis ibid. laesio unde ibid. (412. a b) auctus quid (410. b)

Vita in quo consistat 9. §. 12. 10. §. 6. 52. §. 1. (3. thef. 11.) (47. thef. 1.) 11. c. 10. §. 3. v. 10. unde conservetur 11. c. 10. §. 4. se- dentariae noxae (114. a) mediae proprietates peregrinae Hel- mont. quid 11. c. 1. §. 60. fetus in utero (45. thef. 8.) (47. thef. 2. vitæ subjectum quid 10. §. 9. vitâ animalium in ca- lore praesens non consistit 12. §. 22.

Vitæ vid. agnus castus.

Vitriolum an ex putaminibus unicum vi. §. 14. sulphur. (68. thef. 11.)

Vitium quomodo fiat 1. c. 2. §. 6.

Vivere quid (1. thef. 1.) 45. §. 1. §. 2. §. 1.

Viniparâ & ovipara in quo differant 47. §. 9.

Vitæ quid (577. a) causa (577. a) acidum causa eorum un- de ibid. differentiae ibid. adjuncta quae 577. b. Signa ibid. cur in can. abeat. 1. c. 2. §. 8. sanatae cur tubas exciunt (56.

thef. 5.) (106. b) materia per urinam evaciata (80. thef. 1.) laborantes raro mensibus vel haemorrhoidibus laborant. 56. thef. 5. item pette (224. a) remedia (578. b) 579. a b 580. a b &c.) inveteratorum causa (581. a) scorbutica (449. b) putrida quae (582. b) fordida corrosiva causa ibid. cura (583. a) phagedaenica maligna &c. quae (583. a) causa ibid. cura (583. b) fistulosa (578. a) (582. a) causa ibid. cura (582. a) calida seu inflammata (585. b) dulcificatoria (585. a) cura ibidem cariola saepius recrudescunt (581. a) re- media (581. b) corrosivam & acidam saniem habent 1. c. 2. §. 3. signa (581. a) cura ibid. cancrofa (583. b.) vid. cancer exul- ceratus. Chironia (583. a) telephia ibid. serpentina ibid.

Vmbilicus matris & vires (309. b)

Vmbilici inflammationis causa (537. a) signa ibid. cura (537. b.) prominencia vide heroina umbilicis (536. a)

Vnguis oculi vid. oculus.

Vnguentum quid 11. c. 2. class. §. 5. §. 1. ingredienti xi. c. & §. 8. quomodo fiant ibid. §. 7. usus est triplex 11. c. 2. class. §. 6. armarium (68. thef. 12.) de aquilegia (98. a) contra pleuri- tides Paracelsi (289. b) contra flatus Stockerij vii. c. 5. §. 10. contra tormina infantum x. c. 3. §. 10. ibid. §. 12. ad pruritum ani (131. b) ad peccchias evocandas Brunneri (119. b) nephriticum Cratonis (319. a) contra incontinentiam urinæ à partu Tymæi (330. b) hydrocephalum Foresti (355. a) spasmus flatulentum Cratonis. (377. b) vermes aurium agricolæ (403. b) hebetudinem oculorum (414. b) de apio Horstij (449. b) atrophiam infantum Barbette (539. b) Sylvij ibid. infantum facinum à Castro (540. a b) vulnerarium agrico- læ 571. b) nervinum vulgij (575. a) ad haemorrhoides No- rimberg. (135. a) (136. a)

Vnivertalia non semper necessario praemittenda 11. c. 3. §. 24.

Vnicornu fossile 132. b.) species ibid.

Vocales quid (35. thef. 7.)

Volatilia aëria sunt calefacientia (50. thef. 11.)

Volatilitas modum texturæ sequitur 11. c. 3. §. 17.

Vomica est nomen generale (502. b) pulmonum quid ibidem (243. a)

Vomitus quid 93. §. 16. (105. a b) quomodo fit 93. §. 16. usus polychrestus 94. §. 17. indicantia quae ibid. voluntarius rarus ibid. b) mensurans quibus salutaris 73. thef. 3. (106. a) vir. c. §. 13. quae partes evacuentur. (74. thef. 4) quomodo fiat (41. thef. 8.) (73. thef. 4.) (105. a) cause (105. b) (106. a) quocumque ibid. differentia (106. a b) signa prognosib. (107. a) cura ibid. remedia (107. b) sanguineus (106. b) causa ibid. spleneticorum unde (186. a) signa 107. a. cura (108. a b) reme- dia ibid. in febrium principio unde (106. a) infantum (532. b) causa ibid. x. c. 2. §. 22. signa (532. b) cura ibid. x. c. 3. §. 10. gravidarum quando accidit (504. a) cura ibid. in peste re- media (232. b) (234. b) (233. a) (449. a) remedia (ibid. b)

Vomitio quomodo à purgantibus differt 96. §. 14. (75. thef. 16.) quibus & quomodo conveniant (73. thef. 3. 4.) ubi danda ibid. (25. thef. 8.) (34. ibid.) (86. b) minori dosi sunt purgantia (74. thef. 14.) praeservant à quibusdam morbis (27. thef. 4.) (29. thef. 4.) (48. thef. 6) optime dantur forma liquida (73. thef. 3.)

Vox quid 40. §. 11. (35. thef. 6.) (173. a b) quomodo fiat ibid. differentiae unde (35. thef. 6. pro passionum varietate variat (35. thef. 7.) articulata unde ibid. 40. §. 12. modificantia quae ibid. formationi inservit lingua (37. thef. 14.) quomodo à loquela differat (173. a) quor. modis laedatur ibid. b laesae causa ibid.

Vtachus (44. thef. 1.)

Vtethra vid. meatus urinarius ureteres quandoque ad digiti amplitudinem distenduntur (316. a)

Vitina quid 22. §. 8. 32. §. 1. 67. §. 8. 2. 6. thef. 1. 2.) quibus con- sistent ibid. 68. §. 14. (313. a b) sanguinis & potus differunt 22. §. 8. est in sanguine materialiter 32. §. 4. urina sangui- nis est lixivium 32. §. 5. varia pro digestionem chyli 32. §. 6. quantitate & chlore variat 33. §. 7. (26. thef. 2.) quid ultra- que demonstrat (63. thef. 1. b) constitutio unde dependet (26. thef. 3.) differentiae unde ibid. (63. thef. 1. a) sedimentum un- de ibid. color & proprietates unde (63. thef. 1. a) cruda quae (313. a) nigra non semper lethalis (63. thef. 2. b) odor va- rius unde ibid. thef. 4.) suspensum ibid. thef. 5. rabidorum à motu canis simulachra carulorum exhibet (48. thef. 10.) corona (63. thef. 5.) atenularum differentia (63. thef. 6.) 68. §. 13. contenta inconflata ibid. thef. 7.) est falsa (80. thef. 3.) exercitio quomodo fiat (27. thef. 4.) aer adjuvat 11. c. 10. §. 1. transcolatio in renibus quomodo fiat (27. thef. 4.) (313. a) quor. modis laedatur ibid. (32. 6. b) imminuta (313. a b) iudicium fallax & incertum quandoque (63. thef. 2. b) cruenta vid. mictus cruentus corrosivae exempla 1. c. 2. §. 3. aetha est in stranguria. 1. c. 2. §. 3. diabetico rum dulcedo unde viii. c. 2. art. 2. §. 5. oleaginosa quid (209. b) (324. b) (325. a) an detur ibid. quomodo differat à crusta pingui hypochon- driacorum (325. a) in quibus morbis observetur (209. b) (325. a) ratione contentorum quae sunt ejus vitia (313. a) stititidum vid. stranguria ex urinæ inspectione quid po- test colligi quor. in urina consideranda ibid. §. 8. liquor quid exhibeat

Index rerum & verborum.

exhibeat ibid. consistentia & tinctura quid ibid. contentorum ratione quotuplex 67. §. 9. contenta quotuplici modo distincta ibid. §. 10. coctio & cruditas quid 68. §. 11. distinctio ibid. non confundenda ibid. §. 12. inest acidum oculum ibid. §. 15. experimentum 69. §. 16. color naturalis ibid. §. 17. unde colorum varietas ibid. quomodo considerandus ibid. §. 17. consistentia urinæ naturalis 70. §. 18. experimentum ibid. crassities & perspicuitas unde ibid. §. 19. materia contentorum quæ ibid. §. 20. contenta præternaturalia ibid. §. 21. præcipitata 71. §. 21. experimentum ibidem varietas & phenomena 73. §. 22. conclusio ibid. differentia præter naturalis à naturali 73. §. 23. quadruplex contentorum materia ibid. §. 24. primaria chylus ibid. §. 25. nutrimentum partium ibid. §. 26. unde ibid. §. 27. conditionis & cruditatis natura explicatur. 74. §. 28. præcipitata 74. §. 29. experimentum ibid. concrementorum coagulatorum origo 74. §. 30. 31. acidum & alcali implent omnem in urinâ paginam 75. §. 32. fallax aliquando iudicium. 75. Vinæ excretio 99. cap. 6. medico procuranda ibid. §. 1. 2. Vinatorum conditio 11. c. 9. §. 7. Vesus cur hyeme pinguis VI II. c. I. art. 3. §. 3. Vires vires (68. thef. 9) Vetus ad fecunditatem dispositus esse debet (43. thef. 1.) extensio quare crassecat (45. thef. 1.) 46. thef. 8. confensus cum capite (52. thef. 24.) an prolabi possit (491. b) (492. a) officij substantia interna qualis (476. a) an absque vitæ periculo abscindi possit (492. a) inflatio quid (495. a) causa ibid. signa ibid. cura (495. b) remedia ibid. affectus unde (482. a b) vid. uterina & hysterica pruritus quid (479. b) causa ibid. cura ibid. ascensus vel strangulatus vid.

suffocatio uterina hydrops quid (495. b) causa (496. a) signa (496. b) cura ibid. crescente fœtu extenditur. 50. §. 1. Vteri coruam hydrops (496. b) Vulnus quid. (565. b) omnia acidum habent (566. b) differentia (565. b) prognosis ibid. lethale quod ibid. cura (566. a b) (568. a b) chyrurogorum vulgaris noxia est (568. a) Sympathetica (3. thef. 14.) ab effluviis menstruarum deprimantur (43. thef. 9. sponte coit nisi impediatur (566. b) consolidationem quid impediatur ibid. b) infra septimam costam sunt vulnera abdominis (576. b) cum contusione (572. b) cura ibid. Sclopetorum remedia ibid. hæmorrhagia (574. a) symptomata (574. b) 575. a) à rabido animali cura (434. a) (435. a) (573. a b) (574. a) capitis quare vomitus sequatur. (106. a) symptomata (576. b) (577. a) cura ibid. Erysiptelas (575. a) venenatorum causa (573. a) signa ibid. cura ibid. cum inflammatione & dolore cura (574. b) hypercarcosis vid. contenta præter naturam expectere (568. b) Vulnerariorum selectus habendus (571. b) non generant carnem (570. a) usus quomodo ibid. quæ sint (53. thef. 2.) 9. thef. 6 (570. b) Vvulæ descriptio (279. b) est vocis moderator (35. thef. 7.) affectus 279. b inflammatio ibid. ulcera ibid. Vvillifus primus motus convulsivos exactius explicavit (488. a)

Zedoaria vires in peste 126. a
Zenesta ibid. seu amuleta.
Zenith iuvenularum Paracelsi. vid. menstrua.

Index foliorum in quibus incipiunt & desinunt dissertationes in hoc tomo contentæ.

P Prima incipit pag. _____	I	Finitur _____	10
Secunda _____	11	_____	45
Tertia _____	46	_____	56
Quarta _____	57	_____	64
Quinta _____	64	_____	69
Sexta _____	70	_____	73
Septima _____	74	_____	83
Octava _____	84	_____	96
Nona _____	97	_____	108
Decima _____	109	_____	126
Vndecima _____	127	_____	157
Duodecima _____	158	_____	184
Decima-tertia _____	185	_____	198
Decima-quarta _____	199	_____	206
Decima-quinta _____	207	_____	213
Decima sexta _____	214	_____	232
Decima septima _____	233	_____	239
Decima-octava _____	240	_____	347